CONCIONVM

.OPVS TRIPARTITVM.

AVCTORE

MATTHIA FABRO

SS. TH. LIC. PAROCHO NEOFORENSI,
ET PALATINATVS SVPERIORIS PER
Diœcesin Aychstadianam Visitatore,

NVNC SOCIETATIS IESV PRESBYTERO

PLVRIBVS IN SINGVLA EVANGELIA
Argumentis instructum.

PARS ÆSTIVALIS.

Editio secunda, Correctior & Auctior, cum Indice duplici.

PERMISSV SVPERIORVM.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud IOANNEM KINCHIVM sub Monocerote veteri.

ANNO M. DC. XLII.

Cum Priuileg. S. Cæs. Maiest. generali & speciali.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

CONCIONES MATTHIÆ FABRI SS. Theol. Licent. qui Pastoris in Neumarck, & Diœceseos Eystadianæ Visitatoris munere, annis plus minus 20. magna sedulitate, fructuq; non exiguo perfunctus, denique Societati IESV nomen dedit, magno Pastorum & Concionatorum commodo hactenus vulgatos, nunc denuo, in gratiam eorundem, vti forma & mole, sic ære minori parabiles, exhibemus. Menda, quibus prout scatebat editio, diligenter sustulimus, summaria singulis Concionibus præfigi fecimus, vt Lector primo statim intuitu, totius Concionis Idæam, summam, scopumque conspiciat. Auctarium seu Syluam Concionum variarum, propediem exspecta. Interim hisce Lector fruere & vale.

PRIVILEGIVM SPECIALE.

CVM Sac. Cæs. Maj. per speciale Priuilegium Collegio Soc. IESV *Eystettensi Prouinciæ Superioris Germaniæ, concessum, omnibus Typographis & Bibliopolis inhibuerit, ne quis citra eiusdem Collegij voluntatem & concessionẽ Conciones* MATTHIÆ FABRI *Parochi Neoforensis & Eystadianæ Diœceseos per Palatinatum Visitatoris, nunc Societ.* IESV *Presbyteri, recudere distrahereq; audeat vel præsumat, vt latius patet ex Cæsareis literis, datis Ratisbonæ* 1. *die mensis Septembris, Anno* 1640.

EGO WOLFGANGVS GRAVENEGG Soc. IESV *per eandem Prouinciam Germaniæ Superioris Præpositus Prouincialis, facultatem concedo* Ornatissimo Spectatissimoque Viro IOANNI KINCHIO Ciui ac Bibliopolæ Coloniensi, *eiusdem* P. FABRI *Conciones recudendi distrahendiq;, eo modo ac tenore, quo illi cum præfatæ Prouinciæ meo Collegio conuenit, atq; eius rei, voluntatisq; meæ fidem facio, mea manu & consueto officij mei Sigillo. Eystadij* 3. *Aprilis, Anno* 1642.

Locus sigilli.

IACOBVS GRAVENEGG. m.p.

PP. Camaldulen. Insulæ Eremi Wygrensis emptus a Conventu Cracoviensi P.P. Fratrum Praedicatorum Aᵒ 1687 et Cathalogo huius Eremi inscriptus Aᵒ 1688.

PRIVI-

PRIVILEGIVM CÆSAREVM GENERALE.

FERDINANDVS III. Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carintiæ, Carniolæ, & Wirtembergæ, Comes Tyrolis, &c. Agnoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis, quod cum demissè nobis exponi curauit noster & Sacri Imperij fidelis dilectus IOANNES KINCHIVS Senator & Bibliopola Coloniensis, diuersos sese libros, tum nouos, tum antiquos, seu manuscriptos, in quibus indagandis nulli operæ & impendio hactenus pepercerit, communi rei litterariæ bono, prælo subijcere decreuisse: Vereri autem, ne quod malo suo sępius sit expertus, aliorum fraude ac dolo, qui primas istiusmodi editiones temerè & dolosè nonnunquam imitari consueuerint, ipse sperato laboris & impendij sui fructu, ad alios inique translato, fraudetur, & ob id demissè à nobis petierit, vt Priuilegio nostro Cæsareo sibi clementer consulere dignaremur: Nos huiusmodi precibus, vt quæ æquitate nitantur, & studiorum vtilitatem concernant, clementer annuendum duximus, ideoque omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis, & alijs librariam negotiationem exercentibus firmiter inhibemus, & vetamus, ne quis libros illos, cuiuscunque professionis, per memoratum IOANNEM KINCHIVM, & eius proximum hæredem imprimendos, intra proximum decennium à prima cuiusque editionis die computandum, intra Sacri Romani Imperij, Regnorumque & Dominiorum nostrorum hæreditariorum fines, simili aut alio quouis typo vel forma, siue in toto, siue in parte recudere, aut alio recudendos dare, vel alios etiam impressos adducere, vendere, & distrahere clam vel palam, citra voluntatem & consensum dicti KINCHII, ejusque hæredis proximi præsumat. Si quis verò secus faciendo PRIVILEGIVM hoc nostrum Cæsareum spernere, negligere, aut transgredi ausus fuerit, eum non solum huiusmodi libris, perperam quippe recusis & adductis (quos quidem ante dictus IOANNES KINCHIVS, eiusvé proximus hæres vbicunque deprehensos, siue propria voluntate, vel authoritate Magistratus loci istius auxilio sibi vindicare poterunt) priuandum, sed & pœna insuper viginti marcharum auri puri Fisco nostro Cæsareo fraudis vindici; sed & sæpedicti IOANNIS KINCHII, eiusvé hæredis vsibus ex æquo pendenda decernimus, omni spe veniæ sublata plectendum. Dummodo tamen istiusmodi libri nihil in se scandalosum, aut orthodoxæ Religioni Catholicæ Sacrique Romani Imperij constitutionibus aduersum, vel bonis moribus contrarium, siue in præfatione, siue in textu, seu alias quocunque modo contineant & ab inquisitione de Censore, qui istic Coloniæ ordinarius est, lustrati accuratissimè & approbati fuerint, nec alius super ijsdem libris anterius Priuilegium impressorium à Nobis impetrauerit, & dictus Typographus quaterna vt minus cuiuslibet Operis exemplaria proprijs suis sumptibus quam primum ad Cancellariam nostram Imperialem transmittere teneatur, quatenus Priuilegio hoc nostro vti voluerit. Mandamus ergo vniuersis nostris ac Sacri Romani Imperij Regnorumq; & Dominiorum nostrorum hæreditariorum subditis, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis, ac præeminentiæ existant, tam Ecclesiasticis, quam Secularibus, præsertim verò ijs qui in magistratu constituti, vel proprio, vel superiorum nomine, & loco, Iuris & Iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam Priuilegi n hoc nostrum Cæsareum temere vel impunè transgredi, aut violare patiant r, quin potius contumaces, si quos forte compererint, præscripta pœna plecti alijsque id neis modis coërceri curent, quatenus & ipsi eandem mulctam euitare maluerint; harum testimonio lite rum manu nostra subscriptarum & Sigilli nostri Cæsarei impressione munitarum. Datum in Ciuitate ostra Imperiali Ratisbonæ, Die Decima Mensis Septembris Anno Domini millessimo sexcentesim quadragesimo primo, Regnorum nostrorum Romani quinto, Hungarici Decimo sexto, Boemi vero decimo quarto.

FERDINANDVS.

Locus Sigilli.

V.^t

Ferdinandus Comes Curtius.

Ad mandatum Sac. Cæs.
Majestatis proprium.

Ioan: Walderode.

ADMODVM REVERENDIS, ILLVSTRIBVS, GENEROSIS,
PRÆNOBILIBVS DOMINIS,
DD.

BERNARDO à GEMMINGEN,
PRÆPOSITO.

IOANNI VDALRICO HVNDTBIS à WALTRAMS,
DECANO:

CÆTERISQVE CATHEDRALIS ECCLESIÆ EYSTETTENSIS CANONICIS.
Dominis meis debitâ veneratione omniq; obseruantiâ colendis.

TOTO iam triennio, Admodum Reuerendi, Illustres, Generosi & Prænobiles Domini, Trifidum hoc Opus cum Typographo luctatur, quo tempore patria nostra cum Martio furore periculosè dimicat. Vnde fors non nemo erit, qui importunum hunc laborem meum accusandum putet mihique obiectandum: Quid tu infelix Archimedes, dum vndique classicum canitur, & patria tua diripitur, circulis & figuris in puluere describendis solus occuparis? quid tu Martiales clangores nænijs tuis turbas? quid tibi nunc cum Euangelio? quid cum atramento & calamo? Prælio res agenda nunc, non prælo: ferrum limandum: fabricanda & corripienda sunt, quibus hostium impetus frangi, patriæque pax & salus recuperari queat: gladius postremò sanguine tingendus, non atramento calamus. Cœpi hæc vel ipse mecum animo expendere, atque vt manum de tabulâ ducerem, penè mihi persuasi; verùm nescio quo fato vel stimulo vrgebar ad prosequendum Opus. Præsagijt mihi animus fore, vt hæreseos turbo nuper excitatus breui detumescat, & in pluuiam resoluatur, Ecclesiæ quidem salutarem, hostibus verò illius planè exitiosam. Videbar mihi audire SERVATOREM nostrum rursùm imperantem: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam*; magnificâ spe fretus, maximam vim piscium à Petro eiusque socijs breui concludendam. Retia ergo texere multarum Concionum volui, quibus vagabundi & à salutis tramite procul aberrantes pisces cogi in Ecclesiæ viuarium Christique gremium possent. Vidi passim cædibus & rapinis alijsque execrandis Hæreticorum sceleribus sacra impiari, templa expilari, dirui, conspurcari, adeoque ex Bethel fieri Bethauen, è domo DEI speluncam latronum: ideoque Christum Dominum non ita multò pòst iterum dicturum: *Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis*. Flagelllum itaque expedire fortium argumentorum debui, quo inprimis hæresis, deinde scelera alia ab eâdem ferè in Germaniam inuecta pro merito mulctarentur, atque è fidelium cœtu procul eijcerentur. Vidi etiam Orthodoxorum mores sub his belli tumultibus miserè peruerti, & plurimorum scelerum labe passim inquinari. Scopæ igitur concinnandæ erant, quibus hæ quisquiliæ iterum euerri atque eliminari possent. Vidi ad extremum plerosque Sacerdotes librorum supellectile per has Martis iniurias penè omni despoliatos, adeoque gladio Verbi DEI quodammodò discinctos. Gladios ergò nouos cudendos esse ratus sum, quibus vitia resecarent, & in hæresin pugnarent.

Luc. 5.
Ose. 4.
Ioan. 2.

Porrò cùm hoc, quidquid est laboris mei, præcipuè susceperim ad obsequium & profectum Eystadianæ Diœcesis, cuius amplissimi Senatores, decus & ornamentum sunt DD. VVæ. Admodum RR. in quâ etiam ego totum istud Opus & calamo conscripsi, & voce

voce ad Populum deprompsi, iure meritoque Partem eius aliquam ad VV. DD.es ablegandam esse duxi; tum vt tantis sub Sideribus præsidium sibi quæreret: tum ab eorum radijs splendorem aliquem mutuaret. Versatur ob obulos nostros morum grauitas & honestas, virtus & eruditio VV.um DD.um cum earundem imaginibus & antiquo sanguine adeò certantes, cum earundem imaginibus & antiquo sanguine adeò certantes, vt nemo facilè definiat, vtrâ nobilitate magis antecellant. Multum proinde mihi consecutus esse videbor, si hic labor meus DD.bus VV.es placuerit: vtpote in quas totius Episcopatûs oculi respiciunt, subiecti inprimis Cleri, qui vt viuendi, ita & sentiendi normam ferè à Magistratu suo desumit. Vestræ DD.s Columnæ & Atlantes sunt Eystadianæ Diœceseos, quorum humeris innitimur, quotquot sumus nos de inferiore Clero; vnde non difficulter, vt opinor, perspiciunt, quanti nostra intersis habere tam præstantes Ecclesiæ Cathedralis Proceres, quorum eruditionem admirari, vitæque conuersationem tutò imitari possimus. Quæ duo cùm in VV.is DD.bus nemo non agnoscat, magnum mihi præiudicium erit, placiturum hunc conatum meum cæteris etiam Lectoribus, si Vestrarum inprimis DD.um calculo fuerit approbatus. Patiantur ergò hunc librum (quale quale obseruantiæ meæ mnemosynon) sub vmbrâ & tutelâ suorum Clypeorum descendere in arenam, vt Dei aspirante gratiâ, de postratis vitijs & hæresibus deuictis referat victoriam; aut certè, si hoc non valet, gerat cum iisdem immortalem inimicitiam & ἄσπονδον πόλεμον. DEVS Opt. Max. qui his sacris diebus, quibus opus hoc absolutum est, ignem Spiritûs sancti in Apostolos suos cœlitùs demisit, eodem quoque DD.hes VV.s Admodum RR. totumque Eystetensem Clerum accendere dignetur, quò non sibi tantùm, sed vniuersæ Diœcesi facem Religionis & Virtutis seu verbo seu exemplo præferant, melioreque incendio, quàm quo nuper Hæretici tartareo œstro perciti Eystadium vastârunt, frigescentes hominum animos ad amorem DEI inflamment. In Ferijs Pentecostes Anno M. DC. XXXIV.

VV.arum DD.um Ad.um RR.

Seruus Obsequentissimus

MATTHIAS FABER.

AP-

AVTHORIS PRÆFATIO
Ad Lectorem.

HAbes, Optime Lector, elucubrationes meas: vtinam sic excoctas vt stomacho tuo sapiant. Quod tamen si (vt vereor) assecutus non sum, ignosce Operis mo- li, ignosce librorum penuriæ, ignosce tenuitati ingenij, ignosce aliis laboribus meis. In his quædam obiter tantùm notaui, vti historias vulgò notas, vel passim obuias, vel alibi recensitas. Quædam minùs excoxi, quia non tam Conciones e- laboratas, quàm Concionum materias seu Conciones elaborandas tradere mens erat; vnde breuitati studui, ne opus nimium excresceret vnaq; eius pretium. A- liqua in medium attuli, quæ ad propositum non applicaui; quia applicatio facilis erat, tuæ indu- striæ relicta. Quòd si ad institutum tuum non faciant argumenta Concionum suis locis posita, po- teris ex aliis Dominicis aut Festis alia desumere, non difficili labore; si inspicias Documenta vel Mysteria, vel si ipsum Euangelium paulò accuratiùs expendas. Cui negotio seruiet, quod Indici subieci, Repertorium omnis generis materiarum. Exempli causâ in Festo S. Andreæ, præter ibi dicta, institui sermo potest de Pace & Concordia, super id: Vidit duos fratres, *&c. De otio vitan- do, super id:* Mittentes rete in mare, *&c. Rursum quòd suo quisque statu & talentis contentus esse debeat, super id:* Erant enim piscatores. *De varijs Dei vocationibus, super id:* Venite post me, *&c. De obedientiâ, super id:* At illi continuò relictis retibus secuti sunt eum. *Quomodo Christianus omnia sua relinquere possit ac debeat, super id:* Illi autem relictis retibus & patre, *&c. De examine conscientiæ faciendo, super id:* Reficientes retia sua. *Cur tam citò secuti Chri- stum sint Apostoli, super id:* Secuti sunt eum. *Materiæ porrò pro his concionibus quærendæ sunt in Repertorio, quod manuducet te ad Indices, hi materias demonstrabunt.*

Præter hæc, pauca quædam monenda esse censui. Parte HYEMALI in Exordio de Coronâ Christi spineâ; *scripsi me non reperisse nisi vnicum apologum in SS. literis: quod intelligendum de perfecto & proprio apologo; nam præter illum* Iudic. 9. *de Rhamno, extat quidam alius* 4. Reg. 14. *de Carduo & Cedro; qui tamen cùm breuissimus sit & nullam collocutionem afferat, parœ- miæ potiùs speciem habet, quo nomine etiam appellatur à* Sanctio in Reg. lib. *cit. loco: tametsi eum alibi apologum indigitaui. Perfectum ergò & proprium apologum non nisi vnum reperi: plures si ostenderit quispiam, fatebor me ignorasse. Deinde quia multos Auctores, quos hinc inde cito, in meâ Bibliothecâ non habui, ex aliorum fide ipsorum scripta retuli; quare si in citandis illis error aliquis irrepsit, non sanè mihi impingendus videtur, qui è riuulis hausi, quæ ex ipsis fontibus non potui haurire. Porrò quia subinde lapsus aliqui in Autographi descriptione nec non in typo ad- missi sunt, rem tibi Candide Lector, facies perutilem, si ex Indice erratorum eos emendaueris.* ** *Liberabis te hoc pacto non solùm à fastidio & perplexo sensu, sed etiam subinde ab errore. Præter hos siqui alij occurrant, vti facilè fieri in citatione Capitum vel librorum potest, qui deprehendi non potuerunt, condonabit eos, vt spero, Lector, prolixiori Operi, tumultuoso tempori, absentiæ Auctoris. Et quia facilis in ponendis numeris Librariorum error, idcircò non cuiuis fidendum citationi, sed ad loca Scripturæ citata, in dubio, recurrendum suaderem. Ad extremum, Opti- me Lector, si rem gratam tibi præstiti, vnam hanc repende gratiam, vt aliquando memineris mei ad Altare Domini.*

** Curatum sedulò, vt hæc altera editione expũgerentur.

APPRO-

APPROBATIO
Facultatis Theologicæ Ingolstadiensis.

HÆc *Concionum Pars Æstiua*, Admodum Reuerendi Nobilis & Clarissimi Viri, Matthiæ Fabri, SS. Theol. Licentiati, &c. *non solùm Fidei Orthodoxæ, bonisque moribus consona est, verùm etiam vtilissima ad varios Hæreticorum errores refutandos, rudes instruendos, peccatores ad meliora pertrahendos, & bonos ad virtutem magis incitandos, suo proinde iure postulat Typum & lucem.*

GEORGIVS LYPRANDVS
Societatis IESV, SS. Theologiæ Professor Ordinarius, & pro tempore Decanus.

APPROBATIO.

C*Onciones* R. P. Matthiæ Fabri, *aliàs sub approbatione D. Decani Facultatis Theologicæ, & Censoris Academiæ Ingolstadiensis, impressas, denuo typis Coloniensibus, magno Reipub. Christianæ bono, & Concionatorum Verbi Dei commodo, publicari posse censeo. Dabam die 23. Augusti* 1642.

HENRICVS FRANCKEN Sierstorffius
SS. Theol. Doct. Regens Laurentianus.

INDEX

INDEX CONCIONVM.

Partis Æstiualis.

INDEX CONCIONVM PARTIS ÆSTIVALIS.

FINIS.

R P.

R. P.
MATTHIAE FABRI SOCIETATIS IESV
CONCIONVM, PARS ÆSTIVALIS.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA.

Euangelium Ioan. 20.

IN illo tempore, cùm serò esset die illâ, vnâ sabbatorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, venit IESVS & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. Et cùm hæc dixisset, ostendit eis manus & latus. Gauisi sunt ergo discipuli, viso Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cùm dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venit IESVS. Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit IESVS ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. Deinde dixit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & DEVS meus. Dicit ei IESVS: Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt & crediderunt. Multa quidem & alia signa fecit IESVS in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt vt credatis quia IESVS est Christus, filius DEI, & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

CONCIONES.

CONCIO I.
DE TRIPLICI PACE.

I. *Pax cum Deo.*
II, *Pax cum proximo.* 1. Consistens in charitate. 2. In religione. 3. In tranquillitate.
III. *Pax hominis cum seipso.*

THEMA.

Pax vobis. Ioan. 20.

A. SANCTVS ille Patriarcha Iacob Christum resurgẽtem Leonis specie nobis depinxit Gen. 49. *Catulus Leonis Iuda* (ex quâ tribu natus Christus) *requiescens accubuisti vt Leo quis suscitabit eum?* Huc enim respexisse Patriarcham sentiunt Ambrosius, Augustinus Gregorius & alij patres; idemquè confirmat S. Ioannes Apoc. 5. de Christo resuscitato dicens: *Vicit Leo de tribu Iuda.* Quis ergò, Auditores, nõ expectasset ab hoc Leone ad vitam redeunte terribilem rugitum, quo omnia concuteret, & imprimis Iudæos capitales inimicos suos; deinde etiam discipulos, sui desertores terreret atque exanimes redderet? Verum non Leonis rugitum, sed agni potius balatum audimus, pacem exposcentis, non bellum: *Pax vobis.* Turturis illius vocem audimus, quæ post tristissimam illam passionis hyemem lætissimum pacis ver annunciat. Columbam illam ex arca Noë dimissam cernimus, redeuntem post diluuium Dominicæ Passionis & afferentem ore suo ramum oliuæ, pacis symbolum, ad discipulos pene exanimatos ob absentiam Magistri, in eâdem domo quasi in arcâ reclusos; qui inde certiores facti sunt, cessasse aquas diluuij, præterijsse tempestatem, quæ obruerat Christum: desiisse luctum & contrà amœnissimam resurrectionis tranquillitatem mundo exortam esse. Multis quidem iniurijs affectus erat Dominus, non solum à Iudæis, sed etiam à discipulis, non tamen leonis instar cum rugitu nunc reuertitur, nec fert ore gladium atrocésve minas; sed pacem & amorem: *pax vobis.* Non indicit bellum hostibus, à quibus vitâ est priuatus: non minatur cædes atque strages ijs, à quibus est cruci affixus; sed pacem denunciat, pacem cum omnibus habere cupit, eamque nobis affert & quidem multifariam, vtj nunc videbimus.

Ter in hodierno Euangelio repetit Dominus salutationem illam: *pax vobis*; nequaquam fine causa, quia triplex pax nobis necessaria.

B. I. *Pax cum Deo.* Pax PRIMA est cum Deo, quam constituit Christus meritis passionis suæ inter Deum & humanum genus, dum hoc illi reconciliauit soluendo pro eo lytrum peccati, sanguinem suum; siquidẽ per peccatum genus humanum Deo rebellarat eiusque inimicitiam incurrerat, solo Christi sanguine placandi. Summum hoc Christi beneficium sæpe inculcat nobis Apostolus, veluti ad Eph. 2. *Nunc in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longe à Deo facti estis propè in sanguine Christi; ipse enim est pax nostra;* non formalis, sed causalis seu pacificator. Similiter ad Coloss. 1. & 2. Cor. 5. ait nos per sanguinem Christi Deo reconciliatos. Huius pacis typus fuit Iris illa, quam constituit Deus signum fœderis inter se & homines; ad literam quidem designans non futurum amplius diluuium allegoricè verò. *Iris illa,* inquit Lypomanus, *Christum significat, qui est signum reconciliationis à Deo patre nobis donatum. Ipse enim est pax nostra, qui pro nobis aduocatus constitutus, in cælis respicitur & à Deo patre, cũ carnẽ filij sui & cicatrices vulnerũ cõsiderat; & à nobis, cũ illius misericordiã supplices & in fide imploramus.* Vnde litera nostra & Hebræus habet Gen. 9. *statuam pactũ inter me & vos,* vel *inter me & carnem.* In quæ verba scribit Rupertus: *Quodnam pactum est hoc quod promittitur à Deo: nam statuam, futuri temporis est; sine dato autẽ & accepto pactum non solet statui. Dicimus itaque pactum istud multoties quidem promissum, sed vnum & semel initum, nempe Incarnatio vel passio Christi Domini. Hoc solo pacto inimicitiæ soluuntur, quæ erant inter Deum & hominem. In hoc certa est constitutio pacis cum ratione dati & accepti, dum acceptâ Deus fide hominum, dat hominibus eundem Christum filium suum, vt saluentur per ipsum.* Vnde Iris quasi εἰρήνη, id est, pax, dicta est, vt ait Ticonius ho. 2. in Apocal. Hanc quodammodò in carne suâ depictam ostendit hodie Christus discipulis, cùm post precationem pacis, ostendit eis manus & pedes seu vulnerum cicatrices, q. d. nolite timere, sed iridem hanc aspicite, per quam pax inter vos & Deum constituta est. Ad hanc orbi denunciandam Primo Angeli nato Christo cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo & in terrâ pax hominibus.* Deinde eo tempore pax in Orbe (teste D. Hieronymo in Isaiam) vniuersalis fuit ideoque Iani templum ab Augusto clausum (quod pacis tempore solum fiebat, belli tempore aperiebatur vt scribit Orosius S. Augustino Synchronus. l. 6. c. 20. & 21. & l. 7. c. 2. *Nam quemadmodum aduentante aquilâ,* inquit Hector Pintus in c. 5. Ezech. *auium reginâ, cæteræ aues alas submittunt & in pace quiescunt, pugnare non audentes: sic adueniente è cœlo aquilâ illâ diuinâ, Christo Deo nostro, rege regum, & Domino dominantiũ, reges terræ quieuerunt. quoniam ille apparebat, qui est vera pax, de quo ait Apostolus: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Quem Esaias principem pacis appellat, quia à cæli veniens fastigio terras lustrauit: mortalium animos turbulentis motibus concitatos sedauit, & pacem illis spiritus mirabiliter tribuit.*

Igitur hæc pax à Christo nobis allata & in baptismo applicata est, vbi in amicitiam Dei suscepti sumus: & applicatur nobis rursum in pœnitentia, vbi post violatam illam pacem denuò recipimur in gratiam. Verùm hîc Auditores, bene aduertens

uertendum, quod scribit Isaias c. 2. pacem illam mundo per Christum allatam, ita nobis seruandam vt ne inposterum Deum peccatis nostris impugnemus. Ita enim ait: *Et conflabunt gladios suos in vomeres & lanceas suas in falces.* Quid autem gladij & lanceæ nisi sensus & membra nostra, quibus priùs velut armis Diaboli pugnauimus contra Deum? Hæc ergò post reconciliationem illam conuertenda sunt in vomeres & falces, id est, in arma iustitiæ ad excolendum agrum animæ nostræ & Ecclesiæ; vt iam seruiamus Deo membris illis, quibus antè Diabolo seruiuimus, iuxta id Apostoli ad Rom. 6. *Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viuentes & membra vestra arma iustitiæ Deo.*

C. II. *Pax cum proximo.* 1. *Consistens in charitate.*

SECVNDA. Pax est cum proximo, sed triplici differentiâ. Alia enim consistit in charitate fraternâ & animorum vnione, de qua prædictum Ezech. 11. *Dabo eis cor vnum & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum*; vtique illum, de quo Dominus Ioan. 13. *Mandatum nouum do vobis: vt diligatis inuicem*; nouo scilicet modo vt sitis cor vnum & anima vna. Id verò in Christianis impletum scribit Lucas Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor vnũ & anima vna.* Idem prædictum ab Isaia c. 11. *Habitabit lupus cum agno & pardus cum hædo accubabit, &c.* (quomodo in arcâ Noë) hoc est, feroces cũ mitibus, summi cum infimis. Et c. 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis.* Hinc toties nobis Christus pacem & charitatem fraternam commendat, præsertim in sermone vltimæ cœnæ: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et Marci 9. *Pacem habete inter vos.* Sciuit enim Dominus nos inuictos fore quamdiu pacem & concordiam seruauerimus; quemadmodum & arca Noë salua & incolumis fuit quamdiu vnanimes fuerunt, qui in eâ vehebantur. Si enim arcæ animalia vel inter se vel cum hominibus pugnassent, haud dubiè se & arcam pessundedissent. Lapis Thytreus integer, quamuis grandis, innatat aquis; comminutus mergitur, vt scribit Plinius l. 2. c. 103. Ita quæuis communitas aut Respub. stabit dum consenserit, corruet cùm in partes & discordias secta fuerit. Hac de causa à gentibus etiam magno in honore pax fuit. Romæ à Tiberio Imp. templum Concordiæ extructum fuit, vt hominum inter se odia & simultates in eo factis sacrificiis deponerentur, teste Suetonio & Blondo l. 2. de Roma instaur. Nec procul inde prope montem Palatinum templum pacis magnificentissimum, vti hodie adhuc ostendunt ruinæ, a Vespasiano instauratum. Quoties etiam inter virum & vxorem aliquid iurgij intercesserat, in Sacellum Deæ Viriplacæ veniebant & ibi inuicem locuti, quæ voluerant, contentione depositâ reuertebantur concordes. Val. Max. l. 2. c. 1. Ex illorum numero Pomponius Atticus in funere matris, quam extulit nonagenariam, ipse natus annos 67. gloriatus est, quòd nunquam cum matre in gratiam rediisset, eò quòd nunquam eam offenderat; quòd nunquam cum sorore sibi penè coæuâ fuisset in simultate. Hanc vocem se ab ipso audisse scribit Corn. Nepos. Quod si hæc Gentiles: quid decet facere Christianos? Hi non solum cum propinquis & amicis, verùm etiam externis & inimicis adeoque cum omnibus, pacem non naturæ sed gratiæ; non gentilium, sed Christi pacem habeant oportet, si præcepto Christi velint satisfacere. Alia in religione eiusque vnanimi consensu. Qualis etiam pax fuit primorum Christianorum idem credentium & sentientium estque adhuc omnium Catholicorum. Eam Corinthijs commendat Apostolus 1. Corinth. 1. scribens: *Obsecro vos fratres per nomen Domini nostri* IESV *Christi, vt idipsum dicatis omnes. Sitis autem perfecti* (græcè, *coagmentati*, vel *perfectè compacti*, vti vertit Theophylactus) *in eodem sensu & in eadem sententiâ.* Quemadmodum enim arca Noë nisi eius tabulæ firmiter compactæ fuissent, impetum diluuij sustinere non potuisset: ita nec Ecclesia insultus Hæreticorum sustinere posset, nisi hac vnitate prædita esset. Per hanc autem concordiam creuit in regnum omnium amplissimum, toto orbe diffusum; periêre vicissim ex illius defectu hæreses, vtpote in sectas mox diuisæ. Vt enim nullum ædificium diu stare & sustentari potest, vincula vbi sustuleris: sic nec religio aliqua adaugeri & ad suum fastigium perduci poterit, nisi pacis huius vinculis constricta fuerit. Roma materialis ex casâ facta est caput mundi: at rediit ad casas eius imperium per discordias. Roma spiritualis, Ecclesia Romana ab humili præsepio Christi facta est Domina gentium stabitque eius imperium ob fidei consensum, ab vno Capite in membra defluentem. Sunt quidem in Ecclesiâ diuersi status & ordines religiosorum; sed hi in fide & charitate omnes conueniunt, omnes idem sentiunt; quo modo currus Dei Ezech. 10. descriptus habebat quatuor rotas, sed omnium rotarum vna erat similitudo: rursum animalia quatuor currum trahentia erant quidem diuersa, sed vnanimi consensu & pari passu incedebant. Et quemadmodum in horologio plures quidem rotæ sunt, aliæ maiores, aliæ minores: aliæ celerius, aliæ lentiùs ambulant: omnes tamen conformiter conficiunt cursum suum & miro modo conspirant in horis diei nunciandis: ita in fide Catholicâ conspirant ordines & status, tametsi quoad aliqua inter se discrepantes. Non pertinet ad hanc pacem profana illa & politica, quæ sectarios ad tempus admisit in imperium; non enim illis contulit nec conferre potuit communionem cum Ecclesiâ, à qua se segregarunt: sed præcisè id concessit, vt quiete in imperio degere possent, quoad ipsorum causa cognosceretur & controuersia decideretur; quod iam dudum factum, nullâ tamen eorum emendatione.

2. Consistens in religione.

3. Consistens in tranquillitate publica.

Alia consistit in quiete & tranquillitate publicâ ab hostium incursibus & belli tumultibus liberâ. Magnum & hoc bonum, cum nimirum vnusquisque sine timore habitat *sub vite suâ & sub ficu suâ*, vt dicitur 3. Reg. 4. Tempus enim pacis sereno cœlo; tempus belli turbido simile est; proinde exoptâda pax vtpote donum Dei, quod nascente Christo in mundum allatum, vt prædixit Isaias c. 2. *Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltrà ad prælium*; intellige hoc de bellis iniquis, ambitiosis & tyrannicis, qualia fuerunt ferè Gentilium. Non est tamen ea pax semper expediens ad salutem animarum, præsertim diuturna. Constat enim longâ pace sæpe corrumpi hominum mores, segnitiem & vitia gigni, vti è stagnantibus aquis vermes: quod in suo sæculo factum deplorat S. Cyprianus l. de lapsis; vbi inter alia inquit: *Quia traditam nobis diuinitus disciplinam pax longa corruperat, iacentem fidem & pene dixerim dormientem censura cœlestis erexit*; persecutio videlicet. Idem experti sumus superiore sæculo, vbi diuturna Ecclesiæ pax & tranquillitas hæresibus ianuam aperuit. Vt enim longa malacia propinquam tempestatem nauigantibus plerumque minatur: ita diuturna illa Ecclesiæ pax nouarum turbarum index quin & mater erat. Etenim pax diuitias gignere solet, diuitiæ superbiam, superbia lites & bella, bella calamitates, calamitates humilitatem, humilitas rursus pacem. Atque hic est circulus & circuitus, hic Zodiacus vicissitudinis & cursus huius mundi. Vnde exclamat Terentius: *Heus omnium rerum vicissitudo est*. Cæterum vbi pax haberi potest, litibus & bello vtique supersedendum est. Ideò Card. Bellarminus dicere solebat: *Melior est vncia pacis & charitatis quàm libra victoriæ*. Similiter S. Augustinus serm. 12. de verbis Apostoli: *Nolo habere cum quo litigem. Multo est mihi optabilius inimicum non habere quàm vincere*. Vnde Apostolus ad Coloss. 3. suadet: *Pax Christi exultet in cordibus vestris* (græcè, βραβευέτω, palmam ferat) q. d. is se vicisse putet, qui pacem persuasit & conseruauit, tametsi in alijs bonis dispendium passus. Nam sicut quædam remedia tristiora sunt ipso morbo, vt satius sit mori, quàm his salutem quærere: velut sugere sanguinem è recenti decollatorum vulnere: Ita sæpe præstat ferre iniuriam, quàm maiore incommodo, præsertim sanguinis effusione, vlcisci: ferre pacem etiam parum commodam aut æquam, quàm bellum cum immensis malis suscipere. Et quis non in quiete vitam degere securus, quàm in tumultu & metu velit? Denique nónne pax est finis belli? quod si igitur pax haberi absque hoc tam amaro & sumptuoso pharmaco potest, ad quid arma apprehendas? Fit etiam plerumque diuinâ vltione, vt qui arma paci præferunt, armis malè pereant, iuxta id Saluatoris: *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt*, Matth. 26. Exemplum volumus? Cyneas Thessalus, Legatus Pyrrhi, Regis Epirotarum, Regem à Tarentinis vocatum contra Romanos cernens flagrare cupiditate Italicæ expeditionis, sermones intulit per otium huiuscemodi: *Bellatores, Pyrrhe, feruntur Romani, & bellicosis gentib. imperare multis, quos si Deus superare concesserit nobis, quò vtemur victoria? cui Pyrrhus: ilicò totam tenebimus* (deuastabimus) *Italiam. Tum Cyneas: occupatâ, inquit, Italiâ Rex quid agemus? Pyrrhus: Vicina, infit, Sicilia est, manus porrigit, diues insula & populosa & captu facilis.* (Hanc expugnabimus) *Probabilia narras, inquit Cyneas, sed quid? num Sicilia occupata finis erit belli? Minimè verò, ait Pyrrhus: quis enim Africã tẽperet, & Carthagine? quæ tum erit ad nutum. Quibus superatis, & Macedoniam recuperare, & Græciæ, sine dubio, Imperium occupare poterimus. Verùm vbi rerũ potiti erimus, quid tum? Ridens Pyrrhus: in alto otio, inquit, viuemus, bone vir, compotabimus quotidie, & mutuis inter nos sermonibus oblectabimus. Huc Cyneas Pyrrhum cùm deduxisset sermone: Et nunc quid, inquit, obstat, quò minus cõpotemus, atque otium inter nos traducamus, cùm iam teneamus hæc & citra negotium ad manum sint, quæ per sanguinẽ, per multos sudores, per discrimina petituri sumus multasque calamitates allaturi aliis, & accepturi? Iratus Rex spreuit consilium, bellum gessit & saxo percussus à vetulâ in obsidione ciuitatis periit.* Plutarch. in Pyrrho. (Qui pacis oliuam non ferunt, Martis hastam acutam & amentatam sentiunt.) Denique pacifici à Christo vocantur filij Dei, necesse est ergò pacis osores, filios esse Diaboli.

D. III. *Pax hominis cũ seipso.* 1.

TERTIA. Pax est hominis cum seipso, eaque duplex. Prior sita est in pacatâ & sanâ conscientiâ, tametsi ea adhuc versatur in luctâ cum Dæmone, carne & mundo. Sufficit illi victoria, quæ sæpe consistit in patientia & constanti aduersitatum & tentationum tolerantiâ potiùs quàm in earundem exclusione & profligatione vt docet Tertull. l. de patientia. Atque ista pax est, quam Apostolus in suis Epistolis toties nobis commendat, vti ad Rom. 5. *Iustificati ex fide pacem habeamus ad Deum*. Ad Philip. 4. *Pax Dei; quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra*. Eamque pene in omnibus suis epistolis precatur fidelibus ita eos salutans: *Gratia vobis & pax à Deo patre*, &c. Atque ita salutari domos iussit Saluator: *Intrantes domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui*, Matth. 10. Est autem tranquillitas & serenitas mentis, & fiducia bonæ conscientiæ: (orta non ex certitudine fidei diuinæ, quâ quis certissimò credat sibi dimissa esse peccata, vt volunt Nouatores: sed ex coniecturis, quæ moralẽ faciunt certitudinem se esse in Dei gratiâ constitutum) cùm quis scelerum veniâ in baptismo vel pœnitentiâ acceptâ, vti confidit, mente non angitur, nulloque à verme peccati alicuius mordetur. Quæ quidem tantum est bonum, vt S. Tiburtius Martyr dixerit: *Omnis nobis vilis est pœna, vbi pura comes est conscientia*. Apostolus verò ait eam *exuperare omnem sensum*, hoc est, intelligi non posse quanta sit. Solus ille nouit, qui hanc pacem possidet; est enim manna illud absconditum, quod nemo scit nisi qui accipit.

accipit, Apoc. 2. seu vt rectiùs dicam, est prægustus quidam cælestis illius mannæ, quo in cœlo pascuntur beati. De hoc enim loquitur Apostol. ad Ro. 14. *Non est regnum Dei esca & potus: sed iustitia & pax & gaudium in Spiritu S.* Iustitia, quia est ordo, Symmetria, crasis & consonantia potentiarum in homine, qualis in hac vitâ potest haberi; ita vt ratio imperet, corpus in seruitutem, passiones ad moderationem redigantur præsidio virtutum. Pax, quia est serenitas & tranquillitas conscientiæ, nullâ grauioris peccati nube turbata. Gaudium, quia *secura mens quasi iuge conuiuium*, Prou. 15. Hoc regnum quotidie petimus in Dominicâ oratione, vt aduenîat nobis; non enim petimus vt statim rapiamur in cœlum, sed vt Christus primò per gratiam & pacem cordis nostri regnet in nobis, vt ita demũ nos cum ipso regnemus in cœlo. Verùm in peccatoribus regnum hoc non reperitur, quia *non est pax impiis, dicit Dominus*, Isa. 57. Neque enim in illis est iustitia, quia nec ordo: spiritus non subest Deo, caro non subest spiritui, passiones & appetitus sensitiuus non subsunt rationi. Neq; in illis pax & quies: quia vt ibidem ait Isaias: *Impij quasi mare feruens*; quia perpetuo cupiditatum æstu & quasi Dæmonum afflatu agitantur: perpetuis item scelerum aculeis stimulantur etiam in medijs voluptatibus: quo modo Pharao à ciniphibus seu culicibus nullibi requiem habuit: neque in mensa neque in lecto, Exod. 8. Nec denique in illis gaudium, sed animi perturbatio, metus iudicij & gehennæ, imò etiam Magistratûs & hominum quorumcunque, quibus eorum delicta innotescere queunt. Vnde ibid. Isaias (iuxta versionem 70.) ait: *Non est gaudium impijs.*

D. III. *Pax hominis cũ seipso.* 1.

2. Posterior consistit in omnimodâ vitiorum extirpatione & passionum subiugatione, ita vt contra rationis imperium assurgere non audeant, adeoq; vt per omnia consentiant inter se spiritus & caro; cuiusmodi pax non est in hac vita speranda, vt docet S. Augustinus in 1. Petr. c. 19. *Id autem nunc pacifici agunt*, inquit, *domando concupiscentias carnis vt ad pacem plenissimam quandoque veniatur.* Hanc pacem promittit Deus iustis Isa. 66. dicens: *Lætamini cum Ierusalem & exultate in eâ omnes qui diligitis eam: Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam, quasi fluuium pacis.* q. d. pacem exuberãtem quæ vos omnium bonorum affluentiâ repleat & obruat. Ibi sunt perpetui dies Alcionij, quibus nulla prorsus sæuit tempestas: nulli exurgunt fluctus; hîc perpetui motus, turbines & pericula, vbi semper remigandum & timendum. Ibi demũ passionum nostrarum beluæ omnes nobis subijcientur, quo modo in paradiso subiectæ erant Adamo; hîc cicurari omninò non possunt, perdomari solũ, cum efferantur, possunt ac debent, rationis caueâ & mortificationis vinculis, ne peccati vulnus infligant, coërceri possunt. Sufficit nobis hanc pacem consequi in morte; id quod petiit Simeon ille: *Nũc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Probans atque contestans*, inquit S. Cyprianus l. de mortalit. *tunc esse seruis Dei pacem, tunc liberam, tunc tranquillam quietem, quando de istis turbinibus mundi extracti sedis & securitatis æternæ portum petimus: quando expunctâ hac morte ad immortalitatem venimus.* Ita dudũ antea David Ps. 4. *In pace in idipsum dormiam & requiescam.* Hanc denique precamur animabus in Christo defunctorũ, dicendo: *Requiescant in pace.*

Triplicem hanc pacem assequi qui vult, Christũ adeat necesse est, qui est Princeps pacis, vti vocatur Isa. 9. *Ipse est pax nostra*, ad Eph. 2. Ipse est Melchisedech *Rex Salem*, id est, Rex pacis. Ipse plusquam Salomon, id est, pacificus. Ipse pacem habuit, pacem euangelizauit, ad Eph. 2. pacem discipulis reliquit, Ioan. 14. pacem nobis promeruit, interficiens inimicitias in seipso, ad Eph. 2. pacem denique sanxit inter Deum & homines. Da ergò, da pacem Domine in diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu Deus noster, &c.

CONCIO II.

CHRISTVS CVR TOTIES IN MEDIO.

I. *In medio duorum animalium in præsepio, velut Pacificator.*
II. *In medio Doctorum velut Doctor.*
III. *In medio Iudæorum velut Auxiliator.*
IV. *In medio Discipulorum velut Pater.*
V. *In medio mundi velut Mediator.*
VI. *In medio Latronum velut Iudex.*
VII. *In medio Discipulorum velut Rex.*

THEMA.

Venit IESVS *& stetit in medio discipulorum.* Ioan. 20.

Isaias c. 12. fælicissimo nuncio recreaturus populum suum, vaticinatur dicens: *Exulta & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israël.* Quibus verbis Propheta nunciat Ierosolymæ, venturum esse Messiam, tamdiu expectatum, in medium ipsius; iubilet proinde & laudet DEVM suum. Ex Hebræo vertunt aliqui: *Hinni & lauda habitatio Sion.* Et aptè mea sententia. Quemadmodum enim equi in stabulo reclusi pabulo destituti, cum desiderio expectant herum, terram pedibus pulsantes; denique ad ingressum eius hinniunt, quasi iam aduertant pabulum sibi adfore, vbi aduenit nutricius: ita iubet Propheta iubilare habitatores Sion ad Domini sui præsentiam. Sanè antequam Christus in hunc mundum veniret, magno eum desiderio expectabant Patres. Rursum in triduo mortis Christi, tristabantur miro modo habitatores Sion,

Sion, id est, Ecclesiæ; discurrebant enim fideles & Christum resurgentem auidi præstolabantur. Ergò hinni & exulta; nunc ô Sion, quia hodie ingressus est ad te Dominus tuus & quod amplificat gaudium, stetit in medio tui, vt te consolaretur.

Porrò sæpius in medio Christus visus est; in medio duorum animalium, cum natus esset in Bethlehem: in medio Doctorum repertus in Ierusalem: in medio Iudæorum ad Iordanem: in medio discipulorum ad vltimam cœnam & post resurrectionem: in medio mundi & in medio latronum ad montem Caluariæ. Denique tursum in medio discipulorum post resurrectionem vt in hodierno Euangelio patet. Videamus causas.

B. I. *In medio duorum animaliū in præsepi, velut pacificator.*

PRIMÒ. Inuentus fuit in medio duorum animalium, cū iaceret in præsepio. Sic enim scribit Habacuc c. 3. *Domine opus tuum, in medio duorum animalium cognosceris,* vti vertunt 70. Interpretes, quos credibile est habuisse correctiores Codices, quam posteri acceperint. Hæc porrò animalia fuisse bouem & asinum, iuxta id Isaiæ 1. *Cognouit bos possessorem suum & asinus præsepe Domini sui;* sentiunt multi patres, Origenes, Ambrosius, Augustinus & alij. Voluit autem reperiri in medio bouis & asini veluti pacificator populi Iudaici & gentilis. Asinus animal immundum, populum gentilem: bos, mundum animal, Iudaicum designat. Antequam hæc animalia à Christo coniungerentur, non poterat arari in boue & asino: id est, non poterant confœderari gentes & Iudæi. Sed Christo mediante coierunt in eandem fidem. Cuius vnionis prodromi & typus fuerunt Herodes & Pilatus: ille Iudæus, hic gentilis; qui ipso die passionis & mortis Domini, amici facti sunt. Atque hic est lapis angularis, qui fecit vtraque vnum, *medium parietem materiæ soluens*, id est, inimicitias inter vtrumque populum, vt ait Apostolus ad Eph. 2. Hoc idem significatum est per linteum illud Petro ostēsum, in quo erant omnia quadrupedia, quæ occidere & comedere iubebatur cœlesti voce Petrus, Act. 10. Linteum enim Ecclesiam significat: quadrupedia, quæ secundum S. Hieron. in c. 38. Ezech. & Orig. hom. 2. in c. 2. Gen. partim munda partim immunda erant, populum Iudaicum & gentilem designabant.

A potiori pacificare voluit omnes Christianos, tametsi genere, opibus, potentiâ, doctrinâ, naturâ, complexione discrepantes. Hoc enim vaticinatus est Isaias cap. 11. futurum tempore gratiæ: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus & Leo & ouis simul morabuntur* (aduerte leonem medium reponi inter vitulum & ouem, capitalem alioquin vtriusque hostem) *& puer paruulus minabit eos.* Hoc enim significat metaphoricè, per Christum pacificandas gentes moribus alioquin admodum dissimiles; gentiles cum Iudæis, feroces cum mitibus, diuites cum pauperibus, potentes cum infirmis, cholericos cum mansuetis confœderandos esse & à simplici pastore ducendos ac dirigendos. Quod certè factum in primis Ecclesiæ temporibus, & fit etiamnum, præsertim inter religiosos & alios quam plurimos.

C. II. *In medio Doctorū, velut Doctor.*

SECVNDÒ. Inuentus fuit sedens in medio Doctorum Luc. 2. tanquam Doctor omnium Doctorum & omnium nationum totius vniuersi. Quemadmodum enim sol in medio planetarum constitutus est, vt illuminet tam superna, id est, stellas superiores: quam inferna, quæ scilicet infra solem sint, & deinde medium cœli percurrit inter vtrūque tropicum, ne alios lumine & calore destituat, alios nimio exurat: Sic primo Deus solum suum Christum oriri fecit super bonos & malos & apparere in medio hominum, vt omnium mentes tenebris implicatas illustraret, quasi *stella matutina in medio nebulæ*, Eccl. 50. Vnde Ioannes c. 1. *Erat lux vera*, inquit, *quæ illuminat omnem hominem.* Verum sicut sol non statim illuminat totum orbem, sed paulatim, velocissimè tamen percurrendo vtrumque hemisphærium: ita Christus suo Euangelio paulatim, etsi citissimè, mundum omnem perlustrauit. Quod si hunc non omnes vident ex illorum indispositione prouenit, vt cùm vespertiliones vel talpæ solem non vident, quia scilicet illi in rimas sese abdunt, hæ verò terram subeunt: quos imitantur multi. Secundo in viuendi ratione tenuit Christus medium tam exemplo quàm doctrinâ, non tradendo rigidissimam, qualem duxit Ioan. Baptista: neque etiam lenissimam; vt sic omnibus omnia fieret & omnes ad se traheret. Vt enim venator dispositis in varios retium angulos socijs, mediam ipse syluæ viam tenet & perambulat: ita etiam Christus. Ac licet non venator, sed socij feras captent & venabulo configant, captura tamen venatori potissimum ac scribitur, qui feras & indagauit & in retia impulit: ita licet aliqui sancti rigidiorem vitam duxerint, quam Christus vel duxerit vel ducendam suaserit: illud nihilominus Christo adscribendum, qui gratiam eis meruit, vt tam asperam vitam agerent. Monentur hic Concionatores, vt simili ratione cùm alios illuminant, in medio consistant, nemini subtrahendo lucem veritatis, nec personam reuerendo. Vt enim Sol illuminat etiam stellas, quæ in firmamento supra ipsum sunt, illa illuminandi etiam & corrigendi sunt, qui videntur sibiipsis satis illuminati & sunt Superiores.

D. III. *In medio Iudæorū, velut auxiliator.*

TERTIÒ. Stetit medius inter Iudæos ad Iordanem, Ioan. 1. velut omnium medicus, consolator & auxiliator, quem omnes facilè adire & inuenire possint. Sic lignum vitæ in medio paradisi collocatum fuit, vt omnibus obuium esset & paratum ad instaurandas vires corporis Gen. 2. Hunc igitur in modum habemus Christum in Ecclesia, quasi vbique obuium, paratum nobis mederi in sacramentis & inprimis in Ven. Eucharistiâ: in superioribus, in pauperibus, &c. Verùm sicut Iudæi in medio sui stantem non agnouerunt nec coluerunt,

vt

vti Ioannes ait: *medius vestrum stetit, quem vos nescitis*: ita fit hodieque etiam inter Christianos. Licet enim Dominus asseruerit versari se in medio pauperum,& ali in personis eorum:adorari &manducari in Eucharistiâ, coli & audiri in superioribus:multi tamen necdum eum agnoscunt. Ac sicut primi nostri parentes citius adierunt arborem lethalem,scientiæ boni & mali, quàm arborem vitæ:ita plurimi Christiani,relicto salutis suæ medico & medicamentis, ad noxia & venena currunt.

F. IV. *In medio discipulorũ velut Pater.*

QVARTÒ. In medio duodecim discipulorum suorum discurrens ad lotionem pedum. Sic enim tunc dicebat: *Ego in medio vestrûm sum sicut qui ministrat*, Luc. 22. Fuit ibi in medio discipulorum veluti pater in medio filiorum, æqualiter omnes complectens amore,& beneuolentiâ, curâ & sollicitudine paternâ:ministrauit omnibus cibum,porrexit omnibus corpus suum, lauit omnibus pedes, omnes exhortatus est longo sermone, pacem inprimis illis commendans & amorem, quasi hæreditatem paternam testamento sibi relictam. Quare cùm eo loco & tempore contenderent inter se discipuli,quis eorum videretur esse maior, sedauit Dominus contentionem sententiâ illâ prædictâ: *Ego in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat.* Fuit hoc mirandum in Collegij Apostolici gubernacione, quòd cùm Dominus Petrum & filios Zebedæi ad peculiaria quædam loca & arcana familiarius admitteret, veluti ad mysterium Transfigurationis, ad montem Oliueti & suscitationem puellæ: ita tamen hæc omnia in reliquis Apostolis tractandis fouendisque compensabat, vt quilibet eorum in animum sibi posset inducere, neminem sibi à Christo anteferri. Hinc enim orta est non semel illa inter eos contentio, quis eorum videretur esse maior. Non contendebant quod Petrus vel Ioannes vel Iacobus vellet aut videretur esse maior: Sed quis eorum videretur maior; itaque sibi omnes tales videbantur. Ita nimirùm Christus vsque adeò in medio eorum erat per amoris & beneuolentiæ signa, quæ modò vni,modò alteri exhibebat, vt nemo de beneficiis in alterum collatis conquereretur, nemo alteri inuideret, quin potius quilibet eorum se plus amari existimare posset. Hunc in modum si vnusquisque expendat dona sua & signa beneuolentiæ, quæ accepit, videbitur sibi in multis prælatus esse aliis & magis à Deo dilectus v.g. si religiosus es, prælatus es sæcularibus: si Sacerdos, laicis: si doctus,indoctis: si in dignitate positus, plebi: si diues,inopibus:si sanus & robustus, imbecillibus: si pauper auaris: si æger & infirmus, sanis peccatoribus; si fidelis, infidelibus & hæreticis, &c. Denique inueniet vnusquisque peculiares quasdam dotes seu naturæ seu gratiæ à Deo se accepisse, quibus alios præcellit. Discant hinc parentes filios suos æqualiter amare, vestire, educare; & dona sua quoad fieri potest, æqualiter inter eos partiri, ne vni ansam pusillanimitatis, alteri dent superbiæ, atque ita rixas & æmulationes inter eos serant, quemadmodum contigit in domo Iacob, cùm ex eo, quòd viderent fratres Iosephum a patre plus quam cæteros amari & elegantius vestiri,oderant eum & necem ei machinabantur, Gen.37.

F. V. *In medio mundi velut mediator.*

QVINTÒ. In medio mundi, inter cœlum & terram & inter media elementa,quando in cruce stetit tanquam mediator inter homines & Deum, reconcilians ima summis. Quemadmodum enim gallina expandit alas super pullos quando miluum videt:& aues aliæ inter pedes gestant pullos suos propter aquilam supernè volantem & prædæ inhiantem, vt sic mater, potius quàm pulli, versetur in discrimine:ita in Cruce Christus, quia ab irâ patris metuebat filiis suis, medius inter Deum & homines,cœlum inter & terram, expandit alas brachiorum suorum & excepit in se ictus,ac fulmina, quæ in homines vibrarat Deus. Tũc enim quando Deus iam commouebat elementa ad perdendos Deicidas, quando mundi lumine extincto omnia tenebris inuoluebantur & terra immugiebat quasi deuoratura impios;Christus pro ijs orauit: *Pater dimitte illis.*

Atque vt doceret, totum se mundum Patri reconciliasse,in medio mũdi passus est,iuxta id Ps.73. *operatus est salutem in medio terræ*; hoc est, Ierosolymis, quæ in medio est terræ olim habitabilis; siquidem sita est in finibus Europæ, Asiæ, Africæ. Vnde & vmbilicus terræ vocatur Ezechiel.38.

G. VI. *In medio latronum velut Iudex.*

SEXTÒ. In medio latronum pendens visus est in monte Caluariæ velut Iudex bonorum & malorum. A dextris enim habuit latronem bonum, & hunc accepit in paradisum: à sinistris reprobum & hunc reliquit Gehennæ, iuxta prædictionem suã, Matth.24. *Duo erunt in lecto, vnus assumetur & vnus relinquetur.* Sic enim in die Iudicij statuet oues à dextris, hædos à sinistris;ipse in medio existens,æquitatem iudicabit, fine omni personarum respectu, & nulli erit vicinior, quod attinet ad iustitiam. Passionis tempore sub meridiem cecidit vmbra Christi crucifixi super vmbram dextri latronis non item super vmbram sinistri; (cruces enim ità positæ erant, vt crucifixorum facies aspicerent occidentem, vt alibi diximus) vt posset dicere latro bonus; *sub vmbrâ manûs suæ protexit me*: sic in die iudicij sub vmbrâ Christi protegentur boni:reprobi non item,sed æstuantes dicent montibus: *cadite super nos*, &c. quia hoc exigit iustitia. Narrauit etiam mihi Romę doctissimus vir P.Ioan. Bapt. Villalpandus & in suâ Ierosolymæ delineatione(quam accuratissimè elaborauit, vt videre est in Bibliothecâ Collegij Romani) ostendit, tempore passionis Domini, rupem montis Caluariæ ita fuisse terræ motu diffissam, vt crux Christi & latronis pœnitentis ex vnâ parte, crux verò impœnitentis ex aliâ manserit abrupta: ita in extremo iudicio Christus cũ electis suis à reprobis se diuidet, eosque tartaro relinquet.

SEPTI-

SEPTIMÒ. In medio discipulorum post resurrectionem, vt in hodierno Euangelio velut Rex in medio populi seu Ecclesiæ suæ. Sic enim & posteà Ioanni Apoc. 1. apparuit in medio candelabrorum, id est, Episcoporum seu Ecclesiæ vniuersæ. Sic regem decet habitare in medio ciuitatis & regni sui; quemadmodum & cor in homine mediam obtinet sedem & quasi regiam eius, vt inde in omnia membra pari celeritate influere possit. Ergò vt sciremus Christum simili modo esse in Ecclesia, quasi in medio eius, vnde in omnia sua membra per gratiam & auxilia sua mox influere queat, in medio Apostolorum suorum, qui candelabra erant Ecclesiæ, apparuit; quasi vbique præsto sit ad emungenda lumina ne fides extinguatur, ne disciplina corruat, &c. nec non ad candelabra amouenda, id est, Prælatos deponendos, prout ibid. c. 2. minatur Episcopo Ephesi: *mouebo candelabrum tuum de loco suo.* Porrò edictum regis nostri primarium est: *Pax vobis*; atque vt pax inter fideles seruaretur, statuit se in eorum medio, cùm pacem eis præcepit; quasi is qui pacem violat, Christum prius offendat (vtpote in medio stantem) quàm inimicum suum.

H. VII. *In medio discipulorũ velut Rex.*

Docentur hîc Magistratus in medio consistere, ita videlicet æquitatem administrando, vt nihil ex affectu agant aut personam accipiat. Cum vnicum in vrbe horologium est, decet vt sit in eius medio, quò ab omnibus possit audiri: non in aliquo angulo. Similiter & fons publicus. Ita etiam Magistratus omnibus vigilet & ius dicat ac procuret, non aliquibus tantum.

Vidimus Christum in medio penè vndique repertum, quodq; obseruandum videtur, secundum omnem situm. In medio iacuit: in medio stetit: in medio discurrit: in medio pependit, quid amplius requirimus?

Ergò exultemus & laudemus Deum, qui habitamus Sion, Ecclesiam Christi, inquam, quòd in medio nostri dignatus sit habitare: & oremus eum vt in medio quoque cordis nostri velut Rex in regno dignetur sedem suam ponere tandemque nos in electorum suorum medio statuere.

CONCIO III.

CVR CHRISTVS RETINVERIT QVINQVE VVLNERVM cicatrices.

I. Ad sui corporis gloriam.
II. Ad confirmandam fidem nostram.
III. Vt haberet nostri memoriale.
IV. Vt admoneret nos amoris sui.
V. Vt ea in diem iudicij servaret.
VI. Ad beatorum gaudium.

THEMA.

Infer digitum tuum huc & vide manus meas. Ioan. 20.

EX hodierno Euangelio manifestũ est Christum retinuisse vestigia quinque vulnerum, quandoquidem in ea iussit Thomam mittere manum. Sed hoc ipsum tamen valde est admirabile. Quid enim corpori glorioso cum vulnerum cicatricibus & foraminibus? Deinde idipsum mirãtur Angeli Zach. 13. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?* Quã in re inprimis nullatenus audimus Porphyrium apud Aug. ep. 49. hinc colligentem non fore post resurrectionem statum beatum; siquidem hę cicatrices nec dolorem nec ignominiam Christo afferebant. Nec audimus gentiles apud Bedam l. 6. in Lucam, arguentes inde, quasi resurrectio fieri nequeat, eò quòd Christus vulnera sua non obliterârit. Hi enim non aduertunt, quòd qui resurgere potuit & corpus viuificare potuerit etiam totum quoad omnia restituere si voluisset. Aliæ igitur causæ sunt, cur Christus voluerit resurgere, retentis vulnerum cicatricibus. Quinque illæ afferuntur à D. Thoma 3. p. q. 54. art. 4. quas hîc excutiemus.

A.

PRIMÒ. Retinuit eas tanquam victoriæ trophæa ad sui corporis gloriam promeritam. Ita Ambrosius super Luc. vlt. Et Bern. serm. 3. de resurrect. *Intrauit, ait, Dominus ad discipulos ostendens manus & latus sicut solent in signũ virtutis clypeorũ foramina monstrari.* Rationem affert V. Beda super Luc. c. 24. cùm ait: *Si aliquis fortissimus miles iubente rege suo pro totius gentis salute singulari certamine desudans, multis quidem vulneribus exceptis, hostem tamen interficiat & victoriam suæ genti reportet, interrogatusq; à medico, velitné ita curari vt nec vestigia vulnerum vlla desideant, an magis ita vt cicatrices quidem remaneant, deformitas tamen prorsus omnis absit, respondeat se potiùs ita velle sanari vt perpetua secum tanti circumferat signa triumphi: sic Dominus ob signum perpetis victoriæ vulnerum cicatrices cœlo inferre maluit quam abolere.* Vnde Franciscus Petrarcha Dial. de vulneribus 77. ait, si causa vulnerũ pulchra est, ea non cicatrices aut vulnera, sed virtutis dicenda esse vestigia & præclaris affixa frontibus signa meritorum. Sic & Curtius lib. 4. *Vulnera, ait, quæ quisque* (in prælio) *excipit, indicia virtutis sunt.* Hinc est, quod S. Aug. l. 22. de ciuit. c. 20. putat resurrecturos etiam Martyres cum vulnerum suorum cicatricibus, easque perpetuò retenturos, ad maiorem eorundem gloriam. Quis ignorat vestes sericas cum scitè discinduntur & varij coloris fimbrijs, vel etiam gemmis & margaritis distinguũtur, splendorem inde maiorem sumere, quàm si prorsus integræ perseuerent? Ornant igitur splendidissimum Christi corpus hæ vulnerum margaritæ; vt non immeritò dixerit sponsa Cant. 5. *Manus illius*

B. I. *Ad sui corporis gloriam.*

illius tornatiles, aurea, plena hyacinthis. Hyacinthus mirabilis est naturæ vt refert Bartol. Angl. de propriet. l. 16. c. 54. quia cœlo obſcuro obſcurus, ſereno ſerenus eſt & lætitiã affert. Ita etiam vulnera Christi, quæ in paſſione, vbi cœlum obſcuratum, dolorem & coram hominibus confuſionem afferebant: eadem nunc cœlo ſereno, poſt reſurrectionem ſcilicet, ſerenitatem præſeferunt, & lætitiam Chriſto ac decorem afferunt. Ita nimirum nouit Chriſtus contumelias & vulnera in honorem & gemmas cõmutare. De M. Catone qui ſibi Vticæ necem conſciuit ait Valerius Max. l. 3. cap. 2. è fortiſſimis eius vulneribus plus gloriæ fluxiſſe quàm ſanguinis. Verius id de Chriſto, qui non ex deſperatione aut inani gloriâ, ſed noſtri amore, voluntaria obedientia, nulla coactione glorioſè occubuit, ſuaq; morte vitam omnibus tribuit hominibus. Præclarum quidem fuit Horatij Coclitis dictum (ſcribit Franciſcus Petrarcha de vulner. c. 77.) quo cum ei aduerſarius quiſpiam claudi pedis vitiũ, quod in tuendo ponte ſublicio, vſque dum à tergo per ſuos deſtrueretur, deinde in Tyberim deſiliendo contraxiſſet, obijceret: reſpõdit aduerſario: *Minime claudico, ſed Dij immortales voluêre vt per ſingulos paſſus meminerim triumphi mei.* At quanto rectius Chriſtus vulnerum ſuorum cicatrices mauibus perpetuò circumfert, perpetuò aſpicit: qui non vnam gentem nec ad breue tempus ab hoſte eſt tutatus: ſed omnes & in perpetuum; nec in flumen ſolummodò ſalutis ſuæ causâ deſiliit; ſed in Crucem vſq; noſtræ ſalutis gratia aſcendit? Meritò igitur victoriç ſuæ indicia ſemper in manibus geſtat & contemplatur. Sed & nos Chriſtiani ea tanquam ſalutis noſtræ trophæa memori mente intueri & omni veneratione deoſculari debemus. Nam ſi illum quoque, vt inquit Petrarcha vbi ſuprà, Cæſium Scæuam miræ virum fortitudinis, ſed iuſtitiæ nullius, mille lacerum perfoſſumque vulneribus hoſtes quoque venerati & propter vnius virtutis admirationem, vulnera ipſa deoſculantes, armorum fragmina & ſagittas tepenti cadauere eductas Deorum templis ceu ſacrum aliquid affigebant: quid de Chriſti Domini vulneribus ſentiendum? quâ reuerentia nobis deoſculanda venerandaque erunt? ſanè Conſtantinus Magnus Imp. in Concilio Nicæno Epiſcoporum oculos in perſecutione effoſſos, piè oſculabatur, pro certo perſuaſus, vt ait Theodoretus lib. 1. ca. 11. oſculo benedictionem ſe inde hauſturũ. Si riuulos iſtos ex vulneribus Chriſti promanantes adeò veneratur Imperator, quid nos fontibus ipſis debemus?

C. II. *Ad confirmandã fidem noſtram.*

SECVNDÒ. Ad confirmandam fidem in nobis duplicem. Primò *vt agnoſcatur in Chriſto proprietas diuinæ humanæque naturæ indiuidua permanere,* vt ait S. Leo ſerm. 1. de reſurrect. Et hoc contra Eutychetem, qui cenſuit humanitatem Chriſti poſt reſurrectionem, conuerſam eſſe in diuinitatem eiuſque attributa omnia ſortitam: Vnde ſequeretur, humanitatem Chriſti ceſſaſſe, &c. Iam verò in eo quod retinuit Chriſtus cicatrices, oſtendit ſe reuerà etiam retinuiſſe humanitatem in ſua natura: nec conuerſam eam eſſe in diuinitatem, ſiquidem cicatrices vulnerum naturæ diuinæ non competunt.

1.

Conc. Fabr. Pars Æſtiu.

2. Secundò vt eſſent argumentum Dominicæ reſurrectionis, quo nimirum illum ipſum, & non aliũ reſurrexiſſe intelligeremus. Ita S. Chryſoſt. ho. 86. in Ioan. S. Leo, Damaſc. Chryſologus. Idem docet S. Auguſt. in Pſ. 74. ad illa verba: *Ego confirmaui columnas eius. Colũnas* inquit Aug. *dicit pſalmographus Apoſtolos. Et quid eſſent illæ colũnæ, niſi ab eo firmarẽtur? Columnæ quæ in paſſione nutauerunt, in reſurrectione firmatæ ſunt. Terruerunt eos vulnera, firmauerunt cicatrices,* &c. Itaque Thomam habemus quaſi legatum noſtrum, exploratorem terræ ſanctæ quoad palpationem: reliquos Apoſtolos, quoad viſum & auditum. Vnde Gregor. hom. 26. ſuper Euangelia dicit: *plus nobis Thomæ infidelitas ad fidem quàm fides credentium diſcipulorum profuit; quia dum ille ad fidem palpando reducitur, noſtra mens omni dubitatione poſtpoſitâ, in fide ſolidatur.* Fundatur autem in reſurrectione Chriſti fides reſurrectionis noſtræ. Et vnde tot tamque bellicoſi Martyres ad ſanguinis effuſionem tam alacriter decertantes niſi ex vulnerum illorũ & reſurrectionis Chriſti certificatione? Sanè vt Elephantes viſo ſanguine aut ſanguinis ſpecie aliquâ, vti mori vel vuæ rubræ, (quemadmodum legitur 1. Mach. 6.) accenduntur in prælium: ita SS. Martyres oſtenſis Chriſti vulneribus. Vnde S. Bern. ſerm. 61. in Cant. ait: *Vult benignus Dux decori militis vultum & oculos in ſua ſuſtolli vulnera vt illius ex hoc animum erigat & exemplo ſui reddat ad tolerandum fortiorem. Enimuerò non ſentiet ſua, dum illius vulnera intuebitur.* Et mirum ſanè eſt, quod vulneribus & vulnera curet Chriſtus, & animos infirmis addat. Nutabant corda diſcipulorum & infirmi eramus ad patiendum. Vtrique malo medebantur Chriſti vulnera. Nimirum vti ſcorpio enectus medetur morſui ſcorpionis, aranea araneæ, mus ferro apertus muris morſui: ita & Chriſti vulnera, quæ necẽ ipſi attulerunt & dolorem, vitam nobis & robur contulerunt. Refert Iulius Solinus ad capiendos Elephantes fieri foueam vt in eam incidant, & tunc accedere venatorem vnum, qui hoſtiliter eum aggrediatur & aliquantum vulneret: ſubuenire verò alterum qui hunc depellat & membra ſua ſanguine tingat quaſi propter ipſum à venatore vulneratus eſſet. Hoc viſo manſueſcere Elephantem & liberatori velut mancipium quaquauerſum obedire. Nos in foueam cecideramus, Chriſtus inde nos eripuit & ita quidem, vt dum cædentem & vulnerantem nos dæmonem expugnaret, ipſe pro nobis vulneraretur. Cùm igitur nunc aſpicimus eius vulnera, annon eum velut Dominum noſtrum maximè amabimus & in omnibus ſequemur? Poſt inſignem victoriam quam obtinuerat populus Iſraël Gedeonis operâ de Madianitis, adeò ei deuinctus erat vt diceret: *Dominare noſtri tu & filius tuus & filius filij tui,* Iud. 8. Et ita in principem

 ſuum

suum elegerunt illum, qui ne vnum quidem vulnus in conflictu illo acceperat; Quanto æquiori iure hoc dicimus & facimus Christo, qui pro liberatione nostrâ tam grauiter vulneratus est?

D. III. *Vt haberet nostri memoriale.* 1.

Tertiò. Vt haberet nostri perpetuum memoriale: Ac primo vt meminisset ea cœlesti patri commonstrare, iramque eius in nos iustissimam licet exarmare, iuxta id 1. Ioan. 2. *Sed etsi quis peccauerit, aduocatũ habemus apud Patrem,* Iesvm Christvm *iustum.* Quod facit repræsentando patri naturam humanam cicatricibus signatam, vt ait loco cit. S. Thomas. Et S. Cyprianus serm. de baptis. Hebræor. *Vt appareant,* inquit, *vultui Dei pro nobis & vt semper seruatæ in corpore plagæ salutis humanæ exigant pretium.* Vt enim seruator noster cuiuscunque æui homines morte suâ redemit; ita non desistit omni tẽpore interpellare pro nobis, meritum redẽptionis nostræ Patri repræsentando, vt pretio suo compensetur. Quia enim Sacerdos est in æternum, ideò sacrificium redemptionis nostræ perpetuo offert patri suo pro nobis. Et sicut ipse de Iride dixit: *Erit arcus meus in nubibus & videbo illum* & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deum & omnem animã viuentem, Gen. 9. sic aspiciens vulnera in carne filij sui, recordabitur etiam fœderis inter ipsum & nos pacti, meritis Christi mediantibus. Multum valet ad impetrandum quidpiã exhibitio vulnerum acceptorum: Sic namque Marcus Antonius pro Aquileio perorans (vt scribit Cicero orat. in Verrem) cùm senatui Aquileij vestem ostendens singula vulnera pro republicâ suscepta numeraret, facilè Iudicibus persuasit, vt pro Aquileio pronuntiarent. Denique S. Chrysost. serm. in Iuuentin. & Maximum ait: *sicut milites vulnera, in prælijs sibi inflicta, Regi monstrantes fidenter loquuntur: Ita & illi* (Martyres) *manibus abscissa capita gestantes & in medium afferentes, quæque voluerint, apud Regem cœlorum impetrare possunt.* Si hæc omnia, inquam, homines possunt: quid non poterit apud Deum filius Dei, membra sua vndique saucia ei si commonstret? Habemus igitur *testamenti noui Mediatorem* Iesvm, vt ait S. Paulus ad Hebr. 12. *& sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.* Quid ita? sanguis Abel clamabat ad Deum: Vindicta, vindicta. Sanguis autem Christi: Misericordia, misericordia. Atque ad hæc faciunt quinque vulnerum foramina veluti quinq; patula ora semper ad Deum clamantia.

2. Secundo vt perpetuam nostri memoriam maximamque curam & sollicitudinem gerere se demonstraret: & ne aliquando de eius in nos amore & sollicitudine dubitaremus. Quid enim sunt nisi cælaturæ quædam manibus eius insculptæ? Qui rei alicuius vult meminisse, annulum in digito ponit; id fecisse Christum dico, dum stigmata retinuit ne nostri obliturum aliquãdo arbitremur. Vnde Esa. 49. ait: *Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum vt non misereatur filij vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar: Ecce in manibus meis descripsi te;* sanguine videlicet velut atramento, clauo velut calamo. Ac ne putemus facilè deletum iri scripturam illam, aut Christum pœnituisse passionis suæ, Zach. 3. cælandus dicitur pretiosus lapis, Christus, vulnerib. suis, vt intellexit S. Hieron. in comment. super Zach. vt sic abijci non possit sculptura eius, & fructus passionis aut memoria redemptorum aliquando extingui. Olim certè pœnituit Deum quòd hominem fecisset, Gen. 6. At verò de redemptione nostrâ & passione suâ nunquam pœnituit, nec pœnitebit: neque etiam obliuionem suorum vnquam posthac deponet. Strenuus quidam miles ad Iulium Cæsarem delatus quasi proditionem in eum moliretur: re intellectâ ad Cæsarem venit & aperto pectore cicatrices vulnerum in bello pro ipsius causa susceptorum ostendit: atque ita Cæsari plenam fidem de constanti sua fidelitate fecit, (refert Osor. to. 3. in F. S. Thomæ.) Idem fecisse Marium coram Romano senatu ob similem suspicionem refert Salmeron to. 11. tract. 16. Ostendit ergò & nobis Christus vulnera sua, vt ne de eius erga nos constanti amore vnquam dubitemus.

E. IV. *Vt admoneret nos amoris sui.*

Qvarto. Vt commonefaceret nos amoris nobis exhibiti, & vicissim debiti nostri. Quid enim aliud sibi volunt verba illa: *infer digitum tuum huc, &c.* quàm quod Paulus 1. ad Cor. 6. & Petrus ep. 1. c. 1. dixit: redemptos nos esse *non corruptibilibus, auro vel argento, sed pretioso agni sanguine:* Hinc enim Thomas ob amorem illum sibi in vulnere demonstratum quasi extra se raptus, ac veluti in camino ignis manum vstulasset, exclamat: *Dominus meus & Deus meus. Patet arcanum cordis,* ait S. Bern. serm. 61. in Cant. *per foramina corporis.* Iulius Cæsar volens Romano senatui, in quo erat, monstrare labores suos pro Republica Romanâ susceptos adeoque fidem suam, aperuit thoracem & monstrauit ei cicatrices vulnerum pro Romanis susceptorum, Commonstrat etiam nobis hodie suas Christus: *Videte,* inquit, *manus meas & pedes meos.* Videte, inquam, quantum pro vobis fecerim! posteaquam enim fodi torcular hoc in vineâ meâ, *quid vltra ei debui facere & non feci?*

Videte deinde quis hæc foramina fecerit. Iudæi, dicetis: verum est; sed & nos fecimus Christiani, qui toties delinquimus & sine illorum vulnerum pretio satisfacere nequaquam possumus. Peccata nostra claui fuerunt, membra Christi penetrantes: voluntas nostra malleus fuit eos intrudens: Nisi peccassemus aut peccaturi essemus, Christus passus non fuisset. Agnosce igitur in Christo vulnera tua, scelera tua. Nicodromus quondam Crateti impegit in os pugnum eumque in fronte vulnerauit. At Crates fronti imposuit tabellam, cui inscripsit: *Nidromus faciebat.* Itaque cum liuore suo obambulans traduxit cytharœdum. Laërt. l. 6. cap. 1. Non dispari ratione, quo agnoscas te quicunque es, vulnerum Christi auctorem, ecce tibi palam retinuit & circumtulit gestatque etiamnum in cœlo & monstrabit in die iudicij tabellas illas, vt ita loquar, vul-

uerum suorum. Quòd si enim quæramus è Christo cum Zach. c. 13. *quid sunt plagæ istæ in medio manuũ tuarum?* Dicet; *his plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.* Tales in primis Iudæi, qui in lege veteri Deum diligebant: tales nos Christiani qui saltē aliquando Deum diligebamus: posteà verò omnes peccatis nostris sauciauimus. Denique videte quid his plagis debeamus. Honorem vtique debemus, nō execrationem aut blasphemiam. Si enim ipsum dominũ interrogemus: *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?* respondebit mansuetissimè: *His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.* Non execratur vulnerum horum auctores. Quis ergò vulnera Christi execrari audeat omni veneratione colenda?

F. V. *Vt ea in diem iudicij seruaret.* QVINTO. Vt ea ad diem Iudicij conspicienda seruaret, iustis ad solatium, malis ad terrorem: iuxta id Apoc. 1. *Videbit eum omnis oculus & qui eum pupugerunt. Inimicis*, inquit D. August. in li. 2. de symbolo c. 8. *vulnera demonstraturus est sua, vt conuincens eos dicat: Ecce hominem quem crucifixistis, videtis vulnera quæ infixistis, agnoscite latus quod pupugistis, quoniam per vos & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.* Alexāder M. dicere solebat: *Vt maximè sanetur vulnus quod illatum est, manet tamen cicatrix*; id est, memoria iniuriæ, etsi dolor abscesserit, apud Eras. l. 8. apopht. Ita sanè tunc, etsi Christus iam olim passus est, & dolorem nullum sentiet amplius: manebit tamen memoria scelerũ cōtra impœnitentes nec obliterabitur nisi pro meritis puniantur. Quantum ibi confundentur & cruciabuntur, qui sacratissima hæc vulnera blasphemo suo ore tā facilè proscinderunt! Item, qui hos salutis fontes contempserunt & neglexerunt? Existimo etiam vulnera illa fore Christo non solùm ante, sed etiam post iudicium, quasi symbola monitoria ad vltionem faciendam de hostibus & ne misereatur damnatorum in æternum. Iustinianus secundus Imp. post recuperatum imperium quo eum nasoq; simul Leontius Patritius priuauerat, acerbissimè iniuriam vltus est. Nam quoties nasum emungeret, hostium suorum vnum capite multabat, quorum in vinculis magnũ numerum habebat. Bapt. Fulg. l. 9. sic, vt opinor, toties nouas flammas concipiet infernus, quoties Christus intuebitur sua vulnera. Sed clauorum signa bonis salutaria sunt vsque ad diem Iudicij, ait, Cæsarius Arelaten. hom. 24. Corpus Christi templum eis est, à Iudæis quidem dirutum, sed à Christo reædificatum: eius quinque vulnera, quinque templi portæ sunt. Hæc piscina probatica, cuius 5. porticus. Hæ ciuitates refugij, de quibus 1. Paralip. 6. Hæc foramina petræ, in quibus protegitur columba ab Aquilâ, seuero illo Iudice, Cant. 2. Hæc deniq; fossa humus de quâ Esaias c. 2. ait: *Ingredere in petram & abscondere in fossa humo à facie timoris domini.* Hic præsidium reperiunt & solatiũ, quotquot eò confugiunt. Testatur id S. Bern. qui serm. 61. in Cant. ait: *Ego verò fidenter quod ex me mihi deest, vsurpo ex visceribus domini, quoniam misericordiâ affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant. Foderunt manus eius & pedes, latusq; lanceæ forauerunt, & per has rimas liceat mihi sugere mel de petrâ, oleumq; de saxo durissimo.* Testatur S. Hieron. qui quoties à carne tentaretur, remedium se in ijs inuenisse scribit, imò angelicam puritatem, apud Osor. to. 3. in F. S. Thomæ.

G. VI. *Ad beatitudinem.* Ad extremum, seruata ait Hugo Card. in Ioannem, vt beati ea videntes, indesinenter ei gratias agant. Ea enim intuentes æternum canēt id Apoc. 5. *Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem & totum diuinitatē & sapientiã & fortitudinem & honorē & gaudiũ, gloriam & benedictionem in sæcula sæculorum, Amē.*

CONCIO IV.

QVOMODO CREDENDVM.

I. *Credendum Deo simpliciter.*
II. *Prudenter.*
III. *Firmiter.*
IV. *Tempestiuè.*
V. *Explicitè.*
VI. *Verè & completè.*

THEMA.

Beati qui non viderunt & crediderunt. Ioan. 20.

A. QVemadmodum in ædificio nihil magis necessarium, quàm eius fundamentum, vtpote quo deficiente, ruit ædificium; interim tamen nihil magis negligitur, quia cum in terrâ lateat, non examinatur; ita ferè contingit in ædificio spirituali vitæ Christianæ. Fundamentum eius fides est, iuxta id Apostoli ad Hebr. 11. *fides est sperandarum substantia rerum*, id est, basis & fundamentum; vti vocatur à S. Dionysio de diuinis nominibus cap. 7. quo quidem corruente, tota iustitia hominis Christiani corruat necesse est. Interim verò sicut, qui incolunt domos, præsumunt fundamentum earum fixum & stabile esse, vnde nihil de eo cogitant, & sæpe decipiuntur: ita plerique Christiani nunquam examinant fidem suam, quia supponunt eam, fixam esse & stabilem, quæ reuerà tamen sæpenumerò defectuosa & ruinosa est. Sanè in hodierno Euangelio nisi sapientissimus Architectus Christus domum S. Thomæ à fundamento reparasset, ea tota corruisset. Ergò quemadmodum vnius ædificij ruinâ, vicini excitantur ad lustranda ædificia sua, ne idem sibi contingat: ita nos exemplo Thomæ edocti, recognoscemus fundamentum domus nostræ, fidem, & audiemus quomodo sit credendum.

B. I. *Credendum Deo simpliciter.* PRIMO. Credendũ est simpliciter Deo reuelanti, non interrogandum proprium iudicium. Intellecto enim hoc, quòd aliquid à Deo sit reuelatum, fides adhibenda est, nec sine graui Dei iniuriâ aliud

aliud quæri testimonium potest, quo impellamur ad credendum. Facessat igitur proprium iudicium aut sensus. Quis enim sine iniuria eaque grauissima Principis vel Episcopi assertum subijciet iudicio alicuius rustici vel scurræ? Est sanè visus sensuũ nobilissimus ac fidelissimus, eum tamen nihilominus reprobat in materiâ fidei Christus, cũ ait Thomæ: *Quia vidisti me Thoma credidisti: beati qui non viderunt & crediderunt.* Eadem ratio de iudicio proprio & ratione naturali est; magis enim superatur ab obiecto fidei, quàm oculus noctuæ à radijs solaribus. Itaque qui vult videre quæ sunt fidei, cæcus fiat & talpa. Talpa in tenebris viuit, ad lucem producta moritur, teste Pierio in hierogl. l. 13. Ita etiam nos in tenebris fidei credentes, viuemus: ad lucem si prodire & examinare voluerimus, quę credenda sunt, moriemur. Non est in hoc mundo tẽpus aut locus ea videndi, quæ credimus, sed in altero. Vnde Aug. tract. 27. & 40. in Ioan. ait: *Fides est credere quod non vides, cuius veritas & merces est videre, quod credidisti.* Simus igitur in fidei negotio Barionæ, id est, filij columbæ, quæ omnia simplici intuetur oculo; quo nomine laudatus est S. Petrus, *Beatus es Simon Bariona,* &c. Simon, id est, obediẽs, ob habitum piæ affectionis, qui inclinat voluntatẽ ad assentiendum. Bariona ob credendi simplicitatem. Sed & cæteri Apostoli in hoc excelluerunt, quod ex eo colligit Theophylactus, quòd audientes in vltimâ cœnâ fore vnum ex ipsis, qui Christum proditurus sit; quasi magis Christo asserenti, quàm sibi quisque crederet, interrogarunt semetipsos: *Nunquid ego? Nunquid ego?* quasi dubitantes de seipsis.

C. II. *Pruden-ter.*

SECVNDÒ. Prudenter, vt videlicet discernamus credenda à non credendis. Debet hæc prudentia comes esse simplicitatis, iuxta illud Domini: *Estote prudentes sicut serpentes & simplices sicut colũbæ.* Simplicitas enim sine prudentiâ, stultitia est, non prudentia. 1. Quare Primo non omnia credenda sunt, quæ passim ab his vel illis dicuntur: quia vt ait Seneca l. de moribus: *perinde vitium est omnia credere, ac vitium est nihil credere.* Sed quæ ex iudicio & autoritate Ecclesiæ, quæ est Magistra & columna veritatis, directa à Spiritu Sancto, credenda proponuntur. Hoc sensu ait S. Ioannes Apost. 1. epist. c. 4. *Charissimi nolite omni spiritui credere.* Peccant hîc etiam qui Ecclesiæ cæremonias singulas habẽt pro fidei articulis, quasi proinde fides mutetur cùm cæremoniæ mutantur.

2. Secundo. Non omnia à fide excludenda, quæ nõ continentur in SS. literis: sed credendum etiam est SS. traditionibus in Ecclesiâ receptis. Quod primo patet ex Apostolo 2. Thessal. 2. dicente: *Fratres state & tenete traditiones quas didicistis siue per sermonẽ siue per epistolam nostram.* Ex quo habemus non omnia quæ credenda sunt esse SS. literis mandata. Patet ex hodierno Euangelio vbi dicitur: *Multa autẽ & alia signa fecit Christus, &c. quæ non sunt scripta in libro hoc.* Secundò quia hoc ipsum ex traditione tantùm credere possunt hæretici, nihil esse credẽdum nisi quod est scriptum. Vbi enim hoc scriptum est? Adhæc vnde constat aliquid esse reuelatum à Deo? Ex SS. literis inquies. Rectè; sed vnde nosti illas literas esse scripturam sacram? nonné inde solũ, quia sic per manus veterum traditum est ad posteros? Nam si dixeris scripturam sibiipsi perhibere testimonium, rideberis; quia idipsum de se perhibet Turcicus Alcoranus. Si dicas id testari aliã scripturam; quæram ego idem de hac aliâ scripturâ; & ita in infinitum dabitur progressus. Neque dicas id per se euidens esse, quia experientia reclamat, cũ tot sint hodie concertationes, quinam libri sint canonici. Quære ex puero vel peregrino, quinam libri tales sint: nihil respondere poterit. Superest igitur vt vnius vel plurium, qui à Spiritu Sancto id didicerint, auctoritate hoc intelligatur: Isti sunt Ecclesia Catholica, seu prælatorum cœtus, à quibus illa regitur & recta fuit retroactis sæculis: quoniam illi à Deo facta est promissio infallibilitatis.

Taceo quòd illa hæreticorum doctrina dat ansam innumeris hæresibus; siquidem plurima sunt quæ non sunt scripta in SS. literis. Atque hinc prodijt Anabaptistarum hæresis (quia nullibi scriptum est baptizandos esse paruulos) aliæque plures.

3. Neque etiam licet excludere vnum alterúmve fidei articulum, quia eadem diuina veritas reuelauit omnes & iubet credi omnes. Vnde omniũ reus fit, qui vni fidem abnegat; quia qui præcepit vnum, præcepit & alterum.

D. III. *Firmiter* 1.

TERTIÒ. Firmiter. Primo sine trepidatione aut hæsitatione. Quia non exigua Deo infertur iniuria, cùm eius veritas vel potentia in dubium vel suspicionem reuocatur. Hinc Moyses morte punitus fuit, quòd de promissa à Deo aquâ ex petrâ, dubitanter sit locutus: *Num de petrâ hac poterimus vobis aquam elicere?* Num. 20. Et Marci 9. qui dixit Christo: *Domine si quid potes, adiuua nos*; non priùs fuit auditus, quam fidem suam firmaret. Quare peccat etiam contra fidem & est hæreticus, qui in assensu fidei voluntariè dubitat. Ne in hanc labem incidamus, cogitemus Primo Deum, vt ait S. Ioannes ep. 1. c. 3. *maiorem esse corde nostro,* id est, plura scire, videre & facere posse, quàm nos humanâ ratione assequi possimus. Sufficiat nobis mysteria illa non esse contra rationem, vti verè non sunt, sed ostendi possunt, esse credibilia & possibilia. Secundo salubriter à Deo fuisse nobis abscondita fidei mysteria, vt haberemus occasionem singularem valdè eum colendi & optimè merendi. Amici veri se produnt maximè in aduersis: & bestiæ generosæ tunc exserunt vires suas, cùm aduertunt se committi cum hostibus violentissimis. Cuius rei historiam congruam eamque recentem recenset P. Lud. Richeomus in valedict. animæ coll. 12. de equâ generosa annis confectâ, quæ commissa cum Leone in celebri Hispaniarum vrbe Sarogoza accedentem ad se Leonem primo statim congressu, ad vocem compellan-

pellantis se heri & confirmantis, ita salutauit valido ictu vt mox impacta in frontem calce attonitus Leo confestim angulum peteret & hosti tam potenti saltem ad tempus cederet. Igitur & nos in difficillimis fidei articulis heroës nos exhibeamus. Rugiant circa nos licet hæretici, nihil metuamus. Cõfirmat nos in Euangelio Dominus: *Beati qui non viderunt, & crediderunt.*

2. Secundo. Ita vt malimus mori potius, quàm fidẽ abnegare. Scimus enim Christum negantibus se comminatum esse, negaturum se eos in cœlo, Matth. 10. Scimus etiam Petrum, ob negatum Christum, fleuisse amarè, Luc. 22. Scimus denique olim in Ecclesia acerrimè disputatum, vtrum qui sic deliquerant, recipiendi essent ad Ecclesiam; quanquã vicit sententia affirmans.

E. IV. *Tempestiuè.* 1. QVARTÒ. Tempestiuè & Primo non præproperè. Ait enim Ecclesiasticus c. 19. *Qui citò credit, leuis est corde.* Citò autem credit, qui nescit quid aut cur credat, vt qui ex animi leuitate vel ex motiuo impertinente & temporali tantùm credit; vt sunt qui fidem Catholicam idcircò solùm suscipiunt, quia cum Catholicis pro tempore habitant, vel quia in loco Catholico matrimonium inierunt, nullâ priùs habita fidei ratione, vel præmissa instructione. Hi enim quàm facilè admittunt, quod dicitur, tam facilè dimittunt, vbi grauior aliqua difficultas oritur, siue argumentum pro contrariâ parte suggeritur. Contra quos scribit Apostolus ad Eph. 4: *Iam non simus paruuli fluctuantes & circumferamur omni vẽto doctrinæ.* Vt enim nouellæ plantæ, nondum sat fundatæ, leui vento eruuntur, & accelerata ædificia citò iterum corruunt; & vulnus præpropere curatũ citò recrudescit: ita illorum fides, tam facilè parta, facilè dilabitur. Hinc prohibet Ecclesia quenquam infidelem ablui baptismo, priusquam edoctus sit diligenter fidei rudimenta. Similiter & hæretici priusquam recipiantur, bene discutiendi & in fide instruendi sunt.

2. Secundò non cunctanter nimis. Tardè autem credit, qui postquam instructus est res fidei euidenter esse credibiles, cunctatur tamen credere: sufficienter autem instructus est, qui vel miracula ipsa vidit, vel à testibus irrefragabilibus confirmata esse discit, vel ab Ecclesia Catholicâ audit esse reuelatũ à Deo, quod proponitur; vel contineri in verbo Dei. Nolle enim acquiescere Ecclesiæ tot miraculis firmatæ, tot sæculis conseruatæ, per orbem dilatatæ, sanctitate etiam conspicuæ, &c. manifestæ peruicaciæ est. *Quidquid per orbem frequentat Ecclesia*, ait S. Augustinus ep. 118. ad Ianuarium, c. 5. *de eo disputare, an ita sentiendum sit, insolentissima est insania.* Hanc ergò veritatem Magistram cùm audire te cõtingit, vide ne tardus sis ad credendum; nisi velis audire cum similibus illud Saluatoris: *ô stulti & tardi corde ad credendum!* Luc. 24. Quòd si noua miracula requiras, perinde agis cum Deo, atque si alicui mutuum dare nolis, nisi pignus ab eo capias. Arguit hoc Christus velut magnam diffidentiam: *nisi signa & prodigia videritis, non creditis*, Ioan. 4.

F. V. *Explicitè* 1. QVINTÒ. Explicitè & in specie. Primo præcipui fidei articuli, vt qui in symbolo continentur. Nam si in genere tantum credamus vera esse, quæ Deus pronunciauit, nihil differemus à paganis; nec sufficienter colemus Deum eiusmodi fide generali, in qua nulla est difficultas. Neque sufficit post Christũ credere tantùm in vnum aliquem Mediatorem, sicut sufficiebat ante Christum. Credendum modò in hunc Mediatorem, IESVM scilicet. Deinde etiam mysterium SS. Trinitatis & incarnationis Christi & quæ ad munus redemptionis pertinent, vti Christi diuinitas & humanitas, passio, mors, resurrectio, explicitè credenda sunt, necessitate medij, nõ præcepti tantùm. Alij symboli articuli necessitate præcepti tantùm. Ita enim docent Doctores cùm S. Thoma 2. 2. q. 2. art. 7. Necessitas autem medij tanta est, vt si quis etiam sine culpâ suâ medio illo destituatur, à salute excidat.

2. Secundo in certis casibus omnia fidei dogmata, v. g. cùm quis circa aliquod tentatur, vel cùm accedens ad Ecclesiam audit ea sibi proponi à fideli Catechistâ; vel cùm tenetur actu externo fidem profiteri; tunc enim mente etiam profiteri eam debet, ne mens ori aut facto contradicat.

3. Denique quiuis adultus, si saluari vult, debet saltem semel actum aliquem fidei elicere, quia fides explicita non consistit in habitu, sed in actu.

G. VI. *Verè & cõpletè.* SEXTÒ. Verè & complete, ita nimirum vt fidei tanquam fundamento superædificentur opera bona, velut parietes & tectum. *Ille enim verè credit, qui exercet operando, quod credit*, ait S. Gregorius in hom. super hodiernum Euangelium. Hocque est ædificium domus spiritualis, quod quiuis Christianus in seipso extruere debet. Cęterum si posito fundamento nihil superædificat, omnes aliquando incipient ei illudere dicentes: *Hic homo cœpit ædificare & non potuit consummare*, Luc. 14. Et quantum apud inferos ille pudefiet? Parum dedecoris est homini cœpisse ædificare & non consummasse, si non potuit consummare, quia videlicet sumptibus destituitur. Maius longè dedecus erit, cùm dicetur de Christiano: Hic homo cœpit ædificare, & non voluit consummare. Virtutis laus omnis in actione consistit, & fidei laus in operibus, sine quibus teste S. Iacobo mortua est. Fides fundamentum homini est, quale est aqua natanti, quæ nonnihil subleuat eum, sola tamen sustinere nequit: ipse etiam brachia & crura mouere ac natare debet, alioquin submergetur: ita qui solâ fide nixus virtutum actiones reliquerit, in barathrum inferni mergetur. Neque solùm Christiano turpe & periculosum est non viuere Christianè, verùm etiam ipsi Christo Domino iniuriosum. Grauem vtique contumeliam Christo inferebant improbi illi milites, qui Christum ore regem vocabant & velut regem genu flexo adorabant, interim manu eum percutiebant, arundinem quoque cauam ei offerebant, & caput spinis vulnerabant. Et quid aliud agit Christianus qui ore quidẽ

 Christum

Christum profitetur & adorat: interim fidem illi inanem exhibet & operibus eum percutit: ore compellat Dominum suum, opere autem negat? quod sanè est vno genu flexo, altero non flexo adorare Christum, vti fecerunt milites. Quibus ait Dominus Luc. 6. *Quid vocatis me Domine Domine: & non facitis quæ dico?* Quare Auditores ne in caput nostrũ contumeliæ istę recidant, & omnes qui vident nos, incipiant illudere nobis, consummemus id, quod cœpimus, opus perfectionis Christianæ: non innitamur soli fidei: præstemus opere quod fatemur ore adeoque vtroque genu flexo adoremus Dominũ & Saluatorem nostrum.

CONCIO V.

MEDIA AD CONSERVANDAM FIDEM.

I. *Vitanda nimia curiositas.*
II. *Vitanda consuetudo grauiter peccandi.*
III. *Fugienda maximè superbia & libido.*
IV. *Fugienda hæreticorum consortia.* 1. Connubia. 2. Nimiæ familiaritates. 3. Libri eorum. 4. Conciones eorundem. 5. Disputationes.
V. *Vacandum bonis operibus.*

THEMA.

Noli esse incredulus, sed fidelis. Ioan. 20.

A. VIdemus, Auditores, in hodierno Euangelio, quanti referat fidem semel apprehensam retinere ac conseruare. Quod enim puero pædagogus, quod cæco ductor, quod lucerna nocti, quod ouiculæ pastor est, hoc est fides homini. Quid agendum fuisset Hebræis in deserto peregrinantibus, si Deus columnæ ductum eis abstulisset? nonné in deserto vndique oberrassent & in hostium manus incidissent? Sanè cum se id facturum eis minaretur Exodi 33. *audiens populus sermonem hunc pessimum luxit*, inquit scriptura, *& nullus ex more indutus est cultu suo.* Quid consilij cepissent Magi, si stella viæ Dux, quam perdiderant Ierosolymis, non rursum apparuisset reuertentibus ex vrbe? Quâ ratione Christum natum inuenire potuissent? quomodo non maximoperè contristari ac demum sine fructu domum reuerti debuissent? Quid cum Thomâ actum esset, si in suâ incredulitate sibi relictus, perditaque ouis à pastore Christo requisita non fuisset? Nónne in suis tenebris perpetuò obambulasset & à viâ cœli deuiâsset? Quare nunc videndum quâ ratione lumen fidei in nobis conseruandum sit.

B. I. *Vitanda nimia curiositas.* PRIMO. Vitanda nimia curiositas & præsumptio in perscrutandis rebus fidei. Ait enim sapiens Prouerb. 25. *Scrutator maiestatis opprimetur à gloriâ.* Quo modo scil. imbecillior visus, veluti infantum opprimitur à nimio solis lumine, læditur & vitiatur. Vel quo modo Plinius rerum naturalium curiosissimus indagator dum incendium montis Vesuuij in Campaniâ coram indagare venit, erumpente interim flammâ & igneum quasi fluuium cinerum euomente, ab eodẽ oppressus & suffocatus est, vti scribit Plinius iunior in ep. ad Corn. Tacitum. Dicere solemus, peritissimos natatores, prę stantissimos pugiles & qui in scandendis arboribus plurimũ valẽt, maximè periclitari de exitio & ruina; quia suis viribus nimiũ præfidentes, in pericula se conijciũt. Atqui tales reuera sunt, qui arcana fidei mysteria curiosius rimantur. Natare enim contendunt per immensum pelagus: conscendere audent arborẽ, quæ in cœlum se protendit: committunt sese prælio pugnantium inter se Doctorum, in quo non pauci eruditi, dum vincere voluerunt, turpiter victi sunt. Boni ergò Christiani est *in captiuitatem redigere intellectum in obsequium fidei*, vt ait Apost. 2. Cor. 10. Veracissimus est Deus & mentiri nequit; optimus est & neminem decipit; omnipotens est & plurima facit captum nostrum excedentia, quia *maior corde nostro* 1. Ioan. 3. Pythagoræis satis erat Magistri sui auctoritas, quam allegabãt eo verbo; *Ipse dixit*: Cur non sufficiat Christiano Dei verbum?

C. II. *Vitanda cõsuetudo grauiter peccandi.* SECVNDO. Vitanda consuetudo grauiter peccandi. Tametsi enim peccatum mortale formaliter fidem non eliminet; frequenter tamen iteratum ita eam debilitat, vt tandem omninò destruat, dispositiuè scilicet. Hinc enim de quibusdam hæreticis ait Apostolus 1. Tim. 1. quòd *bonam conscientiam repellentes circa fidem naufragauerunt.* q. d. fidei naufragium fecerunt, quia anchoram bonæ cõscientiæ, quæ nauim fidei roborat & in tribulatione conseruat, dimiserunt. Quemadmodum ergò nauis anchora destituta alliditur ad scopulos subinde & tandem crebra allisione frangitur: (vti patet Act. 27. vbi sublatis anchoris, impegit nauis in scopulis & dissoluta est) ita fides vbi exuta est bona conscientia mox alliditur ad vitiorum scopulos, luxuriam, ebrietatem; ambitionem, auaritiam, inde omninò perditur. Cuius ratio est Primo naturalis antipathia & contrarietas, quæ est inter fidem & vitam malam; hanc enim fides semper carpit & reprehendit. Quare sicut Herodias necem attulit Ioanni, quòd ab ipso argueretur de incestu: ita isti eliminant fidẽ, à qua se reprehendi & redargui aduertunt. (Ratio. I.) Secundo. Pondus ipsum peccati, quod paulatim hominem trahit ad grauiora peccata & profundius semper mergit: Nemo enim repente fit pessimus: nec ab vno extremo ad alterũ fit progressus, nisi pertransitis medijs. Hæresis autem pessimum & quasi extremum malum est quod radicem omnium virtutum exscindit. Ergò de fossa in fossam, de peccato in peccatum prius saliendũ, antequam ad imum hæresis barathrum perueniás. (2.) Tertio. Punitio diuina. Deus enim tales destituit suo lumine & tandem in reprobum censum

4\. tradit, vti docet Apostolus ad Rom. 1. Quarto. Peruersitas & corruptio naturæ ex peccandi consuetudine orta, quâ fit vt facilè ac libenter credatur id, quod arridet & delectat. Non est difficile voluptuarijs & carnalibus hominibus persuadere, Sacerdotes vxoratos esse debere: castitatem impossibilem esse: ieiunia esse superflua: ciborum delectum esse superstitiosum. Non est apud auaros difficile vsuras excusare, apud ambitiosos simoniam, apud luxuriosos fornicationem. Vnde nec mirum si Mahometo primùm, deinde Luthero nostro tempore tam multi adhæserunt, quia illorum sectæ carni fræna laxarunt & timorem Dei sustulerunt. Porrò si frequentia & grauia peccata non semper ad infidelitatem ducunt, eneruant tamen & mortificant omnique merito euacuant fidem, quæ quidem peccatori inesse potest, prodesse tamen non potest.

D. III. *Fugienda maximè superbia & libido.*

TERTIO. Fugienda inter alia vitia, maximè superbia & libido, velut duo primariæ fidei voragines quæ plerosque Apostatas à fide abripuerunt & in perfidiam demerserunt. Superbia inter alios Simonem Magum, primum Hæresiarcham, qui Spiritum Sanctum emere voluit vt eum, quibus vellet, elargiri: & coli velut donator spiritûs sancti posset. Deinde Tertullianum, Aërium, Lutherum, Ochinum & alios quamplurimos qui cùm apud nostros speratas assequi dignitates non possent, primatum & nominis sui celebritatem quæsierunt inter hæreticos. At verò superbi præ alijs peccatoribus nauseam Deo pariunt, vt testatur Amos c. 6. dicens: *Iurauit Dominus in animâ suâ, dicit Dominus exercituum: Detestor ego superbiam Iacob.* Quo loco vox Hebræa significat nauseam & fastidium habere. Quoniam ergò superbi nauseam Deo creant, quid mirum si illos euomat ex ore & Ecclesiâ suâ: Libido rapuit Nicolaum Diaconum, Marcionem, Montanum & nostro sæculo Lutherum & alios Sacerdotes ac votifragos Monachos, qui in Ecclesiâ votum continentiæ Deo nuncupârunt, postea turpiter violârunt, atque vt in libidinis suæ cæno securè volutari possent, ab Ecclesia defecerunt. *Malè viuentes*, inquit S. Chrysostomus in 1. ad Tim. 1. *ne futurorum metu & expectatione crucientur, persuadere sibi omni studio curant, falsa esse omnia, quæ nostra religio continet, nempe de peccatis, resurrectione, iudicio futuro & similibus.* Quod certè præstitere nostri Hæresiarchæ, qui præceptorum obligationem, SS. Canones & censuras, vota, purgatorium & ex parte infernum sustulerunt, quia inde se redargui, inde sibi exitium imminere senserunt. Et qua ratione dicet aliquis, fieri potuit, vt viri etiam doctissimi adeò obliuiscerentur Dei, cœli, iudicij, inferni, legis naturæ & mandatorũ diuinorum? Ratio in promptu est, quia à suis concupiscentijs, quas sectabantur, excæcati & perturbati quasi in nebulâ ambulârunt, ideoq; non viderunt, quæ sana & recta sunt. Refert Plinius l. 7. c. 24. & Solinus c. 7. Messalam Coruinum oratorem clarum ac nobilem ex diuturno & vehementi morbo in tantam rerum, quas nouerat, omnium venisse obliuionem vt etiam proprij sui nominis non recordaretur. Huiusmodi autem morbus, si quis vllus, est libido, quæ toto impetu rapit hominem & quodammodò dementat, vt Dei, cœli, inferni suiq; ipsius obliuiscatur. Hinc Ecclesiasticus c. 19. *Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes.*

E. IV. *Fugienda hæreticorum consortia.*

QVARTO. Fugienda Hæreticorum consortia & familiaritates nimiæ: nec imitandi eorum ritus & mores. Scimus enim Petrum dum ad focum se calefacturus iunxit infidelibus, Christum abnegasse. Eodem in periculo versantur qui moribus hæreticorum se accommodant. Quemadmodum enim Cælius ille, qui apud Martialem l. 7. Epigr. 33. mentiebatur podagram, reipsâ tandem hoc morbo correptus est & fingere desijt: Ita iusto Dei iudicio sæpe contingit, vt qui hæreticis se accommodant, sensim eis assuescant & reipsâ adhæreant.

In specie 1. Connubia.

Cæterum præcipuè fugienda & vitanda sunt Primo connubia hæreticorum cum Catholicis, vt præcipitur in c. non oportet. c. 28. q. 1. nisi profiteantur Catholicos se futuros. Et sanè eiusmodi connubia nihil boni parere possunt, tum quia discordiarum causa sunt, quod in fabulis docuit hirundo turdum volentem contrahere cum illâ; siquidem illa ad calidis, hic verò frigidis delectatur locis: illa ad æstatem venit, ad hyemem recedit: hic contrà ad hyemem venit, ad æstatem abit. Tum quia longè procliuior est ad hęresim via quàm ad fidem Catholicã, vnde multò faciliùs peruertitur à coniuge Catholicus, quàm conuertatur hæreticus. Patuit id in connubijs Israëlitarum, quæ contraxerant cũ Azoticis, gentilibus fœminis, quorum liberi nesciebant loqui Iudaicè, loquebantur potiùs Azoticè, quod discebant à matribus, Nehem. vlt. patuit in Salomone, qui tot libris suis tantaque sapientiâ suâ nec vnam conuertit vxorem suam ab Idololatriâ: sed contrà ab ijs peruersus est.

2\. Nimiæ familiaritates.

Secundo. Nimiæ cum eis familiaritates. *Nulla cum talibus colloquia misceantur*, inquit Cypriã. l. 1. ep. 3. *Simus ab eis tam separati, quàm sunt de Ecclesiâ profugi.* Hoc idem S. Antonius præcipit: *Zelum meũ contra omnes hæreticos & veritatis hostes tenete, scitis quia nunquam illis molliter aut pacificè locutus sum,* &c. Idem dicebat: *Talium amicitia atq; sermones, nõ nisi mera sunt animæ pernicies.* Athan. in vitâ eius. Et sanè qui amicitias & fraternitates cum illis contrahunt, parũ se Catholicos & fidei suæ Zelatores ostẽdunt. *Quid tibi vis in viâ Ægypti, vt bibas aquã turbidam?* inquit Ierem. c. 2. ad Israëlitas, qui quandoq; Ægyptijs se iungebant. Aqua turbida est doctrina infecta, obscura & hęretica. Et quanquã non nescio, necessarium sæpe esse, cum hæreticis & inter eos conuersari, idq; sine culpâ fieri posse: hoc tamen est quod dico, familiaritates nimias & amicitias ac fraternitates cum ijs non contrahendas. Dico negotia & colloquia quæ cum illis habenda sunt, breuissimè expedienda esse, non secus ac canes de Nilo bibunt, obiter videlicet & per transitum, ne

subitò

ſubito erumpentes è Nilo Crocodili eos corripiant ac deuorent. Quod ipſum ſemper timendum inter hæreticos.

3. Libri eorum.

Tertiò. Non legendi ſed abijciendi eorum libri. Non fruſtrà Exod.22. præcepit Deus: *Carnem quæ à beſtijs fuerit prægustata, nō comedetis*; vult enim doctrinam animalem quæ hæreticorum dentib. fuerit laniata, vti Lutheri Biblia, ne guſtemus, vt exponit Rabanus: ſeu vt libros hæreticos ne legamus. Quid enim eorum libri niſi à beſtiis guſtata & lacerata caro? quid niſi venenata aſpidum oua, quæ ſi fregeris, erumpet in te venenatus fætus teque inficiet? Vnde Eſa.59. dicitur: *Oua aſpidum ruperunt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum eſt, erumpet in regulum.* Quid ſunt oua aſpidũ, niſi peſtilentes hæreticorum libri, quos ipſi & poſuerunt & excluſerunt? hos qui aperit & legit, facilè inficitur & putorem ſentiet. Oua aſpidum vt notat Vegas in Apoc.c.6. foris quidem pulchra ſunt, intus autem venenata & peſtilentia. Et tales hæreticorũ libri blandi, elegantes, ſcripturis exornati: interim hæreſi pleni ſunt. Quod expertus eſt Lutetiæ Atheus quidam anno 1572. combuſtus, qui à Iudice interrogatus vnde tantam hauſiſſet impietatem? *E Caluini libris*, inquit, *apud quem cùm Deum legerem cauſam eſſe flagitiorum omnium, atque ad ea perpetranda impellere homines, ſatius eſſe duxi nullum omninò Deum ponere, quàm talem agnoſcere.* refert P. Chauaſſ. de prudentia l.3.c.10. Nec excuſaris ſi dicas, te inde bona tantùm ſelecturum velut apem, venena præteriturum. Hoc enim magno illi Theophilo legenti quoſdam damnatos Origenis tractatus, vitio datum eſt & in eo reprehenſum, teſte Caſſiod. in vitâ Theophili. Optimè hac de re Florimundus Remund. l.4. de Orig. & progreſſu hær. c.2. ſcribit: *Neque illi excuſandi mihi videntur, qui iſta ſe legere vel audire aiunt, vt fidem inde ſuam tanto magis confirment. Nunquid enim non ridiculus, ſed ſtultus ille fuit, qui primus in ſe aconiti vim cum certiſſimâ ſuâ morte (poſtquam omnis iſta cognitio inutilis eſt) experiri voluit? S. Hieronymus reprehendit eos qui ieiuniis operam daturi, ſumptuoſis tamen & ſplēdidis epulis intereſſe gaudent; vt & Monachos qui perruptis Monaſterij clauſtris, in principum aulis & mediis ſæcularium hominum turbis obſeruantur, vbi vix tuta eſſe poteſt pudicitia: quum præcipuus religioſæ vitæ ſcopus eſſe debeat, domare concupiſcentias & carnis ſtimulos retundere, vt continentia tanto magis reddatur meritoria. Nouerat enim vir ſanctus, quàm periculoſum ſit velut collato pede cum ijs hoſtibus pugnare, qui vix vllâ ratione quàm fugiendo vinci poſſunt. Longè facilius & tutius eſt intra murum contra arietis ictum ſe ſe defendere, hoſtemque è ſuperiore loco propulſare, quàm mediis in campis, vbi aſſiliri vndique poſſis, acie cum hoſte confligere. Quàm citò enim vel leui brachio tortum telum in caput noſtrum incidere, vitamque nobis auferre queat? ſerpens ille ſub pulcris illis, vt videntur, hæreticorum ſcriptorum floribus latens, vbi oculos noſtros ad legendum pellexerit, virus ſuum animis ſtatim tacitè afflat, ſenſus noſtros peruertit, & iudicium corrumpit in ijs qui nullo muniti prophylactico medicamento, rem tam peſtiferam tractare non verētur. Et quemadmodum nautæ littus legentes, etiamſi nihil minus cogitent quàm in altum enauigare, niſi tamen nauim in portu anchorâ firment, maris tempeſtate & fluctuum vi ſæpe abripiuntur: ſic curioſi iſti qui hæreticorum libros legendos ſuſcipiunt, niſi firmiſſimam fidei anchoram in Romanæ portu Eccleſiæ iecerint, leuitatis ſuæ ventis in errorum vel etiam impietatis & atheiſmi abyſſum, cum ſempiterno animæ exitio plerumque propelluntur.* Nec verò tutum etiã eſt, domi retinere, licet eoſdem non legas: quia etiam oua aſpidum in domo non tolerares, licet non attingeres: lapis enim offenſionis ſunt, & Deo infeſti. Refert Euiratus in prato ſpirituali c.66. B. Virginem cum SS. Ioanne Baptiſtâ & Euangeliſtâ aliquãdo apparuiſſe Cyriaco Abbati circa annũ 429. Sed cellam eius ingredi noluiſſe quòd in eâ duo Neſtorij libri, licet ipſo neſcio, forent.

4. Conciones eorundem.

Quartò. Vitandæ illorum Conciones. Domino teſte, oues ſequuntur & audiunt tantùm paſtorem ſuum legitimum, alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, Ioan.10. nō tantùm non ſequuntur, vel curioſè intuentur; ſed fugiunt ab eo: vocem eius & aſpectum horrent. Alieni verò ſunt prædicãtes hæreticorum, quia ſine legitimâ miſſione & ſucceſſione per foramen ingreſſi ſunt. Igitur qui vera Chriſti ouis eſt, fugiat lupum. S. Antonius Arianorum Conciones ſerpentibus deteriores dicebat, apud Athan: in vita. Sed quid ſi ab aliquibus nō tantùm audiantur libenter alieni, ſed etiam ſæpe laudentur & probentur? Hinc certè natæ hæreſes & ſerpunt in hodiernum. Propheta *facti ſunt greges mei in rapinam & oues meæ in deuorationem omnium beſtiarum agri*, ait Deus per Ezech.c.34. Sed væ tam prædicantibus iſtis, quàm audientibus. *Stupor & mirabilia facta ſunt in terrâ*, ait Hieremias c.5. *Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus ſuis, & populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in nouiſſimo eius?*

5. Diſputationes eorum.

Quintò. Vitandæ illorum diſputationes præſertim indoctis. Pellicanus cùm in alto habitare poſſet, terram eligit ouaque terra condit, quod aduertentes aucupes loco illi ignem circumponunt, quē Pellicanus extinguere conatur & interim alas adurit ignemque magis excitat, & pennis aduſtis capitur. Refert Pierius lib. 20. Ita ſi tu cum hæreticis verſari velis, ignem illi diſputationis accendent, quem tu dum extinguere voles, vreris. Sanctus ille Ioſeph noluit cum domina litigare & pallium vi eripere, ne eius contactu vitiaretur, ſed maluit id relinquere & fugere, Gen.39. Sic & tu noli litigare cum hæreticis. Audi S. Auguſt. tract.1. in Ioan. *Quiſpiam*, inquit, *tædium patiebatur à muſcis, inuenit illum Manichæus tædio affectum, & cùm diceret, ſe non poſſe pati muſcas, & odiſſe vehementer illas, ſtatim ille: Quis fecit has? & quia tædio affectus erat & oderat illas, non eſt auſus dicere, Deus illas fe-*

cit; erat enim Catholicus. Ille statim subiecit, si Deus non fecit illas, quis eas fecit? Planè ait ille, ego credo quòd Diabolus fecit muscas. Et ille statim, si muscam Diabolus fecit, sicut te video confiteri, quia prudenter intelligis; Apem quis fecit, quæ paulò maior est musca? non ausus est ille dicere, quia Deus fecit apem, & muscam non fecit, quia res erat proxima. Ab ape duxit ad locustam, à locusta ad lacertam, à lacertâ ad auem, ab aue duxit ad pecus, inde ad bouem, inde ad elephantem, postremò ad hominem & persuasit homini, quia non à Deo factus est homo. Ita ille miser cùm tædium passus est à muscis, musca factus est quem Diabolus possederat. Hactenus Aug.

F. V. *Vacandũ bonis operibus.*

QVINTO. Bonis operibus vacandum. Hæc enim sunt oleum illud virginum prudentum, quo conseruârunt lampades suas ne extinguerentur; quoque destitutæ fatuæ dicebant: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur.* Quisquis ergò lucernam fidei conseruatam in se vult, oleum illud affundat, necesse est.

Inprimis verò expedit crebros actus fidei exercere, ita videlicet vt quæ agimus bona non tantùm ex motiuo propriæ virtutis, sed etiam quia fides id præscribit, agamus; deinde vt fidem in baptismo nobis infusam, à patribus traditam, crebrâ professione contestatam sæpe recolamus & firmissimè statuamus ei adhærere vsq; ad extremum spiritum. Vt enim aqua crebrâ motione purior & sanior fit: immota verò putrescit; vt gladius & vomis exercitio poliuntur & acuuntur: otio destruuntur & rubiginem contrahunt; vt artes vsu perficiuntur, inertiâ perduntur: ita fides & virtutes aliæ conseruantur assiduâ earundem exercitatione, amittuntur intermissione. Propterea Apostolus hortatur Timotheum discipulum suum: *Exerce teipsum ad pietatem.* 1. Tim. 4. q.d. ad Dei cultum & vitam homine Christiano dignam, in rebus diuinis legendis, audiendis, meditandis, vt earum amorem & affectum in te excites. Virtus enim & ars magis exercitio assiduo quàm multâ speculatione addiscitur & perficitur. Hinc Apelles in more habuit vt nullam diem prætermiserit, quin lineam aliquam duceret, & pingeret aliquantulum; inde pictorum omnium præstantissimus euasit, Plin. l. 35. c. 10.

CONCIO VI.

FRVCTVS EXERCITII DE OMNI PRÆSENTIA DEI.

I. *Collectio mentis in oratione.*
II. *Puritas mentis.*
III. *Ardor ad pugnam spiritualem.*
IV. *Cordis stabilitas.*
V. *Lætitia & consolatio spiritualis.* Modus concipiendi omnipræsentiam DEI.

Conc. Fabr. Pars Æstiu.

THEMA.

Venit IESVS ianuis clausis & stetit in medio. Ioan. 20.

VERAM & genuinam causam cur in medio discipulorum stare voluerit Christus rediuiuus, non dubito esse illam, vt ab omnibus nimirum discipulis videri & agnosci posset. Quemadmodum enim Sol in medio cœlorum constitutus est vt omnia illuminet, tam ea quæ supra se, quàm ea quæ infra se habet, adeoq; vt omnium ad se conuertat oculos (vnde græcè ἥλιος à conuersione appellatur) ita in hodierno Euangelio Christus medium occupauit locum vt discipulorum omnium oculos ad se conuerteret. Videtur tamen & hoc docere nos voluisse Dominus, hominis Deum timentis esse, habere semper in conspectu suo Deum sibi præsentem, quandoquidem reuerà omnibus rebus & locis præsentissimus est, imò in medio vniuscuiusque, iuxta id Deut. 6. *Dominus Deus tuus in medio tui.* Omnium ergò nostrûm oculos ad se trahere deberet hæc omnipræsentia Dei, quod vt impetrare à vobis possim, Auditores, fructus huius exercitij videamus.

B. I. *Collectio mentis in oratione.*

PRIMVS. Collectio mentis in oratione. Abbas Ioannes in collat. Patrum, coll. 9. c. 7. ait: *Quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus.* Nimirum quale frumentum ad molendinum fertur, talis reportatur farina: si hordeum infundas molæ, non recipies farinam nisi hordeaceam. Ita tu si toto die incumbis lucro, litibus, confabulationibus, iocis, simposijs, alijsué sæculi negotijs: quid aliud tibi occurret in oratione quando lapis lapidem terit, id est, cùm voluntas & intellectus exercentur, quàm quod priùs actitabas, sæcularia nugamenta (His onustus Rex Manasses ait 2. Paralip. c. 36. *Incuruatus sum multo vinculo ferreo & non possum tollere caput & non est respiratio mihi.* q.d. multitudo curarum sæcularium ita caput incuruat meum vt non possim tollere illud per orationem ad Deum. Talibus onerabantur etiam Israëlitæ à Pharaone Exod. 5. operibus scilicet luti & laterum conficiendorum, vt sic & sordidi & delassati sacrificare Deo suo non possent. Nouit hoc etiam diabolus ideò sæculi studiosos talibus occupat opprimitque paleis & vanitatibus, ne meliorem in molendino orationis inueniant farinam. Ideò prædictus Abbas subiungit: *Quidquid ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est vt orantibus nobis per ingestionem recordationis occurrat. Verborum vel sensuum ante oculos imago præludens, aut irasci nos secundum præcedentem qualitatem faciet aut tristari aut concupiscentias causasúe præteritas retractare, aut risu fatuo, quod etiam pudet dicere, cuiusquam scurrilis dicti vel facti titillatione pulsari, aut ad priores faciet volitare discursus. Et idcircò quidquid orantibus nobis nolumus vt irrepat, ante orationem de abditis nostri pectoris extrudere festinemus:*

mus: hæc ille. S. Basilius in reg. bre. int. 106. rogatus quemadmodum semper collecta esse mens possit in suis cogitationibus. Respondit: *Si Dauidem imitemur, qui ait: prouidebam Dominum in conspectu meo semper*, Psal. 15. Et iterum: *oculi mei semper ad Dominum*, Ps. 24. Sanè Dauid templum intraturus orabat: *dirige in conspectu tuo viam meam*, Ps. 5. & sine dubio etiam orans Deum semper in conspectu suo habuit, cuius oculi semper ad Dominum etiam ante orationem fuerunt: vnde etiam facilè intelligimus, collectissimum semper fuisse. Quis enim aspiciens coram se Regem, non sedulò ad eum attendat? De S. Romualdo scribit Petrus Damianus apud Surium tom. 3. Rainerium Tusciæ Marchionem, vanitatibus mundi alioquin & potentiâ tumentem, solitum dicere, sibi non Imperatorem posse tantum metum incutere, non vllum mortalium, quantum se Romualdi terreret aspectus: ante eius quippe vultum neque quid diceret scire, neque quibus se defenderet, excusationes inuenire. Habebat reuerà vir sanctus hanc ex diuino munere gratiam, vt quicunque peccatores, præsertim potentes sæculi, in eius præsentiam venissent, mox vt ante maiestatem Dei territi formidarent. Sanctus nimirum spiritus, qui pectori eius insidebat, hunc terrorem iniustis intentabat. Quòd si viri vnius sancti aspectus terrere alios potuit, quis non metuat, sibiq; & actioni suæ intendat, cùm in conspectu Dei stat & cum ipso loquitur?

C. II. *Puritas mentis.*

SECVNDVS. Puritas mentis. Quando Princeps est in suo palatio, non admittunt in palatium quemuis Ianitores, sed excludunt sordidos, abiectos, vagos: & si quos tales intùs inuenerint, eijciunt. Vbi verò Princeps abesse cognoscitur, passim omnes ingrediuntur, rustici, opifices & alij. Simili ratione vbi Deus exulat ab hominum memoriâ, ibi ianiter nullus; vnde vitia conglomeratim in animos irruunt, iuxta id Ps. 9. *non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Cuius exemplum præbet Cain, qui quia egressus est à facie Domini, vt dicitur Gen. 4. id est, à loco in quo Deus loqui & apparere solebat: quia Deum oblitus est & à mente suâ exclusit: & habitauit ad orientalem plagam Eden, id est, deliciarum (sic enim exponitur Eden) ideò, vt scribit Iosephus, l. 1. antiq. c. 11. *tantum abfuit, vt hac castigatione in melius vitam mutauerit, vt peior etiam sit factus, suis voluptatibus vel cum aliorum iniuriâ indulgens & facultates domesticas per vim ac rapinas accumulans accitis vndecunque latrociniorum & nequitiæ socijs, magister illis ad facinorosam vitam sit effectus. Adhæc simplicem hactenus viuendi rationem, excogitatis mensuris & ponderibus immutauit, pristinamq; synceritatem & generositatem ignaram talium artium in nouam quandam versutiam deprauauit.* hæc Iosephus. E contrà verò vbi Deus est in palatio & memoriâ alicuius, inde cumprimis expelli videbis rabulas & ganiones, exturbari vitia: Prorsus sicut sole oriente bestiæ syluestres noctem peruagatę & grassatæ aufugiunt abduntur q; in suis foueis, & cubilibus, prout Ps. 103. dicitur: ita Deo animam præsentiâ suâ collustrante, vitia dilabuntur, quæ priùs eam vastabant.

Deinde videbis nihil admitti flagitiosum. Vnde Sapiens Prouerb. 3. ait. *In omnibus vijs tuis cogita dominum, & ipse diriget gressus tuos*; ne scilicet offendas in peccato. Hinc Thales aiebat, homines existimare oportere, Deos omnia cernere Deorumq; omnia esse plena, & tunc fore omnes castiores. Cic. l. 2. de legibus. Exemplo est famosa illa Thais, quæ Paphnutio Abbati scelus suadens cùm se nisi à Deo videri non posse, dixisset: *agedum*, ait Abbas, *si Deus te videt, quâ fronte tu in conspectu eius, te purissimis oculis intuentis audebis peccare?* quare ilicò mens meretricis cœlesti radio collustrata, tanto pudore suffusa, & pœnitentiæ stimulo tacta est, vt abiuratâ turpitudine infame lucrũ in medio Alexãdriæ flammis exusserit, seq; angustissimâ cellâ concluserit, vitamq; asperâ pœnitentiâ ad mortem vsq; castigârit. Bene igitur S. Bernardus, de modo viuendi ad sororem scribit: *Ibi pecca, vbi Deus nõ est.* S. Basilius interrogatus: *Quis frequẽter irascitur? Quis ad bona opera piger est? Quis Dei gloriam non promouet?* Hoc vnum ad singula respondit: *Qui non semper cogitat Deum suarum actionum inspectorem esse.* Refert Corn. à Lapid. in c. 6. Gen. S. Ignatius ep. ad Heronẽ ait: *Memento Dei, & non peccabis.* Econtrà sicut Luna mox obscuratur cùm non respicit Solem, ob interpositum scilicet terræ globum: ita homo cùm Deum præsentem non cogitat, mox splendorem gratiæ perdit & in scelera prolabitur.

D. III. *Ardor ad pugnam spiritualem.*

TERTIVS. Ardor ad pugnam spiritualem; quis enim nescit omnes eos, qui robore vel arte aliquâ excellunt, magis exerere vires, cùm vident circa se spectatores eximios, quàm dum soli sunt? Atqui vt S. Paulus 1. ad Cor. 4. ait: *spectaculum facti sumus mundo, angelis & hominibus*; qui nimirum omnes certamen nostrum cupidi aspiciunt. Ita in certamine S. Stephani surgit quodammodò Christus, qui sedet ad dextram patris, & stans ad valuas cœli spectat eius certamen. Quis igitur non alacriter decertet coram tanto spectatore? S. Antonius præsentissimum ait remedium ad vincendas omnes dæmonis tentationes esse, retinere continuam Dei cum spirituali gaudio memoriam. Vnde cùm ipse semel à dæmonibus verbera terroresq; perferret, lux diuinitus apparuit, quâ expauefacti dæmones diffugêre. Antonius verò eo splendore erectus, quasi Deum præsentem cerneret, dixit: *Vbi eras bone* IESV, *vbi eras?* Responsumque accepit: *Aderam Antoni, sed euentum pugnæ tuæ præstolabar, quam quia imperterritus immotusq; viriliter sustinuisti, manet te victoria tua indeficiens in cœlo triumphus.* Athan. in vitâ Antonij apud Sur. to. 1. Sic etiam Iudas Machabæus & socij, 2. Mach. 15. quia præsentem sibi Deum contemplabantur, *manu quidem pugnantes sed dominum cordibus orantes, prostrauerunt*

uerunt non minus triginta quinque millia, præsentiâ Dei magnificè delectati & ad pugnam animati. Cæterùm licet tu spectatores tuos non videas, satis tibi esse debet quòd ab ipsis videaris; nam vt rectè S. Bonauentura ait: *Athletæ fortes non ideò fortiter pugnant, quia vident circa se spectatores, sed quia ab illis se videri sciunt.* Excæcatus erat Samson, cùm ad conuiuium Philistinorum introduceretur, Iud. 16. & cùm adessent ad tria millia spectantium se ludentem (id quod per visum scire non potuit, sed aliunde) strenuissimum omnium designauit facinus, concutiendo ambas columnas, & occidit plures moriens quàm viuens. Quot angeli, quot sancti, tot tibi spectatores, quos etsi non vides, videris tamen ab illis, quod Paulus tibi dixit. Imò magis placet Principi, si cùm absens esse creditur, egregium aliquod suorum stratagema videt ad honorem suum defendi ab eis audit, quàm si ab ijs cerneretur; hinc enim eorum virtutem experitur, nihil simulatè agi videt. Ideò volentes suorum facta explorare, per cancellos & prospectus occultos cernunt, vnde videre quidem eos possint, sed videri ab eis non possint. Hoc autem facit Deus. Vnde Cant. 2. dicitur: *Similis est dilectus meus capreæ hinnuloq; ceruorum: en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.* Caprea acutissimè videt, ceruus celerrimè currit, vt ait ibi Card. Hugo: itaque vt videat suos Athletas Deus, & visum acutissimè intendit in eos, & celerrimè accurrit: sed nisi per cancellos non aspicit: quia nimirum etsi certamine nostro summè delectatur, vult tamen vt fide interim aspiciamus eum, & spem in præmiatore etiam non viso collocemus.

E. IV. *Cordis stabilitas.*

QVARTVS. Cordis stabilitas. *Cor hominis non inuenit obices*, ait Aug. in Ps. 85. *quibus retineat vagos suos motus.* Non inuenit certè in terrâ, sed inuenit in cœlo; nam sicut acus magnetica continuè circumagitur, donec septentrionem aspiciat; ibi consistit: Ita prorsus animus noster, qui concitatior est, quàm vt terrenis rebus stabiliri possit, solo cœli, solo Dei aspectu sisti potest. Vnde: *quærite dominum & confirmamini*, ait psalmus 104. *quærite faciem eius semper.* Vbi Augustinus: *facies Dei, inquit, est Dei præsentia: confirmabitur ergò & stabilietur in bono, non tantùm qui faciem & præsentiam Dei inuenit in gloriâ, verùm etiam qui hic quærit in contemplatione.* Patiuntur autem cordis inquietudinem maximè peccatores, qui velut piscis extra aquam, ignis extra sphæram, brachium luxatum extra suum locum, agniculus extra gregem, nunquam interquiescunt, sed continuo saltu, motu, dolore & remorsu agitantur. Incidunt tamen in eam etiam modo aliquo Dei serui, dum terreno amori plus equo addicti, cum Deo aliquid aliud amant, etsi plus Deum quàm creaturam amant. Nam vti Agar non bene conuenit cum Sarâ, Ismaël cum Isaac: ita nec amor alicuius creaturæ cum amore Dei. Igitur & hinc discordiæ; sed optimum vtrisque remedium, Dei præsentis imaginatio. Sic enim Dositheus miles quondam flagitiosus in virum perfectum euasit intra quinquennium, ex instructione S. Dorothei, qui hoc ei præceptum dederat: *Nunquam in corde tuo memoriam Dei depone, cogita illum semper stare coram te & te coram illo.* Sic & S. Catharina Senensis cùm familiæ laboribus continuis occuparetur à parentibus, à Deo docta cor suum pro cubiculo habuit, Deumq; in eo velut præsentem sibi semper contemplata est; hocque pacto cum Deo vnionem firmam acquisiuit, vt nullo sæculi labore deinceps distraheretur. Vnde & Abrahæ Deus dicit Gen. 17. *Ambula coram me & esto perfectus*. q. d. nihil amplius requiritur ad perfectionem, quàm ambulare in conspectu meo. Itaque *semper Dei memineris, & cœlum mens tua euadet*, inquit S. Ephrem.

F. V. *Lætitia & consolatio spiritualis.*

QVINTO. Lætitia & consolatio spiritualis. Quemadmodum enim in hodierno Euangelio discipuli viso Domino gauisi sunt: ita gaudio impletur, qui Deum sibi præsentem esse cogitat: si modò Dei amicus sit. Testatur hoc Dauid Ps. 76. *Renuit consolari anima: memor fui Dei & delectatus sum.* id est, carnales delitiæ me non solabantur, sed sola Dei præsentis memoria. Et iterum Ps. 15. *Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear: propter hoc lætatum est cor meum & exultauit lingua mea*, &c. Rectè itaq; S. Dorotheus ser. 12. ait: *nihil est quod animam nostram adeò roboret & reficiat atque assidua Dei memoria.* Metaphrastes de S. Gregorio Episcopo Agrigentino memorat eum, dum esset adolescens, profectus Hierosolymam & in quoddam Palæstinæ monasterium diuertens, cùm vidisset asperrimam religiosorum pœnitentiam & virtutes, cœpisse contristari ac pudefieri ob errata sua præterita. Causam ergò pudoris Præpositus existimans esse distantiam eius à patriâ: *Fili*, inquit, *confide in Deo, breui patebit reditus in solum natale.* Sed respondit iuuenis: *Non ea causa mœroris mei est, quòd longè absim à conspectu meorum. sola enim præsentis vbique Dei contemplatio, ad illum remouendum mihi satis est; dum enim cogito me continuò in eius versari conspectu, satis solatij accipio: id verò vnum me contristat, quòd hactenus non instituerim vitam Christiano homine dignam.* Abscessit Abbas putans non indigere solatio eum, qui ob tale exercitium possit solari alios. Quapropter exclamare cum Reginâ Sabâ possumus: *Beati viri tui & beati serui tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam*, 3. Reg. 10. id est, qui semper versantur in Dei vt præsentis contemplatione.

Modus concipiendi omni præsentiã Dei.

Sed quâ ratione, dicet aliquis, hanc consequi beatitudinem, quomodo Deum nobis præsentem semper ante oculos constituere possumus? Id docet nos S. Augustinus qui ep. 3. ad Fortunatianum ait: *Deus totus oculus est, totus manus est, totus pes est. Totus oculus est, quia omnia videt: totus manus, quia omnia*

omnia operatur: totus pes est, quia vbique est; Etenim hoc triplici modo Deum facilè vbique præsentem imaginari possumus. Primo enim quà pes est, relinquit post se in omni re & loco vestigium aliquod, quod ipsum nobis repræsentet; in hominibus quidem per modum speciei & similitudinis, quia ad imaginem Dei facti: in alijs verò creaturis visibilibus, per modum effectûs: eo ferè modo, quo ex cognitione vestigij in puluere aut niue deuenimus in cognitionem animalis: ex perceptione caloris ac luminis, in cognitionem solis & ignis, ex vastatione regionis alicuius hostilem persentimus exercitum. Reliquit enim in quauis re certam formam, modum agendi, ordinem, dispositionem, virtutem, &c. quæ omnia intelligimus à mente aliquâ diuinâ eis impressa fuisse & ab eâdem in suo esse conseruari debere. Habes itaque in ijs aliquam perfectionem Deique repræsentationem, etsi minùs accuratam. Adam postquam peccâsset, etsi necdum viderat Dominum, audiuit tamen eum in viciniâ magno sonitu & fragore ambulantem & *quasi pressis vestigijs*, vt ait Bened. Pererius in Gen. l. 6. *arbores tremefacientem*. Vnde statim timere incepit & abscondit se, Gen. 3. Atquì tu quocunque vadas, Dei tibi obuiantis sonitum audis & vestigia vides.

Secundò. Quà oculus omnia inspicit: quod sic intelligere possumus. Pinguntur aliquæ imagines arcum intendentes, quæ semper aspiciunt hominem quacunq; ex parte considerentur. Talis profectò Deus, qui vbicunque tu consistas, obtutum in te figit. Potes homini supra caput medium digitum ostendere, quia oculus eius subter fronte est, supra caput non se extendit; at non potes Deo. Ægyptij hanc Dei perspicacitatem delineare volentes, vt refert Cyrillus lib. 9. contra Iulian. & Pierius Hierogl. l. 33. in sceptri vertice oculum vigilantem pingebant, quia nihil impeditus omnia circumquaq; intuetur. Vnde Eccl. 13. dicitur: *Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem.* Rationem dat ibid. Lyra, quia cù solis radij terræ viscera non transeant, nec ad Antipodes pertingant, pertingit tamen oculus domini. Ad hæc ille præsentia tantum & externa illuminat: oculus Dei verò futura etiam & præterita, siue externa siue interna, quia *Domino antequã crearentur, omnia sunt agnita*, ait Eccl. c. 23. Quòd si Sol in loco terræ vel tota terra Sol quidam esset, facilè conciperemus, nihil eum fugere posse, quia velut centrum radios suos mitteret in totam peripheriam: atquì talis oculus Deus est, quem definit Merc. Trism. in Pimandro, *sphæram intelligibilem, cuius centrum est vbique, circumferentia autem nusquam.* Centrum, Dei oculus est quaquauersum se diffundens: Circumferentia nulla, quia visionis eius nullus est terminus. S. Brigittæ l. 2. reuel. c. 1. lòquens Deus, comparat oculũ suum, oculò auis piscem in profundo maris ex alto conspicientis, vtpote quia videat non tantùm hominis cor, sed etiam profunditatem illius, quò nimirũ tendat & quid desideret.

Tertiò. Quà manus est, sic eum imaginari possumus, si consideremus quidquid creaturæ faciunt, facere Deum, qui necessariò cum omnibus cooperatur eo ferè modo, quo manus scribentis à docente ducitur: vt enim res omnes in esse & operari à Deo pendent, ita & actiones earum. Existima ergò quidquid beneficij & seruitutis tibi à creaturis impenditur, à Deo impendi. Sapit cibus, satiat potus, tegit vestis, fouet ignis, sol illustrat, portat tellus, refrigerat aër: id totum Deus facit, autor principalis, manus dirigens; creatæ substantiæ manus sunt directa; calamus, virtus per quam agunt. Si quando vir primarius hospitio te excipiat, accedant serui, alius tibi potum, alius vestem, alius donaria iussu domini afferant: cui tu adscribis id beneficij? nonnè Domino? atquì Deus non modò omnia tibi impendit, quæ per creaturas habes & accipis, sed easdem ipse sustentat, cum ijsdem operatur: quid ergò superest nisi vt Deum tibi seruire existimes? Hinc Ambrosius in libr. de dignit. condit. huma. dixit: *sicut nullum est temporis momentum, in quo non fruatur homo Dei bonitate; ita nullum esse debet, quo illum non habeat & meditetur præsentem.*

CONCIO VII.

PRÆSTANTIA ET DIGNITAS MVNERIS SACERDOTALIS.

I. Constituti sunt Sacerdotes ad offerendum.
II. Constituti sunt Iudices.
III. Constituti sunt Legati Dei. 1. Vt Doctores. 2. Vt mediatores suo modo.

THEMA.

Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Ioan. 20.

QVando Christus paralyticum sanauit & absoluit à peccatis in Capharnao, timuerunt turbæ & glorificabant Deum, qui talem potestatem dedit hominibus, Matth. 9. Non erat multum Christo sanare morbos & peccata condonare posse, quia hæc potestas ipsi propria & debita erat. Illud verò mirandum omnique veneratione prædicandum est, quòd hanc ipsam potestatem absoluendi à peccatis contulerit Christus hominibus. Quàm multi è nobis paucos ante dies iacebant in Ecclesiâ velut paralytici, peccatorum vinculis colligati, qui à sacerdotibus absoluti & liberati, nunc exultant in cordibus suis? Quanta Dei bonitas, qui talem potestatem dedit hominibus? Quanta sacerdotum dignitas, qui tantam à Deo accepêre potestatem? Id verò pluribus nunc exponendum.

PRIMO. Constituti sunt à Deo Sacerdotes ad offerendum & conficiendum Eucharistiæ sacramentum.

Constituti sunt Sacerdotes ad offerendũ.

mentum per potestatem ordinis. Vnde solis illis dicitur: *Infer digitum tuum huc.* Et iterum: *Palpate & videte.* Magdalenæ verò volenti eius pedes tenere, dicitur: *Noli me tangere.* Quis hic non exclamet cũ S. Thoma: *Dominus meus & Deus meus?* quid enim est homo, vt manibus suis tractare possit Deum suum? Fælicem meritò prædicauit Deiparam mulier illa, quòd meruerit portare Christum, lactare & tractare. Fælicem etiam iure dicimus Simeonem, qui in suas vlnas meruit accipere Christum. Sed hoc idem facere Sacerdotibus datum est, quoties volunt. Seraphinus ille, qui carbone candente tetigit os Isaiæ, nequaquam nudis manibus carbonem attrectauit, sed forcipe tulit de altari, & ita contigit os Prophetæ, Isaiæ 6. Carbo ille Eucharistiæ typus erat, quia sicut *carbo non simplex lignum est*, inquit S. Damascenus l. 4. de fide c. 14. *Sed vnitum igni: sic panis communionis, non panis simplex est, sed vnitus diuinitati.* Viderit ergo Sacerdos quàm puris attrectare manibus Corpus Christi debeat, nimirũ forcipe bicipiti, fidei & charitatis: vel charitatis Dei & proximi. Vnde S. Chrysost. hom. 83. in Matth. ait: *Quo non oportet igitur esse puriorem, tali fruentem sacrificio? quo solari radio non splendidiorem manum, carnem hanc diuidentem? os quod igni spirituali repletur: linguam quæ tremendo nimis sanguine rubescit?* Quàm nobis, Sacerdotes, horrere pili deberent, cũ hoc legimus vel audimus?

1. Neque tractare solùm, sed & conficere eis datum est. Et Primo panem & vinum in corpus Christi transmutare. Nonné istud maius est, quàm quod Moyses fecit, quando aquam mutauit in sanguinẽ? Rex Persarum cùm probasset, quod per manum Sacerdotum aqua crassa conuerteretur in ignem, donauit eis multa bona & alia atque alia munera, 2. Mach. 1. Quid faceret si crederet per manus Sacerdotum conuerti panem in corpus Christi?

2. Secundò euocare Christum in terras è cœlis, quando, quoties & quorsum placet. Multum omninò fuit, quòd Elias ignem de cœlo in terram fecit descendere & deuorare holocaustum, 3. Reg. vlt. Multũ quòd Moyses manna de cœlo accepit. Multum quòd Iosue fecit stare solem. Multum, quòd Ezechias fecit eundem retrogredi decem gradibus, Isa. 38. Sed longè maius est, quod Sacerdos facit; siquidem de cœlo in terras euocat ipsum Deum, qui est ignis consumens & manna absconditum & Sol Iustitiæ; facit, inquam, illũ descendere decem gradibus, id est, per nouem angelorum choros & cœlos cœlorum. Quis hîc non exclamet cum Hebræis illis: *Manhu*, quid est hoc? Quis non cum Ioanne Baptista: *Domine tu venis ad me?* Ecce obedit Deus voci vestræ, ô Sacerdotes: nos ergò non per omnia obediemus Deo?

II. *Constituti sunt Iudices.*

SECVNDO. Constituti sunt à Deo Iudices mundi in causis spiritualibus, per potestatẽ iurisdictionis; & quidem in hodierno Euangelio, quando illis dixit Christus: *Accipite Spiritum Sanctum quorum remiseritis peccata, remittuntur eis,* &c. Primò ergò possunt remittere peccata, quæ in Deum & homines committuntur, eaque delere penitus. Vnde cũ insufflatione data est illis hæc potestas; quia sicut flatu extinguitur ignis: sic peccata pœnitentum per absolutionem Confessarij. Quanta hæc potestas? *Quis enim potest dimittere peccata nisi solus Deus?* inquiunt Luc. 5. Pharisæi. Quis peccata in alium commissa, præsertim in Deum, nisi ipse qui offensus est? Et tamen Sacerdotes confidenter eas omnes iniurias, quæ in Deum & homines fiunt, remittunt & condonant adeòque peccata populi comedunt vt dicitur Os. 4. id est, deuorant & digerũt, vt obliuioni tradantur. Non est hoc minus, quàm miracula patrare. Quare si miraculorum patratores honoramus & quasi Dei amicos magnificamus, vti fecerunt Lycaones Apostolis, Act. 14. pari iure suscipiendi sunt Sacerdotes. Si Iosephum ita honorauit Pharao, Danielem Nabuchodonosor, vbi experimentum habuere collatæ eis diuinitus sapientiæ: cur non ęquè honorandi erunt Sacerdotes, quibus diuinum illud eximiumque donum remittendi peccata concessum est? scribit S. Hieronymus in Ezech. c. 23. & in Ose. c. 2. Ninum Assyriorum Regem erexisse statuam patri suo Belo defuncto, vt eius imagine dolorem amissi patris solaretur, ideoque & confugientibus ad eam quibuscunque reis immunitatem concessisse. Vnde factum vt statua illa pro Deo coli inciperet, ex quo idololatriam natam autumat. Sanè eiusmodi imago est Sacerdos erecta à Christo Domino: quicunque scelerati confugerint ad illam, gehennam euadent. Vide ergò quàm colendi sint Sacerdotes. Quidquid ipsi soluunt in terrâ, solutum est in cœlo, &c. Eadem potestate suâ exarmant iram Dei, & quodammodò eius decreta mutant. Quàm stupenda res! Stupendũ vtique fuit, quod effecit Iosue, quãdo solem increpauit & stare fecit, ne moueretur contra Gabaonitas: *Sol contra Gabaon ne mouearis. Stetit itaque sol in medio cœli & nõ festinauit occumbere spatio vnius diei,* donec vlcisceretur se Iosue de hostibus Gabaonitarum, quos receperat in fœdus, Ios. 10. Idem penè Sacerdos facit, vel potius maius aliquid. Recipit enim peccatores ad se per pœnitentiam confugiẽtes & imperat quodammodò soli iustitiæ, Deo, ne suis radiis percutiat & persequatur illos. Iubet ergo stare Dei iram, illaque conquiescit. Perfringit omnes Dei carceres, comminuit catenas vinctorum, & inde educit illos donatque libertate, retractat Dei sententias condemnantes. Quanta est hæc potestas?

Neque hoc solum, sed prætereà cœlum aperit peccatoribus, & cœlestes thesauros, gratiam & virtutes illis elargitur, filios Dei & reges cœli constituit; siquidem claues regni cœlorum ei tradidit Deus. Si quis ab Imperatore accepisset potestatem, creandi vno verbo alios quidem Comites, alios verò Duces, alios Reges; etiam post patrata ab illis crimina læsæ maiestatis: quanta hæc potestas foret? sed maior est absque dubio illa Sacerdotis; quia ex peccaC 3

peccatoribus facit Dei filios, cœli reges, & distribuit illis cœlestes mansiones, quæ omne mundi imperium in immensum superant. Bernardinus Corius in vitâ Conradi Sueui scribit, monitum aliquando Conradum Imp. filium Lampoldi Comitis (qui postea Henricus Secundus Imp. fuit) fore ipsi in Imperio successorem. Hunc ergò cùm in aulâ suâ sibi suspectum de successione haberet, misit cum literis ad Imperatricem deferendis. Is in viâ fessus diuertit in Sacerdotis cuiusdam domum, ibique in scamno obdormiuit. Sacerdos interim literas clam aperuit & hæc verba in illis legit: *Tabellarium hunc, quamprimum ad te venerit, charissima coniux, clam interfici curato.* Scelus tantum exosus Sacerdos, erasis literis, manum Imperatoris imitatus, substituit hæc verba: *Filiam nostram ei in matrimonium dato.* Doli ignarus Henricus ad Imperatricem literas defert. Illa filiam ei collocat. Conradus ergò spe suâ frustratus, cùm generum eum se habere intellexisset, quem omnibus modis perditum cupiebat, diuinæ prouidentiæ cessit, & Henricum porrò pro genero suscepit, vtque in Imperio succederet, moriens confirmauit. Ad hunc modum quando Deus peccatorem gehennæ adiudicauit, ecce tibi Sacerdos, eradit illud decretum eiusque loco scribit, vt ipsi detur regnum cœlorum & hæreditas Dei, idque ratum habet Deus. Vnde patet linguam Sacerdotis clauem esse, quâ hominibus cœlum aperitur, manum eius spongiam, quâ peccata delentur: vocem eius fulmen esse, quo carcer & catenæ vinctorum conteruntur. An non meritò glorificamus Deum, qui talem potestatem dedit hominibus?

D. III. *Constituti Legati Dei.*

TERTIO. Constituti sunt Legati Dei. *Sicut misit me pater, & ego mitto vos*, inquit Christus. Porrò Christus à patre missus est in mundum, Primo vt esset Doctor. Secundò vt esset Mediator. Similiter Sacerdos à Christo missus Primo velut Doctor. Illis enim dixit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Rursum per Malachiam c. 2. dicitur: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituũ est.* Tigurina vertit: *Legatus.n.est Domini exercituũ.* Et Paulus 2. Cor. 5. *pro Christo legatione fungimur.*

1. Vt Doctores.

Est itaque Sacerdos Angelus, id est, nuncius seu legatus Dei ad homines, vt eius voluntatem hominibus annunciet, nihil addat aut demat. Et idcircò constituit Deus os Sacerdotis, quasi arcam seu apothecam quandam salutarem, vnde quisque depromat sibi necessaria. Quare auctor imperfecti apud S. Chrysostomum hom. 38. in Matth. comparat Sacerdotem stomacho. *Sicut enim stomachus*, ait, *accipiens cibum coquit in seipso & per totum corpus dispergit: sic & Sacerdotes accipiunt scientiam sermonis per scripturã à Deo, & excoquunt eam in se, id est, tractantes & meditantes apud se vniuerso populo subministrant.* S. Ambrosius ser. 13. comparat eos apibus. *Sicut apes*, inquit, *de diuinarum scripturarum flosculis suauia mella conficiunt & quidquid ad medicinam pertinet animarum, oris sui arte componunt.* Quare sicut reprehensione dignus est & suæ perditionis causa, qui Medicum consulere negligit, vel consilia eius contemnit, vel eo spreto anilia deliramenta sectatur: ita qui legem Dei ex ore Sacerdotis non requirunt, sed è libris tantùm vel aliis, qui ad docendum missi non sunt, haurire volunt. *An ignoras*, inquit S. Chrysost. hom. 2. in ep. 2. ad Tim. *quid sit Sacerdos? Angelus vtique Domini est. Non ex seipso loquitur. si despicis, non illum despicis: sed Deum qui illum ordinauit.*

2. Vt mediatores suo modo.

Secundò velut mediator inter Deum & homines; & ita etiam Sacerdos est legatus hominum ad Deum. Est enim modo aliquo mediator placans Deum sacrificio vnigeniti eius filij, qui non potest non placere patri. Est veluti murus inter iram Dei & hominum flagitia positus. Vnde fit, vt sicut Christus inter cœlum & terram pendens reconciliauit nobis Deum: ita in Ecclesiâ, toto populo in genua procumbente, solus Sacerdos erectus stet ad altare coram Deo velut pro toto populo vnus decertans. Quoties enim ad altare sacrificat, reiterat illud sacrificium, quod Christus mediator noster obtulit pro nobis in cruce, vbi ipse & victima & Sacerdos fuit. Ergò Sacerdos velut Legatus Ecclesiæ, imò totius orbis, stat inter altare & populum, vt cum Deo summa negotia tractet: nimirum vt nomine totius creaturæ homagium Deo præstet, & doxologiam seu gratiarum actionem reddat pro omnibus beneficiis à qualibet creaturâ perceptis: vt oret & propitiet Deum pro peccatis totius mundi: vt peccatoribus perituris veniam & gratiam impetret: vt omnium afflictorum miserias, morbos, tentationes ei repræsentet opemque postulet: vt singulis fidelibus Dei gratiam, virtutum augmentum omniaque bona impetret: vt pro defunctis supplicet, &c. Itaque velut Aaron cum thuribulo stans inter viuos & mortuos placare contendit Deum, Num. 16. Et veluti Moyses Deum tenet, ne euaginet gladium contra perditos, Exod. 32. Fatetur Honorius Imp. in quadam epistolâ. imperium stare & ruere precibus Sacerdotum, apud Baron. anno 408. Quò verò efficacius peroret hic Legatus, & fortiùs Deum teneat, profert in altari munera, exponit calicem & patenam, proponit panem & vinum, mutatque in corpus Christi, quem totius populi nomine donat Deo patri, velut munus irrefragabile; vt pro infinito isto munere finita alia recipiat. Quæ cum ita sint, videte inprimis vos Sacerdotes vocationem vestram, vt hac tantâ potestate vobis traditâ, debite vtamini, & pro dignitate tantâ dignè conuersemini. Vobis enim inprimis dictum à Deo existimate illud: *Filij hominum vsquequò graui corde* (Hebr. *vsquequo incly ti mei*) *vt quid diligitis vanitatem?* Sanè nobiles in aulâ principis cõstituti nobilia tantùm exercitia sectantur & cum principe vt plurimum versantur: venantur, equitãt, ludunt, confabulantur: ea quæ vulgus tractat, auersantur & contemnunt. Sacerdotes Christi aulici sunt,

cum ipso agere, loqui, venari animas, recreari sacris studiis & contemplationibus, denique seria tantùm tractare debent. Quale igitur iudicium sustinebunt, si relicto Domino suo & ingenuis illis exercitiis, ad sordida & illiberalia studia, veluti ad aleas, compotationes, venationes, equestres ludos aut equorum curam se demittant? Exemplum capite. Theophylactus Constantinopolitanus Patriarcha adolescens adhuc electus contra decorum & officium equas plurimas alebat, vnam verò insigniorem sacro magno quinto die peperisse sacra celebranti nuntiatum est. Lætitiâ elatus diuinoque sacrificio properanter absoluto, ad pullum recens natum festinauit ac deinde in Ecclesiam reuersus reliqua sanctæ passionis Seruatoris peregit. Cuius rei pœnas dedit, cùm posteà ex equitatione, quâ audacissimè vtebatur, terræ allisus, sanguinem per os reiecit, aqua deinde intercute accedente diem clausit. Zonaras in Const. Leonis filio. Ita nimirum malè ijs cedit, qui cum Dei ministerio adscripti sunt, tractant ea quæ mundi sunt, Christoque principe suo deserto ad sordida se effundunt.

Sed & vos, Auditores, videte vt honorem debitum Sacerdotibus impendatis. Ipsi enim sunt Patres vestri, qui per baptismum & verbum Dei in Christo vos genuerunt. Ipsi nutritij vestri, qui vos pascunt Sacramentis. Ipsi Iudices vestri, qui condonant delicta vestra. Ipsi vestri Medici, qui abstergunt iniquitates vestras. Ipsi ianitores cœli. Ipsi post Christum Dominum Mediatores vestri. Videte vt glorificetis Deum, qui talem potestatem dedit hominibus; cui sit honor & gloria.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

- I. *Bonum persecutionis.*
- II. *Bonum societatis.*
- III. *Indicium resurrectionis nostræ spiritualis.*
- IV. *Indicium veri Christiani.*
- V. *Gaudium verum in Deo quærendum.*
- VI. *Sacræ ceremoniæ approbandæ, & vtiles defendunt.*
- VII. *SS. traditionum approbatio & necessitas. Scripturis simul & traditionibus docenda erat Ecclesia.*
- VIII. *Virtutum exemplar in Christo.* 1. Charitas. 2. Humilitas. 3. Affabilitas. 4. Sapientia.

THEMA.

Venit IESVS *& stetit in medio.* Ioan. 20.

A. LIgnum vitæ, Auditores, testatur sacer textus Gen. 2. positum fuisse in medio paradisi; in medio, inquam, seu meditullio, quo ab omnibus paradisi incolis facilè adiri & delibari posset. Lignum vitæ mystico sensu est Saluator noster, à morte suscitatus, quando iam immortalis factus omnibus etiam hominibus, à quibus per fidem fuerit gustatus, immortalitatem tribuit. Igitur hæc arbor in medio discipulorum se se ipsam statuit in hodierno Euangelio, vt omnibus æquè vicina in animos singulorum influere & insinuare se se posset, eos consolando, ad fidem erigendo, docendo, clauium potestate condecorando. Sed & vobis, Auditores, hoc lignum in medio Ecclesiæ proponunt Concionatores, quoties de eo eiusque Euangelio verba ad vos faciunt hortanturque vt illius ligni fructum audiendo verbum diuinum, sedulò degustetis. Vt enim fine arbore vitæ subinde degustata non potuissent homines conseruare vitam in paradiso: ita fine Dei verbo subinde percepto non poterunt multo tempore conseruare in se gratiam, quæ est vita animæ. Propterea igitur maiores nostri templa parochialia & primaria, in quibus concio fieret, communiter extruere in medio ciuitatis, oppidi, vel pagi consueuerunt, vt pari facilitate ab omnibus adiri ad restaurandas animæ vires possent. Ergò nunc ad arborem istam nos conferamus, indeque decerpamus, quos offert nobis fructus in hodierno Euangelio.

B. I. *Bonum persecutionis.* Fructus primus est bonum persecutionis, qua Deus vtitur velut instrumento ad perducendos suos electos in finem, ad quem prædestinati sunt. Etenim in hodierno Euangelio mediante Iudæorum ira & odio in discipulos, congregauit eos ex fuga in domum vnam, vt ibi eum resuscitatum cernerent, aliaque in mandatis ab ipso acciperent. Posteaquam opus erat vt in varias nationes diuiderentur ad prædicandum vndique Euangelium, iterum excitata persecutione in Stephanum & Christianos alios, fecit vt ob eam dispergerentur penè omnes (præter Apostolos) per Iudææ & Samariæ regiones, eaque occasione disseminarent Euangelium, Act. 8. Quod acute expressit tibi S. Lucas græca voce: διεσπαρμένοι, id est, disseminati (quod noster interpres vertit, *dispersi*) sunt; *quasi seminantes frumenta ad panem supercœlestem conficiēdum: vniuersumque orbem peragrantes viuifica doctrinæ virtutes efficaciasque disseminarunt*, inquit S. Athanasius hom. de fermento.

C. II. *Bonum societatis.* SECVNDVS Est bonum societatis; quod experti sunt discipuli congregati: didicit etiam damno suo Thomas, dum solus ipse Domini aspectu recreatus non fuit, quia à cæteris abfuit. Solent animalia, quæ rapinis non aluntur, nec ad eas armata sunt, fere gregatim degere, vt è plurium consortio vires sibi quærant; cuiusmodi sunt palumbes, columbæ grues, sturni, cornices, turdi, formicæ, apes; e piscibus thunni, limosæ, auriæ. Atqui hominem quoque natura armis destituit: è plurium ergò societate præsidium sibi quærere debet. Vnde Seneca lib. 4. de benef. cap. 18. ait: *Fac nos singulos: quid sumus? prada animalium & victima, ac vilissimus*

vilissimus & facillimus sanguis. Quoniam cæteris animalibus in tutelam sui satis viriũ datum est. Quæcunque vaga nascuntur & actura vitam segregem, armata sunt; hominem imbecillitas cingit: non vnguium vis, non dentium, terribilem cæteris fecit. Nudum & infirmum societas munit. Hæc Seneca, quibus consentiunt ea quę scribit Ecclesiastes c. 4. *Melius est duos esse simul quàm vnum; habent enim emolumentum societatis suæ: si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se. Et si dormierint duo, fouebuntur mutuò; vnus quomodo calefiet? Et si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei.* Exemplum vnum à naturâ petamus. Dentices pisces tam societatis sunt amantes, vt non ferant sese à gregalibus suis separari: solent autem iuxta ætatum discrimina degere; per adolescentes enim separatim à reliquis natant: ij quoque qui sunt natu grandiores inter se viuunt, atque hac mutua inter se societate se inuicem etiã iuuant & contra piscatores tuentur; nam vbi hi cibum demiserint, congregati & in orbem consistẽtes inter se conspiciunt, & quasi signo dato admonent, ne propius ad cibum accedant: Accidit autem nonnunquam, vt soliuagus quispiam ex eis hamum deuoret, nempe qui non interfuit, cùm omnibus ediceretur non esse demissum cibum attingendum, ac suæ solitudinis præmium mortem accipiat. Ita scribit Antonius de Balinghem in Zoopædiâ. Huiusmodi soliuagus nonné fuit Thomas, qui à cæterorum Apostolorum cœtu alienus, infidelitatis hamo captus & illaqueatus fuit?

D. III. *Indiciũ resurrectionis nostræ spiritualis.*

TERTIVS. Indicium resurrectionis nostræ spiritualis; si nimirum eam comprobemus, quo modo Christus comprobauit suam, aspectu, tactu, auditu, flatu, & apud Lucam, gustu seu esu piscis & faui. Noluerunt discipuli credere Christum resurrexisse, priusquam his argumentis illud demonstraret: nec ego credere possum resurrexisse peccatorem è sepulchro scelerum suorum, nisi id similibus ostẽdat modis. Quid igitur opus? insufflet primò in aures Sacerdotis per confessionem peccata sua; deinde accedat ad mensam Domini & comedat ea qua decet reuerentia & fide fauum S. Eucharistiæ, vna cũ memoriâ passionis Dominicæ; posthæc externa cõuersatione præbeat se virum alium, monstret manus benè operãdo; non refugiat palpari, cum ipsius errata corriguntur & taxantur; loquatur ea quæ sanæ mentis sunt & Christianum decent. Scribit Egesippus l. 3. c. 2. tentasse aliquando Simeonẽ Magum Romæ suscitare suis præstigiis adolescentem nobilem, ad conuincendum S. Petrum; verùm nihil aliud effecisse, quàm vt videretur adolescens caput agitare, dolo clam adhibito. Videbatur ea res commouere populum; sed Petrus dolum aduertens, iubet Simonem procul à iuuene discedere aitque: *Si viuit iuuenis, loquatur. Si verè resuscitatus est, surgat, ambulet, fabuletur.* Verùm nihil horum præstitit adolescens; remansit autem qui erat mortuus. Tum Petrus in nomine Domini IESV resuscitauit adolescentem, qui surrexit, ambulauit, locutus est & comedit. Quid sibi vult hæc historia? figura est multorum, qui tempore paschali videntur resurrexisse secundum animam, quia videlicet præ se ferũt aliquos pietatis motus & specimina, dum vnà cum aliis venerunt in templum cum rosarijs, absolutionis & S. communionis participes facti sunt; itaque caput nonnihil agitarunt & viuos se simularunt: verùm non probarunt: è lecto pristinorum peccatorum surgere, viam virtutis ambulare, loqui sana & honesta, Dei verbum appetere & cum gustu audire debent, si reuera viuunt.

E. IV. *Indiciũ veri Christiani.*

QVARTVS. Indicium veri & synceri Christiani, cùm nimirum cor operibus respondet. Hoc enim hic docet Dominus, quando discipulis suis ostendit manus & latus, seu in perfosso latere cor. Facilè inueniemus qui opere externo Christianos se præseferunt & amicos, atque etiam iactant: verùm an in corde tales sint, magnum plerumque dubium. Vidit hoc Ecclesiasticus, qui cap. 13. ait: *Vestigium cordis boni & faciem bonam difficilè inuenies. Facies* externum opus, *cor* intentionem denotat. Vnde glossa ibidem: *Quia multi simulati & ficti, ideò difficilè inuenitur, in quo cor & facies, id est, cogitatio & operatio atque doctrina in bono conueniant.* Sapiens etiam fortem vult esse illam mulierem, quæ *lanam & linum quæsiuit & operata est consilio manuum suarum.* Lanea vestis externa, linea verò interna est seu interula: illa opus externum, hæc cordis intentionem significat. Debet itaque Christianus simul vtramque vestem gerere, seu, vt sequentibus verbis explicat idem sapiens, *operari consilio manuum suarum,* quia debet in corde sentire, quod opere commonstrat, adeoque ex consilio & directione cordis agere quod agit, quo modo nautæ ex consilio & intentione nauarchi dirigunt nauim.

F. V. *Gaudiũ verum in Deo quærendum.*

QVINTVS. Gaudium verum & genuinum in solo Deo quærendum; quod indicatur in Euangelio cũ dicitur: *Gauisi sunt ergò discipuli viso Domino.* Quid sibi vult particula, *Ergò*: nisi quòd in aliis rebus gaudium non inuenerint discipuli, in solo Domino inuenerint; quasi dicat Euangelista: quia nihil aliud nisi Christum Magistrum suum discipuli desiderabant, gauisi sunt ergò discipuli viso illo. Hinc illa eorum exultatio, dicentium ad Thomam: *Vidimus Dominũ,* q. d. quod vnicè desiderauimus, tandem consecuti sumus. Et hoc est illud gaudium, quod prædixit illis Dominus: *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis,* Ioan. 16. Omne mundi gaudium riuulus & torrens est, citò exarescens: Christus autem veri gaudij fons est indeficiens. Ismaëli filio Abrahæ ex Agar ancillâ datus est vter aquæ, qui paulò post defecit, & idcircò filium cum matre in extremas angustias redegit, Gen. 21. At verò Isaaco Saræ filio datus est aquæ puteus indeficiens, cui nomen abundantia, Genes. 26. Prior aqua gaudium & consolationem mundanorum repræsentat: posterior verò gaudium piorum. Illud vter, hoc fons est: illud breui-

breuiculum & modicum, hoc indeficiens & abundans est.

G. VI. *Sacræ cæremoniæ approbatæ & vtiles.*

SEXTVS. SS. Cæremoniarum approbatio & vtilitas; quando audimus Christum adhibitâ insufflatione contulisse Apostolis Spiritum Sanctum & potestatem remittendi peccata; vtrumque enim hoc donum aptè repræsentat flatus: Spiritum Sanctum quia ipse est quodammodò flatus & spiritus oris Christi, per spirationem à Patre & Filio productus. Potestatem verò absolutionis, quia sicut vento nubes, & flatu oris dissipatur puluis: ita potestate illâ dissipantur & extinguuntur peccata, iuxta id Is. 44. *Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua.* Quod ergò intus in animâ geritur, hoc extra denotant & rudibus exponunt cæremoniæ.

Cæremoniæ defenduntur

Porrò has cæremonias ad cultum diuinum facere eiusque partem esse ostendi potest. 1. Primo ex SS. literis: veteris inprimis testamenti, Exod. 18. vbi Iethro auctor est Moysi, vt ciuilia iudicia aliis committat, ipse autem populum doceat cæremonias & ritum colendi Deum. Noui verò passim, siquidem Christum scimus non solum in hodierno Euangelio ritu insufflationis, sed & alibi crebro cæremoniis vsum esse. Quisquis ergò cæremonias nostras ridet, Christum prius deridere debet. 2. Secundo à communi consensu populorum omnium. *Nulla religio*, inquit S. Augustinus l. 19. contra Faustum c. 11. *ne falsa quidem, sine cæremoniis consistere potuit.* Quod idem fatetur Caluinus l. 4. Instit. c. 14. his verbis: *Hanc necessitatem certo aliquo signorum externorum consortio homines colligandi cùm Deus præuideret, ea postea Satan ad superstitiosos cultus transferendo deprauauit. Hinc illæ gentilitiæ imitationes in sua sacra & cæteri degeneres ritus, qui tametsi errores erant & superstitionis pleni, indicio tamē ipsi quoque erant, nō posse in professione religionis homines externis huiusmodi signis carere.* 3. Tertiò. Quia sunt professio quædam practica veræ fidei & religionis; per eas enim non minùs discernimur ab alienæ sectæ cultoribus, quàm per vocem. v. g. si coram Turcis pingam in fronte crucem, non minùs ratiocinabuntur me Christianū esse, quàm si disertis verbis talem me prædicauero. Hinc Apostoli vt Ecclesiam à Iudaismo dispescerent ne cum Iudæis Iudaizaret, sabbatum mutarunt in diem Dominicam, noua cæremoniâ. 4. Quarto. Quia studium pietatis erga Deum excitant, augent & incendunt, teste S. Augustino ep. ad Ianuar. c. 7. vbi ait: *Si animus feratur ad similitudines corporales & inde ad spiritualia, quæ similitudinibus illis figurantur, ipso quoque transitu vegetatur & tanquam in faculâ ignis agitatus accenditur.* Teste insuper ratione; nam statim atque expendit secum animus, quot & quanta circa Dei cultum fiant, accensas lampades, amictus varios & pretiosos, ordinem vbiq; eximium, genuflexiones, inclinationes, varietatem ministrantium, thurificationes, processiones, aspersiones, benedictiones, & id genus alia, non potest non concludere eximiū esse Deum, cuius in cultu tot tantaque interueniūt, eximia item sacrificia, & sacramenta, quæ cum his peraguntur. Pergit mox vlterius, & multo maiorem concipere incipit rerum sacrarum venerationem, quin etiam studium nouum timendi & honore afficiendi diuinam illam maiestatem. Teste denique experientiâ. Hinc enim in summis festiuitatibus longè maior apparet populi pietas, quàm aliis temporibus, quia nimirum solito maior est sacrorum apparatus, cæremoniæque plures & augustiores. Pendet enim mens nostra à rebus sensibilibus, quarum interuentu nisi excitetur ad prosecutionem alicuius boni vel fugam alicuius mali, valde tenuiter mouebitur, vti palam est. Plerique enim qui inferni habent fidem, longè minùs permouentur illius cogitatione, quàm suspendio, carcere, verberibus, torturâ, mulctâ pecuniariâ. Vnde hoc, nisi quia hæc sub sensum cadunt ideoque voluntatem vehementer mouent: illa verò inferorum tormenta non item. 5. Quinto. Quia pariunt & in memoriâ conseruant notitiam Dei ac rerum diuinarum; dant enim occasionem interrogandi & discendi cur hoc vel illud fiat, v. g. cur in administratione sacramentorum passim adhibeatur signum crucis. Respondebitur enim id fieri vt omnes intelligant vim omnem sacramētorum pendere à morte & passione Christi, cuius symbolum crux est. Sic de Iudæorum paschate dicitur Exod. 21. *Cùm dixerint vobis filij vestri, quæ est ista religio: dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transiuit super domos filiorum Israël.* 6. Sexto. Quia rem diuinam ornant atque illustrant; quo modo etiam homines cæremoniis honorantur, vti purpurâ eiusque osculo Imperator. Sicut enim sponsus non contentus fuit facere sponsæ murenulas aureas; sed ad maiorem ornatum voluit eas facere vermiculatas argento, Cant. 1. Et sicut Christus non contentus fuit cœnaculo ad institutionem Eucharistiæ, sed elegit cœnaculum grāde stratum, ad honorem sacramenti: ita par est vti cultum diuinum quo possumus modo exornemus, iuxta id Eccl. 24. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

H. VII. *SS. Traditionum approbatio & necessitas.*

SEPTIMVS. SS. Traditionum approbatio & necessitas. Etenim S. Ioannes multis annis post reliquos Euangelistas scripsit Euangelium suum, vt testatur D. Hieronymus de script. Eccles. & tamen fatetur nequaquam omnia quæ Christus egit ac docuit scripta esse vel scribi posse. Inter illa verò sunt traditiones Apostolicæ, quæ necessariò admittendæ, nec minùs quàm scriptum Dei verbum credendæ sunt. 1. Primo quia sine traditionibus illis non potest constare an & qui libri sint canonici & verbū Dei: an salui & incorrupti: quis eorum legitimus sensus sit. 2. Secundo quia multa credunt nobiscum etiam hæretici, quæ in scripturis expressa non sunt, sed solâ traditione habentur, v. g. symbolum fidei quòd sit verè canonicum & Apostolicum Spiritum Sanctum à Filio etiam procedere, non à solo patre: eundē procedere, non gigni: infantes baptizandos

esse baptismi formam pronunciandam: Deiparam mansisse perpetuò virginem,&c. Tertio quia testamentum nouum non nisi post Domini ascensionem annis aliquot scribi cœpit, nec statim omnibus innotescere potuit; interim igitur traditionibus tantùm standum ac credendum fuit. Iure autem & sapientissimo consilio voluit Deus Ecclesiam scripturis simul & traditionibus docere. Primo quia hunc etiam modum ab initio mundi cœpit & probauit; primò per solas traditiones docuit homines, posteà legem scriptam addidit. Secundo quia coniunctio vtriusque modi perfectior est magisque accommodatè docet. Tertio pluribus prodest modus iste docendi ex vtroque compositus: scripturæ faciunt pro doctis, traditiones pro indoctis. Quarto facit magis ad fidei & humilitatis exercitationem. Denique vsitatior est in quauis repub. bene instituta, in qua non solùm sunt leges scriptæ, sed etiam ἄγραφοι & non scriptæ seu consuetudines.

3. Scripturis simul & traditionibus docenda erat Ecclesia. 1. 2. 3. 4.

OCTAVVS. Virtutum exemplar in Christo Domino. Primò videte eius charitatem, qui in gratiā vnius ouiculæ perditæ, rursum apparet discipulis, eademque illa facit quæ priùs propter reliquos fecerat discipulos; nam & Spiritum Sanctum ac potestatem remittendi peccata ei, postquam credidit, à Christo etiam ipsomet collatam esse verisimilius est, quam priùs absenti datam fuisse cum alijs discipulis. Non ergò negligamus vel vnicum errantem à viā salutis, quin reducere eum curemus. Non dicamus cum Caino: *Nunquid custos fratris mei sum ego* Gen. 4. Nec cum principibus Sacerdotum: *Quid ad nos: tu videris*, (Iuda) Matth. 27. Secundo, Humilitatem, qua cum suis tam humaniter conuersatur vti priùs: tangi vult à suis, & clauorum foramina perlustrari. Tertio comitatem & affabilitatem, qua Thomam allocutus est & inuitauit ad se tangendum, volens eum conuincere de concepta incredulitate & manuducere ad fidem dicendo: *Noli esse incredulus* (quia hoc non sum promeritus) *sed fidelis*; qualis antea mihi semper fuisti. Et forsan ipsemet Dominus arripuit manum Thomæ & imposuit in plagas suas. Quarto. Sapientiam dum non soli Thomæ seorsim, sed coram discipulis apparuit, vt inde partim Thomas erubesceret conuictus, partim ipsi discipuli magis firmarentur in fide & accenderentur ad amorem tam benigni Magistri sui.

I. VIII. Virtutū exemplar in Christo. 1. Charitas. 2. Humilitas. 3. Affabilitas. 4. Sapiētia.

Hi sunt, Auditores, fructus, quos volui decerpere ex arbore vitæ Christo, quos & reperire potui in hodierno Euangelio, quanquam non nisi obuios tantùm. Vestrum est decerptos sedulo asseruare ad medelam animarum vestrarum, vt cum immortali Christo immortalitatem induatis; tum animæ, ne inposterum peccetis; tum corporis, vt in die resurrectionis ad gloriam resurgatis.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. Cur prima statim die apparet Christus.
II. Cur intrauit ianuis clausis.
III. Cur apparuit serò.
IV. Cur stetisse solum legitur post resurrectionem.
V. Cur in medio stetit.
VI. Quare pacem suis precatus.
VII. Cur ostendit eis manus & latus.
VIII. Cur Spiritum S. cum insufflatione dedit.

THEMA.

Gauisi sunt ergò discipuli viso Domino. Ioan. 20.

Contigisse videtur, Auditores, CHRISTI Domini discipulis quod lib. 4. Reg. ca. 6. legimus accidisse discipulis Elisæi, filiis prophetarum, qui cùm imperante Magistro ligna cęderent ad ædificandum sibi spatiosius habitaculum (nam priùs angustè habitabant) cecidit vni ferrum securis de manubrio in aquam. De quo cùm is valde contristaretur clamans: *Heu heu heu Domine mi*; fecit Elisæus vt ferrum è solo gurgitis iterum enataret ad manubrium & securim redintegraret. Quæ redintegratio tantum absque dubio gaudium attulit discipulo, quantum priùs dolorem attulerat eiusdem iactura. Hunc in modum Christi discipuli dum vnà cum Magistro suo instant prædicationi & correctioni Iudæorum, arborum infructuosarum; tum ecce insperatò perdunt securim suam, Christum, dum eo à Iudæis occiso ferrum à manubrio, hoc est, anima Christi separatur à corpore per mortem: descendente ad inferos animâ, corpore verò in sepulchro reposito. Quantum hæc Magistri iactura dolorem attulerit discipulis, prædixit illis Dominus, cùm dixit fore dolorem eorum, qualis est mulieris parientis. Verùm hodierno in Euangelio cernimus Christi animam iterum ad corpus suum ex inferis enatasse Christumque rediuiuum in medio discipulorum stetisse eosque de nouo securi illâ armatos misisse ad exscindendos non Iudæos tantùm, verùm & gentiles, Idololatriam & peccata omnia; ad prædicandum etiam in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum. Quid mirum ergò, Auditores, si viso resuscitato Domino adeoque recepta securi sua gauisi sunt discipuli? Gaudeamus ergò & nos cum discipulis Christi: deinde securim applicemus ad hodiernum Euangelium indeque nobis ligna cædamus ad fouendum spiritum.

A. Securis Elisæi typus mortis & resurrectio nis Christi.

QVÆST. PRIMA. Cur primâ statim resurrectionis die discipulis apparet Christus, cùm tamen in Gali-

B. I.

Cur prima statim die apparet Christus. I.

Galilæam eos ad ſe videndum ire præceperit? Reſpond. Primo hoc feciſſe, vt conſolaretur diſcipulos, quos in magnâ exerceri triſtitiâ videbat. Tametſi enim eis Galilæam deſignarat, vbi eum in patriâ, & extra metum Iudæorum liberiùs contemplari poſſent; velut tamen moræ impatiens promiſſionem anteuertit, vt amorem erga eos ſuum demonſtraret. Quemadmodum enim mater flenti paruulo ſuo porrigit vbera, quia eius lachrymas ferre nequit: ſic diſcipulis ſuis mærentibus ipſo reſurrectionis ſuæ die apparere voluit; quemadmodum prædicitur Iſa. 66. vbi cum propheta præmiſiſſet inſultationem Iudæorum factam Chriſti diſcipulis: *Glorificetur Dominus* (reſurgendo ſcilicet ex mortuis, vt ibi exponit Cornel. à Lap.) *& videbimus in lætitiâ veſtrâ*; paulo poſt reſpondet in perſona Chriſti: *Quomodo ſicut mater blandiatur, ita ego conſolabor vos, & in Ieruſalem conſolabimini. Videbitis & gaudebit cor veſtrum.* Eò alluſit Dominus, cum prædicens reſurrectionem ſuam diſcipulis dixit: *Iterum videbo vos & gaudebit cor veſtrum*, Ioan. 16. Addit verò Iſaias notanter: *Et in Ieruſalem conſolabimini.* q. d. non expectabo donec veniatis in Galilæam: apparebo vobis ſtatim ipſo die in Ieruſalem, ad confuſionem Iudæorum.

2\. Secundò. Vt eos citò eximeret ex infidelitate: in qua diutius perſtitiſſent, non ſolùm in deſolationem magnam, verùm etiam in deſperationem fortè incidiſſent. Periculoſum & noxium valde eſt, hærere in ſtatu peccati. Non ſolùm enim perditur tempus, quo ingentia in cœlo lucra poterant parari: ſed etiam ſolutio debitorum contractorum ſemper fit difficilior; quo modo pecuniæ à fæneratore ſuſceptæ, niſi maturè reſtituantur, quotidie debitum augeat. Præterea peccata quæ per pœnitentiam non mox delentur, ſuo pondere trahunt ad alia; & quanto diutius immoraris in culpa, tanto diutius morari cogeris in pœna, ſi ea ſit temporalis, vel ſi ſit æterna, tanto acrius torqueberis.

C. II. *Cur intrauit ianuis clauſis.*

QVÆST. SECVNDA. Cur ad eos intrare ianuis clauſis voluit? Reſp. Primo ad literam ſecundū Euthymium, ne ſi oſtium pulſaſſet vel ſubitò aperuiſſet, turbarentur diſcipuli qui intus erant ob Iudæorum metum clauſi. Timere enim poterant ne Iudæi vi irrumperent. *Quàm bonus igitur Dominus his qui recto ſunt corde?*

2\. Secundo. Vt oſtenderet ſtatum corporis ſui glorioſum longeque alium à priore; ſiquidem per ſubtilitatis dotem penetrare omnia queat obſtacula. 3. Tertio. Secundum D. Chryſologum ſerm. 84. Vt ſe totius creaturæ demonſtraret auctorem & ſe tanquam Dominum abſolutum poſſe omnia pro libitu facere, poſſe animam ingredi & mutare nullo impediente, &c. 4. Quarto. Vt doceret ſe ad eos ingredi per internam viſitationem & ſpiritualem gratiam, qui claudunt ſuper ſe ſenſus ſuos adeoque in receſſu animæ ſedent, à mundi ſtrepitu remoti & Deo ac ſaluti propriæ intenti. Vnde Cantic. 4. commendatur inde ſponſa, quòd ſit inſtar horti vndique clauſi & ſepti, non inſtar agri vel prati patuli & omnibus peruij. *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus.* Homines ſæculo immerſi velut agri aut montes ſunt, vndique aperti & beſtijs etiam peruii, de quibus dicitur Iob. 40. *Omnes beſtiæ agri ludent ibi.* Omnes inquam Dæmones. Ita enim in illum locum ait S. Gregorius: *An non ſpiritibus immundis ludere eſt mentes hominum modò fictâ promiſſione decipere; modò vacuis terroribus irridere; modò eis tranſitoria gaudia quaſi manſura imprimere; modò manſuras pœnas quaſi tranſitorias leuigare?* Hi ſunt luſus Dæmonum in horto nō concluſo.

D. III. *Cur apparuit ſerò.*

QVÆST. TERTIA. Cur apparuit illis, cum iam ſero eſſet? Reſpond. 1. Primo ad literam quia credibile eſt, diſcipulos ex fuga diſſipatos, ſerò congregatos eſſe. 2. Secundo. Vt doceremur nunquam ne in extremo quidem mortis articulo de ipſius ope & miſericordiâ deſperare, ſed conſtanter confidere iuxta id Habac. 2. *Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet & non tardabit.* Solet enim Deus adeſſe maxime rebus deſperatis, vt hìc diſcipulis, cùm ſe iam in cœnaculo clauſiſſent, quaſi eo die Chriſtum viſuri non eſſent amplius. Theophilus Imper. hæreticus & Iconomachus duodecim annis vexarat Eccleſiam & Catholicos multos occiderat; propter quod ad extremum punitus eſt tam deformi oris hiatu, vt per eum conſpici viſcera eius poſſent; flagellatus quoque à duobus Angelis, vociferabatur id ſibi euenire ob imagines confractas. Interim tamen dum pro eo Theodora coniunx ſancta & Catholica preces fundit, agnoſcit miſer reatum ſuum, & imaginem S. è cuiuſdam aſtantis collo dependentem arripit & oſculatur; moxque tam hiatus oris, quam flagellatio angelorum ceſſauit: obijtque Imperator certa ſpe ſalutis, quæ poſtea nouo oſtento certior facta eſt. Refert Gennadius apud Baron. anno 842. Cæterùm ſi nos expectemus Dominum, ad pœnitentiam ſcilicet parati, non fraudabimur ſpe aduentūs eius, quia veniens veniet. Secus verò contingit ſæpe, ſi ipſe nos expectare debet, imparatos videlicet & rebelles. 3. Tertio. Vt dilectorum ſuorum patientiam exerceret & deſiderium videndi ſui acueret ſicque ad gratiam conferendam meliùs eos diſponeret.

E. IV. *Cur ſtetiſſe ſolū legitur poſt reſurrectionem.*

QVÆST. QVARTA. Cur ſtetiſſe tantum Chriſtus poſt reſurrectionem, non ſediſſe vel iacuiſſe in terra legitur? Reſp. 1. Primo id factum ad indicandum ſtatum beatorum in cœlo, qui erit perfectus, adeoque ſitum ſtandi, non ſedendi habebit. Quod enim Chriſtus & beati dicuntur etiam ſedere in cœlo, non indicat aliud, niſi vel iudiciariam poteſtatem vel quietem ſummam. Propterea Eccleſia tempore paſchali, ſtando, non flectendo orat, vt indicet ſtatum reſurrectionis Chriſti & noſtræ, ad

quem per ipsum erecti sumus. Secundo. Ad documentum nostrum, vt postquam è peccatorum tumulo surreximus adeoque versus cœlum caput nostrum ereximus, non iam ad terram amplius inclinemur & in sordes cōsideamus vel procumbamus, sed quæ sursum sunt sapiamus & quæramus. Considerent qui peccata venialia admittunt; sordes enim aliquas contrahunt & aliquantulum à Deo elongantur, non tamen auertuntur. Procumbunt verò in sordes, qui mortaliter delinquunt; longissimè enim à cœlo & Deo se submouent & auertunt.

F. V. *Cur in medio stetit.*

QVÆST. QVINTA. Cur in medio stetit? Respon. Primo quia etiam media in SS. Trinitate persona est. Secundo quia Rex Ecclesiæ, qui cupiat pari promptitudine omnibus succurrere: doctrinam, amorem, misericordiam & iustitiam impendere. Tertio quia amat habitare in medio hominis id est corde eius. Quidquid illi demus, præter cor, parum vel nihil erit. Cor verò ipsi tradit, qui voluntatem suam ipsi resignat, ipsumque super omnia diligit. Hinc forsitan instituit Eucharistiam sub specie cibi & potûs, vt viscera nostra ingrediens habitaret velut rex in medio nostrum. Quarto quia in omnibus nobis desiderat auream mediocritatem seruari; quæ nos Deo gratos efficit, quia virtus in medio consistit. Commendat etiam nobis mediocritatem illam à Salomone postulatam: *Diuitias & paupertatem ne dederis mihi; sed tantum victui meo tribue necessaria.* Quam rem pulchrè explanat S. Chrysostomus hom. 14. de auaritiâ: *Si quando, inquit, onus est iusto grauius, demergit cymbam; rursum cùm est moderatum, prospero fertur cursu. Idem vsuuenit in nostris ædibus. Cùm vltrà quàm vsus postulat, congeris pecunias, exigui venti procella & quiuis rerum inexpectatarum incursus demergit cymbã. At si tantum reponas, quantum postulat necessitas, etiamsi vehemens turbo ingruat facilè percurris vndas.* Sic ille. Sanè postquam Christi discipuli impleuerunt nauiculas piscibus, penè mergebantur. Idē timeant, qui nimijs opibus inhiant. Hinc illa difficultas diuitis saluandi: *Quàm difficilè est diuitem intrare in regnum cœlorum!*

G. VI. *Quare pacem suis precatus.*

QVÆST. SEXTA. Quare pacem suis precatus est discipulis? Resp. Primo vt eos consolaretur & se illis beneuolum ac reconciliatum ostenderet. Poterant enim illi ac debebant meritò timere, ne ab eo velut desertores vicissim desererētur, ac velut spurij repudiarentur. Hunc ergò timorem vt eis eximeret, pacem eis precari primâ iterataq; voce voluit. Huius rei allegoriam legimus Gen. 45. vbi Ioseph ad principatum Ægypti euectus, postquam se manifestauit fratribus, à quibus erat venditus, blādè eos consolatus dicebat: *Nolite pauere neque vobis durum esse videatur, quòd vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.* Similiter Christus post resurrectionem suam discipulis, à quibus desertus erat, dicebat: *Pax vobis; ego sum, nolite timere.* Luc. 24.

Secundo. Vt fructum passionis & mortis suæ nobis demonstraret, qui alius non est, nisi pax cum Deo, hominibus & nobis ipsis; quam triplicem pacem trina illa salutatio *pax vobis*, in hodierno Euāgelio indicare videtur. Sed de hoc alias copiosè diximus.

H. VII. *Cur ostēdit eis manus & latus.*

QVÆST. SEPTIMA. Cur ostendit eis manus & latus? Resp. Primo vt eos de resurrectione sua certificaret; siquidem vestigia vulnerum ipsum & non alium esse ostenderent. Voluit Christus agnosci à suis ex signis humilitatis, etiam in gloria sua. At nos ad dignitatem euecti abscondimus, quæ sunt humilitatis, ne agnoscamur & vilipendamur: parū Christo in hoc similes. Secundo vt pretium redemptionis nostræ nobis in discipulis suis inculcaret; quasi diceret: Videte quanti mihi cōstiterit ea pax, quam vobis affero!

Tertio vt doceret, nos non verbis tantùm sed operibus quoque loquendum & proximum iuuandum. Salutem ergò & benedictionem alter alteri precetur, sed & manum porrigat indigenti: ostēdat se habere manus perforatas, id est, liberales. Pacem mutuò precemur, sed & impendamus, beneficiis & amore.

I. VIII. *Cur Spiritum S. cum insufflatione dedit.*

QVÆST. OCTAVA. Quare cū insufflatione Spiritum Sanctum dedit Apostolis? Resp. Primo vt indicaret Spiritum Sanctum ab ipso procedere esseq; quodammodò flatum oris sui. Adumbrabat ergò flatus ille Spiritum Sanctum qui à Patre & Filio procedit, vti flatus ex vtero & ore; vnde vocatur spiritus à spirando. Et idcircò in Pentecoste Spiritus Sanctus cum vento vehementi datus fuit, cuius pignus erat iste flatus; quia hîc ad vnum tantùm effectum, remissionem scilicet peccatorum, illic ad multos etiam alios effectus dirigebatur. Secundo vt significaret se eundem esse qui inspirauit in faciem Adami de limo formati spiraculum vitæ, quo factus est homo in animam viuentem; & hunc spiritum eosdem habere in anima effectus, quos alter ille habuit in corpore: adeoque viuificare & pulchram reddere animam, tribuendo ei motus & sensus ad opera supernaturalia, sicut anima viuificat & ornat corpus ad opera naturalia patranda.

Tertio. Vt adumbraret eo flatu potestatem remittendi peccata, quam eo momento Apostolis dabat. Vt enim venti flatu nubes toto aëre pelluntur: sic flatu Domini, id est, Spiritu Sancto peccatorum nubes disperguntur; iuxta illud Isa. 44. *Deleui vt nubem iniquitates tuas & quasi nebulam peccata tua,* nubium instar sunt peccata. Primo quia sunt tetri vapores è corde ascendentes quasi ex vliginosa & palustri terrâ. Secundo quia Dei aspectum, beneuolentiam & beneficentiam adimunt, nosque ab eo separant, sicut nubes dispescunt cœlum à terrâ. Vnde epuloni dicitur; *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est.* Luc. 16. Tertio quia vt ex nube fulmina & tonitrua, sic è peccatis procedunt supplicia & Dei vindicta.

Peccata nubes.

Quare

Quare cùm Confessarius dicit pœnitenti: *Ego te absoluo*, delet ilicò eius peccata & exufflat velut nubem, vt nusquam ampliùs appareant. Hinc Ps. 102. dicitur: *Secundum altitudinem cœli à terrâ corroborauit misericordiam suam super timentes se: quantum distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras.* q. d. verissimè & plenissimè ea remisit ac si nunquam commissa fuissent. Hic Domini afflatus similis est vento illi, qui locustas omnes arripuit & proiecit in mare rubrum, Exod. 10. Idem enim facit potestas absoluendi, collata Sacerdotibus à Christo, iuxta prophetiam Michææ c. 7. *Proijciet in profundum maris omnia peccata nostra.* Denique voluit Dominus eo flatu probare se non esse spiritum, sed habere corpus, vnde flatus ille prodiret. Vtinam hunc in modum elapso pœnitentiæ tempore nobis omnibus dimissa essent peccata nostra & à nobis remota quantum distat cœlum à terrâ, ortus ab occidente. Quemadmodum etiam cœlum & terra, ortus & occasus nulla ratione vnquam coire & se mutuò contingere possunt: sic vellem etiam nobis nullum omninò accessum esse ad dimissa peccata; quod nobis largiatur DEVS.

DOMINICA II. POST PASCHA.

Euangelium Ioan. 10.

IN illo tempore dixit IESVS Pharisæis: Ego sum pastor bonus: bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili. Et illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor.

CONCIONES.

I. *De Officio Magistratûs & subditorum erga se mutuo.*
II. *Damnatur inobedientia & rebellio contra Superiores.*
III. *Principum & Magistratuum præcipuæ virtutes.*
IV. *De obseruantiâ, quâ colendi sunt Sacerdotes, Magistratus, Senes.*
V. *Pastor suiipsius quomodo quisque esse debeat.*
VI. *Signa ouium Christi seu prædestinatorum.*
VII. *Signa reprobationis.*
VIII. *Documenta Euangelica.*
IX. *Mysteria.*

CONCIO I.

DE OFFICIO SVBDITORVM ET MAGISTRATVS ERGA se mutuo.

I. *Subditi honorent & ament Magistratum, Magistratus non contemnat subditos.*
II. *Subditi Magistratum timeant, Magistratus gerat se, vt timeatur.*
III. *Subditi obediant suis Superioribus, Magistratus ita præsit, vt audiatur.*
IV. *Subditi sint grati Superioribus, Magistratus vigilet pro subditis.*
V. *Subditi subleuent Magistratum, Magistratus moderetur exactiones.*

THEMA.

Cognoſco oues meas & cognoſcunt me meæ.
Ioan. 10.

A.

VARIÆ fuerunt opiniones ſeptem græcorum ſapientum, quænam eſſet optima reſpublica; apud Stobæum ſerm. 41. de rep. Et Plut. in conuiuio 7. ſapientum. Bias dicebat eam eſſe optimam, in quâ legem omnes perinde ac ipſum Regem metuunt. Chilon eam, quæ maximè leges, minimè autem Rhetores audit. Cleobulus eam, in quâ ciues magis infamiam quàm legem metuunt. Periander eam, in quâ cùm reliqua æqualia exiſtimentur, virtute quod melius, vitio autem quod deterius eſt deſignatur. Pittacus eam, in quâ malis non daretur imperandi facultas. Thales eam, quæ ciues neque prædiuites, nec admodum pauperes contineret. Solon eam prætulit, in quâ iniuriarum authores accuſantur non minùs ab ijs, qui iniuriam paſſi non ſunt, quàm ab ijs qui ſunt paſſi. Item, vbi boni honoribus afficiuntur, mali pœnis coërcentur. Item vbi ciues Magiſtratui obediunt, Magiſtratus autem legibus. Omnia quidem iſta ſapienter dicta ſunt. Sed iuxta Euangelicam doctrinam, ego illam approbauero rempublicam, in quâ Magiſtratus eſt velut paſtor, ciues velut oues. Hoc eſt quod inſinuat Dominus in hodierno Euangelio cùm ait: *Cognoſco oues meas & cognoſcunt me meæ*. q. d. Ego talem me exhibeo erga oues meas, vt apertè videant, me paſtorem earum eſſe verum & bonum. Et ipſæ viciſſim ita ſe gerunt erga me, vt manifeſtè cernam, ipſas eſſe oues veras & bonas. Quod ſi nos hoc ipſum dicere poſſemus, nihil dubitarem, quin optimam haberemus rempublicam. Videamus ergò quid ab ouibus, quid à paſtore requiratur.

B. I. *Subditi honorent & ament Magiſtratum.* 1.

PRIMO. Oues venienti paſtori de viâ cedunt: ſic ſubditi debent honorare & amare Magiſtratum ſuum. Primo, ſcriptum enim eſt Exod. 20. *Honora patrem tuum*. Sunt autem non ſolum naturâ patres, ſed & politiâ ac regimine. Hinc olim omnes Reges Palæſthinæ vocabantur, *Abimelech*, id eſt, *Pater meus Rex*, vt notat Hieron. l. 9. in Ezech. Et Imperatores Romanorum, *Patres patriæ*. Et ſenatores à Romulo creati pro gubernatione reipublicæ honoris causâ dicti ſunt *patres conſcripti*, eorumque filij *patricij*. Sic compellabant milites illi Principem ſuum Naaman 4. Reg. 5. *Pater etſi rem grandem dixiſſet tibi propheta, certè facere debueras*, &c.

2.

Secundo. Quia perſonam Dei repræſentant, vtpote ab eo conſtituti velut eius Vicarij, à quo omnis eſt poteſtas (*non eſt enim poteſtas niſi à Deo*, inquit Apoſtolus ad Rom. 13.) In Anglicanâ aulâ, ſedes regia etiam abſente rege honoratur non aliter ac Rex. In Chinâ ſimiliter per omnes eius ciuitates aſſeruatur & proponitur certo loco regis effigies, quæ à proregibus & omnibus officialibus quotidie ita honoratur ac ſi non effigies regis ſed Rex ipſe foret. Hinc Magiſtratus vocantur à Deo Dij, Exod. 22. *Dijs non detrahes & principi populi tui non maledices*. Sed nonnè S. Paulus Ananiam principem ſacerdotum vocauit parietem dealbatum? Act. 23. Ita eſt, ſed quamprimum intellexit eſſe ſummum Sacerdotem, id retractauit dicens: *Neſciebam fratres, quia princeps eſt Sacerdotum; ſcriptum eſt enim: Principem populi tui non maledices*. Quòd ſi Iudicem ſaltem eſſe ſciebat, præſumebat tamen eſſe ſæcularem, qui poteſtate abutebatur.

Magiſtratus nõ contemnat ſubditos. 1.

Viciſſim paſtor ouem perditam non contemnit, ſed quærit & ponit ſuper humeros ſuos ac reportat ad caulam: ſic Magiſtratus memores eſſe humilitatis debent, nec contemnere ſubditos ſuos aut quaſi canes habere. Nam primo ſcire debent ſe ſubditorum non tam dominos quàm patres eſſe, adeoque eiuſdem cum ipſis naturæ. Licet aureum habeant caput quemadmodum ſtatua illa Nabuchodonoſoris, dignitatis ſcilicet & gloriæ, argenteum pectus ſcientiæ, æreum ventrem poteſtatis & iuriſdictionis; habent tamen fictiles pedes, ſimiles alijs hominibus, hoc eſt, eandem & naſcendi & moriendi conditionem. Sic dicebat S. Antonius ad fratres ſuos, cum legeret eis literas Conſtantini Imperatoris ad ſe miſſas: *Reges ſæculi*, inquit, *ad nos miſerunt epiſtolas. Quæ hic Chriſtianis adhibenda admiratio eſt? Licet enim diuerſa ſit dignitas, attamen eadem naſcendi & moriendi conditio eſt*. Athanaſ. in eius vitâ. Vnde bene monuit Eccleſiaſticus c. 32. *Rectorem te poſuerunt; noli extolli: Sed eſto quaſi vnus ex illis*. Quod intelligendum non de externâ conuerſatione, in quâ oportet eum moderatam ſeruare grauitatem, ne ſit contemptui: Sed de internâ; iuxta quam cogitare debes, te imperare multis, qui te meliores ſunt & in aliquibus ſaltem te excedunt; Item habere te etiam dominum in cœlo, prout monet Apoſtolus ad Coloſſ. 4. Secundo habere ſe quam habent poteſtatem, non à ſe, ſed à Deo, cui aliquando ſtrictam reddent rationem de ſubditis. Sic enim Apoſtolus ad Hebr. 13. ait: *Obedite præpoſitis veſtris & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri*. Quo loco S. Chryſoſtomus hom. 34. dixit: *Miror, ſi poteſt aliquis rectorum ſaluari*. Videant ergò ne, qui hic audierunt: *Aſcende ſuperius*; audiant ibi: *Da huic locum*, & tu deſcende in infernum profundiùs. Maximoperè verò caueant, ne ab aſſentatoribus patiantur ſibi deferri honores non debitos, præſertim diuinos. Hanc enim ob cauſam cum Herodes pro tribunali concionaretur & populus ei applaudens acclamaret: *Dei voces & non hominis*, confeſtim percuſſit eum angelus Domini, eò quòd non dediſſet honorem Deo: & conſumptus à vermibus expirauit, Act. 12.

C. I. *Subditi Magiſtratum timeant.*

SECVNDO. Oues vnicum paſtoris ſui ſibilum aut baculum timent: ſic ſubditi Magiſtratum timeant; ſcriptum enim eſt ad Rom. 13. *Si malum feceris, time: non enim ſine causâ gladium portat* (Magiſtratus;) *Dei enim miniſter eſt: vindex in iram ei, qui*

ei, qui malè agit. concluditque: *Reddite ergò omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Quòd si Iudicis gladium non times, quia gladius ipsius est, time saltem, quia gladius Dei est, à Deo ipsi traditus. Vnde paulò antè dicit Apostolus ib. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Gladius Gedeonis, gladius Dei*, clamabant bellatores illi Iudicum 7. quia gladius Magistratûs, gladius Dei est, qui minatur damnationem ijs, qui Magistratui resistunt. S. Augustinus in illum versum Ps. 118. *à verbis tuis formidauit cor meum*, ait: *Habuerunt quidem & illi* (principes) *verba minantia: Expello, occido, vngulis torqueo, ignibus torreo, bestijs subigo, membra dilanio; sed tua me potiùs verba terruerunt. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: sed eum timete, qui potest corpus & animam perdere.* sic ille.

Magistratus gerat se vt timeatur.

Viciſſim pastor baculum in manu gerit ad coërcendas oues & quandoque in ipsum gregem iacit. Sic Magistratus gerat se vt timeatur: non seruili timore & coacto, quo modo is dicebat: *Oderint dum metuant*; sed potius filiali. Quod fiet, si cùm res exigit, seuerus legum vindex sit, & gladium contra nocentes exerat. Alioquin enim sine causâ gladium portat, & similis est stramineo militi qui fortè gladio armatus inter segetes statuitur ad terrorem auium; quæ quidem primò eum metuunt, sed postquam aduertunt nunquam euaginare gladium, aut mouere brachium, tandem ipsi insident & nasum eius conspurcant. De quibus dicitur Zach. 11. *ô pastor & Idolum!* Pro talibus habentur multi rectores à subditis, sed ferè ipsorum culpâ quia nullum vindictæ actum in noxios exercent. Sic olim Themistocles dicebat Theutidem Atheniensium Ducem neutiquam timendum: quia nimirum gladium quidem haberet ad iugulandum, non tamen cor ad educendum.

Debet tamen magis inclinatus esse ad clementiam, quàm ad seueritatem, adeoque gladio vti, sicut eques virgulâ; magis ad terrendum, quàm ad feriendum. Liuia Augusti coniunx hoc ipsum ei persuasura ait inter alia: *Videtisné vt Medici rarissimè sectiones & ignes adhibeant, ne ipsa videlicet vitia corporis exasperent? Pleraque etiam lenibus corporis exercitijs & mitibus medicamentis molliunt ac sanant.* Et infra: *neque ego omnibus ex æquo noxijs parcendum esse dico, sed audaces, inquietos, malitiosos ac sinistri consilij homines, immedicabilíq; & continua malitia assuetos exscindere te iubeo, exemplo earum corporis partium, quæ medicinam non patiuntur. Aliquos, qui propter ætatem, imperitiam, imprudentiam aut alio casu quodam vel volentes vel inuiti peccant, verbis castigare, minis corrigere, aliáue tollerabili ratione tractare*, &c. Quâ oratione commouit Imperatorem, vt reos insidiarum, verbis castigatos, indemnes dimiserit, apud Dion. l. 55.

D. III. TERTIO. Oues pastoris vocem audiunt & sequuntur eum. Ita subditi obediant suis superioribus. Sic enim scribit Apostolus ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Quod ibidem probat multis rationibus, nimirum quia sic à Deo ordinatum est; quia Dei ministri sunt; quia gladium portant; quia conscientia hoc dictat; quia Deus vindex est; quia lex Christiana id iubet. Et ad Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris*, inquit, *& subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant & non gementes; hoc enim non expedit vobis.* Vbi vides alias rationes hanc obedientiam suadentes.

Subditi obediant suis superioribus.

1. Prima quia debent subditos custodire tanquam rationem pro ijs reddituri. Quòd si aliquis constituitur Dux cæco, debet eum sequi cæcus, alioquì Dux indemnis erit, si corruat cæcus.

2. Secunda quia alioquin subditi aggrauabunt onus superioribus. Gemunt enim Præpositi sub onere regiminis, cùm vident omnes suos labores & consilia irrita & spreta. Quemadmodum equiti permolestus est equus, qui nisi coactus & calcaribus fatigatus non progreditur: & aurigæ currus stridentibus semper rotis obstrepens: ita Magistratui ciues, qui semper quiritantur & obstrepunt nec nisi minis & pœnis adacti parent.

3. Tertia quia hoc cedit in damnum subditorum, siquidem talis prælatorum gemitus clamat ad Deum & inuocat eius vltionem. Quam ob causam etiam Moyses ad inobedientes sermonem facturus ait: *Inuocabo contra eos cœlum & terram*, Deut. 30. Rursum per hoc constringitur præpositus, vt non audeat præcipere, quod subdito est vtilius, & sæpe dimittat eum in desiderijs suis. Denique peribunt hoc modo subditi; *sicut*, inquit S. Chrysostomus, eo loco hom. 34. *si ex choro ipsum choriphæum auferes, nequaquam modulatus chorus vel ordinatus existit. Et phalanx militum, si Ducem non habeat, nullo modo numero acies illa vel ordine procedit: & nauis si gubernatore priuetur, pessum eat necesse est: & gregi si pastorem abstuleris, cunctus dispergetur & peribit.* sic ille. Similiter ferè Iulius Cæsar sic alloquens milites quosdam tumultuantes, dixit: *Ego sanè neque rectum esse arbitror, vt qui principatum gerit, subditis sit inferior; neque salutare quidquam agi posse censeo vbi hi quibus iniunctum est vt dicto sint audientes, imperare ipsi velint. Intelligitis enim, quàm probè sit futura ornata domus, in quâ natu minoribus ætate grandiores despectui sunt, aut ludus literarius, vbi discipuli Magistros contemnunt. Quæ spes sanitatis ægrotis, si non per omnia Medicis obtemperent? Quàm tuta nauigatio, si nautæ gubernatoris iussui non pareant? Ita natura duas necessarias res easq; salutares comparauit in humano genere, vt alij cum imperio essent, alij subijcerentur, nihilq; est quod absque his sit, quod vel minimo spatio perdurare possit.* sic ille apud Dion. l. 14. Parum prodest bonus & sedulus agricola, nisi terram habeat, quæ subigi se patiatur & in omnem versari partem. Ita non florebit Resp. si ciues habeat immorigeros, tametsi bonus sit Magistratus.

Viciſſim

Magistratus ita præsit vt audiatur.

Viciſſim etiam paſtor ante oues vadit. Sic Magiſtratus ita præſit, vt populus incitetur ad promptè obediendum: quod fiet ſi primo iuſta præcipiat, & quæ diuinæ legi rationiq; non repugnant: alioquin enim tranſiliet fines imperij ſui & facilè confundetur à dicturis, Deo potiùs quàm hominibus obtemperandum eſſe. Ægrè etiam paret, qui ſuſpicatur ſe non duci ex ratione: nec facilè eſt cuiuis abnegare proprium iudicium. Quare Traianus Imp. Magiſtratum & Iudicem conſtituens, illique de more gladium porrigens: *Illo*, inquit, *pro me, quamdiu æqua mandauero: ſin iniqua; contra me vtere*. Niceph. Call. l. 3. hiſt. Eccleſ. c. 23. Secundò ſi paulatim ſubditos aſſuefaciat per imperia primo faciliora, deinde difficiliora: quo modo equos frænis, & pueros præceptis facilioribus ad aſperiora aſſuefacimus. Tertio ſi exemplo præeat. Vt enim pictor exemplar præ ſe videns, facilè imitatur ſuo penicillo; ita ſubditi Magiſtratum, in quem potiſſimum oculos ſuos conijciunt. Hinc Chriſtus & Apoſtoli tam potenter conuerterunt mundum, quia id agebant, quod docebant. Contrà deuiante Magiſtratu facilè deuiant ſubditi; vt enim chori rector, quando in menſurâ errat, omnes cantores errare facit: ita Magiſtratus. Longè efficacius mouent exempla quàm verba.

E. IV. *Subditi ſint grati ſuperioribus.*

QVARTO. Oues præbent paſtori ſuo lac. Pari modo ſubditi debent eſſe grati erga ſuperiores ſuos; *Ipſi enim peruigilant* pro eis, *quaſi rationem* pro eis *reddituri*, teſte Apoſtolo vbi ſup. ideoq; *ſubiacete eis*, inquit, q. d. Quantumuis in eorum gratiam & pro eis faciatis, nihil æquale rependetis, quia ipſi ſoliciti ſunt de ſalute veſtrâ, dum vos in vtramque aurem dormitis & nihil minus quàm de ſalute cogitatis. Neque dicat aliquis, minùs ſe obligatum ſuperioribus propterea, quòd non pro ipſo tantùm, ſed & pro alijs inuigilant; ſiquidem ob hoc non extenuatur beneficium, quòd pluribus confertur, ſicut nec ideò minùs obligamur Chriſto, quòd non pro me & te ſolummodò ſed pro omnibus ſit paſſus: aut Medico, quòd non tantum nos, ſed & alios curârit ab infirmitate: aut Deo, quod non noſtræ tantùm ciuitati, ſed toti orbi faciat oriri ſolem. Neque obijciendum eſt Magiſtratibus otium; quia etiam Nauarchi quieti in puppi ſedent, alijs remigantibus: plus tamen interim faciunt, quàm remiges.

Inprimis verò pro ijs orare debent, tum ob cauſam dictam, tum quia plurimum in rectoribus poſitum eſt. Cum Conſtantino Imp. conuerſus eſt orbis: cum vno principe peruerſo peruertuntur omnes eius ſubditi. Numantini hoſtes Romanorum, rogati cur iam Romanos fugerent, quos anteà fugârant? reſponderunt: *Oues quidem eædem ſunt, ſed alium iam habent paſtorem*. Plut. in apophť. Rom.

Magiſtratus vigilet pro ſubditis.

Viciſſim verò paſtor pro ouibus vigilat, earum curam agit, &c. Similiter præpoſiti vigilare pro gregibus debent eoſq; defendere, quo modo Dauid dum paſcebat oues, apprehendebat mentum Leonis & vrſi & eruebat oues ex ore ipſorum 1. Reg. 17. Magis etiam timeant gregibus ſuis quàm ſibi, quemadmodum & canes ouium cuſtodes; cum enim lupum vident, non ſibi ſed gregi timent & pro illo pugnant. Adſint præterea fideliter gregibus ſuis; plurimum enim nocet eorum abſentia, vt patet in populo Hebræo, qui abſente Moyſe paſtore ſuo, cœpit inſoleſcere, & Idolū colere, Exod. 32. Nec vinci impatientiâ debent, ſi non ſtatim ac cupiunt, aſſequuntur finem & fructum ſperatum. Non eſt vnius diei opus, feram cicurare, multo minùs homines multos, feris ſæpe efferatiores perdomare. Quid; quod nos ipſos ſæpe non poſſumus frænare & efficere tales, quales volumus: & mirabimur, ſi alios non poſſimus? Sufficit rectoribus ſtrenuè laborâſſe pro ſalute ſubditorum: non tenentur eos Deo repræſentare bonos. *Curam illius habe*, ait Samaritanus ſtabulario, *& quodcunque erogaueris, reddam tibi*. Cura, inquit, non ſana.

F. V. *Subditi ſubleuent Magiſtratum.*

QVINTO. Oues præbent lanam paſtori, in anno ſemel aut bis. Sic debent etiam ſubditi ſuis facultatibus iuuare Magiſtratum, onerum geſtatione, tributi penſione, &c. iuxta præceptum Apoſtoli ad Rom. 13. *Reddite ergò omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal*. Ratio, quia niſi caput adiuuetur à membris, non poterit officium ſuum præſtare & ſeruire membris. Vnde qui ad conſeruationem boni publici non iuuant Magiſtratum, ſeipſos peſſundant. Pedes geſtant caput, brachia ſuffulciunt: ſic faciant ſubditi Magiſtratui. Deſeruit aliquando plebs ſenatum Romanum, quòd diceret eum otio deditum, ſubditorum veſci laboribus, ideò cauſam ſenatûs apud plebem, quæ in ſacrum montem ex vrbe ſeceſſerat, egit & peregit Menenius Agrippa teſte Liuio l. 2. dec. 1. *Tempore*, inquit, *illo quo in homine non vt nunc, omnia in vnum conſentirent, ſed ſingulis membris ſuum cuique conſilium, ſuus ſermo fuerat; ferunt indignatas reliquas partes, ſuâ curâ, ſuo labore ac miniſterio ventri omnia quæri, ventrem in medio quietum nihil aliud quàm datis voluptatibus frui; conſpirâſſe inde, ne manus ad os cibum ferrent, ne os acciperet datum, nec dentes conficerent; hac irâ dum ventrem fame domare vellent, ipſa vnà membra totumq́; corpus ad extremam tabem veniſſe: inde apparuiſſe ventris quoque haud ſegne miniſterium eſſe, nec magis ali quàm alere eum, reddentem in omnes corporis partes hunc, quo viuimus vigemusq́, diuiſum pariter in venas maturum confecto cibo ſanguinem. Comparando hinc, quàm inteſtina corporis ſeditio ſimilis eſſet iræ plebis in patres flexit Menenius mentes hominum.*

Magiſtratus caueret ab exactionibus.

Viciſſim paſtor, etſi tondet oues, non excoriat tamen aut deglubit. Huius igitur exemplo meminerit Magiſtratus, moderari exactiones: ne alioquin deteriores ſint Tiberio Cæſare, qui publicanis & præſidibus prouinciarum ſuadentibus augmenta vectigalium & tributorum, reſcripſit: *Boni paſtoris eſt, non oues excoriare, ſed lanam duntaxat ſibi retinere; tondere pecus, non deglubere*. Suet. on. c. 13.

Simi-

Similiter Alexander Magnus cùm quidam admoneret longè plus vectigalium à ciuitatibus auferri posse, respondit: *Et Olitorem odi, qui radicitùs olera exscindit.* Maxim. serm. 13. Plotina maritum suum Traianum Imperatorem monuit, Fiscum esse velut lienem, quo turgescente reliqua corporis membra decrescunt. Cælius Rhodiginus l. 4. c. 18. Quare meritò Constans Imp. teste Eutropio dicebat, opes publicas meliùs à priuatis pluribus haberi, quàm intra vnum principis claustrum reseruari. In confesso est expedire vt prouincia abundans sit & diues, quia si inops fuerit & velut abstractâ pelle nuda, quomodo lanam dabit, quâ se vestiat Magistratus? His certè irascitur Deus Michææ 3. dicens: *Violenter tollitis pelles eorum desuper eis & carnes desuper ossibus eorum!* Cùm S. Odoardus Angliæ Rex ingentem pecuniam à Quæstoribus suis collectam admiraretur, vidit simul Diabolum illi insidentem & gaudio subsilientem; quo obiecto perterritus, omnem confestim populo iussit restitui, vt scribit Polydorus Virgilius. S. Ludouicus Galliæ Rex Philippum filium regni hæredem in testamento suo sic inter alia alloquitur: *Ne subditis tuis tributum imperes aut imponas onera, nisi necessitas vrgeat, teq; manifesta regni vtilitas compellat, idq; non vltrò sed graui de causâ facias. Si secus faxis, non Rex sed tyrannus habeberis.* Quare Auditores, vultis vestram Remp. optimè dispositam? faciat Magistratus, quod pastoris est: faciant subditi, quod ouium est. Ita beatam & quietam sortiemini Remp. quam donet nobis Deus.

CONCIO II.

DAMNATVR INOBEDIENTIA ET REBELLIO CONTRA SVPERIORES & Magistratus.

I. *Per eam offenditur Deus.*
II. *Offenditur Magistratus.*
III. *Offenditur proximus.*
IV. *Offenditur ipse rebellis.*

THEMA.

Vocem meam audient, Ioan. 10.

A. *Oues obedientium typus.*

PRæcipua causa, ob quam Christus suos fideles ouium nomine appellat, videtur esse obedientia, quæ in istâ pecude eximia est, & potissimùm commendatur à Christo Domino Ioan. c. 10. Vnde Euangelium hoc desumptum est. 1. Primò enim oues vocem pastoris audiunt & ad eam reducuntur. 2. Deinde præeuntem sequuntur pastorem, quod non faciunt alia pecora, quæ potiùs agi debent ab insequentibus pastoribus. 3. Neque pastorem tantùm, sed & canem eius & capras præeuntes sequuntur. 4. Denique nesciunt rebellare aut resistere pastori, quod tamen solent alia pecora, boues cornibus, sues dentibus, equi calcibus. Iure igitur merito proponitur nobis ouis in exemplum obedientiæ superioribus exhibendæ: ijs præsertim qui nesciunt obedire. Si enim homini, & quidem ad nutum, parent bruta, cur non pareat homo, qui nouit superiorem suum Dei vices agere & personam repræsentare? nouit rationes alias, quæ inuitant hominem ad præstandam obedientiam fugiendamq; rebellionem? Ergò quia non tantùm salus animæ, sed & reipublicæ in hoc est sita, videamus quantum malum sit non obedire superioribus.

B. I. *Per eam offenditur Deus.*

Quatuor potissimum rationes, quamobrem inobedientiam & rebellionem contra superiores cauere debeamus, adducit Apostolus ad Rom. 13. PRIMA. Quia redundat in ipsum Deum; de quâ ait: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Quia videlicet superiores Dei quasi vicarij constituti sunt. Similiter & Dominus Luc. 10. *Qui vos spernit, me spernit*, inquit. Ita olim Deus ad Samuelem dixit de Hebræorum populo, qui repudiato Samuele æquissimo Iudice, postulârat sibi regem iuxta morem gentium: *Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos*, 1. Reg. 8. Sed quomodo abijciunt Deũ immorigeri? Id optimè explicat ipse Samuel 1. Reg. 15. dicens: *Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus Idololatriæ nolle acquiescere.* Quâ ratione, inquies? quia sicut ariolus neglecto vero Deo, consulit falsos Deos, adeoq; Diabolum ipsum: ita refractarij neglecto superiorum suorum (qui Deum verum repræsentant) mandato & consilio, proprium sensum vel ipsius etiam diaboli aut peruersorum hominum sequuntur suasiones: *Quasi ergò peccatum ariolandi est repugnare*, ait S. Gregorius eo loco; *quia velut contempto diuino altari, ad âras Dæmonum responsa percipiunt, dum cordis sui præstigiosis ac superbis adinuentionibus credunt & salubribus prælatorum consilijs contraria sentiendo refragantur.* Sed quomodo scelus Idololatriæ nolle acquiescere? Quia vt Idololatra idolum suum colit & adorat; ita suo modo inobediens proprium iudicium omnibus alijs præfert. *Nolle acquiescere*, ait ibid. Gregorius, *idolalatriæ sceleri simile dicitur, quia nimirum in inobedientiæ suâ obstinatione nemo persisteret, si propositi sui figmentum in corde, quasi Idolum, non gestaret. Et dum conceptum mentis propositum se acturum deliberat, quasi ad adorandum simulachrum se inclinat.* Subdit deinde Samuel statim ad Samuelem loquens: *Pro eo ergò, quòd abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis Rex.* Sermo ille Domini, non immediatè à Deo, sed à Samuele imitatus fuerat Sauli, & tamen abijcitur Saul; quia videlicet abijciendo sermonem Samuelis, abiecit sermonem Dei. Propterea etiam Dominus vocans Samuelem puerum tertiò, assumpsit vocem Heli Domini eius senilem, ita vt Samuel crederet vocari se ab Heli, 1. Reg. 3. quia voluit nos docere, ipsum loqui nobis in superioribus horumque vocem esse ipsius vocem.

C. II. *Offenditur Magistratus.*

SECVNDO offenditur superior seu Magistratus, quod indicat cit. loco Apostolus, cum ait: *Time;* (scilicet potestatem Iudicis) *non enim sine causâ gladium portat. Dei enim minister est.* q. d. Deus accinxit illum gladio, dando ei potestatem vindicandi scelera; ergò illi timorem pariter & honorem ac obedientiam exhibe; alioquin tentas tu quodammodò discingere, quem accinxit gladio Deus. Nactus aliquando erat Dauid occasionem occidendi in speluncâ Saulem, Dominum suum regem, sed hominem infensissimum, & tamen non aliter ei nocuit, quàm vt clam accederet, & præscinderet oram chlamydi eius. Nihilominus facti mox pœnituit, & percussit eum cor suum eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul, quia videlicet, vt mox dicebat, Dominus ipsius & *Christus Domini*, id est, vnctus erat 1. Reg. 24. Quanto potiùs timeant subditi insurgere in Magistratus & superiores suos, chlamydemque honoris ac potestatis, quam contulit eis Deus, detrahere aut præscindere per rebellionem, detractionem, murmurationem aut quouis alio modo? Sunt enim & ipsi Domini eorum, ac suo modo vncti vt regant subditos. Vnde vulgò ciues vocant Magistratum suum *Dominos suos.* Quod si eorum Domini sunt quomodo eis repugnant? *Quid vocatis me, Domine, Domine: & non facitis quæ dico?* ait Dominus Luc. 6. Idem dicere subditis possent Magistratus. Refert P. Georgius Schererius Dom. 3. post Epiph. Machometem 2. Turcarum Imp. cùm anno 1596. ascenderet cum exercitu in Vngariam, ab incolis oppidi Ketschemit, rogantibus sibi parci ab equitibus Turcicis subinde cateruatim transeuntibus, donatum 500. ouibus, 100. bobus, 11. curribus similâ refertis: remuneratum esse eosdem 300. ducatis & vnâ veste aureâ, iussisseque vt hanc vestem aduenientibus monstrarent; tunc fore se securos. Factum vt imperatum. Quoties aduenêre equites, iudex loci veste illâ conspicuus se se contuendum Turcis obtulit. Et continuò Turcæ illi ab equis delapsi, vestem deosculabantur maximâ cum veneratione, & recedebant ab illo loco, nec quidquam molestiæ ei inferebant. Quid aliud facit Deus, cùm rectorem quem constituit, nisi quod ei similem togam, eminentis potestatis induat & donet? Et quis audebit talem violare togam? quis contumelijs insectari? quis detractionibus proscindere? quis eam oppugnare? vt enim chlamys illa Turcicum Imperatorem repræsentabat: ita Magistratus & superior repræsentat Deum. *Quis extendet manum suam in Christum Domini & innocens erit?* ait Dauid seruo suo Abisai cupienti interficere Saulem dormientem 1. Reg. 26.

D. III. *Offenditur proximus.*

TERTIO. Offenditur etiam proximus, qui malo vnius rebellantis exemplo abalienatur à suo Magistratu vel rectore, vt parui aut nihili ducat omnia ipsius monita ac præcepta. Huc pertinet illud Apostoli loco suprad. *subditi estote, non solùm propter iram* (id est, metum supplicij ab ijs inferendi) *sed etiam propter conscientiam* (partim vestram scilicet; partim aliorum, quos exemplo vestro scandalizatis.) Sic enim rebellis ille Draco, Lucifer, traxit caudâ suâ, id est, hortatu & exemplo tertiam partem stellarum in terram, maximam inquam partem angelorum in infernum, vt dicitur Apoc. 12. & exponit D. Tho. 1. p. q. 63. art. 7. & alij. Sic Core, Dathan, Abiron & Hon, rebellionis contra Moysen auctores traxerunt secum in eandem rebellionem alios 250. viros, quos absumpsit ignis. Cum quatuor verò illis Ducibus vnà etiam vxores, liberi, famuli & ancillæ omnesq; domestici absorpti sunt à terrâ, quia vel consenserunt eorum rebellioni, vel saltem ab eis recedere noluerunt, prout facere moniti erant, Num. 16. Clamabat enim Moyses ad turbam: *Recedite à tabernaculis hominum impiorum & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.* Pestiferum igitur malum est inobedientia & rebellio, quia cùm vnus non sufficiat resistere potestati superiori, socios sibi adsciscit: & facilè acquirit, quia iussi excussionem & libertatem suadet. Hinc etiam monuit Apostolus 2. Thess. 3. *Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate & ne commisceamini cum illo, vt confundatur.* Ergò vt infectus peste vitatur, nec solùm ipse, sed & vestes eius & quidquid habuit ac tetigit; & vt ouis morbida eijcitur è caulâ: ita vitandus etiam rebellis & qui antistiti suo detrahit, ne alijs malum suum afflet; vti monet etiam S. Basilius in qq. breu. q. 26. 27. 39. Quam ob causam rebelles illi vnà cum tabernaculis etiam omniq; substantiâ suâ absorpti sunt à terrâ; ne contagies rebellionis vel per eorum supellectilem in alios deriuaretur.

E. IV. *Offenditur ipse rebellis.* 1.

QVARTO. Offenditur ipsemet rebellis & quidem grauissimè, quia vt cit. loco ait Apostolus, *qui resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Damnationem verò multiplicem. Primo perturbationem & pauorem perpetuum in conscientiâ, quæ semper eis præsagit, non fore impune suum peccatum. Quemadmodum enim qui superiorum suorum nutibus ducuntur, placidè & quasi dormientes sub alieno vehuntur regimine: ita econtrà qui extra obedientiam & directionem sui rectoris sunt, iactantur in tempestate, nauarcho destituti, cuius onus in proprium dorsum trâstulerunt. Serui fugitiui sunt, nullo loco tuti aut quieti. Ob hanc causam Achab Rex post deuictum insigni victoriâ Benadum Syriæ regem rediens domum venit furibundus in Samariam, qui lætus & hilari vultu redire debuit: vt magis eum victum quàm victorem existimares; quia nimirum tunc redargutus erat à propheta de inobedientiâ, quâ contra Dei mandatum dimiserat Benadadum à se captum, & quia prophetam redarguentem contempsit. 3. Reg. 20. Hic vermis illum rosit & penè ad insaniam redegit.

2.

Secundo. Damnationem temporalem. Talibus enim vicissim rebellant creaturæ. *Ideò inferiora nostra nobis non obediunt, quia nos Deo vel illis, qui loco*

eius est, non obedimus, ait S. Gregorius. Sicut econtra *si voluntati eius obtemperes, si legem eius sequaris, ipse tibi elemēta etiam contra naturam suam seruire compellet*, ait Origenes. Obedientem voci S. Benedicti Abbatis sui Maurum gestauit fluuius, donec extraheret Placidum: econtrà verò mare noluit sustinere inobedientem Ionam, *fugientem à facie Domini*, Ion. 1. Cœlum non sustinuit rebelles angelos, sed euomuit & eiecit eos velut fulmina. Terra non sustinuit rebelles illos Corem, Dathan & Abiron, vt diximus, sed dirupta subter eis, viuos absorbuit.

Vnde horum sectatoribus minatur Iudas Apostolus: *Væ illis, qui in contradictione Core abierunt.* Sanè in SS. literis punitum semper legimus fuisse hoc peccatum etiam pœnâ temporali, vti in Absalone, qui quòd patri rebellasset, ex arbore pendulus inter cœlum & terram, quasi neutram tangere dignus, confixus tribus iaculis perijt, 2. Reg. 18. Deinde in Hebræis, vti Num. 11. vbi murmurantes contra Moysen plagâ ignis consumpti sunt. Num. 14. vbi iam vicini terræ promissæ reducti sunt in asperrimam solitudinem, in eaque detenti per annos 38. in pœnam murmuris sui contra Moysen & Deum: omnes item præter Iosue & Caleb e Palæstinæ ingressu exclusi. Num. 21. vbi serpentes igniti punierunt eos, qui *acuerant linguas suas sicut serpentis* in Deum & Moysen. Vbi obseruat D. Thomas Deum atrocius animaduertisse in obtrectatores suorum Præpositorum, quàm in ipsos vituli aurei adoratores. Istos enim satis habuit gladio vlcisci: illos ignis cælitus, terra funditùs, viuos, videntes deuorauit, vt nimirum intelligeremus quàm grauiter Deus iniuriam, quæ vicarijs eius infertur, accipiat. Quot huius rei exempla? nonné seditiosi illi rustici in bello Schmalcaldico ad centena millia periêre anno 1525. nonné in Austriâ non multis abhinc annis rustici rebelles partim suspensi, partim in contos acti, partim auribus & naribus truncati sunt? nonné eiusdem farinæ Bohemi nuper; & nuperrimè incolæ supra Anasum victi, necati & spoliati sunt? Neq; iniuriâ; scimus enim Deut. 17. morti addici eum qui Sacerdotis imperio non obedierit. Similiter Ios. 1. dictum esse: *Qui contradixerit ori tuo & non obedierit cunctis sermonibus tuis, quos præceperis eis, moriatur.* Et hanc pœnam sibiipsis constituerunt ibi Hebræi, vtpote æquissimam & iuri naturali conuenientissimam. Qui Moysis violârant imperium, ij ferè non à Moyse, sed à Deo semper puniti fuêre. Hi verò aduersus seipsos decernunt pœnam, etiamsi Deus non puniret: nec qualemcunque, sed grauissimam, mortis supplicium.

Denique damnationem etiam æternam sibi acquirunt. Hic fructus, hæc messis est tam operosæ & amarulentæ rebellionis.

Ergò quia supremus noster pastor Christus, pastor est bonus, simus nos oues bonæ. Nemo in suo grege toleraret ouem malam, morbidam vel scabiosam; nemo in domo seruum malum; nemo in ore dentem malum seu afflictum. Et cur nos patiemur animas nostras malas, rebelles & refractarias? Simus igitur oues, non arietantes capri, ne in die illâ segregati ab ouibus Christi collocemur inter hædos, quod auertat benignissimus DEVS.

CONCIO III.

PRINCIPVM ET MAGISTRATVVM PRÆCIPVÆ VIRTVTES.

I. *Religio & pietas.*
II. *Humilitas.*
III. *Prudentia.*
IV. *Iustitia.*
V. *Fortitudo.*
VI. *Mansuetudo & affabilitas.*

THEMA.

Ego sum pastor bonus, Ioan. 10.

QVàm magnum est Dei beneficium, pastor bonus, Rex bonus, Magistratus bonus; tam grande est supplicium, pastor malus, Rex malus, Magistratus malus. Hinc Deus puniturus Israëliticum populum improbis pastoribus ob illius peccata, præcidit Zachariæ c. 11. vt assumat personam pastoris improbi & stulti: (*Sume tibi vasa pastoris stulti*) & populo repræsentet ac prænunciet damna, quæ accepturus erat à malis suis pastoribus. Quod idem ferè Christus facit in hodierno Euangelio, cùm pastorem malum mercenarij veste induit. Sed & pastorem bonum induit vasis suis, quando se in exemplum pastoribus proponit dicens: *Ego sum pastor bonus.* Dimisso igitur pastore malo, contemplemur bonum, indutum *vasis*, hoc est, vestibus & instrumentis suis.

A. Bonum Magistratus magnum bonum.

PRIMA. Religio & pietas. Hanc inprimis colere principes ac Rectores debent. Primo quia maiora beneficia à Deo acceperunt, quàm plebeij: imperium, gloriam, honorem, diuitias, delitias omniáq; generis commoditates. Hinc Nathan ex ore Dei exprobrat Dauidi lapso in adulterium, dignitatem regiam ei collatam aliaque beneficia collata: *Ego vnxi te in regem super Israel*, inquit, *& ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum Domini tui*, &c. 2. Reg. 12. q. d. debebas ergò præ cæteris omnibus colere & timere Deum.

B. I. Religio & pietas. 1.

Secundo quia in periculosiori statu sunt, in quo facilè labentur in omnis generis vitia, nisi Deum impensè timeant & colant, quo mereantur ab eo protegi & dirigi. Hinc Deut. 17. iubetur Rex describere sibi Deuteronomium & legere illud omnibus diebus vitę suæ, vt discat timere Dominū. Et 4. Reg. 11. eius traditione inaugurantur. Hinc Dauid, Constantinus Magnus, Carolus Magnus, Theodosius, Iustinus Impp. & quicunque Dei eximij cultores fuerunt, in omnibus prosperati sunt.

2.

Vnde Constantinus Imp. dicebat: *Romani Imperij dignitas & amplitudo fontem atque radicem habet veram pietatem.* Contra qui Dei cultum abiecerunt, citò contriti sunt, vti Iechonias, qui tribus tantùm mensibus regnauit & idcircò *vas fictile* vocatur, Ier. 22. vt ibi Corn. à Lap.

3. Tertio. Quia hic est optimus & securissimus modus continendi in obedientiâ subditos. Habebit deuotos sibi subditos, qui deuotus fuerit Deo. Multi multa excogitarunt vt morigeros haberent subditos. Alij largitionibus eos sibi deuinciebant, vt hodie Turcarum Imperatores Ianizaros suos. Alij affabilitate, vt Alexander Magnus. Alij indulgentiâ & impunitate. Alij crudelitate & tyrannide, vt is qui dicebat: *oderint, dum metuant*, apud Ciceronem Phil. 1. Alij gratificando votis etiam iniquis ciuium, vti Herodes, qui in gratiam Iudæorum occidit Iacobum. Sed optima & præsentissima ratio est, timor ac cultus Dei. Tales fouet Deus & reddit charos subditis, qui facilè obediunt, si intelligant se seruire pio Principi, metuuntq; offendere illum, qui Deo cordi est. Vt enim corpora inferiora motui cœlestium sphærarum propter naturæ nobilitatem parent: ita libenter inferiores se principi subijciunt, quem pietatis & virtutum radijs micantem vident. Itaque pastor hominum sæpissime, si non quotidie, Missam audiat; in festis celebrioribus expurget animum suum per S. exomologesin & muniat S. Synaxi, &c. publicis precibus alijsq; deuotionis actibus intersit, præsertim quando religio contra hæreticos defendenda est; vti fecit Franciscus I. Galliæ Rex, qui contra sacramentarios sui temporis, publicæ longissimæque circumgestationi S. Eucharistiæ pedestris & nudo semper capite, quamuis æstuantissimo die adfuit. Et Carolus V. qui idem fecit in Comitijs Augustanis ad confusionem Lutheranorum. Præ omnibus celebratur aula Theodosij Iunioris Imp. qui instituit eam velut scholam in quâ se suosque ad pietatem non secus ac in monasterio exercuit, *habens ordine distributa tempora lectionum, psalmorum, ieiuniorum & vigiliarum*, ait Socrates l. 7. c. 12. & Theodoretus l. 5. c. 36.

C. II. *Humilitas.* SECVNDA. Humilitas, quam tribus argumentis commendabat Agathon Magistratui, cum dixit debere eum meminisse trium. Primò quod imperet hominibus. Secundo quòd secundum leges. Tertio quòd non semper imperet. Stob. serm. 43. Quorum trium, nisi fallor monetur quiuis Rex, Deut. 17. his Dei verbis: *Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos:* (en primum) *neque declinet in partem dexteram vel sinistram* (en secundum) *vt longo tempore regnet* (en tertium.)

1. Agnoscat ergò Primo se eorum, quibus imperat, similem ac fratrem esse; in quo stultissimè errauit Caligula, qui pro Deo haberi voluit hac argumentatione: *Ouium pastor non est ouis, boum pastor non est bos, nec caprarum capra: ergò hominum pastor non est homo: quid ergo? Deus.* Ita vesanus ille homines faciebat pecora vt se faceret Deum. Philo, in lib. de legatione ad Caium. Rectiùs pij ac sapientes Principes solent saltem interdum ad humilitatis opera se demittere, vt se homines agnoscant, subditis suis similes, eosq; exemplo suo ædificent, vti fecit Iosue, cùm ad honorem Dei erexit in Iordane 12. lapides Ios. 4. Et Constantinus Magnus Imp. cùm octauo die post baptismum susceptum deposito diademate, sumpto ligone ac bidente terram eruit, indeq; 12. terræ cophinis ad honorem 12. Apostolorum ablatis ac loco Basilicæ Principis Apostolorum designato Ecclesiam ædificauit, vti legit Ecclesia 18. Nouemb. Et Leo Papa, cùm in muniendâ vrbe Ostiensi ipsemet laborauit & suis manibus opus fecit, vt docet to. 9. Baronius.

2. Secundo. Agnoscat se à legibus nequaquam esse exemptum, sed iuxta earum præscriptum imperare ac viuere debere, quia est velut horologium ciuitatis, quod regulatissimè debet ambulare, quia ab omnibus aspicitur & ad eius normam omnia componuntur. Sic enim dicitur Dauidi à Betsabee 3. Reg. 1. *In te oculi respiciunt totus Israël.* Stupendum est quod de Charonda Thuriorum & Diocle Syracusanorum Legislatoribus scribit Diodorus Siculus l. 14. qui cùm legem tulissent ne quis cum armis in forum & concionem prodiret, ipsi deinde ex obliuione armati processissent, ob hoc ab alijs redarguti quasi propriam violâssent legem: *Minimè hercle*, aiebant: *Quin eas potiùs sanciam.* Itaque exertum gladium in iugulum suum adegerunt sibiq; vitam velut legis præuaricatoribus ademerunt.

3. Tertio. Nôrit se non semper imperaturum, imò nec diu, si malè imperet, vti expertus est Ieroboam, Baasa, Iehu, Nero, Iulianus, Valens, Attila alijque præsertim hæretici. Sciat etiam sibi de ouibus suis reddendam coram Deo rationem; quemadmodum Iacob de ouibus suis dixit: *Ego damnum omne reddebam*, Gen. 31.

D. III. *Prudentia.* TERTIA. Prudentia, quæ inprimis dictat consilio vti prudentum, nec proprio capiti fidere in rebus grauioribus; iuxta id Prouerb. 3. *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Et infra: *ne sis sapiens apud temetipsum.*

1. Plus enim vident oculi quam oculus; & sicut ad res obscuras ac subtiles cernendas adhibemus perspicilia; ita ad decernendas quæstiones præsertim grauiores opera Consiliariorum adhibenda; quod accuratè faciebat Alexander Seuerus Imp. qui nullam sanciebat legem nisi adhibitis Iureconsultissimis; dicebat enim hoc pacto maiestatem imperij fore diuturniorem ac securiorem. Lamprid. in eius vitâ.

Secundo. Munera prudenter & idoneis distribuere, ne alioqui dicatur, quod ait sapiens Eccles. 10. *Est malum, quod vidi sub sole, positum stultum in dignitate sublimi.* Obseruant hoc accuratè Turcarum Imperatores & Sinensium, vt in muneribus distribuendis ad solam indolem & merita respiciant, grauissimo priùs adhibito examine; non ad stirpes aut preces; quo fit vt ad virtutem & præclara facinora.

facinora generosæ mentes mirè incendantur. Inuitis & reluctantibus danda esse publica officia, non ambientibus, volebat Alexander Seuerus Imp. apud Ælium Spart. Multo minus vænalia facienda. Dignitatibus homines, non hominibus dignitates quærendas ait Æneas Syluius.

3. Tertio. Leges prudenter ferre & seruandas inculcare. Sunt enim instar mænium, continentes populum intra fines rationis. Et sicut grauem reatũ incurreret, qui mænia transiliret aut perfoderet: ita multo magis puniendus, qui legibus contrait. Contemnitur etiam Magistratus cùm eius sanctiones triduo tantùm obseruantur: Item si sint velut aranearum telæ, quæ non retinent nisi muscas paruulas, perrumpuntur à grandioribus.

E. IV. *Iustitia.* QVARTA. Iustitia, quæ ab ijs requirit: Primo vt non quæuis sibi licere existiment, sed iusta solum & honesta. Antigonus Rex dicente quodam omnia regibus honesta iustaque esse: *Sane per Iouem*, inquit, *Barbarorum duntaxat regibus: at nobis ea tantùm honesta sunt, quæ honesta sunt: & ea tantùm iusta, quæ iusta sunt.* Plut. in Apopht. Hoc ipsum potiori iure persuasum sibi habeant Rectores Christiani; non esse se videlicet regulas iustitiæ, sed ministros, adeoque nec posse omnia, quæ libent, sed quæ licent.

2. Secundo. Vt ius dicant vnicuique; ad hoc enim constituti sunt potissimum. Audient alioquin iure merito, quod audiuit Philippus Macedo, qui tergiuersans & differens causam adire cuiusdam anûs, quod otium sibi ad id negaret esse, responsum ab irata tulit: *Proinde ne Rex quidem esse velis.* Plut. in Apopht. Reg. & Imp.

3. Tertio. Vt scelera plectant; alioquin ea faciunt sua, quemadmodum sapienter dixit quidam Morio Ludouico vndecimo Francorum Regi, qui cùm ad eum venisset homicida quidam veniam petẽs, Rex facti enormitatem considerans, quodque iam tertiò impunè cædem commisisset: *Ecquid*, ait, *tu rursus veniam postulas? iam tertium homicidium perpetrasti.* Id audiens Regis Morio: *Quid*, inquit, *Domine, tertium? imò primum duntaxat est quod hic perpetrauit; secundum & tertium tuum est: quia si primum non condonasses, reliqua non perpetrasset.* Cor. à Lap. in Ier. c. 48. Talibus dicitur Ier. 48. *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Quare Ferdinandus Cæsar crebro sermone illud vsurpabat: *Fiat iustitia aut pereat mundus.* Laur. Potest. in symb. Impp.

F. V. *Fortitudo.* QVINTA. Fortitudo. Sic enim dicitur Moysi Exod. 18. à Iethro: *prouide de omni plebe viros potentes.* (Hebr. *viros virtutis.*) Primo vt non patiantur se diuelli vllâ ratione ab æquo ac recto. Tales optabat habere Fridericus Imp. tertius, *qui non magis me*, aiebat, *quam Deum timeant.* Talis initio fuit Balaam qui vocatus à Rege Balaac & muneribus prouocatus vt malediceret populo Israël, Deum potiùs audiuit, id prohibentem, quàm Balaac imperantem. Aiebat enim: *Si dederit mihi Balaac plenam domum auri & argenti, non potero immutare verbum Domini mei.* Num. 22. Ac licet à Rege varie tentaretur & ad tria diuersa loca duceretur, adduci tamen non potuit vt malediceret. Narrat Herodotus l. 3. Val. Maximus l. 6. c. 3. Præsidem Sisamnem, qui pecuniâ corruptus, iniustam sententiam tulerat, interfectum à Cambyse, & toti corpori cutem detractam, quam instrauit Tribunali: posteà filium Sisamnis Otanem in eâ sede collocauit, ac iussit eum intuentem patris exuuias iuste iudicare, ne simili supplicio afficeretur. Norent hæc, qui Iuris nodos, & legum ænigmata soluunt. Nam: (Iuuenal. sat. 8.) Gens sine iustitia, sine remige nauis in vndâ est.

2. Secundo. Vt subditos tueantur ac defendant. Peractâ cæremoniâ promittebant hoc Vngariæ Reges inaugurandi; ascendebant enim ad Albam regalem in altissimum turrim & quàm maximè poterant, protenso extra turrim brachio, ad 4. mundi partes nudatum ensem porrigebant, quasi vndique regnum tutaturi. Refert Petrus Bizarus histor. Genuensis l. 23.

3. Tertio. Vt sint ambidextri ad instar illius Aod Iudicis, Iudic. 3. qui neque aduersis rebus frangantur neque secundis extollantur: & tales regno dignos dicebat Sigismundus Imp. Non deijciantur ob subditorum querelas, murmurationes, repugnantiam: non extollantur eorum laude vel assentatione.

G. VI. *Mansuetudo & affabilitas.* SEXTA. Mansuetudo & affabilitas, quâ faciles vnicuique aditus & aures præbeant; à quâ laude celebris fuit inprimis Tribunus ille Romanus agens Ierosolymis qui nepotem Pauli vincti ad se missum, manu apprehendit magnaque comitate seorsim audijt atque ex eius indicio Paulum stipatum militibus, vt ab insidijs Iudæorum liberaret, Cæsaream ad Præsidem misit, Act. 23. Deinde Cæsar Augustus, qui in audientiâ perstabat vsque ad noctem etiam sub porticibus: lecticâ etiam vtens pro tribunali, si parum corpore valeret: vel etiam domi cubans. Idem alicui libellum supplicem timidè sibi porrigẽti per iocum dicebat: *Num Elephanti stipem porrigis?* Refert Sueton. in eius vita c. 33. & 27. Post hunc Vespasianus, qui dicebat: *Non oportet quenquam à Cæsare tristem discedere.* Sueton. in eius vitâ. Filius eius Titus tam erga omnes comis & beneficus fuit, vt non permitteret quenquam à se minùs voti compotem factum, tristem abire. Sueton. apud Baron. anno 81. Inter Christianos illustris & inprimis Gratianus Imp. de quo Ausonius: *Laudabile est Imperatorem interpellantibus faciles præbere aditus nec de occupatione causari. Tu confirmas adhuc cunctantes, & querimoniis explicatis, nequid adhuc sileatur, interrogas.* Deinde S. Ioannes eleemosynarius Episcopus Alexandrinus, qui duobus in hebdomade diebus considebat in porticibus templi, omnium querelas audiens. Dicebat enim: *si nobis qui homines sumus, licet ad Deum accedere absque vllo intercessore?* Baron. anno 610. Et S. Ambrosius, qui vt scribit

S.Augustinus lib. 6. Confess. cap. 3. id expertus, neminem vetuit ad se ingredi, nec venientes nunciari sibi iussit. E contra iure merito carptus fuit Lygdamis Tyrannus à Legatis Lacedæmoniis, qui cùm ab eo, infirmitatem obtendente differrentur à colloquio, responderunt: *Per Iouem, non venimus huc cum illo luctaturi, sed collocuturi.* Plut. in Lacon. Tarquinius vltimus inter 7. primos Rom. Reges ingratissimus aduersus socerum fuit, proditor patriæ, & Lucretiæ violator; & tamen non ingratus, non proditor, non adulter, sed Tarquinius superbus fuit cognominatus, ob solam morum asperitatem. Iulius Cæsar vltimus Dictator, & primus Imperator, cùm laudabilis esset consuetudo, vt Imperatorem senatores genibus nixi salutarent, & Imperator ipsis habita dignitatis cuiusque ratione assurgeret, quoniam per arrogantiam ritum illum seruare noluit, 23. vulneribus confossus vitam perdidit. Sicut Medici paululo rhabarbaro multos expurgant humores corporis, sic minima principis beneuolentia plurimas tollit ex cordibus subditorum vomicas. Princeps catenas auferens à pedibus vinctorum, cordibus eas inijcit subditorum. Tymp. in spec. Magistr. sig. 7.

Atque hæc sunt, Auditores, vasa & instrumenta pastoris Christiani. Pastorem decet rosarium, quo ruri degens suas fundere preces queat; & hæc est pietas ac religio in Magistratu Christiano. Pastor opus habet ocreis, quibus paludosas ac lutosas vias peruadere non dubitet; & hæ sunt in Magistratu humilitas & legum quas alijs præscribit obseruantia, vt non dubitet eò & ipse ambulare, quò alios impellit. Pastor indiget perâ; & hæc est Rectoris prudentia, è quâ depromat bona & sana consilia, leges salutares, æquas munerum distributiones, &c. Pastori congruit baculus; & hic, quid nisi iustitia est, Magistratui tam necessaria, quàm pastori baculus, scriptori calamus? Pastor eget cane grandi & robusto ad custodiendum gregem & à lupis defendendum; & hic in Magistratu est fortitudo & vigilantia. Denique Pastores habent ferè tibias, quibus inflatis demulcent greges; & quid istæ nisi comitas & mansuetudo Magistratus? Hæc sunt vasa non pastoris stulti, sed sani & sapientis: quæ quisquis habuerit, næ is coram Deo aliquando dicere poterit: *Ego sum pastor bonus;* & *cùm apparuerit princeps pastorum percipiet immarcessibilem gloriæ coronam.* 1. Pet. 5.

CONCIO IV.

DE OBSERVANTIA QVA COLENDI SVNT SACERDOTES, Magistratus, senes.

I. *Sacerdotes.* 1. Honorandi. 2. Monentes audiendi. 3. Non detrahendum illis. 4. Manus eis non inijciendæ. 5. Non violanda eorum immunitas.

II. *Magistratus ciuiles.* 1. Honorandi. 2. Audiendi. 3. Nihil indecori coram eis faciendum. 4. Non eis detrahendum.

III. *Senes.* 1. Honorandi. 2. Consulendi & in Magistratum legendi. 3. Eximendi à communibus operibus. 4. Emeriti alendi. 5. Calumniis aut iniuriis non appetendi.

THEMA.

Cognosco oues meas & cognoscunt me meæ. Ioan. 10.

A. Magistratus reip. necessarius.

NOn absque arcano consilio dedit Deus populo Hebræorum primum Regem talem qui ab humero & sursum eminebat super omnem populum vt habetur 1. Reg. 9. Is verò erat Saul. Volebat enim regem ita esse conspicuum vt ab omnibus agnosceretur & obseruaretur: Idipsum omninò cernere est in politiâ apum, humanarum politiarum speculo. Habent enim regem egregiâ formâ & duplo cæteris grandiorem; huic incessus celsior & in fronte macula, quasi diademate quodam candicans. Eo extincto perturbantur omnia, vt scribit Ælianus lib. 5. c. 11. & funditus peruertuntur, fuci in apum cellis pariunt atque ita miscentur vt examen omninò deterius habeat; denique regis defectione atque inopiâ pereunt. Tanti nimirum refert Magistratum habere, eumque agnoscere, colere & obseruare; id quod etiam insinuauit Dominus in hodierno Euangelio cùm dixit. *Cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ.* Habere autem Regem vel Magistratum & non obseruare, non habere est. Hinc omnia perturbantur, iura perrumpuntur, corruit disciplina & ipsa tandem respublica.

Porrò tria potissimum genera hominum sunt, quibus respublicæ gubernantur, Sacerdotes, Magistratus ciuiles, & Senes: (taceo parentes, Dominos, præceptores, de quibus alibi) nunc de illorum obseruantiâ dicendum.

B. I. Sacerdotes.

PRIMO. Honorandi sunt Ecclesiæ Prælati & Sacerdotes cæterique clerici, propter Deum, cui placuit eos cultui suo præficere & Cooperatores habere in animarum sanctificatione, regimine & prouectione ad vitam æternam. Ipsi sunt Laicorum

rum Patres, dum gignunt eos per baptismum: nutricij, dum alunt sacramentis: Medici, dum curant eorum vulnera: Magistri, dum instruunt: Defensores, dum tuentur precibus & sacrificiis: Denique nobiles & Aulici Dei, signati charactere ordinis; ideoque in processionibus immediatè præcedunt Eucharistiam, sicut Aulici Principem, plebe subsequente.

1. Honorandi.

Itaque Primo ijs assurge reuerenter, caput aperi, munus præsertim suum obeuntibus. Si simul cum ijs incedendum sit, sequere, non præcede. Ne sedeas facilè ijs stantibus, nisi te excuset dignitas aut corporis imbecillitas. Ad hæc nomine honorifico compellare eos memento. Certè in Concilio Matisconensi, quod secundum est dictum & generale, Can. 15. statutum fuit, vt clerico pedestri, eques obuians sæcularis, ad terram desiliret, apud Baron. anno 588. Quòd si eiusmodi honores Laicis paulò insignioribus vel principum aulicis exhibemus, cur non magis Dei ministris?

2. Monentes audiendi.

Secundo. Monentes & arguentes audi, iuxta id Domini Luc. 10. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* q.d. qui vos non audit, spernit vos; quod teste D. Basilio in Constit. Monast. c. 23. Cypr. ep. 69. ad Florent: omnibus Apostolorum posteris, populi rectoribus dictum intelligendum est. Ita Dominus de ouibus suis dicit in hodierno Euangelio. *Vocem meam audient.* Quamdiu ergò quis ouis est sui pastoris, tamdiu vocem eius audire debet, licet is sit malus. Vnde Basilius Imp. in plenâ Synodo ad Laicos perorans dixit: *Quantæcunque religionis & sapientiæ Laicus existat, ouis vocari non desinet: rursum quantumcunque Episcopus sit irreuerentia plenus & nudus omni virtute, donec antistes est, & veritatis verbum rectè prædicauerit, pastoris nominationis & dignitatis damna non patitur,* &c. apud Baron. anno 869. Quod si edicti Laici Magistratus contraria sint Ecclesiasticis: istis potius obtemperandum (nisi graue inde damnum tibi proueniat) quia sicut motus cœli superioris præualet motui inferioris, & sicut mentes corporibus, æterna temporalibus: ita lex superioris Magistratus præponderat legi inferioris.

3. Non detrahendum illis

Tertio. Caue illis detrahere. Propterea Leuit. 4. præcepit Deus vitulum pro peccato Sacerdotis immolatum efferri extra castra & cremari in loco mũdo, vt moneret non licere peccata Sacerdotum in publicum iactare neque in locum immundum, id est, in detractorum conuenticula, linguas & aures: sed tacenda esse, eorumque reliquias seu defectus igne charitatis absumendas ac perpetuo silentio contegendas, ne quid remaneat, quod in exemplum trahi possit. Sic Constantinus Magnus cùm aliquot altercationum libellos accepisset à Sacerdotibus in Conc. Nicæno, nequaquam eos legit, sed combussit: *Nam Sacerdotum, ait, vitia non sunt populo aperienda, ne is inde causa offendiculi accepta licenter peccare aggrediatur.* Idem etiam dicebat; si Sacerdotem flagitiosè aliquid patrantem cerneret, se purpurâ suâ eum contecturum. Theodoret. l. 1. cap. 11. Dalmatium Ruthenæ ciuitatis Episcopum cum quidam presbyter in conuiuio probrosè fatuum & delirum appellasset, repente mortuus concidit. Refert Gregorius Tur. lib. 5. hist. Fr. ca. 46.

4. Manus eis non injicien-dæ.

Quarto. Multò magis abstine à manuum iniectione iuxta id psalmi 104. *Nolite tangere Christos meos.* Si enim capitale est violentas manus injicere in ministros Laici Magistratus quanto magis in ministros Ecclesiæ Dei? *Quis extendat manum suam in Christum Domini,* ait Dauid 1. Reg. 26. *& innocens erit?* Vnde meritò talem Anathemate ferit Ecclesia c. 17. q. 4. can. *Si quis suadente.* Extenderat manum Ieroboam Rex contra Prophetam Domini, iubens eum apprehendi: sed statim exaruit manus eius. 3. Reg. 13. Ozias minabatur tantùm Azariæ & alijs Sacerdotibus se increpantibus: & mox factus est leprosus, 2. Par. 26. Audiamus exempla alia probata ex Card. Baronio. Anno 380. dum S. Ambrosius Episcopus Mediolani sederet in suâ Cathedrâ, vna de virginibus Arianorum tribunal conscendens apprehenso vestimento Sacerdotis, cùm illum attrahere vellet ad partẽ mulierũ vt ab ipsis cæsus, de Ecclesia pelleretur, audiuit (vt ipse solitus erat referre:) *Etsi ego indignus tanto Sacerdotio sum, tamen te non conuenit, vel professionem tuã, in qualemcunque Sacerdotem manus injicere, vnde debes vereri Dei iudicium, ne tibi aliquid eueniat.* Quod dictum, exitus comprobauit; nam alio die mortuam ad sepulchrum vsque deduxit, gratiam pro contumeliâ rependens. Hoc factum non leuem aduersarijs incussit metum, pacemque magnam Ecclesiæ Catholicæ tribuit. Eundem Ambrosium improbus Macedonius, fautor hæreticorum exclusit aliquando à prætorij ingressu; ideò & ipse post confugiens ad Ecclesiam, aditum reperire non potuit, licet apertis ianuis. Rursum Euthymius quidam, domo in proximo conductâ & parato curru attendit per annum integrum, vt Ambrosium abreptum (instigante Iustina Imperatrice Arianâ) abduceret in exilium. Sed diuino factũ iudicio, vt anno euoluto ipse eodem curru deportaretur in exilium, Ambrosio eum viatico prosequente. Refert Paulinus in eius vita apud Baron. Anno 380. & 381. & 387.

5. Nõ violanda eorum immunitas.

Quinto. Neque immunitatem eorum quouis modo violato. Nullum enim ius est Laico in Clericum: sed Magistratui tantùm Ecclesiastico, quẽadmodum id Timotheo Episcopo tribuit Apostolus 1. Tim. 5. Hanc immunitatem Clericorum Ludouico Crasso Galliæ regi passim infringenti, seuerè prænuntiauit S. Bernardus: *Scito rex fore vt in vindictam huius delicti tui moriatur non ita multo post Philippus tuus, quem tibi in successorẽ delegisti.* Prædictioni respondit euentus; Paulo enim post equitante Philippo Lutetiæ per vicum S. Antonij, in equi pedes incurrit porcus, vnde equus territus in

paui-

pauimentum excussit sessorem suum & resupinus in eum corruit, adeoque terræ eum allisit, vt nocte proximâ mortuus sit. Bellefor. in Philippo.

C. II. *Magistratus ciuiles.*

SECVNDO. Honorandi sunt Administratores reip. ciuilis. Quia & ipsi patres subditorum, ideò apud Romanos *Patres conscripti* dicti (quòd eorum nomina aureis literis conscriberentur) & Deum repræsentant, cuius sunt ministri, quamuis fortè inter ipsos aliqui malè audiant, iuxta id 1. Pet. 2. *Regem honorificate: serui subditi estote in omni tempore Dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis hoc est, prauis, asperis, morosis.* Eundem honorē exhibemus cruci, siue ea ex auro, siue ex ære, siue ex ligno sit fabrefacta? non enim ad materiam, sed ad figuram attendimus. Ita honorandus est, qui legitimè præest, licet non aureos habeat mores, sed ligneos, gehennâ dignos. Amasis Rex Ægypti, vt refert Herodotus l. 2. cùm se ab Ægyptijs, quòd obscuro loco natus esset, non magni fieri aduerteret: peluim auream, in qua ipse & Coniuiuæ pedes abluere solebant, conflari in simulachrum alicuius Dei fecit & populo adorandum proposuit, quod is non difficilè fecit. Tum conuocato populo dixit ex abiecta illa pelui fabricatum esse Idolum seque ei similem esse, qui ex obscuris natalibus in regiam sit euectus: proinde si iam non dubitant adorare Deum illum, qui ex vili pelui prodiit; nihil etiam causæ esse, cur sibi honorem debitum negent ad regiam euecto. *Hunc in modum,* ait Herodotus, *ad se traduxit Ægyptios, ita vt æquum censerent ei seruire.* Quis Rege Saul in Dauidem iniquior? nihil tamen ideò remisit Dauid de consueta sua in illum obseruantia. Quare etsi gubernator peluis quædam sordibus plena sit, quia tamen auctoritatem gerit, hac ex parte nihilo minus honorandus est.

1. Honorandi.

Primo itaque honora Magistratū tuum cultu externo, assurgendo, aperiendo caput, honorificè alloquendo. Hæc enim est eius merces, vt scribit Aristoteles l. 5. Eth. pro curâ & sollicitudine sua cæterisque officiis in remp. cui attendit, priuatis rebus suis posthabitis. Hoc attendentes Romani iuuenes, ipso senatus die senatores ad curiam honorificè deducebant affixique valuis expectabant donec reducendi officio etiam fungerentur, teste Val. Max. l. 2. c. 1. P. Æmilius tametsi patre carbonario natus, vbi ad consulatum euectus est aduertitque sibi publicè incedenti non assurrexisse Decium prætorē, vestem & sellam eius mox in frustra concidit & iurisdictionem ei abstulit. Plin. l. 2. de viris illustribus. Tanti nimirum erat Magistratus apud Romanos. Quare qui in publica dignitate constituti sunt, ferre non debent contemptus suos, sed punire, & autoritatem suam tueri, quia non personam suam, sed Remp. ipsam longè augustiorem repræsentant.

2. Audiendi.

Secundo. Iussa & pronuntiata eius magni æstima & tanquam oracula obserua. Leges enim & mandata eius instar mœniorum sunt cōtinentes populum intra fines rationis. Quis autem nescit in quantum reatum incurrat, qui mœnia perfodit, transilit aut subuertit? Remum occidit Romulus frater, quòd mœnia vrbis à se erecta transilierit per contemptū. Ita in maximum Magistratus contemptum vergit, si imperata eius nihili fiant. Vocantur eiusmodi subditi *filij Belial,* id est; ex leges in SS. literis, proinde filij Diaboli.

3. *Nihil indecori coram eis faciendū.*

Tertio. Eo præsente nihil contra decorum dic aut fac; hoc enim ipso contemnere illum præsumeris & iure pœnas lues. Reus quidam (apud Aul. Gellium l. 4.) coram censoribus inurbanè oscitare visus, ab ijsdem graui pœnæ addictus est, quæ tamen, vbi is excepit natiuum sibi hoc esse, remissa est. Alius quidam ab ijsdem interrogatus, cur obeso cùm esset corpore, equum haberet strigosum & macilētum: lepidè respondit, sed sibi perniciosè: *Nil id esse mirum cùm se ipse aleret, equum verò serui.* Huic enim mox pœna constituta, quòd cum tantis viris, quasi cum sociis iocari visus esset. Sed neque in gratiam eius aliquod ei ius deferre in res sacras aut alienas debes. Audiendus potiùs S. Ambrosius, qui Valentiniano Imp. se opponens in ep. ad Marcellinam scribens ait: *Allegatur Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo, noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Esto Dei subditus. Scriptum est: quæ Dei, Deo: quæ Cæsaris, Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesia. Publicorum tibi manium ius concessum est, non sacrorum.* Ad hæc quid Imperator? cohibuit se ad vocem præsulis, nec misit falcem suam in alienam messem.

4. Non eis detrahēdum.

Quarto. Vide ne ei detrahas. Sic enim præcipitur Exod. 22. *Dijs non detrahes.* Hebr. *Elohim,* id est, Iudicibus, quod idem etiam nomen Dei est. Vult ergò dicere Deus: Quos ego nomine meo cohonesto & Deos voco, vide ne tu vilipendas aut infames. Detractores huiusmodi imitatores sunt maledicti illius Cham, qui patris sui nuditatem fratribus nuntiauit, Gen. 9. Et quemadmodum Noë id facilè indagauit (ex pallio vtique à 2. filijs sibi iniecto) & propterea filium maledixit: ita tales facilè manifestantur ijs, quibus detrahunt. Vnde Eccl. 10. dicitur: *In cogitatione tuâ regi ne detrahas & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cœli portabunt vocem tuam,* &c. q. d. fama perferet tua maledicta ad aures eius. Multos legimus à Seuero Imp. dicto pertinace, damnatos, qui in eum iocati dixerant: *Verè sui nominis Imperator, verè Seuerus, verè pertinax.* Citò hæc conuitia ad aures eius venerunt. Baron. Anno 200.

D. III. Senes.

TERTIO. Honorandi sunt senes, quamdiu videlicet nullo graui scelere canos suos maculant. Præcipit id Deus Leuit. 19. *Coram cano capite consurge & honora personam Senis & time Dominum Deum tuum.* q. d. Propter timorem Domini senes honora, ad quorum honorem vel contemptum Deus attendit, & illum quidem præmiat, hunc castigat. Hinc Italis vox signor, & Hispanis señor à voce, senior, deducta, Dominum significat.

Itaque

1. Honorandi. Itaque primo honorentur externo cultu assurgendo, sequendo, cedendo, &c. Obseruarunt id naturæ solius instinctu, omnes penè nationes. Spartani, teste Plutarcho, in theatro venientibus senibus assurgebant & locum dabant. Idem in conuiuijs faciebant Romani, apud Val. M. l. 2. c. 1. Ante illos enim nemo considebat aut surgebat aut abibat. Vnde Aristoteles l. 9. Eth. c. 2. *Omni seniori honor pro ætate reddendus est, assurgendo & sessione cedendo*, &c. Et Iuuenal. Sat. 13. *Credebant hoc grande nefas & morte piandum: Si iuuenis vetulo non assurrexerat.* Præceptorum est, sedere: discipulorum stare, vti voluit Theodosius. Senes sunt præceptores: iuuenes discipuli. Idem videre est in brutis: Vaccæ iuniores cedunt senioribus. Et hodie adhuc naues leuiores cùm occurrunt grandioribus & dignioribus, honoris gratiâ vela demittunt.

2. Consulendi & in Magistratum legendi. Secundo. Consulantur & in Senatum assumantur, quia longo rerum vsu, prudentiâ, maturitate consiliorum & morum grauitate communiter præcellunt iuniores. Vnde meritò ægre ferunt, si neglectis ipsis iuuenes consulantur & euehantur ad gubernandum: Neque diu stare eiusmodi regimen potest. Hinc Senatus dictus est à senibus. Recte S. Gregorius Nazianzenus dicebat: *Laudo legem nauticam, quâ nemo ad nauis gubernacula admittitur, nisi priùs diu sederit ad ramos.* Beyrl. in apopht. Quomodo enim non periclitari & mergi tandem nauis reipublicæ debet, si spretis seniorum sententijs, iuuenes suas vrgeant quasi saniores? Certè horum consiliis peruersum & euersum scimus Roboamũ. Similiter Ludouicus XI. Galliæ Rex, quòd seniorũ consilio acquiescere nollet, regno penè exutus, vocato ad se filio moriens dixit: *Vide seniores consiliarios in consilium adhibeas, eorum sententiam sequaris, verbis insistas.* Ioan. Spinæus de tranquill. animi.

3. Eximendi à cõmunibus onerib⁹. Tertio. A communibus oneribus eximantur & liberentur. Ita inter apes, quæ ætate prouectæ sunt, suum habent locum à iunioribus discretum, neque vt hæ ad mella colligenda egrediuntur; sed domi remanent. Similiter & formicæ annis grauiores ad inferendam messem non exeunt, sed in limine domûs expectant iuniores, earumque onera excipiũt, & in horreum inferunt. Antonius de Balingen, in Zoopæd.

4. Emeriti alendi. Quarto. Emeriti alantur. Si enim cuidam Silesiæ Duci (vt refert Æneas Sylvius l. 4. comment. in res gestas Alphonsi) non absurdum visum est, vt in testamento suo iuberet ædificari domum, in quâ canes vetuli olim venationi vtiles, à Dominis relicti, vsque ad mortem alerentur, designatis in eam rem nonnullis agris: quanto æquius id præstatur senibus?

5. Calũniis aut iniuriis non appetẽdi. Denique ne calumnijs aut contumeliis aliisve iniuriis appetantur. Quos enim Deus tam longâ honorauit ætate, quâ ratione spernere homo potest: Obrepet enim & nobis aliquando tristis senectus, si tamen eâ digni sumus. Vnde Eccl. 8. dicitur: *Ne spernas hominem in suâ senectute; etenim ex nobis senescunt.* q. d. ex iuuenib. quales modò nos sumus, senes ipsi deformes & imbecilles ac morosi fiunt. Idem & nobis continget; si tamen contingat & non citiùs vita abrumpatur.

Quare finiens, Auditores, audeo vobiscum facere sponsionem & dicere: Obseruate Clerum, obseruate Magistratum, obseruate Senes: & stabitis & prosperabimini & viuetis: hic bene, ibi optimè.

CONCIO V.

PASTOR SVIIPSIVS QVOMODO ESSE QVISQVE DEBEAT.

I. *Dominetur affectibus, sensibus, & membris suis.*
II. *Seipsum & suos defectus norit.*
III. *Educat oues suas ad pascua bona.*
IV. *Custodiat oues suas.*
V. *Pro ijsdem pugnet.*

THEMA.

Ego sum pastor bonus. Ioan. 10.

A. Fælices nos, Auditores, si singuli cum Christo dicere possemus: *Ego sum pastor bonus.* Sed videor mihi audire plerosque respondẽtes: quid ad me pastoris nomen? homo plebeius sum, non pastor. Viderint Principes & Magistratus: Viderint Episcopi & Parochi. An non hi soli sunt, quibus pastorale incumbit munus; quilibet etiam suiipsius pastor esse debet; habet enim non vnum sed plures greges sibi commissos, quorũ primus sunt vires animæ rationalis, intellectus, volũtas, memoria. Secundus animi passiones, gaudium, tristitia, spes, timor, aliæque affectiones. Tertius quinque corporis sensus. Quartus corporis membra & corpus ipsum. Quatuor hi greges pascendi ab vnoquoque videntur indicati (sensu tropologico) Gen. 1. vbi præficitur homo quatuor generibus animalium; scilicet auibus, piscibus, bestiis terræ seu quadrupedibus, & reptilibus. Per aues intelligere possumus gregem primum, per bestias terræ secundum, per pisces tertium, per reptilia quartum. Hos greges qui custodire nouit, is verè pastor bonus dicendus erit. Vt enim Cato, teste Plutarcho, dicebat *optimum esse Imperatorem, qui suis affectibus imperare posset*: ita econtra Alphonsus Aragonum Rex dicebat: *nihil esse inconuenientius, quàm si quis aliis imperaret, qui suis affectibus propriis imperare nõ potest.* Huc ergò Auditores, animum intendamus, vt nos ipsos pascere & custodire sciamus. (Greges ab vnoquoque pascẽdi.)

B. I. PRIMO. Bonus pastor ante oues suas vadit, vt dicitur Ioan. 10. & oues eum sequuntur. Huiusmodi

 pastor

Dominetur affectibus, sensibus & membris suis.

pastor est, qui dominatur affectibus, sensibus & membris suis. Solitus est Christus præire discipulos suos; vnde quoties aliquem vocabat, dicebat: *sequere me*; non autem: veni mecum. Voluit autem per hoc monere eos, vt ipsum sequerentur voluntate & affectu, ipsique obedirent velut Domino & Magistro suo. Hinc cùm aliquando Petrus Christum à patiendi voluntate retrahere vellet, dicens: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc.* comminatus est ei Dominus, dicens: *Vade post me sathana: scandalum mihi es, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum*, Matth. 16. Rursum cùm duo ex ipsis eum ad vindictam contra Samaritanam ciuitatem, prouocarent; *Vis dicimus, ignis descendat de cœlo & consumat illos?* repressit & increpauit eos: *Nescitis cuius spiritus estis*, Luc. 9. Aliàs cũ alter altero maior esse, & hic sedere ad eius dextram, alter ad eius sinistram vellet; repressit ambitionem eorum. Hunc igitur in modum, quoties passiones vel sensus præire rationem volunt eamque ab æquo & virtutis proposito dimouere, toties reprimendi sunt, dicendo vel cogitando: Vade post me cholera; vade post me inordinata lætitia, vel tristitia, timor vel audacia; scandalum mihi es; non sapis ea, quæ Dei sunt; nescis cuius spiritus sis. Hoc est, quod Ecclesiasticus monuit c. 18. dicens: *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tuâ auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Quemadmodum enim Samson Dalilæ suæ, cui imperare debebat, dũ obsequitur, captus fuit ab hostibus atque exoculatus, sicque gaudium peperit hostibus suis & expositus est in ludibrium pueris eorum, Iudic. 16. Ita contingit ijs, qui sequuntur affectus suos eunt que post cõcupiscentias suas. Capiuntur enim amore voluptatum, diuitiarum, honorum, vindictæ: & simul fiunt serui peccati & ludibrium dæmonibus. Quare sicut oues præcedit pastor, quia stolidæ sunt nec norunt viam quæ ad pascua ducit: ita ratio præcedere debet cæcos illos affectus & appetitus sensuales; & si eam anteuertere conentur, imperio velut baculo repellere.

C. II. Seipsum & suos defectus norit.

SECVNDO. Bonus pastor cognoscit oues suas. Audite Dominum: *Ego sum pastor bonus & cognosco oues meas.* Et paulo ante hodiernum Euangeliũ præmisit: *Proprias oues vocat* (pastor) *nominatim*, id est, accuratè & distinctè eas nouit curamque ac solicitudinem de illis habet. Talis discipulorum inprimis suorum pastor erat Christus, qui dicebat: *non de omnibus vobis dico: Ego scio quos elegerim*, &c. Ioan. 13. Nouerat enim proditorem suum, quem ibi taxat; nouerat Petri infirmitatem & futuram negationem; nouerat alios, vnde & aliquibus noua imposuit nomina. Hunc in modum quiuis nosse debet seipsum suaque vitia ac defectus, suarum virium imbecillitatem & lapsus quotidianos, in eosque per examen inquirere, eos ad iudiciũ sigillatim euocare, redarguere & in se castigare. Qui hoc modo non cognoscunt se & greges, sequuntur concupiscentias suas malas; nec in hostib. eas reputant, sed eis miserabili cæcitate seruiunt, insuper & beatos se putant satiando eas potiùs quã domando; qui tunc rectiùs se affectos credunt, quãdo sapidè comedunt & placidè bibunt & suauiter multis horis dormiunt, carnis appetitus pascunt iuxta libitum: applaudunt sibi cùm quem dolo circumuenerunt, cùm iniquum lucrum pararunt, cũ vltionem de hoste sumpserunt, &c. Ita contingit eis id, quod minatur Deus sponsæ Cant. 1. cum ait: *Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum tuorum & pasce hœdos tuos.* q. d. quia te ignoras, sequeris appetitus carnis & bestiales motus & pasces lasciuos sensus tuos sensualibus illecebris; adeoque à brutis nihil differes. Bonus pastor fuit Adam in statu innocentiæ, quia nouerat omnia animalia & virtutes eorum, vnde singula ad se vocauit & nominibus suis insigniuit, quę singulorum proprietatibus conuenirent, Gen. 2. De quâre Moyses Barcephas in l. de paradiso, ex sententiâ antiquorum, scribit, Adamum in loco editiore sedisse cum maiestate & vultu splendido, qualem posteà Moyses habuit in monte; sicque euocasse singula ad se animalia, quæ prono & demisso capite transibant, vultum eius reuerentia. Quidquid de hoc sit, hac ratione quisque nosse deberet greges suos, affectiones, propensiones, vitia, errores suos; eosque ad examen vocatos suis nominibus indigitare. v. g. Hodie tu cholera leui de causa irata es: Leonem ergò induisti; hodie tu lingua impudicè locuta es: hircum ergò oluisti; hodie tu gustus te ingurgitasti: in porcum ergò immigrasti; hodie tu os in proximum dentes exeruisti; in canem ergò mutatum es, &c. itaque demisso animo veniam petat praua tua voluntas, seductus intellectus, vagabundi sensus, affectus inordinati & brutales. Ratio velut Iudex residens, singulos increpet, corrigat, castiget, dicendo v. g. intellectui vel voluntati: Ego noui ceruicem tuam duram, facilitatem, inconstantiam. Linguæ: Ego noui tuam caninam rabiem, præcipitantiam. Oculis: noui vestram curiositatem, &c. Attendat item & norit, quæ mortalia sint, quæ venialia, & ex his, quæ studiosè patrata, quæ non studiosè, curetque vitare omnia, priora verò maximè. Videat ætatem harum ouicularum, quot annorum, quot mensium, quot dierum sit hoc vel illud eius peccatum. Videat quæ prolificæ sint, alia post se peccata trahentes, &c.

D. III. Educat oues suas ad pascua bona.

TERTIO. Bonus pastor *educit oues suas*, inquit, Dominus loco cit. ad pascua videlicet eaque bona & salubria v. g. ad montosa & arentia (pinguia enim & humentia solent ouibus obesse.) Sic Christus educere consueuit discipulos suos ad loca orationi & Euangelicæ prædicationi idonea; veluti ad festa templi Ierosolymitani, ad desertum, ad montem Oliueti, ad spectandam gloriam suam in montem Thabor. Lucæ 24. ad spectandam ascensionem suam, eduxit eos foras in Bethaniã. Ad-

hæc

hæc in doctrinâ & sermonibus duxit eos ad intelligentiam S. Scripturæ, ad monumenta misericordiæ & vindictæ diuinæ; veluti Luc. 17. *Memores estote vxoris Loth.* Ad viam cœli contemplandam, veluti Matth. 18. quando statuit paruulum in medio eorum & dixit: *Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Ad contemplandas inferni pœnas, in historia Epulonis, hominis non vestiti nuptialiter, conserui exactoris, serui pigri, &c. Hunc in modum quilibet educere suas ouiculas, intellectum, voluntatem, memoriam, sensus, affectus, ipsaque membra sua debet, ad pascua non humentia & pinguia, quæ carni blandiantur & animæ interim noceant; sed ad ea quæ animam impinguent, ad templa & conciones sedulò & attentè audiendas, ad libros pios legendos, ad cœmeteria; ad loca sacra & miraculosa veneranda, ad contemplandam cœli, adeoque patriæ nostræ supernæ magnitudinem & pulchritudinem, ad spectanda iustitiæ vel misericordiæ memorabilis monumenta; veluti cum Iridem intuemur aut crucem. Ad recolenda diuina beneficia, & sanctorum exempla; vt cùm per annum festa Christi & sanctorum celebramus, &c. S. Hieronymus sensus & cogitationes suas educere consueuerat ad incunabula Christi aliaque terræ S. loca, in quibus Christus salutem nostram operatus est. Idem de Sanctâ Paulâ in eius vitâ scribit; *S. Paula terram sanctam peragrans, cùm ad Segor, siue Zoaram venisset, recordabatur speluncæ Loth & versa in lachrymas, virgines socias admonebat, cauendum esse vinũ, in quo est luxuria, cuius opus Moabitæ sunt & Ammonitæ.* Typum huius industriæ exhibuit nobis Moyses Exodi 3. quando gregem, quem pascebat, *minauit ad interiora deserti* (siue *ad locum optimi pastus,* vt habent Chaldaica) sicque venit ad montem Horeb, vbi Deus ipsi locutus est. Secessit autem in eum locum, vt orationi & contemplationi quietiùs vacare posset; his mediis commodiùs peruenitur ad montem Dei. Quò sanè non perueniunt, qui sensus, mentem & cogitationes suas ducunt ad mundi vanitates contuendas & audiendas; ad ganeas & popinas; ad choreas & ludos inhonestos, ad spectacula & colloquia impudica, ad loca hæresi infecta, ad nundinas & forum, &c. Vbi omnis generis imagines ingrediuntur in animam per fenestras sensuum, eamque distrahunt, perturbant & quodammodò è propriâ domo expellunt, vt iam non ampliùs secum habitet sed alibi per orbem vagetur, sicque omni deuotionis spiritu euacuetur.

E. IV. *Custodiat oues suas.*

QVARTO. Bonus pastor pro suis ouibus ponit animam ne à lupo rapiantur; vti audiuimus in hodierno Euangelio. Idque fecit Christus, cùm in mõte Olíueti processit obuiam cohorti & iussit ac fecit suos discipulos abire immunes atque illæsos: *si ergò me quæritis,* inquit, *sinite hos abire; vt impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quenquam.* Ioan. 18. Idem suis ouibus, id est, omnibus electis ait Ioannis c. 10. *non rapiet eas quisque de manu mea:* nimirum sicut Miloni pomum manu comprehensum (apud Pier. l. 48. hierogl.) Herculi claua à nemine eripi potuit: ita multo minus Christo electi eius. Christum imitatus est S. Thomas Cantuariensis Episcopus, qui in templo sicariis sibi immissis obuiam procedens dixit: *Vos Dei iussu cauete ne cuipiam meorum noceatis.* Vt Breuiar. l. 6. festi. Quare simili modo custodire vnusquisque debet vires animæ & corporis sui, intellectum, voluntatem, affectus, sensus, membra eaque contra mundum, carnem, dæmonem eorumque illecebras, defendere ac cohibere ne in peccatum consentiant adeoque abripiantur à lupis illis; quin potiùs omnia perdere, vitam etiam ipsam paratus sit, quàm vt mortiferum peccatum, per visum v.g. gustum, tactum, aures, linguam, nutus, cogitationes committat; vel patiatur intellectum suum errore hæreseos, inuidiâ, auaritiâ vel simili vitio cæcari, aut voluntatem illicito amore ligari. Scimus quid euenerit Samsoni postquã se tonderi & in sinum Dalilæ reclinari ac sopiri passus est. Idem contingit ijs, qui rationem & mentem sibi adimi, voluntatemque inclinari ac sopiri muneribus, blanditiis, amoribus patiuntur. Cautiores & fortiores animarum suarum pastores fuerunt tres illi SS. pueri, qui maluerunt in rogum inijci, quàm stolido errore adorare statuã Nabuchodonosoris, Dan. 3. Susanna, quæ maluit incidere in manus improborum, quàm eisdẽ prostituere corpus & pudicitiam suam, Dan. 13. Septem fratres Machabæi, qui maluerunt exquisitissimis necari tormentis, quàm contra leges patrias gustum suum polluere carnibus porcinis, 2. Machab. 7. Ita omnes SS. Martyres, quorum vna ea vox ad Tyrannos fuit: *Cruciate, torquete, damnate, atterite nos. Probatio est enim innocentiæ nostræ iniquitas vestra;* apud Tertull. apol. vlt. Nostro sæculo tales erant Thomas Morus Angliæ Cancellarius, Ioannes Roffensis Episcopus alijque plures Abbates & Monachi, qui manus potius carnifici dare, quàm ad impium Regis Henrici decretum subscribendum applicare eiusque errore & Schismate inuolui voluerunt. Cogitet vnusquisque oues prædictas suas esse, ideoque non relinquendas hosti; cogitet se pastorem earum à Deo constitutum, cui strictam reddere rationem debeat; cogitet se eas, si seruet, in vitam æternam beandas seruare; sin perdat, cruciandas in gehennam mittere.

F. V. *Pro ijsdẽ pugnet.*

QVINTO. Bonus pastor pugnat pro suis ouibus contra lupos; Mercenarius autem videns veniente lupum dimittit oues & fugit. Bonus eiusmodi pastor fuit Dauid, qui vt ipse testatur 1. Reg. 17. si quis ipsi aries è grege raperetur ab vrso vel Leone, persequebatur illos & percutiebat, eruebatque illum de ore eorum; & si illi consurgerent in eum apprehendebat mentum eorum & suffocabat eos. Melior adhuc Dauide pastor, Christus per Dauidem

 præfi-

præfiguratus; qui pro ouibus ſuis, diſcipulis aliiſque ſtrenuè pugnauit orando, diſputando, patiendo; eruitque eos ex ore lupi infernalis, vti Petrum, quærendo eum oculis ſuis poſt negationem: Thomam euocando eum ad ſui contrectationem: Magdalenam, Publicanos alioſque peccatores, quos à Dæmone ligatos, ſoluit & abſoluit, defenditque contra obtrectatores Phariſæos, efficacibus rationibus percutiendo ora illorum, adeoque ſuffocando; denique pro noſtrum omnium liberatione pugnauit in cruce vſque ad ſanguinem & necem. Hunc igitur paſtorem imitari quiſque ſtudeat & Primo ingruente tentatione armet ſe virtutibus illi contrariis, ſuperbiam humiliatione, gulam ieiunio, libidinem flagellis & ciliciis, auaritiam eleemoſynis oppugnet; in omnibus denique orationem adhibeat. Sola carnis peccata fuga vinci debent, quia quò diutius mens in ijs defigitur, eò fortiùs accenditur. Qui hac ratione pugnat, percutit hoſtem.

1\.

2\. Secundo. Perſequebatur hoſtem pergendo in ſolitis ſuis exercitiis ſpiritualibus nec quidquam de ijs remittat, nec de vetere inſt tuto ac propoſitis aliquid immutet. Vt enim Dæmon nil aliud lucri à nobis ferat, ſatis illi ſuperque eſt nos ad tempus interturbaſſe. Aqua turbida nihil repræſentat, limpida verò & tranquilla minimos etiam lapillos oſtendit. Tentatio perturbat hominem & ineptum reddit ad res ſuis momentis ponderandas iuxta id Pſal. 36. *Comprehenderunt me iniquitates meæ & nō potui vt viderem* Denique perſequetur hoſtem, qui otium vitabit & ſemper occupatus à dæmone inuenietur.

3\. Tertio. Apprehendat mentum lupi eumque ſuffocet, reſiſtendo tentationum initiis. Ita ſuffocatur ignis antequam graſſetur & creſcat in incendium, dum exorienti exitus & ſpiracula omnia præcluduntur; non item vbi flamma exitum & vires acquiſierit. Facilè defenditur ciuitas, antequam hoſtes eam ingreſſi ſint, qui vbi introierunt & in ea ſedem ſuam firmarunt, inde non niſi cum maxima difficultate poſſunt expelli. Saxum, cum in montis vertice iacet, facili negotio ibi detineri poteſt, ne cadat; vbi verò iam cadere cœpit & in motu eſt, vix magnis viribus retinetur. Ita cogitationes malę facilè reprimuntur, ſi initio ſtatim ijs occurratur antequam radices agant. Modus ad hoc conueniens eſt mentem citò aliò deflectere, v.g. ad meditationem mortis vel inferni: vel ſtatuere ſe coram imagine Chriſti crucifixi & contemplari vulnera, dolores ac riuos ſanguinis eius, denique cogitare, hæc eum ideò pertuliſſe, vt deſtrueret peccatum; proinde totis viribus vitanda impoſterum peccata.

Sed vereor Auditores ne dum iſta doceo, in pleriſque operam ludam. Quot enim putatis eſſe, qui hanc doctrinam capiant ſibique applicare ſtudeāt? Et tamen niſi dicta ratione pugnemus pro noſtris ouibus, non paſtores, ſed mercenarij erimus, qui lupo aduentante fugiunt & derelinquunt gregem; audiemuſque id Zach. 11. *ô paſtor & Idolum derelinquens gregem!* Et quid fiet huiuſmodi paſtori ligneo & fictitio? Idem omnino quod gregi, quem lupi dentibus reliquit. Et quid tali gregi? Audiatur pſaltes Pſ. 48. *Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos.* Sæuiet ibi mors ſeu plaga in ſingulas illas oues miſerè derelictas, in intellectum, voluntatem, memoriam: in affectus & paſſiones; in ſenſus tam internos, quam externos: in membra denique omnia. Sicut econtra, ſi has oues noſtras bene cuſtodierimus; ſentiemus eas in cœlo ſingulas ſingulis beari gaudijs: quæ nobis tribuat Deus.

CONCIO VI.

SIGNA OVIVM CHRISTI SEV PRÆDESTINATORVM.

I. *Manſuetudo.*
II. *Patientia.*
III. *Eleemoſynæ ſtudium.*
IV. *Pœnitentia & mortificatio.*
V. *Appetitus verbi Dei.*
VI. *Frequens & debitus vſus ſacramentorum.*
VII. *Timor & fuga peccati.*
VIII. *Studium orationis.*
IX. *Humilitas.*

THEMA.

Cognoſco oues meas. Ioan. 10.

A. REfert Ludouicus Bloſius in appendice de quatuor ſanctis fœminis, Sanctam Virginē Mechtildem, cum feriâ quartâ poſt diem paſchæ inchoaretur Miſſæ introitus: *Venite benedicti Patris mei*; ingenti & inuſitata lætitia repletam dixiſſe ad Dominum: *ô ſi vna eſſem ex illis benedictis, qui hanc dulciſſimam vocem tuam audituri!* Cui Dominus; *certò ſcias te vnam ex illis eſſe: & vt nihil dubites, ecce ego do tibi cor meum in pignus amoris.* A quo tempore cœpit mira lætitia & deuotione erga cor Chriſti affici: quæ etiam inſtante morte ſua audiuit ea Chriſti verba: *Veni benedicta patris, poſſide paratum tibi regnum à conſtitutione mundi.* Forſitan nos, Auditores, ſimilem cogitationem habuimus cùm audiuimus in hodierno Euangelio: *Ego ſum paſtor bonus & cognoſco oues meas.* O ſi ego eſſem vna de Chriſti ouibus? ô quàm lætum hoc eſſet nuncium, ſi & nos audire poſſemus, nos eſſe de illis ouibus & nomina noſtra ſcripta eſſe in libro vitæ? Certè S. Franciſcus cum à Deo per reuelationem didiciſſet ſe eſſe prædeſtinatum, per 8. dies quaſi extra ſe conſtitutus, cibi & precum horariarum oblitus, exultabat & dicebat: *Laudetur Dominus.* Sed paucis datum eſt vt eiuſmodi vocem audirent.

dirent. Habemus tamen aliqua non parua indicia, ex quibus probabiliter colligere possimus, eaque ex SS. script. & patribus, vtrum de ouibus Christi simus. Et quoniam Christus suos electos ouibus cōparauit, non obscurè insinuauit, fore nos de illorū numero, si habuerimus indicia illa, è quibus noscitur ouis. Audiamus.

B. I. *Mansuetudo.*

PRIMO. Agnoscitur ouis ex mansuetudine, quia sola ex animantibus omninò inermis est, nec vtitur aliquo defensionis genere; nec enim cornibus ferit, nec vnguibus lacerat, nec dentibus mordet, nec calcibus icit, quantumuis malè tractetur; quin etiam cum capris amicitiæ vinculo iuncta est. Ita etiam ouis Christi noscitur ex eo, si quis proximum suum etiam inimicum non contemptim tractet adeoque cornibus superbiæ non feriat, si vindictæ appetitu non laceret, si dentibus detractionis non mordeat, si dicta factaque eius non malè interpretetur, &c. Sic enim S. Bonauentura lib. de profectu religiosi dicit non esse euidentius prædestinationis argumentum, quodque hominē magis Deo assimilet, quàm mansuetum esse & patientem. Patet ex Matth. 6. vbi dicitur: *diligite inimicos vestros, &c. vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est.* Et: *beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur*; quod si filij, & hæredes. Vnde ibidem additur: *beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram,* scilicet viuētium seu cœlum, vt exponit Hieronymus. Quando Dauid à Saule ad necem quæsitus, pepercit Sauli in speluncâ, præscindens oram de chlamyde illius, cùm occidere eum potuisset; eamquè chlamydem ostendit Sauli deprocul & mansuetissimè locutus est, patrem eum vocando; videns Saul tantam Dauidis mansuetudinem, filium eum vocauit & fleuit conclusitque eum post se regem fore in Israël 1. Reg. 24. *Et nunc quia scio,* inquit, *quòd certissimè regnaturus sis & habiturus in manu tuâ regnum Israël.* Similiter etiam non vanè colligitur eum regnaturum in cœlo, qui mansuetudinem ouinam gerit in terrâ. Centurio videns inter alia prodigia Christi mansuetudinem in Cruce cùm orauit ad patrem pro inimicis, conclusit eum esse Dei filium debere: *Verè filius Dei erat iste.* Maximum enim hoc prodigium erat, quòd cœlum & terra & omnia propemodum elementa pro eo pugnarent, ipse interim nullum iracundiæ verbum promeret, sed insuper pro inimicis suis oraret quemadmodum agnoscit S. Bern. serm. de pass. dom. Quoniam igitur per mansuetudinem proximè accedimus ad Deum patrem, *qui solem suum oriri facit super bonos & malos:* eiusque filium, qui in cruce cùm malediceretur, non maledicebat, sed vt agnus mansuetissimus tacebat: fieri facilè non potest, vt ab eius gloriâ excludamur, si mansuetudine excellamus.

C. II. *Patiētia.*

SECVNDO. Ex patientia, quia ligari & tonderi se patitur, nec repugnat sicut canes & feles. Siue ad pascua ducatur, siue ad macellum, æquo fert animo, nec vociferatur veluti porcus cum iugulatur. Ita etiam ex patientia tribulationum agnoscitur hæres cœli. Testatur id primo Apostolus ad Hebr. 12. dicens: *quis enim filius quem nō corripit pater? Quòd si extra disciplinam estis: ergo adulteri* (græcè, *nothi*, id est, spurij) *& non filij estis.* Testatur S. Chrysost. *siquidem videris virtutis studiosum,* inquit orat. 3. de Lazaro, *innumeris tamen affligi molestiis beatum hūc puta, vt qui commissa peccata hîc diluat & illic paratam habeat mercedem.* Cui tamen addendum est: si is tribulationes patienter toleret. Nam alioqui videmus non solùm bonos sed etiam impios tribulari: non tamen eodem modo ab vtrisque tribulationes sufferri. *Nec enim magis aliud iniustos & iustos discernit,* ait S. Gregor. serm. 3. de bono patientiæ, *quàm quòd in aduersis iniustos per impatientiam cōqueritur & blasphemat, patientia autem iustos probat.* Cùm ollam fictilem examinare volumus, digito eam pulsamus & siquidem hiulcum edit sonum, fractam colligimus: sin verò obtusum, integram. Denique vti *vasa figuli probat fornax: sic homines iustos tentatio tribulationis,* ait Ecclesiasticus c. 27. nā vas testeum probum, in igne solidatur: improbum verò crepat & dissilit. Vnde S. August. in Ps. 60. ait: *Videte ergò paleæ, videte & vos qui aurum estis: in eodem igne palea fumat, aurum rutilat; in eadem afflictione improbus blasphemat Deum aut accusat, patiēs laudat & ex ipsis aduersis vires sumit, vti ignis qui flatu impetitur, & crescit atque vnde extinguendus creditur, inde roboratur.* Triticum ventilatum persistit, paleæ auolant. Vis scire num pertineas ad triticum, in horreum Domini congregandum, an ad paleas igne comburendas? Vide num in tribulatione persistas patienter, an verò auoles per impatientiam.

D. III. *Eleemosynæ studium.*

TERTIO. Ea multiplici suâ vtilitate; pascit enim homines carne sua, potat lacte, vestit lanâ adeoque Euangelicam implet legem prout dixit aliquando S. Martinus de oue quæ tondebatur, quia duas tunicas habens, dat vnam non habenti. Sic etiam oues Christi agnoscuntur ex liberalitate, si pascunt esurientes, si potum dant sitientibus, si vestiunt nudos. Hoc enim expresè habetur Psal. 40. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die malâ liberabit eum Dominus.* Et Tob. 4. *Eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat & non patietur animam ire in tenebras.* Ratio quia talis facit sibi debitorem Deum; siquidem ipse dixit: *quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis.* Adhæc, quia fieri vix potest vt tot vota pauperum sint inania, quibus ipsi toties precantur ęternam retributionem largientibus sibi eleemosynā; perpetuò enim dicūt: Gott vergelts; Geb euch Gott darfür den Himmel, &c. Vota autē & orationes pauperū efficacissimæ sunt apud Deū iuxta Ps. 9. *desiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Vnde Hier. in ep. ad Nepotian. ait: *nunquam memini me legisse, mala morte defunctum, qui libenter opera charitatis exhibuit. Habet enim multos intercessores, & impossibile est, multorū preces non exaudiri.* hæc ille.

Quare si vis aliquod præsagium salutis tuæ, dicam tibi, quemadmodum Cyngari solent vaticinari; longè tamen veriùs. Iubent illi aperiri manum & enunciant inde futura. Aperi & tu manum pauperi, da frequentes & largas eleemosynas, & saluus fies. Sic enim Deut. 15. dicitur: *Aperies manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terrâ.* subditque paulò infra: *Dabis ei nec ages quippiam callide in eius necessitatis subleuandis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore.* Exemplum refert Ven. Beda de S. Osvvaldo Anglorum Rege lib. 3. hist. Angl. c. 6. qui cùm assidente sibi Aidano Episcopo, discum argenteum cum dapibus sibi appositis, iussisset efferri pauperibus, præ foribus expectantibus: Episcopus manum eius apprehendens dixit: *nunquam inueterascat hæc manus.* Quod & factum. Rege enim in prælio interfecto, manus illius à corpore resectæ repertæ sunt, quæ deinceps semper incorruptæ permanserunt & asseruatæ sunt in regiâ ciuitate. Quo exemplo ostendit Deus, non perituros eos, qui liberales sunt erga pauperes, sicut & istæ manus à putredine immunes fuerunt.

E. IV. *Pœnitẽtia & mortificatio.*

QVARTO. Ex lanâ & pelle villosâ: Ita ouis Christi censetur, qui *mortificationem* IESV cum Apostolo 2. Cor. 4. *semper in corpore suo circumfert:* & pœnitentiæ pellem quam Adamo peccatori induit Deus, nunquam deponit, saltem quoad habitum. Talis est, qui quoties recordatur preteritorum peccatorum suorũ, toties ingemiscit aut tundit pectus, semperque putet sibi adhuc superesse, quod fletu puniat, quod ieiunio, oratione & eleemosyna diluat. Tacitè hoc innuit Dominus Matth. 11. cùm dixit: *Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Quasi à contrario dicere voluerit, quod S. Chrysost. hom. 29. in ep. ad Hebr. addit: *qui ergò talia vestimenta non habent, in cœlis sunt.* Itaque qui delicatè viuunt & pœnitentiam auersantur ac mortificationem, mundo seruiunt: vestiti verò cum Ioanne pilis camelorum & qui assuescunt operibus pœnitentiæ, ad aulam cœlestem pertinent. De S. Augustino dixit quidam Episcopus lib. 3. confess. c. 12. fieri non posse, vt filius tantarum lachrymarũ periret; quod pro eius conuersione & salute toties flere soleret eius mater; quanto securiùs idipsum dici potest de eo qui propria peccata assiduè deflet & in seipso punit? sicut enim aquæ salsæ maris non facilè sinunt perire nauem, ob suam densitatem; sic lachrymæ pœnitentiæ non sinunt mergi hominem: quia ex amaro & Deum amante corde proficiscuntur.

F. V. *Appetitus verbi Dei.*

QVINTO. Ex salis appetitu, auidè enim salem comedit & ex eius frequenti comestione fæcundior fit. Similiter oues Christi agnoscuntur ex eo si salem appetant doctrinæ salutaris, & verbi Dei præcones, de quibus Matth. 5. dicitur: *Vos estis sal terræ;* libenter audiant. Ita Ioan. 8. dominus dixit: *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Et Ioan. 10. *oues meæ vocem audiunt, & sequuntur me: & non peribunt in æternum,* &c. Quanquam non sufficit crebrò tantùm audire verbum Dei: sed præterea audiendum est cum gustu, sine tædio, licet diutiùs prolongetur, sine satietatis limite, cum ruminatione eiusdem & vsu; hæc enim omnia & ouis facit. De hoc S. Augustin. in Psalm. 118. ait: *Mens prædestinati diuina & sacra cupide anhelat, seponi iubet negotia, ludos abrumpi, epulas etiam quandoque deseri præcipit, ad templum, ad concionem vrget, nec excusationes admittit, pluuium cœlum non metuit, serenum etiam negligit, aprico & campis templorum fornices præponit, satagit audire, nec satiatur auditis.* hæc ille. Sic audierunt verbum Dei Act. 13. *quotquot præordinati erant ad vitam æternam,* quando audientes id gẽtes *gauisa sunt & glorificabant verbum Domini & crediderunt,* ait Lucas. Sic Magdalena, quæ à pedibus domini auelli non poterat: sic Deipara Virgo, quæ *conseruabat omnia verba hæc in corde suo.* Terra bona illa fuit, quæ semen accepit & fructum tulit. Hi sunt qui *audiunt cum gaudio & retinent in corde bono & optimo & fructum afferunt in patientiâ,* ait Dominus Luc. 8. Vis ergò indicium aliquod prædestinationis tuæ? vide num cum gaudio, gustu & fructu audias verbum Dei. Refertur à Ioann. Griths serm. Quad. in Dom. Pasch. ex lib. ænigm. Salomonis, inter alia proposuisse Reginam Saba Salomoni duos flores simillimos, vnum naturalem, alterum artificialem; ad discernendum. Salomon cùm simillimos eos videret, iussit eos teneri à puero vnum in dextrâ, alterum in sinistrâ & hinc dimitti apes, illinc muscas. Tunc muscæ insederunt artefacto flori, apes naturali vt inde mel cõficerent. Video ante me multos auditores, sed alij sunt flores veri in horto Christo, alij fictitij: nec possum ego discernere inter illos, sed quilibet in seipso potest, dum ego hic dimitto apes, id est, monita salutis: & diabolus alibi muscas, id est, cogitationes terrenas & inutiles. Si enim super cor tuum requiescat verbum Dei & inde succum bonarum cogitationum exsugat ad mel bonorum operum conficiendum: salua res, flos verus es, ouis es; sin vero muscæ sub concione cor tuum obsidere & perambulare soleant: fictitius es, hædus es. Rationem quæris? dulce est vnicuique & iucundum audire de patriâ suâ, ad quam repedare, vel de regione, in quam proficisci desiderat: de eâdem sermones misceri libenter audit, interrogat, fabulatur. Sic Israëlitæ super flumina Babylonis sedentes, semper suspirabant ad patriam Psalm. 136. & per hoc commonstrabant se ciues Ierosolymæ, non Babylonis esse.

G. VI. *Frequẽs & debitus vsus sacramẽtorum.*

SEXTO. Ex pastu, quia auidè valdè & quasi insatiabiliter præsertim ingruente pabulatur hyeme, vt refert Sanctus Ambrosius in hexam. quasi sciens paulò post herbas frigore adurendas. Ita ouis Christi dignoscitur ex frequenti vsu Sacramentorum Confessionis & Eucharistiæ. Confessionis quidem, quia cum pœnitentia sit secunda post naufragium tabula, perire nequit, qui tabulæ illi firmiter

firmiter semper adhæret, vel post naufragium statim eam arripit. Ast vbi eam dimiserit & inceperit propriis manibus natare, iam res periculo plena est. Nec poterit homo sine pœnitentia diu saltem durare & incolumis persistere in hoc mundi pelago, quia plerique diu non sunt sine crimine. Hoc videns seruator noster, non dixit: nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis; sed, *nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*, Luc. 13. Vbi ergò quis habet & retinet semper pœnitentiam, securus est de salute, nec facilè contingere potest vt illius domum reperiat DEVS immundam, qui frequenter eam scopis mundare solet, nec leues quidem in eâ sordes tolerare potest. Communionis verò: quemadmodum enim qui ex arbore vitæ in paradiso subinde comedissent, semper vixissent: ita qui dignè frequentant communionem, mortem non gustabunt in æternum. Vnde Augustinus de quarta feria cap. 6. ait: *Vt pulchra permaneas, ô anima Christiana, carnem Christi quotidie manducabis: vt vitam æternam habeas sanguinem eius potabis: Vide ne mensam hanc deseras.* hæc S. Augustinus. Huius rei figuram exhibet panis ille subcinericeus, in cuius fortitudine Elias ambulauit vsque ad montem DEI Oreb, 3. Reg. 10. Quod si igitur auidè comedas herbas horum Sacramentorum, dum nunc pascua durant, antequam veniat hyems mortis, vbi herbæ illæ non erunt ampliùs, indicium præbes tuæ prædestinationis.

H. VII. *Timor & fuga peccati.*

SEPTIMO. Ex timiditate & pauore, quia non tantùm lupum timent, sed etiam omnem luporum speciem, & qui lupis aliquantum similes sunt. Ita & oues CHRISTI noscuntur ex timore & fugâ peccatorum & quidquid peccati speciem repræsentat. Hinc Salomon Prouerb. 28. dixit: *Beatus homo, qui semper est pauidus.* Qui castello suo semper adhibet vigiles, noctu & interdiu, tempore pacis & belli, omnesque intrare volentes examinat, non facilè perdet munitionem illam. Et tu si timorem DEI adhibeas semper portis sensuum & appetituum tuorum; si omnia obiecta examines, & iuxta consilium Apostoli, abstineas te *ab omni specie malâ.* 1. Thessa. 5. non facilè perdes Dei gratiam.

G. VI. *Frequẽs & debitus vsus sacramẽtorum.*

Deinde si enarrauerit ouicula & gregem suum perdiderit, nullibi quiescit, sed continuò balans hac illac discurrit & ad vocem vel intuitum gregis aut matris festinanter accurrit. Similiter etiam oues CHRISTI, cùm fortè in peccatum lapsæ sunt, quietem non habent: timent semper cum sancto Iob, *quasi tumentes super se fluctus*, DEVM eiusque iudicium: & ideò citò quærunt media ad resurgendum & oblata mox arripiunt. Vnde peccant quasi secundum superficiem tantum: reprobi autem secundum omnem dimensionem, qui longissimè à DEO alienantur. Illi in faciem cadunt, & quorsum cadant agnoscunt ideoque manibus se iuuare possunt citoque resurgere conantur: isti verò retrorsum, quemadmodum cohors illa CHRISTVM comprehensura in monte Oliueti, Ioan. 18. qui quò cadant non agnoscunt, ideoque nec resurgere adlorabant. Priori modo videtur enarrauisse Dauid, qui dixit: *quoniam iniquitatem meam ego cognosco & peccatum meum contra me est semper*, Psalm. 50. Vnde per orationem laborauit emergere, cum dixit Psalm. 118. *Erraui sicut ouis quæ periÿt, quære seruum tuum.* Denique audita Dei vocatione per increpationem Nathan, statim ad DEVM rediit per pœnitentiam: cùm contra Saul multis minis & plagis reduci non potuerit. Sic Petrus solo Christi intuitu permotus post negationem ad se rediit & in lachrymas resolutus est, *sicut fluit cera à facie ignis*: cùm contrà Iudas nec beneficiis nec amicissimis verbis, nec minis denique reuocari potuerit. Quin etiam in ipso peccato persistens prædestinatus præsefert quandam virtuosi hominis speciem & nobilitatem, adeoque vestigia suæ prædestinationis; inclinatur enim adhuc ad virtutem, delectatur & afficitur rebus diuinis, detestatur vitia, displicent ei iniquitates, placet virtus, &c. Et sicut nobilis filius per infortunium depaupertatus & humili seruitio addictus verbi gratia ferro cudendo: inter ipsos carbones & sufflatoria præfert adhuc nobilitatis suæ indicia. Sic Dauid etiam in statu peccati adhuc constitutus 2. Reg. 12. Zelum iustitiæ monstrat, reum mortis exclamando eum qui abstulit pauperi ouem.

I. VIII. *Studium orationis.*

OCTAVO. Ex crebro balatu: sic ouis Christi & prædestinatus ex studio orationis, si iuxta præceptum Apostoli *sine intermissione* oret, hoc est, frequenter & quandocunque fert occasio & necessitas, manè cum surgit, vesperi cùm it cubitum: ante & post cibi sumptionem, ante & post opus, præsertim difficile. Sic enim & ouis antequam humi decumbat, priùs in genua se curuat: Similiter antequam resurgat prius in genua se erigit. Agnellus etiam dum fugit, plerumque genua flectit. Quisquis igitur hunc precum spiritum habet, fiduciam ad Deum habeat, quòd sit prædestinatus. Sic enim intelligit S. Augustin. illud psalmi 65. *Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me*; quasi hoc sit certum perseuerantiæ argumentum, si ab oratione non cessemus. *Cùm videris*, inquit, *non à te amotam deprecationem tuam, securus esto quia non est à te amota misericordia eius.* Idque optimè concludit; quibus enim Deus mandat vt semper orent & simul dat spiritum semper orandi & petendi perseuerantiam misericordiæ diuinæ vsque ad finem: sine dubio non amouet ab illis misericordiam suam, sed misericorditer facit eos perseuerare vsque in finem. Si quis ex nobis mandaret homini pauperi, vt à se quotidie peteret eleemosynam, non posset iuste negare petenti quotidianam eleemosynam. Sic omninò liberalissimus Dominus qui dixit; *oportet semper orare & non deficere*; & qui donat amicis suis voluntatem semper orandi & orandi sicut oportet, sine dubio exaudiet eos & conseruabit illis

bitillis misericordiam suam, donec in cœlesti patriâ coronet eos. Cui accedit studium frequentandi templum; si enim Christus duodennis in templo repertus dixit parentibus suis: *Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse?* an non idem de filijs Dei adoptiuis dicere licebit? scilicet si filij Dei sunt, nonné libenter in domo patris sui morabuntur? Et si libenter in eâ morantur, nónne indicium præbent, quod sint filij Dei?

Speciatim verò cultus Deiparæ Virginis, prædestinationis aliquod indicium esse non immeritò asseritur à B. Alano l. de Psalt. Virg. c. 11. cùm ait: *Habentibus deuotionem ad hanc* (Deiparam) *signum est ordinationis & prædestinationis permagnum ad gloriam.* Colligitur hoc etiam ex varijs epithetis illius. Vocatur enim communiter *stella maris*; per hanc autem diriguntur nauigantes, ne à portu errent, sed fœliciter appellant. *Vallum fidelium*, à B. Ephrem in orat. ad Virg. *Commune mundi propitiatorium ib.* & ab Andr. Cret. serm. de assumpt. Virg. &c. Colligitur ex figuris. Ipsa enim est *virga de radice Iesse*, Isa. 11. Virga autem Assueri Regis ad aliquem protensa & ad osculum porrecta, signum erat regiæ clementiæ & securitatis vitæ: auersa verò signum auersationis & mortis, Esth. 4. & 5. Ipsa est *arca fœderis*: arcam autem quia portauerat Abiathar summus Sacerdos, vitam & salutem impetrauit à Salomone, licet alioquì vir mortis esset quòd conspirasset contra Salomonem, 3. Reg. 2. Portant verò spiritualiter arcam illam, qui singulari deuotione Mariam colunt. Ipsa est *Iris & arcus cœlestis*, signum fœderis inter Deum & hominem; siquidem eius interuentu pax inter Deum hominemque firmata est. Ipsa est *Esther*, cuius gratiâ & cum quâ etiam pedissequæ eius, vestem reginæ defluentem portantes, ad conspectum regis venire poterant.

K. IX. *Humilitas.*

NONO. Ex humilitate, nam humili gressu incedunt & capras etiam in viâ sequuntur: neque etiam erigunt se in pedes ad depascendas frutices, vti capræ, sed in terrâ manent. Pari modo *signum electorum est*, inquit D. Ambrosius in apologiâ de Dauid c. 9. *malè de se sentire & vulnus suum agnoscere.* S. Greg. l. 34. moral. c. 21. ait: *Quia redemptor noster corda regit humilium & Leuiathan Rex dicitur superborum, apertè cognoscimus, quòd euidentissimum reproborum signum est superbia, & contrà humilitas electorum.* Atque hæ sunt notæ quæ quadantenus ostendunt, quinam ex electis sint. Superest nunc vt ouium naturam imitemur. Audiamus Thomam de Kempis de Imitat. Christi lib. 1. c. 25. *Cum quidam, inquit, anxius inter metum & spem frequenter fluctuaret & quadam vice mœrore confectus in Ecclesiâ ante quoddam altare se in oratione prostrauisset, hæc inter se reuoluit dicens: ô si scirem quòd adhuc perseueraturus essem! statimq́; audiuit intus diuinum responsum: Quòd si hoc scires, facere velles? fac nunc quod tunc facere velles & bene securus eris. Moxq́; consolatus & confortatus diuinæ se commisit voluntati: & cessauit anxia fluctuatio, noluitq́; curiosè inuestigare vt sciret quæ sibi essent futura. Sed magis studuit inquirere quæ esset voluntas Dei beneplacens & perfecta ad omne opus bonum inchoandum & perficiendum.* Quando igitur scimus quid nobis faciendum sit, vt simus oues Christi, faciamus ea nunc, quæ aliquando in articulo mortis vellemus nos fecisse.

CONCIO VII.

SIGNA REPROBATIONIS.

I. *Facilitas peccandi lethaliter.*
II. *Dilatio continua pœnitentiæ.*
III. *Fastidium verbi Dei.*
IV. *Tædium orationis.*
V. *Terrenarum rerum appetitus & sitis.*
VI. *Nimia prosperitas sæculi.*
VII. *Odia & inimicitiæ tenaces.*

THEMA.

Cognosco oues meas. Ioan. 10.

A.

TAmetsi Christus pastor noster bonus cognoscit oues suas, quas cœlo vult inferre: nos tamen eas non cognoscimus: neque solùm alios vtrum oues Christi sint, sed nec ipsi nos: testante Ecclesiastico, cùm dixit c. 9. *nescit homo vtrum amore an odio dignus sit.* Nec cognoscemus nisi in iudicio, quando segregabit Christus oues ab hædis. Ergò nunc inter oues Christi etiam hædi sunt, qui tamen sæpe oues putantur. Quantum igitur, Charissimi, timere semper debemus? quàm solicitè semper salutem nostram operari? nam vt S. Augustinus l. de ouibus c. 10. ait: *Ouem te putas: hircum te fortè Deus nouit.* Et ob id B. Aloysius Bertrandus semper amarè flebat dicens: *Cur non amarissimè fleam, cùm non certò sciam, an æternæ salutis compos sim futurus?* vt in eius vitâ F. M. Iustinianus c. 4. refert. Quemadmodum verò hac in re nihil prorsus certi scimus: ita probabilia habemus indicia, quibus hædos ab ouibus dignoscamus, vt ita nobis cauere & gregem hædorum fugere possimus, & ne pusillanimes fiamus. Ideò sicut electos oues, ita præscitos hædos nominat Dominus Matth 25. vbi Chrysostomus ait: *Mores vtriusque partis aperiuntur, cùm alij hædorum, alij ouium nuncupatione nominantur.* Non enim electos ouibus, reprobos hædis comparâsset dominus, nisi hæc animalia typus essent vtrorumque. Vidimus priore concione signa & proprietates ouium, videamus nunc hædorum seu hircorum.

B. I. *Facilitas peccandi lethaliter.*

PRIMO. Hædi seu capri (hos enim distinguit ab ouibus Christus) proni sunt ad nocendum hortis & arboribus; facilè enim transiliunt septa & vastant quidquid occurrit tenellorum arbustorum. sic qui facile lethaliter delinquunt sine doloris sensu aut conscien-

conſcientiæ remorſu, adeoq; proni ſunt ad transgrediendum Dei leges abſque timore, oſtendunt ſe eſſe hædos vti ſentit vir illuminatiſſimus Ludouicus Granatenſis. *Reprobationis ſignum mihi certum videtur*, ait, *facilitas lethaliter peccandi, ſine doloris ſenſu.* Scribit Diodorus Siculus l. 2. de patre qui vnum tantùm habebat filium, duos verò ab vxore adulterâ ſuppoſitos. Hic cùm moriens legitimum ſuum filium inſtituiſſet hæredem, qui tamen neſciebatur è tribus quis eſſet, Iudex decreuit vt qui iaculo cor patris propriùs attingeret, hæres eſſet. Ergò ſpurij duo admodum expeditè ſagittas eiaculati ſunt & patrem feriêre: tertius verò nequaquam adigi poterat vt patrem iaculo peteret, quòd hoc ſibi piaculo duceret. Vnde collegit Iudex, hunc eſſe verum filium, eique addixit hæreditatem patris. Simili ratione colligere poſſumus, qui ſint filij Dei, qui non. Nam *filius honorat patrem*, ait Dominus Malach. 1. *& ſeruus Dominum ſuum: ſi ergò pater ego ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus?* Quare ſiquis abſque doloris ſenſu facilis eſt ad feriendum Deum lethalibus peccatis, oſtendit ſe non eſſe filium; vti contrà filium ſe demonſtrat, qui ad peccandum difficilis eſt, peccare horret, & ſi quando delinquit, non abſq; doloris ſenſu. Quid aliud agit homo, cùm peccat: quàm quòd iaculo, quantum in ipſo eſt, petit & configit Deum? Vnde Malach. 3. ait Dominus; *Quia vos configitis me*; peccatis ſcil.

C. II. *Dilatio continua pœnitentia.*

SECVNDO. Hædi ſemper fætent. Ita qui peccatis obnoxij pœnitentiam ſemper differunt nec properant ad lauacrum, neque poſteà ſe emendant, hædos ſe oſtendunt. Audi S. Iſidorum: *Pigritia*, inquit, *& indies pœnitentiam differre, ſignum manifeſtum reprobationis eſt.* Colligo hoc ex Apoc. 2. vbi de perverſâ quadam Iezabele ait: *Dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere à fornicatione ſuâ. Ecce ego mitto eam in lectum*, hoc eſt, in infernum, vt exponunt Beda, Rupertus & Richardus de S. Vict. iuxta illud Eſa. 14. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum: ſubter te ſternetur tinea & operimentum tuum erunt vermes.* Vel lectus ille ſignificat ſecuritatem, ſecundum Primaſium & Anſbertum: ita vt dimittatur illa Iezabel in lecto impœnitentiæ ſuæ ſuauiter decumbere, nec excitetur à Deo plagis aut clamoribus: donec omninò obdormiat ad mortem æternam. Electi cùm in peccato hærent, quaſi in ſcamno iacent, quia requiem non habent, ſtimulantur à conſcientiâ & ideò ad Dei vocem citò excitantur, nec facilè negligunt occaſiones pœnitentiæ ſibi oblatas. Ita Thomas, qui per octiduum manſit in incredulitate, ſtatim ad primam Magiſtri vocem cum gaudio & fide exclamauit: *Dominus meus & Deus meus.* Petrus ad reſpectum Chriſti quamprimum recordatus verbi diuini, *egreſſus fleuit amarè.* Dauid ad primam increpationem prophetæ, pœnituit & dixit: *Peccaui Domino.* Contrà verò dati in reprobum ſenſum ſuauiter velut in lecto dormiunt in peccatis, nec facilè excitantur oblatis ſibi pœnitentiæ occaſionibus & incitamentis, ideoque tandem pereunt. Sic Pharao tot ſignis & plagis non eſt excitatus. Sic Iudas tot domini beneficijs, comminationibus & ſuauiſſimis illis verbis: *Amice ad quid veniſti?* admonitus: immobilis & pertinax manſit in propoſito: atque ita vterque perijt.

Idem iudicium eſt de ijs qui ſe non emendant. Sic enim S. Gregorius in cap. 5. Iob, ait: *reproborum eſt proprium ſemper praua agere & nunquam quæ egerint, retractare.*

D. III. *Faſtidiũ verbi Dei.*

TERTIO. Vti ouium eſt manere in iiſdem paſcuis: ita hircorum & caprarum non manere, ſed diſcurrere huc illuc. Item vti ouium eſt, herbas ad radicem vſque decerpere: ita hircorum & caprarum, extremitates tantùm frondium carpere. Similiter qui verbum Dei obiter & carptim audiunt, vel omninò audire faſtidiunt; quiq; ad verba tantùm, non ad rem attendunt: diſcurrunt de vno concionatore ad alium merâ ex curioſitate, ad hædos pertinere dignoſcuntur. Audi Bern. ſerm. 1. in ſeptuag. *Nonnullos ſic interdum audientes inuenies*, inquit, *ac ſi nihil omninò ad eas pertineant, quæ dicuntur: non intrare cor ſuum, non diſcutere mores ſuos, non cogitare ne fortè quod audiunt, dictum ſit propter eos. Magis autem ſi fortè ſermo Dei viuus & efficax (qui ſuo & non eius qui loquitur, arbitrio fertur, quocunque voluerit) ſi inquam manifeſtè aduerſus vitia illa proceſſerit, quibus ſe ſe illi ſentiunt obligatos, diſſimulant & auertunt oculos cordis, aut qualibet adinuentione palliant vitia & ſeducunt miſeri ſemetipſos. In his ergò ſalutis ſigna non video, magis autem vereor, ne fortè proptereà non audiant verbum Dei, quia non ſunt ipſi ex Deo.* ſic Bern. Idem de audientibus ſed non retinentibus verbum Dei aſſerit S. Gregorius hom. 15. in Euang. *Cibus mentis eſt ſermo Dei*, inquit, *& quaſi acceptus cibus ſtomacho languente reijcitur, quando auditus ſermo in ventre memoriæ non tenetur: ſed quiſquis alimenta non retinet, huius profectò vita deſperatur.* Sic ille. Ratio, quia magis periculoſa eſt animæ ſubtractio verbi DEI, quam corpori ſubtractio & defectus ciborum corporalium, vt patet Amos 8. *Mittam famem in terram* (ait Dominus) *non famem panis, ſed audiendi verbũ Domini.* At de pane corporali dixit Dominus, Marci 8. *Si dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in viâ.* Multò ergò magis deficient in viâ, qui ieiunant à verbo Dei. Deinde hi oſtendunt, ſe non deſiderare aut quærere cœlum; quia ſicut qui nihil deſiderat ſcire de terrâ ſanctâ & Ieroſolymis, eo ipſo oſtendit ſe non cogitare illuc aliquando proficiſci: ita qui non curat audire ſermones de cœlo & itinere cœleſti: oſtendit ſe eò non tendere. Vnde Ioan. 3. ait Baptiſta: *Amicus ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi.* Ergò qui non gaudet ad vocem ſponſi, amicus eius non eſt.

E. IV.

QVARTO. Vt oues crebrò & multum balant, ita raras edunt voces hædi. Similiter qui exoſum habẽt

Tædium orationis. orandi studium & à se ablegant (tametsi fortè in solennitatibus aliquid eiaculantur precatiunculæ & vnam alteramué vocem edunt) de hædorum numero videntur esse. Quemadmodum enim artifex, quando vendit instrumenta suæ artis vel aliâ ratione perdit, se & familiam suam sustentare nequit, sed cogitur mendicare vel fame interire: ita qui seponit orandi studium, breui ad eam redigetur inopiam, vt nec ipse vitam animæ suæ sustentare, nec alijs vitam spiritualem suppeditare queat; siquidem oratio est commune & generale instrumentum hominis Christiani ad omne opus bonum rectè exercendum necessarium. Quando lupus ouem tenet apprehensam faucibus, absque dubio eam perimet, quia non habet ouis, quo auxilium inuocet. Ita tenuit latronem malum, qui si vel vnum *memento* ad Christum effudisset, nequaquam perijsset. Bonus autem cùm cæteroquì ligatus, solâ verò linguâ liber Christum orauit, eum auxiliatorem habuit. O infœlix latro! si modò aperuisses os & optimum orasses Dominum: quàm libenter tibi ignouisset? sed tantus fuit in faucibus à tartareo illo lupo.

F. V. *Terrenarum rerũ appetitus & sitis.* QVINTO. Hædorum seu caprorum pili omnes pendent deorsum, nulli eriguntur sursum: quod nequaquam cernitur in ouibus. Ita illi, quorum cogitationes & desideria ad sæcularia propendent, ad cœlestia non eriguntur, ostendunt se pertinere ad hircos. Audiatur S. Gregorius moral. l. 8. c. 41. *Electorum animæ*, inquit, *ad cœlestia eriguntur, reproborum verò ad terrena; vt quòd ferrum mox ad magnetem aduolat, cognationem quandam alterius cum altero significat; & quòd naphta bituminis quoddam genus, citissimè ad visum ignem inflammatur, signum est igneæ cuiusdam in ipso naturæ: sic cœlestis cuiusdam originis & iuris in ciuitate Dei & beatorum habendi quoddam indicium est, sæpe cœlum suspirare & dicere illud psalmi: sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum*, &c. Confirmatur hoc signum ex illâ domini sententiâ: *Qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Si exscindenda sit aliqua arbor; quam in partem eam putas casuram? nonné in eam, in quam arbor eiusq; rami penè omnes inclinantur? Similiter ergò si cor tuum & cogitationes cordis tui propendeant ad sinistrã, sæcularium bonorum; ad sinistram cades. Sin verò ad dextram, supernorum bonorum; illuc cades. Vnde Sapiens Prouerb. 2. *Inclinata est*, inquit, *ad mortem domus eius; & ad inferos semitæ ipsius.* Quisquis ergo hic tenebras & opera tenebrarum amat & ambulat in tenebris interioribus quorsum deueniet nisi ad tenebras exteriores? Intuere duas illas arbores, paulò antè commemoratas, latronem dextrum & sinistrum: & videbis dextrum propendisse ad cœlum, beatitudinem desiderando: *memento mei dum veneris in regnum tuum*; sinistrum verò ad terram, vitam & libertatem desiderando: *salua temetipsum & nos.* Quid mirum ergò, si ad superos ille, hic verò ad inferos ceciderit? Ex quo etiam colligitur eos, qui segnes sunt in exercitijs diuinis & pijs: studiosi verò & expediti in negotijs sæculi peragendis, ad reprobos pertinere, quorum *pedes ad malum currunt.* (Prouerb. 1.) & *veloces sunt ad effundendum sanguinem*, (Ps. 13.)

G. VI. *Nimia prosperitas sæculi.* SEXTO. Hirci tametsi apparent macilenti, multæ tamen sunt pinguedinis occultæ vt inde quandoque moriantur: sic qui nimiâ prosperitate gaudent, bonis & delitijs perfruuntur, nec aliquando à Deo per tribulationes & flagella emaciantur seu castigantur: his magnoperè timendum est, ne de hircorum numero sint. Qui sint filij huius sæculi seu *filij alieni* vt vocat Dauid, describit ipse Ps. 143. *Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute suâ.* (dum videlicet virent ac florent formâ & vestitu) *filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi*, id est, splendidæ & ornatæ. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud*, id est, cum veteribus frugibus superueniunt nouæ. *Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis, boues eorum crassæ: non est ruina maceriæ, neque transitus neque clamor in plateis eorum.* q. d. nullum vnquam accipiunt damnum, vel in rebus etiam minimis, nullam patiuntur molestiam: omnia ipsorum salua, omnia pacata sunt. Subdit denique: *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt.* Sed hanc vulgi opinionem reijcit & explodit, cùm subijcit: *Beatus populus cuius Dominus Deus eius.* Fuit quidem multorum sanctorum magna etiam prosperitas in rebus temporalibus. Sed non sine flagellis tamen & tribulationibus: non omnia habuerunt salua & pacata. Deinde bona temporalia eorumq; siue possessionem siue iacturam non magni æstimârunt. Non moratur in illis ædibus Deus, vbi nullæ diuertunt aduersitates, vt patet ex D. Ambrosij dicto & experientiâ circa hospitem quendam, apud Paulinum in vitâ. Desumitur hoc signum ex verbis Abrahæ ad Lazarum Luc. 16. *Fili recordare, quia recepisti bona in vitâ tuâ & Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Vnde S. Chrysost. hom. 3. de Lazaro, ait, *Vbi videris improbam vitam agentem, nec quidquam acerbi hic patientem: ne putaueris illum beatum, sed defle potiùs ac deplora velut illic omnia tristia perpessurum, quemadmodum diues fecit.* Et D. Gregor. hom. 40. in Euang. super eandem sententiam ait: *Ista fratres mei sententia pauore potiùs indiget, quàm expositione. Nam si qui estis, qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepistis: ipsum vt ita dicam, donum exterius pertimescere debetis, ne vobis per quorundam vestrorum actuum recompensationem sit datum: ne Iudex qui hic bona exteriora restituit, à retributione boni intimi repellat.* sic ille. Confirmatur idem ex Apostolo ad Hebr. 12. *Quòd si extra disciplinam*, inquit, *facti estis, cuius participes facti sunt omnes; ergò adulteri & non filij estis.* Super quo D. August. sic infert: *si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum.* Vnde D. Petrus Chrysologus in ep. 4. sumptâ metaphorâ ab ædificatione templi Hierosolymitani, ait: *In ædificatione temporali omnes lapides priùs malleis tundebantur, ne*

in illorum positione sonus mallei audiretur: neque in horreo domini reponitur granũ, donec flagellis aut triturantium pedibus sit excussum; sic & viui lapides, qui ponendi sunt in illâ cœlesti Hierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas, varijs infortuniorum concussionibus poliuntur, priusquam in ædificio cœlestis habitaculi collocentur. ficille. Vnde Ecclesia canit: *Tunsionibus, pressuris expoliti lapides, &c.* non decet vt in cœlo primùm tundantur & poliantur lapides, adeoque excitetur ibi tumultus flagellorum, ciliciorum & similium tunsionum; sed hîc, extra templum fieri hoc debet, vt lapides sanctuarij statim ibi ad ædificium reponi queant.

H. VII. *Odia & inimicitiæ tenaces.*

SEPTIMO. Hædi durissima habent cornua & proni sunt ad pugnandum & arietandum. Sic qui odium & inimicitias in corde gerunt & cornua, id est, vindictæ appetitum non deponunt, hirci comprobantur. De talibus enim ait Ezechiel c. 32. *Descenderunt ad infernum cum armis suis & posuerunt gladios suos sub capitibus suis.* q. d. descenderunt cum appetitu vindictæ & iracundiâ suâ ad inferos quia semper meditabantur vindictam, nec interim poterant quiescere: cuiusmodi ceruicali vtuntur omnes, qui ab offensione tantùm quietem sibi quærunt. Sic Aman requiem non habebat, quamdiu videbat Mardochæum sedentem ante fores regias, Esth. 5. Sed hoc ipsum odium ei suspendij causa fuit. Similiter de Esau ait Apostolus ad Hebr. 12. *reprobatus est; non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam.* Quia videlicet *semper oderat Iacob, pro benedictione quâ benedixerat ei pater,* vt dicitur Gen. 27. Eandem ob causam Saul & Antiochus misericordiam non inuenerunt, quia irâ & odio semper æstuabant. Sic Pharao eiusq; currus & equites *descenderunt in profundum quasi lapis quia vltionem quærebant.* Vnde meritò Ecclesiasticus c. 28. dixit: *qui vindicari vult à Domino inueniet vindictam,* similiter Iacobus c. 2. *Iudicium sine misericordia ei qui non fecerit misericordiam.*

Ergò Auditores, quando ex scripturâ sacrâ & SS. Patribus deprehendimus non vana hædorum seu reproborum indicia: intueatur vnusquisque semetipsum ac videat, num hædi speciem præseferat. Ac siquidem hoc deprehendat, quamprimùm mutare pellem & ouem induere satagat, nisi cum fætentibus hircis velit in die illâ reijci ad sinistram Iudicis & æternum reprobari.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA EVANGELICA.

I. *Pastor gregi necessarius.*
II. *Pastores adsint gregi.*
III. *Christiani omnes oues.*
IV. *Deus timendus.*
V. *Nemo turbetur ob salutis incertitudinem.*
VI. *Vnum ouile seu Ecclesia Christi.*
VII. *Vnus Ecclesiæ pastor supremus.*

THEMA.

Vocem meam audient. Ioan. 10.

A. HOdiernum Euangelium vehementer vrget nos, vt Christum pastorem nostrum diligamus & sequamur. De nobis enim locutus est suauissima illa verba: *Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere & vocem meam audient.* Ecce nos oues vocat, quando adhuc eramus hirci sub Diabolo pastore; quia nimirum ipsius gratiâ oues aliquando futuri eramus. Adhæc, *oportet,* inquit, *eas me adducere.* Ecce quantum amauit nos! Vult nos quærere & adducere: idque, *oportet,* inquit, quia nimirum amor ad hoc vrsit illum, qui nullius eget. Sed & *vocem meam audient,* inquit. Quare si fidem fallere Christo nolumus, audiamus vocem eius.

B. I. *Pastor gregi necessarius.*

PRIMO. Discimus, pastorem gregi seu communitati esse necessarium; siquidem eo absente aut fugiente, *lupus rapit & dispergit oues,* ait Dominus. Oues pastore destitutæ, facilè pereunt, nec enim se tueri, nec domum redire sciunt: & quò vna præcedit, etiam in periculosum locum, eò sequuntur aliæ: imò nec pascua inuenire possunt. Ita populus Duce carens, potentiorum iniurijs obnoxius est, & facilè seducitur atque in seditiones diuiditur, & agit vnusquisque quod vult, vti Iudic. 17. dicitur: *In diebus illis non erat Rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Tum verò rectum videtur, quod est distortissimum: quod cuiusuis cœcæ libidini placet, id bonum iudicatur. Hinc precatur Moyses moriturus Deum, vt prouideat populo de Duce sibi successuro: *ne sit populus Domini,* inquit, *sicut oues sine pastore,* Nu. 27. Idemq; omnis populus sedulò precari deberet, quia sicut nauis gubernatore, exercitus Duce carens, diu stare nequit: ita populus sine rectore.

C. II. *Pastores adsint gregi.*

SECVNDO. Discunt Rectores adesse gregi suo & nôsse vultum eorum, iuxta id: *Ego sum pastor bonus & cognosco oues meas.* Sic Prouerb. 27. dicitur: *Diligenter cognosce vultum pecoris tui, tuosq; greges considera.* Aristoteles l. 1. Oecon. refert duo apophtegmata huic rei accommodata, alterum Persæ cuiusdam, qui interrogatus: quid maximè saginaret equum? *oculus Domini,* respondit. Alterum Afri, qui rogatus: quod stercus esset optimum? *Domini vestigia,* inquit; hoc est, Domini per agrum inambulatio. Viderit verò rector qui suâ absentiâ committendo alijs omnia, damna dat reipub. Deo enim rationem reddet. Exemplo est Mieceslaus Poloniæ Rex, qui cùm regimen aulicis suis totum committeret, illiq; nominarentur, reprehensus est à Gedeone Episcopo Cracouiensi: sed frustrà. Itaq; Episcopus mulierem subornauit, quæ sordido habitu & miserabili voce principis iustitiam imploraret. Iussa illa dicere; ait gregem ouium se filio commendasse, illum porrò mercenarijs commisisse,

 quorum

quorum negligentiâ factum vt grex à lupis dilaniatus ſit, rogare itaque ſe vt ad reſtitutionem amiſſi gregis reus condemnaretur. Citantur mercenarij, qui pariter ſubornati adſunt, & culpam in filium mulieris conijciunt: filius viciſſim in ipſos. Itaque Mieceslaus filium condemnat damni dati. Approbatâ ab omnibus hac ſententiâ, ſurgens Gedeon ait: *Rectè iudicaſti: Mulier illa patria tua eſt, quam tu mercenarijs commendaſti, & ita lupis deuorandum gregem, dum tu venaris, prodis; ſiquidem crudeles exactores ſanguine innocentum tuorum ſaginas, qui perinde ac à lupis impunè diripiuntur. Hæc damna omnia à te reſarcienda ſunt, quemadmodum tu iudicaſti, canes coërcendi, lupi perſequendi.* Confuſus hac oratione Rex è Senatu ſe proripuit & in maiorem Poloniam ſe recepit. Proceres eum Principatu deponunt. Ziegler. de viris illuſtr. Germ. c. 75.

D. III. *Chriſtiani omnes oues.*

TERTIO. Diſcimus omnes nos oues eſſe. Si enim Chriſtus paſtor noſter, ergò nos oues eius. Ita Ioan. 21. dixit Petro: *Paſce agnos meos, paſce oues meas.* Suprà iam audiuimus Baſilium Macedonem, Græcorum Imperatorem in Concilio 8. Oecumenico, ad populum perorantem: *Quantacunque religionis & ſapientiæ laicus exiſtat, ouis vocari non deſinet. Rurſum quantumcunque Epiſcopus ſit irreuerentiâ plenus & nudus omni virtute, donec antiſtes eſt & veritatis verbum rectè prædicauerit, paſtoris nominationis & dignitatis damna non patitur.* Baron. anno 869. Porrò tria de ouibus commemorat Dominus.

1. Primum. *Cognoſcunt me meæ.* Agnus licet inter tota ouilia oberret, è mille matribus balantibus agnoſcit matrem ſuam, eamque ſuo balatu ad reſpondendum ſimili balatu excitat, vt ſic matrem inuenire queat, hocq; niſi haberet, fame interire deberet, quia non admittitur ad vbera ab alienis. Fallitur ſæpe paſtor in diſcretione tam ouium quàm agnorum, ſed non falluntur matres nec agni. Sic ergò agnoſcere debemus Chriſtum, tanquam patrem & paſtorem noſtrum, ad eumque in anguſtijs recurrere & clamoribus noſtris eum magnâ fiduciâ excitare, velut certi de eius reſponſione & ope. Multis agniculis meliores ſumus nos. Cur ergò non inuocamus? cur de ipſius ſuccurſu dubitamus? Oues ergò Chriſti non ſunt, qui ipſi diffidunt. Non enim eum cognoſcunt, neſciunt eſſe patrem ſuum. Nôrunt oues Chriſti, ipſum pro ſe paſſum & mortuum: vnde certò ſciunt ſibi ab eo præſtanda, quæ ſunt vtiliora. Neque Chriſtum tantùm, ſed & paſtorem ſuum Chriſto ſubordinatum cognoſcere oues debent; quod fit frequentando templum & ſacramenta. Nôrunt etiam oues canem ſui paſtoris, vnde non timent illum, alios verò canes timent; quia canem paſtoris non habent pro hoſte: ita ſubditi noſſe debent caſtigationes & reprehenſiones Dei & ſuperiorum ſuorum, tanquam ſibi vtiles & nequaquam noxias.

2. Secundum. *Vocem paſtoris audiunt & ſequuntur eum.* Quis enim ad tenuem paſtoris ſui ſibilum, reuocatur ad gregem, vel leui fundæ iactu & ſuſurro. Non ita tauri, equi, capræ & bubali, qui ſtimulis coërceri debent. Adhæc ſequuntur oues paſtorem præeuntem, cùm aliæ pecudes à paſtore ſequente agi debeant. Ita ergò fideles promptè obedire & ſequi paſtorem ſuum debent: non diſputare, non quærere diuerticula, non expectare ſtimulos. Moleſtæ ſunt paſtori pecudes, quæ non niſi verberibus coërceri poſſunt: ita paſtori ſpirituali ſubditi ignaui. Quòd ſi brutæ oues ita parent homini: quanto promptius parere debet homo homini, quem nouit ſibi à Deo præpoſitum ipſumq; repræſentare?

3. Tertium. *Alienum non ſequuntur ſed fugiunt:* inprimis verò lupum naturali horrore etiam poſt mortem durante; ſiquidem fides ouillæ, iuxta lupinas extenſæ cùm percutiuntur, non ſonant. Pier. l. 10. hierogl. Ita fideles fugere debent hæreticos & diabolum inprimis: & qui illiterati ſunt, quando ſonat fides hæretica, taceant, nec cum hæreticis diſputent, laici præſertim, quibus id expreſsè inhibetur c. quicunque. De hæreticis in 6. Vbi Alexander Papa ſic ſtatuit: *Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publicè vel priuatim de fide Catholicâ diſputare. Qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.* Sic docuit facere S. Ioannes ep. c. 2. *Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert:* inquit, *nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis.* Sic S. Antonius moribundus: *Scitis*, ait ad ſuos fratres, *quia nunquam illis molliter aut pacificè locutus ſum: itaque venena illorum & colloquia prorſus vitate.* Viderint ergò num oues Chriſti ſint, qui conciones hæreticorum audiunt. Quid ad hoc Ieremias c. 5.? *Stupor*, inquit, *& mirabilia facta ſunt in terrâ. Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus ſuis & populus meus dilexit talia; quid igitur fiet in nouiſſimo eius?*

E. IV. *Deus timendus.*

QVARTO. Diſcimus Deum timere; ſiquidem ipſe ait: *Ego cognoſco oues meas.* Et paulo ante: *proprias oues vocat nominatim & educit eas.* Ergò *nominatim*, id eſt, exactiſſimè nouit oues ſuas, non tantùm numerum, ſed conditionem, ſtatum, qualitatem, animum, intentionem greſſus, &c. Hoc eſt quod ad Hebr. 4. confirmat Apoſtolus cùm ait: *Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius.* Apertâ, inquam, id eſt, excoriata vel exenterata, vt verbum Græcum τραχηλίζω ſignificat. q. d. Sicut in ouibus excoriatis & diſſectis ipſa inteſtina pateſcunt: ita corda noſtra Chriſto. Poſſunt ergò oues decipere quidem aſtores ſuos, ſed non item principem paſtorum, Chriſtum. Viderint proinde vt in confeſſione conſcientias ſuas fideliter aperiant confeſſarijs ſuis: ne alioquin cùm detrahetur illis cutis in morte, inueniantur ſub ouinâ pelle lupinam geſſiſſe: & cum ibidem exenterabuntur ab eo, qui ſcrutatur renes & corda, inueniantur intus reprobi.

QVIN-

F. V. *Nemo turbetur ob incertitudinē salutis.*

QVINTO. Discimus non perturbari ob incertitudinem salutis nostræ; quia Christus cognoscit oues suas, nec vlli faciet iniuriam; non reprobabit eā, quæ audierit vocem eius. Et vt Apostolus 2. ad Tim. 2. ait: *Cognouit Dominus qui sunt eius. Nouit Dominus,* inquit S. Augustin. tract. 12 in Ioan. *qui permaneant ad coronam, qui permaneant ad flammam: nouit in areā suā triticum, nouit paleam: nouit segetem, nouit zizania.* Hæc verò Dei præscientia potius cōsolatur iustos, quàm perturbat, quia quales futuri sunt, tales prænouit futuros Deus; non ideò tales futuri, quia præcogniti à Deo; sed ideo tales præcogniti, quia tales futuri. Vnde sequitur electionem aut reprobationem nostram nequaquam pendere à Dei præuisione, sed potiùs à nobis & vitā nostrā, quæ est nota & character prædestinationis vel reprobationis. Est enim in potestate nostra benè vel malè agere, ergò etiam saluari & damnari. Quare stulta est illa quorundam phantasia, qua sic argumentantur: si prædestinatus sum ad gloriam certus sum de eā, nec possum ab eā excidere quibuscunque tandem peccatis: si præscitus ad perditionem, nihil me iuuabit indeque liberabit quidquid boni egero, frustra ergò laborabo, &c. Sic enim argumentari potius debes: si bene vixero, ero ex prædestinatis: si malè, ex præscitis; quia à bona vita tanquam causa pendet electio ad gloriam, vti à mala reprobatio & damnatio. Hoc sensu dixit S. Augustinus; *si non es prædestinatus, da operam vt prædestineris.* Quia bona vel mala vita est in potestate nostra, ergò & electio & reprobatio. Prædicta illa Phantasia implicatus erat Ludouicus Landgrauius è Thuringiā, vt refert Cæsarius l. 1. c. 27. qui in grauem morbum lapsus, medicum vocauit vt eius ope sanitatem recuperaret. Sed respondit Medicus (conscius erroris & phantasiæ illius) *Domine si moriturus es, nihil proderit opera mea. Si non moriturus, frustra erit medicina mea.* Attonitus hoc responso Comes: *si medicinam,* inquit, *non adhibuero, negligā meipsum, & moriar ante tempus.* Lętus hoc responso Medicus: *Domine si creditis,* ait, *posse vobis vitam prorogari per medicinam meam; cur non creditis salutem vestram procurari posse per pœnitentiam & opera iustitiæ: sine his enim anima moritur.* Cui Landgrauius: *De cætero esto medicus animæ meæ: quia per linguam tuam medicinalem Deus me liberauit à maximo errore.* Quare de mediis ad salutem perducentibus solliciti esse debemus, non de prædestinatione. Vnde Apostolus cùm dixisset: *cognouit Dominus qui sunt eius;* mox subjicit quod ex nostra parte requiritur: *Et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.* Et hæc orthodoxa veritas adeò cōformis est naturæ liberi arbitrij & lumini naturæ, vt eandem viderint etiā Philosophi & Poetæ, quorum illa est gnome: Cum Mineruā quoque manum moue; orta vel ab agasone qui extrahendo è luto asino suo Herculem implorauit, ipse otiosus stans; cui respondit oraculum: *Admoue manum asino laboranti, ita demum Numen tibi aderit.* Vel à palæstrita, qui in palæstra luctaturus Mineruam consuluit num futurus esset victor audiitque victorē fore. Verum cum is ingressus in theatrum, manus ad luctam non moueret, percussus ab aduersario & victus est.

G. VI. *Vnum ouile seu Ecclesia Christi.*

SEXTO. Discimus vnum esse Christi ouile, seu Ecclesiam. Qui in hac Noë arcā nō est, peribit. Qui in hac domo Rahab non est, in gladium incurret. Qui in hac vite non est, in igne erit. Ergò decipiuntur hæretici qui volunt vnumquemque in suā sectā saluari posse. Certè religio nostra ab illorum sectā diuersissima est, vti apertissimū. Viderit ergò quisque quo in ouili sit. Nos Catholici causam non habemus dubitandi aut metuēdi ne extra ouile Christi simus, quia videmus antiquam nostram domunculam, antiquum præsepe, antiquam ianuam, antiquos pastores, antiquum pabulum, antiquos pastorum nostrorum canes: hoc est, antiqua nostra templa iuxta veterum morem adornata, antiquum sacrarium vbi asseruatur corpus Christi, antiquum baptizandi ritum, antiquos Doctores, antiquum Dei verbum antiquo Patrum sensu expositum & antiqua sacramenta, antiquos canones & censuras. Dicant enim hæretici, quando hæc talia non habuerimus, quando nouitatem induxerimus, quo anno, quo loco, sub quo Imperatore, Pontifice, &c. At ipsi quamplurimas suspicandi rationes habent, se in eo ouili non esse, cui Christus & Apostoli præfuerunt; siquidem templa illorum stabulis ferè similia facta sunt, & antiquo ornatu spoliata, monasteria desolata & in horrea mutata, sacraria diruta aut vacuata, nec alio fine in templo manentia quàm quo globus super haram positus: alius baptizandi ritus, alij pastores, prius non visi, prophani, vxorati; aliud Dei verbum; alia sacramenta; aliæ leges, &c. In eiusmodi ouile qui ingreditur, meritò circumspicere deberet & mirari eius nouitatem, idque suspectum habere.

H. VII. *Vnus Ecclesiæ pastor supremus.*

SEPTIMO. Discimus vnum esse Ecclesiæ pastorē, cui subordinati sint reliqui inferiores adeoque Ecclesiæ regimen esse Monarchicum. Hunc autem in ouili tantùm Catholicorum reperimus. Hæretici sunt acephali. Objiciunt pastorem suum Christum esse, & de hoc intelligenda Christi verba. Non nescio; sed cum ouile Christi sit in terrā, ipse autem in cœlo, quomodo Ecclesiæ suæ satis prouidit, nisi etiam dederit illi pastorem visibilem in terrā? Quomodo enim in dubiis rebus recurrere ad Christum possumus, eiusque definitionem obtinere? Est sanè Christus Ecclesiæ caput quoad internum gratiæ influxum; verum quoad externam gubernationem constituit ei Vicarium suum, qui visibilis Ecclesiæ qualem ipse instituit & cui ipse visibiliter præfuit, dum in terris esset, visibile caput esset, ne regimen Ecclesiæ visibile & Monarchicum, mutaretur. Hinc Ecclesia comparatur exercitui ordinato Cant. 6. Regno Dan. 2. Domui 1. Timoth. 3. Corpori humano 1. Cor. 12. Ouili denique in hodierno

 Euan-

Euangelio. Debet autem exercitus habere Ducem suum visibilem, regnum suum regem, domus patremfamilias, corpus caput, ouile pastorem, alioquin erit diuisio, schisma & dissensio; v.g. si duo vel tres Duces eiusdem forent exercitus; vnus suaderet pugnandum, alter quiescendum, tertius fugiendum. In hoc ergò ouili persistamus, Auditores, donec inde à pastore nostro ad cœlestis vitæ pascua educamur.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Christus quomodo pastor.*
II. *Quomodo Christus pastor ille bonus.*
III. *Quomodo bonus pastor dat animam pro ouibus.*
IV. *Quinam mercenarius.*
V. *Licetne pastori fugere persecutionis tempore.*
VI. *Quis lupus.*
VII. *Quinam oues.*
VIII. *Quæ oues aliæ extra ouile.*
IX. *Cur Ecclesiæ regimen monarchicum.*

THEMA.

Vocem meam audient. Ioan. 10.

A.

SAt superq;, Auditores, demonstrauit hactenus Dominus se pastorem bonum, qualem ipse describit Ioan. 10. & ex parte in hodierno Euangelio. Nam primò pauit oues suas, discipulos, delicatissimo illo pabulo corporis & sanguinis sui in vltimâ cœnâ. Deinde defendit & seruauit oues suas, quando in monte Oliueti ab insidiatorum manibus tutatus ac nulli quidquã mali inferri passus est. Ad hæc in passione suâ posuit pro ouibus animam suã: prostrauitque lupum (Dæmonem) baculo crucis suæ. Denique ab inferis regressus reuisit gregem suum & in vnam congregauit domum, reduxit etiã ad ouile suum errãrem illam ouiculam, Thomam, vti vidimus ante octiduum. Iure igitur ac verè dicere in hodierno Euangelio potuit: *Ego sum pastor bonus.* Superest nunc vt demonstremus esse nos boni pastoris oues bonas. Quod verò potissimum requirit pastor iste ab ouibus suis, est vt audiant vocẽ eius; quam profectò ex ore ipsiusmet Christi audire nunc non licet: ex ore Concionatorum licet, qui in Prophetiâ Ieremiæ c. 15. *os Domini* nuncupantur, dicente ad Prophetam Domino: *Quasi os meum eris.* Itaque Auditores oues vos præstate & audite vocem pastoris vestri.

B. I. *Christus quomodo pastor.*

QVÆRITVR PRIMO Christus quomodo pastor? Resp. quia instar pastoris Ecclesiam suam regit & custodit. Primo enim oues suas pascit SS. Eucharistia aliisque sacramentis & verbo Dei. Deinde defendit & tuetur contra Tyrannos & Hæreticos (1.) estque eis velut *murus igneus in circuitu*, vti promisit Zach. 2. (2.) Rursum Michææ 5. *stabit & pascet in fortitudine.* q.d. Sicut pastor innixus baculo suo stat intentus in suas oues, num quæ aberret, vel an lupus aliquis aduentet: Sic Christus inuigilabit Ecclesiæ suæ. Vnde S. Stephanus dimicans cum Lupis vidit Christum stantem in cœlo ad opem sibi ferendam.

(3.) Denique quia pro eis plurimos & grauissimos sustinuit labores, dum in terris degeret, imò mortem ipsam oppetiit vt è tartarei lupi faucibus eas eriperet. Sanctus Hieronymus Zach. 11. pastoris insignia describit, Christo conuenientia. Sunt autem pera, baculus, fistula, sibilus, melotes seu ouis exuuium, & canes. Melotes in Christo quid nisi humana eius natura, quam de ouibus suis, vt per omnia eis similis fieret, assumpsit? Peram imò multas peras gerit, vascula scilicet sacramentorum, in quibus gerit animarum pharmaca & pabula. Baculum præfert, Crucem, de quâ Psalm. 22. *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Nullâ enim re magis recreantur Christi oues quàm Crucis & Passionis Dominicæ assiduâ meditatione. Eo Dæmonem prostrauit & ab ouili suo arcet hodieque, dum vel nudo Crucis signo insidias eius depellit & annihilat. Fistula, quâ mulcet oues, verba sunt diuina, Conciones & scripturæ sacræ aliique libri pij, quibus plena est Ecclesia. Sibilus sunt inspirationes cordis, quibus homines vocat ad se & reuocat à vitiis. Denique Molossi eius sunt Ecclesiæ Doctores & Concionatores, Prælati, Confessarij, qui latratibus suis Ecclesiam defendunt & ab ouili Lupos arcent.

Eadem ferè sunt insignia Pastoris seu Prælati cuiuscunque vti ostendit Adam de Perseuiâ. *Ad hoc enim vt sit pastor humilis, vtilis & fidelis,* inquit, *debet habere panem in perâ, canem in fune, baculum cum virga, cornu cum fistula. Panis est verbum Dei, pera est memoria verbi, canis est zelus pastoris. Quia zelare habet pro domo domini sui, & deterrere lupos pijs latratibus sanctæ prædicationis, & indefessæ orationis. Funis quo canis tenetur, moderamen zelantis, & discretio, quâ zelus pastoris spiritu pietatis & scientiæ temperatur, ne fortè, sicut ait Apostolus, zelum Dei habeat, sed non secundum scientiam. Baculus est, piæ exhortationis consolatio, quâ sustentet, & consoletur pusillanimes, ne in tempore tribulationis deficiant. Virga est potestatis authoritas, quæ corripit inquietos, ne de impunitate, audaciam sumant. Cornu cuius sonitu terribili ad belli conflictum milites animantur; est terribilis gehennæ comminatio, quâ Christi milites contra vitiorum mollitiem, spiritu fortitudinis accinguntur. Fistula quæ dulcius canit, æternæ dulcedinis suauitatem designat, quam subditorum auribus fidelis pastor dulciter ac frequenter inculcat.*

C. II.

QVÆRITVR SECVNDO. Quomodo Christus pastor

Quomodo Christus pastor ille bonus.

pastor bonus: & per emphasin (vti articulus græcus ὁ καλὸς indicat) ille bonus? Respond. talem se appellat Christus vt indicet se pastorem illum esse à Prophetis prædictum, qui solus erat oues de ore lupi tartarei erutурus. De eo enim prophetauit Ezechiel cap. 34. *Suscitabo super eos pastorem vnum.* Isaias cap. 40. *Sicut pastor gregem suum pascet.* Zacharias cap. 13. *Framea suscitare super pastorem & super virum cohærentem mihi*; qui nimirum persona vna ex diuinis sit. Ideoque à S. Petro epist. 1. cap. 5. vocatur *princeps pastorum*. Est ergò pastor bonus per excellentiam. Primo quia Deus, qui est essentialiter bonus; quo modo nemo alius censeri bonus potest, vt indicauit Dominus adolescenti cuidam, dicens: *Nemo bonus nisi solus Deus,* Marci 10. Secundo quia etiam secundum humanitatem adeò bonus fuit, vt nihil vnquam mali admiserit, nec admittere potuerit. Tertio quia officium pastorale per excellentiam administrauit; quo modo nemo vnquam. Inprimis enim summo cum amore intrauit per lutum, per spinas & clauos crucis vt ouem perditam recuperaret: hæsit etiam baculo crucis & demisso capite, quasi portans ouem humeris posuit animam pro ouibus suis, postquam exquisitissimis tormentis, pro illarum custodiâ depugnasset & salute, quam solus eis parare poterat; nec qualemcunque vitam posuit, sed vitam hominis Dei, toto mundo pretiosiorem. Posuit etiam sponte, merâ liberalitate & amore. Posuit quoque gratis, quærens ouium emolumentum. Posuit absolutè, non secundum conditionem accelerationis tantùm; siquidem ipsi ratione vnionis hypostaticæ debebatur immortalitas; vnde debebat nunquam mori: cæteri pastores, qui vitam pro ouibus posuerunt, aliquando nihilominus mori debuissent. Magnum ergò in hoc discrimen est inter Christum & pastores alios pro ouibus occisos. Deinde pascua eis prouidit, non corporalia vt cibum: sed spiritualia, Dei verbum, sacramenta, corpus & sanguinem suum. Vnde Ezech. 34. ait, *Pascam eas in montibus Israël, in riuis & in cunctis sedibus terræ. In pascuis vberrimis pascam eas & in montibus excelsis Israël erunt pascua earum: ibi requiescent, in herbis virentibus & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israël.* Pascua in vallibus ad riuos, sunt frequens sacramentorum vsus & verbi diuini prædicatio, oues Christi impinguans. Pascua in montibus sunt contemplationes & exercitia Anachoretarum & religiosorum, qui in ijs requiescunt & ludunt velut oues in herbis virentibus. Adhæc Tertio nouit omnes oues suas & ita quidè vt nulla ei rapi de manu queat; signauit enim eas signaculo prædestinationis, quod nemo dolere potest. Nouit etiam non extra solùm, sed intus & in cute; quas alij pastores non nôrant. Quarto. Auget ouile suum ex alienis caulis; abripit enim Dæmoni quamplurimas ouiculas seu potius hircos & inducit in ouile suum facitque ex hircis oues. Vnde hic ait: *Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere.* Quod & fecit per Apostolos, mittendo eos ad Gentes. Denique nihil emolumenti accipit ab ouibus, non lac, non lanam, non carnes: totum emolumentum ouium est. Et si qua gloria ex salute ouium redundat in Christum, ea primò ouium est; deinde Christo necessaria non est, cui ratione vnionis hypostaticæ debetur omnis gloria. Quàm verè igitur Christus asserit se esse pastorem illum bonum?

D. III. Quomodo bonus pastor dat animam pro ouib.

QVÆRITVR TERTIO. Quomodo verum illud: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis? Quis enim pastor hoc faceret? quis homo mori velit pro pecude? & nonné pastor iugulat oues? Respond. 1. Christum metaphoricè loqui de pastore hominum: de quo verissimum est dicere: *Bonus pastor*: (ouium ratione præditarum) *animam suam dat pro ouibus suis*, cùm scilicet dare opus est. Ac licet vita Christi, vt supradiximus, præstantior fuerit omnium hominum vita, voluit tamen Christus temporalem suam vitam æternæ ouium vitæ postponere; maius bonum iudicans salutem ouium æternam, quàm pastoris vitam breuē. Ita Barradius hîc.

Respond. 2. Etiam pastorem ouium brutarum debere pro ouibus suis animam ponere, hoc sensu, quia debet facere ea quæ sunt officij sui etiam cum periculo vitæ, ne ipsius culpâ alienæ pereant oues, quarum pastor constitutus est. Præstat enim mori quàm Deum vel leuissimè offendere. Ita de Dauide ait Ionathas ad Saul Patrem: *Posuit animam suam in manu tua*, 1. Reg. 19. hoc est, exposuit vitam suam pro te periculis. Sic Act. 15. dicitur de Paulo & Barnaba, quòd tradiderint animas suas pro nomine Domini. Aliquando etiam cum laude pro re temporali vitam ipsam profundimus, vt cùm quis contra furem tuetur domum suā: cum pastor contra lupum decertat pro ouibus suis etiam proprijs, & interim à lupo laceratur: cū nautæ merguntur dum vacant nauigationi, milites militiæ, &c.

E. IV. Quinam mercenarius.

QVÆRIT. QVARTO. Quinam mercenarius? Respon. duplices esse mercenarios. Alij enim sunt à Dominis ouium constituti vt pro mercede pascāt oues, & de his, si faciant officium suum, non est hîc sermo; eosque excludit Dominus cum explicans mercenarium, addit: *Et qui non est pastor.* quasi dicat, de illo mercenario loquor qui non pascit oues pro officio suo. Quare qui propter mercedem operantur, secundariâ tamen intentione, mercenarij quidem vocari possunt, sed non reprehensibiles, neque hic taxantur. Alij ergò sunt, qui vel intuitu solius mercedis pascunt oues, lucri causâ. non ex amore: vel malè pascunt, non attendentes muneri suo. Ita D. Gregorius homil. 14. in Euang. ait: *Non pastor sed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oues Dominicas sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est, qui locū quidem pastoris tenet, sed*

sed lucra animarum non quærit. Et S. August. tract. 46. in Ioan. super hunc locum: *sunt quidam Ecclesiæ Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit: sua quærentes, non quæ* IESV CHRISTI. *Quid est, sua quærentis, Non Christum gratis dil gentes, non Deum propropter Deum quærentes, temporalia commoda sectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes; hæc quando amantur è proposito & propter hæc seruitur Deo, quisquis est talis, mercenarius est.*

1\. Tales ergo, Primo dicuntur esse mercenarij, quia intuitu solius mercedis pascunt oues, *quærentes quæ sua sunt, non quæ* IESV CHRISTI, ad Philip. 2. De quibus ait Ezechiel. c. 34. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonné greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis & lanis operiebamini & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meũ non pascebatis.* q. d. ad reditus tantùm & honores attendebatis, non ad oues. Salaria pinguia ab ouibus exigebatis, quibus curam nullam impendebatis. Audiant hi Bernardum ep. 2. *Quidquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.*

2\. Secundo. Habere oues velut alienas & nõ suas; quia tam parum curant eas, ac si nihil ad se pertineant, cùm tamen pastor licet mercede conductus ita debeat custodire oues ac si ipsius propriæ forẽt, adeoque eas per amorem facere proprias. Sunt autem huiusmodi qui oues aliis committunt nec curant quomodo ab ijs pascantur: nunquam eos visitant: nunquam examinant an faciant officium suum: diutissimè autem semper à grege suo absunt. Antiqui Philosophi Principem & Præsulem cum sole comparabant, quem appellabant *Theon*; id est, currentem; vt significarent debere illum subditos suos perpetuò lustrare omniaque animo percurrere, curã & vigilantiam apprimè illi necessariã esse. Discant à Philosophis præsules Christiani.

3\. Tertio. Dicuntur non pastores; quia etsi nomen pastoris gerunt, munus tamen non exercent: quales hodie multi, qui pinguia beneficia possidentes, sine habitu clericali incedunt, quia de eo erubescũt, etsi de fructibus glorientur. Horas canonicas non recitant: Missam rarissimè celebrant: templũ rarò adeunt, nihil denique sacri præseferunt; quodque perniciosissimum, oues pabulo verbi Dei & sacramentorum destituunt. Nauarchi nomẽ non meretur, qui in nauigando se mauult incolumem seruare quàm nauim: sic pastoris nomine indignus est, qui se potiùs quàm oues pascit. Illos Zacharias c. 11. vocat idola: *ô pastor & Idolum* (Hebr. pro Idolo habetur Elil; id est, Deiculus q. d. ô Deicule! ô Götzle!) & pastores stultos (Hebr. Euil.) Vult ergò dicere tales esse velut statuas aut laruas positas coram grege: *Euilim & Elilim*, stultos & Idolula. Idolum *os habet & non loquetur: oculos habet, & non videbit; aures habet, & non audiet; manus habet & non palpabit; pedes habet & non ambulabit; non clamabit in gutture suo.* Ita talis non habet doctrinam, quam loquatur ad populum, neque oculos ad necessitates ouium commiserandas, nedum subleuandas; sed tantummodò ad tondendum, & accipiendum lac & caseum. Non habet aures, quas lucro temporali obturatas habet, & sæpe absens est, vt illas audire non possit; acidcircò meritò auribus destitutus censeri potest. Manus habet, non ad orandum aut sacrificium offerendum, aut ad succurrendum ouibus indigentibus, sed ad rapiendum fructus Ecclesiæ suæ & percutiendum sententiâ excommunicationis, nisi fideliter & integrè decimæ reddantur. Pedes habet non ad visitandum diœcesim & ad educendum oues in pascua, vt ante eas vadat; sed vt viso lupo, aut persequutione ortâ fugam arripiat, & oues suo auxilio & præsidio destituat.

4\. Quarto. Dicuntur veniente lupo dimittere oues & fugere; quia accedente persecutione vel fugiunt corporaliter, dimittendo oues: vel spiritualiter dum hæreses permittunt grassari in ouiculas: vel Diabolum ipsum, peccata dissimulando, ouibus verbi Dei & sacramentorum pabulum subtrahendo, &c. *Fugisti*, ait sanctus Augustinus tract. 46. in Ioan. *quia tacuisti, tacuisti, quia timuisti. Fuga enim timor est: corpore stetisti, spiritu fugisti.* Et S. Gregorius hom. 14 in Euang. *Fugit mercenarius nõ mutando, sed subtrahendo solatium. Fugit quia in iustitiam vidit & tacuit. Fugit quia se silentio abscondit. Quibus bene per prophetam dicitur: Non ascendistis ex aduerso neque opposuistis murum pro domo Israel, &c.* Ezech. 13. Et l. 29. moral. c. 2. *Video*, inquit, *alios, quibus exhortandi officia sunt commissa, qui vident aliquod illicitum committi, & dum potentum quorundam gratiam offendere metuunt, arguere non præsumunt. Quisquis iste est, quid facit aliud, nisi videt lupum venientem & fugit:* His dicitur Ezech. 34. *Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum nõ sanastis. quod confractum est, non alligastis, & quod abiectum est, non reduxistis, & quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis & cum potẽtia. Et dispersæ sunt oues meæ eò quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarũ agri.*

F. V. *Licetné pastori fugere persecutionis tẽpore.*

QVÆRIT. QVINTO. Licetné pastori fugere persecutionis tempore? Respondet ad hoc S. August. ep. 180. ad Honoratum & ex eo DD. in hunc modum. Quãdo ex fugâ alicuius alij grauiter scandalizarentur, iustitia opprimeretur, prædicatio & sacramentorum administratio omitteretur, ac oues Christi periclitarentur, non licet fugere ei, per cuius fugam sequerẽtur. Cùm verò maior gloria Dei, & Ecclesiæ vtilitas, & Euangelium ipsum postulat vt fugiamus, fugiendum est, & non fugere peccatum, v. g. quia non expedit Ecclesiæ priuari tali Doctore. Rursum S. Aug. epi. cit. *Fugiant*, inquit, *de ciuitatem serui Christi, quando eorum quisquam specialiter à persequutoribus quæritur, vt ab aliis, qui non ita requiruntur, non deseratur Ecclesia. Cùm autem omnium est commune periculum, hi qui aliis indigent, non deserantur ab his, quibus indigent.* Rursum fugere licet cùm eius, qui manserit, fides in periculo versa-

…rſabitur. *Chriſtum*, enim, inquit S. Chryſoſt. *fugiendo non negat, qui ideò fugit, ne neget.* Ille autem qui ad euitandum periculum recedit abſque detrimento gregis, non tanquam mercenarius fugit. Imò ſic fugere non deſerere, ſed inſtaurare prælium eſt.

G. VI. *Quis lupus?*

QVÆRIT. SEXTO. Quis lupus? Reſpondet Primo S. Gregorius homil. 14. in Euang. *Lupus ſuper oues venit, cùm quilibet iniuſtus & raptor fideles quoſque atque humiles opprimit.* Reſpondet Secundo idem ſanctus ibid. *Sed eſt alius lupus, malignus videlicet ſpiritus, qui caulas fidelium inſidians circuit & mortes animarum quærit.* Et mox; *Lupus rapit & diſpergit oues, cùm alium ad luxuriam pertrahit, alium ad auaritiam accendit, alium in ſuperbiam erigit, alium per iracundiam diuidit, hunc inuidiâ ſtimulat, illum fallaciâ ſupplantat. Quaſi ergò lupus gregem diſſipat, cùm fidelium populum Diabolus per tentationes necat.* Adhæc inſatiabilis eſt in laniandis animabus: vlulat in cœlum, blaſphemando Deum, &c.

3. Reſpondetur Tertio ſecundum Apoſtolum Act. 20. Lupos eſſe hæreſiarchas: *Ego ſcio*, inquit, *quoniam poſt diſceſſionem meam intrabunt lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.* Hi enim inprimis inſatiabili ingluuie iugulant, quos poſſunt; deinde miro odio proſequuntur canes, id eſt, Eccleſiæ Doctores, qui illis impedimento ſunt; adhæc vti lupi Africani teſte Auguſtino fingunt interdum vocem canis & paſtoris: ita illi ſub prætextu ſcripturæ decipiunt. Taceo alia. Tria dicitur facere lupus. Primo venit. Secundo rapit. Tertio diſpergit oues. Idem fecere primò Tyrãni qui in ouile Chriſti graſſati, alios fideles rapuerunt ad martyria, alios diſperſerunt in exteras regiones & ſolitudines. Deinde hoc facit Diabolus qui venit ſubdolè per tentationem: rapit dum per conſenſum trahit hominem quaſi vnguibus comprehenſum ad peccatum: dilaniat dum in alia & alia & alia vitia ac demum in profundum vitiorum impellit: diſpergit oues, cùm diſcordias ſeminat: cùm à quiete mentis in extraneas cogitationes & curas mundi abſtrahit, vt homo ſui & Dei oblitus vagetur extra ſe cum prodigo filio. Denique id quoque hæreſiarchæ faciunt; qui veniunt, non miſſi à legitimâ poteſtate; deinde rapiunt oues dentibus blandiloquentiæ ſuæ; denique aliis in hæreſin abreptis alios diſpergunt & eijciunt ex ſedibus ſuis: ſcindunt vrbes & familias in diuerſas ſectas, conijciunt alios in dubia & perplexitates vt neſciant quid credere, quem paſtorem ſequi debeant.

H. VII. *Quinam oues.* Homines. I.

QVÆRIT. SEPTIMO. Quænam oues? Reſpon. hoc loco eſſe omnes fideles, ſiue bonos ſiue malos, qui in ouili Chriſti ſunt; quia nimirum Dominus voluntate antecedente vult eos omnes eſſe oues veras, id eſt, electos, & quantum in ipſo eſt conatur eos tales facere. Rectè autem homines comparantur ouibus. Primo quia vti oues ita & ipſi à naturâ inermes creati ſunt, vt manſuetudine pollerent.

2. Secundo infeſtantur tot morbis, quot oues, vt ſcribit Ariſtoteles. 3. Tertio. Breui tempore viuunt, quemadmodum & oues quæ ad denos annos, duces verò pecoris ad quindenos annos pertrahunt vitam, inquit Ariſtoteles 6. hiſt. anim. cap. 19. 4. Quarto ſingulæ Reſpub. ſingulos habere rectores debent, quemadmodum & ſingula ouilia ſingulos duces. Ariſt. ibid. 5. Quinto ſæpe & facilè deuiant ab æquo & recto, quemadmodum & oues à viâ & grege; vnde vt hæ lupo, ita illi dæmoni præda fiunt.

Paſtorẽ agnoſcũt

Dicuntur hæ oues Primo Chriſtum paſtorem ſuum agnoſcere (*cognoſcunt me meæ*) partim per fidem, vti omnes fideles; cuiuſmodi non erant Phariſæi, qui de illo dicebant: *Hunc neſcimus vnde ſit*, Ioan. 9. partim etiam per dilectionem, vti illi tantũ, qui in gratiâ conſtituti. Et hæc eſt cognitio approbationis & amicitiæ, de qua 1. Ioan. 2. dicitur: *Qui dicit ſe noſſe Deum & mandata eius non obſeruat, mendax eſt.*

Audiunt vocem eius.

Secundo. Audire vocem eius. (*Vocem meam audient.*) Solent enim agnoſcere oues vocem matrum è millibus licet aliis, necnon & paſtoris ſui vocem ac ſibilum: ita ergò & fideles nonmodò Eccleſiæ vniuerſalis matris ſuæ vocem, ſed etiam paſtorum ſuorum mandatum & nutum audire cõuenit. Hoc ſignificarunt cognati Iob, qui poſt exantlatos patientiæ labores ſinguli obtulerunt ei ouem vnam cum inaure vna aureâ, Iob 42. nimirum Chriſto poſt immenſos crucis labores offerendas in mercedem & ſolatium laborum eſſe gentes ex omnibus mundi plagis, velut oues, quæ promptiſſima voluntate vocem eius audituræ eſſent.

I. VIII. *Quæ oues aliæ extra ouile.*

QVÆRIT. OCTAVO. Quæ oues aliæ extra ouile ſynagogæ fuerunt? Reſpon. fuiſſe Gentes. Fuerunt enim ab initio mundi ſemper iuſti aliquot ante ſynagogam exortam, qui de ſemine Iudæorum non erant, (à circumciſione enim Abrahæ primum cœpit ſynagoga Iudæorum) quibus ſatis erat credere in vnum Deum Saluatorem & retributorem operum; quanquam illa Eccleſia inter gentes propter corruptam hominum naturam & introductam vndique Idololatriam nimium quantum imminuta fuit vſque ad Chriſti aduentum, creſcente interim Synagogâ. Has igitur oues adducturum ſe ait Chriſtus, vt ex vtroque ouili, Gentilium & Iudæorum vnum faceret, eâdem fide, iiſdemque legibus ſub vno ſummo paſtore viſibili colligandum: eadem doctrinâ, iiſdem ſacramentis & cæremonijs paſcendum: extra hoc ouile ſe nullas habiturum oues.

K. IX. *Cur Eccleſiæ regimen Monarchicum.*

QVÆRIT. NONO. Quare Chriſtus Eccleſiæ ſuæ regimen voluit eſſe monarchicum, ſeu vnicum ouile ſub vno ſummo paſtore viſibili? Reſp. quia cùm tres ſint ſpecies regiminis, Ariſtocratia, quæ eſt plurium, ſed optimatum, qualis cernitur Venetiis & Genuæ. Democratia, quæ eſt populi, qualis eſt in Heluetia & Hollandiâ. Monarchia, quæ eſt vnius

summi rectoris; hæc cæteris præcellit & optima est ex mente omnium Philosophorum nec non principis Poëtarum Homeri, qui Iliad. lib. 2. canit: *Non est bonus multorum principatus*, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. Vnus princeps esto, vnus Rex. Ratio primo 1. quia etiam imperium mundi totius est Monarchicum sub vno Deo, mundi rectore. Par igitur erat vti etiam Ecclesia Christi in terris sicut vnum habet caput inuisibile in cœlo, Christum scilicet ipsum: ita vnum visibile haberet in terra.

2. Secundo quia in Monarchico regimine melius conseruatur vnitas & concordia, quando ea ab vno summo capite influit in omnia membra: discordiarum, æmulationis & inuidiæ causa est pluralitas rectorum. 3. Tertio quia solidior & durabilior est virtus vnita; quod sequitur ex præcedente. Nam *omne regnum in seipsum diuisum desolabitur*, teste Domino. 4. Quartò facilius reperitur vnus bonus & idoneus regimini quàm plures. 5. Denique inter plures pastores, minor est singulorum sollicitudo & attentio. Vnde solemus dicere, malè pasci oues à pluribus pastoribus: pluribus à coquis malè 6. condiri iuscula. Adstipulatur huic sententiæ ipsa natura. Vnus in mundo sol: vnius regni vnus est Rex: vnus exercitus vnum habet Ducem; vna nauis vnum gubernatorem: vna domus vnum patremfamilias. Rursum *in apibus principes sunt: Grues vnum sequuntur ordine literato. Imperator vnus: Iudex vnus prouinciæ. Roma condita duos fratres simul Reges habere non potuit. In Rebeccæ vtero Esau & Iacob bella gesserunt. Quare Episcopus vnus, non duo esse debent*; inquit S. Hieronymus ep. 4. ad Rusticum Monachum. Hinc S. Gregorius Cant. 4. docet Ecclesiam pulcherrimo malo punico similem esse. Nam vt plurima sunt mali punici grana, vno cortice conclusa: sic plurimi sunt Christiani vnâ Ecclesiâ contenti. *Per malum punicum* (ait Gregorius) *Ecclesia designatur, quia dum multos populos in vnitate fidei nutrit, quasi multa grana sub vno cortice stringit*, &c. Punicum malum coronatum est, vnamque tantummodò coronam habet: Ita Ecclesia coronata est, vnamque solùm habet maximi Pontificis tiaram Ecclesiasticam. Inferiores enim Episcoporum tiaræ omnes summæ illi parent. Maneat igitur Ecclesiæ regimen Monarchicum velut omnium optimum.

DOMINICA III. POST PASCHA.

Euangelium Ioan. 16.

IN illo tempore, dixit IESVS discipulis suis: Modicum, & iam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem: Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicem: Quid est hoc quod dicit nobis: Modicum & non videbitis me: & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad Patrem? Dicebant ergo, Quid est hoc quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur. Cognouit autem IESVS, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me. & iterum modicum, & videbitis me. Amen Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

CONCIO-

CONCIONES.

I. *Omnia in mundo modica, etiam quæ videntur magna.*
II. *Septem Modica bene consideranda.*
III. *Vecula, Modicum, quàm variè consoletur iustos, terreat malos.*
IV. *Quàm modicum sit gaudium malorum in hoc sæculo.*
V. *De modico tribulationis seu modicum esse quod nunc patimur.*
VI. *Solidum ac iuge piorum gaudium in quo consistat.*
VII. *Non esse vanè lætandum in mundo sed plorandum potiùs.*
VIII. *Documenta.*
IX. *Mysteria.*

CONCIO I.

OMNIA IN MVNDO MODICA, ETIAM QVÆ VIDENTVR magna.

I. *Modicum est sapientia & scientia.* 1. quia fluxa. 2. quia imperfecta. 3. quia periculosa. 4. quia laboriosa.
II. *Modicum est nobilitas, honor, dignitas.* 1. quia fluxa. 2. quia infirma. 3. quia periculosa.
III. *Modicum est robur corporis.* 1. quia fragile. 2. quia sæpe noxium. 3. quia sæpe inutile.
IV. *Modicum est forma corporis.* 1. quia caduca. 2. quia insidiosa.
V. *Modicum sunt diuitiæ.* 1. quia facile perduntur. 2. quia insufficientes.
VI. *Modicum est fauor principum.* 1. quia fallax. quia mancus.
VII. *Modicum est dominatus.* 1. quia non diuturnus. 2. quia plenus laboribus.

THEMA.

Quid est hoc, quod dicit nobis modicum? Ioan. 16.

A. Nihil in mundo magnū.

MAgna est, Auditores, differentia inter Dei iudicia & hominum. *Quia sicut exaltantur cœli à terrâ*, inquit Deus per os Isaiæ cap. 55. *Sic exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.* Quemadmodum ergò ea, quæ nos in terris magna dicimus & reputamus, veluti montes magnos, regiones magnas, ciuitates magnas, &c. Si ex concauo Lunæ aspicerentur, modica imò nulla apparerent: ita etiam contingit vt bona illa terrena, quæ nos magni æstimamus, Deus parui vel nihili æstimet. Ecce Christus in hodierno Euangelio tempus ab vltimâ cœnâ vsque ad ascensionem suam (si S. Augustini sententiam sequamur) & rursum tempus illud ab ascensione vsque ad diem iudicij, modicum tempus vocat. Cum autem priùs illud tempus Apostolis diuturnum videretur, hoc verò nobis omnibus longissimum censeatur; quia videlicet coram Deo *mille anni tanquam dies hesterna.* Par ratio est in rebus aliis quas quidem mundus magnas, Deus verò modicas dicit. Magnum esse bonum clamat mundus sapientiam, dignitatem, robur, pulchritudinem, diuitias, fauorem, imperium: quæ omnia tamen Deo modica sunt & nulla. Quoniam ergò in hodierno Euangelio septies repetitur vocula illa, *modicum*, videamus septem mundi modica.

B. I. *Modicū est sapiētia & scientia.*

PRIMO. Clamat mundus magnam esse & scientiam & sapientiam. Hanc in Salomone suspiciebat Regina Saba quæ visâ eius sapientiâ non habebat vltra spiritum & dicebat: *Maior est sapientia tua, quam rumor quem audiui*, 3. Reg. 10. Et tamen ipse Salomon de se dixit: *Stultissimus sum virorum & sapientia hominum non est mecum*, Prouerb. 30. Hominum sapientia, inquit, non Angelorum. Modica est ergò hominum sapientia & scientia quatuor de causis secundùm D. Thomam. Primo quia fluxa & mutabilis vt patet in Salomone qui in senectâ (vbi maximè sapere debebat) deprauatus & *infatuatus est velut Sal*, vt ait S. Hieronymus ep. ad Rust. Sæpe etiam perditur in hac vitâ, vt de Alberto Magno nouimus, qui ad extremum omnium suarum scientiarum oblitus est; de Theodorico Canisio Soc. IESV, qui ob mortem Petri fratris attonitus factus, obriguit apoplexia tactus simulque omniū literarum obliuione, adeoque sui etiam nominis, vt Raderus in vita vtriusque refert. Messala Coruinus Orator morbi diritate afflictus proprij nominis oblitus est. Plin. l. 7. c. 24. Quòd si in hac vita hominem non deserat scientia, nihil tamen iuuabit in altera. Eo pertinet id Isa. 29. *peribit sapientia à sapientibus.* Perijt enim vel memoria vel gloria sapientum huius mundi. Vnde Apostolus 1. Cor. 1. exclamat: *Vbi sapiens? vbi scriba? vbi conquisitor sæculi?* q. d. vbi philosophi gentilium? vbi Doctores Iudæorum? vbi physiologi, Plato, Aristoteles, &c. *Euanuerunt in cogitationibus suis*, inquit idem Apostolus ad Rom. c. 1.

1. Quia fluxa.

2. Quia imperfecta.

Secundo quia imperfecta, scatens multis erroribus & multarum rerum ignorantiâ. Audite præclarum & doctissimum virum Iustum Lipsium, de seipso in Notis ad libr. de Cruce scribentem: *Quò longiùs*, inquit, *in hac vita via progredior magis magisq; aspicio circumfusam animo caliginē, corpori imbecillitatē. Heraclitus olim dicere solitus, se cū iuuenis esset,*

eſſet, nihil ſcire; cùm ſenex, nihil ignorare: mihi planiſmè contrà euenit, & qui olim aliquid ſcire viſus, nunc parum aut nihil. Et ô miſeri, quid nos, doctrina, fama ſumus? Ipſi puluis, illa opinio, iſta ventus. ſic ille. Idem de ſe ſentiunt quicumque ſapiunt eruditi.

3. Quia periculoſa.

Tertio quia periculoſa. Nam *ſcientia inflat*, ait Apoſtolus 1. Cor. 8. velut piſa ſcilicet comedentem. Communiter enim ſcientia niſi humilitate coërceatur, eleuat hominem in ſuperbiam, præſumptionem & contemptum proximorum; & ita eum dat præcipitem in peccatum & ſæpe in graues errores atque hæreſin, iuxta id Abdiæ: *Cùm exaltatus fueris ut aquila, inde detraham te.* Qui enim nimis altè volare & ſolem, id eſt, arcana Dei curioſiùs ſcrutari tentant, ſæpenumerò detrahuntur in errores & caliginem. Paruus ergò imò nullus eſt coram Deo doctus ſuperbus. Vnde S. Greg. lib. 17. moral. c. 6. ait: *Humilis ignorantia magis Deo placet, quàm elata ſcientia.* Magni vir conſilij fuit Achitophel, ſed ingenij ſagacitas ad ſuſpendium eum adegit, 2. Reg. 17.

4. Quia laborioſa.

Quarto quia laborioſa, & non niſi in ſerâ ætate obtinetur. Vnde Eccleſ. 1. dicitur. *Qui addit ſcientiam, addit & laborem.*

C. II. *Modicũ eſt nobilitas, honor, dignitas.*

SECVNDO. Clamat mundus magnum bonum eſſe generis nobilitatem, honorem & dignitatem. Hanc admirabantur quaſi diuinum aliquid in Herode Agrippâ Rege Tyrij & Sidonij, Act. 12. Cum enim ille ſtatuto die, veſtitus regio cultu (videlicet purpurâ, coronâ aureâ, ſceptro & vt ſcribit Ioſephus l. 19. antiq. c. 8. veſte ex argento, mirabili arte contextâ, quæ radijs ſolis percuſſa mirandum emittebat ſplendorem) ſederet pro tribunali & concionaretur ad illos, acclamabant: *Dei voces & non hominis.* Sed quàm modicus fuerit hic honor, ibidem mox oſtenſum eſt. *Confeſtim* enim *percuſſit* Herodē *Angelus Domini, eò quòd non dediſſet honorem Deo* (quod ſcilicet diuinos honores ſibi tribui paſſus eſſet) *& conſumptus à vermibus expirauit.* Modicum ergò eſt hoc bonum.

1. Quia fluxa.

Primo quia fluxum. Quàm citò enim expirat honor? Inuentus fuit aliquis Caninius Rebilius qui vnico tantum die fuit Romæ Conſul; quo enim die conſulatum inijt, eodem & depoſitus eſt: vt poſteà quæſitum fuerit, quibus Conſulibus Conſul fuerit? Luſit in eundem Cicero lib. 7. ep. 30. *Vigilantem*, inquit, *habemus Conſulem, qui in toto Conſulatu ſomnum non vidit.* Fuit aliquis annus (qui erat 71. Chriſti) quo ſucceſſiuè imperauere & periere tres Rom. Imperatores. In ſummo dignitatis culmine breuis æui ſunt Pontifices Romani quorum nullus præter S. Petrum, 25. annum attigit in imperio, tametſi aliqui propè acceſſerunt, vt S. Leo I. S. Syluester, Adrianus I. Quocirca Pontifici, dum inauguratur, acclamatur: *Beatiſſime Pater, annos Petri non videbis.* Id enim ita fore euincit tot centenorum annorum continua experientia. Plerique exiguo tempore, alij tribus annis, alij vno, alij paucis menſibus, alij paucis tantùm diebus ſediſſe memorantur. Vidimus vno eodemque anno 1590. ſucceſſiuè præſidere tres Pontifices, Sixtũ V. Vrbanum VII. Gregorium XIV. Ita vt omnes dicere poſſint: *Modicum & non videbitis me.* Quæſiuit hac de re Alexander Secundus Pp. B. Petrum Damianum; cum aliqui præſertim fuerint florenti adhuc ætate? Qui reſpondit l. 1. ep. 17. Deum ſic diſpoſuiſſe, vt quàm deſpicienda ſit temporalis vitæ gloria, in ipſo ſummo culmine appareret. Addit Lorin⁹ in 2. Petri cap. 1. id fieri, vt minùs appetant homines Papatûs culmen, quod ferè certi ſunt, non diu duraturum.

2. Quia infirma.

Secundo quia debile & infirmum. Non enim eximit hominem à communibus miſeriis, quas à communi patre Adamo hæreditario iure accepimus, curis, laboribus, moleſtiis, fame, ſiti, frigore, æſtu, inſidijs, hoſtibus, morbis, interitu. Vnde Dauid Rex Pſal. 29. ait: *Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?* Quid intereſt an vnus geſtet aureos compedes, alter autem ferreos? an curru vel equo feratur vnus ad ſepulchrum, alter pedibus?

3. Quia periculoſa.

Tertio quia periculoſum; magnam enim præbet ad peccandum libertatem. Non immeritò putant aliqui nobilitatis & dominandi originem fuiſſe vitam illam Gigantum, qui è nobiliſſimis & validiſſimis prognati parentibus (qui Gen. 6. vocantur *filij Dei, & filiæ hominum*) cœperunt per tyrannidem homines opprimere, bella & clades inferre adeoque cum omni libertate peccare, ex quo præcipue permotus eſt Deus ad diluuium immittendum. Taceo labores, curas & moleſtias quæ comitantur dignitatem tantoque magis, quanto illa maior.

D. III. *Modicũ eſt robur corporis.*

TERTIO. Magnum bonum exiſtimat mundus eſſe robur & vires corporis. Has in Sampſone inprimis admirabatur mundus, vt qui mille viros vnus interficeret aliaque ſtupendæ fortitudinis monumenta ederet. Verùm & iſtud bonum modicum atque exile eſt.

1. Quia fragile.

Primo quia fragile; quemadmodum enim Sampſoni ſeptem crines raſi abſtulere robur & hoſtium ludibrio expoſuere eũ, qui priùs illos necabat velut culices, Iudic. 16. ita modica glans ſclopeti, modica febris & paulatim ſenectus ipſa vires carpit & vitam. Vnde S. Iob cap. 6. ait: *Nec fortitudo lapidum, fortitudo mea: nec caro mea ænea eſt.* Quanto faſtu inceſſit Goliath contra Dauidem? nonné videbatur ſtatim vno bolo deuoraturus iuuenem? Et tamen vnicus ſilex ipſius oſſibus durior fuit; fronti enim eius infixus eum proſtrauit, 1. Reg. 17. Maximinus Imperator mole & robore penè giganteo fuit, pollice ita vaſto vt vxoris dextrocherio pro annulo ſit vſus; calceamentum eius pede maius hominis veſtigio atque menſurâ: tantis viribus vt rhedam onuſtam ſolus moueret, pugno vno dentes equo excuteret, calce crura frangeret, lapides tophicios friaret, arbores teneriores ſcinderet, &c. Vnde mirè inſoleſcebat, viribus ſuis

præfi-

præfisus, quasi non posset occidi, immortalem se existimans. Et tamen biennio non imperauit, quin à proprijs militibus in tentorio dormiens necaretur vnà cum filio, vt testatur Iulius Capitolinus.

2. Quia sæpe noxiū.

Secundo quia sæpe noxium & occasio peccati vel alterius mali & internecionis, dum qui robore pollent nimium sibi fidunt, periculis se exponunt omniaq; non in æquitate & honestate sed in viribus tantum ponunt. Milo Crotoniates ictu nudæ manûs occidebat bouem eodemque die absumebat, teste Solino c. 3. Idem tamen *cùm iter faciens*, ait Val. Maximus l. 9. c. 12. *quercum in agro cuneis adactis fissam vidisset, fretus viribus accessit ad eam insertisq; manibus diuellere conatus est: quas arbor excussis cuneis in suam naturam reuocata compressit eumq; cum tot gymnicis palmis lacerandum feris præbuit.* Velocissimus Cursor Asaël fuit, sed in malum suum, dum enim militarem gloriam aucupans cursu insequitur Abnerum ab eo confoditur hastâ auersâ, 2. Reg. 2.

3. Quia sæpe inutile.

Tertio quia sæpe inutile. Audi Ecclesiast. c. 9. *Vidi sub sole*, inquit, *nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratias: sed tempus casumq; in omnibus.*

Taceo quòd Deus *non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibijs viri beneplacitum erit ei*, Psal. 146.

E. IV. *Modicū est forma corporis.*

QVARTO. Magnum alijs bonum videtur esse forma & pulchritudo corporis. Hanc in Absalone mirè suspiciebant homines, ita vt capillos eius, quoties tonderetur, emerent ducentis siclis, seu 133. florenis, pulchritudine enim eximiâ omnes superabat, & in toto corpore nullam habebat maculam, vt habetur 2. Reg. 14. Verùm & hoc bonum est modicum.

1. Quia caduca.

Primo quia caducum, vti vel ipse ostendit Absalon, qui in flore iuuentutis suæ pendulus è quercu factus tribus lanceis confixus & magnâ lapidum congerie sepultus est. Ita enim ait S. textus: *Et tulerunt Absalon & proiecerunt eum in saltu, in foueam grandem & comportauerunt super eum aceruum lapidum*, 2. Reg. 18. Ecce corpus quod viuum adeò amabatur & suspiciebatur, nunc velut canis mortuus vel asinus abijcitur in foueam, ne hominum oculos offendat, quos antè recreabat. Referunt terræ sanctæ Topographi extare etiamnum cumulum illum lapidum, quem sic horrent Machometani incolentes eam terram, vt cum execratione eò lapides mittant, dicentes: *Maledictus sit parricida Absalon.* Deprehendi in SS. literis, elegantioris formæ fœminas sæpe à plantis nomen esse sortitas, siue Dei dispensatione, siue vulgi denominatione. Ita Absalonis filia *elegantis formæ*, *Thamar* vocata est, id est, palma, quæ arborum pulcherrima est 2. Reg. 14. Ita Susanna speciosissima à lilio nomen accepit, Dan. 13. Susanna enim lilium significat. Ita Esther cognomentum à pulchritudine obtinuit dictaque est Edessa, Hebr. Hadasch, id est, myrtea vel myrtus, quæ est planta speciosissima. Esth. 2. Quâ re indicatur formæ pulchritudinem tam fugacem esse, quàm est decor florum, arborum & plantarum, qui interdum vnâ nocte ex pruinâ perit, floribus intra paucos dies, arboribus intra æstatem vnam. Mementote hederæ Ionæ, quæ à modico vermiculo vnâ nocte exesa aruit: (vti mox dicemus) talis est forma corporis, quæ modicâ febri perditur. Bene ergò sapiens dixit: *Fallax gratia & vana est pulchritudo: mulier timens Deum ipsa laudabitur*, Prouerb. 31.

2. Quia insidiosa.

Secundo quia insidiosum & sæpe noxium. Patet in Absalone, cuius aurea cæsaries, quam ille sic amabat, vt nunquam eam tonderet, nisi cum ab eâ grauaretur; quamq; alij magno pretio comparabant, facta est illi in laqueum; vnde in quercu pendulus inimicorum ludibrijs & vulneribus pateret. Eadem pulchritudo in discrimen adduxit Saram, Iosephum & Susannam; tametsi euaserunt periculum. Alios flore pudicitiæ violenter spoliauit, vti Betsabæam & Thamarem. Vnde Socrates dixit: *Pulchritudo est modici temporis tyrannis.* Petrarchæ est *viscus animæ*, quo illaqueantur oculi & affectus hominum.

F. V. *Modicū sunt diuitiæ.*

QVINTO. Magnum vulgò ac penè summum bonum reputant alij diuitias & amplas possessiones. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt*, inquit psaltes Ps. 143. Et de diuite illo viro Nabal dicitur 1. Reg. 25. *Erat vir quispiam in solitudine Maon, & homo ille magnus nimis.* Sed nihil magnum est in diuitijs.

1. Quia facilè perduntur.

Primo quia citò & facilè perduntur, quod vel exemplo dicto possumus discere. Cùm enim illi Nabal indicasset manè vxor, quòd gladius Dauidis à tergo eum insecutus fuerat, factus est præ metu totus stupidus ac *velut lapis*, vt ait textus; cumque talis mansisset decem diebus, percussit eum Dominus & mortuus est. Videre mihi hîc videor hederam illam Ionæ, præparatam illi à Deo; sub cuius vmbrâ dum quiesceret & lætaretur Ionas, diluculo parauit Deus vermem in crastinum, qui percussit & arefecit hederam, Ion. 4. Vnde de illâ in Hebr. pulchrè dicitur: *Filia noctis erat & filia noctis perijt.* Huiusmodi hedera & filia noctis est abundantia, sub cuius vmbrâ dormiunt homines suauissimè; sed multoties euenit, vt intra vnam noctem, mensem vel annum vermis aliquis veniat, qui hederam illam percutiat & extinguat; v. g. incendium vel rapina vel grauis mulcta vel mors. Expertus id fuit diues ille, qui dicebat: *Anima habes multa bona posita in annos plurimos*, &c. Dixit autem illi Deus: *stulte hac nocte repetunt à te animam tuam*, &c. Luc. 12. Experti id sunt Ægyptij, qui Deo dispensante, vnâ nocte spoliati sunt vasis suis aureis & argenteis, Exod. 12. quæ donauit Deus Hebræis, tametsi ab his mutuò tantùm accepta fuerant.

2.

Secundo quia modicæ & insufficientes sunt, ac verius

Quia insufficientes.

veriùs paupertas quàm diuitiæ appellandæ. Socrates cùm videret Alcibiadem ob diuitias elatum & propter agrorum spatiosos limites superbientem, adduxit eum ad tabulam seu Mappam, in qua totus orbis terræ descriptus erat & rogauit, vt ibi Atticam requireret. Quam cum inuenisset, suos fundos iussit ostendere: & cùm responderet, nusquam ibi pictos esse; tum Socrates: *Horum*, inquit, *possessione te effers, qui nulla pars sunt terræ?* Ælian. l.3. var. hist. c.28.

Taceo quia noxiæ & laboriosæ, pungentes & sauciantes animam ac sementem suffocantes vt alibi vidimus.

G. VI. Modicũ est fauor Principum.

SEXTO. Magnum quid censetur esse fauor & gratia Principum ac Magnatum. Ita enim legimus Amanem miro modo sibi gratulatum de gratiâ Regis & Reginæ, narrabat enim domi suæ, quantâ eum gloriâ super omnes principes & seruos suos Assuerus eleuâsset, quomodo ad conuiuium regis à reginâ vocatus esset, Esth. 5. Et propterea etiam ipsum suspiciebant omnes flexoq; genu adorabant, Esth.3. At verò & hoc quidquid est, modicum est.

1. Quia fallax.

Primo quia inconstans & fallax, vt vel in Amane patet, qui in illo ipso conuiuio, quod habuit cum rege & regina, vtrique exosus & abominabilis factus, facie velatus (quasi, qui regem aspiceret indignus foret) & decreto regis, è regiâ eiectus atque in altissimo patibulo suspensus est. Esth.7. Idem experiuntur alij sæpe, etiam nullâ suâ culpâ, vti bonus Ioseph, qui hero suo primùm gratissimus, postea fictâ dominæ delatione, hostis iudicatus, traditus est in carcerem, Gen.39. Similiter & Moyses, qui primo à Pharaonis filiâ adoptatus in filium, postea ex aulâ regis fugere compulsus est, quòd ipsius vitæ Rex insidiaretur, Exod. 2. Bene ergò Ieremias c.17. dixit. *Maledictus homo qui confidit in homine & ponit carnem brachium suum*; vt scilicet eo velut forti brachio se tueatur, cùm sit caro tantùm, non os vel brachium. Quam sententiam Origenes acutè explicat per eam Deut. 21. *Maledictus homo qui pendet in ligno.* E ligno enim pendet, qui spem suam ex homine veluti fragili ramo suspensam habet. Ferunt Elephantem ad somnum capiendum arbori inniti; quare venatores eam in imo diffecant, ita tamen vt nihilominus stet erecta velut integra. Elephas ergò cùm ex more venit accubitum, succisæ innititur sicque & se & arborem humi sternit, & cùm surgere nequeat, fit præda Venatorum. Barth. Angl. l.18. c.43. Idem contingit ferè ijs, qui gratiam hominum ambiunt, sectantur & mercantur Precibus, pretio, obsequijs. Innituntur enim arboribus iam pridem mortis vulnere incisis, & cùm minimè putauerint, subitò ruituris & omnem eorum spem elusuris. Vel enim patronus eorum moritur, vel bonis suis exuitur, vel ipsi de gratiâ eius excidunt, vel moriuntur ipsi. Audi S. Augustinum in Psalm. 131. *Multi*, ait, *de amicis potentioribus præsumpserunt: ceciderunt illi, de quibus præsumpserunt, & inuoluerunt eos, qui de se præsumpserunt.* Bene nos Germani: Herrn gunst vnd Lagelwein riechen vber Nacht auß.

2. Quia mancus.

Secundo quia infirmum & mancum. Vt enim fauor & gratia magnatum iuuet nos in hoc sæculo, non poterit tamen iuuare in altero. Vnde illis dicitur Deut.32. *Vbi sunt Dij eorum, in quibus habebant fiduciam? Surgant & opitulentur vobis & in necessitate vos protegant.* Maxima & extrema necessitas erit in futuro cuiusque iudicio; vbi sanè patroni illi non poterunt opitulari.

H. VII. Modicũ dominatus.

SEPTIMO. Magnum denique bonum reputatur dominatus & potentia. Hoc enim nomine inter alios gloriabatur Rex Nabuchodonosor Dan. 4. cùm in palatio suo obambulans diceret: *Nonné hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ & in gloriâ decoris mei?* Verùm & hoc bonum modicum atque exiguum est.

1. Quia non diuturnus.

Primo quia non diuturnum; vti expertus est Nabuchodonosor. Cùm enim sermo adhuc esset in ore eius, vox de cœlo ruit, quæ minata est ei eiectionem de regno ad syluas & feras, eademq; horâ completa est; & cœpit Rex inter feras ientacula boum edere, cui prius regia fercula centena eaque lautissima apponebantur. Quorumdam imperium tam breue & exile fuit, vt somnium potius quàm imperium fuisse videretur, quale fuit Samgaris Principis Hebræorum, qui propterea ab aliquibus non numeratur inter Iudices, quòd in primo principatûs anno non expleto mortuus sit, Iudic. 3. Item Maximi Rom. Imp. qui cùm inuasisset imperium, regnauit tantùm duos menses & aliquot dies; tùm fugiens à Romanis insecutis lapidatus membratimque discerptus est. Baron. Anno 455. Item fabri illius Marij, postea Imperatoris, de quo Trebellius in l. de 30. Tyrannis: *Vnâ*, inquit, *die factus est Imperator: aliâ die visus est imperare: tertiâ die interemptus est.* Vniuersim denique verum est, quod dixit Ecclesiasticus c. 14. *Omnis potentatus breuis vitæ.* Et mox: *Rex hodie est, & cras morietur.*

2. Quia plenus laborib.

Secundo quia laboribus & curis plenum. Alphonso Aragonum regi in cœnâ quidam importunius instabat: Rex nihil commotus, Asinos tantùm regibus beatiores esse dixit: *Illis enim dum comedunt clitellas auferunt agasones, mihi verò senex iste cœnanti imponit.* Æn. Sylu. de dictis & factis Alph. Meminerunt Belgæ Caroli V. qui senescens onerum Reip. pertæsus, cùm Bruxellæ principatum Belgij in filium Philippum II. transferret, illachrymans dixit: *ô fili magnum tibi onus impono; ego enim toto tempore principatûs mei nunquam quadrantem horæ magnis curis & anxietatibus vacuum habui.* Secedens ergò à turbis quatuor vltimos annos sibi & Deo vixit.

Taceo alia plurima, quæ modicum esse ostendunt imperium terrenum, alibi commodius referenda.

Vidimus igitur Auditores modica omnia esse, quæ mundus reputat magna. Quid ergò nunc faciemus?

ciemus? Num relictis ijs, quæ verè magna, solida & cœlestia bona sunt, hæc modica sectabimur? Num pro integro vini & mellis dolio, guttulam acceptabimus: num vnius hostis spolium quàm plenam de integro exercitu victoriam? Non ita sapientissimus Dux Iosue, qui cùm in prælio contra 5. reges, audisset eos fugisse de prælio in speluncam, nequaquam eorum gratiâ hostem cædere destitit, nec victoriæ portiunculam toti anteposuit, sed cœpto bene prælio fortiter institit, monens socios: *Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes & extremos quosque fugientium cædite*, Iof. 10. Nos igitur relictis in huius mundi speluncâ regibus, id est, caducis, modicis & fallacibus bonis, quæramus & persequamur solida, magna & veracia cœli bona. Instar Hippomenis illius veteris nobiscum agit diabolus; spargit in itinere poma, quorum amore capimur, aliqua; vt ijs colligendis occupati, à melioribus retardemur & excidamus. Non ita nos desipiamus: vera & magna & solida consectemur bona, quibus æternum beati simus.

CONCIO II.

SEPTEM MODICA BENE CONSIDERANDA.

I. *Modicum temporis.*
II. *Modicum seruitium quod impendimus Deo.*
III. *Modica vita à nobis deposita.*
IV. *Modica bona quæ fecimus.*
V. *Modicus electorum numerus.*
VI. *Modicum quod requiritur ad damnationem.*
VII. *Modicum quod requiritur ad parandam beatitudinem.*

THEMA.

Quid est hoc, quod dicit nobis, modicum? Ioan. 16.

A. CRedidêre olim Gentiles, futuræ serenitatis omen esse, si aues ter aut quater repetitam vocem ederent. De Coruorum crocitatu scribit Virgilius l. 1. Georg. *Tum liquidas corui presso ter gutture voces, aut quater ingeminant.* Missâ tamen hac Gentilium coniecturâ, dico veriùs, non sine portento aliquo in hodierno Euangelio septies nobis occini vocem illam, *Modicum*, quater à Christo Domino, rursum ter ab eius discipulis. Quid igitur nobis portendit ea vox toties repetita? Sanè nisi monitum salutis aliquod denunciaret, tam crebro à Christo & discipulis repetita non fuisset. Iure igitur quærimus exemplo discipulorum: *Quid est hoc quod dicunt nobis modicum*, Christus & Apostoli? Inprimis ista vox ter & quater repetita denunciat venturam superatâ passionis Dominicæ tempestate serenitatem & lætitiam, Domino testante: *Iterum videbo vos & gaudebit cor vestrum.* Deinde meâ quidem sententiâ septem ista modica septem nobis considerationes ingerunt per septem hebdomadæ dies animo voluendas, quoniam ad vitam rectè instituendam magnoperè nos excitant mentisque serenitatem afferunt. Earum quatuor præsentem, tres reliquæ futuram vitam concernunt. Videtur ergò Ioannes voluisse nobis præscribere hebdomadariam meditationem in 7. istis modicis, quæ nunc videbimus.

B. I. *Modicum temporis.* PRIMVM. Modicum temporis est. *Quid enim est vita nostra? Vapor ad modicum parens*, inquit S. Iacobus cap. 4. Considera enim tempus vitæ tuæ elapsum, quàm citò id præterijt? Priusquam aliquid egeris, vesper adest & finitur septimana, necdum tamen perfecisti quod cogitabas & fortè vix cœpisti. Porrò tempus futurum scito non fore tardius quàm præteritum. Vnde si in præterito tempore parum profecisti, timendum ne etiam parum proficias in futuro. In primâ mansione itineris sui mansit Tobias iuxta fluuium Tigrim, (qui ob celeritatem cursûs à Tigride bestiâ nomen habet, teste Isidoro l. 13. c. 20.) *& exiuit vt lauaret pedes suos*, vt dicitur Tob. 6. Sic primo septimanæ die contemplari nos decet vitæ breuitatem; quæ instar Tigris velocissimè dilabitur: & ibi lauare pedes nostros, affectus, inquam, à luto terreni amoris, quod in mundo contrahunt. Flumina ad mare currunt & inde reuertuntur vt iterum fluant: sed non ita homo, qui est *spiritus vadens, & non rediens*, Psal. 77. Falcones Noruegiæ, quoniam dies illi breues sunt, ad prædam magis industrij sunt & celerrimè prædari dicuntur. Cùm igitur sciamus breues esse dies nostros, cur non sedulò instamus bonis operationibus? Et mirum sanè est, quòd solertissimus ille Falco diabolus magis sedulus fit in salute nostrâ impediendâ, quàm nos in procurandâ. Quid enim ait de diabolo Ioannes Apoc. 12. *Væ terræ & mari*, inquit; *quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet.* Hinc in agone magis tentat homines & circa finem mundi magis sæuiet. Cur ergò non maturè nobis prospicimus, & hostem nostrum præoccupamus, agendo pœnitentiam & bene operando, dum durat hoc temporis modicum? sanè Dauid, quando aduertit, quòd surrexisset Philisthæus & veniens appropinquaret contra se, *festinauit & cucurrit ad pugnam ex aduerso Philisthæi*, vt dicitur 1. Reg. 17. *& misit manum in peram* & sublatũ inde lapidẽ iecit & infixit fronti Philisthæi. Ita nimirum præueniendus dæmon est; festinanter enim ad pugnam est currendum & mittenda in peram manus, id est, non cunctandum, sed manus adhibenda operi; & in fronte percutiendus dæmon seu in initio, ne nos percutiat in calcaneo seu in morte.

C. II. *Modicũ seruitiũ.* SECVNDVM. Quàm modicum hoc die vel hebdomade seruitium Deo impenderimus & quantum impendere potuissemus. Inprimis enim deberemus saltem decimam diei partem seruitio Dei

quod impendimus Deo.

dare; quia non minor est ratio cur decima pars frugum debeatur Deo & non decima pars temporis. Hoc verò facere possemus audiendo Missam, orando manè & vesperi, ante & post mensam & agendo Deo gratias. Deinde inspicere semel in die conscientiam, num sit commaculata & quomodo purganda: quotidie meminisse Dei, & pro occasione ex ipsis creaturis eum laudare, cognoscere & admirari cum S. Antonio: nec non suspirare ad cœlestem patriam, meminisse mortis & gehennæ. Sed si interrogemur quid hac in re præstiterimus? Modicum respondere cogemur, si mentiri non velimus. Omne tempus impensum corpori vel mundo, transactum dormiendo, comedendo, bibendo, ludendo, deambulando, lucris inhiando: & quid his omnibus capimus? Audi S. Augustinum in illud Psal. 89. *Dies nostri sicut aranea meditabuntur; Aranea*, ait, *texit totâ die, & labor grandis est, sed effectus nullus: sic & vita hominum: possessiones quærimus, diuitias appetimus, procreamus filios, in regna sustollimur & omnia facimus; & non intelligimus quòd araneæ telam teximus, & interim æternæ fœlicitatis, ad quam creati & vocati sumus, obliuiscimur.* Ita Heliogabalus Imp. ait Lamprid. in eius vita, iubebat sibi deferri millena pondo aranearum, proposito præmio; diciturq; collegisse decem millia pondo, dicens hinc conijciendum, quàm magna esset Roma. Quàm multi hodie sunt Heliogabali, quàm multi aranearum venatores, qui non aliud quàm opes & honores, hoc est, aranearum telas aucupantur! sed ais: Mihi & familiæ vacandum est: non possum tempus impendere Dei seruitio. Sed audi Salomonis iudicium: iussit is infantem diuidi per medium & dari vnicuique mulieri partem, quòd vtraque contenderet de integro sibi dando, 3. Reg. 3. Contendit anima, pars hominis nobilior, totum sibi diem impendendum esse, quo saluti suæ consulat: contendit etiam corpus, pars debilior, diem sibi dandum, quòd pluribus indigeat. Quid igitur factu opus? Diuidatur infans seu modicum vitæ nostræ, & pars vna detur animæ, altera verò corpori. Quanquam possumus etiam totum dare animæ & Deo, si omnes actiones nostras ad Dei gloriam dirigere & Deo offerre velimus.

D. III. *Modica vitia à nobis deposita.*

TERTIVM. Quàm modica vitia, hoc die, hebdomadæ, mense, imò & anno deposuerimus. Eadem adhuc superbia, auaritia, inimicitia, ebrietatis studium, tepiditas, quæ fuit anni initio, vel ante etiam multos annos. *Quid est quod fuit?* ait Ecclesiastes c. 1. *Ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.* Idem dici de maiori hominum parte potest. Quid faciunt hoc anno? Idem quod fecerunt ante annum. Quales sunt hoc anno? quales fuerunt ante annum. Non recordamini, quid viderit cæcus ille apud Marcum 8. à Domino nondum plenè illuminatus? Quid enim vidit? *Video homines*, inquit, *velut arbores ambulantes.* Et quomodo ambulant arbores? num de loco mouentur in locum? num progrediuntur: Minimè gentium: sed quando ventis agitantur, multum quidem commouentur & videntur locum mutare: Sed ne palmum quidem mutant: cras enim ibi reperiuntur, vbi hodie stetêre, quia radicem in terrâ defixam habent. Ita nimirum ambulat hominum maior pars. Qui enim deberent quotidie progredi in virtutibus & vnum vitium post alterum paulatim extirpare, nihil vel modicum proficiunt. Commouentur quidem interdum vento aliquo diuini afflatûs, vt quando in paschate confitentur & communicant. Sed posteà reperiuntur eodem loco, quo priùs consistebant, quia terræ affixi sunt, id est, amori terreno & prauis suis habitibus.

E. IV. *Modica bona quæ fecimus.*

QVARTVM, quàm modica bona opera, die vel hebdomade elapsâ feceris, quibus cœlum emas: quàm modica reposueris apud Christum merita, quamque parum mercedis recepturus sis. Inuenies enim plerosque dies bonis operibus vacuos: velut si in vrnam conijcias manum & inter plurimas schedas vix vnam scriptam extrahas, reliquas omnes vacuas. Cogita quàm modicum in pauperes erogâris, quam modicum eis spiritualis eleemosynæ impenderis, quàm modicum tibi ciborum vel commodorum subtraxeris, quàm modicas animas docendo, corrigendo lucratus sis. Ita forsan inuenies plurimum te perdidisse temporis. Et si Titus Imp. quòd aliquo die nemini beneficium impertijsset, dixit: *Amici, diem perdidi*: quid tu dices, qui fortè non tantùm vno die, sed quamplurimis nihil fecisti boni? sed quid ait Apostolus 2. Cor. 9.? *Qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Scito ergò modicum te messurum mercedis apud Deum, si modicum seminaueris bonorum operum. Et quid ait Sapiens Prouerb. 20.? *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergò æstate, & non dabitur illi.* Sic eueniet pigro in æstate alterius vitæ, qui hîc ob modicam molestiam bene operari & terram corporis sui aratro pœnitentiæ proscindere neglexerit. Hoc expertę sunt fatuæ virgines oleum non præparantes; mendicare enim coactæ sunt & non dabatur eis.

F. V. *Modicus electorũ numerus.*

QVINTVM, quàm modicus sit electorum numerus, quem Dominus pusillum gregem vocat, Luc. 12. quia *multi vocati, pauci verò electi*, Matt. 22. Maior enim hominum pars damnatur, magna ad purgatorium mittitur, modica est, quæ rectâ ad cœlum fertur. Cùm Innocentius tertius Papa, sed tunc temporis adhuc Cardinalis, inuiseret quendam Eremitam sanctitate celebrem, reperit eum humi iacentem: qui cùm attrusus euigilaret: *Quàm mirabilia*, ait, *& horribilia? vidi enim animas in infernum descendentes tantâ copiâ, quanta niues cadunt: cùm multitudine suâ obtenebrant aërem. In purgatorium verò descendebant instar niuis rarioris. In cœlum autem solos tres vidi ingressos*, ij erant Episcopus vnus, Carthusianus vnus & vna fœmina:

quam nominabat; Refertur in l. de orig. Carthusian. Cura itaq; quotidie vt viuas sicut pauci. Compara vitam & mores tuos cum vita & moribus aliorum, & si deprehenderis te viuere vt plures, meritò timere debes: neque obtrudas excusationem illam: non sum ego solus in hoc vitio: faciunt id alij, non sum primus nec vltimus. *Propterea enim dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum absque vllo termino*, ait Isaias c. 5. quia scilicet multi sunt, qui ambulant per viam latam.

G. VI. *Modicū quod requiritur ad damnationē.*

SEXTVM. Quàm modicum requiratur ad damnationem; vnum scilicet peccatum mortale, vna fornicatio, vna ebrietas, vnum periurium, vna delectatio in cogitatione turpi. Ad purgatorium verò minima quæque sufficiunt, cogitatio inutilis, verbum otiosum, mendacium iocosum, nisi hîc expientur. Ita omnes patres & Theologi docent & docuerunt semper. Si enim *nihil coinquinatum intrabit in regnum cœlorum*, teste Ioanne; si de omni verbo otioso reddenda est ratio Deo teste Domino: si qui contemnit proximum suum & fatuum appellat, reus est gehennæ ignis, teste eodem: quomodo non vera sunt quæ diximus? Et si scripturâ & patribus attestantibus in altero sæculo tam carò computantur, quæ hîc tam vilia æstimamus: cur tam facilè delinquimus vel in minimis? Quæso enim te, si à multis fide dignis hominibus audires in vicinâ aliquâ natione tantam esse rerum caritatem, vt vna mensura vini væneat 50. ducatis: vna mensura cereuisiæ 5. ducatis: vna libra carnis 30. florenis: vnus capo 100. &c. Tunc homo paucorum numorum auderes ibi heluari & vel cereuisiâ, ne dicam vino, te ingurgitare & insuper compotores inuitare? Non recordaris serui illius Euangelici, qui debebat domino suo decem millia talenta? Et quomodo tantum contraxit debitum nisi quia in altero sæculo omnia magno computantur & quia magni domini magna dissipauit bona? Ideò iubetur vænundari cum vxore, liberis & omnibus suis. Si tam rigidas haberemus leges: vt qui mendacium profert, linguâ mutiletur: qui rem occultam intuetur, oculis priuetur: qui audit detractorem, auribus truncetur: qui alterum percusserit, igni adiudicetur; quis sibi non caueret? Atquì ignis purgatorij destinatus est omnibus peccatis venialibus. Vnde refert quidam Carthusianus, Iacobus de paradiso in l. de peccatis mentalibus apud Collect. Speculi, de duobus fratribus religiosis mutuò sibi deuinctissimis; quorum alter cùm post obitum appareret mæstus & vili habitu sodali: rogatus de statu suo respondit: *Nemo credit, nemo credit, nemo credit, quàm districtè iudicat Deus & quàm seuerè punit.* Quo dicto disparuit & sodalem magno timore perculsum reliquit, nobis vtique in cautelam. Miserrimus itaque homo, qui etiam cùm venialiter tantùm peccat, tot ligna comportat ad sui vstionem, quot peccata facit, nisi ea hîc deleat. Quàm ergò seduli esse deberemus ad expianda etiam venialia per frequentationem Missæ, aspersionem aquæ benedictæ, tunsionem pectoris, indulgentiarum vsum, &c.! quantum vigilare, ne vel modicum peccatum committeremus!

H. VII. *Modicū quod requiritur ad parandam beatitudinē.*

SEPTIMVM. Quàm modicum requirat à te Deus pro gloriâ quam vult dare. Amorem enim solummodò exigit, qui facilis est & omnia facilitat. Virtus etiam secundum naturam est adeoque facilior quàm peccatum, quod contra naturam est. Maiora & molestiora exigit diabolus ad damnationem: & plures faciunt sumptus, tolerant molestias & dolores mali ad comparandam perditionem, quàm boni ad salutem. Vnde Sapient. 5. dicunt: *Lassati sumus in viâ iniquitatis, ambulauimus vias difficiles.*

Etenim via superborum est montosa, quia honores sunt montes, qui sine labore non scanduntur. Via auarorum spinosa, quia diuitiæ sunt spinæ vndique pungentes. Via libidinosorum lutosa, quia fœdè inquinat. Via inuidorum tenebrosa, quia inuidia excæcat. Via gulosorum sumptuosa, quia magno constat. Via iracundorum tumultuosa, quia pacem turbat. Via pigrorum tædiosa, quia in terram deprimit. Quàm verè itaq; dicunt impij: *Ambulauimus vias difficiles?* Et quæ tandem huius ambulationis merces? eadem quæ equorum & asinorum onera portantium. Vbi enim ad viæ terminum venerint, exonerantur mercibus, quas gestârunt: dorsa deinde pressuris exulcerata sentiunt, sicque misera animalia in stabulum detruduntur. Ita prorsus impij postquam ambulârunt vias difficiles, ad finem vitæ despoliantur omnibus bonis suis, conscientias suas deprehendunt dirè vulneratas, ad extremum abripiuntur in gehennæ stabulum. At verò qui Deo seruiunt, fatentur sibi viam cœli planam fieri & facilem, plusq; consolationis se experiri quàm laboris, id quod ex illorum testimonio scribit Ecclesiasticus c. 51. *Videte oculis vestris quia modicum laboraui & inueni mihi multam requiem.* Hæc sunt modica, Auditores, quæ mihi videbantur bene expendenda, quòd sperem eorum considerationem, magnam animo nostro tranquillitatem allaturam.

CONCIO III.

VOCVLA, MODICVM, QVAM VARIE CONSOLETVR IVSTOS, terreat malos.

I. *Reproborum exaltatione & prosperitate.*
II. *In malorum præuaricatione.*
III. *In hæresum infestatione.*
IV. *In tribulationibus.*
V. *In paupertate.*
VI. *In peregrinatione nostra.*
VII. *In mortis agone.*

THEMA.

Iterum modicum & videbitis me.
Ioan. 16.

A.

QVod prædixit Deus per Isaiam c. vlt. *Quomodo si cui mater blandiatur; ita ego consolabor vos*; id fecit in hodierno Euangelio Christus cum de suo discessu tristes consolatus est discipulos & simul etiam nos, dicens: *Modicum & non videbitis me: & iterum modicum & videbitis me.* Quemadmodum enim mater, cùm à liberis recedit, consolando eos dicit: Bono animo estote, mox ad vos redibo; Cùm quis eorum ægrotat: Bono animo esto, breui conualesces; cùm iter agit vnà cum ipsis, fessos alloquitur: Bono animo estote, paulò post ad terminum veniemus, &c. ita agit cum electis suis Deus. Et quidem vocula illa, *Modicum*, vti septies nominatur in hodierno Euangelio ita septem etiam in rebus, iustos consolatur.

B.

Sancti Francisci assidua hæc concio, breuis quidem, sed neruosa fuit: *Labor modicus, voluptas æterna: Voluptas modica, pœna perpetua: multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio.* Et hanc concionem ex hodierno Euangelio videtur desumpsisse, in quo modicum illud partim animat & consolatur iustos, partim increpat & terret malos. Breuissima concio, *Modicum* est: sed efficax & bona. Quoniam igitur tales optantur conciones, breues scilicet & bonæ, talem nunc demus.

I. *In reproborum exaltatione & prosperitate.*

Modicum consolatur iustos. PRIMO in malorum hominum exaltatione & prosperitate. Hanc enim cùm intuentur boni, quomodo non tentatione & indignatione aliquâ tanguntur? sed consolatur eos illud *Modicum*, dum intelligunt breui duraturam illorum prosperitatem. Eiusmodi tentationem suam aperuit Dauid Ps. 72. cum ait: *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei*: id est, penè corrui in terram adeoque etiam in dubietatem circa Dei prouidentiam: *quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns.* Sed quæ ista pax? *Quia non est respectus morti eorum*, id est, non cogitant de morte vel, vt alij vertunt, *non sunt vincula in morte ipsorum*, quasi dicat, non trahuntur ad mortem varijs morborum vinculis, vt accidit iustis, sed diu & sani viuunt; *& firmamentum in plaga eorum*, id est, non est stabilitas in plagis eorum, quia mox habent medicos & remedia sua quibus curentur. *In labore hominum non sunt & cum hominibus non flagellabuntur*; id est, propter abundantiam suam non habent necesse conflictari cum inopiâ, laboribus, angoribus, &c. quibus alij homines communiter flagellantur. Sed quid tandem ad hæc Propheta? *Veruntamen propter dolos posuisti eos*, (in Hebraico habetur: *in lubrico posuisti eos*) *deiecisti eos dum alleuarentur.* Repentinam hanc mutationem prædicit illis idem Dauid Ps. 82. dicens: *Deus meus pone illos vt rotam & sicut stipulam ante faciem venti.* Rota enim quem euehit, mox deprimit. Sic & stipula à vento eleuata ab eodem mox deprimitur. Denique & Iob c. 24. cùm ait: *Eleuati sunt ad modicum.* Sesostres Rex Ægyptiorum quòd multas nationes sibi subiecisset in arrogantiam sublatus, curru ex auro lapidibusque pellucidis & pretiosis constructo vehi solebat, qui à quatuor regibus ab ipso deuictis trahebatur. Horum vnus sæpe respiciens, rotam, quæ voluebatur, aspiciebat. Causam à Sesostre rogatus respondit: *Intuens rotæ volubilitatem cum stupore eam admiror, in quâ summa citò fiunt ima: & cogito fortunæ instabilitatem aliàs excelsa humiliantem aliàs humilia exaltantem.* Hac sententiâ motus Sesostres noluit deinceps à regibus trahi. Hac eâdem parabolâ per legatum recensitâ mouit Imp. Mauritius Chaiànum Regem Auarum vt pacem cum Romanis faceret. Niceph. l. 18. c. 39. Pauci nunc potentes hanc rotam contemplantur; pauci intelligunt hoc fortunæ modico impios rotari; sed *cùm perierint peccatores, videbis*, inquit Dauid Ps. 36. *Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani. Et transiui & ecce non erat: quæsiui eum & non est inuentus locus eius.* Sic euenit hospiti illi Diui Ambrosij Mediolano Romam euntis. Is enim cum affirmâsset nunquam se aduersam fortunam passum, vir sanctus ad suos comites conuersus: *Properè hinc discedamus*, inquit, *ne diuina vindicta nos hîc obruat. Deus enim non moratur in his ædibus.* Cumque paulum cum suis progressus esset terra dehiscens hospitem istum cum domo & familiâ suâ absorpsit. Paulin. in vitâ Ambros. Quàm verè dixit de his Iob cap. 21. *Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt?*

C. II. *In malorum præuaricatione.*

SECVNDO. In malorum præuaricatione. Cùm enim videmus eos liberrimè delinquere & omnia mala agere, nec tamen interim puniri quia nimirum Deus differt punitionem, Magistratus sæpe non vult aut non potest punire: graue est hoc bonis. Vnde Dauid Ps. 118. dixit: *Vidi præuaricantes & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt.* Et Abacuc c. 1. *Quare respicis contemptores & taces conculcante impio iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia Ducem?* sed consolatur nos in hac re, *Modicum* illud, quo malorum peruersitas durabit. Vnde ad querelam Abacuc propositam respondet Deus ibidem cap. 2. *Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet & non tardabit*; seu vt Apostolus eum ad Hebr. 10. citat: *Adhuc modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit*; ad literam quidem Cyrus Rex qui liberauit Iudæos à seruitute Babylonicâ. Allegoricè verò Christus, qui liberabit omnes oppressos à iugo impiorum. Ita gemebant Christiani sub Imperio Iuliani & Valentis, qui Christianis & dira inferebant & extrema minabantur: & audiuit Deus gemitus eorum; breui enim vtrumq; exterminauit & in bello miserè peremit. Ita gemebat Fridericus ille Canonicus ob sceleratam vitam Vdonis Episcopi sui: & breui secutum est Vdonis supplicium, vt videre est in historiâ illâ notissima.

ſima. Ita etiam gemebant Apoc. 6. ſubtus altare animæ interfectorum propter verbum Dei clamantes: *Vſquequò Domine, ſanctus & verus, non iudicas & non vindicas ſanguinem noſtrum de his qui habitant in terrâ?* Et dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc modicum tempus, donec complerentur conſerui eorum, &c.

D. III. *In hæreſum infeſtatione.*

TERTIO. In hæreſum oppugnatione. Cùm enim intuemur mala, quæ Eccleſiæ inferunt hæretici: cum videmus ab illis lacerari veſtem Chriſti, Eccleſiam, vti vidit S. Petrus Epiſcopus Alexandrinus: Cùm videmus mulos illos calcitrantes contra altare, vt vidit S. Antonius: Cùm videmus eorum perfidiam, & odium quo nos proſequuntur, meritò ingemiſcimus, ſed conſolatur nos, id *modicum*, quo durabunt hæreſes. De his dixiſſe Dauidem arbitror Pſ. 57. *Ad nihilum deuenient, ſicut aqua decurrens.* In quem locum S. Auguſtinus ait: *Non vos terreant fratres, quidam fluuij, qui dicuntur torrentes; hyemantibus aquis implentur, nolite timere: poſt paulùm tranſit, decurrit aqua, ad tempus perſtrepit, mox ceſſabit, diu ſtare non poſſunt: Multæ hæreſes iam emortuæ ſunt. Cucurrerunt in riuis ſuis quantũ potuerunt, decurrere, ſiccati ſunt riui, vix eorum memoria reperitur, vel quia fuerint: ſpernentur tanquam aqua decurrens:* ſic ille.

De iiſdem etiam Apoſtolus 2. ad Timoth. c. 3. ait: *Vltrà non proficient. Inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit* (Iannis videlicet & Mambris Magorum Pharaonis, qui reſtiterunt Moyſi.) Quo loco Apoſtolus loquitur de Simone & Gnoſticis, hæreticis ſui temporis, vt ſcribit Primaſius. Idem autem euenit alijs hæreſibus, Photini, Neſtorij, Sabellij, Manetis, Arrij, Pelagij, cæterorumq; omniũ. Ex quibus Manes Manichæorum parens, cum filium regis Perſarum, à morbo ſe curaturum promiſiſſet, & contrà occidiſſet, comprehenſus & ad Regem adductus eſt. Cui Rex exprobrauit mendacium & fugam; eumq; excoriari iuſſit, & corpus quidem beſtijs dari, cutem verò quæ tantum nebulonem continebat, velut vtrem ante portas ſuſpendi. Cyrill. Ieroſol. Catech. 6. Arrius verò cùm Alexander Epiſcopus Conſtant. vrgeretur ad recipiendum eum in communionem, precante Alexãdro pro Arrij exterminio, in fœdis locis viſcera effundens extinctus eſt. Baron. Anno 336. Conſoletur ergò & nos hoc *modicum*, quo durabunt hæreſes noſtri temporis. Videbimus ſenſim & breui magis videbimus Lutheraniſmũ & Caluiniſmũ conſeneſcere & emori apud multos; apud alios in Atheiſmum & politiciſmum deſinere. Veriſſimum enim eſt prouerbium Hebræorum: *Veritatem ſtabiles, mendacium debiles habere pedes.* Telæ aranearũ ſunt hæreſes, quibus muſcæ, id eſt, ſtolidi tantum capiuntur & tenentur: ſed veſpæ, id eſt, docti eas perrumpunt, vt ſcribit Nazianz. in Heronis laudem. Et quemadmodum eiuſmodi telæ citò deijciuntur ſcopis: ita hæreſes.

E. IV. *In tribulationibus.*

QVARTO. In tribulationibus. Quales enimcunque illæ ſint, *modicum* quoddam ſunt teſtante Deo per Iſaiam c. 54. *Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te.* Et S. Petro ep. 1. cap. 1. *In quo exultabitis modicum nunc, ſi oportet contriſtari in varijs tentationibus.* Et S. Athanaſio, qui ab Alexandriæ Præfecto crebris moleſtijs affectus & inſidijs petitus, neceſſarios ſuos de eiuſmodi procellâ alloquens: *Recedamus*, inquit, *ad tempus. Nubecula eſt, quæ citò euaneſcet.* Socrat. l. 3. hiſt. Eccleſiaſt. c. 12. Multas ipſe pertulit eiuſmodi procellas, & ſæpius in exilium actus, ſæpiùs fugere coactus eſt: ſemper tamen cum honore & applauſu omnium ad Epiſcopatum ſuum reuocatus & reductus eſt. Faber ferrarius iuxta focum, paratum habet ſcrobem aquâ plenum, in quo ferrum ex igne eductum refrigerat: ſic agit & nobiſcum Deus. Ad punctum nos in modico derelinquit in igne tribulationis, vt ſic ad nutum ſuum efformare quales vult, poſſit: ſed citò inde extrahit & aquâ conſolationis refrigerat. Vnde Pſ. 65. dicit Dauid in perſona iuſtorum: *Tranſiuimus per ignem & aquam & eduxiſti nos in refrigerium*, Siquis igitur oneroſum habeat Dominum, oneroſam vxorem, vel maritum: ſi quis grauiter decumbat, cogitet hoc *modicum*. Non ſemper erit hyems: ſed venit etiam æſtas, quæ decorem arboribus, quem hyems quidem abſtulit, reſtituet cum fœnore,

F. V. *In paupertate.*

QVINTO. In paupertate & rei domeſticæ tenuitate; dicit enim Dauid Pſal. 36. *Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.* Ratio eſt, quia qui modicum habet plerumque modico etiam contentus eſt: inde non erit auarus, nec poteſt eſſe prodigus; non eget, nec grauatur ære alieno, neque retinet otioſas opes vnde vel in ſuperbiam erigatur vel ad luxuriam prouocetur. Similis eſt ſententia illa Sapientis Prouerb. 17. *Melior eſt buccella ſicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio.* Vbi autem modica eſt ſubſtantia, ibi tranquillitas & quies: iurgia verò, curæ, lites, inimicitiæ in domibus diuitum plerumque hoſpitantur. Non diſſimilis eſt ſententia S. Auguſtini l. 10. de chordis c. 9. *Melior eſt modica amaritudo in faucibus, quàm ſempiternum tormentum in viſceribus.* Exemplo eſſe poteſt Lazarus ille mendicus, qui modicam famem pertulit in faucibus: Epulo verò perpetuam ſitim ac famem in tormentis. *Gaudet piſcis*, inquit idem Auguſtinus in l. de agone Chriſtiano c. 7. *quando hamum non videns eſcam deuorat: ſed cùm piſcator eum adducere cœperit, viſcera eius torquentur.* Idem euenit Epuloni illi: contrarium verò Lazaro.

G. VI. *In peregrinatione noſtra.*

SEXTO. In labore peregrinationis noſtræ. Multis enim grauis & moleſta fit peregrinatio vitæ huius, plurimis referta laboribus. Sic enim ſanctus ille Propheta Elias fugiens gladium Iezabelis & videns diuturnas perſecutiones ſuas, *proiecit ſe ſubter vnam iuniperum & petiuit animæ ſuæ vt moreretur dicens: ſufficit mihi Domine, tolle animam meam;*

neque enim melior sum quàm patres mei, 3. Reg. 19. Multi reperiuntur, qui in idipsum petunt, cum iam senio se confectos, à mundo despectos, ærumnis circundatos & laboribus penè confectos vident. Sed consoletur eos *modicum* illud, quod superest vitæ & itineris. Sic enim ait Apostolus ad Hebr. 10. *Adhuc modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet & non tardabit.* B. Ioannes Vischerus Episcopus Roffensis, quòd Henrico VIII. Anglorum regi primatum Ecclesiasticum nollet tribuere, ad mortem condemnatus, cùm iam propè ad supplicij locum accessisset, abiecto cui senex innitebatur baculo: *Eia*, inquit, *pedes facite officium vestrum, parum iam itineris restat.* Nicol. Sand. de Schism. Angl. l. 1. Idipsum sibi quisque dicere potest, cùm aliquo laboris vel sanctæ exercitationis tædio afficitur. Iacob certè interrogatus à Pharaone de ætate, respondit: *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parui & mali*, Gen. 47. Parui seu pauci, si nimirum comparentur cum annis patrum eius. Quàm pauci ergò sunt dies nostri, qui vix dimidium attingunt ætatis Iacobi?

Viderint & mali, quàm modica sit eorum peregrinatio, quàm præceps eis immineat exterminium. Babyloni certè dicitur Ier. 51. *Venit finis tuus pedalis præcisionis tuæ.* q. d. modica vitæ mensura, pede non longior, tibi constituta est, quà impletâ, cùm te in medio cursu & flore esse existimabis, subitò præscindetur tibi velut à texente vita tua.

H. VII. *In mortis agone.*

SEPTIMO. In mortis angustiâ & agone. Sic se animabat S. Hilarion Abbas cum vi morbi extremo penè spiritu conflictaretur: *Egredere quid times? Egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta propè annis seruisti Christo & mortem times?* Atque in his verbis spiritum exhalauit. Cùm aliquando Sapores Persarum Rex centum Episcopos & presbyteros comprehendi & occidi iussisset: inter illos Senex quidam nomine Aninas, cùm ad occisionem præpararetur, vehementius tremebat. Id videns Pusices regis Ædilis sic eum affatus est: *O senex, modicum claude oculos & expecta gladium animosè quia mox videbis magnum Dei lumen.* Niceph. l. 8. cap. 36. Cogitent hoc & ij, qui bene sibi conscij cum morte confl ictantur. *Quanta est dignitas & securitas*, (inquit S. Aug. serm. de S. Laurentio in diuersis) *exire hinc lætum: exire inter angustias & pressuras gloriosum, claudere in momento oculos, quibus mundus videtur: aperire eos statim vt Deus videatur, &c.*

***

CONCIO IV.

QVAM MODICVM SIT GAVDIVM MALORVM IN HOC sæculo.

- I. *Modicum est in seipso spectatum.*
- II. *Comparatione solidorum gaudiorum.*
- III. *Ratione tristitiæ perpetuæ.*
- IV. *Respectu breuis durationis.*
- V. *Ratione tristitiæ secuturæ.*

THEMA.

Quid est hoc quod dicit nobis, Modicum? Ioan. 16.

A.

SCribit Herodotus, Solonem vnum ex septem Græcorum sapientibus aliquando habito cum Crœso Lydiæ rege colloquio eum sedulò admonuisse fugacitatis & inconstantiæ, quæ est in bonis temporalibus & statu prosperitatis: vti proinde non nimium confideret in opibus ac potentiâ suâ. Hoc tamen documentum cum surdâ aure bibisset, Crœsus, tandem bello victus & captus à Cyro Persarum rege, rogo est impositus, igne absumendus. Ibi tum Crœsus Solonis sui meminisse & exclamare: *ô Solon, Solon.* Quam vocem cùm audisset Cyrus, causam sciscitatus est. Retulit ergò Crœsus, quæ sibi aliquando documenta dedisset Solon, quæ quidem tunc contempsisset, nunc verò nimium vera & fidelia fuisse agnosceret, de inconstantiâ videlicet & celeri fugâ humanæ prosperitatis, potentiæ & opum. Quo audito permotus etiam ipse Cyrus, considerans quod & ipsum hic sermo tangeret, Crœsum liberauit. Hoc idem documentum insinuat nobis Christus in hodierno Euangelio dum sæpius nobis repetit vocem illam *modicum.* Quid enim hac voce aliud significat, quàm omnem mundi pompam, splendorem & prosperitatem esse vnum *modicum?* Et tamen quàm multi sunt, qui instar Crœsi istud non aduertunt? Quod enim discipuli intelligere noluerunt in hodierno Euangelio, quod nimirum sit illud *modicum*: hoc etiam intelligere nolunt Mundi sectatores. Prædicamus enim & ad nauseam vsque clamamus modicum esse huius mundi gaudium, modicam pompam, modicam voluptatem, modicam prosperitatem, &c. & tamen inter hæc omnia intelligere nolunt homines quid sit illud modicum, quod ipsi putant magnum. Veniet autem tempus, cùm in agone mortis iacebimus: quando hæc verissima fuisse dicemus; ô Christe, Christe! ô modicum, modicum! Quod ne serò & incassum nobis contingat, modò & tempestiuè contemplabimur hoc modicum.

Quomodocunque & quacunq; ex parte intuear mundi gaudium, non inuenio nisi modicum.

PRI-

B. I. *Modicũ est in seipso spectatum.*

PRIMO. Modicum est, in seipso spectatum siquidem vanum & puerile est ac nugatorium. Sic enim Ecclesᶠ.cap.2. ait: *Risum reputaui errorem, & gaudio dixi: quare frustra deciperis?* Experto crede Ruperto: Vt ipse in eod.cap.exponit: *Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos & plantaui vineas: feci hortos & pomaria,&c. Cumque me conuertissem ad vniuersa opera, quæ fecerant manus meæ & labores in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi & nihil permanere sub sole.* Igitur exempli causa gula & ebrietas quid quæso habet gaudij? nonné modicum, dum in ore tantùm & gutture cibus & potus sapit moxque traijcitur? Quid Choreæ? Nonné viri nobiles rident suos rusticos cùm vident eos saltare, ad lyræ & lyripipij inconcinnum strepitum exhilarari & in gyrum velut insanos discurrere? Iam verò eodem modo ridentur delitiæ nobilium ab angelis & viris spiritualibus, qui hæc illorum gaudia inanissima esse perspiciunt dicuntque id Amos 6. *Quid lætamini in nihili*: Diuitiæ verò quid? Audi Ecclesiasten cap. 5. *Quid prodest possessori*, inquit, *nisi quòd cernit diuitias oculis suis*? Nos ridemus pueros cùm tam contentiosè ludunt globulis aut nucibus. Ita S. Paulus risit mundum, *arbitratus diuitias vt stercora*, ad Philip.3. stercore autem delectantur sues & immunda animalia, non homines. Quid vestium ornatus? nonné idem quod baculus vel manipulus frumenti splendidè adornatus bysso, auro, purpura: sic olim Xerxes ridendo modo platanum velut amasiã torquibus armillisque appensis ornasse fertur, teste Æliano l.2.c.14. Quid enim vestes nisi velpelles vel pili animalium, vel excrementa bombycum? quid zibettum, nisi stercus catti? Vnde Vespasianus Imperator adolescentem fragrantem vnguento, cùm is pro impetrata præfectura gratias ageret, nutu aspernatus, grauissima voce increpauit: *Maluissem*, inquit, *allium oboluisses*; & literas reuocauit, teste Suetonio.

Quid honor & dignitas? nonné fumum merum tibi proponit ac vendit: Perinde enim agit mundus te laudans & honorans, ac si fumum aliquem thuris coram te accenderet, his te illecebris pascens, dum ipse interim manducat & bibit. Hoc pacto Philippus Rex Menecraten Medicum arrogantissimum, qui Iouis sibi cognomen vsurpabat, ad cœnam vocatum & medio in triclinio, editiore loco posuit, & ante eum, dum cæteris conuiuis fercula varia apponerentur, thura solum & libamina, qualia in sacris solent, adoleri præcepit. Videns igitur medicus se rideri, dum nihil inferretur, quod esuriẽ placaret, è conuiuio cum suis se proripuit indignabundus. Ælian.l.12.c.51.

C. II. *Comparatione solidorum gaudiorũ.*

SECVNDO. Comparatione solidorum & verorum gaudiorum. Habent enim serui Dei gaudium internum, quod nascitur ex bonâ conscientiâ & expectatione beatitudinis, respectu cuius nihil sunt omnia externa gaudia: cæpe tantùm & allia sunt quibus assueti Israëlitæ, manna contempserunt, Nu.11. De hoc ait Dominus per os Ioannis Apoc. 2. *Vincenti dabo manna absconditum.* Est verò absconditum, quia id *nemo scit, nisi qui accipit*, vti paucis interiectis subiungit. Existimat quidem mundus nullum esse seruis Dei gaudium, sed perpetua eos Melancholia, tædio & tristitia laborare: qui tamen si vel semel experiretur gaudium illorum, sua omnia solatia præ illo facile contemneret. Etenim mundus hac in re similis est pastori aut rustico alicui solitario, qui totâ vitâ suâ nil nisi aquam bibit. Vnde fit vt nullum esse potum existimet, aquâ meliorem. Ducitur ergò ad cauponam & propinatur illi selectissimum vinum: quo degustato ille mox aquam suam spernit & vinum millies præfert. Simili modo quamdiu mundus non degustat gaudium spirituale, quod habent serui Dei, pro nihilo illud habet, & suis tantùm gaudiis afficitur. Sed aliter sentiret, si gaudium illorum sentiret. Est verò multis modis præstantius illud gaudium omnibus mundi gaudijs. 1. Primo quia gaudium externum quodcunque angusto vase capitur, corporis nimirum sensibus, & ex vena tantùm bibitur, creaturis videlicet. At gaudium internum capacissimo ore bibitur, ipsa nimirum intelligentiâ, quæ est tantæ capacitatis vt ipso mundo impleri nequeat, & ex ipso fonte imò Oceano gaudiorum omnium, Deo, hauriat. Quid quæso refrigerij sensisset Epulo, licet Lazarus extremo digiti sui intincto tetigisset eius linguam æstuantem? Atqui tali modo potatur hominis animus, infinitâ siti æstuans, cùm ei gaudium sensuale propinatur. Et quid hoc.

2. Secundo quia gaudium externum facilè turbatur interueniente aliqua tristitia aut molestia; sicut qui alienis vtitur crinibus, facilè comam perdit, si per eam apprehendatur: non ita qui natiuam habet. Cùm enim infortunium aliquod, velut obitus amici, tonitrua vel grando vel alius aduersus casus gaudiis mundi interuenit, ilicò ea disturbat. Conuiuium Balthasaris perturbauit manus Dei scribens illi iudicium ad parietem. Conuiuium Herodis & festum natalitium, perturbauit mors & caput Ioannis; quia *contristatus est propter iusiurandum*. Contrà verò *non contristabit iustum, quidquid ei acciderit*, ait Sapiens Prouerb.12.

3. Tertio ratione tristitiæ perpetuæ illius comitis, iuxta id Prouerb. 14. *Risus dolore miscebitur & extrema gaudij luctus occupat.* Nullum enim impiorum est gaudium, quod non maiorem habeat annexam tristandi causam. Inprimis enim gaudium illud sæpe magni constat & cum magnis expensis paratur, aut cum magno periculo, si iniquum fit. Sic nobiles plerumque plus consumunt venatione, quam acquirant. Interest quis crebrò conuiuiis alienis: tunc nisi impudens esse velit, eandem aleam subire debet, & inuitare etiam alios. Magnam alis familiam & ducis pompam? sed magno cum impendio. Magnam adeptus es dignitatem? sed & magnas curas. Optatas fortè nuptias cele-

bras? sed statim subit cogitatio: quomodo vxorem & liberos sustentare velis, aut alia similis cura. Hinc cùm aliquando S. Franciscus grauem pateretur carnis tentationem, in niuem se immersit & ex illa sibi septem formauit effigies humanas & dicere sibi cœpit: *Ecce hæc maior imago vxor tua est; quatuor verò iuxtà positæ, liberi tui sunt: duæ verò pedissequæ, famulus & ancilla. Nunc quantocyus vide vt omnes illas vestias, quia frigore peribunt, nisi mox hoc feceris. Sin autē tibi molesta est hæc pro multis sollicitudo: vni Domino serui.* Hac arte sanctus vir vicit tentationem.

Deinde gaudium id comitatur certa scientia, quòd non diu durabit. Maior est autem tristitia amittentis bonum, quàm gaudium possidentis; & generatim bona temporalia non habita pariunt desiderium: habita fastidium & curas: amissa dolorem. Denique perturbata & rodens conscientia, quæ longè magis torquet animum, quàm delectet externum gaudium. Hoc enim extrà tantùm illum afficit, illa verò intrà. Quare sicut diues aliquis podagrâ aut alio acuto morbo perpetuò laborans miserior est paupere mechanico sano: ita peccatores inter ipsas voluptates & delitias, miseriores sunt quàm iusti, qui ijs omnibus carent. Identidem enim illos vellicat remorsus conscientiæ.

E. IV. *Respectu breuis durationis.*

QVARTO. Ratione breuissimæ durationis. Ait enim Iob cap. 20. *Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram: quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Sed quomodo hoc verum est; inquies? Respondeo tribus rationibus.

1. Primò gaudium hoc insperatò & in puncto desinit. Huius rei typus exhibitus est, cum præparauit Deus hederam super caput Ionæ, vt faceret illi vmbram sole æstuante & protegeret eū æstu laborantem. Quo facto *lætatus est Ionas super hederâ, lætitiâ magnâ*, ait scriptura. Sed quamdiu? *Et parauit Deus vermem*, subdit mox eadem, *ascensu diluculi in crastinum: & percussit hederam & exaruit. Et cùm ortus fuisset Sol, præcepit Dominus vento calido & vrenti & percussit super caput Ionæ, & æstuabat & petiuit animæ suæ vt moreretur, & dixit: melius est mihi mori quàm viuere.* Ion. 4. Hedera ista designat mundi bona, voluptates, opes & honores, quæ ad tempus quidem vmbram homini faciunt & gaudium aliquod pariunt. Sed nihil eorum est, quod non habeat suum vermem, qui breui illud rodat & auferat fruentibus. Hodie viret & cras arescit hedera. Et quàm ægrè amittitur, quod cum amore & gaudio possidetur! Hugo de S. Victore, similes dixit mundi sectatores nauigantibus, qui tranquillâ tempestate lætantur & canunt cytharis ac lyris omnique genere melodiæ: repente verò exortâ tempestate naufragium faciunt & à fluctibus hauriuntur. Hoc est quod S. Iob confirmat c. 21. dicens: *Tenent tympanum & cytharam & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt.*

2. Secundò quia postquam transijt, putamus non diutiùs durasse, quàm ad punctum temporis. Et quo hilariores sunt isti, eo breuiùs gaudent, vt patet in ijs qui cum suaui colloquio aut comitatu iter faciunt, aut epulantes ac cantantes nauigant; mirantur enim quòd tam citò ad destinatum locum præter opinionem suam venerint, quòd tam repente tempus fugerit.

3. Tertio quia de quouis gaudio licet diuturno, nō percipimus nisi punctum. præterita enim gaudij pars, iam non est ampliùs, nisi in memoriâ: futura verò nondum est, nisi in spe. Ea verò quâ frueris, non est nisi punctum. Itaque perinde est, ac si quotannis mille Ducatos habeas insumendos, sed non nisi obolatim, ita vt quouis momento possis aliquid expendere vel emere, sed non nisi pro obolo semper. Et quales hæ diuitiæ! imò quanta paupertas! Modicum illud fili, quod inter digitos rotat Parca, gaudium est, quod possides. Quod in colo est, nondum possides: quod in fuso, iam possedisti.

F. V. *Ratione tristitiæ secutura.*

QVINTO. Ratione tristitiæ secuturæ. Et hic est ille æstus, hic ventus calidus & vrens, qui breuissimam hederæ vmbram secutus, grauiùs Ionam afflixit, quàm priùs recreârit vmbra. Incipiet hic ventus & æstus primò in hac vitâ. Nam inprimis communiter mundi gaudia desinunt in tristitiam, mox aut breui sequentem. Vnde Eccles. cap. 7. ait: *Sicut sonitus spinarum ardentium sub ollâ, sic risus stultorum.* Ad cuius intellectum facit quod S. Bern. ser. 1. de diuersis, in simili re ait: *Sicut flammæ illius nouissima*, inquit, *fumus occupat & caligo: sic lætitia lætæ rei in tristitiam commutatur.* Ita videmus Symposia desinere in dolores capitum, catarrhos, febres & morbos, quandoque in mortem repentinam: libidinem in luem veneream, vomicas, &c. Superbiam in odium, inuidiam, probra & ignominias. Miro modo exultabat Aman, quòd à reginâ vocatus esset ad conuiuium; sed è conuiuio ductus est ad patibulum, Esth. 7. Iucundus factus est Holofernes inter pocula ad præsentiam Iudith: sed breui caput ei resectum est. Deinde magis adhuc in mortis articulo, vt patet in Antiocho rege impio 1. Mach. 6. Cùm enim decidisset in lectum dicebat: *In quantam tribulationem deueni & in quos fluctus tristitiæ, in quâ nunc sum, qui iucundus eram & dilectus in potestate mea? nūc verò reminiscor malorum, quæ feci in Ierusalem, &c. Cognoui ergò quia propterea inuenerunt me mala ista: & ecce pereo tristitiâ magnâ in terrâ alienâ.* Vnde Dominus Luc. 6. ait: *Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.* Delectatur aliquamdiu piscis escâ: sed cùm hamus attrahitur, sentit tunc quid deuorârit. August. l. de agone Christiano ait: *Gaudet piscis quando hamum non videns, escam deuorat; sed cum piscator eum adducere cœperit, viscera eius torquentur primò, deinde ab omni lætitia sua per ipsam, de qua lætatus est, ad consumptionem trahitur. Sic sunt omnes, qui de bonis temporalibus beatos se esse putant: hamum enim accepe-*

acceperunt & cum illo sibi vagantur. Veniet tempus vt sentiant quanta tormenta cum auiditate deuorauerint. sic Aug. Vnde verissimè Ecclesiastes cap. 9. ait: *Sicut pisces capiuntur hamo & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplo superuenerit.* Qualis erit ille aculeus, cùm dicet illis propria conscientia? *Fili recordare, quia recepisti bonâ in vitâ tuâ?* Sed multo maximè incipiet in in inferno. Tunc enim venient anni sterilitatis & boues macilentæ quæ deuorabunt boues pingues, id est, annos vitæ præteritæ iucundos; ita vt eorum nulla amplius memoria sit futura; quemadmodum vidit Pharao Gen. 41. Vtinam sic cum illo præuideremus annos sterilitatis, quos Epulo post ingluuiem expertus est, & nobis præuideremus de annona! Qui verò id non faciunt, similes sunt Ægyptiis illis insipientibus qui fertilitate & abundantia septem annorum abusi, nihil in futurum reposuerunt, sed omnia dissiparunt: idcircò præ alijs nationibus maximè fame afflicti sunt, ita vt non pecora tantùm sed & prædia ac seipsos vendere Regi in seruitutem debuerint, Gen. 47. Sic eueniet damnatis: quibus pro septem annis fertilitatis venient infiniti sterilitatis. Et heu quantum sibi irascentur in inferno reprobi, quòd pro tam breui & inani gaudio tam immanes & æternos cruciatus sibi comparauerint? Cum in Ionatham pater ferret mortis sententiam, ob gustatum parum mellis virgæ summitate, dicebat Ionathas: *Gustans gustaui parum mellis & ecce ego morior;* 1. Reg. 14. Quid ergò damnati dicent? optimè ergò monet Tertull. de spect. c. 27. *Omnia perinde habe ac si stillicidia mellis delibares cum baculo venenato, nec tanti gulam facias voluptatis, quanti periculum.* sic Tertull.

F. V. *Ratione tristitiæ secuturæ.*

Ad extremum memoriæ mandandum est quod S. Chrysostomus hom. 22. ad pop. scribit: *si quis intra centum annos.* ait; *vna solùm nocte suaue lætumq; somnium vidisset, & centenis ob id annis puniretur, an somnium hoc appetendum esset? Quod autem,* inquit, *est somnium ad centum annos, hoc est præsens vita ad futuram, imò multo minus; & quod est gutta ad pelagus, hoc anni mille sunt ad futuram æternitatem.* Quare vtinam cordi nostro inscriberemus vocem illam, S. Gregorij: *Momentaneum est quod delectat, æternum verò quod cruciat.*

Ponderemus bene nunc *modicum* hoc mundanum, ne aliquando cum Crœso in rogo inextinguibili frustra id recolamus. Concedat nobis Dominus, vt inter mundanas varietates, ibi nostra fixa sint corda, vbi vera sunt gaudia.

CONCIO V.

DE MODICO TRIBVLATIONIS, SEV MODICVM ESSE QVOD nunc patimur.

I. *Si comparetur tribulatio cum peccato seu malo culpæ.*
II. *Si conferatur cum demeritis nostris.*
III. *Si conferatur cum malorum prosperitate.*
IV. *Si conferatur cum tribulationibus aliorum.*
V. *Si conferatur cum pœnis damnatorum.*
VI. *Si conferatur cum æterna gloria.*

THEMA.

Modicum & non videbitis me? Ioan. 16.

A. GEn. 25. Legimus Rebeccã paulò ante puerperium magnis angustiatam fuisse doloribus eò quòd colliderentur in vtero eius paruuli. Quæ cùm super hoc Dominum consuluisset, audiuit: *Duæ gentes sunt in vtero tuo & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusque populum superabit & maior seruiet minori.* Si præsentem Germaniæ nostræ statum intueamur. Auditores, non obscurè cernimus, hoc idem nunc euenire patriæ nostræ, quod olim euenit Rebeccæ. Vidimus enim iam per aliquot annos in eius vtero collidi acerrimis bellis exercitus cum exercitibus, populos cum populis: vidimus bella in Austria, bella in Bohemia, bella in Saxonia, bella in Hassia, bella in Vngaria, bella in Palatinatu, bella ad Rhenum, bella in Alsatia, bella in Rhetio, & nũc acriora timemus. Nec est quòd Deum consulamus, quid hoc sibi velit; scimus enim duas esse gentes in vtero Germaniæ, quæ inter se colliduntur & conuenire nunquam possunt, Catholicos & hæreticos. Verùm inter hos medios patriæ nostræ dolores, consolatur nos hodie Christus, cùm asserit dolores suorum Christianorum esse dolores parturientis, hoc est, modicum duraturos: *Modicum & videbitis me,* inquit. Et hoc quidem magnũ est motiuum, cur deijci non debeamus, nec murmurare contra Deum. Sed sunt adhuc longè plura, quæ idipsum nobis persuadent vt videbimus.

B. Si alicuius rei grauitatem indagare volumus, solemus eam ponderare cum aliis ponderibus. Ergò cum aliis magni ponderis rebus conferamus tribulationem nostram.

I. *Si comparetur tribulatio cum peccato, seu malo culpæ.*

PRIMO. Si ponderemus tribulationem cum culpa seu peccato, modicum quid est, quia malum pœnæ tantum; Pœna autem resp. culpæ, modicum malum est, vti testatur etiam Ethnicus ille Tullius ep. ad Messinium. fam. 5. cum ait, *præter culpam & peccatum homini accidere nihil posse, quod sit terribile aut pertimescendum.* Ratio, quia tribulatio non lædit animam sed corpus tantum; non

aufert.

aufert Deum, sed res tantùm fluxas. Vnde qualiscunque sit tribulatio, & sicut dicebat S. Ægidius, *licet lapides & saxa de cœlo pluerit Dominus, non nocebit nobis, si tales fuerimus, quales nos ille requirit.* Vt habetur in sent. aureis eiusdem. Hocque nuntiatur iusto Esa. 3. *dicite iusto, quoniam bene; quoniam fructum adinuentionum suarũ comedet.* Quidquid enim accidat iusto, *bene est*; quia vt ait S. Gregorius: *cui nulla dominatur iniquitas, ei nulla nocebit aduersitas.* Quemadmodum enim naufragus aut viator, qui incidit in latrones, nihili æstimat merces & pecunias quas perdidit, modò vitam seruet: ita iustus nihil curat, quæ hic in mundo perdit, dummodò salua ei sit à peccato anima. Illa sola vera & incomparabilis tribulatio est, vbi peccata regnant, qualis maximè fuit paulò ante diluuium & Sodomæ incendium, eritque tempore Antichristi. Et de hac subdit mox Isaias: *Væ impio in malum; retributio enim manuum eius fiet ei.*

C. II. *Si confe-ratur cũ demeritis nostris.*

SECVNDO. Si appendamus cum peccatis & demeritis nostris præsentem tribulationem, reperiemus modicum quid esse & contrarium eius quod de se dicebat Iob. cap. 6. *quasi* enim *arena maris grauiora* apparent peccata nostra, *quàm calamitas quam patimur.* Quis enim numerare posset scelera omnium penè statuum eaque notoria, quæ hactenus in Germaniâ nostrâ vigebant? Cum his si appendamus præsentem calamitatem, modica hæc & leuis, imò nulla apparebit & velut puluis aëris resp. arenæ maris. Non est igitur quod queramur, sed quod gratias agamus, qui citra condignum affligimur, & Dei misericordiam prædicemus. Quãdo Dauid Sauli, ad necem se quærenti & tentorio suo dormienti abstulit lanceam & Scyphum, cùm occidere eum potuisset: easque manubias Sauli posteà deprocul ostendisset: Saul non furtum eius accusabat, sed misericordiam prædicabat & bonitatem dicens: *Benedictus tu fili mi Dauid*, 1. Reg. 26. Similiter 1. Reg. 24. quando Dauid in speluncâ abscidit ei chlamydis oram & deprocul mõstrauit: *Iustior tu es quàm ego*, ait Saul. Quia videlicet Dauid, cùm vitam illi eripere potuisset, nil prę terquam lanceam, Scyphum & oram chlamydis abstulit. Pari modo si consideremus scelera nostra quibus hactenus Deum nostrum tam multipliciter (vti Saul Dauidem lanceâ suâ) impetiuimus & offendimus; & altera ex parte præsentem calamitatem, qua Deus, qui vitam nobis adimere & inferni pœnas irrogare potuisset, nil aliud aufert, præterquam lanceam, hoc est, facultatem rebellandi Deo, robur & sanitatem scilicet: Scyphum, hoc est, occasionem & facultatem commessationum, luxûs, ebrietatum: oram chlamydis, hoc est, copiam pretiosi & superflui vestitûs; meritò exclamamus: *Benedictus Dominus, qui fecit nobiscum misericordiam:* qui tam miti flagello punit reos grauissimos. Accedit, quòd hoc flagellum non tam Deus, quàm ipsi nobis confecisse videmur. Euenit igitur nobis modò, quod mercatoribus illis, Ioan. 2. qui *proprio flagello*, vt ait Anacletus Papa ep. 2. *percussi & eiecti sunt è templo* à Christo; fecerat enim Christus id flagellum de funiculis, qui haud dubiè ab ipsismet mercatoribus, vt solet, allati fuerant ad merces colligandas. Eodem modo nostra peccata cùm non minima causa sint præsentis calamitatis, meritò nobis imputemus, si per eam nunc castigemur, dicamusque cum fratribus Iosephi: *Meritò hæc patimur quia peccauimus.* Cum latrone crucifixo. *nos quidem digna factis recipimus.*

D. III. *Si confe-ratur cũ malorum prosperi-tate.*

TERTIO. Si comparemus eam, cum malorum prosperitate, modicam esse dicemus. Malorum siquidem prosperitas grauissima omnium pœnarum est, quæ in hac vitâ contingere homini possunt, resp. cuius tribulatio modicum malum, imò magnum beneficium est. Quemadmodum enim potio medica vel phlebotomia ad sanitatem recuperandam à medico suasa & adhibita, malum quidem aliquod est; resp. tamen desolationis, qua Medicus ægrum omninò destituit, vel omnia illi noxia concedit, modicum malum, imò potiùs beneficium est; ita & tribulatio, quæ ad salutem procurandam hominibus à Deo immittitur, salutem adfert, cùm contrà prosperitas malorum ad mortem æternam ducat. Modicum est damnum vti & modicum vulnus, quod facit Chirurgus cum ægro venam incidit; sed maximum interim bonum, sanitas videlicet diuturna, quod affert. Et quid magnum est; si v.g. omnia magno constent? Si vinum vix haberi; Si cupediæ, si vestes pretiosæ in maximo sint pretio? imò si corpus aliqua inedia maceretur? modicum damnum, imò magnum beneficium. Hoc enim medio elicit nobis Deus noxium sanguinem superbiæ, commessationum, ebrietatum & quæ ex eâ oriuntur, rixarum, libidinum. Ante hoc tempus quanta in vestibus insolentia? quia luxus? qui tumultus & rixæ in tabernis? quot choreæ? qui lusus? quàm communis, frequens & passim obuia ebrietas? quæ otia? Nunc verò per instantem penuriam & annonæ difficultatem his malis magnâ ex parte Deus medetur. O fœlix phlebotomia! *Vadam post amatores meos*, ait quædam fornicaria Os. 2. *qui dant panes mihi & aquas meas, lanam meam & linum meum, oleum meum & potum meum.* Sed respondet Dominus: *Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis & sepiam eam maceriâ & semitas suas non inueniet.* Pari ratione ne luxu dissoluantur homines, salubriter nunc castigantur penuriâ vel peste. Vnde hæc nostra tribulatio, medicina potiùs est & Dei misericordia quàm ira. Vt enim Ioseph cùm iratum se finxit in fratres, eos terrendo & angustiãdo, non tam austerus quàm benignus fuit; siquidem eo medio elicuit sanguinem noxium, dum agnoscere eos fecit peccatum suum, Gen. 42. ita Dominus Deus magis clemens quàm seuerus est, cum plectit delinquentes, vt redeant in se *Oculos enim quos culpa claudit; pœna aperit*, inquit S. Gregorius Papa.

E. IV.

QVARTO. Si comparemus tribulationes nostras, cum

cum tribulationibus aliorum partim iustorum, partim iniquorum. Quid enim nostra tribulatio respectu persecutionis primorum Christianorum & eorum qui adhuc in Iaponia & aliis orbis partibus premuntur? quid respectu SS. Martyrum, Bartholomæi, Simonis, Laurentij, Vincentij, &c. qui omnes dicere possunt Deo: *Igne nos examinasti & non est inuenta in nobis iniquitas?* Fatebimur illos ænea vasa fuisse, qui malleo & igne probata fuêre, nos verò fictiles ollas, quæ digiti pulsu tantùm explorantur. Quid etiam nostra hæc tribulatio respectu aliarum tribulationum, quas alij homines passi sunt? nondum caput asini vænijt octoginta argenteis & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis, quemadmodum in obsidione Samariæ contigit lib. 4. Reg. cap. 6. Nondum matres coxêre filios, quemadmodum ibidem & in obsidione Ierosolymitana sub Tito Imp. nondum corijs madefactis & igne siccatis folijsque arborum victitauimus, quemadmodum Petilini à Pœnis obsessi: neque adhuc mus vnus centum denarijs emptus est, quemadmodum à Cassilinis obsessis ab Hannibale, vt refert Philippus Viler. Liladamus apud Philip. Lonicerum in Chron. Turcic. nondum fame vrgente alterni se esitabant, quemadmodum in Italiâ Anno 539. ex Procop. de bello Gothico lib. 2. Baron. Ann. 539. Nondum modius frumenti vænijt decem siclis seu septem florenis, vti anno 850. circa Rhenum, vbi mater antequam ab Episcopo Moguntino Rabano pasceretur, in limine præ inediâ corruit & filiolus è demortuæ matris vberibus sugere tentabat. Ex Pith. in Annal. Fran. Hæc & horum similia considerantes, nonné adhuc exosculari debemus virgam Dei, quâ tam paterne castigamur, eumque instanter orare, ne grauiores addat afflictiones? nonné dicere debemus: Wir seynd noch im Rosengarten?

D. III. Si conferatur cũ malorum prosperitate.

F. V. Si conferatur cũ pœnis dãnatorum.

QVINTO. Si consideremus eam resp. tribulationis damnatorum æternæ. Quid enim est præsentis temporis tribulatio respectu illius æternæ? non tantum, quantum punctum resp. cœli. Omne tempus à Christo vsque ad iudicium vocatur Ioanne 1. Ioan. 2. *nouissima hora.* Et in hodierno Euangelio iuxta explicationem S. Augustini, primum modicum significat tempus illud, quod à passione intererat vsque ad Ascensionem Christi. Secundum verò modicum, quod ab Ascensione vsque ad iudicium. Et si totum id tempus est modicum: quàm modicum erit tempus præsentis calamitatis, quod citò mutatur in serenitatem? Tametsi verò *hoc modicum longum nobis videtur*, vt inquit S. Augustinus tract. 101. in Ioan. *cùm finitum fuerit, tunc sentiemus, quàm modicum fuerit.* Apud inferos primum videre cœperunt damnati illi Sap. 5. vitæ suæ peractæ breuitatem, cùm aiunt: *Transierunt omnia illa tanquam vmbra & tanquam nuntius præcurrens, & tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam: aut tanquam auis quæ transuolat in aëre aut tanquam sagitta emissa, &c. Sic & nos nati continuò desiuimus esse.* Considerabant nimirum & conferebant vitam suam præteritam cum æterna sua damnatione, & resp. illius *modicum*, imò nihil videbatur eis totum id quod vixerunt spatium. Quis ergò non libenter sufferat modicam tribulationem vt euadat æternam damnationem?

E. IV.

Punit Deus in hac vita, & quasi vno digito; vti fatentur Magi Pharaonis Exod. 8. dicentes: *digitus Dei est hic* (Chaldæus vertit: *à facie Dei plaga hæc est.*) Ibi verò puniet diabolus, & totâ quidem manu totaque vi. Vnde & damnatis dicet quod olim Roboam subditis suis, 3. Reg. 12. *Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Et nunc pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.* Flagello cæditur homo ad emendationem, scorpionibus verò ad internecionem, vt SS. Martyres plurimi. Pater Dæmonis Deus dici potest, quia creauit illum: cedit nos Deus hic flagellis: Diabolus ibi scorpionibus. Quoniam igitur semel pro peccatis nostris puniri debemus, nónne malimus hîc à Deo flagello, quàm ibi à dæmone scorpionibus cædi? nónne dicere debemus cum Dauide: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt?* & rursum: *ego autem in flagella paratus sum?* Et cum S. Augustino. *Hîc vre, hîc seca, vt in æternum parcas?*

G. VI. Si conferatur cũ æternâ gloriâ.

SEXTO. Si præsentem tribulationem appendamus cum æternâ gloriâ, quæ patientibus promissa est, dicemus illam esse modicam, & cum Apostolo ad Rom. 8. *non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Modicum tribulationis discipulorum erat 40. horarum, tempus videlicet passionis & mortis Christi: tempus verò gaudij subsecuti, 40. dierum, scilicet à resurrectione vsque ad ascensionem, quo tempore cum Christo iterum versabantur. Sic & tempus tribulationis præsentis modicum est, gaudij verò futuri interminabile. Ita testatur Dominus Isa. 54. *Ad punctum in modico dereliqui te & in miserationibus magnis congregabo te.* Quis ergò non libenter sustineat modicum tribulationis pro æterno gaudio? modicum damnum pro maximo emolumento? En tibi exemplum oportunum simulque lepidum. Nobilis quidam mihi notissimus, ait Chauassius de perf. prudentia l. 3. c. 6. cùm die quodam iter faciens asellum obuium habuisset instructum prælongis auribus, famulo cuidam suo dixit: *Iam datur nobis oblectationis iucundæ occasio, gladium tuum exere & eleganti huic auiculæ alam vnam præcidito.* Dictum factum; videns autem bruti dominum ægrè id ferentem, dixit: *Boni consulas, rogo, quod me actu isto recreauerim, en tibi satisfactionis loco coronatum.* Placuit rustico satisfaciendi modus & genus, adhibitoque vxoris consilio die sequenti ad arcem venit asello comite nobilemque illum est obtestatus, vt dignaretur pari pretio obtruncata miseri animalis au-

lis auriculâ alterâ se se oblectare. Risit tunc ille pactoque inito accinxit se ad mutilationem alteram. Cogitemus ergò & nos modicum esse, auriculam esse seu rem non necessariam, quam tollit nobis Deus tribulationis gladio; & cùm eam suo tempore tam largiter compensaturus sit, rogemus insuper, vti flagello suo sæpius nos castigare velit, quo vberior sit corona nostra, quam nobis largiatur. Amen.

CONCIO VI.

SOLIDUM AC IUGE PIORUM GAUDIUM IN QUO CONSISTAT.

I. *Consistit in Deo.*
II. *In Christo Iesu.*
III. *In fide & Christianismo.*
IV. *In bona conscientia.*
V. *In spe mercedis æternæ.*
VI. *In tribulationibus.*

THEMA.

Iterum videbo vos & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Ioan. 16.

A. SI bene expendamus hodiernum Euangelium, non video quomodo aliquando possimus esse tristes. Prædicit enim suis discipulis Dominus, ploraturos quidem illos & tristitiam habituros in triduo passionis suæ: Sed *iterum*, inquit, *videbo vos*, vbi videlicet resurrexero, *& gaudebit cor vestrum & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Ergò voluit Dominus gaudium discipulorum post suam resurrectionem esse continuum & indeficiens. Quod verò illis dixit, nobis omnibus dixit. Hoc enim S. Paulus sæpius nobis inculcat. Ad Philipp. 3. *De cætero* (gl. interl. exponit *deinceps*) *fratres mei gaudete in Domino.* Et c. 4. sequente: *Gaudete in Domino semper: iterum dico, gaudete.* Et 1. Thessal. 5. *semper gaudete.* Et obijciet mihi aliquis, quod senior ille & cæcus Tobias obiecit angelo Raphaëli. Hic enim cum ad eū ingressus dixisset: *Gaudium tibi sit semper*; respondit: *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?* Tob. 5. Dicet enim aliquis: Quomodo hoc tam calamitoso sæculo possumus gaudere, qui nihil vspiam cernimus, quod nos recreare queat? Videmus vndique calamitatem & afflictionem; quomodo ergò gaudere possimus? Verùm gaudium nostrum non repit in his infimis & inanibus bonis: sublime est transcendit omnia mundi bona: ita vt gaudere possimus, licet omnia in mundo sursum deorsum eant. Id quod hic videbimus.

B. I. Consistit PRIMO & potissimum in Deo. Quâ de re 1. Reg. 2. audimus Annam canentem: *Exultauit cor meum in Domino.* Et Deiparam Luc. 1. *Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* Multis aūt modis gaudere in Deo possumus. Primo ob eius infinitatem, quâ omnia bona eminenter in se continet, estque pulcherrimus, ditissimus, sapientissimus, potentissimus, sanctissimus, &c. præ omnibus quæ sunt & esse possunt. Quis enim non maximoperè gauderet, si patrem haberet, potentissimum, sapientissimum, beatissimum? Quantum ergò debemus gaudere, cùm cogitamus patrem nos habere cœlestem, qui omnibus bonis affluit & circumfluit? Quî si pater noster est, ergò omnia quæ habet, nostra sunt. Sic enim ait pater filij prodigi ad seniorem filium: *omnia mea tua sunt*, Luc. 15. Adhæc, quod caput est, nemo nobis Deum auferre potest inuitis. Querebatur Magdalena: *Tulerunt Dominum meū & nescio vbi posuerunt eum.* Sed frustra angeris Magdalena; nemo tibi, nemo nobis auferre Dominum potest, nisi eum tradiderimus.

Consistit in Deo. 1.

2. Secundo. Ob eius omniscientiam & præsentiam in omnibus locis; cum cogitamus eum omni loco posse à nobis inueniri, semper & vbique audire preces nostras, videre miserias nostras. Quomodo non recreentur afflicti, si in omni suâ afflictione cogitent adesse sibi patrem, protectorem, medicum suum? *Domine si fuisses hic*, dicebat Martha & Magdalena, *frater meus non fuisset mortuus.* Atquî scimus nos Deum nobis adesse semper inseparabiliter. Ergò non patietur nos tentari supra id quod possumus: ergò iniurias, quas patimur, suo tempore vlciscetur: ergò laborantibus & patientibus in tempore succurret, &c.

3. Tertio. Ob eius iustitiam inuiolabilem; cum cogitamus eum nemini prorsus iniuriam facturum, nec ab vllo deprauari aut nos apud ipsum falsis delationibus diffamari posse. Multi etiam boni principes quandoque decepti seu falsa suspicione seu falsis denuntiationibus vita priuarunt innocentes. Cuius rei exemplum non vulgare refert P. Raderus in aula S. cap. 16. de Theodosio iuniore Imp. qui Paulinum virum primarium, quo cum in aula enutritus erat, sibique charissimum vanâ suspicione delusus, occidit. *Homo namque peregrinus fortunæque tenuis pomum Phrygium inusitatæ magnitudinis donum offert. Imperator cum proceribus mali generosi molem admiratus, centum quinquaginta aureos pauperi pro dono reposuit munusque Eudociæ Augustæ misit: Eudocia Paulino ægro tum à pedibus, quem propter excellentem cùm eruditionem, tum virtutem egregiè charum habebat, præsertim quòd nuptiarum fuisset paranymphus, & in eâ re Augustæ non parum iuuisset. Sed eheu causa mali semper malum, discordiæ pomum illud, non concordiæ fuit. Paulinus ignarus pomum ab Augusto ad Augustam profectum, remittit Theodosio tanquam rarum & pere grinum generosissimi fructus miraculum, & signum officij sui in Imperatorem. Imperator sequius rem interpretatus, agnouit illicò pomum quod Eudocia miserat, à Paulino donatum. Trahit factum in suspicionem*

adulte-

adulterij, seruari clam malum iubet. Accersitam Eudociam rogat, vbi pomum sit paulò antè à se missum? Eudocia perculsa verebatur, ne si Paulinum nominaret, Imperator alia suspicaretur, se edisse affirmat. Itáne, inquit, Imperator, ex animi tui sententia comedisti? comedi, inquit. Per salutem tuam, ait Imperator, comedisti? Deierat illa: per salutem imò exitium suũ. Profert inde pomum Theodosius Paulinumq; eadem nocte interfecit, ab Eudoc. à abnoctat. Deiurium enim auxerat conceptam antea suspicionem. Nemo talem catastrophen tamque noxium errorem formidare apud Deum debet. Omnia is per se nouit, nulla suspicione ab æquo trahi potest.

C. II. *In Christo Iesu.*

SECVNDO. In CHRISTO IESV, vti Sexcentis annis ante ortum eius dixit Abacuc c.3. *Exultabo in Deo Iesu meo.* Gaudere autem in Christo Iesu possumus ac debemus quia in hoc nomine continetur negotium & œconomia totius nostræ salutis, quæ consistit in redemptione, iustificatione, glorificatione. Per redemptionem liberati sumus à potestate diaboli, à peccato quæ est mors animæ, & à morte æternâ seu inferno. Per iustificationem constituimur ex inimicis Dei amici, ex filijs gehennæ filij & hæredes Dei ac cœlestis gloriæ; denique à morte excitati incipimus viuere vita, & spiritu Christi, sicut palmites in vite, succum & fructum sumunt. Per glorificationem, quam expectamus, constituemur reges cœli & ita ab omnibus vitæ huius miseriis absoluti & exuti replebimur omnibus bonis. Primum beneficium iam accepimus, secundo adhuc fruimur, tertium expectamus. Quis hæc cogitans, & vel solum IESV nomen audiens non totis viribus gestiat & exultet? Quis tristetur? quis desperet? quis vitæ huius calamitates, quis diabolum, quis mortem, quis gehennam ipsam metuat? Hoc enim nomen IESV, dicit malorum omnium exterminium, & bonorum omnium cumulum. Ergò in desolatione, in timore, in scrupulis & anxietatibus, in tentationibus & tribulationibus, IESVM cogitemus, IESVM inuocemus, & gaudebit & recreabitur vtique cor nostrum, ac dicemus cum Dauide: *Memor fui Dei & delectatus sum.* Dices: scio me redemptum; Sed nescio an iustificatus, nescio an glorificandus sim. Quæ hic gaudij materia? Respondeo in manu tuâ esse gratiam & gloriam. Nónne gaudet fur, quòd de carcere ereptus sit, licet nesciat an iterum ab aliis capiendus sit? Quòd si diceretur furi: Si depreceris culpam, in patriam redibis, gratiam principis impetrabis, imò hæres eius fies; quantoperè gauderet? nobis istud dicitur & reuera à Deo præstatur.

D. III. *In fide & Christianismo.*

TERTIO. In fide & Christianismo. Hoc gaudium propheticè describit Isaias c.61. dicens: *Gaudens gaudebo in Domino & exultabit anima in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis & indumento iustitiæ circumdedit me; quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Quod nobis contigit in baptismo. Ibi loti sumus à peccatis, vestiti gratia sanctificante, hæredes regni facti, cœlo nobis aperto: monili characteris consignati vt Ecclesiæ filij. Vnde huc alludens Apostolus ad Gal.3. ait: *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Non gauderemus multò maximè, si reges aut reginæ crearemur? Christianum esse, plus est. Audi Ioannem Apoc. 1. *Dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo & fecit nos regnum,* id est, *reges* (vt in multis græcis codicibus legitur) nec qualescunque, sed cœli reges. Hinc Theodosius Imp. magis se gaudere aiebat, quòd esset Christianus; quàm quòd esset Imperator. Et D. Ludouicus Francorum rex fundo Possiaco plurimùm delectabatur, eoque frequenter ventitabat, quòd ibi sacro renatus esset baptismate. Imo passim iactabat se plus eò loci accepisse dignitatis & beneficij cùm Christi diademate & oleo condecoratus esset, quàm Rhemis cùm rex inauguratus & inunctus. Nicol. Ægidius & Franc. Belleforestius in eius vita. Nec immeritò; Regia enim dignitas munus est humanum: Christianismus munus est diuinum. Vnde Apostolus Paulus cùm Romam è Syria perductus prædicare ibi Christum cœpisset, & Iudæorum aduerteret incredulitatem, dixit: *Notum ergò sit vobis, quoniam gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient,* Act. vlt. Noluerunt illi ingredi in arcam Noë: nos ergò ad eam vocati & per gratiam Dei ingressi sumus: quemadmodum tempore Noë, quia homines in eam ingredi noluerunt, inducta sunt animalia bruta. Quanto gaudio putatis circumfluxisse in diluuio Noën cum suis, quando se in tuto positum, cæteros omnes inter vndarum fluctus cùm morte luctari vidit? Nos cum Noë in arca Ecclesiæ sumus: cæteri extra illam pereant necesse est.

E. IV. *In bona conscientia.*

QVARTO. In bonâ conscientiâ; cum videlicet cor nostrum nō reprehendit nos de mortifero peccato. *Lætamini in Domino,* ait psalmista psal.31. *& exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.* Et Christus Luc.10. *Gaudete,* inquit, *quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Scripti autem in libro vitæ sunt saltem inchoatè, qui sunt in statu gratiæ. Hoc gaudium exoptabat Dauid, cum dicebat: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.* Cū videlicet intellexero dimissa mihi esse peccata. *Non est oblectamentum super cordis gaudium,* ait Eccl. 30. *Quid enim ditius,* inquit S. Bern. l. de Considerat. *quid in corde dulcius, quid in terra quietius est & securius bonâ conscientiâ?* Cæterum tunc demum bona erit & secura conscientia, quādo post accuratam & frequentem vitæ nostræ discussionem nihil in nobis inuenimus, quod diuinæ legi repugnet, sed deprehendimus nos in lege Domini ambulare & delectari. S. Basilius interrog. 193. in reg. breu. quærit: *Cuiusmodi est gaudium, quod est in Domino? & quid est quod facientes gaudere debeamus? In his, quæ secundum mandatum Domini fiunt, gaudere, est in domino gaudere. Quocirca quandocunque*

mandata Dei exequimur, aut propter nomen Domini aliquid patimur, gaudere & gratulari inter nos debemus. Habet bona conſcientia in ſe fontem omnis lætitiæ Deum. Vnde *ſicut in immenſum mare decidens Scintilla breui facilè extinguitur: ſic quantacũque Deum timenti illidantur, velut in vaſtum lætitiæ pelagus incidentia extinguuntur atque perdũtur,* ait S. Chryſoſt. hom. 18. ad pop. Veriſſimum ergò illud Eccl. c. 3. *Timor Domini delectabit cor & dabit lætitiam & gaudium.*

F. V. *In ſpe mercedis æternæ.*

QVINTO. In ſpe mercedis & fœlicitatis æternæ. Ita docet Dominus Matth. 5. *Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.* Et Apoſtolus ad Ro. 12. vult nos eſſe *ſpe gaudentes.* Etenim, vt inquit Philo, *ſpes gaudium eſt ante gaudium.* Ergò ſi vixerimus ſicut decet Chriſtianos, ſemper gaudere poſſumus, quia ſpem moraliter certam habemus futuræ retributionis. Hinc B. Apollonius Abbas, nolebat vt in ſuo cœnobio quiſquam triſtis eſſet; dicebat enim: *non oportet nos eſſe triſtes, quibus ſalus in Deo eſt, & ſpes in regno cœlorum. Triſtentur gentiles, lugeant Iudæi, plangant ſine ceſſatione peccatores: nos verò qui tantæ gloriæ ſpem & æternitatis habemus promiſſionem, cur non omni exultatione lætemur?* Ruffinus & Pallad. in eius vitâ. Hanc etiam ob cauſam S. Antonius ſemper erat lætus, ita vt ex vultûs hilaritate è reliquis Monachis etiam ab ignaris ſtatim agnoſceretur, vt ſcribit de eo S. Athanaſius; qui & cauſam addit; *Nam ſemper hilarem faciem gerens,* ait; *liquidò oſtendebat ſe de cœleſtibus cogitare.* Afficiebatur autem adeò Antonius erga cœleſtium rerum contemplationem, vt ſæpe Sol oriens eodem veſtigio ſtantem & in cœlum ſuſpicientem aſpexerit, quo eum occidens reliquerat, teſte eodem Athanaſiò. Et verò pij omnes meritò recreantur cùm vel cœlum aſpiciunt. Sicut enim qui ex remotiſſimâ regione venit, vtique valde gaudet, cùm patriam ac domum de procul intuetur ſuam, licet adhuc nauiget vel lutoſa via aut in pluuijs incedat: ita lætantur electi cœleſtis patriæ aſpectu, licet nondum ibi ſint & adhuc inter mundi huius fluctus laborent.

Augere noſtrum hoc gaudium debet, quòd adhuc in via ſumus, adeoque augere ſemper magis & magis mercedem noſtram poſſumus. Quid enim darent damnati ſi in hãc redire vitam poſſent? quid animæ purgantes? Ecce nunc tempus nundinarum: Nunc *regnum Dei intra nos eſt.* O quàm gauiſum exiſtimamus fuiſſe Petrum illum teloneariũ, qui cùm fuiſſet auariſſimus nec quidquam boni egiſſet, præterquam quòd aliquando vnum panẽ in faciem mendici indignans proieciſſet; in ægritudinem raptus, & appenſus in ſtaterâ cum vnicus ille panis adæquaret lancem alteram peccatis eius onuſtam, ideoque iuberetur ab angelis redire & addere ad panem illum, niſi vellet rapi ab aſtantibus Mauris, dæmonibus? ô quanto reuerſum gaudio putamus? Certè pòſt liberaliſſimus factus omnia ſua pauperibus & ſeipſum denique elargitus eſt; vt habetur in vita apud Metaphraſten. Imò etiam beati, qui iam fruuntur cœlo beatiores nos hac ex parte iudicant, quòd cum ipſi iam ſint in termino, nos augere merita noſtra indies poſſimus. Legimus enim in vitâ S. Mechtildis Virginis, eam aliquando audiuiſſe ſanctos ſibi dicentes: *Eia quàm fælices vos eſtis, qui adhuc viuitis in terris, & quàm multa promereri poteſtis! quia ſi homo ſciret, quanta vna etiam die promereri poſſet, mox vt è ſomno euigilaret, tanto gaudio cor eius dilataretur, pro eo quòd dies illa illuxiſſet, in quo Deo viuere & ex Dei gratia ſuum meritum ad Dei laudem augere poſſet, quòd totâ die ad omnia quæ agere aut pati deberet, alacrior & fortior redderetur.* Refert Bloſius l. 4. ſpirit. vitæ c. 4.

G. VI. *In tribulationib.*

SEXTO. In tribulationibus æquo animo acceptis: vti monet S. Iacobus c. 1. *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.* Triplicem huius rei cauſam indicat nobis Sara Raguelis filia in ſuâ precatione Tob. 3. cum ait. *Hoc pro certò habet omnis, qui te colit, quòd vita eius ſi in probatione fuerit, coronabitur: ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & ſi in correptione* (ſic enim rectius legitur) *fuerit, ad miſericordiam tuam venire licebit.*

1. Primo ergò intelligit ſe in tentatione probari, & tunc *cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe,* vt ait S. Iacobus c. 1. epiſtolæ ſuæ. Ergo ſicut nõ dolent ſed gaudent potius, qui ſpe magni lucri laborem aliquem ſubeunt: ita pij quoque quia ex aduerſis magnam ſibi coronam ſperant. Gauderet ſanè lapis, ſi ſenſum haberet, quòd ſcalpello poliatur fiatque ſtatua regis elegans: lignum quod dolabra læuigetur fiatque thronus Pontificis: pannus quòd lixiuio purgetur à ſordibus, &c. idem facit tribulatio iuſto, cur ergò is non gaudeat?

2. Secundo. Intelligit ſe tribulari ſeu exagitari flagellis & moleſtiis, & tunc liberabitur à periculis & varijs peccandi occaſionibus, quas ei bona valetudo, rerum affluentia & ſecura quies offert: quo modo medijs tribulis purgatur à paleis triticum. Sicut enim Sal conſeruat carnes à putredine: ita tribulatio corpus & animam à concupiſcentia & peccato.

3. Tertio. Intelligit ſe corripi, vt peccatorum, in quæ impegerat, maculis pœniſque detritis, miſericordiam conſequatur, quâ in hoc potius quàm altero puniatur ſæculo. Non enim punit Deus bis in idipſum. Hinc viri oculati non tolli ſibi tribulationes, ſed augeri peroptarunt, vti Pius V. Pontifex, qui acribus calculi doloribus afflictus dicebat: *Domine auge dolorem, auge & patientiam.* S. Tereſia quæ orabat: *Da aut pati aut mori. Vitam enim meam aliud eſſe nolo quàm te amare, pro te laborare, pro te pati.* S. Xauerius, qui precatus eſt: *Domine ne hanc crucem mihi auferas, niſi maiorem immittas.* Maluerunt enim hîc vri quam ibi. Sed dices tribulationem eſſe plagam communem tam reprobis;

bis quàm bonis, tam infidelibus quàm fidelibus; vnde igitur materiam gaudij præbere queat bonis? Resp. bonis eam prodesse, non malis; sicut solis lux bonum est commune & salutare, sed laborantibus & eâ bene vtentibus: non prodest cæcis, nec dormientibus, nec otiantibus, &c. Sic tribulatio bonum est quidem commune, sed non prodest cœcis, id est, infidelibus & hæreticis, nec peccatoribus tametsi fidelibus, nec impatientibus & murmurantibus, &c. Prodest autem fidelibus, pœnitentibus & patientibus.

Ergò si hîc tempus habuerimus nubilum, ibi habebimus serenum: si præcesserit modicum tribulationis, subsequetur æternum consolationis. Ideò subdit Sara: *Non enim delectaris in perditionibus nostris; quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus Israël benedictum in sæcula.*

G. VI. *In tribulationib.*

CONCIO VII.

NON ESSE VANE LÆTANDUM IN MUNDO SED PLORANDUM POTIUS,

I. *Iubent debita nostra.*
II. *Obstacula salutis.*
III. *Incertitudo salutis.*
IV. *Vallis lachrymarum ista.*
V. *Præsentia Dei inspectoris.*
VI. *Mors, iudicium & infernus.*
VII. *Gloria non sine fletu obtinenda.*

THEMA.

Amen Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos: Mundus autem gaudebit. Ioan. 16.

A. DVos sibi plurimum aduersatos fuisse in moribus Philosophos narrat antiquitas: Democritum videlicet & Heraclitum. Quorum prior, vbicunque locorum esset, ridere hominesq; deludere solebat, adiungens, *Cupiditatem diu viuendi hominum meram esse stultitiam.* E contrà Heraclitum Philosophum semper fleuisse, compatientem hominum miserijs. Laërt. l. 5. cap. 2. Certant eâdem de re inter se Babylon & Ierosolyma. Illius enim incolæ lætandum esse asserunt, cantandum, saltandum, ludendum, epulandum. Vnde inuitant homines ad lætitiam Sap. 2. *Venite & fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creaturâ tanquam in iuuentute celeriter. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo vestrûm exors sit luxuriæ nostræ: vbiq; relinquamus signa lætitiæ,* &c. Huius verò incolæ contrarium docent, flendum potiùs & dolendum esse in mundo asserunt, & ad hoc etiam nos inuitant Ps. 94. *Venite adoremus & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos.* Atq; hoc ipsum est, quod hodie audimus in Euangelio: *Mundus autem gaudebit, vos verò* (discipuli & serui Christi) *contristabimini.* Quid igitur faciemus Auditores? Ad quam partem ibimus? Ego sanè, si cætera omnia essent paria, cum Democrito, Babylone & mundo non difficile sentirem. Quis enim neget suauius esse, gaudere quàm tristari: ridere quàm plorare? sed terreor vehementer; quia multa video, quæ lætari me non sinunt, sed potiùs ad fletum trahunt. Audio enim imprimis sapientissimum illum Salomonem, testem expertum & omni exceptione maiorem, dicentem Ecclesiastis 2. *Dixi ergò in corde meo: Vadam & affluam delitijs & fruar bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas. Risum reputaui errorem, & gaudio dixi: quare frustra deciperis:* Et infra c. 7. *Melius est ire ad domum luctûs, quàm ad domum conuiuij.* Et rursum ibidem: *cor sapientum vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia.* Audio deinde sapientiorem & meliorem Salomone Christum, qui Luc. 6. ait: *Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis,* Et paulò post subiungit: *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Quam doctrinam suam opere impleuit, quod non fecit Salomon; quia vt S. Chrysostomus hom. 6. in Matth. ait: *Flentem Christum frequenter inuenies, nunquam verò ridentem.* Quâ in re non docuit Christus gaudium & risum honestum seruis Dei illicitum esse: sed tantum non licere Christianis, dare se & vacare ineptæ & vanæ lætitiæ, quâ obliuiscamur nos esse in valle lachrymarum. Quoniam verò hanc doctrinam difficillimè credit mundus, afferam in medium, aliquot argumẽta, quæ clarè eam ostendunt.

B. Meritò sapiens ait, Eccl. 22. *Musica in luctu importuna narratio.* Quemadmodum enim fidicines in luctuosâ domo canere incipientes statim increpantur & iubentur facessere: ita qui in hoc mundo ineptè vult gaudere, obiurgatur à quamplurimis. Quis enim est, quæso, qui cantantem, ridentem & gaudentem hominem hîc non arguat? tacere non iubeat?

I. *Iubent debita nostra.* Iubent PRIMO. Debita nostra, peccata scilicet præterita eorumq; pœnæ adhuc luendæ: quæ sæpe plurima & ingentia sunt. Experimur autem nos cum magnis debitis premimur, vix dormire posse, diu noctuque angi, aliquos propterea sibi ipsis necem inferre: vt mirum sit, si magnus debitor lætus esse possit, ad instar illius Equitis Romani, qui cùm ingentem pecuniarum summam deberet, id tamen semper reticuit dum viueret. Eo igitur defuncto, cùm debitorum enormitas patesceret & res illius auctioni subijcerentur vt creditoribus satisfieret: miratus Augustus Cæsar hominem illum tam obæratum viuere quietè potuisse, ex bonis illius culcitram bicubitalem emi sibi præcepit. Mirantibus alijs: *habenda est,* inquit, *ad somnum mihi concilianadum culcitra illa, in quâ ille tanto ære alieno ob-*

strictus somnum capere potuit. Refert Macrob. l. 2. Saturn. c. 4. Non iniuriâ hoc idem dixerit quis de ijs qui debita debitis addendo quotidie peccant & interim de satisfactione ac pœnitentiâ nihil solliciti sunt.

Hoc in se deplorat Dauid Ps. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Et mox: *miser factus sum vsque in finem, totâ die contristatus ingrediebar.* Dic enim mihi, si scires tibi saltem per vnum diem, imò per vnam horam manendum esse in purgatorio, an tu non malles hîc per 30. annos viuere in austero Ordine? Quid enim non promittunt ij qui vltimo supplicio adiudicati sunt? In acie exercitûs se dimicaturos & hostem primò aggressuros, in triremibus se remos tracturos pollicentur, modò dimittantur. Et non meritò timemus, ne diutiùs in purgatorio aliquando detineamur? Et adhuc ridemus?

C. II. *Obstacula salutis.*

SECVNDO. Obstacula salutis nostræ plurima: Tentationes & tentatores, caro, mundus, Dæmon. Dolet Mercator videns nundinarum tempus accelerare & se cum naui semper hærere in salo. Dolet Alexander & plorat, quòd necdum vnum subegerit orbem: & nos non ploremus, qui sæpe longo tempore nec vnicum superare & vincere in nobis possumus vitium? Ob similem causam vociferabatur & flebat populus Israël videns & audiens tot se habere impedimenta perueniendi ad terram promissam, vrbes grandes altissimis muris cinctas, terram deuorantem habitatores suos, homines Gigantes, Num. 14. Atquì iter salutis nostræ multo plures & peiores obsident hostes, Mundus, Caro, Dæmon: qui perpetuò nobis insidiantur, vulnerant & prosternunt nos vel saltem à salute retardant. Quomodo igitur inter tot hostes possumus gaudere? Hinc S. Augustinus l. de conflictu vitior. & virtutum c. 21. ait: *Vnde tibi lætitia? Nunquid iam Diabolum vicisti? nunquid iam inferni pœnas euasisti? nunquid iam de exilio ad patriam venisti?*

D. III. *Incertitudo salutis.*

TERTIO. Incertitudo salutis, quia adhuc nauigamus in incerto nescientes quomodo appulsuri simus. Iter agens & in syluâ oberrans hilaris esse nequit, donec indaget rectò se itinere incedere; cur non magis in viâ salutis? Dum iudicium alicuius incarcerati agitatur inter spem & metum constituti, quomodo is lætari possit, donec certior fiat de liberatione suâ? quomodo non suspirijs & lachrymis imploret opem iudicis? Nimis parui æstimaret vitam suam, si adhuc in carcere cantaret, tripudiaret, luderet. Atquì nobiscum de fortunis omnibus & vitâ æternâ agitur. Iacob in patriam reuertens, cum audisset Esau fratrem suum, quo cum graues semper inimicitias gesserat, properare in occursum sibi cum quadringentis viris, valdè timuit & perterritus separauit de singulis gregibus suis munera & præmisit ad fratrem placandum, quem ne iratus sibi & inimicus occurreret, timebat, Gen. 32. Occurret nobis cum multis angelorum millibus aliquando Christus Iudex & nescimus, num placido an irato vultu nos intuiturus sit; quomodo igitur non semper vehementer timemus, & cum S. Hieronymo siue comedimus siue bibimus, tubam illam audire nobis videmur: *Surgite mortui, venite ad Iudicium?* Tametsi enim aliquis sibi conscius non est, vnde timere debeat: dum tamen cogitat, Deum esse illum Iudicem, qui multa videre potest, quæ nos non videmus, quomodo securitatem sibi polliceri potest? Dauid certè Ps. 18. cùm se mandatorum Dei sedulum obseruatorem pronuntiâsset, dicens. *Etenim seruus tuus custodit ea:* Mox se corrigit, subiungens: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me & ab alienis parce seruo tuo.* Iob etiam etsi dixerat: *Non reprehendit me cor meum in omni vitâ meâ* c. 21. ait tamen: *Quid faciam cùm surrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?* cap. 31. Et Apostolus Paulus 1. Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* Similiter B. Aloysius Bertrandus sedulò flebat & interrogatus dicebat: *Cur non amarissimè fleam, cùm non certò sciam, an æternæ salutis compos sim futurus?* F. M. Iustinian. in vitâ cap. 4.

E. IV. *Vallis lachrymarum ista.*

QVARTO. Locus, quia sumus in valle lachrymarum & pœnitentiæ. Sic Adæ dictum: *In sudore vultûs tui vesceris pane tuo.* Item: *spinas & tribulos terra germinabit tibi.* Qui etiam de paradiso eiectus in exilium contra paradisum positus est vt eius intuitu semper doleret memor vnde excidisset. Rob. Holcot in l. Sap. l. 144. refert in libro de nat. rerum scribi auem paradisi quandam esse pulcherrimam & omnium penè colorum, voce tam dulci & piâ vt in hominibus deuotionem excitet, quæ si fortè capta detineatur incessanter gemit, donec dimittatur. Ita anima nostra quia de paradiso est & ad Dei laudem creata, hîc detenta mirum quomodo non gemat semper cum Apostolo: *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et Dauide: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.* Tobias ab Angelo gaudere iussus. *Quale gaudium,* inquit, *mihi sit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?* Sedemus & nos hîc in tenebris ignorantiæ & lumen cœli Deum, non videmus: quale ergò gaudium nobis? Ideò Arsenius Abbas assiduè flebat ob desiderium cœlestis patriæ. Pisci dum extra aquam est, brachio dum extra locum suum, bene esse non potest: Ita nec spiritui nostro, dum extra patriam suam est. Vnde nihil hîc est, quo satietur, sed gustatâ aliquâ creaturâ, mox eam respuit, & bonum suum quærit, quo satiari possit. Vnde Dauid Ps. 76. *Renuit consolari anima mea.* Sic Israëlitæ in captiuitate Babylonicâ non poterant cantare, sed suspenderunt in salicibus organa sua & fleuerunt, Psalm. 136. Suspendunt in salicibus organa sua, qui instrumenta lætitiæ relinquunt infructuosis mundi huius arboribus & amatoribus. Vnde cantare iussi hymnos seu cantica læta, dicunt: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?*

QVIN-

F. V. *Præsentia Dei inspectoris.*

QVINTO. Præsentia Dei inspectoris. Non solent canere aues aquilâ præsente. Et Balthasar in conuiuio tremit, quando videt manum contra se scribentem amaritudines; Dan. 5. Scribebat enim peccatum illius, quo sacris templi vasis in mensâ abuteretur. Vnde Iob c. 31. ait: *Semper quasi tumentes super me fluctus timui Deum.* Dum ergò tu rides, saltas, lætus es & hilaris, scribit & notat interim manus Dei omnia acta tua, imò *omnes gressus tuos numerat*, vt Iob ait, *& appendit in staterâ.* Væ tibi si leuior & minus habens reperiaris. Sed dubitas forsan an Deus te semper aspiciat? quæso mihi responde: putasné audiri te à Deo cùm oras? Imò, ais. Sed num etiam si in loco clauso & obscuro precaris? Etiam, dices, quia Dominus dicit Matth. 6. *Intra in cubiculum tuum & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Similiter num stans an flexus ores: num tantum vel tantum Eleemosynæ des, &c. videtné ad vnguem? Omninò ais. Iam igitur si bona tua opera fateris & nequaquam dubitas videri à Deo: leuitates, ineptias & petulantias videri ab eo non putas? Peruulgata est illa historia de Damocle assentatore Dionysij iunioris Regis Syracusani, qui cum quotidie fortunam & fœlicitatem regis prædicaret, rogauit eum Rex, num illam experiri secum & degustare velit fortunam & fœlicitatem? *Annuentem regali & aureo collocauit lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificisq; operibus picto, abacumq; ornauit argento auroq; cœlato: eximiâ formâ pueros delectos consistere ad mensam, atq; ad nutum illius intuentes, omnia diligenter administrare iussit: addidit vnguenta & coronas, incendit odores, ipsamq; mensam exquisitissimis epulis construxit. Damocles sibi fortunatus visus. At Dionysius in medio apparatu fulgentem gladiū è lacunari setâ equinâ appensum demitti iubet, vt impenderet illius beati ceruicibus. Quo animaduerso Damocles, ita animo concidit, vt nec pulchros deinceps administratores, nec plenum artis aurum & argentū aspiceret, nec manum in mensam porrigeret, Iam ipsa defluxerant coronæ; deniq; Tyrannum precatus est, vt abire liceret, quòd iam beatus esse nollet.* Refert Maiol. tom. 7. Canic. coll. vlt. Talis mihi videtur esse vita nostra. Vnicuique enim impendet gladius iustitiæ diuinæ omnia nostra facta, dicta, cogitata obseruantis. Et quis hîc gaudere queat?

G. VI. *Mors, iudiciū & infernus.*

SEXTO. Mors, iudicium & infernus. Hoc argumentum affert Ecclesiastes c. 11. dicens: *Lætare iuuenis in adolescentiâ tuâ, &c. & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium* Vult dicere: Minimè lætare, planctum potius assume, quia à tergo mors & iudicium. Videmus enim vnum post alium mori & omnes cum luctu & fletu sepeliri. Sumus hîc velut in carcere, vnde quotidie educuntur & plectuntur nunc decem, nunc viginti: quâ ergò lætitiâ affici possunt hi, qui in carcere adhuc manent? Nónne quoties Captiui claues carceris audiunt, toties contremiscunt? Et tu quoties vides efferri mortuos, toties claues mortis audis. Sed nimirum verè ait Didacus Stella in Lucam in id: *qui habet aures audiendi audiat*; nos sæpe aures habere ad videndum & oculos ad audiendum. Cùm enim funus videmus iuxta nos transire & ferri ad cœmiterium, non aliter id sentimus, ac si audissemus Romæ in hospitali S. Spiritûs aliquem esse mortuum: contrà cùm lætum aliquid recenseri audimus, id mox tam firmiter credimus & plaudimus ac si vidissemus. Ranæ, transeunte quopiam iuxta paludem earum & loquente, omnes conticescunt: vbi verò is præterijt, ad clamores suos redeunt. Ita cum funus effertur iuxta tabernam, omnes inibi conticescunt: posteà mox ad solitos clamores & tripudia reuertuntur. Non ita nos, non ita: vbicunq; locorum simus, ad mortem, ad iudicium, ad infernum oculos defigamus. Ita sapuit senior quidam sanctus, qui cùm vidisset fratrem quendam ridentem ait: *Coram cœlo & terrâ rationem reddemus totius vitæ nostræ & tu rides?* Dion. Carth. de 4. nouiss. c. 16. Ita pius quidam coquus, quem scribit Climachus gradu 4. de obedientiâ, perpetuis lachrymis & luctui addictum fuisse, propterea quòd, dum coqueret, ignis materialis inspectione perpetuò meditaretur tartareum illum ignem.

H. VII. *Gloria non sine fletu obtinenda.*

SEPTIMO. Spes præmij & gaudij cœlestis, quod non sine fletu & bonorum operum difficultate obtinetur. Ita Ps. 125. dicitur: *Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.* Opera enim, quibus obtinenda salus, laboriosa sunt & difficilia. *Delicatus es, frater, si hîc vis gaudere cum sæculo & ibi regnare cum Christo*, ait S. Hieronymus in ep. ad Heliodor. Non habuit hoc Christus, nec dilectissima eius mater, nemo sanctorum, qui omnes *euntes ibant & flebant mittentes semina sua.* Vnde hanc necessitatem confirmat hodie quasi iuramento Dominus: *Amen Amen, quia plorabitis, &c.* Syrenes in vitâ cantant suauissimè, in articulo mortis ascendente veneno de caudâ ad cor earum, ingentes eiulatus edunt, vt refert Did. de la vega Dom. 3. post Pascha. Contrà Cygnus in vitâ gemens, in morte suauissimè cantat. Ita res habet in proposito. Qui hîc lætatur, in morte tristabitur: & contrà, iuxta id Luc. 6. *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Vnde diuiti illi Epuloni petenti guttam aquæ non dixit Abraham: Memento, quia nec tu dedisti Lazaro micam panis, sed: *memento fili quia recepisti bona in vitâ tuâ, & Lazarus similiter mala:* quasi hæc conuersio sit necessaria. Ergò sicut bini illi discipuli cum tristitiâ quidem ibant in Emmaus, sed viso ibi & agnito Domino reuersi sunt Ierosolymam cum ingenti gaudio: ita speremus nos gaudium post mærorem. Vidimus ergò non vnam, sed multas causas, quæ fletum potiùs suadent quàm risum; tristitiam quàm lætitiam. Sed quid tandem fit? Id quod queritur Isaias c. 22. dicens: *Vocabit Dominus Deus exercituum in die illâ ad fletum & planctum & ad caluitium & ad cingulum sacci: Et ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes & bibere vinū. Comedamus & biba-*

bibamus, cras enim moriemur. Sed Iob quid de istis dicit? *Tenent tympanum & cytharam & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt.*

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Honor & reuerentia Christo exhibendus.*
II. *Christus ardenter amandus.*
III. *Omnia in mundo modica.*
IV. *Discrimen inter verum & falsum gaudium.*
V. *Bona proposita exequenda.*
VI. *Matres ita pariant liberos, vt de ijs gaudere queant.*
VII. *Consulat suo quisque agoni.*

THEMA.

Quid est hoc, quod dicit nobis? Ioan. 16.

A. QVOD Exodi cap. 16. legimus, hoc modo aliquo spiritualiter impletum cernimus in hodierno Euangelio. Ibi postquam filij Israël absumpsissent in deserto panem & farinam, quam tulerant de Ægypto, dedit eis Deus panem de cœlo nouum & meliorem, manna videlicet; quod cùm vidissent Israëlitæ, dixerunt ad inuicem: *Manhu,* id est, *quid hoc?* Quibus respondit Moyses: *Iste est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendum. Colligat vnusquisque ex eo, quantum sufficit ad vescendum.* Hîc verò postquam Dominus in paschali cœnâ comedisset panes azymos cum discipulis, proponit eis panem nouum longè meliorem, panem inquam cœlestem, qui processit de ore Dei, concionem bene longam, saluberrimam & mirificam. Quam audientes & gustantes discipuli dixerunt ad inuicem: *Quid est hoc, quod dicit nobis?* quasi dicerent: *Manhu!* Quia verò hoc manna non Apostolis tantùm sed & nobis missum est: vescamur eo & nos, & vt salubriter vescamur, priùs masticatum & dentibus intelligentiæ contritum, memoriæ commendemus.

B. I. *Honor & reuerentia Christo exhibendus.* PRIMO. Discimus à discipulis reuerentiam & honorem Christo exhibendum eiusq; dictis & factis. Nam cùm eius sermonem minus intelligerent: non ausi sunt loquentem interrumpere & interrogare, quid sibi vellet; sed silenter interrogant se inuicem: *Quid est hoc, quod dicit nobis?* Nimirum maximi faciebant Magistrum suum, quem velut oraculum diuinum timidè interrogabant ac sæpe ad respondendum prouocare non audebant; sciebant enim loqui se cum Deo. Hunc in modum decet nos reuereri verbum Dei & gesta dictaque Christi. 1. Primo. Vt de ijs nullatenus dubitemus adeoq; nec interrogemus, vtrum hoc vel illud eius dictum verum sit. Quanta enim hæc Christo foret contumelia?

2. Secundo. Vt eius verbis aut factis non abutamur ad profanos vsus, aut S. Euangelium ventilemus in tabernis; siquidem Euangelium & tota S. scriptura epistola Dei sunt, ad nos scripta & dictata à spiritu S. Epistolæ S. Pauli in Ecclesijs legi consuêrant, vt colligitur ex ep. ad Col. 4. quanto magis epistolæ Dei non in profanis locis aut profanè recitari ac tractari debent?

3. Tertio. Vt in dubijs non requiramus responsum ab ipso Deo, per reuelationes vel miracula. Sed sufficiat nobis interrogare nos inuicem, hoc est, doctiores & inprimis sedem Apostolicam. Voluit enim Deus vt alter alterum doceret, quò docendus humilitatem, docens verò exerceret charitatem: Cuius exemplum legimus in Io. Moschi limonario c. 199. de sene quodam simplice & sancto qui male edoctus ab hæreticis, prauum quid recitabat in S. Missâ, in quâ tamen angelos sibi assistentes cernere consueuerat. Correctus igitur à Diacono, quæsiuit ex Angelis, num audiendus esset Diaconus. Annuentibus porrò illis, dixit: *Eccur vos non dixistis mihi?* Cui responderunt angeli: *Deus ita disposuit, vt homines ab hominibus corrigantur.* Et proptereà etiam voluit Deus multa obscura esse in S. literis, quia alios voluit esse Doctores, alios discipulos.

C. II. *Christus ardenter amadus.* SECVNDO. Discimus ab ijsdem Christum ardenter diligere. Testatur enim & prædicit Christus suam passionem parituram ipsis maximos dolores, quales solent esse puerperæ: & rursum suam resurrectionem allaturam eis maximam lætitiam, qualis est mulieris postquam enixa est filium. Et verè sic euênit. Nam capto Domino, fugâ dilapsi sese occultârunt, & qui ex ipsis remanserunt, steterunt à longè quando in cruce pependit Dominus, vt habetur Luc. 23. præter Ioannem. Quis explicare poterit pugnam amoris & timoris in corde discipulorum? Amor impellebat ad sequendum Christum, ad carceres & mortem: timor repellebat. Quantum doluerunt Magistrum & Dominum suum tot affici iniurijs? Quam acriter seipsos eo triduo redarguerunt, ob Magistrum derelictum? quantùm erubuerunt? quàm fugerunt oculos hominum? quàm vagi discurrerunt? quàm ardenter vnà ex parte desiderârunt videre resuscitatum Dominum: ex alterâ verò quàm timuerunt prodire in conspectum eius? Rursum cùm viderunt Dominum, quanto gaudio impleti sunt? Hinc currebant ad sepulchrum, & alter alteri nuntiabat se vidisse Dominum & præ gaudio mirabantur ita vt vix seipsos caperent & crederent esse, quem oculis cernebant. Totum hoc faciebat amor: qui si in nobis est, compatiemur inprimis Christo patienti, præsertim diebus Veneris & Sabbatho, quibus Ecclesia recolit tristitiam Apostolorum, per carnis abstinentiam: deinde dolebimus Christum à nobis ablatum peccato mortali plus quàm si omnia perdidissemus mundi bona. Cogitabimus enim quanto onere conscientiam nostram grauauerimus: quàm

quàm leui ac breui voluptate quantum mœrorem emerimus: quanto in periculo versemur: & quod caput est, quod à Christo recedendo, adulterinum partum conceperimus: quàm bonum & amabilem sponsum dereliquerimus: quanta nobis confusio esse debeat prodire in conspectum eius? Rursum post pœnitentiam Christo reconciliati gaudebimus vt puerperæ, quòd liberati simus a remorsu conscientiæ & periculo gehennæ, quòd gratiam obtinuerimus, pignus æternæ salutis: adeoq; cœlo nati simus. Quæ qui non facit, Christum non amare conuincitur, quia non dolet de offenso, non gaudet de reconciliato.

D. III. *Omnia in mundo modica.*

TERTIO. Discimus à Christo omnia, quæ in mundo sunt, esse modica, siue gaudij sint, siue mœroris: siquidem Christus vtrumque tempus, & quo cum discipulis futurus & quo ab eis absuturus erat, modicum appellat. Illud tempus gaudij, hoc mœroris erat: illud magis recreabat discipulos quàm omnes mundi delitiæ; hoc magis affligebat quàm omnes mundi miseriæ; & tamen vtrumque modicum erat. Quid ergò in hoc mundo magnum erit? Omnia enim alligata sunt vitæ nostræ fragili & cum illâ transeunt, quo modo cum naui nauigantes & quæcumque in eâ sunt; quæ modico tempore apparent, quia cum naui abeunt. Quid honores & dignitates? quid diuitiæ? quid voluptates? modicum, quid vita modica. Rursum quid contemptus & abiectio? quid paupertas? quid calamitates? modicum, quia vita modica. *Quæ est enim vita vestra? vapor ad modicum parens*, ait S. Iacobus c. 4. Et Sapiens c. 5. *Transierunt*, inquit, *omnia illa tanquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam.* Hoc modicum expendamus & dicamus cum discipulis: *Quid est hoc, quod dicit modicum?* Legimus S. Henrico Imperatori dum ad sepulchrũ S. Wolfgangi oraret, præsulem repente adstitisse, qui iubebat vt vicinum tumulo parietem aspiceret. Aspexit Henricus & vidit in eo has exaratas literas: *Post sex.* Territus hoc oraculo existimauit sibi sextum inde diem fatalem fore; vnde ad mortem se componens magnam vim pecuniæ in pauperes distribuit. Cum verò diem illum saluus pertransisset, sextum ab illo mensem designatum esse ominatus est. Rursum cùm & huic superuixisset, sextum annum expectauit & in eius expectatione sanctissimè vixit: quo elapso non quam expectabat mortem, sed quam minimè expectabat, Imperialem dignitatem consecutus est, vti habet eius vita apud Matth. Raderum in Bauariâ S. parte 1. Ergo & tu Christiane; inspice hodiernum Euangelium: Quid est quod tibi Christus dicit, *modicum?* Significat absque dubio breui te moriturum vnaque omnibus bonis tuis exuendum & spoliandum, honoribus, opibus, delitijs, amicis, vsurâ huius lucis, &c. Et quando effluet illud modicum? quid si post sex horas? quid si post sex dies? quid si post sex hebdomades? quid si post sex menses aut saltem annos? Ergò quia hoc nescis para te ex hac horá: sic moriturus

viues, nec tam ad mortem, quàm ad vitam & gloriam ibis.

E. IV. *Discrimē inter verum & falsum gaudiũ.*

QVARTO. Discimus differentiam inter verum & falsum gaudium. Nam Primo gaudium verum, quod habent Dei amici, internum est, & ab intus nascitur, videlicet à bonâ conscientia & Deo ipso animam inhabitante. Vnde ait Dominus: *Et gaudebit cor vestrum.* Gaudium falsum, quod habent amatores sæculi, externum est & ab externis causis nascitur estq; velut musica, quæ ægrotantem aut afflictum parum afficit, quia aures tantùm non cor mulcet. Illud simile est risui qui ex forti apprehensione obiecti ridiculi prouenit: hoc verò risui ex titillatione prouenienti, qui coactus & imperfectus est ac ridentem potius affligit. Secundo gaudium verum est perenne: vnde subdit Dominus: *Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Gaudium falsum est momentaneum. Illud est velut puteus perennis & indeficiens: hoc veluti cisterna continere non valens aquas. Illud hauritur ingenti & capacissimo vase intelligentiâ: hoc verò angusto, sensibus corporeis. Tertio gaudium verum in alterâ vitâ perficitur: falsum verò mutatur in tristitiam. Vnde illud simile est mulieri natiuam habenti pulchritudinem, quam lotione non amittit sed auget: hoc verò mulieri fucatæ, quæ citò amittit speciem leui auræ afflatu; quemadmodum gaudium Baltasaris in conuiuio turbatum est tribus verbis, quæ scribebantur in pariete, Dan. 5. gaudium Achab victoris, vnâ voce Prophetæ increpantis 3. Reg. 20. Baltasar enim commutatâ facie tremere & pallere cœpit nocteque insequente peremptus: Achab verò in furiam versus est. Quare vti piscis gaudet, quando hamum non videns escam deuorat: Sed cùm piscator eum adducere cœpit, viscera eius torquentur: sic impij in hoc mundo lætantur; hamum mortis nihil aduertentes; sed cùm eos adducere cœperit Deus ex hoc sæculo in alterum, tum demum sentiunt aculeum, palpitant & tremunt, torquenturq; eorum viscera.

F. V. *Bona proposita exequenda.*

QVINTO. Discimus bona proposita, quæ concepimus, suo tempore parere. Audimus enim mulierem tunc primùm gaudio repleri, quando peperit filium, viuum scilicet & vegetum. Quo gaudio nondum fruitur, dum gerit adhuc vterum, quia nescit quo euentu paritura sit, viuumné an mortuum, masculum an fœminam, imò an paritura sit. Hunc in modum gratulari quidem sibi quisque potest, quando concepit bona proposita: sed nondum impletum est gaudium, donec ea pepererit. Accidit enim multoties vt cùm bona desideria in effectum deducenda sunt, ob difficultates occurrentes, vires pariendi desint, quemadmodum dicitur Isa. 37. *Venerunt filij vsque ad partum & virtus non est pariendi.* Loquitur enim ibi Ezechias rex de belli difficultate, quâ præuentus erat, quando contra Senacherib necessarium suscipere bellum debebat: Sed vires non habebat, ærario exhausto. Idipsum euenit sæpe Magistratibus, quando in bonum

bonum publicum multa facere decreuerunt, veluti abusus tollere, vitia corrigere, &c. in ipsa verò executione, dum sentiunt obstacula, vti respectus personarum, oblocutiones, minas, operis difficultatem; resiliunt à proposito & retrahunt fœtum suum, ac tolerant non toleranda. Euenit & illis, qui meliora vident & probant, tamen abrepti passionum vehementiâ vel pusillanimitate deiecti, sequuntur deteriora. Audias sæpe dicentes aliquos: Quàm iste est vir bonus! quàm pius & frequens in templo! quàm sobrius! quàm largus erga pauperes! quàm amans æquitatis! sic oporteret viuere, &c. En bonum concepisti fætum; sed cur tu non ita viuis, quemadmodum ille viuit? quia virtus non est pariendi. Euenit & illis, qui decreuerunt confiteri omnia sua peccata, sed in ipsâ confessione, pudore superati, grauiora reticent: cuiusmodi exemplum notum satis scribit Ioan. Iunior in scala cœli, de fœminâ quadam, quæ in confessione adulterium celauerat, alia peccata aperuerat: de cuius ore vidit socius Pœnitentiarij toties egredi bufonem, quoties illa peccatum aliquod confitebatur: vnus tantùm cæteris grandior remanserat, qui peccatum adulterij designabat: cum quo cæteri omnes in os eius regressi sunt. Quare perniciosum fætum fouent, quotquot bona desideria concepta non enituntur: siquidem à fœtu, quem enecant, necabuntur.

G. VI. *Matres ita pariant liberos, vt de ijs gaudere queant.*

SEXTO. In specie discunt matres ita parere filios, vt de partu suo iure possint gaudere. Quod inprimis fiet, si de legitimo matrimonio liberos progignant. Alioquin enim de spurio semine non nisi dolorem & confusionem metent, vti patet exemplo Betsabees & Dauidis 2. Reg. 11. Perpetrato enim adulterio misit illa ad Dauidem dicens: *Concepi.* Non sanè vt lætum quid nuntiaret; sed vt infamiam & supplicium lapidationis, ex lege decretum adulteris, declinaret. Eo nuntio etiam Dauid nequaquam recreatus, sed summopere fuit perterritus; vnde nihil non machinatus est præter ius & fas vt scelus suum tegeret. Taceo istorum liberos sæpe nasci miseros, quales Boleslai regis Poloniæ, ex pellice prognati, qui omnes deformes, monstrosi & trementes nati ac succrescente ætate in amentiam deuoluti sunt vnà cum suis posteris. Vt habetur in vitâ S. Stanislai.

2. Secundo. Si prognatos magnâ curâ seruent, quo renascantur per baptismum, & posteà bonis moribus iterum formentur ad pietatem & virtutem. Alioquin quale gaudium erit parentibus, si filios in lucem edant, sepeliendos æternis tenebris aut etiam cremandos ignibus, affigendos patibulis, gladio necandos, ac demum gehennâ mulctandos? An non de his dicamus: *Melius erat illis, si nati non fuissent?* Et illud Ieremiæ 20. *maledictus vir, qui annuntiauit patri meo, dicens: natus est tibi puer masculus.*

3. Tertio. Si & ipsæ matres sibi prouideant ante partum de salute suâ per implorationem opis diuinæ, confessionem & communionem. Quid enim si mater pereat filio nascente? quale hoc erit gaudium, maximè si mater in statu peccati obeat? Nulla igitur sibi fidat, tametsi sæpius experta sit fœlicem in partu successum. Scimus enim Rachelem secundo partu perijsse, Gen. 35. idemq; multis alijs contingere.

H. VII. *Consulat suo quisque agoni.*

SEPTIMO. Monemur omnes consulere suo quisq; agoni, in quo velut in puerperio pariet seu effundet animam suam alteri mundo siue ad vitam æternam, siue ad mortem æternam. De hoc verè dicere possumus: *Ibi dolores vt parturientis*, Psal. 47. imò acriores. Vnde S. Dauid præsens mortis periculum imminens sibi à Saule per metaphoram hominis morituri describens ait Ps. 17. *Circumdederunt me dolores mortis & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis.* Ecce tibi quatuor extremas calamitates, quæ circumdant morientem. Prima sunt dolores mortis, id est, morbi vis & dolor de vitâ & mundo deserendo. Secunda sunt torrentes iniquitatis, id est, memoria præteritorum peccatorum, quæ torrentis instar obruent morientem. Tertia dolores inferni, id est, metus gehennæ & damnationis. Quarta laquei mortis, id est, tentationes & insidiæ Diaboli, qui eo maximè tempore vires & artes suas exserit. O partum periculosum! partum metuendum! Qui sanè non absimilis mihi videtur partui Rachelis secundo, quo dum peperit Beniamin, ipsa interim perijt, Gen. 35. Cum enim ob difficultatem partûs periclitari cœpisset, dixit ei obstetrix: *Noli timere, quia & hunc habebis filium.* Sed enitens filium, animam simul efflare cœpit; vnde vocauit filium suum, *Benoni*, id est, *filium doloris mei.* Pater contrà vocauit eum Beniamin, id est, *filium dexteræ.* Quid sibi volunt ista, Auditores? Obstetrix confortans puerperam significat amicos, qui plerumque vanè consolantur moribundos, promittentes eis vitam, salutem & gloriam, de eorum pœnitentiâ nihil memorantes. Dissidium matris & patris quid nisi dubium morientium abitum designat? Ergò tu te voca *Benoni*, id est, *filium doloris*, filium pœnitentiæ, pœnas omnes meritum; vt te Deus vocet *Beniamin*, id est, *filium dexteræ*, filium cœli. Quare cum hanc difficultatem omnes subituri simus, & nesciamus quo successu; consulamus nobis in tempore: & quia parituri sumus animas nostras æternitati, tota vita nostra sit præparatio ad illam, vt ita cœlesti partu edito, solido recreemur gaudio.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Quid illa sententia;* Modicum &c.
II. *Cur hoc dictum non intellexerunt Apostoli.*
III. *Cur prævenit Dominus interrogationem discipulorum.*
IV. *Cur prædictionẽ suam confirmat voce:* Amen.
V. *Cur Apostolorum tristitia comparatur puerperio.*
VI. *Quinam alij dolores puerperio comparantur in Scriptura.* 1. Labores pastorum, 2. Dolores militum Christianorum, 3. Dolores reproborum, 4. Vis illata creaturis, 5. Dolores hostium Christi.
VII. *Quod illud perenne Apostolorum gaudium.*

THEMA.

Quid est hoc quod dicit, Modicum? Ioan. 16.

A. NON mirum, Auditores, si non intellexerunt Apostoli, quid esset illud *Modicum*, quia copiosa illa Spiritûs sancti lux posteà in Pentecoste danda, nondum eos irradiârat. Sine eâ luce & dioptrâ ne modicum quidem intelligimus in scripturâ sacrâ, & verè omnes dicere possumus: *Nescimus quid loquitur.* Non ergò audiamus Hæreticos, qui ex suo capite scripturas interpretantur; Sed adeamus potius sedem Apostolicam & SS. Patres, è quibus loquitur Spiritus sanctus, & exponit nobis scripturas.

B. I. *Quid illa sententia: Modicũ, &c.* QVÆRIT. PRIMO. Quid sibi vult illa sententia: *Modicum & iam non videbitis me; & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem?* Respondet Primo S. Augustinus, prius modicum complecti tempus Christi à cœna vsque ad eius ascensionem: posterius modicum totum tempus ab ascensione vsque ad diem Iudicij; hoc sensu: Modicum tempus est vsque ad ascensionem meam, & tunc non videbitis me. Et ab ascensione iterum modicum vsque ad diem Iudicij, & tunc iterum videbitis me in carne venturum.

2. Respondet Secundo Glossa ord. D. Cyrillus & alij probabilius prius modicum designare triduum mortis Christi, quo clausus sepulchro, visus non est. Posterius verò quadraginta dies, quibus post resurrectionem suam versatus est in terrâ & subinde apparuit discipulis.

3. Respondet Tertio Rupertus, Caietanus & Toletus paulò aliter: Modicum est vsque ad ascensionem & mortem meam, & post illud non videbitis me, quia sepultus ero. Et iterum modicum, tempus scilicet quo sepulchro condar; & post illud rursum videbitis me à mortuis excitatum; quia hoc pacto per mortem & resurrectionem meam vado ad patrem.

Disce hinc. 1. Discimus hinc Primo: Modicum esse quidquid in mundo est, respectu æternitatis. Tam enim interuallum à die ascensionis Domini vsque ad Iudicium extremum appellatur à Christo modicum quàm dies quadraginta, qui inter resurrectionem & ascensionem: & tres qui inter passionem & resurrectionem eius medij erant. Ergò si totus terræ globus, qui in suo ambitu plura quàm quinquies mille & ducenta milliaria continet, non est nisi punctum resp. cœli: (vt ostendunt Mathematici cum ex omni terræ superficie, non minus videant medietatem cœli quàm si in centro terræ essent) ita omne tempus, quantumuis longum appareat, non est nisi modicum respectu æternitatis. Nimius tantùm vitæ huius amor & Diaboli deceptio facit, vt longum æstimemus quod breuissimum est.

2. Secundò. Læta & tristia sibi mutuò succedere. Triste illud mortis Christi *modicum*, lætum illud resurrectionis secutum est. Huic iterum successit triste aliud *modicum* absentiæ, ab ascensione Christi vsque ad secundum eius aduentum. Post hoc sequetur *æternum* beatitudinis cœlestis. Ita nimirum inter aduersitatis & prosperitatis libramentum securè nauigamus & vadimus ad patrem Deum.

3. Tertiò. Modica bonorum tristia, breuiora esse lætis eorumdem modicis. Etenim in triduo sepulturæ Domini, contristati fuerunt Apostoli: sed huic illorum tristitiæ successit ingens gaudium Christo resurgente durans per dies quadraginta. Rursum ab ascensione Christi incepit alterum *modicum* absentiæ Christi Domini, durans vsque ad mortem Apostolorum: sed hoc secutum est æternum beatitudinis gaudium.

4. Quarto. Tristia iustorum præcedere, læta eorum sequi: prius eos carere conspectu Dei, posteà frui: prius plorare & flere, posteà gaudere. Contrarium euenit improbis, qui hic quidem exultant, rident, iubilant: ibi verò Dei conspectu æternùm priuantur, æternùm plorant & strident dentibus.

C. II. *Cur hoc dictum non intellexerunt Apostoli.* QVÆRIT. SECVNDO. Cur hoc Christi dictum: *Modicum*, &c. non intellexerunt discipuli? Respondet Primo S. Chrysostomus, quia obscurum erat. Varijs enim modis fieri poterat, vt Christus à discipulis modò videretur, modò non videretur. Non exprimebat illa sententia, quomodo & quando discipulis subtrahendus esset; quia noluit Dominus eorum corda grauius sauciare, si expressè dixisset, se nunc rectà pergere ad passionem & mortem: voluit potius vt post factum perspicerent mortem à se præuisam & prædictam esse.

2. Secundò. Obstetisse videtur vehementia amoris, quo eum prosequebantur & præsentem semper optabant. Hinc non aduerterunt, ipsum pergere ad mortem. Quod si amor Apostolorum licitus, imperfectus tamen, glaucoma obiecit oculis eorum, ne intelligerent verba Christi: quanto magis id facit amor carnalis & impurus, vt apparet in Sampsone, Dauide, Salomone?

3. Tertiò. Obstitisse etiam videtur imperfectio quædam fidei, quâ capere nolebant Christum moriturum. Perpetuò victurum putabant & regnum Israël restiturum libertati & prosperitati temporali. Ac licet ab eo non semel sed sæpius audissent ipsum gentibus tradendum & moriturum, non poterant tamen hoc sibi persuadere, firmo saltem assensu. Ex quo discimus quàm periculosa sit concepta semel persuasio in rebus præsertim vtilibus & sensualitatem concernentibus. Perstabat Aman in eâ opinione se diligi à Rege præ omnibus, ideoque suggessit Regi, quomodo honorandus esset amicus Regis, sperans eum honorem sibi deferendum. Sed turpissimè errauit. Perstant etiam hæretici in suis commentis semel apprehensis, quia inde sibi metuunt commoditates temporales, vt nullis rationibus eximi eis queant. Cauenda hæc pertinacia & in sententiam doctiorum libenter eundum.

D. III. *Cur præuenit Dominus interrogationem discipulorum.*

QVÆRIT. TERTIO. Cur præuenit Dominus interrogationem discipulorum, respondens intentioni eorum? Resp. Primo. Vt fidem diuinitatis suæ fortiùs eis imprimeret, eo præsertim tempore, quo breui eius abiectionem & mortem essent conspecturi indeq; in fide nutaturi. Dum enim ex hoc intelligunt intentiones etiam suas, solâ mente agitatas, Christo perspectas esse: quomodo hinc non colligunt, ipsum plus quàm hominem esse, adeoque reuerà cordium scrutatorem Deum? Itaq; si ex vnâ parte audiebant eum vt hominem esse moriturum: cogitare poterant alterâ ex parte, vt Deum se rursum viuificaturum.

2. Secundo. Vt suam erga nos instruendos & iuuandos propensionem patefaceret. Solet enim præuenire conatus & labores nostros cum nos erga pietatem & virtutem bene affectos videt, iuxta id Psal. 9. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Quod Isa. 65. promissum inprimis est fidelibus noui testamenti: *Eritq; antequam clament, ego exaudiam.* Cæterum hoc promissum impijs non congruit. De his enim idem Isaias cap. 1. in personâ Dei loquens ait: *Cùm extenderitis manus vestras, auertam oculos meos: & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.* Iustis tantùm promissa est talis beneuolentia. Porrò etiam ante merita nostra solet nos præuenire Dei gratia, quòd in quàm multis rebus ostendi potest. Elegit nos ad fidem & gratiam nullo præcedente nostro merito. Elegit suos ad gloriam ante præuisa eorum merita. Trahit nos ad se, antequam veniamus. Vocat antequam eum imploremus.

E. IV. *Cur prædictionem suam cõfirmat voce, Amen.*

QVÆRIT. QVARTO. Cur prædictionem suam confirmat voculâ *Amen Amen*? Resp. Primo. Vt discipulis suis eximat vanam illam persuasionem, quâ credere nolebant ipsum passurum & moriturum. Vidit enim Dominus eos, stante hac persuasione, inopinato mortis suæ spectaculo grauissimè percellẽdos & quasi vno ictu prosternendos adeoq; à fide deijciendos. Quare vt ictum illum leuiùs ferrent scirentq; mortem suo Magistro præuisam & electam fuisse, seriò eis inculcauit mortem sibi iam instantem nec non orituram inde tristitiam eorum. Quod ipsum tamen non expressè sed parabolicè per similitudinem puerperæ fecit, ne eosdem in præsentiâ nimium contristaret, sed animaret potiùs spe ingentis gaudij, modicam tristitiam breui secuturi. Quemadmodum ergò mater consolatur filium afflictum v.g. calculo laborantem, à Chirurgo secandum, non indicans apertè quid ipsi ferendum sit: sanitatem potiùs mox sperandam proponit. Et quemadmodum Abraham filio suo iam iam immolando noluit aperire, ipsum futurũ hostiam; sed: *Dominus prouidebit sibi victimam holocausti,* inquit; ne cor filij scilicet grauiùs sauciaret, Gen. 22. Ita egit Dominus cum discipulis suis.

2. Secundò. Vt doceret nos cautelam in asseuerandis dictis nostris adhibendam. Legimus enim Christum, cùm res postulabat, solitum quidem adhibere grauiorem asseuerandi rationem, vti hoc loco: abstinuisse tamen iuramentis, non quòd illicita sint (si debito modo fiant) sed ne exemplo suo ad culpabilem iurandi consuetudinem homines prouocaret, quò ex se procliues sunt. Est autem ea consuetudo partim temeraria ad Dei contemptum & iniuriam vergens: partim periculosa, facilè ad periuria inducens: partim etiam noxia, fidem hominis minuens. Plus enim longè credi solet homini cordato & constanti, qui nudè rem asserit & iuramenta fugit quàm ei, qui pronus est ad leuiculè iurandum. Scribit Cæsarius l. 3. c. 37. duos Colonienses Mercatores ob iurandi consuetudinem à Confessario redargutos fuisse. Responderunt illi, ita exigere contractus, se aliâ ratione vendere nil posse; spoponderunt tamen experientiam vnius anni. Quid actum? anno illo paucas vendidêre merces; idque suo Confessario questi sunt. Respondit ille hoc Dei permissu factum, tum in pœnam priorum iuramentorum, tum quia abstinuerant, non amore Dei, sed causâ experientiæ. Proposuerunt ergò imposterum abstinere iuramentis Dei & virtutis amore, non pecuniæ: factumq; vt deinceps fœlici rerum successu breui ditarentur. Porrò licitum iuramentum tres requirit comites, quos describit Ieremias c. 4. dicens: *Iurabis: viuit Dominus; in veritate & in iudicio & in iustitiâ.* Debet enim iuramentum esse verum, discretum, iustum, vt aduertit ibi S. Hieronymus.

F. V. *Cur Apostolorum tristitia comparatur puerperio.*

QVÆRIT. QVINTO. Cur Apostolorum tristitia tempore passionis Christi, puerperio comparatur? Resp. ob plures causas. Prima. Ob tristitiæ magnitudinem. Solet enim scriptura maximos dolores vocare dolores parturientis, vt Psal. 47. Isa. 26. Fuit autem Apostolorum tristitia patiente Domino & Magistro eorum, sine dubio incomparabilis, quia eum summè dilexerant eoq; perdito omnia se perdidisse existimabant. Colligitur ex dolore Iudæ,

1. qui condemnatum videns Dominum, inexpiabile

reputauit

reputauit scelus suum ideoque in se ipsemet suspẽdio puniuit. Colligitur etiam ex tristitia duorum Discipulorum euntium in Emaus, tametsi illi non ex Apostolis,sed ex 72. discipulis tantum erant. Secunda. Ob eiusdem breuitatem. Vt enim dolor parturientis non est diuturnus: ita Apostolorum luctus biduo tantùm durauit. Tertia. Ob periculũ vitæ, in quo puerpera versatur & quandoque extinguitur. Ita enim & Apostoli in triduo passionis & mortis Domini de fide periclitabantur, experiri à Sathana vt cribrarentur. Certè omnes scandalum aliquod passi sunt & mutabant in fide, saltem resurrectionis Domini. Sola Deipara palmæ instar erecta & immota stetit. Quarta. Ob lætitiæ secutæ magnitudinem. Vt enim mater edita prole præsertim masculâ, gaudio impletur: ita & Apostoli viso resuscitato Domino tantoperè gauisi sunt, vt præ gaudio non possent initio credere Dominum & Magistrum suum esse, cum quo loquebantur & edebant, quem videbant & palpabant vt habetur Lucæ 24. Quinta. Ob lætitiæ perennitatem; quia vt puerpera partu fœliciter edito, non meminit prioris pressuræ ob gaudium consecutum: sic Apostolorum gaudium viso rediuiuo Domino perenne fuit, ita vt nullis amplius tribulationibus deijci ab internâ pace & solatio cordis sui possent. Sexta. Ob resurrectionis cũ natiuitate conformitatem. Quẽadmodum enim infans ex angusto & obscuro matris vtero per natiuitatem prodit in mundum hunc amplissimum, lucidissimum, speciosissimum: ita per mortem Christus ex hoc mundo, alia ex parte, angusto, tenebricoso, fœdo, transiit ad vitam beatam alterius sæculi, omnibus bonis refertam, & factus est nouus quidam & cœlestis homo. Resurrectio ergò Christi, altera quasi ei natiuitas fuit quemadmodum & nobis erit nostra resurrectio; quæ proptereà à Domino vocatur regeneratio.

(Margin: 2. 3. 4. 5. 6.)

G. VI. *Quinam alij dolores puerperio cõparantur in scriptura.*

QVÆRIT. SEXTO. Quinam alij dolores doloribus puerperæ comparantur a scriptura? Resp. Primo. Dolores & labores pastorum, Concionatorum & Confessariorum, quos perferunt & assumunt animarum lucrandarum gratia. Ita enim Apostolus ad Galatas cap. 4. ait: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus.* Et ad Corinthios ep. 1. c. 4. *In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui.* Boni enim pastores pro animarum lucro nullis parcunt laboribus: meditantur indies & frangunt sibi caput, quò panem frangant paruulis: obligant eorum vulnera in confessionum exceptione, functione difficillimâ & onerosissimâ: ægrotos inuisunt & communiunt sacramentis: vitam quoque pro salute eorum, vbi opus est, in discrimen ponunt. Videte Auditores, vtrum illis vos gratiam non debeatis, honorem & amorem.

(Margin: 1. Labores pastorũ.)

(Margin: 2. Dolores militum Christianorum.)

Secundo. Dolores electorum, quos sustinent in expugnatione vitiorum, in subeundis pœnitentiis, in superandis tentationibus & tribulationibus, in subiugandis suis passionibus. De his enim ait Isaias c. 26. *Sicut qua concepit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tuâ Domine: concepimus & quasi parturiuimus & peperimus Spiritum* (septuaginta addunt) *salutis.* q.d. maximâ cum molestiâ, labore & dolore exuimus veterem hominem carnalem & induimus nouum spiritualem. Ea porrò difficultas liquet etiam ex hoc quòd multi *venerunt vsque ad partum & non est virtus pariendi*, vt ait idem Isaias c. 37. nẽpe, qui in virtutis & religionis cœpto itinere deficiunt, difficultate absterriti.

(Margin: 3. Dolores reproborum.)

Tertio. Dolores reproborum, quos subeunt suâ sponte donec conceptas suas nequitias effectui dẽt, furentur, mœchentur, peccata perpetrata tegant, palliẽt, excusent, &c. Hoc sensu de impio dixit Dauid Psal. 7. *Ecce parturijt iniustitiam, concepit dolorem & peperit iniquitatem.* Plus enim multoties tolerant impij vt mercentur infernum, quàm pij vt lucrentur cœlum.

(Margin: 4. Vis illata creaturis.)

Quarto. Molestia & violentia, quæ infertur creaturis etiam inanimatis, cùm ad iniuriam creatoris sui seruire peccatoribus coguntur, ad perpetranda inprimis scelera. Hoc enim est, quod Apostolus ad Rom. 8. ait: *Omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc.* q.d. anxiè & cum dolore finem iniquæ seruitutis expectat, cupiens liberari à tyrannide peccatoris) liberabitur autem in die iudicij) & tẽdere potius ad finem suum & obsequium creatoris sui: ac si vocem & sensum haberet, ingemisceret sub hac pressurâ velut parturientes.

(Margin: 5. Dolores hostium Christi.)

Quinto. Dolores hostium Christi, quibus insperatò & subitò obruentur partim hîc, partim in inferno, postquàm priùs voluptatibus operam dederunt. De his enim dicitur Psal. 45. *Ibi dolores vt parturientis.* q.d. subiti & ingentes, nullâ ratione euitabiles aut alleuiabiles.

H. VII. *Quod illud perenne Apostolorum gaudium.*

QVÆRIT. SEPTIMO. Quodnam illud perenne Apostolorum gaudium, quod nemo ab eis tollet? Respondetur esse partim gaudium, quod habuerunt in hoc sæculo de Christi resurrectione: partim quod habent altero in sæculo de perpetuâ Dei & Christi præsentiâ & intuitu. Vtrumque inamissibile erat in Apostolis; primum quia fundabatur in Christo eiusque gratiâ, in quâ confirmati sunt misso ad eos Spiritu sancto. Vt ergò nemo eos Christo eiusque fide & gratia spoliare potuit, ita neque gaudio inde promanante. Alterum, quia de beatitudinis essentiâ est vt sit perennis & inamissibilis; alioquin nulla ratione satiaret appetitum beati, nec foret status omnium bonorum aggregatione perfectus, quæ est beatitudinis definitio. Quare licet beati cernãt in inferno propinquos suos, liberos, parentes, amicos; nihil tamen inde contristabuntur, quia in Dei iustitiâ, quam cognoscent, plenissimè acquiescent, nec poterunt amare, quos despexit Deus; proinde nec tristari de illorum ruinâ. Licet etiam animæ beatorum naturalem inclinationem habeant ad resumenda corpora sua, velut ad compartes suas: illa tamen inclinatio ante præstitutum communis

resurrectionis diem nullum ijs pariet mœrorem, quia ad accidentalem tantùm beatitudinē spectat; & quemadmodum flores aliæque plantæ ante vernum tempus non germinant aut reuirescunt: ita animæ beatorum ante illud ver, de quo Dominus, Matth. 24. ait: *Ab arbore fici discite parabolam. Cùm iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis quia propè est æstas;* minimè desiderant induere decorem corporum gloriosorum. Quare Auditores, si vera gaudia quærimus, illa quæramus, quæ nullâ perturbari tristitiâ, nullo perdi tempore possunt, cœlestia nimirum.

DOMINICA IV. POST PASCHA.

Euangelium Ioan. 16.

IN illo tempore, dixit IESVS discipulis suis: Vado ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me. De iustitia verò, quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò: Cùm autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso: sed quæcunque audiet, loquetur: & quæ ventura sunt, annunciabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annunciabit vobis.

CONCIONES.

CONCIO I.
INIVRIÆ IN SPIRITVM SANCTVM QVADRVPLICES.

I. *Qui nam resistunt Spiritui Sancto.* 1. qui desperant. 2. qui præsumunt de misericordia Dei. 3. impœnitentes. 4. obstinati. 5. qui impugnant agnitam veritatem. 6. qui fraternæ gratiæ inuident.

II. *Alij mentiuntur Spiritui sancto.* 1. qui vota non soluunt ex debito. 2. qui vinculum matrimonij dissoluunt. 3. qui proposita emendationis temere mutant. 4. qui mentiuntur confessario.

III. *Alij contristant Spiritum S.* 1. qui studiose committunt peccata venialia. 2. impuri & iracundi. 3. qui peccatum mortale committunt.

IV. *Alij extinguunt Spiritum S.* 1. qui sæculo se adijciunt. 2. qui stimulos conscientiæ extinguunt. 3. qui diabolo se deuouent.

THEMA.

Cùm venerit ille, arguet mundum de peccato. Ioan. 16.

A. GRauia esse peccata, quæ committuntur in Christum Dominum, nemo dubitare potest; siquidem propter ea arguet mundum Spiritus Sanctus, vt audiuimus in Euangelio. Sed audeo

audeo dicere grauiora esse peccata in Spiritum sanctum. Id enim testatur Dominus Matth. 12. cùm ait: *Quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum non remittetur ei neque in hoc sæculo neque in futuro.* Quod si ergò Spiritus Sanctus arguit mundum de peccatis quæ in Christum perpetrantur: non arguet eum de peccatis quæ in ipsummet committuntur? Hæc igitur vt caueamus, videamus quibus modis offendatur Spiritus Sanctus.

B.

Plures sacra scriptura commemorat iniurias, quæ peculiari ratione tangunt Spiritum Sanctum. Aliqui enim dicuntur resistere Spiritui Sancto, vt Act. 7. Alij mentiri, vt Act. 5. Alij contristare eum, ad Ephes. 4. Alij eum extinguere, 1. Tim. 5.

1. *Quidam resistunt Spiritui Sancto.*

PRIMO. Quidam resistunt Spiritui Sancto, quẽadmodum testatur S. Stephanus Act. 7. dicens: *Durâ ceruice & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis.* Huiusmodi autem sunt, qui Spiritui Sancto aditum præcludunt, dum remouent à se media & dispositiones ad Spiritus Sancti gratiam comparandam requisitas, veluti timorem, spem, illustrationem, compunctionem, &c. Cùm enim Spiritus sanctus ad se communicandum sit pronissimus, quemadmodum Sol ad illuminandos omnes; quisquis excludit media, quibus viâ ordinariâ ad homines venire solet, excludit Spiritum Sanctum, adeoque ei resistit, sicuti qui valuas aliumvé obicem soli opponit, ne domus illustretur eius lumine. Huiusmodi verò obices numerantur à D. Thom. 2. 2. q. 14. a. 2. sex: Desperatio, præsumptio, impœnitentia, obstinatio, impugnatio veritatis agnitæ & inuidentia fraternæ charitatis: quæ peccata irremissibilia dicuntur, quia vix remittuntur, cum ipsum remissionis principium impugnent.

1. Qui desperant.

Resistunt ergò Spiritui Sancto, Primo qui desperant de Dei misericordiâ. Hi enim excludũt Dei opem, quia sibi persuadent Deum aut non posse aut non velle mederi. Hinc in omnia vitiorum genera desperatè se proijciunt. *Sicut infirmus,* inquit autor operis imperfect. hom. 40. *donec mediocriter habet aliquam passionem & sperat se posse curari, seruat se à nociuis escis: si autem intellexerit insanabilem se iam esse, iam non parcit: sic & homo donec mediocriter peccat, sperat salutem quantumcunque potest; obseruat se à malo: si autem grauiter peccando cœperit desperare, iam nihil dubitat facere quasi qui iam peccatis suis vincit iudicium Dei.* Hi ergò infallibiliter damnantur; nam vt ait S. Augustinus l. 50. homiliarum, *quomodo qui sibi collum ligant, inde se occidunt, quia non ad eos intrat spiritus aëris huius: sic illi, qui desperant de indulgentiâ Dei, ipsa desperatione intus se suffocant, vt eos Spiritus S. visitare non possit.*

2. Qui præsumunt de Dei misericordia.

Secundo. Qui præsumunt de Dei indulgentiâ. Hi enim cum ad sua peccata abutantur Dei misericordiâ, redduntse illâ indignos, sicut qui in ipsam Ecclesiæ immunitatem peccat, v. g. qui in templo, spe immunitatis patrat homicidium, indignum se facit priuilegio immunitatis, vti statuitur c. vlt. de immunit. Ecclesiar. Præiudicant etiam Deo & sceptrum illi eripiunt, trahendo in ius suum, quæ meræ Dei misericordiæ sunt. Denique cum ex Dei misericordiâ meliores fieri deberent, fiunt deteriores; quod aliud non est, quam Dei clementiam vertere sibi in iram & vindictam, adeoque Spiritus Sancti bonitati ianuam præcludere. Ita periit Amon regis Manassis filius, qui vt scribit Glycas p. 2. Annal. *Cogitationem quidem prauam apud animum instituit, cùm secũ ita loqueretur: Pater meus à puero multa scelerata fecit ac in senectâ pœnitentiam egit. Quamobrem & ipse hac in ætate pro animi libidine me geram, & deinceps ad Dominum me conuertã. Hac igitur de causa Deus pœnitentiam illius non expectauit, quando paternis calamitatibus nullo modo factus erat melior.* hæc Glycas & autor op. imperf. in Matt. hom. 1. Interfectus enim est à seruis suis anno regni sui secundo, ætatis 24. 4. Reg. 21.

Huc pertinent qui solâ in Christum fide sibi blãdientes vel in mediis peccatorum sordibus sibi & aliis cœlum secure promittunt.

3. Impœnitentes.

Tertio. Impœnitentes, qui dolere de peccatis & resurgere ad gratiam nolunt. Hi enim qui tot impulsus & obiurgationes Spiritus Sancti, quibus eos redarguit & hortatur ad pœnitentiam, aspernantur & viuunt semper in peccatis, quomodo non resistũt Spiritui Sancto? Hic enim ait per os Prophetę Ier. 8. *Nunquid qui cadit, non resurget?* In quem locum S. Hieronymus ait: *Humanum est cadere, Diabolicum nolle resurgere.*

4. Obstinati.

Quarto. Obstinati, qui monitis Spiritus S. Ecclesiæ & pastorum eius, nec non parentum aliorumque Superiorum aures occludunt iuxta id Psal. 57. *Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium,* &c. quales erant Iudæi, quos redarguit S. Stephanus loco supra cit. *Durâ ceruice & incircumcisis cordibus & auribus,* &c. Noluerunt enim ipsi aures dare Euangelio, quod ipsis præ omnibus promulgauit Spiritus sanctus per os Petri in die Pentecostes & aliorum deinde Apostolorum. Talis erat Saul qui à Filio Ionatha monitus ne innocentem persequeretur Dauidem, magis exacerbatus lanceâ eum configere visus est, 1. Reg. 19. Talis Imp. Valens Arianus, qui cum decretum de eijciendo in exilium Basilio scribere vellet, sella eius sub ipso confracta est, & tribus adhibitis calamis, nullus eorum atramentum reddidit; & cùm nihilominus in proposito scribendi impium decretum persisteret, ipsius dextera dissolutis neruis tota contremuit. Insuper tunc vxor eius intimis cruciata est doloribus & vnicus filius in grauem incidit morbum. Quibus tamen omnibus nihil emendatus est. Talis item Boleslaus Rex Poloniæ, qui vt S. Stanislaum persequi desisteret, multis modis est admonitus; inprimis mortui suscitatione, qui testimonium viro sancto

sancto

ſancto perhibuit; deinde militum quos in eum immiſerat, repreſſione per occultam vim, qua diuinitus tertiò repulſi ſunt. Quibus tamen nihilo melior factus impias ipſe manus in Sanctum iniecit. Vt in Breuiario.

5. Qui impugnant agnitam veritatẽ.

Quinto. Qui impugnant veritatem ſibi perſpectam. Quid enim hoc eſt aliud, quàm lucem meridianam excludere & velle in tenebris errare? Tales illi qui dicebant Christum in Beelzebub eijcere dæmonia, Matth. 12. Item qui non ex infirmitate aut ignorantia ſed ex certa malitia peccando obſiſtunt ſanctificationi Spiritus ſancti. Tales illi Hebræi, qui derelicto Deo ſuo de vitulo dixerunt: *Hi ſunt Dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terrâ Ægypti*, Exod. 32. Tales & ij, de quibus ait Dominus: *Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent*, Ioan. 15.

6. Qui fraternæ gratiæ inuidẽt.

Sexto. Qui fraternæ gratiæ inuident. Hi enim ligare volunt manus Spiritui ſancto datori bonorum omnium, ne in alios ſit liberalis. Sed hoc ipſo ligant ſibi ipſis franguntque alijs pontem, per quem tranſire ipſimet debent, adeoque etiam ſibi. Terribile huius rei exemplum præbet nobis Theophilus Imp. (auctore Cuſpin. in Cæſaribus) *qui ex graui dyſenteriâ ſalutis ſuæ nullam ſpem habens, vocato ad ſe ſenatu iuramentum exegit, vt vxorem filiumque pro regibus ſuſciperent, eoſque ſeruarent: quod promiſſum factumque eſt. Cœpit autem maximè ſuſpectum habere Theophobum, quem ipſe Perſis præfecerat, à quibus & ipſe Rex fuit, licet inuitus, appellatus. Dum igitur paulatim corpus inſumitur, Theophilus metuens ne ſe mortuo Theophobus regnum inuaderet, eum intra regiam contineri iubet. Etiam animam agens Theophobum iubet trucidari & eius caput afferri, quod manibus ſuis contrectaſſe fertur ijs verbis: Nec tu poſt hac Theophobus, nec ego Theophilus ero. Hoc dicto animam efflauit, cùm duodecim annos & menſes tres regnaſſet.* Hunc tamen Gennadius ſcribit ad extremum penituiſſe, precibus vxoris interuenientibus; vt alibi diximus.

C. II. *Alij mẽtiuntur Spiritui ſancto.*

SECVNDO. Alij mentiuntur Spiritui ſancto vti docet S. Petrus Act. 5. vbi redarguens Ananiam ob fraudem factam & voti violationem ait: *Cur tentauit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto & fraudare de pretio agri?* quo audito repente extinctus eſt plaga diuinitus inflicta: quemadmodum & paulo poſt vxor eius, ob ſimile mendacium.

1. Qui vota non ſoluunt ex debito.

Mentiuntur autem Spiritui ſancto Primo. Qui vota ſua ſacrilegè ſoluunt aut defraudant. Spiritus enim ſanctus eſt, qui inſpirat vota, ergo in illius iniuriam tendit eorum effractio. Sane Leuit. 27. præceptum legimus ne quis rem Deo votam immutaret, nec meliorem mala, nec peiorem bona daret. Id cùm aliquando Clodoueus Francorum Rex minùs exactè obſeruaſſet, per miraculum eruditus eſt. Nam cùm Alaricum Viſigothorum regem proſtrauiſſet, ac perſoluendi voti cauſa equum, cui victor inſediſſet, Beato Martino Turonis obtuliſſet, actum eſt, ne equus Eccleſiæ relinqueretur, ſed Regi & Eccleſiæ commodius futurum, ſi pecunia redimeretur. Clodoueus igitur centum aureos ſolidos obtulit, equus paruo ſe æſtimari animaduertens immobilis extitit, neque reduci ſe paſſus eſt. Cum autem Clodoueus pretium duplicaſſet, quaſi æquiore ſe pretio æſtimatum equus nouiſſet, in viam ſe dedit, & reduci paſſus eſt. Id memorat Greg. Turon. & ex eo Vinc. hiſt. libr. 22. cap. 13. Naucler. Gener. 17. Krantz. in Suetia lib. 3. cap. 15.

2. Qui vinculũ matrimonij diſſoluũt.

Secundo. Qui vinculum matrimonij diſſoluunt. Spiritus enim Sanctus, qui eſt vinculum ſeu nexus patris & filij, idem ſua gratia Sacramentali ſociat coniuges per amoris vinculum, roborat ad ſuperandas illius ſtatus difficultates, inclinat ad amorem mutuum & reſtringit amores illicitos; idemque eſt præſes Eccleſiæ totius in cuius facie promittunt ſibi mutuam fidem coniuges. Mentiuntur ergò Spiritui ſancto qui fidem illam violant.

3. Qui propoſita emendationis temerè mutant.

Tertio. Qui propoſita emendationis temerè mutant & relabuntur in priſtina vitia. Credibile eſt Ananiam & Saphiram non expreſſum votum, ſed tacitam tantùm rerum ſuarum abdicationem feciſſe; & tamen aſſerit Petrus mentitos eſſe Spiritui ſancto & mulctantur pœna mortis. Igitur qui poſt emendationis promiſſa temerè reſilit in peccata dimiſſa: qui ſpopondit ſe iniurias remiſſurum & non remittit: aliena reſtituturum & non reſtituit, viderit an non imitetur Ananiam & Saphiram.

4. Qui mẽtiuntur Confeſſario.

Quarto. Qui mentiuntur Confeſſario, ſupprimendo vel perperam excuſando peccata ſua. His enim dicere Confeſſarius poteſt, quod S. Petrus Ananiæ dixit: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo*; & inprimis Spiritui ſancto, qui eſt Spiritus veritatis & ſynceritatis, quique eo tempore expectat confitentem vt per ſuam gratiam inhabitet in illo.

D. III. *Alij contriſtant Spiritum Sanctum.*

TERTIO. Alij contriſtant Spiritum ſanctum teſte Apoſtolo ad Eph. 4. cum ait: *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis*, id eſt, baptiſmi. Hoc autem faciunt (quantum eſt in ipſis) Primo: Qui venialiter licet, ſtudioſe tamen & data opera peccãt; quia talia peccata relinquunt poſt ſe in animo aliquid amaritudinis: quod non faciunt ea, quæ ex inaduertentia committuntur. Illa igitur contriſtant Spiritum ſanctum quia maculant & infeſtant domum eius, animam, & priuant eam multis fauoribus, quos alioquin reciperet à Deo; perturbant & diſtrahunt in oratione, &c. Ita contriſtaret coniugem maritus, ſi alienam vxorem in domum, eique familiariter aſſueſceret ac blandíretur, ſi colluderet cum ancillis.

1. Qui ſtudioſè cõmittunt venialia peccata.

2.

Secundo. Impuri & iracundi, vt colligitur ex prædicta Apoſtoli ſententia, cui immediate præmittit

Impuri & iracũdi. præmittit hæc verba: *Omnis sermo malus* (græcè, *putris seu corruptus*) *ex ore vestro non procedat.* Putris autem sermo est, qui sale prudentiæ non est cõditus, sed amarulentiâ & odio infectus; vnde ibidem subdit; *Omnis amaritudo & ira indignatio & clamor & blasphemia tollatur à vobis.* Et quemadmodum apes fugiunt putredinem & fætorem resque amaras, alliciuntur verò dulcibus & odoriferis vti melle, lacte & virgultis bene olentibus: ita Spiritus sanctus molestè fert impuritatem & iracundiam, etiam quæ culpâ mortali caret, quia Spiritus sanctitatis & amoris est. Econtra allicitur & suauiter retinetur, cùm linit homo vas cordis sui cogitationibus, verbis & operibus mundis, mansuetis, benignis. Vnde subdit Apostolus: *Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem.*

3. Qui peccatum mortale committunt. Tertio. Qui peccatum mortale admittunt. Hi enim in cor suum introducunt diabolum, cum quo consistere nequit Spiritus sanctus, necessariò igitur expellitur, quomodo Henricus 8. Angliæ Rex introductâ pellice Annâ Bolenâ expulit Catharinam coniugem suam legitimam, cui Anna inseruierat. Iam enim antea in hanc procaces oculos coniecerat Henricus Spondan. anno 1532. An hoc fortè non est contristare Spiritum sanctum? adimere ei arcem tot laboribus & pugnis occupatam? arcem iure possessam, summe dilectam, splendidè exornatam? Huc etiam videtur respexisse Apostolus proximè cit. loco, cum ait: *Nolite locum dare diabolo.* Subdit enim paulo post: *Et nolite contristare Spiritum sanctum.* Quemadmodum ergò fumus & teter odor fugat ex alueario apes: Sic peccatum Spiritum sanctum.

E. IV. Alij extinguunt Spiritum sanctum. QVARTO. Alij extinguunt Spiritum sanctum, ita videlicet vt etiam fugatus & pulsus nequeat ad eos redire & reuerti in suam arcem, Apostolo testante, qui 1. Thess. 5. ait: *Spiritum nolite extinguere,* id est, impulsum & lumen Spiritus sancti. Hoc autem faciunt Primo: Qui terrenis desideriis, sæculi negotijs ac voluptatibus totos se addicunt, ita vt tempus & otium non habeant audiendi motus & impulsus Spiritus sancti vel cernendi lumen ab eo accensum.

1. Qui sæculo se addicũt. Vt enim ignis in lychno extinguitur, si puluerem ei inspergas aut aquam (quemadmodum scribit S. Chrysostomus in illum locum) ita & Spiritus sanctus cùm occupas te desideriis, voluptatibus & negotijs terrenis. His enim velut aqua aut puluere obruis lumen & impulsus, quos excitat in te, atque ita nõ apparet, quâ ratione peccatis tuis obsistere & currentem te ad infernum retinere queat.

2. Qui stimulos conscientiæ extinguunt. Secundo. Qui stimulos conscientiæ extinguunt, dando se voluptatibus, ebrietati, &c. ne reclamantem audiant. Reperiuntur enim, qui in certo ac continuo statu peccati viuunt, sed ne obiurgentur à sua conscientia, frequentant conuiuia, choreas, ludos, venationes; & ita fugiunt seipsos, nec vnquam ingrediuntur suam conscientiam. Sic volebat extinguere Spiritum sanctum in filio suo Iosaphat Rex Auennir, vt scribit Damascenus, procurando, ne quid triste, quo ad fidem Christianam & religiosam permoueri posset, ei proponeretur. Fugiunt isti viros religiosos, concionatores & conciones, libros pios & quæcunque ipsos redarguere ac scrupulum eis possunt inijcere, imò propriam conscientiam. Quemadmodum Elephas suammet speciem timet, ideoque non ex limpidâ sed ex turbidâ tantum bibit: (Pier. lib. 2. Hierogl.) ita isti fugiunt omnia, in quibus suam possent cernere fæditatem & idcircò turbant atque obscurant suam conscientiam voluptatibus, ebrietate, &c.

3. Qui Diabolo se deuouẽt. Tertiò. Qui se deuouent diabolo, quæ extrema est nequitia. Hi enim Spiritui sancto ne ab eo visitari & reduci ad salutem possint, omnes præcludunt aditus. Incredibile est quantæ molis sit homines eiusmodi Dæmoni eripere, vt ex pluribus historiis patet. Earum recentem vnam ad longũ narrat Martinus Delrio Soc. IESV l. 6. disquisit. Mag. c. 2. s. 3. q. 3. de iuuene Pruteno, qui cùm parentum gratiâ excidisset & domo profugere coactus pecuniam absumpsisset Dæmonique datâ syngraphâ se se deuouisset, Anno 1600. Grætij operâ patrum Societatis liberatus recepit syngrapham suam propriâ manu (quam ei compresserat Dæmon indeque sanguinem ad scriptionem expresserat) scriptam; sed quantos post labores? obstitit siquidem ei Dæmon visibili aspectu, nunc minis eũ terrendo, nunc perfidiam exprobrando, nunc blanditiis mulcendo, nunc os occludendo ne fidei professionem edere, nunc oculos & aures obserando ne pia verba legere vel audire, nunc in aërem attollendo vt vix à decem viris retineri posset: aliàs vultum pallio diuerberando, manum sinistram lacerando ad sanguinis effusionem, collum torquendo. Ad extremum iuuenis ope S. Confessionis & Communionis ab infestatione hostis liber quidem fuit, syngrapham tamen suam, quam illi Dæmon de fastigio templi ex ingenti fune dependentem repræsentarat, nondum obtinere potuit. Decimâ igitur die Iunij Patres Societatis *domi se rursum contra inimicum arman quibus modis nouit Societas. Iuuenis quoque ne sibi deesset totâ die cilicium gestat, & se sub vesperam sponte flagello acriter diuerberat. Ingens rursum tum eo vespere, tum noctis magnâ parte ventus collegium impetit. Ante XI. noctis adest inimicus alio aliavé comitatus, & per cubiculum, in quo cum aliis tribus iuuenis cubabat, deambulans; Cernis (inquit ad sociam; nam saga quapiam existimatur) vt iacet hic nequam? & rursum, ô si aliter rem meam instituissem, non esset hũc sortita finem. Ante occiduum penè me abegissent (Patres intellexit) Interim tibi hominem commendo, eum quantum licuerit assiduè diuexa; & conuersus ad iuuenem fremebundus; Perfide nebulo, homoq; leuissime & inconstantissime, nunquam fidem mihi seruasti. ô pectus ignobile ac degener. Maiores tui maluissent centies corporis animaq; facere iacturam: quam vel semel datam*

datam fidem violare. En tua habe, quæ mihi dederas: ego viciſſim, quod meum eſt reſeruabo. Et hoc dicto, bis aut ter iuuene audiente ſtrepitum fecit, velut cuiuſpiam aliquid è chartâ eradentis. Et rurſum ſociæ: Pergam, ad locum mihi conſtitutum; tu interim huius curam habeto: Rurſumque iuueni: Et exiſtimas perdite nequam fore, meas manus vt euadas? coactus nunc tibi tua reſtituo. Tu interim & Ieſuitæ nebulones me poſthæc à ſtultis confictisque cæremoniis veſtris liberum eſſe ſinitote: quod enim tuum ſit, nihil omninò habeo, licet plura longè poſthac ex te ſim accepturus. Fides enim quam ſuſcepiſti iniqua eſt, & per Papas (quos vos velut ſanctiſſimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito) conficta. Quibus dictis & manu frigidiſſimâ iuuenis collo ſine omni læſione contrectato, euanuit. Ad omnia hæc iuuenis nihil reſpondit, excepto hoc vnico; videlicet, vt abiret, habere ſe Deum propitium. Inter hæc iuuenis cæteros in cubiculo altùm dormientes ſuſcitare conabatur, eorum nomina inclamans; quorum vnus æger vocem audit, proſilit in pedes, & ad alterius ſani lectum accedens eũ excitat. Hic ignem excutit è ſilice, ſulphur accendit, ſed priuſquàm candelæ admoueret, violenter ab aliquo exſtinguitur, idque ſecundò: accendit tertiò iamque candela lumen conceperat, cùm ſimul & ſemel materia ſulphurata candelaq; reſtinguuntur. Tandem venit homini in mentem vt cereum benedictum accenderet; accẽdit, nec ampliùs valuit exſtingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quamuis ſemel ac iterum dixiſſet, ſe iuueni reſtituere omnia quæ ipſius eſſent, nihil tamen ab eo iuuenis receperat. Componunt igitur ſe ad orationem, & qui lumen accenderat, ante imaginem B. Virginis Litanias recitat. Poſt mediam circiter horam ſurgẽs videt humi iacere chartam ſanguinolentam, attollit, eiq; porrigit, cuius erat chirographum. Hic agnito ſuo chirographo geſtire lætitia, exoſculari illud & pectori admouere: & illico Deo omnes ſimul agunt gratias, & quatuor ſimul (tot enim erant) recitant, Te Deũ laudamus. Et, ne fortè Dæmon illud recuperare poſſet, ſigno crucis muniunt, aſpergunt aquâ benedictâ & coronâ B. Virginis circumligant. Placuit tandem Sereniſſimo Principi Ferdinando Archiduci (nunc Romanorũ inuictiſſimo Imperatori) & Reuerendiſſimo Epiſcopo Secouienſi, vt ſeries tota & proceſſus pro concione populo proponeretur; quod factum eſt 18. Iunij à meridie & ipſum chirographum vnà cum ſanguine, quo alterum deſcriptum erat, in templo Societ. IESV per Parochum Gratienſem, iuſſu Epiſcopi, in magno hominum concurſu & frequentia combuſtum fuit.

CONCIO II.

QVATVOR MVNIA SPIRITVS SANCTI PRINCIPALIA.

I. *Paraclitus ſeu conſolator eſt.* 1. Conſolatur Eccleſiam vt ſit fidelis. 2. Fideles ne ſuccumbant in tribulationibus. 3. In via mandatorum Dei. 4. Ne quis animo concidat.

II. *Arguit mundum de peccatis.* 1. Per conſcientiæ ſtimulum. 2. Per concionatores. 3. Per bona aliorum exempla. 4. Per clades & caſtigationes.

III. *Docet omnem veritatem.*

IV. *Clarificat Chriſtum.*

THEMA.

Cùm venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ioan. 16.

NOuimus Spiritum ſanctum in die Pentecoſtes, ſub ſpecie ignis deſcendiſſe in Apoſtolos. Et cur in ſpecie ignis? Haud dubiè, quia quod ignis corporaliter, hoc ipſe præſtat ſpiritualiter. Et quid facit ignis? Calefacit & fouet tempore frigoris: Vrit: Illuminat: Illuſtrat & ſplendeſcere facit, maximè corpora radiantia vt gemmas, aurum, &c. Totum hoc Spiritus ſanctus facit, vt oſtendit hod. Euang. Nam inprimis fouet & conſolatur in tribulationibus: vnde dicitur paraclitus. Ecce ignem calefacientem. Secundo arguit mundum: Ecce ignem vrentem. Tertio. Docet omnem veritatem: Ecce ignem illuminantem. Denique Chriſtum clarificat: Ecce ignem illuſtrantem. Videamus ſingula. — A.

Officium PRIMVM. Paraclitum eſſe, ſeu conſolari: & quia hoc præcipuum eſt, inde appellationem Chriſtus ei tribuit. Indigebat Eccleſia tali paraclito, ob Chriſti ſponſi ſui abſentiam; quem non niſi poſt mortem viſura erat. Quomodo verò tam diuturnam ſponſi abſentiam ferre poſſet ſponſa, niſi diuino aliquo conſolatore confirmaretur? Deinde ob grauiſſimas perſecutiones, quas multo tempore toleratura erat; ne deficeret. Denique quia via cœli arcta eſt, multis difficultatibus obnoxia, multis latronibus obſeſſa, ne in tentationibus ſuccumberet. Quare ſicut mater infantem deſerens, nutricem ei relinquit: pater filium à ſe ablegans, pædagogum ei aſſignat: ita Chriſtus ab Eccleſia recedens nòn reliquit eam orphanam, ſed paraclitum ei dedit. — B. I. *Paraclitus ſeu Conſolator eſt.*

Conſolatur ergò Eccleſiam Primo. Vt fidelis ſit vſque ad mortem & patienter expectet beatam illam ſpem & aduentum magni Dei. Cum enim fideles in vita ſua non expectent mercedem, ſed poſt mortem: nec videant eam oculis, ſed ſperent tantum: cõſolatur interim eos, vt ne deficiant animis. Mittit enim illis ſubinde conſolationem aliquam, ſed per modum prægustus, non ſaturitatis: ſicut cũ aucupes falconibus carnem prægustandam offerunt, vt alacriores ad venatum reddant: non verò vt ſaturent. Dicit eis Spiritus ſanctus repoſitam illis eſſe in cœlo mercedem: pergant igitur, & augeant merita ſua. — 1. Conſolatur Eccleſiam vt ſit fidelis.

Secundo-

2. Fideles ne succũbant in tribulationibus.

Secundo. Consolatur fideles in afflictionibus & tribulationibus vt ne succumbant, sed prætereà gaudeant in illis. Sic Andreas in cruce pendens, tãtã perfundebatur consolatione, vt deponi nollet & rogaret Deum, ne id permitteret; quia nimirum virtutem S. Crucis agnouisset. Sic in trium primorum Ecclesiæ sæculorum persecutionibus misit subinde Imperatorem, sub quo respirare possent: persecutores dire afflixit & sustulit, alijsque plurimis modis eos consolatus est. Dicit eis Spiritus sanctus: *fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* 1. Cor. 10. Et: *Omne gaudium existimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis,* Iac. 1. Dat subinde tempus respirandi, &c.

3. In via mandatorũ Dei.

Tertio. Consolatur in via mandatorum Dei, & facit iugum Christi suaue, quod prius horrebant & fugiebant. Vngit currum vt facilè & sine stridore trahatur. Vnde S. Bern. ait: *Homines vident crucem nostram, sed non vident vnctionem nostram.* Videtur in curru onus, sed non axium inunctio, quæ leue illud fecit. Vnctio hæc est gratia adiuuans, exemplum aliorum & Christi, consolationes internę, spes mercedis, &c.

4. Ne quis animo cõcidat.

Quarto. Ne cùm quis peccauerit, desperet, sed recurrat ad Dei benignitatem quasi illi insurrans id Ecclesiastici c. 21. *Fili peccasti? non adijcias iterum: sed de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur.* Et illud Saluatoris: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Matth. 9. Et illud Dei, Isai. 1. *Venite & arguite me, dicit Dominus; si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur.* q. d. peccata vestra etiam horrenda & grauissima dimittam, si feceritis opera charitatis; quod nisi fecero, venite & intendite mihi litem.

C. II. *Arguie mundum de peccatis.*

SECVNDVM. Arguere mundum de peccatis. Facit autem hoc multis modis. Primo. Per conscientiæ stimulum. Hic enim instar canis excubitoris, alienos ingredientes domum, (peccata inquam, cor intrantia) allatrat & stans præ foribus non desinit latrare contra domum, quousque illi egressi fuerint. Sic Gen. 4. dicitur Cain: *Si malè egeris, statim in foribus peccatum aderit.* Hebr. *excubabit*; instar canis videlicet furem allatrantis & insequentis. Canis autem iste excitatur ad hunc latratum à Spiritu Sancto & signum est bonum: nimirum quòd Spiritus Sanctus velit repetere suum habitaculum & expellere hostem, peccatum: sicut cum quis Dux perditam ciuitatem mox iterum obsidet & repetit, signum est, quod non facilè eam in manibus hostium relicturus sit. Qui verò post peccata grauia latratum hunc non sentiunt, timere debent, ne a Spiritu Sancto omninò deserti & in sensum reprobum traditi sint.

1. Per conscientiæ stimulũ.

2. Per Concionatores.

Secundo. Per Doctores & prædicatores, qui & ipsi canes vocantur in SS. literis: & redarguuntur velut *canes muti, non valentes latrare,* ab Isaia c. 56. quando non arguunt peccata. Dum verò contra vitia latrant, multos impediunt & retrahunt à peccatis; vti canes impediunt furta. Deinde furto rem ablatam recuperant, dum peccatores ad pœnitentiam reuocant. Denique saltem Dei iustitiam elucidant, dum toties frustra reprehensos ostendunt dignissimos, qui à Deo puniantur. Quare si per hos allatremur, habemus quod Spiritui Sancto gratias agamus; siquidem ipse immittit in nos canes istos. Stultè igitur agunt, qui eos mordent, velut canis baculum quo percutitur: ipsi enim instrumenta Spiritus Sancti & ad medelam nostram missi sunt. *Meliora sunt vulnera diligentis quàm fraudulenta oscula blandientis,* ait Sapiens Prouerb. 27. Quamdiu ergò tales supersunt qui nos arguant, tamdiu Spiritus Sanctus à nobis non recessit. Huiusmodi canes erant Ioannes Baptista, immissus in Herodem: Basilius in Valentem: Ambrosius in Theodosium: & in veteri lege Nathan in Dauidem: Elias in Achabum, &c.

3. Per bona aliorum exempla.

Tertio. Per bona exempla & vitam sanctam atque austeram illorum, qui tibi similes & eiusdem tecum naturæ sunt. Cum enim aliorum sanctitatem & tuam improbitatem vides, suggerit tibi Spiritus talem fortè cogitationem: Itáne hic tam sanctè, tam austerè viuit, qui olim amicus & notus meus? qui nihil vnquam graue deliquit? ego verò tam impiè, tam mei oblitus? Iacoponus nobilis Tudertinus primum sæculo deditus, cum vxor eius ex alto cecidisset, & ipse accurrens vestem moribundæ ad meatus animæ laxandos diffibulare conaretur & sub pretiosa eius veste, horridum deprehenderet cilicium, præter omnem expectationem: rei stupore attonitus & quasi extra se raptus, quòd similem sibi sæculo addictam credidisset; mox de vitæ mutatione cogitare cœpit & fortunis omnibus in egenos distributis, familiæ S. Francisci nomen dedit. Rader. p. 2. virid. cap. 3. sic arguit nos Spiritus per innumera bonorum exempla, per vitam & habitum Capucinorum, Carthusianorum & similium ordinum, q. d. Ecce isti non confidebant sibi vt natare auderent per mare sæculi, sed pontem vel nauem quæsiêre: & tu cum tanto onere tam periculosè natare audes? Ecce tibi Anachoretas & Ascetas priorum sæculorum! quam rigidè ieiunarunt! quàm vigilarunt in orationibus! quas subiêre pœnitentias! quàm attriuere carnem suam? Et tu ne modicum quid horum facere aut pati voles?

4. Per clades & castigationes.

Quarto. Per clades & castigationes, præsertim publicas & diuinitus immissas. Quemadmodum enim Absalon necdum Patri reconciliatus cum sæpius rogasset Ioab vt pro se apud patrem preces interponeret: Ioab verò dissimulasset; tandem misit seruos suos, qui segetem eius incenderent ac venire ad se compellerent, sicque tandem obtinuit ab eo quod voluit, 2. Reg. 14. Ita agit etiam Spiritus sanctus. Quos enim blanditiis corrigere non potest, verberibus tandem castigat: & hoc ipsum magna etiam gratia est. Quoties ergò aduer-

aduertis, post peccatum immitti tibi aliquam plagam, subeat tibi cogitatio, hanc esse redargutionem Spiritus sancti.

D. III. *Docet omnem veritatē.*

TERTIVM. Docere omnem veritatem. Et primo docere omnia, quæ ad fidem & mores pertinent, ad Ecclesiam regendam & scripturas intelligendas; quod agit cùm per Pontifices Ecclesiam regit & res fidei docet; Pontificem Summum dirigit ne in fidei articulis decernendis errare possit. Secundò suggerere quæ priùs ipse docuit; quod fecit cùm Apostolis suggessit verba & sermones Christi, vt ea prædicare, literis consignare & absque errore posteris tradere possent; quomodo enim aliàs tam exactè scire & meminisse potuissent tot Christi parabolas, gesta, miracula, &c. Tertiò annuntiare futura per ora Prophetarum, quales semper in Ecclesiâ fuêre.

Docuit Ecclesia.

Docuit itaque Ecclesiam Primo gesta & dicta Christi, inspirando ea Apostolis, & conseruando sacras scripturas & traditiones, quamdiu durat Ecclesia. Quod certè non parum admirandum est, cū Euangelistæ ipsissima Christi verba, & Ioannes primùm post 50. annos à Christi ascensione, nobis tradiderint. Adhæc constat veterum hæreticorum libros omnes periisse nec reperiri eorum dogmata, nisi quantum à nostris referuntur, cùm tamen SS. Patrum libri adhuc supersint innumeri: imò & Ethnicorum. Nimirum Spiritus Sancti prouidentiæ debemus, quòd erroneos illos libros ab oculis nostris remouere & extirpare voluerit, ne venenum inde sugeremus.

2. Secundo. Docuit Pontifices summos & Concilia quid in rebus fidei decernere deberent. Nihil enim ad hæc vsque tempora deprehensum, quod ab vllo Pontifice vel legitimo Concilio circa fidem erratum esset: quæ verò illis contradicebant, hæreses extinctæ sunt.

3. Tertiò. Instruxit contra Ethnicos & hæreticos, vt scirent quid respondere deberent illis, iuxta id Matth. 10, *Cum steteritis ante reges aut præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illâ horâ, quid loquamini; non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Hinc tam grauiter, constanter & neruosè disserebant SS. Martyres, etiam mulieres & illiterati coram tribunalibus vt multos converterent, cæteros in admirationem raperent. Similiter innumeros Ecclesiæ dedit viros doctrinâ præstantissimos. Docuit rationem expugnandi hæreses per Concilia, disputationes, censuras. Et ferè ad singularum hæresum exordia singulos excitauit viros sanctos, qui sua sanctitate & doctrina totam hæresin extinguerent, vti non ita pridem S. Ignatium eiusque Societatem contra Lutherum.

4. Quarto. Docuit ferre sanctas & vtilissimas leges ad regendam Ecclesiam omni culpâ & labe vacuas, vt patet ex SS. Canonibus, in quibus nihil non sanctum & rationi ac legi Dei conuenientissimum atque saluberrimum reperitur: cùm contrà Hæreticorum, Ethnicorum & Mahumetanorum nec nō Iudæorum dogmata & statuta innumeris erroribus & spurcitijs referta sint. Docuit autem varijs modis. Per lumen internum illustrando intellectum. Per Ecclesiam eiusque Doctores ac prædicatores. Per pios & eruditos libros, quos Ecclesiæ prouidit in omni genere doctrinæ innumeros & excellentissimos. Quæ enim vspiam Secta quæ ita abundet viris doctis & libris, vti Ecclesia? Per exēpla tot sanctorum ex vniuerso orbe, quorum acta fideliter conscripta ante oculos nostros iacent. Per miracula, quibus innumeris fidem confirmauit & in fide Christianos. Quis enim fidei articulus, qui non miraculis stabilitus sit? Per reuelationes & Prophetias. Sic per visionem S. Antonio ostensam, docuit Ecclesiam, futuram Arianorum cladem, quando ille vidit altare Dei mulorum circumdatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia dissipabant, vt refert Athan. in eius vita.

E. IV. *Clarificat Christum.*

QVARTVM. Clarificare Christum & testimoniū de illo ferre. Christo prædicanti non credebant omnes, quia dicebant: *Tu de teipso testimonium dicis: testimonium tuum non est verum*, Ioan. 8. Nunc ergò Spiritus sanctus de ipso tulit testimonium vt eum clarificaret, hoc est, toti mundo ostenderet, verum Deum & hominem, eiusque fidem & doctrinam veram & cælestem esse. Fecit autem hoc multipliciter. Primo. Dando Apostolis & prædicatoribus os & sapientiam, *vt non possent eis resistere omnes aduersarij eorum*, quemadmodum prædixit Christus Luc. 21. S. Antonius cæteroqui rudis tam efficaciter confirmabat dogmata fidei Christianæ, vt philosophi gentiles qui eius ruditatē venerant irrisuri, stupentes abirent. S. Spiridion simplicis literaturæ vir recitata fidei confessione, superbientem philosophum & vicit & conuertit, apud Sozom. vt alibi recensui.

2. Secundo. Animando Martyres vt in medium prosilirent & Christum contra eius hostes & obtrectatores, defenderent ac prædicarent, Tyrannos confunderent, arguerent & tortoribus insultarēt. Quæ certè ratio clarificandi Christum præstantissima est, cùm nimirum sanguine subscribitur factæ confessioni. Sic Publia vidua cum aliis virginibus transeunte Iuliano Imp. Apostata, in eius contemptum occinebat illi versiculum illum: *Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Et: similes illis fiant qui faciunt ea & omnes qui confidunt in illis.* Theodoret. lib. 3. c. 17.

3. Tertio. Instigando Ecclesiam vt fidem eiusque articulos publicè profiteatur contra hæreticos, vt sic ipsi hæc videntes confundantur & contabescant; quo modo instigauit pueros vt Christo acclamarent: *Benedictus qui venit in nomine Domini*; ad confusionem Iudæorum Christo inuidentium. Ita inspirauit Ecclesiæ, vt vita monastica & religiosa sub varijs institutis & regulis per orbem vndique propa-

propagaretur contra hæreticos, qui Virginitati detrahebant & votis monasticis. Vt in honorem sanctorum eius passim templa erigerentur & eorum festa celebri solennitate peragerentur eorumque laudes & viuendi ratio pro concione populo proponerentur, contra illos, qui Sanctis debitum negant cultum. Vt festum Corporis Christi solennissime peragerentur contra Sacramentarios. Vt passim pro defunctis maxima contentione suffragia fierent à fidelibus. Vt processiones & Litaniæ instituerentur: sacræ cæremoniæ disponerentur ad diuinum cultum & deuotionem populi promouendam. Vt Episcopatus & Præpositurae opulentissimis patrimonijs erigerentur, quo se defendere contra hæreticos possent.

4. Quarto. Inspirando Ecclesiæ contemptum & abrenuntiationem sæculi: vt pro amore Christi, ad eum imitandum & digno seruitio colendum, innumeri cuiuscunque status & conditionis, solitudines peterent, monasterijs se includerent, aliorum directioni totos se permitterent: in maxima austeritate, paupertate & vitæ innocentia Deo seruirent. Quæ res nisi à Spiritu sancto esse non poterat, & Christi gloriam mirificè amplificabat tamquam autoris & institutoris omnis perfectionis.

Rogemus ergò Spiritum sanctum, vt sit nobis eiusmodi ignis, vt nimirum consoletur nos, arguat nos, doceat nos, & glorificet in nobis Christum per bona opera & sanctam conuersationem.

CONCIO III.

ITINERA ALIQVOT BENE PRÆCOGITANDA.

THEMA.

Quò vadis? Ioan. 16.

A. VIDETVR in hoc Euangelio Dominus malè fuisse contentus cum discipulis suis, quòd abiturum ad patrem adeoque ad mortem non interrogarent, quorsum iret; quasi hoc nihil aut parum esset, ad mortem & ad Deum ire. Peius adhuc nobiscum contentus erit Dominus, si cùm nos ipsi magis & magis indies ad mortem accedamus adeoque ad districtum Iudicem nostrum, nunquam interrogemus nosmetipsos: *Quò vadis*: quasi hoc nihil sit, pergere ad mortem & iudicium diuinum. Eccur verò dixit Ecclesiasticus c. 18. *Ante iudicium interroga teipsum: & in conspectu Dei inuenies propitiationem?* Solemus nos mortales ferè interrogare alios, nosipsos vix aut nunquam. Cùm nobis quispiam obuiat, hoc primum interrogamus, quorsum tendat: Et cùm nosipsi periculosa sæpe itinera suscipiamus, nunquam interrogamus nos: *quò vadis*: Sistamus ergò gradum, & huiusmodi itinera aliquot bene expendamus.

B. 1. *Iter ad templum vel sacramen susceptionem.*

PRIMO. Quo uadis, cum ad templum, orationem vel Sacramenti alicuius susceptionem pergis? Nonne ad Deum & res diuinas vadis, ideoque seriò tibi attendere debes, ne cum peccato aut irreuerentiâ illuc vadas? Etenim si gentilibus olim lex eiusmodi posita fuit, quam recenset Cicero l. 1. de legibus: *Ad Diuos adeunto castè, pietatem tenento, opes amouento: si quis secus faxit: Deus ipse vindex esto*; Quanto magis decet, vt hoc Christiani faciant cùm ad Deum verum adeunt? Similiter Hesiodus canit: *Illotis manibus sacra tractare est nefas.* Hinc & olim Christiani templum ingressuri manus lauabant, vt monerentur puras ad Deum leuare manus in oratione, & quia illis in formam crucis complicatis, Eucharistiam suscepturi erant, ideò præ foribus Ecclesiæ positum erat vas aquæ ad purificationem. Pro quo nunc remansit vas aquæ benedictæ, quâ dum ingressi templum aspergimur, admonemur, vt peccatis renunciantes, puras ad Deum afferamus animas. Propterea etiam olim candidis induti vestibus Ecclesiam ingrediebantur, vt docet S. Chrysost. hom. 25. in Matth. Hanc ob causam altare in templo Salomonis formam Leonis præferebat, Leoninis consistens cruribus, ideoq; *Ariel*, id est, *Leo Dei* vocabatur Ezech. 43. vt scirent homines cum timore & tremore, cum humilitate & innocentiâ accedendum esse ad Deum, vt qui similis sit Leoni qui in alios quidem sæuit, prostratis tamen parcit, & infantibus, teste Plinio l. 8. c. 16. Ita enim Deus humilibus & innocentibus est placabilis, superbis verò & reprobis austerus. Hanc ob causam sapiens ille publicanus in templo illo orans, non appropinquauit ad altare, sed retrò stans deprimebat vultum, & cor suum Deo prosternebat dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Contrà verò Maria Ægyptiaca adhuc viuens impudicè cùm ad illaqueandos iuuenes superbè adornata in Festo Exaltationis S. Crucis templum ingredi vellet, ipsa cæteris omnibus intrantibus, ter quaterq; occultâ vi repulsa fuit, nec vllo conatu intrare potuit, donec in se rediens, scelerum suorum culpam agnosceret, pectus tunderet & de vitæ emendatione cogitaret. Sur. tom. 2. in vitâ.

Similiter cùm Sacramentum aliquod suscipitur, purificandus est prius animus ab omni peccati labe, ne fructus & gratia Sacramentalis obicem reperiat in eo. Vt enim asseres purgari & dedolari debent ad hoc vt glutino vniantur: ita animus noster

noſter purificari, vt glutino gratiæ puriſſimo Deo iungi & vniri poſſit. Deinde ob reuerentiam Sacramenti; ſi enim illotis manibus non facilè menſæ aſſidemus, vt cibum naturæ debitũ ſumamus: quanto magis cùm ad menſam Dei aſſidemus & cibum diuinum ac cæleſtem vel aliud Sacramentum percipimus? Vt ergò olim viri Chriſtiani Euchariſtiam lotis excipiebant manibus, mulieres verò puriſſimò linteo tectis (vt patet ex Conc. Altiſiodor.) ſic nos puro corde ſuſcipiamus Sacramenta. Id verò omnium maximè obſeruandum in ſancta Communione; *qui enim manducat indignè, iudicium ſibi manducat & bibit*, 1. Cor. 11. Ibi vndiq; nobis anguſtiæ ſunt. Niſi enim comederimus, mors nobis eſt: ſi indignè comederimus, iudiciũ manducabimus. Proſternamur ergò ante Leonem noſtrum, cum Centurione dicamuſq;: *Domine nõ ſum dignus*, &c.

C. II. *Iter ad ſomnum.*

SECVNDO. Quò vadis, cùm is veſpere cubitum? Nónne ad *fratrem mortis*, vt dicebat Diogenes? Et quid ſi fortè frater fratrem amplectatur, & tu manè non reſurgas? Quàm multis id euenit? Nónne in ſomno occiſus Isboſeth? 2. Reg. 4. Holofernes, Iud. c. 13? Siſara, Iud. 4? Quomodo tu cum peccato cubitum audes ire, potes & dormire? Epaminondas Dux quempiam è vigilibus ſomno oppreſſum cùm offendiſſet, gladio transfixit. Obiurgatus ob tantam ſeueritatem: *Talem*, inquit, *eum reliqui, qualem inueni*. Plut. Quid ſi etiam Deus te in peccato dormientem talem relinquat, qualem reperit? Deinde nocturno tempore facilius peccatur; cùm non planè vigilat ratio, ideoq; praui motus liberius exurgunt & tumultuantur, ex quo Dæmon nobis facilius illudere poteſt. In ſomno attonſus fuit Samſon à Dalilà & fortitudine ſpoliatus, Iudic. 16. Saul dormiens haſtam & Scyphum perdidit, 1. Reg. 26. Quare ſicut canes antequàm decumbant, priùs aliquoties circumeundo ſtratum ſibi accommodant: ita nos per conſcientiæ examen priùs veſperi circumire debemus diem, quem tranſegimus, & ſiquid ibi aſperum vel diſtortum inueneriмus, per actum contritionis complanare, vt mollius cubemus, nullius conſcientiæ ſtimulis agitati. Ouiculæ procubituræ in genua priùs ſe demittunt: ita nos per orationem præuiam pergere ad ſomnum decet.

D. III. *Iter ad militiã, matrimonium, dignitatem.* Attende miles. 1.

TERTIO. Quò vadis, cùm ad militiam, ad matrimonium, ad dignitatem aliumue ſtatum aut iter periculoſum pergis? Nam alto mari te credis, vbi Primo bene tibi attendendum quò tendas. Qui ad polum arcticum nauigant, buccinam (conſtellationem aquilonarem) intuentur: qui verò ad antarcticum, crucem (conſtellationem meridionalem) aſpiciunt. Ita qui v.g. militiam ſectaturi vel prælium inituri ad gloriam tantùm, auaritiam, prædam, libertatem, &c. aſpiciunt: ad noctem illam profundam & æternam militant. Qui verò cũ Conſtantino Magno militaturi crucem intuentur, id eſt, gloriam Dei & Eccleſiæ defenſionem: ad meridiem æternam peruenient & vincent, etiam victi.

2\. Secundo ad ſcopulos attendendum, ad pericula peccandi, quæ in bello plurima. In medio enim laqueorum ingrediuntur milites: nec tot habent hoſtes corporis, quot inſidiatores animæ. Quare ſicut Dauid contra Goliathum pugnaturus, accepit baculum & fundam: ita miles aſſumat crucem & roſarium, ſeu orationem, ſaltem iaculatoriam, quâ ſ. id eſt, pauca verba precatoria ad Deum crebrò tamen eiaculetur. Sine eiuſmodi fundâ nullus miles inueniri debet.

3\. Tertio ad mortem perpetuò ſibi imminentem. Vt enim nauigantes à morte vix vno palmo abſunt: ita & militantes. Ne ſint *quaſi equus impetu vadens in prælium*, vt ait Ieremias c. 8. Saltat enim equus ad prælium, quia neſcit quò vadat. Ipſi dicere poſſunt Chriſto id Pſ. 43. *Propter te mortificamur totâ die: æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* Viderint ergò vt ſemper ſanæ ſint conſcientiæ, non minùs, quàm qui periculoſè ægrotant.

Attende ſponſę.

Similiter qui ad matrimonium vadunt, cogitent ſe ire ad religionem omnium auſteriſſimam, in quâ nihil non pati æquo animo debeant, ſi pacem habere velint. Vt ergò quilibet, antequam religionem ingrediatur, rigidam præſertim, priùs bene cogitat, quomodo in eâ perſeuerare poſſit adeoque iuxta Domini conſilium, an habeat ſumptus ad perfectionis turrim ædificandam: & ad hoc nouitijs datur integer annus: ita facere deberet, qui coniugium initurus eſt. Abbas Neſtero, in vitis PP. l. 5. c. 15. intrans monaſterium dicebat ſibiipſi: *Deinceps & tu aſinus vnum eſtote. Sicut enim aſinus vapulat & non loquitur: iniuriam patitur & non reſpondet: ſic & tu.* Hinc factum, vt cum ſummâ pace, ſilentio & patientiâ ſemper vixerit in monaſterio. Hoc ipſum cogitare deberent, qui ſe deſpondent, vt nimirum aſini ſint ad quæuis aduerſa toleranda reſoluti & parati.

Attende Candidate.

Nec minus attendere debent, quò vadant, qui ad dignitates & prælaturas vadunt. Aſcendunt enim in tectum quodammodò, & ſuper illo ambulant. Væ illis, niſi vigilent. Qui ſuper menſam volutantur, magis periclitantur, quàm qui in terrâ, vti oſtendit quidam vir ſanctus iuueni nepoti apud S. Hieron. in reg. Monach. c. 15. ita qui in honorum faſtigijs conſtituti ſunt, magis obnoxij ſunt lapſuum periculis.

Attende nauigature.

Similiter qui maris nauigationem, periculoſam præſertim, ſuſcipiunt, cogitent illud Anacharſis apud Laërt. l. 1. c. 9. Se non plus quàm 4. digitis à morte diſtare. Quocirca vetus fidelium conſuetudo erat, vt nauigaturi priùs de peccatis confiterentur & cum Deo in gratiam redirent: conſenſuri etiã nauim priùs flexis genibus orarent, vti fecere cum S. Paulo nauigaturo, etiam ij qui deducebant eum ad nauim, Act. 20. & 21. Idemq; teſtatur adhuc fieri Nicolaus Trigautius in vita Gaſp. Barzæi l. 1. c. 5.

E. IV. *Iter ad peccatũ.*

QVARTO. Quò vadis, cùm manifeſta peccandi pericula adis? Nónne ſicut bos ad macellum? ſic enim Sapiens Prou. 7. de tali, qui illectus à muliere impu-

impudicâ trahitur in rete: ait: *Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam & quasi agnus lasciuiens, & ignorans quòd ad vincula stultus trahatur*, &c. Existimant talia pecora; se ad pascua amœna duci, cùm ducuntur ad macellum: Sic qui ad peccatum & peccandi pericula pergit. Scimus angelum Balaamo obstitisse in viâ stricto gladio, minitantem ne quid moliretur contra præceptum Dei in Israëlem, Num. 22. *Ego veni vt aduersarer tibi*, inquit, *quia peruersa est via tua, mihiq; contraria.* Idem tibi loqui clam in corde tuo angelum custodem, cùm ad malum pergis, certò tibi persuadeas. Siste ergò gradum & cogita quò tendas; quia ad infernum tendis. Exemplo est iuuenis ille Zvvollensis in Traiectẽsi Episcopatu, cui angelus custos, quòd peruersam societatem sectatus in præsentissimum peccandi periculum lapsus & vix ereptus sit, colaphum impegit, in speculo magno exempl. tit. Angelus, ex. 20. Pro eiusmodi angelo missus fuit impudico iuueni S. Ignatius Loiola, quando tendentem ad turpes amores, in lacu frigidissimo immersus transeuntem noctu inclamauit: *Perge miser, perge ad tuas fœtidissimas voluptates; impendentem capiti tuo ruinam non vides? instantem pestem non perhorrescis? Hic ego pro te tamdiu me macerabo, donec iustissimum Dei in te furorem paratum auertam.* Exterritus hac voce iuuenis pedem retulit, & impudicâ familiaritatem rescidit. Ribad. l. 5. de eius vita c. 2. Pedem & tu refers, si hoc idem cogites.

F. V. *Iter ad magos & veridicos.*

QVINTO. Quò vadis, cum ad magos, ariolos, & magicas superstitiones pro remedio vel consilio abis? Nónne ad ipsummet Dæmonem, hostem tuũ infensissimum? Vt enim perinde est, vesci idolothytis, ac idola venerari: ita perinde est, vti rebus magicis, atque recurrere ad ipsum Dæmonem. Ab hac insaniâ dehortatur nos Deus Isaiæ c. 8. inquiens: *Cùm dixerint ad vos: Quærite à Pythonibus & à Diuinis, qui strident in incantationibus suis: Nunquid non populus à Deo suo requiret pro viuis & mortuis? Ad legem magis & ad testimonium.* q. d. nunquid non est Deus in Israel, a quo oraculum exquiri de futuro euentu queat? Ad legem potius, ad arcam & propitiatorium recurrendum vobis: hic veritas docetur: mendacium à Pythonibus. Exemplum scribit S. Gregorius Turonensis l. 5. hist. Franc. cap. 14. & 18. de Morouco Chilperici regis Francorum filio, qui ambiens regnum de patre & nouercâ multa crimina loquebatur. Quadam die inuitauit ad conuiuium Gregorium Episcopum Turonensem, petens aliquam animæ instructionem. Gregorius aperiens librum Prouerb. incidit in illud c. 30. v. 17. *Oculum qui subsannat patrem, &c. effodiant eum corui de torrentibus.* Consuluit deinde Moroueus pythonissam anno Christi 580. quæ respondit Chilpericum eo anno moriturum & Moroueum solum exclusis fratribus, in omne eius regnum successurum. Cumque hæc narraret ipse, corripuit eum Gregorius Episcopus Turonensis, dicens à Deo hæc poscenda esse; dæmonem enim esse mendacem. Moroueus ergò adijt sepulchrum S. Martini, in eoque posuit tres libros, scilicet Psalterij, Regum, & Euangeliorum, & vigilans totâ nocte petijt, vt S. Martinus ostenderet quid sibi circa regnũ eueniret. Post triduana ieiunia, vigilias & orationes, accedit ad tumulum reuoluit librum qui erat Regum; versus autem primus paginæ quam reserauit, hic erat: *Pro eo quòd reliquistis Dominum Deum vestrum, & ambulastis post deos alienos, nec fecistis rectum ante conspectum eius, ideò tradidit vos Dominus Deus vester in manibus inimicorum vestrorum.* 2. Paral. 7. Psalterij autem versus hic est inuentus: *Veruntamen propter dolos posuisti eis mala, deiecisti eos dum alleuarentur: Quomodo facti sunt in desolationẽ? subitò defecerunt, perierunt propter iniquitates suas*, Psal. 72. In Euangelijs autem hoc est repertum: *Scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* In his responsionibus confusus ille & flens discessit. Meritò, nam hæc ei obuenerunt; eodem enim anno Moroueus pressus ab hostibus, ne in eorum manus veniret, spontaneâ nece Fredegundis artibus interijt. Ita nimirũ Deus punit sæpenumerò eos, qui se vnico auxiliatore contempto, currunt ad Dæmonem. Sinit enim eos decipi ab eo, quem inuocant, & quodammodò respondet sicut Paulo Cæsarem appellanti respondit Festus Act. 25. *Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis.* Dæmonem appellasti, ad dæmonem ibis. Sed experiuntur multi, inquies, opem præsentissimam, cum magicis rebus vtuntur. Respondeo Primo. Quid iuuat sanari corpora aut acquiri res perituras, si interim animæ detrimentũ patiaris eamq; Diabolo oppignores? Deinde licet dæmon sæpius obsequatur tuis desiderijs, suo tamen tempore te incautum opprimet, cũ in statu pessimo te repererit, conniuente iusto Dei iudicio. *Nôrunt Franci*, inquit Mart. Delrio l. 1. disquisit. c. 4. q. 3. *cùm superioribus annis cum Barone Danou hæreticorum germanorum examina in Franciam irrupissent, & à Duce Guisio strenuè debellata fuissent; huiusmodi schediasmata* (amuleta contra vulnera) *collo eorum ferè omnium appensa, fuisse reperta ab ijs, qui cadauera spoliarũt.* Nimirum Dæmon instar aucupis expectat auem securè & cum alijs plurimis pabulantem; tunc reti eas contegit.

G. VI. *Iter ad hæresin.*

SEXTO. Quò vadis, cum ab Ecclesiâ Catholicâ fugis & ad hæreticos deflectis? Eò nimirum quò deflexit Agar, cum à Dominâ suâ fugeret, Gen. 16. Cum enim duriusculum dominæ imperium ferre nollet, profugit ab eâ in desertum versus Ægyptũ; vbi iuxta fontem aquæ inuenta est ab Angelo sibi dicente: *Agar ancilla Sarai, vnde venis & quò vadis?* Et illa: *A facie Sarai Dominæ meæ ego fugio.* Cui Angelus: *Reuertere ad Dominam tuam & humiliare sub manu illius.* Hunc in modũ plurimi hoc tempore, quo Catholica religio hæresi pulsâ restituitur, fugiunt ab ingressu Ecclesiæ quòd eius disciplinam & præcepta perferre nequeant, ad loca hæretica, vt ibi sectam suam retineant. Sed fugiunt Primo Dominam suam, Ecclesiam, quæ ius in illos habet, tum

1.

ratio-

ratione baptismi, in quo veræ Ecclesiæ fidem dederunt; tum ratione fidei, quam primitùs ab Ecclesiâ Catholicâ acceperunt, posteà ipsi peruerterunt. 2. Secundo. Incidunt in desertum, errorum plurimorum, vbi à veritate aberrantes de hæresi in hæresin labuntur ac denique in Atheismum. 3. Tertio. Hærent iuxta fontem aquæ; hoc est: incidunt in paupertatem & absumunt suis emigrationibus semetipsos, vt qui in locis Catholicis si mansissent, vinum bibere poterant, aquam posteà bibere cogantur. Audiant igitur isti angelum Domini loquentem: *Vnde venis & quò vadis?* E quàm fælici domo Christi in quod exilium emigrâsti? *Reuertere ad Dominam tuam & humiliare sub manu illius.*

H. VII. *Iter ad senectam & mortem.* SEPTIMO. Quò vadis cùm paulatim consenescis? Nónne ad domum æternitatis tuæ, in quâ perpetuò manebis, siue ea domus cœlum sit, siue infernus? Sic enim ait Ecclesiastes c. vlt. *Quoniam ibit homo ad domum æternitatis suæ.* Quis ergò non semper solicitus attendat, ad vtram domum vadat? Ad duas istas domos duæ viæ sunt, de quibus Ierem. 21. dicitur: *Ecce ego do coram vobis viam vitæ & viam mortis. Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio & fame & peste: qui autem egressus fuerit & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, viuet.* Via vitæ est studium virtutis & præceptorum Dei: Via mortis est peccatum & mandatorum præuaricatio. Viam virtutis ambulant, qui ex hoc mundo fugiunt & velut peregrini ad cœlum tendunt: Viam mortis, qui mundo inhærent. Rursum nonné ad sepulchrum, domum tuam obscuram & angustam, omnibus rebus destitutam, in quâ habitabis vsque ad diem Iudicij? Ita enim Ps. 48. dicitur: *Relinquent alienis diuitias suas & sepulchra eorum, domus illorum in æternum.* Audiamus hac de re monitum & iucundum & salutare S. Iacopini Tudertini, viri sapientissimi, tametsi is Christi amore stultum se simulauerat (apud Raderum. p. 2. Virid. c. 3.) *Ciuis Tudertinus emerat par pullorum, quos cùm domum vellet mittere, Iacoponum conspicit, eumq; vt sibi pullis domum deferendis gratificetur orat: qui se verò libenter facturum pollicetur. Cape igitur, ait ille, defer obsecro, nec mihi imponas velim. Iacoponus excipit. Mihi tu fidito, inquit, domum tuam pullos feram. Fide datâ rectà ad ædem S. Fortunato sacram, in quâ ciuis monumentum suum habebat, se confert, sepulchrale saxum amolitur, pullos inijcit, lapidem reponit. Ciuis ad ædes reuenit, pullos desiderat: circumuentum se ratus in forum recurrit & pullos à Iacopono exigit ac quorsum tulerit, petit. Mirari Iacoponus & in domum se illius aues tulisse asserit. Qui fieri potest, ait ciuis, cùm domi meæ nunquam visus hodie sis? Hic Iacoponus, mecum ades, inquit: iam me tibi obsecutum esse monstrabo. In templum ergò ducit, apertoq; eius monumento, nunquid amice, ait, tua hac est domus? Vide sis num mei incusandi tibi fuerit causa. Ciuis nec verbo addito, receptis pullis, non absque trepidatione, optimis cogitationibus imbutus domum reuertit.* Ita Raderus. Ad hoc innuendum iubetur Leuit. 1. vt aue ad sacrificium deplumatâ, plumæ projjciantur in locum cinerum versus orientem. Sic ergò nos plumas seu opes nostras projjciamus in sepulchrum, in quo locus cinerum, & vbi mortui facie ad orientem versâ sepeliri solent. Ne posteà hæredes deplumatos projjciant in locum cinerum, & sibi pennas opum nostrarum reseruent: nosque in egestate deserant sepultos. Deinde nonné vadimus ad eum, qui misit nos, Iudicem nostrum, vt ei rationem reddamus de talentis expensis? *Ego misi vos metere*, ait Christus discipulis suis, Ioan. 4. Et c. 15. *Posui vos vt eatis & fructum afferatis.* Omnibus verò dixit illud: *Negotiamini dum venio.* Viderit ergò vnusquisque quid lucri & laboris fecerit, vt mercedem à Iudice recipere possit. Rem hanc perspexit gentilis ille quidem, sed sapientissimus Plato, & si credimus ipsi, ad iudicium sustinendum vitam suam composuit. Ita enim scribit in Gorgia: (citat eum Theodor. l. 11. de Cur. Græc. affect.) *Rhadamantus*, (quem gentiles credebant esse iudicem mortuorum) inquit, *nihil sanè aliud hominis nouit, neque quis sit ille, neque ex quibus parentibus ortus, sed solùm curat malusné ille sit: quod vbi comperit, ad Tartarum eum demittit, animam verò conspicatus quæ sanctè vitam peregerit, idiotæq; aut alterius qui veritatem coluerit, Philosophi præsertim animam nactus, qui soli sibi vacauerit, neque multarum præterea rerum in vita sollicitus fuerit, amanter illam excipit, atque ad beatorum insulas mittit.* Vnde infert Plato: *Mihi quidem ô Callicles his rationibus persuasum planè iam est, idq; vnum maximè aspicio, vt quàm sanissimam animam iudici Rhadamantho ostendam. Missas igitur faciens, quas multi appetunt dignitates, veritatiq; incumbens curabo, vt quantum in me sit quàm optimus homo viuam; cumq; mihi moriendum sit, mori homo quàm optimus.* Et mox quemlibet ad idem studium adhortans: *Neque enim, ait, tibi ipsi vllas afferre poteris suppetias, cùm tibi causa ibi fuerit, statueturq; iudicium: sed cùm veneris in conspectum iudicis, hiabis attonitus, tenebrasq; & vertiginem patieris*, &c. Quid hic dicamus, Auditores? Quid si enim Plato in iudicio nos accuset, qui cùm Christiani simus, nihil aut parum curamus, quâ animi præparatione ad iudicium pergamus? Quare consilium sapientis audiamus, Ecclesiastici 18. *Ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem.*

⁂

CON-

CONCIO IV.

QVATVOR DEPLORANDI CHRISTI DISCESSVS.

I. *Quando recedit cum gratia sua.*
II. *Quando recedit cum fide sua.*
III. *Cùm hominem incorrigibilem deserit, ad modum recedentis solis.*
IV. *Cum in iudicio recedet à damnatis.*

THEMA.

Vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me: quo vadis? Ioan. 16.

A. LEGIMVS Exod. 33. Dominum ob populi Hebræi Idololatriam commissam in erectione & adoratione vituli iratum, recedere voluisse ab eo nec ampliùs eum comitari in itinere, quod fecerat in columnâ nubis. *Non enim ascendam tecum*, inquit, *quia populus duræ ceruicis es. Audiens autem populus sermonem hunc pessimum, luxit, & nullus ex more indutus est cultu suo*, ait Sacer textus; adeò nimirum consternatus est ex eo quòd recedere Deus vellet; intellexit enim & expertus est, quantum sibi profuisset Dei præsentia & comitatus per iter id deserti quantumq; damni allaturus esset Dei sui recessus. Quòd si homines pari modo exactè intelligerent, quid sit recessus Dei ab homine, nullum mihi dubium, quin simili modo lugerent & mœrore conficerentur, cùm recedit ab illis Deus. Et tamen miseri mortales recessum hunc non curant nec deplorant, ad instar infantum, qui nequaquam plorant cum moritur & absportatur ab eis optimus pater aut mater ad sepulchrum. Quales videntur fuisse tunc Christi discipuli, cum instante Magistri sui passione, nihil mouebantur, quia rem non intelligebant. Ob quam causam ait Dominus in hodierno Euangelio: *Vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me: quò vadis?* q. d. non percipitis modò tristem illum meum recessum, quem aliquando serò deplorabitis. Sed tolerabilis tamen erat is recessus, quia corporalis tantùm & ad breue tempus. *Iterum* enim *videbo vos*, ait Dominus, *& gaudebit cor vestrum.* Ille verò omnium tristissimus & sanguineis lachrymis deplorandus est, cùm recedit per gratiam. Et tamen hunc ipsum, paucissimi sunt qui sentiant, vix vnus qui deploret. Ab his recedit Dominus vt præparet eis gehennam: & nemo tamen eorum interrogat eum: *quò vadis?* sunt autem quatuor potissimum tales Dei recessus, primus tristis, secundus tristior, tertius tristiore tristior, quartus omnium tristissimus.

B. I. PRIMVS. Quando recedit ab aliquo cum gratiâ suâ, quod facit quoties quis de statu gratiæ incidit in peccatum mortale. Cuius recessûs typus fuit, recessus Assueri, quando audiens à reginâ, Amanem mensæ suæ assistentem esse hostem Reginæ pessimum, statim iratus surrexit de mensâ & exiuit in hortum, quia videlicet non dignabatur eum ampliùs aspectu, nedum assessu. Esth. 7. Postquam ergò peccatum, hostem animæ pessimum videt Deus in domo suâ (quę est cor hominis) statim inde discedit cum horrendâ indignatione & vultûs gratiæq; suæ auersione: quia cum peccato esse non vult. Optimè verò exprimitur hic discessus per separationem animæ à corpore, seu mortem corporalem. Etenim S. Augustinus serm. 18. de verb. Apostoli ait: *Vita corporis anima est, vita animæ Deus.*

Quando recedit cum gratiâ suâ.

Peccatũ est mors.

Quod ergò est corpus sine anima, hoc est anima sine gratiâ. Inde enim Episcopo Sardicensi scribit Ioannes Apoc. 3. *Nomen habes quòd viuas & mortuus es.* Ergò Primo remanet corpus post animæ discessum, pallidum, deforme, horridum, fœtidum quod priùs erat formosum & gratiosum. Sic anima post discessum gratiæ, remanet fœda, deformis, abominabilis, vtpote destituta veste gratiæ, in quâ priùs Deo & angelis placebat: & adeò quidem fœda, vt nisi resipiscat, abijcienda sit à conspectu Dei & dæmonibus tradenda per omnem æternitatem. Ita enim S. Chrysost. hom. 13. in epist. ad Thessal. ait: *Quemadmodum mortui deformes sunt & fœtidi, ita & animæ eorum qui in malitiâ sunt.* Et quemadmodum à mortuo fugiunt, qui eum prius maximè dilexerant, ob aspectum eius tristem: sic horret peccatorem Deus & fugiunt angeli sancti. Quid dicit Deus homini iusto? *Euge serue bone & fidelis.* Quid dicit iniusto? *Serue nequam.* Et: *ligatis manibus & pedibus mittite eũ in tenebras exteriores.* (1.)

2. Secundò, nudatur corpus emortuum & vnico tantùm linteo ac sudario vestitur. Sic peccans spoliatur charitate & omnibus meritis, remanet in eo fides tantum & spes; quibus nihilo plus valet aut est quàm æs sonans aut cymbalum tinniens: quia sunt informes & mortuæ: sunt lintea cadaueris, quæ vermibus donantur & horrori sunt. Quòd si mors vel idcircò amarissima est, quia non relinquit homini plus quàm vnum linteum: vti ostendit Saladinus ille Ægyptius præcipiens linteum suum per castra circumferri; quanto amarior animæ mors, quæ præter fidem & spem informem, nihil relinquit homini?

3. Tertio. Priuatur omnibus viribus & sensibus ac virtute se mouendi. Sic anima peccatrix nequit in statu peccati quidpiam boni agere, quo gratiam & gloriam mereatur; quia omnia eius opera displicent Deo, velut opera inimici & mortui: neque seipsam iuuare ad surgendu potest. Atq; ita talis anima similis est alicui qui nauiculæ impositus, ligatis manibus & pedibus, sine remis & remigibus et e-ctus in altum mare, committitur ventis & fluctibus: qui aliud nil potest, præterquam orare & opem præternauigantium implorare. Vnde anima in tali statu constituta bene precari potest id Iob. 7. Memen-

Memento mei Domine, quia ventus est vita mea. Vnus enim pestilens aër, vna febris potest eam demergere in infernum.

4. Quarto. Mox fætere incipit. Sic peccator mox fætorem infamiæ contrahit, præsertim vbi quatriduanus incipit esse, id est, si perseueret in peccato idque sæpius iteret. Hinc de ipso vulgò scabiosè loquuntur, eiusq; vitium carpunt, imò aliquando in eum expuunt velut in cadauer & carcinoma. Quin etiam ipse sibi fætet; quærit enim latibula, timet prodi, erubescit cùm proditur vel etiam cùm de illo vitio, quo tenetur, audit verba fieri. Tegit etiam excusationibus quasi ficuum folijs, vti Primi parentes peccatum & nuditatem suam. Semper cogitat quomodo id abscondat ab hominibus, vti Dauid adulterium suum, licet is non haberet quem timeret ex hominibus. Quæso vos: an non fætet, cùm dicitur: hæc mulier æquè facilè inebriatur atque viri? De auaro: **Er ist nicht so keck daß er jhm genug Eß.** Item **Er schund ein Lauß vmb ein Balg.** Item cùm dicitur de caupone: **Ein schreibt mit dopleter Kreiden.** De alio: **Er taufft den Wein.** De mercatore: **Er braucht falsch Gewicht/&c.**

5. Quinto. Citò vermibus scatet. Sic anima peccatoris transacto peccato statim infestatur à verme conscientiæ, qui perpetuò eam rodit, timorem punitionis & iudicij ingerit, nec quietem illi concedit, etiam in ipsis delitijs. Placet fortè pomum in arbore & arridet specie suâ, foris quidem pulchrum, intus tamen à verme erosum; quod si loqui posset, diceret: ô quam deciperis mi homo: noli vocare pulchrum, sed potiùs amarum, quia amaritudine sum repletum & à pessimo verme rodor. Sic diceret peccator, si verum dicere auderet. Iam ergò si tot quærimus & applicamus remedia ad fugandam & fugiendam mortem corporis, quæ tamen necessaria est: cur non magis id facimus contra mortem animæ, quæ merè voluntaria est? Et si deploramus mortem amici, cur non potius animæ propriæ? Vnde Augustinus loco cit. subdit: *Non sunt in te viscera pietatis, si ploras corpus, à quo recessit anima, & non ploras animam, à quâ recessit Deus. Talis enim anima post peccatum non aliter relicta est, quàm corpus à quo anima recessit.*

C. II. *Quando recedit cum fide suâ.*

SECVNDVS. Quando recedit ab aliquo homine vel communitate cum fide suâ. Vt enim recedente rege & transferente domicilium suum in locum alterum, omnis cum eo recedit familia, omnes consiliarij, peritissimi medici & totius aulæ decor: sic quando nuper recessit Deus cum fide à septentrione, recesserunt cum eo religiosi eius aulici, Doctores & concionatores eius consiliarij, Confessarij eius Medici & per consequens sacramenta. (1.) Hinc ego mihi persuadeo, plerosque de plebe Lutheranorum & Caluinianorum damnari non tam propter hæresin, quæ in vulgo plerumque materialis tantùm est, quàm propter peccata alia, quia non habent media resurgendi & peccata expiandi. Nulla enim apud eos absolutio: nulla vera pœnitentia, quia contritionem seu dolorem ac detestationem peccatorum præteritorum à pœnitentia excludunt, sufficere vitæ emendationem aiunt. Nulla apud eos cura salutis, sed vana & falsa securitas: nullum bonorum operum studium. Nulla salutis præsidia: non sacramentorum vsus: non indulgentiæ; non intercessio nec communio sanctorum, &c.

2. Deinde deseritur regis palatium & destituitur ornatu suo: sic hæreticorum templa, ornatu Ecclesiastico, imaginibus SS. reliquijs, sacrificijs, cæremonijs, septem horarum decantatione, sacrorum officiorum varietate, &c. quibus alioquin vulgus instruitur, iuuatur & excitatur ad Dei cultum, pœnitentiam, virtutem. Vnde verissimè de eorum templis dici potest, quod de vineâ illa Ps. 79. *Exterminauit eam aper de sylua & singularis ferus depastus est eam.* Et Isa. 1. *relinquetur filia Syon sicut vmbraculum in vineâ, &c.*

3. Tertio cessant iucunda exercitia hastiludia, exercitatio equorum, venationes, pompæ, &c. Sic apud hæreticos cessant exercitia spiritualia, religiosi ordines, processiones, comprecationes, indulgentiarum lucrum, ieiunia, Missæ, &c.

Imò & commoda ac lucra ciuium. Nam apud hæreticos solos nutrire se non possent pictores, sculptores, organotecti, campanarum fusores, cantores, &c.

4. Quarto perit vel saltem imminuitur politia per discessum principis. Sic apud hæreticos politia Christiana, censuræ Ecclesiasticæ, legum obseruatio; quia perit etiam verbi Dei syncera prædicatio. De quâ re dicit Dominus Amos 8. *Mittam famem in terram, non famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Et commouebuntur à mari ad mare, & ab Aquilone ad Orientem circuibunt quærentes verbum Domini & non inuenient. In die illâ deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.* In quem locum S. Hieronymus ait: *Tunc Dominus mittit famem in terram super eos, qui terrena sapiunt; & famem non panis, sitimq; non aquæ sed audiendi verbum Domini: quando propter peccata eorum doctrina deficit vera & à mari vsque ad mare, id est, à salsis & amarissimis fluctibus vsque ad amarum mare perueniunt: non occurrentes fluminibus, non dulcissimis & varijs fontibus veræ & Catholicæ doctrinæ, & ab Aquilone qui est ventus durissimus, vsque ad Orientem peruenire cupientes, ab hæresi scilicet ad veritatis lucem, quam reperire nō poterunt: quia non rectò pergunt itinere, sed deuijs circumeunt callibus viamq; regiam non tenentes fidei, quam Deus Ecclesiæ suæ reuelauit, curuis ducuntur anfractibus. Quamobrem deficient animæ virginales, quas incorruptas Apostolus nominat; deficient, inquam, virgines, quia verbũ Domini non inuenient. Deficientibus autem virginibus & adolescentes deficient, qui priùs vicerant mundum & quidquid in eo erat calcauerant. Ex quo intelligimus, quando doctrina veraq; fides non fuerit, perire pudicitiam, castitatem mori, omnes obire virtutes.*

tutes, quia non comedunt verbum Domini, &c. hæc S. Hieron. Quæ verissima esse, apparet in hæreticis nostris, vbi nulla exercitia virtutum, non opera charitatis, non libri puri & pij, non studium perfectionis, non viri religiosi, non sacræ Moniales, in castitate viuentes, non synceri verbi Dei præcones. Causam horum malorum subdit ibid. immediatè Amos dicens: *Qui iurant in delicto* (id est, Idolo) *Samariæ & dicunt: Viuit Deus tuus Dan*, &c. Dan, iudicium interpretantur. Quia ergo hæretici proprio tantùm iudicio nituntur, non Ecclesiæ & Patrum, hinc illæ inter eos turbæ, ex scriptura perperam & pro libitu cuiusq; intellectâ: Vnde fit vt de hæresi in hæresin & demum in Atheismum labantur: sicut qui semel à viâ aberrauit regiâ, de viâ in viam errat & tandem omnem viam perdit.

Huius discessûs typus aliquis cernitur in discessu Iacob à socero suo Laban; abstulit enim benedictionem, quam secũ intulerat domui eius, Gen. 30. abstulit filias & nepotes, & mediantibus vxoribus suis Idola eius: pecora item plurima. Discessit autem Iacob postquam animaduertit faciem Laban non esse erga se sicut anteà, Gen. 31. Sic quando tepidi Christiani non sunt ita ampliùs affecti erga Christum sicut anteà, quando incipiunt subsannare sacra, Sacerdotes contemnere, negligere Sacramentorum vsum, nouis delectari dogmatibus, &c. Tunc fidem ab illis tollit Christus.

D. III. *Cùm hominem incorrigibilem deserit.*

TERTIVS. Cùm hominem incorrigibilem deserit, non dando ei talia gratiæ auxilia, quibus efficaciter conuertatur, exigente hoc hominis obstinatione & peruersitate. Huc pertinet, quod Pharisæis obstinatis dicebat Christus Ioan. 8. *Ego vado & quæretis me & in peccato vestro moriemini.* Sic enim & Medicus, postquam æger medicamenta omnia repulit vel non iuxta præscriptum vixit, tandem eum deserit aut aliqua præscribit parum efficacia.

Ad modũ recedentis solis.

Optimè verò comparatur hic abitus solis recessui, quando de æquinoctio autumnali recedit à nobis vsque ad solstitium hyemale, seu de Æquatore ad tropicum capricorni causatq; hyemem, triste illud sterileque tempus. Nam inprimis sol per hyemem non exercet ampliùs terram nec occupat, sed finit dormire & otiari in suâ induratione: sic obstinati & qui à Deo elongati sunt, permittuntur sequi suas cupiditates & libidines, nec ab illis remouentur earum illecebræ & occasiones iuxta id Ps. 80. *dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.* Et Ezech. 16. *Eò quòd prouocasti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus.* Cum contra bonis dicat: *Sepiam vias tuas spinis* Os. 2.

2. Secundo. Recessus solis causa est multarum niuium, quæ si nimiæ sint, fruges enecant & suffocant. Sic cùm recessit ab homine Deus, dat vel permittit ei affluentiam rerum temporalium vel prosperos successus, quibus ille permouetur ad liberius peccandum & tandem suffocatur in spinis diuitiarum. Hoc dicere vult Dauid Psal. 72. cum ait: *prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis*; hoc est, adeps & abundantia ac prosperitas hominum causa illis fuit cur liberiùs delinquerent & omnia sibi acquirerent, quæ cordi eorum arridebant.

3. Tertio. Aufert tonitrua & fulgura, quæ salutares afferunt pluuias, etsi simul terrorem afferre solent hominibus. Recessus Dei aufert minas, terrores & tribulationes, quibus castigati alioquin peccatores redire solent ad sanam mentem. Hoc minatur Deus Ierosolymæ Ezech. 16. dicens: *Auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius.* Et Psal. 72. *In labore hominum non sunt & cum hominibus non flagellabuntur; ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate.*

4. Quarto. Aufert speciosam Iridem, signum fœderis inter Deum & homines. Sic Dei elongatio aufert sanctorum intercessionem, ne pro nobis Deum orent & pacem nobis impetrent, iuxta id Ierem. 7. *Tu noli orare pro populo hoc & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Et c. 15. *Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Nec etiam ipsosmet orantes audit, quia sc. gratiam orandi sicut decet, non præbet, vel quia ipsi in peccatis persistentes orant; teste Salomone Prouerb. 1. *Inuocabunt me & non exaudiam, manè consurgent & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam.*

5. Quinto. Aufert salutarem rorem, pluuias & calorem, quibus alioquin imprægnatur & fœcundatur terra. Sic recessus Dei aufert ab obstinatis salutares inspirationes angeli custodis, admonitiones Confessariorum, correptiones concionatorum ac Dei verbi prædicationem: quod & fecit Babyloni, Ier. 51. cùm angeli dixerunt: *Curauimus Babylonem & non est sanata; derelinquamus ergò eam, quoniam peruenit vsque ad cœlum iudicium eius.* Et Act. 13. Paulus & Barnabas ad Iudæos: *Quoniam repellitis illud* (Verbum & regnum Dei) *ecce conuertimur ad gentes: sic enim præcepit nobis Dominus.*

6. Sexto. Pro rore & pluuijs mittit glaciem, in quâ labentes sæpe corruunt & quandoque pereunt in subterlabentibus fluuijs. Mittit malos consiliarios, nec non falsos Prophetas & Doctores, qui eos suâ blandiloquentiâ, hypocrisi & dogmatibus abducunt in præcipitia. Sic Roboam stultorum iuuenum consilium secutus, magnam regni partem perdidit. Sic Absalon vtile consilium Achitophel respuens & consilium Chusai malum sequens ad exitium perductus est. Sic Magi Pharaonis signis & præstigijs suis Pharaonem in pertinaciâ obfirmârunt. Sic Achab seduxerunt Pseudoprophetæ loquentes ei placita.

7. Septimo. Aufert arboribus folia & quasi pallia sua, denudatas exponit frigori & cœli iniurijs. Sic Deus aufert peccatori omnis generis præsidia, bonos superiores, bonos socios, bona exempla, &c. Sicut minatur Dominus Isa. 5. vineæ sterili: *Et nunc ostendam*, inquit, *vobis, quid ego faciam*

vineæ meæ. *Auferam sepem eius & erit in direptionem: diruam maceriam eius & erit in conculcationem.* Inde tales de peccato in peccatum ruunt & quandoque etiam in manus carnificum deueniunt, miserabiliter excruciandi.

8. Octauo. Vento Aquiloni habenas laxat. Sic postquam Deus ab homine tali recessit, laxat habenas Diabolo, ampliorem ei faciens potestatem insidiandi & nocendi tali homini: quà ille acceptâ eum mirè exagitat, seducendo vanis opinionibus, objiciendo varias peccatorum illecebras, turbando phantasiam & inflammando affectus, &c. Ita in visione Michææ 3. Reg. vlt. egreditur spiritus mendax ad decipiendum Achab, acceptâ potestate à Deo ad hoc faciendum.

Porrò sicut solis recessus, horum quæ diximus causa est, non positiua sed negatiua, in quantum videlicet subtrahit terræ radiorũ suorum influxum & efficaciam: sic etiam Deus eiusmodi indurationis causa negatiua tantùm est; quia scilicet non dat homini obstinato potentem illam, copiosam, specialem & efficacem gratiam suam, quâ conuertatur: sed sufficientem tantùm & minùs potentem, quà conuerti quidem potest reprobus, sed non conuertetur: & hoc iustè facit, quia scilicet talem desolationem promeritus est suâ incorrigibilitate & peccandi libidine. Sicut enim recessit à Samsone, auferendo ei vires, ipsi non debitas, & permittendo eum manibus Philisthæorum, quia nimirum sæpiùs passus est sibi imponi à Dalilâ: ita iustè deserit hominem, qui amori mundi nimium adhærens, sæpiùs deceptus & ad lapsum pertractus, non resipiscit nec sibi cauet.

E. IV. *Cum in iudicio recedet à damnatis.*

QVARTVS. Omnium miserabilissimus Christi discessus est, qui fiet peracto extremo iudicio quando recedet cum gloriâ suâ à damnatis. De quo videtur loqui apud Oseam cap. 9. *Væ eis, cum recessero ab eis.* Hic enim Dei recessus omnimodam dicit desolationem & bonorum omnium subtractionem per omnem æternitatem; quando videlicet cum sanctis suis ascendet ad cœlum Deus; quando *dorsum & non faciem* vertet condemnatis *in die perditionis eorum.* O quis explicare queat horrorem istius recessus! Cogitate qualis esset miseria in genere humano, si per integros aliquot annos, nunquam luceret Sol, sed perpetuæ forent tenebræ? si nulla vnquam pluuia caderet aut ros, non ventus, non nix? si nulla cresceret herba? si fontes & fluuij siccarentur? si pecora omnia consumerentur? quæ tunc in mundo foret tristitia? qui gemitus? quæ lamenta? quanto desiderio tunc præstolaremur solem? vidit eiusmodi tristem cœli faciem aliquando Samaria, in quâ annis tribus & dimidio nec ros nec pluuia cecidit super terram. Vbi ipsemet Rex Achab exiuit ad quærendam iumentis herbam 3. Reg. 18. Vnde necesse fuit pecora interire & herbas ac fruges emori: homines fame perire. Sed nihil hoc est, si cum die illâ comparetur, in quâ Christus se subtrahet à damnatis, deserendo eos in dæmonum potestate, deturbandos in abyssum. Hic enim non tantùm ros & pluuia non cadent vnquam, sed ipsum adeò cœlum quodammodò ab eis recedet, *sicut liber inuolutus,* vt ait Ioannes Apoc. 6. & *complicabitur,* vt ait Isaias cap. 34. hoc est, nullum ampliùs motum habebit, nullum lumen dabit, nullum calorem subministrabit, nullâ vi aut efficaciâ pollebit. Modò certè cœlum instar pulchri libri expansum est: tot ibi speciosa lumina; inde anni varietates; inde omnes progignuntur flores, herbæ, gemmæ, metalla: inde aëris temperies, inde demum agnoscimus & miramur creatorem. O elegantem librum! Sed quando in illâ die redibit ad cœlum Christus & ab improbis recedet, complicabitur hic liber & simul quasi cum Iudice recedet, hoc est, non videbitur à damnatis ampliùs per omnem æternitatem. ô recessum malum! ô complicationem tristem! Ergóne, dicent reprobi, non videbimus, ô socij, ex hoc die ampliùs cœlum hoc tot luminibus coruscans? non videbimus hunc solem, qui suum nobis lumen toties infudit? non speciosam illam lunam, quę menstruis reuolutionibus suis adeò nos recreauit? Ergóne abhinc in æternum, non cadet super nos pluuia aut ros? non blanda nix? non suauis Eurus? Non videbimus deinceps flosculum vnum, herbulam vnam, arbustulum vnum? non lepusculum, non passerem, non muscam vnam? Nec reuisemus ab hoc die patriam & amicos nostros? non edemus ampliùs panem, nedum lautas epulas? non bibemus ampliùs aquam nedum præstans vinum? O iustitiæ *Sol, ne mouearis contra nos. Domine ne discedas à nobis: mane nobiscum Domine.*

Sed quid cœli facies, respectu faciei Christi, quam tunc auertet à damnatis & per omnem æternitatem non ostendet amplius? Hæc enim est illa facies plena gratiarum, in quam angeli desiderant prospicere. Cùm Paulus discederet à senioribus Ephesi, & iam nauim intraturus diceret: *Et nunc ecce ego scio, quia ampliùs non videbitis faciem meam omnes vos; magnus omnium fletus factus est & procumbentes super collum Pauli osculabantur eum, dolentes maximè in verbo quod dixerat, quoniam ampliùs faciem eius non essent visuri,* Act. 20. Cogitate iam quis futurus sit fletus damnatorum, cùm discedet ab illis Christus, cuius faciem non videbunt ampliùs, quamdiu Deus est Deus?

O recessum deplorandum! Et tamen (heu insaniam!) homines inueniuntur & quidem magno numero qui teste Iob c. 21. dicunt Deo; *Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.* Quales sunt inprimis, qui nolunt ista credere, quòd aliquando sint futura: quales etiam, qui tametsi credant, nihil tamen se emendant, sed omnes admonitiones spernunt; *quorum finis est interitus.* Sed nos cum Dauide finiamus & oremus: *Domine ne discedas à me,* Psal. 34. & Ps. 37. *ne derelinquas me Domine Deus meus, ne discesseris à me. Intende in adiutoriũ meũ Domine Deus salutis meæ.* Sed & ita viuamus, vt Deus Opt. Max. non inueniat causam à nobis discedendi.

CON-

CONCIO V.

DE MORTIS VIA PRAE-MEDITANDA.

I. *Vadis ad locum supplicij.*
II. *Ad locum desertum.*
III. *Per lacum congelatum.*
IV. *Ad perpetuos carceres.*
V. *Ad oculatissimum Dominum.*
VI. *Ad Deum Iudicem.*

THEMA.

Vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis? Ioan. 16.

A. VIdetur hisce verbis expostulare Dominus cum discipulis suis, quòd audiant ipsum ab eis recessurum & interim tamen non curent aut quærant, quò, quâ viâ iturus sit. Iturus erat dominus, (de quo loquitur ibi) ad passionem, ad Crucem, ad mortem: id quod sæpius eis insinuauit. Et quasi hoc parum esset, discipuli huius itineris causas, mysteria, conditionem non curant peruestigare. Simili modo expostulare nobiscum possent ciues & fratres nostri, quos quotidie videmus nunc cum morte confligere, nunc ad cœmiterium efferri atque adeò & ipsos vadere. (De his enim solemus dicere der gehet auch dahin / der will auch forth ꝛc.) Possent ergo isti dicere? *Ego vado, & nemo ex vobis interrogat me: quò vadis?* Quin imò nostrûm quilibet dum viuit, semper ad mortem vadit: & fortè per totum annum nunquam nosipsos interrogamus: *quò vadis?* vadimus ad locum obliuionis ignotum, obscurum, periculosum: & nunquam cogitamus quid ad iter illud nobis necessarium sit: quomodo nos paremus, quomodo armemur, &c. Vereor sane ne hac in re hostis humani generis oculos nobis claudat, quò minùs rem tam formidabilem, quam declinare nequaquam possumus, præmeditemur. Quid enim? nónne leuis iacturæ suspicio aut metus somnum nobis sæpenumerò aufert? Nónne iter longinquum instituturus, multis diebus præcogitat, quid sibi ad iter necessarium sit, idque sedulò sibi parat, velut equum, viaticum, comites, commendationes, saluum conductum, testimoniales sanitatis, &c. Quomodo igitur in hoc vno itinere, mortis, omnium longissimo adeò improuidi sumus, vt nullâ præuiâ cogitatione & præparatione id aggrediamur? Quemadmodum igitur Nabuchodonosor Sedeciam regem ducturus in Babylonicam captiuitatem, priùs excæcauit, 4. Reg. cap. 28. Sic facit nobis Dæmon, vt incautos ad perditionem ducat. Quod ne contingat nobis, maturè interrogemus nosipsos, *quò vadis?*

B. I. *Vadis ad locũ supplicij.*

PRIMO. Ad locum supplicij nobis destinatum, quia iam dudum lata est in nos mortis sententia; vnde vita nostra nil aliud est quàm via ad illam. Et si alius alio longiorem facit viam, donec ad locum supplicij veniant, omnes tamen ad supplicium abeunt, & paris conditionis sunt, nec magis gaudet is, qui ad duo milliaria abducitur ad mortem, quàm qui ad triginta passus. Ita nec æstimari debet, quod vnus hoc, alter alio anno ad mortem peruenturus sit. Ponamus enim aliquem in medio mari nauigantem, qui sciat se ad mortem damnatum & iugulandum, quamprimum nauis ad terram appulerit: licet hic nesciat tempus appulsus & sperare possit, fortè non appulsuram nauim ante medium annum: nihilo magis tamen hæc spes eum recreabit. S. Ignatius martyr de Antiochia Romam per mare mediterraneum, longissimo itinere, missus vt bestiis obijceretur, scribit ad Romanos: *De Syriâ vsque ad Romam pugno ad bestias in mari & in terrâ.* Ergò bestias & mortem suam etsi longè adhuc distantem, quasi iam præsentem semper ante oculos habebat. S. Chrysost. in Gen. cap. 3. ait: *A quo tempore Adam audiuit: terra es & in terram ibis, sententiam mortis accepit & ex illo tempore mortuus est. Vnde verificatum est: in quocunque die comederis, morte morieris. Sicut in humanis iudiciis, quando quis sententiâ latâ, vt capite mulctetur iterum in carcerem conijcitur: & licet ibi multo tempore agat, nihil melius tamen habet defunctus & mortuis, vtpote iam per sententiam mortuus.* Igitur quot dies, tot passus ad mortem conficis. Numera hebdomadam pro vno passu, & vix habebis 2000. passus, qui faciunt 40. annos. Et quam citò transit vna hebdomada? Agedum verò iam, si ita res habet, quo fine tu mundi bona amas vel quæris? Dic enim quæso; num ij, qui in carcere constituti paulò post educendos se ad mortem sciunt, curam aliquam corporis aut mundi habent? An non insanire eos diceres, si pridie mortis suæ venam incidere, vestes nouas parare, domum emere vellent? An non potius vides, quomodo seipsos negligunt, capillum non tondent aut pectunt, nihil de vestium curâ cogitant? O si & tu cogitares, paulo post te educendum cum illis & ad sepulchrum efferendum, non dubium quin & tu hæc omnia negligeres. Cui enim, ô delicatule, cui nutris carnem tuam? nónne vermibus? Cui tu diues congregas opes tuas? nónne alienis? Quomodo quis superbè corpus ornet, qui videt conuertendum in cinerem? quomodo auaritiam sectetur, qui videt omnia sibi relinquenda? quomodo luxuriam, qui videt ossa & reliquias pulcherrimorum olim hominum? quomodo inuidiam aut iram, cùm videt omnes vno in cœmiterio, vno modo, vno tegendos sabulo? quomodo gulam, cùm aspicit vermes sui conuiuas corporis?

Rem aliâ similitudine comprehendite. Si quis habere

haberet domum proximam Danubio, quâ rapidissimus est, & in dies deuoratâ terrâ, domui eius appropinquaret fluuius, ita vt iam ad decem cubitos non absit: si is domum illam exornare, depingere, augere multis adiunctis ædificijs, horreis, stabulis vellet, insuper variâ supellectile adornare; nónne insanus censeretur? quin potiùs incipiet, si sapit, eam paulatim destruere, ornatum eius omnẽ intermittere, & ex ea omnem quam potest subtrahere supellectilem & in locum tutiorem transferre. Corpus & vita nostra hæc domus est, morti semper vicinior; quid igitur eam exornare, augere diuitijs, honoribus, &c. studemus? Quin potius destruimus & ornatum ac supellectilem nostram aliò transferimus, *vbi fures non effodiunt, nec ærugo & tinea demolitur?*

C. II. *Vadis ad desertũ.*

SECVNDO. Ad desertum & locum vastæ solitudinis, vbi nil reperies ad vitam necessarium, nisi quod illuc præmiseris. Iam si scires per desertum nõ reperiri potum, nónne potius aquas tecum ferres quàm aurum? quid enim proderit aurum, si non habeas quod bibas? In deserto Lybiæ Azoard duo comites peregrinabantur, quorum alter vasculum aquæ habebat secum, alter vltra decem aureorum nummorum millia. Hic igitur ob aquæ penuriam inopem se esse aduertens, obtulit socio totam aurisummam pro aquæ vasculo. Hic cupiditate auri ductus vendidit aquam, quâ ipsemet plurimum egebat: eaque mercimonia vtrique quidem parum proficua fuit, vterque enim siti mortuus est, ob deserti vastitatem: emptor tamen seriùs; ac siquidem plusculum aquæ fuisset in vasculo, non dubium quin omninò se seruasset. Refert Leonius p. 1. Desertum est via mortis: nulla ibi diuersoria nisi quæ tibi hîc extruxeris: nulla victualia nisi habeas bona opera: cum auro igitur peribis, cum aquâ gratiæ & virtutum seruaberis. Similem fecere mercatum ciues duo Constantinopolitani, apud Cedrenum & Baron. anno Domini 553. quorum alter diues cùm ægrotaret mortemque timeret, promisit se 30. libras argenti in pauperes erogaturum: restitutus autem sanitati præter spem suam, fraude diaboli eò inductus est vt facti ipsum pœniteret: quod cum alteri fideli amico suo indicaret, is castigare eius insaniam & monere ne huic assentiat cogitationi. Sed cùm non moueretur, imò magis magisque irritaretur: *quando,* inquit alter, *salutare consilium non admittis, aliud tibi subijciam poscenti. Agedum,* inquit, *in templum vade, & non te sed me in pauperes elargitum pecuniam istam dicito: ipse statim 30. libras reddam.* Consentiens infalix ille ad templum abit, ita vt alter præceperat, locutus est, & aurum recepit. Vnde egrediens, ad ipsam templi portam concidit mortuus. Quis istius hominis stultitiam non deploret? Quid igitur faciendum? præmittenda sunt illuc victualia, quæ sunt virtutum opera; quia ibi nostrum erit diuersorium & quidem æternum.

D. III.

TERTIO. Per lacum congelatum, dubium & anceps, ob glaciei fragilitatem. Huiusmodi enim via mortis est, anceps, inquam, & periculi plena, ob subsequens iudicium. Hoc sensit moribundus Aristoteles cùm dixit: *Nescio quò vado.* Quanquam enim spes misericordiæ diuinæ erigit animum, recordatio tamen peccatorum nostrorum & Iustitiæ diuinæ timorem afferunt. Hanc incertitudinem significabat commutatio illa manuum Iacob in benedictione filiorum Ioseph: hanc diuersus ille exitus incarceratorum cum Ioseph, pistoris & pincernæ. Quis nescit latronem è crucis patibulo in cœlum ascendisse, Iudam de Apostolatus culmine in gehennam descendisse? Erit aliquando momentum, in quo timidissimè expectabis sententiam tuam: velut si miles quis reus in circo à commilitonibus iudicetur, post quod immediatè aut suspendendum se aut liberandum esse scit. Vel si vita tua committatur sorti, vt si niger calculus prodeat, in rogum viuus inijciaris si albus, libereris. Quis tibi tunc foret animus? quid cogitares, cùm immitteres manum ad sortem extrahendam? quid Deo non voueres pro tuâ liberatione? Quid sentires si cum Heluetio illo Wilhelmo Thellio cogereris pomum è capite filij sagittâ deijcere aut mori? Quid si caueam Leonis intrare & cibum illi eripere? quid si Danubium glacie concretum, dubius tamen de glaciei duritie, transire? sed nihil sunt hæc respectu mortis. Facito igitur, quod vulpes solent glaciem transituræ: prius aurem glaciei admouent, & si strepentem subtus aquam audiant, non transeunt: sin verò quieta omnia sint, securè pergunt: vt refert Pier. l. 13. hierogl. Tu admoue aurem ad conscientiam tuam, antequam transeas mortis flumen, & siquidem audias remurmurantem conscientiam, siste gradum & *dispone* priùs *animæ tuæ*; sin quieta illa sit, est quod bene speres. Qui fossam paulo latiorem transilire debet, priùs retrocedit & cursum sibi præripit vt fossam saltu trajciat. Fossa profunda & periculosa est transitus mortis; nam è temporali vitâ salies vel in ripam cœli, vel in aquam & foueam inferni. Noli igitur stulti instar, saltum illum facere absque præuio conatu & præparatione debita. Noli differre pœnitentiam vsque in articulum mortis, quando difficillimum erit transilire: sed dum sanus es, præripe tibi cursum & age pœnitentiam.

Vadis per lacum congelatũ

E. IV. *Vadis ad perpetuos carceres.*

QVARTO. Ad perpetuos carceres; *quoniam ibit homo ad domum æternitatis suæ*, ait Ecclesiastes ca. vlt. religionem intraturus diu deliberat omniaque sedulò perpendit; (licet religio quæuis annum saltem probationi concedat) quia professio semel edita per omnem vitam obseruanda est. Eccur verò non magis in proposito ad æternum claustrum ingressuri priùs deliberamus, quorsum ingredi velimus, præsertim cùm nullus ibi probationis annus, dies aut hora concedatur? Transiturus glaciem potest vnum pedem ponere in glacie & pertentare eius firmitatem, firmato pede altero in terrâ, vt si firma non sit glacies, ilicò pedem referat. Quod si con-

ſi conſimili modo facere poſſemus in itinere illo æternitatis, ſecura & ſalua res foret: ſi vnum, inquam, pedem in altero ſæculo ponere, vnum hîc retinere poſſemus, vt ſi ibi nobis non placeret locus, pedem referremus. Sed non eſt hoc poſſibile; vtrumque ſimul pedem illuc ponere debemus, nec ſi malè poſuerimus, regredi vllatenus licebit. Quam cautè & gnauiter attendunt Sagittarij vt iaculantes pro inſigni dono, bene explodant? ſciunt enim totum in exploſione poſitum. Quanto cautiùs attendendum vt vltimum ſpiritum in ſtatu gratiæ emittamus? ſed nimirum quales ſunt ad contrahendas nuptias homines, tales ferè in propoſito: vtrobique inconſiderati, idque poſteà primùm damno ſuo experiuntur. Quàm multi ex improuiſo cõtrahunt matrimonium, qui poſtmodum lamentantur & ſuam ſtoliditatem ac præcipitantiam deplorant toto connubij tempore? Hinc illæ inter coniuges querelæ: O ſi te priùs nouiſſem! in æternum non duxiſſem, &c. nihilominus tamen ſibi mutuò adhærere debent, donec per mortem ſeparentur. Sic dicent quoque in Inferno: ô ſi meliùs rem ponderaſſem! *Nos inſenſati: ergò errauimus & lumen veritatis non luxit nobis.* Sed non eſt ibi redemptio, quantumcunque lamententur. In matrimonio moleſto expectari poteſt mors, quæ finem imponet labori: ſed non ita in inferno; quia vermis eorum non morietur: & illa ipſa mors, quæ aliquando hîc miſerias omnes terminat, ibi eos depaſcet: quia vt ait S. Gregorius l. 9. moral. cap. 48. ibi *mors viuit & finis ſemper incipit.*

F. V. *Vadis ad oculatiſſimũ Dominum.*

QVINTO. Ad ſapientiſſimum Dominum, qui omnia noſtra acta, dicta & cogitata, per omnem vitæ noſtræ curſum, accuratiſſimè nouit, cui nihil occultare, nihil negare poterimus; ſiquidem is conuincet nos teſtimonio conſcientiæ noſtræ, quam facinorum noſtrorum teſtem ac proditricem nobiſcum gerimus. Exemplo rem apprehendamus. Scribit Ludouicus Richeomus iucundam de puero Peruuiano hiſtoriolam. *Europæus* [illegible] *non ita pridem Peruuianum in Braſilia* (cui genti ſcribendi facultas nondum comperta erat) *regnum incolebat, nobili oriundus genere. Is aliquando ad vicinum ſuum eiuſdem nationis itidemque nobilem ſportulam recentibus ficubus oneratam, per pediſſequum Peruuinum deportari iuſſit, additâ ſchedâ muneris indice. Puer in viam ſe dans, curioſitate quadam adducitur, eas vt non modò contempletur, ſed attingat etiam, deguſtet ac contrectet; mandatum heri nihilominus exequitur, & munus quò mittebatur defert. Nobilis dono accepto ac literis iuxta lectis, fraudem ſuboderatus, ſubridere largius paulo & fructus prægustatos puero dicere: negare ille, proteſtari, ſtomachari: nobilis teſtimonium heri allegare, qui numerum ficuum in literis ſibi perſcripſiſſet. Hic tum adoleſcens poſtquam chartam numerum indicare, & quid rerum geſtum eſſet demonſtrare animaduertit, admirari, ſtupere, hærere, adeò & lapides locutos putare, & potiùs diuinare, nec bilem velle augurari, & veritatem iſthoc ſermonis genere expiſcari, quàm ex literis iſtiuſmodi aliquid reſciuiſſe ſuſpicari; pertinaciter proinde negare, & velut plauſibili argumento rem diluiturus, contendere, chartæ nec aures eſſe nec os, atque ideò vana narrari, ſibi mendacia affingi, fumos vendi. Nobilis ergò mirificè homine ita in ſtuporem dato & propter inſignem conſtantiam admodum recreatus, eum ad herum remittit, adiectâ ſimiliter ſchedâ qua gratias pro dono agebat, & quid accidiſſet referebat. Eo itaque domum reuerſo, & hiſtoria ab hero cognita, altum ſilentium, riſus incredibilis oritur, & per tempus commoda famulo punitio reſeruatur. Octo ergò diebus pòſt eundem cum ſimili dono ac literulis ad prædictum nobilem ablegat, ſporta nonnihil firmius quàm antè obſerata, ne denuò pediſſequo furti occaſio & aditus præberetur. Verùm ille & mundum & homines ludos ſe nuper feciſſe autumans, velut ex condicto in corbem inuolat, ficus egerit, chartam cui ſenſum ineſſe fortè ſuſpicabatur ſubtus inuentam, lapidi ſupponit, ipſe inſidens animosè epulatur, & haud aliquanto largiùs quàm proximè helluatur. Schedam in locum reponit & iter proſequitur. Ergò cùm humaniter à nobili exceptus fuiſſet, mox ab eodem obiurgatur, & quo manifeſtè ſe teneri intelligeret, quantum comederit, quomodo mandatũ heri contempſerit audit. Hic ille ſudare, admirari, & iam velut ſubtiliorem ſagacioremque nobilem factum intueri, varia in animo voluere, quomodo charta retruſa & abſcondita, ignara etiam, quæ nec viderit, nec ſenſerit, adeò manifeſtè ediſſerat; negare ergo, peierare, & eundem quem nuper euentum ſpirare. Nobilis itaque homine dimiſſo & alia ſcheda tradita accuratè rẽ vniuerſam complectente, acquieſcit. Herus certior factus iuuenem flagris cædi iubet, clamitare ille & ne factum fateretur, chartam mutam eſſe vociferari, latuiſſe etiam eam quid geri potuerit, & mirum eſſe quomodo ab ea accuſatus delatuſque ſit.* Quid ad profectum noſtrum hæc hiſtoria? Multum per omnem modum. Vadimus nos ad eum, qui omnia noſtra acta nouit accuratiſſimè, miſſi à Deo cum certo talentorum numero. Iam ſi horum aliqua malè impendamus adeoque deuoremus & Domino noſtro ſuffuremur, rationem Deo reddemus. Prodet autem nos epiſtola conſcientiæ noſtræ quam nobiſcum gerimus; nec vlla ratione ſupprimere, cæcam aut elinguem reddere poſſumus. Vnde ait Seneca l. de moribus: *Nullum conſcium ſcelerum tuorum magis timueris quàm teipſum. Alienum enim fugere potes: te nunquam.* Quis igitur tunc erit tibi animus, quando coram Deo tuo prodet te conſcientia tua, qui fortè ad proditorem hũc nunquam attendiſti? Quam ſtupebis? quam ſudabis? quàm pudefies? quàm & vapulabis? Hic eſt ille aduerſarius tuus (ex ſententia S. Athanaſij q. 62.) cui nos conſentire iubet Dominus, dum ſumus cum illo in via, Matth. 5. ne Iudici nos tradat.

G. VI.

SEXTO. Denique ad eum qui miſit nos, vadimus, Deum

Vadis ad Deum Iudicem.

Deum scilicet Iudicem, qui misit nos in vineam vt operaremur & fructum afferremus. Mercedem ergò accepturi ad eum pergimus, sed qualem accepturi simus, nescimus. Iacob obuians fratri Esau valdè sibi timuit ac præmissis muneribus placare eum studuit, nesciens vtrum iratum an placatum inuenturus esset, Gen. 32. Si ergò hominem, si fratrem timere potest homo, non timebit Deum, cuius gratiâ an odio dignus sit, nescit? In historia Barlaam & Iosaphat refert Damascenus parabolam de rege qui cum aliquando de curru exsiliens pauperes amplexatus & osculatus esset, & ob id à fratre culpatus; misit ad domum fratris tubicinem, qui pro more regni illius, buccinæ sonitu mortis iudicium ei insinuaret. Quâre consternatus frater & pullâ indutus tanquam reus mortis coram rege apparuit cum vxore & filijs, flens ad fores palatij. Cui introducto dixit rex: *O stulte & insipiens, si tu timuisti præconem germani fratris tui, aduersus quem te nihil deliquisse cognoscis: quomodo me reprehendere ausus es, quòd præcones Dei mei, in quem grauiter me peccasse scio, & cui me occursurum aliquando noui, salutarim?* Vnde S. Hieron. in epistola: *Si tantâ curâ pertimescitur iudicium pulueris, quâ intentione cogitandum est, quâ formidine præuidendum tantæ iud.cium maiestatis?* Sed ô quam verè dixit sapiens: Stultorum infinitus est numerus! Eccles. 2. Quàm multi enim reperiuntur, qui non modò non considerant se vadere ad Iudicem seuerissimum, sed ita se adornant & poliunt, ac si ad nuptias & conuiuia pergerent! qui si cor haberent & vel semel, quò vadant, intuerentur, toti contremiscerent. Cùm ad furcam aliquis educitur reus, si is (fortè inebriatus) obliuisceretur sui itineris & periculi atque adeò quò vadat nesciret: posset sibi imaginari, se maximo cum honore veluti principem duci ad amœnissimum locum, dum tantum circa se comitatum videt. Posset enim cogitare se principem esse, eo quòd solus ipse in curru vehatur: reliquos omnes verò seruos suos, eò quòd pedestres sequantur: posset cogitare Prætorem esse Magistrum aulæ suæ; lictores & prætoris satellites esse corporis sui custodes ac satellites: Sacerdotem Confessarium, suum Capellanum aulicum: reliquos se comitantes esse seruos suos: tympanum & tibiam vel campanam sanguinariam esse suam Musicam, &c. quæ si cogitaret & iactaret miser iste, nonne diceremus: Ah miser quò vadis? nonne vides te ad furcam duci, & hos omnes interitum tantùm tuum partim procurare, partim spectare velle, & paulò pòst, te ad coruorum pabulum in furcâ relicto, ad ædes suas redituros? Et quidnam interest, quæso, inter istum & illos Mundi sectatores, qui *tenent tympanum & cytharam*, inquit Iob cap. 21. *& gaudent ad sonitum organi: Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt?* Opes eorum, honores, serui & amici, quibus ipsi stipati se præ alijs attollunt & plusquam homines esse putant, quid sunt aliud nisi satellites & lictores, qui partim eos ad infernum comitantur, partim carnifici infernali plectendos tradunt?

Nos ergò Auditores, cùm intelligamus nos ad eum ire, qui misit nos, diligentissimè attendamus vti Iudicem nostrum præmissis bonorum operum, misericordiæ inprimis, muneribus placare nobisque propitium reddere studeamus, & demum in hoc itinere ita nos comparemus & res nostras componamus, quò eum, ad quem vadimus, non seuerum Iudicem, sed clementissimum patrem experiamur.

CONCIO VI.

QVA RATIONE DIABOLVS DOCEAT OMNEM FALSITATEM.

I. *Docet mentiri.* 1. Mendacium officiosum. 2. Mendacium iocosum. 3. Mendacium pernitiosum.
II. *Docet aliorum dicta vel facta mutare.* 1. Addere vel subtrahere. 2. Diuidere. 3. Multiplicare.
III. *Docet excusare vel defendere peccata.*
IV. *Docet fingere.*
V. *Docet refutare.*
VI. *Docet peierare.*
VII. *Docet simulare.*
VIII. *Docet calumniari.*

THEMA.

Cùm venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ioan. 16.

A.

VIR doctus ordinis Prædicatorum, Robertus Holcot. in librum Sapientiæ lect. 11. scribit Guilielmum Normandiæ Ducem occupatâ per vim Anglosaxonia deliberasse qua ratione linguâ Anglicam è terra illa eliminaret & in suam Gallicam commutaret; mandasse igitur primò vt nemo in aula sua fungeretur, deinde vt pueri ad scholas mittendi non nisi Gallico instruerentur idiomate & per hoc addiscerent Latinum. Videre mihi videor hic, Auditores, principem tenebrarum, Diabolum, qui non iure quidem sed vi & dolo occupat magna saltem ex parte mundum istum, qui post exortum Euangelium Anglia seu Angelica terra esse & Angelicam veritatis linguam loqui deberet. At verò improbus ille princeps, quia Spiritus mendacij & pater eius est, conatur omnibus modis eliminare linguam veritatis, quæ est Angelorum: & introducere linguam falsitatis ac mendacij, quæ est Dæmonum. Idcircò inprimis laborat vt qui extra Ecclesiam constituti, in aula quasi ipsius seruiunt, vti infideles, Iudæi & Hæretici mendaci

daci linguâ vtantur, nullo prorsus rubore aut timore: deinde vt etiam fideles à teneris instruantur in hac lingua & mendacijs assuescant; quò tandem noxia ista & Gallica lue fœdior lingua totum perrepat mundum: Et quia non vna mendaciorum species est, sed complures, idcircò plures etiam mentiendi artes docet, mille artifex. Quantum enim ex vnâ parte contendit Spiritus sanctus docere veritatem, tantum iste ex alterâ contendit docere falsitatem. Ergò vt impostorem istum eiusque artes noscamus ac fugiamus, audiemus nunc quas mendaciorum artes doceat.

B. I. *Docet mentiri.*

Docet PRIMO, Tinctoriam artem, quæ nouit tingere pannos, è candidis facere nigros. Quâ ratione, inquis? Quia docet mendacium pro veritate obtrudere, asserere quod non est, negare quod est: album facere nigrum & nigrum album: in animo candidum credere, sed voce nigrum asserere. Hinc veteres picturi mendacium, picam pinxere, à fronte albam, à tergo nigram. Pier. lib. 24. hierogl. Atque hoc est fundamentum & mater cæterarum falsitatum, Mendacium videlicet, quod pro candido offert nigrum, pro luce tenebras, pro vero falsum, & quidem triplici fine; ad vtilitatem alicuius, præsertim loquentis, ad iocum & ludum faciendum, ad perniciem alterius. Primum officiosum & malum: secundum iocosum & deterius priore: tertium perniciosum & pessimum, ac si perniciem magnam inferat, lethale est. Ad primum edoctus fuit Giezi, seruus Elisæi (quamuis etiam perniciose, in præiudicium Heri sui mentitus sit) cùm per mendacium extorsit argentum & vestes à Naaman Syro; & cum post hoc interrogatus à Domino suo: *Vnde venis Giezi?* respondit: *non iuit seruus tuus quoquam,* 4. Reg. 5. In promptu habuit mendacium, tum ad emungendum à Syro argentum, tum ad eludendum Herum. Nimirum sicut Erinaceus cùm poma & pyra asportare in cubile suum vult, & caput & pedes habet; at cum à canibus vel homine deprehenditur, in globum se conuoluit, quasi nec pedes nec os habeat. Ita non defuerunt Giezi os ad fingendum, pedes ad currendum, manus ad accipiendum, quod non debebatur. At cùm ab hero de hoc interrogatur, nec pedes nec manus habere videtur: *non iuit seruus tuus quoquam.* Verùm quàm fœdè mentitus fuit, tam fœda eum lues mox corripuit, lepra inquam Naamanis, quam in se deriuauit: quo modo is qui vestem emit aut furatur ab eo, qui peste infectus est, pestem quoque secum domum refert. Ita enim qui in rem & commodum suum mentitur, vnà cum eo commodo fœdam mendacij lepram affert animæ suæ.

Menda- cium officiosum

Ad idem edoctæ erant obstetrices Hebræorum Ægyptiæ, etsi non ad proprium, sed Hebræorum commodum, Exodi 1. Iussæ enim Hebræorum proles masculas interficere, reseruârunt, mentientes Pharaoni Hebræas nosse artem obstetricandi sibimet & parere antequam ipsæ veniant. Tametsi enim in hoc laudandæ erant istæ obstetrices, quòd ex commiseratione & Dei timore seruârunt paruulos, ideoque à Deo remuneratæ sunt numerosâ prole & longæuâ ac diuite progenie: in eo tamen quòd mentitæ sunt, vituperandæ erant; quia peccarunt, cùm omne mendacium ex natura sua intrinsecè sit malum, vt repugnans veracitati & in se turpe. Illis ergò mulieribus imperium Pharaonis *liberrimè recusandum & moriendum erat potiùs pro innocentissimâ veritate;* inquit S. Augustinus lib. contra mendacium cap. 17. Id quod fecit Anthimus Martyr & Episcopus Nicomediensis apud Metaphrasten. Cùm enim à Maximiani Imp. militibus ad necem quæreretur, eos hospitio simul & conuiuio excepit Anthimus, licet illis ignotus. Remotis mensis quærunt milites vbi locorum indagandus esset Anthimus: Quibus ille intrepidus: *Ego sum,* inquit, *Anthimus: quò vultis, ducite: libens sequor.* Obstupefacti illi ob acceptam liberalitatem dixerunt se cõficturos Tyranno, non esse inuentum Anthimum. At ille: *Hoc ô viri, nefas est, nec cuiusquam vita mentiendo propugnari potest.* Ita suos conuiuas secutus ad martyrij palmam perrexit, eamque inuictus obtinuit.

Nihilo magis licitum est mendacium iocosum; quia & ipsum turpe in omnium ore, magis tamen in ore clerici aut religiosi; quod quidam vir sæcularis ingeniose notauit in religioso itineris comite. Cum enim hic repente sæcularem compellans diceret: *En illic volantem asinum.* Suspexit alter præproperis & nimium credulis oculis. Quem irridens ille: *ô te simplicem,* inquit, *qui credas asinum volare posse!* Cui alter: *Ignosce mihi qui tuis verbis deceptus sum, nec mireris velim quòd suspexerim: facilius enim credebam asinum volare posse, quàm mentiri religiosum:* Cape tibi hoc.

Menda- cium iocosum.

Pessimum est illud quod in aliorum perniciem tendit, quale fuit id Excubitorum ad sepulchrum Domini, qui accepta à Principibus pecunia sparserunt Christum à Discipulis furto ablatum, quemadmodum à Pharisæis mendacij huius Architectis erant edocti, Matth. 28. Huiusmodi deaurata mendacia (vt quidam vocat) crebra sunt in ore Causidicorum & procuratorum qui causæ iniquæ patrocinium suscipiunt.

Menda- ciũ perniciosum.

C. II. *Docet mutare aliorum dicta vel facta.* Addere & subtrahere.

SECVNDO. Artem Arithmeticam eiusque species, additionem, subtractionem, diuisionem, multiplicationem, quia docet mutare aliorum dicta, ijs addere vel demere, bifida lingua loqui, & per hyperbolen rem augere, ex musca elephantem cudere. In primis duabus speciebus edoctam fuisse Euam cum serpente sermocinantem putat S. Ambrosius lib. de paradiso cap. 12. siquidem Dei præceptum non fideliter recenset. Addit, cum ait: *Et ne tangeremus illud;* hoc enim in Dei mandato non exprimitur. Subtrahit, cum ait: *ne fortè moriamur;* cùm tamen Deus expresse dixerit eos morituros, si

comederint. Vnde Ambrosius: *Discamus*, inquit, *hinc nihil vel cautionis gratiâ iungere nos debere mandato. Siquid enim vel addas vel detrahas, præuaricatio quædam videtur esse mandati.* Verùm nos lapsu matris nostræ non tam emendamur quàm peruertimur. Hinc enim tam procliues ad mentiendum sumus vt à teneris assuescamus fallere, nullo licet magistro, & dicatur Ps. 115. *Omnis homo mendax.*

Diuidere.

Docet quoque diuidere, hoc est, bifidâ linguâ loqui: præsentem laudare, absentem vituperare. Hæ enim duæ linguæ, quasi filiæ & quidem gemellæ sunt Mendacij, cùm alterutram saltem oporteat esse mendacem, quando quis ex eodem ore calidum spirat & frigidum. Refert Diodorus Siculus lib. 3. in Australi quadam Insula reperiri homines, qui diuisam habeant linguam tamque volubilem vt non humanas tantùm sed auium etiam quoscunque imitari cantus queant. Quidquid de hoc sit, fides penes Autorem sit. Nos veriùs asserimus artificium hoc & bifidam linguam esse hominis, de quo loquimur, bilinguis, qui inter columbas gemit; inter coruos crocitat: præsentes suaui, absentes inamœno carmine deprædicat. Et licet hoc artificio venari emolumentum aliquod moliatur, plerumque tamen id non assequitur & confusionem potius reportat, quia teste Ecclesiastico c.3. *Cor ingrediens duas vias non habebit successus*; sicut plerumque fit, vt qui duos lepores sectatur, neutrum comprehendat.

Multiplicare.

Docet & multiplicare, augendo semper hyperbolen, aut per superlatiuos amplificando, v. g. ait quis vidisse se complures lupos in syluâ quadam: excipit hoc alius & narrat aliis visos esse decem lupos: post hunc alius ait visos esse viginti: tandem crescit fama ad triginta & quinquaginta. At vbi tandem accuratè res perquiritur, vix vnus aut alter lupus, vel quid simile lupo visum esse comperitur. Ita peccarunt exploratores illi in Chanaan missi, qui cùm vidissent ibi tres gigantes, filios Enac, nimirum Achiman, Sisai & Tholmai, Giganteam illam staturam extenderunt ad omnes Chananæos: *Populus*, inquiunt, *quem aspeximus proceræ staturæ est* cum tamen Chananæi ordinariè non essent proceriores quam Hebræi. Addunt amplificationes alias iusto maiores: *Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere Giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur*, Num. 13. Rursum: *Vrbes* (eorum) *magnæ & ad cœlum vsque munitæ*, Deut. 1. Quibus amplificationibus redegerunt populum in angustiam ac penè redegerunt ad desperationem. Proinde abstinendum etiam huiusmodi hyperbolis, quia si non semper mendacia, mendaciis tamen propinquæ sunt, & multoties perniciosæ.

D. III. Docet excusare vel defendere peccata.

TERTIO. Artem fulloniam, quæ omnis generis maculas eluit è pannis. Docet enim suos discipulos Diabolus quæuis eorum delicta dexterrimè excusare vel defendere adeoque se purgare quidquid tandem commiserint. Docuit hanc ni fallor primos nostros parentes, qui aspersam sibi peccati maculam mox abstergere conati, culpam à se amoliti, aliis impegerunt. Adam in mulierem, mulier in serpentem reiecit culpam. Ille: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi*, &c. quasi dicat. Si non dedisses hanc mihi deceptricem, non essem transgressus legem. Hæc verò: *Serpens decepit me*; quasi dicat, quare tu hoc animal intromisisti in paradisum? Absque hoc esset, non peccassem. Itaque in Deum penè omnem culpam exonerant. Et *hinc est*, inquit Sanctus Gregorius 4. moral. cap. 23. *quòd huius erroris ramus in humano genere ex illa nũc vsque radice protrahitur, vt quod malè agitur, adhuc etiam defendatur.* Quemadmodum enim felis, mũditiei amantissimum animal, pelliculam suam linguâ vndique extergit, modò pedes anteriores, modò corpus reliquum delingit, fimetum denique suum quam potest diligentissimè operit & oculis ac naribus hominum subducit: ita ferè student homines seipsos ab omni labe purgare, næuis etiam suis nitorem allinere, sordes abstergere, callidis defensiunculis errores operire. Hæc sunt folia illa ficus, quibus suam nuditatem operire conati sunt primi parentes, sicut explicat D. Ambrosius l. de parad. c. 13. *Iacit supra se folia*, inquit, *qui culpam velare desiderans, aut Diabolum delicti memorat auctorem, aut carnis prætendit illecebras, aut alium quempiam persuasorem prodit erroris.* Quam ob causam forsitan Dominus arefecit ficum illam, quæ folia tantùm habuit, quasi vltionem sumere volens de foliis illis ficus, quibus se operuerunt protoplasti.

E. IV. Docet fingere.

QVARTO. Figulinam, quæ rotæ beneficio ex luti massa celerrimè nouit effingere qualecunque vas volueris. Hæc enim quid est, nisi celeritas fingendi omnis generis mendacia ad se defendendum, purgandum, eximendum à patrato scelere? Ea verò communiter vnius voculæ, *Non putabam*, vtitur beneficio, & quascunque obiectiones refellit. verb. grat. deprehenditur in horto filius deuorasse vuas è vite decerptas. Et cur hoc, inquit parens? putabam esse pruna syluestria, inquit filius. Dormit seruus manè vsque ad nonam: obiurgatus ob id ab hero: putabam esse primum sextam, inquit. Fur in aurifabri officina deprehensus & interrogatus, quomodo alienas ædes effringere ausus esset? Putabam, inquit, me non deprehendendum. Apposuerat hospes duobus placentas; alter maturè accumbens omnes deuorauit. Tum qui seriùs accubuit; quænam hæc, inquit, voracitas? cur mihi reliquum nihil fecisti? Putabam, ait alter, te laborare dentibus. Talia sexcenta promptum est fingere ijs, quibus mentiri est consuetum, vel leue ac nullum peccatum reputatur. Bene Seneca lib. 2. de ira ca. 31. ait: *Turpissimam aiebat Fabius Imperatori excusationem esse: non putaui. Ego turpissimam homini puto.* Huiusmodi menda-

mendacij figulus erat Amalecites ille, qui nuntians Dauidi mortem Saulis, finxit se rogatum ab eo necem ei intulisse; pro honorario igitur occisus est, 2. Reg. 1.

F. V. *Docet rē fucare.*

QVINTO. Pictoriam, quæ vmbratica lineamenta viuis coloribus illustrare nouit, & sæpe rem tam ad viuum efformat vt iures non imaginem, sed rem ipsam esse, quæ depingitur. Ad perdicem à Protogene in Rhodo depictam aduolarunt viuæ perdices. Draco depictus in Triumuiratu cessare fecit aues à cantu, quæ interrumpebant somnum Lepido. Corui in Theatro Claudij decepti à fenestris pictis, per eas dum auolare vellent, impegerunt. Equo ab Apelle picto & in publicum producto adhinnierunt equæ. Idem tam ad viuum aliquos depinxit vt Diuinatores ex imaginum figura & lineamentis diuinarent eis vitam & mortem. Refert Plinius lib. 35. cap. 10. Stob. lib. 14. Denique pictores communiter rem pulchriorem effingunt quàm re ipsa sit. Hanc artem docet Dæmon, rem scilicet quæ narratur ita illustrare, fucare & adornare vt iures ita se rem habere. Didicit hanc artem Cain satis tempestiuè, qui vt fratrem neci daret, euocauit ad deambulationem quasi amice cum fratre locuturus. *Egrediamur foras*, inquit; foras igitur d[illegible] occidit. Qui cum deinde à Deo inte[illegible] aretur de fratre: *Vbi est Abel frater tuus? Tum Cain Anxius*, inquit Iosephus lib. 1. Antiquit. cap. 2. *nec habens quod responderet à Deo, primùm se quoque demirari ait, qui factum sit quòd frater nusquam compareat. Instante verò Deo & accuratiùs inquirente; iam commotior negauit se pædagogum fratris aut rerum eius obseruatorem esse.* Vide fucum, vide colores. Non minus erudito fuco palliauit mendacium suum Rahab, quæ absconsis domi suæ exploratoribus Hebræorum, regiis satellitibus eos quærentibus respondit: *Fateor venerunt ad me sed nesciebam vnde essent, cumque porta clauderetur in tenebris & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequimini citò*, (ecce fucum) *& comprehendetis eos.* Iof. 2. Huc pertinet Ioab qui dum Amasam osculatur & salutat amicum: *Salue mi frater*; interim pugionem lateri eius infixit, 2. Reg. 20. Iudas osculo tradens Christum. Simeon & Leui qui cùm locuti essent pacifica Hemor & Sichem filio eius, promisissentque amicitiam & connubia, si circumciderentur; tertio die ad eos ingressi ingentem ediderunt stragem, Genes. 34. Gabaonitæ, qui insigni astu persuaserunt Iosue, se nil cum Chananæis habere commune, longe ab eis dissitos esse, Iof. 9. itaque deceperunt Ducem alioquin prudentissimum.

E. IV. *Docet fingere.*

G. VI. *Docet peierare.*

SEXTO. Vietoriam, quæ vascula dissoluta & perflua circulis adactis constringere & firmare nouit, vt solida persistant & contineant liquores. Hanc artem exercet mendax cum periurium addit mendacio, quo id velut vas fragile & suapte vanitate breui dissoluendum, solidat & confirmat, quò fidem apud alios inueniat; (das bindt.) Circulum voco periurium quia in illo Deus, qui circulus est incomprehensibilis (cuius centrum est vbique, circumferentia nusquam, ex Empedoclis sententia) in testimonium adducitur: ligneum verò, quia falsò & impiè adducitur. Vi adigitur hic circulus mendacio, quia audaci & præfracto animo: timida vox periurium prodit. Cæterum vti circuli illi sæpe dissiliunt, si aridi aut alteri defectui sint obnoxij: ita periurium sæpenumero resilit in periurum, maximo eius damno. Refert Polydorus Virgilius lib. 8. hist. Angl. Comitem quendam Godvvinum in mensa dixisse; *Si mentiar, hic ipse bolus me strangulet.* Dixit & factum est: panis bolo suffocatus est. Audiamus aliud exemplum à Germano quodam Iurisconsulto scriptum lib. 1. de lamiis, (apud Mart. Delr. lib. 3. disquisit. p. 1. q. 7. s. 1.) his verbis: *In Saxonia Virgo opulenta formoso iuueni, at tenuioris fortunæ, matrimonium promisit. Hic quid futurum præuidens illam prædiuitem, & sexus ratione mutabilem; fidem vix seruaturam esse puellæ respondit. Illa contra diris se execrari his verbis cœpit; si alteri, quam tibi nupsero, tunc me Diabolus in nuptiis illis abripiat. Quid fit: post interuallum aliquod mutat animum nubit alteri, priore sponso spreto: qui eam semel atque iterum promissi, diræque imprecationis admonuit. Sed illa posthabitis his omnibus, nuptias cum altero sponso, relicto priore, celebrat. Ipso die nuptiali, cognatis, amicis, & conuiuis hilaribus sponsa, vigilante conscientia, redditur tristior solito. Tandem Diaboli duo, sub specie duorum equitum, in ædes nuptiales adueniunt, excipiuntur; adducuntur mensæ; bisque remotis, choreæ, vnique ex his sponsa, honoris causa, tanquam peregrino adiungitur; cum qua bis saltauit, & tandem eam è conspectu parentum & amicorum, summo cum gemitu & lamentatione, per ostium, in altum sustulit. Altero die parentes & amici mœsti, sponsam quærunt, vt delapsam forte sepelirent: sed ecce ijdem socij occurrunt, vestes & aurum referentes, additis his verbis; Non in has res, sed in sponsam à Deo nobis fuit potestas concessa.* Sic illa corpore & anima Diabolo tradita, quæ promissionem nuptiarum violauit, & imprecationem additam contempsit.

H. VII. *Docet simulare.*

SEPTIMO. Histrionicam; cuius est verborum lenocinio & totius corporis varia agitatione populum lactare, suspendere, delectare, ad risum & applausum commouere: nihil interim seriò agere. Hanc artem docet Magister & pater mendaciorum, dum incitat discipulos suos, vt voce quidem ad placitum aliorum & applausum loquantur eosque lactent & delectent: ficto tamen animo & auerso corde. Fallacibus enim blanditiis odia velant & oris suauitatem inducunt vt quàm suauissime fallant. Vnde sapiens Prouerb. 11. *Simulator ore decipit amicum suum.* Sic Laban abeuntem Iacobum generum suum quem sinistro vultu iam cœperat aspicere, (Gen. 31.) velut fugitiuum insecutus, vbi comprehendit: *Cur*, inquit,

ignorante me fugere voluisti , nec indicare mihi vt prosequerer te cum gaudio & canticis & tympanis & citharis? Itáne ô Laban, quem ægrè domi sustinebas? Vti canem è culinâ vel templo, credo, deducere volebas. Mel in ore ostentas, sed non procul inde aculeum geris , quem infigere parabas. Sic Absalon vt populum ad nouarum rerum studium incitaret & in legitimum suum Dominum concitare, *manè consurgens stabat iuxta introitum portæ & omnem virum, qui habebat negotium vt veniret ad regis iudicium, vocabat ad se & dicebat: Videntur mihi sermones tui boni & iusti, sed non est qui te audiat constitutus à rege, &c. Sed & cùm accederet ad eum homo vt salutaret illum , extendebat manum suam & apprehendens osculabatur eum ,* 2. Reg. 15. Verùm quid hoc suo histrionico lenocinio lucratus tandem sit , scimus. Nihilo melior fuit Herodes Ascalonita, qui dicebat Magis: *Ite & renuntiate mihi vt & ego veniens adorem eum* (Christum;) mactare enim parabat non adorare: vti posteà patuit. Idem ipse Aristobulum , coniugis suæ Mariamnes fratrem pontificem declaratum conuiuio peracto in opportunum locum magnâ comitate pertraxit, *ostenditque se paratum in eius gratiam iuueniliter colludere; cumque loci eius natura esset æstuosior, citò defessi relicto lusu, magnis piscinis quæ ibi circa aulam erant, imminentes frigus captabant meridiano tempore. ac primum spectabant natantes quosdam è socijs & famulis: deinde postquam prouocante Herode adolescens quoque eis se miscuit, amici quibus hoc datum erat negotium, deprimentes eum natantē, & quasi per lusum ac petulantiam mergentes nō priùs destiterunt quàm omnino aqua præfocatus sit.* Ita Iosephus l. 15. Antiq. c. 3.

I. VIII. *Docet calumniari*

OCTAVO. Imposturam Magicam , quæ nouit suis præstigijs hominibus imponere & illudere. Fuit in Aulâ Reginæ Anglicanæ Magus qui alteri itidem Mago hanc stropham texuit. Iussit eum prospicere per fenestram ; quo facto , eius capiti ceruina affinxit cornua, vt non posset caput retrahere, sed ita fenestræ affixus, ludus & fabula populi aspectantis fieret. Refert Maiolus tom. 2. Canic. coll. 3. Pleni sunt his technis Magi. Hos verò imitantur qui calumniam alteri struunt. Est enim *calumnia falsa & malitiosa criminis impositio*, vt ait D. Thomas. 2. 2. q. 68. art. 3. Itaque calumniator talia quædam cornua homini imponit minimè illi debita dum affingit crimina , quibus deludatur & famæ vel alterius boni damnum incurrat. Profecerunt in hac arte insigniter improbi illi senes, qui calumniam excogitarunt in castissimam Susannam, quasi cum iuuene consuêsset, Dan. 13. Siba Seruus Miphiboseth , qui occurrens Dauidi filium Absalonem fugienti , iniquissimè detulit Dominum suum , quasi is tunc speraret restituendum sibi regnum patris sui, Dauidi adimendum, 2. Reg. 16. Famula Saræ, quæ calumniabatur eam attulisse necem septem maritis, Tob. 3. Iudæi dicentes Christum habere secum Dæmonium, Ioan. 8. Meretricula illa, quæ à maleuolis immissa S. Gregorio Thaumaturgo calumniam struxit, suo se quæstu post patratam libidinem ab eo fraudatam garriens. Cui Gregorius numerari quidem pecuniam iussit quasi reus fuisset, ne vtilem sermonem interturbaret. Verùm mox à Dæmone obsessa, spumare, capillos sibi euellere, corruere , os fœdè contorquere , oculos inuertere cœpit eoque gestu calumniam fateri. Tandem precibus Gregorij à Dæmone liberata est. Sur. tom. 6. die 17. Septemb. Denique impurus ille qui Mariam, cui nomē Dolorosa, in Belgio de libidine frustra tentatam, furti falsò accusauit adeoque in Carnificis manus impegit , vltimo affectam supplicio. Itaque à Dæmone occupatus & toto septennio vexatus, tandem ad sepulchrum illius Mariæ libertatem consecutus est. Io. Molanus in natal. SS. Belgij 18. Iunij.

Vidimus quas artes doceat spiritus mendacij. Superest vt scholam pessimi huius Magistri fugiamus Auditores: nisi quis velit ex hac schola descendere potiùs quam ascendere. E schola spiritus veritatis ascenditur ad cœlum: è schola spiritus mendacij descenditur ad infernum.

CONCIO VII.

TRES FVNICVLI SALVTIS DE QVIBVS ARGVIT SPIRITVS SANCTVS malos Christianos.

I. *Amor seu beneficia.* 1. incarnationis. 2. doctrinæ. 3. exemplorum. 4. redemptionis. 5. adoptionis. 6. perpetui meritorum thesauri. 7. Eucharistiæ: hinc arguit nos Spiritus S. de peccato.

II. *Pudor ob exempla Sanctorum, hinc arguit nos Spiritus S. de iustitia.*

III. *Timor iudicij & gehennæ: hinc arguit Spiritus sanctus de iudicio.*

THEMA.

Cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de Iustitia & de Iudicio. Ioan. 16.

A.

QVando Lamech genuit Noë, dixit: *Iste consolabitur nos*, & idcircò vocauit eum *Noë*, id est, *consolatio*. Sed quomodo putamus consolatorem fuisse Noën? Forsitan ille perditum illud sæculum consolabatur vt essent hilares, ederent, biberent, vxores ducerent? forsitan quia vinum plantauit , vt homines se eo inebriarent? Non sanè, non fuit talis Consolator Noë: Præco pœnitentiæ fuit & comminabatur hominibus perditis imminens diluuium quod post 120. annos futurum

futurum prædixerat illi Dominus, vt pœnitentiam prædicaret. Imò tota illa Arcæ fabricatio, in quâ 100. annis laborauit Noë, nihil aliud fuit quàm pœnitentiæ prædicatio & reproborum increpatio; siquidem ad euitandum diluuij interitum destinabatur. Spiritus sanctus in hodierno Euangelio vocatur & ipse *Paraclitus*, id est, *Consolator*. Sed qualis sit consolator, mox subiungit Dominus: *Cùm venerit ille, arguet mundum de peccato & de iustitia & de iudicio.* Ecce qualis Consolator. Nimirum ad instar Noë prædicat nobis pœnitentiam per sacras literas, per libros pios, per Concionatores, per exempla bona, per internas inspirationes, & sedulò hortatur vt fabricemus nobis nauem pœnitentiæ (quam ipse in plurimorum cordibus ædificat) quò iudicij extremi diluuium euadamus. Non est igitur Consolator noster ille, qui loquitur nobis placentia, qui tegit & præterit nostra scelera; sed qui ea increpat, qui nos arguit, qui ad pœnitentiam & virtutem compellit: hic Consolator, hic Noë & paraclitus est. Igitur si in diluuio illo perire nolumus, non claudamus aures huic præconi, patiamur & exosculemur illius increpationem, eiusque hortatu nobis prouideamus.

B. Ecclesiastes c. 4. ait: *Funiculus triplex difficilè rumpitur.* Cui doctrinæ conformare voluit se Deus, quando tres adhibuit funes vt traheret ad se hominem eosque robustissimos: Amorem, pudorem & timorem; quæ tria indicâsse Dominum in hodierno Euangelio, sentit Stephanus, in id Malach. 1. *Si ego Dominus, vbi est timor?* Amorem, alliciendo nos beneficijs & promissis: Pudorem, excitando nos exemplis sanctorum: Timorem, compellendo nos minis & terroribus. Et hæc tria indicantur Luc. 14. vbi ad cœnam primò inuitantur hospites, quia parata sunt omnia. Secundò mittitur alius seruus, qui introducat eos. Tertiò mittitur alius qui compellat intrare. Primus amorem, secundus pudorem, tertius timorem significat. Vt meritò arguere nos possit Spiritus sanctus, si tria hæc vincula ruperimus.

I. *Amor seu beneficia.* PRIMO. Adhibuit Christus amorem, inuitando nos ad se beneficijs in Primo suo aduentu. Vt enim taceamus beneficia creationis & conseruationis, quibus nos è nihilo ad sui imaginem, orbis & eorum quæ in illo sunt Imperatores fecit, sustentat & conseruat, &c. de quibus meritò etiam arguere nos Spiritus sanctus potest: peculiaria illa memoremus quæ à Christo obtinemus. Et Primo beneficium incarnationis, quo Deus ad nos misit filium suum. Secundo. Beneficium doctrinæ, quo nos viam Dei in veritate docuit; quod fecisse Christum ipsi eius aduersarij testati sunt: *Magister scimus quia verax es & viam Dei in veritate doces.* Et quomodo eam docere non potuisset, cùm esset Dei filius? Iam verò nónne ingens est beneficium, quòd Deus legem suam & viam cœli per proprium filium docere nos voluerit? Non docuit ita Gentes olim, sed per creaturas tantùm, rudi literaturâ, legem naturæ subobscurè eis insinuauit per lumen naturæ & creaturas. Non ita Iudæos, quibus per prophetas & quandoque per Angelos locutus est, Mysteria redemptionis & fidei per figuras tantùm indicauit: *nouissimè autem locutus est nobis in Filio suo*, per quem habemus tot insignes libros, Concionatores, miracula: quot in nullis retrò sæculis fuêre. Iam verò si gentiles dicit Apostolus ad Rom. 1. esse inexcusabiles: quibus tamen per creaturas tantùm lex innotuit: quis excusabit nos?

1. Incarnationis.

2. Doctrinæ.

3. Exemplorum. Tertium. Beneficium exemplorum, vt nos vitæ suæ sanctitate ad virtutem traheret: id quod accuratè præstitit Christus; quanta enim illa paupertas, nasci in stabulo? non recipi in diuersorio? quanta miseria, pati mox persecutionem ab Herode? quanta humilitas, latere per 30. annos inter homines, quasi nihil pluris quàm homo & quidem ignotus esset? quantus animarum zelus, reliquum vitæ consumere perpetuis prædicationibus, vigilijs, orationibus, ieiunijs, itineribus, lassitudine, frigore, æstu, fame, siti propter lucrum animarum? Quanta misericordia, quibuscunque infirmis sanitatem impertiri, esurientes pascere, ignorantes docere, mortuos suscitare, peccatores absoluere & recipere? quanta charitas, etiam inimicis benefacere & pro illis orare? quanta humilitas, ad ægrorum ædes vocatum descendere, pedibus solùm incedere, discipulorum pedes lauare? Iam verò quis nescit quàm efficacia sint exempla Ducum ad prouocandos subditos?

4. Redemptionis. Quartum. Beneficium redemptionis à peccato & morte æternâ, per passionem & mortem suam, quod omnia alia superat beneficia diuina. In alijs enim Deus dedit nobis sua, in hoc autem seipsum. In alijs communicauit nobis doctrinam & virtutem suam; in hoc verò etiam vitam suam, quâ charitate maior non est, Domino teste. In alijs fecit pro nobis plurima, in hoc verò passus est, quod longe difficilius. Certè Moyses & Elias loquentes cum Christo in eius transfiguratione, beneficium hoc vocabant *excessum*, Luc. 9. Non excessit Christus in victu, quia ieiunauit 40. diebus: Non excessit in vestitu, quia non nisi duas pauperes tunicas habebat: non excessit in somno, quia erat pernoctans sæpe in orationibus. Non in opibus cumulandis, quia non habebat quò caput reclinaret. Excessit igitur in solo amore; dum ipse prior pacem nobis obtulit, qui petere debebamus: pro nobis satisfecit, cui satisfacere debebamus: & cùm vnâ sanguinis guttâ satisfacere potuisset, voluit totum effundere & innumeros cruciatus ac supplicia perferre, vt suum erga nos amorem testaretur. Inde tam copiosum nobis effudit gratiæ fluuium in Sacramentorum institutione. Tantum est hoc vinculum vt de eo dixerit Christus: *Cùm exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad meipsum*. Sed ô Deus, cùm sciamus te pro

nobis exaltatum, adhuc reluctamur & trahi ad te nolumus.

5. Adoptionis.

Quintum. Beneficium Adoptionis & ius ad vitam æternam. Non enim solùm condonauit nobis culpam & pœnam, sed præterea adoptauit nos in filios & hæredes regni sui. Satis liberaliter & præclare nobiscum egisset Deus, si condonato peccato reliquisset nos in statu naturæ & pro mercede dedisset nobis statum angelicum, qualis angelis est naturalis. (Quanta enim res est, esse similem angelis immortalitate, agilitate, impassibilitate sufficientiâ sui, exactâ rerum omnium scientiâ?) Verùm immensa illa bonitas supra has naturales dotes longè nos euexit, dum etiam filios & hæredes regni sui fecit.

6. Perpetui meritorũ thesauri.

Sextum. Beneficium perpetui thesauri meritorum Christi, quibus quoties volumus ablui à peccatis & reconciliari Deo possumus. Quis pater, non dico Princeps, ita clemens est vt paratus sit remittere quæcunque crimina quotiescunque committuntur? vix reperias, qui bis vel ter ignoscat.

7. Eucharistiæ.

Septimum. Beneficium Eucharistiæ quâ est sacrificium & alimentum nostrum, in quo possumus merita Christi quodammodò edere & bibere. Vnde meritò exclamat S. Chrysost. hom. 61. ad pop. Antioch. *Heu mihi, quot ad salutem nobis via? Nos corpus suum effecit, nobis suum communicauit corpus: & horum nos nihil à malis auertit.* Propterea igitur

Hinc arguit nos Spiritus S. de peccato.

Primo arguit nos Spiritus sanctus, *de peccato*, quia non credimus in Christum, hoc est, quia vel non credimus saltem firmiter vel non credimus fide viuâ; hoc enim est credere in Deum. Nam ex S. Aug. tract. 29. in Ioan. credunt Deum, qui credunt Deum esse: credunt Deo, qui credunt dicenti: credunt in Deum, qui in eum vt finem vltimum cum intellectu & voluntate feruntur, per fidem & amorem. Iam, quòd hæc tanta in nos contulerit beneficia Christus, dubitare nullatenùs possumus; quòd si igitur credimus, quâ ratione fieri potest, vt tanto amoris incendio circumdati non accendamur? Quis tot testibus amoris Dei in nos non credat? quis credat & non mox in eiusdem amorem exardescat? accidit senili nostro sæculo quod in cano Dauid, qui licet operiretur vestibus, non tamen calefiebat 3. Reg. 1. Ita enim senex iam mundus licet tantis operiatur Dei beneficijs, tot muniatur Sacramentis, non tamen calefit, non inflammatur ad Dei amorem. Vnde meritò arguitur à Spiritu Sancto. Neque verò putes te non arguendum aut damnandum aliquando propterea quòd Deus adeò te amârit; ne pollicearis, inquam, tibi Dei amicitiam; quia quo plura & maiora accepisti beneficia: tanto magis arguêris & tanto profundius in infernum demergêris, si hic arguentem non audieris. Quis enim nescit eum, qui à rege magnis muneribus affectus & ciuitati totius Imperij amplissimæ præfectus est, si proditionem in regem moliatur, tantò duriùs arguendum & castigandum, quanto maiora accepit à rege beneficia? An non Ioseph à Putiphare Principe exercitus Pharaonis primò quidem vehementer dilectus fuit & toti eius familiæ præpositus: simul atque tamen suspectus fieri Domino suo cœpit, licet per iniquam accusationem, non modò ab officio suo depositus, verùm etiam in diuturnum & tetrum carcerem coniectus est? Gen. 39. An non Aman Assuero regi principiò charissimus, post suam verò iniquam machinationem ab eodem mox in altissimo patibulo appendi iussus est? Esth. 7. Similiter ergò intelligamus velim nos quò plura accepimus beneficia & amoris signa à Deo, tanto grauiùs arguendos à Spiritu Sancto, & si tot amoris vinculis ad Deum non trahamur, tanto grauiùs damnandos. Quid enim dicit Dominus de Capharnao ciuitate? ciuitate, inquam, *suâ*, vt ait Matthæus c. 9. in quâ communiter habitârat & tot signa fecerat? quid dicit? *Et tu Capharnaum vsque in cœlum exaltata: vsque ad infernum demergêris*, Luc. 10.

C. II. *Pudor ob exempla sanctorũ.*

SECVNDO. Adhibuit fortius ni fallor vinculum, pudoris: sanctorum infinita exempla, vt meritò nos pudere debeat, si illis non trahamur. Exemplum, prædicatio & passio Christi etsi nos vehementer trahunt & inuitant ad cœnam eius, non tamen introducunt, quia dicere possumus, Christum fuisse Deum, nos verò esse homines & quidem fragiles. Habemus igitur exempla sanctorum, qui nobis quoad omnia similes fuerunt & ad cœnam illam fœliciter intrârunt & adhuc intrare contendunt: ac proinde nos velut manu prehensos ad eandem introducunt. Pleni sunt talium exemplorum veteris & noui testamenti libri; post hos Ecclesiasticæ historiæ, primis præsertim temporibus Ecclesiæ, quando plures multo de gentilibus conuersi sunt ad fidem ob Christianorum exemplarem vitam, charitatem, misericordiam, innocentiam, patientiam, pietatem, &c. quàm per prædicationem. Denique non desunt eiusmodi iustorum nostris etiam temporibus plurima exempla, tot millium religiosorum, qui relictis parentibus, opibus, dignitatibus, genere, seueram amplectuntur vitam, tot aliorum qui in sæculo sanctitatis & iustitiæ famâ celebres viuunt, vt nemo nisi amens hæc negare audeat. Habemus sanctos in omni statu, clericos, laicos: reges, subditos: literatos, indoctos; diuites, pauperes: nobiles, ignobiles: adultos, iuuenes: mares, fœminas. Habemus quos miremur, qui ingentia passi sunt, miracula fecerunt, seuerissimè vixerunt: habemus quos imitemur, qui nec passi sunt, nec mira fecerunt, nec seueriùs vixerunt, sed itinere plano incedentes sancti fuerunt. Habemus qui semper innocentes sine lethali crimine vitam duxerunt: habemus peccatores, qui pœnitentiam egerunt, & horum alij horâ tertiâ, alij sextâ, alij nonâ, alij vndecimâ primùm & in articulo mortis gratiam imò & sanctitatem consecuti sunt. Hem quàm tritam, quàm planam fecerunt sancti viam cœli! quot agmina præcesserunt Martyrum, Confessorum, Doctorum, Monachorum, Virginum,

Vidua-

Viduarum, Coniugatorum! Quot agmina adhuc sequuntur nostro etiam sæculo! Habemus enim viros in magnâ vitæ asperitate & innocentiâ degentes. Quisquis Carthusianum, Paulinum, Capucinum videt mediâ hyeme, nudis pedibus, vna togâ, lecto stramineo & eleemosynis solis contentum, anni partem ferè mediam strictissimè ieiunare aliasq; corporis castigationes adhibere, habet vnde pudefiat, (si nihil tale agit) ac si non ex toto, saltem ex parte imitetur eos, quantum vires ferunt, ieiunet, det eleemosynas, &c. Certè sanctus Hieronymus in epist. ad Euseb. scribit sanctorum qui suo tempore sciebantur tantùm fuisse numerum vt præter primum Ianuarij diem (in quo Gentiles sanguinem non fundebant) in singulos dies poni in Martyrologio vltra quinque millia possent. Et tamen tunc nondum 400. Salutis anni elapsi erant. Quis nunc erit numerus? Proptereà igitur secundò arguit nos Spiritus sanctus *de Iustitia*, sanctorum scilicet & iustorum, vt exponit S. Augustinus, qui & ipsi, vti & nos, Christum hîc in terrâ non viderunt, & tamen crediderunt. (Quemadmodum Christus indicat dicens: *quia vado ad patrem & iam non videbitis me.*) Quomodo igitur asperum aut impenetrabile videri nobis iter cœli potest, quot tot vestigijs tritum est: si nemo vel certè pauci ante nos ad cœnam illam præcessissent, mirum fortè non esset, si nos excusaremus: sicut non vehementer miror cur homines ante diluuium nullam sibi fabricârint arcam seu nauim ad vitandum diluuium: quia neminem alium videbant arcam fabricare præter vnum Noen; atqui nunc ô quot hominum centuriæ eiusmodi arcam sibi fabricârunt fugiendo ad pœnitentiam & innocentiam, qui non modò a diluuio iudicij nihil passi sunt, sed etiam cum arcâ suâ ad altissimum cœli montem delati quieuerunt? Cum in bello vident milites aliquem de se ob virtutem militarem Ducem factum, alium signiferum, &c. reliqui mox æmulantur & animum adijciunt ad consequendos similes honores. Cur non idipsum facimus in militiâ Christianâ? Quid enim prohibet ne ad sanctorum gloriam euehamur? Num gratia? atqui illam orando consequi possumus. num vires naturales? atqui illi omnes homines erant vt nos. *Ibi tot pueri & puellæ: ibi tot viduæ & anus*: Ibi tot simplices & illiterati: *Tu non poteris quod illi & illæ?* Iulius Cæsar visâ Alexandri Magni statuâ ingemuit, quòd ipse in eâ ætate nihil adhuc præclare egisset, in quâ Alexander iam penè totum subegerat orbem. Quam meritò ingemiscimus & nos, quando audimus sanctos tam mirabilia virtutum designasse facinora, cùm nos nihil horum adhuc fecerimus? An non erubescimus, cum illorum vitam aspicimus nostræ tam dissimilem? Sæuiente in Christianos persecutione Diocletiani, Narcissus Episcopus Augustam Vindelicorum venit profugus; & nesciens, vbi diuerteret, ad Affram mulierem paganam fortè diuertit, cum Diacono suo Felice. Quæ sibi conscia de publicæ impudicitiæ notâ, primùm eos turpitudinis studio eò deflexisse rata, cœnam pro more instruit opiparam. Porrò Episcopus cùm ad sumendum cibum accessisset, & primum toto corpore, vultu oculisque ad orationem se componeret, illa, cui omnis orandi consuetudo, non modò incognita, sed ne visa quidem esset, insolitâ pietate stupefacta inquisiuit quis esset. Cumq; Christianorum Episcopum esse cognouisset, mox salutari pudore suffusa, & timore pariter correpta, ad eius se pedes abiecit, ac impudicitiæ labem vltrò est confessa. Ita S. Albanus à paganismo per Clerici cuiusdam, quem hospitio receperat, piam & sanctam vitam ad Christum conuersus est & tandem martyr effectus; apud Bedam, l.1. hist. Anglicanæ c.7. Huiusmodi salutari pudore & stimulo occupari deberemus cùm sanctorum gesta inspicimus eoque extimulari ad eorum imitationem.

Hinc arguit nos Spiritus S. de Iustitia.

C. II. *Pudor ob exempla sanctorũ.*

TERTIO. Adhibuit timorem omnium fortissimum vinculum, quo compellat nos intrare: comminando nobis iram Dei & in vltimo suo aduentu iudicium seuerissimum & gehennam. Prædixit enim Dominus toties ibi fore priuationem beatitudinis: *Discedite à me maledicti*; & illâ puniendos, qui non fecerint bona opera: prædixit ibi fore tenebras exteriores, & illuc mittendum qui non habuerit vestem nuptialem: prædixit ibi fore ignem æternum, & in eum mittendas esse paleas, Zizania, infructuosam arborem, palmitem à se separatum, &c. prædixit ibi fore vermem rodentem immortalem, & eo cruciandum qui scandalizatur. Prædixit ibi fore fletum & stridorem dentium, dæmonum societatem, &c. Quorum vel vnicum satis nobis esse deberet, vt conuerteremur & virtutem amplecteremur. Proptereà igitur Spiritus Sanctus arguit nos. Tertiò *de Iudicio, quia princeps huius mundi iam iudicatus est*, id est, (vt exponit Augustinus) quia cùm sciamus caput impiorum dæmonẽ, ob peccatum cœlo exturbatum & in Orcum esse detrusum: similem pœnam subituros peccatores, vtpote membra & subditos illius, non est dubitandum. Si enim Princeps malorum dæmon, princeps angelorum fuit, & modò *Lucifer*, modò *signaculum similitudinis, plenus sapientiâ & perfectus decore* nominatur: *cuius ornamentum fuit omnis lapis pretiosus: quem æmulata sunt omnia ligna paradisi*: Si hic, inquam, præstantissimus, sapientissimus & pulcherrimus angelorum propter vnum peccatum è cœlo exturbatus & in abyssum præcipitatus est: vnde sibi peccatores, qui sæpe totos annos in plurimis peccatis hærent: eadẽ scelera sæpissimè repetunt variaq; accumulant, blandiri de Dei beneuolentia possunt? quomodo non meritò formidabunt? Iam ergò qui fieri potest vt adhuc tanta facilitate & quasi per risum peccemus, si persuasum nobis est Deum irreuocabili sententia statuisse, vt qui in peccato lethali moritur, æterno supplicio addicatur? Si edicto Principis nostri cautum esset, ne quis de nocte in plateis vagaretur, suspendio proposito;

D. III. *Timor iudicij & gehennæ.*

Hinc arguit nos Spiritus S. de Iudicio.

Isa.14. Iob.4. Ezech.28

posito; quis quæso hoc attentaret? Et si fortè quis id fecisset, quomodo non eius facti testes vehementer pertimesceret? 1. Reg. 14. præceperat Saul militibus suis 10000. vt ne comederent quidquam vsque ad vesperam, sub pœnâ mortis. Quam legem adeò timuere milites vt licet esurientes transirent per agros, vbi coram ipsis mel fluebat, nullus tamen applicuerit manum ad os, vt gustaret mel, excepto vno Ionathâ filio Saulis, qui quoniam legem illam abstinentiæ non audierat, in summitate virgæ suæ gustauit parum mellis: non gustaturus profectò, si iuramentum patris audisset. Ecce tantum potuit pœnæ mortis comminatio, vt in maximâ tentatione & præsenti suauique delinquendi occasione nemo deliquerit tot virorum, alioqui temerariorum, quales plerumq; sunt milites; Et quomodo nos non coërcet gehennæ comminatio, ne manum ad peccandum & sæculi voluptates extendamus? Ionas propheta ad Niniuen trium dierum ciuitatem à Deo missus & clamare iussus: *Adhuc 40. dies & Niniue subuertetur: cœpit introire ciuitatem itinere diei vnius* & clamare; & statim *peruenit verbum eius ad regem & crediderunt viri Niniuitæ in Deum & prædicauerunt ieiunium & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem*, Ion. 3. Ecce tanta ciuitas prophetæ comminatione terretur & agit pœnitentiam: quomodo non arguit nos Spiritus sanctus, si post istas multo grauiores comminationes adhuc peccatis indormimus? Sed fortasse non credimus comminationibus Christi? Propterea *Viri Niniuitæ*, inquit Dominus Matth. 12. *Surgent in iudicio cum generatione hac* (nobiscum) *& condemnabunt eam quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plusquam Ionas hic.* Sed quis vidit inferni ignem? dicet aliquis; quis inde ad nos remeauit vt vera hæc esse renuntiaret? O stultam quæstionem! Propterea enim lacus inferni tanto magis extimescendus est, quòd nemo inueniatur, qui emergere ex illo potuerit. Si enim aliqui emergerent, sperarent etiam alij inde se reuersuros. Nunc autem cum nullus redeat, argumentum est lacum illum tam profundum esse & portas eius adeò obseratas, vt inde se subtrahere impossibile sit. Doceat nos in hac re fabula illa de vulpe, quæ inuitata ad specum Leonis, cùm vidisset plurima ingressorum animalium vestigia, nulla verò reuersorum, recusauit ingredi dicens: *Quia me vestigia terrent, omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.* Quin etiam non pauci ad vitam reuocati, horribilia de inferno nuntiârunt & vera esse declamârunt arctissimâ suâ vitâ, quam post eiusmodi reuocationem tenuerunt, vt scribunt S. Gregorius, Ioan. Climachus & alij. Et vt ista non essent, non sufficiat nobis Christum eâ de re tanta dixisse? Qui videbat quæ in cœlo fiebant, non potuit videre quæ in inferno? An non ipse dixit: *Videbam Sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem?* Luc. 10. Denique si teste Aristotele l. 2. de animâ sect. 154. Sola opinio mali imminentis sufficit ad timorem generandũ: non sufficiat nobis fidei certitudo tã multipliciter comprobata in re summi momẽti? Si audiremus ante portas ciuitatis esse terribilem Leonem: quis egredi tentaret, licet facilè fieri posset, vt à Leone non videretur? Arguit igitur & meritissimò arguit nos Spiritus sanctus, si tam neruosis vinculis non trahimur ad pœnitentiam, non allicimur ad virtutem. Atque vtinam arguentem audiamus; quia hîc arguit ad salutem, monet instar Noë vt fabricemus nobis nauem pœnitentiæ, vt fugiamus ad Arcam. Væ autem nobis si non audierimus: quia veniet aliquando Iudex & arguet ad interitum; quod toties deprecatur Dauid dicens: *Domine ne in furore tuo arguas me.* Quis dubitat homines tempore Noë, quando iam viderunt diluuium inualescere, seipsos redarguisse ac dixisse: O Noë, ô Noë! quàm fideliter nos monuisti! quàm verè nobis Noë & consolator eras! ô si nunc adesses! quàm promptè, quàm hilariter ad tuam nunc vellemus adnatare arcam! Quàm miseri & cæci fuimus, qui dicenti non credidimus! Hæc nos Auditores crebrò expendamus, ne in diluuium gehennæ improuidi incidamus.

Obiectioni respondetur.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Mors charorum æquo animo ferenda.*
II. *Superior subditorum potius studeat commodis quam proprijs.*
III. *Ecclesia & pastores eius debent etiam arguere.*
IV. *Superiores condescendant inferioribus, fortiores debilioribus.*
V. *Veritas non nisi in Catholica reperitur Ecclesia.*
VI. *Spiritus prophetiæ tantum in Ecclesia Catholica.*

THEMA.

Cùm venerit ille spiritus veritatis: docebit vos omnem veritatem. Ioan. 16.

D. Augustinus lib. 2. de doctrinâ Christ. asserit Gentilium Philosophorum asserta, dicta & facta, quando fidei nostræ accommodata & conformia sunt, non solùm non formidanda aut fugienda esse, sed ab eis etiam tanquam ab iniustis possessoribus in vsum nostrum vendicanda. Idque probat exemplo Hebræorum, qui ex præcepto Dei sumpserunt ab Ægyptijs mutuò vasa & ornamenta de auro & argento, vestem quoque plurimam, Exodi 12. sibi retinenda ad meliorem vsum. Ad eum enim modum posse nos à Gentilium moribus, dictis & gestis ea

A. Dicta & gesta Ethnicorũ sana, non respuenda à Christianis.

nobis

nobis applicare ad meliorem vsum, quæ ipsi ex rationis lumine prudenter & eruditè scripserunt, dixerunt ac fecerunt. Et gentilium igitur penu desumptum est, quod scribit Ælianus lib. 14. c. 34. Summum Sacerdotum apud Ægyptios (qui & supremus eorum iudex erat) gestâsse collo appensam imaginem, Saphiro insculptam, cui nomen erat *Veritas*, quòd ipsi existimarent nullam magis dotem præter istam conuenire Sacerdoti. Conformis est hic ritus illi Hebræorum, quorum summus Sacerdos in rationali gestabat inscripta duo illa nomina: *Doctrina & Veritas*, Exod. 28. Nos igitur hunc ritum nobis applicantes dicimus Christum Dominum huiusmodi Sacerdotem esse, qui in pectore suo gerat Spiritum sanctum ab ipso procedentem per amorem patris reciprocum, cui nomen *Veritas*, seu *Spiritus veritatis*, vti vocatur in hodierno Euangelio à Christo. Et quoniam hic Spiritus loquitur in Ecclesia per os Doctorum, non malè etiam dixerim Verbi Dei præcones gerere in pectore suo imaginem veritatis. Itaq; Auditores, non est quod metuatis ne in concione falsa vobis pro veris obtrudantur, aut erroneum quid proponatur. Non patitur hoc Christus in Ecclesiâ Catholicâ, non fert Spiritus veritatis; cuius operâ & afflatu depromemus nunc veritates, quas in hodierno Euangelio deprehendimus.

B. I. *Mors charorũ æquo ferenda animo.*

Veritas PRIMA. Mors charorum nostrorum æquo & forti animo ferenda est, nec eo modo deflenda, quo modo mors infidelium. Docet hanc veritatem Christus in hodierno Euangelio, cum videns suos discipulos ex prædictione mortis suæ factos esse tristes asserit mortem suam profectionem esse ad Patrem. Eandem confirmat Apostolus 1. Thessal. 4. dicens: *Non contristemini* (de dormientibus) *sicut & cæteri, qui spem non habent*, &c. Quia nimirum vt insinuat, mors Christianorum somnus potius est quàm mors. Vbi non omnem omnino tristitiam prohiberi audimus; (hæc enim naturalis est) sed inordinatam & immoderatam. *Contristamur nos*, inquit S. Augustinus serm. 32. de verb. Apostoli, *in nostrorum mortibus necessitate amittendi, sed cum spe recipiendi; inde tristamur, hinc consolamur*. Antoninus Pius Imp. mortem suam defleri noluit, quod diceret se vocari à Dijs non ad mortem sed ad vitam. Iul. Capitolino auctore. Verùm inanis hæc illius persuasio & vana spes, hominis nimirum gentilis fuit. Veriùs multo nos Christiani dicimus vocari nos à Deo ad vitam immortalem ac beatam cum hinc euocamur. Habet quidem mors amarorem sibi innatum, verum eum Christus mitigauit suâ morte & resurrectionis spe; quomodo Moyses aquas amaras iniecto ligno, quod dulcorandi vim habebat, dulces & potabiles reddidit, Exod. 15. Dulce hoc lignum & glycyrrhiza est spes beatæ vitæ. Quanquam & Gentiles aliquos scimus mortem charissimorum forti & inuicto tulisse animo. Sanè illorum exemplo consolatur S. Hieronymus Heliodorum in Nepotiani nepotis morte. *Quid memorem Romanos Duces?* inquit. *Puluillus Capitolium dedicans, mortuum vt nuntiabatur, subito filium se iussit absente sepeliri. L. Paulus septem diebus inter duorum exequias filiorum triumphans vrbem ingressus est.* (Etenim Paulo Æmilio triumphanti filius vnus quatriduo ante, alter triduo post triumphum expirârat,) Demum subijcit: *Hæc in suggillationem nostri breuiter dicta sunt; si non præstet fides, quod exhibuit infidelitas.*

C. II. *Superior subditorum potius studeat cõmodis quàm proprijs.*

SECVNDA. Subditorum magis commodis studere quàm proprijs debet, qui præest. Ita enim Dominus: *Expedit vobis*, inquit, *vt ego vadam. Vobis*, inquit, non mihi; quia nimirum Spiritum Sanctum missurus illis erat. Aristotele auctore l. 8. Polit. c. 10. hæc est differentia inter principem & Tyrannum: *Tyrannus suum ipsius commodum spectat & quærit: Rex subditorum. Porrò Respublica non est Regis, sed Rex est reipublicæ*, inquit Claudianus ad Honorium. Reipublicæ ergò potius quàm sibi seruire debet; quemadmodum caput comedit, loquitur, videt, non tam sibi quàm toti corpori. Videre id est in Dauide, qui ob suum vnius peccatum aduertens puniri subditos lue pestiferâ, conuersus ad Dominum exclamauit: *Ego sum qui peccaui, ego iniquè egi: isti, qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro manus tua contra me*, 2. Reg. 24. In S. Gregorio Nazianzeno, qui cum ab orientalibus Episcopis deposceretur in Patriarcham Constantinopolitanum, reclamantibus Ægyptijs Episcopis, quo pacem publicam conseruaret, cessit electioni suæ, id Ionæ vsurpans: *Si propter me orta est hæc tempestas, mittite me in mare vt vos iactari desinatis.* Audiamus & Gentiles. Cùm ingens rei frumentariæ penuria esset Romæ, Cneus Pompeius annonæ procurator in Africam, Siciliam & Sardiniam nauigauit multaque frumenti vi collectâ Romam ire properauit. Verùm cum ingenti tempestate obortâ nautæ detrectarent nauigationem, ipse primus nauim ingressus, iussit anchoras tolli clamans: *Vt nauigemus vrget necessitas: vt viuamus, non vrget.* Patriæ ergò periclitantis maiorem quàm propriæ incolumitatis rationem habuit. Plut. in Rom. apopht. Traianus Imperator cùm vulneratis militibus fasciæ deessent ad obliganda vulnera, vestem suam conscidit & in eum finem militibus distribuit. Sabell. l. 4. Alexander Macedo militem senem frigore obstupefactum ac pene enectum cernens, surrexit de suo solio, quod propinquum igni erat, militemque ei imposuit, vnius etiam militis incolumitatem propriæ dignitati præferens. Val. Max. l. 5. c. 1. Porrò si hæc gentiles, quid faciant Christiani?

D. III. *Ecclesiæ & Pastores eius debẽt etiã arguere.*

TERTIA. Non consolari solùm sed & suo tempore arguere & punire debet Ecclesia & qui in eâ præsunt. Audimus enim in hodierno Euangelio Spiritum sanctum (qui præses est Ecclesiæ) non solùm esse paraclitum & consolatorem, verùm etiam Censorem, qui vitia redarguit & punit. Indicauit aliquando Hebræos fæmina quædam prophetis nomine

nomine Debora, quæ vox apem significat indicatq; rectorem populi quasi apem esse debere, quæ non solùm mel in ore gerit, sed etiam aculeum à tergo, quo punit. Vnde S. Ambrosius l.5.hexam. c.21.ait: *Inter mella fundunt apes venena, si fuerint lacessitæ.* Huiusmodi apis fuit Debora illa, quæ gestauit mel in ore, quando vaticinata est, quando populum exhortata ad asserendam libertatem suam de manu gentilium, quando carmen victoriale cecinit: sed & venenum in hostes fudit, quando exercitum in Sisaram misit, Iudic.4. Debora talis est Ecclesia, quæ quidem instar apis mel fundit erga obedientes filios suos, consolando remissionibus & indulgentijs, precibus & suffragijs, verbo Dei, pascendo Sacramentis, sanctorum communione, concionibus & sacrificijs, &c. at si lacessita fuerit, aculeum etiam profert & venenum fundit in proteruos & peruicaces, arguendo, confundendo, Sacramentis & sepulturâ priuando, è cœtu fidelium eijciendo. Idem hoc notabat pastoralis virga Moysis, quæ dum manu eius retenta fuit, virga fuit: vbi verò ad Pharaonem abiecta est, in serpentem versa est, Exod.4. Virga igitur Hebræis vtpote morigeris fuit, de quâ dicitur Psal.22. *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Serpens fuit Ægyptijs, vtpote contumacibus. Hæc sunt duæ illæ virgæ à Deo assumptæ ad regendos Iudæos, quarum vnam vocauit *decorem*, alteram *funiculum*, Zach.11. Virgâ decoris eos rexit, cùm per aduentum, conciones, miracula Christi eis blanditus est. Virgâ funiculi, quando per Romanos eos velut incorrigibiles castigauit & funiculis colligatos vendidit. Thucydides l. 6. ait; *Magistratus est Medicus ciuitatis.* Vt ergò Medicus non solùm blandientia adhibet medicamenta, sed cùm opus est, etiam secat, scindit, vrit: ita Magistratûs duo esse officia dicebat Agesilaus (teste Plut. in Lacon.) *erga rebellantes audaciâ, erga subiectos beneuolentiâ vti.* Non decet Magistratum vitia subditorum dissimulare, multò minus facinorosis patrocinari. Docuit hoc Assessorem quendam Thomas Morus iucundâ sanè strophâ. Etenim Moro in Angliâ pro tribunali sedente crumenisecæ aliquot, & id genus fures producti sunt & accusati. Ibi Assessorum vnus, vir grauis & senex eos, qui reos illos accusabant, grauiter reprehendit, quod in custodiendis nummis & alijs suis rebus negligentes fuissent, atque ita furto occasionem ipsi præbuissent. Huius importunitate offensus Morus, Iudices tum dimisit: sequenti verò nocte vnum ex cleptis ad se adduci iussit, & quid fieri vellet, commonstrauit, impunitate, se id fecisset, promissâ. Sequenti die Morus iterum pro tribunali sedens, primùm eum, quo cum antè egerat, produci iubet; multorum furtorum accusatus, facilem, ait, sibi fore purgationem, modò vel ipse Iudex, vel Assessorum aliquis secretò aures sibi præbere vellet: reuelaturum enim aliquid, quod ipsorum omnium interesset. Tum Morus vnum ex Assessoribus eligendi potestatem fecit. Ille verò seni illi, hesterno suo Aduocato rem omnem aperturum se dixit. Sic igitur cum illo seorsum abscedens, auri nescio quid insusurrat: interim verò marsupium eius quærit, & inuentum aufert. Illo iam ad subsellium reuerso, Morus hominem in carcere detineri ait, qui fame pereat, & rogare, vti Assessores paruâ stipe subueniant. Singulis igitur manum ad crumenam admouentibus, senex quoque ille marsupium suum quærit, eoq; non inuento, vehementer commotus, rem indignam exclamat, crumenam sibi eo ipso in loco, vbi ius dicitur, esse ereptam. Tandem Morus rem omnem exponit, monens, ne posthac tam acerbè reprehendat eos, quibus tale quid contingeret, néue furum & crumenisecarum susciperet patrocinium.

E. IV.

Superiores condescendãt inferioribus, fortiores debilioribus.

QVARTA. Inferioribus condescendere debent, qui sunt superiores: debilioribus fortiores. Ita enim Christus in hodierno Euangelio ad captum discipulorum se accommodat nec plura eis imponit disciplinæ onera, quàm ferre queant. *Adhuc multa habeo vobis dicere*, inquit; *sed non potestis portare modò.* Quia, vt ait S. Augustinus in Psal.36.c.1. *Tanquam Magister sciebat & docere quod proderat, & tacere quod oberat.* Hanc ob causam Hebræi, non omnia quæ in sacris literis sunt, passim ab omnibus legi patiebantur, vt docet D. Greg. Nazianz. in Apologet. Teste etiam D. Hieronymo l.1.in Ezech: nisi quis apud Hebræos ætatem sacerdotalis ministerij, id est, tricesimum annum impleuisset, nec principia Geneseos, nec Canticum Canticorum, nec Ezechielis exordium & finem legere permittebatur; donec nimirum ad perfectum illarum scripturarum intellectum adolesceret. Quid mirantur ergò Hæretici, si Ecclesia Catholica non omnibus passim & sine discrimine concedit legẽda S. Biblia? Videt enim Ecclesia plerosq; esse paruulos nec pares habere humeros ferendis ijs disciplinis, quæ traduntur in Biblijs. Atque ita egit Apostolus, qui 1.Cor.3.ait: *Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi non escam*, hoc est, rudiora fidei documenta tradidi, non altiora. Quare condescendat inprimis Concionator & accommodet se captui suorum Auditorum: cum infantibus balbutiat: cum sapientibus sapientiam loquatur. Deinde superior quisque condescendat inferioribus, firmior infirmioribus, vt ne idem onus imponat asino & boui; quod in veteri lege cautum: *Non arabis in boue simul & asino*, Deut. 22. hoc est, vt exponit S. Gregorius l. 1. Moral. c. 16. *Fatuum sapientibus in prædicatione ne socies, ne per eum qui rem implere non valet, illi qui præualet obsistas.* Ita Plato duos discipulos suos, Xenocratem tardioris, Aristotelem acrioris ingenij coniuncturus: *Hui!* inquit, *quã asinum cum equo sociabo? hic fræno, ille calcari indiget.* Plut. in Platone. Sanctus ille Patriarcha Iacob poterat vtique pedibus assequi fratrem suum Esau, verùm quia secum ducebat liberos suos, eorum gressui se accommodaturus dicebat fratri: *Præcedat Dominus meus ante seruum suum: & ego sequar paula-*

paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse, Gen. 33. Ergò cùm superior habet subditos pauperes, rudes, pusillanimes, timidos, qui non possunt vel audent petere quod sibi necesse est, vel implorare ius, &c. ad eos se demittat, eorum miserijs condescendat, non supra æquum oneret, nec solùm aures det oppressis, sed etiam perquirat eorum pressuras.

F. V. *Veritas non nisi in Catholicâ reperitur Ecclesiâ.*

QVINTA. Veritas in Ecclesia Catholicâ quærenda est, mendacium apud Hæreses. Etenim Ecclesiæ suæ promisit Christus in hodierno Euangelio *spiritum veritatis* eumq; misit in Pentecoste; suæ, inquam, Ecclesiæ, non alteri. Est autem *spiritus veritatis*, id est, verissimus (per Hebraismum) quia (vt explicat Dominus) docet omnem veritatem & nullam admittit vel admiscet falsitatem, quod solent facere hæreses. Vnde Psal. 88. de Ecclesiâ Spiritu Sancto præditâ dicitur: *Thronus eius* (Christi) *sicut sol in conspectu meo & sicut Luna perfecta in æternum*. Thronus Christi Ecclesia est, quia in eâ residet Christus. Thronus iste luce veritatis integrâ & immutabili splendet, quemadmodum Sol qui totus semper luminosus est: & Luna, non qualiscunque, sed perfecta, qualis est in plenilunio. Habent etiam hæreses vera quædam dogmata, sed admixta falsis; habent ergò Lunam, sed corniculatam & tenebrarum maculis aspersam. De Ecclesiâ tantùm Christi dicitur: *Tota pulchra es amica mea & macula non est in te*, Cant. 4. Nihil hactenus demonstrare potuerunt hæretici, quod rationi aut S. Scripturæ contrarium adeoque falsum esset in Catholica fide. Ecclesia etiam à suis decretis & dogmatibus nunquam discessit, nunquam ea mutauit. Ceteri omnes in contrarias sententias sæpe abierunt, & modò hoc crediderunt, modò non crediderunt: vti patet de Augustanâ Confessione toties mutatâ ab ijs, qui eam cuderunt. Veteres depinxerunt Veritatem quadrato insistentem lapidi, ad eius firmitatem ostendendam: Mendacium verò rotundo, ob eius instabilitatem. Veritas Catholica quadrato super lapide fundata est: super rotundo hæretica. Hinc etiam illud prouenit, vt Catholici mendacia longè magis auersentur, quàm hæretici, quibus mentiri communissimum & promptissimum; quia & mendacia modò non sint noxia, communiter pro peccatis non habent; cùm econtrà Ecclesia Catholica constanter doceat omne mendacium esse peccatum. Hinc & istud, vt pro asserendâ Catholicâ veritate tot milleni martyres sanguinem profunderent. Vnde S. Augustinus ep. 4. ait: *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum. Pro istâ enim fortiùs Martyres nostri aduersus hanc Sodomam, quàm pro illâ mille Heroes aduersus Troiam dimicauerunt.* Depromant etiam Hæretici suos Martyres, qui pro suis dogmatibus asserendis vitam posuerunt. Quàm paucos numerabunt, si facinorosos ex ijs demas!

G. VI.

SEXTA. In Ecclesia Catholica est spiritus Prophetiæ, nequaquam in synagogis hæreticorum. Audimus enim in hodierno Euangelio spiritum Prophetiæ Ecclesiæ promissum: *Et quæ futura sunt annunciabit vobis.* Hunc verò in Ecclesiâ nostrâ semper inuentum esse, non difficilè ostendi potest. Quanquam superuacaneum existimo id de prioribus sæculis ostendere, cùm luce clarius sit; solùm igitur recentiora aliqua testimonia afferemus. Anno 1583. obijt Aloysius Bertrandus Valētinianus Ordinis S. Dominici. Hic plurima prædixit, quæ omnia euētus vera fuisse ostendit. *Inter alia cuidam nobili prænuntiauit fore vt ex eius filijs tres Societati* IESV *se adiungerent, vnus vxorem duceret. Hoc erat in voluntate positum, & nemo poterat id videre, nisi solus Deus. Pastori cuidam quicquid habebat in animo, detexit. Vxori cuiusdam, à quo malè habebatur, virum breui fore illi placatissimum, ipsam tamen paulo post morituram. Mulieri, quæ confitebatur, neque animo poterat omissa quædam scelera repetere ostendit quæ iam cogitâsset aduersus Dei legem, quæ nemo poterat scire, cum nunquam excidissent ex ore ipsius. Deridebat Aloysium quidam, & de illo detrahebat, quòd ausus esset ipsi edicere, ne Valentiâ decederet, & Italiam appelleret, alioquin malo exitu vitam conclusurum: deridebat ille; sed exitus rem comprobauit. Inciderat alicui mala de Aloysio suspicio, nemini tamen euulgârat; accitum monet his Aloysius: Falleris, qui de me id cogites; remq; vt erat aperuit. Alij significauit in multas ærumnas casurum. Inuiserunt eum tres: accitos sic est allocutus: Video arborem, cui tres rami; quorum primus sterilis erat, præcidetur, & in angusto loco reponetur: fructum secundus feret, sed acerbum; ideò amputabitur, & videor mihi eum videre in sepulchro. tertius edet fructus suaues, & conseruabitur. Edixit deinde ijs, ne cui hæc detegerent. Vt dixit accidit. Primus impos mentis effectus in vincula est coniectus. Secundus religionem professus haud multum religionis specimen dedit, & breui vita decessit. Tertius diu ac sanctè vixit. Iacebat ægrotus Franciscus Borgia, medici vitâ desperârât: Aloysius prædixit fore, vt paulò post conualesceret, ac videret duos è filijs, qui vxorem ducerent: ideò suam in Deo spem poneret.* Atq; hæc quidem de Aloysio Bozius to. 1. de Sign. Eccl. sig. 10. Græcis ob dissensionem & discessionem à Romano Pontifice & ob superbiam Patriarcharum Constantinop. aliquot, qui sibi nomen Oecumenici arrogare ausi sunt, excidium prędixere Leo Magnus & Gregorius Magnus; speciatim Nicolaus V. Græcis vniuersale quoddam decretum respuentibus inter alia sic scribit, (vt refert Gennadius Patriarcha Constantinop.) *Sed toleramus in Iesum respicientes sempiternum Sacerdotem & Dominum qui sterilem illam ficum vsq; ad annum tertium iussit asseruari, agricolâ iam ad excidendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. O magnam calamitatis ruinam: anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo hanc conscripsit epistolam: & millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta est Constantinopolis. Num potestis dicere hæc vera non esse? minimè gentium: cum id sit manifestum & res ipsa apertè loquatur.*

Spiritus Prophetiæ in Ecclesiâ tātùm Catholicâ.

Tres inquit annos exspectabimus, si vos fortè à schismate & separatione converteritis, & vos verè decreto adiunxeritis, secundum Saluatoris de ficu præceptum. Sin minus, excindemini ne terram otiosam & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum, quod vt in epistola ipsa scribit Nicolaus Papa, Græcorum gens illa magna & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum Domina, ob diuinam vltionem ita in barbarorum seruitutem abducta est. Hæc narranti mihi subit lamentari, & deplorare excidium gentis nostræ. Anno 1595. obijt Romæ S. Philippus Nereus, qui quamplurimos euentus alijs prædixit, vt refert Antonius Gallonius in eius vitâ. Coæuus Philippo vixit Romæ S. Ignatius & ipse Prophetiæ spiritu illustris; vt in eius vitâ videre est. B. Franciscus Xauerius plurima sæpe in publicis concionibus populo præsignificauit. Quid memorem alios ex eiusdem Ignatij Societate, vti Cardinalem Bellarminum, Petrum Canisium, &c. eodem dono præditos? Id enim attestantur eorum acta typis vulgata. Taceo alios quos recenset Thomas Bozius l. 6. de sig. Eccl. sig. 19. Alexandrum Capocchum Florentinum ex Ord. S. Dominici: Antoniam, mulierem Romanam sanctitate præstantem, Catharinam Raconisiam: Margaritam Rauennatem, &c. quorum vaticinia longum nimis foret referre. Vnicum id audiamus, quod in Germaniâ nostra Virgo sanctissima Hildegardis edidit præuidens hæreses in eâ orituras operâ Lutheri & Caluini, vti refert Thaulerus? *Ah misera Ecclesia quid ages? Mille hæreses in te exorientur, quibus resistere vix poteris. Ædes tuæ sacræ atque adeò ipsa etiam sacra profanabuntur: Principes contra te insurgent, populi contra te arma capient: omniaq; in ruinam tuam conspirabunt. Quum primi illi homines luxui & voluptatibus sese dedidissent, Deus aquarũ eluuionibus vniuersam terram submersit: at quia vltimi sæculi homines incredulitate & quouis opinionum vento abripi se patientur, Deus Ecclesiam ab eis auferet.* Rursum: *In tantam homines fluctuationem atque errorem præcipites ibunt, vt cuinam ceu Catholicæ veritatis assertori credere tutò possint atque confidere, prorsus sint ignoraturi.* Item: *Exurget enim vox fallax, quæ omnes huic paternæ voci* (Christi & Ecclesiæ) *auscultare nolentes in errorem abducet. Sonat autem nobis paterna vox per vocem S. Matris Ecclesiæ in omnibus doctrinis, præceptis atque consilijs illius. Væ proinde atque iterum væ omnibus voci huic obtemperare nolentibus, vt seipsos in veritate paruipendant & studeant esse humiles: his enim teterrimæ desperationis vox inspirabitur dicentibus pseudodoctoribus falsum esse atque confictum quidquid vnquam priscæ veritatis Doctores hic docuere.* Hæc an per Lutheri hæresin Germaniæ contigerint, satis experti sumus.

Nos ergò Auditores, in eâ perseueremus Ecclesiâ, quæ & veritatem inuiolabilem & spiritum Prophetiæ habet, nec alia nisi Catholica est.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *An Apostoli non interrogarint:* quò vadis?

II. *Cur expediat Christum discedere.*

III. *Cur non decebat mitti Spiritum S. Christo in terris degente.* 1. non ante mortem eius. 2. non ante resurrectionem. 3. non ante ascensionem.

IV. *Quomodo Spiritus S. arguit mundum de peccato, de Iustitia, de iudicio.*

V. *Cur Apostoli tunc non poterant omnia portare.*

VI. *Paraclitus cur vocatur spiritus veritatis.*

VII. *Quomodo Spiritus sanctus docuit omnia, quando, quos.*

VIII. *Quomodo Spiritus sanctus non loquitur à seipso.*

THEMA.

Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annunciabit vobis. Ioan. 16.

A. PLERAQVE Euangelia, Auditores, quæ hoc paschali tempore leguntur, desumpta sunt ex præclaro & prolixo illo Domini sermone, quem habuit ad Apostolos peractâ vltimâ cœnâ, & describit nobis Ioannes c. 14. 15. 16. 17. Vnde inprimis miretur aliquis, quomodo Ioannes tam longum tamq; succosum ac sententiosum sermonem de verbo ad verbum referre & scribere potuerit. Deinde cur Ecclesia sermonem illum cœnæ, per tot Euangelia repetat tempore hoc paschali? Hæc dubia nobis resoluit hodiernum Euangelium, cùm ait de Spiritu sancto Dominus: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annunciabit vobis,* Ergò inprimis Spiritus sanctus est, qui præclarum illum sermonem ita suggessit Ioanni, vt eum memoriâ retinere & exactè scribere ad instructionem nostram posset, vti paulo antè Ioan. 14. dixerat Dominus: *Suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis,* (græcè, *in memoriam reducet vobis omnia quæcunque dixi vobis.*) Absque inspiratore illo nulli Euangelistæ possibile fuisset, concionem illam repetere tam exactè & syncerè. Deinde quia Spiritus sanctus clarificare solet Christum, suggessit etiam Ecclesiæ vt hunc Domini sermonem, qui gloriam Christi Domini mirè amplificat, sedulò ruminaret & inculcaret filijs suis. Nos ergò velut munda animalia ruminemus isto tempore, quæ Saluator noster in vltimâ suâ cænâ manducanda nobis apposuit.

B. I. QVÆRIT. PRIMO. Quomodo Apostoli non interrogârunt Dominum: *Quò vadis?* cùm id

Petrus

An Apostoli non interrogârint: Quo vadis?

Petrus paulo antè sub eâdem cœnâ fecerit, dicens: *Domine quò vadis?* Ioan.13. Et Thomas cap.14. quasi interrogando: *Domine nescimus quò vadis.* Resp. istos quidem hoc proposuisse; sed cùm respondisset Dominus: *Quò ego vado, vos non potestis venire*; debebant rursum quærere: Quò ergò vadis Domine? quod tamen non fecerunt. Deinde priori interrogatione videntur tantùm inquisiisse terminum viæ, non ipsam viam & mirandos saltus, vti vocat S. Gregorius hom. 29. in Euang. quibus ad patrem iturus erat Christus: ascendendo videlicet in Crucem, inde descendendo in sepulchrum, hinc rursum exsiliendo in terram indeque ad cœlum. Hos saltus editurum Dominum nesciuerant vel saltem persuadere sibi non poterant Apostoli, vnde nec interrogârunt de hoc miro itinere. Via de quâ cap.14. dixit: *Et quò ego vado scitis & viam scitis*; alia via est, Christus videlicet, vt exponit ipsemet: non passio & mors illius. Videtur ergò dicere Dominus: Audistis me ad patrem ire: non tamen interrogatis, quâ viâ & quibus mediis me oporteat ire: cum tamen plurimum vestra intersit, vt per crucem, mortem, resurrectionem & ascensionem ad eum pergam. Petrus suam interrogationem ideò formârat, vt posset sequi Dominum. Hoc verò cum fieri non posse intellexit, debebat vlterius inquirere: Quò ergò vadis Domine? quâ viâ, quibus passibus ad patrem ire paras vt sequi te non possim? Hæc eadem sunt, quæ nos sedulò expendere decet. Primum. Quâ ratione Christus & sibi & nobis omnibus gloriam parârit; per stupendos scilicet saltus; vt ita ei grati simus, nec pigeat nos quadantenus ipsum imitari. Exigui saltus sunt, si de opibus ad inopiam, de famâ ad ignominiam, de sanitate ad ægritudinem, de dignitate ad contemptum fortè saliamus. Maiores saltus edidit Dominus; vnde in Canticis dicitur *saliens in montibus & transiliens colles.* Secundum. Qua ratione nos Christum imitemur. Plurimi nostrum ad finem tantùm æternæ beatitudinis attendimus, media verò non curamus, vti filij Zebedæi, qui regnanti Christo assidere cupiebant, de passionis calice prius ebibendo nihil cogitabant. Ergò non ad finem tantùm, quò tendimus, sed ad viam quoque & media sedulò attendamus & Primo ad mortem, ad tribulationes & passiones, quomodo eas superemus: deinde ad spiritualem nostram resurrectionem, quomodo per veram & synceram pœnitentiam de peccatis resurgamus ad gratiam & vitę nouitatem. Denique ad ascensionem quoque quâ ratione post iustificationem proficiamus semper in bono & progrediamur de virtute in virtutem. Ita seipsum crebrò interrogabat Arsenius Eremita: *Arseni propter quid existi?* de sæculo scilicet ad Eremum. Et S. Bernardus in suo monasterio: *Bernarde ad quid venisti?*

(Disce primo. — Secundo.)

C. II. *Cur expediebat Christū discedere.*

QVÆRIT. SECVNDO. Cur expediebat Christum recedere à discipulis per ascensionem? Resp. Primo. Quia cum prius existimarent regnum Christi fore temporale (vt indicant duo illi discipuli euntes in Emaus) ex hoc discessu didicerunt, fore spirituale, temporali multo sublimius: quo hic in hominum animis regnaret per gratiam, ibi per gloriam. 1. Secundo. Vt discipulorum amorem purgaret & fidem perficeret. 2. Hi enim dum præsentem cernebant Christi humanitatem, ei soli inhærebant ob præclarissimas virtutes in ea resplendentes; cum inde ad diuinitatem eius transire debuissent eique potissimum inhærere. Fides etiam illorum, quamdiu illis aderat Dominus, tanti esse meriti non poterat, quàm si ab eis tolleretur. Tertio. Expediebat toti mundo Christum non in terris, sed in cœlo degere, 3. vt sciremus ipsum esse cœli & terræ Dominum, Patri considere in gloriâ & inde velut è celsissimo throno contemplari & gubernare mundum: nobis verò adesse per Ven. Eucharistiam; quod sufficere nobis debet. Quarto. 4. Quia, vt subdit Dominus, alioquin Spiritus sanctus in terram missus non esset; *Si non abiero, paraclitus non veniet ad vos: Si autem abiero, mittam eum ad vos,* quâ de re mox.

D. III. *Cur non decebat mitti Spiritum S. Christo in terris degente.*

QVÆRIT. TERTIO. Cur non congruebat mitti Spiritum sanctum Christo adhuc in terris degente? Resp. Christo tria quasi stadia fuisse percurrenda in suo ad patrem itinere, mortem, resurrectionem, ascensionem; & de singulis intelligi posse ea verba: *Si non abiero, paraclitus non veniet.* Primum quidem, quia mitti non poterat Spiritus sanctus nisi Christus Deum inter & homines pacem firmasset sanguine suo. (1. Nō ante mortem eius.) Missio enim Spiritus sancti effectus est passionis Christi. Ac licet Patres veteris legis iusti Spiritum sanctum habuerint, habuere tamen non nisi ex sanguine Christi, suo tempore fundendo, anticipata solutione. Ita exponit Theophylactus & Rupertus. Secundum verò, (2. Nō ante resurrectionem.) quia non decebat membra coronari aut perfici ante caput, homines prius impleri Spiritu sancto quam Christo; qui nobis donum id promeruit, redderetur sua gloria. Non enim effundit se fons in riuulos, priusquā ipse suum impleuerit alueum. Vnde Ioan.7. dicitur: *Nondum erat Spiritus datus, quia* IESVS *nondum erat glorificatus.* Tertium denique ob plures causas. (3. Nō ante ascensionem.) Primo quia nisi Christus prius ad cœlos ascendisset, non putaretur Spiritus sanctus à Patre & filio missus esse, adeoque nec ab vtroque procedere, sed a solo patre. 1. Secundo. 2. Operationes Spiritus sancti, vt miracula, prophetiæ, directio Ecclesiæ, &c. non ita clarè internoscerentur ab operibus Christi, sed huius potius præsentiæ quàm Spiritui sancto adscriberentur. Christo verò ad cœlos euecto, satis apparebat opera illa Spiritus sancti esse. Tertio. 4. Discipuli minus capaces fuissent Spiritus sancti, vtpote adhuc carnali quadam dilectione Christo inhærentes, ac veluti infantes hactenus lacte pasti: quod nisi eis subtraheretur, frustra daretur solidus cibus. Nihil est quod ita cum Spiritu sancto pugnat atque carnis & rerum terrenarum amor, etiam non illicitus

quia vt visco implicatæ auium alæ impediuntur à volatu: ita hominum animi terrenis rebus affixi euolare ad superna & sapere spiritualia bona nequeunt. Quamdiu ergò discipuli Magistri sui præsentiæ corporali adhærebant, ad diuinitatis eius amorem difficulter se eleuare poterant. At *postquam Christi humanitas*, inquit Haymo, *exaltata est super cœlos, Apostoli pariter omne desiderium post Dominum transtulerunt*. Idem docet Augustinus, Gregorius, Bernardus, Beda. Iam verò Auditores si Apostoli Christi capaces non fuerunt Spiritus sancti, quamdiu carnem Christi sanctissimam omnique virtutum splendore rutilantissimam corporaliter amarunt, quando nos paracletum illum sperare possumus, qui sæpe carnem peccatricem, fœtidam & fœdam, peccatis assuetam amamus? *Errat, errat omninò*, inquit S. Bernardus serm. 6. de Ascens. *si quis cœlestem illam dulcedinem huic cineri, diuinum illud balsamum huic veneno, charismata illa Spiritus misceri posse huiusmodi illecebris arbitratur. Quis enim sectans lenocinia carnis suæ sperare audeat gratiam illam Spiritus vehementis, quam ne cum ipsâ quidem Verbi carne obtinere Apostoli potuerunt?*

E. IV. *Quomodo Spiritus S. arguit mūdum de peccato, iustitia & iudicio.*

QVÆRIT. QVARTO. Quomodo Spiritus sanctus arguit mundum de peccato, de Iustitia & de Iudicio? Resp. De peccato inprimis infidelitatis arguit Iudæos impios, quia non crediderunt in Christum ad se præ aliis missum, à se visum & auditum; qui idcircò excusationem non habent. De hoc autem specialiter eos redarguit, quia infidelitas eorum summum erat peccatum & radix cæterorum scelerum. Radice autem arboris emortuâ, nullus ab ea sperari fructus potest. Ita exponit S. Chrys. ho. 77. in Ioan. S. Aug. tr. 95. in Ioan. Deinde de peccato vniuersim, tā originali quā actuali, arguit non Iudæos tantū, sed omnes infideles, quia ostendit eos esse peccatores & in peccatis hærere, quotquot fidem noluerunt amplecti: quia extra fidem non est iustitia & salus quemadmodum nec remedia salutis, baptismus, remissio peccatorum & alia. Ita Cyrillus l. 10. c. 40.

De peccato. 1. 2.

De Iustitia Primo ipsius Christi, quem iustissimum & sanctissimum, tametsi à Iudæis crucifixum, ostendit, eò quòd Christus post passionem suam in cœlum ascendit & sedet à dextris Dei, id quod mundo testificatus est Spiritus sanctus, velut testis eius ab ipso in terram missus. Quòd si Christus iustissimus non fuisset, sanè ad dexteram Dei nequaquam ascendisset. Si, vt Iudæi clamabant, malefactor & seductor fuisset, non cœlum sed orcus potiùs illum excepisset. Ita D. Chrysostomus. Secundo. De iustitia fidei Christianæ, quam solam veram esse iustitiam docebit: arguet verò iustitiam politicam & hypocriticam, Philosophorum, Iudæorum, Hæreticorum & politicorum, velut inanem & inutilem vt quæ hominem fingit tantum iustum, non facit. Vera iustitia in sola Christi fide eaque non mortuâ sed viuente est, quam iustitiam nobis parauit Christus quando per mortem & sanguinem suum ad patrem iuit. Tertio. De iustitia Apostolorum & cæterorum fidelium, quòd eam infideles imitari nolint, sed barbaram potiùs, obscænam & flagitiosam vitam ducant; quemadmodum ostendit eis Spiritus sanctus comparatione Christianorum, humanam, castam & inculpabilem vitam degentium, denique in Christum etiam absentem firmissimè credentium & sperantium eique per amorem adhærentium; quod notat Dominus cum ait: *Quia vado ad patrem, & iam non videbitis me.* Sane historiæ tradunt multos Gentiles conspectâ Christianorum fide & amore erga Christum, ita vt pro eo quæuis aduersa pati gestirent, mirum in modum partim eruditos, partim confusos fuisse: ex illorum innocentia suas maculas & sordes agnouisse. Ita D. Augustinus & Cyrillus.

De Iustitia. 1. 2. 3.

De Iudicio Primo. Quia ostendit mundum à Christo iudicandum & impios quidem condemnandos cum Lucifero & igni æterno tradendos; siquidem ipse Lucifer, princeps impiorum, iam iudicatus & damnatus est, qui tamen prius inter angelos speciosissimus erat. Huius ergò lapsu si non erudiatur & caueat sibi mundus, sed insuper etiam adhæreat huic reprobato & ad Orcos detruso angelo, ab eo consilia & opem postulet, cum eo conspiret, suggestiones eius audiat, &c. redarguitur à Spiritu sancto velut iure & ipse damnandus. Ita August. tract. 95. Secundo. Quia ostendit Luciferum à Christo iam suo imperio exutum & triumphatum, quod prædixit Dominus Ioan. 12. *Nunc princeps huius mundi eijcietur foras*, &c. idq; mundo demonstratum est, quando ex Idolis & hominibus vndique dæmones pulsi, delubra deiecta, Idololatria extincta est. Hinc ergò colligere mundus debet Christum reuerà mundi principem esse, ab omnibus colendum, non Diabolum. Alia moralis huius loci expositio videri potest Parte 1. Concion. in Festo SS. Philippi & Iacobi conc. 4. in Epilogo.

De Iudicio. 1. 2.

F. V. *Cur Apostoli tunc non poterant omnia portare.*

QVÆRIT. QVINTO. Quam ob causam Apostoli non poterant tunc portare omnia, quæ dicenda erant? Resp. Primo ob mæstitiam, quâ occupati erant: futuri posteà capaces cum descendisset Spiritus sanctus eosque consolatus fuisset. Secundo. Quia doctrinæ tradendæ tunc eorum captum superabant: Spiritus Sancti illuminatio necessaria illis erat; vt sentit August. Chrysost. Cyrillus. Postquam ergò Dominus Spiritum Sanctum S. Apostolis misit, credibile est per illum aperuisse etiam illa, quæ prius capere non poterant. Ait enim Dominus: *Adhuc multa habeo vobis dicere.* Sed nonné Ioann. 15. ait se omnia, quæ audiuit à patre, nota ijs fecisse? Respondeo, nota fecisse omnia, quæ illos tunc temporis scire oportebat: non quæ futuris temporibus. Vel præteri-

1. 2.

tum: *Nota feci*, includit etiam futurum, phrasi scripturæ.

G. VI. *Paraclitus cur vocatur spiritus veritatis*

QVÆRIT. SEXTO. Quare paraclitus vocatur spiritus veritatis? Resp. Primo per Hebraismum, quia est verissimus, nullamque omninò falsitatem docere, neque decipi potest, ideoque fide dignissimus est, vt ait S. Chrysostomus hom. 79. in Ioan. Secundo quia est spiritus Patris & Filij, qui est vera & genuina patris imago ac Verbum, quemadmodum veritas est conformitas sermonis vel imaginis cum re. Tertio. Quia veritatem aperit, vmbras figurarum veteris legis reuelat & explanat, vt docet idem Chrysostomus hom. 74. in Ioan. tenebras quoque ignorantiæ depellit, hominemque ad cognitionem verorum & solidorum, hoc est, supernorum bonorum adducit: quo modo philosophia aperit homini oculos ad cognitionem rerum naturalium. Quarto. quia è diametro contrarius spiritui terreno & Diabolico, qui sunt spiritus mendacij. Vt enim duæ sunt sapientiæ, teste S. Iacobo cap. 3. *vna de sursum, altera terrena*: ita duo quoque sunt spiritus, quorum alter insufflat veritatem & cœlestes facit: alter insufflat mendacia & terrenos facit.

H. VII. *Quomodo Spiritus sanctus docuit omnia?*

QVÆRIT. SEPTIMO. Quomodo, quando & quos docuit Spiritus Sanctus omnem veritatem? Respon. ad primum, non docuisse omnia absolutè v. g. omnes Philosophorum scientias, aut septem artes liberales: sed omnia, quæ Apostolos scire decuit, videlicet quæ ad fidem & mores, ad Ecclesiæ regimen, ad scripturarum interpretationem pertinent.

Quando. Resp. ad secundum, incertum esse an ea quæ diximus, docuerit Apostolos simul & semel in die Petecostes, an verò paulatim etiam posteà. Hoc posterius videtur ex Actis Apostolorum colligi vbi instruitur Petrus de vocatione Gentium per linteum cœlo demissum cap. 10. Et cap. 15. vbi in Concilio Apostolî consultant de obseruatione legis Iudaicæ.

Quos. Resp. ad tertium, non solos docuisse Apostolos, sed Ecclesiam quoque eiusque inprimis rectores & summa capita: vti Romanos Pontifices, Patres in Concilijs legitimè congregatos, Doctores Ecclesiæ, &c. Æquè enim Ecclesia posteris temporibus eguit hoc Doctore, ac tempore Apostolorum; vnde Dominus dixit Ioan. 14. *Ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum.* Singularem autem huius Doctoris assistentiam habet Sedes Romana, ita vt in rebus fidei Ecclesiæ proponendis & explanandis nequeat errare; alioquin suæ Ecclesiæ Christus nequaquam satis prouidisset, si nimirum Nauarchus ipse suâ imprudentiâ euertere nauim posset.

I. VIII. *Quomodo Spiritus Sanctus non loquitur à seipso.*

QVÆRIT. OCTAVO. Quomodo Spiritus Sanctus non loquitur à semetipso, sed quæ audit? Resp. Primo quia quæcunque docet, à Patre & filio accipit, à quibus & procedit. Quæ ergo ab æterno accepit, illa nobis tradit. Secundo quia perficit doctrinam à Christo prius traditam vel potius inchoatam. Poterat Christus Ecclesiam in omnibus per se erudire: non indiguit substituto. Sed voluit dare locum etiam Spiritui Sancto, tertiæ in diuinis personæ eique suam Ecclesiam, à se genitam & lacte enutritam commendare velut pædagogo & Doctori: vt ita pater creatoris, filius redemptoris, Spiritus Sanctus Doctoris dignitate coruscaret, indeque mysterium SS. Trinitatis mundo clarius innotesceret. Tertio quia nihil docet Christo aut doctrinæ eius contrarium, sed omnia conformia, vt exponit S. Chrysostomus & Cyrillus. Spiritus erroris ex propriis loquitur cum mendacium loquitur, Ioan. 8. non ita Spiritus Christi, qui Dei Patris & Filij placita annunciat hominibus. Hunc ergò nos Doctorem audiamus, Auditores non attendamus spiritibus erroris, ne à viâ veritatis abrepti de internis ignorantiæ tenebris eijciamur in tenebras exteriores.

DOMI-

DOMINICA V. POST PASCHA.

Euangelium Ioan. 16.

IN illo tempore, dixit IESVS discipulis suis, Amen Amen dico vobis. Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petistis quidquam in nomine meo. Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Hæc in Prouerbiis locutus sum vobis. Venit hora, cùm iam non in Prouerbiis loquar vobis, sed palam de patre meo annunciabo vobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis. Ipse enim pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia à DEO exiui. Exiui à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palàm loqueris, & prouerbium nullum dicis. Nunc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi, vt quis te interroget. In hoc credimus quia à DEO existi.

CONCIONES.

I. *Incitamenta ad orandum.*
II. *Cur velit rogari Deus.*
III. *De vtilitate & fructibus Orationis.*
IV. *Causæ cur interdum non audiantur preces nostræ à Deo.*
V. *Circumstantiæ Orationis.*
VI. *Pro quibus potissimùm sit orandum.*
VII. *Causæ & remedia distractionum in orando.*
VIII. *Fructus Incarnationis & passionis Christi.*
IX. *Mysteria.*

CONCIO I.

INCITAMENTA AD ORANDVM.

I. *Dignitas & præstantia orationis.*
II. *Necessitas.*
III. *Facilitas qui orare nescit consideret.*
IV. *Vtilitas.*
V. *Exemplum sanctorum.*

THEMA.

Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Ioan. 16.

A. SOLENT hoc tempore, Auditores, Principes terræ ad bella procedere, ideoque nunc passim bellicæ tubæ personant tympanaque perstrepunt, quibus conscribantur ad bellum & incitentur ad prælium milites. Nos ergò, qui non terrena regna sed cœlum expugnare quærimus, pretiosum istud tempus non decet otio perdere. Quare S. Ecclesia & ipsa his diebus prodit & campanis suis quasi bellicis tubis, solito magis perstrepit & vexilla crucis erigit, vt nos ad ea conuocet & ad pugnam spiritualem, quæ media oratione potissimum peragitur, excitet & armet: quo videlicet nos, dum alij pro terrâ pugnant, pro cœlo dimicemus. Quare dum pugnat Iosue, non desinat interim Moyses leuare ad Deum manus, (Exod. 17.) cumque dies isti sint dies rogationum, videamus quæ ad hoc bellandi genus nos incitare debeant.

B. I. *Dignitas & præstantia orationis.* PRIMO. Dignitas & præstantia orationis. Nam Primo, Oratio Deum & totam cœlestem curiam exhilarat & delectat. Hinc enim Apoc. 5. orationes vocantur *odoramenta in phialis aureis,* quas coram

1\. ram Deo gestabant sancti in manibus. Et Apoc. 8. angelus accepit incensa de orationibus Sanctorũ & obtulit coram Deo. Thymiama igitur suauissimum coram Deo sunt orationes; & sicut nares hominum recreantur odorum fragrantia: sic DEus & cœlestis curia oratione sanctorum. Propterea etiam Deus in lege veteri præcepit sibi erigi altare thymiamatis, in quo id statis temporibus offerretur. Non sanè quòd odorum suffitu Deus delectetur, sed quia thymiama typus orationis erat.

2\. Secundo. Angelos sibi amicos, familiares & præsentes facit, quod S. Bern. 7. in Cant. ex varijs scripturæ locis ostendit, vt ex illo Psa. 137. *In conspectu angelorum psallam tibi.* Et Psal. 67. *præuenerũt principes coniuncti psallentibus.* Et ex dicto Raphaelis ad Tobiam, Tob. 12. *Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationes tuas coram Domino.* Legimus etiam Act. 10. Cornelio oranti astitisse angelum, qui eum hortabatur accersere Petrum & fidem ac baptismum ab eo recipere. Vt enim aulici comitantur eum, qui ad regem peroraturus venit: ita angeli orantes.

3\. Tertio. Hominem ad Deum eiusque colloquium eleuat, ita vt coram eo effundere possit cor suum, petere quæ vult & miserias suas exponere: id quod à principibus mundi huius sæpe obtineri nequit & pro magno reputatur, cùm quis ad audientiam principis admittitur. Quod si etiam ex conuersatione cum viris principibus & sapientioribus illustramur, recreamur, accendimur & confirmamur: quanto magis ex colloquio & consortio Dei? Vnde ait Dauid Psal. 33. *Accedite ad eum & illuminamini.*

C. II. *Necessitas.* SECVNDO. Necessitas. Versamur enim in continuis periculis & inter innumeros animæ & corporis hostes, à quibus sine Dei ope seruari nequaquam possumus. Propter quod Apostolus toties monet vt orationi perpetuò intenti simus, vti 1. Thess. 5 *sine intermissione orate.* Et ad Col. 4. *Orationi instate.*

1\. Primò enim quis enumeret hostes & pericula, quæ interdiu: quis ea quæ de nocte nobis imminent? itaque iure merito manè saltem & vesperè Deus exorandus est à quouis Christiano: manè vt dirigat actiones diurnas, vesperè vt nocturnas. Sic præibit nobis quemadmodum Hebræis in hoc periculoso vitæ itinere columna nubis per diem & columna ignis per noctem.

2\. Secundo. Quis enumeret errata nostra, quæ quotidie diu noctuque committimus? Quotidie ergò orandus Deus, vt dimittat nobis debita nostra. Sic reddemus Deo, quod olim exegit ab Hebræis iuge sacrificium, agnum scilicet manè & rursum alium vespere quotidie immolandum, (Num. 28.) quo placemus DEVM toties offensum, de die & de nocte.

3\. Tertio. Quis recenseat quantis rebus quotidie indigeamus ad animæ & corporis sustentationẽ, quas nisi à solo Deo non possumus obtinere? Inter alia quamplurima indigemus terræ frugibus, quæ circa istud tempus maximè periclitantur. Indigemus Dei auxilio, ne frugibus illis & huius temporis amænitate abutamur ad luxum & voluptatem. Indigemus viribus & victoria contra hostes Ecclesiæ & patriæ, qui hoc maximè tempore ad bella solent procedere. Indigemus Dei præsidio, quo præseruemur à tempestatibus & fulmigibus, quæ sæpe incautos enecant. Indigemus Dei benedictione ad valetudinem tuendam, quæ primis terræ & arborum frugibus communiter lædi solet, ita vt pestes & omnis generis morbi ab ijs generentur. Et propterea Ecclesia hoc potissimùm tempore instituit supplicationes, in quibus inter alia precatur: *A fulgure & tempestate libera nos Domine.* Item: *vt inimicos S. Ecclesiæ humiliare digneris. Vt regibus & principibus Christianis pacem & veram concordiam donare digneris. Vt fructus terræ dare & conseruare digneris: te rogamus audi nos.*

D. III. *Facilitas.* TERTIO. Facilitas eiusdem. 1. Primo enim inter opera mortificationis facillimum est oratio; quam sine graui difficultate semper & vbique in promptu habere possumus. Vnde dicebat Dauid, Psal. 41. *Apud me oratio Deo vitæ meæ; dicam Deo: susceptor meus es.* q.d. Semper gero mecum ad instar testudinis domum orationis meæ, in quam me recipio tentationis tempore & ad Deum confugio. Vnde S. Bern. ser. 5. in Quadr. ait: *Rogo vos fratres vt semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugium.* Dicere aliquis poterit: eleemosynas dare nequeo, quia diues non sum: ieiunare & corpus affligere non possum, quia robustus non sum. Sed non potest dicere: orare non possum. Potest enim quisque vel vnico desiderio præsentare Deo necessitatem suam: quia *desiderium pauperum exaudiuit Dominus,* Psalm. 9.

2\. Secundo. Deus ad audiendam orationem semper & vbique est paratissimus. Certè si semel quouis mense tempus postulandi nobis constituisset, magnæ ipsi adhuc agendæ forent gratiæ. Solemus enim laudare principes illos, qui semel in hebdomade aut mense saltem dant omnibus audientiã. Quid ergò nos facere par est, quando hoc beneficium Deus exhibet omni tempore? Non fastidit nostrum reditum nec sæpe repetitas preces (quod facere solent homines, qui sæpiùs adiutos tãdem ope destituunt) quia *diues est in omnes, qui inuocant illum;* (Rom. 10.) imò vt petamus instigat, & hortatur nos ipsemet toties in Euangelio, & allicit nos muneribus, quæ petentibus promittit.

3\. Tertio. Homo miser & afflictus omnibusque bonis destitutus nequaquam graue sibi ducit aliorum opem implorare, imo hoc vnicum remedium & solatium miseriæ suæ habet & auidissimè arripit. Quam instanter & feruenter orant qui iactantur in maris tempestatibus? Hinc enim dici solet: *Qui nescit orare, eat ad mare.* Et quid facit,

qui naufragium passus, omnia sua perdit? an fortè erubescit aut detrectat cladem suam recensere & aliorum opem implorare? minimè sanè, imò hoc vltimum eius refugium & solatium est, suâ calamitate & imploratione permouere alios ad compatiendum.

Qui orare nescit cōsideret.

1. Itaque qui orare nescit, consideret inprimis, quantas miserias incurrerit, per naufragium peccati originalis: perpendat infirmitatem & nuditatem suam, quâ velut pullus hirundinis in nidulo derelictus solius Dei opem expectat; constituat se ante Deum instar infantis, cæci, nudi, famelici, mendici, ab omnibus derelicti. Quantâ patientia & submissione egenus præ foribus diuitis etiam frustillum panis præstolatur? quàm seriò, quàm flebiliter panem emendicat? Sic componamus nos & ipsi ante ostium Dei.

2. Secundo. Ineat secum rationem, quot annis vixerit, quàm parum in illis profecerit, quàm exiguum discrimen videat inter senem vel adultum se & iuuenem; an proinde non meritò audire debeat iudicium illius ficûs (Luc. 13.) quæ triennio expectata fructus nullos fecit, ideoque exscindi iussa est? Cogitet cum Thaide illâ pœnitente, indignum se esse, qui proferat ore nomen Dei, dicens tantummodò: *Qui plasmasti me, miserere mei.*

3. Tertio. Doleat quòd ad orandum tam tepidus & pertæsus sit, quodque in oratione tam aridus, distractus & indeuotus, & hoc imputet peccatis suis, quibus huic siccitati & animi tumultibus causam dederit, ideoque iure plectatur virga illa, quam ipse sibi confecerit. Amplectatur ergò hanc pœnam cum submissione & proposito emendationis.

4. Quarto. Desideret saltē magno affectu maiorē in oratione desideriorum: desideret eo affectu & spiritu orare, quo sanctissimi quique orarunt; idē velit, idem quærat, quod ipsi quæsierunt, quemadmodum fecit vir ille, de quo scribit Carthusianus quidam Monachus in tract. de Communione, incidisse illum in S. Ignatium Loyolam eiusq; socios aliquos in itinere Barcinonam contendentes, rogasseque vt suam quisque sarcinulam ipsi ferendam traderet. Quòd cum vix impetrasset, pergunt simul & hospitium subeunt, vbi singuli socij singulos sibi angulos orationi aptos quærunt; Quod videns ille comes, sociorum factum æmulatus, fixis genibus & ipse vt potest orat. Resumpto itinere quærunt ex eo socij, ecquidnam ipse fecerit in angulo suo latitans? Quibus ille: *hoc solum*, inquit, *Domine Deus, viri isti sancti sunt, & ego iumentum ipsorum, quod ipsi volunt & quærunt, hoc & ego. Hæc*, inquit, *oratio mea est: & præter hanc nihil.* Concludit verò Monachus ille, virum illum perfectè spiritualem euasisse. Et quis nostrûm simili modo nequeat orare? Denique coniungat & vniat orationem suam cum oratione &

5. meritis Christi & hæc cum suis offerat. Quid hac re facilius? & quid hac oratione vtilius?

E. IV. Vtilitas.

QVARTO. Vtilitas, de quâ multa alibi dicta. Breuiter nunc dico Primo. Orationem esse medium vniuersale ad vitam animæ conseruandam, simile calori stomachi naturali, cuius ope fit cōcoctio digestioque, membra vegetantur totusq; homo instauratur & conseruatur: Simili enim modo per orationem digeruntur omnia molesta & aduersa, vegetantur vires ad exercendas operationes virtutum, ad resistendum contrarijs vitijs, &c.

2. Secundo. Est instrumentum vniuersale ad quæuis efficienda, sicut manus hominis totius corporis instrumentum est: aut proboscis Elephantis, quâ omnia illa facilè agit, quæ homo agit manu. Laborat manus hominis vt totum corpus sustentetur, alatur, vestiatur, sanetur, defendatur & ipsa cum eodem. Idem suo modo præstat & oratio.

3. Tertio. Est præsidium vniuersale contra omnia tentamenta, pericula & insidias hostium; murus & antemurale. Hinc à S. Chrysost. hom. 5. de incomparabili naturâ Dei, homo orationi deditus comparatur arbori, quæ altissimas in terrâ radices fixit, ideoque frangi aut euelli à quibuscunque ventis nequit. Et l. 1. de orando Deo, orationem assimilat basi & carinæ nauis, quæ totam nauim compaginat. Et l. 2. sequente, neruis, quibus totum corpus cohæret, currit, stat, viuit & compactum est, adeò vt *quemadmodum si incidas neruos, vniuersam corporis harmoniam dissolues: ita si orationem sustuleris, animæ vires & actiones perdas.* Quare sicut Iacob luctans cum angelo, superari non potuit, donec neruus eius incisus esset: quo inciso Iacob claudicare cœpit, ideoque Israelitæ ex eo tempore neruum non comederunt (Genes. 32.) ita insuperabiles erimus, quamdiu neruus orationis viguerit in nobis: eo inciso deficiemus. Caueamus igitur & nos neruum hunc absumere: caueamus amouere studium orationis. Audiamus eundem Chrysostomum paulo infrà: *Si teipsum*, inquit, *oratione destitueris, perinde feceris ac si piscem ex aquâ extraxeris; vt enim piscis vita est aqua, ita tibi deprecatio.* Piscis in aquâ fortis, extra aquam debilis est: ita SS. Confessores pro fide Christi capti à Tyrannis, fortes & inuicti perstiterunt, quotquot iugi orationi se se dediderunt; ceciderunt verò ij, qui orare neglexerunt, teste S. Cypriano (vel quisquis est autor) tract. de duplici martyrio: *Noui ego*, inquit, *ac fleui quosdam magnâ animi fortitudine præditos, qui iam coronæ proximi defecerunt, & quem diu professi fuerant, abnegârunt. Quid fuit in causâ: Dimouerant oculos suos ab eo, qui solus robur dat infirmis: intermiserant orationem ac cœperunt ad humana præsidia respicere.*

F. V. Exemplū

QVINTO. Exemplum sanctorum, qui orationis studio addictissimi fuerunt. Quorum princeps Christus, qui cùm non indigeret oratione, in eâ

tamen

sanctorũ.

tamen multoties pernoctauit. Dauid etsi Rex, occupatus regijs negotijs, *septies in die laudem dixit* Deo & *media nocte surgebat ad confitendum Deo.* Psalm.118. Daniel in aula Regis ter in die statutis horis genua sua flexit & adorauit Deum, Dan.6. Iacobus Alphæi tam assiduus in orando fuit, vt genua eius in modum Camelorum, procumbẽdi assiduitate callum obduxerint. Bartholomæus Apostolus centies in die & centies in nocte flectere ad orandum consueuit genua sua; quod idem fecisse S. Martham scribit Petrus de Natalibus, & imitatus est Apollonius Abbas, vt habetur in vitis PP. Marulo.l.2.c.1. Cornelium Centurionẽ Romanum, adeoque adhuc gentilem stata habuisse tempora ad orandum colligimus ex Actis Apostolorum c.10. Audi S. Chrysostomum ea de re loquentem ibi: *Cornelius*, inquit, *vitæ religiosæ sibi tempora constituit: non enim est vir pius, qui sibi stata orandi & bonis operibus vacandi tempora non præfigit.* Notate hoc verbum, Auditores: *Non est vir pius, qui sibi stata orandi & bonis operibus vacandi tẽpora non præfigit.* Taceo alios nouæ legis & vtriusque sexus sanctos, qui ad miraculum & stuporem vacarunt orationi, quos mirari potius quàm imitari possumus, vt qui dies noctesq; continua precatione immoti stantes transegerunt, vti S. Antonius: & qui annos integros, vti Ioãnes Abbas, qui sub quadam cauæ rupis fornice annos tres: & Sisinnius, qui in quodam lapideo monumento se occludens, per triennium semper rectus orasse dicitur, vt scribit Palladius hist.61. & 109. Quid recenseam stylitas, qui ad 10.20. & 30. annos stetere in columnis?

De his vtique Isaias cap. 8. in persona Christi loquitur ad nos: *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum & in portentum Israel.* Vt enim perspiceremus quid possit homo cum Dei gratia, dedit Deus Ecclesiæ tam portentosos precatores, in exemplum aliorum, qui penè nihil volunt facere & leuissima etiam virtutũ opera, qualis est oratio, respuunt. Videãt igitur hi, quid possit natura cum Dei gratia, quæ nemini negatur. Ecce isti homines fuerunt, similes nobis, eadem vestiti carne: & vigilarunt dies ac noctes cũ Christo in oratione: *Sic?* nos cum illo non poterimus *vna hora vigilare?*

Ergò ad arma, ad arma, Auditores, quibus & terrena nobis subsidia quasi spolia comparemus & vna cælum expugnemus, quò demum obtenta victoria ibidem triumphemus.

CONCIO II.

CVR VELIT ROGARI DEVS.

I. *Vt per orationem disponamur ad accipiendum.*
II. *Donum quod petimus mereamur.*
III. *Vt mereamur plus accipere.*
IV. *Vt hoc religionis actu Deum colamus.*
V. *Vt familiares Deo fiamus.*
VI. *Vt dona Dei æstimemus pro dignitate.*
VII. *Vt habeamus causam agnoscendi miserias nostras;*
quatuor sibi claues reseruasse Deus dicitur.

THEMA.

Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Ioan.16.

A.

PVLCHRAM quæstionem mouet S. Basilius de constit. monast. c.2. Cur voluerit Deus ab hominibus rogari & obsecrari. Tribus enim de causis homines rogamus; vel quia nesciunt nostrã indigentiam, vel quia nos non amant, vel quia non pertinet ad ipsos nobis prouidere. Rogamus ergò eos Primo, vt sciant miseriam & indigentiã nostram. Secundo. Vt nobis compatiantur. Tertio. Vt nostri curam gerant. Sed nihil horum vrget, vt rogemus Deum. Ipse enim Primo, melius nouit, quàm nos quibus indigeamus. Vnde Matth.6. ait Dominus: *Orantes nolite multũ loqui, sicut Ethnici faciunt, &c. Scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.* Deinde Deus amat nos, vti pater filios; sicut etiam testatur Dominus vel in hodierno Euangelio, dicens: *Non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis; Ipse enim pater amat vos.* Denique quia pater noster est, spectat ad eum prouidere nobis tanquam filijs. Cur ergò vult rogari? Ad hoc Primo & generatim responderi potest, decretum esse à Deo dare nobis ea, quæ necessaria & salutaria sunt, sed mediante oratione: quo modo etiam dispositum est vt mediante matrimonio humanum genus propagaretur medioque semine & terræ subactione, panis homini pararetur &c. Huius vero decreti causas aliquot inuestigemus.

B. I. *Vt per orationem disponamur ad accipiendum.*

PRIMO. Secundum S. Augustinum in Matthæi c.6. Vt per orationem disponamur ad receptionẽ bonorum, quæ postulamus. *Quia*, inquit, *ipsa orationis intentio cor nostrum serenat & purgat, capaciusque efficit ad excipienda munera, quæ spiritualiter nobis infunduntur. Non enim ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem nobis vitalem, sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamur in alia & rerum temporalium cupiditate tenebramur.* Vbi duabus similitudinibus insinuatis rem explicat. Primo. Solis, qui semper quidem lucet & quantum est in ipso, semper est paratus communicare nobis lucem suam: sed nos non semper possumus recipere lucem illam, quia scilicet nebula vel nubes tegit visum nostrũ. Ita etiam Deus semper est paratus communicare nobis bona sua: sed nos sæpe incapaces sumus, quia scilicet non agnoscimus indigentiam nostram, & donorum Dei præstantiam, ideoq; ob superbiam vel stultitiam nostram indigni sumus donis Dei. Oratio ergò dissipat nebulam istam, serenat & purgat cor, dum orans hoc ipso, quòd orat, se se humiliat & inopem se agnoscit. *Oratio enim humiliantis se penetrat nubes*, inquit Ecclesiasticus c.35.

C.

Secundò. Fontis, qui perpetuò quidem fluit, sed non implet vasculum, quia tu id clausum vel inuersum, vel inclinatũ tenes. Ita etiã Deus fons est bonorum omniũ; omnes implere cupiens; sed nos sæpe cor clausum habemus, vel auersum aut inclinatum. Clausum, cùm bona, quibus egemus, non desideramus. Quis autem nobis ea donet, quæ non curamus nec appetimus? Tum demum pascit pullos suos auicula, cùm illi aperto ore inhiant escæ & quo possunt modo eam flagitant. Inde Psalm. 80. ait Dominus: *Dilata os tuum & implebo illud.* Auersum vel inclinatum cor habemus, cùm terrenarum rerum cupiditate possidemur; quo etiam casu incapaces & indigni sumus Dei donis, quia quamdiu farina Ægypti suppetit, non sapiet nobis manna. Ergò per orationem dilatamus ora nostra versus Deum & monstramus ei appetitum atque indigentiam nostram, sicque impleri meremur.

C. II. *Vt donum quod petimus, mereamur.*

SECVNDO. Secundum S. Hieronymum in id Ier. 29. *Orabitis me & ego exaudiam vos:* Vt sic donum, quod petimus, promereamur. Quis enim neget maioris dignitatis ac laudis esse frui bonis propriâ industriâ partis quàm gratis datis? Non ita magni æstimant libros studiosi, quos ex parentum pecuniâ acceperunt, atque eos quos præmij loco ob doctrinæ suæ excellentiam. Hinc pueri Lacedæmoniorum non obtinuêre panem à parentibus nisi quem iaculis deiecissent. Et nostri etiam parentes mandant sæpe filijs, vt si vestem nouam velint, priùs eam lucrentur suâ industria, labore, vel probitate. Debet certè pater filijs alimentum; sed quia fucorum est suffurari mel apibus, & ignaui hominis est alieno vesci labore, idcircò meritò vrget, vt filij assuescant lucrari panem suum. Vult ergò Pater noster cœlestis, vt cum merito honore & gaudio fruamur ijs, quæ dare nobis vult; quod fit, si instanti & humili oratione ea petierimus. Hinc, opinor, dixit in hodierno Euangelio: *Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum.* Magnum quidem gaudium tibi est, hostem deuictum videre & spolia distribuere: sed si tu eum viceris bellicâ industriâ & fortitudine, tunc gaudium perfectum est. Quæ per orationem obtinemus, nostrâ aliquâ paramus industria, & sic quasi iaculis quibusdam panem è cælo deijcimus.

Et licet non obtineamus id quod petimus, non tamen frustramur merito orationis & virtutum, quas in eâ exercemus. Vnde Clemens Alexandr. l. 7. strom. ait *melius esse orare & non impetrare, quàm accipere & non orare.*

D. III. *Vt mereamur plus accipere.*

TERTIO. Secundum S. Hieronymum super cap. 38. Isa. Vt mereamur plus accipere, quàm petimus, vel quàm Deus daturus esset, si non peteremus. Est enim Deus veluti fons semper scaturiens & effundens in creaturas bona sua. Hunc verò fontem largius fluere facimus, cùm orationis impetum & pondus adhibemus: sicut aqua fontana, quo magis premitur & constringitur, eò profluxit vehementiùs. Cùm ergò Deus cupiat dare pro dignitate suâ affluenter, (Iacobi 1.) vult à nobis exorari & quasi vi quadam ad hoc vrgeri. Quod etiam videre est in fætibus animalium, agnellis & porcellis alijsque, qui subinde matris vber ore premunt, pulsant & exagitant, vt lac copiosius emulgeant. Certè Deus rectè petentibus solet dare plusquam petunt. Abraham petijt à Deo filium tantùm; & accepit ab eo talem, ex cuius semine Christus natus est & benedictæ sunt omnes gentes, Gen. 21. Isaac etiam deprecatus pro vxore suâ, meruit accipere gemellos, Gen. 25. Iacob orauit Deum vt remitteret sibi filios suos vndecim ex itinere Ægyptiaco; & meruit videre etiam filium suum duodecimum, quem mortuum putârat, Gen. 43. Anna petijt filium, & accepit eum sanctissimum Prophetam, Samuelem, 1. Reg. 1. Tobias petijt reditum filij ex Mediâ: & vidit redeuntem non modò saluum, sed etiam cum vxore diuite & pharmaco cæcitatis suæ, Tob. 5. Latro in cruce petit à Christo sui memoriam tantùm, & obtinet paradisum, Luc. 23. Mater S. Augustini, Monica petijt à Deo, vt filium suum Christianum Catholicum videret antequam moreretur: *Cumulatiùs hoc mihi*, inquit ipsa ad filium, *Deus meus præstitit vt te etiam contemptâ fælicitate terrenâ, seruum eius videam.* l. 9. Confess. c. 10.

E. IV.

QVARTO. Vt hoc religionis actu Deum colamus & ad eius amorem magis inflammemur, secundum Chrysostomum hom. 30. in Gen. Debemus certè Deo cultum & amorem super omnia. Hunc verò ei reddimus in oratione, in quâ exercemus fidem, spem, charitatem, humilitatem, timorem, reuerentiam, &c. Confitemur enim Deũ esse authorem & datorem bonorum omnium, Confitemur eum esse patrem nostrum, ad quem recurrere in necessitate debeamus. Confitemur eum posse ac velle mederi necessitatibus nostris, ideoque & speramus ab illo remedium. Deinde in oratione blandimur quodammodo Deo, & positis alijs erga creaturas affectibus, ipsum nos amare velle ostendimus, à quo opem flagitamus, (quis enim non amet eum, à quo beneficium sperat & accipit?) & sic inflammatur amor filiorum erga parentes, cùm parentes ab ipsis rogari volũt. Adhæc nos coram ipso humiliamus, ipsum reueremus, adoramus, &c. Et hoc est illud thymiama suauissimi odoris, quod offerri sibi præcepit Deus, Exod. c. 30. Nemo tam rudis est, vt credat suffitum illum Deo curæ, honori vel oblectationi fuisse, nisi quatenus repræsentauit Iudæis, quibus omnia in figurâ contingebant, orationem, de quâ Dauid Psal. 140. ait: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Vt enim incensum illud oblectabat odoratum, pellebat fætorem, fiebat ex contusis aromatibus, prodibat ex igne; ita ora-

tio honorat & oblectat Deum, pellit fætorem peccati & Dei iram; procedit ex corde contrito & humiliato, inardeſcit ex amore. *Pro aris*, inquit Origenes l.7. contra Celſum, *nobis eſt mens ſua cuique ex quâ feruntur ſurſum verè & intelligibiliter ſuaueolentes ſuffitus, preces ex purâ conſcientiâ.* Hi ſunt *vituli labiorum noſtrorum*, Oſe.14. quos reddimus Deo noſtro, vti exponit Apoſtolus ad Hebr. vlt. Vnde nulla vnquam natio fuit, quæ non haberet certam ſupplicandi Deo ſuo rationem.

F. V. *Vt familiares Deo fiamus.*

QVINTO. Secundum eundem Chryſoſtomum hom.19. in Matth. vt familiares Deo efficiamur interpellationis frequentia; ſiquidem ex crebro colloquio gignitur familiaritas; & cùm experimur ſæpiùs nos auditos obtinuiſſe, quæ petiuimus, inde fiduciam acquirimus propiùs & familiariùs cum Deo conuerſandi & nihil non impetrandi. Sic videmus fera animalia ciborum porrectione paulatim allici & magis ad manum porrigentis accedere tandemque intrepidè è manu cibum capere, nec fugere attrectantem, imò ei familiaria & addicta fieri. Muræna Craſſi Romani appellantis vocem agnoſcebat atque ad eum adnatabat: cùmque ei quidpiam porrigebat, gaudio exiliens prompto & parato animo accipiebat. Vnde Craſſo tam erat chara, vt mortem eius fleuerit, teſte Æliano l.8.c.4. Solent & mendici cõſuetis ſuis largitoribus magis commendari & familiares fieri. Vnde S. Bernhardus tract. ad fratres de monte Dei, ſic deſcribit orationem: *Oratio eſt hominis Deo adhærentis affectio, & familiaris quædam & pia allocutio & ſtatio illuminatæ mentis ad fruendum Deo quamdiu licet.* Nouimus certè Moyſen ex conſortio ſermonis cum Deo habiti ſecundâ vice in monte Sinai, vultum eius fulgidis illuminatum eſſe radijs, vt nemo in eius faciem poſſet intendere, Exod.34. Nimirum qui cum Deo ſæpe conuerſantur & orantes colloquuntur, inſtar Moyſis radijs Dei afflantur, fiuntque Dei formes & lucidi in animâ & quandoque etiam in corpore, vti Chriſtus Dominus in oratione transfiguratus colluſtrauit ſuis radijs Moyſen, Eliam & tres diſcipulos. Sancti etiam aliquot, vti Antonius, Franciſcus, Ignatius Loyola alijque qui inter orandum viſi ſunt toti radiare. Nec mirum; ſi enim ex conuerſatione cum homine muſcum redolente, etiam ipſi odorem aliquem contrahimus; ſi redolent manus ex chirothecis redolentibus; ſi ex pharmacopolio odorem aliquem efferimus: quid mirum ſi ex Dei familiari colloquio diuinum aliquid induamus? Et quoniam ipſe dixit: *Delitiæ meæ eſſe cum filijs hominum*: idcircò per orandi ſtudium voluit nos ſibi fieri familiares. Principes terreni non admittunt quoſuis ad ſuam conuerſationem ac colloquium; multò minus inuitant. Vnde audires illos dicentes: *Noli mihi moleſtus eſſe.* Sed non ita Deus, qui inuitat omnes, vt inſtanter petant & cum ipſo colloquantur: *Petite & accipietis*, &c.

G. VI. *Vt Dei dona æſtimemus pro dignitate.*

SEXTO. Secundum S. Baſilium loco ſupra cit. vt cognoſcamus Dei dona & quanti decet æſtimemus ac conſeruemus. De humanis donis concedi poteſt illud Senecæ l. de benefic. *Nulla res cariùs conſtat quàm quæ precibus empta eſt.* Nequaquam de diuinis. De his enim dicebat Chriſtus ad Samaritanam: *ſi ſcires donum Dei: tu forſitan petiſſes*, id eſt, vtique petiſſes. Ea verò ſi nullis interpoſitis precibus à Deo gratis omninò offerrentur, vtique viloſcerent. Ex Actis Apoſtolorum c.22. ſcimus tribunum illum magni æſtimaſſe, ciuem eſſe Romanum; ſiquidem eam dignitatem magnâ pecuniæ ſumma conſecutum ſe, dicebat. Quanto æquius igitur eſt, vti Dei dona, quia omne pretium ſuperant, precibus ſaltem comparentur? Scimus S. Auguſtinum vocatum ab Epiſcopo quodam, *filiũ lachrymarum* matris ſuæ, quod eius conuerſionem Monica mater multis lachrymis & precibus obtinuiſſet; vt eſt in Confeſſ. l.3.c.12. Quod donum tanti ipſa æſtimauit, vt propter id vnicum viuere; eo verò obtento mori deſiderarit; vt habetur ibid. l.9.c.10. ideoque filium terrâ marique comitaretur, ib. l.6.c.1.

H. VII. *Vt habeamus cauſã agnoſcendi miſerias noſtras.*

SEPTIMO. Secundum Chryſoſt. ho.19. in Matt. Vt habeamus occaſionem & incitamentum humiliandi nos, & agnoſcendi miſerias, defectus & peccata noſtra. Prudens paterfamilias, vt in humilitate & officio contineat ſeruos ſuos, reſeruat ſibi claues aliquot, veluti clauem pecuniarum, quas eis pro ſeruitio pactus eſt; clauem penuariã & cellariam; clauem domus, &c. ita vt ſi nummos velint, ſi panem aut vinum appetant, ſi noctu egredi è domo cupiant, non id libitu ſuo obtineant, ſed petere cogantur. Simili ratione Deus bonorum ſuorum claues ſibi reſeruauit, vt dum ea petere ab ipſo debemus, in officio & humili obedientia contineamur. Pulchrè autem Hebræi dicunt, quatuor potiſsimum claues Deum ſibi reſeruaſſe.

Quatuor ſibi claues Deus reſeruaſſe dicitur.

1. Primo. Clauem vitæ ſeu generationis, vti indicat Iacob, cùm obiurgatus ab vxore, vt daret ei liberos; reſpondit: *Num pro Deo ego ſum, qui priuauit te fructu ventris tui?* Gen.30.
2. Secundò. Clauem pluuiarum, quas cum vult emittit, quaſi ex theſauro ſuo, Deut.28. *Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum, cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore ſuo.*
3. Tertio. Clauem alimoniæ ad famem depellendam, Pſal.103. *Omnia à te expectant vt des illis eſcam in tempore. Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Auertente autem te faciem, turbabuntur.* Et Pſ.144. *Aperis tu manum tuam*, &c.
4. Quarto. Clauem ſepulchrorum ſeu reſurrectionis, Ezech.37. *Ecce ego aperiam tumulos veſtros & educam vos de ſepulchris veſtris.*

Hæc & ſimilia bona dum ſibi reſeruauit Deus, voluit hominem ſibi aſtringere vt cogeretur ad ipſum recurrere, & continere ſe in

humilitate; quia eius ruinas implere debet, qui cecidit ex superbiâ. In cuius locum ille nos perducat, qui eum sicut fulgur de cælo cadentem vidit.

CONCIO III.

DE VTILITATE ET FRVCTIBVS ORATIONIS.

I. *Mentem exhilarat.*
II. *Parit contemptum mundi.*
III. *Munit contra hostes.*
IV. *Reprimit Dæmonem.*
V. *Vincit ipsum Deum.*
VI. *Impetrat quod petit.*
VII. *Meretur semper aliquid.*
VIII. *Satisfacit pro peccatis.*

THEMA.

Petite & accipietis. Ioan. 16.

A. *Orationis necessitas.*

IN libro Iudith cap. 7. legimus Holofernem, cùm obsidere pararet Bethuliam & circuiret priùs ciuitatem, reperisse fontem, qui per aquæductum dirigebatur & influebat in ciuitatem. Primum itaque quod fecit, erat, vt incîdi præciperet aquæductum illum, quò nimirum ciues aquâ destituti citiùs se dederent. Et obtinuisset absq; dubio quod machinabatur, nisi Deus de cœlo per famulam suam Iudith populo suo succurrisset & Holofernem prostrauisset. Spirituali sensu hoc idem molitur humani generis hostis, qui sciens quantum boni nobis proueniat è cœlesti aquæductu, qui nihil aliud est quàm oratio, de fonte bonorum omnium Deo, omnia nobis necessaria adducens: idcircò ante omnia conatur hunc incidere & ab orandi studio homines auertere, certus vtique quòd facilè superari queant, qui hoc studio destituti sunt. Sed quod Holofernes potuit per vim, non poterit diabolus nisi consentiamus nos. Absit igitur à nobis vt incîdi patiamur aquæductum nostrum. Quin potius si cætera bonorum operum studia fortè quis intermittat, saltem orandi studium nemo intermittat, nisi in extremas calamitates & certissimum exitium præcipitari velit. Quod vt constantiùs faciamus, cœlestis huius aquæductûs commoda videamus.

B. I. *Mentem exhilarat.*

Oratio PRIMO mentem exhilarat, teste S. Iacobo c. 5. *Tristatur aliquis vestrum? oret.* Et 1. Thessalon. 5. *Semper gaudete, sine intermissione orate.* q. d. Si semper vultis gaudere, semper orate. Similiter Isa. 56. *Lætificabo eos in domo orationis meæ.* Etenim Iudæi lætantes ibant ad templum, quasi ad domum Domini, ibique exultantes orabant & canebant omnis generis instrumentis. Vnde Dauid dixit Psal. 121. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Quanto maiori lætitiâ adire templa nostra deberemus, vbi verè & corporaliter Deus habitat in Eucharistia? scimus Dauidem exultasse ante arcam & lusisse instrumentis, licet arca illa typus tantùm Eucharistiæ fuerit: quanta ergò cum consolatione deberemus effundere corda nostra in templis nostris? Refert S. Hilarius initio expositionis Psalm. Dauidem cùm adhuc pastor esset & ruri solus degeret, subinde melancholia laborasse: idcircò ei pellendæ psalterium accepisse & diuinas laudes cecinisse, hacque ratione seipsum exhilarasse. Quo experimento edoctus posteà etiam Saulem liberauit à dæmone melancholico 1. Reg. 16. Ad huius igitur exemplum, siqua nos tristitia inuadit, sumamus cytharam orationis & canamus.

Ratio; quia cùm alteri, superiori præsertim & Iudici, aperimus afflictiones nostras & iniurias, quas patimur, inde recreamur & subleuamur, quasi iam depoluerimus onus. Multò magis consolari debemus, quando Domino Deo aperuimus nostras miserias & afflictiones; ipse enim pater noster, Medicus & Iudex est. Vnde Psal. 36. dicitur; *Reuela Domino viam tuam & spera in eo, & ipse faciet & educet quasi lumen iustitiam tuam.* q. d. Aperi Deo per orationem & committe causam tuam: & ipse inueniet rationem, qua innocentia & iustitia tua patefiat contra oppressores, &c. Quod experta est Susanna; suspiciens enim in cœlum, quando iniustè condemnabatur, commendabat causam suam Deo; *erat enim cor eius fiduciam habens in eo;* moxque excitauit Deus puerum Danielem, qui innocentiam eius prodidit eamque liberauit, Dan. 13.

C. II. *Parit contemptum mundi.*

SECVNDO. Parit contemptum rerum mundanarum. Deo enim appropinquat orans & de rebus maximi momenti cum eo tractat ac colloquitur, quibus degustatis fastidire incipit puerilia, quæ in mundo sunt negotia. Vt enim Regis consiliarij qui de prouincijs, de exercitibus, de bellis & legationibus ac similibus cum rege solent agere: quando domum redeunt, priuata negotia & quæ ad rem domesticam pertinent, leui nutu expediunt & tanquam vilia spernunt: ita qui cum Deo media oratione agunt & de rebus illis summis, quæ ad Dei gloriam & animæ salutem spectant, agitant consilia: quando ad terrena ista oculos conuertunt, omnia contemnunt tanquam inanissima. Siquis staret iuxta solem; & terram inde aspiceret, totam vix puncto compararet: & qui in altissima turri stat, homines formicis & equos catellis nihilo grandiores putat: ita qui orationi addictus est, terrena omnia pro nihilo ducit. Est enim oratio, ascensus mentis ad Deum: & per eam non tam appropinquat nobis Deus, quàm nos illi: quia vt aduertit S. Dionysius Areop. sicut qui in naue positus trahit se ad littus, videtur littus ad se trahere, cùm tamen contrà fiat: ita orans trahitur potiùs ad Deum, quàm trahat illum ad

se. Hinc

se. Hinc ergò fit, vt talis non facilè moueatur aut tristetur, licet aliquod damnum vel iniuriam accipiat, licet maiora in alijs, minora in se videat bona, &c. quia conscius rerum supernarum, omnia hæc contemnit: similiter nec gaudet ob fortunam temporalem, si laudetur, si opes acquirat, si vestibus fulgeat, si inimicorum suorum infortunia cernat, &c. quia nihili ista ducit, quæ alioquin homines in terra constituti magna esse putant, eisque plurimum mouentur.

D. III. *Munit cõtra hostes.*

TERTIO. Munit instar mænium contra omnia pericula & hostium incursus. Cuius rei exemplum videre est. Exod. 17. vbi quamdiu Moyses leuabat manus & orabat, vincebat Israël: Sin autem paululùm remisisset, superabat Amalec. Quo exemplo animabat suos contra Holofernem & excitabat ad orationem adeoque opem sensit Eliachim Sacerdos, Iudith. 4. Idem ferè accidit orante S. Gregorio Thaumaturgo: Sæuiente enim persecutione ipse pro suis ciuibus & martyribus cum Tyranno depugnantibus oraturus in montem cum Diacono ascendit, ibique extensis manibus orarunt. Insecuti sunt eos duo persecutores, sed eos non agnouerunt: putabant enim se non duos homines, sed duas arbores videre. Testatur Gregorius Nyssenus in eius vita. Hinc Honorius Imp. dicere non dubitauit, *imperium Romanum ruere & stare precibus Sacerdotum.* Et Iustinianus Imp. in nouella constitut. 133. dicit *Imperium, militiam, agros ipsos & quidquid habent homines sæculares, per orationes conseruari sanctorum.* Et nostro tempore S. Teresia ad hunc potissimum finem erexit monasteria religiosarum mulierum, vt quando manu contra hæreses pugnare nequirent, oratione pugnarent & lachrymis l. 2. c. 1. vitæ eius. Sensit & hanc orationis efficaciam olim Ludouicus Palatinus, qui cùm venationi deditissimus esset & publico edicto seuerè cauisset, ne quisquam subditorum ceruis alijsque feris nocumentum afferret: indeque factum esset vt illis passim segetes & vineta vastarentur: querebantur subditi & dicebant: *nisi edictum hoc mitiges, eris post hac expers precum populi tui.* Quo audito ille: *si ita fore existimatis,* inquit, *malim carere etiam totâ vitâ ferinis ferculis, quam meorum precibus.* Timoth. Brech. in Orat. Ludou. Princ. Quod si tantum valet oratio aliena, quanto plus valebit propria? Expertus est Iudas Machabæus, qui tottamque nobiles victorias de Antiocho obtinuit, quia semper ante singula prælia feruentes ad Deum preces fudit, excepto vltimo, in quo confossus occubuit, quia tunc orasse non legitur. 1. Mach. 9.

F. IV. *Reprimit Dæmonẽ.*

QVARTO. Dæmonem reprimit. *Scelerati Spiritus,* inquit Chrysost. l. 1. de orando Deo, *si nos conspexerint deprecatione munitos, ilicò resiliunt, non aliter quàm prædones ac facinorosi, vbi conspiciunt militis gladium in caput suum vibrari. Quòd si contingat aliquem esse nudum precationis præsidio, hic auulsus deportatur à dæmonibus & in calamitates variasq; malæ impellitur.* Sic ille. In Vitis Patrum l. 6. tit. 2. legimus, Iulianum Imp. Apostatam & Necromanticum misisse dæmonem ex Perside in Occidentem, ad ferendum sibi inde responsum aliquod. Cumque venisset dæmon ad locum in quo habitabat Publius Monachus, stetit ibidem per decem dies immotus, quia Monachus ille continuò orabat, itaque transitum eius impediebat. Regressus ergò dæmon & à Iuliano increpatus, cur tamdiu moram fecisset, respondit: *Publius Monachus transitum meum impediuit & ita re infecta redeo.* Iulianus indignatus minatus est Publio mortem; sed ipse priùs & non multò pòst interfectus est. Scribunt in Thracia equos, tametsi ferocissimi sunt, vno tamen filo frænari & retineri posse. An non equus ferocissimus dæmon? Et tamen tenuissimo orationis filo domatur & retinetur, vti diximus. Hinc Cant. 4. vbi vulgata legit: *Sicut vitta coccinea labia tua;* alia litera legit: *Sicut filum coccineum labia tua;* non obscurè indicans huiusmodi filum esse labia orantis. De Chamæleonte scribit Scaliger exercit. 196. quod sit hostis animalium venenatorum; vnde videns serpentem, in arborem ascendit, & ex ore quasi filum more araneæ demittit, in cuius extremitate est guttula margaritæ splendore; hanc pede anteriore dirigit super serpentem, eaque tactum enecat. Similem efficaciam habet oratio contra dæmonem in nomine IESV facta, iuxta id: *In nomine meo dæmonia eijcient.* Idcircò Ecclesia ad omnes orationes in fine appendit quasi margaritam filo orationis ex ore deducto, dum precatur audiri *per Dominum nostrum IESVM Christum.* Quare cùm insidiatur nobis serpens infernalis, conscendamus orationis arborem, eleuemus mentem ad Deum, & texamus eiusmodi filum. Huc facit, quod Abbas Ioannes dicebat: *Sicut vir videns feras, fugit scanditq; arborem: ita cùm veniunt praua cogitationes, fuge per orationem ad Dominum & saluaberis.* In Vitis Patrum l. 3. c. vlt.

F. V.

QVINTÒ. Vincit ipsum Deum. Sic enim Exod. 32. Moyses per orationem tenuit & ligauit quodammodò Deum, ne perderet is populum idololatrantem. Vnde Deus: *dimitte me,* inquit, *vt irascatur furor meus contra eos & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.* Illud: *dimitte me,* Chaldæus vertit: *Intermitte deprecationem.* Sed perrexit Moyses in orando Domino, placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat. Quo loco Lipomanus ait: *Humano loquitur more Dominus Deus, veluti cùm filius offendit patrem & pater in manu euaginatum tenens gladium, quasi ad iugulandum eum, alicui seruo propè existenti dicat: ne retineas me à percussione reprobi huius, innuens nihilominùs magis contrarium, videlicet quòd retineri velit.* Eadem orationis vis designata

nata fuit in luctâ illa Iacob, quàm habuit cum angelo, tenuit enim illum nec voluit dimittere, priusquam ab eo benediceretur, Gen. 32. Amicus ille, qui, iuxta domini parabolam, respondit amico suo petenti à se tres panes; quis est nisi Deus? Is ergò primò animum obfirmauerat, cùm diceret: *Iã ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi.* Et tamen perdurante altero in precibus, victus eius importunitate surrexit & dedit ei panes, quotquot habuit necessarios. Mira est vis remoræ, piscis pedis longitudine, quæ ingentes naues etiam contra fluctus & ventos remorari scribitur à Plinio l. 9. c. 25. & alijs quod etiam attestantur Nautæ. Sed longè maior est vis orationis, quæ ipsum Deum retinet, ne progrediatur ad vindictam. Amos Propheta scribit. c. 7. misisse Deum aliquando locustas vt deuorarent fruges terræ. Cumque iam partem deuorassent orabat Amos: *Domine Deus propitius esto, obsecro quis suscitabit Iacob, quia paruulus est?* Mox *misertus Dominus super hoc: non erit*, ait. Posteà videbatur illi Dominus deuoraturus terram per ignẽ: & cùm iam pars absorpta esset, rursum orabat Amos: *Domine Deus, quiesce obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est. Misertus dominus super hoc: sed & istud non erit*, inquit. Vide quantam Dei iram continuerit breuis oratio.

G. VI. *Impetrat quod petit.*

SEXTO. Impetrat quod petit. Est enim oratio velut clauis aurea, qualis dari Camerarijs solet à Principibus in signum, quod omnes ingredi Cameras possint & quocunque tempore Principem adire, omnesque aperire feras. Hanc nobis contulit Christus, quando dixit in hodierno Euangelio: *Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* Et quis explicare queat quàm mira & mirabilia per clauem hanc obtenta sint. Moyses aquam è petra, manna de cœlo, coturnices, maris rubri diuisionem obtinuit, Elias quasi claues cœli haberet, id clausit, & aperuit rursum ad pluuiam, cùm voluit. Dauid quanta? Sed multò plura & mirabiliora serui Dei in nouâ lege obtinuerunt per orationem. Abbas Bessarion orauit per dies 14. continuos manibus in cœlum extensis; Vnde aquam maris dulcem reddidit. Ruff. l. 3. in vita Patr. Iacobus Nisibites oratione Nisibim vrbem contra Saporem defendit omnesque eius molitiones irritas reddidit. Theod. in eius vita. Simeon Stylites oratione aquam impetrauit plurimaque miracula patrauit, teste Theodor. Theonas Abbas oratione latrones reddidit immobiles. Zachæus pestem Cæsareâ eiecit, Hilarion dæmones eiecit. Taceo alia innumera.

Dicunt Hebræi Deum 4. sibi claues reseruasse, clauem pluuiarum, Deut. 28. v. 12. Clauem generationis, Gen. 30. v. 2. Clauem alimoniæ ad famem depellendam, Psal. 144. v. 16. Clauem resurrectionis. Ezech. 37. v. 12. Sed oratio est quasi clauis vniuersalis, ein Dietrich/ omnia illa bona obserata aperiens. Orauit Elias, & obtinuit pluuiam famemq; depulit, 3. Reg. 18. Orauit Isac pro fœcunditate sterilis vxoris, & obtinuit geminos filios, Gen. 25. Orauit Elias & suscitauit mortuum, 3. Reg. 17. Orauit S. Elisabetha pro iuuene profano, sæculo addicto, & impetrauit ei gratiam vt religiosus fieret. Etenim *Gertrudis Leinbacha fœmina nobilis, ad Elisabetham venerat salutandam, quam comitabatur ephebus Bertoldus, profano cultu corporis ornatus, sed parum à virtutibus excultus, vt solet vana iuuentus, parum pensi habens salutem, ante quam ponit corporis ornamenta. Hunc contemplata Elisabetha, & ex habitu oris vestiumq; vanitate coniectans de animo: Quid agis, inquit, adolescens parum bene ad virtutem composite; quamobrem non applicas animũ ad virtutis cultũ, & auctori vitæ tuæ teipsum auctoras, à quo olim æternis bonis augearis? Propitia tu mihi, inquit, numen Domina, vt illum, pro vt par est, colam. Vis, inquit Elisabetha, pro te preces fundam? annuente & precante. Simul ergò Deo supplicemus, ambobusq; in genua subsidentibus in cœnobio VVerdensi, vbi res gerebatur, cœpit vterq; Deo preces supplices sternere, & tam ardentes Elisabetha, vt adolescens sentiret non animum suum tantùm cœlesti calore inardescere, sed ardorem etiam, in corpus redundare, quem cùm ferre vehementiorem non posset, rogauit, vt illa modum precandi faceret; sed perseuerante cœpit sudore perfundi; toto corpore diffluere, æstuare, concidere, vt ab accurrentibus fuerit leuandus, maximâ voce inclamans Elisabetham, vt remitteret preces, alioquin in carbonem redigendus. Desijt illa precari; ille feruere, calorem imò ardorem adolescentis ancilla vix potuit sustinere, quæ manus illius tangebat. Ipse ad S. Francisci familiam se mox contulit.* Ita Raderus in Bauaria S. p. 1. Verùm sicuti Camerarij principum, non debent indiscretè vti claue illâ, alioquin restringetur illis potestas: sic nihil oportet à Deo indiscretè petere. Idcircò ait S. August. in hom: super hodiernum Euangelium tract. 102. in Ioan. addidisse Christum vt in nomine eius peteretur, propter eos qui nonnulla petunt à patre in Christi nomine, nec accipiunt; quià nimirum *non petitur in nomine Saluatoris, quidquid petitur contra rationem salutis.* Cæterum ne oratio talis vacua prorsus abscedat, obtinebit à Deo aliquid melius quàm petit. Sic enim pater filio discedenti ad studia dicit: scribe ad me omnia, quæ tibi necessaria fuerint, & ego prouidebo tibi. Quòd si tamen filius posteà per literas peteret sclopeta, gladios, pocula, chartas lusorias & aleas, librosque vetitos, nequaquam obtineret: sed saniora & meliora. Similiter agit Deus *à quo*, vt ait S. Bernardus serm. 5. in Quadr. de triplici modo orationis, *vnum è duobus indubitanter sperare possumus: quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius.*

H. VII. *Meretur semper aliquid.*

SEPTIMO. Meretur semper aliquid oratio deuota, licet fortè non impetret quod petit. Non fuit audita Pauli oratio, quando ter orauit vt auferre-

tur ab eo stimulus carnis: habuit tamen meritum suum. Non ergò aufertur, quod oranti non conceditur, sed differtur, & in futuram mercedem commutatur. Sicut cùm quis vouet Deo eiusque Ecclesijs certam pecuniæ summam, pro sanitate v.g. sua aut aliorum, vel curat dici Missas: licet non impetret quod petit, non perit tamen meritum operis quod fecit, sed reponitur in cœlo.

I. VIII. *Satisfacit pro peccatis.* OCTAVO. Satisfacit pro peccatis, si labor aliquis accedat, v.g. Si nocturna sit vel diuturna, si fixis diu genibus, si extentis brachijs, si in frigore, &c. Sic enim pœna pœnam tollit. Satisfacit autem non pro nostris tantùm, sed pro aliorum etiam seu viuorum seu defunctorum peccatis. Prodesse orationem animabus purgantibus, exemplo ostendemus Anno 920. fato concessit Sisinandus quartus Compostellanus Episcopus, cuius tanta fuit fama sanctitatis, vt Ioannes Papa, opinor decimus, per literas & tabellarium proprium se precibus ipsius commendauerit. Mortuus est autem senio confectus. In cuius obitu voces auditæ sunt angelorum canentium: *Veni electe Dei, intra in gaudium Domini tui.* Successit illi Gundesindus V. Compostellanus Præsul, & Comitis cuiusdam filius: sed hic cum mundo, quàm Deo, magis deditus esset, vitam nô satis pio fine clausisse dicitur. De qua re mater eius, matrona pia, graui confecta dolore, & de anima filij vehementer sollicita ante aram beatissimi Iacobi Apostoli diuinam misericordiam dies noctesque non destitit implorare, & fletibus, precationibus, ieiunijs, eleemosynis sibi demereri, interposito S. Iacobi patrocinio, donec quadam nocte in templo eiusdem Apostoli vocem hanc audiuit: *Scias filium tuum hac nocte ad electorum societatem admissum fuisse.* Ita habet Ioannes Vasæus in Chronico Hispan. ad Anno 920.

CONCIO IV.

CAVSÆ CVR INTERDVM NON AVDIANTVR PRECES nostræ à Deo.

I. Defectus fiduciæ.
II. Non petimus ea quæ conuenit.
III. Quia non feruenter petimus.
IV. Quia forte in peccatis hæremus.
V. Quia forte noxia petimus.

THEMA.

Amen, Amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Ioan. 16.

A. TAntæ & tam manifestæ sunt promissiones Christi, orantibus factæ, vt mirum videatur quid sit, quòd tam rarò quæ petimus, consequamur. Quid clarius & præstantius hodierna promissione cùm ait: *Amen, amen dico vobis: si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis?* Iam verò quàm multi sunt, qui petita non assequuntur? Nos ipsi quamdiu pro pace & tranquillitate, Principum vnione & hæresium extirpatione supplicauimus? quot Litanias & processiones instituimus? & tamen adhuc tempestas, adhuc bella & minæ. Quæ huius rei causa & vbinam defectus? Certum inprimis est, non esse causam ex parte Dei qui non potest non promissis stare. Vbi igitur defectus? In nobis vtique, qui non petimus sicut decet, & Christus petendum præscripsit. *Petitis & non accipitis,* inquit Iacobus, *eò quòd malè petatis,* c. 4. epist. Qua in re attendêda sunt etiam verba Christi singula, non tantùm sensus verborum, quomodo scilicet & qua lege promittat. Ideò Ioan. 15. signanter ait: *si verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis, petetis & fiet vobis.* Ergò si peteremus, quo modo insinuauit nobis Christus: nil esset, quod non impetraremus. Quare dum in hodierno Euangelio iussit nos petere, & promisit se nos auditurum, interim etiam docuit, quomodo rogari velit. Et quia in promissionibus mens promittentis aduertenda est: pensanda sunt verba illa: Amen, Amen dico vobis, &c. quod hic faciemus.

B. I. *Defectus fiduciæ.* Non audimur PRIMO. Quia fortè fiduciam in Deum non habemus: quam tamen requirit Christus cùm ait: *Amen, Amen dico vobis,* q. d. certissimè mihi credite & confidite me vos auditurum, &c. Hac videtur caruisse Moyses in eductione aquæ de petra, ideò ad primum ictum non fluxit aqua; quia nimirum *distinxit in labijs suis,* Psal. 105. seu *dubius fuit,* vt habet ibi Græcus textus. Sed pòst resumpta fiducia ad secundum ictum fluxit, Num. 20. Sunt enim inprimis aliqui, qui nisi mox audiantur; statim diffidere incipiunt & relicto Deo suo vnico adiutore, ad auxilia alia & sæpe illicita confugiunt: Velut ægri aliqui, qui nisi à Medico suo primo statim curentur pharmaco; mox alium accersunt; vel etiam imperitorum consilijs & remedijs vti incipiunt. Hoccine verò non in despectum medici cedat? nonne is meritò posteà ægrum deserat? similiter non potest non ægerrimè ferre Deus, si homo confidat in homine & creaturis, earumque auxilium imploret se relicto. Sanè Dauid sæpius inclusus erat & iamiam in manus Saulis venturus, quia tamen in Deo fidebat & ad orationem confugiebat, semper incolumis euasit. Aliquando persequente ipsum Saule, intrauit in speluncam Engaddi, 1. Reg. 24. Quid agis Dauid? nonnè in spelunca mox deprehendi potes & occidi? Confidebat certè non in vmbra speluncæ, sed in vmbra Dei potius. Vnde tunc psalmum 56. recitans, hac de re ait: *Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea, & in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.* Et trãsijt certè illic Saul cum suo exercitu, nec deprehendit Dauidem in interiore spelunca latitantem; quã

qua de causa? subiungit Dauid statim; *Clamabo ad Deum altissimum, Deum, qui benefecit mihi.* Vbi paraphrasis Chaldaica ita exponit: *Orabo coram Deo altissimo & forti, qui accersiuit araneam vt perficeret in ore speluncæ telam propter me.* Quò nimirum Saul arguere non posset aliquem intrò esse; id quod etiam S. Felici Martyri Nolano persecutionem fugienti diuinitus accidisse legimus. Quod si de Dauide quoque verum, vide quid potuerit eius in orando fiducia. Simili fiducia præditæ fuere & obtinuere postulata duæ illæ viduæ; quæ amissis filio & filia, vtraque ad statuam Virginis properat & filium ei è brachijs extorquet, quoad suum recipiat. Illum lupus, hanc hostes in vincula rapuerant; Nec mora; redditur vtrique, illi filia à lupo; huic filius reserante carcerem Deipara. Apud Rader. p. 2. Viridar. cap. 5.

C. II. *Quia non petimus ea quæ conuenit.*

SECVNDO. Quia fortè non petimus ea, quæ postulare conuenit. Vnde dicitur; *Si quid petieritis.* Res enim temporales & quæ ad salutem non pertinent, pro nihilo computat sapiens & in omnibus videt vanitatem, Eccl. 2. Quare ipse iussus aliquid petere à Deo quod vellet, petijt non rem inutilem, vt dies multos, diuitias, animas inimicorum, sed sapientiam; vnde factum vt etiam terrena ei & minora omnia adijcerentur, 3. Reg. 3. Quòd si inutilia & vilia petimus, iniuriam facimus Deo, qui ditissimus est Princeps & magna petere nos iussit; sicut non absque contemptu Alexandri Magni Diogenes iussus ab eo petere quod vellet, petijt *vt procul à se recederet, ne solem sibi auferret;* Volens per hoc opes eius contemnere. Idem faciunt Deo, qui inania petunt, quasi Dei diuitias contemnant. Idem Alexander M. donans Perillo 50. talenta argenti; dicente Perillo; sufficere sibi decem; respõdit; *Tibi quidem sat est accipere, sed mihi non sat est, dare.* Plutarch. in apopth. Igitur & à Deo non nisi ea petenda sunt, quæ diuina munificentia digna sunt; bona nimirum solida & cœlestia. *Rex noster,* inquit S. Basilius c. 2. Constit. Monast. *munificentissimus est & augustissimus & indignè fert quandocunque quis exiguum aliquid à se petit, quandocunq; quis nostrum de rebus ipsum minimè ipsi conuenientibus rogat.* Intellexit hoc etiam vir ille bonus, qui (recenset Salmeron to. 10. tract. 11. p. 103.) precum loco recitauit 24. Elementa literarum, cum hac clausula; *Domine iunge literas & à te peto quod tibi magis placet & mihi magis expedit. Quid autem sit illud, tu melius nôsti.* Petierant iam dudum aliqua discipuli à Christo, velut Iacobus & Ioannes, vt sedere possent ad eius dexteram in regno eius (quod putabant fore terrenum) & tamen eis dicit hodie Christus; *Vsq; modò non petistis quidquam in nomine meo;* quia scilicet illud nihil erat; terrenum & fluxum erat. Hinc in oratione Dominica *nulla diuitiarum petitio;* inquit Cassianus collat. 9. c. 24. *nulla memoria dignitatum; nulla potentatûs ac fortitudinis postulatio; nulla corporeæ sanitatis seu temporalis vitæ mentio continetur. Nihil enim caducum vult à se: nihil vile: nihil temporale: æternitatum conditor implorari. Itaque magnificentiæ eius ac munificentiæ maximam irrogabit iniuriam, quisquis his sempiternis petitionibus prætermissis, transitorium aliquid & caducum ab eo maluerit postulare: & offensam potius quàm propitiationem iudicis sui vilitate orationis incurret.*

D. V. *Quia non feruenter petimus.*

TERTIO. Quia fortè non feruenter petimus. Vnde ait: *petieritis;* & alibi: *petite, quærite & pulsate;* iubens per hoc seriò, instanter, feruenter petere. Alioquin enim censetur orans Dei dona vilipendere, quasi ea per iocum tantum petat, velut si quis mitteret famulum suum ad Regem vt ab eo peteret 1000. florenulos ad reparationem domus suæ quæ incendio perierit. Nonne hic dupliciter peccaret & Regem luderet donumque eius vilipenderet, Primo: Quia non per se, sed per famulum petit: Secundò. Quia rem tantam diminuit? Similiter orans si ore tantùm, non item spiritu oret, famulum ad Deum mittit, quasi Dei dona exigua & florenuli solum essent. Non ita Dauid, qui ait: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Vt enim thus non ascendit sursum nec odorem spargit, nisi in igne positum: sic oratio nisi ex feruenti corde procedens, non dirigitur ad Deum nec penetrat cœlum. Audi Bernardum serm. 16. in Psal. qui habitat. *Meritò non exauditur qui clamare dissimulat, aut omninò non postulans, aut tepidè postulans & remissè; siquidem in Dei auribus desiderium vehemens, clamor magnus; è regione remissa intentio, vox submissa. Vt autem clamandum sibi nouerit homo, inter primordia suæ orationis ipsum quem oraturus est patrem, in cœlis esse protinus admonetur, quòd videlicet impetu quodam spiritus illo sibi iaculandam esse meminerit orationem,* &c. Et paulo infrà: *Hinc est, quòd Moyses foris tacens, intus auditur, dicente Domino; Quid clamas ad me?* Hæc ille. Clamores ergò isti non tam oris quàm cordis intelligendi sunt; quales sunt lachrymæ, gemitus, suspiria, ignita desideria. Hæc sunt quæ Domino omnia persuadent; Non egemus Demosthenis aut Ciceronis eloquentia, longis & exquisitis sermonibus, sed *desiderium pauperum exaudiuit Dominus,* inquit Dauid. Psal. 10. Quia pauperes instanter & feruenter rogant. Placent etiam Deo, qui simplici & recto corde orant, quemadmodum sancti illi viri apud Raderum 2. p. Viridarij c. 5. quorum alius simplex & rudis orans dicebat: *Miserere tui Deus;* non intelligens, quæ dicebat. Et adeò grata tamen eius oratio erat Deo, vt idem sicco pede maria & flumina calcasse memoretur. Alter S. Salaunus, qui prima ætate missus in ludum literarium plus per omnem ætatem capere non potuit, quàm salutationis Angelicæ primas

mas

mas duas voces, *Aue* MARIA: quas domatim mēdicans & orans semper replicabat; & in tantū hæc oratio placuit Deo, vt è mortui sepulchro creuerit lilium candidissimum, in cuius folijs literis inscripta erant solennia illa Salauni verba; *Aue* MARIA.

E. IV. *Quia fortè in peccatis hæremus.*

QVARTO. Quia fortè inimicitias cum DEO gerimus, peccato adhærentes. Hoc notat Dominus cùm ait, *Patrem.* Si enim tu filius non es sed hostis Dei, quomodo rogabis Deum patrem? Vnde Ieremias Thren. 3. ait: *Nos iniquè egimus & ad iracundiam prouocauimus, idcircò tu inexorabilis es. Opposuisti nubem tibi ne transeat oratio.* Ecce quare interdum recludat se dominus in cœlis nec admittat orationes nostras. Intellexit hoc Bias Græciæ sapiens, qui aliquando cum impijs & flagitiosis hominibus in naui periclitans, impijs Deorum opem implorantibus; *Silete*, inquit, *ne Dij vos nebulones hic nauigare sentiant; siquidem Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quàm ad opitulandum flectitur.* Laërt. l. 1. c. 6. Venerabilis Beda in natali inuocent. mart. ait; *Sicut iuxta Dei sententiam vulneri medicamentum, si adhuc ferrum in eo manet, non proficit; Ita nihil proficit oratio illius, cuius adhuc dolor in mente, vel odium manet in pectore.* Hinc Paulus 1. ad Tim. 2. ait; *Volo viros orare in omni loco leuantes puras manus sine ira & disceptatione.* Dauid quoque Psalm. 65. *Iniquitatem si aspexi in corde meo non exaudiet Dominus. In corde*, inquit, si nimirum adhuc placet peccatum. Dic enim mihi, quæso, quomodo audieris à principe gratiam aliquam postulans, si manus sanguine filij eius tinctas afferas? Atqui tu dum in peccatis persistis, manus pollutas habes sanguine filij Dei, quem offendisti. Vnde Esa. 1. dicitur. *Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.* Quomodo igitur tu oras: *Pater noster*, cùm nolis esse filius? quomodo; *sanctificetur nomen tuum*, cùm tu blasphemes iugiter tota die? quomodo, *adueniat regnum tuum*; cùm tu id non desideres, sed ad infernum properes? quomodo; *fiat voluntas tua*, cùm eam numquam facias? quomodo. *panem nostrum* &c. cùm tu pauperibus eum subtrahas? quomodo; *dimitte nobis debita nostra* &c. cùm non dimittas inimico tuo? quomodo, *ne nos inducas* &c. cùm tu tot peccandi occasionibus vltrò te exponas? quomodo; *libera nos à malo*, cùm tu ipse liberari nolis? Quid aliud sunt hæ petitiones, quàm pestilens quidam fætensque halitus ex ore tuo egrediens? Cùm quis tibi loqui vult, cuius os fætidum expirat halitum, eum sanè non libenter audis, sed auersaris. Ita puta & Deum horrere tuam loquelam, cuius os tam turpiter fætet. Vnde Thr. 3. dicitur; *Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio*; peccatorum scilicet. Idcircò orat Dauid. Psal. 140. *dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Incensum non ascendit nec suauiter olet, nisi igne inflammatum; ita nec oratio tua Deo placita erit, nisi charitate ardeat.

QVINTO. Quia fortè non ea quæ nobis sunt vtilia petimus sed noxia potius Hunc defectum innuat Dominus, cum ait; *In nomine meo. Nomen filij Iesus est*, inquit S. Gregorius hom. 27. in Euang. *Iesus autem Saluator, vel etiam salutaris dicitur; ille ergo in nomine Saluatoris petit, qui illud petit quod ad veram salutem pertinet. Nam si id quod non expedit, petitur; non in nomine IESV petitur pater. Vnde & eisdem Apostolis adhuc infirmantibus Dominus dicit: vsque modo non petistis quicquam in nomine meo. Ac si apertè diceretur; Non petistis in nomine Saluatoris; qui nescitis quærere æternam salutem. Hinc est quod & Paulus non exauditur; quia si liberaretur à tentatione, ei non prodesset ad salutem. Ecce vidimus, fratres charissimi, quàm multi ad solennitatem martyris conuenistis, genua flectitis, pectus tunditis, voces orationis, ac confessionis emittitis, faciem lachrymis rigatis. Sed pensate quaso petitiones vestras; videte si in nomine Iesu petitis; id est, si gaudia salutis æternæ postulatis. In domo enim Iesu, Iesum non quæritis si in æternitatis templo importunè pro temporalibus oratis. Ecce alius in oratione quærit vxorem, alius petit villam, alius postulat vestem, alius dari sibi deprecatur alimentum*, &c. Idem testantur alij sancti Patres S. Augustinus epist. 34. ad Paulinum; *Bonus Dominus*, inquit, *qui non tribuit sæpe quod volumus, vt quod mallemus attribuat.* S. Isidorus lib. 3. de summo bono cap. 7. *Multos*, inquit, *Deus non exaudit ad voluntatem, vt exaudiat ad salutem.* S. Bernardus serm. contra vitium ingrati; *Misericordia res est*, ait, *hac in parte subtrahere Deum misericordiam.* Atque eò pertinent verba Apostoli Iacobi cap. 4. *Petitis & non accipitis eò quod malè petatis, vt in concupiscentijs* (Græcè, *voluptatibus*) *vestris insumatis.* Scimus in Iudæos, qui carnes importunè concupierunt & impetrarunt, plagam ignis mox desæuisse, ideoque locum illum appellatum esse, *sepulchra concupiscentiæ*, Num. 11. Intellexerunt hoc & Gentiles. Platonis oratio erat; *Iupiter da nobis bona, siue ea petamus, siue non; arce vero mala, etiam si ea ex errore petamus. Socrates*, inquit Valer. Max. lib. 7. cap. 2. *humanæ sapientiæ quasi quoddam terrestre oraculum, nihil vltrà petendum à Dijs immortalibus arbitrabatur, quàm, vt bona tribuerent; quia ij demum scirent, quid vnicuique esset vtile; nos autem plerumque id votis expetere, quod non impetrasse melius foret. Et enim densissimis tenebris inuoluta mortalium mens, in quàm latè patentem errorem cæcas precationes tuas spargis? diuitias appetis, quæ multis exitio fuerunt; honores concupiscis, qui complures possum dederunt; regna tecum ipsa voluis, quorum exitus sæpenumero miserabiles cernuntur: splendidis coniugijs inijcis manus, at hæc vt a-*

liquando illustrant, ita nonnunquam funditus domos euertunt. Desine igitur stulta futuris malorum tuorum causis quasi felicissimis rebus inhiare, teq; totum cælestium arbitrio permitte: quia qui tribuere bona ex facili solent, etiam eligere aptissima possunt. Hinc non miremur si interdum petita non acquirimus, quia ea in melius conuertit Deus, atque adeò plusquam nos velimus audiri, nos audit: quemadmodum, si puerulus petens cultrum velit sibi scindere panem; pater non quidem dat cultrum, sed ipse eum arripit eique panem scindit, timens ne puer cultro seipsum lædat. Simili modo ægroti petunt hæc & hæc à Medico, plerumque sibi noxia, quæ Medicus quidem promittit: sed dat ad sanitatem, non ad voluntatem. Hoc ergò pacto, etsi non petitio, desiderium tamen nostrum auditur à Deo. Nam si petitionem nudam consideremus. Dæmones exaudiuit (vt obseruat Augustinus tract. 6. epist. Ioannis) cùm petierunt vt sibi Iob tentare & in porcos ingredi liceret: non audiuit Paulum petentem vt stimulus carnis ab eo auferretur. Non dubitandum tamen quin secretiore quodam modo magis Apostolum audierit quàm diabolum. Vnde Augustin. ibid. ait: *Paulus ad salutem exauditus est, ad voluntatem non est exauditus: Diabolus exauditus est ad voluntatem, sed ad damnationem.* Et mox: *Imò Apostolus exauditus est, dæmones non sunt exauditi: Dæmonum voluntas facta est, Pauli sanitas perfecta est.*

Denique hic orandi (per Iesum) titulus rectè figuratur & explicatur per vestem illam Esau, quâ indutus Iacob benedictionem patris obtinuit, Gen. 27. Dum enim in Christi nomine petimus, ipsum quasi induti repræsentamus. Sed notandum est induere debuisse Iacob vestem illam & ita personam Esau atque odorem vestimenti eius repræsentare: alioquin enim si vestes illas in fascem colligatas tantùm attulisset, nihil obtinuisset. Simili modo qui in nomine Christi vult obtinere benedictionem, personam Christi & virtutum eius odores repræsentet, quod faciet, si canabitur ad eum modum orare, quo Christus orauit patrem. Is enim non nudam orationem fecit, sed eam plurimis ornauit virtutibus: humilitate, quia procidit in genua: perseuerantia, quia ter eandem repetijt orationem: obedientia & resignatione, quia voluntatem non suam sed patris fieri voluit: attentione, quia secretò & in secessu orauit: feruore, quia vsque ad sudorem sanguineum, &c.

CONCIO V.

CIRCVMSTANTIÆ ORATIONIS.

I. Quis orandus.
II. Quid debet orare. 1. Iustus. 2. Peccator. *semper orari quod possit.*
III. Quando orandum.
IV. Quoties orandum.
V. Quid petendum.
VI. Quomodo petendum. 1. Coniunctim orare melius. 2. Præparanda ad eam mens. 3. Sine interruptione.
VII. Vbi orandum.

THEMA.

Petite & accipietis vt gaudium vestrum sit plenum. Ioan. 16.

LIb. 1. Reg. c. 17. Quando congressurus erat Dauid cum Goliatho, *induit eum* Saul *vestimentis suis & imposuit galeam aream super caput eius & vestiuit eum lorica. Accinctus ergo Dauid gladio eius super vestem suam, cœpit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitq; Dauid ad Saul: non possum sic incedere, quia non vsum habeo.* Dominus noster hodierno in Euangelio simili modo nos armis præclarissimis ijsque suis induit: cùm iubet vt in nomine eius petamus quidquid volumus. Sed quemadmodum non omnes sciunt tractare arma, ita vereor ne aliqui sint Christiani, qui his etiam orationis armis vti nesciant, quia scilicet vsum non habent orandi. Quid autem iuuat habere ballistam & nescire artem iaculandi? Quid iuuat habere clauem omnes aperientem seras, & nescire modum aperiendi? Itaque cùm his rogationum diebus ad prælium orationis egressuri simus, priùs videbimus & discemus quis, à quo, quid, quando, quoties, quomodo, & vbi sit orandus. A.

PRIMO. Quis orandus? Resp. DEVS propriè loquendo solus, tanquam vnicus dator bonorum supernaturalium gratiæ & gloriæ, quæ solum secundum se peti debent. Vnde Apostolus Iacobus ait: *Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum.* Ideoque Ecclesia omnes orationes, quas in Missa & horarijs precibus fundit, immediate ad Deum dirigit, non ad sanctos (etiam in Sanctorum festiuitatibus) & annectit tamen & includit Sanctorum nomina & memoriam, vt per eos velut Dei amicos & potentes intercessores faciliùs impetret. Minus propriè etiam sancti possunt orari (iuxta id Iob. 5. *Ad aliquem Sanctorum conuertere*) tanquam interpellatores & solicitatores; quo modo habemus nostros Aduocatos ad Cameram vel regimen aliquod qui causam nostram efficaciter proponant & agant: pro expeditione solicitent, Iudices nobis concilient, &c. Si enim potuerunt orare pro hominibus dum viuerent: quanto magis id poterunt, dum cum Deo iam sunt, nec habent ampliùs necesse orare pro seipsis?

B. I. *Quis orandus.*

C. II. *Quis debet orare.*

SECVNDO. Quis debet orare? Respondeo, quisquis adhuc viator est. Iustus Primo, vt in iustitia perseueret, sicut qui fæliciter nauigat, orat vt fæliciter appellat; maximum enim sæpe periculum in appellendo. *Qui stat, videat ne cadat.* 1. Cor. 10. Secundo. Quia *nescit homo vtrum odio an amore dignus sit.* Episcopo Laodiciæ scribit Ioannes Apoc. 3. *Dicis quòd diues sum & locupletatus & nullius egeo. Et nescis quia tu es miser & miserabilis & pauper,* &c. Idipsum tibi contingere potest. & quidem à potiori, si hoc contigit Episcopo Ecclesiæ primitiuæ tam sanctæ: si Episcopo ab Apostolis instituto. Tertio. Quia quanto maiora accepisti à Deo dona, tanto magis debes eum laudare & orare vt ea in te conseruet, augeat, coronet; præterea vt proximo tuo eadem communicet.

(1. Iustus. 1. 2. 3.)

Peccator, vt gratiam recuperet: velut naufragus vt manum ipsi Deus porrigat. Tametsi enim peccator suis operibus apud Deum nihil meretur de condigno; non tamen debet cessare ab oratione, sed vtiliter orat. Primo. Quia interim à peccatis abstinet. Secundo. Quia per orationem paulatim præparatur ad immutandam prauam voluntatem suam: sicut qui pedetentim adrepit igni, paulatim calefit. Tertio. Quia oratio non solùm est meritoria, sed etiam impetratoria. Vnde licet oratio peccatoris nil mereatur, potest tamen impetrare; ideoque S. Aug. lib. 40. homil. hom 43. *Quid facimus,* inquit, *si peccatores Deus non exaudit? Date mihi, qui roget: ecce est qui exaudiat.* Ibidem & tract. 44. in Ioan. verbum illud cæci nati: *Scimus quia peccatores Deus non audit* (Ioan. 9.) verbum cæci fuisse affirmat, nondum satis illuminati, quia videbat oculis, sed corde adhuc non videbat. Et subiungit: *Incumbite ergò orationibus peccatores, confitemini peccata vestra, orate vt depellantur, orate vt minuantur, orate vt vobis proficientibus ipsa deficiant.* Sic ille.

(Peccator. 1. 2. 3.)

D. III. *Quando orandum.*

TERTIO. Quando orandum? Respondeo. Primo. Dum sanus es, congrega tibi per orationem ea, quibus eges: sicut formica in æstate congregat sibi victum, quia in hyeme ægritudinis difficulter poteris orare, vbi corpus aggrauat animam, ne per orationem leuare se possit ad Deum. Sumptus bello necessarios congregant Veneti à subditis pacis tempore, relaxant verò tempore belli, vt refert Bembus lib. 6. hist. Venet. Ita quamdiu sanus es, tamdiu solue tributum orationum tuarum quotidianarum, vt habeas tempore morbi, vnde opem speres. Adhæc peccator ægrotans animaduersione hac percutitur vt vix memor sit sui; qui dum sanus esset, memor non fuit Dei. Quare sapienter antevertit Dauid extremi illius temporis afflictionẽ, sic orans: *Ne derelinquas me in tempore senectutis; cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me,* Psal. 70.

(1. 2.)

Secundo. Tempore tentationis maximè; vt enim nautæ tunc maximè laborant remigantque cùm pons aliquis vel locus periculosus transeundus est: ita tentationis tempore maximè orandum. Quòd si in periculo naufragij discunt & incipiunt orare etiam perditissimi quique: multò magis id necessarium cùm periclitatur animæ salus. Rursum tempore tribulationis & cùm ob publicam necessitatem supplicationes vel comprecationes instituuntur, vti his diebus fieri solet. Tunc enim nemo esse debet, qui orationibus non vacet: ne alioqui cum Iona dormiente in tempestate, dum alij omnes clamarent ad Deos suos: audiat quis illam increpationem: *Quid tu sopore deprimeris? surge inuoca Deum tuum,* Ionæ 1.

(3.) Tertio. Non intempestiuè, quando alteri negotio magis vtili aut necessario vacandum est: vti sua Concione. Diaboli enim hæc ars est, suffurari homini verbi Dei auditum prætextu orationis; sicut auceps vt auferat falconi prædam delicatam & viuam cum astu substituit ei carnem vilem & exsanguem. Verbi Dei perceptio delicata & viuax animæ esca est, oratio vilior & inefficacior: quæ nequaquam ita mouet aut viuificat animam, vti verbum DEI.

E. IV. *Quoties orandum.*

QVARTO. Quoties? Respondet Sapiens Eccl. 18. *Non impediaris orare semper.* Et Dominus Luc. 18. *oportet semper orare, & non deficere.* Et c. 21. *Vigilate omni tempore orantes.* Et Apostolus 1. Thessal. 5. *sine intermissione orate.* Ex quibus locis patet inprimis quanta nobis omnibus incumbat necessitas frequenter orandi, non solis Monachis & Sacerdotibus. Sed quomodo inquies, semper orare possumus? Respondeo Primò. Non intelligendum hoc Mathematicè, ita vt nec ad momentum cessare ab oratione debeamus, sed moraliter, ita vt sæpissimè & quantum fieri potest diligentissimè instemus orationi, tanquam rei comprimis necessariæ. Sicut tempore pestis suaderi solet, vt nunquam simus inani stomacho, sed curemus vt semper aliquid comedamus vel bibamus, manè, meridiè, vesperè, &c. Id quod sedulò faciebat Dauid rex, licet regijs occupatus negotijs, qui Psal. 62. ait: *Memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te.* Et Psa. 54. *Ego autem ad Dominum clamaui & Dominus saluabit me Vespere & manè & meridiè narrabo & annuntiabo & exaudiet vocem meam.* Sic Daniel ter in die orabat, Dan. 6.

(*Semper orari quomodo possit.* 1.)

(2.) Secundo. Si verè Deum & ardenter amaremus, facilè possemus omni tempore orare; si nimirum mentem semper ad Deum haberemus erectã. Quis enim nescit amantem ferè semper esse vbi amat? *Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Sic monet facere S. Basilius orat. in Iulittam: *Accumbens mensæ, ora, inquit: esurus panem, largitori gratiã rependito: Suffulciens firmansq; infirmiores corporis vires vino, eius fac memineris, qui hoc te dono impertiuit ad inferendã cordi tuo lætitiam & ac multiplicium infirmitatum non mediocre solamen. Nulla tibi est sumendi edulij necessitas? Caue te prætereant eius memoria,* cuius

cuius liberali beneficio explesti ventrem. Tunicam indueris? Gratias agito benigno datori. Amiciris pallio? Fac in te augescat intentior erga Deum charitas, qui contegumenta gratuitò largitus est hiemi æstatiq; accōmoda, quibus & vita conseruetur, & obueletur turpitudo. Tibine dies expletus abijt? illi referto gratias, qui solem quidem nobis nihil tale commeritis indulsit in diuinæ operationis mysterium: ignem verò intulit illustrandæ nocti, vtq; subseruiat reliquis vitæ commoditatibus. Ipsa rursum nox alias ad orationem suggere poterit occasiones. Hæc magnus Basilius. Semper etiam orabis si subinde per quædam interualla, breuiculam ad Deum orationem dirigas, non secus ac columbæ oculos crebrò in cœlum attollunt: vel etiā simul oblectes te pio quodam Cantico. Si enim inter laborandum difficile non est mundanis canere profana cantica & amatoria, fabulas narrare, &c. cur non possis eâdem opera, spirituale quid loqui vel cantare? Certè S. Hierony. tēpore *in Christi villula quocunq; te vertisses, arator stiuam tenens, Alleluia decantabat, sudās messor psalmis se auocabat, & curua attondens vitē falce vinitor, aliquid Dauidicum canebat,* vt testatur ipse in ep. ad Marcellam. Quare cùm surgis vel quid aliud incipis, dic; *Quod Deus bene vertat.* das walt Gott. Cùm audis horā dic more Heluetiorum; *sit nobis hora fœlix,* &c. Semper etiā orat qui bene operatur. Ita Augustinus in illud psalmi, *Tota die laudem tuam; Vis,* inquit, *medium semper laudandi? Quicquid egeris, bene age, & laudasti Deum.* Idem prorsus S. Hilarius in Ps. 1. *per hoc enim,* inquit, *efficitur, vt sine intermissione oremus; cùm per opera Deo placita, & in gloriam eius semper exercita, sancti cuiusq; viri vita omnis, oratio sit; ac si secundum legem nocte dieq; viuendo vita ipsa nocturna legis erit & diurna meditatio.* Et S. Hieron. in versum illum; *laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes stellæ & lumen;* quærit quomodo hæc omnia laudēt Deum, & respondet, *in eo, quod à suo officio & seruitio non recedunt; seruitium ipsorum, laus* DEI *est.* Ita agebat Abbas Lucius qui dicebat; *Ego statis horis oro, dein manibus laborans ad Deum nonnunquam excurro, & quidquid cibi superest in pauperes distribuo vt illi orent pro me cùm ego dormio.* In vitis Patrum p. 2.

3. Tertio. Quotidie tantum temporis dandū orationi, quantū sufficit ad seruandū cor quietū, corroboratū & munitū ad omnia, quæ illi incumbūt, facienda & sufferenda; adeò vt sicut Hebræi colligebant tantū manna quotidie quantū illis eo die sufficiebat; sic etiā quisq; studeat tantam quotidie fundere orationē, quāta ei sufficit ad vitæ Christianæ conseruationē. Si de clero sis, persolue diligēter quotidie pensum 7. horarum. Si laicus & in regimine, vel periculoso statu constitutus, tanto plus ora, quanto maius tibi incumbit onus & ratio reddenda coram Deo. Diues es? ora vt ne opes laqueus tibi fiant perditionis. Pauper & afflictus? tanto magis habes quod ores.

F. QVINTO. Quid in oratione petendum? Respondetur, talia bona, quibus malè vti non possumus.

V. *Quid petendum.*

1. Vnde Primo nō petendū quidquā flagitiosum aut noxiū; siquidem nec ab homine talia licet petere. Vnde lex 3. C. de precibus Imp. offer. dicit; *Nec dānosa fisco, nec iuri cōtraria postulare oportet.* Qui enim flagitiosū quid peteret, Deū fontē flagitij faceret. Qui noxiū aliquid petit, magnā accipit gratiā, si q̄ petit nō obtineat; vt patet Nū. 11. Vbi dedit Iudæis petitas coturnices Deus; Sed ad perniciē eorum. *Adhuc .n. carnes erāt in dētibus eorū; & ecce furor domini cōcitat⁹ in populū, percussit eū plaga magna nimis.*

2. Secundo. Malū alijs sicut nec imprecari, ita nec à Deo postulare licet; sed ad summum vt temporalibus quibusdam pœnis exerceantur impij & scelerati vt sic resipiscant. Ita S. Anastasia pro impio viro suo Publio fundi preces optauit à S. Chrysogono, vt scilicet aut ad fidem veniret, aut si Deus sciret non venturū, moreretur: siquidem melius ei foret exhalare spiritum, quam Dei filiū denegare & eum confitentes impedire. Vt refert Suidas.

3. Tertio. Temporalia & transitoria non nisi quatenus conducunt aut necessaria sunt ad bona spiritualia & æterna suntq; instrumenta virtutū & adminiculum ad beatitudinē; quomodo panis quotidianus; siquidem nisi viuamus, bene viuere & Deo seruire non possumus. Vnde ea sola petitio orationi Dominicæ admixta est, cæteræ omnes de bonis spiritualibus sunt. *Magnificentissimus est enim Rex noster,* inquit S. Basilius in Constit. c. 1. *& indignatur si quis parum quid ab eo petat & nihil ad ipsum attinens. Ne igitur in oratione tua indignationem tibi ipsi adducas, pete tibi digna Rege Deo.* Sic ille. Iniuriā faceret Principi, qui peteret ab eo frustū panis vel haustum ceruisiæ, quanto magis Deo? Quia verò nescimus quæ tēporalia ad Dei gloriā & salutem nostrā faciant, ideò si qua petūtur, cū resignatione & indeterminatione petenda sunt, sicut cū à Medico petit æger medicinam; non enim ait, da mihi hanc vel illā; sed medere. Sic Deipara deficiēte vino in nuptijs, penuriā tantùm insinuauit filio; *Vinū non habent.* Sic Martha & Magdalena de morbo fratris Christo nuntiant; *Ecce quē amas infirmatur.* Inde nolebat S. Petrus, filiā Peronillam curare ab infirmitate, q̄ ei hanc sanitate vtiliorē diceret. Vt in eius vita 31. Maij. Qui initiū tantū viarū videt, nō potest dijudicare, q̄ via sit melior; sed qui totas vias, initium, mediū & finē aspicit. Fieri enim potest vt ea quę nobis videtur melior, obsessa sit à latronibus alijsue affecta incommodis. DEVS hoc videt, nō videmus nos. Ideò Lacedæmonij (mirū in gentilibus) solùm orabant à Dijs sibi dari optima.

G. VI. *Quomodo petendum.*

SEXTO. Quomodo petendum? Respondemus conditiones orationis alibi relatas esse. Quibus hæc addenda. Primo. Melius est coniunctim orare quàm singulariter. Primo quia Deo placet nostra cōcordia. Nam *si duo ex vobis consenserint super terrā, de omni re quācunq; petierint, fiet illis à Patre meo qui est in cœlis; vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine*

Coniunctim orare melius.

nomine meo, ibi sum in medio eorum, ait Dominus Matth.18. Refert Osorius (to.4. Concion. Conc. in supplic. publ. pro salute regis) ex orientali Indiâ scriptum esse à patribus Societatis, in quodam oppido relictum ab vno Patre hominem fuisse ad reliquorum fidelium doctrinam & consolationem, donec ipse rediret. Is cùm in grauem infirmitatem incidisset, conuenerunt in eius domum fideles, dolentes de eius periculo, quòd valdè eis vtilis esset. Inter hæc vnus ex ipsis dicebat: *Inter alia quæ nobis prædicata sunt, vnum est, vt cùm aliquâ re indiguerimus, eam à Deo postulemus, qui nobis illam præstabit; Eamus igitur in Ecclesiam & huius vitam à Deo postulemus, quæ nobis necessaria est.* Hoc audito omnes ad Ecclesiam conuenerunt & fusâ ad Deũ oratione infirmus in integram restitutus est sanitatem, ita vt in Ecclesiam veniret & orantes offenderet, cum quibus & ipse orauit, gratias agens pro valetudine recuperatâ.

2\. Secundo quia multi simul orantes eundem omnium patrem efficacius flectunt ad misericordiam. Eam ob causam misit Iacob decem filios suos simul in Ægyptum (solo retento minimo) ad frumenta coëmenda, vt Ægypti Ducem magis mouerent ad commiserationé, si dicerent se omnes vnius patris esse filios. Sed nõ contentus Ioseph iussit adesse omnes, Gen.42. Et hinc in plurali numero iussit nos orare Dominus: *Pater noster*, &c.

3\. Tertio quia cùm multi simul orãt, vnus supplet alterius defectum. Nam cùm certæ conditiones requirantur ad impetrandum, quod vni deest, aderit alteri: & multum est si vel vnus è multis sit qui bene precetur; possunt enim cæteri quoque illius oratione frui. Inter decem illos leprosos vnus tantùm bonus fuit: quia tamen omnes simul precati sunt: *Iesu præceptor miserere nostri*; omnes exauditi sunt. Sicut ergò nummus vnus nõ habens iustum pondus, si detur creditori, ab eo reijcitur; sin verò multis alijs misceatur, acceptatur transitque cum cæteris: ita & oratio solitarij si sit tepida, vaga, negligens, reijcitur à Deo; si verò multis alijs feruentibus iungatur, earum vi & quasi alis attollitur & in cœlum euolat.

2\. Præparãda ad cã mens.

Secundo. *Ante orationem præpara animam, & noli esse quasi qui tentat Deum*, inquit Ecclesiasticus c.18. Vt enim cythara prius temperari & fides cõcordari debent, antequam incipias ludere: ita animus ad orationem prius præparandus, alioquin tentas Deum, quasi consequi velis fructum orationis per miraculum, non adhibitis medijs necessarijs. Sic tentaret Principis clementiam qui accederet ad illum non petitâ licentiâ, sine cultu, sine reuerentiâ, sine præmeditatione eorum, quæ loqui vellet. Considera ergò prius magnitudinem & sublimitatem maiestatis diuinæ, deinde tuã vtilitatem: & si peccati conscius tibi es, de eo dole ex animo.

3\. Sine interruptione.

Tertio. Non facilè interrumpenda oratio profanis aut impertinentibus colloquijs vel negotijs, in gratiam hominum, &c. Si enim id irreuerentia foret agere coram principe, quanto magis coram Deo? S. Ludgerus Episcopus Monasteriẽsis euocatus ad Carolum Mag. Imp. per cubicularium dum insisteret orationi; venturum se dixit absolutis precibus: secundo etiam & tertiò vocatus omninò ire distulit, donec preces absoluisset. Posteà ad Imperatorem veniens & de cunctatione rogatus, intrepidè respondit; *Ego Imp. tuum semper præceptũ ita in omnibus exequendum putaui, vt tamen Deum tibi vbique præferendum non dubitarem.* Gratias habuit Imperator, & ob id Episcopum sibi tanto chariorem. Refertur apud Baron. ann. 809.

H. VII. Vbi orandum.

SEPTIMO. Vbi? Respondit Apostolus 1. Tim.2. *Volo viros orare in omni loco.* Quia videlicet Deus inuenitur & paratus est vbique nos exaudire. *Si hominem rogare volueris*, inquit Chrysost. hom. de Chananæa, *interrogas: quid facit? & audies: dormit, aut non vacat: aut certè non dignabitur respondere minister tibi: ad Deum autem nihil horum opus est. Sed vbicunq; fueris aut inuocaueris, audit te. Dicito: miserere mei: & Deus ilicò aderit, adhuc loquente te dicet: adsum.* Sic ille.

Cùm periculum est vanæ gloriæ: tunc *intra in cubiculum & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito*, ait Dominus Matth.6.

Optimum autem orare in templo: vti sæpe indicat scriptura. Psal.5. *Adorabo ad templum sanctum tuum.* Luc.18. *Duo homines ascendebant in templũ vt orarent.* Act.3. *Petrus & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.* Ratio; Quia ibi specialis Dei beneuolentia ad audiendas preces: ibi plura incitamenta ad deuotionem: ibi deniq; precantiũ vnitas & multitudo. Vnde Tertull. in apoc. c.39. ait: *Coimus in cœtum & congregationem, vt Deũ quasi manu factâ, precationibus ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est.* Et S. Chrysost. hom.3. de incompreh. Dei natura. *Ante hos annos*, inquit, *capti nonnulli sunt Tyrannidem appetentes, cuius rei vos etiam meminisse arbitror. Fuit inter eos quidam dignitate ac principatu præditus, qui cũ dãnatus capite ad suppliciũ duceretur, populus motus misericordiâ vniuersus prætorẽ adijt & deprecandi cõmuni operâ efficere potuit, vt reus ille veniâ nullâ dignus liberaretur ab irâ Imperatoris. Quòd si cum iram terreni Imp. velitis extinguere, vniuersi cum liberis & vxoribus festinatis; cur quoties ad cœlestem illum Imp. placandum reddendũq; propitiũ ire pergitis, vt eius iræ eximatis non vnum, vt tunc, nec duos aut tres aut centum, sed omnes orbis terrarum peccatores, omnes dæmone agitatos à flagello liberetis diaboli, foris sedetis, non vniuersi concurritis & Ecclesiam penetratis?* Hæc Chrysost. Ergò Auditores, quando his rogationum diebus sæpius in vnũ conuenturi sumus ad rogandũ Deũ pro communibus nostris necessitatibus, date inprimis operã vt quicunq; potestis; in cœtu hoc compareatis; deinde vt ea, qua decet, deuotione & pietate Supplicationibus intersitis, quò & ipsi iratũ placare Deum nec non flagellũ è manibus eius eripere possitis, Amẽ.

CONCIO

CONCIO VI.

PRO QVIBVS POTISSIMVM SIT ORANDVM.

I. *Pro se quisque.*
II. *Pro alijs.* 1. Pro summo Pontifice. 2. Pro omni clericorum statu.
III. *Pro Regibus & Principibus.*
IV. *Pro extirpatione veneficorum.*
V. *Pro conuersione hæreticorum.*
VI. *Pro repressione vel conuersione Turcarum.*
1. Turcarum immanitas in Christianos. 2. Eorum Potentia.
VII. *Pro defunctis.*

THEMA.

Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, Ioan. 16.

A. DIscessurus à filijs pater in longinquam regionem, quo mœstos & desolatos consoletur relinquit eis clauem ad cistam pecuniariam, ad cellam vinariam, ad penum aliaque quæ ad victũ eis necessaria sunt. Idem nobis fecisse Christum amantissimum nostrum Patrem, ex hodierno Euãgelio discimus; discessurus enim à nobis in cœlum, reliquit nobis auream illam orationis clauem, qua omnes aperire penus indeque ea depromere, quæ necessaria nobis sunt, non difficilè possemus; neq; verò nobis solum, sed & fratribus nostris, quidquid illis desiderauerimus. Verùm vt hac claue recte & prudenter vtamur, sciendum nobis est, quibus potissimum aperire, quibus impertire beneficium orationis debeamus, quod hic discemus.

B. I. *Pro se quisque.* Orare debet vnusquisque PRIMO pro seipso, nec confidere in solis aliorum & sanctorum precibus. Ita Chananæa tum demum audita fuit, cùm præcedentibus discipulorum Christi precibus etiam ipsa accessit ad precandum. Audi Chrysostomum hom. de profectu Euangelij: *Vis discere,* inquit, *quòd etiam per nosmetipsos orantes apud Deum plus efficimus, quàm dum alij pro nobis orant? Clamauit hæc* (Chananæa) *& vt accesserunt discipuli dicunt: Dimitte eam, quia clamat post nos. Et ad illos quidem dixit: non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Quando autem ipsamet accessit & perseuerauit clamans & dicens: Domine etiam; nam & catuli edunt de mensa dominorum suorum. Tunc beneficium dedit & ait: Fiat tibi sicut vis. Vides quoniam repulit, cùm alij precarentur, vbi verò ipsamet pro dono clamauit, annuit?* sic ille. Senior quidam in vitis Patrum p. 2. c. 1. §. 12. rogatus à Monacho vt pro ipso preces funderet: cùm facta pro eo oratione, vidisset in visione Monachum illum & Diabolum colludentes, angelum verò custodem dehortantem eum, quem ille negligebat; reuersus ad eum dixit: *Quia res per te stat, impossibile est vt alienæ preces te iuuent, nisi ipse ieiunijs, vigilijs, & orationibus insistas.*

Vnde S. Augustinus in hom. super hodiernum Euangelium tract. 102. in Ioan. ait: *Exaudiuntur quippe omnes sancti pro seipsis: non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis vel inimicis suis vel quibuslibet alijs; quia non vt cunque dictum est, dabit; sed dabit vobis.*

C. II. *Pro alijs etiam.* Deinde orandum etiam pro alijs, idcircò enim in oratione dominica oramus: *Pater noster, panem nostrum da nobis, & dimitte nobis,* &c. vt aduertit S. Cyprianus l. de orat. Dominica. Et Chrysostomus hom. 14. in Matth. ait: *pro se orare necessitas cogit; pro altero autem Charitatis fraternitas hortatur.*

1. *Pro summo Pontifice.* PRIMÒ. Pro Summo Pontifice; vti facit inprimis Ecclesia, quæ in Canone semper & in Collectis crebrò orat pro eo: idque didicit à primitiua Ecclesia, quæ dum Petrus teneretur Ierosolymis in carcere, orabat pro eo. Ita enim Act. 12. legimus: *Et Petrus quidem seruabatur in carcere; oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.* Nec ea frustranea fuit; cum enim Petrus altera die producendus esset ad mortem, nocte præcedente liberatus est è carcere per angelum. Iure fit hæc oratio.

1. Primo ratione ipsiusmet Pontificis, qui in statu periculosissimo versatur. Pius V. dicebat se in Pontificatu de salute penè desperare: Ipse enim quasi Atlas Ecclesiæ, totum eius pondus humeris suis sustinet. Cùm S. Clemens PP. ad mare pergeret mergendus, populus ad littus stans pro eo orabat dicens: *Domine Iesu Christe salua illum.* Pontifex cum Petro supra mare quodammodò incedit: Vnde iure pro eo oramus: *Domine salua illum.*

2. Secundo ratione nostri seu fidelium omnium, quorum directio & ex parte salus pendet à Pontifice. Ipse noster Nauarchus est, ipse auriga, ipse Dux. Hinc sicut Hebræorum populus Duci suo precabatur: *Sit Dominus Deus tuus tecum sicut fuit cum Moyse.* Iosu. 1. Ita nos precari decet nostro Papæ.

C. 2. *Pro omni Clericorum statu.* SECVNDO. Pro omni statu Clericali. 1. Primo quia *messis multa, operarij autem pauci,* ait Christus: *rogate ergò Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam,* Luc. 10. Non intelligimus modò, quàm necessarij sint Sacerdotes & Concionatores, quia nobis semper adsunt. Si abessent aliquamdiu, tunc intelligeremus. Fieremus enim velut Arabes & Scythæ. Nulla dirior fames, quàm fames verbi Dei, vt habemus Amos 8.

2. Secundo. Quia in ijs plurimum positum, vt faciant officium suum. Tam victima pro peccato Pontificis, quàm victima pro peccato totius populi cremanda erat extra castra Leuit. 4. cùm tamen aliæ victimæ pro peccatis priuatorum immolarentur intra castra, quia scilicet Pontificis peccatum æquè contaminabat tota castra, atque peccatum vniuersi populi. Angeli esse deberent; & tamen quàm difficile est tot angelos in carne reperire?

perire? Ipsi sunt stomachus, quia concoquunt cibum & diuidunt toti corpori, vt explicat autor imperfecti, hom. 38. in Matth. Stomacho malè affecto, omnia membra tabescunt. *Quemadmodum Medicus*, inquit, *quando primò ingreditur ad infirmum, statim de stomacho eius interrogat & eum componere primùm festinat: quia si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum est: si autem dissipatus fuerit, totum corpus infirmum est: ita si Sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, omnium fides marcida est.* Ideoque Christum ait post ingressum in Ierusalem, reformationem inchoasse à templo, in die palmarum.

D. III. *Pro regibus & principibus.* 1.

TERTIO. Pro Regibus & principibus. Primo. Vt eos nobis det bonos, neque dicat nobis, quod Hebræis Ose. 13. *Dabo tibi regem in furore meo.* Anastasius Nicenus q. 15. in script. duo illustria refert exempla. Primum, cùm Phocas Imp. quasi Tyrannus sæuiret in innocentes; Monachus quidam sæpe cum Deo expostulabat: *Cur Domine eum fecisti Imperatorem?* Cui respõsum est cælitus: *Quoniam non inueni peiorem.* Secundum: Monachus quidam hypocrita sed scelestus, angeli monitu præcipitur eligi in Episcopum Thebaidis sceleratæ ciuitatis. Cum verò ille mox insolescere inciperet, audiuit ab angelo: *Cur superbis ô infœlix? non es creatus Episcopus quòd dignus Sacerdotio sis, sed quòd ciuitas tali digna erat Episcopo.* Penè totius populi salus à bono rege pendet, quia *regis ad exemplum totus componitur orbis*; cum eo mutat religionem, fidem, pietatem. Hinc Apostolus 1. Tim. 2. ait: *Obsecro igitur primò omnium fieri obsecrationes, &c. Pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate.*

Viderunt idipsum Gentiles. Euripidis est hæc vox: *Gubernari oportet malos à bonis, & parere semelioribus: si verò impios in ciuitate promoueris, sursum atque deorsum vita nostra inopinatò tota peruertetur.* Platonis ista; *Sutores, si praui & perditi sint, quamquam dissimulent, nihil inde periculi ciuitati imminent: custodes verò legum & ciuitatis, si non reuerà boni sint, sed videantur tantum, vrbem totam funditus perdunt.*

2.

Secundo. Vt Deus prosperet eorum imperium & adiuuet conatus contra hostes Ecclesiæ Catholicæ & Imperij Romani. Accommodatè nostro tempori scribit S. Gregorius lib. 9. ep. 40. *Pro vitâ pijssimi & Christianissimi Imperatoris Domini nostri & tranquillissimâ eius coniuge & mansuetissimâ sobole semper orandum, quorum temporibus ora hæreticorum conticescunt: quia etsi eorum corda insania peruersi sensus ebulliunt, orthodoxi tamen Imperatoris tempore praua quæ sentiunt, eloqui non præsumunt.* Dum Iudith se parauit ad necandum Holofernem, qui Bethuliam premebat obsidione; dicebat ad ciues suos: *Vos autem nolo vt scrutemini actum meum, & vsque dum renunciem vobis, nihil aliud pro me fiat, nisi oratio ad Dominum Deum nostrum.* Iudith. 8. Qua egrediente ad Holofernem, presbyteri ciuitatis pro ea precati sunt Dominum, vt daret ei gratiam ad perficiendum suum consilium: cæterique omnes responderunt: *fiat, fiat*, Iudith 10.

E. IV. *Pro extirpatione veneficorum.* 1.

QVARTO. Pro extirpatione veneficorum & veneficarum. Primo. Quia grauissimum scelus est & scelerum colluuies. Deus ergò per hoc grauissimè semper offenditur & ad clades toti reipublicæ inferendas prouocatur maximè, vt his infælicissimis temporibus experimur, quibus huius sectæ flagitia bonorum hominum precibus & pietati præponderant, plusque illa possunt ad irritandum, quã hæc ad Deum placandum. Satius multo foret viuere inter gentiles, quàm inter huiusmodi homines, qui ad nocendum ex professo conueniunt & impelluntur à dæmone.

2.

Secundo. Quia magnus talium numerus est & semper indies augetur, dum alter alterum seducere laborat, vt vix per viam iustitiæ extirpari hoc vitium possit. Ita Iosaphat Rex, cùm tam ingens multitudo hostium insurgeret contra eum, vt resistere eis diffideret, instituit preces publicas Inter quas concione habita ait inter alia: *Deus noster ergò non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.* Cui mox respondit Dominus per Leuiten, ne timeret, suam esse hanc pugnam, non ipsius regis. Cùm ergò cœpissent Leuitæ laudes canere, vertit Dominus insidias hostium in semetipsos, vt mutuis se conciderent vulneribus, 2. Paral. 20.

F. V. *Pro conuersione hæreticorum.* 1.

QVINTO. Pro conuersione hæreticorum. Primo. Quia graue malum hæresis: iamque diu satis detinuit in tenebris miseros. Sicut ergò orauit Elisæus Deum vt aperiret oculos Syrorum, qui venerant eum capere, & quia cæcitate percussi, seducti erant ad terram hostilem, 4. Reg. 6. Sic nos rogemus Deum, vt aperiat hæreticorum oculos, quò nimirum videant se à Luthero & Caluino seductos & abductos esse in terram hostilem, id est, in hæresin & statum damnationis. Sed placet audire ex probato Auctore (P. Chauass. l. 5. de notis fid. c. 4.) calamitates in Germaniam à tempore Lutheri per eius hæresin inuectas. *Sunt profectò quàm plurima omnisq; generis. Nunquam in pueris & adolescentibus tantum astutiæ, fraudis, pertinaciæ, inobedientiæ, petulantiæ, & procacitatis, nec in militibus tantum licentiæ ac perfidiæ, nec in Palatinis tantum vanitatis, dissolutionis, inuidentiæ, proditionis mutuæ, simulationis, cupediarum, inanissimorum sumptuum, nec in coniugatis tanta nuptiarum immaturitas, tot infidelitates & diuortia, nec inter ciues tantum simultatis, nec in confœderatis & contrahentibus tantum malæ fidei.*

Excreuit ad summum vsurarum iniquitas, vt non paucos videre sit, ô portẽtum, qui singulis diebus mutui augent interesse siue auctarium secundum proportionem

Geometricā. Sæpe affines & consanguinei sibi inuicē extranei sunt & barbari. In peccatoribus nunquam indolentia maior, currunt præcipites in vitium, sicut equus impetu vadens ad prælium, frons meretricia facta est illis, nescierunt erubescere, gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis; vix est qui seriò agat pœnitentiam super scelere suo, peruersi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus. Nulla olim tāta rerum caritas, nihil iam circumfertur vilis pretij, ad intolerabile prouexit quidlibet auri sacra fames, vt quæ olim obolis, nunc Regalibus comparentur. Postularet ratio, vt eiusmodi pretium incrementa & decrementa caperet, prout annona carior esset aut vilior, & ecce in eodem consistit gradu, quantumuis terra bona multiplicētur, & benefica natura frugibus agros oneret. Quidquid extorquere venditor ab emptoribus potest, iustum putat. Luxus nunquam maior, in victu, vestitu, satellitio, & dotibus, in supellectili domestica, in conuiuijs, choreis, aleâ, & eiusmodi vanitatibus. Vrbanos ac ciues æmulantur agricolæ. Ciues sericis sese amiciunt perinde ac Nobiles, è quibus qui minoris sunt notæ videri Comites volunt, hi Marchiones, qualibus parum est in suo gradu excellere, nisi etiam fulgeant more principum: stipantur Principes vt Reges, & fortè Regibus orbis vnus terrarum non sufficit sicut nec Alexandro. Politicæ res nūquam minùs benè constitutæ, sortiuntur officia publica non meliores aut peritiores, sed nequiores magisq; imperiti, si modò opulentiores, qui scilicet plures possint aureos soles vt Romulus aues ostendere. Tributa tam multa penduntur, vt locum nominare possim, in quo & matres paruulos suos occiderunt, quod se omni re domestica à feris exactoribus spoliatas alere illos posse diffiderent; & rustici in eandem coniecti penuriam, ex furfuribus panem & ardosiarum puluere sibi pinsuerunt. Merces, panni, opificia ferè omnia fucata, caduca, infirma, adulterina. Typis mandatur quidquid lubet, libelli etiam famosi, obsceni, hæretici, superstitiosi, vix vllus librorū Censor, quem vbiq; oporteret esse accuratissimum. Etiam ad ipsa humana corpora extendit se se temporum nostrorum infælicitas. Nunquam homines vtpotè pusilli infirmi, delicati, valetudinarij, vt quocunq; te vertas miseriarum videre sit cumulos inductos à Pseudoeuangelicis, vt vel inuitus agnoscas quia istud est semen cui maledixit Dominus, ait enim Matth. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos. Sed ais: nonne factum est occasione sectarum (quod suo etiam tempore factum notat Aug. lib. in Genes. contra Manich. (vt oscitabundi Catholici torporem excuterent, & quam profitebantur veritatem acrius propugnarent? factum sanè ita vt, quod notat Alphonsus à Castro lib. 1. c. 4. plures viros doctos nunc Ecclesia possideat, quàm habuerit superioribus aliquot sæculis. Respondeo id non sectis, sed diuinæ prouidentiæ tribuendum elicienti ex malis bona.

2\. Secundo. Quia iam in motu & progressu est eorum conuersio. Iam trahi cæpit currus, oratione addita impellendus est. Cùm repararentur muri Ierosolymæ destructi, 2. Esdr. 4. nemo erat, qui nō adhiberet operam suam, alij ædificabant, alij portabant onera, alij excubias in armis agebant cōtra imminentes hostes. Idem nos faciamus in reparatione Ecclesiæ ab hæreticis laceratæ. Dum enim alij pugnant & hæreticos expugnant, dum alij eos erudiunt & ædificant; nos interim excubemus in orationibus.

G. VI. Pro repressione vel conuersione Turcarum.

1\. Turcarū immanitas in Christianos.

SEXTO. Pro repressione vel conuersione Turcarum. Primo. Quia secta pestifera est & crudelis. Nō enim solùm tributa à Christianis exigit, verùm etiam eorum liberos decimat & ad sectam suam traducit; captiuos dirè torquet. Terrā sanctā, Christi incunabula & sepulchrum velut iniqui possessores detinent & iniquè habent. Sed quò planiùs adhuc (verba sunt Balt. Chauassij l. 5. de Notis fid. c. 4.) magisq; in specie nouerimus sectam illam exitialem reuera esse factamq; ad reliqui orbis desolationem, conuenit nos præcipuè obtutum dirigere ad Christianos illos, qui in Turcico imperio mortem potius quàm vitam degūt. Superant sanè illorum miseriæ omnem dicendi scribendiq; vim & facultatem. Quàm mihi Tullianam hoc loco expeterem, vt stertentibus Europæis sensum aliquē tantæ calamitatis darem, ne fortè & ipsi veniant in eūdem locum tormentorum! Eiusmodi Christiani aut tributarij sunt, qui nempè vitam ibi à parentibus liberis acceperunt, aut serui, nempè vel à victoribus in bello capti, vel à Turcicis latrunculis intercepti, qui turmatim quotannis ad finitimas ditiones prædatum exeunt. Si tributarij, ab ijs quouis anno exigitur quarta pars fructuum tam ex agris & pecoribus, quàm ex quæstu proueniens. Singuli præterea quotquot in familia vna numerantur, singulos ducatos pendunt. Quod si parentes soluendo non sint, coguntur liberorū aliquem pretio distrahere. Huic tributo admodum certe oneroso coniunctū est alterum omnium grauissimū. Nam quarto quoq; anno vel vt scribit Cuspinianus tertio expeditæ aliquot turmæ equitum peditumq; peruadant imperium, & ex eorundem Christianorū filijs quartum quemq; eligunt & abducunt qui nimirū robustior, venustior, aut alijs naturæ dotibus instructior appareat, abductumq; paulò post circūcidunt, & vel militiæ suo adscribunt tēpore si aptus videatur, vel in mœchanicis occupant. Si à quoquā parente celetur filius vel aufugiat, dirissimis tormentis exercetur parēs donec illū sistat. Vix autem celare potest quia πρωτογερὸς, seu pagi prætor Musulmanus semper est, eiq; incumbit sub graui pœna obseruare, quot cuiq; Christiani filij nascantur & filiæ & tanquā aliud agenti indolē explorare singulorum. Nemo verbis explicare potest, inquit Septemcastrensis, quibus lachrymis, quo singultu ac gemitu hanc pignorū suorū abstractionē miseri parētes prosequantur. Pater filiū, quem in Christi cultu educauerat, ad militiā satanæ rapi videt, vt Christū oppugnet. Sed nihil prosunt eiulatus. Si sunt serui vendūtur numerata pecunia Mercatoribus & Lanistis, qui magno numero subsequuntur exercitum, atq; ab eis vinciuntur cathenis ferreis tam productis, vt nūc 12 nunc 20. aliquando etiam 30. vel 60. vinciendis sufficiant. Mox manibus quoq; inijciūtur manicæ, atq; ita vno passu alios ab alijs dirimente abiguntur & procedunt.

L. 2. de relig. & mor. Tur.

cedunt. Ingruente nocte sua pedibus accedunt vincula. Supini omnes, inquit Lonicerus, aerisq; iniurijs expositi iacere coguntur. Sed longè grauiores iniuriæ quas in nefandis abactoribus istis accipiunt. Auditur enim per totum noctem eiulatus tristissimus vtriusque sexus adolescentium infandæ vim Veneris patientium tanto furore exerceri solitam, vt nec sexennis ætas miseros à tali vexatione & calamitate defendat. Paruuli autem & adhuc pueri portantur in saccis, vt scribit idem Septemcastrensis, capite sexto. Vix ad constitutas ciuitates perueniunt, cuiusmodi maximè sunt Constantinopolis, Alepus, Alexandria, &c. cum ad forum publicum talibus destinatum mercibus iisdem cathenis colligati, & tædio, laboribus atque inedia consumpti brutorum more venalium deducuntur, nudantur, attrectantur etiam in partibus quas videri pudor vetat, probantur, circumaguntur, ad cursum incitantur, & rationales creaturæ insignitæ Christi charactere, eius denique inæstimabili redemptæ sanguine modico pretio venundantur, inspicientibus patre & matre filij, viris vxores, vxoribus viri, nutricibus paruuli inter eos futuri quos Græci ἀπάτορας καὶ ἀμήτορας vocant. De se vno testatur Barthol. Georgeuiz in præfatione, quod vt iumentum aliquod oppidatim, vicatim & plateatim venum ductus sit, adeò vt ad grauissima variaq; rustica negotia septies sit venditus. Si qui inobedientes, (verba pono Cuspiniani,) aut verecundi pudenda tractari recusauerint, colaphizantur & flagellis cæduntur, hic filius venditur matre vidente, hic mater abducitur in confusionem filij, hic marito erubescente vxor vt scortũ illuditur, alterique viro traditur, hic vxor maritum videt aratro alligari, hic paruuli è sinu matris rapiuntur. Ibidem nec dignitatis, nec sexus, nec ætatis minima habetur ratio, miles, paganus, Sacerdos, plebeius, nobilis, ignobilis, doctus & indoctus, pius & impius, vel pari taxantur pecunia, vel ille maiore quem melius ad labores natura finxerit. Cæteri quantumuis nobiles, aut ingenio pollentes reputantur telluris onera, nihil fiunt, perpetuo ludibrio sunt, ministeria omniũ sordidissima vilissimaq; obeunt, pannosi quouis tempore incedunt, vix siliquas habent quas fami opponant. Ibi crebrò vir nobilis & delicata matrona, quibus olim serui magno cum apparatu obsequebantur, vili pretio seruilem conditionem subeunt, spe omni abiecta solatij & libertatis. Si minus quis laborauerit, quam præscriptum est, tunditur vt asinus, eiq; inter verbera passio cruxque Christi improperatur, omnibus iniurijs aeris interdiu exponitur, æstui, frigori, grandini, pluuiæ, ventis ac niuibus, & nunc quidem baiulum agit, terram arat, molendina torquet, nunc bestias curat ea semper lege, vt sub noctem certum pensum referat, de residuo quod sæpè nullum est viuat. Eundem Dominum suum si quando verbo factoue offendat, neruis cæditur, inquit Ioannes Boterus 3. p. Rel. lib 2. Vel ei oleum infunditur ardens, aut seuum, aut laridum. Prouecta nocte in antrum tenebricosum, & graueolentia fœdoreque horridum cum socijs abducitur, vbi in compedes mittuntur bini & bini, resonat infælix carcer lamentis & eiulatibus, horrent capilli omnibus, & concrescit sanguis ob mala præsentia. Inde educuntur summo mane luridi, laceri, fæculenti, & ad labores emittuntur solitos. Aliàs circumducuntur per niues & saxa, nec prius miseria exitum reperit quàm vita. Nemini cuiuscumque sit ætatis & conditionis illud obtingit beneficium, vt in itinere si ægrotet, illum herus apud hospitem in diuersorio curandum relinquat, sed flagris potius & scuticis vt pergat impellitur. Quod si illum omnino vires deficiunt, iumento imponitur, cui si insidere nequeat, alligatur ei in transuersum sarcinæ more aut mancicæ, morientem barbarus detractis vestibus in proximam foueam aut vallem canibus, lupis ac vulturibus escam futurum abijcit. Ex captiuis pueris solent elegantiores Imperatori seruari, quos cum suo præficit Gynicæo perfectè euirat, ô immanem crudelitatem! sic vt nulla in ijs restent virorum indicia, teste Barthol. Georg. capite vigesimo nono. Quod ad captiuas mulieres, præter omnis generis libidinem cui prostituuntur & patent, spurcissimis plerumque ministerijs addicuntur. Comitantur inter alia heras suas cum aquæ vasculo, ad recessum euntes, hoc dixisse sufficit. In summa autem, adeo miseranda & acerba est sors omnium, vt mortem nemo ei non anteponat. Loquentem audiamus Cuspinianum loco citato: Serui itaque nihil aliud cogitant, aut nulla alia de re colloquuntur, nisi de consilio fugiendi. Heri hoc animaduertentes cibum subtrahunt, ne viaticum parent. Raro autem fuga elapsi euadunt, præsertim qui vltra mare adducuntur. Plerumq; enim aut morbo & inedia, aut fluminum profunditate, aut ferarum dentibus, aut opilionum contis pereunt, aut ad heros proprios quasi fugitiui retrahuntur. Valdè namque solliciti sunt Turci requirundi inueniendique profugos. Si retrahi contigerit, fiunt nouissima illorum illorum peiora prioribus. Prima vice duplicatur miseria. Si reducantur iterum affliguntur sine vlla commiseratione, abscinduntur multis aures, nares vel labra vt deformes appareant, vstulantur alijs pedum nerui. Omisit hic auctor flagellationem, cuius tanta est atrocitas, vt in Lotharingia indigenam vnum post captiuitatem annorum viginti trium, opera & beneficio Legati Franciæ liberatum non viderim solùm sed sæpe etiam sim allocutus, cui ictus vnus oculum erueerat. Nam prima vice frustra fugere tentauerat, restitutus autem Domino suo immani statim fuit verbere cruentatus. Idem referebat, hero cuicumque licere lege patria seruum suum, qui tertio retrahitur priuare vita perindè ac pecus domesticũ. Sufficiunt hæc spero, vt quã sit diabolica religio, & secta illa tota, nemo non videat.

2. Secundo. Quia sunt potentissimi. Duo enim orbis imperia Trapezuntinum & Constantinopolitanum occuparunt & prætereà maiorem orbis partem, pluraque in dies occupant: adeò vt nuper subacta maiori Hungaria & Transyluania, iam Germaniæ, Italiæ & Poloniæ immineant, idq; per Christianorum principũ dissidia & hæresum adminicula. His nostris malis illi crescunt ac Christiani quasi excæcati id nõ vident aut non curant. Nónne Viennã Turca iã semel obsedit? Augustę &

toti Germaniæ, Venetijs & Italiæ iam dudum manatus est & imminuit.

H. VII. Pro defunctis.

SEPTIMO. Pro defunctis. *Sancta enim & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur*, ait Secundus Machabæorum liber c.12. Decretum est Diuinæ iustitiæ pœnas aliquas temporales à peccatoribus repetere etiam ab ijs, qui in gratiam cum Deo redierunt, & peccatorum suorum remissionem quoad culpam sunt consecuti. At sæpissimè contingit, vt sub vitæ exitum duntaxat resipiscant, & in gratiam illam redeant, atque ita destituantur vitæ spatio ad illas Deo pendendas idoneo; aliquis igitur admittendus est alterius vitæ status in quo eas luant, priusquam ad beatas illas sedes admittantur, quibus flagellum non appropinquabit. Decedunt quoque penè omnes cum peccato aliquo veniali, quale haud dubiè cùm veniale tantùm sit, non potest peccatorem in infernum demergere, expiari interim debet ante ingressum illum in regnum cœlorum, cum sit quoddam inquinamentum, & scribat Ioannes Apoc. 21. nihil coinquinatum eò intraturum. Iam si datur status eiusmodi purgatorius, quomodo non incumbet charitati nostræ fusis ad Deum precibus, & sacrificijs, & pietatis operibus purgandarũ ibi animarum pœnas mitigare? fortè quia eiusmodi animæ membra non sunt eiusdem cuius nos Ecclesiæ. Sed enim falsissima est ista suppositio teste Augustino l. 20. de Ciuit. c. 9. cum ait: *Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia quæ etiam nunc est regnum Christi, alioquin nec ad altare Dei fieret illarum memoria in communione corporis Christi.* Huius ergò doctrinæ Catholicæ exemplum audiamus. Ioannes Euiratus in prato Spirit. cap. 44. narrat de Sene quodam cuius discipulus negligens mortuus est. Contristatus ergò orauit & dixit: *Domine IESV CHRISTE verax Deus noster, reuela mihi, quid sit circa fratris animam.* Adspexit autem in excessu mentis effectus, fluuium ignis, ingentemque in ipso igne multitudinem; ac medium fratrem illum ad medium vsque demersum. Tunc ait ille Senior: *Nonne te propter hanc pœnam rogabam, vt curam animæ ageres, fili?* Respondit frater, & ait Seni: *Gratias ago Deo, Pater, quòd vel caput meum requiem habet. Per orationes enim tuas supra caput Episcopi sto.*

Sed hæc satis sint pro hoc loco. Plura alibi dicta. Superest nunc vt his precationum diebus memores simus illarum inprimis, quas diximus, personarum, &c.

CONCIO VII.

CAVSÆ ET REMEDIA DISTRACTIONVM IN ORANDO.

I. *Distractiones & remedium.* II. *Occupationes.*
III. *Affectus inordinati erga creaturas.*
IV. *Corporis indispositio.*
V. *Obliuio Dei præsentis.*
VI. *Loci incommoditas.* VII. *Humana fragilitas.*
VIII. *Consuetudo inueterata remedium.*
IX. *Diabolus infestans & remedium.*

THEMA.

Petite & accipietis. Ioan. 16.

A. Orare facillimum & difficillimum.

SI me quis interrogaret, Auditores, quid facillimum vnaque difficillimum sit in exercitijs Spiritualibus, responderem absque mora & dicerem: Orare, facillimum inquam; orare, difficillimum devotè & attentè orare. Primum facilè, ni fallor, patet; quia orare nihil adimit homini, nisi parum temporis. Cætera bona opera aut carni aduersantur, vt ieiunium, sobrietas, castitas, patientia, vigiliæ, &c. aut spiritui, vt humilitas, mansuetudo: aut bonis externis, vt eleemosyna, hospitalitas, &c. Nihil horum offendit oratio. Quid enim facilius, quàm petere aliquid à Deo? Denique ipsum optare coram Deo est orare. Alterum porrò ostendere possum. Primo ex S. Bernardo, qui aliquando iter faciens cum aliquo comite per occasionem conquestus est de cordis instabilitate inter orandum. Comes vero temerè de se præsumens, nihil se eiusmodi pati asserebat. Bernardus itaque vt temeritatis eum conuinceret, spondet illi equum suum, si Dominicam orationem absque omni distractione percurreret, modò veritatem indicaret. Accepta conditione recedit alter lætissimus & quasi iam triumphans. Sed ecce vix orationem inchoat & ilicò subrepit ei cogitatio talis: num & sellam equo esset additurus Bernardus. Atque ita quod erat exponens, temeritatem suam arguit. Accedit Abbas Agatho, qui dicebat, nulli spiritualium actionum plus inesse laboris, quàm precationi, quia dum illi intendimus, malignus spiritus se plurimùm nobis infestum reddit. In vitis PP. p. 2. Itaque dum oramus, perpetuò in armis stare, si bene orare volumus debemus, ac sicut Hebræi murum Ierosolymæ reparantes, vnâ manu tenebant gladium, altera faciebant opus, 2. Esdr. 4. Sic nobis dum oramus, interim pugnandum contra occurrentes distractiones. Quod vt facilius impetremus, distractionum causas videamus.

B. I. Præcedentes distractiones.

Exurgunt distractiones in oratione. PRIMO ex præcedentibus distractionibus, cũ à negotijs sæcularibus immediatè ad orationem transimus sine prævia præparatione; tunc enim nihil mirum, si cogitationes illæ temporales nobis adhuc inhæreant,

hæreant; quemadmodum nec mirum egredi è molendino, respersum aliqua albedine; vel recedentem à mari sentire adhuc strepitum maris in auribus. *Remediũ.* Remedium præbet Ecclesiasticus c. 18. cùm ait; *Ante orationem præpara animam tuam & noli esse quasi homo qui tentat Deũ.* Qui fidibus canere vult, prius eas attemperat & concordat; alioqui molestus foret auditorum auribus. Similiter qui cum Rege loqui debet, prius quid & quomodo loqui velit, considerat: alioquin si absque reuerentia & discretione impertinentia & stulta loqueretur, absque dubio Regis patientiam tentaret. Eadem ratio est cum oratione. *A. Orare facillimum & difficillimum.* Cogita quid, cum quo & quomodo velis loqui. Quid? de re summi momenti & salutem tuam æternam attinente. Cum quo? cum cœli & terræ Domino. Quomodo? compone omnia corporis membra ad pietatem; Deinde collige vires animi ad deuotionem & attentionem. Inprimis verò propone tibi seriò, velle te cum summa attentione orare Deum; hæc enim attentio virtualis durat per totam orationem, licet subinde distraharis, modò non volens euageris nec euagationi des habenas, aut aliud interim agas, cum quo attentio stare nequeat. Antequam eiacularetur Dauid lapidem in Goliathum, gyrauit prius fundam, vt sic imprimeret impetum lapidi adeoque virtualiter manum suam. Idem fit per propositum attentionis, initio conceptum, quod virtute comitatur totam orationem, facitque eam salutarem.

C. II. Occupationes & curæ familiares. SECVNDO. Exurgunt ex occupationibus & curis familiaribus, quibus quotidie distinemur. Est enim mens nostra similis molendino, quod iuxta frumenti affusi qualitatem reddit farinam. Vnde sicut non reddit triticeam farinam, si lolium molæ infuderis; ita si tu per diem varijs contractibus, litibus, commercijs, compotationibus alijsq; negotijs implicaris, & vix vnquam Dei memor es, quam putas inde fieri farinam posse, nisi cogitationum alienarum & sæcularium, ita importunarum, vt ne ad punctum quidem mentem in Deo figere possis? *Remediũ.* Remedium dat Abbas Ioannes in collat. Patrum cùm ait; *Quales in oratione inueniri volumus, tales extra orationem esse debemus.* Igitur animum ab eiusmodi curis & occupationibus abstrahe saltem ita, vt ne illis te immergas sed extremis quasi labris solùm delibes. Hirundines marinæ suos nidos in modum rotundæ pilæ supernè tantùm apertos, alioquin vndique clausos conficere feruntur in littore maris, vt cùm à fluctibus abripiuntur, securè supernatent, & nihil aquæ subintrare & nocere pullis queat. *B. I. Præcedentes distractiones.* Ad hunc modum constitutum esse cor nostrum debet, vt licet in medijs sæculi curis & occupationibus natet, semper tamen supernatet, & sæculo quidem clausum, cœlo autem apertum sit. Prudens Aduocatus non admittit rusticos in suum conclaue vel Musæum, sed foras ad illos prodit, tum ne id commaculent, tum ne longiores ibi moras nectant. Sic etiam seruandum saltem cor immune à curis sæculi, vt ne eas in cor admittas, sed quasi foras prodiens expedias, ac rursum ad cordis tui conclaue redeas, vti fecit S. Bernardus, qui à Pontificibus, Regibus & Principibus ad varias legationes euocatus è suo claustro, corde interim semper in Deo fixus & quasi domi in cella sua erat.

D. III. Affectus inordinati erga creaturas. TERTIO. Ex affectibus inordinatis erga creaturas. *Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum:* & vbi est cor tuum, & ibi cogitatio tua. Vti canis quem lactasti, semper te insequitur & difficulter abigitur, ita res amata.

Remediũ. Remedium est excutere eiusmodi amorem & odium eius concipere, adeoque canem baculis abigere, & cor in Deo figere. Cùm aliquando S. Franciscus texuisset vimineum corbem, posteà cùm oraret, de illo cogitare cœpit: Mox ergò proiecit eum in ignem, dicens: *Non auelles me à Deo.* Idem nos dicamus quibuscunque creaturis, cùm nos à Dei amore & seruitio abstrahere conantur.

E. IV. Corporis indispositio. QVARTO. Ex corporis indispositione. *Pinguis enim venter non gignit sensum tenuem,* vt scribit S. Hieronymus ep. 2. ad Nepotian. quia cibi & potùs nimietate obruuntur vires animi, & quodammodo ligantur, quo minus officium suum præstare & in Deo ac diuinis figere se possint, sicuti artifex impeditur à suo opificio, cùm inundans aqua in officinam eius penetrat. Hinc & ægroti difficilè orant. Nimia etiam commotio eandem difficultatem parit.

Remediũ. Remedium est sobrietas, vt ostendit Abbas ille in Vitis Patrum, p. 2. l. de humil. & pat. qui dicebat nunquam se in orando distrahi solere, quia nunquam ad satietatem indulgeret refectioni. Idem præstat corporis quies.

F. V. Obliuio Dei præsentis. QVINTO. Scribit S. Basilius Reg. 21. ex Breu. inanem mentis agitationem ex propria ipsius inertia nasci, quando rebus nihil necessarijs se occupat, nec recogitat, quod scriptum est: *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper.*

Remediũ. Remedium adhibet idem Basilius l. 1. hexam. cùm ait: *Quomodo obtinebit quis, vt in oratione sensus eius non vagetur?* Respondet; *Si cogitet se assistere ante oculos Domini.* Atque vt hoc tibi persuadeas, cogita te, nisi scires Deum videre & audire orationẽ tuam, minimè oraturum esse. Quanta verò attentione tu loquereris, si cum rege tibi sermo esset? *Cum obsecrationibus loquitur pauper,* inquit Sapiens Prouerb. 18. *& diues effabitur rigidè.* Quod si homines diuites rigidè respondent pauperibus etiam cum obsecratione loquentibus; qualé responsum expectes à Deo, quando sine omni reuerentia & attentione cum eo loqueris? Sufficit autem nos scire, quòd ab ipso videamur, tametsi non videmus illum. Nam si dicatur cæco, ipsi adstare principem, certè mox ad grauitatem & modestiam se com-

se componet, licet non videat principem.

G. VI. *Loci incommoditas.*

SEXTO. Ex loci incommoditate. Difficilis enim est collectio in locis publicis. Vnde S. Antonius si fortè ab ortu solis in oratione deprehensus esset, de eius luce conquestus dicebat: *Quid me impedis sol, qui ad hoc iam oriris vt me ab huius veri luminis abstrahas claritate?* Refert Cassianus collat. 9. cap. 31.

Remediũ.

Remedium est, quærere locum orationi solitarium, iuxta id Matth. 6. *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum & clauso super te ostio ora patrem tuum in abscondito.* Et hinc opinor, primi Christiani de nocte surgebant ad orationem vti Paulus & Silas Act. 16. Et alij communiter teste Plinio epist. ad Traianum. Hinc Eustochio suadet & scribit S. Hieronymus: *Esto Cicada noctium.* Claude deinde sensus tuos & cohibe ab euagatione, atque ita per cogitationem include te cellæ cordis tui. Vel ora in templo, vbi locus clausus, consecratus, sacris imaginibus descriptus attentionem & deuotionem excitat.

H. VII. *Humana fragilitas.*

SEPTIMO. Ex humana fragilitate. Difficile est enim homini semper in eodem obiecto firmare cogitationem. Qua de re queritur ipse S. Hieronymus, in dial. contra Luciferianos c. 6. *Nunc crebèrrimè in oratione mea aut per porticus deambulo, aut de fœnore computo, aut abductus turpi cogitatione etiam quæ dictu erubescenda sunt, gero.*

Remediũ.

Remedium est, vigilare contra eiusmodi distractiones & deprehensas mox abigere, animumque ad Deum reuocare ac dolere de eiusmodi defectibus, qui meritum quidem orationis non tollunt, sed suauitatem. Deinde cogitationi dicere cum Bernardo: *Propter te non cœpi, propter te non desinam.* Item facere crucem ante pectus, quoties occurrit extranea cogitatio; ea enim ratione ostendes tibi displicere illam; neque enim vulnerant eiusmodi distractiones nisi accedente voluntatis consensu, aut complacentia longioreque mora. Nec est cur perturberis, si eas omninò euitare nequeas, quia vti Pastor Abbas ostendit cuidam Monacho, id tam impossibile est, ac ventos sinu constringere. In Vitis Patrum. part. 2. l. de discretione.

I. VIII. *Consuetudo inueterata.*

OCTAVO. Ex inueterata consuetudine. Vt enim canis in aliqua domo nutritus, licet inde eijciatur? mox tamen ad eam redit: ita mentis euagatio multo tempore admissa.

Remediũ.

Remedium videtur pauca & lenta, non properante pronunciatione orare: orationes proprio marte componere: petere à Deo ante orationem, gratiam attentionis: considerare, inconstantis & adhuc terreni animi esse indicium, tantam mentis & sensuum euaginationem: cogitare quam sit graue, tentare hoc pacto Deum, iuxta id: *Non tentabis Dominum Deum tuum:* colligere se subinde adhibitis certis symbolis, &c.

K. IX. *Diabolus infestans.*

NONO. Ex diabolo, qui cupiens nos priuare orationis suauitate & fructu, nihil non molitur, vt nos externarum rerum cogitationibus occupet & distractionibus confundat, mane inprimis primas ingerendo cogitationes sæculares & nugatorias: deinde cùm orare incipimus. Id aliquando Deo imperante monstrauit ipse Dæmon Machario Abbati Alexandrino, cùm de nocte cellam eius pulsans, iussit eum venire secum ad preces matutinas, & ostendit ei in choro fratrum paruulos Æthiopes, qui variè occupabantur in distrahendis fratribus ab orationis deuotione. Alijs contingebant palpebras, & somnum conciliabant. Alijs immittebant in os digitos, & oscitare eos faciebant. Alijs insiliebant in humeros, & tædio officij prægrauabant: Alij in ædiculis extruendis se occupabant. Alij in veste fæminea aliud nugabantur: Alij denique quibusdam feruentibus strenuè repellebantur. Quibus gesticulationibus visis Macharius contristatus, vocauit ad se Monachos illos & deprehendit ijsdem nugis fuisse in choro occupatos sub diuino officio vti ostenderat ei Dæmon: Sicque errores eorum reprehendit & correxit. Refert Euagrius in Machario.

Remediũ.

Remedium est, mundare conscientiam à prauis inclinationibus. Item principijs distractionum obstare, & primo earum aspectu caput serpentis conterere, contemptu & detestatione earum. Denique eiusmodi diabolicas suggestiones aperire confessario. Non vult prodi Dæmon, nec sustinet contemptum. His ergò & similibus armis, ipsi maxime contrarijs aggrediendus & pellendus est. Denique *noli tristari aut mœrore vllo affici*, inquit Climachus in scala paradisi, *si dum oras, subtilissimè inimicus irrepit, animiq; intentionem clam vt fur auertit: Sed bono animo esto, dum semper lubricam reuocas mentem. Angelis enim solis datum est huiusmodi non patere furibus.* Vt ergò Abraham volucres à victima subinde aduolantes continuò abegit. Gen. 15. ita nos cacodæmones orationi nostræ insidiantes abigamus.

Denique vniuersale remedium oratio orationi est, quo modo clauum clauo pellimus. Qui ergò nondum rectè orare nouit, postulet hoc donum à Deo, qui ait: *Petite & accipietis,* Et Zach. 12. *Effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem,* (id est, Ecclesiæ,) *spiritum gratiæ & precum* quem & nobis largiatur Deus, qui est super omnia benedictus.

CONCIO VIII.

FRVCTVS INCARNATIONIS ET PASSIONIS Christi.

I. Christus illuminauit nos. II. Exemplo suo duxit nos. III. Gloriam nobis comparauit. IV. Merita iustitiæ nobis

nobis parauit. V. Dæmonem compescuit. VI. A morte nos eripuit. VII. Bonis omnibus nos cumulauit.

THEMA.

Exiui à patre & veni in mundum: iterum relinquo mundum & vado ad Patrem. Ioan. 16.

A. HEbdomas hæc, Auditores, à supplicationibus in ea fieri consuetis, nomen habet. Eas verò supplicationes rectè instituimus, tum ob alias causas, tum ob eam inprimis, quod Saluator noster ipsemet miram quandam processionem instituit & peregit, cùm è cœlo in terram, indeque rursum ad cœlum iuit; quo modo scilicet nos à propria Ecclesia ad externam alterius loci supplicatum imus, & inde ad propriam redimus. Hanc suam processionem describit nobis in hodierno Euangelio cùm ait: *Exiui à patre & veni in mundum, iterum relinquo mundum & vado ad patrem.* Porrò hæc Christi peregrinatio seu processio plurimos & maximos mundo fructus attulit, quos in nostris supplicationibus iure merito expendere sedula meditatione deberemus. Eos igitur hoc loco proponere decreuimus.

B. Beneficia & fructus Dominicæ incarnationis & Passionis videtur olim Deus depingere voluisse per Angelum Raphaelem, quem miserat Tobiæ, vt eum duceret & reduceret in sua peregrinatione. Huius enim beneficia recensens patri Tobias, inquit: *Pater quam mercedem dabimus ei, aut quid dignum poterit esse beneficijs eius? Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus eius fecit, meipsum à deuoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cœli & bonis omnibus per eum repleti sumus.* Tob. 12. Eadem hæc beneficia sed in re maiore & modo eminentiore præstitit nobis Christus.

I. *Christus illuminauit nos.*

PRIMO. Patrem nostrum illuminauit & lumen cœli videre fecit. Pater noster Adam est totaque eius posteritas, quæ per peccatum admissum, velut per stercus Diabolicæ hirundinis cæcata & in tenebras insipientiæ & errorum depulsa fuit, ita vt lumen cœli, id est, beatitudinem suam, finem vltimum ac creatorem suum minimè agnosceret, sed pro eo lapides & ligna coleret, mundi illecebras & carnis cupiditates velut bestia sequeretur. Audi S. Augustinum tract. 2. in Ioan. *Carnalis anima,* inquit, *facta erat consentiendo affectibus carnalibus, inde fuerat oculus mentis cæcatus; Verbum caro factum est; Medicus iste fecit collyrium,* &c. Nimirum quale olim fecit ex luto & sputo ad inungendos cæci nati oculos, quo significabatur naturæ diuinæ cum humanâ vnio hypostatica, Ioan. 9. Ergo suâ incarnatione Christus Adamum seu mundum illuminauit, dum viam cœli docuit, dum cœlestium bonorum magnitudinem, gehennæ cruciatus, peccati grauitatem, virtutum pulchritudinem, animæ nostræ dignitatem aliaque innumera ad salutem nostram pertinentia cernere fecit. Inprimis verò ad hæc videnda illustrauit mundum felle, id est, amaritudine suæ passionis (vti alibi ostendimus.) Quamobrem S. Chrysostomus de Adamo in Caluariæ monte sepulto intelligit Prophetiam illam, quam affert Apostolus ad Eph. 5. *Surge qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Nos enim qui in Adamo mortui, cæcati & sepulti quodammodo eramus, per Christi passionem iterum suscitati & illuminati sumus. Sanè Philosophi olim post multa multorum annorum studia vix tãdem aliquam de Deo cognitionem consecuti sunt eamque non sine maximis admixtis erroribus: modo vero simplex anicula absque vllo studio è solo crucis mysterio exactam sibi Dei & rerum diuinarum ad salutem pertinentium cognitionem comparabit.

C. II. *Exemplo suo duxit nos.*

SECVNDO. Duxit nos & reduxit; quia exemplo suo nos præeundo ad virtutem & omne bonum accendit atque animauit. *Vidit enim Deus* (verba sunt Card. Bellarmini de Ascensione, in Deum grad. 13.) *necessarium esse generi humano contra insidias Diaboli, contemptum temporalium bonorum, voluptatum carnis, affluentiæ diuitiarum, gloriæ mundanæ & similium, quæ sunt laquei Diaboli & captiuos demergunt in interitum & perditionem.*

Quid igitur excogitauit, vt ista hominibus amarescerent, & contraria, id est, castitas, paupertas, humilitas, patientia, contemptus denique mundi dulcescerent? Descendit ipse de cœlo & formâ serui susceptâ, medicamentum necessarium homini ægroto, sed amarissimum & horrendum, ita exemplo suo dulce & suaue reddidit, vt multi iam homines magis ament ieiunium quàm crapulam, paupertatem quàm diuitias, virginitatem quàm coniugium, martyriũ quàm delitias, obedire quã imperare, contemni quã honorari, subesse quàm præesse, humiliari quàm exaltari. Quis enim videns Deum, in formâ humanâ plenum sapientiâ & gratiâ, & qui nec falli nec fallere potest, pauperem, humilem, patientem, continentem, & quod mirabilius est, pro redimendo humano genere, cruci affixum & pretioso effuso sanguine voluntariè & ex ardentissima charitate morientem, non animetur & excitetur ad imitandum? Si enim exemplum Othonis Imperatoris, qui seipsum interemerat, potuit efficere, vt eodem modo milites eius se quoque interficerent ad rogum eius, æmulatione decoris & charitate principis, vt scribit Tacitus l. 2. si hoc, inquam, potuit factum principis insanum: cur exemplum Christi

Christi seipsum mortificantis & humiliantis sapientissimum & laudatissimum non accendat nos ad sui imitationem?

D. III. *Gloriam nobis comparauit.*

TERTIO. Vxorem nos habere fecit, per quam intelligere possumus beatitudinem cœlestem, quę dum hic à nobis habetur in spe per gratiam, sponsa nobis est: cùm verò ibi habebitur in re, per gloriam, vxor nobis erit. Vnde Apoc. 21. cœlestis Ierusalem seu gloria beatorum vocatur sponsa & vxor agni. Sic Genes. 29. Iacob accipit in sponsam primò Liam, deinde Rachelem. Illa gratiam, hæc gloriam notat; quia illa minùs decora & lippa, hæc formosa & oculata. Hanc vero etiam nos per Christum obtinuimus, qui eam nobis testamento suo legauit, in quo nos cœli hæredes fecit. Et hoc ingerit nobis vox, *Testamentum nouum*, qua legis nouæ promissionem & gratiam indicamus. Hanc vxorem desponsauit Christus Latroni in Cruce, cùm dixit: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Hanc ipsi & patribus limbi illo ipso mortis suæ die tradidit. Hanc eodem die nobis omnibus aspectandam & desponsandam proposuit, cùm velum templi scidit & sancta sanctorum patere fecit. Hanc denique olim patribus per vmbram quandã ostendit, quando Noë in arcam ingresso secuta est ingens pluuia, diluuio terram obruens, in quo arca euecta est & requieuit super montes Armeniæ, Gen. 8. Hoc enim significabat gratiam pluuiarum Dei filio ingresso in Virginem, in terram è cœlo effundendam, qua Ecclesia eueheretur ad quietem æternam & cœlestem. Nemo ante Christum ambire vel per somnium audebat tantam sponsam, hæreditatem regni cœlorum; quam tamen post & per illum omnes nunc ambimus. Vnde S. Hieronymus ep. 129. *Et mihi*, inquit, *in Euangelio promittuntur regna cœlorum, quæ instrumentum vetus omninò non nominat.*

Hoc ipso etiam gaudium parentibus nostris fecit; quia Deũ priùs nobis iratũ recõciliauit & patrẽ nobis nosque filios eius constituit; deinde ob dæmonis in nos tyrannidem quodammodo perturbatum, rursum serenauit & vnà cum tota curia sua cœlesti lætificauit, iuxta id: *Gaudium est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente*; Hinc Angeli in eius natiuitate hymnum cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo. & in terra pax hominibus*; in eius resurrectione & ascensione vestibus albis tanquam festiuis induti apparuerunt. Quare sicut Iona in mare iactato, stetit mare à furore suo & facta est trãquillitas: ita Christo passo & mortuo, ira Dei desijt sæuire in genus humanum, & Dei fauor atque amicitia id amplecti cœpit. Non lætatur Deus in morte & perditione impiorum, sed in eorum potiùs conuersione & salute.

E. IV. *Merita*

QVARTO. Pecuniam nobis parauit, id est, merita iustitiæ, quibus gratiam augere & gloriam cœlestem mercari possumus. Hæc sunt illa talenta & mnæ datæ nobis à Domino nostro ad negotiandum, Luc. 19. & Matth. 25. Porrò sicut Raphael ad recuperandam Tobiæ pecuniam solus iuit in Rhages, Tob. 9. ita etiam Christus ad paranda nobis merita & gratiam solus iuit in passionem & mortem, (Rhages enim tempestatem significat; & quid aliud Christi passio fuit?) *iustitiæ nobis parauit.*

Ad hæc quemadmodum Raphaël Gabelo Chirographum suum, quo is Tobiæ obligabatur ad soluenda decem argenti talenta, restituit: ita etiam Christus Chirographum peccati, quo iustitiæ diuinæ obligabamur ad soluendas pœnas æternas, deleuit & cassauit donans nobis delicta, teste Apostolo ad Coloss. 2. *Delens, quod aduersus nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* Deleuit autem peccatum: Primo. Quia pro peccatis hominum satisfecit, ita vt pœnam saltem æternam à pœnitentibus amolitus sit. Secundo. Quia idololatriam sustulit & dæmonem peccati incentorem compescuit. Tertiò. Quia peccato bellum indixit, vt iam vndique vituperetur, pellatur, puniatur, etiam ab ipso pœnitente, qui id patrarat; quod antea non fiebat. Est enim *Christianismus mors criminum & vita virtutum*, vt ait S. Cyprianus l. 2. ep. 2. ad Donatum. Quarto. Quia gratiam & Sacramenta nobis parauit, quibus id præcauere & facilè superare possumus. Hinc Daniel c. 9. prædixit, in aduentu Messiæ *consummandam esse prauaricationem.* Et fortè eò respexit Dominus, cùm in cruce moriens dixit: *Consummatum est.* *Peccatum deleuit.* 1. 2. 3. 4.

F. V. *Dæmonem compescuit.*

QVINTO. Dæmonia impedientia nos à consecutione beatitudinis & tyrannicè nobis dominantia compescuit nosque in paterna Dei protectione, à qua excideramus, constituit. Testatur etiam hoc Apostolus loco paulo antè cit. cùm subdit: *Et expolians principatus & potestates* (id est, spolians dæmones sua potestate, dominio & tyrannide in homines, Chirographo peccati sibi obligatos & subditos) *traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Græcè habetur, in ipso, scilicet σαυρῷ, id est, cruce, de qua paulò ante locutus fuerat; & ita legit Origenes hom. 8. in Ios. vbi docet Dæmonem in cruce fuisse crucifixum inuisibiliter, dum in ea Christus crucifixus fuit visibiliter, quomodo in eodem curru triumphali supernè sedet Imperator triumphans, infernè alligatus trahitur hostis triumphatus. Dum ergò Christus sponte & ad tempus crucem ascendit, dæmonem inuitum & in æternum eius opprobrium crucifixit, dum eum potestate sua exuit, & omnibus etiam pueris & fæminis vincendum & illudendum exposuit. Audi Card. Bellarminum libello & loco supra cit. *Diabolus*, inquit, *qui ad tempus exultauit, ob deuictum ac prostratum à se primum hominem, multo maiorem tristitiam habuit de victoria Christi hominis, quã fuerit prior exultatio Ex victoria enim Christi factum est, vt iam non solùm viri, qualis erat Adam, sed etiam paruuli & fæminæ diabolo insultent ac de ipso trium-*

triumphent. Non fuisset turpe diabolo vinci ab Adamo in paradiso, quando carebat ignorantia & infirmitate, & armatus erat iustitia Originali, qua partem inferiorem rationi ita subijciebat, vt rebellare non posset, nisi priùs mens ipsa Deo rebellis existeret. At nunc vinci diabolum ab homine mortali, peregrino, ignorantiæ & concupiscentiæ obnoxio, summum dedecus est. Et vincitur tamen per Christi gratiam & ita vincitur vt multi trophæa charitatis, patientiæ, humilitatis, castitatis erigant, quamuis diabolus ignita iacula sua tentationum & persecutionum assiduè iaciat. Dicet aliquis; si Diabolus crucifixus est, quomodo adhuc tot fidelibus præualet? Respondet ad hoc Origenes suprad. hom. 8. cùm ait: *Intelligendum est, quòd diabolus victus est quidem & crucifixus, sed ijs, qui cum Christo crucifixi sunt.*

G. VI. *A morte nos eripuit.*

SEXTO. Nos à deuoratione piscis, id est mortis eripuit, quia meruit nobis resurrectionem à mortuis & liberationem à gehenna, quæ est mors secunda, Apoc. 20 & 21. Illam sortientur omnes, hâc electi tantum. Vtramque indicat Oseas c. 13. cùm ait in persona Christi; *Ero mors tua ô mors: morsus tuus ero inferne.* In quem locum S. Augustinus hom. 137. de tempore & ex eo S. Gregorius hom. 22. in Euang. ait: *Id namque quod occidimus, agimus vt penitus non sit: ex eo autem, quod mordemus, partem abstrahimus, partemq; relinquimus. Quia ergò in electis suis funditus occidit mortem, mors morsus extitit. Quia verò ex inferno partem abstulit & partem reliquit; non occidit funditus, sed momordit infernum, &c.* Porrò sicut Raphaël piscem illum, qui deuorare nitebatur Tobiam, edomuit & animum Tobiæ addidit ad eum apprehendendum, præcepit insuper exenterandum & in medicamenta adhibendum: ita etiam Christus non solùm mortem domuit, cohibendo eius fauces ne deuoraret & perderet homines, sed insuper audaciam nobis tribuit, alacri & forti animo mortem aggrediendi: fecitque vt ea nobis in meritum & animæ salutem cederet.

H. VIII. *Bonis omnibus nos cumulauit.*

SEPTIMO. Denique bonis omnibus nos repleuit. Huiusmodi est in primis thesaurus meritorum Christi perpetuus & inexhaustus, quo toties, quoties relabimur, recuperare Dei gratiam & peccatorum remissionem possumus: & quidem modica adhibita opera contritionis vel saltem attritionis cùm Sacramenti susceptione; lucrari indulgentias. &c. Deinde S. Eucharistia, fons omnis gratiæ, & Missæ sacrificium. Adhæc perpetua pro nobis interpellatio apud Deum patrem & paterna ac singularis protectio. Rursum dona Spiritus Sancti & virtutes supernaturales. Accedunt reditus Ecclesiasticorum, eleemosynæ pauperum, pax & tranquillitas Ecclesiæ, victoriæ de impijs & rebellibus, &c. vt planè dicere possit Christus mundo, quod olim Iacob Socero suo Laban: *Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es, benedixitque tibi Dominus ad introitum meum,* Gen. 30. Et sicut prodigus filius melius vestitus fuit post reditum ad patrem, quàm fuerit ante discessum: ita & nos per Christum melius ditati & ornati sumus gratia, virtutibus & donis Spiritus sancti; quàm si ex eius gratia nunquam excidissemus.

Meritò igitur Ecclesia in benedictione cerei paschalis canit, & nos cum illa canimus: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem!*

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. Quid est petere in nomine Christi;
II. Quomodo Apostoli eousq; nihil petierũt in nomine eius.
III. Quodnam illud gaudium plenum.
IV. Quæ illa hora in qua palam locutus Christus.
V. An & quomodo Christus rogat pro nobis patrem.
VI. Quomodo pater amat discipulos quia ipsi Christum amauerunt.
VII. Quomodo exiuit à patre & venit in mundum.
VIII. Quomodo iterum reliquit mundum & ad Patrem iuit.
IX. Vnde collegerunt Apostoli Christum omnia scire.

THEMA.

Hæc in prouerbijs locutus sum vobis. Ioan. 16.

A.

NOn esse omnia clara & pellucida in scripturis sacris, Auditores, ostendunt Euangelia quæ hoc paschali tempore leguntur, subobscura & ænigmatica, quorum pleraque desumpta sunt ex prolixo illo sermone, quem habuit Dominus ad discipulos post vltimam illam cœnam, quique vt fatetur ipsemet in hodierno Euangelio, multa continet prouerbia seu sententias velo quodam tectas & profundi intellectus. *Hæc,* inquit, *in prouerbijs locutus sum vobis.* q. d. parabolicè & obscurè. Miscuit enim illi sermoni aliquas parabolas, veluti de vite, de muliere parturiente: multa etiam prædixit futura, velut passionem suam, missionem Spiritus sancti, persecutiones Apostolorum, &c. quæ subobscurè potiùs quàm apertè voluit proponere, partim ne nimia tristitia discipulorum corda impleret, partim quia non poterant portare seu capere omnia. Quando igitur hodiernum etiam Euangelium sua obscuritatum inuolucra habet, conabimur ea remouere, adeoque nucem frangere, aspirante DEO.

B. I. *Quid est petere in nomine Christi.*

QVÆRIT. PRIMO. Quid est petere in nomine Christi? Resp. Primo. Petere per & ob eius merita; quasi dicamus: Domine Deus, quia ego indignus sum, qui audiar à te, audi me propter filium tuum, qui sua mihi merita donauit. Sic famulus empturus aliquid à mercatore absque parata pecunia, ni-

hil fa-

hil facilè obtinebit, si suo nomine emere velit; at si in heri sui nomine petat, vtpote ab hero soluendum, statim impetrabit: quemadmodum & pauper si nomine diuitis propinqui sui petat. Sic Iacob secundò genitus & minus à patre dilectus, impetrauit patris benedictionem, dum induit vestes fratris Esau primogeniti odore fragrantes, à patre plus dilecti, vt Esau crederetur, Gen. 27.

2. Secundo. Petere iussu & imperio Christi, per modum legationis, non qua ipsi, sed qua nobis, eius tamen iussu & missione, aliquid petamus. Hoc sensu dicebat Petrus, Lucæ 5. *In verbo tuo laxabo rete.* Poterat dicere: In nomine tuo. Hoc orandi artificio reddiderunt efficacem suam orationem fratres Iosephi, cùm sic eum precarentur: *Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum & peccati atque malitiæ, quam exercuerunt in te,* Gen. vlt. Idem etiam Christus nos orare docuit in precatione nobis præscripta: *Et dimitte nobis debita nostra;* aliaque in eius nomine petenda.

3. Tertiò. Petere ea tantùm, quæ ad salutem nostram faciunt, vti vult S. Augustinus: necnon D. Gregorius hom. 27. in Euangelia, vbi ait: *Quia nomen filij Iesus est: Iesus autem Saluator vel etiam salutaris dicitur: ille ergò in nomine Saluatoris petit, qui illud petit quod ad veram salutem pertinet. Nã si id quod non expedit, petitur: non in nomine Iesu petitur pater. Vnde & eisdem Apostolis adhuc infirmantibus Dominus dicit: Vsq; modo non petistis quidquam in nomine meo: ac si apertè diceretur: Non petistis in nomine Saluatoris: qui nescitis quærere æternam salutem.*

4. Quarto. Petere ad laudem & gloriam Christi; omnia enim nostra postulata aliaque opera ad Dei & Redemptoris nostri gloriam vltimatè tendere debent, ita vt Deum velut datorem, Christum velut imperatorem bonorum omnium honorificemus.

C. II. *Quomodo Apostoli eousq; nil petierunt in eius nomine.*

Q. SECVNDO. Quomodo Apostoli eousque nõ petierunt quidquam in Christi nomine? Resp. 1. Primò quia modum illum orandi per Christum mediatorem nunquam adhibuerant, vtpote Iudæis, quorum pauci mysterium Trinitatis & Incarnationis perspicuè agnouerunt, incognitum. Ecclesia primùm cœpit ita semper claudere suas orationes *Per Dominum nostrum Iesum Christum,* &c. Iudæi in suis precibus allegabant tantùm merita patrum suorum, Abraham, Isaac, Iacob, hausta non ex ipso fonte qui est Christus, sed ex riuulis tantùm à fonte deriuatis.

2. Secundo. Quia vt paulo ante audiuimus ex Gregorio non petierant quæ ad salutem eorum spectabant. Sanè duo illi Boanerges videntur nesciuisse veram salutem consistere in cœlesti beatitudine Deique contemplatione: regnum Christi temporale & terrenum fore existimabant & in eo primas sedes postulabant; idcircò iure audierunt; *Nescitis quid petatis,* Matth. 20. quasi dicat: nihil veri & solidi boni, quod faciat ad salutem æternam, petitis.

3. Tertio. *Quia in comparatione rei, quam petere debuistis, pro nihilo habendum est, quod petistis,* inquit S. Augustinus. Sensus primus literæ magis congruit.

D. III. *Quodnam illud gaudium plenum.*

QVÆRIT. TERTIO. Quodnam illud gaudium plenum, quod sequitur orationem? Resp. Primo. Esse gaudium huius vitæ, quod sequitur rei impetrationem. Dicitur autem plenum. 1. Primo. Quia magnum. Magna gratia est, impetrasse postulata à Rege: multo verò maximè exauditum esse à Deo; hoc enim homini denunciat Dei beneuolentiam & fauorem. Secundo. Quia ad maximum illud gaudium æternæ felicitatis dirigitur & dirigit ipsum hominem. Gratia enim & cætera Dei dona gradus sunt ad vitam æternam. Tertio. Quia perfectum, vtpote nõn omnino gratuito, sed quodam merito obtentum. Oratio enim non solum impetratoria, sed etiam meritoria est. Quod omninò gratis datur, non tam suauiter & hilariter accipitur, quàm quod proprio studio, industria & labore paratur. Ceruus à Venatore tuo captus non te ita recreat, atque is, quem tuipse iaculo confixisti. Hoc ergo perfectum sanctis gaudium parit: cœlum promeruisse. In Maiorica & Minorica Insulis Hispaniæ adiacentibus, scribunt olim liberos à teneris assuefactos vt panem à parentibus non priùs obtinerent, quam funda eum deijcerent & palo; indeque factum esse vt peritissimi fundibulatij & robusti viri euaderent. Voluit etiam Deus vti bona superna precibus impetraremus atque ita funda quasi deijceremus de cœlo; quia hoc nobis maiorem gloriam, maius quoque gaudium pariet suo tempore. Eadem ex causa statuit, vt adulti cœlum non solo hæreditatis titulo, vt infantes, adeoque ex dono mero, sed etiam ex iustitia meritis suis acquirerent.

F. IV. *Quæ illa hora, in quâ palam locutus Christus.*

QVÆRIT. QVARTO. Quænam illa hora, qua non in prouerbijs, sed palam & apertè locutus Dominus? Item quæ dies illa, in qua discipuli in nomine eius petierunt? Resp. Esse tempus illud, quo Christus cum discipulis post resurrectionem suam quadraginta dierum spatio versatus est. Etenim ipso resurrectionis suæ die statim incepit explanare scripturas primò duobus discipulis euntibus in Emaus, deinde discipulis congregatis. *Tunc aperuit illis sensum,* inquit S. Lucas c. 24. *vt intelligerent scripturas.* Idque continuat reliquo tempore, *per dies quadraginta apparens eis & loquens de regno DEI;* hoc est, de futuro Ecclesiæ statu, institutione, regimine, scripturarum intellectu, Sacramẽtis, &c. item de regno cœlesti Hæc omnia clarè & apertè eis tradidit, ita vt deinceps alio Doctore non egerent. Ex illa informatione fluunt traditiones Apostolicæ, de numero, materia & forma Sacramentorum & Ordinum, in scriptura non expressorum: de Missæ sacrificio, ieiunio qua-

nio quadragesimali, baptismo paruulorum, &c. quæ omnia Apostoli non quidem literis mandarunt (nisi pauca quædam) posteris tamen tradiderunt, haud dubie non tradituri, nisi à Christo accepissent. Et quo alio tempore acceperunt, nisi prædicto, quo palam & manifestè omnia eis ostendit? Nimirum quemadmodum ante mortem testatoris testamentum clausum est, post mortem reseratur & tunc patefacit diuitias testatoris hæredibus relictas, Legata, fundationes ex mente testatoris faciendas: ita ante mortem Christi pleraque fidei mysteria Ecclesiæ tradenda adhuc occulta erant, post mortem voluit Dominus aperire testamentum suum, & omnia disponere, quæ ad Ecclesiæ statum pertinent. Prophetarum etiam vaticinia & figuræ scripturarum priùs erant *tenebrosa aqua in nubibus aeris*, Psal. 17. At vbi aqua illa è nubibus effusa, vbi à Christo post pluuiam passionis eius explanata est, omnibus conspicua fuit, ita vt in ea se & alia omnia contemplari possent.

F. V. *An & quomodo Christus rogat pro nobis Patrem.*

QVÆRIT. QVINTO. An & quomodo Christus rogat pro nobis patrem? Resp. ad primum, Christum in cœlo orare pro nobis. Ita enim Ioan. 14. ait ipsemet: *Ego ad patrem vado*, &c. *& ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis*. Neque huic aduersatur, quod ait in hodierno Euangelio: *Non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis*: His enim verbis solum indicat, non esse necesse vt pro eis roget: non negat se oraturum. Idem testatur Apostolus ad Rom. 8. inquiens: *Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*. Et ad Heb. 7. *semper viuens ad interpellandum pro nobis*. Resp. ad secundum; Orare in cœlo Christum, Primo oratione interpretatiua, ostendendo scilicet Patri humanam suam naturam propter nos assumptam & vulnerum nostri gratia acceptorum cicatrices: ac proinde merita sua ei repræsentando, iuxta id Apostoli ad Hebr. 9. *Introiuit in cœlum vt appareat vultui Dei pro nobis*. Ita explicant communiter Patres, Gregorius Magnus, Gregorius Nazianzenus, Beda, D. Thomas, &c. Secundo oratione propriè dicta, saltem mentali, absque externis humilitatis indicijs, vti genuflexione, anxietate, lachrymis, gemitibus, &c. (hæc enim summum gloriæ Regem decere non videntur in cœlo: proinde quod S. Bonauentura l. de vita Christi c. 98. ait Christum ad cœlos eleuatum genu flexo patrem adorasse, pia solùm meditatio videtur esse.) Sic enim scriptura apertè loquitur cùm ait, eum rogare & interpellare pro nobis. Quod ita intelligendum, non quòd sua oratione denuò mereatur & impetret nobis aliquid, vti fecit in hac vita, in qua omne suum meritū consummauit omniaq; impetranda impetrauit: sed quòd exigat ius meritis suis debitū & præmium à patre iam anteà impetratum, gratiam & salutem nostram, debitâ cum reuerentia &

1.

2.

submissione ex parte humanitatis suæ; ratione cuius est creatura Deo subiecta. Pater quidem omnia ei dedit in manus nihilque ei negat, sicque Christus vt homo etiam omnia potest, mediatè tamen & dependenter à Deo. Cæterum Ecclesia non solet orare Christum vt pro nobis interpellet, sed vt pro sua auctoritate ipsemet nostri misereatur & det quæ postulamus, quia attendit ad digniorem Christi naturam, diuinam scilicet, ratione cuius auctor simul & largitor est bonorum omnium.

G. VI. *Quomodo Pater amat discipulos, quia ipsi Christum amarunt.*

QVÆRIT. SEXTO. Quomodo ait: *Ipse pater amat vos, quia vos me amastis?* Itane prius diligimus Deum, quam diligamur à Deo? Resp. Duplici amore diligi nos à Deo, antecedente & consequente seu concomitante. Illo prius diligimur à Deo quam diligamus Deum, quia absque præuijs meritis donat nobis gratiam & gloriam: isto verò priùs diligimus Deum, quàm diligamur à Deo: quia iste amor meretur vt diligat nos Deus; & de hoc loquitur Dominus in proposito, q. d. quia vos me amastis, hinc promeriti estis vt nouo amore diligat vos pater, ex merito vestro.

H. VII. *Quomodo exiuit à patre & venit in mundum.*

QVÆRIT. SEPTIMO. Quomodo exiuit à patre & venit in mundum? Resp. Primo. Exiuisse à patre, dum ab eo genitus fuit ex æternitate: non ita tamen exisse, vt extra eū sit: sed vt persona à patre distincta, in eo tamen manens. Secundo. Exiuisse, dū à patre missus est. Tertio. Dū naturam humanā induit, assumens quod prius non habuit. Quarto. Dum non in suæ diuinitatis gloriâ & maiestate, sed in humili, paupere & abiecta forma apparuit.

1. 2. 3. 4.

Venisse autem in mundum dicitur, non secundum motum localem (DEVS enim immotus est) sed quia in mundo incarnatus, genitus & versatus est visibiliter per suam humanitatem.

I. VIII. *Quomodo iterum reliquit mūdum & ad Patrem iuit.*

QVÆRIT. OCTAVO. Quomodo iterum reliquit mundum & ad patrem iuit? Respond. hoc modo: quia exuit carnem mortalem, fami, frigori, doloribus & morti obnoxiam, induitque immortalem dotibus beatitudinis exornatam & in ea ad cœlos ascendit, vbi in gloria sua visibilis habitat. Mansit interim in mundo Primo secundum diuinitatem; deinde secundum humanitatem etiam in Ven. Eucharistia, velatam tamen speciebus Sacramenti: denique secundum paternam suam protectionem, qua Ecclesiæ suæ adest velut Pastor ouili, Medicus ægro, Gubernator naui, Dux exercitui, Sol mundo. Hinc S. Augustinus ait: *sic ad mundum veniens Christus exijt à patre vt non desereret patrem: & sic vadit ad patrem relicto mundo, vt non deserat mundum.*

K. IX. *Vnde collegerunt Apostoli Christum omnia scire?*

QVÆRIT. NONO. Vnde collegerunt Apostoli Christum omnia scire? Resp. ex eo, quòd respondit ad occultam ipsorum cogitationem & intentionē, qua rogare eum volebāt, quid esset illud: *Modicum*, &c. Hinc enim collegerunt penetrari

ab eo corda sua adeoque patere illi omnia veluti Deo vero. Indicant hoc sequentibus verbis: *Et non est opus tibi, ut quis te interroget*: v. g. quid sit modicum, &c. tu enim voluntatem etiam ac desiderium nostrum, quo interrogare te volebamus, perspicis. Idcirco *in hoc credimus, quia à Deo existi*; q. d. vel hoc vnicum, si alia plura argumenta non haberemus, sufficit ad persuadendum, te reuerà Dei filium esse. Existimabant ergò discipuli se iam in fide satis fundatos. Verùm necdum firmi erant; vti mox insinuat eis Dominus subijciens: *Modò creditis? ecce venit hora & iam venit vt dispergamini vnusquisq; in propria & me solum relinquatis.* Itaque nemo suis viribus nimium præfidat: vnusquisque suam salutem cum timore & tremore operetur.

Solus Deus nouit, quale sit cor nostrum & quàm firmiter fundatum, &c.

IN FERIIS ROGATIONVM.

Euangelium Lucæ II.

IN illo tempore dixit IESVS discipulis suis. Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum. Et ille deintus respondens dicat: noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi. Et si ille perseuerauerit pulsans, dico vobis, & si non dabit illi surgens eò quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quanto magis pater vester de cœlo dabit Spiritum bonum petentibus se?

CONCIONES.

I. *Conditiones bonæ orationis.*
II. *Quid præcipue petendum in oratione.*
III. *Quàm salubriter coniungantur Oratio, Ieiunium, Eleemosyna.*
IV. *Cur differat sæpe Deus audire Orationes.*
V. *Multiplex orandi necessitas.*
VI. *Diabolus in articulo mortis de tribus virtutibus Theologicis potissimum tentans repellitur.*
VII. *Quomodo hæreticorum ministri porrigant plebi lapidem pro pane, serpentem pro pisce, scorpionem pro ouo.*
VIII. *Quinam illi parentes, qui porrigunt liberis suis lapidem, serpentem, scorpionem.*
IX. *Sanctorum inuocatio firmatur.*
X. *Supplicationum ritus exponuntur.*
XI. *Oratio Dominica remedium contra 7. vitia capitalia.*
XII. *Oratio Dominica exponitur.*
XIII. *Cur Deus sinat nos calamitatibus premi.*
XIV. *Documenta.*
XV. *Mysteria.*

CONCIO I.

CONDITIONES BONÆ ORATIONIS.

I. Status gratiæ. II. Fiducia in Deum. III. Humilitas. IV. Attentio. V. Perseuerantia.

THEMA.

Quis vestrum habebit amicum & ibit ad illum media nocte? Luc. 11.

LVcæ cap. 14. monet Christus per parabolam, quid agendum sit Regi, qui venienti contra se fortiori resistere non valet. Huiusmodi enim Rex *Legationem mittens*, inquit,

rogat

rogat ea quæ pacis sunt. Tali consilio vsos legimus Gabaonitas Iosue.9. Cùm enim audissent potentiam Iosue totiusque populi Israëlitici appropinquantis ad regionem suam, miserunt Legatos qui pacẽ & amicitiæ fœdus ab eo emendicarent, idque non difficilè obtinuerunt, tametsi non sine astu & ementito habitu, quasi à longè venissent, qui propè habitabant. Nos, Auditores, si miserias & calamitates nostrorum temporum expendere velimus, videbimus ac propemodum palpabimus Deum nobis iratum ducere contra nos exercitum militũ suorum, belli, famis, annonæ caritatis, pestis, spoliationis, vastitatis, incendij & similium calamitatum, quas per annos aliquot hactenus experti sumus. Et quis poterit resistere potentissimo illi regi? quis flagella eius inhibere? *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* inquit Dauid Psal.75. Superest igitur vt Legatum mittamus ad hunc regem & rogemus ea, quæ pacis sunt. Quis verò hic Legatus nisi deuota Oratio suis numeris constans? De hac enim ait Ecclesiasticus cap.35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit & donec propinquet* (Dei throno scilicet) *non consolabitur & non discedet donec altissimus aspiciat.* Similiter & Dauid, Psalm.87. *Intret in conspectu tuo oratio mea.* In quem locum S. Augustinus: *Mira virtus orationis,* inquit, *quæ illuc intrat ad Deum, quò caro peruenire nequit.* Verùm quia Legati sæpe repelluntur & abijciuntur sine honore, vti legimus factum Legatis Nabuchodonosoris, Iudith c.1. videndum nobis est, quibus potissimùm rebus instructus esse Legatus noster debeat, quo inueniat gratiam in conspectu Dei; id quod nunc audiemus.

I. B. *Status gratiæ.*

PRIMO. Legatus in habitu decenti, cum ornatu & apparatu digno comparere coram Rege debet, ne alioquin ab ipso totaque eius aula spernatur. Scimus Dauidem non admisisse in conspectum suum proprios Legatos ad se veste truncata & barbâ attonsâ remissos 2. Reg.10. Scimus etiam Iosephum è carcere eductum priusquam duceretur in conspectum Pharaonis, tonderi debuisse & decentiore veste indui, Gen.41. nec licuisse cuiquam Sacco indutum ingredi ad Assuerum, Esth. 4. Quanto minùs ergò licebit Legato nostro intrare ad conspectum Dei, si squalido peccatorum Sacco & intonso atque impexo corde ad eum pergat? Scimus Deum Moysi ad visionem rubi accessuro priùs dixisse: *Solue calceamenta de pedibus tuis,* hoc est, opera mortua, Exod.3. Deinde populo vniuerso antequam ad eum descenderet in montẽ Sinai: *Lauent vestimenta sua & sint parati in diem tertium,* Exod.19. Denique in Euangelicâ parabola is, qui sine nuptiali veste visus est à rege in conuiuio nuptiali, statim inde eiectus & in tenebras exteriores missus est, Matth.22. Quid aliud expectare potest oratio, si gratiâ Dei destituta ad Deum ingrediatur? Sanè passim testantur SS. literæ, tales orationes à Dei facie excludi. Isaias c.59. ait Deum interponere murum inter se & peccatorem orantem: *Iniquitates vestræ,* inquit, *diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret.* Ieremias Thren.3. ait Deum interponere nubem densam: *Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.* Ezech.c.4. scribit interponi à Deo sartaginem ferream: *Sume tibi sartaginem ferream inter te & inter ciuitatem.* q.d. ædifica inter eam & me (quem tu repræsentas) murum ferreum, ne eius orationes penetrare ad me queant, vel ego calamitates eius aspiciam. Denique audiamus S. Chrysostomum, qui hom.52. in Matth. scribit: *Si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus supplicando tangeret: non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres; quomodo igitur audes tu hoc modo Deum orare? nam qui orat, quasi manu linguâ vtitur, quâ genua Dei supplicando attingit.* Idem hom.10. cùm presbyter esset desig. *Quemadmodum in coronis,* inquit, *non satis est flores esse puros, nisi pura sit & manus eos contexens: sic & in sacris hymnis oportet non verba tantùm esse pia, verùm etiam animum hymnos concinentem.* Quæ omnia tamen intelligenda sunt de peccatore, qui in peccatis adhuc persistit, nondum ad cor redit, nondum se emendare cogitat.

C. II. *Fiducia in Deum.*

SECVNDO. Legatus debet habere literas (vt vocant) credentiæ, quibus deceat sibi tanquam Legato fidem adhibendam & consequenter etiam speret se à rege audiendum. Debet etiam oratio tales habere literas, fidem inquam, seu fiduciam, nõ quâ sibi fidendum velit orans, sed quâ Deo confidat se ab ipso audiendum. Hanc requirit S. Iacobus in epistolâ suâ c.1. dicens: *Postulet autem in fide, nihil hæsitans.* Imò ipsemet Dominus Marci 11. *Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis & euenient vobis.* Fundatur autem hæc fiducia non tam in meritis nostris, quàm in Dei benignitate, meritis Christi & promissione diuinâ. Prima duo immensa sunt & inexhaustum pelagus, vnde nihil non sperare illorum beneficio possumus. Etenim si omnes homines inde accipiant omnia ea quæ postulant, perinde est, ac si mille formicæ biberent ex Oceano; imò longè minus est. Tertium fundamentum, promissio diuina sæpissimè replicata est & firmiter asserta: *Amen, amen si quid petieritis,* &c. vt nullus sit dubitationi locus: cœlum & terra potiùs peribunt, quàm hoc eius verbum. Et qua ratione Deo diffidere possumus, cùm ipse dator bonorum omnium, toties moneat vt petamus? Quis dubitat quod velit, si iubet petere quæ potest dare? Si iubeat te princeps petere à se præfecturam, num metueres repulsam? Quare hæc Christi promissio est quasi charta bianca seu munda, manu eius subscripta, vt qualemcumque vis petitionem, ei possis inserere, habiturus rem confectam. Vnde monent SS. Patres, quo plus fiduciæ habuerimus in Deum, tanto plus gratiæ nos impetrare. *Quantum vas fidei capacius afferimus,* inquit

quit S. Cyprianus in epist. ad Donatum, *tantum gratiæ inundantis haurimus. Dei enim misericordia velut inexhaustus quidam bonorum fons est, à quo plus hauriet, qui capacius fidei vas ad illum affert.* Magnum istiusmodi vas attulerat ad Christum Archisynagogus cùm dicebat: *Veni impone manum tuam super eam* (filiam) *& viuet.* Sed Hæmorrhoissa paulo ante curata maius adhuc vas attulerat: *Si tantùm tetigero fimbriam,* inquit, *salua ero;* ideoque mox etiam tacente Christo sanata est, solo eius tactu: cùm filia Iairi & manu Christi erecta & voce ad vitam reuocata sit. Maximum denique attulit Centurio, qui nec Christi præsentiam nec tactum requirebat, sed *tantum dic verbo,* inquit, *& sanabitur puer meus;* vnde & mox auditus est. His iure accensenda è veteri testamento Iudith, quæ vbi orationem suam pro excidio Holofernis ad Deum fudit, plena omni fiduciâ sumpsit secum ancillam, quæ peram gestaret, in quâ caput Holofernis rescindendum conderet, & ita egressa est ex vrbe in castra Holofernis, vt habetur c. 13. Iud. Itáne verò ô mulier peram tu iam paras pro capite Holofernis, quæ nondum ingressa es eius castra, nondum vides occasionem rem tantam perpetrandi, nec gladium quidem accepisti quo caput eius resecares? Nimirum fiducia erat, quæ in oratione ei dicebat, hæc omnia adfutura & ex animo successura. Audiamus tales & è Christianis. Apud Cæsarium l. 6. c. 31. Cœnobita quidam syncerus in monasterio Hemmenrodis, graui pressus angustiâ, ex singulari animi candore & fiduciâ conuersus ad Christum sic orabat: *Nate Virginis aut libera me ab hac cruce, quâ premor; aut apud tuam te accusabo matrem.* Placuit Deo petitio & omnem mox animi perturbationem abstersit. Eâdem fide roboratus Abbas Sisois orans pro Abraham discipulo suo tentato & lapso, fidenter ad Deum dixit: *Deus, vis non vis, non dimitto te, nisi curaueri-mus eum.* Et curatus est discipulus, vt habetur in Vitis Patrum l. 6. c. 4.

D. III. *Humilitas.*

TERTIO. Legatus instructus esse debet pretiosis ac splendidis donarijs Regi offerendis, vt habet mos omnium gentium. Quod ergò munus noster Legatus Deo præsentabit? *Nihil tam gratum Deo,* inquit S. Ludouicus Episcopus Tolosanus, *quàm si vita merito magni, humilitate simus infimi; cùm tanto quis Deo sit pretiosior, quanto propter eum sibi est vilior.* Humilitas ergò donum est Deo acceptissimum; quod non difficilè ostendi potest. Non enim possumus magis honorare aliquem, quàm si eius magnitudinem extollamus, & nostram vicissim exiguitatem coram eo contestemur. Hinc illi Gabaonitarum Legati tam celeriter auditi sunt à Iosue & in amicitiam recepti, quia coram eo prædicârunt eius gloriam & potentiam, suam verò ostenderunt humilitatem & subiectionem: *serui tui sumus,* inquiunt. Rursum interrogati quinam essent & vnde venirent; respondent: *De terrâ longinquâ valde venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius:* &c. Ios. 9. Eodem munere instructus Abraham ad orandum Deum accedere solebat, vti patet Gen. 18. vbi rogans pro salute Sodomitarum, priùs depromit humilitatem suam: *Loquar ad Dominum cùm sim puluis & cinis.* Deinde rursum oraturus: *Ne quæso,* inquit, *indigneris Domine si loquar: Quid si inuenti fuerint triginta?* Tertiò deniq; precaturus. *Obsecro,* inquit, *ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inuenti fuerint decē?* Quid verò sibi volunt verba illa: *Loquar ad Dominū cùm sim puluis & cinis;* nisi hoc: Si puluerem me non agnoscerem, loqui ad Deum & orare non auderem? Cùm enim à viro graui gratiam aliquam petituri, nos priùs humiliemus, veniam petamus, indigentiam nostram aperiamus & nostra ei seruitia deferamus; quanto magis coram Deo nos humiliamus? Hinc mendici, vt stipem colligant, laceros centones induunt, vlcera sua ostendunt, flebili quoque voce prætereuntium opem implorant. Ita orabat Publicanus stans retrò nec audens attollere oculos. Ita Dauid, qui, cùm rex esset, in oratione se tanquam leprosum agnouit, cupiens aspergi hyssopo, herbâ humili, quâ aspergebantur alias leprosi mundandi, Leuit. 14. *Asperge me hyssopo & mundabor,* inquit Ps. 50. Ita Elias Propheta, qui orans *pronus in terram posuit faciem suam inter genua.* 3. Reg. 18. Eo enim habitu est fætus in maternis adhuc visceribus inclusus, conglobatus videlicet in seipsum, eâ specie, qua nulla videtur esse miserior: quâ clamat quodammodo ad Deum, sibi vt liceat lucem aspicere & auram ducere vitalem, vt docet Aristoteles l. 7. hist. anim. c. 8. dicens: *Homo in semet conglobatus sic gestatur vt nasum inter genua, oculos super genua, aures extra genua habeat.* Ea vero Eliæ humilitas nubes penetrauit, quæ prius instar ferri induratæ erant nec pluuiam dederant per annos tres & dimidium. Denique ipse Christus in monte prostratus in faciem orauit; filius, inquam, Dei naturalis. Nos quidem appellamus Deum Patrem nostrum; sed addimus: *Qui es in cœlis;* quia longissimè ab ipso distamus & ab eius gratia excidere possumus, vtpote filij non naturâ, sed gratiâ. Quanto igitur maior humilitas à nobis requiretur? Et inter hæc tamen multi ad orandum ægrè flectunt genua, præ pudore non attollunt iunctas manus, &c. *Quid superbis terra & cinis?*

E. IV. *Attentio.*

QUARTO. Legatus sit facundus & consideratus in loquendo necesse est, ne vel impertinentia loquendo vel balbutiendo regem audientem offendat; facilè enim tentatur principum patientia, cùm quis inepta loquitur. Debet ergò orans attēdere inprimis ad orationem suam, vt sciat & intelligat quid loquatur; ne alioquin audiat id Chrysostomi in homil. *Tu ipse non audis orationem tuam & Deum vis audire precem tuam.* Et illud S. Cypriani in exposit. orat. Dom. *Quomodo te audiri à Deo postulas,*

ſtulas, cùm te ipſe non audias? Vis eſſe Deum memorem tui cùm rogas: cùm tu ipſe memor tui non ſis. Debet firmare mentem in eo quod orat, nec aliò facile deflectere, ſed toto deſiderio in Deum ferri & ab eo ſuſpenſus hærere, vt audiatur: quemadmodum & Orator dum perorat, cum rege ſolo loquitur, ab eo totus pendet, ad alios circumſtantes vel extraneos ſermonem non abrumpit, (quod abſurdũ foret) multo minus abrupto ſermone à rege diſcedit. At hoc tamen Deo facit, qui orationem inchoatam leuiculè abrumpit, vel ab eâ mentem ad alia deflectit, nec de Deo, cui loquitur, ampliùs cogitat. Denique non debet interim cogitare impertinentia, abſurda, ridicula, putida. Vnde S. Chryſoſtomus hom. 1. ſuper ea verba: *Vidi Dominum*, &c. ait: *Qui cum terreno rege loquitur, de ijs tantùm verba facit, de quibus ille voluerit audire: tu verò cum rege regum colloquens, cui cum horrore ſeruiunt Angeli, omiſſo cum illo ſermone, de luto, de puluere, de telis aranearum loqueris. Nihil enim aliud ſunt huius vitæ negotia. Et quomodo ſuſtinebis huius contemptûs pœnam?* Cùm aliquando à Romanis tres eſſent deſignati, qui Legati proficiſcerentur in Bithyniam, quorum vnus podagra tenebatur, alter caput habebat vulneribus confoſſum, tertius væcordia laborare videbatur: Cato ridens dixit, *populi Romani legationem nec pedes habere, nec caput, nec cor.* Plut. auctore. Huiuſmodi legatio multorum eſt Oratio. Caput enim non habet, quando non attendit ad ea, quæ loquitur nec intelligit ſeipſam: Pedes non habet, quando non firmat ſe in Dei conſpectu & colloquio, ſed concidit in alias terrenas cogitationes: cor non habet, quando indigna, ſtulta, ridicula & vana mente interim agitat. Ergò his defectibus prudenter occurrendum eſt. Sequere inprimis conſilium Domini dicentis: *Intra in cubiculum tuum & clauſo oſtio ora Patrem*, Matth. 6. Cubiculum cordis ſaltem, ſi non domûs tuæ: claude oſtia ſenſuum tuorum: firma in Deo mentem quaſi coram eum videns & ab eo viſus: denique cum Abrahamo, qui Gen. 15. aſſedit ſacrificio & ab eo volucres ſubinde aduolantes abegit, cogitationum muſcas ad orationem aduolantes inceſſanter repelle. Valebit hoc pacto oratio tua, ſi non vt oratio, ſaltem vt luctatio.

F. V. *Perſeuerantia.*

QVINTO. Legatum decet eſſe virum ad res agendas exercitatum & vt ſolemus dicere, practicum, induſtrium, vigilantem & indefeſſum in extorquendis ſuis poſtulatis, deuinciendis ſibi Regis Conſiliarijs & amicis, &c. Pari modo oratio debet eſſe indefeſſa & quodammodo importuna & perſeuerans, etiamſi ſemel iterumque repulſam pati videatur. Ita enim monet per parabolam hodiernam ipſe Dominus. Ita filiæ ſuæ incolumitatē & ſolutionem à dæmone impetrauit Chananæa, dũ iterum iterumque repulſa, ſemper redijt & cauſam ſuam denuò vrſit, ad inſtar alicuius Canis (cui etiam appoſitè ſe comparauit) qui per vnum oſtium eiectus, per alterum mox recurrit, Matth. 15. Ita ſolent milites ad communem menſam ſeipſos inuitare & comedere; ac ſiquidem eis cochlear eripias & pro foribus eijcias: illi mox abiectum tollere & rurſum ad menſam conſedere; neque enim arbitrantur hoc ſibi dedecus eſſe, cum alienis domicilijs & menſis vti debeant, deſtituti proprijs. Multo minus nos dedecori nobis ducamus, ſi quandoque reiecti iterum reuertamur ad eandem orationem. Grata eſt enim Deo hæc noſtra impudentia, nobiſque neceſſaria, cum ſciamus ſolum Deum eſſe noſtrum patremfamilias, eo ſublato nos omni ope deſtitutos eſſe. Ciuitas quæ continuo quatitur tormentis, tandem dedere ſe cogitur: ſic oratio perſeuerans vincit tandem Deum. Apud S. Lucam cap. 18. proponit Dominus in parabola viduam quæ multo tempore moleſta Iudici, vindicari cupiens de aduerſario ſuo, tandem ab eo audita eſt dicente: *Etſi Deum non timeo nec hominem reuereor, tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouiſſimo veniens ſugillet me.* Hæc vidua ex ſententia Auguſtini l. 2. quæſtion. Euang. cap. 45. eſt Eccleſia, quæ marito ſuo, Chriſto, in cœlum euecto, vidua quaſi remanſit & proinde deſolata graues patitur ab aduerſarijs iniurias. Horum primus & primarius eſt Diabolus, qui nunquam non eam infeſtat & affligit in membris ſuis. Alter eſt immanis ille Turca, perpetuus Eccleſiæ hoſtis & direptor. Tertius eſt Hæreſis, hoſtis inteſtinus, nec tam corpora quam animas diripiens. Reliqui ſunt mundus, caro, nec non aliæ afflictiones, quales nunquam deſunt. Vnicum igitur huic viduæ ſupereſt perfugium, orationis ad Deum. Hic ſanè iniquus iudex non eſt, ſed quandoque à peccatoribus talis reputatur: Deum hic non timet, quia neminem habet ſuperiorem: multo minùs hominem reueretur, quia caret vitio acceptionis perſonarum. Nihilominus ad extremum audit viduam illam, ne ipſa in nouiſſimo die eum ſugillare queat, ſeu de ipſo conqueri aut famam eius carpere, quaſi contra ſuam promiſſionem, oppreſſos non audierit. Itaque hæc parabola tollit omnem cauſam formidandi aut dubitandi de audiendis noſtris precibus. Porrò argumentum victricis illius viduæ, Eccleſiæ, habemus Act. 12. Vbi Petrus tenebatur vinctus in carcere, oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo. Et quid obtentum? Cum iam illuceſcente proximo die producturus eum eſſet Herodes ad necem, in ipſa nocte mittitur Angelus a Deo qui diſſoluit Petri catenas eduxitque eum è carcere & conſtituit in tuto. Orabat ergo hæc vidua, quamdiu in carcere Petrus erat, nec audita fuit niſi extremo tempore, quo iam parabat gladium carnifex ad obtruncandum Apoſtolum. Non ergo deſperandum, etiam cum res ad reſtim redit, de diuina ope, ſi

constanter oremus. Cæterum si orationi addamus alia bona opera, præsertim eleemosynam & ieiunium, tanto efficacior fiet ad impetrandum. Per eleemosynam enim demulcemus regis aulicos, pauperes videlicet vt regem nobis beneuolum reddant: per ieiunium mouemus regem ad commiserationem, si pro eius gratiâ captandâ nosipsos affligamus. Atque hæ sunt duæ illæ manus Elisæi, quas posuit super manum Ioæ regis, quem iacere sagittam iussit. Manus Ioæ sagittantis orationem deprecantis denotat, quæ adiuta à ieiunio & eleemosyna quasi à duabus sanctis manibus non dubiè tanget scopum, ad quem collimat, 4. Reg. 13.

Atque hæc est, Auditores, instructio Legati, quem ad Deum mittere volumus & mittimus hoc tempore. Quæ si adsit nostro Legato, penetrabit ille nubes & ad Deum appropinquabit nec ab eo discedet, donec altissimus eum aspiciat oculo beneuolentiæ. Neque solùm impetrabit ea quæ petimus, sed præterea obtinebit vt rectè instituamus vitam nostram Deoque per omnia placeamus. Non enim temerè dixit S. Augustinus hom. 4. ex 50. *Rectè nouit viuere, qui rectè nouit orare.*

CONCIO II.

QVID PRÆCIPVE PETENDVM IN ORATIONE.

I. *Petenda fides velut piscis.*
II. *Petenda spes velut ouum.*
III. *Petenda charitas velut panis.*

THEMA.

Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Luc. 11.

A. DIXIMVS alibi orationem esse legatum nostrum, quem hisce præsertim diebus ad DEVM amandamus eumque necessarijs rebus instruximus. Sed nondum ediximus quid legatus ille noster petere à Deo debeat. Fieri enim potest & sit aliquoties vt noxia petamus, quæ si nobis dentur, ad interitum dabuntur, quemadmodum & Israelitis carnes à Deo petentibus in deserto euenit, Num. 11. Etenim *adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos*; siquidem ignis inuoluit eos & locus inde vocatus est, *Sepulchra concupiscentiæ*. Ad hunc enim modum petunt multi multa sibi perquam noxia; laborant aliqui concupiscentiâ oculorum, petuntque diuitias; & quid petunt nisi lapidem, cùm ijs vt plurimum non fruantur, sed eas velut lapides habeant? Alij concupiscentiâ carnis & petunt delicias cibi & potûs vel vxores, &c. & quid nisi scorpiones petunt, qui capite blandiuntur, caudâ pungunt? Alij laborant superbiâ vitæ & petunt honores ac dignitates; & quid nisi serpentes petunt qui eos inficiunt veneno peccatorum? Videamus igitur quid Christus doceat petendum nobis esse.

B. Tria petenda notantur in hodierno Euangelio: piscis, ouum, panis: quæ S. Augustinus sermon. 29. de verbis Domini exponens, per piscem fidem, per ouum spem, per panem charitatem intelligit. Et sanè hæc tria sunt omnium maximè vtilia, maximè necessaria, maximeque secura, quæ petere possimus vel debeamus. Quid enim magis nobis expetendum quàm vt imago SS. Trinitatis, quæ per peccatum in nobis obsoleta & propemodum destructa est, reparetur? Factus est homo ad imaginem Deitatis secundum animam mente & ratione præditam: nec non ad imaginem totius Trinitatis, vti colligit Aug. lib. 12. de Trinitate ex eo quod dicitur; *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Habet ergò, vt idem annotauit, etiam mens nostra suam Trinitatem: habet Intellectum, qui repræsentat patrem: Memoriam, quæ filium: Voluntatem, quæ Spiritum sanctum. Et hæ quidem in statu innocentiæ suam perfectionem habebant accuratam, virtutibus Theologicis, moralibus & iustitia originali instructam. Ibi rationi nihil deerat ad discernendum inter bonum & malum: Memoria sine impedimento semper versari poterat in recolenda Dei sapientia, bonitate, potentia, &c. Voluntati nihil obstabat, quo minus per charitatem Deo adhærere posset. Cæterùm post infelicem nostrum casum, ratio cæcutire & palpare in tenebris, noxia pro salutaribus amplecti: Memoria hebescere & quiduis aliud potiùs quàm cœlestia retinere. Voluntas terrena solùm appetere & Vanitates sectari, nauseare verò cælestia. Vnde homo miserè deformatus & in beluam quasi mutatus est. Quod igitur huic malo remedium? Tres illæ Theologicæ virtutes, mentem nostram iterum ad Deum, finem vltimum rectè ordinantes, & quantum fieri potest ac sufficit, imaginem Dei in ea deformatam restaurantes. Fides illuminat rationem seu intellectum: spes erigit memoriam, vt in desiderio cælestium rerum sedulò versetur: Charitas accendit voluntatem, vt iam faciliè hilariter & expeditè bonum operetur; atque ita per has virtutes imago illa restituitur nobis.

Virtutes Theologicæ maximè homini necessariæ.

1.

2. Secundò. Tres istæ virtutes sunt nobis maximè necessariæ vt vniamur fini nostro supernaturali, Deo. Primo enim scire debemus & cognoscere finem, alioquin non possemus appetere; quia non potes collimare in scopum quem non vides, & ignoti nulla cupido: Secundò debemus posse assequi finem: Tertiò, debemus velle vniri illi. Primum habemus per fidem, secundum per spem, tertium per charitatem; fides enim illuminat intellectum circa finem vltimum, spes animat ad obtinendum, charitas impellit vt comprehendas. Denique maxi-

maximè securę sunt, quia ijs malè vti nō possumus.

C. I. *Petenda fides velut piscis.*

PRIMO igitur petendus est piscis, id est, fides. Vnde August. vbi sup. ait: *Dixit quidam sanctus & nos dicere delectat: piscis bonus pia est fides. Viuit in fluctibus nec frangitur aut soluitur fluctibus: Viuit inter tentationes tempestatesque huius saeculi pia fides, saeuit mundus, & integra est.* hæc ille. Et præterea vti piscis sub aquâ est & tamen videt, licet obscurè, quæ extra aquam sunt, ita fides subobscurè quasi per aquas videt Deum & cælestia. Cæterum sine illa prorsus nihil videmus sed in tenebris ambulamus & creaturas pro Deo amplectimur. Ita olim gentiles Deum vndique quærentes, modò hunc, modò illum pro Deo amplectebantur, turpiter errantes, indeque vt Apostolus ad Rom. 1. ait: *mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei similitudinem imaginis corruptibilis hominis & volucrum & quadrupedū & serpentum.* Immolauerunt dæmonijs proprios filios & seipsos denique. Quod ipsum patet in hæreticis nostri temporis, qui per hæresin in Cimerias tenebras deuoluti sunt. Igitur vt colūna ignis illuminabat Israëlitas in deserto, ne per noctē exerrarēt: Stella Magos duxit: sine quibus illi ad terram promissam, hi ad Christum non venissent: ita nos illuminat fides, sine cuius lumine in tenebris ambularemus & in mille errores ac præcipitia laberemur. Hoc autem lumen quâ ratione putatis obtineri debere? num sola prædicatione & miraculis? At nonne plurimi ipsum DEI filium concionantem & mira facientem viderunt? & tamen de eis dicit Ioannes c. 12. *cùm autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.* Quid sanctius, quid sapientius, quid mirabilius Christo? Experientia etiam testatur in vicinis hæreticis, prædicationes, disputationes, exhortationes, licet respondere nihil queant, parum aut nihil eos mouere. Vnde, nisi quia fides est donum Dei? ad Phil. 1. & Eph. 2. & idcircò oratione quæri debet? Audierat haud dubiè Paulus ante conuersionem, si non alios, saltem B. Stephanum prædicantem, & quidem ita *vt nemo posset resistere sapientiæ & Spiritui qui in eo loquebatur:* viderat signa & prodigia facientem: nihilominus spirans minarum, fidem nostram extremè impugnabat; at postquam cœlesti luce perfusus & Damascum ductus orare incepit, statim in visu vidit Ananiam introeuntem & imponentem sibi manus vt visum reciperet: quia dicebat ad Ananiam Dominus: *Ecce enim orat.* Factumq; vt ingrediente ad eum Anania, statim caderent quasi squamæ ab oculis eius & visum reciperet, Act. 9. Oremus igitur & sedulo quidem cum cæco illo: *Domine vt videam.*

Deinde licet fidem habeamus, adhuc semper orandum, vt conseruemus; quia multi doctissimi naufragauerūt in fide, Tertullianus, Origenes, &c. & si tanta eorum doctrina non potuit eos in fide retinere, quis non videt, semper cuiuis orandum, vt ne fidem perdat?

Orandum quoque vt ea firma minimeque imbecilla sit. Audimus enim S. Athanasium in symbolo dicentem: *Quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, absque dubio in æternum peribit.* Dicamus ergo cum discipulis Christi: *Domine adauge nobis fidem,* Luc. 17. Et cū Patre illo: *Credo Domine, adiuua incredulitatem meam,* Marci 9. Vnde enim quæso nostra omnis tepiditas, negligentia, delinquendi pronitas, nisi quia non firmiter credimus Deum scire & videre actus nostros, & redditurum vnicuique iuxta opera sua: aliaque fidei dogmata.

D. II. *Petenda spes velut ouum.*

SECVNDVM. Ouum, id est, spes. *Spes enim*, vt ait loco cit. S. August. *nondum peruenit ad rem, & ouum est aliquid, sed nondum est pullus.* Et paulò infra: *ouū est & nondum pullus est & testitudine tectū est, non videtur, quia operitur: cùm patientia expectetur,* &c. Itaque ex spe prodibit res, vti pullus ex ouo. Et hæc adeò etiā necessaria est, vt sine spe mercedis æternæ nemo bonū operaretur. Neq; enim semina cōmitteret agricola terræ, nisi messem speraret: nec mercator pecuniam suam fortunæ & negotiationis periculo, nisi lucrum: nec miles vitam exponeret belli discriminibus, nisi prædam speraret & promotionem ac stipendium. Canis etiam videns leporem assequi se non posse, desinit à cursu. Sine hac nos quoque deficeremus & animū desponderemus, impœnitentes & desperati viueremus ac moreremur. Propterea Apostolus ad Heb. 6. comparat spem anchoræ; quia vt naues procellis iactatæ terram matrem suam mediante anchora quasi brachio amplectuntur, sicque fluctus contemnūt, à quibus alioquin haurirentur: Ita & animæ nauicula, anchoram spei suæ in cœlo, vnde oriunda est, firmat, ne à fluctibus tentationum & tribulationū huius mundi abripiatur & mergatur: sine qua tandem periret. Sed qua ratione potissimum obtinebimus hanc anchoram? num solis exhortationibus & concionibus? Atqui eæ solæ non sufficiunt. Etenim Cainum animabat Deus ad spem, & dum posuit in eo signum ne interficeretur, *reflectere voluit errantem*, vt ait S. Ambrosius, & inuitare ad correctionem; & tamen ille desperatus mansit. Similiter & Iudas qui tantam Christi Magistri sui beneuolentiam & clementiam nouerat, qua peccatores omnes reciperet, quaque in ipsa traditione amicus ab eo salutatus est, nihilominus tamen desperauit nec tanta Magistri suauitate retentus est. Quod etiamnum sæpe fit; prædicamus enim Dei promittentis veritatem & infallibilitatem, prædicamus eius confirmationem sub iuramento propositam, prædicamus eius subscriptionem sanguine proprio factam, sacramenta facilia, Euangeliū, gratiam, IESVM Saluatorem, meritaque Christi infinita; & his omnibus tamen necdum retinentur aliqui, ne desperent & sibiipsis vim ac mortem inferant, vel saltem vt pœnitentiam amplectantur.

Ratio verò est; quia hominem imbecillum, morti expositum, ex materia cōcretum, brutarum

animantium in hac vita socium, omnibus miseriæ telis obnoxium, de terra sumptum, cuius pondere prohibetur alta petere, sponte autem ad infima ruit: talem inquam, hominem in cœlum euehi & cœlestium bonorum participem fieri, summoque bono, Deo beatissimè perfrui, res est omni virtute & potentiâ naturali superior prorsusque admirabilis. Vnde diuino illo spei supernaturalis dono indigemus, quo excitemur ad certandum pro cœlesti mercede. Quare orandus sedulò Deus vt hoc donũ nobis impertiat, & vt spei cooperemur.

E. III. *Petendus charitas velut panis.* 1.

TERTIO. Panis charitatis: vt enim cibi alij pane, ita opera bona charitate condienda sunt, & sine ea non sapiunt. *Intelligitur panis Charitas*, ait August. l. 2. quæstion. Euang. c. 22. *propter maiorem appetitum & tam necessarium, vt sine illa cætera nihil sint, sicut sine pane mensa est inops.* Deinde sicut pani opponitur panis in Euangelio hodierno, ita duritia charitati, vt ait Aug. vbi sup. Vnde patet virtutis huius necessitas: nisi enim opera bona condiantur charitate, nihil merentur apud Deum. In cuius rei figuram, quidquid in templo Salomonis consecratum erat, vel aurum vel deauratum esse debebat, 3. Reg. 6. Idipsum significabat, quod licet virgines fatuæ lampadem fidei, & lychnum spei haberent, quia tamen oleum charitatis non habebant, admissæ non sint ad nuptias. Vnde Apostolus 1. Cor. 13. ait: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Vnde sic aliquis hic quantumuis diues & in omnibus abundans & excellens, si charitatem non habet, pauper est & nudus. Contrà qui charitatem habet, omnibus abundat. Taceo quod etiam sine hac nimis difficilia & insipida sunt nobis opera bona. Quomodo igitur acquirenda? sanè perdifficile est Deum, quem nõ videmus, diligere super omnia, præsertim cum amore proprio nosipsos naturaliter maximè diligamus, & res creatas quas videmus. Præterea Charitas vestis adeò pretiosa est, vt non nisi diuinis manibus fieri queat, quia *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum.* Rom. 5. tametsi eam quidem libero arbitrio cooperante induimus; (nõ quẽadmodũ lignũ vestitur, ꝙ nõ iuuat ad sui vestitionẽ.)

Non parua etiam difficultas in conseruãda charitate: quia *qui stat, videat ne cadat*, ait Apostolus 1. Cor. 10. Ipsa est tenella plantula & peregrina, è paradiso in hortum animæ nostræ transplantata; vnde facilè exarescit, & leui aura peccati euanescit: vnde etiam magni sancti aliqui è charitate exciderunt, vti Dauid, Petrus, Thomas, &c.

Quid superest igitur nisi vt è cœlo hunc cœlestem mendicemus panem, vestem, florem?

Ita enim Samaritana illa cùm audiuit Christum possidere mirandam aquam, quæ in vitam æternam salit & sitim in perpetuum extinguit, statim eam petijt: *Domine da mihi hanc aquam, vt non sitiam neque veniam huc haurire.* Quin etiam non difficilè obtinuit, cum relicta hydria in ciuitatem cucurrit & Christum annuntiauit atque in eum credidit, Ioan. 4. Hanc ergo Auditores, hanc nos imitemur & dicamus: Domine da mihi piscem fidei; da mihi ouum spei; da mihi panem charitatis. Da mihi aquam illam, quæ omnem extinguit sitim & salit in vitam æternam.

CONCIO III.

QVAM VTILITER CONIVNGANTVR ORATIO, IEIVNIVM, Eleemosyna.

I. *Faciunt ad expugnandum dæmonem.*
II. *Faciunt ad satisfaciendum pro peccatis.*
III. *Faciunt ad impetrandum.*
IV. *Faciunt ad promerendum beatitudinem.*

THEMA.

Amice, accommoda mihi tres panes. Luc. 11.

A.

NOuimus iuniorem illum Tobiam nimiùm quantùm cõsternatum fuisse, quando è Tigri piscis prodijt quasi deuoraturus eum, Tob. 6. Qui tamen instructore Angelo cognouit paulò post, quam salutaris ille piscis foret. Etenim cor, fel & iecur magnis vsibus fuerunt ad extricandũ Dæmonem, & visum patri restituendũ. Mystico sensu piscis iste satisfactio est, quæ quidẽ multos homines, præcipuè hæreticos nostros truci intuetur vultu, quasi deuoratura illos. Sed tamen interim perquam salutaris est, & complectitur tria opera ad varios vsus præstantissima. Orationem scilicet, ieiunium & eleemosynam. Oratio significabatur per cor; per fel, quod gustum affligit, ieiunium; per hepar, quod sanguinem in membra corporis pro cuiusque exigentia distribuit, eleemosyna. Quod quidẽ ipsemet Raphael Angelus videtur indicare, cũ discessurus à Tobia, dixit: *Bona est oratio cũ ieiunio & eleemosyna, magis quàm thesauros auri recõdere*, Tob. 12. Scio bona esse hæc opera, vel seorsim præstita: sed cur simul iũcta meliora adhuc videtur, ꝙ indicat hic Angelus? Respõdebimus ad hoc: audite.

Cũ eam sententiã protulit angelus subiũxit immediatè: *Quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiã & vitam æternam.* Quod si sola præstat, multo magis cum oratione & ieiunio. Ergò ad quatuor hos fines admodum salutare est hoc Electuarium, quod fit ex oratione, ieiunio & eleemosyna.

B. I. *Faciũt ad expugnãdum dæmonem.*

PRIMO. Iuuat valde ad expugnandum dæmonẽ ac peccata: & sic *liberat à morte.* Primò. Tres enim sunt diaboli catenæ, concupiscentia carnis, cõcupiscentia oculorum, & superbia viæ, 1. Ioan. 2 Prima rumpitur per ieiunium, secunda per eleemosynam, tertia per orationem. Concupiscentia carnis partim gula, partim luxuria est, cui opportunè occurritur per ieiuniũ, quod restringit gulam & atterit atque eneruat carnem. Concupiscentia oculo-

rum est auaritia, cui occurritur per eleemosynam; illa enim congregat, hæc dispergit. Superbia meliùs non emẽdatur quàm per orationem, qua propriæ miseriæ Deo repræsentantur & diuina misericordia egentibus imploratur.

2. Secundo. Quia tria maximè arma defendunt militem: gladius, æneus thorax, & scutum. Gladius est oratio. Thorax ieiunium, vnde dicitur Psal. 68. *Operui in ieiunio animam meam.* Ex quo infert S. Ambrosius in lib. de Elia & ieiunio c. 4. *Gula ergo*, ait, *nudos facit, ieiunia operiunt & exutos. Bonum operimentum quod animam tegit, ne à tentatore deprehendatur, ne à tentatore nudetur.* Non habet accessum dæmon ad ieiunum hominem. Scutum est eleemosyna, quod hostium ictus in se recipit, & nos saluat. Vnde Eccles. 29. de ea dicitur: *Super scutum potentis & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.* Exemplum de Zenone Imp. refert Ioannes Moschus in prato spirituali c. 175. qui mulierem quandam in filia ipsius iniuriosè tractauerat. Hæc autem in templo Dei genitricis orabat cum lachrymis dicens: *Vindica me de Zenone Imp.* Cùm ergò multis diebus hoc faceret, apparuit ei S. Dei Genitrix dicens: *Crede mihi mulier, vltionem tuam sæpe facere volui, sed manus eius prohibet me.* Erat enim valde misericors & liberalis in pauperes.

3. Tertio. Quia *si oratio eleemosynæ associetur*, inquit Franciscus Georgius to. 6. sect. 9. problem. 417. super locum illum Tobiæ 12. *Operi charitatis, Deo gratissimo coniungitur: & si ieiunium addatur, quanto magis animalis homo per ipsum debilitatur, tanto magis spiritualis roboratur.* Ergò orans per ieiunium roboratur ad pugnam, per eleemosynam verò auxiliatorem acquirit fortissimum.

C.
II.
Faciũt ad satisfaciendum pro peccatis.

SECVNDO. Iuuat vehementer ad satisfaciendum pro peccatis & sic *purgat peccata*. Primo. Namque ideò Dei debito res, quia inordinatè te habuisti erga Deum, erga te ipsum, erga proximum. Modo per orationem ordinas mentem ad Deum; per ieiunium ad teipsum: per eleemosynam ad proximum. Reddis igitur quod debes vnicuique debitori: & sic iterum rectas facis vias tuas. Debes Deo subiectionem, proximo dilectionem, tibi disciplinam. Lignum incuruatum flecti in contrariam partem debet, vt rectam acquirat figuram.

2. Secundo. Quia in tribus maximè offendimus: in bonis animi, corporis, fortunæ. Decet igitur, vt in iisdem puniamur, & arma quibus Deo nobis, & proximo nocuimus, abijciamus. Iam per orationem humilias Deo animam & subijcis eius voluntati abijcisque tuam. Per ieiunium priuas te commodis corporis: per eleemosynam bonis fortunæ.

3. Tertio. Quia cùm satisfactio etiam medicina peccatorum esse debeat, omnis autem peccatorum radix sit vel concupiscentia carnis, vel concupiscentia oculorum, vel superbia vitæ 1. Ioan. 2. idcirco hoc emplastrum merito adhibetur sanandis animæ vulneribus. Per orationem namque obuiatur superbiæ, per ieiunium concupiscentiæ carnis, per eleemosynam concupiscentiæ oculorum. Atque ita per hæc etiam radices peccatorum euelluntur. Pœnitentiâ quidem peccata velut falce gramina demetuntur: sed non radicitus tolluntur; manent contracti habitus mali, qui facilè repullulãt. Hos euellũt opera illa sedulò repetita.

D.
III.
Faciunt ad impetrandum.

TERTIO. Iuuat ad impetrandum, quod à Deo petitur, & sic *facit inuenire misericordiam.* Primo quia hoc pacto oratio fit commiseratione & exauditione dignior. Mendici non solum conceptis verbis feruentissimè orant, sed etiam vulnera sua & defectus corporis ostendunt, centones item & laceras induunt vestes, vt omni quo possunt modo, necessitatem, miseriam & paupertatem suam depromant, hominesque ad commiserationem moueant. Nihilo minus præstant apud Deum oratio, ieiunium, eleemosyna. Nam oratio ad Deum clamat; ieiunium corporis maciem & imbecillitatem Deo repræsentat: vnde Dominus dixit: *Misereor super turbam, quia ecce iam triduo me sustinent nec habent quod manducent: & si dimisero eos ieiunos, deficient in viâ;* eleemosyna paupertatem monstrat, præsertim si quis ea, quæ sibi erant necessaria, pauperioribus largitur.

Itaque omnia hæc tria orant & clamant ad Deum: sicut preces, vulnera & centones Mendici clamant ad omnes homines. Oratio quidem expressè; ieiunium tacitè: vti ieiunium Achab, 3. Reg. 21. ieiunium item pecorum in Niniue, Ionæ 3. Eleemosyna per pauperem, Ecclesiast. 29. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit.*

2. Secundò. Quia sic oratio fit efficacior. Nam per hæc tria offers Deo holocaustum acceptissimum, omnia videlicet tua. Per orationem sacrificas illi Spiritum tuum, tradens ei cor tuum, subtrahendo tibi ea, quæ delectabilia sunt huius mundi. Per eleemosynam offers ei facultates tuas (*quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*, ait) dum earum commodis te spolias. Vnde potes allegare cum Apostolis: *Ecce nos reliquimus omnia.* Quis autem dubitat Deum hoc munus largissimè remunerari? *Quis enim prior dedit illi? & retribuetur ei*, ait Apostolus. Non dubium quin gratissima fuerint Christo munera Magorum, aurum, thus & myrrha, eaque quàm largissimè ab ipso compensata sint. Atquî eadem illa offert, & quidem modo præstantiori, qui tria illa offert; nam thus orationem, aurum eleemosynam, myrrha ieiunium carni amarum denotat.

3. Tertio. Quia sic oratio fit feruentior & attentior. Nam inprimis repletio cibi nimia grauat mentem, ne ad Deum se erigere & de ipso cogitare possit; somnum etiam & torporem inducit; diuitiæ verò varias ingerunt curas & distractiones orantibus. Ergò ieiunium & eleemosyna tollunt magna saltem ex parte hæc obstacula. Tunc bene oras, quando ieiunas; tunc bene ieiunas, cum ea, quæ tibi subtrahis, pauperibus elargiris. Vnde bene Franciscus Georgius loco cit. *Cùm oratio*

sit eleuatio mentis in Deum, tanto magis mens ipsa eleuatur: quanto orans à grauaminibus expeditior existit. Duo enim sunt grauamina, quæ mortales valde deprimunt: oblectamentum carnis videlicet, & terrenorum affectus. Illud autem grauanti corpori animam subijcit, & hic facibus terræ ipsam animam suffocat. Hinc ab vtroque expeditus homo faciliùs ad Deum mente conscendit. Hæ sunt duæ alæ, quibus oratio ad cœlum euolat.

E. IV. *Faciunt ad promerendum beatitudinem.*

QVARTO. Iuuat summoperè ad promerendam vitam æternam: & sic *facit inuenire vitam æternã.* Primo. Quia datis illis tribus damus omnia nostra pro pretiosa illâ margarita, iuxta monitum Christi. Damus animam per orationem, corpus per ieiunium, bona externa per eleemosynam.

1. 2. Secundo. Quia sic eam obtinemus omnibus titulis; titulo misericordiæ, per orationem, qua mẽdicamus eam; titulo iustitiæ & mercedis, per ieiunium, qua fodimus carnem nostram; titulo amicitiæ, per eleemosynam, qua facimus nobis amicos, qui recipiant nos ad æterna tabernacula. Quòd si villicus iniquitatis gratiam inuenit per eleemosynam, qui tamen mendicare erubuit, & fodere non valuit, quanto magis nos inueniemus gratiam apud Deum, si simul omnia præstemus?

3. Denique quia per hæc tria opera excellens illa sanctitas obtinetur, quam Michæas commendauit c. 6. dicens: *Indicabo tibi ô homo, quid sit bonum & quid Dominus requirat à te; vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.* Primum fit per ieiunium, cùm per id delicta punis; alterum per eleemosynam; tertium per orationem sedulam, attentam & deuotam. Quanto ergò melius est, operibus his vacare, quàm thesauros auri recondere, vti dixit Raphaël.

Atque hi sunt tres illi panes mystici, quos in hodierno Euangelio petit à nobis Christus sibi commodari. Videte ne vel vnum ei denegetis. Quid enim si ieiunium obseruetis & eleemosynas elargiamini, nunquam verò oretis? vel si oretis & ieiunetis, non tamen eleemosynas faciatis? vel oretis & liberales sitis, ieiunia tamen ab Ecclesia præscripta violetis? nónne vnumquodque horum vos condemnabit in illo die? Quid vobis prodest, multo labore abrumpere duas diaboli catenas, & in tertia adhuc hærere?

Porrò si vnquam alias occasio est exercendi tria ista opera, hoc triduo est, vbi supplicationes fiunt, vbi abstinentia ex veterum consuetudine meritò obseruatur, tametsi non ex præcepto (vbi plurimi confluunt pauperes ad exigendam eleemosynam.

Denique scire debemus, mutuò tantum à nobis nobis peti panes istos; Reddet enim illos Dominus suo tempore cum fœnore.

CONCIO IV.

CVR DIFFERAT SÆPE DEVS AVDIRE ORATIONES.

I. *Vt agnoscamus nostram miseriam.*
II. *Vt agnoscamus Dei dona.*
III. *Vt rectius petamus.*
IV. *Vt melius probemur.*
V. *Vt excitet in nobis maiorem feruorem.*
VI. *Vt probet nostram fidem & patientiam.*
VII. *Vt nos secum loquentes diutius retineat.*
VIII. *Vt talione nos puniat.*

THEMA.

Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est. Luc. 11.

A. QVANTO fœlicior fuit iste homo, qui in hodierno Euãgelio amici fores pulsauit, fatuis illis virginibus? Venerunt illæ nocte media ad clausam sponsi ianuam & licet pulsibus instarent ac vocibus: *Domine Domine aperi nobis:* non tamen sunt auditæ nec ad nuptias intromissæ. Venit etiam media nocte pauper hodierni Euangelij ad amicum suum (& quis ille nisi Christus?) clauso iam domus ostio: dum tamen instat precibus, fores reserantur & obtinet quidquid petit. Nimis magna differentia est inter hoc & alterum sæculum. In hoc enim Christum habemus amicum & quidem integerrimum, qui si ad illum humiliter accedamus, & seriò precemur, nunquam nos excludit, licet mediâ veniamus peccatorum nostrorum nocte: licet ipse ostium suum clauserit & à gratiâ suâ nos exclulerit atque adeò abiecerit, si tamen pulsare perseueremus. Reserabit tandem nobis ostium misericordiæ diuinæ, quia ipse est ostij huius ianitor, imò ipsum ostium: nam, *ego sum ostium,* inquit, *per me si quis introierit, saluabitur.* Ioan. 10. Sed non ita erit in altero sæculo, quia tunc velut sponso in die nuptiarum occupato non vacabit ampliùs ad ostium sedere & extraneis aperire. Deo igitur gratias, quod adhuc eo loco & statu sumus, vbi Christum amicum habemus, ad fores misericordiæ peccatores præstolantem. Sed dicat mihi aliquis: cur adeò extollis Christi amicitiam & liberalitatem? Nónne pauperem illum duriùs accepit, tametsi ad extremum audiuit? Nónne diu foris stare & sæpius pulsare permisit? Nónne etiam repulit cùm dixit: *noli mihi molestus esse; iam ostium clausum & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi?* Adhæc quamdiu ego infirmitate alijsque afflictionibus detineor? & cùm perpetuò pulsem & orem, non auditus sum hucusque, sed

sed & duriùs quandoque tractatus atque, vt mihi videtur, exclusus & repulsus. Quomodo ergò in hoc sæculo magnus noster amicus Christus? quomodo ianitor & ostium misericordiæ diuinæ? sed bono animo esto: surget tandem & aperiet Christus, quemadmodum amicus fecit pauperi in hodierno Euangelio. Quod autem non statim surgat & tibi aperiat, non vna tantùm causa est.

B. I. *Vt agnoscamus nostram miseriam.* 1.

Differt PRIMO. Vt manifestiùs cognoscamus summam nostram miseriam, quæ nisi à solo Deo subleuari nequeat. Quia enim superbum hominũ genus non vult agnoscere suam miseriam & paupertatem, idcircò permittit nos Deus sæpe ad extrema deuenire, vt cognoscamus non esse alium, qui possit nos iuuare, quàm Deum. Ita permisit Deus Hebræos ciues Bethuliæ ab Holoferne obsideri & ad extremas redigi angustias, ita vt aqua eis nec ad vnum quidem diem superesset, Iudith. 7. cùm illi interim semper precarentur. Et tamen ad extremum, rebus omnibus desperatis, cùm iamiam tradere se vellent, Deus succurrit illis per manum Iudith. Similiter Susannam permisit deuenire in manus seniorum & innoxiam condemnari, licet ipsa interim ad cœlum suspiceret & Deum inuocaret vindicem: permisit quoque eam duci iam ad mortem; Et tum demum excitauit Danielem, qui eam liberauit; Dan. 13. Sic etiam non statim prouidit Deus Iudæis in deserto de pane: sed expectauit donec absumpta farina Ægypti egerent, & magnis vocibus ad eum clamarent. *Tunc enim* (ait Cyrillus l. 3. c. 34. in Ioan. super illo loco Exodi) *gratissimum solet esse beneficium, quando magno ardore petitur & imminente periculo necessariò expectatur; aliter animus hominis beneficij magnitudinem non cognosceret.* Sic Cyrillus.

C. II. *Vt agnoscamus Dei dona.*

SECVNDO. Vt agnoscamus donorum diuinorum præstantiam, nec vilipendamus illa & ita ingrati simus. Ita S. August. de verb. Dom. serm. 27. *Quod dare vult differt vt ampliùs desideres dilatum, ne vilescat citò datum.* Et serm. 5. de verb. Dom. *Cũ aliquando,* inquit, *tardiùs dat, commendat dona, non negat. Diu desiderata dulciùs obtinentur: citò autem data vilescunt.* Parui æstimaremus virtutes & cætera dona Dei, si ad primam statim instantiam petentibus darentur. Quis enim magnifaceret sapientiam, docile ingenium, eloquentiam, &c. si statim cuiuis petenti exhiberentur? Quis magnifaceret nobilitatem, si eam Imperator cuiuis petenti daret? Cùm Elisæus petisset ab Elia domino suo: *Obsecro vt fiat in me duplex spiritus tuus.* Respondit Elias: *Rem difficilem postulasti: attamen si videris me quando tollar à te erit quod petisti; si autem non videris, non erit;* libro 4. Regum cap. 2. Conditionem hanc videtur posuisse Elias, vt Elisæus indiuisibiliter ei adhæreret nec à latere eius discederet, si vellet eam impleri. Vnde & Elisæus semper ei adhæsit, idque præsentiens, cùm paulo antè sæpius tentasset eum Elias à se dimittere, nunquam adduci potuit Elisæus, sed respondit semper: *Viuit Dominus & viuit anima tua, quia non derelinquam te.* Vnde & meruit obtinere quod petijt; vidit enim Eliam tolli per turbinem in cœlum, & obtinuit pallium eius sibi ab eo relictum vnaque duplicem eius spiritum. *Quis est spiritus iste duplex* (inquit S. Bern. serm. 3. in Ascensione) *qui quæritur, nisi illuminatio intellectus & affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus est in terris qui illam habere videatur.* Quia ergò hæc bona etiam nos à Deo poscimus, nil mirum si iubeat nos sibi constantes adhærere per instantiam precum. Sic enim agnoscere debemus, magna esse quæ petimus; & si modò non agnoscimus, agnoscemus suo tempore.

D. III. *Vt rectiùs petamus.*

TERTIO. Quia sæpe initio non rectè petimus, quæ dum perseueramus, tum demum rectè petere incipimus. Ad hunc modum semina à superueniente frigore & hyeme salubriter retardantur ne excrescant; sic enim profundiores agunt radices & ad frugem vberiùs surgunt æstate. Similiter ergò preces nostræ sæpè fructuosè differuntur, vt eas perficiamus ad plus merendum & impetrandum. Simplex aliquis fortè optaret vti semina autumno iacta mox surgerent in germina & spicas: Sed postea videret se deceptum esse, quòd fruges vel nullæ vel modicæ prouenirent: Sic quia initio orationis sæpe imperfectè oramus, si statim audiremur, parum obtineremus vel mereremur. Vnde Sapiens Ecclesiast. 7. ait: *Melior est finis orationis quàm principium.* Hoc S. Augustinus in lib. solilcq. precatur: *Deus vniuersitatis conditor, præsta mihi primum vt bene te rogem; deinde vt me agam dignum quem liberes; postremò vt liberes.*

E. IV. *Vt meliùs probemur.*

QVARTO. Quia sæpe non expedit statim dare. Abacuc prophetiam suam inchoat eiusmodi querela: *Vsquequò domine clamabò & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens & non saluabis?* Sed audi quid S. Hieronymus scribat in illum locum: *Quomodo si ægrotus æstuans febribus,* inquit, *aquam frigidam postulet & dicat ad medicum: vim patior, crucior, vror, exanimor, vsquequò medice clamabo & non exaudies me? Et respondeat ei sapientissimus ac clementissimus medicus: scio quo tempore dare debeam quod postulas: & non misereor modò, quia misericordia ista crudelitas est & voluntas tua contra te petit. Ita & Deus noster, sciens clementiæ suæ pondera atq; mensuras, interdum non exaudit clamantem; vt eum probet & magis prouocet ad rogandum & quasi igne excoctum iustiorem & puriorem faciat.* Hinc S. Augustinus l. 1. de ordine c. 10. ait: *Satis mihi sunt vulnera mea, quæ vt sanentur, pene quotidianis fletibus rogans, indigniorem tamen esse me, qui tam citò saner, quàm volo, sæpe memetipse conuinco.*

F. V. *Vt excitet in nobis maiorem feruorem.* 1.

QVINTO. Vt excitet in nobis maiorem appetitum, & feruorem deuotionis magis accendat, quo nos bonorum dandorum capaces reddat, eaque det abundantius. De primo S. August. tract. 4. in epist. Ioannis, ait: *Sicut si velles implere aliquem*

A. *sinum & nosti quàm magnum sit quod dabitur, extendis sinum vel sacci vel vtris vel alius rei, vt extendendo facias capaciorem. Sic Deus differendo petitionẽ extendit desiderium, desiderando extendit animam, extendendo facit capacem eorum, quæ oculus non vidit & auris non audiuit.* Rursum idem S. Pater serm. 5. de verbis Dom. *Seruat tibi Deus,* inquit, *quod non vult citò dare, vt & tu discas magna magnè desiderare.* Antigonus Macedonum rex Thrasillo Cynico petenti drachmam: *non est,* inquit, *munus regium.* Cynico subijciente: *Talentum ergò da: At non est,* inquit, *Cynicum tale munus accipere.* Similiter Deus noster vult nobis magna & se digna dare, sed non sumus non statim capaces aut digni tantorum bonorum. Tales ergò fieri per dilationem & excitationem desiderij debemus.

[illegible] Secundo. Vt sic crescente in nobis deuotione, abundantiùs nobis det. Vt enim qui puteum fodit, quanto altiùs fodit, tanto plus inuenit humoris & aquæ: ita quo plus in petendo perseueramus, tanto plus tandem obtinemus. Patet in hodiernâ parabolâ Euangelij, vbi pauper ab amico tres panes tantùm petijt: cùm verò perseuerauit petere, obtinuit quotquot habuit necessarios. Patet in Chananæâ, quæ filiæ tantùm liberationem petierat; vbi verò institit petendo, non tantùm obtinuit quod petijt, sed præterea magnam à Christo laudem obtinuit: *Mulier, magna est fides tua.* Vnde optimè Aug. ser. 27. de verbis Dom. ait: *Nõ accipimus aliquando, vt meliora quàm petimus, accipiamus.*

G. VI. *Vt probat nostram fidem & patientiã.*

SEXTO. Vt probet nostram fidem & patientiam; num fortè impatientia aut infidelitate victi remedia quæramus vijs illicitis & iniustis. Quo modo probatur is, qui suscipi in aliquam religionem petit, num seriò & constanter velit sæculo renuntiare. Sic Dominus Chananæam distulit *non vt eam repelleret,* inquit S. Chrysostomus. hom. de profectu Euangelij, *sed vt patientiam mulieris omnibus monstraret. Nam si propter repulsam distulisset, neq; tardè ei donasset: & nos minimè agnouissemus mulieris ab initio vsque ad finem fortitudinem. Dimitte eam,* inquiunt, *quia clamat post nos. Vos auditis vocem, ego mentem video; scio quid dictum sit: Nolo thesaurum mentis suæ occultum permanere, sed expecto & sileo vt omnibus manifestetur & omnibus clarus fiat.* Sic ille. Pudefacit ergò nos gentilis illa mulier, si ob dilatas petitiones, victi impatientia deficiamus, ad instar Leopardi, qui nisi secundo vel tertio saltu prædam apprehendat, ilicò desperat & persequi eam desinit. Quomodo pudefient in illa die Christiani, qui morborum aut similium tribulationũ impatiẽtia victi, ꝙ non ilicò sint auditi, ad magica & diabolica cõfugerũt remedia? Non sanè ita Iob, qui dixit: *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo,* c. 13.

H. VII. *Vt nos secũ loquentes*

SEPTIMO. Vt nos secum diutius loquentes retineat. Audi Chrysostomum hom. de profectu Euãgelij: *Si differt aliquãdo Dominus,* inquit, *non id odio facit neq; te auersatur, sed differẽdo te secũ diutiùs seruare vult; sicut & patres filios indulgentias amantes, quò illos diutiùs apud se detineant, quos desides vident, debita opera morantur aliquid daturi.* Sic Chrysostomus. Ex hac causa videtur Dominus distulisse cæcum illum clamantem, *Iesu fili Dauid, miserere mei.* Luc. 18. Cùm enim increpatus, ipse multò magis clamaret: *fili Dauid miserere mei;* tum demum stans Iesus iussit illum adduci ad se & interrogauit eum; *quid vis vt faciam tibi?* & confestim reddidit ei visum. Nimirum placuit Christo perseuerans illa oratio, suauissimam faciens mentionem patris Christi, Dauidis, velut misericordissimi & mansuetissimi regis, viri secundum cor Dei: & propterea in eius gratiam stetit & iussit eum ad se adduci fecitque ei potestatem petendi quod vellet. O magnam perseuerantis orationis potentiam! Fecit aliquando Iosue stare solem illo verbo: *Sol contra Gabaon, ne mouearis.* Sed oratio cæci perseuerans stare fecit ipsum solis factorem.

diutius retinea.

I. VIII. *Vt talione nos puniat.*

OCTAVO. Quid si denique talione te puniat Deus, dum diu petentem differt, qui & ipse diu sæpe monentem distulisti? Certè Isaias cap. 27. ait de vinea Domini: *In mensura contra mensuram iudicabit eam.* Et Dominus Matth. 7. *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Cogitet quisque secum, quoties fortè monentem, rogantem vel præcipientem agere pœnitentiam vel hoc aut illud bonũ, distulerit. *Ego enim sto ad ostium & pulso,* ait Dominus, Apoc. 3. Et si tardè ei aperuisti, ne mireris, si & ipse tibi multoties pulsanti, tardiùs aperiat. Hanc ob causam Ioseph diu pressit fratres & tanquam alienum atque auersum sese eis exhibuit; quia & ipsi priùs deprecantem se non audierant. Vnde demum huius culpæ memores, ad se inuicem dicebant: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos & non audiuimus. Idcirco venit super nos ista tribulatio* Gen. 42. Pari iure nos quia fratrem nostrum, Saluatorem, deprecantem nos sæpe non audiuimus, idcircò non est mirum si veniat super nos grauis tribulatio & non audiamur statim orantes.

Eâdem talionis pœna animaduertet aliquando in impœnitentes, qui sæpiùs hortantem nunquam audierunt, sed in sua pertinacia perstiterunt; quod testatur Isaias cap. 28. *Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.* Hoc videlicet impij dixerunt Domino monenti eos per Prophetas. Sed quid respondebit illis Dominus? Audi quod subiungitur: *In loquela labij & lingua altera loquetur ad populum istum, &c. Et erit eis verbum Domini: manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant & cadant retrorsum & conterantur & illaqueentur & capiantur.* Quia ergò impœnitentes hoc Domino respõderunt: respondebit idipsum eis Deus per omnem æternitatem, quando clamabunt: *Domine Domine*

aperi nobis. Manda remanda: expecta reexpecta, modicum ibi. Sed ô quale modicum? Quam exiguum est modicum, quod nos hic expectamus donec audiamur in nostris orationibus, si cum illo compararetur? Triginta & octo annis iacuit prope piscinā languidus ille, donec tandem à Christo curaretur, Ioan. 5. Multum hoc existimamus, sed nonné modicum est si cum illo æterno compareturt? Itaque licet multis annis in ægritudine & doloribus, in paupertate & nuditate, in fame & penuria, in afflictione & persecutione detinearis & instes orationibus, vt hac cruce libereris, nec tamen audiaris, noli murmurare, noli desperare; imò noli admirari; modicum adhuc tempus est, quo pateris: tandem aliquando audieris: est enim qui vocanti respondeat & pulsanti aperiat.

O quantum ergo lætari debemus, quòd hic aperire per orationem possumus ostium misericordiæ diuinæ! quàm sedulò incumbere orationi! quàm patienter ferre, licet non quamprimùm audiamur! Sufficit nobis vel in vltimo spiritu audiri, tandemque aperto cœlestis patris ostio admitti ad panem illum, de quo dixit quidam: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Luc. 14.

CONCIO V.

MVLTIPLEX ORANDI NECESSITAS.

I. *Vrget Ecclesiæ necessitas.*
II. *Necessitates corporales vnde orandum*, adueniat regnum tuum.
III. *Cœcitas & ignorantia nostra, vnde orandum*, fiat voluntas tua.
IV. *Vitæ nostræ sustentatio, vnde orandum* Panem nostrum.
V. *Nostra ad peccandum facilitas.*
VI. *Vrget periculum in eligendo statu, vnde orandum*, & ne nos inducas, *&c.*
VII. *Vrgent pericula corporalia.*

THEMA.

Amicus meus venit de via ad me & non habeo quod ponam ante illum. **Luc. 11.**

INter alias epistolas, quas ad septem Episcopos minoris Asiæ scribit ex Insula Patmos S. Ioannes in Apoc. ad Episcopum Laodiciæ ita scribit. c. 3. *Dicis, quòd diues sum & locupletatus & nullius egeo: & nescis quia tu es miser & miserabilis & pauper & cæcus & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitū, probatum vt locuples fias.* Habet iste Episcopus vsq; in hodiernum diem multos diœcesanos, qui idipsum sentiunt & cum ipso dicunt: *Diues sū*, doctus sum, iuuenis sum sanus & robustus sum, liber sū & *nullius egeo.* Atq; idcircò nunquā penè orant, quia nullam in se agnoscunt egestatem; vnde orationes ad Carthusianos & Franciscanos ablegant, sibi necessarias non ducunt. Sed interim reuerà miseri sunt & miserabiles & pauperes & cæci & nudi, tā in corpore quàm in animo: & omnes egent gratia Dei omnibus penè momentis. Quid igitur ipsis faciendum? Suadeo vt emant à Deo aurum diuinæ gratiæ ignitum & probatum, vt verè locupletes fiant. Emitur autem per orationem dum in ea non nostra sed Christi merita allegamus & quasi pretium offerimus, cùm per ipsum & in eius nomine oramus. Imò emimus, secundum S. Greg. Nazianz. in orat. sanct. baptisma, dum nostrum etiam desiderium & petitionem Deo offerimus; tam bonus enim & munificus est dominus vt petitionem imò desiderium tantùm nostrum velut pro pretio accipiat & pro eo gratiam nobis vendat: *Appetitionē ipsam*, inquit ipse, *Deus ingentis pretij loco habet, sitiæ sitiri, bibere cupientibus potum præbet, cùm à Deo beneficium petitur, beneficio id ducit;* &c. O mercatum bonum! Venite ô Christiani, *emite absq; argento & absq; vlla commutatione*; inquit Isaias c. 55. Quod vt faciatis, ostendam vobis priùs indigentiam, miseriam, paupertatem, cæcitatem & nuditatem vestram, vt tanto libentiùs ematis.

B. I. *Vrget Ecclesiæ necessitas.*

PRIMO. Ad orandum impellit Ecclesiæ necessitas. Tametsi. n. Ecclesia vniuersalis certam & infallibilem habet à Christo promissionem stabilitatis, non tamen habet Ecclesia particularis, huius vel illius loci, v. g. Ecclesia Germaniæ nostræ. Sicut. n. Ecclesia Græcorum, Anglorum, Saxonum & similes priùs à Deo dilectæ & tot Sanctis viris coruscātes interierunt; ab hæreticis & Turcis occupatæ: ita contingere etiam Germaniæ nostræ potest. Et quomodo id impedire nos possemus, si Deus à nobis recedere & fidē suam aliò transferre vellet? Sane licet oēs Episcopi assiduò vigilarent & clamarent prædicando & hortando & vitæ exēplo præeundo; licet principes arma cogerent & exercitus colligerent; non possent saluare fidē in aliqua natione, nisi Deus daret; quemadmodum & Hebræi post reditum è captiuitate Babylonica restaurantes ciuitatē Ierusalem & domū Dei, licet vna manu ædificarent & altera tenerent gladium, insuper etiam custodias agerent contra hostes impedire volentes opus eorum; nisi tamen ad hæc omnia iūxissent orationem & orassent Deum suum, vt habetur 2. Esdr. 4 nihil effecissent; siquidem propter orationem eorum dissipauit Deus consilium hostium. Vnde de hoc prophetice dictū est in Ps. 126. *Nisi dominus ædificauerit domū, in vanū laborauerunt qui ædificant eam: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà vigilat qui custodit eā.* Quod idem de Ecclesia dicere possumus; Licet Episcopi vigilent & clament, non possunt tamen cor penetrare & mouere; licet principes gladium teneant & custodias agant, frustra laborant sine Dei custodia: quia fides eiusque obseruatio donum Dei est. Quid igitur

super-

Ideò orādum; Sāctificetur nomen tuum.

superest, nisi vt oremus & ad Deum clamemus: *Sanctificetur nomen tuum?* hoc est: da vt nomen tuū quod in se sanctum est & gloriosum, habeatur sanctum ab omnibus hominibus, vt exponit S. August. l. 2. de serm. dom. in monte c. 10, siue, vt sancti nominis tui honor & cultus veraque fides in terra nostra conseruetur, siue vt hæretici conuertantur & sanctum Dei nomen agnoscant & colant. Quid enim faciant nauigantes in maxima tempestate, nisi ad Deum clament, & cum discipulis in naui periclitantibus Christum excitent: *Domine salua nos perimus?* Quod tanto magis nunc faciendum nobis, quanto grauiori tempestate iactatur nauicula Ecclesiæ Germanicæ: & quo grauiora sunt peccata nostra, ob quæ meremur à Deo deseri. Quando Dominus finxit se recessurum à discipulis euntibus in Emaus, illi coëgerunt eum manere dicentes: *Mane nobiscum Domine.* Qui sanè nisi per orationem, cogere eum nullatenus potuissent, Luc. vlt. Videtur profectò iam ab aliquot annis recedere velle Christus à Germania & longius ire suamque hinc fidem alio transferre. Quomodo cogemus eum vt maneat nobiscum, nisi oremus & clamemus; *mane nobiscum Domine?* sola enim est oratio, quæ tenere Deum potest, quemadmodum & tenuit illum oratione sua Moyses in monte Sinai, ne peccantem populum & saltantem coram vitulo penitus deleret, Exod. 32.

Compellit & necessitas sanctificandi Deum in anima nostra per bona opera, & glorificandi eum per virtutum exercitia. Atqui post lapsum hominis perseuerat in nobis spiritualis illa maledictio, vt non nisi in sudore vultûs nostri operemur panem virtutum: & non nisi in dolore, id est, cum difficultate magna pariamus opera virtuosa, quæ priùs cum delectatione peperissemus, quia tunc virtus appetitui nostro erat connaturalis & proportionata; vnde & caro nostra, quæ tunc fructum bonorum operum protulisset, nunc spinas & tribulos germinat nobis. Quod si non expedite & hilariter peragamus opera bona, nihil meremur. Quid igitur superest, nisi vt clamemus ad Deum & oremus: *Sanctificetur nomen tuum*, id est, *glorificetur in nobis per confessionem & bona opera?* vt exponit Greg. Nyss. de orat. Quid enim faciamus aut facere possumus, cùm diu terra nostra pluuia caruit? nonnè processiones instituimus vt pluat? similis est terra carnis nostræ, quæ sine pluuia gratiæ non profert opera virtutum. Vnde Salomon Sap. 8. ait: *Vt sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, adij Dominum & deprecatus sum illum.* Et Dauid velut terra arida petit imbrem gratiæ à Deo, Ps. 142. *Expandi manus meas ad te; anima mea sicut terra sine aqua tibi: Velociter exaudi me Domine.* Nimirum sicut terra sine aqua neque vestitur herbis, neque ornatur floribus, neque producit fructus, sed est inanis & vacua: sic anima sine gratia Dei nec virtuosas habet cogitationes, nec sermones sanctos, nec bonas operationes.

C. II. *Vrgent necessitates corporales.* Vnde orandum; Adueniat regnum tuum.

SECVNDO. Compellit etiam sæpe necessitas corporalis, vti in desolationibus, oppressionibus, morbis desperatis & similibus vbi humanum deficit auxilium. Et quam facilè hæc nobis euenire possunt? & quoties eueniunt? Quid tunc superest, cum hominum ope destituti, terram & regnum mundi relinquere cogimur, nisi vt conuertamus nos ad Deum & dicamus: *Adueniat regnum tuum?* Sic Ezechias audita mortis sententia conuertit se ad parietem & fleuit, deprecatusque est Dominū & impetrauit adhuc 15. an. Quid dicitur reo iā iudicato & ad suppliciū ducto? noli ampliùs supplicare, dicitur, noli amplius de vita aut auxilio humano cogitare; moriendū tibi est, de Deo nūc cogita: id solū tibi superest. Similiter si quis è turri cadens pendulus hæreret in media turri fragili è ligno: quid isti superesset, nisi vt Deo se commendaret & eum propitium sibi in altera saltem vita redderet? Modò omnes nos morti dudum adiudicati sumus & hanc vitam deserere necessariò debemus: quin etiam quotidie ad mortem illam passum facimus, & nescimus quando ad metam peruenturi simus. Quid igitur superest, nisi vt semper oremus: *Adueniat regnum tuum*, id est, quandoquidem regnū mundi necessariò deserendum est, & iuuare me nō potest, tu Domine adiuua me vt saltem in regno tuo locum habeam. Hoc considerans bonus latro, quòd scil. paulo pòst moriendum sibi esset, ipseque per omnia ligatus, solam linguam liberam haberet, orare incepit, vt saltem in regno Christi locum inueniret; de rebus huius mundi nullam cogitationem habuit.

Impellit fragilitas & inconstantia nostra; quantumcunque enim vallati simus virtutibus, disciplina regulari, muris monasterij, solitudinis asperitate, scientia diuinarum literarum, &c. facilè nihilominus excidere à Dei gratia & regno possumus, & excidunt quamplurimi. Quod ipsi regi Sauli contigit, qui priùs placuerat Deo, postea displicuit & abiectus est. Quid igitur superest, nisi vt semper oremus & clamemus cum Dauide; *ne proijcias me à facie tua & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me?* Quid nisi illud: *Adueniat regnum tuum*, hoc est, ne patiaris nos excidere à regno tuo? Quid enim agit mercator, qui omnem suam fortunam & substantiam misit in Indiam ad comparandas & asportandas merces, si præsertim tardet venire nauis ipsius; quid agit, nisi quòd continenter orat; ô si veniret nauis mea! ô si salua & incolumis appelleret ad portū! Potest enim optimè dicere; *Memento mei Domine, quoniam ventus est vita mea*; siquidem vna tempestas, vnus ventus perdere ipsū potest. Pari modo dū in naui gratiæ Dei vehimus omnem fortunam nostram, & interim ea inter huius mūdi fluctus valde periclitatur; vbi & plurimæ, etsi robustissimæ, naues pereunt; quid superest nisi vt semper oremus, ne pereat nostra nauis, ne exci-

damus à Dei gratia? sic enim dixit Dominus Luc. 18. *oportet semper orare & non deficere.* Et S. Augustinus l. 2. de bono perseuerant. cap. 16. ait Deum alia dona dare etiam non orantibus, sicut initium fidei, alia non nisi orantibus præparasse, sicut vsque in finem perseuerantiam.

D. III. *Vrget cæcitas & ignorantia nostra.*

TERTIO. Compellit nostra cæcitas & ignorantia in quam incidimus, dum quid agere debeamus in singulis penè rebus ignoramus, malum pro bono habemus & vitium pro virtute, falsa pro veris amplectimur & velut in sylua Hercinia oberramus; vnde posteà nos pœnitet factorum, cum deceptos nos videmus. Sic enim Sap. 9 dicitur: *Cogitationes mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ.* Ratio, quia Dei prouidentię est dirigere actiones hominum & ipse solus nouit euentus futuros. Quoties nobiscum ipsi pugnamus & deliberamus quid facere expediat? Et sæpe nemo hominum consulere nobis potest. Quid igitur superest nisi vt oremus & dicamus: *Fiat voluntas tua?* Sic enim Ier. 33. dicitur: *clama ad me & exaudiam te & annūtiabo tibi grandia & firma quæ nescis.* Et 2. Par. 20. Iosaphat cinctus ab hostibus Rex ait: *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui vt oculos nostros dirigamus ad te.* Quo facto insignem de hostibus victoriam reportauit. Hac de causa Ecclesia ante omnes horas canit & in prima diei hora quater) *Deus in adiutorium meum intende.* Et sic ante omnes actiones, orandum esse vult Cassianus. Rursum in eadem prima orat Ecclesia: *Sit splendor Domini Dei nostri super nos & opera manuum nostrarum dirige super nos & opus manuum nostrarum dirige.* Sic Moyses orauit Dominum vt præcederet in deserto, alioqui non processurus cum populo, Exod. 33. Cùm enim non sufficiat lumen intellectus nostri: debet à lumine alio intēdi, & quasi columna ignis præeunte duci. Solus autē Deus est pater luminum à quo omne bonum, Iac. 1. Quemadmodum ergò puer paruulus quem deserit nutrix & sinit ire solum, paulo post cadet, vel in forum procedens incidet in occursum equorum vel vaccarum & nesciet fugere vel redire in domum. Ita si Deus nos permittat ire solos, statim cadimus & nosipsos perdimus. Ita Roboam sequens iuuenes scidit regnum suum: Achab sequens pseudoprophetas loquentes ei placita, iuit ad bellum & perijt. Quid ergo faciat talis paruulus sibi relictus in foro, nisi vt ploret & nutricem aduocet? Hoc agnouit Salomon, cum ait 3. Reg. 3. *Ego sum puer paruulus ignorans egressum & introitum meum. Dabis ergò seruo tuo cor docile,* &c.

Vnde orandum: Fiat volūtas tua.

Compellit etiam naturæ nostræ imbecillitas, vt iam non nisi difficillimè facere Dei voluntatem possimus eiusq; præcepta seruare. Etenim humana natura homo ille est qui descendit ab Ierusalem in Iericho & incidit in latrones, qui despoliauerunt eum & plagis impositis reliquerunt iacentem semiuiuum. Spoliatus enim originali iustitia incidit in mille miserias & hostes, quibus resistere nequit naturâ sauciatâ, carne rebellante spiritui, &c. Vnde non potest ex se tanquam ex se agere vel loqui vel cogitare aliquid, quod Deo sit gratum, neque dicere, *Dominus Iesus*; nisi adiutus à Spiritu sancto. Nec potest sine Dei gratia seruare, saltem diu, omnia Dei præcepta naturalia, & vitare omnia peccata mortalia: tametsi possit singula. Vnde exclamat Apostolus ad Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Respondet autem: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Quòd si igitur tam miseri & imbecilles sumus, quid superest nisi vt ad Deum clamemus & dicamus: *Fiat voluntas, sicut in cœlo & in terrâ?* Hoc enim verbo oramus vt possimus facere voluntatem Dei & obedire omnibus mandatis eius, seu *vt fiat voluntas Dei in nobis*, vt ait B. Cypr. in expos. orat. domin. Quid enim aliud facere posset Saucius ille, qui à latronibus relictus est; cùm ipse ob debilitatem & vulnera ambulare nequiret, nisi vt prætereuntes inuocaret, à quibus tolleretur in dorsum vel equum & ferretur ad hospitium? Ita nisi nos adiuuemur à Dei gratia, voluntatem eius facere, longiori saltem tempore, non possumus: & tamen interim iubemur omnia Dei mandata seruare. Quid igitur superest, nisi vt assiduò clamemus cum S. Augustino: *Domine da quod iubes & iube quod vis?* Seu vt tollat nos in iumentum gratiæ suæ, vti Samaritanus.

E. IV. *Vrget vitæ nostræ sustentatio.*

QVARTO. Compellit vitæ nostræ sustentatio. Licet enim nos terram aratro proscindamus, sementiaciamus & agrum rigemus, nihil proficimus, nisi Deus faciat crescere segetem. Quia teste Apostolo, *neque qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat Deus.* Ipse *aufert* (id est, in altum tollit) *stillas pluuiæ & effundit imbres ad instar gurgitum,* &c. *in manibus abscondit lucem & præcipit ei vt rursus adueniat.* (Chald. *descendat propter orantem*) ait Iob c. 36. Et sicut Christus dixit: ipse *solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Quis nostrum tempore siccitatis omnibus suis artibus & incantationibus educere de cœlo potest pluuiam? quis tempore pluuioso, claudere cataractas cœli? Nemo prorsus. Ad Deum confugimus; alium ad quem confugiamus, non habemus. Quid igitur superest, nisi vt oremus & clamemus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?* Quid agere debet equus ad præsepe alligatus, & à custode suo desertus, pabulo & potu destitutus, nisi vt crebro hinnitu ac pedum pulsu famem suam prodat & quempiam vocet à quo pascatur? Quid pullus hirundinis aut columbæ cùm nec plumas nec alas habet, nec vllo modo cibum quærere per se potest, parentibus venire tardantibus? Quid ei superest, nisi vt repleat aërem clamoribus & querelis ac gemitibus viscera parentum pul-

Vnde orandum: Panē nostrū, &c.

pulset? Nunc verò nos velut pulli sumus, qui à Deo expectamus vt det nobis escam in tempore. Ita rex Ezechias Isai. 38. *Sicut pullus hirundinis sic clamabo*, inquit, *meditabor vt columba.* Quanta igitur orandi necessitas nobis incumbit? Accedit, quod licet quis abundet temporalibus, si tamen Dei benedictione careat, nihil ei sufficiet. Qui mercedes congregauit, mittet eas in sacculum pertusum: inferet in domum & dominus exufflabit illud, Agg. 1.

Compellit etiam animæ sustentatio; quæ sine pane spirituali verbi Dei vitam degere diu nequit; quia *non in solo pane viuit homo*, inquit Dominus, *sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.* Ad huius verò penum claues habet Deus, & cùm grauissimè vult punire, panem illum subtrahit. Ac licet plerisque offerat hunc panem per manus prædicatorum, non tamen omnibus dat appetitum, vt panem hunc arripiant, masticent, ruminent, digerant & in sui naturam conuertant, indeque confortentur & crescant. Etenim concionator potest aperire aures, sed Deus habet claues cordium, sine cuius gratia cor non penetratur à verbo Dei, non assentitur, non obedit: sed aure audit & non intelligit, &c. Sic enim licet Angeli prædicerent Lotho excidium ciuitatis & cogerent ac hortarentur ad exeundum si saluus esse vellet: nihilominus adhuc dissimulabat & moras nectebat, donec apprehenderunt manum eius & eduxerunt illum, Gen. 19. Non enim sapiebat hoc verbum Lotho, cupiebat manere in domo sua, cum supellectile sua, siue vt eam ab incendio eriperet, vt vult Rupertus, siue vt oraret Deum pro vrbis conseruatione, vt vult Abulensis. Idipsum fit cum plurimis, qui verbum Dei quidem audiunt, sed illo nihil mouentur, quia vel non sapit illis, vel plus sapiunt eis bona terrena; atque ita verbum Dei non manducant, nec inde quidquam proficiunt. Quid igitur superest, nisi vt clament ad Deum: *Panem nostrum spiritualem quotidianum da nobis hodie?* Non vtique vt videamus aut gustemus tantùm, sed vt edamus, masticemus, ruminemus, in nos vertamus, indeque crescamus. Atque hinc fit, vt ante concionem oratio præmittatur; qua appetitus Verbi Dei in nobis excitetur.

F. V. *Vrget nostra ad peccandum facilitas.*

QVINTO. Compellit etiam quotidiana nostra inconsideratio & facilitas ad peccandum. Cùm enim quotidie ante oculos Dei peccemus & sæpissimè in eadem mox peccata recidamus: quando oculos ad Deum erigimus & inspectorem nostrum cernimus, an non causæ satis habemus, cur quotidie & ardentissimè oremus? Quid enim facis cum fortè coram honoratis aut religiosis viris indecens aliquid per inconsiderationem locutus es, aut verbo minus prouido virum grauem offendisti, quem absentem putasti, posteà verò præsentem cernis? nonne statim veniam precaris & honorem illi restituis verbumque tuum corrigis & parci tibi oras, maximè cùm iā semel condonata culpa eandem repetis? Nunc verò tota die peccamus ante oculos Dei perpetui inspectoris nostri, & dimissa dudum peccata toties repetimus; an non igitur necessarium ducimus, vt quoties cogitatione, verbo vel opere nos offendisse recordamur, & nosipsos reflectimus offendisse Deū Iudicem præsentem & omnia contemplantem, toties percutiamus pectus & dicamus: O quid feci? Parce mihi Domine; *Et dimitte nobis debita nostra?* Quid enim faceret publicanus in templo coram Deo constitutus, nisi vt demitteret oculos, tunderet pectus & oraret: *Deus propitius esto mihi peccatori?* Quid ageret Dauid de adulterio à Nathan conuictus, nisi vt fleret & clamaret; *peccaui Domino?* Quid ageret seruus, à Domino in furto deprehensus, nisi vt procidens veniam precaretur? Quod cum nobis quotidie eueniat: nonne vrgentissimam habemus orandi causam?

Compellit immensitas debitorum nostrorum seu peccatorum, quorum partim est ingens numerus, partim maxima grauitas. Horum multa vel non ritè confessi sumus, vel ex ignorantia culpabili non agnoscimus pro peccatis, vel sumus obliti, vel si confessi sumus, debitam pro eis satisfactionem ob corporis infirmitatem, impotentiam, &c. peragere non possumus. Quid igitur nobis superest, nisi vt cum seruo illo debitore decem millium talentorum, vænundari iusso, procidentes ante creditorem nostrum dicamus: *Patientiam habe in me*: seu illud: *Dimitte nobis debita nostra?* Quando enim fodere non valemus, corpus affligendo per ieiunia, cilicia, peregrinationes, fortè ob teneritatem vel infirmitatem; quando facere nobis amicos non possumus de mammona iniquitatis, quia ipsimet indigemus: quid aliud superest, nisi vt mendicare apud Deum non erubescamus, vt remittat nobis debita? Quid nisi vt dicamus cum Iob: *Domine non intres in iudicium cum seruo tuo: quia si volueris contendere mecum, non respondebo tibi vnum pro mille?*

G. VI. *Vrget periculum in eligendo statu.*

SEXTO. Compellit periculum in eligendo statu, vitæ ratione, munere, loco, &c. Fieri enim plerumque solet, vt qui vocationi Dei ad certum statum, non obediunt, sed alium sibi pro libito eligunt, in eo pereant: contra verò rarissimè pereat, qui statum ad quem vocatus est amplectitur. Ratio: quia non omnium humeri, omni sufficiunt oneri: & si tuapte culpa grauius tibi onus imponas, tibi ipsi imputa, si illi succumbas. Deinde liberum est Deo ponere te in hoc vel illo statu,

magis vel minus periculoso, religioso vel sæculari prælaturæ vel subiectionis, publico vel priuato; & licet in omni statu sufficiens præbeat auxilium; nihilominus tamen in vno maius est periculum; pronior, certior ad damnationem via quàm in altero. Vnde fit sæpe vt in religione aliquis damnetur, qui in sæculo saluatus fuisset, & contrà in hoc officio vel loco pereat, qui in alio non perijsset. Potest autem Deus quemlibet constituere in statu quo vult, quia cuique sufficiens impertit auxilium, nec tenetur constituere in securissimo. Sicut enim Dux potest constituere milites in fronte prælij quos vult, vti Vriæ fecit Dauid (licet in hoc aliunde peccârit) & quos vult in fine. Quid igitur in hoc dubio & periculo superest nisi vt oremus importunè: *Et ne nos inducas in tentationem?* sic filio suadet Tobias: *pete ab eo* (Deo) *vt vias tuas dirigat.* Quia enim solus Deus nouit, quo loco, statu, conditione, simus bene victuri & perseueraturi: ideò rogandus vt arceat nos à semitis, in quibus nouit nos damnandos.

Vnde orandum; Et ne nos inducas, &c.

Præterea compellit multiplex peccandi periculum & tot laqueorum euitandorum difficultas. Militia enim est vita hominis super terram & continua colluctatio aduersus nequitias spirituales, aduersus mundum, & propriam carnem. Diabolus nunquam ferè non tentat, & tam grauiter & multipliciter vt proprijs viribus diutius saltem resistere nequeamus. Vnde Dauid Psal. 93. ait: *Quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem? nisi quia Dominus adiuuit me, paulò minus,* id est paulò post, *habitasset in inferno anima mea.* Et iterum Psal. 21. *aperuerunt super me os suum, sicut Leo rapiens & rugiens:* quos nisi cohiberet & impediret Deus, tentationibus nos opprimerent. Quid superest igitur, nisi vt clamemus cum Dauide: *salua me ex ore Leonis?* Et cum Tobia, quando piscis eum deuorare conabatur, *Domine inuadit me?* Mundus etiam plenus est scandalis & muscipulis, vt in eo verè *in medio laqueorum,* sicut dixit Ecclesiasticus cap. 9. ingrediamur: & mors vndique ascendit per fenestras sensuum nostrorum. Inter tot laqueos, quid superest, nisi vt perpetuò vigilemus, super custodiam nostram stemus, & ad quemuis passum quodammodo oremus & clamemus cum Dauide: *auerte oculos meos ne videant vanitatem: pone Domine custodiam ori meo & ostium circumstantiæ labijs meis?* Quando Noë ingressus fuit arcam, *inclusit eum Dominus deforis,* Gen. 7. seu vt Hebræa habent; *clausit Dominus pro eo,* videlicet ostium contra impetum vndarum, bitumine id oblinendo: quis enim alius id facere potuisset? Similiter dum in corpore, velut in naui, sumus inter mundi huius fluctus, quomodo claudere sensus omnes possumus contra tot illecebras tam blandientes, nisi Dominus id faceret? Caro etiam nostra, veluti vortex quidã perpetuò nos gyrat & in abyssum demergere conatur: ipsa, velut equus effrænis, currens post desideria sua abripit nos per multa præcipitia, nec patitur se teneri, quia frænum illud aureum iustitiæ originalis amisimus. Vnde Auctor operis imperf. in Matth. hom. 37. ait: *Sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, quò tempestas voluerit sic & homo diuina gratia auxilio perdito per peccatum, agit quod non vult, sed quod diabolus vult.* Et Ambrosius in id Psal. 43. *Hæc omnia venerunt super nos nec obliti sumus te,* ait: *Quis est tam fortis vt nequaquam in tentatione moueatur, nisi dominus adiutor ei assistat?* Quid faciat verò talis, qui cum nauiculâ suâ à vortice abstractus gyratur aliquamdiu paulò post mergendus: qui currenti per præcipitia equo sine fræno insidet, nisi vt clamores edat, Dei hominumque auxilium imploret? In tam multiplici igitur & difficili prælio, nunquid non habemus quod oremus & dicamus: *Et ne nos inducas in tentationem?* Quamdiu Moyses eleuatis orabat manibus, tamdiu vincebat Iosue, quando manus remittebat, tunc vincebat Amalec, Exod. 17. Ita res habet in conflictu spirituali Christianorum. *Hostis enim,* vt ait in eum locum S. Chrysostomus, *dum oras, premitur; dum cessas, erigitur. Oratio iugis, infirmitas hostis; ille contra se tela ministrat, qui hostem precum instantiâ non fatigat.*

H. VII. Vrgent pericula corporalia.

SEPTIMO. Compellunt etiam pericula, corporalia quamplurima, infortunia, bella, insidiæ inimicorum, pestis, morbi, fames, lapsus ex alto, nauigandi periculum, bestiarum incursus, dæmonum infestatio, mors repentina, &c. Quæ omnia præuidere, cauere & euadere nequaquam possumus, nisi Deus nos custodiat per angelos custodes, &c. Quis scit, si hodiernum diem viuas? Si manè consurgas? quot in hoc decepti sunt.

Compellit peccatores status periculosissimus & damnationi proximus. Quamdiu enim in peccato letifero persistimus, semper rei sumus gehennæ, ac nisi Deus impediret, angeli boni & mali omnesque creaturæ in nos insurgerent & perditum nos irent. In huius enim rei significationem, serui illi patrisfamilias parati erant statim eradicare zizania de medio iustorum & comburere: *Vis imus & colligimus ea?* Matth. 13. Ipse gladius diuinæ vindictæ super caput tuum in tenuissimo filo fragilissimæ vitæ tuæ pendet, quod statim abrumpere posset Deus. Quid superest igitur peccatori, nisi vt instanter oret ne filum illud rumpatur, dicatque cum Dauide: *Conserua me Domine, quoniam speraui in te.* Et cum seruo illo dicente: *patientiam habere in me & omnia reddam tibi?* Quid enim faceret is qui ab inimico suo pẽdulus in fune teneretur super puteo profundo pleno serpẽtibus & bufonibus? nõne ardẽtissimè orare & veniã precari deberet, ne is memor iniuriæ dimitteret funem? Quid supererat rebelli & fugitiuo Ionæ in vẽtre ceti cõstituto, nisi vt oraret & clamaret de ventre inferi ad Dominum ne à pisce in profundum abyssi

euomeretur? Et quo alio loco putamus esse peccatores nisi in ventre, id est, potestate dæmonis? Et hic libentissimè quidem eos in abyssum inferni deijceret, modò Deus id non impediret. Quanta igitur orandi necessitas incumbit peccatoribus! clamandi cum Ieremia: *misericordia Domini, quia non sumus consumpti!* Thren. 3. denique orandi: *Libera nos à malo!*

CONCIO VI.

DIABOLVS IN ARTICVLO MORTIS DE TRIBVS THEOlogicis virtutibus maximè tentans, repellitur.

I. *Tentat circa fidem porrigens serpentem pro pisce* remedium.

II. *Tentat circa spem porrigens scorpionem pro ouo* remedium.

III. *Tentat circa charitatem porrigens lapidem pro pane &* remedium commune oratio.

THEMA.

Quis ex vobis patrem petit panem: nunquid lapidem dabit illi? Luc. 11.

A. *De Fide, Spe & charitate tentat Diabolum nos & tentauit Christum.*

AVdimus in hodierno Euangelio (quod alibi exposuimus) cælestem patrem porrigere petentibus, panẽ charitatis, ouum spei, piscem fidei; nec dare pro pane lapidẽ, nec pro ouo scorpionem, nec pro pisce serpentem. Sed est alius quispiam, humani generis hostis, qui pro pane charitatis porrigit lapidem durissimum odij Dei, pro ouo spei, scorpionẽ desperationis, extrema cauda pungentẽ & necantẽ; pro pisce fidei, serpentem lubricum hæreseos & infidelitatis. Etenim hæc omnia, si animum aduertamus, porrexisse ipsi Christo in deserto ad finem ieiunij eius deprehenditur. Lapidem n. inprimis pro pane illi obtulit; ecce odium pro dilectione. Deinde petijt ab illo, vt se præcipitaret deorsum; ecce desperationem pro spe. Deniq; adorari ab eo petijt; ecce idololatriam pro fide. Quæ eadem porrigit hominibus maximè in articulo mortis, vbi de his 3. virtutibus Theologicis, in quibus nouit salutem nostram esse positam, vehementius tentat hominem. Vt enim Pharao filios Israël tunc maximè exagitauit, quando ex Ægypto discedere in Palæstinam volebant; ita planè calcaneo nostro, id est, supremo vitæ tempori, maximè insidiatur diabolus. Cæterùm cùm difficile sit ingrauescente morbo illos virtutum actus perfectè elicere, si prius illis non assueuerimus, in eis exercere nos debemus passim currente vita. Vix enim sero metitur, quod manè non est seminatum. Vix feliciter pugnat, qui arma non nouit tractare ante conflictum. Andiamus ergò tentationes, & opponamus remedia.

B. I. *Tentat circa fidẽ porrigens serpentem pro pisce.*

PRIMO. Tentat circa fidem & pro pisce fidei porrigit serpentem infidelitatis aut hæresis & inprimis doctis, qui circa hæc curiosius occupabantur aliquando, nec non alijs, qui aliquibus circa fidem scrupulis agitabantur. Nouit enim curiosos & scrupulosos facilè sibi aures præbere circa res fidei, & sicut auceps philomela inspectante (quia nouit eam curiosam) scrobem fodit & caueam ei præparat, vt ipsa alliciatur ad spectandum id quod actum est & in caueam incidat: sic facit etiam ipse. Exemplum scribit Petrus Barocius Episcopus Patauinus l. 2. de ratione bene moriendi, in hæc verba: *Fuêre, quemadmodum audiui, duo quondam viri eruditissimi & omnium, qui ex eodem gymnasio essent, in disputando facilè principes: ac ijdem bene morati maximèque religiosi. E quibus vnus cùm excessisset è viuis, ei, qui superstes erat, in suâ fortè bibliothecâ scripturæ sacræ studijs incumbenti totus ardens apparuit, territoq; ac quænam ei tam grandis pœnæ causa foret, interroganti; gemens dolensque respondit: Cùm essem migraturus è vita, venit ad me hostis antiquus, & quoniam apprimè eruditum nouerat, sciscitari cœpit, de fide quid crederem. Ego, quæ in Apostolorum Symbolo sunt, credere me respondi: Illè exponi sibi quædam, quæ minus lucida viderentur, rogauit. Exposui vt in Symbolo Athanasij legeram. Neque enim lucidiùs, aut veriùs exponi posse putabam. Tum illè: non est, ait, vt putas: sed quæ ad patrem pertinent, partim aperta & vera, partim obscura & falsa sunt. Nam ipse quidèm æternus est, non tamen vt semper Deus, sic semper & pater, sed priùs Deus, posteà Pater. Ad hæc cùm ego exclamarem, hæreticum esse documentum, doctrinam quæ diabolica minon est, inquit illè clamoribus disserendum, sed rationibus, si veritatis indagandæ studio ducimur. Ego quid pro meâ sententiâ sit, dicere facilè possum, tu quid pro tuâ sit, explicare si poteris, ab errore me grandi liberaueris. Ipse miser, qui ingenio, & doctrinæ meæ magis, quàm æquum erat, considerem, cum eo tanquam cum vno quolibet hominum cæterorum disputare cœpi, tandemque rationibus, quas mihi ex aduerso plurimas ingerebat, &, quod magis admiratus sum scripturæ sacræ testimonijs in errorem me paulatim tam nefarium misit, vt iam neque Filium neque Spiritum Sãctum Deum putarem. Interim rapuit animam mors, & qualem reperit, Iudici obtulit. Ab eo discedere in hũc ignem sum iussus: quem, etsi maximus est, tolerabilem tamen vtcunq; putarem, si post mille annorum millia finiendus foret. Sed æternus est, idemq; tantus: quãtum nulla apud nos videat ætas: vt me in singulas fermè horas scientiæ meæ pœniteat, quæ in tam immane præcipitium me deiecit; & hæc dicens euanuit. Ad ille tum rei nouitate tum verò amici damno permotus, vt in se primũm reuersus est, cum ijs, qui sibi amicissimi erãt, quod viderat, contulit, petijtque quidnam aduersus eiuscemodi rem factu optimum ducerent. Decretum in commune est, vt ad eam se quisque fidem referret, quam Catholica seruat Ecclesia. Paulò post in ægrotationem, ex quâ mortuus est, incidit, & ecce ad eum itidem antiquus hostis, prioris disputationis successu animosior, venit, quærit de fide, quid credat. Respondet credere se, quæ mater Ecclesia credit. Rursus antiquus hostis,*

quidnam

quidnam credat Mater Ecclesia, sciscitatur. Et ille, quod ego, inquit; atq; in hunc modum audientibus his, qui astabant, veluti ab aliquo interrogatus, credo, quæ credit Ecclesia, & Ecclesia credit, quæ ego credo, tantisper dicere non cessauit, dum animam redderet. Ita factum est, vt delusâ inimici versutiâ, ipse in cœlum migraret. Et post paucos dies amicis, quos, quidnam in huiuscemodi re factu optimum videretur consuluerat, longè alio habitu corporis apparens, gratias egit, quòd eorum consilio ad cœleste Regnum ascenderat. Quæ nos, vti sunt gesta, describere superfluum arbitrati non sumus, vt horum vel infortunio, vel successu discere vnusquisq; posset, de fide cum Diabolo disputari nō oportere, sed satis esse, si ad eam vnusquisq; se referat fidem, quam Catholica seruat Ecclesia. Hæc Barocius.

Remediū. 1. Remedium igitur est. Primo: Non disputare cum hoste maligno, sed referre se ad fidē Ecclesiæ Catholicæ. Sufficit tibi nôsse, quòd in eâ sis Ecclesiâ, ab eâque edoctus, quæ vna, sancta, Catholica & Apostolica est. Ad illam mitte diabolum, pro te vtique responsuram; neque enim teneris tu rationem reddere huius vel illius articuli, sed tantùm cur hanc vel illam Magistram religionem secutus sis. Pythagoræis in omni scientiarum genere Magistri sui authoritas sufficiebat: cur non sufficiat nobis autoritas diuina? Ipsis satis erat dicere: *Ipse dixit*; cur non sufficiat nobis, si dicatur: Deus reuelauit? Ecclesia, fidei Magistra expertissima, credendum hoc proposuit? Scimus enim Ecclesiam infallibiliter à Spiritu sancto dirigi & propterea fieri certissimam fidei regulam, quâ se etiam firmabat S. Hieronymus adhuc iuuenis, cùm ab Arianis interrogaretur, quid sentiret de diuinis hypostasibus, essentne tres an vnica? Respondit: *credere se id omne, quod sancta credit Ecclesia Romana, extra quam sciret salutem nemini repositam.* Marianus in vita S. Hieronymi.

2. Deinde si tentatio versetur circa Deum ipsum incomprehensibilem, velut quomodo sit vnus & trinus, quomodo sit immensus & vbique, quomodo æternus, infinitus, &c. Responde tu non esse mirum si Deus sit maior corde nostro; qualis enim esset Deus, si à tam angusto vase capi eius natura posset? Rursum plurima esse non solùm spiritualia sed & corporalia, quorum naturam indagare non possumus. Quis enim nouit ex quâ materiâ cœli & stellæ sint? Quàm pauci credunt stellas firmamenti singulas maiores esse orbe terrarum, quod tamen Mathematici facilè demonstrant esse verissimum? Adhæc nónne quando oramus, omni tempore & omni loco putamus nos audiri & videri à Deo: cur ergò dubitabimus eum esse immensum & vbiuis præsentem?

3. Rursum si tenteris circa opera Dei, intellectu difficilia, vti circa præsentiam Christi in Eucharistiâ: responde mirum non esse, si Deus in occulto operetur, nec patiatur homines introspicere in opera sua; talia enim opera illum decent quæ intellectum creatum superent. Quâ ratione credis, Deum vno verbo totum mundum fecisse, eumque mirabiliter conseruare & gubernare: item corpora defunctorum incinerata & in alias naturas conuersa à Deo redintegranda & viuificanda: eâdem ratione credito cætera. Denique scito & dicito Deum, quo modo tentauit nostram voluntatem præscribendo nobis mandata: sic tentare etiam meritò nostrum intellectum per res fidei superantes illum: vt probet num sicut voluntatem, sic etiam intellectum nostrum subijcere ei velimus, & vt Apostolus loquitur, 2. Cor. 10. *captiuare in obsequium fidei*: vt ita etiam meritum consequamur. Vnde S. Gregor. hom. 26. in Euangelia. *Sciendum nobis est*, inquit, *quòd diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis, nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.*

C. II. Tentat circa spē, porrigens scorpionē pro ouo. SECVNDO: Tentat circa spem, & porrigit nobis pro ouo spei scorpionem desperationis. Quo modo inprimis tentat graues peccatores proponendo illis scelerum suorum multitudinem & enormitatem. Sic fecit Angelo illi apud Bedam l. 5. hist. Angl. cùm proposuit morituro codicem ingentis magnitudinis & ponderis penè importabilis, ex quo legeret omnia sua scelera. Hoc enim perlecto exclamauit ad regem Coenredum qui eum ad pœnitentiam hortabatur: *Quid vis modò? quid huc venisti? non enim mihi aliquid vtilitatis aut salutis potes vltrà conferre.* Atque ita desperatus obijt. Sic etiam monacho cuidam malè viuenti apud eundem Bedam libr. 5. c. 15. hist. qui dicebat se videre infernum apertum & Sathanam in profundo eius, iuxtaque eum Caipham cum cæteris, qui occiderunt Dominum, in que eorum viciniâ locum sibi paratum. Qui cùm à fratribus moneretur ad pœnitentiam agendam; siquidem adhuc tempus esset & locus, respondit: *non est mihi modò tempus vitam mutandi, cum ipse viderim iudicium meum esse completum.* Talia dicens obijt sine pœnitentiâ & viatico. Vbi dubium non est, persuasum fuisse hominem à diabolo, quod tempus pœnitentiæ non superesset.

Quandoque etiam pijssimos viros hac ratione tentat, quasi nihil cœlesti præmio dignum egerint, adeoque cœlo indigni sint. Quo modo scribit S. Antoninus 1. p. summæ tit. 5. c. 2. tentatum in graui infirmitate fuisse S. Bernardum, quasi Deo negligenter seruierit & nil vnquam boni fecerit, vt tantum præmium consequi mereretur. Sed vir sanctus cœlesti lumine illustratus respondit: *Fateor me nil fecisse tanto præmio dignum; sed Christus duplici titulo regnum cœlorum obtinet, hæreditate nimirum tanquam Dei filius & merito passionis. Ipse priori titulo contentus est, alterum mihi largitus est, vt per merita passionis eius consequar beatitudinem.* Ita tentationem exclusit. Simile est quod refert Ludolphus de vita Christi p. 2. c. 50. de quodam mo-

nacho, cuius socius cùm sibi reuelatum (vtique Diabolica tantùm illusio fuit) diceret ipsum esse de numero damnatorum, respondit: *Benedictus Deus, nec tamen sic desperabo, sed pœnitentiam quam per ingressum religionis assumpsi, de cætero duplicabo & triplicabo, donec gratiam & misericordiam apud Deum altissimum, qui pius est, inueniam.* Post multos dies iterum, sed diuinitus socio eius reuelatum est, ipsum esse de numero saluandorum.

Remediũ. 1. Tales itaque iaciant anchoram spei, & Primo proponant sibi immensam Dei misericordiam, quæ longè superat molem omnium peccatorum; & si tentatio cum Cain dicat: *maior est iniquitas mea quàm vt veniam merear*, respondeant illi, quod ait S. Bernardus serm. 11. super Cant. *Mentiris Cain, maior est enim Dei pietas, quàm quæuis iniquitas.* Recordentur etiam cœlestem patremfamilias non exijsse tantùm hora prima, tertia & sexta ad conducendos operarios, sed etiam nona & vndecima. Adhæc conduxisse operarios ex pacto: & promisisse, *quacunque horâ ingemuerit peccator se omnes eius iniquitates non recordaturum ampliùs.*

2. Secundo. Proponant sibi merita Christi mediatoris nostri. *Ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm; sed etiam pro totius mundi*, 1. Ioan. 1. Proponant inquam sibi passionis abundantiam & excessum; quoniam qui vnâ guttâ sanguinis redimere nos potuisset, voluit tot tormentis & morte crudelissima.

3. Tertio. Proponant sibi efficaciam pœnitentiæ, quæ si vera sit, nunquam repulsam patitur apud Deum. *Cor enim contritum & humiliatum Deus non despicies*, Psalm. 50.

4. Quarto. Proponant sibi exempla desperatissimorum peccatorum in gratiam receptorum: filij prodigi: Latronis in Cruce: Pauli, qui repente ex persecutore factus est Prædicator, vt omnes peccatores eius exemplo conuerterentur & nemo desperaret de Dei misericordia, quod testatur ipse 1. Tim. 1. *Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quòd Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum: sed ideo misericordiam consecutus sum vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam.*

D. III. *Tentat circa charitatem, porrigens lapidem pro pane.* TERTIO. Tentat circa charitatem & pro pane dilectionis offert lapidem odij Dei. Persuadet enim aliquibus inprimis, maximè sagis & magis, fore ipsos beatos si persistant in suis sceleribus: promittit enim illis seruaturum se eos incolumes, & si supplicio addicantur, inde erepturum; vel si mori eos contigerit, doloris sensum ablaturum: post mortem verò se in amœnissimum paradisum eos traducturum, vbi beatam vitam, qualem ipsi dæmones agunt, inchoaturi sint, vt ipsæmet sagæ sæpiùs confessæ sunt.

Deinde aliorum affectum & amorem ita affigit rebus transitorijs licet paulo post relinquendis, vt inde se expedire & animum ad cœlestia desideria Deique amorem attollere non possint, sed terrenis & fluxis rebus pertinacissimè adhæreant eaque tanquam Idola venerentur nec curent denique siue cœlum siue infernum. Exemplum recenset Card. Bellarm. de arte bene moriendi lib. 2. c. 11. de Causidico, quem morti propinquum cùm inuiseret ipse & hortaretur ad negotium animæ procurandum, respondit ille: *Ego Domine cupiui alloqui te, non pro me, sed pro coniuge meâ & filijs meis.* Ego enim propero ad inferos, neque est, quod aliquid pro me agas. Et hæc animo tam tranquillo protulit ac si loqueretur de itinere ad villam vel oppidum. Ita nimirum Diabolus animam eius sibi subiecerat, vt non cuperet nec vellet ab eo diuelli, licet seriò admoneretur de periculo salutis. Alios ad impatientiam, vt ob morbi dolores & diuturnitatem, Deum blasphemare & odisse eique obmurmurare incipiant.

Remediũ. 1. Vt occurramus huic tentationi, Primo considerandum, diabolum esse mendacem & patrem mendacij teste Domino Ioan. 8. Primus enim omnium mentiri cœpit cùm dixit Euæ: *nequaquam moriemini.* Quàm verè autem locutus sit, exitus ostendit. Vnde quidam Pater exclamat: *ô nequam, vbi est illud tuum nequaquam?*

2. Secundo. Diabolus iam iudicatus est & igni æterno addictus, Matth. 25. *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius.* Quales ergò opes aut delitias in regno eius expectes?

3. Tertio. Experientiâ constat, nihil adhuc eorum præstitum esse à diabolo, quæ sagis pollicetur. Quos enim dedit thesauros? quos eripuit ab ignibus aut carceribus aut triremibus, qui à legitima potestate ad hæc condemnati fuerint? Fuit quidem Eon hæreticus, insignis etiam magus, *qui oculos hominum ita fascinabat, vt videretur magnam virorum turbam penes se habere, & regijs delitijs ciborum & apparatûs splendidissimi abundare*, vt scribit Guil. Neubrigensis l. 1. hist. Angl. c. 19. Sed hũc tandem consilio Remensi damnatum, cum ad mortem duceretur, sæpiùs ad terram dixisse: *Terra findere, terra findere*; irrito tamen conatu, legimus apud Robertum in Chron. sic Dæmon ludit præstigiatores, seruos suos.

4. Quarto. Denique quæ est ista dementia, amare temporalia iamiam eripienda nec de Deo Iudice, ad quem eundum est, cogitare? An non meritò audiet talis illud: *Stulte hac nocte repetunt à te animam tuam & quæ parâsti, cuius erunt?* Et illud Augustini: *Temporalia perdere timuerunt, & regnum cœlorum perdere non cogitauerunt, ac sic vtrumque amiserunt?*

Qui verò doloribus premuntur, dicant illud: *non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.*

Deni-

Remediũ commune oratio.

Denique commune remedium pro ſupradictis tentationibus eſt oratio vel ægrotantis vel adſtantium. Quantum enim hæc poſſit, oſtendit S. Gregorius lib. 4. dial. c. 37. & hom. 38. in Euang. *Ante biennium*, inquit, *frater quidam in monaſterium meum, quod iuxta beatorũ martyrum Ioannis & Pauli Ecceleſiam ſitum eſt, gratia conuerſationis venit: qui diu regulariter protractus, quandoq; ſuſceptus eſt. Quẽ frater ſuus ad monaſterium non conuerſationis ſtudio, ſed carnali amore ſecutus eſt. Is autem qui ad conuerſationem venerat valde fratribus placebat. Et contrà frater illius longè à vita eius ac moribus diſcrepabat. Viuebat tamen in monaſterio neceſſitate potiùs, quàm voluntate. Et cùm in cũctis actibus peruerſus exiſteret, pro fratre ſuo ab omnibus æquanimiter tolerabatur. Erat enim leuis eloquio, prauus actione, cultus veſtibus, moribus incultus, ferre verò non poterat ſi quis illi de ſancti habitus conuerſatione loqueretur. Facta autem fuerat vita illius cũctis fratribus viſu grauis, ſed tamẽ, vt dictum eſt, pro fratris ſui gratia erat cunctis tolerabilis Aſpernabatur valde, ſiquis ſibi aliquid de prauitatis ſuæ correctione loqueretur. Bona non ſolùm facere, ſed etiam audire non poterat. Nunquã ſe ad ſanctæ conuerſationis habitum venire, iurando, iraſcendo, deridendo, teſtabatur. In hac autem peſtilentia, quæ nuper huius vrbis populũ magna ex parte conſumpſit, percuſſus in inguine, eſt perductus ad mortem. Cumque extremũ diem ageret, conuenerũt fratres, vt egreſſum illius orãdo protegerent. Iam corpus eius ab extremâ pectore vitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem fratres tantò pro eo cœperunt enixiùs orare, quantò eum iam videbant ſub celeritate diſcedere Tum repentè cœpit eiſdẽ fratribus adſiſtentibus adniſu quo poterat clamare, & orationes eorum interrumpere, dicens: Recedite, recedite: ecce draconi ad deuorandum datus ſum, qui propter veſtram præſentiam deuorare me non poteſt. Caput meũ iam in ſuo ore abſorbuit: date locum vt me ampliùs non cruciet, ſed faciat quod facturus eſt. Si ei ad deuorandũ datus ſum, quare propter vos moras patior? Tunc fratres cœperunt ei dicere: Quid eſt quod loqueris frater? Signũ tibi ſanctæ crucis imprime Reſpondebat ille vt poterat, dicens: Volo me ſignare, ſed non poſſum, quia à Dracone premor. Cumq; hoc fratres audirent, proſtrati in terra cum lachymis cœperunt pro ereptione illius vehementiùs orare. Et ecce ſubitò cœpit melioratus æger quibus valebat vocibus exultare, dicens: Gratias Deo, ecce draco qui me ad deuorandum acceperat, fugit. Orationibus veſtris expulſus eſt, & ſtare non potuit. Pro peccatis meis modò intercedite, quia conuerti paratus ſum, & ſæcularem vitam funditùs relinquere, Homo ergò, qui, ſicut iam dictum eſt, ab extrema corporis fuerat parte præmortuus, reſeruatus ad vitam, toto ad Deum corde conuerſus eſt, continuis in conuerſatione eadem flagellis eruditus, atque ante paucos dies excreſcente corporis moleſtia defunctus eſt. Qui iam moriens draconem non vidit, quia illum per cordis immutationem vicit.*

CONCIO VII.

QVOMODO HÆRETICORVM MINISTRI PORRIGVNT PLEBEI LApidem pro pane, ſerpentem pro piſce, Scorpionem pro ouo.

I. Porrigunt lapidem pro pane in communione. Soli Catholici habent Sacerdotes.

II. Pro piſce ſerpentem in confeſſione.

III. Pro ouo Scorpionem in verbi diuini & S. Scripturæ deprauatione.

THEMA.

Quis ex vobis patrem petit panem; nunquid lapidem dabit illi? &c. Luc. 11.

QVæro ex vobis Auditores: Quid diceretis de tali patre, qui filio petenti panem, piſcem, ouum: pro pane daret lapidem, pro piſce ſerpentẽ, pro ouo ſcorpionẽ? Ego ſanè mihi perſuadeo, vos omnes eſſe dicturos: Hic nequaquam pater, ſed latro eſt, carnifex eſt, imò ipſemet ſcorpio eſt, qui deuorat proprios fœtus: ſerpens eſt & lapis. Equidem & hoc dicturum fuiſſe Chriſtum puto, ſi mẽtem ſuã explicare voluiſſet. Ita enim hanc rẽ propoſuit in hodierno Euangelio, quaſi ea fieri non poſſet, nec tam crudelis pater vſpiam reperiri. Atque vtinam non reperirentur, vel ſaltem non tam multi. Sed quod cogor dicere? Plurimi ſunt tales patres, qui tamen à filijs ſuis interim amantur, coluntur, defenduntur: ſuntq; miniſtri verbi Lutherani & Caluiniani, qui ſuis gregibus pro pane dãt lapidem, pro piſce ſerpentem, pro ouo ſcorpionẽ. Quid ergo facturos & dicturos putatis ipſorũ parochianos, ſi hanc rẽ intelligerẽt? Sed videbor illis calũniari, niſi ita oſtendã: idcircò hoc nũc faciam.

B. I. *Porrigunt lapidem pro pane, in Communione.*

PRIMO. Porrigunt eis lapidem pro pane in Cõmunione, quia pro vero corpore & ſanguine Chriſti, dant eis merum naturalem panem ac merũ naturale vinum. An non hæc crudelis eſt deceptio? Chriſtus enim dixit: *niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã in vobis.* Itaque hi miniſtri vitam adimunt miſeris, dum pro carne & ſanguine Chriſti panẽ tantùm & vinum eis præbent: ad inſtar immanis illius beluæ & acerbi irriſoris, Heliogabali Imp. qui ſenatui Romano inuitato, pictos ſolũ & fictos appoſuiſſe cibos ſcribitur. Ita omninò ipſi, dum enim corpus Chriſti promittũt, nil aliud dant aut dare poſſunt, quàm quod paſtores & caupones, panem ſcilicet & vinum. Sed probandũ eſt quod dicimus. Sacramentũ Euchariſtiæ confici nõ poteſt niſi à ſacerdote: Lutheranorum & Caluinianorum miniſtri non ſunt ſacerdotes, ergò. Maior patet ex ſacerdotio Chriſti, qui fuit ſacerdos ſecundũ ordinẽ Melchiſedech: praxi totius Eccleſiæ. Vbi n. vnquã pro vero Chriſti corpore habitũ eſt, quod nõ conficeretur

à ſacer-

à sacerdote? vbi etiam offerre alicui, qui sacerdos non esset, licuit? certè peruenit olim ad S. Concilium Nicænum, quod in quibusdam ciuitatibus Diaconi Sacramenta porrigerent tantùm sacerdotibus. Ad quod Concilium: *Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi, qui offerendi non habent potestatem, his qui offerunt corpus Christi, porrigãt* Ex Conc. Nicæno. S. Hieronymus aduers. Lucifer. c. 8. de apostata Diacono scribit, *Neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos ac presbyteros non habens.*

Soli Catholici habent Sacerdotes.

1.

Minor probatur. Primo, si enim ministri illi sunt Sacerdotes; vel sunt ex ordinatione; vel ex baptismo per institutionem Christi. Non primum; vbi enim non præcedit manuum impositio facta per Episcopos, ibi non est ordinatio & Sacerdotium. Constat enim in Ecclesia Sacerdotes non nisi per impositionem manuum Episcopalium factos esse. Sic Act. 13. Paulo & Barnabæ impositæ manus; similiter Timotheo & Tito à Paulo. Neque dicere possunt hæretici, eandem esse Episcopi & Sacerdotis potestatẽ; quia contradicit tota antiquitas: & cũ aliquando Aërius id assereret, mox ab Epiphanio & Augustino confutatus & damnatus est. Nonne in veteri lege summus pontifex à Sacerdotibus, in noua Apostoli à 72. discipulis differebant? Non potuerunt ergò ministri hæreticorum Ordines accipere à Luthero, Oecolampadio, Bucero, Zvvinglio & similibus qui Sacerdotes quidem fuerunt, non tamen Episcopi, adeoq; nec ordinare alios potuerunt. Vnde mera vesania & illusio fuit illa Lutheri ordinatio, quâ Anno 1540. Witebergæ, M. Schuchmannum ordinauit, dicendo: *sicut misit nos Deus, ita mittimus te.* Crediderim tunc conscientiam illi dixisse: Tu verò missus à Deo non es, ergò nec is quem mittis. Sanè Lutherus, non accepit ab Episcopo in sua ordinatione potestatem ordinandi alios, vti nec alij Sacerdotes; sed tantum sacerdotalia munia obeundi. Quomodo ergò dare potuit alijs, quod ipse nõ accepit? vnde dum iam vnus prædicans alium ordinat, perinde agunt ac si rustici se mutuò Equites crearent & Barones: vt enim hæc creatio vanissima est & ludicra: sic eorum ordinatio.

Multò minùs dici potest secundum, quod tamen asserit Lutherus, Christum scilicet omnibus Christianis dedisse hanc potestatem in vltima cœna, qua omnibus ibi præsentibus dixisse ait: *Hoc facite,* &c. in ep. ad senat. Pragens. Quin in l. de Missa priuata & ordin. concedit munus consecrandi & sacramenta administrandi etiam Diabolo & eius matri, si hoc munus obire vellet. Sed quis non abhorret ab hac blasphemia? Ecclesia certè semper tenuit, nec angelis nec ipsi Deiparæ hoc munus competere aut concessum esse: quod Lutherus etiam concedit Diabolo & omnibus laicis. Deinde falsum est, quod ait; solis enim discipulis tunc præsentibus dixit Christus: *Hoc facite:* &c. Vel cùm nihil credendum asserant Lutherani, nisi quod scriptum est, ostendant hoc ipsum dictum esse omnibus Christianis, etiam absentibus. Secundo, si hoc dictum esset & mandatum omnibus, tenerentur omnes consecrare & distribuere; id autem non solùm esset absurdissimum, sed etiam contra consuetudinem omnium tum Catholicorum tum hæreticorum. Et superintendentes vel Magistratus Lutheranus, qui hoc non concederent omnibus etiam plebeis, contrauenirent iuri diuino, quod omnibus hoc concessit, vt dicunt.

Tertio. Proferatur aliquod exemplum, quo probetur in aliquo casu aliquem non ordinatum consecrasse Eucharistiam: qualia tamen habemus de baptismo. Certè neque Diaconi hoc possunt.

2.

Secundo. Conuincitur ex hoc, quod ipsismet Lutheranis dictat conscientia, Catholicos sacerdotes veros esse Sacerdotes & verè conficere Sacramentum: non ipsorum ministros. Patet enim, Sacerdotes Apostatas, si qui ad eos declinant, ab ipsis non ordinari amplius: (cùm tamen ipsorum ministri, à nobis ordinari debeant) imò ipsos ab illis libentiùs percipere Sacramenta quàm à suis. Adhæc ipsimet Lutherani à statibus S. Rom. Imperij petierunt aliquando vt ipsorum ministri, pastores & prædicantes ab Episcopis Misniæ, & Norimbergæ ordinarentur. Quemadmodum & Hussitæ solebant suos ministros amandare ad Episcopos Catholicorum vt astu & mendacijs Ordinem suffurarentur: hoc ipso testantes ius ordinandi esse tantùm apud Episcopos Catholicos. Refert Franciscus Turrianus in l. de Ecclesia & ordinatione ministrorum.

3.

Tertio. Quia ministri hæreticorum ministerium & ordinem suum putatiuum deponunt quãdo volunt, proprio arbitrio, quemadmodum & Marcionistæ olim tales habebant, de quibus Tertull. antiquissimus doctor, qui vixit initio tertij sæculi l. de præscript. aduers. hæret. c. 41. ait: *Hodie presbyter, qui cras Laicus.* Quod ipsum concedit Lutherus varijs in locis, dicens Sacerdotium esse tantùm officium, quod expirat, cùm quis id deponit. Hinc passim apud hæreticos prædicantes fiũt Ludimoderatores, æditui, caupones, mercatores, procuratores, lictores, &c. Denique ipsi eorum ministri nolunt vocari Sacerdotes, nec ita vocantur à suis: cũ tamen Petrus & Paulus presbyteros se vocent Act. 14. Tit. 1. 1. Tim. 5. 1. Pet. 5. Neque ipsi consentiunt inter se vtrum ordo sit Sacramentum. Itaque verissimè hæreticorum ministri, lapidem pro pane porrigunt suis, dum merum panem & vinum, pro corpore & sanguine Christi dant. Qua ex re mirum apparet, quòd hæretici, de vtraque specie adeò contendant, interim verò neutram habeant, sed sustulerint vtramque dum Sacerdotium sustulerunt. Lepidissimi nimirum

mirum homines, instar Æsopici canis dum de vmbra speciei vnius contendunt, vtramque perdunt.

C. II. *Pro pisce serpentem, in pœnitentia.*

SECVNDO. Pro pisce serpentem porrigūt, quando à peccatis absoluūt; quia pro remissione peccatorum & gratia iustificante porrigunt eis mortiferam quandam fiduciam, nullo fundamento nixam, qua credere eos iubent ac certos esse asserunt, remissa sibi esse peccata, cùm tamen nullam omninò potestatem habeant dimittendi peccata. Quod quid aliud est, quàm serpentem in sinum eorum recondere, qui interitum eis afferat? Vnde meritò dixeris: *Venenum aspidum sub labijs eorum,* Psal. 13. quia *sanant contritionem populi dicentes: pax, pax; cùm non sit pax,* Iere. 8. Dicunt enim & iubent eos certos & securos esse de remissione peccatorum: cum tamen ipsi verbi ministri nihil remittere queant. Probatur hoc quod dicimus. Si enim habent potestatem dimittendi peccata, vel habent immediatè à Deo, vel mediatè, per homines: neutrum, ergò Non immediatè à Deo, quia deberent hoc ostendere miraculis, sicuti ostenderunt Moyses & Apostoli, *Domino cooperante & sermonem eorum confirmante sequentibus signis.* Marci vlt. Alioquin enim quilibet Lurco dicere posset, se immediatè à Deo missum: & sic omnes hæretici se in ouile Christi intruderent. Atqui Lutherus & Caluinus nulla patrarunt miracula. (Nam quod pro miraculo affert Zeæman contra Vngersdorff, Lutheranismi dilatationem breui tempore per Germaniam factam; vanissimum est: fuit enim res facilis negotij homines per se ad malum pronos, in spiritu languidos, mortificationis & bonorum operum pertæsos, bonorum Ecclesiasticorum cupidos ab arcta salutis ad spatiosam illam perditionis viam perducere.)

Nec quidquam valet quod Lutherus in Dom. Prima post pascha postillæ asserit verba Christi: *Quorum remiseritis peccata,* &c. ad omnes Christianos dicta esse, adeoque omnes Christianos ab ipso baptismo habere hanc potestatem. Falsissimum enim est hæc verba omnibus dicta esse. Solis Apostolis dicta sunt. Et si ex ipsorum placito, nihil credendum quod non est scriptum: vnde probant hoc ad omnes Christianos pertinere, quod solis dictum est Apostolis?

Deinde iterum diuinum ius infringerent, si potestatem quam Christus omnibus dedit, ipsi laicis adimerent & solis ministris conferrent.

Non mediatè seu ordinariè; quia Lutherus vel accepit hanc potestatem ab Ecclesia, cui creditæ sunt claues cœli à Christo. Et hoc non; quis enim dedit potestatem Luthero prædicandi Euangeliū suum nouum & peccata dimittendi? Certè Leo X. Lutherum excommunicauit, adeoque omne ei ius prædicandi, absoluendi, docendi abstulit, si quod priùs habuit. Quòd si ipse hanc habuisset, non potuisset tamen eam conferre alteri: quia hæ claues ab ipso summo Ecclesiæ capite dependent, à quo ipse se separauit. Item si ab illa accepit potestatem, ergò Ecclesia Catholica vera est: Vel si ipsa vera non est & Papa AntiChristus est: quomodo Lutherus ab illo mitti & potestatem accipere legitimam potuit? Item si Papa potuit mittere ipsum, ergò & alios in omnes terræ partes, ergò est legitimus vniuersalis Episcopus totius mundi: quod ipsi pernegant. Vel à Magistratu sæculari; & hoc non, quia dicant vnde Magistratus ille habeat hanc potestatem; non à iure diuino: quia id potiùs eam illi adimit; *regnum meum non est de hoc mundo,* ait Dominus. non à iure canonico, vt patet. nec Cæsareo; quia constitut. 123. Auth. ait Iustinianus Imp. *Si Ecclesiasticum negotium sit: nullam communionem habento ciuilis Magistratus cum illa disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundum sacros canones finem imponunto.* Itaque vanissima est potestas & missio quam accipiunt prædicantes à sæcularibus. Quemadmodum nobilis illa Domina (taceo nomen) in Austria mundo se ridendam exposuit, dum præceptorem filiorum suorum pastorem consecrauit & instituit, imponendo ei manus vnaque præcinctorium suum. Vel à Doctoribus Academiæ, qui Doctoris gradum Luthero contulerunt. Et hoc non, quia illorum non est conferre talem potestatem. Et aliud est docendi habere potestatem (quam Catholici dant solum docendi Catholicè) aliud absoluendi.

Nemo igitur indigitari potest, à quo Lutherus & proinde omnes eius sectatores (qui siquam habent, non nisi ab ipso mediatè accepissent potestatem) absoluendi potestatem habeant. Serpentem ergò pro pisce dant suis. Confugient fortè ad remissionis annuntiationem (quando potestatem sibi probare nequeunt) dicendo, idem esse remittere peccata & prædicare remissionem peccatorum. Vnde Lutherus in serm. de confess. tom. 6. Witteberg. asserit, quoties concionator loquitur, vel Sacerdos in altari dicit; *pax vobis*, toties eum annuntiare remissionem peccatorum. Sed vanissimum hoc est, quia aliud est, remittere peccata, aliud nuntiare remissionem, sicut aliud est numerare pecuniam, aliud dicere, numerandam esse pecuniam. Et Christus non dixit: quibus prædicaueritis remissionem peccatorum; sed: *quorum remiseritis peccata.* Deinde claues cùm dantur, datur potestas aperiendi. Idcircò etiam Dominus cum afflatu dedit eis tunc Spiritum Sanctum & potestatem absoluendi, quia sicut flatus extinguit lumen & dissipat fumum; sic potestas sacerdotum ad remittenda peccata, extinguit illa, iuxta id Isa. 44. *deleui vt nubem peccata tua.* Idem colligitur ex metaphora ligandi & soluendi: Item ex eo, quòd non tantùm datur potestas remittendi, sed etiam retinendi. Rursum ex voce, *Quorum*: quia non vult omnibus promiscuè & indefinitè remitti, sed pro arbitrio & iudicio sacerdotum. Taceo, alia, de qui-

de quibus Bellarminus de pœnitentia l. 3. c. 2. ad fi.

Vnde patet quam miserè decipiant plebem, nuntiando & promittendo eis falsissimam remissionem, quam dare se non posse intelligunt. Agunt hi perinde atque illi duo Anabaptistæ, Ioannes de Leyden & Dauid Georgius Anno 1534. in Episcopatu Vltraiectino, qui multis simplicioribus persuaserunt dicentes vt pecunias ipsis traderent, ac in terram promissionis cum ipsis proficiscerentur, atque in itinere arbores conscenderent, accepturi illic panem cœlestem: quod cùm facerent, aliqui semineces ceciderunt ex arboribus. Sic isti pecuniam accipiunt de confitentibus & promittunt vel annuntiant eis remissionem peccatorum. Qui tamen fraudati aliquando decident illusi de spe sua. Quanta ergò hæreticorum miseria, qui toto vitæ tempore perpetuò in peccatis suis viuunt, nec vnquã ab ijs absoluuntur! Si enim *beati quorum remissæ sunt iniquitates*, teste Dauide Ps. 31. ergò miseri, quorum non sunt remissæ. *Væ ciuitati sanguinum*, ait Ezechiel c. 4. *Ollæ cuius rubigo in eã est & rubigo eius non exiuit de eã: per partes & per partes eijce eam.*

D. III. *Pro ouo scorpionem in verbi diuini & S. Scripturæ deprauatione.*

TERTIO. Pro ouo scorpionem porrigunt, dum pro vero & syncero Dei verbo eiusque intellectu, prauum & noxium offerunt: quod quidem in facie blanditur vt scorpio, sed in caudâ tandem pungit & necat.

1. Hoc autem faciunt multipliciter. Primo du m omnia sua dogmata & pene singula verba scripturarum sententijs pingunt, & perpetuò verbum Dei specioso titulo ingeminant populoque inculcant, quasi ipsi soli verbum Dei habeant, intelligant & sequantur: nemo alius. *Sciunt enim*, inquit Vinc. Lirinensis l. contra hæres. c. 35. *fatores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalentur; atque idcircò eos cœlestis alloquij velut quadam odore aspergunt, vt ille qui humanũ facilè despiceret errorem, diuina facilè non contemnat oracula: idemq; faciũt quod hi qui paruulis austera quadam temperaturi pocula, ora melle circumlinunt vt incauta ætas cùm dulcedinẽ præsenserit, amaritudinẽ non reformidet.* sic ille. Quasi verò non etiam Diabolus scripturam allegauerit Christo, & ex illâ tentationi suæ prætextum sumere non potuerit.

2. Secundo. Dum ferè relictis claris obscurissimas adducunt scripturas & ignota per ignotiora probare conantur: ad instar vulpis, quæ aduersum canes in apertum non prodit, sed syluas petit & foueas, deq; vnâ in aliam repit. Item dum in controuersijs semper ad scripturam appellant, in qua sciũt inuenire plurima latibula. Cùm enim ea obscura sit & varijs modis exponi possit & exponatur, facilè ibi inueniunt, quo errores suos tegant. Interim verò simplices decipiunt, quia *scripturæ non in legẽdo consistunt*, ait S. Hieronymus aduers. Lucifer. Et S. Hilarius l. 2. de Trinit. ait: *De intelligentia hæresis est, non de scripturâ.* Nemo enim hæresiarcharũ fuit qui dogmata sua ex scripturis firmare non contẽderet. Lutherus hanc sentẽtiam ita intelligit, Caluinus ita, Zvvinglius sic. Cui ergò tandem credẽdum? nonnè antiquitati & illorum patrum communi sensui, qui ante nos in vera Ecclesia fuerunt? Cùm quæritur de statu Romæ veteris & litigatur ex historia Liuij, verbi gratia, quis arbiter adhibendus? num recentiores scriptores? an vero antiquiores qui tunc Romæ vixerunt?

3. Tertio. Dum omnibus etiã rusticis plenam faciunt potestatem legendi & intelligendi Biblia, imò etiã iubent; quod est dare pueris cultros, quibus ipsi se conficiant. Sic enim S. Petrus 2. ep. c. 3. ait in Epistolis Pauli esse *quædã difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauãt, sicut & cæteras scripturas ad suã ipsorum perditionẽ.* Et talibus nos prohibemus lectionem Bibliorum, qui scilicet indocti sunt & instabiles, nec Ecclesiæ se subijciunt, sed pro capite suo scripturas exponere volunt.

4. Quarto. Dum scripturas peruenerunt & perperam exponunt. Lutherus enim ex 1. Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra*, abstulit sequentia verba: (*vt abstineatis vos à fornicatione*) quia scilicet malè cohærebãt cum eius dogmate: *si nolit vxor, veniat ancilla.* In Epistola Pauli ad Rom. c. 3. *arbitramur hominem iustificari per fidem*, addit: *solã.* Et cùm de hoc carperetur: respondit, *papistã & asinum idem esse. Sic volo sic iubeo*, &c. In ep Iacobi c. 2. *ostende mihi fidem tuam sine operibus*? ait Apostolus; Lutherus reponit: *Ostende mihi fidem tuam cum operibus.* In 2. Pet. 1. *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem facitis*; omittit id: *Per bona opera.* Idem Psal. 75. ad id; *Vouete & reddite Domino Deo vestro*; glossat; *Habete Dominum pro Deo vestro.* In symbolo Apostolorum, pro Ecclesia Catholica reponit Christianam; quia scilicet vidit suam non esse Catholicam.

5. Quinto. Dum pessimè scripturam explicant & per hoc pessima & pestilentissima dogmata docẽt, quibus animas simplicium necant. Quale est; *Deũ esse causam peccatorum, iubere, præcipere simul perpetrare: hominem non habere liberum arbitrium, non posse obseruari decem præcepta; bona opera nihil nobis prodesse, imò peccata esse; neminem damnari ob quantacunque peccata posse, nisi ad solam infidelitatem; imò vitare peccata obesse Christiano; licere marito adulterari cum ancillis & similia.* Blandiuntur hisce dictis vt ore suo scorpio, sed caudâ venenum inferunt.

6. Sexto. Dum seligunt & offerunt tantum scripturas, quæ ipsorum capiti & ventri fauere videntur; aduersas verò recitent; proferunt eas, quæ de coniugibus loquuntur, tacent quæ de virginitate. Proferunt eas quæ de laude & præconio fidei; tacẽt, quæ de necessitate bonorum operum. Proferunt quæ de libertate spiritûs; tacent quæ de obligatione mandatorum. Proferunt, quæ de ciborum munditie & concessione; tacent, quæ de

iciu-

ieiunio. Proferunt quæ de Dei Misericordia, tacent quæ de Dei iustitia. Vt enim leæna, cùm pro catulis fœta dimicat, oculorū aciē traditur defigere in terrā, ne venabula expauescat, vt scribit Plin. l. 8. c. 16. Ita illi à scripturis, quibus feriuntur, auertunt oculos. Hinc suis omnibus salutis securitatem promittunt: thuen aim jedwedern verstorbenen ain Himmelpredig (En mel in ore, sed fel in cauda scorpionis.) Tacent quod ex nostra parte requiritur: quæ conditio an à nobis expleatur non constat nobis. Itaque vobis ô miseri, quicunque in hæresi degitis, dictum credite, quod Isaias c. 3. dicit: *Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiūt.* Sentietis aliquando scorpionis vobis oblati venenum in vltimâ illâ horâ, quæ præsentabit vos diuino tribunali. Quam enim habere fiduciam salutis & securitatem queat, qui tunc temporis recordatur se latam iuisse viam, bonis operibus non studuisse, noua dogmata secutum esse, viam & fidem, saltem suspectam tenuisse: Fatetur sanè ipse Lutherus ad duos parochos de Anabaptismo; rursum de Missa priuata & vnctione sacerdotum, in papatu esse veram scripturam & Euangelium syncerum in cancellis, veram absolutionem & veras claues ad remissionem peccatorum, verum Sacramentum altaris. Nos verò ostendimus hęc omnia apud hæreticos non esse. Cur ergò saltem non teneris certum, & dimittitis incertum: præsertim in re summi momenti? si enim vestri conficiunt & dant (vt putatis) vobis verum Christi corpus in Sacramento: Multò certius nos. Si ipsi verè absoluunt; multò certius nos. Si ipsi pro se habent scripturas, multo magis nos, qui præterea etiam habemus consensum antiquitatis & communem Patrum interpretationem. *Tene ergò certum & dimitte incertum*, ait Augustinus. Sanè si tibi ex vna parte offerretur piscis, quem certò agnoscis; ex altera verò anguilla, de qua dubitares, piscisné sit an serpens: an tu malles hanc arripere quàm illum? Ergò si ad salutem corporis adeò solerter attendimus, par est vt saluti animæ multò magis inuigilemus.

CONCIO VIII.

QVINAM ILLI PARENTES, QVI PORRIGVNT SVIS LIBERIS pro pane lapidem, &c.

I. *Lapidem pro pane dant.* 1. qui negant illis panem naturalem. 2. qui alunt eos pane furtiuo. 3. qui non dant eis panem spiritualem.

II. *Serpentem pro pisce dant.* 1. qui intemperanter viuunt. 2. qui diris eos deuouent. 3. qui nimis erga eos seueri sunt.

III. *Pro ouo scorpionem dant.* 1. qui nimium libe-ris blandiuntur. 2. qui ad placitum eis omnia concedunt. 3. qui testamentum cum opus est non conficiunt.

THEMA.

Quis vestrûm patrem petit panem: nunquid pro pane lapidem dabit illi? Luc. 11.

Dixi aliàs, Dæmonem esse primum, qui hoc facere contendat hominibus, mortis præsertim in articulo. Dixi rursum, hæreticorum prædicantes esse, qui hoc faciant imperitæ plebi. Dico nunc amplius quid, parentes etiam ipsos esse non paucos, qui hoc faciant suis liberis. Horrendum est quod dico. De Dæmone non mirum, quia is nil aliud quærit, quàm perditionem nostram. Nec miror de prædicantibus, quia ipsis de pane lucrando, de vxoribus & liberis cura & res est. Sed de parentibus quis non miretur? Sanè Christus Dominus ita de ijs loquitur in hodierno Euangelio, quasi eiusmodi parentes nuspiam inueniantur. *Quis vestrûm*, inquit, *patrem petit panem; nunquid lapidem dabit illi?* q. d. quis credat hoc facturum aliquem parentem? Atque vtinam non inuenirentur. Sed si accuratiùs inquiramus, fortè eiusmodi parentes, non paucos inueniemus; vti nunc videbimus.

B. I. *Lapidem pro pane dant.*

PRIMO. Lapidem pro pane porrigunt suis liberis illi parum pij, qui Primò negant suis liberis panem naturalem; vti matres, quæ cum commodè possint, non alunt proprio lacte proles, quas in lucem ediderunt. Id certè videtur naturæ repugnare, si enim in vtero suo aluerunt imperfectum, quod non viderunt: cur non alant sed nutricibus tradant, quod iam vident viuere, iam hominem materna officia implorantem? Deinde hoc est intercidere coagulum amoris, quo natura parentes cum liberis sociauit. Eccur etiam natura matribus turgere facit mammillas & quasi lagenulas quasdam lacte replet, nisi ad nutriendas proles? Arguunt eiusmodi matres bruta animantia, quæ cum magna inclinatione nutriunt fætus suos. Arguunt matres primorum sæculorum, Sara, Rebecca, Anna, mater septem Machabæorum, Deipara, &c quæ proprio lacte filios aluerunt. Arguit eos incontinentia, cuius se reas produnt, si absque causa liberos suos alijs dent nutricibus. Maximè verò delinquunt, cùm eos dant nutricibus improbis, impudicis, iracundis, temulentis, crudelibus aut morbo infectis; constat enim tales ferè existere proles, quales fuere nutrices. Inde Titus Vespasiani filius semper infirmâ valetudine fuit, quod ab infirma nutrice lactatus: Tiberius Nero, magnus potator, ideò Biberius Mero vocatus, quia nutricem habuit vinolentam: Caligula crudelis & sanguinolentus, quòd eiusmodi lac suxerit. Contrà S. Augustinus in l. Confess. fatetur

F. Qui negant illis panem naturalē.

ſe cum lacte matris, Dei cultum & venerationem hauſiſſe.

Deinde patres, qui poſt primum triennium non curant alere liberos ſuos, ſed vel miſeræ vxori onus hoc relinquunt, vel rem domeſticam abligurriunt, vel omninò deſerunt liberos ſuos. Similes hi ſunt Aquilæ, vt oſtendit S. Baſilius hom. 8. in hexa. quæ vnam prolem tædio nutritionis abijcit è nido, tandem & alteram deſerit. *Eiuſmodi parentes*, inquit Baſilius, *ſunt in liberos præduri & inclementes, qui prætextu à paupertate quæſito ſuos infantes exponunt; aut certè iniquiſſimos ſe declarant patrimonio in filios partiendo.* Comparantur item meritò ſtruthioni de quâ Iob 39. dicitur: *Derelinquit oua ſua in terra: obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat: duratur ad filios quaſi non ſint ſui.* Siquidem eiuſmodi liberi ita derelicti coguntur malis artibus ſe alere, vnde prauis ſocijs ſe adiungunt & diſcunt ludere, furari, peierare, &c. Quò fit vt non modò ab hominibus conculcentur, ſed etiam à Carnifice ſæpe exterminentur. Videriant parentes, qui tam durum lapidem pro pane dant ſuis liberis. Certè aues, vti gallinæ, ſtudioſiſſimè alunt proles ſuas, & proprio ori ſubducunt eſcam, vt illis eam partiant: plures ſimul ſub alas ſuas recipiunt & fouent. Erubeſcant igitur parentes, qui hoc negant liberis ſuis.

2. Qui alũt eos pane furtiuo.

Secundò. Qui porrigunt & procurant quidem eis panem, ſed alienum, ſed furtiuum, aluntque eos ex iniquo Mammona. Talem enim panem, non tam panem quam lapidem eſſe teſtatur Sapiens Prouerb. 20. *Suauis eſt homini*, inquit, *panis mendacij*, (id eſt, iniquè & cum fraude partus) *& poſteà implebitur os eius calculo* q. d. Initio quidem ſuauis eſt eiuſmodi panis, quia aquæ furtiuæ dulciores: ſed tandem aliquando fiet lapis, quem non poterunt parentes & filij deglutire, cùm ſtrangulabit eos in iudicio Dei.

3. Qui non dant eis panẽ ſpiritualem.

Tertiò. Qui non procurant eis panem ſpiritualem, diſciplinam & inſtitutionem bonam, ſed pro ea dant eis libertatem agendi quiduis, & viuendi prout volunt: aut etiam inſtitutores peruerſos. Dant hi, inquam, liberis lapidem pro pane, quia per hanc licentiam viuendi & libertatem duri, præfracti & lapidei fiunt; vt poſteà nullis artibus coërceri ampliùs queant. Vt enim equi, qui non frænantur à tenera ætate, præfractum os acquirunt, nec poſſunt ampliùs ad nutum equitis verti: Vti enſis, qui non curuatur dum in igne molleſcit, curuari dein ægrè poteſt: ita & iuuentus. Vnde Eccleſiaſticus ait: *Equus indomitus euadit durus, ita filius remiſſus euadit præceps*, Eccl. 30. Neque dicant parentes: Bonæ ſunt indolis filij & filiæ meæ, non indigent culturâ aut cuſtodiâ; ſiquidem malorum conſuetudo poteſt etiam bonos peruertere, &, vt ſic dicam, Angelos mutare in diabolos, ſi eos inueniat debitâ inſtitutione deſtitutos. *Optima quæque*, inquit Plato l. 6. de rep. *ſiue naturæ ſiue fortunæ munera, ſi negligenter culta fuerint, in peſſima tandem euadunt.* Ita enim Iulianus Imp. lac ſuxit piæ ſynceræque doctrinæ, eandemque per adoleſcentiam tenuit: pòſt tamẽ factus eſt peruerſiſſimus. Theodoretus l. 3. hiſt. c. 2. 3. Non fidunt nautæ maris tranquillitati, quando parant ſoluere, ſed quærunt remos, anchoras, clauos aliaque futuris tempeſtatibus neceſſaria præſidia. Tardè nimis injicitur frænum equo, cùm iam incipit in præcipitia currere. Hirundinum ac paſſerum matres, quando earum pulli de nido volare primùm cœperint, cum ſtrepitu circum eos volitant neq; facilè deſerunt, donec tutò volare poſſunt, vocibuſque pijs teſtantur pericula filiorum. Ita mater S. Auguſtini ſolicita admodum de filij conuerſione fuit, quem etiam Mediolanum vſque ſecuta eſt, nec deſeruit illum, ſed enixè laborauit vt facta cum S. Ambroſio conſuetudine, ab eo reduceretur ad fidem veram & vitæ frugem idque tamdiu donec ſalutem filij in tuto poſitam vidit. Similiter agant parentes & inprimis filias ſuas à latere ſuo diſcedere non facilè permittant, iuxta conſilium ſapientis Eccl. 42. *Super filiam luxurioſam* (inuerecundam item & leuiculam) *confirma cuſtodiam, ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, à detractione in ciuitate & abiectione plebis, & confundat te in multitudine populi.* Quod quidem non rarò fit, cùm parentes ſponſo tradere ſe exiſtimant Virginem: & paulo poſt vident tradidiſſe corruptam.

C. II. *Serpentem pro piſce dant.*

1. Qui intẽperanter viuunt.

SECVNDO. Serpentem pro piſce porrigunt liberis parentes illi ſæuiores, qui Primo intemperanter & malè viuunt. Hi enim duplici modo, ſerpentino quaſi veneno inficiunt ſuos liberos, malo inprimis exemplo, quando ijs præſentibus erumpunt in execrationes, blaſphemias, verba impudica, vel inebriantur, &c. Siquidem hæc prauitatis exempla tam facilè arripiunt liberi, ac ſi à parentibus oblata, imò docta & mandata eſſent. Sic cùm Petrus aliquando Iudæis ſe iunxiſſet & cum illis Iudaicè vixiſſet, arguit eum Paulus, quòd exemplo ſuo gentiles, quos Chriſto iam pepererat, cogeret Iudaizare, ad Gal. 2. Itaque Iudaizans pater, hoc eſt, vſurarius, irreligioſus, blaſphemus, &c iudaizare cogit filios. Vnde Plautus in pſeudolo dixit: *Idne tu miraris, ſi patriſſet filius?*

2.

Deinde per generationem prauas inſerendo inclinationes & communicando malam complexionem, ex qua velut inſito veneno genimina viperarum prodeunt. Ferunt ex ouo Ibidis prodire Baſiliſcum, quòd auis illa venenum crebrò deuoret. Pier. l. 17. hierogl. Eadem ratione ex intemperantibus parentibus, qui veneno vitiorum aſſueſcunt, prodeunt peiores filij, iuxta id Iſa. 14. *De radice colubri egredietur regulus.* Ex iracundo vel temulento patre, iracundior vel temulentior filius: ex ſuperba vel laſciua matre ſuperbior & laſciuior filius. Vnde Diogenes videns adoleſcentem mero ſtupi-

ſtupidum & prorſus deſipientem: *Adoleſcentule,* inquit, *temulento ſatus es patre,* teſte Stobæo. Inprimis verò matres ſuas complexiones communiter trāſfundunt in liberos. Agrippina libidinoſa Neronem filium habuit libidinoſum. Heliogabalus obſcœniſſimus matrem habuit græcam meretricem. Salomon adulteram habuit matrem, mulierum plurimarum adamator. Afra prius meretrix Hilariam ſibi ſimilem habuit matrem, antequam conuerterentur. Vnde aliquibus in locis matribus auelluntur ſpurij liberi, ne malâ educatione magis peruertantur. Vti Romæ, vbi educantur in Hoſpitali S. Spiritûs, in monaſterio S. Catharinæ de Funarijs.

2. Qui diris eos deuouent.

Secundò. Qui diris eos deuouent & imprecationibus malis onerant, quibus inſtar ſerpentum venenum in eos expuunt. Præterquam enim quòd liberi his execrationibus nihilo meliores euadunt, maximam inde perniciem hauriunt, partim dum auerſos à ſe parentes vident ſicque auertuntur & ipſi ab eis; partim dum periculo euentûs mali, quem imprecatio expreſſit, ſubijciuntur eò quòd eiuſmodi maledictiones ſæpe efficaciam habent. Et quod peius venenum eſſe poteſt, quàm deuouere liberos diabolo, morti repentinæ aut infami, peſti aut lepræ, &c? Inter plura exempla alibi recenſita, notabile id quod S. Auguſtinus refert teſtis oculatus, de matre, quæ cùm vidiſſet filios 10. ex maledictione ſua tremore membrorum percuſſos, doloris ſtimulis agitata, laqueo ſibi guttur fregit, l. 22. de Ciuit. c. 8. Quid verò de illis matribus dicam, quæ non ſolùm deuouent, ſed reipſa tradunt dæmoni liberos ſuos & deſponſant, ſagos & ſagas efficiendo? Quid hoc aliud quàm liberis ſuis ſerpentem dare, ſerpentem inquam diabolicum? Quod vnquam tam ſæuum animal repertum eſt, quod fætus proprios exponat & prodat hoſtibus?

3. Qui nimis erga eos ſeueri ſunt.

Tertiò. Qui nimis erga illos ſeueri ſunt & rigidi. Modus enim adhibendus, & ingenui præſertim liberi magis paternis blandiſque monitis ac munuſculis quàm metu, clamoribus, minis & verberibus ad officium inducendi ſunt. Sic enim monet Apoſtolus ad Coloſ. 3. *Patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, ne puſillo animo fiant.* Bucephalus Philippi, poſt Alexandri Magni Regis generoſiſſimus equus cum durius tractatus eſſet, adeò ſæuus & præfractus eſt effectus, vt neque ſeſſorem admitteret, nec vocem cuiuſquam pati vellet, ideoque inutilis iudicaretur. Videns id Alexander & indignans quòd tam ingenuum equum perdere vellent, accedens habenâ eum comprehendit & contra ſolem ſtare fecit, quòd eum ex vmbræ metu conſternari animaduerterat. Tunc demulcto paulùlum, ſaltum arripiens inſedit, eumque ad nutum vertit & ad curſum incitauit, adeoque obſequentem reddidit, vt herum inſeſſurum ſponte ſua genua ſubmittens, exciperet. Curt. l. 6. Ita ingenui filij ſæpe deſtruuntur nimia ſeueritate, blanditijs verò vel ſaltem minarum remiſſione fiunt obſequentes & morigeri.

Maximè verò hi peccant parentes, qui ad certum ſtatum, verbi gratia, regularem vel coniugalem nolentes cogunt liberos. Imponunt enim illis onus graue nimis & faciunt eos quodammodo Martyres Diaboli, non aliter ac parentes illi, qui immolarunt filios ſuos Idolo Moloch. Illi enim impellebant liberos ſuos in amplexum ſtatuæ quę eos brachijs ſuis retinebat donec cremarentur igne ſubiecto intrinſecus. Interim pulſabatur tympanum, ne eiulatus eorum audiretur. Et dicebant tunc parentes, raptum eſſe filium ad Deum, cùm raptus eſſet ad Diabolum. Ita nimirum parentes aliqui impellunt liberos in ſtatum difficilem, vnde illi referre pedem nequeunt, ſicque cruciatos immolant Diabolo, quos Deo ſe donaſſe putant.

D. III. Pro ouo ſcorpionē dant.

1. Qui nimium liberis blādiuntur.

TERTIO. Pro ouo ſcorpionem porrigunt parentes. Primò qui nimium liberis blandiuntur. Vt enim ſcorpio facie blanditur, ex occulto interim cauda reflexa vulnerat: ita parentes, dum nimis blandiuntur liberis, venenum infundunt. Ait enim Sapiens Prouerb. 13. *qui parcit virgæ, odit filium* Et Eccleſiaſticus c. 30. *Lacta filium & pauentem te faciet: lude cum eo & contriſtabit te: Non corridéas illi ne doleas & in nouiſſimo obſtupeſcent dentes tui.* Obſtupeſcent, inquam, in altero ſæculo, cùm videbunt liberos ſuos gehennæ addictos; vel etiam in iſto, cùm videbunt eos fortè tradi carnificibus, qualis ille, quem mater valdè indulgenter educauit, & cùm ob ſcelera ſua ad laqueum duceretur, dixit: *non me Iudex ſed mater mea è patibulo ſuſpendit.* Apud Ianſen. in 23. c. Prou. Veriſſimè igitur hac in re dici poteſt: *Qui amat filios ſuos perdet eos; & qui odio habet filios ſuos, in vitam æternam cuſtodit eos.*

2. Qui ad placitum eis omnia concedunt.

Secundò qui quæ plauſibilia quidem, noxia tamen ſunt, eis dant vel concedunt, vti pecunias, veſtes ſplendidas, arma, chartas luſorias, &c. Hæc enim initio blandiuntur & placent, in fine tamen pungunt & inficiunt. Quid enim hoc aliud, quàm intricare illorum conſcientias, onerare dorſa ſarcinis, occaſiones præbere luxui & luxuriæ, vanitati, ignauiæ? Solent namque locupletum filij, ab ipſa pueritia eſſe tumidi, faſtuoſi, præſumptuoſi: contemnunt & derident inferiores, ſibi omnia licere putant, luxu diffluunt, nihil non audent, opes ſuas ad omnia ſufficere putant: vnde virtutes, artes & ſtudia literarum negligunt & hoc ipſo ignaua pecora fiunt. Quàm viciſſim obſequentes, humiles, obſequioſi, tractabiles, reuerentes ſunt filij pauperum vel mediocris fortunæ parentum, quia non habent vnde extollantur? Hoc videns Theodoſius Imp. filios ſuos, Arcadium & Honorium, Arſenio tradidit imbuendos ea lege, vt ſi vitam & mores ad diſciplinam & leges Dei componerent,

in imperio sibi succederent; sin minùs, vitam priuatam agerent. Egnat. Zonaras, &c. Melius & honorificentius igitur est liberis marte proprio acquirere aliquid, quàm hæreditariò. Magnam partem thesauri à patre sibi relicti insumpsit Salomon in vanitates vanitatum, cantores & cantatrices, palatia & hortos, scyphos & vrceos, &c. vti ipse testatur Ecclesiastes c. 2. Denique sicut scorpio dicitur necare proprium parentem, auctore Plinio l. 11. c. 16. ita eiusmodi filij ditati à parentibus iniurias tandem pro gratia illis rependunt. Audiamus exemplum. *Pater quidam locuples*, ait Ioan. Paulus in Iocoserijs, *filias honestissimè elocârat, persuadent illæ misero seni vti viuus ijs opibus sibi liberos deuinciret, quas mortem ipsius auidè expectantes post obitum hæreditate consecuturæ essent, id vnum sanctè pollicitæ de alimentis se patri prospecturas. Et primo quidem anno benignè & liberaliter ab illis tractatus est. Verùm cùm præter spem ipsarum diutiùs viueret; senis pertæsæ, pietatis & pactorum immemores duriùs illum tractare cœperunt: ille imprudentiam suam astu emendare volens, cistam saxis & arenæ plenam cubiculo suo clam inferri curat, eamq; nocte aperiens nummum aureum vnum aut alterum, quos solos ex tantis diuitijs retinuerat, repetitis casibus mensæ incidentes continuâ supputatione; voce submissâ, sic tamen vt à genero facilè audiri posset, ad immensam pecuniæ summam produxit, & tandem capsam firmissimè clausit. Filiæ manè caussam nocturni strepitus, conscijs maritis, auidè exquirunt. Et pater, remotis arbitris. Thesauri mei rationes mecum inire cœpi, filiæ, vt quæ quæq; vestrûm de me optimè merita fuerit, tam quoq; post obitum meum, cum viuo me æquales hæreditate fueritis, digna feratis præmia. Ea spe lactatæ æmulatione mutuâ omni officiorum genere patrem prosequi cœpêre. Eo mortuo apertâ cistâ, plenam saxis & arenà reperere, cum ligneo fuste, cui linguâ Britannicâ hæc insculpta erant: Quod pietas non potuit, extorsit auaritia. Nolite, ô patres, committere vt dum indulgentia vestra auaritiæ liberorum satisfacere cupitis, impietatis maioris occasionem detis. Exemplo meo prudentiores redditi valete, stulti fustuario pœnas luite.*

Sed quid de illis dicam, qui ducunt liberos ad compotationes, choreas, ludos? procurant illis amasios vel amasias? nonné hi scorpionum aculeos ijs reipsâ infigunt?

3.
Qui testamentũ cum opus est, non conficiũt.

Tertio. Qui cùm possint ac debeant, non conficiunt testamentum ante mortem, cùm adhuc sibi præsentes sunt, & idcircò tricas & discordias perpetuaque odia causant inter liberos. Quid enim hoc aliud, nisi more scorpionis pungere in cauda seu vitæ fine? Ergò proinde agunt atque ille qui cæcis porcum mactandum dedisse dicitur, quem dum illorum quisque cædere contendit, semetipsos miserè cæciderunt, vulnerârunt & mactarunt. Sic enim dum de patrimonio litigant liberi, cæci & incauti, suas interim animas & se inuicem longè grauius mactant & conficiunt.

Viderint ergò parentes quid aliquando responsuri sint Domino Deo, si in proprium sanguinem tam sæui & crudeles fuerint, propriaque viscera depascere non dubitauerint. haud dubiè non mitiùs tractandi quàm parricidæ. Viderint & Liberi vt hæc talia à parentibus oblata ne accipiant, nisi vnà cum ipsis æternum perire velint.

CONCIO IX.

SANCTORVM INVOCATIO FIRMATVR.

I. *Ostenditur ex scriptura.*
II. *Ex ratione.*
III. *Ex vsu & consensu Ecclesiæ.*
IV. *Ex miraculis.*

THEMA.

Amice, accommoda mihi tres panes. Luc. 11.

A.

CERTVM est, Auditores, magnum nostrum amicum, ad quem iubemur ire in nostris necessitatibus, non esse alium quàm Christum, qui vt amicus noster fieret, carnem nostram induit; Vnde Ioan. 15. ait: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis.* Negari tamen interim non potest, esse nobis alios etiam, etsi minores amicos, quorum interuentu ad magnum illum amicum nostrum possumus venire & omnia quæ volumus, ab eo impetrare. Hi verò sunt sancti Dei, Christo amicissimi, quos in Litanijs, his diebus inuocamus vt ad magnum illum amicum nostrum faciliùs veniamus, & quæ postulamus ab eodem obtineamus. Sed ecce tibi turbam Hæreticorum nostri huius temporis, in hos amicos arietantium. Asserunt enim isti stultum esse & impium, sanctos inuocare. Impium, quia hoc pacto Deum suo honore spoliamus eumque sanctis impendimus: & ita tot Deus fingimus, quot sunt templorum turres. Stultum verò, quia, vt ludit Caluinus, sancti non habent tam longas aures, vt preces nostras audire possint, & prætereà mortui sunt, vti ab ipso vocantur.

Sed reuera miseri Hæretici, qui hæc talia dicunt, stulti sunt & impij, vti palam fiet.

B.
I.
Ostenditur ex scripturâ.
1.

Ostenditur PRIMO. Ex scripturâ, quam quidem iactant Hæretici nullibi præcipere Sanctorum inuocationem. Esto hoc quod dicunt: sed dicant vbi eam vetet. Si non vetat, ergò concedit iuxta regulam iuris. Verùm sanctos orare pro viuis ostenditur Primo. Ier. 15. vbi dicitur: *Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istũ.* Hebr. *Si stabit.* Ergò stare poterant ad orandum pro populo. Alioquin imperita locutio foret, velut si diceres: si mortuus pro illo oret, vel brutum, non faciam. Dices, reclamare hu[illegible]c expositioni Isaiam c. 63. ait enim: *Abraham [illegible] nos & Israel ignorauit nos.* Respondeo patres in limbo positos,

positos, de quibus vtroque loco cit. est sermo, non cognouisse res mortalium, vtpote in obscuro & extra Dei conspectum positos, ideoque in specie pro hoc aut illo non orâsse: orâsse tamen in genere pro omnibus fidelibus. Quare Isaias asserit, frustrà inuocari patres in limbo positos, vt qui nostras ærumnas nesciunt. Ieremias verò ait, si Moyses & Samuel in specie orent pro populo suo, non audiendos.

2. Secundò. 2. Mach. 15. dicitur Ieremias iam vitâ functus apparuisse gloriâ & decore mirabilis & multum orasse pro populo: *Hic est fratrum amator & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo & vniuersâ S. ciuitate, Ieremias propheta Dei.* Quem locum pro inuocatione Sanctorum citans Origenes tom. 18. in Ioannem: *Apparet*, inquit, *Sanctis, qui ex hac vitâ emigrârint, curam esse de populo, quëadmodum in Machabæorum in gestis scriptum est, post quamplurimos annos ab obitu Ieremiæ: Hic est Ieremias Dei propheta, qui multum orat pro populo.* Sed respondent hæretici & inprimis Caluinus hoc loco pressus, librum Machabæorum non esse canonicum. Non miror, solent hoc facere & alijs libris, qui sibi aduersantur, vti Epistolæ S. Iacobi. Verùm cum canonicum esse docet Concilium Carthaginense Tertium Can. 47. Conc. Trid. sess. 4. Innocentius primus, Gelasius & alij, quibus maior vtique fides habenda.

Iam si orant pro nobis Sancti, quid vetat eos inuocare? Sanè Iacob Patriarcha inuocauit angelum suum additque inuocandum nomen suum (siquidem & ipse Sanctus erat) & nomina Patrum suorum Abraham & Isac, Gen. 48. *Angelus*, inquit, *qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum*, &c.

C. II. *Ex ratione.* SECVNDO. Ex ratione. Si enim inuocare eos nefas aut superuacaneum est, id fit, vel quia necessitates & preces nostras ignorant; vel quia suo patrocinio nos iuuare nolunt; vel quia licet vellent iuuare non possunt; vel quia illorum inuocatio in honoris diuini detrimentum cedit. Sed nihil horum obstat; ergò neque nefas, neque superuacaneum erit eos inuocare.

Non primum, *quid enim illi non vident, qui omnia videntem vident?* ait S. Gregorius 2. moral. c. 3. Et sanè miseriores essent viuentibus, si illis occultarentur, quæ ad ipsos pertinent. Legimus enim Moysi, Elisæo, Samueli, Ahiæ & alijs reuelata esse à Deo absentia, quæ ipsos tangebant. Vel ergò vident preces viuentium in Deo, vt vult S. Thomas 2. 2. q. 83. art. 4. vel certè cognoscunt per reuelationem.

Exod. 32. 4. Reg. 5. & 6. 1. Reg. vlt. 3. Reg. 14.

Non secundum, quia sunt fratres nostri, nec charitatem deposuerunt, quemadmodum spem & fidem, sed perfectiorem sortiti sunt. Nônne epulo ille Euangelicus inter medias inferni flammas, suorum fratrum meminit & pro illorum salute Abrahamo supplicauit, Luc. 16. ne in eundem tormentorum locum venirent? Ergo iniuriam facit sanctis, qui illos hac ex parte immitiores illo & deteriores facit. Deinde si cùm adhuc in vitâ peregrinarentur, de fratrum suorum salute erant soliciti, vti Moyses, qui deleri de libro vitæ: & Paulus, qui pro suis anathema fieri paratus erat: quanto magis, cùm iam extra periculum in securâ statione sunt? Qui cum alijs nauigâsset per ingentia pericula & naufragio ereptus portum subijsset, si sociorum adhuc in mari fluctuantium curam omnem deponeret eosque periclitantes aspiciens minimè iuuaret, quid de illo diceres? Nônne crudelem vocares? Propterea inhumanus habitus est pincerna Pharaonis, eò quòd eductus è carcere, interpretis & socij sui Iosephi adhuc in eo detenti memoriam abiecisset, Gen. 40. Scimus etiam Moysen iniunxisse Rubenitis & Gadditis ac dimidiæ tribui Manasse, qui suam possessionem iam acceperant cis Iordanem, vt iuuarent fratres suos Iordanem transituros, donec & ipsi requiem & possessionem suam caperent; scirent alioquin se grauiter peccaturos, Num. 32. idemque replicauit Iosue c. 1. Ios. Vnde illi paratissimo animo opem eis tulerunt.

Non tertium, quia cùm sint Dei amici & magni apud eum meriti, vt qui pro eius honore strenuè pugnarunt, quomodo ab eo nil poterunt impetrare ijs, quibus bene cupiunt? quomodo verificabitur illud Psalmi 138. *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum?* Bene ergò S. Chrysostomus ser. in Iuuen. & Maxim. scripsit: *Sicut milites vulnera in prælio sibi inflicta regi monstrantes, fidenter loquuntur; ita & illi* (Iuuentinus & Maximus) *in manibus abscissa capita gestantes & in medium afferentes, quæque voluerint, apud regem cœlorum impetrare possunt.* Adhæc si potuerunt suis precibus opitulari alijs, cùm adhæc ipsimet in vitâ infirmitate circumdarentur & aliorum ope indigerent: quanto magis hoc poterunt cùm in cœlo regnant innocẽtissimi & Deo cõiunctissimi.

Non quartum, quia oratio quæ fit ad Sanctos, terminatur in Dei cultum; Vnde nihil illi demitur, sed potiùs additur maior quædam gloria, quãdo videlicet homo, velut reus timens obsecrare Deum, adhibet deprecatores Deo charos, qui dum suam indignitatem agnoscit, nônne Dei magnitudinem amplificat? Adhæc nemo neget, regi esse gloriosius, cũ ipsi eius aulici vel familiares pro aliquo deprecatum veniunt, quàm cum vilis homo supplicat. Porro maxima est diuersitas inter inuocationem Dei & Sanctorum. Illum enim inuocamus vt authorem gratiæ & bonorum omniũ; hos præcisè vt intercessores; (Dicimus enim Christo; *miserere nobis*; Sanctis: *Ora pro nobis*) qui honor tantum abest, vt diuinus sit, vt Deo conuenire nequeat, cùm inuoluat imperfectionem. Adhæc non derogatur Deo honor cùm viuentes orant

orant pro viuentibus; (ſic enim Apoſtolus petijt
adiuuari fratrum orationibus, vti Rom. 15. Col. 4.)
ergònec cùm beati orant pro militantibus. Sed
derogamus, inquiunt, Dei ſcientiæ & bonitati,
quaſi per ſanctos primùm debeat intelligere no-
ſtras calamitates & moueri ad opitulandum. Ri-
diculum eſt hoc. Sic enim nec ipſi pro nobis
Deum orare deberemus; ſiquidem non aliter in-
uocamus Sanctos, niſi vt faciant hoc, quod nos
facimus, quia meliùs & efficacius id facere poſ-
ſunt. Nec etiam poſſemus petere panem à paren-
tibus, ſcientiam à Doctoribus, à Medicis medici-
nam, quia ſcimus hæc dona à Deo, tanquam à pri-
mo ac præcipuo fonte fluere.

Neque per hoc Christo quidquam derogatur,
quaſi præter ipſum conſtituamus alios Mediato-
res inter nos & Deum Chriſtum in hoc ſenſu ſo-
lum agnoſcimus Mediatorem, quia nimirum ipſe
ſolus nos redemit, ſolus ſuis meritis patri reconci-
liauit, & precibus ac operibus aliorum vim me-
rendi tribuit. Nihil horum Sanctis tribuimus, et-
iam cùm eos Mediatores appellamus. Authorita-
tem tantùm illis attribuimus pro nobis interue-
niendi, à Christo profectam eiſque communica-
tam, ita vt quidquid impetrant, non niſi per Chri-
ſtum impetrent: id quod Chriſti gloriam amplifi-
cat, non diminuit. Itaque ſicut Chriſtus per excel-
lentiam eſt noſter Pater, Magiſter, Dominus: in-
terim tamen & alios vocamus patres, Magiſtros
& Dominos: ita præter ipſum Mediatorem poſ-
ſumus & alios hoc nomine honorare, etſi magno
cum diſcrimine.

D. III. *Ex vſu & conſenſu Eccleſiæ.*

TERTIO. Ex vſu & conſenſu totius Eccleſiæ, vt
patet ex antiquiſſimis etiam Patribus, Origene,
Cypriano, Auguſtino, Ambroſio, Baſilio, Grego-
rio Nazianzeno, Chryſoſtomo, & alijs.

1. Primo enim ſemper ſoliti ſunt inuocare ſan-
ctos, vti crebrò facit in ſuis ſermonibus Sanctus
Gregorius Nazianzenus, Chryſoſtomus alijque.
S. Auguſtinus antiquitatis ſcientiam habens ex-
ploratiſſimam, ſer. 16. de Annuntiat. ſcribit verba
illa decantatiſſima: *Sancta Maria ſuccurre miſeris,
iuua puſillanimes*, &c. Conſtat etiam S. Gregorium
M. Romæ tempore peſtis, Litanias indixiſſe, anno
D. 590. & in ijs ſanctos inuocaſſe, Deiparæ quo-
que imaginem circumgeſtaſſe.

2. Secundo ſemper ſoliti ſunt ſupra ſepulchra &
memorias martyrum Miſſas celebrare, quod qui-
dem Fælix Papa, qui ſub Aureliano Imp. anno D.
275. martyrio coronatus eſt, decreto ſanxiſſe le-
gitur: ante ipſum tamen ex traditione ſaltem fieri
conſueuit: vt ibi Baron. Ad quid autem iſtud fa-
ctum eſt, niſi vt per interceſſionem ſanctorum,
preces & ſacrificia hominum Deo gratiora fie-
rent?

3. Tertio ſemper in eorum memoriam templa ſo-
lita ædificari; quam primùm ſcilicet Eccleſia pa-
cem à perſecutione habere cœpit, vti conſtat ex
varijs Concilijs & Patribus apud Bellar. Controu.
de ſanctis lib. 3. c. 4. cõcl. 4. Et quid aliud teſtantur
templa Chriſtianorum per vniuerſum orbem ex-
tructa eaque ſæpe antiquiſſima niſi cultum & in-
uocationem ſanctorum, quos ſibi ſingulæ ciuita-
tes & parochiæ in Patronos elegerunt?

4. Quarto. A ſanctis plurimæ ciuitates, oppida &
monaſteria per vniuerſum orbem nomen ſibi
ſumpſerunt & retinent in hodiernum. Et cur, niſi
vt ſub eorum patrocinio tutiùs degerent?

E. IV. *Ex miraculis.*

1. QVARTO. Ex miraculis. Primo à S. Bernardo
factis in confirmationem huius rei. Cùm enim
contra Henricianos, qui inter alias hæreſes reij-
ciebant inuocationem ſanctorum, prædicaſſet,
populo offerente panes vt eis benediceret, bene-
dicebat ille ſigno S. Crucis edito, dicens: *In hoc
ſcietis vera eſſe quæ à nobis, falſa quæ ab Hæreticis ſua-
dentur, ſi infirmi veſtri guſtatis panibus iſtis adepti
fuerint ſoſpitatem.* Et cùm Epiſcopus Carnotenſis
Gaufridus, qui aderat, timens diceret: *Si bonâ fide
ſumpſerint, ſanabuntur.* Bernardus de omni virtute
nihil hæſitans: *Non hoc ego dixerim*, ait, *ſed verè, qui
guſtauerint, ſanabuntur: vt proinde vero nos & vera-
ces Dei nuncios eſſe cognoſcant.* Tam ingens multi-
tudo languentium guſtato eodem pane conua-
luit, vt per totam prouinciam verbum hoc diuul-
garetur. Ita in eius vitâ l. 3. cap. 5.

2. Accedunt infinita penè miracula, quibus ſancti
demonſtrârunt ſe audire preces viuentium & poſ-
ſe ac velle eos iuuare. Ac ne dubitemus de fide
ſcriptorum, plurima illorum ſcripta ſunt à viris
SS. vti à S. Nilo in epiſt. recitatá in 7. Synodo act.
4. Ambroſio ſerm. 90. Auguſtino l. 22. de Ciuit. c.
8. Gregorio Turonenſi in ll. de gloria Martyr. &
Confeſſ. Gregorio Magno Papa l. 3. dial. S. Bonau.
in vita S. Franciſci. Bernardo in vita S. Malachiæ,
&c.

3. Taceo quæ paſſim in varijs locis hodieque fieri
conſuêrunt; quæ omnia negare & fraudis accu-
ſare, inſani aut impudentiſſimi hominis eſt. Nar-
rat S. Auguſtinus l. 22. de Ciuitate Dei c. 8. inter
alia memorabile exemplum de honorandis & in-
uocandis ſanctis, quamque in ſibi ſupplices be-
nigni ſint ac beneuoli. Accipite S. Patris verba: *E-
rat quidam ſenex Florentius Hipponenſis noſter, homo
religioſus & pauper, qui Sartoris ſe arte paſcebat, caſu-
lam perdiderat, & vnde ſibi emeret non habebat: ad
viginti Martyres, quorum memoria apud nos eſt cele-
berrima, clara voce vt veſtiretur, orauit. Audierunt
eum adoleſcentes, qui fortè aderant irriſores: eumque
diſcedentem exagitantes proſequebantur: quaſi à mar-
tyribus quinquagenos folles, vnde veſtimentum emeret,
petiuiſſet. At ille tacitus ambulãs, eiectum grandẽ piſcẽ
palpitantẽ vidit in littore eumq; illis fauentibus atque
iuuantibus apprehẽdit, & cuidã coco Carcho nomine,
bene Chriſtiano, ad coquinam condituriã, indicãs quid
geſtum ſit, trecentis follibus vendidit, lanam comparare
inde diſponens, vt vxor eius, quomodo poſſet ei, quo in-
dueretur,*

ducretur, efficeret. Sed coquus conscindens piscem annulum aureum in ventriculo eius inuenit, moxq; miseratione flexus, & religione perterritus, homini eum reddidit; dicens: Ecce quomodo viginti martyres te vestierunt? Est autem hoc loco follis nummi genus.

Ergò Auditores, si magnum illum amicum nostrum adire forsitan timemus, quia scilicet Iudex est & censor nostrarum actionum: assumamus amicos minores, sanctos inquam, & horum interuentu, quasi quodam malleolo foribus appenso ostium pulsemus vt Christus nobis ostium misericordiæ dignetur aperire. Sancti in cœlo veluti campanulæ sunt domesticæ, quæ intus appensæ foris pulsantur vt excitent Dominum ad aperiendum. Funiculus est oratio, quâ campanas illas mouemus. Verùm ne putemus totum esse positum in sanctorum precibus. Audiuimus enim ex Ieremia: *si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Ergò nisi sanctorum precibus iungamus vires nostras, parum aut nihil efficiemus. *Habent enim,* inquit S. Chrysostomus hom. 5. in Math. *vim pro nobis, & quidem maximam orationes supplicationesque sanctorum; sed tunc profectò cùm nos quoque idipsum per pœnitentiam postulamus & ad studia meliora confugimus.*

Concio X.

SVPPLICATIONVM RITVS.

I. *Præfertur crux & vexilla.*
II. *Cantantur Litaniæ.*
III. *Gestantur SS. Reliquiæ & imagines.*
IV. *Adhibentur cerei ardentes.*
V. *Proceditur cum ordine.* 1. Bini & bini. 2. præcedunt paruuli.
VI. *Adhibetur aliqua mortificatio.* 1. Pedibus incedunt. 2. Habitu vulgari.

THEMA.

Quis vestrûm habebit amicum & ibit ad illum media nocte? Luc. 11.

A. Rem antiquam & omnibus notam gentibus esse supplicationem, quâ populus in cœtum conuenire & vnâ Deum precari in afflictione solet, non difficilè ostendi potest. Nota fuit inprimis antiquis Christianis, vt testatur supplicatio & Litania S. Gregorij Magni, anno D. 590. Romæ habita contra pestem. Supplicatio Procli Episcopi Constantinop. sub anno 36. imperij Theodosij habita Constantinopoli contra terræ motus. Supplicatio instituta à Mamerto Episcopo Viennensi in Gallia circa annum Domini 470. aliæque. Nota fuit Hebræis: è quorum numero Ioël propheta c. 2. Supplicationem indicit his verbis: *Canite tubâ, sanctificate ieiunium, vocate cœtum congregate populum, sanctificate Ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos & sugentes vbera. Et dicent: parce Domine, parce populo tuo,* &c. Supplicationem instituit Iosue, cùm vrbem Iericho septies circumiens muros eius subuertit, Ios. 6. Rursum Dauid cum reduxit ad se arcam fœderis 1. Par. 13. Denique Iosaphat Rex, quando vidit venire contra se multitudinem inimicorum, cui resistere non poterat 2. Par. 20. Taceo Iudæos illos, qui cum Iaddo Pontifice suo, Alexandro Magno ad se venienti cum exercitu, extra vrbem Ierosolymam obuiam prodiêre in forma supplicationis & incolumitatem sibi & vrbi obtinuêre apud Iosephum l. 11. Antiq. c. 8. Nota fuit Ethnicis, è quibus Romani inprimis, cùm victoriæ spes affulgebat, Deorum templa aperiebant & supplicationes ad illa instituebant votaque faciebant, apud Io. Rosinum in Antiq. l. 10. cap. 28. Et quid multa? Ipsæ etiam bestiæ supplicationis quandam formam agnoscere videntur. Memorat enim Ælianus l. 4. hist. animali. c. 9. Elephantes, ab interlunio recrescente Luna ob quædam sibi naturæ indita recondita, ex syluis vbi gregatim pascuntur, decerpere ramos eosque sublimes ferre atque ad Lunam suspicientes leniter mouere tanquam supplicationem quandam Lunę prætenderent. Mirum itaque est, quòd Hæretici huius temporis supplicationes nostras rideant, quasi inauditas & peregrinas. Nimirum ipsi nuper primùm nati sunt, Vnde omnia ipsi noua sunt, quia ipsi noui. Ergò ducemus eos ad venerandam antiquitatem paulisper contemplandam Ecclesia, sponsa Christi Cant. 6. *terribilis* appellatur *vt castrorum acies ordinata.* Habet autem aciei bellicæ

B. formam & similitudinem, potissimum in supplicatione publica. Ibi enim gestantur vexilla quemadmodum & in acie, sed cruce Domini insignita: ibi auditur cantus Litaniarum & Hymnorum, quasi sonitus tubarum & tympanorum: ibi feruntur sanctorum sæpe imagines & reliquiæ, quasi tormenta bellica: ibi gestantes faces vel cerei ardentes quasi igniarij funiculi quos gerunt sclopetarij? ibi ordinatè omnes procedunt bini, terni, vel quaterni, quemadmodum & in acie milites: ibi omnes instructi rosarijs quasi armis spiritualibus, hastis vel ballistis: ibi præmittũtur iuniores, quasi flos militiæ: ibi denique militaris quasi disciplina cernitur in fidelibus.

I. Præfertur Crux & vexilla.

Primo igitur præferuntur crux & vexilla crucis. Nec immeritò; nam Primo sic monstramus

1. orbi insignia nostra & profitemur publicè, militare nos sub cruce, nec de ea erubescere sed potiùs gloriari, sicut sæpe monet Apostolus; velut ad Hebr. vlt. *Exeamus ad eum extra castra,* inquit, *improperium eius portantes.* Secundo repræsentamus

2. orbi victoriam Christi, quam per mortem, resurrectionem & ascensionem suam retulit de Diabolo, morte, peccato. Hinc enim imagini Christi resuscitati vexillum attribuitur, in quo crux significat instrumentũ, quo mediante victoria illa parta fuit; velum autem è serica confectum tela, gloriã corporis rediuiui Christi, quasi spolium hosti detractum. Tertio. Insultamus aëreis potestatibus

3. ca-

earumque asseclis, Tyrannis, Hæreticis & quibuſ-
cunque crucis Christi inimicis; ac quodammodo
dicimus: *Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimu-
lus tuus?* Ecce baculum ... ſtum quo percuſſi & de-
bellati ſunt ... tarei canes, Dæmones, Perſecuto-
res, Hæretici. Labarum illud, quo vſus eſt Con-
ſtantinus Magnus in prælijs ſuis, præſertim con-
tra Maxentium, inſignem ei victoriam peperit; ad
quamcunque enim aciei partem ferebatur, eam
mox confirmabat: tela in geſtatorem miſſa, in ſe
excepit, ipſo incolumi, vt ſcribit Euſebius Cæſar.
l.2. de vita Conſtantini. Sozom. l.1. hiſt. Eccleſ. c.
4. Eodem Crucis vexillo fretus Theodoſius Im-
perator cum Eugenio Tyranno, etſi viribus im-
par, confligere non dubitauit. Suadentibus enim
quibuſdam prælium omittendum eſſe: *Abſit,* in-
quit, *id agamus: Exercitui meo Crux præit: illius co-
pias Hercules ducit.* Itaque glorioſè vicit diuino
fultus præſidio. Nicephorus l.12. cap.39. Ita con-
firmamur nos præſentia & aſpectu crucis. Deni-
que ſignificamus hanc eſſe cœli regiam viam, quã
oporteat ſequi, crucem ſcilicet; hanc eſſe colum-
nam ignis & nubis, quæ nos ducere debeat per de-
ſertum huius mundi ad terram illam lacte & mel-
le manantem, cœlum.

4.

C.
II.
Cantatur Litaniæ.

SECVNDO, Cantantur Litaniæ, in quibus inuo-
catur inprimis Deus velut fons & dator bonorum
omnium, voce *Kyrie eleiſon*, id eſt, Domine miſe-
rere: Deinde ſancti velut Interceſſores, voce *ora
pro nobis.* Ergò inprimis hoc cantu Dei opem &
ſanctorum ſuffragia inuocamus. Deinde animos
fidelium ad feruorem orationis & hilaritatem
ſpiritus excitamus. Ita enim S. Bernhardus ſerm. 2.
de purific. ait: *Quoniam hilarem datorem diligit Deus
& fructus charitatis eſt gaudium in ſpiritu ſancto,
cantemus in vijs Domini, quoniam magna eſt gloria
Domini.* Denique hoc perterrere volumus Eccle-
ſiæ inimicos ſeu viſibiles ſeu inuiſibiles. Neque
enim ſemel eo cantu incantati ſunt mortiferi ſer-
pentes vt nocere non poſſent Eccleſiæ Chriſti.
Narrat Paulus Diaconus l.26. Antiochiam ciuita-
tem à terræ motibus diuturnis liberatã eſſe, poſt-
quam ciues qui remanſerunt vna voce conclama-
runt: *Kyrie eleiſon.* Idem ſub Theodoſio iuniore
obtentum Conſtantinopoli eiuſdem vocis inge-
minatione, ſupra diximus; & ſcribit Nicephorus
l.14. hiſt. c.46. Henricus Auceps Imperator Vnga-
ros Saxoniam vaſtantes expulit ac deuicit, dum
in eos irrueret clamante vniuerſo exercitu: *Kyrie
eleiſon, Kyrie eleiſon;* Vngaris econtrà clamantibus:
hui hui hui, apud Cranzium l.3. Metrop. Sax. c.8.

D.
III.
Geſtantur SS. reliquiæ & imagines.

TERTIO. Geſtantur etiam multoties ſacræ reli-
quiæ & imagines Sanctorum. Primo. Vt eorum
quaſi præſentium patrocinio fortiores fiant pre-
ces noſtræ & illorum ſaltem interuentu audian-
tur, ſi ob merita noſtra audiri non mereantur. Si-
cut enim Iacob deliniuit fratrem Eſau ſibi obui-
antem præmiſſione munerum, nec non paruulorũ

1.

ſuorum, Gen.33. ita ſperamus etiam Deum faciliꝰ-
ùs nobis placandum, ſi in noſtris precibus repræ-
ſentemus & quodammodò obuiam mittamus a-
micos eius fideles, ſanctos, quaſi munera grata &
fratres noſtros. Fuêre enim illorum corpora Spiri-
tûs ſancti organa. Et ſi ira Dei quieuit & ſubſtitit,
graſſante igne in Hebræos, cum interpoſuit ſe
Aaron inter viuos & mortuos, Num.16. Cur non
idem ſperare poſſumus, ſi ſanctorum lipſana ante
nos geſtemus? Secundo. Vt illorum præſentia ani-
memur ad feruentiores preces maioremque in
Deum fiduciam concipiendam. Quis enim neſcit
animari pugilem, cùm ei periclitanti robuſtus ali-
us miles ſuccurrit? Tertio. Vt illorum præſidio,
dum ſic eos honoramus & inuocamus, muniamur
contra hoſtes noſtros. Non legimus vndenam ar-
ma acceperint Iſraelitæ egredientes de Ægypto:
& tamen Exodi 13. dicuntur egreſſi eſſe *armati.*
Armati igitur erant oſſibus Ioſephi Patriarchæ,
quæ (vt ſtatim ibi ſubditur) ſecum aſportarunt ex
Ægypto, velut reliquias ſanctiſſimi viri & defen-
ſoris ſui. Idem fecere paſſim Chriſtiani in ſuis ſup-
plicationibus, vti Rhemenſes, qui aſſumpta palla
de ſepulchro S. Remigij accenſis ſuper Cruces ce-
reis, pſallentes circuierunt Vrbem & vicos: & qua-
cunque deflexerunt, ea loca immunia fuerunt à
lue inguinaria, quæ per vrbem ſæuiebat, apud
Greg. Turon. l.4. hiſt. c.5. Idem imitati ciues Cæ-
ſarauguſtani obſeſſi à Childeberto & Lothario;
Vrbem enim circuierunt cum tunica S. Vincentij,
effeceruntque vt hoſtes mox obſidionem ſolue-
rent, eodem auctore l.3. cap.29. Idem fecêre Edeſ-
ſeni cum imagine Chriſti miſſa ad Abagarum E-
deſſæ regem. Obſeſſi enim à Coſrhoë Perſarum
rege, extulerunt imaginem ad murum ciuitatis
verſus hoſtium aggeres è lignis confectos, factũ-
que vt inde inflammati aggeres conflagrarint, ho-
ſtemque cum dedecore diſcedere coëgerint. Ni-
ceph. l.2. hiſt. c.7. Euagrius l.4. hiſt. c.26. Euſebius
l.1. hiſt. c.13. Scribit Lampridius in hiſt. Alex. &
Cagnol. in lib.1. ff. ſi cert. pet. Vlpianum Iuriſconſ.
purpura Doctorali oppoſita repreſſiſſe impetum
armatorum militum, qui irruebant in Seuerum
Imp. Talis nobis purpura ſunt reliquiæ ſacræ, ma-
ioris procul dubio efficaciæ contra hoſtes no-
ſtros, quàm fuerit illa Doctoralis.

2.

3.

E.
IV.
Adhibentur cerei ardentes.

1.

QVARTO. Adhibentur ſæpe faces & cerei ar-
dentes. Primo. Vt hac cæremonia Deum honore-
mus, igne inquam veluti clariſſimo, ſupremo &
potentiſſimo elemento, quod inſigne diuinæ ma-
ieſtatis eſt. Hinc enim Deus in rubo Moyſis, in
columna, in monte Sina, in templo & alibi cùm
eius regia aut iudiciaria poteſtas exprimitur, in
igne apparuit; imò Deut.4. *ignis conſumens* appel-
latur, eumque ignis præcedere dicitur Pſal.49. &
96. Vnde & Imperatoribus olim præferebatur ig-
nis, teſte Herodiano in Commodo Imp. Holo-
ferni quoque obuiam ierunt vrbes cum coronis &
lampa-

lampadibus vt eum sibi conciliarent, Iudith.c.3. Vestales etiam Romanæ ad honorem Vestæ Deæ ignem perpetuum fouere adstringebantur. Secundo. Vt nosipsos admoneamus officij nostri, quo iubemur occurrere sponso animarum nostrarum, Christo, cum lampadibus accensis, iuxta monitum Saluatoris: *sint Lucernæ ardentes in manibus vestris.* Ardentes, inquam, igne charitatis seu fide viua. Qui gratiam obtinere vult à principe, amicū se eius demonstrare debet: pari modo, si à Deo in nostris supplicationibus cupimus audiri, in statu gratiæ esse nos oportet, cuius rei admonet nos ardens cereus. Fatuæ illæ Virgines à nuptijs exclusæ fuerunt, quia hoc igne caruerunt. Tertio. Vt doceamur feruidè & ardenter quærere atque orare Deum. Sic enim mulier illa, quæ drachmam suam perdiderat, accendit lucernam & euertit domum quæsijtque diligenter, donec inueniret, Luc.15. idemque dudum anteà præcepit Isaias c.21. dicēs: *Si quæritis quærite: conuertimini & venite.* q.d. quærite sedulò & efficaciter, adhibendo media debita; quo modo dicimus: *age quod agis.* Hinc oratio thuri comparatur seu incenso, quia cum igne deuotionis euolare ad cœlum debet: hinc orare iussi fumus: *Pater noster qui es in cœlis*, vt fortiter clamemus (Spiritu, non ore) quò nimirum audiamur à Deo in cœlis constituto, nos in terra positi. Hoc igne arserunt duo illi discipuli peregrinantes, qui dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, &c.* Luc.24. Hanc causam reddit S.Bernardus ser.2. de purificat. his verbis: *Ipsa denique opera nostra in feruore agenda sunt & in desiderio cordis vt sint Lucernæ ardentes in manibus nostris. Alioquin timendum est ne fortè tepidos nos euomere incipiat, qui in Euangelio dixit: Ignem veni mittere in terram & quid volo nisi vt ardeat?*

F. V. *Proceditur cum ordine.*

QVINTO. Proceditur cum ordine; & Primo plerumque grandiuntur bini & bini, partim in signum pœnitentiæ, quando & animalia instante diluuio in arcam Noë, bina & bina ingressa leguntur, Gen.7. partim ad commendationem fraternæ charitatis, quam etiam Saluator commendare voluit discipulis, cùm ad prædicandum binos & binos misit; vti docet S.Bern. ser. cit. vbi addit: *Turbat processionem siquis solitarius incedere curat: nec sibi soli nocet sed etiam cæteris est molestus. Hi sunt qui segregant semetipsos, Animales, Spiritum non habentes, nec soliciti seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis.*

1. Bini & bini.

2. Præcedūt paruuli.

Secundo. Præmittuntur communiter paruuli. Primo. In signum humilitatis, quâ eos nobis præponimus velut innocentes nocētibus. Ita S.Bern. loco indicato vbi ait: *Humilitas virtus maxima maximeque necessaria est, vt honore præueniamus inuicem. nec modò [illegible]iores sed & ipsos iuniores sibi quisque præponat, quia ni[illegible]rū humilitatis perfectio est & iustitia plenitudo.* Sec[illegible]do. In signū deditionis, quâ Deo insinuemus nolle nos cū eo pugnare, sed pacem & gratiam petere; si enim pugnare vellemus, fortiores præmitteremus, quod solet fieri in prælio. Ita Elephantes, cùm insidiantur eis venatores, congregati præmittunt & in acie constituunt eos qui minimos habent dentes, quasi non veniant ad pugnandum, vtpote armis destituti, vel ne dentium causa insidias patiantur; quod refert Ælianus in hist. animal. Tertiò. In signum deprecationis, quâ per innocentes Deum nobis placemus & culpam deprecemur. *Efficax est puerorum baptizatorum oratio*, inquit Gerson. in ser. de orat. *in quibus nondum vigent carnalia desideria, quia per regenerationem facti sunt filij Dei & placabiles ei.* Ita Iacob obuians Esau fratri, præmisit paruulos suos, quò mitigaret eius odiū, vti & factū. Gen.33. Volumus ergò hoc ritu dicere Deo, quod olim ei dixit Abrahā: *Nunquid perdes iustum cū impio?* Gen.18. q.d. si vis punire reos, parce saltē eis propter innocentes. Eodē certè argumento motus Deus pepercit Niniuitis; ait enim Ionæ: *Ergò non parcā Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt inter dextram & sinistram?* hoc est, paruuli & infantes. Ioan.4. Elephantes amnem transmissuri dicuntur iuniores præmittere, ne maiores mole sua amnem efficiant altiorem, auctore Barth. Angl. l.18. c.41. Itaque & nos præmittimus iuniores, ne adultorum peccatis in Dei conspectum adductis ira eius ingrauescat, sed potiùs mitigetur. Hac arte placatus fuit S. Henricus Imp. & Troiæ tum Italiæ ciuitati reconciliatus, vti scribit Glaber. Cùm enim Troiam obsideret, & ciues spe auxilij à Basilio Græcorum Imperatore ferendi, ad quartum mensem obsidionem sustinerent, nec nē Imperatori suis ignium iaculationibus & eruptionibus multa inferrent dāna (ita vt iuraret Imperator se quidquid stirpis virilis in vrbe esset, in furcas acturum, vrbemque solo æquaturum) tandem se se dedere coacti, supplicationem talem ad Imperatorem instituerunt. Virum religiosum habitu monachi rogant, vt ducem se legationis præbeat, crucem gestet, huic quidquid in vrbe pueritiæ erat, ac propè infantiæ, adiungunt certo ordine; castra ingrediuntur, clamāt omnes *Kyrie eleison.* Cumque iam vox aures Imperatoris feriret, illachrymabat ille; cumque illi veniam precarentur, remisit eos in vrbem. Et ait; *Nouit ille Cardiognostes Deus, ciues impios & perduelles, causam potiùs horum necis, quàm me esse.* Obsessi cùm animum Imperatoris motum, non tamen victum viderunt, eandē illi supplicationem postero die mittunt. Imperator vbi innocentium voces, *Kyrie eleison* audiuit, vltrò surrexit & progressus ad spectandum, illud Domini edixit; *Misereor super turbam*; pacemque ciuibus ea lege dedit, vt eam murorum partem, quæ molibus illius bellicis erat obiectu, demolirentur, quos & pacis acceptis conditionibus, saluos voluit & murum deiectum resarcire imperauit. Iam igitur si aspectus innocentum in formâ supplicationis potuit expugnare cor

irati Imperatoris & pacem vrbi toti adeoque hostibus impetrare, non temerè speramus idem quoque à Deo nobis impetrari posse.

G. VI. *Adhibetur aliqua mortificatio.*

SEXTO. Adhibetur aliqua mortificatio. Primo pedibus omnes incedunt & detecto capite ad exemplum Dauidis, qui exulans à regia sua fugit Absalonem flens nudis pedibus incedens operto capite, 2. Reg. 15. operuit ipse caput in signum luctus: nos caput discooperimus in signum humilitatis & reuerentiæ. Significamus autem hoc ritu

1. Pedibus incedunt. 1.

Primò, oportere nos per multas tribulationes ingredi in regnum cœlorum, iuxta id Ps. 125. *Euntes ibant & flebant mittentes semina sua: venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.* Vt enim Hebræi (de quibus hic sermo) cum labore & fastidio quidem reuersi sunt ex Babylone in patriam, ea tamen possessa gaudio impleti sunt: ita speramus nos post laboriosum vitæ huius iter ad cœlestem ingredi patriam.

2. Secundò, decere omnimodo vt Christum Ducem nostrum cruce oneratum exeuntem ad mortem pedimus subsequamur, quo modo etiam Dauidem exulantem pedestres secuti sunt eius aulici. Hinc summa quæque capita non erubuerunt processiones pedibus comitari, vti S. Ludouicus Galliæ rex, qui nedum in terra, sed etiam in mari cùm tempestas ingruebat, supplicationes pedibus instituebat. S. Pulcheria Augusta & ipsa pedes frequentabat supplicationes, teste Cedreno. Eius quoque maritus Marcianus Imp. vir summa religione præditus in publica supplicatione alijs præire consueuit, teste Nicephoro l. 15. c. 15. Thomas Morus priusquam esset Angliæ Cancellarius crucem in processionibus publicis sacerdoti præferebat. Factus Cancellarius non potuit adduci vt in prolixioribus processionibus, quæ fiunt his rogationum diebus, equum ascenderet. Dicebat enim: *Nolo Dominum meum* (crucifixi imaginem) *peditem eques sequi.* Stapletonus in eius vita c. 6. Conformiter Concilio Moguntino, quod hoc præcipit Can. 34. *non equitando, &c.*

3. Habitu vulgari. 1.

Secundo. Habitu vulgari, non pretioso, sed lugubri potiùs & vili; quod etiam præcipit Concilium Mogunt. loco cit. *nec pretiosis induti vestibus, &c.* Ratio eadem quæ superior. Etenim Primo ad Deum velut pœnitentes mendici imus, gratiam eius imploraturi; non conuenit autem mendicis & pœnitentibus habitus pretiosus. Scimus enim Deum præcepisse Hebræis post adoratum vitulū pœnitentibus. *Iam nunc depone ornatum tuum vt sciam quid faciam tibi*, Exod. 33. q. d. depone arma, quibus me offendisti, fastum & superbiam tuam: tunc fortè propitiabor tibi. Hoc aduertens Theodosius Senior Imp. pugnaturus cum Eugenio Tyranno, in summo rei periculo, cum supplicatione obijt orationum loca vna cū Sacerdotibus & populo, & ante martyrum thecas prostratus iacuit cilicio indutus, auxilium efflagitans, vti narrat Ruffinus l. 2. c. 33. Similiter Theodosius iunior in processione de qua supra, priuato habitu processit indutus & discalceatis pedibus, apud Nicephorū lib. 14. c. 46. Quibus accedit, quod S. Antoninus 3. p. hist. t. 22. 3. §. 32. scribit processionem suo tempore institutam cum ieiunio in pane & aqua habitu quasi religiosorum in cappis albis lineis, caput velantibus (relictis tantùm ad oculos foraminibus) ad talos vsque protensis. Rursum quod S. Gregorius Turon. l. 3. hist. c. 29. Mulieres amictas nigris pallijs dissoluta cæsarie ac supposito cinere, alios cum cilicio & ieiunio, per supplicationis ritum impetrasse liberationem ciuitatis Cæsaraugustanæ à Childeberto & Clothario obsessæ.

Quæ omnia satis, opinor, superq; ostendunt neque nouas neque irrationabiles esse supplicationes, quas peragit Ecclesia. Superest vt nos hęc, quę externo ritu agimus, animi quoq; sensu deuotè peragamus & maiorum nostrorum pietatem piè æmulemur.

CONCIO XI.

ORATIO DOMINICA REMEDIVM CONTRA SEPTEM VITIA Capitalia.

- I. *Contra superbiam*: sanctificetur nomen tuum.
- II. *Contra auaritiam*; adueniat regnum tuum.
- III. *Contra iram*; fiat voluntas tua.
- IV. *Contra gulam*; panem nostrum quotidianum, &c.
- V. *Contra inuidiam*: & dimitte nobis debita nostra.
- VI. *Contra luxuriam*: & ne nos inducas &c.
- VII. *Contra acediam*: sed libera nos à malo.

THEMA.

Sic ergò vos orabitis: Pater noster qui es in cœlis. Matth. 6.

A. NArrat in Apocalypsi Ioan. c. 13. se vidisse bestiam septicipitem de mari ascendentē: quā admirata est vniuersa terra, & adorauerunt dicentes: *Quis similis bestiæ, & quis poterit pugnare cum ea?* Si non ista, saltem non absimilis bestia est peccatū, quod de mari huius mundi ascendens & septē criminibus capitalibus horridū, penè vniuersam post se trahit terram ad sui admirationem & venerationem. Sed (vt totus mundus abeat post bestiam illā) absit à nobis vt sequamur aut veneremur eam; quin potiùs pugnemus contra eam, quia ad barathrum ducit & gehennam. Sed *quis similis bestiæ*, dicunt peccatores eam sequentes, & quis poterit pugnare cum illa? Vnde nobis gladius tam acutus ad præcidenda bestiæ capita? Subministrat eū nobis Christus in oratione quam nos docuit, in qua totidem petitionibus, quot capita sunt bestiæ, totidem

eidem impetuntur & resecantur crimina capitalia. Et quidem gladium istum fecit ipsemet artium omnium Magister, vt meritò existimare possimus præfiguratum fuisse per illum quo Dauid abscidit caput Goliathi, quemque posteà ab Achimelech Sacerdote petijt, dicens: *non est huic alter similis, da mihi eum.* 1. Reg. 21. Ad eundem enim modum petierunt à Christo discipuli gladium spiritualem: *Domine doce nos orare.* Et Dominus: *Sic ergò orabitis, Pater noster, &c.* Videamus igitur num hoc gladio possimus resecare septem illa capita.

B.

Capulum huius ensis est initium orationis: *Pater noster qui es in cœlis.* Vt enim capulo retinetur ensis, ita fiduciæ nititur hæc oratio. Dicimus enim: *Pater noster*; ergo vult. Dicimus: *qui es in cœlis*; ergo potest nos audire.

I. *Contra superbiã:* Sanctificetur nomen tuũ.

PRIMVM. Bestiæ caput est superbia, quæ vicit & decepit supremum angelum cum socijs & deiecit in infernum, Pharaonem, Sennacherib, Nabuchodonosor, &c. Dicunt isti: sanctificetur nomen nostrum; & quod ædificatores turris Babylonicæ: *Venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat vsque ad cœlum, & celebremus nomen nostrũ.* Gen. 11. Qui tamen ad extremum turpiter confusi & decepti sunt. Quid igitur huic vitio opponamus? *Sanctificetur nomen tuum.* Quæ verba nil aliud sonare videntur, quàm quod illa Dauidis: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Etenim Deus omnia quæ habemus bona, nobis dedit, omniaque in nobis bona operatur tanquam causa primaria, nos verò tanquam secundaria tantum; quia ipse non solùm vires naturales, sed etiam supernaturales, ipse instrumenta agendi, gratiam & virtutes dat, ipse ad agendum mouet, ipse simul nobiscum operatur & manum nobis ducit: Et quomodo non ipsi debeatur omnis honor? quomodo sine furti crimine nobis eum tribuere honorem possumus, qui soli debetur Deo? Dic enim mihi, sodes: si Magister pueri calamum, chartam, atramentum det puero, si scribere eum doceat & in ipsa scriptione manum illi ducat vt literas elegantes exaret: cuius tu nomen celebrandum & huic scriptioni apponendum putas? nónne Magistri? Vel si quis insignis pictor speciosam pingat imaginem, num quia ad picturam penicillo vsus est, adscribendum imagini putas: *penicillum hanc pinxit imaginem*? Non sanè, sed pictori adscribitur opus. Pari etiam ratione, si qua excellas re, dignitate, scientia, forma, genere, fortunæ bonis, virtute: si quid virtuosi, si quid strenui designes, pueres, penicillum & instrumentum es: Deus verò auctor. Iniuriam igitur Deo facit & furtum quoddam cōmittit, qui talia bona sibi adscribit & per ea suum celebrare conatur nomen. Vt enim ille Putiphar omnia sua credidit Iosepho præterquam vxorem, Gen. 39. Ita & Deus tradidit quidem nobis bona sua, ea tamen lege vt ne ea nobis adscriberemus, sed gloriam eorum Deo intactam relinqueremus & diceremus in omnibus bonis nostris: *sanctificetur nomen tuum.* Ipse enim dixit Isa. 42. *Gloriam meam alteri non dabo.* Hoc sanè agnouit Ethnicus ille Python Atheniensis, qui, quòd Cotyn regem interfecisset, ob res feliciter gestas prædicatus dixit: *Dijs habenda est gratia, quibus auctoribus hoc factum est. Nam ipse nihil aliud quàm manum & operam meam commodaui.* Plut. in præcept. polit. Cautissimus in eadem re fuit Carolus V. Imp. qui debellatis in Germania Protestantibus non dixit cum Iulio Cæsare post deuictum primo accessu Pharnacem: *Veni, vidi, vici; sed: veni, vidi, & vicit Dominus.* Iacet igitur hic resectum primum caput.

A.

C. II. *Contra Auaritiã.* Adueniat regnum tuum.

SECVNDVM Caput est Auaritia. Perdidit hæc Iudam & de Apostolatus culmine deiectum ad laqueum ac denique in gehennam præcipitauit: hæc diuitem Epulonem in inferno sepeliuit: hæc Ananiam & Saphiram repentina nece extinxit, & alios innumeros. Dicunt isti omnes: Adueniat nobis regnum mundi: & si penes ipsos esset, eligerent potiùs huius mundi opes, quemadmodum & filij Ruben & Gad, quibus erat in iumentis infinita substantia, habitare cis Iordanem elegerunt potius quàm transire ad terram promissionis dicentes: *Nec quicquam quæremus trans Iordanem, quia iã habemus nostram possessionem in orientali eius plaga,* Num. 32. Quid igitur huic vitio opponamus? *Adueniat regnum tuum*: quod idem est ac dicere cum Dauide, Ps. 72 *Quid mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?* q. d. nihil creatum inuenio, quod me satiet. Et rationem subdit: *defecit caro mea & cor meum,* q. d. vbicumque seu in quacunque re creata ponam cor & carnem meam, scio quia putrescet & deficiet. Ideircò, *Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum,* ait; quia scilicet ipse solus est thesaurus & hæreditas mea, in quâ solâ semper acquiescam. Stultè igitur agunt, qui regnum mundi eligunt eiusque diuitias, dimisso vel non desiderato regno Dei, quemadmodum diues ille, qui hic quærebat & statuebat sibi consolationem suam. Audiuit enim à Deo: *stulte hac nocte repetant à te animam tuam, & quæ parasti cuius erunt?* Luc. 12. Quia enim scimus regnum & opes huius mundi necessariò & breui perituras, ac licet retineri semper possent, plenas tamen esse curarum & miseriarum, quanta insania est regnum cœlorum cum illis commutare velle? *Quid enim prodest homini, si vniuersum mũdum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Eme tuo thesauro, tuis opibus diues vel vnam in cœlo stellam, vel vnicam cœlestis roris guttam; si potes. Certè Epulo ille cum omnibus suis opibus nec vnam sibi inferno emere aquæ guttam potuit. Compara cum cœlo terram; quàm exigua est? si enim terræ globus inter stellas firmamenti poneretur & à Deo illustraretur, à nobis vix hic videretur. Deinde *heu quàm sordet tellus, cùm cœlum aspicio?* (dicebat S. Ignatius Loyola, quando noctu cœlum intuebatur) propterea Moyses *grandis factus* nega-

neganit se esse filium filiæ Pharaonis, vt ait Apostolus ad Heb.11. *maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi.* Scribit de Moyse infante, cùm adhuc tanquam filius filiæ Pharaonis educaretur in aula Pharaonis. Iosephus l.2.c.5. de Antiqui. Moysen, cùm ei Pharao imposuisset diadema suum, de capite detraxisse in terram & pedibus conculcasse. Ita S. Franciscus quòd multa pauperibus largiretur accusatus à patre & bonis paternis cedere iussus, etiam reiectis vestibus patri concessit omnia, dicens se imposterum habere maiorem facultatem dicendi: *Pater noster qui es in cœlis.* In Breu.

D. III. *Contra iram;* Fiat voluntas tua.

TERTIVM. Ira, quæ perdidit Cainum, Amanem, Antiochum & alios. Dicunt verò irati omnes: Fiat voluntas mea; dum vlcisci iniurias suas volunt contra Dei voluntatem, qui vindictam sibi reseruauit: similes Israëlitis, qui Moyse prohibente ne ascenderent ad hostes oppugnandos in montem, nihilominus contenebrati ascenderunt & idcircò cæsi ab hostibus sunt, Num. 14. Dominus dicit: *Mihi vindictam & ego retribuam.* iracundi contrà dicunt: *ego retribuam.* Quomodo resecandum est hoc caput? verbis illis: *Fiat voluntas tua;* quibus dicere vult Christus: Interroga priùs Dei voluntatem & ille dicet: *Mihi vindictam;* & fortè depones iram. Discite hoc vel à canibus. Quando enim canis aliquis cum ferocia inuadere aliquem conatur, si vel vnico verbo ab hero increpetur, statim demittit iubam & rabiem deponit. Quin etiam vento sæuienti & fluctus mittenti in nauim, Christus dixit: *tace, obmutesce: & cessauit ventus & facta est tranquillitas magna.* Marc.4. Dicit etiam tibi iracunde, cum vltionem cogitas: Acquiesce, *tace, obmutesce*, quia *mea est vltio.* Igitur *erubesce Sidon, ait mare* (Isa 23.) quando irrationalia voluntatem Dei sequuntur, & Heri, tu contrà sceptrum Deo eripis & tui ipsius esse vis Iudex. Athenodorus Philosophus discessurus ab Augusto Cæsare, vt refert Plut. in apophteg. hoc illi documentum dedit: *Cùm te ô Cæsar, ira ceperit, nihil prius neq; dixeris neq; feceris, quàm ipsas* 24. *Elementarias literas tecum ipse percurreris.* Sic enim mitigandum interim putabat Cæsaris animum. Sed nî fallor, efficacius est remedium cohibendæ iræ, dicere Deo antequam irascaris; *Fiat voluntas tua;* vel integram priùs recitare orationem Dominicam. Cùm enim aduertis voluntatem Dei tibi aduersari & vindictam sibi reseruare: mirum erit si tu illi contraire volueris. Hoc monito vsi sunt discipuli Christi ante portam Samariæ, cùm non admitterentur: *Domine vis dicimus, descendat ignis de cœlo & consumat illos?* Sed audierunt à Magistro: *Nescitis cuius spiritus estis.* Luc.9. Similiter & Petrus, qui percussurus in horto milites, priùs interrogauit; *Domine si percutimus in gladio?* Sed & ipse audijt: *Sinite.* Luc. 22. Hoc igitur & nos faciamus, interrogemus os Domini priùs quam vlciscamur & caput hoc resecabimus.

E. IV. *Contra gulam;* Panem nostrum quotidianum, &c.

QVARTVM. Gula, quæ perdidit primos nostros parentes, Esau, Holofernem, Epulonem & innumeros similes, qui omnes cū gulosis Israelitis dicunt: *Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: In mentem nobis veniunt cucumeres & pepones,* Num.11. Contra hanc oramus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Quibus verbis non prohibet nobis dominus cibos alios, sed docet sobrietatem & temperantiam obseruandam modicaque sustentatione contentos esse; quid enim panis quotidianus, nisi cibi minimè exquisiti? Iam si non plus quam eiusmodi sustentationem petimus, quo iure tam immoderatè, tam opiparè viuimus: Si quid vltra necessariam sustentationem mittat Deus, tantò parciùs sumere debemus. *Initium enim vitæ hominis aqua & panis,* inquit Ecclesiasticus c. 29. Et certè innumeri adhuc reperiuntur, qui vel pro pane & aqua sudare & algere debent, & sæpe nec ea quidem habere possunt. Et quid illi commiserunt, putas? An non & ipsi Dei creaturæ, & tui similes sunt? Et quid si nobis etiam panis subtraheretur? Legimus certè 4.Reg.6. tantam aliquando in Samariā fuisse famem, vt caput asini venderetur 80. argenteis. Quid si id & nobis contingat. Exosculare igitur & gratis manibus accipe vel solum panem, & vide ne per intemperantiam tuam & isto destituaris. Vnde enim venit, quòd panem fortè humi iacentem tollimus & exosculamur, ac piaculum putamus micam eius perdere vel pedibus premere, nisi quia Dei donum est omni acceptione dignum?

F. V. *Contra inuidiam:* Et dimitte nobis debita nostra.

QVINTVM. Inuidia, quæ perdidit Saulem inuidum Dauidi: Sororem Moysis lepra infecit, Cainum profugum fecit. Hanc resecat petitio quinta: *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris,* siquidem his verbis alligat nobis Christus proximum nostrum, vt eandem sortem cum illo experiri debeamus quam illi optamus: sicuti pedicā alligantur bini equi ad pascua, quia precamur vt Deus ita se nobiscum gerat, sicut nos gerimus erga proximum. Quis igitur proximo malum velle potest, nisi sibijpsi velit? quis bonum inuidere, nisi sibijpsi inuideat? Quis enim pontem deijciat propterea ne alius eum transire possit, si sciat sibi per eundem esse transeundum? nónne meritò stultitiam suam accusaret, si non tantùm alteri, sed etiam sibi pontem deiecisset? Audi Augustinum libro 50. homiliar. hom. de diligendis inimicis: *An forte vis,* inquit, *vt Deus vsq; ad te patiens sit, quousq; tu peruenias ad iustitiam, quia Deus extendit pontem misericordiæ suæ vt tu transire possis? Hoc vis vt iam subducatur, ne alius transeat?* hæc ille. Non sanè hoc facit Deus, sed ipse longè aspicit & obseruat, quid tu proximo tuo cupis, & postmodum gerit se tecum similiter. Deijcis tu proximo tuo pontem? non reparabit illum tibi Deus. Sinis transire illum? transibis etiam tu. Nónne hoc expressè

presse vidimus accidisse seruo illi nequam, Matth. 18. qui quoniam prior conseruum suum tenuit & in carcerem misit, postmodum reuocatus ab hero in carcerē & ipse missus est? Vnde super hoc Chrys. ho. 62. in Matt. ait: *Quid facis homo? non sentis aduersus te ipsum mucronem adigere sententiā ac munus domini reuocare?* Igitur si dimitti vis, dimitte: si magnas à Deo gratias obtinere, impertire vel saltem non inuide easdem proximo tuo.

G. VI. *Contra luxuriam. Et ne nos inducas.*

SEXTVM. Luxuria, quæ perdidit Sodomam, Sichem, Amnon, &c. Et isti dicunt Sap. 2 *nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra.* Sed tandem deplorant suum errorem dicentes: *Ergò errauimus à viā veritatis,* Sap. 5. Quid huic igitur opponamus? *Et ne nos inducas in tentationem.* Quia enim tentationes incontinentiæ passim obuiæ & fortissimæ sunt, & nihil procliuius quàm in huiusmodi laqueos incidere, ideò nullius vitij occasiones adeo fugiendæ sunt, atque istius. Quiuis enim mortalium circumfert secum stupam & fomitem incontinentiæ; Obiecta verò instar ignis sunt; & ideò nil securius quàm fuga occasionum, ne intres in tentationem. Quæso te si vestis tua pice & resinâ imbuta foret, nonne omnibus modis ignem fugeres, ne ex eius vicinitate vestis inflammaretur & tu perires: Corpora hominū pice concupiscentiæ imbuta sunt & ad carnis ardorem disposita. Fuge igitur, ni ardere velis. Accipe exemplum de Carolo primo Nauarræ Rege, qui in iuuentute per libidinem ita natiuum exhausit calorem, vt annos natus 54. calefieri nullo modo posset. Vnde Medicorum suasu inuolutus panno est aqua bene tincto, quam viuam vocant. Contingit autē (vereor ne in tantæ pœnam intemperantiæ, inquit Chauasius de vera perfectaque prudentia l. 3. c. 4.) vt dum famulus qui illum consuērat, non habens cultrum ad secandum filum, vteretur accenso cereo: statim verò aqua viua flammam vndique concepit, quæ miserum regem confecit. Nimirum sicuti peccauerat hic rex, ita & punitus est. In iuuentute enim dum incontinentiæ ardorem circumferebat, & igni libidinis appropinquabat, in vitia ruit: propterea per ignem etiam punitus est. Orandū igitur sedulo: *Et ne nos inducas in tētationē.* Sed & nos intrare nō debemus siue occasiones tales quærere, nisi simili exitu perire velimus. Non pudeat nos tam laudabilem & salutarem arripere fugam: sicut nec puderet fugere domum pestilentiā aut lue gallicā infectam.

H. VII. *Contra acediam. Sed libera nos à malo.*

SEPTIMVM. Acedia, quæ multos retinet in captiuitate dæmonis, sicut & Israelitas illos plerosque qui de captiuitate Babylonica redire in patriam suam, Palæstinam tardabant. Et quod huic vitio remedium? Orare diligenter Deum: *Libera nos à malo.* Per malum enim acediam intelligere possumus, quia ipsa malorum multorum est mater. *Multam malitiam docuit otiositas,* inquit Ecclesiasticus c. 33. Ea verò ligat hominem quasi catena quædam ne recta operetur, adeoque in captiuitate & carcere detinet, vtique ad mortem, nisi se extricet. Vnde S. Bonauentura serm. 6. de aduentu ait, *tristitiam & acediam binas esse diaboli catenas, illâ animum ligari, hac corpus.* Atqui piger nulla ferè admittit morbi sui remedia, quia catena pigritiæ vinctus est; oret igitur & clamet: *libera nos* ab hoc *malo,* dissolue Domine catenas istas.

Itaque sic iam oremus: *Pater noster qui es in cœlis,* aufer à nobis superbiam, inanem gloriam & iactantiam, & fac vt in omnibus operibus nostris *sanctificetur nomen tuum.* Aufer à nobis cupiditatem terrenorum & caducorum bonorum: nec non amorem huius mundi & pro eo nobis *adueniat regnum tuum.* Aufer à nobis omnem iram & rancorem nec non vindictæ appetitum & fac vt in omnibus non nostra sed *fiat voluntas tua.* Aufer à nobis gulam & intemperantiam & pro superfluitate saltem *panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Aufer à nobis inuidiam, da charitatem in proximum *& dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Aufer à nobis omnem incontinentiam, & vt vitare eam possimus, *ne nos inducas in tentationem.* Aufer denique à nobis omnem acediam & tædium bonorum operum, *& libera nos à malo.*

CONCIO XII.

ORATIONIS DOMINICÆ EXPOSITIO.

I. *Præfatio orationis.*
II. *Pater noster, qui es in cœlis.*
III. *Sanctificetur nomen tuum.*
IV. *Adueniat regnum tuum.*
V. *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra.*
VI. *Panem, nostrum, quotidianum, da nobis, hodie.*
VII. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.*
VIII. *Et ne nos inducas in tentationem.*
IX. *Sed libera nos à malo. Amen.*

THEMA.

Petite & accipietis. Luc. 11.

PRudentissima illa Rebecca, vt charissimo sibi filio Iacob impetraret benedictionem patris, non solum induit eum vestibus Esau fratris sui odoriferis, verùm etiam coxit escam selectissimam, quam offerret patri, gratissimam & ad gustum eius factam, Gen. 27. Ita Saluator noster vt cœlestis patris benedictionem nobis impetraret non solum induit nos vestibus suis odoriferis, cū in nomine suo petere iussit: verùm etiā coxit nobis gratissimam Deo escam, dum edocuit orationem perfectissimā, quam offeremus Deo. Præstat enim oratio Dominica omnibus alijs quibuscunq; oratio-

Oratio Dominica præstat omnibus orationibus.

orationibus. Primo auctoritate, quia Christus eam composuit. Vnde S. Cyprianus lib. de orat. Dom. ait: *Agnoscat pater filij sui verba, cùm precem facimus* Secundo. Breuitate; quasi sit sermo ille. Esa. 10. *Sermonem breuiatum faciet Dominus in toto orbe terræ.* Eius breuitatis causas tradit Alexander de Ales. p. 4. q. 37. *Faciliùs scitur, meliùs retinetur; frequentiùs iteratur, minùs fastidit orãtem, citò exaudiri innuit, plus affectu quàm ore orandum esse insinuat, ignorantem excusat.* Petrus Chysologus ser. 67. ait: *Christus breuiter orare docuit, qui citò vult postulata præstare.* Tertio. Perfectione. Complectitur enim omnes species orationis teste Augustino ser. 22. ad fratr. in Eremo. Imò *nedum venerationem Dei aut hominis petitionem*, ait Tertullianus lib. de orat. c. 1. ad fin. *complexa est, sed omnem sermonem Domini, omnem commem rationem disciplinæ, vt reuerà in eâ oratione breuiarium totius Euangelij comprehendatur.*

1\. 2. 3.

4\. Quarto Vtilitate. *Cùm habeamus*, inquit Cypr. vbi sup *apud Patrem Aduocatum pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus, aduocati nostri verba promamus. Nam cùm dicat, quia quandocunq; petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis; quãto efficaciùs impetramus, quod petimus in Christi nomine, si petamus ipsius oratione?* S. Aug. lib. 50. hom. 42. ait: *Spem habemus obtinendæ causæ nostræ, quando talis Iurisperitus nobis preces dictauit, qui sedet ad dexterã patris. Ipse est Aduocatus noster, qui venturus est Iudex noster.* Sanè delet hæc oratio peccata venialia teste Cõcil. Tol. 4. c. 9. S. Aug. Enchirid. ad Lauren. c. 7.

5\. Quinto. Necessitate. Eam enim Christiani omnes scire debent & frequenter dicere S. Clemens l. 7. Const. Apost. c. c. 25. monet Christianos eam ter in die dicere. S. August. ser. in Dom. 10. de Christ. nom. tom. 10. ait: *Symbolum vel orationem Dominicam & ipsi tenete, & filijs vestris ostendite. Nam nescio quâ fronte Christianum se dicat, qui paucos versus in Symbolo vel oratione Dominicâ parare dissimulat.* hæc ille. Nunc ad expositionem.

B. I. *Præfatio orationis. Monet.* 1.

Pater noster, qui es in cœlis. Hæc verba præfationem continent. Monent enim nos primùm adoptionis diuinæ, dum dicimus, *Pater noster*: & peregrinationis terrenæ, *qui es in cœlis*; vt simul nos intelligamus egere auxilio, quia peregrini; & fiduciam concipiamus petendi, quia filij. Sic Bernard. serm. de natali Beatæ Mariæ, qui dicitur de aquæ ductu.

2\. Deinde hæc eadem sunt quasi procemium captans beneuolentiam, ex August. lib. 2. ser. Dom. in mon. c. 18. nam cùm dicimus, *pater noster*, laudamus Dei bonitatem, qui pater dignatur à vilissimis mancipijs appellari; cùm addimus, *qui es in cœlis*, laudamus eius potentiam, & excellentiã: quæ duo exprimuntur illis vocibus: *optimus maximus.*

3\. Tertiò excitant hæc in orante amorem, dum dicimus *pater noster*; & timorem cum subiungimus, *qui es in cœlis*, quasi altissimo solio sedens terrena simul, & cœlestia moderetur.

4\. Quartò rationem insinuant, cur Deus possit, & debeat nos audire; nam si pater; debet filijs quod iustè postulant, non negare: si in cœlis; vt summus rector potest, quæcunque voluerit facere.

5\. Quintò inquit Cyprianus, moueri nos his verbis patri terreno renuntiasse, & patrem cœpisse in cęlis habere, ac proinde non terrenã nobis sed cælestem ducendam vitam. Iam ad singula verba descendamus.

C. II. *Pater.* 1. 2. 3.

Pater dicitur Primo ob creationem, gubernationem, redemptionem: Sed hic speciatim ob adoptionem nostram. Secundò vt filij magnam fiduciam habeant ad petendum, maiorem ad impetrandum. Matth. 7. & Luc. 11. Tertio vt meminerimus quòd quasi filij Dei agere debeamus, vt quomodo nos placemus nobis de Deo patre: sic ille placeat sibi de nobis filijs. Cyprian. serm. de orat. Dom. deinde vt deponamus omne id, quod Deo displicet, peccati scilicet affectũ: alioqui quomodo eum inuocabimus vt patrem? Et hoc initio faciendum; *scimus enim quia Deus peccatores non exaudit.*

Noster. 1. 2.

Noster dicitur Primo. Vt oremus non pro nobis tantum, sed & pro alijs; talis enim oratio est vtilior, ob charitatem proximi. Cyprian. ser. 3. vbi sup. quia nobis communis pater & nos omnes fratres & membra vnius Ecclesiæ. Secundo. Ne extollantur diuites & nobiles contra inopes & ignobiles. Augustinus l. 2. de ser. Dom. in monte, quia simul dicunt: *Pater noster*, quod non possunt verè ac piè dicere, nisi se fratres agnoscant.

Qui es in cœlis. 1. 2. 3. 4.

Qui es in cœlis dicitur Primo. Vt orans à terris abducat mentem, & supernis habitaculis ac regionibus affigat excelsis. Chrysost. hom. 20. in Matth. operis imperf. quia in cœlis magis se manifestat. Secundo. *In cœlis*, id est, angelis & sanctis. Aug. de ser. Dom. in monte c. 9. Tertio. Vt meminerimus nos non naturales, sed adoptiuos tantum eius filios esse, quos proinde castigare & abijcere potest, ac facilè abijciet, si inobedientes sint; nondum enim in patria sumus, sed adhuc longè ab ea distamus, & peregrini sumus. Denique vt valido non oris sed cordis etiam clamore opus esse sciamus, quo audiamur de profundis orantes.

D. III. *Sanctificetur nomen tuum.* 1. 2. 3.

Sanctificetur nomen tuum dicitur Primo. Vt sanctificetur in nobis. Vt quod in baptismo esse cœpimus, in eo perseueremus. Cyprian. loco cit. Secundo, vt glorificetur Dei nomen à nobis per confessionem & bona opera. Greg. Nyssenus de orat. Tertio. Vt nomen Dei, quod in se sanctum est, & gloriosum, habeatur sanctum ab omnibus hominibus. Aug. lib. 2. de ser. Dom. in monte c. 10.

E. IV. *Adueniat regnum*

Adueniat regnum tuum dicitur Primo. Vt regnet in Ecclesia & in mentibus fidelium per gratiam. S. Ambrosius l. 5. de sacr. c. 4. Secundo. Vt veniat regnum cœlestis beatitudinis idque maturius vt ab

hoc exilio liberemur. Tertull. lib. de orat. Tertio. Vt veniat regnũ Christi venturi ad iudicium. Vnde Aug. conc. 20 in Psal. 118. ait, Prima tempora Ecclesiæ ante Virginis partum Sanctos habuisse, qui desiderarent Incarnationis Christi aduentum: Ista verò tempora, ex quo ascendit in cœlum, habere Sanctos, qui desiderent eius manifestationem ad viuos & mortuos iudicandos: vnde dicimus quotidie: *adueniat regnum tuum*, &c. Monet interim Dominus vt tam bonæ conscientiæ simus, quà non formidemus, sed potius desideremus aduentum eius ad iudicium.

F. V. *Fiat volũtas tua.* *Fiat voluntas tua* dicitur Primò. Vt possimus eam facere, & obedire omnibus Dei mandatis: ad hoc enim gratia Dei necessaria, saltem vt omnia & prout par est, seruare possimus. Atque hæc est voluntas signi, quæ proponitur nobis in præceptis Dei, nec ab omnibus impletur. Voluntas beneplaciti, qua absolutè aliquid fieri vult, semper impletur nec impediri potest. Secũdo. Vt dirigat omnes actiones nostras secundum suum beneplacitum. Sic orabat Salomon: *Domine ego sum puer paruulus nesciens ingressum & egressum meum, da ergò seruo tuo cor docile*, &c. 3. Reg. 3.

Sicut in cœlo & in terra. *Sicut in cœlo & in terra* dicitur Primo. Vt fiat inter carnem & Spiritum. August. l. 2. de ser. Dom. in monte c. 11. & ser. 135. de temp. Secundo. Vt per cœlum intelligatur Christus, per terram Ecclesia. Aug. ib. Tertio. Vt etiam in illis qui adhuc terreni sunt, fiat voluntas Domini, sicut fit in iustis. Cypr. in orat. Dom. & August. vbi sup. Quarto. Vt sic à nobis fiat quemadmodum fit à sanctis Angelis. August. epist 121. cap. 11.

G. VI. *Panem.* *Panem.* Primo corporalem, sed veluti adminiculum spiritualis panis; hoc enim est quod Salomon petit: *Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, sed tantùm victui meo tribue necessaria.* Aug. ep. 121. ad Probam. c. 12. Secundo spiritualem & primo Eucharistiæ panem; ideò in Græco habetur, *supersubstantialem*. Secundo verbi Dei.

Nostrum. *Nostrum* dicitur Primo quia petimus non nobis tantùm, sed etiam alijs per nos communicanda subsidia. Chrysost. in opere imperf. Secundo panem nostrum iustis laboribus acquisitum, non alienum aut iniustum Greg. Nyss. lib. de orat. Similiter quoad panem spiritualem petimus doctrinam nostram scilicet Catholicam, sacramenta nostra, ceremonias nostras, non hæreticorum, infidelium, &c. Cyprian. de orat. vbi sup. Panem verò Eucharistiæ, quia panis filiorum vt eo digni fiamus.

Quotidianum. *Quotidianum* dicitur primo vt luxuriosi cibi compescantur: & tantùm quis manducet; quantum naturalis ra[tio] exigit; non quantum lasciuia carnis impellit. S[i] enim in vno conuiuio tantum expendas quant[u]m in pluribus sufficere poterat; verbi gratia, hominibus centum moderatè viuentibus aut tibiipsi centum diebus disciplinatè viuenti, iam non quotidianum cibum manducas, sed multorum dierum. Ita Chys. hom. 14. in opere imperf. Secundo quia cibo etiam spirituali quotidie indigemus. Vnde Ambros. l. 4. de sacr. c. 5. loquens de pane Eucharistiæ ait: *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit: sic viue vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere.* hæc Ambros. Certè in Ecclesia quotidie sumitur saltem in membris & sacerdotum oblationibus, quæ fiunt pro omnibus.

Da nobis. *Da nobis* dicitur Primo vt quod manducamus, de manu Dei accipiamus: Nam habere ad manducandum, commune est iustorum & iniustorum: de manu autem Dei accipere, est tantum piorum. Ita Chrysost. hom. 14. in Matth. Et infrà ait; *Qui cum iustitiâ præparat panem, illi dat Deus panem quẽ manducat; qui autem cum peccato, illi non dat Deus, sed Diabolus.* Secundo quoad panem spiritualem, vt detur nobis ab Ecclesiæ antistitibus ac pastoribus, bonis & veris. Tertio vt detur cum benedictione, ita nimirum vt panis ille nobis cedat ad salutem corporis & animæ. Quid enim si comedamus illum vt Israelitæ carnes? *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum & ira Dei ascendit super os*, Ps. 77.

Hodie. *Hodie* dicitur Primo pro toto tempore huius vitæ. S. Aug. l. 2. de ser. Dom. in monte c. 12. Secundo pro hodierno die, vt sic solicitudo panis pro crastino semoueatur. Tertull. de orat. Tertio vt moneamur quotidie orare & petere pro singulis diebus singulos panes. *Vt saltem necessitas cibi vrgeat nos frequenter Deum adeamus & mentem ad cœlestia erigamus*, inquit Toletus in comment Luc. 11. Denique vt moneamur vitam nostram incertam & diariam esse.

H. VII. *Et dimitte nobis debita nostra.* *Et dimitte nobis debita nostra* dicitur Primo vt admoneamur omnes nos in conspectu Dei esse peccatores & reos. Cypr. de orat. Domin. Ideò antiquitus cùm hoc dicebant, tundebant orantes pectora sua. S. August. ser. 10. inter hom. 50 Secundo vt intelligamus post baptisma pœnitentiæ remedium concedi. S. Chrysosto. in opere imperf. Tertio vt sciamus quædam esse venialia peccata, quæ consistant cum charitate. Omnes enim orare iubemur, nec tamen omnes mortifera peccata habemus.

Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris* dicitur Primo. Vt cum Deo pactum ineamus, quo nobis eo modo, quo nos dimittimus, dimittat Cyrill. Hierosolym. catechesi mystag. 5. Secundo vt moneamur nos priùs & statim dimittere. Vnde dicimus; *dimittimus*, non dimittemus. Scit enim Deus homines esse mendaces; ideò vult vt priùs in præsenti dimittamus, Chrys. hom. 14. & in opere imperf. Ipse prior nos intuetur quid agamus cum proximo, vti in illa parabola; *sic & pater meus cœlestis faciet vobis*, &c.

I. VIII. *Et ne nos inducas in tentationem.* 1. 2. 3.

Et ne nos inducas in tentationem, petimus Primo. Ne in tentationem incidamus, ſaltem grauem: ne ſcilicet ponamur in fronte prælij, vbi certiſſimum periculum, vti fuit Vrias conſtitutus à Dauid. Cyprian. vbi S. Chyſoſt. hom. 20. in Matth. ait: *Docet nos non quidem recuſare certamina, nec tamen in ea audaciùs inſilire.* Et S. Auguſt. l. 9. confeſſ. c. 28. ait: *Iubet eas* (de tentationibus loquitur) *tolerare, non amare.* Secundo ne in tentatione ſuccumbamus. S. Aug. ep. 121. cap. 11. & alij. Tertio vt admoneamur infirmitatis noſtræ; quæ metum nobis incutere debet: deinde Dæmonem nihil in nos poſſe ſine Dei permiſſu, eiuſque beneficium eſſe, quidquid à Dæmone non patimur. Ita S. Cyprian. vbi ſuprà.

K. IX. *Sed libera nos à malo.* 1. 2. 3.

Sed libera nos à malo dicitur Primo. Vt liberemur à Dæmone. Græci enim *mali* nomine Dæmonem interpretantur, qui *etſi non naturâ malus eſt, in eo tamen omnis vitioſitas exuberat*, (ait Petrus Laodicenſis poſt Chryſoſt.) & per antonomaſiam malus dicitur. Secundo. Vt ab omni malitia & aduerſitate, quatenus à ſummo bono impediunt. Cyprian. Aug. & alij. Tertio. Vt moneamur Deo noſtras petitiones reſignare, qui ſolus nouit, quid nobis bonum vel malum ſit, ideò in genere tantùm, & nullum in ſpecie malum nominamus.

In Græco & Syriaco textu additur: *Quoniam tuum eſt regnum & potentia & gloria in ſæcula.* Quæ tamen verba & Eccleſia & Latinis patribus non agnoſcuntur, neque in emendata editione habentur. A græcis quibuſdam patribus exponuntur. Sed videntur in textum græcum irrepſiſſe ex ipſorum Liturgia ſiue Miſſa.

Amen. 1. 2.

Amen dicitur Primo. Aduerbialiter, ſcilicet verè, fideliter, q. d. verè ac fideliter hæc petimus. Secundo. Amen, hoc eſt, fiat vel ita ſit: precamur vt eueniat quod petimus.

CONCIO XIII.

CVR DEVS SINAT NOS CALAMITATIBVS PREMI.

- I. *Quia decet vt Deus ſinat res ferri ſuis motibus.*
- II. *Quia peccatis noſtris debentur.*
- III. *Quia ſunt fructus naturæ noſtræ.*
- IV. *Quia nos agnoſcere & timere Deum faciunt.*
- V. *Quia nobis ſunt exercitamenta.*

THEMA.

Noli mihi moleſtus eſſe. Luc. 11.

A.

IN vita S. Bennonis Epiſcopi Miſnenſis ſcribit Hieronymus Emſer apud Sur. menſe Iulio, ſanctum illum, cùm apud paludem ſacrificio orationique intentus ranarum coaxatione turbaretur, præcepiſſe eis, vt ſilentium ſeruarent, dum ipſe ſacra perageret: & mox conticuerunt ranæ. Simillimam hiſtoriam de alio Sacerdote ranas compeſcente ſcribit S. Ambroſius in l. de Virginibus, ad quam deinde exclamat: *Silent igitur paludes: homines non ſilebunt?* Sed ad quid ego iſta? Videor mihi hoc afflictio tempore redire ranas è paludibus ſuis coaxantes; homines, inquam, contra diuinā prouidentiam, qua Deus ac Dominus noſter in cœleſti templo ſedens mundum ſapientiſſimè gubernat, murmurantes quaſi iniquè cum ipſis agat, dum eos miſerijs & calamitatibus inuolui ſinit. Sed obmuteſcite peſſimæ ranæ. *Dominus in templo ſancto ſuo: ſileat à facie eius omnis terra*, ait Habacuc cap. 2. q. d. E cœlo aſpicit, dirigit & moderatur res hominum: ſileat ergò à facie eius omnis terra: ne ei obmurmuret, nemo conqueratur. Eoque ſenſu intelligere poſſumus, verba hodierni Euangelij: *Noli mihi moleſtus eſſe.* Moleſti enim Deo ſunt, non qui contra eum orant, ſed qui contra eum murmurant, vt patet Num. 14. Vbi de ſimilibus ranis queritur: *vſquequo multitudo hæc peſſima murmurat contra me?* Silent ergò paludes: non ſilebunt homines? Cæterùm vt vindicemus Dominum Deum à murmure & calumnijs hominum, cauſas aperiemus, propter quas immittere ſolet nobis clades & calamitates.

B. I. *Quia decet vt Deus ſinat res ferri ſuis motibus.*

PRIMO. Quia decet Deum ſupremum Moderatorem, vt ſinat agi res ſuis motibus. Nam ſi cauſæ ſint naturales, vt imbres, æſtus, venti, nebulæ, fulmina, &c. propter priuata aliquorum damna, non debet inhiberi communis naturæ curſus, præſertim cum etſi his obſint, alijs proſint. Si cauſæ ſint liberæ, multo magis ſibi ſinendæ ſunt, ne bonum ſit coactū, ſic enim periret meritum. Qui regit communitatem, non poteſt attendere ad commoda ſingulorum. Sic Dux belli oppugnans ciuitatem etiam multis innocentibus nocere cogitur, vt punire nocentes poſſit. Pateſcet ſuo tempore, quomodo hæc omnia ad finem vltimatum, qui eſt perfectio vniuerſi vel potiùs Dei gloria, optimè & ſapientiſſimè ordinata ſint.

Adhæc quia Dominus & ſupremus gubernator eſt, non facit nobis iniuriam, ſi nobiſcum agat iure & libitu ſuo. *Dominus eſt*, dicebat Heli (cum audiſſet ſe à Deo caſtigandum) *quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat.* 1. Reg. 3. Si mendici nobiſcum expoſtularent, quod non tantum panis hoc anno illis demus, quantum alias dedimus: mox reſponderemus: Amice, nihil tibi debeo. Nos Dei mendici ſumus: vnde ſi non ſemper det abundanter, quid contra ipſum dicere poterimus? Et certè Deus omne in nos ius habet, vt non poſſimus cōqueri, quicquid nobis immiſerit, nec ab ipſo rationem exigere: Cur ſic mecum agis? Ipſe enim in nos iure ſuo vtitur, & centuplo duriora poteſt in nos ſtatuere. Satis ſit nobis ipſi ſic placere. Non putamus nos iniuriam facere locuſtis, ſi eas capiamus; occidamus aut pedibus proteramus. Atqui nos coram Deo locuſtæ ſumus. Audi Iſaiam c. 40. *Qui ſedet ſuper gyrum terræ*, id eſt, Deus qui

qui præsidet toti orbi) *& habitatores eius sunt quasi locustæ.* Vt enim locustæ ex putredine nascuntur, venter tantùm & pituita sunt, à vento potiùs feruntur quàm volatu proprio, &c. ita homines quoque.

C. II. *Quia peccatis nostris debentur.*

SECVNDO. Quia hæc omnia sæpe nostris peccatis sumus commeriti. Si enim vnum peccatū mortale punitur æterno inferni supplicio, idque iusto Dei iudicio: cur durum nobis videatur, si temporalibus flagellis puniat Deus peccata nostra multa? Fortè centies commeriti sumus pœnas inferorum; nónne ergò maxima est gratia, si puniat nos Deus pœnis temporalibus? Audi Deum per Isaiā c. 48. loquentem: *Ecce excoxi te, sed non quasi argentum: elegi te in camino paupertatis* q. d. non excoxi te pro merito tuo, puniendo te: sic enim omnino consumpsissem te; sed purificaui te leuiore camino paupertatis. Ac licet aliqui lethaliter non peccarint, peccarunt tamen venialiter; debetur autē etiam venialibus delictis sua pœna temporalis. Hinc Tyranni per quos immittit nobis Deus clades, dicuntur *Virga Dei*, vti Sennacherib rex Assyriorum; *Virga furoris Dei & baculus*, Isa. 10. Virga pro ijs qui minus: baculus pro ijs qui grauiùs deliquerunt. Hinc & Attila ille vastator orbis *flagellum Dei* dictus fuit. Similiter Tamerlanes ille Tartarorum princeps *iram Dei & orbis vastitatem* se appellabat. Dicat ergò vnusquisque cum Michæā c. 4. *Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei.* Ita egit Mauritius Imp. qui ob peccata quædam sua hic in vitā puniri eligens, cùm quinque eius Filij ipso inspectante à Phoca necarentur, ad singulorum trucidationem exclamabat: *Iustus es Domine & rectum iudicium tuum.* Theophanes apud Baron. anno D. 602.

D. III. *Quia sunt fructus naturæ nostræ.*

TERTIO. Quia hæ calamitates sunt fructus. Primò naturæ nostræ, quæ inter species rationalium est infima: & sepositā Dei ope omnibus malis obnoxia. Videmus ergò nunc quam simus vasa fragilia quæ faciunt inuicem angustias; simul enim atque auertit Deus à nobis manum aut faciem suam ilicò corruimus, turbamur & in puluerem nostrū reuertimur. In huius rei figuram Ionas, cùm creuisset tempore æstûs super caput eius hedera, lætatus est super eā: sed mox vbi percussa à verme aruit, cœpit Ionas æstuare & petere animæ suæ vt moreretur, Ion. 4. Secundò. Peccati originalis, quod hæc omnia mala inuexit. Sublatā enim iustitiā originali, his malis homo est expositus, à quibus anteà Dei protectione fuisset præseruatus. Tertiò. Congruunt exilio nostro. In valle enim lachrymarum sumus, non in Paradiso voluptatis: in loco certaminis, non in loco triumphi. Faciunt ergò nobis sord[e]re terram & terrena omnia. Inueniuntur interd[u]m homines tam stulti, qui si possent, cuperent s[e]mper in mundo degere: sed modò vident, quàm desipiant, dum sordidum & inops stabulum eligunt pro splendido diuiteq; palatio.

E. IV. *Quia nos cognoscere & timere Deum faciunt.*

QVARTO. Quia hæc faciunt nos cognoscere & timere Deum nostrum, dum videmus, quàm varijs & facilibus modis, quàm potenter nos affligere possit. Castigauit nos aliquando per siccitatē, iam per imbres diuturnos, iam per grandinem, iam per pruinam: Aliàs, bello, peste, fame. Vah quàm potens est ille Deus? Sed hæ omnes clades, velitationes tantùm Elementorum sunt. Emittit Deus in nos hìc vnum aut alterum militem: non exercitum totum. Quid erit, cùm extremo tempore elementa omnia committentur & vnà in hominem pugnabunt? *Aperuit Dominus thesaurum suum*, inquit Ieremias c. 50. *& protulit vasa iræ suæ.* Habet enim velut in armario infinita genera tormentorum & plagarum. Quid erit, cùm totum armarium aperiet & in hostes suos immittet?

F. V. *Quia sunt nobis exercitamēta.*

QVINTO. Quia hæc omnia sunt nobis exercitamenta vel instrumenta virtutum, calcar ad emendandam vitam & seges coronarum, si bene eis voluerimus vti. 1. Primo. Multorum virtus consopita iacuisset, nisi aduersitas eam prodidisset; facile enim est Deo seruire cùm omnia ad votum succedunt: facile nauigare cum ventus secundus aspirat; tempestas ostendit nautæ virtutem & peritiam. Hinc Iacobus ait c. 1. *Patientia opus perfectum habet.* Si enim tempore tribulationis nihil quis remittat de solito pietatis studio, sed eodem pede perstet & grauia incommoda propter Deum sustineat, ille perfectus ostenditur. Tribulatio est ventilabrum illud, quod Ioan. Baptistā teste, Christus in manu suā tenet & quo purgat aream suam. Triticum enim seu vir bonus perstat ventilatus, id est, mouetur quidem nonnihil, sed à Deo tamen & recto non recedit; palea verò seu vir malus auolat per impatientiam.

2. Secundo reuocant nos ad Deum à quo fugimus per peccatum. Sic enim exorta in mari tempestas retraxit Ionam ad Deum eiúsque mandatum exequendum, à quo fugerat, Ion. 1. Cuius rei typus fuit ignis quem immisit Absolon in segetem Ioabi, quem ad se euocatum aliter adducere non poterat. 2. Reg. 14.

3. Tertio, faciunt ad emendationem nostram. Hinc tribulationem aratro comparat S. Chrysost. hom. 4. de pœnitentia; quia vt aratro noxiæ euelluntur & enecantur herbæ: sic vitia per tribulationem. Vnde si agricolæ semel aut sæpius in anno aratro excolunt agrum: quid mirum si idem faciat in mundo Deus? Certè vitia plurima eradicantur tribulationis tempore; & quemadmodum S. Ioannes è feruentis olei dolio exijt vegetior: ita & virtus hominum tribulatione perficitur. Contrà prosperitas dissolutos & molles facit. Dauid in aduersitate & persecutione bene semper se gessit, in prosperitate & pace deliquit. Prosperitas & abundantia prodigum à patre abduxit, fames & aduersitas ad eundem reduxit.

4. Quartò præseruant à futuris malis, quo modo sal carnem à putredine; & hinc Apostolo datus fuit stimulus carnis, ne extolleretur. Hoc fine relicti sunt Chananæi in terrâ sanctâ, vt Hebræi per illos exercerentur ne otio diffluerent & peruerterentur, Iudic. 3. Hoc sensu videtur dixisse Abigail animas iustorum *custodiri quasi in fasciculo viuentium: impiorum verò animas rotari quasi impetu & circulo fundæ* 1. Reg 25. *Sic enim electi*, inquit gl. Ord. *pressuris tribulationum constringuntur vt his admoniti arctiùs adinuicem mutuâ charitate nectantur & adunati per manus redemptoris in perpetuum conseruentur. Reprobi quanto latiùs voluptatibus suis dimittuntur, tanto longius à diuinæ visionis gloriâ projeiuntur.*

5. Denique si patienter afflictiones nobis immissas tulerimus, magnum inde nobis bonum proueniet. Hinc virga illa vigilans, ostensa Ieremiæ, & correctionem denotans, secundum versionem 70. Interpretum vocatur *baculus nuceus*; secũdum Theodotionem *Virga amygdalina*; quia quemadmodum nux siue amygdalum habet amarissimum corticem & testâ durissimâ cingitur, quibus detractis fructus dulcis reperitur: ita correctio diuina amara quidem videtur ad præsens, sed in futuro fructus parit dulcissimos iuxta id Apostoli ad Hebr. 12. *Omnis disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudij sed mœroris: posteà autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ.* Quæ verba citans Bernhardus ser. 10. de cœnâ Domini præclarè ait: *Flagellis Domini pinguedo carnalis voluptatis atteritur & virtutes animæ roborantur: lasciua caro restringitur & anima pennis virtutum ad cœlestia subleuatur: caro quod superfluum habebat amittit, & Spiritus virtutes quas non habebat acquirit. Si ergò per flagella Domini virtutes augentur, vitia resecantur, spernuntur terrena, amantur cœlestia; nos æternitatis præmia præstolantes si nobis aliqua grauis infirmitas, vel tentatio fortis, vel etiam damnum temporalium rerum irrepserit, ex his omnibus vires sumere debemus: quia crescente pugna, gloriosiorem non ambigemus nobis manere victoriam. In hoc namq; ostendimus; quanta ad Deum cupiditate flagramus, si non solùm ad eum per tranquilla & mollia, sed etiam per aspera & dura transimus. Ad æterna gaudia iam redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta: & ideò spe manentis lætitiæ, omnia aduersa prosperitatem non modicam debemus reputare.*

Quare videmus, Auditores, immeritò nos murmurare contra Deũ cùm immittit nobis clades aliquas; id quod grauibus verbis dixit Ieremias Thren. 3. *Quid murmurauit homo viuens.* q. d. Quando *vniuersa vanitas* est *omnis homo viuens* (Psal. 38.) quid murmurat contra Deum quòd ab eo puniatur pro peccatis suis? Vidit hoc gentilis ille Pythagoras, qui dicebat: *Quibuscunq; infortunijs homines anguntur, prout sors tua fuerit, eam ferto moderatè neq; indignare.* Et eius discipulus atque interpres Hierocles, qui dixit: *Tibi & culpæ tuæ indignare, nõ Deo. Culpã tolle & infortunium auferet Deus.*

Ad extremum igitur si liberari à pressuris nostris volumus, alio vtamur remedio, necesse est. Quodnam verò illud? Oratio, quæ Deum etiam iustè nobis iratum flectit ad misericordiam & amotionem flagellorum. Hoc remedio vsus Baruch Propheta complures adhibet modos mitigandi iram Dei, cap. 2. Primo allegat Iudæos populum Dei esse, quem tantâ curâ & labore eduxit de Ægypto, v. 11. *Et nunc*, inquit, *Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de terrâ Ægypti in manu valida*, &c. q. d. noli Domine tuum opus, tantis auctũ fauoribus & miraculis, perdere aut deserere. Deinde fatetur & deprecatur culpam populi sui v. 12. *Peccauimus, impiè egimus, iniq; gessimus, Domine Deus noster, in omnibus iustitijs tuis.* Tertio allegat summam populi calamitatem & desolationem, v. 13. *Auertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, vbi dispersisti nos.* Quarto proijcit se in clementiam diuinam, non in merita sua, v. 14. *Exaudi Domine preces nostras & orationes nostras & educ nos propter te.* q. d. non propter merita nostra sed propter te & infinitam tuam clementiam parce. Quinto proponit Deo gloriam eius inde resultaturam v. 15. *Vt sciat omnis terra*, inquit, *quia tu es Dominus Deus noster*; vt omnes nimirum gentes celebrent tuam clementiam & paternam prouidentiã. Sexto proponit eidem iacturam & intermissionẽ publici Dei cultûs, si periret Hebræorum populus v. 17. *Aperi oculos tuos & vide: quia non mortui qui sunt in inferno dabunt honorem & iustificationem Domino.* Octauo monet eum promissionis suæ quâ veniam pœnitentibus promisit v. 28. *sicut locutus es in manu pueri tui Moysi*, &c. Denique repræsentat ei merita & promissiones patrum suorum, Abrahæ, Isaac & Iacob. v. 34. *Reuocabo illos in terram quam iuraui patribus eorum, Abraham, Isaac & Iacob.*

Hac ratione, Auditores, conemur etiam nos placare Deum nostrum & auertere iram eius. Primò quidem refricando ei in memoriam quòd simus populus eius electus, quòd membra Ecclesiæ eius, quam tanto labore emit, tot fauoribus cumulauit præ omnibus nationibus. Secundo agnoscamus & confiteamur peccata nostra, quibus irã Dei prouocauimus & iustè commeruimus. Tertio statuamus ei ante oculos nostras calamitates feruenti oratione. Quarto referamus nos non ad merita nostra, sed ad diuinam potiùs misericordiam, quam etiam indignis solet impendere. Quinto ostendamus ei gloriam, quæ ex nostra liberatione in ipsum redundabit, cum videbunt gentes & aduersarij nostri, quòd curam habeat nostri, nec deseruit populum suum. Sexto allegemus etiam iacturam cultûs diuini, qui intercipit & cessat, si fideles intereant & Ecclesia in manus hostium deueniat. Septimo. Refricemus ei in memoriam promissionem suam quâ se fore cum Ecclesia suâ & pœnitentibus veniam daturum promisit. Denique

repræſentemus ei merita Chriſti Domini noſtri, in cuius nomine eum oramus, vt per merita eius audiri mereamur, qui meritis noſtris diffidimus.

Hi ſunt clamores, hi pulſus, quibus fores magni noſtri amici Dei, pulſandæ ſunt; Non murmur aut querimoniæ. Sperandum etiam eſt ad huiuſmodi preces tandem reſeratum iri ianuam miſericordiæ, & quod petimus, obtentum.

CONCIO XIV.

DOCVMENTA.

I. *Pauci amici veri.*
II. *Amicus Dei ſit qui orat.*
III. *Propter amicum iuuandum labor ſubeundus.*
IV. *Commodandum & mutuo dandum.*
V. *Liberalitas & pronitas ad largiendum.*
VI. *Virtus & efficacia orationis.*
VII. *Recte inſtituuntur ſupplicationes.*

THEMA.

Amice, commoda mihi tres panes. Luc. 11.

A. *Triplex panis petendus.*

NIMIVM, Auditores, videtur iſte petere, qui pro vnico hoſpite, tres panes mutuò petit. Sed ni fallor, voluit Dominus ternario hoc numero nobis inſinuare tres potiſſimum panes, à Deo poſtulandos. Primus eſt, panis corporis, de quo in oratione Dominicâ dicimus quotidie: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Alter eſt panis animæ, de quo Dominus Matth. 4. ait: *non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Tertius eſt panis animæ & corporis, quem in cœlo expectamus, ſtatus beatitudinis; de quo dixit quidam diſcumbentium cum Chriſto: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei*, Luc. 14. Nos ergò Auditores in tribus iſtis ſupplicationibus, tres panes hos poſtulemus. Et quia panis verbi diuini latet in hodierno Euangelio velut in arcâ recluſus, illum hodie petamus, vt eum nobis Deus promere & frangere dignetur.

B. I. *Pauci amici veri.*

Diſcimus. PRIMO. Paucos eſſe amicos veros, quos media nocte, id eſt, in tribulatiooe tuâ adire audeas & beneuolos reperias. Hoc enim indicare videtur Dominus eâ loquendi formulâ: *Quis veſtrûm habebit amicum?* q. d. non ſunt paſſim obuij tales amici veri. Confirmat hoc idem Eccleſiaſticus c. 6. dicens: *Amicus fidelis protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit theſaurum.* Ratio eſt, quia hominum amicitia plerumque fragili nititur fundamento. Aliorum amicitia fundatur in delectatione, aliorum in vtilitate, aliorum in viuendi cõmuni conſuetudine & ſtudiorum communione, aliorũ in ſanguinis propinquitate, &c. quorũ nulla eſt ſolida. De primâ teſtem habemus Samſonẽ, qui à ſua Dalilâ robore ſpoliatus & hoſtium manibus traditus eſt. De ſecundâ ait Eccleſiaſticus c. cit. *Eſt amicus ſocius menſæ, & non permanebit in die neceſſitatis.* Tertia amicitia diſſoluitur, vbi amici ſeparantur, & plerumq; nimia familiaritas odiũ parit, eaque tandem inueteraſcit; ſicut nullum eſt veſtimentum tam feſtiuum, quin tandem fiat quotidianum & vile. Nimia familiaritas Saulis cum Dauide cito in odium verſa eſt. Quartam communiter ſoluit mors. Nam qui diutius ægrotat, moleſtus fit propinquis: Mortuus deinde breui obliuione ſepelitur. Et hi omnes amici quid proſunt morienti? Ibi verificatur, quod ait Ieremias Thren. 1. *Vocaui amicos meos, & ipſi deceperunt me.* Ad literam Ægyptios intelligit, qui à Iudæis vicinis obſeſſis vocati in auxilium contra Chaldæos, videntes horum copias & vires, reuerſi ſunt & Iudæos non iuuerunt. Sic in Belgio nuper inſignis vir in morte vocauit & implorauit opem vxoris: *Chariſſima coniux adiuua me in his anguſtijs*; cumque illa flens diceret: *Ecqui poſſum te iuuare, cariſſime marite, in morbo incurabili?* Vocauit filiũ primogenitum: *Fili adiuua, eripe me ex hiſce anguſtijs; ego pro te nocte & die laboraui, & vitam ſæpe periculo expoſui.* Cumque ille pariter gemens diceret: *Vtinam mi pater te morte eripere poſſem! Sed hoc vires meas excedit.* Vocauit ſecundum, deinde tertium, ac cæteros ordine filios & filias, deinde famulos & ancillas, quemque ſigillatim compellans, ac eius implorãs opem; cumque ſinguli dolentes idem reſponderent, dicerentque contra mortem non eſſe remedium, exclamauit ille; *O vanas hominum curas! ô quantum eſt in rebus inane! Ecce ego tibi ô vxor, vobis ô filij & filiæ, laboraui, ſudaui, vires & vitam impendi, quin & animam fortè oppignoraui; & ecce hæc eſt merces mea, vt in hac hora vltima implorans opem veſtram, non inueniam. O quàm ſatius fuiſſet ſi Deo ſeruiuiſſem! Si amicos in terra & in cœlis paraſſem, qui in hoc articulo mihi adeſſent! O ſi viuere liceret, quàm ſaperem!* Refert P. Corn. à Lap. in Ierem.

Omnes ergò hi amici, baculi ſunt arundinei, quibus ſi inniti velis, franguntur. Argentum viuum licet auro ſit arctiſſimè copulatum, in igne tamen id deſerit; ita amici dicti morientem ſaltem deſerunt, etſi viuenti fortiſſimè adhæſerunt.

C. II. *Amicus Dei ſit, qui orat.*

Diſcimus SECVNDO. Amicum eſſe debere, qui Deum orat. Audimus enim amicum rogari ab amico, qui ſi illi infenſus fuiſſet, quomodo eum rogare auſus eſſet? Hinc idem Dominus noſter ita nos orare iuſſit; *Pater noſter qui es in cœlis.* Et rurſum Ioan. 15. dixit; *Si feceritis quæ præcipio vobis & verba mea in vobis manſerint, quodcunq; volueritis petetis, & fiet vobis.* Alioquin enim ſi quis in Dei inimicitia perſeueret, ſciat veriſſimum fore illud verbum cæci; *Scimus quoniam peccatores Deus non audit; ſed ſi quis Dei cultor eſt & voluntatem eius facit, hunc exaudit*, Ioan. 9.

D. III. *Propter amicum iuuandũ labor ſubeundus.*

Diſcimus TERTIO. Propter amicum iuuandum, libenter aliquid laboris ſubire. Ecce enim, is qui iã cum ſuis liberis in cubili quieſcebat, euocatus ab

ab amico in subsidium, prodijt tandem, suam quietem posthabens amici necessitati; quod etsi cum aliqua renitentia fecit, non tamen idcirco omni laude caruit. Gratus fuit Deo & suum pondus habuit panis ille Petri telonearij, quem (vt alibi diximus) in pauperem coniecerat. Scimus etiam Loth ab incendio Sodomæ seruatum, licet inuitus inde exiret & penè extraheretur, Genes. 19. Scimus eos quoque ad cœnam admissos fuisse, qui intrare compulsi sunt, Luc. 14. Verùm vt augeatur meritum, præstat citò & libenter dare quàm tardè & renitenter. Qui citò dat, bis dat. Propterea videtur mihi Dominus morositatem & imperfectionem hodierni datoris taxasse in fine Euangelij, cùm ait: *Si ergò vos cùm sitis mali, &c.* q. d. Vos homines duri & difficiles ad dandum, vinci potestis precibus: quanto magis pater vester pronissimus ad largiendum?

E. IV. *Commodandum & mutuò dandum.*

Discimus QVARTO. Commodare & mutuum dare & quidem sine vsuræ exactione, vel spe alterius muneris. Nihil enim hìc lego fænoris, pacti, emolumenti vel etiam pignoris. Sine vllo pacto mutuos dedit panes, qui rogabatur; non dixit, dabis mihi quatuor pro tribus vel superaddes munus, &c. Refrixit nunc hæc charitas etiam inter Christianos, quorum nemo ferè mutuum dare, nisi sub pignore certo, vel sub spe & interdum expresso pacto emolumenti vult, quod planè fænus est turpissimum: vel loco mutui iam emptionis contractus fiunt, vt lucrum è pecunia eliciatur. Quod licet per se licitum sit, quia tamen Christianam inuicem mutuandi rationem extinguit, *suspicione criminis non caret*, inquit P. Alph. Salmeron in hunc locum: *nam vulgus dum has emptiones facit se mutuare asserit.* Video tamen huius mali causam esse plurimorum perfidiam & ingratitudinem, qui mutuò data tempora restitutionis etiam interpellati non restituunt. Hinc enim ditiores velut piscator ictus sapere discunt suisque rebus, non aliorum commodis prospicere. Pauci ergò volunt mutuare, quia pauci volunt soluere. Scire ergo & isti debent, precatorem huius Euangelij non dixisse: dona mihi, sed *commoda tres panes*; promittens tacitè panum restitutionem fideliter faciendam. Si tu frumentum molæ affundas, mox infernè saccum apertum tenes, vt farinam colligas. Quis affunderet frumentum, si farina non sequeretur, sed in aquam vel occultum cuniculum fraude molitoris caderet? Diceret sanè quilibet: absit vt reuertar ad istum molitorem. At huiusmodi molitores plurimi non sunt, quodque amplius est, nemo sibi conscientiæ scrupulum facit, si vltra constitutum tempus mutuatori rem suam detineat. Prodigunt multi mutuatam sibi pecuniam; & cùm mutuator ad destinatum terminum expectat suo marsupio nummos alteri creditos, nihil ad se redire videt, nisi fortè inimicitiam mutuatarij, improba verba & diras imprecationes.

F. V. *Liberalitas Dei & pronitas ad largiendum.*

Discimus QVINTO. Dei liberalitatem & pronitatem ad benefaciendum & largiendum nobis. Tametsi enim hæc parabola videtur in cortice ostendere, Deum ægrè & difficulter exorari; reuera tamen contrarium cōcludit. In ea enim docet Dominus, qua ratione possimus Deū precādo expugnare, instando videlicet perseuerāter orationi. Velut si quis mendico dicat: Pater meus ægrè quidem dat & diu multumque exorandus est, hoc tamen habet, vt neminem, qui instanter & importunè roget, indonatum relinquat. Hic sanè mendicum à mendicando non auertit, sed instruit & hortatur. Vnde Petrus Rauennas serm 19. ait: *O quàm dare vult, qui se inquietari taliter, taliter suscitari patitur?* Et mox: *ô quàm negare noluit, qui sibi etiam neganti qualiter extorqueretur ostendit?* Nimirum delectatur Dominus orationis nostræ seria instantia; quod videre possumus in Chananæa illa, quam Dominus permisit diu post se clamare, quasi eam non audiret, tametsi à discipulis moneretur: *Dimitte eam quia clamat post nos.* Delectabatur enim Dominus eius oratione, quæ in ea virtutes suas complures exserebat. Tantum igitur abest vt Deo molesti simus, cùm importunè eum oramus, vt potiùs molesti simus, cùm non oramus. Ita enim Achaz, quia signum à Deo petere noluit, molestus fuisse Deo dicitur Isa. 7.

G. VI. *Virtus & efficacia orationis.*

Discimus SEXTO. Virtutem & efficaciam orationis. Quemadmodum enim amicus iste precibus tandem victus surrexit & dedit postulanti, quod voluit: ita etiam instanti oratione expugnatur tādē Deus, vt petitiones audiat. Quare bene S. Gregorius ho. 14. in Ezech. cōparat orationem cū luctâ angeli Deū repræsentantis & Iacobi, Gen. 32. Ibi enim Iacob tādiu tenuit & quodammodo fatigauit angelū, vt dimittere noluerit nisi benedictionē ab eo imperraret. Id quod significabat Deū precibus vinci & expugnari posse. Vnde Iacob ob id vocatus est Israel, id est, *vir dominans*, quia præualuit angelo. Sic expugnauit Christū mulier Chananæa, quæ licet repulsam semel iterumque passa, rogare tamen pro filia institit, tandemq; nō solùm audita est, sed etiam miro præconio à Christo cōmendata, Matth. 15. Quòd si oratio fortis est contra Deū, quanto magis contra homines præualebit? vt ait Angelus ad Iacob, loco cit. Hic sancti ex potentia orationis facti sunt Thaumaturgi & quasi omnipotentes, vti S. Bernardus, S. Frāciscus, S. Dominicus, qui dictitabat se nihil vnquam à Deo postulasse, quod non impetrasset; idque demonstrauit in D. Conrado, cui impetraturū se gratiam prædixit, qua ad ipsius religionem è sæculo transiret, vti factum, & nos alibi diximus. S. Thomas Aquinas asserebat se omne [illegible] assecutum, quod intercessione Beatæ Virginis efflagitasset. S. Elisabetha promisit adolescenti sæculo addicto, se ipsi impetraturum, vt Dei amore inflam-

inflammatus sæculo valediceret, vti factum, & alibi dictum. S. Catharina Senensis in orando dicebat: Domine non dimittam te, nisi id quod postulo (v. g. huius vel illius peccatoris conuersionem) à te obtinuero; itaque omnia obtinebat.

H. VII. *Rectè instituuntur supplicationes.*

Discimus SEPTIMO. Non errare Ecclesiam cùm ad aliquod templum, velut ad alicuius Sancti patrocinium instituit supplicationem. Hoc enim fecit in hodierno Euangelio is, qui panibus indiguit; dum ad amicum suum media nocte eos petitum venit. Possumus ergò & nos adire inprimis magnum nostrum amicum, Christum, deinde Sãctos eius, qui vtique & ipsi amici nostri sunt. Possumus inquam adire, ritu supplicationis quasi facto cuneo & cum quodam exercitu. 1. Docemur hoc inprimus ab ipso Deo, qui per Ioëlem Prophetam c.2. supplicationem indici iussit cùm ait: *Canite tubâ in Sion* (ad conuocandum scilicet populum in publicam supplicationem) *sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum, sanctificate Ecclesiam; coadunate senes, congregate paruulos,* &c. 2. Docemur id Secundo exemplo Iosue & Israelitarum, qui septies cum arca circumeundo muros Iericho, clangore tubarum prostrauerunt, Ios. 6. 3. Tertio. Exemplo Christi, qui publica processione ingressus est Ierosolymam & templum in die palmarum Matth. 21. 4. Quarto. Ratione, si enim vnius hominis importuna oratio Deo quodammodò vim facit & extorquet id quod postulat, vt in hodierno Euangelio audimus; quanto magis integræ ciuitatis vel communitatis? verè enim Tertull. in apol. ait: *Publica omnium oratione quasi manu facta expostulamus & vim facimus Deo. Sed hæc vis grata est Deo.* Placet vtique Deo tot animorum vnio & concordia; placet feruor & afflictio quæ in itinere suscipitur; & si in magno numero aliqui sint peccatores, fieri tamen nequit, vt in eo non sint etiam iusti aliqui, quorum preces audiet, quibus etiam iuncti peccatores facilius audientur. 5. Denique his accedit effectus, quem huiusmodi litaniæ sæpissimè consecutæ sunt; vti illa à Gregorio M. Romæ instituta, pestis cessationem, vt testatur ipse l.11. ep.2. Et illa Hierosolymæ ab Episcopis instituta in castris, vrbis occupationem, apud Wilhel. Tyrium l.8. belli Sacri, c.11. Cùm enim à nostris, Godefrido Lotharingo Duce, anno Domini 1099. Hierosolyma obsideretur, in ipsis Christianorum castris, *de publico decreto* (ait ibi Tyrius) *indictæ sunt vniuerso populo Litaniæ: & assumptis crucibus, & Sanctorum patrocinijs, Episcopi & clerus vniuersus induti sacerdotalibus & Leuiticis indumentis, nudis pedibus & cum multâ deuotione populum subsequentem vsque ad montem Oliueti præcesserunt. Vbi vir nobilis Petrus Eremita, & Arnolphus Nordmannorum Comitum familiaris, vir literatus, exhortationis sermonem habentes ad populum; in quantum poterant ad longanimitatem animabant.* Quis verò eiusmodi processionis exitus? *Vrbe iam capta & armis depositis, in spiritu humilitatis, & in animo contrito, nudis vestigijs, iunctis manibus, & sumptis mundioribus indumentis cum gemitu & lachrymis loca venerabilia, quæ Saluator propriâ voluit illustrare & sanctificare præsentiâ, cœperunt iam omni deuotione circuire, & cum intimis deosculari suspirijs: specialiter autem Dominicæ passionis & resurrectionis Ecclesiam, vbi Clerus & populus fidelium, qui per tot annos duræ nimis & indebitæ seruitutis iugum portauerant, de restitutâ libertate, Redemptori gratias exhibentes, cum crucibus & sanctorum Patrocinijs, principibus occurrentes, eos in prædictam cum hymnis & canticis spiritualibus introduxerunt Ecclesiam. Intueri enim erat amænissimum & spirituali plenum iucunditate, quanta deuotione, quanto pij feruore desiderij, ad loca sancta accederet populus. Quanta mentis exultatione & spirituali gaudio Dominicæ dispensationis deosculabantur memoriam! Vbique lachrymæ, vbique suspiria, non qualia mœror & anxietas solet extorquere, sed qualia feruens deuotio & interioris hominis consummata lætitia solet Dominicæ in holocaustum incendere. Erat porrò tam in Ecclesia, quàm per vniuersum orbem, tantus populi gratias Domino exhibentis clamor, vt iam quasi vsque ad sydera tolli sonus videretur, vt de ijs meritò dictum crederetur: Vox lætitiæ & exultationis in tabernaculis iustorum. Feruebant sanè pio succensa desiderio, per vrbem vniuersam opera misericordiæ. Hi Domino confitebantur deflenda quæ commiserant, voto se obligantes ne de cætero deflenda committerent; illi in senes, valetudinarios & egentes profusâ liberalitate cunctam erogabant substantiam, pro summis & sufficientibus reputantes diuitijs, quòd hunc vidisse diem, sibi fuerat concessum diuinitùs: illi flexis nudisque genibus, cum singultibus & præcordialibus suspirijs loca circuibant venerabilia, lachrymarum cuncta replentes aspergine: quorum verò sermo dirigebatur ad Dominum. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Quid plura? Difficile est, vt nostro comprehendatur sermone, quanta in plebe fideli sanctæ deuotionis esset immensitas. Certatim.n. se mutuò vincere cupientes, in operibus pietatis vnanimiter desudabant, cœlestis memores beneficij, & gratiã præ oculis habẽtes diuinã, quæ tãtos eorũ labores remunerare dignata est; Quis.n. tã ferrei pectoris, quis mẽtis adamãtinæ, cuius interiora nõ liquefierẽt, cũ liceret tãtæ peregrinationis fructũ capere dignissimum, & exhibitæ militiæ numerare stipendia,* &c.

Illa quoque de Proclo Episcopo Constantinopolitano instituta supplicatio sub Theodosio Imp. terræ motus inhibuit. Tunc enim *sex totis mensibus non per interualla, sed assiduò laborauit motu irrequieta tellus, orbemque concussit vniuersum. Constantinopoli præter maxima pluримaque opera, publica, priuata, procubuit macrontichos, quod longũ murum & Chersonesum appellant: euersæ celsæ turres, templa magnificentissima collapsa. Sensit & Alexandria labẽ; impulsa Antiochia tanto impetu, vt theatra spectaculaque prociderint, terrâ marique ingẽtes passim clades acceptæ. Hausit tellus vicos, insulas abscõdit, montes protrusit, fontes siccauit, naues aquis defectas vadis illisit, mare in littora effusũ, mõstra piscium*

piscium veluti ballistâ eiecit. Hellespontus, Bithynia, Phrygia cæteris grauiùs afflicta. Constantinopolis exanimata metu, sedibus propè suis conuulsa est. Imperator priuato schemate, nudus pedes, Patriarcha, populusq; vniuersus desertâ vrbe in campum egressi dies noctesq; Numini flectendo supplices fudêre preces; cùm ecce spectantibus cunctis puer occultâ vi Numinis raptus, sublimis abit. Trepidant pauentq; vniuersi, ingeminantq; vnà omnes solenne illud Kyrie eleison. Delatus è cælo post horam puer eâdem quâ ascenderat viâ, audisse dixit à cœlestibus musicis hymnum trisagion: Sanctus DEVS, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis. Præcepitq; vt nihil adderetur. Proclus Patriarcha odarium auditum statim ab vniuerso populo reuocari iussit. Firmauit ea vox trepidam terram. Puer hymno trisagij pronuntiato mox defunctus Spiritu ad beatorum sedes rediit. Corpusculum in S. Irenes æde conditum. Locus ex quo primùm sublimis ductus est, ὕψωμα θεῖον appellatus, quasi diceres, diuina elatio. Refert ex Paulo Diacono lib. 14. var. hist. Matth. Raderus in Aulâ S. c. 14.

CONCIO XV.

MYSTERIA.

- *I.* *Qui sunt isti tres amici.*
- *II.* *Cur tres panes mutuo petit.*
- *III.* *Cur foris & in via orat.*
- *IV.* *Quid illud:* noli mihi molestus esse.
- *V.* *Quid illud:* si vos, cum sitis mali.
- *VI.* *Quid illud monitum:* petite, &c.

THEMA.

Amice, commoda mihi tres panes. Luc. 11.

A. ORta aliquando fuit contentio inter Phrygas & Ægyptios (vti refert Pierius in hierogl.) circa vtriusque nationis antiquitatem. Porrò Ægypti rex Psammetichus inter vtrosque Iudex cõstitutus & arbiter, duos in solitudine infantes curauit enutriri, vetans ne quispiam eos alloqueretur. Hos ergò iam loquelæ capaces produci in cõspectum suum iussit & vario linguarum genere interrogauit. Qui cùm nihil responderent, vtpote omnis linguæ expertes, vnus tamen illorum hanc vocem, *Bech*, emisit. Quæ vox quia linguâ Phrygiâ panem significabat, rex victoriam Phrygibus accensuit, indeque iudicabat nil adeò naturæ necessarium esse atque panem, cùm ea etiam nõ edocta panem petere nosset. Consonat huic historiæ quod in hodierno Euangelio legimus amicum præuentum necessitate nil aliud rogasse nisi panẽ; *Amice, commoda mihi tres panes.* Iam verò Auditores, si natura corporea corporalem panem adeò requirit, quid nî etiam anima hominis suum requirat, spiritualem panem? Et quid dicturam putatis animam hominis si loqui per se sola posset, nisi *Bech?* nisi id. *panem nostrum supersubstantialem*, panem verbi diuini *da nobis?* Sanè non inuenio, cur potiùs corpori quàm animæ panem suum demus. Itaque si corpus pascimus quotidie, pascamus etiam animam pane verbi Dei, saltem in hebdomade semel, id quod nunc faciemus.

B. I. *Qui sunt isti tres amici.*

Q. PRIMO. Qui sunt isti tres amici? Vnus enim rogatur, alius rogat, tertius de via venit. Respondeo per amicum qui rogatur intelligi Christum. Nam *quis amicior nobis*, inquit S. Ambrosius in c. 11. Luc. *quàm qui pro nobis corpus suum tradidit?* Itaque amicus noster est & quidem omnium maximus, Primo. Quia animam suam pro nobis posuit. Secundo. Quia nobis omnia sua communia fecit, iuxta id: *amicorum omnia sunt communia.* Cõmunicauit enim nobis omnia merita sua, hæreditatem suam, dignitatem & nomen filiorum Dei. Tertiò: Quia inuenit modum, quo vniri nobis & nos ipsi possemus, arctissimum qui esse poterat, in Eucharistia & communione. Celebratur Artemisia Cariæ Regina tanquam ex mulieribus omnibus mariti amantissima, quòd Mausoli viri sui defuncti cineres vino mistos hauserit, vt sic quo possetmodo, eum sibi vniret & quodammodo in se ad vitam suscitaret: sed longè præstat adinuentio Christi, quâ seipsum nobis integrum & viuum, sed panis & vini sub velamine sumendum præbuit, vt sic in ipso nos & ipse in nobis viueret. Amicus verò rogans, quilibet nostrûm est, qui in sua necessitate confugit ad Christum. Ipse enim nos hoc dignatus est nomine, quando Ioan. 15. dixit; *Iam non dico vos seruos quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo nota feci vobis:* Quâ ex re colligere possumus, quanta cum fiducia accedere possimus ad Christum in omnibus nostris afflictionibus. Cũ enim nos amicos snos vocet, & ipse præ omnibus amicissimum se nobis exhibuerit, quid quæso trepidamus? quomodo etiam adduci possumus vt magno hoc amico nostro præterito, alienos adeamus & hostes, ipsumque adeò dæmonem?

Amicus denique de via ad nos veniens & diuertens, ad literam quæcunque est necessitas, quæ nos ad Christum ire compellit. Et quia nulla maior necessitas, quàm salus animæ nostræ, idcircò amicus iste primò & principaliter est anima nostra, quando cum filio prodigo de terra longinqua venit & in se reuertitur, sicut pulchrè exponit S. Bern. serm. in rogat. de tribus panibus. *Ego quidem*, inquit, *amicum venientem ad me, non alium intelligo, quàm meipsum: Nemo quippe charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergò de via venit amicus cùm transitoria deserens ad cor redeo, sicut scriptum est: Redite præuaricatores ad cor, &c.* Quando igitur tibi ipsi vel proximo tuo habes succurrere, tunc venit ad te amicus de via, & monet vt Christum adeas pro subsidio.

C. II. *Cur tres panes mutuo petit.*

Q. SECVNDO. Cur pro vno amico tres panes mutuos petit? *Quid est quod amicum vnum perhibet ad*

D. III. *Cur foris & in via orat.*

uenisse, ait S. Bern. serm. in rogat. de 3. panibus, *nec tamen contentus est quærere panem vnum? Putásne tā voracem æstimabat amicum, vt non posset vni sufficere panis vnius?* Respondetque: *Puta ergò cum vxore & mancipio hominem aduenisse, vt suum cuiq; panem apponere velit amicus. Per virum intelligit rationem deficientem præ ignorantia veritatis: per vxorem, voluntatem languentem præ inedia affectionis: per mancipium, carnem infirmatam præ inopia fortitudinis. Commoda ergo mihi amice, inquit, tres panes, vt intelligam, vt diligam, vt faciam voluntatem.* Sic ille. Sed hæc & similes aliorum expositiones mysticæ sunt. Mihi videtur hîc Dominus insinuare voluisse, exercendam esse hospitalitatem, & quidem liberaliter ac cum aliquo dispendio, sic enim & Abraham, cùm tres Angelos hospitio excepisset, festinauit in tabernaculum ad Saram dixitque ei: *Accelera, tria sata similæ commisce & fac subcinericios panes.* Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero coquendum, Gen. 18. Sic Christus ita suos pauit conuiuas, vt modò 7. modò 12. cophini superessent. Eandem ergò liberalitatem exhibere conuenit, pauperibus præsertim & religiosis, quia sub eorum persona Christus pascitur & recipitur.

D. III. *Cur foris & in via orat.*

Q. TERTIO. Quid est, quòd foris orat & in via publica? (Siquidem rogatus de intus respondet ad existentem foris) cùm verò tradat hic Dominus rationem orandi, & alibi dixerit: *Cùm oraueris intra in cubiculum tuum*, &c. Matth. 6. Cur inducit hunc orantem foris in platea? Respondetur in cubiculo orandum, pro maiori collectione & excitāda deuotione: & quasi in plateā orandum, pro maiori reuerentia. Hinc optimè dixit Seneca ep. 10. cum ait: *Sic viue cum hominibus tanquam Deus videat: Sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.* Etenim sæpenumero tam parum reuerenter loquimur cum Deo, vt sic loqui cum homine non auderemus; & confunderemur si pateret illis nostra distractio & irreuerentia ac cogitationes impertinentissimæ, quibus sub oratione distinemur. Vicissim si ad Deum omnia cernentem oculos cōuerteremus, quando cum hominibus agimus: quā cautè ageremus & prouidè? Quare Seneca epi. cit. ait: *Nihil Deum roges, nisi quod rogare non possis palam. Nunc enim quanta est dementia hominum? turpissima vota Dijs insusurrant: si quis admouerit aurem, conticescent; & quod scire hominem nolunt, Deo narrant.* Hinc fortasse veteres opem implorantes in foro sedebant, teste Pierio l. 43. hierogl.

E. IV. *Quid illud*: Noli mihi molestus esse.

Q. QVARTO. Quid sibi vult illud amici respōdentis in persona Dei: *noli mihi molestus esse?* Nū enim Deo molesta est nostra deprecatio? Minimè gentium: sed hoc verbo Primo magis excitare voluit affectum nostrum ad rogandum instantius: Sicut cum mater filio roganti primò abnuit postulatum, vt magis eum rogare faciat. Sic respondit Chananææ: *non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel*; non vt à se repelleret, sed vt magis ad orandum impelleret. Hominibus quidem molesti sumus, cùm multa & crebrò ab eis petimus, sed Deo contrà molesti sumus, quando parum aut raro ab eo petimus. Sic enim Isa. 7. cum iuberet Deus petere regem Achaz signum siue in cœlo sursum, siue in inferno deorsum, & ipse petere nollet, Isaias respondit: *nunquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?* Quare sicut filius ægrotans molestus est parentibus, quando non explicat ægritudinem suam, nec postulat medelam: ita Deo etiam molesti sunt, qui nihil ab ipso petunt. Licet enim ipse sciat quid nobis desit, vult tamen à nobis rogari & quidem propter bonum nostrum, vt alibi diximus. Vult ergò Dominus dicere, nunquam sibi importunas esse preces nostras, quandocunque & quotiescunque deferantur. Eodem spectat, quod sequitur: *iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili.* Vult enim dicere: Licet ego differam concedere quod petitur, & videar id negaturus: licet in cœlo quietus regnem cum electis meis, & existimer negligere viuentes; volo nihilominus vt pulsando instetis, quia vos audiam tandem. *Non dormit* profectò *nec dormitat dominus, qui custodit Israël*: describitur tamen velut dormiens, quia multis hominibus talis existimatur dum necessitates & afflictiones bonorum, libidinem verò & prosperitatem malorum videre se dissimulat. Sed suo tempore excitabitur & vindictam sumet de malis, liberabit verò bonos, sicut Psal. 77. dicitur de punitione Philisthinorum, qui postquam aliquamdiu permissi sunt affligere Hebræos: tunc *excitatus est tanquam dormiens dominus, tanquam potens crapulatus à vino, & percussit inimicos suos in posteriora*, id est, in secretiori parte natium, vt simul cruciarentur dolore & pudore, quemadmodum legitur 1. Reg. 5.

2.

Secundo. Hoc verbo insinuare videtur, non tam citò ac facilè audiri à Deo illos, qui non nisi in nocte tribulationis & aduersitatis veniunt ad Deū: sicut audiuntur, qui de die etiam prosperitatis veniunt. Ita enim regulus ille, qui non nisi ob necessitatem, filij nimirum desideratā ægritudine compulsus ad Christum oraturus venit, audiuit: *nisi signa & prodigia videritis, non creditis*; & iteratò pulsare finitur, nec ad primam petitionem statim auditur, Ioan. 4. Sumus enim nos ferè instar fontis illius, qui *fons solis* dicitur in Cyrenaica prouincia, & teste Mela l. 1. c. 4. de nocte feruet, de die friget. Sic enim nos in die prosperitatis à Deo fugimus & tepescimus: in noctè verò aduersitatis ad Deum accedimus & amore eius incalescimus.

F. V. *Quid illud*: si vos cùm sitis mali, &c.

Q. QVINTO. Quid illud: *Si vos, cùm sitis mali*, &c. Nunquid omnes mali sumus? Respondeo Primo. Nos malos esse & iure sic vocatos quia ob naturam per peccatum in Adamo corruptam, ad malum propensi: duri & difficiles sumus ad exaudiendum eos, qui aliquid à nobis petunt, & pro-

1.

prio tantùm amori studemus. Vult ergò dicere Dominus: si vos qui ex vitio naturæ corruptæ tam amantes vestri estis, & tam difficiles ad surgendum causâ alterius & tribuendum: nihilominùs filijs vestris nôstis bona dare & non mala: quantò magis Pater vester cœlestis, qui natura sua benignissimus & ad benefaciendum propensissimus est, dabit vobis Spiritum bonum? &c.

2. Secundò. Mali sumus comparati cum Deo, qui ex se solus est bonus, Luc. 18. *Nemo bonus nisi solus Deus*, ait Dominus. Nos autem participatione tantum & quasi ex mendicatione. Sicut ergò omne lucidum coram sole euanescit, & comparatione eius obscurum videtur: sic omnis nostra iustitia cum diuina comparata, malitia reputatur.

G. VI. *Quid illud monitum, Petite, &c.*

Q. SEXTO. Quid sibi vult crebra illa ad orandum incitatio: *Petite & accipietis; quærite & inuenietis; pulsate & aperietur vobis?* Respondetur Primo indicare maximam nostram & extremam, in qua versamur, necessitatem, quos tam anxiè Christus iubet petere. Hanc si nos cognosceremus, per nosmetipsos ad eum curreremus: sicut cùm vim morbi sentimus, medicum mox quærimus. At quia non cognoscimus, idcircò tam solicitè stimulat nos Christus, qui videt infirmitates & miserias nostras. Sic cùm quis homicidio facto saluare se & fugere differt, monetur ab amicis, vt currat ad asylum & fores eius instanter pulset: ne à lictoribus insequentibus deprehendatur. Et tamen adhuc tã multi sunt, qui orandi studium sibi necessarium non putant, & multis sæpe diebus abstinere oratione possunt. De quorum desperatione meritò timeri potest; non enim difficilè eos assequetur Tartareus ille lictor & in vincula sua trahet. Horum typus erant filij Iacob, parùm de pane soliciti etiam tempore famis. Vnde increpans eos pater ait; *Quare negligitis?* (Hebr. *vt quid vos ipsi aspicitis?*) *audiui quòd triticum venderetur in Ægypto. Descendite & emite nobis necessaria vt possimus viuere.* Gen. 42.

2. Secundò. Ostendere nobis Dei benignitatem & munificentiam, qui tam seriò nos iubet instare orationi. Quomodo enim non paratissimus, imò obligatus est, ad largiendum, qui tam multis verbis inuitat ad petendum? Alexander Seuerus Imp. amicos & bene de se meritos, etiam inuitabat ad petendum, & vni eorum dicebat: *Quid est, quòd nihil petis? An me vis tibi fieri debitorem? pete, ne sit quòd priuatus de me querare.* Lamprid. Sed longè maior est Dei nostri munificentia, qui omnes omninò inuitat & instigat ad petendum. Ergò, Auditores, sine hæsitatione vel timore accedite ad Dominum; *petite & accipietis: quærite & inuenietis: pulsate & aperietur vobis.*

(·.·)

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

Euangelium Marci vlt.

IN illo tempore, recumbentibus vndecim discipulis apparuit illis IESVS, & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. Et dixit eis Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eijcient: Linguis loquentur nouis. Serpentes tollent: Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Et Dominus quidem IESVS, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

CON-

CONCIONES.

CONCIO I.

CHRISTVS ASCENDENS AQVILÆ COMPARATUR.

I. *Ob admirabilem ascensionem.*
II. *Ob amorem erga discipulos.*
III. *Ob sollicitudinem de suis.*
IV. *Ob prouidentiam erga suos.*
V. *Ob iustitiam in nos.*
VI. *Ob liberalitatem.*

THEMA.

Assumptus est in cœlum & sedet à dextris Dei. Marci vlt.

EZech. 17. præcepit Deus Ezechieli vt domui Israël proponeret hoc ænigma; *Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri.* Ad literam significabat hoc ænigma, venturum Nabuchodonosor regem Babylonis potentia & opibus maximum, cum magno exercitu in Ierusalem & inde ablaturum præcipua ac pretiosa quæque. Sed quoniã vnius scripturæ sacræ non vnus tantũ est sensus à Spiritu sancto intentus, & idem ænigma pluribus modis solui potest: possumus nos aliter soluere hoc ænigma sensu allegorico. Dicimus enim Christum esse hanc aquilã, qui in die ascensionis suæ, magnis potentiæ alis, magno sanctorũ patrum (veluti membrorum suorum) ductu & exercitu, plenus decore & gloria tã corporis quã animæ, venit ad Libanũ cœli & ibi accepit medullam cedri, id est, supremam gloriæ sedẽ, vt pote à dextris Dei. Quod non malè exposuerim hoc ænigma, testem aduoco sanctum Gregorium, qui hom. 4. in Ezechielem asserit, quatuor illis animalium (hominis, vituli, Leonis, aquilæ) vultibus Christum designari. *Totum*, inquit, *simul nobis est Christus.* Quia & nascendo homo, & moriendo vitulus, & resurgendo Leo, & ad cœlos ascendendo aquila factus est. Testẽ S. Maximum, qui hom. 2. de pentecoste ait: *Sicut aquila humilia deserit, alta petit, cælorum vicina conscendit: ita & Saluator humilia inferni deseruit, paradisi altiora petijt, cœlorum fastigia penetrauit*, &c. Vidimus alibi quã ratione Christus in passione vitulus, in resurrectione fuerit Leo; videamus nunc, quomodo in ascensione sit Aquila.

B. I. Ob mirabilem ascensionem.

PRIMO. Ob volatum præcellentissimum. Nam vt Aquila super omnes aues altissimè volat, ita vt oculi cæterorum animantium vix assequi eã possint; vnde & auium regina dicitur: sic Christus super omnem creaturam ascendit ad altissimam cæli sedem. Vnde Psal. 17. dicitur: *Qui ascendit super Cherubim & volauit super pennas ventorum*, id est, angelorum. Et Psal. 67. *Qui ascendit super cœlum cæli ad orientem.* Et ad Ephes. 4. *Ascendit super omnes cœlos.* Adhuc meliùs altissimum hunc Christi volatũ descripsit Marcus cùm ait in hodierno Euangelio: *Assumptus est in cœlum & sedet à dextris Dei.* Ad ipsam ergò Dei altissimi dexteram ascendit. Quis assequatur vel oculis altissimum hunc volatum? Cũ rem magnã sed intellectu difficilem volumus describere, prouerbio dicimus; *Aquila in nubibus*; quia scil. auis quidem magna est, sed visu perdifficilis ob sui altitudinem. Talis omninò est Christus in sua ascensione, quæ etiam ipsi Salomoni difficilis intellectu fuit, Prouerb. 30. *Tria sunt mihi difficilia*, inquit, *& quartum penitùs ignoro. Viam aquilæ in cœlo: viam colubri super terram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentulã*, vt aliqui legũt. Via aquilæ est Christi ascensio, via colubri super terram est eiusdem resurrectio, via nauis in mari est eius conuersatio super terram, via viri in adolescentulã, est eius conceptio in vtero Virginis, vt exponit S. Ambrosius in l. 1. de Salomone c. 2. Itaque ipsemet Salomon testatur se non intelligere Christi ascensionẽ; & præterea admiratur Ecclesia, cùm in Litania vocat eam *admirabilẽ.* Mirabilis. n. est Primo: Quoad ipsam itineris magnitudinem. Si enim, vt vult Alpharabius Arabs, à terrã ad firmamentum vix octo millibus annorũ peruenire ambulando possemus: & si iuxta Astrologos (apud Cornel. à lapide in Gen. c. 1.) totus mũdus intra côcauũ firmamenti contentus multò minor est resp. Cœli empyrei, quã sit globus terræ resp. firmamẽti: quis non admiretur altissimum Christi volatũ? Adhæc velocissimè eò peruenit; vbi enim ab oculis suorum videri non poterat ampliùs, ibi in momento ascendit, dote agilitatis.

1.

Secundò. Quoad terminum, qui est dextera Patris: vt ait Marcus. Videtur ergò Marcus nonnihil contemplatus esse hanc aquilam in nubibus constitutam & voluisse dicere: peruenit volando ad ineffabilem quietem & summam regiam potestatem (quæ designantur per sessionem), & denique ad ipsam Dei æqualitatem & consortium regni Dei patris super omnes creaturas. (quod designatur, per sessionem à dextris.)

Tertio. Quoad modum: vt enim sola aquila certo ad cœlum tramite ascendit, reliquæ aues obliquo: ita Christus Dominus mirabili & potentissimo modo ascendit, non scalis adiutus, non sublevatus funibus, non euectus curru vt Elias, non incedens pedibus, sed *gradiens in multitudine fortitudinis suæ*, quod admirantur angeli. Isa. 63. Ad hæc corpore suo cœlos non diuisit, sed penetrauit: pedem ascendendo aut brachium non mouit, sed recto ascendit corporis statu.

C. II. *Ob amorē erga discipulos.*

SECVNDÒ. Ob amorem erga pullos suos. Nam aquila ante pullos suos adhuc in nido hærentes volat, ad volandum eos prouocans: vt testatur Moyses Deut. 32. qui ait Deum simili modo euocasse Israëlem de Ægypto in terram promissionis, *sicut aquila prouocans*, inquit, *ad volandum pullos suos & super eos volitans, expandit alas suas & assumpsit eum*, &c. quia scilicet per varia signa in Ægypto edita eum euocauit & ad prosequendum iter incitauit, præiens per angelum suum in columna nubis. Ad eundem modum Christus in ascensione sua videntibus discipulis suis euolans ad cœlum, prouocauit eos ad similem volatum suique sequelam, per cordis desideria videlicet ita vt semper esse cum Christo desiderarent & cordibus in cœlo fixi essent, ac demum, quando eos per mortem corporalem auocaturus esset, læto & hilari animo ad ipsum properarent. Cur enim putamus Dominum discipulos suos eduxisse in montem Olmeti, quando inde ascendit ad cœlos: nisi vt illi videntes Magistrum suum ascendere, sequerentur ardentibus desiderijs? Hoc autem quod illos agere voluit, vult nos omnes agere: vt nimirum de hac Ægypto laboriosa educi cupientes, semper ad cœlum suspiremus & contendamus passibus desideriorum: ac quando tempus est reipsa abeundi, læto & prompto animo ad iter nos accingamus. Si enim Christo testante & experientia comprobante, *vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*: & si Christus thesaurus noster est (vt reuera Christianorum est & esse debet vnicus) vbi cor nostrum erit nisi in illo? Ea quæ sunt ignea naturæ, sursum tendunt, vt fumus, &c. quæ sunt terreæ, deorsum: sic quia nos Christiani sumus, ad Christum tota mente ferri debemus, & ad veram nostram patriā. Moyses declaraturus differentiam terræ promissæ ab Ægypto, dicebat Israëlitis: *Terra ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra Ægypti, de quâ existi, vbi iacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ: sed montosa est & campestris de cœlo expectans pluuias, quam Dominus Deus tuus semper inuisit & oculi illius in eâ sunt, à principio anni vsque ad finem eius*, Deut. 11. In Ægypto debebant incolæ magno labore, deducere aquas è Nilo per fossas & sulcos in agros: non ita in terra Chanaan, vbi Deus statis temporibus dabat pluuias & serenitatem, quantum conducebat frugibus. Eadem differentia est cœli ab hoc mundo. Mundani hîc perpetuò occupantur vertendo & excauando terram, ad lucrandum panem, acquirendas opes, &c. vt ita quisque ducat aquas in agrum & domum suam. Sed non ita beati in cœlo, qui sine omni labore & solicitudine omnem habent consolationem & abundantiam. Vnde meritò irascitur Ieremias mundi amatori cap. 2. dicens: *Et nunc quid tibi vis in via Ægypti vt bibas aquam turbidam?* Id verò Christiano multò æquiori iure dicitur. Quid enim sibi vult illa vox, *Et nunc?* Id nimirum, *nunc*, postquam scimus thesaurum nostrum in cœlo esse, quid tibi in hoc mundo? Sanè Dauid cœli ciuem se ostendit cùm dixit Psal. 72. *Quid mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?* Nonne ô rex habes hîc regales delitias & diuitias? sed turbidam fastidiebat aquam: ad cœlum suspirabat.

D. III. *Ob solicitudinem de suis.*

TERTIO. Ob solicitudinem erga pullos. Aquila enim licet à nido & pullis suis longiùs recedat, oculos tamen à nido non auertit, sed subinde semper aduertit & vigilat, ne quis prædo accipiter in nidum inuolet, & si quem animaduertit, ilicò aduolat instar fulminis & prædonem capit, necat & pullis deuorandum dat. Idipsum facit Ecclesiæ suæ Christus; propterea enim dixit Matth. 28. hinc discendens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Expertus hoc est Paulus: cùm adhuc Saulus esset & Ecclesiam Christi Damasci congregatam deprædari vellet, truculentus: nimirum accipiter, *spirans minarum & cædis.* Quid enim? An fortè cœlestis aquila accipitrem hunc non vidit de medijs cœli nubibus? Imò verò incredibili celeritate adfuit eumque summâ vi prostrauit, trucidauit, in nidum suum transtulit atque eo velut esca pullos suos aluit per eos prædicationem. Quod idem fecit Cypriano, prius Mago & Christianorum hosti; Similiter Augustino & alijs. Fecit & persecutoribus Ecclesiæ, Iuliano, Valenti, &c. Arrio, Caluino, Luthero & Hæresiarchis alijs, tametsi euentu alio, prospero Ecclesiæ, ipsis verò sinistro. Neque hanc solicitudinem erga vniuersalem tantùm gerit Ecclesiam, sed etiam erga vnūquemque nostrûm. Vt enim aquila ex alto contemplatur pisces maris è fundo emergentes & improuiso delapsi rapit inaduertentes: Ita Christus in cœlo considerat omnes nos, seu præsertim pauperū oppressores & elatos. Dicunt quidem impij, qui

qui velut pisces deuorant imbecilliores, illud Iob 22. *nubes latibulum eius* (Dei) *nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.* Sed valde decipiuntur; vti idem testatur c. 39. de cœlesti nostra aquila dicens: *Inde contemplatur escam, & de longè oculi eius prospiciunt.* Experti inter plurimos sunt hoc persecutores & occisores S. Thomæ Cantuariensis, S. Kiliani, S. Stanislai, S. Wenceslai, &c. Cùm vicissim sanctorũ illorum ossa dominus custodiat vsque in hodiernum diem. Et speciatim membra S. Stanislai dissecta & feris proiecta custodierit per aquilas, S. Vincentij per coruum, &c. Vnde meritò sibi quisque timere debet, quicunque malè agit, præsertim qui Christi membrum aliquod offendit; quia iniurias suorum Christus suas reputat; vnde illud: *Saule, Saule, quid me persequeris?*

E. IV. *Ob prouidentiam erga suos.*

QVARTO. Ob singularem prouidentiam erga nidum suum. Teste enim Plinio l. 10. cap. 3. & alijs, aquila firmat & munit nidum suum lapide Ætite contra venena, qui quasi prægnans alium intra se continet, nec quidquam igne deperdit. De qua re etiam Hieronymus in Isa. 65. ait: *inter cæteras animantes omnes aquilarum quidem maximus in pullos est amor, quæ in excelsis & inaccessis locis nidos collocant, ne coluber fœtus violet Amethystum* (sic enim vocat Hieronymus) *quoque inter pullos eius lapidem reperiri scribunt, quo omnia venena superentur*, &c. Rectè nidum Christi, interpretamur Ecclesiam: *Quemadmodum enim aquila*, inquit S. Ambrosius l. 2. de Salom. cap. 2. *columba quasi mater nidi semper vnius est, nec ad procreandam sobolem aliud quandoque cubile perquirit: Ita Christus dominus vnam diligit Ecclesiam vt aquila nidum suum, quam æstu persecutionis alarum suarum defendit vmbraculo.* Sic Ambros. Hanc ergò firmauit Christus in sede Apostolica velut Petra prægnante & continente intra se aliam, id est, alium & alium Petri successorem: ita vt contra eam præualere nequeant omnes portæ inferi & colubri hæreseon. De quo lapide prophetauit Zacharias c. 12. dicens: *Et erit in die illa ponam Ierusalem lapidẽ oneris cunctis populis: omnes qui leuabunt eum, concisione lacerabũtur.* In quem locum S. Hieronymus ait: *Sensus iste est; Ponam Ierusalem cunctis gentibus quasi grauissimum lapidem subleuandum, leuabunt quidem eam & pro virium varietate vastabunt; sed necesse est, vt dum leuatur, in ipso nixu & leuatione ponderis grauissimus lapis scissuram aliquam in leuantium corporibus derelinquat. Super Ecclesia vero sic interpretari potest, quod cuncti persecutores, qui contra domum domini dimicârunt, inebrientur eo calice, quem vniuersis gentibus propinat Ieremias, vt bibant & inebrientur & cadant & vomant & insaniant.* Hoc Hieronymus.

D. III. *Ob solitudinem de suis.*

F. V. *Ob iustitiã in suos.*

QVINTO. Ob singularem iustitiam & generosam indolem erga pullos suos. Nam teste Plinio l. 10. c. 3. Aristotele l. 9. c. 34. Æliano l. 2. c. 26. & alijs, ad solem examinat pullos suos: qui si non rectis oculis, sed nictãtibus (vt vult Ælianus) vel lachrymantibus (vt volunt Aristoteles & Plinius) solem aspiciant, degeneres censentur & à parente abijciuntur. Sic quoque Christus *extra Ecclesiam proijcit*, ait Ambros. l. 2. de Salom. c. 2. *in quibus fidei lumen infirmum est, qui igneam Euangeliorum lucem vitijs secularibus inquinati ferre nõ possunt.* Vel, vt S. Chrysostomus explicat, super c. 24. Matth. hom. 49. dicens: *sic & filij Dei ad Christi iustitiam pleno corde suscipiendam comprobantur.* Non itaque satis est, esse in nido Christi eiusque pullum, seu Christianum; generosos vult habere pullos suique similes Christus, qui ipsum rectis intueantur & siccis oculis, hoc est, qui & doctrinam ac præcepta eius audiãt & seruent: non degeneres & molles. Tales enim abijcit vel hic de Ecclesia sua, permittendo vt labantur in hæresin: vel ibi saltem condemnando in Iudicio. Contigit hoc illi, qui in nuptijs constitutus veste nuptiali caruit; qui vtique non designat hæreticum, sed malum Catholicum, qui non viuit iuxta fidei præscripta. Continget hoc & illis qui splendorem verbi diuini oderũt ac fugiunt lucem *ne arguantur opera illorum*, (Ioan. 3.) Quod enim dictum est Sauli: *Pro eo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus.* 1. Reg. 15. hoc & illis dicetur.

G. VI. *Ob liberalitatem.*

SEXTO. Ob singularem liberalitatem erga aues alias, quæ prædæ participandæ causa ipsa sequuntur. Sic enim Christus in ascensione sua non solus comedit prædam suam, beatitudinem videlicet: sed diuisit eam cum comitantibus se Patribus, assumendo eosdem secum ad cœlestem gloriam: iuxta id Apostoli ad Eph. 4. *Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Dedit etiam dona hominibus in terra constitutis, mittendo Spiritum sanctum, deinde præparando eis locum in cœlo; siquidem omnium electorum nomine cœli possessionẽ cepit. Vnde pro eo quod Apostolus ait: *dedit dona hominibus*, Dauid Psal. 67. habet: *accepisti dona in hominibus*. q. d. loco hominũ. Vnde S. Leo serm. 1. de ascens. Domini ait: *Hodie non solum paradisi possessores firmati sumus, sed etiam cœlorum in Christo superna penetrauimus; ampliora adepti per ineffabilem Christi gratiam, quàm per Diaboli amiseramus inuidiam. Nam quos virulentus inimicus primi habitaculi fœlicitate deiecit, eos sibi concorporatos Dei filius ad dextram patris collocauit.* Sic Leo.

Quin etiam in temporalibus defectibus liberalem se nobis præbebit, si faciamus quod à nobis requirit & quæramus primùm regnum cœlorum. Refert Ven. Beda de S. Guthberto Episcopo Lindisfarnensi, in eius vitâ cap. 12. quod cum aliquando magnum iter faceret nec haberet diuersorium, vbi reficeretur cibis vna cum suo comite, iusserit bono esse animo comitem, sursumque prospectans dixerit: *Vides aquilam illam in altum volantem! Illa nobis hospitius præbebit officium.* Mox in fluuium descendens aquila captum piscem permisit Guthberto & comiti eius in cibum. Nobis etiam

etiam Christus adijceret temporalia, si primùm quæreremus spiritualia, iuxta promissionem suam. Quoties ergò quis in aliqua afflictione est, consoletur se illis verbis: *Vides aquilam illam* in alto constitutam & nos inde contemplantem? Illa te pascet. Iacta cogitatum tuum in domino & ipse te enutriet.

CONCIO II.

TRIVMPHVS ASCENDENTIBVS CHRISTI.

I. *Dilaudauit SS. Patres è limbo ductos.*
II. *Exceptus à nube splendida.*
III. *Ascendit cum iubilo.*
IV. *Cœlestibus cum delitijs.*
V. *Duxit captiuos secum.*
VI. *Currui præferrebantur corona aurea.*
VII. *Cum purpura diademate & annulus.*
VIII. *Coram pluribus spectatoribus.*
IX. *Porta Iubilæi aperta.*
X. *Ascendit ad cœli curiam.*
XI. *Commendauit Ecclesiam Patri.*
XII. *Epulum suis dedit.*
XIII. *Dimisit spiritum sanctum.*

THEMA.

Assumptus est in cœlum & sedet à dextris DEI. Marci vlt.

A.

MOs erat apud Romanos, vt qui insignem aliquam victoriam de hoste reportasset, & non minùs quàm quinque millia hostium vnâ acie cecidisset, ex decreto Senatûs Romani triumphũ posteà ageret & ingenti cum pompa ac gloria Romam ingrederetur in remunerationem victoriæ obtentæ. Quæ solennitas tanta erat, vt inter alia optarit S. Augustinus videre Romam triumphantem. Nemo vnquam in orbe victor fuit aut erit, qui victori Christo comparari queat; siquidẽ is non vnum, sed 5. inseparabiles exercitus gloriosissima morte sua superauit. Mundi, dæmonis, mortis, peccati, Inferni. Decuit igitur multò maximè vt eidem à cœlesti Senatu SS. Trinitatis triumphus decerneretur: qui hodierna die in cœlestem Romam institutus fuit. Et hîc quidem cum Augustino optandum esset vt qualis ille fuerit, saltem capere possemus. Sed videntur ipsimet Euangelistæ hoc capere nõ potuisse, qui rẽ tam gloriosam tam pauculis verbis insinuarunt. *Et Dominus quidem* IESVS, inquit Marcus, *postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum & sedet à dextris Dei.* quasi his verbis nobis reliquerit considerandum, qualis pompa illa fuerit; siquidem nihil tam magnificum excogitari queat, quod non longè superetur ab illo Christi triumpho. Contemplemur igitur cum intellectu, quantum assequi possumus.

Triumphi Romani pompa & apparatus describitur à Zonora l. 2. alijsque apud autor. antiquit. Rom. l. 10. c. 29. vt sequitur, & alibi etiam diximus.

B. I. *Dilaudauit SS. Patres è limbo eductos.*

PRIMO. Triumphaturus conuocabat milites suos & postquam dilaudasset, coronis & muneribus pro cuiusque merito donauit: alios aurea, alios argentea, alios querna, &c. Siquis murum primus conscendisset, muri: siquis castellum expugnasset, castelli forma coronam gerebat: si nauali prælio quid effecisset, rostris ornatam. Ita etiam Christus conuocauit patres è limbo eductos, in cœlum ascensurus: & quis dubitat, eos priùs à Christo commendatos fuisse & laudatos? si enim certantibus adhuc discipulis dixit: *Vos estis, qui permansistis mecũ in tribulationibus. Et ego dispono vobis regnũ* &c. quanto magis id fecisse credendum est, patribus illis iam victoribus? Ibi commendatus à Christo de pœnitentia Adam, de pietate Abel, de iustitia Noë, de obedientia: Abraham, de innocentia Isaac, de fortitudine Iacob, de castitate Ioseph, de mansuetudine Moyses & Dauid, de patientia Iob, de amore proximi latro bonus, &c. Adhæc singulis suas assignabat coronas.

C. II. *Exceptus à nube splendidâ.*

SECVNDO. Ascendit currum triumphalem splendidissimum, cui aliquando cerui, aliquando Leones, aliquando equi albi iungebantur; & vehebatur per portam triumphalem. Sic Christum ascendentem excepit nubes, vtique splendidissima, lucida & obumbrans, qualis in transfiguratione fuit. Vnde Ps. 103. dicitur: *Qui facis nubem, ascensum tuum, qui ambulas super pennas ventorum.* Ne tamen quis cogitaret eum hac nube velut curru indiguisse, priùs aliquantum spatij absque nube ferebatur in cœlum, & posteà primùm excepit eum nubes, altiùs euectum; propria enim virtute, partim ob diuinitatem, partim ob gloriosi corporis agilitatem ascendit; non aliena, quo modo Elias curru igneo raptus. O currum mirabilem! quis enim aliquando nube velut curru vsus est? Iumenta verò currum hunc non tam vehentia, quã ornantia fuêre innumerabiles angeli, iuxta Ps. 67. *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætãtium in eis.* Vbi Chald. habet; *Currus Dei ignis ardentis, duo millia angelorum ducunt illum, diuinitas Dei quiescit super illum.* Hem mirabiles vectores! nunquid non ceruis celeriores? Leonibus fortiores? mannis nitidiores? Ducebant autem hunc currum, non necessitatis sed venerationis causa, quo modo ducitur à paranympho sponsa; ambiebant enim angeli hunc honorem vt currui illi manum admouere possent. Quis verò describat arcum illum cœli Triumphalem, per quem ingressus Dominus? si enim extima pars firmamenti, quà terrã intuetur, tam pulchra est & amabilis, qualis erit ingressus cœli empyrei!

D. III.

TERTIO. Præcedebant tubicines, canentes modos

Ascendit cũ iubilo. modos musicos, vel classicum. Hoc etiam factum ab angelis ascendente Domino, quis ausit dubitare? Certè Psal. 46. ait Dauid: *Ascendit Deus in iubilo & Dominus in voce tubæ.* Et hinc meritò pulsantur tympana, inflantur tubæ, & resonant organa, dum peragitur cæremonia ascensionis Domini. Si enim in natiuitate eius *facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum*, vt habetur Luc. 2. quando pastoribus nuntiabatur Christi natiuitas: quanto magis factam oportuit in ascensione Domini, vbi eius triumphalis ingressus nuntiabatur cœlo? Quod si fortasse hi chori non sunt auditi ab Apostolis, id factum vt ipsi non distraherentur ab aspectu & contemplatione mysterij ascensionis Domini: vti existimat Card. Bellar. eo Ps. Et quis cogitare queat Musicæ illius magnificentiam & suauitatem? quis dubitet cœlestes Spiritus omnem suam industriam hic exseruisse & velut apes suauissima harmoniâ regem suum circũsonuisse? Fortasse canebant illum Psal. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.* Fortasse canebant illum: *Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum:* Corpus scilicet & animam Christi: quorum illud prius in tribulatione, hæc verò in delitijs fuerat, nunc verò in vnum habitare & ambo in delitijs esse incipiunt.

E. IV. *Cœlestibus cum delitijs.*

QVARTO. Ducebantur boues in sacrificio mactandi, vittis sertisque redimiti, inauratis cornibus. Non desunt etiam in Christi triumpho tauri. Sic enim Matth. 22. cùm inuitat vocatos ad cœlestes nuptias, dicit: *Tauri mei & altilia mea occisa sunt.* Quid verò hi tauri nisi cœlestes delitiæ per omnem æternitatem percipiendæ, quæ Christum ascendentem & Sanctos illius partim comitabantur, partim in cœlo iam paratæ expectabant? Si adeò lætatus est Israeliticus populus audito nuntio Danielis, Aggæi & Zachariæ, quod reuerti mox deberet è captiuitate Babylonica in Ierusalem suam, vt diceret: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum domini ibimus;* Quanto maior esse debuit lætitia sanctorum, cùm iam se euehi cum Christo viderent in cœlum? quas enim non delitias expectabant in vera & cœlesti patria sua?

F. V. *Duxit secum captiuos.*

QVINTO. Gestabantur manubiæ & spolia hostibus detracta, tituli item deuictarum gentium & imagines captarum vrbium, quibus mixta interdum animalia priùs non visa aut mirabiles plãtæ ex hostium terris allatæ. Quibus succedebant, qui ex hostibus capti erant, Duces vincti catenis. Similiter in triumpho ascensionis Christi, ducta inprimis spolia delictorũ hostium, SS. videlicet è limbo Patres, dæmoni & inferno abstracti. Id enim asserit Apostolus ad Eph. 4. *Ascendens Christus in altum captiuã duxit captiuitatem:* hoc est, Patres qui in limbo priùs captiui erant, liberauit, seu potius iterum captiuauit, melioribus astringendo vinculis, amoris scilicet & gloriæ. Nec solum patres illos, sed etiam innumerorum præterea fidelium adhuc in terris degentium, vti inprimis matris & Apostolorum, corda, captiua, id est, charitate sibi deuincta, secum in cœlum duxit; adhæc imagines etiam vincendarum nationum & ad fidem conuertendarum. Quibus mixta erant peregrina aliqua spolia, priùs in cœlo nunquam visa, caro scilicet humana in Christo (& fortè etiam in quibusdam patribus, qui resurrexerunt) quæ teste Greg. hom. 9. *quasi ad peregrina ducta est dum in cœlo fuit collocata:* mirabilis planta, cui olim à Deo dictum erat: *Terra es & in terram ibis;* ea nunc in cœlũ iuit. Ob id introducit Dauid Psal. 8. angelos quasi tardantes aperire Christo & iterato quærentes: *Quis est iste rex gloriæ?* Deinde magis adhuc peregrinum animal ibi fuit, latro de Cruce saliens in cœlum. Et fortè non deerant captiui Duces catenis vincti, dæmones videlicet in aëre traducti & ostentui habiti. Quo enim alio loco id factum dicemus, quod Apostolus ad Coloss. 2. ait: *Expolians principatus & potestates traduxit confidenter, triumphans illos in semetipso?* Vbi pro verbo, *traduxit;* græcè habetur: *ostentauit* seu *in exemplum posuit:* quasi eos in triumpho duxerit humiliatos vinctisque post terga manibus: id quod in aëre fieri potuit, quamdiu ascensus Christi durauit.

G. VI.

SEXTO. Currui præferebantur coronæ aureæ, si quæ triumphatori à prouincijs per legationes fuerunt oblatæ. In triumpho Christi coronæ illæ sunt, præmia quæ respondent Christi amori in incarnatione, humilitati in natiuitate, patientię in circumcisione, Zeli in Euangelizatione, obedientiæ in passione, &c. Vnde admirantur angeli Cant. 2. *Eredimini filiæ Sion & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua.*

H. VII. *Cum purpura, diademate & annulis.*

SEPTIMO. Sequebatur Imperator in curru triumphali, purpurâ fulgens auro intextâ, armillas in manibus gestans, coronâ laureâ redimitus & ramum lauri in manu ferens. Non absimili modo Christus in Ecclesiastica illa ascensionis cæremonia repræsentatur; veste videlicet rubra aut purpurea, vt sentit Frid. Nausea in Catechis. c. 36. quia eã depurpurauit proprio sanguine. Vnde aiunt angeli de Christo ascendente Esa. 63. *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stolâ suâ,* &c. Et rursum: *Quare ergò rubrum est indumentum tuum & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Respondetque, *Torcular calcaui solus.* Gerit etiam armillas, id est, cicatrices vulnerum in manibus & pedibus: quod item mirantur angeli Zach. 13. *quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?* Gerit in capite coronam, id est, omnes prædestinatos in signum victoriæ; Vnde Cant. 2. Angeli rursum mirantur; *Egredimini filiæ Sion & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua.* Diadema & corona Christi sunt omnes electi, hoc enim sensu etiam Apostolus Philippenses vocauit *gaudium & coronam suã*, c. 5. In eã tot rosæ & flores, quod prædestinati.

O mi-

O mirabilem coronam! Crucem denique in manu gerit, quia eleuatis manibus benedixit suis, per signum crucis, opinor; quomodo etiam Iacob cancellatis in crucis formam manibus benedixit moriturus Ephraim & Manasse, Gen. 48. vt sentit Gretserus l. de Cruce.

I. VIII. *Coram plurimis spectatoribus.*

OCTAVO. Spectatores, qui ex vrbe & ferè totâ Italiâ aduenerant, omnes applaudebant & ferè in vestitu albo pompam spectabant. Ita in triumpho Christi angeli de cœlo in terras descendêre & in vestibus albis discipulis apparuêre, Act. 1. nec dubium, quin omnes omnino confluxerint in eum Cœli locum, vbi Christus ascendit. Id quod repræsentatur in illa ascensionis cæremonia, qua angeli cum Christo circumuolitantes euehuntur: iuxta id Ioan. 1. *videbitis cœlum apertum & angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.* Et notandum quod S. Laurentius Iustinianus Patriarcha scribit in festo ascensionis Domini: *Ascendente Christo egrediebantur interdum Angeli & delectabiliter intuebantur humanitatis illius elegantiam, præclaram formam, radiantem faciem, imperiale decus & honorabilem statum.*

K. IX. *Porta Iubilei aperta.*

NONO. Interim omnes ædes sacræ fuerunt apertæ, & coronis ac suffitibus repletæ. Ita in ascensione, porta iubilæi aperta in toto orbe, & aditus ad cœlum vbique patefactus. Tunc enim Christus dixit. *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euãgelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Quanquam adornandæ etiam sunt Ecclesiæ coronis & suffitibus bonorum operum. Alioquin, *fortasse vnusquisque apud semetipsum dicat*, ait S. Gregorius in hom. hodiern. Fest. hom. 29. in Euangelium: *Ego iam credidi, saluus ero. Verum dicit, si fidem operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc quod verbis dicit, moribus non contradicit.* hæc ille.

L. X. *Ascendit ad cœli curiam.*

DECIMO. In Capitolium vehebatur, Romanorum curiam splendidissimam; vbi præcepit hostes in triumphum ductos, vel iugulari vel perpetuo carceri mancipari. Et eo die penes ipsum imperium erat.

Ita Christus *ascendit super cœlum cœli ad orientem*, ait Psalm. 67. id est, ad fontem omnis luminis. Tunc alios in abyssum detrusit, alios super terram, sed vinctos dimisit. Ex illo etiam tempore Pater omne imperium dedit filio, non ad vnum, sed vsque ad nouissimum diem. Vnde ad Eph. 1. dicitur: *Constituens illum ad dexteram suam in cœlestibus super omnem principatum & potestatem & virtutem & dominationem, &c.*

Tunc imperium capessebat nunquam terminandum & inchoabat distribuendo sedes militibus suis, quos secum duxerat.

M. XI. *Commendauit Ecclesiam Patri.*

VNDECIMO. In Capitolio Iouis gratias agebat, quod per manus eius rem Romanam bene gessisset, eamque vt seruaret, foueret & protegeret rogabat; eique immolabat hostias & spolia dicabat.

Sic Christus in cœlo Patri suo: cui & acceptam referebat victoriam suam: nec non Ecclesiam suam commendabat; ascendit siquidem *vt appareat vultui Dei pro nobis*, ait Apostolus. q. d. velut noster Aduocatus. Et fortasse dixit id Ioan. 17. *Pater manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi in mundo. Tui erant & mihi eos dedisti & sermonem tuũ seruarunt*, &c. Et: *Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum*, &c. Ioan. 17.

N. XII. *Epulum suis dedit.*

DVODECIMO. Epulum publicum inchoabat cum suis: ad quod inuitabat Primo Senatores, sed posteà rogabat vt venire supersederent, nequis eo die, quo ipse triumphabat, maioris in eodem conuiuio esset imperij.

Ita Christus suis prædixit Luc. 22. *Et ego dispono vobis vt edatis & bibatis super mensam meam in regno patris mei.* Et hæc illa cœna magna Luc. 14. Hæ nuptiæ filij regis Matth. 22. Ad hoc epulum inuitat omnes homines: superbis tamen, qui eius fidei & præceptis subijcere se nolunt, dicet vti venire supersedeant; siquidem non deceat, vt aliquis in cœlesti conuiuio maior sit ipso. Et hoc ideò, quia & ipsi illi superbuli respondebant in parabola inuitatoribus: *villam emi, iuga boum emi, rogo te habe me excusatum.* Similiter ergo respondebit eis Christus. Quid enim aliud, quod ascensurus dixit; *Prædicate Euangelium omni creaturæ* (ecce omnes inuitantur ad epulum cœleste) *qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur?*

O. XIII. *Demisit Spiritum Sanctum.*

TERTIODECIMO. Pecunias plebi distribuebat.

Ita Christus spiritûs S. gratiam & dona, quibus velut pecunijs negotiari possent homines & vsuras spirituales facere. sic enim ait ad Eph. 4. *Ascendens Christus in altum, dedit dona hominibus.* si ergò gratiam illam exerceamus & cum eâ bene operemur, cœlestia bona ingentia nobis comparabimus. Quemadmodum pauperi nummus datur, vt eo panem emat: Sic gratia Spiritûs sancti, nobis datur vt eâ mercemur per bona opera æternam gloriam. Vnde Dominus ille seruis suis talenta partitus, & peregrè, id est, in cœlum abiturus dixit: *negotiamini dum venio.*

Vidimus pompam Christi hodiernam, vidimus triumphum; superest vt nunc triumphanti applaudamus. Dicamus igitur cum Ecclesia in hodierno officio: *O Rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cœlos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos: sed mitte promissum patris in nos Spiritum veritatis.*

CONCIO III.

CAVSÆ ASCENSIONIS CHRISTI.

I. *Vt fidem nostram augerent.*
II. *Vt firmaret nostram spem.*
III. *Vt charitatem in nobis erga se accenderet.*
IV. *Vt in cœlo aduocatus noster esset.*
V. *Vt mitteret nobis spiritum Sanctum.*
VI. *Ascendit sui causa.*

THEMA.

Dominus quidem IESVS postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum. Marci vlt.

A. DVbitare aliquis posset, gaudendumnè potiùs nobis sit hoc die, an dolendum. Dolendum nobis esse videtur, quia Dominus noster hodie quidem ad cœlos abijt; Ecclesiam verò suã veluti turturem, ob ablatum sponsum suum continuè gementem, in terris reliquit. Quid putatis sensisse B.V. MARIAM, quando vidit à se discedentem filium, cuius ipsa comes semper indiuidua erat? Quid Mariam Magdalenam, quæ Domini præsentia adeò delectabatur vt nunquam non ad eius pedes reperiretur? Quid Domini discipulos, qui sine Magistro suo semper tristes, timidi & deiecti erant? Certè Marcus Euangelista hodiernus hanc Ecclesiæ tristitiam & desolationem voce querula insinuare videtur, dum ait: *Et dominus quidem IESVS, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum & sedet à dextris DEI.* Videtur inquam illud. *Quidem*, esse vox mœrẽtis; quasi dicere vellet: Abijt *quidem* Dominus & Magister noster in cœlũ & sedet à dextris Dei: Sed interim nos hic relicti, eoque orbati sumus. Verùm (licet Christi discessus mæstitiam aliquam parere Ecclesiæ suæ potuerit, alia tamẽ ex parte multo magis eam lætificare debuit; tum quia ipsa sponsum suum vidit mirificè exaltatum & ad dexteram Dei euectum (quæ autẽ sponsa non gaudeat de exaltatione sui sponsi?) tum etiam ob propriam maximamque vtilitatem sibi inde prouenientem. Idcircò enim Ioan. 16. Dominus non vult vt tristemur ob illius discessum: *Sed ego veritatem vobis dico*, inquit: *Expedit vobis vt ego vadam.* Quando igitur ita iubet Dominus, ponamus tristitiam & gratulemur potiùs nobis de Domini nostri ascensione. Quod vt alacriùs facere posimus, audiamus quid nobis attulerit commodi eius Ascensio. & quid gloriæ Christo.

B. I. *Vt fidem nostram augeret.* I.

PRIMO. Ascendit Dominus vt fidem nostram adaugeret, tam quoad firmitatem quàm quoad meritum. Quoad firmitatẽ quidem, quia si dominus semper nobiscum in terra mansisset, homines Pharisaici dixissent ei: Multa dixisti de regno tuo: quando ad illud proficisceris? Inuita etiam nos aliquãdo in regnum tuum. Videamus si posis volare in cœlum; &c. Sic enim dixerunt de eius descẽsu de cruce. *Videamus si veniat Elias, liberans eũ. Si filius Dei est descendat nunc de cruce & credimus ei.* Sed iam quid maius est, ô increduli, Christum ascendere in cœlum: an descendere de cruce? Hoc forsitan Milonis & Samsonis fortitudo potuisset: illud verò nequaquam. Quare si non vidistis ibi de Cruce descendentem, aspicite iam in cœlum ascẽdentem, quod multo amplius est. Ioan. c. 6. disserebat dominus de veritate corporis sui in Eucharistia, dicendo: *Caro mea verè est cibus*, &c. quod cùm aliqui ex discipulis eius non crederent sed ab eo discederent; vidẽs incredulitatem eorum, eamque conuincere volens, dixit: *Hoc vos scandalizat? Si ergò videritis filium hominis ascendentem vbi erat priùs?* q. d. *quid dicturi estis*, vt ait S. Chrysostomus, *quando contra omnem naturæ vim ac potestatem me filium hominis, quem modò nihil facitis, in cœlum, vbi priùs in naturâ diuinâ eram, ascendere illucque humanam naturam inferre videritis?* Itaque tam mira est hæc ascensio, vt etiam difficillimos fidei articulos credendos esse vel ipsa sola persuadeat. Vnde præ alijs omnibus eius miraculosis operibus Ecclesia illam prædicat *admirabilem* in SS. Litanijs. Attentauerat quidem Simon Magus hoc artificium, & conuocato ingenti populo volatum ad cœlum promittebat, sed factum vt in terram caderet & crura sua frangeret, & (vt S. Maximus ait) *qui pennas assumpserat, plantas amitteret.* Quod si ei volatus iste successisset, bone Deus, quantum populum perfidiæ suæ adiunxisset? Igitur quod nemo alius potuit, hoc fecisse Christum nostrum scimus, & si huic spectaculo nos non interfuimus, interfuére multi alij, quibus videntibus eleuatus est in cœlum, & quorum relatione didicimus. Quòd si tale quid de Romulo & Iulio Cæsare finxit Ethnicorũ infidelitas: nunquam tamen id ab vlla natione creditum est. Et quomodo iam non firmiter adhæreamus Christo per fidem, quem scimus tam fœlici tamque mirabili clausula & coronide conuersationem suam finijsse?

2. Nec firmior solùm, sed etiam maioris meriti facta est fides nostra per Christi ascensionem, per quam ab oculis nostris subtractus est; siquidem Dominus dixit: *Beati qui non viderunt & crediderunt*, id est, magis beati, quàm qui viderunt. Non credimus quidẽ vt cæci, quia rationibus nitimur, quæ euidenter nobis ostendũt credenda esse, quæ credimus: sed non petimus cũ Thoma (adhuc incredulo) vt ad oculum nobis ostendantur, quia aliũde ex alijs firmissimis rationibus tantã de Christo Domino nostro concepimus existimationem, vt impossibile putemus, eum falsa nobis dixisse. Hoc verò maioris esse meriti, quis dubitet? si tibi vir quispiam grauis, magnæ & publicæ autoritatis, aliquid narraret: & tu illius verbis contentus esse nolles, sed peteres id tibi in medium produci, ostendi, &c. nonné parum honorificè de illo sentires? nonné vituperium potiùs, quàm laudem ab illo reportares? Quoniam igitur in Chri-

Chriſtum credimus; quem oculis non vidimus, beatiores ab illo dicimur quàm qui viderunt. Hoc perpendens ſponſa Cant.1. ita canere ad ſponſum ſuum Chriſtum incipit: *Oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino.* Lac enim quod non videtur, ſed ex vberibus ab infante attrahitur, non examinatis eius qualitatibus, fidem repræſentat, quæ eſt argumentum rerum non apparentium: vinum verò quod antequam bibatur, videtur in vitro, & colore ac odore priùs examinatur, ſcientiam deſignat. Rurſum ſicut Auicennâ teſte, Can.2. lac melius eſt, quod ex ipſis vberibus ſugitur: ita & fides melior experimento & ſcientiâ.

C. II. *Vt firmaret noſtrã ſpem.*

SECVNDO. Vt noſtram ſpem firmaret; ſi enim ſemel in Chriſto caro noſtra aſcendit in cœlum, quomodo diffidere de noſtro aſcenſu poſſumus? Quando in caſtelli alicuius oppugnatione vnus mœnia conſcendit, omnes alij eodem aſpirant. Erat quidem anteà obſeratum regnum cœlorum, vti & Paradiſus gladio verſatili cuſtoditus: Sed remouit nunc Chriſtus hoc impedimentum, quia primus illuc penetrauit. Et ſi ipſe propriâ virtute aſcendere in cœlum potuit, quomodo non ad ſe trahere nos poterit, manumque nobis porrigere? Naturali virtute ferrum eleuat corpus alioquî graue: & non poterit Chriſtus corpora noſtra grauia trahere in cœlum? Adhæc ſecundum Philoſophos, in corpore proportionato vbi caput ingredi per foramen poteſt, ſequi etiam corpus poteſt. Igitur ſi proportionata Chriſto membra fuerimus, ſequi eundem in cœlum poſſumus. Vnde S. Leo ſerm.1. de hac feſtiu: *Quò præceſſit gloria capitis, eò ſpes vocatur & corporis.*

Poteſt igitur, & prætereà etiam vult nos ad ſe trahere. Quid enim ſibi volunt illę eius promiſſiones: *Vado parare vobis locum?* Et: *ſi abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego & vos ſitis?* Ioan.14. Quid illud Apoſtoli ad Hebr.6. *præcurſor pro nobis introiuit IESVS?* Imò ad Eph.2. ait: *conreſuſcitauit & conſedere nos fecit in Chriſto in cœleſtibus.* In huius rei indicium reliquit Chriſtus, in loco vnde ad cœlum abijt, veſtigia ſua lapidi impreſſa, adeò vt licet à peregrinis ſæpe radantur, ſemper tamen ſuccreſcant & indeleta maneant. Similiter & via ſeu meatus ille, per quem, aërem aſcendendo ſecuit, poſtmodum Eccleſiâ ibidem ædificatâ, nunquam obſtrui vel obduci potuit, ſed in ſummâ fornice rotundum foramen, quà Chriſtus aſcendit, ſemper apertum manſit: quod vtrumque ſcribit & ſuo tempore monſtratum aſſerit S. Hieronymus de locis Hebræ. ex Actis Apoſtolicis. S. Paulinus ad Seuerum ep.11. Beda de locis SS. c.7. Reliquit igitur nobis ô Chriſtiani, viam cœli apertam & permeabilem Dominus; quid dubitamus? clauſiſſet vtique illam, ſicuti poſt eiectionem Adami Paradiſum, ſi eam nobis negare voluiſſet.

D. III. *Vt charitatem in nobis erga ſe accenderet.*

TERTIO. Vt charitatem erga ſe noſtram accenderet, ad Deum & cœleſtia bona deſideria noſtra erigeret. *Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum,* inquit Dominus Matth.6. Atquî omnem noſtram ſalutem & ſpem in Chriſto poſitam eſſe non ignoramus, meritò igitur nunc frequenter in cœlum aſpicimus & aſpiramus, vbi theſaurus noſter eſt. Videt fortè canis herum ſuum ingredi domum quampiam & ille de foris excluſus ad ianuam ſemper intendit, donec herum contueatur; vti & acus nautica, quæ donec ſeptentrionem aſpiciat, nunquam interquieſcit. Ita & diſcipuli quia corporibus proſequi Dominum ſuum aſcendentem non poterant, oculis proſequebantur & cordis ardentiſſimo deſiderio. Vnde Apoſtolus ad Coloſſ.3. monet: *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dexterâ Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt, ſapite, non quæ ſuper terram.* Et D. Greg. hom.49. *Oportet vt eum ſequamur corde,* inquit, *quò eum corpore aſcendiſſe credimus. Deſideria terrena fugiamus, nihil iam nos delectet in infimis, qui patrem habemus in cœlis.* Canis quando odoratu percipit veſtigia præeuntis Domini, ijs pertinaciter inſiſtit donec herum inueniat. Ita à nobis quæri deſiderauit Chriſtus, qui veſtigia ſua propterea reliquit terræ impreſſa. Exemplum recitat Rudolph. l.4. hiſt. c.6. de quodam Burgundo Lethbaldo nomine, qui cum alijs Hieroſolymam profectus & ad veſtigia illa Chriſti in monte Oliueti orans vt ibi moreretur: deinde in hoſpitium regreſſus mox ægrotare cœpit & hilari vultu exclamans: *Gloria tibi Domine,* animam Deo reddidit. Ita S. Paulus: *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto,* inquit. Ita S. Petrus ſemper vbertim flebat; cauſam rogatus, reſpondit: *deſiderio Domini.* Ita Magdalena indagauit veſtigia Chriſti ſurgentis currendo huc illuc & quærendo: *Si tu ſuſtuliſti eum,* &c.

Deinde accendit in nobis deſiderium ſequendi ipſum. Quis enim ad coronas non ſequatur, ſi præeuntem habeat, qui omnes viæ difficultates ipſe remoueat? Alexander Magnus interiorem Perſidem penetraturus, iter imperuium glacie & niuibus denſis obſitum, ipſe primus aperuit cum arrepto ligone glaciem diuiſit. Quo viſo, *erubuerunt non ſequi,* inquit Curtius l.v. *Primùm amici, deinde copiarum Duces, ad vltimum milites.* Ad eundem modum Chriſtus quomodo non inuitat omnes homines ad ſequendum ſe; ſiquidem *aſcendit, pandens iter ante eos,* vt inquit Michæas c.2. iter vtique priùs imperuium? Igitur vt arcâ Iordanem diuidente & præcedente, omnis Iſrael facilè ſecutus eſt: ita par eſt vt cum omni conatu alacriter Chriſtum bonis operibus proſequamur, quibus ſecurum ad cœlum iter obtinemus.

E. IV. *Vt in cœlo Aduocatus*

QVARTO. Vt in cœlo apud Patrem aduocatus noſter eſſet. Ita enim S. Ioannes 1. Ioan.2. ait: *Sed etſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum.* Et Apoſtolus Paulus ad Hebr.9.

Introiuit

eus noster esset.

Introiuit in ipsum cœlum vt appareat vultui Dei pro nobis. Quis non vehementer gaudeat, quòd apud Patrem Iudicem, fratrem habeamus Aduocatum? sed quomodo est Aduocatus noster? Respondeo, dum semper repræsentat Deo patri vulnera sua pro nobis accepta. Vnde Apocal. 5. Vidit Ioannes agnum in cœlo stantem, *quasi occisum:* quia nimirum sicut in Cruce obtulit patri passionem suam, nostrum se Aduocatum præbens: ita etiam nunc in cœlo eam Patri repræsentat, quasi adhuc pateretur, atque ita interpretatiuè orat.

Deinde iuxta Patrum sententiam verè etiam & propriè orat, dum ius meritis suis debitum & premium sibi à Patre promissum, gratiam scilicet & gloriam nobis communicandam exigit, quà homo. Quod indicat Apostolus ad Rom. 8. cum ait: *Etiam interpellat pro nobis.* Sicut ergò in cruce pro transgressoribus orauit; ita pro iisdem supplicat etiam in cœlo iustitiæ diuinæ; sed in cruce & terrà per modum serui, cum solicitudine, pauore, *clamore valido & lachrymis*: in cœlo verò per modum filij, cum libertate, confidentià & hilaritate: stans, non in faciem procidens. Porrò Agnus stans ideò etiam visus est Ioanni (cùm in Euangelio hodierno sedere dicatur, ob maiestatem iudiciariam & quietem) vt indicetur semper paratus esse ad opitulandum, quemadmodum & S. Stephano martyrio decertanti visus, stans à dextris Dei.

V. F. *Vt mitteret nobis Spiritum Sanctum.*

QVINTO. Vt mitteret nobis Spiritum Sanctum, quem & post decem dies misit. Hinc Ioan. 14. dixit: *Nisi ego abiero, paraclitus non veniet ad vos.* Decuit autem vt non ante sed post ascensionem suam mitteret, vt per eam missionem probaret se in cœlo regnare. Si enim nihil inde nobis misisset, dubitaremus fortè, num in cœlum ascendisset. Iam verò quia spiritum suum misit, non est dubitandi locus. Ita Ioseph probauit patri suo Iacob per fratres, se dominari in Ægypto, dum fratrum iumenta onerauit frumento & pecuniâ, plaustra quoque cum vario remisit apparatu, plurimisque alijs diuitijs ac donis, Gen. 45. Habemus igitur certissimum argumentum, vt iam nil supersit dubij, redemptorem nostrum & sponsum animarum nostrarum esse in cœlo & quidem vt cœli regem; siquidem tam insigne donum Sponsæ suæ misit. Itaque ô Christiani *Ioseph frater noster viuit, & ipse dominatur in omni terrâ Ægypti.* Iacob audiens viuere filium suum *quasi de graui somno euigilans, cùm vidisset plaustra & vniuersa quæ miserat ei Ioseph, reuixit spiritus eius & ait: sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus viuit, vadam & videbo illum antequam moriar.* Pro illo, *reuixit spiritus eius*, Chaldæus vertit; *Quieuit spiritus S. super Iacob.* Ecce typum missionis spiritûs S. Non ergò iã dubitamus de Christi Domini exaltatione; sed vnicum id desideramus, vt cum ipso simus. Dicat ergò vnusquisque Christi amator: *Vadam & videbo* (Iesum meum) *antequam moriar.*

G. VI. *Ascendit sui causâ.*

Denique sui ipsius causâ Christus ascendit in cœlum primo vt suam legem & doctrinam confirmaret ac cœlestem esse ostenderet; siquidem dubium esse non potest eum è cœlo descendisse & inde legem attulisse, qui in cœlum quoque ascendit. Secundo. Vt reipsâ doceret, quod coram Pilato contestatus est, regnum suum non esse de hoc mundo, sed de cœlo: & quod coram Caiphâ dixit se venturum aliquando *in nubibus cœli.* Hoc enim facilè iam credere poterant, quando audierunt eũ nunc in nubibus cœlum conscendisse. Tertiò vt corpori suo in terris humiliato & afflicto iustam daret mercedem & gloriam. Locus enim certaminis terra, locus coronæ cœlum: quemadmodum Duces Romani Romæ triumphabant, sed alibi militabant. Nos itaque Auditores tametsi hodierno die perdidimus quidem Christum secundum speciem visibilem, gaudeamus tamen & toto pectore exultemus, tum quia & nostri & sui gratia ad Patrem suum migrauit, cui sit honor & gloria.

I. 2. F.

CONCIO IV.

CIRCVMSTANTIÆ ASCENSIONIS RELIQVÆ

I. *Vnde ascendit.* 1. Ex monte. 2. ex Oliueto. 3. prope Bethaniam.
II. *Quando ascendit.* 1. Post 40. dies. 2. feria quinta. 3. post meridiem. 4. cur non diutius in terra mansit.
III. *Quomodo ascendit.*
IV. *Quorsum ascendit.* 1. Super omnes cœlos. 2. ad dexteram patris. 3. ad sessionem.

THEMA.

Assumptus est in cœlum & sedet à dextris DEI. Marci vlt.

A.

CVm quis rem charam perdit, sæpe de ea cogitat, vbi perdiderit, quomodo & quando perdiderit, & quorsum ea deuenerit, inquirit. Videmus etiam canes, cùm conspectum fortè leporem perdiderunt, impigrè discurrere, vestigia eius perquirere, illis insistere & feram indagare. Perdidimus hodie summum bonum nostrum, Christum videlicet. Si hunc nos amamus, sedulò cogitemus, vbi, quando & quomodo & quorsum à nobis recesserit. Ideò reliquit nobis vestigia sua impressa monti Oliueti, vt ea inuestigantes in ipsum rapeκremur. Hoc fecisse Deiparam, Magdalenam, Apostolos, quis potest dubitare? Faciamus idem & nos.

B. I. *Vnde ascendit.*

PRIMO. Vnde ascendit? Respondetur ex mon-

monte Oliueti, non procul à Bethania vt habetur, Act. 1. Primo igitur ex monte quodam deserto & coram paucis testibus ascendit gloriosus, qui in vrbe Ierosolymitana totius Palæstinæ celeberrima coram omnibus populis qui tunc aderant, summa cum ignominia in crucem agi voluit; vt doceret nos contumelias & ignominias etiam publicas libēter amplecti, gloriam verò fugere. Hāc eandem causam arbitror esse, cur Euangelistæ passionem Domini & quæ ad humiliationem eius spectant, enucleatissimè & ad longum scripserint: quæ verò ad exaltationem & gloriam eius pertinent, breuiter & succinctè: vti ascensionem eius hodiernam. Nouerant enim mentem Christi, qui solebat gloriam suam paucis manifestare, infirmitatem verò & passionem omnibus; & quidem ad doctrinam nostram quasi diceret illud: *Vade & fac similiter.* Nos tacemus vitia nostra, infirmitates & miserias nostras, & omnibus modis occultamus; gloriam verò & excellentiam ostentamus.

1. Ex mōte.

Secundo. Ex monte Oliueti. Vt inde ascenderet ad gloriam, vnde descendit ad passionem. Ait enim Apostolus ad Eph. 4. *Quid est quod ascendit, nisi quia & descendit?* Ergò quæ via est ad patientiam, eadē est ad gloriam: & qui vult ascendere, debet priùs descendere. Hinc est quòd dixit Gabriel sessurum super solium Dauid; quia sicut Dauid *de post fœtantes* & pastorali munere euectus est ad regiam: sic etiam Christus de passione ad gloriam. In illo mōte Christus iacuit primò prostratus & sanguine perfusus: in eodem posteà ascendit gloriosus. Vis ergò in altum exsilire? priùs ad terram deprimito. Secundo. Quia in hoc monte sæpe Christus orauit & pernoctauit, vt patet Lucæ c. 21. 22. & 23. demonstrans orationis assiduitatem sternere homini viam ad cœlum. Tertio. Vt in conspectu impiæ & Iudaicæ Ierusalem, quæ eum depresserat & occiderat, gloriosus ascenderet; itaque abolito Iudaismo Christianismum sanciret & illustraret. Mons enim Oliueti tantæ altitudinis est, vt ex eo omnes pene plateæ Ierusalem (quin & mare mortuum) conspiciantur. Quarto. Quia Oliuetum & oleum symbolum est gratiæ & misericordiæ, quam Christus nobis in hoc monte patiens & ascendens impendit. Hinc pariter in hoc loco iudex considebit, cùm in fine mundi redibit vt iudicium vniuersale peragat. Hoc enim futurum est in valle Iosaphat, quæ subiacet monti Oliueti, & exiguo spatio inter eum & vrbem Ierusalem interiacet, vt Iudæi infideles & impij qui passionis & ascensionis eius oleum & mel spreuerunt, ibidem sentiant gustentque acetum & fel iræ ipsius & vindictæ.

2. Ex Oliueto. 1. 2. 3. 4.

Tertio prope Bethaniam. Non frustra commemoratur hoc oppidum, ad quod exiuit Dominus in cœlum ascensurus. Sonat enim *Bethania* domū obedientiæ, vt indicetur Primo Christum sicut ex obedientia erga patrem venit in hunc mundum & versatus est in eo, ita & exire voluisse. Secundo vt sciamus securissimè ad cœlum tendere, qui in domo obedientiæ, hoc est, in religione sub obedientiá viuunt.

3. Prope Bethaniam. 1. 2.

Q. SECVNDO. Quando ascendit? Respondetur 40. die post resurrectionem, qui erat dies Iouis, post meridiem. Expectauit per 40. dies, vt præberet *seipsum viuum in multis argumentis,* Act. 1. Vt ageret cum Apostolis de regno Dei, id est, de Ecclesiâ eiusque institutione, gubernatione, capite, de Sacramentis, de scripturis, &c. Et demum vt charitatem & humilitatem suam vehementius cōmendaret, dum etiam in statu gloriæ suæ cum hominibus tam frequenter & tam familiariter conuersari voluit. Solent apud homines, honores mutare mores: & qui ex humili conditione ad dignitates euecti sunt, despicere & obliuisci, quos priùs familiariter nouerant. Sed non ita Christus.

C. II. *Quandò ascendit.* 1. Post 40. dies.

Secundò feria quinta: illo nimirum die, quo priùs ad montem Oliueti sed passurus iuerat, vt ostenderet eandem esse viam ad passionem, & ad gloriam. Item die, quo Eucharistiam instituerat, fortè vt nobis insinuaret, se & à nobis recedere, & nobiscum manere in Eucharistia. Vnde mox ascēsurus dixit: *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.*

2. Feriâ quinta. 1.

Tertiò post meridiem (dicitur enim priùs cum discipulis comedisse Act. 1.) vt sicut post meridiem eiectus è paradiso est Adam: ita secundus Adam eodem tempore intraret. Secundo vt manifestior esset eius ascensio. Tertio quia etiam in meridie circa horam diei sextam crucifixus fuit; vt quo tempore se humiliauit ad mortem crucis, eodem exaltaretur ad cœlum. Quarto Anno ætatis 34. adhuc currente. Sed cur non diutiùs in terris mansit? Respondetur Primo intra id tempus perfecisse Dominum totum opus legationis suæ, nil restitisse ampliùs; adeoque paucis annis expleuisse tēpora multa. Secundo quia corpori eius cœlesti cœlum debebatur vbi ab Angelis & futuris beatis auidè expectabatur: non terra, vbi parum honorificè habitum, imò à multis contemptu aut probris affectum fuisset. Tertio vt doceret nos nō longam desiderare vitam, sed bene viuendo paucis annis explere tempora multa.

3. Post meridiem. 1. 2. 3. 4. Cur non diutiùs in terra mãsit? 1. 2. 3.

Q. TERTIO. Quomodo ascendit? Respondetur Primo. Statu corporis recto, nullo pedum motu, quia hoc non indiguit. Secundò. Facie ad occidentem versa, sicut ostendunt vestigia impressa lapidi, teste Adrichomio, vt Romam & occidentales populos benediceret. Tertio. Nubes suscepit eum ad indicandam diuinam eius maiestatem. Dei enim apparitiones ferè cum nubibus factæ sunt; partim ob eius diuinam maiestatem, cuius insignia sunt nubes; partim quòd hìc in terris non nisi obscurè videri Dei gloria potest.

D. III. *Quomodo ascendit.* 1. 2. 3.

Quarto. Videntibus discipulis & cæteris qui aderant, Paulatim enim ferebatur sursum. Primo:

4. Paulatim.

Vt palam esset omnibus nihil hîc esse fictionis & illusionis. Posteà vbi videri amplius non poterat, in instanti ascendit, quia iam nulla erat tardandi causa Secundo. Vt cum discipulorum oculis vnà etiam animos eorum secum veheret in cœlum per ardentissimum desiderium habitandi in cœlestibus.

5. Benedixit illis.

Quinto. Benedixit illis eleuatis manibus Primo: Vt ostenderet benedictionem & bona quæ per eam conferuntur, de cœlo descendere.

Secundò. Vt doceret sine Dei benedictione non succedere nostra negotia: vti nec Apostolorum prædicatio quidquam potuisset, nisi Dei benedictio ad eam accessisset. Sic benedixit Deus creaturis suis, vt crescerent & multiplicarentur: quia *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Hinc etiam in fine Missæ discessuros ad opera sua benedicit Sacerdos. Hæc ergò Dei benedictio in rebus arduis maximè est petenda; Neque contemnenda illa quæ fit à sacerdotibus, Christi Vicarijs. Si enim promisit olim Num. 6. Deus se benedicturum hominibus, quibus benedixerint filij Aaron: cur non idem de sacerdotũ benedictione credendum. Certum enim est multis eam profuisse, vti Comiti à Monfort data à Cominæo Episcopo: mox enim classicum canens cũ 800. militibus fugauit exercitum Aragonum ad 20000. milites habentem. Hac accepta à Pio V. Pont. Ioannes de Austria nobilissimam Victoriam reportauit à Turcis ad Echinadas, vbi captæ Turcarum triremes 180. incensæ 20. depressę totidem: tribus horis quibus pugnatum est, cæsa Turcarum 25. millia, in his magnus Bassa: Christiani recuperati ad 20. millia. Anno Domini 1571. die 7. Octobris. Contrà verò qui eam contemnunt, accipiunt pro benedictione maledictionem, vti Legatus Palatini Comitis in Comitijs Augustanis anno 1559. qui celebrante Ottone Cardinale & Episcopo Augustano exequias Caroli V. Imp. & benedictionem ei offerente in sacræ patinæ osculo, recusans audijt ab eo: *si non vis benedictionem, habeto maledictionem.* Ita enim accidit; nam Principis gratiam & liberos perdidit & exul in paupertate mortuus est. Pontan. in Att. bell. p. 2.

E. IV. *Quorsum ascendit.* 1. Super omnes cœlos.

Q. QVARTO. Quorsum ascendit? Resp. Primo. *Ascendit super omnes cœlos*, inquit Apostolus ad Eph. Primo. Vt sicut in terra omnium infimum & contemptissimum habuit locum, in cruce nimirum inter latrones medium: ita & exaltatus haberet omnium summum. Notum enim est, tam altè ascendere aquam, quam profundè prius descendit. Dixit aliquando Christus ipse exaltandum fore eum, qui in mensa nouissimum occupat locum, auditurumque: *Amice ascende superius.* Hoc in ipso nunc expletum est. Quia enim in terra nouissimum occupauit locum, & secundum Isaiam cap. 54. *nouissimus virorum* esse voluit, ideò exaltari meruit super omnes cœlos & choros angelorum, direque à cœlesti Patre suo: *Amice ascende superius.* Ita Apostolus testatur ad Philip. 2. *humiliauit semetipsum*, &c.

Secundo. Vt se probaret Dominum esse vniuersorum, ipsumque velut regem in regia vel amphitheatro, influere in membra & contueri omnia. Vnde S. Bern. ser. 2. de Ascens. ait: *Cùm se Dominum vniuersorum, quæ sunt in terra & in mari & in inferno probasset; non restabat nisi vt aëris & cœlorum se esse Dominum argumentis similibus vel certè potioribus approbaret. Terra enim cognouit Dominum, quia ad vocem virtutis eius, cùm clamasset magnâ voce, Lazare veni foras, mortuum reddidit. Cognouit mare quia solidum se præbuit sub pedibus eius, ita vt Apostoli eum putarent phantasma esse. Cognouit infernus, cuius ipse portas æreas & vectes ferreos confregit.*

2. Ad dexteram patris.

Secundo. Ad dexteram patris, quia æqualem cum patre obtinet gloriam & proinde summam potestatem & dominium tam ad operandum quàm ad impetrandum omnibus creaturis & iudicandum de omnibus hominibus. Itaque cœlestis pater vocauit hodie Christum *Beniamin*, id est, filium dexteræ, quem prius Synagoga mater eius vocârat *Benoni*, id est, filium doloris sui, Gen. 35. Filius ergò est dexteræ, quia patri charissimus, iuxta id Cant. 2. *dextera illius amplexabitur me.* Filius dexteræ, quia in summa gloria, iuxta id Psal. 109. *Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis.* Filius dexteræ, quia in summis delitijs, iuxta id Psal. 15. *delectationes in dexterâ tuâ.* Filius dexteræ, quia in securo & æterno beatitudinis statu, iuxta id Prouerb. 3. *Longitudo dierum in dexterâ eius.* Filius dexteræ, quia fortissimus noster auxiliator & defensor, iuxta id Iob. 14. *Operi manuum tuarum porriges dexteram.* Filius dexteræ, quia possessor beatitudinis loco omnium electorum, quos ad dexteram constituendos expectat.

3. Ad sessionem.

Tertio. Ad sessionem, Primo. Tanquam ad potestatem iudiciariam. Iudicum enim est sedere.

Secundo. Tanquam ad quietem & cessationem à præteritis laboribus. In mundo semper visus est ambulare, nunquam ferè sedere, nisi fortè cùm doceret. Nunc tandem post fatigationem venit ad quietem. Nunc tandem post diluuium passionis, mense septimo arca requieuit super montes Armeniæ, Gen. 8. Quò & nos euehere dignetur.

CONCIO V.

CVR IN DIE ASCENSIONIS CHRISTI FIAT MENTIO iudicij.

I. *Vt ſciamus Chriſtum eſſe hominem illum qui per-
egre profectus.*
II. *Vt fides ſecundi aduentus eius confirmaretur.*
III. *Vt doceant qualis ſit futurus ſecundus Chriſti ad-
uentus.*
IV. *Vt doceant ſpei timorem miſcendum.*
V. *Ad conſolationem diſcipulorum.*

THEMA.

*Sic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem
in cœlum.* Act. 1.

A. SAnctus Gregorius M. hom. 21. in Euang. ait SS.
Angelos læta nunciare, quando albis veſtibus
induti nobis apparent. Sic enim de angelo illo,
quem mulieres in monumento ſtola candida coo-
pertum viderunt, ſcribit: *ſtolâ candida coopertus ap-
paruit, quia feſtiuitatis noſtræ gaudia nuntiauit. Can-
dor etenim veſtis ſplendorem noſtræ denuntiat ſolenni-
tatis.* Similiter loquitur ſuper hodiernum Euange-
lium hom. 29. cur nimirum duo illi angeli in albis
apparuerint Chriſto ad cœlos aſcendente. Sed nō-
né hodiernà die quando aſcendit dominus, duo
illi angeli amicti veſtibus albis, videntur nuntiaſſe
triſtia & terribilia; diem videlicet Iudicij? *Sic ve-
niet*, inquiunt, *quemadmodum vidiſtis eum euntem in
cœlum.* Quid hic aliud dicunt, quàm quod dicturi
ſunt in iudicio *ſurgite mortui, venite ad iudicium?*
Verùm ſi nuncium iſtud rectè expendamus, pro-
ſperum & bonum eſſe deprehendemus, vti nunc
audiemus.

B. I. *Vt ſciamus Chriſtum eſſe hominem illum, qui peregrè profectus eſt.*

Faciunt igitur angeli iudicij mentionem Pri-
mo. Vt intelligamus Chriſtum, qui modò aſcen-
dit, eſſe hominem illum, qui partitus eſt talenta
ſeruis ſuis & peregrè profectus eſt in regionem
longinquam accipere ſibi regnum & reuerti, vti
legimus Matth. 25. & Luc. 19. Quod enim ibi di-
xit ſeruis ſuis: *negotiamini dum venio*; hoc nunc per
angelos repetit. Porrò peregrè iuiſſe dicitur. Pri-
mo quia vt ait S. Gregorius hom. 9. in Euang. *carnis
locus proprius terra eſt, quæ quaſi ad peregrina ducitur,
dum per redemptorem noſtrum in cœlo collocatur.* Erat

Peregrè iuit.

1. antea cœlum, Dei tantum & angelorum ciuitas,
iuxta id Pſal. 113. *Cœlum cœli Domino, terram autem
dedit filijs hominum*: at verò ex quo Chriſtus cœlū
incolere cœpit, factum eſt etiam ciuitas noſtra, &
quidem ex Chriſti meritis, quæ deſignata fuére
per 30. argenteos, quibus ipſe venditus eſt, & emp-
tus ager figuli in ſepulturam peregrinorum. Nos
iſti peregrini ſumus, quibus agrum figuli illius, qui
de luto nos formauit, ſanguine ſuo emit, vt meri-
tò nunc cœlum vocare debeamus *Haceldama* ſeu
agrum ſanguinis. Secundò quod reliquerit homi-

2. nibus libertatem arbitrij viuendi pro libitu ac ſi
abſens eſſet; ſed interim ſcire debemus eum reuer-
ſurum & rationem negotiationis exacturum. Mo-
neantur proinde aſtantes, vt mox ex illo tempore
incipiant negotiari; vnde aiunt Angeli: *Viri Galilæi,
quid ſtatis aſpicientes in cœlum?* q. d. quid moramini?
non iam tempus aſpiciendi cœlum, ſed lucrandi &
faciendi quod vobis commiſſum eſt; maximè quia
neſcitis, qua hora ſit venturus. Interrogabant qui-
dem diſcipuli paulò antè: *Domine ſi in tempore hoc
reſtitues regnum Iſraël?* ſed reſpondit Dominus: *Non
eſt veſtrum nôſſe tempora vel momenta, quæ pater po-
ſuit in ſua poteſtate.* Quod ſi vtile nobis fuiſſet ſcire
aduentum eius, vtiq; nobis dixiſſet. Sed quia hoc
potiùs noxium erat, noluit aperire. Si enim modò
cum neſciamus diem & horam aduentus eius, ad-
huc tam ignaui ſumus, & pœnitentiam ac bona o-
pera de die in diem, de ætate in ætatem differimus,
adeoque tempus nobiliſſimum peſſimè conſumi-
mus, quid ageremus ſi ſciremus diem qua nos ad
iudicium euocaturus eſt dominus? Porrò ſi no-
tantur Apoſtoli, quod paulò diutiùs ſtent Chri-
ſtum aſcendentem oculis proſequentes & non po-
tiùs eant mox ad munus Apoſtolicum ſibi demā-
datum exequendum: qua nota digni erunt illi, qui
otioſi ſtant in foro oculos circumferentes & ina-
nibus colloquijs tempus perdentes? quàm repre-
hendendi illi, qui multo ſæpe tempore ſtant co-
ram ſpeculo donec ſe veſtiant? Rurſum qui in ta-
bernis deſident, & ſinunt interim vxorem ac libe-
ros domi eſurire?

C. II. *Vt fides ſecundi aduentus eius confirmaretur.*

SECVNDO. Vt fides ſecundi aduentûs Chriſti in
nobis confirmaretur: Etenim in nouiſſimis tem-
porib. incipiēt homines dubitare de aduētu Chri-
ſti ad iudiciū, eò ꝙ tamdiu tardet; & hinc incipiēt
magis ſceleratè viuere: ſicut olim Hebræi, cū tar-
daret Moyſes deſcendere de monte dicebant: *Moyſi
huic viro, ignoramus quid acciderit*, & propterea in-
ceperunt vitulū conflare, edere & bibere & ludere,
Exod. 32. Et ſi credimus R. Salomoni, dæmō phere-
trū Moyſis in aëre oſtendit Hebræis, vt putarēt eū
mortuū. Ad hunc ergò modū etiā dæmō homines
decipiet, quaſi nō ſit vēturus Chriſtus, quò ad ma-
iorē peccādi libertatē eos prouocet. Sic. n. 2. Pet. 3.
dicitur: *Venient in nouiſſimis diebus in deceptione illu-
ſores iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicen-
tes: Vbi eſt promiſſio aut aduentus eius?* Sequitur dein-
de: *Adueniet autem dies Domini vt fur.* Et quid ait
Dominus Matth. 24. *Si dixerit*, inquit, *malus ſeruus
ille in corde ſuo: moram facit Dominus meus venire; &
cœperit percutere conſeruos ſuos, manducet autem & bi-
bat cum ebrioſis: veniet Dominus ſerui illius in die quâ
non ſperat & horâ quâ ignorat, & diuidet eum par-
temq; eius ponet cum hypocritis; illic erit fletus & ſtridor
dentium.* Videntur ergò dicere angeli ad tales:
Quid ſtatis ô homines aſpicientes in cœlum & di-
centes: non veniet Iudicium? Ecce ſicut aſcendit
veriſſimè in oculis hominum: ſic etiam redibit. Vt
enim Moyſes tandem cum furore deſcendit & ta-
bulas confregit ac puniuit præuaricatores: ſic fa-
ciet & Chriſtus.

D. III. *Vt doceat qualis sit futurus secundus Christi aduentus.*

TERTIO. Vt doceant nos, qualis sit futurus secundus Christi aduētus. Multa terribilia prædixit dominus, de hoc aduentu suo; sed nequis fortè diceret cum incredulis Iudæis: *Tu de teipso testimoniū perhibes: testimonium tuum non est verū*; idcircò duo viri, angeli nimirum, testimonium huic veritati perhibeant. In primis Christus improuiso eleuari cœpit & ferebatur in cœlum: *Sic veniet*, repentè nimirum & improuisò. Secundò. Nouissimè recūbentibus vndecim subitò apparuit & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis: *Sic veniet*, quando nimirum homines recumbēt, edent, bibent, facientque sicuti in diebus Noë, tunc repentè apparebit & exprobrabit reprobis duritiam cordis erga pauperes: *Esuriui & non dedistis mihi manducare*, &c. Deinde incredulitatem, quòd nimirum credere noluerunt illud: *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Tertio. Ascendit benedicens suis discipulis & fidelibus: *Sic veniet*, dicturus ad electos: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum*, &c. Quartò. Ascendens alios assumpsit secum, vti angelos & patres è limbo eductos: alios in terra reliquit, vt Apostolus: sic in illo die alios assumet, alios relinquet. *Dico vobis*, inquit Luc. 17. *in illa nocte erunt duo in lecto vno; vnus assumetur & alter relinquetur: duo erunt molentes in vnum; vna assumetur & altera relinquetur: duo in agro; vnus assumetur & alter relinquetur.* Quinto. Super nubem ascendit dominus: *Nubes suscepit eum ab oculis eorū*, ait Lucas Act. 1. *Sic veniet: Videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli*, ait dominus. Sexto. Ascendit dominus congregatis in vnum fidelibus: *Sic veniet*, congregatis videlicet omnibus populis in valle Iosaphat, Ioël. 3. Denique videntibus discipulis dominus eleuatus est: sic in illo die videntibus reprobis eleuabitur cum electis, ad maiorē illorum dolorem. Iam verò etiam istud monitum bonum & salutare est. Nam si sciamus, quid illo die euenturum sit, consulere nobis possumus, vt bona nobis eueniant. Si scimus Iudicem venturū insperato, ergò studeamus omni tempore illum expectare cum oleo & lampadibus. Si scimus venturum, quando homines edent & bibent, nec non exprobraturum malis duritiam cordis: studeamus vitare capulam & vacare operibus misericordiæ. Si scimus ex amicis alios assumendos, alios relinquendos: adhortemur nos mutuò ad pœnitentiam & bona opera vt ne in illo die ab inuicem separemur.

E. IV. *Vt doceant spei timorem miscendum.*

QVARTO. Vt doceant spei timorem admiscendum contra hæreticos & alios nimium sibi de misericordia Dei blandientes. Ascendens enim Christus naturam quidem humanam intulit in cœlum & loco ac nomine omnium electorum possessionem cepit, ac *quò præcessit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis*, ait S. Leo serm. 1. de Ascens. domini: non tamen idcircò securi esse debemus, quia priùs ad iudicium citabimur, angelis id nunc testantibus. Vt enim priùs transeundus erat Domino torrens Cedron, quàm veniret ad montem Oliueti, vnde ad cœlos ascendit: sic nobis priùs transeundum est iudiciū, quàm attingamus cœlum. Deus filios Israël traduxit per mare rubrum magna quidem cum eorum fiducia, dum viderunt Deum sibi adeò beneuolum: sed non absque timore, dum viderunt aquas maris vtrinque instar murorum cōsistentes, & si fortè peccarēt, in se reuersuras, Exo. 14. Ita vult etiam nos transire per hanc vitam, inter spem & metum; spem inquam vitæ æternæ, & metū iudicij; inter spem ne deijciamur, inter metū ne præsumamus & contra Deum erigamur. Hi sunt duo axes in salutis biga; tolle axem spei, statim corruemus. Tolle axem timoris, statim ad omnia scelera proni ruemus.

F. V. *Ad consolationem discipulorum.*

QVINTO. Ad consolationem discipulorū Christi & tristitiam eorum leniendam; Non enim dubium, quin contristati sint vehementer ob Domini sui recessum. Si discipuli S. Martini morituro dicebant; *Cur nos pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis? Inuadent enim gregem tuū lupi rapaces*: multo magis dicere hoc poterant Christi discipuli qui audierant mittendos se sicut agnos inter lupos. Quare sicuti pater à liberis discedens consolatur eos spe & promissione velocis reditûs; sic fecit modo Christus per suos angelos. Videntur enim isti dicere: *Quid aspicitis in cœlum* & quid oculis vestris prosequimini abeuntem? Sic enim breui ad vos redibit, sicuti videtis abeuntem. Huius consolationis participes suos oēs electi, qui proinde orant quotidie: *Adueniat regnum tuum.* Contrà non libenter audiunt reprobi, hoc verbum angelorum, quia Iudicem formidant, quem contempsisse se meminerunt.

Quare fratres mei charissimi & desideratissimi, rogo vos per diem illum Iudicij, quem hodie nobis annuntiârunt angeli; ita vos geritote; vt venientem Iudicem cum desiderio expectare & cum gaudio videre possitis. Amen.

CONCIO VI.

QVOMODO CHRISTVM PROSEQVI ET COMITARI IN COELVM quisque debeat.

- I. *Admiratione.*
- II. *Gaudio & gratulatione.*
- III. *Feruentibus desiderijs.*
- IV. *Contemptu rerum terrenarum.*
- V. *Spe & fiducia.*
- VI. *Timore.*
- VII. *Vita innocentiâ.*

THEMA.

Viri Galilæi, quid statis aspicentes in cœlum? Act. 1.

A

QVando arcam fœderis induxit in ciuitatem suam regiam Dauid, incredibile est,

eſt, quantâ cum lætitiâ, gloriâ & pompâ eandem
proſecutus ſit. Congregauit enim omnes electos
ex Iſrael, triginta millia virorum, qui comitaren-
tur arcam: conſtituit cantatores in omni inſtru-
mentorum genere, qui epinicium ſeu victoriale
carmen accinerent: mactauit hoſtias: ipſe coram
arca præ gaudio ludebat organis & ſaltabat totis
viribus; vti legimus 2. Reg. 6. & 1. Par. 15. Hodie
Auditores, vera illa fœderis arca, Chriſtus, illata
eſt in cœleſtem ciuitatem, vt ibi æternùm habitet.
Noſtrarum igitur partium eſt, vt arcæ huius de-
ductionem quibus par eſt honoribus & gaudijs
proſequamur. Et quia corporis greſſibus proſe-
qui non poſſumus, ſaltem animi affectibus debe-
mus; qua etiam ratione diſcipuli procul omni du-
bio Chriſtum aſcendentem proſecuti ſunt, cùm
mente poſt ipſum rapti cœlum cõtinuò intuiti, &
quaſi ab eo ſuſpenſi hærebant. Solet multis in lo-
cis effigies Chriſti reſuſcitati, ad inſtructionem
plebis, hodierna die euehi in templo ſupra eius
fornicem: ſed hæc ſolùm typica & rudis quædam
deductio eſt: rudi ſolum plebeculæ & pueris con-
ueniens. Nos qui vult adulti non ampliùs lacte
nutrimur, ſolidiori ac præſtantiori pompa Chriſtũ
deducemus: præclaris ſcilicet virtutum actibus,
pijs quoque affectibus, vti nunc audiemus.

B.
I.
Admiratione.

Aſcendentem Chriſtum PRIMO proſequi de-
bemus admiratione. Nihil enim ſimile ab ortu
mundi ad ea tempora viſum eſt vnquam. Finxêre
quidem Romani ſuos Imperatores aliquos ad cœ-
lum aſcendiſſe: ſed finxêre, non vidêre; ideò aqui-
lam rogis eorum incluſere, quæ ad volatum inde
emiſſa hominibus perſuaderet, Imperatorem re-
diuiuum ad cœlos abijſſe. Subornarunt eorundem
Romanorum Senatores Proculum quendam, qui
teſtaretur viſum ſibi Romulũ ad cœlos aſcendiſſe.
Sed id tam vanum eſt, vt Tertullianus contra Mar-
cion. dicat: *Romulus ſcalis mendacij aſcendit in cœlũ.*
Enoch & Elias rapti ſunt in Paradiſum: ad cœlum
nec venerunt nec aſcenderunt. Tentauit hunc vo-
latum Simon Magus, ſed precibus S. Petri deiectus
eſt ex aëre peſſimus impoſtor & tam graui caſu
terræ illiſus, vt *qui pennas aſſumpſerat, ſubitò plantas
amitteret*, inquit S. Maximus. Chriſtus igitur ſolus
verè & viſibiliter ac propria virtute aſcendit: vnde
rectè Eccleſia hanc aſcenſionem vocat *admirabi-
lem*; maximè quia & ipſi angeli eam admirantur
Iſa. 63. *Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus
de Boſra? iſte formoſus in ſtolâ ſuâ, gradiens in multi-
tudine fortitudinis ſuæ?* Et Pſal. 23. cùm dictum eſſet
angelis: *Attollite portas principes veſtras & eleuamini
portæ æternales & introibit rex gloriæ.* Reſpondẽt illi:
Quis eſt iſte rex gloriæ? q. d. inauditum & nouum eſt
hoc, hominem aſcendere ad cœlos, non tanquam
hoſpitem, ſed Dominum. Quare ſi deſcendente
manna Hebræi dixerunt: *Manhu? quid eſt hoc?* mul-
tò magis hodie dicendum aſcendente Chriſto. Vi-
dete Chriſtiani quàm magnum, quàm potentem
habeamus Dominum: & quàm meritò ei accla-
memus cum Dauide: *Domine Dominus noſter quàm
admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra? quo-
niam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos?*
Pſal. 8.

C.
II.
Gaudio & gratulatione.

SECVNDO. Gaudio & congratulatione propter
ipſius gloriã, quã ei gratulari tanquã fratri noſtro
debemus. Vnde ait Dominus: *Si diligeretis me, gau-
deretis vtique, qui vado ad patrem.* Quando audi-
uit Iacob, Ioſeph filium ſuum viuere & dominari
vniuerſæ terræ Ægypti, reuixit ſpiritus eius & di-
xit: *ſufficit mihi ſi adhuc Ioſeph filius meus viuit, va-
dam & videbo illum antequam moriar.* Geneſ. 45.
Quanto igitur gaudio perfundi nos decet hoc
die, quo nobis nuntiatur Chriſtum fratrem no-
ſtrum euectum ad cœli regiam dominari cœlo &
terræ? Ipſe enim dixit: *Aſcendo ad patrem meum &
patrem veſtrum.* Ioan. 20. Gaudium huius feſtiui-
tatis nuntiârunt nobis angeli, qui in albis veſti-
bus (quæ lætitiam præſeferunt) diſcipulis appa-
ruerunt, cùm aſcendit dominus. Feſtiuitas autem
hæc noſtra eſt potiùs quàm angelorum; indicat
enim nuptias Chriſti cum Eccleſiâ hodie inchoa-
tas eſſe in cœlo; & ſicut amici ſponſi gaudent pro-
pter ſponſum & ad eius honorem feſtiuè ſe ador-
nant: ita fecerunt angeli, nos interim admo-
nentes, vt idem & multo magis faciamus, quo-
niam ad eaſdem nuptias nos quoque expectamur.

Quòd ſi ita à nobis receſſiſſet Chriſtus, vt nos
deſertos relinqueret, poſſemus forſitan contri-
ſtari, & dicere ei: *Cur nos Pater deſeris? aut cui nos de-
ſolatos relinquis? Inuadent enim gregem tuum lupi ra-
paces.* At hoc non poſſumus dicere; quia ita à no-
bis receſſit, vt ſimul nobiſcum maneat: *Ecce ego vo-
biſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi*, inquit.

D.
III.
Feruentibus & deſiderijs.

TERTIO. Feruentibus deſiderijs, iuxta id Apo-
ſtoli ad Col. 3. *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus
eſt in dexterâ Dei ſedens.* Sanè Iacob, vti diximus,
cùm audiſſet filium ſuum chariſſimum Ioſeph, vi-
uere & dominari in Ægypto, tanto incenſus eſt vi-
dendi illius deſiderio, vt migrare ad eum cõſtitue-
rit cũ tota domo ſua, non habita ratione ſenectu-
tis ſuæ (erat enim 130. annorum) Nec itineris mo-
leſtia, nec mutandæ domûs & familiæ difficul-
tas eum abſterrere poterat; tanta erat vis amo-
ris. Quare ſi hoc potuit amor in Patriarcha, qui
præter illum Ioſephum alios plures habuit filios:
cur non idẽ & plus in nobis poſſit amor Chriſti,
vnici noſtri patris? *Vbi eſt theſaurus tuus*, ait Domi-
nus, *ibi eſt & cor tuũ*, Matth. 6. Cùm ergò theſaurus
noſter in cœlo ſit, ibi etiam fixum ſit cor noſtrũ, ſi
verè Chriſtum amamus. Hinc orantes ad Orien-
tem conuertimur, quia Chriſtus *aſcendit ſuper cœ-
lum cœli ad Orientem*, Pſal. 67. *quaſi nos adhuc teneãt
deſideria aſcendentis*, vt ait S. Aug. tom. 4. l. 2. de ſer.
domini in monte c. 9. Lingula ſemel affricata ma-
gneti, ſemper ad ſeptentrionẽ ſe vertit, nec quieſ-
cit priùs quàm ipſi ſe obuertat, quia & magnes ipſe
ibi

ibi ſedem ſuam habet. Nos omnes in baptiſmo Chriſto affricti ſumus eiuſque ſanguine tincti: quare inquietum ſemper debet eſſe cor noſtrum, donec requieſcat in Chriſto.

E. IV. *Cõtemptu rerum terrenarum.*

QVARTO. Contemptu rerum terrenarum, vti monet etiam Apoſtolus ad Col. 3. *Quæ ſurſum ſunt ſapite,* id eſt, cum guſtu quærite: *non quæ ſunt ſuper terram.* Quemadmodum enim vxor amantiſſima ſui mariti, vbi illum perdidit, nihil amplius in mũdo reperit, quo recreetur: non adit conuiuia, non nuptias aut choreas, non veſtitur multicoloribus ſed nigris tantum. Et ſicut turtur amiſſo compare, non aſſumit alterum, nec ſuper ramum viridẽ ſedet, nec aquam puram bibit, gemitum pro cantu edit, ad ſolitudinem ſe recipit, & hominum conſpectũ fugit, ſolitaria incedit; ita facere nos decetet, poſtquam & ſponſum noſtrum vnicum amiſimus & in cœlo conſtitutũ cernimus. Vnde S. Gregorius in hom. ſuper hodiernum feſtum & Euangelium ait: *Fratres Chariſſimi, oportet vt eum ſequamur corde, vbi eum corpore aſcendiſſe credimus. Deſideria terrena fugiamus: nihil nos iam delectet in infimis, qui patrem habemus in cœlis.* Eò reſpexit in Spiritu Dauid Pſalm. 4. dicens: *Filij hominum vſquequò graui corde, vt quid diligitis vanitatẽ & quæritis mẽdacium? Et ſcitote quoniam mirificauit Dominus ſanctum ſuum;* Chriſtum ſcilicet de quo dicebat Dæmon: *ſcio qui ſis, ſanctus Dei.* Vt exponit ibi Card. Bellarminus. *Peto à te nate,* (dicebat vni filiorum mater 7. Machabæorum 2. Mach. 6. *vt aſpicias ad cœlum & terram.* Peto à vobis, Auditores, vt aſpiciatis ad cœlum quò aſcendit Chriſtus; & ad terram, vbi nos degimus. Quid hæc reſp. cœli? Punctum eſt, nihil eſt: & tamen pro hoc puncto adeò contendimus. Contrà *ô Iſrael, quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius?* ait Baruch. Rurſum *heu quàm ſordet tellus, cùm cœlum aſpicio?* dicebat S. Ignatius Loiola. At nos miſeri mortales velut talpæ terræ inhiamus & terram perforamus, ac domos velut talparum tumulos erigimus; cùm tamen ea omnia breui mors ſit vaſtatura noſque veluti talpas inſidijs captura & eiectura è terra. Interim de cœlo, vera noſtra patria, nihil cogitamus. Nimirum vti infans regius in carcere natus & educatus, nihil vnquam de paterno regno cogitat, ſed in carceris anguſtijs acquieſcit, iocatur, ludit: ita & nos mortales in hoc mundi exilio, cùm cœlo nati ſimus.

F. V. *Spe & fiducia.*

QVINTO. Spe & fiducia, quod ipſum aliquando ſecuturi ſimus; ſiquidem ipſe dixit: *Vado parare vobis locum.* Et quaſi eum locum iam obtineremus, ait Apoſtolus ad Eph. 2. *Conſedere nos fecit in Chriſto in cœleſtibus.* Quia, vt S. Leo inquit, *quò præceſſit gloria capitis, eò vocatur & ſpes corporis.* Et S. Gregorius hom. prædicta: *Quamuis adhuc,* inquit, *rerum perturbationibus animus fluctuet, iam tamen ſpei veſtræ anchoram in æternam patriam figite: intentionem mentis in vera luce ſolidate.*

G. VI. *Timore.*

SEXTO. Timore. Idcircò enim angeli eundem venturum Iudicem monent. Fratres Ioſephi vehementer cõſternati ſunt, quando viderunt Ioſephũ dominari in Ægypto, quia nimirum recordabãtur ſceleris ſui, quod in eũ patrarunt; vnde metuebãt, ne à tam potenti vindice plecterentur. Nos fratrẽ in cœlo habemus, Chriſtum omnium potentiſſimum: ſed væ nobis ſi eum offenderimus, quia *ſic veniet,* ad Iudicium ſcilicet cum ſimili potentia & maieſtate, ſicuti aſcendit ad cœlum. *Qui placidus aſcendit, terribilis redibit,* ait Greg. vbi ſupra, *& quidquid nobis cum manſuetudine præcepit, hoc à nobis cum diſtrictione exiget. Nemo ergò indulta pœnitentiæ tempora paruipendat. Nemo curam ſui dum valet agere, negligat; quia redemptor noſter tanto tunc in Iudicium diſtrictior veniet; quanto nobis ante iudicium magnam patientiam prærogauit.*

H. VII. *Vitæ innocentia.*

SEPTIMO. Vitæ innocentia iuxta id pſal. 12. *Quis aſcendet in montem Domini aut quis ſtabit in loco ſancto eius?* Ideò angeli monent: *Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum?* q. d. quid hic moras nectitis & manum in ſinu ponitis? Ad laborem, ad vineam ire & gloriam hanc mereamini. *Galilæi,* id eſt, peregrini eſtis, adeo vos accingite. Hinc Chriſtus *Galilæus* & primi Chriſtiani à gentilibus *Galilæi,* id eſt, tranſmigrantes vocati nec falſo, quia nõ quærimus hìc manẽtem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. Si ergo ſequi ad cœlum euntem volumus, ſequi etiam præeuntem in virtutibus debemus. Sic enim religioſi, qui volunt beatitudinem ſuorum Fundatorum aſſequi, regulam eorundem obſeruare debent. Alioquin fruſtrà dicetur quis Franciſcanus vel Benedictinus, qui eorum regulas minimè obſeruat; Cuiuſmodi monachos, fratres muſcas vocabat S. Franciſcus. Similiter fruſtrà dicimur Chriſtiani, ſi Chriſtum non imitamur. Si videretis aliquem Monachum ſæculariter viuentẽ, frequentantem tabernas, choreas, ludos, &c. ilicò diceretis: Iſte nõ eſt Monachus. Ergò nec tu Chriſtianus, qui non viuis Chriſtianè, ſed Iudaicè vel Ethnicè. Pro certo igitur habetote, quia nihil coinquinatum intrabit in regnum cœlorum Apoc. 21. *Nam cum bonitatis auctore non aſcendit malitia,* ait Auguſtinus ſerm. 176. *nec cum Magiſtro humilitatis ſuperbia, nec cum filio Virginis libido atque luxuria. Non inquam aſcendunt vitia poſt virtutum parentem, nec peccata poſt iuſtũ, nec infirmitates ac morbi poſſunt ire poſt Medicum.* Aquila non educit ad volatum & prædam pullos ſuos, donec exutis putridis pennis ſolidas induerint. Pari ratione Chriſtus neminem in cœlum ad prædam gloriæ admittit, niſi priùs depoſita vitiorum putredine in virum perfectum adoleuerit. Vnde S. Ambroſius l. 5. in Luc. ait. *Tenera corporis cura luxuſ, & laſciuiarũ cupiditate mollitos nequaquam cœleſtis aula ſuſcipit, ad quam duris laborioſa virtutis gradibus aſcenditur.* Cui conſentit Sanctus Hieronymus in ep. ad Paulam & Euſtochium ſcribens; *Aula cœleſtis non ſuſcipit niſi ſanctos,*

Dei, simplices & iustos. Quando ergò ex trium Ecclesiæ Doctorũ vnanimi cõsensu, non suscipit aula cælestis homines vitiosos, sanctos requirit & laboriosos, opus est vt euigilemus & nosipsos examinemus an habiles & idonei ad aulã illã simus, &c.

CONCIO VII.

VIA ET RATIO AD COELOS ASCENDENDI POST CHRISTVM.

I. *Eundum in Bethaniam.* 1. Velut in domum obedientiæ, 2. Velut domum afflictionis.

II. *Ascendendum in montem Oliueti.* 1. Per desiderium cœlestium bonorum. 2. Per victoriam sui ipsius. 3. Per patientiam tribulationum. 4. Per considerationem. 5. Per bonorum operum studium.

THEMA.

Dominus quidem IESVS postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum. Marci 16.

A. MAgnus ille Propheta Elias, quando curru igneo raptus discessit ab Elisæo discipulo suo, decidit ei pallium, sicut testatur Regum historia l. 4. c. 2. & remansit Elisæo. Neque hoc fortuitò contigit, quasi videlicet Propheta minùs diligenter id seruasset; sed magno Dei consilio, vt quoties Elisæus pallium Eliæ videret, parentis sui subiret memoria & seipsum ad illius exprimendam imaginem incitaret. Simile quiddam accidit, quando Christus ad cœlos ascendens, recessit à discipulis suis. Remanserunt enim in petroso mõte, cui tunc insistebat, impressa pedum eius vestigia, quæ nulla ratione tot sæculis deleri potuerũt, ibique etiamnum inter medios licet Turcas visuntur, quamuis peregrini ea crebrò radere deuotionis causa soleant, sicut testantur recentiores Geographi & peregrini terræ sanctæ, & quoad antiquiora sæcula S. Hieronymus in locis Hebr. S. Paulinus ad Seuerum ep. 11. Beda de locis Sanctis cap. 7. Adhuc cùm eodem loco rotundum & magnificum templum ad honorem Ascensionis postea erectum esset à S. Helenâ matre Constantini Magni quod ea Christi vestigia in se includebat, tectum illius ea parte, qua Christi corpus ascendit, nunquam contegi aut concamerari potuit, sed transitus eius è terra ad cœlum vsque semper apertus mansit, vti scribunt locis citatis S. Hieronymus & Beda. Quid verò per hoc, Auditores, quid aliud sibi Christus voluit, nisi monstrare nobis primò viam cœli in vestigijs suis, deinde inuitare nos vt ijs insistentes post ipsum ascenderemus; siquidem ipse viam cœli ita nobis aperuit, vt semper adhuc pateat omnibus & singulis. Iam ergò quâ ratione insistere eius vestigijs, quâ viâ post eum ascendere possimus, videamus.

B. I. PRIMO. Eundum est in Bethaniam; siquidem Christus ascensurus ad cœlos, discipulos suos eduxit foras in Bethaniam, Luc. 24. Bethania autem significabat domum obedientiæ & domum afflictionis; repræsentat verò Ecclesiam, in quam educi debet, quisquis ad cœlum tendit, & Primo tanquam in domum obedientiæ, vt pareat superioribus & patiatur sese duci etiam ad ea quæ non capit vel alioquin fugit. *In obedientiâ enim*, inquit S. Hieron. in reg. monial. *summa virtutum clausa est; nam simplici gressu hominem ducit ad Christum.* Hinc Christus suos fideles vocauit & vocari voluit oues, quæ totæ à pastoris ductu pendent, & sine eo mox aberrant. Sic Ioan. vltimo committẽs Ecclesiam Petro, ait: *Pasce oues meas.* Ac ne ipse Petrus ab omni prorsus obedientiâ immunis esset, addit mox: *Cùm senueris alius te cinget & ducet, quò tu non vis.* Inprimis verò obediendum est Romano Pontifici tanquam Summo Ecclesiæ pastori. Nam, vt dicebat Angliæ Rex Osuui, apud Ven. Bedam l. 3. cap. 25. *hic est ostiarius ille, cui contradicere nolo: sed in quantum noui vel valeo, huius cupio in omnibus obedire statutis, ne fortè me aduenientè ad fores regni cœlorum, non sit, qui reseret, auerso illo, qui claues tenere probatur.* Deinde cæteris inferioribus Ecclesiæ pastoribus, quibus vnusquisque subest. Primum donum quo desponsauit seruus Abrahæ Rebeccam Isaaco, fuêre inaures aureæ, Gen. 24. Et prima virtus, quâ desponsantur Christo fideles, est obedientia. Vnde baptizans tangit sacro oleo aurem baptizandi dicens: *Ephpheta*, quod est, *adaperire.* Has inaures Hebræi sibi detraxerunt & dederunt in conflaturam aurei vituli, ideoque reprobati sunt à Deo nec ampliùs vocati populus eius, sed Moysis; *peccauit populus tuus*, &c. Exodi 32. Nos ergò inaures istas ne abijciamus, nisi à cœlo excludi & abijci velimus à Deo.

Eundum in Bethaniam.

1. Velut in domum obedientiæ.

Nec malè Bethania vocatur domus obedientiæ. Ibi enim Magdalena sedit ad pedes Domini audiens verbum eius velut discipula Magistrum: Ibi solicita Martha ministrauit Domino: Ibi Lazarus iam sepultus prodijt ad mandatum eius.

Secundo tanquam in domum afflictionis. Bene etiam Bethania domus afflictionis dicitur. In ea siquidem Magdalena lauit suis lachrymis pedes Christi in domo Simonis Leprosi, (quæ erat in Bethania Matth. 26.) quemadmodum canit Ecclesia in Festo S. Mariæ Magdalenæ. Ibidem præter Martham & Magdalenam fleuit Christus mortem Lazari. Ioan. 11. Talis domus est Ecclesia, vt testatur Christus Ioan. 16. dicens: *Amen Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.* Docet verò & iubet Ecclesia flere Primo propria peccata cum Magdalenâ & lachrymis delere. Secundo peccata aliena & alias proximorum calamitates cum Christo, qui defleuit mortem Lazari & sororum eius dolorem. Tertio passionem Christi, cum eadem Magdalena, quæ lachrymis rigauit pedes Christi.

2. Velut in domum afflictionis.

Errant ergò, qui existimant dies vitæ huius dies esse delitiarum & lætitiæ. Scriptum enim est Psalm. 125. *Qui seminant in lachrymis in exultatione metent.* Hic tempus est serendi cum lachrymis & pœnitentiâ, ibi tempus metendi cum gaudio. Quemadmodum ergò vinitores non decerpunt vuas immaturas, sed abstinent donec maturescant, quia immaturæ dentibus stuporem afferunt, maturæ dulce vinum præbent: ita & quicunque vindemiā & messem cœlestem expectant, hic sibi interdicūt voluptates, delitias & sæcularia gaudia, ne iacturam faciant cœlestium gaudiorum. Vnde S. Gregorius l. 4 moral. c. 15. in id Ezech. 18. *patres comederunt vuam acerbam,* inquit: *Quid vua acerba nisi peccatum est? vua quippe acerba est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat.* Sanè Christus hodiernâ primum die inchoauit gaudia sua: vsque ad illam diem à gaudijs abstinuit: perpetuam crucem gestauit, & calicē passionis bibit totâ vita sua, semper à se præuisum.

C. II. *Ascendendum in montem Oliueti.*

SECVNDO. Ascendendum est in montem Oliueti, siquidem ex eo monte ascendit in cœlum Christus, vt testatur idem S. Lucas Act. 1.

1. Per desiderium cęlestium bonorū.

Ascendendum autem Primo. Per desiderium & contemplationem bonorum cœlestium, contemptum verò terrenorum. Sanè mons Oliueti vicinus est Ierosolymæ & tantæ altitudinis vt ex eo omnes penè plateæ Ierusalem (quin & mare mortuum) conspiciantur, vt scribit Corn. à Lapide in Act. c. 1. Qui ergò ascendere cum Christo ad cœlum volunt, ascendant priùs cum eodem ad montem Oliueti, contemplando Primò & desiderando bona æterna, cupiant dissolui & esse cum Christo: non illorum more, qui tædio & impatientia laborum vel ærumnarum victi cupiunt vitare molestias, quas in mundo pati coguntur; sed amore præsentiæ Christi; illam beatam vitam semper in desiderio habeant, ad illam anhelent, illuc bona sua præmittant, in illam omnem suam consolationem differant. Contemplentur sæpenumerò cœlestem Ierusalem & plateas eius, quæ teste S. Ioanne Apoc. 21. sunt *aurum mundum & tanquam vitrum* pellucidum, conferantque cum his infimis & abiectis mundi sordibus.

Deinde ex eodem monte despiciant & contemnant mare mortuum huius sæculi. Quale est enim mare mortuum, fœtidum, fumosum, putridum; talis est & mundus. Hinc Apostolus transiens per mundi bona nares occludebat ob eorum fætorē, quemadmodum etiam faciunt, qui iuxta mare mortuum transeunt. Ait enim se ea arbitratum esse *vt stercora*, ad Philip. 3. Et Gal. 6. *Mihi mundus crucifixus est* q. d. quemadmodum viatores cùm cloacas transeunt vel cadauerum lanienam aut locum suppliciorum, nares & os auertunt: sic ego abominor mundum. Qui hucusque ascendit, magnum profectò gradum ad cœli conscensum fecit. Sed quàm paucos tales videas? Inter aues pleræque sunt, quæ nulla difficultate se se in altum librant & ibidem commorantur: aliquæ verò sunt, quæ modicè & per interualla volant nec sine difficultate, ideoque citò in terram relabuntur: paucissimas verò videas, quæ nunquam omninò volant. In hominibus econtrà plurimi sunt, qui nunquam à terra se sustollunt: aliquam multi verò qui ad clamorem prædicationis, ad impulsum sacri temporis paschalis, Iubilæi, &c. nonnihil se attollunt & volant aliquantùm, vacando Deo & saluti suæ, à prauis tamen suis habitibus ad terram mox retrahuntur: paucissimi demum sunt, qui vt generosæ aquilæ ponunt in cœlo nidum conuersationis suæ.

2. Per victoriam suijpsius.

Secundo. Per victoriam suijpsius seu subactionem passionum & prauorum habituum. Etenim ex Oliueti monte Dominus sedens super asinam more triumphantis ingressus est Ierusalem. Asina nostra & pullus, caro & eius concupiscentia est. Hæ itaque subigendæ. Possumus autem nobis ex ipsis nostris passionibus scalam cœli facere, *Si*, vt Eusebius Emissenus ait, *vnusquisque nostrûm subdere eas sibi studeat & eminentiâ dominantis animi super eas stare consuescat, ex ipsis sibi gradum construat, quo ad superiora conscendat. Sublimabunt nos, si fuerint infra nos: de nostris quoq; vitijs scalam nobis facimus, si vitia ipsa calcamus.* De Christo ascensuro prophetauit Zacharias c. 14. *stabunt pedes eius in die illâ super montem Oliuarum.* Simili ratione stent etiam pedes nostri super affectus nostros, calcando & comprimendo illos; & rectà ad cœlum tendimus. Gestemus lectum nostrum vti paralyticus ille sanus: non nos gestet lectus, vti eundem gestauerat ægrum, Matth. 9.

3. Per patientiā tribulationum.

Tertio. Per patientiam tribulationum. In monte enim Oliueti incepit Christus passionem suam, sanguinem sudauit, cohorti se ligandum obtulit & inde ad crucem suam perrexit, ac postremò ex eodem ad gloriam suam ascendit. Atque hæc est certa & regia ad cœlum via, quam ante nos pandit Christus, iuxta id Michææ c. 2. de eo prophetantis: *Ascendet pandens* (Hebr. *fractor* seu *perruptor*) *iter ante eos.* Fregit enim & perrupit Christus omnia tormentorum genera, omnes hostium acies, ipsasque inferni portas, donec prædam suam assequeretur. Vnde ait ipse ad duos illos discipulos: *Nonne hæc oportuit pati Christum & ita intrare in gloriam suam?* Luc. vlt. Viam cœli asperā faciunt tribulationes, persecutiones, morbi, paupertas: tētationis itē carnis, mundi, dæmonis: pœnitētiæ asperitas, præcepta obseruanda: amor sæculi, caro & sanguis; inolitæ consuetudines, religio Lutherana vel Caluiniana à parentibus tradita & hæreditariò accepta; iactura bonorū, si religio mutanda foret, &c. Has tu seras frange, has acies perrūpe, hęc vincula confringe. Ligatus erat Paulus amore patriæ & Iudaismi, à parentibus & Magistris sibi tra-

traditi fortissimeque imbibiti, sed abrupit vinculum. Ligatus ab amasiâ Augustinus: sed & ipse perruptor factus est: sequamur hos & nos, salutisque nostræ obices fortiter perrumpamus.

4. Per considerationem.

Quarto. Per nouissimorum considerationem, iudicij præsertim extremi, quod in valle Iosaphat, cui imminet mons Oliueti (futura Iudicis sedes) peragetur. Nam si in eam vallem quotidie conuerteremus oculos, magnos vtique progressus in viâ cœli faceremus. S. Clemens ep. 1. narrat S. Petrum dicere solitum: *Quis peccare poterit, si semper ante oculos suos iudicium Dei ponat?* Huc igitur assiduè respiciebat Dauid, qui dixit Psal. 76. *Cogitaui dies antiquos & annos æternos in mente habui.* Huc S. Pelagia pœnitens, quæ à vanitate mundi conuersa per B. Nonnum Episcopum Heliopoleos perpetuæ pœnitentiæ se addixit, ad eamque delegit Oliueti montem, vbi tugurium erexit, ex quo in vallem Iosaphat despectus est, vt iugem Christi patientis æquè ac Iudicis venturi imaginem sibi ob oculos poneret. Vt in eius vitâ 8. Octob. & Adricom. in descript. terræ S. Denique & Angeli qui Christo iam assumpto discipulis apparuerunt, videntur eos monere, vt vallem potiùs Iosaphat, quàm cœlum aspicere velint. Aiunt enim: *Quid statis aspicientes in cœlum? quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum, sic veniet.* q. d. considerate potiùs venturum iterum velut Iudicem & sessurum in hoc monte.

5. Per bonorum operum studium.

QVINTO. Per bonorum operum studium. Scimus enim Christum in monte oliuarum crebrò & feruenter orâsse: scimus eum ibidem sanguinem sudasse: scimus eum ibi Iudam traditorem ad osculum recepisse, Malcho comprehensori suo aurem restituisse aliaque charitatis opera designasse, quibus absque dubio monstrauit nobis viam cœli, quæ tria illa complectitur bonorum operum genera, orationem, ieiunium, eleemosynam. Ostium oraculi fecit Salomon de lignis oliuarum, & in eo sculpsit Cherubim & palmas, 3. Reg. 6. Tu ergò si intrare vis in oraculum cœleste da eleemosynam, ora, & castiga corpus tuum: hæc tria reserant portam cœli. Oliua eleemosynam: Cherubim orationem: Palma victoriam suijpsius denotat. Atque hoc est pallium, hæc vestigia nobis à Christo relicta.

Quare videtur nobis dixisse Isaias illud c. 30. *Aures tuæ audient verbum post tergum monentis: Hæc est via, ambulate in eâ.* Quis hic post tergum monens? Christus vtique qui in cœlum ascendens, nos quasi post tergum monuit, quando viam indicauit, quâ sequi eum possemus. Ergò Auditores, ambulate in hac via, insistite his vestigijs, quæ reliquit post se Christus. Sic enim itur ad astra.

(∴)

CONCIO VIII.

QVID REPENDENDVM CHRISTO PRO BENEFICIIS.

I. *Beneficiorum memoria.*
II. *Amor erga benefactorem.*
III. *Seruitus & obsequium.*
IV. *Gratiarum actio, laus, admiratio, gratulatio.*

NB. Hęc concio correspondet concioni octauæ in Dom. 5. præcedente.

THEMA.

Illi autem profecti prædicauerunt vbique. Marci vlt.

A.

SCRIBIT Iacobus à Vitriaco Cardinalis & Episcopus Tusculanus in l. de mirabilibus Orientalium regionum (apud Barth. Angl. de rer. propriet. l. 12. c. 29.) in Ægypto reperiri Pelicanum, qui pullos suos à serpente fortè enectos, sanguine suo de pectore, vel, vt alij, de cruribus elicito, vitæ & vigori pristino restituit. Quo ex vulnere cùm magnoperè debilitetur, ita vt ad pastum suum nequeat euolare; aduertit ad pullos suos; quinam ex illis memores paterni beneficij pastum ei afferat: quique degeneres & ingrati facere hoc omittant; postmodum sibi restitutus, pullos à quibus fouebatur diligit & fouet: eos verò à quibus deserebatur, nido exturbat & deserit. Auem istam Christo comparat S. Gregorius Magnus super septem psalmos ad Psal. 5. Et S. Aug. in Psalm. 101. Vbi in personâ pauperis Christus ait: *Similis factus sum Pelicano solitudinis.* Hic vt nos à diabolico serpente enectos in paradiso, vitæ restitueret, sanguinem de latere & membris sponte suâ elicuit, dum se in crucem & mortem tradidit. Audiuimus sup. Dominicâ, quid & quantum nobis contulerit eius Incarnatio & passio. Cæterùm attendit ille nobis, quales & quàm gratos nos ipsi exhibeamus; vt gratos quidem diligat & in cœlo æternùm foueat, ingratos verò deserat & ad inferos deturbet. Ergò, sicut Raphaële, Tobiæ ductore, discessuro in cœlum, consultabant pater & filius, quid pro beneficijs ei rependerent: ita & nos hac die, antequàm à nobis discedat in cœlum Christus & auolet Pelicanus noster, consultabimus, Auditores, quid ei pro meritis debeamus.

B. I. *Beneficiorum memoria.*

PRIMVM. Est beneficiorum memoria. Fecit hoc Tobias iunior, non semel sed iterum ac tertio. Inprimis enim vbi ad paternas ædes redijt, narrauit parentibus suis omnia beneficia DEI, quæ fecisset circa eum per hominem, qui eum duxerat, Tob. 11. Deinde rursum cùm mercedem ductori suo dare vellet, omnia eius beneficia sigillatim patri recensuit. Denique vbi ab eis angelus discessit, simul prostrati per tres horas in faciem benedixerunt DEVM & exurgentes narrauerunt omnia mirabilia eius, Tob. 12. Quòd si angeli beneficia sic commemo-

memorauit Tobias, quanto magis decet vt nos Christi beneficia infinities maiora memori mente reponamus & voce depromamus? Monuit eo loco Raphaël: *Opera Dei reuelare & confiteri honorificum est.* Quare *cum Dei opera reuelare* (inquit S. Seuerus Episcopus Minoricensis in ep. de Conuersione Iudæorum) *& confiteri honorificum esse Raphael Archangelus moneat, profectò silere vel celare opera Christi, periculosum est.* Fecit hoc inprimis Deipara, quæ Dei filio grauida, erupit in Dei laudes, annuntiauit Elisabethæ, prædicauit Dei beneficium: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est*, &c. Luc. 1. Pari modo Dauid in persona omnium electorum prædicat Dei beneficia Psalm. 65. cùm ait: *Venite audite & narrabo omnes qui timetis Deum quanta fecit animæ meæ.* Neque id semel tantùm in die fecit, nã Ps. 54. ait: *Vespere & manè & meridie narrabo* misericordias scilicet Domini; tacitè monens nos vt idipsum faciamus: quemadmodum & facit Ecclesia cum ter in die, manè, meridie, vesperè pulsum salutationis Angelicæ auribus nostris insonat, vt beneficium Incarnationis Dominicæ ter quouis die memoremur: prorsus sicut Tobias ter commemorauit Raphaëlis beneficia, ante eius discessum, in discessu, post discessum. Adhæc si quid scimus, quod Dei & Christi eiusque sponsæ Ecclesiæ gloriam amplificare potest, id omni modo propalare & extollere conemur, ac si possumus literis etiam commendare vti miracula aliaque specialia Dei beneficia. Ita monuit angelus Tobiam vtrumque in Hebræo textu, vbi dicitur: *Nunc ergò scribite vobis omnia hæc in libro & erit in testimonium inter vos & Deum vestrum omnibus diebus vitæ vestræ*; quod & fecerunt scribendo vel dictando saltem librum suæ historiæ. Quare si quis insigne aliquod beneficium, vel recuperatæ sanitatis, vel ereptionis è graui discrimine, &c. percepit à Deo, curet mandari literis, depingi in tabula & ad sanctorum, quorum fortè patrocinio id accepit, ædes suspendi, vel saltem ipsemet crebrò prædicet.

Quod attinet ad ordinaria beneficia, describat ea vnusquisque in corde suo & rememoretur quotidie, saltem vespere, partim communia illa quæ sup. Dominicâ recensuimus, partim singularia, v. g. quòd te angelo suo comite per varia itinera duxerit & reduxerit; quòd te bonis temporalibus ditârit, & sustentârit victu quotidiano; q̃ Ecclesiam tibi matrẽ, hæreditatẽ cœli in sponsam dederit; q̃ Dæmonẽ animæ tuæ insidiantẽ sæpissimè cõpescuerit; q̃ in tui conuersione gaudiũ in cœlo angelis fecerit; q̃ te à grauibus mortis periculis animæ & corporis sæpe eripuerit; quod à bonis parẽtibus & præceptoribus instrui, fide illuminari & lumẽ cœlestiũ bonorũ videre fecerit; q̃ bonis omnibus repleuerit. Parũ exigo, cũ hoc exigo. Nihil. n. minus referri põt benefactori, q̃ memoria beneficij, qua is, qui accepit, illud sibi gratũ esse & à se æstimari ostendit. Qui hoc facere detrectat, ingratissimus est & indicat eò neglectu, se illud parui aut nihili ducere, quales hodiè innumeri, qui ita rebus infimis sunt immersi & in omnia alia intenti, vt vix vnquam de diuinis beneficijs, nisi fortè obiter cogitent; quasi hæc terrena & pereuntia sint maioris meriti quàm illa, quæ Dominus vel nobis contulit, vel pro nobis gessit, vel nobis promisit. Tu si sapis, non attende quid alij faciant, sed quid te facere oporteat: pondera quotidie multitudinem diuinorum beneficiorum, tuam ingratitudinem, &c.

SECVNDVM. Amor in benefactorem. Cùm enim nihil dignum in vicem tantorum beneficiorum reipsâ possimus præstare, par est vt saltem affectu ea compensemus. Hoc autem fit amore, qui bonũ, quod conferre non potest, vel gratulatur si adsit, vel optat si desit, vel procurat si possit. Hunc amorem ductori suo exhibuit Tobias; blandissimè. n. alloquebatur & vocabat eum fratrem, Tob. 6. & 9. *Azaria frater*, inquit, *peto vt auscultes verba mea.* Tametsi enim eum velut mercenarium tantùm sibi adiunxerat, tamen audiuerat eum ex magno genere esse, Ananiæ magni filium; deinde viderat eũ iuuenem esse splendidum, Tob. 5. denique ab eo magna beneficia iam acceperat. Easdem ferè ob causas vocauit Dauid Ionatham fratrem suum, vnicè dilectum; *Doleo super te*, inquit, *frater mi Ionatha, decore nimis & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater vnicum amat filium suum: ita ego te diligebam.* 2 Reg. 1. Sciebat enim illum inprimis esse filium Regis, se verò hominem rusticanum & ignobilem. Secundò. Videbat eum decorum & amabilem valde, formâ & virtute præstantem. Tertiò. Recordabatur beneficiorum ab eo acceptorum; quâ ratione scilicet propria veste ab eo donatus, eiusque ope, cum præsentissimo vitæ discrimine, ab ira Saulis & decreto mortis seruatus esset; interim verò ei nulla beneficia retulerat. Hinc aliquando illum accedens, adorauit prius ter pronus in terrâ, 1. Reg. 20. quia videlicet tres illas excellentias & dignitatis ornamenta in eo venerabatur & colebat. Quæ eadem in Christo tanto excellentiora sunt, quanto excellentior Deus homine. Factus est Christus frater noster, cùm naturam nostram sibi copulauit & insuper peregrinationis nostræ comitem nobis se adiunxit. Sanè cùm post resurrectionem suam iam esset gloria & honore circumdatus, vocauit discipulos, *fratres* suos, Ioan. 20. At qualis & quantus est hic frater noster? Filius inprimis est magni Dei, summi Regis. Deinde *speciosus præ filijs hominum*, iuuenis splendidissimus, in quo inhabitat omnis gratiæ plenitudo. Deniq; beneficia eius in nos collata immensa sunt & innumera. Vt enim taceam illa, quæ vt Deus tantùm nobis exhibuit, creationis, conseruationis, &c. nõne nos à prima felicitate in exitium lapsos iterum redemit? nõnne ex inimicis filios Dei constituit?

Marginalia: B. I. *Beneficiorum memoria.* — C. II. *Amor erga benefactorem.*

nónne ius cœleſtis hæreditatis nobis inſtaurauit? nónne amore noſtrì veſtibus gloriæ ſuæ ſeſe ſpoliauit & formam ſerui induit? nónne propter nos liberandos iræ patris ſui ſe obiecit? nónne eum propter nos pater lancea confixit? nónne propter nos vincula & flagella, ſputa & opprobria, crucem denique & mortem pertulit? nónne nobis donauit theſaurum meritorum ſuorum velut veſtem pretioſiſſimam, quâ induti ipſi & patri eius placemus? nónne etiam baltheum ſuum chariſſimum, corpus inquam & ſanguinem ſuum in Sacramento nobis reliquit? Nolo commemorare alia beneficia ſup. Dominica recenſita. Hæc cui non ſufficiunt ad redamandum eum, qui adeò nos amauit, fratrem noſtrum? Et nos quinam ſumus, cum ipſo comparati? Infimus naturæ rationalis terminus, beſtijs affines & in nihilum propendentes, Dei mancipia. Deinde vitio noſtro improbi, viles & deſpecti. Denique ingrati & Dei iram ac gehennam millies commeriti. Hæc ſi nos accuratè expendamus, vtique in meditatione noſtra exardeſcet ignis amoris diuini. Sicut enim ſolis radij ſpeculo excepti & in vnum collecti, calorem ingentem nec non & ignem excitant; ita diuina beneficia mente collecta & attentiùs conſiderata feruorem & cœleſtem amoris ignem in cordibus noſtris accendunt.

D. III. Seruitus & obſequium.

TERTIVM. Seruitus & obſequium perpetuum. Debet enim beneficium beneficio compenſari, vbi non deeſt facultas; vel vbi ea deeſt, ſeruitio ſaltem & obſequio. Non defuit hac in re muneri ſuo Tobias. Inprimis enim ductorem ſuum vocat Dominum, Tob. 5. *Domine; inuadit me,* (piſcis) inquit. Deinde præter diurnum ſalarium, quod erat drachma cum victu ex pacto ei decreta & auctarium mercedis aliquod, (vt habet textus græcus & Hebræus, Tob. 5.) obtulit ei medietatem ampliſſimæ dotis, quam tulerat à ſocero; rogans inſuper, vt eam accipere dignaretur, & in beneficio reponens, ſi acciperet. Libenter obtuliſſet totum; dicebat enim iam anteà; *ſi meipſum tradam tibi in ſeruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ,* Tob. 9. Habemus hîc, quid obſequij debeamus Chriſto vero Duci noſtro. Primò velut Dominum noſtrũ peculiariter veneremur, quia emit & redemit nos pretio ſanguinis ſui. Secundo debemus ei quotidie drachmam, id eſt, animam noſtram Dei imagine inſignitam offerre & reſignare ad obſequium eius. Tertio. Decet etiam vt de bonis noſtris temporalibus, quæ ipſe nobis conſulit, ipſum honoremus ſiue in templis, ſiue in membris eius, pauperibus; & ſi non dimidium cum Tobia & Zachæo, partem ſaltem aliquam eis offeramus. Pro beneficio reputemus, ſi dignetur Dominus à nobis hæc accipere. Obligamus enim illum ad reddenda nobis plura; ſicut pro beneficio reputatur, cùm magnam ſummam pecuniæ ſub annuo cenſu ab aliquo acceptat Princeps. Totum quod habemus, ei offerendum eſſet, quia totum ei debemus. Cur non ergo addamus aliqua ſupererogationis opera & plus quàm à nobis exigitur? Quarto. Denique ſi nos ipſos in perpetuam ſeruitutem ei addicamus, nihil adhuc dignum eius beneficentiæ faciemus. Animam ei debemus, & mille quidem titulis. Audiamus S. Chryſoſtomum hom. 62. in Matth. *Putaſné,* inquit, *ſi quotidie pro eo, qui nos tam mirificè amat, moriamur, condignas nos poſſe referre gratias, imò vel minimum quid reddere? nequaquam.* Quare ſi in ægritudine tibi conſtituto offertur ſuperſtitioſum aliquod remedium pro ſanitate recuperanda, fidei Chriſtianæ contrarium: elige potiùs propitio Chriſto emori, quàm eo offenſo viuere; & ita gere te in alijs.

E. IV. Gratiarũ actio.

QVARTVM. Gratiarum actio, laus, benedictio & gratulatio. Hoc enim exigit ius gratitudinis, vt agnoſcamus nos beneficium gratis è benefactore accepiſſe eique acceptum feramus, deinde vt id laudemus & magni æſtimemus, denique vt ipſi viciſſim bona imprecemur, vel ſi ea iam poſſidet, ob poſſeſſa ei gratulemur. Præſtitit hoc Raphaëli Tobias, cùm ei ſe obligatum cum omni ſua ſubſtantia & vita profeſſus eſt, eo quod per ipſum omnia poſſideret: deinde cùm præ ſtupore & admiratione cecidit in faciem ſuam, & rurſum cùm proſtratus in terra iacens vnà cum parẽtibus benedixit Deũ, Tob. 12. Iam cùm Chriſti in nos beneficia infinita ſint, infinitam quoque ei debemus gratiarum actionem; quam cùm reddere nequeamus, infinitè abſumus ab huius debiti compenſatione. Vt tamẽ ex parte noſtra præſtemus quantum poſſumus, animos noſtros ad diuinas laudes crebrò excitemus, dicendo cum propheta. Pſal. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* Et Pſ. 102. *Benedic anima mea Domino & omnia quæ intra me ſunt, nomini Sancto eius. Benedic anima mea Domino & noli obliuiſci omnes retributiones eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas,* &c.

Laus.

Et quia admodũ exiguũ eſt, ꝙ per nos poſſumus, conemur ſupplere per amicos, & accerſamus Angelicos Spiritus, cœleſtia corpora, ſublunaria omnia & vniuerſam creaturam animatam & inanimem vt nobiſcum & pro nobis DEO de infinita ipſius in nos miſericordia gratias agat, eumq; laudet & benedicat. Sic faciebat Dauid varijs in Pſalm. vti Pſal. 148. *Laudate Dominum de cœlis,* &c. Et ſocij Danielis in fornace Babylonica: *Benedicite omnia opera Domini Domino,* &c. Sunt enim creaturæ, quaſi voces quædam, Dei bonitatem, ſapientiam, potentiam prædicantes, ſuaque pulchritudine, varietate, multitudine, virtutibus creaturam rationalem ad DEI laudem incitantes.

Admiratio.

Adhæc quia DEI in nos beneficia capere omnimodè non poſſumus, ea ſaltem admiremur & quaſi attoniti paueamus. Sic Regina Saba cùm non poſſet capere ſapientiam Salomonis, obſtupuit præ admiratione, vt mente exceſſiſſe vide-

videretur, 3. Reg. 2. Ita & Tobias audiens ductorem suum non esse hominem sed angelum, stupore attonitus cecidit in terram super faciem suã. Quando ergò & nos audimus, ducem, præceptorem & redemptorem nostrum in terris fuisse, non regem, non angelum; sed DEVM; an non obstupescere & mente excedere deberemus? Isaac audiens vocem Iacob sub pilosâ specie Esau, admirans, dicebat: *Tu es filius meus Esau?* Gen. 27. Cumque postea didicisset, reuerà fuisse Iacobum sub vestitu Esau, à se benedictum, *expauit stupore vehementi* (70. habent: *raptus est in extasin*) *& vltrà quàm dici potest admirans, dicebat: Quis igitur ille est?* &c. Talis autem Christus fuit, DEVS inquam, sub specie hominis, impassibilis sub specie passibili, immortalis sub mortali, innocens & impollutus sub specie peccatoris, vt ostendit S. Bern. serm. 28. in Cant. Quis hic non expauescat? non obstupeat & extra se rapiatur? quis non corruat faciem? Hiccine est DEVS pro nobis in crucem actus & pro maledicto habitus? hiccine est ille formosus, in quem desiderant Angeli prospicere, nostri causa adeò deformatus ac veluti leprosus factus, &c.

§. IV. *Gratiarũ actio.*

Gratulatio. Denique quia Christus omnia bona iam possidet, gratulemur ei toto corde & gaudeamus de eius gloriâ non minus, imò magis quàm si nostra foret. Gratulemur ei victoriam obtentam de Diabolo, peccato, morte, mundo, perfidis Iudęis. Gratulemur ei gloriosam resurrectionem, triumphalem ascensionem, sessionem ad patris dexterã, plenariam & iudiciariam potestatem in cœlo & in terra. Exaltemus eum in cœlum votis nostris velut manibus, iuxta Psal. *Exaltabo te Domine.* Item: *Exaltare domine in virtute tua.* &c. Comitemur eũ hodie nostris cogitationibus & affectibus vsq; ad cœlum empyręum, cum iubilatione & voce tubæ. *Laus.* Gaudeamus & magnificemus eum, cùm hoc tempore videmus Ecclesiam dilatari partim in nostris partibus, dum hæreses extirpantur; partim in orbe nouo, dum Idololatria pellitur. Dicamus alter alteri, quod primæui illi Christiani dicebant Paulo Act. 21. *Vides frater, quot millia sunt in Iudæis* (hæreticis, gentilibus) *qui crediderunt & omnes æmulatores sunt legis?* Ita fiet vt eundem laudare in perpetuum possimus in cœlis.

CONCIO IX.
MIRACVLA CREDENTIVM QVA RATIONE SPIRITVALITER edenda.

I. *Dæmonia qui eijciant.*
II. *Linguis nouis qui loquantur.*
III. *Serpentes qui tollant.*
IV. *Mortiferum sine noxa qui bibunt.*
V. *Ægros qui sanent.*

THEMA.

Signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur, &c. Marci vlt.

CVm magnus ille Propheta Elias curru igneo raptus discederet ab Elisæo discipulo suo & contristatus inde Elisæus clamaret: *Pater mi, Pater mi, currus Israël & auriga eius;* reliquit ei in terra pallium suum; cuius magna sanè virtus erat. Eo namque indutus Elisæus duplicem Eliæ spiritum consecutus est, eoque mox percutiens aquas Iordanis diuisit in duas partes, vt sicco vestigio transire posset, 4. Reg. 2. Simile quiddam, Auditores, hodierno die gestum est. *Elias, Deus Dominus* exponitur, & quem alium designat nisi Christum, cui dicebat Thomas: *Dominus meus & Deus meus?* Iste currus & auriga Israël, veriùs longè fuit, quã Elias ille; hic enim velut currus suscepit in se & portauit totius mundi scelera; velut auriga duxit ac direxit ad salutis viam verbo & exemplo populum Israëliticum, imò mundum totum. Cæterùm is hodierno die assumptus est in cœlum, ablatus è discipulis suis haud dubiè non modico ipsorum cum mœrore. Verùm ne ipsos omninò destitueret, reliquit eis virtutem miracula patrandi, quasi mirificum quoddam pallium: *In nomine meo dæmonia eijcient,* &c. quod discipulis inprimis, deinde cæteris fidelibus dictum esse colligitur ex textu. Et quidem Christi discipuli innumera fecere miracula virtute huius pallij. Sed vbi, dicet aliquis, hæc mira nos patramus? vbi dæmonia eijcimus? vbi ægros sanamus? vbi serpentes tollimus, &c? Respondet ad hoc S. Gregorius hom. in hodiernum Euãgelium quæ est 29. *Hæc* (signa) *necessaria in exordio Ecclesiæ fuerunt,* &c. deinde: *Sancta Ecclesia quotidie spiritualiter facit, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat,* &c. Similiter S. Bernardus in ser. de Ascens. qui per virtutum merita fieri ea signa asserit, esseque certiora & securiora, quàm sint vera miracula. Certiora sunt quia sanctum faciunt, non ostendunt: securiora quia vanæ gloriæ minùs obnoxia. Ergò, Auditores, hoc Eliæ nostri pallium vnicuiq; nostrum relictum est: cuius vi & efficacia facere miracula possumus. Qualia verò hæc miracula sint, audiamus.

§. I. *Dæmonia qui eijciat.*

PRIMO. *Sine dubio dæmonia eijciuntur,* inquit S. Bern. loco cit. *cùm eradicantur è corde peccata.* Adstipulatur ei S. Chrysostomus in hunc Marci locũ, inquiens: *Magnus Dæmon peccatum est; quod si à te abieceris, maius (mihi crede) fecisti opus, quam si Dæmonia eijceres.* Qui sanctus rectè peccatum appellat magnum Dæmonem, quia Dæmon corpus tantùm vexat, peccatum verò perdit animam & corpus adeoq; totum hominẽ. Vnde melius foret vexari ab integra legione Dęmonũ, q̃ vno peccato pollui. Quemadmodum ergò Pyrata ille Dionides Alexandrum Magnum vocauit magnum prædonem, quod magna classe integra regna & nationes depopularetur & spoliaret; se verò paruũ prædonẽ asserens q̄ vnica nauicula prædam quæreret) apud Plut. in Alex.) ita peccatum magnus Dæmon iure vocari debet, cuius respectu Dæmon ipse paruus est,

eſt, quia hic in corpus tantùm graſſari poteſt: illud animam occupans deprædatur & in cœlum vſque graſſatur ac Deo ipſam ſpoliat. Quodq́ue ampliùs eſt, faciliùs ab homine Dæmon eijcitur quàm peccatum. Hic enim exorciſmis & precibus Eccleſiæ pelli poteſt, olimq́ue ab Exorciſtis paſſim expulſus eſt: illud verò multis ſæpe machinis, precibus & minis eximi non poteſt, præſertim vbi longâ aſſuetudine altas in homine radices egit. Hinc de auaro, cùm fortè Eccleſiæ aut pauperi eleëmoſynam donauit: de ebrioſo, ſi aliquando è conuiuio tempeſtiuè ſurrexit & ſobrius domum redijt: de pigro & inerte, ſi aliquando primus in templo viſus eſt, dicere ſolemus **der hat ein zaichē gethan**: miraculum patrauit. Hæc ſunt miracula illa omnium ſaluberrima, quale edidit Apoſtolus cùm ex Saulo factus Paulus, Chriſtum prędicauit, quem priùs perſecutus fuit. *Stupebant enim omnes*, inquit S. Lucas Act. 9. *qui eum audiebant & dicebãt: nonné hic eſt qui expugnabat in Ieruſalem eos, qui inuocant nomen iſtud, & huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad Principes ſacerdotum?* Talia edidêre in communi primi Chriſtiani, cùm ab Ethniciſmo conuerſi toti alij & noui homines facti ſunt, cùm dominarentur ſuis cupiditatibus qui priùs ſeruiebant illis, adeoq́ue angeli quodammodo facti ſunt ex dæmonibus; quod videntes Ethnici pro miraculo habuerunt, vti teſtatur S. Petrus in ep. 1. c. 4. ſcribens: *Admirantur* (græcè, *peregrinantur*. q. d. putant ſe gentiles in peregrinâ terrâ & nouo mundo eſſe) *non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confuſionem*. hoc eſt, in laſciuiam, concupiſcentiæ deſideria, temulentiam, compotationes, &c. vti ſupra recenſuit.

C. II. *Linguis nouis qui loquãtur.*

Secundo. *Linguis loquuntur nouis*, inquit S. Bern. ſerm. cit. *cùm iam recedunt vetera de ore eorum, nec de cætero vetuſtâ protoparentum linguâ loquuntur, declinantium in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis.* Secundùm S. Gregorium hom. dicta. *Qui iam vitæ veteris ſæcularia verba derelinquunt, ſancta autem myſteria inſonant, conditoris ſui laudem & potentiam, quantum præualent, narrant.* Teſtatur S. Iacobus cap. 3. difficillimum eſſe domare linguam: feroces beſtias domari, linguam ferè à nullo domari. Ergò qui excluſâ vetuſtâ ſeu veteris vitæ linguâ, loquitur nouâ, profectò magnum edet miraculum. Quæ autem eſt lingua vetuſta, niſi quàm introduxit ſerpens in paradiſum? Talis lingua erat curioſa illa ſerpentis loquacitas: *Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis ex omni ligno paradiſi?* Noua lingua foret cohibere linguam præſertim in conuiuijs & conuentibus profanis, vbi quaſi ex condicto linguæ fræna laxantur, proximorum fama roditur & putidiſſima quæque ſine pudore effutiuntur. Cuiuſmodi exemplum dedit Zeno Zitticus, qui à Ptolomæi Legatis inuitatus ad conuiuium inter alios ſapientes multa garrientes tacuit ſemper. Rogatus ab eis quid de ſe dici Regi vellet, reſpondit: *Dicite vos vidiſſe ſenem, qui in conuiuio tacere nouerit.* Laërt. l. 7. c. 1. Diſcant Chriſtiani ab homine gentili. Vetuſta lingua eſt ſermo mendax; quem etiam ſerpens docuit cùm dixit: *Nequaquam moriemini; ſcit enim Deus*, &c. Noua & mira lingua foret, ſi quis nullum vnquam mendacium diceret; quo in facto celebratur Iob ſub veteri lege; ait enim c. 24. *Quis me poteſt arguere eſſe mentitum?* Theonas Abbas qui innumerabiliũ pene Monachorum regimen gerebat, & Ioannes Chryſoſt. Anuph. & Benus Abbates; ſub noua; plures non memini me legiſſe quibus laus hæc tribuatur. Fuge ergò mendacium, & ſignum magnũ facis. Vetuſta lingua eſt, lingua murmuris: cùm dixit ſerpens: *Cur præcepit vobis Deus*, &c? Lingua noua eſſet, ſi cùm res nobis ſiniſtrè ſuccedunt, non murmuraremus, ſed Deo gratias cum Iob ageremus: ſi in medio flammæ cum tribus pueris hymnum Deo diceremus. Sed ô quàm pauci nôrunt hanc linguam! Vetuſta lingua eſt, lingua excuſationis, cùm Adam in Euam & DEVM, & Eua in ſerpentem culpam reiecit. Noua & mira lingua foret, ſi in confeſſione peccata grauia non palliaremus, ſed laruam eis detraheremus & in ſua nuditate ac fæditate ea Confeſſario oſtenderemus. Sed ô quam difficilis lingua! Vetuſta lingua eſt, profana & ſæcularis, quâ de rebus fluxis & inanibus, vti Eua cum ſerpente, de ciborum & vinorum cupedijs, de ſcientia & honoribus diſcurrebat. Noua lingua foret & miraculoſa prorſus, ſi quando Chriſtiani noſtri in conuiuijs, in menſa, in conuentibus non de rebus profanis, negotijs domeſticis, alienis curis & cenſuris, nouis ſæcularibus, &c. Sed de ſalute animæ, de rebus fidei, de doctrina Chriſtiana, de concionum fructu cum ſocijs, cum domeſticis, cum liberis colloquerentur. Sed nemo eſt qui eructet Manna; omnes eructant cepas & allia vti illi Num. 11. Qui diuina & ſalutaria ad colloquium afferre conatur, ridetur vel faceſſere iubetur quaſi importuna narrans. Signum igitur faciet & peregrina loquetur linguâ, cui nemo reſpondebit facilè, quia pia tunc loquetur. Vetuſta denique lingua blaſphemiæ eſt, quam docuit ſerpens antiquus, cùm dixit: *Nequaquam moriemini, ſcit enim Deus*, &c. volens per hoc, vt aduertit Rupertus ibi, mendacem & inuidum facere DEVM, quaſi & falſum dixiſſet, & inuideret hominibus gloriam ſuam. Noua lingua foret, ſi quis audiretur è plebe præſertim, diu loqui, & nunquam interim iurare vel blaſphemare. Videtur enim hoc tempore Diabolus peruertiſſe linguas hominum, vt vix tria verba loqui poſſint aliqui, niſi aut iuramenta aut execrationes aut blaſphemias addant.

D. III. *Serpentes qui tollãt.*

TERTIO. *Serpentes tollent, cùm venenatas ſuggeſtiones extinguent*, inquit Bern. ſer. cit. Cogitationes malæ inſtar ſerpentum flexuoſo & fraudulento inceſſu inſinuant ſe in animos hominum, ac niſi eas mox abſtuleris, venenum affundent delectatio-

ctatio-

ctationis, quo sensim animum percurrente, mortem animæ, cum scilicet ad cor venerint per consensum, afferent. Harum progressus & fraus describi videtur Ezech. 8. Vbi fodiens parietem propheta & inspiciens templum, vidit similitudines reptilium & Idola depicta in pariete. Secundo. Inspiciens vidit ibi mulieres sedentes & plangentes Adonidem. Tertio. Inspiciens vidit ibi viros vertentes dorsa contra templum. Et addit: *Nunquid leue est hoc domui Iuda, vt facerent abominationes istas?* Putant sanè multi leue quid imò nullum esse peccatum, cogitationes malas, nisi in externam operationem prodeant: sed grauiter decipiuntur; siquidem tota malitia peccati externi ab interno emanat: Leues quidem sunt initio, cùm primò eas intellectus intuetur, pòst vbi sedere & delectari in illis cœperit; graues fiunt; grauissimæ deniq; si cōsensum addiderit, tunc enim dorsum vertere contra Deum incipit. Per suggestionem fiunt imagines fædæ: per delectationem fiunt mulieres sedentes coram Adonide: per consensum fiunt viri, dorsum DEO vertentes. Quare vti serpentes capite apprehendi solent, ita & cogitationes initio necandæ. Nam nisi tu mox eas enecueris, necabunt te ipsæ, fietque quod Plinius l. 10. c. 74. de aspide scribit, quæ educata in domo cuiusdam, cùm neminē læsisset, catulum tamen peperit tandem, qui filium hospitis occidit: vel quod rustico illi qui videns in via serpentem frigore concretum, eum sustulit & in sinu reposuit: mox serpens calefactus & sibi restitutus, rusticum occidit. Sic quondam Alcamenes Pyrata ceperat Caium Cæsarem & suspendiū ei minabatur iocando: sed dimisso Cæsare: posteà ipse ab eo captus & suspensus est, vbi vehementer doluit idcircò tantum, quòd suspensorem suum, cùm potuisset, non suspenderit. *Beatus* igitur *qui tenebit & allidet paruulos tuos* (suggestiones tuas malas ô Babylon) *ad petram*, Psal. 136. Difficile verò id est & doctissimis sæpe negotium facessit, teste D. Gregor. l. 4. moral. qui ait: *Facile est, peruersa opera vitare, sed nimis difficile est ab illicitā cogitatione mentem corrigere.* Quemadmodum enim nodus qui in tenui filo holoserico fit, difficilius soluitur, quàm qui in filo crasso, ita cogitationum nexus & implicationes difficulter expediuntur. Certè pauci sunt, qui in confessione enumerandas putant cogitationes malas. Verùm sicut nodus etiam in tenuissimo filo deprehenditur, cùm id per acum transire debet: Ita in Iudicij angustā portā, cogitationes illæ deprehendentur & in ostium cœli impingent, hominemque in purgatorio saltem aliquamdiu detinebunt. Quare caueamus nodos istos: excutiamus è corde serpentem quemadmodum Apostolus excussit viperam, quæ manui eius adhæserat, in ignem sine læsione, vti legimus Act. 28. Secundum D. Gregorium hom. indicata: *Qui bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt.* Quid enim peccatum in corde peccatoris nisi serpens in antro suo? Tales ergo serpentes qui apprehendere studet & eruere è cordibus, profectò rem mirandam faciet. Est enim iustificatio impij maius & difficilius opus, quàm creatio cœli & terræ, vt vult D. Augustinus & ex eo S. Thomas 1. 2. q. 113. art. 9. Sed hac de re infrà.

E. IV. *Mortiferū sine noxā qui bibāt.*

QVARTO, *Si mortiferum quid biberint, non eis nocebit*; quod fit *dum pestiferas suasiones audiunt: sed tamen ad operationem prauam minimè pertrahuntur; mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit*; inquit S. Gregorius in ho. præd. Quod vidit aliquando S. Antonius, mundum scilicet plenum laqueis, hoc sub alia forma vidit ante ipsum S. Ioannes Apoc. 17. mulierem habentem poculum aureum plenum abominatione & immunditia è quo biberunt habitatores terræ. Significat autem mundi illecebras, quibus inescantur plerique mortalium: & laqueos quibus illaqueantur; quales sunt noxia consilia, adulatoria verba, praua sociorum exempla & peccandi incitamenta. Huiusmodi venena qui sapiunt *cum gustauerint*, inquit S. Bernardus serm. 1. cit. *ad exemplum Christi nolent bibere; id est, cùm senserint, nolent consentire.* Noluit bibere sanctus ille Eleazarus, qui suadentibus amicis vt simularet saltem veritæ carnis esum, renuit ne iuniores scandalo perderet. 2. Mach. 6. Noluit S. Iob, propinante venenum vxore, vt malediceret Deo (id enim sonat ibi vox benedic.) Vnde 70. Interpretes plura eius verba recensent, nimirum: *Quousque perseuerabis dicens: Ecce modicum adhuc tempus operior exspectans salutis meæ spem? Eccce nunc tui memoria è terra euanuit, filij scilicet & filiæ, vteri mei partûs labores, quos cum doloribus frustrà enixa sum. Tu verò ipse in vermium putredine sedes, sub dio pernoctans, & ego errabunda & famulabunda, locum ex loco & domum ex domo circumeo expectans quando sol occasurus sit, vt requiescam à laboribus & ærumnis, quæ me nunc detinent. Sed dic verbum in Dominum & morere.* Sed quid Iob ad hoc poculum? *Quasi vna de stultis mulieribus locuta es*, &c. Iob 2. Noluit S. Saturus, qui cùm esset Ariani regis domûs procurator, & vt à Catholica fide deficeret ad Arianos, inuitaretur promissis honoribus & diuitijs, minis insuper adiectis, quod distractis mancipijs & filijs, vxor eius ipso præsente danda esset Camelario in coniugium; & ob id vxor multis eum precaretur gemitibus vt assentiretur iniquo postulato dicens: *Cognoscit Deus quia inuitus facturus es hoc, quod fortè voluntarij aliquanti fecerunt*; respondit voce sancti Iob: *Tanquam vna ex insipientibus mulieribus loqueris. Formidarem mulier, si sola esset huius vitæ amara dulcedo, artificio coniunx Diaboli ministraris. Si diligeres maritum, nunquam ad secundam mortem attraheres proprium virum. Distrahant filios, separent vxorem, auferant substantiam mei Domini, ego secutus de promissis verba tenebo: si quis non dimiserit vxorem, filios, agros, aut domum, meus non*

poterit esse discipulus. Quid vltra? Discedente muliere cum filijs refutatâ, confortatur Saturus ad coronam, discutitur, expoliatur, pœnis conteritur, mendicus dimittitur. Ita Victor Vticensis l. 1. de persec. Wandal. Pari animi fortitudine repudiauit vxoris consilium imprudens Thomas Morus, solicitantis vt subscriberet iniquo Henrici Regis decreto, vt alibi vidimus. Idem ad supplicium iam pergens filiæ suæ vnicæ lenocinanter instanti vt voluntati regis subscriberet, respondit: *Recede Eua; siccine cui constantiam gratulari debueras, hunc ab officij Christiani ratione demouere tentas? recede tanquam vna de stultis mulieribus locuta es.* Non videtur omittendus Fridericus Tertius Imp. qui suadentibus sibi Consiliarij malis, vt Ladislaum Vngariæ & Bohemiæ Regem, quem adhuc puerum educabat, sanguine sibi iunctum perderet, vtpote cuius mors plurima sibi regna & opes allatura esset, respondit. *Qui fit quòd me diuitem potiùs quàm pium erga meos esse cupitis? ego sanè diuitias non ita amo vt impijs consilijs persuasus propter eas indignum facinus perpetrare velim.* refert Æneas Syluius l. 3. comment. de rebus gestis Alphonsi.

F. V. *Ægros qui sanent.*

QVINTO. Super ægros manus imponent & bene habebunt: *qui*, vt S. Gregorius supracit. ait: *quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis totâ virtute succurrunt & exemplo suæ operationis illorum vitam roborant, qui in propriâ actione titubant.* Quisquis ergo spirituale aliquod misericordiæ opus proximo impendit, vt qui peccantem fratrem corrigit, ignorantes docet, infirmum bono suo exemplo roborat & confirmat, dubitanti rectè consulit, pro salute proximi orat, mœstos consolatur & deprecantibus remittit offensas; quisquis inquam horum aliquid præstat, manum super ægrum imponit & salutem ei impertit, magno & saluberrimo miraculo. Miraculo inquam, quia raro. Quotusquisque enim est, qui ad spirituales proximorum infirmitates attendit? Prope hominem illum, qui sauciatus fuit à latronibus, transierunt Sacerdos & Leuita, sed opem non tulerunt: solus Samaritanus accessit & curam ei impendit. Citiùs reperias qui iumentum in via collapsum erigere conentur, quàm qui hominem in peccati cœno mersum. Vnde exclamat S. Bernardus l. 4. de considerat: *Heu cadit asina & est qui subleuet eam: perit anima & nemo est qui reputet.* Barbarum & immane genus hominum sunt nautæ, de his tamen scribit S. Chrysostomus hom. de hab. curâ sal. prox. *Nauta licet nauis secundo vento feratur, cùm tamen vident alios vel à longè naufragium facere, non ad propriam spectantes vtilitatem, illorum contemnunt calamitatem: sed sistunt nauem, detrahunt vela, eijciunt ancheram, proferunt funes, projciunt tabulas, vt ille qui à fluctibus mergitur, fortè aliquo illorum arrepto emergat. Imitare & tu nautas, cùm videris nauigantium aliquem natare in fluctibus & iam submergi, relictis negotijs tuis statim illius prouide saluti.* Quin & bestiæ hoc docent; etenim Elephante vno in foueam lapso cæteri ramos in eam deijciunt & aggeres deuoluunt, vt sic, complanatâ nonnihil foueâ lapsus emergat, teste Plinio l. 8. c. 8. Scaurus etiam piscis cùm in nassam incidit, ab alijs scauris foris adnatantibus eripitur; nam vel ipse illorum caudas mordicus apprehendit vel per caudam ab illis apprehenditur & extrahitur, vt scribit Ælianus l. 1. cap. 5. Nôrunt ergò bruta opem ferre comparibus in periculo constitutis: & non nôrit homo?

Porrò manus, quàm ægris secundùm animam imponere iubemur, multiplex est: Oratio inprimis; deinde charitas, quâ ad omnes nos demittere & omnibus omnia fieri debemus; rursum mansuetudo quâ in spiritu lenitatis corrigere errantes; adhæc prudentia quâ etiam minas, increpationes & plagas adhibere: vel laudando, promittendo, benefaciendo, prout quisque efficaciùs trahitur, inuitare. Sic Ioseph Patriarcha fratres nondum peccatum suum agnoscentes, grauiter primò obiurgauit, quò recordarentur sceleris in fratrem patrati dicerentque: *Meritò hæc patimur quia peccauimus in fratrem nostrum*, &c. postea vbi delictum agnouerunt & sibi à fratre metuebant, mæstos consolatus est dicens: *Nolite pauere neq; vobis durum esse videatur quòd vendidistis me*, &c. deinde muneribus ac blanditijs delinitos domum remisit, Gen. 45. Itaque instar illius Samaritani primò vinum nonnihil mordens, deinde oleum leniens in vulnera eorum infudit. Iam quid oratio pro peccatoribus fusa possit, audiamus. In vita S. Catharinæ Senensis per Raimundum Capuanum editâ apud Sur. 29. Apr. legitur sequens historia. *Quodam tempore apud Senas duo insigniter flagitiosi latrones capti & atrocissimis supplicijs addicti propter facinorum immanitatem, iam ducebantur ad mortem, & curribus impositi ignitis fuscinulis discerpebantur. Nemo illos vllâ ratione potuit inducere, vt facerent suorum peccatorum confessionem, immò verò blasphemas voces in sanctos & Deum palam iactabant. Eo autem tempore erat Sancta Virgo Catharina Senensis apud Alexiam sociam & discipulam suam, cuius ædes præteribant miserrimi illi. Vbi autem id sensit Alexia celeriter indicat sanctæ Virgini; illa se totam confert ad deprecandam clementiam Saluatoris pro salute desperatorum, cùm vidisset per fenestram ingentem dæmonum turbam illos misere exagitantium. Impetrat à Domino, vt possit spiritu se illis adiungere, & cum eis ad portam vsq; proficisci. Vt autem eam viderunt dæmones apud illos, palam clamitabant: si non cessaueris, te dæmoniacam efficiemus. Illa contemnens minas procaces perstitit in precibus. Vbi ad portam vrbis ventum est ecce clementissimus Saluator apparet illis obstinatis; totus vulneribus confectus, & sanguine madidus, inuitat ad pœnitentiam, promittit veniam. Illi mox mutati, cum multâ instantia petunt*

Sacer-

Sacerdotem, peccata sua valde dolenter confitentur. Facta confessione, blasphemia mutantur in laudes Dei, dignos se etiam maioribus tormentis fatentur, stupent omnes repentinam conuersionem, carnifices quoq; mitescunt, nec audent noua imprimere stigmata, dum vident tantam animorum deuotionem. Deniq; illi ad mortem non secus atq; ad epulas festinant, spe bona freti, se per supplicia temporanea citius venturos ad gaudia sempiterna.

Quare, Auditores, ne terreamur si nos Christianos signa ea quæ à Saluatore dicta sunt secundùm literam intellecta non sequuntur; siquidem ea *non tam merita quàm indicia meritorum sunt*, vt ait S. Bernardus sæpecit. loco; sufficiat nobis si hæc signa secundùm spiritum patremus. *Nam corporalia illa miracula*, inquit S. Gregorius hom. supracit. *ostendunt aliquando sanctitatem, non faciunt. Hæc verò spiritualia quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui nisi boni non possunt. Nolite ergò fratres charissimi amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi communia: sed hæc quæ modo diximus, charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tanto securiora sunt, quanto & occulta: & de quibus apud Dominum eo maior fiet retributio, quo apud homines minor est gloria.*

CONCIO X.

DOCVMENTA.

I. *Christus suis passim adest.*
II. *Redarguendi qui non credunt.*
III. *Præmium incredulitatis damnatio.*
IV. *Fides Christi toti mundo prædicanda.*
V. *Ad suadendam fidem requiritur.*
VI. *Fœlix virtutis clausula.*

THEMA.

Prædicate Euangelium omni creaturæ. Marc. 16.

A. SOlent boni filij vltima parentum monita memoriæ bene imprimere & studiosè exequi. Hodie, charissimi, dilectissimus pater noster Christus, in cœlos iam abiturus, magnum & speciale monitum nobis commendauit imò præceptum dedit, vti verbum Dei ipsiusque Euangelium omnes audiremus. Et quando hoc præcepit, nisi quando dixit Apostolis suis: *Prædicate Euangelium omni creaturæ?* Si enim iussit Euangelium suum omnibus prædicari, consequenter etiam iussit ab omnibus audiri. Neque enim voluit aut iubere potuit vt parietibus & sedilibus, vel etiam creaturis irrationalibus Apostoli prædicarent. Hominibus prædicare iussit & quidem vniuersis cuiuscunque statûs & conditionis. Ergò nisi huius paterni & vltimi præcepti præuaricatores esse velimus, demus operam, Auditores, vt Christi Euangelio aures non claudamus. Quare ad honorem sanctissimi huius festi expendamus hodiernum Euangelium, & quæ in eo documenta sunt, auidè audiamus.

B. I. *Christus suis passim adest.* Discimus PRIMO. Securè & cautè viuere, securè in tribulatione, cautè in tentatione. Videmus enim Christum passim varijs locis & temporibus apparuisse suis discipulis, & cùm aliud agentes de eo nihil cogitabant, iam peregrinantibus, iam consedentibus, iam piscantibus, iam discumbentibus: rursum modò summo manè vti ad sepulchrũ & littus maris, modò in meridie vti in hodierno Euangelio: modò vesperè & serò, vti Ioan. 20. quando ad discipulos clausis foribus intrauit. Vt ita intelligamus eum nunquam non adesse nobis non quidem per humanitatis suæ præsentiam (vt volunt Vbiquistæ) sed per prouidentiam & inspectionem, siue bene, siue malè agamus. Quare si in tribulatione simus, ilicò nobis aderit: si peccemus, aderit; ita vt in illo casu nunquam desolati, in hoc nunquam tuti simus. Si aduertat seruus Dominum sibi passim à tergo adesse cùm se maximè securum reputat, nónne semper timet & cautiùs se gerit? Abraham quando immolaturus filium audiuit Angelum dehortantem se à proposito, vocauit montem illum: *Dominus videt*; quin & posteri hoc nomen retinuerunt dicentes: *In monte Dominus videbit*, Gen. 22. Cùm ergo sciamus nos nullo non in loco videri à Christo Domino, omni loco dicamus: En sumus in loco, cui nomen: *Dominus videt*. Ergò si quid malè machinemur, *Dominus videbit*: si quid vicissim boni, *Dominus videbit*.

C. II. *Redarguendi qui nondum credunt.* Discimus SECVNDO. Quam meritò reprehendendi sint, qui pòst grauia fidei argumenta adhuc in ea vacillant, dubitant, tergiuersantur, errant. Audimus enim in Euangelio Dominum obiurgasse illos, qui tot testimonijs resurrectionem Christi probantibus non credidissent. Idemque fecit duobus discipulis euntibus in Emmaus, cùm eos *stultos & tardos corde dixit*. Nec immeritò sanè, tum quia fides est fundamentum totius ædificij spiritualis, quo nutante omnia vacillant: tum quia grauis error erat, post prædictionem Christi, quã toties & tam clarè intellexerant eum gentibus tradendum, conspuendum, flagellandum, crucifigendum & tertio die resurrecturum, insuper experti erant, rei euentum cætera comprobasse, soli eius resurrectioni fidem non adhibere: neque etiam testibus oculatis & omni exceptione maioribus. Viderint igitur moderni hæretici, quantopere obiurgandi sint à Christo, suo tempore, vt qui post fidei Catholicæ tanta argumenta & perfidiæ suæ indicia, post triumphatas hæreses, necdum volunt credere. Sanè si adhuc miracula à nobis requirunt, meritò audiunt illud S. Augustini lib. 22. de Ciuit. cap. 8. dicentis. *Quisquis*

adhuc prodigia, vt credat, inquirit: magnum ipse est prodigium, qui mundo credente non credit. Quam ergò Christus in iudicio exprobrabit istis incredulitatem & duritiam cordis? Dicet enim: Quâ ratione, vos in animum inducere potuistis, eam esse veram Christi religionem, quæ Deum auctorem & impulsorem omnium scelerum statuit: quę hominibus liberum arbitrium adimit? quæ studiũ bonorum operum tollit, quæ portam latissimam omnibus sceleribus non minus quàm Atheismus aperit? quæ subditos legibus & obedientiæ principum sub specie libertatis Christianæ eximit? quę antiquas & damnatas hæreses ab Orco reuocat? cuius auctores nulla vitæ austeritate, nullâ morum sanctimonia commendati, nullis miraculis clari; sed homines erant voluptatibus carnis addicti, terrenarum rerum cupidi, ambitiosi, maledici, seditiosi, apostasia & Sacrilegis nuptijs vel præposterà libidine infames; inconstantia doctrinæ incredibili?

D. III. *Præmium incredulitatis damnatio.*

Discimus TERTIO. Præmium incredulitatis, condemnationem: *Qui non crediderit, condemnabitur.* Idem supplicium incredulis minatur DEVS Psal. 94. (vti vertit & exponit Apostolus ad Hebr. 3.) cùm ait: *Probauerunt & viderunt opera mea 40. annis: propter quod infensus fui generationi huic & dixi: semper hi errant corde: quibus iuraui in ira mea si introibunt in requiem meam!* Viderint ergò hæretici, & quicunque negotium fidei tam leue iudicant, vt pro arbitrio Dominorum vel amicorum, pro victu quotidiano, vel pro occasione connubij fidem qualemcunque acceptent vel acceptare parati sint, quanto in periculo versentur, sciantque se pro capite suo & supplicio æterno aleam iacere. Quid enim quæso est, quod dicitur, *Condemnabitur?* Illud vtique quod Psal. 10. dicitur: *Pluet super peccatores laqueos: ignis & sulphur & Spiritus procellarum pars calicis eorum:* Et quod Psal. 20 *Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in irâ suâ conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.* Et quod Apoc. 20. *Missus est pseudopropheta in stagnum ignis & sulphuris.* Certissimum enim est, fore ibi ignem verum, omnibus nostris ignibus maiorem & actiorem, quo omnes hæretici ardebunt & die ac nocte in omnem æternitatem cruciabuntur, quamdiu erit infernus, quamdiu stabit cœlum, quamdiu viuet DEVS. Tunc maledicent deceptoribus suis & Magistris, à quibus in hanc miseriam inducti sunt. Maledicent Diabolo, qui eos excæcauit & sub specie pietatis varijs illusionibus fascinauit. Maledicent & sibijpsis quòd eis aures præbuerint, quòd doctrinam nouitiam tam stolidè absque diligenti examine susceperint: quòd in re tanta explorandà tam cœci, tam socordes fuerint.

E. IV. *Fides Christi toti mundo prædicãda.*

Discimus QVARTO. Fidem Christi toto mundo prædicandam esse. Ait enim Dominus: *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.* Sequiturque: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique.* Vnde sequitur sectariorum fidem nequaquam esse veram; siquidem Lutherani Saxoniâ, Hassiâ & Wirtenbergia & ciuitatibus quibusdam imperialibus constringuntur: Caluinistæ Angliâ, Gallia & Hollandia: Hussitæ Bohemiâ: Anabaptistæ Morauiâ: Schvvenkfeldiani Silesiâ: Ariani Transyluaniâ, &c. Sola fides Romana per vniuersum orbem prædicata est. Quod si fides Lutherana, fides Christi esset, debebat dicere Christus: Euntes in Saxoniam, Hassiam & Wirtenbergiam, prædicate Euangelium omnibus ibi degentibus. Quo pacto de nobis actum esset, actum de Africâ, Asiâ, Americâ & maximâ parte Europæ, in quas Euangelium Lutheri, Caluini, Hussij & cæterorum nequaquam peregrinatur; sed quod plus est, magis ac magis indies redigitur in arctum. Habet enim quod agat, vt seipsum defendat, nam à Caluinismo passim Lutheranismus deuoratur, viperarum more, quæ ab ijsdem enecari dicuntur, quibus in vtero vitam impertiuerunt. Caluinismus autem & ipse suum hostem habet Atheismum.

F. V. *Ad suadendam fidem requiritur missio & miracula.*

Discimus QVINTO. Ad suadendam fidem requiri legitimam missionem & miracula. Missionem, quia audimus Apostolos à Christo missos ad prædicandum: *Euntes in vniuersum mundum, &c.* Eam necessariam esse testatur Apostolus ad Rom. 10. dicens: *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Porrò ea missio vel est extraordinaria seu immediatè à Deo, & tunc debet probari miraculis, sicut Moyses, Prophetæ & Apostoli probarunt, vel saltem eximia vitæ sanctitate & diuino testimonio, sicut missio Ioan. Baptistæ. Vel est ordinaria & mediata & hæc debet fieri per homines quos Deus ad id constituit.

Miracula, quia addit Dominus: *Signa eos qui crediderint, hæc sequentur,* &c. Hæc autem requiruntur cum noua fidei doctrina seu lex introducitur; quemadmodum in Indiâ plurima sunt facta ab Euangelij præconibus, cùm illud introduxerunt, fiuntque etiamnum.

Ex quibus etiam luce clarius est sectarios nostri temporis fidem Christi non habere. Neque enim possunt probare vocationem suam, siue mediatam (quia à Catholicis Episcopis nequaquam missi sunt, à sæcularibus verò mitti non potuerũt) siue immediatam, quia carent miraculis, & diuinis testimonijs. Nota sunt ridicula Caluini & Lutheri miracula, quorum ille mortuum à se subornatum non sanè vitæ reddidit, sed verè mortuum inuenit; hic verò suffocatum quendam in Albi suscitare quidem conatus est sed irrito conatu: & alias dæmonem expulsurus, ab eodem ipsemet dirè exagitatus est: quæ quia nota sunt, non recenseo. Cũ ergò hoc miraculorũ Sigillo careant Lutheranorum & Caluinistarum cæterorumque nostri temporis sectariorum dogmata, quis eis fidem habeat? Sanè fateri cogor quod paulò ante negaui,

magna

magna eos fide præditos esse; siquidem ea credunt, quæ nos (modicæ fidei homines) minimè credere possumus. Credunt enim inprimis homini Apostatæ & Monacho excucullato, tanquam DEI prophetæ, licet nullum vnquam miraculum fecerit, sed præterea turpissimè vixerit in aleis, pergræcationibus, fidium lusu, & perpetuo incestu cum fugitiuâ moniali. Exemplum vnum capite. Florimundus Ræmundus Regis Galliarum Consiliarius in l. de Origine hæresum l. 3. cap. 6. *Narrauit*, inquit, *mihi vir honestus in aulâ Saxonica tum versatus, Lutherum die quodam Sibyllam Ducis Coniugem salutandi causâ in gynæceum ingressum, cùm præ cæteris eleganti formâ virginem conspexisset, leuiter permulso eius mento, velut alludentem, ad Ducissam conuersum dixisse: O pulchrum Diabolum! Equidem si tales in Inferno essent Diaboli, eò venire non recusem. Hisq; verbis Ducissam vehementer fuisse offensam; Ducem verò prophetæ sui amore fascinatum dixisse, Lutheri corpus carne & ossibus constare vt cæterorum hominum: Sed animam eius planè diuinam esse & cœlestem.* Hæc ille. Videte quanta in hoc Duce fides? Credidit enim Lutherum secundum corpus hircum & Veneris prolem esse, secundum animam veneris diuinum ac cœlestem. Quis nostrûm illud crederet, cùm dicat ipsa Veritas è fructibus cognoscendam arborem? Sed nec minor Lutheranorum fides est in eo, dum illius sui Prophetæ, nouam & omnibus retrò sæculis inauditam doctrinam eamque exoticam & stupendam, qua malum dixit bonum & bonum malum, nigrum album & album nigrum, pro Euangelio arripiunt. Credunt enim se etiamsi inquinatissimè viuant, tamen amicos Dei esse & optimum locum in regno cœlorum habituros. Credunt Christum in Eucharistia non esse nisi vna cum substantia panis & quando reipsa sumitur: ante sumptionem Christum non adesse, ideoque non adorandum. An non hoc difficilius eo, quod nos credimus & docemus?

G.
VI.
Felix virtutis clausula.

Discimus SEXTO. Quàm fœlix & præclarus sit virtutis exitus, tametsi eius ingressus asper est & contemptus. Ecce enim Christus, qui in hoc mũdo asperam, pauperem & laboribus plenam vitam egit, quàm gloriosum hodie finem & laborũ coronidem sortitus est? Bene igitur veteres virtutem descripsêre typo palmæ apud Pier. l. 50. hieregl. quod ipsa infernè scabra & ramis destituta, adeoque conscensu difficilis; supernè verò speciosa sit, folia sua explicans & magna densitate expandens. Talis fuit vita Christi: aspera & laboriosa in terris, speciosa in ascensione ad Cœlos; quam bene S. Bern. ser. 2. de Ascensione, *fœlicem itinerarij eius clausulam* appellat. Iacuit in terra Dominus sub pedibus Iudæorum, cùm ad terram prostratus & cruci aptatus fuit: nunc vicissim Iudæos sub pedibus suis posuit. Ibi cum ignominia in crucem eleuatus fuit: nunc cum ingenti gloria ad cœlos & patris dextram eleuatur. Ibi socios habuit latrones: hìc verò SS. Patres gloria vestitos. Ibi audijt blasphemias Iudæorum: hìc audit harmoniam & applausum Angelorum. Ibi à patre derelictus fuit, hìc à patre assumptus & ad dextram collocatus. Hæc igitur Auditores, hæc est via cœli, virtus inquam; hic exitus virtutis, gloria. Eò & nos vocamur. *Quò enim præcessit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis*, inquit S. Leo. Dicamus ergo cum Salomone Cant. 7. *Ascendam in palmam & apprehendam fructus eius.* Ascendam primò in crucem, & hinc in Oliueti montem vnde ad cœlum ascendit Dominus. Neque enim mons iste longè admodum distat à Caluariæ monte: Sabbati tantùm itinere, vt scribit S. Lucas Act. 1. hoc est, exiguo valdè, medio ferè milliari Italico, quod per horæ quadrantem confici potest. Ergò à virtute ad gloriam, à pugna & passione ad victoriam, à cruce ad cœlum non nisi iter Sabbati, iter breue, iter quietis, iter leue & quasi iucundum deambulacrum est. Quanta cum lætitia confecêre hoc iter martyres cæterique sancti, quibus terra exilium fuit? Cum his, Auditores, imitemur Christum, ascendendo primùm in palmam virtutis, in montem crucis: vt inde breui itinere ascendere mereamur ad montem gloriæ.

CONCIO XI.

MYSTERIA.

I. *Cur apparuit Christus discipulis recumbentibus.*
II. *Cur exprobat eius incredulitatem.*
III. *Quomodo omni creaturæ prædicandum Euangelium.*
IV. *Quomodo qui credunt salui fiunt.*
V. *Quomodo signa illa credentes secuta.*
VI. *Quomodo Christus cooperatus est Apostolis.*
VII. *Cur varijs in locis edita miracula.*

THEMA.

Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. Marci 16.

A.
Cereus paschalis cur hodie extinguatur.

VIdistis hìc in templo Auditores & nunc percantato Euangelio extinctum esse cereum paschalem. Et quamobrem existimatis? Nimirum quia hodie discessit à nobis Dominus noster Christus, qui de seipso dixit. *Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi*, Ioan. 9. Hodie ergo noster ille Sol, cuius *à summo cælo egressio & occursus vsque ad summum eius*, cursum suum peregit & nobis quidem occidit: cœlo autem ortus est. Vnde & hodierna in festiuitate, finiunt Euangelistæ sua Euangelia, in Christi videlicet ascensione. Hodie similiter finiuntur festa Christi Domini, & peregrinatio ipsius fœlicem sortitur clausulam, dum per multos labores redijt in patriam, vnde ad nos exierat. Æquum igitur est vt hodierni Euangelij lectionem, veluti postremam studiosè expendamus.

B. I. *Cur apparuit Christus discipulis recũbentibus.*

Q. PRIMA. Cur apparuit Christus Apostolis recumbentibus? Resp. Primo. Vt ostenderet se non abhorrere à conuiuijs Christianorum sobrijs & modestis, quale erat istud Apostolorum; imò talibus delectari, quando cum moderamine & gratiarum actione percipiuntur dona Dei. Vnde probabile est assedisse Christum & ad fidem resurrectionis suæ denuo confirmandam cum illis comedisse. Sic enim S. Lucas ait Act. 1. *Conuescens præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent; &c.* Quod immediatè ante ascensionem videtur factum esse.

2. Secundo. Vt epulas Apostolorum spirituali aromate condiret, paternæ obiurgationis: vt ita iuxta legem agni comedendi, manducarent cibos cum agrestibus lactucis, sicque à corporalis cibi illecebra ad spiritualis cibi gustum abstraherentur.

C. II. *Cur exprobrat eis incredulitatem.*

Q. SECVNDA. Cur in die discessûs sui exprobrat Dominus discipulis incredulitatem & duritiam cordis? Respondet Primo S. Augustinus l. 3. de consensu Euang. c. 25. id fecisse, quia tunc mittebat Apostolos ad gentes, quæ credere iubebantur & credituræ erant, licet non vidissent. An non igitur obiurgandi erant discipuli qui præcones fidei futuri, priùs, quàm vidissent Christum, credere nolebant ijs, qui narrabant ipsum resurrexisse & visum à se esse? Quomodo enim alijs persuaderent fidem, si eam adhibere narrantibus ipsimet noluerunt? Audierant ab angelis, à mulieribus, à Petro, à discipulis egressis in Emmaus, ab vndecim congregatis, & aliqui tamen illorum adhuc dubitabant.

2. Respondet Secundo S. Gregorius hom. 29. in Euang. *Idcircò Dominus tunc discipulos increpauit, cũ eos corporaliter reliquit; vt verba quæ recedens, diceret, in corde audientium arctiùs impressa remanerent.* Nimirum vti sigillum impressuri Mãdato, mallei ictũ adhibemus, quò sigillum fortiùs imprimatur & hæreat diutiùs: ita obiurgatio principis aut parẽtis, præsertim recessuri vel morituri sedulò obseruatur & memoriæ commendatur. Sic Moyses & Iosue morituri seuerè admonebant suos, vt Domino seruirent, & inuocabant contra eos in testimonium, ille cœlum & terram, hic verò lapidem ad hoc destinatũ. Adde ex Lyrano, ideò increpatos Apostolos, vt nôssent gentes aliæ, quibus erãt prædicaturi; se quoque increpandas & damnandas, si credere noluerint; siquidem & Apostoli propterea increpati sunt. Ergò sicut Carolus M. capulo gladij sui obsignauit decreta sua vt ostenderet, hoc gladio se puniturum legis præuaricatores: ita sua increpatione ostendit Christus quanti faceret fidem & quàm seuerè aliquando obiurgaturus sit incredulos.

3. Respondet Tertio S. Bonauentura idcircò obiurgasse, vt humiliores remanerent. Maximam sanè dignitatem contulit eis Christus, cùm Legatos & præcones Euangelij sui fecit. *Fecit* ergò Dominus hîc, quod ait Iob c. 28. *Ventis põdus.* Quia enim Apostoli vt nubes volaturi erant & orbem sapientia sua, linguis & miraculis rigaturi ac fœcundaturi, ne ex hoc eleuarentur in superbiam & euanescerent atq; perirent, apposuit illis Christus pondus humiliationis, exprobrãdo eis incredulitatem & duritiam cordis eorum; quasi illis dicens: Ne miremini aut indignemini, si duros & incredulos aliquos offenderitis, mementote & vos fuisse tales.

D. III. *Quomodo omni creaturæ prædicandum Euangelium.*

Q. TERTIA. Quomodo iubet Dominus prædicari Euangelium *omni creaturæ?* *Nunquid S. Euangelium*, ait S. Greg. hom. cit. *vel insensatis rebus, vel brutis animalibus fuerat prædicandum?* Respondet ergo Primo quia *omnis creaturæ aliquid habet homo. Habet namque commune esse cum lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum angelis. Omni ergò creaturæ prædicatur Euangelium, cùm soli homini prædicatur; quia ille videlicet docetur, propter quem in terrâ cuncta creata sunt.* Causam etiam insinuat Dominus, propter quam prædicari vult hominibus, quia creaturæ Dei sunt, & quidem nobilissimæ propter quas aliæ omnes creatæ sunt.

2. Respondet Secundo idem sanctus & magis ad mentem Christi: *Potest etiam*, inquit, *omnis creaturæ nomine omnis natio gentium designari. Antè etiam dictum fuerat: In viam gentium ne abieritis. Nunc autem dicitur: prædicate omni creaturæ.* Vult ergò dicere, prædicate omni hominum statui, conditioni, sexui, nationi. *Quomodo descendit imber & nix de cœlo: sic erit verbum meum*, ait Deus per Isaiam cap. 55. Vt enim imber & nix descendens, super omnes cadit, qui sub dio sunt neminique parcit: ita voluit Christus spargi verbum suum; vti etiam factum est Primo Ierosolymis in festo Pentecostes, deinde in orbe toto.

3. Respondetur tertio. Præcipit Dominus prædicari Euangelium suum, ita vt omnes etiam mutæ & surdæ creaturæ audiant & sint testes contra eos, qui audire noluerunt. Hoc sensu dixit Moyses populo Hebræorum extrema daturus monita, Deut. 32. *Audite cœli, quæ loquor, audiat terra verba oris mei.* Et Iosue similiter moriturus contestans populum ad obediendum Deo, testem statuit lapidem, quòd eos admonuerit, dicens: *En lapis iste erit vobis in testimonium, quòd audierit omnia verba Domini, quæ locutus est vobis.* Ios. vlt. quoad effectum scilicet quia in præsentia & contestatione huius lapidis vos admonui. Sic etiam possem dicere, hanc cathedram fore testem mihi in die Iudicij, quòd vos Auditores meos serio admonuerim fugere peccata & venturam iram, quia ex hac ego vobis locutus sum; & si Deus illi vellet tribuere loquelam, vti asinæ Balaam, testimonium in vos diceret. Vel etiam, si nolint homines audire Dei præcones, conuerti eos iubet ad creaturas, in confusionem illorum. Sic Propheta missus

missus ad Ieroboam, omisso rege sermonem convertit ad altare 3.Reg.13. S. Antonius de Paduâ, cùm eum audire nollent homines, ad fluuium Ariminensem piscibus prædicare cœpit, qui certatim adnatantes ad littus, dicentem audierunt. Vt in eius vitâ.

E. IV. *Quomodo qui credunt, salui sunt.*

Q. QVARTA. Quomodo dicitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit? *Fortasse enim*, inquit S. Gregorius hom. cit. *vnusquisque apud semetipsum dicat: Ego iam credidi, saluus ero. Verum dicit si fidem operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit. Hinc est enim quòd de quibusdam falsis fidelibus Paulus dicit: Qui confitentur se nôsse Deum, factis autem negant.* Loqui autem Dominum de hac verâ & viuâ fide, certum est.

Fidem viuam intelligit.

1. Primo. Quia in monte Galilææ hoc idem mandatum dans Apostolis, addit ad fidem & baptismum, obseruationem mandatorum: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis*, Matth. vltim.

2. Secundo. Quia tunc temporis credere idem erat, ac fidem & religionem Christianam (cuius fundamentum est credere) totam suscipere: seu à Iudaismo, aut Ethnicismo ad Christi Ecclesiam accedere. Nulla adhuc erat hæresis, adeoque nec Lutherana aut Caluiniana, quæ fidem separaret ab operibus.

3. Tertio. Quia sic intellexerunt & declarârunt Apostolus Paulus ad Galatas cap.5. *In CHRISTO IESV*, id est, Christianismo, *neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.* Et S.Iacobus cap. 2. fidem sine operibus vocat *mortuam & inanem. Nam & Dæmones credunt & contremiscunt*, inquit. Vnde S. Anselmus eiusmodi nudam fidem, vocat *Dæmonum fidem*, non Christianorum.

4. Quarto. Quia etiam baptismus, quem requirit Dominus, est opus, quod iubet abrenuntiare Diabolo, promittere & seruare obedientiam Christo, &c. *Tunc autem veraciter fideles sumus*, inquit S. Greg. cit. hom. *si quod verbis promittimus, operibus complemus. In die quippe baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus atque omnibus pompis abrenunciare promisimus, &c.*

F. V. *Quomodo signa illa credentes secuta.*

Q. QVINTA. Quomodo signa illa, quæ recenset Christus, secuta sunt credentes? *Nunquidnam fratres mei*, inquit S. Gregor. hom. dictâ, *quia ista signa non facitis, minimè creditis?* Respondet ergo

1. Primo. *Sed hæc necessaria in exordio Ecclesiæ fuerunt. Vt enim ad fidem cresceret multitudo credentium miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cum arbusta plantamus, tam diu eis aquam infundimus: quousque ea in terrâ iam coaluisse videamus, & si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit.* hæc ille.

Promittuntur Ecclesiæ miracula.

Promittit ergò Dominus Ecclesiæ suæ miracula: sed

1. Primo: Tempore competente, cùm opus fuerit, vt inprimis erat in Ecclesia primitiua, quando fides erat noua & tenella, & quando nationes infidelium ad fidem erudiuntur, vti in Indiâ, Chinâ, Iaponia, Americâ, vbi in eorum conuersione plurima sunt patrata à S. Xauerio & alijs sæculo superiore. Modò non amplius necessaria sunt. Adhæc *miracula ista*, inquit Sanctus Augustinus in l. de vtilitate credendi cap.16. *modò non fiunt, quia non mouerent, nisi mira essent: at si solita essent, mira non essent.*

2. Secundo. Aliquibus tantùm & certis hominibus, quibus gratiam miraculorum daturus erat, vti ferè sanctis tantùm viris. Nouimus ex actis Apostolorum S. Paulum eiecisse dæmonia, Act.19. Imò Exorcistæ penè adhuc pueri in Ecclesiæ primordijs Dæmones eijciebant ex hominum corporibus. Taceo Antonium, cuius vel audito nomine, egrediebantur Dæmones; taceo Hilarionem, Danielem Stylitam & alios innumeros. Linguis locuti sunt nouis Apostoli inprimis in festo Pentecostes. Deinde Episcopi illi & Confessores Africani, qui in persecutione Wandalica linguis excisis rectè nihilominus locuti sunt, apud Greg. l.2. dial. cap.32. Baron. Anno 484. Item S. Seruatius Traiectensis Episcopus, qui vno idiomate concionatus, à varijs hominibus diuersæ nationis & linguæ intelligebatur, apud Marulum l. 3. cap.4. Idem donum habuit S. Vincentius Ferrerius Ordin. S. Dominici, S. Antonius de Padua, S. Xauerius, &c. Serpentem sustulit & excussit è manu sine læsione S. Paulus in Insula Melite, Act.27. imò ex eo tempore in gratiam S. Pauli serpentes illius Insulæ veneno carent: & terra ipsa veneni antidotum facta est. Baron. anno 28. Draco interemptus à S. Hilarione, Basiliscus à Leone Papa 4. Alij à serpentibus insulas aliaque purgarunt loca. Mortiferum sine noxa vinum bibit inprimis S. Ioannes Euangelista. Aquam venenatam S. Dorotheus apud Pallad. in hist. Laus. c.1. Araneam S. Conradus Episcopus Constantiensis. Poculum venenatum signo crucis rupit S. Benedictus. Super ægros manus imposuêre Apostoli, & eos curauêre adeò vt vmbra Petri, & semicinctia & sudaria Pauli hoc præstiterint, vt testantur acta Apostolorum. Taceo claudum erectum, ægros sanatos, mortuam suscitatam aliaque ib. relata, & similia innumera ab alijs sanctis patrata.

Vide Catechis. Hist. Dauroltij c.1.

2. Respondet secundo S. Gregorius hæc miracula quæ corporaliter Apostoli faciebant, quotidie adhuc fieri spiritualiter in Ecclesiâ, vt aliâs explicauimus; *quæ miracula tantò maiora sunt*, inquit, *quantò spiritualia: tantò maiora sunt, quantò per hæc non corpora, sed animæ suscitantur.*

Vide Dñ. 6. post Epiph. vbi hæc fusius dicta.

G. VI. *Quomodo Christus*

Q. SEXTO. Quomodo Dominus cooperatus est Apostolorum prædicationi? Resp. Primo signis & miraculis. Secundo internis auxilijs & inspirationibus corda audientium aperiendo & mouendo, vti Act. 16. aperuit côr Lydiæ. Nam *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*, inquit Apostolus 1.Cor.3. Apostoli

torum

cooperatus est Apostolis. forinsecùs, Deus operabatur intrinsecùs; vnde *Dei adiutores* se suosque vocat ibidem Apostolus. Deus igitur principalis agens est.

Ergò si quis sentit moueri se ad audiendum, credendum & faciendum Dei verbum, Deo gratias agat: quia nos nihil sumus, qui plantamus & rigamus. Siquis autem non sentit: is ad Deũ recurrat, qui habet claues cordium, *aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit*, vt scribit S. Ioannes Apo. 3. Siquidem etiam Auditores cooptari debent per liberum arbitrium & orationem aliaque media, quibus gratia illa impetratur.

H. VII. *Cur varijs in locis edita miracula.* Q. SEPTIMO. Cur subinde varijs in locis edere voluit Deus miracula? Resp. Primo vt suam præsentiam & prouidentiam mortalibus declaret. Si enim nihil vnquam supra naturæ vires eueniret; facilè sibi persuaderent homines nullum esse numen, cui res humanæ curę sint: sed omnia quodam naturæ impulsu fieri. (1.) Prodit se quidem in rerum omnium mirâ conseruatione, cœlorum motu, corporum fabricâ, &c. Sed pauci tamen ea mirantur, pauci in illis Deum intuentur. Debent ergò homines subinde ad hoc excitari per rara quædam opera naturæ vires excedentia. (2.) Secundo vt hominum animi etiam in alijs fidei capitibus confirmentur, omni prorsus dubitatione abstersâ; & vt illis ritè, debitaque cum reuerentia vtantur. Sic multa facta sunt per Eucharistiam, Baptismum, Extremam vnctionem, Ordinem, inuocationem sanctorum, &c. vel horum occasione, nimirum vt homines intelligerent, quo loco ista sint habenda, quâ reuerentià vsurpanda. (3.) Tertiò vt doctrinam eorum, per quos ista facit, & vitam nobis commendet. Sunt enim miracula diuina quædam testimonia tum veritatis doctrinæ, tum sanctitatis vitæ, præsertim si vita conformis doctrinæ. (4.) Quartò, vt sanctos suos hoc modo honoret. Nihil enim est, quod ita celebres faciat viros sanctos per orbem, & populos ad eorum amorem, cultum & imitationem excitet, vt miraculorum effectio. Sicut enim Deus vult se amari ab hominibus supra omnia, proximum autem non supra omnia, sed in suo gradu, propter Deum: ita vult ipse se soli supra omnia, nimirum tanquam primam omnium causam effectricem & vltimum finem; sanctos autem non hoc modo, sed in suo gradu, & propter respectum quem habent ad Deum, tanquam filios adoptiuos, participes regni, amicos charissimos, &c. Vnde nulla hîc vmbra idololatriæ, vt hæretici calumniantur. Nam per idololatriam supremus honor, quo nimirum aliquid æstimatur & colitur tamquam numen & primum principium, impenditur: hoc autem modo non coluntur sancti. (5.) Quinto, vt occasione beneficiorum corporalium, quæ populus sperat obtinere, excitetur ad pœnitentiam & vitæ emendationem. Vbi enim miracula fiunt, sæpè multa hominum magnis sceleribus inquinatorum millia confluunt: qui ibidem graui præteritæ vitæ concepto dolore, suisque peccatis salutari confessione expiatis, seriam vitæ emendationem suscipiunt; sicque fit vt multa millia hac ratione saluentur, qui alioquin erant perituri. Denique per miracula omnes excitantur ad reuerentiam & laudem numinis, ad gratiarum actionem, & gaudium spiritale; omnium animi eriguntur, & bonam spem ad futuri auxilij in afflictione concipiunt. Ita ferè Lessius de prouid. diuin.

(.·.)

DOMINICA SEXTA POST PASCHA.

Euangelium Ioan. 15. & 16.

IN illo tempore, dixit IESVS discipulis suis: Cùm venerit paraclitus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me: & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. 16. Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini. Absque synagogis facient vos. Sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare DEO. Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem neque me. Sed hæc locutus sum vobis, vt cùm venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis,

CONCIONES.

I. *Quomodo Apostoli Christo perhibuerint testimonium; & Christianus quisque, etiam Neophytus, perhibere debeat.*
II. *Multiplex perfidia castigatur: fidelitas suadetur.*
III. *Scandalum actiuum communi omnium sanctorum calculo vitandum.*
IV. *Motiua ne scandalizemur in peccatis aliorũ.*
V. *Mali cur bonos oderint, & cur veritatem.*
VI. *Argumenta & testimonia fidei Christianæ.*
VII. *Rectè & salubriter fieri, quòd Indulgentiæ nunc liberaliùs concedantur.*
VIII. *Adhortatio ad Milites pro Ecclesia pugnantes.*
IX. *Documenta.*
X. *Mysteria.*

CONCIO I.

QVOMODO APOSTOLI CHRISTO PERHIBVERINT TESTIMONIVM, & Christianus quisque, etiam Neophytus, perhibere debeat.

I. *Voce.*
II. *Digito seu conuersatione.*
III. *Sigillo seu miraculis.*
IV. *Subscriptione, seu Martyrio.* Tiranni & persecutores nostri, 1. Propria voluntas. 2. Mundus. 3. Caro. 4. Dæmon.

THEMA.

***De me & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Ioan. 15.**

A. MAgna dignitas, Auditores, collata est Apostolis, cùm ab eo designati sunt testes vitæ & passionis eius; id quod hodie eis insinuatur illis verbis: *Et vos testimonium perhibebitis* (de me) *quia ab initio mecum estis.* Quid enim aliud est testis, nisi defensor & tutor seu antistes causæ alicuius? Et quid erit defensorem & propugnatorem esse filij Dei? Hinc Apostolus Petrus eo nomine gloriatur, non quòd sit Apostolus & illorum Primas totiusque Ecclesiæ Pastor, sed quòd sit testis Christi. Sic enim ait ep. 1. c. 5. *Obsecro consenior & testis Christi passionum.* Sanctus etiam Paulus Protomartyrem illum Stephanum non potuit honorificentiore titulo cohonestare, quàm vocando eum *testem Christi,* Act. 22. *Cùm funderetur,* inquit, *sanguis Stephani testis eius.* Denique SS. Martyres, qui pro Christi nomine sanguinem suum fuderunt, hoc appellantur nomine; *martyr* enim græcè, *testis* est latinè. Cæterum si bene aduertimus, etiam nos Christiani eâ voce comprehendimur & dignitate insignimur. Si enim Apostolus ad Hebr. 12. veteres patres vocat testes Christi seu martyres, quòd fidem eius contestati sint: Si Ioannes Apoc. 11. Enoch & Eliam venturos tempore AntiChristi, & ipsos appellat Christi testes; quis dubitat etiam nos eius testes esse posse, imò verò debere, præsertim si qui ad veram & Catholicam fidem nuper primùm accessére. Id verò quâ ratione fieri debeat, nunc audiamus.

B. Quatuor modis solemus testificari aliquid. Primò voce; deinde duorum digitorum erectione; Tertio. Sigilli impressione; deniq; manũs subscriptione. Omnibus his modis testimoniũ reddidere Christo Apostoli, & nos reddere debemus.

I. *Voce.* PRIMO. Voce seu prædicatione, vt patet ex Actis Apostolorum, vbi c. 4. dicunt: *Non possumus quæ vidimus & audiuimus, non loqui.* q. d. quia testes Christi deputati sumus: debemus facere officium nostrum. Et paulò inferiùs ait Lucas: *Virtute magnâ reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Domini nostri Iesu Christi. Reddebant,* inquit, quasi depositum scilicet sibi à Christo creditum. Et tantus erat feruor in eis ad prædicandum Euangelium, vt propterea ab aliquibus dicerentur ebrij & musto pleni, vti Act. 2. deinde vt etiam vincti Iudices suos ad Christum conuertere conarentur, vti Paulus Act. 26. quasi non de suæ, sed de illorum vitæ periculo ageretur. Ergò Christianus quisque non debet solum mente credere in Christum, sed etiam cum res exigit, viuâ voce fidem eius confiteri & contestari: vt ita sit perfectum quasi horologium, non indicans solùm horas, sed etiam sonans. Sanè S. Ambrosius l. 3. de Virginibus vult recitari à Christiano symbolum fidei quotidie manè, & quando in aliquo timore vel periculo nos videmus constitutos. Sanctus verò Augustinus l. 1. de symb. ad Catech. c. 1. & S. Hieronymus ep. 61. ad Pammach. hortantur vt repetamus antequam incumbamus & ad externas occupationes prodeamus. Ac propterea Apostoli non id scripto, sed verbo tradidére, vt docerent nos perpetuò id in corde & ore habere memoriterque recitare. Id quod ab infantiâ obseruasse legitur S. Petrus martyr, qui septennis è scholâ rediens, interrogatus domi, quid didicisset: Christianæ fidei symbolum didicisse se asseruit; qui & à sicarijs dum necaretur, symbolum id pronuntiauit. Vt habetur in Breuiar. Præter hoc etiam cùm opus, instituere in fide alios debemus: & cùm interrogamur, ab eo præsertim qui potestatem habet, fidem profiteri: contra infideles & hæreticos defendere & propugnare; vti alibi ostensum.

Quod inprimis obseruare debent, qui ad fidem Catholicam non ita pridem se adiunxerunt. Vt enim omnem à se prioris sectæ suspicionem amoliantur, & à fidelibus oues non lupi habeantur, debent synceritatem fidei suæ externis signis prodere, quo modo etiam S. Paulus nuper conuersus, continuò ingressus est synagogam & prædicabat Christum: & cùm regressus Ierosolymam iungere se conaretur fidelibus, qui nondum eum nouerant conuersum, sed adhuc vt lupum metuebant, Barnabá Ductore eis sociatus, defendit fidem contra Græcos & gentiles, qui & propterea occidere illum volebant, Act. 9. Multò minus licet fidem vllatenùs abnegare; quis enim filius patrem, sine graui eius iniuriâ audeat abnegare?

C. II. Digito seu conuersatione.

SECVNDO. Duorum digitorum eleuatione, hoc est, Sanctâ Christianæ vitæ conuersatione, quæ duas continet partes: fugam peccatorum & studium virtutum, iuxta id Ps. *Declina à malo & fac bonum.* Quàm verò sancta fuerit conuersatio Apostolorum, discimus etiam ex Actibus illorum descriptis à S. Luca, vnde colligimus ex ipsorum instituto vixisse tunc Christianos sicut nunc viuunt religiosi. Erant illis omnia communia, nemo quid suum dicebat: erant perseuerantes quotidie in audiendo verbo Dei, in communione & eleemosynis. Tam bona discipulorum institutio, Magistros vtique laudat: sicut præclarum opus opificem. Hinc Apostolus alias literas commendatitias non requirit à Corinthijs præter ipsorum vitam, ad quam eos instituit: *Epistola enim nostra vos estis,* inquit 2. Cor. 3. Similiter S. Petrus ep. 1. cap. 4. testatur Christianos à se institutos propter vitæ sanctitatem miraculo esse Gentilibus. Hinc S. Blandina martyr dum quasi propter crimen torqueretur, ait ad tortores: *Christiana sum & nihil apud nos mali committitur.* Hoc ergò testimonium efficacius adhuc primo fuit & mirum in modum commouit Ethnicos ad amplectendam fidem Christi, prout etiam ab Isaia c. 61. prædictum fuit; dicturos nimirum Gentiles de primis Christianis visâ eorum conuersatione: *Isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* Hoc videns etiam suo tempore Iulianus Apostata Imperator scripsit ad Arsacem Galatiæ Pontificem, vt & ipse iuxta ritum & mores Christianorum institueret ritus suos & mores suorum sacrificulorum corrigeret, ne in theatra prodirent, ne in tabernis biberent, sed vbique sanctè viuerent, benignitatem in pauperes & peregrinos exhiberent; pœnitentias delinquentibus iniungeret, &c. exemplo Christianorum, quo gentiles ad eorum amorem & sequelam accendi conquerebatur vt refert Sozomenus l. 5. c. 15. Verùm frustrà laborauit; diuinæ virtutis est, non humanæ, ad vitæ sanctitatem homines instituere. Nos ergò Christiani in hoc etiam imitari Apostolos debemus & morum innocentia testimonium Christo reddere, quòd sit filius Dei & de cœlo venerit vt Saluator mundi: quòd eripuerit nos de potestate tenebrarum feceritque filios lucis & Dei; hoc inquam demonstrare nos oportet abijciendo opera tenebrarum & induendo arma lucis, seu declinando malum & faciendo bonum. Mulier illa sapiens Prouerb. 31. *quæsiuit lanam & linum & operata est consilio manuum suarum.* Lana est vestis externa, velut tunica: Linum est interna, vti interula. Vt ergò nemo sine pudore, solo indusio prodire in publicum audet (præter infantes) ita nemo adultus sola eâ fide, quæ in recessu cordis latet, contentus esse debet: externam etiam vestem & fidei conuersationem bonam induat necesse est. Et hoc est *operari consilio manuum,* quando scilicet manus adhibetur cordi. Alioquin si vita nostra doctrina Christi Euangelica non respondeat, Christum potiùs probro & infamiâ aspergimus, quasi vel ipse Magister noster probus non fuisset vel improba docuisset; *dum dicitur:* (inquit Saluianus l. 4. de prouidentiâ) *Ecce quales sunt qui Christum colunt? falsum planè est, quod aiunt se bona discere. Sancta à Christianis fierent, si Christus sancta docuisset. Æstimari itaque de cultoribus suis potest ille, qui colitur. Quomodo enim bonus Magister est, cuius tam malos videmus esse discipulos?* Et suprà: *Frustra nobis de prærogatiuâ & nomine Christianitatis blandimur, qui ita agimus ac viuimus, vt hoc ipsum quod Christianus populus esse dicimur, opprobrium Christi esse videatur.* Quare S. Augustinus l. 50. hom. in ho. 20. *Estote,* inquit, *Germani Christiani & nolite imitari nomine Christianos, opere vanos.* Scire cupitis quales sint Christiani nomine, opere vani: Sunt velut areola in horto, nomen IESV pulchrè exprimens: quam tamen accrescentes herbæ ita obruunt, vt dignosci nomen id non possit. Pulchrum certè nomen Christiani, in horto Ecclesiæ: quod si tamen vitia id obruant & offuscent, quis legat vel agnoscat hoc nomen? quis credat te Christianum?

Speciatim hoc obseruent, qui Catholicam fidem nuper amplexi sunt, vt ne satis esse existimẽt, quod fidelibus se aggregârint & fidei professionem ediderint, sed vt prætereà contendant bonis operibus certam suam vocationem facere. Non sint contenti quòd sint arbor implantata vineæ Domini, sed curent etiam fructum facere, ne cum ficu infructiferâ è vineâ excindantur. *Remanere* etenim *in Ecclesiâ Dei non possunt,* inquit S. Cyprianus, *qui Deificam & Ecclesiasticam disciplinam nec actûs sui conuersatione nec pace tenuerint.* Solent enim à pastoribus officij sui admoneri & redargui; Vnde id non ferentes facilè de relapsu cogitant & iugum Christianæ disciplinæ excutiunt; sicut ait Oseas c. 7. *Reuersi sunt vt essent absque iugo, facti sunt quasi arcus dolosus.* Reuersi inquam, ad priorem perfidiam quomodo Iehu (qui videtur ibi notari) cùm euertisset Baal, videreturque DEVM verùm

culturas; mox rediit ad vomitum & aureorum vitulorum cultum, quem à Ieroboam institutum restituit. Fiunt verò arcus dolosus, quia cùm videantur collimare ad dextram religionis Catholicæ, iaculantur ad sinistram sectæ acatholicæ. Vel quia instar arcûs cariosi paulò fortiùs tensi, impatientiâ rumpuntur & iugum Christi abrumpunt.

D. III. *Sigillo seu miraculis.*

TERTIO. Sigilli impressione, hoc est, miraculorum editione. Vt enim sigilla appensa testamentum & alias literas: ita miracula diuinam missionem comprobant. Vnde Ioan. 6. ait Dominus se à Patre *Signatum* (græcè, *sigillatum*) esse sigillis videlicet miraculorum, quibus demonstrauit se à patre missum. Quòd hac ratione Apostoli testimonium reddiderint Christo, luce clariùs est. Sanè per hoc conuicere etiam plurimos Iudæos & obstruxêre os scribis & Pharisæis vt non haberent quod contrà mutirent, vti prædictum Isaiæ c. 48. à Spiritu sancto dicente: *Laude mea infrenabo te.* Laude, id est, miraculis gloriosis; vnde 70. vertunt: *Gloriosa mea inducam super te.* Sed quâ ratione cæteri Christiani testimonium hoc de Christo ferent? Sanè miracula nec iam necessaria sunt, nec à nobis requiruntur. Possumus tamen & nos mira quædam patrare, non absimilia miraculis. Inprimis si qui *in medio nationis praua,* (vt ait Apostolus ad Philip. 2. de primis Christianis) *lucent velut luminaria in mundo,* nónne magnum edunt miraculum? Atqui tales inter alias nationes vera fide destitutas vult nos esse Apostolus, vt in eum locum scribit S. Anselmus. *Vult,* inquit, *vt Christiani sint quasi stellæ, quæ in cœlo fixæ non curant terrena, sed tota intendunt vt suos cursus & motus peragant, lucemque spargant mundo.* Tritum est illud Platonis & Aristotelis: *Nec Hesperus nec Lucifer ita admirabilis est vt iustus.* Tale porrò lumen fuit Iob in terra Hus gentili, quem ideò laudibus extollit Sanctus Gregorius l. 1. mor. c. 1. quòd bonus inter malos fuit. *Immensi est præconij,* inquit, *bonum etiam inter malos extitisse.* Tale & Tobias in captiuitate Assyriorum Deo vero seruiens; quin etiam inter suos cæteris omnibus pergentibus ad vitulos aureos Ieroboam, solus ipse tendens Ierosolymam ad templum Domini, Tob. 1. Tale lumen Noë, tempore, quo *omnis caro corruperat viam suam.* Tale Abraham inter Chaldæos; Machabæo inter Hebræos; Philippenses & vniuersim primi Christiani inter gentiles. Miraculum naturæ est, quod diuersi fluuij in eodem alueo vnà vel iuxtà fluant & non commisceantur, qualis Rhenus in Acroniano lacu, & Romæ Virgo aqua, quæ in Herculeanum riuum influens ei non commiscetur, sed ab eo refugit; Vnde Virgo denominata est, teste Plinio l. 31. cap. 3. At non minus miraculum est bonus inter reprobos ab eorum moribus alienus; cuiusmodi erant in Atheniensi Academia, lubrica alioquin, Sanctus Gregorius Nazianzenus & S. Basilius. Ita enim Nazianzenus orat. 20. scribit: *Si quis fluuius per salsum mare dulcis fluere creditur: si quod in igne, quo omnia consumuntur, animal saltitare; id nos inter omnes adolescentes, prauos scilicet & corruptos eramus.* Deinde possumus sensu mystico facere ea miracula quæ fidelibus facienda concessit Dominus in cœlum ascensurus, vti suo loco dictum. Deniq; quotquot heroicos virtutum actus præter omniũ consuetudinem aut expectationem designant, sanè non exiguum præstant miraculum: vti Senior ille apud Cassianum, à plebe Alexandrina varijs exagitatus iniurijs rogatusque: *Ecqua miracula Christus fecisset?* Respondit enim: *Hæc, quòd ego conuitijs & iniurijs vestris lacessitus, ad indignationem non moueor.* Quotquot etiam graues superant tentationes, miracula quædam patrant, quia in igne sunt & non ardent. Talia porrò miracula, si qui alij, possent edere ij, qui nuper ad fidem conuersi sunt, simulque omnium animos & oculos in se conuertere, si vellent. Inprimis si inter Acatholicos non dubitent suam fidem constanter tueri, nec quidquam habere cum illis commune velint; vti fecit inprimis Naaman ille Syrus, qui ad Deum verum conuersus tulit è terrâ Sanctâ Israëlitarum particulam, vt in ea consistens moneretur adorandi Dei veri in templo Idolorum regis sui. Solus igitur in Idolorum fano Deum verum adorabat mira inuentione, 4. Reg. 5. Commendatur etiam eo nomine à S. Epiphanio hær. 30. laudatissimus ille Iosephus, à Constantino Magno Comes factus, quod Scythopoli *solus is orthodoxus esset,* omnes verò alij Ariani. Deinde si conuersionis suæ luculenta testimonia & signa edere vellent, vti Zachæus, qui eiuratâ rapina & auaritia promisit se dimidium bonorum pauperibus daturum, & si quem defraudasset, restituturum in quadruplum, Luc. 19. Cui accedunt illi, qui in Actis Apostolorum cap. 19.

C. II.

priùs *curiosa* (id est, magicas artes) *sectati contulerũt libros suos & combusserunt coram omnibus.* Eò pertinent & Indi, qui à S. Xauerio & alijs ad fidem cõuersi, Idola sua publicè comminuerunt, conspuerunt, ad terram allliserunt, pedibus calcarunt. Hæc eadem facere neophyti maxima sua laude, aliorum ædificatione, cæterorum omnium admiratione possent, si & ipsi obfirmarent animum, vt ne imposterum cum hæresi & hæreticorum periculosa societate quidquam commune habere vellent: si damna priùs data pro viribus resarcire studerent, quo modo Ericus Sueciæ Rex ad fidem ope Ansgarij Hamburgensis Episcopi perductus, Christianæ religionis fines latissimè propagauit, vt sic expiaret damnum, quod eidem priùs attulerat, apud Cranzium l. 1. metrop. c. 41. Si infectos hæresi libros Vulcano deuouerent: Si Cantiones & psalmodias hæreticorum, aliaque deliria execrarentur: Si denique vitam suam ita instituerent, vt nemo non cernere posset, mutatos esse in viros alteros, & tam à priore sua conuersatione distantes,

quàm distat vera religio à falsâ, fides diuina ab humana.

E.
IV.
Subscriptione, seu martyrio.

QVARTO. Subscriptione, quam fecerunt proprio sanguine, pro Christo se tradendo manibus Carnificum. Atque hoc est vltimum ac perfectissimum testimonij genus & aliorum complementum; Vnde Sancti Martyres id nomen simpliciter obtinuerunt, quòd velut locupletissimi testes ipso sanguine suo fidei subscripserint. Non est opus hoc ostendere factum esse ab Apostolis, quia apertum. At verò qua ratione dabimus nos Christo tale testimonium? Absunt quidem Tyranni, sed non desunt passim hæretici, qui Catholicos affligant; & vt isti desint, adsunt alia ex parte propria voluntas, mundus, caro, Dæmon, quibuscum crebrò velitandum. Istos si vicerimus, ad primos illos martyres proximè accedemus. Ergò primus noster tyrannus & persecutor est propria voluntas, quam vincimus per obedientiam. Habet autem & obedientia suum nec vulgare martyrium, quo quis caput suum frangit & alteri ad nutum subijcit: Vti fecit B. Petrus Faber è primis S. Ignatij socijs vnus, qui Romam euocatus in summis caloribus, ex obedientia paruit, dissuadentibus licet medicis; quare ibidem hostia obedientiæ factus Deo Spiritum reddidit: & postea apparens Sanctæ personæ sæpiùs repetijt se obedientiæ titulo mortem oppetijsse & propterea in cœlo summis gaudijs perfrui. Vt in eius vita Orlandinus l. 2. cap. 28. Alter tyrannus mundus est, qui partim suis blanditijs inescat, partim obtrectationibus nos impugnat. Qua de re Sanctus Augustinus serm. 250. de tempore ait: *Contra mortifera blandimenta luctemur, scientes in eo etiam quotidiana martyria Christianis non deesse.* Et S. Gregorius hom. 25. in Euangel. *Ferre contumelias, odientes diligere, martyrium est in occultâ cogitatione.* Ratio est, quam dat Chrysostomus hom. 31. in Acta: *Durius siquidem multo est opprobrium & conuicium viro strenuo, quàm corporis vulnus aut plaga.* Tertius est caro, quæ vti perpetuò nobis adhæret, ita perpetuo aduersatur. Vnde S. Cyprianus (vel quisquis est auctor) tract. de duplici martyrio, passionis scilicet & actionis seu sanctæ vitæ scribit, per hanc ita glorificari Deum vt per illam. *Fidelis*, inquit, *tota vita martyrium, hoc est, testimonium reddat Deo: quod adeò negligendum non est, vt nisi ea præcesserit martyrium quod sanguine perhibetur, non sit martyrium. Frustra enim ceruicem præbueris Carnifici, nisi priùs occideris membra quæ sunt super terram, hoc est, affectus qui militant aduersus Spiritum, odium, inuidiam superbiam, libidinem, &c.* Nec deest partibus suis dæmon, qui si omnes pugnæ conquiescant, ipse pugnas excitat; cui nunquã nõ inuigilare & resistere Christianus debet. Denique etiam quisque paratus esse debet fidem suam tueri ac profiteri corã hostibus fidei, ita vt non modò eam abnegare nolit, sed nec tergiuersari aut dissimulare cùm interrogatur à Magistratu: velitque potiùs omnis generis pœnas sustinere, quàm vel latum vnguem à sua professione recedere. Quod inprimis notare etiam Neophyti debent, vt & ipsi Martyres Christi suo modo fiant, suæque conuersioni quasi sanguine subscribant. Neque enim deerunt, quæ post iuratam religionem Catholicam exercebunt eorum patientiam. Inprimis vitia inolita & prauæ consuetudines, quæ cutis instar adhærent, nec sine difficultate exui possunt. Deinde displicentia morum in priuatis quibusdam Catholicis, qui non faciunt officium suum. Rursum insultatio & minæ hæreticorum, quandoque etiam insidiæ quibus necem eis struunt. Denique variæ mundi illecebræ; quibus retrahere eos conatur. Verùm his persecutoribus opponere se Tyro Christi debet, & cogitare, quod attinet ad primum, consuetudinem consuetudine pelli posse & quæ initio amara videntur, vsu ipso dulcescere. *Non assuetis ferre ceruicibus iugum, graue est*, inquit Seneca l. de prouidentia: *ad suspicionem vulneris Tyro pauescit: audacter veteranus cruorem suum spectat, qui scit sæpe se vicisse post sanguinem.* Semper aduersi aliquid patiendum illi erit, siue religionem veram colat, siue non colat. Vbique Cruces & miseriæ. Senectus diuturnis, adolescentia acutis obnoxia est morbis: in montibus ningit, in vallibus pluit. Quantum ad secundum, scire debet Ecclesiam Catholicam profiteri quidem sanctitatem sed non possidere, in omnibus suis membris: ad eam aspirare & impellere suos, sed nondum peruenisse; inter aliquos malos, multos esse bonos. *Vitijs nemo sine nascitur; optimus ille est qui minimis vrgetur*, vt ait S. Hieronymus ep. ad Saluian. Quod attinet ad tertium, mirum id non est. Audiamus Epictetum Philosophum gentilem in Enchiridio c. 19. *Sapientiæ*, inquit, *studium suscipere cupis? Ad hoc te ipse statim para, vt deridearis, quasi te subsannaturi sint multi & quasi dicturi: Iste nobis repente Philosophus aduenit, & vnde nobis hoc supercilium?* Nemo non sanctorum, ipse Christus Dominus, insultatores habuit; quis cùm istis pati non velit? Denique illecebræ mundi spernendæ sunt: æterna fluxis anteponenda. Tempestas probat Nauarchum & tentatio verum Christianum. Facilè est Christianum se exhibere, quamdiu mundus, caro, dæmon non blandiuntur & nos auocare non conantur; vbi verò tentationes adsunt, tunc apparent veri Christiani, & veri DEI amici. Cuius rei exemplum affert Gregorius Nyssenus ser. de profe. Christ. homin. de simio purpura amicto, quem histrio quidam Alexandrinus ad instar mulieris vestitum & larua muliebri secundum faciem opertum in scenam protulerat & ad cytharam scitè saltare docuerat, ita vt mirarentur omnes & puellam crederent. Intercà quidam re animaduersâ, ante simium proiecit Salgama, id est, poma & pira vel nuces, quo mirificè eum

Tyranni & persecutores nostri.

1. Propria voluntas.

2. Mundus.

3. Caro.

4. Dæmon.

delectari sciebat: quibus conspectis mox accurrit simius, laruam detrahit & dirumpit, quo commodiùs vesci optato cibo posset. *Sicque factum*, inquit Gregorius: *vt simius videretur simius*. Eodem modo plurimi Christiani orant, ieiunant, confitentur templa adeunt, &c. quamdiu tentatio non occurrit. Ast vbi diabolus salgama seu illecebras ad ipsorum gustum factas obijcit: ibi sæpenumerò laruam hominis Catholici quâ se obtegebant, detrahunt & contemptis Christi ac Ecclesiæ præceptis ad mores hæreticorum & priorem viuendi consuetudinem properant, carnes cum hæreticis deuorant diebus interdictis & vlulant cum lupis. Verùm hi ostendunt se religionem suam ædificasse super arenam. *Descendit enim pluuia & venerunt flumina & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam ac subruerunt eam.* Ergò Auditores viderit vnusquisque vbi domum suam ædificet: & si sapimus ædificemus super Ecclesiæ petram inexpugnabilem: ibique Christo Domino demus testimonium, quò & ipse aliquando in cœlis det nobis testimonium suum.

CONCIO II.

MVLTIPLEX PERFIDIA CASTIGATVR: FIDELITAS SVADETVR.

I. *Quæ committitur in Deum.* 1. Circa fidem. 2. circa vota.
II. *Quæ committitur in Dominos.*
III. *Quæ à coniugibus.*
IV. *Quæ fit in proximum.* 1. Contra factam promissionem. 2. contra pacta legitima.
V. *Quæ fit hosti contra pacta.*
VI. *Quæ committitur in amicum.*

THEMA.

Cùm venerit paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Ioan. 15.

A. INter alias præclaras Theodosij Imp. virtutes celebratur inprimis tam certa beneficiorum promissio, vt iam accepta viderentur, cùm sponderet; siquidem vota hominum non fallebat aut fatigabat, nec artem difficultatis muneribus adhibebat, (apud Matthæum Tymp. in speculo Magistratus p. 1. f. 68.) Præclarum hoc encomium nulli magis debetur, quàm Christo Domino nostro, qui est ipsa veritas; & ideò si Cyrillo credimus, spiritum sanctum appellat spiritum veritatis in hodierno Euangelio, quia ab ipso tanquam à veritate procedit. Hunc spiritum promisit ibidem suis discipulis, promisit inquam & misit: idemque spiritus veritatis testimonium perhibuit Christo. O quàm optandum esset, vt nobilis hæc fidelitas, Germanorum olim decus, etiamnum inter nos vigeret & floreret! Sed malum! ea nunc passim vocatur verus confidentia, das alt vertrawen/ quasi iam consenuerit illa fides, nec facilè inueniri queat. Vnde existimare aliquis possit, quadrare etiam in hæc tempora, quod ait Ieremias cap. 5. de Ierusalem: *Circuite vias Ierusalem & aspicite, & considerate & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium & quærentem fidem: & propitius ero ei.* Quocirca vt hæc in nobis virtus aut conseruetur aut plantetur, hostem eius abiuratum videbimus, perfidiam.

B. I. *Quæ committitur in Deum.* Circa fidem.

PRIMA. Et omnium deterrima est, quæ committitur in Deum & Primo circa fidem, cùm quis, qui Deo nomen in baptismo dedit, eius nomen & characterem accepit, hostibus eius Diabolo & pompis eius abrenuntiauit, posteà per apostasim deficit à Christo & eius Ecclesia. Fecit hoc Iulianus, qui scelerato victimarum sanguine baptismum suum abluit. Gregor. Nazianz. orat. 1. in Iul.

Idem faciunt venefici & sagæ, in manibus Diaboli Christum eiurantes, Deo & superis maledicentes, Dæmoni se denouentes, sacrificantes, obedientiam vouentes, coram eo non minùs, quàm olim Hebræi coram aureo vitulo, bibentes, canentes, saltantes; ipsum consulentes, nec non filios & filias ei deuouentes, aliaque turpissima flagitia in eius gratiam perpetrantes.

Eodem pertinent qui à fide Catholica deficiunt ad hæresin, imò hæretici omnes, qui in baptismo fidem Christo dederunt & seruare promiserunt, posteà verò contemptis fidei dogmatibus ab Ecclesia Christi sibi propositis, fingunt sibi Chimæras & opiniones proprias adeoque velut Ethnici colunt idola cordis sui; relicta etiam antiquissima & vnica matre sua, adhærent pessimis nouatoribus, Luthero excucullato Monacho, qui Diabolum se fatetur sui dogmatis habere auctorem, l. de missa angul. & ord. vbi asserit à dæmone se conuictum argumentis contra missam, ijsque se contra Catholicos semper vsum esse. Zvvinglio, qui asserit adiutorem se habuisse angelum de nocte sibi apparentem, ad Christum à Sacramento Eucharistiæ excludendum, qui tamen angelus ater an albus fuerit, se nescire, l. de subsidio Eucharistiæ. Caluino item ob sodomiæ scelus perpetratum stigmate inusto, qui blasphemans à vermibus corrosus expirauit.

Contra istos omnes testimonium feret spiritus veritatis in illa die, quàm perfidi in Deum fuerint. *Væ genti peccatrici*, ait Isaias c. 1. *populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis: dereliquerunt Dominum.*

minum, blasphemarunt Sanctum Israël, abalienati sunt retrorsum. Et Ieremias c. 2. *Transite ad Insulas Cethim & videte, & in Cedar mittite, considerate vehementer: & videte, si factum est huiuscemodi. Si mutauit gens Deos suos & certè ipsi non sunt Dij: populus verò meus mutauit gloriam suam in Idolum. Obstupescite cæli super hoc & porta eius desolamini vehementer, dicit Dominus.* Certè Athenienses nouos Deos pręter eos quos ab antiquo colebant, nequaquam admittebant, ideoque Socratem mori compulerunt quòd contra hoc facere videretur. At isti noua dogmata, prioribus abiectis, inducere nil verentur.

2. Circa vota.

Secundò. Circa vota, cùm ea Deo non exsoluuntur vel non bona fide. Prius illud agunt Apostatæ à religione, & qui alia vota quæ Deo nuncupàrunt, infringunt.

Posterius qui deterius soluunt pro meliore vt in apologo viator, qui vouerat siquid inuenisset, eius se dimidium Ioui oblaturum Inuentâ autem perâ plenâ nucum & amygdalarum; comedit omnes, putamina autem & cortices obtulit ad aram dicens: *Habes ecce Iupiter dimidium quod tibi voueram.* Hac arte qui soluant Deo vota sua reperiuntur plures.

C. II. *Quæ committitur in Dominos.*

SECVNDO. Quæ committitur à seruis & vasallis in dominos. Etenim ex pacto tenentur serui dominis esse fideles Vnde vocantur **die Ehehalten**/ quia coniugium heri & heræ conseruare debent. Inde etiam parœmia illa: **das Brodt ich iß/ das Liedlein ich sing.** Debent igitur eorum rem tueri, damna auertere & cauere, honorem eorum defendere, arcana non effutire, nihil illis subtrahere aut violare quæ ad eos spectant, non magnas aut crebras eleemosynas inuitis ipsis facere; hæ enim si quid lucri faciunt, non ipsis, sed dominis faciunt. Maximè vero detestanda est perfidia seruorum occultè prodentium dominos suos, etiam illis ipsis, in quorum gratiam id faciunt. Exemplo est Comes à S. Paulo, dictus, qui sub Ludouico II. Franciæ Rege, toti rei militari in illo regno præerat. Is occultè inclinare cœpit ad partes Caroli Burgundiæ Ducis hostisque regis. Quam perfidiam non ferens Carolus, vt erat magnanimus & generosus, de ea regem admonuit, imò comprehensum Comitem ad eum misit, qui vix Lutetiam peruenit, cùm capite plexus est. Belleforet. in Lud. II. hist. Franc.

D. III. *Quæ committitur à coniugibus.*

TERTIO. Quæ committitur à coniugibus, cùm alijs se prostituunt: vel quod deterius longè, cùm repudiatis legitimis coniugibus, contrahunt cum alijs. Damnant hanc perfidiam multa. Primo. Fides data solenniter, quam etiam significat annuli traditio. Secundo. Ratio Sacramenti, quod vnum & insolubilem requirit coniugem, vti Christus habet Ecclesiam vnam. Tertio. Iustitia, quia neuter habet potestatem sui corporis, sed alter. Deniq; præceptum diuinum quod sine exceptione præcipit: *Non adulterabis, non mœchaberis,* Exod. 20. Vnde alia ratio est aliorum contractuum, de quibus nihil statuit DEVS; Possunt. n. dirimi vtriusq; partis consensu, sed non ita matrimonium, cuius diremptioni obstat lex diuina. Sed de hoc alibi. Exemplum vnum adijciam. Legati à Dario Persarum rege ad Amyntam Macedonum regem missi erant, & cùm ab eo magnificè suscepti essent, cœperunt in conuiuio nobiles matronas contrectare turpiter, quæ simul accumbebant. Quod non ferens Alexander regis filius, rogauit vt eas parumper secedere paterentur, & locum dare pulchrioribus. Introducti autem sunt elegantissimi iuuenes imberbes, amicti veste muliebri habentesque sub ea sicas, quibus, vbi cœpti sunt contrectari, petulantes Legatos illos confoderunt, prout fuerat illis ab Alexandro imperatum. Chauass. l. 4. de prud. c. 6. Ecce quam indignum visum etiam gentilibus alienas matronas vel petulanter contrectare. Scimus etiam ex Iudic. 15. quanta mala & damna intulerit Samson Philisthæis propterea quòd audiuisset vxorem suam, quæ Philisthæa erat, fidem sibi fregisse & alterius vxorem factam esse.

Eodem pertinet perfidia, quæ committitur inter desponsatos, est enim affinis perfidiæ coniugatorum. Quod enim semel illis placuit, deinceps etiam placere debet. Quanquam sponsalia multas ob causas rationabiles possunt dissolui.

E. IV. *Quæ fit in proximũ.* 1. Contra factam promissionem.

QVARTO. Quæ exercetur in proximum Primo. Contra factam promissionem iustam, liberam & seriam. Talis. n. perfidia violat fidem, quæ est omnium contractuum fundamentum, violat etiã charitatem, illudendo & contristando promissarium. Habent isti magnum os, sed paruas aut nullas manus: adeoque sunt monstrosi. *Nubes & ventus,* inquit sapiens Prouerb. 25. *& pluuia non sequentes: vir gloriosus & promissa non complens.* Vt ergo aër cùm sitienti terræ promittit quodammodo pluuiã expansa desuper nube, & non dat; fallit & angit animos agricolarum, quos falsâ spe lactarat: ita qui pollicitis tantùm diues est: cuiusmodi erat Antigonus rex, qui idcircò dictus est *Doson*, id est, daturus, quòd magna promittens, parua præstaret. Tymp. in mensa Theophil. p. 2. c. 59. Cæterũ quomodo, vt prouerbio dicitur: *Non quælibet nubes pluuiam effundunt*: ita nec quæuis promissio obligationem inducit. Etenim nubes vel sunt inanes & sine aqua, vel à superueniente vento dissipantur & impediuntur, & tunc pluuiam dare nequeunt; ita si promissio ficta fuit, carens intentione se obligandi similiter si promissioni etiam iuratę superuenit res grauis & onerosa, quæ promissionẽ impedijsset, si præscita fuisset: tũc obligatione caret. Quod si nubes procellosa sit, auerti & depelli debet pulsu Cãpanarũ: ita si promissio illicita sit, & vi obligationis caret & retractanda est. Exemplum fidelis promissionis exhibent nobis Romani Imperatores licet

Ethnici & partim Ecclesiæ persecutores. Cùm enim Abercius Episcopus Hierapolitanus, notæ sanctitatis vir filiam M. Aurelij Imper. Lucillam L. Vero Imp. desponsatam à Dæmone arreptam liberasset, promisit ei Aurelius se, quod petierat Episcopus, daturum ei in singulos annos ter mille modios frumenti pro mendicis Ecclesiæ Hierapolitanæ ex publico. Quod non solùm ipse sed etiam eius successores Impp. inter tot persecutiones licet, præstitere semper vsque ad tempora Iuliani Imp. vt habent Annales Baronij Anno Domini 163.

2. Contra pacta legitima.

Secundo. Contra pacta legitima, verbi gratia, solutionis talis vel talis, ad hoc vel illud tempus. Commune nunc est hoc vitium indeque fit vt vix quisquam alteri commodare aliquid velit, quia non sequitur restitutio pactum. Hinc fænora, oppignorationes & literæ obligatoriæ excogitatæ sunt: quia vetus confidentia perijt.

Rursum quando quis vades suos sub onere restitutionis deserit, nec indemnes seruare curat. Hoc enim præter iniustitiam magnam etiam cótinet ingratitudinem. Elephantes certè, quando eorum vnus in fossam se dimisit, quò in eius tergo reliqui velut in ponte transirent, vbi fossam transgressi sunt, ad vltimum educunt illum, cuius beneficio transierūt. Nō ergò hoc faciāt homines.

F. V. *Quæ fit hosti cōtra pacta.*

QVINTO. Quæ fit hosti contra pacta statuta. Ita enim Sedecias se suamque stirpem ac regnum euertit, quia fidem Chaldæo datam fefellit & iuramentum ideoque victus ab eo, captus & excæcatus in captiuitatem ductus est, Iere. 39. Sic familia Saul suspensa & extincta est ob Gabaonitas, quibus licet fraudulentis Iosue salutem & incolumitatem promiserat & seruârat, ab eo cæsos, 2. Reg. 21. sic punitus Vladislaus Rex Vngariæ, qui cùm sancitam cum Amurathe Turcarum Imperatore pacem fregisset ducto in eum exercitu & quidem in Turcarum exercitum stragem fecisset, durante iam ad triduum prælio, Amurathes suos fugari cernens, deprompsit è sinu Codicem initi fæderis, & oculos manusque in cœlum leuans dixit: *Hæc sunt* IESV CHRISTE, *fœdera quæ Christiani tui mecum percussêre, per numen tuum sanctè iurârunt, datamq́ sub numine tuo fidem violarunt, perfidè Deum suum abnegârunt. Nunc Christe, si Deus es (vt aiunt & nos hallucinamur) tuas measq́ iniurias, te quæso, vlciscere.* Post hæc cœpit inclinari exercitus Christianorum, cùm ad prædam Vngari conuersi essent. Quare hi in fugam acti, Vladislaus manu & capite truncatus est, ijs Amurathi allatis. Bonfin. l. 26. de rebus Hungar. dec. 3. & Chron. general. Hispan. p. 4. Discite hinc, quàm execretur Deus perfidiam etiam in Christianis contra hostem Capitalem Christi & Christianorum.

Celebrantur econtrà Romani, de seruata fide tam hostibus quàm amicis: ob quam ad se gentes omnes facilè pertraxerunt. Inprimis verò celebratur non solùm à Cic. 1. de offic. Plinio l. de viris illustribus, sed etiam ab Augustino l. 1. de ciu. c. 15. Attilius Regulus Consul, qui ab hoste captus & Romam missus vt permutationem captiuorum impetraret, dato iureiurando, si non impetrasset, in captiuitatem rediret. Quid ergò? in senatu conditionem dissuasit, reiectisque à se Coniuge & liberis, Carthaginem regressus est ad hostem: vbi in arcam ligneam coniectus clauis introrsum adactis, vigilijs ac puncturis excruciatus, duram mortem subire maluit, quàm fidem hosti datam fallere.

G. VI. *Quæ committitur in amicū.*

SEXTA. Quæ committitur in amicum per instabilitatem, cùm scilicet aduersitatis tempore deseritur. Peius hoc videtur quàm non seruare hosti fidem, quia amici conditio melior esse debet, quā inimici. *Fides quando promittitur*, inquit S. August. in epist. ad Bonif. *etiam hosti seruanda est, contra quē bellum geritur, quanto magis amico pro quo pugnatur?* Quæ causa est cur Ludouicus II. suprad. cum audiuisset amicos parentis sui Lutetiæ defuncti, non interfuisse eius funeri, sed mox ad eum confugisse quasi regem salutaturos, repulerit omnes velut perfidos & fictos tantùm amicos: Bellefor. vbi sup. Nihilo fidelius egit illa mulier cum marito suo defuncto, quæ (vt narrat Holcot in l. Sap. l. 111.) cùm iussa esset à marito morituro vendere bouem, & pretium eius dare pro anima viri pauperibus; vænum quidem duxit bouem, sed vna etiam catum: & catum quidem pro marcha auri, bouem autem pro obolo licitata est, ita tamen vt vnum sine altero non venderet. Vendidit ergò vtrumque, & pretium quidem bouis (obolum) pro anima mariti dedit: pretium verò cati (aurum) sibi retinuit. Hoc eò retuli, vt intelligeremus multas eiusmodi fraudes & perfidias committi à viuentibus amicis in defunctos adeoque raros esse qui demortuis suis amicis seruent fidem amicitiæ & succurrere adlaborent.

Similiter delinquunt, qui in gratiam amici, præsertim in angustijs positi, testimonium veritati non dant, sed mutescunt.

Verùm sciunt hæc omnia eludere; tegere vel palliare homines. Aliæ tuendæ vitæ aut famæ necessitatem proferunt; alij votum aut iuramentum superueniens; alij acceptam ab eo iniuriam, cui fidem non seruant. Sed *cùm venerit Spiritus veritatis, ille testimonium perhibebit*, hæc omnia vana esse; Nec enim licet facere maius malum ad vitandum minus, adeoque peccare ad vitandum damnum corporis aut infamiam. Nec obligant vota aut iuramenta, cùm non possunt sine peccato adimpleri. Nec licet homini priuato seipsum vlcisci, seu Iudicem esse suiipsius.

Denique horum omnium fides adulterinam meretur mercedem: quod exemplo Caroli IV. Imp. ostendere possumus, qui cum Philippo Austriæ

Austriæ Duce congredi armis metuens, tres ex
hostilibus castris Duces euocauit ijsque aurum
pactus est, si principi suo fugam suaderent, præ-
liũ dissuaderent. Re obtenta Duces illos prodito-
res auro adulterino soluit. Deprehẽsa fraude rede-
untibus & monetæ falsitatem obijcientibus Du-
cibus: *Abite*, inquit, *furciferi, in malam crucem.
Quam aliam meretur pecuniam vestra proditio atque
perfidia? Adulterina fides, quam Domino vestro præsti-
tistis, adulterinum meretur aurum, non purum ac pu-
tum.* Itaque confusi Duces cum ignominia disce-
dunt Hieronymus Zieglerus de viris illustribus
German. cap. 87. Similem mercedem expectent à
Deo perfidi.

Sequamur itaque consilium S. Ioannis, quod
scribit in personâ Christi ad Episcopum Smyrnæ
Apoc. 2. *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi co-
ronam vitæ.*

CONCIO III.

SCANDALVM ACTIVVM COMMVNI OMNIVM SANCTORVM calculo vitandum.

I. *Ostendit Deus.*
II. *Ostendit Christus.* 1. Verbo. 2. Exemplo.
III. *Ostendit Deipara.*
IV. *Ostendunt Angeli.*
V. *Ostendunt Patres vet. test.*
VI. *Ostendunt sancti nouæ legis.* 1. Paulus. 2. Marcellinus Papa. 3. Barlaam. 4. Sanctimonialis. 5. Bernardus.

THEMA.

Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini.
Ioan. 16.

A. NOstis, Auditores, publicas & communes
noxas, clades & pericula, communi operâ
auerti & arceri. Sic incendia communi omnium
vicinorum restringuuntur auxilio: sic lupi & ca-
nes rabidi communi incolarum pelluntur & ne-
cantur manu: sic viæ publicæ & regiæ communi
reficiuntur & conseruantur operâ. Proinde non
vnum hominem sed totam offendit communita-
tem, qui eiusmodi noxam affert aut procurat.
Huiusmodi malum in regno Christi est scandalũ,
quod non vni aut alteri homini, sed toti nocet
communitati. Hinc omnes, qui illius regni mem-
bra sunt, inuenio communi quasi ope maximope-
rè adlaborasse, vt scandala tollerentur. Quod ego
si ostendero, quis imposterum audebit rem tam
noxiam in publicum afferre.

B. I. Ostendit PRIMO, DEVS. Nam inprimis iustissi-
mam iram suam cohibuit ab Hebræis, ne inde ex-
tollerentur gentes, eorum hostes, & pertinacio-
res fierent. Sic Num. 14. cùm proposuisset mur-
murantem populum scire pestilentiâ & consume-
re in deserto: interposuit se Moyses orans & dicẽs,
inde consecuturum vt gentes blasphement no-
men eius, quasi non potuerit eos inducere in ter-
ram promissam & idcircò occiderit eos. Moxque
placatus Dominus dimisit eis supplicium iuxta
verbum Moysis, ne videlicet infideles ex hoc scã-
dalum arriperent. Et Deut. 32. ait: *Dixi: vbinã sunt?
cessare faciam ex hominibus memoriam eorum. Sed pro-
pter iram inimicorum distuli, ne forte superbirent ho-
stes eorum & dicerent: manus nostra excelsa & nõ Do-
minus fecit hæc omnia.* Similiter Exodi. 32. cùm He-
bræos delere statueret propter vituli adorationẽ,
Moyses ei obiecit: *Ne quæso dicant Ægyptij: Callidè
eduxit eos vt interficeret in montibus & deleret è terra,
quiescat ira tua, &c.* & statim placatus est Domi-
nus ne faceret malum quod locutus fuerat.

Ostendit Deus.

Denique idcircò voluit Moysen occultè sepe-
liri, vt nemo mortalium eius nôsset sepulchrum,
ne Iudæi ansam arriperent, si id nôssent, Moysen
pro Deo colendi, vt communiter sentiunt PP.
Chrysost. Procop. Theodoret. Hunc in modum
etiamnum infinita scandala nobis obiecta tegit &
occultat Deus: quæ si aduerteremus, millies im-
pingeremus.

Quando igitur Deus iustitiæ suæ vim quodam-
modo intulit, & dilecti serui sui sepuchrum oc-
cultauit, (cùm tamen aliorum sanctorum sepul-
chra velit esse gloriosa) vt scandalum auerteret,
quid non faciendum nobis? Vbi sunt, qui dicere
solent: Quid ad me, si alij sinistrè interpretentur
quæ ego bonâ intentione & securus in conscien-
tiâ facio? sanè si res talis sit, quæ Scandalum ex na-
tura sua parere solet & sine peccato, graui damno
& difficultate tolli potest, tollendam iubet cha-
ritas, licet ex se mala non sit, imò etiamsi bona sit,
vt punitio peccati, cum timetur Scandalum schis-
matis, ex August. l. 3. contra Parmen. c. 2. corre-
ctio fraterna, impletio præcepti positiui, &c.
Quæ intelligenda de scandalo pusillorum, id est,
ignorantium; non de scandalo Pharisæorum, qui
malitiosè scandalizantur, & quodammodo volen-
tes & videntes impingunt.

C. II. *Ostendit Christus.* I. Verbo.

SECVNDO. Ostendit Christus, Primo seriâ de-
hortatione & comminatione. Non enim inuenio
Dominum contra aliud vitium adeò detonasse, ac
contra scandalum. Ait enim Matth. 18. Satius esse
molari lapide ad collum appenso demergi in pro-
fundum maris, quàm scandalizare vel vnum par-
uulum; ait eruendos oculos, abscindendas manus
& pedes cùm nos scandalizant; minatur væ, id est,
æternam damnationem scandalosis. Adhuc in suis
sermonibus & cohortationibus sæpè admonuit
suos, vt ne scandalizarentur siue in ipso, siue in fu-
turis persecutionibus.

2. Exemplo. 1. Secundò idem docuit exemplo. Primo enim ne Iudæi scandalizari possent in eius natalibus, quasi ipse illicito thoro natus & mater eius fornicaria esset, voluit matrem suam virginem Iosepho desponsatam esse. *Quid enim Iudæis*, inquit S. Ambrosius l. 2. in Luc. *quid Herodi possit adscribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti?* 2. Secundò Matth. 17. Soluit didrachma exigentibus in Capharnao, licet priùs ostendisset, liberum se ab hoc esse. *Vt autem non scandalizemus eos*, inquit ad Petrum, *vade ad mare & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit tolle, & aperto ore eius inuenies statorem; illum sumens da eis pro me & te.* Ecce quantâ operum mole amolitur scandalum. Mittit Petrum ad mare, iubet parare hamum, & vt vult Hieronymus, creat staterem in ore piscis, illum capi iubet, interim expectat, dum hæc omnia fiant. Et hæc facit Medicus, qui & huic & alijs animi morbis facilè mederi poterat. Quid non faciendum nobis, qui per scandalum quidem vulnerare possumus, sed sanare non possumus?

D. III. *Ostendit Deipara.* TERTIO. Ostendit Deipara Virgo, dum post partum instar aliarum mulierum, licet angelos puritate vinceret, per 40. dies ab ingressu templi abstinuit & legem purificationis seruauit, ne homines scandalizarentur, quasi legem violaret alijsuè mulieribus melior esse vellet. Itaque de suo iure, honore & prærogatiuâ cessit cùm non teneretur, vt scandalum vitaret. Ædificauerat Publicola primus post exactos Romanorum Reges, Consul Ro. vir honoratissimus, ita appellatus quòd ab omni populo vel publicè coleretur: ædificauerat, inquam, in prealto loco ædes magnificas & inaudiuit se ob id in suspicionem venire affectati imperij. Quid igitur fecit? funditùs illas sub primam noctem subrui præcepit. Quo actu ita delectatus est Senatus populusque Romanus, vt non modò illum in Consulatu confirmauerit, sed domum etiam ei construxerit longè augustiorem & vitâ functum in vrbe sepeliri voluerit, cùm alij extra vrbem sepelirentur: & per annum mortem eius luxerit. Refert Plut. in Publicolâ. Ergò vir gentilis, ne suo ædificio aliorum animos offenderet quasi imperium ambiret, tantam rem effecit: quid faciat Christianus ne offendat proximos? Porrò huic non absimile est, quod Deipara fecit. Ipsa enim cùm DEI mater & à lege purificationis exempta esset, poterat haud dubiè suo vti priuilegio. Verùm ne aliorum offenderet animos, quasi alijs mulieribus melior aut maior esse vellet, suo iuri cessit, & similis alijs matribus cùm filio in templum venit. Quamobrem iure merito exaltata est à Deo super omnes cœlites.

E. IV. *Ostendunt Angeli.* QVARTO. Ostendunt Angeli, qui ne hominibus, quos custodiunt, scandala præbeantur, sedulò laborant iuxta Psalm. 90. *Angelis suis mandauit de te vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.* Lapides autem in viâ positi, potissimùm scandala sunt, quibus mundus plenus est. Exemplo est angelorum Princeps Michaël, qui vt scribit S. Iudas & sentiunt communiter omnes interpretes, altercabatur cum Diabolo, quia ipse corpus Moysis, quod ne à Iudæis ad Idololatriam pronis coleretur pro DEO, voluit DEVS per angelos occultè sepeliri, conabatur manifestare, vt sic Iudæos pelliceret ad Idololatriam. Ergò S. Michaël, quando vidit fore hoc Iudæis certissimæ offensionis lapidem, impediuit Dæmonem & à sepulchro illo abegit. Exemplo est etiam Gabriel, qui, vt legimus Dan. 10. cum alio angelo Persarum præside amicè concertabat, vt populus Hebræorum, cui ipse præerat, in Babylone captiuus, inde in patriam reduceretur, eò quòd videlicet multi ex Hebræis ob consuetudinem & cohabitationem cum Persis seducerentur ad Idolorum cultum: quod etiam obtinuit ope S. Michaelis sese adiuuantis. Resistebat angelus Persarum, quòd ipsorum multi per Iudæos emendarentur, sed nihil obtinuit. Vnde patet, satius esse omitti bona quàm scandalum præberi. Exemplo est angelus ille (itidem Michael, vt vult Procopius) qui stricto gladio obstitit Balaamo pergenti contra Hebræos, vt illis malediceret & laqueos tenderet, Num. 22. Sed quia fidem fefellit Balaam, & ad extremum petram scandali obiecit Hebræis, filias sc. Moabitidas, idcircò posteà gladium angeli sensit & in prælio ab Hebræis interfectus est, Num. 31. Denique angelos intelligere debemus eos, qui è medio tritici cupiebant eradicare Zizania, seu reprobos, qui sunt alijs offendiculo, quod si modò non omninò facere sinuntur, facient tamen in fine mundi, cùm de regno Christi *colligent omnia scandala*, id est, scandalizantes & mittent eos in caminum ignis; vti legimus Matth. 13. Ecce quantum pro nobis adlaborent angeli ne scandala incurramus! Ergòne auderet aliquis ponere in viâ lapides, quos tollere è medio sancti angeli satagunt, & tandem in caminum ignis mittent?

F. V. *Ostendunt Patres veteri testamenti.* QVINTO. Ostendunt viri sancti veteris testamenti: Primo. Booz, qui de nocte aduertens dormire ad pedes suos Ruth Moabitidem, non solum eam non attigit, verùm etiam cauit, ne alij, si intelligerent iuxta se cubuisse mulierem, inde offenderentur, iussit eam manè in tenebris abscedere, & Booz. præcepit ei insuper: *Caue ne quis nouerit, quòd huc veneris*, Ruth. 3. Dixit quidam veterum: *Si non castè, saltem cautè.* Sed hîc noster Booz castè se & cautè gessit. Secundo. Eleazarus ille grandæuus, Eleazarus. vnus de primoribus scribarum, 2. Mach. 6. qui cùm ab impio Rege Antiocho cogeretur contra patriũ institutum carnes porcinas edere, mori potiùs elegit. Et cùm ij, qui astabant, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò rogarent afferri carnes, quibus vesci ei licebat, vt simularet se edisse, sicut rex imperârat, respondit *præmitti se velle in inser-*

infernum. Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, *fingere: vt multi adolescentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transiisse ad vitam alienigenarum, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem meæ senectuti conquiram.* Itaque fustuario supplicio peremptus est.

G. VI. *Ostendunt Sancti nouæ legis.*

SEXTO. Ostendunt Sancti nouæ legis: Primo. S. Paulus, qui 1. Cor. 8. ait: *Si esca scandalizat fratrem meum; non manducabo carnem in æternum.* Et cap. 9. sequente ostendit potuisse iure se victum ab ijs quos docebat exigere, noluisse tamen & magis in penuriâ & proprio manuum labore viuere, elegisse, ne quod offendiculum daret Euangelio Christi; ne videlicet homines inuidi & auari existimarent eum lucri gratiâ euangelizare.

1. S. Paulus.

2. Marcellinus Papa.

Secundo. Marcellinus Papa, qui cùm in immensâ illâ Diocletiani persecutione timore correptus thus Idolis immolasset, mox illum huius peccati, quo velut supremus Pastor oues suas scandalizauerat, adeò pœnituit, vt Sinuessam Campaniæ vrbem ad Concilium 180. Episcoporum squalidus, puluere conspersus & cilicio indutus venerit; vbi lachrymis profusis scelus suum palàm confessus est. Quem tamen cùm nemo damnare auderet, sed omnes dicerent: *Tuo te ore iudica, nam prima sedes à nemine iudicatur, Petrum quoque Apostolum propter eandem animi infirmitatem deliquisse & à Deo similibus lachrymis veniam impetrasse;* Marcellinus Romam reuersus Imperatorem adit, grauiter eum accusans, quòd se ad tantam impietatem impulisset. Quamobrem capite plexus, forti martyrio, datum priùs scandalum sustulit. Vt est in Breuiario Rom. 26. Apr. & Platina de Vitis Pontif.

3. S. Barlaham.

Tertio. Barlaham martyr, cuius dexteræ quasi altari prunas ignis & thus imposuerant Gentiles vt ignis vi prunas excutiens, thus in altare quasi sacrificans excuteret. Sed is eam potiùs comburi passus est, quàm vt ignem excutiens videretur sacrificasse, sicque suo exemplo alios scandalizaret. refert S. Basilius apud Baron. anno 304.

4. Sanctimonialis.

Quarto. Sanctimonialis quædam apud Ioan. Moschum in prato Spir. c. 56. quæ cùm ob elegantem formam insidias diu multumque pateretur à iuuene, tandem ab eo quæsiuit, quidnam illud esset, quo in sui amorem adeò raperetur respondit ipse: *Oculi tui.* Quare illa effodit sibi oculos & iuueni transmisit. Territus hoc spectaculo iuuenis, vitam in melius commutauit Monachumque induit. Fecit ista plus, quàm petierit Dominus, cùm iussit oculum te eruere, qui te scandalizat. Ista eruit oculum suum, qui alium scandalizabat.

5. S. Bernardus.

Quinto. S. Bernardus moriens dixit ad suos, tria se in omni vitâ potissimùm obseruasse. Primum. Vt plus semper aliorum sensui crederet quã suo. Secundum vt læsus non se vindicaret. Tertiũ. Vt ne scandalizaret quenquam. Ergò Auditores, quando intelligimus talem beluam esse scandalum vt omnium baculis impetatur, omnium calculis damnetur, adhibeamus etiam manum nostram & pestiferam hanc feram exterminemus nõ solùm è domibus, verùm etiam è cordibus nostris, nec tam noxio vitio aditum præbeamus. Sanè D. Gregorius l. 2. dial. c. 8. scribit de Florentio presbytero, qui inuidens fœlicibus Ordinis S. Benedicti auspicijs septem puellas nudas manibus consertis choreas agentes in hortum monasterio eius vicinum immisit, vt Monachorum mentes ad peruersitatem libidinis inflammarent. At Benedictus non ignarus id propter se factum, cum paucis fratribus locum deseruit. Quod vbi Florentius stans in solario cognouit, vehementer exultauit; sed confestim solarium casu suo hominem obtriuit. Recidit ergò scandalum, quod posuit iste coram viris religiosis, in ipsius caput: lapis offensionis quem statuit in aliorum offendiculum, auctorem ipsum contriuit. Ergò nisi à lapide molari demergi in profundum inferni velimus, lapidem offensionis alteri ne ponamus.

CONCIO IV.

MOTIVA NE SCANDALIZEMVR IN PECCATIS QVORVMCUNQUE.

I. Hæretici scandalizantur in mala vita Catholicorum.

II. Alij in mala Clericorum vita.

III. Alij in peccatis proximorum.

THEMA.

Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini. Ioan. 16.

A.

QVi mare aut flumen scopulis & syrtibus plenum nauigare debet, solet ab amico, si quem habet, viæ gnaro, sedulò admoneri, vt hoc vel illo loco vitet latentes illic scopulos. Quam fidam monitionem, si negligeret nauigaturus, facilè in extrema vitæ pericula deueniret. Hunc in modum Deus monuit per Moysen Hebræorum populum, vt ingrediens in terram promissionis, non iniret fœdera neque matrimonia cum residuis gentibus, sed deleret illas, aras quoque earum subuerteret & statuas confringeret, lucos succideret & sculptilia combureret, nec concupisceret argentum & aurum de quibus facta sunt, neque assumeret ex eis, quidquam ne in eis grauiter offenderet, vti legimus Deut. 7. Ad eundem modum præmonet etiam Christus in hodierno Euangelio suos discipulos mittendos in vniuersum orbem, vt ne offenderentur, adeoq; Deum offenderent, si viderẽt se odio esse hominibus, eijci de Synagogis & ciuitatibus, & adeò exosos esse, vt qui interficit illos, obse-

obsequium se præstare Deo putet. Quibus etiam verbis communis noster Magister absque dubio nos omnes monet, vt inter scopulos & syrtes scandalorum huius mundi, quibus ille plenus est, cautè nauigemus. Ipse enim ait Marci 13. *Quod vobis dico, omnibus dico: vigilate.* Detegamus igitur hos scopulos & vitemus.

B. I. *Scandalizantur hæretici in malâ Catholicorũ vitâ. Immeritò tamen.* 1.

Scandalizantur PRIMÒ hæretici, vel potiùs seipsos scandalizant in malâ Catholicorum vita; sed temerè & stultè. Etenim cogitare deberent: Primo in quouis hominum cœtu esse aliquos malos, proinde non valere argumentum à moribus ad fidem, nisi mores illi ex tali fide iuxta leges & dogmata eius proueniant: sicut non arguitur Resp. quòd in eâ sint fures, latrones, adulteri, &c. Sed quòd furta, latrocinia & adulteria eorum leges approbent vel tolerent, nec debitis pœnis plectant. Si enim improbent & puniant, laudem merentur, non vituperium. Neque scandalizatur quisquam, si videat in aliquâ ciuitate crebrò suspendi fures, & occidi reos alios: sed potiùs emendatur. Iam verò mali Catholicorum mores, non proueniunt ex fide Catholicâ; quia iuxta eius leges & dogmata nec probantur nec tolerantur, sed pro merito taxantur & castigantur. Quod si in vno vel altero loco hoc fortasse non fit à quibusdam Prælatis & Magistratibus: hoc ipsum est quod Catholica fides improbat & taxat, ac cùm potest, punit. Itaque sicut nemo reprehendere Magistratum potest, aut in illo scandalizari, si Magistratus quidem iustam mensuram ac pondus ciuibus mercatoribus & cauponibus præscribat: illi verò vel non vtantur vel dolose vtantur vel etiam si inspectores eorum perperam agant: ita nemo etiam offendi debet si quando Catholici aliqui non viuunt iuxta fidei suæ præscripta; sacri enim canones & cæteræ fidei leges istiusmodi homines damnant. Quid verò illud est, quòd Lutherus & Lutherani passim mores nostros taxant, & interim SS. Canones comburunt? An non hoc est conqueri de furibus, & interim tribunalia euertere & furcas exscindere?

2. Secundo. Intueri suorum mores deberent, & inuenirent longè peruersiores, quodque caput est ex dogmatibus suis fluentes. Testatur id Lutherus ipse in Postilla Domest. 1. Dom. Aduent. vbi ait: *Mundus ex meâ doctrinâ de die in diem deterior euadit.* Idem testantur Melanchton ad c. 6. Matth. Andr. Musculus Dom. 1. Aduent. Ioan. Brentius ad c. 3. Matth. Iacobus Andreæ, Gaspar Hedio, Bucerus & alij præcones de suâmet sectâ apud Adamum Tannerum p. 2. Anatom. Conf. Aug. demonstr. 8. §. 3. nempe cum & ex Lutheri doctrinâ creuisse in mundo scelera. Et quid mirum? Quid enim ex his eorum dogmatibus: præcepta Decalogi seruari non posse: Opera bona non mereri vitam æternam: solam fidem iustificare: liberum arbitrium in actionibus nullum esse: opera bona etiam optimè facta esse peccata coram Deo: Neminem baptizatum, quantiscunque peccatis perire posse, nisi nolit credere: quid, inquam, ex his dogmatibus fluere nisi scelerum omnium colluuies potest? Quis enim oret potiùs quàm blasphemet? eleemosynam det quam furetur? ieiunet quàm se inebriet: Omnia enim hæc necessaria sunt, imò peccata secundum illos. Et quis non liberrimè peccet, si nullum nos peccatum à cœlo excludere potest?

3. Tertio. Intueri deberent plura quæ fiunt bona apud Catholicos, quàm apud vllam sectam. Si enim aspiciunt ex vnâ parte paucos Summos Pontifices, Episcopos, monachos, &c qui in aliquibus deliquerunt: considerent ex alia plurimos bonos & sanctos ac mirabilium patratores. Si displicent illis clerici mali, placeant illis boni & innumeri religiosi, qui in statu perfectionis viuunt innocentes. Si displicent illis abusus aliquot, qui in vulgus irrepserunt, nec statim emendari possunt; placeant illis vsus deuotorum pij. Si displicent illis, quæ Romæ mala fiunt: cur non placent innumera quæ fiunt bona? tot sacræ ædes, tot hospitalia, seminaria, monasteria? tot opera humilitatis & mortificationis, tot eleemosynæ, dotationes pauperum puellarum, &c. quæ fiunt à Pontifice, Cardinalibus, Episcopis, Prælatis, Ordinibus? Verùm quemadmodum porci non rimantur hortos & palatia, sed latrinas & cloacas: ita illi Romæ non currunt ad Ecclesias & monasteria: sed ad ganeas & popinas, ad triclinia & prostibula.

Causa est: quia diabolus eruit illis oculos dextros, sinistros reliquit, vt sinistra tantùm videant: sicut Naas Ammonites voluit facere ciuibus Iabes Galaad. 1. Reg. 11. Et sicut Balac rex, cùm vidisset ariolum suum Balaam non potuisse Hebræorum castris maledicere ex eo loco, vnde tota contuebatur; duxit illum in alterum locum, vnde partem tantùm eorum videre posset, indeque malediceret, Num. 23. Ita enim diabolus circumducit etiam hæreticos, vt non videant totum id, quod fit apud Catholicos, sed aliquos tantùm abusus & aliquorum lapsus, bona verò prætereant.

C. II. *Scandalizantur alij in malâ clericorum vitâ. Imprudenter.* 1.

SECVNDO. Scandalizantur alij in malâ Clericorum vitâ, nec non Prælatorum. Sed hi inprimis cogitent monitos se esse à Christo de talibus: *Quæ dicunt facite, secundum opera autem eorum nolite facere,* Matth. 23. Vult dicere Dominus, se non permissurum facilè; vt qui legitimè sedent super Cathedram Ecclesiæ, falsa prædicent: vel si id permiserit, suis modis falsitatem aperturum. Vnde licet ipsi fortè DEVM deseruerint, non tamen idcircò DEVS deserit illos in officij sui administratione, sed nihilominus dirigit ne subditos seducãt. Hinc ad Iosuen Ducem suum dixerunt Israëlitæ: *Omnia, quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocunque miseris, ibimus: tantũ sit Dominus Deus tuus tecũ,* Iof. 1.

Colligitur ex his verbis, quandoque Deum esse cum prælato per directionem, licet ipse non sit cum Deo per gratiam: & proinde nihilominùs ei per omnia obediendum. Et sanè experientia testis est, pastores & rectores bona prædicare & consulere, licet ipsi mali sint, vel si fortè falsa doceant, citò imposturam detegi. Inuigilat eis Ecclesia & mox errantes corripit.

2. Secundo. Quia mala eorum vita nihil tibi nocet. Quid enim tibi obest, si à scabioso tabellario accipias literas Regis? Qui solùm à bonis volunt addiscere, similes sunt illis qui in scyphis argenteis vel aureis tantùm volunt bibere & in purpureis saccis frumentis recipere, quorum profectò sitis famesque miseratione digna non est. Quid ad te, quid agant clerici & superiores? ipsi onus suum portent, suo tempore rationem reddituri. Quòd si diu impunè peccant, redarguit saltem eos & damnat S. Scriptura & iudicabit aliquando Deus. Boues illi 12. qui portabant mare æneum, capitibus tantùm & anterioribus partibus prominebant: posteriora verò eorum intrinsecus latitabant, 3. Reg. 7. vt indicaretur, pastorum decora & bona opera patêre, fœda verò & mala tegi ac Dei iudicio reseruari debere. Vnde Constantinus Mag. Imp. Sacerdotum aliquot contentiosos libellos sibi oblatos in sinum reposuit & Vulcano consecrauit dicens: *Sacerdotum iudicium Deo seruo.* Egnat. l. 1. c. 1. ex Eusebio.

3. Tertio. Quia etiam mali clerici & superiores possunt tibi prodesse. Sicut vmbra Petri sanâsse dicitur ægrotos, Act. 5. Licet enim clerici & Prælati non sint ipse S. Petrus, quoad sanctitatem & pietatem; sunt tamen vmbra eius, quoad clauem & potestatem. Poterunt ergò similiter conferre sanitatem & procurare salutem alijs, licet id sibi non faciant. Sic etiam ægroti medici curare ægros possunt, licet fortè seipsos nequeant.

4. Quarto. Cogita & ipsos esse homines, tibi & alijs similes. Tametsi enim in sacris ordinibus vel gradu dignitatis constituti sunt, non idcircò tamen naturam exuerunt, quam habuêre prius, nisi qui in disciplinâ regulari vel simili bene instituuntur. Vnde si qui malam ducant vitam, parentibus eorum potiùs imputetur, qui vel vitæ intemperantiâ malam illis indidêre complexionem, vel in tenerâ ætate malè eos instituêre. Quo in genere peccant etiam plerique parentes, qui filios suos tardè nimis ad studia applicant & citò nimis ab eis auocant. Ex primo enim fit, vt disciplinam non recipiant induratâ iam ceruice: ex altero, vt Musis, quas vix salutârunt, non delectentur, indeque spretis honestis & liberalibus studijs ad profana & noxia se conuertant.

D. III. *Scandalizantur alij in peccata proximorum. Immeritò.*

TERTIO. Scandalizantur alij cuiuscunque generis in peccatis proximorum. Sed isti cogitare debent Primo: Quòd Christus nos præmonuerit, ne in talia impingamus scandala, quæ necessario sint euentura, vti Matth. 18. *Væ mundo à scandalis!* Et in hodierno Euangelio: *Hæc locutus sum vobis vt non scandalizemini.* Et alibi sæpiùs. Iam si gentiles dicit Apostolus inexcusabiles, quòd à creaturis visibilibus sufficienter admoniti, ne idola colerent, non cauerint, ad Rom. 1. quantò minus excusabuntur ij, qui creatorem ipsum se monentem non audiunt? Quare optimè S. August. epist. 137. monet: *Manifestum est quidem,* inquit, *quia ista in Ecclesiâ non accidunt sine graui tristitiâ sanctorum fidelium; veruntamen consoletur nos, qui cuncta prædixit, atque vt abundantiâ iniquitatis non refrigescamus, sed in finem perseueremus, vt salui esse possimus, admonuit.*

2. Secundo. Cur non potiùs times ob lapsum alienum? Quis enim videns aliquem ante se collabi, ad eius imitationem seipsum terræ affligit & non potiùs cauet, ne simili casu ruat? Hinc enim sacra scriptura recenset aliorum lapsus, veluti Dauidis, Iudæ, &c. non profectò vt imitemur, sed vt fugiamus. Vnde S. August. in Psalm. 50. de peccato Dauidis scribit; *Sit casus maiorum tremor minorum; ad hoc propositum est tanti viri peccatum,* &c. Hinc S. Ambrosius excipiens confessiones & graue aliquod peccatum audiens, illud deplorabat acriùs quam ipse pœnitens: tantum abest vt inde scandalizaretur.

3. Tertio. Scito pusillum esse & imperfectum valde quicunque scandalizatur, vt notat Origenes super Exod. 21. & colligit ex verbis Matth. 18. *Quicunque scandalizauerit vnum de pusillis istis minimis,* &c. Quàm enim insipiens & infans esse debet, qui ad alterius lapsum collabitur? Quàm ruinosa domus illa, quæ ad vicini parietis ruinam, corruit & ipsa? Itaque, *Fratres, nolite pueri effici sensibus,* ait Apostolus 1. Cor. 14. Pusillum etiam esse in amore erga Deum & proximum. Erga Deum, quia propter vnius malum exemplum tam facilè eum offendit & ab eo recedit. Nam *qui diligit, scandalum in eo non est,* 1. Ioan. 1. Et Psalm. 118. *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* Exemplum præbet S. Petrus cum cæteris discipulis: Cùm enim aliqui retrorsum irent à Christo discedentes Ioan. 6. & Christus reliquis diceret: *nunquid & vos vultis abire?* Respondit Petrus: *Domine quò ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Erga proximum, quia qui diligit proximum, quidquid videt, in bonum interpretatur, vel minuit, vel peccatoris miseretur; neque peccata proximi euulgat, sed potiùs coram Deo deplorat. Vnde S. Bernardus serm. 40. super Cant. scribit: *Caue,* inquit, *alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator aut temerarius iudex. Etiam si perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autem excusa. Excusa intentionem, si opus non potes: puta ignorantiã, puta subreptionem, puta casum. Quòd si omnem omninò dissimulationẽ rei certitudo recusat, suade nihilominus ipsi tibi & dicite apud temetipsũ: vehe-*

mens

mens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem? sic ille.

CONCIO V.

MALI CVR BONOS ODERINT ET CVR VERITATEM.

I. *Bonos mali oderunt.* 1. Quia moribus eis dissimiles. 2. quia à bonis reprehenduntur. 3. quia boni in mundo peregrini. 4. ob inuidiam.

II. *Veritas quoq; odio habetur, & causa huius odij.* 1. quia aduersatur impijs. 2. redarguit malos. 3. quia hic peregrina est. 4. quia inuicta est.

THEMA.

Hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem, neq; me. Ioan. 16.

A. INter alia vestium ornamenta, duo inprimis habuit summus Sacerdos in lege veteri, videlicet laminam auream in tiarâ, cui inscriptum erat; *Sanctum Domino*; & Rationale in pectore, cui inscriptum erat: *Vrim & Thummim*, id est, *Doctrina & Veritas*; vti legimus Exod. 28. Quod in ea lege gestum est, ad Christianorum etiam instructionem pertinet. Hi ergò cùm sint gens sancta & regale sacerdotium, sanctitatem in capite, Veritatem in pectore gerere debent, hoc est, sanctos viros colere & summo loco habere, Veritatem ex corde amare. Hoc vero non fecisse Iudæos tempore Christi & Apostolorum deprehendo ex hodierno Euangelio, vbi audimus spiritum veritatis missum ad Apostolos, & hos cum illo ad Iudæos, qui tamen & veritatem ab ijs prædicatam audire noluerunt & ipsos è synagogis suis eiecerunt. Mirum hoc, Auditores. Quis enim non colat Sanctos & iustos viros? quis non amet veritatem, quam alioquin omnes quærimus? Causas nunc indagabimus.

B. Malè vt plurimum excepti sunt iusti in hoc mundo. Abel à Caino, Iacob ab Esau, Ioseph à fratribus, Hebræi ab Ægyptijs, Dauid à Saule, Apostoli à Iudæis & gentilibus: & vsque in hodiernum diem malè habitant inter malos boni.

Bonos oderunt mali. I. *Quia moribus eis dissimiles.*

PRIMO. Quia in moribus eis dissimiles sunt. Vt enim aqua in ignem pugnat ob contrarias igni qualitates: ita reprobi in bonos. Hi velut ignis lucent ardentq; Zelo charitatis & ad cœlum tendũt maximo conatu: illi contrà frigent & in terrã defluunt ibique lutum fiunt, alios commaculant & sæpe labi faciunt. Non minor est interni animi vultûs atque externi disparitas: nec in illo minùs Deus mirabilis, quàm in isto.

Quare sicut similitudo faciei amorem, dissimilitudo odium parit: ita & dissimilitudo animorum atque morum. Tacitus l. 16. Annal. narrat, quòd cùm Nero Imp. scelestus & efferatus Thraseæ senatoris optimi venerabilem ferre speciem non posset, de medio eum sustulerit. Sic mali ægris oculis intuentur bonos: quemadmodum Saul Dauidem, vtpote malus bonum, *non rectis* intuebatur *oculis*. 1. Reg. 18. Est enim vita bonorum tacita quædam reprehensio vitæ malorum. *Memoriæ proditum est*, inquit Hector Pintus in Ezech. c. 32. *pictorẽ quẽdam, qui malè pinxerat gallos gallinaceos, iussisse famulo, vt veros gallinaceos longè propelleret à tabulâ, ne facta comparatione, eius deprehenderetur ignauia: sic quĩ specie honestatis flagitia cooperit, qui virtutis imaginem malè depingit, viros virtutibus insignes procul abigere conatur, ne ex illorum collatione eius fictæ virtutes apertè cognoscantur.* Hæc morum contrarietas videtur fouisse odium Esau contra Iacob; erat n. ille moribus asperis, hic verò blandis: quemadmodũ is corpore hirsuto, hic leni seu glabro. Accedit ad hoc diuersum vtrorumque studium. Quæ enim mundani magni æstimant, ea pij nihili faciunt: quæ illi ædificant, hi destruunt: quæ illi rapiunt, hi pauperibus elargiuntur. Prodijt ex hoc capite odium Ægyptiorum in Hebræos. Ægyptij enim Apin seu bouem, oues aliaque animalia colebant quasi diuinum aliquid, quæ tamen Hebræi ridebant, mactabant, sacrificabant, edebant. Hanc causam afferunt impij illud Sap. 2. dicentes: *Grauis est nobis* (iustus) *etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alijs vita illius: & immutatæ sunt viæ eius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo.* Sint duo in eodem studio optimi socij: conuertatur alter & fiat religiosus, maneat alter in sæculo & priori vitæ licentia; statim videbis illum ab hoc odio haberi.

C. II. *Quia à bonis reprehendũtur.*

SECVNDO. Quia à bonis reprehenduntur vel reprehendi metuunt. Cupiunt enim boni mederi mundi sceleribus, ideò mundus odit eos. Ad hoc significandum putat S. Augustinus serm. 78. de tẽpore collisos fuisse in vtero Rebeccæ geminos. *Boni enim*, inquit, *lucrari volunt malos: mali verò extinguere cupiunt bonos. Bonorum desiderium est, vt qui mali sunt, corrigantur: malorum studium est, vt qui boni sunt, consumantur.* Hanc ob causam Ioseph odio erat fratribus, quia accusauit eos apud Patrem de crimine pessimo, Gen. 37. Ob eandem quoq; Hebræi lapidare volebant Iosuen & Calebũ, qui impijs eorum conatibus resistebant, Num. 14. Et quam aliam ob causam hæretici huius temporis adeò infensi sunt Patribus Societatis IESV, nisi quia isti impijs illorum conatibus & dogmatibus strenuè resistunt? Hinc videntur dicere id Sap. 2. *Circumueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.*

D. III. *Quia boni in mundo peregrini.*

TERTIO. Quia boni in mundo peregrini & quodammodò extra mundum sunt. Canes non allatrant domesticos, sed peregrinos. Indicat hoc Dominus cùm ait: *Ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*, Ioan. 15. Vident mali bonos separasse se ab eorum consortio illudque assiduè fugere. Vnde eos quasi sui cœtûs apostatas oderunt. Dicunt ergò id Sapient. 2. *Abstinet se* (iustus) *à vijs nostris tanquam ab immunditijs & praefert nouissima iustorum & gloriatur patrem se habere Deum.*

E. IV. *Ob inuidiam.*

QVARTO. Ob inuidiam. Aduertunt enim reprobi benedixisse Deum bonis, vt assurgerent ad virtutem, ideoque eos ab omnibus suspici & coli. Cùm ergo illi concupiscentijs suis irretiti ad virtutem & sanctitatem nequeant assurgere, sed potiùs ad interitum & perditionem abripi se videant; quid mirum si illis inuideant? vidit Cain Abelis sacrificia Deo placuisse, vtpote cœlesti igne absumpta; sua verò minimè, Gen. 4. Hinc odium in fratrem. Vidit Esau benedictionem patris fratri esse impensam sibique surreptam: hinc necem ei machinabatur, Gen. 27. Viderunt filij Iacob, quòd frater eorum Ioseph à Patre plus cunctis filijs amaretur, idcircò eum oderant nec poterant ei quidquam pacificè loqui, Gen. 37. Viderunt Ægyptij se ab exteris Hebræis sobole numerosâ, pulchrâ, robustâ, solerti alijsque animi & corporis dotibus instructâ superari, ideò oderant & affligebant eos, Exod. 1. Viderunt Iudæi, scribæ & Pharisæi miracula quæ faciebant Apostoli, dona Spiritus Sancti in eos infusa, populum eis adhærentem & addictum; ideò dissecabantur cordibus & fremebant in eos, cædebant, occidebant. Vident mundani viros pios, virtuosos, religiosos coli & amari à principibus & Episcopis & præferri sibi; inde oderunt illos.

Veritas quoq; odio habetur. F.

Nihilo meliùs accipitur ab impijs veritas; quàm ipsi iusti. Nam & ipsa passim iniurias & persecutiones patitur; quanquam non opprimitur, sed emergit tandem ex omnibus periculis. Vnde vult Rob. Holcot. in c. 4. Sapient. lect. 86. in Ionâ figuratam esse. Ionas enim filius *Amathi*, id est, *Veritatis* fuit. Quid autem non pertulit Ionas? in nauem inscendens tempestate maris iactatur, nec ibi toleratur, sed eijci in mare debuit. Eiectum colligit cetus & in ventrem suum velut hospitium recepit; sed nec ibi persistere potuit: post triduum in littus eiectus est. Postmodum cùm à sole aduretur, hederæ vmbraculo tegitur: sed ea breui exarescente, iterum æstuare cœpit. Talis ergò est Veritas, quam ferunt de cœlo in terram venisse, sed nullibi inuenisse hospitium, ideò in plateis remanere coactam penè obtritam fuisse. Id enim indicat Isaias c. 29. cùm ait: *Corruit in platea Veritas & æquitas non potuit ingredi.* Venit ergo primò ad palatium principis, & ibi in carcerem mittitur. Expertus est hoc Michæas, qui Regi Achab prophetans veritatem, missus est in carcerem, vt *sustentaretur pane tribulationis & aquâ angustiæ.* 3. Reg. vlt. Verissimum & bellissimum est quòd refert Michaël de palatio (apud Delr. in Adag.) de Turcico Soldano. Cùm enim Monachus quidam martyrij amore succensus ad Soldanum abiret, à Soldano rogatus: *quorsum venisset?* respondit: *vt mortem inueniam, veritatem tibi prædicando.* Tunc Soldanus: *Ito ad principes tuos, prædica illis veritatem: & mortem quam apud me quæris, apud illos inuenies.* Nimis profectò verè. Hinc Nathan propheta correpturus Dauid regem, veritatem erudita parabola velut pilulas auro obtexit, vt eam ipsi insinuaret. Ac veluti equo efferato frænum pallio tectum clanculum inseri in os debet: ita veritas principibus. Venit deinde ad Aulicos; sed & ibi expulsa est, quoniam adulatione & simulatione eos iam occupatos vidit. Posteà ad Mercatores abijt; sed penè aliud nihil præter mendacia & dolos in eorum ædibus inuenit: Vnde migrare coacta est. Perrexit porrò ad Iuristas, Consiliarios & Aduocatos; verum & hos inuenit magna ex parte inimicos; vidit enim plurimos merulis incaueatis similes esse, quæ suis cantant dominis, quod ab ipsis didicerunt. Vidit eos non decidendis, sed prolongandis litibus studere, ipsa iura in vtramuis partem flectere, ex vno eodemque textu verum & falsum elicere, quo modo ex eadem campana tonus alius pro viuis, alius pro mortuis petitur. Venit posthæc ad ciues; Sed hi initio quidem de alijs loquentem libenter audierunt, sed vbi etiam ipsos tangere cœpit, exulare debuit. Quid quod etiam diuertens ad quosdam Confessarios & Verbi Dei præcones, locum non obtinuit? Vidit enim non paucos, *canes esse mutos nec valentes latrare*: mutari cum vento, sicut nauium vexilla.

F. *Causa huius odij.* I. *Quia veritas aduersatur impijs.*

Quæ huius odij causa? Eædem ferè, quæ odij bonorum. Nam Primò. Veritas odio habetur, quia aduersatur sensui impiorum. Voluntatem concupiscentia, voluntas intellectum deprauat; vnde peruersis videtur bonum esse, quod suggerunt eis passiones. At Veritas id solum asserit bonum esse, quod honestum est & secundum rationem ac Dei legem. Hinc odium veritatis. Vt enim oculis malè affectis molestum & aduersum est lumen; ita Veritas deprauatis sensu hominibus; v.g. cùm superbis commendatur & suadetur humilitas, auaris liberalitas, ebriosis sobrietas. Cambysen Persarum regem, vt scribit Seneca l. 3. de ira c. 14. vino deditum Praxaspes vnus ex charissimis monebat, vt parcius biberet: turpem esse dicens ebrietatem in rege, quem oculi omnium aurésque sequerentur. Ad hoc rex: *Vt scias*, inquit, *quemadmodum nunquam excidam mihi, approbabo iam & oculos post vinum in officio esse & manus.* Bibit deinde liberalius quàm alias, & iam grauis & violentus, obiurgatoris sui filium procedere vltra limen, iubet alleuatáque super caput sinistra stare. Tunc intendit ar-

dit arcum & ipsum cor adolescentis figit, rescissoque pectore hærens in ipso corde spiculum ostendit: ac respiciens patrem, an satis certam haberet manum interrogauit. Ecce ebriosus rex dum sibi temperans videtur & præsens, veritatem sibi vt inimicam apprehendit & à se repellit, insaniæ insaniam adijciens. P. Berthorius Ord. S. Benedicti in moral. Bibl. l. 11. c. 19. refert huiusmodi seu historiam seu fabellam in hæc verba: *Ferunt duo Idola in eodem templo reposita fuisse, quæ responsa dabant ijs, qui in templo perdidissent aliquid rerum illuc depositarum. Ergò iuuenis quidam thesaurum ex illo templo furatus est: quæritur reus ex Idolo vno, & denunciatur*: Sed is ob veritatem proditam confringit Idolo caput. Posteà nescio quis alius ibidem aliquid perdidit: quæritur ergò auctor furti ab altero Idolo: sed nullum id responsum dat, nec furem indicat. Tandem post multas oblationes hoc respondet: *Tempora mala sunt & homines deteriores fiunt: sed & si quis loquatur verum, caput ei frangitur.* Vt fabula hæc sit, veritatem tamen loquitur, quàm veritas odiosa sit.

G. II. *Quia redarguit malos.*

SECVNDO. Veritas increpat & redarguit delinquentes, dum ostendit eos sibi, quales sunt. Ferunt fabulæ, duos comites, Veridicum & Falsidicum, varias peragrasse regiones. Cumque in vnam aliquam deuenissent, in quâ simiæ dominabantur, viderunt vnam insigniorem in throno sedentem, stipatam alijs simijs: à quâ cùm interrogaretur Veridicus, quid de ipsarum dominatu & regimine sentiret, respondit: *Videmini mihi quotquot estis, omnes esse simiæ.* Hoc audito simiæ omnes in eum irruerunt, & dentibus ac vnguibus eum miserè lacerarunt. Interrogatus posteà Falsidicus, quid ipse de hoc sentiret; respondit, eorum principatum splendidum & mirabilem esse. Quare à simijs magno in honore est habitus. Quoniam igitur Veritas simpliciter & rusticè, vt sic dicam, asserit id quod res est, hinc ingratus hospes est. Contrà quia falsitas nouit se accommodare sensui cuiusque, inde grata & accepta est. Scabiosus equus blanda fricatione gaudet, strigilem non admittit. Sunt porrò etiam multi, sicut vulgus, cùm Sacerdos vult aspergere homines aquâ benedictâ; Omnes enim accurrunt & aspergi volunt. At verò vbi aduertunt eum aspergillo profundiùs intincto copiosam nimis spargere; tum auertunt vultum & discedunt. Ita enim siquem Concionatorem audiunt veritatis spicula contra aliquos intorquere; omnes ei applaudunt & aures dare gestiunt. At verò vbi vident eum nimis vera & sincera loqui, & in se quoque aliqua dicere; tum auertunt animum nec aures ei ampliùs præbent. Contigit hoc Apostolo, qui ad Galatas c. 4. ait: *Sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum. Vbi est ergò beatitudo vestra?* (græcè, *beatificatio vestra*; quâ scilicet me ac vos propter me beatos prædicabitis, v. g. ô nos fælices, qui talem habemus Apostolum! vt ibi Theoph.) *Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis & dedissetis mihi: Ergò inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?*

H. III. *Quia veritas hic peregrina est.*

TERTIO. Veritas in hoc mundo peregrina est, ideò non recipitur nec curatur. Ita enim Tertullianus in apologet. c. 1. de veritate Euangelica, ait: *Scit Veritas se peregrinam in terris agere; inter extraneos facilè inimicos inuenire. Cæterum genus, sedem, spem, gratiam, dignitatem in cœlis habere.* Ita veritas, quam prædicabat Christus, peregrina erat in auribus Iudæorum & Pharisæorum: Veritas, quam Apostoli, in auribus gentilium. Venit enim veritas simplici in habitu; falsitas verò fuco adornata. Hinc falsum existimatur verum, & verum falsum: malum bonum & bonum malum. Expectabant Iudæi Christum splendido ornatu: Venit is in forma vili & paupere; ideò non est agnitus ab eis. Idem accidit veritati, quam secum in terram attulit.

I. IV. *Quia inuicta est.*

QVARTO. Veritas inuicta est, inuidiæ subiecta & exosa. *Super omnia vincit veritas*, ait quidam in l. 3. Esdr. c. 3. (qui non quidem Canonicus, magnæ tamen autoritatis liber est) sciens igitur Mendacium potentiam Veritatis, opprimere eam conatur. Ita fratres Iosephi, audientes eius somnia, quibus se eorum principem futurum insinuabat, ad se inuicem dicebant: *Ecce somniator venit. Venite occidamus eum*, &c. *& tunc apparebit, quid prosint illi somnia sua*, Gen. 37. Similiter Iudæi, cùm audissent à custodibus Christum resuscitatum, vt veritatem hanc sibi molestissimam opprimerent, dederunt eis pecunias, vt dicerent furto sublatum à discipulis, Matth. 28. At verò spiritus Veritatis per Apostolorum testimonia Mendacium hoc oppressit. Bene ergò quidam apud Gellium l. 12. c. 11. veritatem dixit esse temporis filiam; quia verum, quod diu latuit, procedente tempore apparet; & certè apparebit in extremo saltem tempore & die Iudicij.

Quare Auditores sit hoc monile & ornamentum pectoris nostri, *veritas.* Nam vt ait S. Augustinus epist. 9. *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum. Pro ista enim fortiùs martyres nostri aduersus hanc Sodomam, quàm pro illâ mille Heroes aduersus Troiam dimicauerunt.*

CONCIO VI.

ARGVMENTA FIDEI CHRISTIANÆ ET TESTIMONIA.

I. *Auctoritas tot populorum & consensus Patrum.*
II. *Martyrum constantia.*

II. Mar-

III. *Examinatio fidei multis modis facta.*
IV. *Morum & animorum mutatio.*
V. *Miracula.*
VI. *Impletio Prophetiarum.*
VII. *Testimonium infidelium.*
VIII. *Clades aliarum sectarum.*

THEMA.

Cùm venerit paracletus, &c. ille testimonium perhibebit de me. Ioan. 15.

A.

NOn vnum solummodo testimonium, sed complura reddit Spiritus Sanctus Christo eiusque fidei, quòd ea cælestis & diuina, adeoque vera & infallibilis sit. Ex illis verò nos separabimus potiora & quæ maximè conuincunt, de quibus dicere possimus illud Psal. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Igitur audiamus.

B. I. *Auctoritas tot populorum & consensus Patrũ.*

Testimonium Spiritus Sancti PRIMVM. Est Autoritas tot populorum & consensus Patrum ex omni natione doctissimorum & sanctissimorum, qui post Apostolos omnibus sæculis coluerunt hanc religionem & defenderunt contra gentiles, Iudæos & hæreticos efficacissimè & constantissimè. Quanti enim viri fuerunt Apostoli ab ipso Spiritu Sancto edocti? Quanti viri eorum discipuli, Clemens, Ignatius, Polycarpus, Dionysius Areopagita, qui post Apostolos in scriptis suis fidem nostram tradunt? Quanti qui secundo vixêre sæculo, Iustinus & Irenæus Martyres? quantus Tertullianus & Origenes, tametsi hi ad extremum in hæresin exciderunt? Quanti viri tertij sæculi: Gregorius Thaumaturgus, Cyprianus martyr, Lactantius Firmianus, &c? Quanti in quarto sæculo: S. Antonius, Athanasius, Cyrillus, Ephrem, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Ambrosius, Hieronymus? In quinto: Augustinus, Ioannes Chrysostomus, Maximus, Paulinus? Quanti per sequentia sæcula: S. Leo, S. Gregorius M. S. Bernardus, S. Thomas Aquinas, S. Bonauentura alijque innumeri? Quanti viri in Concilijs passim habitis, vbi flos omnium ingeniorum, omnis sanctitatis huius mundi fuit congregatus? Omnes illi Christiana dogmata à se exactissimè discussa & ventilata ab hæreticis, acerrimè propugnarunt. Omnes illi mysterium Sanctissimæ Trinitatis, veritatem corporis Christi in Eucharistia, ineffabile mysterium incarnationis & passionis filij Dei verissimum esse comprobarunt; in quibus tantum abest vt aliquid indignum summa illa inuenerint maiestate, vt etiam confessi sint hæc opera Deo esse gloriosissima. Iam ergò quis dubitare ausit de veritate fidei Christianæ, quæ tantis viris semper probata fuit? An non stolidus haberetur ille cæcus, qui dicentibus sibi plurimis hominibus nunc diem esse, solem supra nos lucere, de nocte cœlum stellis radiare, &c. qui id vel nollet credere vel in dubium reuocaret? Vnde S. Augustinus l. de vtilitate credendi c. 4. ait: *Tenet me in Ecclesia consensus populorum atque gentium: tenet autoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, &c.* Quanto magis nos tenere hæc autoritas debet, qui post Augustinum tot alios habuimus Sanctos Patres? Quid verò? num tu melius rem intelligas quàm vel Augustinus vel Hieronymus & similes? Quis non malit sentire cum tot sanctissimis & omni scientia eruditissimis patribus, quàm cum Iudæorum fabulis? cum gentilitium inani philosophia? cum pauculis hæresiarchis? cum proprio sensu & ingenio?

C. II. *Martyrũ constãtia.*

SECVNDVM. Martyrum constantia omnis generis, sexûs, ætatis, qui pro Christi fide indubitanter martyrium subierunt, imò lætanter & cum aliqua ambitione.

1. Sic Agatha *glorianter ibat ad carcerem quasi ad epulas inuitata* & in pœnis dicebat: *Ego ita delector in his, sicut quis audit bonum nuntium vel videt amicum diu desideratum.* S. Ignatius esuriebat quasi bestias & in sese concitabat vt ab ijs deuoraretur. Tiburtius super prunas ambulans dicebat sibi eas videri instar rosarum esse. Vincentius in tormentis insultabat Daciano, dicens: *Infelix has epulas semper optaui, & vobis omnibus expetiui.* Eufemia cùm sororem videret verberibus cædi, dicebat se ignominia affici, quòd non similiter cæderetur. Socij S. Mauritij piè inter se contendebant pro martyrio

2. Nec solùm lætanter, sed etiam diutissimè sæpe perpessi sunt tormenta, carceres, exilia & exquisitissima quæque supplicia, nec eorum atrocitate & diuturnitate vinci potuerunt, nisi aliqui pauci qui resipuerunt.

3. Tertio tantus est numerus martyrum, vt vix libris comprehendi queat. S. enim Hieronymus in quadam epistola scribit non esse diem per annum (exceptis Calendis Ianuarij, in quibus gentiles religione aliquâ ducti sanguinem non effundebant) in quo non posset numerus quinque millium & vltrà adscribi martyrum.

4. Quartò martyria illorum sæpissimè Deus glorificauit innumeris miraculis. Sæpe enim cicurauit feras, aliquando extinxit flãmas, eorum curauit vulnera, tenebrosos illuminauit carceres, dissoluit eorũ vincula, manibus angelorum eos pauit, à demersione seruauit licet põderibus alligatos, corpora occisorum à bestijs custodiuit, redintegrauit, honorificè sepeliuit, miraculis glorificauit, & c. *Vidimus*, ait Iustinian. Imperat. in Constit: à se edita de officio præfect. præt. *Africæ venerabiles viros, qui abscissis radicitùs linguis, pœnas suas miserabiles loquebantur.*

5. Quinto obtulêre se neci non tantùm decrepiti & viri, sed etiam iuuenes & iuuenculæ, pueri & puellæ: adhæc plurimi

6. Pontifices, & multi de maxima prosapia. Deniq; à tot Tyrannis vinci non potuerũt, neq; vlla ratione exterminari, licet illi ad hoc obtinendum omnes neruos intenderint: contrà potiùs Christiani,

quantò

Argumētum. quantò magis mactabantur, tantò magis augebantur. Iam ergò sic ratiocinemur: Primo. 1. Quando tantus est martyrum numerus, quomodo Deus permisisset tot homines innocentes & sanctos, qui ei seruiebant, in cultu suo ita miserè errare, vt propterea mortem contemnerent? quomodo concessisset, vt tot boni tam turpiter deciperentur & tam miserè perirent? Hoc argumento fatetur S. Iustinus Martyr in apolog. 1. ad Sen. Rom. se maximè fuisse permotum ad fidem fortiter tenendam. 2. Secundo quomodo fieri potuisset vt tot viri præcipui, tot iuuenes & tenellæ virgines, tam atrocia tormenta & crudelissimam mortem non modò non metuerent, sed cum ambitione quærerent, cum gaudio sustinerent, cùm maximâ gloriâ & hominum admiratione vincerent, nisi Deus illos modis occultis corroborasset & consolationibus sussentasset? 3. Tertio quomodo tot mira circa eorum martyria contigissent? 4. Quartò quomodo vinci tandem à tot Tyrannis non potuissent, nisi digitus Dei fuisset hîc? Fuêre quidē & hæretici aliqui qui hæresin suam morte obfirmarunt. Sed quàm pauci illi? quàm viles? quàm sine miraculis? quam sine vitæ sanctitate? combusti sunt in perfidiâ suâ Ioan. Huss & Hieronymus Pragensis. Sed numerent Hussitæ plures: proferant aliquod eorum miraculum vel vitæ sanctitatem. Nos autem scimus eos à Concilio eruditissimorum & Christianorum patrum vniuersali, communi consensu ob hæreseos pertinaciam condemnatos. Habuere gentiles Mutium Scæuolam & paucos alios, qui pro vana gloria se morti & tormentis exposuerunt; sed quid hoc?

D III. *Examinatio fidei multis modis facta.*

TERTIVM. Examinatio fidei, per tot modos facta. Cum Apostolus Paulus Act. vlt. differeret Romæ cum Iudæis de fide, responderunt illi: *Rogamus à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia vbique ei contradicitur.* Contradixere Iudæi ab initio vsque in hodiernum diem: Contradixere Imperatores & orbis penè totus per annos primos trecentos, quibus Christiani propter Tyrannorum metum sub terrâ conuenêre & vixêre velut talpæ, vti ostendunt Romæ adhuc vestigia & meatus subterranei. Contradixêre plurimi hæresiarchæ & eorum sectæ: propter quas plurima sunt habita Concilia, in quibus Christianorum Catholicorum dogmata, cum hæreticorum dogmatibus in bilancem posita & accuratissimè sunt examinata à floribus ingeniorum & sanctitatis totius mundi. Et en miraculum. Perijt Iudaismus, eiusque sectatores miserrimè dispersi sunt, sine sacerdotio, sine sacrificio, sine rege & DEO viuentes: Perijt gentilismus, vt ne statuam quidem aliquam Idoli alicuius inuenire possimus. Periêre veteres hæreses, vt vix aliqua superſit, quæ centum sit annorum. Viuit autem & floret Christiana & Catholica religio in omnibus Concilijs & habitis controuersijs semper approbata, semper Victrix; vt meritò de eâ interpretari possimus id Psal. 11. *Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum septuplum.* Stetit enim ante Imperatores & reges & mundi sapientes innumeros & immota stetit, semper triumphauit. Quis autem eam causam iustam esse dubitet, quæ in quamplurimis discussa Academijs & innumeris oppugnata aduersarijs, semper triumphauit & iusta declarata est? Multum quidem creuit non multis sæculis secta Mahumetana: sed non habuit illa aduersarios: non habuit Tyrannos qui initio eam gladio resecarent: non hæreticos, qui eam ventilarent: blanditijs primùm vsa est, posteà verò armis: quo vtroque medio paulatim incrementum sumpsit. Non ita Christiana religio, quæ nulli vnquam blandita est, nec ad placitum hominum se accommodauit: sed potius arguebat infideles, castigabat eorum mores, doctrinas carni displicentes inuexit, &c. armis non indiguit: sed mortem oppetendo occisores suos occidit.

Hussitarum secta ad primum examen Concilij Constant. statim reiecta fuit. Lutherus cum suis dogmatibus vocatus ad Concilium Tridentinum, comparere non est ausus, licet ei saluus conductus promitteretur. Sed timuit ille, inquiunt, perfidiam Catholicorum, ne ab illis combureretur. Esto: cur non est ausus ponere animam suam pro doctrina & religione sua?

E IV. *Morum & animorum mutatio.*

QVARTVM. Morum & animorum mutatio facta per fidei susceptionem mirifica. Difficillima enim res mutare hominum intellectum, præsertim erroribus imbutum: itemque voluntatem, prauis præsertim euersam habitibus. Vnde Isocrates duplam petebat mercedem à discipulo, qui priùs alienum aliquid didicisset. Qualis autem vita hominum fuerit ante susceptam fidem, Apostolus recenset ad Rom. 1. & inde facilè colligi potest, quòd ipsi aliam hominis sortem esse non putarint, quam nasci & mori. Ex hoc enim fundamento ingentia quæque vitia progigni necesse est. Inde natura humana in bestialem propemodum conuersa est, vt vix discerni posset inter hominum & beluarum mores. Et quid effecit fides Christi? Ex beluis fecit homines, ex efferatis mansuetos, ex rudibus eruditos, ex pessimis optimos: vno verbo, ex asino homines, ex lupis oues, ex bobus auiculas, Dei laudes decantantes, ex diabolis angelos. Vnde per Malachiam ca. 3. *Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die quā ego facio, in peculium, &c. & videbitis quid sit inter iustum & impium, & inter seruientem Deo & non seruientem ei.* Et Apostolus ad Eph. 5. *Eratis aliquando tenebræ: nunc autem lux in domino.* Et S. Petrus 1. Pet. 4. *Sufficit præteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, his qui ambulauerunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, ebrietatibus & illicitis Idolorum cultibus. In quo admirantur, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem.* Ecce quid effecerit fides. Hanc mutationem Dei dextera faciendam ostendit Dominus Petro, Act. 10. quando coram eo dormiente demisit linteum plenum quadrupedibus & serpentibus & similibus immundis animalibus, quæ Do-

minus ita purificaturus erat vt gratissimus ipsi cibus fierent. Similiter Isa. 41. prædicit hoc Dominus, cum ait. *Ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum. Dabo in solitudine cedrum & spinam & myrtum & lignum oliuæ,* &c. Quod sane fecit, cum Ægyptum & alias solitudines repleuit monasterijs & sanctissimis Eremitis. Subdit causam: *Vt videantur & sciant & recogitent & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc.* Cuius vaticinij veritas patet ad oculum ex historijs & Sanctorum Martyrologijs, vbi ingens numerus SS. Martyrum, Monachorum, Virginum: qui carnem suam perdomuerunt, mundum contempserunt & deseruerunt, contrariam carni & mundo viam sectati sunt & constanter tenuerunt: quod æquè mirum, ac si lapis sursum caderet. An non stupenda pietas erga pauperes S. Ludouici Regis Galliæ, S. Elisabethæ reginæ? continentia S. Eduardi & S. Henrici? Humilitas eiusdem Eduardi, S. Alexij? &c.

Da mihi virum, inquit Lactantius lib. 3. instit. diuin. cap. 26. *qui sit iracundus, maledicus, effrænatus: paucissimis Dei verbis tam placidum, quam ouem reddam. Da cupidum, auarum, tenacem: iam tibi eum liberalem dabo & pecuniam suam plenis manibus largientem. Da timidum doloris ac mortis: iam cruces & ignes & Phalaridis taurum contemnet. Da libidinosum adulterij ganeonem: iam sobrium, castum, continentem videbis. Da crudelem & sanguinis appetentē: iam in veram clementiam furor ille mutabitur. Da iniustum, insipientem peccatorem: continuò & æquus & prudens & innocens erit.* Et paulò infrà: *Num quis hæc Philosophorum aut vnquam præstitit, aut præstare potest? Qui cum ætates suas in studio Philosophiæ conterant, neque alium quemquam, neque seipsos (si natura paulum obstitit) possunt facere meliores. Itaq; sapientia eorum vt plurimum efficiat, non exscindit vitia sed abscondit. Pauca verò Dei præcepta sic totum hominem immutant & expolito vetere nouum reddūt vt non cognoscas eundem esse.* sic ille. Quis autem non intelligit hanc mirificam mutationem non nisi à dexterâ excelsi esse posse?

F. V. Miracula.

QVINTVM. Miracula plurima à fidelibus & quidem directè ad confirmationem fidei perpetrata. Inprimis anno Domini 471. duobus Episcopis concertantibus vno Ariano, altero Catholico. Catholicus Arianum prouocat ad testimonium per ignem, vt videlicet ambo in eum se iactarent: sed recusat Arianus, Catholicus verò ignem insiluit & ex eo cum Ariano disputauit, non tantùm illæsus corpore sed & ipsis vestibus. Refert Nicephorus l. 15. cap. 23. simillimum exemplum scribit Cedrenus apud Baron. anno Domini 506. Rursum anno Domini 583. Catholicus quidam annulum ignitum de igne acceptum, in palmâ diu retinuit absque vllâ læsione in fidei Catholicæ testimonium aduersus hæreticum, refert Gregor. Turon. de gloria Confess. cap. 14. Rursum anno Domini 949. quidam Clericus, Poppo nomine, ad iussionem Haraldi Regis Daniæ adhuc gentilis, ignitum ferrum manu gestauit in testimonium fidei Christianæ, sine vllâ læsione: ita vt rex hoc miraculo conuersus sit. Refert Saxo l. 10. hist. Dan. Witikindus l. 3. hist. Dan. Alibi etiam apud perfidam gentem tunica cerata indutus ignem ingressus est idem Poppo, & inde illæsus exijt, cum vestis tota in fauillam redacta & combusta esset. Alb. Cranzius l. 3. Metrop. cap. 34. S. Ephrem vestem suam iactauit in ignem ad probationem contra styliten aliquem Seuerianæ hæreseos, & cum intra tres horas ligna omnia combusta essent, vestem tamen inde integram recepit. Refert Ioan. Euiratus in prato spirit. cap. 36. Adhæc certabant aliquando de fide Catholici cum Albigensibus hæreticis ita vt pars vtraque libellum suæ religionis dogmatibus conscriptum iactaret in ignem. Quo facto hæreticorum libellus mox combustus, Catholicorum verò non modò illæsus fuit sed etiam ab igne resiluit, licet iterum & tertio in eum iactatus. Refert D. Antonin. Archiep. Florent. 3. p. Chron. titul. 19. cap. §. 4. Sed quidquid tandem sit de miraculis, ad confirmandam fidem cum S. August. l. 22. de ciuit. cap. 5. sic licet ratiocinari. Aut Christiana religio diuinis miraculis orbi probata est, aut nullis miraculis est confirmata. Si primum, ergo diuina est, & digna quæ admittatur ab omnibus. Si secundum: multò etiam magis fide digna est; quod enim maius miraculum proferri potest, quam vt vniuersus orbis, nimirum tot sapientes & literati, tot diuites & nobiles, tot potentes & principes sine vllis miraculis, ab hominibus rudibus & obscuris atque ignotis & qui passim odio haberentur, sine vllo verborum ornatu, breuissimo tempore mouerentur ad amplectendum eam doctrinam quæ mentis captum excederet & inaudita prædicaret, quæ carni & sensui aduersantia præciperet, nihil verò propemodum in præsenti vita promitteret præter calamitates & persecutiones, omnia verò bona in futurum expectaret. Vnde ibidem. August. cap. 8. ait: *Quisquis adhuc prodigia quærit vt credat, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit.* Itaque cum omni fiducia ad Dei tribunal accedere possumus & dicere, vt Rich. Victor sent. l. 1. de Trin. cap. 2. ait: *Domine si error est, à teipso decepti sumus; nam ista in nobis tantis signis & prodigiis confirmata sunt & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt.*

G. VI. *Impletio prophetiarum.*

SEXTVM. Impletio prophetiarum & prædictionum. Nam primo quidquid vetus testamentum de legis illius abrogatione, de euertendo principatu & regno Iudæorum, de desolatione Ierosolymitanæ vrbis ac templi, de abiectione Hebræorum, de vocatione gentium & multiplicatione Christianorum eorumque sacris, de Euangelij per orbem prædicatione prædixit: id totum videmus adimpletum. (1.) Deinde quæ Christus dixit adimplenda vsque ad hoc tempus, videmus etiam impleta. (2.)

Prædi-

Prædixit excidium Ierosolymæ: videmus euersam: prædixit conuersionem gentium, Ioan. 12. & 17. videmus factam: prædixit synagogæ reiectionem, perfidiam hæreticorum, Euangelij prædicationem per vniuersum orbem, sedis Apostolicæ firmitatem, &c. & hæc omnia videmus impleta. Prædixit Petro martyrium crucis, Ioannem non moriturum per martyrium, Apostolis cæteris persecutiones: & ita euenit. Prædixit miracula à Christianis patranda de eiectione dæmonum, &c. quod passim factum & fit etiamnum. 3. Tertio quidquid etiam apud Ethnicos Sibyllæ prædixerunt, id partim iam impletum est, partim ex fide nostra adhuc implendum. Veluti Cumæa, quæ prædixit virginem mundo apparituram, & nouum hominem de cœlo venturum, qui mores & vitam hominum reformaturus sit, & in mundo auream, id est sanctissimam gentem, suscitaturus: eius tempore moritura animalia venenata, superbos humiliandos, &c. Propterea sub Antonino Imperatore dæmonis instinctu, pœnâ capitis interdictum fuit lectione librorum Hystaspis, Sibyllarum, & Prophetarum, quod multi per eorum lectionem ad Christianam Religionem inducerentur. Iustinus Apolog. ad Antonin. & Arnobius contra gentes affirmat non defuisse ex Gentilibus, qui auersarentur lectionem librorum M. Tullij de Diuinatione, & de Natura Deorum, & censuisse oportere statui per senatum, vt abolerentur hæc scripta, quibus Christiana Religio comprobetur, & vetustatis opprimatur auctoritas.

Quòd si ista iam euenerunt, non dubium quin etiam euentura sint quæ posterioribus temporibus futura denuntiata, vt resurrectio mortuorum, iudicium, &c. adeoq; vera sit ea fides, quæ talibus vaticinijs confirmata.

H. VII. *Testimonia infidelium.*

SEPTIMVM. Testimonia infidelium. Inprimis Iosephus Iudæus in excidio Ierosolymitano captus & Romam ductus atque ob præclaram scientiam ibi magno in honore habitus, l. 18. antiquit. cap. 9. de Christo Domino ita scribit: *Fuit his temporibus Iesus sapiens vir, si tamen virum eum nominare fas est; erat enim mirabilium operum effector & Doctor omnium eorum, qui libenter audiunt quæ vera sunt: & multos quidem Iudæorum, multos etiam ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat; hunc accusatione primorum nostræ gentis virorum cum Pilatus in crucem agendum decreuisset, non deseruerunt qui ab initio eum dilexerunt: apparuit enim eis tertia die iterum viuus: Secundum quod diuinitus inspirati prophetæ vel hæc vel alia innumera miracula futura prædixerat. Sed & in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseuerat & genus.* hæc Iosephus. Extant etiam testimonia pro Christianis Adriani, Antonini, M. Aurelij Imp. apud Iustinum apolog. 2.

Adhæc Iudæus Archisynagogus Constantinopoli ob impositum crimen sub Leone Imp. acriter tortus, præ dolore Deum S. Sergij inuocans, cum non audiretur sed igni adiudicaretur, in igne defensus est à duobus equitibus candidis indutis stolis, apud Niceph. l. 15. c. 23. qui postea à populo extractus, baptizatus & Sergius vocatus est. ib.

I. VIII. *Clades aliarum sectarũ.*

OCTAVVM. Clades aliarum sectarum, quæ Christianos impugnabant. Et imprimis Iudæorum clades & calamitates perpetuò versantur ante totius mundi oculos. Quos velim audire Chrysostomum orat. 3. contra Iudæos; Ait enim: *Si Phinees vnico perempto homine, totam numinis iram aduersus populũ placauit & cessauit quassatio (Ps. 105.) tamque multos homines eripuit ab ira diuina vnius hominis cædes: multo magis hæc vobis oportuit accidere, si legis transgressor erat, quem vos crucifixistis. Cur igitur quæso Phinees viro legis transgressore perempto, iustus habitus est & Sacerdotio honoratus: vos autem cum in crucem egeritis virum impostorem, vt dicitis, non modò non inde fertis laudem & honorem, verum etiam acerbiora patimini, quàm tunc cùm filios vestros mactaretis? an non istud perspicuum est etiam vehementer tardis & hebetibus, quod posteaquam aduersus seruatorem ac principem orbis impiè egistis, talis sit de vobis sumpta vindicta?* sic Chrysostomus.

Porrò de Ethnicorum cladibus scribit Tertullianus l. ad Scapulam. Eusebius l. 2. hist. c. 4. & 7. l. 7. c. 20. l. c. 8. & 9. Nicephorus l. 2. c. 10. & 11. Et nos alibi quædam recensuimus. Dom. 4. post Epiphan.

De hæreticorum cladibus & miserando interitu, hæc summatim recenset ex probatis autoribus Cornelius à Lapid. in Epi. S. Petri. *Simon Magus arte magica volans, per preces S. Petri deiectus è Capitolio, in præceps ruens crura fregit, ac paulò post ex dolore expirauit, teste S. Arnobio lib. 2. contra gentes, S. Maximo hom. 5. de natiuit. SS. Petri & Pauli, & Hegesippo libr. 3. de Excit. Hierosol. capit 2. Manes, qui se Manichæum quasi effusorem mannæ nuncupauit, à rege Persarum excoriatus est, eò quod eius filium quem curaturum se promiserat occidisset, teste Epiphan. hæresi 66. Montanus cum suis prophetissis laqueo se præfocauit, ait Eusebius lib. 5. c. 16. Donatistæ Eucharistiã canibus proijcientes ab eis discerpti sunt, ait Optatus lib. 2. contra Parmen. Arrius vadens ad Ecclesiam, eam occupaturus, dolore alui correptus in latrinis intestina cum anima effudit teste Ruffino l. 10. Histor. cap. 13. Iulianus apostata pugnans contra Persas cœlesti telo ictus interijt, ait S. Gregor. Nazianz. orat. 1. in Iulianum. Priscillanus à Maximo tyranno capite plexus est. Leo Armenus iconoclasta in ipsa Ecclesia necatus est. Heraclius Imperator factus Monothelita subitam fædamq; mortem obijt, cum non nisi in vultum proprium mingere posset, ait Zonaras in Annal. Theodorici regis Gothorũ Ariani horribilẽ necem & damnationem narrat S. Gregor. 4. Dialogo. c. 30. Valens Arrianus à Gothis victus fugiens in casã, in ea ab ijsdẽ concrematus est, ait S. Hieron. in Chron. Nestorij linguam blasphemam exederunt vermes, ait Euagrius l. 1. Hist. c. 7. Hunericus Arrianus persecutor fidelium à vermibus consumptus est, ait Victor l. 3.*

VVādal. *Anastasius Imper. Eutychianus fulmine ictus occubuit, ait Zonaras, & Paulus Diaconus in eius vita. Lutherus post lautam cœnam nocte suffocatus interiit, teste Cochlæo in vita Lutheri. Zvvinglius in bello Heluetico promittens se omnia Catholicorum tela excepturum, ab iisdem interemptus est. Andr. Carolstadius à dæmone abreptus non cōparuit. Caluinus instar Herodis à vermibus consumptus blasphemans & deierans infelicem animam exhalauit, teste Bolseco in eius vita.*

Porro hęc testimonia omnia perhibet de Christo eiusque fide Spiritus Sanctus, quia horum ipse auctor & director est. Ipse illuminauit patres & præfuit Concilijs, ipse accendit & roborauit martyres, ipse expugnauit hæreses & Tyrannos solidando petram Ecclesiæ, ipse mutauit hominum animos & inspirauit eis contemptum sęculi, ipse miracula patrauit, prophetias impleri fecit, per os infidelium testimonium tulit, sectas exterminauit & afflixit.

Concludamus ergò cum Psal. 92. dicente: *Mirabilis in altis Dominus: Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.*

CONCIO VII.

RECTE ET SALVBRITER FIERI, QVOT INDVLGENTIÆ nunc liberalius concedantur.

- I. *Quia per hoc succurritur temporum nostrorum iniquitati.*
- II. *Quia sic Ecclesiæ necessitatibus subuenitur.*
- III. *Quia hinc multi conuertuntur.*
- IV. *Quia hinc ad bonorum operum studium incitamur.*
- V. *Quia per hoc succurritur inopiæ pauperum.*

THEMA.

Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini. Ioan. 16.

A. DVM paulò ante passionem suam recumberet Dominus in domo Simonis, quemadmodum scribit S. Ioannes cap. 12. Maria Magdalena *accepit libram vnguenti nardi pistici pretiosi & vnxit pedes Iesu*, imò vt Matthæus & Marcus afferunt, *effudit* etiam *super caput eius; & domus impleta est ex odore vnguenti.* Quod videntes aliqui discipulorum, Iudas inprimis, cœperunt indignè ferre, quod tam copiosum ac pretiosum vnguentum ad Christi vnctionem effunderetur: sed defendit, imò & laudauit Magdalenam Christus; siquidem hoc ad sepeliendum eum fecisset, vtpote paulo post moriturum. Recumbit etiamnum in domo Simonis, id est, in domo Petri eiusque successorem Dominus; & quidem in fidelium cordibus. Et ecce Mulier illa, Ecclesia venit hodie cum copioso & pretioso vnguento plenariæ Indulgentiæ, siue Iubilæi, & vngit Iesum in membris eius, fidelibus scilicet Christianis, idque effundit super illum: non vtique sine rationabili causâ, bonâ sanè intentione, maximo etiam fructu. Inde enim fit vt impleatur Ecclesiæ domus odore bonorum operum. Sed non desunt tamen fortasse etiam Catholici aliqui, qui indignè ferant, quod tam pretiosum vnguentum Iubilæi, tam largè & tam sæpe effundatur in membra Christi; vel saltem scandalizentur, quasi per tam liberales effusiones Indulgentiarum, vel vis aliqua iuri diuino fiat, cuius propriè est pœnas relaxare: vel etiam Indulgentiæ risui exponantur & contemptui fiant, quod contra antiquum Ecclesiæ morem toties nunc iterentur. Verùm etsi hæc Ecclesiæ liberalitas nimia videri potest; non dubitandum tamen, eam Christo perplacere, ac sicut Magdalenam defendit & laudat, ita defendere Ecclesiam eiusq; rectorem, pontificem, quem ipse spiritu suo regit. Igitur vt nemo indignè ferre, nemo scandalizari, sed potius gratulari sibi & Deo gratias agere possit, ostendam quam rectè & salubriter Ecclesia faciat, dum ea nunc Indulgentias liberaliter effundit.

B. I. *Quia per hoc succurritur temporū nostrorū iniquitati.* PRIMO. Quia per hoc succurritur temporum nostrorum iniquitati & languori; nunc enim senescente sæculo peccata mirum in modum aucta sunt & tot sunt in Ecclesiæ membris vulnera, vt ad interitum tendere videatur. Sic in lege veteri initio tres tantum ciuitates refugij eis Iordanem voluit esse Deus, Num. 35. & Deut. 19. postea verò sub Iosue tres alias trans Iordanem, Ios. 20. adeoque sex. Ob similem causam vnxit Magdalena Christum in domo Simonis tam copioso & pretioso vnguento, quia id Domino teste, ad sepeliendum eum fecit, tanquam passioni & morti vicinum. Vnxerat etiam olim Magdalena Christum recumbentem in domo pharisæi Luc. 7. sed non tam copiosè; hic enim dicitur fracto alabastro effudisse vnguentum super Christum, ita vt aliqui ob tantam profusionem indignarentur: quod ibi factum non est. Nempe Christus causam attigit cum hic dixit: *sinite illam vt in diem sepulturæ meæ seruet illud.* Hoc igitur mysterio informare voluisse videtur Ecclesiam suam, vt senescenti & frigescenti mundo liberalius indulgeret & frequentius mederetur. Et sanè in primâ Ecclesiâ penè omnes Christiani robusti & sancti erant: peccata omnia supra modum horrebant, & admissa grauissimis pœnitentijs eluebant: septem annos pœnitentiæ pro vno peccato lethali imponebant: vnde indulgentijs, quæ infirmorum tantùm remedium sunt, nunquam vel parcissimè vtebantur. Nūc verò quia peccata magnopere aucta sunt & augentur adhuc in dies, ita vt iam vix horreantur, sed leuia putentur & per risum, vt ait sapiens Prouerb. 10. perpetrentur: inde fit, vt etiam pœnitentiæ leues tantū & in-

& iniungantur & agantur: ideò morbido & propemodum exsangui Christi corpori, Ecclesiæ, copiosius nunc adhibetur vnguentum Indulgentiarum & frequentius: non adhibendum si adhuc in pristino vigore esset. Non dubitamus fore maioris laudis & meriti apud Deum, si ad instar primorum Christianorum ex nostro ipsorum peculio, & non è communi Ecclesiæ ærario peccata nostra solueremus, sed quoniam ad extremum penè spiritualis inopiæ deuenimus, Ecclesia mater nostra, de suo nos iuuare debet thesauro.

Quando ciues abundant diuitijs, non est necesse vt aperiatur commune ærarium eisq; succurratur: nec commune horreum, cum affluunt frumento, sed inopiæ & famis tempore vtrumque aperitur. Magna nunc fames meritorum, magna inopia spiritualium pecuniarum, pœnalium præsertim operum, quibus debita nostra exsoluamus. Cilicia, Saccos, flagella, cineres, humicubationes, Panem arctum & aquam breuem, vigilias, &c: iam vix ex nomine agnoscimus, & vt monstra horremus: peccata verò minimè horremus, sed familiarissimè tractamus: quid superesset igitur, nisi vt vel interiremus, vel ingentia debita contraheremus nisi ex Ecclesiæ thesauro & communi ærario iuuaremur? Quando tandem debita nostra solueremus, si pro singulis mortalibus septennium pœnitere iuxta rigorem veterum canonum deberemus? Docuit hanc discretionem Christus Ecclesiam suam, in parabolâ illâ de oue perditâ inuentâ, Luc. 15. quam dimissis 99. in deserto, quæsitum iuit & inuentam (errantem vtique ac cursu lassatam) non verberauit, nec ad regressum impulit, sed in humeros suos accepit & portauit. Quo loco non de communi nostra redemptione, sed de peculiari peccatorum conuersione loquitur. Itaque reliquit Dominus 99. oues, id est, primos Christianos, quia perditi non erant, suismet sustentari pedibus, & de proprio satisfacere: oues verò perditas & errando fatigatas, quales sumus nos, in humeros suos tollit, quando toties aperit Indulgentiarum suarum thesaurum & de meritis suis debita nostra soluit. Cui parabolæ mox subijcit alteram similem, de filio prodigo recepto, cui pater vitulum saginatum occidit & conuiuium instruxit &c: quod alteri fratri apud se manenti nunquam fecit. His enim parabolis instruere Dominus Ecclesiam eiusque pastores summos voluit, (ni fallor) vti pro exigentia rei oues perditas vel alienis humeris meritorum Christi & SS. ad caulam Christi reducant: in cuius rei indicium S. Pontifex & Archiepiscopi pallium gestant (vt docet Isidorus Pelusiota apud Baron. to. 2. Annal. Pag. 308.) de lana ouiculæ confectum & humeris pontificis incumbens instar ouiculæ.

C. II. *Quia sic Ecclesiæ necessitatibus subuenitur.*

SECVNDO. Quia per hoc communibus Ecclesiæ necessitatibus salubriter subuenitur, quæ nunc magnæ sunt & frequentes. Magdalena olim Luc. 7. vnxerat tantùm pedes Iesu: nunc autem morti & passioni vicinum vngit in capite & pedibus. Pari ergo ratione, vbi non est vrgens causa vel Ecclesiæ calamitas, raræ & leuiores dantur indulgentiæ & particulares tantùm: vbi verò communis totius Ecclesiæ vel saltem latè patent vrget necessitas, generales & plenariæ indulgentiæ rectè conceduntur. Per huius enim vnguenti Indulgentiarum effusionem excitantur & exhilarantur Ecclesię membra vt Deũ per pœnitentiam inprimis, deinde per orationes & bona opera placent, quò imminentes Ecclesiæ calamitates clemẽter auertere dignetur. Vnde bene de Magdalenâ Dominus dixit ibi: *Quod habuit hæc fecit, præuenit vngere corpus meũ*, Marci 14. Ad eundẽ n. modũ Ecclesia metuens imminentem calamitatẽ facit ꝙ potest & quod habet, præuenit vngere mẽbra Christi vnctione misericordiæ: ne perueniatur. Ita fecit nuper quando pro rebellium Bohemorum repressione & Catholicorum liberatione Iubilęum concessit, fęlici fine; paulò post quando diuinâ prouidentiâ nouum Ecclesiæ pastorem nacti sumus, cuius gubernatio non ipsius tantum sed omnium nostrum interest, quique muneris sui difficultate in Bulla sua cum Dauide exclamat Psal. 87. *Exaltatus autem humiliatus sum & conturbatus. In me transierunt iræ tuæ & terrores tui conturbauerunt me. Circumdederunt me sicut aqua totâ die circumdederunt me simul.* Quare vt munus omnium, quæ in mundo sunt, difficillimum cum omnium fructu ritè obire posset, communia nostra implоraturus, vota & suffragia erga Deum, suum vicissim vel potius Ecclesiæ ærarium aperire voluit. Accommodare se voluisse videtur mihi summus noster in terra Pontifex Pontifici nostro cælesti, qui vt Apostolus ad Eph. 4. ait: *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus*; Misit enim nobis spiritum S. cum innumeris illius donis. Ascendens igitur & ille ad summum in terra thronum, dedit nobis Indulgentiarum dona. Et si reges & Imperatores in suâ coronatione ad regnorum suorum amplitudinem & diuitias ostentandas aurum & argentum, pannos, taurum assatum, auenamque populo distribuunt: cur non etiam ad ostendendas spirituales Ecclesiæ diuitias suo modo id faciat Pontifex? Infinitus & inexhaustus est hic thesaurus cælestium bonorum, quem si absconderet pontifex audire à Christo posset, quod seruus ille piger, qui pecuniã Domini sui abscondit, cum quâ plurimum lucrari potuisset, si eam erogasset ad vsuram, quam Dominus postea veniens cum fœnore recepisset.

D. III. *Quia hinc multi conuertuntur.*

TERTIO. Quia per hoc sæpe magni & inueterati peccatores, quorum multos scit esse Ecclesia hoc tempore, euigilant & pœnitentiam amplectuntur. Vt enim Magdalena præuenit vngere corpus Christi in sepulturam, quo seruaretur à fœtore & putredine (quod tamen de illo timendum non erat.) ita etiam Ecclesia suis tam frequentibus indulgentiarum vnctionibus præuenire vult peccatores graues & inueteratos, ne velut iumenta in stercore suo omnino computrescant fœteantque, sed excitentur ad pœnitentiam. Quis enim quæso tam surdus &

sibi nequam est qui cùm se innumeris peccatis ob-
strictum videat, audiatque nunc tam facilem esse
se expediendi viam, tam à pœnis quam à culpis, qui
occasionem hanc non arripiat? ad tantum bene
operantium tumultum non euigilet? Cæcus ille
Luc. 18. cum audiret prætereuntem turbam secus
viam sedens, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt
autem ei quod Iesus Nazarenus transiret; clamauit
ergò statim: *Iesu fili Dauid miserere mei.* Et licet in-
creparetur à præeuntibus, ipse tamen multo magis
clamabat: ideoque mox visum à Christo recepit
& sequebatur eum magnificans Deum. Audiant nunc
peccatores, qui fortasse hactenus peccata sua oc-
cultarunt in confessione, siue quod de potestate ab-
soluentis, siue quod de venia & remissione dubita-
bant, audiant inquam turbam innumeram cum
Christo in via salutis ambulantem & indulgentias
lucrantem: ne sedeant amplius secus vitæ viam, sed
vigilent & interrogent quid hoc sit. Respondebi-
tur enim illis, quia Iesus transit, qui nunc salutem
plenariam omnibus offert; ideoque incipiant &
ipsi clamare & salutem quærere. Nemo iam te
impedit: nemo tacere: sed omnes potius clama-
re iubent & pœnitere. Audiuit Iacob Patriarcha,
dum magna fame premeretur terra, quod fru-
menta venderentur in Ægypto; vnde dixit Filijs
suis: *Quare negligitis? audiui quod triticum venun-
detur in Ægypto, descendite & emite nobis necessaria
vt possimus viuere & non consumamur inopia,* Gen.
24. Descenderunt filij, & à fratre suo Ioseph fru-
menta gratis obtinuerunt. Euigilate ô peccatores:
venundatur nunc, imò donatur, frumentum indul-
gentiarum, nec est vt abeatis in Ægyptum, venite
ad Ecclesiam: *venite, emite absque argento,* vt possi-
tis viuere in futurum & non affligamini aliquando
fame aliisue pœnis huius vel alterius sæculi. Non
auditis, non videtis turbam eò abeuntem & ibi
necessaria coëmentem? quare negligitis vos & in-
opiâ premi vultis? Quid dixisse putamus illos, qui
occasionem illam coëmendi frumenta neglexe-
runt, quando quintus, sextus, septimus annus
annonæ & sterilitatis aderat & iam frumenta e-
menda non inueniebantur? ô nos stultos & igna-
uos homines, arbitror dixisse, qui tam bonam
neglexímus occasionem! Vereorne ita multi cla-
ment in purgatorio: quia Indulgentias lucrari non
studuerunt. Tempore illius famis plurimi haud
dubiè sperarunt de anno in annum frugum vber-
tatem; sed interim semper decepti & spe sua de-
lusi sunt, donec plurimi eorum fame perirent. Ita
peccatores semper proponunt: post annum me
emendabo, &c. Et interim nihil fit. Præueni ergò
vngere animam vnguento pœnitentiæ, ne serò sa-
pias.

E. IV. *Quia hic ad bonorum operum studium incitamur.*

QVARTO. Quia per hoc ad bonorum operum stu-
dium incitamur, qui iam ferè ad bene operandum
non nisi adaucta mercede prouocamur. Quando
Magdalena effudit vnguentum super Christum,
domus impleta est ex odore vnguenti: ita cum ef-
fundit Ecclesia super nos vnguentum Indulgentia-
rum, impletur tota Ecclesia odore bonorum ope-
rum, quibus nemo non contendit lucrari Iubileum:
Ibi processiones & peregrinationes, ieiunia, Ele-
emosynæ, confessiones, communiones infinitæ
propemodum. Neque mirum, quis enim non ex-
penderet pecuniam, si sciret per istos 14. dies vnum
nummum valiturum florenum? vel si in certis nun-
dinis pro obolo tantum emere posset, quantum
alias pro floreno? Quis operarius sciens se ean-
dem lucraturum mercedem si vnâ tandum horâ
laboret, quantam alij lucrantur, qui toto die: ta-
lem occasionem negligeret? Neque in hoc im-
prudenter aut temerè facit Ecclesia, siquidem
& paterfamilias ille, tantundem dedit illis, qui
vna & postrema hora laborarunt, quantum iis qui
toto die: & quidem non ex merito, sed ex indul-
gentia. Idcircò enim ait vni murmurantium: *An
non licet mihi facere quod volo? an oculus tuus ne-
quam est, quia ego bonus sum?* Matth. 20. Itaque nos
sumus postremi illi serui, qui (hoc Iubilæi tem-
pore) laborando per vnam horam tantum lucri
facere possumus, quantum alij per totum diem.
Murmurent hic quantum velint hæretici. An non
licet Christo facere quod vult? liberalem esse in
quos & quando vult? voluit haud dubiè etiam hac
parabola instruere Ecclesiam, quod pro rei exigen-
tia plus vel minus indulgere possit; idque eo ipso,
quo Petrum & successores eius patresfamilias Ec-
clesiæ suæ constituit & dispensatores bonorum suo-
rum, concessisse eis dignoscitur.

Videant verò Christiani, qui tantâ odoris fra-
grantia totque piorum exemplis non excitantur,
nec cum possunt participes se Indulgentiæ huius
facere curant: videant inquam ne ex illis sint de qui-
bus Dominus ait: *Nolite proijcere margaritas ante
porcos.* Et de quibus Iob c. 6. dicitur: *qui timent
pruinam, irruet super eos nix.* Pruinam solam pedis
plantam adurit, nix totum hominem obtegit, Quid
opera satisfactoria cum Indulgentijs, resp. pœnæ
debitæ, nisi pruina resp. niuis?

F. V. *Quia per hoc succurritur inopiæ pauperũ.*

QVINTO. Quia per hoc succurritur necessitati-
bus & inopiæ pauperum, qui dum nos spirituale,
ipsi interim etiam corporale Iubilæum percipi-
unt, quando eleemosynis eos recreamus. Et hoc
etiam Magdalena docuit cum vnxit pedes IESV:
Sunt enim *Domini pedes, minimi fratres*, inquit,
Theophylactus, *per quos vadit Christus ad vnius-
cuiusque ianuam quærens quæ vtilia sunt, quos vnge
eleemosynæ vnguento*, &c. Sanè in veteri lege sin-
gulis triennijs voluit Deus dari decimas pauperi-
bus, Deut. 14. Et Iudæi religiosiores etiamnum,
licet nec templum nec Sacerdotes habeant, deci-
mum tamen nummum bonorum suorum pauperi-
bus erogant, habentque hoc prouerbium: *Da deci-
mas vt ditescas*; prout etiam promittitur Malach. 3.
Nos ergo vincamur à Iudæis? Meritò sanè vngun-
tur pauperes, quia sunt amici Christi; à quo si gra-
tiam obtinere vis, vnge amicos eius vnguento illo

de

de quo ait Dominus: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos ad æterna tabernacula.*

CONCIO VIII.

ADHORTATIO AD MILITES PRO ECCLESIA PUGNANTES.

I. *Animat causæ æquitas.*
II. *Hostium peruersitas.*
III. *Præmium.*
IV. *Exempla aliorum.*
V. *Oratio quæ pro illis fit.*

THEMA.

Hæc locutus sum vobis, vt cum venerit hora, eorum reminiscamini. Ioan. 16.

A.

ÆLianus de varia hist. l. 2. scribit à Theone pictore militem adeò furiosum fuisse depictum vt cum is monstraretur populo, & simul classicum caneretur, populus ad arma curreret, quasi præliaturus. Vtinam & ego possem depingere eiusmodi militem, qui cæteros animaret ad hostes Imperij & Ecclesiæ fortiter aggrediendos. Certè in hodierno Euangelio animat Christus discipulos suos ad fortiter agendum, cum innumera mala passuri essent & vitam martyrio consummaturi. Proximi martyribus milites illi sunt, qui pro defensione Ecclesiæ Catholicæ vitam suam in discrimen ponere & occumbere non dubitant. Quare cum tam nobile & laudabile sit horum militum studium, non possum non eosdem ad hoc prosequendum tuba Euangelica animare & accendere ad pugnam.

B. I. *Animat causæ æquitas.* 1.

PRIMO. Animare debet eos causæ æquitas. Pugnant enim Primo pro Imperatoris nostri legitima potestate, quam habet in suos subditos, tametsi nunc rebelles. Deinde pro fide Catholica tamdiu ab hæreticis in Germania oppressa, ac proinde pro hæreticorum, præsertim Caluinistarum (qui in Rom. Imp. precariò tantum recepti sunt precibus scilicet Lutheranorum tanquam infirmi eorum fratres vt ipsi aiebant) exterminatione. Hoc igitur bellum nostrum est bellum Dei, quia pro gloria Dei & Ecclesiæ suæ, vt meritò exclamare possint milites nostri cum militibus Gedeonis quando ceciderunt Madianitas: *Gladius Domini & Gedeonis*, Iudic. 7. Sibi dictum existiment, quod propheta quidam dixit Regi Iosaphat & populo eius, 2. Par. 20. *Nolite timere nec paueatis hanc multitudinem magnam: non est enim vestra pugna, sed Dei. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantum confitenter state & videbitis auxilium Domini super vos.* Vos estis sexaginta illi fortes, gladijs accincti, qui lectulum Salomonis, id est Ecclesiam circumstant, vt defendant, Cant. 3.

Itaque non tantùm bene sperandum est militibus nostris de prospero belli euentu (quem & hactenus experti sumus) sed etiam de salute æterna, licet occumbant. Domino enim pugnant, & Domino morientur. Illis *gloriosum est vincere, vinci salutare*, vt S. Bern. dixit de Christianis pro terra Sancta militantibus. Si enim rectam habeant intentionem, martyribus, vt dixi, proximi fiunt, cum moriuntur in bello; tum quia ab vxore, liberis omnique voluptate se abstrahunt; tum quia ob Ecclesiæ & fidei amorem, periculo vitæ se exponunt. In hoc tamen à martyribus differunt, quod prima eorum intentio non spectat mortem, (quam quærebant martyres) sed victoriam ab hoste. Nihilominus fieri potest, vt sine omni purgatorio ad cœlum euolent, ob vehementem ardorem, patientiam, zelum fidei, &c.

C. II. *Hostium peruersitas.*

SECVNDO. Hostium nostrorum peruersitas, rebellio, perfidia, discordia. De his enim optimo iure dicere possumus, quod Iosue & Caleb de habitatoribus Chanaan ad suos: *Ne timeatis populum terræ huius, quia sicut panem, ita eos possumus deuorare; recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere*, Num. 14. In Hebr. habetur: *recessit ab eis vmbra eorum*, id est, protectio. Septuaginta habent: *recessit ab illis tempus*: quod scilicet datum erat impijs Chananæis ad regnandum. Simili modo dicere possumus recessisse à Protestantibus hostibus nostris vmbram eorum, id est protectionem diuinam.

Item recessisse ab illis tempus, quod datum est illis ad hæresin suam tenendam. Videntur nunc se habere instar ædificatorum turris Babel: vtpote linguis & dogmatibus inter se diuisi. Taxauit aliquando Turcarum Imperator Christianos principes, ob religionem inter se dissidentes, cum bellum in eos pararet. Dissuadentibus enim bellum recensuit fabulam de Lupis, qui audientes in se parari bellum à canibus, miserunt vnum in apicem montis exploratorem; qui videns quidem canes multos sed discolores, rediens consolatus est suos dicens multos quidem esse canes, sed adeò coloribus distinctos, vt vix credi possit vnanimes futuros in prælio contra Lupos. Maiol. tom. 3. canic. coll. 2. Iam verò Principes Catholici non solum religione sed per Dei gratiam & animorum vnione bene inter se conueniunt: Hæretici verò canes discolores sunt quia sectis discrepantes, proinde nec in animis concordes diu esse possunt.

D. III. *Præmiū.*

TERTIO. Gloria & præmium, quod obtinebunt, si strenuè se gesserint. Nam inprimis gloriosum est coram mundo militi occumbere in prælio. Ideò Epaminondas strenuus Dux aiebat: *Pulcherrima est mors in bello cum pro patria pugnatur*, teste Plut. Et Liuius l. 2. dec. 1. *pulchrior est miles in prælio*

prælio casus, quam in fuga saluus. Spartanæ matres filios in militiam dimittentes, dicere eis solebant: *Aut cum hoc aut super hoc*, id est, vt aut scutum suum salui referrent, aut mortui in eo referrentur, Valer. Max. l. 2. c. 8.

Maior multo est gloria, quam obtinebunt apud Deum. Sicut enim Leuitæ, quando Zelo diuini honoris moti occiderunt etiam propinquos, laudem meruerunt & audierunt à Moyse: *Consecrastis manus vestras hodie Domino*, Exod. 23. ita etiam milites, qui pro gloria Dei & Ecclesiæ pugnant & hæreticos iugulant. Apostolus 2. Tim 2. ait: *Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit*; ergò qui legitimè certauerit, coronabitur. Exemplum de Bohemo milite scribit Hieronymus Zieglerus. lib. de viris illustribus Ger. c. 98. in hæc verba: *Ioannes Capistranus natione Italus, professione Franciscanus Minorita, cui summa erat dicendi facultas, incredibilis memoria, vitaq; Sanctitas rara, Legatus in Bohemiam à Calixto pontifice missus est, vt præsens inspiceret, an pacta Concilij Basiliensis à sacerdotibus seruarentur. Quod cum sedulò faceret, in Vngariam tandem venit, circa annum Domini 1455. Quo tempore Machometes Turcarum Imperator cum infesto intentoq; exercitu Vngariam ingressus est. Ladislaus rex iuuenis admodum raptim ex suis regnis milites conscribens, Huniadem supremum Capitaneum præfecit. Capistranus cum numero militum cruce signatorum Huniadi se iungit. Belgradum deinde ambo præsidio firmant, ibiq; se muniunt. Machometes tantulum oppidulum se expugnare, & capere non posse videns, dentibus frendens, admoueri ænea tormenta mœnibus, muros turresque sterni diruiq; iubet. Deinde omni vi, & tota suorum mole obsessos aggredi impellit. Ingens vis oppugnationis Christianos vrgebat, nam oppugnatio illa per integrum diem atque noctem continuabatur. Sed illam Christiani cum Huniade & Capistrano ducibus suis fortiter sustinuerunt. Erat inter reliquos miles quidam Bohemus, cui debitus gloriæ titulus merito suo reddendus est. Hic cum videret Turcam cum signo, vexilloq; Turcico murum iam conscendisse, accurrit, complexusq; Turcam, rogat Capistranum inferius stantem, Si (inquit) sponte mea, cum cane isto, me de muro præcipitauero, illi commoriturus, quid de anima mea censes futurum? illo respondente, saluam sine dubio fore. Deiecit se protinus, & vnà secum Turcam illum signiferum, morteq; hostis & sua, vitam socijs incolumem reliquit. Nam Machometes de vrbe capienda desperans obsidionem soluit, castris ignem subiecit, atque fugit.* Cum Themistocles aduersus Barbaros duceret exercitum, gallos gallinaceos pugnantes spectauit, & ad suos conuersus dixit: *Hi nec pro patria, nec pro Diis familiaribus, nec pro gloria aut libertate pugnant, sed tantum ne alter ab altero superetur aut alter alteri cedat.* His verbis animos Atheniensium ad fortiter agendum accendit: indeque mos obtinuit, vt quotannis certa die galli gallinacei in theatro committerentur in certamen, vti refert Ælianus. Multo adhuc magis animari debent nostri Catholici, si cogitent se pugnare pro patria, religione, cœlo.

E. IV. *Exempla aliorum.*

QVARTO. Exempla aliorum: Gentilium inprimis. Scipio Africanus rogatus à quodam, quâ re fretus auderet exercitum è Sicilia in Africam contra Carthaginenses traijcere, demonstrauit ei trecentos viros, addens: *Nullus horum est, qui non sit me iubente, conscensa hac turri, præcipitem se in mare deiecturus.* Plut. in Apopht. Rom. Mutius Scæuola, cum Porsenam Hetruscorum regem, vrbem obsidione prementem, in castris occidere tentasset, dexteraq; aberrasset, scribam regium pro rege occidendo, pertæsus, manum foco iniectam exuri passus est. Refert Valerius Max. l. 3. c. 3. Leonidas Persæ cuidam minitanti, quod Spartani die postero ex telorum imbre, solem non essent visuri: *In vmbra igitur*, respondit, *commodè pugnabimus.* Quidam è gregarijs militibus Ottonis Imp. cum multi rogarent Cæsarem, ne deposito imperio exercitum ac rempublicam desereret; sublato ense dixit: *scito Cæsar, sic pro te omnes animatos esse*; moxque seipsum iugulauit. Sueton. in Ottone. Quid de militibus Germanis dicam? veteres certe Alexandro Magno nuntiabant intrepidè, nihil aliud se timere, quam ne fortè cœlum in se ruat. Hieron. Ziegl. de viris illustribus Germ. c. 12. Quin & recentiores Germanos ab animi fortitudine commendari scimus. Nam Carolus V. Imp. dicebat in comparando exercitu sumere se caput ab Italis, brachia & manus ab Hispanis, pectus à Germanis, ventrem & pedes à reliqua turba. Adhæc considerandum est quod multi etiam sancti milites fuerint: Sebastianus, Martinus, 40. Martyres Cæsarenses, Basilides cum viginti socijs, S. Mauritius cum sua legione, &c.

F. *Oratio quæ pro illis fit.*

QVINTO. Oratio quæ fit pro illis. Dum præliabatur Iosue, orabat interim Moyses: Sic dum pugnant milites, orant pro eis plebs & Sacerdotes, nec immeritò, quia sunt in magnis periculis, nec habent solita subsidia ab Ecclesiasticis. Quamdiu Moyses leuabat manus, tamdiu vincebat Iosue: sin autem remisisset manus, vincebat Amalech: & hinc vult Origenes hom. 13. in Numeros, regem Balac comparasse Hebræum populum boui herbas depascenti, quod nimirum ore, id est, oratione magis quàm armis depasceret & expugnaret gentes, Ita ergò par est credere victoriam reportaturos milites nostros, quando Ecclesia pro eis orat. Sane Iudith cum ad perdendum Holofernem pergeret, nihil aliud petebat nisi suorum orationes: *Vos autem*, inquit, *nolo vt scrutemini actum meum, & vsque dum renũciem vobis, nihil aliud fiat nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum*, Iudith. 8. Hoc præsidio se iam tutam remque cõfectam esse sibi persuadebat. Nec nostri dubitent milites adfuturum sibi Dei auxilium, dum preces fundit Ecclesia. Forti igitur & imperterrito animo ad præliandum egrediantur contra Holofernem.

Cæterum robur & animositatem suam coram hoste solum ostendere debent, sicuti Leo incedens

recondit

recondit quasi in vaginam vngues suos, donec pugnæ occasio se offerat. Eodem modo felis parcit vnguibus suis, donec se prodant mures capiendi. Ergo milites quoque gladios suos recondant modò in vaginam, nec exserant contra amicos; sed tum primum cum ad hostem venerint. Contineant etiam rapaces digitos, donec iustam prædandi occasionem hostili in terrâ nacti fuerint; ne alloquin audiant illud Isa. 33. dictum in Sennacherib. impium prædonem: *Væ qui prædaris: nonne & ipse prædaberis?* Dum enim ipsi alios deprædantur, quos non debent, interim Diabolus deprædatur illorum animas; quod ab illis æquè vt à nobis auertere velit DEVS.

CONCIO IX.

DOCVMENTA.

I. *Testes esse boni debent & veraces.*
II. *Non timenda eiectio è mundo sed à Deo & Ecclesia, & Excommunicatio timenda.*
III. *Non excusat peccatum zelus vel intentio bona aut ignorantia.*
IV. *Hæretici deteriores in aliquo Iudæis & gentilibus.*
V. *Cauenda humani sanguinis effusio.*
VI. *Christianis semper exspectandæ tribulationes.*

THEMA.

Reminiscamini, quia ego dixi vobis. Ioan. 16.

A. APostolus Paulus ad Ephesios cap. 6. Verbum Dei gladio comparat: *Assumite gladium spiritus,* inquit, *quod est verbum Dei.* Solet autem vnusquisque gladium sibi comparare & opportuno tempori reseruare ad sui defensionem; tametsi fortè multo tempore non sit eo vsurus. Simili etiam modo parandum & assumendum est Dei verbum: audiendum inquam in concionibus & memoriæ commendandum, vt opportuno tempore id rursum depromere ac reminisci adeoque ad superandas tentationes adhibere possimus. Scimus & Dauidem resumpsisse gladium quo Goliatho caput amputarat quemque inter sacra tabernaculi vasa asseruandum dederat, ad se defendendum contra hostes suos, 1. Reg. 21. Atque hoc est, mea sententia, quod in hodierno Euangelio suadet suis Apostolis Christus. Cum enim longo sermone eos armasset & quasi gladio accinxisset ad superandas persecutiones eis impendentes, præcepit vt sermonem illum altæ mente reponerent, velut aliquando futurum eis vtilem ac necessarium ad sui defensionem. *Hæc locutus sum vobis,* inquit, *vt cum venerit hora, eorum reminiscamini.* Horum exemplo & nos, Auditores, verbum Dei sedulò audiamus & in memoria asseruemus. Tametsi enim fortè nunc hac hora nobis necessarium non est: erit tamen suo tempore, cum occurret nobis tentatio aliqua vel similis necessitas. Ergò aduertamus animos.

B. I. *Testes esse boni debent.*

Documentum PRIMVM. Testes veritatis inprimis viri boni esse debent bonæque conscientiæ; videmus enim tales adhibitos esse à Christo, Apostolos videlicet vt in hodierno Euangelio; & alibi Ioannem Baptistam, Simeonem, Annam: omnes tales qui sanctitate clarerent. Impiorum testimonium, præsertim Dæmonum, sanctitatem & diuinitatem eius attestantium, tametsi alioquin verissimum, noluit admittere. Debent deinde certi esse de re quam testantur, quemadmodum Apostoli conscij erant omnium quæ gessit & dixit Christus; vnde ipse ait: *Et vos testimonium perhibebitis; quia ab initio mecum estis.* Quæ duo nisi adsint testibus, nequaquam admittendi sunt, vtpote de fallacia suspecti. Porrò Deut. 19. pœna talionis constituitur falso testi, ita vt pati debeat, quam alteri inferre pœnam molitus est. Ius canonicum eum facit infamem vt deinceps ad cuiusquam accusationem admittendus non sit, apud Gratianum c. 3. quæst. 5. ex Eusebio Papa ep. 3. ad Episcopos Thusciæ. Audiamus quid patres VIII. Synodi Oecumenicæ anno Domini 869. Constantinopoli habitæ, contra Leonem consulem, & Theodorum protospatharium, qui impulsu Photij & Michaëlis Imp. contra B. Ignatium patriarcham falsum dixerant testimonium, decreuerint. *Definimus,* inquiunt, *& promulgamus, hos per septem annos epitimium* (ita vocatur Ecclesiastica pœna & censura) *habere: esse illos duobus annis extra Ecclesiam, & aliis duobus intra Ecclesiam audire diuinas scripturas vsque ad catechumenos; non tamen vllo modo communicare, sed abstinere à carnibus & vino quatuor annis, præter Dominicos dies & Dominicas festiuitates; & aliis tribus annis stare cum fidelibus, mereri diuinam communionem in solis Dominicis solennitatibus cum eleemosynis, orationibus, atque ieiuniis, ita vt tribus diebus hebdomadæ, secunda videlicet. quarta & sexta feria abstineant à carnibus & vino.*

Et veraces.

Gregorius Agrigentinus Episcopus à Sabino & Crescentio falsò accusatus, coram synodo Romana centum & 50. Patrum, de stupro cum Eudocia puella, adductis CX. testibus psalmum alta voce ingeminauit: *Insurrexerunt in me testes iniqui; quæ ignorabant obiecerunt mihi: mala mihi pro bonis rependebant.* Statim igitur puella à dæmone correpta ad pedes eius concidit; Gregorius satanam è puella egredi, & verum fateri iussit, ac manu eam comprehensam erexit. Illa fassa est, se à Sabino & Crescentio muneribus corruptam Gregorium falsò accusasse. Gregorius verò coram synodo pro testibus & actoribus intercessit, & pacem illis impetrauit. Quâ concessa, statim tenebræ magnæ obortæ sunt: & actorum alij vtraque, alij altera gena nigri apparuerunt. Sabino verò & Crescentio labia atro colore

colore infecta sunt, qui nunquam postea elui potuit. ita habet vita S. Gregorij Agrigent. quæ extat apud Surium 23. Nouem. Apud Indos etiam barbaros illos, falsis testibus extremi digiti, quibus falsum testimonium scripto consignassent, decurtabantur, teste Strabone l. 15. Et bene tres extremos digitos, quibus literas exarare solemus, talibus, Indi curtabant; quia vti inquit Isidorus l. 3. de summo bono, *Testis falsidicus tribus personis est obnoxius: primo Deo, quem peierando contemnit: consequenter Iudici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit.*

C. II. *Non timenda eiectio à mundo, sed à Deo & Ecclesia.*

Documentum SECVNDVM. Non timendum viro bono si à mundo eijciatur: timenda verò eiectio à Deo & Ecclesia, adeoque excommunicatio Ecclesiastica. Mundi eiectio non timenda, quia si pro Christo fiat, ingentem gloriam adfert: parum verò aut nihil eiecto obesse: temporalia tantum auferre: Deum, gratiam & gloriam non potest. Quid erat magnum Apostolis expelli de Synagogis Iudaicis, à quibus ipsi se se vltrò separaturi erant? Pari modo iustus quisque dudum odisse mundum cœpit; Vnde eius amicitiam vti non quærit, ita nec odium curat. Hinc Dauid calumniam proditoris sui Doëg nouaculæ comparauit Psalm. 51. *Sicut nouacula acuta fecisti dolum.* Vt enim nouacula pilos homini abradit sine doloris sensu: ita persecutio mundi fluxa tantum & superflua bona terræque excrementa tollit homini iusto, sine magno eius dolore. Vnde Aug. in eum Psalm. *Ecce, inquit, quid faciunt sanctis mali? capillos radunt. Nam capilli superflua rerum temporalium significant. Illi qui adhærent corde Deo, sic habent ista terrena tanquam capillos, quia sine sensu præciduntur,* &c. Appositè ad hanc sententiam Thomas Morus ab impio Henrico Angliæ rege ad mortem condemnatus, quod contra Romanam fidem postulatis eius subscribere nollet, vt alios eiusdem fidei assertores animaret, aduersarios verò confunderet, his verbis ludens premonuit Carnificem: *Quandoquidem ita fert sententia: præcide caput, sed barbam caue; neque enim vt hanc quoque demetas, potestatem accepisti; capitis solius facta est mentio.* Chau. de not. fid. l. 2. c. 2. Voluit dicere imperterritus Martyr, tam parum se æstimare capitis demptionem atque si dematur ei barba: vel etiam minoris in tam laudabili necis causâ.

Excommunicatio timenda.

Cæterum eiectio ab Ecclesia, quæ fit per excommunicationem, metuenda ac cauenda & quidem maximoperè est: quia cum Ecclesia cœli claues habeat, excludere ab eo potest ac solet, præsertim cum quis eam contemnit & absolutionem non petit. Præter hoc alia multa damna affert excommunicato: priuat administratione & susceptione sacramentorum, communibus Ecclesiæ suffragijs & precibus, communione meritorum Ecclesiæ, auditione S. Missæ, conuersatione cum hominibus: reddit eum infamem & inhabilem ad accusandum, testandum, iudicandum: excludit à sepultura sacra. Memorabile est quod in Annalibus Cistercensium, de viris illustribus eius Ord. narratur fuisse anno 1440. Abbatem in monasterio Corbeiensi, qui cum aureum quem amiserat annulum recuperare non posset, furem excommunicauit. Habebat autem Coruum in conclaui cicurem, qui ab eo tempore viribus destitui & tabescere cœpit plumasque amittere. Cumque causa ignoraretur: *Fortè*, ait quidam, *annulum furatus est & excommunicationem sentit.* Itum est igitur ad nidum eius & repertus annulus. Mirum dictu: coruus sibi restitutus, vbi fur anathemate solutus fuit, reualuit. Factum hoc à Deo, non quod excommunicatio vim in bruta habeat, sed vt inde discerent homines timere excommunicationem, *animæ supplicium*, vti vocat S. Augustinus ep. 75. ad Aux.

D. III. *Non excusat peccatū zelus vel intentio bona aut ignorantia.*

Documentum TERTIVM. Non excusat peccatum Zelus bonus, nec intentio bona, nec quæuis ignorantia. Id enim apertè cernimus in hodierno Euangelio, vbi Iudæi dicuntur Apostolos necaturi & hoc facto existimaturi se obsequium præstitisse Deo. Habebant ergò Zelum Dei, habebant intentionem bonam, nesciebant se offendere Deum. Interest quidem plurimum qua causa, fine & intentione aliquid fiat, & sumit inde actio bonitatem suam, sed si ea secundum se sit honesta vel saltem indifferens. At si actio ex natura sua inhonesta sit, nullo bono fine, nulla intentione, nullo Zelo aut bonæ causæ obtentu cohonestari potest. Itaque tam abominabile, tam turpe est peccatum, vt nullis coloribus, nullis pigmentis, nullo vestium ornatu regi eius deformitas queat, quin displiceat Deo. Tam ponderosum plumbi talentum est, vt nullis machinis ex abysso sua attolli ad rationem boni queat. Quando Saul contra Dei mandatum retinuit Amalecitarum pecora, non potuit eam inobedientiam vlla ratione excusare, tametsi dicebat ad sacrificandum DEO fuisse seruata, 1. Reg. 15. Si serpentem aut bufonem in aurea theca vel eburnea inclusum videas, non ideò eum diliges aut tanquam fœlix animal magni facies ob materiæ pretium: ita licet peccatum pulcherrimo vestiatur & ornetur Zelo vel intentione bona, nihilo plus tamen meretur diligi aut à Deo approbari.

Non zelus & intentio.

Non ignorantia vincibilis.

Sed neque ignorantia, quæ dicitur vincibilis, & de qua subjicit Dominus: *Hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem neque me*; excusare peccatum potest. Ea enim vel est crassa, de qua S. Bernardus ep. 77. ad Hugon. *Multa scienda nesciuntur aut sciendi incuria, aut discendi desidia aut verecundia inquirendi.* Vel affectata, cum directè volumus nescire, v. g. cum quis fugit conciones aut doctos Confessarios, ne reprehendatur & emendetur, &c. Noctuæ & vlulæ lucem fugiunt, quia id à natura habent. At homo non ad tenebras sed ad lucem, non vt ignoret, sed vt intelligat, rationis lumine præditus est. Vnde reprehendi vtique meretur, si ignorantiæ tenebras amet. Certè Iudæi Christum ignora-

ignorarunt, vt audiuimus & testatur etiam Apostolus 1. Cor. 2. nihilominus tamen ob eam grauissimè mulctati & exterminati sunt. Similiter gentiles Christianorum persecutores, affectatam habuere ignorantiam, quia audire noluerunt fideles Christum prædicantes, suam fidem defendentes, Idololatriam confutantes; & tamen ipsi quoque acerrimè plexi miserè perierunt. Nero à Senatu Rom. ad infame supplicium condemnatus fugit & in fuga, cum aduerteret quæri se ab equitibus, vim sibi ipsi intulit: quem ægrè morientem vnus ex spadonibus eius omninò confecit. Sueton. in Nerone. Galerius Maximianus fœdo vlcere vermium multitudinem ebulliente perijt pestifero in fœtore. Eusebius l. 8. hist. cap. 18. Maximus interno viscerum ardore incensus & exustus, oculis quoque excidentibus hominis tantum simulachrum & spirans animæ sepulchrum effectus, protestatus est se Christo offenso pœnas dare. Euseb. l. 9. cap. 10. hist. Eccles. Valerianus à Sapore victus scabellum ascensuro in equum regi factus, in ea seruitute perijt. Iulianus cœlitus percussus Christo Galilæo palmam se cedere confessus est: ita & alij Christi persecutores miserè extincti sunt; vt alibi vidimus.

E. IV. *Haeretici deteriores in aliquo Iudæis & Gentilibus.* 1.

Documentum QVARTVM. Non paulò deteriores sunt hæretici Iudæis & gentilibus. Primo. Quia Iudæi & gentiles expulerunt quidem Apostolos è Synagogis & fanis, sed è suis, quæ longo tempore possederant ac quodammodo præscripserant, patrios sequendo ritus & Deos. At hæretici expulerunt nos è nostris, templis, monasterijs, vrbibus, nationibus, quæ à prima fidei promulgatione Catholicæ semper religionis fuerunt vsque ad illorum aduentum. Iudæi & pagani pugnabant pro religione tot iam sæculis recepta contra fidem nouam, ab homine crucifixo introductam. Hæretici verò à fide illa per vniuersum orbem iam recepta defecerunt & nouam sibi cuderunt. Iudæi & gentiles sua solum defendere contra Apostolos volebant; at isti nos spoliare etiam nostris ausi sunt, ea inquam religione ijsque bonis Ecclesiasticis, in quorum possessione pacifica eramus à compluribus sæculis, imò à principio conuersæ ad Christum Germaniæ. Sunt ergo iniqui aggressores, qui iure meritissimo impugnari & cogi etiam armis ad restitutionem religionis & bonorum Ecclesiasticorum possunt. Adhæc ipsi velut filij rebelles impugnarunt propriam matrem Ecclesiam, in qua nati & educati sunt, adeoque rei sunt pœnarum, quas Ecclesia statuit in rebelles & Apostatas. Quod idem sentiendum de ipsorum posteris. Vt enim Domino non mancipia solum, sed eorum etiam liberi censentur esse subiecti: ita non solum Hæresiarchæ, Caluinus & Lutherus, sed etiam qui ex illis descendunt, per baptismum, Ecclesiæ subiecti sunt habendi. Si colonus sim & tu homo extraneus vtaris bobus meis ad colendum agrum Domini mei, commissum culturæ meæ: nec boues idcirco tui erunt, nec fructus quos fert ager; sed mei potius erunt: ita in Ecclesiæ potestate sunt quicunque à Prædicantibus hæreticis baptizati, quia nostro in agro nati, nostro baptismo renati, quem vsurparunt prædicantes. Deinde Iudæi eiecisse dicuntur Apostolos è Synagogis tantum, non item ex vrbibus & patria. At hæretici quamplurimis in locis eijciunt Catholicos ex vrbibus & municipijs suis; vt patet in plerisque vrbibus Imperialibus, & ditionibus principum Acatholicorum. Quod attinet ad Gentiles, ij non armis, sed verbi Dei prædicatione, miraculis, virtutum exemplis conuersi tandem sunt ad fidem: at hæretici pertinaciores sunt, quia nec disputationibus & argumentis, nec miraculis, nec præclaris Catholicorum virtutibus à proposito dimoueri possunt: Vnde D. Hieronymus dixit: *Facilius est furori gentilium occurrere raptosque populos à bestiali scientia ad fidei pietatem prædicando conuertere, quam hæreticum quemlibet sui perfidia dogmatis confidentem, ad fidem rectam reuocare.* Quid mirum ergò si Ecclesia tandem arma corripiat ad extirpandos hæreticos & recuperanda sua?

F. V. *Cauenda humani sanguinis effusio.*

Documentum QVINTVM. Cauenda & horrenda humani sanguinis effusio, quia assuetudine paulatim vergit in crudelitatem & quodammodo in ludum. Ecce tibi Iudæi quos olim Deus voluit tam longè abesse à sanguinis effusione vt etiam sanguinem pecorum effundere eos iusserit, nequaquam comedendum, Gen. 9. ad extremum tamen adeò assueuerunt homicidijs, vt qui prius sanguinem pecudum comedere religioni sibi ducebant, postea sanguinem prophetarum, Christi & Apostolorum summa voluptate haurirent, adeò vt obsequium Deo se præstare existimarent. Quemadmodum enim Laniones sua in laniena semper audaciores fiunt, ita vt qui primò vix vnam ouiculam mactare audebant: postea ipso vsu facti animosiores, boues obtruncare pro ludo & delectatione habeant: ita accidit ijs, qui non verentur homines vulnerare & occidere. Patuit hoc in multis etiam Imperatoribus qui initio ab omni cæde abhorruerunt, postea assuetudine crudelissimi facti sunt, vti Nero qui initio imperij cum subscribere deberet reorum supplicijs: *vellem nescire literas*, aiebat; ne subscribere deberet: postea tam crudelis fuit, vt Christianorum carnificina pasceret oculos, & diceret: *Vtinam me mortuo misceatur terra igni.* Similiter Domitianus & alij quidã, qui tandem crudelissimi euaserunt. His subijciamus alia crudelitatis mõstra. Volesus sub Augusto, Asiæ proconsl. cum CCL. vno die securi percussisset, vt Seneca scribit lib. 2. de Ira, cap. 5. incedens inter cadauera, superbo vultu quasi magnificum quiddam, conspiciendumque fecisset, græcè proclamauit: ὦ πρᾶγμα βασιλικόν. O rem regiam! Talis Annibal, quem dixisse ferunt, cum fossam humano sanguine plenam vidisset: *O formosum spectaculum!* Talis Aul. Vitellius, qui cũ adisset campos, in quibus à suis legatis fuerat pugnatum contra Othonem, horrentes quosdam cadaue-

cadauerum tabem detestabili voce ausus est confirmare, *optimè olere occisum hostem, & magis ciuem*, vt scribit Sueton. cap. 10. Talis inter Christianos fuit Ezelinus, barbaro potius, quam Italico solo dignus Carnifex, qui XII. millia ciuium Patauinorum ad vnum omnes vno compulsos loco trucidari iussit. Idem lib. 2. cap. 3. Wenceslaus Imp. & Bohemiæ Rex ita sæuus fuit vt assiduum penes se haberet carnificem, quem compatrem appellabat, quia filium eius de S. fonte leuarat, *eoque tam familiariter vtebatur, vt aliquoties vno eodemque equo secum eum vehi passus fuerit*, inquit Dubrauius l. 23. Idem cum gulæ deditissimus esset, & aliquando prandium non ita vti iusserat, offendisset, iussit ministrum caponis instar veru affixum, ad ignem torreri. Quocirca iure tandem à proceribus regni captus & ab Electoribus imperio deturbatus est anno Domini 1400. Refert Æmilius l. 10. Nihilo mitius actum cum alijs, quos recensui Tyrannis: omnes pari moneta, qua alios soluerunt, & ipsi soluti sunt, iuxta verbum Domini Ezech. 25. *Interficiam interfectores*. Quare etiam Magistratibus publicis obseruandum censeo id, quod Alexandro Magno tradidit Aristoteles: *Parcè effunde humanum sanguinem, quia hoc illius est, qui nouit secreta cordium*.

G. VI. *Christianis semper expectandæ tribulationes.*

Documentum SEXTVM. Christianis tribulationes semper expectandæ sunt, præsertim electis. Si enim hæ Apostolos statim exceperunt, quam primum illi Christum annunciare cœperunt, nihilo meliora possumus expectare nos, si Deo seruierimus. *Omnes enim qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur*, ait Apostolus 2. Timoth. 3. quia cum quis à vita mundana & licentiore ad Christianam, modestam & religiosam se recipit, statim inuenit derisores, calumniatores, persecutores. Vnde Chrysostomus in eum locum: *Impossibile est*, inquit, *vt qui malis bellum indixerit pressuris careat*. Quia enim mundus à pijs redarguitur, hinc talem eis mercedem solet mundus rependere, qualem dedit Apostolis postquam ab eis saluberrimè admonitus & ad cœlestes nuptias inuitatus est. Idque primis potissimum Christianis, qui persecutionis tempore viuebant, contigisse docent historiæ Ecclesiasticæ Romæ ad aquas Saluias in loco qui dicitur: *Gutta iugiter manans*, extra portam trigeminam, septimo Idus Iulij celebratur dies triumphalis decem millium ducentorum trium militum Christianorum, qui à Maximiano Herculeo coacti & adscripti fuerunt ad extruendas Thermas Diocletiani per integrum septennium, finitoque opere, ne fortè laborum onere subleuati aliquid in Imperium molirentur, omnes pariter vna cum Zenone Tribuno qui inter eos dignitate excellere videbatur, eo loco necati sunt. Baron. anno 298. Quodque ad horum martyrum gloriam spectare videtur, extat adhuc Romæ ædificium istud & inhabitatur à Carthusianis, cum aliæ thermæ imò & palatia Imperatorum omnium ita corruerint, vt vix vestigia appareant. Qualem ergò mercedem Christianis illis militibus dedere Diocletianus & Maximianus, talem vel saltem similem expectare à mundo debent, qui piè volunt viuere & mundo contradicere. Cæterum consolari eos debet, quod adiecit Dominus: *Venit hora*, &c. Momentanea enim & horaria est Tyrannis impiorum in electos, præsertim si cum æterna eorum gloria comparetur, quod pulchrè vno verbo *transitus* notauit Iudith. cap. 8. cum ait: *sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles*. Minus sentiunt pueri ictus pileorum & palliorum cum per cohortem cursim transire ex ludi lege debent, quia sperant se citò euasuros & aciem perrupturos. Idem cogitemus nos, cum mundus nos calumnijs, sannis, verberibus excipit. Cogitauit hoc S. Stephanus, qui intendens in cœlum cucurrit per imbrem lapidum: & lapides torrentis dulces illi fuerunt, quia ex torrente fuerunt, breui scilicet duratura persecutione. Ergò & nos Auditores non timeamus per horam vnam transire torrentem illum; sed intendamus in cœlum & illam æternitatem, &c.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Vnde procedit Spiritus sanctus.*

II. *Cur hic Christus tacet processionem Spiritus sanctus à se.*

III. *Quomodo Spiritus sanctus Apostoli testimonium reddiderunt Christo.*

IV. *Quorsum Christo Apostoli testes.*

V. *Cur prædicit Apostolis persecutiones.*

VI. *Cur Iudæi deinde gentiles persecuti sunt Apostolos.*

VII. *Cur permittit Deus bonos affligi à malis & caussæ vndecim S. Chrysost.*

THEMA.

Hæc locutus sum vobis, vt cum venerit hora, eorum reminiscamini. Ioan. 16.

A.

DVo sunt in hodierno Euangelio quæ promittit & prædicit Dominus discipulis suis ad speciem inter se admodum diuersa, spiritum S. & persecutiones. Quid enim spiritui S. cum persecutionibus: ille à Deo mittitur, hæ ab improbis hominibus plerumque immittuntur: ille consolatur & gaudio replet animam, istæ desolatione & mærore implent: ille roborat & viuificat, hæ verò frangunt & conficiunt. Verum si penitius rem inspiciamus, nequaquam aduersatur spiritui S. persecutio seu tribulatio, sed verius in diapason

optimè

optimè concordat. Etenim spiritus S. homini immissus testis est è cœlo, hominem esse filium & amicum: tribulatio immissa testis est è terra, idem prorsus asserens. De spiritu S. ait Apostolus ad Rom. 8. *Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei.* De tribulatione vero & persecutione ait ad Hebr. 12. *Quem diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod si extra disciplinam estis: ergo adulteri* (græcè, *Spurij*) *& non filij estis.* Deinde spiritus S. velut ignis purgat & illustrat animam, ideò in specie ignis venit super Apostolos: idem facit tribulatio, idcircò igni cælitus misso comparatur à Ieremiâ Thren. 1. *De excelso misit ignem in ossibus meis & erudiuit me.* Denique spiritus S. spirituali gaudio & solatio replet hominem, vt diximus: idem facit tribulatio, præsertim quæ ex persecutione oritur, teste S. Iacobo c. 1. *Omne gaudium existimat cum in varias tentationes incideritis.* Duo ergò maxima bona promittit Christus in hodierno Euangelio suis discipulis, vnum è cœlo, alterum è terrâ. Sed nunc videamus reliqua, quæ luce aliqua indigent.

B. I. *Vnde procedit Spiritus Sanctus.*

Q. PRIMO. Vnde procedit spiritus sanctus? Resp. 1. à Patre simul & filio. Definitum est hoc ab Ecclesia latina, cum qua olim etiam conuenit Ecclesia Græca, vt patet ex synodo Florentina in literis S. Vnionis. Posteà tamen Greci ab ea definitione defecerunt & à solo Patre spiritum S. prodire docuerunt, non tam permoti ratione, quam odio Romanæ Ecclesiæ cui subesse noluit Patriarcha Constantinopolitanus, parem sibi vel maiorem etiam auctoritatem & dignitatem arrogans, quam sit Romanæ sedis. Probatur verò sententia Catholica. Primo ex scriptura & inprimis ex illis hodierni Euangelij verbis: *Quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Postrema verba apertè dicunt procedere eum à Patre: priora verò conuincunt procedere eum à filio quoque. Si enim à filio mittitur, à filio etiam procedit & accipit naturam; alioquin ab eo mitti non posset. Idcirco enim Pater neque à Filio neque à Spiritu sancto mitti dicitur, quia à neutro procedit: nec Filius à spiritu S. quia ab eo non procedit. Dicitur quidem Isaiæ c. 61. Christus à spiritu S. missus: sed hoc intelligendum est de Christo qua homo, non qua Deus est. Deinde probatur rursum ex c. 16. Ioan. vbi ait Dominus: *Ille me clarificabit quia de meo accipiet.* q. d. accipiet ex me naturam & essentiam diuinam, quemadmodum & ex patre: sed non filiationem meam. Rursum ex Apostolo c. 4. ad Gal. vbi spiritus S. vocatur *spiritus filij Dei*; eodem vtique sensu, quo Matthæi 10. vocatur *spiritus patris.*

2. Secundo. Ex ratione Theologica. Constat enim Filium procedere ab intellectu patris, ideò ex vi processionis assimilari Patri, vti verbum mentis intelligenti: & hinc vocari genitum. Superest ergò vt spiritus S. procedat à voluntate, qua se mutuò Pater & Filius infinitè diligunt, adeoque per modum amoris seu impulsus Patris & Filij ad se inuicem; vnde ab vtroque spirari & produci debet quasi amor reciprocus.

3. Tertio. Ex Græcorum exterminio, quo post aliquot centenorum annorum pertinaciam tandem in manus Turcarum, qui Constantinopolim Græciæ Metropolim feria secunda pentecostes, anno 1452. 29. Maij, ceperunt: pridie vero ipso Festo Pentecostes vltimam irruptionem in vrbem fecerunt, traditi sunt & velut vas figuli confracti ac dispersi. Voluit autem dubio procul Græcis insinuare, pertinacem illorum de Spiritu S. errorem causam esse cladis ipsis ferijs pentecostes acceptæ.

C. II. *Cur hic Christus tacet processionem Spiritus Sanctus à se.*

Q. SECVNDO. Quare ergò Christus solum ait Spiritum S. Procedere ex patre? cur non ait ex patre & me? Resp. 1. Primo quia satis expressit a se quoque procedere spiritum S. cum præmisit: *Quem ego mittam vobis*, vt supra dixi. Deinde patrem quidem solum nominat, cum de processione loquitur, non ideò tamen se excludit. Frequens est hoc in scriptura, vt cum Matth. 16. dicitur: *Caro & Sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus*, &c. nunquid non & filius & Spiritus S. Et Ioan. 15. *Ille* (Spiritus S.) *vos docebit omnia.* Nunquid solus spiritus S. docuit omnia discipulos: non item pater & Filius? Rursum hoc ipso loco, cum ait Dominus: *Quem ego mittam vobis*; nunquid solus ipse misit spiritum S. & non etiam Pater?

2. Secundo. Quia pater est prima in Trinitate persona, adeoque *principium sine principio*, ait S. Aug. l. 1. contra Maxim. c. 14. Pater virtutem spirandi à seipso habet. Filius verò non à seipso, sed à Patre sibi communicatam. Voluit ergò Christus principalem dignitatem Patri in hac spiratione tribuere.

3. Tertio. Ne Apostoli tunc in mysterijs diuinis, præsertim Trinitatis, adhuc rudes, existimarent Spiritum sanctum minorem esse Filio, si expressè diceretur ab eo procedere. Poterat quidem hæc & alia plura docere tunc Apostolos, sed nec erat tempus, ingruente iam passionis hora, nec ipsi omnia portare poterant, mæstitia occupati. Et propterea promisit illis Spiritum sanctum, qui hoc & alia necessaria eos vnaque Ecclesiam docturus esset.

D. III. *Quomodo Spiritus S. & Apostoli testimonium reddiderunt Christo.*

Q. TERTIO. Quâ ratione Spiritus sanctus & Apostoli testimonium perhibuerunt de Christo? Resp. Spiritum sanctum vt motorem & impulsorem, Apostolos verò vt instrumenta. Spiritus sanctus fuit instar venti implentis organum & fistulas: Apostoli fuerunt instar fistularum. Idem ergò testimonium tulerunt Apostoli & Spiritus sanctus. Fuit autem id ferè in his situm. 1. Primo in dono linguarum & miraculorum, quæ in nomine & virtute Christi perpetrarunt, obstupescente mundo. 2. Secundo. In efficacia prædicationis, qua præcipuas mundi regiones ad Christum conuerterunt. Tunc apparuit quanta vis inesset minimo sinapis grano & modico fermēto Euangelij, quo breui totus mundus fermentatus fuit. 3. Tertio. In vitæ Apostolicæ Sanctitate. Obstupuit enim mundus & ad Christi cultum atq; amorē

potenter attractus fuit, quando vidit Apostolorum conuersationem à sua longe diuersam vtpote honestam, quietam, nemini iniuriam, charitate plenã alijsq; virtutibus coruscantem. Vnde 1. Petri 4. dicitur: *Admirantur* (gentiles) *non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem.* Græcè, ξενίζονται, *peregrinantur* q. d. peregrini & quasi in alio mundo sibi esse videntur, dum aspiciunt vitam vestram tam sanctam & innocentem, à barbara & beluina sua tã diuersam. Quarto. In promptitudine ferendi pro Christo quæuis tormenta, in inuicta ferendorum patientia cum ingenti gaudio coniuncta. Testatur de se ipso S. Iustinus Martyr. in Apol. 4. ad Senat. se ad fidem nostram conuersum esse, quia impossibile iudicabat vt homines tam libenter & constanter mortem pro Christo, sine Dei amore perferre possent. Inuicta Iacobi Apostoli patientia in Martyrio ductorem eius: Tryphonis Martyris fortitudo Reg. Spicium Centurionem conuertit. Exempla alia sunt quamplurima.

4.

E. IV. *Quorsũ Christo Apostoli testes.*

Q. QVARTO. Quorsum Christo Apostoli testes, cum Deus Pater in eius baptismo, Spiritus sanctus in Pentecoste, Angeli, Prophetæ, Ioannes Baptista, Simeon, Anna, cœlum denique & Elementa testimonium ei perhibeant? Resp. Primo. Propter Christum, non quod Apostolorum, vel aliorum hominum testimonio egeret (eò enim pertinet, quod ipse Ioan. 5. dixit; *Ego ab homine testimonium non accipio*: scilicet necessario) sed ob eius maiestatem. Decet enim magnum Regem multus & magnus apparatus ac comitatus, magna gloria, multa præconia.

1.

2. Secundo. Propter nos erudiendos, vt ab hominibus fides Christi nobis annuntiaretur sicque instructoribus nostris velut spiritualibus genitoribus grati & deuincti essemus.

3. Tertio. Propter Apostolos & reliquos Doctores, Christi testes, vt inde magnam sibi in cœlo gloriam compararent, dum sua testificatione alios Christo lucrantur.

4. Quarto. Propter ipsius fidei arduitatem simulque necessitatem. Quam enim ex vna parte necessaria ad salutem eius fides, tam ardua est ex altera, intellectus nostri aciem superans. Quam stupendum & incomprehensibile est, Deum mori & quidem in cruce velut Latronem: hominem resurgere ex mortuis: ascendere in cœlum, &c? Quod si etiam auditis tot testibus, multi reperiuntur, qui hæc non credunt, quomodo credidissent testibus per paucis? Postquam verò tot tantosque testes habemus, nullo iam iure dubitare aut fidem abnuere possumus. Vnde Apostolus ad Hebr. 12. de veterum Patrum testimonio loquens ait: *Tantam habentes impositam nubem testium,* &c. *curramus ad propositum nobis certamen.* Nubem testium vocat eorum copiam, quia densæ instar nubis hominem circumstant & suis suffragijs fouent ac rigant.

5. Quinto. Propter hæreticos, vt moneamur non recipere doctrinam, nisi saltem ab Ecclesia & sede Apostolica approbatam: ne sub ea dolus lateat. Ideo Paulus etsi à Deo doctus Ierosolymam tamen abijt vt cum Petro & Apostolis conferret, ad Gal. 2. non quod ipse de Euangelio sibi credito dubitaret, sed ne eius auditores ipsi diffiderent, quasi aliud quid doceret, quam Petrus & Apostoli alij. Rectè porro Christus suos Apostolos adhibet testes vtpote oculatos & auritos, *quia ab initio mecum estis,* inquit: vt discamus etiam nos in rebus fidei non credere cuiuis testimonio, sed solius Ecclesiæ Catholicæ, vt quæ ab Apostolorum tempore hucusque persistit, adeoque ab initio cum Christo fuit, indeque sine interruptione hucusque se extendit.

F. V. *Cur prædicit Apostolis persecutiones.*

Q. QVINTO. Cur prædicit Christus Apostolis futuras eorum persecutiones? Resp. Primo. Ne scandalizarentur. *Hæc locutus sum vobis,* inquit, *vt non scandalizemini.* Vult dicere: Occurrẽt vobis in hoc mundi pelago multæ & magnæ persecutorum syrtes, nolite in his impingere vt naufragium faciatis & cogitetis vos à me delusos & per dolum in hostiũ gladios impulsos: vel etiam a me derelictos esse, quasi nolim aut non possim vos seruare. Timuit solicitus Dominus ne discipuli visis persecutorum fluctibus trepidarent & cum Petro in mari ambulante mergerentur.

1.

2. Secundo. Vt iacula præuisa minus eos ferirent. *Minus enim iacula feriunt, quæ præuidentur: & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc per præscientiæ clypeum munimur;* inquit S. Gregorius hom. 35. in Euang. Non poterant quidem Apostoli euitare iacula ista: audierant tamen ea nonnisi ob Christi nomen in se vibranda esse, vt cum in hodierno Euangelio Christus dixit: *sed hæc facient vobis quia non nouerunt patrem neque me;* quod summum eis gaudium ferebat. Magnum quoddam supplicium illaturos se Apostolis Iudæi existimabant, si è Synagogis eos excluderent. Sed quid mali hoc erat Apostolis? Ibant potius gaudentes, quod pro nomine IESV contumeliam paterentur & ab improbis illis separarentur.

G. VI. *Cur Iudæi, deinde gentiles persecuti Apostolos.*

Q. SEXTO. Quare Iudæi inprimis (de his enim potissimum loquuntur Christi verba) deinde Gentiles Apostolos persecuti sunt? Resp. Primo. Ob ignorantiam, quæ tamen in plerisque saltem crassa vel affectata fuit, cum viderent Apostolorum vitam sanctam & inculpabilem. Hanc causam assignat Dominus velut præcipuam: *Hæc facient vobis quia non nouerunt patrem neque me.* q. d. nolunt cognoscere.

1. Secundo. Ob falsam opinionem & figmentum de Christianis, quasi ipsi omnium cladium & communium calamitatum causæ forent: quod refutat S. Augustinus in ll. de Ciuitate Dei & Orosius in sua historia, qui ostendunt, ante Christum plures & grauiores in orbe calamitates fuisse.

2.

3. Tertio. Ob fastũ & arrogantiam suam, quæ retinebat eos ne humili Christi iugo & religioni, quæ humilitatem docet & fastum calcat, colla subderent.

4. Quarto. Ex odio fidei Christi, quæ multa carni & mundo ingrata, multa etiam supra captum intellectus nostri credenda docet: prætereà superstitiones Iudæorum & Gentilium

5. lium damnat & deridet. Quinto. Ex impulsu Diaboli, qui hostes Christi stimulabat ad persequendum eius nomen & Euangelium, à cuius propagatione perditum iri se præsenserat.

H. VII. *Cur permittit Deus bonos affligi à malis.*

Q. SEPTIMO. Cur permittit Deus bonos affligi à malis? Resp. Præter causas Deo soli perspectas, vna est ex parte reproborum quos Deus suæ libertati & libidini permittit, vt appareat vis liberi arbitrij & naturæ per Adami lapsum deprauatæ miseria, quæ in tot flagitia homines impellat, indeque magis æstimetur beneficium redemptionis humanæ.

1. 2. Secundo. Ex parte bonorum, vt per improbos exerceantur & virtutes suas exserant, dum à malis impugnantur. Parum enim illis prodest habere virtutum habitus nisi ex ijs bonas virtutum actiones depromant: habere bonos gladios, nisi eos euaginent & hostium sanguine consecrent. Habent etiam boni veniales suos defectus, qui sanè etiam emendari & castigari debent. Sicut enim quædam bona opera iniquorum, cum non mereantur vitam æternam, merentur tamen aliqua temporalia commoda, vt opes, honores, imperia, teste S. Aug. li. 5. de Ciuit. c. 15. ita quædam opera mala iustorum non merentur quidem pœnas æternas, temporalium tamen bonorum amissionem aliasq; afflictiones haud dubiè merentur. Non meruere igitur Carnifices tartareos: meruere tamen carnifices terrenos.

3. Tertio. Ex parte Dei, qui velut supremus mundi gubernator sinit res agi suis motibus, adeoq; hominem vti suo libero arbitrio, daturus suo tempore vnicuique mercedem suam.

Causæ vndecim ex S. Chryso.

Sed audiamus hac de re D. Chrysostomum hom. 1. ad populum plures adducentem causas. *Multos,* inquit, *audiui talia quærentes. Quid tandem ille modestus & mansuetus homo ab alio quodam impio, & improbo per singulos dies trahitur, & innumeras patitur molestias: & Deus permittit? Quare alter accusatus iniustè mortuus est? Ille submersus est,* inquit, *alius præcipitatus?* &c. *Itaque prima causa quidem est, quod cum facilè in arrogantiam propter meritorum magnitudinem & miraculorum tolluntur: ipsos sinit affligi. Secunda: ne cæteri maiorem habeant de ipsis opinionem quam humana patitur natura: & ipsos Deos, non autem homines esse arbitremur. Tertia, vt & Dei virtus appareat per ægrotantes & compeditos exuperans, & prædicationem augens. Quarta vt ipsorum illorum patientia manifesta fiat non propter mercedem Deo seruientium, sed & tantam exhibentium gratitudinem, vt & post tot mala syncera in ipsis beneuolentia ostendatur. Quinta, vt de resurrectione cogitemus, cum enim verum, iustum, & multa plenum virtute innumera passum mala, & sic hinc digressum videris; oportet ex hoc omnino aliquid de illo iudicio cogitare. Si enim homines per se laborantes sine præmiis & retributione migrare non permittit: multo magis eos qui tantum laborauerunt nunquam incoronatos remanere Deus decerneret. Si autem ipsos laborum suorum retributione priuare non eligit: omninò necesse est quoddam aliud tempus esse post præsentium finem, per quod præsentis vitæ laborum retributiones reciperent. Sexta, vt omnes in grauia incidentes, sufficientem consolationem & mitigationem habeant in eos respicientes & malorum quæ ipsis accidere, recordantes. Septima, ne quando exhortamur vos ad illorum virtutem & cuique dicimus: imitare Petrum, imitare Paulum, propter gestorum excessum alterius ipsos naturæ participes fuisse cogitantes ad imitationem torpeatis. Octaua, vt quoniam beatos vel miseros censere oportet, discamus quos quidem beatos: quos autem miseros & ærũnosos putare debeamus. Si verò oportet & nonam dicere causam: illud dicere possemus, quod spectabiliores tribulatio faciat tribulatos. Tribulatio enim patientiam operatur: patientia vero probationem: probatio autem spem: spes vero non confundit. Vides quod ex tribulatione probatio futurorũ nobis spem adfert, & in tentationibus, manere bonum de futuris sperare facit? Itaque non temere dicebam, quod hæ tribulationes resurrectionis spem nobis designant, & vexatos meliores efficiunt. Quemadmodum enim, inquit, in fornace aurum examinatur, sic & homo acceptus in humiliationis camino. Possumus & decimam dicere causam. Qualem verò hanc? quam & iam sæpius dixi superius, quod si aliquas habeamus maculas, & eas deponimus. Et bene Patriarcha declarans, ad diuitem dicebat: quoniam Lazarus sua mala recepit, iam consolationem accipit. Et ad hanc aliam rursus inueniemus. Qualem verò hanc? vt corona & præmia nobis augeant. Quantum enim tribulationes ampliabuntur: immò verò & multo plus, non enim condignæ sunt passiones præsentis temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Tot igitur causas habentes de sanctorum afflictione dicendas ne in tentationibus indignemur: neque angustiemur, neque tumultuemur, sed & ipsi nostros instruamus animos & alios hoc doceamus.*

IN DOMINICA PENTECOSTES.

Euangelium Ioan. 14.

IN illo tempore, dixit IESVS discipulis suis: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me, patris. Hæc locutus sum vobis, apud vos manens. Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia: & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis: vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi vobis, priusquam fiat, vt cum factum fuerit, credatis. Iam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quidquam. Sed vt cognoscat mundus, quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio.

CONCIONES.

I. *Gaudium & solennitas huius Festi proponitur.*
II. *Dispositiones ad Spiritus Sancti seu gratiæ receptionem.*
III. *Quanta bona conferat homini Spiritus Sanctus per gratiam habitualem.*
IV. *Signa inhabitantis Spiritus Sancti, seu gratiæ in homine.*
V. *Circumstantiæ aduentus Spiritus Sancti.*
VI. *Varij timores pelluntur igne charitatis.*
VII. *Communicaturus sit columba.*
VIII. *Documenta.*
IX. *Mysteria.*

CONCIO I.

GAVDIVM ET SOLENNITAS HVIVS FESTI PROPONITVR.

I. *Quia hodie nuntiatum nobis Christum dominari in cœlis.*
II. *Quia nuntiatur nobis pax Dei cum hominibus.*
III. *Quia hodie lex gratiæ cœpit.*
IV. *Quia hodie incœpit Iubilæum Christianorum.*
V. *Quia hodie sacramentum confirmationis primo administratum.*
VI. *Quia hodie maximum donum Ecclesiæ collatum.*

THEMA.

Factus est repentè de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis. Act. 2.

A. FESTVM Pentecostes, quod hodie peragimus, summâ cum animi lætitia & veneratione suscipiendum esse, docemur vel à Iudæis, qui, vt tradunt aliqui (apud Corn. à Lap. in Act. c. 2.) in suis olim Synagogis à Paschate vsque ad suam Pentecosten quotidie in Synagogâ conuenire soliti numerabant singulos dies, qui interiacebant, dicendo: *Hic est primus dies, hic secundus, hic tertius,* &c. donec complerētur quinquaginta dies, quos claudit Pentecoste. Rationē dat Rabbi Moyses in resolutione dubiorum legis l. 3. cap. 44. quod Deus statuerit 50. diebus suū in Sina aduentū à Iudæis expectandum, vt per tot dierum moram

sui aduentûs desiderium in eis accenderet. *Sicut*, inquit, *qui expectat visionem amici, quem diligit ex animo, numerat dies donec videat ipsum*. Quòd si hoc Iudæi qui legem ab angelo acceperunt: quid fecisse putamus Apostolos cæterosque primos fideles ab ascensu Christi vsque ad Pentecosten, expectantes ipsum Spiritum Sanctum? An non illos singulas horas, ne dicam dies, numerasse dicemus? Quanto enim præstantius donum est ipse legislator Spiritus Sanctus quàm ipsius lex, tanto maius fuit gaudium Apostolorum gaudio Iudæorum in hodierna die. Iam verò, Auditores, gaudium Apostolorum nobis etiam commune est, vel certè esse debet; Idem enim donum & nos è cœlo accipere, si voluerimus, possumus; si nimirum ad Spiritus S. aduentum dignè nos paremus. Nunc porrò audiamus, quam ob rem hic dies gaudio plenus sit.

B. I. *Quia hodie nuntiatũ nobis Christum dominari in cœlo.*

PRIMO. Quia hodie accepimus nuntium certissimum, quòd Christus Dominus noster in cœlo appulerit apud Patrem tanquam Aduocatus noster & regnum cœli tanquam victor occupârit nobis. Hoc enim nuntium attulit nobis Spiritus Sanctus, quem idcircò in terras misit Christus, vt testaretur nobis triumphalem eius ingressum in regnum cœlorum. Priùs quidem obseratum fuisse cœlum noueramus & custoditum à Cherubim flammeoque gladio. Has excubias nunc sublatas esse nuntiat Spiritus Sanctus & cæli aditum nobis patefactum. Cur non ergò hodie lætemur & iubilum instituamus, quando testatur nobis Spiritus Sanctus cœli regiam pro nobis à Christo Duce nostro occupatam? Sanè cœlum ipsum triumphum istum nobis annuntiauit, cum quasi tormenta bellica explosit; *factus est enim repente de cœlo sonus*, &c.

C. II. *Quia nũtiatur nobis pax Dei cum hominib.*

SECVNDO. Quia hodie nuntiatur nobis pax & amicitia Dei cum genere humano; siquidem cœlum hodie cum terrâ communionem habere cœpit, vti indicat ignis de cœlo in capita Christianorum delapsus, ignis inquam placidus, innoxius, fouens, recreans: non deuorans nec consumens. Certe ad ostendendum, quòd Abelis sacrificium Deo acceptum esset, misit Deus ignem de cœlo, qui consumeret illud, iuxta communem sententiam, quam confirmat versio Theodotionis, quæ habet (*Inflammauit Dominus super Abel & sacrificium eius.*) Pari modo ignis hodie de cœlo lapsus & sedens supra singulos in cœtu fidelium congregatos, ostendit Ecclesiam Deo reconciliatam, placitam & acceptam esse. Ignis in veteri lege terribiliter sæuijt in rebelles, etiam Iudæos; & qui in monte Sinai apparuit, terribilis fuit & *accensibilis*, vt ait Apostolus ad Hebr. 12. id est, incensus, vehemens *& ardens vsque ad cœlum*, vt asserit Moyses Deuteron. 4. Vnde designabat Deum adhuc iratum & implacatum. Ignis verò iste innoxius fuit & placidus; quia denotabat Deum placatum & mundo reconciliatum.

2. Adhæc quando reges sibi inuicem munera mittunt, fœderis & amicitię signum est. Iam autem Genus humanum miserat Deo munus ante paucos dies, animas scilicet sanctorum patrum, quas è limbo eductas, secum Christus in cœlum euexit. Animas inquam sanctissimas, Dauidis, Ioannis Baptistæ, S. Iosephi, boni latronis, &c. Sed inprimis Christum Dominum regem gloriæ. Misit vicissim hodie Deus generi humano munus reciprocum, Spiritum Sanctum. Argumentum ergò hoc est pacem & amicitiam factam esse inter Deum & humanum genus.

D. III. *Quia hodie lex gratiæ cœpit.*

TERTIO. Quia hodie lex gratiæ promulgata & incepta est: vetus autem Mosaica, quæ seruitutis & timoris erat & iugum importabile, abrogata. Hinc probabiliter existimant, Pentecosten Iudæorum anno Passionis Christi, incidisse in diem Sabbathi, Pentecosten verò Christianorum in diem Dominicum sequentem: vt sicut Sabbathum transiit apud Christianos in Dominicam diem: ita transiret Pentecoste Christianorum in diem sequentem; quo sciremus legem veterem transisse in nouam; siquidem Pentecoste Iudæorum instituta est ob memoriam & beneficium datæ legis decalogi secundum Hieronymum epist. ad Fabiol. de 42. mans. Et August. q. 95. in quæstion. ex nouo testament. & alios, quinquagesimo die post Iudæorum pascha. Magnum autem beneficium est lex, quia est radius quidam lucis & legis æternæ, quæ est Deus: sine quâ à Deo eiusque mente ac voluntate grauissimè aberraremus. Demosthenes dicebat leges esse ciuitatis animam. Philo l. de Iosepho, ait legem esse ciuitati, quod medicus est ægro.

Cõuenit promulgatio veteris legis cum promulgatione nouæ.

Porrò in multis conuenit promulgatio legis veteris cum hac nostræ legis promulgatione. Primo. quia vtrobique data & promulgata est à Deo lex quinquagesimo die à paschate: ibi in monte Sinai, hîc in monte Sion. Sed ibi lex timoris & iugũ graue: hîc lex amoris & iugum suaue.

Secundo. Ibi visebatur ignis, turbo, terræmotus, vt habetur Ps. 67. *Terra mota est, etenim cœli distillauerunt*, &c. Hic igneæ apparuere linguæ, sonitus de cœlo tanquam spiritus vehementis, & contremuit domus Apostolorum.

Tertio. Ibi audiebatur sonitus buccinæ, qui paulatim crescebat. Hic audita est prædicatio Apostolica, qua bellum indicebatur Primo homini contra seipsum, deinde toti mundo & præsertim Idololatriæ. Ea vox paulatim per orbem creuit, & tandem *in omnem terram exiuit sonus eorum.*

Quarto. Ibi secuta est pluuia; *etenim*, vt habetur ps. 67. *cœli distillauerunt*. Hic effudit Spiritus S. gratiam super omnes, vt loquerentur variis linguis, implerentur sapientia & robore ad quæuis ferenda.

E. IV. *Quia hodie cœpit Iubilæũ Christianorum.*

QVARTO. Quia hodie cœpit Iubilæum Christianorum, & aurea porta plenariæ remissionis mundo aperta est. Promulgatum est hoc Iubilæum sono de cœlo facto, qui audiebatur per Ierosolymam, quo

quo modo edicta regia promulgari solent cum tubæ sonitu. Præco erat S. Petrus, ad cuius promulgationem primam venerunt mox ad tria millia peregrinorum, vt de Iubilæo hoc participarent. Et quia hi ex diuersis nationibus huc venerant, nuntiauerunt idem suis regionibus. Atque hic est annus ille Domini acceptus, cuius mentionem fecit Christus Luc. 4. in primâ suâ concione. Est autem annus misericordiæ, remissionis, reconciliationis, pacis, salutis, liberalitatis, gaudij, in quo post longam Dei iram restituimur in Dei gratiam & acceptionem, hæreditatem gloriam aliaque bona pristina, quæ habuissemus in paradiso & statu innocentiæ vel his meliora. In Iubilæo legis veteris, qui erat annus quinquagesimus, reuertebatur vnusquisque ad possessionem suam, Leuit. 25. Deinde ibi remittebantur & obliterabantur omnia debita. Et hic fit remissio peccatorum; & præterea iubetur vnusquisque remittere fratri suo quod contra ipsum habet, vt sit omnium credentium *cor vnum & anima vna*, vti erat olim in primis Christianis, Actor. 4. Denique serui omnes in Iubilæo manumittebantur & fiebant liberi. Et hic in lege nouâ discimus non amplius seruili cum timore, sed filiali, & cum amore Dei voluntatem facere & mandata eius obseruare.

F. V. *Quia hodie Sacramentum Confirmationis primò administratum.*

QVINTO. Quia hodie sacramentum Confirmationis primò administratum est, licet modo extraordinario: dum à Christo Spiritus S. missus est in Christianos, qui ad id vsque tempus pauidi erant: & ita missus, *vt maneret* cum ipsis *in æternum*, iuxta promissionem Christi Ioan. 14. adeoque vt deinceps non modò non timerent amplius vllas minas & tormenta Tyrannorum & Magistratuum obloquentium, sed gauderent etiam pro nomine Iesu contumelias pati. Ex hoc temporis articulo Petrus qui priùs ad vocem ancillæ tremebat, statim coram omnibus extollere & prædicare Iesum cœpit eiusque resurrectionem & ascensionem contestari: imò arguere Iudæos quòd eum, cùm esset sanctus & iustus ac prodigiis glorificatus Deique filius, ausi sint interimere. Hodie Discipuli, qui paulo ante vasa lutea & infirma, nondum excocta erant, in fornace ignis diuini indurati & quodammodo ænei facti sunt atque impenetrabiles, adeoque etiam in gratiâ confirmati, vt deinceps lethaliter non delinquerent, vt habet communis Theologorum sententia: & probari potest ex illo Ioan. 14. *Vt maneat vobiscum in æternum.*

G. VI. *Quia hodie maximum donum Ecclesiæ collatum.*

SEXTO. Quia hodie donum omni comparatione maius Ecclesiæ collatum est, Spiritus S. scilicet, tertia Diuinitatis persona, reipsa & secundum se; ita vt infidelium cordibus verè & personaliter inhabitaret eosque sanctificaret & igniret quasi sua diuinitate, sicut ignis penetrat & ignit ferrum, vt iam non tã ferrum quàm ignis esse videatur. Neque solùm Spiritus sanctus, sed & Pater & Filius cum eo in hominem descendit, per concomitantiam, quia inseparabiles: quo modo in consecratione hostiæ corpus Christi directè, anima verò & sanguis per concomitantiam ibi constituitur. Accepimus ergò hodie de cœlo non dona tantùm Dei, gratiam, charitatem, virtutes alias, sed ipsum donatorem Deum: non riuulos tantum, sed ipsum fontem: non fructus tantùm, sed ipsam arborem. Hinc animæ iustorum factæ sunt Dei domus, templum, thronus & quodammodò cœlum ipsum.

Super est nunc vt videamus quâ ratione nos huius gaudij participes reddamur; quod fiet, si quæ huic magno & sancto Hospiti aduersantur, è cordis nostri medio sustulerimus, peccata: & prætereà domum cordis nostris sanctis emendandæ vitæ propositis ornauerimus, &c.

CONCIO II.

DISPOSITIONES AD SPIRITVS SANCTI SIVE GRATIÆ RECEPTIONEM.

I. Mens à terrenis ad Deum & cælestia eleuanda.
II. Opera misericordiæ exercenda.
III. Reconciliatio & vnio animorum.
IV. Oratio perseuerans.
V. Erant orantes cum Maria Matre.
VI. Erant in domo sedentes.
VII. Perfecta pœnitentia.

THEMA.

Cùm complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco. Act. 2.

A.

MAximi apud homines solet æstimari gratia & fauor Principum. Hinc enim lites & contentiones, inuidiæ & æmulationes, labores & expensæ, vt hæc gratia obtineatur. Alij eam mercantur nummis: alij seruitijs etiam indignis & abiectissimis: alij precibus: alij per fautores & amicos: alij deprecatione offensæ: alij mores alijs quærunt. Denique se beatos putant, si Magnatum gratiam habeant. Hinc enim Iacob, fratris sui Esau potentiam videns, cætera omnia quæ ille offerebat, respuens: *hoc vno*, dicebat, *indigeo, vt inueniam gratiam in conspectu tuo*, Gen. 33. Quòd si gratia hominum tanti æstimatur & tam solicitè quæritur, quanto magis gratia Dei æstimanda & quærenda est? De hac enim Apostolus ad Rom. 6. ait: *Gratia Dei vita æterna*; finaliter nimirum, quia ad vitam æternam ducit. Per hanc in nobis habitat Spiritus sanctus, imò tota SS. Trinitas vt ex Euangelio hodierno claret. Itaque omnia habet, qui DEI gratiam habet: nihil habet, qui hanc

hanc non habet: vt multo æquius dicere Deo possimus: *Hoc vno tantùm indigemus, vt inueniamus gratiam in conspectu tuo.* Sed quâ tandem arte & viâ gratiam hanc quæremus, si in peccatis constituti, adeoque Deo exosi simus? Viam hanc indagare licet in hodiernâ Epistolâ desumptâ ex Actis Apostolorum: vbi mystico sensu tanguntur opera illa quæ potissimùm disponunt hominem ad receptionem Spiritus sancti & gratiam: vt videbimus.

B. I. *Mens à terrenis ad Deum & cœlestia eleuanda.*

PRIMO. Apostoli ascenderũt in superiorem partem domûs & ibi manebant donec acciperent Spiritum sanctum, vt patet ex Act. 1. capite, vbi Lucas aiteos ascendisse in cœnaculum, græcè ὑπερῷον, id est, locum superiorem. Ad hunc modum habitare debemus in superiore parte domûs nostræ, si Spiritum sanctum expectamus. Habet enim quilibet homo inferiorem contignationem, sensualitatem cum bestijs: & superiorem, rationem cum angelis communem; & sicut plerumque superior contignatio domûs ornatior est, quàm inferior, ita & ratio longè nobilior sensualitate. Quis est qui in inferiori habitat? qui ad terrena inclinatus est, qui semper cogitat, quærit & ambit honores, opes, voluptates & quæ oblectant sensus: quorum animus semper est in patinis, vt loquitur quidam: qui appetitui suo fræna laxant nec retrahunt eum a noxijs: vno verbo, qui ad instar pecudum sensibus ducuntur. Ad istos non descendit Spiritus sanctus. Nam Isa. 42. dicitur DEVS *dans flatum populo qui est super terram & Spiritum calcantibus eam.* Quòd ita exponit S. Irenæus: *Flatum quidem omni populo qui est super terram, dat Deus: Spiritum verò his tantummodò, qui terrena desideria calcant.* Ad hęc quis nescit Spiritum & carnem seu sensualitatem sibi maximè aduersari? Hinc fortasse Spiritus sanctus in specie ignis apparuit, non aquæ aut terræ: item in specie columbæ, non terrestris alicuius animalis, quia scilicet in sublimibus tantùm habitaculis, id est, in hominibus qui rationis ductum sequuntur & superna considerant, vult habitare. Vbi ergò inceperis à sensualitate tua exire & ascendere in solitudinem cordis tui, tecumque cogitare, ad quem finem sis creatus, quam viam hucusque tenueris, quò tibi sit eundum, quantum à fine tuo aberraueris, vnde excideris & vbi hæreas; compositisque tandem rationibus statueris sensualitati tuæ imperare & rationis ductum sequi, &c. tum appropinquabit tibi paulatim Spiritus sanctus, iuxta id Iac. 4. *appropinquate Deo & appropinquabit vobis.* Docet hoc prodigus filius, qui postquam in longinqua regione cœpit egere, *in se reuersus* (ait Saluator Luc. 15.) *dixit: quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereo. Surgam & ibo ad patrem meum & dicam ei: Pater peccaui in cœlum & coram te, &c.* Ad quid iste dicitur in se reuersus, si non priùs à se exijt? *Qui non gubernatur ratione,* inquit Theophylactus eo loco, *sed præter rationem viuit & absurda alia exorditur, extra seipsum est: & non manet in suâ substantiâ, hoc est, ratione. Quando autem quis cogitat in quantam venerit miseriam, tunc redit ad seipsum, considerans & in pœnitentiam veniens à suâ exteriori diuagatione.* Ita Theoph. Consideret ergò peccator ante omnia statum suum vnde & quò ceciderit, & cum Dauide clamet: *De profundis clamaui ad te Domine.* In quem locum S. Gregor. Magn. scribit: *Attendat vnusquisque in quo profundo iaceat & quàm longè à Deo, peruersè agens, effectus sit & clamet ad Deum donec de tenebris profundi erutus superno illustretur lumine, &c.* proponat etiam efficaciter agere pœnitentiam & dicat: *Surgam & ibo ad patrem meum, &c.* Hoc enim facientes, citò habebunt obuiantem sibi Deum Patrem cœlesti auxilio & cor ad pœnitentiam permouentem: quemadmodum & prodigus rediens ad paternam domum obuium habuit patrem, accepit ab eo osculum, stolam, annulum, &c.

C. II. *Opera misericordiæ exercẽda.*

SECVNDO. Locus in quo manebant & Spiritum sanctum præstolabantur, cœnaculum fuisse scribit Lucas, id nimirum in quo Christus lauit pedes discipulis suis & vltimam cœnam prębuit. Quid nobis designat hoc cœnaculum? Puto eleemosynam & opera misericordiæ, quibus lauamus pedes pauperibus & cibum præbemus. Hæc enim plurimum facere ad Spiritus sancti gratiam acquirendam ostendit exemplum Cornelij Centurionis gentilis, Act. 10. cui dixit angelus: *Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.* Qui etiam monuit accerseret Petrum, vt ab eo baptizaretur. Testatur etiam alter angelus Tob. 12. dicens: *Eleemosyna à morte liberat & ipsa est quæ purgat peccata & facit inuenire misericordiam & vitam æternam.* Et S. Augustinus Serm. 6. ad fratres in Eremo: *Misericordia,* inquit, *ad Deum dirigit hominem, Deumque deducit vt habitet in homine.* Et post pauca concludit: *Amate ergò fratres mei misericordiam, quia nunquam vidi pium hominem malâ morte finiri.* Imò lib. 21. de ciuit. cap. 27. asserit quosdam sine eleemosynis non posse saluari, qui nimirum peccatis aut cupiditatibus irretiti, explicare se nequeunt, nisi pauperum preces maiorem & efficacem gratiam illis obtineant. Si ergò cibaueris esurientes, cibabit te Christus pane gratiæ suæ. Si laueris eorum pedes, lauabit te Christus à peccatis tuis. Si vestieris nudos, ipse suis gratijs & virtutibus te induet: si infirmos visitaueris, ipse te in tuis visitabit infirmitatibus: si peregrinos hospitio exceperis, excipiet te ipse in cœlo: si captiuos redemeris, ipse te redimet ex inferno: si mœstos fueris consolatus, ipse te consolabitur in tuo mœrore, & gratiam efficacem præbebit vt veram instituas pœnitentiam. Nam opera misericordiæ, licet non sint proximum antidotum expellens prauos peccatorum humores, sunt tamen syrupi instar, cor disponentia ad veram contritionem, quæ illos expellit, obtinendam.

Habent quoad hoc diuites magnam prærogatiuam & viam apertam deducendi ad se Spiritum sanctum quam non habent pauperes: Vnde ex hac parte maximas Deo gratias agere debent, & vti hac facultate diligenter ad suam salutem : nec talentum sibi creditum fodere in terrâ, quo possunt donum Dei maximum, Spiritum sanctum sibi mercari. Multum pecuniarum dedisset Simon Magus, si ijs Spiritum Sanctum emere potuisset, vt habetur Act. 8. Sed quia is Spiritum sanctum propriè voluit emere, audijt: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Eleemosynæ nummis emi potest.

D. III. *Reconciliatio & vnio animorum.*

TERTIO. *Erant omnes pariter in eodem loco*, ait S. Lucas Act. 2. quia scil. *erat multitudinis credentium cor vnum & anima vna.* Act. 4. Propter hanc animorum vnionem meritò descendit super eos Spiritus Sanctus, quod prædixit Dauid Psalm. 132. *Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum! sicut vnguentum in capite* (Christo videlicet) *quod descendit in barbam, barbam Aaron,* (Apostolus Christi) *quod descendit in oram vestimenti eius. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion:* (Ecclesiam totam) *quoniam illic mandauit Dominus benedictionem.* Per hoc vnguentum intelligi potest Spiritus Sanctus qui *spiritalis vnctio* dicitur : similiter per rorem, qui in montem Sion descendit super Apostolos & cæteros Christianos in eodem loco pariter congregatos. Qui ergò vult huius benedictionis particeps fieri, omne inprimis odium & discordiam deponat, cum proximis se reconciliet, & iniurias condonet. *Si enim dimiseritis*, inquit Dominus Matth. 6. *hominibus peccata sua, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra.* Nimirum hæc remissio, tametsi non meretur remissionem peccatorum, obtinet tamen per modum impetrationis, siquidem rationem habet sacrificij & quidem excellentissimi, vt vult Augustinus lib. 50. homil. hom. 6. & Chrysostomus homil. de Dauide & Saule. Et videtur inde colligi, quòd Dominus iussit sacrificium relinqui in altari, & prius reconciliationem cum fratre fieri. Non pauca sunt exempla, quæ ostendunt hanc remissionem peccatoribus gratiam efficacem obtinuisse. Vnum refert Thó. Cantiprat. lib. 2. apum cap. 18. p. 3. de nobili quodam milite sæculo dedito, qui cum occisori fratris sui necem intentasset, rogatus tamen indulsisset, nullius præterea boni sibi conscius, hanc à Christo reportauit gratiam, vt oranti & genua flectenti ante Crucifixum Christus caput inclinaret.

E. IV. *Oratio perseuerans.*

QVARTO. *Erant* ibidem *perseuerantes vnanimiter in oratione*, vt ait Lucas Act. 1. Oratio ergò commodissimum medium est ad gratiam Spiritus Sancti impetrandam. Audi Dauid Psalm. 118. *Aperui os meum, & attraxi spiritum*, inquit: q. d. attraxi precibus Spiritum Sanctum, vt intelligit S. Augustinus. Audi ipsum Saluatorem Luc. 11. *Pater vester de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se*; constanter videlicet & importunè, vt ibi parabola ostendit. Quando itaque aduertis te gratiâ Dei destitutum, adeoque te non habere ad instar illius amici Luc. 11. descripti, quod animæ tuæ famelicæ apponas, perge ad magnum illum amicum tuum, Christum, & suscita illum ac postula vt accommodet sibi tres panes : panem contritionis ad peccata deflenda; confessionis ad eadem ritè confitenda ; satisfactionis, ad eadem exsoluenda. Et si perseueraueris pulsans, propter improbitatem tamen tuam (licet amicus eius non sis) surget & dabit tibi quotquot habes necessarios. Nónne gentilis mulier fuit Chananæa? & tamen licet primò audiret: *non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus*; vbi non destitit precari, obtinuit non tantum filiæ sanitatem, sed & sibi gratiam, quia *adoptata est in filiam, honorata ad mensam, quæ se sub mensam laudabili humilitate deiecit*, ait S. Petrus Chrysologus ser. 100. Nõne peccator publicanus? & hic tamen breui, sed feruenti oratione obtinuit Dei gratiam. Nimirum vti in candelam extinctam adhuc fumigantem, facilè descendit ignis eamque accendit, si desuper illum teneas: ita gratia Spiritus sancti in feruentem, humiliatam & contritam orationem, quæ instar incẽsi dirigatur ad Deum.

F. V. *Erant orantes cũ Maria Matre.*

QVINTO. Erant orantes *cum Maria matre* IESV *& fratribus eius*, ait Lucas c. 1. Quare si peccator timet, orationes suas non exaudiendas, quærat sibi patronos qui eius causam agant. Petat Primo à viris iustis, quos nouit, vt pro ipso Deum orent. Scimus enim orationem S. Stephani impetrasse Sauli efficacem vocationem, & S. Monicam suis & aliorum SS. virorum precibus impetrasse conuersionem filij sui Augustini. Scimus etiam Dominum remisisse peccata paralytico, permotum fide gestantium illum & submittentium per tectum, Luc. 5. In quem locum S. Ambrosius l. 5. in Luc. ait: *Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata.* Et paucis interiectis: *Si grauium peccatorum diffidis veniam, adhibe precatores, adhibe Ecclesiam quæ pro te precetur: cuius contemplatione, quod tibi Dominus negare posset, ignoscit.* Sic Ambros.

Deinde adhibe sanctorum qui in cœlo sunt, preces & inprimis Deiparæ, quæ singularis peccatorum est Aduocata, nec demerita eorum aspicit, vti Christus Iudex, sed Dei misericordiam : Etenim si ad eius preces Christus aquam vertit in vinum: mutabit etiam insipidum peccatorem in gratissimum sibi amicum. Quis enumeret stupendas conuersiones, quas Christus Dominus ad suæ matris preces fecit? *In te enim*, inquit S. Bern. serm. 2. de Pentecost. *angeli lætitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternum. Meritò in te respiciunt oculi totius creaturæ : quia in te & per te benigna manus omnipotentis, quidquid creauerat, recreauit; hominẽ reparans, qui perierat.* Quòd si sancti adhuc in mortali vitâ degentes periculis pleni & aliorum precibus indigentes, gratiam aliis impetrabant : quanto magis id facient constituti in cœlo?

Et si

Et si Ieremias adhuc in limbo positus multum orabat pro populo 2. Mach. 15. quanto magis in cœlo? nec timendum ne ibi nostri obliuiscantur vt pincerna ille Iosephi, quia charitatem non deposuerunt, sed conuersionem nostram lucrum suum reputant.

Denique SS. Angelorum qui te quemadmodum Loth ex Sodomis manu apprehensâ educant è peccatorum incendio, Gen. 19. qui te velut Cornelium illum Centurionem moneant, vt medicum aduoces, qui possit animam tuam sanare, Act. 10.

G. VI. *Erant in domo sedentes.*

SEXTO. Erant in domo *sedentes*, ait S. Lucas Act. c. 2. Vbi est ergò animæ tranquillitas, illuc libenter ingreditur & habitat Spiritus sanctus. Audi S. Bern. tract. de interiori domo. *Omnes*, inquit, *cordis distractiones & mentis fluctuationes in vnum collige & in solo Deo totum desiderium tuum fige, & ibi sit cor tuum vbi est thesaurus tuus desiderabilis multumq; amabilis. Ipse enim frequenter visitat & libenter inhabitat tranquillitatem cordis & otium quietæ mentis, quoniam pax est & in pace factus est locus eius.* Hoc designauit Magdalena cùm ad pedes domini sedit, dum Martha circa multa occuparetur. Nemo libenter ingreditur domum in quâ audit iurgia & rixas. Videat ergò homo, vtrum non in domo cordis sui audiat adhuc iurgia Synderesεos cum voluntate; & concordet dissidentes. Si enim Synderesis arguat voluntatem adhuc circa aliquid deprauatam: iam rixa est in domo. Audi Bern. vbi sup. c. 6. *Primò studeat vnusquisque ne dissideat à semetipso: quoniam omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, & domus supra domum cadet, nec intrabit Christus, vbi parietes inclinati fuerint & maceria depulsa.* Et paulò pòst: *Dignum habitaculum parat Deo, cuius nec est ratio decepta, nec voluntas peruersa, nec memoria inquinata.*

H. VII. *Perfecta pœnitentia.*

SEPTIMO. Expectabant completionem dierum Pentecostes. Pentecoste propter quinquagenarium numerum, à quo nomen habet, tropologicè symbolum est perfectæ pœnitentiæ ac remissionis peccatorum, vt docet S. Hieronymus l. 2. in Isa. vnde & psalmus 50. maximè est pœnitentialis. Quare si quis velit accipere Spiritum Sanctum priùs agat perfectam pœnitentiam. In die pentecostes debebant Iudæi ob memoriam dati decalogi, ex singulis habitaculis offerre duos panes ex primitijs frugum. Leuit. 23. simili ratione à pœnitente ob fractum ab eo decalogum offerendi sunt Deo duo panes, contritio & confessio: vel si commoditas confessionis non adsit: dolor de peccatis, & propositum emendationis. Nisi tali oblatione places Deum, non agis Pentecosten, nec recipies Spiritum Sanctum. Clarum est Spiritum S. descendisse in terras duplici formâ, columbæ & ignis. Vtrouis modo eum expectes, non descendet nec habitabit in corpore subdito peccatis. Columba enim omnem è nido eijcit immunditiem, & ignis similiter impuritatem. Columba illa, quam emisit Noë de arcâ, reuersa est ad arcam, quia non inuenit *vbi requiesceret pes eius*, ait sacer textus Gen. 8. sed quomodo non inuenit? an non inuenit coruus iam anteà emissus, qui non est reuersus, quia scilicet sedit super cadauera in aquis natantia, vt vult Chrysostomus & alij? Nimirum columba non solet sedere super cadauera aut loca luto adhuc infecta: atque ita non inuenit locum mundum, in quo posset requiescere. Ergò & Spiritus S. non requiescit in peccatore, qui adhuc instar cadaueris fœtet vel in limo profundi hæret: cor mundum ei præparandum est. sed quâ ratione? per synceram contritionem. An nescimus quâ ratione Elias ignem de cœlo detraxerit super sacrificium suum, 3. Reg. 18.? Postquam erexisset altare & posuisset super id holocaustum, diuisum scilicet in membra bouem: iussit aquam fundi super holocaustum & super ligna, tribus vicibus, & tunc cecidit ignis Domini de cœlo super altare & deuorauit holocaustum & ligna & lapides, puluerem quoque & aquam. Ista est ratio eliciendi in cor peccatoris ignem Spiritûs S. si nimirum lachrymæ fundantur in peccata membratim diuisa & exposita in confessione; sunt enim lachrymæ velut aqua viua seu adustum vinum, quod citò concipit ignem. Similem rationem eundem concipiendi ignem docuit Publicanus, dum percutiens & conterens pectus suum dixit: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Nouerat nimirum ille de silice ignem elici forti percussione, idcircò percussit lapideum pectus suum & ignem Spiritûs sancti extorsit. Est enim contritio, vltima ad gratiam dispositio, directè expellens peccatum & aperiens ianuam Spiritui Sancto.

Porrò compleri debent hi dies Pentecostes, id est, perfecta pœnitentia agi; si enim illi desit vel dolor de peccato, vel propositum emendationis, vel confessio cum est occasio: non est perfecta pœnitentia.

Habemus igitur non vnam sed plures vias deducendi ad nos Spiritum sanctum & acquirendi Dei gratiam. Surgat inprimis quisque de luto fæcis & incipiat desiderare vera & solida bona. Deinde studeat liberaliter erogare eleemosynam. Quòd si hoc non potest, quia egenus fortè est; exerceat spiritalem aliam eleemosynam dimittatq; iniurias. Quòd si non habet inimicum: instet orationi iugiter. Quòd si etiam huic diffidat, adiungat sibi patronos. Denique pacem in conscientia suâ faciat per veram pœnitentiam.

***

CONCIO III.

QVANTA BONA CONFERAT HOMINI SPIRITVS SANCTVS PER gratiam habitualem.

I. *Facit eum filium Dei adoptiuum, & quanta hæc dignitas, quantum & hoc bonum.*
II. *Facit illum Dei hospitem, & quanta hæc dignitas, quantum & hoc bonum.*
III. *Facit eam sponsam, & quanta hæc dignitas, quantum & hoc bonum.*

THEMA.

Pater meus diliget eum & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Ioan. 14.

A. TRIA non spernenda præmia promiserat Saul Rex ei qui cum Goliatho in arenam descendisset eumque superasset: diuitias magnas, filiam suam & exemptionem à tributo. Quibus promissis excitatus Dauid in medium prosiluit seque ad duellum obtulit, vicitque fœlicissimè. Multo maiora præmia sunt, quæ in hodierno Euangelio proponit nobis Christus pro opere non difficili. Non enim vult vt pugnemus cum forti aliquo Goliatho, sed vt ipsum diligamus; quod nemini difficile, ab omnibus præstari nullo negotio potest. Et audiamus præmia: *Siquis diligit me; Pater meus diliget eum*: ecce primum. *Et ad eum veniemus*: ecce secundum. *Et mansionem apud eum faciemus*: ecce tertium. Per primum offert se in patrem nostrum: per secundum in nostrum hospitem: per tertium in sponsum. Quanta & quam sublimia sunt hæc promissa! Omnia ista confert homini gratia habitualis. Quis tantorum spe præmiorum non excitetur ad amorem Christi? Ergò vt hic amor in nobis exardescat, examinemus primum accuratius præmia proposita.

B. I. *Facit eũ filiũ Dei adoptiuũ.* Gratia habitualis. PRIMO. Confert homini dignitatem filij Dei (non naturalis, sed adoptiui) quod insinuatur in hodierno Euangelio, cùm dicitur: *Et pater meus diliget eum.* Eam autem dilectionem non qualemcunque sed filialem esse testatur Ioannes ep. 1. cap. 3. cum ait: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt Filij Dei nominemur & simus.* Et indicat ipsemet Dominus, cùm iubet nos sic orare: *Pater noster qui es in cœlis.* Idque non denominatione extrinsecâ (quo modo aliqui vocantur Comites Palatini, qui Comitatum nullum habent: vel quo Rex Hispaniæ solet Heroës aliquos appellare cognatos, qui reuerà cognati eius non sunt) sed reuerà: *vt filij Dei nominemur & simus.* Et ratio est, quia gratia est quædam participatio diuinæ naturæ & similitudo, quanta maximè in creaturâ haberi potest. Vnde 2. Pet. 1. dicitur: *Maxima & pretiosa nobis promissa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ.* Secundum S. Bern. est radius quidam solis Iustitiæ animam quasi Deificans: vt autem solis radius in speculum incidens solem repræsentat, sic gratia in anima Deum. Vt ergò pater amat filium, quia eius caro & sanguis est, eius nomen, formam & mores repræsentat filius, & tanto magis amat, quanto magis is repræsentat, veluti adultum & reip. iam vtilem, quàm infantem: ita Deus amat hominem iustum vti filium, quia eius gratiam in se habet eiusq; moribus se accommodat.

Quanta hæc dignitas? Quanta verò dignitas, diligi à Deo & diligi vt filium? Nemini est obscurum, quanti æstiment homines, si principibus viris familiariter quis vtatur, si cum illis epuletur, ludat, corrideat, eodem curru vehatur: si de propriâ eorum manu literas accipiat, si amicus ab eis vocitetur, &c. Et quantulum est hoc? Principes illi, homines sunt, & quia cor amati non vident, vix amant sine formidine & limitatione. Longè aliter Deus, qui verè & omnimodè amat iustum. Et quis est Deus: & quis homo, vt amari à Deo debeat? Vnde Iob c. 7. miratur: *Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?* Quanta autem ea dignitas, homuncionem pauperculum vocari à Deo filium, quemadmodum vocatus à Christo paralyticus ille: *Confide fili: remittuntur tibi peccata tua?*

Quantũ & hoc bonum? Quantum etiam hoc bonum? Nam *si filij; & hæredes*, inquit Apostolus ad Roman. 8. *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Gratia enim est semen gloriæ. Sicut ergò ex semine nascitur arbor & fructus: ita ex gratia prouenit gloria & fœlicitas æterna. Rursum si filij: ergò singulari & paternâ beneuolentiâ ab eodem gubernantur, pascuntur, proteguntur, etiam in hoc sæculo. Nam si diligit Deus iustum & diligit vt filium; quid non bonorum impendet & prouidebit illi? Videmus parentes pro filijs sudare, algere & extrema pericula adire, quò eos alant, ditent, ornent, scientijs expoliant, euehant, &c. hocque ideò tantum, quia amant eos vt filios. Hoc totum ergò, & multò plus præstabit (etsi absque labore) Deus iusto; quia vt filium amat. Quòd si nunc rogemus paruulum: Quæso vnde tibi vestis, postquam hanc detriueris? pecunias non habes, vt coëmas: sartor non es, vt conficias: vnde tibi erit vestis? mox respondebit: Pater meus prouidebit: ego de hoc solicitus non sum. Si quæramus rursum: Ecce nunc quàm difficilia tempora! quanta annonæ caritas! Et vnde tibi victus, si à patre emanciperis? dicet ilicò: Pater mihi prouidebit de patrimonio, vxore diuite, stipendio, relinquet hæreditatem, &c. Si ei dicamus: cur quæso pater tuus ablegat te ad peregrinam & longinquam nationem? cur in aulâ principis seruire cogit? cur adigit te ad linguas

linguas perdiscendas? cur cogit frequentare scholas & negligere interim plurimas delitias & recreationes domesticas? respondebit, si sapit: id in meam pater facit vtilitatem, vt scientijs & moribus me imbuat. Totum hoc dicere potest & cogitare debet quisquis Dei gratiâ præditus est.

3. Pater videns filium patientem vel periclitantem, statim accurrit & fert opem; ægro medicos aduocat. Sic & Deus iusto. Vnde duæ illæ sorores ægrotante fratre Lazaro, nil aliud nuntiant Christo, quàm: *Ecce quem amas, infirmatur.* Non dixerunt; veni: *Amanti enim tantummodò nuntiandum fuit. Sufficit vt noueris: non enim amas & deseris*, ait S. Augustinus tract. 49. in Ioan.

4. Denique si filij per gratiam, ergò omnia Dei bona, nostra etiam sunt; quia *omnia mea tua sunt*, ait pater ille filio Luc. 15. Qui enim habet gratiam, habet ingentem auri thesaurum, quo omnia potest emere, ideoq; ditissimus est; vnde Apostolus: *Gratia Dei, vita æterna*, ad Rom. 6.

C. II. *Facit illũ Dei hospitem. Quanta hæc dignitas?*

SECVNDO. Confert homini dignitatem hospitis & hospitij diuini. Propter quod in hodierno Euangelio subditur: *Et ad eum veniemus.* Quanta etiam ista dignitas, quantum bonum! Dignitas ex eo elucet, quòd Centurio ille indignum se reputauit, qui reciperet Christum in domum suam. Similiter Ioannes Baptista etsi omnium Sanctissimus, cùm dixit: *Tu venis ad me? ego à te debeo baptizari.* Quantum ergò est illud: totam Sanctissimam Trinitatem venire ad hominem? Venit enim ad hominem iustum singulari quadam ratione (non quâ omnibus rebus præsens est) singulari fauore, splendore & munificentiâ. Venit non per Legatum aliquem aut donum solùm intermedium, sed in propriâ naturâ & tribus personis totius Sanctissimæ Trinitatis, vti indicat Euangelium & docent omnes Doctores. Non enim per gratiam & charitatem habitat in homine, quasi per vicarium donum: sed realiter & personaliter mediante gratiâ, vinculo vnionis. Per gratiam enim fit perfecta amicitia inter Deum & hominem, quæ postulat, præsentiam amici, vt argumentatur Suarez, l. 12. de Deo trino & vno, c. 5.

Quantũ & hoc bonum? 1.

Quantum etiam hoc bonum? Si enim Deus venit ad hominis animam vt in eâ habitet, ergò non venit vacuus, (iuxta id Apostoli 1. Cor. 15. *gratia eius in me vacua non fuit*) sed quemadmodum domui Laban benedixit Deus ad introitum iusti Iacob, vt omnia ei prosperè succederent: Gen. 30. ita multo magis benedicit Deus homini veniens ad illum. Affert enim secum plurimas virtutes & fontem perennem *aquæ viuæ salientis in vitam æternam*, iuxta id Ioan. 7. *Qui credit in me sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ (Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes)* ait Ioannes. Fons ille aquæ salientis in vitam æternam est Spiritus sanctus, vt exponit S. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto, c. 20. Vnde fluit aqua gratiæ & inclinat ad producenda opera cœli meritoria. Vt enim aqua tantum ascendit, quantum priùs descendit: sic opera in cœlum non ascendunt, nisi per gratiam quæ prius de cœlo in cor hominis descendit. Exinde ergò fit vt omnia iusti opera bona sint meritoria gloriæ & velut riuuli saliant ad vitam æternam. Bona opera moralia extra statum gratiæ facta, aquæ decurrentes sunt in terram; bona verò in gratiâ facta, aquæ salientes in cœlum. O quantum ergò adlaborandum, vt semper in gratiâ simus! Flumina inde manantia sunt virtutes & dona Spiritûs sancti, quæ secum affert gratia.

2. Præter hæc affert etiam vitam animæ, ita vt sit viuum & fœcundum Christoq; incorporatum membrum. Vt enim aula Principis eo præsente tota quodammodo viuit & occupatur varijs exercitijs: eo absente languet & mortua est: ita etiam anima inhabitata à Spiritu sancto tota vegetatur & vitales gratiæ operationes edit: eo destituta concidit & languet.

3. Deinde si Deus inhabitat in homine, nihil est quod metuat homo in quacunque aduersitate. *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?* ad Rom. 8. Cæsar in præsentissimo periculo nauigans timenti nauarcho dicebat: *Confide fortunæ, sciasq; te Cæsarem vehere*; seu vt alij: *noli timere, Cæsarem fortunatum vehis.* Plut. in apoph. Quanto magis animare iustum debet DEI præsentia & inhabitatio, quibuscunque tandem in periculis? Deum enim fortunatum vehit. Et licet etiam contra iustos insurgant tempestates, eosque grauiter exagitent, quamdiu tamen Dominus cum & in illis est, totæ ad bonum eorum cedunt; iuxta id Esa. 3. *dicite iusto, quoniam bene, quoniam fructum adinuentionum suarum comedet.* Si enim des illi opes, fiet alter Gregorius Papa, Stephanus Vngariæ Rex, &c. eximius videlicet eleemosynarius. Si eidem eas auferas, fiet alter Iob vel Seruolus, & vtrâque in fortunâ mirè proficiet ad sanctitatem; quo modo Dauid in aulâ Saulis, siue ab eâ amoueretur, odio regis; siue ad eam reuocaretur eiusdem placatione, vti 1. Reg. 18. videre est: vbi bene de eo dicitur: *Egrediebatur & ingrediebatur in conspectu populi.* Tam enim egressus eius à facie & fauore Saulis, quàm ingressus ad eundem prosper & ad virtutis progressum salutaris ei fuit. Rursum Dauid egrediebatur & intrabat in conspectu populi, id est, securè agebat, licet Saul ei infensus esset, quia scilicet erat Deus cum eo. Cùm contrà Saul etiam stipatus exercitu semper metueret. Vnde Psal. 22. ait Dauid: *non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Et Apostolus Philip. 4. *Omnia possum in eo qui me confortat.* Eidem cum tentationibus confictanti dicitur à Deo: *sufficit tibi gratia mea.* Et S. Chrysostomus in Gen. ait: *Gratia Dei murus inexpugnabilis.*

4. Denique cùm intrat Spiritus sanctus, mediante beneficio prædicto, in animam iustificatam, non sedet ibi otiosus, non sufficit illi animam suâ præsentiâ condecorare, sed & virtute suâ sanctificat illam, operando in illa & cum illa, quicquid ad salutem

salutem conueniens est. Sedet ibi tanquam pater-familiàs in domo suâ, illam gubernans: sedet ibi tanquam præceptor in scholâ instruens illam: tan-quam hortulanus in horto suo, colens illam: tan-quam Rex in regno suo, regens illam: tanquam sol in mundo, illuminans illam: denique tanquam ani-ma in corpore suo, dans illi vitam, sensum & mo-tum, non quidem vt forma in materia, sed vt pater-familiàs in domo. Quid itaque beatius, quid opta-tius, quàm in se hospitem habere talem, ducem talem, socium talem, gubernatorem, tutorem de-nique & adiutorem talem? qui cùm sit omnia, omnia quoque operatur in animâ, in quâ commo-ratur. Præcipuè verò tanquam ignis illuminat no-strum intellectum, inflammat nostram volunta-tem, & è terris ad cœlum vsque exaltat: ipse tan-quam columba, nos simplices facit, mansuetos, placabiles, & omnibus amicos: ipse tanquam nu-bes refrigerat nos, & defendit ab ardore carnis, temperat insaniam furoremque passionum nostra-rum: ipse denique tanquam ventus vehemens mo-uet atque inclinat voluntatem nostram ad omne bonum, segregans illam & abstrahens ab omni in-clinatione malâ: donec tandem eò perueniant iustificati, vt exosa sint ipsis omnia vitia quæ priùs amabant, amentque virtutes, quas priùs oderant, vti Dauid idipsum apertè fatetur sibi contigisse; quodam enim loco dicit: *Iniquitatem odio habui, & abominatus sum*; Et alio loco: *In via testimo-niorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus di-uitijs.*

D. III. *Facit eã sponsam. Quanta hæc dignitas?*

TERTIO. Confert homini dignitatem sponsæ, quia desponsat & deuincit ipsi Deum, ne vnquam eum deserere queat, nisi priùs homo Deum ipsemet deserat. Et hoc indicatur cùm dicitur in hodierno Euangelio: *Et mansionem apud eum faciemus.* Non enim venit ad hominem Deus, quo modo viator ad hospitium, qui citò iterum recedit: sed in eo per inhabitantem Spiritûs sui gratiam, qui est pignus æternæ gloriæ, manet; dummodò homo pignus id suapte culpâ non prodigat. Et idcircò SS. literæ testantur Deum desponsari animæ iustæ, Os. 2. *Sponsabo te mihi in sempiternum, &c.* Quanta autem ista dignitas, fieri sponsam Dei? Sanè Dauid cùm deuicto Goliatho offerret ei Saul filiam in spon-sam, stupens dicebat: *Quis ego sum aut quæ est vita mea aut cognatio patris mei in Israël vt fiam gener Regis!* 1. Reg. 18. At quanto maius est fieri spon-sam Dei?

Quantũ bonum? 1.

Quantum etiam bonum! Primo enim si sponsa Dei est anima iusti; ergò Deus ei deuinctus in æter-num, vt ab eo diuortium facere nunquam queat, nisi ipsa fornicetur, & relicto Deo, alteri adhæreat. Sic enim Ezech. 16. ait: *Iuraui tibi & ingressus sum pactum tecum, & facta es mihi.* Huius rei testem annulum gerit in seipsâ, gratiam scilicet, quæ est pignus gloriæ. Et seruat quidem Deus semper fi-dem sponsæ suæ: viciſsim verò requirit ab eâ ean-dem; quia per annulum gratiæ eam sibi despon-sauit in sempiternum. Ac si quidem illa fidei suæ oblita fornicetur, potest illi objicere DEVS, quod Thamar Iudæ Gen. 38. *Cognosce cuius sit annulus.*

Et hoc est quod semper adeò consolabatur Mar-tyres & cæteros sanctos, quòd licet omnia ijs au-ferri ab hominibus possent, Deus tamen non pos-set: iuxta id domini: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.*

2. Deinde si sponsa Dei est anima: ergò ab eo or-nari debet; hoc enim debet vir vxori: idemque præstat Deus iusto, quem gratiæ suæ veste ita ador-nat, vt B. Catharina Senensis, postquam animæ in gratia constitutæ pulchritudinem semel vidisset, Confessario diceret: *O Pater, si tibi concessum esset intueri animam hominis absque peccato, in gratiâ Dei constitutam, propter amorem ac salutem animæ tuæ in prædam te dares cuicunque tribulationi, tor-mentis & cruciatibus quibuscunque, & pati non vnam duntaxat, sed mille mortes eligeres.* Deut. 21. iussit Deus vt si quis Iudæus ex captiuis aliquam extraneam in vxorem adamaret, primò eam sordi-dis vestibus spoliaret: exin statim nouis mundisq; indueret & sic eam vxorem haberet. Decet igitur vt hoc faciat DEVS animæ peccatrici verè alienige-næ cùm assumere eam vult in sponsam. Itaque non solùm à peccatis eam abluit, sed præterea nouâ splendidaque gratiæ veste, virtutum coloribus va-riegatâ induit. Ea verò pulchritudo in quibusdam sanctis è facie elucebat, vt in B. Virgine, teste S. Dionysio Areop. in S. Stephano, S. Arcadio, S. Si-mone Salo, S. Ignatio, &c. Hanc SS. & angeli in ani-ma venerantur & statim incipiunt amare.

3. Adhæc si sponsa, ergò à sponso subinde recreari & cum ipso gaudere debet. *Nunquid enim possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?* ait Dominus Matth. 9. Sic qui in gratiâ sunt, semper animo pacato & hilari sunt & in ipsis afflictionibus reficiuntur à sponso suo internis solatijs.

4. Sponsa dignitatem sortitur sponsi, vt si sponsus sit Rex, sponsa fiat regina. Omnes etiam proles sponsæ reginam induunt dignitatem propter spon-sum regem, tametsi ipsa priùs non fuerit regina: ita opera hominis iusti induunt rationem meriti cœ-lestis, vt suprà d.

5. Denique sponsa gaudet & fruitur bonis sponsi. Omnia enim quæ habet sponsus, sponsæ etiam sunt: nec fit inter coniuges partitio bonorum: Sed quod est vnius, est & alterius. Regnum igitur suum, quod est *iustitia & pax & gaudium in Spiritu Sancto* (ad Rom. 14.) Deus intra sponsam ponit vt ea cum ipso regnet: ipsius bonis fruatur.

Quando itaque tanta sunt bona quæ præpara-uit Deus diligentibus se: tantæ dignitates, tantæ diuitiæ, tantæ prærogatiuæ; quis non incitetur ad amorem Dei & vitiorum odium ac fugam? Neque enim hîc alia pugna nisi contra vitiorum illecebras requiritur: nec alius amari præcipitur nisi is qui ex naturâ suâ amabilissimus, imò omne bonum est. Quando speciosissima illa Iudith in castra Assyrio-

rum

rum descendit, Assyrij visâ eius pulchritudine dicebant: *Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras habent mulieres, vt non pro his meritò contra eos pugnare debeamus?* Iudith 10. Nihil ad decorem gratiæ decor ille Iudith. Quis ergò non pro eâ depugnet contra vitia? quis non amet Deum, qui amorem illum tanto amore remunerat?

Concio IV.

Signa inhabitantis Spiritus Sancti seu gratiæ in homine.

I.	*Motus in homine internus.*
II.	*Mutatio hominis in virum alterum.*
III.	*Fuga illecebrarum peccati & timor Dei.*
IV.	*Timoris humani expulsio.*
V.	*Robur & imperterritus ad patiendum animus.*
VI.	*Promptitudo ad obediendum Deo.*
VII.	*Desiderium maioris perfectionis & alacritas ad bene operandum, itemq; modus accendendi in nobis ignem Spiritus Sancti.*

Thema.

Tanquam ignis sedit supra singulos eorum. Act. 2.

A. Magni momenti quæstio est, quam proposuit S. Paulus quibusdam Discipulis Act. 19. *Si Spiritum sanctum accepistis?* *si quis* enim *Spiritum Christi non habet, hic non est eius*, inquit idem Apostolus ad Rom. 8. q.d. in statu gratiæ non est, in statu damnationis est. Sed nec minùs difficilis quæstio ista est; quia Spiritus S. non iam visibili specie, velut olim, columbæ super Christum, vel ignis super discipulos eius: Sed arcano & inuisibili modo in cor hominis descendit. Vnde Dominus Ioan. 3. dixit Nicodemo: *Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis: sed nescis vnde veniat & quò vadat; sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* In quem locum D. Gregorius l. 27. moral. c. 13. ait: *Vocem Spiritûs audire est vi compunctionis intimæ in amorem Conditoris assurgere. Sed nemo scit vnde veniat; quia ignoratur per ora prædicantium, quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quò vadat, quia cùm vnam prædicationem multi audiunt, intelligi non potest, quem deserens abijciat, aut cuius ingrediens in corde requiescat.* Quid igitur, Auditores, quid respondebimus Apostolo: *Si Spiritum S. accepistis?* Respondemus ex Ecclesiæ Cath. sententiâ, non scire quidem nos certitudine fidei (vt volunt hæretici) nec certitudine infallibili seu euidenter, an Spiritum S. acceperimus; posse tamen scire certitudine quadam morali seu coniecturali, quæ excludat anxietatem ac metum & quandoq; omnem oppositi formidinem. Possumus ergò audire vocem Spiritûs sancti; hoc est, ex quibusdam argumentis præsentiam eius deprehendere; tametsi illam in nobis oculo fidei aut scientiæ non cernimus. Et propterea in specie ignis descendit hodie in discipulos, vt per analogiam & similitudinem effectuum, quos parit ignis, deprehendamus in cordibus nostris gratiam eius: id quod nunc faciemus.

B. I. *Motus in homine internus.*

Ignis Primo Strepitum edit, nec non bombum in bombardis, tonitru in nubibus. Ita Spiritus S. cùm incipit mouere cor ad pœnitentiam & detestationem peccati, totum hominem concutit & quasi fragore quodam edito aut tonitruo percellit. Quemadmodum enim ingrediente Domino Ierosolymam *commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic?* Matth. 21. Ita ingrediente in cor hominis Spiritu S. commouetur totus homo dicens: Quis est hic, quem offendi? quis sum ego qui eum prouocare ad duellum ausus sum? quantâ insaniâ laboraui? quoties & quàm grauiter deliqui? quantum boni perdidi? quæ supplicia commerui? Hunc sopitum significare videtur ventus ille vehemens, qui missionem Spiritûs S. præcessit & repleuit totam domum vbi erant sedentes: vt scilicet indicetur priùs vento gratiæ præuenientis & ad contritionem excitantis deijcienda obstacula Spiritûs S. peccata & pulueres peccatorum euerrendos. Quod si igitur eiusmodi commotionem & fragorem in te senseris, bono animo esto; non longè à te abest Spiritus S. paulò enim pòst aderit. Cuius rei figura erat Samson, qui irruente in se spiritu Domini dilacerauit Leonem quasi hædum in frusta discerpens Iud. 14. Discerpere igitur & tu peccata debes per contritionem & in frusta comminuere per confessionem: si vis vt credam, te à Spiritu sancto afflatum esse.

C. II. *Mutatio hominis in virum alterum.*

Secundo. Ignis immutat rerum naturas: cibos crudos excoquit & salutares homini reddit: ferrum naturâ suâ durum, obscurum, ponderosum, frigidum dum ignit, ignis conditionibus induit; reddit molle, lucidum, leue, feruens. Idem in corde hominis efficit Spiritûs sancti aduentus; immutat enim hominem, vt iam non idem, sed alius quidam homo esse videatur. Qui enim paulò ante ferro durior, tenebris ipsis tetrior atque obscurior, pondere vitiorum ad terram demersus, glacie denique frigidior in amore cœlestium erat rerum; posteà adueniente gratiâ duritiem soluit cedítque inspirationibus diuinis: cœlesti lumine illustratur: excussâ peccatorum sarcinâ ac pondere terreni amoris assurgit ad diuina, cœlestia desiderat: seriò & constanter cauet peccata: flagrat Dei amore, &c. Hac ratione Saul postquam oleo inunctus fuit, è rustico & pastoritio viro mutatus est in regem, prophetam ac psaltem. Vnde Samuel ad eum dixit: *Insiliet in te Spiritus Domini & prophetabis cum eis & mutaberis in virum alterum*, 1. Reg. 10. q.d. qui priùs rusticam egisti vitam, de asinis tantum solicitus & pecoribus, vilia & infima tractare solitus es, posteà inun-

inunctus oleo & afflatus ſpiritu Dei, altiores & re-
gias cogitationes ſuſcipies , regios mores indues,
ſublimia tantùm negotia tractabis & cum prophe-
tis diuinas laudes canes. Id quod ibidem factum eſſe
magnâ populi admiratione ſcribitur ; dicebant
enim : *Quænam res accidit filio Cis? Num & Saul in-
ter prophetas?* Idem contigit Apoſtolis, qui ex vn-
ctione Spiritûs ſancti è rudibus & indoctis piſcato-
ribus in viros tam eloquentes, eruditos & graues
ſunt mutati, vt omnes qui eos audiebant, obſtu-
peſcerent ac quodammodò dubitarent , vtrum
ijdem an alij eſſent. *Nonné*, inquiunt, *ecce omnes
iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt?* Act. 2. ſanè ebrios
ſaltem aut inſanos putabant. Verùm ebrij erant
ſpirituali muſto , quia per infuſionem Spiritus
ſancti è carnalibus ſpirituales, è terrenes cœleſtes
facti ſunt. Quando igitur videritis aliquem priùs
mundo, delitijs & vitijs deditum mores commu-
taſſe in melius, mundum & delitias ſpernere, ſu-
perna amare, terrena faſtidire, pro ſceleratis actio-
nibus ſanctas edere; tunc ſcitote eum Spiritu ſan-
cto inunctum eſſe ac dicite : *Hæc mutatio dexteræ
excelſi*, Pſ. 76.

D.
III.
Fuga illecebrarũ peccati, & timor Dei.

TERTIO. Ignis omnia reſpuit & neminem ad
ſe propè accedentem admittit , quin in eum pu-
gnet. Idem agit in homine Spiritus ſanctus quando
per gratiam in eo habitat. Quare ſi peccatorum
illecebras paſſim occurrentes reſpuas & in eos
pugnes, argumentum eſt Spiritus ſancti in te ha-
bitantis. Paradiſum muniuit Deus flammeo gla-
dio, Gen. 3. ne quis deinceps accedere ad lignum
vitæ poſſet. Spiritus S. munit cor hominis, quod
inhabitat , igne timoris Dei. Hic ſi fuerit cuſtos
cordis tui, vt mundo, carni, Diabolo aditum oc-
cludas, tunc dicam hoſpitem cordis tui eſſe Spiri-
tum ſanctum. Quando principis palatium aper-
tum & nullis ſatellitibus ſtipatum eſt, ita vt cuiuis
de plebe licitum ſit ingredi, ſignum eſt principem
domi non eſſe : contrà verò in palatio eſſe, cum
ad fores excubant ſatellites & ab ingreſſu palatij
arcent eos, qui ingredi non debent. Ita dico ego, ſi
cor tuum omnibus paſſim deſiderijs & cogitatio-
nibus ſit peruium , nec propterea tibi conſcien-
tiam facias; non eſſe domi tuæ Spiritum ſanctum.
At ſi cuſtos tuus ſit ignis Spiritûs ſancti & timor
Dei: ſignum eſt inhabitari te à Spiritu ſancto. Ha-
buêre cuſtodem iſtum Apoſtoli , qui poſt acce-
ptum Spiritum ſanctum , cùm peſſimus ille mer-
cator Simon magus pecuniam eis offerret, vt da-
rent ei poteſtatem conferendi Spiritum ſanctum,
reſpuerunt mox iniquiſſimum lucrum & dixerunt:
*Pecunia tua tecum ſit in perditionem : quoniam do-
num Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri*, Act. 8. Habuit
& Dauid, qui à ſuis inſtigatus vt occideret Saulem
inimicum ſuum deprehenſum in ſpeluncâ, abhor-
ruit dicens: *Propitius ſit mi Dominus ne faciam hanc
rem Domino meo, Chriſto Domini.* Et cum præci-
diſſet oram chlamydi eius, ſtatim *percuſſit eum cor
ſuum*, quaſi cuſtos ille, timor Dei, mox prodiderit
& reprehenderit hanc etiam leuem culpam , in-
greſſam in cor Dauidis, 1. Reg. 24. Vnde S. Baſilius
interrogat. 296. in breuioribus quærit quâ ratione
perſuaderi poſſit animæ cuipiam, quòd à peccatis
ſit libera & conſequenter in ſtatu gratiæ? reſpon-
detque : *ſiquis in ſeipſo animi affectionem illam ſimi-
lem* Dauid ineſſe animaduerterit, apud quem eſt;
iniquitatem odio habui & abominatus ſum.

E.
IV.
Timoris humani expulſio.

QVARTO. Ignis ſe includi non fert, ſed foras
erumpit & omnia obſtacula perrumpit , vti patet
in bombardis, cuniculis ſubterraneis igne ſuccen-
ſis, &c. Quare ſiquis bene operando foras pro-
deat, ita vt à bono opere impediri ſe non patiatur
ſiue à timore humano, ſiue à pudore alióue obice,
dicam eum Spiritus ſancti habitaculum eſſe ; quia
ſcriptum eſt 1. Ioan. 4. *perfecta charitas foras mit-
tit timorem* ; quo modo ſcilicet ignis in bombardâ
expellit æneum globum vt in publicum erumpat.
Vbi ergò talis eruptio & timoris expulſio videtur,
ibi intus latet ignis charitatis & Spiritus ſancti. In-
dicium hoc videre etiam in Apoſtolis fuit inpri-
mis hodierno die , quando vſque ad eam in cœ-
naculo incluſi manſerunt cum cæteris fidelibus,
vtique ob metum Iudæorum : tacti verò igne Spi-
ritûs ſancti, foras eruperunt & in laudes ac præ-
dicationem Euangelij publicam proruperunt vr-
gente Spiritu ſancto. Deinde quando iuſſi à prin-
cipibus tacere & abſtinere à Chriſti præconio, in-
trepidè reſponderunt : *ſi iuſtum eſt in conſpectu
Dei vos potiùs audire quàm Deum , iudicate. Non
enim poſſumus, quæ vidimus & audiuimus, non lo-
qui*, Act. 4. Charitate enim Chriſti ſuccenſi re-
ſpuebant omnes pœnas , & in propoſito ſuo per-
rexerunt. Rurſum adducti in Concilium, Principi
Sacerdotum & Magiſtratui ſilentium eis præci-
pienti, dixerunt : *Obedire oportet Deo magis quàm
hominibus*, Act. 5. Eâdem conſtantiâ ac penè ijſdem
verbis gentilis ille Socrates reſpondit olim Iudici-
bus, à quibus ad mortem condemnatus erat ob
Philoſophiæ ſynceram profeſſionem. Dicebat
enim : *Equidem vos omnes ſingulari quadam bene-
uolentiâ complector : parendum tamen potiùs duco
Deo immortali quàm vobis. Itaque quamdiu & ſpi-
rabo, & potero, nunquam Philoſophiæ curam abij-
ciam, nec veſtri admonendi moreq; ac modo meo ad-
hortandi ad virtutem, quemcunque fuero ex vobis
nactus.* Plato in Apolog. Oſtenſum hoc eſt typicè
in Samſone, qui duobus nouis funibus ligatus à ſuis
contribulibus & traditus Philiſthæis, irruente in ſe
ſpiritu, rupit funes & interfecit hoſtes, Iudic. 15.
Rurſum incluſus in Gaza vrbe abſtulit ambas por-
tæ fores & exiuit, cap. 16. Quid duo iſti funes & duæ
fores niſi timor & pudor ? Hi enim multos ligant
atque includunt quò minùs rectè operentur. Ergò
qui eos ruperit, næ is magnum argumentum da-
bit, irruiſſe in eum Spiritum ſanctum eique hoc
robur dediſſe. Interroget nunc ſeipſum quiſque,
an tali robore præditus ſit, an foras mittat timo-
rem. Quæro igitur ex te: Fratrem fortè peccantem
fraternè

fraternè corripuisti aliquando ? Non : inquis. Cur? ne illi displicerem, isque ægreferret, timui. Sed *perfecta charitas foras mittit timorem*, ait Ioannes. Vidistiné aliquando fieri alicui iniuriam ; iniustum aut durum quid in præiudicium aliorum decerni in Senatu vel Consilio assidens ? sæpius. Reclamastiné & iniquos Consiliarios correxisti ? Non, ne eos offenderem, ais: ergò Spiritum sanctum non habes, qui Dei timorem præcipit, non hominum. Offendistiné aliquando verbis proximum tuum ? sæpius, inquis. Reuocastiné calumniam & veniam ab eo postulasti & honorem restituisti? Non, dicis: timeo enim ne id mihi dedecori sit apud alios. Sed *perfecta charitas foras mittit timorem.* Quoties & quantas das pauperibus eleemosynas? nunquam vel exiguas. Cur? timeo ne per hoc egere ipse incipiam; sed *perfecta charitas foras mittit timorē.* Quàm sæpe pœnitentiæ & Communionis sacramentum frequentas ? semel in anno, ais. Cur ita ? cùm corpus tuum bis in die pascas, animum in anno tantum semel ? vereor ne ab alijs hypocrita videar, aut certè singularis dicar. Sed *perfecta charitas*, &c. Ad quid iste tuus superfluus ornatus? an non superbiæ indicium ? an non putas æquè te agnosci in modestiori? Ne ab alijs mei similibus despiciar & videar non habere , quo vestiar iuxta statum meum. Sed *perfecta charitas*, &c. Quoties ad choreas, conuiuia & ludos non iuisti, cùm vel inuitareris, vel occasio esset? Nunquam, ais, ne ab alijs religiosus, parùm cordatus aut inhumanus viderer. Sed *perfecta charitas foras mittit timorem.* Quare si tibi mundus & vel ipsi parentes vincula illa timoris vel pudoris volunt inijcere, dirumpe ea fortiter, & habebis argumentum, regi te à Spiritu sancto.

F. V. *Robur & imperterritus ad patiendum animus.*

QVINTO. Ignis mollia indurat, vti lateres & vasa fictilia. Quare si ad ferenda aduersa duri & infracti sumus, signum est Spiritûs sancti ignem in nobis habitare, à quo effectus ille procedat. Patuit in Apostolis Spiritu sancto roboratis : qui enim priùs timidi & imbecilles erant ad patiendum, fugiebant & abscondebant se , partim etiam ad ancillæ vocem territi negabant: postmodùm cautes Marpesiâ duriores stetere ante Reges & Tyrannos, contempsére eorum iussa, spreuére minas; verbera, vincula & supplicia pro delitijs habuêre & gloriati sunt de illis. Hinc Petrus, Iacobus & Ioannes *videbantur* S. Paulo *columnæ esse*, vti ipse testatur ad Gal. 2. quia sicut columnæ tanto firmiores stant, quanto maiori premuntur onere : ita Apostoli Christi in persecutionibus fortiores stetêre. Idemque olim Socrates præscripsit viro iusto. Eius enim hæc erat sententia : *Sicut statua vel columna basi : ita vir bonus instituto innixus honesto, nullatenus dimoueri debet.* Stob. ser. 1. Quæro iam ex te: vxorem habes difficilem, iracundam, morosam? Vicinum inuidum, infensum? pro admonitione conuitium, pro beneficio iniuriam accipis? Spoliaris bonis tuis? Moritur vxor, liberi? Quo fers animo quæso ? læto & æquo? vtinam! Sed ô quàm rara hæc auis? Quam multi hodie, qui sibiipsis cruces imponunt, ieiunia, peregrinationes, Eleemosynas, &c. & Cruces sibi à Deo impositas ferre nolunt; & vnum verbum asperum , vnum contemptum deuorare & obliuisci nequeunt ! Quid hoc nisi extrema dementia? si enim tu ægrotes, nónne mauis præscribi tibi pharmacum à Medico perito, quàm à teipso, licet artem medendi calleas : ne fortè nimio tui amore nimis parum : vel nimio desiderio conualescendi , nimis multum sumas? Cur igitur non fers æquo animo, pharmaca à Deo tibi præscripta qui optimè nouit quantum tibi conueniat?

G. VI. *Promptitudo ad obediendum Deo.*

SEXTO. Ignis è conuerso dura quædam emollit, & eliquat vti metalla & ceram ad varias imaginum & sigillorum formas recipiendas. Ita Spiritûs sancti gratia animum reddit tractabilem & idoneum ad recipiendas diuinas impressiones , inspirationes, manuductiones, vt docet D. Thomas 1. 2. q. 68. art. 1. Duri erant Apostoli ante missionem Spiritûs sancti, ideò dominus ante resurrectionem exprobrauit eis incredulitatem eorum & duritiam cordis. Sed post eam ita tractabiles facti sunt vt instar ceræ liquefactæ omnes formas reciperent , ad omnes prouincias quocunque mitterentur pergerent, diuinæ directioni in omnibus subiacerent. Quod si nos similiter deponeremus cor lapideum & sumeremus cor carneum, signum foret habitare in nobis ignem Spiritûs sancti. Significatum hoc mysticè Gen. 1. cum dicitur : *Spiritus Domini ferebatur super aquas*, id est (vt Tostatus exponit) tam facilè rerum omnium creandarum figuras designabat & Ideas, quam facilè quis digito in aquam scribit. Mysticè Spiritus sanctus fertur super aquas, id est, super mobiles & tractabiles , qui inspirationibus eius expeditè cedunt & obediunt. Talis erat B. Virgo, cui meritò dictum est: *Spiritus sanctus superueniet in te* : quia aqua & cera erat mollissima ; dixit enim : *Ecce ancilla Domini, fiat mihi*, &c. q.d. (vt exponit Theophyl. ib.) *Ecce tabula sum, pictoria : pingat pictor quod voluerit.* Similiter & Dauid Psal. 72. *Vt iumentum factus sum apud te & ego semper tecum : Tenuisti manum dexteram meam & in voluntate tuâ deduxisti me.* Vt enim iumentum (velut equus) onerari se patitur, duci & reduci pro arbitrio , imò pedes omnes, vnum post alterum eleuari donec vngulis eius ferreæ soleæ affigantur : Ita asserit Dauid se parêre Deo. Et certè mirum, quod iumenta vsu tam tractabilia fiant, nos verò vix vnquam fiamus. Vidi asinum , qui ad nutum domini cubabat, trahi se patiebatur, ad numerum saltabat: Simium item, qui velut mortuus esset, se tractari & flecti à Domino suo. Nos verò quàm multas audimus vocationes, conciones, inspirationes, videmus exempla , & vix aliquando Spiritui sancto acquiescimus atque obedimus. Laudamus exempla, conciones, sed non facimus quæ iubentur. Quoties tibi

dicitur: *Diligite inimicos*? quoties oras; *dimitte nobis debita nostra, sicut & nos*, &c. & cur non id facis? Vide an non tibi dicat S. Stephanus Act. 7. *Durâ ceruice & incircumcisis cordibus & auribus: vos semper Spiritui sancto resistitis.*

H. VII. *Desiderium maioris profectus.*

SEPTIMO. Ignis sursum mouetur & celerrimè quidem secumque rapit ea quæ ignit: ita Spiritus sanctus hominem ad sublimia rapit vt semper in bono proficere & ascendere desideret: ea etiam quæ agit, expeditè & cum delectatione agat viamq; mandatorum Dei currat. Quare si quis hæc in se experiatur, magnum habet testimonium inhabitantis in se gratiæ. D. Bernardus ser. de S. Andrea ait: *Nullum præsentiæ Dei certius testimonium est, quàm desiderium gratiæ amplioris.* Idque probat ex Ecclesiastico c. 24. *Qui edunt me adhuc esurient; & qui bibunt me adhuc sitient.* Deus enim hanc appetentiam excitat in iustis. Canis venaticus lento incedit gradu, quamdiu feræ alicuius vestigium non deprehendit; eo autem reperto, toto impetu rapitur ad speratam prædam: ita qui Spiritûs sancti dulcedinem degustârunt, toto pectore ad Deum rapiuntur & proficiunt in desiderio. Ignis enim Spiritus sanctus inhabitans sursum eos trahit: quam tractionem qui non sentiunt amplius, iure timent ne deferuescant & paulatim decidant.

Alacritas ad bene operandum.

Ad hæc si cum delectatione facias quæ tibi præcepta & salutaria sunt, signum est te agi igne Spiritûs sancti. Quemadmodum enim ostium oleo inunctum facilè & blandè mouetur in cardine: contrà quod inunctum non est, ægrè & cum strepitu, auresque ac dentes offendit: ita qui Spiritûs sancti vnctione (ita enim appellatur in hymno ab Ecclesia) præditi sunt, libenter & hilariter faciunt quæ debent: qui eâ destituti, difficulter & cum murmure. Videre id erat in Apostolis, qui accepto Spiritu sancto, *ibant gaudentes à conspectu concilij* (ad exequendum munus suum Apostolicum) *quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati*, Act. 5. Quare si cui grauia nimis videntur Ecclesiæ præcepta: si concio vel Missa paulò protensior tædium ei parit: si crebriora indicta ieiunia aut feriæ, si institutæ orationes ad murmur aliquem prouocent, timeat is profectò ne sit ostium pigritiæ spiritali vnctione carens, iuxta id Prouerb. 26. *Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.* Quando igitur vidimus indicia Spiritûs sancti, aduertat nunc vnusquisque an eâ in se deprehendat: mittat manum in sinum suum & exploret cor suum, vtrum igne ardeat, an glacie potiùs rigeat. Ac siquidem ignem hunc non reperit, quamprimùm in se accendere curet. Sed quis accendendi modus?

Modus accendendi in nobis ignem Spiritûs sancti.

1. Primo. Ignis accenditur flatu. Flatus tuus oratio est. Ora ergò feruenter; ita enim discipuli dum perseuerant in oratione, replentur Spiritu sancto. Adhæc sapiens: *Inuocaui, inquit, & venit in me Spiritus sapientiæ.* Sap. 7.

2. Secundo. Accenditur speculo soli obuerso. Speculum hoc meditatio est vitæ & passionis Domini, nec non verbum DEI, teste D. Iacobo. Inspice ergò vitam Christi, & te in eâ contemplare: vide quàm dissimilis sis Magistro & Domino tuo, quàm ingratus Deo, quàm miser & miserabilis, quot suppliciorum reus, &c. De hoc locutus Dauid Ps. 38. cùm dixit: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione meâ exardescet ignis.* Contemplare te in verbo Dei, quia de hoc aiunt duo illi discipuli: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in viâ & aperiret nobis scripturas?* Luc. 24.

3. Tertio. Accenditur percussione, vti patet in silice. Tu ergò percute & castiga corpus tuum ieiunijs, flagellis, cilicijs, tunsionibus pectoris. Ita publicanus ille percutiens pectus suum gratiam inuenit.

4. Quarto. Affricatione corporum solidorum. Et tu insinua te in bonorum societatem, iunge te spiritualibus viris, eorum consilia audi & mores imitare.

5. Denique ignis ignem accendit. Demitte igitur te per cogitationem in gehennam ignis & vide num habitare queas cum ardoribus sempiternis. Immitte digitum in candelæ ignem & si ad horam ferre ignem illum potueris, tunc delibera an velis seruire potiùs Diabolo, an amare Deum. Quod si id minimè tuleris; vide quid erit ardere in inferno. Quantum ergò malum erit peccatum, quod non nisi æternis ignibus castigari debet? Quanta tua vesania, qui pro exiguâ & momentaneâ voluptate, lucello vel honoris fumo te immersisti in horrendum illud barathrum? Et cur inde non quamprimùm eluctaris? &c.

CONCIO V.

CIRCVMSTANTIÆ ADVENTVS SPIRITVS SANCTI.

- I. *Venit in die Pentecostes & hora tertia.*
- II. *Venit super sedentes in eadem domo & sedit super Apostolos.*
- III. *Venit repente cum impetu.*
- IV. *Venit cum sono cœlitus emisso.*
- V. *Venit cum vento vehementi.*
- VI. *Repleuit totam domum.*
- VII. *Venit Ierosolymam.*

THEMA.

***Factus est repentè de cœlo sonus tanquam aduenientis Spiritus vehementis.* Act. 2.**

A. QVando Rex aut Imperator in celebrem ciuitatem solenni pompâ ingreditur, mox adest pictor aliquis aut sculptor, qui totam illam pompam accuratissimè depingit & ijs qui non interfuerunt, spectandam proponit. Maximâ cum pompâ hodie ingressus est in orbem terrarum

Spiritus

Spiritus sanctus adeò vt hic dies vocetur à Ioële *dies Domini magnus & manifestus*, vt exponit S. Petrus Act.2. Venit enim maximo cum tonitruo, veluti bombardæ sono; venit cum impetu & vento vehementi, velut manu forti; venit de cœlo; venit cum igne: quæ quia magna continent mysteria, idcircò S. Lucas velut pictor egregius totam illam pompā nobis, qui oculis eam non spectauimus, accuratè depinxit. Videamus ergò picturam.

B. I. *Venit in die Pentecostes.* 1.

PRIMO. Spiritus S. venit in die Pentecostes. Primo vt significaret legem veterem hoc die mutatā in nouam. Notum enim est veterem legem Iudæis in monte Sinai datam die quinquagesimo post Pascha. Quinquagesimo etiam die data lex gratiæ Christianis in monte Sion (iuxta prophetiam Is. 2. *De Sion exibit lex & verbum Domini de Ierusalem*) velut finem imponens legi veteri, sicut res ipsa finē imponit vmbræ & figuræ; fuit enim promulgatio Legis veteris typus legis nouæ. Ibi terræ motu cōtremuit mons: hîc domus discipulorum; Ibi inter flammas ignium & micantia fulgura fragor tonitruorum personabat: hîc cum ignearum visione linguarum sonitus pariter de cœlo tanquam Spiritus vehementis aduenit. Ibi clangor buccinæ perstrepebat: hîc tuba Euangelica Apostolorum ore insonuit. Vnde Apostolus ad Hebr. 12. de hoc ait: *Non enim accessistis ad tractabilem montem & accensibilem ignem & turbinem & caliginem & procellam & tubæ sonum: sed accessistis ad Sion montem & ciuitatem Dei viuentis & Ierusalem cœlestem & multorum millium angelorum frequentiam, &c. Videte ne recusetis loquentem*, &c. Nimirum illa fuit Lex timoris, hæc amoris; illa fuit scripta in tabulis lapideis, hæc in tabulis cordium carneis.

2. Secundo vt significaret ex hoc die incipere Iubilæum plenissimum remissionis peccatorum in toto mundo. Etenim numerus 50. quem significat vox Pentecoste numerus est iubilæi, quod erat quouis 50. anno, in quo poterat quisque redire ad pristinam possessionem suam, alteri venditam, Leuit. 25. similiter hodierno die, quo remissio peccatorum toti mundo prædicari cœpit, incipiebat Iubilæum Christianorum, quo ad pristinam possessionem, id est, gratiam & gloriam perditam redire quisque poterat. Et hic est annus ille placabilis domini quem de tempore gratiæ prædixit Isaias cap. 61. & interpretatur ipsemet Christus Luc. 4. In quo, omnia peccatorum debita Spiritus S. igne comburi inceperunt.

3. Tertio ad designandum, quod ex hoc die incipiat messis Christi, quam vicinam esse dixerat Dominus Ioan. 4. *Videte regiones*, inquit ad discipulos, *quia iam albæ sunt ad messem*. Et mox: *ego misi vos metere, &c.* Nam vti post Pentecosten Iudęi falcem mittebant in messem: ita ex hoc die metere inceperunt Apostoli in agro Christi. Vnde Chrysost. hom. 4. in Acta Ap. ait: *Cum falx mittenda erat in messem, cùm fructus erant colligendi, cùm falx sermonis erat adhibenda, cùm colligendæ fruges, tunc Spiritus aduolauit velut falx acuta.*

4. Quarto. In die Pentecostes primitiæ frugum offerri Deo debebant, duo videlicet panes primitiarum de duabus decimis similæ fermentatæ, Leuit. 23. Hoc eodem die duo panes primitiarum, id est duo populi, Iudæi & gentiles conuerti cœperunt & baptizati sunt: ex duabus decimis, hoc est, obseruatione decem præceptorum in vtroque populo.

Venit hora tertia.

Venit autem hora tertiâ, (Act. 2.) tertiâ inquam ab ortu solis. 1. Primo quia tunc Apostoli & alij homines erant omnes excitati & vigiles nec non sobrij adhuc adeoque magis idonei ad hoc prodigiū suscipiendum & considerandum. 2. Secundo quia illa hora apud Iudæos erat orationi destinata, ait Beda. 3. Tertio quia tunc promulgabatur lex tertia. Prima fuit Lex naturæ. Secunda, Moysis. Tertia, Lex Christi. 4. Quarto quia Spiritus S. est tertia in Trinitate persona. Quam ob causam etiam Ecclesia hora precum tertiâ Spiritum S. inuocat: Nunc sancte nobis Spiritus, &c.

C. II. *Venit super sedētes in eadē domo.* 1.

SECVNDO. Venit super sedentes seu manentes in eâdem domo; ad designandum Primo quòd non detur Spiritus S. nisi constitutis in domo Ecclesiæ Christi. Vt enim columba à Noë emissa, extra arcam non inuenit vbi requiesceret pes eius, Gen. 8. ita nec Spiritus S. extra Ecclesiam. Frustra ergò inuocant & expectant Spiritum S. eiusque gratiam, quotquot extra Ecclesiam sunt, vti & Baalitici illi sacerdotes, 3. Reg. 18. quibus frustrà inuocantibus Deum suum, vt dimitteret illis ignem ad deuorandum holocaustum; illudebat Elias dicens: *Clamate voce maiore, Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certè dormit vt excitetur*. Clamabant ergò voce maiore, sed surdum habuere Deum suum. Elias à Deo suo quem petebat ignem, statim obtinuit. Sic quantumuis clamēt hæretici, quantumuis absoluantur à suis pastoribus: non accipiunt Spiritum S. quia non sunt in domo Ecclesiæ Christi, extra quam non est salus nec absolutio. 2. Secundo quòd nō detur irâ & odio æstuantibus, sed vnanimiter sedentibus, id est, pacificis & concordibus. Hoc enim est quod Psal. 132. dixit Dauid: *Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum, &c. Sicut ros Hermon qui descendit in montem Sion: quoniam illic mandauit dominus benedictionem, &c.* Quo loco Theodoretus per rorem interpretatur Spiritum S. missum in montem Sion. Porrò ros non cadit in terram sæuiente tempestate, sed tranquillâ: sic Spiritus S. non venit super iracundos & odio flagrantes: quietos vult & pacificos. Mons Hermon licet interfluo Iordane diuidatur à monte Sion, quia tamen altissimus & amplissimus est, cœlum designat vel Christum, à quo descendit Spiritus S. in Sion: licet inter Christum tunc & Apostolos magna esset distantia loci. Dicitur sedisse super Apostolos.

Sedit super Apostolos. 1. 2.

Primò vt eos inauctoraret Doctores orbis & quodammodo coronaret, vt volunt Ammonius hic, & Cyrillus Hierof. Catech. 17. Secundò vt ostenderet se in ijs eorumque successori-

bus permansurum vsque ad finem mundi, iuxta promissum Christi Ioan. 14. Ita Chrysostomus.

D. III. *Venit repentè cū impetu.*

TERTIO. Venit repentè, seu cum impetu. Primò (1.) vt miraculum huius missionis manifestum esset. Cùm enim naturale tonitru fit, priùs aduehitur nubes, micant à longè fulgura & subaudiuntur de procul bombi: non ita ibi: sed repentè factus est de cœlo sonus *vt subitâ consternatione*, inquit Oecumenius, *& magis excitaret & omnes ad concurrendum impelleret: sensibiliter verò vt miraculum confirmaret, quod omni caret calumnia*, &c. Vnde subdit posteà Lucas: *factâ autem hac voce conuenit multitudo & mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisque linguâ suâ illos loquentes.* Fuit ergò repentinus iste sonitus quasi sonitus campanæ, quæ instante publicâ necessitate pulsatur ad conuocandum populum. Voluit enim Deus conuocare populum ad primam Apostolorum concionem, vt omnes intelligerent, non hominum sed Dei promulgandum esse verbum.

2. Secundo. Ad significandum quòd Spiritus sanctus credentibus quos replet, feruorem inprimit vt omnia celeriter & expeditè agant. Vnde Ambr. super Lucæ cap. 1. ait: *Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.* Sanè Apostoli post acceptum Spiritum sanctum statim concionari cœperunt ad plebem, & legem Dei promulgare. Sic qui, quæ agere debet, promptè & citò agit: auditâ campanâ, citò ad Missam aduolat: petente eleemosynam paupere, citò largitur: instante præcepto aliquo Ecclesiæ, citò paret: qui morbo ingruente citò confessarium accersit, &c. non leui indicio ostendit agi se à Spiritu sancto.

3. Tertio. Vt doceret omni tempore expectandū esse Spiritum sanctum, & parandos animos ad eum recipiendum, quia repentè & improuisò venit, quando ipsi placet. *Spiritus vbi vult spirat*, ait Dominus Ioan. 3. *& vocem eius audis, sed nescis vnde veniat.* Nemo ergò peccator dicat: expectabo Iubilæum vel pascha vel aliam solennitatem aut commoditatem ad deponenda peccata: quia incertum est, quo tempore placeat venire Spiritui sancto & remittere peccata homini. Idcircò Apostoli semper manebant in cœnaculo à die ascensionis Domini vsque ad Pentecosten, expectantes Spiritum sanctum. Angelus ille, qui descendebat secundum tempus in piscinam ad mouendam aquam, incerto descendebat tempore, vt notant Euthymius & Chrysostomus Ioan. 5. vt nimirum omni tempore expectaretur: idcircò nullo non tempore in Bethsaida iacebant ægri, expectantes motum aquæ. Similiter, quia nescis quo tempore spirat Spiritus sanctus, semper esto paratus ad eum recipiendum.

E. IV. *Venit cū sonitu cælitus emisso.*

QVARTO. Venit cum sonitu cœlitus emisso; ad indicandum: Primò (1.) Quòd sonus miraculorum, sanctitatis & prædicationis Apostolorum in omnē terram esset exiturus, iuxta id Psalm. 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Idem præfiguratus fuit per sonitum tubarum, quo muri Iericho, deiecti & solo æquati sunt Ios. 6. Quo loco Origenes ait: *Iericho tubis Sacerdotum subruitur: robur enim mundi & munimenta Sacerdotalibus tubis videmus esse destructa; cultum scilicet idolorum, Philosophorum dogmata, quibus muris ambiebatur mundus & veluti proceris & robustis turribus firmabatur. Sed veniens Iesus Christus, misit Sacerdotes suos portantes tubas ductiles Prædicationis*, &c. Sic ille.

2. Secundo. Ad designandum Euangelium Christi esse cœleste; de cœlo enim factus est sonus. Poterat ex terræ latebris per terræ motum edi sonus: sed non ita euenit, quia talis sonus designat doctrinam hæreticorum, qui de Orco promit sua dogmata. Ita enim Ioannes Apoc. 9. vidit de puteo abyssi ascendentem fumum (hæreseos scilicet) obscurantem solem. Sonus per terræ motum factus, qua erumpit, aërem inficit & pestem affert; quemadmodum & hæresis pestem animabus affert. Non ita sonus de cœlo seu tonitrui, qui potius purgat aërem; & hoc egit sonus Apostolorum.

F. V. *Venit cū vento vehementi.*

QVINTO. Venit cum spiritu seu vento vehementi, ad designandum. Primò. (1.) Mirabiles Spiritus sancti operationes. Nam Primo vti spiratione & respiratione aëris vita hominis conseruatur; ita vita animæ flatu Spiritus sancti. Secundò. Vti ventus aërem purgat; sic Spiritus sanctus animam purgat à peccatis. Tertio. Vti ventus impellit naues; ita Spiritus S. hominum corda ad bona opera & ad viam cœli. Quarto. Vti ventus in fistulis & tubis sonum edit, sic Spiritus sanctus cor ad docendum & loquendum cœlestia replet.

2. Secundò. Quòd hoc die inceperit nauis Ecclesiæ soluere à littore & nauigationem suam per orbem, inchoare. Substitit aliquamdiu hæc nauicula in cœnaculo, ventum hunc expectans; eo prospero dato, fœlicissimè nauigare cœpit; primo enim die tartaream inuasit classem & tria millia pyratarum cepit.

3. Tertiò. Quòd Apostoli instar ventorum peragraturi essent orbem, purgaturi mundum, deiecturi idola, refrigeraturi æstuantia peccatorum corda euangelio, hoc est, bono nuntio, quòd possint fieri filij Dei.

G. VI. *Repleuit totam domum.*

SEXTO. Repleuit totam domum, vbi erant sedentes Primò. (1.) Ad designandum copiosam Spiritus sancti repletionem, Ecclesiæ concessam. Eliæ olim in sibilo auræ tenuis aduenit, 3. Reg. 19. Eliphazo in susurro, Iob 4. ad insinuandum, quòd in veteri lege parcè valdè datus sit Spiritus sanctus. Sed in lege gratiæ, magnâ abundantiâ & plenitudine. Et hinc Apostoli visi gentilibus quasi musto pleni, Act. 2. Reuerà enim pleni erant, sed musto Spiritus sancti. Comparet aliquis numerum Sanctorum nouæ legis, cum sanctis veteris legis: item miracula, vitam ac virtutes horum cum illis, & inueniet quod dico.

2. Secundò. Quòd, sicut Spiritus sanctus repleuit omnes angulos domûs, ita nullus sit in orbe angulus, in quem

in quem se non effundat, quantum est in se. Id enim prædixit (vt interpretatur S. Petrus in concione hoc die habitâ) Ioël cap. 2. dicens: *Et erit in nouissimis diebus: Effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt & seniores vestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos & super ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo*, &c. Nullus penè in orbe locus, vbi non habeat Deus suos sanctos. Quis quæreret Sanctos inter rusticos? Et tamen nuper primum canonizatus est S. Isidorus agricola, miræ Sanctitatis & regiæ Metropolis Madriti Patronus. Quis inter pastores? Et inuentus tamen est nuper talis, qui inter alia sanctitatis indicia, confessionem facturus, eam baculo suo certis notis inscriberet & inde confessario recenseret. Ac licet modò Spiritus sanctus quoad gratias gratis datas, in paucis sit Christianis, parū id refert; quia illæ Deo gratum ac beatum non faciunt. Sufficit nobis habere optimam partem, gratiam gratū facientem; hæc enim est *vita æterna*, ait Apostolus ad Rom. 6. quia pignus gloriæ.

H. VII. *Venit Ierosolymā.* 1.

SEPTIMO. Venit Ierosolymam. Primo quia Ierosolymis passus & à Iudæis reprobatus fuit: debuit ergò ibidem per Spiritum suum glorificari & à Iudæis, saltē aliquibus, acceptari. Spiritus sanctus fuit gloria Christi, quia demonstrauit eum in cœlum ascendisse ibique dominari omnibus.

Secundo vt indicaret se abolito Iudaismo, cuius metropolis erat Hierusalem, instituere Christianismum. In Pentecoste enim lex noua promulgari cœpit ab Apostolis; debuit autem publicè proponi, tali loco, vt ab omnibus Iudæis breui percipi posset. Ex illâ itaque vrbe veluti è capite facilè in alia membra, & ciuitates Iudæorum diffundi poterat. Quæ causa etiam fuit, cur Romæ in mundi capite constituta fuerit sedes Apostolica; vt docet D. Leo in serm. de SS. Petro & Paulo.

OCTAVO. Venit in specie linguæ. Primo quia lingua est instrumentum loquelæ & prædicationis; hic autem Spiritus S. constituit Apostolos Prædicatores Euangelij: contulit eisdem donum linguarum simulque Ecclesiæ.

Secundo quia vt à verbo mentis procedit vox linguæ: ita Spiritus à Filio.

Tertio quia sicut lingua distinguit sapores: ita Spiritus sanctus facit hominem discernere res cœlestes à terrenis, veram doctrinam à falsâ & hæreticâ.

Quarto vt doceret Christianos ac iuuaret refrænare linguam, *inquietum malum, plenam veneno mortifero*, Iac. 3. de qua re infra.

NONO: In formâ linguæ igneæ. Primo ad demōstrandam naturam legis gratiæ, quæ est lex charitatis, per ignem designatæ, iuxta id Deut. 33. *In dexterâ eius ignea lex*.

Secundo ad significandum effectum, quem in animis Apostolorum cæterorumque fidelium operaturus erat Spiritus sanctus nimirum quod in eis torporem, timorem, concupiscentias & vitia consumpturus, eosque feruentes, zelosos & quasi igneos redditurus.

Tertio quòd per hunc ignem amoris & consolationis Spiritus sancti non torquentem aut comburentem, sed potiùs refrigerantem & recreantem, superaturi essent ignem tribulationis ac persecutionis vrentem ac consumentem. Ita Cyrillus Catech. 17. Sed hac de re alibi fusiùs dicemus.

CONCIO VI.

VARII TIMORES PELLVNTVR IGNE CHARITATIS.

I. *Timor Dei seruilis.*
II. *Timor mundanus metuens pœnam magis quam culpam.*
III. *Timor humanus metuens difficultates.*
IV. *Timor nocturnus scrupulosorum.*
V. *Timor puerilis metuens tentationes.*
VI. *Timor immoderatus, plus æquo sollicitus de temporalibus.*
VII. *Timor insanus desperantium.*

THEMA.

Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Ioan. 14.

A.

NEmini dubium esse potest, Auditores, quin Apostoli & qui cum eis erant, fideles cæteri, vsque ad Spiritus sancti aduentum pusillanimes & infirmi fuerint quod attinet ad publicā fidei protestationem, ideoque in eadem domo taciti consederint, quòd adhuc metuerent in publico conuersari inter Iudæos sibi infensos. Id enim colligimus ex verbis illis Domini Luc. 24. *Vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute* (id est, fortitudine) *ex alto*. Ergò vsque ad missionē Spiritus sancti, nondum confirmati, nondum omni timore liberi, nondum roborati ad protestandam & prædicandam fidem erant. Magnæ quidem bombardæ erant, æneo fidei globo instructæ & onustæ: sed igne Spiritus sancti adhuc destitutæ. Itaque hodierno die accessit ignis: Spiritus sanctus inquam, ignea in specie: & tunc explosæ sunt bombardæ: tūc prodiêre foras & cœperūt loqui varijs linguis Christumque annunciare & promulgare Euangelium: auditus etiam hic sonus fuit non per vrbem tantùm, sed per orbem totum. Bene igitur & apposite venit super eos Spiritus sanctus cum igne & grandi sonitu, vt indicaret nunc expulsum esse timorem & pusillanimitatem è cordibus fidelium, quando eos tetigit ignis Spiritus sancti. Quod dixi de igne Spiritus sancti, hoc idem charitati tribuit

Ioannes

Ioannes epiſt.1.cap.4. *Perfecta charitas*, inquit, *foras mittit timorem*.q.d. ſicut ignis applicitus bombardæ foras propellit globum: ita charitas timorẽ. Et quid aliud eſt charitas niſi ignis Spiritus ſancti? Hoc ergò igne impleti hodie diſcipuli Chriſti foras miſere timorem, & voce prædicationis Euangelicæ quaſi tonitruo quodam terruere ſcribas & Phariſæos: ſpreto illorum furore contemptiſque minis. Atque hoc eſt, Auditores, quod etiam nos docet in Euangelio hodierno Dominus cum ait: *Non turbetur cor veſtrum neque formidet.* Quare dabimus operam vti etiam nos in hodierna die incenſi flammâ charitatis explodamus bombardas noſtras & mittamus foras omnis generis timores, inutiles & noxios. Non explicat Ioannes, qualem timorem pellat charitas, ſed indefinitè & illimitatè loquitur, vnde ſine dubio omnes timores intelligit, charitati aduerſantes.

B. I. *Timor Dei ſeruilis.*

Huiuſmodi autem eſt PRIMO: Timor Dei ſeruilis, quo metu pœnæ & gehennæ præcisè, non amore Dei & virtutis ſeruanit aliqui mandata. Et hic timor bonus quidem eſt, imperfectus tamen, & connotat pronitatem ad peccandum, ſi pœnæ non eſſent: ideò in eo ſiſti non debet, ſed conandum vlteriùs ad timorem filialem, caſtum & reuerentialem, qui eſt filij, ſponſæ, amici; ita vt peccare non vellemus, etiamſi impunè poſſemus. Ad quem timoris gradum perfectiſſimum peruenit Deipara, S. Ioannes Baptiſta, Apoſtoli & alij quidam magni DEI amici, vti S. Antonius, qui dicebat: *Ego Deum iam nõ timeo, ſed amo, quia perfecta charitas foras mittit timorem*, vt refertur in vitis Patrum lib. 5. libello 17. tract. de charitate n. 1. Sed quia hæc timoris perfectio paucorum eſt, ideo ſaltem progrediendum ad timorem initialem, qui eſt compoſitus ex vtroque, & timet culpam ac pœnam, ſed magis culpam quam pœnam. Dicitur autem initialis quia inchoat perfectionem charitatis & pietatis (*quo modo ſeta inducit filum Sutoris in calceum*, vt ait S. Auguſtinus) ſed nondum peruenit ad altiſſimum illum perfectionis gradum, qui foras mittit omnem timorem pœnæ. Quò verò quiſque in hoc timore magis creſcit & accedit ad filialem illum, eò fit perfectior & ſanctior.

C. II. *Timor mundanus, metuens pœnam magis quam culpam.*

SECVNDO. Timor mundanus qui magis timet homines, quàm DEVM: corporalia & temporalia damna quàm ſpiritualia & æterna: pœnam quàm culpam: magis timet offendere parentes, vxorem, liberos, cognatos, amicos, quàm Deum, ideòque in illorum gratiam violat præcepta Dei. De hoc S. Chryſoſtomus hom. 5. ad pop. Antioch. ſic ſcribit: *Pueri parui laruas timent, ignem non timent, ſed ſi lucernam portari contingat, manum immittũt flammæ. Sic nos timemus mortem, quæ eſt larua contemptu digna: peccatum non timemus, quod eſt verè timendum & ignis more conſcientiam corrodit.* Horum timidorum *pars* dicitur eſſe, *in ſtagno ardenti igne & ſulphure*. Apoc. 21. Tales ſunt inter alios, qui deficiunt in perſecutionibus ceduntque & conſentiũt Tyrannis. Quibus ait Dominus Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus*, &c. Et S. Petrus ep. 1. cap. 3. *Timorem eorum ne timueritis, & non conturbemini.* Timorem, id eſt, terrorem, minas, plagas eorum qui vos affligunt. *Mors enim*, inquit S. Auguſtinus l. 6. de Ciuit. cap. 13. *pœna naſcentis, ſi pro iuſtitia pietateque pendatur, fit gloria renaſcentis.* Hunc timorem pepulêre primæui Chriſtiani tempore perſecutionis, vt oſtendit Tertullianus lib. ad Scapulam Carthaginis præſidem in Chriſtianos c. 1. *Cum omni*, inquit, *ſæuitiâ veſtrâ concertamus, etiam vltrò erumpentes, magiſq; damnati quàm abſoluti gaudemus.* Et in Apologetico cap. 50. *Licet nunc nos ſarmentitios & ſemaxios appelletis, quia ad ſtipitem dimidij axis deuincti ſarmentorum ambitu exurimur; hic eſt habitus victoriæ noſtræ, hæc palmata veſtis, tali curru triumphamus.* Huiuſmodi heroës fuêre ſeptem illi Machabæi fratres veteri in lege: in nouâ verò innumerabiles, vti S. Ignatius Martyr, qui omnia tormenta diaboli in ſe prouocauit, Leones contra ſe concitauit. S. Laurentius, qui in craticulâ Tyranno inſultauit. S. Polycarpus, qui aiebat: *Ignem minaris hunc, qui ad momentum incenditur & paulò poſt extinguitur. Verùm ignoras ignem gehennæ, qui ad perpetuas pœnas præparatus eſt impijs.* Euſeb. l. 4. cap. 15. S. Dionyſ. Epiſcopus Alexandrinus, qui preſſus à perſecutoribus dicebat: *Quid inſectando laboratis? Caput meum, pro quo ita fatigamini, auulſum à ceruicibus ſumite & donum magnum ad Tyrannum referte.* Euſeb. l. 6. cap. 30. Talis in perſecutione Wandalica, Victor proconſul Carthaginis ad Arianiſmum ſolicitatus à miniſtris regijs: *Dicite*, inquit, *regi veſtro, vt ſubijciat me ignibus, adigat beſtiis, excruciet omni genere tormentorum: ſi conſeatio, fruſtrà ſum in Eccleſiâ baptizatus.* Victor Vtic. l. 3. perſec. Wandal. Dionyſia ad ſanguinem vſque flagellata ab Hunerico: *Miniſtri Diaboli*, inquit, *quod ad opprobrium meum facitis, ipſa eſt laus mea.* Victor ibid.

D. III. *Timor humanus, metuens difficultates.*

TERTIO. Timor quidam humanus, qui metuit difficultates, pericula, ignominiam, deriſionem, &c. quæ occurrunt in heroicis virtutum actibus; veluti cum quis non audet dare eleemoſynam, quia timet paupertatem, ſenium, caſus ſiniſtros: nõ audet ieiunare, metuens ægritudinem: non audet publica pietatis opera peragere, quia timet hominum cenſuras vel deriſiones: De hoc ſapiens Prouerb. 22. ait: *Dicit piger: Leo eſt foris, in medio platearum occidendus ſum.* In quem locum ſcribit S. Beda: *Dicit ſæpe in animo ſuo is, qui ad bona opera agenda piger eſt, ad confitendam fidem quam corde tenet timidus: Non audeo fidem, quam noui, foris profiteri: ne me perſecutor impius, quia fidelem audit, perimat. Timeo ad exercendas virtutum actiones, in publicum progredi; ne fortè me, vel antiqui hoſtis aduerſitas grauior tentet, vel etiam homo quilibet peruerſus cum ſuorum turba derideat, conuiciis* (ſic legend.) *confundat, iniuriis afficiat; aut ſicut multos iuſtorum, qui ab eius vitâ diſcordant, tormentis & morte conſumat.* Miraculum naturæ

naturæ est, quòd Echeneis paruus piscis integra nauigia remoretur: Non minus mirum est, si quis à progressu virtutum per inanem vulgi censuram aut derisum retardari se patiatur. Pellendus ergò & hic timor, quia vel diffidentiam habet de Deo, vel erubescentiam. Pepulit sanè illum Magdalena, quæ non erubuit intrare ad conuiuium in alienam domum, deplorare peccata sua, rigare pedes Christi: non timuit eum sepultum inter milites requirere. Vnde de ea canit in hymno Ecclesia: *Adstare non timet cruci, Sepulchro inhæret anxia, Truces nec horret milites, Pellit timorem Charitas.* Pepulit Abbas Apollo, qui cùm tempore famis liberalis esset in pauperes, monitus ne se & suos eâ profusione penuriæ periculo obijceret, respondit: *Nonne hæc fecerunt Apostoli & Prophetæ? An tunc quidem aderat Deus, nunc autem peregrè est profectus?* Quare cibi & fructus diuinitus ei ab ignotis suppeditati sunt, etiam quos non ferebat Ægyptia tellus, velut vuæ, mala Punica, ficus, faui mellis, lac, lupini, panes, &c. Pallad. in Lausiacâ. Pepulit Theodorus Monachus, qui dicebat: *Si cœlum terræ adhæreat, Theodorus non formidat.* Rogauerat enim Deum vt auferretur ab eo formido; vt habetur in vitis Patrum l. 5. c. 7.

E. IV. *Timor nocturnus scrupulosorũ.*

QVARTO. Timor vt ita dicam nocturnus, quo scrupulosi metuunt formidolosè ne passim in suis actionibus etiam bonis Deum offendant: & quidquid in imaginationem venit, putant in mentem & consensum venisse; vnde perpetua in illis carnificina. Quid hi scrupuli aliud nisi timores nocturni, de quibus monet psalmus 90. *Non timebis à timore nocturno & à negotio perambulante in tenebris?* Timidi qui noctu ambulant, vmbras transiliunt quasi essent foueæ vel laquei: truncos pro lupis aspiciunt: sonitum foliorum fures interpretantur. Ita scrupulosi ob metum phantasiæ fortiter impressum peccata somniant, quæ nulla sunt, & cogitationes sibi iniectas menti statim adhæsisse labemque aspersisse putant; quia peccatum & peccati metum dumtaxat præ oculis habent. Similes chamæleonti, qui pro diuersitate coloratarum rerum sibi obiectarum mutat colorem, teste Pierio 27. Hierogl. ob innatam animi timiditatem. Vnde fit vt sæpe peccent in rebus quæ secundum se peccata non sunt, nugæ sunt; propter erroneam conscientiam. Timor nocturnus fuit ille Madianitarum, quando complosione lagenarum de nocte ab Hebræis territi & in fugam acti mutuâ se cęde trucidârunt, Iudic. 7. similis est melancholicorum, qui fictiles lagenas pro armis hostilibus, id est, leuissima quæque pro peccatis habent, eorumque apprehensione cadunt quasi vulnerati essent, & reuerà seipsos enecant. Obseruat Diabolus talium complexionem timori obnoxiam ob internas tenebras rationi offusas ex atrâ bile vel humore melancholico cerebrum occupante, (vt scribit Galenus de simpl. causis) ideoque laruis & vmbris eos inuadit ad eum modum, quo Salonitani castra Octauij cùm Salonas obsideret dissiparunt & fugârunt. Noctu se se atris vestibus vestierunt mulieres, capillum demiserunt, terribiles, prout quaque potuit, formas aut laruas potiùs asciuerunt: faces ac tædas singulæ manibus gestarunt: sicque vrbem egressæ composito agmine, magno silentio, lento gradu rectà in hostis castra tetenderunt. Eas non longè subsequebantur occultè viri egregiè armati. Ergò illas conspicati vigiles, exterriti sunt: dæmonum cateruam suspicati. Accesserunt istæ propiùs: fugerunt illi; flammas castris iniecerunt eædem illæ. Tum excitati omnes adeò conturbati & pauefacti sunt, vt istarum viri subsequuti contrucidauerint plurimos, in fugam omnes ipsumque Octauium adegerint. Refert lib. 42. Dio. Prorsus hunc in modum terret scrupulosos dæmon peccatorum laruis, atque ita territos non difficilè vincit. Quare securis ad radicem ponenda & inanis ille metus menti eximendus, cogitandumque quod Apostolus scribit ad Rom. 8. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater.* Iniuriam faceret patri filius, si pro hoste eum haberet, conspectum eius fugeret, vultum ab eo auerteret, alloqui non auderet, &c. At hoc videntur facere scrupulosi Deo. Qualis ille qui abscondit talentum suum dicens hero: *scio quia homo durus es,* &c. *& timens abij & abscondi talentum tuum,* Matth. 25. Ad hos referri possunt recens conuersi, quos memoria præteritorum peccatorum vexat & cruciat, ne fortè eis non sint plenè condonata.

F. V. *Timor puerilis, metuens tentationes.*

QVINTO. Timor puerilis, qui non audet opponere se tentationibus, vim carni & concupiscentijs eius inferre, ideoque manus dat. Causa est non tam pugnæ & victoriæ difficultas, quàm animi pusillanimitas, quâ qui huiusmodi sunt, laruas metuunt instar puerorum. Vnde Seneca: *Non quia difficilia sunt, non audemus: sed quia non audemus, difficilia sunt.* Ferunt gubernatorem nauis, in quâ Pericles Atheniensium Dux vehebatur, visa solis Eclipsi, repente quasi exanimem corruisse. Sed hunc metum ademit ei Pericles, oculos eius pallio obducens suo & dicens, eodem modo solis deliquium accidisse, Lunæ obductu. Hunc in modum aliqui, cùm se grauis tentatio prodit, mox exanimantur quasi & abiecto gubernaculo rationis manus dare volunt & succumbere. Verùm scire debent non esse rem tanti periculi nec abijciendos remos bonæ operationis, sed fortiter resistendum: nubeculam esse: mox redituram lucem & adfuturam Dei opem & consolationem. Dicunt isti: *Leo est in via & Leæna in itineribus. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.* Prouerb. 26. In quæ verba scribit Venerabilis Beda: *Multi cùm verbum exhortationis audiunt, causantur de Diabolo dicentes, velle se quidem viam iustitiæ incipere sed se à Sathanâ impediri ne possint. Sicque huiusmodi excusationis sermonibus semper in lecto sui corporis*

ſicut oſtium in cardine vertuntur: & modò exire ad operandum, modò ad quieſcendum redire proponentes, in ſuis iacere prauitatibus nunquam deſiſtunt. Eodem pertinent, vt ſcribit S. Maximus Taurinenſis ſerm. 39. *Quibus cùm ieiunium indicitur, de intemperie ſe temporis ſemper excuſant. Dicunt enim æſtiuis menſibus, dies longa eſt, torrentior ſol eſt, ſitim ferre non poſſumus, poculis nos refrigerare debemus. Hyemis verò tempore, graue frigus eſt, rigores ſunt peſſimi, algorem tolerare nequimus, eſcis caleſieri nos oportet. Ita homines quorum animus ſemper eſt in prandio, prandendi ſibi cauſas inquirunt.* Et poſt pauca: *His autẽ ipſis hominibus cùm dixeris vt aliquid pauperibus largiantur, ſtatim tibi obijciunt: neceſſitates infinitæ ſunt, tributa ſunt grauia, fiſcalia explicare nõ poſſumus: & tanta tibi ingerunt vt quaſi reum te ſtatuant, cur hoc ipſum illos volueris commonere.* Lupis iſtos ſimiles non immeritò quis dixerit; vt enim illi ſaxorum, quæ facilè poſſent fugere, ſtrepitus timent, (teſte Pierio l. 11.) ita iſti tentationum, quibus facilè obuiare poſſent, incurſus.

G. VI. *Timor immoderatus, plus æquo ſolicitus de temporalibus.*

SEXTO. Timor immoderatus, qui plus æquo ſolicitus eſt v.g. de victu & veſtitu quotidiano; quem prohibet Dominus Matth. 5. *Nolite ſoliciti eſſe dicentes: Quid manducabimus aut quid bibemus aut quo operiemur?* Moderata ſollicitudo de his nõ prohibetur, nimia & anxia vetatur. Eò etiam pertinet timor immoderatus de ſalute perdendâ, de periculo purgatorij vel damnationis incurrendæ: quando is talis eſt vt perturbare & à mentis tranquillitate ac confidentiâ deijcere hominem poſſit. Cruciat aliquos hoc dilemma: *Vel ſum prædeſtinatus vel non ſum: ſi ſum, certò ſaluabor: ſi non ſum, certò damnabor quidquid tandem egero.* Sed reſpondeo cùm Gregorio de Valentia 1. p. qu. 23. diſput. 1. p. 4. Si es prædeſtinatus, bene tibi operandum eſt, præuiſus es enim bene operaturus; quod ſi nolis operari, ſignum eſt te non eſſe prædeſtinatum; vt ergò certam tuam prædeſtinationem facias, bene operare. Exemplum huic rei accommodatum ſcribit S. Auguſtinus in lib. de domo perſeuerantiæ, in hæc verba: *Fuit quidam in noſtro monaſterio, qui corripientibus fratribus, cur quædam non facienda faceret & facienda non faceret, reſpondebat: Qualiſcunque ſim, talis ero, qualem me Deus præſciuit. Qui profectò & verum dicebat & hoc vero non proficiebat in bonum: ſed vſque adeò profecit in malum, vt deſertâ monaſterij ſocietate, fieret canis reuerſus ad vomitum; & tamen adhuc qualis ſit futurus incertum eſt.* Bene hunc timorem depulit à ſe mendicus ille apud Taulerum in colloquio Theologi & mendici; qui interrogatus à Theologo: *Quid faceres ſi te Deus damnare vellet?* Reſpondit: *duobus brachiis, humilitate ſcilicet & amore Deum complecterer cogeremque mecum deſcendere in infernum; & ſic mihi infernus fieret paradiſus.* A ſimili timore liberatus fuit S. Saluius, qui cùm defunctus & iam cœlum ingreſſurus eſſet, audiuit vocem: *Reuertatur ad corpus; adhuc Eccleſiæ meæ eſt neceſſarius.* Cumque ille ingemiſcens reſponderet: *Domine ſi reuertar, exponet periculo & fortè nunquam huc redibo;* audiuit: *Vade, ego ero cuſtos tuos teque ſecurè huc reducam.* Refert Gregor. Turon. l. 7. hiſt. c. 1. Sed neque periculum damnationis inordinatè debet timere is qui bene viuit. *Sancti enim ſolliciti ſunt de præmio, non adeò formidantes de ſupplicio,* ait S. Proſper epiſt. ad Demetriadem. Magnus etiam Theologus P. Leon. Leſſius Societ. Ieſu narranti, quendam virum grauem optare purgatorium ſubire vſque ad diem Iudicij, vt eo ſibi aſſecuraret æternam ſalutem, reſpondit, *ſpem Chriſtianorum maiorem eſſe debere, quam vt certitudinem cœleſtis gloriæ tam longis purgatorij pœnis redimat.* Refert P. Corn. à Lap. in 1. Ioan. cap. 4. Indiſcretos ergò iſtos timores foras mittit charitas; quanquam ſpes piorum ſemper eſſe mixta timori debet.

H. VII. *Timor inſanus deſperantium.*

SEPTIMO. Timor inſanus deſperantium de ſalute ſuâ. Dicunt iſti cum Hebræis illis: *Iniquitates noſtræ & peccata noſtra ſuper nos ſunt & in ipſis nos tabeſcimus* (q. d. nulla iam nobis proderit medicina) *quomodo ergò viuere poſſumus?* Ezech. 33. Sed quid ad hæc Dominus? *Dic ad eos: Viuo ego, dicit Dominus; nolo mortem impij, ſed vt conuertatur impius à viâ ſuâ & viuat.* Habuit S. Abraham Eremita neptem flagitioſæ vitæ, in qua biennium conſumpſerat; ergò vt eam reuocaret, ementito militis habitu, eques ad eam profectus eſt, inuentam remotis arbitris ita allocutus eſt: *Super me ſit peccatum tuum, quo hactenus amatoribus fœdè proſtituiſti corpus tuum: ego pro eo ſatisfaciam: ego in die Iudicij pro te filia mea rationem reddam.* Cumque illa regereret: *Nimis magna eſt iniquitas mea, non poteſt mihi eſſe ſpes ſalutis;* Reſpondit: *Super me ſit iniquitas tua filia mea: ex meis manibus Deus hoc peccatum requirat, tantum veni mecum.* Ita venit & reliquo vitæ tempore tantam pro peccatis pœnitentiam egit, vt miraculis etiam clara exceſſerit è vitâ. Refert S. Ephrem tom. 3. Surius 16. Martij. Inſanus eſt hic timor, quia quò deſperatiores ſunt res hominis, eò præſentior eſt Deus & paratior ad iuuandum, qui non vult mortem peccatoris. Tunc ergò maximè vitanda deſperatio, cùm res eſt deſperatiſſima, maximeque excitanda certa in Deum ſpes & fiducia dicendumque cum Michæa cap. 7. *Ego autem ad Dominum aſpiciam, exſpectabo Deum Saluatorem meum: audiet me Deus meus.* Abſcondit quidem ſe interdum Deus ab homine per ſubtractionem auxilij & ſolatij, ita vt videatur eum prorſus deſeruiſſe; verùm non propterea deſperare homo debet, ſed expectare potius reditum eius, qui in hodierno Euangelio ait: *Vado & venio ad vos.* Si ergò terret nos, quod ait: *Vado;* conſoletur quod ait: *venio ad vos.* Si affligit diſceſſus, erigat promiſſus eiuſdem reditus. **Wider kommen macht daß ich ſcheidens nicht acht**/canit quidam. Sicut variat aër, nunc pluuius, mox ſerenus eſt: ita & animus noſter, nunc iacet aridus & languet: nunc rurſum ſtat & deuotione exultat. Itaque timor iſte foras

mitten-

mittendus est, alioquin ipse mittet hominem foras in gehennam.

Omnes istos timores eijcit & explodit ignis charitatis. Ergò Auditores, siquis aliquo timore quasi æneo quodam globo grauatus & oneratus est, impetret à Spiritu sancto ignem charitatis, vt explodere tormentum suum & eijcere globum possit. Verè tormentum timor est, quia vt Apostolus cit. loco subdit: *timor pœnam habet* (S. Augustinus pro pœnâ legit *tormentum*) & sæpe magis cruciat quam ipsum, quod timetur malum. Exoneremus itaque timores istos, inuocato Spiritu Sancto. *Veni sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, & tui amoris in eis ignem accende.*

CONCIO VII.

COMMVNICATVRVS SIT COLVMBA.

I. *Redeat ad Deum per pœnitentiam.*
II. *Careat felle odij.*
III. *Peccata omnia expiet per pœnitentiam, etiam venialia quantum fieri potest.*
IV. *Habeant oculos simplices.* 1. quoad fidem. 2. quoad intentionem.
V. *Præmittat piam meditationem.*
VI. *Occupet se in diuinis laudibus.*
VII. *Post Communionem cautè se gerat.*

THEMA.

Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Ioan. 14.

A. S. Gregorius Papa hom. 30. in Euangelia, super textum propositum scribit: *Pensate fratres charissimi, quanta sit ista dignitas, habere in cordis hospitio aduentum Dei. Certè si domum nostram quisquam diues aut præpotens amicus intraret, omni festinantiâ domus tota mundaretur, ne quid fortasse esset, quod oculos amici intrantis offenderet. Tergat ergò sordes praui operis, qui Deo præparat domum mentis.* Hæc Gregorius: appositè ad hodiernum festum, quo multi in Eucharistiæ sumptione recipiunt magnum hospitem, cui vtinam domum cordis sui ita omnes præpararent, vt non solùm ad eos venire sed etiam apud eos mansionem facere dignaretur. Verum timeo ne Christo eiusque Sancto spiritui eueniat interdum, quod euenit columbæ ex arcâ Noë emissæ; quæ cùm non inuenisset, vbi requiesceret pes eius, aquis nimirū diluuij terram omnem sepelietibus, reuersa est ad arcam. Timeo, inquam, ne Christus eiusque gratia de cœlo ad nos veniens in multorum cordibus non inueniat paratam domum, seu locum vbi requiescat; adeoque sine fructu nostro regredi ad cœlum debeat. Quid igitur consilij in hac re adhibendum? Columba ad Columbam libenter aduolat & cum eâ moratur. Quare si & nos fuerimus columbæ, veniet ad nos Christus & cum eo columbæ illius, Spiritus sancti gratia, & mansionem apud nos faciet. Sanè venerabiles Ecclesiæ Antistites consueuerunt olim sanctissimam Eucharistiæ hostiam recondere intra auream vel certè argenteam columbam, quæ ex alto loco altari imminebat? hasque columbas Eucharisticas vocabant, quarum meminit Basilius ep. ad Cæsariam. Et quid aliud hoc inuento declarare voluerunt, quàm quibus conditionibus instructus esse deberet, qui Christi corpus sumere dignè & cum fructu vellet? Hoc ergò nunc videamus.

B. I. *Redeat ad Deum per pœnitentiam.*

PRIMO. Columbæ vnicè amant columbare suum, æquè ac nidum & pullos suos: vnde etiamsi alio abducantur, mox, vt liberæ euadunt, eò statim reuolant; quocirca columbis vti solent in obsidionibus vrbium quasi tabellariis. Ad hoc præsertim assuetæ sunt columbæ Syriæ & Palæstinæ, quæ etiamsi ad centum milliaria à columbari abducantur, si è loco alto liberè auolare sinantur, statim directè mirâ vel odoratus vel naturæ sagacitate ad columbare suum paucis horis reuolant: quibus proinde ad hoc vtuntur mercatores. Scimus etiam columbam à Noë emissam ad arcam rediisse cum virente ramo, Gen. 8. Columbare nostrum & arca nostra Ecclesia est, quam ingressi sumus per baptismum: nidus noster Christi gremius est, in quo suauiter dormiit Ioannes: gratia inquam & protectio eius paterna. Quare siquis à Columbari & arcâ, Ecclesiâ per hæresin; vel à nido suo, Christo, per peccatum abductus est, conetur quantocyus reuolare per pœnitentiam tametsi centum milliaribus & longissimè ab eo diaboli fraude abductus esset. Reuertatur autem sicut columba illa, quæ ad arcam rediens, ramum virentis oliuæ gestauit in ore suo. Ramus hic pœnitentia est, signum peccati abscedentis & gratiæ redeuntis. Viret, cùm peccata nostra agnoscimus & per contritionem detestamur: in ore eum gestamus, cùm per confessionem peccata euomimus: oliua erit, cùm per opera bona pro peccatis satisfaciemus. Ita rediit ad paternam domum filius ille prodigus, cùm in se reuersus dixit: *Surgam & ibo ad patrem meum & dicam: Pater peccaui in cœlum & coram te.* &c. Luc. 15. Dicat etiam pœnitens: surgam & ibo ad domum patris mei. Et cum Dauide: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? & volabo & requiescam.* Psalm. 54. Et cum S. Iob: *In nidulo meo moriar.* Iob. 29. Reuertatur denique statim, quemadmodum & columba Noë. Coruus insidendo cadaueribus moras traxit, insonando suum, cras, cras: vnde factum vt nunquam redierit. Idem ijs contingit, qui in sua conuersione moras nectunt.

C. II. SECVNDO. Columbæ felle carere dicuntur, quia

Careat felle odij. eo non vtuntur, adeoque bile carent; vt scribit S. Augustinus tract. 7. in 1. ep. S. Ioannis. Ita communicaturus careat inprimis felle amaritudinis, odij & inuidiæ; siquidem Eucharistia est Sacramentum vnionis cum Christo & Christianorum inter se. Hinc olim communicaturi priùs osculum pacis sibi mutuò imprimebant: quemadmodum & columbæ se mutuò osculantur. In gestis Patrum Ordinis Cistercienfis, refertur de quodam Monacho, quòd quotiescunque ad diuinum epulum accederet, tantam illi gratiam Deus concesserit, vt sibi videretur fauum mellis comedere; quæ quidem dulcedo triduum semper integrum tenebat. Intermisit sanctum hunc morem Monachus vnâ vice, quâ citra satis idoneam causam, reprehenso quodam fratre, nec priùs reconciliato, sacræ mensæ accubuit; & ecce tibi ipsum diuinum pabulum eo die, in felle amariorem cibum vertitur, non impleto scilicet mandato Saluatoris: *Si offers munus tuum ad altare, vade priùs reconciliari fratri tuo*, Matth. 5.

D. III. Peccata omnia expiet per pœnitentiam. TERTIO. Columbæ resident iuxta fluenta aquarum & riuulos, Cant. 5. vt in aquis obseruent accipitres ex eorum vmbrâ, vt ibi notat gl. ord. & S. Gregorius aliique. Sic communicaturus priùs inspiciat conscientiam suam eiusque riuulos, actiones, intentiones; & sibi obseruat vmbram Dæmonis, id est, peccatum aliquod mortiferum, (quod ita comitatur Dæmonem, sicut vmbra corpus: ita denigrat conscientiam & priuat lumine gratiæ, sicut vmbra terram lumine solis) ilicò ab eo fugiat per pœnitentiam sacramentalem. Quin etiam si tantum hospitem, Christum, pro dignitate excipere, & copioso Sacramenti adipe impinguari volumus, vmbram etiam peccati lethiferi, hoc est, peccata venialia fugere & minutiores maculas abstergere debemus. Tametsi enim veniales culpæ fructum S. Communionis adeoque augmentum gratiæ non impediunt, feruorem tamen charitatis & deuotionis, qui potissima ad communionem præparatio est, valde restinguunt. Hanc ob causam Christus suis discipulis ante communionem pedes abluit, vt doceret quotidianas, quas contrahimus, sordes etiam tergendas esse, si fructuosè communicare volumus. Et propterea S. Dionysius cap. 7. de cœlesti Hierarch. scribit iam tunc in Ecclesiâ vsurpatam fuisse cæremoniam, quâ Sacerdos celebraturus manus lauat, nec illas totas, sed extremos tantum digitos, vt moneantur communicaturi, non grauium tantum peccatorum sordes, sed minorum etiam defectuum pulueres excutere; vt possint dicere cum Dauide Psalm. 25. & cum celebrante: *Lauabo inter innocentes* (Hebr. *in innocentiâ*) *manus meas & circumdabo altare tuum Domine.* Ecce in innocentiâ suâ lauit etiam Dauid manus suas intraturus ad tabernaculum; quid si ad Christum suscipiendum in sacramento venisset? Denique si Nabuchodonosor cibum de regiâ mensâ non nisi ijs constituit

Etiam venialia quantum fieri potest.

pueris, in quibus nulla esset macula & qui decori essent formâ: quanta obsecro puritas requiretur à Christianis, cum Christo accubituris?

E. IV. Habeat oculos simplices. 1. Quoad fidem. QVARTO. Columbæ oculos habent simplices, non duplices & simulatos, quales habet vulpes, quæ cùm videtur huc respicere, aliò respicit: cum cœlum putatur intueri, ex obliquo tamen intuetur terram aut ad prædam oculos dirigit. Commendantur eo nomine columbæ à Domino Matt. 10. *Estote simplices sicut columbæ.* Et Cant. 1. à Salomone: *Ecce tu pulchra es: oculi tui columbarum.* Simplices autem oculos habent Primo: qui fidem huius Sacramenti simplicem; qui non curiosè rimantur mysterij huius profunditatem, sed cum animi demissione & gratiarum actione amplectuntur. Quando columba ex arcâ dimissa virentem ramum attulit, statim inde collegit Noë diluuium cessasse; sciebat enim Noë non esse huiusmodi columbam, vt soleat latentes sub aqua ramos tollere, quemadmodum possent aues aquaticæ, quæ natant & collum immergunt aquis. Columbares ergò sint oculi communicantium: non se ingerant in profunda mysteriorum, quæ latêre voluit Deus.

2. Quoad intentionem. Secundo. Qui rectam intentionem habent. Columba compari suo fidem seruat, ideoque in eum solum oculos figit. Ita communicaturus ad Dei solius gloriam attendat & sponso suo Christo placere quærat. Non sit instar vulpis, quæ dum cœlum intueri videtur, terram aspicit aut prædam; non quærat gloriam hominum aut commodum temporale: non attendat ad solum Ecclesiæ præceptum, vel aliorum hominum consuetudinem vel censuram. Sponso suo se vnire & in eum transformari quærat? hic omnium optimus finis; vt possit dicere cum Apostolo: *Viuo ego iam non ego; viuit verò in me Christus*, Gal. 2.

F. V. Præmittat piam meditationem. QVINTO. Columbæ gemitum ex imò non tantùm gutture, sed & pectore trahunt; vnde meditari dicuntur Isa. 38. *Meditabor vt columba.* Et Isa. 59. *Quasi columbæ gementes meditabimur.* Inter optimas præparationes ad S. Eucharistiam, præuia meditatio est, si attentè consideremus Primo: Quis ille sit Dominus, qui venit? nempe rerum omnium conditor, monarcha cœli & terræ, Iudex viuorum & mortuorum. Secundo. Ad quem venit? Ad me scilicet puluerem & cinerem, nec semelipsius læsæ maiestatis reum. Tertio. Ad quid venit? Nimirum vt me fructu passionis suæ ditet, donisque suæ gratiæ beet. Quarto. Cur venit? Non sanè proprij commodi gratiâ, cùm nullius egeat, Dominus omnium; sed mero amore mei, vt mihi bene sit.

1. 2. 3. 4.

Inprimis verò conducit meditatio passionis Domini, cuius memoriale est S. Eucharistia, ad hoc præcipuè instituta, vt mortem Domini annunciaremus. Quare si velimus animam nostram in Dei amore liquefieri, communicaturi mentem in

certo

certò passionis mysterio defigamus; quod docet S. Bonauentura tr. de præparatione ad Missam.

G. VI. *Occupet se in diuinis laudibus.*

SEXTO. Dum comedunt vel bibunt columbæ subinde ad cœlum attollunt oculos & caput. Faciat & hoc communicans: & inprimis occupet se in diuinis laudibus & prædicandis Dei beneficijs, præsertim redemptionis & præsentis communionis; dicat cum Hebræis: *Manhu? quid est hoc?* Vnde mihi hoc manna? Vnde tantus mihi hospes? Dicat cum Daniele in lacu constituto, cùm cibum sibi à Deo per Habacuc transmissum accepit: *Recordatus es mei Deus & non dereliquisti diligentes (gr. quærentes) te.* Dan. 14. Deinde excitet in se actus amoris diuini, quasi conetur amplexari & deosculari Dominum suum; dicatq; ei: *Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum & refugium meum & liberator meus,* &c. Postmodùm commendet se suaq; omnia Christo hospiti suo, aperiat ei vulnera & miserias suas: postulet auxilium, nec dimittat Dominum, donec benedictionem impetret ab eo. Sic enim Esther illa petitionem suam ad Regem distulit eousque, donec ad conuiuium ab eâ paratum veniret; & tunc non difficilè impetrauit. Denique simus memores accepti beneficij, & sicut Moyses reposuit certam mensuram de manna in Arcam vt in futuras generationes asseruaretur & à posteris sciretur, quo genere ciborum Deus in deserto pauisset populum suum: ita memoriæ nostræ tanto diligentiùs mandandum communionis beneficium, quanto præstantior in eâ cibus nobis datus fuit, quàm esset Manna.

H. VII. *Post communionẽ cautè se gerat.*

SEPTIMO. Columbæ non sedent super cadauera, quo modo coruus ille à Noë dimissus, Gen. 8. Hinc enim columba ad arcam redijt, quia *non inuenit vbi requiesceret pes eius.* Coruus verò minimè redijt, quia inuenit vbi sederet, super cadauera videlicet natantia in vndis; quæ horruit columba. Itaq; communicans videat dimissus è templo post communionem, vbi sedeat & quiescat. Si enim statim à communione ad fabulas, otiosa verba, inconditos risus, compotationes, commercia sæcularia conuertatur, si ad priora demum peccata redeat, coruus est non columba. Si verò cadauera peccatorum suorum per pœnitentiam demersa fugiat & horreat, si mundi illecebras fastidiat, si nihil in hoc mundo desideret, sed Christum tantum & cœlestia quærat, si volatu cœlestium meditationum se occupet, si in laudibus diuinis, si in exercitio amoris Dei, si in gratiarum actione, si in solitudine & silentio, si in mortificatione sensuum, &c. columba est, quam cœlestis Noë Christus suo tempore apprehendet & inferet in arcam suam, quietem scilicet æternam.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Quàm sublimis res diligere Deum.*
II. *Mandata Dei seruari possunt.*
III. *Non soli fidei sed dilectioni etiam promittitur Dei gratia.*
IV. *Pacis bona.*
V. *Pellendus inutilis timor & seruilis.*
VI. *Mors piorum gaudio potius quam mœrore prosequenda.*
VII. *Diabolus morientibus maximè insidiatur.*

THEMA.

Paracletus autem Spiritus S. quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. Ioan. 14.

A.

MAgnus ille Concionator, Spiritus S. Auditores, hodie de cœlo venit & per ora Apostolorum primam suam concionem ad quamplurimas nationes habuit, conuertitq; simul tria millia hominum. Porrò ad eam concionem conuocauit homines ex vniuersâ vrbe per tonitru & fragorem de cœlo editum quasi per campanam vnâq; eius interuentu disposuit hominum animos ad excipiendum Spiritum sanctum, docens interim & hoc, sonum Euangelij in omnem terram exiturum. Ergò Auditores, cùm campanæ sonitus vocat vos ad concionem, creditote vos audire sonum illum de cœlo factum: cùm loquitur Concionator, existimate vos audire loquentes Apostolos: cùm verbo Dei incalescitis ad amorem Dei & virtutis, vel ad peccatorum detestationem, certò persuadete vobis ignem Spiritûs S. descendisse in corda vestra. Nunc igitur audiamus, quam suggeret & dictabit cœlestis ille Doctor, doctrinam Euangelij, quod hodie lectum fuit.

B. I. *Quàm sublimis res diligere Deũ.*

Audimus PRIMO quanta & quàm sublimis res sit diligere Deum. Non enim solum compensat Deus homini dilectionem istam reciprocâ charitate & infusâ gratiâ, sed præterea seipsum realiter ipsi communicat, in ipso velut in templo sedem sibi collocat: perinde ferè ac Verbum assumens humanam naturam, eidem illapsum est personaliter. Et sicut Beatis est realiter præsens cùm illis suam essentiam per visionem beatificam & lumen gloriæ ostendit eamq; eis possidendam communicat: sic etiam est in animâ sanctâ; ac proinde in eam, suam effundit gratiam, charitatem aliaq; dona. Sol cum oritur, mox suam lucem, radios & calorem hominibus communicat, non tamen seipsum secundum substantiam. At Deus statim ac gratiam suam infundit animæ, etiam ipse eam nouo modo inhabitat, non eo solùm, quo alia omnia: sed peculiari. Itaque dato, quòd aliàs non esset realiter præsens

 animæ,

animæ: positâ in eâ gratiâ, statim fieret præsens, non vt Deus tantum, sed vt pater & amicus; vt docet Suarez l. 12. de Deo trino & vno cap. 5. & alij. Colligitur hoc ex hodierni Euangelij verbis: *Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.* Ex hac Deitatis communicatione sequitur animæ summa cum Deo vnio, eleuatio & quasi Deificatio, ita vt homo fiat Dei filius & hæres regni cœlestis, omniaque eius opera eleuentur ad summam dignitatem: ita vt sint opera filij Dei & cœlo digna, deniq; ipse quasi Deus quidam fiat, vti appellatur à S. Basilio hom. de Spiritu sancto. Gloriabantur gentiles aliqui à Dijs se prognatos, quæ opinio etsi falsa, multum tamen eis profuit; hinc enim ad magna se natos rati, magna & fortia designabant facinora, supra vulgi consuetudinem. Quo ergò veriùs Christiani sunt filij Dei, eo acriori stimulo ad heroica virtutum opera impelli debent. Audiant S. Cyprianum l. de spectac. dicentem: *Nunquam humana opera mirabitur, quisquis se cognouerit filium Dei: deijcit se de culmine generositatis, qui admirari aliquid post Deum potest.* Cùm ergò blanditur tibi caro, dic: Filius Dei sum: ad maiora natus sum, quàm vt ventris me mancipium faciam. Cùm tentat mũdus & ostendit diuitias, dic: Dei Filius sum, cœlestibus operibus destinatus, &c. Cùm inuadit Dæmon honores promittens: Dei sum filius: absit vt mancipium me efficiam Diaboli: regno æterno natus sum. Et tamen cùm tanta sit eorum dignitas, qui diligunt Deum: tam facilis etiam & suauis res sit diligere summum & incommutabile bonum, paucos nihilominus esse qui diligunt Deum, indicat Dominus in hoc Euangelio, cùm ait: *siquis diligit me.* q. d. magna res, si talis quis reperiatur; quo modo alibi dixit: *siquis vult venire post me:* &c. Pleriq; omnes ea tantùm diligunt, quæ sensibus percipiunt, terrena tantùm sectantur, cælestia nil curant. Quibus indignatur Dauid Ps. 4. dicens: *Filij hominum vsquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Hebr. habetur: *Filij viri, vsquequò gloriosi mei ad ignominiam diligentes vanitatem, quæritis mendacium?* verè gloriosi, verè incliti sumus, filij magni Dei: vt quid ergò ad ignominiam nostram diligimus vanitates?

C.
II.
Mandata Dei seruari posſunt.

Audimus SECVNDO Mandata Dei seruari posse; alioquin frustrà diceret Dominus: *Qui diligit me, sermonem meum seruabit.* Ergò qui mandata nõ seruat, non diligit Deum, proinde nec diligitur à Deo & consequenter velut reprobus abijcitur in gehennam. Damnant ergò hîc hæretici seipsos, dum aiunt se mandata Dei seruare non posse.

Neq; solùm seruari, sed facilè etiam seruari posse indicat Dominus illis verbis; quia amanti nihil est graue. *Quomodo enim graue est,* inquit S. Augustinus de naturâ & gratia c. 69. *cùm sit dilectionis mandatum? Aut enim quisq; non diligit, & graue est: aut diligit, & graue esse non potest.* Vnde S. Ioannes epist. 1. c. 5. *Hæc est charitas Dei,* inquit, *vt mandata eius custodiamus & mandata eius grauia non sunt.* Charitas ergò facit seruare & facilè seruare mandata. Quis labor durus matri, impensus filio quem diligit? Quis venatori, qui venationem? quis studioso, qui studia amat? Ad hanc causam accedunt aliæ; veluti quòd Christus legem maximoperè alleuiauit, dum cæremonialia & iudicialia veteris legis præcepta sustulit, moralia solùm legis naturæ, Decalogum scilicet reliquit & pauca Euangelica addidit. Rursum quòd dat gratiam quasi alas, quibus volemus ad præceptorum obseruationem: quasi rotas, quibus currum trahamus. Deniq; quòd exemplo suo præiuit: præmisit etiam sanctos, qui non præcepta tantùm sed & consilia impleuerunt, martyria subierunt, vitam anachoreticam duxerunt, &c. Taceo promissa cœlestia.

D.
III.
Non soli fidei, sed dilectioni etiam promittitur Dei gratia.

Audimus TERTIO. Non solum fidei, sed dilectioni & mandatorum obseruationi promitti Dei gratiam ac proinde etiam gloriam: *Siquis diligit me. sermonem meum seruabit & Pater meus diliget eum.* Quod etiam paulò antè dixerat: *si diligitis me, mandata mea seruate.* Qui enim diligit Deum, debet ea diligere quæ Deus diligit; ea odisse quæ odit, ait S. Augustinus, ergò & amplecti, quæ præcipit: cauere quæ vetat. Quare si fidelis renuit operari, cùm debet; perdit gratiam quæ est vita animæ, ac proinde moritur secundum animam, & habet fidem mortuam vt docet S. Iacobus c. 2. Quemadmodum verò in equo mortuo nemo iter facere potest: ita per fidem mortuam nemo ad gloriam ingredi. Videmus subinde milites ob delicta leuiora imponi machinæ ligneæ in asini figuram efformatæ, eiq; insidere totâ die, interim tamen ne passum vnum progredi; quia ligneo insident asino. Tali iumento inequitant Hæretici, qui solâ fide confisi sperant se ad cœlum ituros, cùm nec passum vnum faciant.

E.
IV.
Pacis bona.

Audimus QVARTO. Pacem semel iterum, tertiò nobis inculcari: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis;* quia nimirum magna sunt pacis bona. Primò enim pax omnia in suo vigore conseruat, discordia omnia perdit & labefactat. Vnde Empedocles Pythagoreus mundum dicebat constare concordiâ, discordiâ autem dissipari. Linguarum vnio turrim Babel altissimam extruxit, diuisio dissipauit. Hinc Pharao vt Israëlitas in seruitute contineret, diuisit à se mutuò, dispergens per Ægyptum ad colligendas paleas, Exod. 5. Diuide ignem, extinguetur: diuide flumen, amittet vim. Euphrates flumen quamdiu vnitum, tamdiu inexpugnabile Babylonis præsidium erat. Nam vt ait Xenophon l. 7. *Euphratis latitudo est, plusquam ad duo stadia, & profunditas tanta vt nec duo viri alter super alterum stantes super aquam emineant.* Vbi tamen Cyrus in plures eum fossas diuisum deriuauit, nullo negotio & quasi siccis pedibus cum exercitu transiuit & Babylonem occupauit, Baltasarem interfecit, (Dan. 5.) vt scribunt Xenophon l. 7. Herodotus l. 1. Secundo. Pax est omnium rerum tranquillitas & suauissima harmonia, vt ostendit D. Augustinus l. 19. de Ciuit. c. 13. *Pax*

1.

2.

corpo-

corporis, inquit, *est ordinata temperatura partium. Pax animæ rationalis, ordinata requies appetitionum. Pax animæ rationalis, ordinata cognitionis actionisq; consensio. Pax corporis & animæ, ordinata vita & salus animantis. Pax hominis mortalis & Dei immortalis, ordinata in fide sub æterna lege obedientia. Pax hominum ordinata concordia. Pax domus, ordinata imperandi atq; obediendi concordia cohabitantium. Pax ciuitatis, ordinata imperandi atq; obediendi concordia ciuium. Pax cœlestis ciuitatis, ordinatissima & concordissima societas fruendi Deo & inuicem in Deo. Pax omnium rerum tranquillitas ordinis.* Vbi ergò pax est, ibi omnia suauiter degunt: vbi discordia, ibi omnia perturbantur. Vnde Dauid: *Ecce quàm bonũ & quàm iucundum*, ait, *habitare fratres in vnum!*

3. Tertio. Pax est inchoatio vitæ cœlestis, adeoq; terrena quædam beatitudo, promouens hominem ad cœlestem. Ideò fortè Dominus in hodierno Euangelio duplicauit nomen pacis, vt pacem tam huius, quàm alterius sæculi nobis daret; primam huius viæ: *Pacem relinquo vobis*; alteram cœlestis patriæ, quam notanter vocat pacem suam, quia perfecta est: *Pacem meam do vobis.*

4. Denique est quidam typus SS. Trinitatis, in quâ sunt tres personæ: vna tamen Deitas, vna voluntas, vnus amor, vnus omnium consensus. Hinc igitur gratissima est Deo pax, ita vt *Deus pacis* vocetur ab Apostolo 2. Corinth. 13. Et si D. Cypriano credimus, propterea Deus ad munera Abelis respexit, ad Cain eiusque munera non respexit, quia ille pacem, hic discordiam cum fratre habuit; vt refertur dist. 90. c. *Nec ad Cain.* Et si D. Gregorio fidem damus, propterea Deus in mundum venit, vt doceret pacem, vt refertur 23. q. 1. c. *Nisi bella.* Idcirco nato Christo pax mundo denuntiatur: discedens ad mortem pacem suis relinquit: resuscitatus à morte pacem eis rursum precatur.

F. V. *Pellendus inutilis timor & seruilis.*

Audimus QVINTO. Pellendum esse ab animo noxium & inutilem timorem; *Non turbetur cor vestrum neque formidet.* Quia sicut pax amica est dilectioni, ita timor inimicus. Vnde 1. Ioan. 4. dicitur: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.* Vult nimirum Dominus noster magnanimos habere seruos, quales describit Sapiens Prouerb. 12. *Non contristabit iustum, quidquid ei acciderit.* Et Prouerb. 28. *Iustus quasi Leo confidens absq; terrore erit.* Neminem enim Leo timet, vnde in aperto dormit.

1. Ratio est Primo. Quia timor seruilis imperfectionem continet, nimirum amorem sui & diffidentiam de Deo. Vnde subdit Ioannes: *Qui autem timet, non est perfectus in charitate.*

2. Secundo. Quia, vt ait S. Ioannes ep. cit. *timor pœnam habet.* Alij *tormentum*, alij *cruciatum* vertunt. Solet dici: *peior est bello timor ipse belli.* Ita sæpe Rei supplicijs addicti magis affliguntur timore & apprehensione mortis, ad quam damnati sunt, quàm ipsâ morte: singulis enim momentis ita anguntur, vt millies mori videantur.

3. Tertio. Quia rationem obnubilat indeq; facilè in verba & signa externa prorumpit ac defendit sæpe & laudat, quæ sunt noxia & turpia; quo modo ebrio placent incompositi sui gestus & suilli mores, de quibus tamen posteà sobrius erubescit.

Pellēdus à corde.

Porrò rectè monet Christus vt non turbetur *cor*; hoc est, ne timor & perturbatio sit deliberata & voluntaria, adeoque admittatur in cor. Nam indeliberatæ perturbationes declinari nequeunt, nec sunt peccata. Solemus nos Germani focum extra hypocaustum habere, ne fumo molestemur. Eum in modum perturbatio siqua aduenit, contineatur extra cor, ne rationem turbet. Agesilaus Rex Spartæ, teste Plut. in Lacon. cùm podagræ doloribus arderet, eumque inuisisset Carneades, tristis ab eo recedens: *Mane*, inquit, *Carneades: nihil enim illinc huc peruenit*; ostensis pedibus & pectore. Sentiens pedes quidem dolere, animum verò non dolere. Hunc in modum, si quidam naturalis timor & perturbatio nos inuadit, demus operam, vt si à mente & cogitatione excludi nequeat, in cor saltem non ascendat. Admittitur verò in cor perturbatio, cùm ratio ei succumbit voluntariè, nec resistit pro viribus. Esse autem in potestate nostrâ victoriam perturbationum, adiuuante gratiâ, eo ipso ostendit Dominus, quo præcipit in hodierno Euangelio: *Non turbetur cor vestrum.*

G. VI. *Mors piorum gaudio potiù quā mœrore prosequēda.*

Audimus SEXTO. Mortem piorum amicorum gaudio potiùs quàm mœrore prosequendam. Ait Dominus: *Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem*, id est, ad mortem; *docens & ostendens, cùm chari quos diligimus, de sæculo exeunt, gaudendum potiùs quàm dolendum*, inquit D. Cyprianus in l. de mortalit. Idque confirmat ex Apostolo ad Philipp. 1. dicente: *Mihi mori lucrum.* Subiungitque: *Lucrum maximum computans iam sæculi laqueis non teneri, iam nullis peccatis & vitijs carnis obnoxium fieri: exemptum pressuris angentibus & venenatis Diaboli faucibus liberatum, ad lætitiam salutis æternæ Christo vocante proficisci.* Hæc causa est cur sanctorum fatales dies cum gaudio celebremus, nec dies fatales sed *natales* appellemus, quia in ijs cœlo nati sunt. Epaminondas Thebanorum Dux in prælio vulneratus, *primum an clypeus suus saluus esset, deinde an fusi hostes penitùs forent, interrogauit, quæ postquam ex animi sententia comperit: Non finis, inquit, commilitones meæ vitæ, sed melius & altius initium aduenit. Nunc enim vester Epaminondas nascitur, quia sic moritur.* Ita Valer. M. l. 3. c. 2. Quanto veriùs ita loqui serui Dei morientes possunt, qui non in ore hominum, sed in cœlo perpetuò victuri hinc discedunt? Id tamen priùs inuestigare & quidem sedulò debent, an eorum conscientia salua sit; & an vitia expugnata. Idem auctor l. 5. c. 10. refert Xenophontem sacrificantem intellectâ filij maioris natu Grylli nomine, cæde, coronam capiti detraxisse; ast vbi audiuit fortissimè pugnantem interijsse, capiti reposuisse; quasi maiorem ex virtute filij voluptatem, quàm ex morte amari-

amaritudinem sentiret. Quòd si ista Ethnici, quantò æquiùs Christiani?

H.
VII.
Diabolus morientibus maximè insidiatur.

Audimus SEPTIMO. Diabolum potissimum morientibus insidiari. Etenim Dominus finitâ cœnâ & sermone ad mortem perrecturus ait: *Venit Princeps huius mundi; & in me non habet quidquam.* Vult dicere: Diabolus iam parat mihi funes, flagella, spinas, opprobria, crucem, per satellites suos Iudæos & carnifices vt meam patientiam & virtutem tentet; imò ipsemet sedulus aderit & incitabit in me canes illos, capere me volens. Quod si Christo morienti adeò insidiatus fuit, haud dubie etiam morientes alios sedulò obseruabit. Scimus eum S. Martino morienti adstitisse & his ab eo verbis compellatum esse: *Quid hîc adstas cruenta bestia? nihil in me funesti reperies.* Vidit eundem S. Antonius staturâ ingenti ad nubes vsque protensâ, brachijs extensis animas ad cœlum euolantes, quas poterat comprehendere ad terram deijcientem, vt refert Athan. in vitâ S. Antonij. Vnde didicit Antonius Dæmonem omni conatu impedire morientium salutem. Demus igitur operam, vt nihil in nobis, eo præsertim tempore, inueniat de suo. Exsoluamus hîc dum possumus omnia debita nostra tam quæ proximis, quàm quæ Deo debemus, & componamus rationes nostras, ne deprehensos ibi ex alto deijciat siue in purgatorium siue in gehennam. Refert celeberrimus Concionator P. Georgius Scherer super hanc Dom. terribilem visionem nobili cuidam Austriaco ante non multos annos ostensam morienti, tetros scilicet aurigas lectum eius circumstantes & animam expectantes, quibus ipse iusserit dari prius ientaculum, asserens adesse tempus conscendendi currum & abeundi. De Hæresiarchâ illo Andrea Carolstadio scribit Florimundus Remundus l. 2. de Orig. hær. cap. 7. his verbis: *Basileam euocatus, concionatoris munere aliquamdiu ibi functus est: quumq; die quodam concionem haberet, vidit magnæ staturæ hominem templum intrantem & ad latus Consulis considentem. Finitâ concione Carolstadius quærit ex Consule quisnam vir ille esset insolitæ staturæ, qui iuxta ipsum consedisset. Consule verò respondente, neminem à se visum; totus consternatus vnà cum Consule domum contendit. Aduenienti domestici narrant, magnæ staturæ hominem ædes ingressum, filium ipsius medium arripuisse, & in altum eleuatum, sine vllâ læsione in terram decidere permisisse, additis his verbis; Patri suo multam salutem diceret, quem intra triduum esset visurus. Accedente ad reliquas animi & corporis miserias has quoque consternatione, Carolstadius post triduum extremum vitæ diem clausit. Hunc quidem dæmonem fuisse, à quo, vt Brutus olim à malo suo genio, tanquam vadimonio ad mortem euocatus fuerit, dubium non est.* Sic ille.

Deus nos custodiat ab huiusmodi hospitibus & aurigis; sed & ipsi quoque custodiamus nos: si enim in vitâ nihil cum Principe illo habuerimus commune, nihil ille nobiscum habebit in morte. *Vnde curandum nobis est* (verba sunt S. Gregorij hom. 39. in Euangelia) *& cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quam rabidus, quàm terribilis sua in nobis opera requirens: in die nostri exitûs princeps huius mundi veniat, si etiam ad Deum carne morientem venit, & in illo aliquid quæsiuit, in quo suum inuenire nihil potuit. Quid itaque nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commisimus? Quid requirenti aduersario, & multa sua in nobis inuenienti dicemus, nisi solum, quod nobis est certum refugium & solida spes, quia vnum cum illo facti sumus, in quo princeps huius mundi & suum aliquid requisiuit, & inuenire minimè potuit? quoniam solus est inter mortuos liber.* Itaque Auditores, Christo adhæreamus, Christo nos vniamus; sic malignus ille nihil in nobis de suo reperiet in morte.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Quomodo SS. Trinitas venit ad hominem diligentem Deum.*
II. *Spiritus S. cur paraclitus dicitur, cur Spiritus? cur Sanctus?*
III. *Quomodo Spiritus S. missus in Christi nomine.*
IV. *Quid illa pax quam dat Christus, eam dat non vt mundus.*
V. *Apostoli an Christum non dilexerint.*
VI. *Quomodo Pater maior est Filio.*
VII. *An Apostoli non crediderint nisi post euentum prædictionis.*
VIII. *Cur Diabolus vocatur princeps huius mundi.*
IX. *Quomodo nihil habuit in Christo.*
X. *Quot & quibus formis apparuit Spiritus S.* 1. in specie columbæ, 2. in specie nubis, 3. in flatu, 4. in specie ignis & venti.

THEMA.

Paraclitus autem Spiritus S. suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Ioan. 14.

A.

NON frustrà aut inconsultò fit, Auditores, vt in suggestis Concionatorum pingatur Spiritus sanctus, capiti concionantis imminens. Id enim absq; dubio veteres Christiani ex hodierno Euangelio hauserunt, in quo Spiritus S. dicitur Apostolis suggesturus omnia, quæ ipsis prædicanda erant: *Ille vos docebit omnia*, inquit Dominus, *& suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.* Non apparet autem ratio, cur dicamus solis Apostolis & non alijs quoque verbi diuini præconibus, hunc Doctorem & suggestorem promissum esse; siquidem non minùs indigent alij Concionatores operâ Spiritus sancti, quàm olim indiguerint Apostoli. Scimus certè ex rebus gestis D. Gregorij Magni Petrum Diaconum testatum esse, se Spiritum sanctum columbæ specie supra ipsius caput, dum dictaret libros, sæpius vidisse. Itaq; Spiritus sanctus

Doctor

Doctor & inspirator est omnium Concionatorum, qui legitimè ad hoc munus vocantur: ipsi instrumenta & quasi linguæ eius sunt. Ille ventus, isti vela: Ille fluuius, isti rotæ molendini. Ille follis, isti fistulæ Organi sunt. Atque hic Doctor est, qui hodierno die in hunc ipsum finem de cœlo in terram missus est, quo aspirante & suggerente perspicua faciemus, quæ nonnihil obscura sunt in hodierno Euangelio.

B. I. *Quomodo SS. Trinitas venit ad hominem diligentẽ Deum.*

Q. PRIMO. Quomodo SS. Trinitas venit ad hominem diligentem DEVM? Resp. non venire per motum localem (Deus enim per essentiam, præsentiam & potentiam vbique est, adeoq; in quouis etiam homine) sed per nouam operationem supernaturalem, dum verè & realiter adest & inest homini velut amicus: dum suâ gratia eum exornat, suo lumine illustrat, fouet, tuetur, perficit: dum in eo sibi complacet: dum in eo colitur veluti in templo, dum in eo residet velut in Regiâ aut throno suo Princeps, &c. Quemadmodum enim Sol dicitur ad nos ascendere & venire, cùm Antipodas deserens supra terram emergit suoque lumine nostrum hemisphærium illustrat, suo calore fouet, suo vigore omnia progignit; tametsi tunc nihilo nobis sit vicinior (terra enim resp. cœli non nisi instar vnius puncti est) ita Deus qui prius quidem intimè adest omni homini, cùm per gratiam in eo habitare incipit, mutat in eo noctem in diem, viuificat hominem prius mortuum, fouet, illustrat, recreat, fœcundat, &c. vti sol terram, quam contuetur. Ad hæc quemadmodum corpus cum informatur ab animâ, viuere incipit & vitales actiones edere: quod alioquin non nisi cadauer foret, si anima in eo per modum inquilini solum habitaret: ita homo in quo per gratiam habitat Deus, viuit spiritualiter: is verò in quo per omnipræsentiam tantum suam est, vitâ caret & cadauer est.

C. II. *Spiritus S. cur paraclitus dicitur.*

Q. SECVNDO Spiritus S. cur Paraclitus vocatur? Resp. paraclitum significare Consolatorem, Exhortatorem, Aduocatum. Est ergò Consolator in aduersis & tribulationibus maximè in peccatis. *Consolator*, inquit S. Greg. hom. 30. de hodierno Festo, *idem Spiritus vocatur, quia de peccati perpetratione mœrentibus, dum spem veniæ præparat, ab afflictione tristitiæ mentem leuat.* Exhortator in aggrediendis & perficiendis rebus difficilibus: Aduocatus, quia *postulat pro nobis* (hoc est, postulare nos facit) *gemitibus inenarrabilibus*, ad Rom. 8.

Spiritus cur.

1. Spiritus appellatur Primo. Quia per modum spirationis, quâ homo producit flatum seu anhelitum, procedit à Patre & Filio. Sicut enim cor per os producit flatum, ita Pater per filium producit Spiritum S. Vel potius sicut anima ex intellectione rei amabilis spirat & producit amorem eiusdem: ita Pater per Verbum Spiritum S. 2. Secundo. Quia similis est Spiritui nostro seu animæ. Sicut enim hæc corpus viuificat eiq; vires influit ac vitales actiones gignit: ita Spiritus S. animam gratiâ viuificat & potentias eius ad bene operandum excitat ac facilitat, omniaq; eius opera meritoria vitæ æternæ facit. 3. Tertio. Quia Spiritui seu vento non absimilis est. Ventus purgat aërem, affert pluuias, incendit ignem, propellit naues, agitat molas, refrigerat homines, tibias resonare facit. Spiritus S. purgat animam à peccatis, rigat & impinguat lachrymis compunctionis & deuotionis, amorem Dei inflammat, ad cœlum euntes promouet ad bene operandum incitat, consolatur, ad orandum mouet, &c.

Sanctus cur.

1. Sanctus denique appellatur, quia Sanctissimus & purissimus omnisque Sanctitatis fons. 2. Secundo. Quia animam Sanctificat & quodammodo encæniat, vt sit templum Deo consecratum. 3. Tertio. Ad differentiam Spiritûs maligni, qui malorum omnium incentor est.

D. III. *Quomodo Spiritus S. missus in Christi nomine.*

Q. TERTIO. Quomodo Spiritus S. missus est in Christi nomine? Resp. 1. Primo. quia missus est vice Christi, ita vt loco Christi præsit deinceps Ecclesiæ: quo modo Legatus Regis dicitur adesse ciuitati Regis nomine, id est, vice & auctoritate Regis. Ita exponit Euthymius. 2. Secundo. Quia missus est per nomen & merita Christi, qui missionem Spiritûs S. suâ morte nobis promeruit. Hoc sensu iussit Dominus petere nos in nomine suo.

3. Tertio. Quia *missus est per Christum*, inquit D. Cyrillus. Est enim Spiritus filij, ad Gal. 4. quia à Patre & Filio vti procedit ita & ab vtroq; mittitur.

4. Quarto. Quia ad nomen & gloriam filij amplificandam missus est. Ita Theophylactus. De eo enim dixit Dominus: *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Hoc sensu dicitur Matth. vlt. *baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti.* Græcè εἰς ὄνομα, in, seu ad nomen Patris, &c.

E. IV. *Quid illa pax quã dat Christus.*

Q. QVARTO. Quid significat illa pax, quam relinquit & dat suis Christus? Resp. 1. Primo. Ex more salutandi Hebræorum significat omnem prosperitatem, vti 2. Reg. 18. *Estne pax puero Absolom?* 2. Secundo. Pacem & concordiam mutuam, quæ profectò perquam necessaria erat Apostolis, ne inter eos orirentur dissensiones & schismata ad subuersionem aliorum. Ita exponit Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus. 3. Tertio. Pacem internam animi seu conscientiæ bonæ, quæ itidem præclarissimum bonũ est & iuge quasi conuiuiũ. Ita August.

Eam dat non vt mundus.

Porrò pacem istam dat, non quomodo mundus dat. 1. Primo. Quia mundus eam solum optare vel precari alteri potest: Christus dare potest; ideo ait: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Mundus dat pacem quam non habet: Christus dat pacem quam habet. 2. Secundo. Quia mundus seu mundi sectatores precantur sibi & alijs non nisi pacem transitoriam, carni & commoditatibus temporalibus seruientem, doloribus & laboribus carentem. Christus autem dat pacem hominibus, vt eâ in DEI honorem & gloriam vtantur. 3. Tertio. Quia mundus non precatur nec curat pacem animi internam cum Deo & conscientiâ propriâ; de quâ loquitur Aposto-

Apostolus Philipp. 4. *Pax, quæ exuperat omnem sensum* (id est, omnem intellectum) *custodiat corda vestra.* Pax mundi fuit illa Herodis & Pilati in perniciem Christi facta. Pax mundi est illorum Superiorum, qui, vt quieti viuant, patiuntur violari iura humana & diuina, lupos ingredi in ouilia sua & diripere oues. Pax mundi est illorum pastorum, qui vt humani, familiares & pacifici vocentur, non exserunt dentes in scelera impiorum, canes muti non valentes, vel potius non volentes, latrare. Pax mundi est illorum qui in vnum conspirant ad opprimendum innocentem, qualis erat fratrum Iosephi, qui sedentes epulabantur, ipso in cisternam detruso: militum ludentium relicto in Cruce Christo.

F. V. *Apostoli an Christum non dilexerint.*

Q. QVINTO. Nunquid Apostoli Christum non dilexerunt; siquidem Dominus ait: *Si diligeretis me, gauderetis vtique?* Resp. Primo. Dilexerunt quidem Christum, sed imperfecto quodam amore, carnali eius præsentiæ inhærente; propter quod aiebat Dominus: *Expedit vobis vt ego vadam.* Ita D. Bern. serm. 20. in Cant. *Diligebant*, inquit, *Apostoli, & non diligebant: dulciter, sed minus prudenter; diligebant carnaliter, sed non rationabiliter. Dilectio eorum contra salutem eorum.* Quare amor concupiscentiæ videtur in ijs præualuisse amori amicitiæ ante Christi passionem, quia optabant eum à se nunqum recedere ad suum potius bonum, quàm ad Christi gloriam attendentes. Verùm hunc defectum postea emendârunt.

Secundo. Intelligi potest Dominus de amore actuali, quo amari debebat à discipulis suis eo ipso tempore, quo audiebant Dominum & Magistrum suum ire ad patrem & cœlestem gloriam suam. Ad hoc autem ipsi tunc non attenderunt, vtpote mœrore occupati ex prædictione traditionis, passionis & mortis Christi, scandali item sui quod in Christo passuri essent, negationis Petri, &c. Diligebant ergò tunc Christum non ideò tamen, quia ad patrem ibat: sed vel ob alios titulos, vel solo tunc habitu, vtpote perplexi & mœrore occupati.

G. VI. *Quomodo pater maior est filio.*

Q. SEXTO. Quâ ratione pater maior est filio? Facilis est responsio, vt mirum sit Arianos in hoc textu impegisse. Maior enim est pater filio, quoad humanam filij naturam, secundum quam is ad patrem iuit; nam secundum naturam diuinam ad Patrem ire non poterat. Clarum ergò est loqui Christum hîc de humanâ suâ naturâ. *Ad patrem vado, quia pater maior me est.* Audiamus Augustinum tract. 78. *Per quod*, inquit, *filius non est æqualis patri, per hoc iturus erat ad patrem: per illud autem, in quo æqualis est gignenti vnigenitus, nunquam recedit à patre.* Theophylactus: *Dicant*, inquit, *hæretici, secundum quid venit ad patrem Christus, secundum quod Deus an secundum quod homo? Quia secundum quod Deus, semper in cœlis erat & inseparatus à Patre: Secundum humanam igitur naturam maior eo dicitur esse Pater.* Breuiter S. Athanasius: *Æqualis Patri secundum diuinitatem: minor Patre secundum humanitatem.*

Sunt etiam magni Patres: Basilius, Athanasius, Gregorius Nazianzenus, Cyrillus, Hilarius, Chrysostomus, Damascenus, qui Patrem filio maiorem, secundum diuinitatem etiam dici posse asserunt, quia est *principium sine principio*, seu prima in Deitate persona de quâ procedunt reliquæ duæ. *Maior est*, inquit Athanasius orat. 2. contra Arianos, *non magnitudine aut ætate: sed quia ex illo ortum habebat.* D. Hilarius in Ps. 138. *Maior est vt pater filio, generatione, non genere.* Sed locutio hæc impropria est, nec ad mentem Christi, qui de humanitate suâ hîc loquitur.

H. VII. *An Apostoli non crediderint nisi post euentum dictionis.*

Q. SEPTIMO. Quomodo Apostoli post euentum prædictionum primum crediderunt; siquidem ait Dominus: *Vt cum factum fuerit credatis?* Resp. Intelligenda Christi verba non de fide absolutè; sed de fidei augmento. Ex illis enim euentibus sibi prædictis mirum in modum roborati sunt in fide, non illarum rerum, quæ euenire iam cernebant, sed aliarum quæ videri non poterant, vt Christum tum præesse verum Messiam, Dei filium, &c. item earum, quæ nondum accidisse viderunt. Ex priorum enim euentu certificati sunt de euentu posteriorum.

I. VIII. *Cur Diabolus vocatur Princeps huius mundi.*

Q. OCTAVO. Cur Diabolus appellatur princeps huius mundi? Resp. Principem vocari Primo. Quia Lucifer Dæmonum supremus ex supremo ordine angelorum fuit. Post hunc etiam alij vocantur ab Apostolo ad Eph. 6. Principes & potestates, quia ex ordine qui principatus & ex illo, qui potestates appellatur, ceciderunt, vt eo loco censet Cornelius à Lap. Non enim per lapsum illum perdiderunt naturales suas vires & præeminentias: sed qui naturâ præstantiores creati sunt, imperant inferioribus.

Secundo. Quia durante Idololatriâ mediantibus Idolis mundo dominabantur & ab eodem, velut Dij colebantur, iuxta id Psal. 95. *Omnes Dij gentium Dæmonia.*

Tertio. Quia dominantur adhuc impijs in mortalis peccati statu constitutis. Ita enim Apostolus 2. ad Tim. 2. ait: *Resipiscant à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.* Tum quia se ab eius laqueis & seruitute nullâ suâ vi aut virtute, sed solâ Dei gratiâ explicare possunt: tum quia ab eo facilè in eadem & alia grauia scelera impelli possunt, destituti speciali Dei auxilio & gratiâ: ita vt resistere quidem ei, sed tamen difficulter queant. Horum itaq; nomine intelligitur hîc mundus; quo modo Apostolus dixit: *Principes tenebrarū harum.*

Quarto. Quia per lapsum Adami factus est Princeps seu Tyrannus potiùs omnium hominum, quamdiu in peccato originali degunt.

Cur mundi.

Princeps verò huius mundi dicitur. Primo. Quia infra cœlum in aëre saltem in suis satellitibus moratur & vagatur ad nocendum hominibus, bestijs, frugibus, &c. Secundo. Quia non nisi in hoc mundo tyrannidem suam habet, in altero non habebit: sed carnificis tantùm instar in damnatos sæuiet.

K. IX.

Q. NONO. Quomodo Princeps iste nihil in Christo habuit? Resp. Primo. Quia nihil in eo habuit

Quomodo nihil habuit in Christo. habuit, quod suum aut sui iuris esset. Solum enim peccatum Diaboli est eique ius in hominem tribuit, quo modo furtum aut homicidium v. g. tribuit ius lictori vt possit reum vincire, Magistratui vt plectere. Nullum autem in Christo peccatum fuisse, imò nec esse potuisse alibi ostendimus.

1.

2. Secundo. Quia nihil habuit, quod in eo tolleret. Sequitur hoc ex priori responso. Vbi enim peccatum inuenit mortiferum, ibi animam tollere potest in morte hominis: vbi non inuenit, nequaquam potest: Christus ergò, tametsi patiebatur quasi aliquis extremè sceleratus, culpâ tamen omni vacabat; atque idcircò monuit hac voce discipulos vt in ipso non scandalizarentur, si viderent eum condemnari & crucifigi; siquidem de facto quidem, non tamen de iure passurus esset à Diabolo & ministris eius crucem ac mortem. Hoc est, quod subdit Dominus: *Sed vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem;* occurrens tacitæ obiectioni: Cur nimirum passurus esset, si culpâ vacaret? Respondet enim mortis & passionis suæ causam esse mandatum & dilectionem patris, qui per mortem filij mundum sibi reconciliare, adeoq; filij satisfactionem pro reorum debito acceptare decreuit.

L. X. Q. DECIMO. Quot & quibus figuris apparuit Spiritus sanctus. Resp. Varijs pro varietate operationum & significationum. Primò. Specie columbæ apparuit in Christi baptismo, ad significandam innocentiam Christi & baptizatorum, nec non fœcunditatem bonorum operum, quæ baptizatis suggerit. Secundo. Specie nubis in transfiguratione ad significandam protectionem suorum fidelium & pluuiam doctrinæ, quam in eos effundit. Tertio. Specie inspirationis in cœnaculo ad significandam vitam animæ spiritualem, quam per Sacramentum pœnitentiæ ei confert. Quarto. Specie ignis in Pentecoste, quia instar ignis fideles purificauit, illustrauit, accendit. Rursum specie venti vehementis, ad significandam efficaciam prædicationis Apostolis tunc collatæ. Quemadmodum enim ventus vehemens præsertim Ecnephias segetes, arbusta, domos & turres sternit ac quandoq; aliò transfert: ita Apostolorum prędicatio omnem mundi potentiam, sapientiam, eloquentiam strauit & euertit, atque è gentilismo transtulit in Ecclesiam. Quare sonus hic Apostolos minimè perterruit, sed acuit & accendit ad amorem Dei simulq; ostendit quales ipsi & cæteri fideles esse debeant, nimirum vehementes in studio virtutis & salutis, quia *regnum cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud;* vti docet & exponit Cyrillus Catech. 17.

Quod & quibus formis apparuit Spiritus Sanctus.
1. In specie colũbæ.
2. In specie nubis.
3. In flatu.
4. In specie ignis & venti.

FERIA SECVNDA PENTECOSTES.

Euangelium Ioan. 3.

IN illo tempore, dixit IESVS Nicodemo: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim mala eorum opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem: & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo facta sunt.

CONCIONES.

CONCIO I.

MISSIO SPIRITVS SANCTI, QVANTVM DONVM SIT.

I. *Si donum ipsum, Spiritus sanctus consideretur.*
II. *Si consideremus donantem.*
III. *Si consideretur mundus cui datus est.*
IV. *Si consideremus modum, quo datus est,* 1. vniuersim, 2. largiter, 3. constanter, 4. immanenter.
V. *Si consideretur causa donationis.* 1. Dei charitas, 2. Christi merita, 3. nostra miseria.

THEMA.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. **Ioan. 3.**

A. CVm duo Reges mutuo fœdere sibi reconciliantur, mutuis se muneribus solent honorare. Cœlum & terra, Deus & mundus post diuturnam dissensionem tandem interueniente Christi passione sibi dexteras dederunt, amicitiæ fœdere inito. Quare in signum mutui fœderis misit nuper mundus Deo, terra cœlo, Christum Deum & hominem ad cœlos ascendentem, munus admirandum & ipsis Angelis obstupescendum; vnde Isa. 63. admirabundi de eo loquuntur: *Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stolâ suâ, gradiens in multitudine virtutis suæ?* quasi cupiant edoceri inferiores Angeli à superioribus de tam grandi munere, vt exponit S. Dionysius cap. 7. cœl. hier. Quid igitur supererat, nisi vt Deus etiam mundo reciprocum munus mitteret? Misit igitur & ipse munus, priore non inferius, Spiritum sanctum videlicet in specie linguarum ignearum, vt in nobis habitet; iure ab Ecclesiâ appellatum *Donum Dei altissimi*; donum inquam incomparabile, quo nullum maius poterat donari vel ab ipso Deo. Gaudeamus igitur, Auditores; quia munus hoc demonstrat terram cœlo reconciliatam esse. Verùm vt gaudium nostrum plenius sit, doni huius præstantiam exactiùs contemplabimur.

B. I. Si donum ipsum, Spiritus S. consideretur. Immensum est hoc donum PRIMO, si ipsum in se consideretur seu is qui mittitur. Est enim ipse Deus, tertia in Trinitate persona, fons & origo omnium donorum ac bonorum: non quomodocunque, sed verè, realiter nobis communicatus, ita vt nouo modo secundum diuinitatem tanquam amicus habitet in nobis, magis propriè & intimè, quàm est in creaturis cæteris per essentiam, præsentiam, potentiam; ita vt si per impossibile hoc pacto non esset in nobis, per gratiam inciperet reuerà esse in nobis: quo modo post consecrationem incipit corpus Christi esse sub speciebus panis, vt docet Suarez & ex eo Corn. à Lap. in Act. c. 3. Duo magna & vniuersalia bona creauit Deus primo statim die: fontem seu abyssum aquarum, quæ per varias venas irrigabant totam terram: & lucem, Gen. 1. Vtrumque typus Spiritûs S. fuit. Fons aquarum, teste Ruperto & Cyrillo Ierosl. catech. 16. quia vt ille totam terram, ita iste totum hominem irrigat. Atque hic est fons de quo Dominus Ioan. 4. dixit: *Aqua quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Spiritus S. enim habitans in homine Primo omnes eius vires & facultates irrigat ac fæcundat: Intellectum illuminat, voluntatem accendit, sensitiuum appetitum sedat. Magnum bonum, lumen intellectûs: sed solum id non sufficit ad hoc vt bene operemur & viuamus; voluntas etiam allici & suauiter impelli per aliquid quod delectet debet, ad hoc vt suscipiatur & agatur quod bonum esse scitur; ergò Spiritus S. facit in nobis præter illuminationem, etiam delectationem & dilectionem virtutis ac summi boni, vt ea prosequamur. Et quia concupiscentia à prosecutione illâ valde nos retardat, motus etiam illius compescit & tranquillat; mutat enim delectationem ventris in delectationẽ mentis. Deinde interno quodam impulsu hominem progressu virtutum sursum ad cœlestia attollit & demum vsq; in vitam æternam salire facit. Igneo curru raptus est Elias in paradisum 4. Reg. 2. eodem euehit hominẽ fons Spiritûs S. Scimus etiam Christum à Spiritu S. expulsum in desertũ, teste D. Marco, c. 1. è contra porcos illos Gerasenorum à Spiritu malo expulsos & præcipitatos esse in mare; quia nimirum Spiritus bonus impellit hominem ad virtutem & mandatorum obseruantiam: Spiritus verò malus ad præcipitium & desperationem.

Alterum mundi bonum lux erat, eodem primo die creata, quæ & ipsa Spiritum S. non obscurè designauit, vt indicat Apostolus 2. Cor. 4. dicens: *Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris.* Illuxit vtiq; per gratiam Spiritûs S. quâ ex tenebris infidelitatis ad fidei lumen perducti fuimus. Accedit ratio similitudinis non parua. Primo enim sicut ante lucem illam mundus erat oppletus vndique tenebris adeoq; deformis, horridus, indigestus merumque chaos: ita etiam ante aduentum Spiritûs S. plenus erat tenebris ignorantiæ & Idololatriæ (exceptâ solâ Iudæâ, quam Christus illustrauit) Et quemadmodum creatâ luce, cœpit apparere opus Dei, decor & ornamentum cœli, terræ & cæterorum elementorum: ita misso de cœlo Spiritu S. apparuit primum opus secundæ creationis seu reparationis humanæ, quod perfecit Christus. Tunc innotuit mundo verus Deus, Dei incarnatio, mors, resurrectio, ascensio, Euangeliũ, vera beatitudo, Diaboli fraudes, quibus mundum dementârat. Propterea in formâ ignis venit: ideoq; rectè ei applicari potest, quod de Christo dicitur in hodierno Euangelio: *Lux venit in mundum.* Deinde quemadmodum lux est qualitas nobilissima, quia aurea & quasi cœlestis, solis proles: lætissima & iucundissima, quia omnium animos exhi-

exhilarat ac mœrorem pellit: commodissima, quia ad omnem vsum & percipiendam omnium rerum cognitionem seruit: pulcherrima, quia cœlos, elementa & quæcunque in mundo sunt, ornat atque illustrat suis coloribus efficacissima, fæcundissima & potentissima, quia est instrumentum vniuersale cœlestium causarum, quo vis omnis syderum, omnisque defluxus & effectus ad nos defertur omniaque fæcundantur: ita Spiritus sanctus nobilissimus est à Deo Patre & Filio procedens: omnium desolatorum animos consolatur & lætificat: ad mandatorum Dei obseruationem nos impellit: rerum cœlestium cognitionem impertit: Ecclesiam vniuersam varijs donis suis mirum in modum adornat: homines immutat atque è terrenis cœlestes, è timidis fortes, inconcussos & Samsones facit: mundum totum renouat; iuxta id Psalm. 103. *Emittes spiritum tuum & creabuntur & renouabis faciem terræ*; (siquidem mundo prius erroribus & vitiis existente pleno, posteà repleta est terra scientiâ, virtutibus, templis, monasteriis, Dei veri cultu, &c.) omnia denique priùs languida & mortua restaurat & viuificat, non secus ac spiraculum illud vitæ, quod inspirauit Deus luteæ massæ, vitam Adamo dedit. Sine eo spiraculo Adam quid fuisset? terra rubra & limus fuisset. Et quid homo Spiritu sancto destitutus? Caro est & brutum animal; idcircò enim Ioëlis 2. dicitur: *Effundam de spiritu meo super omnem carnem.* Quid homo sine Spiritu sancto? Ceruus est & lepore timidior, vti patet in Petro & cæteris Apostolis, nondum Spiritu sancto corroboratis. *Infirma est omnis anima* (inquit D. Gregorius super id Psalm. 50. *Spiritu principali confirma me*) *nisi S. Spiritus virtute fuerit firmata.* Quid homo sine Spiritu sancto? nox & chaos est: latibulum dæmonum: vitiorum colluuies: carcer omni solatio carens, qualis erat mundus ante creatam lucem. Propterea igitur Deus primo statim die vna cum cœlo, terrâ & abysso aquarum creauit lucem, ad instar sapientis Architecti, cui domum ædificaturo, prima cura est de lumine domui quàm largissimè & commodissimè inferendo; quia sine luce tota illa machina frustranea & inculta fuisset; vt hinc disceremus quamprimum adlaborare vti Spiritum sanctum obtineamus, & ne vnum quidem diem eius præsentia carere velimus. Quod enim est mundus sine luce, quod domus sine lumine, hoc est anima sine Spiritu sancto. Ecce igitur quantum donum accepit hodie mundus?

C. II. *Si consideremus donantē.*

SECVNDO. Immensum est id donum, si attendamus ad donantem, qui est Deus Pater & Filius. Filius à solo patre missus ad nos fuit, qua ab eo solo procedit: Spiritus sanctus verò à Patre simul & Filio missus est, quia ab vtroque procedit. Itaque Deus Pater & Filius primum, summum & increatum donum, cui totam suam essentiam cum omnibus attributis communicarunt, nobis donarunt, atque ita Spiritus sanctus est monile & testimonium amoris totius Trinitatis erga nos. Quid verò istud est: donum à Deo accipere? Neque enim Spir. S. quasi eleemosyna à Deo nobis datur: sed verè vt donum magnificum, diuinam maiestatem decens datum vt amicis, non vt mendicis. Magnum quid accepisse se credidit Elisæus, cùm pallium Eliæ Magistri sui, igneo curru rapti, accepit, & in eo pignus Spiritus, qui in Elia fuit, 4. Reg. 2. Sed quid Elias, qui Spiritum non suum, sed diuinum discipulo reliquit, respectu Dei, qui Spiritum suum nobis donat? Plusquam regio munere affectum se arbitrabatur S. Antonius, cùm Pauli Eremitæ tunicam è palmarum foliis manu eius contextam hæreditario accepit; neque enim nisi in summis festiuitatibus eâ induebatur. Et quid est tunica Pauli respectu Spiritus sancti qui manibus (vt ita dicam) Dei Patris & Filij, mutuo scilicet vtriusque amore, contextus est? Refert Valerius Maxim. lib. 8. cap. 15. Strenuum quendam militem ob rem præclarè gestam à Tito Labieno auro donatum, cum audisset: *Habebis donum viri diuitis*; aurum repulisse & ad pedes Labieni proiecisse. Sed cùm posteà audisset: *Imperator te armillis argenteis donat*; alacrem gaudio abiisse. Bene enim Seneca lib. 1. de benef. cap. 9. dixit: *Non quanti quæque sint, sed à quali dentur, perspiciendum.* Iam verò donum Spiritus sancti non solum in se immensum est, sed etiam ab immenso Deo datur. Boni illi Samaritani, qui Christum susceperunt, non exiguo sibi honori ducebant, quòd fruerentur fonte, quem accepissent à Iacob Patriarcha, vt colligitur ex discursu Samaritanæ, quæ aiebat Christo: *Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum & ipse ex eo bibit, & filij eius & pecora eius?* Ioan. 4. Et tamen Iacob, etsi foderat puteum illum & biberat ex illo, non erat reuerâ pater Samaritanorum, vtpote qui Babylone ex Assyria translati erant in prouinciam Israëlitarum, Samariam, ob viciniam tamē assueuerunt ritui Iudæorum & coluerunt eorum DEVM, vnâ cum Idolis suis, vt docet Cyrillus & alij. Iam verò, Auditores, si isti fontem Iacob tanti æstimarunt, quòd à tanto eum viro effossum & degustatum sibique relictum haberent: quid dicemus nos de diuino illo fonte, Spiritu sancto à DEO nobis donato? illum enim effoderunt (si ita loqui fas est) Deus Pater & Filius: ex illo ipsi hauserunt & hauriunt semper mutuum amorem, quo se inuicem complectuntur. Illum ergò & nobis seruis suis communicarunt, vt ex eo biberemus velut pecora eorum, & illo ipso Spiritu inebriaremur, eo amore frueremur, quo ipsi mutuo gaudent. Nónne stupendum hoc: ex nectare & Ambrosia Dei participare homines? vnâ cum Hero ex eodem fonte bibere eius pecora? Quis non omnibus mundi bonis fontem istum præferat? quis eum commutare cum qualicunque voluptate audeat? Dicat vnusquisque Diabolo, cùm fontem hunc nobis eripere vult, quod dixit Naboth Regi Achab: *Propitius sit mihi*

 Domi-

Dominus, ne dem hæreditatem Patrũ meorum tibi, 3. Reg. 21. Spiritus ſanctus hæreditas mea eſt, tradita mihi à Deo Patre & Filio, vt maneat mecum in æternum: abſit ergò vt eum commutem cum auro, voluptate, honore.

D.
III.
Si conſideretur mundus, cui datus.

TERTIO. Si conſideretur is cui datur: Mundus videlicet. Quid verò eſt mundus aliud, niſi colluuies hominum vt plurimùm reproborum & Deo rebellantium? Sanè ſi de ijs loquamur, quibus ipſo die Pentecoſtes poſt Apoſtolorum prædicationem collatum eſt donum Spiritus ſancti, fuerunt illi partim Iudæi, Chriſto priùs infenſi & rei necis ipſius: partim gentiles & Idololatræ ex omni natione, ad tria millia. Et quis hoc non miretur? Nam quod ad Iudæos attinet, illi ſanè hoc dono indigniſſimi erant, vt qui paulò antè clamauerant contra Chriſtum: *Crucifige, Crucifige*; quos Petrus in oratione ſuâ habitâ in Pentecoſte tanquam præſentes pungit illâ voce: *Quem vos crucifixiſti*; vt aduertit S. Chryſoſtomus. Imò hi ipſi erant, è quorum templo ante paucos dies, cùm mortuo Chriſto Domino ſcinderetur velum templi, viſus eſt euolare Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie, vt ſcribit S. Ephrem ſerm. de paſſione Dom. Ad hos ergò Spiritus ſanctus, vbi compuncti fuerunt, venire non dubitauit, vt in eorum cordibus nidum ſuum poneret. Quod verò ad gentiles ſpectat, magis mirandum videtur, quòd tam grande donum à DEO illis decretum fuerit, qui ſemper à DEO alieni & Diabolico cultui addicti erant. Creſcit ergò hinc mirificè doni iſtius pondus, quòd & indignis collatum fuit, conferturque in hodiernum grauiſſimis quibuſque peccatoribus, dummodò ad cor redeant & compungantur de peccatis ſuis. Sæculo decimo tertio tota Maſſilia admirata fuit factum amici penè inauditũ, quo Zenothemis Charmoleus Maſſilienſis vir decorus & procerus, nec non locuples & honoratus opes & diuitias ſuas cum Menecrate, viro quondam diuite ſed quorundam machinatione ad pauperiem & infamiam redacto, auditis eius querelis, partitus eſt, inſuper & filiam eius naturâ admodum deformem ac miſeram, (vtpote dextrâ corporis parte mancam, altero captam oculo, nec non caduco laborantem morbo) in vxorem ſibi deſpondit, ſolâ amicitiâ & commiſeratione Menecratis permotus, vti ſcribit Petrarcha, qui ſe eos in Italiâ eodem curru vectos vidiſſe cum admiratione ſcribit Dial. 52. de amico fid. Sed quid hoc reſp. amicitiæ quam Deus exhibuit nobis Adæ filijs in exilium pulſis, pauperculis, cæcis, ad benè operandum mancis, ad lapſum pronis? Nónne diuiſit nobiſcum Spiritum ſuum, dum eum nobis donauit? nónne etiam in baptiſmo deſpondit ſibi animas noſtras, tam miſeras, tam deformes? nónne recepit in currum gratiæ ſuæ, euehendas ſuo tempore etiam in currum gloriæ?

E.
IV.
Si conſideremus modum, quo datus.

QVARTO. Si conſideretur modus, quo donum id collatum eſt. Nam inprimis non vni tantum & alteri, ſed vniuerſim quamplurimis, imò omnibus qui ſe ad id recipiendum diſponere voluerunt, collatum eſt, primò in die Pentecoſtes, deinde omnibus quotquot ſe ad Eccleſiam aggregarunt. Non fuêre excluſi Iudæi, non barbari, non gentiles. Vſque in hodiernum etiam nemo ab hoc dono excluditur, niſi qui ſeipſum excludit, peccati obice poſito.

1. Vniuerſim.

Secundo. Largiter & effusè; *non enim ad menſuram dat Deus Spiritum*, inquit Ioannes Bapt. Ioan. 3. q. d. non dat parcè & modicè, ſed quantum quiſque vas, quantam diſpoſitionem attulerit, tantum ei donat gratiarum & donorum Spiritus ſancti. Sanè in die Pentecoſtes effuſus fuit in Apoſtolos & cæteros fideles ita vt ab ijs redundaret in alios, vti in concione ſuâ ex Ioële cap. 2. docet S. Petrus: *Effundam Spiritum meum ſuper omnem carnem.* Arabicè legitur: *Inundare faciam Spiritum meum.* Eò pertinet, quod ait Dominus Ioan. 7. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Flumina hæc ſeu dona Spiritus ſancti inundauerunt primò Ieroſolymam, poſteà orbem vniuerſum, implendo eum donis Spiritus ſancti & omnis generis virtutibus.

2. Largiter.

Tertio. Conſtanter, ita vt quantum eſt in ipſo Spiritu ſancto manere apud nos velit in æternum, iuxta promiſſionem Domini Ioan. 14. *Alium paraclitum dabit vobis vt maneat vobiſcum in æternum.* Niſi enim nos peccatorum immunditijs eum expulerimus, nunquam ipſe nobis valedicet. Quanta verò eſt hæc gratia, obligare ſe homini Deum, quò ipſius hoſpes & indiuiduus comes perpetuò eſſe velit, niſi excludatur? Magna vtique gratia foret, ſi præſtantiſſimus aliquis Medicus ſponderet ſe tibi ſemper à tergo adfore pro conſeruandâ valetudine, tametſi tu te ipſi minimè obligaueris. Et quid eſt Medicus reſp. Spiritus ſancti.

3. Conſtãter.

Quarto. Immanenter ita vt in nobis maneat & habitet in cordibus noſtris. Donum filij Dei externum, donum Spiritus ſancti internum fuit, diffuſum in cordibus. Chriſtum Dominum non omnes habere, videre & audire potuerunt, ſed qui in Iudæâ ſolum degebant: Spiritum ſanctum omnes habere eiuſque bonis frui poſſumus. Ac licet iam non viſibili ſpecie, vti in Diſcipulos Chriſti heri, & in Centurionem Act. 10. illabatur in corda noſtra, prodit tamen ſe pluribus argumentis & coniecturis minimè vanis; quanquam in vno magis quam in alio. Sanè de S. Philippo Nerio ſcribit Gallonius in eius vitâ, Anno Domini 1544. poſt quotidianam Spiritus ſancti inuocationem eum repente tanta Spiritus ſancti vi impetuque repletum, *vt cor ilicò ſibi intra corpus ſaltitare cœperit, eoque ardore inflammari, vt cum natura inuſitata quadam cordis palpitatione, omninò ſe ferre nõ poſſe ſignificaret. Quamobrem benignus Dominus, quò illum ad plurimorum ſalutem diutius conſeruaret, confractis atque inpugilli, eoque maiorem amplitudinem, elatis duabus ſiniſtri lateris coſtulis, quarta ſcilicet, & quinta, eiuſ-*

4. Immanenter.

dem

dem cordis sinum, quò id liberiùs ageretur, mirum in modum ampliauit. Erat istiusmodi fractura in anteriore parte pectoris, vbi costæ in cartilaginem desinũt. Quo ex tempore adeò vehementer amplius quinquaginta totos annos agitari, concutiq; cœpit assiduè plus minusue vt mente rapiebatur in Deum, vt non modò toto corpore contremisceret, verùm etiam lectulus ipse, aliaq; omnia, quibus ille insidebat, quasi terræ motu acta eo orante quaterentur. Eiusdem doni violentiâ cogebatur sæpe mentem à diuinis auocare, quòd æstum dulcedinis & consolationis ferre non posset; quandoque etiam in summo hyemis frigore fenestras aperire, pectusque denudare, flabellis aërem agitare ad se refrigerandum debebat, quasi reuerâ ardentem flammam gereret in pectore. Ea verò alia non erat nisi incendium Spiritûs sancti, vti fassus est Federico Cardinali Borromæo.

F. V. *Si consideretur causa donationis.*

QVINTO. Si consideretur causa huius donationis, quæ potissimùm triplex est. Prima. Dei charitas & bonitas, quæ sicut dedit nobis Christum redemptorem, ita quoque addidit Spiritum sanctificatorem. Quod ergò de Christo legimus in hodierno Euangelio: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*; hoc idem de Spiritu sancto dicere poterat Dominus: *sic Deus dilexit mundum, vt* Spiritum suum sanctum *daret.* Nullis ergò meritis nostris, sed ex merâ gratiâ donum hoc accepimus. Quis autem nescit doni præstantiam augeri ex eo, quòd merè sit gratuitum? Secunda. Christi merita quibus donum hoc nobis impetrauit; promiserat enim: *Ego rogabo patrem & alium paraclitum dabit vobis.* Tertia. Nostra miseria & indigentia. Si enim Christus post ascensum in cœlum solos & desolatos nos reliquisset, rursum in priores tenebras & laqueos Dæmonis certo certius incidissemus. Ergò Christus genuit nos suâ passione, Spiritus sanctus velut nutrix educat & nutrit. Christus velut Magister docuit nos viam salutis, Spiritus sanctus velut Pædagogus ducit nos ad scholam & impellit ad discendum. Christus templum extruxit, quod est fidelis quisque: Spiritus sanctus id initiat & sanctificat. Christus animas nostras finxit & exsculpsit: Spiritus sanctus eas viuis coloribus depingit. Christus naui nos imposuit quâ ad cœlum veheremur: Spiritus sanctus velut ventus nauim hanc impellit vt ad salutis portum veniamus; quò nos per afflatum suum perducere dignetur.

1. Dei charitas.

2. Christi merita.

3. Nostra miseria.

CONCIO II.

CVR IN LINGVIS IGNEIS APPARVERIT SPIRITVS SANCTVS.

- I. *Ad designandam naturam Spiritus S.*
- II. *Ad indicandam mundi renouationem per linguas Apostolorum faciendam.*
- III. *Ad denotandam Euangelij virtutem.*
- IV. *Ad designandos Apostolos prædicatores.*
- V. *Vt linguam hominum reformaret.*

THEMA.

Lux venit in mundum. Ioan. 3.

A.

FINXERE Poëtæ, gentilium Theologi, Prometheum Iapeti filium, à prouidentiâ sic vocatum, aliquando hominem è luto fecisse, sed inanimatum. Cuius opus cùm Minerua esset contemplata, promisit se de cœlestibus donis aliquid operi eius adiuncturum. Eleuatus igitur à Minerua Prometheus ad cœlum vt ibi, quid operi suo commodum esset, dispiceret, vidit flammatum solis currum omnia vegetantem, extensâque ad rotas ferulâ, ignem inde accendit, quem in terras delatum, in hominis quem finxerat, pectore condidit, atque ita viuum, loquentem ac spirantem reddidit. Hanc fabulam dum recenseo, dicere possum de Christo Domino, quod de Abraham dixit S. Ambrosius l. 1. de Abraham c. 2. *Magnus planè* (Dominus) *quem votis suis Philosophia non potuit æquare: denique minus est, quod illa finxit, quàm quod iste gessit, maiorq; ambitioso eloquentiæ mendacio, simplex veritatis fides.* Enimverò Christus verissimus noster Prometheus postquam Ecclesiam suâ prædicatione & passione reformâsset, nec aliud superesset, quam vt illam viuificaret per efficacem applicationem doctrinæ & meritorum suorum, idcircò à cœlesti Patre assumptus in cœlum inde demisit ignem Spiritûs S. qui in sinu Ecclesiæ conditus eam viuificaret & in sortem filiorum Dei reponeret, velut opus perfectissimum adeoque cœlo dignum. Hoc vltimum operis sui complementum vehementer desiderabat Dominus, quando Luc. 12. dixit: *Ignem veni mittere in terram: & quid volo nisi vt accendatur?* *Terra enim* (inquit S. Gregorius hom. 30. in Euang.) *vocata sunt corda terrena, quæ dum semper infimas in se cogitationes congerunt, à malignis spiritibus conculcantur. Sed ignem Dominus in terram mittit, cùm afflatu Sancti Spiritûs corda carnalium incendit. Et terra ardet, cùm cor carnale in suis prauis voluptatibus frigidum relinquit concupiscentias præsentis seculi & inceditur ad amorem Dei.* Illud nunc videndum restat: cur in linguis igneis descenderit Spiritus sanctus.

B. I. *Ad designandam naturam Spiritûs sancti.*

PRIMO. Ad designandam naturam Spiritûs Sancti & Primò quod sit verus Deus, Patri & Filio consubstantialis; siquidem Dei insigne est ignis, velut sublimissimum, purissimum, fortissimum elementum, vt ostendit S. Dionysius l. de diuinis nom. Vnde Deut. 4. *Deus noster ignis consumens est,* ait Moyses. Rursum *sicut ab igne manat lux & calor: ita à Patre Filius & Spiritus sanctus,* ait Damascenus l. de fide c. 9.

1.

2.

Secundo quod sit tertia in Trinitate persona. Lingua, quia verbum profert, patrem designat, verbum quod

quod profertur Filium ; Ignis in lingua Spiritum sanctum. Primo quia ignis typus est amoris in SS. literis, Spiritus sanctus autem est amor, à Patre & Filio procedens per amorem. Secundò quia vt ignis latet in multis rebus absconditus, velut in silice & ossibus Leonum : vnde non nisi attritione vel allisione elicitur : sic occulto modo Spiritus sanctus occupat & inhabitat hominum corda : è quibus tunc maximè elucet, cum illi persecutionibus atteruntur.

C. II. *Ad indicandam mundi renouationem per linguas Apostolorũ faciendã.*

SECVNDO. Ad significandum, quòd Apostoli per linguas nouas mundum essent incensuri igne dilectionis Dei, & purgaturi à vitiorum & errorum tenebris ac spurcitijs. S. Dominici mater grauida videbatur sibi per quietem continere in aluo catulum, ore præferentem facem, quâ editus in lucem, ad amorem & cultum Dei orbem terrarum incenderet. Vt in eius vitâ. Et quid aliud significabat fax ardentis linguæ supra caput Apostolorum? Quando aliquis belli Dux hostem vult subigere, tunc mittit in eius terram milites incendiarios, qui passim oppidis & pagis flammas inijciant; hinc enim territi hostes franguntur & tandem subiugantur. Simili sed fœliciori inuento aggressus est mundum Christus, vt rebellem sibi subijceret; misit enim incendiarios Apostolos linguis igneis instructos, vt orbi faces doctrinæ Christianæ inijceren: Petrum ablegauit Romam vt Italiam accenderet; Iacobum in Hispaniam, Andream in Scythiam & Achaiam, Bartholomæum in Armeniam, Thomam in Indiam, Matthæum in Æthiopiam, &c. de quibus intelligere possumus id Psalm. 103. *Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos* (Apostolos) *ignem vrentem.* Quæ legatio ita fuit efficax vt intra breue tempus totus penè mundus in plerisque nationibus arderet. Nec solum extingui hic ignis non potuit sed etiam illi sæpè qui extinguere eum conabantur, eo correpti & ipsi ardere ac Christum prædicare cœperunt, veluti Prætores prouinciarum, Iudices, Carnifices. Et licet passim hi incendiarij ad necē quærerentur ac raperentur: multo tamen magis incendium grassabatur. Huius ignis vehementia præfigurata fuit in spiritu illo, quo repleti prophetabant Samuel & Dauid cum alijs prophetis. 1. Reg. 19. Cùm enim misisset Saul lictores illuc, vt caperent Dauidem, cœperunt & ipsi prophetare: quod secundò & tertiò factum. Imò cùm ad extremum & ipse abijsset illuc, factus est etiam super eum spiritus Domini cœpitque & ipse prophetare ita vt prouerbium exiret: *Nunquid & Saul inter prophetas?* Hoc idem euenit Saulo nostro (qui posteà Paulus) dum Damascum pergeret, ligaturus Christianos & ducturus Ierosolymam, qui in viâ hoc igne & spiritu correptus, factus & ipse propheta & Christianus est: quãdo circumfulsit eum lux de cœlo. Post triduum enim (quo cæcus erat) *continuò intrauit synagogam & prædicauit Iesum, quoniam hic est filius Dei;* ita vt stuperent omnes & dicerent: *Nonnè hic est qui expugnabat in Ierusalem eos qui inuocabant nomen istud:* Act. 9. Idipsum postea euenit pluribus alijs. Ignis includi nequit, sed omnia perrumpit. Ita loquente S. Stephano, coram principibus Sacerdotum: non poterant illi resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. Act. 6. Hoc nimirum est quod promiserat Dominus Apostolis Luc. 21. dicens: *Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri.* Hoc designabant igneæ linguæ, quia, vt ait Chrysostomus, *Ignis vehementiam gratiæ, quæ vinci non possit, demonstrauit.*

D. III. *Ad denotandam Euangelij virtutem.*

TERTIO. Ex S. Fulgentio, ad denotandum ipsum Euangelium & legem, quam promulgaturi erant Apostoli, plenam scilicet igne amoris diuini, de quâ Deut. 33. dicitur: *In dextera eius ignea lex.* Vnde S. Bern. serm. 1. de Pent. ait missum in igneis linguis Spiritum sanctum, *vt legem igneam igneæ linguæ loquerentur.* Ignea est lex Christi seu Euangelium, quia ignem spirat amoris diuini immensi & anteà mundo inauditi. Quis enim explicet magnitudinem amoris Dei, quem exhibuit mundo, dum eius gratiâ homo fieri, pati & occidi voluit, seque illi prætereà in Sacramento relinquere? Refert Holcot. in l. sapientiæ l. 124. ex Giraldo, Insulam in Hiberniâ olim fugitiuam subitò in mari detectam apparuisse, in quam cùm nautæ vellent descendere, subitò insula refugiens aliò se transtulit : idque sæpius factum. Instructi ergò à quodam sene, quòd ignis valeat contra phantasmata, ideoque sagitta ignita in Insulam iacienda sit : fecère vti monebantur; mox insula restitit & habitari cœpit. Eiusmodi insula fuit mundus ante missionem Spiritus sancti; fugiebat enim à prophetis, quoties illi eam inscendere & conuertere ad Deum volebant. Sed postquam ignita linguarum suarum iacula miserunt in eum Apostoli, & immensum charitatis diuinæ, mundo in Christo exhibitæ, prædicaueruntignem : mox consistere mundus & recipere Euangelium. *Factâ enim hac voce,* ait Lucas cap. 2. *conuenit multitudo & mente confusa est,* &c. ex omnibus scilicet hominum nationibus, qui cùm audissent concionem Petri factam, *compuncti sunt corde & dixerunt ad Apostolos : Quid faciemus viri fratres?* Et baptizati sunt eo die ad tria millia. Ex eo tempore mundus accensus est igne charitatis erga Deum, ex ignitis illis Euangelij iaculis, & expletum quod dudum Isaias prædixit cap. 64. dicens: *Vtinam dirumperes cœlos & descenderes: à facie tuâ montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni vt notum fieret nomen tuum.* Ante missionem huius ignis, mundus obriguerat: nullus in Deum amor, nulla in proximum charitas vigebat ; at postquam ignea Christi lex prædicata est per Apostolos, tum non erat qui se absconderet à calore eius : tum incepere dies caniculares Christianorum, in quibus tantus erat ardor amoris diuini in Christianis, vt plurimi desertis ædibus & palatiis syluas, specus & Eremos petierint; alij

alij omnibus se se fortunarum & facultatum suarum vestibus spoliarint, nonnulli etiam ipsa cute, vti Bartholomæus & infiniti alij Martyres. Vnde mirabile est valde, si nos adhuc frigeamus & ad tantum amoris diuini æstum non calesiamus.

F. IV. *Ad designandos Apostolos prædicatores.*

QVARTO. Ad designandum quales prædicatores futuri essent Apostoli, quales etiam esse debeant cæteri, qui alijs prædicare vel præcipere & consulere debent: vt nimirum habeant linguas ignitas seu ardentes. Sanè nisi ignitæ & ardentes fuissent Apostolorum linguæ, hoc est, ignem Spiritus sancti in ipsis æstuantem spirassent, nequaquam suffecissent ad mundum conuertendum. Vnde Ecclesia in hymno hodie; *Ignis vibrante lumine, linguæ figuram detulit: verbis vt essent proflui, & charitate feruidi.* S. Greg. hom. 30. super Euangelia ait: *In linguis igneis apparuit Spiritus: quia omnes quos repleuerit, ardentes pariter & loquentes facit. Linguas igneas Doctores habent; quia dum Deum amandum prædicant, corda audientium inflammant. Nam & otiosus est sermo doctoris, si præbere non valet incendium amoris.* Sic Greg. Intellexit hoc Oratorum princeps, qui l. 2. de Oratore dixit: *Ardeat Orator, si iudicem vult incendere.* Scribit Fulgosus l. 7. c. 3. de Euno & Barchochaba; qui dum magni quippiam præ manibus esset, ad quod populum etiam seditione commotâ vellent dictis efficacibus pertrahere, nucem sulphure & igne repletam in ore gestabant & inter loquendum ignita verba profundebant ad terrorem. Multo efficacius persuadebit concionator, si linguam habuerit ardentem charitate & præuio bono exemplo. Cur enim Christus dominus erat *potens in opere & sermone* (Luc. vlt.) nisi quia *cœpit facere & docere:* Act. 1. Cur autem Concionatores parum aut nihil efficiunt, nisi quia non feruent? Vt enim fulmen aquosum (ein Wasserstrahl) nihil accendit: sic talium adhortatio. Quod etiam sibi dictum velint Magistratus & quicunque alijs præcipiunt, patresfamilias, Domini, Ludimoderatores, &c. Cur enim putatis linguas igneas supra capita Apostolorum apparuisse; nisi vt ostenderent eiusmodi ardentibus linguis prædita esse debere capita reipublicæ cuiuscunque?

F. V. *Vt linguã hominum reformaret.*

QVINTO. Videtur Spiritus sanctus in linguis igneis idcircò etiam demitti in terram voluisse, vt quoniam ipse venit quò recreator & reformator esset mundi, (iuxta id Psal. 103. *Emittes Spiritum tuum & creabuntur & renouabis faciem terræ*) linguam inprimis hominum reformaret & quidem ob tres potissimum rationes, quas posuit S. Iacobus in sua canonica cap. 3. Primo. [1.] *Quia si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir: potest etiam fræno circumducere totum corpus,* ait Iacobus. Secundò [2.] quia *lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehenna,* id est, omnia opera & cursum totius vitæ deprauat. Tertiò [3.] quia *omnis natura bestiarum & volucrum & serpentium & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest,* vt idem Apostolus dicto ait loco. Multum igitur intererat vt reformaretur lingua humana, quæ & tantum parit bonum, si bona sit; tantum malum, si mala; & tam difficilè domatur. Iam verò ante fidei promulgationem deprauatissima erat hominum lingua quemadmodum & vita. Quid enim aliud loqueretur, quam quo homines pleni erant? *Etenim ex abundantia cordis os loquitur.* Accidit tunc hominibus quod Hebræis illis qui postquam vxores duxissent gentiles Azotidas & similes, filij eorum penè omninò obliti erant linguam Hebraicam & loquebantur magis Azoticè 2. Esd. vlt. Idipsum euenit generi humano, quod in idololatria genuit filios, qui nesciebant aliter quam impiè & peruersè loqui. Idcircò per fidei prædicationem renouare voluit Spiritus sanctus linguas hominum, vt Dei laudes & honesta loquerentur: quod sanè primi Christiani accuratè faciebant, dum *loquebantur magnalia Dei.* dum dies noctesque in Dei laude & colloquijs pijs consumebant, vt ex Actis apparet: dum piaculum apud ipsos erat, peccata grauiora vel nominare. Vnde ad Eph. 5. *Fornicatio & omnis immunditia aut auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.* O fælicia Christianorum tempora! Ea prædixit Sophon. c. 3. Deus: *Tunc reddam populis labium electum.* Sed nunc iterum necesse foret demitti Spiritum sanctum ad linguarum nostrarum reformationem instituendam. Quid enim aliud quam gentilem & Azoticam loquuntur linguam, qui Deum, sanctos & Sacramēta blasphemant? nonne hoc est Ethnicorum? Quid aliud, qui rixas & discordias seminant & detrahunt proximis? nonne Christianam & fraternam violant charitatem? quid aliud, qui omnia dicta iuramentis confirmant? quis enim nescit dominum dixisse: *Ego autem dico vobis omnino non iurare: sermo autem vester sit: est, est, non, non,* Matth. 5? Quid faciũt istæ linguæ, nisi vt turrim Babel, hoc est, ignominiam Christiani nominis & æternæ confusionis extruant? Quis inflammauit & accendit has linguas, nisi ipsa gehenna, quod testatur Iacobus? *Flamma talis de inferis est,* ait Gillebertus in eum Iacobi locum; *nam flamma quæ desursum est, pudica & pacifica est, bonis consentiens & bonos faciens.* Lingua hæc ignea ignitorum serpentum est, qui morsu incenderunt & necarunt Hebræos in deserto. Verum qui ab huiusmodi serpentibus admorsus est; aspiciat serpentem illum æneum, Christum inquam in cruce, eiusque exemplo discat rectè loqui: orare pro inimicis: consolari mœstos: orare & commendare se Deo, &c.

Quod si hæc non mouent homines, terreat saltem lingua illa ignea epulonis in inferno. *Quid enim est, quod innuitur,* inquit D. Greg. hom. 40. in Euang. *quia in tormentis positus diues linguam suam refrigerari postulet, nisi quod is qui conuiuando magis*

de loquacitate peccauerat, per retributionis iustitiam in lingua atrocius ardebat?

Inter alia signa, quæ fideles patraturi essent, dixit Dominus paulo ante ascensionem suam: *Linguis loquentur nouis.* Verificemus quæso in nobis hanc Christi prædictionem, & ex hodierna die incipiamus loqui lingua noua lingua Spiritus sancti. *Si quis loquitur: quasi sermones Dei,* inquit S. Petrus, 1. Pet. 4. *vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.*

CONCIO III.

DE SEPTEM DONIS SPIRITVS SANCTI.

I. *Donum sapientiæ.*
II. *Donum scientiæ.*
III. *Donum Consilij.*
IV. *Donum intellectus.*
V. *Donum pietatis.*
VI. *Donum fortitudinis.*
VII. *Donum timoris & cur Sancti gemunt.*

THEMA.

Vidi spiritum descendentem quasi columbam de cœlo. Ioan. 1.

A. *Spiritus sanctus cur in specie columbæ super Christũ, specie ignis super Apostolos descẽderit.*

SPIRITVS sanctus, Auditores, non in specie ignis tantum, vti heri super Discipulos Christi: verum etiam in columbæ, vti alibi super ipsum Christum, à Ioanne baptizatum, descendere visus est. Causam primam dat S. Aug. super Ioan. quia in baptizatis requiritur columbæ simplicitas, vt absit dolus: in adultis verò feruor fidei & charitatis. Alteram dat S. Chrysostomus apud D. Thom. 3. p. q. 39. art. 6. quia in baptismo mansuetudo requiritur columbæ ad delicta remittenda: sed vbi gratiam adepti sumus, restat iudicij tempus. Tertiam affert Ven. Beda. Marci. 3. Ideò inquit *Spiritus sanctus super saluatorem in specie columbæ apparet, quia non veniebat vt per Zelum peccata puniret, sed vt per mansuetudinem toleraret; In igne verò super simplices homines apparuit, vt eos ad punienda in se peccata Spiritus feruor accenderet, quæ Deus per mansuetudinem vindicare parceret.* Quarta est quia duo sunt primaria Spiritus S. munia, protegere & accendere. Quemadmodum ergò columna illa, quæ Hebræos duxit per desertum, de die fuit columna nubis, protegens eos ab æstu: de nocte columna ignis, illuminans & calefaciens, Num. 9. ita Spiritus S. velut nubes sua mansuetudine protegit & solatur homines: velut ignis suo lumine illuminat & fouet; velut columba prolificat ditat suis donis: velut ignis verò accendit ad amorẽ. Vidimus heri Spiritum S. in specie ignis: videamus illum hodie in specie columbæ communicantem nobis dona sua.

1.
2.
3.

B. Dona Spiritus sancti nihil aliud sunt quam afflatus & impulsus eius ad patranda rara & heroica maximè virtutum opera: quibus exercendis solæ virtutes etiam infusæ ordinariè non sufficiunt, requiritur præterea specialis motus & excitatio Spiritus sancti. Ea verò septem primaria (ad quæ reuocanda sunt cætera) describit Isaias cap. 11. collata Christo Domino *Requiescet super eum Spiritus Domini,* inquit: *Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis. Et replebit eum Spiritus timoris Domini.* Omnia hæc dona per columbam edoceri aduertit S. Thomas 3. p. q. 39. art. 6.

I. *Donum sapiẽtiæ.*

PRIMO. *Columba,* inquit, *secus fluenta habitat, vt inde viso accipitre mergat se & euadat; quod pertinet ad donum sapientiæ, per quam sancti secus scripturæ Dominicæ fluenta resident, vt incursum Diaboli euadant.* Commendauit de hoc dono sponsa dilectum suum, Christum, Cant. 5. dicens: *Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ & resident iuxta fluenta plenissima.* In quem locum ita scribit D. Gregorius: *sicut columbæ iuxta fluenta residere solent, vt volantium auium vmbram in aqua videant, supra quam se proijcientes, vngues rapacium sic effugiant; sic sancti viri in scriptura S. fraudes Dæmonum prospiciunt & ex descriptione quam vident, quasi ex vmbra hostem cognoscunt. Denique se consiliis scripturæ ex toto addicunt, vt videlicet nihil agant, nisi quod ex responso scripturarum audiunt, & quasi in aquam se proijcientes hosti illudunt: quæ scripturæ fluenta plenissima dicuntur, quia de quibuscunque scrupulis consilium quæritur: sine minoratione de omnibus ac plenum inuenitur.* Fuit hoc donum inprimis & quidem eminentissimè in Christo Domino, vti testatur sponsa; ipse enim omnes suas actiones ad normam sacræ scripturæ instituit, eam crebro in ore habuit & ad missionem cæteraque gesta sua comprobanda citauit: ea Diabolum tentatorem conuicit: ea se in cruce armauit & solatus est. Quid enim ea vox: *In manus tuas commendo spiritum meum,* nisi vox psalmi 30.? Quid illa? *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?* nisi vox psalmi 21.? Et forsitan tunc Dominus totum istum psalmum, de passione sua luculentissimè scriptum, in cruce recitauit tacitus. Idem verò hoc donum tribuit sponsus sponsæ suæ. Cant. 1. dicens: *Oculi tui columbarum.* Sunt ergò tales & sancti, qui cum Dauide dicunt: *Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen semitis meis,* Ps. 118. Ad hanc lucernam, ad has aquas sedent continuò & in ijs contemplantur exempla sanctorum, doctrinã Spiritus sancti, dolos & laqueos Dæmonum, quos eludunt & euadunt scripturarum præsidio; siquidem *omnis scriptura diuinitus inspirata,* inquit Apostolus, 2. Tim. 3. *vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia; vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.*

Hinc

Hinc S. Basilius ep. 1. ad Greg. Nazianz. sacram scripturam comparat officinæ apothecariæ, omni pharmacorum genere contra quoslibet morbos instructæ. *Siquis*, inquit, *laborat concupiscentia & castitatis est cupidus, historiam Ioseph assiduè legat, ex ea discet & hauriet pudicitiæ amorem & spiritum. Siquis impatiens patientiam desiderat, legat gesta S. Iob. Siquis fortitudinem cupit, legat acta Dauidis. Siquis mansuetudinem appetit, Mosen voluat & imitetur.* Ex hac officina deprompsit sibi pharmaca S. Paula de qua S. Hieronymus in eius epitaph. scribit: *In periculis loquebatur Paula: Qui vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Cum euersio totius patrimonij nunciaretur, aiebat: nudus exiui de vtero matris. In crebra infirmitate: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, donec mortale hoc induat immortalitatem. In mœrore cantabat: Quare tristis es anima mea? Spera in Deo. Cum nimio feruore virtutum nonnullis videretur insana: Theatrum, ait, facti sumus mundo, Angelis & hominibus; nos stulti propter Christum, &c.* Eum quoque in finem S. Cæcilia Christi Euangelium assiduè gestabat in pectore, quasi pixidem aromatariam ad animæ præsidium. Inde perfectionem vitæ hausere, Laurentius, Vincentius, Gregorius, Chrysostomus; imo omnes penè Martyres, Confessores, Virgines.

C. II. *Donum scientiæ.*

SECVNDO. *Columba meliora grana eligit, quod pertinet ad donum scientiæ, qua sancti sententias sanas, quibus pascantur eligunt;* inquit D. Thomas Negligit columba deteriora grana, non sedet super cadauera (quemadmodum coruus) vti patet de columba Noë. Ita qui hoc dono præditus est, cognoscit res temporales ad salutem conducibiles & modum illis vtendi. Cicero in Attico dixit, *non esse vocandum sapiêtem eum qui multa scit, legit vel vidit: sed eum qui bene vti potest iis quæ scit.* Hoc autem docet hæc scientia. Deinde è tribus illis bonis, honesto, iucundo, vtili, eligit honestum cæteris neglectis, vtpote rationi conuenientissimum & solum honore dignum. Quare si quis suadeat ei rem quidem in se vtilem, iniquam tamen & inhonestam (quale fuit consilium Themistoclis, de incendenda Græcorum nauali statione, quò Athenienses toti Græciæ dominarentur: displicens Atheniensibus, quod vtilissimum licet, iniquissimum tamen esset, teste Plut. in Aristide) nequaquam acquiescit. Non omnibus credit, nec audit vel imitatur omnes, sed bonos. Serpens incantari se præsentiens, aures occludit, vnam terræ admouens, alteram cauda obturãs, vt scribit S. Augustinus in ea verba Psalm. 57. *Sicut aspidis surdæ.* Ita qui hoc donum habet, non audit incantatores illos, qui ad malum prouocant & laqueos parant; sed cauda, hoc est, consideratione exitus & finis sese armat contra eos, iuxta id: *Quidquid agas, prudenter agas & respice finem.* Serpens vt caput tueatur, membra obijcit ictibus, caput inuoluit: idem dictat hæc scientia, animam præferendam corpori, cœlestia terrenis, virtutem scientijs, honoribus & opibus, honestum vtili & iucundo.

D. III. *Donum consilij.*

TERTIO. *Columba alienos pullos nutrit, quod pertinet ad donum consilij, quo sancti omnes, qui fuerunt pulli, id est, imitatores Diaboli, doctrina nutriunt & exemplo.* Consilium hoc facit vt non solum se suasque actiones regere honestè & Christianè possit homo, verum etiam vt alios quoque, ijsque benè consulere. Sunt plerique instar anserum. Hi enim alienis ouis, etiam anserum, non incubant, sed suis tantum, vnde eorum oua signanda sunt, auctore Pierio l. 24. hierogl. ita inquam plerique se & suos tantum liberos vel propinquos curant, consilio & instructione fouent: alienos negligunt, quia scilicet opus magni laboris est alios Christo parere & moribus efformare: quemadmodum & partus mulieri maximum adfert dolorem. Ergo donum hoc consilij incitat & impellit nos vt etiam de alienis soliciti simus, bene eis consulendo. Quo dono inprimis præditi fuere Apostoli qui Iudæos & gentiles diabolica seruitute pressos, Christi fide imbuerunt, adeoque genuerunt sudore & sanguine suo. Inter quos S. Paulus Galatas prius Christo à se genitos, postea ad Iudaismum relapsos denuò parere debuit, vt testatur ad Gal. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio.* Scimus quo labore S. Ioannes pepererit adolescentem, quoque seductum & in latrocinia lapsum reduxerit ad frugem, vti alibi diximus. De S. Monica matre sua scribit S. Augustinus l. 9. Conf. c. 9. *Nutrierat filios toties eos pariens, quoties abs te* (DEVS) *deuiare cernebat. Postremò nobis Domine omnibus, qui ante dormitionem eius in te consociati viuebamus, ita curam gessit, quasi omnes genuisset; ita seruiuit, quasi ab omnibus genita fuisset.* Eadem vicinas alias mulieres præclaro consilio instruxit, quomodo maritorum iras mitigare & frangere mansuetudine, silentio, dissimulatione, precibus ad DEVM fusis possent, vt ibid. scribit August. S. Vincentius Ferrariensis, ordinis Prædicatorum religiosus, nulli hominum ordini vel statui, nulli ætati, nulli sexui negauit fructum doctrinæ & sanctitatis suæ. *Neque enim duntaxat ætate prouectos, & sublimium rerum atque disciplinarum capaces erudiebat; sed etiam pueros certis ad se horis euocatos instituebat, docens eos, quemadmodum cruce se signarent, orationem Dominicam & Angelicam salutationem, atque fidei symbolum enunciarent, Deum colerent, amarent, parentibus & proximis quibusque honorem haberent, & debita officia persoluerent. In dandis consiliis, nec diuites pauperibus, nec ignobilibus nobiles anteponebat; sed erat charus omnibus, vtilis omnibus, pius, benignus, amabilis denique & venerabilis omnibus.*

E. IV. *Donum intellectus.*

QVARTO. *Columba non lacerat rostro (grana) quod pertinet ad donum intellectus, quo sancti bonas sententias; lacerando non peruertunt hæreticorum more.* Ergò qui hoc donum habent, non lacerant aut mutilant scripturas fideique dogmata, partem vnam credendo, alteram non credendo:

nec rimantur curiosè quomodo hoc vel illud Deo possibile sit; sed omnia bona fide sine multa discussione deglutiunt, quæcunque ab Ecclesia proponuntur eis credenda. Quod etiam mysticè insinuatum est Hebræis Exodi 12. cum comesturis agnum præceptum fuit, vt ossa illius non confringerent. Hæretici nostri Lutherani & Caluiniani suis rostris confringunt grana & ossa verbi diuini, partim dum integros libros è sacrorum canone amputant; vti Tobiam, Iudith, Estherem, Sapientiam, Ecclesiasticum, Baruch & aliquot capita Danielis: epistolam S. Iacobi, S. Iudæ, vnam S. Petri, duas S. Ioannis, Epistolam S. Pauli ad Hebræos & Apocalypsim (quamuis posteà nonnulli ex ijs horum aliquos suis locis & autoritatibus restituere conati sint) partim dum scripturæ sententias peruertunt, addendo, demendo, mutando, perperam exponendo, vt alibi ostendimus. Denique sicut cœci non vtuntur perspicilijs, quia frustra vterentur: ita & hæretici quia oculis fidei diuinæ carent, intellectu quoque scripturarum carent. Ait enim Deus Isa. 7. *Si non credideritis, non intelligetis* (vt legunt 70. Interpr. August. Chrysost. Cyprianus & alij.) Similiter S. Petrus Ioan. 6. *Nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei.* non ait: Nos cognouimus & credimus; Sed *nos credimus & cognouimus.* Audiamus S. Chrysostomum hom. 32. in Ioan. *Sine fide nullam magnarum rerum doctrinam percipere quispiam potest, sed illis similis est, qui sine naui pelagus transnare aggressi, parum profecti, lassatis manibus pedibusque fluctibus continuò obruuntur. Neque aliter qui suis rationibus nituntur ante cognitam veritatem, naufragium faciunt.* Non ita boni & veri fideles, qui fidei dogmata sibi proposita, mox integra arripiunt.

F. V. Donum pietatis.

QVINTO. *Columba felle caret, quod pertinet ad donum pietatis, per quam sancti ira irrationabili carent.* Mansueta auis est columba, nullum animal lædit, ne muscam quidem (quod tamen hirundines & passeres faciunt) non vnguibus terram vertit vt gallina; fel si habet, in vropygio seu vltima spinæ parte habet. Tales ergò efficit donum pietatis, *non litigiosos*, vt ait Apostolus ad Tim. 3. (græcè ἀμάχους *non pugnaces*) *sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines*; ita vt neminem lædant verbo aut verbere, ne infimum quidem: nullius animum aut possessionem turbent: iram aut omninò non habeant, aut tardissimè & consideratissimè exserant; iuxta id eiusdem Apostoli ad Rom. 12. *Non vosmetipsos defendentes, sed date locum iræ.* Hoc dono instructus S. Apollonius Abbas cum à Philemone Choraula multis afficeretur iniurijs: scelestus, seductor appellaretur, respondit: *Misereatur tibi Dominus, fili mi, & nihil horum quæ locutus es, reputet ad peccatum.* Quo dicto Philemon ad Christum se conuertit & vna cum Apollonio tandem martyr occubuit; vt habet vita Apollonij in vitis Patrum. S. Spiridion Episcopus Trimithuntis in Cypro, vocatus ad Constantium Imp. venit mendici ferè habitu, baculum manu tenens, vas fictile collo appensum gerens. Itaque in regia quidam ei tanquam homini abiecto & è loco tali eijciendo alapam inflixit. Tulit id non modo non indignè vir sanctus, sed alteram etiam maxillam porrexit percussori. Qua re insolens ille confusus, supplex veniam petijt. Dedit libens Spiridion & insuper eum paternè instruxit vt ab iniurijs deinceps abstineret, sicque ad Imperatorem deductus est; vt in eius vita. Porrò hac pietate armati inprimis esse deberent Superiores dum corrigunt inferiores. His enim ait Apostolus ad Gal. 5. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Spiritum vocat affectum internum lenitatis, qui est donum Spiritus sancti, inquit D. Chrysostomus, quique inspirare dicitur verbis monitorijs suam lenitatem. Hâc ob causam, opinor, super Ecclesiæ prælules potissimum visæ sunt columbæ cælitus delapsæ, vt in spiritu lenitatis & pietatis instruerent oues suas. Inprimis è sublimi deuolare visa est columba in caput S. Fabiani, designans eum ordinandum Papam, apud Baron. Anno 238. Rursum in caput S. Gregorij Papæ I. cum quid de sacris literis scribere vellet, vti vidit Petrus Diaconus. Baron. Anno 604. in humeros Gregorij VII. celebrantis. Baron. Anno 1084. Duæ visæ ad caput Eugenij Pp. itidem celebrantis Missam. Baron: Anno 1145. In ordinatione D. Chrysostomi ad presbyteratum, deuolans alba columba stetit supra caput eius. Baron. Anno 386. *Quemadmodum enim inter chirurgos*, inquit Hector Pintus in Isa. cap. 42. *ille est laudabilior qui lenius tangit vulnera, quam qui asperè manus imponit; sic ille præsul est prudentior censendus, qui potius lenitate & moderatione, quam nimia seueritate animi vulneribus medetur. Et vt chirurgus, vt in eodem simili verser, secturus membra corrupta & labefactata, non impletur ira quin potius tunc maiorem tranquillitatem ostendit, ne perturbatio impediat artem, sic præsul in reprehensionibus & punitionibus debet magna vti temperantia, ne ira turbatus modum transeat.*

G. VI. Donum fortitudinis.

SEXTO. *Columba in cauernis petræ nidificat: quod pertinet ad donum fortitudinis; quia sancti in plagis Christi, qui est petra firma, nidum ponunt, id est, suum refugium & spem.* Dono ergò fortitudinis præditus est, quisquis præsidio vulnerum Christi munitus est, ex sententia D. Thomæ. De hoc præsidio loquitur sponsus Cant. 2. *Veni columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.* q. d. Columba mea si fortis & inexpugnabilis esse velis, veni & abscondere in vulneribus meis, & inprimis in meo latere lancea perfosso, costis quasi maceria cincto. Illud arx munitissima est: ostium eius vulnus est, adeò angustũ, vt solis columbis ingredi, hostibus non liceat. Eodem allusit Isaias c. 2. dicens: *Ingredere in petram & abscondere in fossa humo, à facie timoris Domini.* Ad literam per sarcasmum alloquitur Hebræorum populum exterminandum à Chaldæis primò, deinde à Romanis: & monet, eis fugiendum fore in cauernas & speluncas, frustrà tamen; siquidem ibi etiam depre-

deprehendendi essent. Testatur Iosephus se in puteo & spelunca tempore excidij Ierosolymitani latuisse, inde tamen protractum & Vespasiano oblatum esse, l.3. de bello c.14. Item Simonem & alios, l.7. c.16. Verum mystico sensu seria locutio est, suadens vt imminente graui tentatione fugiamus ad deuotam vulnerum CHRISTI meditationem. Quid enim fossa humus, nisi caro Christi, de qua Psal. 21. dicitur: *foderunt manus meas & pedes meos?* Ibi se habitare, ibi latere nuntiauit coniugi suæ Comes Elzearius, apud Sur. tom.5. c.30. Præter hoc habet columbe & istud, vt non discedat à suo columbari & hero, tametsi is singulis mensibus, quoties illa prolificat, tollat ei pullos, cum tamen aues aliæ sublatis sibi pullis nidos priores deserant & alios sibi quærant. Hoc pacto S. Iob tametsi concedente Deo mirum in modum afflictus fuit, & inter alias calamitates non tantum pecora, sed & filios suos omnes simul perdidit, non tamen à Deo discessit aut aliò migrauit blasphemando vel consulendo diuinatores aut alienorum Deorum opem implorando: sed perstitit in amore & seruitio Dei sui eumque inter verbera etiam benedicere non dubitauit.

H. VII. *Donum timoris. Gemunt sancti.* 1.

SEPTIMO. *Columba gemitum pro cantu habet, quod pertinet ad donum timoris, quo sancti delectantur in gemitu pro peccatis.* Gemunt primò ob præterita peccata, timentes ne fortè pro eis nondum omninò satisfecerint, vti S. Petrus ad omnem galli cantum deflens peccatum suum. S. Augustinus, qui in extrema, qua defunctus est, ægritudine continuò legebat psalmos pœnitentiales, *iugiter & vbertim flens,* vt ait Possidonius in eius vita. S. Paula; de qua scribit S. Hieronymus in eius Epitaph. *ita leuia peccata plangebat, vt illam grauissimorum criminum crederes ream. Cumque à nobis crebrius moneretur vt parceret oculis & eos seruaret Euangelicæ lectioni, aiebat: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso & cerussa & stibio sæpe depinxi. Affligendum est corpus, quod multis vacabat delitiis. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia & serica pretiosissima, asperitate cilicij compensanda. Quæ viro & sæculo placui, nunc Christo placere desidero.*

2. Gemunt secundo ob pericula incidendi in noua peccata, timentes perdere gratiam Dei & cœlestem hæreditatem. Hunc timorem, castum scilicet & filialem, qui timet offendere Deum, appellat Isaias thesaurum: *Diuitiæ salutis sapientia & scientia: Timor Domini, ipse est thesaurus eius,* c.33. quia in eo tanquam in arcula diuitiæ virtutum seruantur, inquit Hector Pintus ib. Et *sicut ij, qui consulatus officia vel thesaurum regium adepti sunt: perpetuam gerunt curam ne quoquam pacto regem offendant: sic & illi quibus aliquod opus spirituale creditum est, semper sunt soliciti,* inquit Macharius senior S. Antonij discipulus, ad Monachos hom. 16. Quocirca S. Hieronymus seriò monet Eustochium supradictæ S. Paulæ sanctam filiam, scribens ad eam: *Nolo tibi superbiam venire de proposito, sed timorem: onusta incedis auro: latro tibi vitandus est.* Hinc bene etiam senex ille Simeon dicitur *vir iustus & timoratus.* Non enim erat vacuus coram latrone viator. Thesaurum magnum gerebat in vase fictili, iustitiam; & quomodo non timeret? De hoc denique timore ait Sapiens Prou. 28. *Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.* Vult dicere: Beatus est qui timet offendere Deum: qui verò velut equus duri & præfracti oris est, nec fræno timoris retinetur à cursu, corruet in præcipitium. Adstipulatur Sapienti Ecclesiasticus c.25. *Beatus homo,* inquit, *cui donatum est habere timorem Dei; qui tenet illum, cui assimilabitur?*

Ergò Auditores præparemus corda nostra, vt cœlestis hæc columba deuolare super nos dignetur suisque nos replere donis. De S. Aredio Lemouicensi scribit S. Gregorius Turonensis l. 10. hist. Franc. c. 29. quod cum ex puero aulico S. Nicetium Treuirensem Episcopum secutus & ab eo sacris imbutus disciplinis esset, Spiritus sancti gratia per visibilem columbæ speciem repletus, sanctitate & miraculis clarus effulserit, tandemque deuicto Diabolo, comitantibus Angelis gloriosus in cælum ascenderit, Anno D. 595. Quod & nobis omnibus precor.

CONCIO IV.

EADEM SPIRITVS S. DONA ALITER EXPONVNTVR.

I. *Donum sapientiæ,* Doctrinæ Aquilæ.
II. *Donum scientiæ,* Doctricæ Noctua.
III. *Donum intellectus,* Docente haliæeto.
IV. *Donum consilij,* Doctore Cygno.
V. *Donum fortitudinis,* Doctore Accipitre.
VI. *Donum pietatis,* Doctrice Alauda.
VII. *Donum timoris,* Magistra coturnice.

THEMA.

Lux venit in mundum & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Ioan. 3.

A. DVæ potissimum facultates animæ per lapsũ primi parentis vulneratæ sunt, Intellectus & voluntas. Intellectus cæcitatem, voluntas debilitatem contraxit, ita vt sine speciali Dei dono nihil magni & præclari, quod ad vitam æternam spectet, per se efficere queant. Quapropter benignissimus Deus post Christi missionem succurrere his miserijs statuit permissionẽ Spiritus sancti quem idcircò in specie ignis demisit in Discipulos Christi totamque Ecclesiam suam; quia vt ignis partim illuminat, partim etiam accendit & calore suo fouet: ita Spiritus sanctus mediantibus donis suis partim illustrat intellectum, vt videre queat, quæ ad consequendam beatitudinem homini sunt necessaria & salutaria: partim accendit voluntatem, vt eadem

illa aggrediatur & perficiat. Siquidem è donis illis quædam pertinent ad perficiendum & roborandum intellectum, vti donum sapientiæ, scientiæ, intellectus, consilij: quædam ad voluntatem, velut donum fortitudinis, pietatis, timoris. His enim septem donis Spiritus sanctus retrahit nos à malo & iuuat ad tentationes ac vitia debellanda, nec non ad fortia & heroica opera patranda. Nam vt S. Gregorius l. 2. moral. cap. 26. explicat, aduersus stultitiam armat nos Spiritus sanctus dono sapientiæ: contra ruditatem dono intellectus: contra præcipitationem dono consilij: contra ignorantiam dono scientiæ: contra pusillanimitatem dono fortitudinis: contra cordis duritiem dono pietatis: contra elationem dono timoris. Septem ista dona, spiritualia sunt arma tam offensiua quam defensiua, aduersus præcipuas tentationum radices, quæ vitam spiritualem oppugnant. Ea igitur lustremus. Cæterum quia Spiritus sanctus non solum in specie ignis heri, sed etiam in specie alitis, columbæ nimirum, alibi descendisse in terram visus est, idcirco nunc missa ignis specie, videamus septem alites, qui dona illa declarant.

B. I. *Donum sapiētiæ.*

PRIMO. Laboramus plerique stultitia in cognoscendo summo bono & vltimo fine, DEO, rebusque ad eum ordinandis. Communiter enim de rebus nostris iudicamus secundum rationes humanas, mundi opinionem, & hominum iudicia, ac si his conformentur actiones nostræ, rem bene gestam arbitramur: ad Deum, diuinam & æternam regulam non attendimus, vtrum ipsi placeant ipsiusque voluntati sint conformes. Atque hæc mundi sapientia, quæ secundum terrena & corporalia iudicat, *terrena & animalis sapientia* vocatur vt docet D. Thomas 2. 2. q. 45. art. 1. estque *stultitia coram Deo* teste Apostolo 1. Cor. 3. Veram sapientiam, quæ est donum Spiritus sancti aquila nos docet, quæ solem contemplatur & pullos suos in altum euehit & suspensos vngue examinat ad contuitum solis; & siquidem in eum intendere irretortis oculis queant, pro genuinis habet; sin minus, vt adulterinos abijcit. Plin. l. 10. c. 3. Hæc itaque sapientia contemplatur diuina & æterna, & secundum illa de rebus omnibus iudicat ex fide & scripturis sacris, ad iustitiæ solem omnia sua examinat. Mundi sapientia per philosophos docuit, ex nihilo nihil fieri: Deum loco, tempore, corpore claudi & mori non posse: accidens non posse esse sine subiecto, corpus non posse esse in puncto, nec duo corpora in eodem loco. At Dei sapientia hæc philosophorum axiomata ex ratione humana desumpta falsa esse ostendit ex fide & scripturis in creatione mundi, in Verbi incarnatione, in S. Eucharistia. Mundi sapientia victorias & bellorum euentus secundum vires humanas metitur, vti fecit ante aliquot annos quidam hæreticorum Dux multis victorijs clarus, cui cum quidam Princeps Catholicus ab eo captus in bello diuinam prouidentiam commemoraret; ille subridens, manu capulo ensis sui admota respondit: *Hac prouidentia nitendum*: vt refert Leon. Lessius l. 1. de prouidentia. At vera sapientia, Dei potius prouidētiæ euētus istos adscribit ex diuina reuelatione 1. Mach. 3. *Nō in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo est.* Et 2. Mach. 15. *Dominus non secundum armorum potentiam sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.* Mundi sapientia stultissimum sequitur struthiocamelum, qui cum sit altior equite, totum se latere putat, cum collum inter frutices occultat. Pier. l. 25. dummodo enim quis scelerum suorum conscios homines non videat, iam se totum latere censet, nec Deum timet nec homines. At vera sapientia ad Dei oculos attendit etiamsi ab hominibus nequaquam videatur, iuxta id Ecclesiastici cap. 23. *Quis me videt? tenebræ circumdant me, &c. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius.* Mundi sapientia iubet inimicos odisse & malum pro malo reddere; sed Dei sapientia docet odio quidem habendum peccatum sed non peccatorem, offensam sed non offendentem: hunc beneficijs demulcendum & ad frugem atque amorem reducendum, iuxta id Saluatoris: *Diligite inimicos vestros, &c.* quia hoc Dei gloriam amplificat & salutem parit offensori, meritum gloriæ offenso. Denique mundus beatos prædicat diuites, elatos, dominantes, in delitijs viuentes; At verò Spiritus sanctus eiusque sapientia beatos prædicat pauperes, humiles, obedientes, esurientes, afflictos. Effulsit hoc sapientiæ dono inter alios S. Antonius, qui duobus Philosophis gentilibus ad se venientibus ita ferè locutus est: *Cur vos sapientes tanto itinere ad hominem stultum venistis?* Illis respondentibus, se ad sapientem non ad stultum venisse; respondit: *si ad stultum venistis, superfluus est labor vester. Si autem putatis me sapientem esse, bonum est; imitemini quod probatis.* Athan. in vita. Enituit hæc sapientia & in sancta illa nondum decenni puella Catharina Senensi, quæ audiens matrem aliquando propter se alijs maledixisse, seorsum eam ducens, monuit dicens: *Domina mater, si me quandoque videris tua iussa negligentem, cædas me virgis quantum visum erit; id enim dignum & iustum est: sed quæso ne propter meas culpas alios maledicas; nam neque tuam id decet grauitatem & me summo mœrore afficit.* Raimundus in vita.

Doctrinæ Aquila.

C. II. *Donum scientiæ.*

SECVNDO. Laboramus ignorantia, siue ex aliorum dolis, siue ex obliuione, siue ex inaduertentia vt minus cognoscamus etiam res temporales & creatas ad salutem conducibiles & media requisita. Ac licet ea videamus, nescimus tamen modum illis bene vtendi; deficimus iudicio circa credenda & agenda, negligimus rei gerendæ bonas occasiones, quarum prætermissionem risit aliquando in Pompeio subsistente Cæsar fugiens dixitque: *Hodie penes hostes erat victoria, at non habent Ducem, qui victoria norit vti.* Contra has ergo tenebras succurrit nobis Spiritus sanctus dono scientiæ, quæ versatur circa res creatas, & docet nos ferre iudicium de rebus agendis & credendis, modum rectè vtendi medijs

medijs ad salutem, aperit fraudes & deceptiones mundi, carnis, Dæmonis: suggerens veritatem ad vincendum illas. Scientiæ huius typum Noctua suppeditat, quæ apud gentiles Mineruæ disciplinarum Deæ sacra habebatur propter oculos cæsios, quibus etiam in tenebris perspicit, quæ vulgus auium non videt, vt refert Pierius l.20. Donum sapientiæ est quasi luminare maius, quæ ostendit nobis res, quæ circa DEVM versantur: Scientia luminare minus, quæ in his mundi tenebris ostendit res creatas & modum ijs vtendi. Examinat inprimis media & actiones an pro animæ salute sint, an virtutis laudem contineant, an ad DEVM ducant. De S. Antonio scribit Palladius in hist. Lausiaca, quando eum absentem aliqui quæsiuissent, è Machario rogare consueuisse, an ij ex Ægypto, an verò Ierosolymis venissent, hoc est, an venissent tractaturi res sæculares tantum, an res spirituales & cœlestes. Scientia ista de qua loquimur, iudicium fert de rebus an ex Ægypto vel Ierosolymis veniant, & rursum num in Ægyptum an Ierosolymam tendant. Nouit deinde bene vti rebus etiam aduersis, quo modo *non ex ebore tantum*, inquit Seneca ep.85. *Phidias sciebat facere simulachra: faciebat ex ære: si marmor illi, si adhuc viliorem materiam obtulisses, fecisset quale ex illa fieri optimum posset.* Et mox: *Leonibus magister manum insertat: osculatur Tigrim suus custos: Elephantem minimus Æthiops iubet subsidere in genua & ambulare per funem: sic Sapiens est artifex domandi mala. Dolor, egestas, ignominia, carcer, exilium & cætera horrenda, cum ad hunc peruenere mansueta sunt.* Speciale scientiæ donum fuit illud, quo diuinitus imbuti fuere S. Antonius, S. Ambrosius, D. Thomas, S. Ephrem, Albertus M. vt videre est in Catechismo hist. Dauroultij c.7. tit.44.

D. III. *Donum intellectus.*

TERTIO. Laboramus ruditate & inhabilitate ad penetrandum res obscuras scitu necessarias, scripturas præsertim SS. & fidei veritates ac diuinorum mysteriorum: rursum ad iuuandas pœnitentium conscientias, ad dijudicandas aliorum causas, dirimendas lites & controuersias tum fidei tum aliarum rerum ad fidem & mores Christianos spectantium. Contra hanc ruditatem succurrit nobis Spiritus sanctus dono intellectus. Qui hoc dono præditi sunt, similes sunt Haliæeto, aquilæ marinæ, quæ, vt scribit Plinius l.10. cap.3. *clarissima oculorum acie, librans ex alto sese, visoque in mari pisce, præceps in eum ruit & discussis pectore aquis rapit.* Quod idem apud nos faciunt aues illæ quas idcirco piscatores vulgò appellamus. Ergò qui donum intellectus habet, clarissimam hanc oculorum aciem habet & ea quasi ex alto cernit atque intelligentiæ dono discutit scripturarum difficultates & nodos, sensus literales & mysticos, figuras, tropos indeque saluberrima rapit documenta; discutit etiam fidei controuersias, tollit conscientiarum scrupulos & laqueos, quandoque etiam intelligit (per speciale donum) cogitationes hominum, dijudicat causas litigantium intricatas atque insolubiles.

Docente Haliæeto.

Claruit hoc dono S. Hieronymus, ad quem velut ad oraculum ex omnibus orbis partibus diuinæ scripturæ quęstiones explicandæ referebantur. S. Ignatius Loyola, qui adhuc literarum propemodum ignarus, repente ante templi aditum in cognitionem SS. Trinitatis raptus, tanta similium & exemplorum varietate de ea disputare cœpit vt omnes obstupescerent; quin & librum de Trinitate conscribere, quoquo potuit stylo. Maffeius l.1. vitæ. c.7. S. Ioannes Coloniæ in Armenia Episcopus, postea solitarius, qui duobus, vni Catholico, alteri hæretico, prius nunquam visis, bene precari cum rogaretur a Catholico: *Tibi quidem*, inquit, *vt pio & fideli salutem impertior: huic autem nequaquam nisi à praua Seueri hæresi desistat.* Rader. in Virid. SS. His accedat S. Philippus Nerius, qui occultas hominum cogitationes sæpissimè perspexit & confitentibus annunciauit: Obscœnorum etiam hominum tetrum odorem naribus persensit, ita vt vultum auertere manusque aut linteum naribus admouere deberet, vt in eius vita scribit Gallonius anno Christi 1555. & alibi. Denique hoc donum petijt Dauid quoad suam personam Psal. 118. *Da mihi intellectum & scrutabor legem tuam & custodiam illam in toto corde meo.* Petijt filius eius Salomon quoad regimen populi sui 3. Reg.3. *Dabis seruo tuo cor docile vt populum tuum iudicare possit & discernere inter bonum & malum. Quis enim poterit iudicare populum istum, populum tuum hunc multum?* q.d. sine dono Spiritus sancti: Id ergò mox impetrauit eiusque specimen edidit in duarum meretricum contentione de eodem filio. Cui iudicio aliud simillimum refert de Alphonso I. Neap. Rege Panormitanus l. 2. de rebus Alphonsi. Nam adhuc bene puero cum in Aragonia, vtriusque Siciliæ regna susciperet, accidit; vt cuiusdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatem ex Hispaniensi lege prouocaret. Dominus, ne matre cum filio priuaretur, negabat ex se natū: deerant in re clam patrari solita probationes. quid ageret? belle se expediuit. iubet sub hasta partum vendi. vincitur dominus licitatione. ergone (secum) filius meus in seruitutem me viuo? quin potius fateor, quod res est. & ecce paterni animi erumpunt inuito lachrymæ. Subsequitur lingua confessionem oculorum. Sic patri filium, matri debitam rex libertatem asseruit. Enituit hoc donum etiam in Daniele, qui arguto consilio senes illos improbos deprehendit reos. Dan.13. Quare hoc donum à Deo precibus postulare deberent inprimis Doctores, Confessarij, Magistratus, Iudices. Eo sanè etiam præditus fuit Carolus M. coram quo Pater & filius homicidij rei agebantur, sed factum vterque negabat, nec tormentis vllis ad confessionem criminis poterat perduci. Itaque condemnat Imperator vtrumque ad suspendium. Tum pater victus amore filij, se reum filium vero sceleris expertem confitetur. Andr. Barbat. in c. præsenti. de probation.

QVARTO.

E IV. *Donum Consilij.*

QVARTO. Laboramus communiter etiam præ-
cipitantia in actionibus nostris, nec maturè prius
expendimus quid fieri expediat; inde in graues sæpe
errores labimur; vti patet in Duce Iosue qui Gabao-
nitas nimirum credulus, non consulto prius Domi-
no in fœdus amicittæ recepit, Ios. 9. In sacerdoti-
bus illis Hebræorum, qui sine consilio exierunt ad
bellum & ceciderunt 1. Mach. 5. In Theodosio se-
niore Imp. qui præcipitata in Thessalonicenses sen-
tentia plurimos innocentes occidi inter nocentes
fecit. Succurrit ergò nobis Spiritus sanctus dono
Consilij, quo instruit nos priusquam magnum &
periculosum aliquid aggrediamur, definiamus,
mandemus loquamur. Typum huius doni volumus?
cygnus illum exhibet qui collum habet longum &
obliquum adeoque per ambages tardè deuoluit ci-
bum in stomachum; quod est virorum consilio præ-
stantium, qui prius quam loquantur aut decernant
aliquid, præmeditantur bis vel ter, quid loquantur
& agant, quando, vbi, apud quos, quo euentu: an sit
honestum, verum, bonum, licitum, nemini noxiũ,
&c. Vnde pictores virum consideratum ac pruden-
tem cum collo longo & obliquo pingunt. Ergò
donum istud suggerit consilium sanum & salutare
ad euitandos Dæmonis laqueos; vti Iosepho illi ab
impura Domina tento, vt relicto in manibus eius
pallio fugeret, Gen. 39. Quò etiam referenda (ta-
metsi non facilè imitanda) sanctarum illarum mu-
lierum exempla, quæ necem sibiipsis intulere ne
procorum illusionibus paterent, veluti Sophronia
nobilis matrona Romana, quæ cum à Maxentij sa-
tellitibus abducenda ad stuprum esset, consentien-
te etiam præ metu marito præfecturam agente; exi-
guo temporis spatio postulato, quo se decenter or-
naret, in cubiculum suum ingressa gladio sibi tran-
fixit pectus. Pelagia virgo Antiochena, quæ cum
matre & sororibus eadem illa persecutione Maxen-
tij cum lenonibus illudendæ traditæ essent, Pelagia
e sublimi domus tecto præcipitem se dedit, mater
& sorores aquis se immerserunt. Euphrasia virgo
Nicomedensis, quæ in lupanar ducta & a iuuene at-
tentata persuasit se habere pharmacum contra om-
nes ferri & telorum ictus, idque in ipsa compro-
bandum; quare cera oleo liquefacta collum suum
inungens, iussit id in se iuuenem experiri; qui ni-
mirum credulus vno ictu amputauit virgini caput.
Quæ omnia refert Baron. anno 309. Quod ergò sa-
pientissimi philosophi tradidere, hoc intus docet
hominem iustum Spiritus sancti donum. Bias dixit:
Considera & postea rem aggredere. Item: *Aggredere*
tardus, aggressus age constans. Periander dixit: *Ea fa-*
cito, quorum te non pœniteat. Rursum: *Nihil aggre-*
dere, nisi quod vides te posse perficere. Præterea suadet
vt interrogemus alios quid agendum nobis sit, vti
S. Francisco deliberanti num vitæ prorsus solitariæ,
an saluti etiam proximi curandæ addicere se debe-
ret, apud Dauroult. in Catech. hist. cap. 7. to. 46. ex. 2.
Suadet vt audiamus vel legamus Dei verbum, quem-
admodum D. Augustino per vocem illam: *Tolle, lege.*

Doctore Cygno.

Docet parcè & consideratè loqui: nihil in ira sta-
tuere, sed recitaret prius alphabetum, vel quid si-
mile.

F. V. *Donum fortitudinis.*

QVINTO. Laboramus imbecillitate in rebus ar-
duis gerendis & aduersis tolerandis, præsertim
quando ita nos premunt vt nisi grauiter delinquere
velimus, vitam, honorem, fortunam amittere vel
graue aliud subire incommodum debeamus. Tunc
ergò subuenit nobis Spiritus S. dono fortitudinis,
sub impulsu corroborans cor nostrum vt quoduis
damnum temporale pati velimus, ne æternum in-
curramus. Hoc donum indicat Accipiter *auis ani-*
mo plus armata quam vnguibus; virtutum maio-
rem in minore corpore gestans, inquit Isidorus l. 12.
c. 7. Is tam magnanimus est vt aues etiam gran-
diores se aggrediatur ac deijciat; cum aquila ipsa,
auium Rege, bellum gerere audeat teste Plinio l.
10. c. 8. volatus celeritate omnes vincit, tam humi-
peta, quam sublimipeta, vt scribit Pierius l. 21. Ergò
hoc dono præditi animose aggrediuntur omne pe-
riculum etiam viribus impares, non metuunt mi-
nas Principum, tam in prosperis quam in aduersis,
sursum & deorsum recta sine declinatione volant,
quemadmodum & accipitres. Tales fuere inprimis
Sancti Martyres. Et quis non adscribat Spiritus S.
robori triumphum puerorum Iusti & Pastoris, qui
Compluti, sub persecutione Diocletiani & Maxi-
miani, audito Daciani Præfecti aduentu, relictis ta-
bellis, quibus in literis addiscendis detinebantur,
ambò pariter mira alacritate se martyrio obtule-
runt & diris cruciatibus exagitati, gladio demum
perempti sunt: Baron. anno 303. Nec minor virtus
Eulaliæ, quæ 12. annos nata simulachra confregit &
quæ ad sacrificandum apposita erant pedibus pro-
culcauit, vnde comprehensa Emeritæ in equuleum
suspensa & exungulata, faculis denique adusta in
præfecti oculos despuit; cuius laudes canit Pruden-
tius hymno 3. apud Baron. ib. Vnde nisi à Spiritu S.
impulsus puer ille quinquennis, matrem Christia-
nam propter fi[illegible]m incendio traditam insequens,
cum Christum balbutiendo confiteretur, retineri
non potuit quin ad matrem in rogum insiliret: Ba-
ron. anno 523. Sed audiamus etiam alios huiusmodi
accipitres. Cæcilia præter voluntatem Valeriano
desponsata & ita in sponsi thalamum deducta forti-
ter pro sua Virginitate pugnauit, allatisque argu-
mentis sponsum non solum à vi inferenda cohibuit,
verum etiam ad Christum, vnaque eius fratrem Ti-
burtium conuertit. Sur: in Vita. Alphonsus Arago-
num Rex naufragos auxilium implorantes cum vi-
disset, suos cohortatus, opem vt ferrent; cum id fa-
cere timerent ob exortam tempestatem, ipse na-
uem soluit inquiens: *satius est vnà cum socijs viris*
fortissimis occumbere, quam illos videre ante oculos
extrema pati. Panorm. l. 2. de gestis eius. Carolus V.
Imp., iuxta Ingolstadium crebris iaculis ab hoste
impeditus: *Confidite*, inquit; *nullus vnquàm Impe-*
rator tormẽti ictu perijt. I. Lips. in monit. Pol. l. 1. c. 7.
Idem in Hispaniam profecturus cum audiret pestẽ

Doctore Accipitre.

in Hispa-

in Hiſpaniam profecturus cum audiret peſtem in itinere graſſari: *Eundem*, ait, *nec prætermittenda tam bona tempeſtas: peſtis Auguſtum, peſtis Cæſarem, peſtis Carolum vllum nunquam attigit*. Idem ſtans in acie intra vallum, monitus vt ſe reciperet ab hoſtium crebra iaculatione, reſpondit: *Canes qui latrant, non ſunt extimeſcendi. Neque eſt, quod timeatis, cum præſidio Dei ſatis vallati ſumus*. Refert Frãc. Robertellus in orat. Funeb. habita Bononiæ. Ludouicus Bauarus ab Alberto Marchione Brandeburgico captus & multa cum minis poſtulatus, heroicè reſpondit: *Quæ poteris ex me libero impetrare, eadem modò ex capto petito. Si amplius quid voles, corpus meum in tua poteſtate eſt: animum verò mihi, non tibi obnoxium inuenies*. Æn. Syluius l. 3. comment. de geſt. Alphon.

G. VI. *Donum pietatis.*

SEXTO. Cordis etiam duritie ſæpe laboramus, qua nec Deum, prout par eſt, debita reuerentia colimus, nec proximum vt fratrem diligimus & in neceſſitatibus iuuamus. Excitat igitur nos Spiritus S. dono pietatis ad religionem & amorem cultus diuini, necnon ad curam proximi: emolliens cor noſtrum vt Dei voluntati ac cultui ſe ſubmittat & ad proximum inclinet. Docemur hoc ab Alauda, quæ, vt referunt aliqui, ſepties in die canit, atque ita ſeptem horarias clericorũ preces ſuo modo & modulo imitatur: inter canendum etiam recta ſurſum aſcendit volando, cantans aſpirando & reſpirando; ideoque iure meritò à laude nomen ſortita eſt.

Doctrice Alauda.

Itaque iuſtorum eſt impulſu Spiritus S. quotidie ſtatis horis Deo laudes dicere, alijsque pietatis operibus debitum exhibere cultum, ac, quemadmodũ ſuadet Apoſtolus, ſine intermiſſione orare, quod fiet ſi in Dei gloriam omnes ſuas actiones retulerint; ita enim non obliquè, ſed recta aſſurgent in Deum, ſi non ad fluxum & creatum finem, ſed ad Deum omnia ſua direxerint. Cantabunt ſpirando & reſpirando, quando erga proximum tam dando quam accipiendo bene ſe habuerint. Et quemadmodum alaudæ non ſemper in ſublimi aëre, ſed quandoque etiam in terra morantur: ita iubet Spiritus S. cum Deo quidem inprimis conuerſari, ſed quandoque etiam deuolare ad ſubleuandas proximi neceſſitates. Huiuſmodi alauda fuit S. Franciſcus, qui idcirco, non immeritò auiculas appellabat ſuas ſorores. Hic, vt ſcribit S. Bonauentura in eius vita c. 8. animas peccatorum deplorabat, quod ſanguine Chriſti eſſent redemptæ; aiebat ſocijs: Dum pauperem vides ô frater, ſpeculum tibi proponitur Chriſti. Ipſeq; in pauperibus omnibus Chriſti effigiem contemplabatur. Animalcula quælibet ex pietate fratres & ſorores appellans, ea viſceroſius amplexabatur, quæ Chriſti manſuetudinem referunt. Redemit interdum agnos, qui ducebantur ad mortem, illius memor agni mitiſſimi, qui ad occiſionem duci voluit pro peccatoribus redimendis; Sui agniculum, in quo CHRISTVM infantem recognoſcebat, necanti crudeliter, maledixit, & mortua eſt; Nomen Ieſus cum exprimeret, vel audiret, iubilo quodam repletus interius, totus videbatur exterius alterari, ac ſi mellifluus ſapor guſtum, vel harmoniacus ſonus ipſius immutaſſet auditum. Quin & Caroli M. Imp. pietas hoc loco minimè prætereunda eſt. Hic enim vt ſcribit Nauclerus vol. 2. Chronol. gen. 28. Anno Domini 811. Chriſtianam religionem, qua ab infantia fuerat imbutus, ſanctiſſimè excoluit; Eccleſiam manè & veſperi, item nocturnis horis, & ſacrificij tempore, quoad valetudo corporis permiſit, impigre frequentabat conabaturque magnoperè, vt omnia quæ in ea gerebantur, cum maxima fierent honeſtate: æditus creberrimè commonens, ne quid indecens aut ſordidum inferri vel in Eccleſia remanere permitterent: ſacrorum vaſorum ex auro & argento, veſtimentorumque ſacerdotalium tantam comparauit copiam, vt nemo in miniſterio habitum priuatum habere permitteretur: legendi atque pſallendi diſciplinam emendauit diligentiſſimè, erat enim in vtroque peritus, quanquam ipſe nec publicè legeret, nec niſi ſubmiſſe & in communi cantaret.

H. VII. *Donum timoris.*

SEPTIMO. Laboramus denique non rarò elatione & præſumptione, ambitione, vanitate: Contra quas armat nos Spiritus ſanctus dono timoris, immittens in cor varia argumenta quæ ſuperbiam & vanitatem noſtram retundant ac timere Dei iudicia faciant. Magiſtram huius diſciplinæ habemus coturnicem, quæ ſummoperè timet accipitrem, eoque conſpecto & in aëre circumuolante à terra ſurgere non audet, ſed in ea quantum poteſt ſe quietiſſimè continet ac deprimit. Depinxere veteres Deum capite accipitris, teſte Pierio l. 21. ob oculorum aciem acutiſſimam, qua Dei omnia videntis typus foret. Monet ergò Spiritus ſanctus vt Deum ſpeculatorem, adſtantem deſuper qui nos diebus omnibus actusque noſtros proſpicit à luce prima in veſperum, ſemper ob oculos habeamus ac timeamus: proinde nos in terra & humilitate ſemper contineamus ac ne minimum quidem motum alicuius vanitatis aut inobedientiæ edamus. De Antheo gigante, Neptuni & Terræ filio, fabulati ſunt Poëtæ, quod terræ contactu roboraretur, quoties viribus delaſſatus eſſet. Vnde cum eo luctans Hercules, cum in terram eum deijceret, nouis contra eum viribus inſurgebat Antheus; itaque cum alia ratione vincere non poſſet, in ſublime elatum ſuffocauit. Refert Greg. Nyſſ. de Chriſto triumphante. Terræ filij nos ſumus; qui ſi in terra, è qua nati & in quam reſoluendi ſumus, per humilitatem & timorem nos contineamus, vincere nos non poterit Stygius ille Hercules; at ſi per elationem animi, præſumptionem, ambitionem euexerit in altum, actum erit de nobis. Vnde Apoſtolus ad Rom. 11. ait: *Noli altum ſapere, ſed time*. D. Anſelmi vox eſt: *Optimus virtutum & beneficiorum cuſtos eſt timor*. Adhunc ergò Spiritus ſanctus excitat clientes ſuos: inſpirat illis vt peccandi occaſiones fugiant, nuptias, choreas, conuiuia, ludos non frequentent,

Magiſtra Coturnicè.

domi se contineant, sensus suos obserent; ne hostem intromittant. Sed *quomodo comparabitur iste timor?* inquit, D. Chrysostomus in 2. ad Philip. *si cogitauerimus Deum vbique præsentem esse, audire omnia, omnia videre, etiam quæ in corde sunt & in profundo animi Dic mihi si tibi semper proximè principem standum esset, non cum timore adstares? Quando comedis, cogita præsentem esse Deum; adest enim. Quando dormiturus es, quando irasceris, quando rapis, quando delitiaris & quidquid tandem feceris, cogita adesse Deum, & nunquam in risum incides, nunquam ad iram accenderis, si cogitationem istam semper habueris, semper in timore eris ac tremore, tanquam si prope Regem adstes.*

Atque hi sunt alites, Auditores, quos promisimus; qui si in vita nos comitarentur, ad cœlum absque dubio eueherent. Scribit S. Greg. Turonensis de glor. Conf. cap. 34. fuisse Aruerni puellam religiosissimam nomine Georgiam, quæ ruri degens Deo quotidie seruiebat ieiunijs & precibus. Ea mortua cum in oppidum corpus efferretur ad sepulturam, magnus columbarum grex feretrum prosecutus est. Corpore in templum delato, super ædis sacræ tectum consedit: eo sepulto ad cœlos euolare visus est. Faxit Deus vt hi alites, & ipsi Spiritus sancti typi, pari etiam modo nos ad cœlum comitentur.

CONCIO V.

QVANTOPERE DILEXERIT DEVS MVNDVM.

I. *Quis quem dedit?*
II. *Pro quo dedit?*
III. *Qua conditione dedit?*
IV. *Quem in finem dedit?*

THEMA.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Ioan. 3.

A. HERI inuitauit nos DEVS ad amorem suum, amoris sui mutui & consequentis promissione: *Si quis diligit me, & Pater meus diliget eum, &c.* Hodie maiores amoris flammas subijcit, demonstrando nobis amorem suum præuenientem, quo prior nos dilexit eoque velut efficacissimo philtro in amorem suum trahere studuit. *Sic Deus dilexit mundum,* inquit, *vt filium suum vnigenitum daret.* Hoc enim fecit, cum adhuc peccatores essemus, Deique inimici. Quando igitur nos non mouit hesterna inuitatio ad amandum, moueat nos hodierna; & si vt ait S. August. de Catechis. rud. *amare Deum pigebat, saltem redamare non pigeat.* Porrò nunc expendamus amorem illum, quo prior nos dilexit, dum nobis filium suum dedit.

B. I. *Quis quē dedit?*

PRIMO. Quis quem dedit? DEVS filium suum. DEVS, inquam, non Princeps, non Angelus, sed summa & infinita maiestas, filium suum vnicum, sibi per omnia coæqualem, coæternum, consubstantialem, quem ita diligit vt seipsum. Quanta verò ista res, diligi à Deo? & ita quidem diligi vt filium suum tibi donet? Quantum in aulis regum plerique adlaborant vt fauorem regis aucupentur? Et quid fauor Principis terreni, respectu fauoris diuini?

Igitur *sic dilexit Deus mundum, vt filium suum vnigenitum daret* pro seruo suo, sicut canit Ecclesia: *O mira charitatis dilectio! vt seruum redimeres, filiū tradidisti.* Celeberrimum est Abrahæ factum eiusq; in Deum amor, qui ad imperium illius filium suum vnicum & dilectissimum gaudio arrepto immolare paratus fuit immolassetq; nisi impeditus à Deo fuisset. Sed quid mirum, si homo pro amore DEI sui filium suum tradat neci? dat enim Domino suo seruum quem illi debet. Illud admirandum quod pro homine Deus dare voluit filium suum. Sanè Iacob Patriarcha vix adduci potuit vt pro redimendo filio suo Simeone, mitteret ad breue tempus in Ægyptum charissimum suum filium Beniaminum, Gen. 42. quantus igitur Dei amor, qui pro seruo dedit vnicum & dilectissimum filium suum? Celebris est apud gentiles serui cuiusdam amor erga Dominum Panopionem, qui, vt refert Val. Max. l. 6. cap. 8. cum intellexisset dominum suum proscriptum à militibus quæri ad necem iamiam aduentantibus, commutata cum eo veste insertoque digitis heri annulo, illum postico clam emisit, se autem in cubiculum ac lectulum recepit, & velut Panopionem occidi se passus est. Magnus hic fateor, in herum amor. Quid enim non gratiarum reddere debuisset ei herus, si seruus post acceptum lethale vulnus, sanatus fuisset vixissetque? Sed nihil hoc comparatione amoris DEI, qui cum DEVS & Dominus noster esset, pro nobis morti se obtulit, atque vt pro nobis proscriptis & ad necem quæsitis occideretur, vestem induit nostram, carnem scilicet humanam: annulum seu notam serui & peccatoris in circumcisione accepit: denique in lectum nostrum, crucem scilic. nobis debitam ascendit, ibique pro nobis seruis & mancipijs suis vulnerari & occidi non dubitauit. Quid hic dicemus, Auditores? Postquam ergò Dei filius à morte resurrexit & viuit, quid non gratiarum ei debemus pro amore isto?

C. II. *Pro quo dedit.*

SECVNDO. Pro quo dedit? Pro mundo seu pro hominibus, qui si naturam spectes, sunt infirmi inter creaturas rationales: si qualitatem, peccatores, inimici, superbi, ingrati, carnales, cælestium incurij, terrenis affixi, inepti ad omne bonum, proni ad omne malum. Quantum miraremur, si potentissimus Monarcha Æthiopica aliquot mancipia, infimis solum obsequijs idonea, sæpius triremes & mortem commerita, amaret præ patria nobilitate, adopta-

adoptaret in filios & omni studio conaretur euehere ad regni sui communionem? Quantum hoc miraremur? supra naturam humanam tot sunt Angelorum ordines, omnes sublimes, spirituales, illustres, sapientia & charitate repleti, omnes in DEVM semper intenti, ab omni contagione alieni, omnes cœli ciues naturales: & tamen his omnibus prætulit naturam humanam, rationalis naturæ terminum, terræ ciuem, brutorum sociam, peccatis inquinatam, ignorantiæ tenebris circumfusam, à Deo longissimè dissitam; *nusquam enim Angelos apprehendit*, ad Hebr. 2.

Igitur *sic Deus dilexit mundum*, vt filium suum daret pro redemptione, non Angelorum SS. non hominum innocentum, sed mundi perditissimi, impij & sibi infensissimi & refractarij. *Vix pro iusto quis moritur*, inquit Apostolus Rom. 5. *nam pro bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus secũdum tempus Christus pro nobis mortuus est.* Quales autem fuerint homines ante redemptionem, graphicè describit Apostolus ad Rom. 1. humanitatis enim obliti, & propemodum ea exuti induerunt naturas bestiarum, facti malitiosi vt serpẽtes, crudeles vt tigrides, feroces vt leones, rapaces vt lupi, superbi vt pauones, lasciui vt equi, lurcones vt porci, ignaui vt asini, inuidi vt canes ipsiq; Diaboli. Et pro his talibus nihilominus dedit filium suum in mortem. O amor admirandus! Illustris fuit Iudæ illius in fratrem Beniaminum dilectio, Gen. 44. quo vt illum, licet furti (vt putabatur) in sacco eius inuenti reum, à seruitutis iugo seruaret & patri restitueret, pro ipso in ergastulum se offerebat: *Ego propriè seruus tuus sim*, inquit Et: *Manebo seruus tuus pro puero in ministerio Domini mei.* Illustris etiam in ciues suos Codri Regis Atheniensiũ amor, qui, vt refert Val. l. 5. c. 6. cum ingenti hostium exercitu Attica regio debilitata ferro igniq; vastaretur, diffidentia humani auxilij ad Apollinis Delphici oraculum confugit sciscitans quonam modo bellum illud tam graue discuti posset: respondit oraculum ita bello finem fore, si ipse hostili manu occidisset; quod cum vbique etiam in honestium castris euulgaretur, ediceretur que, nequis Codrum vulneraret. Id postquam cognouit Codrus, depositis insignibus imperij plebeium cultum induit & hostium globo se obijciens, vnum ex ijs ense percussum in necem suam compulit, atque ita Athenæ seruatæ sunt. Sed quid hæc comparatione amoris Dei: Iudas voluit esse seruus, sed pro fratre. Codrus vltrò interijt, sed pro patria & ciuibus. Deus filium suum dedit pro impijs, pro inimicis. Magnum etiam amorem erga subditos habuit Dauid 2. Reg. vlt. cum grassante in eos peste exclamauit ad Deũ: *vertatur obsecro manus tua contra me.* Sed id meritò fecit, quia ipse peccauerat & pestem illam metuerat, non subditi. Vnde ait: *Ego sum qui peccaui & ego iniquè egi: Isti qui oues sunt quid fecerũt?* Contrà verò Dei filius agnus innocentissimus erat, nos præuaricatores eramus: & tamen is pro nobis cædi & occidi voluit.

Quid dixisset hac de re Seneca, si eam intellexisset? scripsit is l. 2. de ira c. 27. *Nimis nos suspicimus, si digni nobis videmur, propter quos tanta moueantur.* Quod si is dignum non æstimauit mundum propter quem cœli orbes rotarentur & elementa mouerentur: quomodo dignum æstimasset mundum tam perditum vt propter eum DEI filius à Patre traderetur in mortem?

D III. *Qua conditione dedit.*

TERTIO. Qua conditione dedit? Non sanè vt ab hominibus triumphali currui imponeretur & per orbem summo cum honore circumueheretur, ab omnibus genu flexo adoraretur, omnium seruitijs & obsequijs coleretur, omnium bonis & diuitijs gauderet: sed vt illorum culpas lueret, pro illis pateretur & extrema pateretur, ab omnibus reprobaretur, subsannaretur & tandem foras eijceretur.

Igitur *sic Deus dilexit mundum* vt filium suum vnigenitum pro illo daret ad flagellandum, conspuendum, spinis coronandum, crucifigendum. Si dedisset DEVS filium vt esset hominum Magister, Rex, Alimentator vti Ioseph, Pædagogus, exemplum & speculum virtutum, sat multum id fuisset: non adeo tamen mirandum, naturale enim est DEI bonitati creaturis suis se communicare. Sed dare hoc fuit ad maximos dolores & inauditas ignominias tradere, in ijsque illum absque omni solatio derelinquere: ob inæstimabiles fructus quos homines inde consequerentur. Sic igitur dilexit mundum, vt durum illi non fuerit hominem sanguine & morte acerbissima vnigeniti filij sui copiosè redimere. Magna fuit illius Zopyri vnius è septem principibus Regis Darij, in dominum dilectio, qui, vt refert Plutarchus, volens Domino suo ciuitatem Babel à præfectis Assyrijs captam recuperare, quam Rex iam 20. mensibus frustra obsederat, flagellari se fecit, naso, auribus, labijs & supercilijs truncari eo fine vt sub prætextu defectionis ad Assyrios fugeret & se offerret ad dimicandum contra Darium, à quo tam crudeliter & iniquè tractatus esset. Credidere Assyrij Zopyro eumque bello præfecere (quis enim non crederet homini sic malè affecto?) qui cum semel iterumque Darium conuentionis conscium fugasset, tandem ei ciuitatem tradidit, insigni erga dominum amoris exemplo, adeò vt postea Darius diceret, præferre se vnum Zopyrum centum Babylonibus. Sed parum aut nihil hoc est, si cum Dei nostri amore cõparetur: is enim vt ereptam nobis Dei gratiam & gloriam è potestate tenebrarum recuperaret, crudeliter se flagellari, conspui, velari & crucifigi permisit, velut reus & malefactor, eoque stratagemate dæmonem, qui hoc artificium non nouerat, cumque pro mero homine habebat, superauit & ereptam nobis prædam recuperauit. Zopyrus sine ignominia, imò cum gloria vulnera illa accepit: Christus verò morte turpissima condemnatus & cũ

ſceleratis reputatus eſt atque vt reus & eorum maximus in illorum medio crucifixus.

F. IV. *Quem in finem dedit.*

QVARTO. Quem in finem dedit. Primo vt perditum genus humanum & infinitis debitis obſtrictum & propterea morti adiudicatum liberaret & abſolueret, exſoluendo de ſuo debita, quæ contraxerant homines ſibi inſolubilia: quo eriperet illos ab ergaſtulo æternæ damnationis, in quod alioquin compingendi erant.

1. Igitur *ſic Deus dilexit mundum vt filium vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum, non pereat.* Adeò enim dilexit hominem vt propriam poneret vitam, quò hominem etſi morte digniſſimum eriperet à morte & vita æterna donaret. Magnum dilectionis exemplum refert Baronius ex Prato ſpirituali Sophron. cap. 207. de puella quadam Alexandrina ſub Paulo Patriarcha Alexandrino, quæ pupilla à parentibus relicta magna cum facultate, die quadam ingreſſa pomarium cum vidiſſet quendam parantem ſibi laqueum, cucurrit, & dehortata eſt eum à facinore. Qui cùm diceret ſe graui ære alieno preſſum & ſuffocari à creditoribus, ideò ſemel mortem eligere potius velle quam quotidie mori; mox ei omnia ſua quæ habebat, obtulit, eoque facto poſtea in extremam paupertatem deuenit, etſi inde poſt à Deo mirabiliter emerſit, vt alibi dixi. Vidit etiam Dei filius hominem tantis onuſtum debitis vt ea Deo perſoluere nullo modo poſſet, itaque laqueum gehennæ induere deberet & æternum luere; quamobrem ſuis eum ditauit meritis, ſed interim ipſe exinaniuit ſemetipſum & pauperrimus factus ab omnibus tandem derelictus fuit, vt nec vbi caput ſuum reclinaret, haberet. Ionathas adeò dilexit Dauidem vt eius à morte eripiendi cauſa mortis periculum ipſe adiret & patris iram ac lanceam in ſe armaret 1. Reg. 20. ſed Dei filius vt hominem à morte æterna liberaret de facto mortem ipſam crudeliſſimam pertulit.

2. Secundo. Vt non ſolum homines à pœnis illis liberarentur, verum etiam vt præterea ſummè exaltarentur, in Dei filios adoptarentur, hæredes cœli & conſortes regni Dei fierent adeoque vt æterna beatitudine perfruerentur. Atque vt hoc ipſi conſequerentur, vitam inquam æternam, non dubitauit filium ſuum pro ipſis dare in mortem.

Magnus fuit Agrippinæ amor in filium Neronem, quæ audiens ab ariolis filium quidem imperaturum, ſed matrem occiſurum, dixit: *Occidat, modo imperet.* Ælian. l. 12. Sciuit etiam Dei filius ſe à creaturis ſuis, hominibus occidendum, ſi eos Deo reconciliaret & in regiam cæleſtem eueheret: nihilominus tantoperè deſiderauit eos exaltare & cœli reges facere vt id ſuapte nece interueniente efficere non dubitarit. Tametſi etiam præſciuit Dei filius ex illis ipſis quos redempturus erat, plurimos ſibi rebellaturos & ingratiſſimos futuros ſanguinemque ſuum conculcaturos, nihilominus ipſe eorum gloriam & exaltationem quæſiuit & procurauit.

Iam verò, Auditores, quis hæc animo reuoluens non obſtupeſcat? quis tantæ benignitatis conſideratione lachrymas contineat? quis in amorem & obſequium Dei ſe viciſſim non libentiſſimè impendat? Repetamus Chriſti verba; ſingula enim emphaſin habent. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret; vt omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Quomodo ergò dilexit? *Sic*; tanta amoris vehementia, tanto exceſſu, tam ardenter, tanta æſtimatione. Quis? non rex, non Cæſar, non Angelus, ſed *Deus*; illa infinita maieſtas, nullius egens, ſibi ſufficientiſſima, quæ in momento alios infinitos multò excellentiores & gratiores ſibi ſeruos ex nihilo condere poteſt. Quem? *Mundum*; ſibi contrarium, hoſtem & gehennæ reum; genus humanum, infimum rationalis naturæ terminum, brutis affine, terræ addictum, cœleſtium inane, immundum, ingratum, rebelle, in quo nihil dignum amore, plurima autem odio & ſupplicio digna. Qua in re? *vt filium*; non hominum, non Angelum, non Seraphinum, non mundum alterum; *ſuum*; non adoptiuum, ſed proprium ac naturalem; *Vnigenitum*, non vnum è multis, ſed vnicum, naturalem, conſubſtantialem, eiuſdem maieſtatis & excellentiæ; *Daret*, non venderet, non mutuaret, ſed donaret; nec quomodouis, ſed in Rectorem, in Doctorem, in exemplar vitæ, in redemptorem, in pretium pro peccatis, in theſaurum iuſtitiæ & reconciliationis inexhauſtum, in iuge ſacrificium, in ſacerdotem æternum, in panem vitæ æternæ, in pignus futuræ gloriæ, in Regem, in Iudicem, in Remuneratorem, in gloriam & hæreditatem vitæ æternæ. *Daret*, non ad regnum, non ad triumphos, ſed ad vnionem naturæ humanæ, ad nuditatem & paupertatem, ad labores & incommoda huius vitæ, ad contumelias & perſecutiones, ad alapas & ſputa, ad flagella & ſpinarum punctiones, ad omne genus probrorum & dolorum, ad crucem & mortem, vt totius humani generis peccata in ſe ſuſciperet & in ſuo corpore lueret. Quem in finem? non ſibi, non Chriſto fructum aliquem quærens, ſed vt ipſe nos ab exilio ſempiterno, cui addicti eramus, eriperet, vt filij ſui vinculis nos abſolueret, eius vulneribus ſanaret, eius morte viuificaret, eius humilitate exaltaret, eius exinanitione æternis opibus bonisque immenſis cumularet. Quodque rem totam amplificat, non requirit à nobis aliud, quam vt credamus in Filium, eique obediamus. Ergò Auditores, ſi prius amare Deum pigebat, redamare iam non pigeat.

(***)

CONCIO VI.

AMORIS ERGA DEVM EFFECTVS.

I. Supra naturam hominem eleuat.
II. Omnes potentias in Deum trahit.
III. Facit amplecti quæ prius horruit.
IV. Facit impauidum, & audacem.
V. Inflammat & crescere in amore facit.
VI. Prouocat ad eundem & alios.
VII. Hilarem facit & imperturbabilem.
VIII. Parit spiritualem insaniam &c.

THEMA.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Ioan. 3.

A. HERI, Auditores, dictitarunt quidam Iudæi, musto plenos esse Apostolos, dum audierunt eos varijs linguis magnalia DEI loqui, magno Spiritus feruore & animarum Zelo. Neque in hoc iudicio suo valde aberrarunt; musto enim pleni erant, sed musto amoris diuini, quod ex ipsis erumpebat retineri nesciens, quodque ipsos adeò transformabat, vt quasi ebrij aut mente capti esse viderentur. Vnde S. Cyrillus Catech. 17. ait: *Vera dicunt Iudæi. Nouum enim verè erat illud vinum, noui testamenti gratia.* Hodie non iniuria diceret aliquis posset bibisse ex eodē nectare ipsam DEI Patris supremam maiestatem adeoque musto amoris plenam fuisse cum audimus eam adeò dilexisse mundum vt pro eius redemptione filium suum vnigenitum daret. Quid enim est hoc quæso, dare filium Dei pro seruis, & pro seruis ingratis, omni vitiorum genere inquinatis? Quis hoc vnquam Pater faceret, nisi fortè ebrius aut mente captus esset? Atque hoc, ni fallor, fuit mustum illud, quod inebriauit & quodammodo dementauit Apostolos, amor inquam DEI, qui pro mundo dedit filium. Hinc enim reciproco amore & ipsi impleti fuere Deique magnalia magnis vocibus loqui incepere. Idem fatetur sponsa sibi euenisse quando introducta à Rege in cellam vinariam diuinæ charitatis fuit; mox enim amore ebria viribusque deficiens: *Fulcite me floribus,* inquit, *stipate me malis, quia amore langueo.* Cant. 2. Ergò videamus cuiusmodi ebrietas sit amor erga DEVM & quos pariat effectus.

B. I. *Supra naturā hominem eleuat.* Ebrietas PRIMO rationis naturalis vsum adimit homini, inducitque obliuionem omnium rerum, curarum, negotiorum: aufert penè omnem sensum verberum & vulnerum, ipsorum parentum notitiam, quos etiam sæpe impugnat. Ita amor DEI facit hominem quodammodò emotæ mentis, dum à ratione naturali ad supernaturalem, à desiderio rerum terrenarum ad desiderium cœlestium euehit, vt iam non sapiat humana sed diuina, cœlestia non terrestria: non curet minas, cædes, parentes sese retrahentes ab amore DEI. Nam vt docet S. Augustinus in Psal. 121. *Sicut amor immundus inflammat animam ad terrena concupiscenda & peritura sectanda vocat & in ima præcipitat atque in profunda demergit: sic amor sanctus ad superna eleuat & ad æterna inflammat & ad ea quæ non transeunt neque moriuntur, excitat animam, & de profundo inferni leuat ad cœlum.* Ioseph stantibus coram se fratribus ad Beniaminum tantum, fratrem vterinum (quem idcirco maximè diligebat) oculos coniecit, quasi cæteros non videret; de ipso solo quæsiuit: *Iste est frater vester paruulus?* Super ipso solo fleuit, ipsi plura apposuit fercula, (Gen. 43.) ipsius tantum sacco inclusit scyphum suum, Gen. 44. quia, vt ait S. Ambrosius in eum locum, *morale est vt quos diligimus, eos videamus præ cæteris, & quos animi intentio habet priores, eos obtutus offendat oculorum; siquidem plerumque circa alia mentis occupatione distracti, quæ habemus ante oculos non videmus, ita duce animo dirigitur noster aspectus. Beniamin absente fratres penè non viderat, &c.* Hunc in modum amor Dei ad solum semper attēdit Deum, parentes & cognatos alios non curat nec agnoscit, & cum sibi obsistunt, impugnat; de Deo tantum cogitat, ad eum oculos & mentem conuertit, de illo sermocinatur. Eleganter etiam hunc effectum explicat S. Chrysostomus hom. 52. in acta, his verbis: *Sicut procus non spectat nisi amasiam & amasia fit ei omnia: sic qui igne Christi captus fuerit, talis fit, qualis esset homo solus super terram habitans, qui nihil curat gloriam & ignominiam. Tentationes sic contemnit ac flagella & carceres, quasi in alieno corpore pateretur, quemadmodum si adamantinum possideret corpus. Ea autem quæ suauia sunt in hac vita, ita ridet & non sentit, sicut nos vel ipsi mortui mortua corpora.* Sic Chrysost. Videre istud erat in Iosaphato Rege, conuerso à S. Barlaam; tanto enim æstuabat amoris igne vt relicto regno, opibus, delitijs, honoribus, in solitudinem secedens exclamaret: *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus. Adhæsit anima mea post te ô Christe, suscipiat me dextera tua.* Damascen. in hist. Barl. cap. 37. Visum in S. Francisco, qui vt Deo suo frui eique liberius seruire posset, non solum paterna hæreditate lubens cessit, verum etiam Patri obsistenti tunicam suam adiecit, ac renunciauit. Ita demum primi Christiani penè omnes post acceptum Spiritum sanctum *possessiones & substantias vendebant & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat,* Act. 2. quia Spiritus sancti amore flagrabant. Vt enim æstus Solis cogit hominem exuere & abijcere vestes: ita amoris ardor vrsit eos vt possessionibus se exuerēt.

C. II. *Omnes potentias in Deum trahit.* SECVNDO. Ebrietas in homine crapulam eructat, crapulam loquitur, pocula cogitat iuxta dictum illud ebrij Prouerb. 23. *Quando euigilabo & rursus vina reperiam?* Exemplo sit ebrius ille, qui (vt mihi recensitum) in publico iacens cum exorto repente

repente domus incendio, alij omnes conclamarent: *Aquam, aquam*; ipse hoc inaudiens clamabat: *mihi verò vinum, vinum.* Ita & amor omnes potentias, sensus, affectus, operationes, cogitationes & intentiones trahit in Devm, vt non nisi Devm cogitet, intendat, desideret. Quemadmodum enim Ionathas quia Dauidem *diligebat quasi animam suam*, vt dicitur 1. Reg. 18. *expoliauit se tunica sua qua erat indutus & dedit eam Dauid & reliqua vestimenta sua, vsque ad gladium & arcum suum & vsque ad baltheum*: (baltheus autem erat cingulum militare, militum insigne, quo qui spoliaretur, exauctoratus censebatur) ita amator Dei quidquid in anima sua pretiosum habet, virtutes, scientias, labores, studia, sermones, cogitationes, ipsum denique cor suum liberalissimè ei donat, omnia ad ipsum dirigens. Vbi enim est thesaurus eius, ibi est & cor eius: illum semper eructat cuius amore plenus est. Exemplo inprimis sunt Apostoli qui inebriati Spiritu sancto nil aliud loquebantur quam *magnalia Dei*, hoc est, magnifica Dei opera, Christi natiuitatem, viam, sermones, miracula, mortem, redemptionem, resurrectionem, ascensionem, Spiritus sancti missionem: amorem erga se & genus humanum: *bulliebant musto & bulliente lingua gentium profluebant*, inquit S. Augustinus serm. 186. de tempore. Sic postea & Paulus quasi amore Dei ebrius perpetuò eum eructabat; nomen Iesv & Christi singulis penè periodis & quandoque etiam superflue ingeminat in suis epistolis. In ijs enim nomen Iesv repetit ducenties decies nouies: Christi nomen quadringenties & semel. Idem facere nos docuit sponsa in Canticis, quæ dilectum suum semper in ore, semper in corde habens, inter alia cap. 3. quærit: *Num quem diligit anima mea vidistis?* In quæ verba S. Bern. serm. 79. in Cant. ait: *En omne quod cogitat ista, quod loquitur, te sonat, te redolet & aliud nihil: ita tibi ipsius & cor vendicasti & linguam. Num quem diligit anima mea vidistis? Quasi verò hi sciant, quid cogitet ipsa. Non explicat verbis sponsi nomen, vt perpendas amorem hunc sanctum non lingua æstimandum esse & verbo, sed opere & veritate.* Ita prorsus Magdalena, quæ ad sepulchrum requirens Dominum suum, hortulanum (talem enim reputabat esse Christum) ita alloquitur: *si tu sustulisti eũ, dicito mihi.* Quem ô mulier? quem? cur non exprimis nomen dilecti tui? Nimirum amore Christi ebria reputabat omnes alios vna secum Christum semper in ore, semper in corde habere, nec de alia re cogitare. Ad hunc amoris gradum ascendere nos possumus si omnia nostra opera ad Dei gloriam dirigamus: si non comedamus vt gulam oblectemus, sed vt sano & vegeto corpore & animo melius Deo seruire possimus. Idem de somno, studio, labore & quouis opificio dicendum.

D. III. *...cit am... plecti quæ prius horruit.*

Tertio. ebrietas facit ebrium amare sæpe, quæ sobrius oderat, & pulchra reputare, quæ prius deformia censuit. Hinc Anacharsis, cum quidam in conuiuio vxorem eius videns diceret ei: *vxorem duxisti satis deformem*; respondit: *Prorsus ita mihi videtur: sed heus puer infunde mihi largius, vt reddam eam formosam.* Indicare volens vir sapientiæ non vulgaris, vinum immoderatius potatum adimere homini rectum iudicium facereque vt deformia sæpe æstimet pulchra. Athenæus l. 9. Nec iudicium tantum, sed etiam gustum adimit homini ebrietas, ita vt inter vina discernere tandem nequeat ideoque sæpe vile & acidum pro nobili & dulci bibat; quam ob causam ferè hospites cum cõuiuæ inebriati fuerint, apponunt quod deterius est. Idem in anima facit amor. Quid magis horret caro, quam tribulationes, crucem, opprobria, paupertatem, vincula, mortem omnisque generis iniurias? At hæc omnia tamen amor Dei amabilia, pulchra & suauia efficit. Patet inprimis in Apostolis, quibus carceres, fustes & flagella visa sunt ingens dignitas & maximum Dei donum. Cæsi enim à magistratu *ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesv contumeliam pati.* Act. 5. quasi dicas: maximas gratias agebant pro illa fustigatione. Quid atrocius cruce? eam tamen Andreas salutauit & amplexus est velut lectum eburneum & delicatum. Quid sæuius igne? is tamen S. Laurentio mensa quædam opipara; quemadmodum & carbones igniti S. Tiburtio rosæ videbantur. Basilius Seleuciæ Episcopus in vita S. Theclæ scribit eã post superatos carceres, bestias, ignes sic orasse: *Etiamsi in singulos dies mihi cum igne, beluis, vinculis, carceribus rem esse contingat: adeò mihi omne etiam mortis & discriminis genus pro pietate subeundum, ipsismet paradisi delitiis epulisque instructissimis potius ducitur: tantummodò digna, quæ pro te & nomine tuo cruciatus tolerare semper possim, habear.* Audiamus Martyrem nostri sæculi Iaponensem. Michaëli in Iaponiam Martyr Anno Domini 1609. è carcere ad suos scribit hæc inter alia: *Nunc intelligo irrisiones, contemptus, fastidia, quaslibet deniq; iniurias pro Dei amore æquo animo toleratas, omnibus rerum & Imperatorum sceptris ac diadematibus esse infinitis partibus anteponenda. Quadriennio fui in carcere ita lætus & alacer, vt vno tantum die mihi fuisse videar.* Triumph. mart. Iap. Audiamus & Confessores aliquos. S. Franciscus dicebat: *Tanta est gloria quã expecto, vt me omnis morbus, omnis mortificatio, omnis humiliatio, omnis pœna delectet.* Et quæ corporis afflictio ipsi amara esse poterat, qui toto desiderio martyrium ambiebat? S. Ignatius Loyola ob Christi prædicationem in carcerem coniectus, cum rogaretur à Francisco Mendosio postea Cardinali, an id iniquè tulisset? respondit: *An tantum malum tibi videtur carcer esse? at verò non tam multæ Salmanticæ compedes sunt, non tot catenæ, quin ego plures pro Christo cupiam.* Ribad. in vita l. 2. cap. 15. Quis non videt istos amore Christi ebrios pulchra & dulcia deprehendisse ea, quæ mundus æstimat abominanda & amara?

F. IV.

Qvarto. Ebrietas facit homines impauidos animosos & pugnaces. Hinc Kosaki & alij milites ad

Facit impauidum & audacem.

ad pugnam egressuri prius vino adusto se replent vt animi vires acuant, pugnas & cædes spirent. Et vbi crebriores pugnæ, altercationes, rixæ, nisi post conuiuia nuptiarum, Dedicationem aliasque compotationes? Vnde sapiens Prouerb. 23. ait: *Cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorũ* (id est, rubedo, vel vt Chald. habetur, tumor, ex inflictis scilic. pugnis) *nonne his qui commorantur in vino & student calicibus epotandis?* Hinc à veteribus Bacchus cum cornibus in fronte pingi & fingi solitus, teste Rosino l. 2. antiq. Rom. c. 11. quod ebrietas soleat homini cornua imponere, rixas & contentiones prouocare. Eodem modo amor Sanctus audaces & intrepidos reddit Dei seruos, ita vt nihil aduersi metuant pro Deo suo pati sed minas & pugnas spirent contra dæmonem & cateruas eius, imò etiam gaudeant pro eodem fortia aggredi & heroica designare facinora, nec vulgaria sed magna pati; ad eũ modum, quo molossi Alexandro M. à Rege Albaniæ donati cum vrsis, apris, damis pugnare contempserunt: Leones tantum & Elephantes inuadere & sternere gestierunt, auctore Æliano l. 8. cap. 1. Hinc à sponso Cant. 8. dicitur *fortis vt mors dilectio.* q. d. sicut mors neminem timet, sed robustissimos quosque inuadit ac prosternit: ita amor. Vel vt alij exponunt per Hebraismum, fortior ipsa morte, quia ipsam mortem, omnium victricem audet aggredi & debellat. Cuius rei argumentum habemus in ipsis belluis, quæ quantumuis infirmæ sint, obijciunt tamen se non rarò venabulis & spiculis venatorum: inuadunt alias se grandiores & fortiores feras, vt fætus suos defendant, amore suppeditante animum & robur, quod ipsis natura negauit. Huiusmodi ebrietatem videre fuit in Apostolis qui principes sacerdotum reprehendere nõ timuerunt ob cædem Christo illatam, sibique comminantibus liberè denunciarunt, se eorum interdicto minimè stare posse aut velle: *Non possumus*, aiunt, *quæ vidimus & audiuimus non loqui*, Act. 4. *Vino cœlesti ebrij*, inquit S. Greg. l. 1. in l. 1. Reg. c. 1. *se continere non poterant & à prædicationis feruore minis victi tepescere nolebant.* S. Paulus ipsam mortem & omnis generis tormenta ad certamen prouocare non dubitauit, ad Ro. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? &c. Certus sum quia neque mors neque vita, &c. poterit nos separare à charitate Dei.* Magdalena Christi corpus emortuũ & iam triduo sepultũ, sicubi inuenisset, tollere parata erat præ amoris magnitudine, nihil verita custodes sepulchri nec ipsius mortis horrorem. S. Ignatius Martyr eodem musto plenus crucem, ignem, ossium confractionem & tota tormenta Diaboli in se prouocat. Refert Plutarchus in vita M. Antonij, Cleopatram Ægypti Reginam tam ardenti M. Antonij amore flagrasse, vt assumpto ancillæ habitu, quo regiam maiestatem dissimularet, in medijs noctis tenebris per plateas ciuitatis illum quæritaret. Nihil hoc ad Dei seruos, qui amore Dei ducti, suis se regnis, dignitatibus & opibus expoliarunt, mendicorum & stultorum habitum induerunt, in Eremos & monasteria intrarunt, quandoque etiam stultitiam simulantes in mundo circuierunt vt pro amore Christi ab omnibus riderentur, vexarentur, spernerentur: in columnis diu noctuque sub dio per multos annos steterunt: denique in carceres & rogos insiluerunt, vt Christo potirentur.

F. V.

Inflammat & crescere in amore facit.

QVINTO. Ebrietas accendit hominem eiusque artus, & si crebra fit, accendit hepar & absumit viscera eius vt perpetuò sitiat & tandem vita potius quã potu carere velit. Ita & amor inflammat hominem facitque in amore crescere continuò. Deus enim in ipso est veluti flamma iugiter accendens animam, donec eam totam incendat. Quemadmodum ignis semper agit in ligna, ea depascens indeque augetur: ita amor Dei in homine pugnat semper in amore proprium & concupiscentiam, quæ amorem Dei conatur tepefacere, eoque paulatim ascendit vt homo Deum longè plusquam seipsum ex toto corde diligat. Primò enim consumit timorem pœnæ seruilem, qui in amore proprio fundatur: vt iam non formidine pœnæ sed virtutis amore Deo seruiat. Deinde consumit etiam paulatim mercenarium illum amorem, qui præmia sibi à Deo expectat: ita vt etiam gratis Deum amare & colere velit. Denique ad summum amoris gradum, qui in terris haberi potest, ascendit, vt Deum longè plus quàm seipsum diligat, in eoque amore crescit semper, ita vt non modo peccata, sed etiam impedimenta quæ ab actuali Dei amore retrahere illum possunt, amouere studeat sicque ad amorem beatorum, qui semper actu Deum amant, quam proximè accedat, tandemque in amore totus liquefiat & holocaustum Deo fieri desideret. Videre hoc est etiam suo modo in amore naturali. Videmus enim parentes seipsos spoliare rebus suis, vt ditent & extollant filios. Dauid omnem suum thesaurum non sibi corrogauit vel applicuit, sed Salomoni filio. Eidem solium sublimius à suo optauit vt colligitur ex 3. Reg. cap. 1. Rebecca vt filium quem amabat, paterna benedictione auctum videret, non timuit se periculo execrationis maritalis exponere, Gen. 27. Agrippina Neronis mater audiens se à filio occidendam, si is Imperator fieret: *occidat, modò imperet*, ait. Quin & animalia bruta videmus ori proprio pabulum subtrahere vt habeant quod edant pulli. Visæ sunt Ciconiæ in Delphio Batauorum oppido conflagrante, pullis suis, quos implumes incendio subtrahere non poterant, commori anno 1086. teste Georg. Bruin. in Delphio. Quid mirum ergò si & amor supernaturalis ad eam tendat perfectionem vt Deum millies plus quam seipsum diligat: nec quidquam faciat propter commodum proprium, nec Deum ad se ordinet, nec honorem aucupetur aut quid aliud quærat: sed omnia cupiat propter illum quem amat plus quam se? Quid mirum si pro ipsius bono & gloria omnibus se periculis ipsique morti exponat? Tales Apostoli, Paulus, Franciscus Xauerius, qui pro amore Christi

impendi

impendi & superimpendi adeoque amoris holocaustum fieri optabant.

G. VI. *Prouocat ad eundē amorem & alios.*

SEXTO. Ebrietas facit ebrium discurrere per plateas, obuios inuadere, alios prouocare ad bibendum & ingurgitandum. Audi prouocantes: *Venite sumamus vinū & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras & multo amplius,* Isa.56. Ita amor DEI quasi obligatis oculis incurrit etiam in alios, quò inflammet eos amore, & si posset, totum mundum, nec quenquam reueretur. Visum hoc in Apostolis, qui igne Spiritus sancti accensi velut sanctæ quædam Furiæ per orbem discurrerunt & amoris diuini facibus eum inflammare vndique contenderunt, ita vt pro insanis haberentur. Paulus Agrippam Regem, Festum Præsidem aliosque Iudices consuos, dum pro capite suo respondere debuit, conuertere ad Christum & fidem, cuius gratia vinctus erat, contendit: *Opto apud Deum & in modico & in magno non tantum te sed etiam omnes qui audiunt hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.* Vnde Festus ei dicebat: *Insanis Paule, multæ te literæ ad insaniam conuertunt.* Act.26. In quæ verba S. Bernardus tract. de nat. diuini amoris c.3. ait *Mirumne erat, si insanire pronuntiabatur, qui in ipso mortis periculo ipsos Iudices, à quibus pro Christo iudicabatur, ad Christum conuertere nitebatur? non hanc insaniam multæ literæ in eo faciebant, sed Spiritus sancti ebrietas, in qua & in paruo & in magno similes eos sibi facere gestiebat, qui eum iudicabant.* Nota est S. Monicæ charitas, quæ non cessauit lachrymas fundere, donec filium cerneret ab hæresi Manichæorum conuersum ad veram religionem. Diximus etiam alibi, quo amoris igne accenderit S. Elisabetha orans iuuenem sæculo deditum: ita vt iuuenis cœlesti igne æstuans comburi sibi videretur iuberetq; eam cessare ab oratione. Scimus S. Franciscum Xauerium desiderasse vt morte sua Sinarum salutem repræsentare Deo posset, &c.

H. VII. *Hilarem facit & imperturbabilem.*

SEPTIMO. Ebrietas lætum & hilarem facit ebriū, ita vt omnium suarum curarum & afflictionum oblitus, iubilet, cantet, gestiat, saltet, quasi ipsius fælicitati nihil prorsus desit. Hinc Anacharsis interrogatus, num in Scythia essent tibicines? respondit: *ne vites quidem.* Significans saltationes & similes lætitiæ gesticulationes prodire à vinolentia. Laërt.l.1.c.9. Et quid facit amoris ebrietas? hominem serenum, tranquillum, imperturbabilem, lætum tam in aduersis quam in prosperis facit, ita vt iugiter exultet & laudes DEO canat quasi iam beatus aut angelus quidam terrestris sit. Tunc enim omnia creata conquiescunt & bene habent cum attigere centrum suum: extra id inquieta & malè, vt ita dicam, contenta sunt. Cum igitur homo centrum suum, quod est DEVS, complectitur per amorem, quomodo ei non bene erit omniaque ex animi sententia euenire possunt? quomodo non omnia habet, qui summum & infinitum bonum habet? *Aquæ multæ nō poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Cant. 8. hoc est, pericula, pœnæ, duri & acerbi successus, vt exponit S. Ambrosius l. de Iacob & vita beata c.7. Est enim charitas ignis non terrenus, qui extingui aquis potest, sed cœlestis, qui nullatenus restinguitur, imò aquis tribulationum & aduersitatum magis accenditur. Patet in Apostolis, qui *ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati*; nec non in martyribus alijsque sanctis, qui nullis sinistris casibus à serenitate & lætitia mentis deijci potuere: sed in ijs sibi magis placuere & gaudio inundauere.

I. VIII. *Parit spiritualem insaniā, &c.*

OCTAVO. Ebrietas parit insaniam & metamorphosin in homine, ita vt seipsum non agnoscat nec ab alijs agnoscatur idem esse qui fuit. Vnde Chrysippus ebrietatem vocabat paruam insaniam. Stob. ser. 18. Ebrij se magnos & potentes credunt ac rerum Dominos: in amores aliorum diffluunt, amplectuntur & osculantur se mutuò quasi intimi fratres essent: languent viribus corporis, vix pedibus consistūt & à pueris debellari ac prosterni possunt. Huiusmodi insaniam sed sanam & sanctam gignit etiam amor. Amantes enim DEVM quasi omnipotentes sunt, dum omnia quæ desiderant, impetrare à DEO possunt. Hinc non absq; arcano S. Lucas Theophilum, cui inscribit Euangelium suum, vocat κράτιστον, id est, potentissimum; siquidem θεόφιλος sonat, diligens DEVM. Quisquis ergò Theophilus est, is etiam potentissimus est. Præterea amans DEVM DEO assimilatur in moribus & virtutibus fitque secretorum eius particeps; ita vt dicere cum Apostolo queat: *Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Christus.* Ac quemadmodum Chamæleon colorem rei sibi obiectæ induit: ita in amatum transformatur amans. Amor siquidem est animæ impulsus & quasi exitus in rem amatam. Vnde Augustinus: *Talis, ait, est quisque, qualis eius dilectio est. Terram diligis, terra es. DEVM diligis: quid dicam DEVS eris? non audeo dicere ex me; scripturas audiamus: Ego dixi, Dij estis.* Denique qui feruenter DEVM amant, sæpe in languorem virium, quandoque in extasin, nonnunquam in mortem incidunt. Testatur sponsa introducta in vinariam sponsi cellam cum viribus defecta clamat: *fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Canti 2. Testantur sancti plurimi, sæpius in excessum mentis rapti. Testatur Virgo Deipara, quæ non ex morbo aliquo, sed amore & desiderio fruendi filio suo Christo languens expirauit, vt docent Canisius, Suarez & alij ante ipsos.

Quando ergò tam præclari sunt effectus ebrietatis spiritualis, quam fœdi & absurdi sunt effectus ebrietatis corporalis, date operam, Auditores, vt hoc amoris vino vos quoque impleamini. *Venite igitur amici, bibite & inebriamini charissimi.*

(*,*)

CON-

CONCIO VII.

PECCATVM TENEBRÆ: SEV PECCATI TVRPITVDO.

I. *Peccati auus Diabolus teterrimus.*
II. *Mater eius nox & obscuritas.*
III. *Sorores eius.* 1. Occultatio, 2. Pallatio.
IV. *Fratres eius tenebriones.*
V. *Filiæ eius.* 1. Mors corporis, 2. Mors animæ prima seu macula peccati fœdior morte corporis, 3. Tertia mors animæ secunda.

THEMA.

Dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Ioan. 3.

A. NOn poterat Dominus aptiore vocabulo describere nobis peccatum, quam vocabulo tenebrarum; siquidem hac vna voce tota peccati parentela & natura quasi penicillo depingitur. scire namq; volumus, quis sit peccati auus? Princeps est tenebrarum. Quænam eius mater? nox & obscuritas. Quænam eius sorores? Absconsio & palliatio. Quinam eius fratres? fures, mœchi, latrones, vlulæ, lupi, vespertiliones. Quænam eius filiæ? mors corporis & mors animæ, prima & secunda. Quænam eius domus? tenebrosum & tartareum chaos. Iam verò, Auditores; nonne vel pueris constat, nihil esse amabilius luce? nihil fædius & horribilius tenebris? Nonne munda animalia amicam habent lucem? fæda verò tenebras? Quid igitur est in peccato quod amari queat? num auus? num mater? num sorores? num fratres? num filiæ? num domus? Nos hæc omnia fæda, horrida & execranda esse, in hac concione ostendemus.

B. I. *Peccati auus Diabolus teterrimus.* PRIMO. Quis igitur peccati auus? (pater enim est praua hominis voluntas) Resp. esse Diabolum, ipse enim, primus præuaricator, inuexit peccatum in mundum. Quis verò est Diabolus? *Potestas tenebrarum*, teste Domino Luc. 22. *Rector tenebrarum*, teste Apostolo ad Eph. 6. quasi dicant: Monstrum horrendum, informe, ingens, tetro atrore & horrore ita vndique amictum & perfusum vt nec scintilla lucis reperiri in eo queat. Nullus faber ferrarius, nullus Vulcani socius: nullus fumariorum tersor: nullus carbonarius tanto nigrore obsitus esse potest, vt ei vel in minimo comparari queat. Hinc enim pictores omnibus seculis, quibus potuere modis, fœditatem eius exprimere solebant, specie teterrima, Draconum, bufonum, vespertilionum. Vel monstrum è pluribus monstris confectum: cornibus hircorum, oculis felium, auribus asinorum, rictu Leonum, alis & caudis Draconum, pedibus gryphium, vnguibus aquilarum aut Harpyarum, dentibus vrsorum aut luporum, vberibus lamiarum; & si quid istis tetrius inuenire potuerunt, totum id in monstrum hoc congerendum existimarunt. Nec iniuria; nam quia per peccatum Deo se opposuit, à diuinæ pulchritudinis participatione longissimè abiectus, eique dissimillimus est effectus. Quare sicut Deus est candor lucis æternæ & speculum omnis pulchritudinis: ita Dæmon per peccatum factus est tenebrarum Princeps, hoc est, omnium tetrorum, horridorum, fædorum, teterrimus, horridissimus, fædissimus. Quam ob causam ipse in propria sua specie non audet apparere, alienam placidam & blandam ac sæpe formam angeli lucis assumit, nisi cum quem terrore aut ad orcum pertrahere vult, aut à Sanctis cogitur. Quemadmodum coactus apparuit S. Antonio in specie horridi & nigri pueri; quo viso dixit Antonius se imposterum eum multo magis execraturum, ex quo tantam eius fæditatem agnouisset. Athan. in vita. Plures sunt historiæ quæ ostendunt Dæmonum aspectu ita homines conterritos vt quandoque præ horrore exanimati sint. De Leopoldo Austriæ Duce scribitur in additionibus ad Lamb. Schafnaburg. anno D. 1325. cum à Ludouico Bauaro captum opera Necromantici cuiusdam ad se missi euadere conatum. Hunc inter alia rogauit, *Si posset sibi diabolum demonstrare in propria persona? At ille: Possum, inquit, sed nullus homo sine periculo corporis potest eum videre. Quo contumaciter respondente: volo eum vtiq; videre, & fideiussores statuit necromantico, ne in aliquo læderetur. Introductus est igitur in cœnaculum: ibi pariter residentes vident hominem asperum, nigrum & deformem introeuntem: quo viso Dux dixit: satis est; & statim ad lectum deductus mortuus est.* Atque vt homines increduli & carnales veritatẽ istam firmius sibi imprimerent, factũ est in celeberrima ciuitate Syluæducis, cum maritus ebriosus rem habiturus cum vxore dixisset se Dæmonem gignere velle; natus est ex eo concubitu infans Dæmonis specie, teter & deformis, qui simul ac natus erat, lasciuere & saltitare cœpit. Narrat Hier. Torquemada in Horto florum. Quis igitur peccatũ non æquè ac Dæmonẽ horreat? Quid enim à tã monstroso patre, nisi monstrosum gigni potest?

C. II. *Mater eius nox & obscuritas.* SECVNDO. Quænam eius mater? Resp. Nox & obscuritas. Ita enim testatur Dominus hodierno Euãgelio: *Qui malè agit, odit lucem & non venit ad lucem, ne arguantur opera eius.* Quid igitur amat? cum quo peccatum suum progignit peccator? Noctem amat, hanc adit & cum ea fædè ludit, quando graue aut turpe aliquod peccatum gignere intendit. Audiamus S. Iob. cap. 24. *Oculus adulteri obseruat caliginem dicens: Non me videbit oculus, & operiet vultum suum: perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi & ignorauerunt lucem. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbrã mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant.* Ita adultera illa Eccl. 23. ait: *Quis me videt? tenebræ circumdant me & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor?*

vereor? Et illa Prouerb. 7. *Veni, inebriemur vberibus, fruamur cupitis amplexibus donec illucescat dies: non est enim vir in domo mea, abijt via longissima.* Eodem modo lasciui illi senes Susannæ insidiantes: *Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo nos videt,* &c. Dan. 13. Imò etiam Cain, quando adhuc præter fratrem & parentes eius nemo in orbe erat, vt necem inferret fratri, abduxit eum à paterna domo dicens: *Egrediamur foras.* In quem locum S. Ambrosius ait: *Latro diem refugit, quasi criminis testem: lucem adulter erubescit, quasi adulterij conscium.* Par ratio est de furto, mendacio, simulatione, hypocrysi, superbia & alijs peccatis; tametsi quædam eorum propterea quod communia sunt, pudorem saltem magnum continere non putantur. Ex his igitur patet, quam fœda res sit peccatum, quod in publico committere refugiunt vel improbi. Quæ sunt autem illa, quæ tenebris adiudicantur? nonne sordes? nonne cloacæ? nonne secessus naturæ? nonne cadauera & catarmata? nonne abortiui fœtus?

D. III. *Sorores eius.* 1. Occultatio.

TERTIO. Quænam eius Sorores? Occultatio & palliatio. Prior illa in protoplastis enituit, quando perpetrato peccato, cognitoque se esse nudos, consuerunt folia ficus & fecerunt sibi perizomata: & cum aduerterent DEI aduentum, absconderunt se inter fruteta paradisi. Cain item teste Iosepho l. 1. Antiqui. cap. 2. fratre occiso corpus eius abdidit; ne proderetur eius scelus. Et propterea credibile est ædificasse ciuitatem, vt quo tutior esset ab incursoribus, muris se includeret. Imo & Moyses Ægyptio necem machinans, prius vndique circumspexit, ne quis adesset homicidij testis: percussumque sub sabulo abscondit ac cum videret palam factum esse, aufugit, Exod. 2. Bene ergò Iniquitas à veteribus pingebatur, quasi fœmina vestita igne & flammis, quæ concito cursu fugeret. In emblem. Cæsaris Ripæ pag. 379. Animam enim peruersi cruciat & depascit dente remorsus, sicut ignis lignum aridum: fugit, quia malè sibi conscia plena est pauoribus atque omnia etiam tuta loca timet: quin & vmbras expauescit. Quis autem non videt absurdissimum & deformissimum opus esse debere, quod ipse eius auctor, nullo alio iudice damnat, & ab hominum oculis quantocyus abscondit? Id vel Iuuenalis Satyra 13. vidit, cum cecinit.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc vltio, quod se
Iudice, nemo nocens absoluitur.

Quàm horridus & monstrosus deberet esse fœtus ille, quem editum in lucem pater nullo pacto aspicere, sed mox in cloacam aut fornacem abijcere moliretur! id quod iam machinabatur tali filio suo eiusque matri Cassanus Tartarorum Rex an. 1298. apud Ioannem Villan. l. 8. cap. 15. Et quænam opera nostra ab hominum oculis abijcimus nisi fœda & abominanda, vti fimum, sputa, vomitum, pus, &c?

2. Palliatio.

Altera est palliatio. Tam deforme est enim peccatum, vt in propria specie non audeat prodire, quia tunc à nemine amari posset, omnium odio & exécrationi expositum foret; prodit igitur sub pallio virtutis & boni alicuius, eaq; specie obijcit se voluntati. Vnde S. Gregorius l. 3. mor. *Vitia,* inquit, *deceptæ menti quasi sub quadam ratione se ingerunt.* Superbia vt conuersetur cum hominibus & benignè habeatur, pallium humilitatis induit: simulat se refutare honores, existimationem, laudē, & tamen eadem hæc longè ardentius quam famelicus panem appetit. Vnde Hieron. in Marc. *Superbia sub quibusdam humilitatis signis latet.* Quod maximè videre est in Hypocritis, qui foris animi submissionē monstrant, intus elatione pleni sunt. Auaritia se tuetur pallio prudentiæ: corrogandum esse senectuti, futuris euentibus, periculis, morbis, liberis prospiciendum. Inuidia charitatis speciē sibi affingit, quasi non gaudeat de alterius malo nisi vt ipse corrigatur, desinat insolescere, &c. Ira zelum prætendit, quasi tantas iniurias non deceat condonare inimico, ne scelestior euadat & grauius nocere pergat: vel quis non solum te sed DEVM etiam aut alios offenderit. Gula prætextum quærit vrbanitatis, quæ iubeat in gratiam amicorum largius bibere: nec non tuendæ sanitatis, quæ crassioribus cibis & viliore potu facilè offendatur, delicatiora quærere. Acedia pericula lædendæ valetudinis vitæque ante tempus abrumpendæ fingit: itaque pallium iustitiæ assumit, quæ iubeat conseruare propriam vitam & valetudinem. Interrogate aliquem tali vitio alicui obnoxium, cur eo se polluere audeat; statim ille obuertet pallium, ac dicet, nihil sibi cum vitio, cum superbia, auaritia, inuidia esse: aliò se collimare. Ecce quomodo peccatum prodit suam fœditatem dum tegit & nisi larua virtutis tectum prodire in medium non audet?

E IV. *Fratres eius: Tenebriones.*

QVARTO. Quinam eius fratres? Ex hominibus nebulones, tenebriones, fures, latrones, sicarij, clancularij insidiatores, mœchi & omnia Veneris mancipia. Ex brutis vespertiliones, bubones, vrsi, lupi, serpentes, bufones & quotquot in latibulis & antris degunt lucemque auersantur; quæ certè animalia ad horribilem formam damnauit natura vt inde disceremus omnia illa quæ tenebras amant, tetra & execranda esse. Hinc Iob cum se ab omnibus derisum, consputum, abominabilem factum ostendere vellet, huiusmodi beluis se comparat c. 30. dicens: *Frater fui Draconum & socius struthionum.* Hebraicè habetur: *Frater fui Draconi & socius filiabus vlulæ.* Vult ergò dicere omnes me execrantur & conspuunt quasi fœdam, horridam & pestiferam bestiam: Draconem & bubonem. At huiusmodi sunt omnes, præsertim insignes peccatores. Quare ô peruersa voluntas vis scire qui sint fratres tui? Cain, Ismael, Esau, Sodomitæ, Pharao, Core, Dathan & Abiron, Achan, Saul, Achab, Iezabel, Aman, Holofernes, Sennacherib, Antiochus, Iudas proditor, Caiphas, Herodes, Pilatus Carnifices Christi, Simon Magus, Nero, Domitianus, Decius, Diocletianus, Maximianus, Iulianus, Valens & his similes.

miles. Vno verbo, quotquot execratur, exsibilat, conspuit, abominatur & ad tartarum ablegat orbis Christianus, omnes illi fratres tui, per omnia tibi similes, tua è parentela sunt, futuri etiam apud inferos socij, nisi resipueris.

F. V. *Filia eius* Prima: Mors corporis.

QVINTO. Quænam eius filiæ ? Tres omninò; mors corporis, mors animæ prima, mors animæ secunda. Prima ergò & teste Iob c. 18. *primogenita* eius filia est mors corporis, quam per primos parentes genuit & inuexit in mundum, vt testatur Apostolus ad Rom. *per vnum hominem peccatum in hũc mundum intrauit & per peccatum mors.* Quis autem non deprehendit & quotidie manibus palpat, quam fœda, quam abominanda & horrida res sit mors? Morbi, vlcera, vulnera: dolores dentium, oculorum, stomachi, capitis, sæpe vires ita accidunt, vt formam corrumpant & speciem corporis immutent; tametsi vna corporis particulâ contenti, corpus totum non attingant. At verò mors omnia membra inuadit, exugit, emungit, vastat, perdit nec prius finem pessundandi facit, quam nobilissimum animæ ædificium funditus subuerterit. Aperiatur alicuius defuncti sepulchrum post paucos aliquot menses, & videatur eius species: patibula adeantur & illic inspiciatut cadauer vnius penduli, qui ante annum suspensus fuit. Qualis heu illa species? quàm homini dissimilis? quàm horrida, quàm tristis imago? Quid diceret illius suspensi mater, si ibi filium vndique corrosum, tabe, ferè consumptum, tempestatibus perustum, defluentibus centonibus squalidum, ossibus tantum hærentem aspicere deberet? Heu me infælicem! diceret, itáne ego partum hunc in vtero meo gessi? itáne vberibus lactaui? itáne vlnis circumgestaui? toties osculata sum? tantâ ambitione educaui? Itáne tam horrendi monstri mater esse potui? sed quid imus longè? domi nostræ recentes mortuos diu ferre non possumus, quin tolli eos quantocius cupiamus. Offendunt enim oculos, nares, tactum, gustum, somnum. Nemo iuxta mortuos somnum capere posset, multo minus pernoctare in sepulchro, sub patibulo, vel cœmiterio ad ossium congeriem. Denique ex Hebræorum lege nemini licebat mortuum tangere: domus ex funere polluebatur, Num. 19. Et quis est qui vel mortuorum vmbras non metuat?

Patet igitur hinc qualis sit ipsa mors. Quid verò superest dicendum nisi eam parenti suo conformẽ esse, & sicut effectum causæ respondere? Sanè iuxta leges Philosophorum, effectus naturam causæ suæ sequitur, sed non omninò assequitur. Lumen Lunæ à Sole est, nequaquam tamen adeò intensum atque lumen solare. Feruor aquæ ab igne est, non tamen ita intensus atque est feruor ignis. Hinc ergò concedendum est, longè maiorem fœditatem, horrorem & turpitudinem esse in peccato, quàm sit in morte; quia hæc effectus, illud causa est. Idcircò qui sapuerunt, mortem & quidem acerbam millies incurrere: Septẽ fratres Machabæi dirè excarnificari, tres pueri in fornacem inijci, Susanna falsò condemnari, quàm peccato se cõtaminare maluerunt.

Secũda: Mors animæ prima, seu macula peccati. Fœdior morte corporis.

Altera filia est mors animæ eaque prima; quæ nihil est aliud quàm peccati macula animæ Dei gratiâ destitutæ aspersa & adhærens, eamque coram Deo reddens abominabilem. Ea verò longè fœdior est quàm prior. 1. Primo quia peccato, à quo generatur, vicinior, immediatè sequens peccatum, sicuti mors corporis sequitur vulnus lethale. Quo autem vnumquodque origini suæ vicinius est, eò plus de eâ participat; quo vicinior igni aqua, eo fit calidior: quo vicinior quis carbonibus & fabrorum officinis, eo fit nigrior. 2. Secundo quia in animâ, parte hominis nobiliore, posita. Testatur autem Aristoteles 1. Rhet. cap. 14. & ipsa experientia, vulnus aliquod brachio, pedi, manui aut alteri parti ignobiliori inflictum, minus pulchritudinem imminuere, quàm si in facie conspiciatur. 3. Tertio quia viua quædam peccati, quod est ipsa turpitudo, effigies est. Vt ergò Deus velut Sol pulcherrimam suam Iridẽ, gratiam, imprimit animæ iusti: sic peccatum fœdissimam maculam imprimit animæ peccantis. 4. Quarto quia vt ait S. Augustinus, mors corporis necessaria, mors animæ voluntaria est. Turpissimum autem est sibimet malum accersere cum euitare possis. 5. Quinto quia hominem vitâ longe nobiliore priuat. *Vita corporis anima est: vita animæ Deus*, inquit S. Augustinus; *& sicut expirat corpus cum animam emittit: sic expirat anima, cum Deum amittit.* Atque tunc fit anima peccatoris, quod dixit Isaias cap. 1. *sicut vmbraculum in vinea & sicut tugurium in cucumerario & sicut ciuitas quæ vastatur.* Vt enim æstiua hortorum vmbracula, per æstatem adornata: aduentante hyeme deseruntur, & à tempestatibus pessundantur ac subruuntur, ligna & statumina hincinde disijciuntur: ita per peccatum deuastatur etiam anima, spoliatur omni decore, sordium fit habitaculum, imò & serpentum tartareorum: omniaque inuertuntur: famuli hero imperant, passiones rationi, appetitus sensitiuus rationali: peruertitur ordo & harmonia suauis, quæ erat inter vires animæ & corporis.

Tertia, mors animæ secunda.

Tertia filia, quam Joannes Apoc. 20. & 21. appellat *mortem secundam*, est mors inferni æterna. A priori morte resuscitari potest anima: ab hac verò minimè In veteri lege. Num. 19. præcepit Deus vt qui cadauer hominis tetigisset, immundus fieret septem diebus, cæterum die tertio & septimo aspergeretur aquâ lustrationis & sic mundaretur. Quod si ijs diebus aspersus nõ esset, *periret ex Israel & maneret spurcitia eius super eũ.* Cadauer tangit, qui peccato se coinquinat: contrahit ergò maculã & spurcitiam coram Deo, à quâ mundari debet per aspersionem sanguinis Christi, medio pœnitentiæ sacramento, tertio & septimo die, hoc est, in hac vitâ quę quasi vna septimana septem diebus describitur. Cæterum si hanc purgandi occasionẽ neglexerit, mũdari amplius nõ poterit, sed à regno Dei exclusus & in profundum orci barathrum quàm longissime

abiectus æternę & secundæ morti tradetur depabulandus & *manebit spurcitia eius super eum* per omnem æternitatē. Quemadmodum igitur sepulchra præparantur humandis & tegendis cadaueribus: vermes, corui, lupi, canes ijsdem depascendis, ne alioquin tot hominum & beluarum cadauera aërem inficiant: ita inexpiatis illis peccatoribus ne cœlum & elementa fœtore & spurcitia sua contaminent, præparauit Deus profundissimam & tenebricosissimam inferni cloacam, vermes item immortales, omnisque generis pœnas ad eos depabulandos, ita tamen vt nunquam prorsus absumantur, sed instar graminis quod depascunt boues interim semper germinent & succrescant, quò iterum depascantur & sic deinceps. Viderunt hoc & Ethnici aliqui, vti Homerus Odyss. 11. Virgilius 6. Æneid. qui ita canit:

Nec non & Tityon, terræ omniparentis alumnum
Cernere erat; per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: rostroque immanis vultur adunco
Immortale iecur condens fœcundaq; pœnis
Viscera, rimaturq; epulis habitatque sub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.

Plutarchus in l. de sera num. Vind. quendam inducit asserentem homines teterrimos scelerumque maculis notatissimos post mortem in obscurum quendam, & qui reserari nequeat, locum intrudi. Socrates apud Xenophontem ait, impij animam in occultum sub terra locum migrare & regionem illam æneis catenis vndique vinciri. Sed audiamus testes fideles. Dauid Ps. 48. eam mortem sic describit: *sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos.* q. d. instar lupi rabidi perpetuò eos laniabit. S. Gregorius l. 9. mor. c. 39. sic scribit: *Horrendo modo fit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia & mors semper viuit & finis semper incipit & defectus deficere nescit. Mors perimit & non extinguit: dolor cruciat sed nullatenus pauorem fugat, flamma comburit: sed nequaquam exurit.* Denique vt appareat quæ domus debeatur tenebris peccati: *Infernus latus est sine mensura, profundus sine fundo, plenus ardore incomparabili plenus fœtore intolerabili. Ibi miseria, ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali,* inquit Hugo de S. Victore Abbas l. 4. de Anima. Ergò peccatorum tenebras amet nunc qui volet.

CONCIO VIII.

FIDEI ET RELIGIONIS CHRISTIANÆ EXCELLENTIA, OSTENDENS EAM ESSE CŒLESTEM.

I. *Magnificè de Deo sentit.*
II. *Mirificè Deum honorat.* 1. Oratione, 2. Sacrificio missæ. 3. Festis diebus, 4. Votis, 5. Superstitionum exterminio.
III. *Leges habet æquissimas.*
IV. *Fauorem & magna præmia promittit bonis.*
V. *Perducit ad sanctitatem.*
VI. *Habet etiam & sectatur consilia cœlestia.*
VII. *Habet Sacramenta, sacerdotium & sacrificium, qualia nulla religio.*
VIII. *Ad veram fœlicitatem perducit.*

THEMA.

Lux venit in mundum & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Ioan. 3.

A. QVid sit ista lux, quæ in mundum venit, non difficile est inuestigare. Est enim fides & doctrina Christi; quia vti lux à sole, ita fides & doctrina Christiana à Christo, qui est sol iustitiæ, procedit. Debet ergò fides & per consequens religio Christiana non è terra, sed è cœlo progeniem suam ostendere. Cæteræ religiones & sectæ vt ab hominibus tantum excogitatæ fuerunt, ita cum illis quoque perierunt nihilque prorsus solidi suis cultoribus exhibuerunt nec exhibere poterant. Nos ergò vt in fide & religione Christi confirmemur eique gratiores efficiamur, videbimus in hac concione, religionem Christianam solam veram ac cœlestem esse; veram lucem è cœlo in terras lapsam: non lignum putridum aut lucentem vermiculum, quales erant sectæ aliæ. Audiamus.

B. I. *Magnificè de Deo sentit.*

PRIMO. Magnificè de Deo sentit. Aliæ sectæ parum rectè de eo senserunt. Negarunt eum vnum & solum esse, adeoque infinitum; ideò tam multos posuere Deos. Negarunt eum immensum & vbique præsentem esse, ideò alium Deum assignarunt cœlo, alium aëri, alium mari, alium ruri, alium syluis, alium specubus, &c. Negarunt alij eius prouidentiam, qua gubernet omnia: alij eius omnipotentiam, qua crearit omnia, &c. At verò religio Christiana.

1. Primo asserit Deum absolutè infinitum, vti Psal. 144. *Magnus Dominus & laudabilis nimis & magnitudinis eius non est finis.* Et Baruch. 3. *Magnus est & non habet finem, excelsus & immensus.* Consequenter etiam asserit Deum omni intellectui creato esse *incomprehensibilem*, Rom. 11. & *lucem inhabitare inaccessibilem*, 1. Tim. 6. Item continere in se eminenter omnia, & quod *ex ipso & per ipsum & in ipso sint omnia*, vt ait Apostolus Rom. 11.

2. Secundo. Deum esse immensum & vbique per essentiam, quia vbique præsens est: per potentiam, quia vbique dominatur: per inspectionem, quia omnia videt. Ita Psalm. 138. *Quò ibo à spiritu tuo?* &c.

3. Tertio. Esse immutabilem, iuxta id Malach. 3. *Ego Dominus & non mutor.* Et Psalm. 101. *Tu autem idem ipse es.* Et hoc quoad omnes suas perfectiones, consilia, gaudia, fælicitatem, voluntatem, &c. ita vt nihil noui ei accedere, nihil decedere vnquam

quam possit, licet omnia perirent, quæ extra ipsum sunt.

4. Quarto. Esse æternum, qui nunquam incepit, nunquam desinet, quique omnia quæ in tempore fiunt, præterita, presentia, futura ambit & habet sibi præsentia vnoque intuitu videt.

5. Quinto. Esse omnipotentem, qui non modo fecit ea quæ facta sunt, sed præterea infinita alia adeoque omnia facere potest, summa facilitate, in momento, è nihilo.

6. Sexto. Esse summè sapientem, qui omnia & singula distinctissimè videt, penetrat, comprehendit; neque ea solum, quæ reipsa sunt, sed & ea quæ esse possunt & ab ipso fieri. *Ipse numerat multitudinem stellarum & omnibus eis nomina vocat.* Psal. 146.

7. Septimo. Esse summè bonum, sanctum, benignum, prouidum, misericordem, patientem, mansuetum, clementem, &c.

8. Octauo. Esse summè iustum.

Denique asserit has omnes perfectiones esse in Deo essentialiter, imò ipsam Dei essentiam: esse illimitatas & infinitas: esse fontes omnium aliarum perfectionum creatarum, quæ ab illis profluant & pendeant, ac respectu illarum adeò nihil sint, vt omnis alia sapientia respectu diuinæ sit ignorantia, omnis potentia infirmitas, omnis pulchritudo deformitas, omnis bonitas improbitas, &c. esse denique incomprehensibiles, ita vt supremi etiam angeli coram Deo velent alis faciem suam & cæcutiant in eo.

C. II. *Mirificè Deum honorat.*

SECVNDO. Mirificè Deum honorat, varijs religionis actibus. Primo. Oratione, qua mentem eleuamus ad Deum & postulamus ab eo necessaria, eidemque pro acceptis gratias agimus. Nec verò mente solum orare docet fides nostra, sed & ore & alijs humilitatis gestibus, genuum curuatione, manuum extensione, corporis prostratione, pectoris tunsione, &c. vt ita cor & caro nostra exultent in Deum viuum & testentur eum esse patrem misericordiarum, largitorem bonorum omnium. Quò verò hic cultus sit perpetuus, instituit officium 7. horarũ, quo certi ad hoc destinati ministri velut alaudæ & philomelæ tota die & nocte non tacerent laudare nomen Domini: neque hi viri tantum, sed & fœminæ natura debiles. Qui vt ad nocturnas preces aptiores sint, vestiti & in duris culcitris dormiunt. Alij etiam fideles docentur & iubentur sæpius in die fundere suas preces, vti ad pulsum orationis matutinum, meridianum, vespertinum: manè item cum surgunt, vesperè cum recumbunt, ante & post cibum: in periculis & calamitatibus supplicationes instituere, ob accepta beneficia gratias agere: denique omnia sua opera ad Dei gloriam facere.

1. Oratione.

2. Sacrificio Missæ.

Secundo. Sacrificio omnium præstantissimo & diuinissimo sacrâ videlicet missa in qua Dei filius velut victima perpetua offertur patri: fideles omnes iubentur interesse in diebus festiuis vt vna cum Sacerdote suo modo sacrificium illud offerant. Cui accedunt oblationes, primitiæ & decimæ, quibus contestamur Deo deberi omnia nostra tanquam fonti bonorum omnium.

3. Festis diebus.

Tertio. Festis diebus ad Dei & sanctorum eius honorem institutis; magnificis item templorum structuris, vasis, vestibus, cymelijs & cæremonijs, quæ in ijs vsurpantur.

4. Votis.

Quarto. Votis & votorum obseruatoribus, viris religiosis qui non tantum voce, sed vita quoque vniuersa, victu & amictu, omnique conuersatione sua continuò Deum laudent velut angeli terrestres.

5. Superstitionum exterminio.

Denique exterminatione eorum omnium quæ religioni aduersantur, qualis est Idololatria, Magia, superstitiones, periuria, sacrilegia, simonia & similia in quæ omnia non cessat grauissimè animaduertere.

D III. *Leges habet æquissimas.*

TERTIO. Leges habet æquissimas & rationi congruentissimas. Nam primo omnes suas leges ordinat ad duos primarios fines, quorum primus est amare Deum super omnia, ita videlicet vt mori potius parati simus omniaque nostra perdere, quàm Deum offendere & perdere. Quid hac lege æquius & laudabilius? summum scilicet bonum summè amare & ei alia omnia longissimè postponere? Alter est, proximum amare sicut seipsum. Cuius præcepti gnomen assignat Dominus Matth. 7. dicens: *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* Quam sententiam vt æquissimam imbiberat Alexander Imp. (qui anno Christi 224. imperium tenuit) siue à Iudæis siue à Christianis edoctus ideoque eam sæpe pronuntiabat & in palatio ac publicis operibus præscribi iubebat. Baron. anno 224. Quanta autem humano generi commoda ex hac vna lege? Nam si nolo à quoquam grauari, malè tractari, spoliari, infamari, aut iniuriam pati; nec ego quidquam horum inferre proximo debeo. Et vicissim sicut cupio in meis necessitatibus mihi opem ferri, consilium & monita dari, solatium præberi. Sic & ego debeo proximo facere. Quæ duæ regulæ si ab omnibus obseruarẽtur, quid aliud esset mundus, quam paradisus terrestris? Qui tamen nunc, vbi non seruantur, nil aliud est quam spelunca ferarum se mutuo venantium ac vorantium.

2. Secundo. Prohibet quidquid turpe ac vituperabile est, omnem contumeliam, omne furtum, omne mendacium, omnem dolum, omnem turpitudinem, omnem denique iniuriam: nullum etiam imperfectionis næuum habet, quia nullum tolerat peccatum.

3. Tertio. Ligat non solum manus, sed & linguam & cor: ita nimirum vt non solum mala opera, sed & verba & cogitationes ac desideria prohibeat.

E. IV. *Fauorem & magna præmia promittit bonis.*

QVARTO. Fauorem & magnifica præmia promittit virtutibus: iram verò & supplicia peccatis. Solon vnus è sapientibus dixit, duabus rebus contineri rempublicam, præmijs & pænis. Cic. ad Brut. Sunt ergò hęc duo quasi duo libramenta horologij, quorum ministerio æquabiliter & regulariter incedit. Ea verò in Christiana religione eminẽtissimè repe-

reperiuntur. Nam quod attinet ad præmia, promittit ſuis cultoribus præmia inprimis cœleſtia & æterna, quæ *oculus non vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis* perſpexit teſte Apoſtolo 1. Cor. 2. Quid maius excogitari poteſt, quam eſſe participem regni Dei? poſſidere Deum & omnia quæ ipſius ſunt? frui perpetua Chriſti, Angelorum & beatorum ſocietate? habere ſtatum omnium bonorum aggregatione perfectum? Iſthæc autem omnia promittit infallibili fide religio Chriſtiana. Deinde promittit eis etiam multos in terra fauores, ſingularem prouidentiam, protectionem, exauditionem, gaudium & pacem conſcientiæ, conſolationem in aduerſis, liberationem è periculis, &c. quæ omnia ſibi euenire fatebuntur omnes virtutum ſtudioſi. Nec difficilè oſtendi poteſt præmiorum diuinorum pondus; ſi enim reges non exigua, ſed pro regiâ maieſtate grandia dant, & quo ditior ac maior quiſque eſt, eo maiora ſolet dare: quid non expectabimus à diuinâ maieſtate, in cuius domo gloria & diuitiæ immenſæ, inexhauſtæ, cœleſtes? Quod verò ad ſupplicia ſpectat, minatur impijs tartarum, tenebras exteriores, ignem inextinguibilem vnà cum pœnâ damni ſeu deiectionis à cœleſti hæreditate. Multoties etiam varias pœnas infligit eis in hoc ſæculo.

Totam hanc promiſſionem mirè amplificat reſurrectio corporum, quam nemo philoſophorum mentis acie potuit indagare. In eâ igitur redibunt ad vitam eadem illa corpora & vnientur animabus à quibus hic inhabitata fuerunt; vt ita tam mali quam boni recipiant mercedem ſuam, non in animabus ſolum ſed & in corporibus, vt quæ comites & cooperatores animarum erant, in iuſtis quidem ad ſuſtinendas afflictiones, ſubeunda mortificationis opera: in reprobis ad delibandas peccatorum illecebras. Producat iam aliquis rempublicam, regnum aut religionem aliam, quæ talia promittere poſſit aut dare.

F. V. *Perducit ad ſanctitatem.*

QVINTO. Perducit homines ad vitæ ſanctimoniam & ſi prius vitiorum mancipia & colluuies fuerunt, immutat eos in virtutum amæniſſima theatra. Prodit hæc excellentia ex eâ quam tertio loco attulimus. Bonarum enim & ſanarum legum eſt ſanare morbos animi, ſicut bonæ medicinæ curare infirmitates corporum. Conſtat autem inprimis mundum prius idololatriâ excæcatum in omnia vitiorum genera prolapſum, adeoque volutabrum porcorum, ſyluam omnis generis beluis fuiſſe frementem. Per religionem verò Chriſtianam totus à ſe alius, & quaſi vnum quoddam monaſterium Sanctorum virorum factus eſt. Teſtatur de ſe S. Cyprianus, teſtatur S. Auguſtinus, qui prius exiſtimabant fieri non poſſe, vt quis è vitiorum cœno, in quo diu præſertim iacuit, emergat, ſe per fidei & baptiſmi ſuſceptionem adeò immutatos, vt quæ prius impoſſibilia ſibi imaginabantur, facilia deprehenderent: quæ amara, dulcia: quæ aſpera, plana paupertatem, contemptum, martyria ac mortem pro delitijs haberent. Porrò hanc mutationem dexteræ excelſi, adeoque è cœlo eſſe, non difficilè oſtendi poteſt, ſi attendamus ad antiquos Philoſophos cæteroqui in naturæ & philoſophiæ legibus verſatiſſimos, quàm paucos illi ſuâ ſcientiâ perduxerint ad frugem & virtutis ſtudium, duobus enim digitis eos numerare queas. Oculatiſſimus ille Seneca velut eximium quiddam refert, quod amicum ſuum Lucilium à vitijs ad virtutis tramitem pertraxerit. Religio Chriſtiana ſanctis & pijs hominibus mundum vndique repleuit. Ad hæc virtutes Ethnicorum vmbræ tantum, veræ & Chriſtianæ ſanctitatis erant: nequaquam ſupra petram, ſed ſuper arenam ædificatæ: nec à Deo profectæ, neque ad Deum ducentes: propriam, non diuinam quærentes gloriam. Teſtantur idem SS. literæ, Iob. 14. *Quis mundum poteſt facere de immundo conceptum ſemine, niſi tu qui ſolus es?*

Dicat verò aliquis, effectum hunc noſtro ſæculo parum eluceſcere, cum etiam Chriſtiani plerique peruerſi ſint. Sed reſpondeo, cauſam eſſe peruerſiſſimi huius ſæculi, quod maiori ex parte lucem veritatis odit & tenebras potius errorum ac vitiorum amat. Noſocomium eſt Eccleſia omni medicinarum præſtantiſſimarum apparatu inſtructiſſimum. Quare ſi in eo non curentur ægri, culpa illorum eſt; quia vel neſciunt ſe ægros vel refugiunt à pharmacis; quod inprimis faciunt hæretici.

G. VI. *Habet etiam & ſectatur conſilia.*

SEXTO. Habet prætereà conſilia cœleſtia & ſanctiſſima, quibus hominem ſupra ſeipſum, hoc eſt, ſupra naturam propriæ carnis tollit euehitque ad vitæ perfectionem & quodammodò ad ſtatum Angelorum, quibus ſimiles efficiuntur, qui perfectioni ſtudent, dum ab omni terrenarum rerum curâ liberi, & quaſi extra carnem poſiti Deo perpetuò ſeruiunt & adhærent. Talia verò ſunt inprimis tria illa Euangelica conſilia, Caſtitas, Paupertas, Obedientia, quorum obſeruationi ſtudent omnes Religioſi. Deinde alia non pauca Chriſto tradita, velut dilectio inimicorum, ceſſio cauſæ in contentione, voluntariæ macerationes corporis, crebriores & largiores eleemoſynæ, frequens orandi ſtudium ſtatis diei horis. Quæ cum hominem ad ſupernaturalem vitæ rationem attollant, ſupernaturalia eſſent debent, iuxta regulam philoſophorum: *Media & finem eiuſdem eſſe ordinis.* Indeque ſequitur, Eccleſiam Chriſti ſcholam eſſe ſanctitatis & perfectionis, in quâ duæ claſſes ſunt: vna inferior, mandatorum omnium fidelis obſeruatio, quæ eſt Chriſtianorum communis perfectio: altera ſublimior, obſeruatio conſiliorum, quæ eſt perfectio Religioſorum. Quemadmodum enim in veteri lege quædam erant ſacrificia, in quibus aliquæ ſolum victimarum partes, vti viſcera & adeps cremabantur, reliquæ à ſacerdotibus & offerentibus comedebantur; quædam verò in quibus totum animal comburebatur ad honorem Dei, dicebaturque holocauſtum: ita & in Eccleſiâ duæ colendi

Deum rationes sunt, communis Christianorum, quæ cor per charitatem & mandatorum obseruantiam Deo quidem sedulò offert, in reliquo tamen corporalibus necessitatibus subleuandis seruit: excellens religiosorum, quæ renuncians omnibus mundi curis, solicitudinibus, possessionibus, totum se addicit cultui diuino.

H. VII. *Habet sacramenta, Sacerdotium & sacrificium, qualia nulla religio.*

SEPTIMO. Habet sacramenta, quæ gratiam homini conferant; sacerdotium item & sacrificium, qualia nulla vnquam habuit religio. Sciendum verò hominem per lapsum primorum parentum, non solum in intellectu, sed in voluntate etiam grauissime vulneratum, adeoque non solum cæcum, sed etiam debilem factum esse. Quare non sufficiebat sola lex ad reducendum hominem in pristinam perfectionem (imò per legem posteà peiores facti sunt homines, culpâ suâ iuxta id: *Nitimur in vetitum*) quia viam tantum ostendebat, vires ad ambulandum non dabat. Itaque gratia Dei necessaria erat, sine quâ Dei mandata (ad longum saltem tempus) obseruare non poteramus, quin aliquando lethaliter delinqueremus. Hanc gratiam vt facilius & certo aliquo signo nobis pararemus, instituit Christus Sacramenta, velut canales, per quos diuinæ gratiæ aquam ad nos deriuaremus: velut efficacissima pharmaca, quibus languorem & infirmitatem vulneratæ animæ curaremus: velut mare rubrum, in quo peccata nostra mergeremus. Atque hic est communis omnium Sacramentorum effectus. Præter hunc cuique particularis alius est & diuersus pro diuersitate necessitatum humanarum. Baptismus enim regenerat hominem in vitam spiritualem & tollit originale peccatum. Confirmatio corroborat in fidei proposito. Eucharistia nutrit & vires ad perseuerandum præbet. Pœnitentia spiritualibus medetur infirmitatibus, quæ sunt peccata actualia. Extrema vnctio tollit reliquias peccatorum & iuuat hominem in mortis agone. Ordo & Matrimonium peculiarem præbent gratiam duobus in Ecclesia statibus Clericorum & coniugatorum, vtpote magnis periculis expositorum. Quæ verò vnquam religio cæremoniam aliquam habuit, quæ animos expiare, cœlestibus bonis ornare & talibus præsidijs armare posset?

Cognata Sacramentis sunt alia duo pretiosissima monilia Ecclesiæ à Christo relicta, sacerdotium & sacrificium. Sacerdotium continet duplicem potestatem prorsus diuinam: potestatem condonandi peccata & consecrandi Eucharistiam. Quanta ista sunt? plusquam illuminare cæcos, erigere claudos, excitare mortuos. Ipsa Eucharistiæ confectio non absimilis est creationi. Sacrificium tam nobile est, vt non pretiosissima terræ munera, sed ipsum Dei filium Deo patri offerat. Quid hic aurum Arabiæ? thus Sabæum? hostiæ Iudæorum? nihil.

I. VIII.

OCTAVO. Ad veram fælicitatem & vltimum hominis finem perducit. Præcipuum quidem veræ religionis munus est homines probos & virtute præditos efficere, non tamen hic conquiescit, sed ad beatitudinem contendit. Vt enim studiosi finis non est studium, sed scientia: nec agricolæ, terram colere, sed è culturâ fructum percipere: ita finis religionis nostræ vltimus non est virtus, sed beatitudo. Ea verò duplex est, inchoata in hoc sæculo: & consummata in altero. Priorem in tribus bonis constituit Apostolus ad Rom. 14. cùm ait: *Non est regnum Dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in Spiritu sancto.* Iustitia est vita bona & sancta; *hi enim soli tranquillè viuunt, qui nullius absurditatis sibi conscij sunt,* vt dicebat Socrates, in Melissa p. 2. serm. 77. A iustitia oritur alterum bonum, pax nimirum conscientiæ bonæ, *quæ exuperat omnem sensum,* teste Apostolo, estque *iuge* quodammodò *conuiuium.* Prouerb. 15. Ex hac oritur gaudium Spiritus sancti, quod in quibusdam tantum est vt eos absorbeat & à sensibus abripiat; vti inter alios exemplo est S. Clara, quæ cum in Festo Epiphaniæ mirificam Dei consolationem accepisset ita vt abreptos sensus eoque gaudio ebrios haberet, per multos dies sibi ipsi vim inferre debebat, vt quæ dicerentur percipere posset. S. item Bernardus, qui tempore nouitiatus sui præ diuinæ consolationis dulcedine ita à sensibus alienatus sæpe erat, vt nesciret quid gustaret, & sæpe vnum pro alio per errorem sumeret, nec sciret ferè vbi locorum esset. Idem iste sanctus de seipso testatus est. *Nonnunquam Domine in mei cordis ore, quod ad te suspirat, aliquid ponis, quod quid sit, mihi scire non conuenit. Illius dulcedinem & suauitatem percipio, quæ tanta est, vt si in me perseueraret, nihil esset amplius quod desiderarem.* Sed nec hic consistit religio Christiana: ad consummatam & æternam illam beatitudiuem, quæ hominem Deo ipsi intimè coniungit, omni bonorum abundantiâ perfundit & torrente voluptatis potat, tendit; quò & nos vt perducat Deus, demus operam vt veri Christiani simus.

Ad verã fælicitatem perducit.

CONCIO IX.

MYSTERIA ET DOCUMENTA.

I. *Cur dedit Deus filium suum pro hominis redemptione.*

II. *Cur tot homines pereunt si Christus venit vt omnes salui fierent,*

III. *Sufficitne ad salutem, credere?*

IV. *Quomodo is qui credit non iudicatur.*

V. *Quomodo qui non credit iam iudicatus est.*

VI. *Quid lux est tenebræ.* Quæuis tenebræ, bona opera lux.

VII. *Cur qui non obediunt Euangelio condemnabuntur.*

VIII. *Quare plurimi diligunt magis tenebras quàm lucem.*

THE-

THEMA.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Ioan.3.

A.

MIrum in modum blandiuntur sibi hæretici nostri cum hodierno Euangelio, quasi eorum fidem solidissimè confirmet & Catholicam regionem euertat. Ecce inquiunt, hoc Euangelium regnum cœlorum in nostras manus tradit: Christus ipse dixit: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quid clarius dici potest? vnde in articulo mortis iubent sibi hæc verba prælegi, & subinde maximam deuotionem, spem & consolationem concipiunt: ea exosculantur & amplectuntur. Sed videant tamen ne fallantur & ab hoc ipso Euangelio cædantur. Id quod nunc ostendemus.

B. I. *Cur dedit Deus filium suum pro hominis redemptione.*

Q. PRIMO. Quare dedit Deus filium suum pro redemptione generis humani? pretium scilicet longè excedens valorem rei emptæ? Resp. Primo. Vt ostenderet diuitias bonitatis & misericordiæ suæ. Iustitiæ suæ rigorem ostenderat in Lucifero & angelis eius. Misericordiam ostendere voluit in hominibus. Disce hinc ex Primo misereri potius quã seuerus esse; iuxta id Ps. 100. *Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine.* Prius misericordiam, postea iudicium. Potuit Deus punire mundum, maluit redimere: sic poterat Dauid in spelunca occidere Saulem hostem suum capitalem: sed pepercit illi oculus eius & noluit mittere manum in regem. Fac tu similiter.

1.

Secundo. Quia mors filij Dei temporalis futura erat: mors verò generis humani æterna. Vnde disce salutem & bona proximi spiritualia præferre commodis tuis temporalibus adeoq; vitam etiam quando per hoc seruari potest anima, alioquin sine culpa sua peritura.

2.

Tertio. Vt hoc pacto nos prouocaret ad mutuam charitatem & se redamandum, qui prior nos sic dilexit, quamuis inimicos. Efficacissimum amoris philtrum est: *si vis amari ama.* Dedit nobis Deus hoc philtrum: væ nobis, si non redamemus.

3.

C. II. *Cur tot homines pereunt, si Christus venit, vt omnes salui fiant.*

Q. SECVNDO. Cur tot homines pereunt, si Christus venit vt omnis qui credit in eum non pereat? Resp. quia Primo multi non credunt fide viua. Hi enim secundum Apostolum *confitentur se nosse Deũ, factis autem negant,* ad Tit. 1. Venit quidem Deus quantum est in ipso, omnes saluos facere: sed non omnes acceptant eam salutem. *Quantum in medico est, sanare venit ægrotum,* inquit Augustinus; *ipse se interimit, qui præcepta medici seruare non vult.* Secundo. Multi non credunt fide diuina, sed humana tantum, vt hæretici. Vtrique frustra blandiuntur sibi prædicta Christi sententia. Quid enim prodest magno peccatori vel hæretico, recitare cum affectu sententiam illam in articulo mortis: *sic Deus dilexit mundum* &c: si interim maneat in sua pertinacia? Nunquid si fur aut latro pronuntiaret moriens eam sententiam, non tamen pœniteret de peccatis, saluandum existimares? Licet itaque fidem, licet & spem habeas, studium tamen bene operandi per charitatem non adhibeas, frustra te consularis. Vnde Dauid Psal. 36. ait: *spera in Domino, & fac bonitatem.* Neque enim existimare debemus datum nobis esse à Deo Christum vt redemptorem tantum, cui fidamus; & non simul vt Legislatorem, cui obediamus. Vnde pulchre August. l. 15. de Trin. c. 18. *Fides,* inquit, *iuxta Apostolum, sine charitate esse potest, prodesse non potest.* Obseruanda igitur hic est Philosophiæ regula; causas vniuersales non communicare suas virtutes & influentias nisi medijs particularibus. Ita videmus solem producere & enutrire omnes plantas, sed nisi agricola seminasset prius granum aut frumentum, seges non nasceretur. Ad eundem modum & passio Christi nostri Redemptoris omnium bonorum spiritualium, quæ collata sunt vnquam, aut in posterum conferentur, causa est vniuersalis: sed necessarium est, vt interueniat causa particularis; quæ est dispositio mea, vt per tale medium gratia & remissio, quam ille promeritus est, in me conferatur.

1. 2.

D. III. *Sufficitne ad salutem, credere? Non. Solius fidei mentio hic fit.*

Q. TERTIO. Itane omnis quis credit in Christum, non iudicatur nec perit sed habet vitam æternam, adeoque sufficitne sola fides ad salutem? Resp. non sufficere, solius tamen fidei mentionem fieri. Primo quia intelligitur fides perfecta & viua quæ operatur per charitatem, & sperat per spem; sine his enim fides mortua est, teste S. Iacobo cap. 2. Nam alioqui etiam *dæmones credunt & contremiscunt,* vt ibidem dicit Iacobus. Certum autem est Dæmones reseruari in iudicium, nec quidquam eis proficere fidem. Non ergò de fide qualicunque sed viua & perfecta loquitur Dominus. Sicut enim artium finis non est nuda contemplatio, sed industrium opus: sic per fidem non intelligitur nuda apprehensio, sed operatio quæ per eam fit. Et sicut quis ditatus dicitur per solum artificium suum: sic anus indocta & pauper per solam fidem dicitur venisse ad magnam sanctitatem & gloriam. In hunc enim sensum seipsum dominus mox explicat, cum ait: *Qui facit veritatem, venit ad lucem,* id est, qui facit officium Christiani: sic enim dæmon dicitur non stetisse in veritate, id est, non fecisse quod erat angeli.

1.

Secundo. Quia fides est radix & basis aliarum virtutum & totius vitæ Christianæ. Qui enim seriò & syncerè credit, ex vi & instigatione fidei promouetur & incitatur ad omnem virtutem & bona opera. Perinde ac si cui tendenti ad ciuitatem ostenderetur porta ciuitatis, sufficeret procul dubio; quoniam ea ad ciuitatem ducit. Fides autem est ianua ad perfectionem Christianam & via ad vitam æternam. Vnde Dominus in crastino Euangelio ait: *Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur.* Sed quid est per Christum ingredi? vtique fide viua; nam ipse dixit:

2.

fide viua; nam ipse dixit: *si vis ad vitam ingredi serua mandata.* Et Apostolus 1. Cor. 12. *Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.*

Disce hinc non sufficere solam fidem (nisi quā excludit legem veterem, scientias, artificia, labores, curas, &c.) ad salutem: sed requiri fidem perfectam, quæ nimirum spei & charitatis opera includit. Alioquin enim fideles non sunt, secundum Apostolum, qui *confitentur quidem se nosse Deum factis autem negant.*

3. Tertio. Solius fidei sæpe mentionem fecit, quia ferè loquebatur cum incredulis, & infidelibus; quos ab infidelitate ad fidem trahere volebat. Quod si cum Turcis nos loqueremur, solam fidem illis suaderemus & inculcaremus, quia hanc nouimus esse scholam perfectionis & virtutum: de operibus fidei mentionem non faceremus, quia hæc primum consequuntur fidem iam susceptam. Sic suadere solemus alicui ignoranti, vt tantum adeat huius concionatoris conciones, vel huius præceptoris scholam. Quod si cum fidelibus tantum locutus fuisset Dominus, haud dubiè semper opera cum fide visisset, vti multis in locis fecit. Sanè cum discipulis suis loquens rarò fidei meminit, virtutes tantum eis inculcat.

E. IV. *Quomodo is qui credit, nō iudicatur.*

Q. QVARTO. Quomodo is qui credit in Christum, non iudicatur? Resp. intelligendum hoc de iudicio damnationis, non discussionis seu examinis. Cum enim duo sint actus iudicij, examen & sententia damnationis; hinc iudicari dicitur & qui examinatur, & rursum qui condemnatur. Condemnationem hic intelligit Christus. Vnde colligitur errare eos, qui hinc colligunt iudicium non futurum, eò quòd fideles non sint iudicandi, infideles iam iudicati sint. Non aduertunt enim iudicium hic pro condemnatione sumi.

F. V. *Quomodo qui nō credit, iā iudicatus est.*

Q. QVINTO. Quomodo is qui non credit, iam iudicatus est. Respondetur Primo quia certam damnationis causam, veluti laqueum collo iam impositum gestat. Sic reus grauium furtorum, postquam est conuictus, dicitur iam damnatus Er waggelt jhm der Kopff schon. Respondetur Secundo quia à decreto diuino & sacra scriptura iam condemnatus est. Sic Adamo dixit Deus: *In quacunque die comederis, morte morieris.* In quem locum ait S. Chrysostomus: *Sicut in humanis iudiciis, quando quis sententia lata vt capite mulctetur, iterum in carcerem conijcitur, & licet ibi multo tempore agat, nihil melius tamen habet defunctis & mortuis, vtpote iam per sententiam mortuus: eodem modo & parentes nostri eodem die, quo mortalitatis sententiam acceperunt, tametsi longo tempore durauerint, nihilominus sententia mortui erant.* Respondetur Tertio quia in diuina præscientia iam condemnatus esse scitur. Vnde Augustinus tract. 12. in Ioan. ait: *Nondum apparuit iudicium & iam factum est iudicium. Nouit enim Dominus, qui sunt eius nouit qui permaneant ad coronam, qui ad flammam, &c.*

Disce hinc nullam iniuriam facere nos hæreticis (qui verè sunt hæretici) si eos condemnemus, id est, condemnatos dicamus & à cœlo excludamus. Condemnat enim eos sacra scriptura adeoque Dei Iudicis sententia, vel hæc ipsa quam tractamus: *Qui non credit, iam iudicatus est.* Vt ergò iniuriam non facit reo iam per Iudicis sententiam condemnato, qui eundem mortis & supplicij reum asserit: ita nec is, qui hæreticum dicit reum gehennæ. Quare etiam Apostolus expressè eos condemnat 2. ad Thessal. 1. cùm ait: *Qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas.* Ecce illos etiam condemnat, qui licet credant Euangelio, non tamen obediunt.

G. VI. *Quid lux & tenebræ.*

Q. SEXTO. Quid lux & tenebræ in hodierno Euangelio? Resp. Lux est verbum Dei incarnatum. Vt enim in candela est ignis & cereus, in cereo cera & stupa: ita in Christo est ignis diuinæ filiæ personæ, & natura humana: in hac est corpus & anima. Deinde vt lux illuminat tenebras & noctem quodammodò vertit in diem: Ita Christus illuminauit mundum, tenebris ignorantiæ & vitiorum vndique oppletum. Denique vt lux alios illuminando tandem consumitur: ita Christus dum errorum tenebras è Iudæorum cordibus dispellere molitus est, incidit in eorum odium & per mortem ab eis consumptus atque extinctus est.

Quæuis peccata, tenebræ.

Tenebræ sunt inprimis ignorantia, errores, idololatria, infidelitas, hæreses; quia hæc vitia intellectum obscurant & decipiunt atque in lapsum & cœnum ducunt. Deinde omnis generis peccata, Primo quia etiam reliqua peccata rationis iudicium turbant. Vnde Prouerb. 14. dicitur: *Errant qui operantur malum.* Semper enim peccatum oritur vel ex errore vel ex imprudentia vel ex inconsideratione & inaduertentia aliqua rationis: ac rursum dum committitur ignorantiam adauget & peruertit dictamen conscientiæ per procliuitatem ad idem peccatum repetendum. Secundo quia peccantes oderunt lucem & quærunt tenebras. Vnde Iob c. 14. dicitur: *Oculus adulteri obseruat caliginem dicēs: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum: perfodit in tenebris domos &c.* Tertio quia ad tenebras inferorum exteriores atque æternas ducunt.

Bona opera lux.

Econtrà opera bona dicuntur lux & arma lucis. Primo quia amant lucem, Dei hominumque conspectum. Secundo quia manant à luce, id est, dictamine fidei & prudentię. Tertio quia eandem lucem adaugent. Quarto quia alios illuminant & quasi lux sancti exempli coram alijs resplendent. Quinto quia oriuntur à Deo, qui est prima increata que lux omnia transcendens, illuminans, calefaciens, vegetans, viuificans, continens & ad se quasi sol conuertens, vt ait S. Dionysius l. de diu. nom. c. 4. & ex eo Corn. in ep. ad Eph. c. 5.

H. VII. *Cur qui non obe-*

Q. SEPTIMO. Quare infideles & qui non obediunt Euangelio, adeoque non viuunt iuxta fidei præscripta, condemnabuntur in iudicio? Respondet Dominus: *Hoc est autem iudicium*, id est, causa con-

diunt Euangelio, condemnabuntur.

condemnationis eorum, *quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.* q. d. quia ego Deus in mundum veni & accendi illis lucem veritatis ac virtutis: illi autem magis quæsierunt & amarunt falsitates, errores, mendacium & vitia. Quis autem nescit meritò deseri & perire eum qui in puteum obscurum & cænosum lapsus, inde educi respuit? Atqui longè abominabiliores sunt tenebræ ignorantiæ & lutum vitiorum. Mulctat pater filium & eijcit è domo, qui addiscere non vult bonos mores, nec recipere disciplinam. Cur non & Deus id facere creaturis suis debeat, quibus Doctorem & pædagogum dedit filium suum? Qui solis luci fenestras occludit quò in tenebris domus suæ ambulans vasa frangere, somno tantùm vacare & alia mala patrare queat: non tu eum plagis dignum dices? Id faciunt, qui Euangelio non credunt vel non obediunt. Si cæcus in sylua oberrans, ducem viæ nactus, illi se opponeret, & ducentem sequi nollet, quid de illo diceres? Omne genus humanum post lapsum Adami, in syluam ignorantiæ & cæcitatem incidit: Vnde passim turpissimè errauit, etiam in ijs quæ scire omninò debebat: vti in prouidentia diuina, in animæ immortalitate, in cognitione vltimi finis & mediorum seu viæ ad illum: ita vt M. Varro teste D. Augustino l. 19. de Ciuit. cap. 1. numeret ducentas & octoginta opiniones seu potius deliramenta & errores hac de re. Præsumebant se inuenire posse vltimum finem & beatitudinem in hac vita (alterius enim vitæ cognitionem non habebant) quæ tamen nihil est aliud quam immensum infinitarum miseriarum pelagus & mare continuis mutationibus perturbationibusque obnoxium. Quærebant beatitudinem in diuitijs, voluptatibus & honoribus: & propterea in omnia vitiorum genera proruebant. Vnde inuehitur in eos Augustinus l. 4. Confess. c. 12. *Quo vobis adhuc & adhuc,* inquit, *ambulare vias difficiles & laboriosas? Non est requies, vbi quæritis eã. Quærite quod quæritis; sed ibi non est, vbi quæritis. Beatã vitam quæritis in regione mortis: Non est illic. Quomodo enim beata vita, vbi nec vita?* sic ille. Tanguntur & hic hæretici nostri, quoniam à crassissimis errorum suorum tenebris liberari nolunt, ideoque iure damnabuntur. Quid enim magis erroneum quam Deum esse auctorem peccatorum? hominem non esse liberi arbitrij? præcepta à Deo imposita esse impossibilia seruatu? Bona opera nihil prodesse, imò obesse & esse peccata? facilius & securius saluari nos posse malis operibus quàm bonis? Christum non esse in Eucharistia nisi in sumptione? &c. Demum vident iacere se in cœno vitiorum, quæ fouet illorum secta. Viderint ergò qui inde erui nolunt: imò oculos claudunt ne videant hanc lucem.

I. VIII. Quare plurimi diligunt magis tenebras quam lucem.

Q. OCTAVO. Quare quamplurimi homines diligunt magis tenebras ignorantiæ & vitiorum, quam lucem veritatis & virtutis? Nonne omnis homo à natura non degenerans, veritatem amat eamque scire super omnia desiderat? vt ait D. Thomas in proœmio opusc. c. 73. Et Lactantius l. 1. de falsa relig. c. 1. *nullus suauior animo cibus est, quàm cognitio veritatis.* Similiter nonne virtus est homini maximè connaturalis & amabilissima, vitium verò fædum & abominabile? Ad hoc respondet Dominus: *Erant enim eorum opera mala. Omnis enim qui malè agit, odit lucem & non venit ad lucem vt non arguantur opera eius.* Delectabilis quidem est lux Solis, sed non furi, nec vespertilionibus, nec feris quæ prædas agunt. Suauis quidem cibus esurienti, sed non corrupto palato. Ita veritas & virtus non arridet reprobis, quia eorum turpitudinem, leuitatem, fraudes, dolos, stultitiam ostendit.

Sic etiam hæretici nostri temporis vident quidem se in tenebris versari, vident à longè lucem fidei veræ in Ecclesia Catholica, ex plurimis argumentis palpabilibus: non tamen veniunt ad lucem, imò fugiunt conciones & conuersationes Catholicorum, nolunt quidquam audire de fide, nec legere libros nostros: partim quia nolunt videri errasse: partim quia amant vitia & voluptates quibus sunt addicti & quibus renuntiare deberent, si Catholici fierent; dormiunt suauiter in suis tenebris: partim quia nimirum suo capiti credunt, vnde certa esse putant, quæ contra Catholicos à suis seductoribus audiunt; putant certissimè eos committere multas Idololatrias, superstitiones & errores, atque hoc ex mero odio erga illos. Omnes enim hæretici semper Ecclesiam persequuntur & accusare solent.

Nostrum est Deum sedulò rogare tam pro illuminatione hæreticorum, quàm pro nostra in fide perseuerantia.

FERIA

FERIA TERTIA PENTECOSTES.

Euangelium Ioan. 10.

IN illo tempore dixit IESVS Pharisæis: Amen Amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium: huic ostiarius aperit: & oues vocem eius audiunt: & proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emiserit, ante eas vadit: & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis IESVS. Illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum IESVS: Amen Amen dico vobis, quia ego sum ostium ouium. Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones: sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium, per me siquis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Fur non venit nisi vt furetur & mactet & perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.

CONCIONES.

CONCIO I.

VARIÆ SPIRITVS SANCTI FVNCTIONES IN HOC mundo.

I. *Spiritus Sanctus est radius solis.*
II. *Fons Paradisi.*
III. *Ventus in aere.*
IV. *Cor in homine.*
V. *Paterfamilias in domo.*
VI. *Magister in schola.*
VII. *Architectus in structura.*
VIII. *Nauarchus in nauigio, & ductor inuia.*
IX. *Hortulanus in horto.*
X. *Ostiarius in ouili.*

THEMA.

Huic ostiarius aperit. Ioan. 10.

IN diuinis personis, Auditores, persona Spiritus sancti minus nobis perspecta & cognitu difficilior videtur, quia eius operationes admodum subtiles & occultæ sunt, & plerumque in intimis hominum penetralibus. Quæ causa est, cur Philosophi gentiles vestigium aliquod deprehenderint Patris & Filij, non item Spiritus sancti, vt docet Macrobius in lib. de somnio scipionis, & ex eo D. Thomas in 1. ad Rom. lect. 6. Posuerunt enim *primũ principium*, Deo patri correspondens: posuerunt & primam Mentem creatam, quam vocabant *primum intellectum*, correspondentem Filio. Nihil posuerũt, quod responderet Spiritui sancto. Quin etiam pleriq; Iudæi penè nullam cognitionem Spiritus sancti habuere; non solum quia ipsius processio à Patre & Filio per mutuum vtriusque amorem prorsus obstupescenda est, cui nihil vel in modico comparari queat: verùm etiam quia opera eius magis sunt

A.

recondita. Non tamen idcircò ea siue pauciora, siue minus necessaria sunt. Quemadmodum enim ventum nec tangimus, nec videmus: & tamen eius effectus magnos & miros deprehendimus. Quis est, qui tibijs vtricularibus & organis suauem dat concentum? ventus. Quis rotam molæ circumagit? ventus. Quis promouet nauigia & affert ex omni orbe diuitias? ventus. Quis fabrorum incendit carbones ad cudendum ferrum? ventus. Ergò ventus tibicen, ventus & organicen, ventus molitor, ventus nauta, ventus faber ferrarius est, quia horum operas perficit. Par ratio est de Spiritu sancto qui proptereà appellatur Spiritus, & per modum aspirationis collatus à Christo est Apostolis, & his diebus in specie spiritus vehementis seu venti demissus est in fideles; quia instar venti magna & miranda efficit in mundo, tametsi modus efficiendi nobis occultus sit. Quare ingrediamur aliquantulum officinam Spiritus sancti, & per symbola contemplemur mira eius opera. Rogemus tamen prius, vti nos in musæum suum introducere dignetur.

B. I. *Spiritus sanctus est radius solis.*

PRIMO. Quid est in mundo Spiritus sanctus? Quod est in orbe radius solis. Hic enim à sole prodiens: Primo vniuersam illustrat terram facitque omnia conspicua & manifesta, non modò vt cernantur, sed vt etiam cum voluptate cernantur; per eam enim varietas, color, decor & pulchritudo rerum omnium apparet: ita Spiritus S. à Patre & Filio procedens per os Apostolorum & Prædicatorum, per Concilia Sanctorum Patrum, per libros Doctorum, per oraculum sedis Apostolicæ totam illuminauit Ecclesiam, vt non modò omnia, quæ ad fidem & bonos mores vitamque Christianam bene & beatè docendam spectant, sint perspicua, verum etiam considerantibus, audientibus, legentibus summam voluptatem pariant. Quemadmodum ergò si lucem pellas de mundo, vel *de nocte lucernam è domo, superest vt nihil videant oculi, nihil operentur viuentes, nec agnoscatur rerum dignitas, sed per ignorantiam aurum perinde conculcetur ac si ferrum esset: ita in intelligibili gubernatione impossibile est illam insititiam manere vitam absque Spiritu*, inquit D. Basilius l. de Spiritu S. Si enim Spiritu S. destituta foret Ecclesia, nil nisi obscurissima nox foret, qualis cernitur apud hæreticos, qui perpetuò inter se contendunt de fidei dogmatibus, scripturæ intellectu; nulla ipsis vera pietas aut virtutum studium. S. Eucharistiam, Sanctos eorumque reliquias, S. Missam Sacramenta & Sacramentalia pedibus calcant, quasi lutum forent: quia lumine Spiritus S. carent.

2. Deinde *lux est mensura & numerus horarum, dierum totiusq; labentis temporis*, inquit S. Dionysius l. 4. de diuinis nom. c. 1. Ita Spiritus S. docet nos numerum sacrorum librorum, numerum Sacramentorum, decursum Ecclesiæ Catholicæ ab Apostolorum tempore vsque ad nostrum, seriem Pontificum, annos & dies regiminis eorum & quæcunque ad decorem ac regimen Ecclesiæ spectant; ita vt sciamus nos Catholici, quæ hora diei sit, vbi & quo in ouili & quàm securè simus. Reddit etiam Spiritus S. iustis testimonium, moraliter saltem certum, ipsos esse filios Dei.

C. II. *Fons Paradisi.*

SECVNDO. Quid in mundo Spiritus S? Quod in paradiso fuit fons seu abyssus aquarum, quæ per varios terræ meatus se effundens irrigauit totam terram, Gen. 1. & 2. Audiamus Cyrillum Ierosolymitanum: *Paradisum totum*, inquit Catechesi 16. *fons viuus irrigauit & vna pluuia in vniuersum descendit mundum, quæ alba quidem fit in spinis, rubra in rosis, purpurea in hyacinthis, ac in diuersis speciebus diuersa, & in omnibus fit omnia, cum nihilominus eadem sit, eiusdemq; speciei, Sic & Spiritus S. cum sit vnus & idem & non diuisibilis, vnicuique diuidit gratiam prout vult, &c.* Ergò sicut ille irrigauit paradisum & modò fontes ac fluuij rigant ac fæcundant vniuersam terram omnisque generis frugum fertilem efficiunt, eademq; aqua in alijs & alijs floribus & frugibus, alium & alium progignit colorem, odorem, saporem, &c. ita Spiritus S. donorum & gratiarum suarum influxibus lætificauit & fæcundauit totam Ecclesiam, vt varios vndique virtutum flores & bonorum operum fruges produceret, in virginibus lilium castitatis, in martyribus rosam patientiæ, in monachis & Eremitis hyacinthum vitæ cælestis, &c. Quamobrem de Spiritu S. intelligunt S. Basilius, Augustinus & alij illud psalmi 45. *fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: sanctificauit tabernaculum suum altissimus.* Porrò per ciuitatem Dei & tabernaculum intelligunt Ecclesiam. Quidquid igitur in Ecclesia admirandi splendoris, quidquid virtutum in sanctis cernimus, irrigationi Spiritus S. tanquam fonti tribuendum, qui merita Christi Domini velut aquas in Ecclesiam effudit & fidelibus applicauit.

D. III. *Ventus in aëre.*

TERTIO. Quid in mundo Spiritus S? Quod est ventus in aëre. Nam Primo *sicut non est possibile*, inquit D. Chrysostomus hom. 20. op. imperf. *vt ex sola pluuia fructificet terra, nisi super eam flauerit ventus: sic non est possibile vt sola doctrina corrigat hominem, nisi cooperatus fuerit Spiritus S. in corde ipsius.* Ergò instar venti fruges bonorum operum promouet, homines consolidat in virtute.

2. Secundo sicut ventus præsertim vehemens, vti turbo, turres deijcit, arbores euellit, rupes scindit: ita Spiritus S. per Apostolorum prædicationem mundum Idololatricum euertit, potentiam, sapientiam, eloquentiam Tyrannorum & philosophorum strauit. Idemque adhuc cum opus est, facit in Ecclesia; nam & superbos deijcit iuxta id Ps. 47. *In Spiritu vehementi conteres naues Tharsis*; hoc est, superbos, obscænos: auaros: qui in aquis & delitijs mundi voluntantur: arbores etiam steriles, fideles inquam malè & impie viuentes, sæpenumerò euellit radicitus & eijcit extra Ecclesiam: econtrà multos obstinatos, saxo duriores scindit ad pœnitentiam.

3. Tertio. Quemadmodum ventus aërem perpurgat & salubrem ac serenum reddit, fœtores tollit, telas aranearum dissipat & lacerat: ita Spiritus

Sanctus Ecclesiam Christi purgat modò persecutionibus, modò hæresum permissione. Hinc enim serenitas redit Ecclesiæ; fœtores vitiorum, è quibus hæretici velut pediculi è pectore corporum & vestium prodire solent, tolluntur; denique ipsæ etiam hæreses velut aranearum telæ vento isto difflantur & in schismata lacerantur tandemque euanescunt.

E IV. *Cor in homine.* QVARTO. Quid in mundo Spiritus Sanctus? Quod est cor in homine. Vnum quoddam corpus mysticum esse Ecclesiam constat. Caput eius Christus est ad Eph. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam.* Collum Deipara, quia capiti vicinissima, de qua natus est IESVS, caput nostrum: quomodo à collo prodit caput. Oculi sunt Antistites: Linguæ Concionatores & Doctores: Dentes Religiosi: Aures Confessarij: Manus & pedes cæteri fideles operibus bonis intenti. Cor est Spiritus S. vti docet S. Gregorius Nyssenus & D. Thomas. Primo quia sicut cor est sedes amoris, ita & Spiritus sanctus, quia in eo terminatur amor Patris & Filij, vnde vocatur etiam amor vtriusque, quia per modum amoris ab vtroque procedit. Quando ergò Pater & Filius dedit nobis Spiritum sanctum, dedit quodammodò cor suum.

2. Secundo quia sicut cor est fons caloris & spirituum vitalium, quos toti corpori subministrat: ita Spiritus sanctus auctor & origo est charitatis & gratiæ, cæterarumque virtutum & bonarum actionum inde prodeuntium; quidquid enim per charitatem homo operatur, id vitale, hoc est, supernaturale est, vitæ æternæ meritorium. Quare sicut per cor viuit totum corpus: ita per Spiritum sanctum viuunt vita supernaturali, quæ est gratia, omnium iustorum animæ, quorum etiam actiones omnes sunt vitales, beneficio illius gratiæ.

3. Tertio quia sicut hominis cor vigilat perpetuò, dormientibus etiam cæteris membris, cùm in perpetuo motu sit; (vnde à cura dictum docet Isidorus l. 11. Etym. cap. 1.) ita Spiritus sanctus pro omnibus Ecclesiæ membris vigilat continuò. Nam quando ipsi etiam minime de salute sua cogitant, procurat interim Spiritus sanctus salutem eorum, excitando ad pœnitentiam, promouendo in bono, animando, consolando, instruendo, arguendo, puniendo. Vnde sponsæ vox illa: *Ego dormio & cor meum vigilat,* Cant. 5. q. d. me dormiente & alijs rebus occupata, Spiritus sanctus vigilat & res meas curat ac moderatur.

F V. *Paterfamilias in domo.* QVINTO. Quid in mundo Spiritus Sanctus? Quod in domo paterfamilias. Quemadmodum enim paterfamilias distribuit familiæ suæ necessaria ad vitam, victum, amictum, mercedem, maiorem vel minorem pro cuiusque exigentia: ita Spiritus sanctus partitur in Ecclesia dona sua fidelibus, vni gratiam docendi & explicandi scripturam, alteri concionandi, alij morbos sanandi, miracula patrandi, &c. Et propterea effundi à Deo dicitur instar pluuiæ, Ioëlis 2. & à Petro Act. 2. *Effundam de spiritu meo super omnem carnem,* &c. Quemadmodum enim aqua pluuialis è nube effusa, dum per aëris regionem decidit, in minutissimas guttas diuiditur, vt in omnes terræ partes, ad minimas etiam herbulas & gramina placidè se insinuet, omnibusque viuentibus suam portionem dispertiat, vt habeant vnde viuere & crescere queant: ita Spiritus sanctus neminem adeò negligit; vt non ei sufficientem gratiam impertiat, ad hoc vt possit conuerti, viuere Deo & crescere in virtutibus. D. Bernardus serm. 2. in Pent. asserit eum tria potissimum dona hominibus impertire. Primo pignus salutis, seu testimonium quod sint filij Dei, quo ingenti solatio animantur iusti. Secundo robur vitæ vt in laboribus, vigilijs & in omnibus mandatorum obseruantijs delectabiliter incedant. Tertio scientiæ lumen, vt cum omnia bene fecerint, seruos se inutiles putent, & quidquid boni in se inuenerint, illi tribuant, vnde omne bonum est.

Tria maximè dona impertit homini.

G VI. *Magister in schola.* SEXTO. Quid in mundo Spiritus S.? Quod in schola Magister. Quemadmodum enim in forma ignearum linguarum sedit super Apostolos: ita velut Doctor sedet in Ecclesia & 1. Primo docet & illuminat Ecclesiam eiusque pastores, præsertim summum Pontificem interno lumine, vt ne in rebus fidei definiendis ac docendis errent, instruitque eos contra hæreses. Deinde fidelibus omnibus tantum infundit lumen fidei & sapientiæ, vt eo præstent omnibus Gentilium philosophis: idque à pueritia facillimè arripiant. Addit etiam externum lumen, conciones, libros pios, præceptores, Confessarios, Pastores à quibus iuuari possunt & discere necessaria.

2. Secundo Creat multos è suis discipulis Magistros & Doctores, conferendo illis non solum excellens lumen, sed etiam gratiam docendi alios & Zelum animarum multoties magno cum impetu & mira animi immutatione, vti videre erat in Saulo, qui quam primum credidit & baptizatus est, continuò intrauit synagogam & prædicauit Christum, confuditque Iudæos. Videre erat in alijs quoque. *Implet namque cytharædum* (inquit D. Greg. hom. 30. in Euang.) *puerum, & psalmistam facit. Implet pastorem armentarium sycomoros vellicantem, & prophetam facit. Implet abstinentem puerum, & iudicem senum facit. Implet piscatorem, & prædicatorem facit. Implet persecutorem, & doctorem gentium facit. Implet publicanum, & Euangelistam facit. O qualis est artifex iste Spiritus, nulla ad discendum mora agitur in omne quod voluerit: Mox enim vt tetigerit mentem, docet, solumque tetigisse, docuisse est.*

3. Tertio. Imbuit etiam bonis moribus fideles; dirigens Primo superiores vt condant salutares leges. Inde orti SS. Canones qui nihil aliud sunt, nisi iustissimæ & saluberrimæ leges ac regulæ summorum Pontificum, Conciliorum, Episcoporum: secũdum quas Christiani vitam suam conformare iubentur. Secundo emolliens subditorum voluntatem, vt suaui Christi iugo colla sua subijciant,

H. VII. *Architectus in structuram.*

SEPTIMO. Quid in mundo Spiritus S.? Quod in structura Architectus. Scimus Deo Patri tribui mundi creationem: scimus eiusdem reparationem à Filio Dei factam, adeoque etiam Ecclesiam ab ipso fundatam & ædificatam. Verum vltimam manum magnifico huic ædificio imposuit Spiritus S. Non quod Pater & Filius suam manum, non adhibuerint ad consummationem huius operis; sed quod hæc perfectio propriè attribuatur Spiritui, qui cum sit complementum totius SS. Trinitatis, rectè etiam tribuitur ei complementum mundi tam reparati quam creati. Nam quod attinet ad creationem mundi, satis apertè docet scriptura, mundi perfectionem tribuendam Spiritui sancto, Gen. 1. cum ait: *Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & Spiritus Domini ferebatur super aquas. Ferebatur*, hoc est (vt ex Hebræa voce, *merachephet* exponunt Basilius & Hieronymus) *incubabat aquis* quasi auis nido & pullis, cùm fouere eos volens, se demittit in nidum; vt etiam indicat Ecclesia in benedictione fontium Spiritui sancto accinens: *Tu super aquas foturus eas ferebaris.* Quod ergò adhuc rudis & indigesta moles erat, Spiritus sanctus fouere & perficere ac quodammodò ex aquis velut ex ouis excludere reliquas mundi creaturas cœpit. Idem confirmatur ex Psalm. 32. vbi legimus: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Hieronymus Hebræam vocem *zeuaam* vertit: *ornatus eorum.* Ergò per verbum Dei mundus quidem creatus: per spiritum verò oris diuini perfectus & ornatus est. Ergò etiam ornatum & complementum Ecclesiæ Christi iure attribuimus Spiritui sancto. Negari enim non potest, Christi passi & resuscitati tempore mundum adhuc fuisse tenebris Idololatriæ & scelerum aliorum vndique refertum, plerosque etiam Iudæos in sua obstinatione perstitisse. Ergò post ascensionem Christi cœpit Spiritus incubare mundo & fouere pullos Christi, aggregando eos Ecclesiæ & virtutibus expoliendo: cœpit viuis coloribus domum à Christo iam ante erectam, vndique depingere & aulæis exornare: cœpit Ecclesiæ templum à Christo extructum, velut Episcopus, sanctificare & sacris ritibus inaugurare, adeoque Christi sponsam facere sanctam, impollutam, non habentem maculam aut rugam.

I. VIII. *Nauarchus in nauigio & doctor in via.* I.

OCTAVO. Quid in mundo Spiritus sanctus? Quod in via ductor, in nauigio nauarchus. Vt enim ductor viæ gnarus & peritissimus Nauarchus maximo sũt solatio & præsidio ijs, qui iter terra mariq; faciunt: ita etiam Spiritus sanctus cum sit Dux & nauarchus Ecclesiæ, omnibus fidelibus summam afferre confidentiam debet. Monstrat enim nobis primò viam vitæ æternæ adinstar columnæ illius, quæ Hebræos duxit per desertum ad terram promissionis, Num. 9. quia *sancti per Spiritus sancti septiformem gratiam aditum vitæ cœlestis inueniunt*, inquit Ven. Beda Monstrat autem per superiores, per conciones, per libros pios, per internas inspirationes, &c.

Deinde sicut columna illa monuit quando proficiscendum, quando sistendum esset: ita Spiritus S. per Episcopos monet fideles ac instruit, quando ieiunandum, feriandum, confitendum, communicandum: quando preces publicæ & supplicationes instituendæ aliaque ad Dei cultum ritè peragendum pertinentia. Tertio Quemadmodum columna illa defendit Hebræos, cum Egyptij eos insequerentur, vti legimus Exo. 14. ita Spiritus S. protegit Ecclesiam contra eius aduersarios, Turcas, Hæreticos, Cacodæmones. Quod etiam prædictum Zach. 2. *Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu.* Quis hic murus igneus, nisi Spiritus S. specie ignis delapsus super nouellam Christi Ecclesiam? Columna illa de die protexit Hebræos ab æstu, de nocte à frigore: ita Spiritus S. protegit & consolatur Ecclesiam in omni aduersitate. si oppugnent hæreses, ignea illi veritatis columna est: si oppugnent tentationes & plagæ, erit ei columna nubis seu consolationis.

K. IX. *Hortulanus in horto.*

NONO. Quid in mundo Spiritus S? Quod in horto hortulanus. Vt enim is hortum suum perpetuò perambulat, ac lustrat quid eius culturæ desit: modò euellit noxias herbas, modò plantat bonas: modò terram vertit, modò eandem impinguat: modò areolas efformat in varias figuras: ita Spiritus S. excolit Ecclesiam inprimis, deinde in specie, vniuscuiusque animam, quæ se eius culturæ permittit, vti testatur S. Chrysostomus hom. 31. in Ioan. *Tanquam hortum virentem*, inquit, *& semper florentibus arboribus comantem, ita promptam animam disponit* (Spiritus S.) *vt nulla anxietate, nullis Satanæ insidiis, distrahi sinat, sed omnia ardentia malitiæ tela extinguat.* Itaque ab Ecclesia & cuiusque anima extirpare inprimis vitia conatur per frequentem vsum sacramentorum, per censuras & adhortationes: deinde implantare virtutes nititur & primorum Christianorum auitam pietatem reuocare vel saltem nobis inculcare vt intelligamus quam longe recesserimus à maiorum nostrorum fide, zelo & feruore. Rursum concessis crebrò indulgentijs plenarijs hortulum impinguat prouocando fideles ad pœnitentiam & bona opera. Adhæc certis temporibus instituit visitationes & reformationes abusuum introductorum; excitat & instituit nouos religiosorum cætus quasi pulcherrimas florum areolas, vt per eos incitet ad nouum virtutis amorem etiam sæculares. His ergò & similibus modis Ecclesiam communit & disponit, vt nullis Satanæ insidijs cedat, sed sit hortus conclusus, vti canit sponsus Cant. 4.

L. X. *Ostiarius in ouili.*

DECIMO. Quid in mundo Spiritus S.? Quod in ouili est ostiarius, vti legimus in hodierno Euangelio, & de Spiritu sancto exponit Theophylactus nec non D. Augustinus. Ergò sicut ostiarius non obuios quosque intromittit in ouile, siue homines siue pecora: sed pastorem legitimum & oues tantum ad ouile spectantes: ita Spiritus sanctus aduigilat Ecclesiæ ostio vt non quosuis pastores in

eam

eam admittat, sed ab Ecclesia approbatos & idoneos, post acceptam à Magistratu Ecclesiastico iurisdictionem, quod nequaquam obseruari potest apud hæreticos, cum non habeant Episcopos seu Magistratum Ecclesiasticum. Adhæc attendit etiam Catholicis & idoneis alioqui sacerdotibus, vt cum Simone illo sancto in spiritu veniant in templum; non per fraudem, vim, vel simoniam inuadant pastoralia munera aliasque Ecclesiasticas dignitates. Tales enim acerrimè plectit, &, cum potest, statim exturbat atque à fidelium communione segregat per anathema.

Nihilo minus obseruat etiam Spiritus sanctus cæteros, quando Ecclesiam ingrediuntur per baptismum vt ne, si adulti sint, rudes & ignari, sed priùs in fide bene instructi suscipiant baptismum: vt absit fictio & dolus: vt habeant susceptores qui pro eis eorumq; in fide constantia atque obedientia spondeant, &c. Denique ad fidelium quorumuis ostium, quod est cor illorum, excubare solet, eosque suauiter mouere vti ne pulsanti ad ostium Christo (velut cum eos ad pœnitentiam, ad religionem, vel præclarum aliquod virtutis opus vocat) fores oppessulare velint, sed Diabolo tantum occludant ad malum prouocanti. Christus sanè per os Ioannis Apoc. 3. ait: *Ego sto ad ostium & pulso; si quis audierit vocem meam & aperuerit ianuam, intrabo ad illum & cænabo cum illo & ille mecum.* Ex quibus verbis patet, in potestate hominis esse aperire Christo & non aperire. Ergò Spiritus sanctus sedulò adlaborat vt persuadeat fidelibus ne excludant sponsum suũ, sed cum sponsa dicant: *Pessulum ostij mei aperui dilecto meo*, Cant. 5. memor illius cænæ, quam vna cum sponso percipiet partim hic per gratiam, partim ibi per gloriam; quam nobis impertiat ostiarius cœli, Spiritus sancti cum Patre & Filio.

CONCIO II.

MEDIA AD CHRISTIANAM PERFECTIONEM INSPIRATA à Spiritu S. Primis Christianis.

I. Verbi Dei sincerus auditus.
II. S. Communio digna & frequens.
III. Assidua oratio.
IV. Abdicatio bonorum.
V. Solitudo & mentis recessus.
VI. Eleemosina.
VII. Gaudium spirituale.

THEMA.

***Ego veni vt vitam habeant & abundantius habeant.* Ioan. 10.**

A.

Quàm diuersi, quam contrarij sibi, Auditores, sunt Spiritus sanctus & spiritus malus? Spiritus malus impulit filios Noë, primos post diluuium homines, vt turrim vanitatis sibi ædificarent, cuius culmen vsque ad cœlum pertingeret, non quò in cœlum ascenderent, sed quò nomen sibi in terra facerent adeoque per superbiam rectà in Orcum descenderent, Gen. 11. Spiritus verò sanctus filios Christi, primos post Dominicæ passionis diluuium Christianos, vt turrim perfectionis Christianæ sibi ædificarent, cuius culmen ad cœlum, hoc est, ad angelicam sanctitatem proximè accederet, non quò sibi nomen in terra facerent, sed quò per humilitatem vsque ad cœlum & cœlestem beatitudinem scanderent. Quantum igitur turris illa Babel, turris vanitatis displicuit Domino Deo, tantum hæc Christianorum, turris sanctitatis placuit eidem. Quare in structura illa confudit Deus linguas hominum & vnam omnium diffecuit in diuersas, vt nemo alterum intelligeret: in hac verò econtrà omnium penè nationum linguas inter se diuersissimas adeò vniuit & in vnum quodammodò os congessit, vt omnes se mutuò intelligerent. Ibi ciuis ciuem, propinquus propinquum minimè intellexit, hic peregrinus peregrinum quasi conciuem suum optimè intellexit. Ibi qui in vnum congregati erant, dispersi sunt per orbem in varias nationes: hic qui priùs dispersi erant, congregati in vnum Ecclesiæ ouile & fidei communionem. Ibi vanitas & superbia hominum turrim quam inceperant, reliquit imperfectam: hic fides & humilitas credentium turrim sanctitatis cœptam perduxit vsque ad altissimæ perfectionis culmen. Vnde S. Gregorius hom. 30. super Euangelium, quæ est in Fest. Pent. ait: *Qui contra Deum turrim ædificare conati sunt, communionem vnius linguæ perdiderunt. In his autem qui Deum humiliter metuebant* (primis Christianis scilicet) *linguæ omnes vnita sunt. Hic ergò humilitas virtutem meruit, illic superbia confusionem.* Atque hæc est contrarietas, hoc discrimen Spiritus sancti & spiritus mali, quod depingit Dominus in hodierno Euangelio, cum de se quidem & spiritu suo ait: *Ego veni vt vitam habeant & abundantius habeant*; abundantius, hoc est, non solùm vt per gratiam viuant, sed vt vitam viuant perfectam omni virtutum genere & Spiritus sancti donis exornatam. De spiritu verò malo ait: *Fur non venit nisi vt furetur & mactet & perdat.* Sed nos relicto iam fure eiusque asseclis, contemplemur Spiritus sancti structuram in primis Christianis eorumque perfectionem.

Quid in primis illis Christianis operatus sit Spiritus sanctus recens illis datus, legimus Actorum cap. 2.

B. I. *Verbi Dei sincerus auditus.*

PRIMO. *Erant perseuerantes in doctrina Apostolorum.* sed qua ratione? eam audiendo, ruminando & meditando, in opus redigendo sibique applicando. Hæc enim tria inculcat Deus Hebræis inprimis Deut.

Deut. 6. cùm per Moysen ait: *Erunt verba mea in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis & meditaberis in eis sedens in domo tua & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos.* Ergò qui perfectionis Christianæ turrim vult extruere, fundamentum in anima sua ponat, Dei verbum; idque primò sedulò audiat non aure corporis tantùm, sed & cordis. Propterea enim tabulæ legis Mosaicæ in arca fœderis asseruabantur, 3. Reg. 8. quia Dei verba maximo studio asseruanda velut verba vitæ æternæ sunt. Deinde sæpe ea ruminet ac repetat partim secum, partim cum aliis, liberis præsertim ac subditis, si quos habeat; *Narrabis ea filiis tuis*, inquit Moyses: Hebraicè habetur: *acues ea*. q.d. iterabis & sæpius repetes, quomodo culter acuendus crebrò affricatur coti. Vnde subdit: *& meditaberis in eis sedens, ambulans, dormiens atque consurgens.* Neque hic sistendum, sed opere etiam implenda sunt Dei verba, vnde subiicit Moyses: *Et ligabis ea quasi signum in manu tua eruntque & mouebuntur inter oculos tuos.* Quid vero est manui alligare Dei verba nisi opere ea implere? quid ponere inter oculos, nisi ad ea velut ad regulam & exemplar conformare gressus & actus suos? sicut enim qui in alto mari nauigat, si nolit à via aberrare, ad acum nauticam recurrit eamque semper quasi præ oculis habet: ita voluit Deus proponi nobis verbum suum, ne à salutis itinere deflectamus. Vnde Dauid ait: *Lucerna pedibus meis Verbum tuum*, Ps. 118. Bonorum itaque Christianorum est verbum Dei esurire & cum gustu capere: libenter de rebus salutis loqui: promptè obedire Spiritui S. & velle dirigi, moneri, corrigi à viro Spirituali. Quæ si quis in se experiatur, næ is signum habet inhabitantis in se Spiritus Sancti. Nam *vti esurire*, inquit D. Chrysostomus hom. 14. in Gen. *signum est valetudinis in corpore: sic amare diuina eloquia, iudicium maximum sanitatis in anima.* Rursum sicut ignis ceram emollit & tractabilem facit atque ad omnium rerum ac sigillorum formas recipiendas disponit: ita Spiritus S. habitans in homine disponit eum ad recipiendum Dei verbum eique obediendum.

C.
II.
S. Communio digna & frequens.

SECVNDO. *Erant perseuerantes in communicatione fractionis panis*, hoc est, in sacræ Eucharistiæ communione, quæ etiam ab Apostolo & SS. Patribus vocatur *fractio panis & communio*; tum quia est communis mensa omnium fidelium, tum quia in ea vnum & eundem panem in indiuiduo omnes comedimus, quod in aliis cibis non fit; tum quia per eam inter nos & cum Christo vnimur. Alterum ergò animæ nostræ pabulum, quo mirum in modum crescere & proficere ad sanctitatem possumus, est frequens & perseuerans vsus S. Eucharistiæ. Quemadmodum enim panis corporalis restaurat & roborat vires corporis: & quomodo lignum vitæ in paradiso vitam hominibus perpetuò conseruasset, si tamen sæpius de eo gustassent: & quemadmodum Hebræos in deserto cœleste manna semper refecit & perduxit tandem ad terram promissam: ita & Eucharistiæ frequens ac dignus vsus vitam hominibus conseruat spiritualem, & præterea eosdem roborat & saniores ac sanctiores semper facit, tandemque ad perfectionis apicem & vitam lacte & melle manantem promouet. Pulchrè de hoc profectu vaticinatus est Oseas cap. 14. *Ero quasi ros Israël* (ita per ipsum loquitur Deus) *& germinabit sicut lilium & erumpet radix eius vt Libani. Ibunt rami eius & erit quasi oliua gloria eius & odor eius vt Libani: viuent frumento.* Quæ omnia de Eucharistia intelligit Cyrillus Alexandrinus in Commēt. super Oseam. Ros ergò Eucharistiam denotat; siquidem manna (Eucharistiæ typus) ad instar roris concreti, imò vt Hebræi tradunt, vnà cum manna de cælo descendit. Sed quid boni ex illo rore percipiet Israël seu Ecclesia? Primo *germinabit sicut lilium*, id est, mirificè crescet puritate & candore vitæ, cauendo ab omni peccati inquinamento. Secundo *Erumpet radix eius vt Libani*, id est, iaciet profundas virtutum radices, vt non facilè euelli vento tentationum queat. Tertio *Ibunt rami eius*, id est, proficiet augmento gratiæ, vti docet Concilium Florentinum & Tridentinum sess. 13. cap. 2. Quarto. *Erit quasi oliua gloria eius*, id est, replebitur donis & pinguedine Spiritus sancti. Quinto. *Erit odor eius vt Libani*, quia fragrantiam odoris & sanctitatis emittet etiam & alios. Denique *viuent frumento*. Septuaginta vertunt: *bibent & confortabuntur tritico*; vel vt S. Hieronymus eos exponit, *bibent & inebriabuntur tritico.* Quis vero est ille panis qui inebriare potest? vtique mysticus tantum, adeoque Eucharistia. Hæc non vitam tantùm, sed & robur ac profectum, tandemque ipsam perfectionis ebrietatem confert homini, dignè eam frequentanti. *Videbitur ista ebrietas* (inquit D. Augustinus super id: *Vinum lætificet cor hominis*, Psalm. 103.) *in operibus vestris, videbitur in sancto amore iustitiæ, videbitur postremò in alienatione mentis vestræ, sed à terrenis ad cœlum.* Inde ad extremum fit, vt homo totus quasi alius à se fiat & in Christum transformetur, iuxta id Augustini. *Non me mutabis in te, sed tu mutaberis in me.*

S. Communionis fructus. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

D.
III.
Assidua oratio.

TERTIO. Perseuerabant etiam *in orationibus*. Præclarum etiam hoc medium est proficiendi ad perfectionem. Cùm enim sanctitas & perfectio magnum ac rarum Dei donum sit, vnà cum conatu virtutum oratio adhibenda est, seria & frequens, qua à Deo impetretur. Ipsa enim est quasi corona Olympica in certamen proposita, quæ (vt scribit Petrus Faber l. 2. Agonistici. cap. 27.) in alto suspensa, incitato quàm ocyssime cursu manibus corripiebatur. Manibus ergò è cœlo detrahimus hanc coronam, cum frequenti & feruenti oratione manus ad Deum tendimus & mendicorum instar clamamus, obsecramus, pulsamus. Scimus ex Luca cap. 11. non statim exauditum fuisse qui ab amico suo petiit tres panes: sed diu foris stetisse, diu multumque fores pulsasse donec impetrarit. Quid verò tres

tres illi panes, nisi trium statuum tres profectus? Primus est incipientium, secundus proficientium, tertius perfectorum. Ergò qui tam grandia bona, tertium præsertim, quærit, profectò in orationibus cum primis illis Christianis perseuerare debebit. Et propterea Dominus ad finem illius parabolæ hortatur: *Et ego dico vobis: Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis; pulsate & aperietur vobis.* Petimus orando: quærimus meditando & diuina mysteria inuestigando: pulsamus lachrymando & suspirando; vnde Tobias quando cœpit orare cum lachrymis exauditus est à Deo, Tob. 12. & 3. Vbi glossa interlin. ait: *Oratio Deum lenit, lachryma cogit: hæc vngit, illa pungit.* Ergò qui in statu incipientium vult excellere, oret: qui in statu proficientium, quærat meditando: qui in statu perfectorum, pulset lachrymis & suspirijs.

E. IV. *Abdicatio bonorum.*

QVARTO. Omnes qui credebant, *erant pariter & habebant omnia communia, possessiones & substantias vendebant & diuidebant illa omnibus prout cuique opus erat.* Pariter quidem erant, tum quia statis horis ad concionem, communionem, orationem conueniebant & animo coniuncti erant. Communia verò omnia (fortunæ bona, non vxores) habebant ad modum cœnobitarum: (Hinc enim vox cœnobij, à κοινὸς, id est, communis.) Nemo quidquam suum esse dicebat. Tales etiam sub S. Marco erant Christiani Alexandrini, vt testatur S. Hieronymus de viris illustribus in Philone cùm ait: *Talis primò credentium fuit Ecclesia, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt vt nihil vsquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper: patrimonia egentibus diuidantur, orationi vacetur & psalmis, doctrinæque & continentiæ, quales & Lucas refert primum Hierosolymis fuisse credentes.* Atque hinc orta est vita religiosa eorum qui primæuam fidelium vitam æmulari conabantur; quam post 300. annos instaurauit in Ægypto Antonius, in Græcia Basilius, in Africa S. Augustinus, in Syria S. Hieronymus, postea S. Benedictus in Italia, &c. Porrò hæc paupertas magnum affert subsidium ad consequendam perfectionem, tum quia euertit cupiditatem, quæ est causa omnium malorum: euertit *meum & tuum, frigidum illud verbum*, quod est causa omnis discordiæ, vt ait S. Chrysostomus; tum quia auocat animum à terrenis opibus & delitijs liberatque à mille curis & distractionibus adeoque facit hominem liberum & expeditum ad amandum & colendum Deum; siquidem *amor rerum terrenarum viscus est spiritualium pennarum*, inquit D. August. serm. 33. de verb. Apostol. tum quia hominem Christo pauperi assimilat, similitudo autem causat amorem.

Cæterum non est omnium hanc perfectionem imitari; decet tamen Christianum eam æmulari & inprimis dolere, quod primæuos Christianos assequi non possit; deinde in quocunque statu degat, superflua resecare, nec plus è mundi bonis sumere quam quæ sunt necessaria, adeoque ea delibare tantum, quemadmodum canes è Nilo bibunt, modicè & raptim, ob venenata animalia, quæ sub aquis eius latitant; ne cor terrenarum rerum cupiditate & inordinato amore cupiatur.

F. V. *Solitudo & mentis recessus.*

QVINTO. Erant *quotidie perdurantes vnanimiter in templo.* Præclarum etiam hoc perfectionis medium est, abstrahere se à mundi negotijs & conferre se ad templum vel saltem in cordis solitudinem & cum solo Deo loqui. Quod inprimis ad primorum Christianorum imitationem faciunt cœnobitæ & pij sæculares, qui omne tempus quod à negotijs liberum habent, in templo orationi, lectioni & concioni impendunt; vel certè domi in oratorio suo aut alio recessu mentem ad Deum colligunt; vbi ad Dei amicitiam & singularem quandam familiaritatem, ex qua non solum magnas accipiunt consolationes, verum etiam multa arcana edocentur, paulatim perueniunt, vti promittit eis Dominus Oseæ 2. *Ecce ego lactabo eam* (animam) *& ducam eam in solitudinem & loquar ad cor eius.* quasi dicat. Sicut sponsus cum sponsa remotis arbitris, syncerissimè & blandissimè cum ea agam, consolationibus demulcebo, mentem illustrabo, voluntatem ad mei amorem inclinabo, ita vt non solum intellectus videat me, sed voluntas etiam degustet indeque terrena omnia spernat. Atque hæc est schola, in qua diuinus ille Magister instruit animas nostras & in qua breui tempore plurimum facere profectum possumus; templum, inquam & mentis solitudo. Hic nidus, in quo adolescunt & plumis vestiuntur pulli Christi quousque ad amorem Dei super omnia & contemptum rerum terrenarum euolent, vti docet S. Gregorius lib. 19. mor. cap. 24. super id Iob. 29. *In nidulo meo moriar.* Non solent ciconiæ vel aues aliæ nidificare supra molendina, propter continuum strepitum: solitaria & pacata loca quærunt. Pari modo qui profectum spiritus quærunt, subducere se debent à tumultibus & negotijs sæcularibus, iuxta monitum Ecclesiast. 11. *Fili ne in multis sint actus tui.* Quieta loca ament vel subinde saltem ad quietem mentis se recipiant. Id quod etiam Seneca vidit, qui dixit: *Nemo vnquam perueniet ad bonam conscientiam, qui præter modum occupatus est.* Ideò S. Franciscus in regula præcipit fratribus suis, vt laborent quidem, sed ita, vt ne tantæ sint occupationes & exercitia, quibus spiritus orationis opprimatur.

G. VI. *Eleemosyna.*

SEXTO. *Frangentes circa domos panem*, q. d. distribuebant egenis per domos victum necessarium, vt exponunt Lyranus, Caietanus & Dionysius Carthus. Multum etiam promouet eleemosyna ad perfectionem, nam & terrenarum opum contemptum parit & Dei amorem sibi conciliat. Audiamus Isaiam cap. 28. loquentem: *Frange esurienti panem tuum & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum & carnem tuam ne despexeris.* Quis verò huius misericordiæ fructus? *Tunc erumpet*, inquit, *quasi mane lumen tuum*; (Hebr. *sicut aurora*) quasi dicat, miro modo illustrabitur &

recreabitur anima cœlesti quodam lumine, *Et sanitas tua citius orietur.* Sanitas inquam animæ & voluntatis, quæ abstergit omnes affectus prauos & cupiditates, facitque hominem perfectum. *Et anteibit faciem tuam iustitia tua,* q.d. iustitia & perfectio illa perducet te ad vitam æternam; vnde subdit: *Et gloria colliget te.* Hoc est, proteget & ab hostibus animæ tuæ, sicut olim media nube protexit Moysen fugientem ad tabernaculum, cum lapidare eum Iudæi vellent. Audiamus S. Chrysostomum hom.32. in epist. ad Hebr. *Eleemosyna,* inquit, *vincula peccatorum dissoluit; fugat tenebras, extinguit ignem, mortificat vermem, expellit stridorem dentium. Huic cum multa fiducia, cœli aperiuntur & veluti regina intrante, nullus custodum, qui portis assistunt, audet dicere: Quæ tu es? vel vnde? sed omnes eam è regione suspiciunt. sic etiam misericordia: Regina namque est, verè regina similes faciens homines Deo.* sicut ergò aurora solem; ita eleemosyna præcedit misericordes, parans eis iter ad perfectionem, deinde ad gloriam.

Neque dubium esse potest, quin primi illi Christiani ad eleemosynam adiunxerint corporis castigationes, veluti ieiunium, quo proprio ori detrahebant, quæ indigentioribus erogarent.

H. VII. *Gaudiū spirituale.*

SEPTIMO. *sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum.* Non metuebant iam Iudæos sibi insultantes, sed confisi in Deo & bona conscientia sua, peracta sacra communione, celebrabant agapes seu commune epulum, ad quod inuitabant egentes & lætabantur in Domino, tum ob perceptam fidei gratiam, tum ob susceptam Eucharistiam, tum denique ob internum conscientiæ gaudium, quo testabatur eis Spiritus S. se esse filios Dei: *nullum enim maius signum inhabitantis Spiritus est, quam lætitia spiritualis,* inquit D. Bernardus. Rursum, *secura mens quasi iuge conuiuium,* ait sapiens prouerb.15. Hinc *vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum,* Psalm.117. Quisquis igitur perfectioni studet, gaudium hoc cordis in omni opere bono velut clauum nauigij semper ad manum habeat: cogitans nauarchum suum esse Deum: ab illo pendeat, illi se committat: quemadmodum S. Raimundus cappæ suæ velut naui insistens, scapulari tanquam velo, baculo tanquam remo vsus mare traiecit, securus de diuino præsidio. Gaudium hoc olim commendauit Deus etiam Hebræis, Deut.12. cum per Moysen eis præcepit: *Comedetis ibi* (in atrio coram tabernaculo) *in conspectu Domini Dei vestri, ac lætabimini:* non vtique profano, sed Spiritali gaudio, quod oritur ex fiducia in Deum; & desinit in gratiarum actionem pro beneficijs à Deo perceptis, quæ est opus Angelorum & Beatorum omnium, quod inchoant hic perfecti viri. *Nihil enim ita propriè,* inquit S. Bernardus serm.11. in Cant. *quandam in terris repræsentat cœlestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum, dicente scriptura: Beati qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.* Quam laudem vtinam hic inchoëmus, & ibi in perpetuum canamus.

CONCIO III.

QVIBVS EX CAVSIS FERE CONTEMNATVR MAGISTRATVS.

- I. *Quando ipse contemnit Deum & suos superiores.*
- II. *Quando ipse contemnit subditos.*
- III. *Cum non præit bono Exemplo.*
- IV. *Cum non audet punire delinquentes.*
- V. *Cum se nimis familiarem præbet subditis.*
- VI. *Cum est obligatus subditis.*
- VII. *Cum Reipublicæ est inutilis.* 1. Cum rudis. 2. Cum iners negligit publica. 3. Cum ebriosus. 4. Cum nimis auarus.
- VIII. *Cum suam auctoritatem non tuetur.*

THEMA.

Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo. Ioan.10.

A. *Auctoritatē Magistratui conseruandam vult Deus.*

SAluam atque inuiolatam debere esse principum, Prælatorum ac quorumuis Magistratuum auctoritatem sacræ monent literæ, Auditores. Scimus veteri in lege Saulem diuino suffragio in regem fuisse electum. Verum cum rebelles aliquot subditi eum despexissent quasi indignum sceptro, nec de more attulissent ei munera dicerentque: *Num saluare nos poterit iste?* 1. Reg.10. Videte quid egerit Deus vt electo Regi conciliaret auctoritatem. Factum est post mensem vt Naas Ammonites premeret Hebræos habitantes in Iabas Galaad, nec aliter in fœdus recipere vellet, nisi erueret omnium dextros oculos. Quo audito Saul sequens boues de agro, repente correptus à spiritu Domini & iratus concidit vtrumque bouem in frusta misitque in omnes terminos Israel, nuncians: quicunque non exierit ad prælium cum Saule contra Ammonitas, sic futurum bobus eius. Venerunt ergò Hebræi ad Saulem, qui inuasit hostem & concidit atque dispersit ita vt ne duo quidem simul remanerent. Parta igitur hac tam insigni victoria tantam ei auctoritatem conciliauit Deus, vti diceret populus: *Quis est iste, qui dixit: Saul num regnabit super nos? date viros & interficiemus eos,* 1. Reg.11. Videmus igitur Dei suffragio conseruandam esse Magistratibus debitam auctoritatem quasi Dei ministris: & periculosè eos contemni, qui à Deo constituti sunt Rectores. Cæterum quia sæpenumerò rectores ipsi in causa sunt, cur à subditis spernantur, idcirco ipsis aduigilandum est, ne auctoritatem suam culpa sua perdant. Id quod indicat Dominus in Euangelio hodierno cum ait de pastore improbo & illegitimo: *Alienū autem non sequuntur*

(oues) *sed fugiunt ab eo.* Et propterea Apostolus cum instituisset duos Episcopos, Timotheum Ephesi, & Titum Cretæ: vtrique seriò mandauit, vti suam auctoritatem sartam tectam seruarent, nec vitio suo contaminarent: Timotheo scribit: *Nemo adolescentiam tuam contemnat*, 1. Tim. 4. Tito verò: *Nemo te contemnat*, ad Tit. 2. q. d. vobis hoc mando, non ouibus vestris, quia in vobis sita est conseruatio auctoritatis & contemptus vester. Ergò videamus causas, quæ multoties faciunt contemni Magistratum.

B. I. *Quando ipse contemnit Deum & suos superiores.*

Contemptui est. PRIMO. Quando ipse contemnit Deum & superiores à Deo sibi datos. Quemadmodum enim Adam quamdiu in paradiso subiectũ se exhibuit Deo, tamdiu omnibus animalibus summa auctoritate imperabat; ast vbi Deo se rebellem præbuit, ilicò rebelles etiam sensit bestias: ita Magistratus dum obedit Dei mandatis & suorum superiorum, habebit absque dubio obedientes & addictos sibi subditos. At cum incipit ipse se subtrahere ab obedientia, tum subtrahunt se & subditi eius eique insultant atque illudunt. Patet in Saule, de quo diximus initiò. Is enim dum mandatis DEI paruit, saluam habuit auctoritatem suam; sed postquam præuaricatus est, amisit auctoritatem non modò coram Samuele, sed etiam coram populo. Tunc enim recessit ab eo spiritus bonus & inuasit eum spiritus malus & crebrò cum vexauit: Mulieres etiam egressæ eum choro Dauidem Sauli præferunt; *Percussit Saul mille & Dauid decem millia.* E qua cantilena spretum se agnouit Saul, suumque regnum in periculo esse, 1. Reg. 18. Quare ad extremum non sine mysterio suopte gladio incubuit desperans & interijt, quia sicut ipse abiecit Deum & sermonem eius, ita abiectus est à Deo, vti dixerat ei Samuel, 1. Reg. 15. Vnde bene S. Ambrosius l. 5. ep. 33. scripsit Valentiniano Imperatori: *si vis diutius imperare, esto Deo subditus.*

C. II. *Quando ipse contemnit subditos.*

SECVNDO. Quando ipse contemnit subditos. *Scitum est istud Domitij*, inquit S. Hieronymus epist. ad Nepotian. *Cur ego habeam te vt principem, cùm tu non habeas me vt senatorem?* Et illud Crassi apud Ciceronem l. 3. de Oratore dicentis; *non esse sibi Consulem, cui ipse non esset Senator.* Edoctus hoc est malo & interitu suo Iulius Cæsar, qui cum nimium insolesceret arrogantia, adeò vt vniuersos patres conscriptos cum plurimis honorificentissimisque decretis ad se venientes, sedens pro æde Veneris exciperet: conflata in eum inuidia & coniuratione facta à sexaginta amplius senatoribus equitibusque Romanis in Pompeij curia 23. vulneribus confossus occubuit, teste Sueton. Hinc non immeritò laudata est Agasiclis Lacedæmoniorum Regis sapientissima vox *posse quemuis sine satellitio regnare, qui sic subditis imperaret, vt filiis pater.* Plut. in apophtheg. Id quod etiam S. Hieronymus desiderauit in Ioanne Hierosolymitano Episcopo ad Theophilum contra eius errores scribens: *Aut quasi Pontifex cunctis æqualiter imperet: aut quasi imitator Apostoli vniuersorum saluti ex æquo seruiat: si talem se præbuerit, vltrò præbemus manus.* Et rursum: *patres se sciant esse, non Dominos.* Multos metuat oportet, quem metuunt multi. Vnicus plebeij hominis contemptus Scipionem ab ædilitia dignitate repulit, quando manus eius callosas sentiens interrogauit, *vtrum manibus an pedibus ambulasset.* Inde enim plebeius, veluti cōtemptui habitus omnium odium in Scipionem concitauit, afferens plebem ab eo ludibrio haberi. Tymp. in spec. mag. signo 82.

D. III. *Cum non præit bono exemplo.*

TERTIO. Cum non præit bono exemplo subditis, sed malè insuper viuit. Nam vt S. Aug. lib. 4. de doctrina Christ. cap. 24. ait: *Habet vt obedienter audiatur quantacunq; grauitate dictionis maius pondus vita loquentis.* Et contra, *cuius vita despicitur, restat vt eius prædicatio contemnatur*, inquit S. Gregorius hom. 12. in Euang. Propterea Apostolus cum Timotheo scripsisset: *nemo adolescētiam tuam contemnat*; statim subijcit medium: *Sed exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate.* q. d. Si tale exemplum ouibus tuis præbueris, nemo te contemnet; alioquin certo certius fabula subditorum eris. Sanè in hodierno Euangelio Dominus de bono pastore ait: *Cum proprias oues emiserit, ante eas vadit*; bono scilicet exemplo; statimque subdit: *Et oues illum sequuntur.* Hærent contrà & sibi imponi à pastore existimant, cùm viã quidem monstrantem, sed non præeuntem vident. *Plus enim*, inquit Seneca, *homines oculis quam auribus credunt.* Ac siquidem Magistratus tales corripere delinquentes velit, mox audiet ab illis: *Medice cura teipsum.* Et: vel iustum est quod sanciuit tua Dominatio & à me prætermissum, vel iniustum: si iniustum, cur me punire cogitat eo nomine, quasi iniustè egerim? si iustum, cur non id ipsam & agit? Num aliter eam viuere, quàm iuste & secundum leges decet? Atque hinc confusi turpiter scribæ & pharisæi, cum à Christo audierunt: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam* (adulteram) *lapidē mittat*; subduxerunt se è templo, *vnus post vnum*; quasi recentem alapam accepissent; quia se ipsos reos esse à Christo didicerunt, Ioan. 8. Moyses etiam cum percussorem proximi redargueret; vbi ab eo audiuit: *Quis te constituit principem & Iudicem super nos? num occidere me vis sicut heri occidisti Ægyptium?* nihil ampliùs moliri vel contradicere ausus est, sed timuit ac fugit, Exod. 2. Vidit hoc etiam Antoninus Imp. Ethnicus, qui legem tulit ne maritus adulterij accusare posset vxorem, si ipse impudicè viueret, quam vt æquissimam laudat S. Aug. 2. de adulterin. coniug. cap. 8. apud Baron. Anno 161. Per iniquum enim est eo nomine aliquem accusare vel punire, quo quis ipsemet deliquit.

E. IV. *Cum non audet punire delinquentes.*

QVARTO. Cum non audet punire delinquentes. Hinc enim Magistratus seu Iudex habetur pro Idolo & stramineo terriculamento, quod arcendis auibus statuitur in agro & tandem sine pauore ab ijsdem insidentibus conspurcatur. Cuiusmodi Magistratum in vindictam promittit Deus Hebræis

Zach. 11. pastorem, inquam, stultum; subditque: *ô pastor & Idolum, derelinquens gregrem? gladium super brachium eius, & super oculum dextrum eius.* Vult dicere, vt opinor: brachio quidem gladium gestat & in eius aspectu sibi placet; verùm euaginare eum & in sontes exserere non audet; quo modo de Cretensium Duce Theutide dixit Themistocles, minimè eum timendum Atheniensibus; *siquidem haberet quidem gladium ad iugulandum, sed non cor ad euaginandum.* Spernitur vel à pueris frigidus Magister, qui præclara quidem dat latinitatis præcepta, sed non vrget vt ea discipuli scribendo loquedoque teneant. Leges instar mæniorum sunt, continentes populum intra fines rationis; quis autem nescit piaculum esse mænia perfodere, euertere aut transilire? Multò ergo minus tolerari debet vt leges impunè violentur: *quia absque legibus nullo pacto potest ciuitas esse incolumis, absque mænibus potest,* vti dixit Heraclitus Ephesius. Quocirca Carolus M. gladij sui capulo, cui insignia eius insculpta erant, edicta sua signabat; quod *eiusdem esse* diceret, *& confirmare & defendere leges* refert Ægid. Corozetus de dictis memor.

F. V. *Cum se nimis familiarē præbet subditis.*

QVINTO. Cum se nimis familiarem præbet suis subditis. Notum enim id Apuleij de Deo Socr. *Parit conuersatio contemptum: raritas conciliat ipsa rebus admirationem.* Idem docuere veteres fabula illa vulpis, quæ primò conspicata Leonem, ita extimuit vt penè exanimaretur. Prodijt secundò in eius aspectum Leo, & minus iam trepidare vulpes. Prodijt & tertiò; tum nihil iam amplius metuens accessit vulpes & salutauit eum. Ita nimirum Principum & aliorum Rectorum auctoritas nimia familiaritate vilescit. Quare Pericles ille Atheniēsis, prius maxime comis ac familiaris, vbi reipublicæ administrationem suscepit, ab omni cætu amicorum & conuiuijs se abiunxit Rationem addit Plutarchus: *Comitas enim facilè fastum omnem atterit, & in familiari consuetudine ægrè custodias illud opinionis de te augustum.* Hinc etiam Persarum reges à conspectu vulgi se se remouebant & rarissimè sui videndi aut alloquendi copiam faciebant, ne frequentia & familiaritate vilesceret regia maiestas; Neque enim nisi regis iussu & nisi per internuncium alloqui eos licebat, teste Herodoto l. 1. & patet ex libro Esther. c. 4. Cæterum hic secessus moderatus esse debet & fastu carere. *Miscenda sunt ista,* inquit Seneca l. de tranq. *& alternanda solitudo & frequentia.* Quod non erat in Persarum regibus, qui penè semper ab hominum conspectu remoti hortis tantum & nemoribus excolendis ac delitijs vacabant, vti narrat ex Xenophonte Cicero de senect.

G. VI. *Cum est obligatus subditis.*

SEXTO. Cùm est obligatus subditis, siue propinquitate sanguinis, siue ære alieno, siue alia quadam seruitute. Hæc causa est cur vt plurimum potentes eligantur in Magistratum, Consules, Iudices, &c. quia hi cæteris superiores minus obligantur subditis. Ita suasit Iethro ille genero suo Moysi, Exodi 18. *Prouide de omni plebe vires potentes & timentes Deum,* &c. *Potentes,* inquit; qui videlicet non metuant sed compescere possint subditos, nulla ratione ijs subiecti vel addicti. *Timentes Deum,* qui neminem plus quam Deum timeant. Decet enim Iudicem ac rectorem vsquequaque liberum & nullis compedibus constrictum esse, vt sine obstaculo vias iuris omnes percurrere queat; vti etiam monet Ecclesiasticus c. 7. dicens: *Noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis & ponas scandalum in æquitate tua.* Quis metueret Iudicem, siquis eum domi suę inclusum & in sua potestate haberet? quomodo nō Iudex metueret potius illū, à quo coërcetur? Huiusmodi Iudices habuit Cambyses Persarum rex, qui cum insano sororis teneretur desiderio, percontatus est regios Iudices (sibi subiectos) num qua lex concedat sororem ducere in vxorem? Iudices responderunt, nullam quidem se inuenire legem, quæ hoc concedat fratri: quandam tamen se inuenire, quâ liceat Regi Persarum facere, quidquid ei libet. Herod. lib. 3. Non ita Traianus Imperator qui cum Tribunum militum vel præfectum vrbis & prætorij renuntiasset, strictum ensem, in conspectu omnium, in manus eius dedit, dicens: *Cape ferrum hoc, & siquidem rectè imperium gessero, pro me, sin aliter, contra me vtere.* Tymp. in spec. Mag. fig. 93. Non ita Antigonus, qui à Marsyâ fratre litem habente rogatus vt causa clam cognosceretur, negauit dicens: *si iniustam causam habere te scis, cur litigas? si iustam, cur fugis hominum conscientiam & ad domesticos lares causam fori pertrahis?* Plut. in Apopht. Super omnia verò memorabile & stupendum est, quod egit Otho Tertius Imp. in hoc genere, qui propriam vxorem, Aragonum Regis filiam, quod rea esset necis Comitis cuiusdam innocentissimi, publicè cremandam iudicauit. *Cum enim fœmina procax oculos in dictum Comitem coniecisset, atq; à viro castissimo passa esset repulsam, illum de attentata pudicitia calumniosè accusauit apud. Imp. qui temerè vxori credens. Comitem morte damnauit. Quem cum capite truncatum audiuisset ipsius vxor, magna audacia, quam dolor, nescius pudoris, expressit, Othonem conuenit pro tribunali sedentem, clamans de nece iustissimi viri vindictam, proiectoque capite viri in medium, ipsum Imperatorem reum innocentissimi sanguinis apud ipsum iura reddentem accusat. Probationem per contactum ferri candentis, veritatis indicem, offert. Consentit ille, paratur ignis, ferrum candens exhibetur. Mulier conscia innocentiæ viri sui, arripit illud illæsa, contrectat inusta, quin stringit, vt flores, ignitum metallum. Qua ex re exuruntur præcordia ipsius Imperatoris, cui tunc insultans victrix fœmina, vindictam in Imp. à gladio exigit imperantis. Fatetur ille culpam, nec refugit pœnam, spondens iugulum, sed poscit inducias. Interim proceres accurrunt, pro vita Imperatoris fœminam exorant: sed frustra diu laboratum: tandem ea conditione transactum est, vt auctrix sceleris Augusta,*

flammis

flammis comburenda daretur. Quod è vestigio factum. Cranz. 4. Saxon. cap. 26. & ex eo Gabr. Bisciola in Epit. Baron. Anno 998.

II. VII. *Cum reipublicæ est inutilis.*

SEPTIMO. Cum reipublicæ est inutilis; id quod multis ex causis accidere potest. Primò cum est rudis & illiteratus. Tametsi enim prudentia politica sufficere videtur ad multa Magistratus munia, nisi tamen iuncta sit eruditioni literarum, ab eruditis saltem spernitur & multoties eluditur regiminis potestas. Hinc enim Franciscus I. Galliæ rex, nec non Alphonsus Aragoniæ, (seuera satis censura) dicere solebant, *Regem illiteratum esse asinum coronatum*; apud Tymp. in spec. fig. 52. Laudandus fuit L. Torquatus, qui iam tertium Consul Romanorum omnium consensu renuntiatus, valetudinem oculorum excusauit, indignum esse inquiens, rempublicam & fortunas ciuium ei committi, qui alienis oculis vti cogeretur. Liu. l. 26. Quid autem aliud facere coguntur Rectores inerudit? nonne aliorum consilijs stare adeoque alienis oculis vti necesse habent?

1. Cum rudis.

Secundo. Cùm iners & otiosus publica negligit, qualis Domitianus qui nihil magis quam muscas domi capere, certo horarum penso, & stilo peracuto configere solebat; factus proinde fabula & ludibrium subditorum dicentium, neminem cum Imperatore esse, *ne muscam quidem*; vti alibi dictum.

2. Cum iners negligit publica.

Tertio. Cum addictus vino & vix vnquam sobrius; quo nomine inter alios populo exosus ab eoque explosus fuit Phocas Imperator, vt cum ebriū cerneret, dicere ei non dubitaret: *Rursus è caneo* (poculi genus est, à sono quem edit effluente vino simul & aëre) *bibisti rursus mentem amisisti.* Ob id etiam ad extremum miserè interfectus est. Glycas 4. p. annalium Byzant.

3. Cum ebriosus.

Quarto. Cum nimis auarus & sordidus, premens exactionibus subditos. Hinc enim exasperantur eiusque tyrannidem execrantur subditi, ac maledicunt ei. Qua de re Henricus III. Castellæ Rex dicebat: *Diras & execrationes populorum magis reformido quam arma hostium.* Pulchrè hoc ostendit Frāciscus Marcio Iureconsultus egregius, qui (vt scribit Iustinianus Genuensis historiographus lib. 6.) missus a Republica Genuensi orator ad Ducem Mediolanensem, cùm is nollet eum dimittere, nec pactis conuentis cum Genuensibus stare, captata occasione obtulit eidem Duci manipulum herbæ ocymi: qui admirabundus, quid hoc donum sibi vellet, quæsiuit quid rei esset. Respondit ille, talem esse huiusmodi plantæ naturam, vt leniter ac suauiter contrectata gratum odorem spiraret: nimis autem duriter compressa, & attrita non solum omnem suauitatem deperderet, sed etiam procedente tempore scorpios generaret: habere autem se ingenia Genuensium eodem planè modo. Dux hoc ingenioso admodum responso delectatus & sententiam priorem mutauit, & Legatum honorificè dimisit. Pontan. 3. p. Att. bell.

4. Cum nimis auarus.

OCTAVO. Cum suam ipse auctoritatem & dignitatem non tuetur aduersus obtrectatores. Nam vt S. Augustinus ait: *Dum nimia seruatur humilitas, regendi frangitur auctoritas.* Refertur in cap. quando d. 86. Et Callicrates cap. 19. de off. præf. *Ex conuersatione æquali nascitur contemptio dignitatis.* Rectè & laudabiliter obseruauit hoc Leontius Tripolis in Lydia Episcopus, qui aduertens Eusebij Constantij Imp. vxorem ab Episcopis quibusdam plus æquo honorari ac tantum non adorari, solus eam irrationabilem demissionem aspernatus, ad eam accedere renuit. Vocatus à regina superbia inflata non sine factis pollicitationibus, hoc responsi dedit: *Si me ad te venire volueris, debita Episcopis reuerentia conseruata, vt ego quidem ingrediar, tu autem statim de sublimi isto solio descendens, reuerenter mihi obuiam procedens, & caput meis manibus supponas, benedictionem acceptura: ac deinde ego sedeam, tu verecundè adstes: cùm iussero signo dato sessura. Si hæ inquam tibi conditiones placuerint, veniam ad te: sin alio modo, nō tam multa dabis, tam magna non poteris, vt nos honore Episcopis conueniente neglecto, diuinum Sacerdotij institutum violemus.* Quo responso exarsit insana mulier, cum multa quoque bile marito rem exposuit; qui tamen ingenuum Leontij animum laudans, vxorem facessere & in Gynæceum abire iussit. Refert Suidas in hist. p. 526. in Leontio. Iure merito etiam hic memoramus quod ad conseruandam auctoritatem suam fecit Gabius Grimanus præfecturam Reip. Venetorum nomine administrans Patauij. Ergò *studiosi aliqui* (loco ab Academia celebri) *hominem pannosum & famelicum, decem scutatis conductum, subornarunt, vt dicto præfecto è templo exeunti occurreret, eum osculo manibus impresso salutaret, ac tandem fratrem appellaret. Hac salutatione & verbis nihil omninò commotus Grimanus, comiter tandem resalutat, & secum in prætorium ducit: vbi intellecta totius rei serie, portas vrbis statim obserari iubet, & studiosos omnes, quorum consensus ad hanc rem interuenerat, ad se vocat. Cum illi comparuissent, sereno vultu ait, ipsorum comitate & diligentia sibi hodie fratrem repertum, sed adeò egenum & nudum, vt ad eum, vti fratre dignum sit, ornandum non paucis nummis opus habeat. Velle igitur, vt quandoquidem ipsi in fratre reperiendo non leuem adhibuerint diligentiam, iam quoque in eo exornando, pari vtantur liberalitate, ac singuli certam pecuniæ summam statim dependant. Excusare illi se deprecari, obsecrare denique, vt quod ioco & iuuenili lasciuia commissum esset, indulgeret. At ille prætendere, opus esse fratri veste & sumptu. Nec prius abeundi illis copia facta est, quam centenos scutatos nudo illi singuli numerassent.* Refert Tymp. in spec. Magistr. fig. 52. p. 2. Ad extremum igitur viderit quisquis ad gubernacula sedet, ne culpa sua in contemptum & ludibrium subditorum incidat. Exhibeat se pastorem verum non alienum, si vult oues suas non videre à se alienas.

I. VIII. *Cum suā auctoritatem nō tuetur.*

CONCIO IV.

DÆMONES CVR IN MVNDO.

I. *Ad Dei gloriam & Dæmonis confusionem.*
II. *Ad profectum nostrum.*
III. *Ad meritum & Coronam iustorum.*
IV. *Ad Correptionem malorum.*

THEMA.

Eur non venit nisi vt furetur & mactet & perdat. Ioan.10.

A.

QVàm cordatus pastor fuerit Dauid, dum pasceret oues patris sui, ipsemet coram Saule effatus est, cum ad Saul regem dixit, 1. Reg.17. *Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat Leo vel vrsus & tollebat arietem de medio gregis: & persequebar eos & percutiebam eruebamq́; de ore eorum & illi consurgebant aduersum me & apprehendebam mentum eorum & suffocabam interficiebamq́; eos. Nam & Leonem & vrsum interfeci ego seruus tuus.* Huiusmodi pastor & Christus fuit, qui ex ore Dæmonis velut Leonis, & ex ore mortis velut vrsi (qui in pastoratum sæuit) eruit oues suas, animas nostras. Sed quamobrem, Auditores, non omninò interfecit Leonem illum & vrsum? Cur Dæmones magna saltem ex parte super terram reliquit & grassari in homines permittit? mortem cur non sustulerit, alibi intelleximus. Nunc videndum superest, cur reliquerit Dæmones.

B. I. *Ad Dei gloriam & Dæmonis confusionē.*

Reliquit PRIMO. Ad Dei gloriam, vt in hominis infirmitate potentia Dei ostenderetur; & ad Dæmonis confusionem vt ab inferiore se, homine, vinceretur Dicebat superbissimus ille Spiritus *In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum*, Isa.14. idcircò meritò ita depressus est, vt homines ipso longè inferiores de eo triumphare eique illudere possent. Hoc sensu exponit S. Augustinus 11. de Ciuit. c. 15. Chrysostomus, Theodoretus & alij id psalmi. 103. *Draco iste quem formasti ad illudendum ei*, scilicet ab hominibus. *Ab iis enim illuditur*, ait S. Hieronymus in similem locum Iob. 40. *quoniam per gratiam S. Spiritus & meritum Sanctitatis eis subditur & inuocato nomine Christi effugatur.* Sic illusit ei inter alios S. Hilarion, qui enormis magnitudinis Camelo à Dæmone agitato planeq; furioso, ad se adducto plusquam à triginta viris, dimissoque omnibus fugientibus dixit syro sermone: *Non me terres Diabole tanta mole corporis: & in vulpecula & in Camelo vnus atque idem es.* Moxque pulso Dæmone bestiam reddidit mansuetam. Eidem Dæmoni virginem obsidenti ac clamanti coram eo: *ô cruces, ô tormenta, quæ patior? Exire me cogis & ligatus subter limen teneor*; illusit dicens: *Grandis fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris.* refert S. Hieronymus in vita Hilarion. Quemadmodum ergò Deus superbo & iactabundo giganti Goliatho non opposuit Gigantem maiorem, sed Dauidem statura paruum & iuuenem pastoritiæ potius artis quam militiæ expertum, qui cùm à Goliatho despiceretur & rideretur, dicente num se canem existimaret? eundem vice versa derisit, dicens: *Imò cane viliorem*; vt scribit Iosephus & habent 70. Interp. Quare sicuti Goliath mirè confusus fuit, cum in terram deiectus, vidit stare supra se iuuenem imbellem sibique amputare caput: ita miro modo confunditur Dæmon, cùm ab hominibus despicitur, deijcitur & quodammodò iugulatur. Hoc enim in pœnam eius decreuit Deus, cùm dixit Gen.3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ipsum conteret caput tuum.* Vergit hoc è contra ad maximam Dei gloriam, si tam superbum, potentem & versutum hostem sternat per infirmum militem suum. Hinc cùm Satan à Deo interrogatus in libro Iob. cap.1. *Vnde venis?* superbè respondisset: *Circuiui terram & perambulaui eam*; mox Deus retundere volens eius superbiam, dixit: *nunquid considerasti seruum meum Iob?* quasi eum prouocans ad duellum cum hoc milite committendum, vt ab eo superatus ludibrium fieret Angelis & hominibus; quemadmodum & factus est; ideoq; ei postea rursum dixit Deus: *Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis, &c. & adhuc retinens innocentiam suam?* Iob.2. *Exultat enim Deus*, inquit S. Hieronymus in eum locum, *in victoria famuli sui, & illius patientiam suum dicit triumphum.* Nec dubium, quin in cœlo festiua gaudia fiant, omnisq; cœli curia exultet, cum homo Diabolum, ob superbiam toti cœlo exosum, superat; quod indicat dicto 1. c. Iob paraphrastes Chaldæus, qui ita legit: *Venit dies magni iudicij & astiterunt angeli &c.* Dies hic non erat alius, quam quo Iob vlceribus plenus de Dæmone triumphauit. Idem fecit Deus per seruum suum Antonium, vt in eius vita docet S. Athanasius; siquidem integras Dæmonum acies per hunc vnum iuuenem fudit & confudit. Ex quibus intelligimus Deum quodammodò posuisse honorem suum in manibus nostris, sicuti gloriam populi sui posuerat in manu Dauidis. Quis ergò nō strenuè & alacriter pugnet in hunc hostē, vt eius deiectione Dei gloriā amplificet & curiā lætificet? maxima Principum recreatio est videre ab exiguo falcone deijci ex aere grandes aues, ciconias, ardeas, &c. Multo maior Deo & angelis lætitia est, cū ab homine mortali, humili, exiguo deijci & prosterni vident dæmonē superbum, qui omne sublime videt, oēs artes & dolos callet, omnia penetrat, omnia alioquin frangit &c.

C. II. *Ad profectum nostrum.*

SECVNDO. Ad profectum nostrum. Primo. Vt compellamur perpetuò ad Deum recurrere, & nunquam ab eius latere discedamus; quod sequenti similitudine explicat S. Chrysostomus l. 1. de prouid.

& orat,

1\. & orat. *Videbis matres, vt paruulos secum adhærentes retineant, laruas agere aut phantasmata quædam repræsentare; & tempore quo ciuitates laruis replentur, pueri à matrum lateribus nō discedunt, semper attendentes, necessarium sibi esse matris præsidium, si hac vel illac laruæ occurrant. Propterea Deus mundum dæmonibus quasi laruis repleuit, qui phantasmata agant, vt nunquam ab eius latere separemur: & timentes, eos vbique posse nobis occurrere, vbique nobis esse necessarium diuinum patrocinium intelligamus.*

2\. Secundo. Vt cautius ambulemus, attendentes vndique nos circumseptos esse hostibus. Certè si quis sciret ciuitatem in qua habitat, repletam hostibus crudelissimis sibique infensissimis, qui omnes vias occupent & plateas, omniaque loca ingredi possint; nonnè summa vigilantia sibi prospiceret, pedem nisi armatus non efferret, imò domi etiam hostem semper expectaret eiusq; incursus præueniret? Hinc 1. Petri. 5. monemur: *sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus tanquam Leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Sobrietas, noster gladius est, nunquam seponendus.

3\. Tertio. Vt fortiùs progrediamur in virtutum stadio; quādo enim infestamur à Dæmone, excitamus nosmetipsos ad resistendum per contrarios virtutum actus & resumimus vires ac feruorem. Vnde Apostolus 2. Cor. 11. *Angelum Satanæ* vocauit *stimulum carnis* suæ. Vt enim stimulus citra noxam & vulnus pecus propellit: ita aduersarius noster Diabolus absq; nocumēto progredi in virtutis via facit. Canis est lanionis, qui continuis latratibus pecudem insequitur & vrget ad progressum; tametsi hoc Diabolus minimè intendit. Similis est Pharaoni, qui dum filios Israel occidere parauit, impulit ad ingrediendum maris rubri transitum & ita ad terram promissam pergere compulit: Impellit peccatores in peccata grauissima; sed illi ex hoc ipso grauiore suo lapsu sæpe emendantur & impelluntur ad pœnitentiam, sicque eius laqueos omninò euadunt, alioquin non euasuri. Iustos verò dum infestat & tentat, hirundinis instar noxium ab illis sanguinem extrahit. Intendit quidem dæmon totum illis, si posset, sanguinem exsugere; sed cœlestis medicus ita eius ingluuiem temperat, vt non nisi noxium humorem detrahat.

D. III. *Ad meritum & coronam iustorū.*

TERTIO. Ad meritum & coronam bonorum. Nam vt ait S. Leo Papa ep. 36. *Dæmoni ob hoc aliquid audere permittitur, vt à fidelibus Christi gloria maiore vincatur.* Multorum probabilis valde sentētia est, vnicuique homini destinatum esse à Lucifero angelum malum, qui sedulò ei adhæreat eumque impugnet, quo modo vnicuique Deus attribuit angelum bonum in custodiam. Quæ fuit sententia Originis & nonnullorum veterum, S. Thomæ in 2. dist. 11. qu. vn. artic. 5. Cassiani coll. 8. cap. 17. Greg. Nysseni l. de vita Moysis. Et confirmatur, quia Dæmon est simia Dei, & quia hic est modus & ordo competens nocendi hominibus, quod ille maximè quærit. Colligitur ex Zach. cap. 3. vbi dicitur Satan stetisse à dextris IESV Sacerdotis vt aduersaretur ei. Quin & Plutarchus gentilis scribit de Bruto, quòd cùm noctu legeret ad lucernam, conspexerit quendam & dixerit ei: *Tu quis es?* Cui ille: *Tuus malus Genius: in Philippis me videbis.* Permittit verò hoc Deus ad maius meritum & gloriam nostram, si suum quisque Antagonistam strenuè oppugnarit ac vicerit; longè enim honorificentius est obtinere spolia ab hoste deuicto, quam ex merâ Ducis liberalitate. Censet verò Origenes hom. 1. in lib. Iosue, quemuis hominem victorem obtinere vel obtenturum illam coronam & sedem in cœlo, quæ Dæmoni eius impugnatori parata erat in cœlo. Fuerunt enim illi angeli aliquando in cœlo empyreo & in eo magnifici, tametsi nondū beati; quorum vni dixit Isaias cap. 14. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer? sine dubio, qui de cœlo cecidit, sedem,* inquit Origenes, *in cœlo habebat. Postquam verò factus est angelus refuga, si eum vincere potuero & subijcere pedibus meis; si meruero vt Dominus meus IESVS conterat Satanam sub pedibus meis, cōsequenter locum Luciferi habere merebor in cœlis.* Figuratum hoc videtur in eo quod dicitur à Deo ad Hebræos Ios. 1. *Omnem locum quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam.* Vt ergò Israëlitis cedebant terræ illæ & nationes Chananæorum, Pherezæorum, Iebusæorum & aliorum in terrâ promissionis constitutorum, quas armorum vi subegissent: ita vnicuique fideli cedet locus & sedes illius Cacangeli in cœlo, quem is occupaturus erat, nisi cecidisset. Vnde quo fortiores, altiores, & excellentioris naturæ dæmones quis superauit, eo altiorem sibi in cœlo sedem parabit. Consonat huic doctrinæ, quod in vitâ S. Francisci scribit S. Bonauentura cap. 6. quendam ex eius fratribus in templo orantem vidisse per extasin sedes in cœlo sanctorum plurimas, inter alias verò vnam altiorem & præstantiorem pretiosissimis adornatam gemmis. Qui cùm per orationem indagaret, cuiusnam illa esset, responsum est fuisse vnius ex præcipuis angelis de cœlo lapsis, nunc verò eam paratam esse humili Francisco, qui profundissima humilitate ingentem illius superbiam vincebat. Nō igitur ad perniciem, sed potiùs ad honorē nostrum dimissi in mūdo Dæmones; qui quò magis nos oppugnant, eo maiorem gloriæ parandæ occasionē præbent; & fœlix est, de quo dici potest id Sap. 10. *Certamē forte dedit illi vt vinceret.* Hinc bene Isa. 54. Dæmon vocatur *faber: Ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas.* Tametsi enim suis suggestionib. sufflat & excitat in nobis ignem concupiscentiæ, tamen interim si ei resistatur, coronas nobis fabricat in cœlis. Sic lapides, quos manibus Iudæorum proiecit in S. Stephanum, fabrefacti & mutati sunt Martyri in gemmas & coronam.

E. IV. *Ad correptionem malorū.*

QVARTO. Ad correptionem malorum. Quemadmodum enim in omni Rep. debent esse ministri iustitiæ, lictores & carnifices, illi vt in carcere, hi vt in loco supplicij reos torqueant & coërceant;

ita

ita & in republica mundi; vbi alios quidem Dæmones reliquit Deus in aëre caliginoso super terram, veluti lictores: alios detrusit in infernum veluti carnifices, vt torquerent ibi damnatos. Vnde Matth. 18. legimus seruum nequam traditum esse *tortoribus*. Et Apocal. 2. scribit Ioannes: *Ecce missurus est Diabolus aliquos ex vobis in carcerem, vt tentemini.* Scimus è libro Tobiæ cap. 3. septem impudicos Saræ maritos occisos ab Asmodæo. A quo eodem occisum esse nequam Her ob peccatum mollitiei, Gen. 38. sentiunt communiter. Et 1. Reg. 16. Dæmon qui exagitabat Saulem, vocatur *Spiritus Domini malus.* Quomodo spiritus Domini, si malus? Quia scilicet Dei minister & lictor erat, torquens impium Saulem. Vtiles igitur & necessarij sunt mundo dæmones. Nam primo sicut lictores & carnifices incarcerant & torquent sontes: ita etiam Dæmones. Nemo innocens curat aut metuit ministros illos, quia noxios tantum apprehendunt: ita etiam non est, cur metuamus Dæmones, si conscientia nos defendat. Audi Iobum cap. 40. dicentem: *Ecce Behemoth quem feci tecum, fænum sicut bos comedet.* Nomine *Behemoth* dæmon intelligitur. Sed quos iste comedit: qui carnales sunt & fænum, iuxta id Isa. 40. *Omnis caro fænum.* Fecit eum nobiscum DEVS, id est, concessit vt nobiscum in mundo maneret, sed non nisi vt fænum & terrenos ac carnales ederet; & si iustos etiam aliqua ratione læsurus est, non nisi in rebus fluxis & temporalibus læderet ad maius ipsorum bonum. Corui sunt dæmones, ad hoc destinati vt cadauera tantummodò foras proiecta deuorent. Serpentes sunt, quibus dicitur: *serpenti panis puluis eius*, Isa. 65. & Gen. 3. *Terram comedes*, id est, terrenos, *cunctis diebus vitæ tuæ.*

Secundo. Sicut lictores neminem apprehendunt, in carcerem abducunt, vel torquent, nisi ex imperio Magistratus: ita etiam Dæmones nemini nocere possunt nisi ex imperio & concessione Dei, cum eo limite, quem Deus eis præscribit. Quemadmodum patuit, cum facultatem Dæmon petijt aggrediendi S. Iob. ostendens se habere ligatas manus: *Extende* inquit, *paululum manum tuam.* q. d. manu tua meam comprimis, laxa manum tuam, vt mea illum aggredi queat. Concessit illi hoc Deus sed limitatè vt animæ eius parceret. Ex quo colligit S. Augustinus præf. enarrat. 2. in Psalm. 29. Dæmonis voluntatem semper esse malam, potestatem verò semper esse bonam, quia à Deo concessa. Et S. Gregorius lib. 2. moral. cap. 6. ait, Diabolum semper quidem appetere iustos, sed hoc non posse, nisi quos & quousque permittit Deus. *Quare*, addit idem Sanctus, *formidari non debet, qui nihil nisi permissus valet: ille autem est timendus & honorandus eidemque seruiendum, cuius est potestas & cui Dæmon ipse paret, &c.* Si esset prope te ingens aliquis ac ferox Gigas cum gladio vaginæ incluso; & ex altera parte magnus aliquis tuus amicus Gigante illo fortior & potentior, qui brachium eius contineret, ne gladium euaginare & se mouere loco posset: non esset certè cur Gigantem timeres, sed operam dares vt potentis adeò amici gratiam conseruares. Talis est igitur ferocis illius Behemoth potestas, de quo dicto cap. 40. Iob dicitur, quod sit *principium viarum Dei & qui fecit eum, applicabit gladium eius.* q. d. non nisi per Creatoris licentiam euaginare gladium potest. Canis instar est Dæmon, præ macello stantis, & inutiles carnis bolos à lanione sibi proiectos expectantis. Rogandus ergò solum Deus: *ne proijcias me à facie tua.* Et: *ne tradas bestiis animas confitentes tibi.*

TERTIO. Sicut lictores neminem faciunt, sed ostendunt tantum reum esse vel non reum, dum quæstionibus exagitant & ponderibus appensis distrahunt seu librant, vt vulgò vocamus. Sic etiam Dæmones, licet homines tentent, non tamen hoc ipso malos faciunt, sed malos esse ostendunt, si illi succubuerint: vel bonos, si non succubuerint. *Tentatio*, inquit Thomas de Kempis, *non efficit hominem improbum, sed qualis sit ostendit.* Certè S. Hieronymus in Psalm. 109. Diabolum vocat Quæstionarium; idque deducit ex verbis Apostoli 1. ad Timot. 1. dicentis: *Quos tradidit satanæ vt discant non blasphemare. Ergo Diabolus*, inquit, *quasi quæstionarius Domini est; qui enim non rectè ambulant, traduntur Diabolo, vt ab ipso cruciati ad Deum conuertantur.* Exagitando eos suis tentationibus ostendit, num supra petram ædificati sint, an verò super arenam. Scimus ex Euangelio Matth. 7. domum supra petram extructam tempestati minimè cessisse; cessisse verò eam quæ supra arenam structa erat. Ex quo, vt Cassianus Coll. 18. cap. 13. ait, satis apparet, domum aut conscientiam stulti non corruisse, quod tentationum tempestate esset concussa (siquidem domus sapientis eisdem concussa non corruit) sed quod fundamenta illius domus non essent firma, nimirum arena. Sapiens ergò non succumbit tentationibus, quia in virtutibus bene fundatus est: stultus succumbit, quia malè fundatus, adeoque domum cordis sui ruinosam & vitiosam habet. Verbi gratia. domus Cain corruit ab inuidia oppugnata, quia eius fundamentum erat inane quoddam desiderium honoris, quo cupiebat à Deo affici si ostenderet Deus gratum sibi fuisse eius sacrificium: Abelis tamen domus firma permansit, quia eius fundamentum erat pura & simplex intentio Deo placendi, eique offerendi optimum & pretiosissimum quod habebat. Esau domus cecidit: quia innitebatur fundamento carneo & amori proprio; cui vt indulgeret, vendidit primogenituram: Iacob autem fratris eius domus firma permansit, eò quod inniteretur fiduciæ in Deum, ad quem in omnibus suis calamitatibus per orationem confugiebat. Perijt domus & regnum Saulis, eò quod proprio iudicio & voluntati tota inniteretur, contemnens & quasi conculcans obedientiam Deo debitam, prætextu & pallio quodam offerendi, ex proprio iudicio, eidem sacrificium; domus verò & regnum Dauidis firmum

firmum permansit: quia eius fundamentum erat cor, ipsius Dei cordi, eiusque voluntati valdè conforme: quam certò statuerat in suis omnibus rebus adimplere. Pharisæi ædificium à ventis fuit dissipatum: eo quod vanitatis vento inniteretur; Publicani verò domus stetit firma: quia eius fundamentum fuit vera humilitas & cognitio sui; Fluctus dolorum & tribulationum non potuerunt deijcere domum boni latronis in cruce: quia illam fundauit in cognitione suorum peccatorum, & quod esset dignus tali supplicio; at alteram impij latronis domum funditus subuerterunt: eò quòd in obstinata sua voluntate pertinax constiterit. Itaque faciunt Dæmones suis tentationibus vt seipsos noscant homines, indeque fit vt sæpe improbissimi pudore confusi resipiscant & pœnitentiam agant, quam nunquam egissent, nisi tentati fuissent, quemadmodum & rei post quæstiones & torturas redeunt ad cor & per publicam pœnitentiam euadunt plerumq; gehennam. Laudandus itaque Deus, quod huiusmodi ministros reip. suæ prouiderit, &c.

CONCIO V.

FORAMINA, PER QVÆ HÆRESIS IRREPSIT IN GERMANIAM.

I. *Dissoluta Clericorum vita.*
II. *Ruditas & inscitia pastorum.*
III. *Prælatorum oscitantia.*
IV. *Principum conniuentia.*
V. *Morum corruptio.*

THEMA.

Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Ioan. 10.

A. FVres & latrones esse hæresiarchas nostri temporis, ex hodierno Euangelio manifestè intelligimus. Si enim Apostoli Christi sunt, ostendant per quod ostium intrauerint in Ecclesiam. Non aperuit illis summus ille & generalis ostiarius, Spiritus sanctus; quia per miracula & vitæ sanctimoniam demonstrare debent se immediatè ab eo missos esse. Non aperuit illis Summus Pontifex Christi in terris Vicarius, quia potius damnauit eos & ferijt anathemate. Non aperuere Episcopi Orthodoxi, quia contra lupos istos strenuè protestati sunt & magnis vocibus reclamarunt. Cæteri fideles aperire non potuerunt, quia non sunt ostiarij, nec illorum est admittere in Ecclesiam Doctores & Pastores. Vnde ergò tantum irrepserunt in Ecclesiam? vtique per foramina, per quæ intrare fures solent, vti in hodierno Euangelio audiuimus.

Porrò indagemus hæc foramina, quò mirari desinamus.

B. I. *Dissoluta Clericorũ vita.* Foramem PRIMVM fuit dissoluta clericorum vita in priore illo sæculo, quo hæreses exortæ sunt. Negari enim non potest fuisse tunc in clero grauia & intolerabilia vitia, auaritiam & quæstum turpem ac sacrilegum, libidinem & gulam: disciplinam etiam regularem magna ex parte collapsam & à pristino feruore relaxatam. Quemadmodum enim senectus homini deformitatem affert, nec vllum tam bene compositum est corpus, aut ædificium tã coagmentatum, quod non vetustate corrumpatur, ita nulla est disciplina etiam in domo Dei, quæ temporis progressu non contrahat labem aliquam & à pristina degeneret integritate. Ita enim natura comparati sumus, vt quò leges sunt antiquiores, eò frigidius eas seruemus & in transgressionem proniores simus. Differt in hoc natura ab Alchimistarum arte. Hi enim pulueris cuiusdam, quem fermentum appellant philosophicum, iniectione, ferrum in cuprum, cuprum in argentum, argentum in aurum, adeoque semper deterius in melius & nobilius metallum transmutare norunt: contrarium experimur in natura & religione, quæ paulatim remittit vigorem & ex auro in argentum, ex hoc in cuprum, è cupro in ferrum degenerat; vti canit etiam Horatius:

> *Damnosa quid non imminuit dies?*
> *Ætas parentum peior auis, tulit*
> *Nos nequiores: mox datura*
> *Progeniem vitiosiorem.*

Inprimis verò monastica vita, aut optimos generat viros, si constiterit in vigore: aut pessimos, si fuerit dissoluta. Vnde quod de Athaeniensibus dixit Plutarchus in vita Dionis, eos aut esse optimos aut pessimos; & de Attica, eam gignere sicut præstantissimum mel, ita & exitiale venenum: idem de monasticæ vitæ cultoribus dicendum esse videtur. Et sicut Ieremias in duobus calathis sibi à Deo ostensis deprehendit duplices ficus admodum diuersas, in vno valde bonas: (populum qui in captiuitatem Babylonicam abductus fuerat) in altero valde malas: (populum qui manserat Hierosolymis) ita in monasterijs aut deprehenduntur valde boni, qui regulam obseruant: aut valde mali, qui non obseruant, sed tepescunt. Testatur hoc grauis auctor S. Augustinus ep. 137. tom. 2. *Sicut non inueni,* inquit, *meliores qui in monasterio profecerunt, sic nec deteriores, qui in monasterio defecerunt.* Ex his fuere Pelagius, Eutyches, Nestorius, Iouinianus; & superiore sæculo Lutherus ex Ordine S. Augustini, Bucerus ex Ordine S. Dominici, Conradus Pelicanus ex Ordine S. Francisci, Bernardus Ochinus ex Ordine Capucinorum, Viretus & Petrus Richerius ex Ordine Carmelitarum, Oecolampadius ex Ordine S. Brigitæ, Thomas de Thielt ex Ordine S. Bernardi, Petrus martyr ex Ordine Carthusianorum, &c. Quando ergò tot monstra è monasterijs infælici illo sæculo prodierunt, magnum

sanè præiudicium est, non fuisse eo tempore adhibitam vbique debitam diligentiam in obseruanda vita monastica & regulari disciplina. Quod ideò etiam commemoro, vt posteri Religiosi, illorum lapsu edocti, melius sibi attendant, quia quantum boni expectat Ecclesia à bonis, tantum vicissim mali metuit à malis.

C. II. *Ruditas & inscitia pastorum.*

SECVNDVM. Defectus virorum eruditorum, seu ruditas & inscitia pastorum. Constat enim proximè elapsa sæcula per quàm rudia fuisse: Academias non floruisse: sacra fidei dogmata parum aut nihil ventilata fuisse: plebem in ijsdem malè instructam hæreticis oblatrantibus respondere non potuisse, prisco tantùm ritu Deum coluisse & in primitiua sua simplicitate vixisse. In scholis quæstiones ferè spinosæ solùm agitabantur, ad imposturas hæreticorum parum attendebatur. *Quin plerique etiam opibus* (ita lamentatur illorum temporum miseriam Florimundus Remundus l.2. de progress. hæres. cap. vlt.) *quas longa pax Ecclesiæ attulerat, quasi indormiebant, suisque officiis segniter fungebantur. Tum vaticinium illud prophetæ Amos impletum fuit; Famem non panis & vini, sed diuini verbi Mundo minantis. Imò tempus illud erat, de quo Esaias dicit, Sacerdotes æquè & simplicem populum rudes fore atque ignorantes. Eadem tum, quæ antiquæ illi Sion apud Ieremiam Prophetam, ruina Ecclesiæ impendebat. Plerique in Germania Christiani & Catholici erant tantum imitatione quadam, non scientia aut humilitate. Et quemadmodum ij qui ducentis aut trecentis annis sine titulorum à maioribus acceptorum tranquilla possessione vsi sunt, tam longi temporis præscriptionem ad ius suum probandum satis esse putant, nec prisca & rubiginosa monumenta excutere quidquam pensi habent; sic magna pars Prælatorum & Ecclesiæ præsulum, antiqua sua possessione contenti suauem vitam ducebant, parum interim de legendis sacris libris solliciti. O infortunati Archimedes! qui interea dum ciuitas vestra diripitur, figuris in puluere describendis occupamini. O canes culinæ potius quam custodiendo gregi intenti! qui dum muti estis, ac mille & quadringentorum annorum possessioni ac præscriptioni nimium fiditis, & oues lupo & vestram ipsorum caussam hostibus fermè prodidistis. Quid enim de ignorantia, luxu & vitiis temporum illorum dicam? quibus plerique immersi nihil aliud quam ocium spectabant, & cuticulam suam tantùm curabant: Nam quemadmodum corpora pulueri ac soli exposita multisq; laboribus exercitata omnes aeris iniurias facilius ferunt; delicatè verò habita & molliter educata etiam leuibus rebus quum facilè tum grauiter offenduntur: sic longa illa quies & felicitas in Ecclesiæ corpore multos prauos ac vitiosos humores peperit, è quibus deinde grauissimi morbi, symptomata & conuulsiones exstiterunt, à quibus etiamnum Ecclesia nondum conualuit, quamuis à cœlesti illo medico diuersi remediis aliqua ex parte subleuata sit, & paulatim pristinæ sanitati restituta.*

Porrò singulari Dæmonis versutia factum, vt eo tempore pauci docti viri essent, qui pro Ecclesia Dei pugnarent, quando ipse eam tot armis inuadere destinauit. Quemadmodum Naas Ammonites eo solum pacto recipere in fœdus Hebræos de Iabes Galaad voluit, vt erueret omnium dextros oculos (1. Reg. 11.) quò nimirum eos bello redderet ineptos (nam sinistros oculos scuto tegebant, & consequenter dextro rem agere & dirigere iacula debebant) ita egit Diabolus calamitoso illo tempore. sinistros oculos reliquit Ecclesiæ pastoribus, vt iurisprudentiæ vel iuri etiam canonico, politicis quoque rebus studerent: verum dextros illos, quibus fidei dogmata perspicere & propugnare deberent, eruit. Ac quemadmodum Philisthæi, hostes Iudæorum, cauerunt vt non esset faber in Israël, qui arma eis cuderet, (1. Reg. 13.) quò nimirum securè eos premere & subiugare possent armis destitutos: ita ferè euenit Germaniæ, vt eo potissimum tempore, quo cum hæreticis pugnare debebat, pastoribus eruditis penè destituta esset. Quare vel nunc serò sapiant Germani, & discant iuuentutem studijs addicere & de pastoribus oculatis sibi prouidere, nisi malint cæci à cæcis duci & ambo in foueam cadere.

D. III. *Prælatorum oscitantia.*

TERTIVM. Prælatorum oscitantia & somnolentia. Quemadmodum enim in parabola Euangelica, dum dormirent homines, venit inimicus homo & superseminauit tritico Zizania, Matth. 13. ita contigit Ecclesiæ, *cuius ager Prælatorum negligentia & pigritia totus quasi sentibus & spinis obductus squallebat: totus ob morum dissolutionē & vitia degenerarat;* inquit Florim. suprac. l. 1. de progressu hær. c. 8. Scimus quid euenerit Isboseth filio Saul, quando non ipse solus in domo sua, sed & ostiaria domus purgans triticum obdormiuit: ea enim dormiente ingressi sunt domum latenter duo latrones & occiderunt Isbosethum, 2. Reg. 4. Quid hæc ostiaria dormiens nisi prælati ad ostia Ecclesiæ custodienda destinati? Hi verò dum frugibus & reditibus solùm colligendis student & in cura pastorali interim obdormiunt, viam aperiunt Luthero & Caluino, pessimis duobus latronibus, quò latenter Ecclesiam ingressi interficiant animas, perfidiæ pugione. Nec mysterio caret, quòd ostiaria, non ostiarius, sua somnolentia damnum istud dederit: quia Prælati illi non vt viri, sed vt fœminæ potius pastorali præerant muneri; dum qui se muros opponere contra nouatores debebant, nimis facile territi hosti manus dederunt, ac viso lupo veniente, fugerunt. Sed ne cui iniuriam facere videamur, audiamus iterum Florimundum, l. 1. cap. 9. sic perorantem: *Quid ergò fuit, quod tanto malo grassandi licentiam dedit? Illud nimirum, quod obscurum hominem* (Lutherum) *Imperator contempsit, Cardinalis verò dulcibus ipsius verbis, & suis ipsius, quas Lutherus frequenter in ore habebat, laudibus consopitus fuit. Nullum enim Caietani humanitatem ac benignitatem deprædicandi finem Lutherus initio faciebat. Illud sanè imprudenter*

vel

vel negligenter potius à Caietano factũ videtur, quòd hominem nullo saluo conductu ab Imperatore munitum, quum Augustæ tum alibi tam diu oberrare permisit, cui sine vlla perfidiæ exprobratione, quod in mandatis habebat, manus iniicere potuisset, sed & optimo iure securitatis litteras Imperator Luthero denegare poterat, vt qui imprudenter in plagas ipse se coniecisset. Sed vterque lenitate vtendum sibi existimauit: quod remedium inualescentibus malis admodum est periculosum. Testatur enim experientia, morbos pecudum magis magisq; ingrauescere & dispalari.

Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens. Et quemadmodum vrtica leui & suspensa manu cõtacta vrit, at rudi manu compressa obtunditur ac vim suã perdit: sic nascens quæcunque hæresis facilè opprimi potest, si auctori os claudatur, & irrisa eius stultitia & temeritate, vox planè adimatur. Hoc modo multorum fatuitas sanata fuit. Contra obstinatos verò non verbis sed factis, non lenibus sed asperis remediis vtendum, primisq; principiis obstandum est. Dilatio enim seu mora nouas malo vires addit: tantoq; illud fit incurabilius, quanto magis inueterascit. Hinc Synesius ad Imperatorem Arcadium sic scribit: Malum nascens facilè auertitur & sanatur: at vbi inueterauerit, omnem medicinam respuit. Nimirum

D. III. *Prælatorum oscitantia.*

Serò medicina paratur
Quum mala per longas inualuere moras.

Et sapienter monet Aristoteles, ad præcauendas imperiorum ruinas, turbarum quamuis tenuissimis initiis esse occurrendum. Nam quemadmodum in fluminibus videmus, si quid inciderit aut aquarum impetu eò delatum sit quod cursum remoretur, paulatim molem accrescere, ac sæpe integras insulas exsistere: sic in mundi huius, ac præcipuè religionis negotiis ex paruis initiis magna rerum mutationes sequuntur. An non exigua Arianismi Alexandriæ accensa scintilla totum fere terrarum Orbem fœdo incendio inuoluit eò quòd primo sui ortu non fuerat exstincta? sic Lutherana quoque hæresis ex obscuro Germaniæ angulo progressa, magnam Christianæ Reipublicæ partem suæ contagione infecit, eam ob causam quod initia eius essent neglecta. Sed hæc diuinæ voluntatis erant decreta: hanc pœnam, adeoque multo maiorem peccata nostra merebantur. Sic ille.

E. IV. *Principum cõniuentia.*

QVARTVM. Principum conniuentia, quia hæreticos cum potuissent, non extinxerunt. Num. 33. præcepit Deus Moysi & Israelitis vt ingressuri terram promissam disperderent omnes habitatores terræ illius, Chananæos scilicet, vtpote gentiles, ac nisi omnes interfecissent, *qui remanserint, erunt vobis*, inquit, *quasi claui in oculis, & lancea in lateribus & aduersabuntur vobis in terra habitationis vestræ & quidquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.* q. d. vexabunt & dilacerabunt vos bellis, &c. Id quod experti sunt postea. Cùm enim aliquibus pepercissent & inito fœdere permisissent inter se eos habitare, non potuerunt eos posteà delere, sed ab eis direpti, capti & venditi sunt, vt patet Iud. 2. Expertus id etiam est Achab Rex Israël, qui cum Regem Syriæ Benedad, hostem Israëlitarum vicisset (quem occidere debebat) & Benadad lateret: Eius serui dixerunt: *Ecce audiuimus, quod reges domus Israel clementes sunt, ponamus itaque saccos in lumbis nostris & funiculos in capitibus nostris & egrediamur ad regem Israel, forsitan saluabit animas nostras.* Egressi ergò ad Achab, dixerunt: *Seruus tuus Benadad dicit: viuat, oro te, anima mea.* Et Achab: *si adhuc viuit*, inquit, *frater meus est.* Quod verbum, mox rapuerunt serui ex ore eius & ad regem suum attulerunt. Itaque receptum in fœdus dimisit Benadadum Achab. Sed quam mercedem ex hac clementia retulit? Occurrit ei mox propheta & ait: *Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius*, 3. Reg. 20. Quod & factum: nam post tres annos iterum mouit prælium contra Achab Rex Syriæ in quo Achab occisus est iussu Regis Syriæ, 3. Reg. vlt. Simili de causa Græcia periit, quia non multum soliciti erant Græci de religione, permittebant hæreses crescere vt lubitum cuique erat, quod S. Basilius in quadam epistola ad Occidentales, & S. Hieronymus ad Damasum queruntur & deplorant. Habuerunt etiam Principes nostri hæreticorum Antesignanum Saxonem & plerosque hæreticos in sua potestate; sed quia nimium clementes eos dimiserunt, vti & Lutherum: propterea iam ab illis patimur, quæ illi à nobis debebant. Recepti à nobis Lutherani Augustanæ Confessionis. Postea tolerati & Caluinistæ: Toleratæ eorum nouitates & rapinæ; experimur iam quid nobis ipsi creauerimus. Accidit sanè nobis, quod hospiti illi Ægyptio, qui cum in domum suam recepisset & tolerasset Aspidem, licet ipsa nemini noceret, catulos tamen peperit, qui hospitis puerum veneno peremerunt, teste Alberto Magno de animal. l. 25. in Aspide. Etsi enim aliquandiu conquieuere hæretici illi recepti in fœdus: proles tamen ipsorum nos iam expellere conantur ex nostris ditionibus. Canticorum 2. dicitur: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Quænam istæ vulpes? nimirum illæ Samsonis 300. secundum Originem hom. 4. in Cant. hæreticorum typus, quæ caudis mendaciorum colligatæ, segetes vastant Ecclesiæ. Eæ verò capiendæ sunt, antequam succreuerint.

Qua in re non solùm principes aliqui dormierunt, sed & nostrum multi adhuc delinquunt, dum cum Iudæis & hæreticis amicitias contrahunt maiores sæpe quam cum Catholicis. Laudant eorum facta, nostra vituperant: quid hoc aliud quam dicere: *Frater meus es?* Et quid mirum, si proinde nobis faciat Deus, quæ facturus erat hæreticis?

F. V. *Morum corruptio.*

QVINTVM. Morum corruptio. Quid mirum si hæretici nos exturbent aut hæresis in nos deriuetur, quibus vel similes vel peiores sumus? In huius rei figuram minatur Deus Ierem. 10. se positurum domos Iuda in habitaculum Draconum. Quia

mauult regnare infideles vel hæreticos, quàm perditos Christianos, siquidem illi contemnunt Deum, quem non agnoscunt: nos verò contemnimus, quem agnoscimus. Vnde fit vt propter nos blasphemetur nomen Domini, multò magis quam propter gentes. Hinc factum vt Ierosolyma ob perditos eius Ciues traderetur gentilibus. Hinc Græcia tota in manus Turcarum venit. Hinc hæreses in Germania exortæ: hinc tumultus in imperio. Erant Græci dediti maximè ebrietati, conuiuijs & tripudijs, vt deplorant in epistolis suis Basilius & Chrysostomus. Religionem non magni faciebant, suas sequebantur sententias contra Ecclesiam Romanam, Pontificem non venerabantur, sed proscindebant, repellebant; patriarcham suum Constantinopolitanum, qui Patriarcharum vltimus erat, primum omnium esse voluerunt. Sed quid factum? Quia vino dediti erant, Turcis traditi sunt, qui vinum respuunt, & vites, cùm possunt, succidunt. Quia tripudijs: iam compedibus vincti & seruituti traditi sunt vt gemere magis eis placeat quam saltare aut canere. Quia religionem non curabant, iam vix in angulis quibusdam eam retinere possunt. Quia contra Ecclesiam de spiritus S. processione sentiebant, in ferijs Pentecostes Constantinopolis à Turcis capta est. Quia denique sedi Romanæ subesse noluerunt, subesse iam coguntur Tyranno immanissimo. Non multum dispares fuere mores Germanorum, cùm in hæresim Lutheranam cadebant. Nulla tunc ferè in SS. literis eruditio: Canones sacri non obseruabantur: nulla Sacramentorum frequentatio: nulla erga Clerum reuerentia, contumeliosæ & scurriles sacrarum cæremoniarum & mysteriorum irrisiones, vt patet ex illius temporis scriptoribus, Munstero, Erasmo, Bebelio, Sleidano, &c. Quid hi aliud erant, quàm ligna arida ad concipiendam hæresis flammam? Iam verò an non & nostri mores ad illos propè accedunt? Certè nostram Germaniam sororem esse Græciæ, quantum ad ebrietatem, quis non videt? Nihil inchoatur aut finitur nisi cum potu. Non scimus honorare amicos nisi cum potu, nisi vocentur ad prandium, nisi ebrij dimittantur. Nonne hoc genus quoddam stultitiæ, reputare sibi pro honore, cùm amicus destruit vinum tuum & simul sanitatem suam? Deinde exiguus Cleri respectus. Nulla immunitatis Ecclesiæ, Canonum, præceptorum obseruantia. S. Hieronymus ep. 13. ait: *Nostris peccatis Barbari fortes fiunt: nostris vitijs Romanus fugatur exercitus.* Nos hoc de hæreticis dicamus, & rem acu tangemus. Nostris enim peccatis fortes fiunt hæretici: nostris vitijs fugatur noster exercitus. Quid igitur miramur? Ergo ô Germani si à finibus nostris extorres volumus hæreticos, si ab illorum incursu deinceps liberi esse, obstruamus illa foramina, per quæ irrepserunt. Reformetur clerus, instaurentur studia, vigilent prælati, gladium exserant Principes, cessent mores populi corrupti: conuertatur vnusquisque à via sua pessima: resumamus pristinum fidei vigorem quem habuere maiores nostri, &c.

CONCIO VI.

CÆREMONIÆ SACRAMENTI CONFIRMATIONIS EXPONUNTUR.

I. *Confertur solum ab Episcopo.*
II. *Per vnctionem S. Chrismatis.*
III. *Frons inungitur in modum crucis.*
IV. *Manus confirmando imponitur.*
V. *Ictu leui admonetur.*
VI. *Obligatur frons fasciola.*
VII. *Datur ei Patrinus.*

THEMA.

Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Ioan. 10.

LÆtatur sanè parens, cùm nascitur ei filius: sed tamen multo magis gaudio repletur, cum videt iam adultum & robore præstantem, ad militiam vel alia reipublicæ munia idoneum; hic enim ipsius finis est, quem à filio expectat. Genuit nos, Auditores, per fidem & baptismum Christus Dominus; sed non est ipsi satis si per gratiam viuamus, vult præterea in ea confirmemur & crescamus; adeoque idonei fiamus ad militandam Christianam militiam plurimaque in Ecclesia bona patranda. Hoc est quod nos docet in hodierno Euangelio cùm ait: *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Vitam animæ, gratiam, accepimus in baptismo: abundantius verò accipimus eam in confirmatione. Ibi adolescimus, ibi cœlesti robore induimur, ibi milites efficimur; quemadmodum & Apostoli die pentecostes confirmati fuere & milites effecti, vt iam non dubitarent in publicum prodire & contemptis principum minis, Christum palam annunciare. Porrò quemadmodum Apostolorum militaris inauctoratio non sine externis signis contigit: (sonus enim repente de cœlo venit cum turbine, seditque Spiritus sanctus specie ignearum linguarum super Apostolorum capita) ita & confirmatio nostra non fit sine cæremonijs; quæ cùm salutari consilio excogitatæ & documentis plenæ sint, à nobis examinari debent.

B. I. *Confertur solù ab Episcopo.*

PRIMO. Non confertur nisi ab Episcopo, quia est Sacramentum perfectionis seu constituens hominem perfectè Christianum & idoneum ad militiam Christianam; vnde à Græcis vocatur τελείωσις id est, perfectio, vti à S. Dionysio de Eccl. hierar. & Ambros. lib. 3. de Sacram. cap. 2. Quemadmodum ergò in extruendis ædificijs, (vt argumentatur D. Thomas 3. p. q. 72. art. 11) fabri inferiores, calcem, cæmenta, ligna & reliquam materiam parant atque com-

componunt, absolutio tamen operis & vltimæ manus impositio ad Architectum spectat: ita & baptismus & alia sacramenta per inferiores sacerdotes conferri homini possunt, verùm confirmatio, quæ spirituale hominis ædificium perficit, manum Episcopi requirit. Et rursum sicut epistolam exarat quidem scriba, sed eam ad finem Dominus manu propria subscribit: ita baptizat quidem sacerdos, sed manus Episcopi signo crucis consignat hominem in fronte quasi epistolam cælestibus characteribus conscriptam. (Hinc Apostolus Corinthios à se conuersos vocat epistolam suam simulque epistolam Christi, scriptam non atramento, sed Spiritu Dei viui. 2. Cor. 3.) Vnde etiam rectè confirmatio vocatur manus impositio à S. Aug. lib. 3. contra Donat. c. 16. & l. 6. c. 14. quasi vltima manus impositio seu perfectio. Non quod hominem actu perfectum & omni virtutum genere instructum reddat, sed quod abundantem ei & specialem gratiam conferat ad hanc perfectionem consequendam. Quemadmodum enim trium votorum editio religiosum in statu perfectionis constituit, non quod is statim perfectus sit: sed quod illa professio eum addicat studio & statui perfectionis, in quo perfectus esse contendat & quòd peculiaria ad id adiumenta habeat. Propterea D. Thomas quæst. cit. art. 8. ait: sicut de intentione naturæ est, vt homo crescat statura; ita de intentione Dei esse vt idē crescat vitæ perfectione. Quare sicut pumilio non est perfectus homo: ita *absque huius Sacramenti vnctione perfectus esse Christianus nequaquam poterit, neque sedem habere inter perfectos*, inquit S. Clemens papa ep. 4. ad Iulium & Iulian. num. 3. asserens se hoc audisse à Magistro suo Petro. Consistit autem hæc perfectio in eo, vt studeamus vitare omnia peccata, animam exornare bonis operibus, seruare omnia præcepta, & quantum fieri potest etiam consilia. Qui enim consilia & profectum non curat, tepidum se Christianum prodit & periculo defectionis obnoxium iuxta id Apoc. 3. *Quia tepidus es, incipiam te euomere.* Quam ob causam Hugo de S. Victore apud D. Tho. loco. cit. ait periculosum esse homini si absque Sacramento confirmationis decedat, quòd detrimentum perfectionis patiatur.

C. II. *Confertur per vnctionē S. Chrismatis.*

SECVNDO. Confertur per vnctionem S. Chrismatis, quod est confectum ex oleo & balsamo. Oleum nitorem conscientiæ, balsamum odorem bonæ famæ significat, vti docet Concilium Florentinum. Ergò hoc fit Primo vt habeamus bonum testimonium, tam intùs erga nos, in conscientia nostra: quàm foris erga proximum in vitæ conuersatione. Duo hæc testimonia sæpe vrget & requirit Apostolus, testimonium, inquam bonæ conscientiæ, & testimonium bonum apud eos qui foris sunt. Nobis enim debemus vitam bonam, proximis verò famam bonam; iuxta id 2. Cor. 2. *Christi bonus odor sumus in ijs, qui salui fiunt.* Gratus quidem est flos qui pulcherrimo suo colore & decore visum oblectat: at multo gratior est, si præterea etiam odorem gratissimum aspiret.

2. Secundo. Vt dum pugnam Christianam contra vitia ingredimur, moneamur hac vnctione Athletas nos præstare & reges, qui sibi & suis passionibus imperare queant. Scimus enim in veteri lege reges oleo fuisse inunctos, idque adhuc fieri in noua. Eius rei nos admonet nomen *Christiani*, quod ab vnctione & Christo rege nostro acceptum gerimus, qui *fecit nos regnum*, teste Ioanne Apoc. 1. id est reges, *qui prælati cunctis motibus carnis, modò luxuriæ appetitum frænant, modò æstum auaritiæ temperant, modò gloriam elationis inclinant, modò suggestionem liuoris obruunt, modò ignem furoris extinguunt. Reges ergò sunt, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse nouerunt*, inquit S. Greg. l. 26. mor. c. 21.

3. Tertio. Vt inter mundi laqueos & sordes studeamus animam seruare illæsam ab omni labe peccati. Oleum enim à rubigine, balsamum à corruptione res conseruant. Ac propterea rectè & consultò suscipitur & confertur hoc sacramentum, cùm incipiunt homines sapere & ingredi biuium literæ Pythagoricæ, bonum à malo, virtutem à vitio dignoscere.

D. III. *Frōs perungitur in modū crucis.*

TERTIO. Frons perungitur in modum crucis. I. Primo. Vt Christianus confirmetur ad palam confitendum Christum contra omnes aduersarios, tanquam miles ad pugnandum, vt ait S. Chrysostomus ho. 5. op. imperf. & S. Aug. ser. 47. de verb. Dom. Eodem recidit quod Concilium Florentinum ait: *Ideò in fronte, vbi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem eius, quæ Iudæis scandalum, gentibus autem stultitia fuit.* Quòd si improbi interdum eò impudentiæ deueniunt, vt nullo afficiantur pudore dum peccata sua perpetrant, imò quandoque *peccatum suum quasi Sodomæ prædicauerunt nec absconderunt*, Isa. 3. puderene debet ingenuos Christi milites fidem suam apertè fateri & bona opera facere? Ad hoc verò roborat eos Deus in hoc Sacramento, iuxta id Ezech. 3. *Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum*, apud quos habitas.

2. Secundo. Vt cum alacritate currat viam mandatorum, ob gratiæ abundantiam, vt ait S. August. de Catech. rud. cap. 23. Solebant enim olim & solent adhuc Romæ cursores ad cursum destinati, signari sigillo in fronte. Vita autem Christiani, cursus quidam est, teste Apostolo dicente: *sic currite vt comprehendatis*, 1. Cor. 9.

3. Tertio. Vt hoc quasi *signaculo dominico* (ita appellat S. Cyprianus ep. 73. ad Iubaianum) sciamus nos esse milites Christi, nec posse sine maxima Dei iniuria ab ipso transfugere ad partes Diaboli: aut arma eius de fronte deijcere ac Dæmonis arma substituere; id quod impium Iulianum Apostatam facere conatum legimus, abluendo & abradendo sacram vnctionem, qua Christo consignatus olim fuerat. Hinc in ordine Romano die

Iouis sancto forma crucis vocatur, *signum frontis & sacri titulus bellatoris, vt signati Chrismate sancto, signiferi esse mereamur cœlestes.* De eodem Constantinus Magnus in edict. suiipsius confirmationem referens: *Leuatoque,* inquit, *me de fonte induto vestibus candidis, septiformis gratiæ Spiritus sancti consignationem adhibuit beati chrismatis vnctione & vexillum crucis in mea fronte liniuit.*

E. IV. *Manus confirmando imponitur.*

QVARTO. Episcopus manum capiti confirmandi imponit; vnde ab antiquo Sacramentum hoc manus impositio vocata, vt patet Actor. 8. *Imponebant illis manus,* &c. quod fit eo ipso, quo consignatur frons. Designat ergò hæc impositio manus Primo diuinam beneuolentiam, qua confirmatus nouo & singulari modo à Deo tangitur, sanctificatur & benedicitur. Ita legitur, Marci 10. Christus imposuisse manus paruulis & benedixisse, ac complexatus eos esse, demonstrans eis singularem amorem & fauorem suum.

1.

Secundo peculiarem protectionem & tutelam Spiritus sancti, qui in eo Sacramento fit quasi tutor confirmati, vti docet Melchiades Papa in ep. ad Episcopos Hispaniæ scribens: *Nunquid prodest si quisquam parentum magnam pupillo conferat facultatem nisi prouidere studeat & tutorem? Itaque paracletus regeneratis in Christo, custos & consolator & tutor est.* Committitur confirmandus alto quasi mari, vt contra occurrentes tentationum fluctus dimicet; hinc illum Spiritus sancti manu sua peculiaris assistentiæ comitari vult. Vnde videtur ei quodammodo dicere Episcopus: ne dubita fili profiteri Christum & pro eius fide omnia aduersa tolerare; quia manus Domini tecum est. Quamobrem Spiritus sanctus sæpe est inuocandus à confirmato, velut Ductor eius. Dicat cum Ecclesia: *Ductore sic te præuio vitemus omne noxium.* Et cum Dauide Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.*

2.

F. V. *Ictu leui admonetur.*

QVINTO. Ferit Episcopus confirmatum leui ictu, quasi alapa. Primò non tam vt confirmatus memor sit acceptæ confirmationis, quam vt paratus sit pro Christo quæuis aduersa ferre, imò percussus in maxilla vna, porrigere & alteram, si ita res ferat. Talis enim instituitur ibi miles Christi, cuius pugna non in cædendo, sed in sustinendo consistat; quemadmodum & Apostoli post acceptum Spiritum sanctum cæsi à Magistratu *ibant gaudentes à conspectu Concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine* IESV *contumeliam pati,* Act. 5. Sæculares Domini cum fortè famulis suis ius gladij ferendi dare volunt, alapam eis impingunt, cum hoc monito: ne tale quid imposterum ab alijs ferant, sed gladio se defendant. Hæc est mundi confirmatio, stulta & insana. Non ita confirmat Christus; ad patientiam, ad iniuriam tolerantiam & liberalem remissionem, ad porrectionem alterius maxillæ hortatur. Videant ergò qui quamuis etiam minimam iniuriam ferre nequeunt, sed mox se vindicare parant, quam voto suo contraueniant.

1.

Secundo. Non vt commoditates sæculi huius quærat & sectetur, sed potius vt tolerare omnis generis incommoditates & aduersitates norit; sicut decet milites non degere in delicijs, sed humi cubare, aquam bibere, duro pane victitare, parum dormire, grauia arma ferre, &c. quasi dicat Episcopus illud Domini: *Cum audieritis prælia & seditiones, nolite terreri: oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis,* Luc. 21. Sic ingressuri Academiam Studiosi prius diuexantur verberibus & ludibrijs, quò admoneantur patienter ferre labores studiorum, correptiones Magistrorum, iniurias sociorum, derisiones, &c. Addit Episcopus duo verba: *Pax tecum;* quia in patientia pax & tranquillitas nostra sita est, iuxta illud Domini: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Luc. 21.

2.

G. VI. *Obligatur frons fasciola.*

SEXTO. Obligatur frons confirmati linea fasciola Primo ob reuerentiam S. Chrismatis, ne temerè tangatur & abstergatur, adeoque immundè habeatur à confirmato. Est enim chrisma sacris precibus & manibus Episcopi consecratum.

1.

Secundo. Vt intelligat confirmatus gratiam confirmationis sedulò sibi conseruandam, quo modo S. chrisma vt fronti insideat atque inhæreat firmiter, fascia adstringitur. Sanè Apostoli in sua confirmatione confirmati fuere vt deinceps lethaliter non delinquere possent amplius: sed hoc speciale eorum priuilegium fuit, quemadmodum & confirmatio illorum fuit extraordinaria, per illapsum Spiritus S. in specie ignis. Nos ergò vt huius gratiæ participes efficiamur, perpetuò remigare bene operando, vigilare & orare debemus, quò in bono perseueremus.

2.

Tertio. Vt quemadmodum Christi facies velata, percussa & subsannata fuit à militibus: sic non dubitemus simile quid pro Christo ferre, si occasio requirat. *Flagella pati, Christianorum est; inferre, Caiphæ & Pilati,* dicebat S. Athanasius ep. ad orthodoxos in persecut. Nec mirum: quia Christianus Christi passi imitator esse debet, teste S. Petro ep. 1. c. 4. *Christo igitur passo in carne & vos eadem cogitatione armamini.* Socrates à quodam colapho percussus, nihil amplius dixisse fertur, quam molestum esse quòd nescirent homines, quando cum galea prodire deberent. Refert Seneca l. 3. de ira c. 11. Verum Christianus galeam hanc in capite suo nunquã non gestare debet, vt semper armatus sit contra occurrentes passim iniurias. Huius galeæ te admonet fascia illa confirmationis.

3.

H. VII. *Datur ei patrinus.*

SEPTIMO. Datur ei patrinus, vt ne confirmatus sibi nimis fidat, sed Spirituali adhuc ductore se indigere sciat. Sic Tyroni & imperito militi adiungitur veteranus à latere eius vt per illum instruatur. Vnde S. Dionysius l. de cæl. hierarc. c. vlt. ait, visum esse Apostolis vt eiusmodi pueri tradantur per manus sacerdotis talibus patrinis, vt reliquum sub ipsis velut sub pædagogis agerent sicut sub diuino patre. Tametsi vero ipse Spiritus S. confirmati ductor & pædagogus est, munere tamen suo per causas secundas fungitur. Et sicut populus Israëliticus non

solum

solum Angelum præeuntem, sed etiam Ducem Moysen habuit per desertum: ita nobis etiam necessarij sunt plures pædagogi. Officium autem talium patrinorum est procurare salutem clientum suorum, eos instruere, arguere, confirmare in aduersitatibus & periculis: id quod certè antiquitus sedulò præstabant. Parentes naturales vt plurimum nimis indulgent liberis suis: ideò alieni instructores adiungendi eis erant; qui etiam Spiritualem cognationem contrahunt cum confirmato, vt sic ius acquirant in educandos & corrigendos clientes suos. Dolendum verò est, quod hoc nostro æuo tam parum ad hoc attendatur, & patrinus confirmati mera sit cæremonia. Sanè si patrini parentum spiritualium officium assumerent, non videremus passim tam perditos & præfractos tamque immorigeros liberos.

Ad extremum colligamus hinc Auditores, quanta res sit Christianum esse; siquidem videmus Christianos tot sacris initiari & toties nomen Domini super eos inuocari; vt meritò exclamare debeamus cum Ieremia cap. 14. *Tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos: ne derelinquas nos.*

CONCIO VII.

QVATVOR FINES SACRIFICII MISSÆ.

I. *Est Sacrificium laudis.* Respondens hac ex parte holocausto.

II. *Est Sacrificium gratiarum actionis.* Respondens ex hac parte hostiæ pacificæ, qua erat gratiarum actio.

III. *Est Sacrificium propitiatorium.* Respondens hac ex parte hostiæ pro peccato.

IV. *Est Sacrificium impetratorium.* Respondens, quo adhoc, hostiæ pacificæ qua impetratorium.

THEMA.

Ingredietur & egredietur & pascua inueniet. Ioan. 10.

A. Beati ac fælices illi, quotquod in Ecclesiam Christi per fidem eius ingressi sunt: Miseri contrà & infortunati, quotquot hinc abducti in alienum ouile dolo hæresiarcharum abrepti sunt. Nam, vt cætera taceam, qui in vera & Catholica Christi Ecclesia sunt, illi pascua inueniunt eaque varia & vberrima, Sacramentorum, sacrificij Missæ, SS. cæremoniarum, concionum, librorum, exemplorum, &c. iuxta Prophetiam Ezechielis c. 34. *Pascam eas in montibus Israel, in riuis & in cunctis sedibus terræ: in pascuis vberrimis pascam eas.* Qui verò in hoc ouili non sunt, pascuis his destituti sunt. Pauca illis eaque inania sacramenta, non Missæ sacrificium, nisi fortè pauculæ eius cæremoniæ, non purum Dei verbum, non libri incorrupti, nulla virtutum exempla publica, &c. Vt meritò de eis dictum credamus quod scribit Ioël cap. 1. *Mugierunt greges armenti, quia non est pascua eis, sed & greges pecorum disperierunt.* Porrò inter ea pascua, quibus gaudet Ecclesia Catholica non tenet infimum locum Missæ sacrificium, in quo velut vberrimo pascuo Sacerdos non solum se, sed omnem insuper gregem pascit. Id verò cuiusmodi pascuum sit, nunc inuestigabimus.

B. Quemadmodum sole oriente stellæ se abscondunt, quoniam earum lumen à sole mutuatum & in ipso eminenter contentum est: ita sacrificio nouæ legis incipiente desierunt sacrificia veteris legis, quia hoc vnicum eminenter in se continet omnes illas vires & excellentias, quæ in antiquis illis diuisim erant, & ab hoc nostro mutuatæ: vt testatur Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. Erant autem sacrificia veteris legis, vel holocaustum, vel hostia pro peccato, vel hostia pacifica, & hæc duplex. Vna in gratiarum actionem pro beneficio accepto, altera ad impetrandum aliquod beneficium. Omnia hæc in Missa habemus.

1. *Est sacrificium laudis.* PRIMO. Missa est sacrificium laudis, quo Deum summum & absolutum Dominum nostrum esse protestamur atque vt talem veneramur. Sic enim subditi pendunt regi suo tributum in signum subiectionis suæ. Et ideò nulla erat gens, quæ non putaret Deum suum munere aliquo colendum, vtpote à quo haberet omnia, & cui omnimodè subiecta esset. Ita Dauid Ps. 115. faciebat: *O Domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ:* Seruus videlicet ratione creationis, & ratione redemptionis. Subdit ergò: *Tibi sacrificabo hostiam laudis.* Quo autem meliore modo Deum nostrum laudare, colere & venerari possumus, quam si ei offeramus, quod ipsi est omnium acceptissimũ, filium eius? Ipse enim Primo ita est Dei filius, vt sit etiam noster. Certè si qua Respublica filium Regis ad se diuertentem honorificentissimè tractaret & cum sũmo honore, iubilo & pompa deduceret ad patrem, nonne hoc ipso summopere honoraret eius patrem? Hoc nos in Missa facimus, in qua totũ quod agitur & dicitur, tendit ad honorem & gloriam maiestatis diuinæ amplificandam. Oues, boues & alia munera non sunt condigna pretia nostrorum peccatorum: solus Christus est, qui pro nobis oblatus tollit peccata nostra. 2. Deinde per hanc hostiam abolita sunt Idola & Idolothytha, profana gentium sacrificia, quibus cultus Deo debitus, Diabolo impendebatur: non potest igitur non Deo esse grata, cuius honorem vindicauit & restituit. 3. Tertio per hanc Christi victimam profitemur opus redemptionis nostræ, in quo eluxit mira Dei bonitas, sapientia, iustitia, potentia; quomodo igitur

4. igitur non erit accepta? Quarto per hanc exercemus fidem, spem, charitatem, religionem & alias virtutes.

Respondens hac ex parte holocausto.

Hac ratione Missa respondet holocausto veteris legis, quod erat sacrificium Deo oblatum, purè ad laudem Dei & honorem supremæ maiestatis atque amorem summæ bonitatis eius, tametsi ab ea nihil expectaremus gratiæ, vt ait Philo. Vnde in eo tota victima cremabatur ad indicandum, Primo summum Dei dominium in res omnes. Secundo omnia ad eum referenda tanquam ad vltimum finem. Tertio nos totos esse Dei Deoque offerendos. Eiusmodi verò holocaustum est Christus, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis Eph. 5.

C. II. *Est sacrificiũ gratiarum actionis.*

SECVNDO. Est sacrificium gratiarum actionis. Non obligamur Deo solùm ratione subiectionis, qua ratione Iudæi pendebant tributum Cæsari; verùm etiam ratione plurimorum beneficiorum, creationis, conseruationis, gubernationis, redemptionis, &c. quæ tot & tanta sunt vt si Deo omnia nostra rependamus, perinde ac nihil sit. Vt ergò haberemus, quo dignas Deo gratias perpetuò ageremus pro ingentibus & perpetuis eius in nos beneficijs, sacrificium hoc instituit; in hunc finem congruentissimum. Tria enim sunt officia gratitudinis, agnoscere beneficium; laudare idipsum, commemorare, prædicare: denique compensare alio munere vel obsequio. Atqui hæc in oblatione sacrificij Missæ exactissimè fiunt. Testamur enim ipsum esse auctorem redemptionis & salutis nostræ, ipsum misisse filium in carnem ad nos saluandos & bonis omnibus cumulandos. Deinde mortem filij in eo sacrificio commemoramus & veluti ob oculos ponimus, dum corpus & sanguis seorsim sub specie panis & vini tanquam hostiæ occisæ & immolatæ, vi verborum consecrationis (quæ verba instar gladij sunt hostiam mactantis & diuidentis) constituitur. Atque ita satisfit Christi voluntati: *Hoc facite in meam commemorationem* (mortis videlicet & crucis) vt explicat Apostolus 1. Cor. 11. Denique in eo præstantissimum, quod offerri Deo potest, offertur pro omnibus eius beneficijs, filius nimirum. Huc allusisse videtur Dauid, Psalm. 115. dicens: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo.* Et infrà: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Apertiùs S. Augustinus l. 1. contra aduersarios legis & prophet. cap. 18. *Vnde Deo,* inquit, *maiores gratiæ sunt agendæ quam per Christum Dominum nostrum, quod faciunt fideles in Ecclesiæ sacrificio?* Similiter S. Irenæus l. 4. contra hæres. cap. 32. dicit: *Diuinum hoc sacrificium à Christo institutum ideò, ne nos ingrati simus erga Deum.*

Respondens ex hac parte hostiæ pacificæ, qua erat gratiarũ actio.

Hac ex parte respondet hoc Sacrificium hostiæ pacificæ veteris testamenti, quatenus ea offerebatur in gratiarum actionem pro beneficio aut prosperitate obtenta. Hostia pacifica in 3. partes diuidebatur: vna Deo adolebatur, altera cedebat Sacerdoti sacrificanti, tertia cedebat laicis eam offerentibus. Similiter S. hostia in Missa tres in partes diuiditur, vna immittitur in calicem & quasi Deo adoletur, duas pro se & populo retinet in manibus & consumit.

D. III. *Est sacrificiũ propitiatorium.*

TERTIO. Est sacrificium propitiatorium ad veniam peccatorum impetrandam tum viuis, tum defunctis, & ad iram diuinam placandam, flagellaque mundo impendentia amolienda. Et quidem quod ad culpam attinet, delet eam non immediatè & sine peccatoris immutatione, sed mediante contritione, quam impetrare potest: vt docet Conc. Trident. sess. 22. cap. 2. *Huius,* inquit, *oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit; vna enim eademque est hostia.* &c. Pœnam verò delet immediatè, licet nulla in eo, pro quo offertur fiat mutatio; applicat enim satisfactionem Christi, qua debitũ illud soluatur & compensetur. Flagella denique temporalia auertit; si enim id precibus sanctorum & pijs operibus obtineri potest, quanto magis hoc sacrificio? si in cruenta istius hostiæ oblatione Deus mundo reconciliatus est, & pœnam æternam dimisit: cur non ob eandem sæpius oblatam mundo iam reconciliato condonabit pœnas temporales? Gen. 22. & 33. legimus qua arte placarit Iacob fratrem sibi infensum: *Placabo illum muneribus,* inquit. Quare instituit processionem sat longam, præmittendo greges ipsi donandos, deinde vxores & filios suos, eorumque vltimum Ioseph: hacque arte deuinxit sibi fratrem vt mutuo amplexu in lachrymas soluerentur. Non est dubitandum, quin etiam nos placare possimus Deum, licet nobis iratum, per Missæ sacrificium. In eo enim præmittuntur orationes, lectiones, professiones, gratiarum actiones, suffragia & memoriæ sanctorum, quos sequitur Christus Dei filius, nobis natus, nobis datus, Isa. 9. Solent ij, qui de capite periclitantur, captiui obijcere principibus liberos suos cum vxore, ad mitigandam eorum iram & iustitiæ seueritatem. Nos in sacra missa obijcimus Dei conspectui, ipsum eius filium. Veteris legis sacrificia (vti & sacrificium Abelis & Abrahæ) ostendit Deus accepta sibi fuisse, igne de cœlo misso super altare ad deuorandam victimam, vti Leuit. 9. 3. Reg. 18. 2. par. 7. sacrificium autem Missæ gratum sibi esse ostendit pluribus miraculis. S. Euthymio Abbati & S. Chrysostomo celebranti Angeli assistere visi sunt. De illo testatur Cyrillus, de hoc S. Nilus in vita. S. Basilius candidissimo lumine & Angelis circumdatus & ipse sacrificare visus est. Testis Amphilochius in vita. Capiti S. Martini Episcopi celebrantis globus igneus de cœlo lapsus imminuit, teste Seuero in eius vita. S. Plegilus presbyter sacrificans vidit Christum specie pueri in hostia consecrata, offerentem se illi ad amplexum & oscula, teste Paschasio Corbeiensi l. de corp. & sang. Dom. c. 40. Idem de S. Altone Abbate S. Bene-

dicti

dicti habet traditio Monasterij Altonis & vita manuscripta ibid. asseruata. Prætereo alia plurima, veluti columbas, quæ cælitus demissæ aliquot Pontificibus adfuere celebrantibus, erantque typus Spiritus S. vti feria hesterna diximus.

Respondens hac ex parte hostiæ pro peccato.

Ex hac parte respondet Missæ hostia pro peccato, Leuit. 3. cui imponebant manus offerentes, & hostiæ mactatæ sanguine tangebant cornua altaris, reliquum fundebant ad basim eius. Ita enim Christo imposuit Deus iniquitates omnium nostrum, quemadmodum & in Missa ante consecrationem ponit Sacerdos manus super oblata. Christus etiam in cruce sanguine suo tinxit vtrumque cornu crucis, vulneribus manuum: reliquum sanguinem effudit ad pedem crucis.

E IV. *Est sacrificiū impetratorium.*

QVARTO. Est sacrificium impetratorium gratiæ diuinæ, velut auxilium protectionis, excitationis, directionis ad perseuerandum, & aliorum tum corporalium tum spiritualium beneficiorum ad salutem opportunorum, vti ad pacem, victoriam, frugum abundantiam, sanitatem & negotiorum fælicem exitum & similia. Quemadmodum enim Christus in cœlo orando pro nobis & vulnera sua patri ostendendo impetrat nobis gratiam ad omnia: ita cùm eiusdem passio repræsentatur patri in Missæ sacrificio, impetrat nobis gratiam & alia beneficia. Si enim Hebræi orando per Abraham, Isaac & Iacob, patres suos, Dei amicos, efficacissimè orabant: cur non magis nos cùm reipsa proponimus ei filium eius dilectissimum? Audiamus exemplum. *Vir tribunitius* (ita scribit D. Augustinus l. 22. de ciu. cap. 8.) *Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum zubedi appellatum; vbi cum afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset; rogauit nostros me absente presbyteros, vt aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium Corporis Christi, orans quantum potuit vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante cessauit.* Recentius est quod scribit Thom. Bozius l. 5. de signis Eccl. cap. 2. de triginta ægris Iaponensibus, qui Anno Domini 1583. in eadem domo prouinciæ Funai decumbebant & sacrificium Missæ celebrari in eo quo morabantur loco, supplices petiuerunt. Concessum illis est: sacrificio peracto repente omnes è lecto sani surrexerunt. Mirum, dicet aliquis, cur inter nos talia non experiamur. Sed respondeo, causam esse defectum partim fidei, partim feruoris & venerationis erga S. Missam Prout autem cibus lapit, ita & nutrit.

Quare cùm Missam audis, cogita primo, cuius sis: mancipium scilicet & seruus Dei, summè obligatus ad eum laudandum, colendum, venerandum. Secundò qualis tibi Deus tuus fuerit, quàm in te profusus, liberalis, benignus, &c. Tertiò qualis tu Deo fueris, quam ingratus, inobediens, hostis, &c. Denique quid sis sine Deo terra nimirum arida & sterilis, sicut vter in pruina, omnibus bonis destitutus, &c. ac proinde summè indigens diuinorum auxiliorum.

Respondens hac ex parte hostiæ pro peccato.

Ex hac parte respondet Missæ hostia pacifica, quatenus ea adhibebatur ad impetrandam aliquam prosperitatem vel gratiam. Habemus igitur vnam quidem reapse in Ecclesia victimam, virtute tamen & efficacia multiplicem, quæ omnes veteris legis, imò & gentilium omnium hostias eminenter in se continet, adeoque pinguia pascua; quibus impinguari & dilatari spiritu, si velimus, possumus, quod nobis donet DEVS.

CONCIO VIII.

PROBANTVR INDVLGENTIÆ.

Tempore Iubilæi.

I. *Ex auctoritate Ecclesiæ.*
II. *Ex scriptura.*
III. *Ex ratione & congruentia.*

THEMA.

Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Ioan. 10.

A.

NOn vnam ob causam Pentecostes Festum Iubilæo assimilari, eiusque typus esse videtur. Inprimis enim Pentecoste, Festum Remissionis est ob numerum quinquagenarium, qui teste S. Hieronymo sub initium l. 2. in Isaiam, numerus remissionis est; (vnde Iubilæum Iudæorum etiam quinquagesimo quoque anno celebrari à Deo præceptum, vti Pentecoste nostrum quinquagesimo die post Pascha celebratur) similiter Iubilæum nostrum tempus remissionis est. Deinde in Pentecostes festo, Euangelium orbi promulgari cæptum in remissionem peccatorum ab Apostolis, adeoque bonum nuntium: similiter in Iubilæo promulgatur & prædicatur omnibus fidelibus optatissimum nuntium Indulgentiarum in remissionem peccatorum. In Festo Pentecostes abrogata est lex vetus & iugum importabile ablatum: fundata est lex noua: In Iubilæo nostro abrogantur veteres pœnæ die olten schulden / contracta olim debita, quæ vt onus graue multorum humeros grauabant. In Festo Pentecostes Spiritus sanctus in Christianos delapsus est & innumera gratiarum dona super eos effudit: In Iubilæo nostro illabitur idem spiritus in plurimorum fidelium animos, quos peracta pœnitentia maximis replet donis. Vtinam igitur hodie in nostrum omnium animos illabatur idem spiritus, qui deleta in nobis omni culpa & pœna, omnimodam nobis afferat & infantilem innocentiam. Sed vereor, ne sint aliqui, ad instar illorum discipulorum Act. 19. qui interrogati à Paulo: Si Spi-

Si Spiritum sanctum accepistis? responderunt: *sed neque si Spiritus sanctus est, scimus*. Vereor, inquam, ne sint aliqui, qui *neque si Indulgentia est*, sciant Probemus igitur.

B. I. *Ex auctoritate Ecclesiæ.*

PRIMO. Ex auctoritate Ecclesiæ eiusque consensu vniuersali. Inprimis Alexander Papa tertius, ante annos 450. scribit ad Archiepiscopum Cantuar. de remissionibus, quæ fieri solent in Dedicationibus Ecclesiarum & conferentibus ad ædificationem pontium c. quod autem. de pænit. & remission. Ante annos 410. circiter, Innocentius tertius in Concilio Lateranensi vniuersali formam concedendi & indulgentias præscribit, & indiscretas prohibet. c. cum ex eo. eod. tit. cap. 62. dicti Conc. Lateran. Innocentius quartus ante annos 390. circiter in concilio etiam vniuersali Lugdunensi idem statutum prædicti Concilij confirmat & renouat. Vbi vides Indulgentiarum vsum ab vniuersali Ecclesia receptum, & non de nouo inuectum (quia de ijs non quasi de re noua loquuntur, sed de consueta, certa & antiqua) imò etiam cum prius nimiæ darentur, caueri ne superfluæ & sine causa dentur. Et quidem ab hoc tempore, quadringentis scilicet annis & vltra constat in vsu fuisse Indulgentias. Sed requirunt hæretici, vt ab Apostolorum tempore ad nos vsque probemus vsum Indulgentiarum. Quibus respondeo Primo: Mirandum non esse, si antiquis temporibus non est facta specialior mentio Indulgentiarum, tum quia nulla circa eas incidit controuersia. Primus enim qui Indulgentijs contradixit legitur fuisse Ioannes Wiclef in Bohemia ante annos 280. cuius error paulò pòst in Concilio Constant. generali damnatus est. Quem secutus est Lutherus, damnatum Wiclefi errorem resuscitans, quod superbus & ambitiosus homo ad Indulgentiarum promulgationem assumptus non esset, qui deinde in infinitos alios errores lapsus & ob hunc errorem à Leone X. damnatus est. Tum quia antiquis temporibus maximus erat pœnitentiarum rigor, quo vigente vtile non fuisset indulgentias cumulatim & facile distribuere, ne rigor ille deficeret (quanquam & illæ lapsorum pœnitentiæ sæpius ab Episcopis laxari vel remitti consueuerunt. teste Baronio anno 57.) nunc autem crescente hominum imbecillitate & relaxata seueritate, multo ampliores sunt. Respondeo Secundo: satis etiam ostendi posse homini non proteruo, viguisse semper vsum Indulgentiarum in Ecclesia. Inprimis enim Apostolum Paulum indulgentiam dedisse seu impositam pœnam remisisse incestuoso cuidam, patet ex 2. Cor. 2. vt infra videbimus. S. Syluestrum Papam ante annos 1300. indulgentias concessisse visitantibus sacellum S. Crucis in Ierusalem Romæ à S. Helena extructum. S. Gregorium M. ante annos 1000. Stationes Romanas additis Indulgentijs instituisse refert S. Thomas & alij in 4. d. 20. vel certè in ordinem redegisse, vt confirmat Onuphrius Pannuinus in tract. suo de stationibus. Paschalem primum qui ante annos 800. sedit, Indulgentiam concessisse templo S. Praxedis ad Columnam Christi, liberationem vnius animæ è purgatorio: vbi etiam ipse post SS. Missas animam sui nepotis liberauit & in cœlum ferri vidit: quam Indulgentiam confirmasse vndecim sequentes Pontifices, probant antiqua monumenta illius templi. Leo papa 3. ad Instantiam Caroli M. dedit Indulgentias multis templis ante annos 800. Post hunc Sergius iunior, Vrbanus 2. & 4. & alij varias concessisse indulgentias referuntur in Catechismo hist. cap. 5. tit. 43. & apud Baron. Respondeo Tertio: non esse necessarium ad probandum aliquod fidei dogma vt ostendatur semper in Ecclesia creditum fuisse ab Apostolis vsque ad nos: sed sufficere, vt aliquando tota Ecclesia id firma fide decreuerit & tenuerit, nec vnquam contradixerit: Sicuti ostensum est, antiquam Ecclesiam, non modò non contradixisse, sed potius concessisse, licet non tam frequenter vteretur indulgentijs ob prædictas causas. Ratio est, quia recens & hodierna Ecclesia eandem promissionem habet, quam prima illa: *Portæ inferi non praualebunt aduersus eam.* Hinc enim sequitur, Ecclesiam vniuersalem nec vno quidem die errare aut falsum aliquid credere posse: Atqui ante trecentos & 400. annos Ecclesiam vniuersalem in Concilijs vniuersalibus credidisse & recepisse & contra hæreticos decreuisse Indulgentias, probatum est: Igitur aut tunc Ecclesia tota errauit & perijt: quod est contra promissionem Christi: aut rectè credidit.

Quid respondendum hæreticis petentibus Indulgentias ab Apostolorum tempore.

1.

2.

3.

C. II. *Ex scriptura.* 1.

SECVNDO. Ex scriptura. Matth. 16. ait Christus Petro: *Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.* Clauis cœlorum aliud non est quàm potestas summa & perfecta gubernandi, absoluendi, ligandi, & tollendi omne impedimentum ingressus in cœlum. Duplex autem id impedimentum, culpa & pœna. Vt enim aliquis sine omni culpa moriatur; si tamen pro dimissis nondum satisfecit, retinebitur in purgatorio, donec satisfaciat. Iam verò Christus Petro dedit perfectam potestatem, id est, soluendi ab omni eo quod impedit ingressum regni cœlorum: igitur tam à pœna, quam à culpa. Vnde *claues*, inquit Dominus, non clauem. Et mox: *quodcunque ligaueris*; (ligat autem non solum culpa sed etiam pœna) nulla verò prorsus ratio mouet, cur tam generalem potestatis concessionem restringamus ad solam culpam. Et quomodo potestas illa perfecta esset, quomodo ouibus Christi sufficienter prouisum, si potestas Petro data non se extenderet ad pœnam? Huius rei figura erat, quod (vti Ruth. 4. & Deut. 25. habetur) viro sine liberis defuncto, iubebatur frater defuncti accipere vxorem eius & filios generare defuncto fratri, cuius nomen acciperent, non verò generantis: vicissim verò frater defuncti, omnia eius bona caperet, quibus filios susceptos aleret, quæque inter eos diuideret. Christus hic vir & sponsus Ecclesiæ est, defunctus sine liberis, id est, paucis adhuc conuersis.

Apostoli

Apostoli verò fratres Christi erant, quemadmodum eos vocat post resurrectionem suam: *Vade ad fratres meos & dic eis: Ascendo ad patrem meum,* &c. Ioan. 20. quasi per hoc volens eos commonere officij sui & legis illius Deut. 25. sancitæ. Fecerunt hoc Apostoli; vnde Paulus 1. Cor. 4. ait: *In Christo* IESV *per Euangelium ego vos genui.* Cæterum nomen Christi accipiebant fideles vti & modò, non eorum à quibus in Christo geniti sunt; Christiani enim dicimur, non Petrini aut Paulini. Vnde idem Apostolus carpit eos, qui dicebant: *Ego sum Pauli, ego Apollo,* &c. Oportuit verò vt bona defuncti, Christi scilicet, caperent eius fratres, Petrus & Apostoli, quibus prouidere susceptis à se filijs possent, eaque illis distribuere. Et hæc sunt Christi infinita merita, quæ nobis per indulgentias concedere, & ita nos tam à pœna quam à culpa expedire possunt. Nec enim absolutio sacramentalis totum hoc efficere potest; quæ culpam quidem & reatum pœnæ æternæ tollit, non tamen pœnam temporalem (saltem omnem) quæ pro iniuria Deo illata seu ob ius diuinum violatum solui debet siue in hac vita siue in purgatorio.

2. Idem probatur ex 2. Cor. 2. vbi Paulus alicui, quem ob incestum excommunicauerat, videns eum incipientem agere impositam sibi pœnitentiam, donauit reliquum pœnitentiæ, dicens: *Cui aliquid donastis & ego, nam & ego quod donaui in persona Christi propter vos.* Iam si Apostolus Paulus dispensauit tanquam in persona Christi, in iure diuino & pœna relaxanda: cur non eadem potestas sit adhuc in Ecclesia penes summos eius rectores? nisi velis dicere claues cum Apostolis interijsse; quod est absurdissimum & Hæreticum: Et si Christus ratum habuit, quod fecit Paulus in persona Christi, cur non ratum habeat, quod facit modo Pontifex? Neque enim dicas: Apostolum pœnam tantum quoad iudicium humanum relaxare voluisse, Deo autem reseruasse; hoc enim non donare, sed potius condemnare esset. Quid enim iuuaret non puniri ab homine, si à Deo puniendus sis? Et deinde non in persona sua & quantum erat in se, sed in persona Christi se condonasse ait.

D. III. *Ex ratione & cõgruẽtia.* 1.

TERTIO. Ex ratione & congruentia. Inprimis enim, Christus *dilexit Ecclesiam,* vt inquit Apostolus ad Eph. 5. *& tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.* Lauacrum hoc inprimis est baptismus, qui pœnam vna cum culpa abluit. Sed quia hic iterari non potest, prouidit pœnitentiæ sacramentum. Et quia hoc vt plurimum relinquit post se maculam seu rugam pœnæ, propter quam adhuc displicemus aliquo modo Deo & impediremur ab eius conspectu, si in ea moreremur: ideò aptissimè prouidit etiam tertium, Indulgentiam scilicet qua mediante etiam à pœna mundari possemus. Videntur hæc tria lauacra expressa in tribus materialibus lauacris veteris legis. Primum fuit piscina probatica, quæ erat extra templum, & vim habebat sanandi omnem infirmitatem: eratque figura baptismi, quo vtuntur & abluuntur, qui extra Ecclesiam, iuxta tamen sunt, quia per eum ingrediuntur in Ecclesiam. Alterum mare æneum, intra templum quod fecit Salomon 3. Reg. 7. & significat pœnitentiam, in qua velut in amaro mari peccatores abluuntur à grauioribus maculis, culpis scilicet. Tertium labrum æneum de speculis mulierum, Exod. 38. in quo abluebantur Sacerdotes à minoribus maculis. Vbi Glossa interlin. ait significari per specula mulierum, superabundantem satisfactionem sanctorum, ex quibus thesaurus Indulgentiarum conficitur, quo abluuntur fideles à maculis pœnarum: quæ longè leuiores sunt quàm maculæ culparum.

2. Secundo. Quia haud dubiè in Ecclesia est communio sanctorum &, vt fides docet, participatio meritorum, ad eum modum videlicet quo cibus ab ore sumptus & dentibus masticatus à stomacho exceptus & coctus, toti corpori & omnibus eius membris, non mortificatis, communicatur. Iam verò satisfactio Christi Capitis nostri infinita & inexhausta est: similiter etiam plurima Ecclesiæ membra plus multò satisfecerunt, quam ipsi indigerent, pro peccatis suis; quorum alij nullum, alij exigua tantum habuere. Et hi sine dubio exemplo Christi se conformare volebant, vt quemadmodum ipse pro omnibus satisfacere voluit, ita & ipsi superfluam sibi satisfactionem, egentibus Ecclesiæ membris communicare vellent. (Tametsi enim sanctorum merita præmiantur vltra condignum, quia tamen duplicem rationem habent, meriti & satisfactionis: merito sibi manente, possunt nihilominus satisfactionem pro altero offere: vt cùm quis pro alio ieiunat, ipse sibi meritum acquirit, pro altero satisfacit: quod etiam haud dubiè fecere sancti) sic enim & Apostolus ad Coloss. 1. ait: *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Non deest autem nisi applicatio earum, quæ fit per baptismum, pœnitentiam, indulgentiam, &c: Et quis dubitet, gratam & acceptam esse Deo hanc sanctorum mentem & eximiam charitatem, qua satisfactionem suam in bonum egentium cedere cupiunt? Sanè hoc eodem modo acceptauit Deus à Christo satisfactionem eius pro nobis oblatam, licet absolutè loquendo non teneretur acceptare, quia Christus non peccauerat, sed tantùm se obtulerat ad satisfaciendum pro nobis. Acceptauit tamen Deus & quidem ea contentissimus fuit ob eximiam charitatem, qua innocens pro nocentibus satisfacere voluit. Igitur si etiam sancti similiter satisfactiones suas quibus non egebant, pro egentibus obtulerunt, quod fecisse non est dubium ob vinculum charitatis; cur non etiam Deo accepta sit pro aliis talis satisfactio? Et hinc igitur conficitur Indulgentiarum thesaurus, qui meritò summo Ecclesiæ capiti prudenter

dispensandus committitur. Atque huc respexisse videtur Dauid cùm ait: *Ecce quam bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum: sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron; quod descendit in oram vestimenti eius.* Vt enim vnguentum effusum in capite descendit per viciniora capiti membra etiam distantia & oram vestimenti, ita satisfactio Christi (quæ vel sola thesaurum indulgentiarum inexhaustum constituit) & Sanctorum defluit in cætera Ecclesiæ membra, cùm eiusmodi vnguentum super nos effundit summus Ecclesiasticorum bonorum dispensator. Quare si adeò prompta ad communicandum nobis hunc thesaurum est Ecclesia, & inprimis ipsemet Christus eiusque Sancti, ne simus nos tardiores ad accipiendum, ne forte nobis contingat, quod mulieri illi, cui meritis Elisei oleum fluebat, quamdiu vasa vacua offerebantur à filijs; stabat, cum vasa deficiebant, 4. Reg. 4. sic enim nisi iam, dum fluit nobis oleum Indulgentiæ, afferamus corda nostra præparata ad recipiendum illud, stabit oleum: & cum aliquando in articulo mortis optabimus nobis indulgentias & mendicare volemus adinstar fatuarum virginum dicentium: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur;* non poterimus habere.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Qui sunt illi qui non intrant per ostium.*
II. *Quis ostium? Christus.* 1. Est ostium pastoralis officij. 2. Ostium Ecclesiæ. 3. Ostium gratiæ. 4. Ostium gloriæ.
III. *Quis ostiarius? Spiritus sanctus.*
IV. *Quinam illi fures & latrones.*
V. *Quid ingredi & egredi.*
VI. *Quænam ouium Christi pascua.*
VII. *Quid vitam habere & Abundantius habere.*

THEMA.

Illi autem non cognouerunt, quid loqueretur eis. Ioan. 10.

A. SOdomitarum soboles, hoc est, malorum coruorum mala oua, iure merito dixerit aliquis Pharisæos. Quemadmodum enim illi insidiantes domui Loth, ostium domus inuenire nequiuerunt, tametsi domum vndique ambirent & fores præ manibus haberent: (Gen. 19.) Ita Pharisæi in hodierno Euangelio ostium fidei, Christum, præ oculis & manibus habentes, audientesq; dicentem Dominum: *Ego sum ostium;* minimè tamen inuenerunt, vt Christum agnoscentes, per eum ingrederentur ad fidem. Sic enim scribit Ioannes: *Illi autem non cognouerunt, quid loqueretur eis.* Quis non dicat istos cæcitate fuisse percussos, quemadmodũ olim ab Angelis percussi fuerant Sodomitæ? Nos ergò, Auditores, aperiamus oculos mentis nostræ, vt queamus intelligere ostium hoc, aliaque, quæ in hoc Euangelio obscura sunt, deprehendere & intelligere.

B. I. *Qui sunt illi, qui non intrant per ostium.*

Q. PRIMO. Qui sunt illi fures & latrones, qui per ostium non intrant in ouile, sed ascendunt aliunde? Resp. esse eos, qui ad officium pastorale non ingrediuntur per legitimam vocationem & auctoritatẽ, sed per vim, fraudem, fauorem principum, &c. Ostium enim ouilis Christus est, vt ipse hic ait, per quod ingreditur, qui per legitimam potestatem, à Christo mediantibus Episcopis descendentem, pastorale munus accipit. Fures ergò fuerunt omnes Antipapæ, quotquot fuerunt, quia legitima electione caruerũt: ac proinde ab Ecclesia pro veris pastoribus nunquam habiti vel recepti sunt. Ac licet etiam aliqui pauci legitimi Pontifices per media illicita, vi, fraude vel fauore principum, ad Cathedram ascenderint; vbi tamen illi ab Ecclesia recepti sunt, hoc ipso legitimi esse cœperunt. Tales deinde sunt hæreticorum pastores omnes, quia neque à Christo immediatè, neque à Christi Ecclesia seu Vicario, Pontifice, ad munus id ingressi sunt. Monstrent enim missionem suam. Hanc autem vel habent à Magistratu sæculari; & hic dare nõ potest, quod à Christo non accepit. Vel à Caluino, aut Luthero, eorumque successoribus: at hi ab Ecclesia Christi eiusque Episcopis nullam omninò potestatem acceperé, talia docendi & dispensandi, qualia ipsi propria autoritate docuerunt & administrarunt. Sed nec Academiæ, à quibus Doctoratus lauream acceperunt, talem ipsis potestatem conferre voluerunt vel potuerunt, vt alibi fusiùs ostendimus. Sequitur ergò istos esse fures & latrones; fures, quia furantur & abstrahunt Ecclesiæ oues, imò semetipsos, dum se Ecclesiæ subtrahunt, cui fidem in baptismo dederunt. Latrones, quia suis peruersis dogmatibus & prauis exemplis mactant & perdunt animas. Quod ergò Dæmon non efficere nequit per Tyrannos, Idololatriæ deditos: id efficit per hæreticos. Mactabant illi Christianorum corpora: mactant isti animas. Videmus sanè hoc tempore per lupos istos ouile Christi miserè direptum, & oues vndique in plures sectas dispersas.

Cæterùm vt quis non solùm legitimus, sed etiam bonus ac perfectus pastor sit, oportet præterea vt fide & charitate præditus Christum imitetur. De hoc intelligendus est D. Gregorius ep. 41. l. 9. cùm ait: *Ille ad ouile ouium intrat per ostium, qui intrat per Christum: intrat ipse per Christum, qui de eodem vera sentit & prædicat, prædicata custodit, culmen regiminis ad officium portandi oneris suscipit, non ad appetitum gloriæ transitorij honoris; curæ quoque ouilis inuigilans, ne oues aut peruersi homines lanient, aut maligni spiritus deuasteut.*

Q. SECVNDO. Quis ostium? Respondet Christus: Ego

C. II. *Quis ostium? Christus.*

Ego sum ostium. Ostium verò est Primo ouilis, hoc est, pastoralis officij: quia per legitimam potestatem ab ipso vel vicarijs eius acceptam ingredi ad id oportet, vt supra dictum.

1. Est ostiũ pastoralis officij.

2. Ostium Ecclesiæ.

Secundo. Ouilis, id est, Ecclesiæ, in quam nemo nisi per Christi fidem ingreditur & baptismum. Per vnum ostium ingredi in arcam Noë debuerunt quotquot salutem obtinuerunt. Idem de ostio Ecclesiæ sentiendum. Nam inprimis *sine fide impossibile est placere Deo*, ait Apostolus ad Hebr. 11. Et Christus: *Qui non crediderit, condemnabitur*, Marci 16. Quia, vt ait Eusebius Emissenus ho. 2. de symb. *Fides est origo iustitiæ, initium sanctitatis, principium deuotionis & fundamentum salutis æternæ. Quicunque hanc deserit, vt proprij cerebri malè sanum ductum sequatur: qui absque hac diuina mysteria sua solummodò sapientia penetraturum præsumit, similis est illi, qui omisso fundamento ædificare; aut præterito ostio per tectum intrare nititur; aut qui in tenebris ambulans in præcipitium se agit occlusis voluntarie oculis, qui ei ducatum præstare potuissent. Christus autem veniens in hunc mundum, vt errantes viam salutis doceret, fidem nobis dedit, qua Deum incognitum hactenus cognoscentes inquireremus & inuento fidem haberemus, fidem autem habentes ipsum tandem obtineremus.* Baptismus porrò Christi & ipse Ecclesiæ ostium est, similisque Iordani, vt scribit Origenes hom. 4. & 5. in Ios. quem Duce Iosue transire debuit, quisquis terram promissionis voluit intrare. Aquæ Iordanis non suapte natura, sed diuina vi constiterunt seque diuiserunt: sic baptismus non naturali sed supernaturali virtute abluit peccata. Diuisi Iordanis aquæ inferiores defluxerunt in mare mortuum: superiores minimè, sed steterunt. Illæ baptismum Ioannis, qui gratiam & salutem non conferebat: hæ baptismum Christi gratiam conferentem denotant. Per transitum Iordanis in terram quidem optatam, lacte & melle manantem deuentum est; sed in qua tamen adhuc contra varios hostes depugnandum erat. Ita per baptismum ingredimur quidem in Ecclesiam Christi, sed militantem cum Carne, Mundo, Diabolo: nondum triumphantem.

3. Ostium gratiæ.

Tertio. Ostium est gratiæ. Nemo enim ad Dei gratiam venit, nisi per Christi merita, quemadmodum ad Assuerum nemo venire poterat, nisi priùs oscularetur eius sceptrum, Esth. 4. sceptrum Christi crux est; huic acceptam feramus gratiam, quam adepti sumus; non osculemur manum nostram, quasi nos eam nobis parauerimus; iuxta id Iob. 31. *Si osculatus sum manum meam ore meo!* hoc est, si laudaui opera mea: vel tribui illis, quod Deo tribuendum!

4. Ostium gloriæ.

Quarto. Ostium est gloriæ cœlestis; quicunque ad eam ingreditur, per Christi merita ingreditur. Vnicus ipse Mediator noster est, quia vnicus ipse redemit nos & cœlum nobis promeruit. Vnde subdit Dominus: *per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur & pascua inueniet.*

Dices: ergò frustrà inuocamus sanctos: siquidem per solum Christum veluti per ostium ingredi cœlum oportet. Respondeo Christum solum esse ostium: sanctos verò esse quasi malleolos ostio illi appensos. Vt ergò pulsu malleoli obtinemus vt ostium nobis pateat: ita sanctorum, quos inuocamus, interuentu Christus excitatur vt cæli viam nobis pandat. Sola Christi merita cœlum nobis pandunt, sed vt nobis pandant, sancti intercedunt.

D. III. *Quis ostiarius? Spiritus sanctus.*

Q. Tertio. Quis ostiarius? Respondet Theophylactus, esse Spiritum sanctum qui custodit Ecclesiam eiusque fores obsidet dirigens Pontificem cæterosque Episcopos, vt legitimè eligantur & eligant pastores. Hic est qui pastores in Ecclesiam admittere debet. Ancilla verò ostiaria, quæ Petrum admisit, caro est, ambitio vel auaritia, quæ admissos adigit vt Christum negent ac pernegent.

Custodit primam sedem.

Porrò quomodo Spiritus sanctus velut ostiarius custodiat primam sedem, ex plurimis apparet. Fecit enim vt hactenus inuicta semper staret contra omnes Tyrannorum & hæresum incursus. Fecit vt in rebus fidei nullo vnquam tempore erraret. Fecit vt nemo Pontificum in hæresin laberetur. Fecit vt sedes illa diu non vacaret sed continua Pontificum serie cohonestaretur. Fecit vt etiam præsidentibus interdum malis Pontificibus non euerteretur aut à fidelibus respiceretur. Fecit vt à Regibus & principibus Christianis summa coleretur reuerentia. Fecit vt opibus & potentia stabiliretur ad sui defensionem & dignitatem conseruandam. Fecit vt multi sancti in ea præsiderent; & alias communiter viri omni sapientia, doctrina & virtute excultissimi.

E. IV. *Quinam illi fures & latrones.*

Q. Qvarto. Quinam illi fures & latrones, de quibus Dominus: Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones? Resp. Restringendam Domini sententiam ad duplicem pastorum sortem, de quibus supra.

1. Primo ad eos, qui per ostium non intrant seu legitimè vocati non sunt. De his enim paulo ante dixerat Dominus: *Qui non intrat per ostium. &c. ille fur est latro.* Manet ergò in his terminis Christus & ait: *omnes quotquot venerunt* (tali scilicet modo, per foramen, non per ostium) *fures sunt & latrones*, vti Iason, Menelaus Lysimachus, Alcimus; quibus iunge Herodem, qui ad regnum non per ostium, sed aliunde per Cæsaris gratiam intrauit; item Annam, Caypham & Romanos præsides.

2. Secundo ad eos, qui licet essent legitimi pastores, improbi tamen erant & Christum non tantùm non imitabantur aut recipiebant, sed potius oues suas ab eo auertebant & conspirabant in eos, qui Christum confiterentur vt extra synagogam fierent: præterea quæstum tantùm & gloriam suam quærebant; quales erant tunc pharisæi, quos hic taxare videtur Dominus. Quanquam verò alibi hos dicebat audiendos esse, intellexit tamen, cùm rectè docerent & Deo non contrairent. Quoad hoc enim subdit Dominus hic: *Et non audierunt eos oues*; vti cæcus ille à natiuitate, alijque quotquot Christo crediderunt.

F. V. *Quid ingredi & egredi.*

Q. QVINTO. Quid illud: *Ingredietur & egredietur?* Respon. Primo iuxta phrasin Hebræam idem est, quod regere & agere cum libertate & securitate, nec non fælici successu; quemadmodum 1. Reg. 18. dicitur de Dauide: *Egrediebatur & intrabat in conspectu populi.* Significat ergò dandam legitimo pastori gratiam, vt possit rectè operari & suos ritè pascere, iuxta id Ps. 10. *Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum*, id est, totam vitam tuam omnesq; actiones tuas. Et hoc est quod à Deo petijt Salomon, 2. par. 1. *Da mihi sapientiam & intelligentiam, vt ingrediar coram populo tuo. Quis enim potest hunc populum tuum dignè iudicare?*

2. Secundo. Alij mysticè exponunt. D. Augustinus: *Ingrediatur per ostium in Ecclesiam & egredietur inde in vitã æternam.* D. Gregorius ho. 13. in Ezech. *Ingredietur ad fidem, egredietur ad speciem.* Rursum Augustinus: *Ingredietur ad internam meditationem, egredietur ad externam operationem.* Auctor Imperfecti: *Ingredietur, dum curam habebit interioris hominis: egredietur, dum mortificabit membra externa.* D. Thomas: *Ingredietur intra Ecclesiam ad fideles & egredietur extra Ecclesiam ad infideles.* Auctor l. de spiritu & anima: *Ingredietur ad diuinitatem meam, egredietur ad humanitatem meam.* Rursum Gregorius. 1. Reg. c. 16. *Intus habebit pascua contemplationis, foris pascua boni operis.*

G. VI. *Quænam ouium Christi pascua.*

Q. SEXTO. Quænam ouium Christi pascua? Resp. Primo esse doctrinam Euangelicam, aliosque SS. libros à Patribus & Ecclesiæ Doctoribus conscriptos, quorum lectione pascimur, recreamur & adolescimus.

2. Secundo esse sacramenta, præsertim S. Eucharistiam, in qua propria carne & sanguine Christus oues suas pascit; sacrum item missæ sacrificium.

3. Tertio. Esse virtutes & virtutum exempla, quæ cernuntur in Ecclesia, optimum odorem redolentia, vti in sanctis innumerabilibus patet.

Porrò pascua ista inficere & peruertere solent Hæresiarchæ, vt alibi ostendimus, à quibus nos abstineamus; quemadmodum pecora abstinent ab infectis pascuis.

H. VII. *Quid vitam habere & abundãtius habere.*

Q. SEPTIMO. Quid illud: *vt vitam habeant & abundantius habeant?* Resp. multiplicem huius loci interpretationem afferri hic à Barradio. Prima est Augustini & aliorum: Veni vt oues meæ vitam habeant in hoc seculo per fidem viuam, & abundantius copiosiusque habeant vitam in cœlo æternam.

2. Secunda. Veni vt vitam habeant gratiæque iustificationem, & abundantius eandem habeant per quotidianos virtutum gratiæque progressus.

3. Tertia. Veni vt vitam habeant gratiæ & abundantius habeant, quam habuerunt veteris testamenti oues, quoniam abundantius gratiam largitur nunc Deus in nouo, quam in veteri testamento.

4. Quarta cæteris verisimilior: Veni vt vitam habeant meæ oues, & abundantius habeant, hoc est, non solum vitam habeant à morte peccati in vitam reuocatæ, sed vt vitam habeant omnibus virtutibus & Spiritus S. donis abundantem. Hæc ferè Barrad.

Nos ergò, Auditores, velut oues Christi ad veram contendamus vitam, omni bonorum genere redundantem: quæramus hic virtutum, doctrinæ & sacramentorum pascua, vt perueniamus ad illa æterna: hic quæramus vitam gratiæ, vt ibi fruamur vita gloriæ.

DOMINICA TRINITATIS.

Euangelium Matth. 28.

IN illo tempore dixit IESVS discipulis suis: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.

CONCIONES.

V. *Quatuor attributa Dei quæ respiciunt creaturas, Potentia, Sapientia, Misericordia, Iustitia.*

VI. *Probatur existentia Christi realis in Eucharistia.*

VII. *Causæ cur in solennitate Corporis Christi, solenni processione circumferatur Eucharistia.*

VIII. *Qua ratione Christus sit semper cum Ecclesia sua.*

IX. *Qua ratione Christus sit cũ seruis suis Iustis.*

X. *Mysteria.*

CONCIO I.

MYSTERIVM SANCTISSIMÆ TRINITATIS OSTENDITVR.

I. *Ex veteri testamento.*
II. *Ex nouo testamento.*
III. *Ex ratione.*
IV. *Ex miraculis.*

THEMA.

Ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia. Rom. 11.

A. FInxerunt olim Poëtæ, Gigantes ab irata Tellure procreatos in Deorum perniciem, vt nimirum bellum Dijs inferrent, Iouemque cœli possessione deijcerent: Sed temere & frustra; nam à Ioue contriti & fulmine extincti sunt. Fuere eiusmodi Gigantes in Ecclesia hæretici, qui ipsam sanctissimã Trinitatem cœlo deijcere machinati sunt. Inprimis Ariani & Macedoniani, qui trium personarum consubstantialitatem impugnabant, adeoque tres ponebant Deos. Deinde Sabelliani & Samosateniani, qui pluralitatem personarum diuinarum negabant. His nostro sæculo accedunt, quos vocamus Trinitarios, passim per Poloniam, Hungariam, Transyluaniam sparsos, quorum alij, duce Michaële Serueto Geneuæ combusto, Sabellium: alij, duce Valentino Gentile Bernæ capite plexo, Arium sequuntur. Quibus adnumerari potest Lutherus, qui Trinitatis vocem exosus e Litanijs Germanicis submouit, expuncta illa precandi formula, *Sancta Trinita miserere nobis.* Contra hos ergò ostendemus hoc mysterium.

B. I. *Ex veteri testamento.* Ostenditur Primo ex veteri testamento. Quanquam obscure & in ænigmate, nec nisi sanctioribus & illuminatioribus reuelatum erat hoc mysterium, vti prophetis & patriarchis, ne videlicet Iudæi ad Idola propensi, plures esse Deos suspicarentur. 1. Primo. Initium libri Genesis insinuat hoc mysterium, cùm dicitur: *In principio creauit Deus cœlum & terram: Et Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Per principium enim S. Augustinus, Ambrosius & Basilius intelligunt filium, qui se vocauit *principium*, Ioan. 8. & per prophetam, *in capite libri scriptum esse de se,* dixit Ps. 39.

2. Secundo. Cum ibidem subditur: *Creauit Deus;* Hebraicè: *Bara Elohim, creauit Dij.* In singulari enim Deus dicitur *Eloah.* Indicatur ergò ibi pluralitas personarum in verbo, *Elohim:* & vnitas essentiæ in verbo, *creauit.*

3. Tertio. Cùm eodem capite dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Alloquitur enim his verbis Deus Pater Filium suum & Spiritum sanctum quasi collegas suos eiusdem secum naturæ, potentiæ & operationis. Pluralitas ergò personarum colligitur ex verbo *faciamus;* vnitas verò essentiæ, cum dicitur: *ad imaginem & similitudinem nostram;* non ad imagines.

4. Quarto. Innuitur in primis tribus iustis hominibus, Adamo, Eua, Abele. Adam enim à nullo prognatus est homine: Eua ex Adamo facta est: Abel ab vtroque genitus. Sic Deus Pater à nullo procedit; Filius a Patre; Spiritus S. ab vtroque.

5. Quinto. Gen. 18. apparuerunt Abrahæ tres angeli: quos tamen ille velut vnum tantùm, numero singulari allocutus est & adorauit; vnde Ecclesia canit: Tres vidit & vnum adorauit. Ostensa igitur tibi Trinitas personarum sub essentiæ vnitate.

6. Sexto. Exodi 3. & deinceps vocauit se Deus, *Deum Abraham, Deum Isac, & Deum Iacob.* Vbi non obscurè significatur, *Trias in Monade,* vt inquit S. Basilius. Nomen enim Deus ter repetitum significat vnitatem essentiæ in tribus personis, Abraham repræsentat Deum patrem, Isac Filium, Iacob Spiritum sanctum qui ex patre & filio procedit.

7. Septimo. Exod. 6. Prodidit Deus Moysi nomen suum, Iehoua quadriliterum: in quo mysterium Trinitatis pulchrè continetur. Prima enim litera *Iod,* quæ est index & principium numeri denarij, significat primam personam seu Patrem. Secunda He significat essentiam seu substantiam, & repræsentat Filium, qui est Patri consubstantialis, & per quem sunt omnia. Tertia *vau* significat copulam seu nexum, & denotat Spiritum S. qui est nexus, vnio & amor Patris & Filij. Vltima rursum *He,* vt indicetur filij, cuius ipsa index est, duplex natura, diuina & humana.

8. Octauo. Deut 6. iuxta Hebr. textum dicit Moyses: *Audi Israel, Deus, Deus noster, Deus vnus est.* Et similiter Dauid Ps. 66. *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.* Vbi trinitas personarum diuinarum haud dubie innuitur: & pulchrè media persona, seu Filius, vocatur Deus noster, eò quod nostram assumpserit carnem, nobisque natus & datus sit Emmanuel.

Nono. Isa. 2. clamant Seraphim: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum;* quod veteres Rabbini sic exponunt: *sanctus hic est Pater, sanctus hic est filius, sanctus hic est Spiritus sanctus.* teste Galatino l. 2. c. 1.

C. II. SECVNDO. Ostenditur & probatur clarius ex nouo testamento. Primo. Ioan. 15. ait Dominus, *Cum*

venerit

venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.&c. Vbi manifestè ostenditur trinitas personarum in Deo, pater, filius & Spiritus S. ab vtroque procedens. Item Ioan. 14. *Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis.*

Ex nouo testamento.

1\.

2\. Secundo. Clariùs adhuc in hodierno Euangelio. *Euntes* inquit Dominus, *docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus* S. Habemus hic trinitatem personarum; & vnitatem essentiæ, cùm ait; *in nomine*, & non *in nominibus*.

3\. Tertio. In hodierna etiam epistola, quando Apostolus ad Rom. 11. ait: *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ipsi gloria & honor in sæcula*; mysterium Trinitatis declaratur, vti vel ipse dæmon agnouit, quemadmodum alias dixi. Præpositio *Ex*, significat patrem, quia ex ipsò velut primo principio omnia. *Per*, denotat filium, per quem facta sunt omnia. *In*, Spiritum sanctum, in quem pater & filius quasi terminantur & in quo conquiescunt. Vnitas essentiæ indicatur, cùm dicitur: *Ipsi gloria* &c.

4\. Quarto. 1. Ioan. 5. dicitur: *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo. Pater, verbum & Spiritus S. & hi tres vnum sunt.*

5\. Quinto. In baptismo Christi ostensum est hoc mysterium. Ibi enim patris vox de cœlo intonuit: ibi filius baptizatus est: ibi Spiritus S. in columbæ specie super ipsum apparuit. Similiter in transfiguratione Christi, vox patris audiebatur: filius transfigurabatur: Spiritus S. (vt aliqui volunt) in nube adfuit.

D. III. *Ex ratione.*

TERTIO. Ostenditur (supposita fide) ex ipsa ratione. Nam certum est Deum continere in se omnes creaturarum perfectiones multò eminentiori modo quàm sint in ipsis. Duplices autem sunt creaturæ: corruptibiles & incorruptibiles. Hæ quidem non intereunt, sed idcircò non generant, nec enim indigent hac perfectione, fæcunditatis nimirum. Illæ verò intereunt, sed habent perfectionem fæcunditatis vt possint seipsas communicare & generare sibi simile, quia illa indigent ad speciei conseruationem. Duplex ergò est perfectio in creaturis, incorruptibilitas in Spiritualibus: fæcunditas in corruptibilibus: Vtraque ergò in Deo inueniri debet. Hinc enim Isa. vlt. dicit Dominus: *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam? Et qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero?* Est autem hæc generatio in Deo non corporea, quo modò aliquis intelligere illud posset: *Ex vtero ante Luciferum genui te*; nec fit per operationem transeuntem (sic enim productus, idem cum producente, Deus non esset, sed ab eo distinctus) sed fit per immanentem, quales sunt operationes intellectus & voluntatis, quorum termini producti in ipsis manent, verbum mentis in intellectu: amor in voluntate. Cùm ergò duæ tantùm existant tales processiones, totidem etiam existunt productiones personarum, vna per intellectum, nempe generatio per quam pater producit verbum seu Filium: altera per voluntatem, nempe spiratio communis patri & filio, per quam simul producunt Spiritum sanctum. Ad eum scilicet modum, quo intellectus noster, cum quid actu intelligit, imaginem rei intellectæ concipit & in se efformat, quæ à Theologis *verbum mentis* appellatur: vti cùm de amico absente cogito, idæam illius in mente mea effingo, &c. Similiter voluntas nostra cum quid amat, producit in se amorem rei amatæ & inclinationem erga illam. Hæc tamen est differentia inter has nostras & illas Dei operationes: quod verbum mentis in nobis sit tantùm accidens, neque idem sit cum intellectu, neque intelligentis filius, cum sit alterius naturæ: Similiter & amor sit solum accidens, nec idem cum voluntate; quod inde fit, quia vis generatiua harum potentiarum in nobis creata & limitata est. In Deo autem, in quo vis generatiua infinita & illimitata est, nec vllum accidens esse potest, termini producti, substantiæ sunt, non accidentia: & eiusdem cum producente essentiæ & naturæ. Cæterum Dei verbum, quia ex vi suæ processionis, quatenus talis est, nimirum per intellectum, procedit vt simile in natura suo principio; idcircò solum ipsum dici debet genitum seu Filius. Spiritus S. autem licet ex vi processionis suæ, qua diuina est, procedat similis suo principio (quidquid enim in Deo est, & ad intra à Deo, Deus esse debet) quia tamen ex vi processionis suæ, qua talis est, nimirum per voluntatem, non procedit vt similis suo principio, idcircò non appellatur nec appellari debet genitus aut Filius, sed procedens tantùm, vti docet symbolum Athanasij. Hæc enim est differentia operationis quæ fit per intellectum, & eius quæ per voluntatem, quòd intellectus intendit rei intellectæ formare idæam seu imaginem: voluntas autem non gignit in se rei amatæ similitudinem, sed tantum elicit inclinationem ad rem amatam & rapitur quodammodò extrà ad illam. Sicut v. g. Eua licet ex Adam sit formata, non tamen dicitur eius filia, quia non est ex eo facta, per viam generationis. Hinc etiam filius solus dicitur imago patris, non item Spiritus sanctus; quia ad rationem imaginis non sufficit, quod sit alteri rei similis: sed quod fiat vel facta sit ad alterius rei similitudinem. Quare ouum licet ouo simile sit, non tamen est eius imago: quia ad illius expressionem non est factum: contra homo est imago Dei, licet imperfecta: & icon, imago prototypi: quia ad eius similitudinem facta sunt. Licet ergò Spiritus sanctus Patri & Filio per omnia similis sit in natura, eorum tamen imago non est, quia ex vi suæ processionis, qua talis est, per voluntatem scilicet, vt dixi, non procedit vt similis suo principio. Dum igitur Deus Pater ab æterno seipsum intuetur & contemplatur atque comprehendit, hoc ipso gignit ab æterno coæquale & coæuum sibi verbum seu Filium. Et dum Pater & Filius mutuò se intuentur, ilicò etiã ab æterno mutuò se amant

se amant infinito modo, & ita simul spirant seu producunt Spiritum sanctum sibi similiter coæternum. Tametsi verò inter personas istas prioritas aliqua poni debet, ea tamen non est durationis, aut dignitatis aut perfectionis, aut causalitatis, quò modo causa secundum subsistendi consequentiam prior est suo effectu: sed tantùm originis, secundum quã vna persona est ab alia.

E. IV. *Ex miraculis.* QVARTO. Ostenditur ex miraculis. Primum refert Gregorius Turonensis l.1. de mirac. cap. 13. & Sigebertus in Chron. ad annum Domini 453. Quo tempore Ariana hæresis, quæ tres personas negabat vnum esse Deum, orbem diuexabat, & Gensericus Hunnorum Rex Arianus ciuitatem Vasatensem, Gallicè Gazas, obsidebat: Sacerdos quidam dum in templo, præsente populo Missarum solemnia pro liberatione populi sui celebraret, aspiciens sursum vidit super altare, quasi de Camera templi cadere tres guttas, æquales magnitudine, claritate, candore crystallum vincentes. Cumque omnes cum admiratione & stupore vehementi intenderent easque nullus auderet attingere: Petrus quidam presbyter exhibitâ argéteâ patenâ guttas colligere nititur: quæ dum per altare vago cursu rotantur, defluentes in ipsam patenam statim in se coniunctæ, quasi vnam gemmam pulcherrimam effecerunt, atque ita ostenderunt S. Trinitatem in vnâ essentiâ esse coniunctam. Quæ gemma cùm postea in crucem affabre factam & gemmis alijs adornatam staueretur, renuit harum consortium, velut ijs longè excellentior: cæteræ enim gemmæ de cruce protinus ceciderunt.

Alterum refert Boëtius Eugubinus l. 15. & Chronicon S. Francisci l. 4. cap. 42. de virgine, nomine Clarâ de Monte Falcone, quæ in culinâ ministrarat. In eius enim mortuæ corde tres oblongæ glandes seu carneæ pilulæ inuentæ sunt, magnitudinis oliuarum, quæ & singulæ diuisim, & omnes simul eiusdem erant ponderis: quas ibidem extra vrbem in quodam Augustinianorum monasterio adhuc asseruari & sibi ostensas esse scribit Franc. Costerus in Concione huius Festi. Quo miraculo quid potuit accommodatius inueniri ad tanti mysterij veritatem ostendendam? Ibi enim eadem in omnibus & eadem in singulis personis natura diuina cum omnibus perfectionibus: Nec minus est in vna, quã in duabus sed eadem omnino, iuxta id Athan. *In hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus, &c.*

Ad eiusdem mysterij confirmationem cum in Nicæno Concilio contra Arianos disputaretur, S. Nicolaus, qui ibid. inter alios Episcopos aderat, cũ peruicaciam & proteruiam Arij Trinitatis mysterium negantis aduerteret, sic eum coram omnibus allocutus est: *Quare tibi videtur in creatore difficile, quod in creatura reperitur? Ecce laterem vnum, inuenies in illa tria distincta, ignem, aquam & terrã.* Quibus prolatis verbis, protinus à latere sursum ascendere ignis, fluere deorsum aqua, & terra inter digitos comminui visa est, cunctis ad tantum rei miraculum obstupescentibus. Refert Ioan. Carthag. in ho. de myst. Christi l.1. hó. 9.

Maneat igitur certa & inconcussa Trinitatis fides. Non audiamus eos, qui contra hanc latrare audent. Sanè Patres Concilij Nicæni lectis Arij blasphemijs (contra personam filij) aures obstruxerũt, teste Athanasio orat. 1. in Arian. Ergò & nos, Auditores, obstruamus hîc aures hæreticis, vt in cœlo aperiamus oculos ad intuendam facie ad faciem SS. Trinitatem.

CONCIO II.

PROFESSIO SANCTISSIMÆ TRINITATIS CHRISTIANIS commendatur.

I. *Est tessera & symbolum Christianorum.*
II. *Est torques aurea mundi & cuiuslibet.*
III. *Est regula nostrarum actionum.*
IV. *Est clypeus contra Dæmonem.*
V. *Est funiculus charitatis.*
VI. *Est cythara laudis diuinæ.*

THEMA.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matth. 28.

A. RECõditissimum mysterium reserauit nobis Dominus in hodierno Euangelio sanctissimæ Trinitatis; quod in veteri lege Iudæis non nisi in ænigmate & abstrusè proposuerat, tum quia nondum erat causa propalandi, Filio & Spiritu sancto nondum in orbem misso: tum quia causa erat occultandi, ne Iudæi scilicet ad Idololatriam proni, plures Deos colerent. Nobis ergò Christianis mysterium hoc reseruatum, & ita reseratum est, vt pueri & infantes id nôrint & loquantur. Olim Ieremias de hoc mysterio dicebat (vt vult Blasius Viegas in Apoc. 9. sect. 5.) admirans & balbutiens quasi: *A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum,* Ierem. 1. At nunc in huius mysterij enuntiatione nec pueri balbutiunt, sed expressis verbis dicunt: *in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti:* nôrunt Patrem, nôrunt Filium, nôrunt Spiritum sanctum. Nec quidquam est vsitatius omnib. Christianis, quàm hoc ipsum symbolum; quod vt maiore fructu vsurpetur, videbimus quæ ad eius commendationem faciunt.

PRIMO. Est tessera nostra militaris contra gentiles, Iudæos & hæreticos. In nomine enim SS. Trinitatis baptizati sumus & Christiani facti: in eodem [illegible] confirmati & militiæ Christi adscripti: eodem nos [illegible] consignare à puero edocti sumus; vt per hoc discerneremur à gentilibus & Turcis, qui Trinitatem vel nesciunt

Christia[ni] nori[...]

nesciunt vel auersantur, quemadmodum Turcæ, quorum illud solenne est in Alcorano: *Deus vnus est: Deus participem non habet, nec filium.* Cuius propositionis rationem afferunt insulsam: quia Deus vxore caret; & quia cœlum esset obnoxiũ dissidijs, insurgente in patrem filio, scilicet vt in Saturnum Ioue. Stulti! quasi ad generandum, fœminæ concursu indigeret omnipotens: & quasi non sit diuina mens ab omni perturbatione libera, & vnitas eiusdem voluntatis communis tribus personis non excludat omne dissidium. Deinde à Iudæis, qui & ipsi, vt Christum Filium Dei negent, Trinitatem explodunt, tametsi in eorum lege varijs modis, si non expressam, saltem indicatam. Sanè veteres Rabbini illud Isaiæ 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum*; sic exponebant, teste Galatino l. 2. cap. 1. *Sanctus hic est Pater, Sanctus hic est Filius, Sanctus hic est Spiritus sanctus.* Denique ab hæreticis pene omnibus, qui Trinitatem impugnârunt, partim aperto Marte, vt Ariani, Montanistæ, Sabelliani, Donatistæ, Manichęi, Priscillianistæ, Tritheitæ, Michaël Seruetus, &c. partim clancularié, vt Lutherus & Caluinus cum multis Anabaptistis. Lutherus Trinitatis nomen & inuocationem è suis Litanijs sustulit Anno 1543. & in lib. contra Latomum expunxit vocem ὁμοούσιο, qua SS. Patres semper & appositissimè exprimebant contra Arianos filij cõsubstantialitatem. Sustulit item ex Ep. 1. Ioannis c. 5. sententiam hanc Trinitati inprimis patrocinantem: *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, Spiritus S. & hi tres vnum sunt.* Caluinus optat vt Trinitatis, personæ, hypostasis & alia eiusmodi vocabula, sine quibus nec intelligi, nec explicari potest, altè defossa lateant, nec vnquam audiantur. *Vtinam*, inquit, *sepulta essent*; l. 1. Instit. c. 13. §. 5. Horum sectatores refugiunt & erubescunt hãc fidei nostræ tesseram fronti suæ inscribere. Contra hos igitur errones armatura nos Ecclesia, instituit filios suos quotidie & ad omnem pene actionem consignare se in nomine SS. Trinitatis; vt hoc mysterium à puero firmiter apprehendamus. Vt enim Aquila pullos suos euehit ad solem & obseruat eos qua ratione eum intueantur, fixis an nutantibus oculis: & illos quidem educat, istos verò abijcit quasi degeneres: ita nos à puero imbuit Ecclesia in fide & cognitione altissimi huius mysterij, quod fidei Christianæ fundamentum est; & qui in huius fide deficit, eum velut hæreticum abijcit. Certè etiam miles qui compellatus tesseram suam reddere nequit, pro hoste habetur & occiditur. Nos ergò milites Christi, de fide nostrâ interrogati tesseram hãc reddamus: *In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.* Dum dicimus, *In nomine*, confitemur vnum Deum; dum tres personas nominamus, Trinitatem in vnitate profitemur. Dum patris nomen fronti damus, confitemur eum principium & ingenitum: dũ filij nomen ori, confitemur eum Patris verbum: dũ Spiritus S. nomen cordi, confitemur eum esse amorem patris & filij.

SECVNDO. Est torques aurea, quam Deus Primò iniecit quodammodò collo totius mundi, cùm Patri ei dedit filium, & vterque Spiritum S. Deinde collo cuiusque nostrum, cum abluit nos baptismo, simulque nobiles & familiares suos fecit, dum insignia & similitudinem sui supernaturalem nobis impressit, gratiam sc. per quam in nobis veluti in templo suo inhabitare cœpit. Magna & mira hæc dignatio. Creauerat nos prius ad imaginem suam, quando intellectu, memoriâ, & voluntate instruxit. Verùm vbi ea per peccatum destructa fuit, substituit ei per Christi merita longè elegantiorem, eamque supernaturalem. Cùm ergò in nomine Trinitatis nos signamus, primò palàm facimus, quantoperè nos amârit Deus, qui secundum omnes personalitates suas se totum nobis tradidit; Pater, dum nobis dedit filium: filius, dum se in pretium redemptionis & parandæ gratiæ: Spiritus S. dum se in distributorem gratiarũ, quas promeruit nobis Christus. Hoc est quod ait Apostolus 2. Cor. 13. *Gratia Domini nostri* IESV *Christi, & charitas Dei* (Patris scilicet, cui nomen Dei appropriatur; quia est primum in Deitate principium & origo cæterarũ personarum) *& communicatio S. Spiritus sit cum omnibus vobis.* Deinde rememoramur particulare cuiusque beneficium, quo in baptismo regenerati & per pœnitentiam reconciliati sumus Deo; vbi tota SS. Trinitas ad nos, imò in nos descendit & impressit nobis similitudinem sui, quanta homini obtingere potest, exactissimam, gratiam; per quam sanctificamur & exornamur, vt simus Dei templa, Dei amici, imò filij adoptiui. Quare sicut vir nobilis, cùm in collo suo torquem auream videt, meminit, vel certè meminisse debet, se quantò cæteros præcellit genere & honore, tantò etiam antecellere debere moribus, factis & virtutibus: ita Christianus, cùm in nomine Trinitatis se consignat, meminerit se Dei templum, nobilem, amicum, filium esse. *Conuersemur quasi Dei templa*, inquit S. Cyprianus tract. de orat. Dom. *vt Deum in nobis constet habitare: vt qui cælestes & spirituales esse cœpimus, non nisi cælestia & spiritualia cogitemus & agamus.* Et in lib. de spectaculis. *Nunquam*, inquit, *humana opera mirabitur, quisquis se cognouerit filium Dei. Deijcit se de culmine generositatis suæ, qui admirari aliquid post Deũ potest.* Multa mirantur, suspiciunt & extollunt rustici ac plebeij homines, quæ nobiles contemnunt, rident & pro nihilo habent, quia hi animum illis excelsiorem gerunt. Ita quæ mundus magni æstimat, contemnat Christianus, quia animum & dignitatẽ ijs longè generosiorem habet. Deinde nobilis vir cum inspicit torquem suam, memor est progenitorum suorum, quorum virtute nobilitatem & torquem illam obtinet: ita par est, vt Christianus commemorato SS. Trinitatis nomine Deum redamet, cuius similitudinem in se gerit & à quo insignia filij Dei accepit.

C. II. *Est torques aurea mundi, & cuiuslibet.*

D. III. *Est regu-*

TERTIO. est Scopus & regula nostrarum actionũ, quas in nomine Sanctissimæ Trinitatis inchoare decet,

In nostrarum actionum.

decet, vti eius adiutorium & directionem, qua quid agēdum sit, perspiciamus & vt possimus ac velimus quod agendum est, perficere, impetremus. Easdem in eodem nomine ad gloriam & honorem eius terminare oportet. Quemadmodum ergò filius à patre procedit, & in eundem se reflectit per amorem, qui est Spiritus S. (quod vel Mercurius ille Trismegistus agnouit, cuius est decantata illa sententia: *Monas genuit monadem, & in se suum reflexit ardorem*) ita actiones nostræ à SS. Trinitatis inuocatione inchoari, & in eiusdem gloriam reflecti seu terminari debent. Ipsa enim est pelagus omnium bonorum, à quo vt omnia flumina exeunt, ita in id redeunt. Hinc Ecclesia sacrificium Missæ & officium diurnum incipit à SS. Trinitatis inuocatione, & in eadem terminat.

Deinde in actionibus nostris indigemus Primo viribus & potentiâ, vt possimus. Secundo intellectu, vt sciamus agere, quod agēdum est. Tertio voluntatis assensu, vt velimus. Iure igitur initio operis inuocamus Patrem, cui tribuitur potentia: & filium, cui sapientia: & Spiritum sanctum, cui bonitas & velle. Hinc mos vetus inuocandi Trinitatem, apud Germanos: Das wald Gott der Vatter/vnd der Sohn/vnd der H Geist.

E. IV. *Est clypeus contra Dæmonem.*

QVARTO. Est clypeus contra Dæmonem & difficilia quæque superanda atque excipienda. Ligari Luciferum symbolo Sāctissimæ Trinitatis, testatus est aliquando vnus ministrorum eius apud Cæsariū l.5.c.13. *Retulit, ait, mihi Gerardus Pleisensis, mulierem obsessam, multis bene notam, Sygeberg venisse gratiâ curationis: quæ cùm in oratorio S. Michaëlis Archangeli de diuersis interrogaretur, & incideret mentio de Lucifero apud inferos ligato, respondit per os eius Diabolus: stulti quibus catenis putatis ligatum magistrum meum in inferno? ferreis? nequaquam. Tria verba posita sunt in silentio Missæ, quibus ligatus est. Requirentibus quibusdam ex fratribus: Quæ sunt illa verba: dicere noluit, vel potius ausa non fuit; sed ait: Afferte mihi librum; & ego vobis ostendam illa. Allatus est ei liber Missalis & clausus porrectus; quem illa aperiens, primo ictu canonem inuenit, & digitum ponens super illum locum: Per ipsum & cum ipso & in ipso; in quib. memoria fit Trinitatis, ait: Ecce ista sunt tria illa verba, quib. ligatus est Magister meus.* S. Athan. scribit de S. Antonio in eius vita: *Cùm vitale signum* (crucis) *in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus, vnà cum expulsis dæmonibus vana præsentium Philosophorum confutata est sapientia.*

Ad Martyrium fortiter subeundum ac superandum animauit filium S. Dionysia in persecutione Wandalica apud Victorem Vticensem l. 3. cùm eū formidolosum, inter crudelia videret verbera constitutum: dicebat enim ei: *memento fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre Catholica baptizati sumus: non perdamus indumentum nostræ salutis,* &c. Dicat sibi idem quiuis Christianus, quoties in tentatione est, & vrgetur à Dæmone, carne, mundo vt Christum eiusq; legem deserat; dicat inquam; memento te baptizatum in nomine Trinitatis, ibique Christo nomen dedisse, testis ibi Pater, testis Filius, testis Spiritus sanctus qui vt in baptismo Christi, ita & in tuo adstiterunt.

F. V. *Est funiculus charitatis.*

QVINTO. Est funiculus charitatis & vinculum pacis inter Christianos. In Deo enim cum sint tres personæ, vna tamen natura & voluntas est, vnus amor, vnus omnium sensus & consensus, operaque ad extra indiuisa, vt quod vna persona operatur, operentur & reliquæ. Cùm ergò hoc mysteriū profitemur, simul commonemur ad eandem pacem inter nos mutuò seruandam. Erat sanè ea inter primos Christianos tempore Apostolorum, de quibus Act.4. dicitur: *Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna*, id est, tanta concordia & pax, ac si vnum cor & vnam haberent animam. Rursum tempore Tertulliani, qui vixit sub annum Christi 200. Is enim in Apolog. 39. scribit tantam Christianorum inter se fuisse charitatem tempore suo, vt de illis communis esset Gentilium vox: *Vide vt se diligant; vt alter pro altero mori sint parati?* Rursum tempore S. Gregorij Nazianzeni, qui vixit sub annum Domini 370. scribit is orat. 2. de pace: *Non minus quàm ipsa secum diuinitas (nisi hoc nimis magnificè dictum videatur) inter nos consentimus cōcordesque sumus, labiumq; vnum & vox vna existimus, &c.* Quare sicut Pater & Filius in Trinitate, vniuntur per Spiritum sanctum, qui est vinculum & amor vtriusque: ita & nos Christiani per Spiritum sanctū, imò per totam SS. Trinitatem in nobis habitantē vniamur & colligemur vinculo pacis. Ecclesiastes cap.4. ait: *Funiculus triplex difficilè rumpitur.* Sit ergò nobis mysterium Trinitatis, in quo omnes baptizati sumus, triplex huiusmodi funiculus, quem nemo rumpere audeat. Quid enim in mundo quærimus, aut qua de re contendimus? Deus Pater nostra hæreditas est: Filius eiusdem pretium: Spiritus sanctus pignus.

G. VI. *Est cythara laudis diuinæ.*

SEXTO. Est cythara laudis diuinæ. Hac enim quasi cytharâ laudatam à Seraphinis Trinitatem audiuit & scripsit Isaias c.6. cùm ait: *clamabant alter ad alterum & dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus, exercituum.* vbi voce, Sanctus, ter repetitā prædicant Trinitatem, vt exponunt Sancti Patres, synodus V. generalis totaque Ecclesia. Idem canticum accinuisse Deo quatuor animalia scribit S. Ioannes. Apoc. 4. Idem hymnus miraculo & ipsius Dei calculo approbatus fuit tempore Theodosij iunioris Imp. anno Christi 446. cùm grassante per semestre terræmotu per orbem, maximè verò Constantinopoli, puer quidam inter publicas Litanias in aërem raptus, audiuit ab angelis decantari hymnum illum: *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus & immortalis, miserere nobis.* Qui puer eundem ab angelis acceptum Proclo Archiepiscopo enarrauit, vt eum canendo implorarent omnes Dei opem & misericordiam. Ita fecerunt, & mox terræ motus cessauit; vti refert Damascenus Tract. de Trisagio & Niceph. lib. 14. ca. 46. Quem

eundem hymnum Leo 6. Imp. in Commentario, quo res bellicas pertractauit, militibus commendauit, monens vt exercitus quotidie eum dicat manè & vespere, apud Baron. anno 911. Multo igitur magis cæteri Christiani carmen hoc trisagiũ quotidie Deo dicent vel aliud ei æquiualens. Sanè etiam Iudæos scribit Galatinus l. 2. c. 1. suprac. ad sua vsque tempora, ex veterum Rabbinorum instituto minimùm bis in die, scilicet oriente & occidente sole recitasse hymnum illum seraphicum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.* Idem facit Ecclesia in officio diuino, dum singulos psalmos claudit eo versu; *Gloria Patri & Filio & Spiritui S.* Et dum in omnibus Festis & omnibus penè Dominicis diebus decantat versum illum: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus sabaoth.* Omnes enim Dominicæ ab hoc festo vsque ad Aduentum, non videntur esse aliud, quàm octauæ seu repetitiones huius festi Trinitatis. Idem enim capitulum & hymnus, qui hac die canitur, repetitur in Dominicis: & responsorium vltimum semper est de Trinitate. &c.

Est ergò hæc breuis doxologia, laus Dei præstantissima, qualem ei concinunt in cœlis Angeli & Beati omnes, quorum æmuli nos hîc in terris esse eorumque officium vsurpare & inchoare debemus, quod breui cum illis ipsis in cœlo consummabimus per omnem æternitatem. Hac ratione beatorum socij efficimur & inchoamus in terrà vitam cœlestem & angelicam: ad quam, &c.

CONCIO III.

DEVM ESSE, OSTENDITVR; EVMQVE VNVM.

- I. *Deum esse ostenditur ex lumine naturali.*
- II. *Ex mundi structura.*
- III. *Ex gubernatione mundi.*
- IV. *Ex rationibus philosophorum.*
- V. *Ex miraculis Deum vnum esse ostenditur.*

THEMA.

Ipsi gloria in sæcula. Amen Rom. 11.

A. NEmo est, Auditores, non modo Christianorum sed etiam infidelium, qui si interrogetur, vtrùm aliquis Deus sit; non asserat pro certo. Multi nihilominus sunt etiam inter Christianos, qui si mores & vitam eorum inspiciamus, id abnuere videntur. Videmus enim homines aliquos ita extra se positos & à ratione destitutos, vt cum impijs illis dicere videantur in corde suo: *Non est Deus*, Psalm. 13. Peccant enim tam liberè, ac si nemo prorsus esset, qui acta ipsorum consideret & vindicare queat, cuique obedire & subiecti esse debeant. Quibus proinde principium seu Alphabetũ fidei videtur inculcandum: esse nimirum Deum, idque non ex fide tantum, sed ex ipsa ratione demonstrandum. Primo vt non solùm credant, sed vt sciant etiam. Qui scit & videt adesse Regem suum, magis eum metuit, colit & reueretur, quàm qui credit tantùm alijs narrantibus. Secundo vt sciant practicè simul & speculatiuè. Multi optimè sciunt, Deum esse vbique, omnia audire, videre, iudicare; sed ita interim viuunt, quasi id falsissimum sit. Tertio vt hoc ipsum pluribus argumentis comprobatum, firmius sibi imprimant & sæpius animo reuoluant. Denique vt exinde non solùm eius existentiam, sed etiam sapientiam, potentiam, bonitatem, prouidentiam & dominium discant intelligere.

B. I. *Deũ esse ostẽditur. Ex lumine naturali.*

Ostenditur PRIMO. Ex lumine naturali & dictamine rationis communique omnium iudicio. *Nulla enim gens est*, inquit Cicero l. 1. de legibus, *neque tam immansueta, neque tam ferrea, quæ non, etiamsi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat.* Protagoras quia dicebat non habere se de Dijs, an sint nec ne, ab Atheniensibus vrbe eiectus est, & libri eius combusti. Cic. 1. de natura Deorum. Omnes etiam gentes habuêre suos Deos, sua sacra, cæremonias, templa. &c. Adhæc omnibus hominibus à naturà inditus est quidam instinctus ad Deum colendum, timendum & in necessitatibus ac periculis inuocandum. Hinc sæpe pro Dei sui cultu & honore inter se digladiantur & pugnãt; omniumque bonorum iacturam faciunt; quomodo filij Israël reliquerunt vxores suas gentiles vnà cum liberis in Babylone, & reuersi sunt in patriam vt ibi Deum suum verum colerent. Hinc qui malè sibi conscij sunt, solent timere sibi ab irà & vindictâ Dei, quærunt latebras, anguntur animo, terrentur spectris, & cùm incidunt in miserias, agnoscunt se à Deo plecti. Hinc in repentinis periculis & magnis calamitatibus absque deliberatione recurrimus ad Deum eiusque imploramus opem aut vindictam: ô Deus succurre! ô Deus vindex esto! Agnoscunt etiam homines, Deum omnia scire, omnia posse: eius fauorem imprecantur amicis, vindictam inimicis. Ergò qui filijs indidit reuerentiam & amorem erga parentes: qui agno vt ex voce nosceret matrem: qui magneti, vt vertat se ad Helicẽ: idem etiam indidit mentibus humanis naturalem Dei cognitionem. Id quod etiam Cicero l. de natura Deorum dixit: *hoc omnibus esse innatum & insculptum.* Ergò falsum esse non potest; siquidẽ natura non inseuit menti assensum falsi; alioquin praua esset & rationem peruerteret.

C. II. *Ex mũdi structura.*

SECVNDO. Ex mundi structurà, ordine harmonia, pulchritudine & magnitudine quæ in cœlo, stellis, elementis, meteoris, animalibus, plantis, &c. conspiciuntur. Quis enim ingressus domum aliquã, & omnia ibi exculta, ornata, atque disposita videns, non intelligat præesse ei Dominum aliquem? sanè

si in itinere casu incideres in domum aliquam, pro principe persona omnibus rebus instructam & mirè adornatam, peteresque qua ratione domus ea effecta esset; & tibi responderetur, partem vicini montis casu decidisse & ipso lapsu ac partium disiectione domum hanc effecisse: nónne velut dementem illum irrideres? vel si videres tabulam varijs figuris & præstantibus coloribus affabrè depictam, & diceret tibi aliquis casu euenisse vt spongia coloribus tincta incideret in tabulam & inde picturam hanc existere, nec alium esse artificem, qui opus hoc elaborârit: quid tibi videretur?

Idipsum colligitur ex singularum creaturarum structurâ, opificio, proprietatibus, quibus finem suum consequi possunt. Vnde Galenus Medicorum Sydus ex solâ humani corporis structurâ mirabili Deum esse agnouit, qui infinitâ sapientiâ hominem condiderit. Omnes enim corporis partes habent suos peculiares fines ad quos aptissimè & mirando modo ac symmetriâ sunt comparatæ & dispositæ. Necesse est ergo esse mentem aliquam sapientissimam, quæ omnes illos fines conceperit & media ad singulos opportuna ordinauerit.

D. III. *Ex gubernatione mũdi.*

TERTIO. Ex gubernatione mundi, quæ cernitur. Primo in conseruatione eius. Cum enim constet rebus tam disparibus, contrarijs & inter se pugnantibus; nequaquam tamdiu potuisset consistere, si rectore destitutus fuisset: quemadmodum & nauis, si gubernatore careat, in salo fluctuans diu salua esse nequit, sed breui ad scopulos allisa mergitur; nec currus diu & ordinate ferri, si aurigâ careat.

2. Secundo. In motu cœlorum regularissimo & vtilissimo; siquidem efficit 4. anni tempestates ad generationem frugum, viuentium conseruationem & annuam quodammodò mundi renouationem. Hic autem motus non potest habere originem ab impetu aliquo naturæ cœlis insito seu inclinatione naturali, quia non tendit ad terminum, sed est perpetuus. Nihil autem appetit semper esse in viâ, sed omnia cupiunt venire ad terminum & in eo conquiescere. Ad hæc motus ille non est propter ipsos cœlos, sed propter homines. Deniq; quia est diuersissimus. Præter motum enim raptûs, quo omnes feruntur ab oriente in occidentem, habet vnumquodque cœlum suum motum proprium ex occidente in orientem & inprimis orbis Saturni periodum suam conficit annis ferè 30. Iouis 12. Martis circiter duobus, Solis vno, Veneris vno, Mercurij eodem ferè spatio, Lunæ 27. diebus & horis octo. Firmamentum intra centum annos putatur conficere vnum gradum. Debet ergò hic motus tam varius, tam regularis & ordinatus prouenire à causâ externâ eaq; intellectuali & summâ sapientiâ præditâ.

3. Tertio. In malorum supplicijs & bonorum prosperitate. Tametsi enim in hoc sæculo tempus proprium non est retribuendi vnicuique secundum opera, sed in sæculo futuro: ne tamen existimarent homines Deum prorsus dormire aut omninò in rerum naturâ non esse, sæpiùs impij etiam in hoc sæculo meritas dedêre pœnas, vti in diluuio generali, in excidio Sodomæ, in plagis Ægyptiacis; in peregrinatione ad terram promissionis per desertum. Exemplo item sunt Tyranni & Hæresiarchæ penè omnes grauiter mulctati, Antiochus, Herodes, Nero, Arius alijq; innumeri, & inprimis blasphemi qui ipsum Numen impugnare ausi. Vicissim boni & Dei cultores plurimum prosperati sunt, vt Dauid, Constantinus Magnus. Carolus Magnus & V. vterq; Theodosius, &c.

E. IV. *Ex rationib. Philosophorum.*

QVARTO. Ex rationibus Philosophorum. Eorum Prima ducitur ex rerum ordine. Cum enim in naturâ diuersi cernantur rerum gradus, in quorum Primo sunt corpora simplicia, vt elementa: In Secundo mixta imperfecta, vt nix, grando, pluuia &c. In Tertio mixta perfecta, vt lapides, metalla. In Quarto viuentia, vt plantæ, arbores: In Quinto sentientia, vt animalia: In Sexto intelligentia corporea vt homines: In Septimo Intelligentia incorporea vt angeli: & inter angelos sint alij alijs præstantiores; ergò vel dabitur processus in infinitum (quod in naturâ fieri nequit) vel deueniendum est ad vnam aliquam perfectissimam omnium, quam dicimus esse Deum.

2. Secunda. Ex motu. Omne enim quod mouetur, aut in se, aut extra se habet vim motricem à quâ moueatur, vti corpus animam: cœlum angelum. Cùm ergò omne quod mouetur dependeat ab aliquo motore, quæritur de hoc motore, vtrum in essentiâ & virtute suâ dependeat ab alio, nec ne. Si ab alio, de hoc idem quærimus, & dabitur progressus in infinitum, quod fieri nequit. Si à se, hunc dicimus esse Deum, qui sit primus motor omnium quæ mouentur.

3. Tertia. Quia debet esse causa aliqua, à quâ cætera omnia dependent. Nam res corporeæ vel sunt à seipsis, vel à casu fortuito, vel ab aliquâ causâ incorporeâ, mente præditâ. Non à seipsis, quia videmus omnia sublunaria ab alijs progigni. Non à casu, quia omnia in mundo summâ ratione constant, & artium omnium ingenia superant. Ergò à causâ aliquâ primâ, quæ summâ potentiâ & sapientiâ sit prædita, & hanc vocamus Deum.

F. V. *Ex miraculis.*

QVINTO. Ex miraculis, quæ cùm vim omnem creatam superent, facta tamen esse noscantur, necessariò procedere debuerunt à maiore quadam & inuisibili vi, quam vocamus Deum. Talia sunt mundi creatio & mirabilis conseruatio per vicissitudines generationum, cœlorum mira & perpetua rotatio. Miracula item veteris & noui testamenti.

Deum vnũ esse ostẽditu I.

Iam verò vnum tantùm Deum esse facilè ostenditur. PRIMO. Ex sententiâ sapientum omnium, vti Platonis, qui vt refert Euseb. Cæsariensis l. 5. de præparat. Euang. ad Dionysium Tyrannum scripsit: *In hoc cognosces epistolas meas, quòd in illis initium erat hoc nomen, Deus: in reliquis verò epistolis*

iocosè *Deos nomino, vulgi condeſcendens errori.* Ari-
ſtotelis , qui inter intelligentias vnam ſummam
conſtituit, quæ eſſet principium & origo cætera-
rum omnium, idemq; quòd palàm dixiſſet: *Non eſt*
Deus, niſi vnus: accuſatus fugâ ſibi conſuluit. So-
cratis qui Deorum turbas inſectatus cicutam bibe-
re compulſus eſt, teſte Seneca l. de vitâ beatâ c.32.
Item Ciceronis & aliorum , vt patet in l. de natura
Deorum & de Diuinatione : quos libros propterea
abolendos non minùs quàm Chriſtianorum libros
cenſuerunt quidam gentiles, in perſecutione Dio-
cletiani & Maximiani, propterea quod Chriſtia-
norum religio de vno Deo inde ſtabiliretur, apud
Arnob. l. 3.

II. Ex rationibus. 1. SECVNDO. Rationibus. Primo. Quia Deus eſt
ens abſolutiſſimum & perfectiſſimum, ergò vnum.
Nam ſi eſſent duo Dij , vnus haberet aliquid perfe-
ctionis, quod non habet alter, ac conſequenter non
haberet omnem perfectionem, ergò neuter eſſet
perfectiſſimus. Rurſum ſi ſunt duo Dij, vel idem
poteſt vnus, quod alter, vel vnus hoc, alter illud: ſi
primum, alteruter ſuperfluus eſt: ſi ſecũdum, ergò
neuter ſupremus eſt , adeoque nec Deus ; quia
non poteſt vel habet omnia. Item ſi eſſent duo
Dij, haberent duas & diuerſas voluntates, ergò poſ-
ſent velle contraria, ex quo bellum inter ipſos &
vniuerſi perturbatio ſequeretur. Item ſi non eſt
vnus ſolus Deus , non poteſt terminari numerus
Deorum; quia non eſt maior ratio, cur ſint duo vel
tres, quàm plures.

2. Secundo. Quia regimen vniuerſi debet eſſe
optimum, tale autem eſt monarchicum. Vnde Ho-
merus non vult plures regere , ſed εἷς κοίρανος ἔστω,
inquit, *rex vnicus eſto.* Similiter Ariſtoteles in Me-
taphyſ. *Non eſt bonum,* inquit, *pluralitas principan-*
tium. Vnus ergò princeps. Accedit conſenſus om-
nium populorum, qui vnicum habuêre & conſti-
tuêre ſibi principem. Taceo ſcripturam S. Deut. 6.
Audi Iſraël, Dominus Deus tuus vnus eſt. Et c. 32.
Videte quòd ego ſim ſolus & non ſit alius Deus extra
me, &c.

Ex quibus omnibus conſtat nihil eſſe certius,
quàm quòd Deus ſit , & conſequenter Dei proui-
dentia, quâ res omnes gubernat & ad finem ſuum
dirigit. Hinc porrò ſequitur, Deum eſſe ens perfe-
ctiſſimum, ſummè potens, ſummè ſapiens, ſummè
diues, ſummè pulchrum, ſummè amabile & lauda-
bile, &c. Viderint igitur Athei & Machiauelliſtæ,
& quicunque ita viuunt ac ſi non eſſet Deus. Sole-
mus dicere ijs, qui impudenter & enormiter pec-
cant: Gedenck daß ein Gott im Himmel iſt / me-
mento eſſe Deum in cœlo. Hoc vtinam nos om-
nes ſemper meminiſſemus. Si enim Deus eſt, ergò
noſtra omnia videt, & ſuo tempore puniet vel præ-
miabit, prout meriti fuerimus.

Rurſum hinc conſequenter magnopere nobis
adlaborandum, vt Deo placeamus. Si enim hunc
irritamus, non eſt alius Deus, ad quem confugia-
mus. Si rex Hiſpaniæ tibi iraſcitur, diuertere potes
ad regem Galliæ, ab hoc ad regem Angliæ, &c. Sed
ſi Deus tibi iratus eſt, non eſt alius ad quem te reci-
pias. Hoc indicat Deut. 32. cùm ait: *Videte quòd ego*
ſim ſolus & non ſit alius Deus præter me. Ego occidam,
& ego viuere faciam & non eſt qui de manu meâ poſ-
ſit eruere. Adhæc ſi Deum noſtrum amittimus,
omnia amittimus, nec ſupereſt nobis alius Deus.
Qui plures habet filios , ſi per mortem perdat
vnum, leuamen habet mœroris, quòd alij ei ſuper-
ſint. Sed qui Deum perdit, quomodo ſe conſolabi-
tur, ſiquidem alius ei non reſtat? Denique ſi Deo
placeamus, iam beati quaſi ſumus , quia non eſt
amplius timendum, ne alteri diſpliceamus. Durum
& difficile eſt pluribus Dominis ſeruire ac placere:
vni verò non item. Ergò *iubilate Deo omnis terra,*
ſeruite Domino in lætitia.

CONCIO IV.

DE ATTRIBVTIS ESSENTIÆ DIVINÆ SECVNDVM SE: PERFECTIONE, incomprehenſibilitate, immenſitate, æternitate.

I. *Perfectio Dei.* 1. Quia naturæ ſublimiſſimæ,
2. quia eſt perfectiſſima omnium cauſa,
3. quia eminenter omnia continet.

II. *Incomprehenſibilitas Dei.* 1. Quia nequit om-
nino cognoſci, 2. quia Iudicia eius inſcru-
tabilia, 3. quia modus operandi ſecretiſ-
ſimus.

III. *Immenſitas Dei.* 1. Eſt vbique per præſentiam,
2. per ſapientiam. 3. per potentiam.

IV. *Æternitas Dei.* 1. Ab æterna eſt & in æternum
erit, 2. Immutabiles ſemper idem, 3. nihil
ei accedere vel decedere poteſt.

THEMA.

O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei!
quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius &
inueſtigabiles viæ eius! Rom. 11.

A. TAnta tamq; ſalutaris res eſt veri Dei cogni-
tio , vt Dominus noſter dicere ad Patrem
ſuum non dubitârit Ioan. 17. *Hæc eſt autem*
vita æterna vt cognoſcant te ſolum Deum verum.
q.d. hanc eſſe viam ad vitam æternam, ſi bene co-
gnoſcamus Deum: non quidem cognitione ſolum
theoricâ, ſed practicâ, ſi nimirum ſedulò perpenda-
tur, crebrò in animo verſetur, menti imprimatur
& memoriæ commendetur qualis & quantus Deus
ſit. Hocq; eſſe videtur , quod Apoſtolus Epheſijs
ſuis, omnibusq; Chriſtianis precatur flexis genibus
ad Eph. 3. cùm ait: *Huius rei gratiâ flecto genua mea*
ad Patrem Domini noſtri IESV CHRISTI, &c. *vt poſ-*
ſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit lati-
tudo & longitudo & ſublimitas & profundum. Quem
locum S. Bernardus de conſideratione ad Eugen.

Papam de Dei attributis intellexit. Orat autem Apostolus vt non speculatiuè tantùm intelligere, sed vt comprehendere possimus, hoc est, vt attentissimè cogitantes omninò persuadeamur rem ita se habere. Hac ratione nos comprehendere Deum possumus, non quantum infundere Deus potest, sed quantum capere corda nostra possunt. *Nunquid quia totum fluuium ebibere nequeo*, inquit Cyrillus Hierosol. Catech. 6. *id quod mihi commodum est sub mensura non hauriam? Nunquid cùm solem oculis comprehendere nequeam, etiam lucis illius vsum quantum sufficit, non aspiciam? & si in hortum magnum ingressus fuero & omne genus fructuum comedere non potuero, visne vt inde exeam?* Conemur igitur comprehendere hîc, quantum possumus, Deum nostrum.

B. 1. *Perfectio Dei.* 1. Quia naturæ sublimissimæ.

PRIMO. Quid Dei sublimitas, nisi summa illius perfectio? Ea verò Primo consistit in naturæ eius nobilitate & sublimitate, omnes res creatas & creabiles infinitum excedente: propter quod meritò ei dicitur Ps. 82. *Tu solus altissimus in omni terrâ.* Res enim tanto sunt nobiliores, & altiores, quanto sunt puriores & à naturâ magis abstractæ: vt patet in corporalibus. Aqua terrâ altior est & nobilior, quia purior; aër aquâ, ignis aëre, cœlum igne, ob eandem rationem. Deinde in spiritualibus, intellectus humanus sensu est nobilior, quia non eget organo corporeo, quo tamen eget sensus: Intellectus angelicus humano præstat, quia non pendet à phantasiâ, à quâ pendet humanus. Quoniam ergò Deus purissimus est actus & independens ab omnibus, quoniam ipse sibi omnia est & in se habet omnia: sequitur etiam nobilissimum esse & nobilitate omnes creaturas infinitum excedere: ac propterea Lucifer, licet alioquin angelorum nobilissimus, quando similitudinem Dei affectauit, in profundissimum barathrum est detrusus meritoq; expugnatus à Michaele qui sonat: *Quis vt Deus?* Quare si mittamus cum S. Augustino oculos nostros velut legatos ad creaturas & quæramus, vtrùm ipsarum aliqua sit noster Deus; omnes vno ore respondebunt, quomodo Ioannes Legatis Iudæorum: *non sum, non sum*: sed Deus nobis longè altior, purior, nobilior, pulchrior, fortior, maior, sapientior, &c. Audi S. Augustinum l. 10. confess. cap. 6. *Interrogaui terram & dixit: non sum, & quæcunque in eâdem sunt, idem confessa sunt. Interrogaui mare & abyssos & reptilia animarum viuarum, & responderunt: non sumus Deus tuus, quære super nos. Interrogaui auras flabiles, & inquit vniuersus aër cum incolis suis: Fallitur Anaximenes, non sum Deus tuus. Interrogaui cœlum, solem, lunam, stellas: neq; nos sumus Deus, quem quæritis, inquiunt. Et dixi omnibus his, quæ circumstant fores carnis meæ: Dixistis mihi de Deo meo, quòd vos non estis, dicite mihi de illo aliquid. Et exclamauerunt voce magnâ: Ipse fecit nos, &c.* Hinc etiam Iob 15. dicitur: *Cœli non sunt mundi in conspectu eius.*

2. Quia est perfectissima omnium causa.

Secundò in eo quòd ipse perfectissima causa est rerum omnium; est enim prima & altissima causa rerum efficiens, exemplaris & finalis: quod videtur indicasse Apostolus in hodiernâ Epistolâ, cùm ait: *Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Ex ipso* vt à causâ exemplari, quæ rerum omnium formas & Idæas in se continet, easque ex mente suâ quodammodò depromit, quo modo artifex domum artificialem ex mente suâ. Solus autem Deus, qui solus omnia potest facere, rerum omnium designationes, formas & Idæas in se gerit. *Per ipsum*, vt per causam efficientem omnium perfectissimam, quia vim efficiendi habet à seipso, reliquæ creaturæ à Deo; rursus, quia ipse à nullo mouetur ad efficiendum aliquid, reliquę creaturæ vt vim exerant suam, à Deo moueri debent. Denique licet aliquæ creaturæ sint causæ vniuersales à quibus dependent particulares, vt cœlum & angeli qui cœlos mouent: ipsæ tamen à Deo factæ sunt & solus ipse vniuersalissima est. *In ipso*, tanquam in causâ finali, quia propter se, ad patefaciendam scilicet gloriam suam, omnia creauit.

3. Quia eminenter omnia continet.

Tertio in eo, quòd Deus omnium rerum perfectiones in se eminenter continet, non tantum earum quæ creatæ sunt, sed etiam creabilium, quæ infinitæ sunt & infinitam intensionem patiuntur; est namq; Deus omnium rerum causa effectiua, ac proinde in se omnes eminenter continet, quia omnes cùm vult creare potest & semper in infinitum nobiliores. Vnde in hodiernâ Epistolâ ait Apostolus: *In ipso sunt omnia*, velut in penu inexhaustâ & omnibus rebus desiderabilibus instructâ, vnde omnia mox depromi possunt, quantacunque desiderentur in infinitum. Propterea teste domino Matt. 19. dicitur: *nemo bonus nisi solus Deus*, propriè scilicet, quia in eo solo omne bonũ. Atq; ita Moysi petenti videre gloriam Dei, respondit Deus: *Ego ostendam omne bonum tibi*, Exod. 33. Vnde S. Franciscus dicere Deo solebat: *Deus meus & omnia.* Siquis ergò nunc haberet vnam rem, quæ ei vno intuitu & momento repræsentaret omnia oblectamenta sensuum, quæ ad visum, auditum, olfactum, gustum & tactum pertinent: repræsentaret omnis generis lapides, gemmas, metalla, flores, fructus, herbas, arbores, aues, pisces, quadrupedia, omnes homines, nationes, vrbes, &c. ita vt opus non esset vnquam egredi domo ad videndum ista: qualis obsecro res ista foret? Et si præterea conferret tibi possessionem omnium illarum rerum quas repræsentat & vsum ac copiam: qualis ea foret? Et si tibi insuper afferret omnis generis scientias, artes, arcana, quæcunque desiderari possunt: quam pretiosa ea foret? Et si ea non hominis tantum, sed angeli etiam desiderium ex[illegible]ere posset: quid diceres? Et tamen ea adhuc minimè respondet Dei perfectioni. O igitur *altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!* Iam vero hæ omnes perfectiones & infinitæ quæ excogitari possunt in vnâ eâdemque simplicissimâ Dei essentiâ continentur, sicut in vnâ aureâ moneta magni ponderis multæ minutæ pecuniæ.

Sed

Sed quod maximum est, ea omnia in Deo conti-
nentur eminenter, id est, longè præstantiori mo-
do, quàm in seipsis sunt, iuxta id Ioan. 1. *quod fa-*
ctum est, in ipso vita erat: quasi externa Dei opera
sint velut picta tantùm & mortua, prout verò in
mente Dei sunt, viua quemadmodum vua v.g. pi-
cta, plurimum exceditur ab vuâ verâ, siquidem illa
oculos tantùm recreat, sitim non extinguit, sapo-
rem & odorem non habet, quod tamen facit vua
naturalis. Sic res in Deo sunt modo longè præstan-
tiori, quàm in seipsis; quia mentem reficiunt, æter-
næ sunt, appetitum satiant, nec extinguunt, infini-
tæ intensionis sunt, &c.

Quàm ergò stultè agunt, qui relicto tam perfe-
cto & vero bono, quærunt tam exigua & picta bo-
na? nimirum vt aues ad vuas illas pictas à Zeuxe ad-
uolabant, quasi eas carpturæ, vnde tamen sitim aut
famem non leuabant, sed grauiter impingebant:
ita contingit hominibus. Cum enim tam affabrè
pictas à Deo videant creaturas, ad eas aduolant &
adhærent illis: sed famelici tandem concidunt &
nihil inuenient in manibus suis; vmbras enim se-
ctantur, quæ in solo Deo res & vita sunt.

C.
II.
Incom-
prehensi-
bilitas
Dei.

SECVNDO. Quid quæso Dei profunditas, nisi
eius incomprehensibilitas? sic enim in hodiernâ E-
pistolâ pro voce *Altitudo* habetur græcè βάθος, id
est *profunditas*: Incomprehensibilis verò Deus est
Primo non modò quia oculis corporeis videri ne-
quit, sed etiam quia ab intellectu licet eleuato
per lumen gloriæ nequit comprehendi, seu cogno-
sci quantum cognoscibilis est. Sunt enim in Deo
infinitæ perfectiones & singulæ in infinitum magis
& magis cerni possunt, non tamen comprehendi,
nisi ab ipsomet Deo. Est enim velut vorago ingens,
vel aurifodina sine fundo, quæ quò magis foditur,
tantò magis abundat. Ac licet omnes Sancti Dei
per omnem æternitatem semper noua & noua in
Deo videant, nunquam tamen ad fundum venient:
atque inde fiet, vt sine vllo fastidio semper in eis
perseueret Dei visio & videndi desiderium, iuxta
id Eccl. 24. *qui edunt me, adhuc esurient: & qui bi-*
bunt me, adhuc sitient.

1.
Quia ne-
quit om-
nino co-
gnosci.

Iam si regina Esther conturbata corruit, cùm in-
tueretur maiestatem & vultum regis Assueri di-
cens: *vidi te Domine quasi angelum Dei & contur-*
batum est cor meum præ timore gloriæ tuæ. Valde enim
mirabilis es Domine & facies tua plena est gratia-
rum: iterumque corruit & pene exanimata est,
Esth. 15. Quid erit cernere faciem Dei plenam infi-
nitarum perfectionum & gratiarum?

2.
Quia iu-
dicia
eius in-
scruta-
bilia.

Secundo quia Dei iudicia inscrutabilia sunt, &
quemadmodum Ps. 35. dicitur: *iudicia Dei abyssus*
multa. Quis enim intelligat, cur Deus multos re-
probos hic fortunet & impunes relinquat: bonos
contrà sæpe affligi, premi & occidi patiatur? *Existi-*
mabam vt cognoscerem hoc, ait Dauid Psal. 72. *labor*
est ante me. Et cur Deus Iacob dilexit, Esau autem
odio habuit antequam quidquam boni vel mali e-
gissent? Id quod miratur Apostolus ad Rom. 9.
& ne quis dicat, id factum ob præuisionem meri-
torum vtriusque, addit hoc factum esse *non ex ope-*
ribus (Iacob & Esau) sed *ex vocante*, id est, gra-
tuitâ Dei electione. Quis non obstupescat, quòd
latronem totâ vitâ malum, in morte conuertit:
Iudam contrà tamdiu bonum, ad extremum ca-
dere permiserit? Tametsi enim ille Christum con-
fessus est, hic verò prodidit: cur non respexit Iu-
dam, sicuti Petrum, vt in lachrymas resolueretur
& pœniteret? Cur non etiam vtrique latroni gra-
tiam impendit & paradisum aperuit: vel neutri?
Eccur aliquos Deus rapit in iuuentute, ne malitia
mutet intellectum eorum: alios non rapit, sed per-
uerti sinit? Quid de integris nationibus? cur aliæ
citiùs, aliæ tardius vocatæ sunt ad fidem? cur ab
vno regno, fidem aufert, sine quâ saluari impos-
sibile: alteri eam conseruat diutissimè? Ad hæc,
inquam, omnia nihil aliud responderi potest,
quam illud: *ô altitudo diuitiarum sapientiæ &*
scientiæ Dei? quàm incomprehensibilia sunt iudicia
eius &c.

3.
Quia
modus
operan-
di secre-
tissimus.

Tertio. Quia modus operandi abditissimus est,
& nemo inuestigare potest quâ ratione hoc vel il-
lud faciat. sedet enim in officinâ secretissima & ne-
mini ostendit, quo modo operetur; siquidem *lucem*
habitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit,
sed nec videre potest, vt ait Apostolus, 1. Tim. 6. Quo-
modo ergò totam orbis molem tam elegantem è
nihilo creauit? quomodo in loco posuit, cùm nul-
lus adhuc locus esset? quomodo firmauit in medio
orbis terram sine fundamento? quomodo suspen-
dit in aëre nubes? quomodo tam regulariter gy-
rat cœlum? Ad hæc, quomodo mutat panem in
corpus Christi? quomodo quinque panes multipli-
cauit? quomodo existit in sacra hostia? nimirùm
id vnum dicendum restat: *ô altitudo diuitiarum*, &c.
quis enim cognouit sensum domini aut quis consilia-
rius eius fuit?

Quàm ergò stultè agunt hæretici & similes, qui
Dei opera & fidei mysteria sensibus metiri, & nil
penè volunt credere quàm quæ sunt oculis subie-
cta? Quàm temere & illi, qui diuina rimari iudicia
& ad suum examinare iudicium, suam interponere
sententiam non erubescunt? Deus bone! Seraphini
illi, qui volatu superant omnes angelos, duabus alis
velabant facies suas, & duabus pedes suos coram
throno Dei, Esa. 6. quò nimirum indicarent se non
modo diuinitatis eius, sed etiam operum illius ar-
cana inuestigare minimè posse: & nos talpæ in
densissimis tenebris oberrantes, Dei iudicia metiri
& vias inuestigare audebimus?

D.
III.
Immensi-
tas Dei.

TERTIO. Quid Dei latitudo nisi eius immensi-
tas? Est verò Deus vbique Primo per intimam præ-
sentiam, iuxta id Ier. 23. *cœlum & terram ego im-*
pleo, dicit Dominus. Et Dauid quasi quærens fugere
Deum, ait Ps. 138. *Quò ibo à spiritu tuo & quò à facie*
tuâ fugiam? si ascendero in cœlum, tu illic es: si descen-
dero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas dilu-
culo & habitauero in extremis maris, etenim illuc
manus

1.
Est vbiq;
per præ-
sentiam.

manus tua deducet me & tenebit me dextera tua. Nec enim esse possumus nisi in ipso, nec aliquò ferri nisi per ipsum: iuxta id Act. 17. *In ipso viuimus, mouemur & sumus.* Sicut enim aues in aëre, pisces in aquâ, sic nos in Deo sumus: imò sicut spongia in mari, ferrum in igne, sic nos in ipso, & ipse in nobis. Vnde Greg. hom. 8. super Ezech. ait: *Deus manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia. Superior est per potentiam, inferior per sustentationem, exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: sursum regens, deorsum continens, extrà circumdans, interius penetrans.* sic Greg.

2. Per sapientiã.

Secundò est vbique per sapientiam, quia omnia vno intuitu videt, audit, cognoscit, etiam quæ in tenebris & hominum cordibus fiunt. Vnde Dauid vbi sup. *Et dixi: forsitan tenebræ conculcabunt me,* id est, operient & abscondent me; *Et nox illuminatio mea in delitijs meis*, q. d. ipsa etiam nox lux est circa me, vt vertit Hieronymus, quia nimirum oculi Dei fugant tenebras & de tenebris lucem faciunt, vti lux solis: vnde & deprehendent me in delitijs meis. *Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur. Quia tu possedisti renes meos.* Ecce etiam arcana cordis rimatur, eaque in manu suâ habet. Atque hinc aliqui volunt Deum dictum à θεάομαι, id est, video. Et ratio est manifesta, qualis enim Deus foret, si non omnia cerneret? quomodo omnia gubernare posset? quomodo etiam audiret preces nostras, nisi ad corda nostra aures suas haberet? quomodo etiam loqueretur cordibus hominum, si ad aures cordium os suum (vt sic loquar) non admoueret? Adhæc, *qui finxit oculum non considerat?* ait Dauid Psal. 93. Et mirabile, quòd non dubitemus audiri orationes nostras à Deo; non verò aduertamus audiri nostras blasphemias, videri furta, fornicationes, &c. *O insensati, quis vos fascinauit non obedire veritati?* Gal. 3.

3. Per potentiam.

Tertio per potentiam, quia omnia in suo esse conseruat & cum omnibus operatur, nec non in omnibus & ab omnibus glorificatur, dum omnia eius nutui obediunt, eius bonitatem, sapientiam & potentiam in seipsis prædicant, iuxta id Seraphinorum Esa. 6. *plena est omnis terra gloriâ eius*; & Eccl. 42. *gloriâ domini plenum est opus eius.* Etenim sine Dei nutu & cooperatione capillus de capite, folium de arbore cadere non potest. Ipsæ vicissim creaturæ cum Deo operantur, cùm vires suas ad nutum eius exserunt: atque ita Dei gloriam prædicant: Vnde Dauid in psalmis & tres pueri in fornace hortantur omnes creaturas ad benedicendum Deum. Quare si quis oculos interiores haberet, videret, omnia opera domini esse quasi thuribula, sursum emittentia odorem suauitatis gloriæ Dei: & si aures interiores haberet, audiret quasi concentum varium omnis generis instrumentorum laudantium Deum & dicentium: *Ipse fecit nos & non ipsi nos.* Quamuis enim non desint impij, qui Deo maledicant & nomen eius blasphement: tamen ipsi quoque vel inuiti coguntur eo modo, quo opus laudat opificem, laudare Dominum; nam in ipsis etiam mirabiliter lucet potentia Dei, quâ eos fecit, & sapientia quâ eos gubernat, & bonitas quâ ipsis, licet ingratis & malis, vitam conseruat, & misericordia ac Iustitia quâ eos vel ordinat iustè ad pœnam & expectat misericorditer ad pœnitentiam. Et licet illi ad has voces surdi sint: ipse tamen nihilominus clamant & audiuntur ab angelis sanctis & iustis.

Quàm ergò cæci sunt, qui hæc minimè obseruant: & quam temerè agunt, qui quasi nequaquam viderentur à Deo, peccant liberrimè & grauissimè, quasi saxeum aut plumbeum reputarent esse Deũ? Hi dicunt apud Iob c. 22. *nubes latibulum eius, nec nostra considerat & circa cardines cœli perambulat.* Nimirum sicut pueri dum manu tegunt faciem, latere se existimant: sic illi, modò Deum non videant, nec se videri putant, dicentes id Psal. 93. *Non videbit dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Sed respondet: *Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?* Quàm temerè etiam agunt, qui in tribulationibus deijciuntur & desperant, quasi Deus ab ipsis longè sit, nec videat afflictiones eorum? Quàm deniq; perperam agunt ij, qui dum omnes creaturæ Deum perpetuò laudant eiusque voluntati se accommodant, ab eâque regi se & quaquauersum moueri patiuntur, ipsi soli Deo repugnant, eum prauis operibus & blasphemijs etiam maledicunt? quàm enim meritò in tales insurgere omnes creaturæ deberent, & verò insurgerent si Deus sineret?

E. IV. Æternitas Dei.

QVARTO. Quid denique longitudo nisi æternitas? Per quam Primo ab æterno est, eritque in æternum necessariò, quòd nulli competit creaturæ: licet verò rationales creaturæ sint æternum duraturæ, possunt tamen annihilari & cessare. Vnde nemo hominum, æternitatis titulum arrogare sibi ausus est, licet aliqui diuinos sibi honores arrogârint præter Constantium Imp. qui *Imperator æternus* dicebatur, quia non ad tempus certum, sed ad vitam Imperator erat. Sed ô quàm vana hæc æternitas, quæ resp. æternitatis Dei non nisi punctum est; siquidem *mille anni ante oculos Dei tanquam dies hesterna quæ præterijt: Et custodia in nocte* (quæ est trium tantum horarum) *quæ pro nihilo reputantur, eorum anni erunt.* Qualis enim & quàm longa sit vita nostra, mox declarat: *Manè sicut herba transeat, manè floreat & transeat: vespere decidat, induret & arescat.* Siquidem manè, id est, in pueritiâ sicut herba viret corpus humanum, sed mox transit ad iuuentutem; in meridie iuuentutis floret & statim transit ad senectutem. In vespere senectutis decidit, in morte duratur, in sepulchro arescit. Sed quoniam æuum nobis superest, siue in gloriâ siue in confusione; tanto magis prouidendum nobis, vt ne à gloriâ excidamus.

1. Ab æterno est & in æternũ erit.

2. Immutabilis, semper idem.

Quàm ergò execranda res est propria voluntas, de quâ S. Bern. ait, quòd quantum in se est, vellet occidere & destruere Deum, vt Deus desineret esse & vt non esset qualis est?

Secundo. Immutabilis semper & idem ipse est, iuxta id Ps. 101. *Tu autem idem ipse es & anni tui non deficient.* Qualis enim ab æterno fuit, talis nunc est & erit semper: non senior, non expertior, non maior, non minor, non ditior, non pauperior, non fortior, &c. Vnde Malach. 3. ait: *Ego Dominus & non mutor.* Nulla creatura talis, nec ipsi quidem beati, qui in multis sunt mutabiles.

Quàm ergò insaniunt, qui fluxis & tam variabilibus adhærent rebus, bonum verò semper idem & immutabile non quærunt? Quàm stulti qui carnis pulchritudinem amant, quæ vt flos decidit? pœnas verò æternas euitare nihil curant?

3. Nihil ei accedere vel decedere potest.

Tertio. Nihil ei noui accedere, nihil deperire potest. Vnde sicut mundi creatio nihil ei attulit gaudij aut fælicitatis: ita eiusdem interitus & annihilatio nihil afferet damni aut mœroris; quia sibi soli est plenissimè sufficiens. Sicut Monarcha totius orbis nihili faceret si periret ei villa: ita Deo nihil decederet, si totus mundus periret; quia *tanquam momentum stateræ sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani*, ait Salomon Sap. 11. Adhæc licet omnia pereant, manent tamen in ipso contenta eminenter. Quare nemo sibi blandiri debet, quasi multum pro Deo fecerit, aut suis laboribus aliquod ei beneficium præstiterit. Nam præterquam quòd ea à nobis iure exigere potest, omnia ista nihil ei prosunt, sed nobis tantum & proximis nostris. Vnde Apostolus in hodiernâ Epistolâ: *Quis prior dedit illi & retribuetur ei?* Rursum frustrà insaniunt qui suis maledictis & blasphemijs Deo nocere, mœrorem inferre, & de illo se vlcisci putant. Caput enim rupi illidunt, neque illam lædunt, sed seipsos perimunt. Quidquid in illam impingit, confringi debet. Hinc Iob 35. dicitur: *si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei aut quid de manu tua accipiet?* Igitur *ô altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ* DEI, &c.

CONCIO V.

QVATVOR ATTRIBVTA DEI, QVÆ RESPICIVNT CREATVRAS: Potentia, sapientia, misericordia, Iustitia.

I. *Dei Potentia.* 1. Est illimitata, 2. miræ celeritatis, 3. summa cum quiete, 4. summa cum potestate.

II. *Dei sapientia.* 1. Est infinita, 2. perspicacissima, 3. simul omnia videt.

III. *Dei misericordia.* 1. Pronissima ad miserendum, 2. miseretur vltra condignum. 3. nemini misericordiam denegat, 4. nostras miserias in se suscepit.

IV. *Dei Iustitia.* 1. Exactissima, 2. ineuitabilis, 3. seuerissima, 4. grauissima.

THEMA.

O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Rom. 11.

A.

EZechiel Propheta in celebri illa visione c. 1. mirabilem Dei currum vidit, tractum à quatuor animalibus, Leone, Aquila, Homine, Boue. Porrò currus ille designabat Dei prouidentiam, qua gubernat vniuersum mundum. Quatuor animalia ostendunt quatuor primaria Dei insignia seu attributa, quibus respicit & regit creaturas: Leo, Dei potentiam & fortitudinem; quid enim Leone fortius? Aquila, Dei Sapientiam; quid enim aquilinis oculis acutius? Homo, Dei misericordiam & clementiam; quid enim homine humanius & mansuetius? Bos, Dei iustitiam, siue ob incessum grauem & moderatum: siue quia vtilissimo suo labore meretur quasi ex iustitia pabulum suum, iuxta id: *non alligabis os boui trituranti*, 1. Cor. 9. His quatuor animalibus perambulat quodammodò Deus vniuersum orbem, omniaq; administrat. Ergò eamus & videamus currum istum atque animalia: expendamus quanta & qualis sit Dei potentia, sapientia, misericordia, iustitia.

B. I. *Potentia.*

PRIMO. Quanta & qualis est Dei potentia? Primò est illimitata & incircumscripta, *quia non est impossibile apud Deum omne verbum*, Luc. 1. Et *Dei potentia*. Matth. 19. *Apud Deum omnia possibilia sunt.* Potest ergò non solum omnia etiam ex nihilo facere, quæ de facto fecit, sed etiam quæ excogitari à mente non modò humanâ & angelicâ sed etiam diuinâ possunt; quia potest facere quidquid non inuoluit contradictionem seu non esse simul cum esse. Quanta autem & quàm mira sunt, quæ homo, quæ Angelus, quæ Deus excogitare potest? Potest ergò creare alios & alios mundos maiores isto, deinde alios & alios specie distinctos, isto longè præstantiores. Deinde potest omnia rursum perdere & annihilare, adeoque in momento exsufflare longè facilius quàm ego puluerem de his Cancellis. Potest Camelum introducere per foramen acûs. Matt. 19. Potest quouis facere quiduis, vti luto illuminare oculos, Ioan. 9. potest corporibus dare modum existendi incorporeum & inuisibilem, vt in Eucharistiâ patet.

1. Est illimitata.

2. Miræ celeritatis.

Secundo. Operatur mirâ celeritate, & si vult in momento quidquid facit, facere potest. Opera sex dierum singula vno verbo, *fiat*, in momento effecit, vti sentit D. Augustinus, & indicat Ecclesiast. c. 18. dicens:

dicens: *Qui viuit in æternum, creauit omnia simul.* Et si voluisset, potuisset omnia quæ in sex diebus fecit, simul vno & eodem instanti creare; mysterij solum gratiâ in sex dies opus distinguere voluit.

3. Summâ cum quiete.

Tertio. Facit omnia summâ cum quiete & animi tranquillitate. Neq; enim laborat aut fatigatur operando, neque indiget ope & subsidio causarum secundarum; sed quidquid per creaturas efficere potest ac solet, id etiam per seipsum potest. Neq; etiã laborat in executione voluntatis suæ, sed quidquid eius voluntas potest velle, id omnipotentia eius statim exequi: nec est qui obsistere possit. Hoc indicatum Gen. 1. cùm in creatione mundi dictum: *Et Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Non enim loco aut motu, sed omnia superante ac præcellente potentiâ aquis, vnde alias creaturas educturus erat, incubabat velut artifex, quasi tã facili negotio omnia creaturus, quàm facilè quis digito in aquam scribit.

4. Summâ cum potestate.

Quarto. Habet in omnia summam potestatem & auctoritatem faciendi quidquid vult, quia omnium Iudex & absolutus Dominus est, nemini quidquam debet; vnum vocare ad se potest, vt obediat: potest alium non ita vocare; nec est vt quis ei dicere possit: *Cur ita facis? Amice non facio tibi iniuriam,* ait in parabolâ operariorum: *an non licet mihi facere quod volo?* Hinc ad Hebr. 1. dicitur *portans omnia verbo virtutis suæ,* id est, potentissimo iussu suo omnia gerens ita vt si ipse tantùm os aperiat, omnia statim ad vnguem fieri debeant. Quæ omnia discimus partim ex scripturâ sacrâ, partim ex creatione mundi, quem è nihilo, solo iussu tam omnibus rebus instructum fecit, partim ex infinitâ eius essentiâ, quam sequitur & potentia, velut proprietas, vt tanta sit quanta est ipsa essentia.

Inde disce. 1.

Porrò hæc consideratio tres potissimum affectus excitare in nobis debet. Primo affectum reuerentiæ & submissionis. Quis enim cogitans se tam potenti Domino vsquequaque subiectum esse, non summè eum reuereatur? non diligentissimè ei obediat? Vnde Sap. 11. dicitur: *Virtuti brachij tui quis resistet? quoniam tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum & tanquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.* Momentum stateræ, græcè ῥοπὴ, est inclinatio stateræ in hanc vel illam partem. Vult ergò dicere sapiens: sicut libritenens minimo motu vel digito potest quàm in partem vult, stateram inclinare: ita in suâ manu habet corda nostra Deus. Et sicut gutta roris à gramine dependet & à radio solis statim absorbetur: ita nos à Deo pendemus, qui etiam potest nos, si vult, ilicò absorbere & perdere. Possunt fortè ciues aliqui scabiosè loqui de Rege, cuius subditi non sunt: sed de Rege suo quomodo hoc audeant? Deo omnes subiecti sumus.

2. Secundo. Affectum timoris; quando tam potenter homines affligere & grassari in animam & corpus potest, quod non possunt homines. Potest enim in æternum continuare pœnam eamque adeò incendere vt omnis mundi pœna, blanda & mitis, imò ludus paruulorum, ad illam habeatur. Pharaonem non per Leones & Elephantes, Tygrides, sed per ranas, muscas, cyniphes vexauit & edomuit. Herodem itidem fastuosum vermiculis absumpsit, Actor. 12. Popielum Poloniæ Principem muribus deuorandum dedit. Quis non timeat ergò tam potentem Deum, qui etiam minimis suis animalculis deprimere summos potest?

3. Tertio. Affectum fiduciæ. Si enim omnium potentum manus suo fræno ligatas continet: si minimis quibusque rebus maxima efficere potest, quid timemus creaturas? Sine ipsius nutu & permissione nemo capiti nostro capillum euellere potest: cum ipsius vicissim adiutorio plura efficiemus, quàm omnes terræ Gigantes. Sanè cum Hebræi Num. 14. desperarent de ingressu terræ sanctæ, quòd ipsi respectu Palæsthinorum essent veluti locustæ, Dominus hanc illorum diffidentiam puniturus, se illorum paruulos dixit in Palæsthinam introducturum, maturos autem in deserto occisurum; cum ipsi econtrà dixissent paruulos eorum futuram prædam hostibus. Itaq; ad ignominiam parentum, paruulos eorum introduxit, quò ipsi se intrare posse desperauerant.

C. II. Dei sapientia.

SECVNDO. Qualis & quanta est Dei sapientia? Primo est infinita, extendens se non solùm ad omnia quæ in mundo & de facto sunt, eorumq; secretissimas & minutissimas partes, figuras, colores, qualitates, conditiones, situs, motiones, momenta: ad omnes vermiculos, muscas, gramina, folia arborum, pilos animalium, arenas littoris & deserti, guttas maris, stillas pluuiarum, crispationes vndarum, foliorum motus, Angelorum & hominum cogitationes, &c. Sed etiam ad omnia alia quæ ipsius omnipotentia facere potest, ad infinitos mundos & modos agendi rerum possibiles, adeoq; ad hypotheses, quid positâ tali re fieret vel fieri posset; ita vt verissimè dixerit Propheta: *Sapientiæ eius non est numerus,* Ps. 146.

1. Est infinita.

2. Perspicacissima.

Secundo. Hæc omnia nouit & quidem accuratissimè ac perspicacissimè, imò tam perfectè & distinctè, ac si tota vis mentis illius in vnum duntaxat illorum esset intenta. Vnde S. Gregorius l. 25. moral. c. 19. ait: *sic intendit Dominus singulis ac si vacaret à cunctis: & sic simul intendit omnibus ac si vacaret à singulis.* Nos quidem quæ oculo contemplamur, non pari perspicacitate omnia videmus, sed propinquiora & clariora perspicacius, remotiora & obscuriora obscurius. Par ratio est in intellectu, qui clarius intuetur ea, quæ primis principijs cognatiora sunt & immediatè ex ijs fluunt: imperfectius verò ea, quæ ab illis longius distant. At Deo omnia omninò æquè propinqua, æquè clara & perfecta sunt, ita vt nihil prorsus ei occultum aut minus perfectè cognitum possit esse; sicut impij homines solent existimare, qui dicunt apud Iob cap. 22. *Quid nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat: nubes latibulum eius, nec nostra considerat & circa cardines cœli perambulat.*

3. Simul omnia videt.

Tertio. Vno omnia intuitu & ſimul, non ſucceſſiuè videt; quia radius oculi diuini extendit ſe per totum tempus totamque æternitatem, incurrens in omnia quæ aliquando exiſtunt. Sicut igitur oculus corporeus maximæ perſpicaciæ in altiſſimâ ſpecula conſtitutus ſimul videret omnes vias earumque principia, media & fines, & qui in ijs conſtituti ambulant: ita oculus diuinus ſuper omnia temporalia & mutabilia fertur in totum temporis decurſum & in omnia quæ in tempore fiunt: nec aliter videt cùm iam ſunt, quàm antequam eſſent, aut cùm eſſe deſierint; ſed eodem modo ſemper, ſecundum totum ſtatum quem toto temporis ſucceſſu habebunt; quia ſua infinita vi omnia hæc tranſcendit.

4.

Quarto. Omnia non per ſpeciem, nec per ſpeculum aut perſpicilia, non per experientiam aut affectus, non per cauſas propinquas & creatas, nec per actum elicitum, ſed in eſſentia ſua cognoſcit, quæ eſt omnium ſuprema cauſa, efficiens, finalis & exemplaris. Comprehendendo enim eſſentiam ſuam, hoc ipſo comprehendit omnia quæ fecit & quæ facere poteſt ſecundum omnes modos eorum & circumſtantias etiam poſſibiles. Colligimus hæc omnia partim ex Scripturâ ſacrâ, quæ infinitam Dei ſapientiam miris modis prædicat, vti ad Rom. 11. *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei?* &c. partim ex ratione, quæ oſtendit tantam eſſe debere Dei ſapientiam, quanta eſt potentia, quia per ſapientiam omnia operatur. Vnde S. Auguſtinus l. 11. de ciuit. cap. 10. ait: *Mundus iſte niſi Deo notus eſſet, eſſe non poſſet.* Partim ex ſtructurâ corporum viuentium, præſertim in animalibus, in quâ inexplicabilem ſapientiam & ſapientiſſimum ac potentiſſimum opificem deprehendit Galenus præſtantiſſimus Medicus; inde tamen miſer quòd eum non agnouit. De eo enim in l. de format. fœtus ait: *Quis verò hic ſit, pronuntiare non audeo, per conſilij inopiam obmuteſcens.* Partim ex vultuum humanorum diuerſitate; nuſpiam enim reperiuntur duo per omnia ſimiles. Partim ex cœlorum motu regulariſſimo: partim ex mirabili rerum creatarum varietate.

Diſce hinc. 1.

Iam verò ex hac conſideratione diſcimus Primo: non altè ſapere, ſed humiliter de nobis ipſis ſentire. Si enim nos ne vnius quidem formicæ naturam, formationem, indolem, vitam, ætates cognoſcere poſſumus: quomodo perſpiciemus alia à ſenſibus remotiora? Omnis omnium angelorum & hominum perſpicacia & intelligentia, reſpectu diuinæ illius, non eſt tanta, quanta vna gutta reſpectu totius Oceani: quid ergò mea ſcientia erit? Sanè M. Aurelius Imp. ob doctrinæ laudem Philoſophus cognominatus, ad vxorem ita ſcribit: *Sapientium ſapientiſſimus eſt, qui ſe minimum ſcire arbitratur: & rudium rudiſſimus, qui ſe plurimum ſcire autumat. Siquis enim eſt, qui multa nôrit, ſemper inuenit alium qui plura nôrit. Maxima pars eorum, quæ ſcimus, eſt minima eorum, quæ neſcimus.*

2.

Secundo. Summâ reuerentiâ Deum omnia noſtra acta, dicta, cogitata perpetuò inſpicientem & perfectiſſimè notantem colere & timere. Si enim qui verſantur in oculis Principum, magnâ diligentiâ cauent, ne quid admittant, quod eorum oculos offendat: quanto magis nobis attendendum, qui in Dei Iudicis noſtri conſpectu omnia agimus, nequid committamus, quod diſpliceat oculis eius? Certè Samaritana illa cùm dicentem audiſſet Chriſtum: *Ego ſum,* (Meſſias ſcilicet) *qui loquor tecum*; hoc verbo conſternata, reliquit ad fontem hydriam ſuam & abijt in ciuitatem, quaſi præſentiam Meſſiæ, qui omnia eius acta nôſſet & ex parte indicaſſet, ferre non ſuſtinens, Ioan. 4. Quo igitur animo, & quâ fronte magni peccatores audent coram Dei oculis vel vno die ſtare? quâ fronte noua ſcelera ſceleribus adiungere?

3.

Tertio. Candidè & ſincerè agere cum Domino Deo. v. g. cùm reddimus illi vota noſtra, cùm confitemur peccata noſtra, cùm commercia tractamus, &c. Siquidem nulla humana aſtutia, nulla celeritas, nulla tergiuerſatio Dei oculos decipere aut ſubterfugere poteſt. Videt ipſe pugionem etiam quem ſub pallio geris, videt omnes machinationes tuas, *omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.* Facillimum eſt Deo omnes hominum aſtutias eludere, ipſius ſapientiam nemo eludere poteſt. Conati id quidem ſunt non pauci, veluti fratres Ioſephi dicentes: *venite occidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem, & tunc apparebit quid proſint illi ſomnia ſua,* Gen. 37. Verùm fruſtrà laborârunt: Dominus illorum factus eſt. Conatus idipſum erat Achab, omne pondus prælij declinando in belli ſocium Ioſaphatum, & vulgarem induendo veſtitum, quò vaticinium Michææ cædem ſibi vaticinati eluderet: ſed fruſtrà; ſagitta enim in incertum iacta (non ſanè reſpectu Dei, qui eam direxit) inter iuncturas loricæ (vt habet Chaldæa verſio) aditum inuenit ad vulnerandum ſternendumq; regem, 3. Reg. vlt.

D. III. *Dei miſericordia.* 1. Proniſſima ad miſerendum.

TERTIO. Quanta & qualis eſt Dei miſericordia? Tanta Primo: vt pronior ſit ad miſerendum quàm ad puniendum; ſiquidem ad miſericordiam motu proprio ſe inflectit, ad iuſtitiam motu alieno, exigentibus hominum delictis. Vnde Pſ. 144. dicitur: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Et propterea etiam vocatur *Pater miſericordiarũ* 2. Cor. 1. *Rectè,* inquit S. Bern. ſer. 5. de natali Domini *non pater iudiciorum vel vltionum dicitur, ſed pater miſericordiarum: non modò quòd pater videatur miſereri potiùs quàm indignari: ſed eò magis quòd miſerẽdi cauſam & originem ſumat ex proprijs; iudicandi vel vlciſcendi, magis ex noſtro* (*ex noſtris ſcilicet peccatis*) Quare priùs ordinariè adhibet media miſericordiæ, quàm exſerat iuſtitiam. Huiuſmodi autem ſunt inprimis minæ, quas in SS. literis intentat nocentibus, nõ tam vt eos feriat, quàm vt reſipiſcere faciat, ne feriat, iuxta id Pſal. 7. *Arcum ſuum tetendit & parauit illum*: In quem locum S. Gregorius l. 19. mor. c. 22. ait: *Arcum ſuum Dominus tetendit, quia*

cunctis

cunctis peccatoribus per ſcripturam ſacram minas exhibuit. Deinde præmonitiones & pręſagia cladium imminentium; qualia præmiſit excidio Ieroſolymæ primo ſub Tito per hominem ruſticanum clamantem: *væ, væ Ieroſolymis.* Secundò ſub Hadriano per ruinam ſepulchri Dauidici auctore Dione Caſſio in Hadriano; & nuper oppido Piure (ſeu Plurs) in valle Telinâ, ſubiecta Griſonibus, montis ruinâ oppreſſo omnibus cum incolis (cenſebantur ad tria millia) quinque tantùm exceptis. Huius enim cladis præceſſit indicium, fluminis, quod oppidum interluebat, ſiccatio, ac duo examina apum ita furiosè inter ſe depugnantia, vt vtrinque omnes mortuæ conciderint, vt ſcribit Corn. à Lap. in c. 6. Apoc. Denique tales ſunt ipſæ pœnæ temporales, quas ad correctionem hominum immittit Deus, quò emendati reſipiſcant, ne æternùm eos punire cogatur. Vnde Auguſt. ſerm. 37. de verb. Do. *magna miſericordia eſt,* inquit, *nequitiæ impunitatem non relinquere & ne cogatur in extremo gehennæ damnare, modò flagello dignatur caſtigare.*

2. Miſeretur vltra condignum.

Secundo. Miſeretur & præmiat ſemper vltra cōdignum, punit verò citra condignum, etiam in inferno, vti docent Doctores; & oſtendi poteſt ex ca. 20. Exodi, vbi ait: *Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me: & faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me.* Punire igitur vult in tertiam & quartam generationē; & hoc ſi nepotes & pronepotes imitati fuerint auos in malitiâ, vt aduertit S. Chryſoſt. in ca. 23. Matth. Vnde ibidem additur, *Eorum qui oderunt me*; imò vt ſanctus Hieronymus in cap. 18. Ezech. ſcribit, indicat ſe differre velle pœnā in tertiā & quartam generationem. At miſericordiæ ſuę terminum non præfigit, paratus miſereri in mille generationes & amplius. Ratio eſt, quia peccata cum infinitā contineant malitiam, infinitam requirerēt pœnam. At opera noſtra bona finitam bonitatem habent, & tamen æternâ gloria præmiantur.

3. Nemini miſericordiam denegat.

Tertio. Nemini miſericordiam ſuam denegat, ſed omnibus eam offert, iuxta id Pſ. 32. *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Cæterùm maximè eam impendit tempore tribulationis, & quo afflictior quiſque eſt, eo propior ipſi eſt & paratior ad opitulandum, iuxta id Pſal. 90. *cùm ipſo ſum in tribulatione.* Colligere id poſſumus ex languido iacente ad piſcinam per annos 38. Hunc enim *cùm vidiſſet* IESVS *iacentem & cognouiſſet quia iam multum tempus haberet,* nec non quia omnium miſerrimus nō haberet quēquam qui eum mitteret in piſcinā, adeoque deſperatus eſſet, præ reliquis ſanauit, Ioan. 5. indicans ibi diuinū ſuccurrere auxilium, vbi deficit humanum.

4. Noſtras miſerias in ſe ſuſcepit.

Quarto. Non contentus noſtras miſerias ſubleuare, voluit eaſdem quoque in ſe ſentire, imò etiā à nobis in ſe transferre; quod vt facere poſſet, naturā humanam aſſumpſit, in qua non ſolum miſerias noſtras ſenſit, nobis compatiendo & nobiſcum lachrymando, ſed etiam in ſe tranſtulit, pro nobis patiendo; qui profectò ſummus miſericordiæ gradus eſt. Hoc indicauit Dominus in parabola de oue perdita, quam inuentam herus impoſuit in humeros ſuos & detulit ad ouile, ſuos pedes ac vires concedens ouiculæ delaſſatæ, ſuo labore quietem ei parans, Luc. 15.

Diſce hinc. 1.

Viſa hac tanta miſericordia noſtrarum partium eſt Primo Deo pro tantis miſerationibus immortales agere gratias, eaſque cordi noſtro firmiter inſculpere ac dicere cum Dauide, Pſ. 102. *Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius: qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordiâ & miſerationibus.* Hæmorrhoiſſa illa in gratiarum actionem, quòd à Chriſto ſanata eſſet, ſtatuam eius effingi & præ foribus ſuis ſtatui curauit cū effigie ſuâ proſtratâ ad Chriſti pedes. Sozom. l. 5. ca. 2. Niceph. l. 10. Carolus M. Imp. cùm poſt diuturna bella victoriam de Saxone & Saxonia ad huc gentili reportaſſet cœleſti auxilio, locum obtentę victorię in perpetuam beneficij memoriam appellauit *montē adiutorij*, teſte Cranzio l. 2. c. 4. ad exemplum ſcilicet Samuelis, qui & ipſe ob victoriam cœleſti ope partam erexit lapidem ad rei memoriam vocans eū *lapidem adiutorij*, 1. Reg. 7. Quando igitur & nos per Dei miſericordiam & ſanati ſumus à peccatis noſtris & victoriam reportauimus de Diabolo; nonnè æquum eſt vt hoc beneficium inſculpamus cordi noſtro, & ſtatuamus ibi Deo noſtro æternum monumentum?

2.

Deinde noſtrum eſt confidere in Deo, & tanto quidem magis, quanto res noſtræ afflictiores & deſperatiores ſunt. Quanta in anguſtia erant res Dauidis, cùm à copijs cinctus vndique in modum coronæ deſperauerat ſe poſſe euadere? repente tamē ſenſit mirum Dei præſidium, quando inſperatū Sauli nuncium venit, infudiſſe ſe Philiſthæos in ipſius terras; vnde coactus Saul deſerere Dauidem, maiorique neceſſitati conſulere, ſalutem Dauidi reliquit, qui in ea anguſtia Deum inuocarat pſalmo illo 53. *Deus in nomine tuo ſaluum me fac*; vt oſtendit titulus. Quàm in arcto erāt res Iudæorum, cùm Amanis factione omnes ad necem deſtinati eſſent, dieſque internecioni iam decreta? At inde tamen mirabiliter & repente erepti ſunt opera Eſtheris & Mardochæi, dante illis gratiam Deo in conſpectu regis & vertente iram eius in Amanem.

Denique noſtrum eſt miſericordiam rependere: quod facere poterimus, ſi miſereamur pauperum, in quibus eſurit Deus, habiturus quaſi ſibi datum, quidquid ipſis dederimus. Alioquin iure merito poterit increpare nos voce illa: *ſerue nequam, nonnè oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Matth. 18.

E. IV. *Dei iuſtitia.*

QVARTO. Qualis Dei iuſtitia? Primo, tam exacta eſt, vt in omnia omninò etiam leuiſſima peccata animaduertat, niſi per pœnitentiam hominis

1. Exactissima.

deleta fuerint. Sic enim legimus in Euangelio Matt. 12. *De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij.* Et sicut haustus aquæ frigidæ datus sitienti non perdet mercedem suam, Matth. 10. ita vicissim minima iniuria Deo vel proximo illata reperiet mulctam suam.

2. Ineuitabilis.

Secundo, tam certa est, vt sit ineuitabilis. Vigilat enim super peccatores, eósque semper obseruat quocunque eant; vnde Ier. 1. vocatur *Virga Vigilans.* Eam inter cæteros expertus fuit Ionas, qui primò quidem tentabat effugere Dei manum ac virgam, cùm à facie eius fugit, nauim inscendens & pergens in Tharsis; sed ibi mox deprehensus & immissa tempestate proditus ac demũ retractus est ad munus sibi iniunctum exequendum. Idem sensit Anastasius Imp. Eutychianæ hæresis fautor, qui vt refert Zonaras tom. 3. *deterritus est somnio. Vidit enim virum terribilem, qui librum manu gestans diceret; ecce ob peruersitatem fidei tuæ annos 14. vitæ tuæ deleo: & quia fatale sibi esse ex oraculo didicerat, vt fulmine interiret, Tholotum ædificium construxit, in eoque degit, sed frustra. Nam cùm aliquando tonitrua horrendum in modum resonarent & fulgura multa eliderentur atque ipse perterritus è cœnaculo descenderet, & alios atque alios thalamos subiret, in quodam regio cubiculo mortuus est inuentus.* Hæc ille. Sanè fulmine, quod se putabat effugere, ictus est, vt Cedrenus explicat. Ac licet subinde Deus differat vltionem, minimè tamen fallit; vt sensere impij in diluuio quod centenis annis priùs, quam immissum foret, ipsis prædictum fuerat, nullâ tamen ratione creditum, sed derisum, (vt scribit Berosus Chaldæus l. 1.) tandem verò elapsis centum annis, manibus palpatum. Sensere Amalecitæ, qui quoniam Hebræis trãsitum denegarant in terram promissionis, post trecentos primum annos iussu Dei a Saule deleti sunt, 1. Reg. 15.

3. Seuerissima.

Tertio, tam seuera est vt nemini prorsus parcat, etiam amicissimis alioquin, si deliquerint. Non pepercit nobilissimo Angelo, non primis nostris parentibus, imò nec filio suo, qui ex charitate alienas in se suscepit culpas: non parcit in purgatorio iustis & delectis sibi animabus, vt vel vnum quadrantem remittat, nisi interueniant preces Ecclesiæ.

4. Grauissima.

Quarto, tam grauis & horrenda, vt nullis sæculi huius seueritatibus comparari queat. Hinc enim Apostolus ad Hebr. 10. scribit: *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* Et si teste eodem Apostolo 1. Cor. 2. *oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum,* sequitur vicissim reproborum pœnas inæstimabiles etiam esse. Colligi id potest ex compluribus diuinæ iustitiæ operibus, exterminio malorum Angelorum, exilio protoplastorũ, cataclysmo, incendio Sodomæ, plagis Ægyptiacis, excidio Ierosolymæ, pœnis gehennæ æternis & igne inextinguibili. Atque vt hanc iustitiæ seueritatem firmiter animo inprimeremus, voluit quandoq; Deus statuere posteris monumentum aliquod supplicij de nocentibus sumpti; veluti cum mortem aliaque calamitates primis nostris parentibus & posteris eorum decretas gustare indies cogimur: rursum cũ vxorem Loth in statuam salis conuertit: cùm terram Sodomorum in fætidissimum lacum quasi in Orcum mutauit, &c. Vnde iure exclamamus cum Propheta Ps. 89. *Quis nouit potestatem iræ tuæ, aut præ timore tuo iram tuam dinumerare?* Et rursum cũ Ieremia c. 10. *Quis non timebit te ô rex gentium?* Et cum Ioanne Apoc. 15. *Quis non timebit te Domine?* Quis non omnis generis tribulationes alacriter amplecti, quis non spontaneas pœnas & carnis castigationes malit suscipere, quam incidere in manus Dei viuentis? Quis non libenter, vt has manus euadat & in securo portu se constituat, voluptates, honores & diuitias huius sæculi contemnat & arctam salutis viam capessat? &c.

CONCIO VI.

PROBATVR EXISTENTIA REALIS CHRISTI IN EVCHARISTIA.

I. *Ex scriptura.*
II. *Ex conciliis.*
III. *Ex praxi Ecclesiæ.*
IV. *Ex miraculis.*
V. *Ex Lutheri testimonio.*

THEMA.

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Matth. vlt.

A.

Legimus 4. Reg. 2. Eliam cùm iamiam à Deo tollendus esset, & Elisæus eius discipulus deserere eum nollet, dum in turbine tolleretur, pallium ei suum dereliquisse: quo quidem Elisæus mirabilia patrauit. Nobis etiam, Auditores, discedens in cœlum Christus reliquit in solatium pallium humanitatis suæ in Eucharistiâ. Ita enim S. Chrysostomus hom. 2. ad pop. Antioch. ait: *Helias melotem discipulo reliquit: filius autem Dei ascendens nobis suam carnem dimisit, sed Helias quidem exutus, Christus autem & eam nobis reliquit, & ipsam habens ascendit.* Hoc indicauit Dominus cùm ascẽsurus dixit: *Ecce ego vobiscum sum,* &c. Sed occurrũt nobis Caluinus & Zvvinglius quasi prædones duo, conantes nos spoliare melote istâ, dum realẽ Christi in Eucharistia præsentiam euertere eiusque loco figuram tantum & vmbram illius substituere conantur. Verum absit vt sinamus nobis eripi hoc pallium & veritatem corporis Christi. Itaque pro eius defensione pugnemus Auditores.

B. I.

PRIMO, Scriptura id apertè asserit & vnanimi cõsensu,

Ex scriptura. sensũ. Matthæus c.26. Lucas c.22. Marcus c.14. aiũt Dominum dixisse: *Hoc est corpus meum.* Et Ioannes c.6. *caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Ibidem Dominus quinquies se esse panem asserit. Accedit S. Paulus 1. Cor. 10. *Calix cui benedicimus, nonnè communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus nonnè communicatio corporis Christi est?* Et c.11. *Quicunque manducauerit panem hunc vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis.* &c. Iam verò verba scripturæ propriè accipienda esse clamant indesinenter ipsimet expressi verbi Dei præcones. Cur igitur hic ab expresso verbo Dei ad figuras & metaphoras descendunt? Sed figuram hic nullam esse probatur:

Verba Christi: Hoc est corpus meum, propriè intelligenda. 1. Primo. Quia verba illa institutionis Eucharistiæ legem continent: *Hoc facite in meam commemorationem.* Verba autẽ legis nisi clara, expressa & propria sint, legislatoris insipientiam arguunt & facilè excusant eos qui contra legem agunt. Possunt enim dicere subditi: si legislator noster obseruari vult legem suam, apertè nobis loquatur.

2. Secundo. Quia verba illa testamentum seu voluntatem vltimam testatoris continent: eam verò propriis & claris verbis exprimendam esse quis dubitat? Nam si quis moriens legasset tibi equos suos: num tu contentus fores aut esse posses, si hæredes pictos tibi obtrudere vellent equos? An non testator ideò testamentum condit, vt pacem inter hæredes suos firmet, ne qua occasio sit inter eos dissentiendi? Quomodo igitur hoc efficeret, si metaphoris & impropriis vel amphibologicis intricatisue vteretur verbis? An non magis tricas excitaret? Atqui Christus Dominus hic testamentum cõdit, vnde ait: *Hic est calix noui testamenti.* Idem etiã dixit: *pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Ioan.14. Et prætereà hoc ipsum sacramentum instituit ad vnionem Christianorum conciliandam. Quomodo ergò sibi ipse contrarius erit?

3. Tertio. Quia verba illa continent instructionẽ; siquidem ijs instruere voluit Apostolos, quomodo & ipsi Eucharistiam conficere & populo porrigere deberent: *Hoc facite*, &c. Iam quâ ratione Apostoli nos docerent aut communicarent, si ipsimet ambiguis verbis perplexi facti fuissent? An non artium Magistri captui discipulorum se accommodant & relicto suo loquendi modo, more discipulorum loquuntur, vt disciplinæ capaces faciant?

4. Quarto. Quia verba illa continent donum eximium iuxta id Io.6. *Panis quem ego dabo vobis, caro mea est, pro mundi vita.* Iam si princeps aliquis arcẽ tibi promittat: posteà arcem tibi in tabellâ depictã mittat; quæro num hæc liberalitas homine ingenuo, nedum principe, digna esset? Ac si conquerente te, Princeps respõderet: Ne indigneris, arx enim depicta modo quodam, per metonymiam vera dici arx potest. An non magis rideri te existimares, & de Principis infidelitate conquerereris? Absit ergò, vt dicamus Dominum nostrum tam munificum & prædiuitem illudere nobis voluisse; & pro corpore suo gloriosissimo, quod promisit, figuram eius tantummodò dare voluisse. Accedit, quod hac ratione Manna Patrum præstantius donum fuisset, quàm nostra Eucharistia, (cuius tamen figura solùm fuit manna) erat enim cælitus & miraculosè datum, erat confectum angelorum manibus, sapidissimum, &c. Nihil horum est in Eucharistia. Vnde sic figura præstantior foret re figurata, quod est absurdissimum.

Denique sæpiùs quidem vsus est Dominus figuris & tropis, sed vel non in similibus casibus: vel si vsus est, eas mox declarauit, quo sensu locutus sit. Id quod in hac institutione non fecit. Ita cùm dixit, *Ego sum vitis vera*; statim se explicuit, cum addidit: *Et vos palmites.* Vera enim vitis tantùm erat respectu vitis infæcundæ, quæ facit labruscas, &c. sicut nos sumus palmites, ita ipse vitis.

C. II. Ex Conciliis. SECVNDO. Idem docet consensus Conciliorum & Patrum, tam veterum quàm nouorum: & hæreticorum debellatio. Definita est hæc veritas in 7. synod. act.6. t.3. Concil. Constant. s. 8. & 15. Florentin. in literis vnionis & instruct. Armen. Trid. s.57. Plura eaque 22. Concilia recenset Thomas Bozius de signis Ecclesiæ l. 13. cap. 4. Patres antiquissimos 39. c.3. consensum expressum omnium orbis nationũ c.5. Vaticinia 12. veteris testamenti cap. 6. Figuras 13. cap.7. Testimonia veterum Rabbinorum 12. l. 14. cap.1. Oracula Sibyllarum 4. cap.2. Hæretici denique qui contrà sentiebant, omnes confutati, dãnati & extincti sunt. Talis inprimis Ioannes Scotus: qui in Conc. Vercellensi damnatus est, obijt anno 883. graphiis puerorum, quos erudiebat, confossus, teste Malmesburiensi l.2. cap 4. Ducentis pòst annis Berengarius, secutus libellum & hæresin Scoti, idem asseruit, qui pluribus Concilijs damnatus, tandem reuocauit errorem & in fide Catholica obijt. Controuersia iterum sopitâ, anno 1380. à Wiclepho eiusque sectatore Hussio iterum excitata est, qui in Concilio Constantiensi damnati sunt. Denique nostris temporibus Caluinus eandem resumpsit & adhuc tenet. Iã sic argumentor.

Argumentũm primum. Primo. Vsque ad tempora Scoti illius per 800. annos nihil de hac hæresi cuiquam innotuit, aut in mentem venit: Ab obitu Scoti vsque ad Berengariũ per 200. annos, sepulta fuit. Iterumque ab obitu Berengarij vsque ad Wiclephum per 300. annos; denique ab obitu filius vsque ad Caluinum per annos 100. & ampliùs. Vel ergò per id tempus Ecclesia alicubi fuit, vel nusquam. Non posterius, vt fatentur. Si prius; ergò vel manifesta fuit, vel occulta & in Cimmerijs tenebris, ita vt qui vellet Ecclesiam intrare, priùs lucernam accendere debuerit ad eam inuestigandam. Hoc absurdum tum ratione Ecclesiæ, quę nõ patitur se abscondi, tũ quia nequeunt ostendere, vbi & in quib. delituerit. Ostendant enim per quos secta illa cõtinuata & propagata sit. Sequitur ergò manifestam fuisse, & hæc nulla alia fuit nisi Catholica, quæ contra istos sensit: ergò rectè etiam sensit.

Secundo.

Secundũ.

Secundo. Alterutrum concedi debet, vel Concilia illa & innumeros illos veteres & nouos, eosq; oculatissimos patres, in re tantâ dormitâsse & delirâsse per tot sæcula; & plus intellexisse illos nouatores, Scotum Berengarium, VViclephum, Caluinum, quàm omnes illos: vel contrarium asserendum. Illud nemo nisi insanus dicat. Quis enim tantis Ecclesiæ luminibus, viris sanctitate, gloriâ miraculorum, & partim martyrio illustribus homines nouos, sceleratos, à Concilijs damnatos præferat.

Tertiũ.

Tertio. Pertinax ille prorsus & reprobus sit, qui ventilatâ & decisâ eâdem sententiâ, à pluribus Academijs diuersis & florentissimis, diuersis item temporibus: & repudiatâ vnanimi consensu contrariâ, nolit acquiescere. Sed sententia hæc Catholica à tot diuersis Concilijs SS. Patrum varijs temporibus semper definita fuit; contraria verò damnata: reprobi igitur Caluinistæ & refractarij.

Quartũ.

Denique. Vel recentiores Sancti, quos fatentur aduersarij nobiscum sensisse, quiq; in Catholicâ Ecclesiâ vixerunt & in Eucharistiâ Deum coluerunt & crediderunt, fidem hanc tenuerunt, defenderunt, Eucharistiam adorârunt, &c. Idololatræ fuerunt: vel Caluinistæ mentiuntur. Ex illis fuêre S. Anselmus, S. Malachias, S. Bonauentura, S. Bernardus, S. Dominicus, S. Thomas Aquinas, S. Franciscus, alijque quamplurimi, qui mira patrarunt quæ Dæmonum ope fieri nequeunt; etiam cùm de fide non agebatur. Isti igitur Idolatræ sint, quorum sanctitatem Deus miraculis comprobauit? & hæretici nostri Euangelistæ sint, qui ne vnam quidem muscam reuocare in vitam potuerunt? cùm vicissim illorum aliqui mortuos suscitarint, vti Malachias & Franciscus.

D. III. *Ex prax. Ecclesiæ.*

TERTIO. Idem etiam praxis Ecclesiæ probat.

1.

Primo enim fideles Eucharistiam non modò adorabant, sed etiam non adorare piaculum habebant. Vnde S. Augustinus in Ps. 38. ait, *Non solùm non peccamus adorando, sed peccamus non adorando.* Quod adeò verum est, vt Ethnici propter adorationem illam Eucharistiæ Christianos Cererem & Bachum adorare dictitarent, teste B. August. l. 20. contra Faustum.

2.

Secundo. Summam adhibebant diligentiam, ne de Eucharistiâ quid in terram caderet. Vnde cõmunicaturi manus supponebant, ne quid fortè in terram caderet: & ita quidem, vt sinistra dextræ supponeretur tanquam sedes dextræ concauæ, vt refert Dionysius Alexandr. ep. 5. ad Sixtum Papam. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi mygast. 5. Sacerdotes verò si quid in terram cadere vel in altare stillare patiantur aut effundant, grauibus castigantur pœnis in Canonibus, de Consecrat. dist. 2. Inter alios Pius I. Papa ait: *Pœnitentiam agant 40. diebus, si in terram aliquid deciderit*, &c. *Vbicunque ceciderit, si recipi potest, lãbatur: sin aliter, aut lauetur aut radatur: quidquid lotum aut rasum est, cõburatur & cinis in sacrariũ reponatur.* Similiter & Laici reos se credebant & rectè, teste Origene hom. 13. in Exod. si quid elabi sinerent.

3.

Tertio. Non nisi ieiunis communicare licebat. Vnde B. August. ep. ad Ianuarium ait: *Placuit Spiritui sancto vt in honorem tanti sacramenti in os Christiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm exteri cibi.* Et S. Chrysostomus ep. 3. ad Cyriac. accusatus quòd non ieiunos ad communionem admitteret: *si hoc feci*, inquit, *expungatur nomen meum ex albo Episcoporum & ex libro Orthodoxæ fidei & abijciat etiam me Christus à regno suo.*

4.

Quarto. Locis & vasis ornatissimis asseruabatur: aureis & argenteis vasculis: vt ex 6. synodo patet. Multis in locis olim aureâ vel argenteâ columba, vt ex gestis S. Basilij habetur.

5.

Quinto. Catechumenis Eucharistiam ne videre quidem concedebatur: *Non initiatis*, ait Basilius l. de Spiritu sancto *nec intueri fas est.*

6.

Sexto. Quod omnem superat admiratione͂, sancti Patres tantâ veneratione hoc Sacramentũ prosecuti sunt, vt, quemadmodum olim Iudæis nomen Dei Tetragrammaton pronuntiare nõ licebat, de eo vix apertius loqui auderent. Hinc enim S. Augustinus de Eucharistiâ loquens freque͂ter illis verbis vtitur: *Nórunt fideles*, &c. Et S. Chrysost. *Nouistis vos qui estis initiati.* Quæro iam, si Eucharistia nil aliud est & censebatur olim à Christianis, quàm panis & vinum vulgare, solaque figura Christi, quo fine tantus ei honor habitus adeoque diuinus? Quid? nonne aqua baptismatis, Spiritus sancti gratiam & vnctionem significat? & vbi ei similis honor habitus? vbi ea adorata, in terrã fundi prohibita, vbi aureis vasis inclusa, cui aspici interdicta? vbi de eâ aut simili re sacra scriptum legimus, quod Paulus de Eucharistiâ scribit 1. Cor. 11. quòd *qui manducat indignè, reus* sit *corporis & sanguinis Domini?* vbi hoc de paschali agno vel manna dictum, quæ figuræ erant Eucharistiæ? nonne tam mali quam boni ijs vescebantur impune? quomodo ergò, si Eucharistia item figura tantùm est, reum constituit qui indignè eam sumit?

E. IV. *Ex miraculis.*

QVARTO. Idem docent miracula in cõfirmationem huius veritatis facta.

1.

Primo. De quodã hæretico refert Paulus Diaconus in vita S. Gregorij, cùm conaretur sacram hostiam per cõtumeliam deglutire, versam esse in lapidem in eius gutture. Dignũ patellâ operculum, vt is qui credere noluit, verti posse panem in corpus Christi, experientiâ discere debuerit, verti posse in lapidem.

2.

Secundo. Beatus Optatus Mileuitanus l. 2. contra Parmen. refert Episcopos Donatistarum cùm sacram hostiam suis canibus obijcerent, ab ijsdem morsibus esse dilaceratos.

3.

Tertio. In vita S. Antonij de Paduâ legitur Bononillum Hæresiarcham de eadem veritate contendisse cum Sancto Antonio & conditionem hanc obtulisse, vt si mulus eius famelicus ad Eucharistiam honorandam priùs accurreret quàm ad pabulum propositum, se crediturum. Acceptauit conditionem vir Sanctus & Missa facta,

protulit

protulit in publicum Eucharistiam, & adiurauit mulum triduanâ mediâ confectum, vti in virtute creatoris sui quem reuerâ manibus gestaret, accederet & reuerentiam ei præstaret, quò circumstans hereticorum turba crederet. Mirum! animal relicto pabulo, accurrit ad Eucharistiam & curuatis genibus demissoque capite eam se venerari indicauit: magno Catholicorum plausu, hæreticorum confusione. Quarto. S. Bernardus in virtute S. Eucharistiæ dæmones eiecit (vt refert Wilhelmus Abbas in eius vita) cum his verbis: *Ad est, inique Spiritus, Iudex tuus, adest summa potestas; iam resiste si potes.* Iam verò quis dicere ausit Deum edere miracula in cōfirmatione rei falsæ? An non eo ipso Deus errores plantaret & propagaret, hominesque deciperet? Sed negant illi hæc omnia facta esse, vel aiunt dæmonum ope patrata. Quid? tot tantisque historicis fidem non dabimus; & hæreticis pauculis nouatoribus credemus? Ope dæmonum si fieri miracula in confirmationem falsitatis permitteret Deus, nisi eadem contrariis destrueret & ficta ostēderet, perinde foret ac falsitatem ipsam confirmare. Absit igitur vt hoc faciat Deus, & facilius est nobis dicere: Caluinus mentitur, Zvvinglius mentitur. Aliam historiam scribit Thomas Waldensis lib. Sacramētali contra Ioan. Wicleph. his verbis: *Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis carnis meæ; in Cathedrali Ecclesia S. Pauli Londini: vbi venerandus Cantuariensis Antistes felicis recordationis Thomas Arundelius filius & frater Comitum, pro loco iudicij (assistentibus sibi Noruicensis Ecclesiæ tunc præsule Alexandro & aliis) residens Episcopali sede, verba quædam & interrogationes proponebat de fide Eucharistiæ ad quendam Sartorem de partibus VVigorniæ deprehensum in heresi. Cumq; flecti omninò non posset, nec aliud quàm benedictum panem, sacratissimam hostiā volebat appellare vel credere, tandem iussus facere reuerentiam hostiæ; respondit blasphemus: Verè, inquit, dignior est aranea reuerentiâ. At ilicò de alto culmine tecti descendens ingens & horrida visu aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit. Et dum Sartor loqueretur; vt intraret per polluta labia aranea, sollicitè laborabat. Adstitit Illustris Princeps Thomas Oxoniensis Dux tunc regni Cancellarius & vidit prodigium. At prædictus Archiepiscopus statim surgens cum aliis, exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus Domini faceret in blasphemum.* hæc ille.

F. V. Ex Lutheri testimonio.

QVINTO. Ipsemet Lutherus fatetur in l. de missa angulari, diabolum diu secum disputasse, vt hanc sibi hæresin persuaderet. Quis autē dubitat hæresin persuadere voluisse patrem mendaciorum & hæreticorum: sic enim & B. Fulbertus Episcopus Carnotensis affirmabat diem extremum agens se diabolum vidisse tenui flatu homines impellentem ad Berengarium, olim discipulum suum, qui post Scotum, vt vidimus, hanc hæresin docuit.

Tandem prouocemus ad Deum Iudicem & cōtendamus cum illis, quasi iam in extremo Iudicio constituti & interrogati circa hunc articulum de Eucharistia. Cùm Dominus quæret à nobis, cur hāc de Eucharistiâ fidem tenuerimus, respondere nobis licebit: si in hoc errauimus, à te Domine decepti sumus, qui nos ita docuisti expresso verbo tuo. Nunquid tibi de te credere non debebamus? Deinde consensus Ecclesiæ tuæ nobis idem persuasit: accessit eiusdem praxis: miracula etiam plurima. Ad hæc audiebamus Dæmonem contendisse semper euellere fidelibus hunc articulum, vtique patrem mendaciorum. sed quid respondebunt Zvvingliani & Caluinistæ? si enim dicant: Nos Caluinus ita docuit, &c. audient: nonnè ego contrarium docui? nonnè & Apostolus meus? & nonnè Apostolus ille scripsit: *Etiamsi angelus de cœlo vobis euangelizauerit, præterquam quod accepistis, anathema sit?*

Maneat ergò hæc de S. Eucharistiâ inconcussa fides, in quâ nos conseruare & saluare dignetur Deus, cui sit honor & gloria.

CONCIO VII.

CAVSÆ, CVR IN SOLENNITATE CORPORIS CHRISTI, SOLENNI processione circumferatur Eucharistia.

- I. *Vt sic fidem nostram protestemur.*
- II. *Vt Christo debitum honorem deferamus.*
- III. *Vt gratos nos exhibeamus Christo.*
- IV. *Vt sic compensemus Christo iniurias pro nobis acceptas.*
- V. *Vt hoc præsidio vrbem nostram muniamus.*

THEMA.

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Matth. vlt.

A.

STupendum humilitatis & pietatis exemplum præbuit Dauid 2. Reg. 6. cùm de domo Obededom introduceret arcam fœderis in ciuitatē suam. Ipsemet enim *percutiebat in organis armigatis & saltabat totis viribus ante Dominum, accinctus Ephod lineo, Et Dauid & omnis domus Israël ducebāt arcam testamenti domini, in iubilo & in clangore buccinæ.* Quæ dū ipse magnâ cum laude & summâ pietate faceret: Michol eius vxor Regem subsannauit, quasi rem scurrilem & rege indignam designasset. Sed tantū abest, vt hac obtrectatione Dauid à proposito suo dimoueretur: vt magis etiam in eo cōtinuando firmaretur. Dauidis exemplum imitatur Ecclesia dum solenni pompâ deducit & comitatur Eucharistiam, quam repræsentabat arca (vt enim in arcâ seruabatur manna, ita in speciebus panis latet corpus Christi.) Et quidem optima mente ex mera in Deum pietate & obseruantiâ facit hoc Ecclesia;

nõ desunt tamen hæretici, qui cultũ & solennitatẽ hâc subsannent, quasi rẽ nugatoriam, imò idololatricam peragamus. Sed absit à nobis vt his sannis moueamur; quin potius alacrius in cœpto pergamus. Et in præsentiarum ostendamus, quàm rectè & laudabiliter instituerit hoc Ecclesia.

B. I. *Vt sic fidẽ nostram protestemur.*

Causa PRIMA. Vt hac ratione fidem nostram publicè protestemur aduersus hæreticos, & victoriæ de illis obtentæ trophæum ostendamus. Hâc enim protestationem exigere videtur à nobis ipsa ratio temporis, quo fides Catholica floret, nec impeditur amplius, vt olim per gentes, à solenni hac professione. Olim quidem Christiani dominantibus adhuc gentilibus confessi quidem semper sunt huius sacramenti veritatem, sed ob immania pericula non audebant ita publicè id facere, nec pretiosam margaritam producere in lucem, ne porcorum (gentilium) pedibus conculcaretur: atque ita Christus ibi velut in Ægypto delituit, donec adolesceret, & mortuo Herode prodiret. Vbi verò pax Ecclesiæ reddita est, tum ipsa magis magisque extulit vexillum huius sacramenti; & tandem anno 1264. Vrbanus Papa IV. solennitatem hanc instituit postquam Christus B. Iulianæ alijsque quibusdam famulabus suis insinuasset festi huius institutionem inchoandam & promouendam: apud Car. Sigon de rebus Ital. anno 1264. Æquissimum igitur est, vt omnes Christiani in hac solennitate veritatem huius sacramenti publicè profiteantur. Quòd si Ioannes Euangelista de quibusdam Principibus, qui crediderunt quidem in Christum, sed propter Pharisæos non confitebantur, ne eijcerentur de synagogâ, dixit: *dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm gloriam Dei*, Ioan. 12. quid quæso diceret de nobis, si modò cum omnis timor pœnæ abest, ob solam obtrectationem paucorum hæreticorum, veritatem hanc publicè confiteri nõ auderemus? Nouimus quid Christus dixerit Luc. 12. *Quicunque confessus fuerit me coram hominibus: & filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coràm angelis Dei.* Meritò igitur hanc solennitatem publicè & quam possumus celeberrimè peragimus cum pompâ & ornatu, cum musicâ & organis, cum floribus & ramis, campanarum & tubarum sonitu, &c. vt his quasi concordibus & intrepidis vocibus fidem hanc, adeoque Christum ipsum confiteamur.

Deinde eo ipso quo nunc Caluinistæ & Lutherani aduersantur huic veritati (dum illi omninò, hi verò negant extra sumptionem esse Christũ in Sacramento) deferendum à nobis est alacrius & cordatius, vt eorum errorem & nouationem confundamus, *ipsique in conspectu tanti splendoris debilitati & fracti tabescant, vel, pudore affecti aliquando resipiscant*, ait Conc. Trid. sess. 13. c. 5. De Ciscâ hæreticorum in Bohemia Duce & Antesignano refert Æneas Syluius l. 3. comment. de rebus gestis Alphonsi Regis, quòd cum varijs tumultibus Catholicos vexasset, moriturus præceperit, vti mortuo sibi pellis detraheretur & tympanum inde fieret, quo in prælijs pulsato suorum accenderet animos & Catholicos vel mortuus terreret. Sed licet peccator iste dentibus suis fremeret & tabesceret, desiderium tamen eius perijt. Nos longè efficacius medium opponimus hæreticis ad retundendam eorum perfidiam, dum V. Eucharistiam à tempore Apostolorum semper venerationi habitam & iam vltra 350. annos tali solennitate cultam, etiamnum totis conatibus colimus & palàm circumgestamus; hoc tympano humanitatis Christi nobis relictæ auribus eorum obstrepimus vt vel errorem agnoscant suum vel saltem confundantur. Sic confusi sunt principes Sacerdotum & scribæ, cùm audierunt infantes Christo acclamantes in templo: *Osanna filio Dauid.* Indignati enim dixerunt Domino: *Audis quid isti dicunt?* Quibus ipse: *vtique nunquam legistis: quia ex ore infantium & lactentiũ perfecisti laudem?* Matth. 21. non potuerunt illi coërcere infantes, ne clamarent: nec coërcebunt nos hæretici, ne in hac solennitate Christo acclamemus: *Osanna filio Dauid.* Conuincit enim vel vnica hæc solennitas omnes Nouatores quæ iam vltra 350. vt dixi, annos viget, cùm ipsorum sectæ vix centum sint annorum. Et verò iure meritóque solennitas hæc instituta est: quia sententia hæc Catholica, de existentiâ reali permanente Christi in sacramento, iam olim tot prælijs vicerat. Vicit enim Ioannem Scotum, qui primus huic veritati cõtradixerat circa annum Domini 870. in synodo Vercellensi condemnatum omnium sententia, postea anno 883. graphijs puerorum, quos erudiebat, confossum teste Malmesburiensi lib. 2. cap. 4. forsam in pœnam erroris, quem inuexit. Vicit & Berengarium, circa annum 1050. qui tandem errorem, quem ex Scoto hauserat, condemnauit & edita pœnitentia mortuus est. Vicit obstinatum quendam clericum in Lesmor, oppido Hiberniæ, qui postquam suæ contumaciæ pœnas dedisset, graui infirmitate diuinitus correptus, resipuit; apud Bern. in vita Malach. circa annum 1107. Vicit Albigenses qui blasphemabant hoc sacramentum, circa annum 1200. quorum aliqui inprimis super flumen ambulantes, pixide hostiæ Sacræ in flumen iacta demersi sunt, apud Cæsar. l. 9. de mirac. c. 12. deinde ad centum millia diuino miraculo deuicta sunt ab 800. equitibus & mille peditibus anno 1213. apud Gerdonum, Catholicorum Duce Simone Comite Montis Fortis apud Æmilium lib. 6. hist. Francor. Item Chron. montfort. Meritò itaque post tot victorias, triumphum agere cœpit Catholica sententia, solennitatem corporis Christi paulò post instituendo, nimirum anno 1264. Et hæc ipsa est, quæ modernorum etiam hæreticorum oculos affligit, quomodo victoria Dauidis de Goliatho, Saulis oculos contristauit. Si enim ipsi rectè sentiunt, quomodo hæc sententia toties triumphauit & semper ab Ecclesia retenta est? quomodo contrariæ opiniones extinctæ sunt?

SECVN-

C. II. *Vt Christo debitũ honorem deferamus.*

SECVNDO. Vt Christo per hoc debitum deferamus honorem, tanquam Regi nostro & Dei filio in hoc sacramento existenti. Si enim verè credimus eius realem in sacramento præsentiam, cur nõ veneremur? Quis enim subditus videt Principem suum & non veneratur? Tametsi verò Christus *non venit ministrari, sed ministrare*, vt ait ipsemet, Matt. 20. decet nihilominus vt nos eum debito modo honoremus; quemadmodum & princeps, licet non ideò in publicum prodeat vt honoretur, honorari tamen debet. Sanè de apum rege scribit Plinius li. 11. cap. 17. *Mira plebi circa eum obedientia. Cùm procedit, vnà est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur.* Item: *Circa eum satellites quidam lictoresq́ue, assidui custodes authoritatis.* Hoc igitur non decet facere Christianos regi suo? Nonne hoc est, quod iussit cœlestis pater, Ps. 2. per os Dauidis loquens: *Filius meus es tu, ego hodie genui te: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram: seruite Domino in timore & exultate ei cum tremore: apprehendite disciplinã:* (ex Hebræo vertunt: *Osculamini filium.* alij: *adorate filium.*) Et Apostolus ad Hebr. 1. *cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ* (videlicet in die iudicij,) *dicit: Et adorent eum omnes angeli eius.* Sanè Magi illi gentiles Christum infantem *procidentes adorauerũt.* Ita Apostoli & mulieres sanctæ, Matth. vlt. Imò etiam cæcus ille natus, postquam à Christo illuminatus est & filium Dei esse Medicum suum audiuit, ilicò procidens adorauit eum, Ioan. 9. Cuius factum luculenter commẽdauit Dominus, cum subiunxit: *In iudicium ego in hunc mundum veni: vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.* Vbi non solũ taxat Pharisæos, sed etiam Lutheranos tangit, qui cùm asserant Christum esse in Eucharistia saltem sumptione, tamen non venerantur. Quanta hæc videntium cæcitas? An igitur nos Pharisæos imitabimur & gentiles, qui *cùm cognouissent Deum, non glorificauerunt?* Rom. 1. An Diabolum ipsum, qui cùm sciat Christum esse in Sacramento, non tamen adorat sed fugit? Habeant sibi hæretici Duces istos: nos ductum sequemur Apostolorum, & sanctarum mulierum, magorum, cæci, &c. qui ob idipsum in Euangelio commendantur. Sanè Augustinus in Ps. 38. de Eucharistiæ adoratione, grauibus verbis dixit: *Non solùm non peccamus adorando: sed peccamus non adorando.* Placere etiam Deo hunc honorem, displicere eius subtractionem, apertè colligitur ex 2. Reg. 6. Vbi cùm Dauid saltasset toto corde ante arcã, Michol verò illũ subsannasset, dixit Dauid: *Viuit Dominus quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quàm patrem tuum, &c.* tãdemq́ue: *gloriosior*, inquit, *apparebo.* Quod & factũ: quia in omnibus prosperatus est. Micholi verò quòd Dauidis factum irrisisset *non est natus filius, vsque in diem mortis suæ*, vt dicitur ibidem. Similem a Deo prosperitatem consecuta est inuictissima Domus Austriaca, ob singularem, quam exhibuit semper Eucharistiæ, reuerentiam. Notum enim ex Io. Alb. Widmanst. I. D. in præfat. ad Ep. D. Pauli & alijs, Rudolphum Comitem ab Habspurg ad Romanũ Imperij culmen euectum suamq́ue euexisse familiam, propterea (vti religiosa anus ei prædixerat) quòd aliquando Sacerdotem, qui sacrum ægro cuidam viaticum afferebat, equo suo imposuisset, ipse pedibus consecutus esset, nec non equo illo donasset, quòd indignum se iudicaret sessione eius iumẽti, in quo Saluator mundi vectus esset. Notum etiã ex Surio in Chron. Anno 1580. Carolum V. Imp. in comitijs Augustæ habitis, ipso die corporis Christi, hanc solennitatem sua præsentia mirificè condecorasse: cum Saxo & pauci Lutherani Principes inde se subtraherent. Nam inprimis multum egit per suos cum Saxone & adhærentibus ei principibus vt publicæ illi processioni interessent: tametsi frustrà. Deinde gestante Eucharistiam Archiepiscopo Moguntino, qui tum etiam Cardinalis erat; deducentibus à dextra Rege Ferdinando, à sinistra Ioachimo Brandenburgico: præcedentibus ante Eucharistiam principibus sæcularibus: gestantibus vmbellam sex principibus quibus subinde alij sex succedebant: subsecutus est Imperator, nudo semper capite, tametsi sol esset ardentissimus, in manu quadrifidam gerens facem: Hunc secuti Archiepiscopi & Episcopi. Tandem omnibus ritè & cum ingenti gloria peractis, Cæsar adeò acerbè tulit Lutheranorum Principum detrectationem, vt iusserit eos altera statim die Augusta excedere: tametsi principum Catholicorum precibus ab ea sententia se deduci passus est. Hanc ergò pietatem Deus Imperatori ita remuneratus est, vt omnibus perspicuum esset, eum instar Dauidis in omnibus prosperatum esse & præpotentis Dei auxilijs potius quàm proprijs in omnibus vsum, adeò vt ipsi etiam Turcarum potentissimo Tyranno eius prosperitas formidolosa fuisse diceretur; vt scribit Surius ib. Non enim debent pij Christianorum animi prosperos hos successus fato aut fortunæ adscribere sed gubernatori omnium Deo, qui 1. Reg. 2. per prophetam quendam dixit: *Quicunque glorificauerit me, honorabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.*

D. III. *Vt gratos nos exhibeamus Christo.*

TERTIA. Vt *Christiani omnes singulari ac rara quadam significatione gratos & memores testentur animos erga communem Dominum & redemptorẽ pro tam ineffabili & planè diuino beneficio, quo mortis eius victoria & triumphus repræsentatur*, inquit Concilium Trid. sess. 13. c. 5. Vbi duo potissimum beneficia Christi tangit, maximam à nobis gratitudinem postulantia, institutionis Eucharistiæ scilicet & redemptionis. Quoniam ergò Eucharistia mortem Christi & quidem sub specie solius panis, in qua circumgestatur, corpus Christi exsangue significat, adeoq́ue beneficium gloriosæ redemptionis; cur id non per modum triumphi solenniter recolamus & celebremus? si enim Assuerus Mardochæum equo regio impositum gloriosè per vrbem circumduci iussit quod eius opera seruatus

essetà morte, quam illi machinabantur duo Eunu-
chi, Esth. 6. Et si senatus populusque Romanus triũ-
phum, summum illud & magnificentissimum præ-
mium, decernebant suis Ducibus qui præclaram a-
liquam victoriam de hostib. obtinuissent, vt videre
est apud Aut. Antiquit. l. 10. c. 29. Nos victori & Li-
beratori nostro Christo, qui omnes nos deuictis te-
nebrarum principibus in libertatem asseruit, tri-
umphum non adornabimus? Moris apud eosdẽ Ro-
manos fuit, eodem autore l. 4. cap. 17. vt quotannis
certo die, solenni pompa gestaretur per vrbem an-
ser splendidè admodum in lecticâ & veste stragula
pretiosa sedens ; ob eam causam, quòd anseres in
obsidione Capitolij, Gallis irruptionem in arcem
tentantibus, Romanos clangore & strepitu excitas-
sent ad hostes reprimendos. Et nos (liceat mihi vti
hoc argumento ad confusionem hæreticorum) ma-
iorem non dabimus honorem Christo, qui non tan-
tùm suis doctrinis excitauit nos è somno vitiorum,
sed etiam defendit nos ab ira Patris sui & furore o-
mnium Dæmonum? Quid verò de beneficio Eu-
charistiæ à Christo institutæ & nobis pro memo-
riali relictæ dicemus? Quid habuit tota lex anti-
qua, cæteroqui à Deo mirificè dotata: quod cum
hoc beneficio nobis reseruato comparari queat?
Quid sunt oues & boues omniaque illius sacrificia,
quid manna de cœlo, quid arca, quid aqua de petrâ,
quid columna nubis, quid serpens in hastili, respe-
ctu corporis & sanguinis Domini? vmbræ illæ fue-
runt, hoc corpus. Illæ paleæ, hoc triticum. Vnde si
Iudæi in illis gloriabantur: quanto æquius nos in
isto? Neque solùm veteris legis mysteriis, sed etiam
nouæ legis sacramentis alijs longissimè antecellit
Eucharistia, quia ipsum gratiæ fontem & sacramen-
torum institutorem continet. Vnde id per excellẽ-
tiam appellamus. **das hochwürdig Sacrament.**
Quod ergò est ordo Seraphicus in angelis, quod in
syderibus Sol, quod homo in animalibus, quod au-
rum in metallis, hoc est Eucharistia in Sacramentis;
cui proinde meritò solennem instituit Ecclesia põ-
pam. Primo quidem vt sic Christo ob maius bene-
ficium maiorem exhiberemus gratitudinem: quòd
nisi faceremus, rursum ipsi gentiles Romani nos
arguerent, qui Lupæ, quod Romulum & Remum
fratres infantes expositos, vrbis conditores, lactas-
set, statuam gratitudinis ergò in vrbe posuerunt, a-
pud Liuium dec. 1. Quid agit verò in Eucharistia
Christus? nonne omnes nos corpore & sanguine
suo pascit? *Quis pastor*, inquit Chrysostomus ho. 83.
in Matth. *oues proprio pascit cruore? Et quid dico, pa-
stor? Matres multæ sunt, quæ post partus dolores filios
aliis tradunt nutricibus. Hoc autem ipse non est passus,
sed ipse nos proprio sanguine pascit.* sic ille. Secundo vt
hac ratione plebs quasi manuduceretur ad præstan-
tiam huius Sacramenti cognoscendam: quo modo
ex triumphali Christi ingressu, cum turbâ, ramis,
&c. *commota est vniuersa ciuitas dicens: Quis est hic?*
Matth. 21. Iam si multi ad Eucharistiam illoti cur-
runt, causa non est alia, quia huius Sacramenti di-
gnitatem & excellentiam non agnoscunt vel consi-
derant: saluberrimè igitur instituta est hæc solenni-
tas, per quam vulgus manuducitur ad huius Sacra-
menti præstantiam cognoscendam.

E. IV. *Vt sic compensemus Christo iniurias pro nobis acceptas.*

QVARTO. Vt hac honoris exhibitione compen-
semus Christo partim contumelias & iniurias, quas
pertulit à Iudæis & adhuc suffert ab hæreticis & ma-
lis Catholicis: partim humilitatem, quam in terris
exercet vsque hodie in hoc Sacramento. Nam in-
primis vt nos salutaribus doctrinis imbueret & viã
cœli doceret, quoties in terris circumibat? circuibat
totam Galilæam, docens in synagogis, Matth. 4.
Circuibat omnes ciuitates & castella docens in sy-
nagogis eorum & *prædicans Euangelium regni &
curans omnem languorem & omnem infirmitatem*,
Matth. 9. circuibat castella in circuitu docens, Mar-
ci. 6. Circuibat in passione, vt ouem perditam quæ-
reret per tristissima itinera, de cænaculo in oliue-
tum, de olíueto raptabatur ad Annam, de Annâ ad
Caypham, de Caypâ ad Pilatum, hinc ad Hero-
dem, hinc rursum ad Pilatum, inde ad montem
Caluariæ. Et quàm tristis hæc vltima fuerit proces-
sio, quàm lugubris pompa, vbi innumera multitu-
do ex pluribus nationibus spectaculi causa comita-
bantur afflictissimum Dominum, quis explicare
queat? Ibi spectatores, inuidi Iudæi: ibi ductores,
carnifices: famuli, lictores: socij, duo nequam: mu-
sica, contumelia Iudæorum & fletus matris ac mu-
lierum propinquarum: ibi corollæ roseæ, spinea co-
rona: ibi cymbalorum sonitus, tintinnabula reis:
appensa ex more Romanorum: ibi vexillum, crux
in dorso: ibi Euangeliorum cantatio, frequentes in
terram lapsus. Hem quàm lugubris pompa? cogita-
te hæc Auditores ac si vos interfuissetis. Et quid
dicam de iniurijs quas etiamnum suffert Christus
in Eucharistia ab hæreticis, præsertim Caluinistis?
An non ipsi denuò sæpe Christum crucifigunt, dum
pedibus conculcant & mille iniuriis afficiunt? Has
igitur iniurias, nos amici & serui Christi iustè com-
pensamus solenni & gloriosa pompâ publici cir-
cuitus; vnde si aliquando raptatus fuit per plateas:
nunc per vrbium compita honorificè circumgeri-
tur: si aliquando habuit spectatores inuidos & irri-
sores, nunc habet venerabundos: si aliquando du-
ctores carnifices, nunc principes & viros prima-
rios: si aliquando famulos lictores; nunc honestos
& armatos ciues: si aliquando contumelias audijt,
nunc audit symphoniam & tubicines: si aliquando
gessit spineam coronam, nunc roseam & gem-
meam gerit: si aliquando in suis humeris crucem
ponderosam, nunc aliorum humeris præuiam
habet gloriosam: si aliquando socios fures, nunc
viros religiosos: si aliquando tintinnabulum ma-
leficorum, nunc cymbala, &c. Quemadmodum
enim Ioseph licet innocentissimus, prius à fratri-
bus somniator & impostor habitus, deinde in ci-
sternam demissus, mox Ismaëlitis venditus,
post hæc in cophinis manuum labore occupatus,
paulo post carceri mancipatus; ad extremum

tamen adeò exaltatus fuit à Pharaone, vt iam non impostor aut somniator, sed saluator mundi dictus sit: non iam demissus in cisternam, sed ad secundum à rege solium euectus: non iam ipse venditus, sed venditor esset regij frumenti: non iam in manibus suis sportulas, sed sceptrum ferret & regis annulum: non iam in carcerem compactus, sed in currum regium euectus per vrbem deduceretur, & ab omnibus flexis adoraretur genibus velut præpositus totius Ægypti. Ita iure meritissimo compensat Ecclesia Christo priores contumelias, quas ipse pertulit à reprobis. Quanquam si consideres, quàm etiam nos Catholici sæpe Christum negligamus, vel inciuiliter aut etiam indignè tractemus; absq; dubio fatebimur, nos omnem istum honorem, quantumcunque exhibere possumus, iure illi debere. Toto pene anno negligimus humillimum dominum in Sacrario repositum & pro nobis peruigilantem: quoties eo indigemus ægri, ad ædes nostras euocamus: multi debitam ei reuerentiam non exhibent: aliqui etiam indignè sumunt. Pensate an non defectus isti resarciri debeant? Itaque pro eo quòd à multis negligitur, spernitur & offenditur innocentissimus agnus: nos vicissim monet Ecclesia, vt semel in anno saltem publicè reddamus ei honorem, vt cum Magis honoremus modestissimum Regem sub tam infantili panis specie latentem, quem cum Iudæis negligunt hæretici; cum latrone confiteamur in abiectâ præsentem formâ, quem eius hostes, velut scribæ & carnifices subsannant. Placuit Christo confessio Latronis: placebit etiam processio hæc solennis.

F.
V.
Vt hoc præsidio vrbem nostram muniamus.

QVINTA. Vt hoc munimento vrbes & oppida nostra muniamus contra hostium incursus, ideò circum vrbes & in plateis eius Eucharistiam circumgerimus, non quasi ab hac circumgestatione perdere existimemus nostram salutem; sed vt hâc cæremoniâ partim Christum admoneamus, supplicando vt fines & domos nostras tueatur: partim ipsum plebem, vt hoc ipsum à Christo instanter petat. Constat ex 2. Reg. 6. quòd benedixerit Deus Obededom & omnia quæ eius erant propter arcam fœderis receptam in ædes suas; qua re auditâ, Dauid statim reduxit eam in ciuitatem suam. Quis ergò nobis succenseat, si hoc speremus ab ipso Christo in Eucharistiâ, quod accepit Obededom & sperauit ab arcâ Dauid? Experta est hoc præsidium SS. Eucharistiæ S. Clara, apud Sur. 12. Aug. quæ dum Saraceni irruerent in Assisium ciuitatem, adeoq; in monasterium, SS. Eucharistiâ prælatâ ad fores descendit & dum Christum precaretur, ne traderet ancillas suas paganis, audiuit quasi vocem pueruli: *Ego vos semper custodiam.* Apprecante illâ: *Mi Domine, & hanc si placet protege ciuitatem, quia nos pro amore tuo sustentat*; rursum audijt: *Grauamina sustinebit, sed meo munere defendetur.* Nec mora, statim enim canum illorum repressa pauescit audacia, & per muros, quos iam ascenderant, celeriter exeuntes Sacramenti & orantis virtute deturbati sunt. Experti Christiani in regno Valentiæ, apud Luc. Marinæum l. 5. de rebus Hispan. cap. de sacris ædibus, quando anno Domini 1239. ijdem Saraceni consecratarum aliquot particularum veluti vexilli cuiusdam ostentatione perterrefacti, ipsi penè innumeri paucis nostris terga verterunt. Denique si tantum præstitit imago faciei Christi Abagaro Edessæ regi transmissa ab ipso Christo, vt Cosrhoë Persarum Rege Edessam obsidente cum imago ab Eulalio Episcopo super muros vrbis circumferretur, machinas hostiles combusserit & ignem in pyra contra incolas à Persis excitatum, in ipsos hostes verterit, eosq; exusserit, vt olim Chaldæos Dan. 3. apud Niceph. l. 17. c. 16. quid non sperare possumus ab ipsamet Christi reali præsentiâ in Eucharistiâ?

CONCIO VIII.

QVA RATIONE CHRISTVS sit semper cum Ecclesia sua.

I. *Per conseruationem.*
II. *Per singularem directionem.*
III. *Per protectionem specialem.*
IV. *Per Amorem & beneuolentiam.*
V. *Per paternam correctionem.*
VI. *Per realem suam præsentiam in Eucharistia.*
Voluit in Eucharistia manere nobiscum.

THEMA.

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Matth. 28.

A.

EZechiel Propheta cùm cap. vltimo descripsisset diuisionem Ierosolymæ in 12. portas seu egressus ad omnes tribus, concludit librum suum his verbis. *Et nomen ciuitatis ex illâ die: Dominus ibidem.* Quod quidem imperfectè competit Ierosolymæ, in quâ Deus habitauit modico tempore, scilicet ab Esdrâ vsque ad Titum & Vespasianum: perfectè verò competit Ecclesiæ, imò de eâ solâ intelligit S. Hieronymus & cum eo multi, quoniam sola Ecclesia est, cum qua Dominus constanter se permansurum promisit in hodierno Euangelio. Et hinc appositè, postquam suis Apostolis demonstrasset exitum in vniuersum orbem: *Euntes docete omnes gentes*, &c. ita concludit sermonem suum: *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Atque ita claudit Euangelium suum Matthæus, vti Prophetiam suam Ezechiel. Ecclesia ergò ciuitas illa est, cuius nomen: *Dominus ibidem.* Sed quâ ratione? Audite.

B.
I.
Per conseruationem.

PRIMO. Semper est cum Ecclesia per conseruationem, quâ eam ita semper illibatam conseruat, vt nunquam deficere possit. Hoc enim conuincunt verba thematis propositi. Nam si aliquando Ecclesia defecisset vel deficere posset, quomodo Christus

Christus omnibus diebus cum illa foret vsq; ad consummationem sæculi? Quis enim esse potest cum eo, qui non est? Neque dicas, de Apostolis tantùm locutum; quia Apostoli non erant victuri vsque ad consummationem sæculi. In illis igitur velut primitijs Christianorum, totam intelligit Ecclesiam. Vnde patet Primo Ecclesiam Catholicam esse veram Christi Ecclesiam, quia ea sola ab Apostolis serie nunquam interruptâ deducitur, ac proinde cum eâ Christus semper fuit. Sectæ hæreticorum antiquæ, vti non a Christo cœperunt, ita nec cum illo semper fuerunt, sed interierunt. Patet secundo Hæreticos nostri temporis non esse in Christi Ecclesia, quia cum illis non fuit semper Christus, siquidem ante Lutherum ipsi non fuerunt. Ostendant enim fidei suæ continuationem & deriuationem per singula sæcula: ostendant quibus annorum centurijs quinam Patres docuerint in Eucharistia non esse verum Christum aut non nisi in sumptione, Missam esse Idololatriam, Papam esse Antichristum, sanctos non esse inuocandos, non esse liberum arbitrium, non operum merita, Deum esse auctorem peccatorum, &c. Hoc ergo cùm facere nequeant, in hanc angustiam compelluntur, vt dicant Ecclesiam Christi deficere posse & defecisse à tempore Gregorij Magni vsque ad tempora ipsorum. Itaque per illos Christus deseruit Ecclesiam sponsam suam annis 900. circiter: Portæ inferi præualuerunt contra eam: corruit columna & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3. Delituit Magistra fidei & Doctrix veritati, quam Christus adiri in dubijs & difficultatibus, audiriq; iussit Matth. 18. Quæ omnia expresse contra sacram scripturam pugnant & mendacem faciunt Deum.

C. II. *Per singularem directionem.*

SECVNDO. Per singularem directionem, quâ ita eam dirigit vt errare & seduci in rebus fidei non possit. Vnde inprimis & specialiter adest Summo Pontifici, vt is non nisi salutaria & fidei conformia decreta facere ac publicare, adeoq; Ecclesiæ nauem ne euertere possit. Abrahamo patri fidei promisit olim Deus Gen. 15. *Noli timere Ab. ego protector tuus sum*; iuxta translationem 70. interpretum: *Ego hyperaspistes tuus*, qui scilicet te præcedo vti capitaneus suum agmen. Idem Petro tanquam alteri fidei patri ac petræ eiusq; successoribus promisit Christus, Luc. 22. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Quæ oratio Christi efficax profectò fuit; nunquam enim permisit vt quisquam Pontifex Romanus hæreticum quid decerneret aut credi præciperet. Fuit aliquando Ecclesia in magno timore, cum Vigilium hominem ambitiosum & malum Theodoræ Augustæ hæreticæ fautorem cæteroquì Catholicum coacta est recipere & eligere in Papam; sed is magno omnium stupore repentè mutatus in alterum virum hæreticos Theodoræ studiosos, demumq; ipsam etiam Theodoram condemnauit, nihil veritus eius insidias. Baron. An. 540. Nouimus S. Gregorio Papæ scribenti & dictanti adfuisse per Spiritum sanctum specie columbæ sedentis ad eius aurem (non vtique qualem Mahumetes instruxit vt ipsi concionanti in humerum inuolaret rostroq; aurem peteret, ex quâ eam pascere consueuerat. Nec qualem vidit Maximilianus I. Imp. Anno 1518. Augustæ in comitijs prandens Lutheri humeris insidentem. Erat enim Diabolus, vti testatus est Baroni de Erpach, vt alibi dixi) Eiusdem columbæ specie adfuisse Fabiano, Eugenio & Gregorio VII. Pontificibus, alibi vidimus. Alios alijs modis direxit, duxitq; tanquam Hyperaspistes eorum, vt discernere inter Concilia & Conciliabula, eaq; approbare, hæc damnare, & reprobare aliaq; fidei dogmata definire possent. Nisi enim hoc desuper eis datum esset, quomodo Ecclesia non euerteretur, cùm concilia errare possint & errauerint?

Quin etiam in communi alijs Ecclesiæ ministris adest peculiariter, ducendo eis manus vti ne facilè errent in administratione sacramentorum, in docendo, in seruando confessionis sigillo, &c. Tametsi enim interdum accidit, vt errores aliqui per eos committantur, negari tamen non potest, rarissimè contingere: & quantumlibet alioqui flagitiosi sint sacerdotes, vera tamen & salutaria prædicare, sacramenta ritè administrare, confessiones non reuelare &c. Sanè aliquando S. Vdalrico sacris operante visa Dei manus simul cum illo operari; vtique ad confirmandos fideles, ne in sacerdotum ministerio diffidentiam aliquam ponant.

D. III. *Per protectionem specialē.*

TERTIO. Per protectionem specialem. Hanc significat illa seps (Isa. 5. Matth. 21.) quam circumdedit vineæ suæ, angelorum videlicet & Sanctorum custodia, quorum interuentu Ecclesiæ suæ adest in afflictionibus & periculis præsertim bellicis non minus quàm olim in veteri lege per columnam ignis & nubis. Sic adfuit Constantino M. prælianti contra Maxentium Ecclesiæ hostem. Visi enim exercitus qui se diuinitùs missos præseferebant dicentes: *Constantinum petimus, Constantino imus auxilio*, &c. vt narrat Nazarius in Panegyr. apud Baron. anno 312. Sic Nolanis obsessis à barbaris adfuit S. Fœlix martyr & patronus eorum & suppetias visibiliter tulit, vt scribit ad Paulinum Augustinus l. de curâ pro mort. c. 16. Sic S. Ambrosius flagello insecutus est hostes Mediolanum, cuius ipse Patronus & Episcopus erat, obsidentes. Sic adfuit Edessanis contra Cosrhoen regem Persarum, quando beneficio imaginis suæ omnes hostium aggeres accendit & in cinerem redegit, apud Baron. an. 545. Sic Theodosio contra Eugenium Tyrannum, cum ei duos viros candido amictu & in equis albis misit, Duces & antesignanos exercitus: erant autem Ioannes Euangelista & Philippus Apostolus. Theod. l. 5. c. 4. Sic Theodosio iuniori per angelos contra Persas, apud Nicephorum l. 14. Sergiopoli contra Saporem Persarum Regem interuentu S. Sergij martyris. Sic Ramiro regi Galliciæ ductore S. Iacobo in equo albo & cum vexillo

albo viso præliari in aëre contra Mauros, quorum vno prælio cecidit 70000. apud Baron. anno 844. Item Ramiro alteri regi Legionensi, qui præuijs angelis sub formâ equitum victoriam etiam ingentem obtinuit de Mauris barbaris cæsis 80000. capto rege eorum Abenain. Baron. anno 938. Alia plura vide in Thoma Bozio de sign. Ecclesiæ to. 2. l. 17. c. 7. signo 79. Nostris temporibus adfuit obsessis in Sabariæ oppido contra Turcas, misso in aëre equite, qui stricto gladio hostes ab obsidione depulit & in fugam vertit: creditur is fuisse S. Martinus, Sabariâ oriundus. Rhodiensibus item & Melitensibus per S. Ioannem Baptistam (vti creditur) militum illorum Patronum, vt ibidem refert Bozius. Quæ omnia ostendunt Christum, cum Ecclesiâ nostrâ esse & à partibus eius stare, cui Sanctos suos misit in subsidium. Ostendant horum aliquid hæretici, & credemus Christum esse cum ipsis. Certè tot historijs probatis fidem abnegare, temerarium est. Neque dicent: Dæmones illos fuisse qui sanctorum imagines repræsentarint; qui enim fieri potest vt Dæmon stet pro Christo contra suos? Certissimum enim est, victorijs illis amplificatum esse regnum & cultum Christi, Dæmonis verò imminutum. Nunquid contra seipsum erit Dæmon, vel Dæmones contra Dæmones? quomodo namq; hoc pacto staret regnum eius? Et licet ipsos inter se etiam discordes esse demus, omnes tamen adversus Christum conspirant.

E. IV. *Per amorem & beneuolentiam.*

QVARTO. Per amorem & beneuolentiam, quâ eam super alia regna & imperia alienarum sectarum complectitur. Inprimis eam locupletauit innumeris prædijs & possessionibus, quando opulentissimos quosque excitauit, qui fundarent Episcopatus & monasteria maximis redditibus, priuilegijs, iuribus; nec non in communi Ministris Ecclesiæ de abundanti sustentatione prouidit. (1.)

(2.) Secundò Principes Catholicæ religionis maximè studiosos & defensores valdè protexit & exaltauit. Ita inprimis Constantinum & Carolum, ambos cognomento Magnos, qui cùm Ecclesiæ acerrimi defensores essent, Dei adiutorio maxima præstiterunt & mirâ fœlicitate dominati sunt. De Constantino scribit S. Augustinus lib. 5. de ciuit. c. 25. *Constantinum Imperatorem non supplicantem Dæmonibus, sed ipsum Deum verum colentem, tantis terrenis impleuit Deus muneribus, quanta optare nullus auderet. Vniuersum orbem Romanum vnus Augustus tenuit & defendit, in administrandus & gerendis bellis victoriosissimus fuit, in Tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est: grandæuus ægritudine & senectute defunctus est filios imperantes reliquit.* Ita Theodosium vtrumque, quorum seniori ita fauit Deus, vt hostiũ tela durante prælio in ipsosmet auctores retorquerentur, vt ibid. c. 26. scribit S. Augustinus. Iuniori verò ita: vt ipso domi orante exercitus eius foris vinceret & circiter centum millia Saracenorum ab Angelis in Euphratem agerentur, teste Socrate l. 7. hist. 18. Ita Honorium Imp. qui Dei ope vno prælio plusquam centum millia Gothorum strauit, nemine ex suis cæso, auctore August. loco cit. c. 23. Ita Iustinianum & Heraclium, quamdiu catholici fuêre; at vbi in hæresin lapsi sunt, infœliciter regnârunt, teste Euagrio & Zonara.

(3.) Tertiò. In nuperis tumultibus bellicis tam apertè ostendit Deus fauorem suum erga Ecclesiam Catholicam, vt ipsi etiam aduersarij nostri dicere coacti sint, Deum his temporibus fuisse Papistam. Nam victoriæ omnes (ab anno 1620. vsque ad 1628.) à nobis obtentæ sunt contra diuersos exercitus & Duces, quia extrema sua tentârunt, & tamen ita fracti sunt vt vires suas colligere & redintegrare exercitum minimè potuerint, hodieque delitescant velut aues deplumatæ. Goliathum proprio iugulare gladio possemus. Gratias hæreticis quòd fateantur, Deum saltem aliquando fuisse Papistam; nam si aliquando fuit, semper fuit & erit. *Ego enim Deus, & non mutor*, inquit.

F. V. *Per paternam correctionem.*

QVINTO. Per paternam correctionem. Nam, vti pater magna quidem amoris signa exhibet filio, nihilominus tamen subinde quem amat castigat, vt à vitijs ad virtutem retrahat: ita agit cum Ecclesiâ suâ Christus, cui dudum prædixit omnis generis aduersitates & persecutiones. Ipse enim est, de quo S. Ioannes Baptista ait, Luc. 3. *Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam.* Cum enim in Ecclesiâ etiam per diuturnam pacem & quietem succrescere soleant vitia, subinde ventilabrum adhibuit Christus ad purgandam illam. Inprimis quando sub Philippo Primo, Christiano Imperatore, virtus & vigor fidelium in pace elanguerat, Deus immisit Decium & Valerianũ, qui graui persecutione eos suscitarent & cote tyrannidis acuerent, vt docet S. Cyprianus ser. de lapsis; quod & reuelatione didicisse se narrat l. 4. ep. 4. Ostensum videlicet sibi patremfamilias cum sedente sibi ad dextram iuuene anxio & cum quadam indignatione subtristi, maxillam tenente manu. *A sinistris alius consistens rete portabat, quod se mittere, vt circumstantem populum caperet, minabatur. Et cùm miraretur quid hoc esset, dictum est ei. Iuuenem qui ad dextram sic sederet, contristari & dolere, quòd præcepta sua non obseruarentur: illum verò in sinistra exultare, quòd sibi daretur occasio, vt à patrefamilias potestatem sumeret sæuiendi.* Eusebius l. 8. hist. 1. causam persecutionis Diocletiani assignat vitiatos Ecclesiasticorum & Laicorum mores ex longâ pace & libertate profectos: *Dum alter alteri*, inquit, *inuidemus, dum Principes cum principibus, populi cum populis seditiones & certamina concitamus*, &c. Itaque pacis & prosperitatis tempore multum palex crescit in Ecclesia. Idcircò tribulationis ventilabrum adhibetur, vt paleam à tritico separet, illam abijciat, hoc perpurget. Ac sicut tempore Decij Imp. *ad primum statim verbum minantis inimici maximus fratrum numerus fidem suam perdidit, nec prostratus est persecutionis impetu, sed* volun-

voluntario lapsu se ipse prostrauit, &c. quasi hoc olim cuperent, quasi amplecterentur occasionem datam, semper optassent, vt notat Cyprianus sermone prædicto: ita euenit tempore Lutheri, Caluini, Zvvinglij. Defluxerant fideles ad luxum, ambitionem, auaritiam, contemptum rerum sacrarum neglectum Sacramentorum, &c. idcircò aream suam purgare voluit Deus; vt palea quidem, id est, homines leues & parati circumferri omni doctrinâ, parati iam ad volandum, modò ventus adesset, ab Ecclesia auolarent: reliqui in fide confirmarentur & proficerent. Ita omninò ante paucos annos purgauit rursum Ecclesiam suam, cùm eam affligere & opprimere cœpit per hæreticos inquilinos qui Catholicos de fenestrâ deijcerent, in exilium pellerent, iugularent, regnum Bohemiæ occuparent, Ecclesias profanarent, &c. Sed fuit hæc paterna castigatio: nam moto in Germaniâ bello triticum Catholicorum purgauit, & paleam hæreticorum excussit ex Austriâ, Bohemiâ, Palatinatu, &c. Fuit quidem hæc purgatio, nobis virga & castigatio aliqua, sed salutaris & paterna, vti nunc agnoscimus.

G. VI. *Per realē suā præsentiam in Euchariſtiâ. Voluit in Euchariſtia manere nobiscum.*

SEXTO. Per realem & corporalem præsentiam in S. Eucharistia. Voluit enim hac mirâ & speciali ra-tione manere semper cum Ecclesiâ suâ. Primo vt quemadmodum in cœlis adoratur & colitur à beatis spiritibus; ita etiam à nobis coleretur in terris impensius; tametsi ab illis clarè, à nobis obscurè & per fidem tantùm cernitur. Multum enim facit præsentia Ducis aut Regis ad milites vel subditos coërcendos in obedientiâ, timore & disciplinâ, quando hîc & nunc scitur esse præsens. Decet autem vt quoniam eadem est Ecclesia, militans & triumphans, eundem regem suum vtrobique colat & veneretur enixissimè. Alic[illegible] multi dicerent aut cogitarent illud Iob. 22. *Nubes latibulum eius nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.* Nunc verò etiam in terris habemus Deum nostrum; & vt cum S. Chrysostomo hom. 24. in 1. ad Corinth. loquar, *dum in hac vitâ sumus, vt terra nobis cœlum sit, facit hoc mysterium.*

1.

2. Secundo. Vt afflicti & angustiati maiori confidentiâ ad ipsum confugeremus & auxilium speraremus. Hanc etiam ob causam fabricari Deus arcam voluit in lege veteri tanquam currum triumphalem, in quo suam præsentiam, opem & triumphum gloriosum exhibebat. Vnde Deut. 4. ait Moyses: *Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.* Sed multò magis hoc dicere nos Christiani possumus, quibuscum in Sacramento verè & corporaliter habitat Christus, (non angelus) Deus & homo. Quare vti Dauid, in speluncâ Odollam latens, factus est Princeps afflictorum (conuenerunt enim ad eum omnes qui erant in angustiâ constituti, & oppressi ære alieno & amaro animo) 1. Reg. 22. ita Christus in Eucharistiâ, quæ est memoriale mortis eius (sicut Odollam significat testimonium seu ornamentum miseriæ suæ) delitescens, tanquam rex omnium miserorum expectat omnium querelas & supplices libellos. Quare sibi dictum putent fideles id Psal. 61. *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum.* Apagite vos Lutherani, qui hanc Christi familiaritatem nobis inuidetis. Vel enim non potuit permanenter esse in Eucharistiâ, vel non voluit. Non potuit? quomodo ergò est omnipotens? quomodo potest ibi esse dum sumitur? Non voluit? atqui summè bonus est: & quid eius bonitati conformius, quàm hoc tam salutare & gloriosum institutum?

3. Tertio. Vt hac suâ præsentiâ nos animaret ad pugnandum contra acies Diaboli & fortiter patienda quæuis aduersa. Trogus Valer. l. 7. narrat Argeum Regem Macedonum reliquisse filium paruulum; & cum deinde Macedones contra Illyricos pugnarent & vincerentur mox se collegisse, & regium infantem in cunis coram acie constituisse & ita mox vicisse, insinuantes sibi Regem, non virtutem defuisse. Hunc in modum nos nisi Christi præsentiâ in Eucharistiâ animaremur, quoties in aduersis heu succumberemus? Quare voluit Christus tametsi instar infantis in Eucharistiâ inter nos versari, vt ne deficeremus, sed fortiter ageremus, scientes coram esse Agonothetam nostrum, qui ad militiam nostram attendit & coronas nobis parat. S. Petrus videns ad mortem duci vxorem suam, hac voce Cleeam animauit: *Heus tu memento Domini*, teste Clemente Alexandr. l. 7. strom. Tu quoque memento Christi præsentis in Eucharistiâ.

4. Quartò. In eius memoriâ continuò versaremur. Solet discedens ab amico relinquere ei mnemosynon seu memoriale aliquod, quo semper ipsius memor esset. Christus in cœlum à nobis recedens reliquit nobis corpus suum miro amoris annulo mirificè inclusum.

5. Quintò. Vt probaret seu exerceret potiùs fidem, deuotionem & religionem nostram erga ipsum: idque non tam ob gloriam suam, quàm vtilitatem nostram. Quemadmodum enim benedixit domui Obededom, quòd Arcam fœderis in domum suam recepisset ibique reuerenter habuisset: ita benedicere etiam disposuit nobis, si ipsum hîc velut Regem nostrum decenter & obsequiosè colamus eiusque mensæ quasi aulici assistamus. Experiri igitur vult vtrum Dei filio asserenti se contineri in Eucharistiâ, credere velimus, qui in primis nostris parentibus credidimus serpenti asserenti ligno vetito inesse vim deificandi. Experiri vult, quantâ reuerentiâ eius missæ quasi mensæ assistamus; quàm auidè & quàm frequenter ad hanc eius mensam accedamus; quâ deuotione & præparatione de eâ participemus: quàm ornatum & honorificum ei locum in templis assignemus & qualem domum ei ædificemus: quàm reuerenter eum ibi visitemus & salutemus: quâ pompâ eum in processione solenni

solenni circumgestemus & comitemur: quâ humilitate & deuotione eum adoremus, cùm per plateas ad ægros deportatur: Hæc & his similia omnia nunc obseruat, suo tempore remuneraturus. Dicet enim ad fideles seruos: Hospes in terrâ vestrâ fui, nudus fui, captiuus fui; & vos collegistis, operuistis & visitastis me: *Venite benedicti.* Contrà ad reprobos: Hospes vester fui, nudus & captiuus; & vos non recepistis, nec operuistis, nec visitastis me. *Discedite maledicti.*

CONCIO IX.

QVA RATIONE CHRISTVS sit cum seruis suis, iustis.

I. *Per singularem directionem.*
II. *Per singularem protectionem.*
III. *Per consolationem in tribulationibus.*
IV. *Per amorem & beneuolentiam.*
V. *Per paternam correctionem.*
VI. *Per sufficientem sustentationem.*

THEMA.

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Matth. vlt.

A. HOdiernum Euangelium docet nos, Auditores, non errâsse Isaiam Prophetam, quando c. 7. scripsit, Christum vocandum esse *Emmanuelem.* Voluit enim dicere (per Hebraismum) fore *Emmanuelem*, id est, *Deum nobiscum:* sicuti & cap. 8. dixit vocandum ei nomen: *Accelera, spolia detrahe, festina prædari.* Et cap. 9. vocandum esse *admirabilem, consiliarium, Deum, fortem, principem pacis, patrem futuri sæculi.* Ex hodierno verò Euangelio discimus Christum esse illum Emmanuelem, quia ad cœlum ascendens dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Porrò multis modis Christus est nobiscum: per realem præsentiam in Eucharistiâ, per suum Euangelium, per suos vicarios & ministros, per suam prouidentiam & paternam solicitudinem cum iustis præsertim, de quâ postremâ præsentiâ aliquid nunc dicamus.

B. Quibus modis Christus fuit cum discipulis cùm adhuc in terris degeret eisdem etiam credendus est esse adhuc cum iustis:

I. *Per singularem directionem.* Fuit autem PRIMO cum discipulis per singularem directionem, dum omnia quæ audiuit à patre suo, nota illis fecit, dum instruxit eos in officio Apostolico, dum docuit orare, dum gladium Petri inhibuit, & iram filiorum Zebedæi refrenauit, per omnes denique vias præeundo duxit. &c.

Hoc pacto fuit cum Magis, quando eos stellâ duce duxit ad præsepe suum, & reduxit angelo monitore per aliam viam, ne redirent ad Herodem, qui ipsis positurus erat insidias. Sic fuit cum S. Petro, quando eum Romam duxit ad Martyrium; & volentem inde discedere ac differre adhuc passionem suam, apparuit ei extra vrbem dicens: *Vado Romam iterum crucifigi*; indicans eo verbo, tempus iam adesse vt sequeretur eum Petrus in Martyrio, seq; nunc in illo velle crucifigi. Egesipp. de excidio Ierosol. Sic direxit S. Ignatium Societatis IESV fundatorem, cum is aliquando Maurum in Deiparam blasphemum insequi & gladio mulctare cogitaret; abductus enim est in viam alteram præter opinionem & consilium suum vt ab oculis Maurum perderet, ne quid grauis peccati committeret in eum. Maff. in vitâ l. 1. c. 3. Quis neget à Christo ductam fuisse Mariam Magdalenam cum Marthâ, Lazaro & Maximino quando naui imposita sine gubernatore & gubernaculo fœliciter Massiliam deducta est? apud Baron. anno 35. Audiamus S. Paulinum in epist. ad Macarium scribentem de quodam sene Catechumeno, qui in baptismo postea vocatus est Victor. Hic enim in naui solus, vi tempestatis abreptus, sine temone, sine cibo, sine vllâ hominum ope totis 23. diebus in mari iactatus, à Deo & angelis protectus, pastus & deductus est. *Ipse enim Christus*, ait Paulinus, *nunc suo vultu coruscus, nunc S. Felicis ore venerabilis sedebat in puppi, senemq; allectabat, qui inter eius genua caput reclinabat. vidit & sæpius angelos excubare nauigio, & cuncta nautici muneris administrare: nec sanè nauim illam nisi angeli nautæ ducebant, cui gubernaculum erat mundi gubernator. Viginti tres dies homo non modò à terris, sed ab hominibus exclusus, omnium ventorum ludibrium, omnis terræ exul, diuersi maris hospes, & exsors generis humani, inter fluctus, & belluas maris, in vago erraticæ nauis hospitio, ieiunijs, senio, timore confectus, quæso te, nunquid naturâ suâ perdurauit? cui ergò obscurum sit, Deum in illo fuisse? Nauis primò ad vrbem acta, Romani portûs pharum vidit: deinde Campaniam longis tractibus legit mutatusq; turbinibus in Africa littora transuolauit: atq; ab ipsis rursus abrepta, Siciliam transcurrit, ita freta sulcans, vt quasi diuina nauis, & immisso diuinitus spiritu sapiens, sua sponte cauenda vitaret, sequenda peteret. Tandem finem errorum atque discriminum in Lucanis posuit littoribus. Ibi enim piscatorum opem inclamans senex, ab ijs naui in littus protractâ, portum vidit. Quocirca Deo gratias agens baptismo suscepto, vitam Christianam & sanctam instituit.* Fusè hæc & eleganter narrat Paulinus. Ita fideles suos regit Deus, qui *deducit velut ouem Ioseph.*

C. II. *Per singularem protectionem.* SECVNDO. Per singularem protectionem; cùm in mari periclitantibus opem tulit, cùm protexit eos in monte Olìueti imperans cohorti: *sinite hos abire*; quod & factum est: cùm à Iudæorum furore tutatus, cum eripuit sæpe è carceribus, &c. Ita fuit Deus olim cum Abrahamo, cui dixit Gen. 15. *Noli timere Abraham, ego protector tuus sum.* Hebr. *ego sum clypeus tuus.* 70. habent. *Ego hyperaspistes tuus*; seu *præambulo.* Sic protexit Deus Iacob Patriar-

Patriarcham ab irâ Laban soceri persequentis il-
lum. Præmonuit enim Laban in somnis, ne ei quid-
quam mali faceret, ne asperè ei loqueretur, Gen. 31.
Sic Dauidem ab irâ & persecutione Saulis, 1. Reg.
23. quando Saul in modum coronæ eum cinxe-
rat: interim Deus immisit Philisthæos in terram
Saulis, & nuntium qui id Sauli nunciaret; ex quo
coactus est Saul recedere ab obsidione Dauidis. Sic
protexit Elisæum à Syris ad necem eum quærenti-
bus: percutiendo eos cæcitate, 4. Reg. 6. Simili
modo Loth à Sodomitis, Gen. 19. Sed iam ad no-
uam legem. Sed protexit Christus Gregorium
Thaumaturgum Neocæsareæ Ponti Episcopum.
Cum enim is comite suo Diacono persecutores
fugiens, in montem ascendisset & orasset, proditus
est à quodam persecutoribus, & in monte vndique
cinctus. Sed cùm eum quærerent, duas tantùm ar-
bores iuxta se positas viderunt. Proditor contrà
Gregorium cum Diacono ibi esse testabatur; sed
cùm persecutores dicerent se homines non videre,
arbores tantùm videre: proditor miraculum & di-
uinam virorum protectionem agnoscens rediijt ad
illos, & ad pedes eorum aduolutus Christianus fa-
ctus est. Greg. Nyss. in vitâ. Miro etiam modo
Wenceslaum Bohemorum Ducem tutatus est.
Cùm enim Vradislaus Dux Gurimensis terram il-
lius infestasset, ideoq; bello abigendus esset, mo-
uit contra eum Wenceslaus: verum solo cum Vra-
dislao congredi voluit Wenceslaus, ne tot millium
sanguis funderetur. Itaq; supra cilicium loricâ in-
dutus & breui gladio instructus processit contra
Vradislaum thorace ferreâ, hastaq; longâ & præ-
acutâ armatum. Diceres Dauidem congredi cum
Goliatho. Wenceslaus signo crucis frontem mu-
nit, alter hastam in illum vibrat, iam iam occisurus.
Sed en angelus Domini ferientem corripit hac vo-
ce: *Ne feri*. Circumspiciens Vradislaus cùm nemi-
nem vidisset, Dei vocem & vim agnoscens procidit
ad pedes Wenceslai, veniamque ab ipso precatur.
Io. Dubrau. in hist. Bohem. & Sur. to. 7. Theophila
virgo in persecutione Diocletiani & Maximiani
protracta ad prostibulum, cùm Deum inuocasset
in suæ castitatis custodem, sacræ lectioni incum-
bens, angelum iuxta se custodem accepit. Qui pri-
mus ad eam violandam ingressus erat, mortuus cor-
ruit. Secundus nimio angeli splendore excæcatus
fores, quibus exiret, quærebat: Similiter & alij. Vn-
de cæteri rem videntes, se proripuerunt fugâ. An-
gelus Virginem eductam Christianorum cætui re-
stituit. Baron. anno 301. Scimus ex Breuiario, S. Fœ-
licem presbyterum Nolanum inter duos parietes,
prætextu telæ aranearum defensum à lictoribus.
Vnde is dixit, *præsente Christo aranea fit murus; ab-
sente Christo murus fit aranea.* His addamus Chri-
stianos, qui ad annum Domini 1098. in bello sacro
à Papa pro recuperandâ Ierosolyma indicto cùm
essent Antiochiæ in summâ desperatione, eò quòd
propè adesset infinitus penè Turcarum exercitus,
ipsi verò pauci essent ac fame propè enecti, ita vt
fortissimi etiam viri baculis nixi incederent, &
paucissimos equos haberent, ipseque copiarum
Dux Godefridus Bullionius commodato vteretur
equo & multi principes asinis insidere cogeren-
tur, tandem manifestam sensêre Dei opem, quan-
do eis reuelauit Deus vbi esset lancea, qua Christi
latus in cruce perforatum fuit, eaque in bello præ-
latâ miram dedit victoriam ita vt occiderint cen-
tum milla Turcarum. Cecidit etiam ros diuini-
tus in illos, qui animis & corporibus vires addi-
dit, apparuerunt etiam tres viri sancti de cœlo pro
illis pugnantes. Ita refert Paulus Æmilius l. 4. hist.
Franc. Guil. Tyrius l. 6. Dodechinus & alij.

D. III. *Per consolationẽ in tribulationibus.*

TERTIO. Per consolationem in tribulationi-
bus & angustijs: cùm in vltimâ cœnâ contristatos
de suo discessu iam imminente, longo & dulcissi-
mo sermone solatus est rursum post resurrectio-
nem suam & aliàs quoties opus erat. Sic etiam adest
iustis alijs in tribulatione positis, iuxta id Psal. 90.
cum ipso sum in tribulatione. Addit enim afflictis
talem consolationem, quâ malunt crucem ferre,
quàm sine cruce esse. Intellexit hoc S. Andreas,
cum gaudio ad crucem properans, veluti ad con-
uiuium, & summo animi solatio biduo in eâ pen-
dens, nec refigi volens. Experti hoc in veteri lege
tres pueri in fornace, cuius medium fecit Deus,
quasi ventum roris flantem, Dan. 2. In nouâ ex-
pertus est S. Theodorus iuuenis, qui sub Iuliano
Imp. ab horâ prima vsque ad decimam in equuleo
tortus & acutis testis suffossus, psalmum decanta-
bat quasi nihil sentiret. E torturâ depositus dixit,
se non quidem omni doloris sensu caruisse; astitisse
tamen sibi adolescentem, qui tenuissimo linteo
sudores abstergebat, & aquâ frigidissimâ corpus
perfundens, ardores restinguebat, & ærumnas sub-
leuabat, quod ab eo se audiuisse Ruffinus l. 2. c. 30.
testatur, cum Antiochiæ esset. Huic addamus alte-
rum Theodorum Ducem exercitûs (apud Surium
7. Febr.) qui cùm in nomine Trinitatis Draconem
infensissimum interemisset, Imperatoris Licinij
Deos aureos & argenteos confregisset ac paupe-
ribus distribuisset (quâ ratione plurimi Christo
nomina dabant) Imperator eum accersitum omni-
bus inimicorum phalangibus ridendum exposuit.
Beatus autem Theodorus dixit ei: *Fremis, ô Impe-
rator, sed ego rugio: Tu stertis, at ego exilio: Tu cum
Deo pugnas, ego de Deo dissero: Tu blasphemas, ego ve-
rò Deum hymnis laudo: Tu colis Deos mortuos, ego
verum Deum viuum: Tu Serapim, ego verò Deum
semper viuentem: Tu es carbo Thracius, ego verò
princeps Romanus: Tu Licinius ventilator, ego verò
Theodorus donum Dei. Quamobrem ne agrè feras, ô
Imperator; neque calcitres: hæc enim faciens, tuos
ostendis cruciatus. Asini enim & muli tenes figuram.*
Tunc multâ irâ plenus Licinius iussit boum neruis
eum cædi, & plusquam mille plagas ei inferri. De-
inde ferreis vngulis lacerari eius carnes, & lampa-
dibus ignis vstulari eius vlcera, & acutis testis radi
concretum sanguinem. Post hæc Martyrem ligno
affixe-

affixerunt per manus & pedes. Arbitratus autem impius Licinius eum esse mortuum, reliquit in ligno pendentem. Circa primam verò vigiliam noctis adstans angelus Domini soluit eum, & reddidit eum sanum corpore, sicut priùs, eumq; salutauit, & dixit: *Gaudeas & corroboreris in sapientia & gratia Domini nostri IESV Christi. Ecce enim tecum est Dominus Deus: & cur dixisti, Recessisti à me? Consumma ergò cursum tuæ decertationis, & venies ad Dominum nostrum IESVM Christum, accipiens coronam immortalitatis.* Hæc cùm Martyri dixisset angelus, ab eo recessit. Sanctus autem Martyr Domino suo agebat gratias, & cœpit psallere: *Exaltabo te Deum meum, rex meus, & benedicam nomen tuum in sæculum & in sæculum sæculi.*

Victor natione Maurus, primæuâ ætate Christianus, cùm esset in castris Imperialibus miles, compellente Maximiano vt Idôlis sacrificaret, fortissimè restitit; vndè primò grauiter fustibus cæsus, sed Deo protegente, doloris expers: deinde liquente plumbo perfusus orabat: *Domine IESV Christe, propter cuius nomen hæc patior, adiuua me & libera me sicut liberasti pueros immaculatos de camino ignis, & confudisti Tyrannum: ita & me quoque nunc libera, vt erubescat Maximianus cum satellitibus suis.* Mox adfuit Angelus Domini, plumbumque ita refrigerauit, vt esset instar aquæ è fonte manantis, nec vllâ ex parte martyrem læsit. Ita narrat oculatus testis, Maximianus notarius in eius vitâ, 8. Maij apud Sur. Hoc nimirum est, quod prædixit Deus iusto per Isaiam c. 43. *Cùm transieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non combureris,* &c. Et Ezech. 34. *Ero pastor ipsorum, & ero prope ipsos, sicut tunica prope corpus ipsorum* (sic enim legit Clemens Alex. l. 1. pædag. c. 9.) Quemadmodum ergò tunica, præsertim crassa, primo excipit ictus, eosque lenit ac mitigat vt minus doleant, sic mitigat Christus dolores seruorum suorum.

E. IV. *Per amorem & beneuolentiam.*

QVARTO. Per amorem & beneuolentiam specialem. *Cùm enim dilexisset suos, in finem dilexit eos;* inquit S. Ioannes descripturus amorem Christi, quo discipulis suis lauit pedes. Eundem illis exhibuit in sacrâ Eucharistiæ porrectione, nec non aliàs innumeris modis. Sic adfuit etiam in veteri lege Abrahamo contra Pharaonem, quando ob vxorem ei ablatam flagellauit Pharaonem & domum eius plagis maximis, donec is redderet vxorem Abrahæ inuiolatam, Gen. 12. Propter vnum itaque iustum flagellauit Regem & regiam. Vnus Abraham iustus plus Deo curæ fuit, quàm Pharao cum totâ suâ regiâ: vnde eidem ait: *Ego protector tuus sum,* Gen. 15. Sed inspiciamus exempla nouæ legis. In hac occurrit inter alios rursum S. Wenceslaus Bohemiæ princeps, de quo hoc narrat Card. Bellarminus l. 3. de princip. Christ. *Otto Imp. deliberandi causâ diem ad conueniendum principibus VVormaciam edixerat, quo vbi Venceslaus quoque vocatus, sine vllâ dilatione venisset, dicitur postridie, dum solemne sacrificium cunctantiùs Sacerdos facit, ipse similiter cunctantiùs curiam introijsse, eamq; moram, quasi ex ambitione nata fuisset, principes adeò ægrè tulisse, vt conspirarent, ne quis ipsorum venienti assurgeret, neu supra se locum considendi dare vellet. Persuasum denique Cæsari fuisse, vt sine vllo honore Boëmum velut arrogantem transmitteret. At Cæsar ex conspectu duorum Angelorum, qui Venceslaum in curiam deducebant, subitoq; ibidem disparuerant, obstupefactus, throno exilit, aduersum vadit, ipsumq; Venceslaum tantùm non adorat, ac manu mox sua ad subsellia perductum, assidere sibi proximum iubet. Cæteris vehementer factum admirantibus, Cæsar facti causam aperit, vicissimq; miratur, quòd nemo præter se quispiam Angelos, tam clarum manifestumq; sui spectaculum exhibentes, oculis suis adspexerit. Hic Moguntinus Pontifex, se quidem nihil planè vidisse inquit, cæterùm horrore quodam se perfusum fuisse confitetur, ac tunc demum famæ quoque nuper inuulgatæ, quemadmodum videlicet interuentu numinis, ab hostis impetu seruatus fuerit Venceslaus, fidem se habere, quando in præsens paria numina eundem à calumnia vindicauerint: quare inde simul vniuersi errati veniam deprecantur.*

F. V. *Per paternam correctionem.*

QVINTO. Per paternam correctionem; vt, cùm Petro dixit: *vade retrò post me Sathana.* Et cùm euntibus in Emaus dixit: *ô stulti & tardi corde,* &c. Et filijs tonitrui: *Nescitis quid petatis;* & alibi: *nescitis cuius spiritûs estis;* &c. Hac ratione adfuit inter alios Dominus S. Martino Episcopo, qui aliquando compulsus quadam vrgente causâ, vt nimirum innocentes aliquos liberaret à gladio Maximi Imp. concessit aliquantulum in partes Ithacij à Concilio damnati, communicando cum Episcopis Ithacianis in ordinatione Fœlicis Episcopi Treuirensis (tametsi vt illi ordinationi subscriberet, adduci non potuit) satius putans ad horam cedere quàm innocentibus non succurrere, quorum ceruicibus gladius imminebat. Verùm postero die inde se proripiens, cùm in viâ mœstus ingemisceret se vel ad horam noxiæ communioni fuisse permixtum, angelus ei repente assistens: *Meritò,* inquit, *Martine compungeris, sed aliter exire nequisti. Repara virtutem, resume constantiam, ne iam non periculum gloriæ, sed salutis incurreris.* Ita ab eo tempore satis sibi cauit ab Ithacianis. Seuerus in vita l. 3. dial.

G. VI. *Per sufficientem sustentationem.*

SEXTO. Per sufficientem sustentationem, vti patet. Sic prouidit Danieli in lacu leonum posito. Sic Eliæ per coruum tempore famis. Sic & Paulo Eremitæ, procurando ei quotidie dimidium panem coruo latore. Sed recentius exemplum audiamus. Petrus Canisius vir doctrinâ & religione celeberrimus, vitæque integritate clarus, *cùm è stomacho cibos auersante cœpisset laborare, sæpiùs à ministro cubiculi fatigatus, vt significaret quo cibi desiderio teneretur, auiculam tandem nominauit. Prodijt in forum œconomus, nullaq; repertâ, tristis domum redijt; cùm ecce ad vesperam apertâ fenestrâ cubiculi,*

auis quasi diuinitùs immissa, se nullo negotio capiendam, tantùm non vltrò offert. Quâ in cœnam appositâ, & paruâ & vnicâ contentus, nihil prætereà gustauit, ille tamen lautè se opipareq; eo vespere epulatum affirmabat. Ita refert in eius vita Matth. Raderus. Quis dubitat hanc cœnulam à Deo ipsi paratam fuisse? Alijs Dei seruis necessariâ re destitutis seruierunt quæuis creaturæ penè ad quiduis. Fuêre enim Anachoretæ, qui destitutâ æneâ supellectile; coxerunt obsonia in ligneis vasis. Inter hos duo, vt scribit Gregorius Turonensis in Glor. Confess. cap. 98. conuenerant, deque rebus diuinis verba miscuerant. Hospitem alter conuiuio excepturus, olera ex propinquo horto collegerat ad vtriusque epulas, cumque æneum vas non suppeteret in illâ tantâ rerum inopiâ, accenso foco ligneum lebetem aquâ plenum igni superposuit, quem etiam maiorem in modum incendit. Feruente lebete, obsonia perinde excocta sunt atque æneo vase, nullâ lignei vasis adustione. Admiratus autem est rei miraculum hospes; at alter respondit: iam se plures annos eremum ibi colere, neq; alio vase, quàm illo ipso ligneo obsonia concoxisse. Neque verò illud insigne miraculum solis ipsis patuit Anachoretis, verùm etiam, qui Augustodunensem agrum inhabitârunt, plerique id spectârunt. Alius in defectu olei aquam affudit lampadibus, vti Constantius mansionarius Ecclesiæ Anconitanæ S. Stephani, & arsit aqua perinde ac si oleum esset, vt testatur S. Greg. M. l. 1. dial. cap. 5. Alius deficiente clauo vel funiculo, eorum vice vsus est radio solari, vti S. Goar presbyter, qui cùm delatus fuisset ad Episcopum Treuirensem, velut vir sceleſtus, ad illum mox est profectus calumnias paruipendens, magni autem faciens obedientiæ virtutem. Ingressus igitur Episcopi ædes, defessus, cùm nusquam posset tunicam seu cucculam suam deponere, solis radium intra cubiculum descendentem aspiciens, tunicam ab eo radio suspendit, omnibus id conspicientibus, diu etenim illum in modum suspensa vestis mansit, donec ipse quoque conspexit Episcopus. Waldebertus Diaconus in vita S. Goaris, cap. 9. 10. apud Surium Tomo 4. Iulio. Pari ratione S. Vtho ad Metenam flumen primùm Eremita securim suam ad radium solis suspendit: quod in venatione ibidem deprehendit Carolus Magnus, indeq; viri sanctitatem, cui ibi cœnobium extruxit nomine Meten, ad Danubium in Bauariâ. Rader. in Bauaria S. p. 2. S. Simeon Salus oculorum dolorem alteri, sinapio & allio depulit nec non aceto adhibito, quibus alioqui rebus destrui solent oculi. Leont. in vita apud Sur. to. 4.

Hæc dixisse sufficiat, vt ex paucis argumentis colligamus amorem & fauorem, quem seruis suis Christus Dominus exhibuit. Quisquis ergò Christum Dominum sibi assistentem habere desiderat, curet vt sit seruus & amicus eius. Iustis enim ea promissio facta est.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Vbi Christus verba hodierni Euangelij locutus, & Apparitio in monte Galilææ omnium celeberrima.*

II. *Quando & cur data est Christo omnis potestas.*

III. *Cur Baptismus aquæ institutus.*

IV. *Cur in nomine Trinitatis administrandus.*

V. *Cur non explicauit Christus mysterium Trinitatis.*

VI. *Quæ illa Christi mandata seruanda.*

VII. *Qua ratione Christus semper est cum Ecclesia.*

THEMA.

Euntes ergò docete omnes gentes. Matth. 20.

A. DIuus Bernardus in sermone de sanctissima Trinitate ita scribit: *Est Trinitas à quâ homo cecidit, Pater, & Filius & Spiritus sanctus: & est Trinitas quæ cecidit, intellectus, memoria & voluntas: & est Trinitas in quam ista cecidit, impotentia, ignorantia & concupiscentia: & est Trinitas per quam Trinitas cadens resurgit ad Trinitatem de quâ cecidit, scilicet fides, spes & charitas.* Ita S. Bern. cui nos aliam aliamq; Trinitatem possumus adiungere in hodierno Euangelio: Tria, inquam, officia Christi Domini, quibus orbem administrat; deinde tria media quibus fideles suos ad æternam fœlicitatem perducit. Igitur in hodierno Euangelio tria præstat Christus, quæ sunt boni principis officia. Primo asserit se legitimam habere potestatem à Deo Patre acceptam ad Ecclesiam gubernandam, siue militantem, siue triumphantem. Deinde potestatem illam incipit exercere, ablegando in orbem Apostolos suos, quibus tria mandat ad salutem necessaria: Catechismum seu instructionem fidelium, Baptismum & mandatorum obseruationem. Primum vt doceant omnes gentes per vniuersum orbem. Secundum vt baptizent in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti. Tertium vt iubeant eos seruare mandata sua. Denique promittit eis opem & assistentiam suam ad exequendum munus Apostolicum. Quæ omnia summo consilio à summâ sapientiâ gesta sunt, ideoq; penitùs inspicienda.

B. I. *Vbi Christus hæc verba locutus.* Q. PRIMO. Vbi Christus verba hodierni Euangelij locutus est? Resp. in Galilæâ supra montem, quem constituerat Dominus; (cæteris enim apparitionibus locum non assignauit.) Vnde apparet hanc apparitionem fuisse celeberrimam. Primo. ratione multitudinis, quæ eò confluxit. Credibile enim est ibi adfuisse omnes Christi fideles, qui tunc ei adhæserant, atque, vt multi putant, plusquàm quingentos fratres, quibus apparuisse Christum scribit Apostolus 1. Cor. 15. Siquidem in Galilæa absque metu conuenire poterant, quod non licebat eis in Iudæâ ob furorem Iudæorum.

Apparitio in monte Galilææ omnium celeberrima. 1.

Secun-

2. Secundo. Ratione loci, qui fuit mons spatiosus atque, vt putatur, Thabor; quò nimirum ibi monstraret palàm gloriam suam, stabilem & inamissibilē, vbi priùs paucis monstrârat eam obiter ad breue tēpus, in passione obscurandam. 3. Tertio. ratione rerū, quæ ibi tractatæ sunt, maximi momenti. Declarat enim ibi Dominus se Regem cœli & terræ constitutum: ablegat Apostolos ad vniuersum orbem sibi subiugandum: promittit illis continuam & perpetuam assistentiam.

C. II. *Quando & cur data est Christo omnis potestas.*

Q. SECVNDO. Quando & quo titulo data est Christo omnis potestas? Respon. triplici ratione æternæ generationis, ratione incarnationis, ratione passionis ac mortis eius. 1. Primo ergò quà Deus accepit potestatem cœli & terræ à Patre per suam generationem ab æterno. 2. Secundo quà homo accepit eam ob vnionem hypostaticam in instanti incarnationis suæ, sed per modum habitus vel hæreditarij iuris, nondum plenè vsurpati. 3. Tertio item qua homo ob meritum passionis & mortis suæ quoad vsum & plenarium exercitium. Triplici ergò titulo ipse noster Dominus est & nos serui sumus: diuinitatis, hæreditatis, meriti. Vnde bene Dauid semel, iterum, tertiò seruum eius se appellat: *ô Domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ*, Psalm. 115.

D. III. *Cur baptismus aquæ institutus.*

Q. TERTIO. Cur baptismus aquæ à Christo institutus & præceptus ad salutem cōsequendam? Resp. ob plures causas siue congruentias. 1. Primo vt spiritualis hominum regeneratio responderet primæ animantium generationi, quæ ex aquis facta est. Gen. 1. *producant aquæ reptile animæ viuentis & volatile super terram.* Reptilia significant Christianos, terræ & terrenis cupiditatibus addictos, quasi humi repentes, & proinde immundos. Volatilia Christianos cœlo & cœlestibus bonis intentos Deoque addictos. Rursum reptilia sæculares: Volatilia religiosos notant; & sicut reptilia longè plura sunt quā volatilia: ita longè plures reprobi quàm probi: sæculares quàm religiosi. Præterea, vt docet Aristoteles, humiditas requiritur ad generationem corpoream; ad eius igitur imitationem accommodauit Deus spiritualem.

2. Secundo. quia aptè repræsentat causam efficientem gratiæ baptismalis mortem Christi videlicet. Nam vti Christus morte superata terræ commendatus & tertiâ die sine carnis corruptione resuscitatus est; ita qui baptizatur aquæ immergitur, indeque rursum mox emergitur sine læsione; vt sciat se Christo consepultum eiusque temporali morte ab æternâ morte ereptum esse.

3. Tertio. Quia repræsentat principalem baptismi effectum, qui est ablutio à peccatis. Vt ergo per aquę mersionem vel lotionem purgatur homo à sordibus corporis: ita per baptismum abluitur à sordibus animæ; iuxta id Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Accedunt alij effectus minus principales; vt enim aqua temperat æstū, radios solares excipit & repræsentat ipsum solem, &c. ita baptismus concupiscentiæ & vitiorum ardorem refrigerat, characterem & præterea gratiam, splendissimā Dei imaginem homini imprimit. Vt ergò internas baptismi operationes intelligeremus, externam aquæ ablutionem statuit adhibendam Dominus.

4. Quarto. Quia aqua passim reperitur omnibus communissima. Tali autem materiâ indiguit sacramentum omnibus necessarium ad salutem. Sufficit autem in necessitate, quæuis aqua elementaris. Nihilominus Ecclesia solet ab antiquissimis temporibus (vt habetur apud Clemētem & Dionysium Apostolorum discipulos, Basilium, Ambrosiū, Augustinum & alios) benedicere seu consecrare aquam baptismalem & adhibere ad baptismum, tum ad excitandam hominum deuotionem, tum ad pellendas Diaboli insidias, tum ad sacramenti reuerētiam. Refert Greg. Turonensis de gloriâ Martyrum c. 23. in Lusitaniâ singulis annis quodam loco pridie paschæ Baptisterium aquis miraculosè repleri consueuisse.

E. IV. *Cur in nomine Trinitatis administrandus.*

Q. QVARTO. Cur in nomine Sanctissimæ Trinitatis administrari mandatus? Resp. 1. Primo: quia sanctissima Trinitas salutis nostræ origo, causa & fundamentum est; proinde baptizādo expresè proponi debet, vt eam confiteri & profiteri queat. 2. Secundo. Per baptismū præparatur in homine habitatio toti Trinitati; ergo eidem expresse assignanda est; quo modo habitaculo Cæsari decreto inscribi solet: *Cæsareæ Maiestatis mansio.* Eò facit græcus textus, qui habet εἰς ὄνομα, in seu ad nomen Patris, &c. 3. Tertio. Quia baptismus a tota Trinitate vim iustificandi habet. Propter has, vt arbitror, causas in baptismo Christi tota Trinitas se præsentem sensibiliter exhibuit, Pater, in voce: *Hic est filius meus dilectus:* Filius, in humanâ naturâ: Spiritus S. in colūbæ specie, super eum se demittens. Discant hinc, qui baptizant, necessariò & essentialiter exprimendam esse sanctissimam Trinitatem, nec valere baptismū in nomine Christi. Quod enim in Actis Apostolorū c. 2. & 8. scribitur baptizatos esse aliquos in nomine Christi, intelligendum est, in fide, professione, meritis, virtute & baptismo Christi baptizatos esse, eo tamen ritu quem instituit Christus.

F. V. *Cur non explicauit Christus mysterium Trinitatis.*

Q. QVINTO. Quamobrem Christus Dominus non explicauit nobis mysterium sanctissimæ Trinitatis? Resp. 1. Primo: quia noster intellectus tanti mysterij capax non est, cùm sit incomparabile, vt ostēsum esse à Deo S. Augustino refert Thomas Cantipratanus, l. 2. Apum c. 48. Cùm enim sanctus ille librum de Trinitate componeret & ad littus maris prope Hipponem (cuius vrbis Episcopus erat) deābularet meditabūdus & *solus incederet, puerulū miræ pulchritudinis ibi sedentē inuenit, qui facta in terrâ fossâ paruulâ (sicut pueri in plateis ludentes solent) cochleari argenteo aquam de mari hauriebat, & in illam paruam fossam effundebat. Quem vt B. Augustinus ita seriosè sedentem vidit, pedem mox pressit, & stetit: procedensq; inde, puerū salutat, & inquirit quid*

agat: & puer cum magno serio respondēs: Volo, inquit, totum istud exhaurire mare, & isti fossæ, si possum, infundere. Quo responso, quasi puerili, vir sanctus in risum decentissimum concitatus, respondit: Et quomodo, *inquit, ô bone puer, hoc poteris? Ingens est mare, & paruum cochlear quo hauris, fossa etiam parua, in quam fundis. Et mox puer: Possibilius, inquit, mihi hoc est facere, quod intendo, quàm te implere quod cogitas. Ad hoc B. Augustinus mirabiliter stupefactus, quid hoc esset interrogat. Et puer: cogitatu, ait, voluis & æstimas volumine breui concludere, quid sit illud indiuiduæ Trinitatis inexplicabile sacramētum. Et hoc quidem antequam possis, isti fossæ paruulæ potiùs totius maris vndas infundam. Hæc dicens puer repentè disparuit: B. verò Augustinus Christum in facto glorificans, quam verum puer dixerat, mox aduertit.*

Ergò intellectus noster non nisi fossula quædam & scrobiculus est respectu diuinorum mysteriorum, quæ immensum pelagus sunt. Et si quæ in terra sunt, indagare penitus nequimus, cœlestia quomodo capiemus? Hanc ob causam derisus ab ancilla fuit Thales septem sapientum vnus, cùm cœlum considerans, in foueam cecidisset, dicente illa: *Et tu quæ supra te sunt, indagabis, si quæ ante te erant, videre non poteras?* Anton. in Melissa p. 2. ser. 77.

2\. Secundo. Quia non decet diuinitatem, vt arcana eius penetremus. Qui Arcam fœderis curiosius inspexerant, morte subitâ plexi sunt, 1. Reg. 6. Apud Persas qui Reginã curiosè intuiti essent, morte mulctabantur. Gloriemur nos talem ac tantum habere Deum, quem capere non possumus. Epictetus Gentilis Philosophus dixit: *Si omninò ego Deum declararem, vel ego Deus essem, vel ille Deus non foret.* Mysterium Trinitatis basis est fidei nostræ. Ergò vt basis ædificiorum abdita est in terrâ: sic decuit, vt esset basis fidei occulta.

3\. Tertio. Ne euacuaretur meritum fidei, si quantum etiam nos capere possumus, mysterium id explicuisset. Qua de re S. Augustinus ser. 18. super Ioan. ait: *Vnde & quomodo capitur Trinitas? Rectè ô homo interrogas: ideò bene creditur quia citò non capitur: nam si citò caperetur, non esset opus vt crederetur, quia videretur.* Et ser. 191. de Temp. *Requiris à me,* inquit, *quomodo vno nomine tres appellentur? nescio, & libenter me nescire profiteor: quod Christus voluit indicare hoc solum scio, & quia in hoc Christianus sum &c.* S. Bernardi dictum est: *Magna fides de Deo meretur magna.* ser. 33. in Cant. Talis autem est fides Trinitatis, credere tres esse vnum: vnum esse ab alio & non post alium: vnum dare alteri totum & idipsum totum sibi retinere. &c.

4\. Quarto. Vt haberent quod inquirerent Theologi, saltem eousque vt appareat non esse contra rationem, imò rationi conforme mysterium Trinitatis: itaquę in hoc studio non honestè solum, sed & meritoriè occuparentur. Quare Theologi ad instar Seraphinorum illorum, qui speculantes Sanctissimam Trinitatem Isa. 6. velabant alis facies suas, adeoque ex parte non videbant, intenderunt aciem suam in altissimum hoc mysterium & viderunt quidem aliquas eius delineationes, sed rudes & imperfectas, vti S. Augustinus in lib. de Trinitate, vbi duas affert similitudines, primam solis, qui vnus cùm sit, triplicem habet lucem, vnam in se, alteram in aëre à se illuminato, tertiam in obiecto quod cernitur, ab vtroque exeuntem. Alteram scientiæ, quam quis discit à seipso: eam tamen alteri communicat, & mox vterque alij similiter. Richardus Victorinus l. 6. de Trinitate cap. 25. *Ecce,* inquit, *sunt tres aliqui, quorum vnus scientiam aliquam inuenit & docuit, alter ab eodem inuentore didicit & scripsit: tertius legit & intellexit. Primus habet à seipso, secundus à solo primo, tertius tam à primo quàm à secundo. Nam ex eo quòd primus eam inuenit & alter scripsit, ad tertij notitiam peruenit.* Eusebius lib. 5. de symbolo trium facularum affert similitudinem, quæ si iungantur accensæ, non tres flammas sed vnam referunt, non tamen vna fax, sed tres sunt faces. Andreas Cretensis mysterium hoc comparat puellæ se in speculo contuenti, quæ visam in speculo imaginem suam amat, quemadmodum Poëtæ fabulantur de Narcisso, qui se in fonte aspiciens, sui amore deperijt. Ita enim cœlestis Pater seipsum ab æterno inspiciens, pulcherrimam sui imaginem expressit, Filium, quem Apostolus ad Hebr. 1. *figuram substantiæ eius* appellat. In hoc ergò se agnoscens, suam æqualem sibi pulchritudinem summo dilexit amore, qui est Spiritus sanctus ab vtroque procedens. S. Anselmus in Ep. de Incarnat. verbi & S. Cyprianus in symb. Apostolorum, Trinitatis arcanum aiunt esse simile aquæ perenni, quæ à fonte deriuatur in fluuium, & mox inde in vnum confluens alueum, efficit lacum. Fons Pater, fluuius Filius, lacus Spiritus sanctus, in quo omnes diuinæ naturæ communicationes terminantur. Et sicut flosculus cadens in fontem rapitur in fluuium & ab hoc in lacum: ita omnes diuinæ perfectiones à Patre in Filium, ab vtroque in Spiritum sanctum deriuantur. His consentiunt, quæ S. Augustinus l. de fide & symbolo cap. 9. scribit: *De fonte interrogati,* inquit, *non possumus dicere quòd sit fluuius, nec de fluuio interrogati possumus dicere quòd sit fons, & rursus potionem aquæ quæ de fonte vel fluuio est, nec fluuiũ nec fontē possumus appellare; tamen in hac Trinitate aquam nominamus. Nam si quæro vtrùm in fonte aqua sit? respondetur, aqua: & si quæramus vtrùm aqua in fluuio? Nihil aliud respondetur. Et in illa potione? Nõ potest esse alia responsio; nec tamē eas tres aquas, sed vnã dicimus. Sicut in arbore radix, nõ est nisi radix, nec robur nisi robur, nec ramos nisi ramos possumus dicere; non n. id quod dicitur radix, potest dici robur, & rami, nec lignum quod pertinet ad radicem potest alio etiam transitu nunc in radice esse, nunc in arbore, nunc in ramis, sed tantummodò in radice, cùm illa regula nominis moneat, vt radix lignum sit, & robur lignum, & rami lignum, nec tamen tria ligna dicantur, sed vnum.* Quòd si istæ

si istæ similitudines alicui non satisfaciunt, quia reuera claudicant, non mirum; quæ enim creatura conferri potest creatori? Sed ad alia pergamus.

G. VI. *Quæ illa Christi mandata seruanda* Q. SEXTO. Quænam illa Christi mandata, quæ seruari præcepit? Resp. reuocari posse ad 4. capita. Primum est de dilectione mutuâ, toties nobis inculcatâ: *Mandatum nouum do vobis: Hoc est mandatum meum, vt diligatis inuicem*, nouo scilicet modo, vt non amicos tantum sed & inimicos diligamus: non verbo tantum, sed & opere: non ob commodum nostrum, sed proximi: non in vitam temporalem, sed æternam, &c.

2. Secundum. Est de seruando Decalogo, de quo adolescenti dixit: *si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, Matth. 17. verum iuxta Christi & Ecclesiæ expositionem, non iuxta glossas Pharisæorum, vel ritum Iudaicum.

3. Tertium, Ecclesiæ regimen & rectores concernit, partim ab ipso Christo, partim à Spiritu sancto traditum, de Sacramentis, sacrificio, cæremonijs, censuris, &c.

4. Quartum. Ad mores & viuendi rationem Christianam spectat, toti Ecclesiæ communem, velut de ratione & tempore ieiunandi, confitendi, communicandi aliaque sacramenta suscipiendi, de Ecclesiæ præceptis obseruandis, & vniuersim de audiendâ Ecclesiâ velut matre; *si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*.

H. VII. *Qua ratione Christus semper est cum Ecclesia.* Q. SEPTIMO. Quâ ratione Christus cum Ecclesia sua semper est vsque ad consummationem sæculi? (Toti enim Ecclesiæ, non Apostolis tantum facta promissio censenda est) Resp. eam assistentiam non solum intelligendam de Christi diuinitate, sed etiam de humanitate. Secundum diuinitatem adest illi non solùm per suam immensitatem, sed prætereà etiam per gratiam & paternam prouidentiam, tutelam ac gubernationem. Secundum humanitatem adest ei inspiciendo & considerando omnes omnium mortalium actiones; deinde in Sacramento Eucharistiæ realiter & in propria persona. Rem difficilem profectò commendarat Christus Apostolis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docētes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Qua enim ratione tam pauci Apostoli opus tam grande perficere, mundum vitijs & ignorantijs tam vndique obsessum expugnare & ad Christum adducere possent? verùm totam hanc difficultatem eneruat Dominus illo additamento: *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus.* Cum enim ipsi data esset omnis potestas in cœlo & in terra, erat ergò hęc potestas etiam cum Apostolis. Quare de successu Euangelij nihil iam dubitare poterant. Ita dicebat Dauid Psal. 17. *In te eripiar à tentatione* (Hebr. *in te percurram exercitũ*) *& in Deo meo transgrediar murum.* Christi ergò præsidio nixi Apostoli percurrerunt totius Paganismi exercitum & transgressi sunt omnes ciuitatum muros, nec non altæ mænia Romæ, ijsque inuexerunt Euangelium. Itaque Auditores, nihil quod à Christo imperatum nobis est, difficile reputetur; quia qui dedit præceptum, promisit etiam & dat vires. In ipso percurremus omnes mundi, carnis & Diaboli exercitus: in ipso transgrediemur murum, omnia, inquam, salutis obstacula, tandemque altissima illa cœlestis Romæ mænia; ad quæ nos perducat, qui dat vires, Amen.

DOMINICA II. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 14.

IN illo tempore, dixit IESVS Pharisæis parabolam hanc: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos: & misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis, vt venirent, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illã. Rogo te, habe me excusatũ. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa. Rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideò non possum venire. Et reuersus seruus, nunciauit hæc Domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc. Et ait seruus: Domine, factum est, vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus seruo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

CON-

CONCIONES.

CONCIO I.

S. EVCHARISTIA COENA MAGNA.

I. *Ex institutore Christi.*
II. *Ex magno Inuitatorum numero.*
III. *Ex epulis selectissimis.*
IV. *Ex summa eius necessitate.*
V. *Ex maxima vtilitate.* 1. Roborat ad martyrium. 2. Armat contra hostes. 3. Roborat infirmos. 4. Sustentat aliquos sine cibo.
VI. *Ex maximo periculo.*

THEMA.

Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc. 14.

A. *Assueri conuiuium, typus Eucharistiæ.*

NON frustra sanè Spiritus S. voluit describi,
totque coloribus depingi magnum illud
Assueri conuiuium, de quo legimus in lib.
Esther cap. 1. Præfigurabat enim Eucharistiam, quã
instituit Christus ante passionem suam, de qua ca-
nit Ecclesia: *ó sacrum conuiuium, in quo Christus su-
mitur.* Rectè enim per Assuerum, quem interpre-
tantur *principem* vel *caput*, Christum intelligimus,
qui *princeps est regum terræ* & caput omnium ho-
minum. Susan verò ciuitas, in qua conuiuium exhi-
bitum est, Ecclesiam designat. Susan enim *lilium* si-
gnificat: de Ecclesia autem sponsus ait in Canticis,
cap. 2. *sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter fi-
lias.* Tabernacula porrò, sub quibus plurimæ men-
sæ ad conuiuium instructæ, varios Episcopatus, in
quibus multæ parochiæ sunt, denotant. Quòd verò
in vestibulo horti regij conuiuium apparatum fuit,
significat militantis Ecclesiæ conuiuium, in vesti-
bulo triumphantis dari: ab illa enim ad hanc, gra-
dum faciunt fideles.

Porrò hoc conuiuium rectè vocamus cœnã ma-
gnam, quia maior longè & præstantior est conui-
uio Assueri, quod nunc ostendemus.

B. I. *Ex institutore Christo.*

PRIMO. Quia magnus est, qui inuitat & cœnam
exhibet, Christus Deus. Assuerus regum sui tempo-
ris maximus fuit, Esth. 11. & 13. sed Christus multo
veriùs & absolutè maximus omnium Regum est.
Primo quia fuit rex ab æterno, adeoque etiam rex
natus, vti dicunt Magi? *vbi est, qui natus est rex?*
Matth. 2. Secundo quia ipse omnes alios reges insti-
tuit. Prouerb. 8. *per me reges regnant.* Tertio. quia
regnum eius non caducum, vt aliorum regum, sed
æternum est. Ps. 144. *regnum tuum omnium sæculo-
rum.* Quarto quia vniuersale est. Omnes enim alij
reges sunt eius serui & tributarij. Psal. 71. *Omnes re-
ges seruient ei.*

Iam si pro magno habetur, & iure quidem, inui-
tari à rege ad Conuiuium: quanto plus est inuitari
nos à rege regum? Certè Aman primus inter Assue-
ri principes pro maxima accepit gratia inuitatum
se esse à regina ad conuiuium cum rege. Vnde ia-
ctabundus ait: *Regina quoque Esther nullum alium
vocauit ad conuiuium cum rege præter me: apud quã
etiam cras cum rege pransurus sum.* Esth. 5. Nos igi-
tur non potiori iure poterimus gloriari, inuitatos
esse nos ab ipso Dei filio? Porrò Assuerus conuiuiũ
illud instituit duas ob causas. Primo vt ostenderet
potentiam & diuitias gloriæ regni sui. Secundo ob
primordia regni sui Susani, seu sedis collocatæ in
Susan, vt colligitur ex Hebręo textu. Christus simi-
liter instituit cœnam suam Primo ob initium regni
sui, quod perfectè cœpit in passione, quando sedem
suam posuit in Cruce. Ergò immediatè ante passio-
nem instituit memoriale passionis suæ, in qua se ita
pro nobis morti in escam vt sic dicam, tradidit, sic-
ut se nobis in Eucharistia tradit.

Secundo. Vt ostenderet in Eucharistia diuitias
potentiæ, sapientiæ & bonitatis suæ. Potentiæ, quia
vnico verbo & momento plurima edidit miracula,
tam in pane quàm in suo corpore, cùm panem mu-
tauit in corpus suum: cùm accidentia sustentauit
sine subiecto: cùm se in pluribus locis, totum in exi-
guâ quantitate constituit, &c. Bonitatis & charita-
tis, quia seipsum nobis in alimentum tradidit &
secum omnia sua: virtutes, merita, gloriam. Sa-
pientiæ verò, quia modum ineffabilem adinuenit
communicandi se hominibus & intimè vniendi, i-
ta vt ex ipso & in ipso viuamus, sicut palmites ex
vite.

C. II. *Ex magno inuitatorum numero.*

SECVNDO. Quia plurimi sunt inuitati: Assue-
rus ad conuiuium suum inuitauit omnes principes
& pueros suos, nec non omnem populum, qui in-
uentus est in Susan, à maximo vsque ad minimum.
Multò maius est conuiuium Christi. Id enim exhi-
buit Primo Apostolis suis, & per eos postea vniuer-
sum

sum orbem ad illud inuitauit, & exhibet hodieque omnibus, quotquot sunt fideles, nullo prorsus discrimine. Admittuntur summi, admittuntur infimi: nihilo plus, nihilominus istis apponitur sumendum. Et cùm iam tot sæculis tot millia hominum saturata sint hac mensa; nihil tamen ei demptum est, sed manet adhuc plena & cibis instructissima. Conuiuium Assueri durauit annum medium, centum videlicet octoginta diebus. At conuiuium Christi durat iam annis 1600. & durabit ad finem mundi. Conuiuio Assueri semel tantum frui licebat: at conuiuio Christi frui licet, quoties placet.

Deinde vt in conuiuio Assueri multi erant ministri (quos Iosephus vocat Diaconos) mensis præpositi: ita in Ecclesia longe plures sunt ministri SS. Eucharistiæ, sacerdotes & Diaconi, ad hoc sanctificati & cœlesti charactere insigniti, qui mensæ Domini præsunt & attendunt ad eorum mores, quomodo quisque communicet. &c.

D. III. *Ex epulis selectissimis.*

TERTIO. Quia epulæ selectissimæ. In Conuiuio Assueri cibi erant varij alijs atque alijs vasis illati, & sine dubio lautissimi; siquidem *Persici apparatus* prouerbio celebrantur. Vinum dicitur fuisse *abundans & præcipuum.* In conuiuio Christi cibus & potus tam selectus est, vt præstantior esse non possit. Est enim Christus Primo cum sua diuinitate, quę est fons omnis boni. Secundo cum suâ animâ, omnis sapientiæ, gratiæ & virtutum plenissimâ, creaturas omnes sua perfectione longe superante. Tertiò cum carne suâ benedictâ, à Spiritu S. ex virgineâ matris carne formata, ipsi diuinitati hypostaticè vnita. Quarto cum sanguine suo pretioso pro nobis effuso, cuius vnica gutta infinitum habet valorem, & pretiosior est omnibus omnium sanctorum meritis. Quid vltra cupediarum desiderare possumus? *Magna miseria,* dicebat S. Franciscus, (vt habetur in eius ep. ad sacerdotes sui Ordinis: quæ habetur to. 5. Biblio. SS. PP.) *& miseranda infirmitas, quando ipsum* (Christum) *sic præsentem habetis, & aliquid aliud in toto mundo curatis. Totus homo paueat, totus mundus contremiscat & cælum exultet, quando super altare in manibus sacerdotis est Christus filius Dei viui.* sic ille.

Deinde cibus Eucharisticus mira arte confectus est. Nam Primo per consecrationem vno verbo & in momento mutatur panis in Corpus Christi. Secundo. Accidentia panis remanent sine subiecto. Tertio. Christus cum tota sua naturali quantitate est in parua hostia & in quauis eius parte, si frangatur. Quarto. Est simul in pluribus locis, vbicunque videlicet sunt hostiæ consecratæ. Quinto. Nihil in hostia patitur, licet ea frangatur, pungatur, comburatur, &c. Sexto. Semper durat hic cibus, & permanet tam recens, quam in ipso institutionis die fuit.

E. IV. *Ex summa eius necessitate.*

QVARTO. Quia cœna hęc omnibus maximè necessaria est. In Conuiuio Assueri quia regina ad iussionem regis comparere noluit, iram regis incurrit & repudiata est ab eo. Idem à Christo expectent qui cœnam eius spernūt. Quare in hunc sensum possumus intelligere, quod legimus in hodierno Euangelio, iratum patremfamilias ijs, qui venire ad cœnam noluerunt, dixisseque: *Nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Hoc enim & illis eueniet, qui, cum opus est, (v.g. tēpore paschali, in lethali ægritudine vel alio mortis periculo) Eucharistiam sumere contemnunt. De ea enim Dominus ait: *nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitā in vobis.* Ioan. 6. Constituta est enim Eucharistia in Christo tanquam viaticum necessarium nostræ peregrinationis, ita vt sine eo (saltem in voto suscepto) peruenire ad patriam non possimus. Quo videtur allusisse Christus, cum dixit Marci 8. *Misereor super turbam, quia non habent quod manducent, & si dimisero eos ieiunos, deficient in viā.* Vt enim sine cibo corporali diu viuere aut progredi non potest corpus, sed citò debilitatur & corruit tandem: ita suo modo anima sine cibo spirituali. Qua in re figurata est Eucharistia in pane illo subcinericeo, quo refectus ab Angelo Elias ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem Dei Oreb, 3. Reg. 19.

F. V. *Ex maxima vtilitate.*

QVINTO. Quia maximæ vtilitatis. In conuiuio suo Assuerus voluit conuiuas exhilarare, sibi deuincire & reginæ suæ pulchritudine ostensa oblectare. Sed lōge maior fructus cœnæ Christi Domini. Præter enim effectus eius ordinarios, quos alibi recensuimus, sæpenumero parit extraordinarios, miros & magnos. Nam Primo olim Martyres roborauit & animauit ad martyria & quæuis acerba fortiter perferenda, vt patet ex Cypr. l. 1. ep. 2. ad Cornel. eaque de causa Eucharistiam tempore persecutionis domum deferebant, vt illam instante martyrio sumerent; quod etiam Pontifex concessit Mariæ Scotiæ reginæ (quæ ab impia Elisabetha Angla perfidè necata est,) cum Sacerdote destitueretur. Florimund. Remund. De orig. hęref. parte 2. Ob eandem causam statuit Anacletus vt omnes Christiani Missæ præsentes, sub ea communicarent, ob incrudescentem Traiani persecutionem.

1. Roborat ad martyrium.

Secundo. Armauit contra hostes ad victoriā parandam. Qua de re hæc summatim narrat Corn. à lapide in c. 9. Zach. Otto Imp. prælium commissurus cum Hungaris, priùs cum suis Eucharistiā sumpsit, ac deinde dimicans ingentem hostium numerum trucidauit, & illustrem victoriam obtinuit anno Domini 955. vti scribit author vitæ S. Vdalrici, & ex eo Cardin. Baronius. Qui & anno Domini 1040. ex Curopalata & Cedreno narrat, Catalacum Præfectum Michaelis Imp. magnas Saracenorū copias Messanam inuadentes profligasse, militibus ante aciem sacro viatico communitis. Idem solitum facere ante prælia Henricum Imp. maritum S. Cunegūdis, ex Petro Damiano & Bonifacio narrat an. Domini 1022. Scribit Theodor. l. 3. hist. c. 3. Constantium, Magni Constantini filium, milites suos hortatum ad percipiendam Eucharistiam ante certamē

2. Armat contra hostes.

cum Magnentio. Idem fecisse Christianos in bello sacro cùm Hierosolymæ obsiderentur, scribit Guilielm. Tyrius, & ex eo Molanus in Natal. Belgij, 15. Iulij, Appendice 2. Memorabilis fuit victoria, quam virtute Eucharistiæ & S. Crucis de Saracenis retulit Alphonsus VIII. rex Castellæ, sub Innocentio III. Pontif. anno Domini 1212. die 16. Iulij. Cùm enim rex cum omnibus militibus suis ante præliũ sacra cõfessione & communione sese communiissent, ac Rodericus Archiepiscopus Toletanus crucis vexillum in barbaros intulisset, cæsa sunt ad ducenta Saracenorum millia, 25. duntaxat è Christianis desideratis. Quocirca annum tanti miraculi memoriã celebrant Hispani festo, quod nuncupant Triumphum S. Crucis, die 16. Iulij. Rem gestã scripsit rex ad Innocentium III. Pontif. & Rodericus Archiep. Tolet. lib. 8. Histor. c. 1. atque ex ijs P. Ribadeneira in vitis sanctorum die 16. Iulij. Non minùs illustris fuit victoria, quam de ijsdem eadem armatura obtinuit Ramirus rex anno Domini 834. Cùm enim Ramirus ab ijs cæsus sese cum suis recepisset ad montes, afflictusque Deum obsecraret; apparuit ei S. Iacobus mandans, vt milites omnes sacra confessione expiaret, & sancta communione reficeret, itaque hostes inuaderet inclamans nomen Dei & S. Iacobi: se enim equo candido castra præiturum, & hostes dispersurum. Ita factum: quocirca in eo prælio ceciderunt septuaginta Maurorum millia. Atque exinde Hispani in præliis inclamare consueuerunt S. Iacobum. Ita Ribadeneira in vita S. Iacobi. Hoc imitentur duces & milites Christiani, ac similes de inimicis fidei triumphos reportabunt.

3. Roborat infirmos

Tertio. Roborauit infirmos. Scribit S. Bonauentura in l. de perfectione ad sororem, sæpe personas debiles in S. Synaxi tantum sentire roboris, consolationis & lætitiæ, vt ab ea robustæ discedant perinde ac si nulli infirmitati essent obnoxiæ. Scribit S. Gregorius Nazianz. orat. 19. in funere patris, patrem suum ardentissima & diuturna febri exhaustum, sumpta S. Eucharistia conualuisse; subditque, idem aliquando matri suæ contigisse.

4. Sustẽtat aliquos sine cibo

Quarto. Aliquos sustentauit sine omni corporali cibo, vti Ioannem Monachum in Hist. Lausiacâ Palladij, c. 15. Ludouicum Pium Imp. in supremo morbo, quo obijt, per dies 40. apud Tho. Boz. de sig. Eccl. to. 2. l. 15. c. 2. Puellã in ditione Tullẽsi per triennium, apud Sigebertum in Chron. anno Domini 823. S. Mariam Oigniacensem durante infirmitate, apud Card. Vitriac. in vita l. 2. c. 12.

G. VI. *Ex maximo periculo.*

SEXTO. Quia cœna est maximi periculi, si nimirum ad eam indigni accedere præsumant. In conuiuio Assueri apponebatur vinum *abundans & præcipuum* (Hebr. *vinum regni*, hoc est, optimum & generosissimum & propterea, quia periculosissimum erat, ne multi eo abuterentur in suam perniciem, existimo regem præcepisse, ne alter alterum cogeret ad bibendum. Immediatè enim subditur: *Nec erat, qui nolentes cogeret ad bibendum; sed sicut rex statuerat*, &c. Esth. 1. Similiter in cœnã Christi non apponitur communis panis & vinum, sed panis & vinum regni, id est, cœleste, angelicũ, diuinum. De quo vino intelligo id Christi: *Nemo vinum nouum mittit in vtres veteres, alioquin dirumpet vinum vtres*, Marci 2. Vinum nouum est Eucharistia: quam quia Iudas indignè sumpsit, (probabile enim est accepisse, ex S. Lucâ, & sentẽtiâ August. tr. 62. in Ioan.) *suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius.* Quare Apostolus præcipit corpus Domini diiudicandũ, id est, non pro communi pane sumendum. Ait enim 1. Cor. 11. *Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Idq; confirmat ipso rei euentu, subdens: *Ideò inter vos multi infirmi & dormiunt multi*, id est, infirmantur & moriuntur, quia scilicet indignè communicârunt. Sanè olim ob hoc peccatum aliqui vexati sunt à Dæmone, vt testatur S. Chrysost. in 1. ad Tim. hom. 5. Et S. Cyprianus serm. de lapsis, scribit plures, qui post gustata Idolothyta indignè communicârant, variè punitos fuisse; vel enim Eucharistiam eos reuomere debuisse, vel attingere nõ ausos, vel cinerem pro eâ in manu inuenisse, vel à spiritibus immundis agitatos, vel obmutuisse, vel linguam propriam discerpsisse. Memorabile etiam est, quod contigit Lothario Francorum regi & complicibus eius, anno Domini 868. quando Romæ ab Hadriano Papa simulatâ cum pœnitentiâ & absque retractione sceleris, Eucharistiam acceperunt. Omnes enim illi diuino iudicio percussi, ab hac luce subtracti sunt antequam subsequentis anni rediret principium. Perpauci, qui se a communione subtraxerunt, vix mortis periculũ euaserunt. Porrò Lotharius Româ egressus morbo corripitur & Placentiam ciuitatem perueniens, diem clausit extremum; vt describit Regino apud Baron. anno 868.

Hinc canit Ecclesia: *Mors est malis, vita bonis: vide paris sumptionis quàm sit dispar exitus.* Sic mel nocet cholericis, prodest phlegmaticis. Sic eadem columna illuminauit Hebreos, excæcauit Ægyptios, Exod. 14. vt habetur ex Chaldæo. Sic ex eodem fonte Hebræi hauriebant aquam claram, Ægyptij verò sanguinem, vt scribit Iosephus. Sic ex eodem flore apis sugit mel, aranea venenum. Quare ne de salutis fonte hauriamus nobis mortem & damnationem, *probet seipsum* quisq; *& sic de pane illo edat. Necesse est*, inquit S. Greg. l. 4. dial. c. 59. *vt cùm hæc agimus, nosmetipsos Deo in cordis cõtritione mactemus, quia qui passionis Dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quæ agimus. Tunc enim verè pro nobis hostia erit Deo, cùm nosipsos hostiam fecerimus.*

Sed & ij qui modis alijs S. Eucharistiæ irreuerentiam intulerunt, vltricem sæpe Dei manum experti sunt. Anno namq; Domini 1278. in Traiecto superiori cũ in ponte multi choreas ducerent, interimq; ad ægrotum Eucharistia in viaticũ deferretur, nec illi choreas intermitterent, ducenti in Mosam fluuium demersi sunt, ponte tum diuino miraculo cadente, cum iam Sacerdos cum Eucharistia præterijsset, vnus tantum ex ijs saluus fuit: haud dubiè

futuri

futuri salui omnes, si Eucharistiam venerabundi fuissent secuti. Hæc Nauclerus Gener. 43. in fi. Cranzius in metrop. l. 8, cap. 39. Sed & anno 1218. ob vnius pugilis habitam Eucharistiæ irreuerentiam, tota Frisia æstu maris demersa est, perijsseq; memorantur centum & eo amplius hominum millia. Naucler. Gener. 41. sub finem. Trithem. Chron. Hirsaug.

Quando igitur, Auditores, tam magna est hæc cœna, sit magna etiam nostra erga eam reuerentia: magna pietas & deuotio ad eam adorandam: magna humilitas & abiectio ad eam venerandam: magna præparatio ad eam suscipiendam.

CONCIO II.

FACILIA CREDITU OSTENDUNTUR CIRCA EUCHARISTIAM, quæ Hæreticis incredibilia videntur.

I. *Scopuli Sacramentariorum. Quasi id non potuerit Christus.*

1. Potest Christum mutare panem & vinum in corpus suum. 2. Potest Christi corpus simul esse in plurimis locis. 3. Potest totus Christus sub exigua panis specie existere. 4. Potest latere sub speciebus pani & vini. 5. Possunt accidentia existere sine suo subiecto.

II. *Secundus scopulus quasi non voluerit Christus.*

3. Obiectionibus respondetur.

THEMA.

Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Luc. 14

A. IVRE merito cœnam magnam interpretari possumus sacram Eucharistiam, vbi præstantissimum illud epulum gloriosi corporis Christi cum pretioso eius sanguine, beatissimâ animâ, infinitis meritis, ipsaq; diuinitate sumendum Christianis apponitur. Sed enim cœnæ illi, quantumuis omnium maximæ, detrahunt sectarij, maximè Caluinistæ, qui pro illâ, fictam cœnam apponunt; dum asserunt ad figuratam tantùm cœnam nos à Christo inuitari; siquidem præsentiam Christi realem ab eâ tollunt, & figuram ei substituunt: similes Heliogabalo Imp. Orbis portento, qui cùm aliquando populum Romanum ad conuiuium inuitasset, apparatu splendidissimum, & plurima turba confluxisset, conuiuium expectans, tum nonnisi cibos pictos & fictitios afferri curauit fucataq; fercula; ita vt conuiuæ delusi maiori cum fame recesserint quàm aduenerint, vt scribit Ælius Lamprid. in Heliogab. Ad eundem modum Caluinistæ, tametsi nos Christus ad veram corporis sui communionem inuitauit, fictitiam substituunt & figuras tantùm apponunt, vt nemo reficitur, nemo confortatur. Sed absit vt a pingui Christi conuiuio, ad vmbraticum & ludicrum hoc conuiuium abduci nos patiamur: Monet enim Sapiens, Prouerb. 23. *Ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacij.* Veritatem instituit Dominus: *Caro mea verè est cibus: Accipite & comedite, hoc est corpus meum.* Isti mendacium obtrudunt, figuras substituunt, non minori stultitiâ quàm temeritate. Sed quid tandem causæ est, quòd veram Catholicorũ cœnam auersentur & fictitiam comminiscantur? Quid tandem illos retinet, quòd cœnam nostram auersentur? Audiamus.

B. I. *Scopuli Sacramentariorum.* Quandoquidem habemus expressa Christi verba: *Caro mea verè est cibus: Hoc est corpus meum, &c.* Habemus consensum Conciliorum & sanctorum Patrum, praxin Ecclesiæ perpetuam, miracula innumera; quid est ô hæretici, quòd vos ad hanc cœnam venire nolitis? quid tandem vos retinet? Duo sunt quæ eos retinēt: Primo putant Christum facere id non potuisse, Secundo non voluisse. Igitur respondent Primo: intelligi non posse, quomodo fieri queat, vt panis & vinum mutetur in corpus & sanguinem Christi: vt idem corpus Christi simul sit in pluribus locis: vt ipse existat totus sub tam exiguâ specie: vt dum vident oculi nostri panem & vinum, nos dicamus & credamus esse corpus & sanguinem Christi: & si hoc sit; vt accidentia panis & vini maneant ibi sine subiecto. Hæc, inquiunt, mirabilia, incredibilia videntur, ideoq; ad cœnam vestram nō venimus: habete nos excusatos. Sed nunquid non legistis: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus: Escam dedit timentibus se?* Ps. 100. manna videlicet in deserto. Quod cùm figura tantùm esset Eucharistiæ, tanta tamen miracula continebat: quid mirũ si plura & maiora contineat Eucharistia? Manna angelorũ manibus conficiebatur; mutatione alterius corporis, vt aëris in panem: & quanta in eo mirabilia? Licet alij minus, alij plus colligerent, nemo tamen domi plus inueniebat, quàm eandem mensuram, *gomor* scilicet: quia angelus id, quod minus erat, rarefaciebat: id quod plus, condensabat, vt singuli haberent vnum gomor, vt Abulensis censet & alij: habebat sapores omnium ciborum, quos quisque appetebat, saporem carnis, herbarum, pultis, &c. ad Solem liquefiebat, ad ignem verò nequaquam: in crastinum seruatum mox vermibus scatebat, præterquam in sabbatho: feriâ sextâ duplũ semper depluebat sabbatho nullum: asseruatum iuxta præceptum Dei, multis sæculis incorruptum mansit: deniq; per annos 40. depluebat continuò, tam hyeme & autumno, quàm vere & æstate. Quæ omnia angelorum ministerio peracta fuêre, vt propterea panis angelorũ vocaretur à Dauide manna Ps. 77. Non debeat igitur, vel non possit Christus maiora mirabilia ostendere in Eucharistiâ, cuius figura tantùm erat Manna? Sane vt huius suæ potentiæ fidem astrueret in discipulis suis omnibusq; fidelibus, non multò ante institutionem Eucharistiæ omnium maxima

Quasi id non potuerit Christus.

patrauit miracula, vt cùm quinque panibus multiplicatis pauit hominum quinque millia: cum cæcũ natum illuminauit, quod à sæculo non fuit auditum: cum Lazarum è sepulchro quatriduanum excitauit.

1. Potest Christus mutare panem & vinum in corpus suum.

PRIMO igitur non potuit Christus mutare panẽ & vinum in corpus & sanguinem suum, qui in Canâ Calilææ potuit mutare aquam in vinum? Audi Cyrillum Hierosolym. in catech. Mystagog. 14. *Aquã Christus aliquando mutauit in vinum*, inquit, *quod est sanguini propinquum in Cana Galilææ solâ voluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd vinum in sanguinem transmutârit?* Quid; quòd ipsemet Diabolus credidit Dei filium vnico verbo posse lapides conuertere in mollẽ panẽ; *si filius Dei es*, inquit, *dic vt lapides isti panes fiant*. Peiores igitur & magis increduli hæretici ipsomet Diabolo. Aduertit verò Beda, rectè dixisse Dæmonem, *dic*. nõ *fac*; quia scriptum nouerat: *Dixit Deus, fiat lux & facta est lux*; hoc est, filium Dei verbo condidisse omnia & è nihilo fecisse, proinde vno itẽ verbo ac faciliùs posse mutare lapidẽ in panem. Quod argumentũ expendit Ambr. li. 4. de sacram. c. 4. cùm ait: *sermo Christi conficit hoc sacramentum. Quis sermo Christi? nempe is, quo facta sunt omnia. Iussit dominus, & factum est cælum. Iussit dominus & facta est terra. Iussit dominus & facta sunt maria. Iussit dominus & omnis creatura generata est. Vides ergò quàm operatorius sit sermo Christi. Si ergò tanta vis est in sermone Domini* IESV, *vt inciperent esse, quæ non erant: quanto magis operatorius est, vt sint quæ erant & in aliud commutentur? cælum non erat, terra non erat, sed audi dicentem: Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Ergò tibi vt respondeam: non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi, quòd iam corpus est Christi. Ipse dixit & factum est*, &c. Idem sanctus alio loco (de ijs qui initiantur mysterijs c. 9.) *Fortè dicas*, inquit, *Aliud video, quomodo tu mihi asseris quòd Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis, vt probemus non hoc esse quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, maiorẽque vim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgam tenebat Moyses, proiecit eam & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur propheticâ gratiâ bis mutatam esse naturam & serpentis & virgæ*. Ac tandem post multa alia exempla veteris legis subdit: *Quòd si tantum valuit humana benedictio vt naturam conuerteret: quid dicimus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini Saluatoris operantur? Nam Sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod si tantum valuit sermo Eliæ, vt ignem de cælo deponeret; non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum?* hæc ille. Qui postremis verbis rectè ostendit cõsecrationem fieri ex vi verborum Christi tanquam principaliter operantis, postquam semel & primo dixit: *hoc est corpus meum*, idque facere præcepit sacerdotibus, idem etiam deinceps semper consecrat cum illis. Nam vt ait S. Chrysostomus ho. de prodit. Iudæ, quemadmodum verbũ illud, quod in principio mundi dixit Deus: *Crescite & multiplicabimini & replete terram*; semel tantùm ab ipso prolatum, suum hucusque retinet effectum concurrente naturâ ad rerum omnium generationem: Ita etiam verbum illud Christi Domini: *Hoc est corpus meum*, quamuis semel tantùm ab ipso prolatum, retinet semper vim suam & replet Ecclesiã hoc Sacrificio & Sacramento, accedente tamen sacerdotis consecratione, qua verbum illud Christi in eius virtute repetit. Cæterùm hanc verã & realem conuersionem plurima comprobauere miracula, quibus modò in elegantem puerulum mutata visibiliter apparuere sacra mysteria: cuiusmodi multa recenset Tilm. Bredenb. l. 1. collat. 33. vbi ex Sozomeni l. 8. recenset mulierem hæreticam, quæ in sumptione Eucharistiæ maritum fallere volens, panem vulgarẽ loco Eucharistiæ ex composito sumens, eundem dentibus admotũ & admorsum, in lapidem conuersum esse persensit: qui deinceps Cõstantinopoli asseruabatur. Nimirũ vt sic crederent, panem mutari posse in lapidem; qui credere nolunt mutari posse in corpus Christi.

2. Potest Christi corpus simul esse in pluribus locis.

SECVNDO quid impedit, cur Christi Domini corpus non possit esse simul in pluribus locis? Nonnè Christus in cœlo sedet semper à die ascensionis, donec ponantur inimici eius *scabellum pedum* eius, id est, vsque ad diem iudicij Psal. 109. seu *vsque in tempora restitutionis omniũ*, vt habetur Act. 3. Atqui interim in terris sæpiùs visus est, vti Paulo tanquã testi resurrectionis, 1. Cor. 15. Si enim non vidisset Dominum in propriâ personâ, non potuisset se æquare Petro & alijs testibus resurrectionis, vt ibi facit: Et si in cœlis tantùm, non item in terris existentem vidisset, quo modo S. Stephanus, non fuisset idoneus testis resurrectionis. Et certè Conc. Trid. sess. 13. c. 1. definit non repuguare Christum sedere semper ad dexteram patris in cœlo iuxta modum existendi naturalem, & interim sacramentaliter alijs in locis præsentem esse: quemadmodum S. Chrysostomus l. 3. de Sacerdot. dixit: *Qui cum patre sursum sedet*, inquit, *in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur*. Accedit similitudo verbi vocalis, quod simul in meis & plurimorum auribus idem ipsum recipitur & percipitur. Potest ergò hoc natura in verbo corporali: cur verbum Dei caro factum non possit simul multis in locis corporaliter adesse? Vna & eadem facies tua in pluribus speculis oppositis simul & semel tota videtur; cur non possit Christus realem sui præsentiam pluribus in locis constituere? legitur certè apud Gregorium Nyssenum, S. Gregorium Thaumaturgum absentem licet aliquando adstitisse Troadio cuidam pro fide pugnanti. Et S. August. lib. de cura pro mort. cap. 11. scribit se absentem aliquando noctu adfuisse Eulogio & quiddam ei exposuisse. Idem de alijs etiam sanctis non semel factum legitur. Deniq;

nulla

nulla adhuc inuenta implicantia seu contradictio circa hoc: Deo igitur possibile est. Et si duo & plura corpora possunt simul esse in eodem loco, vti mox dicemus: ergò, à pari, idem corpus potest esse in duobus & pluribus locis. Vtrumque enim est paris difficultatis, & paris potentiæ.

3. Potest totus Christus sub exiguâ panis specie existere.

TERTIO. Non repugnat totum Christum existere sub exiguâ panis & vini specie. Sciendum enim: licet ordo partium in toto remaneat in corpore Christi, (ita scilicet vt pes non sit in capite, &c. sed collum infra caput, pectus infra collum, &c.) non remanet tamen ordo partium in loco seu commensuratio ad locum, quæ non est de essentiâ corporis. Etenim Christus intrauit ad discipulos ianuis clausis post resurrectionem: clauso exiuit sepulchro cùm resurgeret: ascendens penetrauit cœlos; non vtique eos scindendo, cùm ex communiori sententiâ, sint corpora solida: idem dominus dixit, apud Deum possibile esse vt camelus transeat per foramen acûs. Si ergò facere Deus potest, vt Camelus in ipso acûs foramine integer maneat, cur non possit Christi corpus seruare integrum sub exiguâ hostiâ? Si duo corpora possunt esse simul in eodem loco, v.g. Christus & lapis, ergò etiam duæ partes eiusdem corporis. Et si duæ, ergò etiam plures. Nec tamen omni omninò extensione caret Christi corpus in Eucharistiâ, sed coëxtendit se toti hostiæ, quanta quanta est; potest enim pro libitu maiorem vel minorem vel omninò nullum occupare locum: sicut & angelus maiorem & minorem prout voluerit. Similiter & anima in corpore crescente, non crescit propriè, coëxtenso tamen corpori, se quoque coëxtendit quatenus est in toto corpore, siue maiori siue minori. Et licet inde pars aliqua dematur, nihil tamen demitur animæ. Similiter licet hostia frangatur, corpus Christi non frangitur, sed species tantùm Sacramenti: ipsum verò Christi corpus sub qualibet fracturæ parte integrum manet; sicut cum frangitur speculum in minutas partes, quælibet pars repræsentat totam hominis faciem, quam priùs totum referebat speculum. Licet verò eæ imagines tantum sint: multò fortior naturâ Deus, vt possit rem ipsam in multis locis ponere. Figuratum hoc in manna, quod semini coriandri simile fuisse dicitur Exod. 16. De quo semine scribit Philo l. 2. allegoriar. sacræ legis, quòd licet in plures diuidatur partes, quælibet tamen eius pars, si seratur non minorem fructum afferat, quàm totum semen affert. Rursum potest angelus ita se contrahere vt in puncto existat, & rursum ita expandere & dilatare vt totum cubiculum occupet: ergò potest etiam Deus corpus per spatium expansum contrahere in punctum. Corpus igitur Christi est in hostia adinstar angeli. Imò cernimus etiam in naturâ posse rarefieri & extenuari v.g. aquam ab igne, vt ebulliat supra ollam: rursum à frigore constringi & condensari ad quantitatem decuplo minorem. Cur igitur hoc non possit Deus facere?

4. Potest latere sub speciebus panis & vini.

QVARTO. Non est difficile intelligere, quomodo Christus in Eucharistia sit licet oculi nostri non ipsum, sed panis tantùm speciem, colorem scilicet & magnitudinem specierum, lingua gustum percipiat; quis enim dubitat facere Deum posse vt præsens adsit corpus, non tamen videatur, nec audiatur vel tangatur &c. quando etiam arte magicâ hoc factum sæpe legimus? Quid enim facilius Deo, quàm immutare medium vel aliter impedire species, ne ad organum sensûs transmittantur? sic Christus euanuit subitò ex oculis discipulorum euntium in Emaus, Luc. 24. Iam verò *Dominus dixit*, ait Salomon, *vt habitaret in nebulâ*, 3. Reg. 8. Et sponsa sponsum Christum ait *prospicere per cancellos*: per quos scilicet videat homines, non videatur tamen ab hominibus, Cant. 2. *En ipse stat post parietem nostrum prospiciens per cancellos.* Quid species panis & vini nisi paries & cancelli, medij inter Christum & oculos nostros? Dicamus ergò sensibus nostris cum aliud intuentur, aliud nos credimus, quod Isaac filio Iacob dixit: *vox quidem vox Iacob, manus autem manus sunt Esau*, Gen. 17. Vox Christi, qui dixit: *Hoc est corpus meum.* Manus autem Esau, id est, accidentia & species repræsentant quidem panem, non tamen sunt panis. Tametsi verò corpus Christi refert & conseruat accidentia panis, non interest. Referebat etiam manna & dabat omnium ciborum sapores, carnis, lactis, herbarum, &c. idem manens quoad substantiam: appetentibus ouum, gustum oui habebat, licet in ouum non verteretur, sed manna permaneret. Cur ergò nequeat fieri, vt corpus Christi referat colorem & saporem cæteraq; accidentia panis, licet panis non sit?

5. Possunt accidentia existere sine suo subiecto.

QVINTO. Facere Deus potest, vt accidentia existant sine suo subiecto, & aliunde sustententur; siquidem actualis inhæsio non est de essentiâ accidentis; (cum accidens habeat distinctam essentiam à substantia) sed aptitudinalis tantùm. Et si substantia potest sustentare accidentia, cur non possit idipsum facere Deus? nonnè totum id potest prima causa se solâ, quod potest mediante causâ secundâ? nonnè potest calefacere sine igne, illuminare sine luce, &c. qui omnia & omnium causarum virtutes in se eminenter continet? Ad hæc si natura humana priuari in Christo potuit suâ personalitate, quæ est modus substantialis: & subsistere in alienâ, personalitate scilicet diuina: quanto magis poterunt accidentia priuari suo subiecto à Deo & sustentari ab illo alio modo? Hinc S. Basilius hom. 2. & 6. hexam. & S. Greg. Nazianz. in orat. de nouo die Dominico, & Theodoret. q. 14. & 16. in Gen. volunt à Deo creatam primo die lucem subiecto caruisse, adeoq; per se extitisse, donec quarto die creatus fuit Sol. Per consecrationem ergò perit substantia panis, remanent accidentia panis: veluti si ictu fulminis gladius in vaginâ conteratur, vaginâ manente illæsa. Facit ad hoc credendum miraculum illustre, quod Fauerni ad Sequanum

anno 1608. Pontificatus Pauli V. quarto contigit in
nocte Pentecostes, sacrâ monstrantiâ cum conse-
cratâ hostiâ, ad venerationem expositâ, dum fortè
ignis in suppositam mensam decidens omnia in-
flammauit, & circumquaque depauit, quæcunq; in
altari erant, preter monstrantiam illam, quæ suapte
vi illæsa in medio aëre pendula prodigiosè stetit in
oculis innumeræ multitudinis ad spectaculum con-
fluentis vsque ad feriam tertiam, in quâ Sacerdote
propè celebrante sub eleuatione corporis Christi,
seipsam paulatim nouo prodigio, in substratam
mensam super librum Missalem corporali tectum
demisit. Cuius rei nuntius & testis Romam, me
ibid. degente, ad Pontificem missus erat: eaq; scri-
bitur à Chartag. in hom. Cathol. relig. Christ. l. 9.
cap. vlt. Voluit, vt opinor, Deus Opt. Max. ostende-
re se species etiam sacramentales sustentare sine
subiecto posse, qui potuit Eucharistiam sine fulcro.

Tandem quid facere possit Deus, non ipsi nos
docere vel examinare, sed discere ab ipso debemus
& à filio eius Christo, de quo dixit: *Hic est filius meus
dilectus: ipsum audite.* Et si Pythagoræ discipulis sa-
tis fuit referre se ad Magistri sui dicta, dicendo: *Ipse
dixit*; non sit nobis satis, quòd ipse Christus Dei fi-
lius dixit: *Caro mea verè est cibus:* &, *Hoc corpus
meum?* Propterea Apostolus in hodiernâ Epistolâ
nullatenus examinat hoc mysterium, sed ad tra-
ditionem Magistri se refert, atque ita etiam alijs
dixit: *Ego enim accepi à Domino*, ait, *quod & tra-
didi vobis quoniam Dominus* IESVS, *in quâ nocte tra-
debatur, accepit panem & gratias agens fregit &
dixit: Accipite & comedite, hoc est corpus meum.*
Propterea & Apostoli in symbolo præfantur: *Cre-
do in Deum Patrem omnipotentem*; vt sic accedentes
ad fidem credamus, Deo omnia possibilia esse: non
examinant illi articulos fidei, sed fundant se in
Dei omnipotentia. Quis non facilè credat Chri-
stum qui in omnibus suis operibus fuit admiran-
dus, in incarnatione, miraculis, resurrectione,
ascensione, etiam istud mirabile facere potuisse, ac
voluisse?

C. II. *Secundus Scopulus, quasi non voluerit Christus.*

Secundò. Nolunt hæretici sibi persuadere quòd
Deus voluerit (vt detur potuisse) operari mirabi-
lem hanc mutationem. Nam primo inhumanum,
adeoque indignum Christo, sapientiâ Dei, putant
humanas carnes apponere edendas. Quâre osten-
dunt se incredulis illis similes esse, qui scandaliza-
bantur ob id quòd Christus dicebat: *nisi manduca-
ueritis carnem filij hominis*, &c. Ioan. 6. Dicebant
enim: *durus est hic sermo, & quis potest eum capere?*
Et propterea a Christo discedebant. Qualis erat
& Auerroës ille Philosophus, qui dicebat, licet sibi
plurima in Christianâ religione arriderent: ob id
tamen se ab eâ deterreri eamque fatuam esse quod
Deum se suum manducare astruerent; vt refert
Bessæus conc. x. infra oct. corporis Christi. Sed re-
spondetur Christi corpus incorruptibile esse, nec
quidquam pati aut immutari per sumptionem: nec
magis impium esse, Christum in Eucharistiâ su-
mere, quàm eundem infantem in vlnas sumere,
deosculari & amplecti, quo modo suscepit Simeon.
Vel, vt Origenes respondet cap. 15. in Matth. sicuti
radius nihil patitur, quocunque se infuderit. Et hoc
est quod respondit Dominus incredulis illis disci-
pulis: *Hoc vos scandalizat? si ergò videritis filium
hominis ascendentem vbi erat prius? Spiritus est qui
viuificat, caro non prodest quidquam.* q.d. iuxta in-
terpret. Augustini ibi ser. 2. de verbis Apostoli, pu-
tatisne me propositurum carnes meas quasi lanian-
das & dentibus scindendas, quo modo communes
carnes laniantur & eduntur? minimè verò: dabo
enim vobis me comedendum, & posteà videbi-
tis adhuc integrum & ad cœlos ascendentem; nec
quidquam deperire mihi ex hac comestione. *Caro*,
id est, carnalis tantùm sumptio & corpus meum
quatenus caro tantùm sumpta, *non prodest quid-
quam*, sed spiritualiter & sub specie panis ad nu-
triendum spiritum, non ad nutriendam carnem
sumpta prodest. Et sic perinde erit me manducari,
atque intrare in domum tuam & tecum aliquam-
diu morari; posteà rursum ad cœlos euehi. Hac au-
tem ratione nihil inhumani est, Christum edere &
bibere. Quis enim dicat inhumanum esse, quòd
infantes sugant lac de vbere matris? Similiter ergò,
imò longè magis sine omni Christi detrimento &
sine omni horrore sumitur Christi corpus sub spe-
cie panis & vini; quia nihil inde deperit Christo,
nec sumitur per modum carnalis cibi, sed spiritua-
lis, nec ad nutriendam carnem, sed ad nutriendum
spiritum.

1. Obiectio. — Respondetur obiectioni. (marginal notes to the preceding paragraph)

2. Obiectio.

Secundò indignum putant Christi maiestate, vt
ipse in Eucharistiâ apponatur hominibus non tan-
tum bonis, sed etiam malis edendus & bibendus:
magisq; adhuc indignum, quòd aliquando euenire
queat vt à vermibus vel muribus arrodatur. Sed
quid hoc miramur, cum sciamus Dei filium se de-
misisse ad terram, factum esse infantem & induisse
formam serui, lauisse pedes suis discipulis, permi-
sisse se gestandum diabolo in deserto, ac tandem
crudelissimis inimicis suis, Iudæis & gentilibus,
flagellandum, illudendum & crucifigendum? Ni-
mirum sciebat Christus, propter hanc suam ni-
miam deiectionem aliquos scandalizandos seq; la-
pidem offensionis futurum, propterea fideliter
monuit; *beatus qui non fuerit scandalizatus in me*; &
ne quis ob tantam eius humiliationem nimium mi.
raretur & offenderet, voluit eam prænuntiare va-
rijs figuris: vti crucifixionem suam per serpentem
æreum erectum in perticâ; venditionem per inno-
centem Ioseph: Sepulturam per Ionam. Sic & Eu-
charistiæ institutionem per manna, per esum agni
paschalis, &c. vt præmoniti de his nouis & stupen-
dis Dei operibus non dubitaremus aut scandaliza-
remur. Ac licet res indignissima sit Christum man-
ducari ab indignis & peccatoribus, non ideò inter-
mittere debuit præstantissimum hoc beneficium,
quod in alijs plurimis ingentes fructus pariturum
erat; quemadmodum nec intermisit opus Incar-

Respondetur.

nationis & Redemptionis, licet præuidisset, se à Iudæis ingenti eorum scelere ad ipsorum damnationem crucifigendum & plurimos sibi ingratos futuros ac propterea grauius damnandos.

3. Obiectio. TERTIO. Putant non decere eousque progredi Christi bonitatem & charitatem vt seipsum in Eucharistiâ corporaliter communicet & vniat hominibus: satis esse quòd per naturæ nostræ assumptionem se nobis vniuerit, & posteà spiritualiter vniat: nec vltrà Christum progredi debuisse.

Responsdetur. Sed quid magis conueniens infinitæ bonitati, quàm communicare se creaturis, modo quo poterat maximo? Quid magis gloriosum Deo, quàm instituere voluisse rem ad sanctificandos homines efficacissimam? quid magis ab infinitâ charitate eius sperari poterat, quàm voluisse in eâ naturâ, quam assumpsit à nobis, perpetuò nobiscum manere, nec horrere hominum vterum cùm iam est impassibilis, qui non horruit virginis vterum cùm esset passibilis? Etenim, vt exemplo rem declaremus: quid verisimilius aut credibilius dici potest de Hippocrate, quàm scripsisse illum librum egregium in arte medicâ? De Cicerone, quàm disertam habuisse in senatu orationem? De celeberrimo illo sculptore & pictore Michaële Angelo, quàm insignem fecisse imaginem? Et quid credibilius Deoque dignius, quàm instituisse tam preclarum amoris trophæum, quod tam efficax sit ad animas sanctificandas? Quid credibilius, quam voluisse priùs tradere corpus suum deosculandum amicis discipulis suis, quàm traderet id crucifigendum inimicis, iuxta id hymni: *In mortem à discipulo suis tradendus æmulis, priùs in vitæ ferculo se tradidit discipulis?* Et propterea sapientissimè egit Christus, quando ante institutionem Eucharistiæ demisit se in terram & lauit pedes discipulorum inauditâ humilitate: vt hinc facilè crederemus, non fore indignum, si etiam in cœlo existens demittat se ad nos in Eucharistiæ sacramento. Quis non libenter credat, tantum humilitatis magistrum exercere adhuc humilitatem istam?

Contrà potiùs nonnè indignum Christo foret, & bonitati ac charitati eius contrarium, loqui nobis obscurè & per figuras in re tanti momenti, nobisq; occasionem errandi præbere, quando tam claris verbis dixit: *Caro mea verè est cibus: Hoc est corpus meum &c.* præsertim cùm is venerit vt non iam per figuras, quemadmodum in veteri lege, sed apertè nobis loqueretur, & viam Dei in veritate doceret? nonnè is lucem mundi se esse dixit, & qui ipsum sequitur, non offendere, eò quòd in die ambulet? Et vt fieri posset, ipsum aliud docere voluisse, nosq; aberrare: decuitnè vt per tot centenos annos Ecclesiam suam in tenebris oberrare pateretur, & nulli ex tot Sanctis viris intimaret suam mentem, Ecclesiam de errore non moneret? Quid hoc aliud esset, quàm malignum illum Deum inducere, qui ad destructionem tantùm operatur, non ad ædificationem? Quando ergò audiuimus potuisse Deum operari mirabilem hanc mutationem, & verò etiam meritò voluisse, stet maneatq; diuina illa & immota veritas: & dicamus cum Dauide: *Credidi, & dixi in excessu mentis mea: Omnis homo mendax,* qui contrarium asserit; *Calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo.*

CONCIO III.

SACRIFICIVM MISSÆ ASSERITVR.

I. *Ex lege veteri.*
II. *Ex lege noua.*
III. *Ex consensu Ecclesiæ & Patrum.*
IV. *Ex diaboli obluctatione.*
V. *Ex miraculis.*
VI. *Ex aduersariorum manibus tetriculamentis.*

THEMA.

Exi in vias & sepes & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Luc. 14.

A. Missa cœna magna.

COEnam magnam iure optimo vocare possumus Missæ sacrificium. Cœnam quidem, quia repræsentat nobis Christi vltimam, in quâ instituit & obtulit Eucharistiam, adeoque sacram missam, quam ad exemplum suum celebrare iussit Apostolos. magnam verò, quia victima ibi maxima est, Christus scilicet: Offerens item maximus, idem Christus vnà cum ministro sacerdote, qui Christum ibi repræsentat: mysterium, quod ibi peragitur in consecratione, maximum est & stupendum: Res, quæ ibi postulantur, magnæ sunt: Fructus qui ibi percipitur, magnus est: Inuitatorum numerus magnus: Tempus quo durabit, magnum quoque, quia vsq; ad finem mundi. Porrò ad hanc cœnam vocantur non solum Catholici, sed etiam Iudæi, pagani, hæretici: qui tamen postremi exierunt in vias & sepes, id est, in sectas varias & hæreses: dum vel fidem prorsus, vel missam saltem spernunt & abominantur. Quando igitur Dominus in hodierno Euangelio misit etiam seruum qui de sepibus & vijs compelleret homines intrare ad cœnam: exibimus & nos ad compellendos rationibus efficacibus hæreticos, vt veniant ad missam.

B. I. Ex lege veteri. I.

Asseritur PRIMO ex lege veteri dupli testimonio. Primo prædicitur Christus à Dauide Ps. 109. futurus sacerdos secundum ordinem Melchisedech. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* De Melchisedech autem legimus Gen. 14 ista, *Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum (erat enim Sacerdos Dei altissimi) benedixit ei & ait: Benedictus Abraham Deo excelso* &c. Vbi primò audimus Melchisedech fuisse sacerdotem. Deinde protulisse panem & vinum; sed in quem finem?

finem? In corporalem refectionem, inquiunt nouantes. Sed errant; primò, quia iam paulò antè ex prædâ refecti erant Abraham & milites eius, vt eodem c. versu 24. legimus. Deinde, quia inepta foret adiectio illa: *Erat enim sacerdos Dei altissimi*; velut si dixisset: Ædificauit turrim, erat enim sutor. Protulit ergò panem & vinum, tanquam sacerdos, in oblationem & sacrificium; hoc enim est actio sacerdotalis. Denique non decuisset regem (erat enim Melchisedech etiam Rex) offerre Abrahamo profanam mercedem, panem & vinum, proprijs manibus. Obtulit ergò primò Deo panem & vinum, deinde oblationis & sacrificij participem fecit Abraham: quod etiam fit in Eucharistiâ, quæ primò in missâ offertur Deo, deinde communicatur fidelibus. Iam ergò si Christus est sacerdos secundum ordinem Melchisedech, ergò in cœnâ vltimâ, quando panem & vinum conuertit in corpus & sanguinem suum, sacerdotio hoc perfunctus est, eoque Apostolos suos inaugurauit, cùm dixit; *Hoc facite*. In cruce enim cruentum obtulit sacrificium, non secundum ordinem Melchisedech, sed potiùs secundum ordinem Aaron. Quod autem dicitur, *sacerdos in æternum* significat eum per ministros & Vicarios suos sacrificium id peracturum vsque ad mundi finem: ergò missa, quam faciunt sacerdotes, verum est Sacrificium.

2\. Secundo. Malachias c. 1. prædicit fore vt in nouo testamento offeratur Deo mundum sacrificium in omni loco, quod præferendum sit sacrificijs Mosaicis, quæ sæpe erant immunda: *Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum* (per prophetam illum) *& munus non suscipiam de manu vestrâ. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Loquitur de futuro in tempore præsenti, more prophetarum, ob prædictionis certitudinem. Porrò huiusmodi oblatio munda & noua, quæ veteribus sacrificijs successura & in gentibus vbique terrarum facienda erat, non est nisi Eucharistia, seu corpus & sanguis Christi sub speciebus panis & vini. Huius enim oblatio nihil dubium, quin Deo sit gratissima. Cætera quæ Deo offerri possunt, preces & bona opera, sacrificij rationem non habent; & propterea sæpe sunt imperfecta & vitiosa.

C. II. *Ex lege noua.* 1. SECVNDO. Ex lege noua. Primo ex colloquio Christi cum Samaritanâ, Ioan. 4. in quo ostendit Christus fore tempus (nouæ legis scilicet) quando vbique terrarum sacrificabitur Deo, non secundum ritum Iudæorum vel Samaritanorum, sed secundum ritum Christianorum. Ait enim ad mulierem: *Venit hora, quando neque in monte hoc neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Quo loco adorare significat sacrificare; quia Samaritani in monte Garizim, & Iudæi in Hierosolymis tantum sacrificabant; preces autem vbique locorum Deo offerre poterant. Cùm ergò Samaritana quæreret, vtri rectiùs facerent Iudæi, qui Ierosolymis, an Samaritani, qui in Garizim sacrificabant: respondit Christus deinceps Christianorum sacrificium nulli certo loco alligandum, sed vbique terrarum peragendum fore: rursum Christianos sacrificaturos cum spiritu & veritate, id est, cum internâ mentis deuotione (quæ deerant sacrificijs Iudæorum) & deinde vero Deo (quod non faciebant Samaritani, qui Idolo immolabant.)

2\. Secundo. Ex institutione Christi, in quâ ait: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. Vbi audimus Primo corpus Christi non solùm dari discipulis sumendum, sed offerri etiam pro illis, & vt Matthæus cap. 26. ait, *pro multis*. Ergo non solum datum est à Christo discipulis, sed etiam pro discipulis alijsque plurimis. Quod si Apostolus 1. Cor. 11. pro verbo *datur*, vtitur verbo, *tradetur*. q. d. in cruce, nihil obest nostro argumento. Vtrumque enim verbum stare debet: Datur, id est, immolabitur nunc à me modo incruento: Et tradetur, id est, paulò post in cruce immolabitur modo cruento. Audimus deinde præceptum Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*. In quo colligimus eam cœnæ actionem perfectissimam fuisse repræsentationem sacrificij crucis, ac proinde etiam sacrificium. Alioquin quomodo sacrificium crucis perfectè repræsentaret, si ipsa sacrificium nullo modo esset? sanè vetera illa, vt Christum cruce immolatum suo modo repræsentarent, sacrificia fuerunt & esse debuerunt; cur non ergò & nouum istud? Si quæras, quomodo Eucharistia sub vtraque specie confecta a Sacerdote repræsentet sacrificium crucis; dico per verba consecrationis veluti per gladiū separari corpus Christi ab eius sanguine, & rursum sanguinem à corpore, non realiter quidem (quia iam non moritur) sed repræsentatiue, quatenus ex vi verborum constituitur sub specie panis solùm corpus, sanguis autem tantùm ex consequenti seu comitanter; & rursum sub specie vini solus sanguis, corpus autem ex consequenti: ita vt constitutio corporis Domini sit primarius effectus consecrationis panis, accessio verò sanguinis quasi accidentalis; & rursum constitutio sanguinis sit primarius effectus consecrationis vini, accessio autem corporis Domini, sit velut accidentalis. Hoc autem sufficit ad exactam repræsentationem cruenti illius sacrificij. Confirmatur argumentum ex verbo *Facite*: quod non solùm apud profanos scriptores significat sacrificare, sed etiam in SS. literis, vti Leuit. 9. & 15. Num. 6. 3. Reg. 18.

3\. Accedit & Apostolus, qui in lege Euangelica agnoscit altare distinctum ab altari Iudæorum, ad Hebr. 11. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.* Vbi in græco pro altari est vox θυσιαστήριον. q. d. sacrificatorium. Vbi autem est altare, ibi & Sacerdos & sacrificium; hæc enim tria correlatiua sunt. Rursum ad

Hebr. 7.

Hebr.7.agnoſcit nouum nouæ legis Sacerdotium, cùm ait: *Tranſlato Sacerdotio neceſſe eſt vt & legis tranſlatio fiat.* Vbi ergò eſt peculiaris lex & religio, ibi peculiare Sacerdotium: Chriſtianorum lex peculiaris eſt & diſtincta à Iudaicâ & alijs; ergò peculiare Sacerdotium habet. Denique 1. Cor. 10. agnoſcit in lege noua ſacrificium à ſacrificio gentilium & Iudæorum diſtinctum, quod conſiſtat in oblatione corporis & ſanguinis Chriſti, ſub ſpecie panis & vini; cùm ait: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?*

D. III. *Ex conſenſu Eccleſiæ & Patrum.*

TERTIO. Ex conſenſu Eccleſiæ & Patrum, qui ita clarè aſſerunt ſacrificium Euchariſtiæ, vt nemo qui eos viderit, dubitare de hoc poſſit. Primo, quia id vocant ſacrificium, oblationem, immolationem, hoſtiam, victimam. Secundo, quia requirunt altaria ad conficiendam Euchariſtiam; altaria autem ſunt propter ſacrificium. Hinc S. Monica moriens ad ſacerdotes aiebat: *Tantum illud vos rogo, vt ad altare Domini memineritis mei vbicunque fueritis.* Aug. l.9. confeſſ. c. 11. Tertio, quia miniſtros, qui Euchariſtiam offerunt, vocant Sacerdotes; & eorum miniſterium, Sacerdotium; proprium autem munus ſacerdotum eſt offerre ſacrificium. Quarto, quia docent Euchariſtiam celebrare & offerri poſſe pro viuis & defunctis, pro pace & incolumitate; & generatim pro omnibus neceſſitatibus tam corporis quàm animi; quod ſanè non dicerent, niſi putarent eſſe verum ſacrificium. Denique quia docent Melchiſedechum fuiſſe verum ſacerdotem & Chriſti figuram; eiusque ſacrificium in pane & vino fuiſſe typum ſacrificij Chriſti incruenti ſub ſpecie panis & vini. Hæc omnia ex SS. Patribus oſtendit Bellarminus l. 1. de miſſa, c. 15. Sed quid ad hæc Lutherus & Caluinus? non diffidenter iſta, ſed ſuam authoritatem omnibus præponunt Patribus. Lutherus in l. de abrogandâ miſſâ ſcribit: *Profiteor inprimis aduerſus eos, qui clamaturi ſunt, quòd contra ſtatuta Patrum docuerim, nihil horum me auditurum.* Et in l. de miſſa: *Hîc non moramur, ſi clamitant Papiſtæ: Eccleſia, Eccleſia, Patres, Patres: quia, vt dixi, hominum dicta aut facta nihil in tam magnis cauſis curamus. ſcimus ipſos etiam prophetas lapſos eſſe, adeoq; Apoſtolos.* non tamen Lutherum, ſi Dijs placet, qui Prophetis & Apoſtolis maior eſt. Caluinus l. 4. Inſtit. cap. 18. §. 1. ait: *Peſtilentiſſimo errore Satan totum pœnè orbem excœcauit, vt crederet miſſam ſacrificium.* Et infra §. 12. *Non eſt, cur vllâ hominum authoritate vel annorum præſcriptione patiamur nos moueri.* Mira res! Lutherus & Caluinus non volunt vllâ hominum authoritate moueri, ne quidem Prophetarum & Apoſtolorum; & tamen ipſi ſuâ authoritate volunt alios moueri, quaſi ipſi non homines eſſent, ſed Dij. Sed miſsâ horum Deorum temeritate & arrogantiâ, non credimus tot SS. Patres docere voluiſſe quod neſcierunt, & Eccleſiam cum ijs per tot ſæcula derelictam à Deo, vt in re tam graui erraret: non credimus Eccleſiam Chriſti relapſam eſſe in Idololatriam (ſi talis miſſa eſt, vt clamant nouatores) adeoque perijſſe: Non credimus falſam fuiſſe Chriſti promiſſionem de non extinguendâ Eccleſiâ: non credimus tot Sanctos viros miraculis illuſtres ſacrilegos fuiſſe: Non credimus hoc dogma nulli ſanctorum, ſed ſoli Luthero demum & Caluino reuelatum eſſe. Quæ omnia tamen ſequuntur ex ſententiâ hæreticorum. Sanè Lutherus in principio libri de abrogandâ Miſſa, ſibi metuens ſcribit: *magnum eſt certè tot ſæculorum conſuetudini, tantæ multitudinis ſenſui tantorumq; authoritati reluctari.* Et paulo infrà ſibi obijcit: *Tu ſolus ſapis? totné errant vniuerſi? tanta ſæcula ignorauerunt? Quid ſi tu erres, & tot tecum in errorem trahas damnandos æternaliter?* Hæc ille, perurgente conſcientiâ ſuâ malè ſibi conſciâ.

Margin numbers (left column): 1. 2. 3. 4. 5.

E. IV. *Ex Diaboli obluctatione.*

QVARTO. Ex Diaboli conatu, qui nequaquam, vt vult Caluinus, orbem excæcauit, vt crederet miſſam ſacrificium; ſed potius omni conatu niſus eſt è medio tollere miſſam, quando cum Luthero diſputans, ipſum conuincit (ſicut ipſe teſtatur in l. de miſsâ angulari) miſſam eſſe puram Idololatriam, & Lutheri Sacerdotium ac conſecrationem nullam. Ex quâ diſputatione Lutherus edoctus miſſam impugnauit. Iam verò quid fidei tribuendum eſt eiuſmodi dogmati, quod Diabolus inuexit & Lutherum docuit? Rectè quidam è Religioſorum D. Bernardi familiâ ad Lutherum tunc ſcripſit: *ſi miſſa abominatio eſſet, vti tu blaſphemas, an putas Diabolum contra eam diſputaturum & ad eam abolendam argumenta ſubminiſtraturum, ac non potiùs modis omnibus eam ſtabiliturum magisq; confirmaturum fuiſſe?* Apud Florim. Ræmund. l. 1. de orig. hær. cap. 15. Sed nimirum verſutus ille ſerpens bene nouerat in S. Miſſâ omnium penè eorum, quæ pro ſalute noſtra Chriſtus geſſit, Incarnationis, S. Euchariſtiæ inſtitutionis, paſſionis, mortis, reſurrectionis & aſcenſionis Chriſti, memoriam contineri, indeq; viuis & defunctis bona plurima prouenire; ideo Luthero & Caluino velut paredris vſus eſt ad miſſam euertendam. Verum hoc tantum opus non repente, ſed paulatim & pedetentim aggreſſus eſt. Primò enim impugnans abuſum indulgentiarum, quæſiuit per foramen ingredi in Eccleſiam. Mox deletis omnino indulgentijs, per feneſtram quodammodò irrupit. Ingreſſus primò vidit obſtare ſibi baptiſterium; hoc ſi amoliretur, ſe omnia lucraturum. Suaſit ergò hominibus, aquam baptiſmalem nequaquam benedicendam; vt ſi poſteà fæteret & vermibus ſcateret, è templo eliminaretur & aqua fluminis introduceretur. Succeſſit ei hoc negotium. Poſteà ad chorum procedens, vidit ſibi obſtare ſacrarium Euchariſtiæ. Perſuaſit ergò ſuis, hanc non adorandam, quia vel figura tantùm eſſet Chriſti, iuxta Caluinum: vel Chriſtum in vſu tantùm & ſumptione contineret, iuxta Lutherum. Hoc obtento propius accedens ad

altare, vidit sibi obstare Missam, quo minùs in altari sederet. Persuasit ergò Luthero & posteà Caluino vt abrogarent Missam. Hoc facto sedit super altare & priuauit homines omni solatio, defunctos subsidio, Deum suo debito, Angelos gaudio, sanctos honore suo.

F. V. *Ex miraculis.* QVINTO. Ex miraculis, quibus Missam Deus velut calculo & sigillo suo approbauit. Sed quis hæc omnia enarrabit? Sanè fuerunt Sacerdotes, quibuscum manus diuina de cœlo protensa visa est operari sacris, vti S. Vdalricus Episcopus Augustanus, apud Sur. to. 4. S. Euortius Episcopus Aurelianensis, apud Sur. to. 5. die 7. Sept. Alijs consecrantibus visa est S. hostia immutata in carbonis micantis speciem, vt contigit S. Ignatio Patriarchæ Constantinopolitano, apud Nicetam & Baron. anno 878. Vel in speciem elegantis pueruli; vti visum in palatio S. Ludouici Regis Franc. apud Ioan. Viguer. in Instit. ad Christ. Theol. Et in calice S. Altonis, cùm ab eo in Missa eleuaretur, vt habet eius vita manuscripta in Monasterio eiusdem. Et in S. hostiâ quam consecrauit S. Plegilus presbyter, apud Paschasium Corbeiensem l. de corp. & sang. Domini cap. 40. Alijs celebrantibus astiterunt & ministrârunt angeli, vt S. Gregorio Magno Pont. S. Proculo Episcopo & Martyri, S. Osvvaldo Episc. Vigorniensi, S. Chrysost. &c. Alij mediante hoc sacrificio magna à Deo obtinuêre beneficia; vti expulsionem malignorum spirituum ab ædibus, apud S. Augustinum de Ciuit. Dei l. 22. cap. 8. vinculorum solutionem in captiuitate, apud Gregorium Mag. hom. 37. in Euang. & l. 4. dial. cap. 57. Et Ven. Bedam l. 4. hist. Angl. anno Domini 679. Et Leont. in vita Ioan. Eleemosynarij. Morborum, maleficiorum, dæmonum, locustarum depulsionem, &c. Exempla vide in Catech. histor. Dauroltij c. 5. t. 25.

G. VI. *Ex aduersariorum inanibus terriculamentis.* SEXTO. Ex aduersariorum inanibus terriculamentis, quibus à Missa auertuntur. 1. Primo. Displicet illis nomen Missæ quòd nullibi reperiatur in scripturâ. Sed hac ratione etiam Incarnationis & Trinitatis mysterium negare debent, cùm nec ista vocabula nominet scriptura. Quòd ergò S. Athanasius in Ep. de sententiâ Dionysij ait de voce ὁμοούσιος: *Tametsi non inuenerim hanc vocem consubstantialitatis in SS. literis, rem tamen ipsam inibi deprehendi, &c.* idem nos dicere de Missâ, Trinitate & similibus possumus. Vocatur autem Missa, ab Hebraico & Chaldaico, Missah, quod est spontanea oblatio. Christus enim oblatus est, quia voluit, Isa. 35. Iure autem creditur id nomen à Petro & Paulo traditum Romanis. Eo enim nomine sacrificium id appellauit Pius Papa proximus Apostolorum, in Epist. ad Iustin. Vien. in Bibl. PP. Et Cornelius Papa in Ep. ad Lupicin. Vien. Episcopum. Concilium Romanum sub Syluestro & alia. Item Alexander Papa I. qui fuit sextus à B. Petro, in prima Epistola, quæ est ad omnes fideles. Taceo Augustinum ser. 91. & 251. de Temp. Ambrosium, &c.

2. Secundo. Displicent illis cæremoniæ, gestus & preces, quæ in Missâ adhibentur. Sed immeritò: Primo, quia nec ipsorum cœnæ omni huiusmodi ritu carent: imitantur enim nos velut Simiæ. Deinde ritus hi substantiæ Missæ non modò nihil derogant, sed decorem etiam addunt; sancti enim sunt & tanto mysterio debiti, à sanctis viris additi. Saluator noster excellentem aliquem pictorem imitatus videtur, qui prima lineamenta sua ipse manu, qua par est vbique arte describit & adumbrat, pueris deinde ac discipulis ipsam tabulam coloribus exornandam ac perficiendam tradit; qui interim vnicè operam dant, ne à Magistri manu exorbitent. Idem factum in præsenti. Esto Apostoli celebrârint Missam solâ adhibitâ oratione Dominicâ: num ideò Missa nostra quoad substantiam alia est ab illorum Missa? Idem homo à teneris puer est & imberbis, octogenarius posteà & canus, idem omnino ac non minùs homo est, quàm fuit in pueritiâ, tametsi valde dissimilis.

3. Tertio. Volunt nos contentos esse solo crucis sacrificio cruento, quia habet vim infinitam & æternam. Sed hinc inferre possum, frustrà etiam esse baptismum & Eucharistiam, frustra fuisse sacrificia veteris legis. Ad quid enim hæc, si sacrificium crucis sufficit? Respondetur ergò, sacrificium crucis sufficere & habere vim infinitam, quia non est opus vt Christus iterum moriatur, vel eius meritis aliquid addatur; duo tamen necessaria erant, vnum vt illius beneficij essemus memores: alterum vt fructum illius in particulari nobis applicaremus. Hæc duo præstat Missa, non minùs quàm fides & sacramenta ad hoc à Christo instituta.

4. Quarto. Obijciunt Christum esse sacerdotem in æternum, ergo non habere successores seu sacerdotes alios. Sed respondetur, non habere quidem successores, habere tamen ministros & vicarios sacerdotes. Magna inter hos disparitas. Successor enim cum pari potestate mortuo antecessori succedit. At Christus iam nec moritur nec paris potestatis habet sacerdotes, sed ministros qui ei subseruiant in officio sacerdotali. Quâ in re typus Christi Aaron habuit inferiores sacerdotes & Leuitas sibi ministrantes.

5. Quinto. Dicunt aliud esse sacramentum, aliud sacrificium: in illo enim accipimus aliquid à Deo, in hoc verò damus aliquid Deo. Rursum sacrificium offerendum esse Deo, non comedendum ab hominibus. Sed respondeo vtrumque falsum esse, vt patet in agno paschali, qui erat sacramentum simul & sacrificium: totus offerebatur Deo & totus comedebatur à populo. Idem fit in Eucharistia: eam à Deo accipimus & eandem illi offerimus. Si id quod accipimus à Deo, non liceret ei offerre, nihil offerre possemus; quid enim habemus, quod ab illo non habemus? Vos ergò Auditores, finite cæcos illos & persistite in luce, in quâ hactenus ambulastis. Quantum illi impugnant & oderunt Missam, tantum vos eandem propugnate & amate; ad cœnam hanc vocati sedulò conuenite, de eâ quantum po-

cum potestis & vultis participate, vt tandem aliquando cum Christo cœnetis in regno cœlorum.

CONCIO IV.

DE DIGNITATE SACRIFICANDI MISSÆ.

I. *Desumitur ex re oblata.*
II. *Ex Institutore Christo.*
III. *Ex eius cæremonijs.*
IV. *Ex ministris & circumstantibus.*
V. *Ex punitione contemptorum.*

THEMA.

Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc. 14

A. Assueri conuiuiũ typus S. Missæ.

CElebratissimum est Assueri grande Conuiuium, quod instituit primoribus regni sui, & deinde ciuibus Susan regiæ ciuitatis, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui ex I. Esth. c. 1. Inprimis enim in grandi illo conuiuio, cibi regij apponebantur alijs atque alijs vasis: vinum abundans & præcipuum. Secundò, qui instituit conuiuium Rex fuit potentissimus super 177. prouincias. Tertio apparatus fuit ingens; habitum enim conuiuium in horto regio: pendebant ex omni parte tentatoria aërei coloris & carbasini & hyacinthini sustentata funibus byssini; atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant & columnis marmoreis fulciebantur: Lectuli quoque aurei atque argentei super pauimentum smaragdino & pario stratum lapide dispositi erant, quod mirâ varietate pictura decorabat. Quarto singulis mensis præerant singuli principes, vt sumeret vnusquisque quantum vellet. Quinto. Regina Vasthi, quia in conuiuio hoc comparere iussa renuit, grauissimas pœnas dedit; repudiata enim à Rege est, & regnum eius alteri traditum. Omnia ista ostendunt, grande fuisse conuiuium, quod instituit Assuerus. Sed multò grandius fuit, quod in vltimâ cœnâ instituit Christus: & primò quidem exhibuit primoribus suis Apostolis, deinde toti Ecclesiæ, sacrificium missæ videlicet. Omnia enim illa, quæ in Assueri conuiuio magna fuerunt, multo maiora sunt in missæ sacrificio: vt apparebit per singula.

B. I. *Desumitur ex re oblatâ.*

PRIMO desumitur huius sacrificij dignitas ex re oblatâ, quæ excellit omnia munera quæcunque Deo vel olim oblata fuerunt, vel adhuc offerri possunt. Est enim ipsemet Dei filius, qui vti in cruce obtulit se patri in odorem suauitatis seu gratissimum beneficium, ita vt per hoc reconciliaret ei etiam inimicos: ita etiamnum offertur illi in sacrificio missæ, ad reconciliandum nobis cœlestem patrem, vti nobis partim peccata, partim debitas eis remittat pœnas. Quemadmodum natura, ita & naturæ autor consueuit ab imperfectioribus progredi ad perfectiora. Patet in creatione mundi, vbi ab elementis & inanimatis gradum fecit ad plantas, à plantis ad animalia bruta, ab his ad hominem, tanquam anacephalæosim & epitomen omnium creaturarum. Patet etiam in sacrificiorum progressu. In lege naturæ contentus erat Deus oblatione frugum & ouicularum sine solennitate. In lege scriptâ oues & boues magniq; pretij victimas requisiuit magnâ cum solennitate & plurimis ritibus offerendas. Tandem in lege nouâ instituit victimam victimarum, Christum, in sacrificio missæ, qui cùm per priores victimas adumbratus fuerit, & omnia creata munera in infinitum superet, meritò finem imposuit veteribus sacrificijs. Vt enim stellæ omnes reconduntur adueniente sole, quòd ab eius lumine nimium excedantur: ita sacrificia alia cessârunt, cum hoc magnum instituit Dominus. Vnde meritò dicere Christo possumus: *Tu autem seruâsti bonum vinum vsq; adhuc.* sic enim Zach. 9. de illo prædictũ fuit: *Quid est bonum eius & quid pulchrum eius* (Christi) *nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines?* q. d. nihil habuisse Christum melius quod offerret patri & nobis offerendum relinqueret, quàm seipsum sub speciebus panis & vini. Et hinc est, quòd huius sacrificij contemplatione, nauseam quodammodò cepit veterum sacrificiorum Deus. sic namq; dixit Malachias c. 10. *Non est mihi voluntas in vobis* (videlicet sacerdotibus antiquæ legis) *dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestrâ. Ab ortu enim solis vsq; ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Quem locum, de Eucharistiâ interpretantur SS. Patres, Irenæus, Cyprianus, Augustinus, Iustinus. Quemadmodum ergo si cui inprimis dentur aliqui nummi cuprei, posteà monetæ argenteæ, & tandem aureus ducatus: tum is hoc accepto spernet reliquas monetas & libenter pro ducato dabit, quia hic illas continet & multò adhuc plures. Ita quia sacrificium nouæ legis vetera omnia continet & multò adhuc plus. ideò Deus illa fastidire cœpit, & solo hoc delectatur: Vnde Psal. 109. Dauid de nostro sacrificio longè aliter loquitur: *Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Quem locũ de Christi Sacerdotio & sacrificio interpretatur Apostolus ad Hebr. 7. Cum enim præstantius & Deo acceptius munus excogitari & esse nequeat in æternum, quam ipsemet Dei filius: quomodo potest Deum pœnitere vel tædere huius sacrificij?

C. II. *Ex institutore Christo.*

SECVNDO. Ex Institutore Christo, qui primus in vltimâ cœnâ sacrificium hoc obtulit & offerendum instituit, cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* In quâ re typus Christi fuit Melchisedech Rex Salem, qui victori Abrahæ, proferens panem & vinum obtulit Deo in gratiarum actionem pro victoriâ obtentâ, eò quòd esset Sacerdos Dei altissi-

altissimi; quod de Christo prædixit Dauid Ps.109.& exponit Apostolus Heb.7. Hanc ergò figuram impleuit in vltimâ cœnâ Christus. Repræsentauit autem Melchisedech Christum aptissimè quoad multa Primo. Melchisedech fuit Rex Salem, id est, pacis: Et Christus Isaiæ 9. vocatur *princeps pacis*. Secundò Melchisedech fuit Rex & Sacerdos (non ita Aaron) sic etiam Christus. Tertiò. Melchisedech fuit Sacerdos quidam vniuersalis, non vnius gentis tantùm: (non ita Aaron) ita Christus vniuersalis Sacerdos, Hebræorum & gentium. Quartò. Melchisedech fuit Sacerdos quasi æternus, sine patre & matre, sineq; successore, ad Hebr. 7. quia scilicet eius parentela non describitur; (non ita Aaron:) ita Christus sine patre vt homo, sine matre vt Deus; Item sine successore & Sacerdos in æternum, quia vt principalis offerens solus est, nec habet successorem aut antecessorem. Quamuis enim elegerit Sacerdotes, voluit tamen eos esse sua instrumenta: seipsum verò facere officium præcipui Sacerdotis. *Vnde & saluare in perpetuum potest*, ait Apostolus ad Hebr.7. *accedentes per semetipsum ad Deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis ad Deum.* Quoties ergò Sacerdos celebrat, toties Christus de cœlo manum suam ad eum protendit, ipsius quasi manum ducens & cum ipso vt præcipuus Sacerdos offerens; (quoniam ipse est offerens & oblatum.) Quis enim rem tantam facere sine tali manuductore posset? Ita sacrificanti S. Vdalrico in die Paschæ, dextera Dei superna apparuit cum illo sacrificans, apud Sur. to.4. Vnde S. Chrysost. hom. 60. ad pop. ait: *Verùm & tu Laice cùm Sacerdotem videris offerentem, ne vt Sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extensam.* In cuius rei signum, cùm Sacerdos consecrat, non suo sed Christi nomine loquitur: & ipse Christus per os Sacerdotis dixit: *Hoc est corpus meum.* Nec satis esset si diceret: Hoc est corpus Christi; quia tunc loqueretur nomine suo & non supremi Sacerdotis, qui rem adeò gloriosam per creaturam adeò vilem perficit. Et propterea non habet opus alijs Sacerdotibus, vt Aaron successoribus, sed tantum ministris, qui visibiles esse debebant (Christus enim in cœlo existens nobis inuisibilis est) cum sacrificium etiam sit visibile. Vnde apparet sacrificium ipsum quoad substantiam nihil amittere de suâ dignitate & puritate, licet minister sit improbus: sicut scriptura quam facit Ludimagister ducens manum rudi puerulo, non est deterior eâ quam facit ducens manum alteri scribendi gnaro. Vel sicut eleemosina quam sanctus aliquis Dominus largitur, nihil propterea amittit, quòd famulus eius, per quem eam pauperi largitur, improbus sit. Quare Missa mali Sacerdotis non est deterior Missâ boni Sacerdotis: nec ea quæ modò fit, illâ, quam Christus in vltimâ cœnâ fecit; quia, vt S. Chrysost. hom.2. in 2. Tim. & hom.17. ad Hebr. ait: *idem Dominus vtramque facit.* Solum hoc interest, quòd oblatum à Christo solo tunc fuit meritorium & satisfactorium: quia adhuc erat in statu viatoris: nunc autem non ampliùs meretur nobis, sed applicat tantùm nobis sua merita per Missam.

D. III. *De eius cæremonijs.*

TERTIO. Ex varijs ritibus & cæremonijs, quæ ad Missæ celebrationem ex præcepto vel consuetudine Ecclesiæ adhibentur. Nam primo celebratur tantùm in linguâ latinâ (extra Græciam) non modò ad designandam vnitatem Ecclesiæ: sed etiam ob maiestatem & dignitatem linguæ latinæ: & ne res tanta vilipendatur. 1.

Ea verò composita est à sanctissimis viris ex verbis prægnantissimis & pijssimis. Ordinem & formam celebrandi tradidisse dicitur S. Iacobus minor, Episcopus Ierosolymitanus, cui seruiebat sanctus Stephanus, de consecr. d.1.c. Iacobus. Posteà Basilius Episcopus Cæsariensis exactiorem tradidisse. Demum à sanctis Pontificibus addita paulatim augmenta. Psalmum, *Iudica me Deus*, in principio Missæ recitari solitum; à Pontiano Papa institutum scribit Berno l. de officio Missæ c.25. Introitum à Cælestino Papâ, vult Alcuinus. Kyrieeleison in Liturgiâ Iacobi habetur; nonies vt repeteretur, instituit S. Gregorius Magnus Papa. Gloria in excelsis Deo cantari cœpit in Missa Telesphori Papæ, vt refert Damasus in Pontificali cap. 9. Mos dicendi, Dominus vobiscum, ab ipsis Apostolis fluxit, teste Concilio Bracharensi 2. cap.21. Alij eum Soteri vel Anacleto adscribunt, alij alia addiderunt fragmenta, penè omnes sancti Pontifices.

2. Secundo non nisi congruo tempore, ab aurorâ, scilicet vsque ad meridiem. Auroræ autem tempus censetur hora circitèr & media antè solis ortum. Ita docet D. Thomas p.3.q.83.a.2.

3. Tertio non celebratur nisi loco sacro & ad celebrandum peculiariter destinato, vti in Ecclesiâ. In capellis verò & oratorijs non consecratis, vel etiam domibus priuatis non nisi de licentiâ Episcopi. Debet verò Ecclesia esse non violata homicidio, sanguinis vel seminis humani effusione, sepulturâ hominis excommunicati vel incendio aut ruinâ notabili.

4. Quarto non nisi super lapideo altari ab Episcopo consecrato & sanctorum reliquijs munito; nec nisi super duabus saltem mappis lineis additoq; insuper corporali ab Episcopo benedicto, cap. si per negligentiam, de consecr. d.2.

5. Quinto non nisi in vestibus & vasis sacris, ijsque mundissimis. Eæ autem vestes debent itidem benedictæ esse. Calix non nisi aureus vel argenteus vel ad minimum ex stanno esse debet, ab Episcopo sacris ritibus consecratus, cap. vasa. cap. vt calix, de consecr. d.1.

6. Sexto non sine imagine crucis; de quo quidem non extat canon; (vnde nec mortale peccatum foret sine eâ celebrare) constitutum tamen est in cæremonijs & regulis Missalis.

7. Septimo non sine luminaribus duobus, cap. vlt. de celebrat. missæ. Candelæ autem cereæ esse debent.

Octauo

8. Octauo non sine ministro, vt præcipit Conciliũ Moguntinum 1.c.43. Isque vir sit, non fœmina, vt præcipitur c.1. de cohabit. cler. & mulier.

Quibus omnibus Ecclesia non tantùm insinuat mysteria certa, sed inprimis dignitatem huius sacrificij. Vt enim Rex in suo palatio vult omnia se digna; palatium nitidum, famulos forma & vestitu nitidos, vestes nitidas, mensas & lectos nitidos &c. sic Christus in sacrificio.

9. Nono. Non celebratur præsentibus pœnitentibus publicis & excommunicatis. Nam *quemadmodum ad mensam accumbente hero*, inquit S. Chrysostomus hom.3. in c. Ephes. 1. *non licet ijs, qui illum offenderunt inter ministros adesse, sed è medio abiguntur; ita & hoc loco, dum offertur oblatio, dum Christus atque agnus ille immolatur, scilicet qui in peccatis sunt, primùm eijciuntur.* Sanè mortui sæpe, non absoluti ab excommunicatione, surgere ad vocẽ eijcientis excõmunicatos & exire de Ecclesiâ visi sunt, in vitâ S. Gotthardi Episcopi Hildesheim. Cùm enim eo iubente abscedere excommunicatos de Missa, illi remanerẽt, mortui aliqui surgentes exierunt: vnde pudore suffusi etiam viuentes exierunt. Tunc reuocatos mortuos absoluit, & ad tumulos suos reuocauit. Quod aliàs sæpius contigisse scribit Raderus p.1. Viridarij à fol.54. vsque 62.

E. IV. *Ex ministris & circumstantibus*

QVARTO. Ex ministrorum & circumstantium præstantiâ. Nam inprimis de S. Chrysost. scribit discipulus eius, S. Nilus, ad Anastas. Episcopum: *sæpe vidit in Ecclesia angelos, sed maximè tempore sacrificij Missæ. Itaque admiratione & lætitia plenus amicis multum Spiritualibus seorsum narrabat quemadmodum cùm sacerdos oblationem sanctam facere inciperet, plurimi angelicè cœlo delapsi splendidissimis stolis induti, nudo pede, aspectu intento, vultu demisso circumstantes altare magnâ reuerentiâ & quiete ac silentio vsque ad mysterij consummationem assistunt. Deinde discurrentes huc atque illuc per totam Ecclesiam Episcopos & presbyteros, qui corpus & sanguinem distribuunt, adiuuant & corroborant.* Tunc addit: *Hæc scribo vt intelligentes quanti tremoris sit diuina Missa, nec ipsi remissi timorem Dei negligatis, nec vllos alios loqui aut mussitate tempore oblationis neque innuere audacter, aut à statu grauitatis dimoueri; neque huc atque illuc circumspicere aut ignaue & dispersè vagari permittatis.* Sic ille. Ipsemet S. Chrysost. testis oculatus l.6. de sacerdotio scribit. *Per id tempus angeli sacerdoti assident, & cœlestium potestatum vniuersus ordo clamores excitat & locus altari vicinus in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus est. Vidit enim senex quidam admirabilis eo tempore angelorum multitudinem fulgentibus vestib. indutorum, altare ipsum circumdantium atque sic capite inclinatorum, vt siquis milites præsente rege stantes videat.* Cyrillus etiam in vita S. Euthymij Abbatis scribit eum sæpe vidisse sacrificantem angelos secum Deo ministrantes & sacra contrectantes. S. Basilius sacrificium non peragebat, nisi diuina visio ei ostenderetur, vt testatur Amphilochius in eius vita. Item S. Gudvvalus Archiepisc. & alij. S. Ambr. super cap. 1. Lucæ ait: *Non dubites assistere angelum, quãdo Christus assistit, Christus immolatur.* Et S. Beda super Lucam ait: *sicut posito in sepulchro corpori Christi angeli adstitisse leguntur, ita etiam tempore consecrationis dominici corporis assistere sunt credendi.* Et cur hoc nõ facerent angeli: num satis sibi esse existimabũt, quòd sciant ipsum in terrâ habere ministros qui ei assistant? an non & ipsi quoque descẽdent vt socios se eis præbeant? Quando Christus in carne mortali venit in hunc mundum vt cruci affigeretur, descendit certè multitudo militiæ cœlestis laudantium eum magnaq; cum lætitia dicentium: Gloria in altissimis Deo, &c. quid igitur nunc faciẽt, eodem suo rege veniente glorioso in carne immortali, vt nouo quodam & stupendo modo in altari sacrificetur? *Omni dubio procul* (ait S. Gregorius l. 4. dial. c.36.) *in ipsa huius sacrificij hora & ad verbum Sacerdotis cœli aperiuntur & angeli descendunt, vt tanto huic mysterio* IESV *Christi Dei & domini nostri assistant.* Quin etiam angeli ad Missam ministrasse quandoque leguntur. Cùm enim aliquando S. Gregorius Magnus die paschæ in templo S. Mariæ maioris celebraret, &, *Pax Domini sit semper vobiscum*, dixisset: Angelus Domini alta voce respondit: *Et cũ spiritu tuo.* Propter quod Papæ ipsa die ibidem celebranti & *pax Domini*, &c. dicenti nihil respondetur, inquit Ioan. Diaconus in vita S. Gregorij. S. Osvvaldo Episcopo Vigorniensi legitur angelus sacrificanti ministrasse officiosè & ad singula respõdisse: in eius vita. Similiter F. Ioanni de Parma Generali Franciscanorũ, in eorum Chron. to.2. li.1. c.57. Hinc multi magnates honori sibi ducebant, ministrare sacrificantibus, vti Thomas Morus b. m. Angliæ Cancellarius. S. VVenceslaus Bohemiæ Rex non contentus sacrificio Missæ quotidie interesse, etiã messis & vindemiæ tempore, oblitus quasi dignitatis suæ, metebat & vindemiabat, quæ pro sacrificio Sacerdotum manibus offerret. Refert Tymp. in speculo Magistr. p.2. fig.23. Denique etiam ouicula S. Coletæ & S. Francisci ingressa Ecclesiam Missæ assistebat magnâ cum modestiâ, & eleuationis tempore in genua nixa non ante finem surgebat: Surius in eorũ vita. Olim Christianos sub Missa manibus in crucis formam expansis orasse, testatur S. Chrysost. ho. 69. ad pop. Antioch. Et quid mirum? si enim tempore sacrificij veteris, teste Eccles. c.50. *omnis populus simul ceciderunt in faciem adorare Dominũ*; quanto magis hoc decet facere nos sub Missa?

F. V. *Ex punitione contemptorũ*

QVINTO. Ex punitione reproborum, qui Missam contempserunt; non enim sine causa vocatur Missa à S. Chrysost. ho. 69. ad pop. Antioch. *tremendum sacrificium.* Item, *horrore & reuerentia plenissimum*, l.6. de dignita. Sacerd. c.4. Exemplo sunt inprimis pueri quidam pastoritij in Gonago Apaniæ agro, qui per iocum erigentes altare, sacrificij ritus imitantes, panem & vinum consecrare conabantur: vbi mox ignis de cœlo lapsus, altare & omnia superposita consumpsit, & pueros omnes ita exanimauit

vt velut mortui corruerint & verbum nullum ante
diem ſequentem loquerentur. Ad quem locũ poſt-
ea accedens Epiſcopus, eo quo ſaxum fuerat loco,
in æternam rei memoriam Eccleſiam ædificari cu-
rauit & pueros in monaſterium intruſit. Refert Io.
Euiratus in prato ſpirit. ad Sophr. cap. 196. In oppi-
do Hardevvicenſi non procul ab vrbe Campenſi,
cùm hæreticus quidam, Miſſæ illuſor, panis fru-
ſtulum ſuper verticem erigeret, repente totus ob-
rigeſcens vitam miſerè finijt. Refert Coſterus 3.
p. Conc. 3. Alia plura recenſet. Til. Bredenbachius
l. 1. collat. ſacr. Inter alia cap. 64. narrat in ciuitate
Hollandiæ Gouda nomine, anno 1574. contigiſſe,
vt dum Catholicus quidam ciuis grauiter decum-
beret, irriderent eum Caluiniſtæ quidam dictitan-
tes per ludibrium, ſe Miſſam illi dicturos, quò ſua-
uiùs defungi poſſet. Nec mora, quidam ex illis Her-
mannus Aldareich profert habitum & cætera Miſ-
ſæ paramenta, adornatur Diaconus & Subdiaco-
nus, canitur introitus & cætera. Vbi peruentum ad
Agnus Dei, nuntium affertur ſacrificanti, vxorem
eius coarctari doloribus partus. Ille protinùs excuſ-
ſo habitu, feſtinus domum ſe proripiens, inter eun-
dem audit vxorem enixam eſſe gemellos. Sed do-
mum ingreſſus reperit extinctos, & vxorem cum
morte conflictantem, ac paulò poſt defungi videt:
ipſe quoque poſtridie peſte corripitur, cum omni-
bus qui Miſſæ ludicræ cooperabantur & adſtabant:
Catholicus conualuit.

CONCIO V.

TRIPLICES EXCVSATORES IN QVADRVPLICI COENA, POENITENTIARIA, EVANGELICA, EVCHARISTICA, BEATIFICA.

I. *Cœna pœnitentiaria, & Excuſatores.* 1. Villam emit. 2. Iuga boum. 3. Qui vxorem duxit.

II. *Cœna Euangelica fidei & Excuſatores.* 1. Ob lacturam honori ſui. 2. Ob diſpendium bonorũ temporalium. 3. Ob propinquos. 4. Prædicantium terriculamenta.

III. *Cœna Euchariſtica & Excuſatores.* 1. Ob negotiationes. 2. Ob lites & contentiones. 3. Ob coniugium.

IV. *Cœna beatifica & Excuſatores.* 1. Superbi. 2. Auari. 3. Gulæ & luxuriæ dediti.

THEMA.

Rogo te, habe me excuſatum, Luc. 14.

A. ANte octiduum, Auditores, vidimus in cœlo
ternarium omni veneratione colendum &
amandum, Deum ſcilicet Patrem & Filium
& Spiritum ſanctum, ſanctiſſimam Trinitatem.
Hodie occurrit nobis ternarius in mundo, ſed om-
ni execratione dignus, fuga & odio proſequendus:
tres nimirum inuitati ad cæleſtem cœnam, ſed
mundo addicti, & quo minus venirent, vaniſſimè ſe
excuſantes. Primus ait: *Villam emi:* Secundus, *iuga
boum emi quinque, rogo te habe me excuſatum.* ter-
tius, *vxorem duxi & ideò non poſſum venire.* Omnes
à cœlo excluſi & ad orcum relegati, quia bona ter-
rena, cæteroqui non illicita cœlo præpoſuerunt.
Atque hic eſt ternarius ille diabolicus, quem deſcri-
bit S. Ioannes ep. 1. c. 2. dicens *Omne quod eſt in mũ-
do, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculo-
rum* (hoc eſt auaritia) *& ſuperbia vitæ.* Quid enim
emptor villæ, niſi ſuperbiam: quid emptor boum,
niſi auaritiam: quid vxoris amator, niſi concupi-
ſcentiam carnis in ſinu ſuo geſtauit verbiſque ſuis
prodidit? Hæ ſunt tres vniuerſales naſſæ, quib. Dæ-
mõ infinitos homines velut piſces capit & à cæleſti
cœna retrahit. Hę ſunt tres illę lanceæ Ioab, quibus
pendulũ transfixit Abſalonẽ, 2. Reg. 18. His confixit
Diabolus primos noſtros parentes in paradiſo: cõ-
cupiſcentia carnis cùm perſuaſit eis comedere de
ligno vetito; concupiſcentia oculorum, cùm eis
falsò promiſit: *Aperientur oculi veſtri;* ſuperbia vi-
tæ cum eis falſo item pollicitus eſt: *Eritis ſicut Dij.*
His denique configere in deſerto ipſum Chriſtum
niſus eſt: concupiſcentia carnis cùm ait: *Dic vt la-
pides iſti panes fiant;* ſuperbia vitæ, cùm ait: *Mitte te
deorſum, ſcriptum eſt enim Quoniam angelis ſuis mã-
dauit de te;* concupiſcentia oculorum, cùm oſtendit
ei omnia regna mundi dicens: *Hæc omnia tibi dabo,
ſi cadens adoraueris me.* Peſſimus hic ternarius totus
quantus eſt, contrarius eſt ternario ſanctiſſimæ Tri-
nitatis concupiſcentia oculorum ſeu auaritia Deo
patri, qui totam ſuam diuinitatem communicat fi-
lio & Spiritui ſancto eſſentialiter, creaturis verò
participatiuè. Superbia vitæ Dei filio, qui pro nobis
formam ſerui induit, omnium infimus factus, &
crucifigi non abhorruit. Concupiſcentia carnis
Spiritui S. qui eſt amor caſtiſſimus, ſanctiſſimus,
omniſque obſcænitatis hoſtis acerrimus. His ta-
men omnibus inſuper habitis plurimi ſunt, qui re-
licto ſanctiſſimo & diuino hoc ternario ad exe-
crandum & diabolicum illum ternarium con-
cedunt & cum vaniſſimis illis excuſatoribus va-
niſſimè ſe excuſant à pluribus Dei cœnis. Videa-
mus.

B. I. *Cœna pœnitentiaria.*

PRIMO. Cœna, quam reperio in SS. literis, eſt cœ-
na pœnitentiaria. De hac ſcribit S. Ioannes in per-
ſona Chriſti ad Epiſcopum Laodiciæ, Apoc. 3. *Ecce
ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis audierit vocem meam &
aperuit mihi ianuam, intrabo ad illum & cœnabo cũ
illo & ipſe mecum.* Pulſat Deus per gratiam excitan-
tem cor peccatoris, quærens intrare ad illũ per gra-
tiam habitualem, eumque reficere ſua viſitatione
& amicitia; cuiuſmodi conuiuium habuit cum Mat-
thæo & publicanis recens conuerſis, & pater ille cũ
filio ſuo prodigo. Fercula huius deſcribuntur ab A-
poſtolo ad Rom. 14. *iuſtitia, & pax* (conſcientiæ) *&*

Excusatores.

gaudium in Spiritu sancto. Verùm quid agunt multi homines? Aliqui audiunt pulsantem Deum, sed non aperiunt: alij etiam fortiùs obserant fores, & profundiùs indormire peccatis suis incipiunt, ne vocē pulsantis audiant. Alij denique contemnunt & irrident pulsum, fiuntq; prorsus surdi ad diuinas vocationes, adeoque fere desperati. Qui tres peccantiū gradus non obscurè insinuantur in tribus illis excusatoribus; Primus in eo, qui villam emit & it videre illam. Villa ipsius peccatū semel admissum est. Secundus in eo qui iuga boum quinq; emit, & it probare illa. Hæ sunt peccata consuetudinis sæpiùs repetita, graui iugo hominem deprimentia, nec iam visa solummodò, sed per delectationem probata & comprobata. Tertius in eo qui vxorem duxit, & ideò non potest venire. Hæc est omnimoda pertinacia fortissimè adhærens peccato (qualis in libidinosis) adeoq; contemptus & derisio vocationis diuinæ, quo modo hic contemptim respondit: *Et ideò non possum venire.* De quo dicitur prouerb. 18. *Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Ijdem gradus mysticè designati sunt in tribus prolibus Oseæ (de quibus c. 1. Ose.) quarum primā (filium) vocari iussit Deus *Iezrahel*, id est, *semen Dei perditum vel occisum.* secundam (filiam) *lo rachuma*, hoc est, *absque misericordia.* Tertiam itidem filiam, *lo ammi*, id est, *non populus meus.* Prima proles denotat peccatorem suis illecebris intentum, ideoq; Dei gratia destitutum. Secunda verò eundē in peccatis suis obstinatè progredientem, ac Dei ira, non misericordiâ, dignum. Tertia eundem à Deo iam abiectum & reprobatum, quia ipse abiecit & contēpsit eius monitiones. Hæc igitur est scala rectissima ad infernum, iure metuenda vel in primo gradu, ne de primo deuoluamur ad secundum & de secundo ad tertium. Hanc à se orando amolitur Dauid Ps. 68. dicens: *Non me demergat tempestas aquæ* (vide primum gradum) *neque absorbeat me profundum* (vide secundum gradum) *neque vrgeat*, id est, nò claudat, *super me puteus os suum* (vide tertium.) Idem Propheta Ps. 1. beatum prædicat illum, qui ab hac scalâ longè abest. *Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorum*; En primum. *Et in via peccatorum non stetit*; Et secundum. *Et in cathedra pestilentiæ non sedit.* Hebr. *in cathedrâ derisorum non sedit*; En tertium. In primo gradu peccatores ambulant, semper modū transeuntis hærent, facilè reducendi, si à Deo resp[i]ciantur & vocentur. In secundo stant per diuturnam consuetudinem & peccatorum delectationē. In tertio sedent per obstinationem, sine omni metu & remorsu conscientiæ quiescentes in peccatis pestiferis. Primus nonnihil ciuiliter respondet in hodierno Euangelio: *Villam emi, & necesse habeo exire.* Necessitatem enim obtendit impedimenti quasi iustam vel vrgentem saltem causam absentiæ. Alter impudentius: *Iuga boum emi quinque, & eo probare illa.* Eo, inquit, quasi dicat: sic iam placuit mihi: nihil causæ adfert cur iam debeat ire. Tertius omnium impudentissimè & obstinatissimè: *vxorem duxi, & ideò non possum venire.* Rectè, *non possum*, inquit; quia vbi quis peccatis pertinaciter adhæret, iā non potest venire, hoc est, difficillimè. Exemplum refert Septemcastrensis c. 21. de quodam apud Turcas Christianæ fidei desertore. *Illum in familiari colloquio interrogaui*, inquit, *quare hoc fecisti? aut quid te mouit? nihil aliud respondere potuit, quàm: Maledicta dies sit, in qua hoc feci. Et ego: quare ergò non reuerteris ad fidem Christi? Tum ille retorto collo & auerso vultu: non possum, inquit.*

C. II. *Cœna Euāgelicæ fidei.*

SECVNDA. Est cœna Euangelica fidei & religionis Catholicæ, ad quam per Apostolos vocauit totum mundum. Lex vetus fuit quasi prandium diei, salutis & Ecclesiæ Christi: lex noua verò, cœna & nouissima hora est. Ac sicuti cœnam non sequitur alia refectio: ita post Apostolicam & Catholicum religionem alia expectanda non est. Serò nimis igitur venit Machomet cum suo Alcorano, Lutherus cum suo quinto Euangelio, alijque nouatores, quorum Euangelia non nisi nocturnæ comessationes sunt, ebrietate & insania cerebrum obtundentes. Porrò videamus cur ad cœnam istam detrectent venire hæretici.

Excusatores. 1. Ob iacturam honoris sui.

Primò aliqui excusant se propter villæ neglectum, id est, honoris & famæ iacturam; siquidem leues, inconstantes & perfidi, qui fidem violauerint, audituri sint, si ad Catholicos trāseant. Verùm sciant non esse turpe rescindere in malè promissis fidem, nec obligare iuramentum contra bonos mores præstitum. Sanè si dedecorosum iudicant redire ad Ecclesiam, ergò infamis etiam Lutherus fuit, qui ab Ecclesia desciuit, cui fidē dedit: & quotquot eum secuti sunt. Et sicut laudem sibi peperissent, si post lapsum resipuissent & ad Ecclesiam suam redijssent: ita laudandum est, cū quis deserta hæresi reddit se Ecclesiæ. Et licet tu in vel ab Ecclesia Romana baptizatus non sis, nihilominus tamen per baptismum à quocunque tandem collatum, Christi & Ecclesiæ eius membrum factus es.

2. Ob dispendium bonorū temporalium.

Secundo. Alij prætendunt boum, id est, bonorum temporalium dispendium; siquidem non sine magno rerum damno mutari fides & domicilium queat, periculumque inopiæ præforibus expectet; accedit iactura successionis hæreditariæ, quę aliàs sperari possit: Profugiendum erit à patria, resignandi honores & dignitates, incurretur odium principis & proximorum. Verùm hoc ipso nomine beatum te existimare debes, qui bonorum tuorum iacturam pro Christo cum gaudio sustineas. Deinde etsi iacturam aliquam feceris, scias quod dixit quidā vir sanctus Amasiæ regi Iuda, qui centum talentis conduxerat milites Deo exosos. Iussit enim eos dimitti, & cùm rex obijceret iacturam argenti factam: *Quid ergò fiet de centum talentis quæ dedi militibus Israël?* respondit homo Dei: *Habet Dominus, vnde tibi dare possit multo his plura*, 2. Paral. 25. Themistocles pulsus primū Athenis, deinde tota Græcia, cum ad regem Persarū venisset, repentè ditissimus ab eo factus est; vnde magnifica eius dona intuēs, *Amici*, inquit, *peieramus, ni perijssemus.* Plut. in Apopth.

apopht. Notum quoque illud Anaxandridæ responsum ad quendam qui exilium ægrè ferebat: *ne exhorrescas exulare à ciuitate, sed à Iustitia.* Idem cogitandum in præsenti.

3. Ob propinquos.

Tertio. Alij vxorem, id est, propinquos suos obijciunt, quorum odium incurrere debeant. Addunt, se religionem suam à parentibus accepisse: non recedendum à parentum fide, nec eos condemnandos quasi perperam credidissent. Verùm cogitent isti quid dixerit Deus Adamo, Gen. 3. *Quia audiuisti vocem vxoris tuæ*, inquit, *maledictus eris.* Cogitandum quod ait S. Bernardus: *Magna abusio, domus ardet, ignis instat à tergo & fugienti prohibetur egredi, & hoc ab ijs qui in incendio sunt.* Quare sicut ex incendio ilicò te proriperes, non attentis propinquis qui te retinere vellent: ita fac in proposito. Sed obsistunt Ministri verbi, quasi altera quædam vxor. Verùm *sine illos: cœci sunt & cæcorum duces.*

Prædicātium terriculamenta.

Conantur illi suis terriculamentis exosam reddere fidem Catholicam ad absterrendos suos, sed non nisi per mendacia; similes illis Palesthinæ exploratoribus, qui mendaciter sibi & populo persuaserunt, quasi terram Chanaan nequaquam obtinere possent, Num. 13. Primò, eò quòd terra illa deuoraret habitatores suos, ob aërem scilicet noxium & pestilentem. Secundò, quòd vrbes haberet grandes & muratas munitasque vsque ad cœlum, vt dicitur Deut. 1. Tertiò, quòd grandia hominum monstra & Gigantes aleret, quibus comparati quasi locustæ viderentur. Hunc in modum Prædicantes arcent per mendacia suos à conuersione. Primo dicunt: Terra, quam in Ecclesiâ papisticâ lustrauimus, deuorat habitatores suos, eorum opes & pecunias exhauriendo oblationibus, eleemosynis, myssis, templorum structura & ornatu: ipsa hominum corpora enecando precibus, ieiuniis aliisque præduris pœnitentiæ operibus: ipsas denique animas varijs superstitionibus & Idololatrijs in Orcum demergendo. Deinde vidimus ibi vrbes grandes & muratas, præceptorum Decalogi & Ecclesiæ obseruationem mandatam, grauem & impossibilem: carnis edomationem, crebra ieiunia, supplicationes, confessiones auriculares, conscientiarum carnificinas censuras ecclesiasticas. Ad extremum, ibi cernuntur monstra horrifica, Papa seu AntiChristus, Cardinales eius asseclæ, cornua illius bestiæ Episcopi, & Monachi aspero vestitu, adoratores bestiæ. Ibi Gigantes Franciscus, Dominicus loricatus, Capucini, Carthusiani, Iesuitæ &c. quibus comparati quâsi lucustæ sumus, quia carnis nostræ infirmitas rigorem illorum ne videre quidem, ne dum imitari potest. Verùm vti improbi illi exploratores partim finxerunt, quæ dicebant; partim enormiter amplificarunt & de musca elephantem cuderunt: ita faciunt præcones hæreticorum suis auditoribus in his & harum similibus calũnijs: quanquam in vltimo saltem verum dicunt.

D. III.

TERTIO. est cœna Eucharistica, quæ conficitur in sacrificio missæ & exhibetur in S. communione. Iure verò cœna vocatur & quia vesperi & post cœnam agni facta; & quia ad finem vitæ Christi instituta; & quia est vltima esca seu viaticum morientium; & quia cœnam illã cœlestem, in qua beati fruuntur Deo, apertè repræsentat & quasi in pignore donat, exhibens nobis ipsum Dei filium. Vnde Ecclesia canit: *ô Sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Ad hoc conuiuium omnes vocati sunt quotquot Christum profitentur: soli canes, id est, infideles & qui à peccatis nondum mundati sunt, excluduntur, iuxta id Domini: *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus.* Matth. 15. Et illud: *nolite sanctum dare canibus*, Matth. 7. In hoc omnia parata sunt: Locus, Ecclesia: Cibus, à sacerdotibus confectus & cõditus sub accidentibus vt edi possit: Ministri, sacerdotes: Aqua ad præuiam manuum lotionem, pœnitentia: mensa, altare. Sola hominis cœnaturi præparatio requiritur, vt lota accedat conscientia, & cum esurie spirituali. Sed quid contingit? vti in hodierna cœnâ, ita & illâ Eucharisticâ se excusant multi.

Cœna Eucharistica.

Excusatores.

1. Ob negotiationes.

Primò dicunt aliqui nõ vacare sibi vt vel in paschate semel, vel in anno crebrius ad hanc mensam veniant, quia villam emerunt; hoc est, quia negotiationi & mercaturæ vel agriculturæ vacare, vel artificijs suis incumbere, vel præfecturis suis intẽdere, vel magnam familiam alere tenentur. Sed hi inprimis considerare deberent, vtrum primi Christiani, qui à tempore Apostolorum vsque ad tempora S. Augustini, vel quotidie, vel saltẽ in hebdomade sæpius, aut ad summum semel, cœnæ huius participes se fecerunt, nõ ijsdem vel similibus studijs & occupationibus fuerint distenti. Vtrum non & ipsi vel opifices vel mercatores vel agricolæ fuerint. Deinde vtrum dum his temporalibus commodis studẽt, interim non spiritualia commoda, eaq; longe maioris lucri negligant. Et quid si interim cœlum perdant, dum lucrari terram satagunt? Nonnè audiunt Dominum: *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Itaque licet valida sit eorum excusatio, tamen sine damno non est; quia dum quærunt minus bonum, perdunt maius bonum.

2. Ob lites & contẽtiones.

Secundo respondent alij, se emisse quinque iuga boum, hoc est, implicatos se esse inimicitijs, litibus & contentionibus, nec non graui peccatorum iugo premi, quod non possint tam facilè excutere: vel impediri se propter sordes & paupertatem suam: cũ bobus & stabulis, cum stipe & mendicis sibi rem esse, non habere quò honestè vestiantur, &c. Verùm hæ excusationes friuolæ sunt; propterea enim vel maximè festinandum ad confessionis & communionis Sacramentum, vt onus peccatorum & inimicitiæ deponantur. Lites & causæ forenses suum progressum habere possunt, & iustitiæ committi debent, communionem non impediunt, modò odiũ & rancor eas non comitetur. Ad vestium cultum vel neglectum non attendit Deus: animam vult mundam; sordes corporis non horret.

3. Ob coniugium.

Tertio respondent alij: *vxorem duxi*, hoc est, cõiugio & liberis opera danda. Vel: vxorem habeo fastidiosam, carnem morbo obnoxiam. Quibus respondendum, coniugium Christianorum sanctum esse debere, adeoque sic moderandum, vti ne coniugati in solennioribus saltem festiuitatibus impediantur ab animæ curâ & refectione instituendâ, sed iuxta consilium Apostoli 1. Cor. 7. ad tempus consuetudine abstineant propter orationem & cultum diuinum. Non audienda vxor & Eua, quando inuitat ad lignum mortis: Deus præferendus qui ad lignum vitæ inuitat. Ægritudo corporis vel ipsamet hominem vrget, præsertim periculosa, vt medelam à Deo quærat per S. communionem.

E. IV. *Cœna beatifica.*

QVARTA. Est cœna beatifica, de qua loquitur hodierna parabola, nec non Ioannes, Apoc. 19. *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.* Ad hanc vocati inprimis Iudæi, deinde etiam gentiles. Verũ non omnes vocati comparent. Alius enim respondet: *Villam emi*, &c. Alter: *Iuga boum emi quinque.* Tertius: *vxorem duxi.* Horũ excusationes nõ quidẽ continent res in se malas aut illicitas, sed tres tamẽ peccatorum radices notant, quas describit S. Ioann. ep. 1. c. 2. dicens: *Omne quod est in mundo, concupiscẽtia carnis est, & concupiscentia oculorum & superbia vitæ.*

Excusatores.

1. Superbi.

Prima igitur excusatio de villa designat superbiam vitæ, ad quam spectat ambitio, fastus, appetitus excellentiæ laudis & gloriæ. Eius vero obiecta sunt superbæ vestes, palatia, pompa famuli, rhedæ, dignitates, magistratus, dominia, prædia, eorum tituli, &c. Et hæc multos illaqueat, atque à cœlo abducit. Audiamus Ecclesiasticum c. 11. *Sicut perdix inducitur in caueam, sic & cor superborum.* De perdice scribit S. Aug. l. 13. contra Faustum c. 12. *Perdix nimis contentiosum animal: notum est, quantâ auiditate contentionis curat in laqueum.* Scimus etiã perdices obiectu picti bouis aut equi propelli in retia. Sic igitur & superbi, quia neminem facilè audiunt sed sibi solis sapiunt, cum impetu quasi peccant & in præcipitium currunt, vti Lucifer qui dicebat in corde suo: *In cœlum conscendam, supra astra Dei exaltabo solium meum*, &c. *Veruntamen ad infernũ detractus est in profundum laci*, Isa. 14. Hinc excusator iste ait: *Villã emi & necesse habeo exire*, &c. Necesse, inquam, habuit, quia fastus noui prædij contemplãdi eum vi abripuit in laqueũ diaboli. Adhæc superbi dum contemplantur res pictas; honorum, laudũ, gloriæ, dignitatum fumos; rati eas esse solidas, impelluntur in laqueum, quemadmodum perdices. Hinc iste inuitatus dixit: *Necesse habeo exire & videre illam.* Videt enim & contemplatur tantum superbus suam gloriam vel excellentiam, nihil aliud inde percipit. Hoc laqueo comprehensus & à cœlesti cœnâ retractus fuit Heron Eremita, qui suis meritis stultè præfidens & illusus à Diabolo iniecit se in profundissimum puteum, quasi ob merita virtutum suarum nihil aduersi passurus. Vnde semimortuus à fratribus extractus, perstitit adhuc & obijt in stulta sua præsumptione, apud Cassian. coll. 2. cap. 5. Idem penè contigisset Secundello Diacono, cui in Insula vitam eremiticam agenti apparuit tentator in specie Domini dicens: *Ego sum Christus, quẽ continuò deprecaris: iam enim sanctus es & nomen tuum in libro vitæ cum reliquis sanctis meis adscripsi: egredere nunc ab hac Insula, & vadens fac sanitates in populis.* His & ille illectus deceptionibus discessit ab Insula, nec socio nunciauit: tamen, cùm infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Reuersus autem post multum tempus ad Insulam, venit ad socium cum vanâ gloriâ dicens: *Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci.* Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet; cuncta, quæ gesserat, simpliciter pandit. At senex obstupescens, suspiransque ac lachrymans ait: *væ nobis, in quantum audio, à tentatore delusus es: vade age pœnitentiam, ne vltrà tibi præualeant eius doli.* Resipuit ergò iste hortatu & precibus S. Friardi, cum quo habitarat, vt scribit Greg. Turonens. l. de vita Patrum c. 10. Sur. 1. Aug.

2. Auari.

Secunda excusatio de quinque bobus denotat concupiscentiam oculorum, ad quam spectat auaritia. Eius verò obiecta sunt, aurum, argentum, gẽmæ, opes, boues & opes, agri, &c. quæ dum oculos irritant, mentem illaqueant & à cœlo abstrahunt. Vnde bene concupiscentia oculorum vocatur; vti etiam propterea, quia vix amplius concedit auaro, quã vt opes suas oculis vsurpet. Sanè iste ait se probare velle boues, indicans auaros solùm delibare supremis labris opes suas, quia reconditas eas malunt quàm à se absumptas. Addit etiam se iuga boũ quinque emisse; quia auaritia reuerà graue iugum est, imperans auaro vt vigilet alijs dormientibus, vt ieiunet alijs edentibus, vt per maria nauiget & quieti domesticæ renuntiet, vt neglectis alijs honestis & salutaribus studiis, sordibus auaritiæ vacet, cuiusmodi auarissimum Episcopum Pragensem, nomine Albicum, describit Cochlæus l. 1. & Æneas Syluius graphicè admodum depingit dicens, claues cellæ cingulo alligatas gestare, & carnem ferinam aliunde dono sibi missam, per famulos in foro vendere; atque etiam ne edacioribus ministris vteretur, anus edentulæ opera in culina vti solitum. Idem rogatus aliquando, eodem testante Syluio, quis sonus omnium maximè esset molestus? Eum, aiebat, quẽ maxillæ os rodentes, ederent. Et hoc quidem modo, neglecto commissarum suæ fidei ouium pastu, bonus ille viuebat Archiepiscopus. Timendum sanè ne pastor iste bobus tantùm intentus cœnam illam Dei neglexerit.

3. Gulæ & luxuriæ dediti.

Tertia excusatio de vxore ducta notat concupiscentiam carnis, ad quam pertinet gula & luxuria. Eius obiecta sunt vinum, epulæ, Venus. Hæc hominem quodammodo absorbent & in bestiam commutant vt de Deo & cœlesti cœna vix vnquam cogitare queat, sed in patinis semper & cubiculis hæreat affixus. Vnde ait iste: *vxorem duxi*; quã videlicet dimittere non licet. Priores duo emerunt villã & boues; vnde eas iterum alienare & deserere poterant?

terant ? sed vxor ducta alienari aut deseri nequit. Rursum priores illi adhuc rationis & humanitatis aliquid habuere, dum dicunt : *rogo te, habe me excusatum.* Sed iste nihil rogat & culpam non agnoscit. Denique priores si instantius rogati fuissent, poterant flecti, sed hic minimè; vnde ait iste : *Ideò non possum venire.* prorsus inhumaniter, quasi libero arbitrio & ratione destitutus ; quia Oseæ 4. dicitur: *Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor*; id est, mentem & iudicium ; vti Theotimo illi apud Ambros. l. 4. in Luc. 4. qui spreto medici consilio maluit oculorum lumine, quàm vxoris consuetudine destitui, dicens: *Vale amicum lumen.* Eadem libido Salomonem, vti timendum, à cœnâ illâ abstraxit; siquidem dubia est eius pœnitentia & salus. Abstraxit Henricum 8. Angliæ regem ob inductam legitimæ coniugi Annam Bolenam vti ab Ecclesia, ita & ab eius cœnâ. Quare moriens iure dixit: *Amici omnia perdidimus.* Quod à nobis auertat DEVS.

CONCIO VI.

VARII MODI COMPELLENDI HOMINES AD SALVTEM.

I. *Efficacibus argumentis, & Gentiles, & Hæretici. & Catholici.*

II. *Per instantem prædicationem.* 1. cum zelo. 2. cũ exemplo. 3. cum doctrina sana.

III. *Per miracula.*

IV. *Per flagella & terrores.*

THEMA.

Exi in vias & sepes ; & compelle intrare ; vt impleatur domus mea. Luc. 14.

A. IN magna istâ cœna proponit Christus ferculum, quod multis non tantùm non sapit, sed nauseam etiam & horrorem creat; estque verbum illud: *Compelle intrare.* Hoc enim ferculum, quantum procaces pueri timent virgam, quantum fures carcerem & patibulum, quantum scabiosa capita pectinem, tantum horrent inprimis Hæretici, qui fidem sponte suscipiendam, non coactè, volunt. Deinde peruicaces Catholici, qui Ecclesiæ non obtẽperant, cùm gladio excommunicationis ad obedientiam compelluntur. Denique omnes reprobi, cùm à Deo varijs modis vrgentur & compelluntur deserere mores peruersos, & reuerti ad pœnitentiam. Sed reuera isti omnes immeritò conqueruntur de hoc tam salutari ferculo. Nam etsi nonnihil amaritudinis continet, salutem tamen animæ parit. Sed qui modi compellendi? Audiamus.

B. I. Modus PRIMVS : Efficacibus & insolubilibus argumentis. Sic conuicti sunt Gentiles de Deorum suorum vanitate, cùm ad oculum eis ostendebatur, Idola eorum non Deos, sed lapides & ligna, aurum vel æs, adeoque opera manuum hominum esse. Sic conuinci possunt Hæretici insolubilibus argumentis, quasi nucibus, quas nequeunt frangere dentibus. Veluti Primo si quæramus ex illis, in quo orbis angulo fides Lutherana ante Lutherum, Caluiniana ante Caluinum fuerit, ante annum nimirum 1518.

Efficacib. argumẽtis.
Gentiles.
Hæretici.

1\. Secundo. Cur nouæ adhæreant doctrinæ, quæ nec vllo miraculo comprobata est, nec aliquo iudicio confirmata, neque vllum adhuc proferre potest, qui in ipsorum secta existens gehennã euaserit, & cuius explorata sit beatitudo : nullum denique habuit vnquam Imperatorem suæ religionis?

2\. Tertio. Vbi & quando & à quibus fides Apostolica sit adulterata? Quis primus celebrarit missam, confessiones audierit, sanctos & reliquias coluerit &c.

3\. Quarto. Vbi scriptum sit, nihil esse credendum, nisi quod in SS. litteris expressum est?

4\. Quinto. Vnde constet ipsis, scripturis expositionem, quam ipsi pro suo capite afferunt, præstantiorem & congruentiorem esse illa, quam sancti patres à tot sæculis tradiderunt?

5\. Sexto. *Responde*, inquit S. Augustinus l. 2. contra Gaudentium, *vtrum Ecclesia* (oriente Donato) *perierit, an non perierit. Elige quod putaueris. Si iam perierat, Donatum quæ peperit? si autem tot in eam sine baptismo aggregatis perire nõ potuit, responde quæso, vt ab ea se, tanquam malorum communionẽ deuitans, pars Donati separaret, quæ dementia persuasit?* Pari modo, sic concludo: Oriente Luthero, vel Caluino, Ecclesia & vera fides vel periit, vel non perijt: (hæc enim duo, Ecclesia & vera fides, necessariò coniuncta sunt; nam si vno in articulo erret, Ecclesia Dei non est) si perijt: ergò non solùm Ecclesia Christi per tot annos extincta fuit, sed ipse Lutherus & Caluinus extra Ecclesiam, adeoque vel hæreticus vel paganus fuit, ideoque audiri non debuit. Si non perijt, sed in vera Ecclesia nati sunt, ergò ab eâ recedere non debuerunt; & cum recesserunt, à vera fide recesserunt.

6\. Itaque si veritatem dicimus vobis, ô hæretici, quare non creditis nobis? Compelli etiam & conuinci possunt argumentis Catholici quam plurimi in peccatis degentes. Primo: Si verum est, Deum videre omnes nostros actus, quomodo in oculis eius peccare audemus? Secundo si credimus, vni peccato mortali infernum esse decretum, quomodo cõmittere vel vnum possumus? Tertio Quomodo audemus viuere in tali statu, in quo diffidimus mori? Quarto Quomodo audemus differre tamdiu pœnitentiam, qui crastinum nobis polliceri non possumus?

Catholici 1. 2. 3. 4.

C. II. SECVNDVS. Per instantiam & feriam prædicationem, vitiorumque reprehensionẽ: præsertim quando in docente vita inculpata est & doctrinæ correspondens. De Primo Apostol. 2. Tim. 4. ait: *prædica verbum,*

Per instantem

prædica-tionem.

verbum, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa, in omni patientia & doctrina. De Secundo ad Gal. 2. *ſi tu, cùm Iudæus ſis, gentiliter viuis & non Iudaicè: quomodo gentes cogis Iudaizare?* His accedere inprimis debet doctrina ſana & ſyncera, quæ nihil habet turpe aut repugnans rationi. De quo ait Apoſtolus ad Titum. 1. *Potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguere.* Et ſic triplicem nectemus funiculum, qui facilè trahet homines & difficile rumpetur. Per primum oſtẽditur, quàm neceſſaria & quanti momenti ſit doctrina, quæ traditur, vtpote quam Doctores tantâ contentione animis hominum inſerere conantur. Qui funis traxit inprimis non ſolùm in admirationem, ſed etiam in ſuſceptionem fidei Iapones, ipſosque eorum ſacrificulos, Bonzios. Admirabantur enim in Xauerio ſtupendam animi magnitudinem, quá, religionis duntaxat propagandæ cauſa, è Luſitania in Iaponiam tot tantisque Oceani tractibus tantisq; cum periculis contendiſſet, vt habet Hiſtoria Societatis. p. 1. l. 9. n. 210. Igitur boni conſulite, Auditores, ſi quid ex cancellis ſæpius & vehementius inculco. Video enim periclitari ſalutem veſtram. Quis neget angelos illos maximum præſtitiſſe beneficium Lotho & vxori ac filiabus eius, quãdo eos coëgerunt exire de Sodomis, vbi incendio perijſſent? Gen. 19. Idem omninò ego facere adnitor.

1. Cũ zelo.

Per ſecundum oſtenditur eſſe poſſibile, quod docetur; ſiquidem reipſa præſtatur à docente, quod alioqui multi impoſſibile exiſtimant. Multum etiam valuit hic ſecundus funis ad conuertendos Iapones, apud quos cùm doceret in triuio pro concione Ioannes Fernandius comes ſociusque Xauerij, præteriens forte Iapon collectam in ore ſaliuam concionantis in faciem ſordidus execrauit. Qua ille macula ignominiaque notatus ſine vlla animi perturbatione motuque ac ne verbo quidem reddito, linteolo ora deterſit; eodemque tenore ſermonem ab ſe inſtitutum, eodemque prorſus vultu pertexuit. Id cõtemplatus ex Auditoribus quidam haud iniquus rerum æſtimator cogitare apud ſe cœpit, diuinum profectò Philoſophiæ genus id eſſe, quod homines ad tantam æquitatem conſtantiamque perduceret: dimiſſaque concione domum ad Fernandium venit, cognitisque probè legibus inſtitutisq; Chriſtianis Amangucianorum omnium primus Chriſtianus efficitur. Hiſt. Societat. p. 1. l. 11. n. 104. Narrat etiam Maffeius in vita B. Ignatij l. 2. ca. 13. adoleſcentem quendam Lutheranum, qui diſputando conuerti nõ poterat, traditum Ignatio atque ab eo in domum acceptum, fuiſſe conuerſum. Qui rogatus, quomodo ita mentem antea inexpugnabilem mutaſſet? reſpondit, ſe Ignatij & ſociorum nõ tam argumentis (licet & ijs valerent plurimum) quàm ſpectatæ ſanctitati virtutique ceſſiſſe; quod ita apud ſe propè neceſſariò ſtatuiſſet, à tam incorruptis moribus, à tantâ pace & concordiâ, à tam bonis operib⁹ rectam in Deum fidem abeſſe nullo modo poſſe.

2. Cum exemplo.

Per tertium oſtenditur doctrinæ ſanitas & ſecuritas carens omni erroris periculo. Vt autem ſtomachus appetit cibum & reſpuit venenum, ita intellectus appetit veritatem & reſpuit falſitatẽ. Traxit etiam hic funis Iapones aliasque barbaras gentes ad fidem Chriſtianam, cùm ſc. viderent ea quæ docentur, ipſi rationi & lumini naturæ eſſe tam cõformia, ſua verò dogmata eſſe tam turpia & à ratione aliena: vti ſeipſum occidere, &c.

D. III. *Per miracula.*

TERTIVS. Per miracula. Hac etiam ratione, vt alibi oſtendimus, compulſi ſunt in primis Eccleſiæ temporibus ad fidem gentiles. Quibus hoc iam addamus. *Anno 386. euenit* (inquit Paulinus apud Baron. anno cit.) *vt Arianus quidam acerrimus diſputator & inconuertibilis ad fidem Catholicam, tractãte Epiſcopo apud populum videret, (vt ipſe poſtmodum loquebatur) Angelum ad aures Epiſcopi tractantis loquentem, vt verba Angeli populo Epiſcopus renũciare videretur. Quo ipſo, conuerſus, fidem quã expugnabat, cœpit ipſe defendere.* Compelluntur etiamnum in nouo orbe crebris adhuc miraculis, quæ fiunt in adminiſtratione ſacramentorum, per orationes præconem fidei, &c. Sæpius etiam legimus conuerſos per miracula hæreticos. Et niſi cæci ſint hæretici huius temporis, poſſunt & ipſi videre mira, quæ his prælijs contra ipſos geſtis contigerunt. Vti ſunt prodigia in pugna Pragenſi aliquot: equorum horror, conſpectus peregrini exercitus, angelorum ſcilicet. In pugna ad arcem Lutheranam, conſpectus gladij in aëre minantis hoſtili exercitui, &c. Item vindictæ diuinæ in eos qui Catholica ſacra profanarunt. Vti in Fridericum Palatinum eiuſque coniugem, poſtquam reliquias SS. & templum Pragæ contaminarunt. In Chriſtianum Brunonicenſem, Mansfeldium, &c. qui malè perierunt. In alios hæreticos, vti milites duos, quorum vnus cùm imagini Deiparæ naſum abſcidiſſet, citò & ipſe naſo eſt truncatus; alter cum ſimilem ſuſpendiſſet imaginẽ, breui & ipſe ſuſpenſus eſt. Rurſum in filium Prædicantis, qui cùm in nocte Natiuitatis Domini anno 1626. Catholicis in templo agentibus, foris imaginem crucifixi vulneraſſet, ſanguis inde ad terram vſque profluxit, quem nec ipſe pater eius cohibere potuit, viſusque eſt à Catholicis templo egredientibus: Ex literis P. Knor ſcriptis è caſtris Tillianis anno 1627.

E. IV. *Per flagella & terrores.*

QVARTO. Per flagella & terrores. Sic imprimis cõpulſus eſt Saulus vt fieret Paulus, quando voce de cœlo miſſa perculſus & in terrã proſtratus fuit, Act. 9. Sic Natalius Confeſſ. an. 107. in Theodoti Coriarij hæreſin, pecuniæ largitione inductus & eorum creatus Epiſc. per diuinas viſiones ſæpius admonitus, tandẽ per integrã noctẽ à ſanctis Angelis cęſus, reſipuit & primò manè ſurgens cilicio indutus, cinerib. cõſperſus, magno cũ mœrore & lachrymis ad pedes Zepherini Pont. ſe ſupplicem abijciens, & nõ modò ad Cleri. ſed Laicorũ etiam genua aduoluẽs, poſt multas preces & oſtenſiones vibicum plagarũ quas acceperat, vix tandem in Eccleſiæ vnionẽ receptus eſt. Euſebius l. 5. c. 27. apud Baron. an. cit. Sic

Arnobius Rhetor in Africa, gentilis, ad fidem per ſomnia compulſus eſt, vt ſcribit S. Hieron. in addit. ad Chron. Euſeb. apud Baron. anno 302. Sic Mutius primò gentilis, poſteà Abbas, natura ferox & latrocinijs deditus, ita vt etiam ſanctorũ delubra expoliando profanaret, vidit tandem in quiete virũ forma habituque anguſtiore quàm humano, comminantem ſibi necem, niſi protinus à flagitijs ſacrilegioque ſe ſubmoueret. Cumque pauore perculſus repente euigilaſſet, nihil moratus ad Eccleſiã confugit & baptiſmate ſuſcepto eremum petiit, & vir ſanctus euaſit. Ex vitis PP. Marulus l. 2. c. 8.

1. Heretici

Hac viâ compellit hac ætate vel compellere faltem nititur Primo hæreticos ad abiurandam hæreſin, dum tot tantiſque Catholicorum victoriis eos attriuit & confudit, vt niſi cæci ſint, manifeſtè cernere poſſint, ſtare Deum à parte Catholicorũ, velleque vt ipſi ad Eccleſiæ caulam reuertantur. Videtur de illis prophetaſſe Oſeas cap. 7. cum ait: *Factus eſt Ephraim quaſi columba ſeducta, non habens cor: Ægyptum inuocabant, ad Aſſyrios abierunt. Et cùm profecti fuerint, expandam ſuper eos rete meum: quaſi volucrem cœli detraham eos.* Vt enim columba domeſtica à columbis alterius columbarij ſibiloque aucupis allecta, in illud ſponte ſe infert capique ſinit: ita vrbes & nationes aliquot Germanorum ad exemplum aliorum & ſibilum Lutheri, ab Eccleſiæ columbari ad alienum hæreſeos auolarunt & ſe capi permiſerunt, non habentes cor ſeu mentem, ſiquidem ad ſectam tam nouam & ſpurcam abierũt. Inſuper in nuperis tumultibus inuocarunt in auxilium Turcam, eiuſque vaſallum. Idcircò miſit Deus venatorem, qui veluti reti eos caperet & ad obediẽtiam Eccleſiæ & Imperatoris reduceret: quemadmodum olim de Timotheo Athenienſi dicebatur prouerbio, retibus vrbes capit; teſte Vlpiano in 2. Demoſth. Olynth. Hac eadem via compellere etiam poteſt & ſolet Eccleſia hæreticos pœnis & ſupplicijs: vti non ſolùm Eccleſiaſtica ſed etiam Cæſarea iura ſanxerunt. De quo immeritò conqueruntur hæretici. Primo quia cum ſemel Eccleſiæ fidem dederint, velut perduelles puniri poſſunt ac debẽt. vti miles qui poſt datã Duci fidem fit transfuga. Secundo quia hæreſis crimen graue admodum & noxium reipublicæ eſt, vti experti ſumus Deniq; quia ad bonum compelluntur, ad ouile Chriſti. Vnde vt S. Auguſtinus ep. 50. ſcribit ad Bonifac. *non tam oportet conſiderare eos quòd compellãtur, quàm ad quod compellantur.* Et rurſum: *Melius quidem eſſe quis dubitauerit ad Deum colendum homines doctrina duci, quàm timore pœnæ vel dolore compelli. Sed non quia iſti meliores ſunt, ideò illi, qui tales non ſunt, negligendi ſunt. Multis enim profuit timore vel dolore cogi, vt poſſint poſtea doceri, aut quod iam verbis didicerunt, opere ſectari.* Et vero fælices illos, ſi agnoſcerent, quorſum id Deus faciat. Quemadmodum enim tempore diluuij optime actum fuiſſet cum reprobis, ſi ad arcam compulſi fuiſſent, ne perirent in diluuio: ita fœlix eſt calamitas, quæ compellit hæreticos vt intrent in Eccleſiam: quod aliquando experientur.

2. Catholici.

Secundò ẽt Catholicos, vt mores ſuos cõponant, vitia deponant; dũ tot cladib. modò bello, modo peſte, modò annonæ caritate & fame eos affligit, quemadmodum his temporibus experti ſumus. Quid enim aliud ſibi vult Deus his plagis, quam quod ſibi voluit Abſalon, cùm vocatum ad ſe Ioabũ & venire nolentem, compulit venire, dum miſit ſeruos ſuos vt incenderent & vaſtarent agrum eius, 2. Reg. 14. Quia enim venire ad Deum toties vocati nolumus, immittit Deus ſeruos ſuos, pruinam, inundationem imbrium, ſiccitatem, grandinem, milites, morbos, in agros, fines & domos noſtras, vt vaſtent omnia noſtra, donec veniamus. Vnde S. Gregorius ait: *Mala quæ nos hic in mundo premunt, ad Deum ire compellunt.* Hac arte compulſus eſt prodigus filius redire ad patrem ſuum, fame ſcilicet & ſeruitute cogente. Sic compulſi ad pœnitentiam & agnitionem peccati ſui fratres Ioſephi, quod in ipſum commiſerunt, fame perurgente, quam immiſit Deus, vt occaſione eius deſcenderent in Ægyptum ad fratrẽ, & ibi deflerent peccatum ſuum. Vnde Pſ. 104. ea de re dicitur: *Et vocauit famem ſuper terram* (quaſi lictorem ſcilicet ad caſtigandos præuaricatores) *& omne firmamentum panis contriuit, Miſit ante eos virum,* (Ioſephum) &c.

Rogemus itaque Deum, vt non modò vocet nos ad cœnam, ſed etiam vt ſi excuſare & refugere velimus, compellat.

CONCIO VII.

TRIA TEMPORA ET TRES MODI, QVIBVS TRIA HOMINVM genera vocata ſunt ad fidem.

I. *Tempus à Chriſti morte vſque ad excidium Regni Romani Occidentalis.*

II. *Tempus ab interitu occidentalis Imperij vſque ad Carolum Magnum.*

III. *Tempus à Carolo M. vſque ad finem mundi.*

THEMA.

Domine factum eſt, vt imperaſti: & adhuc locus eſt Luc. 14.

A. Euangeliũ hod. propheticum eſt.

EVangelium hodiernũ Auditores non merã complectitur parabolam, ſed etiã prophetiã, de gentium vocatione ad fidem, trib. diſtinctis legationibus inſtituenda: prophetiam inquam, quando Chriſtus eã propoſuit, nũc autẽ verè hiſtoriam & rem factã. Tres porrò legationes in illa proponũtur: prima vocãtur homines, ſecunda adducũtur, tertia cõpelluntur intrare: prima diuites, ſecũda pauperes, tertia agreſtes: primi in ædib. ſecundi in vicis & plateis, tertij in vijs extra vrbem & ſepibus habitantes: illi propè, iſti non ita procul, hi longius remoti: è primis nulli accedunt, è ſecun-

secundis multi, è tertijs qui impleant domum. Omnia hæc cernuntur in gentium vocatione ad Christi fidem: Prima enim legatio durauit ab ascensu Christi vsque ad interitum regni Ro. occidentalis circitèr, qua vocati diuites sed pauci venerunt. secunda ab occasu regni Ro. vsque ad tempora Caroli M. quâ adducti sunt multi populi in finibus Romanorum positi, sed pauperes & rudes. Tertia inde ad Iudicij diem, quâ compulsi plurimi in vijs positi ad fidem amplectendam. Nunc ista clarius intuebimur.

B. I. *Tempus à Christi morte vsque ad excidium regni Ro. occidentalis.*

PRIMVM Tempus legationis fuit, quod intercessit ab obitu Christi vsque ad Imperium Romanum in occidente excisum, & ad orientem omninò translatum. (æstimamus autem hæc tempora iuxta potissimam partem) Dicimus autem Romanos diuites & qui in vrbibus morabantur, quiq; primò ex gentibus vocati sunt ad fidem ; Nam certum est Romanos primis Ecclesiæ temporibus fuisse opulentissimos præ omnibus alijs nationibus. Quidquid enim excultæ regionis & opulentæ fuit, tunc sub ditione Romanorum fuit. Abundabant tunc Romani villis magnificentissimis, vnde vnus ait: *Villam emi.* Agros item habebant excultissimos & amplissimos; vnde alius dixit: *Iuga boum emi quinq;.* Connubia instituebant & conuiuia nuptialia ingenti apparatu, voluptatiq; ac delitijs supra modum indulgebant; vnde alius inquit: *vxorem duxi.*

Modus vocandi.

Modus, quo isti inuitati sunt, nuda vocatio fuit. Vocati enim sunt per nuntiorum Christi prædicationem & miracula innumera, ita vt excusationem non haberent. Cæterum adducti non sunt, quia tunc Christi nuntij, sacerdotes & prædicatores, apud gentiles nullo penè in honore erant nec præditi potestate vel autoritate, quâ compellere homines vel adducere ad Christi cultum possent. Neque Deus tunc solebat magnis & extraordinarijs beneficijs delinire principes sæculi & Imperatores adeoq; tam suauiter ad se adducere vt posterioribus temporibus: sed plerumq; increpabat eos per suos Martyres & Confessores.

Eo conuersi sunt pauci valde.

Numerus illorum, qui huic vocationi acquieuerunt, tam exiguus erat respectu eorum qui non acquieuerunt, vt rectè dicatur in Euangelio: *Cœperũt simul omnes excusare.* Erant enim tunc Christiani omnibus exosi & ideò ferè occulti, & nemo audebat se Christianis iungere, nisi præsentissimo vitæ periculo se vellet committere : quisquis se prodebat, statim ad tribunal rapiebatur & exterminabatur. Vnde Maximiano Herculeo Imp. spectante in circo maximo ludos Circenses clamauit populus duodecies: *Christiani tollantur.* Et iterum decies: *Auguste, Christiani non sint.* Vnde permotus Maximianus Edictum edidit, vbicunque Christiani inuenti fuissent aut sacrificare cogerentur Dijs, aut certè pœnis interirent, facultatibusque nudarentur. Baron. anno D. 301. Accedit, quòd diuitijs abundabant & voluptatibus addicti erant tunc Romani supra modum: cuiusmodi homines difficile est conuertere, testante Domino. In his ergò velut in spinis, semen verbi Dei suffocatum est. Addicti quoque erant suis Imperatoribus & hæreditarijs erroribus. Denique ad primam hanc legationem pertinere videtur, quod Dominus apud Matth. c. 22. in simili parabolâ proposuit. Cùm enim inuitatos ad nuptias, duplici legatione vocâsset, & primi quidem nollent venire, de secundis subdit: *Illi autem neglexerunt & abierunt alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam: reliqui verò tenuerunt seruos eius & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cùm audisset, iratus est & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos & ciuitatem illorum succendit.* Prima legatio in hac parabolâ videtur esse illa, quæ ad Iudæos facta est, secunda quæ ad Gentiles. Iudæi venire nolebant & licet tenuerint & occiderint aliquos Christi seruos, paucissimos tamen in comparatione eorum, quos afflixerunt & occiderunt Romani, à quibus aliquando concessum erat publico edicto, vt cuilibet volenti liceret impunè Christianum occidere, vt ex actis S. Anysiæ colligitur apud Sur. 30. Decembr. Legat qui vult apologias Athenagoræ, Iustini, Tertulliani, Cypriani, Arnobij & aliorum, ex quibus intelliget, quanta tunc Christianorum carnificina exhibita fuerit, quantaq; maledicta Gentiles congesserint in Christianos. Vnde iusto Dei iudicio etiam illud contigit, quod hac parabolâ prædicitur, vt Romanum Imperium immissis Barbarorum exercitibus perderetur & Roma ab ijsdem occuparetur, ipsumque Occidentale Imperium funditus tandem exscinderetur. Sed obijciet aliquis, vastationem & exterminium Occidentalis Imperij contigisse diu post immanes illas persecutiones in seruos Dei excitatas : & quidem tunc, quando in Imperio Romano Christus iam agnoscebatur & colebatur, & iam nemo amplius in seruos Dei iniurius erat. Sed qui historias perlustrat, aliter rem se habere intelliget. Nam inprimis licet Constantini Magni tempore fides Christiana exaltata sit & longè propagata, non tamen illicò exterminata Idololatria, quæ adhuc passim & per vnum alterumque sæculum vigebat, non in ædibus magnatum solùm, sed & multo maximè extra vrbes in foris & pagis, vnde Ethnici tunc pagani dicti, teste Baron. An. 351. Deinde tametsi Constantinus Magnus *Primus pietate ornauit imperium & Dæmonibus quidem sacrificare omnibus interdixit; non tamen eorum templa destruxit, sed inaccessibilia esse præcepit. Cuius filij paterna vestigia sunt secuti. Iulianus autem renouauit impietatem & flammam veteris seductionis accendit. Porrò Iouinianus imperio sumpto, rursus immolationes prohibuit Idolorum. Valentinianus autem maior, huiusmodi legibus vsus gubernauit orbem. Porrò Valens omnibus quidem alijs concessit vt religiones suas colerent, sicut vellent; illos solos impugnans qui pro Apostolicis dogmatibus decertabant. Omni siquidem tempore eius imperij & ad aras ignis accendebatur & libamina atq; sacrificia Idolis*

efferebantur. Sed & publicas festiuitates per plateas agebant & Orgia Dionysij celebrabant & cum sacris currebant, canes euiscerantes, furentes atq; bacchantes; ait Hist. Tripart. l. 9. cap. 33. Rursum, teste Zozimo in hist. suâ, quo tempore Barbari inuaserunt Occidentale Imperium, senatus Romanus maximâ ex parte priscis adhuc superstitionibus addictus fuit. Nobiliores item Magistratus in vrbe adhuc penes gentiles erant. Denique qui secuti sunt Imperatores, sæpe in Pontifices & Episcopos iniquè egerunt, vti inprimis Iustinianus, qui extremis temporibus suis Syluerium Pontificem coniecit in vincula. Hinc per ista tempora ingentes calamitates presserunt Occidentale Imperium. Sub Valente Gothi Ro. exercitum fuderunt, cuius Dux Traianus Valenti exprobrans: *Non ego*, inquit, *Imperator victus, sed tu ipse prodidisti victoriam, qui contra Deum aciem instruere non desinis, & ita eius auxilium Barbaris concilias: nam abs te oppugnatus se illis adiungit*. Item: *Non nosti quos viros Ecclesijs expuleris & quibus eas tradideris?* &c. Baron. anno Domini 378. Sub Honorio & Theodosio, Wandali, Alani & Sueui Hispanias inuaserunt. Sub ijsdem Alaricus Gothorum Rex Romam obsidione premit, capit & expoliat, & partem incendio vastat. Sub Theodosio & Valentiniano Wandali in Africam transierunt nullo obsistente & omnia vastationibus, incendijs & cædibus complentes occupârunt. Sub Marciano & Auito Franci & ipsi gentiles Galliæ dominari cœperunt, Parisijs expugnatis. Denique sub Zenone Imp. Orientis, Imperium Occidentale quod in Augusto inceperat, in Augustulo relegato in exilium omninò defecit, & Gothos habere reges Arianos cœpit. Totilas sub Iustiniano Romam penè excidit.

C. II. Tempus ab interitu Occidentalis imperij vsque ad Carolum Magnũ.

SECVNDA Legatio seu secundum legationis tempus fuit ab interitu Occidentalis Imperij circiter vsque ad tempora Caroli Magni, qui id restituit. Eo tempore vocatos dicimus pauperes, debiles, cœcos & claudos, qui habitabant in vicis & plateis, id est, qui terras extra Romanorum fines incultas & agrestes colebant erantq; homines omninò rudes in moribus & scientijs, adhæc exiguis facultatibus, & ferè pecuinam vitam agentes: Vnde à Romanis omnes Barbari dicebantur. Quibus addimus paganos, id est, eos qui intra fines Romanorum, sed in pagis tantùm Idola colebant.

Modus vocationis.

Modus vocationis erat, adductio per beneficia & promissa. Inprimis enim Constantinus M. dum innumera Christianis priuilegia concessit, multas exteras nationes ad fidem Christi adduxit. Alij finitimi populi videntes Christianos ab Impp. Ro. pluris fieri, vt amicitiam & pacem cum ijsdem obtinerent, fidem eorum suscepêre. Eorundem exemplo adducti populi trans Danubium & vltra Rhenum & qui ad Oceanum Germanicum habitant. Alij diuinis adducti sunt beneficijs, vti Rex Francorum Clodoueus cum suis ob partam de Saxonibus victoriam, quam voto religionis Christianæ obtinuit. Similiter Burgundionum gens vltra Rhenum posita, quæ vitam à republica gerendâ remotam ducebat & ex arte lignariâ viuebat, cùm ab incursionibus Hunnorum sæpe vehementer affligeretur, rebus desperatis statuit quærere sibi Deum à quo defendi posset, talemq; esse Deum Christianorum audiens, Episcopo Galliæ se erudiendam in fide tradidit: pòst audaciores facti gentem Hunnorum numero longè seperiorem inuaserunt & fuderunt. Niceph. l. 14. c. 40. Quibus adnumerari ipse Constantinus M. potest, qui crucis beneficio victoriam obtinens & baptismo lepram expians, Christianus factus est. Alij item pauperes & ignari beneficijs, quæ à sanctis viris acceperunt, ad fidem ducti sunt: vti Iberes beneficio fœminæ Christianæ, quæ regis filium infirmum miraculosè sanauit. Niceph. l. 8. c. 34. Et Armeni cùm in sues degenerassent & se mutuò deuorare incepissent, consilio Gregorij, sancti viri, moniti sunt fidem recipere, se restitui sibi vellent. ib. c. 35. Item Indi interiores operâ & industriâ S. Frumentij: ib. Maruthas Episcopus ab Imperatore Rom. ad Persarum regem missus, capitis dolore diuturno afflictum, quem magi curare non poterant, orationibus sanauit; eidemq; posteà dolos & imposturas magorum, qui ex occultis terræ cuniculis regi malum præsagiebant quasi ex oraculo aliasque similes fraudes à se deprehensas detexit; vnde factum vt fides in Persiâ propagaretur, licet rex defunctus sit antequam Christianus fieret. Hist. Trip. l. 11. c. 8. similiter aliæ nationes Barbaræ cum varijs irruptionibus in terras Romanorum factis, inter alias prædas, Christianorum quoq; sacerdotes abducerent, à quibus posteà infirmitates curabantur, & solo Christi nomine Dæmones fugabantur, videntes hæc & vnà vitam eorum inculpatam, suaui isto modo ad fidem peruenerunt. Niceph. l. 8. c. 33. Saraceni imperante Valente nomen dedêre Christo, Moysis monachi sanctimoniâ & miraculis permoti: ad numerum inopum & illiteratorum & ipsi pertinentes. Sarmatæ cum audissent Constantinum M. victoriam à Deo mirabiliter obtinuisse, quòd Christum coleret, constituerunt & ipsi Christo se deuouere. Socr. l. 1. c. 14. Germani permoti miraculis & sanctitate S. Bonifacij, Ruperti, Wilibaldi, Burchardi, &c. nec non beneficijs ab eis receptis.

Ingo Dux Venetorum, qui ad fontes Draui & Saui habitant (nunc Carinthij) satrapas suos adhuc gentiles hac arte conuertit. Conuiuium instituit lautum, & vilem plebeculam simul cum equestris ordinis proceribus inuitauit, & nobiles quidem præ foribus recumbere iussit & pane tantùm cibario & carunculâ rancidâ pauit, vinumq; in vasis fictilibus austerum illis apposuit. sed agricolas suæ mensæ adhibitos lautissimè tractauit, & vinum poculis aureis atque argenteis proposuit. Cùm ergò nobiles id indignè ferrent, atq; in sui contumeliam hoc fieri dicerent, respondit, se ideò rusticos ad mensam suam adhibuisse, quia essent baptismo abluti;

abluti: illos verò nobiles foris reliquisse, quòd sordibus Ethnicis squalentes, hircum impietatis olerent. Illi ergò hoc sermone confusi, certatim ad S. fontem properârunt, refert Tymp. in spec. magistr. signo 75.

D. III. *Tempus à Carolo Magno vsque ad finem mundi.* Modus vocationis.

TERTIVM Tempus est à Carolo M. vsque ad Iudicij diem. In hac vltimâ legatione vocati sunt qui in vijs & sepibus morabantur, id est, hæretici, qui in vias diuersarum opinionum abierunt, vt exponit S. Augustinus ep. 48. ad Vincentium: & criminosi alij, qui grauiter deliquerunt, & ideò quodammodò inter sepes latitant. Et isti compelli possunt: Hæretici, quia viam semel cœptam deseruerunt, & fidem datam Ecclesiæ fraudârunt: scelerum verò aliorum rei compelli possunt vt vel pœnas luant, quas meruerunt, vel vt Christo nomen dent, si absolui velint. Nemo quidem absolutè compelli ad fidem potest; nisi in casibus prædictis.

1. Hæretici.

Equidem Hæretici, non aliter ac miles qui semel Sacramentum fecit, ad militiam adstringitur: & qui matrimonio iunctus est, vt in eo persistat. Ita Saxones à Carolo Magno vndecim prælijs per annos 30. ferè durantibus, cùm nullis fœderibus starent, nec fide quam professi erant, tandem armis domiti & redire ad Ecclesiam compulsi sunt, Rheginone auctore. Sic Bohemi quoque postquam cum Boriuorio Duce suo nomen Christo dedissent, eundemq́; ob id posteà regno expulissent, rege armis restituto, compulsi sunt ab eodem ad fidem seruandam & impij ferro necati ijdem posteà sæpius fidem fallentes, vi reducti sunt ad illam. Dubrau. l. 5. Rugiani Ludouico imperante, Christo nomen dare cœperunt, mox ab eodem defecerunt, donec VValdemarus Danorum Rex exercitu ducto illos deuicit, secumq́; abductis obsidum loco filijs nobilium, reliquos ad Christi doctrinam reduxit anno 1168. Ipse Rex Rugianorum postmodum Apostolus gentem feram & rudem partim prædicatione assiduâ, partim minis ad religionem Christianam conuertit. Helmold. l. 2. c. 12. & 13.

2. Criminosi.

Secundi generis sunt Prussi, qui cùm ob plurimas Christianorum cædes essent pœnæ capitali obnoxij, à Boleslao Polonorum Rege ferro domiti, pacem eâ conditione, si Christum sequerentur, impetrârunt: (vnde & hodie Rex Prussiæ vasallus est Regis Poloniæ.) Fecêre imperata & demoliti sunt fana & simulachra falsæ superstitionis. Paulò pòst à veritate defecerunt; post annum verò 1250. à Cruciferis Teutonici Ordinis rursus deuicti, religioni Christianæ se reddiderunt. Qui etsi nunc in potestate Principis hæretici sint, spes tamen est eosdem suo tempore rursum ad Catholicam Ecclesiam reducendos & compellendos. Cromerus l. 6. Slaui vitam patriamque, quâ mulctandi erant, ob latrocinia, incursiones, cædesq́; in Christianorum confinibus factas, Christiani cultûs amplexu redemerunt, victi ab Otthone Magno: posteà iterum deficientes, cùm innumerabiles Christianos occidissent, vt eorum numerus libro comprehendi non posset, vt ait Helmoldus, ab Henrico I. Imp. prælijs superati, ad fidem redire coacti sunt. Helmold. l. 1.

Iaziges item sub annum 1263. à Boleslao Pudico victi, ad religionem Christianam, vt sibi vitam propter scelera patrata morti addictam conseruarent, conuolârunt. Thom. Bozius de sign. Eccl. l. 4. c. 9.

His adiecti non ita pridem populi noui orbis, qui ob violata iura naturæ, compulsi sunt à Lusitanis ad fidem; vel reducti postquam defecissent. Spes etiam est adijciendos istis indies Hæreticos, qui partim ob iniurias Ecclesiæ illatas, meritò compelli possunt ad Ecclesiam Catholicam: partim quia ab Ecclesia iam semel discesserunt. Et quàm fœlix est hæc necessitas, quæ compellit ad meliora? ô si intelligerent, quanta Dei gratia foret, compelli ad ouile Christi! quàm ipsi vltrò aduolarent! speremus igitur bene de eorundem reductione: quia adhuc locus est in cœnâ illâ cœlesti, & multi adhuc populi Ecclesiæ adijciendi sunt; quod faxit vtinam citò DEVS.

CONCIO VIII.

QVID RETINEAT HÆRETICOS, ne conuertantur.

I. *Villa, quæ significat.* 1. Bona temporalia, 2. Parentum & maiorum fidem.
II. *Iuga boum, quæ denotant quinque sensus.*
III. *Vxor, quæ designat libertatem carnis.*
IV. *Pauperes, cœci, claudi in Ecclesia.*

THEMA.

Cœperunt simul omnes excusare. Luc. 14.

A.

INter illos, qui ad cœnam Ecclesiæ Christi vocantur, postremos esse hæreticos, qui in vijs variarum opinionum & sepibus diuisionum sedent, vult D. Augustinus. Primo enim Iudæi, primò inuitati, venire recusarunt. Secundi sunt gentiles, qui introducti venerunt. Tertij hæretici, qui compelli ad intrandum debent. Et sanè multi sunt Legati, qui hæreticos ad Ecclesiam vocant, imò compellere deberent. Talia sunt inprimis miracula, quæ semper in Catholicâ fuêre Ecclesiâ, nunquam apud hæreticos. Talis est Ecclesiæ Catholicæ vniuersalitas, quæ sola per totum orbem diffusa est. Talis eius vnanimitas & consensus in omnibus fidei articulis; quæ apud hæreticos minimè reperitur. Talis eius antiquitas, ab Apostolorum tempore ad nos vsque perseuerans, vt testantur antiqua templa, monasteria, Episcopatus, maiorum nostrorum monumenta, libri, ritus, ipsa lingua nostra vernacula. Talis eius perpetua gubernatio sub Romanis Pontificibus à Petro ad hodiernum vsque. Talis

Talis est sanctorum catalogus, qui non nisi Catholicos & Romanæ Ecclesiæ membra continet. Hæc omnia si perpendere vel paululùm vellent hæretici, mirum foret, nì venire ad Ecclesiã compellerentur. sed fit nimirum: quod Dominus prædixit: *Cœperunt simul omnes excusare.* Retinentur enim à varijs impedimentis, quæ tamẽn nullius sunt momenti. Audiamus ergò excusationes illorum.

B. Triplices adhibuêre excusationes qui ad cœnam non venerunt. Alius dixit: *Villam emi & necesse habeo exire & videre illam.* Alius: *Iuga boum emi quinquè, & eo probare illa.* Alius: *Vxorem duxi, & ideò non possum venire.* His eisdem vel etiam pluribus modis excusant se hæretici, ne ad Ecclesiam veniant.

I. *Villa quæ significat.* 1. Bona temporalia.

Alius dicit: *Villam emi.* Ita illi Primo qui ob bona temporalia, prædia, mercantias & similes commoditates temporales manent in hæresi; ad instar illius iuuenis, qui vocatus à Christo abijt tristis, quia diues erat. sed audiant hi scripturam (siquidem per scripturam tantùm conuinci volunt.) Igitur *in lege quid scriptum est? quomodo legis?* Matth. 6. dicit Dominus: *Quærite ergò primùm regnum Dei & iustitiam eius*, id est, ante temporalia. Et Matth. 16. *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro animâ suâ?* Nonné hîc apertè dicitur regnum Dei postponendum aut relinquendum non esse propter temporalia commoda? Quid enim sunt quæso temporalia omnia? villa sunt, domus rustica & rudis, pecudum stabula, iuga boum sunt. Et hæc non aliter possident homines nisi ferè per aspectum. Ambitiosi enim honores, diuites opes suas solùm cernunt, nec aliter possidere possunt. *Necesse habeo exire & videre illam*, inquit ille. Et isti vel exeunt de Ecclesia vel extra illam manent, quia necesse habent videre bona sua paucula & inania. Et quid interim negligitis? quid perditis? regnum cœlorum: & fit vt vtroque spoliemini, villâ mundi & regno Dei. Quis ergò non videt horum amentiam? *quam enim dabit homo commutationem pro animâ suâ?* Quid faciunt periclitantes in mari? An non abijciunt merces, vt ipsi salui sint, licet etiam retentis mercibus sperare salutem possint & incolumitatem? Quid faciunt ij, quorum domus ardet? nonne vt seipsos saluent, omnia dimittunt? Tu verò si propter bona temporalia fidem deseris, sperare salutem nequis. Huc pertinent illi iuuenes & iuuenculæ, qui adhuc ad religionem indifferentes, nolunt se resoluere de eâ amplectendâ, donec sciant, vbi locorum aliquando connubium vel domicilium adepturi sint. Si enim offeratur eis conditio in loco Catholico, volunt fieri Catholici: si in hæretico, hæretici. Hi inprimis de facto sunt hæretici, & timendum ne etiam in locis Catholicorum habitantes, semper tales maneant; quia fiunt Catholici non propter animæ suæ salutem, sed propter temporale commodum, sicut illi, quibus dicebat Christus, Ioan. 6. *Quæritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus & saturati estis.* (quando videlicet paulo antè eos pauerat quinque panibus) *operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Ita multi fiunt Catholici non quia viderunt signa & alia fidei motiua, sed quia apud illos commoda sua temporalia inueniunt. Deinde salutem suam aleæ subijciunt, dum temporali commodo eam postponunt; ad eum modum quo quidam peruersi homines pro suâ libertate aleam iaciunt. allecti exiguo pretio vt si amittant sortem, ipsi in triremibus seruiant; si lucrentur, pecuniam accipiant. Denique stulti cum inuitato isto, priùs emunt villam, posteà primùm volunt videre eam: priùs namque procurant sibi domum, quàm religionem annexam considerent: & ita emunt villam non visam, posteà videndam cùm reuerti nequeunt. Quid legis? nonné scriptum est? *Quærite primùm regnum cœlorum & hæc omnia adijcientur vobis?*

2. Parentum & maiorũ fidem.

Deinde ita respondent, qui propter parentum suorum fidem, quam ab ipsis acceperunt, ad Ecclesiam non veniunt. Sed *in lege quid scriptum est? Quomodo legis?* Respondet legis peritus ita à Domino interrogatus: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex totâ animâ tuâ & ex totis viribus tuis & ex totâ mente tuâ.* Luc. 10. id est, præ omnibus rebus & super omnia. Item Matth. 10. *qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Neque hoc mirum aut durum tibi videatur: *Veni enim*, inquit paulò antè, *separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem, &c.* Ita enim omnes primi Christiani separari debuerunt, etsi multas obtrectationes pertulerunt, vt Magdalena, Matthæus, Zachæus, Paulus, omnes denique tam nobiles quàm ignobiles, qui à parentum suorum infidelitate deflectentes ad fidem conuersi sunt. Et nisi hoc fecissent, Christi fides nullibi esset. Quis enim nescit plus obligari nos Deo quàm parentibus? Et quid proderunt tibi parentes in die iudicij si infidelis vel hæreticus conuincaris? num fortè ab irâ Dei te defendent? vel quid oberunt tibi tunc, si illos infensos habeas, Deum autem propitium? Quòd si S. Hieronymus vult vt liberi volentes ingredi religionem, quæ est ad melius esse tantùm salutis; percalcato pergant patre, &c. quanto magis hoc necessarium in electione fidei, quæ est ad salutem simpliciter necessaria?

Adhæc contra teipsum loqueris. Computa enim quæso parentes tuos hæreticos, cum Catholicis. Nonne per 700. vel 800. annos semper habuisti maiores Catholicos, cùm fortè per 100. quidem habeas hæreticos? Vtram ergò tu sequeris partem? An non plures illos & antiquiores? Si enim vnius, duorum, vel trium ad summum, auorum fidem tam pertinaciter retines, cur non potius viginti vel

triginta

triginta maiorum? Sed, num parentes meos ego damnem? inquiunt. Respondeo: num tu mauis condemnare triginta auos tuos antiquissimos & optimos, quàm duos vel tres modernos? An non vides te condemnare plurimos parentes, dum is vnũ alterumué beare? Quare hæretici nostri dum nos calumniantur, hoc ipsum suis parentibus faciunt. Vnde cùm quidam nobilis Lutheranus dixisset verum esse quod Lutherus scripsit, nimirum Catholicos omnes esse nebulones; respondit ei Catholicus quidam, si ita esset, tunc non posse ipsum probare stemma suum, nisi ex nebulonibus; siquidem maiores eius Catholici fuissent. Atqui dedecus est, inquis, deserere parentum fidem, & indignum ab eâ fide discedere, quam hæreditario acceperis. Sed si hoc indignum iudicas: non erit indignius, quòd auus vel proauus tuus, adeoq; Lutherus ipse à parentum suorum fide discesserit? Quid enim quæso magis turpe, errare, an errorem corrigere? nonné errare? Socrates cum Athenis adolescentem quendam è prostibulo prodeuntem & præ conspectu illius egredi metuentem vidisset: *O adolescens*, inquit, *non te pudeat egredi ex hoc loco, pudeat intrasse.* Non pudeat nos deserere perfidiam & redire ad Ecclesiam, pudeat credidisse Apostatis & vstulatis hominibus. Denique si hoc argumentum eâdem constantiâ opposuissent vestri maiores Luthero & eius asseclis, Catholici mansissent. Audite surdi Gentilem hominem. Seneca l. 4. de benef. cap. 38. scribit: *Non est leuitas à cognito & damnato errore discedere.* Atqui error vester cognitus & damnatus est iam dudum à Leone Papa & reliquis, nec non à Concilio Tridentino 255. Episcoporum & Prælatorum; non ergò leuitas, sed prudentia erit discedere ab illo.

C. II. *Iuga boũ quæ denotant quinque sensus.*

SECVNDO. Alius dixit: *Iuga boum emi quinque, & eo probare illa.* Per hæc intelligit S. August. quinque sensus. Tales ergò sunt, qui nil credunt nisi quod sensibus aut intellectu suo capiunt. Nos, inquiunt, quinq; iuga boum emimus, quinq; enim sensus, quibus rimamur abdita terræ: illis plus credimus quam vobis. Illi clamant in Eucharistiâ non esse nisi panem & vinum: illis ergò credimus. Alij dicunt: Sunt & nobis nostri sensus, oculi, aures. Nos legimus Christum instituisse Eucharistiam sub vtraq; specie, idem audiuimus prædicari &c. quare ergò nos decipere vultis Catholici, & vnam tantum nobis obtrudere? sed *in lege quid scriptum est, quomodo Legis? Fides vestra*, inquit Apostolus 1. Cor. 2. *non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Sensus nos decipiunt, vt cùm solem aspicientes putamus eum stare, cum velocissimè currat: non decipit fides & Christus. An nescimus illud Domini: *si oculus tuus scandalizat te, abscinde eum, & proijce abs te? bonum est tibi cum vno oculo intrare in regnum cœlorum &c.* Oculus vnus est scientia, alter fides: si ergò scientia & sensus tuus scandalizat te in Eucharistiâ, cùm iudicat ibi esse panem, non Christum, abscide eum, &c. melius est tibi cum vno fidei oculo intrare in regnum cœlorum, quàm cum vtroque perdi. Deinde qualis, quæso, esset noster Deus, si eum mens humana comprehendere posset, quæ nec formicæ naturam adhuc satis inuestigare potuit? Vnde cum hæresiarcha Eunomius se Deum comprehendere iactaret, D. Basilius ad eum literas dedit, in quibus de formicæ naturâ viginti & ampliùs quæstiones proponebat: quarum cùm ne vnam quidem dissoluere posset ille, tum ait: *Si minutissimæ formicæ naturam nondum cognitione apprehendisti, quomodo incomprehensibilis Dei naturam te intelligere gloriaris?*

Deinde mirum est, quòd vnus vel alter articulus tibi displiceat, cum videas fidem illam, quæ ita docuit, à Deo tam mirificè exaltatam, miraculis confirmatam & hucusque conseruatam, à tot viris sanctis mordicus retentam & defensam fuisse. Num credere potes Deum permisisse errare per tot sæcula tot sanctos? noluisse reuelare veritatem cuiquam nisi his postremis temporibus pauculis quibusdam homuncionibus? Sanctos illos Patres toties congregatos ex toto penè orbe, non vidisse, quod vnus Lutherus, Caluinus?

D. III. *Vxor quæ designat libertatẽ carnis.*

TERTIO. Alius dixit: *Vxorem duxi & ideò non possum venire.* Hic designat eos qui ob vitæ libertatem, impunitatem, & dissolutionem in hæresi persistunt: non quòd putem malum esse vxorem ducere: sed quòd plurimi in matrimonio voluptatem tantum quærant. Quot Monachi & Clerici abiecto habitu in hæresi persistunt tantùm ob eam causam? qui proinde aiunt: *Vxorem duxi, & ideò non possum venire?* Talis fuit Bernardus Ochinus, qui nostro tempore, quòd Episcopatu Florentino & Cardinalatu frustratus esset, defecit ad Caluinistas & Geneuæ vxorem duxit, ex qua proles aliquot suscepit. Hic postmodum à Catholicis, quos animæ miserebat, admonitus, respondit: *Quid me vultis facere? Vxorem abijcere non possum & liberos quò natura mea tantoperè propendet. Hæ causæ erunt æternæ meæ damnationis.* Testis Coste. in Dom. Sexag. Quàm multi propterea, quòd liberi sint à necessitate confitendi, ieiunandi, decreta Pontificia observandi, opera bona & pœnitentialia perpetrandi, in hæresi detinentur? Sed *in lege quid scriptum est, quomodo legis?* Matth. 7. ait Dominus: *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam?* Nónne lata porta est, quam aperuit Lutherus, qui nulla curat præcepta, nulla requirit bona opera: ieiunia, castitatem, opera pœnitentialia tanquam noxia execratur? Imò per eam etiam peccatores, modò fidem habeant, adeoq; ebrij, qui suarum ædium portas sæpe inuenire nequeunt, ingredi queunt? Nónne lata porta Caluini, qui præter illa etiam fidem de Eucharistia abrogauit? Contrà verò quis nescit Catholicam Ecclesiam docere & tenere arctam viam, quæ nobis seriò

inculcat timorem iudicij & incertitudinem salutis, opera pœnitentiæ, præceptorum obseruationem, confessionem &c? quis nescit asperas esse virtutes & sacramentorum vsus præsertim confessionis: & tamen non nisi per hæc ingredi nos cœlum posse putamus. Iam verò sicut arctæ viæ terminus est salus æterna, ita latæ viæ gehenna. Sapiens Prouerb. 20. ait: *Suauis est homini panis mendacij, & postea implebitur os eius calculo.* Panis mendacij hæreticorum doctrina est, quæ liberat ab omni eo quod difficile est, & securitatem salutis promittit. Suauis est illis panis iste; vorare carnes, nubere etiam post vota &c. Sed in morte panis iste vertetur eis in lapidem, quem non poterunt deuorare. *Cùm dixerint, pax & securitas,* inquit Apost. 1. Thessal. 5. *tunc repentinus eis superueniet interitus.* Quid enim, quæso, solatij, imò quid non mœroris & desperationis habebit homo hæreticus in morte suâ, cùm ibi recordatus fuerit se nihil vnquam boni fecisse, sed liberrimè & dissolutè vixisse? Quid is sperare à Deo mercedis possit, qui nihil vnquam durum aut difficile fecerit, sed suaui semper & latâ incesserit viâ? imò quid non metuet, si recordetur illius: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur?* Contra verò Catholicus qui præcepta seruauit, quantam habebit consolationem? Qui enim hîc non habuit nec quæsiuit consolationem suam, sed in afflictione patienter vixit, quomodo non sperabit ibi refrigerium? Atq; vt daretur, quòd non esset bonorum operum merces, saltem non habebit, quod timeat: quod tamen habebit hæreticus.

E. IV. *Pauperes, cœci, claudi in Ecclesia.*

QVARTO. Accedunt demùm alij, qui ideò se excusant, quòd nunc videant in Ecclesia multos pauperes, debiles, cœcos & claudos, id est, multos peruersos quasi indignentur eos sequi, & inter illos esse. Nulli quidem tales leguntur fuisse in hodierno Euangelio, neque hoc prætenderunt, qui tertiò vocati & venire compulsi sunt, licet pauperes & debiles iam in cœnâ sederent; sed non desunt tales inter hæreticos. Objiciunt enim nobis vitia nostra & Præsulum nostrorum integris libris, & per hoc satis probatam putant sectam suam, nostramque confutatam.

Responderur. 1.

Sed quæso te hæretice, *in lege quid scriptum est? quomodo legis?* Matth. 23. scriptum est: *Super Cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi: Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, facite: secundum opera autem eorum nolite facere.* Quo loco non vituperat Christus Cathedram Moysis, vt notat S. August. contra literas Petil. l. 2. c. 51. nec vocat Cathedram pestilentiæ, quemadmodum hæretici Romanam vocant, licet multi in eâ sedissent mali. Itaque securum te fecit Christus; non enim examinaberis in iudicio, quid Pontifex Romanus fecerit, quid hic vel ille Episcopus &c. sed quid tu.

2.

Deinde ministri eorum mirum in modum mentiuntur in Catholicos: vt, nos Euangelium abiecisse, merita Christi annihilare, proprijs meritis inniti, lapides adorare & ligna, Pontificem esse Antichristum &c. Item nos multa introduxisse veteribus incognita, vti exequias, crucem, benedictionem aquæ & olei, sanctorum inuocationem, &c. Quæ tam altè eorum animis infixa sunt, vt licet nos fortissimis argumentis pugnemus, non credant nobis, sed satis se respondisse putant, si dicant: Tu es Papista: Papista est asinus, ergò nihil scis.

3.

Tertio considerant tantùm defectus nostros, non item virtutes & perfectiones, instar vpuparum quæ faciunt sibi nidum non è plumis vt aues aliæ, sed de stercore. Non sciunt illi nostram doctrinam, nostra argumenta, nostros ritus, leges, bona opera, &c. longè aliter eis depingimur quam sumus; vel certè scire id nolunt. Denique nonnè ante octiduum audiuimus: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides? Hypocrita: eijce primùm trabem de oculo tuo,* &c. Corrigant ipsi primùm vitia sua, habebunt quod agant, longè magis quàm nos.

Quid igitur, Auditores, putatis ad has excusationes responsurum Dominum? Nonné id, quod inuitatis in hodierno Euangelio: *Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Sed quoniam hæretici indignè ferunt, si eos condemnemus, siquidem objiciunt nobis scripturam, *nolite condemnare,* &c. non erimus tam austeri. Quid igitur dicemus responsurum illis Dominum? Putamus aulicè responsurum, sicut illi se excusarant. Dicebant illi: *rogo te, habe me excusatum.* Ad eundem modum Dominus hæreticis, cum aliquando pulsabunt fores eius, dicentque, *Domine, Domine, aperi nobis;* dicet: *rogo te habe me excusatum.* Sic enim Prouerb. 1. ait: *Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. Ego quoque in interitu vestro ridebo, cùm vobis id quod timebatis, euenerit.* Econtrà inuitantur pauperes, claudi, cœci & debiles. Pauperes qui non amant bona temporalia præ Deo eiusque iustitiâ. Claudi, qui non quærunt libertatem carnis, sed malunt viam arctam ambulare. Cœci, qui non proprijs sensibus aut scientiæ innituntur, sed fide duci malunt. Debiles, qui non horrent Catholicam fidem, licet interdum in eâ debiles videant rectores & subditos; sed propriam considerant debilitatem potius quàm alienam. His nos aggregemus si ad magnam illam cœnam intrare, & cum Christo Domino æternum cœnare volumus.

CONCIO IX.

DOCVMENTA.

I. *Discunt superiores.* 1. non aspernari pauperes, 2. iram frænare.

II. *Discunt serui.* 1. obedire sedulò Dominis, 2. admonere heros damni sui. 3. reddere rationem muneris sui.

III. *Discunt.*

III. Discunt Diuites non amare mundi bona, multiplex amatorum mundi stultitia.
IV. Discunt pauperes bene sperare.
V. Discunt coniugati versari se in periculo. 1. ob abusum matrimonij, 2. ob distractionem à cultu diuino, 3. ob grauia coniugij onera.
VI. Discunt Acatholici & Infideles.
VII. Discunt Christiani acquiescere Dei vocationibus & mandatis.

THEMA.

Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc. 14.

A. Cœna magna, Euangelia Christi.

INter alias cœnas, quas designat hodierna parabola, non minima est Euangelium Christi. Cœna namque est, quia vltimis temporibus mundo exhibita: cœna, quia varijs doctrinarum & virtutum quasi epulis instructa: cœna, quia hic in terris satiat appetitum, vt nihil aliud quærat quàm requiescere in Christo. Præterea cœna magna est, quia omnibus proposita quotquot eam adire volunt: magna, quia à magno Deo magnis impensis parata: magna, quia degustata ad maximam eamq; æternam fœlicitatem ducit, repudiata verò ad maximam & æternam calamitatem. Viderint ergò illi qui cœnam hanc despiciunt & ob leuiculas quasque causas ab accessu eius se excusant; villam, boues, coniugem verbo Dei præferunt & interim cœlum, & animas suas negligunt; viderint, inquam, quid aliquando à cœnæ huius instructore audituri sint. Vos verò, Auditores, qui ad cœnam istam hodie conuenistis & per anni cursum sedulò conuenitis, gratulari nobis potestis. Ego porrò è cœnâ hodierni Euangelij selectiora eligam fercula, & vobis, si non depascenda, saltem delibanda proponam.

B. I. *Discunt Superiores.* 1. Non aspernari pauperes.

Ferculum PRIMVM ex hac cœnâ iure merito debetur superioribus. Et quid isti discunt ex hodierno Euangelio? Primo non aspernari pauperes, infirmos & debiles. Vident enim Patrem hunc familias non horruisse pauperes, debiles, cœcos & claudos aliosque deforis è sepibus abstractos, nunquam à se visos cœnæ suæ adhibere & cum illis cœnare. Hinc forsitan olim sceptra Regum formam aratri referebant, teste Pierio l. 48. ad insinuandam eis humilitatem, vt agricolas & infimos quosque non spernendos scirent. Quâ in re inter gentiles laude excelluit Vespasianus Imperator, qui non senatores solum sed priuatos etiam homines publicè salutabat, accipiebat hospitio atque interdum etiam apud eosdem cœnabat. Tymp. in spec. Magistr. sig. 77. Adrianus Imperator bis ac ter in die ægros inuisebat & consilijs alijsque subsidijs subleuabat, teste Cuspiniano apud eundem Tymp. Quod idem inter Christianos fecit Gratianus Imp. eodem auctore. S. Eduardus Angliæ Rex, qui pauperem claudum rogatus humeris suis ad templum gestare non erubuit, teste Ealredo in vitâ. Si hæc reges, quid faciant Domini inferiores? Deinde iram frænare & ita moderari vt ne in destructionem sed in ædificationem subditorum cedat. Vident enim Patremfamilias (Deum) etsi delusum ab inuitatis, iratum quidem fuisse: sententiam tamen exclusionis distulisse vsque dum alij vocarentur: deinde iram suam non vertisse in perniciem, sed in bonum subditorum, dum loco inuitatorum iussit mox vocari pauperes, non sustulit cœnam, non deiecit fercula per fenestram, ne canibus aut histrionibus & parasitis abligurienda ex furore dedit, quemadmodum alij quidam faciunt. Hinc bene Nahum. 1. vocatur Deus *habens furorem*. Hebr. *Vir iræ* vel *Dominus furoris*; quia regit iram seu vindictam: non regitur ab irâ, vti communiter homines. Itaq; superiores sint etiam Domini iræ suæ, & nihil inprimis graue statuant & decernant irâ adhuc durante. *Cum irâ enim nihil rectè, nihil consideratè fieri potest,* inquit Cicero 1. de offic. optimè Seneca l. 1. de irâ c. 16. *Non irascar latroni? non irascar venefico? non, neque enim mihi irascor cùm sanguinem mitto. Omne pœnæ genus remedij loco admoueo.* Alterius exemplo discant. Alboinus Longobardorum rex, cùm post triennalem obsidionem Papienses seu Iocinenses certis & honestis conditionibus à rege subsignatis, sese dedidissent, vrbemq; is prodeuntibus obuiam ciuibus, nihilominus intrare hostili animo toruoque vultu immitem animum apertè prodente, cum exercitu constituisset: tum repente in ipsius portæ limine, Alboini equus, rege ornatu regio insidente concidit: quem erigere conati astantes fato deiectum, vtrumque immotum sensere, casumque admirati regem monuêre, vt iram quam in Papienses delendos occultè fouebat animo, dimitteret vrbemque seruare constitueret. Inuasit illicò perpetrandi sceleris pœnitentia regis animum, mutataque sententiâ, sensit simul fata commutari, huiuscemodi voce emissâ: *Salua sint ciuitatis iura, & quæ spopondi, fiant eodem actu.* Quam vocem postquam emisit rex, mox surrexit fine impulsore equus. Verè igitur Sapiens Prouerb. 27. dixit: *Graue est saxum & onerosa arena, sed ira stulti vtroque grauior*; quod expertus hic Alboinus.

2. Iram frænare.

C. II. *Discunt serui.* 1. Obedire sedulò Dominis.

SECVNDVM Ferculum seruorum est. Discunt isti Primo: Dominorum imperata sedulò & accuratè facere. Sic enim seruus patrisfamilias in hodierno Euangelio, ad nutum Domini præstitit, quæ in mandatis habuit. Iussus primos vocare, vocauit: Secundos adducere, adduxit: tertios vi adhibitâ compellere, compulit; vnde ait: *Domine factum est vt imperâsti.* Quod si hoc exemplo non mouentur, canes obseruent, qui iussa dominorum, vbi ad hoc edocti fuerint, faciunt ad vnguem. Quendam vir prædiues in Delphinatûs vrbe Sanctâ Valerianâ; qui proiectum sibi panem vel carnem tamdiu inter pedes tenuit, donec audiret: *rape.* Quin & carnem ori iam ingestam, si audisset: *serua*; deuorare non est ausus donec audiret, *rape*, yel eleuatâ manu concederetur. Refert

 Richeo-

Richeomus in valed. an. col. 39. Si hoc canis: quid
homo?

2.
Admonere heros damni sui.

Deinde seruus iste admonet herum rei, quam
sciri ab hero oportebat, nimirum adhuc locum
esse, nec impletum numerum cœnantium; tametsi
hæc monitio nouum ipsi laborem paritura erat in
adducendis pluribus alijs. Itaque serui boni est, ad-
mon..e Dominum cùm de eius honore, damno
vel emolumento agitur inscio hero, eiusq; rem do-
mesticam promouere quantum potest: licet id sine
suo labore & fastidio fieri non possit.

3.
Reddere rationē muneris sui.

Denique peracto munere suo ad herum redit &
rationem executionis suæ reddit, sine fastu tamen
vel suiipsius dilaudatione; neque enim ait: feci
sicut imperasti; sed: *factum est vt imperasti.* Hunc
in modum serui, cùm sibi quid iniunctum est, eo
peracto reuertantur ad heros & rationem officij
administrati reddant, non seipsos dilaudando, sed
cum debitâ humilitate suam obligationem mon-
strando. Ordinariè parum præstant, quia suamet
obsequia deprædicant.

D.
III.
Discunt diuites non amare mundi bona.
Multiplex amatorum mundi stultitia.

TERTIVM Est diuitum & mundi amatorum. Vi-
dent illi in hoc Euangelio, quanto suo periculo tra-
ctent opes & mundi bona, vt quæ duos inuitatos
abstraxerint à cœnâ. Magna porrò & multiplex ho-
rum stultitia fuit. Prima, dum emerunt villam &
boues antequam viderent & probarent. Eadem est
mundi sectatorum, qui maximo labore comparant
sibi opes honores & delitias, antequam eas exami-
nent. Vnde fit, vt res vilissimas & aurâ mutabiliores
ingenti pretio emant, vix teruntio æstimabiles. Si-
miles incautis potatoribus qui cauponas ingre-
diuntur & lautè epulantur antequam licitentur vi-
num & epulas; ad extremum igitur cùm rationes
exigit hospes, grandi se ære obstrictos vident & mi-
rantur quomodo fieri potuerit vt tam caro cœnâ-
rint. Non sic mulier illa prudens, quæ, vt ait Salo-
mon, Prouerb. 31. *Considerauit agrum & emit illum.*
Priùs considerauit, deinde emit. Sed nimirum insa-
nus mundi amor cultores suos abripit sine præuiâ
deliberatione ad stultissimum contractum.

1.

2.

Secunda, dum aspectum & gustatum rerum sibi
emptarum præponunt fruitioni cœlestis conui-
uij. Vnus illorum ait: *Eo probare* boues. Et quid est
probare? Semel iungere aratro & tentare an idonei
sint: non arare, non triturare. Quod igitur est ha-
mus piscibus, hoc sunt mundi bona mundanis. Ver-
miculus aut locusta piscatoris hamo affigitur: &
quid inde capiunt pisces? degustant & arrodunt
escam & interim capiuntur, non absumptâ illece-
brâ; vna eademq; esca sæpe multos capit priusquam
capiatur. Vna eademq; villa, imò vnus idemq; bos
quàm multos habuit dominos? Alter ait: *necesse ha-
beo exire & videre* villam. Miserior adhuc iste, qui
non nisi videre quærit villam suam. Et quis hic nisi
auarus, qui solos oculos pascit auro & argento, cor-
pus pascere non audet?

3.

Tertia, dum non nisi curarum sarcinas & labo-
res emunt. Vnus enim illorum ait: Iuga boum emi
quinque; alter: Necesse habeo exire. Ergò iuga,
ergò labores & onera, ergò aureas compedes, qui-
bus ad labores cogantur, sibi emerunt nummis suis.
Quanta hæc stultitia? Tyranno igitur qui totum
eorum laborem sibi vendicat, seruire malunt
quàm Deo. Pro vno Dei iugo excusso, quinque
sibi imponunt: iugum in acquirendis bonis, iu-
gum in conseruandis, iugum in augendis, iugum
in perdendis, iugum in defendendis, coram Dei
tribunali.

4.

Quarta, dum exeunt ad illa, hoc est excedunt è
mente suâ & abripiuntur ad opes & delitias mente
pertractandas, vt iam non domi suæ, sed toti extra
se in arcâ, in patinis, poculis & delitijs sint. Nam
sicut ij, inquit S. Ambrosius serm. 81. to. 3. *qui per
insaniam mente translati sunt, non iam res ipsas, sed
passionis suæ phantasias vident: ita etiam mens auari
semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum,
argentum videt, semper reditus computat: gratiùs
intuetur aurum quàm solem videt &c.*

E.
IV.
Discunt pauperes bene sperare.

QVARTVM Pro pauperibus facit, & suauissi-
mum quidem ferculum. Vident enim in hac para-
bolâ se non modò à cœlestis cœnæ delitijs non ex-
cludi, sed inter magnates accumbentes numerari
& verò plurimis potentissimis præponi. Mundus
non admittit pauperes ad conuiuia principum: fo-
ris stare debent & cum ollulis suis reliquias expe-
ctare; verùm in altero sæculo recumbent inter
principes & sæpe honestiori ac priori loco, quàm
illi. Certè securiorem viam perueniendi ad cœlum
habent; quia nullis retinentur mundi laqueis. Hinc
ad cœnam vocati, expeditè paruerunt, ne vnus qui-
dem se excusasse auditur: præ gaudio exsilijsse & ad
cœnam cucurrisse, minimè dubitandum. Pauperes
enim instar columbæ illius sunt, ex arcâ Noë di-
missæ; quæ *cùm non inuenisset vbi requiesceret pes
eius, reuersa est ad eum in arcam: extenditq;* (Noë)
manũ suam & apprehensam intulit in arcam: Coruus
verò ex eadem emissus, nequaquam est reuersus,
quia natantibus in diluuio cadaueribus insidens pa-
bula sectabatur, Gen. 8. Typus opulentorũ coruus,
qui amore villæ, boum & huiusmodi cadauerum
illecti & retenti non auolant ad arcam conuiuij
cœlestis. Typus pauperum columba, qui cùm spes
suas ponere in rebus fluxis nequeant, non habentes
vbi requiescant, ad Christum & arcam eius con-
tendunt, ab eoq; adiuti inferuntur cœlo. Intellexê-
re hoc ex parte etiam gentiles. Eucritus cuidam
quærenti, vter esse mallet, Crœsus an Socrates
(pauper philosophus?) respondit: *viuens mallem
esse Crœsus, moriens autem Socrates*; indicans diui-
tes hîc quidem esse beatos, sed in morte infœlices:
pauperes contrà fœlices in morte adeoq; absolutè
præferendos. Stob. Rectius adhuc Alexander M.
qui etiam in hac vitâ Diogenis conditionem om-
nium pauperrimam suæ fœlicitati æquiparare, vel
etiam præferre non dubitauit. Fertur enim dixisse:
si Alexander non essem, Diogenes esse vellem. Plut.
orat. 1. de Fortunâ Alexandri.

QVIN-

F. V. *Discunt coniugati, versari se in periculo.*

QVINTVM Coniugatis quadrat. Vident illi se quoque versari in periculo perdendæ salutis, quãdo etiam is, qui vxorem duxit, (nõ pellicem) ab vxore præpeditus cœnam contempsit. Dixit quidam (apud Franc. Alumnum de myst. numer.) tria in mundo pericula esse; *currere super equum, nauigare, viuere sub Tyranno.* Qui villam emit seu honores sectatur, super equum currit magno & continuo lapsus periculo, Qui boues emit & opibus inhiat, nauigat in mari, non minore etiam discrimine; quia parum à submersione abest; *qui enim volunt diuites fieri, incidunt in desideria nociua, quæ mergunt homines in interitum,* ait Apost. 1. Tim. 6. sed qui vxorem duxit, viuit sub Tyranno; proinde, ni fallor, cæteris non parum infælicior & periculo vicinior. Certum enim inprimis est etiam legitimo matrimonio posse coniuges abuti, vt grauissimè in eo peccent. Ideò S. Hieronymus & ante eum Xystus Philosophus dixit: *Adulter est in suam vxorem omnis impudicus amator ardentior.* Et potest quis non minus è proprio vini dolio inebriari, quàm ex alieno, vti dixit S. Ægidius socius S. Francisci cuidam coniugato sibi blandienti. Certum etiam est facilius esse ab alienis abstinere, quam suis parcè & moderatè vti; illud facilius agnoscitur esse malum quàm istud. Sanè Eusebius l. 4. hist. c. 16. scribit pudicam quandam mulierem thori separationem a viro impudico & bestiali postulasse & impetrasse, quia is consuetudine vxoris fœdè abutebatur.

1. Ob abusum matrimonij

2. Ob distractionem à cultu diuino.

Deinde quia neuter coniunx sui corporis potestatem habet, sed alter alterius: hinc ab oratione & cultu diuino facilè & communiter impediuntur, dũ alterius incontinentia alterum impedit. Nihil autem difficilius quàm Deo simul & carni vacare. Propterea Deus daturus Hebræis legem, mandauit eis, antequam accederent ad montem Sinai: *Ne appropinquetis vxoribus vestris.* Exod. 19. Quia nimirum ad sanctificationem acquirendam non solum immunitas requiritur à peccato, sed abstinentia etiam à licitis, quæ cum sanctificatione parum rectè conueniunt, vt explicat Rupertus. *Nam qui abstinet solum ab illicitis,* inquit, *pœnam quidem euasit peccati, sed gloriam sanctitatis non est assecutus. Quòd si hoc dictum est accessuris ad illum ignem visibilem & turbinem & caliginem & procellam & tubæ sonitum, quanto magis accedentibus nobis ad Iudicem omnium Deum & testamenti noui mediatorem Iesum?* Quod idem de oratione concludit S. Hieronymus super Ezech. c. 46. *si accessuri ad audienda & suscipienda verba Dei sanctificari iubentur ab vxoribus, manifestum est in lege illud Apostolicum contineri* 1. Cor. 7. *Nolite fraudare inuicem nisi fortè ex consensu ad tempus, & ex consensu abstinendum ab vxoribus, vt vacemus orationi.* Vnde primis Christianis consueta fuit ea continentia omnibus diebus Dominicis, & in solennitatibus, nec non per quadragesimam, vt anno Domini 800. scribit Nicolaus I. ad consultat. Bulgar. c. 9.

3. Ob grauia coniugij onera.

Denique quia grauia sunt coniugij onera & quasi lateritij labores Hebræorum in Ægypto, à quibus impediebantur, quò minus Deo vacarent. Maritus in alendis, vxor in comendis, tergendis, vestiendis liberis occupatur. Sæpe alter coniugum aut vtreque difficilis & intolerabilis certo quodam vitio est: maritus potator vel aleator, vxor viro molesta, querula & altera Xantippe. Hinc Phoroneus à thesauris rex nominatissimus die, quã decessit, Leontio fratri suo dixit. *Nihil mihi defuisset ad plenam fœlicitatem, si defuisset vxor.* Leontio causam quærenti: *sciunt hoc omnes mariti,* inquit Thomas Morus quoque per iocum quidem, seriò tamen dicebat quærenti cur vxorem staturâ tam humilem accepisset: *quia è duobus malis minus eligendum putaui.* Staplet. in vita, cap. 13. Experti suo malo sunt suauem hanc tyrannidem, Adam ab Eua illectus & in extremam calamitatem redactus, Salomon ab vxoribus suis in senio dementatus; Achab à Iezabele sua ad necem innocentis Naboth machinandam permotus: Herodes ob amorem pellicis suæ in cædem Ioannis impulsus.

G. VI. *Discunt Acatholici & infideles.*

SEXTVM Ferculum ex hac cœnâ debetur ijs, qui extra Ecclesiam catholicam sunt. Scire illi debent, non esse aliam viam veniendi ad cœnã æternæ fælicitatis nisi per fidem, eamque Catholicam. Serui enim quos misit Dominus ad vocandos hospites, non sunt alij nisi Apostoli & qui ab ijsdem legitimâ successione descendunt. Hi verò omnes ad Euangelium, fidem & Ecclesiam eamque Catholicã, fundatam supra petram Apostolicam vocarunt & traxerunt homines, quasi ad cœnaculum, in quo solo expectanda sit cœlestis cœna. Quisquis ergò Euangelio eiq; sincero non obedierit, sciat se à cœna excludendum. *Dico vobis,* ait Dominus, *quia nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meã.* Hoc idem est quod Isaias c. 60. dixit: Gens & regnũ, quod non seruierit tibi (Deus,) *peribit;* interitu tam temporali, quàm æterno, intelligit. Expertã hoc est Persica quędam ciuitas, cuius Episcopus, Milles nomine, cum multa ab ea passus verbera & tractus, nulli persuadere posset vt Christianus fieret, moleste tulit ciuitatique maledixit & abijt. Paulò pòst cùm primores illic in regnum peccassent, missus est exercitus cum 300. elephantibus ciuitatemque illã subuertit & instar arui aratro subegit. Sozom. l. 2. hist. Ecclesiast. c. 14. Dani cum restitissent Euangelio, tanta cæde mactati sunt, vt vulgus omne caderet, de stirpe autem regiâ nemo remaneret præter vnum puerum, Ericum. Adamus in Chron. Baron. anno 858. Superiore sæculo Indi Molucenses, dum à fide Christi ad Machumetem defecerunt, procellis, fulminibus, turbinibus & cinere, qui totam regionem fertilissimam oppleuit & similem terræ Sodomorum effecit, puniti sunt, vt scripsit ex ea regione P. Beyra Societatis IESV testis oculatus. Et propterea iussit Dominus, vt prædicatores ab ædibus repulsi, pedum puluerem in eas excuterent, ad contestandam Dei vindictam, quæ immineat eis, Luc. 9. Ita S. Franciscus Xauerius Malacensi Præfecto,

 quòd

quòd per eum ab itinere suo in Sinas impediretur, excommunicato, ilicò Malaca discedit. *In vrbis portâ puluere de calceis (vti Christus Apostolis præceperat) excusso, ciuitati cœlestem iram multasque & graues denunciat clades. Et denuntiationi respondit euentus. Nam breui fame, bellis, morbis vrbs exhausta est, vt ferè ad solitudinem redigeretur*, ait Tursellinus l.5. vitæ, cap.7. *Reuelatur enim ira Dei*, inquit Apostolus ad Rom. 1. *de cœlo super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei* (Euangelium scilicet) *in iniustitia detinent*. Eandem Dei iram expertæ sunt sectæ & regna Arianorum, vti Gothorum & Wandalorum: regna Nestorianorum, Eutychianorum, Iconoclastarũ, Monothelitarum &c. Ex quibus omnibus patet, fidem & Euangelium omnibus ad salutem esse necessarium.

H. VII. *Discunt Christiani acquiescere Dei vocationibus & mandatis*

SEPTIMVM Debetur Christianis omnibus, qui diuinis vocationibus non respondent aut acquiescunt, sed magis temporalibus rebus student, quàm ijs quæ ad salutem dirigunt. Eò pertinent qui leui nimis de causa violant præcepta Dei & Ecclesiæ, qui ob vilia quæque minusque necessaria negotia negligunt S. Missam festiuis diebus, violant feriales dies, differunt confessionem & communionem in paschate vel morbis periculosis: qui ad nundinas & agros suos currunt cùm præceptum Ecclesię implendum: qui vxoribus nimis facilè omnia indulgent, quæ cum virtute & Dei timore non satis stare queunt, toti sunt in agris & gregibus suis & vix semel in die cogitant de Deo &c. Hos enim & his similes accusabunt aliquando coram Deo Pastores, Concionatores & Confessarij, qui ad eos missi vocationem ad cœnam Dei fideliter eis insinuarunt, non tamen auditi sunt. Eorum enim contumaciam nuntiant Deo, cùm vel illos rebelles increpant, vel coram Deo accusant in suis precibus, vel cùm desinere à correctione aut deserere eos cogũtur. Quemadmodum verò Paterfamilias ad hoc nuntium serui sui iratus est: ita irascitur Deus improbis, qui morem gerere seruis eius ad se missis nolunt, vti diximus de infidelibus. Et si irascitur infidelibus, quanto magis fidelibus? si alienis, quanto magis peculiari sibi iure adscriptis? sæpiùs legimus vltionem diuinam in refractarios homines à monitoribus prouocatam ilicò adfuisse, vti senserunt Core, Dathan & Abiron resistentes Moysi; qui cùm hoc, Deo conquestus simulque precatus esset: *Ne respicias sacrificia eorum; à terra absorpti sunt*, Num.16. Huic addamus è nouæ legis tempore historiam alioqui notissimam *de contumaci quorundam irreuerentiâ erga S. Missam*, *quam* scribit Crantzius in Saxonia l. 4. cap. 3. Nauclerus & alij Choreas aliqui ducebant in Colbeke villa Halberstadensi nimis insolenter ipsa Dominicæ Natiuitatis nocte, & quod culpas valde auget, etiam in ipsius Ecclesiæ cœmiterio Sancti Mauri. Erant autem, qui id agerent, ebrij omnes, tum viri, tum fœminæ, quamobrem inconcinnis clamoribus diuinum officium interturbabant. Rogati à Sacerdote, vt abstinerent: cùm non parerent, ille velut quadam pia indignatione commotus dixit: *Quando mecum diuina religio contemnitur, sit nobis circuitio, choreaque illa annalis.* Adeò illa sententia Deo probari visa est, vt ij in chorea semper perseuerauerint absque cibo dies ac noctes sine vlla quiete, adeò vt quidam sancti viri etiam pro illis diu rogarint, at illi nihilominus annum integrum perseuerauerunt. Ac cum quidã sororem suam ex eo circulo ablaturus accessisset, potius brachium euulsit. Durauit autẽ adeò is motus, vt alta terræ vestigia impresserint. Anno demũ euoluto quieuere, maior pars spiritum exhalauit; pauci, qui superfuerunt, recreati insigni se pœnitẽtia macerarunt, accidereque hæc Imperatore Henrico. Refert Maiol. to. 1. Canic.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Quis parabolæ scopus.*
II. *Quænam illa cœna magna, vita æterna conuiuium.*
III. *Quis instructor cœnæ & quis seruus.*
IV. *Quænam hora cœnæ.*
V. *Quinam inuitati & cur venire noluerunt.*
VI. *Quando reuersus, seruus nunciauit hæc Domino suo.*
VII. *Qui sunt pauperes debiles, cæci, claudi.*
VIII. *Quinam venire compulsi.*

THEMA.

***Homo quidam fecit cœnam magnam.* Luc. 14.**

A. COena, Auditores, nocturnum est conuiuium, quod proinde eget lumine ad mensam posito; quo deficiente non cernentur epulæ nec sine errore & læsione à conuiuis absumẽtur. Talis autem est & parabola ista proposita de cœna: conuiuium quoddam spirituale, inquam, sed nonnihil obscurum, ideoque lumine indiget, de quo Ps.118. dicitur: *Declaratio sermonum tuorum illuminat & intellectum dat paruulis.* Ergò vt huius cœnæ epulas, huius parabolæ intellectũ cernamus ac cum fructu degustemus, accendemus illi, præstante Domino, aliquantum luminis.

B. I. *Quis parabolæ scopus.*

Q. PRIMO. Quis parabolæ scopus? Resp. ex præcedentibus colligendum. Accumbens Dominus mensæ principis Pharisæorum præclarum illi documentum dederat: *Cùm facis conuiuium voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi; retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum, &c.* Quæ cum audisset quidam ex discumbentibus, diuinæ retributionis desiderio accensus, ait: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Hinc ergo occasione arreptâ proponit illi Dominus parabolam ex ipso conuiuio, in quo erat,

erat, depromptam, oſtenditque Gentiles prære-
pturos Iudæis cœnam illam cœleſtem, & quidem
culpâ ipſorummet, vt qui primò inuitati & ſæpius
vocati comparere noluerunt, præferentes terrena
ſupernis bonis; in ipſorum igitur locum vocandos
& trahendos eſſe primò contemptos quoſq; ex Iu-
dæis; deinde cæcos, claudos & debiles, extra ciuita-
tem Eccleſiæ poſitos, promiſcuam ſcilicet Gentiliũ
multitudinem, Dei veri cognitione deſtitutam, in
peccatis ambulantem & promiſſionis ſpe carentẽ.
Id quod iam cernimus factum, vocatos ſcilicet Gẽ-
tiles, reprobatos verò Iudæos. Vnde parabola iſta,
cum à Chriſto proponeretur, prophetia erat: nunc
verò eſt hiſtoria.

C. II. *Quænam illa cœna magna. Vita æterna cõuiuium.*

Q. SECVNDO. Quænam illa cœna magna? Reſp.
eſſe cœleſtis beatitudinis delitias. Comparatur au-
tem vita æterna inprimis conuiuio. Primo quia vt
in conuiuio ſunt omnis generis delitiæ, epulæ & vi-
na ad guſtum; ſymphonia ad auditum; odores ad o-
doratum; flores & factitia fercula ad delectandos o-
culos parata: ita in cœlo omnis generis delitiæ ſunt
ad recreandas omnes vires corporis & animæ. Sed

1. audiamus Card. Bellarminum in lib. de æter. fælic.
l. 5. c. 5. accuratius hæc expendentem. *In cœna ma-
gna oblectantur oculi in apparatu ſumptuoſo totius
aulæ in ordine miniſtrorum, veſtibus decoris & pre-
tioſis indutorum, in vaſis aureis atque argenteis qui-
bus inferuntur cibi: oblectantur aures varijs muſicis
inſtrumentis & vocibus cantorum & cantatricum
audiendis: oblectatur ſenſus olfaciendi in odoribus flo-
rum & roſarum, in vnguentis pretioſis & aquis odo-
ratis, aliisque rebus odorem ſuauiſſimum ſpirantibus:
oblectatur ſenſus guſtandi in condimentis ciborum o-
mnis generis & vinis pretioſis vndique allatis: oble-
ctatur denique ſenſus tangendi in recubitu ſiue accu-
bitu, in lectis molliſſimis atque gratiſſimis. Itaque in
cœna Regia ac nuptiali conueniunt ſimul omnia ferè
corporalia bona, quæ hic in terris inueniri poſſunt: vt
non ſine cauſa Dominus repræſentare volens felicita-
tem, quæ in ſe bona omnia comprehendit, cœnæ magnæ
illam comparare voluerit: de qua etiam legitur in A-
pocalypſi: Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni voca-
ti ſunt. Deinde quàm ſit magna illa cœna Domini, ex
eo cognoſci poteſt, quòd omnis gloria corporum glorioſo-
rum erit quaſi poſtrema menſa, in qua bellaria appo-
nuntur. Tanta autem eſt bellariorum iſtorum ſuaui-
tas, vt ſanctus Petrus videns aliquando corpus Domi-
ni ſplendere inſtar ſolis; dixerit: Bonum eſt nos hic eſſe.
Et ſi talia ſunt bellaria, quid erit ſubſtantia cœnæ, quæ
in fruitione diuinitatis poſita eſt?*

2. Secundo, quia vt in conuiuio abundantia & ſa-
tietas eſt: ita in cœlo beati omnes ſaturantur & ſu-
pereſt infinita voluptatum copia etiam infinitis a-
lijs, ſi forent, hominibus. Vnde Dauid Pſalm. 61.
ait: *Inebriabuntur ab vbertate domûs tuæ.* Et ali-
bi: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Hanc cauſam
ſimilitudinis notat Tertullianus lib. 4. contra Mar-
cion. c. 31. cum ait: *Cœnæ paraturæ vitæ æternæ ſatu-
ritatem figurat.*

Cœna eſt.

1. Deinde comparatur cœnæ Primo quia vt cœna
poſt labores diei datur: ita beatitudo ſuperna poſt
huius vitæ labores, miſerias & ſtrenuas operatio-
nes exhibetur. Atque hic veriſſimum eſt quod ſcri-
bit Apoſtolus 2. Theſſal. 3. *Si quis non vult operari,
nec manducet.*

2. Secundo quia vt cœna in fine diei, i-
ta beatitudo animæ in fine vitæ: corporis verò & a-
nimæ ſimul in fine mundi exhibebitur hominibus.

3. Tertio quia vt cœnæ non ſuccedit alia refectio, ſed
quies tantùm & ſomnus: ita beatitudo cœleſtis, æ-
terna & interminabilis eſt, hominem componens
ad quietem ſempiternam, vt nihil prætereà deſide-
rare queat. Hanc cauſam tangit S. Gregorius hom.
36. quæ eſt de hodierno Euangelio. *Idcircò,* inquit,
*hoc conuiuium Dei, non prandium ſed cœna vocatur:
quia poſt prandium cœna reſtat, poſt cœnam verò
conuiuium nullum reſtat. Et quia æternum Dei
conuiuium nobis in extremo præparabitur, rectũ fuit
vt hoc non prandium, ſed cœna vocaretur.*

4. Quarto
quia ſicut cœna non peragitur ſine lumine: ita vi-
ſio beatifica indiget lumine gloriæ, quo eleuetur &
confortetur intellectus beatorum ad videndum
Deum; quo modo beneficio tubi perſpectiui adiu-
uatur oculus corporis ad contuendas res remotas
vel ſubtiles. Eo lumine deficiente humanus intelle-
ctus nequaquam cernere Deum poſſet.

Cœna magna eſt.

Denique
magna cœna appellatur plures item ob cauſas; ni-
mirum quia magnus & laudabilis Dominus qui cœ-
nam hanc exhibet; magnus & immenſus eſt locus
cœli empyrei, in quo exhibet; magna & ineffabilis
dulcedo ferculorum quam exhibet; magna quoque
turba quam dinumerare nemo poteſt, cui exhibet;
magni ſunt omnes conuiuæ: magna duratio con-
uiuij, æternitas. Manna & cætera bona legis veteris
quaſi ientaculum fuerunt Eccleſiæ militantis ſum-
ptum ante Chriſtum: Incarnationis Oeconomia
quaſi prandium perceptum ſub Chriſto: Sacramen-
tum Euchariſtiæ quaſi merenda poſt Chriſtum per-
cipienda: cœleſtis beatitudo quaſi cœna in altero
ſæculo cum Chriſto ſumenda.

D. III. *Quis inſtructor cœnæ.*

Q. TERTIO. Quis homo qui parauit cœnam &
quis ſeruus ab eo miſſus? Reſp. hominem, qui fecit
cœnam, eſſe inprimis Deum, ſeu totam SS. Trinita-
tem, quæ quia mundo parum aut nihil cognita fuit,
vocatur *Homo quidam*; qui æterna cœli bona præ-
parauit diligentibus ſe; deinde ſpeciali ratione eſſe
Chriſtum Dominum, qui meritis ſuis parauit & cõ-
parauit nobis cœnam illam, & proinde in propriâ
perſona (vt volunt aliqui) concludit parabolam il-
lis verbis: *Dico autem vobis, quòd nemo virorum il-
lorum, qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam.*

Quis ſeruus.

Porrò ſeruus ab eo miſſus, in priore ſenſu erit
Chriſtus Dominus à patre in mundũ miſſus & ſerui
formam accipiẽs, qui vocauit primò Iudæos in pro-
pria perſona, deinde Gentiles per Apoſtolos ſuos.
In poſteriore & commodiore ſenſu (nunquam enim
ſe conſueuit Chriſtus ſeruum appellare) ſunt Apo-
ſtoli & quicunque prædicatores, primò ad Iu-
dæos, deinde ad Gentiles miſſi, qui propter vnio-
nem

nem cordium & concordiam fidei vnus seruus non
incongruè appellantur.

E. IV. *Quænam hora cœna.*

Q. QVARTO. Quænam hora Cœnæ? Resp. Esse
tempus aduentus Christi seu legis gratiæ, durans
vsque ad finem mundi, post quem incipiet cœna il-
la, vt dixi, vniuersalis, omnium electorum quoad a-
nimam & corpus. De hoc enim toto tempore ait S.
Ioannes, 1. Ioan. 2. *Filioli, nouissima hora est.* Vel si de
partiali cœnâ, quæ animæ tantum & singulorū bea-
titudinem inuoluit, loqui velimus, est idem tempus
gratiæ vsque ad id tempus, quo anima cuiusque ele-
cti in conspectum Dei admittitur. Ante Christi ad-
uentum nondum erat hora cœnæ, tum quia cœna-
culum cœleste nondum erat reseratum: tum quia
nondum erant omnia parata, merita videlicet pas-
sionis Christi, quibus emi & parari cœna illa debuit.
Primus ad hanc cœnam assedit Christus, velut illius
auctor; secum deinde assidere fecit Patres è limbo
ereptos, posteaque fideles alios, quotquot in gratia
moriuntur.

F. V. *Quinam inuitati.*

Q. QVINTO. Quinam inuitati? & cur venire no-
luerunt? Resp. inuitatos esse Iudæos, qui præ cæte-
ris & ante Ethnicos vocati sunt, maxime a tempore
Abrahæ, tot beneficijs, fauoribus, plagis, miraculis,
illustrationibus, prophetiis, quot nulli alij populi,
Et hi tamen omnes, hoc est, plerique (maxime qui
tempore legis gratiæ viuebant) sese subduxerunt
propter fluxa & temporalia bona, quæ quidem pos-
sessa non faciunt peccatorem, nisi accedente illici-
ta cupiditate: facile tamen ad peccatum trahunt &
à Deo abstrahunt, quod in præsenti parabola factū.
Villam emere, boues probare & vxorem ducere,
peccata non sunt; sed illa regno Cœlorum præpo-
nere, stultitia & peccatum est.

Cur venire noluerint.

Noluerunt igitur venire, primus quia villam e-
mit: secūdus quia boum iuga quinque emit: tertius
quia vxorem duxit. Quæ ad literam significant, in-
ordinatum amorem rerum temporalium, impedi-
mentum esse salutis. Primus denotat eos, qui hono-
ribus & dignitatibus, siue potentiæ & dominatui in-
hiant atque inhærent, adeoque toti sunt in emendis
villis, propaganda ditione suâ, cumulandis honorū
titulis. v. g. vt vocentur & scribantur Comites in N.
Barones in N. Domini in his vel illis pagis, arcibus
&c. Vel significat eos, qui villam, id est, mundum
sectantur & colunt, eique placere student. Et hi ro-
gant se excusari si diuina negligant, si ieiunia vio-
lent, iurent, execrentur, pergræcentur, nunquam
orent &c. quia aulici, nobiles, officiales sunt, Prin-
cipibus obligati, sæculo non religioni adscripti.
Hinc iste ait: *Necesse habeo exire*; quasi dicat: non
possum Deo seruire & mundo. Secundus eos, qui
lucra & vtilitatem, quæ notatur in agricultura &
exercitio boum, consectantur. Vel iuxta expositio-
nem D. Augustini & D. Gregorij, qui sensibus ac
sensibilibus bonis inhærent, adeoque quinque sen-
sibus quasi totidem bobus terram versant: ratione
verò & fide ad superba bona non ducuntur. Iuga
enim sensus sunt seu paria, quia duo cuiuslibet sen-
sus instrumenta: duo oculi: duæ aures: geminæ na-
res: lingua & palatum organa gustatus: tactus
foris & intus. Tertius eos, qui voluptatem & de-
lectationem, quæ ex nuptijs capitur, quærunt &
sectantur. Item qui matrimonio abutuntur, velut
equus & mulus. Et quia voluptas carnis præ cæteris
longiùs & violentiùs à Deo abducit: idcircò iste
voluptuarius omnium impudentissimè respondet:
Vxorem duxi & ideò non possum venire. Cæterùm
matrimonium nequaquam causa est excusans à ser-
uitio diuino; primi enim Christiani in coniugijs
suis sanctissimè vixerunt, ita vt quotidie ad S. Sy-
naxin sumendam essent dispositi, eamque die-
bus saltem Dominicis perciperent. Vitio tantum
coniugum fit status hic tam difficilis & pericu-
losus.

G. VI. *Quando reuersus seruus nūtiauit hæc Domino suo.*

Q. SEXTO. Quando reuersus seruus nuntiauit hæc
Domino suo? Resp. in priore sensu Christum id fe-
cisse, quando ascendens in cœlum ostendit patri
plagas quinque à Iudæis sibi inflictas. Tametsi e-
nim vulnera illa misericordiam potius clamant at-
que implorant, quàm vindictam: rebelles tamen ac
refractarios necessariò accusant, quo modo ange-
li illi Babylonem, Ierem. 51. *Curauimus Babylo-
nem & non est sanata.* Quemadmodum enim vul-
nera hominis per iniuriam occisi produnt & accu-
sant homicidam, dum ad eius præsentiam recentem
sanguinem stillant, quasi dicant, ecce iste est qui
sanguinem istum effudit & vulnera hæc fecit; sic-
que Magistratum ad plectendum reum acriter sti-
mulāt: ita vulnera Christi Domini accusant impios
Iudæos (imò & peccatores alios) qui ea quidem fe-
cerunt nec tamen pœnituerunt, & medelam ab ijs-
dem profluentem acceptare noluerunt: indeq; cœ-
lestem Patrem ad iracundiam prouocant, vti patrē
hunc familias relatio seruorum. In posteriore sensu
sunt Apostoli & quicunque animarum pastores, qui
cum frustra laborarint in conuersione animarum,
Deo id conqueruntur in oratione, dolentes de tan-
ta duritie & cæcitate peccatorum. Quæ profectò
pastorum oratio plurimùm etiam Deum mouet ex-
citatque ad perdendos rebelles; præsertim si & illi
monstrare queant plagas, quas acceperunt ab im-
morigeris, quibus prædicarunt. Irascitur e-
nim Deus, quòd non tam serui, quàm ipse spre-
tus sit.

H. VII. *Qui sunt pauperes, debiles, cæci, claudi.*

Q. SEPTIMO. Qui sunt pauperes, debiles, cæci &
claudi è plateis & vicis ciuitatis vocati? Resp. Primo
esse gentiles in plateis & vicis terræ oberrantes, ad
quos missi sunt Apostoli. Atque hi pauperes erant,
quia destituti lege, prophetis, sacramentis, bonis o-
peribus, spe gloriæ, Deo. Debiles, quia destituti
gratiâ, solis naturæ corruptæ viribus insistentes.

I.

Cæci, quia Dei veri cognitione aliarumque rerum
ad salutem spectantium, vti immortalitatis ani-
mæ, resurrectionis corporis, laqueorum & illusio-
num diabolicarum destituti. Claudi, quia multi
eorum perspiciebant quidem veritatem, virtutis
pulchritudinem, vitiorum turpitudinem, Deorum

&Ido-

& Idolorum vanitatem & imposturam, altero tamen pede claudi non viuebant secundum scientiā suam, nec ausi sunt improbare, quæ alij penè omnes probabant.

2. Secundo designant eos, qui ad receptionem Euangelij, adeoque ad capessendam salutem magis habiles & idonei sunt, vti exponit Bellarm. loco suprac. *Quia enim diuites occupati in villis & bobus emendis, & in vxoribus ducendis, ad cœnam magni Patrisfamilias ire recusarunt, aduocat pauperes, qui neque pecunias habent ad villas & boues emendos, nec facilè vxores inueniunt, cùm non habeant vnde illas alant. Aduocat debiles, qui nec ad villam proficisci, nec boues exercendo probare, neque vxores ducere possunt. Aduocat cæcos, qui nec villam videre, neque boues dirigere, nec facilè vxorem inuenire queunt. Aduocat claudos, qui ad villam pergere, & boues exercere, & in nuptijs tripudiare non nisi difficillimè queunt. Isti igitur tanquam liberi ab impedimentis omnibus, quibus priores tenebantur, ad cœnam magnam admissi, meritò sibi ipsi gratulari possunt, quòd eos Deus, pauperes, debiles, cæcos, & claudos esse voluerit. Multi queruntur in hac vita, quòd nati sint pauperes, vel sæpiùs ægrotent, aut capti oculis, vel pedibus impediti infelicissimi esse videantur; & nesciunt quid boni præparet illis Deus in sæculo futuro, ob hanc ipsam quam homines vocant infelicitatem: quod si scirent: gauderent vtique & exultarent.*

3. Tertio. Secundum eundem Bellarminum ibidem, *pauperes intelliguntur, qui sunt pauperes spiritu, non opibus; & debiles non viribus, sed fiducia se ipsis; & cæci non oculis, sed astutia; & claudi non pedibus, sed affectibus. Dicam hoc planius. Pauperes qui ad cœnam Domini admittuntur illi sunt, qui Apostolum audientes non volunt diuites fieri; & si pecunias habent, non habent ad coaceruandas, vel in vanitatibus consumendas, sed ad faciendam quod Spiritus sanctus dicit per os Dauid: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in sæculum sæculi. Et debiles intelligantur illi, qui non confidunt in virtute sua, nec in viribus suis gloriantur. Cæci verò sunt illi, qui verè credunt quod non vident, præsertim de præmijs iustorum, & supplicijs impiorum. Qui enim certò sibi persuadent, præmia iustorum, verè esse maxima & sempiterna, & pœnas similiter iniquorum acerbissimas, & nullum vnquam finem habituras; profectò non manent terræ affixi, nec magni faciunt ea quæ sunt infra lunam, sed ibi eorum fixa sunt corda, vbi vera sunt gadia. Denique bene ac feliciter claudi illi sunt, & ad cœnam Domini meritò aspirare possunt, quorum pes dexter multo longior est sinistro, id est, affectus in Deum, & in bona sempiterna, longè maior est pede sinistro, id est, amore in carnem suam, & in bona terrena ac temporalia.*

Q. OCTAVO. Quinam postremi è vijs & sepibus vocati atque intrare compulsi? Resp. Primo esse gētiles longè à Iudæâ dissitos & in vltimis terræ angulis hærentes: qui ferè postremis temporibus cōuersi primum sunt, vti septentrionales populi, ad Oceanum Germanicum præsertim siti: & sæculo elapso, qui in Indiâ, China, Iaponia, & in nouo orbe seu Americâ degunt. Degebant hi in vijs publicis & sepibus, quia populi erant maximè barbari à cultorum hominum consuetudine remoti, omnique culturâ destituti, quasi feræ in agris & syluis degentes.

I. VIII. *Quinam venire compulsi.*

2. Secundo. Ex mente S. Augustini epist. 50. tom. 2. & serm. 53. de verb. Dom. significant hæreticos, qui ferè post gentilium conuersionem exorti sunt & sepes seu diuisiones quæ fierunt ac schismata. Atque hos cogendos monet parabola: quod fit Primo preclaris virtutum exemplis. Verba enim vocant: exēpla suauiter cogunt. Secundo terroris incussione, comminatione iudicij & gehennæ. Tertiò Ecclesię censuris & gladio Imperatoris, quando præsertim infestant Catholicos & turbant Ecclesiæ pacē. *Mala enim, quæ nos in hoc mundo premunt, ad Deum ire compellunt*, inquit D. Gregorius ho. 36. in Euang. Ea verò compulsio intelligenda, quæ vim libero arbitrio non inferat, sed quæ seriò, ardenter & instanter hominem excitet ac promoueat, vt tandem liberè assentiatur. *Foris inueniatur necessitas, nascatur intus voluntas*, inquit S. August. serm. 53. cit.

Porrò qui huic triplici vocationi obedire renuūt, audient aliquando terribilem illam parabolæ conclusionem: *Dico autem vobis quòd nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Tunc *conuertentur ad vesperam* (finito scilicet præsentis vitæ die, vel in agone) *& famem patientur vt canes & circuibunt ciuitatem*, Psal. 58. Ciuitatem, inquam Dei, si fortè micas illius cœnæ obtinere possint, clamantes cum fatuis virginibus: *Domine, Domine aperi nobis*; sed frustrà; *non gustabunt cœnam*, non micam, non guttam consolationis inde obtinebunt. Et quid erit excludi à cœlesti conuiuio? & quid pati famem æternam? Itaque conuertamur nunc dum dies est, ne aliquando serò nimis cum canibus circumire debeamus ciuitatem; sed per patentem portam ingrediamur admissi ad cœnam Domini, quâ æternum satiemur.

DOMINICA III. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 15.

IN illo tempore: Erant appropinquantes ad IESVM publicani & peccatores, vt audirent illum. Et murmurabant Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis ex vobis homo, qui habet centum oues: & si perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inueniat eam? Et cùm inuenerit eam, imponit in humeros suos, gaudens. Et veniens domum, conuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat. Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam vnam, nonne accendit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter, donec inueniat eam? Et cùm inuenerit, conuocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis DEI super vno peccatore pœnitentiam agente.

CONCIONES.

CONCIO I.

QVARE CHRISTVS TANTO LABORE QVÆSIERIT OVEM PERDITAM, hominem videlicet.

I. *Ex parte Dei mouit eum.* 1. voluntas Patris. 2. Gloria Dei.
II. *Ex parte Christi.* 1. homo creatura eius. 2. vinculum amoris.
III. *Ex parte nostra.* 1. Infirmitas nostra. 2. Periculum damnationis nostræ.

THEMA.

Nonné dimittit 99 in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inueniat eam? Luc. 15.

A. QVanquam cum Pharisæis murmurare non debemus, quòd Christus peccatores recipiat & quærat: dubitare tamen possumus, quamobrem istud faciat. Tametsi enim verum est, quod ait in hodierno Euangelio Dominus: *Qui habet centum oues, si perdiderit vnam, relinquit 99. & quærit eam* quam amisit; hoc tamen idcircò fit, quia Dominus ouium vtilitatem ex illis quærit, lanâ earum & lacte indiget. Hæc si ab illis non sperarentur, nemo eas requireret. Iam verò Dei filius, quando è deserto gloriæ suæ descendit in hunc mundum vt quæreret ouem perditam, genus scilicet humanum, nulla ouium vtilitate ductus ad hoc videtur. Quis enim dare aliquid Deo possit? *Quis prior dedit illi,* inquit Apostolus, *& retribuetur ei.* Rursum: *Quid prodest Deo,* inquit Eliphaz, Iob 22. *si iustus fueris?* Deniq; Deus vocatur *Schadai*, id est, sufficiens, quia solus sibi sufficit, nec vllo alio indiget. Quid igitur causæ fuit, cur tanta sollicitudine, labore & industriâ, ipsisque adeò mortis doloribus, requireret ouem illam, à qua nihil sperabat, nec sperare

sperare aliquid poterat? sex potissimum causæ mouisse Christum videntur, duæ ex parte Dei, duæ ex parte sui, duæ ex parte nostri.

B. I. *Ex parte Dei mouit eum.* 1. Volũtas Patris.

PRIMO. Ex parte Dei mouit Christum Primo Voluntas Patris, sicut testatur ipse Ioan. 6. *Quia descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Hæc est autem voluntas eius, qui misit me patris, vt omne, quod dedit mihi, nõ perdam ex eo.* Similiter Apost. 1. ad Timoth. 2. ait Deum velle omnes homines saluos fieri; voluntate scilicet antecedente & incompletá, quæ antecedit præuisionem bonorum vel malorum operum hominis; non autem consequente, quæ nostram cooperationem vel sub conditione vel absolute præuisam supponit. Hanc ergò voluntatem patris sui totis viribus adimplere studuit Christus, & adimpleuit exactissimè: ideò tantis conatibus animas quæsiuit. Quemadmodum enim Eliezer Abrahæ procurator, missus ad quærendam filio sponsam, noluit comedere, donec loqueretur sermones suos & procuraret sponsam Isaaco; Gen. 24. ita etiam Christus Dominus missus ad accipiendam sponsam (non alteri, sed sibi) cùm inuenisset vnam, Samaritanam scilicet ad puteum, famis suæ oblitus, noluit comedere; dicebat enim discipulis panem offerentibus: *Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius,* Ioan. 4. Quod verò ad Ecclesiam totam spectat, noluit assumere dotes corporis gloriosi, nisi post acquisitam sibi sanguine suo sponsam.

2. Gloria Dei.

Secundo. Gloria Dei, quam Christus omnimodo promouere studuit. Maior autem gloria in Deum redundatura erat ex oue reductâ quàm neglectâ. Primo quia maius quiddam & mirabilius est, reo parcere & gratiam impertiri, quàm pœnas debitas irrogare: sicuti plus admirationis habet, quòd Leo parcat prostratis, quàm quòd Vrsus sæuiat in eosdẽ. Secundo. Quia gratior est gloria, quam capit Deus ex hominum salute, ea quam capit ex eorundem perditione. Tum quia beati verbo & facto Deum laudant; damnati verò facto tantùm, dũ scilicet pœnas contempti Dei luunt; tum quia illi voluntariè & cum delectatione, hi verò inuiti & coacti; (quis autem non præferat laudem, sponte, quam coactè datam?) tum denique quia damnati ipsi damnationis suæ causa primaria sunt: beatitudinis verò bonorum causa primaria est Deus.

C. II. *Ex parte Christi.* 1. Homo creatura eius.

SECVNDO. Ex parte ipsius Christi, mouit eũ Primo homo quia non solum patris, sed ipsius etiam factura est. *Vocabis me,* ait Iob c. 14. *& ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.* Arbusta, quæ Dominus manu sua plantauit; animalia, quæ quis opera sua educauit: picturam aut structuram, quam quis magno studio & ingenio fecit, magna cura fouet, nec libenter perdit. At verò Dei filius hominem manu sua fecit & maximo artificio: adhæc multa cura & paterna prouidentia educauit & seruauit. Ouis perdita ipsius propria erat; idcircò noluit eam deserere, quod tamen fecit mercenarius, cuius non sunt oues propriæ. Cùm pepercisset Deus Niniuitis, doluit hac de re Ionas. Sed erudiuit eum Deus, excitando super eum hederam, sub cuius vmbrâ quiesceret. Arescente porrò hederâ, doluit & tristatus est Ionas. Tum Deus: *Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti vt cresceret, quæ sub vnâ nocte nata est & sub vna nocte perijt. Et ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plus quàm centũ viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dextram & sinistram?* Vult dicere: tu non fecisti hederam, nec labore tuo fouisti: & doles eius interitum; Eccur ego velim perire tot animas, quas manu mea feci, & tot beneficijs enutriui & exaltaui: & pro quibus adhuc plurimum laboraturus sum & moriturus? Hedera sub vna nocte creuit; homines ego per multos annos ad perfectam ætatem prouexi: multis etiam annis ad virtutem erudiui, vel adhuc eruditurus sum. Hedera illa, inanis frutex fuit: homo, creatura est, propter quam feci omnes alias. Hedera illa Ionæ exiguam vmbræ voluptatem fecit: homo verò seruatus magnam mihi gloriam & beatis in cœlo gaudium parit.

2. Vinculũ amoris.

Secundo vinculum, quo sibi obligaturus erat hominem. Ouem illam perditam, donauit ei pater ita vt eam laboribus suis compararet, errantem reduceret & sauciam sanaret; quod indicat Christus loco citato: *Vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Et Dauid psal. 2. *postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Dedit ergò Deus Pater filio genus humanũ, veluti pecuniam perditam, vt eã recuperaret & faceret suam; quã ob causam vocatur drachma perdita. Dedit tanquam Æthiopissam sponsam, nigram & deformem, vt eam mundaret & faceret sibi acceptabilem. Dedit velut agrum innumeris morbis & vulneribus affectum, vt ostenderet in eo artem & industriam suam, hoc enim si faceret, fore pecuniam illam suam; fore vt à sponsa sua intimè ametur; fore vt ab ægro summis laudibus extollatur in omnem ęternitatem. Sciens ergò Christus quòd sibi comparaturus esset peculium tam charum: acquisiturus sponsam sui tam amantem; deuincturus sibi ægrum: magno & alacri animo *dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mũdaret sibi populum acceptabilem, sectat. rem bonorum operum,* ait Apost. ad Tit. Nihil laborum detrectauit, nullam non industriam adhibuit, nec ipsam mortem fugit: hinc datum & donatum illi est totũ genus humanum, vt sit Dominus & Iudex omniũ: data illi in matrimonium Ecclesia: adhæc obtinuit sibi laudem & gloriam æternam apud omnes sanctos, quorum vulnera sanauit, ita vt in omnem æternitatem ei accinant canticum illud: *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem & sapientiam & fortitudinem & honorẽ & gloriam & benedictionem & omnem creaturam quæ in cœlo est, & super terram & sub terrâ, & quæ sunt in mari, &c.* Apoc. 5. Et hoc est illud gaudium, quod excitauit in cœlo Christus inter omnes cœlites, de quo in hodierno Euangelio.

D. III. *Ex parte nostra.* 1. Infirmitas nostra.

TERTIO. Ex parte nostra. Primo mouit illum infirmitas nostra, quia nouit homines plerumque ex passione & ignorantiâ delinquere, quo modo etiam facilè solent errare oues. Vnde Isa. 53. dicitur: *Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit.* Stultissimæ sunt oues: inprimis enim pascua sequentes, facillimè exerrant si pastore careant: deinde vnâ earum præsiliente in aquas vel præcipitium, cæteræ mox sequuntur; rursum à lupo agitate nesciunt fugere; nesciunt etiam solæ regredi ad caulam; denique sequuntur pastorem suum etiam ad macellum. Simili modo homines, si inspectore & rectore careant, facillimè delinquunt: deinde aliorum exemplo citò seducuntur: nesciunt redire in domum suam cœlestem, nec redire ad viam salutis, cùm ab ea aberrarunt, nisi reducantur: nesciunt fugere lupum tartareum sed vltrò sæpe in eius dentes incurrunt & sequuntur suum carnificem ad inferos: Quid enim promittit seruis suis dæmon nisi mortem & lanienam sempiternã? Audi Psalm. 48. *Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos.* Et tamen eum sequuntur. Noluit ergò Christus rem tam indignam & miserandam pati, vt lupus & tyrannus iste tam iniquè grassaretur in ouiculas imprudentes & imbelles; sed quemadmodum Dauid pascens oues patris sui, cùm vidit à leone vel vrso rapi vnam de ouibus suis, persequebatur eos & percutiebat ac suffocabat eos, eruebatque ouem ex ore eorum, 1. Reg. 17. Ita fecit Christus cùm vidit animam aliquam peruerti à seductoribus. Sic eruit in hodierno Euangelio peccatores ad se appropinquantes partim ex ore Diaboli, partim ex ore obtrectatorum. Sic alibi Magdalenam, adulteram, Matthæum, Zachæum, & quoscunque sanauit, aliosq;. Rursum vniuersim eruit genus humanum ex ore leonis & vrsi, quando eripuit à morte & inferno. Leo mortis typus est, quia non sæuit in prostratum: Vrsus verò gehennæ, quia sæuit in iacentem, vti & infernus. Hinc per prophetã dixit: *Ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne.*

2. Periculũ damnationis nostræ.

Secundo. Periculum damnationis nostræ; vidit enim statum, in quo ouis illa versabatur, & imminens ei exitium. Vidit leonem infernalem ei insidiantem, vidit eius dentes, vidit truculentiam: vidit ignem illum, vidit eius ardorem, vidit æternitatẽ. Quòd si nos, qui sumus mali & duri corde, nõ possumus aspicere luctantem cum vndis hominẽ, quin in aquas insiliamus, &, cum periculo etiam nostro, periclitanti succurramus: nec siccis intueri oculis homines incendio conflagrantes: multò magis credendum est motum Dei filium, vt de cælo ad nos excurreret & veniret opitulatum nobis, qui ad inferos abripiebamur, æternis exurendi flammis. Maximum illud incẽdium esse iudicamus, ad quod extinguendum homines accurrunt & aduehunt instrumenta per sex & plura milliaria. Sed ecce tibi Dei filium de cælo accurrentem, vt incendium nobis paratum extingueret; prôh, quantus ille ignis erit? Huius rei typũ exhibet historia de resuscitato viduæ filio. Cùm enim videret Dominus adolescẽtem illum efferri ad sepulchrum, misericordia motus, tetigit loculum fecitque stare baiulos, quoad resuscitatum filium redderet matri suæ. Vidit Dei filius hominem efferri ad sepulchrũ inferni ab eorum sceleribus: itaq; misericordia motus fecit stare baiulos, fecit cessare scelera, sicque resuscitatum hominem reddidit patri suo.

Quando intellexit Ionathas, quòd definitum esset à Patre suo vt interficeretur Dauid, contristatus vehementer omnem mouit lapidem, vt hoc Dauidi indicaret, sicq; eum è patris sui manibus liberaret, quia diligebat eum, 1. Reg. 20. Eundem in modũ, quia intellexit Dei filius definitum fuisse à Patre vt omnes peccatores æterna plecterentur morte: idcircò nostri misertus animum adiecit vt nos liberaret ab ira patris in nos decreta. Hinc ait per Ierem. c. 31. *Dilexi te, ideò attraxi te miserans.*

Cæterum si hæ causæ sunt, quæ mouerunt Christum Dominum, vt quæreret nos perditos, eædem nos & multò magis mouere debent, vt quęrenti occurramus; siquidem hæ causæ æquè vel magis vrgẽt ex parte nostra. Nam primo si Deus nos vult saluos fieri, multò magis debemus velle nos. Secundo si in gloriam Dei cedit salus nostra potius, quàm damnatio, vtique cedit etiam ad gloriam nostram. Tertio si nos Christus quærit, quia nos ipse fecit, hoc ipso nos ad Christũ accurrere debemus, quia ipsius figmentum sumus. Quarto si gaudium capit è nostra reductione Christus, multò magis nos, qui reducti sumus. Quinto si stultæ oues sumus, cur non sequimur Ductorem? Denique si in periculo damnationis versamur, cur nõ fugimus à gehennâ? Dicamus ergò cum Dauide: *Errauí sicut ouis, quæ perijt: quære seruum tuum.*

CONCIO II.

VIS ET EFFICACIA POENITENTIÆ.

I. *Peccata delet.*
II. *Restituit primam gratiam.*
III. *Restituit bona opera mortificata.*
IV. *Conscientiam parit tranquillam.*
V. *Restituit existimationem.*
VI. *Mutat Dei decretum.*
VII. *Mutat hominem in virum alterum.*
VIII. *Proximum ædificat.*
IX. *Cœlo infert vim.*

THEMA.

Erant appropinquantes ei Publicani & peccatores Luc. 15.

A.

FÆLICES publicani, fælices peccatores, qui Christo appropinquant. Merentur enim hoc pacto, vti etiam ipsis Christus appropinquet, quemadmodum testatur S. Iacobus cap. 4.

cap.4.cùm ait: *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Sed quâ ratione, dicet aliquis appropinquare Deo possumus? subdit hoc immediatè Iacobus: *Emundate manus, peccatores,* inquit: *& purificate corda, duplices animo. Miseri estote* (græcè, *affligite vos*) *& lugete & plorate: risus vester in luctum conuertatur & gaudium in mœrorem.* Quod quid aliud est, quàm si dixisset: Pœnitentiam agite, & excutite peccata è manibus & cordibus vestris? Hac ratione accessit ad Christum Magdalena: & proculdubio etiam publicani & peccatores, de quibus in hodierno Euangelio. Nos ergò horum exemplo vt Christo appropinquemus per pœnitentiam, videamus quanta pœnitentiæ sit vis & efficacia.

B. *Efficacia pœnitentiæ.* Quantæ efficaciæ sit pœnitentia, discimus ex parabolâ de filio prodigo, quam duabus illis de pastore & muliere mox subiecit Dominus. Ait enim filium illum in se & ad patrem denique reuersum, osculo paterno exceptum esse; quod indicat peccatorem per pœnitentiam Deo reconciliari, dimissis omnibus peccatis. Ait filium stolâ primâ indutum: & hæc est prima gratia iustificans & exornans animam peccatoris. Ait annulum in manu eius datum; & hic indicat principium actionum bonarum, quibus cœlum promereri iustificatus potest, nec non resuscitationem meritorum priùs mortificatorum per peccatum. Ait conuiuium ei instructum fuisse; & hoc indicauit pacem & tranquillitatem conscientiæ; quia *secura mens quasi iuge conuiuium*, Prouer. 15. Ait calceamenta pedibus eius inducta: & hæc notant famam bonam. Calceati enim liberi & ingenui, nudipedes olim serui erant. Ait patrem cecidisse super collum eius: & hoc significat Deum mutare decretum suum in iustificato. Ait occisum illi esse vitulum; quia per pœnitentiam occiditur quodammodò peccator, & gignitur inde iustus. Ait institutam illi fuisse symphoniam, quia pœnitens recreat & ædificat etiam proximos.

C. I. *Peccata delet.* PRIMO ergo peccata delet & dissoluit, iuxta verbum Christi: *Quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Estq; tantæ efficacitatis, vt peccata prorsus extinguat nec ea reuiuiscere vel redire sinat, etiam si quis rursum ea perpetret; (tametsi talis grauius peccat.) *Dona enim Dei sine pœnitentiâ sunt,* inquit Apostolus ad Rom.11. Vnde Mich. 7. dicitur: *Proijciet in profundum maris omnia peccata nostra.* Lapis in profundum maris iactus, non emergit amplius: ita nec peccata semel in Christi sanguine mersa per pœnitentiam. Et quemadmodum Moyses populo Israël dixit de Pharaonis exercitu iam iam mergendo in mari rubro: *Ægyptios quos nunc videtis, nequaquam vltrà videbitis vsque in sempiternum,* Exod. 14. quia scilicet omnes suffocandi erant: ita etiam peccata in sanguine Christi penitus suffocantur, vt nunquam redeant amplius. Quin etiam è memoriâ Dei deleri ea per pœnitentiam asserit ipse per Ezechielem c. 18. *Si impius egerit pœnitentiam*, inquit, *omnium iniquitatum eius non recordabor ampliùs*; quasi infensus videlicet & hostis. In cuius rei confirmationem non legimus Christum post resurrectionem suam obiecisse Petro, quòd ab eo negatus; nec Apostolis, quòd ab eis derelictus esset; sed hæc illorum peccata, vtpote per pœnitentiam iam deleta, altissimo silentio sepeliuit, quia, vt ait Euthymius eâ de re Matthæi 28. in fine; *non meminit Dominus malorum, eorum qui resipiscunt.* Deniq; non vnum tantum aut alterum, sed omnia simul peccata delet pœnitētia. Et quemadmodum omnes Ægyptij submersi fuerunt, ita vt *nec vnus quidem superfuerit ex eis.* ita omnia peccata lethalia delentur per pœnitentiam, nec solum ea, quæ quis confitetur, sed etiam ea, quæ vel ex ignorantiâ, vel obliuione aliaue causâ inculpabili omittit. Dei enim dona & iudicia perfecta sunt & integra.

D. II. *Restituit primam gratiam.* SECVNDO. Restituit homini primam gratiam & vitam animæ spiritualem, pristinamque sanitatem & pulchritudinem, dona ac virtutes supernaturales in baptismo acceptas. Vt enim in Iordane lauanti Naamani omnis lepra abstersa est, & caro eius restituta, *sicut caro pueri paruuli* (4. Reg. 5.) ita pœnitenti restituitur anima eâ puritate, quæ similis vel æquiualens sit innocentiæ. Scimus Magdalenam post pœnitentiam præ cæteris a Christo dilectam, Petrum ad summam Ecclesiæ dignitatem euectum esse, & plus alijs Christum dilexisse, adeoq; multò plus pœnitendo acquisisse, quàm peccando amiserant. Narrat Palladius in hist. Lausiacâ c.140. Virginem quandam lapsam, post pœnitentiam, quâ per 30. annos mancipauit se obsequio ægrorum, plus Deo placuisse, quam placuerit in Virginitate. Sanè Nabuchodonosor post pœnitentiam de peccatis actam, sibi restitutus est, & agnouit ac glorificauit Deum verum, quem prius non agnouerat: & probabile est eum ita obijsse & saluatum esse.

Multi laborauerunt vt inuenirent lapidem Philosophicum, cuius contactu omnia mutarentur in aurum; sed nondum is lapis inuentus est. Pœnitentia talis est, per quam anima prius mortua fit viua, horrida fit pulcherrima, opera eius moralia prius ærea, postea fiunt aurea & meritoria vitæ æternæ, ita vt aquæ frigidæ potus porrectus sitienti mercedem in cœlo habeat.

E. III. *Restituit bona opera mortificata.* TERTIO. Restituit etiam bona opera per peccatum mortificata, eorumque merita & iura ad coronas gloriæ prius promeritas. Renouat enim spirituale coniugium spiritûs S. cum animâ, ac proinde restituit animæ velut sponsæ monilia, quæ priùs ei donauerat Deus. Nouit bene Pater noster cœlestis se deponere gratiæ suæ thesauros in vasis fictilibus, quæ facillime franguntur, foreque seruis suis magnam afflictionem, si omnis eorum labor præteritus, inanis foret: itaque vase per pœnitentiam reparato, ilicò infundit eis rursum thesaurum, priùs habitum. Hoc promisit eis (sensu mystico) per Ioëlem, c.2. cum ait: *Reddam vobis annos,* quos

quos comedit locusta, bruchus & rubigo & eruca. Quis nescit, quanta damna inferant locustæ, bruchi, rubigo & eruca frugibus & hortis? Sanè à locustis Ægyptiacis, *deuorata est herba terræ & quicquid pomorum in arboribus fuit, nihilq́ omninò virens relictum est in lignis & herbis in cunctâ Ægypto*, Exod. 10. Eodem modo peccatum mortale in momento depascit animam, quantumuis omni virtutum splendore decoratam. *Si auerterit iustus à iustitiâ suâ*, inquit Deus, Ezech. 18. *& fecerit iniquitatem; omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur.* At verò pœnitentia reparat totum id, quod peccatum deuorauit.

F. IV. *Consciētiā parit tranquillitatem.*

QVARTO. Conscientiam parit tranquillam & serenam, omni conuiuio iucundiorem. Quemadmodum enim aër nubibus densus & obscuratus, postquam eas per imbrem exonerauit, serenatur: ita animus noster peccatorum tenebris obductus, vbi per pœnitentiam ea abiecit & in aures Confessarij effudit, fit tranquillus, lætus & amœnus. Testatur hoc Iob c. 11. dicens: *si iniquitatem quæ est in manu tuâ, abstuleris à te & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc leuare poteris faciem tuam absque maculâ* (hoc est, hilaris & serenus absque confusione apparebis coram Deo) *& eris stabilis & non timebis: miseriæ quoque obliuisceris & quasi aquarum, quæ præterierunt, recordaberis: & quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam, & cùm te consumptum putaueris, orieris vt Lucifer.* Quibus omnibus describit lætitiam hominis, qui per pœnitentiam expediuit se à peccatorum laqueis. Quando arca è captiuitate Philisthæâ recepta & reducta fuit in Cariathiarim, *requieuit omnis domus Israël post Dominum*, 1. Reg. 7. hoc est, magnâ in quiete & tranquillitate vixit. Ita cùm quis ereptus de captiuitate dæmonis recuperauit Dei gratiam, quomodo non sereno & pacato esse animo potest? sanè vbi bonus latro audijt, *Hodie mecum eris in paradiso*; huic verbo acquieuit, nec quiquam aliud petijt, non dolorum relaxationem, non mortis accelerationem, non vindictam in Iudæos. Et quis explicare queat, quanto cum animi gaudio, quantâ cum æquanimitate reliquum vitæ in cruce exegerit? quantum gaudiorum flumen obruerit cor eius, cùm audijt vocem illam Christi? Clodoueus Francorum Rex de graui peccato, quod confiteri erubuerat, à B. Eleutherio redargutus, profusis lachrymis id fassus, Eleutherium obsecrauit vt sacrificium pro se offerret. Inter sacra totâ Ecclesiâ collucente adfuit Angelus qui preces exauditas & peccatum remissum nuntiauit. Vnde Rex Ecclesiam & Eleutherium multis affecit muneribus, lætusq́; ad interiora regni sui recepit: vt habetur in Archiuis & officio Ecclesiæ Cathedr. Tornacensis. Hunc in modum is, qui prius conscientiam suam præ horrore peccatorum vix inspicere potuit, posteà absolutus cum omni iucunditate descendit in recessum cordis sui.

G. V. *Restituit existimationem.*

QVINTO. Restituit & famam, quam peccata abstulerant. Quemadmodum enim arbor ex aliquâ stipitis parte læsa, medelâ adhibitâ, iterum callum & corticem vulneri obducit, vt nihil læsionis appareat: ita pœnitentia seria & correctio morum corrigit priorem infamiam & restituit honorem lapso. Patet in Dauide, Magdalena, Matthæo, Zachæo, Petro, Paulo, alijsque, quorum pœnitentiam & sanctitatem solummodò loquimur, non peccata, quæ vitâ posteriore deleuerunt.

In huius rei indicium nuditatem primorum parentum texit & correxit Deus tunicis pelliceis, postquam ipsi in signum pœnitentiæ tegere se studuerunt folijs ficuum asperis & carnem stimulantibus (quod sentit Iræneus l. 3. c. 37. eò quòd relictis alijs folijs, quæ minus carnem vexare poterant, ficulnea elegerint) quasi facto cilicio. Quare si peccator studeat per pœnitentiam punire sua scelera, aderit mox Deus, & vestiet illum honore & bonâ existimatione, vt ita inter homines rursum apparere possit. Atque hæc sunt calceamenta filij illius prodigi, quibus non iam velut seruus, sed vt liber & ingenuus ingreditur.

H. VI. *Mutat Dei decretum.*

SEXTO. Mutat decretum Dei, teste Ierem. c. 18. dicentis in persona Dei: *si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem, &c.* Patuit hoc in Niniuitis, qui cùm ad Ionæ prædicationem confugerent ad pœnitentiam & punirent semetipsos ieiunio, *misertus est Deus super malitiâ, quam locutus fuerat, vt faceret eis; & non fecit*, Ionæ 3. Hebr. *pœnituit eum super malo, quod illis inferre decreuerat.* Ecce pœnitentia Niniuitarum flagellum Deo extorsit, & decretum eius mutauit. Hinc Tertullianus lib. de pœnitentiâ, dixit: *In quantum non peperceris tibi, in tantum, crede, Deus tibi parcet.* Quare pœnitentia rectè vocatur ciuitas refugij à S. Gregorio l. 10. moral. c. 5. siquidem peccator ad eam confugiens, à morte & vindictâ Dei immunis est.

Ad hæc Deum sibi rursum beneuolum reddit, vti expertus est Henricus II. Angliæ Rex, qui necis S. Thomæ Cantuariensis reus, cùm publicam egisset pœnitentiam, plura insperatò mox à Deo beneficia recepit. *Inprimis enim sequente die* (post pœnitentiam nudis pedibus peractam) *cùm Rex*, inquit Herebertus apud Baron. Anno 1174. *maculatis sic pedibus vt venerat, necdum refocillatus audiret ante sepulchrum Martyris Missam de Martyre, eâdem ipsâ horâ Rex Scotorum vehementissimus ipsius impugnator, fortuito quodam casu ab exercitu suo paparum deflexus, à militibus quibusdam paucis & mediæ manûs hominibus, qui inter paucos prædicto Regi Angliæ fauebant, interceptus est, & sine pugnâ & plagâ captus. Deinde non longa mora, & cismarini & transmarini rebelles, in retiaculum quod Domino suo tetenderant, ceciderunt. Videntesq́; alij tam subitò cum eo manum Dei validam, siluerunt vniuersi, & factum est in pace regnum eius*; qui hæc tanta, eò plus

miraculosa, quò tam cita, cuncta adscripsit Domino, & glorioso martyri Thomæ, cui certissimè erant adscribenda.

I. VII. *Mutat hominem in virum alterum.*

SEPTIMO. Mutat hominem in virum alterum, ex carnali in spiritualem, ex bestiâ in hominem. Cuius rei typus & exemplum fuit Nabuchodonosor, qui ob peccata sua ab hominibus eiectus est, & in syluis inter bestias degens reptabat, herbas comedebat & mugiebat; posteà sibi restitutus & in se rediens ac pœniteas; pristinam etiam hominis speciem & Regis dignitatem est consecutus, Dan. 4. Ita pœnitentia vera & seria exuit hominem bestialibus moribus, & induit humanis. Isæus Sophista Assyrius cùm primam ætatem dicâsset voluptatibus, simul vt ad virilem peruenit, veluti alius subitò factus miram induit morum seueritatem. Percontanti enim cuidam, num illa (fœminam ostendens) videretur ei formosa? respondit ille: *Desij laborare ab oculis.* Ab altero interrogatus, quis piscis aut quæ auis esset ad vescendum suauissima? respondit: *Ista curare desij.* Philostratus in Sophistis. Hunc in modum qui à peccatis verè resipuit, respondet omnibus mundi illecebris: *Desij hæc curare*, desij hæc amare, &c.

K. VIII. *Proximũ ædificat.*

OCTAVO. Proximum etiam ædificat. In lege veteri, quidquid tangebat carnes hostiæ pro peccato, sanctificabatur, Leuit. 6. ad indicandum *quia pœnitentium gemitus imitantem emundant*, inquit Radulphus. S. Macarius Theopemptum verecundantem confiteri sua peccata, ei confitendo, ad confessionem impulit atque à blasphemiæ tentatione & diabolo liberauit. Idem fecit S. Ignatius Loyola. Nam Parisijs confitendo peccata iuuentutis suæ cuidam Sacerdoti impuro, magnâ contritione multisq; lachrymis, eum pariter ad lachrymas & confessionem impulit. De Mariâ Magdalenâ concionem inchoans S. Gregorius homil. 33. in Euang. ait: *Cogitanti mihi de Maria Magdalenæ pœnitentia, flere magis libet, quàm aliquid dicere. Cuius enim vel saxeum pectus illæ huius peccatricis lachrymæ ad exemplum pœnitendi non emolliant?*

L. IX. *Cœlo infert vim.*

Deniq; pœnitentia regno cœlorum vim infert, idq; cum violentiâ rapit, quod etiam in lege veteri adumbratum est, dum semel quotannis in die expiationis, quo populus se ieiunio & pœnitentiâ macerabat, Summus Pontifex ingrediebatur in sancta sanctorum, ad Hebr. 9. & Leuit. 16. Quâre indicatum per pœnitentiam aperiri viam ad ingressum cœli. Quando ergò pœnitentia, Auditores, tam fortis aries est vt perfringere portas cœli, quantumuis obseratas, queat, apprehendamus hunc arietem eoque effringamus cœlum.

Grata est hæc vis Deo, nobisq; salutaris.

CONCIO III.

MVRMVRATIONES DISSVADENTVR.

I. *Murmur contra proximos.* 1. ex Philautia, 2. ex inuidia, 3. ex odio.

II. *Murmur contra Magistratum.* 1. contra eorum promotionem, 2. contra eorum ordinationem, 3. contra exactiones.

III. *Murmurat contra Deum.* 1. contra tempestates, 2. contra eius clementiam. 3. contra eius iustitiam.

THEMA.

Murmurabant Pharisæi & Scribæ. Luc. 15.

A. *Murmuratio muscæ canina.*

INter alias plagas, quibus Deus castigauit Ægyptum, non minima fuit plaga muscarum, quæ vel *cœnomyia*, id est, muscæ communes seu omnis generis; vel, vt legit Origenes, Augustinus, Philo & communiter Græci Cod. *cynomyiæ*, id est, muscæ caninæ erant. Eæ siquidem *grauissimæ*, id est, molestissimæ erant, & peruaserant domos Pharaonis & seruorum eius, omnemq; terram Ægypti, corruptaq; est terra ab huiusmodi muscis, vt habetur Exod. 8. Similiter inter alias vitiorum plagas, quas mundi Princeps Diabolus immittit in hunc mundum, non minima est murmuratio, quæ, instar muscæ mussitantis & susurrantis, homines infestat & canis instar allatrat: eaque non priuatas solùm proximorum ædes, sed etiam Prælatorum & Magistratuum, Dei seruorum: imò ipsiusmet cœlestis regis domum peruadit: omnibus obstrepit, acriter pungit, omnes inquietat, & tam communis est omni penè hominum generi, vt penè dici queat, vniuersam terram ab hac peste, si non corruptam, saltem infectam esse. Certè in hodierno Euangelio Scribæ & Pharisæi pleni & prægnantes erant eiusmodi muscarum, ijsque Christum ipsum molestare non timuerunt, vti & alibi sæpius; quos dehortatur ab hoc vitio Dominus partim in hodierno Euangelio per parabolas: partim Ioan. 6. *Nolite murmurare inuicem.* Et Apostolus ad Philippenses c. 2. *omnia facite sine murmurationibus.* Adeamus igitur Christum, verum vtiq; Mosen, vti has muscas à nobis auferre dignetur, nosq; ab hoc vitio liberare. Sed videamus, quomodo ex omnium ædibus expellendæ sint.

B. I. *Murmur contra proximos.* I. *Ex philautia.*

PRIMO. Penetrant hæ muscæ domos priuatorum & proximorum. Ac primò murmurant aliqui ob reprehensionem vel offensionem ex philautiâ. Quotusquisq; enim est, qui vel leui verbo reprehensus vel iniuriâ aliquâ affectus non ilicò remurmuret & vicissim quærat, quod in reprehendentem vel offendentem regerat. Quam multi canum instar, cum lapide alicuius correptionis impetuntur,

tuntur, statim concitantur, & vel iacientem vel iactam in se reprehensionem vicissim morsibus appetunt? Imò plurimos inuenias similes lacui Lucernensi, qui cum vel vnicus in eum lapis iniectus fuerit, ilicò fremere & intumescere, nec non exundatione suâ satis & aruis perniciem afferre incipit: quod testatur Ioachimus Vadianus & Petr. Hisp. Silu. p. 2. c. 8. Sic fecerunt Pharisæi, cum à cœco nato partim docerentur, partim arguerentur: mox enim in conuitia proruebant dicentes: *In peccatis natus es totus, & tu doces nos?* eieceruntque eum foras, Ioan. 9. simili modo excipit mundus correctiones & iniurias: ad vnum reprehensionis lapidem ilicò fremit & exardescit contra iacientem.

Dissuadetur.

Sed inprimis murmuratores isti fatuos se ostendunt & virtutibus vacuos. Fatuos quidem, quia si quis in eorum veste ostenderet eis sordes aut maculam: haud dubiè non murmurarent, nec vicissim quærerent in eius veste maculam: sed mox eluerent propriam; vitium verò sibi obiectum adeoque etiam ostensum esse ægrè ferunt, nec eluere curant, sed simili aspergunt arguentem. Vacuos verò virtutibus, maximè patientiâ, quia produnt suam impatientiam. Vt ergò dolium, quod pulsatum remurmurat, vacuum esse dignoscitur: plenum verò, quod non resonat: sic in proposito. Vnde S. Bernard. in l. de modo bene viuendi, serm. 47. qui est de murmuratione, ait: *Hospitium cordis nostri per gratiam Dei sanctificatur & per inhabitationem Spiritûs sancti, quando intus est charitas, pax, bonitas, humilitas, concordia, mansuetudo, & alia huiusmodi: hæ sunt nostræ diuitiæ, scilicet boni mores & virtutes. Sed si incipimus inter nos litigare & murmurare, contendere, statim ab his spiritualibus bonis vacui remanemus & nudi. Quare? quia virtutes non possunt manere cum vitijs. Nam & modicum fermentum totam massam corrumpit.* hæc ille. Contrà verò de prudente & disciplinato ait Ecclesiasticus c. 10. *Vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus.*

2. Ex inuidia.

Secundò murmurant alij contra proximos ex inuidiâ, cùm vident illos sibi æquiparari vel præferri, crescere exaltari, ditescere, lautè viuere, licet alioqui malos. Ad instar catellorum, qui cùm vident aliquid cibi dari canibus alijs, mox oblatrant quasi indignè ferant. sic murmurabant operarij illi quòd paterfamilias parem dedisset mercedem ijs, qui vnâ tantùm horâ laborauerant. Hinc ad compescendum murmur Pharisæorum in hod. Euang. subiungit Christus tertiam parabolam, de filio prodigo: cuius frater cùm vidisset illum à patre tam humaniter esse receptum, mactatum ei vitulum institutum conuiuium adhibitam symphoniam? indignatus noluit intrare in domum gaudij, vt cum patre & fratre lætaretur: sed murmurando dicebat: *Ecce tot annis seruio tibi & nunquam mandatum tuum præterii & nunquam dedisti mihi hædum vt cum amicis meis epularer: sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.* Ecce schema murmurantium de fortunâ proximi. Dicunt enim illi: Ecce hi tam peruersi immisericordes, gulosi adeò augentur bonis tam repentè, epulantur & vestiuntur splendidè, emunt fundos & prædia, qui prius vix teruncium habebant: ego continuis meis laboribus victum tantùm quærens, opificio meo vacans, nemini sum molestus & omnia facio, quæ debeo, nihil tamen eiusmodi fortunæ experior: & vix hædum, quem comedam habeo: cum illi saginatis vescantur vitulis. Sed quid respondit pater? *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt: epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat & reuixit; perierat & inuentus est.* Hoc idem respondet nobis Deus, quod si bene expendamus, murmurare desinemus. Quid ergò ait? *Fili, tu semper mecum es*, scilicet in domo meâ semper meis sumptibus vixisti & nihil tibi defuit, licet non ita splendidè sis tractatus. Quare tu qui murmuras, cogita Primo te à Deo in eius domo, mundo & Ecclesia vt filium sustentatum & necessaria saltem habuisse, nunquam eguisse: illum verò, qui nunc abundat, fortè olim eguisse: compensari ergò illi priorem egestatem. Deinde cogita omnia quæ Dei tui sunt, tua esse, tibi promissa & parata. Prudens autem filius non attendit, quomodo à patre tractetur, dum sub illo & in eius domo nutritur: sed qualem ab eo hæreditatem speret; quanto enim tenuius sustentatur & vestitur, tanto ampliorem sperat hæreditatem: cùm contrà si nimis splendidè ab eo haberetur, parum sperare posset. Quare si à Deo durè hic tracteris: securus esto, quòd Deus reseruet tibi hæreditatem in futurum. Quid verò temporalia omnia, cum hæreditate cœlesti comparata, nisi vnum quoddam conuiuium de vitulo saginato? nisi breuis symphonia, quæ mox euanescit audita? num tu verò malles hic conuiuium tam fluxum præ æterno illo? Denique considera nos omnes fratres esse, & congratulari nobis debere nostrâ de fortunâ & prosperitate. *Epulari*, inquit, *& gaudere oportebat, quia frater tuus perierat, & inuentus est.* Ditissimum habemus patrem, cuius bona inexhausta sunt & in cœlo ab omnibus integrè possidebuntur: vnde nemo murmurare poterit.

Dissuadetur.

3. Ex odio.

Tertio. alij propter odium, quod habent in proximum; quemadmodum etiam canes aliqui faciunt, qui vbi semel homini infensi facti sunt, postea vix reconciliari possunt, siue durè, siue blandè ab eis tractentur. Vidi catellum, qui alicui tam infensus erat, vt si quis nomen hominis tantùm exprimeret, statim in rabiem solueretur, fenestellam aspiceret, vndique circumspiciens latraret, sicubi inimicum suum cernere posset. Tales Pharisæi erant; siue enim Christus cum publicanis & peccatoribus manducaret, dicebant: *Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis.* Et: *ecce homo vorax, & potator vini, amicus publicanorum.* Siue ad ipsos

ipsos diuertebat; *& ipsi obseruabant* & carpebant eum. Eique oblocuturi erant, siue assereret dandum Cæsari tributum, siue negaret. Tales etiam erant fratres Iosephi, qui oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui, Gen. 37. quidquid enim diceret vel faceret, id omne cum murmure accipiebant & indignatione. Vnde optimè dixit Iacob de eo: *Fera pessima comedit eum, bestia agri deuorauit eum*; odium videlicet. Talibus feris circundatus erat S. Ignatius martyr; qui in ep. ad Rom. scribit: *De Syriâ vsque ad Romam pugno ad bestias in mari & in terra, nocte dieq; ligatus cum decem leopardis, hoc est, militibus qui me custodiunt; quibus & cùm benefeceris peiores fiunt.*

Dissuadetur.

Sed ne dubita, eâdem voce aliquando respondebit tibi Deus, quâ modo tu respondes proximo: quo modo respondet Echo obiurganti syluam. Sic enim etiam Ioseph, posteaquam princeps Ægypti factus est, & ipse durius locutus est ad fratres, quasi ad alienos, sæpiùs ingeminando: *Exploratores estis*; quidquid ipsi ad sui excusationem afferrent; totum enim indignè & pro falso accipiebat, & studio eis culpas aliquas, quarum minimè reos sciebat, impingebat, Gen. 42. Ad eundem modum iudicaturus aliquando Dominus loquetur illis duriùs, qui durius locuti fuerint proximo. Cuius vocem præuidit Ioannes fore *vocem quasi aquarum multarum*, Apoc. 1. Quàm enim graue illud murmur contra pulsantes ad cœli fores: *Amen dico vobis, nescio vos?* tametsi pulsantes valde humaniter & blandè loquebantur: Domine, Domine aperi nobis. Sic nimirum vbi tu clauseris proximo ianuam beneuolentiæ, claudet eandem tibi Deus.

C.
II.
Murmur contra Magistratum.

SECVNDO. Peruadunt hæ muscæ domos seruorum Dei, id est, præpositorũ & Magistratuum, quos etiam & quidem vehementer infestant. Inprimis nil frequentius quàm murmurare, cur hic vel ille in Magistratum electus sit, quòd sit homo inhabilis, rudis, &c. Subditi queruntur de principe, serui de dominis: Ciues de Senatu. Ita Core, Datan & Abiron murmurabant contra Moysen, quasi Aaron frater eius illegitimè & immeritò Sacerdotium consecutus esset, Num. 16. Sic mortuo Salomone murmurant coram Roboam, succedente ei filio, de iugi aggrauatione, 3. Reg. 12. Sed quid effecerunt suo murmure hi omnes? primi à terrâ absorpti sunt. Israëlitis dat pro Salomone regem peiorem, qui subditis dicebat: *Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Et nunc pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.* Ita nimirum puniuntur eiusmodi murmuratores, quo modo in fabulâ impatiens ille asinus, qui de hortulani sæuitiâ querens, Ioui supplicabat, alium sibi dari herum. Exaudit Iupiter asinum & dat illi tegularium, apud quem tegulas grauioraque vectaret onera; accessit rursus Iouem, & petijt mitiorem herum. Itaque exoratus Iupiter, dat ei coriarium: quem vbi

1. Contra eorum promotionem. Dissuadetur.

pernouit asellus: *Me miserum*, inquit, *qui dum nullo sum contentus Domino, in eum inciderim, qui nec corio quidem meo, quantum auguror, parcet & pelli meæ insidiabitur.* Prudentiùs anus illa Syracusana, cum pro Dionysij Tyranni diuturnâ vitâ preces funderet assiduas, interrogata ab eo, cur sola hoc faceret, respondit: *Quia metuo ne te extincto deterior Tyrannus succedat.* Lips. cent. 1. miscellan. ep. 4. Orando itaque, non murmurando bonus Magistratus à Deo est impetrandus. Et sciendum prætereà, quòd omnis potestas est à Deo: & quod tale murmur vergat in ipsum Deum. Sic enim murmurantibus illis Core, &c. respondit Moyses Deum audisse murmur eorum, hoc est, quasi contra Deum factum. *Nos enim quid sumus?* inquit, *nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Vnde & Dominus illud quasi contra se fuisset, puniuit: quemadmodum & in Mariâ, murmurante contra Mosen fratrem.

2. Contra eorum ordinationem.

Secundò murmurant subditi contra superiorum actiones, leges, statuta, decreta, quasi ea inconsulta & minùs prouida, vel etiam Reipub. perniciosa essent. Sic murmurauit Iudas, quòd Christus non prohibuerit vnguentum effundi à Magdalenâ super caput eius; quo modo multi subditorum loquuntur: potuissent hæ expensæ à nostro magistratu meliùs collocari, hoc vel illud prouidere. Ecce huic conniuetur, alijs non item. &c. Sed & hæc murmuratio contra Deum est; quia *qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, & sibi damnationem acquirit*, ait Apost. ad Rom. 13. Et credendum quòd cùm Deus mundum regat ijs interpositis, afflet eos singulari quadam gratiâ, vt intelligant quid Reip. magis expediat; dareque eis, vti Salomoni cor docile ad iudicandum populum. Vt taceam, quòd cuilibet in arte suâ credendum sit, & Magistratus alioquin plebe sit oculatior, ideoque semper in meliorem partem interpretandum & pro æquo habendum, quod ipse statuit. Id enim tametsi initio non appareat, apparebit tamen in fine. Sicut cùm multi fabri lignarij laborant ad extruendum ædificium: vnus iubetur à Magistro secare, alius dolare, alius terebrare, alius acuere, alius sulcare, &c. Fortè nullus scit, nec interrogat quorsum hoc vel illud imperetur: nouit verò Magister, qui ad extremum omnia ligna pulcherrimè connectit & ædificium erigit. Sic Dominus Petro noluit dicere, cur ante cœnam lauaret eis pedes; *scies autem postea*, inquit; decere videlicet ad Eucharistiam lotâ conscientiâ accedere.

Dissuadetur.

3. Contra exactiones.

Tertiò. murmurant subditi contra superiores ob imposita sibi ab eis onera, præcepta vel exactiones. sic Num. 11. ortum est murmur populi Hebræi contra Moysen, quòd eduxisset eos in desertum: murmur, inquam, *quasi dolentium præ labore*, id est, fatigatione ex itinere. *Quòd cùm audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem.* Eiusmodi autem

Dissuadetur.

murmur molestiam parit primò ipsi murmuranti, quia onus ei conduplicat. Vnde Seneca l. 2. ep. 28. ait: *Vadis huc & illuc, vt excutias insidens pondus, quod ipsa iactatione incommodius fit. Sicut in naui onera immota minus vrgent, inæqualiter conuoluta citiùs eam partem, in quam incubuêre demergunt.* Et rursum: *Optimum est pati, quod emendari non potest.* Deinde molestum est superioribus sicut sessori equus progrediens quidem sed coactus & assiduis indigens calcaribus: Aurigæ item rotæ currûs stridentes. Quin etiam aures Domini Sabaoth offendit eiusmodi stridor; *quoniam auris zeli audit omnia,* ait Sapiens, Sap. 1. *& tumultus murmurationum non abscondetur. Custodite ergò vos à murmuratione, quæ nihil prodest.* Sed modò non etiam obesset; obest autem, quia murmurantem merito obedientiæ priuat, & inducit ei maledictionem pro benedictione. *Malus enim miles est, qui Imperatorem gemens sequitur,* ait Seneca ep. 14.

D. III. *Murmur contra Deum.* 1. Contra tempestates.

TERTIO ascendunt & euolant hæ muscæ ad ipsam vsq; cœlestis regis domum, eiq; impudenter obstrepunt. Et inprimis murmurant alij maximè agricolæ & viatores contra Dei prouidentiam, quòd non pro ipsorum placito ordinet tempestates; modò conqueruntur de nimiâ siccitate, modò de nimijs pluuijs, modò de hyemis productione, niuium copia & importunitate, modò de harum vel illarum frugum pernicie, pluuiarum exuberantia, frugum defectu: iuxta id Ps. 58. *si non fuerint saturati & murmurabunt.* Contra hanc prouidentiam murmurabant in deserto Iudæi; quòd aqua deficeret, quòd manna desiperet, quòd caro non esset. *Nunquid & panem poterit dare? quis dabit nobis ad vescendum carnes?* &c. Quorum murmur auditum quidem à Deo, sed in perniciem eorum; datis enim carnibus *adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum & ira Dei ascendit super eos.* Nimirum periti & subtiles artifices indignè ferunt & meritò, si in artificio suo culpentur aut doceantur ab ignaris: vel si rusticus Doctori velit iura explicare vel explicanti obloqui. Subtilis artifex Deus & expertus Paterfamilias, qui solus & exactè nouit, quid cui debeatur & conueniat. De quodam Eremita in vitis PP. legitur, quòd cùm olera seminasset, & pluuiam eis necessariam iudicasset, petijt eam à Deo, qui non modò illam, sed in posterum qualem optasset, tempestatem concessit. Et tamen olera eius omnia periere. Quâ de re postea à socio reprehensus fuit, quòd meritò id passus esset, qui prudentiorem se ipso Deo existimasset. Rectius ille agricola, referente Peraldo in summa virt. & vit. qui semper in agris suis fructus habuit vberiores, eò quòd se omnes tempestates iuxta placitum habere assereret: quia videlicet omne id vellet, quod vult Deus. Intellexit hanc Dei prouidentiam Ouidius, qui finxit l. 2. Metamorph. Phœbi filium Phaëthontem, cùm aliquando precibus impetrasset à Patre, vt equos & currum Solis regere posset, inexpertus auriga modò Solem nimis procul à terrâ abduxit, & terram frigore perdidit: modò nimis propè adduxit, eamq; combussit: vnde à patre fulmine deiectus est. Similes rectores nos foremus, si pro libitu nostro Deus daret nobis tempestatem; dum enim agros nostros rigaremus pluuiâ, aliorum interim agros mergeremus: dum nostros calore foueremus, alienos æstu cremaremus. Milites Caij Cæsaris sub dio conuiuantis & indignantis quòd interim pluuiæ, tonitrua & fulmina incidissent, iussu Cæsaris contra Iouem (vt putabãt) sagittas in altum eiaculabantur. Sed eædem in ipsorum capita recidentes multos vulnerabant. Refert Seneca l. 1. de irâ. Sueton. in vita 12. Cæsa. Hoc lucratur & nil aliud qui contra tempestates murmurat: seipsum lædit, non Deum. Cæsar iste sub dio prandens serenitatem voluit, alius forsan agricola consito tunc agro pluuiam desiderat, alius forsan nauta eodem temporis articulo nauigans ventum optauit. Quid tunc ageret Numen, cui potiùs quàm alijs concederet postulata? Imò sint tres molitores, paris opificij, quorum vnus habeat molendinum suum ad exiguum riuulum, alter ad perennem fluuium, tertius in edito loco ventorum vi agitandum. Primus desiderat crebras pluuias, alioquin deficiente & siccato riuulo, molere nil poterit: alter verò deprecatur instantes pluuias, ne fluuij inundatione sistatur molendinum: tertius ventos optat, pluuias & tranquillum tempus odit. Ecquis ergò his tribus simul mittat tempestatem omnibus placituram? videmus ergò fieri non posse vt tempestas semper eueniat ad nutum nostrum: quia perdet alios.

Dissuadetur.

2. Contra clementiam.

Secundò obloquuntur alij Dei clementiæ, quòd perditos aliquos homines & nocentissimos Ecclesiæ, piorum hostes ac persecutores tamdiu toleret, eorum noxia consilia & attentata non impediat, ipsos non exterminet. Item quòd minùs dignis magna beneficia præstet, &c. Sic in hodierno Euangelio Pharisæi murmurabant, quòd Christus peccatores reciperet, & cum illis manducaret. Sic Pharisæus ille, quòd Christus Magdalenam vngentem pedes eius, tolerârit. Sed quid si & tu peccator fis, fueris vel futurus sis, num similiter dices, te à Deo exterminandum esse? Nonnè omnes quotidie oramus: *Et dimitte nobis debita nostra:* Certè operarij illi murmurantes in patremfamilias, ab eodem mox repercussi sunt, dicente vni ex illis: *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?*

Dissuadetur.

3. Contra eius iustitiam.

Tertio murmurant alij contra Dei Iustitiam, quòd videlicet ipsi duriùs & diutius à Deo flagellentur morbis, paupertate, annonæ caritate, &c. Sic Israëlitæ murmurabant, quòd eduxisset eos ad accipiendam terram promissionis, quam tamen audiebant esse munitissimam, à fortissimis habitatoribus cultam, adeoque, vt putabant, inuincibilem: volebantque regredi in Ægyptum, Num. 14. Quamobrem dixit ad eos Dominus: *Vsquequò multitudo hæc pessima murmurat contra me?* Et idcircò licet tunc iam vicini essent terræ promissæ & soli montes Idumeæ interessent; in pœnam murmu-

Dissuadetur.

murmurationis iussit eos reuerti in solitudinem per viam maris rubri, in eaq; morari & vagari per annos 38. donec omnes illi murmuratores in solitudine morerentur. Experimur etiam nos his temporibus diuturna & grauia Dei flagella in dorso nostro, vnde fortè quamplurimi contra Deum murmurant, quasi immeriti hæc patiantur. sed deponant, quæso, murmur. Nam Primo quid si *rem nobis necessariam cupimus abijcere?* quemadmodum dicebat quidam in Vitis Patrum ægroto alicui cupienti conualescere. *Ille solus de flagello murmurat*, inquit S. Greg. *qui causam percussoris ignorat. Scit autem cœlestis medicus*, ait S. August. *quid nobis daturus sit ad consolationem & quid subtracturus ad exercitationem.* Profectò si cum asina Balam contra cædentem nos Deum murmurantes interrogare vellemus: *Cur percutis nos? ecce iam tertiò?* Responderet illicò: *Quia commeruistis*, Num. 22.

Deinde quid mirum si non cesset Deus flagellare, cùm non cessemus nos peccare? Ad medelam nostram infliguntur nobis verbera: vnde quamdiu non emendamur, tamdiu flagellamur. Inspiciamus, quæso, vitam nostram, & videbimus nos in amore Dei & proximi; in re diuinâ & orandi studio prorsus ignauos: contrà in augendâ re domesticâ vigilantissimos. Interim in medijs salutis periculis constituti securi in vtramque aurem dormimus & dicimus: *pax, pax; & non est pax.* Vereor ne de nobis verificetur illud Ier. 5. *percussisti eos & non doluerunt; attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra petram & noluerunt reuerti.*

Quòd si igitur auferri à nobis flagellum volumus: non murmuremus contra Deum: hac enim ratione aggrauabimus potius manum Dei super nos, & cum Israëlitis murmurantibus diutius affligemur: Quam ob causam dixit Moses illis Exod. 17 *Cur tentatis Dominum?* q. d. non est hic modus propitiandi Deum, qui murmure exacerbatur, oratione potius placatur. Oremus igitur potius Deum & agnoscamus nos hæc commeruisse; deinde mores emendemus & quod peccauimus, bonis operibus eluamus. Sic enim Esa. 1. ait Dominus: *quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Et venite & arguite me, dicit Dominus. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd si nolueritis & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos.* Quod à nobis auertat Deus.

CONCIO IV.
QVAM DETESTANDI SINT detractores.

I. *Sunt aues Dæmonis cantatrices.*
II. *Sunt aues eius garrulæ.*
III. *Sunt aues eius prædatores.*
IV. *Sunt aues eius venatoriæ.*
V. *Sunt aues eius illices.*
VI. *Sunt aues eius furciferæ.*
VII. *Sunt aues eius altiles.*

THEMA.

Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis. Luc. 15.

PRouerbio vernaculo dicimus: Quò diabolus non penetrat, eò mittit seruos suos. Quod quàm verum sit, vel ex vnâ illâ Dauidis historiâ patet, 2. Reg. 6. vbi Dauid maximâ cum solennitate, lætitiâ & deuotione introducebat arcam fœderis in ciuitatem suam, immolabat victimas, ludebat in Organis & saltabat totis viribus ante Dominum; quod tantum abest vt reprehendi mereretur, vt etiam vehementer laudari. Nihilominus tamen Dæmon, sciens nihil ibi reprehendi posse, instigauit eius vxorem Michol, vti marito insultaret & detraheret propter opus illud laudabilissimum: *Quàm gloriosus fuit hodie rex Israël*, inquit, *discooperiens se ante ancillas seruorum suorum & nudatus est quasi si nudetur vnus de scurris?* Iam quod Dauidi factum, hoc ipsum hodie contigit Christo. Appropinquabant peccatores ad eum, Christus eos humaniter excipiebat. Quis hac de re indignetur? quis hoc carpat? si ægri ad Medicum: si cœci ad lumen accedant? Non potuit hoc carpere dæmon. Mittit igitur suos seruos, Pharisæos, qui operi huic honestissimo detrahant: *Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* q. d. vtique & hic peccator est vt illi, quia similis simili gaudet. Videre mihi hîc videor Aquilam cum auiculis mansuetè considentem, & prædam eis diuidentem, alterâ ex parte corniculam ei insultantem; quæ cum appropinquare ei non audeat nec officere possit, detrahere ei & insultare partim suâ loquacitate, partim volatu eam lacessere solet, vt testatur Pierius l. 19. hierogl. Aquila Christus, qui auiculas comites facilè secum patitur, & prædam eis suam partitur: Corniculæ Pharisæi & omnes detractores à diabolo subornati & missi vt pijs insultent. Iam verò quales sint hæ Diaboli aues, audiamus.

A.

PRIMO sunt aues Diaboli cantatrices, seine Singvögl/ quia cùm ipsi in caueâ diaboli inclusi sint, cantant ei *Placebo*, & quod diabolus libentissime audit, hominum peccata & lapsus. Hinc enim diabolus & detractor idem nomen sortiuntur in SS. literis. Diabolus enim *calumniator* dicitur. Et 1. Tim. 3. detrahentes dicuntur *diaboli*. Vbi Apostolus ait oportere mulieres esse, *non detrahentes*: græcè, *non diabolicas*. Et meritò quidem; nam diabolus primus detractorum fuit, siquidem ipsi Deo detraxit: *Nequaquam moriemini*, &c. Gen. 3. Deum mendacem venditans. Ad hæc ob odium & inuidiam erga homines ipse nil magis agit, quàm vt homines calumniari & aliquãdo coram Deo accusare possit.

B. I. *Sunt aues Dæmonis cantatrices.*

Ad hoc enim circuit orbem vniuersum, quemadmodum ipse ait ad Deum, Iob 1. *Circuiui terram & perambulaui eam.* Quamobrem? Mox insinuat Deus dicens: *Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra?* Quid ad hæc dæmon? *Nunquid Iob frustrà timet Deum? nonne tu vallasti eum ac domum eius,* &c? q. d. Nequaquam laude dignus est, quia amicus tantùm mensæ tuæ est. Ecce detractorem. Quemadmodum ergò Sacerdos in Ecclesia circuit cum aquâ benedictâ & aspergit eâ fideles: ita diabolus circuit in mundo cum aquâ detractionis sordidâ & maledictâ, vt eâ aspergat & collutulet homines. Vnde bene Guilielmus Paraldus os detractoris vocat aquiminarium ein Weichkessel/ Diaboli, iuxta id Ps. 13. *quorum os maledictione plenum est.* Verùm Sacerdos in facie, Diabolus à tergo & clàm homines aspergit. Quid igitur aliud detractores nisi Canonici Diaboli, qui ipso intonante, cantum strenuè prosequuntur? quid nisi filij patris, cuius & nomen habent & opificium? Quare meritò Christus istis dicit, quod Iudæis sibi detrahentibus & oggannientibus dixit, Ioan. 8. *Vos ex patre Diabolo estis & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio.* Quod autem est desiderium diaboli, nisi vt omnes homines sibi similes imò peiores faciat, calumnietur, mactet, deuoret? Nihilo minus agunt detractores. Fama enim quam tollunt proximo, *est vita quædam ciuilis*, inquit Gerson, in proposit. an liceat grauato debit. Et D. Gregorius l. 14. moral. cap. 25. *Hi etiam*, inquit, *qui aliena vita detractione pascuntur, alienis proculdubio carnibus saturantur.*

C. II. *Sunt aues eius garrulæ.*

SECVNDO sunt aues illius garrulæ, Schwätzvögl. Vt enim aues aliquæ semper garriunt, maximè quarum solutæ sunt linguæ, vt picæ: producunt etiam quæcunque vident, audiunt, imitantur garritu voces humanas & aliorum animalium: ita detractores viuere ex garritu & detractione videntur, adeò semper aliquid habent quod carpant, ita festinant ad detrahendum, ita solerter aliorum mores taxant & delectantur hoc studio. Sedet quis otiosus domi, velut pica in caueâ, & tamen intuetur & audit aliorum facta, moxq; garrit eadem. Huius rei similitudinem affert Sapiens, Eccl. 19. *Sagitta infixa fœmori carnis, sic verbum in ore stulti.* Vt enim sagitta infixa pedi nullam homini quietem concedit, donec extrahatur, quia semper pungit: ita & in detrahente latens scientia alienorum delictorum. Adeò enim vexatur, vt verbum id retinere vix ad horam possit; sed auditores inquirat, quibus id effundat: quemadmodum etiam sagittâ confixus festinat ad Chirurgum qui sagittam extrahat. Hinc Isychius presbyter Hierosolymitanus detractores comparat scabiosis, qui præ prurigine requiem non habent sed semper scabunt & carnem exulcerant: sic enim exponit legem Leuit. 21. quæ scabiosos ab omni sacro ministerio arcet. Scabiosus namque nec in ipso sacro ministerio se contineret quin scaberet: ita & detractores coram quibusuis personis, locis, temporibus linguam à detractione cohibere nequeunt, adeò procliues ad detrahendum sunt: ac veluti mus semper aliquid rodit & inquinat, teste Pierio l. 13. ita & ipsi. Adhæc nemini parcunt: *Venit enim Ioannes, non manducans panem neque bibens vinum, & dicitis: dæmonium habet: venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo deuorator & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum*, ait Dominus Luc. 7.

D. III. *Sunt aues eius prædatoriæ.*

TERTIO sunt aues illius prædatoriæ, Raubvögl; prædantur enim, & rostro linguæ proximum famâ bonâ deplumant, quæ *melior est quàm diuitiæ multæ*, vt dicitur Prouerb. 22. Cuius rei figura habetur 2. Reg. 10. vbi Dauid volens consolari Hanonem regem Ammonitarum super morte patris, misit legatos suos: sed Hanon leuiter nimis persuasus, quasi exploratores essent, rasit dimidiam partem barbæ eorum & præscidit vestes eorum medias vsq; ad nates & demisit eos confusos turpiter valdè. Quam rem adeò durè accepit Dauid vt propterea ingentem stragem in eis fecerit 40000. equitum & 700. curruum. Non edidit tantam stragem Dauid etiam cùm regnum eius ademptum esset; vt intelligatur detractionem omni rapinâ grauiorem esse. Hanon iste detractorum typus est. Quid enim faciunt isti? nouaculâ linguæ acutissimâ barbam bonæ famæ radunt & indumentum honestatis alijs præscindunt vsque ad nates, quò videlicet turpitudo & confusio eorum appareat. Vnde Psalm. 51. ait Dauid: *Totâ die iniustitiam cogitauit lingua tua, sicut nouacula acuta fecisti dolum.* Alloquitur calumniatorem illum Doëgum, qui paucissimis verbis citissimè persuasit Sauli, quasi Achimelech Sacerdos cùm Dauide coniuràsset. Ad hunc modum lingua citissimè & paucis verbis velut nouacula famam alteri abscindit: sed ne id facilè aduertatur, cogitat priùs detractor quomodo id cum dolo faciat, sicut fur antequàm furetur: Ita enim verba detractionis *componit & concinnat*, vt loquitur Iob cap. 6. vt omni inuidiâ & odio carere videatur & potiùs commiserationem vel laudem spiret; v. g. dicendo: hic cæteroqui optimus vir est, hoc tantùm mali habet: vel, miseret me boni viri, qui adeò lapsus sit, &c. Sed nouerit tamen iste, vix transfusari vinum de dolio in dolium, quin etiam simul fluant fæces: & similiter vix fieri posse vt aliorum praua facta deferantur ad alios sine fæce detractionis. Præterea fures vt plurimum furantur ob egestatem: non ita detractor, sed ob meram malitiam. Vnde acutior est & acerbior linguæ nouacula, quàm furti. Furtum deniq; facilis est restitutionis, fama verò ablata difficillimæ: Vt enim nouacula barbam citissimè radit, sed ea tardè repullulat: ita citissimè aufertur fama, difficillimè restituitur. Adhæret auribus audientium, etiamsi reuocaueris, quam ob causam etiam in SS. literis lingua maledica sagittæ vulneranti comparatur, quæ sagitta facilè infigitur carni, sed non absque incisione & maiori

maiori vulnere ac do ore, ob reluctantes vncos, extrahitur. Experientiam in teſtem voco; quis enim in tam frequenti & communi vitio audit aliquando, famam alteri ablatam reſtitui, veniam exorari, &c. Et tamen id omnino neceſſarium.

E. IV. *Sunt aues eius venatoriæ.*

QVARTO ſunt aues illius venatoriæ, **Baißvögl/** quæ diſcordias, gratiſſimum dæmoni ſpectaculum ſeminant, amant & deſiderant, vti Falcones, qui ad delectationẽ à principe aluntur, vt in alias aues pugnent & illis ſpectaculum iucundum exhibeāt. Hoc idem faciunt detractores: quos ideò dæmon alit vt diſcordias per illos ſeminet, atque ita regnũ noſtrum adinſtar ſui diuidat. An non ſeminant diſcordias detractores, qui non modò te apud multos odioſum conantur reddere, verùm etiam te apud me, & me apud te? Ita enim Phariſæi modò Chriſto detrahunt apud Diſcipulos: *Quare cùm publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter?* Matth. 15. Modò diſcipulis apud Magiſtrum: *Quare diſcipuli tui transgrediuutur traditiones ſeniorum?* Quemadmodum enim Agaſones ſal afferũt in vrbem & frumentum inde exportant: ita faciunt Phariſæi & detractores reliqui; tua peccata ad me, mea ad te ferunt. Vnde rectè S. Chryſoſtomus hom. in Pſ. 100. ait: *Qui detractioni ſtudet, diabolo ſeruit, vtpote qui calumnia opera exequatur.* Eiuſmodi Agaſones & nugigerulos mittit & alit per totum orbẽ dæmon, vt nullibi tuti ſimus. Quorum figura videntur fuiſſe ranæ illæ Ægyptiæ, Exod. 8. quæ vbique homines infeſtabant ac diſpergebant huc illuc fugientes pacemque familiarum turbabant: ſiue enim in forum prodiſſet, ranæ aderant; ſiue in palatium regis iuiſſes, ranas inueniebas: ſiue ad menſam conſediſſes, ranæ aſſidebant: ſiue in cubiculo te clauſiſſes, ranæ per rimas penetrabant: ſiue in lecto iaceres, ranæ circumſiliebant: ſiue in furno lateres, ranas reperiebas. Ita & detractores in mundo omnia perrepũt, etiam aulas principum: ad Chriſtum hodie & alibi in eius collegium veniunt: pacem Eccleſiæ, domûs, collegij vel ciuium vndique turbant clandeſtinis ſuis coaxationibus, ſicuti ranæ ſuis nocturnis clamoribus dormire volentes.

F. V. *Sunt aues eius illices.*

QVINTO ſunt aues illius illices, **Lockvögl/** quib. vtitur ad decipiendos plures alios: ſicut auceps vnâ aue, quæ cantu ſuo alias ſiſtit & adducit ad arborem viſco vel decipulâ inſtructam, plurimas alias capit. Quis neſcit quàm illectorius ſit detractorum cantus? dum enim aliis detrahunt, audientes ſe laudari putant, vel ſibi placent quòd meliores ſint: interim verò ipſo capiuntur auditu; quo modo aliqui ſolo Baſiliſci ſibilo necantur. Pier. l. 14. hierogl. *Detrahere an detrahentem audire*, inquit D. Bernardus l. 2. de conſiderat. *quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim.* Iam verò quò fidelius diabolo ſeruiant & plures perdant, inſtar mercatorum, merces ſuas peſtiferas ad nundinas portant, ad conuiuia, ad conuenticula. &c. vti plures detractionum ſuarum auditores habeant & capiant: quâ ex cauſa S. Gregorius hom. 40. in Euang. Epulonem illum maximè in linguâ tortum fuiſſe putat, quòd maledicentia ferè in conuiuijs, quibus deditus erat, vigere ſoleat. Vnde Prou. 23. dicitur: *noli eſſe in conuiuiis potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt*, id eſt, *qui derogationis verba viciſſim in proximorum vitam dicunt*, vt ait Gregor. lib. 14. moral. Detractor itaque peſtis quædam Reipub. eſt ac veluti canis rabidus in ciuitate, qui paſſim omnibus nocere ſtudet, ideòque communi ſuffragio plectendus. Eamque beſtiam eſſe putat gloſſa, quæ deſcribitur Dan. 7. *terribilis, mirabilis & fortis nimis, dentes habens ferreos & cornua decem, comedens & comminuens & reliqua pedibus ſuis conculcans.* Gloſſæ adſtipulatur ſapiens, qui Eccleſ. 9. ait: *Terribilis eſt in ciuitate ſua vir linguoſus.* Linguoſus hic detractor eſt, quia lingua nocet, ſicut aper dentibus, accipiter vnguibus. Quòd ſi igitur canes rabidi, lupi & ſimiles beſtiæ nocentes communi auxilio & publica poteſtate capiuntur & obtruncantur, fas etiam eſt vti Magiſtratus in eiuſmodi beſtias ſeueriſſimè animaduertat. Id quod S. Baſilius reg. 16. ex breuioribus conuincit argumentis ex pſalm. 100. vbi dicitur: *Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar*: ſcilicet detractores à reliquorum ſocietate & conſuetudine exterminandos.

G. VI. *Sunt aues eius furciferæ*

SEXTO ſunt aues furciferæ **Galgenvögl/** quæ cadaueribus veſcuntur & patibula amant, vti vultures & corui, qui fætidis tantùm delectantur, eaque à longè olfaciunt. Ita enim Auguſtinus lib. 12. contra Fauſtum c. 20. detractorem coruo illi comparat, qui non eſt reuerſus ad arcam, ſed cadaueribus natantibus in diluuio adhæſit, de vno in aliud volando, eaque lacerando. Virum verò bonum columbæ, quæ affert ramum viridem, id eſt, honeſtam proximi commendationem & laudem. Cæterum corui mortuos tantùm eoſque expoſitos duntaxat: detractores autem viuos etiam roſtro ſuo laniant & quandoque ſepultos eruunt; adhæc eorum defectus tantum notant: ſi quid verò boni in aliquo cernunt, id prætereunt & tacent, gallinæ inſtar, quæ eruens e terrâ auream monetam vel vnionem, non æſtimat: ſed vbi vermem reperit, ilicò glocitare incipit & conuocare ſocias, prædamque eis oſtentat. Viri boni ſi quid laudabile in aliquo cernunt, aſpiciunt, extollunt, prædicant. An non audiuimus hodie mulierem, quæ inuentâ drachmâ conuocauit amicas & vicinas ad congratulandum? ſed detractores virtutes conſultò prætereunt, imò ſupprimunt: vermes verò vitiorum, ſi quos inueniunt, traducunt, monſtrant. In cuius rei figuram Achab toto corpore bene tectus & loricâ indutus erat, prærquam vno in loco, fortè miniſtri alicuius induentis negligentia: & percuſſus eſt ſagitta in ea parte, quæ tecta non erat, 3. Reg. vlt. Ita licet quis omnib. ſit inſtructus virtutibus, ſi vel in vnico deficiat, iam ſagittis detrahentium patet. Quod idem ſignificat lapis ille, Dan. 2. qui cadendo ſupra ſtatuam, non aureum illius caput, non argenteũ eius pectus,

non æreum eius ventrem, sed pedes eius ferreos & luteos percussit. Nimirum volunt maleuoli isti turpitudinem suam tegere, vel etiam se ornare aliorum fœditate.

H. VII. *Sunt aues eius altiles.*

SEPTIMO. Sunt aues illius altiles, Kuchen oder Spißvögl/ quas in gehenna depascet. Nam sicut auceps auiculas, quas diu in caueis retinuit & ad capturam aliarum adhibuit, tandem finito aucupij tēpore iugulat & deplumat, assatasque deuorat. Ita & diabolus faciet detractoribus, quos tandē deplumabit & igne æterno assabit. Audite ps. 110. *Quid detur tibi aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?* loquitur de blasphemiâ Sennacherib, qui detrahebat Deo quasi non posset liberare Israël de manibus eius, secundum Lyranum. Respondet: *sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.* sagittæ, vt feriatur istiusmodi auis: Carbones, vt assetur. Huiusmodi auis fuit quidam vir Noddo nomine, qui in S. Arnulphum Episcopum Metensem (cùm is in processione publicâ dæmonem ex obsessa pepulisset) multa garrire cœpit, quasi & ipse homo esset eiusque domus malæ famæ hominibus peruia. Verùm nocte insequente incendiū domum eius corripuit, ipsumque cum socio sceleris inflammauit vt totus ardere videretur & *aquas aquas* clamans in lecto se volutaret & vix tandem seruatus sit. scribit Ionas Abbas in vita S. Arnulphi. Ecce vobis duas diaboli auiculas iam media ex parte assatas. Benè ergò psaltes dixit: *sagittæ potentis acutæ*; quia sicut auis ex improuiso, iaculo configitur: ita & detractor. Sic enim Prou. 24. dicitur: *Cum detractoribus non commiscearis, quoniam repente consurget perditio eorum.* Et Ps. 139. *Vir linguosus non dirigetur in terra*, id est, non prosperabitur: *Virum iniustum mala capient in interitu.* In Græco & Hebræo est, *venabuntur*: nimirum improuisò. Paraphrasis Chaldaica: *venabitur angelus mortis & detrudet in gehennam.* Præterea torrebuntur in *carbonibus desolatorijs.* Hieronymus transfert, *carbonibus Iuniperorum*, qui diutissimè conseruant ignem, & indicant ignem æternum. Videtis igitur mercedem vestram Detractores, quam soluet vobis Dominus & Auceps vester diabolus: si non sufficiant ista, non auditis illud Esa. 33. *Væ qui prædaris: Nonnè & ipse prædaberis?* Deprædamini aliorum famam, nonnè & ipsi deprædabimini? Deplumatis alios, nonnè & ipsi deplumabimini? Non auditis Dominum, Matth. 23. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ?* Qui sunt hi serpentes? audi Ecclesiasten, c. 10. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eò minus habet qui occultè detrahit.* Igitur si vos alios taxatis, carpitis, pungitis virulenta vestra lingua, deplumatis & assatis, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? Nonne & ipsa vos mordebit, deplumabit, assabit? Quod à vobis auertat Deus.

***

CONCIO V.

QVID FACIENDVM INTER detrahentes.

I. *Modestè corrige detractorem.*
II. *Alio diuerte sermonem.*
III. *Frontem corruga.*
IV. *Fuge si potes.*
V. *Obtura aures.*
VI. *Claude aures cordis per displicentiam.*

THEMA.

Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Luc. 15.

A. REfert Petrus Martyr in summario rerum Indicarū, arbores esse in nouo orbe, Copeas nomine, quarum folia papyri vicem præbeant; itaque cùm incoli papyri & scriptionis nulla prorsus notitia esset, Hispanos, qui eò venerant, in folijs illis literas exarare & sibi mutuò epistolas scribere consueuisse. Quæ cùm subinde furta & fraudes incolarum & quidem latorum Hispanis, dum legerentur, aperirent ac loquerentur, territi Insulares existimarunt ea folia spiritu & loquendi facultate prædita, ideò circumspectabant vndique metuentes, nec ausi sunt deinceps iuxta eas arbores colloqui, quòd occulta panderent & aliorum furta proderent alijsque enarrarent. Arbores hæ, Auditores, detractorum typi videntur mihi esse. Quid enim illorum linguæ nisi huiusmodi folia loquacia, quæ produnt & rodunt aliena scelera? Itaque iuxta eas nemo facilè stare, nemo eas audire, sed tremere potiùs & circumspectare fugam quisque deberet, ne vel sua vel proximorum scelera audiret, adeoque detractionis ac proditionis, modo aliquo, particeps fieret. Nunc ergò videamus quid expediat facere, cùm incidimus fortè in huiusmodi arbores.

B. I. *Modestè corrige detractorem.*

PRIMVM Consilium: Modestè reprehende detrahentem. S. Augustinus in loco refectionis scribi curauit maiusculis:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Et cùm aliquando quidam inuitati ab eo in mensa, de alio malè loquerentur, ait illis: *Vel hos versus delete, vel detrahere abstinete, aut ego hinc facessam ad cubiculum meum.* Possidius in eius vitâ c. 21.

Benè etiam faceret quilibet paterfamilias si hūc versum mensæ suæ inscriberet vel saltem obseruari mandaret in domo sua. Sanè tenetur paterfamilias cohibere & obiurgare canem suum, quando in peregrinum prouolat, petitque eum dentibus. Cur ergò non obligetur reprehendere domesticos suos cum detractionis dentes alijs infigunt? S. Chrysost. hom. 3. ad popul. Antiochen. ait: *Dic proximo detrahenti:*

benti: *Habes quod laudes? aures aperio, vt vnguenta suscipiant. Si verò malum velis dicere, obturo aures: Non enim stercus & cœnum accipere sustineo.* S. Ioannes Alexandrinus Patriarcha, si quis in eius domo alteri detraheret, eum vel admonuit vel in alios sermones deduxit. Si is nihilominus pergeret, finito colloquio mandauit famulis vt ne illum deinceps intromitterent. Argutè etiam Xenocrates cùm maledico quorundam sermoni interesset, taxauit obtrectatores. Cùm enim illi quærerent, cur solus nihil diceret: respondit: *Quia me aliquando locutum esse pœnitet, tacuisse nunquam.* Val. l. 7. c. 2. Denique dicere poteris detrahenti quod Christus Scribis & Pharisæis dixit Ioan. 8. accusantibus mulierem adulteram: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem tollat.* Certè ibi vnus post vnū exibat. Nec dubium quin & detractor, quicunque sit, os clausurus sit, si hoc audiat. Cæterùm non arguit ibi Christus Iudæos peccatorum suorum in particulari, sed scripsit tantum peccata eorum in terrâ, vt quiuis seorsum sua legere posset, non aliena (vt vult S. Hieron.) & ita quisque inspectione suorum peccatorū moneretur ad seipsum inspiciendum & corrigendum non ad alium. Modestè simul & acutè correxit de hoc vitio quidam Eremita religiosos aliquos è cœnobio ad se venientes apud Ruffinum Aquil. n. 5. Cùm enim eos lautâ satis cænulâ pro suâ tenuitate excepisset, posteà cubitum ducti colloquūtur ante somnum, & inter alia: *Videte,* aiunt, *isti Eremitæ lautiùs cœnant quàm nos in monasterijs.* Inaudijt hoc Eremita non procul inde quiescens; itaque manè ad alium Eremitam dimissis hoc vnum commendauit: *Salutate mihi amicissimum Eremitam & dicite illi hoc: Attende & olus ne irriga.* Faciunt hi vt iussi erant fideliter. Intellexit verò statim Eremita hoc monitum, & hospites suos, vt meruerant, parcissimè tractauit pane arido & sale, modico oleo & aceto, interim crebris precibus eos fatigauit & vsq; in tertium diem detinuit, necdum dimissurus. Illi verò tam rigidā hospitalitate saturi clam profugerunt. Dignum patellâ operculum fuit istud.

C. II. Aliò diuerte sermonē.

SECVNDVM. Viri industrij & timorati solent sermonem detractorium artificiosè auertere & aliò transferre, instituendo aliā de re narrationem, vt sic detrahentibus & audientibus parcatur. Fieri enim interdum potest, vt magis errent correctores, quā ij qui corriguntur. Ita enim Socrates conuiuam aliquando suum corrigebat, præsente Platone paulò acriùs. Cui Plato, *An non satius erat,* inquit, *de his illum priuatim admonere?* Cui Socrates: *Nonnè & tu rectius fecisses, hoc etiam mihi seorsim dicendo?* Plut. de discer. adulat. Quare consultius sæpe est, præsertim inter ignotos, sermonem aliò transferre, id quod artificiosè poterat & facere solebat Thomas Morus, Martyr Anglus, dicendo v. g. dicat quisque quod volet, ego dico domum illam artificiosè extructam esse & ab insigni architecto: vt refert Tho. Staplet. in eius vita. Cum taurus ferociens hominem insequitur, pallium oculis eius inijcitur, vt dum ipse cū pallio luctatur, homo interim effugiat. Pari modo, si detractori diuersus sermo objiciatur, detrahere desinet, subtractâ detrahendi materia. Alij æquè prudenter excusant saltem absentes, dicendo fieri posse vt fallatur is qui contraria narrauit; quemadmodum id sibi & multis alijs in re simili vsu venerit. *De religiosis,* inquit Guilielm. Baldesanus in Stimulis Virtut. l. 5. c. 23. *quidam vir nobilis malè loquebatur, atque ecce commodùm inter sermonem aspicit procul transeuntes duos. Isti, inquit, planè sunt tales, quales depinxi. Cùm propiùs ijdem accedentes caput aperuissent, agnouit alterum eorū esse eum ipsum, quo ipse olim nullum familiariorem & chariorem habuerat: atque adeò tunc ita charum habebat vt seipsum: sed ignorauerat scilicet eum vitæ genus mutasse. Re igitur nec opinata sic repente perculsus est, vt omnibus qui aderant, non sibi satis præsens esse videretur.*

D. III. Frontem corruga.

TERTIVM. Vultus seuerus & indignanti similis discutit detractionem. Ita enim Salomon Prou. 25. ait: *Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.* Aquilo siquidem propter suam austeritatem & frigiditatem constringit nubes, ne in pluuiam resoluantur: similiter ergò vultus audientis seuerior & indignās continet sermonem in ore detractoris ne effundere se audeat. Vbi eiusmodi vultus non est, effundet sese pluuia & labe detractionis asperges audientes. Audiamus quid in eum locum scribat S. Hieron. *si hilari,* inquit, *vultu audieris detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi; si verò tristi hæc audias, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.* Idem in ep. ad Nepotianum ait: *Sagitta in lapidem nunquam figitur, interdum desiliens percutit dirigentem: ita sanè detractori continget, si obfirmatas ad sua verba repererit aurium fores.* Nam si non essent, qui libenter audirent, non esset qui detraheret. Fidicines in tabernis non facilè incipiunt accinere lugentibus aut seuerioris aspectûs personis; sed ijs solùm quos vident leuiores & ad lætitiam effusiores. Pari modo detractor non audebit facilè enarrare cantilenam, quam ab altero aduertit non libenter audiendam. Scribit auctor quidam nobilis (Guazo de conuers. ciuili) tū maledicos pruritum linguæ sentire, cùm nos sentimus aurium. Quare sapienter monet S. Hieron. ep. ad Nepotianum: *Caue ne aut linguam aut aures habeas prurientes, id est, ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes.*

E. IV. Fuge si potes.

QVARTVM. Fuge si potes. Quis enim non fugeret, si latrones vel Assassini in suam societatem rapere quē vellent? S. Bernar. serm. 24. in Cant. ait. *Nō veniat anima mea in consilio detrahentium, quoniam Deus odit eos, dicēte Apostolo: Detractores Deo odibiles.* Generosa est hæc fuga. Sic Elephas, generosum animal, murē fugit & caprū, ijsque conspectis abit, Pierio teste l. 2. hierogl. Cur nō igitur vir generosus declinare audeat detractores, qui murium instar semper aliquid rodunt aut inquinant: capri instar fætēt: ac fruticū folia depascunt, bonam scil. aliorum famam? Sed mundus pro dedecore habet, inquis, si

quis

quis fugeret hoc casu. Quid ad te? Si Deus id gloriosum reputat & præmiat, quid tu curas mundum? Si Iudex causam tibi adiudicet, quid tu curas hominum opiniones, licet illi aliter sentiant? An non malles relinquere pallium, quàm pellem? Certè Ioseph & Adolescens ille Euangelicus, vt se saluarent, vestem reliquere, ipsi fugere. Detractores trahere te in societatem peccati & gehennæ volunt; præstat igitur renunciare iudicio hominum, quam Dei. Illud tollit solum pallium tuum, hoc verò pellem. Consultissimum porrò est, fugere consuetudinem eorum, quorum linguæ effrænatio comperta est; vt monet Sapiens, Prouerb. 4. *Remoue à te os prauum & detrahentia labia sint procul à te.* Et Prouerb. 24. *Cùm detractoribus ne miscearis.* Grauis enim est censura S. Bernardi l. 2. de considerat. *Detrahere aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim.*

F. V. *Obtura aures.*

QVINTVM. Si euasioni locus nō est, nec impedire potes, obtura aures tuas ne audiant sanguinem, vt suadetur Esa. 33. Quod vt facere queas, attende ad alia, vel cogita quid aliud: dissimula, quasi in aliâ cogitatione verseris. Sic Vlysses Sirenes prænauigans, ne earum câtu illectus abriperetur ad suam perniciem (cantu enim sopire & posteà mergere consuerant homines) malo se alligari curauit & sociorum aures cerâ obturauit. Homer. l. 12. Odyss. Perniciosus & illectorius valde cantus est detractio: siquidem laudari nos putamus cùm alij vituperantur, vel certè defectus nostros vilipendimus: sed interim noxius valdè, quia mergunt hæ Sirenes animam. Alliga te igitur ad arborem Crucis, & propone tibi firmiter, te non descensurum per consensum ad detractorum cantum, sicuti nec Christus descendere de cruce voluit, etsi Iudæorum vocibus ad descensum prouocaretur. Præterea obtura aures tuas cerâ timoris domini. Hoc enim suadet Ecclesiasticus c. 28. *Sepi aures tuas, spinis & linguam nequam noli audire.* Quemadmodum enim horti sepiuntur spinis ne pateat ingressus feris vel alijs direptoribus: ita & tu contra detractores sepi aures spinis, siue spinea Christi coronâ, recolendo passionem eius & opprobria quæ propter nos audiuit: siue spinis timoris domini, quasi cum S. Hieronymo aures iam occupatas habeas & audias semper tubam illam terribilem: *surgite mortui: venite ad iudicium.* Quâ in re S. Machetes Abbas diuturnis precibus hanc à Deo gratiam impetrauit, vt in colloquiis & collationibus spiritualibus siue diurnis siue nocturnis nunquam obdormisceret, senex licet: vbi verò quid detractorium veniret in sermonem, ilicò dormitare inciperet, teste Ioan. Cassiano lib. 5. cap. 29. Quasi somnus quidam isque præclarus esset, si per piam aliam cogitationem auerteremus à detractione animum.

G. VI. *Claude aures cordis per displicentiam.*

SEXTVM. Denique si detractio aures tuas verberet & audiri debet etiam à nolente, habes tamē adhuc aures alias, cordis nimirum, quas occludere potes ac debes, per displicentiam, sicut aquila contemnit corniculæ insultationem & obtrectationem: teste Pier. l. 9. hierogl. Audi Ecclesiasticum c. 19. *Audisti verbum aduersus proximum tuum? cōmoriatur in te, fidens quòd non te dirumpet*, q. d. sepeli illud æterna obliuione: non est enim veluti vinum, quod dirumpit dolium nisi meatus habeat, per quos expiret. Nec est instar partus mulieris, qui necessario emitti debet: propterea subiungit mox: *à facie verbi parturit fatuus*, id est, stulti sunt illi, qui putant se retinere non posse tale verbum; putant enim se parturire. Huius rei figura habetur Exod. 38. vbi constituit Deus vt essent in templo certi lebetes, in quos candelabrum emunctiones proijcerentur, ne tetro suo odore astantium nares offenderent: sed in aquâ mersæ protinus extinguerentur. Voluit insinuare, detractionum fætores mox ab audientibus obruendos & extinguendos, ne ad alios deferantur eosque offendant. In vita SS. Patrum dicitur; *Tege peccatum fratris tui, & Deus teget tuum.*

Exemplum recenset Osbertus in vita S. Dunstani Episcopi cap. 13. 14. apud Sur. 19. Maij de Edmundo Angliæ rege, qui vocauerat ad aulam suam Dundo, eiusque opera fidelissima vtebatur. Sed instanum, eiusque opera fidelissima vtebatur. Sed interim detraxere viro sancto apud regem inuidi aliqui, quasi non syncerè sed ad oculum tantum seruiret & in pectore odium regis foueret. Persuasus facilè nimis à detractoribus rex Dunstanum dignitate priuat, & è curiâ pellit. Triduo pòst abit rex venatum: vbi cùm ceruum fugientem equo insidens insequeretur, & ceruus per præcipitium ruens interiisset, canes etiam & equus regis similiter ruptis habenis cursim ad præcipitium tendunt, ita vt desperaret rex: ibi tum incipit meminisse Dunstani & detractionis auditæ, & recolere iniuriam virò factam. Spondet igitur ipso in cursu præsentissimo periculo, satisfactionem & erroris emendationem: tantum vitam rogat. Mirum! subsistit equus in ipso cursu, & rex saluatur. Mox igitur Dunstanum reuocat rex & veniam ab eo petit, spondetque se imposterum nullis amplius obtrectatorum linguis aures præbiturum. Videtis hic quam appositè rex iste à Deo castigatus sit. Quod fecere ei obtrectatores, hoc fecerunt ei canes. Obtrectatores illi B. Dunstanum veluti canes ceruum innocentem maledicis insequebantur linguis, adeoque in præcipitium depulêre vti de fastigio honoris deponeretur; interim etiam regem furoris equo ductum ad præcipitium peccati abduxêre. Quid mirum ergò si simili modo quo peccauit, punitus & ad præcipitium montis adductus, & de vita periclitatus est? Caueamus igitur ab his, ne & nos in præcipitium ab illis deducamur.

CONCIO VI.

REMEDIA CONTRA DETRACTIONEM ACTIVAM ET PASSIVAM.

Remedia actiuæ.

I. *Considera vilitatem huius vitij.*

II. *Attende tibi ipsi.*

III. *Considera iniurias & noxas detractionis.* 1. vulnerat audientem. 2. absentem. 3. detrahentem ipsum & spiritualiter & corporaliter.

IV. *Considera detractorum pœnas.*

Remedia Passiuæ.

1. Contemne. 2. bene te gere. 3. noli audire. 4. gaude potius.

THEMA.

Murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit. Luc. 15.

A. SEcunda Pharaonis & Ægypti plaga, quam intulit ei Dominus per Moysen, fuit ranarum multiplicatio, eaque tanta vt operirent terram Ægypti. Ingrediebantur enim *domum* Pharaonis *& cubiculum lecti* eius, *super stratum* eius *& in domos seruorum* eius *& in populum* eius *& in furnos* eius *& in reliquias ciborum* eius; denique tanta erat hæc plaga, vt Pharaonem compelleret orare Moysen pro liberatione, quod non fecerat in priori plagâ, quâ aquæ Ægypti cõuersæ erant in sanguinem. Morali sensu per has ranas non immeritò intelligimus detractores. Vt enim ranæ, *quamuis sint sub aquâ, sub aquâ* (vt cecinit quidam) *maledicere tentãt:* Ita detractores, licet ipsi vitijs ad aures vsque immersi sint, aliorum tamen vitia carpunt & diffamant. Rursum vti ranæ sub noctem solùm in amænam suam & molestiam adoriuntur & concinnant musicam, die verò aduentante vel face accensâ cõticescunt: ita detractores in tenebris tantùm canunt, quia absentes solùm rodunt: quibus præsentibus vel casu aduentantibus nihil oblatrare audẽt. Denique vti ranæ illæ Ægyptiæ omnia peruadebant, Regem & subditos infestabant, & nihil non fædabant: ita & detractores nemini parcunt. Eiusmodi ranas coërcuit in hodierno Euangelio Dominus, Scribas & Pharisæos. Atque vtinam hæ non essent in nostrâ communitate. Sed quia, Hieronymo teste ep. ad Celantiam, pauci admodum sunt, qui huic vitio renuntient; *rarò inuenies qui ita vitam suam irreprehensibilem exhibere velint, vt non libenter reprehendant alienam.* Et alibi: *nihil tam facile quàm alios viles facere, quia alterius vituperio laudari nos arbitramur;* idcircò vereor ne & quidem multi sint de nobis vitio huic obnoxij. Imò experientia quotidiana comprobat, nihil esse communius & quod minus reputetur malum adeoque caueatur. Et tamen interim reuerà grande malum est, non tantùm communitati perniciosissimum & infestissimum, sed etiam ipsis detrahentibus turpissimum & exitiosum. Quare si sapimus, cum Pharaone oremus, vt à nobis hæ ranæ auferantur; & quantum in nobis est, cum Moyse, remedium adhibebimus tam ijs, qui ad detrahendum proni sunt, quàm ijs quibus detrahitur.

Remedia actiuæ. B. I. *Considera vilitatem huius vitij.*

PRIMVM. Considera vilitatem & turpitudinem huius vitij, viro indignam. Quis enim non vilem iudicaret homuncionem, qui surdo malediceret? Sane id expressè vetuit Deus Leuit. 19. *non maledices surdo.* Surdus enim cùm se defendere verbis nequeat, quia detrahentem non audit, tanto maiori iniuria afficitur à maledico, & maledicus interim vilem se & mendacem esse ostendit, qui aurito dicere non ausit, quod dicit. Idem agit, qui detrahit; absentis enim famam rodit. *Surdo maledicere,* inquit S. Gregor. 3. p. pastor. admon. 36. *est absenti & non audienti derogare.* Rursum apud homines turpissimum est, retrò & inaduertenter aliquem percutere. Talis enim prodit suam impotentiam, timiditatem & nequitiam. Idcircò id etiam prohibuit Deus, Deut. 27. per Moysen cùm inter alias maledictiones etiam istam populo proposuit: *Maledictus qui clam percusserit proximum suum: & dicet omnis populus: Amen.* Et quid aliud facit detractor? Audi Ecclesiasten. c. 10. *si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.* Quemadmodũ ergò serpentes & clancularij percussores meritò omnibus odiosi sunt: ita & detractores habendi ab omnibus. Vnde Apost. ad Rom. 1. vocat detractores *Deo odibiles.* Similiter Dauid eos auersabatur: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar,* inquit Ps. 100. Et prou. 24. ait Sapiens: *Abominatio hominum detractor.* S. Augustinus cum talibus cibum comedere nolebat, vt alibi diximus. Ipsi etiam gẽtiles Imperatores detractores vehementer auersabantur, quia nimirum est vitium naturæ contrariũ, quod amicitiam dissoluit. Vespasianus & Titus tãto eos odio prosecuti sunt vt flagellis cæsos, veluti publico exitio destinatos, per Amphiteatri arenam spectandos traducerent. Alex. ab Alex. l. 3. Gen. c. 22. Domitianus cæteroqui perditissimus, hac vnâ re sapere visus est, quòd detractores vrbe expulerit; hanc vocem crebrò vsurpans: *Obtrectatores & calumniatores, qui nõ castigat, irritat.* Tymp. in spec. Magistr. p. 1. fig. 47. Quando igitur coram Deo & hominibus tam vile & turpe vitium est detractio: quis non sibi ab ea sedulò caueat? Si dicerem nunc alicui Germano: **Du bist nit redlich du schlägst die Leuth wie ein Schelm:** nequam es & nequiter alios cædis; quantum hoc putaretur esse conuitium; Itaque si Germani sumus & verè esse volumus, detestemur detractiones, quæ minimè sunt Germanæ, sed neque Christianæ, quia à Christo nequaquam edoctę. Christus præsentes obiurgabat, absentes commendabat, vti Iudæos quos in faciem sæpe acriter reprehen-

prehendit, *generationem adulteram, sepulchra dealbata, filios diaboli* nominauit; absentes verò oues & filios suos appellauit, vti Matth. 15. *Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël.* Et rursum: *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus.* Hoc ergò laude dignum, hoc virtutis opus est.

C. II. *Attende tibi ipsi.*

SECVNDVM: Attende tibi ipse, Sicut enim qui domi multis negotiis distinetur, non habet otium curandi aliena: qui autē alienis occupatur, apertè declarat vel se non curare sua, vel non habere domi quod curet: Ita qui diligens est inspector suæ conscientiæ, tam multa in ea reformanda inueniet, vt otium non habiturus sit ad curanda aliena: qui verò aliorum vitia carpere solet, indicat se cœcū aut negligentem esse in propriis moribus emendandis, adeoque vitiosum. Nullus enim detractor, nisi cōscientiæ propriæ negligens curator. Qui hortulum suum diligenter excoleret, non haberet otium excolendi alienum. Vnde Agesilaus Rex Lacedæmonum, apud Plut. non minùs inquirendū iudicabat in eos, qui alios vituperabant, quàm in eos qui vituperabantur; quin detractores magis detegunt morbos suos, quàm alienos: atque ita iuxta Domini verbum Matth. 7. vident festucam in oculo fratris, trabem autem in proprio non vident. Contrà verò boni, *cùm alienas culpas audiunt, mox ad cor proprias reducunt*, ait S. Gregor. l. 3. moral. cap. 18. Qui enim sunt, quæso, qui alienas ferè domos peruagantur & rarò domi manent, nisi, qui sua non curant, & fortè iam abligurierunt? Qui sunt qui in foro toties confidentes colloquuntur & de alijs perperam loquuntur, nisi qui malè ipsimet audiunt & vitijs pleni sunt?

D. III. *Considera iniurias & noxas detractionis*

TERTIVM. Considera multiplex nocumentum & iniurias quas detractio affert: Vnó enim ictu triplex vulnus infert. Vnde Bernardus in serm. vocat eam lanceam, quæ tres vno ictu penetrat, auctorē, auditorem, absentem. Inprimis enim vulnerat audientem, dum etiam ipsum detractionis participē facit, & dum eum per alienorum vitiorum manifestationem sæpe à bono retrahit & in malo confirmat. Si enim audiens peccator sit, segnior fiet, peccati socium nactus. Si iustus, in arrogantiam tolletur, quòd non sit sicut cæteri hominum, raptores, &c. Secūdo absentem, cui detrahit, confundit & honore suo spoliat, vnde sæpe magna illi proueniunt detrimenta; & simul iniuriam ei facit, (licet vera narret) si occulta eius peccata pandat: quia habet proximus ille adhuc ius ad conseruandam sibi famā bonam. Adhæc fortè Deus iam remisit illi, quod tu carpis. Vnde S. Ioannes Eleemosynarius Episcopus, etiam publicè peccantes taxari vetabat: *Fieri quippe potest*, aiebat, *vt peccatum pœnitendo deleuerint. Iniquum est enim id ab homine petulanter exprobari, quod clementer à Deo esset condonatum.*

1. Vulnerat audientē.

2. Absentē.

3. Detrahē tē ipsum.

Tertiò multò magis percutit seipsum. Primo spiritualiter, quia aliena, quæ carpis, vitia in te deriuas: vti flumen exundans sordes terræ in se trāsfert. Priusquam enim alterius famam denigres, tuam ipsius animam fœdissimo peccato commaculas. In cuius rei signum Maria soror Moysis cùm fratri detraxisset, *iratus contra eos Dominus abijt, nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum & ecce Maria apparuit candens leprâ quasi nix.* Num. 12. Quia, vt ait Origenes hom. 7. in Numeros, *si est in aliquo gratia Spiritus S. & obtrectat & detrahit, recedit ab eo post obtrectationem, & leprâ repletur anima eius.* Deinde reus fit omnium peccatorum, quæ ex eius detractione sequuntur & cōmittuntur ab alijs: fierique potest vt ad finem vsque mundi detractio aliqua operetur: sicuti illa Martini Poloni, qua sedis Apostolicæ gloriam, falsissimè confictâ fabulâ de Ioanne Papissâ (quæ hodieque à multis creditur) denigrauit. Adhæc restitutioni se obnoxium facit famæ & damni emergentis. Talis enim ictus linguæ non sanatur nisi eâdem linguâ reuocante id quod dixit: Sicut ictus Scorpionis: & vulnus quod inflictū ab Achillis hastâ, non sanabatur nisi impositione eiusdem hastæ; quia *sine restitutione pœnitentia non agitur, sed fingitur*, ait S. August. ep. 54. Narrat S. Vincentius Ferrerius serm. 1. Dom. 1. in Albis, se à quodam fuisse diffamatum, qui post mortem propterea in purgatorio aliquamdiu detentus, posteà sibi apparuit & veniam petijt. Atqui facilè patet, quàm difficulter fama restituatur: quis enim libenter seipsum accusat & confundit, dicendo se mentitum vel iniuriam alijs fecisse? Facilè dimittitur ex caueâ auis, sed non ita facilè in eandem retrahitur. Ita verbum detractionis facilè depromitur & alijs insinuatur, sed non ita facilè reuocatur: volat irreuocabile verbum.

1. Spiritualiter.

2. Corporaliter.

Secundo corporaliter, quia sæpe tales detractiones, ad illos perferuntur, quos impetiuere, maximè magnates & Reges qui vt longas manus, ita longas quoque habent aures: qui sępe graues sumunt vltiones. Vnde Eccles. c. 10. *In cogitatione tua regi ne detrahas & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cœli portabunt vocem tuam.* Hinc Pythagoræ monitum: In astrum nunquam digitū intende, id est, de magnatibus nihil temere loquere.

Denique iram Dei & supplicium in se prouocat. Idcircò iratus Dominus contra detractores, abijt vt suprad. quia nimirum *ira furoris domini efficitur super eos qui malè loquuntur & detrahūt*, inquit Orig. vbi sup. Audi sapientem Prou. 24. *Cum detractoribus non commiscearis; quoniam repentè consurget perditio eorum, & ruinam vtriusque quis nouit?* Narrat exēplum Thom. Cantipr. l. 2. Apum c. 37. p. 3. *Noui*, inquit, *ordine, non actibus sacerdotem, qui in tantū vitio linguæ deditus erat, vt potius de sepessima mentiretur, quam non socios vel cohabitantes sibi criminibus infamaret. Hic ante mortem raptus in furiam, tanta in se debacchatus est cade, vt propriis dentibus linguam maliloquam laniaret & palam cunctis ostēderet, quòd quia linguâ suâ dolosè egerat, & venenum sub labiis eius, quasi sepulchrum patens guttur illius fœtorem teterrimum anhelaret: & per quæ peccauerat, per eadem*

torque-

torqueretur. Godefridus Bullionius Dux Lotharingiæ Hierosolymorum Vrbem obsidens cum in turrim Dauidicam telum eiaculatus esset, tres simul alites eo confixit (vnde ex familia tres aues sagitta transfixas gerit in insignibus, vt scribit Claudius Paradinus in symb. heroum pag. 39.) quod, vt par est credere, omen ei fuit consequendæ regiæ dignitatis Hierosolymis. At longè dispar omen est linguæ eiaculantis telum detractionis; quia & longe dispar telum quod simul tres configit homines, dicentem, audientem, absentem; & quandoque etiam triplicem eodem iaculo cædem committit, vitam animæ, gratiam, extinguens in audiente & seipso, vitam ciuilem in absente, vitam corporis in se cum detractionis pœnas luit. Trisulcum igitur hoc fulmen seu telum quid aliud detractori portendit nisi pœnam triplicem suo tempore luendam?

E. IV. *Considera detractorum pœnas.*

Denique considera quam grauiter detractores aliqui à Deo puniti sint in exemplum aliorum. P. Ieremias Drexelius in suo Phaëtonte refert ex Ioanne Maiore S. I. de viro religioso *sed veste solùm nō moribus, qui rabido detractionis dente quosuis lacerare solitus est. Hic cùm iam in extremis ageret, monitus & rogatus est, sollicitè cogitaret, quodnam iter insisteret, quò tenderet, de tota nunc æternitate agi: Omittite hæc, inquit, monetis frustra. Illi verò diuinam clementiam opponere, fiduciam in Deum suadere, & omni modo animum ad alta erigere conati sunt. Sed moribundus linguam exerens & digito eam percutiens: Hæc, inquit, lingua pessimame damnauit. Dixit, & lingua repente sic intumuit vt in fauces retrahi nequiuerit. Ita infelix expirans grande documentum dedit detractoribus, vt alienis saltem detrimentis sapere discant & emendatius loqui.* Itaque nolite detrahere alterutrum, fratres mei, inquit S. Iacobus c. 4. ep.

Remedia passiuæ. F. I. *Contemnē.* 1.

Nunc remedia passiuæ detractionis videamus. PRIMVM. Contemne, nisi tua infamia alijs sit noxia. Primo quia quantumcunque & quantumcunq; sanctus sis, patieris tamen obtrectatores. Si enim Christus ipse, dæmoniacus, Samaritanus, homo vorax & potator vini vocatus est, & sæpe contrariæ de eo opiniones ortæ sunt, dicentibus alijs, *quia bonus est:* alijs, *non, sed seducit turbas,* &c. cur tu immunis esse velis? Idcircò Pius II. Papa malè de se opinantes & loquentes nunquam coërcuit, & cùm quidam apud ipsum quereretur, quòd male audiret: *De me quoque,* respondit, *qui malè sentiant, si in campum Floræ proficiscaris, multos audies.* Platina in eius vita. Alcibiades Atheniensium Dux ob eandem causam, quia nouerat virtute & dignitate præstantes viros non ita compescere linguas hominum posse, vt malè quandoque non audiant, cani miræ magnitudinis & formæ, quem magno pretio emerat, caudam penitus abscidit, atque ita per ciuitatem eum dimisit. Quòd cùm multis stultum videretur, referentibus id amicis, & quòd passim propterea circumferretur, monentibus ridens ait, rem vt volebat euenisse; voluisse enim se paruo illo errore materiam sui culpandi præbere vt à grauioribus criminationibus hoc pacto abducerentur: quandoquidem sciret eos omninò abstinere à maledicentiâ non posse. Plut. in Alcibiade. Et qui, quæso, magis obnoxij sunt obtrectationibus; quam summa capita & sanctissimi viri? Quid calumniarum & obtrectationum passa est etiam a religiosis sancta Teresia nuper ob eximiam sanctitatem in sanctorum album relata? A quàm multis putabatur & dicebatur simulatrix, Saga, Venefica, &c. Et de quo crebrius male loquuntur homines, quàm de Imperatore & Pontifice, regibus, & principibus, superioribus?

2.

Secundo quia non est curandum, quid vulgus dicat imperitum de aliorum vitâ. Pictor non curat, quòd aliquis rusticus imaginē eius vituperet, quia scit artis imperitum. Vulgus verò & plebei, dū male de bonis loquuntur, produnt se artem bene operandi nescire. Demetrius dicebat se maledictum nō plus curare quam flatum vnum, qui parum refert, sursum an deorsum feratur. Melius Apost. 1. Cor. 4. *Mihi autem pro minimo est,* inquit, *vt à vobis iudicer,* &c. *Qui enim iudicat me, Deus est.* Sufficit ergò Deo probari, qui solus est nostri cursus agonotheta, Iudex & præmiator.

3.

Tertio quia si innocens sis, nihil tibi nocebit obtrectatio. Ideò Antisthenes dicebat potiùs tolerandos maledicos, quam qui nos lapidibus impetunt; verba enim non lædere, si quis contemnat. Laert. l. 6. cap. 4.

G. II. *Bene te gere.*

SECVNDVM. Bene te gere, vel errorem emenda, & obturabis os detractori. Vnde Hieron. ep. ad Furiam: *si anno præterito,* inquit, *fama mentita est, aut certè si verum dixit: cesset vitium & cessabit rumor.* Sigismundus Imperator cum apud illū accusassent purpurati maledicentiam Germanicæ multitudinis, quæ de suo principe passim obloqueretur, subridens Imperator: *An vobis,* inquit, *graue videtur illos malè loqui, cùm nos malè agamus?* Æn. Syluius l. 2. comm. de reb. gest. Alph. Indicauit Imperator in nobis ipsis situ̅ esse, quòd bene vel malè audiamus. Cùm quidam Platoni diceret, esse nonnullos qui ipsum maledictis insectarentur: *At ego,* inquit, *sic viuam vt illis non habeatur fides.* Anton. p. 2. Meliss. ser. 99. Sic loquendum, sic viuendum.

H. III. *Noli audire.*

TERTIVM. Noli audire, nec velle vt ad te perferantur. Quò videntur pertinere verba illa Eccl. 28. *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire.* q. d. obduc sepem auribus tuis, ne possessio & virtus tua lædatur, vt indicat græca versio. Quod monitum quàm salutare sit, declarauit S. Bernardinus serm. 30. art. 2. Illustri exemplo. *Fuit,* inquit, *iunior quidam Concionator, qui in magno hominum cœtu famam senioris cuiusdam Ecclesiastæ arroserat, sed fidem non meruerat apud plebem. Senior ille, vbi rem per certos homines cognouit, pro concione omnes auditores obtestatus est, ne quis in posterum viuâ voce aut scripto se sodalésve suos de ijs, quæ iunior ille in nomen suū effutiisset, certiores redderet. Quæ obtesta-*

testatione effecit, vt populus senioris virtutem suspiceret, iunioris, leuitatem ita deinceps insectaretur, vt coactus fuerit, (quod illi primarij viri pro recuperanda fama suaserant) in publica processione genibus flexis à seniore noxam deprecari.

I. IV. *Gaude potiùs.* QVARTVM Gaude potiùs, Primo quia per hoc clarior redderis, sicut lumen cùm emungitur: quãdo interim qui emungit, digitos suos denigrat.

1. 2. Secundo quia sic vnus de domesticis Christi eris, qui dixit: *Si Patremfamilias Beelzebub vocauerunt: quanto magis domesticos eius? ne ergò timueritis eos*, Matth. 10.

3. Tertiò quia Deus honorem tuum tempore debito defendet, multoq; melius quàm tu possis. Audi Orig. hom. 2. in l. Numer. *Audite*, inquit, *quantũ beneficij conferunt obtrectantes. Nunquam enim inuenimus Dominum tantum laudasse Moysen, quantũ tunc, cùm detrahitur. Vide quid sibi pœna obtrectantes contulerunt, quid illi laudis; sibi turpitudinem, illi splendorem; sibi lepram; illi gloriam.* sic ille. Idem patet de Magdalenâ, cùm eam Pharisæus spreuit.

Denique, *beati estis*, inquit Dominus Matth. 5. *cũ maledixerint vobis homines & persecuti vos fuerint & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis*; quam nobis tribuat Deus.

CONCIO VII.

EFFICACIA ET NATVRA Verbi Dei variis similitudinibus exprimitur.

- I. *Secundum Isaiam comparatur.* 1. aquæ. 2. vino. 3. lacti. 4. pani. 5. Imbri.
- II. *Secundum Ieremiam.* 1. Igni. 2. malleo.
- III. *Secundum Dauidem.* 1. Lucernæ. 2. sagittæ.
- IV. *Secundum Christum Dominum.* 1. Semini. 2. grano sinapis.
- V. *Secundum D. Paulum* gladio.
- VI. *Secundum D. Iacobum*, speculo.
- VII. *Secundum Sapientem*, medicinæ.

THEMA.

Accendit lucernam, & quærit diligenter. Luc. 15.

A. SOLENT artificiosæ picturæ cortinulis obuelari, & ita velatæ in ædibus locari, non vt ingredientibus negetur illarum intuitus, sed ad præstantiam earum designandam, quam qui vult cognoscere, facilè remoto velo poterit: qui verò artis amans non est, hoc pacto occasionem non habebit, picturam cauillandi aut ridendi. Ad hunc modum proponit Christus doctrinam vitæ, sapientiâ diuinâ plenam, sed ferè sub parabolis, quasi cortinulis velatam: non quòd eas vlli hominum inuideat (quomodo enim hac ratione vellet omnes homines saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire? 1. Ti. 2.) sed ad maiestatem doctrinæ insinuandam, quam qui vult cognoscere, facilè id poterit, remoto nimirum velo per explicationem à SS. Patribus desumptam & per Concionatores propositam. Quòd si quis doctrinæ cælestis osor est & contemptor, tũ meritò ei velatur, vt *videntes non videant & audiẽtes non intelligant*, ait Dominus Luc. 8. Idemque dixit alibi, cùm vetuit margaritas proijci ante porcos. Quoniam itaque hodie eiusmodi picturam aliquam, Verbi Dei, sub typo lucernæ accensæ proponit: eiusdemque verbi plures alios typos reperio in scripturis, idcircò eos proponemus remoto obscuritatis velo. Conuenerunt hodie ad Christum Publicani & peccatores vt audirent verbum eius: nos igitur verbi huius efficaciam, pulchritudinem & præstantiam ostendemus.

B. I. *Secundum Isaiam.* 1. *Comparatur aquæ.* PRIMO. Apud Isaiam c. 55. comparatur varijs rebus, aquæ, vino, lacti, pani, imbri. *Omnes sitientes venite ad aquas*, inquit: aquas nimirum Sapiẽtes salutaris, vti vocantur Eccl. 15. Primo quia consolatur & refrigerat, sicut haustus aquæ sitientem. Quàm multi enim ex concionibus domum abeũt magno cum solatio, qui desolati aduenerunt? Secũdo quia purgat à sordibus peccatorum: Vnde Ioan. 15. ait Dominus: *Iam vos mundi estis propter sermonem quẽ locutus sum vobis.* Proinde quasi ex balneo egrediuntur, qui de concione cum fructu audita discedũt. Ac licet auditam cito obliuisci quis soleat, si tamen crebrò nihilominus audire pergat, paulatim interim emundabitur; sicuti vas, quod sæpius aquâ reples, licet mox eam effundas, mundatur tamen interim magis. *Qui hodie, quod audiuit, repulit* (inquit S. Chrysost. hom. 1. de Lazaro) *cras fortasse audiet & recipiet.* Vt enim *lana crebra tinctura tandem colorẽ accipit*, ait idem Chrysost. de diuersis: *ita anima nostra in verbum Dei sæpe intincta.* Hinc S. Catharina Senensis Concionatorum vestigia solebat deosculari, quòd ministerio Verbi Dei animus à peccati deformitate ereptos honestare & pulchras efficere contenderent. Lud. Granat. in Sylua loc. commun. classe 3. Tertio quia *mollis admodum natura est aqua*, inquit Abbas Pimenion, *lapidum autem duritia est ingens; attamen dum guttatim in durum decidit silicem, tandem eum perforat: ita & verbum Dei molle & dulce est. corda autem nostra dura sunt, minusq; eius capacia, eius autem cor qui frequenter & sedulò verbum Dei audit; tandem emollit, sic vt suauitatem & fructum plenè percipiat.*

2. *Vino.* Vino comparatur ibidem cùm dicitur: *Emite absque argento & absque vllâ commutatione vinum & lac.* Quia nimirum *sicut vinum*, ait S. Chrysost. ho. 22. to. 4. *dum bibitur, tristitiam sedat, & cor mutatur in lætitiam: sic & spirituale vinum scripturarũ dum bibitur, in lætitiã conuertit animam.* Imò ebrios facit, id est, curarum mundi obliuiscentes. Hoc enim inebriatus Mattheus telonium reliquit; Samaritana hydriam; alij opes, honores, &c. Deinde quia ijs, qui bonæ sunt voluntatis, prodest, obstinatis, verò ad maiorem perditionem cedit. Vnde Orige-

Origenes ho. 5. in l. Iudicum ait: *Vinum sanos & commodè degentes iuuat & sic.. t scriptura dicit; Cor hominis duntaxat lætificat; fe.. ricitantibus verò, si sumpserint, perniciem cont.. uò & interitum parit. Ita fit vt eadem res (cuiusm.. di est verbum Dei) vni quidem vitam, alij autem conferat mortem.* Sic Pharisæi audito verbo Christi scandalizati sunt, quo discipuli eius ædificati, Matth. 15. Vnde Prouerb. 25. dicitur: *Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.* Nam vt nitrum in aceto crepat & ebullit: sic peruersa mens per increpationem fit sæpe deterior.

3. Lacti. 1. Lacti verò assimilatur Primo ob dulcedinem eius. Vnde Dauid: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!* Et benè dulcia, inquit in eum locum S. Ambrosius *quibus prædicatur remissio peccatorum: vitæ perennitas: resurrectio etiam defunctorum, quæ perpetuæ mortis & acerbæ amaritudinem temperarunt.* Sic ille. Vnde Petrus exclamat ad Christum: *Verba vitæ æternæ habes*, Ioan. 6. Quòd si eadem verba aliquibus, vti ibi Iudæis, dura videntur, ex ipsorum deprauato gustu venit.

2. Secundo ob nutritionem & augmentum, quod instar lactis præstat paruulis. Vnde Apost. 1. Cor. 3. ait: *Lac vobis potum dedi, non escam.* Qui lacte hoc non vtuntur crebrò, non crescunt, sed semper in scholâ Ecclesiæ pueri manent. Qui verò sedulò vtuntur, ita crescunt & proficiunt, vt tandem per seipsos ambulare queant, seipsos in angustijs, morbis, aduersitatibus consolari, imò & alios, ita vt & ipsi præceptores & doctores aliorum fiant. Vetus & nouum testamentum duo quasi vbera sunt, è quibus lac illud hauritur.

3. Quare sicut cerua salutares tantum herbas quærit & comedit, quò salubrius lac gignere & fœtui propinare possit: sic etiam Concionator quærere & seligere debet optimas & saluberrimas quasque doctrinas, quas Auditoribus suis proponat.

4. Pani. 1. Ibidem pani comparatur, cùm subditur: *quare appenditis argentum non in panibus?* Ratio, quia instar panis, cor hominis confirmat & sustentat, vt testatur Dominus, Matth. 4. *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.*

2. Vti etiam panis & quicunq; cibus pro diuersitate membrorum in diuersa conuertitur; Sic etiam Verbum Dei. *Nutrimentum, quod suscipit iecur*, inquit Chrysost. ho. 38. *totum fit sanguis; quod autem suscipit fel, bilis efficitur totum; quod verò in pulmone, phlegmata fiunt; quod autem in mammillas, totum efficitur lac, sic sacerdotibus in Ecclesia loquentibus, verbum omnes recipiunt; vnusquisq; autem conuertit illud secundùm suum cor, ita vt vnum idipsum verbum in cordibus quidem rectis procedat ad vitam, in cordibus autem peruersis suscipiat iracundiam quasi bilis: in alijs autem operatur dilectionem dulcissimam, quasi lac in alijs autem odium, quasi phlegma nociuum & expuendum.* Sic ille. Pari modo si quis scurra vel sacrorum irrisor, aut fabulator id audiat, mox in risum & fabulam trahet. Hæc eadem Dei proprietas indicata fuit per manna, quod vnicuique saporem reddidit, qualem quisque optauit.

3. Rursum sicut patrisfamilias est, filijs panem frangere vel scindere, & non ipsorum paruulorum, ne fortè seipsos vulnerent: sic non est laicorum, scripturas exponere & sibi ipsis concionari: sed pastorum Ecclesiæ. Non enim minùs periculosa est vulgo S. scripturę tractatio, quàm panis incisio.

5. Imbri. Vocatur ibidem imber. *Quomodo descendit imber & nix de cœlo & illuc vltrà non reuertitur, sed inebriat terram & infundit eam & germinare eam facit & dat semen serenti & panem comedenti: sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui & prosperabitur in his ad quæ misi illud.* Ita ibi Dominus.

1. Itaq; primo ob fœcunditatem, quam affert orbi verbum Dei, imbri comparatur, vti etiam testatur Chrysost. in cap. 7. Matth. *Sicut pluuia irrigat terram*, inquit, *vt fructum proferat: sic doctrina hominem irrigat, vt iustitiam operetur.* Et certè sicuti terra languet & arescit, cùm pluuiâ destituitur (vti Eliæ tempore) sic anima sine verbo Dei.

2. Rursum sicut imber vermes è terrâ proserpere facit: ita verbum Dei peccata è cordibus extrahit per pœnitentiam. A Zachæo extraxit vermem auaritiæ, à Magdalenâ & Samaritanâ vermem impudicitiæ, à Thomâ vermem infidelitatis, &c.

3. Item *sicut imber*, ait Chrysostomus de diuersis, *in ignem cadens facilè flammas deprimit: ita concupiscentias facilè euanescere facit sermo Dei in animam admissus.*

4. Adhæc, vti imber in omnes homines sub dio morantes decidit sine vllo discrimine, & tam nobiles perfundit quàm ignobiles: sic verbum Dei omnibus sine personarum acceptione prædicandum est. Vnde Deut. 32. ait Moyses: *Concrescat* (LXX. habent, *exspectetur*) *vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.* Viden & super herbas cadere pluuiam verbi Dei debere, & super gramina, id est, super magnos & paruos?

C. II. Secundũ Ieremiã. I. Igni. 1. SECVNDO. Apud Ieremiam, igni comparatur & malleo cap. 23. *Nunquid non verba mea sunt quasi ignis*, inquit Dominus, *& quasi malleus conterens petram?* Igni primo quia vt ignis non patitur se includi aut retineri vel abscondi, sed erumpit & omnia obstacula perrumpens emicat; sic *verbum Dei non est alligatum*, vt ait Apost. 2. Tim. 2. sed in ipsis etiam vinculis & tormentis se manifestat. Vnde Apostoli ad principes Iudæorum (Actor. 4.) responderunt: *Non possumus, quæ vidimus & audiuimus, non loqui.* Ieremias etiam cùm proposuisset, non prædicare amplius, nec recordari nominis Dei; subdit se tacere non potuisse, quòd vis ignis exæstuantis & clausi in ossibus eius vi erumperet, Ier. 20. Quid non attentârunt Imperatores terræ vt cohiberent Apostolos, Martyres & Confessores à verbi Dei annuntiatione; sed nihil effecerunt, proscriptiones, exilia, bonorum direptiones, exauctorationes, vincula, supplicia, mortes non

tantum potuerunt, vt vim ignis huius continerent aut sopirent. Imò in ipsis tormentis sæpe martyres, quemadmodum S. Andreas, prædicare non desistebant. Secundò quia vt ignis penetrat ferrum, ita vt non iam ferrum, sed totum ignis videatur: sic etiam verbum Dei quem occupauit, totum alium à se facit, ita vt dicere cum Apostolo possit: *Viuo ego, iam non ego; viuit verò in me Christus.* Simile de tincturâ præbet S. Chrysost. de diuersis: *sicut enim lana, inquit, per tincturam perdit nomen prius & vocatur purpura vel prasinum vel coccinum, &c. sic vocatur homo spiritualis ex carnali; per verbum Dei.*

2. Malleo. Malleus verò vocatur (putà grandior & qui petram conterere possit) quia omnia domat & vincit: prout etiam Ier. 1. dixit Deus: *Ecce ego dedi verba mea in ore tuo, vt euellas & destruas & disperdas & dissipes, &c.* Quot durissima corda domuit hic malleus? Saulum, Cyprianum Philosophum vnum, & alterum magum, Augustinum, Victorinum, &c.

Alios tamen indurat, vt malleus incudem. Et hoc exigentibus eorum peccatis: ideò orandum, ne incus fias. Idem contriuit statuam Nabuchodonosoris, hoc est, omnia regna mundi, Idololatriæ dedita & subiecit Christo.

D. III. Secundũ Dauidẽ. 1. Lucernæ. TERTIO. Apud Dauidem comparatur Primo Lucernæ. Psalm. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* (Similiter à Christo in hod. Euangelio) Quia *si membra corporis nostri*, ait ibi S. Ambrosius, *sine luce operari rectè non queunt (nam pedes vacillant sine lumine & manus errant) quanto magis ad verbi lumen dirigenda sunt animæ nostræ vestigia?* Quia ergò hæc Lucerna maximè necessaria est in huius vitæ caliginosâ nocte ad iter nostrum versus Cœlum dirigendum, idcircò voluit Deus Exod. 27. vt lucerna semper arderet in tabernaculo testimonij, quam quidem Sacerdotes componerent, populus verò oleo nutriret: *vt figuratè doceamur*, inquit Venerab. Beda in eum locum, *quòd fideles & religiosi Auditores prompta ad obediendum fidei corda afferant, doctores verò eis ignem verbi cœlestis, quo illuminentur ad agnoscendum, & inflammentur ad diligendum Deum, prædicando ministrent.* Ad hanc lucernam examinanda sunt opera nostra priusquam ea patremus: sicut cum quid in tenebris dignoscere volumus, ad lucernam id deferimus & examinamus. Hinc etiam opus accuratum & elucubratum, *lucernam olere* dicimus; cuiusmodi forent opera nostra, si lucernam Verbi Dei illis præferremus.

2. Sagittæ. Secundo. Sagittæ. Ps. 44. *sagittæ tuæ acutæ (populi sub te cadent) in corda inimicorũ regis.* Quibus verbis explicat Dauid modum, quo Christus amplificaturus erat imperium suum, nimirum iaculis sagittarum verbi Dei acutissimarum, quibus penetraturus erat corda inimicorum suorum, hoc pacto salubriter prosternendorum & ditioni suæ subijciendorum. Vocantur autem verba Dei Sagittæ, quia semel in cor ictæ, tenaciter infiguntur & difficulter extrahuntur; vti experiuntur peccatores, quorum cor aliquando huiusmodi sagitta tactum est, quòd videlicet ob increpatione verbi Dei perceptâ perpetuò infestentur & requiem non habeant. Expertus fuit id Dauid ipsemet, quando increpatus a Nathan fuit in personâ Dei dicentis: *Ego vnxi te in Regem super Israel & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum domini tui & vxores domini in sinu tuo dedíq; tibi domum Israel & Iuda. Quare ergò contempsisti verbum Domini vt faceres malum in conspectu meo? Vriam Ethæum percussisti gladio & vxorem illius accepisti in vxorem tibi. Quamobrem non recedet gladius de domo tuâ in sempiternum &c.* Hæ fuerunt illæ sagittæ, de quarum mordaci aculeo queritur Psal. 37. dicens: *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam.*

E. IV. Secundũ Christũ Dominũ. 1. Semini. QVARTO. A Christo domino Primo semen vocatur Luc. 8. plures ob causas vt vidimus alias. Potissimum verò quia vti in semine virtualiter continetur radix & fructus, sic in verbo Dei fides & opera. Ex auditu prodit fides, ex fide opera. Vnde bene dixit Christus: *Regnum Dei intra vos est*, Luc. 17. quia Verbum Dei semen est & mater regni Cœlorum. Item quia sicut absque iacto semine, 1. non gignitur frumentum: sic neque bona opera 2. cœli meritoria, nisi verbo Dei prius audito. Rursum 3. quia vti semen terram requirit dispositam, non sentibus asperam, non lapidibus duram &c. sic verbum Dei auditorem quoque idoneum.

2. Grano sinapis. Item grano sinapis. Matth. 13. Primo 1. quia licet id acrimoniam habeat & linguam mordeat, magnæ tamen salubritatis est, vt alibi dictum. Deinde 2. quia licet paruum & contemptibile sit, maximam tamen vim & efficaciam habet. Denique 3. sicut granum sinapis contritum & masticatum maiorem vim exserit: ita verbum Dei sedulâ consideratione ruminatum.

F. V. Secundũ D. Paulũ Gladio. QVINTO. Apostolus ad Hebr. c. 4. gladio comparat Verbum Dei. *Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti &c.* Et ad Eph. 6. *assumite gladium Spiritus, quod est verbum Dei.* Ratio, quia *sicut gladius*, ait Chrysost. ho. 8. c. 4. Matth. *carnes præcidit: sic & sermo Dei concupiscentias carnales.* Vnde qui hoc verbi Dei gladio illicita sibi præcidunt & propriam carnem mactant, designati sunt per sexaginta fortes illos lectulum Salomonis ambientes & tenentes gladium super fœmur suum, Cant. 3. vt in eum locum notat Philo Episcopus Carpathius, *Quicunque*, inquiens, *verbum Dei corde & opere complent, fortissimi pugnatores sunt: hi manibus suis, hoc est, rectis operibus gladium suum, conscientiæ propriæ, non alienum tenent. Non enim alienis precibus solummodò præfidunt, sed ipsi quoque diligenti obseruatione mandatorum sese ab impietatis operibus abducunt, carnemq; suam cum vitijs omnibus & concupiscentijs mactant, ob idq; ensem super fœmur suum tenere dicuntur: nam fœmur, carnis illecebras & voluptates designat.* sic ille. Quoties igitur

tentatio

tentatio se prodit, toties verbi Dei gladius, id est, sententia aliqua S. Scripturæ contra eam producatur, iuxta exemplum Christi profligantis dæmonem in deserto se tentantem.

G. VI. *Secundū D. Iacobum, Speculo.*

SEXTO. S. Iacobus in suâ Canonica c. I. comparat speculo: quia nimirum Primo in eo intuetur seipsum homo, & videt qualis sit. Hinc sicut Camelus & Elephas prius, quàm bibant, turbant aquam, ne in limpidâ videlicet suam videant deformitatem: sic malè sibi conscij fugiunt conciones. 1. Cæterùm, qui in concione seipsum vidit, & inde egressus mox obliuiscitur suæ deformitatis; nec curat eam emendare, *similis est viro consideranti se in speculo: considerauit enim se & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit*, inquit Iacobus. 2. Secundo sicut speculum res oppositas, quas videre desideramus, nobis repræsentat: ita verbum diuinum ostendit nobis Dei voluntatem. 3. Tertio specula plana rem, vt in se est, referunt: concaua verò minorem quàm reuerà sit: ita verbum Dei planè & syncerè prædicatum & auditum, Dei voluntatem perfectè insinuat: non ita, si verborum phaleris & humanæ eloquentiæ fuco exornatum proponatur. 4. Quarto specula concaua Soli opposita ignem concipiunt & accendunt: ita verbum Dei humili in corde inflammat voluntatem.

H. VII. *Secundū Sapientem, medicinæ.*

SEPTIMO. Sap. 16. Medicinæ comparatur, quod omnia sanet; modò homo ipse non obstet. Nam *sicut qui corporali morbo laborant*, ait Chrysost. homil. 2. in Gen. *quamuis sexcenties remedia afferat medicus, si valetudinarius medicinæ curam respuit, & medicus imponat pharmacum, infirmus autem impatiens doloris illud reijciat, nullâ inde vtilitate susceptâ; ita nihil effecerit Ecclesiastes, nisi obtemperent Auditores.* sic ille.

CONCIO VIII.

MVLTIPLEX LVCERNA à Deo accensa nostris hæreticis.

I. *Varia omina futuræ in Ecclesia perturbationis.*

II. *Viri Sancti & Ordines erecti.* 1. Societas IESV, 2. Capucini, 3. Theatini, 4. Viri Sancti, 5. Conuersio exterarum nationum.

III. *Grauissima grauissimorum virorum censura in hæreticos.* 1. Leonis X. Papæ, 2. Academiarum, 3. Summorum Principum. 4. Patriarchæ Constantinopolitani, 5. Concilij Tridentini.

IV. *Confusio & diuisio Lutheranismi.*

V. *Turpis vita & ignobilis mors hæresiarcharum.*

VI. *Victoria de ijs obtenta.* 1. de Rusticis, 2. de Heluetijs, 3. de Saxone.

THEMA.

Accendit lucernam & euerrit domum & quærit diligenter, donec inueniat eam. Luc. 15.

A.

QVando aliquid perdimus in obscuro loco, duo illa facimus, quæ notauit Dominus in hodierno Euangelio. Primò enim accendimus lucernam, & quærimus diligenter. Quod si accenso lumine nondum inuenimus, quod amisimus, scopas adhibemus & locum sedulò verrimus. Nihil ergò mirandum, si hoc idem faciat Deus posteaquam animas suas perdidit. At quis nostrûm est, qui nesciat hæreticos nostri temporis, quasi drachmas, è manu Christi lapsos in tenebras & sordes hæreseos decidisse, adeoq; verè perditos esse? Hos igitur num dereliquit Christus? Non sanè: sed inprimis lucernam illis accendit, eamq; non vnam sed multiplicem, vt facilè, si vellent, possent deprehendere se à verâ fide & regno Dei excidisse. Deinde quia hac ratione nondum inuenti sunt, adhibuit etiam scopas & cœpit eos gladio compellere, vt redirent ad Ecclesiæ gremium. Quia verò fœlicem hanc necessitatem minimè intelligere volunt, sed iniuriam sibi fieri existimant, ostendemus hic iure eos scopis quæri, qui ad accensum lumen inueniri noluerunt.

B. I. *Varia omina futuræ in Ecclesia perturbationis.*

Lucerna PRIMA sunt varia omina futuræ in Ecclesia perturbationis, quibus vtique Deus commonere voluit homines vt cauerent sibi. Quemadmodum enim priusquam terra inclusos spiritus emittat, & quæ in dorso suo gerit, deglutiendo dehiscat, solent audiri mugitus & tremor sentiri, aliaque instantis mali signa præcedere, vt quod aues circumuolitantes clamoribus & frequenti alarum concussu accolas ad fugam hortantur, atque ipsi etiam serpentes è cauernis prorepentes ad tutiora loca se recipiunt: ita voluit Deus per varia prodigia commonere homines infœlici illi sæculo decimo sexto, vt saluti suæ consulerent. In primis enim nullo vnquam sæculo tot tamque prodigiosæ eclipses visæ sunt, atque illo, ita vt alicubi stellæ interdiu visæ sint. Eiusmodi horrenda solis ecclipsis accidit anno 1518. quo Lutherus venenum suum euomere cœpit, & propterea a Maximiliano Imperatore ad comitia Augustana euocatus fuit. Anno verò 1541. tres in cœlo soles visi, seu duo circuli lucidi iuxta solem, quo anno Ratisbonæ habita concertatio inter Catholicos & Lutheranos. Anno 1544. biennio ante Lutheri mortem, solis defectio totum diem 24. Ianuarij tenuit, & sequentibus mensibus ter Luna defecit, quod post Caroli M. ætatem nunquam accidisse memorant. Marianus apud Spondan. in Auctar. ad Baron. Quis verò non existimet indicatum per hæc fuisse, defecturam in magnâ Europæ parte fidem & religionem: principes item hæreticos, veluti parelia, Imperatori velut Soli aduersaturos & lumen maiestatis ademptu-

ros? Rur-

ros ? Rursum noua in Cœlo stella visa fuit an-
nos 1572. mense Nouembri in Cassiopeiæ signo &
durauit vltra annum, paulatimq; minui cœpit, do-
nec euanesceret. Designâsse putârit aliquis, Luthe-
ranismum breui extinguendum.

Anno 1529. circa initium Octobris nouum mor-
bi genus, quod sudorem Anglicum dixêre, in
Germaniâ inualuit, quo plurimi extincti: *prænun-
tium*, inquit Genebrardus, *hæreticæ pestis, quæ popu-
lum Anglicum erat paulò pòst infectura.* Et quid si
Augustanam confusionem (confessionem vocant
alij) prænotârit, anno mox sequenti cusam & Im-
peratori oblatam in comitijs Augustanis ? Spon-
danus in Auctar. Præcessit hunc morbum fames
septennis acerbissima: secuta verò est pestis con-
tagio.

Anno 1531. Mare ruptis aggeribus exundauit in
Belgium: vnde in Zelandiâ multa oppida mersa, vbi
templorum turres adhuc visuntur. Spondanus ibi-
dem. Designatum per hoc, arbitror, luem hæreti-
cam in Belgium quoque erupturam & plurimos
ibi mersuram.

Anno 1542. In Germaniâ tantâ locustarum vis
fuit, vt cœli conspectum volatu auferrent. Designa-
bant, nî fallor, hæreticos, vti ex Apoc. 9. intelligi-
mus, omnia vastaturos. Sanguis prodigiosus pluri-
bus locis visus. Alibi enim sanguinis riuus è terrâ
profluxit, ad Bockelheim Hildesiæ oppidum: alibi
palus integra in cruorem versa, non procul à Mers-
burgo: alibi aristæ, sanguinem stillârunt: alibi cœ-
lum sanguine pluit. Florimund. Remund. *de Orig.
hæres. l. 3. c. 12.* Quid verò hæc nunciabant, nisi san-
guinis effusionem operâ hæreticorum patrandam
in Germaniâ.

Fætus prodigiosus natus in Saxoniâ eo tempo-
re, quo Lutherus primò à Papa excommunicatus
fuit, Monachi cucullo contecti specie, quem Saxo-
niæ Minotaurum appellârunt: quo sine dubio Lu-
therus excucullatus, fœdissimorum monstrorum
parens, fuit portentus. Florimund. *l. 1. c. 13.*

C. II. *Viri sancti & Ordines erecti.*

SECVNDA. Sunt viri sancti & religiosi Ordines à
fundamentis erecti, quos opposuit Deus nouis hæ-
resiarchis. Quemadmodum enim natura serpentes
è cauernis suis antè prorepere non patitur, quam
Fraxinus ei inimicissima florere incipiat, vt contra
venenatos morsus antidotum inde nobis parare
queamus; nec priùs eiusdem arboris florem decu-
tit, quàm illi in latibula sua se absconderint: sic
Deus nunquam finit prodire ab inferis hæresin,
quin eodem tempore insignem aliquem sanctum
quasi plantam producat, cuius vitæ succo contra
pestiferum eius venenum præseruare nos possi-
mus. Talis fuit S. Ignatius Loyola Societatis IESV

1. Societas IESV.

fundator, qui octo annis post Lutherum natus, an-
nis decem post eundem obijt, arbor fertilissima
præsentissimorum remediorum contrà toxicum
Lutheri; quam etiam sperandum est, non priùs de-
fecturam, quàm omnes hæreses extinctæ sint. Sanè
Philippus Melanchton morti vicinus, audiens
Iesuitas per vniuersum orbem sese effundere &
Ecclesiam instaurare, ductis ex intimo corde suspi-
rijs exclamauit: *Ah, quid hoc esse dicam? Video sanè
totum mundum breui Iesuitis repletum iri.* Flori-
mundus de Orig. hæres. l. 5. c. 3. Quid nunc dicturus
erat, vbi supra 300. Collegia eorundẽ numerantur?

Secundo. Ordo Patrum Cappucinorum, sub re-
gula S. Francisci inchoatus circa annum 1525. qui
pietate suâ ac bonis operibus vitæq; austeritate re-
uocaret homines à spurcitijs & Epicureâ hæretico-
rum vitâ ac corruptis moribus, sicut Societas IESV
à corruptis dogmatibus.

2. Capuccini.

Tertio. Ordo Clericorum Regularium, quos
Theatinos vocant, institutus anno 1524. à Papa
Paulo IV.

3. Theatini.

Quarto. Ad hos accesſêre alij viri sancti circa id
tempus Ecclesiæ donati, vti S. Philippus Nereus,
S. Teresia, S. Carolus Borromæus, Pius V. & alij, vt
quo tempore pestis hæretica ex vnâ parte vastabat
Ecclesiam, eo aliâ ex parte piorum sanctitas ean-
dem erigeret & illustraret.

4. Viri sancti.

Quinto. Accessere ad Ecclesiæ Romanæ gre-
mium exteræ nationes, India, Iaponia, America,
Æthiopia seu Abyssinorum regio. Et quo anno ru-
sticorum bellum grassabatur in Germaniâ, scilicet
anno 1524. legatio à Dauide Æthiopiæ Imperatore
& Helenâ eius auiâ ad Clementem Papam venit,
obedientiam ab illis promittens Sedi Apostolicæ
ac benedictionem postulans: Iouio & Genebr. au-
ctoribus. Anno 1585. trium Iaponiæ regum qui
operâ Patrum Societatis fidem Christi amplexi
erant, Legati Romam missi ad obedientiam Sum-
mo Pontifici præstandam, in Vrbem venerunt,
postquam triennio in itinere fuissent. Spond. *ibid.*

5. Conuersio exterarũ nationum.

D. III. *Grauissima grauissimorũ virorum censura.*

Tertia. Sunt grauissimæ censuræ grauissimorum
& doctissimorum virorum, in hæreticos illos latæ.

Primo. Leonis X. Papæ, qui anno 1520. Lutherum
excommunicauit eiusque libros publicè cremari
iussit. Quo facto Lutherus ad desperationem reda-
ctus insanire in Pontificem & exitium illi minari,
Bullam vnius vnaq; ius Canonicum publicè cre-
mari iussit Witebergæ, addens: *Quoniam tu con-
turbasti sanctum Domini, ideò te conturbet ignis æter-
nus.* Florimund. *de Orig. hæres. l. 1. c. 11.*

1. Leonis X. Papa.

Secundo. Plurium Academiarum & Vniuersita-
tum, vti Coloniensis, Louaniensis, & inprimis Sor-
bonæ Parisiensis: quorum sententiâ doctrina Lu-
therana, exsecrandis erroribus scatens, simplicis
populi seductiua, omnibus Doctoribus iniuria, po-
testati Ecclesiæ & Ordini Hierarchico impiè dero-
gatiua, atque in Spiritum S. blasphema est iudicata,
ideoque vltricibus flammis committenda.

2. Academiarum.

Tertio. Maximorum Principum. Maximiliani I.
Imperatoris qui anno 1518. in Comitijs Augustanis
diabolum humeris Lutheri insidentem vidit, ac
prædixit in aurem Baronis de Erpach, Monachum
illum ingentes in Imperio turbas concitaturum,
& calamitates inuecturum. Tilm. Bredenbach. in
Collat. Caroli V. Imperatoris, qui in Conuentu

3. Summorũ Principum.

Worma-

Wormatiensi euocatum ad se e Saxoniâ Lutheram & pertinacem repertum, hæreticum declarauit & vt talem punire statuit, eumque proscripsit & capi deprehensum iussit, an. 1521. Florimund. *l.1.c.13. & 14.* Henrici VIII. Anglorum regis, qui egregium librum edidit aduersus eius pestiferam doctrinam, eo tempore quo adhuc Ecclesiæ Romanæ obediens, *Defensor fidei* dictus est.

4. Patriarchæ Cõstantinopolitani.

Quarto. Patriarchæ Constantinopolitani, qui librum Concordiæ ad se missum à Lutheranis, vt eum approbaret, reprobauit & confutauit triplici scripto, censuris appositis, rogauitque auctorem, vt ne posthac eiusmodi ineptijs molestus sibi esse vellet. Florimun. *l.5.c.11.* Spondan. *anno 1575.*

5. Concilij Tridentini.

Quinto. Concilij Tridentini, ad cuius decisiones omnia remissa fuerunt, imò Lutherus ipse à Papâ prouocauit permissâ interim libertate ab Imperatore. Spondan. anno 1520. Ibi iudicio & sententia 255. Patrum Lutheranismus condemnatus est. Cæterùm Lutherus præsentiens suam condemnationem, omnem mouit lapidem vt Concilium impediret. Neq; vllus Lutheranorum ei adesse visus, quamuis non tantùm sub fide publicâ vocati, sed etiam obsides eis oblati essent. Deniq; vix incepto Concilio per mensem vnum aut alterum; Lutherus viuere desijt, quasi solo Concilij initio territus & exanimatus. Sanè morti iam vicinus circumstantes amicos his verbis monuisse scribitur à Iusto Iona eius discipulo: *Orate pro Deo nostro, vt ei cum Ecclesiæ suæ causâ bene succedat: quia ei Pontifex & Concilium Tridentinum vehementer aduersantur.* Florimund. *l.3.c.11.*

F. IV. *Confusio & diuisio Lutheranismi.*

QVARTO. Confusio & diuisio Lutheranismi in plurimas alias hæreses, quarum tres præcipui rami, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Confessionistarum, plurimos alios surculos seu stolones protulerunt. Quod suo iam tempore videns Lutherus, ita fuit attonitus, vt facti pœnitere & remedium quærere velle videretur. Sed facile intelligebat, operam se perditurum. Dicebat enim: *Quid hoc esse dicam? vix vnum os diaboli obturo: & ecce, decem ille alia aperit.* Ipsa eius quasi manus dextra & sinistra, Melanchton & Carlstadius ab ipso defecerunt; imò Lutherus Carlstadium sibi aduersantem dato aureo nummo quasi conduxit & prouocauit ad duellum fidei, ne alter alteri parceret. Quin & ipse Lutherus à seipso longissimè discessit, protheo mutabilior. Facetum est quod narrat Staphylus apud Florim. l.5. c.8.) *quendam Melanchtonis discipulum omnes sectarum portas pulsâsse & apud omnium religionum, quæ in septentrionalibus vigent regionibus, socios, Ministerij munus quæsijsse, sed post editam Fidei confessionem æquè ab omnibus repudiatum. Nam è Saxonia ab Illyrico, è Prussia ab Osiandro eiectum; in Polonia ab Antitrinitarijs & Deistis, alijsq; nouis Euangelicis, quorum secta ibi præualebant, locum ei denegatum; in Bohemiâ ab Hussitis & Picardis, in Silesia à Schuenckfeldianis, in Morauiâ ab Anibaptistis suas sibi res habere iussum. Post longam discursationem, miserum hominem qui nullis alijs armis quàm S. scripturæ textibus & Lutheri ac Melanchtonis auctoritate suam religionem defenderet; nec tamen qui pro Christiana & Euangelica agnoscere eam vellent, reperiret; tandem Viennam delatum, & tam de aliis suis miserijs quàm de longa & laboriosâ peregrinatione apud viros quosdam eruditos Catholicos conquestum: se nimirum omnes ferè regiones obijsse, vt gentem aliquam seu nationem inueniret quæ in omnibus Lutheri & Melanchtonis doctrinam sequeretur; sed vnum tantùm Prædicantem reperisse, qui suggestum conscendendi, & eandem veritatem secum prædicandi potestatem ipsi facere voluerit. Idem deinde meliùs instructus relictâ hæresi ad Catholicam Ecclesium fuit reuersus.*

Quemadmodum ergò structores turris Babel inter se confusi sunt, vt se mutuò non intelligerent, ideoq; à cœpto desistere cogerentur: ita euenit Lutheranis.

F. V. *Turpis vita & ignobilis mors hæresiarcharum.*

QVINTA. Turpis vita & ignobilis mors Hæresiarcharum, quæ vtique magnum lumen accenderunt omnibus cernere volentibus; siquidem ex fructibus suis arborem cognoscimus. Quis autem nescit, quàm votifragus fuerit Lutherus? quantus ieiuniorum osor? quantus hostis & irrisor Principum? quàm familiaris Dæmoni? quàm scurrilis in sermone? quàm inflatus contra Summum Pontificem, Concilia, SS. Patres & Doctores omnes? Quis nescit Caluini stigma, fraudes, arrogantiam? Quis Carlstadij & Melanchtonis stultitiam, qui studijs abdicatis, seruilibus operibus operam dare cœperunt; ille agriculturæ, hic pistoriæ arti? Quis incestas nuptias Lutheri, Carlstadij, aliorumque?

Sed forsitan præclaro fine vitam suam clauserunt? non sanè aliter, quàm secuti vixerunt. Lutherus postquam bene cœnasset & facetijs de more indulsisset, in lecto cùm paululum quieuisset, repentinis doloribus priusquam aduenissent Medici extinctus est, siue a seipso, siue à dæmone strangulatus, vt multi volunt.

Carlstadius postquam magnæ staturæ vir, quem viderat sub concione suâ Consuli assidentem, quique eius domum ingressus filium in sublime rapuerat sed sine noxâ deposuerat, addens his verbis: *patri suo multam salutem diceret, quem intra triduum esset visurus*; post triduum vitam clausit. Florim. *l.2.c.7.*

Oecolampadium noctu à Diabolo in lecto strangulatum, ait Lutherus. Id. *l.2.c.8.* Alij aliter. Illud fertur paulò ante mortem dixisse: *Ego totus incertus in fide & fluctuans ab eo, coram Dei tribunali rationem redditurus atque experturus, vtrum vera an falsa fuerit.* Ibid.

Melanchton & ipse in morte perplexus, matri sibi adstanti & percunctanti, vtrum in fide Catholicâ quam à cunabulis hauserat: an verò in eâ, quam in ipso didicerat, persistere deberet, respondisse fertur: *Hæc plausibilior, illa securior.* Florim. *l.2. c.9.*

Zuinglius, cùm suos Tigurinos in aciem eduxisset contra Catholicos, in acie mox occubuit. Prostratus cùm rogaretur an sacerdotem Confessarium vellet, nihil respondit, sed terram Leonis instar momordit, sicq; hastâ transfixus est. Florim. *l.* 3. *c.* 4.

Caluinum pediculari morbo extinctum esse blasphemantem, nemini penè ignotum est.

G. VI. *Victoriæ de ijs obtenta.*

SEXTA. Victoriæ Catholicis contra Hæreticos concessæ, veluti Primo cum rebelles rustici ex Lutheri doctrinâ ad arma vocati ad internecionem cæsi sunt, plusquam centies milleni à Germanicâ nobilitate: quorum Dux Munzerus captus & capite punitus est. Spondan. in auctar. *anno* 1525.

1. De rusticis.

Secundo. Cùm quinque pagi Catholici Heluetiorum, numero & apparatu bellico inferiores, Tigurinos eorumque socios insigni prælio vicerunt, anno 1531. 11. Octob. quo inter primos occubuit ipse Zuinglius auctor diuisionis. Spond. *anno* 1531.

2. De Heluetijs.

3. De Saxone.

Tertio. Cùm Carolus V. Imperator exercitum protestantium, licet loco & militum numero superiorem, prope Ingolstadium deserere & se ad sua recipere coëgit, posteaq; ipsum exercitûs Ducem Saxonem cepit, reliquos Imperij Principes sibi aduersatos in deditionem accepit, & plerasque Ciuitates Imperiales in gratiam recepit, adeoq; hostes suos omnes sibi subiecit vt veniam precari & gratiam Cæsaris implorare supplices debuerint. Florim. *l.* 3. *c.* 14. *&* 15. Dissipauit ibi Deus consilium Landgrauij Hassiæ, qui suaserat Imperatoris castra aggredienda, cùm adhuc immunita essent & infirma. Quare qui olim dissipauit consilium Achitophel contra Dauid, dissipauit etiam hoc Landgrauij contra Cæsarem, qui sanè hoc ad extrema redactus fuisset.

Quibus accedunt nuperæ victoriæ ab Inuictissimo nostro Imperatore Ferdinando II. de hæreticis reportatæ: de Friderico Palatino, Marchione Badensi, Duce Brunsvvicensi, Mansfeldio, Dano, &c. omnes ab anno 1620. vsque ad 1628. obtentæ.

His omnibus attentè consideratis, quis non videt Deum paternâ suâ prouidentiâ maximam lucernam accendisse nostri temporis Hæreticis, ita vt palpare nedum videre queant, se ab ouili Christi longè aberrâsse, adeoq; perditos esse & in tenebris latere. Quia vero hoc ipsum necdum videre volunt & ad tantum lumen nondum prodire, quid mirum si tandem incipiat Deus adhibere scopas & euerrere domum suam? sanè hoc iam cœpit magno fructu, cum per Imperatorem nostrum iam olim expurgauit ab hæresi, Stiriam, Carinthiam, & Carniolam: & nuper expurgare cœpit Austriam vtramque, Bohemiam, item Morauiam & Silesiam; faxit idem Deus Opt. Max. vti Imperium Romanum & Germaniam totam ad Ouile Christi reductam videamus.

CONCIO IX.

DOCVMENTA ex Euangelio.

I. *Nullus status, quem malitia hominum non peruertere possit, exemplo Publicanorum.*
II. *Sedulo audiendum Dei verbum.*
III. *Vide peruersum mundi ingenium.*
IV. *Fuge detractionem.*
V. *Quovsq; & quibus conuersari cum peccatoribus liceat.*
VI. *Non omittenda bona opera propter aliorum obtrectationem.*
VII. *Vide Dei benignitatem.*
VIII. *Vide quantum sit vnius animæ pretium.*

THEMA.

Erant appropinquantes IESV Publicani & peccatores, vt audirent illum. Luc. 15.

A.

SÆpius aspicimus in solenni Missæ officio, quantâ reuerentia tractetur liber Euangeliorum. Nam flexis genibus accipit eum Diaconus de manu celebrantis & benedictionem ab eo petit, offerentisque manum osculatur. Tùm cantans Euangelium signat eum cruce, incensat thure, & quoties nominat IESVM, caput ei inclinat; deniq; Subdiaconus eundem defert ad celebrantem, qui Euangelium osculatur. Omnia hæc fiunt sacrosancto Euangeliorum libro, quia Christum ipsum repræsentat non minus ac si Christum per eum loqui audiremus. Sed quorsum hæc Auditores? vt intelligatis quâ reuerentiâ, quo feruore audiendum sit Dei verbum. Nam in hodierno Euangelio peccatores & publicani ad IESVM appropinquabant, vt audirent illum. Et vos etiam dicitis: si nunc audiremus loquentem IESVM, vellemus vtique ei simili feruore, simili reuerentiâ, simili attentione appropinquare. Quare nunc sciatis; Christũ vos audire, cũ auditis Euangelium. Ergò animum aduertite, &c.

B. I. *Nullus status, quẽ malitia hominum non peruertere possit.*

Disce PRIMO nullum esse munus vel statum, quantumuis honorabilem, qui malitia hominum non reddatur vilis, contemptus & infamis. Ecce enim Publicanorum munus olim erat honoratissimum, teste M. Tullio, qui in orat. pro Plancio ait: *Flos equitum Romanorum, ornamentum ciuitatis, firmamentum Reip. publicanorum ordine continetur.* Et tamen hic ordo per auaritiam & rapacitatem officialium adeò vilis & infamis est factus, vt apud Iudæos pro publicis peccatoribus haberentur; omnibus exosi. Vnde Iudæi peccatoribus semper iunxêre publicanos; & Dominus ipse dixit: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Sic etiamnum Prælati, Monachi, aut Clerici mali, suo prauo exemplo infamant statum suum, dignissimum alioquin. Vnde vulgus per contemptum

temptum eos vocare cœpit di Pfaffen; nomine olim honorifico, nunc autem vili. Sic Iudices quia sæpe per auaritiam subditos exugunt & decorticant, vocat vulgus, die Bawrenschindter. Die Verwalter/Verhalter. Sic vxores militum meretrices, quia rarò maritis fideles. Qui status Christianismo dignior? hic tamen ob malos Christianorum mores spernitur ab Ethnicis, Iudæis. Nam, vt ait S. Chrysost. hom. 10. oper. imperf. *videntes mala opera Christianorum infideles, blasphemantes dicunt: Qualis est Deus Christianorum? nunquam sustineret eos, qui talia agunt, nisi consentiret malis actibus eorum.* Vnde & Apost. ad Rom. 2. ait: *Nomen Dei blasphematur per vos inter gentes.* Et Nehemias cap. 5. ait ad suos: *Quare non in timore Dei ambulatis, ne exprobretur vobis à gentibus inimicis nostris?* Vicissim qui bene in officio vel statu suo viuunt, maximam illi dignitatem conciliant. Quocirca curet quisque ita viuere in statu suo, & ne ignominiam illi & fœtorem aspergat, vti grauiter hortatur Apost. 2. Cor. 6. *Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum.*

C.
II.
Sedulò audiendum Dei verbum.

Disce SECVNDO sedulò audire Dei verbum & tanto magis, quanto magis indiges. Etenim Publicani & peccatores Christo appropinquabant vt audirent illum. In græco legitur: *Erant autem appropinquantes ei omnes publicani & peccatores.* Nimirum quia omnes ægros se videbant, ideo medicum omnes quærebant. Horum ergò exemplo Christiani omnes verbum Dei sedulò audire debent; quia nemo est qui eo non indigeat. Vt enim nihil aliud præstet concio, saltem commouet peccatores, ne in peccatis coagulentur & obsordescant: quo modo sanguis porcorum mactatorum recens commoueri debet, ne mox coagulum fiat. Hinc Apostoli & Concionatores sal terræ nuncupantur, quia vti caro sine sale citò putrescit ac fœtet ita hominum animi ad interitum proni. Quod si aliqui existimant se non egere verbo Dei, ij periculosius laborant, dum medicinam respuunt, vti etiam ij qui se ægros agnoscere nolunt; quales multi sunt.

Similiter periculosius laborant peccatores occulti, quàm publici. Nam peccatores publici seu publicani *appropinquabant Christo vt audirent illum*: sed non ita Pharisæi & Scribæ; qui vel audire contempserunt; vel appropinquârunt tantùm vt materiam accusandi & carpendi captarent. Vnde illi plerumq; emendati sunt, hi nunquam, imò sæpè deteriores facti. S. August. in tract. de conflictu vitior, ait peccatum publicum, tametsi grauius est, quàm occultum, facilius tamen curari. Occultum enim peccatorem nemo admonet, nemo reprehendit aut castigat; pudet etiam confiteri peccata sua occulta. Publicus verò vndique reprehenditur, & punitur: nec difficilè confitetur quod iam passim scitur. Vnde misericors Deus sinit aliquando publicè confundi eos, qui clàm mali erant, vt faciliùs emendentur. Quàm multi in carceribus emendantur & in vltimis supplicijs sanctè moriuntur, qui, si latuissent, nunquam pœnituissent; sic manifestauit peccatum Dauidis per exprobrationem Nathan: ex quo ille confusus pœnituit; quod alioquin fortè nunquam fecisset.

D.
III.
Vide peruersum mundi ingeniū.

Disce TERTIO peruersum Mundi ingenium; vituperat enim ea, quæ maximè laude digna sunt, vt Christum, quòd peccatores recipiat ad veniam. Quid enim magis peccatoribus necessarium, quàm recipi ad gratiam à Deo? Et quid magis Deo honorificum, quàm recipere peccatores? Itaque Solem vituperant, quòd radios suos ad nos transmittat: medicum, quòd ægrorum curam suscipiat: pastorem, quòd ouem suam perditam requirat. Ita etiam Mundus superbiam vestium vocat honestatem, ein sauberkeit: auaritiam prouidentiam, ein kluegheit: libidinem & amorem fœdum, familiaritatem vel amicitiam ein freundtligkeit: Iram, strenuitatem ein frendigkeit: ebrietatem, ein frölligkeit hilaritatem &c. Vituperat verò vestium humilitatem, victûs parcitatem, frequentem confessionem & communionem, fugam mundanæ pompæ. *Tales sunt, ait* B. Maximus serm. de malis, *adulatores, qui scurram vocant gratiosum; obscœna loquentem, ciuilem; iracundum, strenuum; parcum, prouidum; prodigum, liberalem*: Sic cum liberi sciunt fallere, mentiri, iurare, irridere, dicunt parentes eos esse argutos, ingeniosos. Quibus omnibus Isaias, c. 5. dicit: *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Nimirum Pater mendacij Diabolus hoc persuadet mundo, & quasi in pharmacopolio huius mundi titulos pharmacorum, oleorum, aquarum, saporum, vnguentorum &c. peruertit, & pyxidi fellis inscribit nomen mellis: vasculo acetario nomen syrupi: toxico nomen saccari &c. inde fit vt homines miserè decipiantur, amarum pro dulci, venenum pro theriacâ, noxium pro salubri arripiant & seipsos perimant. Vnde Gregor. hom. 8. super Psalm. 100. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*, ait: *Hostis noster tantâ se arte palliat, vt culpas nostras virtutes fingat; vt inde quisque exspectet præmia, vnde dignus est æterna subire tormenta. Plerumque enim in vlciscendis vitijs crudelitas agitur, & iustitia putatur, atque immoderati iusti Zeli ira, meritum creditur, similiter effusio misericordia, tenacitas parcitas, pertinacia constantia reputatur.* Sic ille.

E.
IV.
Fuge detractionem.

Disce QVARTO, fugere detractionis vitium. Quis enim non auersatur clancularios illos insidiatores, Pharisæos & Scribas, qui, dum Christus salutem peccatorum quærit, quærunt ipsi quomodo eius famam denigrent: bona eius opera vertunt in mala: miracula & virtutes eius reticent ac dissimulant, conuersationem cum peccatoribus taxant?

Ea fit.
1.

Fit autem detractio: Primo cum occultum alicuius peccatum reuelatur. Multi hoc licere existimant, dummodò verum dicant: non attendentes, quòd violent ius quod habet peccator ad famam

ſuam conſeruandam apud eos quibus eius peccatum occultum eſt.

2. Secundo. Cùm peccatum alterius exaggeratur, quod plerumque fit, cùm alterius vitia vel peccata referuntur.

3. Tertio. Cùm falſum crimen alicui imponitur, quod præter detractionem includit etiam mendacium damnoſum.

4. Quarto. Cùm alterius facta bona negantur vel imminuuntur. Qui hoc faciunt, *ſepulchrum patens eſt guttur eorum*: quoniam, vti ſepulchrum excellentium virorum nomen obſcurat & ſepelit: ita faciunt illi.

5. Quinto. Cùm alterius bona opera malè quis interpretatur, de intentione eius perperam iudicans.

6. Sexto. Cùm detrahentes audiuntur. De quo, Prou. 24. dicitur: *cum detractoribus ne commiſcearis, quoniam repente conſurget perditio eorum, & ruinam vtriuſque quis nouit?* detrahentis videlicet & auſcultantis. Et S. Bernardus in ſerm. *Detractor & libens auditor, vterq; diabolum in lingua portat.* Præclarè & veriſſimè S. Hierony. in epiſt. ad Celantiam ſcribit: *Quod ſi hæc in nobis eſſet diligentia, ne paſſim obtrectatoribus crederemus, iam omnes detrahere timerent, ne non tam alios, quàm ſeipſos viles detrahendò facerent. ſed hoc ideò malum celebre eſt, idcircò in multis feruet hoc vitium, quia penè ab omnibus libenter auditur.* Sic ille. Nimirum vti cùm canis vnus ab alio laceratur & proſternitur, alij etiam accurrunt, & in proſtratum dentes exſerunt: ita fit plerumque inter homines.

Omnia hæc mortalia peccata ſunt, ſi ex intentione nocendi alterius famæ fiant. Secus ſi ex leuitate animi aut inconſideratione; quo caſu ſunt venialia. Si causâ correctionis iuſtæ, &c. nullum omninò.

F. V. *Quouſq; & quibus conuerſari cum peccatoribus liceat.*

Diſce QVINTO. Quouſque & quibus conuerſari cum peccatoribus liceat. Nam ſi ij ſint hæretici, non debet is qui rudis & laicus eſt, diutiùs & familiariùs agere cum illis, niſi quantum poſtulat neceſſitas & decorum. Alioquin enim vitia ab illis facilè in Catholicos deriuantur, & procliue eſt ſeduci. Doctis verò qui aduerſarios præcellunt, non facilè id prohibitum, præſertim cùm laborant ad eorum reductionem. Ita enim incantatores ſecurè tractant ſerpentes: alij non item. Malè igitur agunt parentes, qui ad loca hæreticorum mittunt liberos, vt ibi ſeruiant vel opificia addiſcant vel exerceant; perinde enim agunt, ac ſi eos proijcerent in flumen, vnde difficilè enatare poſſent. Si ſint peccatores alij, licitum quoque eſt perfectis & animarum medicis agere cum illis, exemplo Chriſti recipientis peccatores, cùm nimirum aliqua ſpes vtilitatis affulget, vt eorum exemplo diſcant manſueſcere, virtutem amare, vitia ſua deponere. ſic enim erunt illis *odor vitæ in vitam*, & *ſalis* inſtar, quo ſaliantur ne putreſcant, vel potiùs *Petra ſalis*, vt vult S. Gregor. Secùs ſi inde ſcandalum generaretur, vel peccator in peccato foueretur, &c. Qui verò imperfectus eſt, vitare conſortia peccatorum debet, ne vitia eorum in ipſum transfundantur. Nam *qui tangit picem, inquinabitur ab eâ.* Eccleſ. 13. In cuius rei documentum Chriſtus cùm adhuc infans eſſet, fugit Herodem: non item quando factus eſt vir. Si tamen contingat aut neceſſitas compellat viuere cum malis, mores eorum tolerandi, non imitandi ſunt, & cum apibus legendum id quod bonum eſt, etiam è malis floribus.

G. VI. *Non omittenda bona opera propter aliorum obtrectationem.*

Diſce SEXTO non omittere bona opera propter obtrectationem malorum: quemadmodum & Chriſtus propter Phariſæorum murmur, non intermiſit peccatoribus benefacere, ſed defendit ſuam erga peccatores miſericordiam tribus parabolis, vt ſic etiam Phariſeos liberaret ab errore. Qui Deum ſuper omnia diligit, non deſinit ei ſeruire propter hominum ludibria vel obtrectationes. Nemo certè regem, quem inuitauit ad conuiuium, ponet vltimo loco, ſed primo: ita *ſi iuſtum eſt homines audire potiùs quàm Deum, iudicate.* Et ſi eodem tempore diuerteret ad te ruſticus & princeps, vtiq; ruſticum eijceres, & principem reciperes: illum negligeres, huic inſeruires. Ita *perfecta charitas foras mittit timorem.* 1. Ioan. 4. Nemo ergò omittat crebrò confiteri & communicare, quotidie audire miſſam &c. propter obtrectantes. Diſce etiam obtrectatoribus placidè reſpondere iuxta exemplum Chriſti. Quod egregiè etiam præſtitit Dauid, quia adeò nil auſteri reſpondit obtrectatori Semei, vt videretur potiùs paſci & oblectari eius calumnijs (iuxta id Thren. 3. *Saturabitur opprobrijs.* q. d. videbitur ſibi lautè cœnaſſe, cum probris impetitus fuerit) & potiùs increpauit ſeruum ſuum qui vltionem de obtrectatore ſumere volebat, quam obtrectatorem. 2. Reg. 16. Vnde exclamat S. Bernard. ſerm. 34. in cant. *ô verè hominem ſecundum cor Dei, qui ſe vlciſcenti potiùs quàm exprobranti ſuccenſendum putauit.*

H. VII. *Vide Dei benignitatem.*

Diſce SEPTIMO, & mirare immenſam Dei benignitatem erga humanum genus, vt perditum reduceret in caulam ſuam. Ea verò tanta eſt, vt vel ipſi peccatores inde ſcandalizati ſint, & obmurmurârint Scribæ & Phariſæi. Inprimis enim dimiſit angelos *in deſerto* cœli, & deſcendit in terram quæſiturus ouem, quæ culpâ ſuâ & ſibi tantùm perierat. Secundo accendit lucernam doctrinæ Euangelicæ, quâ cœcum illùminauit mundum & hoc ipſo euerrit à ſordibus vitiorum, quibus ſcatebat. Tertio quæſiuit nos continuò, quamdiu in mundo vixit, ſequendo noſtra veſtigia, hoc eſt, incedendo per miſerias noſtras. Quarto. Allexit nos ad ſe vitæ ſuæ exemplo, quo præiuit nobis in omni virtutum genere. Quinto ſuſtulit in humeros, cùm totius mundi peccata & onus ſatisfactionis in ſe tranſtulit. Denique ob inuentam ouem feſtum in cœlo perpetuum agit, quaſi ſibi ſoli & non ouibus laboràſſet: & quaſi eam *inueniſſet*, hoc eſt, nullo labore acquiſiuiſſet, quam tanto comparauit pretio ſanguinis ſui. Iam verò hoc quod ſemel toti humano generi

generi fecit, non omisit deinceps facere quibuscunque peccatoribus. Distrtrit enim iustos in tribulationibus vel in solitâ gratiâ in quâ viuunt, & quærit peccatorem. Secundo Accendit illi lumen intelligentiæ, quâ cognoscat statum suum peccatorum suorum grauitatem, multitudinem, repetitionem; per verbum prædicationis, inspirationes, &c. Tertio quærit & euertit domum, cùm vndique occasiones conuersionis obijcit peccatori, trahendo per beneficia, terrendo per supplicia, incutiendo timorem. Quarto allicit bonis exemplis. Quinto tollit in humeros, mitigando tentationes, subleuando consolationibus, &c.

I. VIII. *Vide quã tum sit vnius animæ pretium.*

Disce Octavo. Quantum sit vel vnius animæ pretium; siquidem vnam peccatricem animam, tanto studio & labore Christus requisiuit & requirit indies, & pro recuperata festum in cœlo agit. Quid hic cogitamus, Auditores? si Deus optimus rerum æstimator tanti æstimat vnam animam, quid ita sæpe nos proximum contemnimus, negligimus, premimus, & opprimimus, seducimus, perdimus, quasi mus aut musca esset? Audent aliqui dicere: quid tum, si vnus homo pereat? **Was solles vmb ein Menschen sein?** Quid: nonne Deus vnicum quærit hominem? Et si pastor vnam quærit ouem; mulier vnam, quam perdidit, drachmam; nos animam proximi negligemus, eam præsertim, quæ culpa nostra perijt? Vis scire quàm pretiosa res sit anima? æstima ex pretio sanguinis Christi pro ea dato. Vnde exclamat S. Bernardus ep. 54. *magna res est anima, quæ Christi sanguine redempta est.*

Quid verò illud, quòd animam propriam sæpè vilissimo pendimus & pro re nihili diabolo tradimus? Et si fortè eam peccando perdidimus, quàm negligenter quærimus? Vbi sunt, qui accendunt lucernam ad inuestigandam conscientiam suam, & vndique euertunt scopis diuini timoris ad synceram confessionem & pœnitentiam? Quod si igitur hoc non fecimus hucusque, incipiamus ab hoc die melius attendere animæ eamque scopis accurati scrutinij ita vndique purgare, vti Christus Dominus etiam nobis appropinquet, imò in nobis habitet.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Quænam illæ 99. oues & quæ centesima.*
II. *Quare gaudium & angelis super vno pœnitente?*
III. *Quomodo maius gaudium super vno pœnitente quam super 99. Iustis.*
IV. *Quid parabola de drachma perdita.*

THEMA.

Gaudium erit in cœlo coram angelis Dei, super vno peccatore pœnitentiam agente. Luc. 15.

A.

PEr Oseam c. 11. prædixit Dominus: *In funiculis Adam trahã eos in vinculis charitatis.* Hoc tentauit in hodierno Euangelio Dominus. Vt enim ad se traheret Pharisæos murmurantes, adhibuit vincula non seueritatis (vti iure poterat) sed charitatis, & funiculos hominum, non bestiarũ; eosque tres vt notat S. Ambr. hoc loco, triplicem videlicet parabolam ad conuincendos Pharisæos, vnam de pastore ouem perditam quærente, alteram de muliere quærente drachmam, tertiam de filio prodigo. Mirum igitur est, si Pharisæi ad tam præclarã admonitionem non sunt emendati, siquidem *funiculus triplex difficilè rumpitur,* Ecclesiast. 4. Nos iam duos priores, qui in hodierno ponuntur Euangelio, expendamus.

B. I. *Quænam illæ 99. oues & quæ centesima.*

Quæstio Prima. Quæ sunt illæ 99. oues, & quæ centesima? Resp. dupliciter exponi posse hanc parabolam. Primò de vniuersali generis humani redẽptione: Secundò de peculiari cuiusque peccatoris conuersione, & hic sensus videtur principaliter à Christo intẽtus, quia sermonem hic facit de publicanorum & peccatorum conuersione. Iuxta primũ, nonaginta Oues sunt angeli, quorum nouem sunt Chori, & species innumeræ, cùm hominum vna tãtum sit: sicque centesima Ouis, homo seu humanũ genus est. Angeli sunt oues propter innocentiam, semper cum pastore suo in altis cœli recessibus cõmorantes. Homines verò Oues sunt, quia nascuntur inermes vt illæ: quia facilè aberrant nec per se redire possunt: quia lupus infernalis eis semper insidiatur, &c. Perijt hæc Ouis, quando peccauit in paradiso, ideoque inde emissa est. Vnde Isaias c. 53. ait: *Omnes nos quasi Oues errauimus.* Reliquit Deus 99. in deserto, quando naturam angelicam non assumpsit, sed humanam: vel quando secundùm naturam humanam viuere extra Cœlum in terris voluit: vel quando facta incarnatione magis se dedit hominibus iuuandis, quã angelis; velut si mater, quæ filium suum primum tenerè quidem dilexit, alterum tamen minorem nacta magis adhuc diligat, & maioribus beneficiis prosequatur.

Cœlum vocatur desertum, quia nobis abditum, & remotum, & quia pascuis vberrimis refertum &c. Ad hanc ouem quærendam iuit Dominus, quando ad passionem & montem Caluariæ, vbi Adam sepultus erat; postea eam in humeros sustulit, quando ipse *peccata nostra pertulit in corpore suo super lignũ,* vt loquitur S. Petrus, 1. Pet. 2. Seu quando pro nobis in cruce passus est: & quidem *gaudens,* vt ait Euangelium, secundum animæ portionem superiorem, videlicet secundum quam considerauit gloriosum passionis suæ effectum, Dei gloriam, salutem animarum, exaltationem sui nominis, &c. Venit domũ

& conuocauit amicos & vicinos ad congratulandũ sibi, quando ascendit in Cœlum, ducens secum Patres è limbo liberatos; & quando communicauit gaudium de inuentâ Oue cum angelis suis, qui amici eius sunt; quia in eius gratia sunt, & idem cum eo velle ac nolle habent; vicini verò, quia naturæ nobilitate præ alijs creaturis maximè accedunt ad Deum.

Iuxta secundum sensum 99. oues, homines iusti sunt: centesima verò quilibet peccator, quia perditur quando in peccatum labitur. Perditur, inquam, non ex culpâ Pastoris, sed propriâ, cùm à pastore se segregat, & iuxta concupiscentiam suam ambulat. Ita errabat aliquando Dauid, qui propterea ait: *Erraui sicut ouis, quæ perijt: quære seruum tuum*, psalm. 118. Relinquit pastor 99. oues in deserto & quærit amissam: dum maiorem huic impendit laborem, sollicitudinem & auxilia ad resurgendum, quã illis ad perseuerandum. Sic mater sanos domi relinquit liberos & accurrit ad infirmum foris degentem, vel lapsum in puteum. Quærit autem ouem afflictionibus, beneficijs & blanditijs, prædicationibus &c. Inuenit eandem, quando ipsa ad cor redit, adeoque seipsam inuenit. Imponit in humeros, cùm ei laborem pœnitentiæ suauem reddit, cùm tentationes mitigat, cùm attollit eam consolationibus. Item cùm peccati pœnã ferè totam in se suscipit; & peccatori exiguam iniungit. (debet enim & ouis aliquantulum pati, cùm portatur à pastore). Veniens domum, conuocat amicos & vicinos &c. quando ouem reducit ad caulam Ecclesiæ; & hinc gaudium creat viris perfectis & pastorib. Ecclesiæ omnibusque pijs, nec non angelis Dei. Quantum gaudium excitauit in Ecclesia conuersio S. Pauli, S. Augustini, Constantini M. Quàm lætantur Catholici, cum aliqua natio vel ciuitas, vel etiam vnicus homo conuertitur ab hæresi? Quàm lætantur Confessarij & Prædicatores, cum vident aliquem redire ad cor?

C. II. *Quare gaudium est angelis super vno pœnitente?*

Quæstio SECVNDA, Quare gaudium est Angelis super peccatore pœnitentiam agente? Respõdetur

1\. Primo quia per conuersionem peccatorum reparatur eorum numerus, per lapsum Luciferi imminutus. Sic gaudet exercitus, cùm videt partem aciei suæ vel alam, ab hoste fugatam vel cæsam, ab alijs aduenientibus redintegrari. Vel si alieni se illis adiungant, ad hostes eorum profligandos. Sic gauisi 40. Martyres sub Licinio cùm in locum vnius deficientis, mox alius à Deo excitatus se substituit. Sic gaudemus cum vir magnæ eruditionis, ab hæresi ad nos cõuertitur, postquã vnus talis à nobis discessit.

2\. Secundo. Quia angeli custodes vident fructum industriæ suæ. Sic gaudet Prædicator, cũ videt fructum se fecisse & lucratum esse Auditores suos. Vnde Apostolus tales vocat *gaudium & coronam suam* Phil. 5. Sic lætatur Ludimagister, cùm videt discipulum aliquem proficere, seque in eo excolendo fructuosè laborare. Contrà parens qui filium immorigerum habet, in quo operam perdit, detestatur omnem suam industriam, quam pro eo suscepit, vti Salomon ait, Eccles. 2.

Tertio. Quia congratulantur Christo, qui omniũ maximè lætatur & gloriatur de ouis reductione: Vnde dixit: *Congratulamini mihi*. Hinc enim gloria & honor Christi mirificè illustratur. Miles in bello cum perit, magis Duci perit, quàm sibi: & cũ acquiritur, magis Duci acquiritur, quàm sibi. Itaque angeli Custodes mittunt tales animas, veluti coronas suas, vt dixi, ante pedes Christi, ei fructum hunc adscribentes, vti Apoc. 4. fecere seniores.

D. III. *Quomodo maius gaudium super vno pœnitente quàm super 99. iustis.*

Quæstio TERTIA. Quomodo maius gaudiũ est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super 99. iustis? Respondetur Primo. Maius esse gaudium in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super 99. iustis, qui non reuerà iusti sunt, sed tales sese fingunt, quales erant Pharisæi, quibus hanc parabolam proposuit Dominus, quique ex suâ opinione non indigebant pœnitentiâ. De talibus enim ait Ecclesiastes: *Melior est canis viuus leone mortuo*. c. 9. Canis viuus est peccator, qui dum culpam suam retractat, viuit corã Deo: Leo mortuus, Pharisæus, qui dũ de suâ iustitia præsumit & superbit, velut leo: mortuus est corã Deo.

2\. Secundo maius est gaudium super vno peccatore, qui post peccatum fortior resurgit & fit heros: quàm super 99. iustis, qui in suâ iustitiâ simpliciter persistunt. Non rarò enim peccatores cõuersi ferueutiores fiunt in obsequio diuino, quàm qui nunquã ceciderunt, vt patet in Magdalena, Petro, Paulo, Mariâ Ægyptiacâ & alijs. Tales enim peccatorũ suorum semper memores, nullis pœnitentiæ operibus sibi satisfaciunt. *Sic & Dux in prælio*, ait S. Gregorius hom. prædicta, *plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus, hostem fortiter premit, quàm illum, qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam amplius terram amat, quæ post spinas vberes fruges profert, quã eam, quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem producit.* sic Gregorius.

3\. Tertio maius est gaudium super vno peccatore conuerso, quàm super 99. iustis veris, propter nouam & insperatam quodammodò gaudij accessionem, qualis est inprimis, cùm magna mala transeũt in magna bona. Sic enim magis gaudemus, cũ rem charam perditam recuperamus, quàm si eam nunquam amisissemus. Vnde in parabola sequente de filio prodigo, ait pater filio seniori: *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt; Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat & reuixit; perierat, & inuentus est.* Idcircò conuiuium præparauit propter illum, non itẽ propter illum, non item propter seniorem. Sic etiam magis gauisi sunt discipuli de resurrectione Christi, quam prius de eius præsentia. Plura similia adduxit S. Aug. l. 8. confess. c. 3. *Triumphat Victor Imperator*, inquit, *& non vicisset nisi pugnauisset: & quanto maius periculum fuit in prælio, tanto maius est gaudium in triumpho. Iactat tempestas nauigantes, minaturq; naufragium, omnes futurâ morte pallescunt. Tranquillatur cœlum & mare: & exultant nimis, quoniã timuerunt*

runt nimis. Æger est charus & vena eius malum renuntiat, omnes qui eum saluum cupiunt, ægrotant simul animo. Fit ei rectè, & nondum ambulat pristinis viribus, & fit iam tale gaudium, quale non fuit, cùm antea saluus & fortis ambularet. Sic ille. Non dubiũ quin vidua illa de Naim maiori gaudio perfusa sit, cùm rediuiuum recepit filium, quàm priùs perfunderetur, cùm præsentem secum haberet.

E. IV. *Quid parabola de drachma perdita.*

Quæstio QVARTA. Quid sibi vult parabola sequens de muliere quæ drachmam perdidit? Respõdetur idem velle, quod prior parabola, eiusque duplicem esse sensum, sicut & prioris. Mulier enim illa (quia mulieres maius adhibent studium ad quærendam aliquam monetam quàm viri) significat iuxta primum sensum, ęternam Dei sapientiã; Drachmæ verò 9. nouem angelorum choros, drachma perdita humanum genus vniuersum ad Dei imaginem formatum, iuxta id psalm. 4. *signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Perdidit Dei sapiẽtia hanc drachmam, cùm homo perdidit seipsum, & per peccatum lapsus est in tenebras. Accendit mulier lucernam, cum Dei filius incarnatus est, & mundo visibilis apparuit. Posita est hæc lucerna super candelabrum, in cruce: & quia illic inuenit Adamum ibi sepultum: ideò tũc extincta est. Euerrit domum, partim prædicationis munere: partim conuersationis exemplo, dum omne id quod mundus magni æstimabat, opes, honores, voluptates &c. velut sordes abiecit, sicque exemplo suo mundum ab his sordibus purgauit, & ad paupertatis, humilitatis & asperæ vitæ studium vocauit. Conuocat amicos & vicinos, cum naturis angelicis repręsentat animarũ lucrum & communicat illis gaudium suum.

Iuxta posteriorem sensum primariò hîc intentum, Mulier hæc est Christus ob tenerum amorem, quo cum hominibus etiam peccatoribus conuersatus est: ob ingentem dolorem, quem in spirituali nostro partu sustinuit. Drachmæ nouem, iusti sunt: decima quæ perijt, quilibet peccator, qui è gremio Dei excidit in potestatem Principis tenebrarum: in quo statu seipsum quoq; perdidit, quia seipsum nescit. Accendit lucernam Christus, cùm peccatorem vel admonuit per seipsum, vel admonet per Cõcionatores, libros pios, inspirationes internas, exẽpla &c. Euertit domum, cũ timore seruili, gehennæ vel simili conscientiam peccatoris commouit: vel cùm morbo vel afflictione alia eum velut scopis cædit; hinc enim sordes colliguntur, & peccator incipit agnoscere, vnde sibi hæc calamitas proueniat, ex peccato scilicet, sicuti fratres Iosephi, postquam in angustias redigerẽtur: *Meritò hæc patimur,* inquiũt; *quia peccauimus in fratrem nostrum.* Et vnus ex illis: *Nónne dixi vobis, nolite peccare in puerum &c.* Inuẽtâ drachmâ conuocat amicas & vicinas, id est, animas iustas fidelium, qui gratulantur Christo, & sibi etiam gaudent ob fratrem recuperatum. Etenim in conuersione peccatoris, angeli & beati in cœlo, & pij ac iusti in terrâ celebrãt multa festa. Primò. Festum natiuitatis, quia per contritionem nascitur Christus in corde peccatoris, & ipse renascitur ad vitam spiritualem, quæ est gratia. Secundò festum Circumcisionis, quia resecat pristina vitia, bona aliena, odium & inimicitiam, amorem inordinatum erga creaturas, & circumcidit veterem hominem, vt deponat pristinam conuersationem. Festum Purificationis, quia per iustificationem homo purgatur à peccatis, & offertur ac præsentatur Deo, veluti reconciliatus. Festum Transfigurationis, quia tunc incipit mutari in virum alterum & indui vestibus virtutum & bonæ conuersationis externæ. Festum Paschatis, id est, transitus, quia transit de peccato ad gratiam: Item quia in eo spiritualiter resurgit ad vitam immortalem, cum firmo animi proposito, non peccandi ampliùs. Festum ascensionis, quia ascendit de inferno quodammodò ad cœlum. Festum Pentecostes, quia recipit Spiritum sanctum.

Ergò intueatur quisque conscientiam suam & videat, ouisnè perdita sit, necne. Et si perditum se agnoscit, curet vt redeat ad pastorem, quò festum angelis instituat: ne alioqui festum in gehenna debeat instituere, dæmonibus quidem acceptabile, sibi verò lamentabile.

DOMINICA IV. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 5.

IN illo tempore: Cùm turbæ irruerent in IESVM, vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth, & vidit duas naues stantes secus stagnũ: Piscatores autem descenderunt & lauabant retia. Ascendens autem in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terrâ reducere pusillum: & sedens, docebat de nauicula turbas: vt cessauit autem loqui dixit ad Simonem: Duc in al-

in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon, dixit illi? Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt socijs, qui erant in alia naui, vt venirent, & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt penè mergerentur. Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

CONCIONES.

CONCIO I.

HISTORIA NAVICVLÆ PETRINÆ, TYPVS ECCLESIÆ Catholicæ.

I. *In Ecclesia gubernator Petrus, eiusque successores.*
II. *In Ecclesia purum Dei verbum.*
III. *In Ecclesia sunt miracula vera non Dæmoniaca.*
IV. *In Ecclesia vnum visibile caput.*
V. *Ecclesia ducitur in Altum.* 1. caput mundi. 2. in vitæ perfectionem. 3. in remotas regiones,
VI. *Ab Ecclesia fides vndique propagata.*
VII. *Ab Ecclesia discedunt hæretici.*
VIII. *Ecclesia habet vocationem & subordinationem ministrorum.*
IX. *Ecclesia fluctuat sed non mergitur.*

THEMA.

Ascendens in vnam nauem, quæ erat Simonis, &c. Lucæ 5.

A.

QVando Deus Moysen mittere volebat in Ægyptum (Exod. 3.) vt esset Dux populi Hebræi in egressu eius de Ægypto ad terram promissionis, priùs per figuram ostendit illi typum populi quem recturus erat, nec non regiminis eius. Primò enim ostendit illi rubum, qui ardebat, sed non comburebatur; & hic significabat populum Hebræum, qui sub Pharaone ab Ægyptiis quidem vrebatur flagellis & oneribus, non tamen delendus erat, sed ita potius roborandus vt per multas & varias plagas puncturus & vulneraturus esset Ægyptios, à quibus tunc vexabatur. Rursum cùm hoc munus Moyses detrectaret, aliud ei signum ostensum est, Exodi 4. Virga enim quam gerebat abiecta, mutata est in serpentem; resumpta rursum virga fuit. Quæ res significabat, ad literam quidem, eundem illum populũ; qui sub Pharaone velut serpens erat exosus & abiectus, sub manu verò & imperio Moysis, recuperaturus pristinam libertatem & dominationem. Symbolicè notabat Ducatum & potestatẽ Moysis, qua Ægyptios percussurus & puniturus, Hebræos verò ducturus & gubernaturus erat, ita vt virga illis Ægyptijs esset serpens, Iudæis verò baculus pastoralis. Haud absimili ratione Christus in hodierno Euangelio Petrum designaturus pro supremo populi sui Duce & pastore, signum ei exhibet miræ piscationis, & per illud simul nõ obscure ei proponit typum futuri eius regiminis & Ecclesiæ quam capturus ad vitam æternam ac recturus erat. Etenim si, quæ in hoc miraculo facta sunt, accuratè expendantur, præsignasse futurum Ecclesiæ statum, manifestè deprehendentur, vti nunc patebit.

B. I.

PRIMO. Christus ascendit in vnam nauem, quæ erat Simonis, non in alteram, quæ iuxta illam erat. Non frustrà aut fortuito id fecisse credas Dominum. Nimirum indicare, voluit, in sola ea Ecclesiâ, quæ Petri eiusque Successorum gubernio est concredita, sese inueniendum. Ita enim S. Ambrosius serm. 11. ait: *Hanc solam Ecclesiæ nauem ascendit*

In Ecclesia gubernator, Petrus eiusque successores.

Domi-

Dominus, in quâ Petrus Magister est constitutus. Vnde Pontifex Rom. in annulo & sigillo suo gerit nauiculam cum nauarcho Petro. Nauis altera, falsam religionem significat, quæ non nominatur, nec cuius fuerit dicitur, quia nullo apud Deũ loco sunt, qui extra Ecclesiam sunt. Multæ eiusmodi naues circumstant huius mundi stagnum, hîc nauis Lutherana, ibi Caluinistica, alibi Hussitica, alibi Ariana, &c. quæ omnes vocant ad se populum & promittũt se in cœlo securè appulsuras. sed tu si securus esse velis, in eam scande nauem, in quam ascendit Christus, quæ nimirum regitur à Petro eiusque successoribus Romanis.

Nec frustrà dicitur vna; quia oportet Ecclesiam Christi vnam esse, tum quia est vnica sponsa Christi, qui non est bigamus; (Matth. 9, & Cant. 6.) tum quia *vnus Dominus, vnum baptisma, vnus Deus & Pater,* (1. Cor. 12. & Eph. 4.) tum quia maximo consensu & concordiâ doctrinæ & fidei omnia illius membra quantumuis multa longè latèque per orbem dispersa inter se & cum Capite suo Christo in vnum corpus arctissimè sunt connexa; id quod orando petijt Christus Ioan. 17. *Pater serua eos, vt sint vnum sicut & nos.* Vnde grauissimè errant, qui credunt se in quauis fide saluos fore. Errant & Caluinistæ, è quibus modò Puritani cum Formalistis in Angliâ, modò Gommaristæ cum Armenianis in Hollandiâ velut infensissimi hostes diris modis digladiantur. Errant & Lutherani; siquidem & ipsi de grauibus fidei fundamentis inter se, ab exordio suæ sectę vsque in hodiernum dimicant. Nec vnquam coire in pacem possunt, quamdiu visibili capite & supremo controuersiarum Iudice, qui Concilia cogere & litibus finem imponere queat, carẽt; quamdiu ex proprio cerebro scripturam interpretantur.

C. II. *In Ecclesia purũ Dei verbum.*

SECVNDO. Ex hac naue Christus docet populum; & quidem *sedens*, id est, perpetuò: sine intermissione, per suos prædicatores. Quia id solâ naue Petri seu Ecclesiæ Romanæ purum Dei verbum omnibus sæculis prædicatum est, siquidem nos ostendere possumus Doctores fidei nostræ per omnia sæcula à tempore Apostolorum ad nos vsque. Nulla verò id secta potest.

In eâ etiam solâ lota & munda sunt retia sacrarũ scripturarum & SS. dogmatum. Cæteræ enim sectæ scripturas corruperunt, & dogmata impuritatum sordibus referta habent; vti alibi diximus.

D. III. *In Ecclesia sunt miracula*

TERTIO. In Petri nauicula confirmat Dominus sermonem suum miraculo capturæ piscium. Ita in Ecclesia prædicatio Euangelica semper & omnibus sæculis confirmata fuit miraculis; eiectione dæmonum, suscitatione mortuorum, Spiritu prophetiæ, &c. Idque necessariò fieri debet, cùm noua aliqua doctrina affertur ad nouam religionem introducendam. Si enim literis testimonialibus fides non habetur, nisi appensum sit sigillum: multò minus habenda fides est Euangelio nouo, nullo confirmato miraculo; quia cùm pleraque fidei mysteria superent intellectum nostrum, naturalia argumenta non sufficiunt nobis ad ea confirmanda: supernaturalia requiruntur. Hinc de Apostolis, Marci 16. dicitur: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.* Et Paulus de se, 2. Cor. 12. ait: *Signa Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis & prodigijs & virtutibus.* Igitur Apostoli vbique sigillum hoc ostendere, eoque doctrinam & missionem suam probare debuerunt, alioquin & temerè fidem exegissent, & nemo prudens eam dedisset. Modo in Ecclesiâ Catholicâ miracula quam plurima singulis contigere sæculis, vti passim in sanctorum historijs & regnorum Annalibus patet, quæ si conficta, aut ope dæmonum facta esse quis velit dicere, totus mundus reclamabit, qui ea semper pro miraculis veris & ope Dei patratis agnouit, multis & efficacibus argumentis ad hoc motus.

Miracula Ecclesiæ sunt vera.

Nam Primo plurima eorum à SS. viris scripta. S. Gregorij Thaumaturgi à S. Gregorio Nysseno & S. Basilio Magno de Spiritu S. cap. 29. S. Antonij à S. Athanasio. S. Benedicti à S. Gregorio Magno. S. Hilarionis à S. Hieronymo. S. Malachiæ à S. Bernardo. S. Francisci à S. Bonauentura, de quo dixit S. Thomas: *Sinamus sanctum pro sancto laborare.* Recentiorum miracula accuratissimè comprobata sunt & publicis instrumentis confirmata. Num tanti viri in re tantâ fumos vendiderint, in rebus fidei? Secundo à nullo aduersariorum sunt scriptis refutata vel reprobata. Tertio alias omnes historiæ reijciẽdæ sunt.

Non sunt dæmoniaca.

Secundo nõ fuisse dæmoniaca patet. Primo quia à SS. viris patrata. Secundo quia multa superãt dæmonum potestatem, vt mortuos suscitare. Tertio quia perseuerarunt: dæmoniaca autem non durant. Quarto si hæc facit dæmon ad retinendos in perfidia Catholicos, cur non eadem facit alijs hæreticis, si & Catholici sunt hæretici? Contra verò Nouatores ne vnicum proferre miraculum possunt, quo fides eorum confirmari queat. Nisi miraculum sit, viuum enecare, ab obsesso in angustias redigi, vel populos ventri deditos peruertere breui tẽporis spatio ad eam religionem, quæ libertatem carnis & fomentum vitiorum alit, vitæ sanctitatem & austeritatem excludit.

E. IV. *In Ecclesiâ vnum visibile caput.*

QVARTO. In hac vnus est Nauarchus Petrus, cui soli dicitur: *Duc in altum*; solus rogatur vt nauem à terra reducat. Ita in Ecclesia vnum supremum & visibile caput est & esse debet, Petrus seu successor eius. Quemadmodum enim in naui vnus supremus gubernator esse debet, alioquin meræ discordiæ forent & certus immineret interitus: ita & in Ecclesia, vbi non est supremus aliquis gubernator, necessariò oriuntur innumera schismata, nec consistere eiusmodi regnum in se diuisum potest. Sed quemadmodum vulpes Samsonis caudis colligatæ & capitibus diuisæ segetem Philisthinorum vastarunt: ita & regio illa, quæ non vnum tantum, sed singula

singula habet capita, vel nullum, omnia pessundat; dum vnus ita, alter aliter scripturam exponit & contendit exponendam, adeoque sibi quisque Iudex est in fidei controuersiis. Hoc itaque præuidens Christus, vnum Ecclesiæ caput & supremum pastorem ac Iudicem controuersiarum constituit Petrum, cui speciatim claues regni cœlorum & oues suas pascendas tradidit & assistentiam promisit, idemque in hoc Euangelio typo quodam præsignauit, cùm dixit: *Duc in altum.* Et pòst: *Ex hoc iam eris homines capiens*; *Capiens* inquam, & non perdens.

F. V. *Ecclesia ducitur in altum.*

QVINTO. Hæc nauis duci iubetur & ducitur à Petro in altum. Primo. In caput mundi Romam, vt inde se Ecclesia & fides Christi in omnia orbis mẽbra (ex omni enim natione reperti ibi homines) facilius insinuaret, seu vti S. Leo serm. 1. in Natali SS. Petri & Pauli, ait: *Beatissimus Petrus Princeps Apostolici ordinis ad arcem Romani destinatur imperij, vt lux veritatis quæ in omnium gentiũ reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet.* Nimirum vti turris Pharos prope Alexandriã nauigantibus & appulsuris portum monstrabat: ita Roma Ecclesiam. Et quis non adscribat singulari Dei prouidentiæ, quòd Roma Caput Orbis, Pontificis tandem facta est, nulla vi aut armis?

1. In caput mundi.

Secundo in altum, id est, vitæ perfectionem, ad quam ducit Ecclesia iuxta verbum Christi. Hinc in eâ semper innumeri fuêre qui per voluntariã paupertatem, castitatem, obedientiam consilia Euangelica secuti sunt, ad quæ inuitauit Dominus iuuenem illum: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia,* &c. vt ostendunt tot ordines & religiones, in quib⁹ Deo soli seruitur die ac nocte. Cõtrà sectæ aliæ maximè nostri temporis nunquam in altum ducunt, quia non modò consilia Euangelica non sectantur aut sectanda suadent, sed etiã horrent & dissuadent. Nemo vnus apud illos reperitur, qui possessionibus suis & honoribus renuntiet & paupertatem atque humilitatem amore Christi sectetur: qui carnis voluptatibus abiuratis virginitatem voueat aut seruet virtutis causa, vel alterius se voluntati subijciat. Imò hæc omnia illi subsannant & condemnant; & si quis eorum pastor non sit vxoratus, suspectus habetur apud ipsos de fide Catholicâ.

2. In vitæ perfectionẽ.

Tertio in altum, id est, remotissimas mundi regiones ad fidem propagandam & gentiles conuertendos. Hoc enim Ecclesia Catholica fecit omnib⁹ sæculis, dum passim emisit prædicatores in omnes terræ angulos, & nostris temporibus in orbem nouum, ob longinquitatem, prius incognitum. Cùm contra ministri hæreseon domi suæ resideant quasi ad littus, nec vnquam egredi videantur in remotas nationes vltra maria ad docendas gentes. Suas enim commoditates tantùm pro hoc sæculo, non aliorũ salutem quærunt.

3. In remotas regiones.

G. VI.

SEXTO. In hac laxantur retia ad capturam & capiuntur innumeri pisces omnis generis: ita in Ecclesia Catholica laxata sunt retia Euangelicæ prædicationis per orbem vniuersum. Siquidem *in omnem terram exiuit sonus eorum,* & fides vndique propagata est, captique ex omni natione plurimi gentiles; imò quotquot ad fidem conuersi sunt, ab Ecclesia Romana conuersi sunt. Elapso XV. sæculo conuersi sunt & conuertuntur adhuc innumerabiles Indi Orientales, Iapones, Chinenses & qui nouum incolunt orbem. Nec non Archiepiscopus Russiæ & Patriarcha Alexandrinus, Schismatici, beneficio Clementis VIII. Sæculo XIV. cõuersi sunt à S. Vincentio Ferrerio ad 25. millia Iudæorum & Saracenorum, teste D. Antonino in hist. Sæculo XIII. Tartari quamplurimi per duos Patres Dominicanos à Summo Pontifice missos, teste Paulo Veneto. Sæculo XII. Noruegi ab Eugenio III. & Hadriano IV. teste Ranulpho l. 7. c. 22. & Platina in vitâ Hadriani IV. Sæculo XI. Vngari plerique ad instantiam S. Stephani Regis sui, testibus ipsis Centuriatoribus Cent. 11. c. 2. Sæculo X. multa regna conuersa sunt operâ S. Henrici Imp. nec non Adalberti Bohemorum, & Methodij Morauorum, Episcoporum: Centuriat. testibus cent. 10. c. 2. Sæculo IX. Daniæ regnum operâ Agapiti II. teste Saxo. l. 9. hist. Dan. Itẽ Bulgaria operâ, literis & admonitionibus Nicolai I. teste Platinâ in vitâ eius. Sæculo VIII. Germani pleriq; à S. Bonifacio, misso à Gregor. II. & III. teste Baronio. Sæculo VII. Franci Oriẽtales, modò Francones operâ S. Kiliani eò missi à Romano Pontifice. Sæculo VI. Angli per Augustinum & socios Monachos, quos eò miserat S. Greg. Pap. I. ideò Anglorũ Apostolus vocatus à Beda. Sæculo V. Britannia & Scotia beneficio Cœlestini, qui eò miserat Palladium. Sabell. Ennead. 8. l. 7. Baron. anno 429. Quis recenseat alias quam plurimas nationes: Brabantiam, Flandriam, Hollandiam, Frisiã, Westphaliam, Franciam, &c. quæ omnes per Romanæ Ecclesiæ filios prædicatores, Seruatium, Eligium, Rumoldum, Amandum, Vedastum, Liuinum, Remigium, Willebrordum, Suitbertum, Vulframum, Ludgerum & alios conuersæ sunt ab infidelitate ad fidem, à vita barbarica ad ciuilem? Contra ab hæreticis, præsertim nostris, nulla infidelium regna vnquam sunt cõuersa; neque etiam illi studuerunt aliquando gentium conuersioni, sed vel proprijs commoditatibus, vxoribus & liberis ac ventri: vel fidelium tantùm peruersioni. At hoc non est capere pisces, sed captos rapere & libertati restituere. Vnde verissimè dicere possumus, pisces omnes ab Ecclesia tantùm Romana captos esse, nullos omnino à sectis hæreticorum. Neque ab Ecclesia duntaxat, sed & à Petro, eiusque successore Summo Pontifice, tanquam principali piscatore, qui per Cooperatores suos totum cepit mundum.

Ab Ecclesia fides vndique propagata.

H. VII. *Ab Ecclesia discedunt hæretici.*

SEPTIMO. In hac rumpitur rete ob piscium multitudinem. Ita cum in Ecclesia Catholica creuit numerus fidelium, necesse fuit in tantâ multitudine rumpi interdum rete, & fieri scissuras ac schismata, iuxta id Apostoli 1. Cor. 11. *Oportet hæreses esse*; considerata nimirum hominum inconstantia, dissimilitudine

litudine curiositate, &c. maximè in tanta multitudine. Sic enim in magnā aliqua familia oportet esse odia, simultates & lites inter tot diuersa famulantium ingenia. Itaque quotquot hæresum auctores fuere, ab Ecclesia discessere, scindendo eius rete. Nimirum ob impatientiam disciplinæ, religionis, præceptorum, &c. angustiari se sentiebant; quas angustias vt euaderent, rete disciderunt. Angustæ nimirum erant regulæ ordinum, canones Conciliorum & Pontificum, præcepta Christi Domini. &c. ideò exitum quæsierunt, & quomodo existimas? perroserunt rete S. scripturæ, partim delendo quæ non placebant, partim apponendo quæ placebant, partim sensum deprauando & iuxta libitum eam exponendo. Hinc foramen fecerunt, per quod eos secuti sunt, quotquot vicinissimi fuerunt, hoc est, inclinati ad eandem libertatem, quæ est huius mundi mare periculosum. Neque mirum esse debet oriri subinde in tanta multitudine schismata & hæreses. Illud verò mirum, oriri etiam inter hæreticos illos, qui paucissimi sunt in vno orbis angulo. Qui ab Ecclesia discesserunt, perierunt ipsa persistente: sed hæretici dum inter se diuiduntur in sectas, parem omnes interitum sortiuntur, nulla triumphante.

I. VIII. *Ecclesia habet vocationem & subordinationē ministrorum.*

OCTAVO. Hæc annuit socijs vt veniant & adiuuent eam in captura. Ita Ecclesia Romana legitimam habet vocationem ministrorum, & debitam subordinationem: nec non subiectarum Ecclesiarū communionem. Quemadmodū Ierosolyma princeps erat vrbium Hebræarum, sic Roma Christianarum. Quisquis ergò Catholicus est, Romæ, id est, Romano Pontifici consociari debet. Vnde S. Hieronymus ad Damasum epistola 58. ait: *Si quis Cathedræ Petri iungitur, meus est.* Inde etiam antiquis Patribus Romanum id erat, quod Catholicū, Hieronymo in apol. aduersus Ruffinum; Ambrosio in orat. de obitu fratris; Theodosio Imp. in epist. ad Acacium Beroënsem; vbi ait: *Decet vos probatos Sacerdotes esse Romanæ religionis*; imò & veteribus Arianis apud Victorem Vticens. in persecut. Wandal. Similiter quisquis in Ecclesia Christi vult piscari, à Petro & eius socijs ad hoc vocari debet, non à Magistratu sæculari vel populo, qui nullam ad hoc authoritatem accepit. Petrus ad piscandum vocatus est à Christo, socij Petri à Petro, qui in alia naui procul existebant, vocati sunt à socijs Petri: ita in Ecclesia Episcopi vocantur à Pontifice, Prælati & Parochi ab Episcopis.

K. IX. *Ecclesia fluctuat sed non mergitur*

NONO. Hæc nauis penè mergitur, id est, periclitatur, nequaquam tamen submergitur. Ita & Ecclesia Romana fluctibus agitari potest, mergi omninò non potest: quemadmodum scripsit ad Imperatorē Turcarum Pius II. Papa: *Niteris incassum Petri submergere nauem: Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis.* Apparuit hoc primis tribus sæculis, quibus in tot Tyrannorum persecutionibus non modò non submersa, verùm etiam exaltata magis est Ecclesię nauis, velut illa Noëtica in mediis aquis diluuij. Apparuit circa annum 500. vbi Anastasio Imp. Eutychiano, Regibus Italiæ, Hispaniæ & Africæ Arianis; Regibus Francorum, Anglorum, Germanorum paganis, viguit & perstitit. Apparuit circa annum millesimum, quo tempore nulli scriptores illustres, nulla Concilia, Pontifices parum de rep. solliciti fuere, nec tamen pessum ijt Ecclesia; siquidem tunc diuina prouidentia egit, vt nullæ surgerent hæreses nouæ; & vt Principes sæculi sanctitate florerent, veluti S. Hĕricus Imp. cum vxore Cunigunde, Romanus Imp. Græcus, Canutus Rex Daniæ & Angliæ, Stephanus Rex Vngariæ cum filio S. Emerico, Robertus sanctus Rex Francorum, Magnus Ferdinandus Rex Castellæ & Legionis cum vxore sancta. Taceo incursus hæresum innumeros & acerrimos, quibus oppugnata quidem, non tamen expugnata est Ecclesia. Quod aduertens Lutherus in hoc textu Euangelij hodierno præ inuidia, voculam *penè*, omisit, quòd in Græco textu, qui nunc habetur, non extet. Sed extat tamen in latino & græcis veteribus. Et necessariò eò pertinet; quis enim dicat naiculas illas omninò submersas esse? An non hoc pacto Christus iterum destruxisset, quod miraculo edito priùs ædificarat?

His ita constitutis iudicet vnusquisque, an non meritò in primis mirari & obstupescere nos oporteat cum Petro, ob tam miram piscium capturam, seu Ecclesiæ incrementum, firmitatem, ordinem, &c. Secundò an non meritò flectere oporteat genua Christo eiusque Ecclesiæ Romanæ? Tertio. An non meritò existimare debeamus, dictum esse Cathedræ Petri: Noli timere, &c. Denique an non iure meritoque suspectam habere nauim sectariorum, de qua nihil simile scribitur in Euangelio?

CONCIO II.

PISCATIO EVANGELICA QVOMODO FIERI DEBEAT.

IN PRIMITIIS.

I. *Mittant rete in Dexteram.*
II. *Ducant in altum.*
III. *Non piscentur noctu.*
IV. *Laxent retia in capturam.*
V. *Non piscentur sine Christo.*

THEMA.

Noli timere, ex hoc iam eris homines capiens. Luc. 5.

A. NOta est, Auditores historia Tobiæ illius iunioris, qui ad fluuium Tigrim territus à pisce se adoriente, confirmatus est ab angelo comite, vt apprehenderet branchiam eius & traheret eum ad se, Tob. 6. Meritò deberet

 perter-

perterrefieri Sacerdos nouus & totus cohorresce-
re, si accuratè intueretur animas sibi committen-
das, capiendas & pascendas. Hæc enim animarum
cura & sacerdotale munus terruit multos sanctos
viros, vt partim fugerent sacerdotalem ordinem,
partim munus pastorale. Verùm adest in hodierno
Euangelio angelus magni consilij, Christus, qui
trepidantem erigit & confirmat dicens: *Noli timere;*
ex hoc iam eris homines capiens; docens insuper ra-
tionem apprehendendi piscem & piscandi. Huius
ego indignissimus seruus mitti videor hodie ad cō-
firmandum hodiernum Neomystam, & pro modu-
lo nostro docendum, qua ratione piscem illum
apprehendere, & ita cum S. Petro magnam pisciū
multitudinem queat concludere. Poterunt inte-
rim & alij discere, quid sibi in simili faciendum
sit.

B. I. *Mittant rete in dexterã.*

Piscatores ergò animarum PRIMO mittant rete
ad dexteram nauigij partem, vti monuit Dominus
Ioan. 21. hoc est, habeant rectam intentionem cùm
fieri piscatores hominum volunt. Recta autem in-
tentio est collimare ad Dei gloriam & animarum
salutem. Sinistra, collimare ad opes, honores, gloriā
vanam, quietem aliaque commoda: quæ ducit ad
sinistram Iudicis futuri, seu ad sortem reproborum.
Et sicut discipuli nihil ceperunt, quoad miserūt re-
te in dexteram: ita frustra laborant, qui ob tempo-
ralia tantum commoda fiunt sacerdotes & concio-
natores. *Piscatores hominum*, ait Dominus, *faciam*
vos: non auri, vel honoris vel quietis. Et in hodier-
no Euangelio: *Eris homines capiens.* Modò autem
multi in hoc errant, vt præuidit Apostolus ad Phi-
lip. 2. *Omnes* (id est, plurimi) *quæ sua sunt quærunt,*
non quæ IESV *Christi.* Non sic faciebat ipse; ait enim
2. Cor. 12. *Non quæro quæ vestra sunt, sed vos.* Non i-
ta antiqui illi & Apostolici piscatores, quales adhuc
optat S. Bern. ep. 227. ad Eugen. Vsurarij sunt isti,
qui pro spirituali obsequio lucrum temporale quæ-
runt, & sic amittunt æternum. Videant etiam hîc
plebeij, vt in suis actionibus ad dexteram colli-
ment, quærant primò regnum Dei & iustitiam e-
ius: deinde gloriam Dei, non suam, in omnibus a-
ctionibus.

C. II. *Ducant in altum.* 1.

SECVNDO. Ducant in altum. Primo. Parati sint ad
imperium Superioris, etiam ad remotos ire popu-
los, vti fecerunt primi nostri Germaniæ Apostoli,
qui fortè in sua patria tales non euasissent. Non hę-
reant tantùm circa littus patriæ, in qua *nemo pro-*
pheta acceptus, teste Domino. Sic in altum duxit S.
Xauerius & socij eius, qui non acquieuere donec
gentilium terras, quæ detectæ erant, omnes pera-
grarent & imbuerent Euangelio.

Secundo. Feruorem & Zelum animarum habe-
ant, quærendo etiam animas, adeundo pericula &
compellendo intrare, si ipsæ nolint venire: sic enim
Christus iussit Petrum eò ducere nauim, vbi erant
pisces: non adduxit pisces. Talis piscator fuit S. Syl-
uerius Papa, qui in Insula Pontiā exul constitutus
scripsit ad Amatorem Episcopum: *Sustentor pane*
tribulationis & aqua angustiæ: nec tamen dimisi aut
dimitto officium meum. Quod reipsa probauit, co-
gendo ibi Concilium multorum Episcoporum &
decernendo quæ ad religionem & disciplinam Ec-
clesiasticam pertinebant. Vt in Breuiar. Talis S. Ca-
rolus Borromæus, qui ob valetudinis curam aut
mortis etiam periculum, non dimittebat officium
suum. Et quid non faciunt ac tolerāt piscatores pro
paucorum piscium lucro.

3. Tertio. Perficiant se in studiis semper; nec
contenti sint è literis aliquid hausisse. Vt enim pi-
scator nouos semper piscandi modos excogitat &
discit, & nunc retia texit, nunc reficit, nunc siccat:
nunc nassas plectit, &c. ita faciat animarum pisca-
tor. Hac enim ratione & vtiliter se occupabit & iu-
cundè. S. Antonio aliquando tædio in Eremo affe-
cto & desideranti nosse quomodo saluus fieri pos-
set: apparuit angelus, qui modò surgens plectebat
corbes & laborabat, modò procidens orabat;
tum dixit: *sic fac & saluus eris.* Idem suadeo sacer-
dotibus, vt modò precibus & sacrificijs suis vacent,
modò ad oues suas excurrant, modò ad libros re-
currant.

4. Quarto. Denique vitam ducant perfectiorem,
quàm sit vita Laicorum: ijsque præeant bono exē-
plo & ad omnia pericula imperterriti sint; ad exem-
plum eorum sacerdotum, qui arcam gestantes suis
humeris, primi ingressi sunt Iordanem & in medio
eius alueo constiterunt, licet minacissimæ eis im-
penderent vndæ, donec vniuersus populus transiit,
atque ita primi & vltimi fuerunt in transitu Iorda-
nis, Ios. 4. Sic & ipsi ferant arcam legis Euangelicæ,
non ore tantùm, sed humeris etiam, exemplo præ-
euntes: nec paulùm à terrá, sed in medium alueum
gerant, sublimiorem sectando vitam.

Videant etiam hic plebeij, vt erga Deum libera-
les sint, & plus faciant quàm tenentur, si volent Deū
erga se esse liberalem & dare non sufficientem so-
lùm & communem gratiam, sed specialem & abun-
dantem, quæ nos moueat.

D. III. *Non piscentur noctu.*

TERTIO. Non piscētur noctu, id est, in statu pec-
cati: sed videant vt semper sint in gratiâ: ne alioquin
frustrà laborent & prędam suam mittant in vas per-
tusum, aut pisces capiendos abigant malo suo exē-
plo. Quid prodest araneæ de nocte telam texere,
quæ manè mox cùm ipsa deijcitur & conteritur? sic
continget malis pastoribus, qui licet multum labo-
rarint pro salute aliorum, neglexerunt interim
propriam. Veniet aliquando ancilla, mors, cum
scopis, & deijciet hanc araneam vna cum textura
sua.

Ad hęc graui se scelere obstringent, si in peccatis
sacramenta administrēt. Ergò sicut olim veteris le-
gis Sacerdotes ignē in tabernaculo semper fouebāt,
& nunquam extingui patiebantur, Leuit. 6. (quod
& Vestales Rom. faciebant) ita Sacerdotes foueant
ignem gratiæ diuinæ semper in corde suo: ac si
quidem is aliquando peccato extingueretur, con-
festim reaccendere curent. Imitentur hodiernos
pisca-

piscatores, qui de naui descenderunt & lauerunt retia sua. Descendant illi quotidie in fundum cordis sui, & lauent rete cordis sui per examen conscientiæ.

Denique neque in nocte ignorantiæ piscandum est; nec præsumant alijs ducatum præbere, qui cœci sunt, ne illos secum præcipitent. Et si quidem in vno aut altero dubij sint aut perplexi, consulant superiores & doctiores.

Videant etiam plebeij vt ne bona quæ agunt, in statu peccati agant: sicque merito operum destituantur.

E. IV. *Laxent retia in capturã.*

QVARTO. Laxent retia sua in capturam Primo adhibendo suauitatem & discretionem. Hamus vulnerat pisces, non rete. Sic qui vult capere animas, non agat minis aut verberibus: sed obsecret, increpet, &c. Hinc Apostolus vult Episcopum esse *non percussorem*, ad Tit. 1.

2. Secundo. Laxent retia & distendant pro viribus, per charitatem omnes omni modo adiuuando & quærendo, etiam sibi infensos & inimicos: communicando etiam temporalia. *Cùm enim incomparabiliter*, inquit S. Gregorius homil. 14. in Euang. *longè sit melior anima qua viuimus, quàm terrena substantia, quam exteriùs possidemus: qui non dat pro ouibus suis substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam?*

3. Tertio. Patientes sint, tametsi fructus non statim respondeat. Sufficit si vel vnus capiatur piscis. Verificatur sæpè fabula illa de piscatoribus, in quorum cymbam, cùm diu frustrà laborassent, & iam recedere vellent, casu insiluit piscis. Exemplo est Abraham ille sanctus apud Surium 16. Martij, qui cùm gentilium quorundam pagum conuertere deberet, ab illis malè mulctatus baculis & è pago extractus ac semiuiuus relictus, rursum redijt & post triennium eos suâ patientiâ vicit tandem ac suos effecit, magisq; ab eis posteà cultus & amatus est, quàm prius odio habitus. Videant etiam laici vt dilatent erga proximum suum viscera misericordiæ suæ.

F. V. *Non piscentur sine Christo.*

QVINTO. Non piscentur sine Christo, id est, non fidant suis tantùm viribus. Vt enim quamdiu absente Christo piscati sunt, nihil ceperunt: ita spiritualis piscatio non fructificat, licet omnia facias, sine Christi adiutorio: qui adducere pisces debet. Quàm diu expectare debuisset Petrus piscem illum, qui habebat staterem in ore, si Christi manus mirâ & inuisibili potentiâ eum non adduxisset? Christi tamen ope mox eum cepit. Itaque non nisi instrumentum Dei se esse sibi persuadeat, in piscaturâ istâ. Vnde Isaiæ dicit: *posui te quasi gladium acutum, & sicut sagittam electam.* Hæc autem ex se non scindunt, nisi eleuata & impulsa.

Accedente auxilio, & fiduciâ in Deo, multum efficient, etiamsi humilia & simplicia prædicent. Nam etiam prope littus, non in alto, legimus Ioan. 21. ad imperium Christi captos multos ac magnos pisces. Non erant vtiq; omnes buccinatores, milites Gedeonis, qui contra Madianitas tubas inflabant, Ios. 8. sed alter altero deterius canebat: nihilominus omnes illi hostes terruêre ac fugauêre. Sic vbi Christus dat gratiam, ibi capiuntur pisces, licet non omnes docta & erudita prædicent, vti videre est in Spiridione Episcopo, qui recitato tantùm Symbolo Philosophum superbum & contumacem cepit: apud Euseb. Non omnes possunt esse Doctores, possunt tamen omnes implorare Dei gratiam: vt det eis os & sapientiam, Auditoribus verò gratiam & cor carneum ad doctrinam acceptandam. Hoc igitur vt agant superest; quod haud dubiè maiores nostri intendebant, dum in more receptum habebant, vt Neomystæ 30. missas triginta diebus continuis legerent.

Videant porrò & laici, vt omnia sua opera Deo adiutore inchoent & peragant, dicendo: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.*

Denique dicant cum S. Petro: *Domine in nomine tuo laxabo rete. In nomine tuo*, hoc est, ad gloriam nominis tui: non ad proprium commodum; iuxta id Apostoli, 1. Corinth. 10. *Omnia in gloriam Dei facite. In nomine tuo*, id est, in voluntate & præcepto tuo (hoc sensu locutus Petrus in hodierno Euangelio;) quocunque enim me miseris vel vocâris, illuc ibo etiamsi in altum ducere iubeas peregrinarum nationum. *In nomine tuo*, id est, in gratiâ tuâ, iuxta id Apostoli, 1. Corinth. 16. *Omnia vestra in charitate fiant. In nomine tuo*, id est, in personâ tuâ, & sicut piscatus es maximâ suauitate, charitate, patientiâ, &c. ita volo piscari & ego. Denique *in nomine tuo*, id est, tuo nixus adiutorio, non meo. Rogemus ergò Deum, Charissimi, pro Neomysta nostro, vt Deus det illi gratiam ad piscandum fœliciter. Roget ille pro nobis, vt velut boni pisces intremus in Christi rete in eoque maneamus, donec colligamur in vas æternæ fœlicitatis.

CONCIO III.

QVAM FRVSTRA LABORENT SECTATORES MVNDI, IMO QVAM sibi perniciose.

I. *Ambitiosi dignitatum cupidi.*
II. *Gloriæ cupidi.*
III. *Auari.*
IV. *Voluptuarij.*
V. *Gulæ & ebrietati dediti.*
VI. *Fauorum sectatores.*

THEMA.

Per totam noctem laborantes nihil cepimus. Luc. 5.

A. *Mundus, olla sortilega.*

VIdistis forsitan, Auditores, in nundinis aliquando sortilegam ollam, in quâ innumeræ sunt

sunt schedulæ, quæ dato certo pretio extrahuntur, sorte, ad lucrum præmiorum & donariorum mirè fulgidorum, quæ illic ostentantur. Ibi vasa aurea, argentea, equi & rhedæ, sclopeta, gladij, thoraces ferrei, vestes holosericæ, &c. quæ neminem non accendunt vt pecuniam sortibus credat. Interim verò si pro quinque vel decem florenis manum schedulis plenam extrahas, nihil ferè aliud inuenies, quàm nihil, nihil, nihil. Vix tandem aliquando speculum, fistulam, cochlear, aut cultrum vilissimum acquires, quem indignabundus abijcies aut pedibus conculcabis, ac iurabis te nec obulum amplius in hunc fortunæ ludum insumpturum. Videntur mihi Petrus eiusque socij hodierno in Euangelio similem lusisse ludum; totâ siquidem nocte iactabant retia in mare, sub spe capturæ piscium: extracta iterum laxabant. Interim verò per totam noctem laborantes nihil ceperunt, nec vnum quidem gobium: ita vt pertæsi operis naues ad littus reducerent, & animum piscandi abijcerent. Hinc enim rursum piscari iussi aiunt: *Per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Sed non ipsi soli sortem istam subeunt; omnes quotquot sequuntur mundum & eius bona, hoc idem experiuntur. Mundus iste mare est, tumens, fluctuans, scopulis & piscibus plenum. In hoc plerique hominum magno suo periculo, vix digito à gehennâ distantes piscantur, & alius quidem purpuras honorum & dignitatum, alius vniones laudis & existimationis, alius aurum diuitiarum, alius ostreas gulæ, alius Sirenes libidinis; alius spumas fauoris humani, alius alia piscatur. Retia sunt curæ & labores, quos impendunt piscationi illi: studia, artificia, inuentiones, fraudes, technæ, varij lucrandi modi, &c. Mundus hic etiam olla est sortilega, vbi splendidissima proponuntur bona. Interim verò si accuratè expendas, quid homines inde extrahant magnis laboribus & impensis, nil aliud videbis, quàm nihil, nihil, nihil. Miseri igitur sunt qui huic ludo operam dant: id quod demonstrabimus.

B. I. *Ambitiosi, dignitatum cupidi.*

Huiusmodi piscatores sunt Primo: Ambitiosi, qui honores & dignitates venantur; quid enim non laborum, obsequiorum, pecuniarum impendunt, vt desiderata fruantur dignitate? Aliqui propterea bella gerunt, omnia sua expendunt, plurimos sibi amicos faciunt, se se submittendo, adulando, inseruiendo: & interim tamen sæpissimè Nihil capiunt, dum spe suâ fraudantur.

Quare similes sunt hi venatoribus onagrorum, onagri enim homine conspecto in ijsdem stant vestigijs, etiam accedente illo: mox rudentes, immotis anterioribus pedibus, posterioribus calcitrant. Vbi tamen propiùs accesserit venator vt ferè manu possit eos tangere fugâ se subtrahunt, nec capi se patiuntur. Ad eundem modum honores & dignitates monstrant se ambitiosis, quasi facilè acquiri possint: sed vbi proximè accesseris, quasi iam capturus prædam, ea sæpe elabitur è manibus. Vnde Prouerb. 12. dicitur: *Non inuenit fraudulentus lucrum suum.* per quem intelligit Beda ambitiosum. Ibi LXX. habent: *Non assequitur dolosus venationem suam.* In Hebræo: *Non aduret fraudulentus feram suam.* Putant quidem ambitiosi & ominantur rem esse factam, nec aliud superesse nisi vt assent feram; sed *non aduirent feram suam.* Deinde licet aliquando assequantur petitam dignitatem, adhuc nihil ibi reperiunt, nisi maiores curas & labores. Contingit eis id quod pueris, qui aspicientes montis alicuius verticem, putant cœlum non plus vno digito ab eo distare: aut etiam Solem cùm in verticе oritur, manibus se contingere posse, si in illo essent; at cum fortè aliquando rependo & sudando ad verticem illũ venerint, tum primum vident, quàm decepti fuerint; quodque nunc æquè longè à cœlo vel sole absint, ac prius. Dignitates & officia procerum eiusmodi montium vertices sunt, quos in valle aspicientes homines putant beatitudini proximos; vident enim eorum comitatus, pompam, vestes, dapes, palatia, respectus, titulos, &c. ô qualis mons? ô si semel ad hunc peruenirem? nonnè, cœlum digito tangerem & beatus vsquequaque forem? Age igitur repamus, conscendamus, vt illuc perueniamus. Et fit aliquando, vt quis eò deueniat rependo, algendo, sudando. Vbi illic fuerit, tum primum videt, quanto in errore versatus sit. Ægrotat vt prius, moritur vt prius, eget vt prius, insidias & inimicitias patitur vt prius, præterea videt se negotijs & curis obrui, omnia esse plena periculis & suspicionibus. Nunc hæc ciuitas deficit, nunc alia defectionem meditatur. Vndique querelæ & libelli supplices. Tum demum dicit: Regem, Ducem, Episcopum, Abbatem esse, nil aliud est quam hoc? Hæccine est beatitudo? Agnouit hoc Alexander Papa, qui primò Franciscanus monachus, secundò Archiepiscopus Mediolanensis, tertiò pontifex erat. Dicebat enim: *Quando eram frater & Theologus, cœlo eram ditissimus: quando factus sum Episcopus, factus sum pauper; quando Papa, factus sum mendicus.* Simillimum est, quod Henricus I. Archiepiscopus Moguntinus de se dicebat: *Fui diues Canonicus, pauper Præpositus, mendicus iam sum Episcopus.* MS. apud Serar. l. 5 rerum Mogunt.

II. *Gloriæ cupidi.*

Secvndò. Gloriæ cupidi, qui hominum laudem, existimationem, & nominis celebritatem quærunt. Alij se adornant splendidissimis vestibus, vt magni videantur: alij sordidis, vt sancti. Alij omnia sua verba cum pondere proferunt, gressus ad maiestatem, & vultum componunt: alius diuitias ostentat; alius paupertatem vt magni fiat & laudetur. Similes hi sunt Hanoni illi Carthaginensium Duci, qui multo labore docuit aues caueâ inclusas pronunciare nomen suum, & dicere: *Hanon est Deus*; vt postmodum dimissæ hoc idem garrirent vndique. Verùm illæ libertati restitutæ omnes ad suum naturalem rediêre cantum, Hanonis non meminêre ampliùs. Ælian. l. 12. Simili modo dum homi-

homines se componunt ad laudem & gloriam aucupandam, quid aliud sibi volunt, quàm homines docere vt passim loquantur ipsos esse Deos, nobiles, doctos, diuites, sanctos, &c? sed ô quàm decipiuntur? Licet enim hoc aliqui in præsentiâ illorum dicant: vbi discesserint & ad alios venerint, loquuntur quod sentiunt, cachinantur, derident, reprehendunt, infamant; adeoque nihil illi miseri capiunt suis retibus. Vnde superbis ait Ieremias cap. 4. *Cùm vestieris te coccino, cùm ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustrà componêris; contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent.* Exemplo fit Iezabel illa (ad quam alludit ibi Ieremias) quæ ad introitum Iehu regis Israël prospiciens de fenestrâ, pinxit oculos suos stibio & ornauit caput suum, vt nimirum gratiosa esset in conspectu Iehu, adeoque si non vxor, saltem concubina ei fieret, secundum Abulensem ibi. Sed nonne frustrà composita est, quæ mox à Iehu deijci per fenestram iussa, & paulò post ab equis conculcata & à canibus deuorata est vsque ad ossa, ita vt prætereuntes dicerent: *Hacciné est illa Iezabel?* 4. Reg. 9. Sic nimirum gloriæ sectatores incidunt in dentes hominum mordacium & fiunt vulgi fabula. Quid non exantlauit Cicero ille, quas non molestias tolerauit gloriæ consequendæ gratiâ? Et tamen spe suâ frustratus exclamauit: *O me nunquam sapientem!* Cum aliquando ille claros aliquot adolescentes accusatos strenuè defendisset, & ob id maximam gloriæ accessionem sibi apud Romanos factam putaret, è Siciliâ Romam veniens quæsiuit ex obuio amico Romano, quis de ipso sermo & rumor inter Ciues esset? Et ille: *Tu verò Cicero,* inquit, *vbi hoc spatio fuisti?* Igitur animo plane concidit & deceptionem suam agnouit. Maiol. to. 2. coll. 7.

Deinde etsi gloriam fortè acquirant isti, quid illa nisi fumus? nisi vana tantùm & volubilis hominum opinio & aura? An non Lappi isti qui fumos & ventos vendunt emuntque, quod de Lappiæ incolis scribitur? Deinde quàm angusta est hæc fama & laus? Certè de Alexandri Magni summâ potentiâ & Aristotelis summâ scientiâ testatur Cicero, quòd eorum fama nec Caucasum montem transcendere, nec Gangem fluuium transnatare potuerit. Præterea num hi, licet aliquid sint inter homines, apud angelos vel dæmones aliquid reputabuntur? Minimè. Denique quid prodest eis, si hic celebrentur & in inferno torqueantur? Nonné igitur insania est, omne studium suum ponere in eâ gloriâ acquirendâ, quæ proprij tecti apicem non transcendit?

D. III. Auari.

TERTIO, Auari, qui opibus insidiantur. Quis enim recenseat labores eorum in acquirendo, conseruando, amittendo, quos habent? De primo ait Esaias cap. 59. *Telas aranearum texuerunt. Telæ eorum non erit in vestimentum, neq; operientur operibus suis.* Quanto cum labore texit aranea suam telam? quoties circumit? quàm artificiosè eam suspendit? totam deniq; se euiscerat in texendo: Et quid quæso capit? muscas, easq; minores solùm. Ita res habet cum diuitibus. Quoties illi circumeunt terram & perambulant eam? quoties traijciunt maria? quot retia tendunt pro lucro pecuniarum? seipsos euiscerant, emaciant, currunt; sudant, esuriunt, somnum non capiunt, proprijs dorsis merces circumferunt, technas etiam & fraudes excogitant, quibus merces suas distrahant, iuxta id Ier. cap. 9. *Docuerunt linguam suam loqui mendacium, laborauerunt vt iniquè agerent.* Quære de mercatore: quanti valet hæc res? dicet mox tanti, & iurabit ac peierabit se carius emisse. Huic succedit alter labor, conseruationis: vt enim tela araneæ ex captu muscarum laceratur paulatim & tandem omninò dissoluitur: ita ex maiori lucro magis laceratur anima & vulneratur curis. Hinc enim Dominus comparauit diuitias spinis, quæ sine vulneratione tractari nequeunt, sed vbicunq; attigeris, pungunt. Et quid muscæ illæ, quas capiunt araneæ, nisi eædem curæ, quæ lacerant conscientiam? Muscæ aliquæ etsi multoties abigantur, semper tamen redeunt, & quietem dormientis impediunt: ita curæ illæ infestæ sunt diuitibus. Denique vbi diu texuit aranea prædamque cepit, tum denique venit ancilla cum scopis eamque deturbat & pedibus proterit: ita mors etiam diuites vnà cum telis euerrit & in terram prosternit vbi omnium pedibus calcantur. Similes sunt auari pueris qui in alienum hortum per spineta non sine vulneribus irrepentes, non sine difficultate arbores conscendunt, pomis spoliant, eisque sinus suos replent. Tandem venit Olitor & non modò aufert eis prædam, sed etiam probè mulctat eos verberibus. Ita sanè mors auaros tractat, qui magno suo labore diuitias compararunt. Rota molendini tota die circumagitur, & tamen vesperi eodem loco consistit quo erat manè, nec vnum quidem passum progressa est. Sic res habet cum diuitibus. *Nudus egressus sum de vtero matris meæ,* ait diues Iob cap. 1. *nudus reuertar illuc. Sic impij in circuitu ambulant.* Non legistis aliquando testamenta? Et quid ibi legistis? nonne hæc aut similia verba: Hæc vxori meæ relinquo: hæc liberis meis relinquo: hæc amicis relinquo, &c. Vbi aliquando legistis; hæc mihi reseruo? hæc mecum feram, &c? nihil horum. Ecce ergò quàm verum illud Psal. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.*

E. IV. Voluptuarij.

QVARTO. Voluptuarij, qui libidinem sectantur. Et hæc ô quam carè emitur? quantis laboribus, impensis, fraudibus! Dicit impurus id Oseæ 2. *Vadam post amatores meos;* sed Deus subiungit: *Propter hoc ecce ego sepiam vias tuas spinis.* At hoc nihil curat ipse, sepem transilit, vestes extrà relinquit, manus vulnerat, pomum licet vnicum quod fortè conspexerat, quærit: idq; cum magno timore velut fur, obseruans & circumspiciens, ne fortè deprehendatur. Scribit Cardanus l. 12. de rerum variet. c. 56.

Benel-

Fenellam Reginam Kemetho Regi Scotorum porrexisse pomum aureum ita fabrefactum, vt quicunque illud tetigisset, statim multis telis è pomo prosilientibus transfigeretur: eoque Regem nihil suspicantem inuitatum in Festicarij oppido occidisse. Profectò huiusmodi pomum meretrix & libido est, quæ contactu suo plurimis ac venenatis telis configit amatorem. Quis recenseat obscœnorum labores donec optato fruantur amore? In ipsa verò fruitione pauidi sunt instar furum, ideò latibula quærunt, ac quemadmodum Saul sub vmbrâ hostibus circumdatus, magno suo periculo dormiunt. 1. Reg. 26.

Ad extremum vexat eos conscientiæ remorsus & delicti pœnitentia. Vt enim qui scabie vexantur, ipsa fricatione quandam sentiunt voluptatem, sed protinus acer dolor sequitur, vt eos fricuisse pœniteat: ita fit in hoc flagitio. Quid non excogitauit Amnon vt sororem comprimeret? & tamen mox posteà maiore eam prosequebatur odio, quàm prius amârit, 2. Reg. 13. Denique licet sciat talis se proptereà grauem ignominiam & damnum incursurum: non ideò tamen abstinet. Ad hæc ægritudines, morbi abominabiles, mors accelerata sequuntur. Quòd si igitur Demosthenes inuitatus magno pretio ad scortum dixit: *Non emo tanti pœnitere*; quomodo non idipsum dicere deberent omnes, si hæc omnia considerarent?

F. V. *Gulæ & ebrietati deditî.*

QVINTO. Gulæ & ebrietati dediti. Hi inprimis magnis expensis & laboribus comparant, quæ absumant ad sui perniciem. Elisæi puer 4. Reg. 4. in agrum profectus magno studio collegit herbas vt coqueret eas & pararet cibos; sed comedentibus illis, mox exclamârunt omnes conuiuæ. *Mors in ollâ, vir Dei.* ita euenit Lurconibus: quæ multo labore per hebdomadam lucrati sunt, festis diebus abligiuriunt; & inde quid lucrantur? Primo ad pauperiem rediguntur; multos enim crapula ex dominis seruos, ex nobilibus ignobiles, ex diuitibus pauperes fecit. Deinde sanitatem lædunt; siquidem ebrietas non tam conciliat, quàm arcet voluptatem. Vt enim nimius fulgor visum, nimius sonitus auditum perstringit & lædit; ita nimius potus sanitatem. Rursum sicut Phœnix comportat ligna, quibus comburatur: sic gulosi epulas congerunt in ventrem, quibus omnis generis morbos sibi concilient ac tandem in inferno ardeant. Sequitur eos pridem immatura mors. Et quod maximum est, priuantur ac spoliantur à potu velut à prædone, vsu rationis, quâ se dirigere & defendere poterant. Nemo facilè patitur se discingi gladio aut armis; quin etiam ad templum ea ferunt multi, vbi nullum insidiarum periculum. Ratio, noster gladius est, quem aufert nobis ebrietas, indeque nos constituit in hostium potestate, dæmonis inquam & multorum scelerum, quæ facilè dominantur ebrio. Væ illi si mors repentina gladio hoc discinctum reperit. Sepultum enim vino sepeliet in inferno. Quod adeò credibile est, vt Alexander Papa tertius in Capitulo, Audiuimus, de reliq. & ven. Sanct. dicat: *Vix pro talibus in ebrietatibus peremptis Ecclesia permittit orare.*

G. VI. *Fauorum sectatores.*

SEXTO. Fauorum sectatores, qui etiam plurimùm laborant, quò Principibus viris placeant, abiectissima quæque faciunt, tolerant, dissimulant: ad instar Chamæleontis eorum se moribus accommodant, & in omnem fortunæ ludum vertunt. Et quid inde consequuntur? Inprimis conscientiam peccatis grauiter sauciam, dum fauore Principum liberiùs peccant, quiduis sibi licere rati, alios contemnunt, vt Aman Mardochæum & Iudæos cæteros: insolescunt denique. Insectantur pueri multo cursu papiliones, donec eos capiant: quos vbi vix tandem ceperint, nil aliud acquirunt ex inutili vermiculo, quàm quod manus inquinent: ita res habet cum istis, qui fauores consectantur; quid enim aura inanis & fauor quam debilis ille vermiculus? qui difficulter acquisitus non sine animæ periculo & inquinatione retinetur?

Deinde fauor iste sæpe ducit hominem in præcipitium, vt eum grauiore casu deijciat; vti expertus fuit Aman qui in malum suum exaltatus fuit ab Assuero; vnde quidem is Primò mirè sibi gratulabatur & applaudebat. Verum breui se delusum vidit, nec ad tantum honorum culmen fuit exaltatus; quin posteà ad altius patibulum fuerit suspensus, Esth. 3. Rectè verò in propriâ cruce, quam erexerat Mardochæo, suspensus fuit; quia fauore Principis abusus & in insolentiam elatus, malum id sibi creauit. Ita Euthymius hæreticus hæreticæ Imperatricis fauorem aucupans currum parauerat, quo S. Ambrosium in exilium abriperet, gratissimam rem facturus Imperatrici magnaq; expectans munera. Verum post annum ipsemet, fauore in odium verso, eodem carpento suo impositus abductus est in exilium. Refert S. Paulinus in vitâ eius. Denique licet demus fauorem illum stabilem esse, non durat tamen vltra vitam & fœlicitatem Dominorum, sed cadit illis cadentibus. Quemadmodum enim spuma piscis in spumâ maris nascitur & nutritur, simulque cum illâ interit, nec prolem gignit, nec vltra annum durat, teste Aristotele l. 6. animal. c. 5. ita qui Principum fauore gaudent, ab illis quidem nutriuntur, sed quamdiu? per annum fortè: nec transit communiter fauor iste ad eorum proles: tandem vnà cum dominis cadunt. Et quanta est principum vita? quanta ferè spumæ; *Omnis enim potentatus breuis vita*, ait Ecclesiasticus cap. 10. Et Ose. 10. de rege Samariæ dicitur: *Transire fecit Samaria regem suum, quasi spumam super faciem aquæ.* Vult dicere: dum Samaria ad Idololatriam prona regis sui fauorem sectaretur, eumq; suæ Idololatriæ complicem fecit, impulit eum in interitum, factumq; vt rex cum regno celerrimè extingueretur. Hedera adhæret arbori aridæ & cariosæ, putredini iam obnoxiæ, breui interituræ: ita qui fauore Principum viuit. Paulò pòst ruet arbor & ipse vnà cum arbore.

Quid

Quid mirum ergò, si tandem isti omnes subductis ad terram nauibus omnem suam industriam & laborem detestentur? Certè Isaias cap. 19. de ijs dicit: *Mœrebunt omnes piscatores & mœrebunt omnes mittentes in flumen hamum & expandentes rete super faciem aquarum emarcescent;* quia scilicet nihil capient. Audiamus mœrentes. Sapientiæ 5. ita loquuntur damnati: *Nos insensati, lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles: viam autem Domini ignorauimus.* Quid aliud dicerent omnes mundi piscatores, qui ante nos fuerunt, si nunc à mortuis resurgerent? Quid Alexander Magnus, quid Cæsar, quid Pompeius alijq; qui in historijs celebrantur? quid aliud quæso dicerent nisi id: *per totam noctem laborantes nihil cepimus?* Ambulauimus vt cæci: lassati sumus in via iniquitatis? Nos ergò, Auditores, non piscemur in mũdi nocte, nec piscemur sine Christo. Sine Christo maximis laboribus nihil captum est: cum Christo minimo labore plurimum captum est. Quantum igitur sapiunt, qui retia sua non in mundum sed in cœlum iaciunt & solida bona captant.

CONCIO IV.

CAVSÆ CVR TAM PAVCI CONVERTANTVR PER VERBI DEI Prædicationem.

I. *Ignaui pisces.*
II. *Vani & leues.*
III. *Inconstantes.*
IV. *Obstinati.*
V. *Peruersi.*

THEMA.

Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus. Luc. 5.

A. VERISSIMÈ dixit Dominus per Ieremiam cap. 16. *Ecce ego mittam piscatores multos & piscabuntur eos. Et post hæc mittam eis multos venatores & venabuntur eos;* quia verè nunc videmus, Deum in primitiua Ecclesia misisse piscatores: nunc verò Venatores. Piscatores vnico tractu & facili negotio plurimos capiunt pisces; Venatores verò multis & crebris excursionibus, varijsque machinamentis vix vnum vel alterum capiunt lepusculum. Itaq; in primitiua Ecclesia prædicatores fuêre piscatores, quia exiguo labore plurimos ceperunt & converterunt homines. Sic enim hodie turbæ irrunt in IESVM eis prædicantem. Petrus in primâ suâ concione festo Pentecostes habita, hominum tria millia cepit. Actor. 2. Andreas eius frater in Scythia & Epiro innumerabiles homines ad Christum conuertit, vt dicitur in eius officio lect. 4. Apostoli item reliqui, velut exiguum fermentum totam mundi massam suo sermone fermentarunt & conuerterunt. Atque in huius rei significationem rumpitur hodie rete præ multitudine piscium. Et Ioan. 21. capiuntur simul 153. magni pisces. At verò nostro tempore, iam non piscatores, sed venatores tantùm inuenire est, qui tot clamoribus, tot figuris & tropis, vix tandem capiunt leporem, vt iure nunc dicere possint: *Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Sed quid causæ, inquies? Audi Apostolum 2. Tim. 4. *Erit tempus,* inquit, *cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi Magistros prurientes auribus & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Quis non videt, nostris hoc euenire temporibus, vbi tot vndique prædicatorum clamores, & interim penè nullus est fructus? Videamus igitur id acutiùs.

Meritò ad Deum dixit Abacuc. c. 1. *Facies homines quasi pisces maris.* Soli. n. pisces inter animalia, vt aduertit S. Ambrosius verba illa declarans, adeo efferi sunt & intractabiles, vt cicurari nulla ratione possint; & tales ferè sunt modo homines. Nam vt varijs piscibus variæ sunt astutiæ, quibus piscatorum effugere manus sciunt: ita hominibus nostri præsertim sæculi, varij modi, quibus concionatorum retia & hamos eludere ac vitare sciunt.

I. *Ignaui pisces.* Primò ignaui quidam pisces, qui ad escam sibi parandam parum egrediuntur, sed vel in luto vel antris suis immersi perpetuò delitescunt, quò fit vt raro capiantur: Inter hos Phocas seu vitulus marinus piscis est, qui Pierio teste l. 29. hierogl. quouis in littore dormit: quin etiam (vt Albertus de animal. l. 24. in Vaccâ scribit) tanta est humiditate vt si dextra eius pinna, quâ ad natandum vtitur, supponatur temporibus hominis, somnum ei inducat. Huiusmodi ignauorum piscium heu nimis refertum est hoc sæculum, qui nimia prosperitatis humiditate oppressi perpetuò in specubus & sæcularibus suis negotijs delitescunt. Ac si quando ad littus accedunt, concionem audituri, ilicò obdormiscunt: & habet istorum somnolentia nescio quid Sympathiæ, quâ vno in cubitum indormiẽte, dormiunt & reliqui, non aliter quàm cùm vno oscitante oscitat alter. Quòd si aliqui vigilant, alia tamen agunt, fabulantur, rident. Vnde hoc, nisi quia erga Verbum Dei nihil afficiuntur? Quis. n. nescit, rem quæ in desiderio est, somnum arcere & excutere? Verè equidem S. Chrysost. hom. 31. operis imperfect. ait: *Ecce si ostendis leoni viridem herbam aut campum bene florentem, non excitas eum in concupiscentiâ, quia non habet hoc in natura vt herbas manducet. Econtrà si ostendas boui carnes, non concupiscit, quia bouis natura non est, vt manducet carnem. Sic & homi-*

homini mundiali, si de bono cœlesti loquaris, non excitatur in concupiscentiã boni. hæc ille. At si delitias & terrena loquaris, mox audiunt cum gustu. Quare eò nunc insaniæ delapsi videntur homines, quò erant Israëlitæ, cùm cœlesti manna abundarent, & interim tamen dicebant: *Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo*; cæpe tantùm & allia carnesque eructabant. Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, &c. Num. 21. Appositè sanè, vt ij, qui manna salutiferum de manu Dei suscipere noluerunt, exciperent à serpentibus ignita & venenata iacula. Nec aliud est, quod nobis prædixit Apostolus 2. Timoth. 4. qui enim à veritate auditum auertunt, necesse est ad fabulas, id est, falsas opiniones & venenata dogmata conuertantur, quibus imbuti pereant.

Meritò nos pudebit, si antiquorum Christianorum feruorem hac in re perpendamus. Hodierno in Euangelio turbæ irruunt in Iesum vt audiant illum. Lucæ 4. turbæ *requirebant eum & detinebant illum ne discederet ab eis.* Marci. 3. *conuenit turba ad eũ ita vt non possent neq; panem manducare.* Alibi sæpè relictis ædibus in desertum eum sequebantur. Act. 17. Beroënses *susceperunt verbum cum omni auiditate.* S. Gregorius Nazianzenus dum solebat concionari, tanta erat populi aduertentia, vt nullum murmur, nullus screatus, non susurrus, nullus quasi anhelitus audiretur, vt testatur orat. 22. q. 2. de seipso. S. Ioanne Chrysostomo predicaturo, populus theatra & spectacula dimittebat, secumque mutuò certabat vter in templo prior esset & diutiùs permaneret. Vt est in eius vita apud Sur. mense Ianu. S. Vincentio Ferrier. verba sacra faciente, populus ad 80000. concurrebat, ita vt in campis sæpe illi prædicandum esset. S. Bernardinum vulgus præueniebat in templo sub auroram vt occuparent sedes. S. Antonium de Padua populus etiam ardente sole & stillante pluuia sub dio auidus audiebat: quin & pisces ad audiendum illum Arimini confluxisse & littori fluminis Marecchiæ adnatasse traditur: sine dubio ad confusionem nostram, qui tam segniter ad Dei verbum accedimus. Refert Bernardinus à Busto. par. 1. rosar. serm. fer. 3. quendam è Saracenorum finibus cùm Florentiæ concionem aliquando audisset, in lachrymas solutum abijsse. Rogatus quidnam fleret: *Saracenorum*, inquit, *calamitatem & Christianorum oscitantiam atq; ingratitudinem. Si namq;*, aiebat, *hæc prædicatio facta fuisset Damasci in centum millium corona, ausim spondere, plures octoginta sex millibus ab errore conuertendos fuisse.* Vereor ergò ne aliquando illi in iudicio nos condemnaturi sint.

C. II. *Vani & leues.*

SECVNDÒ. Alij vani & leues sunt, qui escam hamo circumpositam ambedunt quidem & arrodũt, hamum tamen ipsum nunquam arripiunt. Vnde fit vt piscatorem decipiant, dum spongiam & hamum nonnihil attrahunt, non tamen illaqueantur. Tales quam plurimi nostro hoc sæculo, qui conciones quidem audiunt, non vt inde emendentur & conuertantur, sed vt vel aures pascant, vel vt sciant tantùm, quandoque vt censeant & reprehendant vel subsannent. Atque vt ferè pisces qui hamum non deglutiunt sed arrodunt, pusilli sunt, qui hamum vtpote crassiorem ori ingerere nequeunt: ita qui nugas sectantur & aures in concionibus pascunt, quanquam sibimet magni & sapientes videntur, pusilli tamen & abiecti sunt, vt qui puerilia & abiecta amant: instar puerorum, qui literarũ picturis tantùm delectantur easque mirantur, sensum non curant nec inquirunt; ac proinde ad percipienda diuina mysteria os nimis angustum habent. Vt enim gladius rectus non intrat in vaginã curuam: ita nec Verbum Dei in os hominis sinistra intentione deprauatum, quia vt Sap. 1. dicitur, *in maleuolam animam non introibit sapientia.* Atqui verbum Dei gladius Spiritûs dicitur ad Eph. 6. qui inutilia & carnalia resecare debet. Qui ergò cor habet ad nugas duntaxat & prauos fines intentũ, curuam habet vaginam, recipiendo verbi gladio prorsus inidoneam. Horum typus erant Israëlitæ illi, qui contempto manna, porros, cæpe & allia Ægypti desiderabant, Num 11. cùm tamen ista condimenta potius ciborum quàm cibi sint. Et nos quid aliud agimus, cùm seria & salutaria Christi & Apostolorum verba fastidimus, ornatum verò & eloquentiam quærimus, quàm quod manna contemnimus, cæpe & allia quærimus? Quare vt loca illa, quibus petita Israëlitis esca ad internecionem eorum data est, *sepulchra concupiscentiæ* vocata sunt: ita qui inutilia, præter purum Dei Mandata requirunt, rectè & ipsi *sepulchra concupiscentiæ* vocari possunt; quia nimirum ea tantum desiderant, quæ fœtida sunt, putrida & emortua. Atque ita sicuti in cribro non manent nisi paleæ: sic inutilia in corde talium. Quocirca bene istis sapiens occinit: *Vsquequò paruuli diligitis infantiam? Et stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient & odibunt scientiam?* prouerb. 1.

Quæso vos si iam ex Cathedrâ proijcerem aurum in multis marsupijs affabrè acupictis: num vos ita amentes essetis, vt mirando & lustrando marsupia, aurum elabi sineretis & sola marsupia retineretis? Non puto sanè. Atqui hoc quamplurimi faciunt in auditu verbi diuini; similes Atheniensibus, qui *non vacabant nisi audire aliquid noui.* Act. 17.

D. III. *Inconstantes.*

TERTIO. Alij inconstantes sunt, qui intra rete conclusi, vel hamo inescati, nihilominùs se extricant. Eiusmodi est Mugil, qui, teste Isidoro lib. 12. mirâ agilitate rete transilit. Sed & scolopendra piscis est, qui, vt refert Pierius. l. 30. hierogl. hamo glutito, filum hami morsu abscindit, tum ilia cum hamo expuit, eademque abiecto hamo in ventrẽ retrahit. Quibus simillimi sunt complures nostri sæculi homines, qui etsi Verbo Dei non nihil inescantur, nequaquam tamen capiuntur, eò quòd audi-

auditum non retinent, sed deuoratum euomunt & resiliunt. Proponunt restituere ablata; mox visa rei difficultate deponunt sententiam, & reglutiunt scelera: proponunt confiteri & emendari, sed pudore absterriti, abijciunt animum, & reglutiunt peccata. Vnde Sapiens Eccles. 21. dixit: *Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non retinebit.* Quomodo vas confractum? quia partim cupiunt adhærere Deo, partim volunt adhærere mundo, carni & sanguini. Vnde huiusmodi corda quia rimas agunt & in vtramque partem claudicant, sapientiam Dei non retinent. De his etiam Ezech. 33. dicitur: *Audiunt sermones tuos & non faciunt eos, quia in canticum oris sui verterunt illos, & es eis quasi carmen Musicum, quod suaui dulcique sono canitur.* Vt enim iuuenes & puellæ, cùm noctu Musicam audiunt transeuntem, lecto surgunt, ad fenestras currunt: eâ finitâ ad lectos recurrunt: sic aliqui dũ audiunt concionem, videntur vitia deserere velle, sed mox ad ea redeunt. Deniq; hi sunt de quibus Dominus Luc. 8. parabolam proposuit. Alij enim secus viam sedent, qui proponunt quidem verbo obedire, restituere, & viam Dei ingredi; sed dum sedent & moram trahunt, Diabolus aufert ab eis verbum & propositum simul bonum; obliuiscuntur enim tandem omninò verbi auditi. Alij cor petrosum & durum habent: qui terrentur operum difficultate, vel molestia vincendi malam consuetudinem. In alijs suffocant verbum spinæ voluptatum, &c.

§. IV. *Obstinati.*

QVARTO. Alij sunt obstinati, qui omnem respuunt capturam: & fugiunt etiam oblatas sibi escas, atque adeò ipsum hominum aspectum. Eiusmodi pisces sunt, qui teste Olao lib. 2. c. 6. semper in imo mari degunt, nunquam emergunt. Tales ij, qui in profundum peccati deuenêre, ideoque nunquam ad sapientiam percipiendam caput attollunt, iuxta id Prouerb. 18. *Impius cùm in profundum venerit peccatorum contemnit.* Et Psal. 106. *Omnem escam abominata est anima eorum, appropinquauerunt vsq; ad portas mortis.* Quos quidem similes ait S. Chrysostomus serm. 3. de Lazaro, artificibus illis, qui eò insaniæ & prodigalitatis deueniunt, vt instrumẽta artis suæ vendant, quò fit vt ars vniuersa ipsis sit inutilis, totumque quæstûs fundamentum sublatum, nec aliud, nisi vt aut furentur aut stipem colligant, superfit. Quare vti prudens artifex mauult æs alienum contrahere, quàm artis instrumenta vendere: (vtpote quibus lucrum facere & debitum dissoluere potest) ita præstat magis (si alterutrum faciendum esset) alia, ad quæ tenearis negligere, adeoque debita alia contrahere, quàm verbum Dei abijcere. *Quemadmodum enim*, inquit Chrysostomus, *illis artis instrumenta sunt; malleus, incus, forceps; sic & nobis artis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri, omnisq; scriptura diuinitus inspirata & vtilis. Et quemadmodum illi per instrumenta quidquid faciendum susceperint, perficiunt: ita sanè & nos per has fabricamur animam nostram, deprauatamque corrigimus & inueteratam renouamus.* hæc ille. Quare vt fatui illi artifices famem tandem meritò patiuntur: ita & verbi Dei contemptoribus iure minatur Deus per Amos, cap. 8. dicens: *Emittam famem in terram, non famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Illa fames,* ait Chrysostomus hom. 54. in Gen. *corpus emaciat: hæc autem animam attenuat.* Atque hinc consequitur & illud alterum, à Dauide & Iob additum, vt tales appropinquent corruptioni & portis mortis, id est, peccato, tandemque inferno; quia vti fames non tantùm maciem & deformitatem inducit, sed præterea vel seruire facit, vel furari & tandem suspendi: ita verbi Dei contemptus peccatum generat & damnationem, non tantum gratia & virtutibus spoliat. Vnde S. Bernardus in paruis sermonibus serm. 34. ait, multos compelli intrare in Ægyptum & tenebras, seruireque Pharaoni Diabolo, ob famem verbi Dei, sicut fames panis coëgit Israëlem intrare Ægyptum & seruire Pharaoni.

Quòd si furi panes & necessaria offerrentur, & ille mallet furari, quàm ea acceptare, insanum diceremus & suspendio altiori dignum. Modò sunt nonnulli, quibus panis verbi Dei affatim exhibetur: illi tamen malunt esse famelici & defectu huius panis omnia scelera perpetrare & pericula subire. Propterea Ps. 57. contemptus iste vocatur *furor: furor illis sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas.* Nunquid non est furor, quando cæcus respuit lumen, æger medicinam, famelicus panem, sitibundus vinum, frigidus ignem, impugnatus clypeum, desolatus consolationem? *Maledictus furor* hic, *quia pertinax*, Gen. 49.

§. V. *Peruersi.*

QVINTO. Alij peruersi sunt, qui captos etiam pisces socios liberant. Talis inprimis torpedo, quę torporem inducit captoribus, ne rete queant attrahere, atque ita se & alios liberat; auctore Aristotele l. 9. animal. cap. 37. Tales & Monachi marini, humana facie cucullati, in Noruegiæ Oceano, qui teste Olao l. 21. cap. 1. si quem suorum captum & nauigio asportari vident, furunt & strepunt omnes circa nauem, quasi eam euersuri, nec antè conquiescunt, quàm captiuus dimittatur. Non desunt etiam huic sæculo eiusmodi socij. Multi profectò sunt, qui libenter & aures darent & obedirent monitis salutaribus, ni à certis torpedinibus & Monachis infernalibus impedirentur ea, quæ statuerant, perficere. At verò vbi vnus est prædicator, ibi decem in mundo deceptores, qui homines peruertunt. Tales sunt hæretici, lenones, meretrices. Vbi vnus Michæas dissuadet Achabo bellum iniquum, ibi 400. pseudoprophetæ suadent, 3. Reg. vlt. Dico ego: noli inebriari; posteà ostendit tibi aliquis vitrum de fenestra, & statim tibi contrarium persuadet. Atque his væ illud intolerandum minatur Dominus

Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi, hypocritæ*, ait, *qui clauditis regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, nec introëuntes sinitis intrare.*

Sextò denique quia alij plerique rebelles sunt, qui perticarum ictibus & terroris incussione cogi in rete prædicatoris debent. Necessarium foret vt ostendere possent Concionatores infernum talibus, sicut fecit S. Patritius, vt refert Marulus lib. 3. c. 4. ex Beda tom. 3, qui cùm per Hiberniam iter faceret & videret se nihil proficere prædicando, impetrauit à Deo vt intra descriptum à se circulum, aperiret se vorago & hiatus terræ profundissimus, quasi ad infernum penetrans, qui magnum omnibus incussit timorem, ne in profundum acti pœnas incredulitatis darent. Eius indicia adhuc extare referunt. Denique sicut legis promulgatio cum tonitruis & fulgurum coruscationibus facta est in monte Sina: ita his temporibus maior hominum pars compelli ad Deum debet; per magistratum sæcularem & censuras; quibus remotis concionator ludus fit: quo modo Loth visus est generis suis *quasi ludens loqui*, cùm suasit fugere imminens exitium, Gen. 19. Nôrint tamen isti se nisi ingrediantur in rete Christi, cogendos aliquando in rete Diaboli.

Sed fortasse dicent aliqui, non tam in causâ esse pisces, quàm piscatores; si. n. isti miracula facerent vt olim prædicatores, si sanctitate excellerent, si doctrina plures conuerterentur. Non abnuo magnam esse ex parte illorum causam: sed non video quàm meritò hæc causari possint pisces. Nam dudum præcesserunt miracula: modò non sunt ampliùs necessaria. Et Ioannes nullum signum fecit, quem tamen secuti sunt auditores. Neque est requirenda sanctitas; quia scriptum est: *quod dicunt facite.* Et vmbra etiam Petri sanauit ægros. Doctrinam summam inesse Concionatori non opus; quia etiam per os asinæ locutus est Dominus, & mediante eos aperuit oculos Prophetæ Balaami. Quare attendat vnusquisque quid in se desideretur, & si vult aliquando in cœlestis beatitudinis piscinam intromitti, curet priùs ingredi in rete Piscatorum CHRISTI.

CONCIO V.

QVOMODO SÆCVLARIS QVISQVE PERFECTVS ESSE QVEAT ac debeat.

- I. *Sic Dei præcepta obseruet:*
- II. *Si errores admissos mox in se puniat.*
- III. *Si pugnet semper contra vitia.*
- IV. *Si semper proficere conetur.*
- V. *Si studeat præter præcepta, implere etiam aliqua non præcepta.*
- VI. *Si conetur vitare etiam venialia.*

THEMA.

Duc in altum & laxate retia vestra in capturam. Luc. 5.

A.

MVltorum opinio laicorum est, se nequaquam ad perfectionem vitæ obligari. Dicunt enim. Nos in mundo sumus & sæcularibus negotijs implicamur, ideò perfecti, aut sancti esse non possumus nec debemus. Ad religiosos pertinet vita spiritualis & sancta, qui de mundo ad seruiendum Deo vocati sunt. Hi quidem in aliquo sensu verum dicunt. Debent enim Clerici & regulares maiore vitæ perfectione præditi esse quàm Laici, qui coniugum, filiorum & Reip. curam suscipiunt. Sed tamen ipsi quoque sæculares & laici perfecti & sancti esse debent; si partem velint habere in regno Christi & Dei. Hoc enim testatur Apostolus ad Eph. 1. *Elegit nos*, inquit, *in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati.* Loquitur autem de omnibus fidelibus. Et S. Petrus 1. Pet. 1. *Et ipsi in omni conuersatione sancti sitis, quoniam scriptum est: sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* Præterea ad Abrahamum Deus dixit, Gen. 17. *Ambula coram me & esto perfectus.* Et Deut. 18. *Perfectus eris & absq; macula cum Domino Deo tuo.* Et Dominus, postquam Christianæ perfectionis cōpendium proposuisset in aureo illo sermone, habito in monte; subdit: *Estote igitur perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.* Matth. 5. Itaque etiā Laici ad perfectionem obligantur, etsi non tantā, quanta requiritur in Clericis. Huius vtriusq; perfectionis discrimen & præceptum eruere possumus ex illis Domini verbis in hod. Euangelio lectis; *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* *Duc in altum.* Petro & Clero dicitur: ad indicandum, clericos in perfectionis altitudinem nauim suam ducere debere. *Laxate retia*, dicitur cæteris piscatoribus & Christianis laicis, ad indicandum, debere eos laxare & extendere vires suas ad perfectionem Christianam, & capiendam magnam piscium, seu meritorum copia. Sed qua ratione sæcularis quisque perfectus & sanctus esse potest ac debet? Audiamus.

B. I. *Si Dei præcepta obseruet.*

PRIMO Si Dei præcepta obseruet, seu (quod eôdem recidit) si Deum super omnia diligat. Sic enim dicitur 1. Ioan. 2. *Qui seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est.* Ratio, quia qui Deum super omnia diligit, ipsi & præceptis eius nihil anteponit, sed paratus est in casu, quo oporteret aut præceptum Dei transgredi, aut perdere temporalia, quæ habet, bona: potiùs horum omnium iacturam facere, quàm Deum offendere; sicque is proposito saltem & in præparatione animi omnia temporalia relinquit & odio habet (quod est perfectorum) licet non re ipsa, quod faciunt religiosi. Et qudem hæc perfectio omnibus

præcepta est eo ipso, quòd præceptum est diligere Deum super omnia & seruare eius mandata. Hoc sensu omnibus dixit dominus, Luc. 14. *Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem & vxorem & filios & fratres, & sorores, adhuc autem & animã suam, non potest meus esse discipulus.* Vult enim dicere, hæc non esse diligenda æque ac Deum, multò minus supra Deum: & si à Deo quem abstrahere niterentur, tanta alacritate relinquenda, ac si odio haberentur: id quod perfectæ charitatis est. Parentes hoc pacto relinques, cùm te à Dei seruitio retinere volent: Vxorem & filios, cùm in ipsorum gratiam, vt eos ornes & dites, non pateris te impediri à restitutione bonorum iniustorum: Domum cùm propter aliquod opulentum coniugiũ tibi oblatum in loco hæretico, non discedis à fide, sed potiùs à coniugio tibi oblato: Agrum, cùm videns esse alienum, hæreditate tibi relictum, domino restitutis potiùs quàm vt conscientiam tuã graues. Denique si omnia quæ habes, ita possideas quasi commodata essent, suo Domino breui restituenda; id quod vult Apostolus cùm ad Corinthios scribens 1. Cor. 7. *reliquum est,* inquit, *vt qui habent tanquam non habentes sint; & qui flent, tanquam non flentes; & qui gaudent, tanquam non gaudentes; & qui emunt, tanquam non possidentes; & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur; præterit enim figura huius mundi.*

A.

Itaque religiosi in altum perfectionis ducunt nauim, dum re ipsa omnibus illis se se abdicant, quæ impedire eos vel abstrahere possunt à dilectione Dei & mandatorum obseruatione: vt ita à periculo remotiores sint & securiùs atque perfectiùs Deo adhæreant. Sæculares verò perfecti non quidem in hanc altitudinem ducunt nauim: sed retia sua laxant, dilatando cor in tantum, vt parati sint parentes commoditates, fortunam, sensum & voluntatem propriam, ipsam deinque vitam exponere propter Deum. Illi instar militum cælibũ sunt qui nulla secum ferunt belli impedimenta, ideoque animosiores sunt & expeditiores. Hi velut coniugati, qui secum ducunt Vxores, liberos, supellectilem, & similia impedimenta: quæ tamen cùm pugnandum est, non difficilè relinquunt.

C. II. *Si errores admissus mox in se puniat.*

SECVNDO. Si errores fortè admissos mox deflere & in seipso punire sibique irasci soleat & firmiter renouet propositum, sibi imposterum attendendi & seriò cauendi etiam errores paruos. In hunc modum, quando Magistratus alicuius ciuitatis, Ciuium delicta statim & pro merito punit, tunc salua est & bene morata Ciuitas: Sin verò vitia conniueat, & nec statim nec pro merito mulctet, tunc malè gubernatur & vitiosa est. Hispani & Itali integerrimi & sanissimi sunt in fide, supra omnes nationes: non quòd nulli vnquam hæretici eorum terras peragrent vel in ijs aliquãdiu demorentur, sed quòd deprehensos statim ad inquisitionem rapiant & conuictos exterminent aut necent. Sic integer & perfectus erit non tantùm is, qui nullos vnquam admittit errores (quales in mundo paucissimi fuerunt) sed etiam is, qui mox deprehendit in se errores, & deprehensos statim ad examen rapit, conuictos deflet ac punit, moxque confiteri proponit & seriò statuit sibi imposterum cauere Deoque adhærere, etiam ante carne: quo modo S. Bernardus ep. 252. ad Abbatem de Præmonstrato scribit: *Adhærebo vobis & si nolitis: adhærebo etsi nolim ipse.* Hoc est quod Ps. 136. commendatur à Dauide dicente: *Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad Petram.* in quem locum D. Hilarius: *Beatus,* inquit, *est quis quis in exordio inhonestas quasque omnium cupiditatum appetitiones, quæ ex voluntate carnis oriuntur, primùm intra ius patientiæ suæ virtutisque cohibebit: denique eas ad fidem & ad metum Dei allisas enecabit.* Si igitur statim capias & teneas, adeoque ad iudicium trahas tuos errores puniasque, sat perfectus eris. Sicut & domus illa mundissima, quæ quam primùm aliquis sordidis ingressus est pedibus, statim eluitur & mundatur. Nemo ergò concidat animo, si fortè labatur aut non tantum proficiat, quantum optat, sed hoc ipsum pro signo habeat, quod tendat ad perfectionem, si defectus ad tarditatem suam in se notet, ideoque sibi displiceat. Sic Apostolus ad Philip. 3. confitetur suam imperfectionem, & postea fatetur se perfectum. *Quare,* inquit S. Augustinus ser. 49. de temp. *nisi quia ipsa est perfectio hominis: inuenisse se non esse perfectum?* Et serm. 15. de verbis Apostolis: *semper tibi displiceat, quod es,* inquit, *si vis peruenire ad id quod non es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti; si autem dixeris: sufficit; & peristi.* Sic ille. Et Hieronymus ep. ad Ctesiphont: *Hæc vna,* inquit, *præsentis vitæ perfectio est, vt te imperfectum agnoscas.*

D. III. *Si pugnet semper cõtra vitia.*

TERTIO. Si pugnet semper contra vitia & prauas affectiones: eas in se vincere sicque concupiscentiam rationi subdere conetur. Hunc enim conatum & indefessum pugnandi laborem reputabit Deus pro victoriâ. Quemadmodum enim Dux exercitûs, qui mittitur, à Rege reprimendum & debellandum aliquem hostem patriæ, si faciat quod potest, nunquam non infestet, impugnet & persequatur hostem, licet non omninò expugnet & ad internecionem deleat, imò licet quandoque minùs fœliciter pugnet; nihilominùs tamen egregius miles reputabitur ac præmiabitur: Sic Christianus, qui per confirmationis Sacramentum accingitur & mittitur ad bellum contra hostes animæ, & maximè contra concupiscentiam carnis, patriæ hostem perpetuum, si agat quod agit, nec desinat impugnare hostem & deijcere in terram; licet is subinde resurgat & rursum bellum moueat; non ideò non censebitur egregius miles Christi. Vnde Apostolus 2. ad Tim. 2. non ait: Vince; sed: *labora sicut bonus miles Christi* IESV. Licet ergò sentias æstus choleræ, aut libidi-

tus, modò non consentias, sed in corde tuo dicas: nolo consentire his illecebris: displicent mihi motus isti, &c. eris coram Deo, non cholericus aut impurus, sed choleræ & libidinis domitor. Sicut si adultero vxorem alicuius solicitante ad peccatũ, ipsa cùm vi expellere eum nequit, (vtpote debilior) constanter reclamet & resistat; tantum abest vt displiceat marito, id fortè audiêri; vt potiùs vehementer placeat & fidelis reputetur. Quamdiu viuimus, non possumus omninò extinguere in nobis ignem concupiscentiæ, (nisi Deus speciali beneficio id quibusdam concedat) sed possumus ac debemus coërcere, ne nobis noceat; sicut ferocem canem possumus alligare ad catenam, ne nos vel nostros mordeat; licet non possimus reddere mãsuetum. Nonne angelus sanctissimo illi Abbati & libidinis domitori Paphnutio, cùm is à scintillâ læderetur, dixit: *Paphnuti, ab igne offendi potuisse miraris, cùm necdum ignem, qui in te est, sic penitus, vt putas, extinctum geras?* apud Cassian. col. 15. cap. 10. An non Vrsinus Nursiæ postquam presbyter factus vxorem dimisisset, & ne propè quidem ad se accedere permisisset per annos quadraginta, tandem animam agens (cùm vxor aurem admoueret exploratura num maritus adhuc spiraret) exclamauit: *Recede mulier, nondum penitùs extinctus est igniculus: tolle paleam.* apud Greg. l. 4. dial. c. 11. Tametsi igitur non omnino extinguamus ignem concupiscentiæ, possumus tamen ac debemus ita eum sopire, vt ne nobis noceat: quod nobis pro victoria reputabitur. Id præcepit Deus, cũ dixit ad Cain: *Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius,* Gen. 4.

E. IV. *Si semper proficere conetur.*

QVARTO. Si semper proficere in virtutibus conetur & quas in alijs cernit, imitari. Rursum si ingemiscat, quoties aliquid præclaræ virtutis in alijs videt, quod ipsi deest, idque saltem desideret & dicat: ô quàm vellem esse huic similis? ô si & ego tali præditus essem virtute? doleo & confundor, quòd adhuc in salo hæream, isti verò tantos in virtute progressus fecerint. De primo ait S. Bernardus in ep. 253. ad Guarinum Abbat: *Indefessum proficiendi studium & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur.* Sanè Apostolus Paulus ad Philipp. cap. 3. ait: *Non quòd iam acceperim aut iam perfectus sim: Sequor autem si quo modo comprehendam.* hoc est, nondum assecutus sum omnem virtutem, vt exponunt Chrysostomus & Theophylactus. Et tamen Paulus perfectus erat. Nam mox subdit: *Quicunque ergò perfecti sumus, hoc sentiamus.* Itaque perfectus erat, quia semper perfectioni studebat, licet fastigium virtutum omnium non attigerit. Ad eundem modum, non desinamus studere temperantiæ, & erimus temperantes. studere castitati, & erimus casti, &c. adeoque perfecti, si ad interiora semper nos extendamus. Non cogitemus *quæ retro sunt*, id est, bona quæ egimus, sed quæ adhuc agenda supersunt. Hoc est, quod Apostolus subdit: *Quæ quidem retrò sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens meipsum.* Perfectio ergò huius vitæ non consistit in eo, quòd quis planè perfectus sit, nihil habens vitij aut defectûs: Sed in continuâ tendentiâ, cursu & conatu ad perfectionem. Hæc enim est perfectio viatorum, vt continuò & celeriter in via sua progrediantur. Vnde August. l. de perfect. Iustitiæ cap. 9. ait: *Perfectus est, qui ad perfectionem irreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipsa etiam peccata venialia non negligens mundare eleemosynis.* Sic vocantur Philosophi & Theologi, qui student Philosophiæ & Theologiæ, licet adhuc multa nesciant.

De secundo sanctus quidam Doctor, vt refert Cornel. in cap. 4. Gen. ait: *Quidquid toto corde, totâ intentione, toto desiderio vis, id es certissimè.* Suadetque si magna dare aut facere non potes, magnam saltem habeto voluntatem, eamque ad immensa extende. Et S. Augustinus tract. 4. in ep. 1. Ioan. *Tota vita,* inquit, *boni Christiani sanctum est desideriũ proficiendi. Hic sinus noster est, hic saccus, & quia angustus est, extendendo facis capaciorem.*

F. V. *Si studeat præter præcepta implere etiam aliqua non præcepta.*

QVINTO. Si non ea præcisè quæ præcepta sunt, studeat adimplere, sed aliqua etiam quæ consilij sunt; vel si præcepta in maiori rigore, quàm præcepta sunt, conetur implere. Optimus ille seruus est & perfectus, qui non tantùm mandata exequitur Domini, sed qui nutibus etiam domini paret & propensioni eius se accommodat, quales tres illi fortes milites Dauidis, qui dicente Dauid: *O si quis mihi daret potum aquæ de cisternâ, quæ est in Bethlehem!* statim irruerunt per media Philisthinorum castra & attulerũt aquam, 2. Reg. 23. Et licet non obligemur vt omnia media possibilia ad ei seruiendum adhibeamus, obligamur tamen omnes, ne terminum statuamus, vel obicem ponamus Christianæ perfectioni; velut si diceremus: Satis mihi est ipsa præcepta seruare, nolo vllũ ex consilijs amplecti. Talis enim sermo vel cogitatio occluderet portam Spiritui sancto ad consiliorum obseruantiam impellenti. Deinde qui tam parcè cum Deo agit, vt non det, nisi quod debet; ostendere videtur, se etiam illud ægrè dare, quod debet. Econtrà si plus quàm præceptum est facere conemur, fiet inde Primo vt simus remotiores à maculis culparum & transgressione mandatorum. Non enim furabitur aliena, qui propria libenter largitur. Procul erit ab vlciscenda iniuria, qui percutienti præbuerit alteram quoque maxillam. Non facilè negliget audire missam diebus festiuis, qui studet audire quotidie. Non negliget confiteri & communicare in Paschate, qui sæpiùs id agit per annum. Vt enim antemuralia defendunt muros: sic consiliorum obseruatio, securiorem reddit præceptorum obseruantiam. Secundò vt faciliùs obseruentur præcepta. Vt enim volucris, cùm vtramque habet alam, facilè per aërem librat corpus: quæ tamen

tamen si vnam tantùm habeat, difficulter vel in ipsâ terrâ ambulat: cùm sola sit onus, vtraque verò leuamen. Ita qui statuit sola ea seruare quæ præcepta sunt, cum magnâ molestiâ ambulabit & versabitur in periculo cum ipso onere in terram decidendi: qui autem præter præcepta conatur etiam pro viribus aliqua saltem seruare consilia, facilè seruat præcepta. Audiamus porrò quid hac de re prædicet Dominus in præclaro illo sermone, in quo summam perfectionis Christianæ comprehendit. *Audistis*, inquit, *quia dictum est: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dextram maxillã tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium; & quicunque te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Qui petit à te, da ei, & volenti mutuare à te, ne auertaris. Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos & oràte pro persequentibus & calumniantibus vos: vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos & pluit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantùm: quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt? Estote ergò vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.* O fidelem sermonem & omni acceptione dignum! sed prôh dolor, quàm alienum à moribus Christianorum hodiernorum!

F. V. *Si student præter præcepta implere etiam aliqua non præcepta.*

G. VI. *Si conetur vitare etiã venialia.*

SEXTO. Si conetur pro viribus etiam venialia peccata vitare & leuiores defectus. Licet enim hasce leues culpas euitare omnes non possimus (nam etiam perfectissimi tales habent) omnes tamen tenemur omnem adhibere operam vt eas euitemus, & conari, *vt simus integri, in nullo deficientes*, vt ait Iacobus c. 1. Bonus enim seruus studet nec in paruis quidem offendere herum. Et qui nollet esse solicitus de venialibus vitandis, eo ipso mereretur tandem à Deo deseri vt in mortalia laberetur, iuxta id Eccl. 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet.* Non est verus amicus, qui deliberatè vellet amico infligere vulnus leue, etsi non lethale: imò omninò amicus non esset. sic qui non vellet adhibere curam, ne offendat Deum venialiter, hoc ipso conuinceretur, non esse amicus Dei. Similiter non est bonus famulus, qui non obsequitur domino, nisi quando is gladium in eum stringit. Talis est, qui venialiter peccare non timet (licet sciat se propterea mittendum in purgatorium) sed tantùm mortaliter, quod meretur infernum.

Defectus in hac perfectione.

At Deus bone? quam rari inueniuntur, qui hæc obseruant? quàm pauci sæculares qui huic perfectioni student? Nam inprimis, quàm facilè committuntur grauia peccata pro modico lucro parando, vel damno auertendo? In lege veteri dictum erat: *Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel.* Deuteron. 23. Et quàm multi inter Christianos tales? Secundo Quàm parum curantur venialia: mendacia, turpiloquia, execrationes &c? Apostolus, ad Eph. 5. dicit: *Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent.* Et hæc tamen quàm sunt communia? Tertio. Quàm pauci aduertunt in se peccata sua, vt studeant emendare & punire? Quàm multi, qui ea sæpe etiam defendant? Quarto. Quàm pauci impugnant vitia sua? imò quam multi nesciunt se idcircò militiæ Christianæ adscriptos, vt concupiscentiam suam doment? Plerique omne id sectantur, quod placet appetitui, & sensibus ducuntur. Quinto. Quàm exiguus conatus proficiendi? Sexto. Quàm nullum consiliorum studium? Et hinc tam pauci sciuntur sancti Laici. Scimus aliquot reges, Ludouicum in Galliâ, Eduardum in Angliâ, Casimirum in Poloniâ, Wenceslaum in Bohemia, Stephanum in Vngaria, Henricum Imp. Sed quàm pauci respectu malorum? Fuit inter Ciues Cremonæ, Homobonus nomine, tam bonus & tam integer cum vxore sua viuens, vt Innocentius Papa tertius statim à morte declarauerit eum beatum. Sed vbi plures tales ciues? Fuit inter rusticos, S. Isidorus, vir tam innocens, vt Ciuitas illa celeberrima & regia Madritum, eum sibi patronum elegerit, & Gregor. 15. nuper eum Sanctorum catalogo adscripserit. Sed vbi alij tales agricolæ? Quod si tantam attingere sanctitatem, quantam isti, non possumus; conemur saltem ad communem illam omnibus præceptam. Et in primis sciamus nos non esse perfectos, adeoque dicamus cum Petro: *Domine, per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Et cum Apostolo: *Fratres, ego me non arbitror comprehendisse.* Secundo. *Duc in altum*: exerce te ad heroica virtutum opera, refrænando appetitus & passiones, superando difficultates, quæ in virtutibus se objiciunt. Tertio, aspice ingentem capturam, id est, brauium supernæ vocationis, maius & maius pro qualitate pugnantium. Tum scrutare fundum animæ tuæ seu radicale vitium tuum, è quo cætera pullulant, & statue firmiter id extirpare. ad hoc conare quotidie, & hodie incipe, quia vita breuis, ars longa æternitas interminabilis; Vt possis dicere: *Bonum certamen certaui, cursum consummaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.*

Concio

CONCIO VI.

EXAMINIS CONSCIENTIAE QVOTIDIE FACIENDI INCITAmenta & ratio.

THEMA.

Piscatores autem descenderant & lauabant retia. Luc. 5.

A. TAm nobile & sublime studium docent nos hodierni piscatores, vti meritò dubitem, num id meis Auditoribus proponere ad imitandum, & de eo verba facere debeam. Vereor enim ne mihi eueniat, quod hodie euênit piscatoribus dum totâ nocte laborantes nihil ceperunt: ne inquam totâ horâ de hoc studio loquendo, nihil omnino capiam. Sed quod tandem hoc est studium? Examen conscientiæ quotidie faciendum: quod in hodierno Euangelio per mysterium docent piscatores, dum peractâ piscatione descendunt & lauant retia sua. Quid enim hoc monet aliud, quàm vt peractis diei negotijs, descendamus ex seculi negotijs & turbâ in cor nostrum, & rete conscientiæ nostræ perpurgemus, fæces & sentes peccatorum excutiendo? Sed videor mihi iam videre, qui nasum corrugent & fugiant antequam rete laxem in capturam; putant enim hoc exercitium religiosorum esse, non sæcularium. Qui tamen, vt verum fatear, nescio quàm Christiani sint, si id amplecti nolint. Iuuat igitur de hoc aliquid dicere, & in nomine Domini laxare retia. Proderit saltem hoc omnibus ad bonam præparationem ante confessionem faciendam.

B. I. *Incitat exemplum præclarorum virorum.* PRIMO. Incitare ad hoc debet exemplum præclarorum virorum. Inprimis Genes. 24. Isaac, eo ipso tempore quo expectabat sponsam sibi adducendam, deambulabat per viam, quæ ducit ad puteum, cuius nomen est *viuentis & videntis*, & *egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinatâ iam die.* Quo loco non tantùm exemplum sed etiam figura exprimitur huius examinis. Meditatio enim illa fuisse videtur eiusmodi examen aliquod; siquidem Septuaginta vertunt, *ad exercendum.* Instituitur autem rectè hoc exercitium ad puteum *viuentis & videntis*, id est, ad meditationem putei tartarei & Iudicis Dei viuentis omniaque videntis: & *inclinatâ die*, vt rationes colligantur præteritarũ actionem.

1. Isaaci.

2. Dauidis. Habemus Secundò Magistrum huius examinis Dauidem, qui Psalm. 76. ait: *Meditatus sum nocte cum corde meo & exercitabar & scopebam spiritum meum*, id est, scopis verrebam & agitabam, seu scrutabar: ad instar nimirum illius mulieris parabolicæ in Euangelio, quæ perditam drachmam vt inueniret, accendit lucernam & euerrit totam domum. Sic Dauid perditam suam quærebat animam; factumque vt inueniret. Idem non contentus erat indagare sua peccata, eadem mox in se puniebat. Ait enim psalm. 6. *Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum & lachrymis meis stratum meum rigabo.*

3. S. Chrysostomi & aliorũ. Accedit tertius Magister. Chrysostomus homil. 21. Psalm. 50. ait: *Quando accubueris super stratum tuum & neminem infestum pateris, antequam veniat tibi somnus, profer in medium codicem, conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo seu in facto vel in cogitatione peccasti.* Sic ille. Idem suadet vespere & manè faciendum S. Ephrem tom 3. serm. ascet. Idem omninò ex more maiorũ, S. Dorotheus. doctr. 11. Idipsũ monet S. Bernardus. lib. de vitâ solit. S. Basilius ser. cõmon. ad Mon. Imò Magistrũ & autorẽ habemus ipsum Deum, qui cùm consummasset omne opus suum, *vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*, Genes. 1. Recognosce ergò & tu opera tua, quisquis es Christiane, post exactum diem, vide quî tibi placeant.

4. Ethnicorum. Neque desunt Ethnicorum etiam exempla. Nam Cicero de senectute scribit, Catonem Censorinum more Pythagoreorum quotidie rationes vitæ peractæ à se exegisse. Seneca etiam lib. 3. de irâ c. 36. scribit: *Animus quotidie ad rationem reddendam est vocandus. Faciebat hoc Sextius vt consummato die cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suũ: quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti? quâ parte melior es?* subiungit deinde de se: *Vtor hac potestate & quotidie apud me causam dico. Cùm sublatum è conspectu lumen est & conticuit vxor, moris iam mei conscia, totum diem mecum scrutor, facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipse abscondo, nihil transeo. Quare enim quicquam ex erroribus meis timeam, cùm possim dicere: Vide ne istud ampliùs facias, nunc tibi ignosco. In illâ disputatione pugnaciùs locutus es: noli posteà congredi cum imperitis?* &c. Idem ep. 28. ait: *Quantum potes, teipsum coargue, inquire in te. accusatoris primùm partibus fungere, deinde Iudicis, nouissimè deprecatoris aliquando te offende.* sic ille. Phocylides, Stobæo serm. 6. testante, primus omnium docuit mortales seipsum quotidie ter ad tribunal conscientiæ per examen eius citare. Pythagoras quoque duorum maximè temporum rationem habendam præcepit, vesperi & manè, seu quid gesseris & quid acturus sis: Vnde illud Pythagoreum;

reum: *Quid quoq; die dixeris, audiueris, egeris, vespere commemorare.* Laert. in Pythagora. S. Hieron. l. 3. apol. contra Ruffin. cap 10. Non miramur horum Ethnicorum studium? Et hoc illi faciebant vel solius virtutis amore, vel humanæ laudis gratiâ. Nihil sciebant de districto Dei iudicio, in quo omnia nostra opera ad trutinam reuocanda essent: nihil nouerant de inferno, peccatorum supplicio: nihil de benefactorum æterno præmio. Quid fecissent, si hæc talia sciuissent? Quod ergò fecerunt Idololatræ, non faciant Christiani.

C. II. *Periculū.*

SECVNDO, periculum; multi enim subitâ morte sine pœnitentiâ moriuntur & æternùm pereunt: non perituri si priùs verâ cum contritione conscientiam examinassent & peccata sua planxissent. *Momentum vita est, sed pendet ab hoc momento, siue perenne bonum, siue perenne malum*; vt canit quidam. Quod si intra decem annos vni tantùm ex hac ciuitate contingeret, vt repente hinc decederet sine pœnitentia, nonne omnes meritò timere deberemus? Atquì hoc intra vnum annum pluribus euenire solet. Quanta ergò negligentia est, sine præuiâ contritione somnum, qui frater & imago mortis est, capere, quando tam facili medio prouidere nobis possumus? Dicite quæso, cur solent in munitionibus perpetuæ agi excubiæ? nonne quia periculum est ne vnâ horâ perdatur munitio, quæ plurimis annis recuperari nequeat? Atquì vnâ noctis horâ perdere vitam & salutem potes, si sine contritione eas cubitum, quam in æternum separare nequeas. Nonne igitur singulis noctibus vel diebus ad excubias ducere milites tuos, intellectum, voluntatem, memoriam debes, eosque in aciem disponere vt mortem aduentantem sine metu excipere queant? Ad quid, quæso Apostolus dixit ad Eph. 4. *Sol non occidat super iracundiam vestram?* nonne quia incertum est, oriturum tibi altero die solem? Intellexit hoc senex ille Messodanus, qui cùm ab amico in crastinum inuitaretur, respondit: *Quid me vocas in crastinum, qui à multis annis crastinum non habui, sed mortis aduentum in dies expectaui, quæ nunquam nobis non insidiatur, donec tandem incautos opprimat?* refert Guido Bituric. ex Histor. Eccl. Ideò Dominus monuit Luc. 12. *Et vos estote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.* Teste etiam Apostolo 1. Thessal. 5. dies Domini *tanquam fur* veniet. Quis autem nescit fures vt plurimùm de nocte eoque tempore furari, quo minimè expectant homines?

D. III. *Anceps nostra negotiatio.*

TERTIO, anceps nostra negotiatio, maximum habens momentum Mercator certè, vesperi computat acceptum cum dato, quid perdiderit vel lucratus sit. Similiter & lusor qui totâ die lusit: vesperi numerat pecuniam; quanto magis id facturi, si scirent, quâ ratione perditam pecuniam recuperare possent? Nos totâ die mercamur & ludimus cum diabolo & quidem de rebus ad salutem pertinentibus: & modò lucramur, modo perdimus. Cur ergò vesperi non sedemus, & computamus lucrum vel dispendium? in examine conscientiæ inspicimus chartas diaboli lusorias, quibuscum nos vult & solet vincere: ibi detegimus fraudes quibus nos in mercimonijs suis decipit. Quare *diebus singulis*, inquit S. Ephrem Syrus to. 3. in serm. ascet. *vesperi & manè diligenter considera, quo pacto sese habeat negotiatio tua ac mercimonij ratio; & vespere quidem ingressus cubiculum cordis tui examina teipsum ac dicito: Putáne hodie Deum in aliquo exacerbaui? nunquid verba otiosa protuli? num per contemptum negligentiamúe peccaui? num fratrem irritaui? num cui detraxi? &c.* Deinde deprehensis peccatis iubet ea deleri; moxque subdit de matutino examine: *Et facto iam diluculo rursus eadem tecum meditare & dicito; Quomodo, putas, ista nox præterijt? nunquid improbæ & sordidæ cogitationes inuaserunt me atque illis libenter immoratus sum?* Deinde ipsa opera nostra bona multos sæpe habent næuos imperfectionum: vnde ad incudem reuocari debent; quia Dominus ait Ps. 74. *Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo.* Accipe ergò & præripe tu tempus ad hoc faciendum: quia *si nosipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur*, ait Apost. 1. Cor. 11.

E. IV. *Nocturnæ Dæmonis insidiæ.*

QVARTO, Nocturnæ dæmonis insidiæ; nocturno enim tempore principes tenebrarum magis insurgunt & qui tenebras diligunt, in tenebris maximè insidiantur, cùm semisopiti sensus & à laboribus ad quietem auocata membra sunt. Scimus dæmonem noctu septem maritos Saræ suffocasse, suffocaturum etiam Tobiam nisi Angelus eum custodisset, *Tob.* 8. Scimus Angelum (quem Hieron. *in cap.* 24. *Isa.* credit fuisse malum) media nocte primogenita Ægypti interfecisse, *Exod.* 12. S. Antonium à dæmonibus nocte diris varijsque tentationibus exagitatum scribit S. Athanasius. S. Hilarionem sub mulierum specie ab ijsdem nocte vexatum scribit S. Hieronymus. Plura huiusmodi nocturna dæmonis machinamenta narrat Sulpitius, Palladius, Sozomenus, Euagrius. Quid igitur opus est? Muniendus contra hunc hostem lectulus noster præuio examine. De Salomonis lectulo dicitur Cant. 3. *Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi, vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos.* Ergò suum quisque lectulum muniat cum Salomone, conscientiæ discussione, dolore de peccatis, proposito emendationis, veniæ precatione, additâ aliquâ satisfactione, & diuinæ opis imploratione. Qui sex milites satis nos custodient contra timores nocturnos.

F. V. *Vtilitas inde proueniens.* 1.

QVINTO. Vtilitas inde resultans. Primo per hoc enim exercitium redditur homo cautior dum reflectit se in quibus fuerit periculis, quàm facilè potuisset effugere hoc vel illud peccatum, quam temere egerit, &c. sicut cum vxor viro edormita crapula in memoriam reuocat, quid fecerit inebrie-

in ebrietate, vti faciebat Abigail viro suo Nabal, & S. Monica marito suo. Vnde Seneca *lib. 3. de irâ. c. 36.* subdit: *Desinet ira vel moderatior erit, qui sciet sibi quotidiè ad iudicium veniendum.* Sic maritus redditur cautior, post concionem vxoris in ebrietatem eius detonantis.

2. Secundò. Peccata in memoriam reuocamus. *Peccatum multum,* inquit S. Dorotheus serm. 11. *& obliuiscimur citò*; quare necesse est, frequentissimè ac singulis horis nos ipsos exquirere, rimari ac perscrutari diligentissimè. Hinc posteà facilè & accuratè possumus instituere confessionem: dolorem etiam concipimus de peccatis, & ita redimus in gratiam Dei per contritionem. Scimus ex Domini parabola diabolum deuorare semen verbi Dei, quod patimur secus viam cadere, seu è mente nostrâ excidere. Pari modo ille deuorabit peccata nostra, id est, memoria retinebit sedulò, quæ nos ex incuria obliuiscimur, & exprobrabit in die Iudicij. Huic igitur iacturæ occurrit examen conscientiæ.

3. Tertio. Securitatem quandam & lætitiam acquirimus. Vidit hoc ipsum Seneca, qui loco indicato, mox subiungit: *Quid ergò pulchrius hac consuetudine excutiendi totum diem? qualis ille somnus post recognitionem sui sequitur? quàm tranquillus, quã altus ac liber?* Hinc psalmista dixit: *Ad vesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia,* psal. 29. Sic Crocodilus vespere aquis se immergit, manè emergit, apud Pier. l. 29. Suauissimum puluinar est bona conscientia, in qua Christus suauiter dormiuit sub ipsa tempestate maris, dum Apostoli interim trepidarent. Sano lectus est dulce fomentum: ægro verò est tormentum: sic & conscientia animo à vitijs libero & sano suauissimus est thalamus: iacenti verò in peccatis catasta & equuleus. Vti Dauid: *lauabo per singulas noctes lectum meum,* inquit Ps. 6.

4. Quarto. Per hoc Spiritum recolligimus & debilitatum fortificamus, dum renouamus propositum rectè viuendi. Horologij directi vesperi vel etiam manè quotidie ascendit turrim, & pondus horologij attollit, quod paulatim delapsum erat. Ita, quia inter homines & quotidiana animæ prælia subinde decidimus ac debilitamur: ideò quotidie semel saltem, si non manè & vespere attollendum pondus carnis nostræ & spiritui subijciendum. *Corpus* enim *quod corrumpitur, aggrauat animam,* inquit sapiens c. 9 *& terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* In nauigij sentinam semper aliquid aquarum influit per latentes rimulas; quare nisi crebrò exhauriatur, tandem demergat nauem necesse est. Pari ratione quia semper aliquid praui operis nobis subrepit, necesse vt animum crebrò euacuemus.

5. Quinto. Hinc fiet vt quotidiana erratorum nostrorum pœnitudine vitia & praui habitus seu consuetudines, altiores in nobis radices agere nequeant; quemadmodum nec in horto herbæ inutiles, cùm hortulanus quotidie inspicit hortum suum & euellere eas satagit. Econtra euenit cùm examen id negligitur, teste Sapiente, Prouerb. 24. *Transiui per agrum hominis pigri & per vineam stulti & ecce totum repleuerant vrticæ & operuerunt superficiem eius spinæ & maceries lapidum destructa erat.* Sic enim conscientia illius, qui nunquam eam discutit, euadit quasi desertum & oppletur vitijs sicque habitaculum serpentum & bufonum. Ligo igitur examinis semper ad manum habendus.

§. VI. *Facilitas. Modus examinandi se.*

SEXTÒ. Accedit huius exercitij facilitas, quæ in quinque punctis consistit.

1. Primò gratias Deo agito, pro beneficijs generalibus, specialibus, singularibus: maximè illius diei.

2. Secundò pete lumen à Deo, ad cognoscenda peccata. Sic mulier illa accendit lucernã vt drachmam perditam inueniret. Luc. 15. Cæci in nos vt plurimùm sumus, aliena potiùs quàm nostra peccata cernimus. Vnde Dauid dixit: *Multiplicatæ sunt infirmitates meæ, & non potui vt viderem.* Ps. 15. Cæleste igitur lumen ad nosipsos cognoscendos à Deo impetrandum.

3. Tertio Conscientiam disquire. Conuoca debitores, dicens singulis actibus tuis: *quantum tu debes domino meo?* percurre cogitationes, verba & opera, quinque sensus, septem vitia capitalia, decem præcepta, vel actiones singulas de horâ in horam.

4. Quartò excita in te contritionem & pete veniam, ac confitere Deo. Dic cum debitore illo: *patientiam habe in me, omnia reddam tibi.*

5. Quinto propone emendationem: & pœnitentiam tibi impone, media emendationis disquire & amplectere. Hanc doctrinam tradere nobis videtur Ieremias c. 31. cùm ait: *statue tibi speculam: pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in quâ ambulasti.* Statuit sibi speculam, quĩ parat sibi cœleste lumen, quo videat statum conscientiæ suæ. Inde speculatur, qui omnes vias & angulos cordis sui circumspicit & fures animæ suæ insidiantes peruestigat. ponit sibi amaritudines, qui de peccatis suis conteritur, eaque amarè deflet. Dirigit cor suum in viam rectam, qui proponit emendare vitam suam.

Quod si hoc iudicium graue tibi videtur, compara id cum iudicio Dei tecum aliquando instituendo: & inuenies, quod si rem grandem tibi dixissem, certè facere debebas quantò magis cum dixi, vt lauares te semel per diem in Iordane huius examinis; quo modo suaserunt serui Naamano, 4. Reg. 4.

Quare Auditores, non desimus nobis in tam vtili studio quod ad vitam bene ac beatè instituendam vtilissimum est compendium. Imitemur Moabitidem illam Ruth, *quæ collegit in agro* (spicas) *vsque ad vesperam & quæ collegerat virga cædens*

& ex-

& excutiens, inuenit hordei modios tres, Ruth. 1. Occupationes & negotia nostra spicilegium quoddam sunt. Spicas quidem bonorum operum & cælestium meritorum forsitan quærere per diem intendimus: sed interim multas etiam paleas vnà cum illis colligimus, actus inquam steriles & vitiosos purgatorio vel etiam tartareo igne dignos.

Quare ad Vesperam diei excutiendus est fasciculus nostrarum operationum & paleæ à spicis seligendæ. Cædat vnusquisque & excutiat semetipsum ac remoueat paleam, quæ maculat conscientiam & igni purgandam tradit animam. Sic fiet vt breui tempore magnum virtutum aceruum sibi comparet, habeatque vnde æternum viuat.

CONCIO VII.

SACERDOTES SANCTOS ESSE DEBERE.

I. Quia Deum in terris repræsentant.
II. Qui à Deo dicati.
III. Quia mediatores inter Deum & homines.
IV. Quia tractant sancta.
V. Quia ipsi debent alios sanctificare.

THEMA.

***Piscatores autem descenderant & lauabant retia,* Luc. 5.**

A. LIbro 4. Reg. cap. 22. legimus Iosiam Regem bonum ac pium, cùm allatus ei esset liber legis, inuentus in templo & lectus coram eo, conturbatum esse, & scidisse vestimenta sua ac dixisse Helciæ Sacerdoti & alijs: *Ite & consulite Dominum super me & super populo & super omni Iuda de verbis voluminis istius, quod inuentum est. Magna enim ira Dei succensa est contra nos, quia non audierunt Patres nostri verba libri huius, vt facerent omne, quod scriptum est nobis.* Hoc ego Auditores Sacerdotibus dictum volo. Inueni enim in libro legis tremens ipse ac stupens, verba Domini Dei omnibus Sacerdotibus adeò pertimescenda, vt si ea audierint, iure etiam ipsi scindere vestes suas possint vel certè conturbari debeant. Quid enim inquit liber ille? *Loquere ad Sacerdotes*, ait Leuit. 21. *Ne contaminetur Sacerdos*, &c. Et iterum: *Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius.* Et rursum: *Ego Dominus, qui sanctifico eos*, id est, iubeo esse sanctos. Similiter Exod. 19. *Sacerdotes, qui accedũt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.* Et Leuit. 10. *Sanctificabor in ijs qui appropinquant mihi*, id est, puniam Sacerdotes, qui sancti esse deberent, & non sunt. Quem quæso hæc tonitrua non terreant? Addo hodiernum Euangelium; ex quo discimus piscatores animarum munda habere corda debere, quod docent piscatores, dum lauerunt retia sua. Itaque vos Sacerdotes, ite & consulite mecum Dominum super nobis & statu nostro. Magna enim Dei ira succensa est contra nos, qui fortè hucusque ignorauimus, quales esse debeamus, si non simus tales, quales nos esse iubet DEVS.

B. I. *Quia Deũ in terris repræsentabit.* Sancti sint Sacerdotes. PRIMO. Quia Dei personam in terris repræsentant, vti patet in S. Missa, in qua consecrant in persona Christi, ipsiusmet verbis: *Hoc est corpus meum.* Et quemadmodũ Christus sacrificio suo cruento semel nobis placauit patrem; ita ipsi (suo modo) sacrificio incruento eundem quotidie placant. Nouimus autem eos, qui personam alicuius Regis aut Principis repræsentant, grauiter & circumspectè sese gerere, ac quantum fas est, Principis sui maiestatem & mores exprimere, cauereque ne quid agant, quod eius autoritatem possit imminuere. Atqui nos *pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos*, ait Apostolus 2. Cor. 5. Ergò adlaborandum nobis vti Christum ipsum in moribus nostris, quantum fieri potest, exprimamus, nihilque committamus, quod in eius contemptum possit redundare. Ideò enim Leuit. 21. dicitur: *Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius.* Dei scilicet, in quem redit eorum leuitas. Hinc Constantinus M. *Sacerdotum iudicium* aiebat, *ita haberi, ac si ipse Dominus residens iudicet; nihil enim licet his aliud sentire, nisi quod Christi magisterio sunt edocti.* Refert Optatus Mileuit. l. 1. contra Parmen. Et S. August. epist. 68. Idem de ijsdem dixit; *Vos nobis à Deo dati estis Dij, & conueniens non est vt homo iudicet Deos.* Ruffinus apud Baron. Anno 325. Hinc viri boni & religiosi non facilè adduci possunt, vt de grauiori delicto suspectos habeant Sacerdotes. Illustrissimus Cardinalis Bellarminus, cùm Sacerdos apud eum impudicitiæ accusaretur, isque se immunem ab hoc scelere testaretur, dicenti acquieuit, eò quòd diceret, *Sacerdotis in ore mendacium existere non posse.* Refert Marcellus Ceruinus in eius vita, cap. 29.

Hæc conditio etiam veteri in lege (vti & aliæ sequentes in alijs Symbolis) Sacerdotibus insinuata fuit in zona Summi Sacerdotis, quâ præcingebatur & in qua repræsentabat Christum, qui Apoc. 1. zona præcinctus aurea apparuit Ioanni.

C. II. *Quia Deo dicati.* SECVNDO. Quia Deo dicati, donati & sanctificati sunt, vt indicat nomen eorum, *sacerdos*. Hoc idem in vestibus summi sacerdotis olim significabat tiara eius, in qua ad frontem insculptum erat aureæ laminæ; *Sanctum Domino.* q. d. sanctus erit Deo suo, vti Leuit. 21. habetur, id est, dicatus & sacratus. Quod autem Deo offerebatur, imma-

maculatum esse debebat. *Si caecum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem aut impetiginem: non offeretis eam Domino* Leuit. 22. Quare c. 21. praecedente hoc ipsum sanxit Deus de sacerdotibus. *Qui habuerit maculam*, inquit, *non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si caecus fuerit, si claudus, si paruo vel grandi vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, si herniosus. Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo.* Iam *Caecus est*, ait S. Gregorius. 1. p. pastor. c. vlt. *qui supernae contemplationis lumen ignorat: qui praesentis vitae tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quo gressus operis porrigat, nescit. Claudus verò est, qui quidem quò pergere debeat, aspicit, sed per infirmitatem mentis vitae viam perfectè non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis statum dum fluxâ consuetudine non erigitur, quò per desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Paruo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est; naso quippe odores faetoresq; discernimus. Nasus grandis & tortus est discretionis subtilitas immoderata, quae dum plus quàm decet excreuerit, actionis suae rectitudinem ipsa confundit. Fracto autem pede vel manu est, qui viam Dei pergere omnino non valet atque à bonis actibus funditùs exors vacat: quatenus haec non vt claudus saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodò alienus existat* (vel vt S. Cyrillus l. 12. de adoratione ait: *qui non integrè ad probas actiones graditur, sed opus Dei facit imperfectè & negligenter.*)

Gibbus verò est, quem terrenae solicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad superna respiciat, sed solis in his, quae in infimis calcantur, intendat. Lippus verò est, cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. Albuginē verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non sinitur: quia arrogantiâ sapientiae seu iustitiae caecatur. Si enim candorem sibi iustitiae siue sapientiae tribuit, à luce se supernae cognitionis excludit. Iugem verò habet scabiem, cui carnalis petulantia sine cessatione dominatur. Impetiginem quoq; habet in corpore, quisquis auaritiâ vastatur in mente, quae si in paruis non compescitur, nimirum sine mensurâ dilatatur. Ponderosus (sic legit S. Gregorius: alij, herniosus) *est, qui turpitudinem non exercet opere, sed tamen ab hac cogitatione continuâ sine moderatione grauatur in mente: qui nequaquam quidē vsq; ad opus nefarium rapitur, sed eius animus voluptate luxuriae sine vllo repugnationis obstaculo delectatur &c.* haec Gregor. Vel planiùs dicamus. Caecus est, qui ignorat ea quae ad officium Sacerdotis pertinent, eique scienda sunt. Quomodo autem caecus caecum ducet? Caluinus, qui videt & quidem quae recta sunt, non audet tamen docere, propter affectum vel timorem humanum. Fracto pede & manu est, qui docet recta, ea tamen non facit. Gibbosus, qui terrenis negotijs implicatur, opes, honorem vel fauorem quaerit, non animas & quae IESV Christi sunt. Lippus, cuius scientia deprauatur affectibus, superbiae, inuidiae, auaritiae: gulâ, ebrietate. &c. Magno & torto naso, qui saecularibus se negotijs nihil ad se pertinentibus immiscet. Paruo nimis, qui quae ad se & suos spectant, non curat, &c.

D. III. *Quia mediatores inter Deū & homines.*

TERTIO. Quia mediatores sunt inter Deum & homines; ferunt enim ad Deum preces nostras; eumque nobis placant sacrificijs suis, vti testatur Apost. ad Hebr. 5. dicens; *Omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in ijs, quae sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis.* (Per pontificem autem intelligit Apostolus ibi omnem sacerdotem: seu pontificem quà sacerdotem.) Quia enim nō quiuis ex plebe apti sunt Deo debitum Latriae cultum deferre; ideò vnus ex omnibus magis idoneus & dignus eligitur, qui pro caeteris id praestet; vnde debet illis esse eminentior virtute & prudentia, adeoque Deo familiarior, vt possit ei reconciliare alios: *Qui orationis vsu*, ait S. Gregorius. 1. p. pastor. c. 10. *& experimento iam didicit, quòd obtinere à Domino, quae poposcerit, possit.* Et mox c. sequente: *Si enim fortasse quis veniat vt pro se ad intercedendum nos ad potentem quempiam virum, qui sibi iratus, nobis verò incognitus est, ducat: protinus respondemus: Ad intercedendum venire non possumus, quia familiaritatis eius notitiam non habemus. Si ergò homo apud hominem, de quo minimè praesumit, fieri intercessor erubescit; quâ mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se eius gratiae esse per vitae merita nescit? Aut ab eo quomodo alijs veniam postulabit, qui vtrùm sit sibi placatus, ignorat? Qua in re est adhuc solicitiùs formidandum, ne qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur.* haec Gregor. Idipsum docet nomen Pontificis, quia Sacerdos & Pontifex est pons inter Deū & hominem, vt docet S. Bern. ep. 42. ad Archiepiscopum Senonensem. Hanc ob causam Pontifex olim gestabat tunicam seu poderē hyacinthinam, quae coeli colorem repraesentabat, Exod. 28. Vnde sequitur eorum vitam & conuersationem vulgari & plebeia longè sublimiorem ac quodāmodo coelestem esse debere; sicuti & coeli mediant inter huius mundi exiliū & patriam coelestem. Vnde sanctus graecè dicitur ἅγιος, quasi ἀ γῆ, id est, sine terra, q. d. terra superior, secundum Origin. ho. 11. in Leuit. Ergò quantò nobilius est coelum terrâ, tāto sublimior deberet esse vita Sacerdotū vita Laicorū. Quò videtur allusisse Apostolus ad Philip. 3. *Multi ambulant, quorū Deus venter est & gloria in cōfusione ipsorum; qui terrena sapiunt: Nostra autem conuersatio in coelis est.* Et certè quādo Sacerdos in missā sumit corpus Christi, coeli typum gerit. Vt. n. immissio partis hostiae S. in calicem significat resurrectionē Christi: ita sumptio Corporis Domini significat ascensionē eius in coelum; quia vt in ascensione Christus à conspectu & praesentia nostra

subla-

sublatus fuit: ita in sumptione tollitur ab oculis nostris. Cœlum ergò ibi Sacerdos repræsentat: curet proinde vt cœlestis sit sua in conuersatione.

E. IV. *Quia tractant sancta.*

QVARTO. Quia tractant sancta: Sacramenta, sacrificia, S. olea, & vasa, &c. Et quid sanctius carne Christi? Audi Chrysost. hom. 60. ad pop. *Quo non oportet esse puriorem,* inquit, *tali fruentem sacrificio? quo solari radio non splendidiorem manum, carnem hanc diuidentem? os quod igne spiritali repletur? linguam, quæ tremendo nimis sanguine rubescit?* Hanc causam reddit ipse Deus Leuit. 21. dicens: *Sancti erunt Deo suo & non polluent nomen eius, incensum enim Domini & panes Dei sui offerunt, & ideò sancti* (Hebr. *sanctitas*, id est, sanctissimi) *erunt.* Quòd si Deus voluit illos esse sanctos, imò ipsam sanctitatem, qui panes tantùm propositionis Deo offerrent: quanto magis eos, qui panem illum qui de cœlo descendit, Christum, patri suo offerunt? Et si sanctos voluit esse eos, qui carnes boum & hircorum, laniorum instar, mactabant & immolabant: quanto magis, qui carnem illam Christi sanctissimam manibus suis conficiunt, tractant, offerunt?

Hanc fortè ob causam gestabat Summus Pontifex vestem aliam, quæ erat tunica linea ex bysso seu lino subtilissimo ac mundissimo. Designabat enim munditiam Sacerdotis, quâ semper esse vestitus debet, quia ad sacra ministeria semper esse paratus. Hunc ergò præcipuè alloqui videtur Ecclesi. c. 9. dicens: *Comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placent opera tua. Omni tempore sint vestimenta tua candida. Quis hic panis & quodnam vinum,* ait S. Cyrillus Catech. 4. *nisi corpus & sanguis IESV Christi Domini nostri?* Qui cùm omnibus sit communis, proprius tamen Sacerdotum dici potest, quia ipsi quotidie aut frequenter eum sumunt sub vtraque specie. Sed ob idipsum videre debent, vt omni tempore candida gerant vestimenta, id est, vt eorum animæ & conscientiæ puræ sint & sanctis virtutibus adornatæ. Mos antiquus erat in conuiuijs, vti candidis vestibus. Quia ergò Sacerdotes, perpetui, aut certè frequentes, Dei conuiuæ sunt, semperque ad hoc parati esse debent, omni tempore debent gestare vestem candidam. Sunt quidem & laici, dum communicant, domus & templum Christi, non tamen ita stabilis & ordinaria, vti Sacerdotes, in quibus semper hospitatur. Vnde quemadmodum Imperator palatium, in quo fixam habet sedem, splendidissimè exornatum habet: quando autem aliò proficiscitur, præmittit ad hospitium, vbi aliquãtulum diuersurus est, aliquem ornatum, sed nõ ita splendidum atque in aulâ suâ habet: ita absque dubio vult Christus Sacerdotes esse sibi aulam splendidissimè adornatam, & longè mundiorem, quam velit esse laicos, in quibus rarò hospitatur. Vnde S. August. serm. 32. & 36. ad fratres in Eremo ait: *Si anima iusti, sedes est Dei, multò magis vos Sacerdotes esse debetis sedes & thronus eius, mundus & sine maculâ. Si sepulchrum, vbi corpus eius mortuum positum fuit, debuit esse gloriosum ac nouum, in quo nullum aliud priùs positum fuisset: magis gloriosa & renouata debent esse corpora vestra & animæ vestræ, in quibus eiusdem Domini corpus viuum & glorificatum esse debet. Si beatus fuit venter, qui per nouem menses illum portauit: æquum est, vt corda vestra beata sint, quæ filius Dei elegit in suam quotidianam habitationem. Et si beata sunt vbera, quæ infans suxit: etiam os debet esse beatum, quod comedit eius carnem, eiusq; sanguinem sugit tanquam lac.* hæc ille.

F. V. *Quia ipsi debēt alios sanctificare.*

QVINTO. Quia ipsi debent alios sanctificare, verbo & exemplo. Ipsis enim dixit Christus: *Vos estis sal terræ & lux mundi.* Quomodo autem salient alios, si ipsi insipidi sunt? quomodo illuminabunt, si ipsi non luceant? S. Dionysius docet sacerdotes debere esse instar crystalli pellucidi & radiantis, in quo radij solis incidentes, diffunduntur in vicina corpora. Et S. Chrysostomus vult sacerdotem esse talem, vt sit *quasi homo inter bruta: quasi vir inter pueros, imò quasi angelus inter homines.* Apud Cornel. à lapide in Leuit. c. 21. Designauit hoc vestis illa Pontificis, quæ dicta fuit Ephod, cui annexum erat rationale velut pars eius sacratissima, ad pectus sacerdotis. In vtroque scripta erant nomina duodecim tribuum, gemmis insculpta: & præterea rationali inscriptum vel intextum erat, *Vrim, & Thummim*, id est, *doctrina & veritas*, seu potiùs (vt alij ex Hebræo rectiùs exponunt) *illuminationes & perfectiones seu integritates.* Quid autem hoc aliud sibi voluit, nisi vt moneretur Pontifex populum sibi commissum gestare in humeris per orationem & solicitudinem pastoralem? rursum etiam in pectore per amorem, vt eosdem illuminaret doctrinâ, & perficeret exemplo suo vitæque integritate? Ac quemadmodum è gemmis illis splendor egrediebatur & aspicientes reuerberabat: ita ipse quoque verbis & factis illuminare debebat populum. Sunt ergò Sacerdotes vel certè esse debent, quasi gemma quædam vel speculum, in quibus se contemplari, quales esse debeant, sæculares solent. Quare si speculum vitiatum sit, quomodo emendabit vitia intuentium? *Ab immundo enim quid mundabitur?* inquit Ecclesiasticus cap. 24.

Has ob causas multi viri, quia tantam puritatẽ in se non agnoscebant, à Sacerdotio refugerunt; vti S. Hilarion, & multa Monachorum millia, adeoque vt in multis Ægypti Cœnobijs ne vnus quidem Monachus Sacerdos inueniretur, vt patet ex Vitis Patrum. Vbi etiam legimus Abbatem Mutuẽ, qui inuitus in presbyterum fuerat ordinatus ab Episcopo, abstinuisse semper à sacrificando. Dicebat enim *Ordinatio hæc illorum est, qui sine culpa sunt, iusti & immaculati; ego autem bene me cognosco.* Qui Mutues cùm etiam rogaretur ab Episcopo, vtrum so-

cius eius frater dignus esset sacerdotio; respondit: *Nescio; hoc autem scio, quod melior sit me.* S. Marcus Anachoreta (non Euangelista) pollicem sibi abscidit, ne fieret sacerdos. Franciscus nunquam adigi potuit, vt fieret sacerdos; sed Diaconus tantùm remansit. Quæ si exactiùs perpendamus sacerdotes, iustissimum nobis incutient timorem.

Quare Domini voce monetur inprimis sacerdos: *Vide ne lumen, quod in te est, tenebræ sint*; ne alioquin totum corpus, id est, plebs tibi subiecta, tenebrosum fiat. Hinc veteres sacerdotes ingressuri tabernaculum ad rem sacram faciendam, priùs contemplari & lauare se debebant in labro seu lauatorio æneo, quod in eum finem præ foribus erat positum & factum ex meris speculis mulierum tersissimis, vt in eo primò aspicere, deinde tergere maculas suas possent. Et quid faciendum sacerdotibus nouæ legis, qui rem longè diuiniorem, imò Deum ipsum tractant? Imitentur itaque spirituali sui examine Sacerdotes illos. Imitentur hodiernos piscatores, qui de naui sua descendentes lauerunt retia sua: antequam ad rem sacram pergant, examinent, lauentque per pœnitentiam semetipsos. Descendant quotidie è negotijs externis in recessum cordis sui, & lauent ibi lachrimis ac pœnitentia rete cordis sui.

CONCIO VIII.

QVÆ SVSPECTAM FACIANT SECTAM NOSTRORVM HÆRETICOrum, & falsam ostendant.

- **I.** *Quia noua.* 1. Quia non antiquior centum annis. 2. quia caret successione. 3. quia caret missione.
- **II.** *Quia caret disciplina.* 1. Quia excludit opera bona. 2. quia excludit statum perfectionis. 3. quia caret viris sanctis.
- **III.** *Quia caret certa fidei regula.*
- **IV.** *Quia caret bonis nauarchis.* 1. Habet impios. 2. in doctrina inconstantes. 3. pleni dolis & mendacijs. 4. quia inter se discordes.
- **V.** *Quia eorum nauis ex putridis asseribus.*
- **VI.** *Quia nimis angusta.*

THEMA.

Ascendens in vnam nauim, quæ erat Simonis. Luc. 5.

A. SI quis Ierosolymam nauigaturus videret in littore duas naues eò soluturus, quarum tamen vnam certò perituram sciret; absque dubio priùs naues vndique inspiceret, & seriò deliberaret, vtram ingredi deberet. Videmus in hodierno Euangelio ad stagnum Genezareth duas naues; quæ spirituali sensu duas designant Ecclesias Christianorum, vnam Catholicorum; alteram hæreticorum quæ ambæ quidem contendunt versus cœlestem Ierosolymam, sed vna earũ necessariò peribit; quia vnica est Arca Noë, Ecclesia extra quam nulla est salus. Vnde S. Cyprianus c. 5. de vnitate Ecclesiæ ait: *Si potuit euadere quisquam qui extra arcã Noë fuit, & qui extra Ecclesiam fuerit, euadit.* Viderit ergò vnusquisque, ne perituram ingrediatur nauem. Porrò non obscurè indicauit nobis Dominus, quã intrare debeamus, dum ipse ascendit in eã quæ erat Simonis Petri, id est, Catholicam & Romanã Ecclesiam; in eâ enim Petrus eiusq; successores gubernaculum tenuêre vsque ad hanc diem. Vnde S. Ambr. ser. 11. ait: *Hanc solam Ecclesiæ nauem inscendit, in quâ Petrus Magister est constitutus.* Alteram porrò nauim quæ hæreticorum est, si benè inspiciamus, deprehendemus multis modis suspectam & certò interituram; vti nunc videbimus.

B. I. *Quia noua.* PRIMO. Quia noua (naues autem recentes maius periculum habent quam probatæ.) Regnum Christi seu Ecclesia & fides illius indelebilis & inexpugnabilis esse debet, iuxta id; *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi.* Matth. vltimo. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Matth. 16. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua,* Luc. 22. *Et regni eius non erit finis.* Luc. 1. Secta autem Lutheranorum & Caluinistarum noua est Primo quia non antiquior quàm centum & pauculorum annorum, adeoque caret ætate debitâ. Ante ipsam non erant in orbe sectæ aliæ, nisi gentilis, Machometica, Iudaica, Græca Schismaticorum, & Hussitarum; quarum nullam placuisse Luthero, vel etiamnum placere Lutheranis certum est. Deinde scimus originem Lutheranorum & Caluinistarum, authorem, locum, tempus, occasionem, impugnatores, tumultus quos excitârunt. Author Lutherus anno 1517. qui Wittebergæ occasione indulgentiarum à Leone X. concessarum contra indulgentias primò debacchari, deinde plures addere errores incepit. Ante illum nemo vnquam alius, nec ipse quidem Lutherus fuit Lutheranus, nec auditum vel per somnium, nomen Lutheranorum. Quem enim quæso inuenit suæ sectæ addictum? Vbi, quando, in quibus hominibus fuit illa secta?

1. Quia non antiquior centum annis.

Respondent aliqui in suâ sectâ fuisse infantes baptizatos, deinde simplices Idiotas pontificiorum errorum ignaros, deinde moribũdos aliquos, qui in solo Christo confidebant, denique omnes qui Papæ contradicebant. Sed nihil dicunt: Infantes ante Lutherum non Lutherani, sed eius religionis erant, in quâ nati & baptizati. Simplices nulli adeò rudes fuêre, qui nil scirent de alijs nostris dogmatibus. Moribundi non deficiebant à fide, licet in Christi tantùm meritis confiderent,

st, principaliter scilicet & abstrahendo à proprijs meritis. Aduersarios Papæ libenter eis concedimus, omnes videlicet hæreticos & impios.

Dicent, sectam suam aliquamdiu latuisse, sed contra: Primo quia cùm vbiq; passim semper fuerint inquisitores hæreticæ prauitatis, qui alias hæreses deprehenderunt, cur non deprehenderunt istam aliquando? Secundo quia cùm eorum secta incepit, nullus prodijt vnquam, qui diceret se eandem sectam prius coluisse; sed omnes quotquot eam amplexi sunt, prius Catholici fuerunt, vti & ipsi hæresiarchæ, ac proinde omnes apostatârunt: iactantque ipsi se demum cœco mundo lucẽ inuexisse, prædecessores omnes in tenebris ambulasse. Aliqua quidem horum hæreticorũ dogmata iam olim dudum damnata sunt: sed integra eorum hæresis ante ipsos nusquam fuit. Tertio quia si antiqua est eorum secta, probari debet ex antiquis patribus & scriptoribus, aliàs frustrà asseritur. Atqui nominent vnum. Nonne omnes Patres Catholici fuerunt & scripserunt? Quarto quia id contrarium est sacræ scriptur, quæ docet, Ecclesiã esse ciuitatem supra mõtem positam, Matth. 5. Isa. 2. Psal. 71. Dan. 2. Rationi item, quia si latet, quomodo inuenietur à quærentibus illam & fidem exoptantibus? & quid prodesset mundo si lateret? quomodo prouisum fuisset hominibus, si Ecclesia latuisset? Chrysost. hom. 4. in cap. 6 Isa. ait. *facilius est solem extingui, quàm Ecclesiam obscurari.* Certè nec in maximis persecutionibus latuit vera religio, vt patet in martyribus & confessoribus tempore persecutionis. Et qualis est illa Ecclesia, quæ ob metum persecutorum vel aduersariorum latet retro fornacem, nec audet prospicere? Quintò sic miserior fuisset Ecclesia Christi omnibus Synagogis & alijs sectis, quæ prodire audebant.

B. I. Quia no[illegible] na.

I. Quia nõ antiquior centum annis.

Si dicas: nouam esse, vel Apostolorum tempore fuisse & durasse aliquantum, sed pòst desijsse, vt fatentur Centuriat. in 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. cent. tertio & quarto sæculo, sequitur Ecclesiam Dei illo intermedio tempore omnino perijsse. Illud autem dicunt & fatentur Lutherani in eo, quod nuper primum Iubilæum suæ religionis solenniter celebrârunt, & in foribus suis scribere solent: *Anno tali illuxit huic vrbi lumen verum Euangelij, superstitione depulsâ.* O insani, scrutamini scripturas: an non legitis, quia Ecclesia Christi super Petram fundata est & portæ inferi non præualebunt aduersus eam? Igitur soluant hoc dilemma. Vel ipsorum religio fuit ante Lutherum & Caluinum, vel non; si non, ergò non est religio Christi, quæ tam vetus esse debet, quam ipse est. Si fuit, tunc vel manifesta, & hoc nequeunt ostendere vt sup. Vel occulta, & hoc etiam non potest esse vt suprad. Quare rectè monet S. Hieronymus in dial. contra Luciferianos in fine, in ea Ecclesia manendum esse, quæ ab Apostolis fundata est & durat in hodiernum diem.

Ridere igitur meritò illos possumus & cum Tertulliano lib. de præscript. dicere: *Qui estis vos? vnde & quando venistis? vnde modò prodistis? Vbi latuistis tamdiu? nunquam hactenus de vobis audiuimus.* Et cum S Hilario: *Serò venistis, nimis tardè surrexistis. Iam olim didicimus quid de Christo & Ecclesia & Sacramentis credere debeamus. Non bona suspicio est, quod nunc primùm apparetis; siquidem bonum frumentum, non post, sed ante Zizania seminatum & natum est.* hæc ille. Et cum S. Hieronymo & Pamach. & Ocean. *Quisquis es, assertor nouorum dogmatum, quæso te vt parcas Romanis auribus, parcas fidei quæ Apostolico ore laudata est. Cur post annos 400. docere nos niteris, quod antea nesciuimus? Cur profers in medium quod Petrus & Paulus edere noluerunt?*

2. Quia caret successione.

Secundo. Quia caret successione. Lutherus & Caluinus, ipse primus, nulli succedens *& à seipso incipiens* (vt B. Cyprianus de Nouatiano loquitur) nouum hominum cætum cõgregare cœpit. Atqui nisi per hanc successionem continuam legitimorũ pastorum coniungatur cum illa Ecclesia, quam Christus fundauit & Apostoli propagârunt, nequaquam potest consistare, sicut nec palmes qui trũco non est insertus, nec alteri ramo eiusdem trunci. Habemus nos successionem Pontificum & omnium Episcoporum: non illi. Quis enim ante Lutherum fuit Patriarcha Lutheranorum? quis Caluinistarum ante Caluinum? Ita S. Optatus Mileuitanus contra Parmen. scribit: *Vos vestræ Cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vẽdicare.* Vnde ipsis potestas ordinis & iurisdictionis, vt ipsi eam sibi vsurpent & alijs conferant? si dicant non esse necessarium vt ab alio acceperint; contradicunt toti Ecclesiæ, quæ nullum vnquam Episcopum sine ordinatione recepit aut Episcopũ esse credidit. Hinc Patres contra hæreses semper vrgebant hanc successionem, vti Tertullianus l. de præscript. adu. hæret. Hieronymus contra Luciferianos. Augustinus contra epistolam fundamenti. Irenæus l. 3. c. 3. Epiphanius hæresi 27.

3. Quia caret missione.

Tertio quia caret missione. Hæc autem necessaria, ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* ad Heb. 5. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron* Ratio, quia alioquin ingens fieret cõfusio, si cuiuis pro libitu liceret prædicare, sacra administrare, gubernare, reformare. &c. Non possunt autem ostendere suam missionem, vt alibi demonstrauimus Et certè si nihil aliud credendum, nisi quod in SS. literis scriptum est, vt ipsi asserunt: vbi in ijs ostendunt se à Christo missos? Nouorum dogmatum assertores miraculis demonstrare suam missionem debent, vti Moses, Christus. Ostendant hæc & ipsi Baptistam scimus miraculum non fecisse, spiritu tamen prophetiæ claruisse & a Christo commendatum; vitæ sanctitate clarum: denique morum tantum correctorem fuisse, non fidei Doctore.

C. II.

SECVNDO. Quia caret bona disciplina & societate

Quia caret disciplinâ.

tate nauigantium, hoc est, caret vitæ probitate & perfectione morumque honestate. Atqui Christus dixit, ex fructibus cognoscendam arborem, Matth. 7. Considera ergò mores hæreticorum (si vis in veræ fidei cognitionem deuenire) non speciatim, (quia in omni fide aliqui sunt mali) sed generatim.

1. Quia excludit opera bona.

Primo eorum dogmata excludunt bona opera & vitijs ianuam aperiunt. Bona opera excludunt, dum ea peccata esse dicunt, ex natura quidem sua mortalia, ex misericordia verò Dei venialia. Et tamen Christus ad ea nos tantoperè hortatus est. Quòd si peccata sunt, an non præstat ea intermittere, quã facere? Idq; dicendũ, licet dicatur requiri bona opera tantùm, vt fructus vel signa fidei; ad quid enim necessaria hæc signa, si peccata sunt? Et qualia hæc signa fidei, quæ peccata sunt? quales fructus? nunquid potest bona arbor (fides) malos fructus facere?

Vitijs verò ianuam aperiunt, quia Deum authorem peccati faciunt, negant libertatem arbitrij, negant præcepta decalogi seruari posse ac debere, docent sola fide hominem saluari; quam qui non perdit, damnari nequeat. Caluinus item infernum fingit imaginarium tãtùm esse terrorem &c. Quis ergò non liberè peccet? quis non potiùs furetur, quam stipem elargiatur? inebriet se quàm ieiunet? quis oret potiùs quam blasphemet?

2. Quia excludit statum perfectionis.

Secundo. Excludit studium perfectionis: quam tamen Christus adeò commendauit: vti paupertatem & obedientiam Matth. 9. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus & veni sequere me.* Castitatem & virginitatem ibid. *sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum Dei.* &c. Nec dubitandum eos veram fidem habere, qui in vitâ & moribus quàm maximè imitantur Christũ: Christus autem cælebs, obediens vsq; ad mortẽ, pauper; ipse ieiunauit, in orationibus pernoctauit. Hęc omnia nõ reperiũtur apud Lutheranos & Caluinistas, quinimò irridentur ab ilis, monasteria profanãtur, religiosi nubere iubẽtur, &c.

3. Quia caret vitijs sanctis.

Tertio. Consequenter etiam caret viris sanctis. Non est autem vllo pacto credibile eam sectam esse veram, quæ neminem ad perfectionem duxit; nullum verò ipsi nominare possunt: imò ipsimet eorum fundatores, Lutherus & Caluinus, homines spurcissimi fuêre & innumeris vitijs addicti. Quis igitur cum istis viuere & mori audeat? *Moriatur anima mea morte iustorum*, aiebat Balaam, *& fiant nouissima mea horum similia.* Sed nemo adhuc prudẽs mortem Lutheri aut Caluini sibi optauit. Multi etiam ex illorum sectatoribus, licet eorum scripta commendent, mores tamen & viuendi rationem abominantur. Omnes sancti quotquot in fastis & historijs reperiuntur, nostri sunt.

D. III. *Quia caret certa fidei regulâ.*

Tertio. Quia caret acu nautica & temone ad dirigendam nauem, id est, caret certa fidei regulâ. Reijciunt enim traditiones, Concilia, Patres. Solam scripturam dicunt esse regulam, quæ tamen sola non sufficit. Primo: quia vnde constat hunc librum esse veram S. scripturam, alium non esse? Secundo quia scriptura varijs modis exponi potest; vnus sic exponit, alius aliter. Tertio quia omnes sectæ vtuntur scriptura & illa confirmant sua dogmata: nõ est autẽ sufficiens cõpetens Iudex, cuius iudicium putatur vtrique parti rem adiudicasse. Sicut etiã ineptirent litigantes qui nullũ aliũ Iudicẽ admittere vellẽt, quàm Codicẽ Iustiniani, qui in vtramq; partem exponi possit. Quarto quia experientia constat controuersias illorum in hodiernum nunquam finiri, sed magis augeri: ipsos contra se mutuò insurgere & diuidi vnam sectam in plures. Lutherana hodie in 13. sectas scissa est. Caluinistæ alij protestantes, qui supremum Caput agnoscunt Magistratum sæcularem, etiamsi mulier sit. Puritani, qui hoc reijciunt. Anabaptistarũ 14. sectæ nominari possunt. Imò quot priuatæ interpretationes scripturæ, tot sectæ inter ipsos. Nos sequimur interpretationem SS. Patrum & Ecclesiæ: & in dubio consulimus supremum eius Pastorem, cui promissum à Christo, quod non deficiet fides eius. *Loquimini ad petram & illa dabit aquas*, Num. 20. ait Deus. Petra autem à Christo vocatur Petrus.

E. IV. *Quia caret bonis Nauarchis.*

Qvarto. Quia caret bonis nauarchis. Lutherus & Caluinus nauarchi Lutheranorũ & Caluinistarũ, auctores sectarũ, malæ vitæ & notæ peruersitatis fuerũt. Lutherus Monachus & per 15. annos sacerdos, desertor religionis desertrici adhæsit sacrilegè, & matrimonij actũ tam necessariũ esse dixit, ac edere, bibere, dormire, lib. de vita coniugali: Item si Vxor nolit, vocandam ancillam, serm. de matrim. Sacrilegium illius nonnè maius est adulterio? & nonnè plus est frangere fidem datam Deo, quàm marito aut Vxori? Secundo. superbia eius patet ex eo quòd cum speraret Indulgentiarum promulgationem per Germaniam Augustinianis (quibus antea sæpè committebatur) adeoque sibi etiam committendam: contrà verò Prædicatorum Ordini commissa sit, incepit mox contra Indulgẽtias furere è cancellis & plures indies errores contra Papam addere, vt testatur oculatus testis Ioan. Cochleus in actis Lutheri anno 1517. Hoc initium doctrinæ & religionis. Idem in ep. ad Argentoratenses scribit, quòd libentissimè negasset præsentiam Corpori Christi Eucharistia, tãtùm vt maius damnum Papatui dare posset, nisi scriptura tam clarè contradiceret. In l. de formula missandi scribit, quòd si Concilium aliquod permitteret aut præciperet communionem sub vtraque, ipse in odiũ & dedecus illius, vellet vti tãtum vna aut nulla. In l. contra regem Angliæ scribit reges, Principes & Papas indignos esse qui sibi corrigiam soluant, se velle sanctum haberi, nolint velint homines. Ib. ait se non magni æstimare mille Cyprianos, mille Augustinos. Item Christianos reges,

1. Habẽt impios.

Prin-

Principes, & Imperatorem nominat Tyrannos, stultos, Moriones, bestias, carnifices &c.

Caluini vitam plenam grauissimis sceleribus describit Hieronymus Bolsecus & Iulius Brigerus. Inter alia ille c. 5. & iste p. 59. Scribunt eum propter Sodomiam igni fuisse adiudicatum Nouioduni, adeoque comburendum, nisi Episcopi illius loci precibus, vita donatus, & pœna cõmutata, cauterio in dorso ferro ignito deformatus, virga ex vrbe pulsus fuisset. Eiusdem superbia deprehenditur passim in eius Instit. qui & sæpius pro concione dicebat se prophetam esse, spiritum Dei habere, & si erret à Deo falli & decipi &c. Quis credat Deum per tales nequam voluisse promulgare suum Euangelium, reformare Ecclesiam? Quis non meritò istos pro lupis & seductoribus habeat? Aliter sanè fecerunt & locuti sunt Apostoli & Patres. Caluinus adhuc cælebs scribit epist. 171. se si vxorem ducat (vt posteà duxit) non aliâ mente ducturum quàm vt Deo expeditius seruire rebusque diuinis commodius vacare possit. Contrariũ fecêre Apostoli, & scripsit Paulus 1. Cor. 7. Sed fortè hoc voluit: melius esse nubere, quàm Sodomiam exercere. Iam verò nonne dixit Dominus: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos?* Annon Apostolus dixit ad Gal. 1. *Licet nos aut angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis: anathema sit?* Si nec angelo vult credi aliquid nouanti, quanto minus tam spurcis nebulonibus?

2. *In doctrina inconstantes.* Secundo. Quia in doctrinâ inconstantes. Lutherus Sacramenta Ecclesiastica modò septem, modò tria, modò duo, modò vnum tantum esse asseruit. Aliquando in Romani Pontificis primatum nihil veri dici posse affirmauit: aliquando tam multa ipse contumeliosa dixit, quanta piorum aures ferre nequeunt. Ioannem Huss, aliquando vt seductorem & hæreticum publicè exhorruit: aliquando S. Martyrem & omnes eius articulos Catholicos & Apostolicos appellauit. Tandem in libro de visitatione Saxonicâ omnem suam doctrinam euertit: asserit libertatem arbitrij ad facienda vel omittenda opera, non sufficere sine operibus solam fidem ad salutem, approbat bellum contra Turcam, quadragesimam, confessionem peccatorum, ieiunia, missas, psalmodias, festa, excommunicationes, campanas, &c. quibus omnibus anteà contraria docuerat & scripserat. Plures illius antilogias collegit Cochlæus & alij. Caluini antilogias refert Coccius. Quis autem credat eos non melius à Deo illuminandos fuisse, si veri eius Apostoli fuissent? Quis crederet Paulo si vel semel mentitus fuisset, aut sibi contradixisset?

3. *Pleni dolis & mẽdacijs.* Tertio. Quia pleni dolis & mendacijs, quibus sectam suam persuadere & firmare conati sunt; cùm tamen vera religio, his nec vtatur nec indigeat. Ad seducendum ergò populum, Primo confingunt falsa & erronea nos docere velut, 1. Primo nos adorare lapides & ligna instar gentilium, adorare sanctos pro dijs. 2. Secundo nos adorare panem, cùm tamen sciant nos firmiter credere in Eucharistia non esse panem, sed corpus Christi. 3. Tertio mentiuntur nos confidentiam & spem nostram non habere in meritis Christi, sed in nostris tantùm operibus. Quarto nos docere, quod non per fidem sed per propria merita iustificemur. Secundo. Impingunt nobis ficta scelera, vti cædes regum & principum, proditiones, &c. viris præsertim religiosis quos oderunt: quę tñ citò deteguntur & refelluntur. Tertio peruertunt sacram scripturam ad sua dogmata confirmanda; sic ad locum illum ad Rom. 3. *Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis;* Lutherus apposuit, *solum.* Cumque de hoc interrogaretur, respõdit, dicendum esse Papistis, si propter hoc murmurent, Papistam & asinum idem esse: *Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas: quia nolumus esse Papistarum discipuli, sed Magistri,* &c. & iterum: *Lutherus sic vult, ille Doctor est omnium Doctorum in papatu.* Abstulit id Apostoli Lutherus: *vt abstineatis vos à fornicatione;* quia scilicet malè cohærebat cum suo dogmate: *si nolit vxor, veniat ancilla.*

Idem ad locum 2. Petri 1. *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis;* omittit illud; *Per bona opera.* Idem Psal. 75. ad illud: *Vouete & reddite Domino Deo vestro;* glossat: *habete Dominum pro Deo vestro.* Ad locum Prouerb. 31. *Mulierem fortem quis inueniet?* apponit hanc glossam: nichts bessers ist auff Erden/als Weiber lieb/ dem es kan werden. Ad locum 1. Cor. 9. *nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi?* appono: zu einer Ehefrawen. Zvvinglius pro illo Matth. 26. *Hoc est corpus meum,* reposuit: *hoc significat corpus meum.* Caluinus vult Dominum ioco tantùm & illusiuè dixisse iuueni illi cupienti saluari Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Idem locum ad Hebr. 5. *exauditus est pro suâ reuerentiâ,* vertit, *pro suo metu & dubitatione;* dicens Apostolum indicare per hoc, quasi Christus ob mortis metum in quandam desperationẽ salutis inciderit. Securi in hoc plures discipuli Magistros suos. Quarto, loca obscura scripturarum & Patrum; vt plurimùm, adducunt & in copia quidem, quibus obiter Patres locuti, &c. & varijs modis capi & sensibus pluribus intelligi possunt: clara verò loca relinquunt, nec afferunt, quia ab ijs feriuntur: quæ si contra eos adducantur, dicunt, Patres errasse, se verò id clarè ex verbo Dei videre; siquidem ipsi spiritum habeant, &c.

4. *Quia inter se discordes.* Quarto. Quia inter se discordes, non secus ac structores turris Babylonicæ. Quemadmodum enim Chamæleon, vt aiunt, omnium rerum colores assumit, præterquam album: ita hæresis omnes amplectitur opiniones, præterquam veram. Paucas, è plurimis, illorum discordias videamus è Florimundo l. 2. de orig. hær. c. 10. *Lutherus ait*

ait aquam baptismi necessariam esse ad salutem: Bucerus in Commentarijs Matthaeum negat. Lutherus scribit exorcismos & abrenunciationes in baptismo meras esse superstitiones: Brentius econtra in statutis Ecclesiasticis Ducatus VVirtembergici eosdem super creaturis vsurpandos tradit. Lutherus in Assertionibus suis & libro De Captiuitate liberum omnino tollit arbitrium: Melanchton verò in Locis communibus Anno MDLII. editis docet, horribilis mendacij & Manichaeorum insania illos se participes facere, qui aiunt hominem omni planè liberâ voluntate destitutum. Lutherus in suis declarationibus affirmat bona opera mereri praemium tam in hac quam in futurâ vitâ: at Apologia Augustana Confessionis & Bucerus scripto ad Concilium Tridentinum, contrarium docent. Lutherus matrimonium Virginitati, Melanchthon Virginitatem matrimonio praefert. Lutherus Papam Antichristum esse asserit; Bucerus econtra in locum illum D. Pauli ad Philippenses scribit, eas notas quae Antichristo tribuuntur, Papae non conuenire.

F. V. *Quia eorũ nauis ex putridis asseribus.*

QVINTO. Quia nauis eorum ex veteribus & putridis asseribus compacta est; renouat enim vetera dogmata iam olim damnata, nec aliud est quàm cento ex obsoletis assumentis confectus. Primo enim libertatem arbitrij quam negant Lutherus & Caluinus, negauit etiam Simon Magus, vt est apud Clem. l. 3. recognit. Valentinus, teste S. Augustino haeresi. 11. Manichaei, teste eodem haer. 46. Secundo. Docet etiam vterque Deum esse autorem peccati & cogere homines ad peccata, &c. Hoc idem docuit Simon Magus, teste Vincent. Lirinensi, & Florinus apud Euseb. l. 5. c. 20. Tertio ambo docent bona opera nil prodesse, fidem sufficere: hoc idem docuit Simon Magus, teste Irenaeo l. 1. 20. Eunomiani circa annum Domini 360. apud August. haeres. 14. Quarto peccatũ non nocere fideli, ambo docent: hoc ipsum etiam Eunomiani apud August. haer. 54. Basilides & Carpocrates apud Irenaeum l. 1. cap. 23. Quinto. Caluinus negat praesentiam Christi in Eucharistia: hoc docuit etiam Berengarius circa annum Domini 1051. quod tamen reuocauit. Post 200. annos ipsum secuti Lollardi, apud Trithem. in Chron. Hirsaug ad annum 1312. posteà Wicleffus, posteà Zvvinglius, cum quo sensit Caluinus. Sexto ambo reijciunt traditiones, solam scripturam recipiunt: hoc etiam docuêre Ariani apud Aug. l. 1. cõtra Max. c. 2. & vlt. Nestorius, Dioscorus, Eutyches, vt est in 7. Synodo act. 1. Septimo. ambo negant Sacramentum poenitentiae & confirmationis: hoc etiam docuêre Nouatiani, apud Cyprian. l. 4. ep. 2. Theodoret. l. 3. haeret. fabul. Octauo ambò docent Ecclesiam continere tantùm probos homines, & prius visibilem fuisse, postea verò vsq; ad ipsorum tempora latuisse: hoc etiam docuerunt Donatistae apud. Aug. l. de vnit. Eccl. c. 2. Nono ambo docent non esse orandum pro defunctis, quadragesimam non seruandam: hoc etiam docuerunt Aëriani, teste Epiphanio haer. 75. Aug. l. de haeres. c. 53. Decimo ambo negãt venerationem reliquiarũ, imaginum, Sanctorum, & vocant Idololatriam: hoc etiam fecerunt Vigilantius, teste S. Hieronymo contra Vigilant. Iconomachi apud Zonaram, Cedr. Niceph.

Iam verò quid ait scriptura? *Maledictus vir coram Domino qui suscitauerit, & aedificauerit ciuitatem Iericho.* Ios. 6. Ciuitatem videlicet illam solo aequatam & anathemati subiectam. At quid aliud sunt haereses, nisi structurae Daemonis, anathemate percussae & iam dudum damnatae atque in Orcum missae? Maledictus ergò, qui eas eruderat ac rursum in lucem producit.

G. VI. *Quia nimis angusta.*

SEXTO. Quia nimis parua & angusta, ideoque à fluctibus facilè absorbetur, ab hostibus quoque expugnatur. Huiusmodi est secta Lutheri & Caluini; nimis inquam angusta & in vno tantùm alteróue haerens angulo. Vera autẽ Ecclesia debet esse Catholica, vt vocatur in Nicaeno symbolo; Catholica verò dicitur, quòd per totum terrarum orbem diffusa sit secundum Augustin. ep. 163. Quare videns Lutherus Ecclesiam suam non esse Catholicam, Symbolo Apostolico vim intulit, & pro *Catholicam*, substituit, Christianam. Siquidem Euangelij Lutherani & Caluiniani sonus nequaquam exijt in vniuersam terram, quemadmodum Catholici. Lutheranismus nullum adhuc mare transijt, in vno Septentrionis angulo haeret, nec totum peruasit. Anno 1530. Confessioni Augustae non plures subscripsére Germaniae principes quàm septem, videlicet Ioannes Elector Saxoniae, Ioan. Fridericus Dux Saxoniae, Georgius Marchio Brandeburgensis, Ernestus Dux Luceburgensis, Franciscus Dux Luneburgensis, Philippus Lantgrauius Hassorum, Wolffgangus Princeps ab Anhalt. Cùm tamen vniuersim sint plures quàm 70. Ex ciuitatibus imperialibus quae itidem plures quam 70. sunt, nõ plures quàm duae: Norimberga & Reutlinga. Non hodie multò latius se explicauit, quae vix se conseruare potest, & paulatim à Caluino deuoratur, vti vipera à partu proprio enecatur.

Vera Ecclesia debet esse vt arca Noë capacissima & omnis generis animalia continens. Vocauit quidem Christus suos pusillum gregem, sed Apostolos tantùm & prima Christianorum germina: postea autem grex ille crescere debuit super omnes alios, iuxta parabolam illam de grano Synapis (quod minimum quidem est omnibus seminibus: satum verò crescit & fit maius omnibus oleribus) & extendere ramos suos per totam terram) non quidem quod Ecclesiae arbor totum orbem implere debeat: sed quòd ramos suos, in totum orbem extendere: licet inter ipsos ramos sint quaedam vacua spatia, vti haereses, Iudaei, Gentiles aliqui) vt venientes vndiq; volucres, id est, nationes habitent in eis. Haereticis autem

in vno

in vno Septentrionis nidulo sedentibus & in plurimas sectas diuisis dicere possumus id Augustini l. de vtilit. credend. c. 14. *Vos autem & tam pauci & tam turbulenti & tam noui, nemini dubium est quin nihil dignum auctoritate preferatis.* Aduertit hoc Luth. fæx, & idcircò in Orientem propagare volens hæresin suam, misit articulos suos ad Patriarcham Constantinopolitanum approbandos: sed ab eodem condemnati & solidis rationibus confutati sunt. Denique nullum vsque in hanc diem habuere Imperatorem suæ sectæ per annos 1300. quibus imperio præfuêre Christiani Imperatores. Quod euidens argumentum est ipsos esse Nouatores ab Ecclesia Christi exclusos.

G. VI. *Quia nimis angusta.*

Tandem si ipsorum nauis veræ Ecclesiæ nauis est, sequuntur innumera absurda: Primo damnatos esse omnes, quotquot fuerunt, Catholicos, SS. Martyres, Confessores, Virgines, quia senserunt cum Catholica Ecclesia, nec habuerunt specialem illam fidem, quæ certificat de salute, sed cum timore & tremore operati sunt salutem suam. Neque hoc negat Lutherus, sed gloriatur se inuenisse veram rationem salutem consequendi. Ergò tot annis frustrà prædicatum est, frustrà tot baptizati, tot bona opera facta, frustra Martyres passi; tot Sacerdotes & Episcopi ordinati & operati sunt, frustrà tot concilia habita, frustrà tot gentibus prædicatum, tot præcones in orbem missi à Sede Romanâ, frustrà tot ordines instituti, tot monasteria fundata. Denique Ecclesiam nullum adhuc habuisse fidelem Imperatorem, quia nullus adhuc fuit Lutheranus aut Caluinista. Quantæ hæ insaniæ? Quid ergò vos hæretici, quid respondebitis Christo Iudici in iudicij die? quomodo visis tot argumentis non potuit vobis non suspecta esse religio vestra? &c.

CONCIO IX.

DOCVMENTA.

I. *A turba discitur feruor in audiendo Dei verbo.*
II. *A discipulis.* 1. Æquanimitas in aduersis. 2. Sine Christo nihil rectè fieri. 3. Confidere in Deo. 4. Obedire Deo. 5. Proximo subuenire.
III. *A Christo.* 1. Mansuetudo. 2. Potentia. 3. Liberalitas.

THEMA.

Sedens docebat de nauicula turbas. Luc. 5.

A. Mirabile suggestum elegit sibi Dominus ad dicendum in hodierno Euangelio, naui-culam inquam in mari fluctuantem. Et quanquam ad hoc compulsus est, populi multitudine in se irruentis, nihilominus tamen fateri debemus, facilè potuisse Dominum, si voluisset, locum pro concione in terrâ sibi deligere. Non caret igitur mysterio hæc nostri Magni Concionatoris Cathedra. Ac meo quidem iudicio videtur mihi Dominus per hoc instruere & quodammodò inuestire voluisse verbi Dei præconem. Quid enim mare designat, nisi Sacram scripturam, cui velut basi insistere concionator debet? quid nauicula in mari, nisi eiusdem scripturæ explanationem & intellectum ab Ecclesia Catholica & SS. eiusdem Patribus receptum, intra quem constrictus sese continere debet Ecclesiastes; ne alioquin cum hæreticis pro suopte libitu scripturam explanantibus, mergatur & suffocetur in SS. literarum mari? Nauicula à terra abducta quid aliud designat, quam doctrinam Concionatoris, non terrenam sed cœlestem esse? Eadem in mari libera & soluta indicat verbum Dei omnibus liberè prædicandum, quia vt ait Apostolus 2. Tim. 2. *Verbum Dei non est alligatum.* Eadem semper fluctuans motum verbi diuini & viuacitatem notat, quâ primò Concionator ipse motus auditores suos mouet. Denique Petrus retrò Christum tenens gubernaculum eoque nauim firmans, ne à fluctibus abripiatur, an non rectè Spiritum sanctum repræsentat, qui Concionatorem regere debet, vt congruè loquatur? Hoc itaque perspecto, animum aduertamus quid ex Christi concione & piscatione discere & piscari possimus.

B. I. *A turba discitur feruor in audiendo Dei verbo.*

PRIMO. Discimus à turbâ feruorem in audiendo verbo Dei. Primo enim ad hoc audiendum exeunt à suis ædibus vsque ad littora maris. Deinde irruunt in Christum, desiderio audiendi. Denique in magnâ compressione stantes perseuerant in audiendo. Timeo sanè ne hæc turba surgat cum Niniuitis & accuset nos in iudicio, vtpote quibus molestum est adire templum causa verbi diuini, & sedere per horam ad concionem. Timeo ne paulatim similes efficiamur Hebræis, qui ex manna tandem nauseam capientes, desiderarunt carnes: non quòd manna deterius esset carnibus, (habebat enim omnem saporem desideratum, vt habetur Sap. 16.) sed quòd semper idem cibus appareret quoad colorem, figuram, formam, &c. Ob quam nauseam à Deo grauissimè puniti sunt, Num. 11. Habuit manna colorem bdellij, (Num. 11.) qui est color vnguis, teste Plinio l. 12. cap. 9. & Diosc. libr. 1. cap. 69. Hic ipsus color verbi Dei est, qui offendit multos & nauseam illis mouet: color, inquam, vnguis, quando vngue correptionis vitia fricantur.

Si idcircò tantùm in Dominum irruissent, vt miracula viderent, vel à languoribus suis sanarentur, minùs premeremur exemplo huius

turbæ. Verùm, vt Euangeliſta teſtatur, proptereà irruebant in eum, vt audirent verbum Dei. Intelligebant enim medicinam animæ eſſe verbum Dei, ideoque non minori ſed maiori potiùs ſolicitudine quærendam, quàm corporis medicinam. Nos ſanè ad nugas & nouitates huius ſæculi audiendas & cernendas certatim accurrere ſolemus, ſed non ita ad Dei verbum & pias exhortationes.

C. II. A Diſcipulis. 1. Æquanimitas in aduerſis.

SECVNDO. Diſcimus à diſcipulis Chriſti. Primo patientiam & æquanimitatem in aduerſis rebus. Tametſi enim tota nocte fruſtrà impendiſſent piſcationis ſuæ laborem, nihil tamen ex hoc indignationis aut impatientiæ conceperunt, aut effuderunt, nulla execrationis verba protulerũt; ſed placidè reſponderunt ex ore Petri: *Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus.* Nimirum diſcipuli iſti iam fundati erant ſupra Petram, Chriſtum, vtpote iam anteà ab eo vocati. De talibus autem dicit S. Cyprianus l. 4. ep. 2. *Decet graues viros ſemel ſuper petram robuſtam ſolidâ ſtabilitate fundatos, non dico aurâ leui, ſed nec vento nec turbine commoueri.* Non ſic impij non ſic, qui ad leuiſſimum quemque impulſum aduerſitatis prorumpunt in furias & execrationes; ſed tanquam puluis quem proijcit ventus à facie terræ. Paleæ ſunt, quæ iactatæ ventilabro, auolant: iuſti contrà triticum, quod perſiſtit.

2. Sine Chriſto nihil rectè fieri.

Secundo. Sine Chriſto nihil fieri rectè vel vtiliter. Ipſe n. eſt lux mundi; ſine ipſo nox eſt, adeoque nihil capimus & Primo noſtris laboribus, quos victui noſtro impendimus; niſi enim ad eos accedat Dei benedictio, parum aut nihil efficiemus, quia vt dicitur prouerb. 10. *Benedictio Domini diuites facit*; non labor aut induſtria nota. Multi diu noctuq; laborant, diebus feſtis & non feſtis, interim non ditantur: cùm alij contrà feſtiuis diebus parcentes, commodè ſe ſuſtentent; quia ſcilicet hos benedictio comitatur, nos illos. Secundò noſtris operibus alioqui bonis, ſi extra ſtatum gratiæ fiant; tunc enim merito vitæ æternæ carent. Qui in ſtatu peccati mortalis eſt, quaſi in denſis Ægypti tenebris eſt, vbi nemo poterat loco ſe mouere aut quidquam operari, Exod. 10.

3. Confidentia in Deo.

Tertio Confidere in Deo & promiſſis eius. Sic enim Petrus tametſi tota nocte fruſtrà laboraſſet, confidit in Chriſti nomine ſe vel nunc capturum aliquid; vnde & obtinuit ſuâ confidentiâ, id quod ſperauit, ſed & multò plus quàm ſperare poterat. Fiducia in Deum inſtar ſagenæ eſt, quam quò magis extendimus, eò plus capimus: Vnde monet Dominus: *laxate retia veſtra in capturam.* Hac fiducia ſuffulti Apoſtoli orbem inuaſerunt & in rete ſuum traxerunt. Eadem ratione S. Xauerius, Indiam & Iaponiam piſcatus eſt, quia maxima fretus fiducia ad eas capiendas abijt, adeò vt in rebus difficillimis nihil timeret niſi diffidentiam de ope Dei. Nec aliam ob cauſam plerique mortalium humi repunt & nunquam ad magna aſſurgant, niſi quia hac fiducia carent nec ſeriò apprehendunt & credunt Deum eſſe omnipotentem; Deum eſſe fideliſſimum noſtri protectorem; Deum nobis adeſſe nec ſinere vt tentemur ſupra id quod poſſumus, &c. Ac licet aliquoties differat id, quod ab eo expectamus, adeoque tractus aliquos cum Petro fruſtraneos faciamus: non tamen omnino aufert.

4. Obedire Deo.

Quarto. Obedire Deo eiuſque directioni per omnia acquieſcere. Ecce enim Petrus, licet artis piſcatoriæ peritus sciret diem piſcationi minus idoneum eſſe, iamque expertus eſſet etiam de nocte ſe nihil effeciſſe, & ipſe inſuper cum ſocijs iam laſſatus eſſet; nihilominus ad verbum Chriſti, iterum ſe accingit ad laborem & retia expandit. Huncin modum Dei potiùs & ſuperiorum voluntati, quàm noſtro ſenſui aut ſcientiæ parêre decet, ſi rem proſperè agere & decipi non volumus. Rectè S. Iuſtinus martyr lib. de recta confeſſ. dixit: *Cedendum eſt voluntati Dei, ſicut lutum obſequitur ſuo figulo.* Quo pertinet id Iſa. 45. *Væ qui contradicit fictori ſuo, teſta de Samijs terræ. Nunquid dicet lutum figulo ſuo: Quid facis? & opus tuum abſque manibus eſt?* id eſt, irrationabile & impolitum eſt, quod facis aut imperas. Iuſſu Chriſti multum ceperunt, qui iniuſſu eius nihil ceperunt. Sic Iſraëlitæ in deſerto, dum ſine iuſſu Dei aſcendere volunt in Chanaan & cum hoſtibus pugnare, cæduntur & funduntur: quos alioquin prius, ſi Deo paruiſſent, facilè deleuiſſent, Numer. 14.

5. Proximo ſubuenire.

Quinto. Proximo ſubuenire. Ita enim illi, qui erant in ſocia naui, ad ſolum nutum ſociorum venerunt opem illis tulerunt in trahendo reti, licet remotiores eſſent (ob quam cauſam, non clamore ſed nutu brachiorum eos vocabant.) cauſa autem annuendi ſocijs erat ruptura retis, cui obuiare & ſimul rete trahere non poterant ſine ope ſociorum. Huncin modum nemo ſibi ſolus ſufficit; qui enim ex vna parte abundat, ex alia interim eget. Et proptereà Deus ſicut ſingulis nationibus diſtribuit peculiaria dona, alijs abundantiam vini, alijs copiam frumenti, alijs lanæ, alijs mellis, alijs ſalis, alijs aquarum medicarum & acidularum, &c. ita & hominibus ſingulis ſua talenta; quò concordia fraterna & vnio animorum inter eos foueretur, dum alter altero indiget. Docent ergò diſcipuli & proximorum opem implorare, cum nobis non ſufficimus, & eandem alijs citò & facilè impertiri.

D. III. A Chriſto. 1. Manſuetudo.

TERTIO. Diſcimus à Chriſto Primo eius manſuetudinem in pluribus actionibus. Primò enim non indignè tulit, quòd turbæ in eum irruerent, ſeu (vt aliqui vertunt) *incumberent ei.* Ecce tibi paſtorem illum, imponentem in humeros ſuos oues, quas quærebat. Secundo non eſt dedignatus ingredi nauem pauperis piſcatoris, monens

2.

hoc

hoc facto nos, vt ne diffidamus de ingressu eius in ædes nostras, cùm ægrotamus. Tam libenter enim ingreditur tugurium pastoris, quam palatium principis. Tertiò rogauit Petrum vt nauiculam à terra paululum abduceret; rogauit, inquam, qui imperare poterat, & ipsemet nutu suo facere absq; morâ, quod rogabat Petrum. Nimirum volebat vehi à Petro, & quia hoc ipsum cum aliquo quali quali labore faciendum erat, ideò non imperare, sed rogare voluit, in exemplum omnium præpositorum, vt potiùs mansuetudine, quàm violentiâ regere subditos discerent. Hoc enim taxat in rectoribus. Ezech. 34. Deus, dicens: *Cum austeritate imperabatis eis & cum potentia.*

3.

Quarto Consolatus est & erexit Petrum metu ob diuinam suam præsentiam consternatum, cùm ait: *Noli timere; ex hoc iam eris homines capiens.* Cùm enim nos humiliamus & indignos Dei præsentia iudicamus, tunc erigit nos Dominus & exaltat. Vnde S. Ambrosius in hunc locum ait: *Dic tu: exi à me Domine, quia homo peccator sum; vt respondeat tibi Dominus: noli timere.* Contrà cùm nos erigimus, ipse nos deprimit & auersatur.

4.

2. Potentia.

Secundo. Potentiam & imperium eiusdem super creaturas; siquidem tam repentè pisces ferè innumerabiles vndique ex vicinia maris mirabili modo coëgit & in rete egit. Quis explicet hanc potentiam? Annon hic cum Apostolo iure exclamare possumus: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini?* &c. Sciuit enim & vidit Dominus pisces in profundo mari & inde eos expellens in rete cōgregauit, dum ipse interim in naui existens aliud ageret. Quanta hæc sapientia? quanta potentia? quantæ & diuitiæ? Si enim in momento, cùm voluit & quos voluit capere pisces potuit; quid non opum huius mundi habere potuisset, si voluisset? an non eadem facilitate, omne aurum, omnes gēmas, omnes opes, quæ in mari latebant, eruere & piscari potuisset? Non ergò mirum, si discipuli relictis omnibus Christum secuti sunt; quem enim ditiorem & potentiorem Dominum ac Magistrū sortiri potuissent? Quanquam video in hoc non tam commendari diuitias, quàm paupertatem à Domino, qui cùm posset omnia sibi mundi bona comparare, maluit pauper viuere & omnibus carere.

3. Liberalitas.

Tertio. Liberalitatem & magnificentiam eiusdem, dum præstitum sibi à Petro obsequium & obedientiam tam citò tamque largiter remuneratus est, maxima videlicet piscium captura. Ita nimirum Deus exiguo seruitio, quod ipsi exhibemus, largissimam dat mercedem; cùm econtrà mundus pro diutinis obsequijs nihil ferè rependat. Qui enim mundo seruiunt, cum discipulis tota nocte laborant & interim nihil capiunt, nisi linteum, quo sepeliantur. Audi Saladinum Principem Ægypti, qui morti proximus iussit in hasta circumferri Camisiam seu linteum indusium, clamante præcone: *Hanc secum fert mercedem Saladinus Asiæ domitor, gentium victor.* Cranzius lib. 7. metrop. c. 26.

Idem agnoscent alij, cum à mundo expellentur, & nihil inuenient in manibus suis. Inprimis verò sperandum est, negotia nostra sæcularia feliciter cessura, si prius rei diuinæ operam dederimus. Scimus enim post auditam concionem, non ante, captam & conclusam esse piscium multitudinem. Quando currum equis trahere volumus, prius eū inungimus, vt expeditior sequatur: quando falce metere, prius falcem acuimus, vt facilius scindat. Cur non idem facimus in negotijs nostris sæcularibus, vt magis prosperè succedant? cur inquam ea non vngimus & acuimus præuijs orationibus alijsque pijs operibus? Quam ob causam Dauid tā dextre iaculatus est, vt vno lapidis ictu perstringeret Goliathi frontem? Qua ratione potuit prægraui eius gladio caput ipsi amputare, nisi quia præuia nominis diuini inuocatione & lapidem roborauit, & gladium illum acuit? Procedens enim in certamen, ita loquebatur: *Ego venio ad te in nomine Domini Dei exercituum Israël,* 1. Reg. 17. Quam ob causam Iudas Machabæus tam fæliciter pugnauit: nisi quia ante prælium orare semper consueuit? Et quoniam ante vltimum non legitur orasse, idcircò fortasse in illo cecidit. 1. Mach. 9.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Quid significant duæ naues.*
II. *Cur Christus ascendit in nauim.*
III. *Cur sedens docet.*
IV. *Cur hoc miraculum in captura piscium edidit.*
V. *Quid significat ea piscium captura.*
VI. *Cur ait Petrus: exi à me Domine.*
VII. *Quid significat hæc piscatio.*

THEMA.

Sedens docebat de nauicula turbas.
Luc. 5.

A.

DVplicem piscaturam cernimus in hoc Euangelio, Spiritualem Christi, materialem Petri: sed magna vtriusque disparitas. In hac enim pisces capti sunt ad mortem, in illa verò ad vitam. Quocirca Dominus ad Petrum dixit: *Ex hoc nunc eris homines capiens* (græcè, *viuificans.*) Itaque Auditores, non est, cur timeamus rete Christi, quia non mortem sed vitam affert. Ad hoc igitur adna-

temus totis viribus & audiamus verbum eius.

B. I. *Quid significant duæ naues.* 1.

Q. PRIMA Quid significant duæ naues, quas vidit Christus stantes? Respon. Primo secundùm Venerabilem Bedam, significant duos populos, Iudæos & gentiles, seu circumcisionem & præputium. Prima designans Iudæos dicitur fuisse Simonis Petri, altera signans gentiles non nominatur, quia gentiles nullo erant apud Deum loco. Hinc & Lazarus nomine suo describitur, Epulo verò minimè. Reprobi enim audiunt: *Non noui vos.* Boni contra: *Noui te ex nomine,* Exod. 31. & 33. quia scilicet bonos habet Deus in suâ memoriâ, curâ, dilectione; malos non item. Vtraque nauis stabat ad huius mundi stagnum, destituta gubernatore, vnde non poterat cursum suum versus patriam cœlestem promouere. Itaque Christus in vnam harum, quæ erat Petri, ingressus est, quando ex Iudæis secundum carnem natus est, illisque prædicauit per seipsum primò, deinde per Petrum, cui Iudæos commendauit. Porro tanta piscium captura secuta, vt etiam alteri naui annuendum esset & vtraque impleretur piscibus, sicque in vnam coiret Ecclesiam, vt iam non sit *distinctio Iudæi & gentilis.*

2. Respon. Secundò: Secundùm S. Ambrosium serm. 11. significant Ecclesiam & Synagogam illam Petri, hanc Moysis. Christus *spernit Synagogam perfidam, fidelem assumit Ecclesiam. Vacua Synagoga relinquitur in littore, quia Christum cum prophetarum amisit oraculis: onusta autem Ecclesia in altum assumitur, quia Dominum cum Apostolorum doctrinâ suscipit. Synagoga remanet ad terram, quasi terrenis inhærens operationibus: Ecclesia autem in altitudinem reuocatur, tanquam cœlorum profunda sacramenta discutiens.* Hæc ferè S. Ambros. Rursum synagoga semper suo loco stetit intra Euphratem & mare mediterraneum seu in Palæstina, nec in exteras se nationes effudit. Sed Ecclesia à terra Palesthinæ reducta primùm proximis regionibus se insinuauit, posteà in altum ducta est, & ad remotiores gentes peragrauit. Denique synagoga ad terram affixa hæsit, quia terreno tantum scripturæ intellectui inhæsit. Ecclesia in altum ducta est, quia cœlestem & spiritualem eius intelligentiam assecuta est. Iudæi terrenam prosperitatem quærebant & exspectabant à Messiâ; sed Ecclesiam duxit in altum Christus, quia docuit eam quærere & expectare cœlum, vbi veræ sunt diuitiæ, honores & voluptates.

C. II. *Cur Christus ascendit in nauim.* 1.

Q. SECVNDA. Cur Christus concionaturus ascendit in nauim? Respon. Primo vt quietior à compressione esset; dicitur enim: *cùm turba irruerent in eum vt audirent verbum Dei.* Vnde colligas quantus tunc fuerit feruor populi ad audiendum verbum Dei. Modò non est necesse, vt Concionatores nauim ascendant, quia non obruuntur facilè ab Auditoribus. Dices: Christus Deus fuit, qui tunc concionabatur; Concionatores nostri homines sunt. Respondeo, paucos aut fortè nullos ex ea turba sciuisse Christum esse Deum. Vnde ait Lucas, irruisse in eum turbas, vt audirent verbum Dei; non ait: verbum eius.

2. Secundo. Vt non solùm audiri, sed etiam videri posset ab Auditoribus eosque videre, quò gratior & efficacior esset sermo. Nam quæ cum debita actione & gestu docentur, videri potiùs quàm audiri videntur. Vnde Æschines ille apud Rhodios exulans, cùm lecta esset Demosthenis oratio, quã aduersus eum habuerat, illique admirarentur & laudarent: *Quid si, inquit, audissetis ipsam bestiam sua verba resonantem?* Quanta cum suauitate & gratia, quanta cum maiestate & emphasi perorasse putamus nos filium Dei?

3. Tertio. Vt ostenderet se verum animarum piscatorem esse, non piscium. Cæteri enim piscatores rete ex terra in mare iactant: Christus ex mari rete iactat versus terram. Rete est verbum Dei seu concio, quoniam ex multis filis, id est, sententijs scripturarum & Patrum contextum, nodos suos habet & stimulos carni displicentes; plumbum deprimens rete ad fundum sunt comminationes gehennæ: lignum spongiosum enatans & rete erigens ad summum sunt promissiones vitæ æternæ. Quare S. Ambros. hîc ait: *Bene Apostolorum instrumenta piscandi retia sunt, quæ non captos perimunt, sed reseruant, & de profundo ad lumen extrahunt & fluctuantes de infernis ad superna perducunt.* Vnde retia quasi *retinentia* dicta sunt, ait glossa. Pisces sunt homines, frigidi ad Dei amorem, & percipienda cœlestia tardi: delectantur limo terrenarum cupiditatum: deuorant se mutuò, fortior debiliorem, ditior pauperem. Mare est mundus, amaritudinibus, perturbationibus, periculis plenus.

D. III. *Cur sedens docet.* 1.

Q. TERTIA. Cur Christus sedens docet? Respon. Primò ad indicandam autoritatem suam. Prædicabat enim verbum suum & loquebatur tanquam potestatem habens, sicut Rex cum perorat aut promulgat mandatum suum. Hinc etiam Episcopi, qui Christum propriè repræsentant, sedentes concionantur. Cæteri Concionatores, quia *pro Christo legatione funguntur,* vt ait Apostolus 2. Cor. 5. & serui ipsius sunt, stantes solent loqui.

2. Secundò. Vt ostenderet se in naui Petri seu Ecclesia Romana sessurum, id est, semper mansurum, ibi docturum, ibi miracula patraturum, ibi Sacramenta exhibiturum, ibi in altum perfectionis & demùm vitæ æternæ ducturum. Quidquid moliãtur hæretici, non eximent hinc Christum, nec ad suas scaphas trahent. Sedet enim in vicarijs suis, Rom. Pontificibus, vsque in hodiernum, qui proinde rectè dicuntur *sedisse* tot vel tot annis, &c. quia locum Christi obtinent, gubernaculum Ecclesiæ tenentes & docentes.

3. Tertio. Vt doceret rationem prædicandi & audi-

audiendi verbum Dei, pacato scilicet & tranquillo animo, ab omni perturbatione semoto. Vt ergò serpentum quoddam genus, (vt scribit S. Augustinus ad Iulianum Comitem de perfectâ iustitia) cùm it ad bibendum, venenum omne deponit: ita cùm ad verbum Dei hauriendum imus, deponere debemus venenum malorum affectuum, superbiæ, inuidiæ, curiositatis, odij, &c. Sedendum denique, id est, finis concionis patienter expectandus. Solent enim qui ad concionem stant, citiùs se subducere, nec finem expectare.

E. IV. Cur hoc miraculũ in captura piscium edidit.

Q. QVARTA. Cur hoc miraculum in captura piscium edidit? Respondeo primo ad confirmationem doctrinæ suæ & concionis habitæ. Vt enim literas sigillo appenso confirmamus: ita Christus sermones suos miraculis confirmauit & confirmat etiamnum in Ecclesia. Quare vbi nouum Euangelium aut dogma proponitur, non est recipiendum, nisi miraculis confirmetur. Hæc quia nulla sunt apud hæreticos nostros, non sunt audiendi.

Secundo. Vt Petro compensaret vsum nauiculæ concessæ, nec non eius obedientiam præmiaret, quâ rogatus nauem reducere à terra, & iussus in altum ducere, paruit. Nihil ergò irremuneratum relinquit Dominus, præsertim quando verbi Dei præcones domo & hospitio recipiuntur, vti expertæ sunt fæminæ illæ, quæ receperunt Eliam & Elisæum.

Tertio. Vt discipulorum animos confirmaret ad se sequendum & prædicandum cum fiduciâ Dei verbum. Cùm enim viderent tantam tamque mirabilem piscium capturam, poterant intelligere se etiam in summa paupertate à Christo sustentari, imò & ditari posse. Rursum se quoque cum Christi auxilio innumeros homines capere & perducere ad fidem posse; siquidem hoc miraculum fecit ad significandam Ecclesiæ accessionem, quæ facienda erat per Apostolorum prædicationem.

F. V. Quid significat ea piscium captura.

Q. QVINTA. Quid significat mira tot piscium captura? quid ruptura retium? quid nauis periclitatio? Respondetur, stupendam illam piscium multitudinem significare mirabilem mundi conuersionem factam in breui tempore. Qui eum conuerterunt, erant rudes, simplices, pauperes, atque duodecim tantùm Apostoli. Qui conuersi sunt, erant vel Philosophi eloquentissimi & versutissimi, vel homines deprauatissimi & grauissimis erroribus à multis ætatibus imbuti. Doctrina, quam afferebant, erat carni & mundo contraria, noua, stupenda: Crucifixum adorandum & pro Deo agnoscendum: cæteros Deos tot retrò sæculis cultos & adoratos nihil nisi Dæmones, lapides & ligna esse. Impugnatores illorum erant potentes huius sæculi, qui omnibus machinis euertere eos moliebantur, & hoc ipso interim augebant.

Retium ruptura significat hæreses. Sic enim S. Petrus Alexandrinus Patriarcha vidit Christum veste discissa sibi apparentem, quam dilacerasse Arium Christus dicebat. Sur. 25. Nouemb. in vita.

Cæterùm ruptura hæc suo tempore iterum sarcietur. *E Magdeburgensibus vnus quidam dixit*, inquit Florimundus lib. 1. de orig. hæres. c. 12. *malas artes & fraudes quæ contra veram religionem adhibentur, similes esse cuneo; cuius acies tenuis admodum est, lignoq; infixus, haud ita magnam fissuram facturus videtur: at vbi in rimam adigitur, paullatim hiatum ampliorem facit, donec tandem vel maximam trabem omnino diffindat. Primam cunei huius Lutherani fissuram ait Cardinalis Hosius fuisse de indulgentijs disputationem. Secunda latior multò fuit & profundior. Communicatio scilicet laicorum sub vtraq; specie & clericorum matrimonia. At Augustana Confessio, quæque postea secuta sunt, tantam dederunt fissuram ac hiatum, vt nisi Deus propitius nos respexisset, nunquam tam grandis hæc scissura rursus coalescere & ad pristinam integritatem redire posse videatur. Sed quemadmodum Milo athleta, quum nimia virium fiducia arborem in media parte hiantem diducere vellet, brachijs redeunte ad se arbore, hinc inde constrictis, & deficiente conatu retentus, lupis esca fuit: sic quamuis hæreticus hic gladiator, alijq; non minus validam quam antiquam Ecclesiæ arborem discindere annixi sint, nunquam tamen totam eam conuellent. Sed spes est potiùs, eam pristina vnitate rursus coalituram, cum perpetua ignominia & ruina eorum qui diducere eam ac diuidere sunt conati.*

Quòd verò nauis penè mergebatur, significat prauos Christianorum mores secundum S. Augustinum. lib. 2. quæstion. Euangel. q. 2. Illis enim quandoque adeò premitur & affligitur Ecclesia, vt videatur iamiam submergenda.

G. VI. Cur ait Petrus: Exi à me Domine.

Q. SEXTA. Quare Petrus ait: *Exi à me Domine?* Respondetur, id dixisse ex humilitate, considerata Christi Domini potentia & magnitudine, sui ipsius verò vilitate & indignitate; se enim vtpote peccatorem & vilem homuncionem, indignum reputabat, qui Christum in naui sua haberet, tã sibi præsentem. Fortè etiam timuit, ne à Deo puniretur, quòd coram tam sancto ageret, ac ne in præsentia illius Deus peccata eius rememoraret, vti Sarepthana illa dixit Eliæ: *Quid mihi & tibi, vir Dei? ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ & interficeres filium meum?* 3. Reg 17. putabat. n. ideò mortuum esse filium suum, quòd virum tam sanctũ ipsa peccatrix recepisset, sicq; iniquitas eius magis elucereet, vtpote contraria iuxta se posita. Quid mirum si lepusculus timeat coram leone? solent. n. minima à maximis absorberi & consumi: aquæ gutta ab igne copioso. Nolo tamen, vt hoc prætextu subtrahas te à frequẽti cõmunione. Nam hoc ipso, quo te humilias & indignũ iudicas tanta Christi familiaritate, dignus ea efficeris, & Christus

se ad

se ad te libentiùs demittet qui non modò non exijt à Petro, id postulante, sed potiùs eum bono animo esse iussit, & socium sibi indiuiduum assumpsit. B. Virgo nominabat se ancillam Domini; & Dominus eam elegit in matrem. Ioannes Baptista indignum se dicebat, qui solueret ei corrigiam calceamentorum; & Dominus elegit eum in suum Baptistam. Indignum se reputabat publicanus, qui in penitiora templi intraret & oculos ad cœlum attolleret, & Dominus prætulit cum Pharisæo.

H. VII. *Quid significat hæc piscatio.*

Q. SEPTIMA. Quid significat hęc piscatio, & quì differt ab illa Ioan. 21.? Respondetur, primum hoc miraculum, quod contigit ante resurrectionem Christi, significare Ecclesiam militantem: alterum quod contigit post eius resurrectionem, significare Ecclesiam triumphantem, quæ colligetur in regnum cœlorum, post communem resurrectionem. In Primo laxatur rete indifferenter in capturam, quia ad Ecclesiam colliguntur & boni & mali; in secundo mittitur in dexteram, quia tunc solũ colligentur boni ad vitam æternã. In primo rumpitur & nauis penè mergitur, quod significat schismata, hæreses & scandala, quæ Ecclesiam premunt & fluctuare faciunt; in secundo non rumpitur, vt expresse scripsit Ioannes, quasi respiciens ad hoc primum miraculum, in quo scissum fuit rete. In primo sine numero comprehenduntur pisces, quia iuxta psalmum 39. fideles *multiplicati sunt super numerum*; in secundo fuit certus piscium numerus, quia certus & definitus est electorum numerus, ita vt nulli præter eos in cœlum penetraturi sint. In primo mittuntur pisces in nauem ad huc fluctuantem; in secundo trahuntur ad littus: quia in Ecclesia militante excidere possunt pisces à beatitudine, non item in triumphante.

DOMINICA QVINTA POST PENTECOSTEN.

Euangelium Matth. 5.

IN illo tempore: Dixit IESVS Discipulis suis: Amen dico vobis: Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo rhaca, reus erit concilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

CONCIONES.

I. *Quomodo nostra iustitia superare debeat Pharisaicam.*
II. *Veteris & nouæ legis differentiæ.*
III. *Peccata etiam venialia pro viribus vitanda.*
IV. *Ars irascendi sine peccato; seu cur, cui, quomodo, quousq; quando irascendum.*
V. *Iræ propriæ sedandæ remedia.*
VI. *Remedia iræ alienæ.*
VII. *De malis effectibus iræ.*
VIII. *Causæ & fines oblationum.*
IX. *Documenta ex Euangelio.*
X. *Mysteria.*

CONCIO I.

QVOMODO NOSTRA IVSTITIA SVPERARE DEBEAT PHArisaicam.

I. *Pharisaica vita austeritas carebat fide & charitate.*
II. *Innitebatur proprijs meritis.*

III. Ex-

III. *Externa non interna peccata vitabat.*
IV. *Ad oculum & hominum placita omnia faciebat.*
V. *Parua peccata sedulo vitabat maiora non item.*
VI. *Dicebat & non faciebat.*
VII. *Grauiora aliqua vitabat minora negligebat.*
VIII. *Malum pro malo reddebat.*
IX. *Opera alia Pharisaeorum bona Christianos confundunt.*

THEMA.

Amen dico vobis, nisi abundauerit Iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisaeorum, non intrabitis in regnum cœlorum.
Matth. 5.

A. *Pharisaeorum vita austeritas.*

TErrifica est hæc sententia, Auditores: *Nisi abūdauerit iustitia vestra plusquam Scribarū & Pharisaeorum, nō intrabitis in regnum cœlorum.* Scribæ enim & Pharisæi præ cæteris Iudæis sanctiores habebantur erantque inter Iudæos eo loco & honore quo sunt inter nos Religiosi. In cibo & vestitu parci erant, vitabant luxum ac voluptatem, ieiunabant secundis & quintis ferijs, diligenter soluebant decimas, dabant eleemosynas, assidui erant in orationibus, durè cubabant & ne somno nimium indulgerent, spinas aut lapillos capiti substernebant, vel in angusto assere se locabant, vt si quis dormisset profundiùs, in pauimentum decideret & rursum excitaretur ad orationem; vt scribunt Epiphanius hæres. 16. Iosephus & Hieronymus. Et his omnibus tamen contentus non est Christus, sed maiorem adhuc iustitiam requirit à Christianis. Quid igitur faciendum? Audiamus quibus in rebus defecerit iustitia pharisaica, vt inde Christianam perdiscere & stabilire possimus.

B. I. *Carebat fide & charitate.*

PRIMO. Iustitia Scribarum & Pharisæorum nōn habebat fundamentum fidei & charitatis; quia in Christum non credebant, proinde nec Deum amabant. Itaque similes erant illi, qui omisso fundamento ædificare, aut præterito ostio per tectum intrare domum nititur; nam *sine fide impossibile est placere Deo*, ad Heb. 11. Et Augustinus ser. 38. de temp. *Fides*, inquit, *est bonorum omnium fundamentum, fides est humanæ salutis initium; sine hac nemo ad filiorum Dei consortium potest peruenire, quia sine ipsa nec in hoc sæculo quisquam exequitur iustificationis gratiam, nec in futuro vitam possidebit æternam.* Sic etiam hæretici, quales præsertim Anabaptistæ, dū eleemosynas faciunt, calumnias sufferunt, fugiunt luxum in victu & amictu, iuramenta item & periuria: in vanum ædificant, quia carent fundamento fidei, vti & gentiles. Quin etiam Catholici, dum extra charitatem positi bene operantur, frustrà operantur. Scimus enim Apostolum dicere: *si distribuero in cibos pauperum omnem meam substantiam: si tradidero corpus meum ita vt ardeam, &c. charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

C. III. *Innitebatur proprijs meritis.*

SECVNDO. Iustitia Pharisæorum non innitebatur Christi meritis, sed proprijs. Vnde ille orabat: *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores &c. ieiuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ possideo.* Similes hi sunt viro illi *stulto* (qua parabola concludit Dominus hodiernum sermonem in monte habitum) *qui ædificauit domum suam super arenam: & descendit pluuia & venerunt flumina & flauerunt venti & irruerunt in domum illam & cecidit & fuit ruina illius magna*, Matth. 7. Veniet enim aliquando turbo iudicij, qui omnia illorum machinamenta, velut puerorum domunculas deijciet.

Iustitia ergò Christiana fundari debet super Christi merita. Inde enim nobis gratia, quæ non solùm exornat animam nostram, sed etiam dignificat opera nostra & quodammodo inaurat, vt sint meritoria vitæ æternæ. Sine ea cuprea sunt, nec merentur cælum.

D. III. *Externa, non interna peccata vitabat.*

TERTIO. Iustitia Pharisæorum erat, externa tātùm peccata vitare, non interna, vti concupiscentias malas cogitationes, intentiones, affectus, &c. Vnde Dominus: *Audistis quia dictum est antiquis: non occides, &c. ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo* (in corde scilicet) *reus erit iudicio* Et infra: *Audistis quia dictum est antiquis: non mæchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mæchatus est in corde suo.* Putabant ergò illi ea, quæ cogitationibus solis peraguntur, peccata non esse. Hinc vocauit eos Dominus, *sepulchra dealbata, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitiâ*, Matth. 23. Ibidem etiam ait illis ob eandem causam: *Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina & immunditia.* Nemo nescit plus referre, vt vas è quo bibimus vel edimus intus sit mundum, quàm vt extra; siquidem nisi intùs forent sordes, nihil sordidum biberetur vel ederetur. Sic etiam plus est in corde situm, quā m in externo opere; è corde enim procedit omnis malitia in opus externum. Cor radix est & officina, in quā cuditur omnis malitia. Qui ergò externa tantum peccata vitant, non interna: atrium domûs suæ custodiunt, ipsum verò domûs suæ cubile & penetrale peruium esse sinunt lenonibus, scurris, furibus, meretricibus. Cuiusmodi sunt illi, qui cogitationes, & quæ illis perficiuntur peccata, non curant, nec confitentur.

Iustitia ergò nostra seu Christiana requirit, vt non modò externa, sed interna etiam, & quæ in solo corde coquuntur peccata, pari studio vitemus. Ad hoc indicandum Arcam fœderis vestijt Bese-

leel auro purissimo intus ac foris, Exod. 37. Sic vestire etiam suam quisque animam debet. Rursum in hunc finem, secundùm Gregorium hom. 13. in Ezech. vidit Ezechiel c. 40. virum habentem funiculum lineum ad dimetiendum templum. Vir ille Christum, templum significabat Ecclesiam; funiculus lineus censura legis nouæ est, quæ etiam cogitationes & internos actus iudicat. *Censura legis veteris*, inquit Gregorius, *funiculus fuit, sed lineus non fuit, quia rudem populum non subtili prædicatione coërcuit, in quo per pœnæ sententiam non peccata cogitationis, sed operis resecuit.*

E. IV. *Ad oculũ & hominum placita omnia faciebat.*

QVARTO. Iustitia Pharisæorum erat, ad oculum tantum omnia facere, ad hominum placitum; nihil de Dei offensione solicitum esse. Vnde Dominus Matth. 23. de illis ait: *Omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua & magnificant fimbrias*: id est explicant chartas vel membranas in fronte & brachio, decalogo conscriptas: & magnas faciunt in veste fimbrias hyacinthinas, in quarum oris spinas ligant, teste Hieron. in Matth. 23. quò nimirum per eas semper admoneantur legis diuinæ arctè obseruandæ. Hoc autem nihilo minùs Deo displicet, quam displiceret viro, si se eius vxor comeret & ornaret ad placendum alteri.

Huc referri possunt, qui in publico tantùm peccare metuunt: occultè verò cùm possunt, liberrimè delinquunt; metuunt enim hominum oculos, non Dei: similes noctuæ, quæ de die nec strepit nec rapit, sed de nocte tantùm. Timent agere turpia coram hominibus: non timent, coram Deo. Quanta hæc peruersitas!

Iustitia ergò nostra vult, vt non tam oculos hominum, quàm Dei metuamus, adeoque tam occulta quàm aperta crimina vitemus, iuxta id Apostoli 2. Cor. 4. *Abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutiâ* (vt scilicet aliud palàm ostendamus, aliud occultè faciamus) *sed coram Deo.* Audiatur & Greg. Nazianz. orat. 3. *Nos* (Christiani) *externam speciem ac velut picturam parum admodum curamus, in interno autem homine multo plus operæ studijq́ue ponimus, idq́ue potissimùm studemus, vt spectatorem ad ea, quæ animo cernuntur, retrahamus.*

F. V. *Parua peccata sedulò vitabat, maiora non itē.*

QVINTO. Iustitia Pharisæorum erat, parua peccata magni æstimare & diligentissimè vitare, maiora verò & grauiora nullo metu perpetrare. Vnde ait illis Dominus Matth. 23. *Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum & cyminum: & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Tales erant etiam Pharisæi; qui pro peccato habebant, manducare illotis manibus, non illoto corde: Item Sabbato spicas manu carpere & terere; non item pauperes conterere & vsuris depascere. Tales & illi, qui nolebant intrare prætorium, ne contaminarentur: interim verò non metuebant Christum neci tradere, Ioan. 18.

Huc pertinent, qui paruula peccata vitant, vel pro peccatis reputant ea, quæ nulla sunt, cùm interim vera & grauiora committere nihil pensi habeant. Habent enim conscientias similes aranearum telis, in quibus paruæ capiuntur muscæ, maiores perrumpunt & euadunt.

Iustitia Christiana est, non contemnere quidem aut pro nihilo habere veniales lapsus: verùm multò magis cauere grauiores & lethales. Illorum auctores asserit reos esse consilio & iudicio: istorum verò reos gehennæ ignis. Si enim reatus est irasci, indignari, conuitiari; quanto magis sanguinem fundere?

G. VI. *Dicebat & non faciebat.*

SEXTÒ. Iustitia Pharisæorum erat, dicere & non facere. *Dicunt & non faciunt*, ait Dominus, Mat. 23. *alligant enim onera grauia & importabilia: digito autem suo nolunt ea mouere.* Sic multi speciosè de virtutibus & pietate loquuntur, de iustitia & fide, &c. interim ipsi nihil faciunt. Multa parentes liberis præcipiunt, & suis domesticis patres familias, ipsimet negligunt. Similes Campanæ, quæ ad templum vocat homines, ipsa verò non ingreditur: & fabricatoribus arcæ Noë, qui arcam, quam in salutem Noë faciebant, ipsi non intrarunt.

Iustitia Christianorum similis esse palmæ debet, quæ fructus fert pari, cum folijs æquilibrio, apud Pier. l. 50. hierogl. Vnde Psal. 91. *Iustus vt palma florebit.* Quod fit, cùm verba consonant factis.

Apoc. 4. legimus Ioannem vidisse procedere de throno Dei fulgura & voces & tonitrua. Thronus Dei, secundum Alcazar ibid. sunt Christiani, à quibus partim fulgura exemplorum, virtute coruscantium: partim voces & tonitrua, sermonum piorum ac diuinorum, corda permouentium prodeunt. Hæc fulgura & tonitrua, sicut Ecclesiæ gloriosa & festiua, ita gentibus & hæreticis sunt formidanda. His enim primi Christiani in gentilissimi tenebris demonstrârunt Christi veri Dei thronum reperiri in Ecclesia.

H. VII. *Grauiora aliqua vitabat, minora negligebat.*

SEPTIMO. Iustitia Pharisæorum erat, grauiora aliqua peccata vitare, vti periuria: minora verò, vti iuramentum simplex, non curare, Matth. 5. Sic enim ait: *Audistis quia dictum est antiquis: Non peierabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino*, id est, nec veritatem quidem iuramento confirmabitis, citra necessitatem videlicet. Putabant enim Iudæi licitum esse iurare verum, item per creaturas saltem. Sed Christus vtrumque reprobat, cùm dicit omninò non iurandum. Et hoc primo ne ex assuetudine iurandi labamur in periurium. Vnde Augustin. serm. 28. de verb. Apostoli ait: *Falsa iuratio exitiosa est, vera*

iuratio periculosa est, nulla iuratio secura est. Secundò quia hoc postulat reuerentia nominis diuini. Tertiò quia ea deberet esse fides & veritas Christianorum, vt iniuratis credi posset.

Iustitia Christiana est, vitare etiam pro viribus venialia errata. Christiani enim ab Apostolo ad Rom. 9. vocantur filij Dei; idque nos testamur, quoties oramus: *Pater noster, qui es in cœlis.* Atqui filius non degener, non modò adduci nequit, vt occidat patrem, sed neque, vt leuiter quidem verberet. Idem Apostolus 1. Cor. 14. ait nobis: *Malitiâ paruuli estote* (græcè, *infantes estote*.) Ergò sicut infans nescit de peccato loqui & cogitare, nedum id perpetrare: ita Christiani cauere etiam debent, vt ne cogitent aut loquantur ea, quæ sunt mala.

I. VIII. *Malum pro malo reddebant.*

OCTAVO. Iustitia Pharisæorum erat resistere malo, & par pari referre: Oculum pro oculo, dentem pro dente eruere, Matth. 5.

Iustitia Christiana requirit, vt non reddamus malum pro malo; vlterius, prætereà ascendendo suadet & hortatur vt parati simus plura perferre, quàm irrogantur; imò etiam reddere bonum pro malo. In arcâ Noë legimus triplices mansiones fuisse, infimam, mediam, supremam, vti habent Hebræa, pro quibus nostra versio legit: *deorsum, cœnacula & tristega,* Gen. 6. Infima quadrupedum, media alitum, suprema hominum fuisse iure existimatur. Sic in Ecclesia videntur fuisse tres status, primus naturæ, in qua homines nulla adhuc lege positiua regebantur, ideoque communiter suos affectus sequebantur & offendentes offendebant, cædentes cædebant. Secundus legis scriptæ, in quâ vltio solùm fuit prohibita, Leuit. 19. *Non eris vltor, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* Idque communiter credebant sibi sufficere. Tertius legis Euangelicæ, quæ monet iniurias æquo animo ferre, prætereà etiam suadet reddere bonum pro malo. Quia enim Christianus est in supremo & perfectissimo Ecclesiæ statu, debet perfectiora agere. Hoc est, quod ait Dominus: *Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & Publicani hoc faciunt?* & c. q. d. vos in loco eminentiori & cœlo propinquiores estis; maior igitur perfectio requiritur à vobis, quàm à veteribus, qui in infimo & medio statu fuerunt.

Quid verò ad hæc, quæso, respondere poterũt, qui ne ad primum quidem peruenerunt, dum neque eos diligunt, à quibus ipsi diliguntur, quique omni prorsus iustitia carent? si non intrabunt in regnum cœlorum, qui iustitia sua non superant Pharisæos: quomodo intrabunt, qui illos nec adæquant?

K. *Opera bona Pharisæorum bona Christianos confundunt.*

Audiamus bona Pharisæorum opera. Primò legem Dei maximi faciebant, in fronte & manicis gestabant. Quid ergò dicemus de Christianis, qui legem Dei & Ecclesiæ pro triobolo transgrediuntur? qui erubescunt crucem in fronte pingere, rosarium in manu gestare? Secundò Pharisæi blasphemias execrabantur; vnde de Christo dicunt cum horrore: *Hic blasphemat.* Quid respondebunt Christiani, qui perpetuò execrantur & blasphemant Dei nomen, vulnera & sacramenta? Tertiò Pharisæi hostes erant impudicitiæ, & ne propè quidem cum meretricibus consistere volebant; vnde quidam de Christo ait: *Si esset hic Propheta, sciret vtique quæ & qualis est hæc mulier, quia peccatrix est.* q. d. ego eam ad me non admitterem. Quid ergò dicent Christiani, qui multis sæpe annis pellices domi alunt, aut secum circumducunt, vel meretricibus adhærent? Quartò Pharisæi magno studio Sabbatum custodiebant, vnde contra Christum toties queruntur, quòd, etsi rebus leuissimis, Sabbatum violare videretur. Quid ergò Christiani, qui dies festos violant grauissimis peccatis & diuina negligunt leuissima de causa? Quintò Pharisæi frequentes in templo erant, noctu, manè, vesperè. Quid ergò Christiani, qui vix semel in hebdomade sacram ædem salutant, & vbi salutarunt, statim inde se proripiunt? Sextò Pharisæi publicè etiam orare in angulis platearum minimè erubescebant. Quid ergò Christiani, qui dum pulsatur ad orationem publicam v. g. Salutationis angelicæ: vel dum gestatur per plateas S. Eucharistia, genu flectere & orare in patulo sibi ducunt ignominiæ & vel se subducunt, vel in suis negotijs pergunt, nec caput quidem aperiunt? Septimò Pharisæi victu erant modico, crebrò ieiunabant, vti ille bis in hebdomade, Luc. 18. Quid ergò Christiani, qui die Veneris & Sabbatis abstinere vel à carnibus nolunt? Octauò Pharisæi fideliter dabant decimas, vti fatetur idem ille. Quid ergò Christiani, qui decimas ad se rapiunt & in ijs dandis innumeras fraudes committunt? Nonò Pharisæi magnas dabant eleemosynas & publicas; vnde præeunte tuba eas proclamabant. Quid ergò Christiani, qui in luxum quidem & pompam diuites ac liberales sunt, in Deum verò & egenos pauperrimi ac parcissimi? Decimò Pharisæi munifici erant in donis templo & gazophylacio conferendis. Quid verò Christiani, qui pro perdito habent, quod altari & gazophylacio offertur? Iudicate igitur an non Pharisæi quamplurimos Christianos magna ex parte superent, eoque in iudicio condemnaturi sint. Peccarunt Pharisæi in sola intentione dum faciebant opera illa, quò viderentur ab hominibus: finis duntaxat malus erat, & tamen his omnibus tam operosis suis actionibus Deo displicuêre; qua ratione igitur placebunt Christiani, qui nec opera illa faciunt, quæ fecêre Pharisæi? Itaque colligamus vires, Auditores, & ea quæ retrò sunt obliuiscentes, ad ea, quæ priora sunt, extendamus nosmetipsos, cum Apostolo ad Philipp. 3. Parum

(margin numbers: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.)

adhuc præstitimus & vix iustitiam Pharisæorum attigimus. Plus vltrà nobis tendendum est. Senior quidam in vitis Patrum rogatus, quid perfectionis studioso agendum esset? respondit, eum imitari debere canes venaticos. Sicut enim illi leporem velocissimè totoque conatu persequuntur, non respectant, quæ in via sunt aut offeruntur non attendunt, sed omnibus oculis, sensibus & viribus etiam per saxa, sentes & vepres in leporem feruntur, nec quiescunt donec eum ceperint: ita & virtutis studiosum circa virtutem facere debere. Atq; ita fecit S. Marcianus anachoreta, vti narrat Theodoretus in Philotheo. Cùm enim in venatorem incidisset, rogatusque esset quid rerum in eremo solus & otiosus ageret, vice versâ quæsiuit. *Quid verò tu agis?* Cui ille, *Ego ceruos & lepores venor, vt vides.* Tum Marcianus: *Et ego,* inquit, *Deum meum hic venor, nec ab hac pulchra venatione cessabo, donec eum apprehendero.*

Concio II.

VETERIS ET NOVÆ LEGIS DIFFERENTIÆ.

I. *Lex vetus scripta fuit in tabulis lapideis, noua in tabulis cordis carneis.*

II. *Vetus fuit obscura, noua est clara.*

III. *Vetus angustis terminis conclusa, noua per orbem totum diffusa est.*

IV. *Vetus temporaria erat, noua æterna.*

V. *Vetus erat graue iugum, noua, leue.*

VI. *Vetus erat timoris & seruorum, noua amoris, & filiorum.*

VII. *Vetus ex se neminem iustificabat, noua vim iustificandi habet.*

VIII. *Vetus puerorum erat.*

IX. *Vetus temporalia solum promisit, noua verò bona æterna.*

X. *Vetus clausum habuit cœlum, noua apertum.*

Miracula veteris legis ferè omnia in noua etiam exhibita.

THEMA.

Audistis, quia dictum est antiquis. Matth. 5.

A. *Typus veteris legis reformata.*

IOsuen præclarissimū illū Ducem, typū Christi Domini fuisse non solùm ob nominis similitudinem, (Iosue enim idem significat, quod sacratissimum nomen Iesu) sed ob alias etiam analogias satis compertum est. Missis nunc alijs, legimus Iosuen accepisse à filijs Israël in hęreditatē, vrbē Thānathsara, Hebr. Thimnathserach, Ios. 19. vilēmale que ædificatā imò dirutā, vt quasi aceruus lapidū & vrbis cadauer esset; q̃ proinde Iosue denuo ędificauit cōmodioreq́; ad habitandum reddidit, ex quo celebris facta est & S. Hieronymi tempore (vt testatur ipse lib. de locis Hebr. adhuc superstes fuit. Ideoque vt nonnulli volunt mutatum eius nomen, & appellata est Timnathcheres, vti in Hebraico textu vocatur, Iudic. 2. Quid verò vrbs illa diruta nisi synagoga siue lex Mosaica prauis Iudæorum moribus lacerata & vastata? Hanc igitur ædificare, perficere & expolire cœpit Christus Dominus, vt in eâ commodè habitare, quicunque vellent, possent, non iam quasi in veteri sed quasi in nouâ vrbe. Congruit huic proposito vtrūque vrbis vocabulum. Prius illud veteris vrbis, Thamnathsaraah imaginem luxuriantem seu superfluam, vel exolescentem ac fætentem significat; Posterius verò vrbis nouæ Thamnathcheres, imaginem solis, vt aduertit Serarius Ios. 19. Quid autem fuit in Synagogâ nisi superfluitas traditionum humanarum, carnaliumque sacrificiorum graueolentia & nidor? quid ipsa nisi deficiens in virtutibus & paulatim exolescens imago? At verò Ecclesia imago solis est, longè lateque splendens, Christumque iustitiæ solem, vitæ sanctitate, fide, cultu & amore repræsentans. Atque hanc ædificare in hodierno incipit noster Iosue: abiectis partim, partim instauratis veteris legis ruinis. Nos igitur in hoc sermone veteris & nouæ illius vrbis Iosuanæ seu Synagogæ, & Ecclesiæ discrimen videamus.

B. I. *Lex vetus scripta fuit in tabulis lapideis.*

Primo. Lex vetus scripta & præscripta fuit Iudæis in tabulis lapideis; ad significandam duritiam cordis eorum, quòd legem non erant impleturi, inquit S. Augustinus de Catechiz. Rudibus c. 20. & serm. 6. de verb. Apostoli. Vnde ad legis literam Iudæi solùm attendebant, ideoque in membranis & fimbrijs eam scribebant, vt semper ante oculos haberent, eamque externè adimplerent, non curantes, quo affectu, quâ mente & quâ intentione.

Noua in tabulis cordis carneis.

Lex noua scripta & inscripta est Christianis, non in tabulis lapideis, sed *in tabulis cordis carnalibus,* id est, sentientibus & flexibilibus, 2. Cor. 3. & Ier. 31. vbi dicitur: *Dabo legem meam in visceribus eorum & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum & ipsi erunt mihi in populum.* Voce enim viuâ prædicata est lex fidelibus in Sion & per Spiritum S. impressa eorum cordibus multò solidiùs, quam vetus in tabulis lapideis. Ideò enim Tyranni nulla ratione, nullis minis vel tormentis, nullis dolis aut promissis eximere potuerunt legem è cordibus tot millium fidelium, qui pro ea asserenda sanguinem fuderunt. Imprimitur autem lex cordibus fidelium, cùm ea illustrantur per fidem, & alias illustrationes, quibus legis præstantia, diuinitas, suauitas, & vtilitas eis insinuatur; rursum cùm ea roborantur ad legem non solùm memoria retinendam, sed etiam sanguine & vita contestādam.

C. II. *Vetus fuit obscura.*

SECVNDO. Lex vetus fuit obscura, multis figurarum vmbris inuoluta; ideoq; significata per velamen, quo tecta erat facies Moysis, cum populo loquentis, Exodi 34. vt exponit Apostolus 2. Cor. 3. item per velum templi, quod per Christi mortē scissum est. Exinde enim arcana legis veteris patēre inceperunt. Idem significabat nebula & fumus circa montem Sinai cùm legem Deus Moysi dedit Exod. 19. dixit enim: *Iam nunc veniam ad te in caligine nubis*, hoc est, *obscurâ legis scientiâ*, vt ait Interlinearis gl. summa enim fidei mysteria, vti SS. Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, resurrectionis, iudicij, cœlestis beatitudinis non nisi per figuras, & quidem obscurissimè, nec nisi illis qui Deo familiariter adhærebant, ostensa sunt.

Noua est clara.

Lex noua clara & lucidissima est, vt vel ex Euangelijs patet, quæ respectu scripturarum veteris legis præsertim prophetiarum ita se habent, vti dies respectu noctis. Inde enim quilibet quæ ad fidem & salutem consequendam vitamque rectè instituendam pertinent, facilè perdiscere potest. Hinc Arnobius in psal. 135. scribit: *Fecit luminaria duo magna, vnum in die noui testamenti, quod sicut sol radiat in lumine agentibus: aliud in nocte Iudaicâ conuersantibus. In nouo enim apertè quod legitur, sicut in die, in ipsâ literâ perlustratur à Christo, qui est sol verus iustitiæ. In Veteri autem sub litera tegmine, quasi in nocte positum à Lunâ, id est, ab Ecclesia manifestatur.* Sanè quæ olim doctissimi Rabbini intelligere non poterant, nunc à rudibus mulierculis, pueris & ruricolis sine hæsitatione creduntur, & quantum satis est, explicatè intelliguntur.

D. III. *Vetus angustis terminis conclusa.*

TERTIO. Lex vetus arctis terræ limitibus circumscripta fuit, non vlteriùs se extendens, quàm à flumine Euphrate vsque ad mare mediterraneum; solam quoque Hebræorum nationem, vni Palæsthinæ inclusam, complexa erat. Lex noua se effudit per vniuersum orbem iuxta Psal. 71. *Dominabitur à mari vsque ad mare & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.* Designatum hoc fuit Iudic. 6. in vellere Gedeonis, quod primò quidem rore perfusum fuit, areâ circumiacente spatiosissima sicca remanente: posteà solum vellus aridum remansit, tota verò tellus in circuitu rore maduit. In quem locum S. August. l. de Vnit. Eccl. c. 5. *Non video*, inquit, *quid hic aliud figuratum & praenuntiatum sit, nisi vt aream intelligamus orbem terrarum, locum velleris populum Israel. Nouimus enim illum quondam gentem diuini Sacramenti gratiâ tanquam cœlesti rore perfusam, cuius muneris per omnes in circuitu gentes quia eo carebant, tanquam siccitas erat. Erat autem apud illum populum hoc munus in vellere, id est, in velamine & quasi in nube secreti, quia nondum fuerat reuelatum. Nunc autem videmus orbem terrarum iam reuelato rore saginari per Euangelium*, &c. Et S. Hieronymus ad Paulinum: *Postquam*, ait, *siccato Iudaea vellere vniuersus orbis cœlesti rore perfusus est & multi de Oriente & Occidente venientes recubuerunt in sinu Abrahæ, desijt esse notus tantùm in Iudæa Deus & in Israel magnum nomen eius, sed in omnem terram exiuit sonus eorum.*

Noua per orbē totū diffusa est.

E. IV. *Vetus tēporaria erat.*

QVARTO. Lex vetus temporaria tantùm erat, durans vsque ad Christum, quemadmodum pædagogus adiungitur pueris donec adolescant; tunc enim Magistris & Doctoribus tradūtur erudiendi: ideò Hebræorum *pædagogus* vocatur ab Apostolo ad Gal. 3. Lege Christi aduentante amotus est pædagogus. Lex igitur noua æterna est duratura ad finem mundi. Veteris legis typus erant primæ legis tabulæ, quæ à Moyse confractæ, designabant legē illam aliquando abolendā. Nouę legis typus erant tabulæ posteriores, quæ non sunt cōfractæ, sed in arcā fœderis, id est, Ecclesiā Christi semper asseruatæ, vt exponit S. Augustin. l. 15. contra Faustum cap. 4. Ad hoc etiam indicandum lex vetus cum terræ motu, saltem montis Sinai, data est, iuxta psalm. 67. *Terra mota est*; nec non Exod. 19. vbi dicitur: *erat mons terribilis*, Hebr. *tremens & saliens*; quia nimirum lex illa mobilis & amouenda erat, vti docet etiam ex Aggæo Apostolus ad Rom. 12. At verò noua lex sine huiusmodi motu data, quia permansura erat vsque ad mundi finem.

Noua æterna.

F. V. *Vetus erat graue iugum.*

QVINTO. Lex vetus erat iugum graue, atque vt censuit S. Petrus Actor. 15. propemodum importabile id quod denotabant graues Moysis manus, Exod. 17. Secundum D. Bernardum serm. 30. in Cant. quas nisi adiuuante vtrinque Aaron & Hur eleuare diutius ad orandum non poterat: sic enim nec legis illius pondus sine speciali gratiâ diu portari; sed vt Rupert. l. 3. de Trinit. cap. 20. exponit, *lex vt impleretur, sustentatore indigebat Christo, Hure Spiritu sancto.* Fuit autem graue valde. Primo propter multitudinem præceptorum, quæ vt numerat Abulensis, Lyranus, Paulus Ricius Rabinus, erant sexcenta & tredecim, si tam negatiua quàm affirmatiua computarentur. Secundò propter difficultatem ipsorum in cibo, tactu, sacrificijs, cæremonijs, iudicijs. Tertiò quod eius sacrificia & sacramenta non conferebant gratiam ex opere operato, quæ difficultatem temperaret; neque lex sine fide Christi vim habebat iustificandi. Denique quia graues pœnæ delinquentibus impositæ ob culpas sæpe non grauissimas; vti lapidationis, si quis blasphemasset, aut Sabbatum violâsset; interdicti à templo, si quis mortuum tetigisset; aquę zelotypiæ bibendæ, si mulier suspectæ fidei esset; combustionis, si filia Sacerdotis fornicata esset, &c. At verò noua lex iugum suaue est & appellatur ab ipso Christo, tum quia lex amoris charitatem Dei & proximi solum præcipit; tum quia Christi exemplum habet, tum quia abundantem gratiam, onus alleuiantem.

Noua leue.

G. VI. *Vetus erat timoris & seruorum.*

SEXTO. Lex vetus erat lex timoris & seruorum, vt testatur Apostolus ad Rom. 8. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiri-*

spiritum adoptionis filiorum Dei. Et ad Galat. 4. vbi
id iugum seruitutis appellat & comparat Agar:
sicut econtrà legem gratiæ Saræ. Agar ancilla erat
Abrahæ seu vxor secundaria, quæ cum filio
suo Ismaële, persecutore Isaaci, filij Saræ, expul-
sa est è domo Abrahæ, denotans Synagogam;
quæ, quia eius filij vexarunt Ecclesiæ filios, Chri-
stianos, repudiata & abiecta est à Deo. Sara vxor
Abrahæ primaria & Domina, Ecclesiam desi-
gnans, semper Deo adhæsit: Contrà lex noua lex
amoris & filiorum est, nec non libertatis; quia per
amorem & gratiam suauiter nos ducit ad sui ob-
seruationem: deinde libertatem confert quadru-
plicem, Primo à seruitute cupiditatum & vitio-
rum, quibus subiecti peccatores. Secundo à coa-
ctione & metu, vt legem impleamus non ex ti-
more vindictæ, sed Dei & virtutis amore; imple-
turi etiam si nulla præuaricatoribus pœna statuta
esset. Tertio à lege veteri, quà continebat præce-
pta iudicialia & cæremonialia: non autem quà
moralia seu Decalogum. Quartam conferet in re-
surrectione, à morte & omni miseriâ. Hinc igitur
lex noua in monte Sion data & inscripta est cor-
dibus fidelium sine omni timore; imò maximo
cum gaudio & solatio eorum; per ignem non v-
rentem aut consumentem, sed blandientem & fa-
uentem. At verò lex vetus in monte Sinai data fuit
cum terrore, sæuiente procellâ, tonante & fulgu-
rante cœlo, monte fumante, terribili promulgato-
ris Angeli voce.

Noua amoris & filiorum.

H. VII. *Vetus ex se neminem iustificabat.*

SEPTIMO. Lex vetus ex se (sine fide scilicet Chri-
sti) neminem iustificabat aut iustificare poterat,
seu absoluere à peccatis & gratia donare, vti testa-
tur Apostolus ad Galat. 2. & 3. ad Hebr. 10. & alibi
sæpe. Vnde illius legalia sacra & sacrificia erant
infirma & egena elementa, ad Galat. 4. In cuius rei
typum habebat altare holocausti *non solidum, sed
inane & cauum intrinsecùs,* vt præcipitur Exod. 27.
At verò noua lex vim iustificandi habet ex se. Vnde
& altaria illius non caua & inania, sed solida sunt
& lapidea. Typum etiam huius discriminis exhi-
buit Hebræis Elisæus, cùm primò misit seruum cũ
baculo suo ad suscitandum puerum, sed irrito e-
uentu: deinde ipsemet descendens ad puerum, ei-
que incumbens suscitauit eum. 4. Reg. 4. seruus E-
lisæus cum baculo eius denotat legem veterem,
qua sola nequaquam poterant prophetæ vitam
gratiæ afferre peccatoribus. Descensus Elisæi
ipsius, legem Christi & nouam indicat, quæ susci-
tat peccatores. Eôdem spectat parabola Domini
de Samaritano, qui solus vulneratum hominem
sustulit in equũ & in diuersorio sanari fecit, quod
non fecerant sacerdos & Leuita. Hi enim legis ve-
teris impotentiam, Samaritanus virtutem legis
nouæ ad iustificandum repræsentat, Luc. 10.

Noua iustificandi habet.

I. VIII. *Vetus puerorum erat.*

OCTAVO. Lex vetus puerorum erat & rudium;
nihil enim ad perfectum adduxit, ait Apost. ad Hebr.
7. hoc est, neminem potuit perficere, quia in ex-
ternis tantùm occupabatur circa iustitiam carnis,
& munditiem exteriorem, quæ coram homini-
bus, non autem coram Deo puros & sanctos effi-
ciebat. Si quis mortuum tetigisset aut immun-
dum, iubebat eum lex lauari; si quis homici-
dium & verum crimen admisisset, iubebat eum
lex occidi: ipsumverò peccatum ipsamq; ani-
mam non expiabat lex, vt explicat Cornelius.
Rursum ad externa potissimùm & grauia peccata
attendebat, vt colligimus ex hodierno Euangelio;
quia pueris, hoc est, rudibus hominibus præscri-
pta. Vnde S. Cyrillus Alexandr. lib. de spiritu S. de
illis scribit: *Quæritur quo pacto congruum fuerit
olim, & ab initio priscis nouam & Euangelicam legem
non esse datum? Dicimus quod liberati ab Ægypto opus
habebant instructione & educatione, quasi puerili.
Erant enim adhuc crassi, & ad absurda quæque facilè
seductibiles. Quare ferè impossibile erat, & minimè in-
tegrum, vt statim arduam quandam ciuilitatem, &
vitæ rationem arriperēt, quæ tam præclara sit ac admi-
rabilis, vt ambuletur quidem super terram, cõuersatio
autem habebatur in cœlis. Vnde Apostolus: Perfectorum
quidem est solidus cibus, paruulis verò lac conducibilius
est. Pueris igitur opus erat eruditione quæ per figuras,
&, vt sic dicam, victu delicatiore non sermone ad con-
summatam perfectionem ducente. Israelitæ enim leues
erant parumq; sapientes, & in quamlibet affectionẽ fa-
cilè rapiebantur: & si quis mores eorum diligenter spe-
ctarit, opinor quòd neque vmbra digni erant, id quod
Moyses ostendit, tabulas legis confringendo, nec vmbra,
nec figuris, nec vlla doctrina cœlesti dignos arbitratus.*
Et propterea etiam Apostolus iure legem illam
dixit fuisse pædagogum ad Christũ, vti diximus,
quia scilicet pueros adhuc rudes erudiebat. Pæ-
dagogus enim græcis dicebatur seruus, qui
puerum ducebat & regebat, primamque eius
ætatem ad vitia procliuem virgis coërcebat, for-
mabat, disciplinis puerilibus imbuebat, & ad altio-
ra præparabat, tandemque ad præceptorem &
Magistrum deducebat ab eo erudiendum in arti-
bus liberalibus & altioribus studijs. Itaque lex
noua schola adultorum est, ad sublimiora studia
idoneorum. Vnde illius præcepta accuratiora &
subtiliora, vti ostendit Dominus in hodierno Eu-
angelio, & ad longum toto capite Matth. 5. Non
conuenit pueris præscribi lectiones adultorum,
nec decet vt hi contenti sint lectionibus puero-
rum. Iam ergò quia Iudæi ferè sensibus tantùm &
proprijs cupiditatibus ducebantur, præscripsit eis
infimos gradus v. g. *Oculum pro oculo, dentem pro
dente,* quò videlicet, si omninò vindictam vellent,
saltem non excederent in modo, quod communi-
ter fit, vt pro vna contumelia decem easque gra-
uiores rependamus; sicq; eos disponeret ad reci-
piendam altiorem illam doctrinam, quam hîc
tradit: *Ego autem dico vobis, non resistere malo; sed si
quis te percusserit in vnâ maxillâ, præbe ei & alteram.
Rursum. Dictum est antiquis: Diliges amicum tuum;*

Non adultorum

ea aliam

ea aliam puerorum lectionem. Sed ad altiorem euchit Dominus: *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, &c. Dictum est antiquis : non peierabis. Iterum puerorum lectio; altiorem audite : Ego autem dico vobis, non iurare omninò.* Itaque lex vetus nequaquam contraria est nouæ , sed velut pædagogus pueros ad præceptorem , sic transmittit ad Christum Iudæos à rudioribus præceptis ad perfectiora. Lex noua est homo ille lineis indutus, quem vidit Ezechiel.cap.40.metiri templum mysticum lineo funiculo , vt explicat D. Gregorius hom.13.in Ezechiel. *Funiculus*, inquit, *lineus in manu eius. Censura legis veteris funiculus fuit , sed lineus non fuit, quia rudem populum non subtili prædicatione coercuit, in quo per pœnæ sententiam non peccata cogitationis , sed operis resecauit.* At Christus Dominus funiculum lineum in manu tenuit cùm dixit Matth.5. *Audistis quia dictum est antiquis : Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam , iam mœchatus est eam in corde suo* iam ergo examinet se vnusquisque in qua schola hæreat, vtrum non adhuc in Hebræorum classe sedeat, vel etiam in inferiori, dum nec amicos diligit , nec vindictæ æquitatem obseruat, nec periuria cauet, nec ab externis peccatis abstinet.

K.
IX.
Vetus tẽporalia solũ promisit.

NONO. Lex vetus temporalia solùm bona promisit & terrena sui cultoribus, vti terram promissionis manantem lacte & melle, id est, omni frugum vbertate & pinguedine redundantem, Exod. 3. Deut.6. alias etiam prosperitates & benedictiones in liberis, pecoribus, agris, ædibus. &c. Deut. 28. Denique Isaiæ 1. *Si volueritis & audieritis me*, inquit, *bona terræ comedetis.* De æternis bonis & regno cœlorum non fit expressa mentio. Primus qui regnum cœlorum nominauit & promisit pœnitentibus, fuit Ioannes Baptista , qui inde cœpit concionem suam , quemadmodum & Christus: *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum* ; tum quia vsque ad Christi ascensionem clausum erat, tum quia carnalis ille & terrenis tantùm commoditatibus addictus populus parui æstimasset futurorum bonorum promissionem, maximè eo tempore, quo cœlum adhuc occlusum nemini patuisset. Vnde S. Hieron. ep.126. ait : *Et mihi in Euangelio promittuntur regna cœlorum , quæ instrumentum vetus omnino non nominat.* In lege igitur noua primum est quod promittitur , regnum cœlorum. Et propterea Dominus sermonem suum in monte ita inchoat : *Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Quodque magis mirum , temporalium promissionem nullam ferè commemorat lex noua , quasi indignæ sint quæ sui cultoribus promittantur ; ait illis adijciendas veluti auctarium.

Noua verò bona æterna.

L.
X.
Vetus clausum habuit cœlum.

DECIMO. Lex vetus, vti primùm meminimus, clausum sibi cœlum habuit, adeoque suos alumnos ad limbum transmisit vniuersos , etiam sanctissimos. Bonus ille Iacob optatum suum Iosephum non quæsiuit in cœlo, sed in limbo. *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Genes. 37. Ezechias bonus item & Deo charus rex morti appropinquans : *Vadam ad portas inferi*, inquit Isa. 38. Portas cęli nemo aperire nisi rex gloriæ potuit, vti discimus psal.23. Lex noua post ascensionem Christi cœlum sibi apertum habet , ita vt animæ iustorum ab omni labe expiatæ illicò rapiantur ad cœlestem beatitudinem & videndum Deum facie ad faciem. Inde S. Stephanus pro cœlo pugnans & quasi iam iam victor ingressurus : *Ecce video cœlos apertos*, inquit , Act.7. Sanctus etiam Ioannes Apoc.21. scribit 12. portas patere cœlesti in ciuitate, tres ad Orientem, tres ad Occidentem, tres ad Meridiem, tres ad septentrionem, hoc est, cœlum vndique apertum ad recipiendos iam electos ex quacunque orbis plaga venerint.

Noua apertum.

Ex dictis apparet non admodum difficile esse discernere legem veterem à noua , vt mirandum & horrendum sit quod scribit Aurifaber in sympos. serm. Lutheri c. de lege & Euangelio, ipsum dixisse , *si discrimen vtriusque nôsset, se Diabolo* (veniam date) *nates ostensurum: neminem id nouisse neque ipsum Christum vt qui in horto Oliueti primùm edoceri Euangelium ab Angelo debuerit.* In quibus execrandis verbis nescio maiorne insania, an turpior impudentia, an grauior blasphemia sit. Quis ex vno isto vngue non agnoscat, quæso, diabolicam auiculam? Quid enim est hoc, Christum æternam sapientiam, creatorem Angelorum, ab Angelo edoceri debuisse ? Sed ad finem obijciet fortè aliquis legem quidem veterem, in his quæ diximus, à noua longè superari; alia tamen ex parte videri præcellentiorem ea fuisse ob diuinos fauores & stupenda miracula, quæ Deus in illa operatus est. Sed respondeo inprimis hoc magis arguere imperfectionem Hebræorum , quos Deus per eiusmodi signa & ostenta suæ prouidentiæ continere in officio & cultu suo debuit. Secũdo nõ pauciora cerni miracula in Ecclesia, imò longè plura , partim in fauorẽ sanctorum, partim per sanctos ipsos edita. Deniq; si non eadem prorsus quæ in veteri cõtigerunt lege, edita sunt in noua, non absimilia tamen.

Miracula veteris legis ferè omnia in noua etiã exhibita.

PRIMO. Scalam à terra ad cœlum protensam vidit Iacob: vidit eiusmodi scalam etiam S. Romualdus in eaque ascendentes ad cœlum fratres ordinis sui. Secundo. Impij Sodomitæ à Deo excæcati videre ostia domûs Loth non poterant, ne iusto viro nocerent? pari modo S. Gregorius Thaumaturgus cum Diacono orans in monte, quæsitus à persecutoribus agnitus non est, existimantibus illis se videre non duos homines, sed duas arbores propè consistentes. Tertio. Angelus Hebræos duxit per desertum : idem fecit exercitui Christianorum ad terram sanctam recuperandam pergenti anno 1144. Angelus albo equo insidens & rubrum vexillum gerens, duceusque eos per

viarum compendia in deserto ad aquas & stationes commodas donec hostium insidias euaderent & Ierosolymam deuenirent, apud Guil. Tyrium l. 16. belli sacri. cap. 12. Quarto. Manna de cœlo Hebræis pluit: idem accidit anno Domini 418. Honorio & Theodosio Imperatoribus, dum in Balearibus Insulis plurimi Iudæi ad Christi fidem accederent, vt scribit Seuerus Minoricensis Episcopus epistola ad Euodium. Item decem millibus martyrum in histor. eorum manuscriptâ apud Serar. in cap. 5. Ios. Quinto. Aqua illis de petrâ fluxit: Abbas etiam Theodosius aquam de petrâ eduxit, postquam virgâ eam percussit: inde fons perennis ad vicinum monasterium deductus aquam illi præbuit, teste Theodoreto in Philotheo cap. 10. Idem legitur fecisse S. Benedictus. Sexto. Diuisum illis mare rubrum & Iordanes: stagnum etiam suis precibus exsiccauit Gregorius Thaumaturgus, sic vt ibi syluæ, prata & agri deinceps fuerint, apud Gregor. Nyssen. in vita. S. Catharinę filia S. Brigitę inundantem Romæ Tiberim intra alueum suum se recipere coëgit, vt habetur in vitâ S. Brigitæ abbreuiatâ. Septimo. Hebræorum vestes in deserto non obsolescebant: Similiter nec vestes S. Apollonij Abbatis, qui fuit pater 500. Monachorum apud Pallad. in Lausiac. c. 52. Octauo. In Iosue gratiam sol stetit: idem fecisse legitur in gratiam Mutij Abbatis in vitis PP. & Marulo. Nono. Ros præter vnum vellus, totam aream texit & madefecit: idem renouatum in S. Bernardi epistola, cum sub dio scriberetur, subitusque circum ita imber decideret, neque tamen charta complueretur, apud Baron. anno 1125. Decimo. Dauid araneæ tela (vt volunt Rabini) defensus in spelunca à Saule: Similiter S. Fælix Nolanus inter duos parietes demensus à persecutoribus. Vndecimo. Nubes impleuit tabernaculum Moysis, vt nemo ingredi posset: idem factum in templo Romæ dedicato, eâ vrbis regione, quæ suburra dicitur, scribit S. Greg. 3. dial. cap. 30. Duodecimo. Ignis sacer diuinitus Hebræis accensus: similiter in prædicti templi lampadibus apud Gregor. ibid. Decimotertio. Per coruum pastus Elias: Paulus item Eremita, per annos 60. Decimoquarto Elisæus absenti & mentienti serno præsens erat: & S. Martinus discipulo suo Briccio sibi maledicenti: *Nonne aures meæ tibi aderant, cùm hæc loquereris?* inquit. Decimoquinto. Elisæus securim ad manubrium enatare fecit: idem prorsus in simili negotio fecisse legitur S. Benedictus. Præter hæc infinita alia contigêre in lege nouâ veteribus illis & maiora & crebriora. E quibus omnibus discimus quanta sit eminentia Christianæ religionis, quantumque beneficiũ, esse Christianum seu membrum Ecclesiæ in nouâ lege. S. Gregorius Nazianzenus orat. 3. scribit explicante Billio num. 96 *Sicut iuxta Pythium oraculum equa Thessala reliquis omnibus antecellit, & mulier Spartana omnibus alijs mulieribus, & viri seculi omnibus viris: ita etiam Christiani in religiosis ritibus atque sanctionibus mortales omnes antecellunt ac principem honoris locum merentur.* Tribunus ille, qui flagellari Paulum iusserat, maximi honoris loco ducebat esse ciuem Romanum, eamque dignitatem multâ pecuniæ summâ se comparasse ait; cumque audijsset Paulum esse ciuem Romanum, statim solui esseque à flagris immunem voluit, Act. 22. si tanti olim erat esse ciuem Romanum, quanto pluris erit esse Christianum & Ecclesiæ Christi ciuem? Hoc enim quid aliud est, quàm esse ciuem cœli? Nam vt ait Apostolus ad Hebræos fide Christi imbutos, cap. 12. adeoque ad omnes Christianos: *Accessistis ad Sion montem & ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem cœlestem & multorum millium Angelorum frequentiam & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis.*

Quare agamus inprimis, dilectissimi, immortales Deo gratias, qui non terrestris Romæ, sed cœlestis Ierosolymæ, nec veteris Synagogæ, sed nouæ Christi Ecclesiæ ciues & membra sumus. Quam quidem dignitatem non ære nostro comparauimus, sed alieno obtinemus, incomparabili sanguinis Christi pretio. Deinde demus operam vt hoc nomine dignos nos exhibeamus, quò tandem è suburbio, quod est Ecclesia militans, gradum faciamus ad ipsam ciuitatem nostram, quæ est Ecclesia triumphans.

CONCIO III.

PECCATA ETIAM VENIALIA PRO VIRIBVS VITANDA.

I. *Quia animam macula aspergunt.*
II. *Priuant hominem multis bonis.* 1. Concessis interdum gratijs. 2. Concedendis. 3. Profectu spirituali.
III. *Disponunt ad grauiora peccata.*
IV. *Quia obligant ad pœnam.*
V. *Quia magnus Deus qui ijs offenditur.*
VI. *Quia si non magna saltem multa sunt.*

THEMA.

Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Matth. 5.

A. Rigidum Dei iudicium.

SCribit P. Dauid in Veridico Christiano cap. 93. quendam, qui in vitâ mente captus fuerat, post mortem Domino suo apparuisse & de statu suo interrogatum, respondisse. *Rigidè computatur & nihil remittitur.* Si nos hæc stulti, sed iam tum sapientis & experti vox non terret, Auditores, terreat nos vox Christi sapientissimi, qui in hodierno Euan-

no Euangelio profectò illius fatui vocem voce suâ confirmat. Quàm enim putatis, rigidè ibi computabitur, quam nihil remittetur, si qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio? & qui dicit *racha*, reus erit concilio? qui dicit *fatue*, reus erit gehennæ? Certè nos hæc peccata vel nulla vel exigua & venialia reputamus; & interim tamen audimus, quàm grauia supplicia illis sint decreta. Et verò qui hoc dicit, ipsa Dei sapientia est, imò Iudex ipse. Ergò Auditores redeamus ad libellum cordis nostri & nobiscum computemus ipsi, num quid grauioris errati ibi commiserimus. Nunc verò audiamus quantoperè vitanda sint venialia etiam peccata.

B. I. *Quia animam maculâ aspergunt.*

Vitanda venialia PRIMO. Quia animam maculâ aliquâ aspergunt; quamuis non omninò obscurent conspurcentque, vti faciunt mortalia. Mortale peccatum lepræ comparatur, veniale psoræ seu scabiei. Illud instar lepræ hominem omninò abominabilem facit & à communitate excludit iustorum; hoc verò instar scabiei non excludit quidem hominem à congregatione iustorum, nec omninò abominandum facit; Primo tamen

1. vti scabies horrorem aliquem parit sanis, vt ægrè cum scabioso edant, bibant & cubent: ita peccata venialia si crebra & grauiora sint, horrorem pariunt bonis & conscientiosis, vt non sine molestiâ & onere cum illis conuersentur. Inprimis verò principes viri vti in aulâ suâ non libenter habent aut vident coram se scabiosos: (sic enim & Nabuchodonosor præcepit seligi sibi pueros decoros, in quibus nulla esset macula) ita eiusmodi scabies inprimis offendit oculos Dei, vt ægrè tales aspiciat.

2. Secundo. Vti scabies homini pruritum & molestiam affert, nec non pudorem & pædorem aliquem: ita peccata venialia, si studiosè & deditâ paterentur operâ, non strangulant quidem mentem, relinquunt tamen in homine amaritudinem aliquam & pudorem: vt minus quietus & tranquillus in animo suo esse possit, velletque ea occulta & tecta esse. Illa verò errata, quæ ex infirmitate tantum vel inaduertentia aut etiam contractis habitibus prodeunt, generant in homine saltem confusionem & sui despicientiam, adeoque pædorem aliquem.

3. Tertio. Vti scabies lepræ aliquatenus est similis; vnde Leuit. 13. debuit Sacerdotum iudicio discerni à leprâ: ita peccata venialia sæpe dubia sunt, & sunt interdum mortalia, quæ putantur venialia. Idcircò S. Gregorius 3. p. pastor. admon. 34. ait, certâ quadam consideratione maius periculum esse culparum minorum, quàm maiorum: *Maior enim quò citius, quia sit culpa, agnoscitur, eò etiam celerius emendatur, minor verò, dum quasi nulla creditur, eò peius, quò & securius in vsu retinetur.* Iam verò sicut psora frequens saltem aut continua iure timetur ne sit species lepræ: ita multò magis timenda sunt venialia, ne fortè mortalia sint, quæ eijciant nos à nuptijs cœlestibus in tenebras exteriores.

C. II. *Priuant hominem multis bonis.*

SECVNDO. Priuant hominem multis bonis Primo concessis interdum gratijs, vti fassus est S. Martinus Episcopus imminutam sibi fuisse virtutem in expellendis dæmonibus, propterea quòd aliquando cum Ithacianis ad horam licet & coactus, vt aliorum saluti consuleret, communicaue rit, in ordinatione Fælicis Episcopi Treuerensis.

1. *Concessis interdum gratijs.*

Sulp. Seuerus l. 3. dial. Minuit etiam & restinguit feruorem charitatis; & eneruat vires animi. Ob quam causam potissimùm timenda venialia peccata seruo Dei dicebat S. Laurentius Iustinianus. Lethale peccatum est veluti mors: veniale velut morbus. Lethale velut securis ad radicem admota: veniale velut si arbori corticem detraheres; quæ inde quidem non emoritur, detrimentum tamen patitur.

2. *Concedendis.*

Secundo priuant concedendis, vti gustu in oratione alijsque Dei seruitijs: auxilio & influxu Spirituali ad vincendas tentationes & comparandas virtutes. Tametsi enim Deus dat omnibus gratiam sufficientem ad superandas tentationes, &c. cum quâ possunt, si velint, vincere; non dat tamen omnibus superabundantem & efficacem, cum quâ infallibiliter vincent. Hac verò speciali gratiâ indignos sese faciunt, qui non curant Deum venialibus offendere. Quales enim nos Deo exhibemus, talem se nobis exhibet & remetitur nobis. Ergò si vitemus graues tantùm offensas, cùm vitare possimus etiam leues: dabit etiam Deus leuiorem tantùm gratiam, non superabundantem.

3. *Profectu spirituali.*

Tertio. Profectu spirituali, sicut onus retardat equum. Distrahunt enim mentem ad extranea & à Deo auocant. Calor natiuus ad membra externa diffusus, stomachum destituit, vnde cruditates, indigestiones & morbi: ita si cor humanum per affectus inordinatos effundat se ad res creatas, mentem à Deo amoremque auocat, adeoque profectum impedit.

D. III. *Disponunt ad grauiora peccata.*

TERTIO. Disponunt & trahunt hominem paulatim ad grauiora, & denique ad mortalia. *Qui enim spernit modica, paulatim decidet*, ait Eccles. c. 19. Primo quia qui sine horrore ac metu perpetrat minora mala, paulatim crescit audacia vt nec maiora timeat designare. Sic fur incipit à rebus leuiculis, tùm progreditur sensim ad pretiosa, tandem omni metu posito, vim etiam adhibet & ex furto viuit. *Sic in Iudâ*, inquit S. Chrysostomus hom. 87. in Matthæum, *maximum proditionis malum concreuit; nisi enim putasset parum esse, pecuniam inopum surripere, in tantam proteruitatem non deuenisset. Iudæi quoque nisi putassent inanis gloriæ delictum, minimum esse, vsque ad cædem Christi lapsi non fuissent. Hac viâ omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repentè ad extremam impietatem insilijt.* Habet quippe

1.

quippe insitum quendam animæ pudorem atque innatum, quem subitò calcare atque proijcere non potest, sed sensim atque paulatim ex negligentiâ perit. Quàm modicus circa Hercyniam syluam Danubius? & quàm magnus circa Hellespontum? Quantum sæpe ex scintillâ neglectâ incendium?

2. Secundò. Quia dum negligentia nostra volumus vitare leuiora mala, Deus subtrahit nobis gratiam, qua præseruaremur à grauioribus, & iustè quidem. Iuxta quem sensum interpretantur id Apoc. 3. *Quia tepidus es, incipiam te euomere.* Incipiam, ait: quia per hanc oscitātiam, qua homo sciēs ac prudens errat, Deo nauseam quodammodò creat, ne imposterum illum adiuuet, & ita demeretur gratiam efficacem, sine qua labetur grauiùs & demum ex ore Dei euometur.

3. Tertio. Quia per hoc dæmoni aditum præbemus, grauiùs nos tentandi & de lapsu in lapsum impellendi. Pharao petiuit, vt vel pecora tantum, aut paruuli Hebræorum remanerent in Ægypto, vt hac illecebra illecti retraherentur & ipsi: ita Dæmon quærit vt vel leuiora præcepta, quæ sub mortali neminem obligant, transgrediamur, quò videlicet totos aliquando illaqueet. Bene igitur monet Sapiens Cant. 2. *Capite nobis vulpes paruulas,* id est, leuiores culpas, *quæ demoliuntur vineas.* Vulpeculæ annosæ difficulter capiuntur, ob nimiam suam astutiam: paruulæ non item.

E. IV. *Quia obligant ad pœnam.*

QVARTO. Quia obligant hominem ad pœnam siue in hoc sæculo, siue in purgatorio luendam; vbi inprimis homini ad tempus ianuam cœli præcludent. Parua res est vectis, fores tamen ita tibi præcludit, vt intrare nequeas. Hoc faciunt venialia errata. Si quis rex desponsasset sibi puellam, & cùm dies nuptiarum adesset, præciperet sponsam detrudi in tetrum carcerem & catenis alligari ferreis: haud dubiè diceremus, magnum quid deliquisse sponsam. Hoc facit animæ sibi desponsatæ Christus; quàm, si vel vnico veniali peccato maculata sit, post mortem non introducit ad speratas nuptias, sed in carcerem purgatorij prius detrudit. Deinde ad pœnam sensûs rapiunt. Ideò enim Apostolus 1. Corinth. 3. vocat ea *lignum, fœnum, stipulam,* quia ardebunt in purgatorio, & temperariò illius igni debentur. Et quemadmodum in visione dixit Angelus Furseo, apud Bedam lib. 3. histor. 19. *Sicut quis ardet in corpore per illicitam cupiditatem: ita solutus à corpore ardebit per debitam pœnam.* Ne verò eā leuem existimes, audi S. Augustinum, in Psalm. 37. *Ignis ille grauior erit,* inquit, *quàm quidquid homo pati potest in hac vitâ.* Audi S. Bernardum de obitu Humberti: *Quod hic neglexímus,* ait, *illic centupliciter reddemus.* Aduerte etiam quàm grauiter punierit Deus venialia errata in hoc sæculo. Nonne dubietatem Zachariæ de angeli prædictione puniuit vocis adēptione? Luc. 1. *An non audisti,* ait S. Chrysost. in ep. ad Galat. cap. 1. *quòd is, qui in veteri quoque testamento Sabbatho ligna collegerat, vnicum mādatum, nec id maximum, transgressus extremo affectus est supplicio?* Numer. 15. quodq; *Oza, quoniam Arcam alioquî subuertendam fulcit, è vestigio mortuus est?* Nonne Nadab & Abiu filij Aaron deuorati sunt ab igne, præcisè quòd *ignem alienum,* id est, profanum obtulerint, Leuit. 10? Nonne vir Dei & propheta occisus est à leone, iussu Dei, eò quòd deceptus ab alio propheta in eius domo cibum sumpserit contra Dei mandatum? 3. Reg. 13. Nonne Moyses & Aaron ob leuissimam culpam mori à Deo iussi sunt in deserto? Deuter. 34. & Numer. 33. Nonne vxor Loth, ob leuem respectionis culpam, in salis statuam versa est? Genes. 19. Nonne ob vnam S. Hilarionis in oratione distractionem permisit Deus dæmonem in eius dorsum insilire & latera calcibus, ceruicem flagello verberare? vt scribit S. Hieronymus in vita cap. 3. Quòd si hæc in viridi gratiæ sæculo facta sunt: in arido illo iustitiæ sæculo quid fiet?

F. V. *Quia magnus Deus qui in ijs offenditur.*

QVINTO. Quia licet ea parua sint, magnus tamen est Deus, qui per ea offenditur. Vnde S. Hieronymus in epist. ad Celantiam scribit: *Sanè nescio, an pessimus leue aliquod peccatum dicere, quod in Dei contemptum admittitur. Estq; ille prudentissimus, qui non tam considerat quid iussum sit, quam illū qui iusserit: nec quantitatem imperij, sed imperantis cogitat dignitatem.* Hæc vtiq; considerabat S. Paula, quæ, vt scribit idem Hieronymus in eius Epitaphio, ita leuia peccata plangebat, vt eam grauissimi criminis crederes ream. Euagrius sacerdos ob vnum detractionis verbum perdius & pernox dies quadraginta sub dio exegit. S. Maurilius Episcopus quòd pueri mortem baptismo non præuenisset, seipsum Episcopatu amouit & ad perpetuam peregrinationem condemnauit. S. Eusebius vnam mentis inter orandum euagationem perpetua oculorum continentia, qua non nisi prorsum aspicere posset, damnauit. Vnde discimus, non licere vel vno veniali peccato quærere salutem multorum, imò mundi totius. Est enim culpa etiam venialis, maius malum, quam sint omnia mala pœnæ in vnum collecta; quia malum superioris ordinis est, quod grauitatem sumit à persona offensa, quæ est infinitæ dignitatis. Hinc qui ingenui sunt animi, metuunt Deum offendere etiam in minimis, quia non respiciunt ad peccatum, quod paruum reputatur, sed ad ipsum Deum, qui magnus est & de minimis etiam rationem exigit: sicut contra qui hoc non curant, abiectos & ignobiles se produnt seruos, qui nolunt parēre Domino, nisi grandia imperet, aut stricto gladio minisue eos terreat. Lamentatur valde Isaias cap. 6. quòd cum vidisset Seraphinos Deum laudantes, non potuerit se iungere ipsis, vnaq; Deum laudare, propterea quòd vir esset labijs pollutus, adeòque indignus, qui cum tali præsertim cœtu Deum laudaret, *Væ mihi quia tacui,* inquit, *quia vir pollutus*

lutus labijs ego sum. Pollutio hæc, secundum Hieron. Cyrillum & Haymonem, fuit peccatum taciturnitatis, quo omisit, ex tædio vel metu, insectari vitia populi & procerum, inprimis regis Oziæ, præsumentis adolere incensum. Cæterum non mortale, sed veniale tantùm fuisse hoc peccatum colligitur ex eo, quòd eum Deus tam sublimi visione sui & Seraphinorum dignatus sit. Eccur igitur, inquies, ita lamentatur & deplorat hoc peccatum? Ratio est, quia cum pollutione sua vidit Deũ oculis suis; vti statim subdit: *Et Regem Dominum exercituum vidi oculis meis.* q. d. Antea parui feci peccatum meum: nunc videns Dei sanctitatem, puritatem & maiestatem, ac Seraphim clamantes: Sanctus, Sanctus, Sanctus; video quàm impurum & horridum sit meum peccatum. Perinde ac si simul videas tenebras & lucem, solem & cloacam, Regem & scurram; magis tunc perspicies, quantũ vnum ab alio distet. Sentiunt magni Domini, non tantum cùm verberibus, sed cùm verbo etiam offenduntur. Et scimus ex Luc. 8. Christum non solùm sensisse cùm à turba premeretur & affligeretur, verum etiam cùm tangeretur. Ideò enim quęsiuit: *Quis me tetigit?* Et quasi hæc aliqua iniuria esset, omnes negauerunt; mulier verò quæ tetigerat eum, tremens id confessa est. Tangit Deum, qui venialiter; premit, qui mortaliter peccat.

F. V. *Quia magnus Deus qui in ijs offenditur.*

G. VI. *Quia si nõ magna, saltem multa sũt.*

SEXTO. Quia si non magna, saltem multa sunt; vnde si non nocent *vt fulmine*, nocent saltem *vt grandine*, vt de simili dixit Quintilianus lib. 6. cap. 12. *Et si ea non times, quando ponderas: time saltem, quando annumeras*, ait S. Augustinus. *Quid interest* ait idem epist. 108. ad Seleucianum) *ad naufragiũ, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta atq; contempta impleat nauim atq; submergat?* Idcircò sicut nauis subinde semper exhauriri debet, ne mergatur: ita nos crebra oratione, tunsione pectoris, aquæ lustralis aspersione, recitatione orationis Dominicæ, nostra discussione, confessione, ieiunio & eleemosyna eijcere defectus & imperfectiones nostras debemus, quæ sensim in animum illabuntur vt eam aliquando submergant: non quòd multa venialia vnum efficiant mortale vel sufficiant ad inferendam mortem animæ, sed quòd disponant ad mortale, vt diximus. At verò qui venialia contemnunt vel etiam defendunt, profectò non euacuant nauem suam; nũquam enim dolent de admissis, nunquam proponunt ea vitare: & ita in hoc sæculo ab ijs nunquã absoluuntur. Quantum ergò isti cumulum culparum & pœnarum efferent secum è vita in purgatorio luendarum? Quantum lignorum aceruum congerunt; vt in eo ardeant?

Quare Auditores, ne simus in hac re similes Phœnici, quæ ad sui combustionem ligna comportare dicitur. Imitemur potius Pelicanum, qui excitatum circa nidum à venatoribus ignem, alis suis extinguere satagit: (Pier. lib. 20. hierogl.) exuramus hic omnem vstilem materiam, lignum, fænum, stipulam, hoc est, opera culpabilia, ne in purgatorio inflammata pœnam nobis afferant omni terrena grauiorem.

CONCIO IV.

ARS IRASCENDI SINE PECCATO, SEV CVR, CVI, QVOMODO, quousque.

I. *Ob quæ irasci decet vel non decet.*
II. *Quibus non irascendum: principibus*
Parentibus. Amentibus.
Pueris & fœminis infamibus.
Rebus ratione carentibus;
III. *Quando conueniat irasci.*
IV. *Quomodo.* 1. vitijs non hominibus. 2. amore Iustitiæ non proprio. 3. cum mentis tranquillitate.
V. *Quousq;.* 1. non retineatur in corde. 2. non erumpat in verba. 3. non procedat ad verbera.

THEMA.

Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Matth 5.

A.

TErribilis apparet illa Domini sentẽtia: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Quid enim inter homines communius & frequentius quàm irasci? Et si rei sunt iudicij diuini quicunque irascuntur fratribus suis: quid fiet quæso de nobis, qui toties & tam facilè irascimur? An non cum discipulis Christi dicere debemus: *Quis ergò poterit saluus esse?* Matth. 19. Sed mitigat hunc terrorẽ S. Augustinus lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 18. Et D. Gregor. lib. 21. moral. cap. 4. qui volunt per iudicium hoc loco, non designari gehennam seu condemnationem, sed locum discussionis & examinis, vbi causa discutitur & defensioni locus datur. Quòd si igitur rationabilis & iusta fuerit ira tua, nihil est quod metuas: in iudicio enim Dei absolueris: magis est quod speres illius iræ præmium. Si verò irrationabilis fuerit, in iudicio condemnabere. Vnde S. Chrysostom. hom. 11. super Matth. hunc locum sic legit: *Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio.* Ex quo ille sic colligit: *Ergò qui cum causa irascitur, non erit reus: nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, neq; iudicata stant, neq; crimina compescuntur; iusta ergò ira mater est disciplina: atque ita non solum non peccant, qui cum causâ irascuntur, sed econtra nisi irati fuerint, peccant.* hæc ille. Quare Psalm. 4.

 ait

ait Dauid: *Irascimini & nolite peccare.* Sed hinc quæstio mox exoritur, quomodo constituta esse debeat ira quibusque ornata circumstantijs, vt rea non sit iudicij, sed potius laudabilis. Audiamus ergò.

B. I. *Ob quæ irasci decet vel non decet.*

Aristoteles 4. Eth. cap. 5. ait: *Qui ob quæ oportet & quibus oportet, irascitur,* (adde etiam, quomodo, quando, & quousque) *laudatur.* PRIMO igitur Cur, seu ob quæ irasci non decet? Respondeo ob res bonas, paruas, inexploratas. si enim bonæ sunt, laudem potiùs merentur & gratulationem, non indignationem. Propterea Dominus Magdalenæ defensionem suscipit contra eos qui ei indignabantur ob factam vnctionem; Matth. 26. *Quid molesti estis huic mulieri? bonum opus operata est in me.* Et Iudæis frendentibus, quod curasset hominem in Sabbatho, dixit: *Mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbatho?* Grauiter in hoc deliquit Cayphas, qui ob suauissimam & omni acceptione dignam Domini vocem, ira excanduit & vestem suam scidit, quasi blasphemiam audisset. Et hi ex patre diabolo sunt, qui seruis suis irascitur, quoties aliquid boni agunt, orant, confitentur; vti sagis facere consueuit. Hinc Iudæis indignantibus quòd veritatem sibi à Christo dici audirent, ait Dominus: *Vos ex patre Diabolo estis.*

Si paruæ, indignæ sunt, vt propter eas animus cum corpore turbetur & quasi exercitus conscribatur armeturque ex omnibus pœne hominis potentijs. Certè in forensibus *de minimis non curat prætor.* Et prodit suam infirmitatem, qui ob rem leuiculam ad iracundiam exardescit. Vt enim exulcerata & ægra sunt corpora, quæ ad tactus leuissimos gemunt: ita ira ex leuicula re accensa puerilis & infirmi animi est indicium, teste Senec. lib. 1. de ira. Pueris si vnum chartæ lusoriæ folium auferas, totum ludum abijciunt; itaque qui ob rem leuem excandescunt, pueros se ostendunt. Adhæc qui erga leuia errata vehementiùs quàm par est, irascitur, is delinquentem non sinit inter culpam extremam & mediocrem, quid intersit, agnoscere. Stobæus serm. de ira.

Si inexploratæ, magis adhuc cauendum iræ præcipitium: ne fortè confundaris & parum te prudentem demonstres, si innocentes faciat reos. Quemadmodum Phocion Atheniensis nuntiata Alexandri morte, non statim credidit; sed, *si hodie,* inquit, *mortuus est, & cras & perendie mortuus erit;* apud Plut. Ita non statim fidendum dicentibus nos ab hoc vel illo affectos esse iniuria; sed veritas exploranda. Aliquæ ciuitates turpiter sunt confusæ & risui expositæ, quòd à longè aduentantes aliquos pro hostibus habuêre, ijsque armati occurrêre: cùm illi fortè supplicationem peragerent. Pari ratione confusionis periculo non carent, armare se per iracundiam contra rem nondum exploratam ac certam.

C. II. *Quibus nō irascendū. Principibus.*

SECVNDO. Quibus non irascendum? Respondeo principibus, amentibus, aut quos ætas tenera vel conditio docet esse contemnendos. Nam principibus irasci periculosum est, sicut suscitare leonem dormientem. Vnde Genes. 49. de tribu Iuda sceptri dignitate & potentia cæteris præcellente ait Iacob: *Catulus leonis Iuda; quis suscitabit eum,* hoc est, quis eum bello lacessere audeat? quisquis id faxit, non feret impunè, vt explicat ibi Cornelius. Hinc ergò Dauid semper cessit furori Saulis; dicebat enim in corde suo: *Aliquando incidam vnâ die in manus Saul. nonnè melius est vt fugiam & saluer in terrâ Philisthinorum? fugiam ergò manus eius,* 1. Reg. 27. Cumque eum iterato deprehensum occidere potuisset, non conuitiabatur, aut probris lacessebat, sed orabat & verbis placabat: linguam item premebat silentio, ne aliquando in vocem erumperet pœnitendam; vnde Psal. 38. ait: *Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator aduersum me: obmutui & humiliatus sum & silui à bonis,* id est, à iusta defensione.

Parentibus.

Parentibus irasci natura vetat & honor illis debitus. (Nisi fortè filij vel alij à parentibus iniquè valdè tractarentur, quo casu possent filij voce vel vultu insinuare, id sibi displicere: vti Ionathas, cùm vidisset patrem vibrasse lanceam contra Dauidem, *surrexit à mensâ in irâ furoris,* 1. Reg. 21.) Cui rei sufficiat exemplum Absalonis, qui ob impugnatum patrem, è quercu pendulus tribus lanceis est perfossus, & quidem *in corde,* vt ait textus, quia scilicet corde non odisse, sed diligere patrem debebat, 2. Reg. 18. Tantum ergò scelus ipsi arboris rami vlti sunt, quia nimirum rami firmiter adhærent arbori, velut eius filij: Absalon verò à patre suo turpiter discessit. Certè in hodierno etiam Euangelio tres acutissimas lanceas in eiusmodi filium vibrat Dominus: *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio: qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Si enim horum reus est, qui talia facit fratri: quanto magis reus erit, qui facit patri vel matri?

Amentibus.

Amentibus irasci, amentia est; siquidem ipsi nec culpæ nec reprehensionis capaces sunt, sed magis inde efferantur, tantum abest vt cautiores fiant. Quanquam voce terreri possunt, quod non est irasci propriè. Idem ferè dicendum de ebrijs; tametsi enim culpa non vacant, conniuendum tamen eis, quia tunc belluæ potiùs quàm homines sunt. Pyrrho regi cùm ebrius quidam maledixisset, ab eo interrogatus, num ita dixisset, respondit: *Dixi, dicturus etiam plura si plus vini appositum mihi fuisset.* Igitur ridens Pyrrhus hominem mox dimisit. Similiter cùm conuiua bene potus Pisistrato maledixisset; monitus Pisistratus vt hominem puniret, respondit se nihilo pluris ob id indignari, quàm si quis obligatis oculis in eum incurris-

Pueris & fœminis.

cutrisset Ælian. Eadem ferè ratio de pueris & imbecillibus: vti fœminis, quarum iniurias sufficit contemnere, quemadmodum molossi contemnunt latratus catellorum. Sic Iob vxori sibi infestæ dicebat: *Tanquam vna de stultis mulieribus locuta es.* Lutetiæ Parisiorum cùm in areâ quadam cõclusus iaceret leo, proiecta ad ipsum vulpes est, quæ statim lethalem hostem sentiens ac terribilem, gannire stupendum in modum cœpit, quasi deplorans sortem suam. Non se loco mouebat leo; illa autem circumiens irruit toto impetu in os eius, à quo se deuoraturum iri sentiebat, strinxitque illud dentibus vt potuit, vt ex hac vltione & vulpinâ audaciâ aliquod haberet in morte solatium. Nec hoc quidem ausu temerario ad iram concitatum est animal generosum, sed tantum excussit caput & hærentem naribus infirmum aduersarium tantâ vi impegit in vicinum parietem vt etiam alliserit. Refert Chauassius de prudent. l. 3. cap. 7.

Infamibus.

Eadem quoque nebulonum & infamium ratio personarum, quandoquidem à brutis non procul absunt. Contemnantur igitur velut indigni propter quos vel manum moueas. Vsus est hac industria Socrates, qui in via per lasciuiam calce impetitus à quodam, mirantibus quòd non irasceretur: *Quid facerem*, inquit? Illis hortantibus vt hominem vocaret in ius. *Ridiculum*, inquit; *nam si quis asinus me calce percussisset, num diceretis mihi: voca illum in ius?* Rursum cuidam admiranti, quòd nihil in eum commoueretur, à quo conuitijs lacessebatur: *Mihi*, inquit, *non maledicit, quandoquidem ea quæ dixit, mihi non adsunt.* Quemadmodum ergò si quis lippus oculorum errore deceptus Platonem appellet Socratem & in Socratem congerat maledicta, is non maledicit Platoni, sed Socrati: sic, &c.

Rebus ratione carentibus.

Pari modo non sæuiendum in res ratione carentes, instar puerorum cædentium lapides in quos irruerunt: lusorum lacerantium chartas, quibus sua perdiderunt: canum mordentium proiectos in se lapides, &c. sic enim insanum & ridiculum te præberes & brutis rebus similem.

D. III. *Quando conuenit irasci.*

TERTIO. Quando conuenit irasci? Respondeo? quando Dei honor offenditur & peccata committuntur. Qua de re S. Chrysostomus ait: *In iniurijs proprijs patientem esse, laudabile est; iniurias autem Dei patienter sustinere, nimis est impium.* Sic iratus Moyses alioqui mitissimus, occidit Idololatrarum multa millia, Exod. 32. Phinees scortatores, Num. 25. Elias 400. pseudoprophetas, 3. Reg. 18. Quanquam omnia hæc fecerunt non authoritate propria, sed diuina, zelo honoris Dei inflammati. Dominus ipse cum flagello eiecit vendentes & ementes, Luc. 19. Adhæc *Tum demum irasci potes*, dicebat Pastor Abbas, *si à Deo timeas separari*; in vitis PP.

E. IV.

QVARTO. Quomodo? Respondeo eo modo, quem obseruabat Christus, exemplar rectitudinis omnis & perfectionis. Is verò irâ non vt passione sed vt propassione vsus est. Ira passio est, cùm hominem regit & impellit: propassio, cùm ab homine regitur & rationem sequitur, velut canis pastorem, qui cùm à ratione emittitur, excurrat: cùm ab eadem reuocatur, realeat & conquiescat. Licet verò aliquando præueniat rationem & voluntatem, potest tamen ac debet ab eadem frænari & cohiberi. Vnde Chrysost. hom. 30. ad pop. Antioch. ait: *Canis est impudens ira: sed legem audire discat. Si fuerit canis in grege tam ferox, vt non obediat iubenti pastori, nec eius vocem audiat, omnia perdita sunt: cum ouibus pascitur, sed si oues gustauerit, inutilis est; sed si te audire discit, ale canem, vtilis erit contra lupos & piratas.* hæc ille. Secundùm Aristotelem ira debet esse sicut miles, non sicut Dux, in castigando: Nimirum vt regatur à ratione, non regat.

Quomodo.

1. Vitijs, nõ hominibus.

Itaque Primo vitijs irasci oportet, non hominibus. Sic Dominus Marci 3. *circumspiciens cum irâ, contristatus est, super cæcitate cordis* Iudæorum: quasi ipso vultu declarans iram hanc à se summa ratione susceptam. Condolebat enim hominibus, irascebatur vitijs; instar medici, qui non indignatur ægroto, sed morbo, eumque varijs antipharmacis impugnat. *Medici*, inquit D. Chrysostomus hom. 18. in Matth. *quando iniurijs & calcibus cæduntur furentium, tunc illorum magis miserentur, scientes magnitudinem morbi hac iniuria significari. Hoc nos & in ira percitis seruemus*, &c.

2. Amore iustitiæ, non proprio.

Secundò amore iustitiæ & honoris Dei, non amore propriæ vindictæ; alioquin si propriæ vindictæ appetitus iram exsuscitet, iam tui ipsius Iudex & Vindex es; quod nullo iure permissum. Quando discipuli Christi, rati se in persona Magistri sui contemni, optarunt ignem de cœlo descendere in Samaritanos, eosq; consumere, repressi sunt à Domino dicente: *Nescitis cuius spiritus estis.* Luc. 2. Posteà verò ad solum Dei honorem respicientes, iustè ac cum laude puniuerunt subitâ morte Ananiam & Saphiram, Actor. 5. Elymam magum cæcitate, Actor. 13.

3. Cum mẽtis tranquillitate

Tertio vt seueritas correctionis externæ, mentis tranquillitatem non perturbet. Ad quod obtinendum, collige te prius antequam iram prætęferas, sicuti ingruente tempestate anchora eiecta priùs firmatur nauis ne iactetur tempestate. Suprema aëris regio semper est tranquilla & serena, licet inferior tonet, nubes cogat & fulminet. Sic animus irati licet extrà præseferat iram, semper tamen pacatus esse debet interiùs. Et sic irascitur Deus, qui in se semper tranquillissimus, extra solùm tonat, fulminat & punit: ideoque eius ira à Ieremia cap. 25. *ira columbæ* vocatur, vt exponit S. Greg. super cap. 40. Iob & Maldonatus. Ratio, quia alioquin is qui corrigitur, pœnam sibi irrogatam non poterit boni consulere, quam credet & vide-

bit ex perturbatione potiùs quàm ex ratione descendere.

F. V. Quousq. 1. Non retineatur in corde.

QVINTO. Quousque? Respondeo sicut Deus mari posuit terminum: *Vsq; huc venies & non procedes amplius*. Iob 38. sic ponendum iræ quoque terminum. Ergo Primo non procedat in corde, seu non diu retineatur, alioquin *ira inueterata fit odiū* vt ait August. in Psalm. 149. Idem Augustinus in regula ait: *Lites aut nullas habeatis, aut quàm celerrimè finiatis, ne ira crescat in odium & trabem faciat de festuca, & animam faciat homicidam*. Nemo nescit sclopeta seu bombardas à multo tempore oneratas non explodi sine periculo: ita res habet cum irâ inueteratâ. Propterea Apostolus ad Eph. 4. non vltra diem iubet retineri hoc onus in sclopeto cordis nostri: *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Quod & moraliter intelligi potest, ne charitas proximi in ira extinguatur, si diutius retineatur. In hodierno Euangelio Dominus iubet huic negotio, reconciliationi videlicet cum fratre, postponi sacrificium & ipsummet Dei cultum: *Relinque ibi munus tuum ad altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo*. Velut igitur canis mordax in catena semper retinenda est ira & mox retrahenda: dicendumque quod mari feruescenti & fluctuanti Deus dixit: *Vsq; huc venies & hic confringes tumentes fluctus tuos*. *Irascimini* igitur *& nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini*, id est, vesperi mox dolete & punite atque excutite iram vestram, ad exemplum Dauidis, qui postquam ex aliquali vindictæ affectu abscidisset Sauli partem chlamydis, mox facti pœnituit & *percussit eum cor suum*. 1. Reg. 24.

2. Non erūpat in verba.

Secundò non prorumpat in verba iniuriosa & contemptibilia; de his enim dicit Dominus: *Qui dixerit fratri suo, fatue reus erit gehennæ: qui dixerit racha, reus erit concilio*. Sic Dauid Psalm. 142. *In me turbatum est cor meum*, id est, *non foris perturbationem ostendi, sed veluti quandam abruptam vndam intra littus retinui*, vt exponit Basilius hom. de irâ. Ratio quia alioquin ad vindictam procederes potiùs, quàm ad emendationem eius, in quem frendis; cùm satis futurum præuideas vt ille inde grauiter exacerbetur, tantum abest vt vtilitatem accipiat. Quemadmodum enim is qui nudato gladio ab alio percutitur, non potest id bono animo, quasi correctionem accipere; quod tamen faceret, si gladio in vaginâ recondito percuteretur. Sic qui conuitijs & contumelijs appetitur, conuitiantem pro hoste habet & carnifice, non pro correctore aut amico. *Lingua enim eorum gladius acutus*, & sæpe vehementius ferit, quàm ensis. Quâ in re infinities penè delinquunt patres & matres familias, dum filios & filias, seruos & ancillas innumeris probris nulla veritate subnixis onerant: & nunc quidem fures, nunc sagas & meretrices vocant, sicque eorum infirmos animos grauiter exulcerant. Tametsi leuiorum conuitiorum, quæ erratis penè omnibus accommodari possunt & vtcunq; veritate nituntur, alia est ratio, vt cùm stulti, stupidi, refractarij, improbi per modum correctionis appellantur; sic enim discipulos aliquos vocauit Christus *stultos*, Luc. 24. Ioannes Baptista Iudæos *genimina viperarum*, Luc. 3. Paulus Galatas *insensatos*, ad Gal. 3.

3. Non procedat ad verbera.

Tertio non procedat in verbera, ne scilicet vindictam opere exerceat; quia cum duo in omni opere obseruari debeant, iustitia & misericordia, ira neutrum obseruat. Non misericordiam vt patet & confirmatur Prou. 27. *Ira non habet misericordiam*. Non iustitiam, quia non attendit nec attendere potest ad culpæ quantitatem, perturbatione mentis: & vt plurimum grauiter excedit. Vt enim per nebulam corpora, sic per iracundiam res maiores videntur. Sic Plato castigaturus puerum iratus interueniente Xenocrate: *Flagella tu*, inquit, *hunc puerum, nam ipse sum iratus*, Laërt. l. 3. Sic Architas Tarentinus vir primarius quodam die ad seruum delinquentem dixisse fertur: *Iam te verberibus enecarem, nisi iratus essem*. Confirmatur Iac. 1. *Ita enim viri iustitiam Dei non operatur*, inquit. Eâdem de causâ proposita mala quæ in ira conceperis, nequaquam executioni danda. Cuius rei exemplum præbet egregium Aurelianus Imperator, cuius symbolum erat: *Quò maior, eò placabilior*. Is cum Thyanam Bithyniæ vrbem obsidens, fortè per iracundiam dixisset, se ne canem quidem in ea relicturum incolumem, eaque voce milites in spem prædæ erexisset, capta demum per deditionem ciuitate Aurelianus vnum proditorem Heraclemonem occidi passus est, reliquis omnibus parcens ciuibus: quorum cædem & direptionem cum vrgerent milites iuxta promissum Cæsaris: *Agite*, inquit, *canem negaui me relicturum, canes omnes occidite*. Refert Tymp. in spec. Magistr. signo 89. Quare sapientissimè S. Hieron. in ep. ad Saluinam ait: *Irasci hominis est, & iram non perficere, Christiani. Irascimini igitur, & nolite peccare*, &c.

CONCIO V.

IRÆ PROPRIÆ SEDANDAE REMEDIA.

I. *Suffocat gliscentem iram.*
II. *Ne præcipita.*
III. *Remoue materiam iræ.*
IV. *Salutaribus cogitationibus te muni.* 1. Mortem cogita. 2. quam sæpe tu alios offenderis. 3. hominem ad pacem natum. 4. te irato similem fieri. 5. cæcam esse vlciscendi rationem.
V. *Cogita iræ damna* 1. Cor intus rodit. 2. in bestiā mutat. 3. reddit pusillum & muliebrem. 4. perturbat & cæcat hominem. 5. subdit imperio Dæmonis.

THE-

THEMA.

Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit Iudicio. Matth. 5.

A.

IEremiæ cap. 1. libri eius legimus ostensam à Deo mirabilem visionem: ollam nimirum succensam & ebullientem; & priùs immediatè virgam vigilantem, seu paratam ad feriendum; respondisseque Deum: *Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo vt faciam illud.* Non absimile quid video in hodierno Euangelio. Ollam enim succẽsam video inprimis in eo describi ac proponi, quæ primò in corde æstuet iracundiâ, deinde ebulliat in verba indignationis & contemptũ, dicens fratri suo *racha*, & *fatue*. Sed video præterea imminere huic ollæ virgam, *virgam*, inquam *vigilantem* & minantem flagra. Quænam verò illa? *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio* &c. hoc est, reus erit mortis æternæ. Videor insuper mihi audire verbum illud: *Vigilabo ego super verbo meo vt faciam illud*; ait enim: *Ego autem dico vobis* Itaq; si nihil aliud esset, quod ab irâ nos coërcere deberet, verbum hoc deberet, & virga iudicium comminans. De mari loquitur Deus, Iob. c. 38. *Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem & ostia, & dixi: vsque huc venies, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Et ecce mare obedit voci creatoris sui vsq; in hodiernum diem. Quid igitur est, quòd non obediat eidem homo æstuans iracundiâ, cùm tamen audiat in hod. Euangelio præfixũ sibi limitem: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui dixerit racha, reus erit concilio: qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis?* Itáne mare obedit Deo suo: & homo non obediet? An non iure hîc vsurpemus id Isaiæ c. 23. *Erubesce Sidon, ait mare?* Erubesce homo, inquit mare, quod Dei sui voci paret; quam tu audire renuis. Cæterùm quia mare non solùm audijt: vsque huc venies; sed præterea terminis suis & ripis est conclusum: adhibeamus etiam nos iræ compescendæ aliquot remedia, quasi littora, quibus eam includamus.

B.
I.
Suffoca gliscentem iram.

PRIMO. Principijs obsta, & suffoca in te ignem iræ, cohibe te, nec quicquam loquaris. sic enim & ignis intra fornicem, si vndique obstruantur foramina, ne erumpere queat, in seipso suffocatur, nec valet incendere domum. Hoc voluit Apostolus, ad Ephes. 4. cùm post ea verba: *sol non occidat super iracundiam vestram*, mox subiungit: *Nolite locum dare diabolo*; ira enim recepta in animo locum parat diabolo, & aditum præbet pluribus peccatis.

Cogita iram esse feram, quam si mansuefeceris, heroicum actum præstiteris, non minus quàm Dauid, cùm leonem & vrsum suffocauit apprehendens mentum eorum, 1. Reg. 17. quod significat initium iræ. Vnde S. Chrysost hom. 5. in Matt. ait: *Ponamus iram bestiam quandam esse: quantum igitur ab alijs erga mitigandum leonem, studium commodatur, tantam tu erga iracundiam impende curam, & effice huiusmodi cogitationem mitem atque mansuetam, siquidem hæc fera & vnguibus sæuissimis armatur & dentibus: & nisi illam solicitè mansuefeceris, cuncta simul disperdet atque lacerabit.* Sic ille. Sed nimis difficile est hoc, inquis. Atquî *sub te erit appetitus eius* (peccati) *& tu dominaberis illius*, ait Deus Gen. 4. Deinde quî fit, vt celebrentur ob hanc virtutem multi Ethnici? Antigonus rex gẽtilis duos cubicularios excubantes sibi maledicere audiens, insperato allocutus est: *Longiùs discedite, ne vos rex audiat*, apud Sen. l. 3. de irâ. c. 22. Pisistratus Atheniensium Tyrannus, cùm ebrius conuiua in eius crudelitatem diceret, nec deessent qui vellent manus obtrectatori inijcere, prohibuit dicens, se non magis illi succensere, quàm si quis obligatis oculis se incurrisset. ib. c. 11. Philippus rex, cùm legatis Atheniensium responderet: *Dicite mihi: facere quid possum, quod sit Atheniensibus gratum.* Excepit Demochares Legatorum vnus: *Te*, inquit, *suspendere.* Quod responsum cùm omnes ad indignationem prouocaret, rex mansuetè tulit & ad cæteros Legatos conuersus: *At vos*, inquit, *nuntiate Atheniensibus multo superbiores esse qui ita dicunt, quàm qui impunè dicta audiunt.* ib. c. 23. Socrates pugno percussus nihil amplius dixit, quàm molestum esse quòd nescirent homines, quando cum galeâ prodire deberent. ib. c. 11. potuerunt igitur hoc Ethnici: & non poterunt Christiani? nonnè lex Christiana ferocem gentilium vitam, transfudit in mitiorem?

C.
II.
Ne præcipita.

SECVNDO. Ne præcipita. Docuit hoc ipse Deus Exod. 32. cùm puniturus delinquentes, teneri à Moyse voluit, hoc ipso quod ait: Dimitte me vt irascatur furor meus. q. d. prohibe me vel retarda tuis precibus. Sic Athenodorus valedicens Augusto Imp. hoc ei monitum reliquit: *Cùm irasceris Auguste, nihil ante vel dixeris vel feceris, quàm tecum 24. literarum elementa repetieris.* Mox Augustus manum eius apprehendẽs: *Etiamnum*, inquit, *tuâ opus mihi est præsentiâ.* Plut. in apopht. Rom. De eodem Augusto refert Claudius Paradinus, gestasse eum in manu annulum, in quo sculptus erat cancer marinus, qui vtraque forfice tenebat papilionem, vermem præcipitantiæ typum: quo seipsum admoneret, ne in ira præceps esset. Confirmat hoc Democritus, qui interrogatus quid in consilijs principum esset pessimum, respondit *præcipitantiâ.* Seneca. lib. 3. de ira, ait: *Multos absoluemus, si cœperimus ante iudicare quàm irasci.* Cogita ergò priùs non esse tantam, quæ tibi infertur, iniuriam, quantam putas. Ratio, quia vt Plut. de cohib. ira scribit, *quemadmodum per nebulam corpora, ita per iram maiora videntur, quæ commissa sunt.* Nautæ ad nauigandum expectant tranquillum mare; iidem præsentientes tempestatem, anchoris firmant naues: ita priusquam ingruat tempestas

ira-

iracundiæ, ratione firmandus animus & in diuer-
ſum nitendum, vt ait Plut. in moralib.

D.
III.
Remoue materiam iræ.

TERTIO. Remoue materiam iræ, ſicut ligna
procul ab igne. Cotys Thracum Rex, cùm eſſet
natura ſæuior in corripiendis ſeruis delinquenti-
bus & quidam dono ei obtuliſſet vaſcula fragilia
tenuiaque ſed affabrè elaborata: offerenti quidem
dedit munera: cæterùm vaſa omnia mox confre-
git. Demirantibus cur id faceret: *Ne*, inquit, *ſæui-
rem in eos qui fracturi erant*. Plut. in apophtheg. Se-
neca lib. 3. de ira. c. 11. ait; *Non vis eſſe iracundus? ne
ſis curioſus. Qui inquirit, quid in ſe dictum ſit, qui ma-
lignos ſermones, etiamſi ſecretò habiti ſint, eruit, ſeipſe
inquietat*. ſic ille.

Adhæc paucis contentus eſto: & non moleſtè
feres iniurias; ſiquidem meum & tuum eſt radix
omnium diſcordiarum. Faciebat hoc illè Mona-
chus qui dicebat ſe propterea ablegaſſe à ſe ſæculi
delitias, ne occaſionem iraſcendi haberet; ſiquidē
pleræque contentiones & iracundiæ propter illas
oriantur, mentem perturbent & à cognitione me-
liorum abſtrahant. Refert Euagrius Monachus
apud Nicephorum l. 11. c. 43. Propterea etiam S.
Ephrem, cùm primò iracundiæ valde ſubiectus
eſſet, ſæculo renuntiauit & monaſticam pauper-
tatem amplexus eſt, vt vitium id extirparet. Cùm
igitur ei, vbi plures dies more ſuo ieiunaſſet, cibū
miniſter afferens ollam fregiſſet & hunc pudore
ac metu teneri cerneret: *Bono ſis animo*, inquit, *ad
cibum non eamus, quandoquidem ille ad nos non venit.*
Et fragmentis ollæ aſſidens pranſus eſt. Ita Sozo-
menus lib. 3. hiſt. Eccl. cap. 16. Vel abſcede ab eo,
cui iraſceris: occupa te alijs & lætioribus cogita-
tionibus vel ſtudijs, donec ira deferueſcat. Sic Aſ-
ſuerus, cùm contra Aman ſibi aſſidentem excan-
duiſſet, ſurrexit de loco conuiuij & intrauit in
hortum arboribus conſitum, (Eſth. 7.) ne præſente
Aman ſeuerius quid in eum ſtatueret ex ira, con-
tra regiam ſuam dignitatem.

E.
IV.
Salutaribus cogitationibus te muni.

QVARTO. Salutaribus cogitationibus mentem
præmunito, & æſtuantem aliò diuertito. Primo.
Mortem cogita. Petrus Damian. in reg. de vita e-
remit. ait, non eſſe melius remedium extinguen-
dæ iræ, quàm adire ſepulchra mortuorum. Sed
qua ratione? Eam mihi exponit Seneca l. 3. de ira
cap. vlt. *Quid ſeruo*, inquit, *quid Domino, quid regi,
quid clienti tuo iraſceris? ſuſtine paulum. Venit ecce
mors, quæ nos pares faciat. Ridere ſolemus inter matuti-
na arenæ ſpectacula, tauri & vrſi pugnam inter ſe col-
ligatorum; quos cùm alter alterum vexàrit, ſuus confe-
ctor expectat. Idem facimus. Aliquem nobiſcum alliga-
tum laceſſimus, cùm victo, victoriq; finis æquè maturus
immineat*. Et mox: *Sæpe rixam conclamatum in vici-
no incendium ſoluit: & interuentus feræ latronem via-
toremq; diducit. Colluctari cum minoribus malis non
vacat, vbi metus maior apparuit*. ſic ille. Cogitemus

1.
Mortem cogita.

ergo mortem inſtar vrſi vel tauri nobis alligatam:
cogitemus incendium gehennæ in vicino ſæuiēs:
& nō vacabit rixari de nugis. Prouerbio dicimus:
Beym Kirſchner in der Bayß werden wir alle zuſamb kommen.
In lixiuio pellionis omnes conueniemus, dicebat
agnus lupo. Contigit hoc raro mundi ſpectaculo
duobus Imperatoribus æmulis, Adolpho Comiti
à Naſſau & Alberto Auſtriaco; quorum ille cùm
omnibus ingratus, abdicatus eſſet imperio ab E-
lectoribus & in eius locum ſuffectus Albertus, cō-
miſſum eſt inter eos prælium acre, quo Albertus
manu ſua Adolphum occidit, ſicque imperium
obtinuit. Verùm qui in vita non poterant conue-
nire, in morte conuenerunt, dum poſt mortem
ambo Baſileæ in idem ſepulchrum conditi ſunt,
vix vno palmo à ſe mutuò diſiuncti. Refert Ge-
rardus de Roo. in hiſt. Auſtriaca lib. 2. Itaque ſu-
ſtineamus iram aliquantulum, in lixiuio Pellionis
omnes conueniemus. Pellio iſte Deus eſt, qui pri-
mos noſtros parentes pellibus veſtiuit: lixiuium
eſt ſepulchrum, in quo omnes eandem in vrnam
coniecti macerabimur & mites euademus. Ibi ha-
bitabit lupus cum agno & pardus cum hædo ac-
cubabit. *Apes cùm inter ſe contendunt & motu aliquo
vehementi concitantur, iactu pulueris componuntur*,
inquit Hector Pintus in Ezechielis cap. 6. Itaque
& nos cùm rixamur & contendimus, iactemus
ſuper nos puluerem in quem conuertendi ſumus:
& nî fallor, conueniemus.

2.
Quàm ſæpe tu alios offenderis.

Secundo. Quàm ſæpe & quàm grauiter tu Deū
& homines offenderis, qui tamen tibi ignouerunt.
Deus vult te ſibi eſſe ſimilem, & diabolus ex alte-
ra quoque parte ſibi. Vide nunc quid agas, ſpectan-
te Deo certamen tuum. Huc reſpexit Carolus V.
pijſſimus Imperator, qui cùm omnibus ignoſceret
veniam petentibus & indignos etiam toleraret ac
beneficijs ſibi deuinciret; ea de re quaſi indignè
admonitus, reſpondit: *Et quâ charitate nos hactenus
tulit Pater cœleſtis?* Mutius l. 8.

3.
Hominē ad pacem natum.

Tertio Cogita hominem præ cæteris animan-
tibus ad pacem & concordiam natum, cùm ſolus
inermis, ſine cornibus, vnguibus, calcibus, acu-
leis, dentibus porrectis natus ſit: quibus alia ani-
mantia prædita ſunt. Itaque iracundus in beſtiam
degenerat. Hinc S. Baſilius hom. 21. *Scriptura*, in-
quit, *tibi dicit: Vir iracundus turpis eſt. Quomodo tur-
pis eſt? quia humanam quaſi figuram amittit: feræ ſpe-
ciem indutus. Conſidera parumper iratum. Furit, de-
bacchatur, immutantur oculi, turbidi ſanguineiq; fiūt.
Cor accenditur; ſanguis commouetur. Hunc videas vt
aprum dentes acuentem, loqui ſæpe incipient ac verba
imperfecta relinquentem*. Nonne turpis fores, ſi ha-
beres cornua tauri, dentes apri, vngues accipitris,
vngulas equi? At hæc induis dum immodicè iraſ-
ceris?

4.
Te irato ſimilem fieri.

Quarto te irato ſimilem fieri, ſi iraſcenti iraſca-
ris, adeoque cum inſano inſanire; quidquid enim
ille facit abſurdi, tu etiam facis. Clamat ille: & tu;
fremit ille: & tu; ardet ille oculis: & tu. Vnde De-
mocritus ad quēdam, qui ſeruum flagris cædebat,

dixit:

dixit: *Desine te seruo tuo similem ostẽdere. Seruus enim est qui suis cupiditatibus imperare non potest.* Laërt. Alius dicebat: *Si mihi asinus calcem impegisset, num tu velles vt in eundem recalcitrarem?*

5. Cæcam esse vlciscendi rationem.

Quinto. Cogita, cæcam & inefficacem esse vlciscendi rationem, quæ ab ira dependet: vt quæ ferè in stultas minas & cæcas criminationes desinit, & vltrò tandem ridiculè concidit. Vnde Democritus dixit, iram cæcas parere criminationes, quemadmodum canes pariunt cæcos catulos. Maxim. serm. de ira. Sicut aqua fluminis, aut pluuiarum non vtimur ad potum, antequam subsidat; nec cereuisia, donec à fæcibus purgetur: sic durante ira non est sumenda vltio, ne animum lædamus, & modum excedamus. *Cum irâ enim nihil rectè, nihil consideratè fieri potest,* inquit Cicero l. 1. offic.

F. V. Cogita iræ damna.

QVINTO. Cogita quanta sint iræ damna & incommoda. Nam ira Primo animum & cor intus corrodit sicut vermis in pomo proprium habitaculum.

1. Cor intus rodit.

Dicitur serpentis partus necare matrem: idipsum facit ira. Vnde Philo ait: *Cogitationes irati, partus sunt viperarum.* Et Psal. 57. *furor illis secũdum similitudinem serpentis.* Ira in prægnante fœmina quandoque occidit fætum: semper in effæminato irascentis occidit animam. Vnde multò plus sibi nocet, quàm illi, in quem sæuit. Velut enim apes postquam infixère alteri aculeum, ipsæ moriũtur; plaga verò modico luto sanatur: ita iracundi postquam effuderunt iram & vindictam suam, tum mærore animi & conscientiæ remorsu exagitantur ac penè conficiuntur. Expertus id inter alios Ludouicus Seuerus Bauariæ Dux, qui cùm falsa suspicione delusus occidisset coniugem suam Mariam Brabantinam, Danuvverdæ commemorantem, posteà facti pœnitens, tanto mærore correptus est, vt vna nocte ex iuuene 27. annorum totus incanuerit, quasi iam septuagenarius esset. Raderus in Bau. S. & pia tom. 2. Quos aculeos putatis sensisse istum Principem vna illa nocte?

2. In bestiã mutat.

Secundò. In bestiam & insanum mutat. Vnde furor breuis dicitur ab Horatio ep. 1. & Catone seniore. Nihil enim non audet: vti Deum prouocare, cum diabolo congredi, amicos inuadere, nec non in res inanimatas sæuire. Nec frustrà in SS. literis irati vocari solent stulti: *Ira in sinu stulti requiescit,* Eccl. 7. *Ira interficit stultum,* Iob. 5. *Ira stulti grauior saxo.* Prou. 17. quia si vehementiùs inflammetur, hominem de statu mentis deturbat. Ostẽditur hoc in Saule, qui dum cogitaret nece Dauidis stabilire regnum filio, interim nitebatur eundem filium lancea configere; quasi hoc esset stabilire regnum filio, eum occidere. 1. Reg. 20. Ostenditur in Cyro rege Persarum, qui Gynden, notissimi nominis flumen, vt equum candidum sibiq́ue charum in eo submersum vlcisceretur, in 380. riuulos diuisit, ita vt transiri calcarique à fœminis ne genua quidem tingentibus (vt addit Herodotus) posset: & tamdiu assedit operi, donec ad finem perduceretur. Vt refert Seneca l. 3. de ira. cap. 21. Ostenditur in C. Cæsare, qui villam in ora Campaniæ pulcherrimam diruit, quia mater eius aliquando in illa custodita fuerat apud eundem ibid. c. 22. Ostenditur in Xerxe, qui Hellesponto trecenta verbera infligi, stigmata inuri colaphos incuti iussit, & in pelagus par compedum inijci, his verbis: *Hac te Dominus pœnâ afficit, qui eum læsisti, à quo nullâ vnquam iniuriâ affectus es.* Idem Athoni monti epistolam misit in hæc verba: *Atho infælix, ad cœlum vsque porrecte, ne meis operibus facies lapides magnos & ad eruendum difficiles, alioqui excisum te proijciam in mare.* Plut. de cohib. ira & alij. Denique in vecorde illo C. Caligula Imp. qui iratus cœlo, quòd turbidius suis pantomimis & spectaculis officeret, Iouem ad pugnam prouocaret, nec non ad duellum, illud Homeri exclamans: *Aut tolle me, aut ego te.* Stultitiam irati ostendit facies, lingua, gestus. &c. Vnde Plut. ait iratos debere seipsos in speculo contemplari, quo sedare iram discant; deprehenderent enim se non tam homines, quam bestias. Hinc natum etiam Germanorum prouerbium: Einen auff den Esel setzen / hoc est, commouere aliquem ad iram, adeoque asino similem reddere.

3. Reddit pusillum & muliebrem.

Tertiò reddit hominem pusillum, abiectum & muliebrem. Videmus enim quòd mulieres magis iracundæ sint quàm viri, & ægroti quàm sani, & senes quam iuuenes, & qui rebus aduersis quàm qui secundis vtuntur, paruuli quàm adulti. Quemadmodum enim suprema regio aëris semper quieta est, vt patuit in Olympo monte, in cuius vertice literæ sabulo inscriptæ; post annum repertæ sunt integræ; inferior verò semper inquieta & tempestatibus agitata: sic animi generosi non facilè commouentur ad iram; pusilli verò facillimè. Audiamus Senecam l. 3. de ira. cap. 6. *Pars superior mundi & ordinatior, ac propinqua syderibus, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbine omni tumultu caret, inferiora fulminãt. Eodem modo sublimis animus, quietus semper, & in statione tranquillâ collocatus, intra se premens, quibus ira contrahitur, modestus & venerabilis est & compositus; quorum nihil inuenies in irato.* Idem Seneca l. 2. de ira. c. 34. ait: *Pusilli hominis & miseri est, repetere mordentem vt mures & formicæ: ad quas si manũ admoueris, ora conuertunt. Imbecilla se lædi putant, si tanguntur.* Et c. 32. *Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ latratus minutorum canum securus exaudit,* Solinus lib. 1. c. 20. *Legimus,* ait, *petenti Indiam Alexandro, à Rege Albaniæ duos molossos fuisse missos, quorum alter sues & vrsos oblatos vsque adeò spreuit, vt offensus degeneri prædâ, ignauo similis diu accubaret, quem per ignorantiam velut inertem Alexander extingui imperauit. Alter verò monitu eorum, qui donum prosecuti erant, leonem missum necauit. Mox viso Elephanto notabiliter exultans, belluam primum astu* fatiga-

fatigauit, deinde cum summo spectantium horrore terra affixit. Sic Solinus. Discamus igitur vel ab his canibus generositatem animi, iramque non in homines, vtpote imbecilles, sed in dæmones, velut robustissimos & sæuissimos exserere. Hinc Aristoteles, teste Æliano, Alexandro M. naturâ iracundo consuluit, vt omnibus se superiorem æstimans, maledicta contemneret. Christianus verò maledicta contemnat, non quasi conuitiatore sit melior, sed quasi maledictis fortior.

4. Perturbat & cæcat hominem.

Quarto reddit hominem perturbatum & cæcum, vti suprà adnotauimus. Ea de re Plutarchus lib. de cohibenda ira ait: *Qui se vna cum ædibus incendit, omnia tumultibus replet intùs vt videre nequeat quid sit vtile: sic ira commotus animus.*

5. Subdit imperio dæmonis.

Quinto subdit hominem dæmonis imperio quo modo equus, cùm obligantur ei oculi, quaquauersum ducitur. Samson excæcatus ductus est ad molendinum; irati enim *in circuitu ambulant*, id est, quasi vertiginosi in multa vitia pertrahûtur à diabolo. Vnde Dauid Psal. 6. *Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.* In aqua perturbata facilius capiuntur pisces: sic in ira homines.

Denique irascere tibi ipsi, quòd iram tuam domare nequeas, quam tamen in se domabant plurimi Ethnici, Plato, Socrates, Pericles, Diogenes, &c. Deuorabit hæc sancta ira pestiferam illam, vti virga Moysis deuorauit virgas Magorum, Exo. 7. Moueat te postremò terribilis Domini sententia in hodierno Euangelio: *Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Aspice virgam vigilantem super ollam succensam. Scito etiam eiusmodi succensis ollis paratam esse aliam ollam succensam, infernalem scilicet, qualis illa fuit, in quam demergi Theodoricum Rom. regem vidit quidam sanctus Eremita apud S. Gregor. lib. 4. dial. c. 30. in Insula Liparitana; à qua custodiat nos benignus & misericors DEVS.

CONCIO VI.

REMEDIA IRÆ ALIENÆ.

- I. *Cede irato.*
- II. *Noli obliqui irato.*
- III. *De irato verba placida.*
- IV. *Humiliate.*
- V. *Beneficium eum demulce.*
- VI. *Impudentes coërce.*

THEMA.

Vade priùs reconciliari fratri tuo. Matth. 5.

A. Præclaram quidem doctrinam tradit Dominus in hodierno Euangelio, cùm iubet fratrem irato sibi fratri statim reconciliari. Difficilè tamen apparet; quomodo id fieri possit. Nemo enim nescit quàm difficilè sit hominem sibi iratum & infensum vel alloqui, nedum reconciliare. Sapiens certè dixit Prouerb. 17. *Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo* (id est, irato) *confidenti sibi in stultitia sua.* Et Chrysost. hom. 29. ad pop. Antioch. ait: *Feræ potiùs quàm homini iracundo cohabitandum est; nam illa cùm semel mansuefacta fuerit, suam seruat legem: hunc autem quotiescunque mitigaueris, rursus efferatur.* sic ille. Et sanè multoties feram mitigare facilius est, quàm hominem iratum. Quid ergò remedij ad placandum eiusmodi hominem? Eamus & quæramus.

B. I. *Cede irato.*

PRIMO. Cede, seu fuge cum Iosepho, ne perdas pallium iustitiæ. Chrysost. hom. 12. operis imperfect. ait: *Sicut Ioseph dimisit pallium in manu meretricis & fugit cum meliore pallio castitatis: ita & tu proijce pallium in manu calumniatoris & fuge cum meliore velamento iustitiæ: ne fortè dum vis vendicare vestem corporis, pretiosissimum animæ vestimentū perdas.* Hoc nimirum est, quod suasit Dominus Matth. 5. *Ei qui vult tecum in iudicio contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicunque angariauerit te mille passus, vade cum illo alia duo.* Vt enim prudentes nautæ vento vehementi non resistunt, sed cedunt, carbasa demittendo, vela cõplicando: malum deponendo, in sentinam descendendo, &c. atque hoc solo medio vincunt tempestatem: ita faciendum suadet Dominus. Et sic ipse cessit furori Samaritanorum nolentium eum admittere in ciuitatem, & abijt in aliud castellum, cùm possent eos perdere igne vel ipsi eius discipuli, Luc. 9. Sic Abraham cessit Loth eiusque pastoribus rixantibus, dando ei optionem terræ quam vellet, Genes. 13. Sic Iacob cessit furori fratris sui Esau, discedēdo è domo paterna in Mesopotamiã: donec mitigatum crederet, Gen. 27. Tãtum abest vt hoc sit ignominiosum. Quis pro dedecore habeat cedere in plateis occurrenti tygridi aut vrso vel tauro furioso? Suasit hoc Apostolus ad Rom. 12. *Date locum iræ: sicut torrenti,* ait D. Basilius super illum locum, *qui obuia quæque impetu suo rapidissimo deuoluit.* Globi bombardarum cur multò faciliùs mœnia ex lapidibus, quàm aggeres è terra factos deijciunt? nonne quia illa resistunt, hi verò cedunt? vnde contra bombardarum ictus, turres saccis lana refertis operiuntur. Gloriosa est hæc cessio; nemo enim te reprehendet, si cedas occurrenti tygridi, vro vel vrso.

C. II. *Noli obloqui irato.*

SECVNDÒ. Noli obloqui irato. Sic ignis in paleis & pilis leporinis sponte extinguitur, modò nil appones. Sic Dion Academicus conuitanti per plateam, nihil omnino respondens & domum intrans, interroganti: *nihil verò respondes? ne gry quidem,* inquit: apud Plut. Sic Tobias expro-

brante

brante sibi vxore cæcitatem, ei non respondit: sed ingemuit & ad Deum se conuertit orando, Iob. 2. S. Chrysostomus hom. 47. in Ioan. *Huiusmodi est*, inquit, *irati animus, qui si in te prosiliet, tace, & opportunam ei plagam infliges.* Et homil. 21. ad Hebr. *sicut ferrum cùm in aquâ intingitur, amittit ignem: sic iracundus in longanimem incurrens, nihil eum lædit, sed etiam iuuat, sed etiam retinetur ampliùs.* Et hom. 16. in Matth. *Si in excelsum flamma consurgat, non iam ligna sed & saxa & omnem prorsus materiam sibi vendicat, & per quæ extingui solet, per ea ipsa potius accenditur: Ita accidere etiam in irâ solet. Quidquid aliquis dixerit, continuo pabulum huius efficietur.* sic ille. Hoc ipsum est, quod præcepit Eccles. c. 8. dicens: *Non litiges cum homine linguato & non strues in ignem illius ligna.* Refert Ioan. Dauid. in Verid. Christ. c. 56. fœminæ cuidam à prudenti quodam viro datũ fuisse consilium, contra mariti eius importunas voces, quas illa anteà patienter & cum silentio ferre nequibat. Is satis in confesso esse existimans impotentem mulieris linguam in culpâ esse, vt vir ebrius domum rediens omnia sursum deorsumq; verteret, atque in mulieris taciturnitate remediũ omne consistere; dedit illi aquam dicens: statim atque maritum percipis domum remeantẽ, cochleare vnum huius aquæ in os sumito, eamque ibi tantisper tenero, donec illum super lectum suum modestè posueris: & parum admodum aut etiam nihil molestiarum deinceps habebis. Fecit quod iussa fuerat, & ita accidit vt ille prædixerat. Existimabat illa in aquâ vim illam constitutam esse, & non in sua sic procurata taciturnitate. Quòd si cæteri quoque seu viri seu mulieres hoc remedio vterentur dum alter lites mouet, facilè controuersia omnis sopiretur: at dum quisque vltimum sibi verbum vendicat, non modò contentiones non finiuntur, sed potiùs instaurantur. Hoc vellem notarent omnes loquaculi, & præsertim mulieres, quæ marito vnum promente contentionis verbum, ipsæ septem reddunt, adinstar illius portûs in Olympiâ, quam septiuocam appellant, quòd pro vna voce septenas reddat. Plut. teste. Idipsum pulchra similitudine commendat S. Chrysostomus (super id, 1. Thess. 5. *Spiritum nolite extinguere*) *Conuitiatus est quisquam? vituperauit? Tu claude os tuum: si enim illud aperueris, concitabis magis ventum hunc. Non vides in ædibus, quando è regione duæ ianuæ oppositæ sunt, & flatus vehemens irruerit, si alterum clauseris, nihil valeat efficere flatus? Ita & hic duæ sunt ianuæ: os tuum & os illius, qui te vituperat; si tuum occluseris, omnem istum flatum extingues, &c.*

B. I. *Cede irato.*

D. III. *Da irato verba placida.*

TERTIO. Da irato verba placida, iuxta id Prouerb. 15. *Responsio mollis frangit iram: sermo autem durus suscitat furorem.* Sic mare incidens in rupes, fragorem ciet: non item in arenam. Ita euênit, cũ Gedeon compescuit indignantes sibi Ephraitas, demulcendo eos laude, Iud. 8. Placauit etiam hac arte Ionathas iratum Dauidi patrem: *Ne pecces rex in Dauid seruum tuum, quia non peccauit tibi, & opera eius bona sunt tibi valdè.* Sequitur autem: *Quod cùm audisset Saul, placatus voce Ionathæ iurauit: Viuit Dominus, quia non occidetur.* Reg. 19. *Ferocem caprum*, ait Plut. lib. de iracundia, *non mulier solùm, sed etiam puellus tenerâ scalpitans manu flectit faciliùs quàm Palæstes quilibet.* Sic equi efferati blandis edomantur verbis: vti Bucephalus ab Alexandro M. placidè demulsus. Sic placauit Abigail Dauidem, 1. Reg. 25. cùm contrà eius maritus Nabal, duris verbis exacerbasset illum. Hoc enim aliud non est, quàm quod Pythagoras vetuit, *ignem gladio dissecare*, id est, ira percitum animum verborum asperitate exacerbare, vt refert Pier. l. 42. hierogl. c. 62. Contentiosa quædam mulier (refert Pontanus in att. bell. p. 1.) cui maritus iracundo ingenio cùm merulas ab se coëmptas daret assandas, dicens: Assa nobis hosce turdos; replicauit: Merulas appellas turdos? Respondit ille, turdos esse. Negauit rursùm illa, & merulas esse contendit. Tùm maritus eam pugnis operit. Anno vertente, cùm rediret dies ille, memor verberum mulier: En, ait, hic est dies anniuersarius, quo me ob maledictas merulas pugnis obseuisti. Tum vir: Et adhuc negare audes fuisse turdos? nondum ergò cedentem, iterùm pulsauit. Ita quotannis eodem die, cùm similiter loqueretur, similiter vapulabat. Videant hic vxores, quòd sæpe possent habere bonos viros, si possent eis dare bona verba, vel tacere. Tentauit aliquando Ctesiphon Pancratiastes calcitranti mulę recalcitrare, sed nõ mitigauit eã, imò ad impingẽdum calces denuò irritauit. Plut. in lib. de irac. cohib. Sic iracundis verbis iracundi non mitigantur. Probatum est. Contrà Rudolphus Habspurgicus adhuc Comes, Abbatem S. Galli, cum quo lites & inde inimicitias gerebat, vltrò accedens, post conuiuium placidis verbis ita sibi reconciliauit, vt posteà auxiliantem in bellis habuerit. Lips. ep. 38. cent. 3. miscell. Abstine præterea ab odiosis gestibus, qui contemptum præseferunt, velunt motione capitis, suspensione nasi, protensione linguæ &c. Hæc enim quasi ligna igni apposita eundem inflammant.

E. IV. *Humilia te.*

QVARTO Humilia te, &, si offendisti, deprecare culpam. Ita iubet hodie Dominus: *si frater tuus habet aliquid aduersum te, vade priùs reconciliari fratri tuo.* Sic Agar monita ab angelo vt reuerteretur ad dominam suam & humiliaret se sub manu illius, placauit dominam, Gen. 16. Vnde Philosop. 2. Rhet. c. 3. ait: *Serui negantes atque contradicentes, multò magis puniuntur: cum verò iure se puniri fatentur, cessat ira. Quod autem humilitate ira sedetur, canes ostendunt, qui sedentes non mordent.* hæc Philosophus. Sic leo prostratis parcit & iram deponit. Refert Ouiedus lib. 16. hist. Ind. c. 11. Didaco Salazari Hispano canem molossum fuisse, acrem & Barbaris inprimis infestum, quem Bezerillum vocabant. Hunc Salazar aliquando in anum

Indicam, cui prius epiſtolam ad Gubernatorem ferendam tradiderat, immiſit: qui ferociſſimo impetu facilè eam aſſequitur. Miſera anus, vbi moloſſum furibundum ad ſe rectà tendere videt, humi reſidet, canemque hiſce verbis ſui idiomatis alloquitur: Domine canis, domine canis, ego fero iſtas literas ad Gubernatorem (obſignatam ei epiſtolam oſtendens) ne ſæuias in me domine canis. Hic canis velut ſupplices illas & obiectas preces ſenſiſſet, protinùs mitigato impetu ſubſtitit, & intactam reliquit. Ea res Hiſpanis, qui ferociam & ſæuitiam animalis nouerant, miraculo fuit: puduitque ipſos fœminam interficere, cui canis pepercisset. Similiter ergò pudebit generoſum animum ſæuire in eum, qui ſe humiliat, culpam fatetur & deprecatur. Sic enim & Dauid mitigauit Saulem, quando ad eum dixit: *Quem perſequeris rex Iſrael? quem perſequeris? canem mortuum perſequeris, & publicem vnum.* 1. Reg. 24. Sic homicida quidam fune circa collum ſuſpenſo, die Veneris ſancto procidit ad pedes nobilis cuiuſdam, fratris eius, quem occiderat, & ob amorem Chriſti veniam rogauit: ſtatimque obtinuit. Nobilem verò Deus copioſè remuneratus eſt; nam animam occiſi, & parentis nobilis ſimul è purgatorio exemit, ipſumque nobilem ad octiduum in cœlum inuitauit, adeoque accepit. Vt refert Seraphim. Razius in hortulo exempl.

Sanè dum neuter alteri cedit, ſignum eſt vtrumque deeſſe humilitatem, iuxta Salomonis ſententiam: *Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia*, Prou. 13. Prouerbium etiam Italicum dicit: *Duro con duro non fa buon muro.* Patet in macerijs, quæ cito diſſoluuntur. Vt bonus ergò murus fiat, calx mollis adhiberi debet quæ duris cedat lapidibus. Eiuſmodi calx fuit Iſaac, cum foderet puteos ad greges ſuos adaquandos. Vbi enim inuenit aquam viuam, rixati ſunt paſtores Geraræ cum paſtoribus Iſaac dicentes: *noſtra eſt aqua.* Fodit ergò alium puteum; & cùm de illo quoque contenderent, profectus inde fodit alium: pro quo amplius non contenderunt: itaque vocauit nomen eius, *latitudo*, dicens: *Nunc dilatauit nos Dominus & fecit creſcere ſuper terram.* Gen. 26. Ecce *nihil hic contendit iuſtus*, inquit Chryſoſt. ho. 52. *neque obluctatur; ſed etiam paſtoribus cedit.* Maior minoribus; iurè ergò dilatatus eſt.

F. V. *Beneficio eum demulce.*

QVINTO. Beneficio aliquo vel amoris exhibitione eum demulce. Sic canes demulcentur obiecto pane: ſic Cerberus offâ ſedatus, ſecundum poëtas. Hoc eſt quod monet Apoſtolus ad Rom. 12. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illam: ſi ſitit potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius.* q. d. illum à ſe totum mutabis & tui amantem facies: ſicut aggeſtione carbonum ignitorum copulatur argentum argento. Sic Pilatus Herodem regem ſibi agglutinauit, remittendo Chriſtum ad tribunal eius, quaſi ius eius tueri volens. Sic reconciliauit ſibi Saulem Dauid, quando oſtendit ei partem chlamydis abſciſſæ, demonſtrans quòd traditum ſibi a Deo in manus ſuas, potuiſſet velut hoſtem occidere, non tamen id fecerit, ſed pepercerit ei & vicerit in ſe conceptam iam vindictæ cogitationem. *Ecce*, inquit, *hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu meâ in ſpeluncâ: & cogitaui vt occiderem te; ſed pepercit tibi oculus meus; dixi enim: Non extendam manum in Dominum meum, quia Chriſtus Domini eſt.* Quibus auditis, leuauit Saul vocem ſuam & fleuit, dixitque ad Dauid: *Iuſtior tu es, quàm ego: tu enim tribuiſti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala*, 1. Reg. 24. Eodem modo Ethnicus Imp. Auguſtus deuinxit ſibi L. Cinnam, qui vitæ eius inſidiabatur. Poſtquam enim multa fruſtra tentârat ſeueritatis media, tandem quid ageret, conſilij inops, ab vxore conſilium accipit, vt medicos imitaretur, qui vbi vſitata remedia non procedunt, contraria tentant: ideoque quia ſeueritate nihil profeciſſet, nunc clementiâ vteretur erga Cinnam. Obſecutus Imp. Cinnam ad ſe vocat, & poſtquam eius ingratitudinem & machinamenta ei exprobrauit ſubijcit: *Vitam tibi, Cinna, iterum do, priùs hoſti, nunc inſidiatori ac parricidæ. Ex hodierno die inter nos amicitia incipiat. Contendamus, vtrum ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu debeas?* Poſt hæc vltrò detulit ei conſulatum. Atque deinceps amiciſſimum fideliſſimumque habuit & ſolum hæredem; nec vllis ampliùs inſidijs ab eo petitus eſt. Sueton. cap. 51. Simili euentu Carolus Quartus Imp. Rom. hominem qui ſibi necem pararat, ad ſe accerſiri iuſſit, eique poſt varios ſui in illum affectûs ſignificationes, mille aureos dedit, quibus nubilem filiam nuptui collocaret, illius ſe miſereri dicens, cuius filia natu grandior domi clauſa eſſet. Imperatori inſidiator gratias egit & ad conſpiratores regreſſus: *Neſciebam*, inquit, *qualis Carolus eſſet: nunc liberalem & clementem principem ferire nullo modo poſſum.* Æn. Sylu. lib. 3. de rebus Alph.

G. VI. *Impudentes coerce*

SEXTO. Impudentes coërce, cùm aliud medium non ſuppetit, præſertim ſi ſuperior ſis. Sic Quintilianus lib. 6. cap. 21. ait: *Contra turbantes audendum & impudentiæ fortiter reſiſtendum. Sunt enim quidam præduri in hoc oris, vt obſtrepant ingenti clamore & medios ſermones intercipiant, & omnia tumultu confundant, quos vt non imitari, ita acriter propulſare oportebit, & ipſorum improbitas retundenda eſt & Iudices appellandi*, &c. Videtur etiam hoc voluiſſe Sapiens Prou. 26. cùm ait: *Reſponde ſtultò iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.* q. d. retunde ſtultitiam eius. Henricus Comes Holſatiæ, qui à fortitudine cognominabatur ferreus, cum in aulâ Eduardi tertij Regis Angliæ verſaretur, Saxo natione, leoni cum rugitu & ferociâ ſibi obuianti interritus dixit: *Quieſce, quieſce canis ferox.* Quâ voce conſternatus leo proſternitur ad pedes eius, & manu apprehenſus ducitur in caueam, vt

am, vt refert Cranzius in sua historia. Quando igitur huiusmodi leo tibi, potestatem in eum habenti, impudenter obrugiens occurrit, potes ac quãdoque debes verbis asperioribus nec non pœnis illum coercere ac confundere. Obiurgatus ille tam seriò videnſque se habere tam potentem antagonistam, deponet suum furorem & sapere incipiet.

His medijs vtamur dilectissimi, & licet ea fortè nihil proficiant in irato, habebimus tamen mercedem in cœlo de laudabili & heroico designato opere, Quam nobis largiatur DEVS.

CONCIO VII.
DE MALIS EFFECTIBVS IRÆ.

I. Præcipitantiâ.
II. Corporis commotio.
III. Vindictas appetitui.
IV. Rixa & contentio.

THEMA.

Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit Iudicio. Matth. 5.

A. Supplicium parricidæ.

TErribilem profectò legem Cn. Pompeij Conſ. Romani recenset, adeoque repetit & confirmat Iustinianus Imp. lib. 4. Instit. de Iudicijs publicis: quâ iubetur parricida in sui in culeo cum cane, gallo gallinaceo, simiâ & viperâ, & inter eas ferales angustias comprehensus in vicinum mare vel amnem proijci ac submergi. Cuius supplicij causam existimo esse, quia animalia illa præ cæteris ad iram prona & in proprios etiam parentes crudelia sunt; vt sic meritò cum socijs illis feris inclusus intereat, quarum iram & sæuitiam antè gestauit & fouit in pectore. Sed non solus parricida feras has in corde gerit; ausim enim dicere: quòd omnis, qui præter fas & æquum irascitur fratri suo, tam pestiferam in corde familiam gerat. Quid enim iratus homo, nisi homo culeo insutus, mentis inops, cæcitate percussus, captiuus? quid alit in corde, quid parit voce & opere, nisi simiam præcipitantiæ? nisi canem excandescentiæ? nisi viperam vindictæ? nisi gallum rixæ & contentionis? vt proinde mirum non sit, si irato homini tam dirum supplicium minetur Dominus in hodierno Euangelio, Iudicium videlicet, concilium & gehennam. Videndum igitur, quales sunt irati partus.

B. I. *Præcipitantia.*

PRIMVS. Præcipitantia, quam cernere etiam in Simiâ est; ea enim citissimè ad iram commouetur, & cui paulò ante amica fuit, leni offensa à contra illum armatur, ringitur, mordet, immemor priorum beneficiorum. Ad eundem modum iratus plerumque præcipitanter agit, quidquid agit; (siquidem ira sua efferuescentia rationem turbat & præcurrit rei cognitionem) vnde fit vt talia committat, quorum postea eum pænitebit. Refert Ælianus in hist. anim. lib. 7. c. 18. exemplũ memorabile de Simia, quæ videns aliquando ex eminenti loco nutricem lauare in pelui infantem: ea digressâ idem attentare volens, infantem in feruidam aquam iniecit & interfecit. Non dissimiliter agunt, qui præcipitantes sunt in ira; quid enim aliud faciunt, quam quòd sanguine adhuc feruente, plurima tam in suam quàm aliorum perniciem agunt, se & alios perdunt?

Præcipitantia hæc iracundi, sicuti nomine, ita & re simillima est illi, quâ quis in altiori loco constitutus, indignum quid infra se cernit, quod ferre & cernere non sustinens, ex alto se præcipitet, nõ expectatis scalis, quibus commodè descendat. Euehitur in altum homo cùm in iram exardescit; præcurrit enim & respuit rationem & leges omnes, mente confusus; & quasi vertigine laborans: Et cùm perturbationem paulatim se dare ac per scalas pedetentim descendere de perturbatione illa deberet; ille præcipitem se dat & omnia festinanter atque inconsideratè agit, in sui & aliorum perniciem. Non docuit ita Dominus, qui cum iure meritissimo in ira & furore suo castigare & perdere potuisset Sodomam, noluit præcipitare supplicium & fulmina è cælo deijcere, sed cunctanter descendere & priùs videre: *Descendam & videbo*, inquit ad Abraham, *vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciã*, Gen. 18. Ecce non vult Dominus esse contentus clamore & prouocatione reorum, atque adeò auditu: sed vult videre insuper: non vult (vt sic dicã) credere, vult scire; ac proinde non præcipitare sententiam, sed priùs ponderare & descendere: nõ quòd ipsi hoc necessarium fuerit; sed *vt nos doceamur, ne quis homo de absentibus & futuris & incertis putet se posse coniecturam facere: sed priùs maximè prospicere debet: visus enim certus potiùs quàm fallax auditus, testis adhibendus est*, vt inquit Philo Iudæus de confusione linguarum. Qui per fossam aliquam saltare debet, non credit alteri narranti, fossam nõ esse latam vel profundam: sed priùs ipse eam considerat, & quò pedem ponere velit quærit, fossæque latitudinem explorat: alioquin facilè continget, vt in medium fossæ incidat. Iracundi meros & continuos saltus facere solent, omnes leges transilire, omnes dehortationes spernere, vique propria omnia cogere & ad suum sensum redigere: sed caueant, ne inconsideratè saltent, ne in fossam cadant, *Descendam & videbo*, ait Dominus; Videant priùs, quid acturi sint, quem exitum habituri: videant num res ita se habeat, sicut narrata fuit. Sed rara est hæc auis inter iracundos: plurimi narra-

narrationibus aut etiam suspicionibus solis innixi, iram mox effundunt: quasi vidissent. Idcircò nequaquam frustrà dixit Dominus Matth. 13. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Habent enim aliqui, præsertim iracundi, aures ad videndum potiùs quàm ad audiendum. Cùm enim audiunt ab vno quantumuis abiecto & fide indigno, se contemptum vel vili pensum esse ab aliquo: ilicò rem pro certo & comperto habent, quasi eam vidissent, non audissent; vnde mox præcipitantur ad vindictam, & plerumque decipiuntur. Ita errauit ex præcipitantia Dauid, auferendo possessiones innocenti Miphibosetho & dando eius famulo Sibæ, ob falsam huius narrationem, 2. Reg. 16. Ita errauit Theodosius Imperator in cæde Thessalonicensium, qui ob paucos reos, præfecti sui interemptores, occidit septies millenos innocentes: ob quem errorem à S. Ambrosio excommunicatus & Ecclesiâ exclusus fuit, donec publicam ageret pœnitentiam, & sanciret legem ne sententia de cæde & bonorum publicatione ante 30. dies executioni imposterum mandarentur. Baron. anno D. 390. Propterea S. Iacobus in epist. sua c. 1. admonet vt *sit omnis homo tardus ad iram. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur*, inquit. Sanè non operatur, sed per fas & nefas iniustitiam potius; quod etiam exemplo Mahumetis Ottomani Turcarum regis discere possumus. *Hic* enim *nostrâ ætate*, inquit Campofulgosus l. 9. c. 2. *cùm in hortis, quos Constantinopoli in delitijs habebat, deesse pomum in arbore cedro, quod paulo antè inspexerat, animaduertisset, arbitratus procul dubio vnum è tribus pueris, quos secum habebat, pomum decerpsisse, quòd in horto præter eos alius nullus fuerat; quia quilibet illorum se pomum decerpsisse negabat, iussit vt ferro eorum corpora aperirentur, & nisi in primi, cuius apertum fuit pectus, stomacho fuisset inuentum, dubium non erat, quin ad omnes ipsos ea pœna transiret.* Quis hic non videt præcipitantis iræ sæuitiam pariter & iniustitiam?

C. II. *Corporis commotio*

SECVNDVS. Corporis commotio & membrorũ concitatio; q̃ in canibus videmus, quorum oculi ignescunt, dentes prominent, iubæ eriguntur, lingua latrat, cauda ventilatur, os ringitur &c. cum exasperãtur. Ad eundem modũ homo irâ percitus totus quasi ignescit & ignem vndiq; spirat: ferè ad modũ dolij puluere tormentario pleni: cuius vnicũ granum si ignẽ concipiat, totũ ilicò inflammatur, inflammat & quatit omnia cum fragore ingẽti. Audi Senecam lib. 1. de Irâ, c. 1. *Flagrant & micãt oculi, multus ore toto rubor, æstuante ab imis præcordijs sanguine, labia quatiũtur, dentes coprimuntur, horrẽt ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorũ seipsos torquentiũ sonus, gemitus mugitusq́; & parũ explanatis vocibus sermo præruptus & coplosæ sæpius manus & pulsata humus pedibus & totũ concitũ corpus, magnasq́; iræ minas agens, fœda visu & horrenda facies deprauantium se atque intumescentium*, hæc ille. An non dicere possemus de his, quod Elisæo dixerunt 4. Reg. 4. connescentes: *Mors in ollâ.* Vt enim olla ebulliens vndiq; effundit feruidam, nec facilè tangi se patitur: ita facit cor iracundia æstuans; neminem admittit monitorem, correctorem, &c. quia *os fatuorum ebullit stultitiam*, ait Sapiens prou. 15. Huc accedit S. Chrysostomus hom. 25. in Ioan. dicens: *Ira vehemens ignis est, omnia consumit, animam coinquinat, tristitiam affert, turpis visu. Quòd si iratus seipsum intueri posset, nulla alterius indigeret admonitione: nihil enim irato turpius.* Quare Plutarchus lib. de cohib. ira, ait iratos adducendos esse ad speculum, vt sese inspiciant quàm deformes sint. Seneca item lib. 2. de ira. c. 36. ait: *Quibusdam, vt ait Sextius, iratis profuit, aspexisse speculum: perturbauit illos tãta mutatio sui.* Narrat S. Gregor. Nazianzen. orat. 4. fabulam de puella quadam formosa siue Dea fistulæ cantu delectari solicita, quòd cùm calamos inflasset & oris sui deformitatem ex inflatione resultantem fortè in fonte conspexisset, calamos confestim confregerit & fistulæ vsum perpetuò detestata sit. O si hoc modo intuerentur se iracundi; viderent sanè faciem suam humanam, Deiq; imaginem, in bestialem formam transformari & intumescere, seque turpissimos esse, ab omnibus irrideri, vitari instar insani: ac proinde haud dubiè fistulam iracundiæ detestarentur & confringerent; suamque ob stultitiam erubescerent; sicut sanè erubescunt & dolent qui eum diligunt. Nónne si vir honoratus ebrietate fortè contracta spectaculum in foro ridiculum ederet, cum pueris luderet, clamaret, saltaret, equitaret in arundine ac velut histrio in theatro iocularetur; vbi posteà crapulam dormisset & audiret ista: nónne inquam vehementer confunderetur & se absconderet? Auget hanc fœditatem, quòd leuissima sæpe de causa commouentur iracundi, quo modo vnica scintilla ignis accedens ad orificium bombardæ, totam eam inflammat & cùm ingenti fragore exonerat; quod etiam vidi in quadam simia, quæ in altoris sui faciem, cùm is escam paululum subtrahere vellet, illicò inuolauit & morsu penè nasum ei amputauit. Sic Nazareni vno Christi verbo: *Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura teipsum*: repleti sunt ira, & eiecerunt eum extra ciuitatem duxeruntque ad supercilium montis, vt eum præcipitarent, Luc. 4. sic Herodes ex eo quòd Magi ad ipsum non reuerterint, sumpsit causam insaniendi in infantes. Sic ille superbissimus rex Persarum Xerxes cùm aliquando ficus græcas ad modum sapidas comederet, iurauit se nolle imposterum alias præterquam Athenienses ficus comedere: atque ita mox Græciam bello aggressus est, turpiter tamen cæsus.

D. III. *Vindictæ appetitus.*

TERTIVS. Vindictæ appetitus, quem in serpentibus maximè reperiri legimus Vipera inprimis non modò callida est ad vlciscendum, sed etiam in propriam matrem, quæ in amplexu maris caput ei am-

amputat, vltionem exercet, vterum eius perrumpendo cùm nascitur. Pier. l. 14. Peior ad huc aspis, eius enim furor implacabilis est, & offensa quærit offensorem ad vltionem, vel si vlcisci non potest, præ rabie moritur, vt Pier. lib. 14. Barthol. Angl. & alij. Ad eundem modum iracundi pleriq; fortè offensi, diutissimè virus & vindictæ appetitum secũ in corde gerunt & vltionis occasionem quærunt: sed magno suo periculo; nam vti partus quò diutiùs retinetur, eò fit maior & difficiliùs ac periculosius emittitur, sæpe cum interitu matris: ita vindictæ appetitus diu retentus. Crescit enim in dies, & ita quæ festuca erat, inueterata fit odium & trabs. S. Chrysost. hom. 14. in ep. ad Eph. ait: *Quemadmodum si quando, quod aëri nebulosum ac densum per noctem accessit, diurno calore sol nec dissoluere poterit nec dissipare, causam ac materiam tempestatis exhibet, quod residuum est apprehendente nocte; illudq; rursus alijs vaporibus augmentante: ita habet ira conditio.* Caueant ergò isti, quia ex iræ nubecula, tempestatem sibi parient, tonitrua & fulmina, rixas, mutilationes & fortè cædes, nisi eam mox dissipauerint calore charitatis. Accedit S. Augustinus epist. 88. inquiens: *Sicut acetum corrumpit vas, si diutius ibi fuerit; sic ira corrumpit cor, si in alium diem durauerit.* Propterea Apostolus ad Eph. 4. non concedit alteram diem iracundo: *Sol non occidat*, inquit, *super iracundiã vestrã.* Et Dominus immediatè post hodiernum Euangelium subiungit: *Esto consentiens aduersario tuo citò dum es in viã cum eo, ne fortè tradat te aduersarius Iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris.* Nemo enim nescit, quòd si reus cum actore postulatus de mutilatione v. g. priùs amicè transigat, quin multò consultiùs agat, quàm si rem iudicio committat; ibi. n. nõ tantum ad expensas & damnum condemnabitur actori, sed etiam Iudici mulctam luet. Scribit Polybius Antiochum cognomento Epiphanem seu Illustrem, cùm Alexandriam obsideret sub Romanorum tutela constitutam, & interim Senatus Rõ. Popilionem Senatorem ad eum mitteret, qui diceret, vt ab obsidione cessaret; sin minùs, Romanorum inimicus haberetur: respondisse, se hanc rem maturiùs deliberaturũ ac responsurũ. Tũc Senator Rom. lineam fecit vitrea virga in circuitu Antiochi, dixitque: *Hócne in dubium tibi reuocandũ est, an hostis Romanorum sis? non præteribis hanc lineã, donec id definias & decernas.* Tunc Antiochus annuit, & obsidionem soluit. Tibi hoc dicitur iracũde. Apostolus. n. circulum solis tibi circumscribit, vt ne diem hunc excedas, quin dimittas irã & vltionis appetitũ: *Sol non occidat super iracundiã vestrã.* Dominus ipse breuissimã tibi viã assignat, dũ vadis cũ aduersario è domo tua ad domũ Iudicis, vti ne expectes vsq; ad ingressũ illius: alioquin hostis nõ Romanorũ sed ipsius Dei futurus. Quid igitur tu? adhùcne deliberabis? excedésne ex hoc spatio?

Deinde nónne Dominus vult in hodierno Euangelio dimitti munus in altari & priùs deponi iram fierique reconciliationem cum fratre? Quæ verò est hæc tanta necessitas & causa festinationis? Nimirum *te quærit Deus magis quàm munus tuum,* ait S. August. serm. 16. de verbis Domini. Timet enim ne te perdat, ne tu præueniaris ab ira Dei. Si scires tibi soluendum esse creditorem dum sol lucet, alioquin in vincula eundum perpetua: quis tibi non suaderet, quis non hortaretur vt ante omnia creditori satisfaceres?

QVARTVS. Rixa & contentio, quam & gallus gallinaceus mirificè amat, præsertim vbi vinum adustum prius bibit; quærit enim ex instituto, cũ quo rixari possit: in certamine calcaribus, pennis, rostro pro armis vtitur, pennas subrigit, saltat, cedere contemnit: audiens alterum cantantem, mox eum prouocat ad certamen. Cæterùm victor, interdum dum canit trophæum, arripitur ab aquilã: vt est in fabula illa. Hic etiam partus hominis iracundi est; nam Prouerb. 29. dicitur: *Vir iracundus prouocat rixas.* Tales enim studio quærunt quibuscum rixari possint, presertim vbi vino incaluerint, & nihil non audent. Primò inquirunt, quod in altero carpant, vel aliunde occasionem arripiunt altercandi. Deinde verbis contendunt, & se mutuò prouocant: vti Goliath Dauidem. Postmodùm lapides conuitiorum lingua quasi funda emittunt, vti Semei contra Dauidem: Denique vbi eminùs quasi pugnatum est, tandem ad manus & gladium veniunt, ad vulnera, ad cædes: posthæc ad mulctã, bonorum confiscationem, ad infamiam & supplicia publica. Ita miseri post tot labores metunt sibi dolorem, inopiam, ignominiam, necem. Hinc bene Ieremias c. 1. duabus illis visionibus, primò videt ollam succensam; deinde virgam vigilantem; siquidem Deus veluti oculatissima aquila vigilat super huiusmodi gallis cum virga sua, & sæpissime statuit vt tales Goliathi ab exiguo Dauide turpiter occidantur & ita victus quidem intereat, victor verò publico supplicio exterminetur. Sic minatur Sobnæ præposito Esa. 22. *Quid tu hic, quia excidisti hic in petra tabernaculum tibi? Ecce asportari te faciet Dominus, sicut asportatur gallus gallinaceus.* Et non sufficiat hoc ad rixas & duella compescenda? Certè Duces aliqui solent hoc pacto militibus suis duella prohibere: concedunt eis duellum, sed ea lege vt qui alterum occiderit, mox suspendatur. Conniuet etiam Deus eiusmodi lanistis; sed tandem victorem grauiùs punit. Non audimus in hodierno Euangelio; *Qui irascitur fratri suo, qui dixerit racha, qui dixerit fatue; reus erit iudicio, concilio, gehennæ ignis?* Quid seuerius dici poterat? si talium reus est, qui irascitur & conuitiatur; qui cogitatione tantum & lingua vulnerat vel occidit; qualium reus non erit, qui reipsã vulnerat, mutilat, occidit?

E. IV. *Rixa & contentio.*

Accedit quòd *puerilis animositas est contendere,* inquit S. Augustinus epist. 174. & studere vt alter altera-

alterum vincat, cùm apud Christianos vincere solùm debeat veritas, pax & humilitas. Audiatur vel Ethnicus Seneca lib. 2. de irâ cap. 34. *Cum pari contendere anceps est*, inquit: *cum superiore furiosum: cum inferiore sordidum.* Audiatur & Sapiens Prouerb. 20. *Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs*, id est, contentionibus, quæ gignunt & iactant contumelias.

Quando igitur videmus, Auditores, quàm fœdi & abominandi sint partus iracundiæ, fugiamus eorum matrem; scientes quoniam iracundi saltem in gehenna, sociabuntur tartareis bestijs, canibus, simijs, serpentibus: quorum bilem & sæuitiam imitari in terris voluerunt. Quod à nobis auertat DEVS.

CONCIO VIII.

CAVSAE ET FINES OBLATIONVM.

I. *Fiunt in signum recognitionis.*
II. *Ad venerationem Christi in Altari.*
III. *Ad ministrorum Ecclesiæ sustentationem.*
IV. *Ad impetranda vicissim alia bona.*

THEMA.

Tunc veniens offer munus tuum. Matth. 5.

A. NOtandum est, Auditores, quod iubet Dominus in hodierno Euangelio relinquere munus ad altare, & priùs quam offeratur, ire ad reconciliandum fratrem. Hinc enim manifestè sequitur, munera quæ homines offerunt ad altare, Deo grata esse. Alioquin enim Dominus iussisset absque dubio tolli ab altari munus & à conspectu suo abijci, quasi execrandum aut superstitiosum. Verùm tantum abest vt abijci id iusserit, vt ad altare relinqui, posteà offerendum & à Deo acceptandum. Non præcepit nobis vt sublato de altari munere, cum eo discederemus & reuerteremur; ne fortè pœnitentia oblationis ducti, munus retraheremus; Deoque subtraheremus sed mandauit munus relinquendum in altari, vtpote ei decretum & cæteroqui gratū. Quid hîc oggannient hæretici, qui calumniantur oblationes quæ fiunt ad altare, à Sacerdotum auaritia excogitatas, insuper superstitiosas esse? Contemptis igitur his canum latratibus, ostendamus oblationes actum religionis Deo gratum esse ex earundem causis & finibus.

B. I. *Fiunt in signum recognitionis.* PRIMO Fiunt in signum recognitionis, quòd omnia nostra à Deo habeamus, illique accepta feramus. Sic enim solent Domini feudorum vel prædiorum requirere à Vasallis suis in recognitionem certum munus annuum, vel cùm feudum fit caducum: vel ab Emphyteutis certam partem fructuum. Atquì nos à Deo omnia habemus, eique omnia debemus; hoc ergò munere aliquo licet impari & exiguo recognoscere & profiteri debemus: idque adeò naturæ consonum est, vt nulla penè natio fuerit tam barbara, quæ non certa munera Dijs suis offerre, vti crocum, thus, pecora soleret. In vita S. Athenogenis legimus ceruam ei fuisse, quæ Euangelicæ lectionis tempore hinnulum suum in diuinis officijs Ecclesiæ offerre consueuerat. Metaphr. & Lipom. in eius vitâ. Quâ re ostendere voluit Deus, gratam imò debitam sibi esse oblationem nostram. Duo magna bona nos à Deo habemus, Corpus & animam, & quæ ea cōsequuntur. Inspice bene vtraque, & videbis in ijs Dei imaginem; Deo ergò debentur. Vnde S. Bern. serm. 3. de purifi. ait: *Vt vidua Euangelica duo æra minuta misit in ærarium templi: ita nos duo minuta, puta corpus & animam Deo offeramus.* Hinc fortasse bis in officio diuino ad altare offerri solet. Vnde cùm quis offert donum suum ad altare, cogitet se hoc externo dono velle seipsum Deo offerre. Nō enim vult Deus donum nostrum sine nobis. Ostēdimus etiam his munusculis nostram gratitudinem, quam debemus Deo largitori bonorum omnium; audituri alioquin illud Domini: *Non est inuentus qui rediret & daret gloriam Deo.* Luc. 17. Nec refert quòd quæ offerimus Deo, semper ipsius Dei sint & maneant; mentem enim gratam non diuitias ei dare volumus, simulque ostendere nos debere ei omnia, quia ab eo accepimus omnia. Ita Dauid 1. par. vlt. orabat: *Quis ego & populus meus vt possimus hæc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

C. II. *Ad venerationem Christi in Altari.* SECVNDO. Ad venerationem Christi in Eucharistia ad nos venientis sub officio missæ. Sic enim accedenti ad tabernaculum vel templum præcepit Deus Exod. 23. *Non apparebis in conspectu meo vacuus*, id est, sine oblatione seu munere. Hebraica verba sonant: *Non videbuntur facies meæ vanè.* Videmus autem faciem Dei quodam modo in sacrificio missæ. Hinc Gregorius Septimus an. 1078. præcepit: *Omnis Christianus procuret ad missarum solemnia aliquid Deo offerre & reducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit: Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Certè principes terrenos ad ciuitates nostras diuertentes, non sine munere salutare cōsueuimus. Et olim Reges Persarum sine munere adire non licebat. Vnde Sineta ille apud Ælianū, Artaxerxi Persarum regi fortè sibi obuianti, aquā è vicino amne (cùm aliud in promptu non haberet) manibus haustam obtulit: gratissimum regi munus, vt pote qui non donum sed animum pensabat donantis. Itaque & nos iure merito venientem ad nos Regem nostrum in re diuina salutamus, quantumuis exiguo munere. Ipse enim donantem intuetur, non donum, vti patet ex duobus minu-

minutis, quæ vidua misit in gazophylacium. Ingredienti in mundum Christo, obtulerunt ei Magi dona pretiosa, simulque nos docuerunt, vt idem faceremus; quando in S. missa venit ad nos Christus. Abraham obuianti Melchisedech sacerdoti cum oblatione panis & vini, decimas ex omnibus bonis suis dedit, Genes. 14. Atqui in missa occurrit nobis verus noster Melchisedech cum oblatione panis & vini. Cur non ergò vicissim offeramus ei munus aliquod? Porrò ad honorem sacrificij missæ antiquitus, diebus præsertim Dominicis, fideles panem & vinum offerre soliti sunt, tanquam materiam sacrificij & S. Communionis, vt patet ex decreto Fabiani Papæ ep. 3. ad Hilar. Cantores verò olim aquam fontis puram ad sacrificium afferebant. Alcuin. de diuinis offic. c. quid signif. vestim. Amalarius Fortun. l. 3. de Eccl. offic. c. 19. Et pro dedecore habebatur, si quis diues præsertim nihil ad sacrificium attulisset, teste S. Cypriano in l. de operibus & eleemos. cùm ait: *Locuples & diues es matrona & Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omninò non respicis; quæ in Dominicum sine sacrificio venis; quæ partem de sacrificio, quam pauper obtulit, sumis?* Et S. Augustinus qui ser. 215. de tempore, ait: *oblationes quæ in altari consecrantur, offerte. Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicauerit.* Quare S. Wenceslaus Bohemorum rex messis & vindemiæ tempore, ipsemet manibus suis metebat & vindemiabat ea, quæ pro sacrificio sacerdotum manibus offerret. Tymp. in spec. Magistr. signo 23. p. 2. Adeò sibi ducebat honori, ad mensam Domini ministrare necessaria.

D. III. *Ad ministrorum Ecclesiæ sustentationem.*

TERTIO. Ad ministrorum Ecclesiæ sustentationem, templi conseruationem, ornatum & instaurationem. Ideò enim in veteri lege voluit Deus, vt ex oblationibus hostiarum sua pars cederet Leuitis & Sacerdotibus, Exod. 29. Deut. 18. Idipsum sensu typico præcepisse Deum Deut. 25. cùm mandauit ne alligaretur os boui trituranti, testatur Apostolus 1. Cor. 9. *Quis*, inquit, *militat suis stipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? nunquid secundum homines hæc dico? An & lex hoc dicit? scriptum est enim in lege Moysi: non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus: cura est Deo? Aut propter nos vtiq; hoc dicit? Si nos vobis Spiritualia seminauimus: magnum est si nos carnalia vestra metamus?* hæc Apostolus. Si non liceret pro spiritualibus donis, temporalia (absque contractu) recipere, non petijsset Isaac venationem ab Esau filio pro benedictione illi impertienda, Gen. 27.

Cœterum ea populi oblatione admonentur sacerdotes vt ne officio suo desint. Videntur enim Laici Sacerdoti dicere: nos tibi prouidebimus de temporalibus, tu interim age tanquam Legatus noster causam nostram coram Deo fideliter. Speciatim verò in missa pro defunctis offertur panis & vinum, vt dum hæc percipiunt sacerdotes, meminerint ipsi offerre Deo pro defunctis panem & vinum Eucharisticum, ad illorum spiritualem refectionem, refrigerium & liberationem.

Ne verò aliquis existimet non offerri Deo, quod offertur sacerdotibus: nosse debet oblationes illas Deo fieri esseque actum religionis: à Deo verò dari sacerdotibus. Sic enim ipse ad Aaronem dixit, Num. 18. *Omnis oblatio & sacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi & cedit in sancta sanctorum, tuum erit & filiorum tuorum.* Et mox: *Primitias quas vouerunt & obtulerunt filij Israël tibi dedi & filijs tuis & filiabus tuis iure perpetuo.* Nec repertus est aliquando de filijs Israël, qui expostularet contra hanc legem quasi ex auaritia sacerdotum profectam. Offers cœnam seruo amici tui: nonnè hic est actus amicitiæ, respiciens amicum tuum?

E. IV. *Ad impetranda vicissim alia bona.*

QVARTO. Ad impetranda bona corporalia & spiritualia. Solent enim pauperes petituri à potente gratiam aliquam, offerre illi munusculum aliquod; hoc ipso, quod diues à paupere tale munus accipit, obligari se aduertit ad rependendum aliquid maius. Certè Artaxerxes, de quo suprà. Sinetæ illi pro pugillo aquæ dedit stolam Persicam cum phialâ aureâ & mille denarijs, aquam præterea oblatam excipi phiala aurea iussit. Similem munificentiam Gregorij XIII. Pontif. qui ante Pontificatum Hugo Boncompagnus vocabatur, expertus est pauperculus quidam rusticulus, qui cùm Hugonem Bononiæ Iuris professioni operam dantem & fortè ad villulam suam subinde diuertentem familiariter nouisset, inaudissetque ipsum Romæ factum esse summum omnium sacerdotem, statuit eum adire pro veteri notitia, salutare & gratulari. Accepit ergò secum, vnà cum vxore sua (si bene memini) rustica, quædam munuscula, butyrum, caseum, similia, venitque Romam & vndique disquirens, vbinam habitaret Messier Hugo (hoc enim nomine sibi noto eum appellabat) cumque interrogati Romani non possent diuinare quisnam esset iste Messier Hugo: addidit ille, se inaudisse, quod Romæ esset maximus omnium sacerdos factus. Vix tandem ciues deprehenderunt quæri ab isto Pontificem, qui priùs Hugo vocabatur. Itaque ad Papam ablegant. Quo conspecto simpliculus ille salutat notum sibi Hugonem, admonet veteris amicitiæ, gratulatur dignitatem offert munuscula sua, non sine humanissimo risu & complacentia Pontificis. Eum itaque Gregorius velut veterem amicum benignissimè accepit & per dies aliquot lautissimè tractari fecit, tandemque melioribus donatum muneribus ad propria dimisit. Bonus ille ruricola Pontificis humanitatem miris vndiq; laudibus prædicabat. Ita audiui Romæ à viro fide dignissimo magnæque auto-

autoritatis, qui nouerat Pontificem. Longè magnificentior & liberalior est Deus noster, qui vinci muneribus non potest. Vnde Apostolus exclamat: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* ad Rom. 11. Non ergo patietur donum nostrum, quantumuis exiguum, si bona mente offeratur, irremuneratum. Vt enim Regina Saba, postquam multa obtulit Salomoni, longè plura recepit: (2. par. 9.) ita nos à Deo plura semper recipimus quàm demus aut possimus dare.

Inprimis possumus per oblationem redimere pœnas peccatis nostris debitas, vnde oblatio à S. Hieronymo in Ier. c. 11. vocatur *redemptio peccatorum.* Et ad quid putamus Dominum hodierno in Euangelio dixisse: *Relinque munus tuum super altare? Vt ibi oret pro te*, inquit in eum locum Palacius, *& clamet ad Dominum, impetretq; veniam tui delicti & pacem proximi tui.* Si enim Ecclesiasticus cap. 29. dixit: *Conclude eleemosynam in corde pauperis & hæc exorabit pro te;* quanto magis hoc faciet oblatio quæ fit Deo, cum sit actus latriæ & religionis? Vin' exemplum? Rarum & pulchrum refert Petrus Cluniacensis Abbas in lib. de miraculis sui temporis. *Est in Gratianopolitano Episcopatu locus in venis subterraneis plurimum ferri habens, quod multo incolarum & rusticorum sudore assidue eruitur; ac fornacibus coctum & expurgatum per circumiacentes terras fabris ferrarijs vel quibuslibet pro lucro venditur. Inde & villa, quam ijdem homines iuxta incolunt. Ferraria nuncupatur. Solent autem huiusmodi homines, dum terræ abdita fodiendo perscrutantur, spe maioris lucri longiùs procedere, & per subterraneos specus pertinaciter maiorem ferri materiam perscrutari. Huic operi dum quodam tempore quidam rusticus indefessus instaret, & intima terræ fodiendo acriter rimaretur, repentè maxima moles terræ delapsa aditum, per quem ingressus fuerat, obturauit: quia tamen fodiendo longius processerat, ac multum post se spatij exhausta terra inane reliquerat, mortem euasit: & velut in domo clausa, ac validis munitionibus vndiq; circumsepta, egredi quidem non potuit, incolumis tamen permansit: sed tenebris tam tenebrosi carceris circumseptus, spe omni euadendi sublata, ac velut in amplo sepulchro sepultus, mortem ipsam adhuc viuens iam se cernere existimabat. Quem iam per aliquot dies non apparentem vxor sua mortuum credens, ad animam eius spiritualibus beneficijs adiuuandam conuersa est: vnde per annum integrum omni hebdomada vnam ei Missam à Sacerdotibus celebrari faciens, & pro eo panem & candelam offerens, salutari Sacramento, vt mos est Ecclesiæ, animæ defuncti mariti subuenire satagebat. Vna tamen in anno hebdomada extitit, qua mulier alijs intenta negotijs, Missam, vt proposuerat, marito prouidere neglexit. Ecce totius anni penè emenso spatio, rursus fossores metalli officio assueti, irrequieti instantes ad locum, in quo iam dictus rusticus adhuc viuens latebat, paulatim fodiendo perueniunt. Quorum dum voces, & malleorum sonitus iam appropinquantium rusticus inclusus audisset, quantis potuit nisibus vociferari cœpit. Cuius illi vocem audientes, & (vtpote artis illius periti) hominis subterranei esse cognoscentes, sese inuicem cohortati sunt, & ad eum tandem post multum fossionis laborem peruenerunt: quem accensis luminibus curiosè circumspicientes, illum esse, quem anno iam præterito ibidem obrutum esse sciebant, agnouerunt. Admirati, & vt par erat, tantæ rei nouitate stupefacti, quomodo illic viuere potuisset, instantissimè inquirebant: at ille respondit, isto, quem modo remouistis, terræ obice foramini, per quod intraueram, obiecto, cum hoc carcere, quẽ videtis, retentus fuissem, atq; aliquantis diebus sine cibo & lumine permansissem, subito mihi iam penè deficienti cum pane simul & lumine quidam adstitit, qui me confortans, & ad cibum capiendum admonens, tetras tenebras illâ candelâ, quam ferebat, clarissimè illustrabat, eo pane per spatium septem aut octo dierum (vt mihi videbatur) refectus, totidem diebus illa candela illustratus, & famis periculum euadebam, & huius fossæ tenebras euitabam. Post septem verò vel octo dies rursus ille qui priùs cum recenti pane & renouato lumine adueniebat, eaq; mihi dimittens recedebat. Hoc per vnius (vt mihi videbatur) anni excursum æquopenè temporis interuallo nunquam facere destitit, excepto vnius hebdomadæ spatio, quo mihi præsentiam suam, munusq; solitum, nescio qua de causa subtraxit. Hoc illi ab eo audientes, & quod pro illo vxor eius per totum illum annum fecerat, ad mentem reuocantes, cuncta ei protinus exposuerunt: deinde hominem de cauernis illis subterraneis educentes, vxori propriæ, vicinis omnibus, & populo ad tantum spectaculum concurrenti, mirum dictu, post annuam sepulturam, incolumem reddiderũt, qui simul congregati, & quod pro eo mulier fecerat, & quod ille de sese narrabat examinantes; eisdem diebus panem, quo reficiebatur; candelam, qua illustrabatur, & in illo specu oblata fuisse inuenerunt, quibus mulier pro eius requie & missam celebrari faciebat, & Sacerdoti Missam celebranti panem simul & candelam offerebat.* Hucusque Petrus Cluniacensis.

Sed audiamus etiam quâ ratione Deus puniuerit derisores oblationum. Balth. Chauasius de notis fidei l. 2. c. 15. scribit factum, vt ait, sibi notissimum, *Quidam secta Caluinianus ante aliquot annos Metis in Lotharingiâ, ibi cùm essem, curiosè ingressus templum quoddam Catholicorum, hominem vidit ad altare humiliter supplicantem, factaq; oratione oua duo offerentem, quo recedente socio suo dixit: ô Papistam superstitiosum! vadam & mihi auferam oblationem, quã stolida hæc gallina edidit. Mox à socio paulò moderatiore audit: Si mihi credis, abstinebis, sinamus illos ritu suo viuere, sicut ipsi nostro volumus: quid alienum seruum iudicas? Domino quisq; suo stat aut cadit. Gratulemur nobis lumẽ illud singulare, quod à Spiritu S. accepimus, & quo si hic aliique destituuntur est cur nos illorum misereat, sat seuerus vindex erit Deus in omnes, à quibus in religionem committitur. Non sapuit his monitis, sed ait: Verba seminas; tu si vis tibi tempera, oblationẽ, vt dixi, mihi auferam, eam in ientaculum crastinum*

cum

eum socijs meis inducturus; non sine risu. Dictum factū, extendit ad oblationem impias manus, domum repetit, ientaculum parat, socios accersit, quid acciderit narrat, in risum effunditur, blasphemat, cui vnius vitellum sorbendum in os mittit. Adhuc erat esca in ore eius, & ira Dei ascendit super eum, impiam mox exhalauit animam, stupescentibus qui aderant, & discentibus quàm non irrideatur Catholicorum Deus.

Intelligitis hinc, Auditores, nequaquam perire, quod Ecclesiæ & Deo offertur, sed largissimè remunerari, si non in hoc, saltem in altero sæculo. Verùm mundus parum allicitur mercede futuri sæculi, vt quæ ipsi incerta videatur vel diu saltem expectanda sit. Hinc omnes penè hominum oblationes hominibus & ferè opulentis fiunt, à quibus vicissim munus aliud præstantius expectant in hac vita exhibendum, curuæ in terris animæ. Sed quæ sunt mundi dona? quæ remunerationes? quæ gratiæ & fauores? nonnè fumus? nonnè fœnum? Misit aliquando S. Basilius Iuliano Imperatori Apostatæ optima sanèmente tres panes hordaceos pro benedictione. Sed quid ei muneris remisit impius Apostata? fænum remisit, dicens: *Dat nobis hordeum, pabulum iumentorum, accipiat vicissim fænum.* Sed respondit ingrato Imperatori, Basilius: *Nos quidem, Imperator, ea tibi obtulimus, quibus ipsi vescimur: tu verò ea nobis restituis, vnde bruta victitant, vltrò quidem nos irridens.* Refert Chauaſ. de notis Eccl. l. 1. c. 15. Profectò hîc Iulianus typum mundi expressit. Quid enim mundus solet pro exhibitis sibi muneribus, obsequijs, amicitijs, quid rependere solet? iumentorum pabulum, res fluxas & inanes, quibus nutriuntur homines carnales; vno verbo fænum, quia *omnis caro fænum,* clamat Isaias. Itaque si sapitis Christiani, dona & obsequia vestra salubriùs impendite & Deo destinate, qui est omnium fidelis remunerator.

CONCIO IX.

DOCVMENTA EX EVANGELIO.

I.	*Qualis Iustitia à Christianis requiratur.*
II.	*Plebeis audiendum potius Dei verbum quam legendum.*
III.	*Abhorrendum ab homicidio.*
IV.	*Reprimendi iracundiæ motus.*
V.	*In Ecclesia sunt altaria & sacrificia.*
VI.	*Reconciliandi fratres.*
VII.	*Christiana libertas non excludit legem.*

THEMA.

Ego autem dico vobis. Matth. 5.

QVando Deus in monte Sinai promulgauit legem cum terrore & maiestate, Exod. 20. consternati inde Iudæi dixerunt Moysi: *Loquere tu nobis & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.* Itaque promisit eis Dominus prophetam de gente ipsorum, quem audire deberent, quòd si non audissent, se vltorem fore, Deut. 18. Propheta iste Christus est, vti testatur S. Petrus Actor. 3. qui veterem Dei legem cum omni mansuetudine clariùs nobis proposuit, vti fecit inprimis in sermone habito in monte, vnde hodiernum Euangelium desumptum est. Itaque nemo vaus sit, qui non audiat hunc Prophetam, nisi malit Deum habere vindicem. Audiamus igitur Legislatorem & Doctorem nostrum, quæ potissimùm documenta tradat nobis in hodierno Euangelio.

Docet PRIMÒ, qualis iustitia & vitæ integritas à Christianis requiratur; maior nimirum quam fuit olim Scribarum & Pharisæorum; siquidem hunc sermonem habuit Christus non ad discipulos tantùm suos, sed ad omnis generis homines, vti ad finem sermonis indicat Matthæus c. 7. dicens: *Et factum est, cùm consummasset Iesus verba hæc, admiratæ sunt turbæ.* Porrò Pharisæorum vita præsertim in tyrocinio rigida erat & in speciem sancta. Multos annos colebant castitatem & virginitatem: victus eorum simplex & frugalis erat: vigilijs & orationibus vacabant, vnde aliqui in assere admodum angusto vesperi quiescebant, vt si uis, largiùs dormisset, in pauimentum decideret, & rursus excitaretur ad orationem. Alij lapillos, alij spinas sibi substernebant, ne in profundum somnum deferrentur. ieiunabant bis in Sabbatho: dabant decimas ex omnibus, quæ possidebant: spinas gerebant in fimbrijs vestium, vt earum puncturis admonerentur legis obseruandæ: ita vt Pharisæi essent apud Iudæos, quod apud nos religiosi; vti scribunt partim Iosephus lib. 18. antiq. c. 2. & alibi: Partim Epiphanius hæresi 16. partim Hieronymus in c. 23 Matth. His tamen omnibus contentus non erat Christus, sed voluit nos meliores esse, quia nimirum hæc opera illorum defectuosa erant. Quid ergò respondebunt, qui non modò non talia, sed nec minora præstant? Quid respondebunt illi, qui nunquam ieiunant, nunquam aut rarissimè orant? Quid, qui perpetui in popinis sunt & legis diuinæ nunquam recordantur? Si enim reijciuntur illi, qui bona opera non rectè faciunt: quomodo probabuntur ij, qui hæc omninò non faciunt? *Non intrabitis in regnum cœlorum,* ait Dominus ijs, qui bona opera faciebant, etsi non benè: quid dicet illis, qui nulla faciunt, sed viuunt in Christianismo, non vt Christiani, sed potiùs vt pagani? nimirum id: *Nunquam noui nos, discedite à me omnes operarij iniquitatis.* Et quàm multi tales, qui salutem sibi pollicentur, licet boni nihil faciant? Angustiam portæ cælestis vident,

B. I. *Qualis iustitia à Christianis requiratur.*

& nunquam se probant, an per angustum id foramen intrare queant. Dauid certè cū Goliath pugnaturus, postquam armis Saulis indutus erat, tentauit *si armatus incedere posset*. Sed videns se grauari & retardari, ea deposuit. Ad hunc modum probare se quisque debet, num cum hac sua viuendi ratione saluari queat. Quid hæretici, qui hæc opera bona non modò non faciunt, sed etiam irrident, & nullam omninò iustitiam habent aut admittūt? Quid enim illi facient, cùm aliquando Deus requiret iustitiam illorum? Num sola interna fides, sine operibus bonis saluare eos poterit? Atqui præter eam Christus plus aliquid requirit, opera nimirum bona, quæ meliùs & abundantius fiant, quàm opera Pharisæorum. Non enim excludit omninò opera Pharisæorum, sed vult ea perfici & à defectibus perpurgari, ex fide & charitate fieri. Num sufficiet illis iustitia Christi imputatiua? Atqui Christus requirit iustitiam, quæ sit nostra, id est, in nobis & non extra nos: quam nos faciamus, & non alius, iuxta id 1. Ioan. 3. *Filioli, nemo vos seducat: qui facit iustitiam, iustus est sicut & Deus iustus est.*

C. II. *Plebi audiendum potius Dei verbum quam legendum.*

Docet SECVNDÒ: Plebeijs verbum Dei audiendum potiùs esse, quàm legendum; siquidem Dominus non ait: Legistis quia scriptum est: *Non occides*: sed, *audistis quia dictum est*. Ad turbas enim hic loquebatur. Ita de fratribus Epulonis ait in persona Abrahæ: *Habent Moysen & Prophetas, audiant illos*. Luc. 16. Doctos tantum ad scripturam remisit & Legisperitos, vti illum, cui dicebat: *In lege quia scriptum est, quomodo legis?* Itaque plebs audire potiùs Dei verbum debet, quàm legere, quia illud minus habet periculi quàm hoc. Nam primò non facilè permittet Christus & mater nostra Ecclesia, vt falsa & adulterina dogmata in Ecclesia prędicentur. Non enim minùs solicitus est Christus & Ecclesia, vt Doctores & pastores vera & salutaria prædicent, quàm magistratus ciuilis ne Medici, Pharmacopolæ, mercatores & opifices, medicinis, mercibus & operibus suis fraudem misceant. Et sicut non metuimus, ne Medicus aut Pharmacopola venenum nobis propinet, cùm pharmacis illorum vtimur: ita non timendum, ne pastores & Doctores Ecclesiæ legitimi erronea nobis prædicent.

Contra verò facilè decipi potest, qui ex lectione tantùm verbum Dei vult percipere; si nimirum non iuxta SS. Patrum & Ecclesiæ sententiam, sed iuxta proprium iudicium scripturam interpretari velit. Deinde si contingeret decipi Auditores à suo Doctore, si deceptionem illam deprehendere & vincere requirent, excusarentur apud Deum; vti qui consilio Medici vtitur, & iuxta præscriptum eius viuit, bene facit & nihil damnationis habet, licet noxium quid ab eo recipiat, vnde moriatur. Non ita excusantur, qui ex lectione scripturæ venenum errorum hauriunt. Ad auditum legis remisit Dominus plebem, non ad lectionem.

D. III. *Abhorrendum ab homicidio.*

Docet TERTIÒ. Abhorrere ab homicidio, quod in lege etiam veteri pœnâ talionis & mortis plectebatur; vti Exod. 21. vbi Deus præcipit: *Qui percusserit hominem, volens occidere, morte moriatur.* Et Gen. 9. *Quicunque effuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis illius.* Imò ibidem etiam à bestijs requisiturum se ait Deus sanguinem humanum, ab eis effusum: *Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum & de manu hominis &c.* vti patet Exodi 21. vbi iubet bouem (& à pari omnem aliam bestiam) homicidam lapidari; ad terrorem videlicet & exemplum hominum, vt eò magis absterreantur à tam immani facinore, quod etiam bobus luendum sit. Vnde hodieque in multis locis porci aliæque bestiæ si pueros aliósue homines necârint, suspenduntur aut iugulantur. Quin etiam ob hoc ipsum iussit Deus, Deut. 21. vt si cadauer hominis occisi inuentum fuerit, egrederentur è ciuitate vicinissimâ Seniores & cæderent vitulam, lauarentque manus suas super eam, in protestationem, quòd ipsi à sanguine occisi innocentes essent: & quòd homicidam, si eum deprehenderent, simili modo plectere vellent; vel etiam, vt si is inter præsentes adesset, proderetur. Solet enim naturali quasi miraculo cadauer occisi, si occisor præsens sit, sanguinem sudare. Quæ omnia ostendunt quàm seuerè Deus punire statuerit homicidas; quâ re nihil manifestius. Solet enim eos vltio diuina in omni loco persequi, ita vt requiem non habeant & ordinariè malâ & violentâ morte pereant; iuxta id Ezech. 35. *Cùm sanguinem oderis, sanguis persequetur te.* Vin' exempla? Macareus Mytilenensis Bacchi sacerdos, hospitem in templum seducens occidit: paulò post filij eius volentes patris sacrificia imitari, vnus alterum quasi victimam iugulauit. Mater id resciens filium qui reliquus erat, quique alterum iugulauerat, furibunda torre occidit. Pater Sacerdos id cognoscens, ipsam matrem coniugem suam mactauit, ideoque captus & confessus crimē ante publicum supplicium, in tormentis animam exhalauit. Ælianus l. 13. Ibycus Poëta cùm in latrones incidisset, iam occidendus grues superuolantes obtestatus est in vltionem cædis suæ. Aliquantò pòst latrones illi in foro considentes cùm iterum viderent grues superuolantes, per risum sibi in aurem susurrabant: *Ecce Grues Ibyci.* Audierunt fortè hoc alij & in suspicionem rapuerunt, præsertim desiderato iam pridem Ibyco. Itaque latrones comprehensi & interrogati, cùm hæsitāter & inconstanter responderent, subiecti sunt tormentis & confessi crimen pœnas dederunt. Plut. lib. de loquacitate. Pyrrhi occisores, canis eius prodidit. Albertus Rex Romanorum Rudolphi Habspurg. filius cùm Adolphū Cæsarē occidisset, & ipse tandem à coniuratoribus occisus est. Sed &

occi-

occisores eius fugati & dispersi miserè perierunt. Dux enim Ioannes, nepos eius exul factus & ab Henrico Imperatore captus, & aliquandiu in vinculis detentus, tandem in habitu Eremitarum obijt. Vdalricus de Palm Basileæ in domo Conuersarum diu vixit & obijt tandem. Walterus de Eschenbach in comitatu Wirtenbergensi pastor pecorum factus latuit & post annos 25. moriens, quis esset, dixit: Rudolphus de Wartligatus ad equi caudam tractusque ad locum supplicij, fractis membris & dorso, rotæ est impositus. Atque ita quatuor hi occisores iusto Dei iudicio mulctati perierunt. Hiero. Ziegl. de viris illustribus Germ. c. 57. Et quid mirum? Atrocissimum enim hoc crimen est, quia tollit homini summum, quod est in naturalibus bonum, vitam scilicet, quæ nequaquam reparari potest, semel ablata: non enim vti arbores; ita cæsi renascuntur homines. Dei quia terra insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem qui alterius sanguinem fuderit, vt dicitur Num. 35.

D. III. *Abhorrendum ab homicidio.*

Quæ cùm ita sint, videant & considerent quàm grauiter delinquant, qui hominem neci dant, nullo iure & auctoritate nixi: Viderint item, qui alterum ad duellum prouocant, vel prouocati temerè comparent. Quid enim hoc aliud, quàm propria authoritate iudicare & condemnare, imò occidere velle proximum: vel occidi velle ab alio? Et parumnè tibi videtur peccari in remp. si vnum eius membrum abstuleris, quod ei conseruare vt manus manum debueras, quodque pretio vincit mundum vniuersum? Certè Turcæ monomachias auersantur, quòd dicant se Imperatori suo viuere, non sibi. Auger. Busbeq. ep. 3. Legat. Turc. At gladio hoc, inquis, habeo probare causam meam. Deciperis mi homo. Vel enim occidéris; & tunc conuincéris ex teipso, criminis, qui ad iniquum certamen descenderis vel proximum prouocaris, in quo te innocentem probare contendebas. Vel occides; & nihilo magis iudicio sapientum absoluêris: Dicent enim non ob maiorē innocentiam, sed armorum vsum & experientiam aut corporis robur vel dolum victorem te euasisse. Vel vterque, aut neuter cædetur; & quid tunc effecisti? Sed de honore meo agitur, inquis, nisi eum hoc gladio vindicem, vel prouocatus nō descendam in arenam, perpetua notabor infamiâ. Respondeo: hanc reputari infamiam a stultis tantum, de quibus ait Dominus: *sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Nemo prudens reputabit pro infamia, cedere homini vel tauro furioso, aut approbabit barbaram illam vocem: Veni, iugulemus nos mutuò. Tandem satius est multò, committere se infamiæ periculo, quàm æternæ damnationis. Sed vir & miles sum, ais. Tandem magis imperare passionibus tuis & mansuetudinem colere debes; nam iuxta Aristotelem 3. polit. cap. 3. longè maior virtus à viro, quàm à fœmina requiritur. Nonnè strenuus miles erat Dauid? Et tamen quoties furori Saulis cessit? quoties ei pepercit, cùm necem inferre potuisset? neque tamen inde minùs, sed magis effectus est gloriosus. Quid igitur faciendum, inquis? Ad Iudicem prouocandum qui ad hos constitutus est, vt ius cuique dicat. Sed quid si Capitaneus v. g. iubeat aut concedat ambos cōfligere? Respondeo. primo eum hoc facere saluâ conscientiâ non posse. *Digni* enim *sunt morte*, ait Apost. ad Rom. 1. *non solùm qui mala faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Vnde prudentes Capitanei hoc non concedunt, & occisoribus minantur laqueum. Respondeo secundò: si id faciat Capitaneus, non tamen inde ius acquires ad duellum: sed defendere tantùm te tuosque aduersus aggressionem iniquam potes. non enim iustum est hominem potiùs audire quàm Deum & Ecclesiam, quæ eiusmodi Monomachos, si occidantur, priuat sepulturâ sacrâ, licet pœniteant & sacris muniti obeant. De torneam. c. 1. Sed nemo est, qui hoc faciat, inquis. *Propterea infernus dilatauit animam suam & aperuit os suum absque vllo termino.* Nō possum, addis, sustinere hanc iniuriam aut infamiā, nomini & generi meo inferendā. Respondeo, die Schuech ab vnd der Höll zu/ Charontis cymbam inscende & ad inferos perge; quia qui seipsum & suos amat plùs quàm Deum, non est Deo dignus.

Docet QVARTO. reprimere iracundiæ motus & præsertim compescere iniuriosa verba. Quid enim horribilius dicere poterat Dominus, quàm, *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. &c. qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis?* Ira ex se præcisè, cùm sit passio animi, mala non est, sed bona potiùs, data homini ad plectenda & coërcenda peccata. Vnde sæpe peccatur iræ defectu; quando quis scilicet de data iniuria non quærit aut sumit vltionem, cùm sumenda est; vel non corripit peccatores, præsertim subditos, aut obiurgat; vti peccauit Heli non corripiens iniquitatem filiorum suarum. Similiter qui causa correctionis conuitijs impetunt subditos & proximos ex bonâ intentione, peccare non censentur, modò citra perturbationem animi ac iusta de causa fiat, vt aliàs diximus. Debet ergò coërceri tantùm ira velut equus, vt ne cōtra rationem excurrat pro libitu in quemuis, dentibus verborum mordeat, aut calcibus verberum noceat. Hoc enim si ex odio fierent, & cum notabili damno aut contemptu proximi, gehennam mererentur; siquidem non modò odium proximi continent, sed etiam in illo odium accendunt, & velut gladius acutus charitatem Christianam scindunt. Nam vt amor amorem, ita odium parit odium. Porrò si gehennam merentur verba iniuriosa iacta in proximum: quid merebitur blasphemia!

E. IV. *Reprimēdi iracundiæ motus.*

Docet QVINTO. In Ecclesia esse altaria, ac proinde sacrificium corporis & sanguinis Domini, quod in illis offertur. Hoc ostendunt Christi verba:

F. V. *In Ecclesia sunt altaria & sacrificia.*

verba: *Si offers munus tuum ad altare.* Hoc idem testatur Apostolus ad Hebr.13. dicens: *Habemus altare de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt,* id est, Iudæorum Sacerdotes. Vbi autem est altare, ibi Sacerdos & sacrificium esse debet, quia hæc tria correlatiua sunt. Conuincuntur ergò hæretici nostri, qui altaria vel demoliti sunt, vel negligunt & spoliant, non habere Sacerdotes & sacrificium: maiores autem nostros Eucharistiam habuisse pro sacrificio & missam, nec non veros Sacerdotes. Conuincuntur nouitatis & hæreseos; testantur enim altaria quæ in templis eorum vel excisa sunt vel adhuc extāt neglecta, maiores nostros non habuisse spiritum Lutheri & Caluini.

G. VI. *Reconciliandi fratres.*

Docet SEXTO. Quamprimùm reconciliari fratri tuo; siquidem iubet Dominus recedere ab altari eum, qui fratrem habet infensum, & priùs reconciliari illi. Et quidem, si tu geras odium seu auersionem & vindictæ cupiditatem ex iniuria seu vera seu præsumpa ortam, omninò & mox deponere debes, si ignosci tibi velis à Christo dicente: *Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris,* Matth.18. Quòd si proximus à te auersus est, & tu causam odij ei subministrasti: & tunc, si superior vel æqualis tibi sit, mox per te vel interpositum aliquem, apud illum veniam deprecare, iuxta Christi monitum. Nec pudere te huius facti debet; *est enim confusio adducens gloriam;* (Eccl.4.) si tamen est confusio. Certè si ab alio læsus esses, supplicari tibi velles: cur ergò non vicissim læso supplicaueris? Si inferior vel subditus sit, quem offendisti, alia ratio est, de qua sic Augustinus in lib. de vita cleric. statuit: *Quando seueritas disciplinæ in moribus coercendis dicere vos dura verba compellet, non exigitur, à vobis, cùm vos modum excessisse sentietis, vt à subditis veniam postuletis, ne apud eos quos oportet esse subiectos, dum nimia seruatur humilitas, regendi frangatur authoritas.* Vbi tamen eiusmodi periculum non est, laudabiliter aget etiam qui à subdito læso veniam petit. Vti fecit S. Ioannes Eleemosynarius Episcopus, qui cùm subditum, quem acriùs ob crimen aliquod corripuerat, indignari sibi intelligeret, ab altari discessit & veniam ab eo precari cœpit. Quod videns subditus, idem & ipse fecit, ac culpam suā agnouit. Leontius in eius vita. Quòd si feceris quantum in te est, inflexibilem tamen aduersarium videris; nihil hinc angaris, quia per te non stetit, quo minus componeretur dissidium. Redundabit in caput illius, qui reconciliari noluit. Quòd si tu causam odij non dedisti, non est cur veniam petas. Laudabiliter tamen feceris, si etiam prior occasiones quæsieris reconciliandi tibi fratrem. Fecit id gentilis Aristippus, qui prior adijt Æschinē à se nonnihil alienatū, & dixit: *Num quamprimùm redibimus in gratiam ac nugari desinemus: an potiùs expectabimus, vt scurris inter pocula fabula fiamus?* Cui mox annuit Æschines, se libēter in gratiam rediturū. Tum Aristippus: *Memento igitur, quòd cū essem natu maior, prior te accesserim.* Cui Æschines: *Ne tu vir me longè es melior; siquidem à me simultatis à te sarciendæ factū est initium.* Plut. de cohib. ira & Laërt.2.

H. VII. *Christiana libertas non excludit legem.*

Docet SEPTIMO. Christianam libertatem non excludere legem, sed potiùs arctiori vinculo obligare ad virtutem, quàm legem veterē. Audimus enim Christū in hodierno Euangelio, nō eximentem nos à legibus, sed arctiùs ligantem, vt sine impedimento liberiùs vacemus virtutibus & contineamus nos à vitijs. Quis enim nescit liberiùs agere & viuere homines in ea ciuitate, quæ fortissimis mænibus, vallis, fossis & propugnaculis munita est? Atquî leges eiusmodi propugnacula sunt, quæ nos prohibent exire ad hostium castra, & ingredi ad nos hostem. Hinc religiosi maxima in libertate viuunt, qui tribus se votis adstrinxerunt: neque eos eos impedit aut infestat mundus opibus, nec caro voluptatibus, nec Dæmon proprijs desiderijs. Hinc nulla maior libertas, quàm in Cœlo, vbi nemo quidquam malum velle aut operari potest. Errant ergò qui Christianam libertatem existimant liberare ab omni lege, & concedere quidquid lubet. Noxia est hæc libertas & ad captiuitatem diabolicam ducit. Et tamen hanc astruunt Lutherus & Caluinus, quorum ille in lib. de libertate Christiana scribit: *Christiano neque opera neque lex necessaria est, quia per fidem liber est ab omni lege.* Et to.1. Witteberg. edit. f.189. & 190. *Oportet,* inquit, *cor humanum legem Dei atque adeò Deum ipsum supra modum odisse* (ô Satanæ vocem?) Hic verò l.3. Instit. c.19. *Nihil mihi cum lege,* inquit: *quare? quia libertatem habeo.* Et hoccinè est purum putum Euangelium? Quid enim ait Apostolus ad Rom.3? *Legem,* inquit *destruimus per fidem? Absit, sed legem statuimus.* Quid S. Augustinus l.3. contra epist. Pelag. c.4. *Quis ita impius est,* inquit, *vt dicat se propterea præcepta non seruare, quòd Christianus sit, non sub lege, sed sub gratia?* Et quomodo sine legibus stare possunt respublicæ? Sed missis pseudoprophetis istis, audiamus verum & magnum prophetam nostrum Christum, &c.

CONCIO X.

MYSTERIA.

- I. *An prohibuerit lex vetus motus peccati internos.*
- II. *Cur etiam concupiscentia prohibita.*
- III. *Quomodo Christus legem veterem perfecit.*
- IV. *Quid illi tres rei Iudicij, Consilij, Gehennæ.*
- V. *Omnisne ira vel contumelia lethalis est.*
- VI. *Cur non pudeat hominem ira.*
- VII. *Quænam ira grauissima.*
- VIII. *Cur adeo accelerari iubetur reconciliatio.*
- IX. *Infernus cur gehenna appellatur.*

THE-

THEMA A.

Ego autem dico vobis. Matth. 5.

A. S. Euangelij virtus.

SAnctus Augustinus tract.7.in Ioan. sacro Euāgelij Codici tantam tribuit virtutem vt non animi tantùm, sed & corporis morbos ab eo depelli posse autumet, si cum fide adhibeatur. *Cum caput, inquit, tibi dolet, laudamus, si Euangelium ad corpus tibi apposueris, & non ad ligaturam cucurreris.* Rationem huius rei dat Angelicus Doctor D. Thomas 2.2.q.96.a.4.cùm ait: *Verbum Dei non est minoris efficaciæ, quàm reliquiæ sanctorum: sed reliquijs vtimur ad salutem; ergò pari modo, imò maiori, ad eandem licet vti verbo Dei scripto, siue Euangelio.* Atque hinc fortasse multi olim Christiani secum gerere Euangelium solebant, vt nimirum eius præsidio depellerent etiam mala, quæ corpora afficiebant, venena & veneficia aliasque corporum miserias. Cæterùm longè efficacior & certior est virtus S.Euangelij contra morbos animi; & quia in hodierno Euangelio plures eosque eius generis morbos deprehendimus, iracundiæ motum in corde, contumeliam & contemptum in ore, homicidium in manibus & opere, applicemus Euangelium cordi, ori, manibus, & inprimis auribus nostris, vt tam graues animi morbos vel sanare vel euitare possimus.

B. I. *An prohibuerit lex vetus motus peccati internos.*

Q. PRIMA. Prohibuítne lex vetus motus peccati internos? Resp. prohibuisse quidem, sed implicitè, non expressis verbis, concupiscentiâ exceptâ, de quâ expressè dictum: *Non concupisces.* Eo ipso enim quòd prohibuit actus externos prohibuit etiam internos, à quibus externi velut à fonte promanant, suntque eiusdem cum illis speciei. Quia verò disertis verbis actus illos non prohibuit lex, id nunc facit Christus: & quia Scribæ & Pharisæi leges illas perperam exponebant, & peccata interna tunc curabant, ideò illorum corruptelas hic omninò euertit. Defuit legi perspicuitas aliqua: defuit Scribis verus legis intellectus: quare legem non declarat, Pharisæos autem corrigit & refellit. Proinde quod ait Glossa interlin. ad Philip.3. *Lex vetus manum prohibebat, non animum;* intelligendum est iuxta ea, quæ diximus.

C. II. *Cur etiam concupiscentia prohibita.*

1. Q. SECVNDA. Quamobrem concupiscentia etiam prohibita est? Respondet ad hoc D. Thomas opusc.7. sex ob causas. *Concupiscentia, inquit, vetita est primò propter concupiscentiæ infinitatem; concupiscentia enim quid infinitum est. Quilibet autem Sapiens debet intendere finem aliquem: imò nullus debet ire per viam infinitam. Eccles.5. Auarus non implebitur pecunia. Isaia 5. Væ qui coniungitis domum ad domum: & agrum agro copulatis. Et quòd concupiscentia nunquam satietur, ratio est, quia cor hominis factum est ad recipiendum Deum. Vnde August. in 1. confess. Fecisti nos Domine ad te: & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Idergò quod minus est Deo, ipsum implere non potest, Psal. 102. Qui replet in bonis desiderium tuum.*

2. *Secundò, quia aufert quietem, quæ multū est delectabilis. Semper enim cupidi solliciti sunt acquirere non habita, & habita custodire. Eccles.5. Saturitas diuitis non sinit eum dormire. Matth 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et ideò Christus Luc. 8. Diuitias spinis assimilauit: vt dicit Gregorius.*

3. *Tertiò, quia causat in diuitijs inutilitatem. Facit enim diuitias esse non vtiles, nec sibi, nec alijs. Non enim vtuntur eis nisi conseruando Eccl.14. Viro cupido & tenaci sine ratione est substantia.*

4. *Quartò, quia tollit iustitiæ æquitatem. Exod.23. Ne accipias munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. Eccles. 31. Qui aurum diligit non iustificabitur.*

5. *Quintò, quia necat charitatem Dei & proximi: quia secundùm August. quanto magis habet quis de charitate, tanto minus de cupiditate; & è conuerso. Eccl.7. Neque fratrem charissimum auro spreueris. necat etiam charitatē Dei, quia sicut nemo potest duobus dominis seruire, ita neque Deo & mammonæ, vt dicitur Matth.6.*

6. *Sextò, quia producit omnem iniquitatem, est enim radix omnium malorum: & ideo si in corde radicata est, & homicidium, & furtum, & omnia mala operatur. & ideo dicit Apostolus 1.Timoth.6. Qui volunt diuites fieri, incidūt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.*

D. III. *Quomodo Christus legem veterem perfecerit.*

Q. TERTIA. Quâ ratione Christus legem veterem in hodierno Euangelio perfecit seu impleuit? Respondeo primò, non perfecisse eo sensu, quasi eam emendare aut corrigere vellet; quia pro illo tempore mala non erat, sed bona & sapientissimè à Deo lata, pro illius populi captu. Ideò Christus nunquam dixit vlla legis præcepta mala esse, aut seruanda non esse.

2. Respondeo secundò, perfecisse & impleuisse alijs modis.

1. Primò, quia legem declarauit & explanauit atque à corruptelis & peruersis Pharisæorum interpretationibus purgauit.

2. Secundò, quia ei perfectionem addidit, vetando etiam peccatorum actus internos & quidem perspicuis verbis, quod non fecerat lex vetus, vti suprad. sic pictor inchoatæ & adumbratæ imagini supremam manum imponit, apponendo colores viuaciores; quibus priores non tam tollit, quam illustrat & perficit.

3. Tertiò, quia alijs ad eam seruandam gratiam & virtutem dedit; quàm non poterat dare lex ante Christum.

4. Quartò, quia impleuit illa, quæ lex vetus siue promittebat siue præfigurabat; quâ ratione cæremonialia præcepta perfecit potius quàm destruxit, tum quia reipsâ exhibuit, quæ per illas cæremonias adumbrabantur; vti Eucharistiam pro agno, baptismum pro circumcisione, passionem & resurrectionem suam pro cæremonijs, quibus illæ figura-

figurabantur; tum quia docuit quomodo ea secundum spiritum intellecta perfectiùs impleri debeant, quàm secundum literam; vti cum pro circuncisione carnis docuit circumcisionem cordis; tum denique quia ostendit cæremonialia illa iam impleta esse, nec amplius obligandi vim habere, quoniam hoc ipsum iam à lege fuerat prædictum.

5. Quintò, quia pro temporalibus præmijs & supplicijs, quæ constituta erant legis obseruatoribus vel transgressoribus, æterna promisit vel comminatus est.

E. IV. *Quid illi tres rei, iudicij, consilij gehennæ.*

Q. QVARTA. Quid sibi volunt tres illi rei, iudicij, consilij, gehennæ? Respondeo. Designare tres iracundiæ & quidem mortiferæ, non venialis tantùm, (vti probabilius est) gradus & pœnas æterni supplicij eis correspondentes pro cuiusque grauitate. Alludit enim Dominus ad iudicia Hebræorum, eorumque tribunalia. Card. Baronius tom. 1. Annal. Anno Domini 32. obseruat apud Hebræos duplex fuisse iudicium, pecuniarium & capitale: illud *Mammonot*, hoc *Nephasot* seu vitæ iudicium appellatum. Iudicum verò tria tribunalia: primum dicebatur domus iudicij trium virorum, qui minores iudicabant causas. Secundum domus iudicij 23. virorum, seu Synedrion paruum, in quo maiores causæ cognoscebantur. Tertium septuaginta duorum virorum, Synedrium magnum dictum, in quo de grauissimis, quæ ad summam reipublicæ pertinebant, de tribu, lege, Rege, Sacerdote summo, cognoscebatur. Iam ergò primus iracundiæ gradus est, cùm ira mortifera occupat solum cor. Secundus cùm prorumpit in contumeliam. Tertius cùm in grauiorem adhuc proximi contemptum. Itaque vult Dominus his omnibus deberi supplicia æterna, grauiora & grauiora pro cuiusque excessu maiore & maiore. S. Chrysostomus existimat duos priores gradus intelligendos de veniali irâ, siquidem vltimo tantùm gradui gehenna deputatur. Probabile est hoc. Sed videtur verisimilius, quod diximus, de lethali irâ omnes capiendos; siquidem Dominus iræ internæ idem assignat supplicium, quod lex vetus homicidio: *Audistis, quia dictum est: Qui occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* q. d. pari supplicio dignus est cum homicidâ. Ergò iram non venialem, sed mortalem intelligere videtur.

F. V. *Omnisne ira vel contumelia lethalis est.*

Q. QVINTA. Itáne omnis ira vel contumelia infernum promeretur? Respond. intelligendam esse iram, quæ sine ratione est, & appetitum grauis alicuius vindictæ; velut homicidij, mutilationis, vel alterius grauis læsionis, aut infamationis coniunctum habet. Similiter contumelia & contemptus, in voce *racha* & *fatue*, grauis intelligendus est, qui charitatem proximi grauiter offendat. Quare non omnis ira & obiurgatio cum voce *racha*, (id est, inanis & vacuus) vel voce *fatue*, peccatum, etiam veniale est. Quando enim ex bono zelo & cum ratione prodit ira & increpatio, bona potiùs est. Zelus verò ille tribus ornari conditionibus debet. Prima est, vt non ex amore propriæ vindictæ, sed honoris diuini, iustitiæ, salutis & instructionis proximi promanet. Secunda vt in ipsa vitia, non in homines tendat; vitia enim odisse, homines diligere debemus. Tertia, vt seruetur modus debitus, qui tranquillitatem mentis internam non perturbet, & dilectionis dulcedinem erga correptos non imminuat. Hoc modo iustè & & cum laude corripuit Christus discipulos, appellando eos stultos, Lucæ 24. Iudæos mendaces, filios diaboli, cæcos. Iob vxorem suam, stultam: *quasi vna de stultis mulieribus locuta es*, &c. Et sic ob causam iustam potest quis increpando fratrem, appellare fatuum, vt docet S. August. libr. 1. de ser. Dom. c. 19.

G. VI. *Cur non pudeat homine ira.*

Q. SEXTA. Cur non pudet hominem iræ, cùm fœdè immutet hominem, pudeat verò prauorum carnis motuum? Respond. Primò quia motus iræ etsi vitiosi, ferè tamen pendent ex imperio voluntatis: non ita carnis motus licet vitio careant; quia hi frænum voluntatis respuunt; vnde hominis infirmitatem & pœnam peccati generi humano in primis parentibus inflictam produnt.

2. Secundo quia ira non semper mala, sed quandoque bona est, & nemo flagrante præsertim irâ putat se temerè & sine causa irasci. Bona est ira rationabilis & iusta duplici ex causa: Primo quia excitat hominem ad punienda scelera & corrigendos errantes, vti Phineem & Mathathiam ad vindicandum scelus fornicantis & Idololatrantis. *Si ira non fuerit*, inquit D. Chrysost. in Matth. hoc loco, *nec doctrina proficit, neque iudicata stant, neque crimina compescuntur.* Secundo quia iuuat ad punitionem, sicut virga ad corrigendos pueros. Sic Moyses assumpsit iram quasi virgam ad castigandos vituli adoratores, Exod. 32. & scortatores cum Madianitis, Numer. 25. Sic Elias ad occidendos pseudoprophetas, 3. Reg. 18. & duos quinquagenarios cum suis 50. 4. Reg. 1. Sic Elisæus ad castigandos obtrectatores pueros, 4. Reg. 2. sic Paulus ad corripiendum Elymam magum, Actor. 13.

H. VII. *Quænam ira grauissima.*

Q. SEPTIMA. Ira quæ grauissima? Respon. Aristotelem lib. 4. Ethic. duplex constituere genus iratorum. Primum eorum, qui repentè & facilè nimis exardescunt, quos vocat ἀκροχόλους, id est, summè biliosos, qui scilicet iram non comprimunt, sed statim prouolant ad referendam iniuriam. Alterum eorum, qui diu retinent iram & penè implacabiles, quos vocat πικροχόλους, qui tunc demum quiescunt, cùm iniuriam vlti fuerint: *sed si non possint vlcisci, quasi graui quodam onere premuntur, intra se iram coquentes*, inquit Aristoteles. Talis ira fuit in Caino erga Abel, in Esau erga Iacob, in Antiocho erga Iudæos, &c. Leuissima

ma igitur eſt ira eorum, qui tardè iraſcuntur & citò placantur: grauior eorum, qui citò iraſcuntur & citò placantur: vti & illorum, qui tardè iraſcuntur quidem, ſed & tardè placantur. Grauiſſima & diabolica eſt illorum, qui repente iraſcuntur & iram diutiſſimè retinent, nec ſedari poſſunt; hoc enim cacodæmonum eſt, repente eligere & pertinaciter electioni inhærere.

I. VIII. *Cur adeo accelerari iubetur recôciliatio.*

Q. OCTAVA. Cur adeò accelerari & quidem importuno tempore (oblationis) iubet Dominus reconciliationem? Reſpon. Primo quia ſine charitate nihil Deo placet. Vnde Apoſtolus, 1. Cor. vlt. *omnia veſtra in charitate fiant.* Quemadmodum enim Deus olim cum omni oblatione vel ſacrificio præcepit offerri ſibi ſal, Leuit. 2. ita nullam recipit oblationem ſine charitate. Sine ſale nullus homini cibus ſapit: ſine charitate nullum Deo ſacrificium.

2. Secundo quia ſi diutiùs paulò differatur reconciliatio, timendum ne poſteà diſſimuletur & magis differēdo, omninò intermittatur, vt docet S. Chryſoſtomus hom. 16. in Matth. *Nihil eſt quod ita vitam noſtram valeat euertere*, inquit, *vt operum bonorum actionem diſſimulare, ſemperq; differre; ſemper enim iſtud omnibus nos bonis fecit excidere.*

3. Tertio quia plus ſitum eſt in reconciliatione quàm in oblatione; priùs enim debent mala opera tolli, quàm bona opera fiant. Ergo iracundiæ mactatio magis neceſſaria hoſtia erat, quàm illa quæ ad altare poſita; quia priùs reconciliandus per pœnitentiam Deus, poſteà muneribus honorandus: ſicut etiam priùs ſoluenda ſunt debita, quàm dentur largæ donationes.

4. Quarto quia quò diutiùs differtur reconciliatio, eò diutius patitur offenſus, angitur, perturbatur, & fortè cogitat de vindictâ, atque ita creſcit interim culpa eius, qui offendit, & reconciliare ſibi fratrem differt, veniamq; ab eo poſtulare. Eâdem ratione læſus ſi veniam precanti læſori, veniam dare nolit, petentem quodammodò ſuffocat, vt in parabola illius ſerui nequam, & interim multo periculoſius iugulat ſemetipſum.

5. Quinto quia qui in hoc reconciliationis negotio præuenit proximum ſuum, palmam ei præripit, in cœlo accipiendam. Sic Ethnicus ille Æſchines fatebatur ſe eſſe victum ab Ariſtippo, quòd cum illo ſimultatem habens, non prior illum adierit veniam rogando, ſed ab eo præuentus ſit. Mundus probrum eſſe putat, cū quis ab altero veniam petit; ſed mentiri eum vel iſti gentiles docent; docet & ipſe Deus, qui peccatores præuenit excitando ad pœnitentiā.

6. Sexto vt appareat, quàm bonus & fidus ſit nobis Deus, qui non vult eſſe amicus inimico noſtro nec munus eius recipere, donec nobis ſatisfecerit & in gratiam redierit. Nos verò infidi & ſtulti filij Adam cum inimicis Dei ſocietatem inimus, colludimus, conuerſamur, munera ab illis accipimus, ſolatia & præſidia requirimus, tametſi vana, inania, fallacia.

K. IX. *Infernus cur Gehenna appellatur.*

Q. NONA. Infernus cur gehenna vocatur? Reſpon. Gehennam ſecundum D. Hieron. in trad. Hebr. in 1. paral. & comment. in Ierem. deduci à *Gehennon*, quod eſt vallis filiorum Ennon, prope Ieruſalem ſita, nemoroſa, profunda (ſic enim Iſa. 30. pro *Topheth*, Chald. habetur *Gehenna*, apud ſeptuaginta Interpr. *vallis profunda*) vbi Iudæi Idolo Moloch cremandos immolabant filios ſuos, ac ne pereuntium eiulatus audirentur à parentibus, pulſabatur interim tympanum; ideoque *Tophet* dicta, à *Toph*, quod eſt tympanum, vt aduertit Cornel. à Lapide Iſa. 30. Ergò Saluator noſter infernum comparat gehennæ. 1. Primo quia eſt quaſi lacus obſcuriſſimus, omni luce deſtitutus, adeoq; nox perpetua. 2. Secundo quia vallis profundiſſima, iuxta centrum terræ ſita. 3. Tertio, quia ergaſtulum ſæuiſſimum, vbi incendio inextinguibili cremantur inferi. Vnde id deſcribens Iſaias loco cit. ait: *Præparata eſt ab heri Topheth: nutrimenta eius ignis & ligna multa.* Ab heri, id eſt, ab initio mundi. Ligna, id eſt, ſulphur & alia vſtilia. 4. Quarto, quia locus tumultûs, tympani & belli, fletûs & eiulatûs, cædis & internecionis. 5. Quinto, quia carcer denſiſſimus, vnde nulla exaudiuntur lamenta, nulli clamores, nullæ appellationes. Hunc, carcerem auditores, hoc *Topheth*, hanc gehennam ſæpè cogitemus, ne gehennæ rei fiamus.

DOMINICA VI. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Marci 8.

IN illo tempore cùm turba multa eſſet cum IESV, nec haberent quod manducarent, conuocatis diſcipulis, ait illis: Miſereor ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent: & ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in via. Quidam enim ex eis de longè venerunt. Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Vnde iſtos quis poterit hîc ſaturare panibus

in solitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes: Gratias agens, fregit, & dabat discipulis suis, vt apponerent, & apposuerunt turbæ. Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi. Et manducauerunt, & saturati sunt: & sustulerunt, quod superauerat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducauerant, quasi quatuor millia: & dimisit eos.

CONCIONES.

CONCIO I.

GVLA ET LVXVS REPREHENDITVR, TEMPERANTIA ET sobrietas commendatur.

I. *Abstinentia*: 1. animam seruat; 2. acuit intellectum, 3. vitam prolongat, 4. opes conseruat, 5. magni apud Deum est meriti.

II. *Gula*: 1. animam prodit, 2. mentem hebetat, 3. morbos gignit, 4. paupertatem affert, 5. multas post se culpas trahit, gulæ punitæ exempla.

THEMA.

Manducauerunt & saturati sunt. Marci 8.

A. DVas in paradiso arbores peculiari notâ insigniuit Deus, arborem vitæ & arborem scientiæ boni & mali: illa gustanti vitam, hæc verò afferebat mortem: illam hominibus concessit, hanc autem vetuit Deus. Verùm serpens ille dolosus suasit arborem mortis, & verò etiam persuasit. In hoc etiam mundi exilio duas reperimus arbores, prædictis non absimiles, temperantiam & gulam; quarum illa vitam hæc dat mortem: illa nobis suadetur, ista prohibetur. Ad hanc vocat nos diabolus, caro & mundus: ad illam vocat nos Deus & hodiernum Euangelium, in quo audimus quàm frugali conuiuio contenti & saturi fuerint sectatores Christi. Nam primò panem & pisces tantùm legimus appositos; deinde non omnia, quæ apposita fuêre, conuiuas abligurisse, quemadmodum facere solent lurcones & heluones; deniq; conuiuium hoc siccum prorsus fuisse, nullo instructum potu. Vnde factum, vt conuiuæ omnes modestè, pacatè & sobriè considerent ac discederent. Quare vt noxiam gulæ arborem magis fugiamus, salubrem verò temperantiæ magis diligamus, illius noxas, huius commoda videamus.

B. I. *Abstinentia.* 1. Animam seruat.

Abstinentia PRIMÒ animam seruat & quasi quibusdam excubijs munit, ne dæmon eam tentare & occupare queat. Vnde S. Petrus epist. 1. c. 5. monet: *Fratres, sobrij estote & vigilate*, &c. Persæ nunquam non ad latus gladium suum habent etiam in altâ pace, teste Ammiano Marcell. lib. 23. Sit noster gladius sobrietas, nunquam deponendus; hoc enim tuemur animam & corpus: hoc attendere ad salutem nostram possumus in omni conflictu. Eo verò destituti, si morte præoccupentur, citiùs inferni flammas sentiunt, quàm mortem aduentantem senserint.

2. Acuit intellectū.

Secundò. Acuit intellectum, quia caput serenat & spiritus naturales facit liberos ad speculandum. Vnde Heracliti adagium: *Anima sicca sapientissima.* Quam ob causam Christus volens nos intentos facere meditationi mortis & iudicij, ait: *Attendite ne fortè grauentur corpora vestra crapulâ & ebrietate & curis huius vitæ & superueniat in vos repentina dies illa*, Luc. 21. Huius verò diei cogitatio sobrios requirit.

3. *Vitam prolongat.*

Tertiò. Vitam prolongat & conseruat in sanitate. Hinc Galenus Medicus decimo quoq; die ieiunium sibi indicebat, sanitatis conseruandæ gratiâ. Hippocrates Medicorum Princeps ad annos 140. vixit. Causam rogatus ait: *Quia nunquam satur à mensâ surrexi.* Cælius Rho. lib. 30. c. 12. Socrates pane & lacte vescens minimoq; sumptu viuens, valetudine semper integrâ fuit. Idem testatur experientia. Eccur raræ in pecudibus ægritudines, frequentes verò in hominibus, nisi quia illæ se non onerant cibo & potu superfluo: hi verò multo maximè? Idem patet in agricolis, qui parcè viuūt & vilibus alimētis.

4. Opes cōseruat.

Quartò. Opes conseruat. Vnde dicebat quidam comessatori suo vicino, qui se semper aiebat indigere: *Conquereris, quòd tibi bona & pecunia non suppetant; at indicabo tibi præsentem amicum, à quo mutuò accipias. Accipe à te, superflua tibi subtrahendo, & citò videbis quàm verum sit, quod dici solet: magnum vectigal est parsimonia.* Chauass. de prudent. lib. 3. c. 2.

Quintò,

5. Magni apud Deũ est meriti.

Quintò. Magni est apud Deum meriti. *Parcus cibus & venter esuriens*, inquit S. Hieron. in reg. monach. *triduanis ieiunijs præfertur.* Pluuia illa optima censetur, quæ sensim descendit in terras, præceps autem arua subuertit. Notent porrò lurcones, qui nullum abstinentiæ meritum esse volunt, id quod ait S. Ambros. in epist. ad Episcopum Vercell. *Audio, inquit, homines, qui dicunt nullum esse abstinentiæ meritum; delirare eos, qui castigant carnem suam, vt menti subditam faciant; quod nunquam fecisset neq; scripsisset Paulus, si deliramentum putasset. Gloriatur autem dicens: Castigo corpus meũ, & in seruitutem redigo, &c.* Sane viri prudentes in vitis Sanctorum solerter obseruarunt nullos penè sanctos miraculis claruisse, nisi illos qui ieiunijs & vitæ austeritate excelluerunt, aut saltem persecutionibus à Deo exercitati fuerunt.

C. II. *Gula.* 1. Animam prodit.

Contra Gula & luxus PRIMÒ animam prodit hosti, quia destruit virtutum merita. In cuius rei figurã Nabuzardan princeps coquorum (vt vertunt 70.) regis Babylonis, missus à rege destruxit muros Ierusalem in circuitu, vrbem verò succendit & vastauit 4. Reg. 25. *Muros Ierusalem*, ait S. Gregor. l. 30. moral. c. 26. *coquorum princeps destruit, quia virtutes animæ, dum non restringitur venter, perdit.* Ad hæc, *sicut fumus fugat apes; sic indigesta ructatio auertit spiritus sancti charismata*, ait quidam vir eximius apud S. Hieron. in regul. monach. Virtutum ergò præsidijs & Spiritûs sancti charismatibus destitutus homo, quomodo non in prædam cedit dæmonibus? Destruit etiam muros vrbis, dum rationẽ opprimit & intellectûs vigorẽ, quo velut muro se tuetur homo & continet intra limites honestatis. Deinde vastat vrbem, quia hominem facit belluinũ; nam gulæ dediti *aliud non faciunt, quàm ingerere, dirigere, & egerere*, vt ait S. Bernardus. Et vt Seneca consol. ad Heluiam: *Vomunt vt edant: edũt vt vomant.* Quis hominem ebriosum a belluis discernat, si figuram corporis excipias? Iure ergò S. Chrysostomus hom. 54. ad pop. ait: *Nunquid mactandi sumus, quoniam nos ipsos saginamus?* Et quid opus vermibus dicandum corpus tam curiose saginare?

Deniq; incendit vrbem, dum libidini fomentum subministrat; quia superfluum cibi & potûs vertitur in sperma. Audi exemplum Exod. 32. vbi dicitur: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Quali putas ludo, nisi eo, de quo dictum fuit Vdoni Episcopo Magdeburgensi: *Vdo cessa ludo?* Ita enim illud ludere exponunt Hebræi, scilicet fornicari; & Tertullianus lib. de ieiunio, tametsi iam hæreticus Montanista: ex scripturæ verecundiâ. S. Ephrem tract. de timore Dei, ait: *Qui corporis sui carnes delicatè nutrit, concupiscentias malas pascit.*

2. Mentem hebetat.

Secundò. Mentẽ hebetat & obtundit eius aciem, quia nebulas perpetuò ei offundit. Vnde facit homines ineptos ad vigilandum, laborãdum, orandũ, studendum, incapaces deniq; omnis disciplinæ & correctionis: Similes asino pisci, quẽ solum ait Aristoteles cor in ventre habere. Hinc nequeũt mente in Deum & diuinorũ contemplationem assurgere, vt qui mentem & cogitationes omnes in patinis & popinis habent. Hinc Moyses de Monte Sinai descendens ad populum epulis lasciuientem, frangit audacter tabulas legis. *Sciebat enim Dei sermonẽ audire non posse temulentos*, ait S. Hieron. Similiter Abigail noluit ebrio marito sapiẽtiæ verba insonare, quia frustrà se laboraturam vidit (1. Reg. 25.) sed expectauit sobrium. Is porrò post decem dies extinctus est, quia talium hominum salus penè desperata est. Etenim ex illâ correctione nihil emendatus est Nabal, sed *factus est sicut lapis*, vt ait S. textus.

3. Morbos gignit.

Tertiò. Morbos gignit & vitam abrumpit. Hinc enim quotidianæ corporis molestiæ, capitis defluxiones, mucus, saliua, sternutationes, singultus, teste Hippocrate l. 6. Aphor. 13. Deniq; verissimum illud tritum: *Plures occidit crapulâ, quàm gladius*, iuxta id Eccl. 17. *Propter crapulam multi perierunt; qui autem abstinens est, adijciet vitam.*

4. Paupertatem affert.

Quartò. Paupertatẽ adfert. Prou. 23. *Vacantes potibus & dantes symbola consumentur.* Heliogabalus, posteà Imperator, reprehensus à quodam dicente: *An non times, ne post delitias pauper fias?* respondit: *Quid melius, quã vt ipse mihi hæres sim & vxori meæ?* Lamprid. Diogenes diuitem quendam qui sua abligurierat, oliuis vescentem in diuersorio videns: *Si sic prandisses, inquit, non ita cœnares*, Laërt. lib. 6.

5. Multas post se culpas trahit.

Quintò. Multas post se culpas trahit & pœnas varias. Lædit enim sanitatem, prodigit bona sustentationi propriæ, vxorum & liberorum necessaria: incendit libidinem: frangit sæpe ieiunia: occupat gastrimargos, ne rebus diuinis vacent, &c.

Gulæ punitæ exempla 1.

Prouocat iram Dei, vt videre est per multa exempla. Primum Exod. 32. vbi post gulam expletam & secutam idololatriam Hebræorum, 23. millia iussu Moysis occisa sunt.

2.

Secundum. Numer. 11. Vbi cupedinarij illi, qui carnes desiderabant in deserto, eas quidẽ obtinuerunt, sed ad suam perniciem; *Adhuc* enim *escæ eorum erant in ore ipsorum & ira Dei ascendit super eos.* Immisit quippe in eos Deus ignem, qui deuorare deuoratores cœpit. In cuius rei memoriam locus ille vocatus est: *Sepulchra concupiscentiæ.*

3.

Tertium. Iudicum 16. Vbi Philistæi in conuiuio gulæ dediti ruinâ domûs oppressi sunt.

4.

Quartum. Daniel. 5. Vbi Balthasar & Babylonij quasi securissimi festa & conuiuia agitantes, & ex vasis templi edentes & bibentes, somno vinoq; sepulti, trucidati sunt à Cyro, postquam is Euphratem (cuius præsidio nitebantur Babylonij) in varias fossas aliò abduxisset, ita vt sicco pede ad vrbem penetrare posset; vt ibi tradunt interpretes.

5.

His addè recentiora. Anno 1281. inquit ex Æmilij l. 7. Genebrardus l. 4. chron. Siculi impatientes libidinis & insolentiæ militaris Gallorum, die paschæ ad pulsum campanarum conuocãntium ad vesperas, omnes Gallos ad vnum supra 8. millia, cum vxoribus etiam grauidis, intra duarum horarum spatium contrucidârunt. Vnde prouerbium:

Veſperæ Siciliana ſeu *veſper Siculus*; de ſubitâ cæde. Ita nimirum verificatum fuit illud Iob: *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.*

6. *Anno 1544. Muleaſſes Tuneti Rex, cùm Neapoli degeret, Anno Dom. 1544. à Prorege lautiſſimè habitus, Neapolitanis nouo cultu, veſcendi more, & exquiſitiſſimis odoramentis, admirationi fuit. Dapibus eius ex Regiæ culinæ diſciplina prodigioſi ſumptûs vnguenta infarciebantur, adeò vt pauonem cum duobus phaſianis conditum obſeruatum ſit centum aureorum impenſam exceſſiſſe.* Id memorat Surius com. an. Dom. 1544. *Luxum hunc breui ſecutus eſt exitus: nam poſt paucos menſes à filio Amida occupato regno, ipſe Muleaſſes pater fugiens ac latens, nulla re magis, quàm vnguentorum odore ab hoſtibus agnitus, etiam captus eſt. Eum ad ſe adductum Amida filius vtroq; orbatum lumine crudeliter excæcauit, candenti ſcalpello proſciſſa vtriuſq; oculi pupilla;* eodem loco Surius. Sunt hi profuſioris luxûs fructus. Vitellij ingluuies, opiparæq; dapes, vt Suetonius ait, profuſiores fuêre, & verſæ in illius perniciem: nam cùm ab amicis ſibi conuiuia parari ipſe ſæpe poſtularet, nemo in huiuſmodi epulis minus pecuniarũ abſumpſit, quam noſtro ſæculo pecunia numerata decies mille aureorum, & quæ ſuo ſumptu agebat conuiuia, longè erant profuſiora: nam Platina teſte, præter id, quod ſæpius in die ederet, vnâ cœnâ ſuo iuſſu duo piſciũ millia & auium ſeptem millia appoſita ſunt. Cuius imitatione Albinus, & ipſe Imperator infauſtus, tantæ voracitatis fuiſſe memoratur à Codro, vt vnâ cœnâ comederit centum perſica Campana, decem pepones Oſtienſes, quingentas ficus paſſarias, ac quadraginta oſtrea, recenſuit Platina in Pontiano I. Exitus hæc probauit, quâ inſania fierent, præter id, quòd Albinus breuiſſimo interuallo à militibus obtruncatus eſt. Vitellius quoq; cœno fimoq; iactatus, ac furcâ ſub mentum poſitâ, diu per vrbem tractus in ſcalis Gemonijs omnium ludibrio iacuit, ac tandem excarnificatus in Tyberim proiectus eſt. Platina in Lino I. Maiol. tom. 1. coll. 19.

7. Halberſtadij, vt ſcribit Fincelius l. 2. quidam diuitijs affluens, ſplendide quotidie victitabat, genioq; & voluptatibus indulgens, Chriſtianæ pietatis, æternæq; ſalutis negligens adeò factus eſt, vt dicere non dubitârit, ſi talem in terris vitam perpetem ſibi liceret agere, ſe Deo cœlum ſuum nunquam inuidere velle. Breui poſt præter ſuam expectationem mortuus eſt. Poſt mortem talia in ædibus eius magnificè extructis quotidie circa veſperam apparuêre ſpectra, vt ab omnibus desererentur: nemine eas incolere auſo. Apparuit vir ille diues cum ſuis conuiuis in cœnaculo, quod delitijs & conuiuijs deſtinârat; aſtabant famuli, faces manibus tenentes, aureaq; pocula & crateras menſis imponentes, opipareq; inſtructis ferculis menſas onerantes: fidicines præterea, tibicinesq; aſtabant, nec quicquam deerat ſplendoris eius, quo dum in viuis erat, vir iſte opulentus vſus fuerat. Deo permittente ex Satanæ operatione, ſpectra hæc oculis hominum obuerſata fuere, vt ab Epicureorum impietate reliqui deterrerentur. Bene ergò & ſeriò monuit Dominus Luc. 21. *Attendite ne fortè grauentur corda veſtra crapulâ & ebrietate & curis huius vitæ, & ſuperueniat in vos repentina dies illa:* Mirum non eſt, ſi tales diu viuere non ſinantur; ad nihil enim vtiles ſunt, niſi ad fruges abſumendas. Denique tremendum eſt, quod minatur ijs Dominus, Lucæ 6. *Væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis, &c.*

CONCIO II.

QVINQVE EXCESSVS GVLÆ.

I. *Ante tempus comedere.*
II. *Cibos lautiores quærere.*
III. *Ciborum exactiorem præparationem requirere.*
IV. *In quantitate excedere.*
V. *Nimio deſiderio in cibos ferri.*

THEMA.

Miſereor ſuper turbam, quia non habent quod manducent. Marci 8.

A. DVbitari poteſt, Auditores, an conueniat miſereri quamplurimorum hominum, qui nõ habent, quod manducent. Ex vnâ enim parte commiſerationem exigunt, quia penuriam patiuntur rei ſummè neceſſariæ, quam Deus omnibus prouidit, quâ de cauſa etiam Dominus in hodierno Euangelio miſertus eſt ſuper turbam eſcis deſtitutam. Ex alterâ verò plurimi commiſerationem non merentur, quia quòd eſuriant, ipſi in cauſa ſunt, nimiâ ingluuie, luxu & intemperantiâ. Sane in parcomiâ ingluuie, luxu & intemperantiâ. Sane in parco & temperanti conuiuio ſemper eſt, quod ſuperſit, vti in hodierno ſeptem ſportæ, & alibi in ſimili duodecim fragmentorum cophini: in prodigo nihil ſupereſt, imò ſemper aliquid deeſt. Quare ſi noſſent homines temperanter viuere, non dubito, quin omnes haberent quod manducarent, imò & quod de menſâ colligerent. Hoc verò quia non fit, hinc miſeria illa, vt non habeant, quod manducent. Quare omnibus conſideratis reuera eſt quod miſereamur huiuſmodi mortalium, non tam quia egent, quam quia culpâ ſuâ egent & ipſâ egeſtate ſuâ Deum grauiter offendunt, dum ſine ratione velut pecudes viuunt; ſiquidem homo cum irrationabiliter viuit, tunc reuera miſer eſt. Ita enim Ariſtoteles dixit 1. Polit. *Sicut optimum animalium eſt homo fruens lege & iuſtitiâ ſic peſſimum animalium eſt à lege & iuſtitiâ ſeparatus.* Quare videamus, quibus modis homines peccent in temperantiam, vt ita deprehenſis ſcopulis, vitare eos poſſint.

B. D. Gregorius l. 30. mor. cap. 26. quinque modos indicat, quibus delinquitur per gulam, his verbis: *Quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò*

verò tempus non præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando qualibet sumenda sint, præparari accuratiùs expetit: aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit: nonnunquam verò & abiectus est quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderij deteriùs peccat.

I. *Ante tẽpus comedere.*

PRIMO itaque delinquunt, qui ante vel extra tẽpus debitum & consuetum inuolant in cibum & potum; cuiusmodi exemplum ponit D. Gregorius loco cit. de Ionatha: *qui mortis sententiam patris ore meruit, quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit.* 1. Reg. 14. Verum in eo Ionathas excusandus erat; quia edictum Patris nesciebat; abstenturus & ipse alioquin cum vniuerso exercitu vsque ad præfinitum tempus. Peccant igitur hic, qui summo manè vix è lecto egressi, mox cibo se & potu ingurgitare incipiunt, paruulorum instar, nullâ præuiâ benedictione, imò fortè nondum inscriptâ fronti cruce. Paruulis quidem id probrosum nõ est, quia aguntur instinctu naturali & crebro indigent alimento, quò crescant; at verò in adultis turpe hoc & fœdum est, præsertim cùm se vino adusto aut potu alio nimio replent, quò ad laborem inutiles fiãt & incurrant ebrietatem. Taxauit hoc in principibus viris Ecclesiast. c. 10. *Væ tibi terra*, inquit, *cuius principes manè comedunt. Beata terra cuius principes* A. *vescuntur in tempore suo.* Si intemperantia illa Principes non decet, num decebit plebeios? *Væ*, ait illis Isaias cap. 5. *qui consurgitis manè ad sectandam ebrietatem.*

Eodem pertinent, qui licet non ante, extra tamẽ consuetum tempus esitant aut potitant. Et isti enim gulæ se mancipia esse demonstrant & valetudinem suam non parum affligunt. Dic enim mihi, quæso, si carni in ollâ iam semicoctæ, rursum cruda apponeretur caro, & huic ad medium elixatæ rursum alia elixanda adijceretur, qualis ista coctura foret? vel si ollæ bullienti subinde frigida affunderetur, quãdo tandem aqua excoqueretur? Par ratio est cũ stomacho, qui dum recenti cibo & potu subinde oneratur, quomodo facere concoctionem potest? Hinc igitur existunt podagræ, hinc membrorum tremor & articulorum contracturæ. Vnde S. Chrysostomus, hom. 1. ad pop. ait: *Non ita terra natura vexata aquarum superabundantiâ continuè dissoluitur, vt corporis vis mollescit, diffluit & exilis redditur vini potu continuo ingurgitata.* Auget hanc intemperantiam quod ferè sine oratione aut benedictione præuiâ in cibum inuolatur. Paruuli quidem iubentur mensæ benedictionem facere, interim verò parentes eorum cæterique adulti nihil minus quàm de oratione cogitant, sed nugantur sæpe, garriunt aut rident. Quid? nonne cernimus boues priusquam carpant herbas, halitu explorare vtrum salutares B. sint? Hæc illorum benedictio est, quia aliam non didicerunt. Et nonne fieri potest, vt vna vel plures escæ in mensam apponantur, quæ valetudini tuæ obesse imò mortem afferre possunt, vel ipsum etiã Dæmonem, quemadmodum Moniali illi apud S. Gregorium? Sed difficile mihi est, inquis, statam mensæ horam exspectare. Fac igitur quod aliquis in vita PP. par. 2. cap. 3. fecisse legitur; qui cùm impostura Diaboli fame vrgeretur horâ primâ diei, imperauit sibi vt expectaret vsque ad tertiam: & cùm tertia esset vsque ad sextam. & cùm sexta, porrò vsque ad nonam, quæ erat stata prandij hora. Quà exercitatione secundò tertióve repetita sic dæmonem famemque vicit, vt nec post biduum esuriret.

C. II. *Cibos lautiores quærere.*

SECVNDO. Qui cibos lautiores quærunt. Hanc ob causam ex *Ægypto populus eductus in eremo occubuit, quia despecto manna cibos carnium petijt, quos laut ores putauit*, inquit D. Gregorius loco indicato. Præstabat sane Manna Hebræis saporem omnium ciborum, quoscunque appetebant, vt habetur Sap. 16. adeoque etiam carnium; nihilominus tamen quia color, odor, forma & figura mannæ semper eadem erat, nauseam eius ceperunt; quod faciunt & gulones, pueri præsertim, qui sæpe non tam os & ventrem, quàm oculos & phantasiam cupiunt exsatiare. Adhæc sua pecora habuerunt secum Hebræi, quæ poterant occidere; sed quasi his non contenti, alias easque lautiores desiderabant carnes, vtpote coturnicum, vti vult S. Augustinus (tametsi hoc scriptura non exprimit:) Hunc in modum Epicurei nostri tritas & communes epulas paulò sæpius repetitas illicò aspernantur, lautiores & delicatiores volunt, quodque magis culpandum, exteras & peregrinas, magno pretio constantes, tametsi nostratibus cibis nihilo sint meliores. Solum hoc delectat eos, quòd peregrinæ sint & caræ. Quæ sanè nõ parua est stultitia. Nam inprimis natura commodissimè nutritur cibis propriæ terræ, vtpote à Deo ita contemperatis, vt prodessent suis maximè incolis. Hinc creaturæ aliæ cibis illis contentæ sunt, quę in earum terris reperiuntur & nascuntur. Vnde Seneca: *Vna sylua pluribus Elephantis sufficit: homo verò vix pascitur terrâ mariq;.* Deinde lautiores epulas non requirit fames. Culinæ nostræ schedula seu præscripta sunt, quæ recenset Seneca ep. 4. *Non esurire, non sitire, non algere.* Ipse *Epicurus voluptatis assertor*, inquit S. Hieronymus ad Iouinian. *omnes suos libros repleuit oleribus & pomis: & vilibus cibis dicit esse viuendum, quia carnes & exquisitæ epulæ ingenti curâ ac miseria præparentur.* Adhæc delicati & peregrini cibi magno pretio constant & tandem hominem ad pauperiem redigunt, dum quandoque *vnâ comedunt patrimonia mensa*, vt ait Iuuenalis. Quòd sanè non rarò fit in nuptijs alijsque conuiuijs, tanto luxu ac pompâ instructis, vt quandoque lucrum vnius anni vix sufficiat ad reparandos illos sumptus. Hinc Hieronymus ep. 9. ad Saluinam ait: *Procul sint à conuiuiis tuis Phasides aues, crassi turtures, attagen Ionicus, & omnes aues, quibus amplissima patrimonia auolant.* Denique luxus ille nimius in detrimentum cedit pauperum, quibus superfluitas illa debetur. Audiamus S. Basilium. *Nonne spoliatores,*

tores, inquit, *quæ dispensanda accepisti, reputando propria: Est enim famelici panis, quem tu tenes; nudi tunica, quam in conclaui seruas: discalceati calcei, qui penes te marcescunt: indigentis aurum, quod possides humatum.*

D. III. *Ciborum exactiorē præparationem requirere.*

TERTIO. Qui ciborum exactam præparationem quærunt accuratius. Et hinc *prima filiorum Heli culpa suborta est*, inquit Gregorius loc. cit. *quòd ex eorum voto Sacerdotis puer non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet*, 1. Reg. 2. Coquebantur simplici aquâ carnes sacrificij ex recepto more. Verùm huius elixationis pertæsi filij Heli, assaturā desiderabant, ideo tolli præcipiebant carnes, vt sibi assarentur, quemadmodum indicat vox Hebræa, *litseloth*, hoc est, *vt assem*. Hæc ergo vel sola cupiditas detestabilis fuit coram Deo; quemadmodum & illa Hebræorum, quibus manna non sapiebat, quia non erat ab ipsorum gustum excoctum; ac propterea *circuibat populus*, inquit textus, *& colligens manna frangebat molâ siue terebat in mortario, coquens in ollâ & faciens ex eo tortulas saporis, quasi panis oleati*, Num. 11. Cum enim naturali mannæ suauitate contenti non essent, nouas eius condituras excogitabant. Verùm scio quid defuerit Hebræis, quò minus eis saperet simplex illud manna, labor scil. Ægyptius coquendorum laterum, qui si adfuisset vnà cum flagello, quo ad labores vrgebantur, ô quàm illis sapidum manna id fuisset? Vnde enim tædium simplicium ciborum nisi ex perpetuâ ingluuie & vacatione à laboribus? Cùm Dionysius Tyrannus in Phiditijs Lacedæmoniorum (publicis & frugalibus conuiuijs) cœnasset, negauit se iure quodam nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum; tum is qui cœnam coxerat: *Minimè mirum*, inquit, *condimenta enim defuerunt. Quæ tandem?* inquit ille. *Labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota* (fluuio in quo Spartana iuuentus natando se exercebat & sudorem abluebat) *fames, sitis; his enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur.* Cic. 5. Tuscul. Non difficilè quidam nostro tempore sapiēs ioculator Principis catellum, qui gallinarum carnes fastidiebat, docuit per inediam intra paucos dies deuorare non dico gallinas, sed pyra & panem atrū. Verùm hęc medicina parum sapit hoc tempore delicatis stomachis. Nimirum venter ipsis Deus est, cui omnem cultum deferunt cum omni suâ familiâ, quæ ferè in culinâ tota occupari debet etiam festiuis diebus cum dispendio rei sacræ. Quis in horum album non referat Wenceslaum Bohemiæ regem, qui cum aliquando prandium non ita, vti iusserat, præparatum offendisset, iussit ministrum caponis instar veru affixum, ad ignem torreri? Quis nō Henricum VII. Angliæ regem, qui Apitium quendam, obscurum cæteroqui hominem, ad magnam dignitatem euexerit, eò quòd caponem (quem ille cibum pro exquisitissimis habebat delitijs) optimè suâ curâ assatum ipsi apposuisset? Refert Florimundus l. 4. de orig. hær. ca. 3. Sanderus l. de schis. Angl. Quis non illos, de quibus Hugo Victorinus ait: *Superstitiosum quidam nimis in suis cibis præparandis adhibent studium, infinita decoctionum, frixurarum & condimentorum genera excogitantes, modò mollia, modò dura, modò frigida, modò calida, modò cocta, modò assa, modò pipere, modò allio, modò cumino, modò sale condita secundum consuetudinem prægnantium mulierum designantes.* Cui accedit D. Bernardus in apol. ad Guiliel. *Quis*, inquit, *dicere sufficit, quot modis, vt cætera taceam, sola oua versantur & vexantur, quanto studio euertuntur, subuertuntur, liquantur, durantur, diminuuntur: & nunc quidem frixa, nunc assa, nunc farta, nunc mixtim, nunc sigillatim apponuntur? vt quid autem hæc omnia nisi vt soli fastidio consulatur? &c.* Pugnat sanè hæc cupiditas cum Dei institutione, tam redemptoris quàm creatoris. Hic enim in mundi creatione duo tantùm alimenta viuentibus præscripsit, herbas & plantarum fruges: *Germinet*, inquit, *terra herbam virentem & lignum pomiferum*; Gen. 1. Vtraque simplicia nullius artis lenocinio adulterata. Ille verò sic nos orare docuit: *Panem nostrum quotidianum da nobis*, Matth. 6. Quid est, *quotidianum*, nisi simplicem, vulgarem, facilè parabilem, minimè exquisitum? Pugnat denique cum regulâ S. Basilij, qui l. de vera Virgin. ait: *Omnibus in locis cibus, qui sit ad victū necessarius solerti ratione inquirendus, condimentorumque elaborata blanditia vt voluptatis illecebra repudianda.* Pugnat cum oratore dicente: *Venter quidem poscit & appellat, sed tamē molestus creditor non est, si illi das quod debes, non quod potes.*

E. IV. *In quantitate excedere.*

QVARTO. Qui in quantitate mensuram moderatæ refectionis excedunt. Quâ de re ad Ierusalem dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ Sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia. Apertè ostenditur, quod idcircò salutem perdidit, quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit*, inquit Gregorius vti supra. Qui excessus saturitatis nisi foret culpabilis, nequaquam Ierosolyma propterea soror Sodomæ vocaretur ab Ezechiele, cap. 16. Quare D. Hieronymus in Iouinianum ita scribit: *Sed & ex vilissimis cibis vitanda satietas est. Nihil enim ita obruit animum vt plenus venter & exæstuans & huc illucque se vertens & in ructus respirans.* Et rursum ex Galeno docet: *Athletas, quorum vita & ars sagina est, nec viuere posse diu nec sanos esse; animasque eorum nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil celeste, sed semper de carnibus & ructu & ventris ingluuie cogitare.* Tanquam pestis ergò vitanda est nimia ciborum ac potus ingurgitatio. *Caro sic nutrienda est vt seruiat, sic domanda vt non superbiat*, inquit Hugo de S. Victore. Qui sanus esse corpore & animo vult, det operam vt semper è mensa cum aliqua adhuc esurie vel appetitu surgat, vel certè vltra appetitum nihil admittat. Præscribat sibi cibi & potus certam quantitatem, quemadmodum S. Augustinus sibi & conuiuis suis certum præfigebat numerum poculorum; apud

apud Possid. in vitâ. Audiatur regula Cassiani coll. 2. c. 23. *Generalis hic continentiæ modus est, ut secundum capacitatem virium vel corporis vel ætatis, tantũ sibimet cibi vnusquisque concedat, quantũ sustentatio carnis, non quantum desiderium saturitatis exposcit.* Denique *considerent ebriosi*, inquit S. Augustinus, *si non peiores animalibus iudicandi sint. Cùm enim animalia amplius quàm eis opus est, bibere nolint: illi & duplum & triplum quàm expedit eis, potum accipiunt.* Qui etiam tales heluones comparat paludibus sordidis, in quibus fœda animalcula, serpentes, ranæ, vermes & bufones nascuntur; ser. 231. de temp.

F. V. *Nimio desiderio in cibos ferri.*

QVINTO. Qui nimio desiderij æstu feruntur in cibos, etiam viliores. Ex hoc capite *primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno æstu desiderij vilem cibum, scilicet lenticulam concupiuit, quam dum vẽdendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit; neque enim cibus, sed appetitus in vitio est*, inquit Gregorius dicto loco. Idem confirmat Augustinus lib. 3. de doctr. Christ. ca. 12. his verbis: *Fieri potest, ut sapiens pretiosissimo vtatur cibo sine vitio cupiditatis; insipiens autem fœdissimâ gulæ flammâ in vilissimum ardescat.* Adam & Eua pomum, non phasidem aut perdicem, degustarunt, & tamen eo facto & se & nos perdiderunt. Dæmon etiam non caponem sed lapidem Christo exhibuit, quo eum in gula tentaret; vti aduertit S. Gregorius lib. 30. moral. cap. 25. *Antiquus hostis*, inquit, *quia non cibum sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit, & primum sibi hominem non carne sed pomo subdidit, & secundum non carne sed pane tentauit. Hinc est quòd plerumque culpa committitur etiam cùm abiecta & vilia sumuntur.* Non prohibetur quidem omnis in cibo & potu delectatio, sed id desideratur, vt oblectatio illa non quæratur tanquam scopus & finis, solùmque admittatur, qua seruit necessitati. Obseruauit hoc S. Augustinus, qui l. 10. Confess. ait: *Hoc me docuisti (Deus) vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam.* Ideoque vt inter edendum ac bibendum mentem à delectatione auocaret, mensæ lectionem vel disputationem adhibuit, teste Possidio in eius vitâ. Proderit etiam ante cibi sumptionem statuere, se rationem vtilitatis solum tanquam magistram & ducem in sumendo cibo secuturum, vt habet S. Basilius in reg. breuior. q. 126. Mira ad hoc industria fuit B. Iacoponi, qui initio vt gulam domaret, absynthio quasi sale ad cibos vtebatur, eosque inficiebat, donec eò perueniret vt saporem cibi in vnum Deum referret, adeoque ad extremum nihil ipsi præter Deum saperet. Qui etiam aliquando cupiditate bubulæ carnis tentatus, bubulam comparauit, & tamdiu in cubiculo seruauit, donec putredinem contraheret, & per totum ambulacrum horrendum in modum fœteret, quam is deinde velut rem suaueolentem naribus applicabat atque olfaciebat, puniens orexin hoc miro antipharmaco. Corn. in Num. c. 11. Nec miremini, Auditores, sapientissimi viri miram hanc stultitiam. Versabat ille animo grauissimam illam pœnam, quâ olim Deus in Hebræis puniuit præposterum carnis appetitũ, (Numer. 11.) quando impetrarunt quidem ab irato Deo coturnices, sed quia nimio desiderio in eas rapiebantur, & gulosè vescebantur, *ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis*; ignis videlicet, qui deuorauit extremam castrorum partem, nomenque loco dedit, *Incensio*, &, *sepulchra concupiscentiæ*. Æstus igitur praui desiderij æstu ignis mulctatus fuit: & qui in suis ventribus sepelierunt carnes, sepulchra concupiscentiæ subire debuerunt: carnium deuoratores, vermium esca facti sunt.

CONCIO III.

DE DAMNIS EBRIETATIS.

I. *Ebrietas incantator est.*
II. *Detractor est.*
III. *Est proditor.*
IV. *Fur est.*
V. *Fortior est & lictor.*
VI. *Homicida est.*

THEMA.

Ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Marci. 8.

A. *Vinum cur non appositũ in hoc cõuiuio.*

DVo præclara & omnibus sæculis celebranda plusquam Assueriana conuiuia exhibuit sectatoribus suis Christus; vnum in hodierno Euangelio: alterum huic simile, Ioannis 6. Sed cùm præcipua pars conuiuiorum sit potus, quid est, quòd Dominus in his conuiuijs non legitur apposuisse potum? Potus enim nulla prorsus mentio. An fortè non potuit procurare potum, qui potuit cibum? Existimo ego vicinos fuisse fontes vel riuulos è quibus haberi potus facilè poterat. Sed non fuissemus contenti, nos præsertim Germani, hoc potu: vinum desiderassemus. Nonne potuit ergò fontes illos in vinum vertere, qui iam pridem aquam in vinum mutarat, vt tam mirabile conuiuium vino phalerno cohonestaret? Fateor: non video, cur non æquè facilè id potuisset, si voluisset, ad hæc populus haud dubiè etiam siti æstuabat; præterea magnificentius fuisset hoc conuiuium, si vini quoque miraculo splenduisset. Quid ergò causæ, quòd vinum non apposuit? Nimirum noluit Dominus suis suspectum quid apponere. Vinum autem suspectum est, de ebrietate, in tanta præsertim societate siti laborante. Ebrietas autem talis est hospes, qui hospitem suum omnibus bonis expilat. Voluit igitur Dominus pane & piscibus

piscibus satiare populi non solùm famem, sed & sitimæne occasionem ebrietatis ei præberet, adeoque in ipsum, qui dedisset, culpa reijceretur. Si enim Adam tam citò causam peccati sui Deo adscripsit, quòd ab ea mulierem deceptricem accepisset: quis neget, aliquos de populo ebrios dicturos fuisse Christo, Vinum, quod dedisti nobis, decepit nos? Videndum igitur quàm sit malus conuiua, Ebrietas.

B. I. *Ebrietas incantator est.*

PRIMO. Ebrietas incantator & veneficus est. Quemadmodum enim venefica illa Circe socios Vlyßis in porcos philtro suo transformauit: ita ferè & ebrietas, quæ rationis vsu priuat & bestiarũ habitu hominem induit. Proinde ebriosus maximâ iniuria se & Deum afficit; Se, dum seipsum deformat, & ad insaniam quandam redigit. Collocauit Deus hominem in gradu summo Entis, qui est intellectiuus, adeoque iuxta se: an igitur culpâ careat, qui seipsum inde deijcit & ad bestias detrudit? Certè qui alterum philtro aliquo vel veneficio insanum redderet, etiamsi id ad diem tantum ageret, grauissime delinqueret, & graues pœnas daret. Non peccabit igitur, qui seipsum sciens & volens inebriat, adeoque fatuum & mente captum efficit? Hac de causa SS. Patres, Chrysost. hom. 1. & 57. ad populum Antioch. S Basilius hom. in ebrietatem, & alij, ebrietatem *dæmonem voluntarium* appellãt. Et Seneca ep. 73. ad Lucilium, *voluntariam insaniã*. Vt enim dæmon culpa sua per superbiam ex angelo lucis se in angelum Sathanæ transformauit: ita per ebrietatem homo. Imò per hanc grauius quodammodò cadit, quàm ceciderit Lucifer; quia is nõ perdidit naturalia: ebrius autem non tantum gratiam perdit, sed & naturalem sibi rationis adimit vsum. Dæmon deinde cùm obsidet hominem, vtitur ad suam loquelam eius linguâ, vt cùm loquitur græcè, latinè. &c. Similiter alijs eius membris pro libitu suo, ita vt homo ille magis videatur dæmon, quàm homo; instrumentum enim diaboli est. Ita ebrietas facit hominem organum diaboli. Vinum enim ex illo loquitur: non ille ex vino; agit quæ nõ vellet, si intelligeret: vnde agitur potiùs. Et obsessus quidem, vti & insanus, commiseratione digni sunt & habentur ab omnibus; siquidem præter suam culpam eò deuenere: ebriorum autem nemo miseretur, quia culpa sua scientes volentes eam sibi peperere insaniam.

Deum verò offendit, quia imaginem eius, donũ scilicet omnium maximum, abijcit & vendit pro modicissima voluptate. Quis nescit quanta sollicitudine seruent nobiles insignia sua, quæ fortè ab Imperatore aut principibus viris dono accepere? Vnicam alam ex Aquilâ Imperiali ab Imperatore suis insignibus donatam tanti æstimant, vt malint prædia sua perdere quàm ea insignia. Iã verò Deus ex suis ipsius perfectionibus dedit nobis primarium & præstantissimum donum rationis. Quod si igitur illud tam facilè quis delet & exterminat: quomodo non is maximâ in Deũ ingratitudine peccat? *Quid fœdius* (inquit Musonius deuictu) *quam vt homo bruti animalis imago sit?* Dico apertiùs: Quid fœdius quàm vt imago Dei bruti animalis imago fit? *spectaculum triste Christianorum oculis*, inquit S. Ambrosius lib. de Elia, c. 13. *& miserabilis species. Cernas iuuenes terribiles visu hostibus de conuiuio portari foras, & inde ad conuiuium reportari: repleri vt exhauriant & exhauriri vt bibant. Siquis verecundior fuerit, vt erubescat surgere, cùm iam immoderatos potus tenere non possit, anhelare vehementiùs, sudare, gemere, signis prodere, quod pudet confiteri. Ibi vnusquisque pugnas enarrat suas, ibi fortia facta prædicat, narrat trophæa. Vino madidi & somnolenti, nesciunt mente, quid lingua proferat. Vnusquisque stertit & potat; dormit & dimicat: & si quando consurrectum fuerit, viri præliatores stare non possunt, egressu vacillant. Rident seruuli dominorum opprobria, manibus suis portant militem bellatorem, imponunt equo. Itaque huc atque illuc, tanquam nauigia sine gubernatore fluctuant, & tanquam vulnere icti, in terram defluunt, nisi excipiantur à seruulis. Alij referuntur in scutis, fit pompa ludibrij. Quos manè insignes armis spectaueras, vultu minaces, eosdem vesperi cernas etiam à pueruli rideri: sine ferro vulneratos, sine pugna interfectos, sine hoste turbatos, sine senectute tremulos, in ipso iuuentutis flore arentes.* Hæc Ambr.

C. II. *Detractor est.*

SECVNDO. Detractor est; quia viro honesto multum detrahit de bono nomine & existimatione. Vnde Ecclesiast. 19. dicitur: *Vinum & mulieres arguent sensatos.* Vt enim ebrietas digesta crapula oris halitum fætore quodam grauiter olente afficit: ita & famam. Vel enim homo virtutis laude claret; & mox dici solet, ipsum quoque hominem esse, nõ Angelum. Vel homo robustus & militaris est; & quid huic turpius, quàm vinci à vino, qui ab hoste non vult? Vel homo scientia præditus; & quid indignius docto, quàm regi & duci ab ijs, quos ipse regere consilijs deberet? Quoties audimus dicentes: Hic vel ille esset vir bonus, sed potui deditus, & tũc mirabilis est. &c. Hinc Pharisæi & Scribæ videntes Christum comedere & bibere, mox arripiunt occasionem eum inde calumniandi: *Ecce homo vorax & potator vini*, Matth. 11. Hinc Ninum Assyriorum Regem Græci Iones despiciebant ob crebras eius potationes, & ad nihil aliud natum dicebant quàm ad comedendum & bibendum, adeoque abdomini tantùm, teste Athenæo lib. 2. dipnosoph. Philippus Macedoum Rex cum à legatis Atheniensibus ad se missis iactaretur postmodum, quòd esset famosus vini potator & vir effuse lætus: *Id verò non magni refert*, subiungebat Demosthenes, *priorem virtutẽ cum spongijs communem habet, leuitatem cum scurris*. Bruson. l. 1. c. 19. Alexander magnus filius illius ingentia animi bona & heroicas virtutes suas haud tolerabili vini cupiditate fædauit, vt scribit Q. Curtius lib. 5. Claudius Tiberius Nero ob vini auiditatem, *Cadus Biberius Mero* appellatus fuit, apud Tymp. in spec. princip. fig. 54. Porro Romani eos

qui

qui se vino ingurgitabant, adeò exosos habuere, vt è senatu & publicis munijs velut indignos remouerent, teste Alexandro ab Alexand. l.3. gen. dier. c.11. Hispani nec in testem quidem admittunt eum, qui semel ebrius extiterit. Refert Tympius ibid. Apud Italos quoque tam probrosa est ebrietas, vt conspecto fortè ebrio, pueri glomeratim accurrant, eum exsibilent, cachinnentur, luto & lapidibus petant, & quocunque ierit, clamoribus insequantur: quod non semel vidi. Qua in re penè toti mundo celebres sumus Germani: vt dicere debeamus de nobis, quod olim de Græcis suis dixit S. Chrysost. homil.57. ad pop. videlicet, hoc esse *commune generis opprobrium*. Vnde Sinan Bassa superioribus hisce annis dicitur non paucos è milite germano captos Sultano suo per ludibrium Constantinopoli cum vitris, aleis & chartis obtulisse in opprobrationem ebrietatis Germanorum, teste Nic. Serario in Iudith. cap. 15. Deleuit eam maculam in Græcia Deus, cum tradidit eam Turcis, qui vinum abominantur & exscindunt vites. Timendum idipsum nobis, ne Germanorum ebrietatem simili modo aliquando exterminet; cômunia enim vitia, communem portendunt plagam & exterminium, vt ex SS. literis patet.

D. III. *Est proditor.*

TERTIO. Est proditor, quia prodit hominis secreta, adeoque cum per hoc alteri subiectum reddit, cui secreta eius aperuit. Vnde dicitur Prouerb. 20. *Ebrietas secretum manifestat.* Et cap.31. *Nullum secretum est, vbi est ebrietas.* Prouerbio etiam dicimus: *Ex oculis, loculis & poculis elucere hominum ingenia.* Vnde nonnemo ebrietatem torturæ comparauit suaui, per quam animi sensa, propria & aliena delicta facile extorquentur. Sunt plerunque gloriosi rustici, dum ebrij sunt: marsupium & pecuniam suam depromunt coram alijs, interim à cleptis obseruantur & nummis sæpe despoliantur. Pari facilitate & ineptiâ depromunt ebrij alij mentis suæ arcana, quæ non paruo illorum damno ab alijs obseruantur. Prodit deinde vitia hominis occulta, bestialitatem, passiones & inclinationes malas: Sopita enim ratione, prodit se sensualitas, & asinus prospicit de manica. Tunc prodeunt impudentia, leuitas, scurrilitas, turpis sermo, iactantia & porcini mores.

E. IV. *Fur est.*

QVARTO. Fur est; quia aufert opes & substantiam. Vnde Eccli.19. dicitur. *Operarius ebriosus non locupletabitur.* Et Prou.21. *Qui diligit vinum & pinguia, non ditabitur.* Hinc Diogenes quondam prætériens domum vinolenti prostitutam: *Sciebam*, inquit, *domum istam vino ebriam dominum euomituram: en iam ructat.* Bruson. l.3. c.13. *Venter enim*, inquit S. Basilius, *depositum non seruat: imò verò nihil est in commercijs & contractibus ventre infidelius.* Quòd si venter instar marsupij vel cistæ esset, non ineptè ageret, qui multa in eum congereret. Sed digeritis depositum, & licet hodie eum infercias, cras iterum egebit & appetet. Prouidi parentes nô solent filijs, alicubi studijs operam dâtibus, mittere simul magnam pecuniæ summam, si aduertant ipsos esse prodigos: sed minutatim, singulis mensibus vel septimanis aliquid; quia vident tam citò egere filios, si multa habeant: quàm si pauca. Venter, eiusmodi Studiosus est, quem alere cogimur omnes, prodigus & inexplebilis: iam si simul ei multa tradas pocula, multa citò dilapidabit, imò citiùs rursum egebit & rursum pocula expetet; quia ebriosi digesta crapula mox iterum sitire solent, tâdemque adeò inflammant hepar, vti semper sitiât. Quare non mirum si tandem ad incitas redigantur, qui tam improuidè alunt ventrem suum; si enim alimoniam illam iustè partirentur, nunquam egerent. Nunc autem tam pauperes quàm nobiles malunt vno die affluere & epulari, sex reliquis egere & esurire, quàm tota hebdomade commodè sustentari: quis non videt horum insaniam? *Quam trium aut quatuor dierum*, inquit S. Augustinus serm. de ebrietate vitanda, *potuerunt rationabilem refectionem habere, vno die cum grandi peccato contendunt perdere potiùs quàm expendere.* Quæ operarij per hebdomadem lucrantur, ferè in tabernis vno die expendunt: &, vt ait S. Ambrosius lib. de Elia & ieiunio, *vno die bibunt multorum dierum labores.* Quot hinc nobiles & opulenti è dominis serui, è diuitibus pauperes, ex nobilibus ignobiles facti sunt & fiunt, adeoque dedecus parentum suorum? Vnde non immeritò Græci sanxerunt aliquando, vt qui patrimonium potationibus dilapidassent, non sepelirentur in maiorum suorum monumentis: sed inglorij in locum quisquiliarum proijcerentur, teste Alexandro ab Alexand. lib. 6. gen. dier. cap.14. Callias quidam Atheniensis, cùm substantiam suam vino sorbuisset, ideoque medijs frigoribus nudus incedere cogeretur, hoc dicterio passim notabatur: *Hic à vino deplumatus est.* Similiter ferè Isaias cap.28. ait de ebriosis: *Absorpti sunt à vino*; dum enim ipsi vinum absorbent, interim à vino absorbentur eorum vestes, peculiolæ, supellex; vt non mireris si quem heluonem lacerum & centunculatum videas incedere; vinum enim & cereuisia hos ei morsus infixere. Denique interdum regna euertit & vrbes hostibus patefacit, vti partim sacræ literæ, partim profanæ historiæ tradunt.

F. V. *Tortor est & lictor.*

QVINTO. Tortor est & lictor; quia destruit sanitatem. Vnde Prou.23. dicitur: *Ingreditur blandè* (vinum) *sed in nouissimo mordebit vt coluber.* Anacharsis Philosophus dixisse fertur, vitem gignere tres vuas, vnam sanitatis, alteram voluptatis, tertiâ mœroris. Singulari enim Dei prouidentia videtur euenire, vt ferè semper ebrietatem sequatur dolor capitis, stomachi, aut membrorum aliorum: vt sic vel hoc medio coërceantur ebriosi. Euenit enim quod Deus Cain prædixit: *Nonnè si malè egeris, statim præ foribus aderit peccatum tuum*, id est, peccati vindicta: S. Basilius homil.1. de ieiunio ait: *Sicut visum, id quod summè splendet, hebetat atque vastat, & magni sonitus ac strepitus ob excessum, auditum: sic &*

ſic & iſti ob aſſiduam & immodicam voluptatem ſeſe vaſtant atque corrumpunt, & à delectationis viâ omninò auertuntur. Et ibidem; *Famulus,* inquit, *profugit ab hero verberante; tu verò non recedis à vino, quod quotidie contundit caput tuum.* Quare profectò in magno errore verſantur ebrioſi, qui voluptatem in ebrietate quærunt; ſiquidem ebrietas non conciliat ſed arcet voluptatem; ianuam enim voluptati claudit & ſenſum ſopit: & præterea dolores varioſque gignit morbos. Non dubito, ſi quis dolium vini afferret in forum & cum baculo aſſiſtens, vinum gratis offerret omnibus, ea tamen lege, vt ſingulos hauſtus ſingulis ictibus compenſaret: non dubito, inquam, paucos fore aut nullos, ſaltem ſenſatos, qui vinum hoc guſtarent. Atqui hoc facit ebrietas, quæ tot ictibus pulſat caput tuum, quot vicibus te ingurgitas & tuis quidem expenſis: cur igitur non ſapis?

G. VI. *Homicida eſt.*

SEXTO. Homicida eſt; quia Eccle. 17. dicitur: *propter crapulam multi perierunt; qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam.* Vnde non video quomodo ebrioſus coram Deo ſe excuſaturus ſit, qui immodico potu mortem ſibi accelerauit, vitamque, donum Dei maximum, leui voluptate perdidit. Mundani homines queruntur de aſperioris vitæ religioſis, vti Capuccinis & Carthuſianis quaſi inediâ, frigore, alijſque carnis caſtigationibus ſeipſos enecent & mactent: ſed longè alia res eſt, macerare corpus vt ſpiritus foueatur: & fouere corpus vt ſpiritus opprimatur. Quòd ſi culpa aliqua ſit, nimio pœnitentiæ rigore vitam abbreuiare; quanto maior erit, delitijs ſe occidere? Quisquis ad Aſſuerum non vocatus acceſſerat, certiſſimam eius indignationem & vitæ periculum incurrebat. At qui ebrietate vitam ſibi accidunt, ſeipſos Iudici Deo non vocati ſiſtunt, importuno tempore. Meritò igitur timere eius indignationem, & periculum damnationis debent; præſertim quia ebrietas non tantùm corporis, ſed & animæ vitam petit. Hoc enim peculiare habet ex omnibus vitijs, quòd hominem incapacem reddit pœnitentiæ & Sacramentorum: alia vitia quandocunque expelli poſſunt vel per vnum contritionis actum, ac proinde hominem in periculo damnationis tam manifeſto non conſtituunt. Et quoties fit, ac quàm facilè fieri poteſt, vt ebrij ſuffocentur, occidantur, in flumen cadant, ceruicem frangant, &c. Ergò ſicuti Sedecias Rex effoſſis oculis, cæcus in captiuitatem Babylonicâ eſt abductus: (4. Reg. vlt.) Sic ebrij rapiuntur ad infernum. Quomodo enim ſe defendent; quomodo effugient, cùm mente capti ſint: *Genimina viperarum, quomodo fugietis à Iudicio gehennæ?* ait Dominus Matth. 23. Viperæ (ſi Ariſtoteli l. 8. animal. c. 4. credimus) vino capiuntur ebriæ, diſpoſitis eis ad bibendum vaſis: & faciliſſimè quidem, vtpote tunc inertes & inermes. Pari modo ebrij capiuntur à diabolo; parique facilitate. Et quid ſi durante ebrietate è vitâ abripiantur? quorſum ibunt miſeri? ſanè capitulum *Audiuimus* de reliq. & Vener. ſanct. ait: *Vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, Eccleſia permittit orare.* Nemo facilè militi perſuadeat, qui hoſtem aliquem ſibi inſidiantem metuit, vti gladium ſuum deponat. Gladius, quo contra diabolum nos defendere debemus, ratio eſt, cuius vſu & beneficio conteri de peccatis noſtris & pœnitentiam agere poſſumus: Hoſtis verò noſter ſemper nobis à tergo eſt. Vnde monet S. Petrus in ſua can. ep. 1. cap. 5. *Fratres, ſobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret:* Neque verò quis dicat, ſe hoc gladio diſcingi non poſſe, neque inebriari licet fortiter bibat: ſcire ſe ferre vinum. &c. Non enim maior eſt Patriarchis illis Noë & Loth, qui à vino ſuperati & decepti fuere. Iam verò quæſo te, ſi furibus in domum tuam ingreſſis filius tuus monſtraret & offerret claues omnium ciſtarum, vnde tibi maxima damna à furibus inferrentur, quàm puero haberes gratiam? Ebrietas hoc facit. Dat enim claues vitijs, quæ miſerè te expolient.

Poſtremò his minatur Deus Ierem. 51. dicens: *In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos vt ſopiantur & dormiant ſomnum ſempiternum & non conſurgant, dicit Dominus.* At literam quidem Balthaſari & Chaldæis, quos inter pocula iam ebrios & ſemiſopitos Cyri gladio repentè oppreſſit, vt habetur Daniel. 5. Interim tamen alios quoque ebrietati deditos tangit hæc cōminatio. Et ipſos enim ſuo tempore, cum minimè expectant, ſæpe deprehendit inopinata mors & à ſomno ebrietatis ad perpetuum inferni ſomnum abripit. Balthaſari tunc ſcriptum fuit: *mane tekel phares.* Idem iudicium expectat ebrioſum. *Mane,* numerati & ſucciſi ſunt dies vitæ tuæ. *Tekel,* inuentus es minus habens virtutū, quia grauis vino. *Phares,* diuiſum eſt corpus tuum, quod ita ſaginaſti, ab anima, & datum eſt vermibus in epulum, anima dabitur dæmonibus in ludibrium, & tormentum. Quod à nobis auertat DEVS.

CONCIO IV.

CVR GERMANI AD EBRIETAtem procliuiores ſint, cauſæ.

I. *Societas compotantium in tabernis.*
II. *Mutua prouocatio & propinatio ſtulta eſt.*
III. *Superiorum conniuentia.*
IV. *Superiorum & Clericorum exemplum malum.*
V. *Communitas & frequentia huius vitij.*

THEMA.

Manducauerunt & ſaturati ſunt. Marci 8.

A.

FAcilè mihi perſuadeo nullum huic conuiuio Dominico Germanum interfuiſſe, quia audio in Euangelio conuiuas manducaſſe tantum.

rtúm, non bibisse, & tamen saturatos esse. Quòd si Germanus quispiam interfuisset, non crederetur saturatus, nisi etiam alacriter bibisset; adeò amicus est Germanis potus liberalior: id quod ego mallem tacere, si non toti propemodum orbi compertum esset. Celebratur passim (apud Pontan. & Beyrl. in apophthegm.) Germanus quidam, qui cum ludis publicis, quos instituerat Ferdinandus Imperator in nuptijs Hippolytæ & Alphonsi filij sui, inter omnis generis homines interesset, & siccos ludos cerneret, repente vocem efferens clamabat: *Valeant ludi, quibus nemo bibit.* Nimirum ex cantu statim auis cognita fuit, quæ hac voce testatum fecit, Germanos esse bibaces. Non ergò vos Germani interfuistis huic Euangelico conuiuio: alioqui fortè similiter inde discessissetis. Seriò, ô conterranei, erubescere debemus, quòd penè in toto mundo traducimur vt bibaces, imò vt ebriosi. Et licet magna pars Germanorum ab hac labe sit immunis, reliqua tamen, vitio huic obstricta toti nationi maculam aspergit. Vnde si rectè sapimus, meritò nobis irasci debemus, omnemque adhibere curam, vt hac notâ nos liberemus. Quod si facere velimus, ante omnia radices morbi nostri cognoscere debemus: quas ego ex parte ostendam, &, ni fallor, rem acu tangam.

B. I. *Societas compotantium in tabernis.*

Causa huius mali PRIMA est societas compotantium in tabernis, vbi alter alterum exemplo & hortatu incitat ad bibendum: qui si domi suæ biberent, nequaquam eò intemperantiæ procederent. Sunt enim tabernæ Germanorum velut area quædam aucupis, in quâ dæmon velut auceps plurimas congregat & captat animas vt penè nulla euadat. Et quemadmodum Circe triuenefica suos amatores pellexit in suas ædes, posteaque philtro potatos in varias mutauit bestias, prout cecinêre Poëtæ: ita & dæmon in tabernis transformat homines in bestias. Ibi enim amicitiæ sanciuntur & firmantur, ibi fraternitates contrahuntur; quo fit vt ægrè ab inuicem separentur. Vnde dixit Nahum cap. 1. *Sicut spinæ se inuicem complectuntur: sic conuiuium eorum pariter potantium.* Caupones etiam eiusmodi societates alunt, & quò diutius in cauponis desident compotores, eò ipsis gratiores sunt. Quòd si in priuatis ædibus tales comessationes fierent, vt plurimum citiùs abrumperentur; nemo enim paterfamilias libenter è domo suâ facit tabernam, nec libenter patitur in eâ potatores diutiùs considentes, & domum clamoribus inquietantes. Iam verò in Germaniâ tabernæ longè plures sunt, & frequentantur longè magis à ciuibus & indigenis, quã in alijs nationibus, vbi hospitia non sunt nisi pro peregrinis. Hâc ob causam Claudius Imperator cauponum tabernas, in quas ciues coëuntes potabãt, demolitus est, Dione l. 60. teste. Carolus IX. & Henricus III. Galliæ Reges edicto cauerunt, ne qui cauponariam exercent, aliquem incolarum vel ciuium cuiuscunque conditionis sit, ad se potandi causa reciperent, nisi extraneo vel eo, qui ibi domicilium non habet comitatum, pœnâ arbitraria in transgressores legis statutâ, Cod. Henr. 3. Quod idẽ obseruatum memini Augustæ Vindelicorum: idq; æquissimum est. Nam in tabernis ciues multò plus absumunt, vxoribus & liberis sua abliguriunt, iurgijs & litibus se exponunt, de symbolo soluendo parum cogitant, liberales vel potius profusi sunt erga alios, &c.

C. II. *Mutua prouocatio & propinatio.*

SECVNDA: Mutua prouocatio, quæ fit per propinationem. Hanc enim consuetudinem propinandi & respondendi tam religiosè obseruant Germani, quasi sancta quædam lex foret. Imò cùm quis bibit poculum, quod alteri priùs non propinauit, ridetur & dicitur bibisse more Heluetico: Er hat ein Schweitzer trunck gethan: quasi verò aliæ nationes præter Heluetiam, nullæ essent, quæ propinationibus abstinerent; cùm veriùs nullis ferè id consuetum sit extra Germaniam. Sanè Itali vocem illã *vn brindes* (Ich bring dirs) à Germanis mutuati sunt; & per iocum vsurpant ad confusionem Germanorum. Fuit quidem hic mos olim, vt opinor, apud Germanos bonus & laudabilis, vt priusquã biberent, alteri offerrent poculum benedicendum. Quid enim aliud est: Ich bring euchs, quàm: offero vobis, scilicet benedicẽdum? vnde alter respondet: *Deus benedicat.* Nequaquam verò significat; affero tibi vt respondeas; sed vt benedicas. Modò autem hic ritus factus est irritamentum ebrietatis. Laudãdus itaque mos Gallorum, Italorum, aliorumque, qui vel non propinant, vel non transmittunt pocula, nec petunt responsionem. Sic enim præterquam quòd vitatur ebrietas, vitatur etiam cura superflua se exonerandi nimietate poculorum: vitatur etiam periculum contagij & horroris; quæ interuenire quandoque possunt.

Huc accedit mos propinandi in magnatum sanitatem, & quidem grandiora ac pleniora pocula, quæ nemo audet respuere, nisi aliorum odium velit incurrere. Huc ergò omnes nerui intenduntur & quandoque bibitur non ad ebrietatem, sed etiam ad certam ægritudinem. Quæ autem hæc insania est, bibere ad aliorum sanitatem, & interim ad propriam animæ & corporis perniciem? Inimicus homo hoc excogitauit.

Stulta est 1.

Inprimis enim nonne rideretur, qui tibi in salutem Rom. Imp. propinaret ollam plenam pulmento exedendam? Atqui eadem ratio est de potu immoderato; cur enim in aliorum honorem & sanitatem potius bibere conuenit quàm edere? Vnde quidam solicitatus ad eiusmodi grande poculum, promisit satisfactionem, si vicissim ei alter responderet in deuoratione integri casei; quòd cum is deprecaretur velut sibi noxiũ & impossibile: tum eodem modo se excusauit alter à poculo.

2.

Altera insania, quòd tales ob aliorum honorem vltrò sibi noceant. Refert Illustriss. Princeps Radiziuilus in sua peregrinatione Ierosolymitana, occurisse sibi in Cypro insulâ, hominem Turcicũ vult dementatum, nudum, cultello armatũ, & plurimas in corpore cicatrices habentem, qui se vltrò

obtulit ad lancinandum corpus ſuum cultro, in honorem Imperatoris ſui, ſi nummus Turcicus (ein Mandu) ei porrigeretur. Princeps hanc crudelitatem deteſtatus, rogauit, vt ne ſibi noceret, dans nihilominus pecuniam. Quo facto, inſanus ille ſibi duas ſciſſuras in pectore inflixit, & proprio cruore ſe reſperſit, ita vt horreret Princeps. Et quis quæſo non horreat? Iam verò nihilominus, imò longè crudelius quid agunt, qui in gratiam aliorum ſe inebriant, aut grandia pocula cum periculo ebrietatis exhauriunt, quia & corpori & animæ nocent, adeoque proprio pectori duo grauia vulnera infligunt.

3\. Tertia eſt, quòd per hoc alteri nihil proſint, æquè ac inſanus ille ſuo Imperatori; nihil enim honoris aut emolumenti propterea aduenit illi, in cuius gratiam bibitur, niſi quòd multoties in cuius gratiam potatum eſt, in eiuſdem gratiā poſteà vomatur. Non eſt honor Principi peccare in illius gratiam, & porcum agere; vnde dubium non eſt prudentibus Principibus id diſplicere. Laudarem etiam talem Principem, qui abuſum eiuſmodi eliminaret, & pias potiùs pro ſe preces Deo offerendas aut ſuperflua pocula pauperibus danda decerneret.

4\. Quarta eſt quòd ei, cui potum tam immoderatum propinamus in ſignum amicitiæ, interim venenum miſcemus, ſeu graue animæ vulnus infligimus. Audiamus S. Auguſtinum ſerm. 231. de temp. *Cùm ebrietatis*, ait, *malum ſit graue vitium & Deo odibile, ita per vniuerſum mundum à pluribus in conſuetudinem miſſum eſt, vt ab illis, qui Dei præcepta cognoſcere volunt, iam nec putetur, nec credatur eſſe peccatum: in tantum vt in conuiuiis ſuis irrideant eos, qui minus bibere poſſunt, & per inimicam amicitiam, adiurare homines non erubeſcunt, vt potum ampliùs accipiant quàm oportet. Qui enim alterum cogit, vt ſepiùs quàm opus eſt, bibendo inebriet, minus malum ei erat, ſi carnem eius vulneraret gladio, quàm animam eius per ebrietatem vocaret. Certâ bibendi lege contenditur: qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine.* Et ſerm. 232. *Excuſatio falſa obijcitur; perſona potens me coëgit, vt amplius bibam.* Sed hortatur, ne obtemperent; martyres potius fiant: neque ad hominum viuorum, Angelorum, aut reliquorum ſanctorum nomina bibendum monet.

5\. Quinta ad extremum etiam S. Ioannis benedictio adhibetur, vt ita nullum omninò Vacuum relinquatur in corpore, ſed omnia ſint plena: veluti cùm dolium cereuiſia impletum pulſatur tudite, vt ſubſidente cereuiſia, quod ſupereſt vacui, vndique impleatur. Vetus quidam & laudabilis mos eſt bibendi ad amorem S. Ioannis, vel in honorem Angelorum & ſanctorum, cuius moris meminit S. Auguſtinus ſerm. 232. de tempore: ſed is tandem in abuſum migrauit, dum multi hac quaſi illecebra ſe & alios potu ſepeliunt: *ignorantes*, inquit Auguſtinus loc. cit. *quòd nullus tam grauem iniuriam ſanctis Angelis vel ſanctis hominibus agnoſcitur irrogare, quàm illi qui in eorum nominibus bibendo per ebrietatem ſuas animas probantur occidere.* ſic ille. Non eſt iſta benedictio S. Angeli aut S. Ioannis, ſed Diaboli, qui ſua mancipia ante ſomnum ita benedicit. Et ita mortui ſepeliunt mortuos ſuos.

D. III. *Superiorum conniuentia.*

TERTIA, Superiorum conniuentia, qui vitium hoc non puniunt; quo modo alijs locis & olim punitum fuit ac nunc punitur. Sanè Eſther 1. de prægrandi illo conuiuio ſcribitur: *Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, ſed ſicut rex conſtituerat, præponens menſis ſingulos de principibus ſuis, vt ſumeret vnuſquiſque quod vellet.* Vnde dubium non eſt, impunem non futurum fuiſſe, qui vel ad ebrietatem biberet, vel ad eandem alios incitaret. Similiter Athenienſes conſtituerunt Oenoptas, qui in conuiuijs obſeruarent, quid quiſque biberet, apud Athen. l. 10. cap. 7. Carolus Magnus lege olim vetuit, ne quis alium ad bibendum prouocaret, ebriumque in exercitu aquam imposterum potare compulit, ipſe temperantiæ pulcherrimum exemplum exiſtens, apud Tymp. in ſpec. Magiſtr. ſigno 54. Pittacus Mitylenenſis, ſeptem ſapientum vnus, ebrios ſi peccauiſſent, duplici pœnâ afficiendos eſſe cenſuit; quia peccant primum ebrietate, deinde varijs alijs modis, in naturam, in rempub. in ſeipſos. Tertio quia ebrietatem ſequuntur varia incommoda & peccata. Quarto quia reddit homines ineptos ad omnes actiones honeſtas. Dionyſius Syracuſanus, cæteroqui Tyrannus & acerrimus ſcelerum vindex, in odium ebrioſorum, & vt Syracuſanos ab ebrietate infames coërceret, poteſtatem fecit furibus, conuiuantium veſtes clam auferre. Plut. in Apolog. ad Traian. Germaniæ Princeps quidam (ſi Maiolo in diebus canicul. fol. 753. vlt. edit. credimus) gloriantem quòd vno die ceruiſiæ ol mam integram exhaurire poſſet, fidemque dicti ſpectante Principe eiuſque miniſtris facientem, fractâ gulâ laqueo è patibulo iuſſit ſuſpendi, indignum viuere aſſerens eum, qui (tantundem exhauriendo, quantum vix alij viginti) potuum penuriæ auctor facilè foret. Adhæc Machometi lex eſt, vt ebrius 80. verberib⁹ mulctetur. Tymp. loc. cit. Vnde in hodiernum apud Turcas vel non ſunt, vel comparere non audent ebrij. Illorum Baſſa vnus cùm temulentiam exprobrare nobis vellet, Germanos, quos ceperat magno numero milites ita Conſtantinopolim ad Sultani ſui conſpectum introduxit, vt publicè per plateas in omnium oculis, cachinnis & ludibriis ſpumantia vino vitra manibus geſtarent, vt ſuperiore Conc. vidimus ex Serario in Iudith. c. 4. Apud Hiſpanos ebrietas tanto habetur odio, vt ne teſtimonij quidem dictio ei, qui huic vitio vel ſemel obnoxius fuit, permittatur. Ibid. In Italiâ ſi quis forte ebrius (quod raro euenit) in publico deprehendatur, exſibilatur à pueris cateruatim accurrētibus, eumque luto impetentibus. Denique SS. Canones iubent tales excommunicari & ab Eccleſia expelli. Quòd ſi igitur gladius hic produceretur & ebrietas puniretur, non dubium quin hac infamia tandem liberaremus.

Sanè

Sanè in Augustanis Comitijs Anno Domini 1548. titulo, vom zutrincken fol. 57. præcipitur seriò Principibus, Patribus familias, vt domi propinatione omni abstineant ipsi, aliosque abstinere faciant: Parochis item, vt eâ de re populum creberrimè in concionibus doceant.

E. IV. *Superiorum & Clericorum exemplum malum.*

QVARTA, Superiorum & maximè clericorum malum exemplum, quod quàm efficax sit ad seducendam plebem, nemo est qui nesciat. Nam inprimis tales non audent in ebriosos inuehi, quia confunderent seipsos & meritò audirent: *Medice cura teipsum.* Idcircò de hoc vitio altum silentium apud ipsos: quibus tamen meritò id exprobrat Dominus per Isaiam 56. *Canes muti non valentes latrare.* 1. Secundò licet illi ebriosos allatrarent, parùm efficerent; 2. quia exempla multo efficaciora sunt quam verba. Si enim quispiam in tabernâ potitans & per fenestram prospiciens alios dehortaretur ab ingressu tabernæ, eò quòd vinum hospes aquâ miscuisset & duplici cretâ scriberet, &c. putas hunc aliquid suâ concione effecturum? An non statim audiret: Quid ergò tu facis inibi? Sic etiam ebriosus risu dignus esset, si alios à tabernis exigeret & ipse non exiret. 3. Tertio quia per eorum exemplum ebriosi fouent & defendunt suam intemperantiam, magnos se habere patronos rati, si idem in Clericis & Rectoribus suis videant; quanquam nihil minus damnationis habebunt ij, si cum clericis & superioribus suis damnentur. Quare si nil aliud deterrere clericos & superiores ab hoc vitio deberet, scandalum deberet. Taceo, quòd indignissimum sit Sacerdotibus ore adhuc fœtente ascendere ad altare Domini. Taceo, quòd temerarium sit, vino sepeliri eos, qui custodes ouium Christi sunt & perpetuas pro ijs agere excubias debent. Taceo quòd SS. Canones iubent ebriosos Sacerdotes deponi ab officio & beneficio. c. à crapula, de vita & hon. cler. & ex Conc. Laodicensi, olim non licebat Sacerdoti, nisi ter poculum contingere. Can. quando. 44. dist. Taceo alia incommoda & peccata cum clericali statu maximè pugnantia, in quæ præcipitat ebrietas. Id vel vnum sufficere deberet ad cohibendos clericos, quòd per hoc laqueus fiant subditis in suam & illorum perditionem. Vtinam attenderent ad id quod Os. 5. dicitur: *Audite hoc Sacerdotes & attendite domus Israël & domus regis auscultate: quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi & sicut rete expansum super Thabor, & victimas declinastis in profundum.* Et paulò infrà subdit: *In gregibus & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non inuenient; ablatus est ab eis.* Quia videlicet & ipsi gregem abstulerunt à Domino, prauo suo exemplo.

F. V. *Communitas & frequentia huius vitij.*

QVINTA. Communitas huius vitij & frequentia. Hinc enim minus graue videtur vulgo inebriari: sicut prædari militibus, quia id ipsi communiter solent, licet sciant deprehensos passim suspendi. Multi sat superque purgatos se existimant, si dicant se non esse solos, qui huic vitio sunt obnoxij. Sed isti vehementer errant, non enim inde sequitur, minùs graue hoc peccatum esse: sed ipsos cum plurimis (non solos) ituros ad infernum; & propereà inferni os dilatandum esse, vt plures simul deuoret. Hoc omninò est, quod dixit Deus per Isaiam c. 5. *Væ, qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis.* Et paulò pòst subiungit: *Propereà dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino, & descendent fortes eius & populus eius & sublimes gloriosiq; eius ad eum.* Si vnus fur multos prodat complices, non ideo ipse liberatur; sed plura patibula eriguntur, vt suspendantur omnes. Quid verò? num leue peccatum est ebrietas? Quid ergò si volunt tot *Væ*, ebriosis interminata à Spiritu sancto? Præter id ab Esaia scriptum & iam auditum, ibidem. rursum legimus: *Væ, qui potentes estis ad bibendum vinum & viri fortes ad miscendam ebrietatem!* Iterum Prou. 20. *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causâ vulnera? cui suffusio oculorum? nónne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Scimus autem in SS. literis, *Væ*, gehennam significare. Et quid illud Apostoli 1. Corinth. 6. *Neque ebriosi regnum Dei possidebunt?* Num porrò tam insipientes erimus, vt credamus Deum, ob leue tantum peccatum homines cœlo excludere & mittere in ignem æternum? Audi, quid Vener. Beda scribat lib. 4. hist. Angl. c. 15. *Noui ipse fratrem, inquit, quem vtinam non noscerem, cuius etiam nomen, si hoc aliquid prodesset, dicere possem, positum in monasterio nobili, sed ignorabiliter viuentem. Seruiebat enim multum ebrietati, & cæteris vitæ remissioris illecebris. Percussus itaq; languore, atq; ad extrema perductus vocauit fratres, & multùm mœrens, ac damnato similis cœpit narrare, quia videret inferos apertos, & Satanam immersum in profundum tartari, Caipham quoque cum cæteris, qui occiderunt Dominum, iuxta eum flammis vltricibus contraditum. In quorum vicinia, inquit, heu misero mihi locum aspicio æternæ perditionis esse præparatum. Audientes hæc fratres cœperunt exhortari diligenter, vt vel tunc positus adhuc in corpore pœnitentiam ageret. Respondebat ille desperans: Non est mihi modò tempus vitam emendandi, cùm ipse viderim iudicium meum iam esse completum. Talia dicens sine viatico salutis obijt: & corpus eius in vltimis monasterij locis humatum: neque aliquis pro eo missas facere, vel psalmos cantare, vel saltem orare præsumebat. Factum est hoc nuper in prouincia Berniciorum, ac longè lateq; diffamatum multosq; ad agendam, non differendam scelerum suorum pœnitudinem prouocauit.* Quæ cum ita sint, conemur, ô Germani, & pro viribus conemur, vt infamiam nobis adspersam & toti orbi notam aliquando deleamus. Cur enim hoc non possimus, quod aliæ nationes possunt & obseruant, licet vino longè magis abundent quam Germani? Romani certè gentiles, vt ebrietatem à se arcerent, apertis ostijs cœnabant & bibebant, vt ita

vt ita pudoris & modeſtiæ perpetuò memores eſſent. Adhæc laneis & lineis cingulis tempora & frontem cingebant, dum biberent; ne vapores caput obruerent & perturbarent. Item caluariam hominis verſatilem inter epulas apponebant, vt morituros ſe cogitarent, apud Aut. antiquit. Rom. l. 5. c. 28. Faciamus hæc etiam nos Chriſtiani, ne ab Ethnicis ſuperemur. Bibamus ita inprimis, vt Deum nouerimus inſpectorem, nec non honeſtos viros, quibus vitium hoc valde diſplicet. Deinde cingamus tempora vinculo temperantiæ: aſſueſcamus ſobrietati. Denique memores ſimus mortis, quòd videlicet non ſolùm improuiſa adueniat ebrioſis & potatoribus, ſed plerumq; etiam immatura. Peruulgatus ille potator, qui propter *Eſt, Eſt, Eſt* in Italiâ mortuus eſt, (vtinam non dicendum: damnatus eſt) multos habet ſocios. Plures occidit crapula quàm gladius. Mortem igitur cogitemus & inferni puteum, qui paratus eſt ebrioſis. *Quicunque ebrioſus*, inquit S. Auguſt. ſerm. 231. de temp. *pœnitentiam de ipsâ* (ebrietate) *non egerit, ſed vſque ad mortem ſuam in ipsâ ebrietate permanſerit, in æternum profectò peribit.*

CONCIO V.

MVNDI AMATORES NVNquam ſatiari, oſtenditur.

- I. *Non ſatiantur ſuperbi.*
- II. *Non auari.*
- III. *Non luxurioſi.*
- IV. *Non iracundi.*
- V. *Non inuidi.*
- VI. *Non guloſi.*

THEMA.

Vnde iſtos quis poterit hîc ſaturare panibus in ſolitudine? Marci 8.

A. *Fames amatorũ mundi.*

SAnctus Bernardus in declamatione ſuper id: *Ecce nos reliquimus omnia*; declaraturus quàm inſatiabilis ſit fames mundi amatorum, ita ſcribit: *Vidi ego aliquando quinque viros, quid nî phreneticos arbitrer? Primus ſiquidem buccis marinam maſticabat arenam. Secundus ſulphureo aſtans lacui exhalantem teterrimũ fœtidiſſimumq́; geſtiebat haurire vaporem. Porrò tertius fornaci incubans vehementer accenſæ, micantes ſcintillas hiantibus excipere faucibus lætabatur. Quartus ſupra pinnaculum templi reſidens leuioris auræ ſpiritum aperto attrahebat ore: & ſi quo minus influere videretur, flabello ſibi ventum ipſe ciebat, ac ſi totum ſperaret aerem deglutire. Quintus ſeorſim poſitus ridebat cæteros, ipſe quoque ridendus & maximè; proprias enim carnes incredibili quodam ſtudio ſugere laborabat: nunc manus, nunc brachium, nunc alias partes applicans ori. Miſeratus homines cauſamq́; miſeriæ ſciſcitatus à ſingulis, vnam omnibus eſſe reperio, validiſſimam vtiq; famem. Tunc verò macilentiſſimas eorum facies contemplatus recordabar prophetæ gementis miſerabiliter & dicentis: Aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum. Quid hæc vobis, inquio, proſunt? non ſunt naturales cibi, magis famem hæc prouocant quàm extinguant. Panis namq; animæ Iuſtitia eſt; & ſoli beati, qui eſuriunt illam: quoniam ipſi ſaturabuntur. Nimirum ad imaginem Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari poteſt, repleri omnino non poteſt: capacem Dei, quid minus eſt, non implebit.* Hæc Bernardus, qui hac deſcriptione quid velit, non eſt difficile inueſtigare. Mundum enim, qui hoſtis Chriſti eſt, vult eſſe eſurientium hominum congregationem inſatiabili fame temporalia & peritura bona appetentium & ſimul verorum bonorum ſpiritualium & æternorum nauſeâ laborantium. Nihil enim comedunt quod ſatiare eos poſſit ac proinde omnes fame cruciantur & pereunt. Quos enim putas marinam maſticare arenam, niſi auaros? Quos ſulphureum haurire vaporem, niſi luxurioſos? quoſnam ſcintillas ex ardenti fornace excipere, niſi iracundos? quos in alto collocatos auram attrahere, niſi ſuperbos & ambitioſos? quos denique proprias carnes ſugere, niſi inuidos, nec non etiam gulæ deditos? Atque hæc eſt infœlix illa regio, in quam incidit filius prodigus, cum è paternâ domo diſceſſit, de quâ Dominus Luc. 15. ait: *Facta eſt autem fames valida in regione illâ, & ipſe cœpit egere. Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.* De quâ eadem regione intelligere poſſumus myſtico ſenſu, quod in hodierno Euangelio diſcipuli dixerunt Chriſto: *Vnde iſtos quis poterit hîc ſaturare panibus in ſolitudine?* q. d. tam famelicos, qui iam triduo tolerant famem, quis hos in loco tam ſolitario & ſterili queat ſaturare panibus? Similiter quis mundi amatores inſatiabiles poterit ſaturare in mundi ſolitudine tam ſterili? ſat ſcio tamen hanc doctrinam plurimos non capere, nec credere, quippe qui ſibi perſuadeant, nihil ſibi defore ad ſatietatem, ſi, quæ deſiderant mundi bona, habere poſſent. Quorum errorem hîc oſtendam.

B. I. *Non ſatiantur ſuperbi.*

Superbi, PRIMO Auram attrahunt & flabello in os impellunt ſupra templi pinnaculum. Pinnaculum enim templi in quo etiam ipſum Dominum ſtatuit Sathanas, dignitatum excelſas deſignat ſedes, in quibus conſtitutus ambitioſus & ſuperbus auram vani honoris attrahit & ſibimet violenter ingerit, dum varios modos quærit, quibus ampliores honores acquirat, hominibus placeat, famam ſuam & nomen celebret, &c. Honor verò iſte, quid quæſo niſi leuis aura & tenuiſſimus quidam fumus, qui honoratum afflat? ſi quid enim in honore boni ac ſolidi eſt, in honorante eſt, non in honorato. Vnde de ſuperbo dici poteſt

potest id Ose. 12. *Ephraim pascit ventum*, id est, pascitur vento. Valde ergò spiritualis sit necesse est, qui hoc pastu satiari potest: quemadmodum superbissimus ille Medicus Menecrates, qui se Deum appellare & diuinitatem affectare non erubuit; cui proinde Philippus Macedoniæ Rex soli ad mensam editiorem separatam adhibito acerram & suffitum apposuit, velut Deo scilicet, qui solo thure pasceretur; reliquis cum rege splendidè epulantibus & Iouem famelicum ridentibus. Vnde is posteà indignabundus se proripuit. Ælian. l. 12. c. 51. Sic meritò sunt ridendi, qui diu noctuque cogitant & laborant, quomodo ad altiores gradus ascendant, quomodo hominibus placeant & mundo celebres fiant; cùm inanis aura sit eiusmodi gloria & fama, quæ instar venti solùm distendit & inflat, nequaquam verò implet. Hinc fit vt nullo gradu contentus sit ambitiosus, nullo honore & splendore superbus.

2.

Qui signifer est, conatur fieri Dux; qui Dux, ambit supremum belli Ducatum, &c. Sic & superbi in vestitu nullis vestium formis acquiescunt, sed nouas in dies quærunt & excogitant. Maximo loco apud Assuerum erat Aman, secundus scilicet à rege. Conuocauit hic ad se amicos suos & Zares vxorem suam & exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorumq; turbam & quantâ eum gloriâ super omnes principes & seruos suos Rex eleuasset. Interim tamen: *Et cùm hæc omnia habeam*, inquit, *nihil me habere puto, quam diu videro Mardochæum Iudæum sedentem ante fores regias*, (qui scilicet solus honorem ei non exhibebat) Esth. 5. Ecce superbia non satiatur, quam diu vel vnus homo ei honorem non defert. Alexander M. cum totum penè orbem subegisset, vbi audiuit à Philosophis plures adhuc superesse mundos, illachrymasse dicitur, quòd necdum vno esset potitus. Maxim. l. 8. Cuius ambitionem secutus Iulius Cæsar cùm vidisset imaginem Alexandri iuuenis, qui intra 33. annos, quibus vixit, tanta fecisset, ingemuit, quòd ipse eâ ætate, quâ Alexander Asiam penè totam subegerat, nihil adhuc præclari agere cœpisset. Fulgos. l. 8. Qui ipse nullâ dignitate contentus fuit: postquam enim Censuram adeptus est, cognomen Patris patriæ (quod primus ante eum Cicero meruit) affectauit. Quo obtento statuam suam inter reges locare contendit. Et hoc obtento sellam auram in curiâ posuit. Vlterius progressus Dictatoris perpetui nomen (quod ante eum nullus) obtinuit. Nec his contentus, eò arrogantiæ processit, vt singula verba sua pro singulis legibus haberi voluerit: tandemque cùm omnia humanarum dignitatum fastigia superasset, etiam diuinos sibi honores fieri voluit. Sed ad extremum ob hanc insolentiam à conspirantibus in eũ plusquam 60. Senatoribus confossus est tribus & viginti vulneribus. Atque ita verum est quod ait Ps. 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper*, id est, nullo gradu contenta est, sed semper ascensum quærit, instar ignis videlicet. Sic enim Prou. 30. *Ignis nunquam dicit: sufficit*; quia semper sursum petit. Ad extremum tamen grauiter impingit & cadit.

B. I. *Non satiantur superbi.*

L.

3.

Denique licet quæsitum & optatum assequaris honoris gradum: adhuc tamen plurima tibi deerunt alia; veluti iuuentus, sanitas, opes, amici, quies, forma corporis, vxor, filij, &c. sicut cùm quis de hyemis rigore conquerens optat æstatem, in quâ tamen inuenit Solis æstum. Quin etiam deceptos se animaduertunt, & pro speratis delitijs curas, pericula, timores, insidias, labores & mille molestias in summis honoribus deprehendunt. Sunt enim imperia & dignitatum culmina instar illius aurei pomi, quod Fenella Kennetho regi Scotorum porrexit ita frabrefactum, vt quicunque id tetigisset, statim multis telis è pomo prosilientibus transfigeretur: quo & regem occidit, teste Cardano l. 12. de rer. var. c. 58. Quid ni huiusmodi pomum dixerit aliquis pomum Imperiale aureum, mille curarum telis armatum? Quam multi enim Imperatores eo confecti & enecti sunt? Vnde illi duo Imperatoris aulici apud S. August. in Confess. l. 8. cap. 6. cum legere & suspicere cœpissent vitam S. Antonij, prudenter sibi consuluerunt, dicente vno: *Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris quò ambimus peruenire? Quid quærimus? cuius rei causâ militamus? Maiorné esse poterit spes nostra in palatio, quàm vt amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile plenumq; periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quamdiu istud erit? Amicus autem Dei si voluero, ecce nunc fio.* Sicque statuit mox seruire Deo.

C. II. *Non auari.* I.

SECVNDO. Auari masticant arenam maris; id est, aurum ambabus buccis; nec tamen inde satiantur magis quam si arenam ederent. Rectè comparatur aurum arenæ, nam multis in locis arena maris fert aurum, vt & Tagi fluuij, &c. Auaritia verò facit vt aurum auaris non magis prosit & sitim extinguat quàm arena, quia non audent id expendere ad vsus necessarios & laudabiles. Quod exemplo Petrarcha illustrat l. 2. de remed. vtriusq; fort. c. 14. Pater quidam filio, cui familiam tradiderat, tenacissimo, Romam abeunti, arcas nummorum custodes, (quas filius diligentissimè obserauerat) aperuit & pro nummis arenam substituit, indeque se & filios egregiè vestiuit, adhæc in famulos fuit munificus, & quæcunque ad honestum vsum familiæ erant necessaria comparauit, & multa denique in pauperes contulit. Rediens filius mirari cœpit in domesticis vestium elegantiam, nihilque prius habuit quàm explorare, essetné de thesauro aliquid delibatum. Multo magis obstupuit & vociferari cœpit, cum loculis arenam sensit suppositam. Accurrit pater rem gestam dissimulans & ait: Heu quid tibi est, fili mi? quæ tantæ causa perturbationis! ô pater, respondit ille, in domo tuâ amisi omnia. Et pater, quomodo omnia? nonné inflata cernis marsupia? Tum filius: est tantum arena. Quàm rectè, subintulit pater,

pater; si ita res habet, non est vnde queriteris, quia
non plus tibi otiosa & putrescens pecunia prode-
rat, quam arena. Disce miser honestè vti rebus tuis,
nec ita desipere quod experti sumus omnes, vt quò
locupletior, eò fias sordidior. Iusto Dei iudicio fa-
ctum noueris quod experiris, & factum gaudeo vt
damno tuo sapias & hæredem te habeam liberali-
tatis potiùs cæterarumq; virtutum quàm pecuniæ.
Quando ergò auari non aliter possident aurum,
quam arenam, constat eos auro non plus saturari
posse, quàm arenâ: quia opibus suis non vtuntur,
ieiunant vt parcant pecuniæ, &c. quomodo enim
quis saturetur cibo, quem non comedit, re quâ non
fruitur?

2. Deinde appetitus auaritiæ est insatiabilis, &
augmento pecuniæ augetur, quia *crescit amor
nummi quantum ipsa pecunia crescit*; veluti si oleum
igni adijciatur, non modò eum non extinguet,
sed magis accendet. Vnde S. Chrysost. homil. 21. in
Matth. ait: *Quemadmodum ignis additâ materiâ
magis effertur: sic pecuniarum cupiditas adiectione
auri magis extollitur.* Et hom 77. in Matth. de hac
eàdem re loquens, ait: *Cur perforato aquam dolio
ingeris?* Conformiter S. Gregor. Nysseno in orat.
funeb. de Placillâ, dicenti: *Quid est pecuniæ stu-
dium? an non verè dolium perforatum toto fundo pro-
fluens, cui si vel totum mare affundas, ea natura est,
vt expleri non possit? quam rem significare mihi vide-
tur diues ille, qui in medijs flammis siti æstuabat, ita
vt vel guttam aquæ petijsse narretur.* hæc Nyssen.
Exemplum aliud in Dario, qui licet esset ditissi-
mus, cùm tamen in sepulchro Semiramidis legis-
set, thesaurum ibi reconditum, sub hac inscriptio-
ne: *Quicunque rex pecunijs indiguerit, patefacto hoc
monumento, quod voluerit, accipito*; tumulum ape-
ruit, auro inhians: sed nihil aliud reperit, quàm
scripturam eiusmodi: *Nisi malus vir esses & num-
mis insatiabilis, cadauerum loculos non moueres.* Pa-
ret res exemplo plurimorum, qui licet opulenti
sint, nihilominus ad extremum vsque senium pe-
cunijs inhiant, mercimonia exercent, nihil de
morte eiusque præparatione instituendâ soliciti.
Imò in ipso mortis articulo, persuaderi nequeunt,
vt aliquid elargiantur pro salute suâ. Signum ergò
est, eos nequaquam saturatos esse diuitijs, sed ad-
huc esurire. Quod etiam Dauid dixit Ps. 33. *Diui-
tes eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Domi-
num, non minuentur omni bono.* In Hebr. habetur,
leones eguerunt, &c. q. d. licet vt leones etiam alie-
na rapiant, non tamen satiabuntur, sed esurient.
Ratio, quia hominum appetitus est appetitus leo-
num & quodammodo insatiabilis, quia infinitus.
Soli ergò, qui Dominum quærunt, vtpote infini-
tum bonum, satiari possunt. Vnde auari quantum-
uis abundent & lucrentur, semper conqueruntur
& dolent de expensis. Quemadmodum Florenti-
nus quidam nobilis totâ vitâ auarissimus, qui mo-
riens dixit: *O me miserum quantas pecunias con-
sumpsi in hac meâ ægritudine?* An non meritò huic
dici potuisset: *stulte, iam repetent à te animam: &
quæ parasti, cuius erunt?* Adhæc pecuniæ non in-
grediuntur locum famis nec applicantur appeti-
tui; vnde saturare eum nequeunt: sicut cùm sitienti
affunditur aqua in manus, non inde sitis extingui-
tur. M. Crasso auarissimo & Parthorum opibus in-
hianti, capto & occiso Parthi aurum liquefactum
infuderunt dicentes: *Aurum sitijsti, aurum bibe*;
apud Maiol. to. 4. Canic. coll. 4. Tunc ergò satia-
buntur demum auari, cùm aurum liquefactum bi-
bent in inferno.

3. Denique licet opibus affluat & contentus sit a-
uarus, alijs tamen plurimis rebus eget, earumque
siti premitur, quas opibus comparare sibi nequit.
Nequit enim vitam sibi prorogare, sanitatem
emere, bonum nomen comparare, sed potiùs
malè audit, tanquam seruus opum suarum, multò
minùs ijs cœlum sibi emet, nisi eroget in paupe-
res. Sic Clothario regi Franciæ, decumbenti ad
mortem, prolatus in conspectum thesaurus non
potuit vitam, vel ad horam prorogare, vt alibi
diximus.

D. III. *Non luxuriosi.*

TERTIO. Luxuriosi fœtidissimum vaporem hau-
riunt è sulphureo lacu; quid enim illud, quo alun-
tur & delectantur, nisi fœtor & turpitudo, quæ ab
omnium oculis ipsaque solis luce absconditur &
ab ore pudico nec nominari fas est? Hic nimi-
rum cibus designatur, secundum Euthymium, per
siliquas illas porcis proiectas, quibus saturari cu-
piebat prodigus, Luc. 15. voluptates scilicet; eius-
modi enim decebat illum cibus, quali prius frue-
batur voluptate. Dissipauit autem substantiam
suam cum meretricibus; meritò igitur posteà esu-
rit porcorum cibum. *Siliquæ*, inquit Euthymius,
ad *breue spatium gustui dulcescunt, deinde vt plu-
rimùm constringunt.* Secundum Ambrosium su-
per Luc. folliculi sunt leguminum, intus inanes,
foris molles, quibus venter non satiatur sed im-
pletur & grauatur. Et tales omninò sunt spurcæ
voluptates, foris quidem blandæ, intus verò vacuæ
& quæ appetitum non satiant, sed accendunt: &
licet ad breue spatium delectent, posteà tamen
cruciant. Hinc Cicero l. 6. de rep. ait: *Graues domi-
næ, cogitationum libidines, infinita quædam cogunt
atque imperant, quæ expleri atque exsaturari nullo
modo possunt.* Patet exemplo Sardanapali Assyrio-
rum regis, qui inter pellices & scorta fœminam
mentitus, purpuram colo neuit & pensa puellis par-
titus fuit, vt scribit Fulgos. l. 9. c. 1. Ita nimirum in-
explebili æstuabat siti, vt se ad tam indigna abiece-
rit. Vnde vsu & exercitio turpium actuum; aspe-
ctuum, verborum & cogitationum, non modò non
satiatur, verùm accenditur magis ignis concupi-
scentiæ. Impletur quidem venter siliquis, non ta-
men satiatur: sic libidinosus eneruatur quidem &
viribus fornicandi tandem destituitur, non tamen
desiderio & siti. Vnde Hieron. in Oseæ c. 4. ait. *Vires
in fornicatione deficiunt, & fornicandi desiderium non
quiescit.* Salomon certè cùm haberet initio vnam

vel paucas

vel paucas vxores, postea quasi reginas 700. concubinas 300. habuit similiter multi alij reges, vt Dagobertus Franciæ Rex, qui plurimas habuit concubinas; quia nullis satiabatur.

Denique sicut prodigus cupiebat implere ventrem suum siliquis, quantumuis manibus, nemo tamen dabat: sic etiam voluptuarius rarò assequitur, quod desiderat & mille modis & artibus quærit. Non enim obtinet, quas concupiscit mulierculas, nec earum colloquium, aspectum, voluntatem semper; quamuis ista perpetuò meditetur & quærat. Quare de illis optimè dici potest id Ps. 58. *Famē patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.* Vt enim canes famelici in ciuitate & extra vndique circumeunt & ossa ac cadauera quærunt, ea tamen rarò nec sine verberibus assequuntur: ita & libidinosi vndique oculos circumferunt & pedes, quæruntque sordes famis suæ: interim sæpe in vanum discurrunt & plerumque repulsam patiuntur, vix tandem abiectissimo quopiam scorto potiuntur. Atque ita Tantali plagam experiuntur, cuius os fugiebant aquæ & poma, cum ea apprehendere conabatur.

E. IV. *Non iracundi.* 1.

QVARTO. Iracundi scintillas ex ardenti hauriunt fornace, cùm ira æstuant & vindictæ appetitu. Ipsi enim ex inflammato corde velut ignea fornace flammas quodammodo emittunt, iracundiæ, blasphemiæ, contumeliæ, verberum, cædis, &c. iisdemque quasi pabulo sitim extinguere suam conantur, sed frustra; quomodo enim tu curabis vulnus tuum, quod ab inimico accepisti, infligendo ei aliud vulnus? quomodo contumeliam acceptam, obijciendo ei vicissim contumeliam? quomodo damnum agri tui resarcies, vastando alterius agrum? Certè si fueris ab aliquo mutilatus, semper mutilus eris; siue eundem tu quoque mutiles, siue non.

2. Deinde vel vulnerabis vel vulneraberis, damnū dabis vel accipies, occides vel occideris. Si primum, iam te reum constituisti & gladium vindictæ capiti tuo imminentem perpetuò cernes. Si secundum, quomodo sitim tuam extinxisti, qui occidere vel vulnerare parabas, & ipse occisus vel vulneratus es?

3. Denique vindictæ cupidi, perpetuò sanguinem sitiunt & inimicos ad vltionem quærunt, instar Basilisci, qui læsus vel venenum alicui immittit, vel præ rabie exanimatur, teste Pierio l. 14. Vnde non nisi vel hostili, vel proprio sanguine satiari potest aut vult. Quare Scytharum Regina Tomyris deuicto Cyro, qui regni Scythici cupiditate contra eam mouerat exercitum & magnam cladem fecerat, caput auferri & in vtrem sanguine plenum immitti mandauit, dicens: *satiare sanguine quem sitisti.* Guido exempl. lib.

F. V. *Non inuidi.* 1.

QVINTO. Inuidi propria depascunt membra, quia cum aspiciunt aliorum bona & prosperitates, inde tabescunt & seipsos conficiunt. *Sicut ærugo ferrum*, ait S. August. serm. 83. de temp. *ita inuidia ipsam animam in qua est, interimit & consumit.* Et vt sapiens ait Ecclesiast. 4. *stultus comedit carnes suas.* Inuidus videlicet, vt exponit Thaumaturgus, qui, vt idem ait, nihil aliud habet quàm quòd animam suā exest & dissecat, simulque cum corpore absumit. Ratio est, quia inuidus tantùm eget, quantum alius abundat; & licet alter egeat, non ideò tamen abundat ipse, atque ita perpetuo famelicus manet. Porrò inuidus semper existimat alios abundare, se verò egere, iuxta versum illum tritum: *Fertilior seges est alieno semper in agro, Vicinumq; pecus grandius vber habet.* Vnde sequitur, inuidum semper egere & famescere.

2. Rursum: Inuidus, siquando optata fruitur delectatione & saturatur, non aliter saturatur aut delectatur, nisi quia alius eget, vel patitur. Qualis autem ista saturitas, quæ ex aliena egestate paratur? qualis illa delectatio, quæ ex aliena tristitia? num cæcus inuidens videnti, visum accipiet, vel oculos videntis, si ei eruantur?

G. VI. *Non gulosi.*

Cæterùm carnes etiam suas deuorant gulosi & ebriosi. Cibi enim & potus nimia & frequenti ingurgitatione, stomachum cruditatibus replent, vnde morbi generantur; hepar incendunt, vnde perpetua siti æstuant & quasi languente phtisi consumuntur. Et quemadmodum Polypus flagellum suū, teste Pierio l. 27. hierogl. Sic hi vires & vitam propriam truncant. Vnde M. Tullius, pro Cælio ait: *Vitium ventris & gutturis non solum minuit ætatem hominibus, sed etiam aufert.* Quis verò dicat istos satiari? Comedunt vt vomant, vomunt vt comedant, atque ita in circuitu ambulant, sicut heluo animal voracissimum, quod vbi infersit ventrem; inter angustias duarum arborum subintrans constringit ventrem vt rursum comedere possit, teste Pererio in Genesin. Ventris ergò capacitas eos deficit, non cupiditas. Vt enim rota quæ ex vna parte aquam vehit, ex altera rursum mox effundit, nunquam consistit, sed mox iterum aquam haurit: sic venter illorum, quia quod accepit, mox digerit & eijcit. Vel vt terra non satiatur aqua: (quod ait sapiens Prou. 30.) Sic etiam gulosus, quia mox iterū arescit. Tametsi enim sæpius inebrietur, non tamen id assequitur, quod intendit, delectationem scilicet & satietatem: pro delectatione molestiam & dolorem corpori adducit; pro saturitate, nouam & ardentiorem sitim. Vnde Medicus quidam de ebrioso nobili mortuo dicebat: eum nimia fame & siti enectum esse, eò quod nunquam visus sit adeò esitasse ac potasse, quin plus esuriret ac sitiret. Igitur sicut aqua marina potata, non extinguit sitim, sed accendit: sic ebrietatis studium. Vnde Prou. 23. dicit ebrius: *Quando euigilabo, & rursus vina reperiam?* Audi & Senecam epist. 73. *Vidisti aliquando canem immissa à domino frusta panis aut carnis aperto ore captantem? quidquid excipit, protinus integrum deuorat & semper ad spem futuri hiat. Idem euenit nobis, quidquid expectantibus fortuna proijcit, id sine vlla voluptate demittimus statim ad rapinam alterius erecti.* Sic ille. Inde optarat sibi Philoxenus ille collum instar grauis longum, quò diutius cibi & potus suauitatem posset persen-

tiscere. Textor. in offic. Et Georgius Clarentiæ Comes ab Eduardo quarto Angliæ rege ob suspicionem affectati regni, mortem eligere iussus, in vini maluatici dolio mergi voluit. Ex critice Christiana de ritu bib. super san. princ. l. 1. Anguntur etiam isti & dolent, dum cogitant interim tempus elabi inter conuiuandum, moxque finem deliciarum fore. Quo aduentante inuiti surgunt, ægrè separantur: & quid inde referunt? somnium putant fuisse suum conuiuium & lætitiam. Tandem diues ille Epulo, sitim quam viuens habebat, ad infernum vsque secum detulit, vt ibidem etiam sitiret in flammâ, & ob id vel aquæ guttulam peteret; qui in hac vitâ epulabatur quotidie splendidè. Quæ cùm ita sint, quis non detestetur mundi mensam & conuiuia, quæ famem non pellunt, sed afferunt & augent? Verè *non saturatur oculus visu, nec auris auditu,* ait Eccles. 1. sic nec animus hominis pictis & vmbraticis mundi epulis. Et Dominus Ioann. 4. *Omnis qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Quare ergò appenditis argentum & non in panibus? & laborem vestrum, non in saturitate?* ait Isaias cap. 55. Quis vos ita fascinauit, vt tam dura seruitia mundo exhibeatis, qui tamen inedia vos affligit & nunquam satiat? quare non pro mundi panibus quæritis panem cœlestem? Et miramur adhuc, si Deus flagellare nos nō cesset, cùm nos perpetuâ & insatiabili siti appetamus noxia & illicita? Quæramus ergò panem cœlestem, quæramus iustitiam & virtutes, quæramus Deum, qui solus nos satiare potest: iuxta id Psal. 16. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Ibi duntaxat est aqua illa, quæ extinguit sitim: ibi inuenitur *Bersabee,* id est, puteus saturitatis, Genes. 26.

2. 3.

CONCIO VI.

PAVPERES INSTRVVNTVR.

- I. *Sint patientes. Solatia pauperum.*
- II. *Sint cum* IESV *seu probi.*
- III. *Sint laboriosi.*
- IV. *Confidant in Deo.*
- V. *Sint humiles.*
- VI. *Sint contenti ijs, quæ dantur.*
- VII. *Sint grati Deo, Benefactoribus.*

THEMA.

Ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Marci 8.

COgitanti mihi pauperum calamitatem & penuriam, tria in mentem veniunt. De primo nullus dubito, de secundo bene spero, de tertio valde dubito. Primò nullus dubito, quin Deus & Dominus noster de cœlo intueatur eorum calamitatem & tantam vndique esurientium turbam cum commiseratione, dicatque rursum: *Misereor super turbam.* Secundò bene spero, tandem apertum eum manum suam, & impleturum omne animal sua benedictione, vt dicere possimus: *Comederunt & saturati sunt.* De tertio verò dubito, vtrum tales sese exhibeant, vt digni sint diuina beneficentiâ. In hodierno Euangelio porrexerunt aliqui Christo septem panes, & ille pro ijs reddidit aliquot millia. Ergò si etiam pauperes alij offerrent Deo septem panes, spirituales saltem, centuplum vtique reciperent: Quinam verò sint isti panes, audiemus.

B. I. *Sint patientes.*

PRIMO sint patientes. Hebræi in Euangelio triduo sustinuerunt Dominum concionantem, cùm interim tamen scirent se non habere quod manducarent. Nimirum *non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei.* Vultin' ô pauperes eiusmodi verba audire, quæ famem sedare queant? Audite pauca. Primum: *Recordare paupertatis, & transgressionis* (persecutionis) *meæ, absynthij & fellis,* Ier. 3. Habetis magnum Ducem vestræ paupertatis, Christum Dei filium, qui pauper esse voluit, & ideò discipulo cuidam sequi se volenti, dixit: *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.* Sed neq; domum propriā habuit, qui in alienâ comedit agnū paschalem. Non es Christo pauperior, cui pro lecto crux, pro cibo fel, pro potu acetum, pro cupedijs probra, pro amictu nuditas, pro domo communis aër fuit. Æneas Princeps, vbi audiuit Alcidem pro Deo habitum, non horruisse ingredi miserum Euandri hospitium, mox eò ipse quoque pedem intulit: (Virgil. l. 8. Æneid.) quanto magis te decet Christi veri Dei viam sequi, & cum eo paupertatem libenter pati? ingredi post eum in stabulum & crucem? quo præisse eum vides? Deinde multos magnos habetis socios & vestræ congregationis fratres, Petrum aliosque Christi Apostolos. Audi claudo dicentem: *Argentum & aurum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula,* Actor. 3. Audi Paulum: *Vsq; enim in hanc horam & esurimus & sitimus & nudi sumus,* 1. Cor. 4. Horum tempore paupertatem coluerunt primi Christiani, qui bonis se abdicarunt, & de communi vixerunt. Post hos alij Christiani sub Constantino M. quorum incentor erat S. Antonius. Tum S. Hieronymi tempore multi alij & inprimis nobiles Romani, qui pauperem Christum secuti ad præsepe eius se contulerunt.

Solatia pauperū. 1.

2. Secundum. *Beati pauperes, quoniam vestrum est regnum Dei,* Luc. 6. Beati primo, quia cùm in hac vitâ non fruantur bonis, expectare ea possunt in futurâ. Vnde dicit Dominus Lazarum habere ibi solatium, quia hic recepit mala. Secundò, quia certiore & securiore viâ ambulant ad cœleste illud regnum. Tertiò, quia magnum est paupertatis meritum, si æquanimiter toleretur. Ideò enim Dauid ait Psal. 9. *Patientia pauperum non peribit in finem.* Vnde promittitur

mittitur illis eadem merces, quæ martyribus, regnum scil. cælorum; quia, vt ait S. Bernardus, *paupertas est quoddam martyrij genus.*

3. Tertium. *Omnem palmitem in me ferentem fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat.* Palmites estis per fidem & charitatem, vt benè spero, Christo viti inhærentes. Sed quoniam tempore prosperitatis & abundantiæ, multi ob humoris & pinguedinis copiam luxuriabant, erumpendo in surculos vitiorum, & non in fructus bonos: ideò Dominus venit ad eos cum falce paupertatis & putauit ramos, præscindendo luxum in cibo, potu, vestitu. Audi Isaiam c. 18. *Ante messem totus effloruit* (id est, in flore luxuriauit) *& immatura perfectio germinabit* (id est, immaturi surculi germinabunt, sed non dabunt fructus) *& præcidentur ramusculi eius falcibus.* Longè maius est diuitiarum periculum, quam inopiæ. Ideò diuitias vocat Dominus *spinas*, quia difficulter sine læsione tractantur.

Adhæc purgantur pauperes per egestatem suam non à vitijs solum, sed etiam à pœnis, quas alias Deo debent. Vnde habent hic suum purgatorium; quam breue ac leue, si cum illo altero comparetur!

4. Quartum. *Cui multum datum est, multum quæretur ab eo,* ait Dominus Luc. 12. Quia ergò pauperes parum acceperunt sibi dispensandum, parum exigetur ab illis. Hinc magnates in articulo mortis optant se fuisse pauperes. Exemplo sunt Carolus Rex Siciliæ, qui moriens dixit: *O vanas hominum cogitationes! quid mihi iã regnum prodest? quàm præstaret iam pauperem fuisse non regem?* Corn. à Lapide in vlt. cap. Gen. Et Ioannes Aragonum Rex, qui moriens exclamauit: *O fælicem pauperum conditionem, & illorum securam vitam atque beatam, qui panem comedunt cum sudore sui vultus, qui viuunt labore manuum suarum! Nam mihi misero, quid regnum, quid honores, quid obsequia plurimorũ contulerunt? Quid? labores scil. magnos, & multa corporis & animæ pericula: nec vnquam ætate tam longa potui mihi dies aliquot videre bonos. O me miserum & infælicem, qui tam serò fallacem mundum cognosco! qui vitam certè vixissem multò meliorem, si non Rex sed pauperis agri cultor fuissem.* Marinæus l. 18. rerum Hispan. Similibus votis ac lamentis ex hac vita migrasse fratrem eius Alphonsum regem Neapolitanum tradunt historiæ. Philippus III. Hispaniarum Rex, licet piè & innocenter vixerit, moriens tamen dicebat: *Vtinam nunquam fuissem Rex: vtinam annos, quos in regno egi, exegissem priuatus in eremo. Vtinam vitam solitariam cum Deo duxissem in Thebaide! Quàm nunc securus morerer? quàm fidenter ad Dei tribunal pergerem!* vt in eius vita typis vulgata. Corn. in c. 2. Oseæ.

Cogitent ergò pauperes vicinam mortem, miseriarum suarum finem & fælicem terminum. *Factum est, vt moreretur mendicus,* ait Dominus Luc. 16. *& portaretur ab angelis in sinum Abrahæ.* Seruulum, mendicum, morientem Angeli demulcent suaui melodia & prosequuntur in cœlum, apud S. Gregor. in hom.

C. II. *Sint cum Iesu, seu probi.*

SECVNDO. Sint cum IESV & audiant libenter verbum eius: quemadmodum fecit turba ista; videant vt diuina non negligant, quod tamen commune est pauperibus, præsertim mendicis: vnde quia ipsi negligunt spiritualia & æterna, Deus negat eis corporalia & temporalia. Ita fit, quod Ose. 4. dicit Deus: *Oblita es legis Dei tui: obliuiscar filiorum tuorum & ego.* Sanè diuites solent libentiùs & largius effundere eleemosynas in pauperes probos, quàm in improbos. Quilibet paterfamilias prouidet in primis domesticis suis: ita & Deus ijs qui per gratiam ipsi adhærent. Itaque quia pauperes vident negata sibi esse terrena bona, tanto magis quærant & arripiant cœlestia, vt ita sint in Deo diuites. In hodierna historia mariti adduxerunt ad Christum etiam vxores & paruulos suos, vt colligitur ex Matthæo; itaque curent pauperes, vt in timore Domini instituant liberos suos, quemadmodum fecit & Tobias, Tob. 4.

D. III. *Sint laboriosi.*

TERTIO. Sint laboriosi, otio non dediti. Sic enim & isti pauperes quæsierunt panem suum longa itineris molestia. Vnde S. Ambros. l. 6. c. 9. in Lucam super hoc Euangel. ait: *Quibus impartiatur* (alimentum) *aduerte: non otiosis, non in ciuitate quasi in Synagoga vel sæculi dignitate residentibus, sed inter deserta quærentibus Christum.* Furantur panem alijs pauperibus, qui cùm viribus valeant, eleemosynam illis præripiunt, & tenentur eam illis restituere. Vnde legimus S. Antoninum, Florentinum Archiepiscopum, duobus cæcis, qui erant in ciuitate, & quorum alter 200. alter 300. coronatos collegerat, pecuniam illis abstulisse, & magis egentibus distribuisse, relicta illis sufficientia. Sur. 2. Maij. Denique Apostolus ait: *Qui non laborat, non manducet,* 2. Thessal. 3.

E. IV. *Confidãt in Deo.*

QVARTO. Confidentiam in Deo habeant: quomodo & isti, qui ad iter tridui nihil secum ciborum tulerunt, in sola Christi prouidentia confisi. Iactent ergò pauperes cogitatum suum in Dominum, quia magnum habent & diuitem prouisorem, Deum videlicet, qui ipsorum curam gerit. Vnde Dauid Psal. 9. ait: *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor.* Et Psalm. 39. ait pauper quidam: *Ego verò egenus sum & pauper, Dominus solicitus est mei.* Certè in hodierno Euangelio recordatur Christus pauperum, & pro eis solicitus ait: *Misereor super turbam.* Olim manna cælesti æqualiter omnes refecti sunt, *& qui multum* (collegerat) *non abundauit* (præ eo scilicet, qui plus collegit) *& qui modicum non minorauit,* 1. Cor. 8. Ita *cum omnes,* ait S. Chrysostomus in eum locum, *vnum ventrem impleamus, & vno tempore viuamus, & vnum corpus tegamus, nihil magis habet diues ex abundantia, neque ex paupertate minus habet pauper, sed vterque victum & amictum, & in hoc sunt æquales.* Sic in hac refectione, vt ait Matthæus; *comederunt omnes & saturati sunt,* etsi alter altero plus comedit.

F. V. *Sint humiles.*

QVINTO. Sint humiles. Ita in hodierno Euangelio discubuerunt super terram. Ergò si victum sibi parare nequeunt, non erubescant humiliter à ditioribus petere propter amorem Dei. Si repulsam patiantur, non obmurmurent aut obtrectent negantibus eleemosynam quasi auaris: sed humi in patientia sua cum Lazaro confideant, qui & ipse non oblocutus est contra diuitem negantem sibi micas, licet videret abundare eius seruos & canes. Turpe valde est, cùm se effert pauper, siue cultu corporis, siue arrogantia animi. Vnde Ecclesiasticus c. 25. ait: *Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valdè animæ illorum: pauperem superbum, & diuitem mendacem, & senem fatuum & insensatum.*

G. VI. *Sint contenti iis quæ dantur.*

SEXTO. Sint contenti ijs, quæ offeruntur & dantur. Sic enim & isti pauperes comederunt & saturati sunt, licet panem tantùm & piscem Christus apposuerit; nec fit mentio de potu. Comederunt, inquam, non deuorarunt omnia, quæ aderant, nec diripuerunt, quæ supererant, sed reliquerunt superflua fragmenta: neque illi in sacros suos consarcinarunt reliquias, quod multis est in vsu. Hunc in modum *habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus*, ait Apostolus 1. Tim. 6. Alioquin incidemus primùm in veram paupertatem, quæ est, plus cupere. *Non enim qui non habet, sed qui plus cupit, pauper est*, ait Seneca. Et Bias: *Quis diues? qui nihil cupit. Quis pauper? auarus.*

Deinde incidunt in Dei iudicium, si non contēti murmurent, furentur aut peierent. Vnde ad Hebræos è Babylone reuersos, quia ob paupertatem furtis & fraudi in dandis decimis ac proinde etiam periurijs assuescere cœperunt, loquitur Deus per Zachar. c. 5. *Quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur.*

H. VII. *Sint grati Deo.*

SEPTIMO. Sint grati Deo inprimis, qui hoc donum eis cōcessit. Gratos fuisse illos, qui refecti sunt à Christo, nullum esse dubium potest, licet hoc in Euangelio non exprimatur. Colligitur enim ex alia simili historia, vbi post refectionem voluerunt Christum rapere, & regem facere. Nemo non ageret gratias Regi, si in aulam eius assumeretur. Atqui pauperes aulici sunt Dei.

Benefactoribus.

Deinde benefactoribus suis, orando pro ipsis. Quia enim ditiores dant pauperibus id, quo abundant, temporalem videlicet sustentationem: tenentur vicissim pauperes dare ditioribus id, quo abundant ipsi, quod est virtus orationis, qua plurimum valent apud Deum. Et *ita fiet æqualitas*, vt ait Apostolus, 2. Corinth. Si nimirum diuitum abundantia corporalis pauperum inopiam corporalem suppleat: & vicissim pauperum abundantia spiritualis diuitum inopiam spiritualem.

(* * *)

CONCIO VII.

QVAM CONVENIENTER INstituta sint septem Sacramenta in Ecclesia.

I. *Causa institutionis.*
II. *Sub signis visibilibus instituta.*
III. *Adhibentur verba certa.*
IV. *Numero septem instituta & quidem congruenter.*
V. *Hominem ministerio administranda.*
VI. *Duplex Sacramentis virtus collata.*

THEMA.

Quot panes habetis? Qui dixerunt: septem. Marci 8.

A.

ITa sapienter omnia sua miracula Christus edidit, vt interim per ipsa præclaram etiam doctrinam ad nos pertinentem nobis insinuaret. Idcirco sponsi sui miracula sponsa prædicans. Cant. 5. ait: *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis*, id est, omnia eius opera & miracula tam rotunda & tam sapienter patrata sunt, quasi essent tornata: continentque non solum aurum charitatis, sed etiam hyacinthos cælestis doctrinæ. Id verò in hodierno etiam miraculo patet, in quo pulchrè nobis depinxit rationem, qua vniuersam Ecclesiam saturaturus & refecturus erat. *Distributus enim turbæ panis*, inquit Gagnæus in Marci c. 8. *ordo est militantis Ecclesiæ, cui distribuuntur à discipulis Christi, qui sunt prælati & sacerdotes, septem diuina sacramenta.* Porrò sicut septem panibus refecta est omnis multitudo: ita septem sacramentis pascitur omnis Ecclesia. Rursum sicut panes illi nequaquam erant absumpti, sed abundè superflui: ita etiam inexhausta est virtus sacramentorum. Denique saturatio hæc quatuor millium hominum quoad multa similis videtur esse sacramentorum institutioni, quibus totus Christianorum satiatur orbis, vti nunc videbimus.

Septem panes typus 7. Sacramentorum.

B. I. *Causa institutionis.*

PRIMO. Causa, cur Christus prouiderit suis sectatoribus panes, erat eorum imbecillitas & fames. Ait enim: *Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent: & si dimisero eos ieiunos, deficient in via.* Sic etiam causa institutionis sacramentorum in Ecclesia, erat hominum necessitas, virium defectus & imbecillitas, in quam inciderunt per lapsum hominis, quasi in ægritudinem quandam, de qua sine Dei gratia resurgere non poterant, & in quo nihil boni præstare, ne dum in bono proficere, aut in tentationibus persistere & superare. Vnde necessaria fuit ægris medicina, fameli-

famelicis refectio. Hoc denotat homo ille, qui incidit in latrones, à quibus non solùm vulneratus, sed & spoliatus fuit. Nisi enim Samaritanus ille, Christus, misericordia motus super eum, vinum & oleũ, id est, salutaria sacramenta (nam ea continent in se duo illa, oleum, id est, gratiam spiritus sancti; & vinum, id est, sanguinem & merita Christi; ex quibus sacramenta omnia velut malagmata quædam confecta sunt) vulneribus nostris præparasset, nulla ratione viuere possemus: sed cum turba hodierna deficeremus in via. Itaque egebamus baptismo, per quem ab originali peccato ablueremur, & Ecclesiæ Dei incorporaremur. Egebamus confirmatione, per quam in fide firmaremur & ita roboraremur, vti ab ea ne auelli nos pateremur. Egebamus pœnitentia, per quam in culpas aliquas lapsi resurgere possemus, & gratiam amissam recuperare. Egebamus Eucharistia, per quam sustentaremur & incœpto virtutum itinere confirmati perseueraremus & cresceremus. Egebamus extrema vnctione, quâ Athletæ Christiani in vltimo & difficillimo illo agone munirentur contra insultus hostium inuisibilium. Egebamus gratiâ aliâ, quę coniuges indissolubiliter vniret & in statu illo periculoso adiuuaret ad sobolem legitimè propagandam. Egebamus gratiâ aliâ, quæ habilitaret aliquos homines ad hæc sacramenta alijs impertienda, adeoque sacramento ordinis. Iam verò sacramenta vascula quædam sunt, in quibus oleum & vinum Samaritani nostri continentur: canales sunt, per quos ad nos deriuari debuerunt: septem columnæ sunt, quibus innititur ædificium Ecclesiæ, Prouerb. 9.

C. II. Sub signis visibilibus instituta.

SECVNDO. Christus voluit cibo corporali, panis & piscium, mutuato ab ipsismet discipulis, turbam illam pascere, cùm potuisset inuisibili & spirituali cibo. Sic sacramenta instituit sub signis visibilibus & materialibus, aquæ, olei, chrismatis, panis & vini, &c. è terrâ depromptis, cùm potuisset inuisibili modo gratiam inuisibilem conferre, idq; fecit. Primo quia non animâ tantùm, sed & corpore constamus, & per sensibilia solemus deuenire in cognitionem spiritualium rerum. Vnde S. Chrysost. hom. 83. in Matth. & hom. 60. ad pop. Antioch ait: *Si incorporeus esses, nuda & incorporea tibi dedisset dona: sed, quoniam anima corpori inserta est, in sensibilibus intelligibilia tibi præbet.* Vnde quod in sacramentis externè peragitur circa corpus, hoc intellige fieri intus in anima. *Caro*, ait Tertull. l. de resurrect. carn. *abluitur, vt mundetur anima; caro chrismatur, vt anima roboretur; caro inungitur, vt maneat anima consecrata; caro alitur speciebus panis & vini, vt anima satietur alimento, quod Christi corpus & sanguis ei impertitur.*

Secundo. Quia ægritudo nostra à sensibilibus rebus ortum habuit, & adhuc peccata incipiunt à carne & carnalibus rebus, quibus illa pascitur & fouetur: ideò rationi consentaneum fuit, vt etiam antidota sensibilia essent & à carne inciperent: quò nimirum intelligeremus morbi nostri radicem & originem. Itaque quia lepra nostra carni adhæsit & ab illa in animum pertransijt, decuit vt cum Naaman intraremus aquas Iordanis & lauaremur septies in Iordane. Scorpionis ictus, scorpionis oleo sanandus fuit.

Tertio. Quia peccando rebus corporalibus nos subiecimus, decet vt ijsdem nos, cùm sanari volumus, subijciamus & quodammodo medelam ab illis exposcamus: subijciamus intellectum ad credendum Deum & Dominum nostrum in rebus adeò vilibus, quales sunt aqua & oleum, posuisse rerum tam sublimium, gratiarum suarum videlicet, communicationem: credamus item verba formæ sacramentalis à ministro prolata habere vim supernaturalem, efficiendi in anima interiùs, quod illa significant exteriùs.

Quarto. Vt per hæc quasi militaria signa seu tesseras dignosceremur & ab alijs distingueremur. Nam vt S. August. l. 19. contra Faust. cap. 11. ait: *In nullum nomen religionis siue verum siue falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel sacramentorum visibilium consortio colligentur.* Sic milites ex coloribus penularum & vexillorum dignoscuntur & congregantur. Baptismus nos discernit à gentibus & Iudæis: reliqua Sacramenta ab hæreticis. Dum etiam ex ijsdem Sacramentis participamus, quomodo fieri potest, vt non mutuò nos amare & charitatis vinculo colligari incipiamus?

Quinto. Vt per eorum signorum vsum Christianam fidem publicè protestaremur. Dum enim ea suscipimus, fidem, quam in corde gerimus, exteriùs opere profitemur.

Sexto. Vt haberemus aliquod signum externum dimissorum nobis peccatorum & gratiæ nobis collatæ, pristinæque valetudinis restitutæ (quantum est ex parte sacramenti, debito modo adhibiti) vt sic nos consolari (quando ex parte nostra nihil negleximus) & de cætero in quiete & tranquillitate spiritus viuere possemus. Huiusmodi signum, sed restituendę sibi valetudinis, petijt Ezechias: Nos etiam à potiori, quia ægritudo nostra spiritualis & inuisibilis est, indigebamus signo aliquo redditæ nobis sanitatis. Quando ergò videmus nobis applicitum esse signum sensibile, ilicò acquiescimus, nisi nostra nos conscientia fictionis alicuius aut indispositionis arguat.

D. III. Adhibetur & verba certa.

Tertio. Christus adhibuit etiam verba. Accipiens enim septem panes, *gratias egit*; & alibi in simili miraculo *benedixit* etiam panes, hoc est, multiplicationem eis imprecatus est & imperauit. Sic in sacramentorum institutione præter materialia signa, instituit etiam certam verborum formam; v. g. *Ego te baptizo, vngo, absoluo*, &c. Primo. Vt essent corporibus & animis accommodata. Vt enim homo corpore & anima constat, velut materiâ & formâ: sic etiam sacramentum materiam habeat & formam: illa respondeat corpori, hæc animæ; siquidem aquâ abluitur corpus, oleo inungitur, &c. verbum autem percipit & credit anima, & credendo munda-

fit; atque ita menti & corpori congrua medicina
parata est.

2\. Secundo. Vt sacramenta Christum ipsum aucto-
rem & instauratorem salutis nostrę repræsentarent.
Vt enim in Christo est verbum diuinum cum carne
aspectabili coniunctum: ita in sacramentis sunt ver-
ba, cum materia aspectabili copulata; iuxta illud
Aug. tract. 80. in Ioan. *Accedit verbum ad elemen-
tum & fit sacramentum etiam ipsum, tanquam visi-
bile verbum*, &c.

3\. Tertio. Vt sic ad nouum & meliorem vitę statum
& consortium diuinitatis à Christo recrearemur eo
modo, quo priùs à Deo creati eramus. Tunc enim
Deus *dixit, & facta sunt*. Quia ergo per Christum
restauramur, verbum etiam in hac restauratione
adhibendum erat, vt intelligeremus nos de nouo
esse creatos spiritualiter.

4\. Quarto. Vt clarius significetur, quod efficitur per
vnumquodque sacramentum.

5\. Quinto. Vt honoraret etiam homines, quorum
verbis in administratione sacramentorum diuinam
tribuit virtutem, instrumentalem ad peccata dilu-
enda & gratiam efficiendam atque conferendam.
Quæ res maximam affert homini dignitatem, vt
possit dicere peccatoris animæ cum Christo: *Volo*,
*mundare: Lazare veni foras: Fili remittuntur tibi
peccata tua*, &c. imò, ego tibi remitto peccata tua,
ego te ab inferis libero & in hæredem cœli consti-
tuo, &c. Quando dixit Dominus paralytico Matth.
1\. *Surge, tolle lectum tuum & vade in domum tuam*:
isque surrexit & abijt in domum suam; videntes
turbæ, *timuerunt & glorificauerunt Deum, qui dedit
talem potestatem hominibus*. Sed in rei veritate plus
est dimittere peccata, quam dicere: *surge & ambu-
la*; quia gratia est quid præstantiùs quàm sanitas cor-
poris.

E. IV. *Numero septem instituta*

QVARTO. Christus adhibuit panes septem, qui-
bus pauit multitudinem. *Sic* instituit etiam septem
& non plura nec pauciora sacramenta, vti omnes
Catholici semper tenuerunt, & tenent vsque ho-
die. Quemadmodum ergò Christo interrogante:
Quot panes habetis? discipuli vnanimiter responde-
runt: *septem*: ita si Catholici interrogentur de nu-
mero sacramentorum, quocunque terrarum angu-
lo, respondebunt omnes: *septem*: Et sic respondit
Zacharias Patriarcha Constantinopolitanus Theo-
logis Wittenberg. ad art. 7. Conf. Augustan. Imò
etiam mos execrandi Germanorum idipsum con-
firmat, & ostendit ab antiquo, ex quo Germania
fidem accepit, septem credidisse sacramenta. Cum
contra in hoc hæretici, etiam qui vnius sectæ sunt,
inter se maximè dissideant, & alibi duo, alibi tria,
alibi vnum; alij hæc, alij illa dicant esse sacramen-
ta. Conuenienter autem hoc numero sacramenta

Et quidē congruenter.

1\. instituit Christus. Primò, quia per ea prouidetur
vitæ spirituali, quo modo prouideri solet vitæ cor-
porali. Homini autem ad viuendum vitamque con-
seruandam & ex sua reique publicæ vtilitate tra-
ducendam hæc septem necessaria videntur, vt sci-
licet nascatur; crescat seu adolescat; alatur; si in
morbum incidat, sanetur; si pugnandum sit, arme-
tur contra inimicos; ad hæc vt magistratum habeat,
cuius auctoritate & imperio regatur. Denique vt
legitima sobolis propagatione seipsum & huma-
num genus conseruet. Eadem hæc necessaria erant
vitæ nostræ spirituali, quæ est gratia: & præstan-
tur à sacramentis. Per baptismum primo renasci-
mur, (nascente gratià in nobis) & in nouam vi-
tam ingredimur. Per confirmationem adolescimus
& crescimus in gratia & fide; sic enim Apostolis di-
xit Christus ascensurus: *Sedete in ciuitate, donec in-
duamini virtute ex alto*. Luc. 24. per Eucharistiam
alimur & sustentamur in virtutibus & gratia, iuxta
id: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. non
habebitis vitam in vobis*, Ioan. 6. Quartò, si per pec-
catum in animæ ægritudinem inciderimus, per pœ-
nitentiam sanamur, & gratiam perditam recupera-
mus. Quintò, per extremam vnctionem contra ho-
stes animæ in agone communimur. Sextò, per or-
dinis sacramentum in Ecclesia gubernamur à pa-
storibus, & multiplicamur spiritualiter. Denique
per matrimonium genus humanum legitima sobo-
le conseruatur & propagatur corporaliter.

2\. Secundo. Quia septem hæc sacramenta accom-
modata sunt ad septem hominum status, qui cer-
nuntur in militia. Baptismus est intrantium in vi-
tam: confirmatio pugnantium: Eucharistia vires
post pugnam resumentium: pœnitentia de lapsu &
vulneribus resurgentium: extrema vnctio ex hac
vitá exeuntium: ordo, gubernantium & annonam
ministrantium: matrimonium, nouos milites intro-
ducentium.

3\. Tertio. Quia præparant animum ad septem vir-
tutes principales: tres Theologicas & quatuor Car-
dinales. Baptismus ad fidem, confirmatio ad spem,
Eucharistia ad charitatem, pœnitentia ad iustitiam,
extrema vnctio ad fortitudinem & perseuerantiam,
ordo ad prudentiam, matrimonium ad temperan-
tiam.

F. V. *Hominū ministerio administranda.*

QVINTO. Christus adhibuit operam discipulo-
rum suorum, qui panes distribuerent & appone-
rent, vt in eorum etiam manibus panis multiplica-
retur. Sic etiam instituit sacramenta Dominus, vt
hominum ministerio vteretur in dispensatione eo-
rum velut instrumentali causa, & quidem ita vt quis
alteri, non sibi ea administret.

1\. Primò vt bonitatis
suæ propensionem erga homines ostenderet, qui-
bus altissimam hanc potestatem suam communica-
uit, vt vnà cum ipso, velut instrumentum cum prin-
cipali causa seu artifice, velut penna cum scriptore,
penicillus cum pictore in cordibus humanis possint
pingere gratiam, quæ est communicatio quædam
diuinitatis.

2\. Secundò vt simul homines haberent per hoc oc-
casionem nouam, bene de alijs merendi; quod in-
dicatum cùm in altero illo conuiuio, Matth. 14. dis-
cipulis petentibus, vt dimitterent turbam ad coë-
mendos panes, respondit: *Non habent necesse ire.*

data

date illis vos manducare. Ad eundem modum potuisset Deus singulis hominibus conferre opes sufficientes: sed voluit alijs dare parum, alijs multum, vt diuites haberent occasionem bene merendi de pauperibus, & pauperes orandi pro diuitibus.

3\. Tertiò, vt iniretur ratio, quâ mutuo amore inter se arctissimè colligarentur homines, cùm intelligunt tantum bonum, qualis est gratia diuina, sibi posse communicari per homines, sacramentorum ministros; gratiam confirmationis & ordinis per Episcopos: gratiam pœnitentiæ, Eucharistiæ, extremæ vnctionis per presbyteros: gratiam baptismi per quemcunque in necessitate. Hinc enim debitores illorum se agnoscunt, reuerentur & amant illos, timentque offendere; quia pro patribus suis agnoscere eos debent non minus quam carnales parentes. Vnde Apostolus ait: *Si decem millia pædagogorum habeatis, sed non multos patres; nam in Christo Iesu ego vos genui,* 1. Corinth. 4.

4\. Quartò. Vt hinc colligeremus virtutem & efficaciam sacramentorum tantam esse, vt etiam à malis ministris impediri nequeat, modò debitè ea administrent. Cum enim sciuerit Dominus multos fore improbos dispensatores mysteriorum, nequaquam illis contulisset potestatem istam, si ab eorum vita penderet sacramentorum virtus. Quòd si per Angelos aut viros tantum sanctos dispensarentur, illorum potius sanctitati, quam efficaciæ sacramentorum adscriberetur sanctificatio. Vt ergò peritus scriptor quamcunque arripit pennam, & benè nihilominus scribit, vt ipsius ars, non calamus commendetur: ita voluit hic agere Deus. Vocantur sacramenta, sigilla & signacula; iam verò *duo annuli,* inquit S. Gregor. Nazianz. orat. in S. Baptism. *alter aureus, alter ferreus, si vterque incisam habeat eandem imaginem & regia insignia; aquè vnus atque alter ea exprimet impressus:* sic eadem sanctificatio confertur per sacramentum ab aureo sacerdote, qui insigni splendet sanctitate, administratum; & à ferreo seu reprobo.

5\. Quintò. Vt hinc moneremur nos sacerdotes, & quicunque administrant aliquod sacramentum, maiori studio quam alij, puritatem conscientiæ tueri & seruare, præsertim in ipsa administratione; sancta enim sanctè sunt tractanda & impollutis manibus. Vnde S. Dionysius de Eccl. Hierarch. c. 1. ait, *malus symbola* (sacramenta intelligit) *ne contingere quidem permissum esse.* Et S. Gregor. 2. p. pastor. c. 2. *necesse est,* inquit, *ut esse munda studeat manus, quæ diluere aliorum sordes curat, ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida in semet lutum tenet. Hinc namque per prophetam Isaiam* (c. 52.) *dicitur: Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Sic Greg. Magna igitur nobis, ô sacerdotes, imposita est necessitas viuendi religiosè, sobriè & purè, ne temerè Deo appropinquantes, ab eo percutiamur.

G. VI. SEXTO. Christus septem illis panibus duplicem contulit virtutem; scilicet vt famem esurientibus pellerent, & vt vires fatigatis & exhaustis restaurarent (vtroque enim indigebat turba illa:) sic quoque sacramentis duplicem contulit virtutem. Primò pellendi peccata & ex parte reliquias eorum seu pœnas illis debitas: Secundò inserendi gratiam in animam, nec non conseruandi & augendi ad certos & determinatos actus. (Quòd vt suauius crederetur, initio nascentis Ecclesiæ, in vsu aut institutione sacramentorum euenerunt aliqua signa prodigiosa, ad ostendendos hos effectus in cordibus fidelium) Vnde sicut Elisæus prodigiose multiplicauit viduæ oleum, quod in vase quodam habebat, vt tamdiu flueret, quoad vasa vacua superessent: quò nimirum ipsa ex eo debita creditoribus solueret, de reliquo cum filijs suis viueret: (4. Reg. 4.) ita etiam Christus sacramenta nobis multiplicauit, vt ex eis primò peccatorum nostrorum debita dilueremus: deinde vitam gratiæ in nobis foueremus. Itaque nobis videndum restat: Primò, vt ne vasa desint huic oleo recipiendo, ne alioquin sistat. Non desinet manare in Ecclesia gratiæ illius oleum, quod tribuunt sacramenta; quamdiu fuerint homines, qui ad eam recipiendam, vt par est, se disponant. Sed heu quam pauca nunc vasa vacua à terrenis curis & sæcularibus negotijs? quam exiguus sacramentorum vsus? quid mirum foret, si oleum hoc staret? Stetit sanè, quando ante annos centum hæresis oriebatur; nullus enim ferè tunc sacramentorum vsus erat, sed contemptus: vnde sacramenta pleraque sustulit hæresis.

Duplex sacramẽtis virtus collata.

Denique quoniam tam sanctæ & pretiosæ res sunt sacramenta, discamus ea summa cum reuerentia & honore pertractare, non in manibus tantum, sed in ore quoque. Quæ verò illa insania est, execrari sacramenta, per quæ salutem consequi oportet? An non hoc est incidere canalem, per quem aqua hauriri & sitis extingui debet? An non hoc est destruere sibimet pontem, per quem quis ambulare & fugere hostes debet? An non hoc laqueum collo suo inijcere, ne possit respirare? an non hoc est claudere sibimet ianuas cæli? Sanè quoties nomen Sacramenti audimus, cadere in genua deberemus, & Deo immortales gratias agere pro hoc cælesti dono. Vnde & nos iure, caput aperimus, cum hoc nomen audimus.

Ad extremum igitur Deo gratias agamus pro his panibus nobis in Ecclesia relictis, & rogemus eum, vt spiritualem famem & desiderium illorum dare nobis velit, quo feruentius & dignius, quam hucusque fecimus, eos percipiamus.

(***)

CONCIO VIII.

QVA RATIONE PARANDÆ ET ACQVIRENDÆ SINT VIRTVTES morales in voluntate sitæ.

THEMA.

Vnde istos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Marci. 8.

A. POstquam primâ vice Christus pauit turbas quinque panibus & proptereà turbæ eum sequebantur ac quærebant (Ioan. 6.) dicebat illis: *Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus & saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Occupatur nunc ferè totus mundus & cum illo nos in quærendo pane corporali seu colligendâ messe; de pane verò spirituali pauci sunt soliciti. Quare Christus meritò etiam dicit nobis: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Cibus & panis iste virtutes sunt, quibus anima nostra pascitur & viuit vitâ gratiæ: de hoc enim cibo dixit Dominus: *Beati qui esuriunt iustitiam,* id est, qui virtutem & sanctitatem auidissimè concupiscunt, vt ait Chromatius: sine pane isto deficimus in viâ, quia non est alia via veniendi ad gloriam, nisi per virtutem. Nisi verò virtutum habitibus instructi simus, citò desinemus bene operari, ob earum difficultatem. Sed vnde nobis iste panis hic in solitudine & exilio? In paradiso certè facilè parassemus istum panem, quia tunc virtutes homini fuissent maximè connaturales: sed hic in solitudine, in exilio, difficulter comparatur; quia naturæ corruptæ non sapit virtus. Quàm multo tempore laborant aliqui, vt casti sint? alij vt ebrietatem euitent & sobrij fiant? alij vt iracundiam suam mactent & patientes ac mansueti fiant? alij vt blasphemias, mendacia, detractiones caueant & linguæ frænum imponant? Vnde igitur ememus panes? Vnde nobis parabimus virtutum habitus quibus promptè, expeditè & cum voluptate operemur bona? Videamus.

B. I. *Mendicando per orationē.* Paratur panis PRIMO, mendicando. Mendica etiam tu panem virtutum à Deo & dic: *panem nostrum quotidianum* (Spiritualem) *da nobis hodie*; quia *omne datum optimum & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum,* inquit Iacobus c. 1. Hac ratione etiam turbæ hodiernæ pararunt sibi panem; per triduum enim sequebantur & sustinebant Christum famelici, seu, vt Matthæus ait, *perseuerabant cum eo*, donec nimirum Christus eorum misereretur & cibaret illos. sequere igitur & tu, sed instanter & perseueranter orando, sicut mulier illa Chananæa velut catellus sequens Christum, donec panis bolum ab eo acciperet. Hoc enim est quod ipse Dominus nos facere docuit Luc. 11. in parabolâ amici, qui perseuerauit pulsans petere panes ab amico: *Si vos cum sitis mali,* inquit, *nostis bona data dare filiis vestris; quanto magis pater vester cœlestis dabit Spiritum bonum petentibus se?* Spiritum bonum intelligit omne donum cœleste, quod hominem facit bonum. Lacedæmoniorum filij, panem à parentibus non accipiebant, nisi quem sagittis deiecissent. Cupis etiam tu panem castitatis, sobrietatis, patientiæ, &c.? pete illum sagittâ orationis feruentis & perseuerantis, & deijce de cœlo, vbi penus est inexhausta omnium bonorum; sine hac enim dona illa difficulter obtinebis, vt agnouit Salomon Sap. 8. *Vt sciui,* inquit, *quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, adij Dominum & deprecatus sum illum.* Si ergò continentia oratione obtinenda est, cur non & aliæ virtutes? Dices fortè, si per orationem virtutes acquiruntur, non ergò exercitatione & nostrâ cooperatione opus est. Non sequitur, quia sicut frustra orabis Deum vt fias Doctor, nisi manum libris admoueas & in eis diligenter studeas: ita frustrà orabis Deum pro virtute, si non coneris eam exercere: Deus enim dicitur virtutem dare, vel cum minuit tibi tentationes concupiscentiæ, ne tantam creent difficultatem voluntati operaturæ; vel cùm adiuuat & confortat voluntatem vt difficultates superare possit. Propterea idem Salomon Sap. 9. dixit: *Mitte illam (sapientiam) de cœlis sanctis tuis & à sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit & mecum laboret, vt sciam quid acceptum sit apud te.* Hinc veteres dixerunt: *Cum Minerua quoque manum moue.* Prouerbium ortum à mulieribus lanificium exercentibus, fauente atque inuocata Mineruâ, quæ tamen nihilo segnius interim operi insistunt. Alij ab agasone natum volunt, cuius asinus cum luto infixus hæreret, otiosus Herculem implorabat; cui proinde dictum, vt & ipse manum admoueret. Ergò qui virtutum pulchra artificia texere, qui asinum deprauatæ carnis è luto extrahere vult, Dei quidem opem imploret, sed & ipse suam conferat.

C. II. *Emptione seu carnis depressione.* SECVNDO. Emptione; hoc enim modo comparari posse virtutem indicat Dominus in priore panum miraculo, cùm ad Philippum dixit: *Vnde ememus panes vt manducent hi?* Ioan. 6. Sed quo pretio comparabimus virtutem? Mihi videtur id indicasse Sathanas de Iob ad Deum loquens: *Pellem pro pelle & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua,* Iob. 2. q. d. si vult homo acquirere & induere pellem gratiæ & virtutum, non grauatè patietur sibi eripi temporalia, etiam ipsam pellem: quod sanè fecit Iob, qui abstractâ sibi pelle carnis, induit pellem patientiæ & gratiæ

gratiæ longè præstantiorem: ad instar serpentis, qui veterem exuit & nouam induit. Igitur si virtutis alicuius pellẽ, imò vestem ornatissimã induere volumus, exuamus pellẽ veterem, pellẽ carnis, pellẽ concupiscentiæ, iuxta id Apost. ad Coloss. 3. *Exspoliantes nos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum.* Hoc facies primò si humilies & deprimas in te concupiscentiam, hostem omnis virtutis. Vt enim thus per incisionem corticis illius arbusti obtinetur & colligitur: ita etiam virtutes, per mortificationem carnis acquiruntur. Sic pueri dum vapulant, emendantur & virtutes addiscunt. Sic canes ouium inuasores, si alligati ad arietem ab eodem acriter feriantur: dediscunt nocere ouibus. Hoc ergò & caro faceret, si spiritus ei alligatus sæpè in eam sæuiret & animaduerteret verberibus. Hinc sancti viri virtutes tantas assecuti sunt, quia in hostem earum, carnem suam, tam rigidi & seueri fuerunt. S. Benedictus tentatus à libidine, corpus nudum in spinis volutauit, vt hostilem carnem vinceret & continentiam seruaret. S. Franciscus *fratrẽ suum asinũ*, vt vocabat, corpus, si fortè lautiori pabulo refectum erat, flagellis atterebat, vt sobrietatem retineret, dicendo: *Bene comedisti, bene salta.* Sed frustrà hæc ego hîc recensere videor. Vtinam saltem concupiscentiæ nostræ aliquid subtraheremus, veluti somnum longiorem, vt manè surgentes ad templum debito tempore veniremus, ieiunaremus saltem cùm præceptum est, aut cibi superfluitatem potusque caueremus. Vt enim accipitres cicurantur & ad prædam erudiuntur somni prohibitione; equi ad saltum & cursum, pabuli subtractione: ita fieret vt caro nobis non obsisteret, sed facilè obediret ad opera virtutum, si vigilijs & ieiunijs eã attereremus. Deinde hoc etiam facies, si quinque sensus tuos mortifices & frænes ne passim post desideria sua abeant, teque à virtute abducant. In cuius rei figuram Iosue c. 10. quinque reges infideles suspendit in stipitibus; quia prohibuerant ei ingressum ad terrã sanctam. Reges isti, sensus nostri sunt qui nos à viâ virtutis, adeoque cœli abducunt. Crucifigamus igitur illos: oculos, contemplando non vanam pulchritudinem, sed potiùs inferni horrorẽ; aures, non attendendo ad sonitum fistulæ, sed ad tubam illam terribilem: *surgite mortui, venite ad iudicium*; nares, non applicando ad flores & vestiũ odores, sed ad inferni & mortuorum hominum fætorem; linguam, degustando, non pretiosa vina & cupedias, sed fel & acetum Christi, aut fel draconũ, vinum damnatorum; tactum, non applicando ad amatorios amplexus, sed ad ignem inferni inextinguibilem. Si hanc praxin sedulò obseruaremus, facilem nobis breui possemus parare viam ad virtutem. Denique hoc ipsum facies, si peccandi occasiones deuitaueris; harum enim consectatione fies inclinatus ad vitia, & auersus à virtutibus, nec oratio tua facilè audietur, licet virtutem à Deo petas. Desideras ergò humilitatem? ne socies te superbis, quia *qui communicauerit superbo, induet superbiam*; Eccles. 13. Desideras castitatem? fuge conuersationem libidinosorum, aut fæminarum formâ præstantium, loca in quib⁹ tibi occurrere possunt impudica spectacula, libros obscænos: exemplo Antiochi regis Asiæ huius nominis tertij, qui Ephesi formâ Deo dicatæ fœminæ illectus, & ex alterâ parte aduertens, quantum sibi dedecus allaturus esset incestuosus congressus, Epheso discessit nec vnquam eò redire voluit, ne tandem libidinis occasione caperetur & fœdaretur. Ghau. l. 1. c. 4. de perf. prud. Desideras sobrietatem? ne frequenta symposia, compotationes, otiosorum consortia: & quidem tanto cautiùs, quanto sæpiùs expertus es te eiusmodi occasionibus fuisse deceptum & irretitũ.

D. III. *Labore, seu conatu voluntatis.*

TERTIO. Labore & industriâ, id est, conatu voluntatis ad bene operandum & exercendas virtutes. Inferenda tibi vis aliqua, admouenda ad aratrũ manus, vt virtutem tibi acquiras. Ita populus in hodierno Euangelio, triduano itinere sustinens Christum eumque comitans, meruit panem. Adhæc panes offerebat pauculos Christo, vt plures & meliores acciperet, quemadmodum & accepit. Similiter ergò offer & affer tu conatum tuum, extende vires tuas ad virtutem amplectendam; & Deus quod deest tibi, implebit, addetque. Poterat sanè è nihilo vel ex alijs corporibus panes omnes facere Dominus, sed voluit ex præiacentibus & oblatis aliquot panibus, vt disceres faciendum tibi esse quod in te est & conatum operis adhibendum ad virtutẽ acquirendam. Agricola paucula semina in terram iacit, & multam frugem colligit: discipuli paucos panes in manus Christi afferunt, & plurimos inde accipiunt. Semen vbi non iacitur, nil metitur: ita nisi incipias virtuosè agere, vitia deserere, virtutem non metes. Audi Anselmum l. de beatitud. cap. 153. *Vt si is, qui citharista esse debuerit, si citharam tangere noluerit, qualis citharœdus erit? Taliter licet quis habeat scientiam bene viuendi & voluntatem, nequaquam bonus erit, nisi etiam boni operis vsum tenuerit.* Similiter Ambrosius l. 1. de officijs ait: *Qui disciplinam bellicam vult assequi, quotidie exercetur armis & tanquam in procinctu positus præludit prælium.* Quid? Etiam Elephas hoc aduertit Romæ, qui, vt refert Pierius lib. 2. ad saltandum instructus, cùm ingenio tardior esset, noctu ad lunam se exercuit saltando. Et vnde multis robur corporis? nonné ex assiduo & duro labore? Hercules ad laborum patientiam quotidianis exercitationibus se cõfirmabat, sentes omnes qui pullularent eo in loco vellere ac eradere solitus. Pausan. l. 6. Igitur si cupis humilitatem, exerce te in operibus humilitatis. *Exerce teipsum ad pietatem*, ait Apost. 1. Tim. 4. Multi concipiunt virtutum proposita, mox tamen in primo actu, difficultate terrentur, aut impossibile sibi existimant virtutem assequi, vitium contrarium deserere, vti ebrietatem, cõsuetudinem iurandi & execrandi; qui si modò conarentur semel, iterum, tertiò, semper faciliorem experirentur virtutis tramitem. Vellent instar cati libenter vesci piscibus, sed immit-

immittere in aquam pedes nolunt ad eos extrahendos. Certè de his dici potest, quod de se suisque lamentatur rex Ezechias obsessus ab Assyrijs: *Dies tribulationis & correptionis & blasphemiæ dies hæc; quia venerunt filij vsque ad partum, & virtus non est pariendi*, Isa. 37. Plurimi enim conc piunt desideria virtutum, sed parere nunquã volunt, difficultate virtutis territi, dum sibi quasi impossibilẽ imaginantur. Quàm multi dicunt: non possum remittere hanc iniuriam: non possum mihi temperare ne inebrier: non possum coërcere linguam, ne blasphemem! *O insensati, quis vos fascinauit non obedire veritati!* exclamat contra Galatas Apostolus. Phantasia & fascinatio est ista: Non possum hoc vitiũ superare, hanc virtutem exercere. Conare, vires adhibe, vim infer tibi ipsi: quia Dominus dixit: *Regnũ cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Quid tu non facis corporis vel rei familiaris causâ? Vt sanitatem recuperes & corpus humoribus malis euacues, seruas diætam rigidissimam tibi præscriptam, pecunijs nullis parcis. Vt idem recrees delitijs, quid non excogitas? Vt rem familiarem amplifices, nulli labori parcis, nullum periculum fugis. At non est opus tanto conatu ad virtutes tibi parandas, præclarissima animi ornamenta; & tamen ad hæc paranda vix pedem vis mouere.

E. IV. *Furto seu imitatione aliorũ.* QVARTO. Furto & rapina. Potes enim adipisci virtutem, inspiciendo aliorum virtutes; sic eas quodammodò suffuraberis ac tuas facies. Non est culpandum sed laudabile: nec vlli noxium hoc furtũ, sed salutare, (verbi gratiâ) furari ex pijs libris, concionib. bonis, aliorum exemplis, velut apes de floribus mel virtutum & inferre alueolo cordis tui. Quemadmodum enim panes illi septem, haud dubie vni vel pluribus ablati sunt, cùm Christo exhibiti; nullo tamen eorũ quibus auferebantur dãno, sed potius commodo, cùm plura receperint: ita & virtutem alter alteri auferre vtriusque commodo potest, inspiciendo & imitando alterius exemplũ. Exemplum bonum tacita quædam exhortatio est & extimulatio, quid agi omittive debeat; ita vt qui nõ imitatur, vim quandam sustineat, tandemq; longo vsu & consuetudine succumbat, qui anteà repugnabat. Admodum proteruus & vitiosus erat adolescens ille, qui Lycurgo Principi suo, Laconum Legislatori sapientissimo, oculum eruebat. Et tamen postquam Lycurgus, nobilissimo vtens vindictæ genere, illum sibi dari committique postulasset ad bonam reuocandum frugem, tantum valuit verbis & moribus domesticis vt paulo post nobilissimas virtutes suas in eum transtulerit abactis vitijs, & in optimum ciuem conuerterit pestem ciuitatis. Nimirum vti ruta alioquin amara iuxta ficum posita, dulcior fit & mitior (test. Pierio l. 53. hierogl.) ita etiam is qui amaris est moribus mitescit in societate bonorum.

Et vnde putamus latronem dextrum didicisse in cruce patientiam, qua fatetur se iustè pati & digna factis suis recipere: charitatem, qua erudit & conuertere conatur socium malum; nisi quia vidit vtramque virtutem adeo emicuisse in Christo? patientiam, dum innocens vt agnus obmutuit in tãtis pœnis; charitatem, dum pro crucifixoribus suis orauit. Ruta igitur iuxta ficum erat latro iuxta Christum. Primus in Iapone Christianus eâ occasione factus est, quòd ob homicidium iustitiam fugiens in B. Xauerium inciderit; cuius exemplari vita ad frugem reuocatus, conuersioni suæ nationis initiũ dedit. Inspice igitur & tu virtutum studiosè sanctorum exempla tam ea quæ in libris expressa, quã ea quæ passim oculis cernis in viris religiosis. Si ebrietati addictus es, vide quàm hanc alij fugiant vt pestem & tota vita caueant. Si mancipatus auaritiæ, aspice liberales. Si incontinentiæ stimulis vrgeris, inspice continentes, qui crucifixerunt carnem suam. Inspice religiosorum cætus carnis domitores & triumphatores. *Ibi tot pueri & puellæ* (inquit S. August. lib. 8. confess. c. 11. de continentiæ virtute loquens, quam sibi impossibilem persuadere conabatur inueterata consuetudo) *ibi iuuentus multa & omnis ætas & graues viduæ & virgines anus & in omnibus ipsa continentia nequaquam sterilis. Et irridebat me irrisione exhortatoriâ quasi diceret: Tu non poteris quod isti & istæ? An verò isti & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum dedit me eis. Quid in te stas & non stas? proijce te in eũ, noli metuere, non se subtrahet vt cadas*. Hæc ille.

CONCIO IX.

DOCVMENTA.

I. *A Christo disce Misericordiam.* 1. Corde & opere miseretur. 2. Conuocat discipulos. 3. Obseruat dies populi sequentis. 4. Benedicit cibum.

II. *A Discipulis liberalitatem.* 1. Offerunt panes. 2. Apponunt & distribuunt. 3. Colligunt reliquias.

III. *A populo patientiam & confidentiam.* 1. Cum Christo perseuerat. 2. Iussus discumbit. 3. Exspectat refectionem. 4. Contentus est refectiuncula.

IV. *Vna Eucharistiæ specie contentissimus.*

THEMA.

Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Marci 8.

A. *Verbum Dei etiam minimum non negligendum.* PYthagoræ monitum fuit: *Minuta panis pedibus non calca*. Quo symbolo non tam volebat, vt micæ panis corporalis sub pedibus non iacerent, quàm vt doctrinæ salutares etiam minutiores non spernerentur aut negligerentur, sed

ſed velut animæ cibus debita cum reuerentia à nobis ſuſciperentur. Idem, Auditores, docemur in hodierno Euangelio, vbi panum reliquias nequaquã neglectas legimus poſt exhibitum conuiuium, ſed in ſeptem ſportas diligenter aſſeruatas. Nobis hoc factum eſt, vti S. Euangelij doctrinas etiam minuſculas non pedibus calcaremus, ſed cum honore ſuſciperemus. Ergò colligamus reliquias hodierni Euangelij.

B. I. *A Chriſto diſce. Miſericordiam.* 1. Corde & opere miſereatur.

A Chriſto diſcimus miſericordiam cordis & operis. Nam PRIMO, *Miſereor ſuper turbam,* ait. Græcè: Σπλαγχνίζομαι, *ex intimis viſceribus miſereor;* en miſericordiam animi. Deinde; *facite homines diſcũbere,* inquit; en miſericordiam operis. Itaque corde inprimis commiſereri oportet pauperibus; deinde qui habent vires, miſericordiam præſtare factis debent; alioquin ſe oſtendunt *cor* habere *durum,* quod *malè habebit in nouiſſimo,* Eccli. 3. Deinde videmus in Chriſto eſſe ſimul miſericordiam & potentiam, adeoque eũ velle ac poſſe miſeris ſuccurrere. Multi homines vellent iuuare, ſed non poſſunt, quia ipſi miſeri ſunt. Multi poſſunt, ſed nolunt, quia auari ſunt. Chriſtus ſummè miſericors vult iuuare ex intimis viſceribus; ſummè etiam potens, iuuat mirabiliter. Quis ergo in illum non ſperet?

2. Conuocat diſcipulos. 1.

Secundò. Conuocat diſcipulos ſuos, & quodammodo conſulit, quomodo eſurienti turbæ prouidẽdum ſit; vt doceret Primò. Principes & magiſtratus ſolicitos eſſe, & conſultare cum ſuis debere, quomodo famis præſertim tempore populo de annonâ proſpiciendum ſit. Agnouêre id Valentinianus & Marcianus Imperatores, qui, vt habetur in Cod. Iuſtin. c. de ſacroſ. Eccl. dixerunt: *Humanitatis noſtræ eſt, egenis proſpicere ac dare operam, vt pauperibus neceſſaria non deſint.* Eam ob cauſam quidam apud Iſa. c. 3. recuſat eſſe Princeps; quia *non ſum medicus,* inquit, (vt videlicet poſſim mederi reipubl. calamitatibus) *& in domo mea non eſt panis* (ad pauperes alẽdos.) Alciatus embl. 143. Principem reipubl. ſaluti ſtudentem depingit ſpecie anchoræ circumuoluto Delphino. Hic enim cùm tempeſtatem præſagiat, docet principem quãdo, quomodo & vbi figere anchoram & ſaluare nauim reipubl. debeat, tempore calamitatis publicæ.

2.

Secundo non eſſe ſpernenda ſemper inferiorum & rudiorum conſilia; quemadmodum & Moyſes bonum & ſanum conſiliũ accepit à Iethro, homine gentili & alienigenâ, Exod. 18. *Sæpe etenim eſt olitor verba opportuna locutus.* Plato cuidã ſibi obijcienti: *Tuné es Doctor ſimul & Diſcipulus? & quãdiu diſces?* reſpondit: *Tamdiu, donec me ſapientiorem fieri non pœnitebit.* Plut. in Platone.

3. Obſeruat dies populi ſequẽtis.

TERTIO. Obſeruat dies, quibus audiebatur & ſuſtinebatur à populo; quia *ecce iam triduo ſuſtinent me,* inquit. Imò & greſſus: *quidã enim ex eis,* ſubdit, *de longe venerunt;* ideoque ſollicitus eſt, ne ieiuni reuertentes deficiant in via. Itaque bono animo eſtote, quicunque Dei verbũ patienter & crebrò auditis, qui cum Chriſto aduerſa multa, famem, deſolationem, morbos, &c. ſuſtinetis, quia ipſe numerat dies, quibus ea toleratis: numerat greſſus, iuxta id Iob 14. *Tu quidem greſſus meos dinumeraſti.* Reſpicit lachrymas, quas in miſerijs veſtris effunditis, iuxta id Pſ. 55. *poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo, ſicut & in promiſſione tua.* Hebr. *nonné in libro tuo?* Denique liberaliter remunerat præſtitũ ſibi obſequium, vt in hodierno Euangelio. Non ita mundus, cui ſeruitur. Similis eſt ille Idolo Baal, quod clamãtibus ad ſe ſeruis ſuis, licet ij cultris ſe cruentarẽt, ne verbum quidem reſpondit, 3. Reg. 18. Vel enim nõ reſpondet precibus tuis; vel ſi reſpondet, nihil aliud ait, quàm quod illi Iudæ deſperanti: *Quid ad nos? tu videris.* Quàm ergò bonum eſt ſeruire Deo & cum ipſo aliquid ſuſtinere! Tametſi enim differt mercedem ſuam, tarditatem tamen benignitate compẽſat. Deinde diſcimus remunerari obſequia nobis præſtita, & inprimis operarios non fraudare mercede ſua, nec differre diu à ſolutione.

4. Benedicit cibũ.

Quarto. Benedicit cibum apponendum gratias agens eaque benedictione multiplicat panẽ & ſaturat omnes. Ita etiam poteſt Deus modica noſtra benedictione ſua multiplicare; vbi enim eſt benedictio Dei, ibi modicum etiã ſufficit & ſaturare poteſt; quis *Benedictio Domini diuites facit,* ait Sapiẽs, Prou. 10. Contrà vbi deeſt Dei benedictio, etiã abundantia fit inopia. Itaque de manu Dei accipiẽda ſunt bona noſtra, non de iniquo mammona; ait enim Sapiens, Prou. 11. *Alij diuidunt propria & ditiores fiunt: alij rapiũt non ſua & ſemper in egeſtate ſunt.* Narrat Leontius in vitâ S. Ioannis Eleemoſynarij de mercatore quodam opulento, fruges & merces eius naufragio perijſſe. Quod infortunium cùm lamentabundus narraret S. Ioanni, audiuit ab eo: *Scias hoc tibi nulla alia de cauſa accidiſſe, niſi quòd hæc nauis non iuſtè, non honeſtè à te eſſet acquiſita.* Iuſſit ergò ei dari vnã ex nauibus Eccleſiæ, onuſtam viginti millibus modiorum frumenti: cum quâ fæliciſſimè nauigans mercator, appulit in Britanniam fame tunc laborantem, vbi moderato pretio vendens frumentum, Britannorum indigentiæ dum conſulit, ipſe ditatus eſt. Itaque vbi iuſta ſunt lucra, Dei benedictio adeſt: vbi iniuſta, maledictio.

C. II. *A Diſcipulis liberalitatem.* 1. Offerũt panes.

A diſcipulis diſcimus liberalitatem. Nam Primo licet in tanta inopia rerum neceſſariarum locoque deſerto non plus haberent quàm ſeptem panes & paucos piſces, eos tamen poſtulati ſtatim & ſyncerè promunt pro communi vſu, nihil ſibi reſeruant: memores fortè doctrinæ S. Tobiæ c. 4. dicentis: *Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiã exiguũ libenter impertiri ſtude.* Ideò pro ſeptẽ panibus tollunt ſeptem corbes plenos; quia *qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet,* 2. Corint. 9. Septem panes ſemen fuerunt, ſeptem corbes meſſis. Adeò fæcundus ager ſunt manus Domini & ſinus pauperũ. Viderint verò hic Monopolæ, qui famis tẽpore annonam augent nec frugib. à ſe coëmptis, eſurientib⁹ ſuccurrere volunt. Certè eos grauiter inſectatur S. Ambr. l. 3. offic. cap. 6. *Cur,* ait, *ad*

fraudem conuertis naturæ indulgentiam, quæ copiosas dat fruges? Cur inuides vsibus hominum publicos partus? cur populis minuis abundantiam? Cur affectas inopiam? Cur optari facis à pauperibus sterilitatem? cùm enim non sentiant beneficia fœcunditatis, te auctionante pretium, te condente frumentum, optant potiùs nihil nasci, quàm te de fame publicâ negotiari. Et mox: *Latrocinium hoc, an fœnus appellem? captantur tanquam latrocinij tempora, quibus in viscera hominum durus insidiator obrepas. Lucrum tuum, damnũ publicum est. Ioseph sanctus omnibus aperuit horrea, non clausit. Rectè Salomon* (Prouerb. 11.) *Qui continet, inquit, frumentum, relinquet illud nationibus, non hæredibus: quoniam auaritiæ emolumentum ad successorum iura non peruenit. Quod non legitimè acquiritur, quasi ventis quibusdam, ita extraneis diripientibus dissipatur.* Dicunt isti, vt testatur Amos. c. 8. *Quando transibit mensis & vænundabimus merces: & sabbatum, & aperiemus frumentum, vt imminuamus mensuram & augeamus siclum.*

2. Apponũt & distribuunt.

Secundò Apponunt & distribuunt panes ac pisces, magnâ vtique solicitudine & labore, nunc ad hoc, nunc ad aliud contuberniũ discurrentes, quò nimirum omnes habeant quod manducent, nemo egeat. Neque dubium, propriæ famis oblitos alienam tantùm curasse. Sic nimirum tempore famis boni Christiani velut Christi discipuli soliciti sunt de pauperibus. Sic extincto Saule & Ionathâ, dicebat Dauid: *Putasnè est aliquis qui remanserit de domo Saul, vt faciam cum eo misericordiam propter Ionatham?* 2. Reg. 9. Eodem modo nunc interrogent ditiores, quinam sint ex hac vrbe egentes, vt faciãt cum illis misericordiam. Ac sicuti Apostoli non neglexere longè positos, sed ad omnes excurrere: ita non excludendi ab vrbib⁹ peregrini & alienigenæ, qui aliàs labore & sudore suo seruire communitati solent. Id enim S. Ambrosius l. 3. offic. c. 7. seriò monet; inter alia: *Feræ non expellunt feras*, inquit, *& homo hominem excludit?* Acceperunt Apostoli à Christo panes, vnde non difficulter eos dispensarunt. Igitur & nos reddamus quod accepimus.

3. Colligũt reliquias

Tertiò. Tollunt & colligunt reliquias, in alium vtique bonum & pium vsum, vt habeant quod dent alijs pauperibus. Ita etiam decet esse liberalem, vt prodigalitas vitetur, & quę supersunt victui nostro, reseruentur vsque ad virtutis occasionem. Hoc si fecissent multi, si inquam parciùs vixissent, & quæ illis supererant fragmenta, sustulissent ac reposuissent in futuram necessitatem, non iam colligere stipem cogerentur. Diogenes ab aliquo profusissimo homine minam petebat pro stipe, cumq; alter miraretur impudentem postulationem, dicens: *Cur tu à me minam, qui ab aliis obolum tantùm petis? Quia*, inquit, *ab aliis iterum me accepturum spero, à te verò an vnquã post hac accepturus sim, incertũ est*; significans eum breui ad incitas redigendum ob immodicam opum profusionem. Laërt. lib. 6.

D. III.

A populo patientiam discimus & confidentiam. Nam Primò cum Christo perseuerant patienter vsque ad diem tertium audiendo eius sermonem, sequendo eum ad desertum vsque. Itaque qui in obsequio Dei perseuerat, ne dubitet de prouidentiâ diuinâ; non enim obliuiscitur Deus seruorum suorum. Nonnè sufferentiam Iob remuneratus est, dando ei pro amissis duplicia, Iob. 42. Vnde Iacobus c. 5. ait: *Sufferentiam Iob audistis, & finem Domini vidistis.* Similiter Tobias *non est contristatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis euenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit*, Tob. 2. Ideoque visum recepit per angelum.

A populo patientiã & confidentiam.

1. Cũ Christo perseuerat.

2. Iussus discumbit.

Secundò. Iussus discumbere, discubuit, licet non intelligeret, vnde pascendus esset, & vnde cibus haberi posset in istâ solitudine. Ita nimirum confidendum Deo & expectanda ab eo refectio. Sic in vitâ S. Dominici legimus, eum cum decem fratribus Romæ aliquando discubuisse, cùm scirent nihil cibi esse præ manibus (siquidem vnicum panem duo fratres eo die mendicatò obtinuerant, quem pauperi exigenti dederant) cumque ad mensam legi cœptum esset, duo speciosissimi iuuenes ingressi singulis panem candidissimum apposuêre & disparuêre: dolium insuper euacuatum, vino optimo repleuêre. Sur. 5. Augusti.

3. Expectat refectionem.

Tertiò. Patienter expectauit refectionem: non petijt pasci per miraculũ, licet iam anteà id à Christo factum sciret: non murmurauit ob dilationem vel detentionem: non abiuit in castella ad comparandum cibum, sed totus à Christi voluntate pependit. Denique licet valde esuriret, non inuolauit tamen in manus Apostolorum panem apponentiũ, non rapuit vi, non extorsit. Ad eundem modum nõ petamus à Deo, vt nouo & miraculoso modo sustentet, sed contenti simus communi & ordinariâ eius prouidentiâ, ac si quis in annonâ & frugibus est defectus, peccatis nostris adscribamus, vel peculiari Dei dispositioni &c. Rursum non debemus murmurare, si tardiùs opituletur. Scriptum est: *Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore. In tempore*, inquam. Multò minus abeundum est ad illicita media, fraudes, furta, mendacia: nec vi extorquendus panis.

4. Contentus est refectiũcula.

Quarto. Solo pane & paucis piscibus saturatus & contentus fuit. Ita mediocri mensa, adeoque solo pane, si aliud non suppetat, contentos nos esse oportet. Vnde & solum panem quotidianũ petimus in oratione Dominicâ. Cyrum Regem intueamur, qui cùm ad hospitẽ diuertisset & ab eo rogaretur, quid ad prandium apparari iuberet, respondit: *Nihil aliud quàm panem, quia spero me propè riuum cænaturum.* Ammianus l. 21. Cæsarem Augustum legimus cænasse ternis vt plurimùm ferculis, aut cũ abundantissimè, senis præbuisse conuiuium. Antiquos etiam Romanos duobus tantùm ferculis epulari solitos scribit Seruius; vixisse itẽ ex hortis suis, damnatis pulmentarijs, scribit Plinius lib. 19. ca. 4. Didicisse videntur hoc à Romulo suo Conditore, qui vini inprimis parcissimus fuit. Vnde cùm aliquando ad cœnam vocatus, minimum ibi bibisset,

dixerunt eius familiares: *si ad istum modum bibant omnes homines, vinum fore vilius.* Tymp. in spec. magistr. signo 72. Iulius Cæsar coquos omnes eiecit à Palatio dicens: *Non opus est mihi coquis, cùm simplicissimis cibis cōtentus esse possim.* Idē ibid. Similiter Lacedæmone coquos esse nō licebat alios, quā carnis duntaxat. Qui verò quamuis cupedinariam aliam artem nouisset, eijciebatur Spartâ. Ælian. lib. 14. de var. histor.

E. IV. *Vnâ Eucharistiæ specie cōtenti simus.*

Discimus etiam hinc vnâ Eucharistiæ specie in S. communione contenti esse. Quod plura alia persuadent argumenta. Primum quia primi Christiani tempore Apostolorum sub specie panis tantùm communicabant, vt colligitur ex Act. Apostol. c. 2. & 20. vbi non calicis sed communionis, fractionis panis (Eucharistici vtique) solùm mentio fit; imò non pauci sentiunt, ipsum Christum in Emmaus binis discipulis Eucharistiam porrexisse, quod in panis tantum specie factum esse oportuit. Adhæc tempore Leonis & Gelasij PP. prohibitum Catholicis sub vnâ specie communicare, propter Manichæos, qui tunc speciem vini reijciebant, quòd dicerent, Christum non verè mortuum, nec sanguinem fudisse; ideoque inter Catholicos latentes sub specie panis tantum communicabant. Denique aliquibus olim domum deportanda dabatur Eucharistia, vt ex Cypriano, Tertulliano & S. Basilio discimus. Ergò hinc sequitur multos saltē Christianos ante eam inhibitionem sub vnâ specie cōmunicasse, idque approbatum fuisse ab Ecclesia, donec Manichæi orirentur & Ecclesiam mouerent ad vtriusque speciei vsum præcipiendum.

2. Secundum. Quia sub vnâ specie ęquè continetur ac sumitur totus Christus, cum carne & sanguine (siquidem Christus iam non moritur ampliùs, adeoque nec diuidi potest) atque sub vtraque. Ac licet consecratio panis tendat per se ad corpus Christi solùm, vnâ tamen cum corpore per naturalem cōcomitantiam adest etiam sanguis, adeoque totus Christus. Sic oculi in se non vident nisi colorem pomi, quia tamen cum colore pomi coniunctus est sapor, odor, substantia pomi, dicuntur videre totum pomum, nō colorem tantùm. Quando ergò in vnâ specie non habemus minus, quàm in duabus, quid querimur vnam nobis subtrahi? Qui collegerat duo gomor seu modios mannæ, nō habebat plus quàm qui vnum, Exod. 16. Ita qui sub vtraque specie communicat, non accipit plus, quàm qui sub vna.

3. Tertium. Quia non minor fructus percipitur ex vna, quàm ex duabus speciebus. Quâ in re differt spiritualis refectio à corporali; illa fit cibo & potu distinctis: hæc autem vna quæ habeat vim cibi & potûs, estque Christus.

4. Quartum Quia non desunt causæ vrgentes quæ suadent vnam potiùs quàm vtramque speciem. Prima est quòd multi sint abstemij à vino, quibus vinū omninò contrarium nauseam parere solet: cuiusmodi homines etiam ab ipsis aduersarijs specie panis solâ communicari solent. Secunda, quod vinum multis in locis haberi nequeat, præsertim in tanta copia vt tot millium communioni sufficiat, vti Ruthenos & quædam nationes in Indiâ non ita pridem deprehensæ. Tertia Quòd in tanta multitudine periculum sit effusionis aut irreuerentiæ, infectionis (præsertim tempore pestis) nauseę ex priorum sordibus bibētium de eodem cratere. &c. Propter has ergò causas prudenter Ecclesia statuit vt (quando Manichæorum hæresis iam extincta est) laici sub vna specie deinceps communicarent. Neque sine exemplo. Olim enim baptismus cum trina mersione conferebatur, ad confutandos eos qui negabant Trinitatem: posteà contra alios hæreticos qui baptismum iterandum contendebant, cum vna tantùm; quia nimirum etiam hac in re nihil iure diuino Ecclesiæ præscriptum, sed totum eius dispositioni relictum fuit. Maneat igitur Ecclesiam in his rebus velut Magistram per omnia sequendam & habendam tanquam matrem, si velimus Deum habere velut Patrem.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Cur Dominus discipulis communicat suum consilium.*
II. *Cur distulit refectionem ad tertium vsque Diem.*
III. *Quid significant septem panes. Septenarius Sacramentorum præfiguratus.*
IV. *Cur iussit populum discumbere super terram.*
V. *Cur per discipulos iussit apponi panes.*
VI. *Quid allegoricè notat hæc historia.*

THEMA.

Præcepit turbæ discumbere super terram. Marci 8.

A. QVod Apostolus Petrus epist. 1. c. 2. docuit, Auditores, cùm dixit: *Sicut modò geniti infantes, rationabile sine dolo, lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem;* hoc docemur etiā in hodierno Euangelio, dum à Christo turbæ saturandæ panibus, iubentur discumbere super terrā. Quid enim lac, de quo S. Petrus, nisi doctrina Euangelica, dulcis, pura & sincera, reddens animam nitidam & fortem, abscondita per fidem in vberibus matris? Hāc appetere nos iubet Petrus veluti infantes, simplices & humiles; idem facit Dominus, cùm discumbere iubet conuiuas super terram. Hoc enim verbo insinuat, humilem esse debere, & cū Magdalena ad pedes Prædicatorum sedere, qui vult percipere Dei sapientiam; in valles enim, non in montes defluit humor pluuiæ. Deinde vult S. Petrus, vt in ea doctrina crescamus seu proficiamus, quoad

 virtutem

virtutem & perfectionem Christianam. Idem insinuat Dominus, vt obseruat S. Beda hoc loco, dum iubet Auditores suos discumbere super terram. In priore enim, huic simili, conuiuio, de quo Marci 6. agitur, iussit homines discumbere super viride fœnum: at hic super terram, nudam videlicet & non instratam; quia decet Christianum crescere in contemptu mundi & virtutum perfectione; ac si primò quidem paulò mollius sedit, ac vixit, posteà paulatim duriori assuescat vitæ, & gaudeat seruire Deo, etiam sine culcitra temporalium commoditatum. Quare Auditores, sedete inprimis humi cum conuiuis hodiernis & veluti infantes excipite lac Euangelij, humili ac simplici animo, vt crescatis in profectu vitæ, ad salutem vestram.

B. I. *Cur Dominus discipulis communicat suũ consiliũ.*

Q. PRIMO. Cur conuocatis discipulis communicauit consilia sua? Resp. primò: vt Apostolorum fidem probaret. Iam enim aliquando viderant simile miraculum ab ipso patratum. Et tamen eius quasi obliti, suam tantum impotentiam, (vnde illos quis poterit saturare, &c.) non Christi allegant potentiam. Ita nimirum & nos, licet Dei subuentionem sæpius in necessitatibus experti simus, tamen adhuc diffidimus, cùm noua premit calamitas.

1\.

2\. Secundò. Vt magis constaret ciborum defectus & subuentionis necessitas, adeoque clarius fieret miraculum. Noluit enim Christus miraculũ facere, nisi eius faciendi magna se offerret opportunitas, ne videretur inanem velle captare gloriam.

3\. Tertiò. Vt doceret nihil in rebus magnis agendũ sine deliberatione & consilio prudentum, adeoq; Magistris etiam non spernenda consilia discipulorum. Ita monet Sapiens Eccli. 32. *Fili, sine consilio nihil facias.* Moyses etiam à Iethro socero suo bonum accepit consilium, (Exod. 18.) homine alienigena & gentili.

Neque tamen cum quibusuis cõsultandum tibi, sed cum peritis, & sincerè te amantibus. Olim petebatur consilium à *videntibus*, id est, prophetis, quos videntes appellabant, vti 1. Reg. 9. discimus, vbi dicitur: *Olim in Israël sic loquebatur vnusquisque vadens consulere Deum: Venite & eamus ad videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns.* Sed hodie petitur sæpenumerò consiliũ à cæcis, seu ab ijs, qui vel ad temporalia tantùm attendunt, non ad conscientiam & spiritualia: vel amore cæcati loquuntur placentia.

C. II. *Cur distulit refectionem ad tertiũ vsque diẽ*

Q. SECVNDO. Cur expectauit tertium diem ad populum reficiendum? Respondeo primò, ne si primo statim die populũ refecisset, crederetur populus panis tantum gratiâ eum sequi & audire. Itaque expectare voluit tẽpus necessitatis, vt non cupiditas, sed necessitas miraculo occasionem præberet.

1\. 2\. Secũdo. Vt Auditores suos in patientiâ bene exerceret & doceret ante omnia satiandum animũ pane spirituali. Ex quadam Domini parabolâ Luc. 17. discimus consuetũ & iustum esse, vt Dominus priùs cænet, seruus verò cænanti ministret, posteà primũ & ipse comedat: *Para, quod cænam,* inquit, *& præcinge te, & ministra mihi, donec manducem & bibam, & posthac tu manducabis, & bibes.* Anima nostra Dominus est, corpus verò seruus eius. Priùs ergò cœnã suam sumere anima debet, & ad hanc cum patientiâ ministrare ei corpus: posteà & ipsum accipiet cœnam suam. Cœna animæ verbum Dei est.

3\. Tertiò. Vt doceret verbum Dei salubriùs audiri à sobrijs & ieiunis, quàm à saturis & bene pastis. Saturitas enim cibi ad somnum inclinat, mentis euagationem causat & obdurat cor. Hinc Balthasar ille postquam in conuiuio iam temulentus esset, vidit quidem manum scribentem ad parietem, petijtque scripturæ interpretationem; sed ea tamen à Daniele data, nihil emendatus est. Audierat ea nocte sese interficiendũ, & honorauit Danielem velut vatem veridicum; interim tamen sibi nõ consuluit, vt imminentem cladem euaderet, Daniel. 5. Temulentia nimirum obstitit, quæ cerebro & intelligentiæ nebulas offudit. Sanctus etiam Basilius Cæsareæ Cappadociæ Archiepiscopus in quadam solennitate cathedrã conscendens, sermonem habiturus, sciẽs interim populum delitijs implicatum & dissolutum, statim in præfatione desperare se dicebat de fructu concionis, quòd auditores essent indispositi. Vt habetur hom. 14. pag. 185. edit. Paris. Bene ergo Isaias c. 28. ait: *Quẽ docebit scientiã, & quẽ intelligere faciet auditũ? ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus*; id est, auocatos à delitijs & intemperantia, ad sobrietatẽ.

D. III. *Quid significant septem panes.* *Septenarius Sacramentorũ præfiguratus*

Q. TERTIO. Quid significant septẽ panes? Resp. Septem Ecclesiæ sacramenta, quibus turba fideliũ reficitur. Pluribus autem in locis S. scripturæ designatus videtur septenarius Sacramentorum. Primò Gen. 45. vbi *Pharao vidit in somno septem spicas pullulare in culmo vno, plenas & formosas*; quæ ad literã significabant panis abundantiam futuram in Ægypto per annos septem. Mysticè designant septẽ Sacramenta, quę ab eodem culmo, Christo, producta, non vacua & egena elementa (vt in veteri lege) sed plena gratiarum & virtutum sunt, pascuntque vniuersum orbem Christianum affluentissimè toto septennio, hoc est, toto reliquo tempore, vsq; ad mũdi sabbatum & finẽ. Formosa quoque sunt, quia dũ tangunt corpus, animum gratiâ exornant. *Caro*, ait Tertull. li. de resurrect. carn. *abluitur, vt mundetur anima; caro chrismatur, vt anima roboretur; caro inungitur, vt maneat anima consecrata; caro alitur speciebus panis & vini, vt anima satietur, &c.*

1\.

2\. Secundo. 4. Reg. 5. In septena lotione Naaman Syri præcepta ab Elisæo ad emundandam eius lepram fluuio Iordanis. Aquæ Iordanis sanguinem Christi notant, in quo lauamur septies, dum septem Sacramentorum vsu abluimur à peccati lepra, & recuperamus gratiam quasi carnem infantilem, quæ est animæ mundities.

3\. Tertio. Prouer. 9. In columnis septẽ, quibus inædificata est Ecclesia. Ita enim legimus ibi: *Sapientia ædificauit sibi domum: excidit columnas septem.* Septem, inquam, Sacramenta, quibus insistit, conseruatur, dilatatur & perficitur Ecclesia in omnibus suis

suis membris; vti docet Lud. à Ponte de perfect. to. 1. tract. 1. ca. 7. *Prima columna est Sacramentum Baptismi, per quod regenerantur filij, & habitatores Ecclesiæ, recipientes spirituale esse gratiæ, propriumque signum eorum, qui sunt partes Ecclesiæ. Secunda colũna est Confirmationis Sacramentum, quod iam regeneratos confirmat; & in spirituali esse, quod acceperãt, corroborat, fortesq; reddit ac firmos tanquam colũnas, aduersus tyrannos & persecutores. Tertia columna est Pœnitentia, quæ reficit reparatq; omnia eorũ damna, resuscitans eos ad gratiam, quam peccato post Baptismum admisso perdiderũt. Quarta est SS. Eucharistia, in quâ latet Dominus totius domûs, & columnarum omnium firmamentum, vt in ea habitantes sustentet, conseruet, eorumq; virtutes adaugeat. Quinta est Extrema vnctio, quæ nos fortificat, redditq; constantes in vltimo mortis conflictu, vt in eo superiores euadamus. Sexta est Ordo sacer, qui domus huius ministros nutrit, vt proprijs eius munerib. fungantur in vtilitatẽ omniũ habitantium. Vltima columna est Matrimonij Sacramentum quod gratiã confert coniugatis, ad filios dignè educandos, qui ipsam Ecclesiã condant. Quæ septẽ columnæ, licet externæ sint & spectabiles, elegãterque multis sanctissimis mysticisq; cæremonijs elaboratæ: multò tamen magis pretiosum est, quod intus continent, & in animab. tanquã Dei instrumẽta efficiũt, ad eas iustificãdas, & omni virtutũ genere sanctificãdas.*

D. III. *Quid significant septem panes. Septenarius Sacramentorũ præfiguratus.* 1.

4. Quarto. Zach. 4. In septem infusorijs candelabri aurei. Vidit enim ibi Zacharias in spiritu *candelabrũ aureum totum & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernæ eius super illud: & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput eius: & duæ oliuæ super illud: vna à dextris lampadis & vna à sinistris eius.* Candelabrum hoc Ecclesia est; lampas Pontificem & Romanam designat Ecclesiã, quæ, velut matrix, oleum, hoc est, potestatem ordinis & iurisdictionis, vigorem, doctrinam, gratiam instillat, per septem infusoria, id est, septem Sacramenta, septem lucernis, quæ sunt vel Ecclesiæ omnes particulares, vel septem Ecclesiæ status, Apostolorum & virorum Apostolicorum, qui sanguine suo Ecclesiam fundarunt: Episcoporum & Prælatorum, qui eã gubernant: Doctorum, qui eam erudiunt & docẽt: Sacerdotum, qui eam Sacramentis pascunt: Religiosorum, qui seipsos cultui diuino deuouent: Continentium, ac denique Coniugatorum.

5. Quinto. Apoc. 1. In septem stellis, quas in manu suâ habere, visus est Christus. Per eas Ioachimus Abbas intelligit septem Planetas, qui sensu mystico designant nobis Sacramenta septem, quę Ecclesiam ita ornant atque illustrant, vti Planetæ cœlum. Inter ea S. Eucharistia, quasi sol inter Planetas cęteros est, omnibus lumen suum communicans, & omnes virtute & splendore eminentissimè superans.

E. IV. *Cur iussit populũ discumbere super terrã.* 1.

Q. QVARTO. Cur populum iussit Dominus discumbere super terram? Respon. primò, vt exerceret eum in fide; nondum enim panes in promptu erant, nisi septem illi; credere ergò voluit populum, panem sibi miraculo mox suppeditandum, vt meritum fidei haberet. Nec id suasit aut rogauit, sed præcepit, quia non nisi per fidem voluit nos saluare, & pane cælesti reficere, tam in S. communione, quàm in cælesti beatitudine. Fides necessaria, adeoque præcepta est.

2. Secundo. Vt commodiùs distribui singulis suæ partes possent, dum eodem loco omnes quieti cõsiderent; (nam alioquin stantes, certo loco non hæsissent) monens interim nos vt in sacramentorum susceptione, ad id quod agimus, attẽti simus: extraneas cogitationes & occupationes interim seponamus. Hinc enim & corporalem cibum sedendo, nõ eundo vel stando sumimus, vt sumptus cum quiete corporis magis prosit & nutriat.

3. Tertio. Ad commendandam nobis humilitatem in susceptione præsertim sacramentorum. Ibi enim humiliatur homo coram Deo & Sacerdote, dum se denudare debet in baptismo; dum genuflectere, percuti & fasciâ obligari in confirmatione; dum se accusare humiliter in pœnitentia; dum ad S. Eucharistiam erectis manibus, depressis oculis, cum tunsione pectoris accedere; dum in S. Vnctione spiritualem armaturam suscipere in membris suis. Hoc est in terrâ sedere, terram se & puluerem agnoscere.

4. Quarto. Ad docendum, debere nos in vocatione nostrâ conquiescere, si velimus saturi & contenti esse rebus nostris. Proptereà enim multi nõ satiantur, quia semper altiùs supra statum & conditionẽ suã conãtur euolare. Miles quærit esse Capitaneus, Capitaneus vult esse Dux, hic tandẽ Imperator. Ciuis nobilitatem affectat, nobilis vult audire illustris & generosus, &c. Hinc nulla animi sessio & quies, nulla collectio, nulla pax, nullum gaudium. Quod etiam experiuntur qui suâ mediocritate contenti non sunt, sed pluribus semper opibus inhiant. Nunquam enim hi suauiter comedunt & dormiunt, quia nunquam sibi persuadent diuites se esse.

F. V. *Cur per Discipulos iussit apponi panes.* 1.

Q. QVINTO. Cur per Apostolos iussit apponi panes? Respond. Primò vt scirent discipuli se futuros esse dispensatores mysteriorum Dei, adeoque sibi vigilandum alijs dormientibus, sibi discurrendum & laborandum alijs sedentibus; & hoc ipsum summæ dignationis opus esse, quod eorum operâ velit vti Christus ad parandam hominum salutem. Scirent etiam non esse cur proptereà extollerentur. Licet enim in eorum etiam manibus & sinubus multiplicarentur panes, id tamen non suæ, sed Christi solius virtuti adscribere poterant. Scirent deniq; se non alia, præter ea quæ sibi à Christo & Ecclesia tradita essent, mysteria, debere dispẽsare, nec alienum adhibere ignem ad sacrificium, sed sacrũ; quâ de causa morte puniti sunt filij Aaron, Leuit. 10. Ignis sacer è cœlo lapsus, quo vti ad sacrificia debebant, legitimam potestatem è cœlo acceptam denotat: ignis profanus seu alienus potestatem illegitimam, à profanis hominibus acceptam, qualem habent præcones Acatholici.

Secundo.

2. Secundo. Vt eos exerceret in operibus charitatis & misericordiæ; quò & parentes discerent idem facere cum filijs suis, quos ad hoc instituere debent vt misericordiæ operibus à teneris assuescăt, quemadmodum fecit Tobias, qui festiuis diebus misit filium suum vt adduceret ad mensam patris pauperes (vt monet Hebræus & Græcus textus) timentes Deum, Tob. 2.

3. Tertio. Vt nos doceret quòd Apostoli eorumq; successores, Episcopi & Sacerdotes mediatores quidam sint inter Deum & homines, adeoque Cooperatores Dei, qui cum illis velut cum instrumentis operatur virtutem & efficaciam sacramentorum, quo modo etiam inter manus discipulorum panes mirabiliter multiplicati sunt ex vi benedictionis Christi.

G. VI. *Quid allegoricè notat hæc historia.* Q. SEXTO. Quid allegoricè notat hæc historia? Respond. turbam Christi sectatricē denotare peccatores, qui per pœnitentiă Christo appropinquant & pane sacramentorum, præsertim sacræ Eucharistiæ, satiari cupiunt. Ex illa qui de longè venerunt, grauiores notant peccatores, qui cum filio prodigo abierant in regionem longinquam, & per immania scelera longissimè à Deo recesserant. Triduo sustinent Dominum, cùm per tres pœnitentiæ partes, contritionem, confessionem, satisfactionem, expiant peccata, qui nisi reficiantur pane spirituali, deficient in via, nec perseuerabunt. Prouidet igitur eis Christus septem sacramentorum panes per manus Sacerdotum: verùm vt cum gustu & fructu percipiant panes illos, discumbere iubentur super terram, hoc est, disponere se ad dignam sacramentorum perceptionem. Satiantur verò cùm depulsa vitiorum & terrenarum rerum fame, gratiam adepti sunt, cœlestis gloriæ pignus. Quæ superfuêre fragmenta, quid nisi inexhausta Christi merita sunt, quæ infinitis alijs hominibus, imò mundis, si qui essent, reficiendis & beandis sufficere possent? Numerus quatuor millium discumbentium significat electorum cuneum, qui ex quatuor mundi plagis veniet & recumbet cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorum; quò & nos omnes perducere dignetur Christus Dominus, cœlesti pane æternùm satiandos.

DOMINICA VII. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Matth. 7.

IN illo tempore, dixit IESVS discipulis suis: Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest arbor bona, malos fructus facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.

CONCIONES.

CONCIO I.

TRIPLEX ARBOR MALA, PECCATVM, CONCVPISCENTIA, voluptas: earundem fructus.

I. *Peccatum. Eius fructus.* 1. Apertio oculorum. 2. Nuditas. 3. Pudor. 4. Remorsus conscientiæ. 5. Metus Iudicij Diuini.

II. *Concupiscentia.* 1. Gignit pugnam spiritum inter & carnem. 2. Impedit à bonis operibus. 3. Causat inquietudinem. 4. Ad peccandum trahit. 5. Mentem obscurat.

III. *Voluptas.* 1. Eripit homini mentem. 2. Effeminatum reddit. 3. Damnis temporalibus afficit. 4. Desinit in amaritudinem.

THEMA.

Non potest arbor mala bonos fructus facere. Matth. 7.

A. Malæ arboris, Auditores, mali etiam surculi sunt. Mala vtique arbor fuit lignum scientiæ boni & mali, quia primos nostros parentes & nos cum illis perdidit misitque in exilium; sed nec meliores surculi, qui ex illa prodierunt. Sublata est quidem arbor scientiæ mali & boni; genuit tamen ex se & post se reliquit alias tres arbores, quę pestifero suo veneno ingentem in mundo stragem edunt perduntque innumeros homines. Sunt autem Peccatum, Concupiscentia, Voluptas. Concupiscentia est mater, (cuius maritus quasi, adeoq; peccati pater, est voluntas propria) peccatum est proles, voluptas est semen. Ergò vt nosse & cauere has arbores possimus videamus earum fructus.

B. I. *Peccatū. Eius fructus.* 1. Apertio oculorū.

PRIMA est peccatum, cuius typus erat arbor scientiæ boni & mali, quæ primis nostris parentibus quinque pestiferentes & amaros fructus attulit; quorum Primus erat apertio oculorum. *Aperti sunt oculi amborum,* ait S. textus. Ante peccatum enim, vel etiam in peccando, planè cœcus est homo, dum nequaquam videt, quantum mali in peccato sit: at continuò post peccatum aperiuntur ei oculi; clarissimè enim videt se, pro exigua & breui peccati voluptate maxima damna incurrisse & sempiternum malum incursurum. Ita post peccatum primorum parentum aperti sunt oculi eorum; quia tunc aduertere cœperunt, quam malè egerint, quàm miserum in statum sese ex optimo deuoluerint, quam verax sit Deus, qui hoc eis prædixit: quam mendax contrà dæmon in promissis sibi ab eo factis; quàm graue sit Dei voluntati non obedire, &c. Ita ægrotantes incipiunt æstimare bonum sanitatis. *Experta enim morbi molestia, euidentior fit etiam iucunditas sanitatis,* inquit S. Augustinus l. 14. de ciuit. c. 17. Denique, *fit quotidie in nobis,* ait Serapion scriptor Græcus, *quod inprimis illis hominibus factum est: quando peccamus, tunc cæci sumus; vbi peccauimus, tunc demum agnoscimus, quantum mali admisimus, nostrique facti nos pudet, tædet ac pænitet.* In articulo mortis reos & captiuos nos videmus, quod non vidimus prius; vti Milites regis Syriæ, qui percussi cæcitate, abducti in Samariam, viderunt se in medio hostium. 4. Reg. 6.

2. Nuditas. Secundus erat nuditas; quia *cognouerunt se esse nudos.* Propter peccatum enim spoliamur plurimis & maximis Dei ornamentis & pretiosissimis virtutum cœlestium vestibus. Ita legimus Exodi 32. per peccatum Idololatriæ spoliatum fuisse populum Israëliticum inauribus & præsidio diuino, adeoque inter hostes nudum & imbellem constitutum. Fructus hic peccati est: quod hominem Dei gratia spoliat, insuper speciali eius præsidio destitutum deserit & diaboli insidijs atque iniurijs exponit.

3. Pudor. Tertius erat pudor & confusio animi. Cùm enim viderent primi parentes se esse nudos sentirentque in se motus concupiscentiæ rebelles rationi; inde erubuerunt & suam nuditatem texerunt folijs ficuum. Ita nimirum & peccatum pudorem & ignominiam generat, quam vt tegat peccator, ad inanes excusationes & peccati palliationes confugit. Hinc Apostolus ad Rom. 6. ait: *Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?*

4. Remorsus conscientiæ. Quartus, Iudicium ac testimonium conscientiæ accusantis & condemnantis: id quod apparuit id Adam & Eua, qui cum audissent vocem Dei, absconderunt se à facie eius. Ipsum ergò peccatum fit peccatori tinea, perpetuò eum rodens, iuxta id Isaiæ 51. *Tinea comedet eos.* Vnde bene dixit Musonius apud Gellium: *cum quis per voluptatem aliquid turpe gessit, quod suaue est, abit: quod turpe & triste est, manet.*

5. Metus iudicij diuini. Quintus, Metus diuini iudicij & vindictæ, quod testatur Adam dicens: *Vocem tuam Domine audiui & timui.* Magis adhuc id expertus est eius filius Cain, qui, ob necem fratris, totam vitam pauidus ac profugus egit; nec non Orestes ille matricida, qui ob scelus admissum nullam requiem inuenire poterat, nulloque loco consistere: sed cruentæ matris species & flammiuomi oculi per magnam orbis partem vagum & profugum ac velut exulem agebant.

Porrò peccati pater non est nisi propria & deprauata voluntas. Quemadmodum ergò Euę comestio nihil Adæ & posteris eius nocuisset, nisi comedisset ipse: ita si concupiscentia solum nostra colludat cum peccato, absque voluntatis consensu, nullum admittimus peccatum. At vbi voluntas consentit, tum committimus. Itaque voluntas illa, pestifera etiam arbor est; quia tam malam filiam (peccatum) & ex ea neptem, infernū gignit. Hinc enim S. Bern. serm. 3. de resurrect. ait: *Tolle propriam voluntatem; & in-*

& infernus non erit. Nec videtur posse Deus hominem grauius punire, quam si eum relinquat propriæ voluntati; quomodo olim gentiles propter immania eorum scelera *tradidit in desideria cordis eorum*, ad Rom.1. Est igitur & voluntas ista, pestifera quædam arbor; sed de hac alibi dictum.

C. II. Concupiscentia.

SECVNDA, est Concupiscentia, mater peccati, vt docet S. Iacobus c.1. epistolæ: *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.* De eadem 1. Tim.6. dicit Apostolus: *Radix omnium malorum est cupiditas.*

1. Gignit pugnã spiritũ inter & carnem.

Primò enim gignit in homine bellum intestinum carnis in spiritum & spiritus in carnem. *Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur,* inquit Apostolus ad Gal.5. Bellum porrò hoc describit Cassianus coll.4.c.11. *Caro,* inquit, *luxuriis ac libidine delectatur: spiritus ne ipsis quidem naturalibus desideriis acquiescit. Illa concupiscit satiari somno, repleri cibo: hic vigiliis & ieiuniis ita saginatur, vt ne ad ipsum quidem necessarium vitæ vsum, somnum cibumq; velit admittere. Illa cupit exuberare copiis vniuersis: hic ne ipsius quidem exigui panis quotidianam substantiam habere contentus est. Lauacris illa nitescere & quotidianis adulantium cuneis appetit constipari: hic squalore sordium & inaccessibilis eremi vastitate congaudet. Honoribus illa & laudibus confouetur: hic irrogatus sibi persecutionibus iniuriisq; lætatur.* Ob hanc luctam Apostolus exclamat ad Rom.7. *Infælix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Hinc aliqui, iuuenes præsertim, pœnè ad insaniam rediguntur, turpissimarum voluptatum incendio æstuantes; alij inauditas libidinum rationes adinueniunt, quibus belluarum cupiditates longè superant. Denique vt hanc feram virtutis studiosi edomarent, mira excogitarunt & acerba pharmaca, vigilias, humicubationes, cilicia, flagella, catenas, spinarum aculeos, ieiunia, loricas, &c. siquidem ea Samsonem robustissimum, Salomonem sapientissimum, Dauidem sanctissimum sibi subiugarat.

2. Impedit à bonis operibus

Secundo. Impedit animum à virtutum operibus, quomodo lapis alligatus auiculæ impedit eam, quò minus euolare in sublime queat. Hinc Apostolus loco cit. subdit: *Hæc sibi inuicem aduersantur, vt non quæcunque vultis, illa faciatis.* Est enim homo conflatus quasi ex angelo & bestia; animus velut angelus ad cœlum & virtutem tendit: corpus velut bestia ad terram & sensualitatem inclinat. Clementi Alexandrino l.4. stromatum est quasi centaurus, partim rationis particeps (secundum animam) partim rationis expers (secundum corpus.) Atque hinc illæ difficultates in orando, ieiunando, vigilando, castitate, sobrietate, mansuetudine, &c. ob pondus concupiscentiæ, quod ad somnum, cibum, libidinem, ebrietatem, iram inclinat & violenter animum trahit. Quare auctor operis imperf. hom. 8. Zizanijs eam comparat, quæ triticum in terram trahunt. *Sicut herbæ suffocant triticum,* inquit, *sic & concupiscentiæ carnales suffocant disciplinam.* Quare zizania cupiditatum malarum euellenda & præcidenda sunt, si crescere animo velimus. Scorpius viuens necat, occisus sanat: ita concupiscentia, dum in nobis viget ac viret, perdit nos: at subacta & mortificata, mirum in modum prodest nobis.

3. Causat inquietudinẽ.

Tertio. Causat inquietudinem. *Semper enim cupidi,* inquit D. Thomas opusc.7. *soliciti sunt acquirere non habita, & habita custodire.* Ibidem asserit concupiscentiam hominis nunquam satiari, quia cor hominis factum est ad recipiendum Deum; quo dum caret, semper inquietum est, quocunque tandem alio perfruatur bono. Quodque amplius est, concupiscentia dum pascitur re desiderata magis eius sitis accenditur; vti de carnis vitio testatur Oseas cap.7. *Omnes adulterantes,* inquit, *quasi clibanus succensus à coquente.* Hebr. *incalescunt vti fornax succensa à pistore*; quia vt S. Ambrosius tr. 13. ad Neophytos ait: *Stupri assiduitas luxuriam carnis non cohibet, sed accendit, dicente propheta: Omnes fornicantes velut ardens clibanus corda eorum. Prædatoris quoque rapacitas non comprimit auaritiam sed irritat; scriptum est enim: Qui amat pecuniam, non satiabitur pecuniis,* Eccl.5. Similiter S. Aug. l. de continentia, & serm.45. de temp. docet, concupiscentiam cedendo augeri, resistendo minui. *Pugnat,* inquit, *repugna: noli eam cedendo satiare, sed resistendo necare.* Ita egit Dauid, qui cum aquæ desiderio teneretur, allatam sibi aquam non bibit sed effudit, ne videretur bibere sanguinem virorum, qui præsentissimo vitæ periculo aquam illam attulerant, 2.Reg. 23. Sic coruus etiam sitiens abstinet aquâ pluuiâ, quam noxiam sibi nouit ob profluuium ventris. Pier. l. 23. hierogl.

4. Ad peccandum trahit.

Quarto. Fortiter ad peccandum trahit, &, nisi ei resistatur, peccatum in homine gignit. Ita enim testatur S. Iacobus in ep. cap. 1. *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus; deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.* Allicit ergò ad peccatum & tentat hominem, sicut Eua Adamum monstrando illi pomum: sicut febris tentat febricitantem & allicit ad bibendum aquam, sibi licet noxiam & subinde mortiferam: sicut lena virum tentat abstrahitque ab vxore, ad fornicandum secum: sicut scabies ad fricandum prouocat. Huic porrò concupiscentiæ nostræ sæpe etiam insinuat se diabolus, solertissimus cupiditatum nostrarum indagator easque in nobis acuit atque incendit vt in ruinam nos impellat. Atque hinc Abbas Achilles dixit, concupiscentiam esse *manubrium dæmonis*; quo nimirum ille securim tentationis arripit ad nos excidendos.

5. Mentem obscurat.

Quinto. Mentem & rationem obscurat, ac quandoque extra se rapit. Primum illud testatur Clemens Alexandrinus l.2. strom. *Quemadmodum exhalationes,* inquit, *quæ ex terra & lacunis & voraginibus oriuntur, conflantur in caliginem & nimbosam vertiginem: ita etiam carnalium cupiditatum vapores malâ animæ inurunt habitudinẽ, voluptatis*

spectra

spectra animæ repræsentantes & ante eam effundentes: intelligenti itaque luci tenebras offundunt, attrahente anima vapores, qui oriuntur ex cupiditate, &c. Alterum Origenes hom.8. in Num. *Sicut*, inquit, *hi qui dæmone repleti vel qui mente sua alienati sunt, non sentiunt si vulnerentur, quia naturalibus sensibus carent: ita & nos vel cupiditatibus sæculi amentes effecti, vel vitiis inebriati sentire non possumus, quanta vulnera, quantas contritiones animæ peccando conquirimus.*

D. III. Voluptas.

TERTIA est voluptas (siue ea in carnis illecebris, siue in honore & opibus quæratur.) Hæc enim est illecebra & semen concupiscentiæ. Vnde Plato, teste Tullio & Plautus in Mercatore, voluptatem appellauit *malorum escam, quod ea non minus homines, quam hamo capiantur pisces.* Cato verò apud Cicer. l. de senect. nullam esse capitaliorem pestem corporis voluptate dicebat, quòd inde omnia scelera nascerentur. Antisthenes etiam quodam prædicante voluptatem: *Hostium*, inquit, *filiis contingat in delitiis viuere.* Laërt. l.6. de vitis Philosophorum cap.1.

1. Eripit homini mẽtem.

Primo igitur eripit homini sanam mentem & reddit quasi insanum, teste eodem Antisthene, qui dicebat (vbi supra) se malle insanire quam affici voluptate. *Insaniam enim aufert Medicus: voluptas cum mentem eripiat homini, vix sanabile malum est.* Obtundit mentis aciem, offuscat iudicium, consilij celeritatem impedit, memoriam debilitat facitque vt homo nihil altum, nihil magnificum & diuinum agere queat. Circe illa Homerica est, quæ blando suo veneno homines dementat & in bestias commutat. Patuit in Salomone, quem voluptas carnis ex sapientissimo reddidit stolidissimum, vt suarum concubinarum Idola adoraret, earum mancipium fieret, totque beneficiorum Dei sui obliuisceretur. Patuit in Claudio Cæsare, qui ventri & voluptatibus deditus in tantam mentis stupiditatem & obliuionem deuenit, vt occisa Messalina coniuge, paulò pòst mensæ assidens quæreret, cur Domina non veniret; atque multos ex his quos capite damnauerat, postero die in Concilium & ad aleæ lusum inuitaret, teste Suetonio in eius vita.

2. Effæminatũ reddit.

Secundo. Mollem & effæminatum reddit, adeò vt Democritus voluptatem morbo comitiali, qui repentè omnibus viribus hominem destituit & in terram prosternit, compararit. Expertus id est fortissimus Hercules, cui voluptas clauam, quam nec Cerberus potuit eripere, extorsit, ac pro eo pensum ac fusum digitis eius aptauit, cùm illius Iolis impuros amores sequeretur. Eadem dum vires & virtutem Romanorum eneruauit, Hannibalem victorem effecit, inquit Liuius dec. 3. l.3. Eadem Sybaritas Italiæ populos perdidit. Tam hi luxui & voluptati addicti erant, vt conuiuia celebraturi, anno prius per fœminas sumptuosissimè vestitas inuitarent; artes quæ sono constabant, è ciuitate eijcerent, ne quâ ratione interpellaretur quies. Athen. lib.12. cap.6. Isti igitur cùm docuissent equos suos ad tibiam saltare tempore conuiuij, hoc intelligentes Crotoniatæ bellum ipsis intulerunt & tubam quidem canentem classicum non sumpserunt, sed tibias, & tibicines, qui commisso prælio cantilenam canerent saltatoriam. Hanc audientes equi Sybaritarum, memores domesticæ disciplinæ excusserunt equites, & exultantes ac saltantes perturbarunt ordinem, itaque victoriam hostibus dederunt. Diod. lib.12. Ælian. lib.16. cap.23. Plin. lib.8. cap.42. Quis in equis istis non videt voluptatis typum, quæ & ipsa hominem è sella rationis & imperij excutit, hostibusque animæ in prædam dat? Cùm enim in tentatione aut mortis agone pugnandum foret cum Dæmone, tum voluptas hominem abripiens ad solitas voluptatum delitias, mente saltem & cogitatione, impediet à pugna spirituali & hosti tartareo tradet.

3. Damnis temporalibus afficit.

Tertio. Damnis etiam temporalibus afficit; nam & dolores parit & corrumpit valetudinem & crumenam exhaurit, famam quoque denigrat, & affligit animum conscientia malè factorum, & mortem affert immaturam. Nimis hæc omnia manifesta sunt: nec negare potuit Heliogabalus Imp. fœdum voluptatis mancipium, ideoque Sardanapalus dictus; cui cùm familiaris quidam; immanem eius detestatus luxum ac luxuriam fortè objiceret: an non metuat ne ad egestatem aliquando redigeretur? respondit: *Quid melius quam vt ipse mihi suus hæres sim & vxori meæ?* Plato cùm videret Agrigentinos magnis ædificare impensis, similique modo cenare, dixit: *Agrigentini ædificant quasi semper victuri: & comedunt quasi semper morituri.* Ælian. l.12.

4. Desinit in amaritudinẽ.

Quarto. Tandem desinit in amaritudinem, ac postremò quidem in æternam. Pythagoras ille vetuit gustare ea, quæ nigram habent caudam. Huiusmodi autem esca est voluptas, quæ initio quidem blanditur, in funestum tamen pœnitentiæ finem desinit. Siren est, quæ muliebri quidem arridet facie, caudam tamen habet venenosam ac serpentinam. Hypanis est fons, qui teste Herodoto l.4. quinque dierum via dulces, sed exiles fundit aquas: deinde post quatuor dierum iter fundit amarissimas. Pardalis est, quæ suaui odore suo allicit ad se capras, mox tamen corripit & dilaniat, Plut. l. contra volupt. Ita enim videmus honores mille afferre curas & molestias: gulam desinere in nauseam, capitis dolores, febres, colicas, catarrhos: libidinem in vomicas, luem veneream, carcinomata, infamiam, damnationem; vt verè dixerit Prouerb.5. Salomon: *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem illius amara quasi absynthium.* Idque ipse procul dubio nimium quãtum expertus est, dum ad finem vitæ sensit aculeum conscientiæ, vitæ tædium, (vti scribit Eccles.2. *Idcircò tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuersa esse sub sole & cuncta vanitatem & afflictionem*

ctionem spiritus, corporis morbos & dolores, regni dilacerationem, nominis ignominiam, hæredem stolidum, Roboamum filium. Experto igitur crede Ruperto. Describit Dio orat. 4. de regno, Persarum festum, quod saccorum dies appellabatur; quo ex captiuorum numero aliquis collocatur in regio throno, regio vestitu; delitiatur & concubinis vtitur illis regni diebus pro libitu, quidquid vult, impune agit: finitis autem illis diebus exuitur, virgis cæditur, & suspenditur. Eccur verò hoc Persæ faciunt? *nonne ideò*, inquit Dio, *quod sæpenumerò stulti homines & praui talem potestatem & nomen adipiscuntur: deinde aliquanto tempore superbè viuentes, turpissimè atque ocyssimè perduntur?* Cogitet iam quisque num talem subire sortem, talique frui voluptate vellet. Nemo, credo, ita desipiet. Quare Auditores, aperiamus oculos, non iam cum Adamo & Eua post degustatum pomum, cum viderunt se deceptos esse & Deum grauissimè offendisse, sed antequam gustemus. Fugiamus arbores istas pessimas, ne tandem amaros earum fructus cogamur deuorare, & in hoc & in altero sæculo.

CONCIO II.

EXPONITVR SENTENTIA CHRISTI IN ARBORES STERILES.

I. *Omnis Arbor.*
II. *Quæ non facit.*
III. *Fructum.*
IV. *Bonum.*
V. *Excidetur.*
VI. *Et in ignem mittetur.*

THEMA.

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Matth. 7.

A. PYthagoræ symbolum, Auditores, inter alia fuit: *Cùm tonat, terram tange*, hoc est, cùm Dei iram sæuire animaduertis, humilia te, memor originis & conditionis tuæ, & manum ad laborem beneque operandum admoue. Horrendum in modum tonat Christus in hodierno Euangelio, cùm ait: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Quis non contremiscat? quis non terram tangat, & coram Deo Iudice ad terram vsque se humiliet, ac bene operari studeat? Sanè cùm præcursor Christi, Ioannes, his eisdem verbis detonaret in Iudæos, perterriti dicebant: *Quid ergò faciemus?* Quibus respondet Ioannes: *Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.* Nos ergò dum ipsum Christum Iudicem hac voce tonantem audimus, quid, quæso, faciemus nos? Nonne terram tangere: nonne humiliari & bonorum operum fructum polliceri Deo nos oportet? Hoc ergò vt præstemus, audiamus & expendamus fulminantem illam Christi sententiam.

B. I. *Omnis arbor.* PRIMO inquit: *Omnis arbor.* Non vtique propriè dicta & lignea, sed metaphorica seu homo, qui etiam ex gentilium Philosophorum sententia est *arbor inuersa*, radicem, hoc est, caput & rationem, sursum versus cælum, vnde nutritur, habens: ramos verò, hoc est, pedes in terrâ deorsum. Vnde à Clemente Alexandrino vocatur *planta cœlestis.*

Arbor, ait: non planta, non arbustum aut frutex, quia adultos intelligit & ratione vtentes; ab his bonorum operum fructus exigit: non ab infantibus, puerulis aut rationis vsu destitutis; quemadmodum nec à tenellis plantis speratur aut exigitur fructus, donec adolescant. Ab adulto filio requirunt parentes studium, laborem, amorem & obseruantiam: non item ab infante.

Omnis; quia nemo excipitur: non reges, non diuites, non agricolæ, non milites, non mendici, non iuuenes, non infirmi, & similes, qui dicere solent, sibi non esse otium, aut vires ad orandum, ieiunandum, confitendum, communicandum, &c. Quid enim ait scriptura de Principibus terræ, qui viam sapientiæ ignorarunt & spreuerunt? *Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt*; Baruch. 3. Quid de Iechonia, octodecim annorum adolescente? *Viuo ego*, dicit Dominus, *quia si fuerit Iechonias filius Ioakim regis Iuda, annulus in manu dextera mea, inde euellam eum*, Ierem. 22. q. d. Si fuerit mihi coniunctissimus & charissimus, propter floridam adhuc ætatem, quâ ad regnum euectus est, aliasque præstantissimas dotes: vbi arbor mala & sterilis esse cœperit, exscindam eum & euellam velut annulum è manu meâ, abijciamq; in captiuitatem, vti factum est. Nam post tres imperij vix degustati menses statim & ipse abductus est in Babylonem à Nabuchodonosore, fuitque captiuus 37. annis; quia scelera patris sui cœperat imitari. Quid ait de Capharnao, quæ dicta est Christi ciuitas, quod eam suâ commoratione, miraculis & doctrinâ præ cæteris condecorarit? *Et tu Capharnaum vsque ad cœlum exaltata: vsque ad infernum demergeris*, Luc. 10. Quid de propinquis & commensalibus Christi dicentibus: *Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti*; quid respondet? *Nescio vos vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis.* Nemo igitur, nemo excipitur ab hac lege. Cùm cæduntur ad rogum ligna, parci solet quibusdam syluestribus arboribus, v. g. betulis aut quercubus, quia videlicet proceræ vel elegantes & speciosæ sunt. Non ita fiet cum hominibus; quisquis fructu caret, excidetur, & in ignem mittetur, qualiscunque fuerit, aut quocunque loco steterit. Excisus è cœlo est Lucifer, supremus & speciosissimus Angelus: excisus è paradiso terrestri Adam, vir omnium sapientissimus & ornatissimus, orbis Imperator: excisus è regno Saul, vir ad regnum natus; excisus ex Apostolorum col-

legio

legio Iudas: quia bonorum operum fructibus destituti inuenti sunt.

C. II. *Quæ non facit.*

SECVNDO. *Quæ non facit.* Non ait, fecit. Licet enim olim multa bona feceris, si facere desijsti, perijsti, & omnia perdidisti. Bona & præclara arbor fuerat Rex Saul in ætate teneriore, multaque bona præstiterat. *Erat enim electus & bonus: & non erat vir de filiis Israel melior illo, ab humero & sursum eminebat super omnem populum*, vt dicitur 1. Reg. 9. Et propterea cum Samuel eum vngeret in regem, deosculatus est, in amoris & beneuolentiæ signum, 1. Reg. 10. Et tamen arbor hæc tam bona & electa, vbi sterilis esse cœpit, & malos fructus protulit, à Deo reprobata, excisa & abiecta est, vti è regno, ita è cœlo. Quanta bona fecit quondam Origenes? ipse patrem in vinculis positum ad martyrium corroborauit: ipse quamplurimos ad fidem conuertit, in fide erudiuit, ad martyria accendit: ipse ad vincula & mortem pro Christo subeundam vltrò excurrere voluit, & de facto excurrisset, nisi præpeditus fuisset. Et hic tamen talis ac tantus ad extremum excisus, vbi in hæresin prolapsus est. Non ergò satis est fuisse aliquando bonum, bonus esse & deprehendi debes. Vicissim nihil oberit tibi malum aliquando fuisse, si iam bonus sis, vti in Saulo patet. Neque ait: faciet; quia non attendit Deus, quid aliquando facturus esses, vel quid facere constitueris, si cum posses, non fecisti; quid nunc facias considerat. Nemo ferè tam malus est; vt non proponat aliquando vitam emendare, & pœnitentiæ fructus facere; sed hoc non curat Deus, nec quidquam prodest homini. Quid non facturum se spopondit rex Antiochus, si conualesceret ab infirmitate, lib. 2. Mach. c. 9? Promisit Hebræis libertatem, qualis erat Atheniensium: templo pretiosa dona & vota sacra plurima, nec non reditus ad sacrificia, *Super hoc Iudæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum & prædicaturum Dei potestatem.* Id quod Gorionides l. 3. c. 12. graphicè describit his verbis: *Faciens votum ait: Domine, si sanaueris me ab ista infirmitate, veniam in Hierusalem, & implebo eam auro & argento, atque vestes purpureas sternam per omnes plateas eius, tradamq; omnes thesauros meos in sanctuarium magni Dei: circumcidam præputium carnis meæ, & vadam per vniuersam terram aperta voce contestando, alium non esse in vniuerso mundo similem Domino Deo Israel. Sed non exaudiuit Dominus orationem eius, nec aurem præbuit ei, quin magis in omni terra, vbi versabatur crudelis ille Antiochus, quamdiu inhærebat ei morbus, lacerabatur caro eius de ossibus eius, atque tandem intestina eius quoque in terram ceciderunt, & mortuus est ignominiosè in terra aliena.* Impio Antiocho non absimilis Henricus VIII. Angliæ rex in agone receptui canens consuluit Episcopos, qua ratione ad Ecclesiæ vnionem, quam crudeliter ruperat, redire posset. *In his angustijs constitutus*, ait Florimundus de orig. hær. l. 6. c. 5. *singulis horis in memoriam sibi reuocabat, exiguo illo, quod exegerat, vitæ spatio, quantis malis populum suum affecisset. Ita tacta diuinitus conscientia, quum penitus intimos eius recessus excussisset, iam incipiens meditari salutem suam Princeps miserrimus, statuit reuerti ad Ecclesiam, &c.* Sed irritum & inane fuit eius votum: perijtq; desperatus editâ hac voce: *Omnia perdidimus.*

Facit, inquit Dominus, hoc est, pergit semper facere, iuxta id Sapientis: *Quodcunque potest manus tua, instanter operare*, Eccli. 9. Scimus enim à Domino arefactam esse ficum, quæ fructus non habebat, cum eos Christus quæreret, tametsi tunc non esset tempus ficuum, Matth. 21. quia nimirum ficus illa designabat hominem, qui totâ vitâ suâ frugifer esse debet; quia non per solis ardorem, vti ficus: sed per voluntatem suam & diuinam gratiam fæcundatur. Vnde Augustinus tract. 44. in Ioan. ait: *illorum est culpa sterilitas, quorum fæcunditas est voluntas.*

D. III. *Fructũ.*

TERTIO. *Fructum.* Non ait, folia. Hæc enim verba, non opera: eruditionem, non virtutem denotant. Atqui verbis Deus nequaquam est contentus; sicut indicat Dominus verbis mox sequentibus: *Nõ omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei.* Ad fructus, non ad folia inuitat sponsa dilectum suum, Cant. 5. *Descendat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructus pomorum suorum.* Non delectatur Deus verborum folijs, nisi fructum habeant comitem. Dæmon est, qui *dormit in salicibus torrentis*, Iob. 40. à quibus vmbra tantum, non fructus sperari potest. *Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate*, ait Ioannes ep. 1. c. 3. Folia etiam sunt eloquentia & scientia, consilia & adhortationes, quæ nisi adsint opera bona, nequaquam seruare ab excisione arborem possunt. *Bene loqui & malè viuere, nihil aliud est, quam se sua voce damnare*, inquit S. Augustinus in sen. num. 6.

Fructum, ait, non flores. Flores sunt fides mortua, seu titulus Christianismi, externus solum & publicus Dei ac Religionis cultus, habitus Religiosi, &c. de quibus dicitur Ier. 7. *Bonas facite vias vestras & studia vestra, & habitabo vobiscum in loco isto. Nolite confidere in verbis mendacij dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.* Non ergò satis est in vera Christi Ecclesia esse, nisi etiam bene viuamus in eadem. *Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudabile est. Esse Christianum grande est, non videri*, inquit S. Hieronymus ad Paulinum. Flores sunt vota ac promissa pia, quæ fiunt Deo & Confessarijs, sunt tamen inefficacia, vti illud Balaami Num. 23. *Moriatur anima mea morte iustorum.* Flores etiam sunt gratiæ gratis datæ, quæ mirè quidem adornant hominem, non tamen Deo gratum reddunt, nec saluare queunt. Vnde Dominus Matth. 7. *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas*

fecimus? Et tunc confitebor illis: quia nunquam noui vos.

E. IV. *Bonum.*

QVARTO. *Bonum:* non malum. Si enim excidetur arbor, quæ non fert fructum bonum: quanto magis excidetur, quæ fert fructum malum? Quid fiet de adulteris, furibus, homicidis & similibus; si damnantur illi, qui carent bonis operibus?

Bonum, ait, non agrestem, cuiusmodi fructus sunt opera moraliter tantum bona, vt qui ex naturali commiseratione dant eleemosynam, duros subeunt labores, educant suos liberos, magnas alunt familias, ædificant, dilatant imperia, &c. quæ omnia sunt agrestes duntaxat fructus, quibus nutriuntur bestiæ: nihil ad cæli lucrum præstant; cuiusmodi arbor erat Nabuchodonosor, vti describitur Dan. 4. v. 9.

Bonum, non inutilem; cuiusmodi sunt fructus, qui in arborum vertice vel in altis rupibus hærent, loco hominibus in accesso, ideoque coruorum præda fiunt; qualiter sunt opera bona ad inanem gloriam patrata; quæ diripiuntur à Dæmonibus, à mensa Dei exulant.

Bonum, non magnum aut multum, quia non qui multum, sed qui bene orant: non qui sæpe, sed qui bene confitentur & communicant: non qui larga manu, sed qui bona intentione dant eleemosynam, Deo placebunt.

Bonum, non speciosum; cuiusmodi sunt poma iuxta mare mortuum, forinsecus quidem pulchra, intrinsecus autem plena cineribus & fauilla. Talia sunt, quæ mundo placent, & magna iudicantur, vti decorè loqui, splendidè se ornare, gratiam hominum venari, scitè saltare, bene ludere, doctè canere, digladiari, escas diuidere, pecunias comparare, &c. Non sunt isti fructus, quos hic requirit Christus. Hi enim apud ipsum nullo loco sunt, poma inania & sordida sunt; quemadmodum & opera illa Pharisaica, quę foris quidem parent egregia, intus autem plena sunt hypocrisi & immunditia.

F. V. *Excidetur.* 1.

QVINTO. *Excidetur* primò, immaturâ adhuc ætate: non expectabitur donec arbor senio confecta, ipsamet arescat; sed dum adhuc viret, exterminabitur; quod plerisque contingit peccatoribus, qui terram frustrà occupant, nihil bonæ frugis faciunt, sed fruges tantùm absumunt, & alijs molesti sunt, vti colligimus ex ficu illa sterili, quæ cum per triennium fructum nullum tulisset, exscindi è vinea iussa est, quòd terram frustrà occuparet, Luc. 13

2. Secundò. *Excidetur* morte non naturali, placidâ & suaui, sed violenta, amarâ & anxiâ, in quâ miser homo remorsu conscientiæ quasi ictu securis identidem pulsabitur, & tandem cum ingenti fragore & clamore, pauore & horrore vitam abrumpet. Quod inter quotidiana ferè exempla docuit Thomas Cramerus primùm Archiepiscopus Cantuariensis, deinde Apostata, auctor Schismatis Henrici VIII. Angli, qui primus in Angliâ vxorem publicè duxit, & demum hæreseos conuictus, & igni adiudicatus, desperabundus terribiles vlulatus vnà cum blasphemijs in Deum & Sanctos edidisse scribitur à Florim. l. 6. de orig. hær. c. 8.

3. Tertiò. *Excidetur* simul & semel omnia amissurus bona, spiritualia & corporalia, temporalia & æterna. Cùm ramis truncatur arbor, non hoc ipso statim interit; vno enim alteroue resecto alter & plures succrescunt. *Quod intelligens inclytus Dux Florentiæ*, inquit Hector Pintus in Dan. c. 4. *pro insigni accepit magnam ac proceram arborem, multis ramis opacam, quodã tamen exciso cum hac litera: Vno auulso non deficit alter. Vnde vir sapiens & iustus irridet mundi sæuitiam & calamitatem; nam si abstulerit ei diuitias, manebit illi virtus: si ei eripuerit dignitates, manet illi animi excelsitas & magnitudo: si ei præciderit vitam, manet ei nominis amplitudo & fama immortalis: si ei falsis testimoniis famam ademerit in hac vita, manet ei in altera gloria sempiterna. Et ita auulso vno ramo non deerit illi alter.* At non ita erit cum peccatore: totus succidetur cum omnibus ramis & bonis suis cadet concidetque: simul omnia perdet, vti morientem dixisse Henricum VIII. suprà vidimus.

4. Quartò. *Excidetur*, non succidetur; quia radicitùs extirpabitur, vt nunquam reuirescere per omnem æternitatem queat. Arbores quidem dicuntur cædi vel succidi, quia earum radix & stipes in terrâ relinquitur, vnde reuiuiscere & rursum germinare possunt. Hinc Nabuchodonosori dictum: *Succidite arborem, &c. veruntamen germen radicum eius in terra sinite*; quia nimirum regressum ad regnum & spem ad salutem habuit per pœnitentiam, adeoque etiam obtinuit ac reuiruit. At non ita peccator, cũ excidetur ex hac vitâ, vt testatur Malachias c. 4. dicens: *Ecce dies veniet succensa quasi caminus, & erunt superbi, & omnes facientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies veniens, quæ non derelinquet eis radicem & germen.*

5. Quintò. *Excidetur* ex huius amœnissimi mundi habitaculo; è propinquorum, amicorum & charissimorum pignorum commercio: ex dulcissimâ sua familia; è consortio & societate Sanctorum & Beatorum omnium: ex ipsa cæli regia, & beatifico Dei aspectu. O tremendam excisionem! Quam dolebat mater Tobiæ, quòd, ad breue tempus licet, ablegasset à se filium! *Lumen oculorum nostrorum*, aiebat, *baculus senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spes posteritatis nostræ. Omnia simul in te vno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.* Tob. 10. Quãto veriùs hoc dicere poterunt inferi, qui pro exiguo lucro, pro fluxa & inani voluptate ablegarunt à se Deum, lumen oculorum suorum, solatium vitę suę, spem æternitatis suæ. Eheu! dicent, non debuimus ita insanire, vt à tanto bono separari nos pateremur. *Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?*

G. VI. *Et in ignẽ mittetur.*

SEXTO. *Et in ignem mittetur.* Quid verò hoc. Auditores? Quid est, mitti in ignem? Primò. Tradi in supplicium omnium suppliciorum sæuissimum, horri-

horribilissimum: in ignem respectu cuius ignis noster non est nisi ignis pictus: in ignem caliginosum, vbi nil videre erit nisi suas & suorum pœnas: in ignem inextinguibilem: in fornacem plusquam Chaldaicam.

2. Secundo. Mitti seu deijci cum ingenti impetu in voraginem profundissimam vsque ad centrum terræ, ea pernicitate, qua Sathanas instar fulminis cecidit de cœlo.

3. Tertio. Deijci in locum, vbi nemo se mouere poterit, sed iacebit vnusquisque velut truncus per omnem æternitatem. Et quid erit tot truncorum millia in vno iacere cumulo, & se mutuò premere? se mutuò inflammare? perpetuò ignem alere? Vt enim picea & oleaginosa corpora tamdiu ardent, quamdiu aliquid picis vel oleaginis in se retinent: ita damnatorum corpora tamdiu fouebunt ignem illum, quamdiu fouent peccatum. Hoc autem semper in se gerunt; semper ergò ardent. Atque hic est rogus ille, quem typicè monstrauit fornax illa Nabuchodonosoris accensa nimis, cuius flamma 49. cubitis effundebatur, Dan. 3. Non attingebat quinquagesimum cubitum; quia numerus quinquagenarius, numerus remissionis est: in inferno autem nulla est redemptio, adeoque nulla remissio. Quare Auditores, audito & intellecto hoc tonitruo, terram contingamus; humiliemur sub potenti manu Dei; sed & manum nostram admoueamus ad laborem beneque operandum.

CONCIO III.

CVR REQVIRAT A NOBIS DEVS BONA OPERA.

I. *Vt vitia eradicemus.*
II. *Vt retineamus gratiam.*
III. *Vt Deum glorificemus.*
IV. *Vt fidem per ea profiteamur.*
V. *Vt gaudium nostrum in cœlo sit cumulatius.*
VI. *Vt varietas sit meritorum & coronarum.*
VII. *Quia lex naturæ id postulat.*

THEMA.

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Matth. 7.

A. Fateri certè debemus id quod dixit Dominus: Omnem arborem infructiferam solere exscindi & comburi. Sed num idem euenire debeat hominibus carentibus bonorum operum fructibus, non ita intelligimus. Nos enim si arborem infructiferam exscindimus, propterea id agimus, quia fructu illius egemus, quo tunc destituimur. Atqui Deus etsi creauit nos, fructu tamen non indiget nostro. Ideò enim ad eum Dauid Psal. 15. inquit: *Conserua me Domine, quoniam speraui in te: Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*; quasi diceret: Nos quia homines sumus, egemus fructu arborum nostrarum, & ideò irascimur, ac securim admouemus infæcundis arboribus. Tu, quia Deus, non ita. Conserua igitur nos Domine etiam infæcundos, abstine ab excisione. Atqui semel scriptum est: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Et quod scriptum, scriptum est. Quæramus ergò, cur hæc sententia contra hominem infæcundum scripta sit: & cur exigat ab homine Deus bona opera, quorum non eget.

B. I. *Vt vitia eradicemus.* Exigit PRIMO. Vt per bona opera vitia in nobis extirpemus & eradicemus. Tametsi enim per pœnitentiam peccata nostra extinguere possumus, non tamen idcircò statim habitum peccandi extinguimus: sed is remanet & nos protinus ad noua inclinat peccata. Vt igitur morbi certis medicamentis & præseruatiuis arcentur in eo, qui ad illos dispositus est: ita *cœlestis Medicus*, ait S. Greg. hom. 32. in Euang. *singulis quibusque vitiis obuiantia adhibet medicamenta. Nam sicut arte medicinæ calida frigidis, frigida calidis curantur: ita Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis, vt lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis præciperet humilitatem.* Iam verò homo vetus & carnalis semper ad malum inclinatus, pronus & dispositus est. *Quid enim vetus, quid carnalis homo nouerat*, ait idem Gregorius immediatè antè, *nisi sua retinere, aliena rapere si posset; cõcupiscere, si non posset?* Hortulus etsi initio bellè adornatus pulcherrimis floribus optimisq; herbis cõsitus est, in varias quoque figuras & characteres diuisus, nisi cultor semper ei inuigilet, statim inutiles herbas proferet & bonas suffocabit, figurasq; obliterabit. Carnalis homo hic hortulus est, mens veluti cultor illius, à Deo ipsi constitutus. Per baptismum homo renouatus est, & pulcherrimis figuris ac floribus, gratia & virtutibus infusis adornatus: sed interim ob carnis concupiscentiam & passiones perpetuò æstuantes, subinde innascuntur ei herbæ malæ, quæ suffocant bonas, nisi cultor eas sedulò extirpet, & bonas implantet. Abscinduntur quasi per pœnitentiam eiusmodi zizania, sed non exterminantur omninò, quia radix & habitus peccandi per illam non euellitur. Vnde talis hortus placebit quidem Deo, quia purgatus est: non tamen diu talis manebit, nisi per sedulam bonorum operum exercitationem peccatorum radices tollantur & virtutes implantentur. Quis autem dubitat tolli auaritiam per crebras eleemosynas, gulam per ieiunium, superbiam per opera humilitatis, quibus inseruit aliquis pauperibus? Propterea Apostolus cultrum mortificationis, quo radices illas penitus exscinderet, semper in manibus gerebat, 2. Cor. 4. *Semper mortificationem IESV in corpore nostro circumferentes*, id est, semper sumus mortificantes membra nostra cum vitijs & concupiscentijs,

vt exponit S. Remigius eo loco & alij. Bene autem
dicit, *mortificationem* IESV: quia Christus docuit
mortificare membra per actus virtutum & bona
opera vitijs contraria, vt suprà ex Gregorio audiui-
mus. Quare vbi cultor & culter iste non est, vbi
nulla sacramentorum frequentatio, bonorum ope-
rum exercitium est: ibi vitia & concupiscentiæ
regnent, necesse est.

C. II. *Vt retineamus gratiam.*

SECVNDO. Vt retineamus acceptam gratiam. Re-
tinetur enim gratia per bona opera: sicut ignis per
ligna: sicut vita per cibum: sicut lumen lucernæ per
oleum. Ignis, nisi fomentum habeat, conseruari
nequit; Prou. 26. *Cum defecerit oleum, extinguetur
lucerna.* Gratia autem, ignis ille est, de quo Leuit. 6.
præcipitur: *Ignis in altari semper ardebit.* Sed quo-
modo is conseruabitur? sequitur mox: *quem nutriet
Sacerdos, subijciens ligna manè per singulos dies.* Cor
nostrum, altare hoc est: ligna, bona opera: Sacer-
dos, quilibet iustus. Gratiam igitur conseruare vis?
crebrò subijce ligna bonorum operum. Rursum
vti calor naturalis in homine humorem continuò
absumit, qui nisi per cibum & potum restauretur,
vita conseruari nequit in homine: ita caro ac con-
cupiscentia pugnat semper in spiritum, qui nisi fo-
ueatur bonis operibus tandem obruetur, & vita
gratiæ fugiet. Vt ergò cibus defensor vitæ est con-
tra calorem; quia humidum ei nouum semper sup-
peditat: ita bona opera defensores & altores gratiæ
sunt contra carnem. Denique *sicut lucernæ lumen,*
ait S. Chrysost. homil. de verbis Apostoli: habentes
eundem spiritum, &c. *oleo retinetur, & consumpto
oleo, ipsum quoque consumptum lumen euanescit; ita
& spiritus gratia, quantisper habemus opera bona &
crebris eleemosynis animum rigamus, manet; non ali-
ter quam flamma oleo retenta; quæ si non adsint; rece-
dit à nobis & abit.* Ita recessit à fatuis virginibus di-
centibus: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades no-
stræ extinguuntur.* Matth. 25. Et quam multi hoc co-
gitabunt in morte: ô vtinam frequentassem sacra-
menta, conciones, opera misericordiæ, &c? Eheu
lampades nostræ extinguuntur. Iudæi instituêrunt
festiuitatem Xylophoriam, id est, lignorum com-
portationem, pro igne sacro perpetuò fouendo, te-
ste Iosepho lib. 2. de bello c. 17. Vtinam nos hanc
festiuitatem tota nostra vita celebraremus: com-
portando bona opera ad conseruandam gratiam!

D. III. *Vt Deum glorificemus.*

TERTIO. Vt Deus glorificetur & laudetur à no-
bis. Nam per bona opera à nobis colitur, & hunc
cultum à nobis exigit. Negant hoc hæretici perti-
naciter; sed euntes discite quid est quod, Corinth. 7.
ait Apostolus: *Quis plantat vineam* (arborem) *&
de fructu eius non edit?* Quis emit villam aut prædiũ
& à villico non requirit censum & emolumentum?
sicut ergò hortulanus ab arbore suâ fructus, & sicut
à villico suo exigit Dominus prædij censum suum,
v.g. certum numerum caseorum, butyri, anserum,
pullorum, pecuniæ, piscium, frumenti, &c. Sic Deus
qui creauit nos, quique dedit nobia dona sua pluri-
ma, tam spiritualia quam corporalia, gratiam & vir-
tutes infusas: intellectum, ingenium, voluntatem,
memoriam, virtutes acquisitas, scientiam: diuitias,
honores, nobilitatem: corporis robur, formam, sa-
nitatem, integritatem, &c. de his omnibus censum
aliquem petit, non quidem sicut Dominus terre-
nus, vt his ditetur, sed vt cultum sibi debitum ex his
à nobis recipiat, & hoc ad vtilitatem nostram. Non
vetat Deus, quin hæc bona applices etiam ad tuam
necessitatem, sustentationem ac recreationem de-
centem. Vult tantum vt pro occasione loci & tem-
poris ipsi quoque ex his censum suum persoluas. In-
tellectum, voluntatem, memoriam, ingenium, &c.
certis horis in contemplatione rerum diuinarum
occupes: eleemosynam, vbi pauperem videris, lar-
giaris: corpori in diebus ieiuniorum cibi aliquid
detrahas: sex diebus opereris, septimum saltem
Deo & bonis operibus tribuas. Quis dubitat hunc
cultum gratiorem esse Deo & pręstantiorem quàm
fuerint sacrificia veteris legis? Vnde ait Psal. 49. *Non
in sacrificiis tuis arguam te*, scilicet in die Iudicij.
Primo *quoniam meæ sunt omnes feræ syluarum.* Se-
cundo. *Nunquid manducabo carnes taurorum &
sanguinem hircorum potabo?* Quid igitur? *Immola
Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua:*
Hæc enim sunt modo aliquo nostra, quia sunt bona
spiritualia & diuinæ naturæ proportionata. Quare
malè & inconsideratè loquuntur, qui optant oppe-
tijsse mortem in cunis. Non enim creati sumus vt
infantes moriamur; sed vt Deo seruiamus, quod fit
maximè bonis operibus. Sic enim Apostolus ait
2. Corinth. 6. *Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei mini-
stros in multa patientia. in tribulationibus: in necessi-
tatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditio-
nibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate,
in scientia, in lõganimitate, in suauitate,* &c. Quod si
igitur Deum prout debemus, ritè & optime colere
volumus, per bona opera possumus; per ieiuniũ sa-
crificamus ei corpus, per orationẽ animũ, per ele-
emosynam opes. Vnde Origines lib. 9. in epist. ad
Rom. ait: *Qui membra sua mortificant, hostiam vi-
uentem rationabiliter offerunt & legem sacrificiorũ.
quæ in Leuitico est, secundum spiritualem intelligen-
tiam complent: si superbiam vincunt, immolant vitu-
lum: si iracundiam superant, arietem: si libidinem,
hircum: si vagos & lubricos cogitationum resecant
volatus, columbas & turtures.* hæc Origenes.

E. IV. *Vt fidem per ea profiteamur.*

QVARTO. Vt per ea fidem nostram profiteamur
& monstremus. Hoc enim est quod ait Dominus
Matth. 5. *Neque accendunt lucernam & ponunt eam
sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus
qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram homini-
bus vt videant opera vestra bona & glorificent pa-
trem vestrum, qui in cœlis est.* Operibus probare te
Christianum debes. Sic enim & Dominus non ver-
bis, sed operibus Messiam se probauit discipulis Io-
annis: *Renuntiate*, inquit, *Ioanni, quæ audistis & vi-
distis, cœci vident,* &c. Matth. 11. Accidit fortè vt
transiens quis circa vineam diligenter cultam, bene
fossam & putatam dicat: profectò huius vineæ
cultor

cultor & dominus, vir sedulus sit necesse est; siquidem vineam suam tam sedulò excoluit. Hoc idem dicunt externi de bonis Christianis, si bona eorum opera videant; non enim ipsos tantùm bonos, sed bonum etiam Christianorum Deum, bonam religionem dicunt. Sic tempore Maximini Imp. cùm Christiani iussu Imperatoris vndique ciuitatibus pellerentur, grassante ingenti peste & fame in gẽtiles, cùm passim cadauera insepulta iacerent & homines præ fame simulachra apparerent & inediâ conficerentur: tum Gentiles Christianos vtpote beneficos & misericordes inuocare cœperũt, (quos paulò antè expulerant) vt eleemosynis eis succurrerent & mortuos eorum sepelirent; dicebant enim apud ipsos tantummodò miserationes valere, quæque humanitatis & pietatis sunt seruari: nec tam veram sanctamque religionem, tamque in omnibus perfectam vllam esse, quæ vniuersis hominibus tanquam propinquis & proximis consulere soleat. Christiani igitur opibus suis plurimorum inediam consolati, & cadauera sepelierunt & ad ægros intrantes nihil contagiosi patiebantur. Vnde factum, vt Idololatræ non modò Christianos ab omni scelere vindicarent, sed ipsos solos bonos & pios, magnumque Christianorum Deum prædicarent. Eusebius in hist. Eccles. l. 9. c. 7. Vnde bene S. Petrus 1. ep. c. 2. monet Christianos vt conuersationem inter gentes habeant bonam; *vt qui detrectant de vobis*, inquit, *tanquam de malefactoribus, videant opera vestra bona.* Quod si in hoc obediremus Apostolo, religionem nostram facili negotio infidelibus persuaderemus, vel certè eos confunderemus, vti nec os contra nos aperire auderent; sed quia vidẽt multos perditè viuere, ideò putant legem & religionẽ nostram id vel iubere vel permittere.

F. V. *Vt gaudium nostrum in cœlo sit cumulatius.*

QVINTO. Vt gaudium nostrum sit plenum. Ita Ioan. 16. specialiter de oratione dixit: *Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum.* Id quod de omnibus alijs operibus bonis dici potest. Quomodo, inquis, per orationem vel alia bona opera gaudium nostrum fit plenum? Respondeo, quia bona opera nostra efficiunt vt gloria & bona alia à Deo nobis dentur velut merces & præmium, non vt donum præcisè: hic autem respectus præmij facit gaudium perfectum. Idcircò cùm nobis donum offertur immeritis, statim dicimus: si commeruissem vel in minimo, libenter acceptarem. Ita enim sumus aliqua causa saltem secundaria meriti nostri idque habemus per nosipsos, vti D. Thomas 3. p. q. 19. a. 3. docet. Patet in studiosis, qui cùm præmia aliqua accipiũt, quæ suâ industriâ promeriti sunt, aliud ex scriptione, aliud ex græcis, aliud ex poësi &c. gaudio pleni sunt. At si alicui præmium offerretur cum hoc addito, quòd ei merè gratuitò detur, non ex merito, tunc id vel non accipiet, vel certè exiguo cum gaudio. Similiter Principis filius, qui ceruum insignem suâ manu peremit aut arcu suo prostrauit, multò plus lætatur, quàm si centum ei cerui offerantur capti à venatoribus. Ita S. Martino maior gloria fuit audire à Christo: *Martinus hac me veste contexit:* quàm si cœlum ei donatũ fuisset. Propterea Iacob cùm haberet plures & potiores possessiones, nulla magis delectabatur, quàm agro illo Sichemensi, quem ademptum sibi ab Amorrhæis, vi & armis iterum eis abstulerat: vnde eum velut rem charissimam legat filio charissimo, Iosepho, Gen. 48. *Do tibi partem vnam*, inquit, *extra fratres tuos, quam de manu tuli Amorrhæi in gladio meo & arcu.* Quare vt gaudere plenè possemus, voluit Deus vt per bona opera cœlum mereremur: quia verò proprijs viribus promereri id nõ possumus, eleuat nos per gratiam, vt possimus. Sic princeps dat filio falconem, quo aues supernè volantes capere possit. Falco, noster gratia est: aues præmia operum cœlestia. Vnde fit vt maior gratia sit, quòd Deus velit nos promereri cœlum, quàm si omninò gratis daret.

G. VI. *Vt varietas sit meritorum & coronarum.*

SEXTO. Vt inter Sanctos in Ecclesia tam militante quàm triumphante, pulchra & suauis quædam varietas sit meritorum & præmiorum. Vt enim in mundi bonis nõ minimum est, tanta creaturarum: in repub. tanta statuum, ciuium, munerum, officiorum diuersitas: ita & in cœlo & Ecclesiâ. Quid enim pulchri foret, si omnes essent æquales in doctrinâ, dignitate, opibus. &c. Hæc autem varietas meliùs haberi non potest, quàm per bona opera, quæ sibi quisque parit. Nam si prorsus gratuita esset præmiorum diuersitas, tunc vnus alteri inuidere & cõtra Deum murmurare posset, quòd vni plus dederit quàm alteri, qui nihilo plus sit meritus. Vt ergò nullus conqueri possit, voluit Deus præmia singulorum dependere ab eorum meritis: atque ita liberum cuique fecit ædificare sibi in cælo domũ, qualem ipse vellet, siue auream siue argẽteam, siue lapideam. Nam per bona opera ædificare sibi quemque in cœlo domum, patet ex l. 4. dial. S. Greg. c. 36. vbi Sancto Deusdedit visu ædificari in cœlo pulcherrima domus singulis sabbathis, quibus ille pecuniam, quam sutoriâ arte parârat, pauperibus ad fores S. Petri attulisset. Et ex vita S. Ioannis Eleemosynarij, qui 30. libris pulcherrimam sibi in cælo domum comparauit. Itaque qualem sibi quisque habitationem parat, talem inhabitabit: Bettest dir wol / so ligst du wol. Hinc iam omnes beati suis præmijs contenti esse debent & sunt; quia si alium vident plus accepisse, vident etiam plus laborasse. Vnde fit, vt posito tanto præmio, non possint maiorem beatitudinem appetere. Propterea Dominus Matth. 20. in parabola operariorum vni illorum ait: *Amice, non facio tibi iniuriam, tolle quod tuum est*; quasi dicat, tantum meruisti, & non amplius: si plus mereri voluisses, plus accepisses.

H. VII. *Quia lex naturæ id postulat.*

SEPTIMO. Quia est generalis lex naturæ, & commune decretum, vt nõ coronetur, nisi qui legitimè certauerit, 1. Timoth. 2. & ad præmia non perueniatur, nisi per labores. Hoc intellexere Romani etiam gentiles, qui, teste S. Augustino de ciuit. l. 5. c. 12. templum honoris & virtutis ita contigua extruxerant, vt ad honoris templum perueniri non posset,

posset, nisi per templum virtutis. Lacedæmonij liberis suis non dabant escam, nisi quam sagittâ deiecissent. Terra promissionis donata est à Deo Israëlitis: debuerunt tamen eam multis prælijs lucrari, & eijcere inde Reges. In eiusdem rei figuram Iacob priùs vocatur *Iacob*, id est, luctator, quàm *Israël*, id est, videns Deum. Beniamin, id est, filius dexteræ, priùs Benoni, id est, filius doloris. Ierusalem, priùs Iebus, id est, cōculcatio, quàm Salē, id est, pax. Sabbathū præcedebat semper parasceue, id est, præparatio, scil. ciborum pro sequenti sabbatho: sic præparatio bonorum operum in hac vitâ præcedit sabbathum alterius vitæ, vbi non licet operari. Quod adeò rationi consentaneum est, vt nemo prudens magnum aliquod beneficium petere à Rege facilè audeat, qui nihil eius gratiâ præstiterit. Seruum etiam otiantem, etsi nil mali committat, nemo facilè in domo patitur, nedum remuneret. Igitur & Deus ab hoc communi decreto neminem exemit: non angelos, non matrem filij sui, nō filium. Et communiter omnibus cœli honores petentibus ait, quod Iacobo & Ioanni dixit, Matt. 20. *Potestis bibere calicem*? Si dispensationem pateretur hoc decretum, certè cum aliquo illorum dispensasset. Cuius decreti generalis, ratio mihi videtur esse: vt ita omnes intelligant, gratuita illa dona sibi nequaquam deberi. Si enim sine omni conditione onerosâ darentur, facilè homines possent opinari, sibi ista naturaliter debita esse: & autori Deo nihil adscriberent. Ita, exempli gratia, sæpe diutissimè subtrahit nobis solis radios, aut pluuias, vel segetes perire finit: ne cogitemus ea nobis deberi, sed moneamur promerenda & impetranda esse. Et si hæc dona naturalia; quanto magis supernaturalia, quæ nullo titulo nobis debentur? Errant igitur toto cœlo, qui sine bonorum operum alis ad cœlum uolare contendunt. Marius cum Cimbris præliaturus, cùm exercitus eius siti laborans, vtpote loco arido castra metatus, indignaretur & aquam peteret, sublato digito eminus fluuium castra hostium præter labētem ostendit: *Qui sitit*, inquit, *sitimque leuare cupit, illuc eat adaquatum*, Maiol. tom. 3. canicul. coll. 2. Sic & Deus tibi præmia in cœlo monstrat, sed ea deijce priùs arcu tuo: pugna priùs & vince, si bibere vis de torrente voluptatis eius.

CONCIO IV.

QVINAM FRVSTRA DICANT Deo: Domine, Domine.

- I. *Tales sunt hæretici.*
- II. *Christiani, qui voce confitentur Christum factis negant.*
- III. *Qui bona desideria non perficiunt.*
- IV. *Quorum omnis deuotio in externis est operibus.*

THEMA.

Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum. Matth. 7.

A. IN more receptum est apud nos & plurimas alias nationes, vt aduentanti hospiti non tantùm ore salutem precemur, amicitiam nostram insinuantes, sed prætereà manum demus. Hoc idem obseruatum legimus lib. 4. Regum c. 10. à Rege Israël Iehu, qui cùm ad destruendum Baal eiusque sacerdotes pergeret, obuium habuit Ionadab, eique dixit: *Nunquid est cor tuum rectum cum corde meo, sicut cor meum cum corde tuo?* Cui respondit Ionadab: *Est. Si est*, inquit Iehu, *da manum tuam.* Dedit Ionadab manum, & rex leuauit eum ad se in currum suum, ac dixit: *Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino.* Mysticè Iehu significat Christum Dei filium, qui de cœlo ad iudicium veniet, vt destruat peccatum eiusque cultores. Vbi nos omnes obuiam ei ibimus; ipse verò vnumquemque interrogabit de dilectione, vtrum diligamus eum, quemadmodum & ipse dilexit nos. Sed nequaquam contentus erit, sola vocis assertione: quia, vt primū audiuimus, *Non omnis, qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.* Manum prætereà postulabit, id est, veram & sinceram operationē, qua amorem nostrum erga ipsum seriò & re ipsa demonstremus. Vnde subdit: *sed qui facit voluntatem patris mei*, &c. Et tunc leuabit nos in currū gloriæ suæ; alioquin verò minimè. Meritò igitur antequam Christo obuiemus, nos ipsos interrogamus, quomodo eum excepturi simus. Sic enim monet Eccl. c. 18. *Ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem.* Quinam igitur sunt, qui non rectè excipiunt Dominū, adeoque frustrà dicunt: *Domine, Domine?* Audiamus.

B. I. *Tales sunt hæretici.* PRIMO. Tales sunt hæretici Lutherani & Caluinistæ, qui nituntur fiducia quadam, vt vocant, speciali, qua certò se saluandos credunt, sine omnibus operibus: credunt enim se diuinarum promissionū de iustificatione & remissione peccatorum certò participes factos. Sed hæc eorum fiducia merū est figmentum, & conuellitur ab hoc vno loco: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine*, &c. Isti namque fidem in Christum Dominum habere ponuntur, neque aliunde reprehenduntur, nisi quòd voluntatem patris non faciant: & tamen illis regnum cœlorum negatur. Similiter illi, qui in iudicio dicturi sunt: (vt post hodiernum Euangelium sequitur) *Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus*, &c. fidem habuēre; non enim hinc reijciuntur, (quomodo alioqui in nomine eius prophetassent?) sed quòd *operarij* fuerint *iniquitatis.* Et tamē audient; *quia non noui eos.* Dicunt ergò hæretici: *Domine, Domine*, nónne tu pro nobis passus es, & pro nobis satisfecisti? nunquid imperfecta sunt merita

merita & passio tua?sed audiant isti : nónne etiam Christus pro nobis baptizatus est ? & tamen baptizari debet,qui vult fieri particeps meritorum Christi. Dicere etiam possem : nónne etiam Christus pro nobis resurrexit, & in cœlum ascendit?ergo necessarium non est , vt nos resurgamus & ascendamus?Aliter certè Apostolus ad Rom.8. *Hæredes quidem Dei,* (sumus) *cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Et 2. Tim. 2. *Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* Item: *Si commortui fuerimus & conuiuemus: si sustinebimus & conregnabimus.Si negauerimus,& ille negabit nos.* Negatur autem Christus non verbis tantum , sed & factis,ad Tit.1. Ratio verò est, quia si sola fides solaque Christi merita absque cooperatione nostra sufficerent ad salutem , nónne Christus otium hominum foueret , imò ad quæuis mala patranda licentiam & securitatem præstaret? Audi vel ipsum Lutherum in l. de visitat. Saxon. sanius (quàm aliàs) scribentem: *Multi,* inquit, *dum audierũt , vt solummodò credant omnia ipsis peccata remitti , fingunt sibi fidem, & putant se mundos esse,per quod fiunt temerarij ac securi: cuiusmodi autem carnalis securitas peior est omni errore,qui ante hoc tempus vnquam fuit.* hæc Lutherus. Et tamen ille super hoc figmentum totum suum Euangelium & omnem suam doctrinam ædificauit. Quid ergò nos aliud contra eum dicere possemus? Deinde licet Christus promiserit nobis iustitiam,remissionem peccatorum,gloriam: num ideò nos cooperari non debemus? Loquatur asina, ipso Balaamo sapientior,loquatur caro animo prudentior , loquatur agricola doctoribus doctior. Promisit nobis Christus subsidia temporalia , victum & amictum, dicens: *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt,neque congregant in horrea: & pater vester cælestis pascit illa. Nónne vos magis pluris estis illis?* Matth. 6. An propterea agricolæ non serunt,neque metunt,neque congregant in horrea , quia sciunt Deum sibi victum promisisse? Profectò lepidi sunt homines, & similes Euchitis;antiquis illis hæreticis,qui damnabant laborem, & cibum à Deo expectandum esse dicebant, quod etiam nostro tempore, anno 1534. Anabaptistarũ quidam , vt Ioannes Leidanus & Dauid Georgius, in Episcopatu Vltraiectino multis simplicioribus persuaserunt.

C. II. *Christiani, qui voce confitentur Christũ, factis negant.*

SECVNDO. Tales sunt mali Christiani, qui voce confitentur se nosse Christum, adeoque etiam necessaria esse bona opera ad salutem consequendã, factis autem negant. Dicunt isti: *Domine, Domine;* quia satis sibi esse putant, quòd sint baptizati, confirmati, & Catholici : de præceptorum verò obseruatione nihil soliciti sunt, nec quidquam boni operis curant afferre Deo. Quib⁹ rectè dicit Dominus: *Non omnis,qui dicit mihi, Domine, Domine.* Et Luc. 6. *Quid vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* An nescimus, quid euenerit illi ficui;quæ folia tantum habuit, & quærenti in ea fructum Christo, nullum præbuit? An non Domini voce arefacta est? Matth.21. Nónne ficus illa plantata in vinea patrisfamilias,cùm triennio esset sterilis,iussa est exscindi? Luc.13. Christianus operibus bonis carens, per ficum illam designatus est, qui instar ficus frequenter & incessanter bonorum operum fructus debet proferre: negatiua quidem præcepta obseruando semper; positiua verò , pro exigentiâ loci & temporis. Folijs enim verborum, quibus dicit: *Domine, Domine,* nónne Christianus & Catholicus sum? minimè contentus erit Dominus. Romani Censores, si fortè offendissent in vrbe quempiam otiosum, interrogabant eum , qua arte vteretur intuebanturque eius manus,an callo obduruissent,&inde dijudicabant, essetne artifex, an potiùs vagus & inutilis reip.& si talis apparebat, relegabatur. refert Osor.tom.5.conc.in Dom.Septuag. Faciet hoc in iudicio Deus maximè Christianis: examinabit enim manus,id est,opera eorum : *esuriui, & non dedistis mihi manducare,* &c. nec contentus erit nuda fidei professione , quam quasi instrumentum artis gerimus nobiscum.

Habuêre absque dubio operarij illi stantes in foro instrumenta sua, ligones & secures super humeros;nihilominus tamen audiere : *Quid statis hic tota die otiosi?* Matth.20. Et cùm ad mercedem vocandi essent, *voca operarios,* dixit paterfamilias, nõ stationarios; nec mercedem reddidisset illis, si ligonem tantùm super humeros tenentes in vineâ deambulassent. Addo etiam, si sibi, non Domino laborassent, v. g. si vnus numerasset suam pecuniam, alius caligas suas resarsisset, mercedem non accepissent: Sic nisi Deo laboremus & quæramus, quæ Iesu Christi sunt, non quæ nostra ; nequaquam operarij Dei erimus. Certè operarij, quos ad agros vestros colendos conducitis, totam diem laborãt vobis, ita vt vix per horam vacent sibi; alioqui mercedem à vobis non accipiunt. Et quomodo nos operarij Dei dici volumus, qui penè totã hebdomadem proprijs negotijs impendimus; & vix vnam alterámve horam Deo & diuinis rebus? Media hora per diem missæ audiendæ non impenditur: concio paulò longior in hebdomade semel difficulter auditur : confessio & communio vix semel iterúmve in anno peragitur : vna hora orationi festiuis diebus in tantâ orandi necessitate non impenditur. Et putamus nos mercedem à Deo accepturos, si dixerimus; *Domine, Domine* , nónne semper laborauimus,liberos cum labore educauimus,victum & vestitum in sudore vultus nostri parauimus, &c. Sanè de seipso scribit S. Hieronym. in regula monachor. c.15. quòd cũ Ierosolymis militaret Deo in ieiunijs, vigilijs & lachrymis, interim tamen valdè afficeretur lectione librorum profanorum , Ciceronis & Platonis, raptus aliquando fit in spiritu ad tribunal Christi: vbi conditionem interrogatus , respondit se Christianum esse: sed ille qui præsidebat : *Mentiris,* dicebat , *Ciceronianus es , non Christianus: Vbi enim est thesaurus tuus , ibi est & cor tuum.* Ad quæ verba illicò obmutuit Hieronymus , & dirè flagella-

flagellatus est; adstantium tamen precibus obtinuit veniam adolescentiæ & errori locum pœnitentiæ. Cuius rei non vanæ, testes fuisse ait oculos plenos lachrymis & scapulas plenas vulneribus, doloremque adhuc remanentem. Quòd si ergò vir hic alioqui Deo vacans, tantùm ob auidius studium librorum profanorum adeò malè exceptus est corā Dei tribunali: quid fiet illis, qui omnia sua studia vertūt ad sæcularia negotia & lucra transitoria? qua fronte petere à Deo mercedem poterunt? *Qui non laborat, nec manducet*, ait Apostolus.

D. III. *Qui bona desideria non perficiunt.*

TERTIO. Tales sunt, qui multoties pia desideria habent, peccata deserendi, pœnitentiam agēdi, bene operandi; & bene afficiuntur erga Deum, & virtutem: nunquam tamen effectui dant quæ proponunt, nec colunt reipsa Deum & pietatem. Multi concipiunt sæpe optima proposita in concionibus, lectione piorum librorum, ęgritudine, v.g. cauendi hoc vel illud vitium, patrandi hoc vel illud bonum opus, confitendi hoc vel illud graue peccatum diu occultatum, intrandi religionem, restituendi ablata, cessandi à lucro iniusto, fornicatione, &c. Dicūt hi omnes: *Domine, Domine*: parati sumus obedire tibi, faciemus quæ à nobis requiris, tantùm patientiam habe in nos & omnia reddemus tibi. Sed interim non exequuntur, quæ concipiunt animo, suntque instar picti cursoris, qui semper videtur currere, nunquam tamen passum facit; quia pedem alterum, id est, executionis nunquam eleuant. De his dicitur Iob c.39. *penna struthionis similis est pennæ Herodij & accipitris*. Struthio enim pennas quidem habet, similes pennis earum auium, quæ altissimè volant, & conatur quasi volare, sed ob corporis vastitatem & grauitatem nequit se de terra leuare, solum in terra currit. Eiusmodi sunt, qui desiderant & vellent Deo seruire, pietatem sectari, vitia deserere; sed ob curas, voluptates & diuitias retinentur. Fuit talis struthio Balaam, qui primò bene quidem precabatur Israëlitico populo: occasione tamen lucri sibi oblati, quod prius contempserat, victus in obstinatione & malitia sua perstitit. Dicebat is: *moriatur anima mea morte iustorū, & fiant nouissima mea horum* (Israëliticorum) *similia*. Num.23. Sed interim bene viuere cum Israëlitis non curauit, imò quos ore laudarat, malo cōsilio perditum ibat. Nuper etiam quidam princeps hæreticus aut potiùs politicus, bonæ tamen indolis & ingenij, rogatus quid de Catholicis & Caluinistis sentiret, vtrorum fides esset verior? respondit argutè, *se malle viuere cum Caluinistis, sed mori cum Catholicis; quòd horū mors sit lætior & securior, illorum vita sit licentior & voluptuosior*: vt refert Cornel. à Lapide inde in c.23. Num. Verùm sanius & suæ saluti congruentiùs dixisset: Quandoquidem malo mori cum Catholicis, malo & cum ijs viuere; bona enim mors à bona vita pendet, & impossibile est eum qui hæreticè aut malè viuit, bene & fæliciter mori. Prudentius etiā Balaam dixisset: Viuat anima mea vitā iustorum vt moriatur morte iustorum. Qui enim viuit vita piorum, certò morietur morte piorum: & qui viuit vita impiorum, certò morietur morte impiorum. Nō desunt etiam inter Catholicos, qui desiderant mori cum Catholicis & iustis, sed interim nolunt viuere cum Catholicis, ieiunare, sacramenta frequentare, &c. Qui tandem aliquando sera nimis desideria frustrà concipient, quæ priùs effectui dare noluerunt. *Tunc incipient foris stare*, vt testatur Dominus Luc. 13. *& pulsare ostium dicentes: Domine aperi nobis. Et respondens dicet illis: nescio vos, vnde sitis.* Cuius exēplum patet in Chrysaorio illo apud S. Greg. l. 4. dialog. c.38. qui *inducias vel vsque manè* petens, non est auditus. Væ igitur prægnantibus in illis diebus, id est, qui bona sua vota & desideria in effectum nō deduxerunt. Matth.24.

E. IV. *Quorum omnis deuotio in externis est operib.*

QVARTO. Tales sunt, quibus omnis deuotio in externis operibus bonis, vt in orationibus, audiendis missis & concionibus, dandā eleemosynā, ieiunijs, peregrinationibus, aspero vestitu, cilicijs, habitu religioso consistit; de internis verò, quomodo seipsos vincant & prauas animi sui affectiones mortificent, nulla sollicitudo est, cùm tamen hæc vti magis difficilia; ita magis etiam necessaria sint. Tales erant Pharisęi, quos redarguit Dominus Luc.11. dicens: *Væ vobis Pharisæis qui decimatis mentam & rutam & omne olus & præteritis iudicium & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere & illa non omittere.* q. d. hæc vti magis necessaria ante omnia debebatis facere, & illa vt minora non omittere. Parum profuit Pharisæo illi, qui dicebat: *Ieiuno bis in sabbatho, decimas do, &c.* interim verò superbiam suam non expugnauit. Quemadmodum enim multò plus refert, vt calix & catinus intus sit mundus, quàm vt extra sit ornatus: ita multò magis requirit Deus, vt cor à vitijs purgemus & nos ipsos vincamus, quàm vt opera bona externa patrem?, peccatis interim subditi. Ratio, quia charitas est fundamentum, in quo extrui muri bonorū operum debent. Qui ergò prioris generis opera tātùm præstat, orat, ieiunat, dat eleemosynam, frequentat sacrum, peregrinationes suscipit, nec studet extirpare vitia sua: similis est ædificanti super arenam: (quam parabolam subiungit Dominus hodierno Euangelio) *descendit autem pluuia & venerunt flumina & flauerunt venti & irruerunt in domum illam & cecidit, & fuit ruina eius magna.* Talis Guilielmus Dux Iuliacensis, qui vt scribit Cæsarius l. 12. c.5. in festo Natiuitatis Domini sub tribus missis tantam audiuit cantus suauitatem, vt paratum se diceret omnia relinquere si vel semel adhuc eum audire posset. Et tamē interim malus erat, nec peccata sua emendare studuit. Omnes isti malæ & inutiles arbores sunt. Primi prorsus steriles. Secundi ferunt folia tantùm. Qui tertio loco, flores proferunt; non fructum. Qui quarto, fructum ferunt, sed parum vtilem. Omnibus his dicitur: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur*; quod à nobis auertat DEVS.

CONCIO V.

MENDACIVM QVAM SIT fugiendum.

I. *Quia intrinsecè malum.*
II. *Quia obest reipublicæ mendacia cæteris nocentiora.*
III. *Quia fidem adimit dicenti.*
IV. *Quia infames facit.*
V. *Quia difficile emendatur.*
VI. *Quia pœna dignissimum.*

THEMA.

Attendite à falsis Prophetis. Matth. 7.

A. LIbro 3. Reg. c. vlt. legimus Achab gestiētem exire ad præliandum sine causa, congregasse pseudoprophetas 400. circiter, & interrogasse eos, num exire deberet ad præliandum. Qui omnes ad placitum regis locuti, suaserunt bellum & prædixerunt ei victoriam. Sed Michæas, qui solus tunc propheta Domini remanserat, ad extremum etiam consultus, contrarium vaticinabatur; dicebat enim: *Vidi Dominum sedentem super solium suū & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris. Et ait Dominus: quis decipiet Achab regem Israël, vt ascendat & cadat in Ramoth Galaad; Et dixit vnus verba huiuscemodi & alius aliter. Egressus est autem Spiritus & stetit coram Domino & ait: Ego decipiam illum Cui locutus est Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar & ero Spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus: Decipies & prævalebis, egredere & fac ita.* Porrò res vt prædicta erat à Michæa, euenit; vulneratus enim in prælio Achab occubuit. Videtur mihi Achab iste designare mundum, qui & ipse vult decipi, & mendacium audire, non veritatem. Egreditur ergò spiritus in mundum vt decipiat ipsum in ore hominum mendacium. Et sanè videtur his temporibus spiritus mendaciorum prorsus liberatus & in mundum egressus prophetare in ore infinitorū pseudoprophetarum. A talibus ergò nobis attendere debemus, non solùm vt ne ab ijs decipiamur, sed etiam multò maximè vt ne tales ipsi simus. Prisci Ægyptiorum sacerdotes, quo principem suum monerent, in omnibus semper veritatis habendam esse rationem, sapphirum, qui cœlo sereno simillimus & veritatis typus est, collo eius appendebant: vt eius intuitu, nihil nisi verum diceret; apud Ælian. l. 14. cap. 34. Volo ego eadem gemma collum vestrum ornare. Quæso igitur, patiamini hoc facientem.

B. I. *Quia intrinsecè malum.* Mendacium fugiendum PRIMO, Quia intrinsecè malum, nec vllo bono fine cohonestari potest; quoniam per se tendit ad deceptionem proximi, adeoque est contra ius societatis humanæ & contra legem naturæ, dictantis non esse fallendum & contra mētem loquendum. Cùm enim verba, scriptura, nutus & eiusmodi introducta sint partim à natura, partim ab hominibus vt signa & interpretationes quædam sententiarum nostrarum & conceptuum; manifestum est peccare eum qui illis abutitur, nec conformat ea conceptui suo, & aliud per ea proximo significat quàm mente gerat. Sic enim illum in errorem inducit: velut horologium in se quidem rectè ambulans, foris autem perperam horas ostendens. Vidit hoc etiam Aristoteles 4. Eth. c. 7. cùm dixit: *per se autem mendacium improbum est & vituperabile: verum autem probum ac laudabile.* Vnde imprimis sequitur impossibile esse mentiri Deum, vt ait Apostolus ad Hebr. 6. Et idcircò Prouerb. 12. dicitur: *Abominatio est Domino labia mendacia.*

Vnde sequitur. 1.

Sequitur Secundò omne mendacium esse peccatum: iuxta id Eccles. 7. *noli velle mentiri omne mendacium.* Iocosum porrò mēdacium deterius est officioso: perniciosum verò vtroque.

2.

Sequitur Tertio mendacium etiam bona intentione factum, esse peccatum. Vnde non licet mentiri etiam pro laude Dei, vt docet August. ep. 8. & 9. Quod enim bonum est, ex omni parte bonum esse debet: mendacium autem est secundum se actus malus, naturæ & Dei legi contrarius. Vnde nec humilitatis causa mentiri licet. Nam Augustinus de verbis Ap. ait: *Cùm humilitatis causa mentiris, si nō eras peccator ante quàm mentireris, mentiendo efficeris, quod euitaueras.*

3.

Sequitur Quarto. Non licere mentiri etiam ad vitam tuendam. Dicit enim Apost. ad Rom. 3. non esse facienda mala vt eueniant bona. Refert Metaphr. apud Sur. 27. April. de Anthimo Nicomediēsium Episcopo & martyre: qui cum sæuiente Maximiani Cæsaris persecutione à 20. satellitibus ad cædem quæreretur: ipsos satellites hospitio excepit, mensamque prælautam eis apposuit ac simul addixit se breui Anthimum in eorum conspectum adducturum. In medio verò ciborum apparatu exurgens palàm prodidit se esse, quē tam studiosè quærerent. Hic illi stupore attoniti ob beneuolentiam qua illos exceperat, vnà spoponderunt se Imperatori renuntiaturos, Anthimum diu quæsitum, non esse inuentum. Ille verò contrà obtendit se id non permissurum: fas nō esse Christiano pro vita cuiusquam mentiri. Itaque vltro se captiuum illis adiunxit & ad martyrium perrexit. Illustre etiam huius rei exemplum extat apud B. Hieron. de muliere septies icta, quæ falsò accusata de adulterio *sexu fortior suo, cùm eculeus corpus extenderet, & sordidas fœtore carceris manus post tergum vincula cohiberēt, oculis quos tantùm tortor alligare non poterat, suspexit ad cœlum, & volutis per ora lachrymis. Tu, inquit, testis es Domine Iesu, cui occultū nihil est, qui es scrutator renis & cordis, non ideò me negare velle, ne peream, sed ideò mētiri nolle ne peccem. At tu miser homo* (allo-

4.

(*alloquitur adolescentem, de eodem scelere falsò accusatum, qui mentitus erat se reum & illam, vt tormenta effugeret*) *si interire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipsa cupio mori, sed non quasi adultera: præsto iugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen mecum feram. Cũ autem Consularis duplicari tormenta iuberet. Vna interim eius vox erat. Cæde, vre, lacera, non feci. Si dictis tollitur fides, veniet dies, quæ hoc crimen diligenter discutiat: postea miserrimi iuuenis caput vno ictu amputatum est. Mulieris verò tangi quidem, sed truncari non potuit, ne septies quidem repetito à diuersis carnificibus ictu. Ita clàm erepta manibus carnificum sanitati restituta est, & libertate à Cæsare tandẽ donata;* vt fusè prosequitur Hieronymus. Licet tamen interdum veritatem occultare, quando audientes indigni sunt: vel loquens aliúsve magnum aliquod periculum incursurus est: aliâs non, quia Anselmus in ep. ad Corinth. ait: *Qui veritatem occultat & qui mendacium profert, vterque reus est: ille quia prodesse non vlt; iste quia nocere desiderat.*

5. Sequitur Quinto. non licere regulariter vti amphibologijs, quia hoc lædit etiam communiter humanam conuersationem. Licet tamen, cùm graue aliquod damnum tibi vel alteri instare videris. Sic Christus dixit se non ascensurum ad diem festum: videlicet publicè: ascendit enim, sed occultè. Item: *soluite templum hoc*, &c. Sic Athanasius, quærentib⁹ se ad necem obuians in naui, dixit nõ longè abesse Athanasium. Abraham dixit Saram, sororem: quæ erat eius neptis ex parte patris, non matris. Iacob se dixit primogenitum: quia scilicet ius primogenituræ emerat à fratre, &c. Hoc tamen ius tergiuersandi non habes in iudicio, quando reus es per testium depositionem comprobatus.

C.
II.
Quia obest reipublicæ.

SECVNDO. quia obest Reip. Primo enim plurimos in errorem inducit & ita humanam conuersationem & societatem impedit ac dissoluit, facitque confusionem, qualis fuit in ædificatione turris Babel, vbi vno petente lapidem, alter loquentem aliter intelligens porrexit lignum. &c. Velut si vnus interroget Italicè, alter respondeat græcè. Vnde Apostolus ad Eph. 4. ait: *Deponentes omne mendaciũ, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra.* Si enim os petat potum, & manus præbeat cibum, quomodo viuet homo? Secundo quia multos inficit: ideò fortè diabolus sub formâ serpentis mendacium inuexit in mundum; quia mendacium virus est, quod reip. corpus peruadit. Vt enim moneta praua multos decipit, & ab vno ad alterum transit: ita & mendaciũ. Vnde si irascimur, quando falsam monetam deprehendimus in marsupio, multò magis irasci deberemus mendaciorum satoribus. Sanè Eccli. 20. dicitur: *Potior est fur, quàm assiduitas viri mendacis*; quia hic veritatem, ille nummos surripit. Tertio quia ordinem in loquendo ita peruertit, vt alijs etiam vera dicentibus sæpe non credamus, vel cum formidine saltem; propterea quòd aliquando à mendacibus quibusdam seducti sumus.

Mendacia cæteris nocentiora.

Precipuè verò obsunt, Primo sacrilegium, circa fidem, vel Deum. Quale erat illud Cyrolæ Episcopi Ariani, subornantis hominem, vt fingeret cæcitatem velut ab ipso illuminandus: quam tamen veram contraxit. Caluini simili fraude subornantis ciuem Geneuensem, vt fingeret mortem, quam itidem subijt iusto Dei iudicio. Tales sunt historiæ confictæ in odium religionis veræ: mendacium item, quod dicitur in confessione. Refert Greg. Turon. l. 1. c. 3. adolescentem ægrum in confessione scelus aliquod suum pernegantem S. Synaxin traijcere per guttur non potuisse, sed rursum eiecisse (cùm tamen alios cibos sumeret sine obstaculo) donec reuocato sacerdoti, peccatum quod perperam negarat, confiteretur.

2. Secundo. periurium, per quod diuino adducto testimonio falsum cõfirmatur: in quo maxima Deo irrogatur iniuria, quasi ratum haberet mendacium, eoque delectaretur.

3. Tertio. Calumniæ & alia perniciosa mendacia, quibus innocenti magnum creatur damnum aut molestia: quæ secundum leges recidere debet in caput calumniatoris, & retorqueri in ipsum solet.

D.
III.
Quia fidẽ adimit dicenti.

TERTIO. Quia fidem adimit dicenti, ita vt deinceps etiam vera narranti non credatur, veluti plano illi, qui fingens fractum sibi crus, alienum implorabat auxilium; posteà cùm verè fregisset, auxiliarẽ manum implorauit; sed neglexerunt iam decepti credere dicentes: *Tollat te qui non nouit te.* Nec vanè dixit sapiens Eccles. 34. *A mendace quid verum dicetur?* Et Psalm. 5. Dauid: *Quoniam non est in ore eorum veritas, cor eorum vanum est.* Id verò propriè conuenit illis, qui scientes & volentes, mentiuntur, (non ita qui per obreptionem vel præcipitationem loquuntur mendacium) nec non quandoque excogitant mendacia, iuxta id Ier. 9. *Extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacij: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium.* Hi enim depuduisse videntur & quiduis dicere audere. Inde etiam ipsi difficulter alijs credunt, quia omnes metiuntur suo pede. Aristoteles interrogatus, quid lucri haberent mendaces? *Vt vera*, inquit, *loquentibus non credatur.* Laërt. lib. 5. cap. 1. Ab eodem enim ore vera falsaque cùm proficiscantur, eandem censuram merentur. Hanc ob causam noluit Dominus testimonium dæmonum accipere, qui clamabant ipsum esse *sanctum Dei, filium Dei & Christum*, tametsi verissimum dicebant, Luc. 4. quia cùm dæmones plerumque mentiantur, fidem non merebantur: & facilè erat Iudæis dicere: Dæmonum testimonium habet; & quid illi nisi mentiri sciunt?

E.
IV.
Quia infames facit.

QVARTO. Quia infames facit & odibiles: (vnde cùm de mendacio loqui volumus, veniam petimus verbo: Mit ehrn zumelden) siquidem nemo honoratus probrum mendacij sibi obiectum patitur, quia scilicet vile & abiectum peccatum est, & vt S. Dorotheus serm. 9. ait: *proles diaboli*, qui mendacij

pater est (Ioan. 8.) & mendacium inuexit in orbem: quodque mirum, sub laruâ serpentis. Modò autem in faciem dicere mendacia, multi non erubescunt. Et mirum est, quòd nemo audire velit sibi dici: tu mentiris; interim proni simus ad mentiendum, idque parui æstimemus; perinde ac si peius nos habeat, si quis dicat: cadis; quàm cum verè cadimus. Certè Persæ tam infame hoc vitium reputabant, vt per omnes ætatis gradus id præcipuè suis inculcarent filijs: fugerent mendacium; duo etiam pro grandibus habebant peccatis: debere & mentiri; debere verò ideò, quia qui debent, sæpius mentiuntur. Alex. l. 2. cap. 25. Herodot. l. 1. Hinc viri honesti curam veracitatis etiam in rebus minimis habent, vti Ioannes cap. 4. cùm dixit: *Erat hora quasi sexta*, vt aduertit ibi Cyrillus. Maximè verò dedecet hoc Christianos; idcircò enim præcipit Dominus, vt sine iuramento, quidquid asserimus, asseramus: eò quòd deceat Christianis vel nudè asserentibus fidem præbere. Ideò sermonem nostrum voluit esse, *Est est, non non*, Matth. 5. Accedit, quòd mendaces à prudentibus facilè deprehendantur. Nam *vt fauces ferinam gustu deprehendunt; ita sagax animus verba mendacia*, ait Ecclesiasticus c. 36. Es wi[illegible]let oder stinckt.

Ac licet aliquamdiu latere possint mendaces, non tamen diu. Nam, *quemadmodum qui putres & ruinam minantes parietes*, inquit Chrysost. hom. 67. in Ioann. *albo tectorio liniunt, non tamen eos possunt dirigere: ita & mendaces facilè deprehenduntur.* Vnde vetus illud: *Mendacium nullum senescit.* Et Hebræorum est Prouerbium; *veritatem stabiles, mendacium debiles habere pedes*; quia illa semper, hoc paruo tempore durat. Vnde licet mendax delectetur & in sinu rideat, dum alterum mendacijs circumuenit: breui tamen confundetur, & vanitas eius apparebit, cum non poterit verificare, quod dixit. Vnde Prouerbior. 20. dicitur: *Suauis est homini panis mendacij, & postea implebitur os eius calculo.* q. d. non poterit deglutire hunc panem.

F. V. *Quia difficilè emendatur.*

QVINTO. Quia difficilè emendatur. Alia vitia moriuntur in senectute, non mendacium: & ob id quidam voluit potius esse vinolentum aut luxuriosum filium suum, quàm mendacem, vt ait Gerson. Vnde veteres mendacium depinxere typo serpentis venenum eructantis & sphæræ incubantis, ferreumque diadema in capite gestantis. Sphæra, eius inconstantiam notat: diadema ferreum, eius tyrannidem in subditos suos, quos vinculis mancipatos tenet. Patuit in duobus illis senibus, qui perniciosam stropham confinxerunt in Susannam, & cùm ad iudicium rapti essent, noua addunt mendacia ad confirmandum primum, dum alter sub prino, alter sub schino se vidisse Susannam mentitur, Dan. 13. Patuit etiam in Cretensibus, quos Apostolus ad Titum. 1. vocat, *semper mendaces.*

G. VI. *Quia pœna dignissimum.*

SEXTO. Quia pœna dignissimum. Primo punitũ est ab hominibus. Demosthenes censebat haud minori supplicio dignum, qui peruertit verba, quàm qui nummos falsificat. Claudius Imp. (si credimus Spartiano) Pamphili cuiusdam Romæ mortui (quia nunquam tota vita sua verum dixerat, sed falsum semper vel mendacium) cadauer iussit insepultum canibus obijci & volucribus: eiusdem bona fisco addici, ædes illius dirui, vxorem & liberos procul extra vrbem deportari. Artaxerxes Persarum Rex veritatem in suis militibus magnoperè exquirebat & mendacium persequebatur. Cùm enim vnum deprehendisset mendacem; tribus clauis eius linguam perfodi iussit. Traianus Imp. filio regis Thraciæ iam reddere decreuerat regnum iure patri ablatum, quòd toties Rom. Reip. rebellasset. Cæterum cùm aliquando eum in mendacio deprehendisset, dicentem se à scholâ reuersum, cùm in horto existens fructus decerpsisset, indignatus Imperator sententiam mutauit, sic eum obiurgans: *Tanquam mendax indignus es regno: nec decet Româ, matrem veritatis, habere filium mendacem*; sicque ad alios ius regni transtulit.

1\. Denique vulgò omnes mendacium condemnamus & colapho pensandum asserimus: auff ein lüg gehört ein Mauldaschen. Prorsus eo, imò meliore iure, quo Alexander Macedo Chærilo Poëtæ pessimo tot infligi colaphos iussit, quot malos versus fecisset. Quæ lex si obseruaretur, vtique mentiri homines dediscerent.

2\. Deinde punitum est à Deo; vti leprâ in Elisæi famulo, Giezi, qui fœdo mendacio imposuerat Naamani & hero suo, 4. Reg. 5. in Elyma Mago, cæcitate, Actor. 13. *ô plene omni dolo & fallacia fili diaboli*, ait Paulus ad eum, *inimice omnis iustitia, non desinis subuertere vias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, &c.* In exploratoribus terræ promissæ, subita morte, Numer. 14. Rabbi Salomon ait, quòd linguæ eorum, quibus detraxerant terræ, inflatæ venenum stillarint, ipsosque ita necarint. Ananias item & Sapphira mentientes S. Petro, subitâ morte plexi sunt, Act. 5. Meretricula; quæ mentiebatur S. Gregorium Thaumaturgum rem secum habuisse & pretium meretricij repetebat, à dæmone correpta est, à quo non nisi illius precibus potuit liberari. Simile exemplum alterius meretriculæ mentientis in Danielem Stylitam, & à malo spiritu obsessa donec veritatem ediceret, scribit Nicephorus l. 12. cap. 46. Palladius Monachus, vt narrat Theodoretus l. 4. cap. 26. falso insimulatus homicidij & per reuelationem sciens, verum homicidam esse vnum ex accusatoribus, ad cadauer accessit spectante populo & dixit ei: *In nomine Christi libera me & indica quis verè scelus sit operatus.* Tunc mortuus erexit se & circumspectis omnibus indigitauit authorem verum criminis; & certè sub eius veste deprehensus est cruentus gladius vnà cum occisi pecunia. Cogitate quãta fuerit hęc confusio. Quàm ergò confundentur mẽdaces in iudicio, vbi coram toto mundo indigitabuntur & mendaces deprehendentur! Tunc enim

Deus

Deus reuelabit pudenda illorum, qui ad instar protoplastorum, folijs mendaciorum velarunt turpitudinem suam. Loquamur itaque non cum pseudoprophetis, sed cum Michæa dicamusque: *Viuit Dominus, quia quodcunque dixerit mihi Dominus* (cōscientia) *hoc loquar.* Et sanè, tales regno Dei digni sunt. Cùm enim quæsisset Dauid: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* respondet inter alia: *qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in linguâ suâ.*

CONCIO VI.

QVINQVE PSEVDO-PROphetæ cauendi: Mundus, Caro, Dæmon, Hæretici, Diuinatores.

I. *Mundus.* 1. Promittit vitam, dat mortem.
   2. Promittit gaudium, dat mœrorem.
   3. Promittit quietem, dat turbationem.
   4. Promittit florem; sed dat fugacem.
   5. Promittit stabilitatem, & fugit.

II. *Caro.* 1. Promittit vitam, dat mortem.
   2. Promittit gaudium, dat tristitiam.
   3. Prædicit morbos & mortem immaturã.

III. *Dæmon.*

IV. *Hæretici.*

V. *Diuinatores.*

THEMA.

Attendite à falsis Prophetis. Matth. 7.

A. NAutæ, Auditores, in vasto mari positi non omni vento credunt atque obsecundant, sed discernunt ventos, quinam sibi commodi, quique sint incommodi; alioquin certo certius aberrarent à destinato portu, & sæpe agerentur in scopulos & syrtes, adeoque in certum exitiū. Non minori studio, sed maiori longè attendendum est, ne cuiuslibet doctrinæ, suasioni & illecebræ aures atque fidem demus in hoc mundo; vti monet S. Ioannes ep. 1. cap. 4. *Charissimi, nolite omni spiritui credere; sed probate spiritus si ex Deo sint.* Primi nostri parentes audierunt vocem serpentis & seducti sunt, Gen. 3. Bonus & simplex quidam propheta audijt vocem mali prophetæ vt præuaricaretur Dei mandatum, & in pœnam à leone occisus est, 3. Reg. 13. Audijt Achab Rex vocem pseudoprophetarum suadentium sibi bellum ac promittentium victoriam, & in prælio occisus est, 3. Reg. vlt. Quare cùm pseudoprophetæ in mundo varij & multi sint, attendite charissimi à prophetis falsis, quorum quinque genera hac concione detegemus.

B. I. *Mundus.* PRIMVS. Est mundus, qui quàm vana prædicat ac promittat, exponit S. Augustinus serm. 31. ad fratres in Eremo, cùm ait: *ô munde proditor, cuncta bona promittis, sed cuncta mala profers: promittis vitam, sed donas mortem: promittis gaudium sed largiris mœrorem; promittis quietem, sed ecce turbatio; promittis florem, sed cito vanescit; promittis stare, sed citò recedis.*

1. Promittit vitã, dat mortem.

Ergò Primo promittit vitam & donat mortem. Pollicetur enim homini multos annos, & in morbis quantumcunque periculosis conualescentiam & vitam, ad instar illius diuitis, qui ad se dicebat: *Anima, habes multa bona, posita in annos plurimos; requiesce, comede, epulare, bibe.* sed audijt vocem Dei: *stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, & quæ parasti, cuius erunt?* Quin & beatitudinem liberalissimè promittit mundus etiam malè viuentibus, præsertim in articulo mortis, mortuosque beatos prædicat, similis vxori Sisaræ, de quo absente in prælio talia ominabatur: *Forsitan nunc diuidit spolia, & pulcherrima fœminarum eligitur ei: vestes diuersorũ colorum Sisaræ traduntur in prædam & supellex varia ad ornanda colla congeritur.* At miser ille tunc voluebatur ante pedes Iahelis, terræ affixus & iacebat exanimis ac miserabilis, Iudic. 5.

2. Promittit gaudium, dat mœrorem.

Secundo. Promittit gaudium, sed dat mœrorem. Sic in die nuptiarum promittit sponsis aureos montes, & dat ferreos. Mundi figura in hoc fuerunt 400. pseudoprophetæ Achab Regis, qui prædicebant illi victoriam, è quibus vnus vt persuaderet regi, quæ dicebant, commentus est cornua ferrea in similitudinem tauri, quibus huc illuc discurrēs sic loquebatur; *Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam donec deleas eam.* Sed rex victus & in prælio occisus est, & linxerunt canes sanguinem eius. Id quod Michæas propheta Domini ei prædixerat, sed à rege non auditus, 3. Reg. 22. Hunc in modum mundus pollicetur sanitatem, honores, diuitias, dignitates, victorias, &c. ac si hæc omnia in potestate suâ haberet, &, cui vult, largiri posset: sed mentitur furcifer, obtrudens scoriam pro auro, mœrorem pro gaudio.

3. Promittit quietem, dat turbationem.

Tertio. Promittit quietem, dat turbationem, dũ per adulatores loquitur homini placentia, vitia eius palpat & excusat, interim verò animam eius internis doloribus replet; similis malo chirurgo, qui vulnus repentè curaturus, carnem ei superinducit, quasi iam sanatum sit; cum tamen adhuc intra cutem maneat & saniem ducat, quâ membrum cruciatur, & caro integra corrumpitur. Tales erant pseudoprophetissæ illæ apud Ezech. cap. 13. quibus minatur: *Væ, quæ consuunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis.* Ita nimirum blandientibus sermonibus molliter cubare facit mundus conscientias, quæ alioquin absque puluillo illo durè & inquietè iacerent, velut si quis cubito incumbat super mẽsam aut petram innixo. Vnde S. Gregorius 12. moral. c. 4. ait: *Quisquis malè agentibus adulatur, puluillum sub capite vel cubito iacentis ponit; vt qui corripi ex culpâ debuerat,*

aebuerat, in eâ fultus laudibus molliter quiescat. Sed parum proficiunt hi puluilli: citò reclamat & redarguit eos conscientia; vnde sequitur perturbatio.

4. Promittit florē: sed dat fugacem

Quarto. Promittit florem, qui tamen citò euanescit, dum cultores suos lactat vanâ spe. Promittit eis liberos, qui bases & columnæ familiæ sint futuri; sed mox hunc rapit bellum, illum pestis, tertium carnifex, quartum hospitale, quintum peruersi mores in transuersum agunt, sextus euadit stupidus & inutile terræ pondus; vel moriuntur parentes, priusquam eos videant puberes. Exemplo est Rachel Gen. 35. quæ cùm partus doloribus periclitaretur, consolata est eam obstetrix his verbis: *Noli timere, quia & hunc habebis filium.* Sed interim vnà filium & animam effudit; quem proinde *Benoni*, id est, filium doloris sui vocauit. Sic mundus promittit liberos, sed ij sæpe citò moriuntur, vel peruertuntur & fiunt parentibus *Benoni*, filij dolorum. Lactat alios spe hæreditatis, & posteà alios instituit hæredes, vti fecit Q. Cæcilius Lucullo, apud Val. Max. lib. 7. c. 8. Cùm enim præ se tulisset semper Lucullū sibi hæredem fore, velut optimè de se meritum: præter omnium expectationem instituit Pomponium Atticum; ideoque eius cadauer à pop. Ro. fune tractum est per viam.

5. Promittit stabilitatem, & fugit.

Quinto. Promittit stare, sed citò recedit; similis Onagro, qui homine conspecto in ijsdem stat vestigijs, sed vbi tam propè accessit venator vt eū manu tangere possit, fugâ se subtrahit bestia; vt refert Pererius in Gen. de animalibus in arcam ingressis. Idem mūdi est ingenium: multa tibi promittit, sed vbi ea apprehendere volueris, subducit.

C. II. *Caro.*

1. Promittit vitā, dat mortem.

Secundus. est caro, quæ prophetat & promittit homini, Primo vitam & fælicitatem, si sequatur voluptatem; sed dat mortem animæ, & non raro etiam corporis; siquidem delitiæ, varietas ciborum, ebrietas, somnus longior, Venus immoderata, omnis generis morbos & molestias mortemque acceleratam afferre consueuerunt. Qua in re depinxit egregiè carnem Iahel illa, Iudic. 4. quæ fugienti Sisaræ occurrit blandis verbis: *Intra ad me Domine mi, intra, ne timeas.* Cùm autem ille ingressus in tētorium eius potum aquæ ab eâ postulasset, aperuit illa vtrem lactis eiq; bibendum porrexit, quo hausto operuit illum pallio, vel pellibus (vt habent 70.) & somno sopitum, clauo in tempora eius adacto interfecit. Hunc in modum blanditur caro & obiectas delitias ac voluptates veluti dulce lac propinat homini, ita vt graui quasi veterno correptus, rerum cœlestium, mortis ac iudicij obliuiscatur; posteà clauo consuetudinis non facilè extrahendo terræ affigit atque ita demum perimit. Facit huc quod Socrates apud Platonem in Phædone ait: *Voluptas quasi clauum tenens animum corpori coniungit atque affigit, efficitq; vt infectus corporeâ specie, ea putet esse vera quæ suadet corpus.*

2. Promittit gaudiū, dat tristitiā.

Secundo. promittit gaudium & delitias; sed pro ijs dat tristitiam & remorsum conscientiæ. Propinat enim vinum voluptatis in aureo calice, quod quidem blandè ingreditur, sed in fine mordet vt coluber; id quod docuit Salomon Prouer. 23. *Ne intuearis vinum,* inquit, *quando flauescit, dum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber.* Vinum hoc carnis voluptas est, quæ suâ dulcedine & splendore inuitat ad bibendum, sed dulcedinem compensat sequente amaritudine. Denique caro delicatè nutrita, in morte magis fætet, vti docet B. Petrus Damiani l. 7. ep. 19. ad Blancam, confirmatque exemplis Sophiæ Marchionissæ & Ducissæ Venetiarum, quæ tunc recenter mortuæ fœtorem intolerabilem exhalabant, eò quòd delicatè nimis carnem nutriuissent.

3. Prædicit morbos & mortē immaturam.

Tertio. Vaticinatur tibi morbos & pręproperam mortem si paulò durius tractetur, abstinentia aut verberibus, cilicio vel vigilia. Dicit tibi, quod piger ille Prou. 22. *leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* Pereundum mihi erit, si per quadragesimā, vel tempore phlebotomiæ aut sumendæ potionis abstinendum sit à carnibus: si hyemali frigore durandum in Ecclesiâ, quamdiu res diuina durat, &c. Verùm non audiendus est hic Vates, quia plerumque decipit, & longè plus sustinere possunt vires naturæ quàm mentiatur caro. Audiamus quid hac de re scribit Card. Bellarminus, vir summæ auctoritatis. *Audiui aliquando hominem* (inquit conc. 23.) *quendam extitisse, qui cùm esset domi suæ in delitijs enutritus, ferè semper ægrotabat & vel ipsum aërem metuebat, & nisi cibos tenerrimos, & optimos habuisset, se statim moriturum arbitrabatur. Is quodam tempore per mare iter faciens incidit in piratas, & ab ijs ad triremes alligatus diu, noctuq; sine vlla intermissione laborabat: eius cibus erat panis, isque bis coctus, potus aqua, obsonium verbera. Quis non diceret, post paucos dies, iste morietur? Et tamen post paucissimos menses sanissimus, robustissimus, & pinguissimus effectus est.* Itaque similis est caro nostra animantibus brutis, quæ nec bonis verbis, nec blanditijs, nec persuasionibus; sed solis verberibus obtemperare didicerunt. Alas equum hordeo, & non laboret per aliquot dies, videbis, si non statim fiat indomitus, & si non calcitrabit, & mordebit cùm equitare volueris: sic est caro nostra; quanto lautiùs nutritur, tanto fit petulantior.

D. III. *Dæmon.*

TERTIVS est Dæmon, qui teterrimus pseudopropheta est, vtpote mendax & pater omnis mendacij. Promisit ille seu vaticinatus est primis nostris parentibus vitæ æternitatem vel saltem securitatē in quamplurimos annos: *Nequaquam moriemini.* Promisit honores diuinos: *Eritis sicut Dij.* Promisit scientiam omnium rerum: *scientes bonum & malū.* Nihil tamen horum præstitit, contrarium parentes nostri experti sunt. Et quamuis ab initio statim vanissimus propheta fuerit, nihilominus tamen adhuc ijsdem suis mendacijs plurimos adhuc circumuenit. Diuitibus promittit vitæ longæuitatem; vti illi qui dicebat: *Anima habes multa bona, posita in*

annos plurimos. Ambitiosis promittit honores: Curiosis occultarum rerum scientias, vti maleficis, &c. Omnibus demum spondet pro seruitio suo æternam fælicitatem. Sed decipit & mentitur miser, qui cùm ipse nihil nisi pœnas habeat, quid alijs præstare nisi tormenta queat? S. Gregorius l. 4. dial. cap. 49. dat exemplum de quodam, *qui dum somnia,* inquit, *vehementer attenderet, ei per somnum longa spatia huius vitæ promissa sunt. Cumque multas pecunias pro longioris vitæ stipendijs collegisset, ita repentè defunctus est vt intactas omnes relinqueret & ipse secum nihil ex bono opere portaret.* Scimus etiam qua ratione deceperit Rathbodum Frisonum regem, dum cuidam eius Legato & socio Diacono monstrauit domum miræ pulchritudinis quasi auream, auro & gemmis stratam in eaque thronum incomparabilem, addens: *Hæc est mansio præparata Rathbodo Duci.* Verùm cùm Diaconus fraudem dæmonis aduerteret & signum crucis effingeret, è vestigio disparuit tota illa imaginaria machina; remansitque Diaconus cum Legato Frisone in medio loci palustris, pleni virgultis & carectis, vixque tridui itinere reuersus est ad suos. Vincent. in spec. histor. lib. 23. cap. 146. Promittit ergò dæmon regiam, & dat paludem, promittit vitam & dat mortem; quia *stipendia peccati mors,* ad Rom. 6. græce, *opsonium peccati mors.* Opsonium autem est vilis cibus, militibus destinatus, velut panis rancidus aut arborum fructus. Hoc stipendium Dæmon dat militibus suis. Laban ille quam mercedem dedit seruo suo Iacob pro labore quatuordecim annorum? promisit illi quidem Rachelem, pulchram filiam suam, sed de nocte substituit illi Lyam, filiam alteram, deformem & lippam, Gen. 29. Idem quoque dæmon facit: promittit seruis suis delitias & dat pœnas, promittit fælicitatem & dat gehennā. Quare sicut Iacob cùm manè euigilauit, deceptum se à Laban cum dolore vidit: ita cùm in luce alterius seculi euigilabunt reprobi, ibi demum sentient, quāto suo malo decepti sint à dæmone.

E.
IV.
Hæretici,
1.

QVARTO loco occurrunt hæretici vel potiùs hæresiarchæ & præcones hæreticorum, qui in hoc inprimis pseudoprophetas se ostendunt, dum falsis suis dogmatibus & commentis populos dementāt, fauorem Dei, certitudinem salutis & fausta omnia eis promittentes, modò in Christum credant: neminem fidelem à salute excidere posse, Christum ita pro nobis satisfecisse, vt nihil iam satisfactionis, nihil boni operis à nobis amplius requiratur: licitum esse templa spoliare, vota violare, matrimonij legem rumpere, &c. Cuiusmodi prophetis minatur Deus Ezech. 13. dicens: *Et erit manus mea super prophetas qui vident vana & diuinant mendacium. &c. eò quòd deceperint populum meum dicentes: pax; & non est pax. Et ipse ædificabat parietem illi autem liniebant eum luto absque paleis.* Nonnè lutū absque paleis sunt fœda illa & falsa simul commēta hæreticorum; carnis voluptates necessarias esse, & personis etiam sacris concessas? cum peccatis æquè ac cum bonis operibus cœlum obtineri, &c. Itaque cadet paries iste, quia luto mendaciorum incrustatus est.

2.

Verùm neque hîc sistunt hæretici volunt etiam veri & diuini prophetæ haberi, sed infælici & ridiculo euentu; quæcunque enim vaticinati sunt, ea ferè in contrarium semper accidere. Montanus Hæresiarcha sub annum D. 182. prophetam se, imò paracletum asseruit, prædixitque sub Imp. Commodo immanem in Christianos persecutionem fore. Verùm contrarium euênit; Commodus enim pacem Christianis dedit & in eos potiùs sæuijt, qui afflixerant Christianos. Montanus laqueo sibi vitam abrupit, quod etiam fecerunt duæ eius prophetissæ, nobiles meretrices, Prisca & Maximilla. Testis Eusebius l. 5. hist. c. 15 Curbicus, qui se Manichæum, hoc est, mannæ effusorem seu datorem appellabat, & ipse se prophetam atque Apostolum Christi iactans promisit se suis precibus filium regis Persarum ægrotantem exhibiturum sanum, sed exhibuit mortuum, vnde viuus à rege excoriatus est. Testis Cyrillus Hierosol. catech. 6. Nostro sæculo Lutherus nonnè pseudopropheta fuit, qui inter alia vanissima præsagia & hoc cecinit: *Pestis eram viuens, moriens ero mors tua Papa;* Et quantus propheta eius discipulus Michaël Stifelius, qui anno 1533. constanter prædixit certo die, quem nominauit, finem mundi adfuturum, sicque rusticam plebem miserè dementauit, dum alij pergræcando sua abligurierunt, alij otiando agros non coluerunt, alij gemendo triste fatum expectarunt? Testis Laur. Surius in Chron. *Sed & ex Hollandiâ* (inquit Nicolaus Serarius præfat. in l. Iudith.) *duo summi prophetæ, Enoch & Elias venerunt, Ioannes inquam Bokelson Leidanus, sartor anteà, posteà noui templi in Sion Rex, & Ioannes Mathisson Harlemius. Hic, ipso Paschatis die, à cœlesti Patre sibi nunciatum dixit, exiret in obsidentis Episcopi castra, futurum vt ipse solus, nouus nimirum Samson, hostes omnes funderet, cæderetque; Approbarunt Prophetæ omnes, & ille bipenni sola instructus egreditur, statimque hasta transuerberatus concidit. Nihilominus tamen mulier vna fuit, Hilla nomine, Frisia, è quodam ad Levvardiam oppido, quæ quòd Holophernem, in Bethuliensi obsidione, à Iudith occisum cognouisset, alteram se iamiam Iudith appellandam sibi ipsi persuasit. Adit prophetarum summorum residuum, Leidanum illum, & indigenam Prophetam alium Kniperdollingium. Iis consilium suum aperit: è tenuissimo lino interulam, lethifero veneno imbutam, quam Episcopo donare velit, ostentat: formam, blanditias, dolosq; ad miserum irretiendum, abunde sibi docet suppetere. Laudant eā illi magnoperè, & cum omni se se iam lenocinio & fuco illa venustasset, eam, in curiam, vbi muliebris mūdus omnis congestus erat, deducit Kniperdollingius: iubet accipiat annulos, monilia, calanticas, aurum, denique quidquid velit. Die Iunij XVI. vrbem sola prorsus & incomitata exit: se se obsidentibus militibus vltrò capiendam dat. Ad VVolbeccanum ilicò satrapam*

deduci-

deducitur: ab eo examinatur, & de varijs interrogatur. Illa se, cum marito, Euangelij causa, Monasteriū è Frisia, venisse ait: sed facti pœnitere. extremam in vrbe famem esse: huic exitium iam impendere: & verò se, quæ Bibliorum lectionem assiduam optasset, nunc in aggerenda, pro mænibus, terra perpetuo distineri, misereq; vexari: sed & habere, quæ ipsi Episcopo, partim de vrbe à marito, quem nullum habebat; prodenda, dicere, partim donare velit: extulisse istud, quidquid erat auri & gemmarū, vt dum caperetur vrbs, essent hæc saltem iam conseruata. Penè persuasisset, nisi conscelератam Sinoniam, veneficamque Deianiram transfuga ciuis Hermannus Ramers detexisset, ipsaque tandem abscisso, licet à cœlesti Patre se omnino protegendam asseueraret; capite, redactoq; in cineres cadauere, pœnas dedisset. hæc ille.

Quare sicut prophetia vera est Ecclesiæ Christi nota: ita pseudoprophetia nota est hæreseos & Synagogæ Satanæ (qui pater est mendacij) iuxta id Deut. 18. *Si responderis: Quomodo possum intelligere verbum quod Dominus non est locutus? Hoc habebis signum, quod in nomine Domini propheta ille prædixerit & non euenerit, hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit.*

F. V. *Diuinatores.* Agmen claudant diuinatores, qui & ipsi dum ex astris alijsque rebus vanissima coniectant, non immeritò referri in pseudoprophetarum album possunt; de quibus dicitur Zach. 10. *Diuini viderunt mendacium, & somniatores locuti sunt frustrà: vanè consolabantur.* Vnde suadet Propheta: *Petite à Domino pluuiam in tempore serotino, & Dominus dabit niues & pluuiam imbris dabit eis, singulis herbam in agro.* Longum foret diuinatorum infælicia præsagia seu mendacia referre. Ludouicus Sfortia, versutus Princeps impendiosum quendam Astrologum, sed mendacissimum aluit, in quem plus quàm centum auri talenta profudit. *Astrologus pro tantâ mercede tempus vnicuique negotio inchoando præscribebat, adeò ridiculè, vt Princeps cogeretur tempestatibus maximis equum conscendere, & cum aulico comitatu ac stipatoribus aliò migrare per medios imbres, per cœnum ac lutum, non secus ac si hostium manus fugeret. Tam fælici euentu, vt regno tandem à Gallorum rege spoliatus, captus, in carcerem compactus, colapho cæsus, in clathratâ ferrea mortuus fuerit, verū fortunæ vtriusque ludibrium*, inquit Cardanus in Ptolom. de astror. iud. l. 1. tex. 14. *Ioannes XXI. Pont. Max. (qui antè Petrus Hispanus auctor summularū) medicus, Philosophus, Astrologus, ex stellarum situ, & positura longam sibi vitam in Pontificatu pollicitus coram familiaribus suis; quarto pòst mense, pontificatus octauo, subitò corruente testudine recentis ædificij Viterbij oppressus interijt, auctoribus Valerio & Stella in vitis Pontif.* inquit Martinus Delrio l. 4. disquisit. c. 3. q. 2. De Ferrandi Flandri fortuna mater eius ariolos consuluerat, hocque ab eis responsum accepit: *Rex in prælio cadet, pedibus hominum atque equorum calcabitur, nec sepelietur; Ferrandus verò à Parisiensibus iucundissimè excipietur.* Verùm secus euenit. Nam in bello contra Philippum Francorum regem captus Ferrandus Parisios ducitur, & carceri includitur, anno Christi 1211. ita Rob. Gaguinus l. 6. histor. Franc. Ac licet interdum euentus respondeat horum prædictionibus, non ideò tamē audiendi sunt; quia id permittitur ob nimiam quærentium curiositatem, teste D. August. l. 2. de doctr. Christ. c. 22. & 23. qui rectè addit: *Non quia vera sit prædictio, idcircò minùs esse superstitionem, vel sacrilegam, vel ideò magis licere prædictionibus talibus fidem dare: sed semper retinendum illud Dei præceptum: Etiamsi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis, Deut. 13. Denique quod de somnijs dixit Aristoteles. hic quoque verissimum; huiusmodi diuinationem non nisi ex accidenti fore veram: sicut enim qui assiduè iacit aleam, vel talos figit; is aliquando Seniones, aliquando Venerem iacit inuenitque: sic cum isti centies mentiantur, quid mirandum, si ter verum dicant? Quis non credat Deo? Ipse autem clamat Isaiæ 44. Ego sum Dominus, irrita faciens signa diuinorum, & ariolos in furorem vertens, conuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.* Idem quoque facere Principes aliqui voluerunt. Io. Galeatius Dux Mediolanensis, cum ei Astrologus quidam mortem immaturam planè prædiceret; sibi ipsi verò longam vitam polliceretur: hominis ridens stoliditatem, statim strangulari eum iussit. Corozet. I. dict. & fact. mem. *Henricus Angliæ rex, eius nominis VII. diuinatorem, seu vatem quendam Astrologicum deridere maluit, quàm aut diris punire supplicijs, aut etiam è medio tollere. Ex astrorum igitur rationibus regem eo anno moriturum ille prædixerat. Id vbi rex resciuit, hominem accersit, rem honorificis verbis dissimulans. Inter cætera sciscitatur, num ex astris certa prænuntiari possent. Aiebat. Num ipse eius artis peritus esset. Annuebat, sperans tanto pluris se apud regem fore. Dic ergò mihi, inquit rex, vbi tu futurus es his festis, quæ imminent, Domini natalitijs? Hærebat. Quum vrgente rege negaret se posse certum prædicere; itaque, subiecit rex, ego sum artis quam tu peritior: nam scio te futurum in turri (sic enim vocant locum munitum Londino imminentem, in quo seruantur, quos volunt esse in tuto) simulque innuit, vt duceretur. Illic vbi satis refrixerat diuinandi calor, cum risu dimissus est.* Ita refert Pontanus in Att. bellar. p. 2. ex Erasmo iu linguâ. Quare, Auditores, cùm tot falsos Prophetas in mundo esse videamus: attendite à falsis Prophetis, & nolite omni spiritui credere, nolite omni vento obsecundare:

sed probate spiritus, examinate
ventos, si ex Deo sint.

⁂

CONCIO VII.

HYPOCRITARVM INDICIA.

I. *Humiliare se nequeunt.*
II. *Sunt leues & inconstantes.*
III. *Exacti aduersitate impatientes sunt.*
IV. *Obiurgati murmurant.*
V. *In humilimites, in alto efferati sunt.*
VI. *Struthioni similes.*
VII. *Sunt lupi.*

THEMA.

Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Matth. 7.

A.

INter falsos Prophetas, qui hypocritas numerabit, nullam ijs iniuriam faciet; siquidem & isti veniunt in vestimentis ouium, intrinsecus autẽ lupi sunt: ipsi etiam arbores sunt folijs vestitæ, fructibus verò destitutæ. Quare sicut interest nosse pseudoprophetas: ita etiam refert hypocritas nouisse. Idem enim Dominus, qui monuit in hodierno Euangelio: *Attendite à falsis Prophetis*; monuit etiam Luc. 12. *Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.* Arborẽ sanam ab affecta dignoscere inter alia possumus ab integritate: si enim intus caua sit (quod securi explorant lignarij) læsam se demonstrat & corruptioni proximam, adeoque infrugiferam; sin minus, sanam atque vtilem. Eadem ratione deprehendi possunt hypocritæ, ex interna scilicet sua inanitate. Sic enim Ioannes, Apoc. 3. scribit ad Episcopum quendam hypocritam: *Nomen habes, quòd viuas & mortuus es. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo.* Erant namque speciosa exterius, & vento gloriæ tumida, sed intus vacua pietate, spiritu & merito, inquit ibi Cornelius à Lap. Cùm ergò vacua & inania sint hypocritarum opera, non difficilè dignosci à plenis aliorum operibus poterunt; deinde quia etiam lupi sunt, ab ouibus discerni: & quia, teste Iob, struthioni similes sunt, inde etiam agnosci possunt; id quod nunc faciemus.

B.
I.
Humiliare se nequeunt.

PRIMO. Vasa vacua aquis supernatant, fundum non petunt. Sic etiam hypocritæ diu in humilitate detineri aut seipsos continere nõ possunt, sed mox in altum assurgunt, se suaque opera perdunt ac magnificant, aliena verò deprimunt; vti Pharisæus ille orans: *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri,* &c. Audiamus D. Gregorium l. 8. c. 36. *Hypocritæ,* inquit, *factis suis arbitros inquirunt, si verò eorum operi testes deesse contingat, narrant ipsi quæ gesserint. Cumq; efferri fauoribus cœperint, sæpe eisdem suis operibus, quæ egisse se referunt, mentiendo aliquid adiungunt.* Claruit hoc in Saul rege, qui cùm filius eius Ionathas percussit stationem Philisthinorum, statim cecinit buccinâ in omni terrâ, dicens, *Audiant Hebræi.* Sed quænam illa fama? *Percussit Saul stationem Philisthinorum.* Non ipse, sed filius eius victoriam illam obtinuerat, & tamen eam sibi Saul attribuit, moxque in regno suo euulgat, vt populi applausum captet; qui etiam *clamauit post Saul*, vtique voce illa: *Viuat Rex*, 1. Reg. 13. Hunc in modum igitur suas canunt laudes hypocritæ, & in vulgus spargunt, tametsi sæpe falsò. Vnde monet Dominus, Matth. 6. *Cùm facis eleemosynam, noli tubâ canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus.* Sed quid inde obtinent? *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam*; inanem videlicet pro inani opere. In l. 4. Reg. c. 14. scribitur apologus, quo carduus petijt filio suo filiam Cedri, quæ est in Libano, vxorem. Sed *transierunt bestiæ saltus, quæ sunt in Libano, & conculcauerunt carduum.* Quis iste carduus nisi hypocrita, florib⁹ quidem coronatus, sed aculeis interim horridus? Postulat is coniugem filiam Cedri Libani, hoc est, odorem bonæ famæ, gloriæ & honoris. Sed interim conculcantur à bestijs, hoc est, à Dæmonibus, qui pro gloriâ reddunt ei cõfusionem & ignominiam, ac gehennam denique; hæc illorum merces atque vxor est.

C.
II.
Sunt leues & inconstantes.

SECVNDO. Res vacuæ facilè sunt mobiles de loco ad locum: sic hypocritæ leues & inconstantes sunt, facileque mobiles de contrario in contrarium, quia in verâ virtute non solidantur. Dum honoris gradus se non offert, eum spernunt: cùm apparet, primi eũ expetunt. Huc pertinet, quod S. Basilius in Hexam. hom. 7. scribit: *Non silebo,* inquit, *Polypi dolos ac furacitatem. Is cuicunque saxo adhæserit, illius colorem subit, atque adeò vt piscium complures ad ipsum de improuiso nantes tanquam ad saxum appellant, paratamque se illi prædam offerant. Tales sunt* (hypocritæ) *qui sobrietatem cum sobrijs laudant, intemperantes sunt cum intemperantibus, atque ad id quod cuiq; placet, suam omninò sententiam vertunt.* Ita Absalon, vt patris regnum inuaderet, omnium subditorum se moribus accommodabat, illorum querelas audiebat, adorantes se manu prehensos erigebat & deosculabatur, quo illorum fauorem sibi conciliaret, 2. Reg. 15.

D.
III.
Tacti aduersitate impatientes sunt.

TERTIO. Vasa vacua resonant, ac quodammodo remurmurant, cùm pulsantur; non item vasa repleta: ad eundem modum hypocritæ pulsati aduersitate aliqua produnt impatientiam suam, execrantur & insaniunt: qui verò boni & sinceri sunt, silent patienter. Vnde S. Gregorius ait: *Qualis vnusquisque apud se lateat, illata contumelia probat.* Atque hinc sperabat Dæmon se in S. Iob hypocrisin deprehensurum, si calamitate tactus foret: *Tange os eius & carnem,* inquit ad Deum, *& videbis, quòd in faciem benedicat* (id est, maledicat) *tibi,* Iob. 2. Verùm deceptus est in hoc viro, qui nequaquam vacuum vas, sed plenum fuit virtute, ideoque non maledixit, sed benedixit Deo. Thus & pix affinia videntur: sed

vtrumque

vtrumque in ignem proijce; illud suaue, hoc male olebit. Thus virum rectum, pix hypocritam repræsentat, qui in tribulatione positus fetorem suum depromit; quia verâ virtute caret, mundo, non Deo, placere quærit, temporalia non æterna cogitat. Erinaceus, dum in terrâ est, patiens & promptus ad quæuis sustinenda videtur, cùm in globum se conuoluit. At vbi in aquam proijcitur, statim sese explicat, & vt enatet, laborat. Dum bene est hypocritæ, paratus esse videtur ad quæuis exantlanda. Verum si in aquam tribulationis cadat, mox eluctari totis viribus contendet, suamque impatientiam prodet.

E. IV. *Obiurganti murmurant.*

QVARTO. Res vacuæ reddunt echonem, cùm in eas vocem emiseris; vti dolia vacua, specus & montes caui: ita hypocritæ cũ obiurgantur, obmurmurant & quasi echonem impatientiæ reddunt, atque increpantẽ increpant. Ita testatur S. Gregorius in moral. *Hypocrita*, inquit, *in laude positus, si hũc quisquam corripere audeat, asperitate suâ protinus vitam corripientis cacat, reprehensum se in prauitate irascitur.* Exemplum protulit Abbas Cassianus (vt refertur in spec. exempl.) de quodam Monacho, qui venit ad Serapionem Abbatem, à quo iussus secundũ morem orationem facere, renuit, dicens, se peccatorem & Monachi habitu indignum; idemque repetebat, cùm ei bonus Abbas pedes abluere vellet. Post refectiunculam cœpit eum monere Abbas, ne multùm euagaretur, sed cõtineret se intra cellam, & attenderet sibi ipsi. Quo audito frater illicò excanduit, faciemque commutauit, indignationem suam monstrans. Tum Serapion: Itáne, mi frater, teipsum humiliare nôsti, dicens te peccatorem, vitâ etiam indignum: & paternam admonitionem ferre non potuisti? Corrigas te, opus est; si velis esse humilis. Similem historiolam refert Discipulus, notus ille & antiquus Concionator serm. 100. de Moniali, quæ quidem coram suo Confessario ream se multorum asserebat scelerum, ob quæ etiam alij à Deo plecterentur. Cæterùm Confessarius hypocrisin subodoratus in hæc verba ei respondit: Sanè credo, quod ais; nam hoc idem ab alijs de te narrari audiui. Tum illa in iram versa: mentiris, inquit, in collum tuum, & qui tibi ista narrarunt, æquè mentiuntur. Deprehendit ergò Confessarius huius fœminæ hypocrisin. Vnde S. Gregorius in mor. ait: *Superbia vitium est, vt quod de se fateri quisque sponte dignatur, sibi hoc dici ab alijs dedignatur.* Ita res vacuæ & leues, vti plumæ, sponte quidem auolant, proijci verò se non ferunt.

F. V. *In humili mites, in alto efferati sunt.*

QVINTO. Res vacuæ, cùm terræ adhærent, nullum vel modicum edunt sonum; at in altum eleuatæ & sibi relictæ edunt maximum, vti campanæ, pelues & cacabi ænei. Pari modo hypocritæ in humilitate constituti, muti videntur & mortui: verũ elati ad honores neminem non clamore suo terrẽt, & nihil non facere audent, fiuntque intolerabiles. Cinis quem in altum sparsit Moyses, Exodi 9. priusquam spargeretur, cinis vulgaris & innoxius fuit: at vbi in altum sparsus est, acquisiuit adustiuam & igneam virtutem, effecitque vlcera in hominibus & iumentis. Sic etiam hypocritæ dum in terrâ iacent, seu humili & contempto loco, mites & innoxij sunt. Verùm vbi in altum efferuntur, tum induunt naturam asperam & vstiuam, grauia quoque damna inferunt subiectis. Nero initio Imperij mansuetissimum ac clementissimum se exhibuit, ita vt supplicio quorundam latronum subscripturus diceret: *Quàm vellem nescire literas!* at breui adeò efferus est factus, vt satiari sanguine non posset.

G. VI. *Struthioni similes* 1.

Apud S. Iob ca. 39. depingitur hypocrita sub typo Struthionis, vti docet S. Gregorius l. 31. moral. c. 5. Primò enim *penna Struthionis similis est pennæ Herodij & accipitris*, inquit Deus ad Iob. quia scilicet alas & pennas habet instar aliarum auium, easque agitat dum fugit, vt volare videatur, reuerâ tamen non volat, sed currit potiùs in terrâ, à quâ non eleuatur, nec in aërem libratur. Vnde Gregorius in eum locum ait. *Struthio volandi speciem habet, sed vsum volandi non habet: ita hypocrisis cunctis intuentibus imaginem de se sanctitatis insinuat, sed tenere vitam sanctitatis ignorat.* Conficiunt se hypocritæ ieiunijs, vigilijs, orationibus, vt aliqui viri iusti; interim tamen his operibus cælum aut Deum non attingunt, sed in terrâ repunt, quia Deo per hæc placere non quærunt, sed hominibus, qui in terrâ morantur. Videntur aliqui suis operibus rapi velle vsque ad tertium cœlum: sed corporis mole prægrauati à terrâ non eleuantur, quia Struthionis instar pennas deuotionis habent breues, carnis verò pondus magnum.

2. Secundò. Struthio *derelinquit oua sua in terra. Obliuiscitur, quòd pes conculcet ea aut bestia agri cõterat: duratur ad filios suos, quasi non sint sui*, subdit ibidem Dominus. Ita hypocrita oua quidem bonorum operum, & cum dolore parit, ea tamen sibi ab inani gloriâ eripi sinit, imò etiam gaudet contra naturam omnium animalium. Deinde vti Struthio oua parit, sed non fouet, ita & hypocrita verba quidem profert, sed opere non complet.

3. Tertiò. *Priuauit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam*, vt ib. dicitur. Stoliditas hæc Struthionis in eo sita est, quòd cum equite sit altior, latere tamen se existimet, cum collum frutice occultauerit, teste Plinio l. 10. c. 1. Ita quoque hypocrita modò se humiliet coram hominibus, iam se suamque hypocrisin latere prorsus existimat; cum tamen ab oculatis, tandemque etiam ab hominum plebe plerunque deprehendatur accernatur.

4. Quartò. *Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit.* Tigurina legit: *Postquam adultus est, alas attollit.* Celeriter enim adolescit, & ex minimâ fit maxima. *Tria*, inquit Ælianus l. 14. c. 20. *ex minimis euadunt maxima animalia: ex aquatilibus crocodilus: ex volucribus magna Struthio: ex quadrupedibus elephantus.* Ita hypocrita primo quidem per fictam humilitatem minimum se præ se fert: at cùm tempus & occasio fuerit, tũ alas attollit, & dilatat phylacteria

ſua, tum explicat ſuperbiam ſuam, & deſpicit in-
feriores, ſicque ex minimo repente fit maximus.
Attollit etiam alas; quia vt Struthiones ſuis pennis
obtinent & adornant Ducum galeas: ita hypocritæ
ſuis figmentis nôrunt obtinere ſummas dignitatũ
tiaras, Epiſcopatus, Præpoſituras, &c.

5. Quintò. *Deridet equum & aſcenſorem eius*; ſub-
ijcit ad extremum Dominus cit. loco Iobi. Hoc au-
tem facit ſtruthio primò, quia curſus ſui celeritate
equos ſuperat. *Struthio-camelum*, inquit Xeno-
phon l. 1. de Cyri expedit. in Arabiâ, *nemo omninò
capere potuit; tam lõgè enim modò pedum pernicitate,
modò verò alarum quaſi velificatione promouebãt, vt
ſtatim equites deſperatâ prædâ inſequi deſinerent.* Vn-
de & natura dedit ei ceruinos pedes. Ergò vt Stru-
thio equum fugit pedibus ceruinis: ita hypocrita
laborem animo ſuo timido, eſtque tempore tribu-
lationis pauidus & fugax; & tamen interim deridet
equum & venatorem, hoc eſt, tribulationem & tri-
bulatorem; quia fingit ſe cordatum. Secundò deri-
det venatorem; quia, vt Plinius l. 10. cap. 1. & Ælia-
nus l. 14. cap. 21. ſcribunt: *Cùm propior facta eſt, vt à
venatore capiatur, obuios lapides ſic pedibus retrò ad
hoſtes verſus tanquam fundâ iaculatur.* Ita & hypo-
critæ increpantes & calumniantes ſe, lapidibus im-
petunt contumeliarum, execrationum, murmu-
ris, &c. ſubitoque excandeſcunt, ſi nonnihil eos la-
ceſſas.

H. VII. *Sunt lupi.* Denique in hodierno Euangelio deſcribuntur
nobis hypocritæ ſpecie luporum, qui ſub ouinâ
pelle incedunt; quos proinde à fructibus cognoſci,
monet Dominus. Iam verò non eſt difficile diſcer-
nere ab oue lupum, etiam ouillâ tectum. Primò e-
1. nim noſcitur ex voce; quia ouis verſus terram ba-
lans emittit vocem: lupus verò vlulans in cœlum
intendit. Ita vir verè probus humiliter de ſe loqui-
tur, & crebrò ſecum expendit, quòd ſit terra, & in
terram reuerſurus: at verò hypocrita ſublimia de
ſe prædicat, ſeque ipſum extollit, nec de terrâ &
morte ſuâ cogitat. Pomum ſæpe foris eximiæ pul-
chritudinis & integrum illæſumque apparet: ſed
exiguum foramen, vnde irrepſit vermis, prodit eſ-
ſe læſum ac putridum. Hypocritam prodit os, exi-
guum foramen, quo ſeipſum laudat & alios vitu-
perat.

2. Secundo. Noſcitur ex cibo; quia carnibus tan-
tùm paſcitur, ſed ferè occultè & longè ab hominũ
conſpectu: herbas non admittit, quibus tamen
ſolis contenta eſt & paſcitur ouis. In hunc modum
hypocritæ ſuas commoditates & carnis delitias
quærunt; ijs tamen in publico non facilè vtuntur,
ſed clam & remotis arbitris, ne carnales & improbi
iudicentur. Spernunt igitur eſuriales cibos, & quæ-
cunque carni moleſta ſunt; ſpernunt etiam paſcua
cœleſtium contemplationum, quibus tamen nu-
triuntur, qui verè boni ſunt.

3. Tertiò. Noſcitur ex dentibus, quos ad rapinam
& lanienam factos, mordaces atque acutos habet:
ouis verò nequaquam. Ita & hypocritæ proximorũ
famam admordere, iuſtorum facta laudabilia car-
pere & obſcurare, contra Dei & Superiorum placi-
ta murmurare ſolent. Cùm enim terrenis rebus af-
fixi ſint, iniquè ferunt ea ſibi, tanquam iuſtis non
affatim diſtribui, alios ſibi præferri, ſecumque ma-
lè agi conqueruntur, iuxta id Iſaiæ 58. *Me etenim de
die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt*, (hoc
eſt, vt exponit Cyrillus, me in ius vocant, ſuam al-
legantes iuſtitiam meorumque conſiliorum ini-
quitatem) *quaſi gens, quæ iuſtitiam fecerit, & iudiciũ
Dei ſui non dereliquerit: rogant me iudicia iuſtitiæ:
appropinquare Deo volunt.* (vt cum Deo ſcilicet diſ-
putent, quare ſinat eos ſine cauſa premi calamitati-
bus; vnde ſubdunt: *Quare ieiunauimus, & non aſpe-
xiſti, &c.* At verò iuſti de æterna tantùm felicitate
ſoliciti, ſemper ſe accuſare & demiſsè orare ſolent.

4. Quartò. Ex conuerſatione. Ouis enim gregatim
viuit, & ſocietate gaudet, lupus verò ſolitudine; vn-
de vel ſolus ſemper, vel cum paucis alijs lupis gra-
ditur. Pari modo hypocrita fugit ſæpe hominum
conſuetudinem, fingens ſe illorum prauis moribus
offendi: cum paucis ſui ſimilibus in angulis verſa-
tur, & conſilia ſua communicat. Contra iuſtorum
eſt neminem auerſari, ſed omnes ſe meliores re-
putare, ideoque ex illorum ſocietate ſemper ali-
quid ſolatij aut doctrinæ quærere, vel occaſionem
ipſos inſtruendi.

5. Quintò. Ex ipſa etiam pelle. Tametſi enim lu-
pus ouinâ ſe pelle tegat, vt ſupponimus, adhuc ta-
men haud difficilè dignoſci ab oue poteſt. Nam o-
uis licet tondeatur, ſemper tamen gerit lanam, quæ
mox iterum ſuccreſcit; at ſi tondeatur lupus pel-
lem ouinam gerens, non ſuccreſcet ipſi lana. Sic ve-
ra iuſti virtus tribulatione roboratur: ſimulata ve-
rò ſeu hypocriſis detegitur, & nuda atque inanis eſ-
ſe oſtenditur. Vnde S. Auguſtinus in id Matth. 7.
qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, ait: *Cùm
cœperint aliquibus ea ipſa ſubtrahi vel negari, quæ i-
ſto velamine conſecuti ſunt, vel conſequi cupierunt,
tunc neceſſe eſt, vt appareat, vtrum lupus ſit in pelle
ouinâ, an ouis in ſua.* Denique talis lupus duplicem
gerit pellem, ouinam foris, intus verò lupinam: at
ouis vnam tantùm & vniformem gerit; ita iuſtus
ſimplicitate gaudet, quia ſimulare neſcit: hypocrita
duplex eſt, foris bonus, intùs malus. Sanè hoc colli-
gimus à Deo prohibitum fuiſſe, cùm Deut. 22. ita
decernit Moyſes: *Non indueris veſtimento, quod ex
lanâ linoque contextum eſt.* Huiuſmodi pannus eſt, qui
vocatur Italicè Mezolana, quòd partim ex lanâ,
partim ex lino confectus ſit. Sed quid attinebat hãc
veſtem prohibere, niſi quia hypocriſin repræſen-
tat? Quare videat vnuſquiſque, ne in animo ſaltem
veſtem de Mezolana gerat. Quid enim legimus a-
pud Sophoniam c. 1. *Et erit in die hoſtiæ Domini*) qua
ſcil. impios mactabit velut hoſtias) *viſitabo ſuper o-
mnes, qui induti ſunt veſte peregrina.* Peregrina ve-
ſtis eſt hypocriſis. *Quid enim*, inquit Rupertus, *ma-
gis eſt peregrinum, quàm ſunt lupis rapacibus veſti-
menta ouium? quid magis peregrinum, quàm eũ, qui
intùs*

intus plenus est iniquitate, foris hominibus iustum apparere? Quisquis ergò in die illa trucidari non vult cum lupis, studeat esse ouis.

CONCIO VIII.
FRVCTVS HÆRESEOS.

I. Cæcitas & errores.
II. Impietas.
III. Morum corruptio.

THEMA.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Matth. 7.

A. LAta est sententia à Christo Iudice in hæreses nostri temporis: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Si arbor, quæ non facit fructum bonum; quanto magis arbor, quæ fert fructus malos? Talis autem est hæresis nostri tẽporis Caluiniana & Lutherana; itaque tandem (quia iam sat diu expectata est) tempus est ponendi securim ad radicem, eamque excidendi. Verùm quoniam reis supplicio mulctandis priùs proponuntur eorum malefacta coram vniuerso populo, vt appareat eorum iusta condemnatio; idcircò etiam nos proponemus hac concione pessimos & morte dignos illarum hæresum fructus, vt ex illis arborem agnoscamus, eamque vltimo excidio dignissimam videamus.

B. I. *Cæcitas & errores.* 1. PRIMVS. Cæcitas & errores. Nam Primo parit miram rerum diuinarum & quæ ad fidem spectant, ignorantiam. Constat hæreticos nostros inter alia nihil penè scire de Sanctis Ecclesiæ approbatissimis eorumque vita, cùm tamen apud Catholicos vel paruuli eos norint. Ratio, quia illi Sanctorum gesta, vtpote moribus & dogmatibus eorum prorsus contraria, exterminant & legi prohibent. Quid facilius & vulgarius quàm formare signum crucis? id tamen non potuit vel ipse Lutherus, quo modo faciunt in Missa sacerdotes. Cùm enim inciperet aliquando huiusmodi cruces mira digitorum gesticulatione formare, nec tamen veteri more & instituto posset, dicebat: Marge Gottes Mutter / wie waren wir mit der Meß geplagt / vnd sonderlich mit den Creutzen. Herr Friderich Mecũ hat mir offt gesagt / er hab sie sein lebtag nit können machen. Ach wir waren arme Leu h/ꝛc. in colloq. mensal. tit. de Sacram. Alt. At longè versatior fuit Lutherus in ludo illo chartarum, qui Germanicis Trumpffen dicitur, quàm in Ecclesiæ ritibus; & in eo vtique fælicior.

2. Secundò Errores crassos & inauditos eosque innumeros. Quales sunt nostrorum hæreticorum, inter alios hi: sacerdotalem ordinem nullum esse, clauium potestatẽ omnibus communem esse; liberum arbitrium in homine non esse, sed omnia absolutà necessitate fieri, Deum peccati auctorem esse; missam non modò non prodesse viuis & defunctis, sed esse insuper idololatriã; purgatorium nullum esse; præcepta decalogi seruari non posse; opera bona meritoria non esse, imò ex se peccata esse; solã fidẽ iustificare ac saluare, ita vt nemo baptizatus dãnari possit, nisi nolit credere; sanctorum in cœlo intercessionem nullã esse; cælibatum & vota monastica impia & stulta esse, &c. Hæ sunt proles, hæc mõstra, partim Caluini, partim Lutheri; quæ vbi vidit anno 1521. in Wormatiensi Conuentu Carolus V. Imp. publico edicto ea proscripsit, velut inaudita in Ecclesia, decreuitq; regna sua omnia, Imperium, ditiones, amicos, corpus, sanguinem, vitam denique ipsam & animam impendere, ne impia illa dogmata longius proserperẽt; In rescripto ad Ordines Imperij apud Melch. Goldast. to. 2. Const. Imp. fol. 142.

C. II. *Impietas.* 1. SECVNDVS. Impietas & religionis exterminatio, similiaque mala ex hæresi profluentia. Huiusmodi est Primo Sacramentorum plerorumque & rerum sacramentalium, vti aquæ benedictæ, &c. extirpatio; vt ita in Ecclesia nulla sit medicina læsis & infirmis secundum animam. Ea verò quæ retinuerunt, abiectè tractant ac sine reuerentia suscipiunt. Denique omni sacrificio carent.

2. Secundo. Sacrorum profanatio, SS. imaginum combustio & destructio, templorum euersio & exustio, monasteriorum expilatio. Quorum rudera adhuc existentia euersores suos accusare videntur, iuxta id Habac. 2. *Lapis de pariete clamabit, & lignũ, quod inter iuncturas ædificiorum est, respondebit.* Par ratio est de festis diebus, quos vel magna ex parte exterminarunt, vti inprimis Caluinistæ, qui solum Dominicum diem retinuerunt: vel impunè violãt, cum sine aliorum scandalo possunt.

3. Tertio. Sacræ scripturæ deprauatio. Sustulerunt enim e sacro & recepto Canone integros libros, sententias, voces; easque deprauarunt. Deinde scripturam perperam exponunt, iuxta suum placitum, non iuxta Ecclesiæ & SS. Patrum receptam & vsitatam semper consuetudinem.

4. Qarto. Traditionum Apostolicarum explosio, sine quibus tamen ne sacræ quidem scripturæ consistere possunt. Nimirum hæ illorum commentis contrariæ sunt.

5. Quinto. Sanctorum Patrum contemptus, nec nõ sacrorum Canonum, quos Lutherus publicè comburere non timuit.

6. Sexto. Odium & contumeliæ in Papam; quia sciunt se ab eo mox erroris damnandos, si eum cõfiteantur Summum Ecclesiæ Pastorem & Christi Vicarium. Ergò Antichristum eum clamant & omni contumeliarum genere proscindunt. Nihil tamen ferè aliud agunt, quàm vt Primo quæcunque vnquã ab aliquo Pontifice malè gesta sunt, toti ordini imputent & exaggerent, vt si quis Achabi vel Manassis scelera cunctis regibus attribuat, ideoque sceptrorum vim tollat; vel si quis omnes Monachos vituperet, quia Lutherus nequam Monachus fuit.

Secundo

Secundo vt quæcunque contra Pontifices vnquam ab eorum inimicis ficta sunt, tanquam oracula cum auctario proponant: quæ autem pro Pontifice dicuntur feruentiùs, illa in contumeliam rapiant. Vt cùm dicitur Pontifici datam in terrâ potestatem soluendi peccata, sicut Deus in cœlo soluit; mox clamant nos Pontificem æquare Deo; quasi particula, sicut, æqualitatem tantùm, non etiam similitudinem significet. Cellarius æquè ac Dominus aperire & intrare cellam potest (quia clauem ab eo accepit) non tamen pari auctoritate. Ad conuitia etiam picturas addidit Lutherus; Leonis enim Papæ imaginem iam ad instar cornuti diaboli, iam sub formâ asini Midæ habentis auriculas, iam specie serpentis faucibus hiantibus minantis depingi eum fecit suisque apponi libris, vti scribit Sleidanus. Ac licet propter huiusmodi conuitia & opprobria à multis reprehenderetur, & inprimis ab ipso Philippo Melanchthone monente vt maiori vteretur modestiâ ac ratione, respondit: *Velle se pro tali haberi, velle maledicentiâ, conuicijs & opprobrijs contra Papistas refertum videri; imò pulchrum sibi & gloriosum ducere, si vsque ad vitæ finem execrationibus & iniuriis contra furciferos istos sese exercere possit & citiùs eos aquam è pumice quàm vel vnum bonum verbum ex ore ipsius expressuros.* Florim. Ræm. l.1.de Orig. hæres. c.11.

7\. Septimo. Rebellio subditorum contra Magistratus, quemadmodum & seditiones, bella, dissensiones non tantùm in integrâ natione, sed etiam in eâdem ciuitate, familiâ, domo. Scripsit Lutherus in Bulla contra Ord. Eccles. *Euangelium, quocunque venit, oportet vt tumultuetur; nisi id faciat, non est verum.* Hinc Saxonem Electorem incitauit contra Imperatorem, rusticos contra suos principes, &c.

8\. Octauo. Persecutio Ecclesiæ & Catholicorum. Sensere hanc Catholici Primo sub Imperatoribus Arianis, Constantio, Valente, &c. Deinde sub Imperatoribus Græcis Iconomachis, Leone Isaurico, Constantino Copronymo, &c. Gotthi Arriani afflixêre Italiam, Wandali Africam, Albigenses Galliam, nostro verò sæculo Hussitæ Bohemiam, Lutherani Germaniam, Hugonottæ Galliam, Puritani Angliam, Geusij Belgium; vti ex parte sentiunt etiamnum Catholici. Vultin audire hæreticæ tyrannidis aliquot specimina? Circa annum Domini 770. sub Constantino Copronymo Iconomacho Monachi quadraginta duo truncatis naribus, barbisq; illitis pice combustis, in balnei fornice clausi, ibique fame consumpti martyrio coronati sunt, vt habet Chronic. Sigeberti anno Domini 770. & Martyrol. Romanum 12. Ianuarij. Macedonius hæresiarcha sub Constantio Imp. Catholicos inaudito tormentorum genere cruciatos occidit. Inter cætera, fidelium mulierum vbera inter labra arcarum compressa dissecuit, & candenti ferro combussit, ita Martyrol. Rom. 30. Martij. Eutychistæ Alexandrini statim post mortem Marciani Imp. Catholici, Proterium Episcopum & Patriarcham suum Catholicum cum alijs Clericis tanta crudelitate occiderunt, vt viscera eius gustarent, & crudas carnes comederent, reliquum corpus per plateas vrbis trahentes. Ita Euang. lib.2. histor. Eccles. cap.9. Hęc veteres, quibus non cessere nostri hoc æuo vel in crudelitate carnifices, vel in constantia Martyres Angliæ, Galliæ & Belgij, vt patet ex Theatro hæreticæ crudelitatis. Audi vnum illustre è multis.

Delphis Batauiæ vrbe Cornelius Musius captus est, & iussu Guilielmi Principis Auriaci sic varie est cruciatus: altissimæ scalæ manibus vinctis est appēsus, & ad pedes intolerabile pondus alligatum, vt compages omnes laxarentur: inde ardentibus tedis ambustæ axillæ. Mox resupinus constringitur, aqua feruens ori infunditur, eaque totus venter oppletur, quem sic fustibus denique tundunt, vt ex omnibus corporis foraminibus illa tota efflueret. Postea capite deorsum verso ex duobus pedum maioribus digitis appenditur: inde truncatis manuum pedumque digitis, per niuem sanguine proprio cruentatam in vrbem Lugdunum Batauorum raptatur, atque ita demum post tot supplicia laqueo suspenditur. Ita annales Belgici, & ex ijs Thomas Bozius tom.1. de signis Eccles. lib.11.c.1. & Corn. à Lap. in Dan.

Deinde qualem persecutionem hoc Anno 1633. & præcedente pertulerit ab hæreticis Ecclesia, vix magnis libris comprehendi potest: leget & stupebit posteritas.

9\. Nono libertas carnis, quam ferè omnes quæsierunt, qui ab Ecclesia desciuerunt. Bene S. Hilarius comparat eos porcis illis, in quos migrauit dæmonum legio, Matth.8. *Videntes*, inquit, *dæmones non sibi iam locum in gentibus derelinqui, vt patiatur eos habitare in hæreticis deprecantur: quibus occupatis totus in mare impetu rapido per præceps grex coactus est, in cupiditatem scilicet sæcularium*, &c. in c.8. Matth. Nulla apud eos abstinentia, nulla ieiunia, nulla penè sacrorum temporum ratio: nulla vigiliarum & quadragesimæ obseruantia, sed perpetua bacchanalia, inaudita turpitudo, impudicitia & libido, ita vt fœminæ se passim apud eos denudare se non erubescerent. Audiamus horrendam Lutheranæ fœminæ Lipsiensis libidinem, quam Manlius in locis communibus & Rescius 34. miscell. refert. Hæc in Lutheri schola ac doctrina educata, clàm cum filio incestûs consuetudinem habuit, adeoque filiam ex ipso concepit, & clam ipso educari curauit: quam grandiusculam, filius amore eius perditus, vxorem accepit, atque ita eiusdem pater, frater & maritus factus est. Mater, quæ sola id sciebat, iam morti vicina Luthero rem omnē aperit; Lutherus ad Theologos suos Witebergenses refert: à quibus conclusum fuit, matrimonium hoc disturbandum nō esse, nec vllam peccatrici illi pœnam imponendam, sed fidem tantùm, cuius alis in cœlum euolare possit, inculcandam esse.

10\. Decimo. Atheismus; huc enim ferè desinunt hæretici.

hæretici. Vnde Cardinalis Hosius Atheismum vocat Lutheranæ & Zvvinglianæ perfidiæ *perfectionem, centrum, scalā summitatem.* Oecolampadius totus fluctuans & dubius in fide obijt. Bucerus in in obitu de Aduentu Christi dubitare visus est, vt scribunt, apud quos obijt, adeoque Iudæus potiùs quàm Christianus. Carlstadium scribit Lutherus l. contra cœlestes prophetas, adeò impium fuisse, vt neque in terris neque in cœlis vllum Deum existere crederet.

D. III. *Morum corruptio*

TERTIVS. Morum corruptio & peruersitas. Testatus hoc est & vidit ipsemet Lutherus, ita vt obstupescens dixerit, homines deteriores esse in Lutheranismo, quàm in Papatu. Aurifaber enim in Conuiualibus Lutheri sermonibus scribit, sæpe dixisse Lutherum cum suspirijs: *Post reuelatum Euangelium* (per Lutherum scilicet) *virtus est occisa, iustitia oppressa, temperantia ligata, veritas à canibus lacerata, fides clauda, nequitia quotidiana, deuotio pulsa, hæresis relicta.* Idem tom. 3. Lat. Witemb. in Ps. 2. fatetur, per ipsius Euangelium omnis generis scelera summamque vitæ licentiam in mundum irrepsisse, ita vt velut equus effrænis quiuis quod vult agat. Et in Domin. 1. Aduent. serm. 2. possideri homines sub Euangelio (ipsius) à septem dæmonibus, qui priùs sub Papatu ab vno dæmone possidebantur. Idem ei per literas exprobrauit inclytus Saxoniæ Dux Georgius, cùm ait: *Per tuam tuorumq; discipulorum doctrinam omnes antiquæ iamq; alias damnatæ hæreses renouantur; omnis verus Dei cultus conuellitur, quantum à temporibus Sergij* (impij Apostatæ) *nunquam factum est. Quando enim plures rebelliones contra Magistratus legitimos excitatæ, quàm ex tuo Euangelio? Quando plures factæ sunt direptiones sacrarum Ædium? quando plura adulteria, quàm ex quo tu scripsisti, si qua mulier à suo marito fœcundari nequeat, vt ad alium accedat?* sic ille. Legatur ipsemet Lutherus in serm. de vsura tom. 7. lat. Witteb. vbi queritur, omnia plena esse furtis & rapinis, & nihilo seciùs patibula omnia vacua reperiri. Queritur de auaritiâ & crudelitate rusticorum, ciuium, nobilium, principum; putatque omnes verè pios rusticos, quisunt in vno ducatu vel ditione, in vno eoque non magno pago sat loci habituros; omnes pios senatores & ciues vnius ducatûs in vnâ non maxima ciuitate; omnes pios nobiles & præfectos in vnâ non maximâ arce: Principes porrò bonos carnem esse ferinam, hoc est, rarissimum animal in cœlo. Quis hîc quæso, non accinat Lutheranum illud Odarium:

> Das Landt bringt frucht vnd bessert sich/
> Das Wort ist wol gerathen/
> Das vndter kert man vber sich/
> Am Freytag frißt man Braten.

Eò referenda. I.

Ad hunc fructum pertinet Primo bonorum operū extirpatio. Cùm enim doceant bona opera omnia ex se peccata esse, nulla peccata homini ad salutem obesse posse nisi nolit credere. &c. quis ex ipsis bona opera patrare, mala fugere nitatur? Hinc apud eos rarus & exiguus orationis vsus, quod ante paucos annos quidam Lutheranus testatus est, cùm feriā sextā maioris hebdomadæ templum Catholicorum ingressus, deuotione eorum spectatâ dixit: *Plus hîc oratur in vno die, quàm apud nos integro anno.* Hinc raræ & exiguæ apud eos eleemosynæ, quod vel ipse Lutherus testatur in Postillâ super Euang. de Epulone & Lazaro, cùm ait: Vnder dem Bapstumb waren die Leuth milt vnd gaben gern: aber jetzt vnder dem Euangelio gibt niemandts gern/ sonder einer schindt den andern/ vnd ein jeglicher will alles allein haben/ ꝛc. Et in Dom. 26. post Trinit. exagitat ad longum suorum auaritiam & duritiam erga pauperes, scholares inprimis & prædicantes, vbi inter alia ait: Zu vor wo man solt vnder deß Bapsthumbs Verführung vnd falsche Gottsdiensten/ gute Werck thun / da war jederman bereit vnd willig / vnd kundt etwan ein Fürst oder ein Statt grösser vnd reicher Stifftung vnd Allmosen geben/ weder jetzt alle König vnd Keyser vermöchten. Jetzt hat dargegen alle Welt nichts anders gelernet/ dann nur schätzen/ schinden vnd offentlich rauben vnd stelen/ durch liegen/ triegen/ wuchern/ vbertheuren/ vbersetzen/ ꝛc. Sentiunt multò magis hanc eorum auaritiam nostri pauperes, qui à monasterijs per eos occupatis nihil ampliùs eleemosynæ capiunt.

2. Secundo. Veteris confidentiæ & sinceritatis exilium. Nam vt bene S. Hieronymus in c. 10. Matth. ait: *Nullus est inter eos affectus fidus, quorum diuersa est fides.* Nec mirum; nam quis illis fidat, qui Deo & Ecclesiæ datam fidem non seruarunt? Hinc fidem in religionis negotio, seu Deo, seu homini obstrictam fallere nihili ducunt; mentiri etiam in bonum proximi licitum existimāt, & docuit nuper Thummius Tubingensis Doctor, publico scripto.

3. Tertio. Odium Ecclesiasticorum, præsertim eorum, qui illorum libertatem (ad credendum quidquid volunt) impugnant, vti inprimis Patrum Societatis, quos vndique traducere mendacibus & famosis libellis, omnibusque exosos reddere conantur.

4. Quarto. Oppressio Catholicorum in eorum ditionibus & ciuitatibus. Laborant enim, vt adscitis tantùm suis consortibus Catholici è magistratu excludantur, at cùm viribus præualent etiam è ciuitatibus; vel saltem prohibent eis exercitium religionis Catholicæ, vel compellunt eos eorumve liberos ad conciones vel Catechesin hæreticorum; tametsi ipsi initio semper libertatem fidei & conscientiæ clamarent ac postularent; quodque amplius est, neque suis permittunt aliter credere atque ipsi credunt.

5. Quinto. Insidiæ & machinationes contra Principes suos legitimos, à quibus nisi fidei libertatem impetrent, deficiunt & tumultuantur, leges præscribunt, eosdemque exauthorare satagunt; quemadmodum nuper elapsis annis fecere Bohemi rebelles & hæretici legitimo suo Regi Ferdinando,

nunc Imperatori piissimo, quod idem machinantur iam Lutherani & Caluiniani.

6. Sexto. Perditio denique temporalis & æterna. Quid enim inprimis perdidit reges & regnum Græcorum, nisi hæresis? Cur in ferijs Pentecostes capta à Turcis Constantinopolis, nisi quia Spiritum sanctum hæreticè senserunt non procedere nisi à patre tantùm? Quid Ioannem Fridericum Saxoniæ Ducem ab Electorali dignitate cum suis posteris deiecit, nisi hæresis, & inde nata rebellio contra Imperatorem? Quid Fridericum Palatinum nuper pari dignitate & principatu exuit, & in exilium pepulit, nisi similis culpa?

Denique in huius temporis hæreses quadrat, quod S. Bernardus ep. 240. ad Hildephonsum Comitem scribit de sui temporis hæreseon fructibus: *Versatur*, inquit, *in terra vestra sub vestimentis ouiū lupus rapax. Sed ad Domini designationem, à fructibus eius cognoscamus illum.* Posteà eos enumerans subdit: *Basilicæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentiâ sunt, & sine Christo deinde Christiani; Ecclesiæ synagogæ reputantur, sanctuarium Dei sanctum esse negatur, sacramenta non sacra censentur, dies festi festiuis frustrantur solēnijs, moriuntur homines in peccatis suis, rapiuntur animæ passim ad tribunal terrificum, heu nec pœnitentia reconciliatæ, nec S. communione munitæ, &c.*

Vidimus hæresum, maximè quæ nunc vigent, vidimus arborum malarum pessimos fructus. Vos nūc iudicate, Auditores, an hæ tales arbores excidium non mereantur.

CONCIO IX.

HÆRETICI DEPINGVNTVR.

- I. *Veniunt.*
- II. *Ad vos.*
- III. *In vestimentis.*
- IV. *Intrinsecus sunt lupi rapaces.*
- V. *Sunt spinæ, tribuli.*

THEMA.

Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Matth. 7.

A. GRauissimum fuisse oportet scelus Hebræorum, quo recedentes à veri Dei cultu vitulum excitarunt, & pro Deo coluerunt. Huius enim flagitij immanitas ex eo inprimis enituit, quòd Moyses, vir cæteroqui mansuetissimus, irâ inflammatus vnà cum Leuitis suis gladio id vlcisci vsque ad internecionem 23. millium minimè dubitauerit, Exod. 32. Scelus id Iudæorum, hæreseos typum fuisse, nemo, arbitror, non videt. Quid enim est derelicta vera Christi Ecclesia eiusque sacris dogmatibus, aliam sibi eamque vitulinam, hoc est, carni & libertati addictam, erigere Ecclesiam cum alijs inauditis & stolidis dogmatibus; quam relicto vero Deo vitulum simulque miserandum schisma in electo Dei populo excitare? Quantum verò hoc scelus sit, vel ex eo nobis innotescet, quòd Saluator noster, mitissimus alioquin, vnà cum seruis suis, Ecclesiæ pastoribus & Doctoribus, gladio verbi sui seuerè id mulctarit, dum pessimis epithetis, quasi totidem ictibus vulnerauit ac notauit. Etenim ipse in hodierno Euangelio hæreticos vocat *falsos Prophetas, lupos rapaces, arbores malas, spinas, tribulos*; alibi *PseudoChristos, fures & latrones.* Nec aliter eius Apostoli. S. Petrus (1. Pet. 2.) appellat eos *Pseudoprophetas, Magistros mendaces, seruos corruptionis, indoctos & instabiles.* S. Paulus *Pseudo Apostolos, operarios subdolos, proprio iudicio condemnatos*, 2. Cor. 11. 1. Tim. 3. Tit. 3. S. Ioannes *Antichristos & seductores*, 1. Ioan. 2. 2. Ioan. ep. S. Iudas *nubes sine aqua, arbores autumnales infructuosas, bis mortuas, fluctus feri maris despumantes suas confusiones, sidera errantia.* Quibus accedunt SS. Patres. S. Ignatius comparat eos canibus rabidis, serpentibus, Basiliscis & squamosis draconibus, in ep. ad Smyrnæos. S. Cyprianus lupis & canibus, ep. 52. S. Ambrosius noctuis & vulpibus, ser. 43. S. Hieronymus Scarabæis, in cap. 2. Abac. Et l. contra Luciferianos, appellat eos Idololatras ijsque deteriores. S. Augustinus cimices, l. 4. in Iulian. cap. 9. Vincentius Lyrinensis ranas & muscas, in commonit. Scimus etiam S. Polycarpum Marcioni hæresiarchæ respondisse: *Cognosco te primogenitum Satanæ*, apud Irenæum l. 3. cap. 3. Scimus S. Hilarium l. contra Auxētium scripsisse: *Mihi non erit aliud quàm Diabolus, quia Arianus est.* Videtis, Auditores, quantos ictus, quanta vulnera inflixerit noster Moyses vnà cum Leuitis suis, pessimi illius vituli, hæreseos, sectatoribus. Neque hoc tantùm; sed præterea in hodierno Euangelio, dum inuehitur in hæreticos, depingit eosdem suis coloribus, quò agnoscere illos & fugere possimus. Picturam hic aspicite.

B. I. *Veniunt.* 1. Quinam igitur sunt falsi illi Prophetæ, à quibus attendendum? PRIMO illi sunt, qui *veniunt.* Qua voce indicatur primò eos nequaquam mitti legitima potestate, sed vltrò venire seu illegitimè; quod profectò indicium est falsorum Prophetarum, vt habetur Ier. 23. *Non mittebam Prophetas*, (inquit Dominus) *& ipsi currebant; non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.* Et ad Heb. 5. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Porrò tres sunt viæ seu tria foramina, quibus irrepunt Pseudoprophetæ. Vel enim seipsos intrudunt, non missi à quoquam; vti Simon Magus, Montanus, Manes, & nostro sæculo Caluinus, Dauid Georgius, Io. Leidanus & similes, qui ex suo cerebro confinxerunt nouum Idolum, & populo proposuerunt, sine alicuius instructione aut commissione. Vel mittuntur quidem, sed ab ijs, qui potestatem mittendi non habent, vti sunt Magistratus sæculares.

res. Nulla est hæc missio, quemadmodum & illa foret, qua rustici, v.g. mitterent quem Viennam, vt esset præfectus aulæ imperatoriæ. Christus misit suos Apostolos, Apostoli suos discipulos, creantes eos Episcopos & Presbyteros per impositionem manuum; vti S. Petrus Marcum Alexandriam, Apollinarem Rauennam, Crescentem Moguntiam, &c. S. Paulus Timotheum ad Ephesios, Titum ad Cretenses. Nullos reperiemus missos & ordinatos à sæculari Magistratu. Vel mittuntur quidem à legitima potestate, sed alia concionantur & actitant, quàm acceperint in mandatis: propria nimirum commenta, commissioni suæ contraria, cuiusmodi erat Arius, Lutherus, Zvvinglius, & alij, qui ordinati in Ecclesia sunt Presbyteri, & creati Doctores, sed non ad docendum, nisi fidem Catholicam. Nota autem est regula illa generalis, facultatem, quæ alicui datur, tunc facto ipso reuocari, cùm quis ea aduersus datorem vtitur; *quia actus non operantur vltra intentionem agentium*, inquiunt iura. Cùm ergò missi non sint, Diaboli Apostoli sunt.

2. Secundò indicatur eos blandè & modestè venire. Non enim irruunt vi, neque euocant ad se illos, quos peruertere volunt, sed ipsi ad eos veniunt. Quod sanè præstant omnem mouendo lapidem & adhibendo industriam. Nam & paruulos ad Cathechesin cogunt, imò & adultos ac maturos: neminem Catholicum ad dignitatem aliquam promouent: blanditijs & promissis, fauoribus & munusculis ad sectam suam alliciunt. Exempla duo refert Balt. Chauassius de Notis fidei l. 4. c. 2. *Vix effluxerunt anni decem*, inquit, ex quo, *prope Trecas in Campania in cœtum coibatis, & nummarijs munusculis ad vos pertrahebatis multas miserabiles personas, quas bellica vastitas bonis suis spoliauerat. Idemque paulò antè accidit Metis in Lotharingia inopi cuidam Murario, qui ex oppido S. Michaëlis eò profectus præstolabatur artis suæ opificia, siqua occurrerent. Cumque Caluinistæ cuidam, in quem inciderat, visus fuisset satis industrius, ab eoque florenum vnum accepisset, eum onere sistendi se bis térve concioni, mox se iturum eò simulauit, sed se proripiens latus, ouansque Mussipontum cum floreno suo contendit, vbi proposita nobis quæstio est, vtrùm ille ad restitutionem teneretur. In eadem vrbe* (pergit auctor) *circa id tempus nobili cuidam Catholico cum ciue hæretico lis erat, cuius decisio ad quosdam eius farinæ Iudices pertinebat, quos cùm nobilis ille ad dicendum sibi ius nulla posset ratione inducere, finxit velle se ad illorum partes transire. Ergò terque quaterque illorum templum adit, admittitur fronte lætissima, assurgitur à plurimis, percommodè sedet, aures dat Prædicanti: quam etiam abiens, eruditum sibi videri prenuntiat. Quid plura? Inclinantur animis in illum Iudices, & quò magis deuinciatur, ferunt pro eo sententiam. Qua impetrata: Iam habeo, quod volo, inquit: abite in malam crucem cum abortiua religione vestra. Nónne superiorib. mensibus, quanta nunc est, tanta erat causa mea æquitas?* Huc reuocari possunt, quamplures aliæ illecebræ, vti mollis ac libertina vitæ ratio, certa æternæ salutis promissio, plausibilium scripturæ sententiarum inculcatio, terribilium verò remotio, compta & elegans dictio, librorum nitor, cantus mollis & varius, &c.

C. II. *Ad vos.*

SECVNDO. *Ad vos.* Hoc verbo indicat Dominus, hæreticos non cõtendere, vt Paganos ad fidem perducant, nec tendere ad Mauros, Brasilios, Iapones, Chinenses; sed ad Catholicos duntaxat, vt euertant eos. Quod etiam S. Paulus Act. 20. dixit ad suos: *Ego scio, quòd post discessionem meam intrabunt lupi rapaces in vos.* In vos, inquit, non in Ethnicos. Audiamus Tertullianum l. de præscr. hær. *Hoc est*, inquit, *hæreticis negotium, non Ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi.* Quamobrem S. Augustinus l. 3. contra Faustum cap. 12. comparat eos perdicibus, quæ fouent oua aliena. *Hæretici*, ait, *instar perdicum congregant, quæ non pepererunt. Christianos enim, quos maximè Christi nomine seducunt, iam per ipsius Christi Euangelium natos inueniunt, & faciunt illos diuitias suas, non sanè cum iudicio, sed cum temeritate inconsiderata.* Alludens ad locum Ier. 17. Ratio est triplex, vna ex parte Dei, qui non vult sponsas suas habere tales paranymphos, qui deprauent eas, nec vult, vt Diabolus Diabolum pellat. Altera ex parte Dæmonis, *qui*, vt ait S. Greg. in moral. *eos negligit, quos iure perpetuo se possidere sentit.* Parum recrearet Dæmonem, fecisse ex gentili hæreticum, pro cognato accepisse affinem. Tertia ex parte hæreticorum, qui velut putridi vermes malunt caseo suo immori, quàm ad herbas & arbores rodendas magno suo labore & periculo exire. Quanquam mollis & effæminata vita, quam in caseo suo ducunt, parum etiam valitura esset ad conuertendas gentes, quæ magis vitę sanctæ exemplis mouentur quàm doctrinis. Quare sicut vulpes illæ Samsonis, caudis colligatæ ignem sibi appensum non in siluas steriles, sed in segetes extulerunt easque vastauerunt: sicut erucæ non in plateis, sed in hortis frugiferis inueniuntur: & sicut lupi caulas ouium siluis propinquas potiùs obeunt quam oppida & ciuitates: ita hæretici Catholicos sibi propinquos euertere potiùs malunt, quàm conuertere gẽtiles, longè positos.

D. III. *In vestimentis.* I.

TERTIO. *In vestimentis ouium.* Sunt hæc primò scripturarum sententiæ, quibus passim ornant & tegunt suã nequitiam & mendacia. *Quid est vestitus ouium?* inquit Vinc. Lyrinensis l. aduersus hęreses, *nisi Prophetarum & Apostolorum proloquia, quæ ijdem ouili quadam sinceritate, agno illi immaculato, qui tollit peccata mundi, tanquã vellera quadã detexuerunt? Qui sunt lupi rapaces, nisi sensus hæreticorũ feri & rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi, quantũ possunt, dilacerãt? Sed vt fallacius incautis ouibus obrepant, lupinam deponunt speciẽ, & sese diuinæ legis sententijs velut quibusdam velleribus obuoluunt, vt cùm quisq; lanarum mollitiem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat.* Neque hoc mirum, aut nouum. Induit se hoc

hoc tegumento malus ille Propheta, qui decepit Prophetam bonum, dicens locutum sibi esse Dominum, 3. Reg. 15. Induerunt se quadringenti illi pseudoprophetæ ad decipiendum Achab, 3. Reg. 28. Induit se ipse Dæmon, Matth. 4. quò circumueniret Christum. Denique S. Hilarius l. 2. ad Const. Aug. scribit: *Memento neminem hæreticorum esse, qui se nunc non secundum scripturas prædicare ea, quibus blasphemat, mentiatur.* Certè hæretici nostri sæculi nihil magis clamant, quàm Scripturam, Scripturā: Verbum Domini manet in æternum; nihil ferè loquuntur, quod non Scripturæ sententijs pingant; hinc vocari volunt Euangelici; quasi soli ipsi Euangelium vel intelligant, vel obseruent.

2. Secundò. Sunt externa virtutis & pietatis species, quam præ se ferunt, aliqui saltem, vti Donatistæ olim, qui omnium peccatorum fugiebant societatem; nostro sæculo Anabaptistæ, qui velut cœlo lapsi miram quandam modestiam in sermone, vestitu, victu, incessu ostendunt; patientes sunt iniuriarum: linguam moderantur, interim lupum in sinu gerunt. Alij, vt Lutherani, crebri sunt in laudanda bona conscientia, in suspirijs ob prostratam religionem & regnantem Idololatriam, in moribus ad grauitatem compositis, &c. pleni interim sunt dolo & iniquitate.

3. Tertiò. Sunt inanes quidam prætextus ad venenum instillandum in cautis. Prætexunt inprimis sanctum quoddam Ecclesiæ reformandæ studium ob nescio quos abusus in eam introductos; cum tamen ab Ecclesia prorsus se subduxerint, & religionem Catholicæ Ecclesiæ penitus sustulerint; quod profectò non est reformate. Deinde prætexunt cultum Deo debitum, & crucis sacrificium ad eliminandum cultum Sanctorum & missæ sacrificiũ, quasi hæc simul stare nequeant. Prætexunt libertatem Christianam, ad tollendas leges, & introducendam carnis libertatem.

E. IV. *Intrinsecus sunt lupi rapaces.*

QVARTO. *Intrinsecus autem sunt lupi rapaces,* Ecce tibi geminam hæreticorum descriptionem sub imagine luporum; quam explicat D. Ambrosius l. 7. in c. 10. Luc. *Lupi,* inquit, *bestiæ sunt, qui insidiãtur ouilibus, circa pastorales versantur casas: habitacula domorum intrare non audent: somnum canum, absentiam aut desidiam pastoris explorant; ouium guttur inuadunt, vt citò strangulent: feri rapaces, ijdemque natura corporis rigidiores, vt se facilè non possint inflectere: impetu quodam suo feruntur, & ideò sæpè luduntur: si quem priores hominem viderint, vocem ei quadam natura feruntur vi eripere: si autem homo priùs eos viderit, exagitari memorantur.* Tum hæc applicans, ait primò: *Nónne lupis istis hæretici comparandi sunt, qui insidiantur ouibus Christi, fremunt circa caulas nocturno magis tempore quàm diurno?*

1. Sanè ita est. Patuit in Caluinistis, qui in Gallia; Lutheranis, qui in Germaniâ & vicinis terris, primùm angulos quæsierunt, vti horrea, cellas vinarias, superas ædium contignationes, ac ferè noctu, ad disseminandum Euangelium suum, vocante fratres non campana, sed sclopeto licet incerto. Narrat Genebrardus anno 1556. Parisijs in priuata domo summo manè deprehensos aliquando 120. Caluinianos vtriusque sexus, qui eò conuenerant ad cõmunicanda dogmata sua. Dicunt isti: *Venite, discite fidem veram nuper reuelatam, sed discite furtim atque secretim. delectabit enim vos, & cùm didiceritis, latenter docete, ne mundus audiat, neque Ecclesia sciat; paucis namque concessum est tanti mysterij capere secreta,* vt scribit Vinc. Lyrin. Rectè igitur dixerit aliquis eos lupos esse vespertinos, quales describit Abacuc cap. 1. Non ita Christus, qui palam docuit. Non ita S. Paulus, qui 2. Tim. 2. scribit: *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus.*

2. Secundò. *Versantur circa caulas, stabula tamen Christi intrare non audent,* inquit Ambr. Vel enim metuunt pelli suæ, ne in carceres vel inquisitiones trahantur, si in alienas vrbes vel nationes inuehere velint dogmata sua; vel ob vnionem & concordiam Catholicorum desperant de fructu. Extra caulam vagantes & diuisos præstolantur, vt dilanient. Ieroboam Rex cùm religionem in Israël subitò mutare non auderet adeoque totum populum simul euertere, metu seditionis & rebellionis, occultè quosdam submisit, qui populum excitarent vt à rege peteret Deum domesticum, vitulum scilicet quem coluerant in Ægypto, idque factum libentibus illis, vt notat S. Hieronymus ex Hebræorum traditione. Cyrillus ad cap. 7. Oseæ. Simili astu Elisabetha, hæretica Angliæ regina, succedens Mariæ sorori in regno, fidem Catholicam in Angliâ à Mariâ restitutam, primo anno subuertit, constituens Magistratus hæreticos, qui in parlamento hæresin restitui peterent, imò decernerent; teste Sandero de Schism. Angl.

3. Tertio. *Explorant pastoris absentiam & ideò pastores Ecclesiarum vel necare vel in exilium agere contendunt: quia præsentibus pastoribus oues Christi incursare non possunt.* Nimirum sicut olim Philippus Macedonum Rex obsidens Athenas petijt sibi tradi decem Oratores, qui illorum Remp. perturbarent; recessurus eo facto ab obsidione. Cui tamen respondit Demosthenes simili astu lupos aliquando petijsse à pastoribus vt sibi traderentur canes eorum, quòd hi essent causa totius inimicitiæ inter oues & lupos; fore se tum amicos; traditis autem canibus lupos impunè & pro libitu in gregem esse grassatos dormientibus pastoribus. Idem machinantur hæretici, idcircò illorum existimationi & auctoritati derogant, crimina in eos confingunt, accusant eos & è medio tollere conantur. Sic olim Amasias Pontifex Idolorum detulit Amos Prophetam (qui ab Idolis & Amasia populum abstrahebat) velut seditiosum & regni perturbatorem ad Ieroboamum, dicens: *Rebellauit contra te Amos in medio domus Israël;* Amos c. 7.

4. Quarto. *Mentis intentione duri ac rigidi nequaquam solent à suo errore deflectere.* Habent hoc sibi proprium

propriũ hæretici, quòd sint cõtumaces; quo vel solo dẽpto hæretici non forent. Nesciunt ergò flectere caput sub obedientiã Ecclesiæ; similes Dathan & Abiron, qui vocati à Moyse principe suo, responderunt superbissimè: *Non venimus*; illuserunt insuper ei ironicè: *Reuera induxisti nos in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis*, &c. Num. 16. Nihil aliud retinet hæreticos ne veniant ad Ecclesiam se vocantem, nisi propria voluntas. Conuinci de errore & ad silentium compelli possunt inuictis ratiocinationibus, persuaderi non possunt. Vnde S. Augustinus ait: *Cùm verum dicitur, cui resistere non possunt, rodunt murmura salebrosa: sic volumus.* Vox hæc trita Luthero fuit. Cùm enim conuictus esset de impostura in SS. literas commissa, respondit: *Sic volo, sic iubeo.* Rectè in eos quadrat quod dicitur c. 11. Iob: *Vir vanus in superbiam erigitur & tanquam pullum onagri se liberum natum putat.* Onager libertate gaudet, capi & subiurgari detrectat. Quis ergò non dicat hæreticos esse asinos syluestres?

5. Quinto. *Si quem versuta mentis suæ circumscriptione præuenerint, faciunt obmutescere: si autem cõmenta impietatis eius agnoueris, iacturam piæ vocis timere non poteris.* Quare rudi inprimis plebeculæ, quæ illorum fraudes nescit, facilè imponunt, suisque verborum lenocinijs & scripturarum agglomerationibus silentium imponunt; at non eruditis, qui figmenta ipsorum agnoscunt. Sirenes sunt; quæ iuxta Poëtarum fictionem dulci suo tibiæ & lyræ cantu nauigantes ad suas insulas, in quibus habitabant, alliciebant, atque in naufragia deducebant; iuxta rei veritatem verò meretrices erant, quę formæ & vocis blandimento prætereuntes ad sui amorem illiciebant eoque illaqueatos bonis suis exuebant & quandoque vitã spoliabant. Testem adduco S. Hieronymum in Michæam cap. 1. qui cantum Sirenum ibi adductum (iuxta septuag. Interpr. vbi noster habet, luctum struthionum) exponit hæreticorum lenocinia. *Dulcia enim sunt*, inquit, *hæreticorum carmina, & dulci voce populum decipientia: nec potest eorum cantica præterire, nisi qui obturauerit aurem suam, & quasi surdus euaserit*; alludens ad Vlyssem, qui Sirenes prænauigans, aures cerã obturauit, ne illarum cantu illiceretur. Maximè verò occupant mutumque reddunt hominem hæretici, quando eum primi suã hæresi imbuerunt ac deprauarunt. Docet enim experientia eos qui à puero in hæresi instituti sunt, vix vnquam seriò conuerti ad Catholicam fidem, tametsi à Catholicis Doctoribus audiant videantque innumera fidei veræ argumenta. Nimirum priùs à lupo visi sunt.

6. Sexto. *Animam petunt, guttur inuadunt, vitalibus vulnus affigunt. Graues sunt morsus hæreticorũ, qui ipsis grauiores & rapaciores bestiis, nullum auaritiæ finem impietatisque nouerunt*; inquit Ambrosius. Quod quam verum sit, demonstrarunt olim Ariani, de quibus S. Athanasius in ep. ad solit. vit. agẽtes, ait: *Noua ista & execrabilis hæresis, quos non potuit verbis inducere, eos vi, plagis carceribusq; ad se pertrahere annititur, atque ita vel seipsam quàm non sit pia & Dei cultrix, manifestat.* Demonstrarunt elapso sæculo Lutherani, in Heluetiã Zvvingliani, in Belgio, Angliã, Galliã Caluinistæ, qui sanè iugulum Catholicorum petierunt, quando tot strages ac cædes ediderunt in eos qui in ipsorum religionem iurare noluerunt. Anno 1562. Lutetiæ Parisiorum turmatim per vicos cursitabant bacchantes, & vna quidem manu Biblia, sed altera districtum gladium vibrantes clamantesque: *Viuat Euangelium.* Sed quid longè abeo? Quis explicare queat, quibus cædibus & tormentis debacchentur hodie hæretici in Catholicos Germanos? Sanè *æstimati sumus sicut oues occisionis*; vndique mactamur & in exilia pellimur.

7. Septimo. *Vestitum ouis habent, facta prædonis: foris ouis, intus lupus est. Nonnè vobis videtur lupus, qui humanæ necis insaturabili crudelitate, fidelium morte populorum rabiem suam explere desiderat?* Vidimus iam suprà pellem ouinam in hæreticis, sed & lupinam crudelitatem.

8. Octauo. *Vlulat iste non tractat, qui negat vocis auctorẽ & sacrilego sermone bestiale murmur interstrepit*, &c. hucusque Ambrosius. Quis porrò hæreticorum vlulatus, nisi insana & stolida eorum doctrina? nisi profana vaniloquia, quæ vitanda monet Apostolus 2. Tim. 2. nisi figmenta eorundem *dum vnusquisque fingit*, (inquit S. Hieronymus in Amos cap. 3.) *quod voluerit & adorat figmentum suum, vt Marcion bonum Deum & otiosum: vt Valentinus αἰῶνας triginta & extremum Christum, quem appellat ἔκτρωμα, id est, abortiuum: vt Basilides qui omnipotentẽ Deum portentoso nomine appellat ἀβραξας & eundem secundum græcas literas & annui cursus numerum dicit in solis circulo contineri?* Addere his possumus, specialem illam & nouam Lutheranorum fiduciam aliaque absurda & inaudita illorum figmenta. Quibus rectè possumus dicere, quod Augustinus l. 3. cõtra Iulianum cap. 3. dixit Pelagianis: *Mira sunt, quæ dicitis, ó Pelagiani: noua sunt quæ dicitis; falsa sunt quæ dicitis. Mira stupemus, noua cauemus, falsa conuincimus.* Denique vlulatus hæreticorum, mendacia eorundem, execrationes & blasphemiæ sunt. *Si quis lupum cooperiat pelle ouinâ*, inquit Auctor op. imperfect. hom. 9. *quomodo cognoscet illum nisi aut per vocem aut per actum? ouis inclinata deorsum balat, lupus in aëra conuertit caput suum contra cœlum & sic vlulat. Qui ergò secundum Deum vocem confessionis & humilitatis emittit, ouis est: qui verò aduersus veritatem blasphemiis vlulat contra Deum, lupus est.* Nimis manifestè deprehendimus hunc vlulatum in hæreticorum libris.

F. V. *Sunt spinæ & tribuli.*

QVINTO. *Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus?* Ergò hæretici præterea spinæ sunt & tribuli. 1. Primo quia vndique vulnerant, siue audiantur eorum conciones, siue legantur eorum libri, siue admittantur ad familiarem cõuersationem; maximè verò si quis vel in minimo puncto consentiat

eorum hæresi. Notanda in hoc casu & imitanda vox heroica S. Martini Papæ, qui Constanti Imp. nepoti Heraclij, Monothelitæ, petenti vt nouę suæ credendi formulæ Pontifex subscriberet, captus ab eodem, respondit: *Potiùs sinam me discerpi in mille partes, quàm vt tuæ hæresi vel in pũcto subscribã*. Dixit & fecit; nam in Chersonam relegatus frigore, fame & pædore consumptus gloriosum obijt martyrium. Ita acta eius apud Baron. Anno 649.

2\. Secundò. Quia voluptatibus dediti; scimus enim spinas, in quibus suffocatum est semen, à Christo exponi diuitias & voluptates. Quàm verò his spinis immersi sint hæretici, testatur inprimis S. Petrus, qui ep. 2. cap. 2. de ijs scribit: *Voluptatem existimantes diei delitias*, &c. *oculos habentes plenos adulterij & incessabilis delicti*. Deinde S. Iudas in ep. sua: *Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes*. Iam, vt antiquos hæreticos prætereamus, constat Lutherum Epicuri vitam duxisse, & totos dies in compotationibus & conuiuijs exegisse. Anabaptistæ & Adamitæ, Lutheri soboles, quàm proiecti in luxuriam fuere? Lutherus ipse (vti refert Aurifaber, eius discipulus, in Coll. mens. pag. 244.) asseruit scholæ suę discipulos magna ex parte Epicureos esse, metiri conciones ex suo cerebro, & hoc solùm quærere, vt bonos dies habeant: in Papatu talia nebulanum portenta non inueniri, &c. De libidine quid dicam? Scribit is to. 5. Serm. Wittenberg. fol. 119. *Quàm non est in meis viribus situm, vt vir sim, tam non est mei iuris, vt absque muliere sim: & fœminæ sociari, tam est necessarium quam edere & bibere*. Aliorum eius similium asotias & libidines alij depingunt. Adhæc mulieres ferè adiutrices in propaganda hæresi assumpsere sibi hæretici, vt notat D. Hieronymus ep. ad Ctesiphontem tom. 2. *Simon Magus*, inquit, *hæresin condidit adiutus auxilio Helenæ meritricis. Nicolaus Antiochenus, omnium immunditiarum conditor, choros duxit fœmineos. Marcion quoque Romam præmisit mulierem ad maiorem lasciuiam. Apelles Philomenem comitem habuit. Montanus Priscam & Maximillam primùm auro corrupit, deinde hæresi polluit. Arius, vt orbem deciperet, sororem Principis antè decepit. Donatus Lucillæ opibus adiutus est. Elpidium cæcum Agape cæca duxit. Priscilliano iuncta fuit Galla, non gente, sed nomine.*

3\. Tertio. Quia ferè Dæmones habent assessores & paredros, quemadmodum sub spinis ferè habitãt serpentes. Testatur Apostolus 1. Tim. 4. nouissimis temporibus discessuros quosdam à fide, & attenturos spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum. Quo loco S. Chrysostomus hom. 12. asserit, omnem hæresin esse ex diabolo. Audiamus testimonia. Cassianus collat. 7. c. 32. *Audiuimus*, inquit, *apertissimè confitentem se inspirasse hæresin Arrij & Eunomij*. S. Irenæus l. 1. c. 9. & l. 2. c. 57. scribit, Simonem Magum, & alios hæresiarchas habuisse dæmones sibi familiares. Fulbertus Carnotensis Episcopus prope Berengarium hæreticum vidisse se adstantem dæmonem, multosque ad eum sequendum manu & anhelitu corrumpentem, testatus est, apud Baron. anno 1028. Maximilianus I. Imp. Augustæ prandens, videre se dæmonem humeris Lutheri insidentem, asseruit Baroni de Erbach, anno 1518. Nec diffitetur ipse Lutherus, dæmonis colloquio se familiariter vsum plusque satis modio cum eo comedisse. Zvvinglius quoque intempesta nocte spiritum monitorem sibi adfuisse ait, ad euertenda verba consecrationis, nescire tamen se ater an albus fuerit.

4\. Quarto. Quia ipsorum doctrina carnalibus tantùm & stolidis hominibus, non pijs & prudentibus, accepta est, quemadmodum tribuli nõ hominum, sed asinorum esca sunt. Nota est historia Crassi, qui nunquam risisse fertur, nisi cùm aliquando vidit asinum tribulos edentem, dicens: *Similes habent labra lactucas*. Igitur qui capiuntur & pascuntur dogmatibus hæreticorum, asini ferè sunt, stupidi & carnales. Sanè D. Augustinus l. de vera relig. cap. 4. ait: *Ex his omnibus hæretici fiunt, qui etiam si essent in Ecclesia, nihilominus errarent*. Similes igitur habent labra lactucas, cùm stulti & Epicurei stultam & Epicuream amplectuntur religionem. Pulchrè etiam S. Hieronymus in ep. ad Cyprian. ait, hæreticos telam araneę tenere, *quæ parua potest capere animalia, vt muscas, culices, & cætera huiusmodi à fortioribus autem rumpitur, instar leuium in Ecclesia simpliciũque, qui eorum decipiuntur erroribus, cùm viros in fidei veritate robustos non valent obtinere.*

5\. Quinto. Quia illorum persuasiones semel imbibitæ pertinaciter inhærent homini, non secus ac tribuli fortiter adhærent vestibus. Quare sicut non nullius laboris est tribulos è barba vellere: ita magni laboris hæresin eximere ex animis illorum, qui eam semel hauserunt. Videre id heu nimium est, afflictissimo isto tempore, quo plerique nuper ad Ecclesiam reducti, vbi rursum præcones hæreticos nacti sunt, proni ruunt in antiquam hæresin, quasi nihil magis desiderarint.

6\. Sexto. Quia superbissimi sunt. Scimus autem in SS. literis rhamnum atque carduum ambitionis ac superbiæ typos esse. Rhamnus ille, Iudic. 9. honorem regium acceptauit (in apologo) quem nulla arbor acceptare voluit. Carduus ille, 4. Reg. 14. (itidem in apologo) misit ad Cedrum Libani, & petiuit eius filiam filio suo vxorem. Quid ergò spinæ & tribuli seu rhamnus & carduus in hæreticis, nisi eorum arrogantiam & ambitionem notat? Et quid mirum, cùm superbia ferè eorum mater sit? Quanta porrò in Luthero arrogantia fuit? In epist. ad Ducem Brunsvvicensem scribit: *Nomen meum tũ celebrari cœpit, adeò vt nullus opponere se auderet. Quæ, licet exigua gloria, valde mihi placebat*. Nõ quibusuis etiam magnis viris se videndi & alloquendi potestatem dedit, vti Carolo Militio nuncio Papæ, non nisi Ducis intercessione. Apostolus & Euangelista audire voluit. *Oculos tuos*, aiebat, *ô Germania ad me conuerte, ad quam saluandam ego missus sum.*

Accede

Accede ad me, charissima mea patria, & aperi aures Euangelio, quod hactenus nunquam audiuisti. David Georgius prædicauit, se esse illum cœlestem Christum de Spiritu sancto natum, qui peccata condonet & referuet, quique in extremo die iudicaturus sit viuos & mortuos. Eodem spiritu agitati veteres hæretici. Simon Magus summam se virtutem dicebat, id est, summum Deum, vt interpretatur Tertullianus. Menander eum secutus idem asserebat, nec posse aliquem saluari, nisi in ipsius nomine baptizaretur. Manichæus Christi se Apostolum, imò & Spiritum sanctum à Christo promissum iactitabat; quemadmodum & Montanus. Noëtus, à quo Noëtiani, dicebat, se esse Moysen, & fratrem suum Aaronem, vt refert D. Epiphanius. Sed hæc sufficiant. Rogemus Deũ, Auditores, vti nos ab his pseudoprophetis dignetur custodire.

CONCIO X.

DOCVMENTA ET MYSTERIA.

I. *Cur hæresis maximè cauenda.*
II. *Quomodo à fructibus cognoscendi pseudoprophetæ.*
III. *Quomodo in hominibus non potest arbor bona malos fructus facere.*
IV. *Cur requirit Deus bona opera &c.*

THEMA.

Attendite à falsis Prophetis, &c. Matth. 7.

A. RECtè legitur hoc Euangelium isto tempore. Nunc enim vel occupamur in colligendis frugibus, vel certè cogitamus quomodo & quando colligere eas velimus; interim sæpe non attendimus ad eos fructus, quos à nobis colligere vult Deus, fructus inquam bonorum operum. Totum penè tempus, totam operam impendimus nostræ messi: nihil aut parum admodum messi Domini nostri. Vnde ipse queritur per Michæam cap. 7. (iuxta translationem 70. interpret.) *Væ mihi, quia factus sum, sicut qui congregat stipulam in messe.* Propterea igitur admonet nos Christus & Ecclesia in hodierno Euangelio, vt dum fructus à Dei benignitate percipimus, eidem etiam fructus bonorum operum debitos reddamus. Hoc enim sibi volunt illa verba: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Non vtique arbor lignea, cerasus aut pyrus: sed homo sterilis & inutilis. Hoc illa: *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnũ cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, &c.* Non enim vult cõtentus esse folijs verborum, aut solius fidei; opera requirit. Quare indagemus doctrinam huius Euangelij.

B. I. *Cur hæresis maximè cauenda.* 1.

Q. PRIMA. Cur hæresis maximè cauenda? Respondetur, quia Primo est ex grauissimis peccatis vnum, trahens post se innumera alia, pertinaciam inprimis in proprio sensu, contemptum Ecclesiæ, SS. Patrum, traditionum, sacramentorum; eripit etiam spem & charitatem, & priuat medijs resurgendi à peccatis, &c. Vnde Apostolus eam antonomasticè vocat *peccatum*, 2. Tim. 2. cùm descripta hæresi ait: *Discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.* Et ad Tit. 3. *Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est & delinquit, cùm sit proprio iudicio condemnatus*; quia scilicet sponte & pertinaciter se ab Ecclesia separat, extra quam non est salus sed certa damnatio. Vnde S. Maximus serm. 50. rectè comparat hæreticum Iudæ, qui non à Christo eiectus est, sed sponte se ab Apostolorum collegio separauit, & exiuit è cœnaculo, cùm vellet prodere Christum, Ioan. 13. *Tali,* inquit, *hæreticus, quali & Iudas pœnâ damnatur, vt idem sui & reus sit sceleris & iudex sit vltionis, quia Dominũ, quem Iudas vendidit, hæreticus blasphemat.* In opprobriũ Iudæ & sceleris eius, nemo vult vocari Iudas: ita nemo debet pati conuitium hæreseos. S. Agatho omnia alia conuitia ferebat ex humilitate & reum se illorum fatebatur. Sed cùm quidam ei obijcerent: *Intelleximus quòd hæreticus sis: Absit à me;* inquit, *vt vnquam sim hæreticus;* causamque subdens, ait: *Crimina alia infirmitatis & fragilitatis sunt, hominemq; Deo adhuc per fidem vnitum relinquunt: hæresis verò pertinacia est & nota malitiæ, quæ omni modo nos à Deo diuellit, quia & fidem tollit.* Euagrius l. 2. de vitis Patrum.

2. Secundo quia est malum contagiosum. *Multum enim proficiunt ad impietatem,* ait Apostolus 2. Tim. 2. *& sermo eorum vt cancer serpit.* Vt enim grangræna vicina membra & totum denique hominem inficit: ita & hæresis. Sic *Arrius,* inquit S. Hieron. *vna scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totum orbem eius flamma populata est.* Et quid mirum? *De mũdo sunt,* ait Ioan. ep. 1. c. 4. *& de mundo loquuntur & mundus eos audit.* Affert noua, curiosa, carni placẽtia dogmata, vt mirum non sit, si repente propagetur.

3. Tertiò: quia est subtile & clandestinum malum, vtpote spirituale, quod non ita facilè cognoscitur & horretur, ac pestis, furtum, homicidium & alia, quæ externa damna vel iniurias continent. Vnde & à Magistratibus, qui ferè ad externa tantùm & corporalia damna vel crimina attendunt, negligitur & facilè toleratur.

Disce. Disce itaq; inprimis auersari hæresin; & si omnia alia perdas, fidem conseruare. *Nam quemadmodum serpens,* inquit S. Chrysost. ho. 24. in Matth. *totum seipsum tradit, nec minimũ curat, si ipsum quoque corpus incidi necesse sit, dummodò caput suum integrum seruet: eodem tu quoque modo præter fidem cætera perdere non cures, siue pecunias, siue corpus, siue etiam vitam ipsam profundere necesse sit.*

C. II.
Quomodo à fructibus cognoscendi pseudoprophetæ.

Q. SECVNDA. Quomodo à fructibus suis cognosci pseudoprophetæ seu hæresum Doctores possunt, cùm eosdem sæpe fructus videamus in hæreticis & Catholicis? Respondetur triplices esse hæreticorum fructus. Primo Doctrinam & dogmata eorum, quæ hoc ipso quòd noua sunt, suspecta sunt & arguunt illos hæreseos. Talia etiam sunt, quæ qui sequuntur, scelerati & improbi fiunt. Veluti illud Caluinistarum: Deum esse autorem peccati. Et illa Lutheranorum: Præcepta Decalogi seruari non posse: opera bona non mereri vitam æternam: liberum arbitrium non esse: opera bona esse peccata; neminem baptizatum quantiscunque peccatis perire posse, nisi credere nolit, &c. Hæc enim dogmata quorsum nisi ad impietatem ducunt? ergo hæreticos ostendunt esse eos qui hæc tradunt. Secundo opera mala, quæ ex doctrina eorum profluunt, vt contemptus Ecclesiæ & odium Papæ, scripturæ praua expositio, traditionum reiectio, carnis libertas, votorum violatio, bella, &c. Et quos recenset S. Bern. ep. 240. ad Hildefonsum: Basilicæ sine plebibus, plebes sine Sacerdotibus, Sacerdotes sine debita reuerentia sunt; & sine Christo deinde Christiani. Ecclesiæ Synagogæ reputantur, sanctuarium Dei sanctum esse negatur, sacramenta non sacra censentur, dies festi festiuis frustrantur solennijs, &c. Quæ quia ex hæreticorum dogmatibus nascũtur, hæresin eorum ostendunt. Non sunt talia vitia Catholicorum: quia non sunt vitia religionis, sed hominum: velut si quis monachus reperiatur malus; vitium est hominis, non ordinis. Tertio vita eorum mala & virtutibus contraria, cùm tamen interim sancti & Spiritu sancto afflati velint æstimari. Etenim hæretici ferè ab ambitione, libidine, auaritia ad noua dogmata pertracti sunt, in ijsque perditè vixerunt: & tamen spirituales & cœlestes videri volunt. Quàm fuerit spurcus, bibulus, scurrilis, fastuosus & iactabundus Lutherus, ipsius libri testantur, ab ipsismet Lutheranis editi. Caluinum constat in Gallia ob Sodomiam rogo adiudicatum, sed ex gratia virgis cæsum & stigmate inustum. At hi tam fœdi fructus in primis præsertim fidei præconibus, fœdam & malam ostendunt arborem. Quis enim talibus crederet; noua dogmata ferentibus? Non fuêre tales primi nostri præcones, Bonifacius, Rupertus, Kilianus, &c. quorum vitæ sanctitas libris contestata & toti orbi nota est.

Disce.

Disce igitur, qui sint falsi Prophetæ & vbi sit falsa fides: vbi nimirum eiusmodi fructus: vbi peruersa & noua doctrina: vbi vitia ex ea consequentia: vbi vita turpis in ijs, qui reformatores, à Deo missi, volunt videri.

D. III.
Quomodo in hominibus non potest arbor bona malos fructus facere.

Q. TERTIA. Quomodo verum est in hominibus id: *Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere*; cùm tamen certum sit, bonos malè, & malos bene posse operari? Respondetur non esse necessarium, vt hoc etiam applicetur hominibus: posse tamen applicari primò, si intelligatur de primo & secundo genere fructuũ, & de potentia morali. Hac ratione non potest probus orthodoxus malos doctrinæ fructus facere: nec hæreticus sanam fidem docere & prædicare, quia hoc eorum professioni repugnat, estq; inauditum. Hoc sensu S. Hieronymus epist. 2. ad Damasum ait: *Errare possum, hæreticus esse non possum*. Similiter non potest ex Catholica doctrina oriri nisi bonum, humilitas, obedientia, pax, concordia, conuersatio & mores boni: ex hæreticâ verò non nisi sectæ, dissensiones, strages, ordinis perturbatio, &c. quæ ex illa prodeunt. At si de tertio fructuum genere loquamur, intelligi potest sententia, de eo, quod cõmuniter fit & vt plurimùm. Sic arbor bona ferè bonos tantùm, mala ferè malos tantùm fructus facit; licet interdum euenire queat, vt illa malos, hæc bonos aliquos ferat. Sic dicebat Ioseph arbor bona: *Quomodo possum hoc malum facere, & peccare in Dominum meum?* Gen. 29. Et de mala arbore ait Ieremias c. 13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Non quòd hoc sit impossibile, sed quòd valde difficile. Ita dicitur Eccles. 34. *Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur?*

E. IV.
Cur requirit Deus bona opera &c.

Q. QVARTA. Cur requirit à nobis Deus fructus bonorum operum? & cur in ignem mittet eum, qui illo caret? Respondi ad hoc alibi. Sed objiciũt primò. Vita æterna donatur nobis ex gratia & misericordia, iuxta id Rom. 6. *Gratia Dei, vita æterna.* Et Rom. 11. *Si autem gratia, iam non ex operibus*; ergò non datur ex merito bonorum operum. Respondetur, vitam æternam dari ex gratia, quia non datur propter opera viribus proprijs patrata, sed propter opera ex gratiæ adiutorio profecta. Certè si quis pistor pauperi det nummum ex misericordia, quo panem sibi pauper ab eodem pistore emat: rectè dicitur pauper panem habere ex misericordia, respectu pistoris donantis nummum: & tamen nihilominus panem habet ex iustitia, seu debito, respectu eiusdem vendentis panem, quia pretium dedit pro pane. Ita præmium cœleste nostris meritis repensum, etiam Dei donum est, quia ipsa merita à Deo donantur. Vnde S. Augustinus ad Sixtum ait: *Omne meritum nostrum in nobis non parit, nisi gratia; & cùm Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat, nisi munera sua.*

Obiectio prima.

Secunda

Secundò objiciunt. Electio certa est & infallibilis, ergò si electus sum, saluabor etiam sine operibus. Vel si non sum electus, nec cum illis potero saluari. Hoc argumento nixus Ludouicus Landtgrauius Thuringiæ, vt scribit Cæsarius l. 1. hist. cap. 27. cùm corriperetur à bonis, dicebat: si prædestinatus sum, nulla mihi peccata poterunt regnum cœlorum auferre: si verò præscitus, nulla bona opera mihi id valebunt conferre. Sed docuit illum Medicus, quantum in hoc erraret. Cùm enim in morbum incidisset Ludouicus, & Medicum vocasset, respondit Medicus: Domine, si moriturus es, nil iuuabit medicina: sin autem victurus, frustrà adhibebitur.

bebitur. Quod responsum, cùm ille miraretur, & diceret se opera medicinæ viuere, defectu eius mori posse; subintulit Medicus: Ita nimirum & tu saluabere, si adhibeas opera pœnitentiæ; sine his, damnabere. Ita emendatus Comes, deposuit errorem. Act. 7. legimus S. Paulum ex Angeli reuelatione didicisse, neminem ex suâ naui periturum naufragio, sed omnes ipsi donatos esse: & tamen cùm tempestas aduenisset, omnem adhibebant operam, & totis viribus laborabant, modò bolidem submittẽtes, modò ancoram mittentes, modò nauem exonerãtes, modò vasa submittentes, modò enatantes, donec omnes euaderent. Sic factitandum nobis.

Sed quid adhæc Lutherus? *Ego dico tibi*, (ait in quodam sermone super illa verba: *Sic Deus dilexit mundum*) *quia angusta est via, oportet te fieri tenuẽ, si vis per eam venire, ac perpetram penetrare. Cæterùm qui operibus onerati sunt, sicut conchylibus onustos videmus Iacobi peregrinos, ij non poterunt penetrare: ideò oportet te tenuem atque angustum fieri. Hoc fit autem, quando in te desperas; si autem adueneris cum magnis saccis operum plenis, deponere oportebit, alioqui penetrare non poteris.* Hæc Lutherus, sacrarum literarum derisor, ex cuius sententia Cain quidem, Sodomitæ & omnes improbi in cœlum penetrarunt: Abel autem, & Abraham, & alij Sancti exclusi sunt; quasi verò opera bona grauent & impediant: scelera verò leuem, & ad cæli iter, expeditum faciant. Certè bona opera non magis grauant, aut impediunt hominem ab ingressu cœli, quàm alæ grauent volucrem, aut rotæ currum: quæ non modò non grauant aut impediunt, sed alleuiant & promouent.

Sed quid ad hæc scriptura? *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Mentitur ergò Lutherus, & suis miserè imponit. Disce hinc non modò mala non agere, sed insuper etiam bonis operibus vacare. Nam primò *omnis arbor*, inquit Dominus: nemo prorsus excipitur aut otiari permittitur; siue diues, siue pauper: siue sanus, siue æger. Deinde fructum requirit, non folia: non eruditionem, non proposita nuda & vota. Fructum etiam bonum, non speciosum, qui foris tantùm appareat, vel à mundo reputetur, sed qui reuera bonus sit. Excidetur; ecce pœnam damni, quâ tollentur impij, ne videant gloriam Dei. Et in ignem mittetur; ecce pœnam sensus, quâ in æternũ cruciabuntur. Horrendum profectò verbum. Si enim hoc diceretur impijs, qui innumeris flagitijs sese vendidissent, sat tremendum esset. At dicitur hoc ijs, qui operibus bonis carent, qui hic otiosi sedent, licet neminem offendant. Et quid putatis, Auditores? quid erit mitti in ignem, & in ignem sæuissimum; & in ignem æternum? scribit Cæsarius l. 12. c. 5. Diabolum aliquando apparuisse nobili cuidam Waltero decumbenti prope Bonnam, & dixisse: *Nosti arces illas in vicino Septimontio, dictas VVolckenberg & Drachenfeldt?* Illo annuente, subdidit dæmon: *Etiamsi hæ arces & montes essent ferrei, proiecti tamen in infernum, liquefierent in momento.* Et vt vita sit, tolerabile tamen foret crudele hoc incendium, si non æternum foret. Multi per vnam horam non possunt flexis genibus orare ante Eucharistiam: & quis habitabit cum igne deuorante? cum ardoribus sempiternis?

Disce bona agere.

1. 2. 3. 4.

DOMINICA VIII. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 16.

IN illo tempore: dixit IESVS discipulis suis parabolam hanc. Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius. Et vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se. Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubesco: Scio quid faciam, vt cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo. Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & sede citò, scribe quinquaginta. Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta. Et laudauit Dominus villicũ iniqui-

iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Et ego dico vobis: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

CONCIONES.

CONCIO I.

AVARVS, MAXIMVS Dissipator.

I. *Dissipat bona fortunæ.*

II. *Dissipat bona corporis.*

III. *Dissipat bona animi.* 1. Naturalia. 2. Moralia. 1. Quietem. 2. Libertatem. 3. Famam. 4. Amicitiam.

IV. *Dissipat bona supernaturalia.*

THEMA.

Hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Lucæ 16.

A. POsset aliquis inquirere, qua ratione & qua via dissiparit iste villicus bona Domini sui, quandoquidem repente sine cognitione causæ à villicatione amouetur. Num fortè dissipauit bona Domini, per superbiam & pompam? nũ fortè per lasciuiam, dando meretricibus? num per gulam epulando splendidè, & conuiuia instituendo? num per lites & iurgia? an verò per otium & pigritiam? num per aliam prodigalitatem? Ego, Auditores, nullum horum arbitror: sed per meram auaritiam dissipasse bona reor. Hoc enim colligi ex eo potest, quòd donando debita debitoribus Domini sui, non reprehensus est, sed laudem potiùs promeruit: deinde quia Dominus monet, vt liberaliter expendamus bona sua: *facite vobis amicos* &c. Itaque à contrario, per auaritiam, nimis auarè retinendo bona Domini sui, ea dissipauit. Sed quod istud paradoxum? Itanè verò auaritia dissipat, prodigalitas verò bene dispensat? Ita omnino: nullum enim arbitror vitium, quod magis prodigat bona Dei, quã auaritiam, vt videbimus.

B. I. *Dissipat bona fortunæ.* Dissipat. PRIMO, bona fortunæ seu diuitias, eò vel maximè quo abscondit & conseruat. Et Primo quidem, quia steriles facit & otiosas, quas fæcundas & lucrosas habere posset. An non tibi hoc est dissipare? Qui filium præclaro ingenio non applicat ad studia, sed otio vacare sinit; qui equum robustum & egregium in stabulo semper retinet; nonnè tibi isti perdere illos videntur. Atqui hoc auarus agit, qui opes recondit, nec ad laudabiles vsus impendit & communicat egentibus; steriles enim & inutiles sibi & alijs reddit opes suas. Ioannes Moschus in prato spirituali c. 85. refert, in monasterio S. Theodosij, moris fuisse, vt in die Dominicæ cœnæ annuatim pauperibus certa tritici, olei, mellis, ac vini mensura distribueretur. Cùm autem quodam tempore magna esset frumenti caritas, rogauere Abbatem monachi, vt solitam differret, vel saltem imminueret tritici mensuram, ne fortè ipsi ob frumẽti inopiam, fame periclitarentur. Ille etsi ægrè, tamen ad ipsorum instantiam, id fieri permisit. Verũ post Pascha, is qui horreis præerat, reperit triticum omne germinasse, adeò vt Abbas fratribus diceret: *Ecce exiguo frumento potuissemus inopum succurrere inopiæ nunc verò quinque ferè millia modiorum tritici, tenacitate nostrâ, perdidimus. Quid lucrati sumus filij? Quantum nobis ipsis nocuimus?* Audi Ecclesiasticum c. 20. *sapientia absconsa, & thesaurus inuisus*, inquit, *quæ vtilitas in vtrusque?*

Dionysius senior cùm quendam è ciuibus accepisset aurum domi defossum habere, ad se deferri iussit: sed cùm is exigua parte detracta in alienam migrasset vrbem, agrumque emisset; illum accersiuit, totumque accipere iussit, vtpote qui diuitijs vti didicisset, neque vtile inutile redderet. Plutar. in Regum apophthegm. Quare sicut perdit instrumentum, qui eo non vtitur, miles gladio, scriba calamo, pictor penicillo: sic qui opibus non vtitur, & quidem ad sola virtutis opera: quidquid enim præter ista opibus tibi pepereris, nihil aut exiguum erit. Indulgebis fortè delitijs, pompis, voluptatibus; sed hæc bona sunt fluxa, illusoria, caduca, in quibus plus fellis, quàm mellis. Honores tibi comparabis: sed apud stultos, credo, qui virtutibus mercedem pretio distribuunt. Vitam fouebis cibo, potu, vestibus; sed vitam communem cum pecoribus.

2. Secundo, quia alijs inuidet, quibus vtiles forent,

&c ita

& ita quodammodò rapit. An non dissipat cornua sua ceruus, qui cùm ea abijcere cogatur, hominibus tamen inuidet & abscondit, dextrum præsertim, ne medicamenti vis alijs prosit: quod scribit Aristoteles l. 9. de natura animal. c. 5. & Plin. l. 8. c. 3. Hinc Thomas Morus auaros vocabat *canes in præsepio*: qui & ipsi non comedunt de fœno, & equum comedere non sinunt. Ipsi enim opibus suis parcissimè vtuntur, & alijs vsum negant. An non dissipat ille panem & vinum, quæ cùm nequeat sumere, sinit perire in penu? Vel qui vestes aut frumentum, quia alijs ea inuidet, tineis potiùs & vermibus depabulanda relinquit?

3. Tertio. quia illis reponit, qui eas aliquando diripient, nec quidquam gratiarum repositori agent. Eo itaque loco reponit, vbi tinea demolietur, vbi ærugo depascet, & denique mors ipsa cuncta tollet. Taceo quòd sæpenumerò à iudicibus, aduocatis & lictoribus, quandoque etiam à carnificibus diripiantur, Deo sic eos iustissimè puniente. Quemadmodum enim arbores in præruptis & inuijs locis fructum ferentes, non hominibus sed coruis ferunt: sic auarus sæpe lictoribus & causidicis thesaurizat. Augustus Imp. vocabat suos officiales *spongias*, quas, cùm impletæ essent opibus, ipse exprimeret. Sic ferè agit cum auaris Deus; per manus enim terrenorum principum & magistratuum exprimit ab illis, quod nequiter suxerunt. Vnde bene auaro illi volenti ædificare horrea & frui bonis suis; dixit Deus: *stulte, hac nocte repetunt à te animam tuam: & quæ parasti, cuius erunt?* Luc. 12. Dicit quidem auarus: Mea erunt, vel meorum. Sed sępissimè decipitur: quod vno exemplo docebimus, ex Stobæo serm. 17. Fama est, quòd cùm vidisset quidam alterum argenti multum ferre, rogauerit eum vt sibi mutuò daret, cum fænore reddendum. Ille verò noluit, vt qui diffideret omnibus, sed argentum recondidit. Et cùm animaduertisset quidã, quid egisset, suffuratus est. Reuersus igitur ille postea, qui pecuniam absconderat, nihil inuenit, vnde magno dolore motus est ob calamitatem, tùm aliàs, tum quia non mutuò dederat pecuniam, quæ & salua mansisset & insuper attulisset fænus, cumque incidisset in virum cui mutuare noluerat, infortunium suum deplorauit. Ille autem bono animo ipsum esse iussit atque existimare, lapidem in eodem loco à se depositum fuisse *omninò enim*, dicebat, *ne cùm habebas quidem argentum, eo vtebaris; quamobrem etiã nunc, ne putaueris te vlla re priuari.* Ad hunc modũ digni sunt auari, qui pecunijs spolientur, quandoquidem eas quasi non habent: iuxta id Domini apud Matth. 13. *Qui autem non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Sic enim habet, quasi non habeat; quia tam ipsi deest, si habeat, quàm si non habeat.

C. II. *Dissipat bona corporis.*

SECVNDO. Dissipat bona corporis, sanitatem, robur, speciem & quandoque vitam; siquidem auarus ob pecuniæ amorem, sibi cibum potumque detrahit aut minuit vitæ congruentem aut etiam necessarium. Sic Chius ille apud Plut. deteriora vina tantùm bibebat. Auarus quando æger est, nihil aut exiguum impendit in Medicos, vult potius mori, quam pro consilio aut medicamentis aliquid expendere. Vnde Ecclesiast. c. 10. ait: *nihil est iniquius quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet: quoniam in vita sua proiecit intima sua.* Vult dicere: Tam iniquus est auarus vt pluris faciat pecuniam quàm propria viscera: & ne eam expendat, sinat hæc fame torqueri, aut morbo perire. Hoc igitur non est dissipare, negligere, imò abijcere corpus & vitam propter pecuniam? Nemo abnuerit peccare in corpus suum moriones, qui verbera acceptant pro pacta sibi pecuniola; quis autem non videt, hoc idem facere auaros? Refert P. Pontanus p. 2. Att. bell. Syntag. 1. de auaro, qui cùm ex hæreditatibus ædes, villas, facultatesque multis millibus æstimatas acquisisset, essetque ære alieno planè liber, nihilominus domi suæ tam parcè ac duriter viuebat, vt nunquam ad satietatem comederet: veruntamen in mensa aliena dentes exercere & ambabus malis expletis vorare egregiè nouerat. Idem equum sibi emerat, qui cum noctu ederet, ille dum cubat in cubiculo exaudiens, quid sit hoc ab vxore quærit. Respondet equum esse qui pro natura nocte appetentius & largius edere consueuerit. sciscitatur num id omnes equi & semper soleant. Illa, omnes & semper. Tum vir: Valeat equus; nam si & noctu, vt interdiu pasci vult, vnde mihi tanta pabuli copia? Vendam, etsi dimidio minoris, quàm stetit. Vnde patet auarum, non solùm proprium, sed brutorum etiam ventres Deo suo immolare. Experiuntur id etiam multoties domestici, quorum stomachi sæpè murmurant, ob dominorũ ac dominarum auaritiam, atque ita vendit auarus etiam ventres alienos pro pecunia. Verùm omniũ maximè dolendum est, quòd aliquando auaritia eò propellat hominem vt animam suam diabolo immolet, seque ipsum occidat: quòd sæpius euenit, & in Iuda proditore cernere est, qui sanè triginta argenteis vendidit animam suam diabolo, & *proiecit intima sua*, quando *suspensus crepuit medius & effusa sunt omnia viscera eius.* Huius exemplum multi secuti sunt auari, qui licet adhuc opibus abundarẽt, persuasi tamen ab auaritia quasi omnibus bonis exuti essent, seipsos peremerunt. ô sacrificium diabolicum? An nõ clamat Christus: *Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua.*

D. III. *Dissipat bona animi.*

TERTIO. Dissipat bona animi, tam naturalia quã moralia. Naturalia quidem, intellectum, voluntatem, memoriam, sensus exteriores ac vires alias, quas in studio auaritiæ nunquam non occupat & exercet; cùm tamen eas homini Deus idcircò dederit, vt cœlestia indaget, & in illis acquirendis se se occupet. Quod de Elephante scribit Pierius l. 2. hierogl. præstantissimis & eburneis suis dentibus rimari eum sordes & fodere radices: hoc idem facit auarus, qui nobilissimis animi facultatibus

1. Naturalia.

 sordes

ſordes diuitiarum rimatur & fodit terræ glebas, vel-
uti porcus ſemper ad terram inclinatum gerens
caput ad ſordes perſcrutandas, qui ſi fortè aliquan-
do ſurſum oculos eleuet, ilicò obſtupeſcit attoni-
tus. Nonnè hoc eſt diſſipare bona animi: intellectũ
& memoriam ſemper occupare in artibus lucran-
di, in pecunijs numerandis, in computo faciendo?
voluntatem in ijſdem adamandis: linguam, oculos,
aures, manus in tractandis? Araneæ opus eſt telam
texere ad muſcarum capturam: hominem autem
ſeſe euiſcerare & diu noctuque cogitare, quomodo
vaniſſimum aucupetur lucrum: quàm hoc indignũ
eſt? Poſſunt dicere auari: *Anni noſtri ſicut aranea*
meditabuntur, Pſ.89. De ijſdem Iſaias c.59. ait: *Te-*
las aranea texuerunt; ſubditque *Tela eorum non e-*
runt in veſtimentum neque operientur operibus ſuis;
opera eorum, opera inutilia. Hoc igitur non erit diſ-
ſipare bona animi, applicare ea ad conſectanda vi-
lia & inutilia? Alere præſtantes falcones, ad capien-
dos paſſeres?

2. Moralia.

Moralia verò, qualia ſunt, animi tranquillitas,
fama, amicitia, &c. Quietem animi diſſipat, quia
cruciatur curis aſſiduis augendi opes, acquirendi &
conſeruandi: ob quam rem Dominus ſpinis compa-
rauit diuitias Luc.8. & princeps quidam (vt refert
Chauaſſ. l.3. de prud. c.3.) cum improbis ſubditis
ſuis magnam & longam creare vellet moleſtiam,
diuites eos fecit, idque oſtendit fabula Æſopi de
mure vrbano & ruſtico. Vrbanus enim in rus deam-
bulans, à ruſtico mure exceptus eſt conuiuio: ſed
cùm groſſiora apponerentur, faſtidire vrbanus &
ruſticum ſecum ducere conuiuioque adhibere, vti-
que lautiori. Sed cũ interim in ſerâ audiretur mur-
mur clauis, trepidare illi & fugere: ruſticus loci i-
gnarus ægrè ſe tueri. Qui vix iterum prorepens cũ
intelligeret quotidianum eſſe hoc periculum: me-
hercule, inquit, iſtæ dapes plus fellis quam mellis
habent: equidem malo cum ſecuritate meam ino-
piam, quàm cum tali anxietate iſtam copiam. Hinc
auari ferè ſemper tetrici ſunt & triſtes. Quemad-
modum ſutor ille (vt refert Maiolus tom. 2. canic.
coll.7.) quem diues poſtico habitantem & animo
curis vacuo dulces cantilenas quotidie modulantẽ
magna pecuniæ ſumma ditarat; accepta enim pe-
cunia omnis lætitiæ oblitus eſt & cantus.

1. Quietẽ.

2. Libertatem.

Libertatem diſſipat, quia non eſt illi liberum,
vacare ſuæ quieti, comedere & veſtire honeſtè, re-
creare egentem eleemoſyna: cogitur vigilare, la-
borare, nauigare, eſurire. &c. Vnde ab Apoſtolo a-
uaritia vocatur *idolorum ſeruitus.* Quòd ſi liberum
ſe putat auarus; tentet, probet: det aliquando largã
pauperibus eleemoſynam, adornet templum ali-
quo cultu, leget aliquid hoſpitali, edat & bibat lau-
tiùs, inuitet quandoque vicinos, vel Chriſti pau-
peres.

3. Famam.

Famam, quia paſſim malè audit, & ſi fortè occur-
rant oculis prædia illius, ædificia, horti &c. dicitur:
Hæc omnia diues iſte ex pauperum ſudore acqui-
ſiuit & extruxit. Item, **dieſer ſchund die Lauß vmb
den Balg**, &c. Ratio quia ſordida & vilis res eſt ſe-
ctari auaritiam, hominem ad ſolida bona natum.

4. Amicitiã

Amicitiam, quia homines penè omnes ſibi in-
fenſos reddit, quòd non expendat, ſed potius expi-
let & ſua abſcondat. Vnde Prou.11. dicitur: *Qui ab-*
ſcondit frumentum, maledicetur in populis.

E. IV. *Diſſipat bona ſupernaturalia.*

QVARTO. Diſſipat bona ſupernaturalia: gratiam
& merita ſalutis, ſalutem ipſam, ac ſi ita loqui fas
eſt. Deum. Nam inprimis labores ſuos alijs manci-
pat, ſibi nihil laborat. Velut ſiquis per errorem alio-
rum agros coluiſſet, ſuos neglexiſſet. Sic parentes
ferè ſoliciti ſunt, quomodo theſaurizent filijs: ſibi
interim de bonis operibus non prouident. Secun-
dò talentum diuitiarum ſibi à Deo creditum fodit
in terram, quo centuplam ſibi parere vſuram po-
tuiſſet, ſi ad menſam pauperum ponere voluiſſet.
Diſſipat itaque centuplum, quod culpa ſua negli-
git. Diſſipat æterna tabernacula, quæ in cœlo ſibi
acquirere facili pretio potuiſſet, vti hod. Euangeliũ
docet. An non perdit ſuam ſalutem, qui paratum
habens remedium, eo non vtitur? Orygem perpe-
tuò ſitientem habet Africa & poſt curſum præ ſiti
facilè morientem; quod tamen animal liquorem
habet in veſica magni contra ſitim remedij Apud
Plin. l.10. c.73. & alios. Oryges ſunt auari, qui cùm
intra ſe habeant medium conſequendæ ſalutis, à ſa-
lute tamen excidunt, quia medio illo non vtuntur
ad ſalutem comparandam. ô auari: ecce *regnum Dei*
intra vos eſt: quod dixerat Phariſæis Dominus Luc.
17. & qui illud perditis? Denique Deum ipſum,
ſummum & incomparabile bonum, quodammodò
diſſipat, quia pro modico lucro & mammona com-
mutat, dum peierat, fraudes & dolos adhibet, vel
etiam vim; atque ita Deum vendit, quo modo Iudas
Chriſtum 30. vendidit argenteis, Iudæi verò occi-
derunt, ne venirent Romani & tollerent eorum lo-
cum & gentem. Sed quemadmodum Iudæi tempo-
ralia perdere timuerunt, non Deum, ac ſic vtrum-
que amiſerunt: ſic eueniet etiam auaris. Quid igi-
tur tandem ſibi acquirit auarus? num omnia omni-
nò diſſipat? Imò non omnia: ſed theſaurizat ſibi irã
in die iræ; texit enim ſibi laqueos, quibus illaquee-
tur; quia, Apoſtolo teſte, *qui volunt diuites fieri, in-*
cidunt in tentationem & in laqueum diaboli: com-
portant ſibi ligna adinſtar Phænicis, quibus vrantur
in inferno. Refert Plut. M. Craſſo pecuniarum cu-
pidiſſimo (qui dicere ſolebat: neminem diuitem
exiſtimari debere, qui proprijs facultatibus exerci-
tum alere non poſſet) à Parthis, qui eum bello vi-
cerant, liquefactum aurum in os infuſum fuiſſe cũ
hac exprobratione: *Aurum ſitiſti: aurum bibe.* Flo-
rus hiſt. l.3. c.11. Hoc fiet auaris in inferno: hic fru-
ctus erit laborum. Audi Iacobum c.5. *Agite nunc di-*
uites, inquit, *plorate vlulantes in miſerijs veſtris, quæ*
aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt &
veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum &
argentum veſtrum æruginauit, & ærugo eorum in te-
ſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras
ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis
diebus.

1.

2.

diebus. Hoc ergò non est dissipare substantiam suam, parare sibi extremam tot laboribus miseriam?

CONCIO II.

PRODIGI TAXANTVR.

I. Prodigit bona sua.
II. Prodigit aliena.
III. Prodigit famam suam.
IV. Prodigit animam & salutem.

THEMA.

Hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Lucæ 16.

4. DVos aliquando scelerosos sese inuicem accusasse, cognoscente causam Philippo Macedonum rege, scribit Plut. in apopht. Rex audita causa pronuntiauit, vt alter exularet Macedoniâ, alter illum insequeretur. Neutrum ergo absoluit, sed vtrumque pari pœnâ mulctauit. Huiusmodi duo socij, sunt prodigus & auarus, secum cõtendentes, vter altero sit melior, cùm neuter bonus sit. Audiamus contentionem: Genuensis quidam egregius decoctor & prodigus erat. Cui cum fœnerator auarissimus diceret: *Quando totidem facultates tuas profundere & abligurire desines?* Occurrit ille: *Quando tu furari desines alienas?* Pont. in Att. bell. p. 3. synt. 3. Rursum quispiam profusus nepos, cùm fœneratores, per sarcasmum, diceret beatos, qui dormiendo rem suam augerent; audijt vicissim: *Et tu miser, qui rem tuam vigilando minuis,* ibid. Audiuimus contentionem. Quid hîc pronuntiaturum aliquando putamus Iudicem Deum? nónne quod Philippus dixit, vt alter exulet ad inferos, alter illum insequatur? Ita sentio; nihilo enim melior videtur, prodigus, qui sua perdit, quàm auarus, qui aliena rapit; pari ergo exilio mulctandi. Auarum aliàs mulctauimus, mulctemus nunc & prodigum.

B. I. *Prodigit bona sua.* Dissipator prodigit PRIMO bona sua, & incidit in paupertatem, ita vt tandem cogatur vel fodere vel mendicare. Quid enim mirum, eum aliquando egere, qui abiecit sua? Hinc priuatur villicatione & muneribus suis; hinc serò sapere & dicere incipit: *Quid faciam?* Exemplo est prodigus filius, qui cùm dissipasset substantiam suam viuendo luxuriosè, posteà cœpit egere & porcorum pastor factus, siliquas esuriebat, Luc. 15. Bene verò de siliquis cupiebat implere ventrem; siliquæ enim significant folliculos leguminum, veluti fabarum, cicerum, lentium. Has olim prodigus abijciebat, nucleum tantùm seligens: posteà colligebat, & auidè comedebat. Ita nimirum prodigi, cùm sua dilapidarũt, posteà requirunt, quæ priùs aspernabantur: cereuisiam dilaudant, qui priùs vinum expuebant: in stramine molliter cubant, qui priùs ægrè in plumis cubabãt; iuxta id Iob 6. *Quæ priùs nolebat tangere anima mea, nunc præ angustiâ cibi mei sunt.* Idem vrbano ioco præsagijt Diogenes prodigo cuidam, à quo petebat minam. Ille miratus impudentem petitionem, questus fuit: Cur tu, cùm ab alijs obolum petere soleas, à me minam petis? Quia, inquit ille, ab alijs iterum me accepturum spero, à te an inposterum aliquid accepturus sim, Dij nôrunt, Laërt. l. 6. Significauit enim imminere ei periculum; ne breui eò redigatur, vt ne obolum dare queat. Idem diuitem prodigum contemplatus oliuas edentem, & aquam bibentem: Si sic prandisses, inquit, non sic cœnares. Anton. Mel. & Max. serm. de prodigal. C. Caligula Imp. ob sumptus citra modum factos, non habuit, vnde filiam dotaret, cùm antè super immensos aureorum aceruos patentissimo loco diffusos, nudis pedibus spatiari, totóque corpore se volutare solitus fuisset. Sueton. Denique frustrà impenditur, quidquid prodigis impenditur. Hinc dicebat Seneca l. de consol. c. 11. *necessarijs rebus exilia sufficiunt, superuacaneis ne regna quidem.* Salsè & vrbanè rex Alphonsus equiti cuidam prodigo & importunè crebróque poscenti munera respondit: *Si pergam tibi dare, quæ petis, citiùs me pauperem effecero, quàm te diuitem.* Panorm. l. 2. de reb. gest. Alphonsi. Quare profusos homines cisternæ ruinosæ comparabat Diogenes, quam vt nullus implet imber, sic eos nulli quantumuis magni prouentus exsatiant. Plut. in vita.

Igitur qui ditari cupit, fœnus à seipso (quod suasit Æschini Socrates) sumat per parsimoniam. Nam vt Mecænas monuit Augustum, *Magnæ opes non tam capiendo, quàm non multa perdendo quæruntur,* apud Dion. l. 52.

C. II. *Prodigit aliena.* I. SECVNDO. Prodigit bona aliena. Primo. Quia quæ pauperibus dare deberet, profundit in improbos, scurras, mimos, moriones, ludos & ludiones, luxum & luxuriam, &c. Quare Diogenes tales, qui per luxum in coquos, nepotes, scorta & adulatores facultates suas profunderent, similes dicebat arboribus, per præcipitia nascentibus, quarum fructus non gustaret homo & transiens viator, sed corui & vultures, Laërt. l. 6. de vitis Philosoph. Tales illi Optimates, de quibus dicitur Amos 6. *Bibentes vinũ in phiali: & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Inde Sodomitæ in pauperes facti sunt crudeles, teste Ezechiele c. 16. *Hæc,* inquit, *fuit iniquitas Sodomæ: superbia saturitas panis & abundantia & otium ipsius & filiarum eius: & manum* (en effectum luxus) *egeno & pauperi non porrigebant.* Putabant enim suo ventri & luxui decessurum id, quod in pauperes expendissent. Ita videmus etiamnum Optimates & Magistratus, qui sua quærunt, suo genio indulgent, suis commodis student, ærarium in conuiuia expendunt, dies in epulis transigũt, rem pauperum & populi negligere, iura

iura habere vænalia, muneribus iustitiam vendere,
pauperes opprimere, atque, vt verbo dicam, remp.
perdere, imò hosti, si is eam emere velit, prodere. I-
ta olim de Roma luxu diffluente, dixit Iugurtha,
ait Bruson. l. 1. c. 1. *O vrbem vænalem & citò peritu-
ram, si emptorem inuenerit!* Quæ, vt verissimè scri-
psit P. Corn. à Lap. in dictum locum Amos, ita ipsius
verbis recensere volui.

2. Secundo. Quia à multis multa mutuatur, quæ
nunquam restituit, nec si vellet, restituere potest;
rursum dum sua abligurit, reip. prodesse tempore
necessitatis non potest. Hinc egregius ille Doctor,
Thomas Bricotus, facultatis Theolog. Parisiensis
quondam Decanus, Franciscum I. Galliæ regē ad-
modum liberalem, in eius inauguratione, mone-
bat, nequaquam expedire, ipsum manus semper vs-
quequaque habere perfossas (ad instar S. Francisci)
& patulas; sed interdum opus esse, cauas manus ob-
struere suisque donationibus, sumptibus & expēsis
modum adhibere: fore alioquin, vt in suo regno
multò plures in paupertatem adduceret, quàm fe-
cerat olim D. Franciscus in orbe Christiano; nō qui-
dem spontaneam, vt ille, sed inuoluntariam & exo-
sam. Ioan. Mich. in Anat. corp. Pol.

3. Tertio. Quia sæpe aleam rapit, vt habeat, quod
profundat; vt ferè solent nobiles, qui cū grandi ære
alieno premantur, plurimaque in suos liberos, ser-
nos, vestes, ludos, canes, equos, &c. profundāt, sub-
ditos suos oneribus & exactionibus premunt, ac
propemodum excoriant. Ita dissipator noster, de
quo in hodierno Euangelio, cùm videret Domino
suo se factum obœratum ex suâ profusione, cōuer-
tit se ad fraudes, & res Domini sui donat eius debi-
toribus. Ita Nero Imp. effusis opibus conuersus est
ad rapinas, & verissimum esse docuit, quod olim Ti-
motheus exprobrauit Aristophonti; *Cui nihil satis
est, ei nihil turpe est.* Templis enim compluribus
dona detraxit, & simulachra ex auro vel argento fa-
bricata conflauit: itaq; nec Dijs suis pepercit. Hinc
hostis à senatu declaratus, & tandem ab omnibus
destitutus est. Sueton. c. 30.

D.

III. *Prodigit famam suam.*

TERTIO. Prodigit famam suam, Audimus enim
in hodierno Euangelio, dissipatorem illum diffa-
matum esse apud Dominum suum. Sed qua in re
prodigi diffamantur? Primo vocantur rerum deco-
ctores, gurgites & charybdes, quibus proinde nihil
tutò credi, & à quibus nil recuperari possit. Si enim
talibus mutuum quid des aut beneficium aliud cō-
feras, dicimus: Du hasts in Streck gelegt. Vel: Du
hasts dem Hirschen auff die Hö ner gebunden. Et
quemadmodum nautę summo studio vitant gurgi-
tes & charybdes: ita vitant homines vendere, mu-
tuare & benefacere prodigis. Taceo scommata,
quæ in tales passim iactantur.

2. Secundo. Vocantur reipublicæ noxæ & pestes,
quemadmodum Heliogabalus Imp. orbis mon-
strum, de quo hæc Lampridius: *Hic solido argento fa-
ctos habuit lectos, & tricliniares & cubiculares. Co-
medit sæpius ad imitationem Apicij calcanea camelo-
rum & cristas viuis gallinaceis demptas, linguas pa-
uonum & lusciniarum: quòd qui ederet, ab epilepsia
tutus diceretur,* &c. *Canes iecinoribus anserum pauit.*
Persimile monstrum Cl. Nero Imp. fuit, de quo
Sueton. cap. 30. inquit: *Nullam vestem bis induit.
Quadringenis in punctum sestertijs aleam lusit. Pisca-
tus est reti aurato, purpura coccoq; funibus nexis. Nū-
quam carrucis minùs mille fecisse iter traditur, soleis
mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armilla-
ta & phalerata cum hamaxicorum turba atque cur-
sorum.* Non minus culpandus Aurelianus Imp. quā
eius, quem alebat, Gurges, orco demandandus, de
quo hæc Victor: *Miro modo mimis delectabatur: ve-
hementissimè autem delectatus est Phagone, qui vsque
eò multum comedit, vt vno die ante mensam eius aprū
integrum, centum panes, veruecem & porcellum co-
mederet: biberet autem infundibulo apposito plus or-
ca.* Nero tam spatiosum & magnificum palatium
sibi Romæ (dirutis plurimorum ædibus) exorsus
est, vt de illo quidam cecinerit: *Roma domus fiet. Ve-
ios migrate Quirites; si non & Veios occupet ista domus.*
Quid his monstris facias, quibus tantum nocitura,
imò tot mala placuere?

3. Tertio. Vocantur stulti & insani; nec immeritò.
Nam inprimis id, quod super omnia amant facere,
ita volunt facere vt diu facere non possint. Dum e-
nim omnia simul expendunt & à se proijciunt, post-
eà non habent amplius, quod expendant. *Quid au-
tem stultius,* inquit Philosophus, *quam quod libenter
facias, curare vt diu facere non possis?* Quantò sapien-
tiores his Elephantes, quibus, vt scribit Solinus, al-
ter dentium semper in ministerio est & alteri par-
citur, ne assiduo repercussu hebetetur? Deinde dum
alijs prodesse volunt, sibi ipsis nocent, & veluti ca-
nales ex aqua quam ad alios deferunt, non nisi fæ-
ces peccatorum & inopiæ limum sibi reseruant.
Qui autem sibi nequam, cui bonus? Eccl. 14. Denique
præter morem filiorum huius sæculi, alijs sapiunt,
sibi verò minimè; contra id Prou. 9. *si sapiens fueris,
tibimetipsi eris.*

E.

IV. *Prodigit animam & salutē.*

QVARTO. Prodigit animam & salutem suam. In-
cidit enim in Iudicium Dei, cuius bona dissipauit
& cui rationem reddere villicationis suæ debet, &
pœnas dare. Primo, quòd absque moderamine vsus
sit bonis Dei, qui omnia in mensura & numero &
pondere disposuit, Sap. 11. Ad nos ipsos prouoco.

1. Nonne bestijs & pecoribus nostris certa in mensu-
ra pabulum præscribimus, & porrigi iubemus? Nō-
ne si serui vel ancillæ equis vel bobus fænum vel a-
uenam vltra mēsuram dent, protinus eis irascimur?
Et hæc tamen pecora & iumenta nobis seruiunt o-
mnemque commoditatem præbent. Cur igitur
non indignetur Deus prodigis, à quibus ipse nihil
expectat commodi, qui ipsius bona adeò abligu-
riunt?

2. Secundo. Quòd absque iudicio & discretione de-
derit ijs, quibus dandum non erat; non dederit, qui-
bus dandum erat. Pauperibus dandum erat, quod
supererat: non scurris, mimis, &c. ab illis ergo accu-
sabitur.

habitur. Audi S. Chrysostomum hom. 49. in Matth. *Si orphanorum tutelas, inquit, procurandas haberes, illisq; inediâ periclitantibus, tu illorum rebus lautissimè viueres, mille profectò homines accusatores haberes & à legibus statuta supplicia non euaderes; cùm autem diuitias Christi receperis, non putas frustrà eas consummendo, pœnas te aliquando daturum?* Quid euenit epuloni, qui mensæ suæ reliquias canibus potiùs adijcere, quàm egenti Lazaro maluit? *Quid ad hoc respondebunt*, inquit Hector Pintus in Ezech. cap. 18. *qui diuitias suas in res inanes profundunt & magnificis apparatibus inaniter delectantur? Canes & accipitres alunt, pauperes & inopes nec in extremâ inopiâ curant; induunt parietes pretiosis aulæis, & Christi pauperes nuditate deficiunt; cooperiunt lapides, qui nihil sentiunt, & carnes proximorum nuditatem suã sententium cooperire nolunt. In phaleris consumunt aurum, in collo ferunt torques, & in auribus inaures pendentes & pretiosa monilia, quibus possent captiuos redimere, viduas indigentes alere, virgines pupillas dotare & miseris inopibus subuenire. Sunt qui conferant aliquando in aliquos opes suas, illis non indigentes, non charitate & misericordiâ, sed vanitate & inani gloriâ ducti & repentino quodam, quasi vento, impetu animi concitati. Sunt similes fluminibus aquas suas in mare mittentibus, terras autem sitientes minimè rigantibus.* Hucusque Pintus.

3. Tertio. Quòd multa, quæ in aliorum vel suum vsum cedere poterant, malitiosè perdat, cõminuat, abijciat, effundat: similis bestiæ illi apud Dan. ca. 7. cuius dentes erant ferrei, quæ aliqua quidem comedebat & comminuebat, at reliqua (ne quos haberet prandij sui socios) pedibus suis conculcabat. Qualem fuisse non immeritò dixerit aliquis Augustinũ Chiesium Romanum Trapeziten, qui tale conuiuium Romæ exhibuit, in quo non solùm omnis generis exquisitissima fercula & ad extremum linguæ psittacorum varijs in patinis apponebantur, verùm etiam vasa omnia escaria, ex argento affabrè facta, quoties escarum mutatio fieret, in præterfluentem Tiberim iactabantur. Hadrian. Iun. Animaduers. l. 4. cap. 8. Quis huiusmodi homines non peiores dicat ipsis Basiliscis? Hi enim, vt scribit Ælianus l. 2. cap. 7. dum in Africa pasti sunt è mulorum cadaueribus, sibilo dato recedunt & indicant serpentibus alijs, se iam pransos esse & quod superest cibi, ipsis relinquere. At isti quantumcunque bene pransi sint, nunquam sibilant pauperibus, vt & ipsi ad prandendum veniant; sed potius, ne prandere possint, mergunt & comminuunt, ipsis quod superfuit.

Cogitate igitur, Auditores, an non aliquando cœlestis paterfamilias dicturus sit huiusmodi villico suô: *Quid hoc audio de te?* Quare faciat sibi vnusquisque amicum Iudicem suum, cui post hanc vitam redditurus est rationem, ne vnà cum auaro amandetur in infernum.

CONCIO III.

BONA DEI QVINAM dissipent.

- I. *Bona animi.* 1. Supernaturalia. 2. Scientia & Ingenium. 3. Honor & existimatio.
- II. *Bona corporis.* 1. Forma & Pulchritudo. 2. Robur & valetudo. 3. Vita.
- III. *Bona fortunæ.* 1. Dignitas & Imperiũ. 2. Nobilitas. 3. Diuitiæ. 4. Fruges terræ.

THEMA.

Hic diffamatus est apud eum, quasi dissipasset bona ipsius. Lucæ 16.

A. NOn dubito, Auditores, si quis Angelus Domini ad nos descendens diceret: vnum aliquem è nobis esse dissipatorem bonorum Dei, qui proinde breui citandus sit ad iudicium; quin omnes trepidaremus. Ita enim Apostoli, cùm diceret illis Christus: *vnus vestrum tradet me*, (Matth. 26.) omnes consternati sunt & se mutuò intuebantur; quasi vnusquisque seipsum haberet suspectum, dicentes: *Nunquid ego?* Porrò in hodierno Euangelio non obscurè indicat Dominus, reperiri tales homines, qui bona Dei dissipant. Meritò ergò timemus omnes. Quid enim si ego & tu & iste, & ille, tales inueniamur? Quid faciemus, cùm audierimus intonantem Dominum; *redde rationem villicationis tuæ?* Quare inspiciat in tempore vnusquisque rationes suas & examinet se ipsum, an sit ipse talis, qualem videmus in Euangelio citatum ad tribunal & depositum ab officio; ne idem aliquando contingat etiam ipsi.

B. I. *Bona animi.* 1. Supernaturalia. Tria bonorum genera sunt, quæ accepit homo à Deo: animi, corporis & fortunæ. Ad bona animi pertinent Primo supernaturalia, vti gratia. Hanc profectò dissipant, qui peccando à se expellunt. Insana prodigalitas fuit illius Cleopatræ, Ægypti reginæ, quæ ex fastu & insolentiâ ingentem & pretiosissimum vnionem (pretio centum sestertiũm) ab aure detractum & aceto maceratum, vno bolo absorpsit, vti scribit Plinius l. 9. c. 35. Sed nihil hoc ad prodigalitatem peccatoris, qui vno peccati gustu gratiam, ornamentum animæ suæ & pretium regni cœlestis dissipat & absorbet. Quis tanto dissipatori non maximè irascatur? Sanè cum Cleopatra alteri etiam vnioni manum iniecisset, vt eum simili modò absumeret, impedita est à L. Planco, tanto luxui irato. Et nos ergò nõ satagemus, vt vel nos ipsos vel proximos nostros à peccato retrahamus, & tantum bonum non perdamus?

2. Scientia & ingenium. Secundo. Scientia & ingenium. Dissipant hoc bonum; Primo qui eo non vtuntur ad suam & aliorum

aliorum vtilitatem. Vt enim perdit aurum is, qui in
terram id defodit: ita & scientiam, qui eam nemini
communicat. Vnde Ecclesiast. 20. dicitur: *sapientia
absconsa & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtris-
que?* Quanti sudoris est, thesaurum cumulare? &
quanti laboris, scientias comparare? Quanta igitur
malitia, pessundare vtrumque? Similes hi sunt cer-
uis Epiroticis, quos scribit Aristoteles de admir. au-
dition. cornu dextrum vi medicâ præditum præ in-
uidia defodere. cornu medicum est scientia, quam
qui ex ignauia vel inuidiâ alijs abscondit, reddet
Deo rationem, velut eius dissipator: quemadmodũ
& illi, qui scientiam & ingenium obruunt ebrieta-
tis consuetudine, quâ inutiles sibi & alijs fiunt. Quid
prodest fabricare nauim onerariam, si, cùm naui-
gandum est, eam mox submergas? Et quid prodest
maximis sumptibus scientias comparasse, si, cùm
eas proximis impendere debes, ignauia & ebriosi-
tate sepelias?

2.

Secundò. Qui eo vtuntur in malum, ad fraudes
& vanitates, ad propriam laudem & inanem gloriã
vel in perniciem aliorum. Rectè dixit quidam: *Sci-
entia sine timore Dei est gladius in manu furiosi.*

3.
Honor & existimatio.
1.

Tertiò. Honor & existimatio, cuius dissipatores
sunt: Primò, qui suo placito viuunt, nec curant, quid
alij de ipsis sentiant, cùm tamen dicat Ecclesiasticus
c. 41. *Curam habe de bono nomine.* Indignatum fuisse
nouimus Iudam, quòd Maria Magdalena pretiosis-
simum vnguẽtum effuderit in Christum; quod qui-
dem iure fecisset Iudas, si Magdalena non in Chri-
stum, sed in terram fudisset vnguentum. At res mul-
tò est indignior, si prodigatur bonum nomen. Ait
enim Eccle. c. 7. *Melius est bonum nomen, quàm vn-
guenta pretiosa*, Cant. 2. Legimus Christum animarũ
nostrarum sponsum pasci inter lilia. Lilia autem nõ
candore tantùm, sed etiam odore excellunt, vt ex-
plicat S. Bern. serm. 71. in Cant. Talis ergò Christia-
nus sit, pollens videlicet candore conscientiæ & o-
dore famæ. *Debemus* enim *Deo*, vt ait S. Bernardus,
conscientiam, proximo famam. Ita non malè Iudas
dicebat, vnguentum deberi pauperibus: quia famæ
bonus odor debetur maximè ijs, qui pauperes sunt
virtutibus.

2.

Secundo. Qui sordidè & impudenter viuunt, ad-
eoque nomen suum publicis scandalis fœtere fa-
ciunt. Hi enim quodammodò produnt animam su-
am diabolo & omnis generis sceleribus. Qui sepem
vel maceriam horti sui, vel muros & portas vrbis
suæ euerteret aut venderet, censeretur dissipare
hortum ipsum ac ciuitatem suam. Idem agit, qui fa-
mam suam prodigit. Fama enim bona custos est vir-
tutum & honestatis: quo remoto patet aditus in a-
nimam vitijs quibuscunque. Sanè qui vestes aut e-
pulas suas sordibus inficeret, nónne eas perderet?
Tale monstrum naturæ fuit Constantinus Copro-
nymus Imp. *qui*, vt scribit Theocteristus in Nice-
ta, *tantoperè sordium & impurissima cuiusque rei ma-
lo odore delectabatur, vt animalium brutorum sterco-
ribus se illineret, & eos, qui cum illo erant, id facere
iuberet; quos amabat, ob idque benignè accipiebat,
quòd rebus malè olentibus semper delectaretur.* Fœ-
dauit igitur turpissimè hic Imperator sordibus no-
men suum, vt inde Copronymus & Caballinus di-
ceretur. Baron. anno 775. Quem imitantur illi,
qui sordibus infamiæ seipsos improbè contami-
nant.

C.
II.
Bona corporis.
1.
Forma & pulchritudo.

Ad bona corporis spectat primò forma & pul-
chritudo. Hanc dissipare conuincuntur, qui ea abu-
tuntur ad lasciuiam, & venantur turpes voluptates,
vel etiam inanem gloriam: non minùs, quàm qui
ingeniosam & elegantem imaginem proijceret in
cænum. Hinc Salomon Prouerb. 11. dixit: *Circulus
aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.* Vt
enim sus rostro suo terram & cœnum fodit, aurũ-
que illi insertum defœdat: sic mulier insipiens cum
formæ pulchritudinem à Deo acceptam, qua gra-
tiam & honorem posset consequi, (forma enim vir-
ginis supplet dotem) sordibus vitiorum & libidini
indulgens conspurcat.

2.
Robur & valetudo
1.

Secundò. Robur & valetudo. Bonum hoc pes-
sundant primò, qui eo non vtuntur sapienter, in res
videlicet Deo gratas, & sibi alijsque salutares, sed
ad sectandas vanitates, ostentationem, &c. Hinc e-
nim merentur eo priuari à Deo, adimente passim
dona sua non vtentibus, iuxta illud Luc. 19. *Auferte
ab illo mnam, & date ei, qui habet decem mnas.*

2.

Secundò. Qui id destruunt vitæ inordinatæ licẽ-
tiâ, veluti otio, delitijs, lasciuia, ingluuie & ebrieta-
te. His enim quasi pugionibus semetipsos vulnerãt
quamplurimi.

3.
Vita.
1.

Tertiò. Vita. Prodigunt hanc primò, qui in ma-
nifesta vitæ pericula, sine causa se conijciunt, vti
pugiles, insani potatores, &c. Et à potiori, qui vitam
sibi ipsis quouis modo eripiunt.

Rursum qui vitam suam conseruare non labo-
rant, vti qui in ægritudine periculosa positi, medi-
cos non consulunt, metu sumptuum frustra facien-
dorum. Insana & crudelis auaritia est, quæ vitam
potiùs perdere vult quàm pecuniam, nec sinit pos-
sessorem vti rebus suis indigentem, de qua Eccle.
c. 6. ait: *Est & aliud malum, quod vidi sub sole & qui-
dem frequens apud homines: Vir cui dedit Deus diui-
tias & honorem: nec tribuis ei potestatem Deus, vt co-
medat ex eo.*

2.

Secundò. Qui vitam suam mundo impendunt,
tempus malè terunt, & toto vitæ decursu in pecca-
tis degunt, nihilque operis ad promerendam vitam
æternam faciunt. Omne enim tempus, quod æter-
nitati non impendimus, perditum censeri debet.
Vnde viri boni non computabant annos vitæ suæ,
nisi quos bene impendissent; vti Barlaam apud Da-
mascenum in hist. qui roganti Iosaphat, quot anno-
rum esset? respondit, 45. licet esset septuagenarius:
quia videlicet 45. tantum Deo vixisset. Et Hadria-
nus Similius, cuius Epitaphium erat tale: *Hic iacet
Hadrianus Similius, qui longæuam vitam duxit, sed
tantùm septem annos vixit.* Hos enim solos bene
collocauerat. Quantum ergò dissipant, qui totum

vitæ

vitæ tempus in vanitatibus sectandis collocant? *Titus Vespasiani filius*, inquit S. Hieron. in ep. ad Gal. 6. *cùm quadam nocte serò recordaretur in cœna se nihil boni in illa die fecisse, dixit amicis: Hodie diem perdidi; Nos non putamus perire nobis horam, diem, momentum, tempus, ætates, cùm otiosum verbum loquimur, &c.* Mercatores, qui durantibus nundinis, lusui vacarent, & luxui nec suæ adessent officinæ: nónne maxima lucra perderent? Hoc agunt, qui hoc breue vitæ curriculum non impendunt Deo, nullaque sibi merita congregant, de præteritis delictis pœnitentiam non agunt.

D.
III.
Bona fortunæ.
I.
Dignitas & imperium.

In bonis fortunæ numeratur primò dignitas & imperium, quod bonum inprimis dissipant, qui eo cùm opus est, non vtuntur. Gladium accepere Magistratus, sed dum eum nunquam euaginant, rubigine consumi faciunt, de quibus dicitur Ier. 48. *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Iacobum Carrariensem Principem Patauinum, cùm moriturus quoslibet admisisset, qui queri de se vellent, adijt quidam repetens ab eo mulctam pecuniariam, quam ipsi Principi ob remissam capitis pœnam soluerat. Sed respondit Princeps, se nullius admissæ iniustitiæ hac in re esse conscium, nisi quòd mitiùs quàm debuerat, reum illum mulctasset. Refert Cornel. à Lap. in Ier. c. 48. Ita nimirum magistratus, qui non puniunt pro merito delinquẽtes, faciunt eos deteriores, & in se deriuant crimina eorum, à quibus etiam aliquando accusabuntur coram Deo, quòd in eorum scelera non animaduerterint, sicut debebant.

2.

Secundò. Qui eo bono abutuntur ad luxum, fastum, rapinam, contemptum & oppressionem pauperum. Coronam enim & sceptrum, quod acceperunt ad tuendam dignitatem suam & subditorum vitam regendam, turpi labe aspergunt & vertunt in ignominiam ac tyrannidem. Datus est illis gladius, non vt ipsi prorsus liberi sint, sed vt alios liberent: non vt subditos vulnerent, sed potiùs defendant S. Bernardus ait: *Sollicitudo, officium prælati est, non celsitudo.* Quare magistratus & rectores, qui omnia, quæ libent, sibi licere putant, maximum Dei bonum dissipant. Illis dicitur Zach. 11. *O pastor & Idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius.* Tales enim volũt adorari vt Idolum & numen; & cùm deberent esse pastores, sunt potiùs *laniones* (vt habet ibi Chald.) *qui habent gladium in manu sua, & oculus eorum respicit ad pinguia, vt iugulent ea.* Sic Dauid respexit ad Bethsabeam; & quia placuit ei, statim missis ministris tulit eam, & abstulit marito coniugem, 2. Reg. 11. Sic Principes & Iudices gladio suo vtuntur ad excoriandos subditos, & quidquid vident, suum esse volunt, sibique per fas & nefas arrogant. Speculari debent subditorum vitam, vt seruent; at ipsi speculantur, vt absorbeant. Vnde illis dicitur Ose. 5. *Vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi*, id est, vos, ô Principes, qui debebatis speculari & custodire populũ in cultu Dei, eidem facti estis laqueus & direptores. Vt exponit ibi S. Hieronymus.

2.
Nobilitas.
I.

Secundò. Nobilitas, quam censentur dissipare: Primò, qui eam virtutibus non illustrant. Hi enim præclaris maiorum suorum armis induti quidem sunt, in bello interim ignaui sunt & imbecilles Preclaram quidem indolem à maioribus suis acceperunt, sed ignauia eam perdunt: velut si generosum equum pabulo tantum nutriant, & refractarium efficiant atque inutilem.

2.

Secundo. Qui eadem abutuntur ad vitæ licentiam, quasi prætextu generis omnia eis licerent, vti subditos vexare, creditores fraudare, ex rapto viuere, omniaq; sursum deorsum vertere; id quod multi sibi persuadent. Vnde Diogenes dicebat nobilitatẽ aliud non esse, nisi velamen malitiæ, quo tecti nobiles peccant licentiùs: Laërt. l. 6. c. 2.

3.
Diuitiæ.
I.

Tertiò. Diuitiæ, quæ variè dissipantur. Primò, cùm quis lautiùs viuit, vestitur & elargitur, quàm status & facultas eius patiatur. Et à potiori, cùm pecuniæ in luxum & libidinem expenduntur.

2.

Secundò. Cùm non quibus oportet vel decet, communicantur; veluti cùm quis liberalis est in mimos potiùs & scurras, quàm honestas personas: in reprobos quàm bonos: in alienos quàm amicos & propinquos indigentes: in saturos quàm esurientes: in diuites quàm pauperes: in canes vel equos, quàm homines. Democritus, cùm cerneret quendam quibuslibet promptè ac inconsideratè largientem: *Malè*, inquit, *sit tibi, qui gratias virgines effecisti meretrices* (Maxim. serm. 8.) q. d. nimis communes.

3.

Tertiò. Cùm datur aliquid, quod non debet dari, v. g. noxium quid aut alienum, vel iniquum: tametsi fortè promissum est. Rectè enim dixit Agesilaus: *si iustum est, quod petis, promisi: sin minus, non promisi.*

4.

Quarto. Cùm non erogantur discretè, v. g. cùm simul totum effunditur in aliquem, vel totum in vnum, nihil in alios, absque consilio & vrgente causa.

5.

Quinto. Cùm peruersa intentione, scilicet humanæ laudis aucupandæ gratiâ, vel studio æquale vel plus recipiendi, vel libidinandi, vel altiorem gradum acquirendi, &c. His enim & similibus modis seminatur in aqua, quidquid spargitur, adeoque dissipatur. *Amen dico tibi recepisti mercedem tuam.*

6.

Sexto. Cùm nemini communicantur, siue in donum, siue in mutuum, sed reconduntur ad satiandam frustrà auaritiam.

4.
Fruges terræ.
I.

Quarto. Fruges terræ, quas dissipant. Primo qui ijs immoderatè vtuntur ad luxum & intemperantiam. Hi sunt instar anatum, qui proposito aquæ vasculo, non sunt contenti inde bibere; sed insuper in id insiliunt, insidentque, totumque eluendo vacuant.

2.

Secundo. Qui eas abscondunt pauperibus cùm elargiendi est necessitas: ob quam causam sæpe puniun-

puniuntur, & fruges ipsæ pessundantur siue à vermibus, siue incendio, siue diuina punitione. Cùm Lambertus Stratensis, frater Bertolfi Præpositi S. Donatiani, decimas in multos annos redemisset, plenaque horrea haberet, atque ingruente annonæ caritate, ea egenis communicare nollet, iussit B. Carolus eius horrea effringi, triticique vim ingentem egentibus gratis admetiri. Qua de causa à monopolis ei in templo oranti sacrilegè mors violenta illata est, ipseque iustitiæ æquè ac annonæ publicæ tutor pro muneris sui fortiter obiti merito martyrij palmam tulit. Ita habet eius vita nuper à Belgis edita, & Æmil. lib. 5.

His omnibus dicit Deus per Oseam cap. 2. *Ego dedi ei frumentum & vinum & oleum & argentum multiplicaui ei & aurum, quæ fecerunt Baal*, id est, obtulerunt & sacrificarunt Idolo Baal. Arabicus vertit: *Conflauit ea Baal.* Hoc faciunt, quicunque bona Dei dissipant: offerunt enim, sacrificant & conflant ea dæmoni, ventri, mammonæ, veneri; qui proinde omnes citabuntur ad Iudicis tribunal audientque vocem illam: *Redde rationem villicationis tuæ, quia non poteris amplius villicari.*

CONCIO IV.

QVA RATIONE OPORTEAT vti donis Dei.

- I. *Animi Bonis.* 1. Gratia. 2. Virtutibus. 3. Scientia, ingenio, iurisdictione.
- II. *Corporis bonis.* 1. Forma & Pulchritudine. 2. Robur. 3. Sanitas, & Ætas. 4. Quinque sensus.
- III. *Fortunæ bonis.* 1. Diuitijs. 2. Nobilitas. 3. Dignitas. 4. Honor. 5. Fauor principum.
- IV. *Vitæ necessitatibus.* 1. Tempore. 2. Cibo & potu. 3. Societate.

THEMA.

Hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Luc. 16.

A. CVm tonitru audimus terrificum & insitatum, cruce nos signamus & Deum imploramus, vti nos à fulmine, quod eiusmodi tonitrua ferè sequi solet, dignetur præseruare. Audimus in hodierno Euangelio horrisonum quoddam tonitru: *Redde rationem villicationis tuæ; iam enim non poteris villicare.* Quid enim istud (*redde rationem villicationis tuæ*) sonat, aliud nisi Veni ad iudicium rigidissimum, exactissimum, grauissimum, vltimū, in quo non de agris, non de stillicidijs, non de opibus, sed de summa rerum omnium maximarum, de æternitate seu fælicissima seu infælicissima, adeoq; de fortunis omnibus decernetur? Quid illud, *Iam non poteris villicare*; nisi: Exulabis in perpetuum à bonis, quæ possedisti: mundo & huic luci æternum vale dices: non sequentur te dignitates, honores, opes, obsequia amicorum: cessabit imperium, administratio, opificium, negotiatio tua: nudus hinc abibis ad domum æternitatis, sola opera te sequentur: non erit tibi locus meriti aut satisfactionis; quia neque tempus? Quis hoc audito tonitru, non sibi metuat & prospiciat? Et quis alius prospiciendi modus, nisi vt donis Dei bene & rectè vtamur? Hoc ergo nunc discamus.

B. I. *Animis bonis.* 1. Gratia. Animi bona sunt. PRIMO. Gratia; & hac vtendum est, sicut vtimur puteo, qui semper exerceri & hauriri debet, alioquin eius aqua putrescit: ad eundem modum gratia assiduè exercenda est. *Nunquam est amor Dei otiosus*, inquit Gregorius. *Operatur enim & quidem magna, si est: si verò operari renuat, amor non est.* Quid enim amor, nisi vnctio Spiritus sancti ad bene & meritoriè operandum? Quis autem nescit reges & Athletas non frustra vngi, sed vt strenuè pugnent & vincant? Talis Athleta Paulus, qui dicebat: *Gratia Dei in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboraui*, 1. Corinth. 15. In vacuum ergò accipiunt gratiam, qui eâ non vtuntur, sicut qui puteum in domo habet, quem non haurit. Qui verò eam exercent bene operando in omni virtutum palæstra, singulis actibus gratiam sibi adaugēt, sicut aqua putei quo magis hauritur, eò purior, & sanior efficitur. Dissipatur verò gratia, cùm non exercetur & multò maximè cùm per peccatum perditur.

2. Virtutibus. Secundo. Virtutes; & his vtendum sicut viri nobiles & magnates vtuntur pallijs; illi enim sæpenumerò pallia gerunt de panno vel simili materia nō admodum pretiosa, suffulta verò holoserico, ita vt suffultura, quæ non apparet, pretiosior sit panno qui apparet: atque ita vestiuntur quidem illi pretiosè pro status sui dignitate, nolunt tamen videri ornati, quia non quærunt gloriam apud homines rudes & plebeios. Iam præcipit nobis Christus vt exerceamus virtutes, in exemplum aliorum: interim verò etiam præcipit easdem occultare, ne per eas vanam quæramus laudem. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona*; (Ecce primum) *& glorificent patrem vestrum qui in cœlis est*; (ecce secundum) Quid ergò faciendum? Induamus & geramus virtutem sicut pallium nobilium, seu studeamus extra latere, viles haberi ab omnibus, & quasi rudi panno vestiti: intùs verò per intentionem soli Deo placere cupiamus. Pulchrè hoc docuit S. Gregorius homil. 11. super Euang. cùm ait: *sic autem sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto, vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem, quā soli Deo placere quærimus, semper optemus secretum.* hæc ille.

Dissipant hæc bona (virtutes) qui eas vento vanę gloriæ exponunt.

3. Tertiò scietia, ingenio & iurisdictione ac potestate

Scientia, ingenio, iurisdi-ctione. vtendum, vti nummis vel talentis acceptis à Domino; quæ ad vsuram danda sunt, vt cum fœnore recipiantur. Non enim hæc dona dat Deus, vt accipiens ea sibi reseruet, sed vt alijs communicet. Atque idcircò reprehenditur seruus qui vnum, quod acceperat talentum, abscondit & sine vsura restituit, Matth. 25. Eo autem talento, ingenium & scientiā intelligi, communis est sententia. Nouit ergò quispiam alteri bene consulere, &c. ne omittat; quia de hoc ab ipso rationem exiget Deus.

Dissipat ergò hæc bona, qui ea proximo non cōmunicat: cùm præcipuè data sint ad communicandum.

C. II. *Corporis bonis.* 1 Forma & pulchritudine.

Corporis bona sunt. PRIMO. Forma & pulchritudo; & hæc vel propria vel aliena. Aliena non aliter vtendum ac perspicilijs, quæ sunt medium, per quod videtur obiectum. Quare cum speciosam aspicis creaturam, non debes ibi sistere, sed per eam velut per perspicilia Creatorem contemplari, mirari & laudare. Vnde enim corporis forma & decor? nonne ab anima? si enim anima destituatur, deforme cadauer erit. Ergò si corpus amas, quia pulchrū; multò magis amare debes animam, à qua sortitur corpus eam pulchritudinem. Sed nec hic sistendū; vlterius ascende, & dic: quātò pulchrior ergò Deus, qui & animæ & corpori tantam dedit pulchritudinem? Pueri contemplando pictas literas, ibi sistunt; nec vlterius procedunt ad intelligentiam earū. Huiusmodi pueri sunt, qui creaturas secundum se aspiciunt.

Propriâ verò pulchritudine vtendum, vti tabula marmorea aptissimis lineamentis ab ipsa natura condecorata; quam qui nactus est pictor, perpolit, addendo naturæ artem, &, quæ desunt, lineamenta, vt sic repræsentet pulcherrimam imaginem, maximo pretio & principe viro dignam. Quòd si igitur eiusmodi lineamenta naturalis pulchritudinis in te comperias, age Deo gratias, pro tam bona ad virtutem compositione, & quamprimùm adlabora, vt hanc tabulam industria & virtute perficias; siquidē eam ad hunc finem accepisti. Vnde Plut. ait: *In speculo te contemplare: & si pulcher appareas, ea fac, quæ decent pulchrum: sin deformis, id quod faciei deest, honestate morum supple*, apud Maxim. in serm. de pulchritud. Atque ita gaude potiùs de virtutis, quàm de naturæ pulchritudine, sicuti pictor ille, non de naturalibus tabulæ lineamentis, sed de artis suæ complemento gloriam sibi quærit.

Dissipat hoc bonum, qui in pulchritudine sola persistit, sibi & hominibus placere gaudet, & insuper sibi & alijs fit laqueus.

2. Robur.

Secundò. Robur & fortitudo: hac vtendum sicut decet vti gladio sacrato, quem insignis eques acceperat à Pontifice, exerendum contra hostes Ecclesiæ. Talis enim gladius non ad ostentationem, sed ad destinatum vsum & præclara facinora adhiberi debet, non ad ludum pugilum, nec ad feriendos lapides vel decollandos ansere, multò minus contra Christianos. Eiusmodi verò gladius est robur corporis, ad labores siue corporis siue animi datus.

Dissipant ergò hunc gladium, qui eum vaginæ inclusum gestant, nihilque laboris subeunt: & multò magis qui ad vana, turpia & noxia applicant. Tales sunt, de quibus Esa. 5. *Væ, qui potentes estis ad bibēdum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Tales & pugiles, qui robur suum ad vanam tantùm & noxiam ostentationem adhibent.

3. Sanitas.

Tertiò. Sanitas & ætas; hac vtendum, sicut vtimur æstate; dum enim sanus & iuuenis es, paranda tibi sunt necessaria, non corpori tantùm, sed & multò magis animæ, bona videlicet opera & virtutes, vitia verò necanda. Docet id formica, quæ, vt dicitur Prou. 6. *parat in æstate cibum, & congregat in messe, quod comedat.* Et c. 10. *Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.* Vnde Apologus ille de cicadis, quæ postquam totam æstatem cantillando exegerant, formicis interim laborantibus & congregantibus: venit hyems, illæque famelicæ à formicis commeatum petiere, sed irrisæ & saltare iussæ discesserunt. Cum enim rogatæ, quid æstate fecissent, responderent se nequaquam otiosas fuisse, sed assiduò cantasse, quo laborem viatoribus temperarent; subridentes formicæ, aiunt: si æstate cecinistis, vt viantes delectaretis, nunc saltate, ne frigore conficiamini. Tale responsum accipient aliquando, qui nunc sano & vegeto corpore, nihil boni agunt, sed vitam cantando, ludendo, saltando, bibendo transigunt. Veniet aliquando hyems ægritudinis, vbi egebunt, & ad pœnitentiam agendam difficiles ac penè impotentes erunt. Pari ratione ægroti dum adhuc valentes sunt, prouidere sibi de sacramento pœnitentiæ & salutari viatico debent, & quidem iuxta decretum Innocentij à Pio V. Pontif. instauratum ad instantiam S. Ignatij Loiolæ, antequam medicus vocetur ad ægrotum. Quomodo enim in extremis positi sibi rectè prouidebunt, cùm iam ratio & sensus deficiunt?

Et Ætas.

Porrò ætas dispensanda, ad normam quatuor temporum, adolescentia instar veris est, in quo putantur arbores & vites, sepiunturque agri: sic adolescentia limitibus disciplinæ circumscribenda, putandaque à vitiorum surculis paulatim succrescentibus, adeoque flectenda ætas, dum adhuc est tenera. Iuuentus instar æstatis, ad vitia pronissima & vitiorum æstu calens, laboribus atterenda, ad messem ableganda, & ab otio procul remouenda, quod fomes est vitiorum. Virilis ætas instar autumni fructus afferat bonorum operum, reip. inseruiat, alios doceat, gubernet, & bono exemplo omnibus præluceat, velut optimo frugum odore, quo & autumnus redolet. Hyems senectutis ad quietem conscientiæ se componat, ad focum deuotionis & orationis assiduò sedeat, comedatque fructus laborum præteritorum: ante omnia se ad mortem paret, maximè cum aduertit niuem adhærere crinibus suis.

4. Quinq; sensus.

Quarto. Corporis quinque sensus: quibus velut equis currui iũctis vtendum: Vt enim equi nisi plurimis loris & vinculis alligentur & circumligentur, frænis compescantur, & moderato pabulo alantur, insuper etiam flagellis coërceantur & calcaribus instigentur, nulla ratione currum aptè trahent; sed potius sibi mutuò & aurigæ ijsque qui in curru sedent, perniciem afferent. Corpus nostrum fallax equus ad salutem est. Quinque sensus, quasi quinque equi, qui plurimis alligari vinculis debent, mediocri tantùm pabulo recreari, sæpe etiam inedia & verberibus affligi, ad hoc vt inseruiant currui virtutis promouendo. Et sic demum placebit anima sponso suo Christo, qui propterea laudat eiusmodi animam, Cant. 1. dicens: *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea.* Quã ob causam natura multis vallis, mœnijs ac portis quodammodò munijt quinque sensus, maximè visum, gustum, auditum: vt tu poneres custodiam ori tuo, & sepires aures tuas spinis & fœdus pangeres cum oculis tuis. Qui hęc non sedulo obseruat; ab equis suis extrema patietur & ad interitum rapietur.

D. III. *Fortunæ bonis.*

1. Diuitijs.

Fortunæ bona sunt. Primo. Diuitiæ; & hæ vel nimis profusè dispensantur, & hoc est prodigalitas, vel nimis parcè, & hoc est auaritia. Medium ergò tenendum & disponendæ opes sicut semen iacitur in terram nec densius nec rarius, **nit zu dick vnd nit zu dünn**: semen enim nimis copiosè iactum, multũ quidem paleæ affert parum verò fructus, & seges in terram corruens putrescet. Semen nimis parcè iactum, parum afferet paleæ & fructus. Sic prodigalitas conciliat quidem sibi multorum, quibus largiter dat, fauorem, sed interim parum colligit fructus, imò multò plus damni: Auaritia verò nec possessori prodest nec alijs, vel certè admodum parum. Quare Thomas Morus eleganter canit: *Vtere diuitijs tanquam moriturus, & idem tanquam victurus parcito diuitijs. Parcere diuitijs qui tempore nouit, & vti; Ille modum seruans inter vtrumque sapit.* Semẽ dissipat tam is, qui in terram sterilem projicit, velut in viam, saxa aut spinas; quàm qui in horreo cõclusum egentibus non communicat, sed vermibus deuorandum relinquit. Sic dissipator est opum & is, qui in scurras, histriones, scorta, luxum, &c, eas profundit; & is qui nemini eas communicat. Contrà qui ad honestos & laudabiles vsus depromit, & maximè qui in fertilissimos pauperum sinus quasi in cellos abscondit & seminat, ille fructum metet cẽtesimum: & omnium optimus dispensator erit. S. Augustinus tract. 40. in Ioan. ait: *Vtere nummo, quẽadmodum viator stabulo:* (id est, hospitio) *vtitur mẽsa, calice, vrceo, dimissurus, non permansurus.*

2. Nobilitas.

Secundo. Nobilitas: hac si vtaris, quo modo Crucigerorum ordines vtuntur signo crucis in suis pallijs; vel sicut religiosi vtuntur voto & habitũ suo, rectè vteris. Cruciger non ideò crucem ferunt, quòd cæteris meliores videantur: quemadmodum nec monachi suum habitum; sed vt hoc signo recordẽtur obligationis & voti sui, ad maiorem consectandam perfectionem & virtutem exercendam, illi in militiã corporali, hi in spirituali. Nihil enim aliud videntur esse nobiles, quàm mundi religiosi, qui ex ipso matris vtero quasi votum & iuramentum præstant ad maiora virtutis opera designanda, & plebeios in heroicis actibus superandos, eo ipso quòd nobiles nascuntur; siquidem ab ipsa natiuitate communiter accipiunt melius temperamentum naturæ, adeoque maiorem dispositionem & inclinationem ad virtutem, nec non calcar & incitamẽtum ab exemplis maiorum suorum. Interrogẽt ergò seipsos cum S. Bernardo, monachum inchoante: *Bernarde, ad quid venisti?* nobilis, ad quid hoc donũ accepisti: à quibus maioribus descendis? *si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.*

Dissipant hoc donum, qui nobilitate vtuntur ad insolentiam, otium, luxum, &c. qui non curant nobilia facta patrare, sed terunt tempus comendis crinibus, lusu, venatione, potatione. Item qui nobilitate vtuntur velut tegumento vitiorum suorum, quemadmodum dicebat Diogenes.

3. Dignitas

Tertio. Dignitas: in qua ita ambulandum atque super alto tramite, in quo qui securè vult versari, non debet demittere oculos ad homines infrà stantes & se aspicientes, sed attendere ad gressus suos: quemadmodum & qui rapidum fluuium in altiori & angusto ponte transit, ad vestigia, non ad amnem despicit. Igitur qui in sublimi dignitate est, non demittat oculos ad hominum existimationem, ne in vertiginem superbiæ rotatus turpiter cadat. Attendat potiùs ad vestigia sua, quomodo in tam edito, patulo & periculoso loco gradiatur, vt ne offendat homines & inprimis Deum. Facilè fortassis euitabit insidias hominum, sed non ita facilè iram Dei sibi imminentem, si ob dignitatem suam insolescat; quod Dionysius Syracusanus Rex Damocli assentatori monstrauit, cùm eum in regali sede ad mensam regiam locauit, interim verò gladium ancipitem tenui filo super caput eius appendit. Qui igitur ad vestigia sua & gladium Dei attenderit, is nequaquam dissipabit acceptam à Deo dignitatem.

4. Honor.

Quarto. Honor & laus: quæ si tibi tribuantur, eo modo dispensare debes, quo modo fidelis Oeconomus redditus Domini sui; accipit enim eos à debitoribus vt per manus suas transferat ad manus & ærarium Domini sui; nihil prorsus ex illis sibi retinẽs. Soli Deo debetur honor & gloria, ad Rom. 16. Vnde Dominus: *gloriam meam alteri non dabo,* Esa. 42. quia quidquid laude dignũ, ab ipso velut mari profluit, ac proinde in ipsum refluere debet. Et sicut Putiphar omnia sua concessit dispositioni Iosephi, præterquam vxorem: sic vult Deus sibi seruari laudem & gloriam ex præclaris factis nostris resultantem, quia ipse eorum autor principalis, nos quasi instrumenta sumus. Hoc faciebat Ioseph; hoc & serui illi boni, qui quot acceperant talenta, totidem refuderunt Domino & nihil sibi retinuerunt: *Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.*

Quis-

Quisquis ergò honorem sibi vsurpat ille dissipat bonum Domini Dei sui, imò rapit & furatur.

5. Fauor Principũ. Quinto. Fauor principum & magnatum: quibus vtendum dicebat Alexander Magnus tanquam igne, vt neque propiùs quis accedat, ne comburatur: neque longiùs abscedat, ne planè frigeat & rigeat. Ratio, quia Magnatum fauorem respuere vel negligere, est eos sibi infensos reddere & ianuam sibi ad gratiam præcludere: vicissim eum nimiùm consectari valde periculosum est; nam vel cum bono principe tibi est negotium; & tanta est opus circũspectione ad conseruandam salua pietate eius beneuolentiam, vt nihil suprà: Vel cum malo; & si loqueris ei placentia, incidis in laqueum mortis æternæ: si verò displicentia, laqueum indignationis eius non effugies. Quare Ecclesiast. cap. 9. de principum familiaritate loquens ait: *In medio laqueorum ingrederis.* Quemadmodum enim periculosum est dæmones euocare, eò quòd magno in discrimine versetur, si quid erret euocans: (Vnde aiunt, Tullum Hostilium ictum fulmine, quòd ex Numæ libris Iouem deuocare conatus, quædam parum ritè fecerit Plin. l. 2. c. 55.) Sic & principũ familiaritas difficilè acquiritur, periculosè conseruatur.

E. IV. *Vitæ necessitatib.* Denique quæ ad vitæ conseruationem pertinẽt, de quibus itidem Deo ratio reddenda, sunt Primo

1. Tẽpore. Tempus: & hoc dispensandum sicut aurum, siquidẽ Theophrasto autore, *non est sumptus pretiosior tempore;* solum enim hoc recuperari nequit. Quemadmodum igitur diu cogitamus antequam aureorum expensas faciamus, quas tamen recuperare possumus: sic multò rigidiùs faciendum est cum tempore, quo rectè expenso bona nobis æterna comparare possumus.

2. Cibo & potu. Secundo. Cibus & potus; & hic corpori subministrandus, sicut solet aqua pratis: necessitas videlicet, non superfluitas. Vel secundum Xenophontem apud Athen. l. 11. c. 21. quantum pluuiæ desideramus frugibus nostris, modicum scilicet & quantum ebibere possunt: nam ob nimiam irrigationem prata confrigescunt, & seges in agro deprimitur in terrā: ob nimiam verò ariditatem exarescit. S. Augustinus ep. ad Sacr. Virg. ait: *Vinum potatum moderatè, est medicamentum; plus iusto sumptum, venenum esse dignoscitur.* Idem l. 10. confess. cap. 13. ait: *Hoc me docuisti* (Domine) *vt quomodo medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam.* Æger vtitur medicina, & claudus scipione; sed mallet non vti. Sic vtendum cibo. S. Bernardus in Formul. honest. vitæ: *sicut ad crucem, sic accedas ad cibum; id est, nunquam voluptate sed necessitate pascaris, & fames, non sapor, prouocet appetitum.*

3. Societate. Tertio. Societas, supremis tantùm labris degustanda, vt mel, iuxta id Prou. 25. *Mel inuenisti? comede, quod sufficit tibi, ne fortè satiatus euomas illud.* Quid autem sit hoc mel, mox indicat: *Subtrahe pedem tuum,* inquit, *de domo proximi tui, ne quando satiatus oderit te.*

Quare Auditores attendat sibi quisque & despiciat maturè qua ratione vtatur rebus Domini sui, cui districtam de singulis rationem certo certiùs redditurus est, vt cùm diuinum illud tonitru) *redde rationem villicationis tuæ*) insonuerit, dicere possit cum Dauide: *Paratus sum & non sum turbatus.*

CONCIO V.

FVRTVM ET OMNE LVCRVM iniquum quantopere auersandum.

I. *Suadet peccati huius grauitas.* 1. Ex lege naturæ. 2. Ex lege veteri. 3. Ex lege noua.
II. *Peccati huius turpitudo.*
III. *Inquietudo conscientiæ.*
IV. *Difficultas satisfaciendi.*
V. *Inutilitas talium bonorum.*
VI. *Multiplex periculum.*

THEMA.

Quid hoc audio de te? Lucæ 16.

A. VIdetur hodiernum Euangelium fauere nõ nihil furibus & qui alienas res vsurpant. Quis enim neget magnum fuisse, furem, Villicum iniquitatis, qui dissipauit bona domini sui: Et tamen dicitur dominus laudasse villicum illum, quòd prudenter fecisset. Itáne iniquum dispẽsatorem laudat Euangelium? Sed sciendum est primò contra Erasmum Roterod. non esse Christum, qui laudauit villicum, sed dominum eius. Huius sententiam Christus retulit, non ipse protulit. Deinde non laudari villicum, quòd benè fecisset: (quis enim laudaret furem suum?) sed quòd astutè & prudenter sibi consuluisset. Alioqui quàm displicuerit domino furtum eius, satis ex illa eius increpatione patet: *Quid hoc audio de te? redde rationẽ villicationis tuæ; iam enim non poteris villicare.* Itaque hodiernum Euangelium absterret nos potiùs ab omni iniustitia, & minatur iniquis rigorem iudicij diuini, ac deiectionem de villa ad gehennam. Cæterùm plura alia sunt, quæ mouent, vt ab omni furti specie quàm diligentissimè caueamus, vti nũc intelligemus.

B. I. *Suadet peccati huius grauitas.* 1. Ex lege naturæ. Mouet PRIMO, peccati huius grauitas, quæ patet Primo ex lege naturæ, cui maximè contrarium est furtum, rapina & his similia. Præcipit enim lex naturæ: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Quam sententiam Alexander Imperator Ethnicus, per præconem, cùm aliquem emendaret, pronuntiari iubebat, adeoque diligebat vt & in palatio & publicis operibus perscribi eam iuberet, Lamprid. apud Baron. anno D. 224. Quin & bestiæ legem illā agnoscunt. Canum inprimis fides in seruãdis rebus domi-

dominorum suorum, in custodia domus: & quemadmodum fures prodant, eos allatrando, quantoque in eos odio ferantur, id notius est, quàm vt probatione indigeat. Canis furem ornamentorum è templo Æsculapij sublatorum perpetuò insequēs latratu prodidit. Ælian. hist. animal. l.7.c.13. Alius Eupolidi donatus Ephialtem eius seruum, res domini furantem occidit. Id. l.9.cap.42. Alius Adulterum prodidit, fores, quibus ingressus ille erat, semper allatrando. Id. l.7.c.21. Visi item Elephantes furta detestari. Horum vnus in Syria, cùm à curatore suo dimidia hordei mensura fraudaretur, quam tamen aliquando præsente domino totam accipiebat: toruè intuitus curatorem velut furem, pabulum sibi oblatum proboscide diuisit & ita quo potuit modo serui iniuriam domino suo prodidit. Plut. de industria animalium. Alius cùm curator lapides & terram ad explendam mensuram pabulo miscuisset, ipse ex foco correptum cinerem in ollam Magistri elixis iam carnibus iniecit. Aristoteles de hist. animal. l.9.c.4. Quin & apes solent fucos, quos vocamus fures, alienorum fauorum direptores, primò modicè verberare alisque expellere: iterum verò redeuntes aculeis interficere, adeoque extremo plectere supplicio. Ælian. l.1.cap.9. Denique Ciceronem hac de re loquentem audiamus l.3.offic. *Detrahere aliquid*, inquit, *& hominem hominis incommodo suum augere commodum, magis est contra naturam quàm mors, quàm paupertas, quā dolor, quàm cætera quæ possunt aut corpori accidere, aut rebus externis. Nam principio tollit conuictum humanum & societatem; si enim sic erimus affecti, vt propter suum quisque emolumentum spoliet aut violet alterum, disrumpi necesse est eam, quæ maximè est secundum naturam, humani generis societatem. Vt si vnumquodque membrum sensum hunc haberet, vt posse putaret se valere, si proximi membri valetudinē ad se traduxisset, debilitari totum corpus necesse est.* Sic ille.

2. Ex lege veteri.

Secundo. Ex lege veteri, quæ iubet pro vno boue furtim ablato reddi quinque boues: pro vna oue quatuor oues. Et si fur non habeat vnde restituat, eum vænundari, Exod.22. Rationem dat D. Thom. 1.2.quæst.49.art.6. *Cùm aliquis ex sua iniusta voluntate sibi attribuit plus quàm sibi debetur, iustum est, vt diminuatur etiam, quantum ad id quod sibi debebatur. sicut cum furatur quis vnam ouem, reddat quatuor: per hoc enim punitur eius iniqua voluntas.* &c. Quin etiam pauperum defraudatio homicidio æquiparatur Eccles.34. *Panis egentium, vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Et mox: *Qui effundit sanguinem & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.*

3. Ex lege noua.

Tertio. Ex lege noua & Christianorum, inter quos societatis & charitatis vinculum longè arctius esse debet. Si enim illis præcipitur: *Omni petenti te tribue*; (Luc.6.) quanto magis, ne furentur & rapiāt aliena? Et si Epulo, quia non largitus est eleemosynam Lazaro egenti, sepultus est in inferno: quorsum sepelientur fures & raptores? Et si impij, qui non pauerunt, potarunt, vestierunt &c. Christum in pauperibus; audient: *Discedite à me maledicti in ignem æternum*; quid audient illi, qui Christum in membris suis spoliarunt? Itaq; non iniustè fit, quod apud Christianos furta acrius plectantur, quàm in lege veteri, vel alijs nationibus, morte nimirum & suspendio. Meritò Christianis furibus inculcari potest illud: *Quid hoc audio de te?* De te, inquam, villico Dei, posito super eius bona tanquam seruo fideli?

C. II. *Peccati huius turpitudo*

Mouet SECVNDO, peccati huius turpitudo & infamia: quod & infami supplicio patibuli plectitur, vbi fures in patulo debent putrescere, & tantisper fætore sui nominis & corporis prætereuntium aures & nares implere. Vulgò certè nihil ita fætet, minusque toleratur, quàm vocari aliquem furem; quia hoc peccandi genus vti contemptissimum: ita ferè vilissimorum hominum est. Vnde non iniuria villicus iniquitatis diffamatus fuisse dicitur: quia vitium scilicet hoc maximè infame est, vt patet præsertim, cùm furtum restitui debet, teste Cicerone in Verrem act. 4. *Nihil est turpius ingenuo, nihil minùs libero dignum, quàm in conuentu maximo cogi à Magistratu furtum reddere.* Infamiam & fœtorem huius vitij ostendit aliquando Deus in fasce ciceris à monacho quodam furtim contra regulam asseruato, cuius fœtorem S. Hilarion Abbas perceperat & ferre non poterat; qui & in eius rei confirmationem misit eum ante bestias, quæ & ipsæ horruerunt cicera illa, teste S. Hieronymo in vita S. Hilarionis. Hinc viri ingenui & iustitiæ amantes etiā suspiciones furti horrent, & ne contingere quidem furtum volunt; vti Tobias ille cæcus; qui audiens balatum hædi in domo sua: *Videte*, inquit, *ne fortè furtiuus sit, quia non licet nobis aut edere ex furto, aut aliquid contingere.* Tob.2. Ita D. Sanctulus in summa rerum inopia & fame oblatum diuinitus panem, timens ne fortè alterius esset, apponere mercenarijs formidabat, teste S. Greg. l.3. dial. cap. 37. Quis itaque ferat domi suæ tam infame & fætens malum? Sed illud est dolendum, quòd nemo fur appellari, multi tamen esse velint. Certè furtum definitur à Theologis, ablatio iniusta rei alienæ inuito domino. Itaque qui rapit, fur est; qui vsuras exigit & accipit, fur est; qui fraudat in contractibus, vlna, modio, pondere, mensura, fur est; qui seruis & mercedem iustam detinet, fur est; qui domino suo per negligentiam suam nocet, fur est; qui cùm validus est, stipem egentibus præripit, fur est; Omnia denique lucra iniqua, furta sunt. Item, qui furta alionique lucra iniqua...

D. III.

Mouet TERTIO, inquietudo conscientiæ, quæ perpetuò murmurat contra bona iniustè parta. Ferunt

ferunt esse auem quandam paradisi dictam, quæ capta & inclusa, nunquam non gemit, donec dimittatur. Rob. Holcot. in I. sap. c. 144. Talis est res iniustè parta: semper enim conscientiam pungit & eiulare cupit, ad dominum suum. Hinc hodiernus dissipator angitur in conscientia, cum ait: *quid faciam?* Prodigorum quidem pecuniam vulgò dicimus clamare: **Laß mich auß**: sed verius ita clamat pecunia furum & raptorum, & quidem meliore iure. Fortunatus presbyter apud Surium tom. 3. in vita S. Medardi, scribit quendam furem D. Medardo surripuisse taurum, cuius collo tintinnabulum appensum erat: vbi domi in tuto erat taurus, fur tintinnabulum abdidit, ne illius sonitu furtum proderetur. Sed ecce, in cubiculo, in scrinio, in arca, vbique semper tintinnabulum resonabat, audientibus & admirantibus etiam vicinis. Cum igitur nemo furem suspicaretur, ipse conscientiæ stimulo & nolæ sonitu exagitatus rem amicis aperit: quorũ hortatu ad S. Medardum accedens, taurum reddidit & veniam impetrauit. Talis est ad amussim remorsus conscientiæ, qui ex furto vel rapina gignitur; semper enim obstrepit illud: *redde quod debes*; quocunque te abdis loco, donec reddas. Testis est experiẽtia, fures semper esse pauidos & ablata mox distrahere vel immutare, ne agnoscantur.

Ratio est, quia bona illa in loco sibi debito non sunt. Vt enim auis supradicta extra patriam suam non quiescit, vti brachium luxatum semper dolet, & elementa extra locum suum naturalem semper grauidant: (vti pondera in horologio, vel supra trabem posita quam ad extremum frangunt) ita etiam bona aliena, quamdiu extra Domini sui potestatem sunt. Quis itaque ferat in domo sua tam inquietum malum?

E. IV. *Difficultas satisfaciendi.*

Monet QVARTO, Difficultas satisfaciendi pro hoc peccato. *Non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, ait S. Aug. in ep. ad Macedoniũ. De alijs peccatis facilis est pœnitentia, cùm nimirũ cessat passio, & accedit contritio vel confessio: sed non ita de iniustitia, quæ præterea requirit restitutionem, vt æqualitas iustitiæ fiat: restitutionem, inquam, non rei solùm ablatæ, sed & damnorũ ex ablatione profectorũ. Ratio, quia non dimittitur peccatum, nisi disposito: dispositus autem non est, qui victus auaritia, nõ reddit vero Domino, quod ipsius est. Hoc autem quàm difficulter & quàm rarò fit, præsertim sicut decet? obstat amor rei ablatæ: pudor restituentis: timor pœnæ vel existimationis imminuẽdæ, &c. Nec absoluitur quis, si, cùm noscit rei dominum, alteri restituat; v. g. pauperibus vel Ecclesiæ: quia hoc est curare pedem, quando dolet caput, **Den Flecken neben das Loch setzen.** Hinc itaque Propheta Abacuc, c. 2. vocat talia bona *densum lutum. Væ, qui multiplicat non sua*, inquit: *vsquequò & aggrauat contra se densum lutum?* Quia nimirum à talibus bonis difficile est se expedire; sicut è denso luto. Et heu quàm multi infixi in hoc limo profundi perierunt? Sanè hodiernus dissipator difficultatem satisfaciendi domino suo agnoscit, cùm ait: *fodere non valeo, mendicare erubesco.*

Iam si sedulò cauemus, ne vestem aut rem charam imbuamus sordibus, quæ difficulter eluuntur, vt est oleum, &c. quanto magis cauendum, ne animas nostras polluamus iniustis bonis, quæ tam ægrè restituuntur?

F. V. *Inutilitas talium bonorũ.*

Mouet QVINTO, Inutilitas talium bonorum & pernicies quam adferunt. Non enim mentitur sapiens, cùm ait, Prou. 10. *Nihil proderunt thesauri impietatis.* Non enim prosunt spiritualiter ad eleemosynas & sacrificia. Nam Eccl. 34. dicitur: *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum; quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.* Neque aduersatur huic, quod dicitur in hodierno Euangelio: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*: iusta enim bona intelligit Dominus. Neque prosunt, saltem diu, corporaliter, quia de malè partis non gaudet tertius hæres. Vnde idem Eccles. c. 4. ait: *Substantiæ iniustorum sicut fluuius siccabũtur, & sicut tonitruum magnum in pluuia personabunt.* Vt enim torrens & tonitrua citò deficiunt, ita iniquorum opes. Quid, quòd ipsi etiam plerumque egent, qui ex rapto viuunt? sic enim Sapiens Prou. 11. ait: *Alij diuidũt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Ita videmus bestias prædatrices, lupos, vulpes, accipitres & miluos semper esse macilentiores alijs, quæ non prædantur. Ratio est, quia iusto Dei iudicio bona iniustè acquisita deuorant etiam illa, quæ iustè acquisita: sicut pennæ aquilarũ mixtæ pennis aliarum auium deuorare eas dicuntur. S. Augustinus in tract. de conuenient. 10. plag. ait, decem Ægypti plagas à Deo immissas respondere transgressoribus decem mandatorum. Hic igitur in septima plaga ait: *Septimum præceptum est: non furaberis; & plaga septima fuit grando in fructibus. Quod per furtum contra Dei præceptum subducis, de cœlo perdis; nemo enim habet iniustum lucrum sine iusto damno, &c.* Cures Piezenigorũ Princeps Suatislao Ruthenorum Principe ex insidijs interfecto, cranium eius in poculum efformari fecit auro circumdato, cum hac inscriptione: *Quærendo aliena, propria amisit*, Liuius l. 23. Strabo l. 7.

G. VI. *Multiplex periculum.*

Mouet SEXTO, Multiplex periculum, quod hinc imminet. Primò damnationis propriæ & hæredum, qui talibus bonis fruentur. Certum enim cùm tu rapis alteri pecuniam, rapere interim diabolum animam tuam, & sibi oppignorare, à quo difficulter redimes. Sed & hæredes tui, si conscij sint iniustitiæ, & ex raptis tuis viuant, eodem in periculo sunt, quod docet te illa fabula de lupi catulis à rustico necatis, quòd de ouibus ipsius à genitore raptis victitarint. Docet mater S. Mariæ de Oignies, quæ propterea se damnatam esse filiæ indicauit.

Secundò. Periculum temporalis punitionis, quæ à tergo fures sequitur & sæpe mirabiliter apprehẽdit. Euiratus Auctor prati spirit. c. 77. ita se cæcum de cæcitatis suæ causa narrantem audisse scribit: *Alexan-*

Alexandriæ iuuenis eram non labore, sed furtis victi-
tans. Atque ita vidi aliquando diuitis viri funus
splendidè vestitum efferri: quod sepultum celebratis de
more sacris, refodi, exui, nihilq́; reliqui præter lodicem.
Abituriens verò cogitaui & hanc mecum sumere.
Quod cùm facerem, & cadauer vellem relinquere de-
nudatum, surrexit mortuus, & digitis suis oculos meos
eruit. Ac ita profugi inde cæcus; & victum mendici-
tate quæro. Quin & ipsum aliquando furtum perni-
ciem furi attulisse legimus. Refert enim Plinius
l.8.c.51. sues aliquando furto abactos & naui impo-
sitos, cùm vocem agnouissent subulci, inclinatione
lateris vnius, nauigium euertisse, & vectorem de-
mersisse.

3. Tertiò. Periculum deuolutionis ad grauiora sce-
lera; cuius rei exemplum vix auditum scribit P. An-
ton. de Balinghem in Zoopœdia sub tit. hospitali-
tas. *Cùm Polonus quidam Pultoniensis annos multos*
paternâ domo abfuisset, atque in castris commoratus
ibi rem familiarem auxisset, tandem in patriam se re-
cepit bene nummatus, casuq́; in sororem tam sibi igno-
tam, quàm ipse illi esset, incidit, ex qua percunctatur,
quid tali actum esset (parentem autem vtriusque no-
minabat) viuere valereq́;, seque filiam eius esse respō-
dit illa. Pergit ille porrò sciscitari, quid filio eius factū
(se autem indicabat) in remotas regiones iamdiu pro-
fectum, inquit illa, ibiq́; iam pridem mortuum vulgò
credi. Tum alter, quid si quis faustus de illo tibi paren-
tiq́; nuntius offerretur, quo tandem animo esses: Id, in-
quit illa, fieri non potest, cùm sit vita functus: cumque
hac eiusque similibus interrogationibus illam aliquā-
diu suspenso tenuisset animo: ego, inquit, sum is, quem
tu defunctum credis: Frater, inquam, tuus sum, qui in
istum diem Deo laus, viuo & valeo. Cumque illa præ
gaudio minùs ei fidem adhiberet, nudato brachio ostē-
dit ei certum signum in carne, quo agnito illicò ruit il-
la in eius amplexus, neque dubitat amplius fratrem
suum esse illum, quem antè mortuum existimarat. At
vtinam tam fuisset notus parenti suo quà filius, quàm
fuit idem sorori notus quà frater, non ea euenissent lu-
ctuosa atque tragœdis hactenus inaudita, quæ horret
stilus prosequi. Vbi igitur agnitus esset à sorore, eique
seuerè mandasset, ne quidquam isto die cuiquam, ne
parenti quidem indicaret de suo reditu, sed vt die se-
quenti ad se accederet; confert se hospitandi causa ad
paternas ædes (erat enim parens eius exercitio hospes
publicus) petit, num sibi sit locus futurus, admittitur-
que tanquam ignotus: post cœnam autem, cùm ei de-
cumbendum esset, hospiti ad se vocato, tradit in manus
nocte ista custodiēdam penulam suam seu loculos, quos
vbi is recepisset ex pondere suspicatus, quod erat, esse
illos auri argentiq́; plenos; iam si vnquam (inquit ille
ad vxorem) emergere nobis licebit ex nostra ista pau-
perie: en tibi loculos nummorum plenos, nostri sunt, si
militem istum è medio tollamus. Igitur cùm probasset
vxor consilium, nocte intempesta strangulatur & iu-
gulatur ab vtroque parente innocens ignotusq́; filius.
Sequenti die accedit soror ad paternas ædes, petit con-
uenire militem illum, qui pridie sub vesperam eò di-
uerterat. Negat constanter parens, quemquam ad se
diuertisse: Quomodo, instat illa, id fieri possit, cùm he-
sterna die ad te miserim certum hominem (erat autem
filius tuus, meusq́; frater, quem & eum quem dico esse
certissimis argumentis deprehendi) cumque pergeret
illa patri, eius rei fidem facere, vt se ille in filiū, eum-
que post tot annos atque meliore fortuna reducem ma-
nus impias iniecisse perspexit se publico in patibulo
suspendit, mater autem eiusdem doloris impatiens, eo-
dem se ferro, quo filium iugularat, ipsa confecit. Con-
tigit hoc anno 1618. die 14. Maij. Quid hic dicamus,
Auditores? Nónne exclamabimus cum Poëtarum
principe:

> *Quid non mortalia pectora cogis*
> *Auri sacra fames?*

Nónne iusta Dei iudicia admirabimur, quibus hoc
permisit, vt qui in alterum sæuierant, in se sæuirent
ipsi? & qui alienum fuderunt sanguinem, funderent
& proprium?

Quæ cùm ita sint, rogo vos auditores, per amorē
salutis vestræ, vti seruetis manus vestras immacu-
latas ab omni iniusto bono: & si quis aliquando eas
commaculauit, quamprimùm perpurgare studeat.
Nemo sibi persuadeat se laudandum in die ratio-
num reddendarum à domino suo, si de alieno sibi
amicos fecerit? non hoc asserit hodiernum Euan-
gelium: sed contrà per Isaïam c.61. ait: *Ego Dominus*
diligens iudicium, odio habens rapinam. Audiet po-
tiùs illud: *Quid hoc audio de te?* Accusat te sanguis
pauperum, qui in manibus tuis est. Nouimus ex li-
bro Genes. quantum consternati fuerint fratres Io-
seph, cùm in eorum saccis scyphus argenteus Iose-
phi inuentus fuit. *Quid respondebimus,* inquit Iudas,
Domino meo? vel quid loquemur, aut iustè poterimus
obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorum suorū,
Genes. 44. Aperiat igitur nunc quisque saccum pos-
sessionis suæ, & videat, num quid alieni in eo lateat,
ac maturè abijciat ad Dominum suum, si non vult
abijci à Domino Deo suo.

CONCIO VI.

CIRCA MENDACIVM
peccata multiplicia.

I. *Qui mendacia confingunt.*
II. *Qui mendacia augent.*
III. *Qui ea diuulgant.*
IV. *Qui ea libenter audiunt.*
V. *Qui alios mendacij arguunt.*

THEMA.

Quid hoc audio de te? Lucæ 16.

A. FAcilè conijcio grauiter fuisse offensum Do-
minum illo rumore & diffamatione villici
sui. Id enim indicant eius verba: *Quid hoc au-*
dio de te? q. d. debeóne hoc de te audire? quanta hæc
auribus

auribus meis afflictio est? Existimo tamen magis fuisse offendendum, si diffamatio falsa fuisset: siquidem intellectus humanus naturâ suâ, veritatem amat, falsitate solâ offenditur. Quid dixisset igitur paterfamilias, si falsus ad eum rumor delatus fuisset; si villicus eius iniquè diffamatus? Et tamen heu tales rumores & diffamationes quotidie audire debemus his temporibus. Tam proni enim tamq; effusi sunt ad mentiendum & fingendum homines, tot vndique circumuolant mendacia, vti prudens quisque serpentis instar aures suas obstruere deberet, ne talibus hominum figmentis incantetur & decipiatur. Quid igitur hoc audio de te ô munde, ô ciuitas, ô page? sed videamus illos qui mendacij currum per orbem trahunt.

B.
Mendacium simile vitro.

Persimile mihi videtur mendacium esse vitro; & qui circa mendacium peccant, ijs qui cum vitreis vasis negotiantur. Nam vitrum inprimis pellucidū est & crystallo simillimum, crystallus tamen non est, sed figmentum tantùm; & vt vitrum quandoque

1. pro gemmâ venditur: ita mendacium veritatem imitatur & pro veritate hominibus venditur atque obtruditur, veritas tamen non est, sed fictio tantū.

2. Deinde vitrum fragile est, nec diu est vsui quin frangatur, fractum ad nihil vtile est, sed abijcitur in cloacam, nequis eius fragminibus vulneretur: ita mendacium diu non durat, sed citò dissipatur ac mendacium deprehenditur, quod pro veritate iactabatur; deprehensum verò fætet, ab omnib. proscribitur, & alter alterum monet ne eo decipiatur.

3. Tertio quia vti vitrum ex cineribus arborum combustarum conficitur: ita mendacia vt plurimum ex falsis suspicionibus, quæ viridium sæpe arborum, id est, proborum famam, exscindunt & denigrant, oriuntur, ac sicut vitriarij sæpe integras syluas exscindunt vnde vitra conficiant: ita mendaces sæpe integræ alicuius ciuitatis, nationis, domus vel societatis famam commaculant vt habeant quod mē-

4. tiantur. Quarto sicut vitra flatu fiunt: ita & mendacia inani flatu depromuntur. Denique sicut Officinæ, in quibus vitra fiunt, plurimis ignitis fornacibus æstuant & inferni speciem repræsentant: ita & mendacia in inferno primùm cusa sunt, & inde ad paradisum per mendacij patrem & primum artificem, diabolum, allata: quin etiam cor hominum mendacium eiusmodi infernalis officina est, teste Psalm. 5. *Non est in ore eorum veritas, cor eorum vanum est; sepulchrum patens est guttur eorum.* Vnde si mendacium tam bene vitro assimilatur, sequitur eos qui mendacio cooperantur, similes etiam esse ijs qui circa vitra negotiantur.

Lügendichter.
C.
I.
Qui mendacia confingunt.

Quo in genere primi sunt qui vitra ipsa fingunt seu conficiunt, & sunt qui mendacia excogitant & primi ex ore suo depromunt, quos S. Iob c. 13. *fabricatores mendacij* nominat, nec immeritò: quia illi sedulos se ostendunt Magistri sui discipulos. Vultis scire vos mendacifiguli Architectum & Magistrum vestrum? Quærite in 3. capite Genesis; ibi inuenietis serpentem, Diabolum, primum omnium excogitasse & prodidisse mendacium & quidem fœcundissimum. *Nequaquam moriemini*, en primum; *aperientur oculi vestri*, en secundum; *eritis sicut dij*, en tertium; *scietis bonum & malum*, en quartum; *scit Deus* hæc omnia vera esse & me non mentiri, en quintum. Hem quàm egregius Magister! Et habet is discipulos tam sibi similes & ingeniosos vt sæpe vno flatu plurima effutire possint mendacia, nec nō ad hoc sedulò se exerceant, quò alios decipiant, vel saltem irrideant, rem verò suam augeant aut inde animum pascant & alios subsannent. Vnde Ier. 9. de ijs dicitur: *Docuerunt linguam suam loqui mendacium.* Nimirum quemadmodum vitriarij semper noua & noua excogitant & faciunt vasa vitri: ita isti mendacia. Neque linguam solùm suam, sed etiam liberos suos maturè hāc artem docent, dum eos ad hoc vel instruunt, vel non corrigunt mentientes. Huc pertinent excusationes sui confictæ, quæ infami illo verbo, *Putabam*, defendere conantur. v.g. Deprehenditur quis die Veneris carnibus vescens: & arguitur, cur id agat: respondet ilicò, putabam esse primùm diem Iouis. Aufert alius pileum proximi, multò meliorem suo: Et respondet: putabam esse meum. Percutit puer pædagogum suum sub mensa quid tollentem; & dicit: putabam esse canē. Perdit filius nummos lusu, quos ad suam vtilitatem erogare debebat; & ait: putabam me lucraturum, non perditurum.

Lügenfärber.
D.
II.
Qui mendacia augent.

SECVNDO. Alij ea pingunt & varijs figuris ac coloribus illustrant & sunt qui mendacia ab alijs conficta, augent adijciendo eis aliquam veritatem vel verisimilitudinem, quò faciliùs credantur: vel maiorem falsitatem & mendacij auctarium, vt mendacium mendacio confirment. Vnde fit vt ex leui suspicione ingens tandem oriatur mendacium quod integram ciuitatem vel etiam prouinciam turbet; sicuti in alpib⁹ dum vnica auicula niuem pede mouet, globus exurgit ingens, qui deuolutione augetur, vti sæpe domos integras sternat obruatque. Vnde posteà homines nimiùm creduli turpiter cōfunduntur. Exemplum, vel (vt reor) fabulam Gesta Romanor. Symbolica afferunt de marito, qui volens experimentum capere de vxoris fide narrauit ei sub sigillo, ne cui diceret, sibi post diuturnos ventris dolores, nocte præteritâ coruum nigerrimum de vētre euolasse. Quod illa, oblita fidei datæ, mox vicinæ narrat, & duos fuisse coruos asserit. Et hæc iterum alteri, & tres fuisse dicit: Et hæc iterum alteri cum additamento, donec vulgò iam in ciuitate diceretur, virum illum integrum nidum coruorum in ventre gerere, & iam decem euolasse. Tum ille conuocans populum exposuit rem, magna omniū, qui id crediderant, confusione. Ita ferè illi qui Dauidi nuntiabant omnes eius filios esse occisos in conuiuio Absalonis, cùm vnicus tantùm Amnon esset occisus. Quæ res afferebat Dauidi ingentem tristitiam & turbationem, ita vt caderet super terram cum omnibus seruis suis & scinderet vestimenta sua, 2. Reg. 13. Quis hos falsarios non detestetur,

qui vanitati vanitatem addunt? Nónne Iudæos abominamur, quod etiam leuioris ponderis monetas præcidant & leuiores faciant? Et quid aliud faciunt ij qui mendacia adaugent? nónne vanitatem adhuc vaniorem faciunt? Qui & tanto grauius peccant, quanto veritas præstantior est auro vel argento.

Lügenträger. E. III. *Qui ea diuulgāt*

TERTIO. Alij coëmpta vitra circumferunt & passim vænalia proponunt instar circumforaneorum: & sunt dæmonis nugigeruli, mendacijs onusti, qui dum ea spargunt, non solum turbant communitatem & decipiunt, sed etiam alia plurima gignunt peccata. Hinc enim oriuntur iudicia temeraria, graues detractiones, murmurationes, discordiæ, blasphemiæ & execrationes. Vnde meritò diabolus ridet, cùm tam vanis & falsis rumoribus tam grauia peccata in nobis venatur. Quid dicemus istis? *serpẽtes, genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ?* Matth. 23. Vnde vobis hoc venenum, nisi à serpente diabolo? Propterea enim diabolus, non humana sed serpentis sub formâ mendacium inuexit, quia scilicet mendacium virus est, quod paulatim serpit & totum aliquod reip. corpus inficit: à multis bonis auertit & ad mala facienda impellit. Ita instigauit & misit nugigerulos suos dæmon Numer. 13. quando exploratores detraxerunt terræ promissæ, eam inexpugnabilem mentientes, ita vt omnis populus animo concideret & progredi renueret. Ita multi vicini nostri, necdum ad fidem conuersi, falsis rumoribus retinentur ne conuertantur. Ita diabolus inuisam vult facere confessionem, dum aliqui mentiuntur eius afflatu de confessarijs: Vel concionem, dum de concionatoribus. Vtinam verò etiam Magistratus in istos animaduerteret exemplo Atheniensium, qui istiusmodi nugigerulos comprehensos torquebant, donec alius certum nuntium attulisset: nominatim verò tonsorem quendam, quòd Siciliensem cladem temerè Magistratibus nuntiare & tota vrbe diuulgare ausus esset, à peregrino in tonstrinâ acceptum, ad rotam alligatum tenebant, vt scribit Plut. in Nicia. Thurinus Vetronius à Seuero Imp. fumo perire iussus est, quòd fumum, id est, principis beneuolentiam simulato commendationis beneficio vendere solitus esset. Spartian. Lamprid. Quòd si vnus aut alter eiusmodi venditorum ita tractaretur, non dubito quin ciuitas nostra à tot fumis citò purgaretur.

Lügenkauffer. F. IV. *Qui ea libenter audiunt.*

QVARTO. Alij ea emunt & in mensis apponunt: & sunt qui libenter audiunt & postea in symposijs enarrant, adeoque conuiuis etiam apponunt: qui & ipsi leuitatem suam eo ipso produnt, quia scriptum est, Eccles. 19. *Qui citò credit, leuis est corde & minorabitur.* Minorantur verò in famâ & existimatione, quia decipiunt & decipiuntur & ita fidem perdunt & leuitatem aut saltem imprudentiam suam produnt. De Lappis refertur quòd ventos in magnis dolijs vænales habeant & nauigaturis vendāt. Verè Lappi & stulti. Sed si vani & stulti sunt qui ventum vendunt, multò magis qui emunt. Dic vero sodes, nummum falsum nunquid accipis? minimè; & si acciperes, rideretis insuper à dante tanquam stolidus aut cæcus: ita ridetur is, qui passim mendacia audire gestit & credit. Suspectam ergo monetam ter vel quater versas & examinas, antequam accipias: cur non etiam rumores? Vnde rectè monet Dominus Exod. 23. *Non suscipias vocem mendacij.* Vatablus vertit: *ne assumas rumorem vanum aut falsum.* Quare Diogenes audiens aliquem immodicè extollentem laudes Alexandri, obturauit aures suas, dicens quòd non posset audire illa mendacia; in vita Philosophorum. Sed heu nimium patent aures nostræ ad suscipienda mendacia. Speciatim verò obseruandum est superioribus, quando aliqui ad eos deferuntur & accusantur, ne statim delatoribus credant, sed & alteram partem audiant, exemplo patrisfamilias in hodierno Euangelio, qui audita infamatione dispensatoris non statim eum condemnauit & abegit, sed ad se priùs vocauit & audiuit dicens: *Quid hoc audio de te?* Alioquin enim alteri parti facilè iniuriam facient, vt Putiphar Iosepho, nimis credulus vxori, Gen. 39. & Dauid Miphibosetho, 2. Reg. 16. nimis credulus eius seruo, qui mentiebatur herum insidiari regno Dauidis.

Lügenschänder. G. V. *Qui alios mendacij arguunt.*

QVINTO. Alij in hoc peccant, quòd venditoribus vitrorum, vitra in faciem projiciant, & sunt ij qui dum audiunt falsitatem aliquam aut mendacium dici, mendacij dicentem non sine probro arguunt. Hi non minùs peccant quàm mendaces, quia errorem grauiori errore corrigere conantur, quemadmodum is, qui vt aliquem de segete expelleret, equo insectatus est, & duplum segeti suæ damnum intulit. Inprimis enim sæpe iniuriam dicenti facis, cùm mendacij eum arguis, quia nescis an mentiatur; si enim ita sentiat vt loquitur, falsum quidem dicere potest; sed non mentiri; quia non it contra mentem quod est mentiri. Atqui tu nullius mentem intueris. Secundò licet eum mentiri scires, non tamen deberes eum confundere, sed dissimulare aut rem in iocum trahere, vel modestè eũ commonefacere: nisi esset mendacium contra Dei honorem, vel contra fidem, vel in notabile damnum proximi, & dicens manifestè conuinci posset: quo modo Daniel dixit falsis accusatoribus Susannæ: *Rectè mentitus es in collum tuum,* Daniel. 13. Et Carolus V. Imperator audiens legi mendacem & hæreticum scriptorem Sleidanum, subinde dixisse fertur: *Mentitur nebulo.* Denique quia sæpe non malitiosè, sed ex inconsideratione profertur mendacium; quod leuis culpæ est & tā grauem castigationem non meretur. Vellem igitur faceremus, quod Imperator Gallienus iunior, qui conquerenti sibi vxori quòd ab impostore decepta esset, obtrudente sibi gemmas vitreas pro veris; ac proinde vltionem petenti, spopondit se sumpturum. Impostorem in theatrum produci iussit, quasi leonibus objiciendum. Sed dum miser expectat leonem,

illic

illic caper prosilijt, & omnibus risum mouit. Mirante hoc populo, Imperator proclamari fecit: *Imposturam fecit & passus est.* Trebell. Poll. Igitur si quis tibi mendacium pro veritate venderet, adeoque vitrum pro gemmis; ne tu sequare vxoris consilium, id est, concupiscētiam irascibilem, néve leonem probri & contumeliæ in dicentem immittas; malus enim & sæuus leo est lingua, nisi caueæ suæ inclusus contineatur dentium muro. Trahe potiùs rem in iocum & honesto modo rem dissimula, vel dicentem instrue, atque ita caprum in eum immittes, nihilque ei nocebis.

Ergò, Auditores, attendamus nobis ne in turbā istam mendacigerulorum, infamem & periculosam incidamus. Audiamus votum S. Ioannis, veritatis amantissimi, qui epist. 3. scribit: *Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare.* Aberrabit enim à cœli tramite, qui non ambulat in veritate.

CONCIO VII.

MIRA FILIORVM HVIVS SÆCVLI PRVDENTIA, SED castigata.

I. *Ad fingendam sanctitatem.*
II. *Ad astruendas hæreses.*
III. *Ad defendendam quamuis causam.*
IV. *Ad se excusandos eximendosque.*
V. *Ad captandam aliorum gratiam.*
VI. *Ad parandas opes.*
VII. *Ad paranda imperia & honores.*
VIII. *Ad circumueniendum proximum.*

THEMA.

Filij huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Lucæ 16.

A.

NOn mirandum quidem, miserandum tamē est, quod in Euangelio hodierno audimus à Christo Domino, filios huius sæculi prudentiores esse filijs lucis. Non mirandum est; tum quia bona, quæ illi persequuntur, vel quæ fugiunt mala, sensibus subiecta sunt, quæ appetitum & ingenium ad excogitanda media, quibus ea comparentur vel vitentur, valde mouent atque excitant; cùm econtrà bona, quę boni persequuntur, vel mala, quæ fugiunt, solo intellectu apprehendantur, sicque tenuiter appetitum moueant. Tum quia illi præsentibus, hi verò futuris intendunt. Interim hoc ipsum verò miserandum est, quòd nimirum reprobi magis attenti sint ad inania & fugacia comparanda bona, quàm boni ad solida & æterna: magisque eos moueat terra, quam pedibus calcamus, quàm cœlum quod longè positum oculis spectamus. Quis enim hoc non doleat, quòd homines ratione præditi ad cœlum & æterna nati, Christique Euangelio imbuti magis inhient luto quàm auro, terræ quàm cœlo, sintque oculatiores ad captandos mures, quàm ad comparandas æternę felicitatis delitias? Et tamen hoc fieri passim cernimus innumeris ab hominibus quamplurimis in rebus, vti nunc docebimus.

B
I.
Ad fingendam sanctitatem.

Prudentes siue edocti sunt PRIMO ad fingendam sanctitatem. Cuius rei exemplum præbuit apud Ethnicos Q. Sertorius in Iberiā, qui hinnulum candidæ ceruæ aluit, cicuremq; reddidit, adeò vt præeuntem sequeretur, & cum ascendente in tribunal ascenderet, eoque loquente os diduceret. Persuasit igitur Barbaris animal hoc sacrum esse Dianæ, Deāque per illud omnia prædicere, sociamque in bellis præsto esse. Itaque stuporem Barbaris iniecit, ita vt eum adorarent, & confugerent ad eum, quasi diuinis viribus septum. Refert Gellius l. 15. ca. 22. Apud Turcas Mahumetes sceleratæ eorundem sectæ auctor, qui vt diuinitatis opinionem apud barbaras nationes captaret, columbam ita assuefecit, vt ipsi ad rudes populos concionem habenti in humeros inuolaret, rostroque aurem peteret, ex qua ille eam pascere inserto pabulo consueuerat. Hinc populi credidere, ipso ita affirmante, Spiritum sanctum in columbæ specie cælitùs descendere, vt ei, quæ dicenda essent, suggereret. Fulgos. l. 7. cap. 3. Apud Christianos repertus est quidam ex ordine Eremitarum, Antonius Piceus, qui 40. dies & noctes perpetuò ieiunare ferebatur sub Alphonso Aragonum rege, ideoque Italiam, Siciliam atque Hispanias sanctitatis suæ fama complebat. Pluribus enim locis inclusus, & à custodibus obseruatus, nihil edere aut bibere visus est; quare putabantur Angeli victū ei subministrare. Verùm ipse intus in cellā habebat candelas crassiores ad nocturnum lumen, externè quidem cerā obductas, sed quæ fistulas cannarum continerent, farina infartas, facta ex contritis phasianorum & caponum pectoribus ac carnibus, mixto saccaro & aromatibus. Aiunt & cingulū gestasse fistularum, plenum nectare, quod Hypocraticum vocant. Hinc ille vir opinione tam sanctus clam victitabat. Sed ad extremum castigata est à Deo stulta eius prudentia, cùm à vermiculis absumptus, inter cruciatus Christum & Deiparam blasphemans, miseram fudit animam, suamque prodidit hypocrysin. Panorm. l. 2. de gestis Alphonsi c. 9.

C.
II.
Ad astruendas hæreses.

SECVNDO. Ad astruendas hæreses fidemque impugnandam. Nota est Caluini stropha, quâ ad confirmandam sectam suam subornauit quendam Ostunensem ciuem, nomine Brulæum, vt se mortuum simularet, quò eum reuocare ad vitam videretur; qui tamen fœdè delusus, verè mortuum reperit, quem viuentem suscitare voluit, de qua re Bolsecus & alij. Simillima fuit ea Cyrolæ Episcopi Ariani, qui & ipse vt firmaret hæresin suam, conuenit cum nequam homine, datis 50. aureis, vt is se mor-

se mortuum simularet, suscitandum Cyrolæ precibus. Qui etiam cùm resurgere ab Ariano iuberetur, verè mortuus deprehensus fuit; apud Greg. Turon. l. 2. hist. Franc. c. 3. Baron. anno 484. Eodem pertinet pestifera nostrorum hæreticorum prudẽtia, quâ suos tueri errores nostraque euertere dogmata conantur. Vt enim nobis apud populum detrahant, obtendunt nullo apud nos esse loco SS. literas, quandoquidem superaddimus eis humanas traditiones velut insufficientibus. Vt iudicium peremptorium & censuram summi Pontificis effugiant, dicunt Pontificem errare posse, vt hominem, sæpius quoque errasse, imò esse AntiChristum. Vt clerum populo faciant exosum, luto maledicentiæ aspergunt, & vitia eorum passim in libris & concionibus traducunt, nec non comminiscuntur. Vt incautos decipiant, bella & seditiones concitant; quo modo piscatores perturbant aquam, vt timore perculsi pisces in sagenas incurrant, quas non vident. Quò plures ad se trahant, seligunt è diuinis literis promissiones, & quæcunque misericordiam spirant: contraria verò silent; carni fræna laxant, quæ aspera eique aduersa sunt, exterminant. Vt pœnitentiam, satisfactionem, aliaque pia opera e-neruent, Christi merita extollunt, quasi sola sufficiant; quo modo Ariani vt æternum Dei filium deprimerent, in quem nullo penè amore ac studio ferebantur, impensè laudabant Patrem. Hæc illorum prudentia, stulta & carnalis est, suo tempore castiganda.

D. III. *Ad defendendam quãuis causam.*

TERTIO. Ad defendendam quamuis causam, etiam iniustam. In quo genere Iuriscõsulti aliqui excellunt, qui nullius quantumuis deploratæ causæ patrocinium suscipere dubitant; quasi è tenebris lucem nullo facere negotio queant. Galeacius Dux Mediolanensium, cùm aliquoties audisset vafro ingenio causidicum esse, qui lites serere, & satas producere atq; alere, etiam in liquido iure posset; hominem ad se accitum affatur: *Debeo, inquit, pistori meo centum aureos. Non lubet soluere; tu ecquid tueri me in iure, & rem protollere potes?* Annuit largiter & Principi promptè se dedit; sed in malum suum. Nã fraudis sic confessum Princeps, verbis priùs obiurgatum laqueo publicè necari iussit. Refert I. Lipsius in monitis Polit. Et quid ad hæc diuina vox? Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, inquit Isa. 5. ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.

E. IV. *Ad se excusandos eximendosque.*

QVARTO. Ad se excusandos atque exonerãdos. *Puer quidam haud malæ indolis*, (ita scribitur in Postcolloq. Maioli coll. 4.) *à patre mittebatur in ludum litterarium. Is quò patri appareret literis deditior sensimq; patrem diuerteret ab incepto, & literis valediceret, è fabâ polline tenuissimum in modum cõtrita cœpit, manè sibi vultum afflatim inspergere, magna arte adhibita. Quod dum aliquot à filio continuatur diebus, animaduertit pater os eius subflauescere, atque illi metuens, an bene se habere, sciscitatur. Respondet ille, & benè & validè, ac tum vehementiùs multò quàm antè literis incumbit, multum noctu vigilat, matutinus è lecto surgit, totumq; sese ad libros conuertit, ac nihilominus singulis diebus plusculum è polline in faciem insufflat, atque non ita multo post lãguere se simulat. Quo cognito pater vetuit illum ad Grammaticam proficisci; malle enim filium sibi illiteratum viuere, quàm ob causam literarum in tenerâ ætate mori.* En tibi astutiam pueri auersantis literas! Huic non absimilis est illa cuiusdam agricolæ, qui audiens BB. Iulium & Iulianum Imperatoriâ potestate omnes transeuntes compellere ad operas Ecclesiæ extruendæ impendendas, transiturus illic cũ quadriga, ad suos fatur: *Quam excusationem prætendere poterimus, vt liberi transeamus, & in illo opere ne occupemur?* Vnum igitur è suis in plaustrum supinũ posuit, & pannis velut mortuũ operuit; qui se mortuum fingebat, & oculis clausis resupinus iacebat. Cùm ergò ad Iulianum & Iulium peruenissent, dixerunt eis serui Dei: *Filioli, parumper subsistite, & nos in hoc opere iuuate.* Qui se ibi stare non posse dixerunt, quòd hominem mortuum ad sepulchrum efferrent. Quibus illi: *Quid ita mentimini, filioli?* Et illi: *Non mentimur Domini; sed ita est, vt loquimur.* Tunc S. Iulianus dixit: *Secundum veritatem dicti vestri ita vobis contingat.* Illi ergò longiùs progressi, cùm collegam excitarent, mortuum deprehenderunt; sicque castigatus fuit illorum dolus, qui sanctis viris imponere, seque pio oneri subducere per dolum non timuerunt. Refert Petrus de Natal. l. 3. Catal. SS. c. 36. Similem muli cuiusdam astutiam astutè correxit Thales Milesius. Etenim mulus ille sale onustus, cùm aliquando in fluuij transitu corruisset, & sale in aquâ liquefacto, liberatum se ab onere deprehendisset, posteà quoties vadum illud transijt sponte cadens, vel subsidens, sale se exonerauit. Quo animaduerso Thales spongijs & lanâ mulum onerauit. Qui cùm priorem astum repetere in fluuio vellet, sensit multis partibus onus aggrauatum; sicque deinceps sibi satis à lapsu cauit. Ælian. l. 7. c. 37. Hunc in modum aliqui nôrunt varijs astibus sese extricare è communibus oneribus, nec non ab omni culpa excusare, quantumuis alioquin rei sint. Quos tamen suo tempore emendabit Deus. Scribit sanè Petrus Damianus Card. epist. 14. c. 4. de quodam versuto viro, qui in Lombardiâ per suam nequitiam vbiq; locorum se ab omni periculo nouerat subtrahere, quacunque etiam tempestate occurrente. Tandem moritur, & post mortem visus est religioso viro in lacu quodam ignito huc illucque natare, vt emergeret. Verùm lacus ille vndique obsessus erat serpentibus & draconibus, qui eluctanti occurrebant, quasi eum deuoraturi; vnde miser iste nusquam egressum reperit: quò doceret eos, qui se hic ab omni labore eximere, omnique afflictioni subducere nôrunt, illic æternis pœnis vndique cingendos, nec egressum reperturos.

F. V. *Ad captandam*

QVINTO. Ad captandam aliorum, præsertim Magnatum, gratiam, fauorem & beneuolentiam. Doctus in hac re fuit noster villicus; qui Domini sui debita

aliorum gratiam. debita remisit obæratis, quò eos sibi faceret amicos, & haberet, ad quos confugeret tempore inopiæ. Insigniter etiam in hoc ludo eruditi fuerunt Gabaonitæ, qui ad Iosuen missi legati, attritis vestibus, pertusis calceis, panibus pæne in lapides duratis, venerunt. Periculosum enim rati sunt, si se Chananæos dicerent, & propè habitantes. Aiunt igitur se famâ Hebræorum excitos, multorum dierum iter fecisse, idque ex habitu comprobabant. Vestes enim longo itinere detritas, calceos solutos, panes induratos esse; cùm tamen datâ operâ vestes tam attritas sumpserint, & callidè omnia confinxerint, vt verisimilia dicere viderentur. Hoc astu pacem & impunitatem, fœdus & amicitiam ab Hebræis emendicarunt. Verùm dolus iste non omninò impunis mansit; siquidem Gabaonitas addixit Iosue perpetuæ seruituti, vt in vsus vniuersæ multitudinis ligna caderent, & aquas comportarent, Ios. 9. Assentatores Alexandri quid non excogitarunt, vt eius gratiam captarent? Quidam, Nicesias nomine, cùm Alexander à musca se compunctū quereretur, dicebat: Alijs profectò muscis hæ, quæ tuū sanguinem degustarunt, præstantiores multò futuræ sunt ac strenuiores. Anaxandet cum rege iter faciens, vt stupendo inopinatoque fragore cœlum intonuit, omnibus consternatis: Hoccíne, inquit, fecisti tu Alexander Iouis fili? Athen. l. 6.

G. VI. *Ad parādas opes.*

SEXTO. Ad parandas opes. Inspiciamus mercatorem. Differentem Mediolani de religione deque hominum morib⁹ Bernardinum adibat sæpius hortabaturque Mercator quidam, vt multus esset in abominando fœnore; laborare enim vrbem illam nimiùm quantùm eo morbo. Itaque Bernardinus inquirere in mores & vitam mercatoris; comperit autem ipsum perditissimum esse fœneratorum omnium, illudque agere, vt cæteris deterritis liberior ipsi vni fœnerandi relinqueretur facultas. Postcoll. Maioli. col. 4. Quanta hæc astutia, siue huius sæculi prudentia? Inspiciamus & Notarium. Notarius quidam, inquit Poggius Florentinus, qui parū quæstus arte suâ faciebat, excogitatâ aliquid lucrādi versutiâ adolescentem quendam adijt, petens nunquid ei satisfactum esset de quingentis florenis, qui olim patri per quendam iam defunctum mutui causâ debebantur. Inscius ille negauit id debitum in nominibus patris esse. Notarius id instrumento constare à se facto asserens, iuuenem perpulit, vt nummis redempto instrumento apud Prætorē debitum peteret. Citatus filius eius, qui debitor dicebatur, negauit parentem vnquam mutuo quidquā ab alio sumpsisse, cū nihil de ea re (vt mos est mercatoribus) libris suis constaret; statimque ad Notarium profectus, vt falsum hominem arguere cœpit, qui quod nūquam esset actum, scripsisset. Tum Notarius: Nescis fili temporis illius acta, inquit; cùm nondum natus esses, pater quondam tuus eam summam mutuò sumpsit, sed post paucos restituit menses: eius rei ego contractum finis feci: quo liberatus est pater. Ille pecuniâ datâ instrumentum redemit & eâ molestiâ producto fine liberatus est. Ita ergò Notarius ab vtroque nummos bellâ fraude emunxit. Inspiciamus & Mendicos. *Accesserunt aliquando ad Isaac Eremitam peregrini quidam misericordiam postulantes, scissis pannis obsiti vt penè nudi viderentur. Cumque ab eo vestimenta peterent, eorum verba vir Domini tacitus audiuit: qui vnum ex discipulis protinus silenter vocauit, eiq́ præcepit dicens: Vade atque in illâ syluâ in tali loco cauam arborem require & vestimēta, quæ in eâ inueneris, defer. Cumque discipulus abiisset, arborem sicut iussus fuerat, requisiuit: vestimenta reperit & latenter detulit Magistro. Quæ vir Dei suscipiens, peregrinis nudis atque petentibus ostendit & præbuit dicens: Venite, quia nudi estis: ecce tollite & vestite vos. Hæc illi intuentes recognouerunt quæ posuerant, magnoque pudore consternati sunt; & quia fraudulenter vestimenta quærebant aliena, confusi receperunt sua.* Refert S. Gregor. l. 3. dial. c. 14. Inspiciamus cæcum ad rem suam recuperandam solertissimum. Alphonsi Aragonij temporibus Agrigenti (quæ Siciliæ ciuitas est) vir cæcus fuit astutissimus, qui cùm 500. haberet aureos nummos, veritus ne sibi furto adimerentur, in agro eos defodit. Quod cùm fortè quidā non longè ab eo loco habitans vidisset, sequenti die effossam inde pecuniam abstulit. Cæcus post aliquot dies ad locum redijt, vt pecuniam quæreret. Quam cùm non inuenisset, coniectura assecutus est, nullum alium quàm dictum vicinum abstulisse. Itaque rem dissimulat itque post aliquot dies vicinum conueniens, sub iurisiurandi fide, (vt melius tegeretur astus) ceu amico communicat se aliàs pecuniam defodisse & cùm tantundem etiam nunc haberet, petere se ab amico consilium, deberétne simul cum alia defodere, aut seorsim eam apud se retinere? Amicus qui hanc quoque cæci pecuniam vt aliam auferre cuperet, suasit vt cum alia defoderet, & ne cæcus si primam abesse pecuniam inuenisset, hanc quoque, quam se habere nunc dicebat, illic deponere abstineret, primam illic, vt antè erat, reposuit. Cæcus illuc profectus cùm pecuniam inuenisset arbitrareturque id quod erat, amicū haud longè ab eo loco abesse, exclamauit: *Hac in re amice, oculatior vidente cæcus fuit.* Fulgof. l. 7. cap. 3. Panorm. l. 3. de dict. Alph. Videte & stupete filiorum huius sæculi prudentiam.

H VII. *Ad parādā imperia & honores.*

SEPTIMO. Ad paranda imperia & honores. Scimus astum Absalonis, quo imperium patri adimere sibique arrogare studuit. In publico enim sedit ad portam ciuitatis, accedentes comiter allocutus est & questus de iniustitiâ patrij regiminis & neglectu oppressorum: se iudicem equum futurum. Addebat adhæc osculum & complexum, quò populum ad nouarum rerum studium instigaret, 2. Reg. 15. Idē patri regnum iam erepturus dixit votum sibi esse in Hebron; quò vbi peruenit, magnum ex sequacibus suis conflauit exercitum, duxitque in patrem. Verū comâ implicatus ramis quernis suspēditur & à Ioab tribus telis configitur, 2. Reg. 18. Scimus Abimelechum cogitasse vendicare sibi principatum patre

defuncto & præripere septuaginta suis fratribus, quibus debebatur velut natis ex vxoribus præcipuis, non ex concubinis, vt erat ipse. Id vt assequeretur, callidè se insinuauit in amicitiam Sichimitarum, impetrauitque vt Rex ab ijs haberetur. Tum assumptis aliquot nebulonibus fratres suos omnes super vno trucidauit lapide, dempto minimo, Ioathan, abscondito ab amicis. Verùm nihil profecit eius astutia. Breui enim ipsi eius ciues, Sichimitæ, exhorruerunt eius barbariem & ab eo recesserunt; ipseque à muliere deiecto è turri fragmine molæ occisus est, Iudic. 9. Audiamus quid de Lesco Polonorum rege scribat Cromerus l. 2. Mortuo Poloniæ rege eiusdem nominis, statuerunt proceres regni vt ille ei succederet, qui primus ex toto nobilium equitum numero ad metam in plano positam perueniret. Figitur meta apud Prandicinum amnem, ad septentrionalem plagam Cracouiæ, apertâ in planitie. Lescus igitur vaferrimus in stadij sabulo strauit clanculum & occultauit multa hexagona ferrea seu stylos cæcos, quibus currentium equorum pedes læderentur, atque ita vel cespitarēt vel omninò à cursu præpedirentur; ipse autem obliquo cucurrit tramite, quem eiusmodi remoris sciebat non impeditum, atque ita metam primus nullo negotio attigit. Munierat etiam soleis ferreis equi sui calces, ne offenderet si fortè in stylum aliquem incidisset, quod cæteri non fecere. Attonitis vniuersis & iam regem acclamantibus, detegitur eius techna venitque in suspicionem, conuincitur, damnatur & in frusta concerpitur. Ita carnis prudentia ambitiosa castigata est in Lesco.

I. VIII. *Ad circū ueniendum proximum.*

OCTAVO. Ad circumueniēdum proximum. Huius pessimæ prudentiæ exempla aliquot exhibent sacræ literæ. 1. Primo in Ieroboam rege, qui vt stabiliret sibi regnum, erexit vitulos duos aureos intra fines ditionis suæ, vnum in Bethel, alterum in Dan, simulque erexit altaria & instituit Sacerdotes vt subiectum sibi populum, nolentem destitui religionis exercitijs, apud se retineret; metuens ne si Ierosolymam (vbi regnabat Roboam, eratque augustissimum Salomonis templum) se conferret adorationis & sacrificij causa, erga Roboam sensim afficeretur, à se verò deficeret. Itaque vt regnū sibi constabiliret, dolum malum excogitauit, quo plebem suam perderet ac regno cœlorum priuaret. Sed quis huius doli fructus? Contabuit inprimis manus eius superbè & minaciter erecta cōtra Prophetam, qui ei tantum scelus exprobabat. Deinde perijt familia eius funditus. *Propter hanc causam peccauit domus Ieroboam & euersa est & deleta de superficie terræ*, 3. Reg. 13. 2. Secundò in Sacerdotibus Bel, qui vt persuaderent regi Balthasar, Belū Deum viuere, adeoque verum Deum esse, iusserunt poni coram eo vinum & escas, claudique & obsignari ostium Phani vsque in crastinum. Ipsi interim sub noctem per occultos meatus ingrediebantur in templum & ebiberunt vinum ac deuorarunt escas; manè autem facto persuaserunt regi Belum comedisse ac bibisse. Verùm deprehensi à Daniele, vestigijs cineri impressis, à rege occisi sunt, Dan. 14. His addamus è prophanis literis vnicum exemplum. Dercyllidas homo vafer, è dolis compositus cum Cleomene Spartano bellum gerens, septem dierū inducias pactus est. Tertia abhinc nocte Cleomenis castra nihil hostile præsagientia inuasit, alios peremit, alios abduxit; sicque pactam conuentionē turpiter violauit. Perfidiæ igitur accusatus, impio cauillo flagitium elusit dicēs, in faciendo fœdere nullam noctium, sed dierum duntaxat factam esse mētionem. Verùm ob hanc fraudem Argos ei redire vetitum est; quæ ignominiæ nota ad insaniam eum redegit. Itaque fraudes nec apud Græcos eosque Gentiles impunè abierunt; & tamen apud Christianos subinde honori ducuntur & præmia ferunt, qui fraudes docent. Verum apud Deum exosa & execrabilis est hæc sæculi prudentia seu astutia. *Scriptū est enim*, inquit Apostolus 1. Cor. 1. *Perdam sapientiam sapientum & prudentiam prudentum reprobabo.* Quare, Auditores, relicta hac stulta & noxia prudentia filiorum huius sæculi, conquiramus potius nobis prudentiam veram & salutarem filiorum lucis, quæ innititur veritati, quæ æterna considerat, quæ vera ac solida bona quærit in cœlo, vbi veri filij lucis in æterna luce degunt.

CONCIO VIII.

INCITAMENTA AD FACIENDAM ELEEMOSYNAM, ET quamcunque misericordiam.

- I. *Quia res præstantissima.*
- II. *Quia ad hoc obligantur diuites.*
- III. *Quia maximus eius fructus.* 1. Plus dat quam auferat. 2. Ad Deum ducit. 3. Non finit hominem perire.
- IV. *Quia nos Christiani speciatim ad hoc obligamur.*
- V. *Quia præclara sanctorum exempla habemus in pascendis esurientibus, in vestiendis nudis, in visitandis ægrotis, in liberandis captiuis, in defendendis viduis & pupillis, in sepeliendis mortuis.*

THEMA.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Lucæ 16.

A. MOnitum hoc, Auditores: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*; in mentem mihi refricat monitum illud diuinū quo Noë iussus fuit fabricare sibi arcā de lignis leuigatis & in ea mansiunculas, ne cū suis ipse & cum ipsis bestiæ omnes

omnes perirent in diluuio. *Fac tibi arcam de lignis læuigatis*, inquit Dominus: mansiunculas in arcâ facies. Quid enim arca illa nisi pauperum amicitiam seu meritum eleemosynæ? quid arcæ mansiunculæ nisi varias in cœlo mansiones & tabernacula designat? quid ligna læuigata, nisi mammona sunt iniquitatis, quæ tamen instar trabis priùs læuigari, dedolari ac purgari ab omni iniquitatis scabritiæ per eleemosynæ dolabram debent, quò idonea fiant ad extruenda in cœlo tabernacula? Quod igitur olim Deus ad Noën dixit: Fac tibi arcam de lignis læuigatis; hoc in hodierno Euangelio (morali sensu) explicans ait Dei filius: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; vt cùm* in mortis agone, tremendo do illo diluuio, *defeceritis*, recipiat vos arca, pauperū ac Dei amicitia vobis conciliata, in æterna tabernacula. Quare Auditores, si in diluuio illo securitatem de salute vestra, adeoque arcam inuenire vultis, necesse est vt eam nunc vobis fabricetis. Quod etsi alicuius difficultatis, nec vnius diei opus est, faciendum tamen esse, multa sunt, quæ persuadent; vti nunc audiemus.

B. I. *Quia res præstantissima.*

PRIMO. Quia misericordia & eleemosyna, res est præstantissima, regia videlicet ac diuina. Quare S. Chrysostomus vocat misericordiam, *torquem filiorum Dei & nobilium sanctorum*. Ita enim ait Dominus: *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est*, Luc. 6. Viderunt idem Ethnici quoque; Cicero enim pro Ligario ait: *Nulla de virtutibus pluribus admirabilior nec gratior misericordia; homines enim ad Deos nulla re propius accedunt, quàm salutem hominibus dando.* Et Pelignus poëta: *Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis.* Laudatur hinc Antoninus Pius Imp. qui dicere solebat, *malle se seruare vnum ciuem, quàm mille hostes perdere.* Id verò diues facere potest, plurimos, inquam, ciues sua eleemosyna seruare. Quid autem melius, quæso, efficere tuis opibus potes, quàm si esurientes & afflictas animas reficias & lætifices? Nonne à morte eos seruas & quodammodo de puteo extrahis? Quare S. Gregorius Nazianz. orat. de curâ pauperum dicere nō dubitauit: *Fias infortunato Deus, misericordiam Dei imitando. Nihil enim adeò diuinum habet homo, quàm benefacere.* Et S. Chrysost. hom. 36. ad pop. *Magna res est homo*, inquit, *& pretiosa vir misericors. Hæc maior est gratia, quàm mortuos resuscitare, nam hic tu de Christo bene mereris: illic autem ipse de te; miracula enim Deo debes.*

Idem sanctus hom. 33. ad pop. artem hanc ita extollit: *Melius est*, inquit, *hanc artem dandi eleemosynam scire, quàm esse regem.* Et hom. 51. in Matth. docet hoc melius esse, quàm templa ædificare; siquidē animata pauperum templa multò præstantiora sunt lapideis. Et hom. 53. *Hæc nobis mansionem in cœlis ædificat & æterna tabernacula præparat.* Idcircò S. Augustinus etiam vasa templi frangi iussit & in captiuos atque egentes dispensari. Possidius in vita c. 24. Et Acacius Amidæ Episcopus, vt pauperes Persas (ad septem millia) captiuos redimeret, vasa templi vendidit, dicens suis Clericis: *Deus noster neque lancibus neque poculis eget; quare conuenit hæc in eius milites afflictos dispertiri.* Socrat. l. 7. c. 21.

C. II. *Quia ad hoc obligantur diuites.*

SECVNDO. Quia ad hoc obligantur diuites, vt subueniant indigentibus & miseris. Cùm pater mittit plures filios ad Academiam, seniori dat pecunias, non tanquam chariori, vt eas sibi tantùm applicet; sed tanquam prudentiori, vt eas in aliorū etiam bonum dispenset. Idem facit Deus: diuitibus dat opes, vt eas prudenter dispensent & communicent egentibus. Solent reges & principes primogenitos solùm filios instituere hæredes totius regni vel Ducatus; illis tamen commendare cæteros fratres suos, vt eis pro dignitate suppeditent necessaria, v.g. comitatum, ciuitatem &c. idque in testamento suo sæpius inculcant filijs suis primogenitis. Iam verò opulenti, quasi primogeniti habiti sunt à Deo, dum hæredes omnium penè mundi bonorum instituti; sed nequaquam ita, vt negligant fratres suos minores; imò eâ lege & obligatione, vt hos sustentent. Audimus Deum dicentem per Aggæum cap. 2. *Meum est argentum & meum est aurum, dicit Dominus exercituum.* Hinc S. Augustinus hom. 30. inter 50. telum in auaros torquet pro eleemosyna. *Meum est*, inquit Deus, *argentum, meum est aurum. Non est vestrum, ô diuites terræ. Quid ergò dubitatis pauperi dare de meo? Aut quid extollimini, cùm datis de meo?* Si ergo iubet dari pauperi, iubet de suo dari. Hinc S. Ioannes Eleemosynarius dicebat: *si nostra essent, quæ dantur & ea nobis illata essent in mundum, fortè aliqua venia danda esset ei, qui parcè vteretur. Si autem Dei sunt omnia, quæ sunt, eius omninò iussum in ijs quæ sunt eius, seruare oportet;* Leontius in vita. Hinc etiam eleemosyna appellatur *iustitia*, psalm. 11. *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi.* Similiter eleemosynæ Cornelij Centurionis vocantur à S. Petro *iustitia*, Act. 10. v. 35. Ratio est, quia per eleemosynam reddis ius proximo, tibi, Deo. Proximo, quia homo homini debet humanitatem. Tibi, quia tuum consanguineum quodammodò & fratrem adiuuas. Deo, quia reddis ei, quæ ipsius sunt in imagine eius & membris Christi. Intellexit hoc Placilla Theodosij Imp. vxor, quæ suâ manu fouebat pauperes & infirmos, cumque eam aliqui ab hoc auocare vellent, respondit: *Aurum distribuere decet Imperatorem: ego autem pro ipso imperio, ei qui idipsum dedit, operam hanc offerre debeo.* Theodor. l. 5. hist. c. 18. Fraudem ergò committit, qui eleemosynam pauperi negat, sicut testatur Ecclesiast. c. 4. cùm ait: *Fili eleemosynam pauperis ne defraudes.* q. d. iniuriam & fraudem illi facis, si eleemosynam deneges. Iniuriam faceret hepar cæteris membris, si omnem sanguinem sibi retineret & in membra non diuideret; ad hoc enim sanguine abūdat, vt toti eum corpori impertiat. Similiter & auarus, qui, vt ait S. Ioannes, ep. 1. c. 3. *claudit viscera sua ab inope.*

D. III. *Quia maximus eius fructus.*

TERTIO. Quia maximus eius fructus. Primo, cũ
das pauperi, tibi consulis; plus enim accipis, quàm
dedisti. Audi S. Ambrosium, de obitu Theodosij
Bonum, inquit, *est misericors homo, qui dum alijs sub-*
uenit, sibi consulit & in alieno remedio vulnera sua
curat. Et S. Basilium hom. 6. in ditescentes: *Benefa-*
ctorum gratiæ, inquit, *ad dantes reuertuntur, dedisti*
esurienti, tibi consuluisti: quod enim dedisti, cum au-
ctario reuertetur. Quare Clemens Alexandrinus l. 1.
pædag. eleemosynam comparat ludo pilæ, in quo
pila proiecta, per reuerberationem redit ad eum, à
quo proiecta erat. Hinc S. Franciscus dicebat fra-
tribus suis, ne timerent vel erubescerent mendica-
re etiam apud mediocres, eò quòd maiora largirē-
tur dantibus, quàm acciperent ab illis. S. Ioannes E-
leemosynarius pauperes vocabat *Dominos suos*, eò
quòd ab eis opem potiùs acciperet, quàm eis affer-
ret. S. Ludouicus Galliæ rex vocabat eos *milites suos*,
quòd defenderent regnum: proinde etiam se per-
soluere illis stipendia dicebat. Cosmas Medices ma-
gnorum Hetruriæ Ducum primus, erga pauperes
admodum liberalis, cùm hoc nomine prędicaretur,
dicebat se in libro initarum cum Deo rationũ dati
& accepti, nunquam potuisse eò peruenire, vt quæ
deberet Deo persolueret; nam quò plura dabat, eò
plura recipiebat, semperque inueniebat se debito-
rem, Deum verò creditorem. Memorabile est quod
in vita S. Paulini legimus, eum Christi imitatione &
amore opes amplissimas in pauperes erogasse, & ex
ditissimo factum pauperrimum. Cùm quadam die
pauper ab eo stipem peteret, dixit B. Terasiæ olim
coniugi, tunc sorori suæ (cum eâ enim viuebat in
continentia) vt eam illi daret. Respondit Terasia, se
non habere nisi vnicum panem. Iussit tamen Pau-
linus illum dari. Terasia timens ne in prandio non
haberet quod apponeret Paulino, panem non de-
dit, sed seruauit. *Interea*, inquit Gregor. Turon. lib.
de Gloria Confess. c. 107. *aduenerunt quidam dicen-*
tes se missos à dominis suis, vt illi annonæ ac vini de-
ferrent speciem; sed pro hoc se moratos, quòd orta tem-
pestas vnam eis cum tritico abstulerit nauim. Tunc
vir Dei conuersus ad mulierem ait. Intellige, te illi
pauperi vnum panem fuisse furatam, & ideò hanc na-
uim esse mersam. Ex aduerso dum idem Paulinus iam
Nolæ Episcopus, adeò liberalis esset, vt cùm fruges
omnes erogasset in pauperes, tandem seipsum pro
filio viduæ redimendo seruituti mancipare, paulò
pòst Dei nutu à rege Wandalorum agnitus, cũ suis
ciuibus omnibus, atque onustis frumento nauibus
Nolam est remissus: *sicq́; factum est, vt qui se in ser-*
uitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad li-
bertatem rediret, illum videlicet imitatus, qui formã
serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius se-
quens vestigia Paulinus, ad tempus voluntariè seruus
factus est solus, vt esset postmodum liber cum multis,
ait S. Gregor. 3. Dialog. 1.

1. Plus dat quàm auferat.

2. Ad Deũ ducit.

Secundo. Misericordia ad Deum ducit. Refert
Leontius in vita S. Ioannis Eleemosynarij, quòd i-
psi noctu in somnis apparuerit Misericordia, specie
puellæ ornatissimæ & sole splendidioris, quæ coro-
nam de ramis oliuarum in capite gestabat, dixitq́;
ei: *Ego sum prima filiarum regis: si me possederis ami-*
cam, ego te ducam in conspectu Imperatoris. Etenim
nemo habet potestatem apud eum, sicut ego. Ego quippe
feci eum in terris hominem fieri, & saluare homines.
Adhæc refert vidisse Sabinum monachum, quòd
eadem puella ita splendens, & oleâ coronata mori-
entem Ioannem exceperit, & ad Deum deduxerit,
indeque cognouerit, Ioannem eâdem horâ esse
defunctum, & propter eleemosynas ad cælites e-
uectum.

3. Nõ finit hominẽ perire.

Tertio. Non finit hominem perire, quemadmo-
dum nec arca permisit mergi Noën. Fuit olim apud
Romanos Asylum, Misericordiæ templum, sic di-
ctum, quòd nemo ad id confugiens, inde posset ex-
trahi. Huiusmodi templum & ara apud nos est mi-
sericordia & eleemosyna. Audi S. August. hom. 39.
inter 50. *Ante fores gehennæ*, inquit, *stat misericor-*
dia, & neminem permittit in carcerem mitti. Et S.
Chrysost. hom. 33. ad pop. *Eleemosyna*, inquit, *adstat*
tribunali, non tantùm patrocinans, sed & ipsi Iudici
persuadens; vt reo patrocinium præstet, & pro eo sen-
tentiam ferat. Confirmatur hoc ex S. Iacobi epistola
c. 2. vbi ait; *Superexaltat misericordia iudicium*, id
est, superat & vincit iustitiam, & Deum Iudicem, vt
pro misericorde sententiam ferat. Ita exponit S. Au-
gust. in Psal. 143. dicens: *Superponitur misericordia*
iudicio, in quo inuentum fuerit opus misericordiæ; etsi
habuerit fortè aliquid in iudicio, quo puniatur, tan-
quam vnda misericordiæ, peccati ignis extinguitur.
Clarè etiam Tobias c. 4. dixit: *Eleemosyna à morte*
liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Non
memini me legere, inquit S. Hieronymus ad Nepo-
tianum, *mala morte mortuum, qui libẽter opera cha-*
ritatis exercuit: habet enim multos intercessores, &
impossibile est multorum preces non exaudiri. Hinc
etiam S. Paulus 1. Timoth. 6. iubet moneri diuites,
vt non sperent in incerto diuitiarum, sed thesauri-
zent sibi fundamentum bonum in futurum, vt ap-
prehendant vitam æternam. Vidit enim Apostolus
difficillimum fore in illo die stare ante Iudicem;
quod testatur inprimis Nahum c. 1. dicens: *Ante fa-*
ciem indignationis eius quis stabit? Et Malachias c. 3.
Quis stabit, inquit, *ad videndum eum? Ipse enim quasi*
ignis conflans, &c. Quare vt ante Iudicẽ stare queant
diuites, fundamentum eis bonum & solidum pro-
ponit & suadet Apostolus 1. Tim. 6. misericordiam
& eleemosynam; seu (vt ipse ait) *facilè tribuere &*
communicare. Non constituent sibi fundamentum
bonum, si prudenter sciant loqui, ingeniosè discur-
rere, aulicos mores componere, scitè saltare, pu-
gnare, equitare, escas diuidere, linguis externis
loqui, &c. Sed si pascant esurientes, vestiant nu-
dos, &c.

E. IV. *Quia nos Christia-*

QVARTO. Quia nos Christiani specialem habe-
mus causam, vt qui scimus dare nos Christo, quod
pauperibus damus. Cuius rei, præter expressum
Christi testimonium, non vnum habemus exem-

plum.

mi specia-timad hoc obligamur. plum. S. Martinus chlamydem se pauperi dum dare existimauit, Christo ipsi dedit; qui sequente nocte in eâ ipsi apparuit, dicens: *Martinus adhuc catechumenus hac me veste contexit*, Sulpit. in vita c. 2. S. Martyrius pallio suo leprosum inuoluens, sensit se Christum inuoluisse, à quo posteà vocem hanc audiuit: *Martyri tu non erubuisti me super terram, ego te non erubescam super cœlos*, refert S. Gregor. ho. 39. in Euang. S. Catharina Senensis, cùm tunica se spoliasset, eamque pauperi dedisset tempore præfrigido, nocte proximâ vidit Christum, eam tunicâ margaritis coruscantem manu tenentem audiuitque: *Dabo tibi vestem inuisibilem, quæ à te arceat omne noxium vtriusque hominis frigus.* Atque ex eo tempore nullum ampliùs frigus sensit: vnde hyberno & æstiuo tempore semper iisdem vtebatur vestibus. Vt in eius vita.

F. V. QVINTO. Quia præclarissima habemus Sanctorum exempla, quibus stimulant nos ad se imitandū.

Quia præclara sanctorum exempla habemus. *In pascendis esurientibus.* Panis & potus dandus indigentibus? Exemplo est S. Exuperius Tolosæ Episcopus, qui (vt ait S. Hieronymus epist. ad Rusticum Mon.) *Viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios & ore pallente ieiuniis, fame torquetur aliena, omnemq; substantiam Christi visceribus erogauit.* S. Dominicus, qui adhuc iuuenis in communi Hispaniæ fame vendidit libros suos, pretiumque & alia sua omnia in pauperes distribuit: quod idem in Burgundiæ fame fecit Ecdicius senator, qui ad quatuor millia pauperum assiduè sustentauit. Vnde vocem de cœlo audire meruit: *Ecdici quia fecisti rem hanc, tibi & semini tuo panis non deerit in sempiternum.* Gregor. Turon. l. 2. hist. Franc. c. 24. Iudocus Britonum regis filius, panem vnicum, cùm haberet ad victum quotidianū, petentibus eum pauperibus dedit, dicens: *Deus nobis prouidebit.* Et ecce per fenestram visæ sunt in alueo fluminis quatuor nauiculæ victualibus onustæ; quæ à quo illuc delatæ sint, nunquam indagari potuit. Florentius Abbas in eius vitâ. Leo I. nondum Imperator, cùm cæco sitienti aquam quæreret, doctrice Deiparâ eam in luco reperit, quâ non solùm cæcum refocillauit, sed & illuminauit, fierique tandem Imperator meruit, vti ei promiserat virgo. Baron. anno 457.

In vestiēdis nudis. Vestiendi nudi? Præter SS. Martinum & Martyrium, de quibus paulò antè, aliosque, ecce tibi S. Franciscum, qui cùm adhuc sæcularis esset, vestiuit militem pauperem viditq; nocte sequente palatiū augustum & amplum; cumque rogaret, cuius essent illa omnia, audiuit: *Tua erunt tuorumq; militū.* S. Bonauent. in eius vitâ. S. Elisabetha pauperi cuidā donauerat suum pallium, cumque maritus Thuringiæ Princeps id ab eâ repeteret, ipsa in perticâ pendulum sibique miraculo restitutum ostendit. Refert Iac. Spirensis in eius vitâ.

In visitādis ægrotis. Visitandi sunt ægroti? Stimulum præbet S. Bernardinus, qui cùm anno 1400. Senis ingēs lues grassaretur cum horribili fætore & morte plurimorū, ipse duodecim adolescentibus ignitâ oratione persuasit, vt ægris se duce totos impenderent; præiuitque obsequentibus ipse officiosissimè. Surius 20. Maij in vitâ. Gallicanus, vir consularis, triumphalibus coronis insignitus ad ostia Tiberina secessit, & hospitalitati atque infirmorum seruitio totum se addixit; hocque piō ministerio meruit fieri martyr sub Iuliano, Baron. in Martyrol. 25. Iunij. Exercuerunt se strenuè in eodem obsequio Placilla Theodosij Imperatoris vxor, S. Radegundis Franciæ regina, S. Elisabetha regis Hungariæ filia. Quis detrectet, imò quis non ambiat agere, quod tanti viri ac fœminæ cum summâ delectatione fecerunt?

In liberādis captiuis. Liberandi sunt captiui? Fecit id S. Paulinus, Episcopus Nolanus, tradens semetipsum in captiuitatem pro redimendo viduæ filio à Wandalicâ seruitute; quâ re effecit, vt à Wandalo rege agnitus cum honore & munere omnium captiuorum suæ ciuitatis, domum sit dimissus. Fecit S. Sanctulus, qui pro Diacono captiuo se vadem & captiuum Longobardis obtulit; sed cum plectēdus esset, carnifici manus gladio armata obriguit. Quam vbi Sanctulus ei restituit, liber dimissus est, donatique ei omnes captiui, S. Gregor. 3. dialog. 37. Aliqui etiam sacra vasa distraxerunt, quibus redimerent captiuos, vti Acacius Amidæ Episcopus ad redimendos Persas, hostes licet, fame tabescentes, à Romanis captos apud Socrat. l. 7. c. 21. Deogratias Episcopus Carthag. ad liberandos Christianos è Wandalicâ captiuitate, apud Victor. Vtic. l. 1. Wandal. Cæsarius Episcopus Arelat. apud Cyprian. eius discipulum in vita.

In defendendis viduis & pupillis. Defendendæ viduæ & pupilli? Enituit in hoc opere S. Iuo, quem anno 1347. Clemens VI. Pap. retulit in Sanctorum numerum. De quo inter alia scribit auctor vitæ eius apud Surium 29. Maij. *Pupillos & orphanos egregiè tuebatur, & eorum causa diuersis in locis adibat iudicia, patronum se illis exhibens, neq; tamen id spe alicuius muneris aut præmij, sed pietate & iustitia permotus, imò verò suis impendijs illorum causas defendebat apud Iudices, vt posset à Domino audire: Quod vni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti. Inde factum est, vt in illa regione meritò appellatus sit, Aduocatus pauperum.* Et anterius: *Orphani, afflicti, calamitosi homines eius fouebantur humanitate & patrocinijs: inter discordes conciliabat pacem, & amicitiam: eos qui carceribus detinebantur hortabatur ad patientiam: & cùm proferenda ab ipso esset in iudicio sententia, sine lachrymis id non faciebat. In misericordiæ opera totum se impendebat, toto pectore quæ sunt huius mundi despiciens, & cælestibus semperq; mansuris bonis inhians.* Et inferiùs: *Alienigenas, pauperes; item egenos, malâ affectos valetudine, deformes, haud secùs ac fratres suos humaniter excepit, ad mensam sibi assistere voluit, de cibis suis illis apposuit, lectos apparuit, proprijs manibus illorum pedes abluit.* Vnde & per miraculum panes in pauperes erogando sibi multiplicari, ac Christum ipsum, aut certè Angelū Christi vicarium, specie pauperis, mensæ socium habere meruit.

In sepeliendis mortu[is]. Sepeliendi mortui? Celeberrimi in hoc actu Ioseph

Ioseph & Nicodemus, immortale pietatis exemplum nobis reliquerunt, cùm Christum Dominum sepelierunt. Secundum hos Asterius Senator Cæsareæ, qui cùm S. Marini martyris corpus capite truncatum, subiectis humeris & substrata, qua induebatur, veste exciperet, & deferret ad sepulturã, honorem, quem martyri detulit, continuò & ipse martyr accepit, Baron. in martyrol. 3. Martij.

Quare, Auditores, apprehendamus quæso securim, incipiamus, si nondum cœpimus, pergamus fabricare nobis arcam; læuigemus ac purgemus ponderosas opum trabes ab omni iniquitate & superfluitate: mittamus ligna super ligna, eleemosynam, quò perficiatur & solidetur arca, meritum vitæ æternæ, vt in tempore diluuij, mortis, inquam, articulo, securi nauigare, imbres æquè ac fluctus contemnere possimus. Quid putatis dixisse in seipsos, miseros illos homines, qui vaticinio illius Noë credere noluerunt, tandem verò experti sunt diluuij incrementum! ô quàm doluerunt, quod exemplo Noë non fabricarint sibi nauim! ô Noë, credo, dixerunt: ô Noë, quàm tu sapuisti, & quàm nos desipuimus! ô si iam liceret, vel nauiculam nobis parare, quo pretio eam non emeremus! Quid prodest nobis iam pecunias corrogasse, quas vno tractu fluctus hauriunt! Quid prosunt pecuniarum trabes, quibus innatamus ad vnam fortè horam, breui demergendi? *Quid profuit nobis superbia? aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis?* Transierunt omnia illa, nullo nostro fructu. Ne ergò cum Phrygibus illis serò sapiamus, nunc, nunc, Auditores, faciamus nobis arcam de lignis læuigatis: faciamus nobis amicos, inquam, de mammona iniquitatis; vt cùm defecerimus, recipiant nos in æterna tabernacula.

CONCIO IX.

INCITAMENTA AD ORNATVM TEMPLORVM PROMOVENDUM.

I. *Quia templa domus Dei & patronorum.*
II. *Quia est index religionis nostræ.*
III. *Quia hac munificentia melior videtur eleemosyna.*
IV. *Quia hac ratione diuitiæ purgari possunt, & peccata redimi.*
V. *Quia magna huius munificentiæ merces.*

THEMA.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Lucæ 16.

A. Debemus certè manibus palpare, quòd Deus noster non velit mortẽ nostram, sed vt magis conuertamur & viuamus. Ecce enim iterum in hodierno Euangelio erudit nos fideliter, qua ratione iram Dei effugere & pericula imminẽtis iudicij cauere possimus, dum docet amicos nobis quærendos, qui in nostra defectione recipiant nos in ęterna tabernacula. Si plures eadem naui veheremur, & peritus quispiam moneret, nauem certò in ponte proximo collidendam & frangendam esse: non est mihi dubium, quin omnes nos sedulò circumspiceremus, si quam in fluuio trabem aut stipitem cui adhærescere liceret, cerneremus, vel certè alicui perito & forti natatori nos adiungeremus, eumque blandissimis verbis demulceremus vti nos natandi imperitos, secum eueheret. Hoc facit hodie Christus; videt enim certissimò nauem corporis nostri paulò pòst ad pontem mortis allidendam, propterea monet nos vti nobis prouideamus de opitulatore: *Facite vobis amicos.* &c. Sed qui sunt isti amici? pauperes Primo, natatores optimi, quia leues & expediti, graues opibus diuites facilè secum euehent. Deinde Sancti, Ecclesiarum patroni; hi enim propriè sunt amici illi qui ad æterna tabernacula, in quib. iam securi habitant, recipere nos possunt. Possumus verò eos facere amicos nostros, si eorum ædes sacras, quas in terris habent, ditemus & ornemus nostra munificentia; ad quam inuitãt nos non pauca, nec leuia argumenta.

B. I. *Quia templa domus Dei & patronorum.*

PRIMO. Quia templa sunt domus Dei, & Patroni communis nostri patris patriæ. Decet autem omni modo vti regnum vel gens aliqua, si velit regẽ suum habitare secum, extruat ei palatium pro regis dignitate. Itaque decet etiam vt Deo præparetur habitatio digna quantum fieri potest, si velimus eũ habitare nobiscum. Tametsi enim totus orbis templum quoddam est, in cuius angulis omnibus necessariò semper adest, id tamen nobis nequaquam sufficere debet, qui volumus prætereà vt singulari suo adiutorio & beneuolentiæ oculo, imò etiam reali humanitatis suæ præsentia in Eucharistia nobis adsit & inuigilet, adeoque sicut cum beatis habitat per gloriam in cœlo, ita nobiscum fit in terra per gratiarum effusionem. Quod cum maximum sit beneficium, decet proinde talem constituere illi ædem, quæ cæteras habitationes nostras superet. Propterea Dominus habitaturus inter Israëlitas petijt pro domo suã aurum, argentum, gemmas, ligna Sethim, pretiosissima quæque, &c. Exod. 25. Posteà Dauid etiam præparauit templi fabricæ impensas totis viribus centum millia talentorum auri, & millies millia talentorum argenti, præter alia necessaria: & tamen quasi hoc parum esset, addit se hæc præparasse in paupertate sua, 1. Par. 22. Causam verò tantæ præparationis assignat ib. cap. vlt. dicens: *Neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.* Quid fecisset, si Deum in Eucharistia præsentem corporaliter habuisset in templo, vti nos? Porrò templum id extructum est à centum quinquaginta millibus artificum & sexcentis. Quæ omnia declarant, non posse satis exornari domum illam, in qua Deus habitaturus sit. Hinc secuti Christiani tot magnifica

gnifica templa extruere, tot fundis & redditibus dotauêre vt etiamnum miretur totus orbis: & meritò quidem, quia Deum suum peculiari modo secum in templis habent, personaliter videlicet in S. Eucharistia. Quòd si gentiles quoque magnificentissima Dijs suis extruxêre templa vti Pantheon & templum Pacis Romæ; templum Dianæ, quod Plinio teste l.36.c.14. in Epheso, annis ducentis & viginti extructum fuit, quid non decet facere Christianos ad ornandam domum Domini? Quid? Apes nos hoc edocent. Ipsæ enim communi labore, regias Imperatoribus suis futuris in vna parte aluei extruunt, amplas, magnificas, separatas, vt scribit idem Plinius l.11.c.11. Hoc verò cùm naturali industria faciant, miraculo idipsum facere SS. Eucharistiæ visæ sunt aliquando cùm Sacerdos in terram cadens, sacram amisisset pyxidem; apud Io. Garet. cent. 15. Iterum cùm mulier Eucharistiam in alueare poneret, apud Cæsar. l.9.c.8. Apes enim è cerâ perpulchram ei ædificauere capellulam. Pudeat ergò nos à brutis vinci animalculis.

B. I. *Quia templa domus Dei & patronorum.*

Sed ferè vnusquisque domo tantùm sua sollicitus est, eam adornat, implet, accommodat, vt omnia niteant; lecti molles, argentea pocula, vestes sericæ præparantur; de domo autem Domini, eius altaribus, vasis, vestibus non curatur, niteantné an sordeant. Aduerterat hoc in se quoque Dauid, Rex qui ait 1. Par. 17. *Ecce ego habito in domo cedrinâ, arca autem fœderis Domini sub pellibus est.* Vnde & animum mox adiecit ædificandi templum Domino. De hac negligentia conqueritur Aggæus c. 1. *Nunquid tempus vobis est vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?* Et quid ad hoc Deus? *Respexistis ad amplius & ecce factum est minus: & intulistis in domum & exufflaui illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est & vos festinatis vnusquisque in domũ suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt cœli, ne darēt rorem,* &c. Quia enim homines de domibus tantùm suis solliciti erant, vt eas opibus & horrea sua frumentis replerent: domum autem Dei nudam & spoliatam reliquerant: aptè puniti sunt, vt & ipsi domos atque horrea nuda & inania reperirent. Hoc igitur intellecto Zorobabel cum populo animum adiecit ad restaurandum templum. Nemo ferè est, qui hoc tempore non adlaboret vt quamplurimã messem in horreum suum conueniat: paucissimi verò cogitant, quid pro gratiarum actione in domum Dei afferant.

C. II. *Quia est index religionis nostræ.*

SECVNDO. Quia templum est index religionis & pietatis nostræ: sicut gloria alicuius ciuitatis vel oppidi est, si publica ædificia sarta tecta conseruet, pontes incolumes, vias nitidas & stratas, &c. Hinc enim Carolus V. Imp. vrbem aliquam ingrediens ad tria inprimis attendebat: ad templum an ornatũ esset: ad horologium, an æquum: ad plateas, an mũdæ essent, indeque coniectabat ciuium pietatem, industriam & honestatem. Corn. in Isai. Ea enim solent homines ornare, quæ amant. Certè videmus in tabernis multorum insignia heluonum, quia tabernas amant. Dicerem & ego te amare decorem domûs Dei, adeoque Deum ipsum, si in templi parietibus, vasis, vestibus inuenirem nomen aut insignia tua. Cùm quis hortulum sedulò excolit, signum est eum delectari horto: vbi verò vrticas eum obruere permittit, censetur eum non amare. Sic etiam videmus multos quantumuis ære alieno obstrictos, profusos tamen esse ad ea quibus delectantur, vestes, ludos, conuiuia, equos, canes, venationes, &c. in quę maximas expensas faciunt: vbi tamē pauperi quid dandum vel etiam mutuandum est, statim prætendunt paupertatem, debita, prolem multam, &c. Quæ causa est, cùr Dominus nusquam iubeat afferri aliquid templis: sed in liberâ cuiusque potestate relinquat: de quâ re protestatur 1. Par. 17. dicens ad Dauidem per Nathan: *Nunquid locutus sum saltem vni Iudicum Israël, quibus præceperam vt pascerent populum meum, & dixi: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam?* q. d. præcepi quidem vt pascerent populum meum, nunquam tamen præcepi vt domum mihi extruerent vel ornarent. Propterea Exod. 25. iussit quidem pro tabernaculo suo collectam fieri: sed ab ijs tantùm, qui sponte quid offerrent. Voluit enim spectare Dominus, quâ religione homines præditi essent, & quid ad sui gloriam & decorem liberè facturi. Hoc insinuauit cùm Marci 12. *sedens contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium.* Sic ergò etiamnum ad cœli valuas sedet & intuetur eos qui ad decorem domus suæ munus aliquod afferunt. Quare sicut Exod. 35. Omnis multitudo filiorum Israël mente promptissima obtulit quidquid habebat pretiosi, inaures, armillas, annulos, dextrariola, &c. Mulieres doctæ acupicturas, &c. ita vt Moyses per præconem prohibere debuerit, nequis vltrà quid offerret: quia plus quàm necesse erat obtulerant, Exod. 36. Sic multò magis decet facere Christianos; siquidem ipsi longè maiora beneficia à Deo acceperunt. Sed heu sæcula! quæ olim maiores nostri Deo dedicauere, nunc eidem aliqui eripere conantur. Non est iam necessarius eiusmodi præco qui munera inhibeat; necessarius esset, qui rapinas & despoliationes sacrarum ædium vetaret. Id quod non obscurè monstrat, qualem isti zelum erga Dei cultum & religionem habeant.

D. III. *Quia hæc munificentia melior videtur eleemosyna.*

TERTIO. Quia munificentia erga templa nobilior esse videtur & melior eleemosyna quæ fit erga pauperes. Ita enim S. Chrysost. hom. 18. in Acta Apost. docet: *si quid habes insumendum in pauperes,* inquit, *illuc insume;* (in Ecclesiam scilicet) *melius est illuc quàm ibi.* Et ratio est, quia quod datur egenti Ecclesiæ, datur ipsi Christo propriè & directè, non interpretatiuè tantùm, vt fit cum datur quid egentibus. Cùm enim videmus SS. Eucharistiam locis & vasis incultis asseruari, in templis & altaribus omni decore destitutis offerri, quis dubitat Christo Domino magnoperè placitura quæ offeruntur

runtur ad hoc vt digniùs veſtiatur, reponatur, offeratur? Pauperes non ita apertè repræſentant Chriſtum, vti S. Euchariſtia; multi etiam illorum mali & èleemoſyna indigni ſunt: at cùm Chriſtum in tẽplo videmus malè habitare, quid excuſationis prætendemus? Certè Matth. 25. obijciunt damnandi: *Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientẽ, aut hoſpitem, aut nudum* &c. quia in pauperib. Chriſtum nequaquã agnoſcebant. At quomodo nos excuſabimus, ſi Chriſtum ipſum egere videamus in Eccleſijs pauperculis & non veſtiamus? Nonnè ſolemus dicere: **diß iſt ein armes Gotshauß: da iſt ein armer Heilig?** Quare inſaniunt hæretici & quicunbue ornatum Eccleſiæ impugnant, cum Iuda, qui indignabatur quòd Magdalena effudiſſet vnguentum pretioſum ſuper caput Chriſti, dicentes cum ipſo: *Vt quid perditio hæc?* poſſunt enim dari pauperibus? Rectè enim in eum locum Theophylactus ait: *Confundantur qui pauperes Chriſto præferunt. Qui abſtulerit diſcum pretioſum & cogit vt corpus Chriſti in viliori ponatur, prætexens, ſcilicet pauperes, ſciat cuius partis ſit.* hæc Theoph. Non dubito, multos noſtrum ſæpe cogitare: ô ſi vixiſſem tempore Chriſti, vel nunc Chriſtus apud nos degeret, quàm vellem ei ſeruire, quàm officiosè venientem excipere, tractare, venerari? Vellem ego ei Martha eſſe & Magdalena, &c. At hoc, ô Chriſtiani poſſumus ſi velimus: nam vt hoc poſſemus inter alias etiã cauſas puto vnam eſſe, cur in Euchariſtia nobiſcũ manere voluerit. Excelluere in hoc genere deuotionis fœminæ inprimis: vt eæ quæ vnxere Dominum, Hæmorrhoiſſa, quæ erexit Chriſto ſtatuam. S. Helena Conſtantini Imperatoris mater, quæ extruxit ei templa ſplendida & magnifica. S. Pulcheria Auguſta, &c. Atque hinc, vt arbitror, appellantur ab Eccleſia *deuotus fœmineus ſexus.*

E. IV. *Quia hac ratione diuitiæ purgari poſſunt.*

QVARTO. Quia cùm diuitiæ raro ab iniuſtitiæ nota puræ ſint, non poſſunt cõmodiori modo purgari, (cùm non patet, quid cui reſtitui debeat) quã ſi vel in pauperes vel in Eccleſiæ ornatum aliquid conferant. Quæro enim quare Dominus hodie diuitias vocarit *Mammonam iniquitatis?* S. Hieronymus in ep. ad Hedibiam ait: *Quia omnes diuitiæ ab iniquitate deſcendunt;* iuxta id, quod veriſſimum putat: *Omnis diues aut iniquus, aut iniqui hæres.* Hic ergò eſt gibb. ille cameli, qui impedit ingreſſum per foramen acus. Inſpiciant opulenti opes ſuas & videant vtrùm hoc gibbo careant & aliqua ſaltem ex parte non ſint dubiæ conſcientiæ. Dicant igitur cum villico: Quid faciemus? & ſi dominos ignorant, ſequantur eius conſilium, vocent pauperes, adeant Eccleſias & donent eis bona, quæ periculosè poſſident. Multi aduertunt ſe viribus paulatim deficere, ſpiritum difficilè trahere, barbam incaneſcere, ſcalas difficulter ſcandere. Cur non dicunt iſti: *quid faciam? Dominus aufert à me villicationem?* faciam ergò mihi amicos pauperes & ſanctos. Hæc foret expedita ratio componendi cum Deo de incertis debitis. Solent qui obnoxij ſunt debitis incertis, quorum ſumma ſcilicet & creditores ignorantur, cum ſummo Pontifice compoſitionem facere, & incertum quid pro certo dare, quod pontifex ad pias cauſas applicat, ſicque illi liberantur à debito. Hanc facere cum Deo diuites deberent de mammona iniquitatis; (nam ſi certa habeant debita, ea reſtituenda ſunt dominus ſuis) facient autem ſi huic vel illi pauperi Eccleſiæ quid applicent.

Et peccata redimi.

Eſt prætereà hæc facilis & expedita ratio peccata redimendi. Audiamus teſtamentum illuſtris viri, Petri Soræ & Arpini Domini, eiuſque coniugis Dodæ, quo monaſterium erexerunt ad honorem D. Virginis in agro Sorano, anno 1030. ex Baronio: *Cœpimus cogitare,* inquiũt: *intra noſmetipſos qualiter in peccatis cõcepti & nati ſumus, & qualiter ab infantia noſtra, die noctuque horis & momentis innumerabilia peccata commiſimus, & qualiter in illo terribili iudicio de omnibus factis noſtris & cogitationibus Deo rationem reddituri ſumus; & qualiter ab illo æquiſſimo iudice vnuſquiſque recipiet ſecundum opera ſua: & rurſus dum cogitare cœpimus, qualiter impij & peccatores, qui hic peccata redimere negligunt, in illam pauendam pœnam perpetuò cum diabolo damnabuntur, & qualiter iuſti & electi Dei in illa æterna beatitudine cum Domino gloriabuntur; ſubitò reſpexit nos diuina pietas, & compunctum eſt cor noſtrum cum tremore & æſtuatione cordis: & cœpimus cogitare & quærere conſilium à Sacerdotibus, & religioſis viris, qualiter innumerabilia peccata noſtra redimere potuiſſemus, & ab ira æterni iudicis & à pœna æterna euadere. Accepimus conſilium ab eis: præterquam renuntiare ſæculo, nihil eſſe melius, quàm eleemoſynarum virtutem, & de proprijs rebus & ſubſtantijs monaſterium conſtruere, & ibidem cœtus monachorum Deo famulantium coadunare, & ibi ſecundùm regulam & normam beati Benedicti laudem Deo reſonare, & vota perſoluere, & omni tempore pro animabus noſtris inceſſanter orare. Hoc conſilium ab eis lubenter & ardentiſſimo amore accepimus. Igitur conſtruximus Eccleſiam in honorem Domini noſtri* IESV *Chriſti, & ſanctæ Dei genitricis & Virginis Mariæ, & tradidimus eam in manus viri venerabilis Domini Dominici Sacerdotis, & Abbatis, & ibi cum Abbatem conſtituimus, vbi monaſterium conſtruxiſſet, & cœtus monachorum Deo famulantium eò aduocaſſet,* &c.

F. V. *Quia magna huius munificentiæ merces.*

QVINTO. Quia magna eſt merces eiuſmodi munificentiæ. Cupidi & auari ſolum & totum id perire putant, quod egentibus & Eccleſijs datur. Vnde prouerbium, cùm quid perditum videtur, **Du haſt es ſchon in Stock gelegt**, id eſt, nihil recuperabis de re tua; perdita eſt, quia miſſa in gazophylacium. Sed falſum hoc eſſe, oſtendit multorum liberaliſſimorum Principum conteſtatio; vti & S. Ottonis Epiſcopi Bambergenſis, qui fundatis à ſe 15. cœnobijs, & 5. monachorũ ſeminarijs veriſſimè dicebat, ſe quo plura Deo largiretur, eo ditiorem fieri. Non enim perit, quod templo datur, licet id non ſtatim

recupe-

recuperare queas; *retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum*, ait Dominus Luc. 14. quin imo nullibi securiùs tibi asseruatur. Quid enim Gazophylacium aliud, quàm custodia diuitiarum? Neque solùm custodia, sed prætereà mensa cambij est secura & maximi fœnoris. Solent Indi aurum & gemmas commutare cum crepundijs nostris, crepitaculis, cultris, speculis, ollis, &c. quia nimirum ipsi talia non habent. Et quis cum his mercatoribus non libenter negotiaretur? At possumus hoc pacto cũ Deo & Sanctis eius non difficilè negotiari. Ipsi enim hîc in templis suis indigent opellâ tuâ: parati dare tibi, quibus ipsi abundant, dona multò præstantiora: vti subsidia temporalia & victorias; vnde Christiani Imperatores antiqui ad bella profecturi, priùs muneribus placabant Basilicas; & illustres obtinuêre victorias. Quin etiam de Alexandro M. scribit Plinius l. 12. c. 14. eum aliquando à pædagogo Leonide correctum, quòd in sacrificando nimium thuris adhiberet; siquidem thus non priùs prodigere deberet, quàm nationes illas, quæ thus gignunt, adeptus esset. Postmodum vbi Alexander regnum Sabæ obtinuit, misit Leonidi nauim thure plenam, nuncians ei, vel ideò se regnum id adeptum esse, quia priùs erga Deos in adhibendo thure tam liberalis fuisset. Otto II. Imp. in diplom. dato monasterio S. Vincentij, ait: *Si Ecclesiarum Dei curam habere studuerimus, proculdubio imperium nostrum stabile erit; insuper & vitam æternam promereri credimus.* Exemplum de S. Theodolinda, Boiorum principe, Regina Longobardorum religiosissimâ, quæ templum D. Ioanni Baptistæ magnificum extruxit, refert Raderus in Bauaria S. & pia, p. 1. *Memoria proditum*, inquit, *Constantem Imp. post hos annos 60. Longobardis bellum illaturum, cùm Tarentum traiecisset, deq; euentu sollicitus hominem solitariam vitam agentem vaticinij laude clarum consuleret, vnius noctis petitâ morâ, numine salutato responsum tulisse: Nunc quidem vinci neutiquam posse, reginæ exteræ factum obstare, collocasse eam in Longobardorum finibus Baptistæ Basilicam, qui Deum perpetuis precibus appellet, sed futurum aliquando vt templi neglectu gẽtis exitium consequeretur. Cuius prædictionis fidem res temporum successu firmauit.* Basilius & Eudocia coniuges pro erecto ad honorem Deiparæ templo filium impetrarunt Eudocimum; alij alias gratias. Deinde quæ ad Ecclesiam offeruntur, compensantur etiam precibus & sacrificijs Ecclesiæ, vtpote quorum ministerio hæc peraguntur. Audi Chrys. hom. 18. in acta Apostolorum: *Preces illic perpetuæ propter te*, inquit, *laudes & synaxes propter te, oblatio per singulos dies Dominicos.*

2. Deinde in articulo mortis & iudicio; vbi inuenies Sanctos illos, quorum Ecclesias fundasti, dotasti, ornasti, patronos & intercessores apud Deum. Si enim Iudæi commendabant Centurionem illum apud Christum, eò quòd Synagogam eis ædificasset, dicentes: *Quia dignus est, vt hoc illi præstes; diligit enim gentem nostram, & Synagogam ædificauit nobis*, Luc. 7. Cur non & Sancti commendarent te ibi apud Deum, si Ecclesias eorum struxisti, adornasti? *Si commendatur Domino*, ait Ambros. serm. 89. *qui ædificauit Synagogam, quanto est commendatior, qui ædificauit Ecclesiam?* Vt enim Christus Dominus S. Martini vestem produxit, dicens: *Martinus hac me veste contexit:* Ita facient ibi Christus & Sancti, vasa templi & vestes sibi donatas proferendo, & toti mũdo ostendendo.

3. Denique in æterna beatitudine, quatenùs accidentale eorum præmium semper augebitur, quorũ ope & subsidio Dei laus propagatur in Ecclesia. Vnde S. Chrysost. hom. 18. in act. Apost. ait: *Cogita, quòd vsque ad Christi aduentum mercedem habiturus sis, qui altare Dei excitaturus es.*

Quare, Auditores, qui talenta sibi credita ad hãc mensam dederit (citra damnum tamen propinquorum suorum) profectò ille sapiet, & cum vsura recipiet. Moyses, cùm populum adhortaretur, ad contributionem pro tabernaculo faciendam: *Quisquis vestrum sapiens est*, inquit, *faciat, quod Dominus imperauit*, Exod. 35. Quisquis igitur saluberrimum & vtilissimum facere cambium vult, næ ille sapiet, qui hoc fecerit.

CONCIO X.

DOCVMENTA.

I. *Discunt diuites.* 1. Villicos se esse. 2. Bene collocare opes. 3. Modum dandi eleemosynã.

II. *Discunt pauperes.* 1. Fodere potius quam mendicare; mendicare quam furari. 2. Bene viuere & orare pro benefactoribus.

III. *Discunt Domini & superiores.* 1. Lentè procedere ad condemnationem. 2. Abstinere verbis amaris.

IV. *Discunt subditi & serui.* 1. Non fraudare Dominos. 2. Nec participes se facere furti.

V. *Discunt dissipatores bonorum suorum.* 1. Reddendam sibi rationem. 2. Quorsum desinat eorum prodigalitas.

VI. *Discunt omnes.* 1. Prouidè omnia agere. 2. Modum componendi cum Deo rationes.

THEMA.

Quid faciam? Lucæ 16.

A. VErbum sanum & irreprehensibile est hoc, *Quid faciam?* Dirigit enim hominem ad viã salutis æternæ. Sed non omnes amant quærere: quid faciam? aliqui enim malunt quærere: quid sciam? vti sunt studiosi aliqui & mundi sapientes, qui scire tantùm volunt. Alij: quid dicam? vti aliqui Doctores, Concionatores & Pastores, qui dicunt, & non faciunt. Alij: quid fingam; vti hũc decipiam, hoc aut illud factum prauum palliem aut

excusem? Alij: quid credam? vti Lutherani & Caluinistæ, qui fidem solam extollunt, & vnicum ad salutem medium esse dicunt; opera bona excludunt. Quorum omnium quæstiones mutilæ & insufficiẽtes sunt. Optima & sanissima illa est, quam hodie sibi proposuit villicus: *Quid faciam?* sic quæsierunt à Ioanne Baptista turbæ, publicani & milites: *Quid faciemus nos?* Luc. 3. Sic à S. Petro & Apostolis compuncti illi: *Quid faciemus viri fratres?* Actor. 2. Sic à Christo Domino Saulus: *Domine, quid me vis facere?* Act. 9. Cum istis ergò potiùs quàm cum illis primis, accedamus nos ad Christum, & quæramus ex illo: Quid faciemus? Diuites & pauperes, Dominos & seruos, dissipatores bonorum, & denique omnes docebit in hoc Euangelio Dominus.

B. I. *Discunt diuites.* 1. Villicos se esse.

Discunt PRIMO diuites, inprimis villicos potiùs se esse suarum possessionum, quàm Dominos. Patet ex isto Euangelio. Primò, quia villici vocantur seu dispensatores. Secundò, quia rationem Domino suo reddere tenentur. Tertiò, quia priuantur bonis illis ad nutum Domini; *iam non poteris villicare.* Et certè in mortis articulo omnia relinquenda sunt; quod argumentum est, ea nostra non fuisse; siquidem Dominum suum non sequuntur. Hoc voluit etiam in lege veteri hominibus inculcatum Deus, quando Leuit. 25. vetuit terram vendi in perpetuum, seu in proprietatem, vt vertit Chaldæus: permisit tantùm vendi sub conditione redemptionis; *quia mea est,* inquit (terra) *& vos aduenæ & coloni mei estis.* Hinc liquet, vt ait Philo l. de Cherubin, nos alienis vti possessionibus nec quidquam habere proprium, sed vsumfructum tantum, dum hic viuimus.

Vnde debent primò diuitias non amare, aut quærere sollicitè. Nemo enim Oeconomus valdè amat opes Domini sui, (quid enim iuuat aspectus rei alienæ?) neque etiam desiderat, vt magnas pecuniarum summas dispenset, quia tunc de multis debet reddere rationem. Omnes solent fugere onus tutelæ, quia sciunt, se bonorum pupilli dispensatores tantùm esse, & aliquando insperatò rationẽ reddere debere. Opes tuæ magnâ ex parte substãtia sunt pauperum. Cur ergò ambis hanc tutelam? Deinde largè, prudenter & hilariter dispensare debẽt, quia nôrunt hanc esse Domini sui voluntatem; neque plus sibi è bonis illis arrogare, nisi quantum ad statum eorum honestè conseruandum necesse est: sicut Oeconomus non nisi salarium suum è bonis Domini sibi accipere potest. Denique rationes suas accuratè componant, & sæpiùs examinent; vt omni tempore parati sint reddere rationẽ, nec valde perturbentur, si à villicatione remoueantur.

2. Bene collocare opes.

Secundo. Discant consequenter bene collocare opes suas. Possunt enim ijs, si velint, ædificare sibi turrim, cuius culmen pertingat ad cælum, & ita nõ modò in futuro iudicij diluuio securi esse, sed prætereà etiam celebrare nomen suum in omnem æternitatem, veriùs multò quàm ædificatores Babylonicæ illius turris. Sic enim testatur Psalmus: *Iucundus homo, qui miseretur & cõmodat, disponet sermones suos in iudicio, quia in æternum non commouebitur: In memoriâ æternâ erit,* &c. Et iterum Psalm. *Beatus, qui intelligit super egenum & pauperẽ: in die mala liberabit eum Dominus.* Possunt diuites, si volunt, redimere se è purgatorio, vel ignem illum omninò extinguere. Magnas itaque gratias Christo debent, qui docuit eos hoc refugium sibi parare. Gentiles olim Saturnum regem, quòd docuerit homines fimo animalium fæcundare agros, ideoque Stercutium aliquibus dictum, diuinis honorib. colendum iudicarunt, adeoq; in Deorum numerum retulerunt. Lud. Viues in schol. ad S. August. l. 18. de ciuit. c. 15. Quanto magis extollendus Christus, qui docuit opulentos stercore diuitiarum (sic enim eas vocat Apost. ad Philip. 3.) fœcundare agros, id est, sinus pauperum, vt centuplum & ampliùs fructuum colligere ex ijs queant?

3. Modum dandi eleemosynam.

Quin & modum atque regulam dandi eleemosynam hîc docet. Primò ait, villicum conuocatis debitoribus Domini sui, remisisse eis partẽ. Sponte ergò & libenter dandum, vocandi pauperes, vt accipiant, noli expectare, donec rogeris; vel voceris tu, vt des. Secundò ait, eum citò dedisse, dixisseque: *Sede citò, & scribe,* &c. Celeriter ergò da; quia qui citò dat, bis dat. Tertiò ait, non vni, sed multis, singulis scilicet Domini sui debitoribus, conuocatis aliquid donasse. Non ergò vni tantùm, vel alteri, v. g. consanguineis, vel ciuibus, vel amicis, sed, vt ait Dominus: *Omni petenti te tribue.* Quartò ait, largiter donasse, vni dimidiam, alteri quintam debiti partem. Quintò ait, de melioribus dedisse, de oleo scilicet & tritico. Non ergò deteriora, non corruptos cibos, non acidum & fœculentum vinum vel cereuisiam, sed bona da & integra. Sextò, cũ discretione ait, dedisse seu remisisse, vni plus, alteri minus, prout sine dubio vnus altero plus egebat. Ergò discernendum inter pauperes, vt magis egentibus priùs & largiùs detur. Septimò. Non quæsiuit vanã gloriam eâ dispensatione; quia nec conuocauit spectatores suæ donationis, sed pauperes duntaxat debitores, eosque non simul omnes, sed *singulos,* vt ait Dominus, priuatim & remotis arbitris vnicuique aliquid remittens. Sustentationem tantùm suam & refugium quæsiuit. Ergò & tu non ad vanam gloriam, sed Dei solius intuitu, in bonum animæ tuæ dabis eleemosynam. Designatæ sunt hæ ipsæ conditiones in panibus propositionis; qui primò semper expositi erant in mensa. Secundò seni erant à sinistris, seni à dextris; quia largiendum amicis & inimicis. Tertiò erant duodecim, quia largiter dandum. Quartò erant de simila, quia de melioribus dandum. Quintò imponebatur eis sal, quia cũ discretione dandum. Sextò imponebatur eis & thus, quia ad Dei gloriam.

C. II. *Discunt pauperes.* 1. Fodere.

Discunt SECVNDO Pauperes. Primò fodere & laborare potiùs, quàm mendicare: rursum mendicare potiùs quàm furari. Primum enim quod ponitur in Euangelio, & quod incidit in mentem villico, est fodere: secundum mendicare: tertium fraudare & furari.

potiùs quàm mendicare; mẽdicare quam furari.

furari. Sed quia primum non valuit, secundum erubuit, ideò tertium elegit, licet perperam. Ergò primum quod egentes facere debent, est fodere seu labore & industriâ victum sibi parare; hoc enim honestum est; mendicitas non caret probro. Ideò enim hic mendicare erubuit. Et propterea Deus Deut.15. præcepit: *Mendicus non erit inter vos.* Quod etiam obseruant ciuitates & respublicæ bene ordinatæ; sunt enim mendici & alijs molesti & sibi ferè ipsis mali ac reprobi. Non decet vt alijs interentibus panem in iusculum, alij interim exedant; quod tamen faciunt mendici. Tales apes fuci, sic appellati, quòd furtim mella comedant, ait Plin. lib. 11. c. 17. Vnde & fures vocantur & ab apibus occiduntur. (Excipio hic religiosos mendicantes, quia non otiantur.) Ergò deberet quilibet fodere potius ad sanguinẽ, quã mendicare. Verum si vires aut occasiõ desint quærendi victũ labore, mẽdicare potiùs debes, quàm aut furari aut fame perire: vnd solte dir der Karnier den Halß abschneiden. Longè maior tibi honor est, si funiculus peræ pendeat tibi de collo, quàm si tibi collum pendeat de funiculo.

2. *Bene viuere & orare pro benefactoribus.*

Secundo. Viuere bene & orare pro suis benefactoribus, quò nimirum eos possint recipere in æterna sua tabernacula. Si enim ipsi reprobi sint, si blasphement plus quàm orent, si Ecclesiam non frequentent &c. quomodo suis precibus promouere alios ad cœlum possunt? quomodo eos recipere in æterna tabernacula? Tametsi verò non obest largientibus vita improba capientium eleemosynam, horum tamen preces multum valent apud Deum, si pro illis fundantur.

D. III. *Discunt Domini & superiores.* 1. *Lentè procedere ad cõdemnationem.*

Discunt TERTIO Domini & superiores. Primo lentè & consideratè procedere ad condemnationẽ & punitionem subditorum: ita nimirum vt reo defensionis locus detur. Tametsi enim Deus (qui per diuitem hunc intelligitur) optimè nôrit iniquitatẽ villici, adeoque contra eum etiam inauditum procedere mox potuisset, noluit tamen, sed vocauit eum prius ad se & dixit ei: *Quid hoc audio de te?* Noluit igitur credere delatoribus, voluit audire ipsummetreum; quò nimirum doceret sic procedendum superioribus cum subiectis. Idẽ docuit Deus, Gen. 11. quando filijs Noë ædificantibus turrim Babel, descendit vt videret ciuitatem & turrim. Similiter Gen. 18. cùm clamor Sodomorum ad eum ascendisset, dixit: *Descendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint.* Loquitur enim humano more propter Iudices, ne facilè accusationibus credant, sed eas lentè & maturè examinent. *Visus enim certus, potiùs quàm fallax auditus testis adhibendus est,* ait Philo de Confusione linguarum. Rectè Seneca l. 2. de Irâ ait: *Veritatem dies aperit, potestq; pœna dilata exigi, exacta reuocari non potest.* Notus est Theodosij Imp. lapsus & pœnitentia præcipitatæ sententiæ & executionis contra Thessalonicenses. Nec non Dauidis contra Miphiboseth 2. Reg. 16. & 19. Ptolomæus etiam rex cùm aleâ ludẽs audiret interim puerum recitãtem nomina & crimina condemnatorum, Berenice eius vxor erepto libello è pueri manibus, dixit, non obiter aut inter ludum aduertendũ esse animum, cùm de hominis salute agitur. Quo dicto rex delectatus cauit imposterum capitales causas audire inter ludum. Eborens. tom. 2. tit. de Prudentia.

2. *Abstinere verbis amaris.*

Secundo. Abstinere verbis amaris & truculentis, etiam erga reos. Etenim Dominus iste non inuehitur in furem, licet suorum bonorum: non probris eum onerat, non minas intentat, sed pacatè: *Quid hoc audio de te?* inquit. Ita etiam fecit Iosue cum Achan, fure anathematum, (Ios. 7.) quem deprehẽsum paternè allocutus est: *Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel & confitere atque indica mihi, quid feceris; ne abscondas.* Quem enim reipsa consolari non poterat, verbo consolabatur. Vnde & reus mox confiteri crimen cœpit. Habent etiam Rei aliquid commiseratione & mansuetudine dignum: quia scilicet naturæ imbecillitate peccarunt; quia pretium sanguinis Christi sunt. &c. Quare sicut Medicus dum scindere vel vrere debet partem affectam, lenitate interim ægrum demulcet: ita facere, debet Magistratus. Quid, quod damnatum illum Epulonem simili voce affatus est Abraham: *Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua.*

E. IV. *Discunt subditi & serui.* 1. *Nõ fraudare Dominos.*

Discunt QVARTO Subditi & serui. Primo non fraudare Dominos suos, sed dispensare eorum bona fideliter. Nam inprimis iniquitas eorum breui detegetur, quemadmodum & iste citò diffamatus est apud Dominum. Potest quidem ad tempus occultari infidelitas, & ferè paterfamilias postremus est, qui eam percipit: sed ad extremum tamen patefit, & suo se & fœtore prodit malum, quemadmodum furtiuus ille ciceris fascis à monacho clanculum reseruatus in vita S. Hilarionis apud S. Hieron. cuius fœtorem non Hilarion solum, sed & bestiæ senserunt, dum oblatum comedere noluerunt. Fœtent res furtiuæ, eorumque fœtor citò deprehenditur. Deinde in grauiora mala ex vno deuoluentur, quemadmodum iste Villicus, qui infidelitati suæ adiecit furta ampliora, dum res domini sui alijs donauit. Ita nimirum qui semel ausus est furari, audet & peierare, & suam iniquitatem grauioribus sceleribus occultare. Denique ad extremum debitam reportant mercedem, ignominiam videlicet. Nam licet villicus ille laudari videatur, reuera tamen non tam laudatur, quàm vituperatur. Tacitè enim vocatur tenebrio & filius tenebrarum. Et mirum sanè est, cur hic villicus è bonis Domini sui tam malè dispensatis, non sit factus diues, sed potius tam pauper, vt amotus à villa stipem sibi colligendam prædiceret. Sed nimirum talia sunt furtiua bona, vt non ditent facilè, sed potius spoliẽt & ad stipem redigant.

2. *Nec participes se facere furti.*

Secundo. neque participes se facere furti alieni, quod fecerunt in hoc Euangelio debitores domini, cùm pro centũ scripserunt 50. & 80. Si dixissent isti: non

non licet nobis fraudare Dominum nostrum, forsitan œconomus à proposito resiluisset. Sed quia illis grata fuit hæc fraus, ideò furem fecerunt, aut certè confirmarunt. **Wäre der Heler nit / so wäre der stehler nit.**

F. V. *Discunt dissipatores bonorum suorum.* 1. Reddendam sibi rationē.

Discunt QVINTO. *Dissipatores* bonorum suorū primo, reddendam sibi aliquando strictam rationē, si non hic parentibus, tutoribus, magistratui: certè ibi Deo, quòd opes sibi creditas tam perditè abligurierint, in præiudiciūm parentum, vxoris, liberorum, creditorum, pauperum. Tunc dicent cum dissipatore: *quid faciam?* Si enim S. Iob, cui Deo teste, non erat similis in terra, vir, inquam, tam bonus ac perfectus, timuit iudicium illud dicens: *Quid faciam, cùm surrexerit ad iudicandum Deus?* quanto magis timere debent iniqui dispensatores? Idem enim Iob, de talibus ait: *Diuitias, quas deuorauit, euomet & de ventre eiuc extrahet eas Deus.*

2. Quorsū desinat eorum prodigalitas.

Secundo. Quorsum desinat tandem ipsorū prodigalitas & bonorum dissipatio, nimirum in triste illud canticum: *Quid faciam?* Cùm enim in iuuentute nullam artem didicerint, nihil suo comparârunt labore, sed fruges tantùm consumpserunt, superbè incedere & vestire, per plateas deambulare & popinas frequentare didicerunt; tùm demum videntes parum aut nihil superesse sibi, capillos vellicare serò incipiunt, dicentes: Quid nunc faciam? Fodere non valent, quia vel nolunt, vel nō possunt, nullum edocti artificium: mendicare erubescunt. Vnde sæpenumerò vrgente necessitate, eligunt furari, aut fuga sibi consulere; atque ita tandem serò redeunt ad se cum villico dicente intra se: *quid faciam?* qui diu vagabantur extra se.

G. VI. *Discunt omnes.* 1. Prouidè omnia agere.

Discunt denique omnes PRIMO. In omnibus actionibus suis, præsertim grauibus, cogitare secum priùs: *Quid faciam?* Vt enim cochleæ lentè ingrediuntur nec quidquam attingunt, aut vsquā se mouent, nisi cornibus prætentarint (*quia enim oculis carent, corniculis prætentant iter*, ait Plinius l. 9. c. 32.) ita in rebus seriis hominem oportet esse cunctabundum, minimeque præcipitem & pedetentim aggredi agendas. Quia enim in plerisque rebus cæcutimus, idcircò duobus illis corniculis, prouidentia & consilio, prætentare & dirigere vias nostras debemus; vti fecit villicus iste. Audi eius prouidentiam: *Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem?* Audi consilium: *fodere non valeo, mendicare erubesco: faciam ergò mihi amicos.* Hunc in modum; *quidquid agas, prudenter agas, & respice finem.*

2. Modum componendi cū Deo ratione.

Secundò. Modum ac rationem componēdi cum Deo rationes nostras in iudicio, licet mali Oeconomi fuerimus. Sunt autem hi tres modi satisfaciendi pro peccatis admissis, & promerendi vitam æternā; nimirum *fodere* per opera mortificationum, & corporis castigationem: *mendicare* per orationis studium: *facere* nobis *amicos* in cœlo per eleemosynā. Et quidem decet Christianum in omnibus his studijs se se exercere, tùm quia omnia nostra Deo debemus; per ieiunium autem offerimus Deo corpus, per orationem animam, per eleemosynam facultates externas: tum quia peccando offendimus nos ipsos, Deum & proximum: per ieiunium satisfacimus nobis, per orationem Deo, per eleemosynam proximo. Sed quia multi nimis delicati sunt, qui hæc omnia præstare nequeunt, idcircò eligant saltem aliquid. Et si infirmi fodere nequeunt, orent. Si pauperes dare eleemosynam nequeunt, fodiant. Et si diuites fodere non sunt assueti, nec orare crebrò per negotia sua possunt, non omittant saltem dare crebras eleemosynas.

Discamus porrò hæc bona maturè nobis parare, antequam nobis dicatur: *Iam non poteris villicare. Vita hæc mercatus est*, vt ait S. Greg. Nazianzenus in Iamb. in quo omnis generis opes, id est virtutes comparare possumus. Eo exacto nullus emendi locus est. Nulla ibi fossio, nulla mendicatio, nulla amicorum conciliatio locum habet. *Ergò dum tempus habemus, operemur bonum*, ait Apostolus ad Galat. 6. vt velut boni dispensatores laudemur & præmiemur à Deo, &c.

CONCIO XI.

MYSTERIA.

I. *Quis parabolæ scopus & sensus.*
II. *Qui diffamant peccatorem apud Deum.* 1. Angeli boni. 2. Dæmones. 3. Homines. 4. Propria conscientia. 5. Peccata ipsa.
III. *Quomodo laudant Dominum villicum iniquum.*
IV. *Cur diuitiæ appellantur mammona iniquitatis.*
V. *Qui amici faciendi ex mammona.*
VI. *Quomodo filij huius sæculi prudentiores sunt filijs lucis.*
VII. *Quinam filij huius sæculi & qui filij lucis.*
VIII. *Quæ prudentia carnis & spiritus.*

THEMA.

Filij huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Lucæ 16.

A.

VEreor, Auditores, ne illa Domini sententia: *Filij huius sæculi prudentiores filijs lucis, in generatione sua sunt*, redarguat nos & fortè condemnet aliquando. Videmus enim filios tenebrarum, hæreticos, magis industrios esse in tuenda sua perfidia, quàm simus nos plerique in conseruanda vera fide. Atque vt alia taceam, perquam seduli sunt in docendis & discendis fidei rudimentis, in cogenda ad concionem plebe, in scripturis reuoluendis. Vix est de triuio aliquis, qui non habeat domi Biblia sua, qui non crebrò in ijs legat.

qui

qui non celebriores aliquot sententias, ad sua confirmanda dogmata, memoriæ commendet easq̃ue crebrò ruminet atque in ore habeat. Non laudo quidem per omnia hanc illorum sedulitatem, in quibusdam minimè necessariam, in alijs etiam culpabilem; sed doleo tamen & miror quòd Catholici, filij lucis seu veræ Christi Ecclesiæ, superari se patiantur à filijs tenebrarum. Lectionem Bibliorum condonat vobis Ecclesia, vt quæ nouit, SS. literarũ intellectum penetrare, non esse omnium sed Doctorum; cæterùm hoc requirit vt qui oculis deficiunt ad scripturas perspiciendas, earum interpretibus seu verbi diuini concionatoribus tanto diligentiùs aures suas præbeant; quodque ab ijs audierint, memoria conseruent, domi sæpe ruminent ac denique secundum id mores & vitam suam cõponant. Hoc ergò nunc agamus.

B.
I.
Quis parabolæ scopus & sensus.

Q. PRIMA. Quis parabolæ huius scopus & sensus? Resp. scopus est, docere eleemosynam faciendam pauperibus, qua cœlum nobis paremus. Sensus iste est: Homo diues Deus est, villicus eius quilibet homo, positus à Deo tanquam dispensator bonorum sibi creditorum. Diffamatur hic apud Deum, cùm malus & iniquus dispensator esse denũciatur. Vocatur autem à Deo, cùm per internam inspirationem, vel per beneficia aut flagella diuinitus commouetur, vt cogitet quomodo suo tẽpore rationem Deo reddere possit. Dissipat verò bona eius, quando ijs nec ad ipsius Dei honorem nec ad propriam salutem & bonum proximorum: sed potiùs ad Dei offensam, vel proximorum iniuriam aut propriam abutitur perniciem. Ait Dominus villico: *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ*; cum sic loquitur in corde peccatoris: Homo cogita quis status tuus sit: Christianum te vocas, sed viuis vt gentilis: vita tua non respondet tuæ vocationi. Verbis Deum confiteris, operibus blasphemas. Vocas eum Dominum tuum, nec tamen facis eius voluntatem. Quare bonis meis ita abusus es? cur ea non dedisti ad vsuram? cur non fæneratus es pauperibus? *Quid hoc audio de te?* Ait prætereà: *Iam non poteris villicare*; cùm homini inculcat memoriam mortis & iudicij aduentantis & quasi iam præsentis, vbi deponetur ab administratione bonorum & cessabit facultas bene merendi. Porrò villicus asserit se fodere non posse, mendicitatem erubescere; quia qui delitijs assueti sunt, hæc talia sibi impossibilia reputant, itaque eleemosynam potiùs eligunt vel à Confessarijs sibi iniungi optant.

C.
II.
Qui diffamant peccatorem apud Deum.

Q. SECVNDA. Qui sunt qui diffamant seu accusant peccatorem apud Deum? Respond. Primò: Angeli sancti, præsertim custodes. Hi enim Dei & suorum clientum iniurias cum æquis oculis aspicere nequeant, inde in vindictam sumendam quodammodò accenduntur, Deoque iniurias illas repræsentant. Scimus Angelum Dei impio illi Balaamo gladium intentasse, quando is pergebat ad maledicendum Israëli, Num. 22. Scimus Angelum Domini paratum fuisse ad scindendos per mediũ impios illos senes, Susannæ insidiatores, Dan. 13. Intentatio ista gladij quædam accusatio & sceleris ad Deum delatio est.

1. Angeli boni.

2. Dæmones.

Secundo. Angeli mali, qui idcircò Diaboli, id est, accusatores & calumniatores appellantur, à verbo græco διαβάλλω, quo etiam vtitur Dominus hoc loco; quod interpres noster vertit, *diffamatus*. Confirmatur ex Apoc. cap. 12. vbi dicitur Diabolus *accusator fratrum* & accusare eos ante conspectum Dei die ac nocte. Scimus eum calumniatum fuisse sanctum illum Iob, quando dixit: *Nunquid Iob frustra timet Deum?* Iob. 1. quasi opera eius mercenaria tantùm essent. Ergò idem ipse, qui inuitat & instigat nos ad peccandum, vbi peccauerimus accusabit & calumniabitur nos. Quare non dubitandũ illum ipsum serpentem, qui seduxit protoplastos, patrato peccato cucurrisse post eos, quò peccatum eorum proderet & ad Deum quasi deferret. Cùm enim in latebris ad quæstionem vocaretur Adam, præsens ibi serpens fuit, vt ex contextu patet. Ergò Adamum insecutus est, vtique ad prodendum eum.

3. Homines.

Tertio. Homines, & inprimis ij, quos offenderis & oppresseris. Ita enim dicitur, Exod. 22. *Aduenam non contristabis, viduæ & pupillo non nocebis. Si læseris eos, vociferabuntur ad me, & ego exaudiam clamorem eorum.* Deinde etiam alij, tùm quòd videãt fratres suos iniquè tractari ab impijs; tum quòd horum malefactis offendantur & scandalizentur; tum quòd ignominiam Deo illatam æquo ferre animo nequeant; quemadmodum Elias, qui 3. Reg. 19. ait: *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum; quia dereliquerunt pactum tuum filij Israël.*

4. Propria consciẽtia.

Quarto. Propria conscientia, vt insinuat Apostolus ad Rom. 2. asserens conscientiam esse testem & cogitationes illius accusare hominem. Typum illius expressit nuncius ille qui sancto Iob nunciabat omnes clades dicens: *Ego euasi solus vt nunciarem tibi*, Iob. 1. Licet enim omnes alios testes fugere possemus, conscientiam tamen fugere non possumus. Illa ergò omnia nostra peccata nobis annũciat, nosque redarguit atque ita coram Deo accusat; quemadmodum fecit illi Cain cùm dixit: *Omnis qui viderit me, occidet me*, Gen. 4. Atque hic est vermis ille semper rodens putrescentem animam, qui se maximè prodet in inferno.

5. Peccata ipsa.

Quinto. Peccata ipsa, quæ ob suam turpitudinẽ & abominationem clamant quasi ad Deum & vindictam petunt, vti sanguis Abel iniquissimè fusus, Gen. 4. & scelus Sodomitarum, Gen. 18. Hinc dicitur Num. 32. *Scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.* Tanquam lictor scilicet qui furem insecutus comprehendit & ad Iudicem trahit.

D.
III.
Quomodo laudat Dominus villicum iniquum.

Q. TERTIA. Quomodo laudat Dominus villicũ iniquum? Itáne ex bonis malè partis vult Dominus fieri eleemosynas? Resp. per Dominum, qui laudauit villicum, intelligendum esse Dominum villici, non Christum. Diues ergò, non Christus, laudauit villicum suum, non quòd bene, sed quod prouidè & pruden-

prudenter in rem suam egisset. Christus suadet hîc eleemosynam faciendam, sed non ex alieno; quia scriptum est: *Immolantis ex iniquo oblatio est maculata*, Eccl. 34. Et *qui offert sacrificium ex substantiâ pauperũ, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.* Quod ergò Dominus villici laudat villicum, perinde est ac si Concionator dicat suis Auditoribus: Ecce fures totâ nocte vigilant & grassantur vt prædas agant cum periculo vitæ suæ: & vos non potestis vna nocte vigilare in oratione? Ecce quàm mulieres impudicæ ornant corpus suum, vt seducant adolescentes! & vos non curatis pari studio adornare animas vestras, vt Deo placeatis? Hic non laudat fures & meretrices, sed studium duntaxat & solertiam. Quòd ergò Christus hanc parabolam proponit, non hoc facit vti villicum in omnibus imitemur, sed in eo solùm, quòd durante adhuc officio suo & tempore blandientis fortunæ futuram inopiam considerauit & anteuertit prospiciens sibi in futurum. Imò non obscurè vituperat eum Dominus, quoad furtum eius, dum eum vocat implicitè filium huius sæculi & tenebrarum.

Cæterùm si rerum iniustè possessarum Dominus nescitur nec inueniri potest, tum restitutio fieri debet pauperibus. Et de hoc intelligendus est D. Chrysostomus homil. 5. in Matth. cùm ait: *Acquisisti malè, impende iam bene: collegisti hactenus iniquè, disperge iam iustè.* Similiter D. Augustinus serm. 35. de verb. Do. *Qui habetis de malo, facite inde bonum.*

E. IV. *Cur diuitiæ appellantur mammona iniquitatis.*

Q. QVARTA. Cur ergò diuitiæ appellantur à Christo mammona iniquitatis? Respondeo primò, quia persæpe ex iniquitate, nimirum ex fraudibus, rapinis, furtis, vsuris & iniquis contractibus congregari solent. Hanc causam reddit S. Hieron. ep. 150. ad Hedibiam: *Omnes enim diuitiæ*, inquit, *de iniquitate descendunt: & nisi alter perdiderit, alter non potest inuenire. Vnde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima: Diues aut iniquus, aut iniqui hæres.* Vnde diuitias quasi de vitijs vult dictas esse Pierius l. 12. ad finem.

2. Secundò. Quia facilè iniquos faciunt suos possessores, nisi magnâ cautelâ tractentur, quam ob causam etiam Dominus spinis eas comparauit, quæ nisi admodum cautè tangantur, statim vulnerant & cruentant manus. D. Ambrosius l. 2. de interpellat. in Iob c. 5. ait: *Magna illecebra delinquendi est rerum affluentia secundarum: supinat, extollit, obliuionem auctoris infundit.* Quare sicut concupiscentia ab Apostolo ad Rom. 7. *Peccatum* appellatur, quia est fomes peccati: ita & diuitiæ rectè appellantur *mammona iniquitatis*, quia sunt fomes iniquitatis. Ob eandem causam cœlesti voce venenum dictæ sunt. Nam, vt refert Henricus Gandauensis in quodlib. apud Lyran. Deut. 32. quo tempore Constantinus Imp. Ecclesiam amplissimis muneribus ac reditibus dotauit, hæc e cœlo vox audita fuit: *Hodie cecidit venenum in Ecclesiam Dei.* Venenum ergò dictæ sunt, quia facilè inficiunt animum, nisi magnâ cautelâ dispensentur.

3. Tertiò. Quia communiter ijs abutimur, atque ita ex cupiditate nostrâ malæ & iniquæ fiunt; quomodo vinum alioquin bonum destruitur, cùm infunditur in vas sordidum aut fœtens; fœtorem enim ex vase contrahit. Sic Apostolus ad Eph. 5. dies vocauit *malos*: (*quoniam dies mali sunt*;) eò quòd nostro vitio tales plerunque fiant. Ergò diuitiæ fiunt mammona iniquitatis; cùm non rectè dispensantur, cùm pauperibus negantur, cùm in luxum aliosue malos fines prodiguntur.

4. Quartò. Quia inæqualiter sunt distributæ & quodammodo iniquè, si præmia temporalia solùm spectemus. Multi enim sunt optimi viri, qui longè meliùs dispensarent diuitias, & meliori iure possiderent quàm diuites aliqui; ijs tamen destituti sunt; cùm è contra improbi & scelerati multi diuitijs abundent. Rectè ergò iniquitatis, id est, inæqualitatis appellantur, vt post August. com. 1. in Ps. 48. censet D. Thomas 2. 2. q. 32. a. 7.

5. Quintò. Quia non sunt veræ diuitiæ ex sententiâ sapientum & piorum hominum: solùm ab iniquis tales reputantur. Qui terrena spernunt, nullas agnoscunt diuitias, nisi cœlestes, terrenæ illis stercora sunt; quæ idcircò non absolutè, sed cum certâ appendice diuitiæ dicuntur, vti *fallaces diuitiæ*, Matth. 13. ipsi verò diuites ab Apostolo 1. Tim. 6. *diuites huius sæculi.*

F. V. *Qui amici faciendi ex mammona.*

Q. QVINTA. Quinam sunt amici faciendi ex mammona? Respondeo primò, esse pauperes. Licet enim isti versentur in terris, & quandoque improbi sint, recipiunt tamen eleemosynarios in æterna tabernacula, quatenus Christus pauperum loco eleemosynam acceptat, & pro eâ cœlum donat tribuentibus. Quemadmodum ergò Christus accipere dicitur, quod nomine Christi accipiunt pauperes: ita quod dat Christus nomine & loco pauperum, pauperes dare censentur. Recipiunt ergò illi, seu pro illis, Christus diuites in cœlum per meritum eleemosynæ. Vnde S. Gaudentius Episcopus Brixianus in expos. huius loci ait: *Recipient vos non ipsi pauperes per semetipsos, sed per eum, qui in illis obedientia ac fidei nostræ fructu reficitur.*

2. Secundò. Speciali titulo esse iustos ex sententiâ D. Augustini l. 2. quæst. Euang. c. 34. & glossæ interlinearis, quæ sic habet: *Facite amicos, non quoslibet pauperes, sed eos, qui possunt vos recipere in æterna tabernacula*, Ratio est, quia hi cùm iusti sunt, habent in cœlo destinata sibi tabernacula, & prætereà precibus suis possunt largitoribus cœlum impetrare; quod non possunt impij. Cæteris ergò paribus, præstat dare bonis quàm improbis: quanquam nec id perit, quod iniustis datur.

3. Tertiò. Specialissimè esse sanctos, ex sententiâ D. Ambrosij, quia *largiendo pauperibus, Angelorum nobis, cæterorumq; Sanctorum gratiam comparamus*, inquit. Quod inprimis fiet, cùm ad honorem Sanctorum templa ædificamus, ornamus, dotamus, &c.

Sancti enim, qui diuites sunt in cœlis, pauperes sæpe sunt in terris, dum vel obscuro loco quiescunt, vel vili sub tecto habitant, vel eorum reliquiæ minùs decorè asseruantur, vel alijs modis negliguntur. Ergò qui in pauperes istos confert suam mammonam, sanè in eos conferet, qui possunt ipsum recipere in æterna tabernacula, in quibus ipsi iam securi habitant. Verum ex mente Christi rectius intelligimus pauperes homines, quoscunque tandem illos.

G. VI. *Quomodo filij huius sæculi prudentiores sunt filij lucis.*

Q. SEXTA. Quâ ratione filij huius sæculi prudentiores sunt filijs lucis? Resp. Id intelligendum non absolutè, sed *in generatione suâ*, hoc est, in negotijs sæcularibus & rebus temporalibus, inter suos, sibi similes; plerunque, non semper; prudentiâ carnis, non prudentiâ spiritûs. Hac ratione noctuæ & vespertiliones oculatiores sunt homine, sed de nocte, non de die. Feles acutiùs vident homine, sed ad capiendos mures, non ad legendas literas. Ergò primò filij huius sæculi magis seduli & industrij sunt ad ornandum & saginandum corpus, quàm filij lucis ad ornandam & impinguandam animam. Hoc aliquando defleuit S. Nonnus Episcopus, videns Margaritam famosissimam meretricem summo studio & ingenti luxu corpus adornantem; dicens, se animæ suæ cultui tantam curam & diligentiam nunquam impendisse, quantam illa impenderet corpori. Quo facto eam conuertit ad pœnitentiam, & Pelagiam appellauit. Iacob. Diac. Helipolis in vitâ. Niceph. Vxores Assueri, vt semel in conspectu regis apparerent, priùs anno integro sese adornabant. Quis ita adornat animam suam ante S. communionem?

2. Secundò. Magis attenti sunt ad comparanda bona temporalia, quàm iusti (communiter) ad paranda æterna. Ita videmus sæculares longè magis attendere ad rem domesticam, quàm ad suam conscientiam. Nôrunt suos creditores: sciunt, quantum quisq; ipsis debet: Sciunt modos & rationes sua recuperandi. At verò quæ ipsi Deo debent, parum aut nihil curant: non sciunt statum conscientiæ suæ: non nôrunt in confessione enumerare peccata sua, etiam grauiora: non sciunt, neq; quærunt modum se liberandi ab illis debitis. Cuius ratio est, quia corporalia sensibus percipiuntur, itaq; fortiùs mouent appetitum quàm spiritualia, quæ intellectu tantum percipiuntur, atq; ita tenuiter nos mouent. Illa etiam in præsenti exhibentur, hæc verò ad futurum & alterum illud sæculum spectant.

3. Tertiò. Magis vigilant ad nocendum sibi & alijs, quàm iusti ad opitulandum; magis ad opprimendos & fallendos pauperes, quam iusti ad iuuandos. De filio huius sæculi dicitur Ps. 9. *Insidiatur quasi leo in spelunca suâ, insidiatur, vt rapiat pauperem: rapere pauperem, dum attrahit eum.* Sic Iudas solertius vigilabat cum Iudæis, vt eis Christum traderet, quàm alij discipuli cum Christo, vt cum eo orarent, vel eum defenderent.

4. Quartò. Plura sæpe faciunt, atque excogitant, vt tueantur sua scelera, vt defendant & propagent hæresin, &c. quàm iusti, vt tueantur virtutes, Catholici vt propugnent & dilatent veram Christi religionem. Videre enim est hæreticos magis inquietos esse, minùs sumptibus parcere, plus laborum suscipere, vt euertant fidem Catholicam, quàm nos vt euertamus hæresin.

5. Quintò. Diligentiùs sibi prospiciunt de rebus necessarijs in futurum tempus, quàm boni in futuram æternitatem. Villicus hodiernus de futuro tempore solicitus fuit quò se reciperet amotus à villicatione, quid in senectâ bibere, comedere & induere deberet; atq; hucusq; extendit se prudentia huius sæculi. Pauci admodum sunt, qui non colligunt sibi opes, prouidentq; alijs commoditatibus pro aduentante senectutis hyeme; pro altero autem sæculo nihil sibi parare curant.

H. VII. *Quinam filij huius sæculi, & qui filij lucis.*

Q. SEPTIMA. Quinam filij huius sæculi, & qui filij lucis? Resp. Duplex hic insinuari inter vtrosque discrimen. Mali vocantur filij huius sæculi, consequenter boni sunt filij alterius sæculi. Ratio, quia illi præsens sæculum eiusq; commoditates eligunt pro parte suâ, & hunc mundum pro patriâ suâ; isti verò sæculum futurum & cælum. Illi *de mundo sunt, & de mundo loquuntur, & mundus audit illos*, 1. Ioan. 4. Isti verò de hoc mundo non sunt, sed dicunt: *Quid mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.*

Deinde boni vocantur filij lucis, consequenter mali sunt filij tenebrarum. Quemadmodum ergò in Ægypto duæ distinctæ regiones erãt; vna lucida & clara, in terrâ Gessen, vbi habitabant filij Isrël: altera tenebris obducta densissimis, in reliquâ Ægypto, vbi habitabant Ægyptij, Exod. 10. ita in hoc mundo alij lucem inhabitant fidei, virtutis & veræ sapientiæ, vt iusti, alij tenebras errorum, vitiorũ & sapientiæ carnalis, vt iniusti. De illis dicitur: *Iustorũ semita quasi lux splendens procedit ac crescit vsque ad perfectum diem*; de his verò: *Via impiorum tenebrosa; nesciunt vbi corruunt*, Prou. 4 Illi spiritualia sectantur, probant, eligunt, ambiunt: hi verò carnalia & terrena.

I. VIII. *Quæ prudentia carnis & spiritûs.*

Q. OCTAVA. Quæ est prudentia carnis, & quæ spiritûs? Resp. Id explicari ab Anselmo, apud Corn. in ep. ad Hebr. c. 8. *Prudentia carnis*, inquit Anselmus, *est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt fallacia demonstrare, honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab alijs mala multipliciùs reddere; cùm vires suppetunt, nullis resistentibus cedere, cùm virtutis possibilitas deest, quidquid explere per malitiam non valet, hoc impacifica bonitate simulare. Prudentia verò spiritûs, id est, iustorum sapientia est, nihil per ostensiones fingere: sensum verbis aperire, vera vt sunt diligere, falsa euitare, bona gratis exhibere, mala libentiùs tolerare quàm facere, nullam iniuriæ vltionem quærere: pro veritate contumelias pati, lucrum putare.*

Prudentia filiorum huius sæculi siue carnis est, ter-

terrena, & carnalia quærere, mirari & amare: Sapientia filiorum lucis est, terrena illa spernere, cælestia sola quærere. *Sapienti nihil potest videri magnū in rebus humanis, cui æternitas omnis totiusq; mundi nota sit magnitudo.* ait Cicero 3. Tusc.

Prudentia carnis est, mala pœnæ vitare, mala culpæ nihili æstimare, & hæc potiùs quàm illa admittere. Sapientia spiritus est, omnium potiùs bonorum iacturam facere, omniaque supplicia tolerare, quàm vel vnum peccatum admittere.

Prudentia carnis est, iniuriam inferre potiùs quàm pati. Contrà *hæc cælestis planè & diuina sapientia est*, inquit Constantinus Imp. orat. ad SS. cætum cap. 25. *vt pati malimus iniuriam, quàm facere: & damnum potiùs accipere, quàm inferre parati simus.*

Prudentia carnis est iniurias vlcisci. Contrà verè *prudentium est, amicis inimicitias condonare: stultorum & barbarorum est, amicos cum inimicis fallere*, inquit Dion. Halicarn. l. 5.

Prudentia carnis est priuata commoda publicis anteponere. Contrà *prudentes*, inquit idem l. 11. *publica commoda priuatis simultatibus potiora ducunt.*

Prudentia carnis est nosse, & considerare alios, & quæ circa ipsos sunt. Prudentia spiritus, nosse seipsum.

Prudentia carnis est alios reprehendere. Prudentia spiritus, seipsum priùs reprehendere, & quæ in alijs reprehendit, ea non facere, vti dicebat Thales apud Laërt. l. 1.

Prudentia carnis est secundis rebus extolli, aduersis verò deijci. At verè *sapiens*, inquit Apuleius, *nec secundis rebus effertur, nec contrahitur in aduersis.* Et quemadmodum grando illisa tectis dissultat magno quidem fragore, sed nullo damno: sic insultus fortunæ nihil potest in Sapientem.

DOMINICA IX. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 19.

IN illo tempore: Cùm appropinquaret IESVS Ierusalem, videns ciuitatem, fleuit super illam dicens. Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo: & circumdabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt: Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eò quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit eijcere in illo, & ementes, vendentes dicens illis: Scriptum est: quia domus mea, domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo.

CONCIONES.

CONCIO I.

DE MORTE HOMINIS IN peccato existentis.

I. *Circumdabunt eum inimici.* 1. Terrendo spectris. 2. Oppugnando tentationibus. 3. Obijciendo peccata commissa.
II. *Coangustabunt vndique.*
III. *Ad terram prosternent.* 1. Quia eum violentia tolletur.

tolletur. 2. Quia spiritualiũ oblitus. 3. Quia in desperationem impellitur.

IV. *Nec relinquent lapidem super lapidem.* 1. Quia spoliabitur bonis. 2. Priuabitur fructu operum extra gratiam factorum. 3. In nihilũ concident eius vota.

THEMA.

Venient dies in te. Lucæ 19.

A. MVltis, Auditores, hodiernum Euangelium non magis pertimescẽdum videtur, quàm tormentum iam explosum, vel hostis qui scopletum quidem gerit, verùm puluere & globo caret. Putant enim Christi prædictionem & comminationem iam in Iudæis completam, ad alios nõ pertinere. Vnde dicere videntur: non venient hi dies in nos. Sed me, vt verum fatear, si quod terret Euangelium, terret hodiernum. Video enim manifestè, quæ in hoc Euangelio prædicuntur Iudæis impœnitentibus, prædici etiam peccatoribus in peccato morientibus, adeoque hoc Euangelium esse duplicem prophetiam, vnam quę Iudæos, alteram quæ peccatores omnes tangat. Vt enim destructio Ierosolymæ typus est perditionis peccatorum: ita existimandum est, ea quæ ad literam euenerunt Ierosolymæ, spiritualiter euentura homini in peccato morienti. Quod vt clarius videamus, perstringemus singula.

B. I. *Circumdabunt eum inimici.* 1. *Terrendo spectris.*

PRIMO. *Circumdabunt te inimici tui vallo & circumdabunt te.* Contigit hoc Ierosolymitanis; quia ab exercitu Romanorum circumdati, & inclusi muro ac vallo fuerunt. Facient & hoc dæmones morienti peccatori. Primo terrendo spectris immanibus & horribilibus, quemadmodum sæpe legimus apparuisse morientibus formâ Draconum, leonũ, serpentum, Æthiopum, canum atrorum, &c. qui eos expectare, circumplecti, vel deuorare iam videbantur, ita vt morituri iam de salute sua actum esse clamarent. Exempla complura videre est in Dialogis S. Gregorij. Inter alia l. 4. dial. cap. 38. de monacho Iconiæ, ex monasterio Tongalathon, scribit, eum simulatâ sanctitate magnam sibi apud omnes existimationem comparasse. Sed cum ęgrotans ad diem vitæ supremum accessisset, fratres expauefactus conuocauit & hypocrisin, quam diu celauerat, prodidit. *Et nunc*, inquit, *videte quò me perduxit diu mentita sanctitas. Ieiuniis me identidem affligi fingebam, sed occultè comedens nunquam ieiunabam, nunc inimico traditus sum. Ecce me terribilis serpens tortuosi corporis voluminibus implicatum tenet, ecce in os meum; quod clandestinis dapibus replebatur, caput indidit suum, & lethifero morsu sanguinem suctans, adimit spiritum.* Sub quæ verba miser defecit. Idem cap. 37. scribit adolescentem monachum malæ vitæ, simili modo à dracone inuolutum & iam deuorari cœptum. Nimirum quia peccatores in vitâ bestialiter viuebant, adeoque vitia bestiarum induebant, idcircò meritò atrocium & horribilium bestiarum formis terrentur à Dæmonibus, vt ita videant oculis suis, quales fuerint & quid coluerint.

2. *Oppugnando tentationibus.*

Secundo. Oppugnando tentationibus & curarũ sæcularium exagitando flagellis, vt ne otium habeat cogitandi de salute sua. Quemadmodum enim Hebræi à Pharaone laboribus & flagellis tunc maximè atterebantur, quando ab ipso discedere & sacrificare Deo volebant; & quemadmodum cursores equi cùm iam ad metam tendunt, tunc maximè flagellis & clamoribus incitantur ad cursum: ita peccatores cùm ad vitæ metam properant, tunc omnium acerrimè exagitantur à Diabolo, qui tunc descendere ad eos solet *habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet*, vt scribit S. Ioannes Apoc. 12. Et hoc est quod illa repetitione exaggerat Christus: *Circumdabunt te inimici tui, & circũdabunt te.*

3. *Obijciẽdo peccata cõmissa.*

Tertio. Obijciendo peccata commissa, eaque exaggerando ex multitudine, fæditate, ingratitudine, frequentatione, &c. Peccata enim dæmon quæ initio cùm suadet, alleuiat, ad extremum cùm moriendum est, aggrauat, vt in desperationem inducat. Quia enim hominis calcaneo, id est, vitæ fini maximè insidiatur serpens, idcircò proponit illi vndique peccata commissa, vt eorum aspectu consternatus homo effugere desperet. Hoc est quod vir sanctus Dauid timuit, cùm ait Ps. 48. *Cur timebo in die mala: iniquitas calcanei mei circumdabit me.* q. d. si in mortis articulo inuenero circa me peccata mea, circumdabunt illa me instar aggeris aut muri, vt nullo modo euadere possim. Hunc aggerem cõportabit Dæmon ex multitudine peccatorum, quæ quis fecit. Vnde de eo figuratè, ad literam de Nabuchodonosore, dicitur Abac. 1. *super omnem munitionem ridebit, comportabit aggerem & capiet eam*, (Tyrum.) Denique quot vitia quis commisit, tot vallis dæmones miserum circumdabunt, & quasi de iam victo & capto triumphabunt, fietque quod Thren. 2. dicitur: *Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilauerunt & fremuerunt dentibus suis & dixerunt: Deuorabimus. En ista est dies, quam expectabamus, inuenimus, vidimus.* Hoc peccatorũ aggere circumdedit Henricum VIII. Angliæ regẽ pessimum Tyrannum, qui post patratas plurimas sanctorum cædes aliaque scelera in agone singulis horis reuocabat sibi in memoriam quantis malis populum suum affecisset, & cùm statuisset reuerti ad Ecclesiam à qua perfidè desciuerat, consuluit Episcopos de modo se reconciliandi: sed illi quibus nota erat Henrici tyrannis, consilium dare nõ sunt ausi, ne forte pœnas simulanti darent. Vnus ex ijs improbâ voce firmauit in perfidia dicens: *Regem omnibus viris sapientiorem esse, & diuino consilio Ecclesiæ Romanæ primatum abdicasse.* Fertur quidem Vintoniensis Episcopus salutare consilium ei dedisse, vt cum regni Ordinibus rem hanc communicaret: sed parum effecit monitio ob parasitorum

superuenientium voces, quibus retinebatur in perfidiâ rex. Atque ita miser illé sibi ipsi ianuam cœli præclusit. refert Florim. Rem. l. 6. de orig. hæres. c. 5.

C. II. *Coangustabunt vndique*

SECVNDO. *Coangustabunt te vndique.* Contigit hoc Ierosolymæ, quia foris à Romanis, intus à fame, peste, rapinis, seditionibus angustiata fuit, vt nullum esset effugium. Continget & morienti reprobo. Porrò angustias morientis peccatoris optimè descripsit Iob. c. 21. cùm ait: *Lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio.* Quemadmodum enim ante diluuium aquæ omnes colligatæ tenebantur in nubibus, in abysso maris, in fontibus, ne homines opprimerent; qui idcircò liberè discurrerunt per omnes peccatorum vias; repentè tamen exortum est diluuium & omni ex parte profluxerunt aquæ copiosissimæ, è cœlo, terrâ, mari, fontibus & nubibus & vndique oppresserunt homines: ita dum peccator viuit, liberè discurrit, prosperatur & lætatur in bonis suis: *Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi; promptuaria eorum plena*, &c. at verò cùm ad portas mortis appropinquat, tunc super eum irruunt vndequaque copiosissimæ dolorum & anxietatum aquæ. Quocunque aspiciat, exitum non videt, defensorem non reperit. Si sursum aspiciat, videt Deũ sibi iratum & millies offensum. Si deorsum oculos demittat, videt infernum dilatantem animam suam absque vllo termino. Si intra se aspiciat, videt vermem conscientiæ, accusantem & rodentem. Si extra se mittat oculos, videt à sinistris amicos & propinquos tristes iamiam deserendos, quandoque sibi molestos & importunos ob bonorum distributionem: multoties etiam sibi in viâ salutis obsistentes. A sinistris bona plurima mox relinquenda. Circa se vndique dæmones quàm plurimos sibi insidiantes & exitum animæ præstolantes, sicut feles excubant ad murium antra, vt corripiant prodeuntes. Ante se videt mortem nimiùm repente & inopinatò accelerantem. Ibi conijciet oculos ad sepulchrum, quod ingredi cogetur. Retrò se iudicium seuerum & incertum, in quo Deo veluti hospiti soluet omnia debita, quæ contraxit in hoc mundi hospitio, heluando, ludendo, luxuriando. Quòd si Baltasar videns scribi de se in pariete iudicium diuinum, licet nondum intellectũ, adeò tremefactus est, vt facies eius immutaretur, genua colliderentur, &c. quid sentiet is, qui aduertit iamiam sibi scribendam vltimam sententiam, iamiam se appendendum esse in stateram, imò iam in vnâ lance posita esse contra se tot pondera peccatorum? Atque hoc est triste & tenebrosum illud tempus, de quo cœlestis concionator Ecclesiastes cap. 11. loquitur: *Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum; qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.* q. d. Dato sed non concesso, quòd homo multis annis vixerit & in his omnibus lætatus fuerit; quod tamen fieri nequit. Nemo enim certus est, se multis annis victurum: deinde nec in illis semper viuere lætus potest, qui nullam de crastino habet securitatem. Quomodo enim damnatus ad suspendium, dum scalam furcæ ascendit nesciens ex quo gradu sit deijciendus, lætari in aliquo possit? an non potius in omnibus semper timet anxius? Ita res nobiscum habet. Sed demus hominem de longâ vitâ securum & in eâ semper lætum esse, debet tamen meminisse *tenebrosi temporis & dierum multorum*, id est, mortis (cuius tempus licet exiguum sit, longissimum tamen videtur propter eius angustias, vt etiam in hodierno Euangelio audimus) & quæ consequitur, æternitatis. Tenebrosum porrò erit tempus illud, tum quia tristitiâ plenum, siue sensus & dolores corporis, siue amicos & propinquos, siue adhortantes Sacerdotes, siue alia supradicta consideres; tum quia dubij exitus. Videt enim constitutum & pulsantem se ad portas siue æternæ gloriæ, siue æterni ignis. Quæ tenebræ? quæ angustiæ? De quodam consiliario impiæ illius Elisabethæ Angliæ reginæ scribit Cornelius à Lap. in Ezech. c. 32. quòd moriens viderit suam in gehenna sedem profundam, igneam, aliasque similes iuxta eam suis collegis paratas, vti à viris omni fide dignis accepit.

D. III. *Ad terrã prosternent.*

TERTIO. *Ad terram prosternent te, & filios tuos.* Contingit hoc Ierosolymæ, quia in ea prostrata nõ solum ædificia, sed & ciues plerique; vel peste absumpti vel occisi vel in captiuitatem ducti. Contingit idem spiritualiter peccatori morienti. Primo quia cum magnâ violentiâ & impetu inuitus & coactus exscinditur è vita & prosternitur in sepulchrum; tum quia fortiter mundo affixus fuit; quo modo etiam arbor procera quæ fortes & altas in terra fixit radices, non nisi magnâ cum violentiâ & resistentiâ frangitur à turbine. Vnde Ecclesiasticus cap. 41. ait: *ô mors, quam amara est memoria tua homini pacẽ habenti in substantijs suis!* Tum quia de sua morte nihil antea cogitauit: vnde tunc præ oculis eam videns obstupescit, consternatur & concidit; sicut v. g. porci quando prosternuntur vt iugulentur, dirè vociferantur & gemunt, quia mortem, non nisi cũ adest, sentiunt. Sic turbatus fuit pinguissimus ille Agag Rex, cùm à Samuele præter spem occidi iussus, tremẽs dixit: *Siccine separat amara mors?* 1. Reg. 15. Atque ita prosternitur in terram vnà cum filijs, id est, cogitationibus suis, vt exponit S. Greg. ho. 39. in Euang. dum qui vitam tantùm cogitauit, repentè in sepulchrum deijcitur. Sed quo impetu putamus prosternendum esse in infernum? nimirum vti Sathan, ipse fulguris instar, de cœlo cecidit, ita eius sectatores cadunt in infernum.

1. Quia cũ violentiâ tolletur.

2. Quia spiritualiũ oblitus.

Secundo. Quia ferè ad terrenas tantùm cogitationes conuertitur, ad morbi vehementiam, coniugem, liberos, testamentum, medicos & medicinã, conualescentiam, &c. spiritualium rerum obliuiscitur. *Tali enim animaduersione*, ait S. August. ser. 3. de Innocen. *percutitur peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui cùm viueret, oblitus est Dei.* Sæpe etiã vsuue-

vsuuenit, vt eas tantùm tractet peccatorum illecebras, quibus dum sanus esset, implicatus & delectatus erat. Refert Robertus à Licio in suo Quadragesimali, puellam Spoletanam vestium ornatu delectari solitam, paulò ante mortem voluisse indui pretiosissimis suis vestibus, quasi ad nuptias ituram; deinde sic ornatam diabolum vocasse: *Veni ô diabole, suscipe animam meam*; atque his dictis mortuam esse. Franc. Costerus Dom. Sexag. scribit quendam diuitem anno 1533. moribundum, cùm pœnitentiæ admoneretur, vultum auertisse & de pecuniis tantùm audire voluisse, ideoque præcepisse vt scutellam aureis plenam sibi afferretur. Quam dum sic affatur: *Tu pecunia mea, in te auxilium meum, dicant quod volunt sacerdotes:* caput eius impactum est scutellæ & miser expirauit. Ibidem scribit ex Cæsario, Guilielmum Comitem Iuliacensem, postquam in adulterio vixisset, in gremio concubinæ sine sacramentis expirasse. Iansenius apud Mart. Delrium. 2. p. Adagiorum adag. 444. narrat quendam cuius studium in vitâ fuerat, ventrem saginare cupedijs, morbo correptum tali vt nec quidquam alimenti admitteret, nec fauces possent transmittere: quare sic affectum iussisse delicatissimum cibum vinumque sibi afferri; quæ in mensa aut in lecto cùm maximis desideriis suspirijsque molestissimis intuebatur atque ita contabescens mortuus est. *Noui quendam*, subdit Delrius, *virum nobilem & dignitate cõspicuum, lusorem tota vita, ad extremum vsque spiritum iussisse chartas lusorias adferri, vt cùm ipse iam nequiret, alios ludentes adspiceret.* Hoccine non est prosterni ad terram?

3. Quia in desperationem impellitur.

Tertio. Quia à malignis spiritibus vel etiã proprijs sceleribus ad desperationem impellitur, cum filijs, id est, cogitationibus suis animam exagitantibus & grauantibus, vti multa exempla docent, apud Bedam, Tho. Cantiprat. S. Gregor. & alios. Desperatio securis est, quæ arborem omninò exscindit & vno ictu prosternit, conterit & comminuit; vti fecit Iuliano Apostatæ, quando is sanguinem è vulnere susceptum in cœlum eiaculatus clamauit: *Vicisti Galilæe, vicisti*, & impio Caluino, quando moriens pediculari morbo, dæmones inuocauit, Deum execrans & blasphemans. Hier. Bolsec. in eius vitâ.

E. IV. Nec relinquent lapidem super lapidem.

QVARTO. *Nec relinquent in te lapidem super lapidem.* Contigit hoc Ierosolymæ quia à Tito vastata, & ab Adriano post penitùs excisa & loco mota fuit. Fit hoc ipsum in morte reprobi. Primo, dum bonis corporis & fortunæ, quæ tantoperè amabat & quibuscum bene illi erat, exuitur & spoliatur, vt præter linteum vnum, nihil ei relinquatur. Narrat S. Marcus cap. 13. egresso aliquando IESV è templo, discipulum vnum templũ illud magnificum, quod Christus prædixerat destruendum, ei ostendisse ac dixisse: *Magister, aspice quales lapides & quales structuræ!* S. Lucas cap. 21. addit reuocasse etiam ei in memoriam dona templi, quasi non deberet tam præclara dissolui machina. Sed quid ad hæc CHRISTVS? *Vides, inquit, has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.*

1. Quia spoliabatur bonis.

Contigit hoc templo non hyperbolicè, sed verè primò sub Hadriano, deinde quando sub Iuliano Iudæi templum reparare volentes effoderunt veteris templi fundamentum, tuncque ignis inde prosiliens eiecit lapides & multos occidit, vt scribit S. Chrysost. orat. 2. & 3. contra Iudæos. Gregor. Nazianzen. orat. 2. contra Iulian. & alij. Iam hoc idem quotidie accidit morientibus peccatoribus. Vide principem, comitem, nobilem, diuitijs, potentiâ, vestitu, famulatu, maiestate, gloriâ, decore splendidum. Quales lapides, quales structuræ: Amen dico tibi, non relinquetur lapis super lapidem: omnia subuertentur, opes, famuli, vestes, pompa, gloria, forma; ipsa corporis ossa ita destruentur, vt non relinquatur os super os. Vide ornatam mulierem, vides eius capillos, genas, os, oculos, vestes, gemmas, calamistra &c. Vides hæc omnia? non manebit lapis super lapidem. Omnia mors conuellet, dissoluet, dissipabit. Denique quò impensiùs peccator hæc dilexit, eò acerbius sentiet iacturam eorundem: & quæ priùs charissima illi fuerunt, post maxima crux erunt. Corpus quod delicatè nutriuit & vestiuit, tunc relinquendum terræ erit: sensus delectabiles claudendi & ad somnum perpetuum componendi. Chara vxor & liberi ab ijs commendandi. Domus & fundi abdicandi in perpetuum. ô quanta amaritudo rerum olim tam dulcium?

2. Priuabitur fructu operum extra gratiam factorum.

Secundò. Dum priuatur fructu operum suorum, seu bonorum, seu malorum, (siquidem nec bona opera, facta extra gratiam, prosunt ad salutem) laboris & industriæ. Vnde S. Greg. in hunc locum, citata homil. ait: *Peruersa mens, cùm peruersæ cogitationi adhuc peruersiorem adijcit, quid aliud quàm lapidem super lapidem ponit? sed in destructa ciuitate super lapidem lapis non relinquitur: quia cùm ad vltionem suam anima ducitur, omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipatur.* Itaque dum peccator cõgregat non sua, lapidem super lapidem ponit: dum vsuram vsuræ, ebrietatem ebriati, voluptatem voluptati, peccatum peccato adijcit, lapidem super lapidem ponit. Rursum cùm fundum fundo, palatium palatio, aurum auro, imò cùm etiam opera bona moralia, eleemosynam eleemosynæ, orationi orationem, iustitiæ iustitiam addit, lapidem ponit super lapidem, & magnam structuram excitat. Sed in mortis articulo non relinquetur lapis super lapidem, quia hæc omnia machinamenta corruẽt, labores & sudores nihil ei proderunt. Quare sicut lapis abscissus sine manibus contriuit statuam, quã ædificauit Nabuchodonosor ex auro, argento, ære, ferro, luto, & in puluerem comminuit, Dan. 2. ita mors clanculùm immissa conterit, & euertit totam peccatoris structuram, quam erexit ex malis, indifferentibus & bonis operibus.

3. In nihilũ cõcidenr eius vota

Tertio. Dum in nihilũ etiam concidunt eius vota & proposita. Velut de nouis ædificijs extruendis: quale

quale fuit illius diuitis, dicentis: *Destruam horrea mea & maiora faciam, & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima habes multa bona*, &c. Luc. 12. Ædificauit hic in aëre: nocte enim sequente mortuus est, & totum eius ædificium euanuit. Vel de pœnitentiâ agendâ, de vsuris restituendis, de vino abiurando, de peccatis per eleemosynas aliaque opera redimendis. Cuiusmodi proposita haud dubiè sæpius habuit peccator, vel saltem concipiet grauiter ægrotans: ô si ex hac ægritudine liberarer! quàm vellem me emendare: ô si vel crastinum mihi daretur! cras vellem confiteri, restituere, &c. ô quàm vellet tunc pœnitentiam potius coluisse quam voluptatem? cum Lazaro fuisse esuriens, & mundo despicabilis, quàm cum epulone splendidus & delicatus? sed heu in morte peccatoris omnia hæc corruunt, & in nihilum recidunt, quia migrandum est, quod sæpe ipsi præuident, & fatentur hac vel simili voce: Ich muß fort; vti non semel ipse audiui.

Quando igitur intelligimus, Auditores, Euangelij hodierni minas, non Iudæos tantùm petere, sed vnumquemque etiam nostrum, conuertamus oculos non iam in excisam Ierosolymam, sed in proprias ædes corporum nostrorum, paulò post excidendas. Et si Christus deplorandos censuit Iudæos, qui in tanto constituti periculo sibi non consulebant: non deplorandi erimus nos, qui post tot monitiones necdum cernere volumus imminens exitium, idque æternum? Quare iam, si sapimus, deploremus nostram væsaniam & patrata scelera, ne aliquando æternum flere & frustra quidem cogamur ibi, vbi est fletus & stridor dentium.

CONCIO II.

QVÆ POTISSIMVM DEPLORANDA VIDEANTVR IN ALIQVA communitate.

- I. *Quod intra 80. Annos nemo nostrum superstes futurus.*
- II. *Quod Deus tam parum colatur.*
- III. *Quod Deus semper offendatur.*
- IV. *Quod à maiorum pietate longè recesserimus.*
- V. *Quod tam multi vndique pauperes.*
- VI. *Quod nesciamus quid vnicuique nostrum euenturum.*
- VII. *Quod aliqui è nobis damnandi.*

THEMA.

Videns ciuitatem fleuit super illam. Luc. 19.

A. INter anni tempora lætissimum videtur esse têpus messis; vt vel ex Isa. 9. colligi potest, vbi iucũditas & lætitia messis comparatur futuræ sanctorum lætitiæ in cælo: *Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe.* Et patet experientia, seruos agricolarum hoc potissimùm tempore egredi ad metendum, cum iubilo & cantu, cum tibijs & saltu. Ipsi porrò agricolæ quo modo non lætos dies agãt, cùm hoc tempore horrea sua implent? Quid igitur est, Auditores, quòd Ecclesia lætitiam hanc perturbat hodierno Euangelio, in quo Dominus inducitur flens supra Ierosolymam? Nimirum hac lachrymarum Christi aqua temperare nobis voluit vinũ sæcularis lætitiæ: ne in eam nos nimiùm effundamus, sed inter hæc hilaria memores simus tristium: quemadmodum & Christus proprium triumphum honoresque sibi oblatos fletu interrupit in hodierno Euangelio monens interim nos, nullam esse tã beatam ciuitatem, quæ non habeat aliqua multis lachrymis deploranda. Et sanè si illuminatiores haberemus oculos, non dubito, quin etiam super nostram ciuitatem cum Christo ploraremus: quo modò ipse fleuit super Ierosolymam. Id verò nunc expendemus.

B. I. Deplorandum PRIMO, quòd post 70. aut 80. annos nemo nostrum, qui hic sumus, ampliùs in viuis sit futurus, sed simul omnes in cæmeterio altũ dormituri simus, & vix memoriam nostri apud posteros habituri. *Xerxes ille rex potentissimus*, (inquit S. Hieronymus in ep. ad Heliodorum de Epitaph. Nepotiani) *qui subuertit montes, maria constrauit: cùm de sublimi loco infinitam hominum multitudinẽ, & innumerabilem vidisset exercitum, flesse dicitur: quòd post centum annos nullus eorum, quos tunc cernebat superfuturus esset.* Subditque: *ô si possemus in talem ascendere speculam, de qua vniuersam terram sub nostris pedibus cerneremus! iam tibi ostenderem totius orbis ruinas, gentes gentibus, & regnis regna collisa: alios torqueri: alios necari: alios absorberi fluctibus: alios ad seruitutem trahi: hic nuptias, ibi planctũ: illos nasci, istos mori: alios affluere delitijs, alios mendicare: & non Xerxis tantùm exercitum, sed totius mũdi homines, qui nunc viuunt, in breui spatio defuturos.* Hæc Hieronymus. Sed nos tantum non expartiabimur: ea solum, quæ ad nos spectant, considerabimus. Itaque intra 80. annos nemo nostrum superfuturus est, & fortè nec memoria nostri. Ex huius ciuitatis caueâ velut anseres aut gallinæ, omnes ad mortem educendi sumus. Lilia campi & aristæ agri sumus; breui metendi omnes, quod nuper contigit pratis & agris: folia arboris sumus, breui omnes à vento rapiemur, & in terram defluemus, quod arboribus continget ingruente hyeme. Qui post dictum tempus nos quæsierit, non inueniet nisi ossa. Contra istud non iuuabit Medicum medicina, non nobilem nobilitas, non diuitem diuitiæ, non decorum formâ decor, non eruditum eruditio, non robustum robur. Et nónne hoc dignum lachrymis? Quanto labore alij parient, aut pepererunt sibi scientias & prudentiam? alij opes & prædia? alij honores & dignitates? alij delitias & voluptates? & hæc omnia tamen vnà cum illis corruent. Vita ipsa, præsertim

Quod intra 80. annos nemo nostrũ superstes futurus.

præsertim humana, quàm pretiosa, quàm iucunda est? mors verò quàm fœda & quàm horrida? Hanc certè licet non apprehendant bestiæ, totis tamen conatibus fugiunt, & præsentem maximo cum lamento atque horrore excipiunt. Sed vt hoc dolendum sit: illud certè multò magis, quòd plerique homines suæ tam vicinæ mortis tam parum aut nunquam recordentur, adeoque de futurâ vitâ, quæ æterna erit, vel requies, vel afflictio, tam parum sint solliciti. Si enim sciret aliquis se à creditoribus, vel domino suo bonis omnibus spoliandum, & vnà cum vxore & liberis nudum & inopem domo eijciendum: interim verò nihil hac de re curaret, nec sibi prouideret de receptaculo aliquo: nónne is vehementer deplorandus esset? Certè ante octiduum audiuimus in Euangelio villicum eiusmodi sibi sedulò consuluisse, postquam intellexit auferendam sibi esse villicationem. Nemo nostrum dubitat, sibi etiam aliquando dicendum esse: *Redde rationem villicationis tuæ; iam non poteris amplius villicare:* nemo quidquam certius sibi quàm mortem esse nouit, & post hanc iudicium. Et tamen quàm pauci imitatur seruum illum? Quàm multi etiam, cū iam opes vna cum vitâ relinquendæ sunt, sibi amicos in cœlo nullos faciunt, licet facilè possent? Si quis fossam paulò latiorē aut profundiorē transilire debet, prius accedens eam considerat, & quò pedem figere velit, attendit, ramos item, vel lapides, aut terræ glebas inijcit, saltū præterea sibi præripit, ne in fossam incidat, & totum se commaculet. Quàm igitur deplorandus est, qui saltum facturus ad æternitatem tam periculosum, de illo non præcogitat, nec ea sibi adiumenta parat, quibus securè saliat?

C. II. *Quòd Deus tā parum colatur.*

SECVNDO. Quòd diuinum numen tam parum colatur & ametur; & terrena potiùs quàm cœlestia quærantur. Scimus certè primum & maximū præceptum esse, à Christo nobis seriò inculcatum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,* &c. Scimus etiam, quanto amore dignus ac quàm amabilis sit Deus, creator, redēptor & pater noster. Nihilominùs tamen quàm pauci reperiuntur, qui hoc amore caleant? Quando Deus voluit extra se effundere bonitatem suam, an non par est, vt omnes eū colant, & toti in laudes eius cōuertantur? Et quidem res inanimes semper id præstant: *Cœli enarrant gloriam Dei,* &c. Angeli perpetuò Deum laudant: *Sanctus, sanctus, sanctus, sanctus,* &c. Soli homines restant, quorum alij Deum suum non agnoscunt: alij agnoscunt, sed non glorificant: alij confitentur se nosse Deum, factis autem negāt. Hinc ergò Iacoponus ex nobili Tudertino, volūtariè pauperrimus & Frāciscanus sæpiùs hoc deplorabat, & rogatus aliquando à fratre, quid adeò lachrymaretur: respōdit, id propterea se facere, *quòd amor* (Deus) *non amaretur.* Matth. Rader. 2. p. Virid. SS. c. 3. Iam si Deum super omnia diligeremus, certè ante omnia ad cultum & honorem eius attenderemus, & ad cælestia toto corde aspiraremus. Nunc autem de honore Dei parum solliciti sumus: *Omnes, quæ sua sunt, quærunt: non quæ Iesu Christi,* ait Apostolus. Deinde cælestia à paucis desiderantur; ad præsentia omnes spectant, & quomodo vitā suam vallent commodis terrenis, & in terrâ thesaurizent: ita vt quoad hoc parum aut nihil distare ab hæreticis & gentilibus videamur, qui temporalia tantum curant & quærunt. Quantum laboris, curæ, temporis & sumptuum alij impendunt corpori? alij honoribus & fauoribus aucupandis? alij scientijs & artibus parandis? Et hæc omnia tamen fluxa & inania sunt. Solida interim bona, virtutes & Dei gratia, charitas, humilitas, castitas, temperantia negliguntur: & veluti à pueris pluris æstimantur nuces & poma, quàm aurum & gemmæ. Quæ hominum cæcitas annon deploranda est? Cæcus ille à Christo illuminatus apud Marcum c. 8. interrogatus, an aliquid videret, respondit: *Video homines sicut arbores ambulantes.* Quid sibi vult hęc vox? Homo *arbor inuersa* dictus est à Philosophis, quia caput arboris, quo alimentum sumit, in terrâ est & infimum, in hominibus verò in aëre supremum: pedes verò hominis terram spectant. Iam ergò qui eiusmodi illuminatos haberet oculos, quemadmodum iste cęcus à Christo illuminatus; & vrbem hanc inspiceret, id ipsum credo diceret. Plerique enim homines pedes ad cælum conuertunt, & caput in terram defixum gerunt, quia cælestium bonorum obliti, solū de possessionibus amplificandis, de pecunijs cumulandis, de commoditatibus parandis, de agris ad agros, de dignitatibus ad dignitates, de conuiuijs ad conuiuia cogitant. *O curuæ in terris animæ & cælestium inanes!*

D. III. *Quòd Deus semper offendatur.*

TERTIO. Quòd diuinum numen perpetuò offendatur, & contumelijs afficiatur à peccatoribus, qui interim sibi ipsis multò grauiùs nocent, cùm tamen omnes quotidie oremus; *Sanctificetur nomen tuum.* Hoc deplorat Oseas c. 4. *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulteriū inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Hoc Dauid Ps. 118. *Vidi præuaricantes, & tabescebam.* Hoc Apostolus Paulus ad Philip. 3. *Multi ambulant,* inquit, *quos sæpe dicebam vobis* (*nunc autem & flens dico*) *inimicos crucis Christi quorum finis interitus: quorum Deus venter est,* &c. Circumferamus oculos, & videbimus passim, & palàm homines ebrios oberrare per compita & in tabernis: passim homines lucri causa mentiri & peierare, blasphemare & execrari, & quidem ita liberè & absque verecundiâ, quasi hęc pulchra forent. Quemadmodum enim apud Myconios non est indecorum caluitiū, quòd illic omnes calui nascantur, teste Plinio l. 11. c. 37. Et apud Binsgoios struma, quòd illic omnes sint strumosi, (imò indecorum putatur, si quis strumâ careat) ita apud multos indecorum nō reputatur, iurare & blasphēmare, inebriari & decipere, &c. & potius ridetur, qui hæc talia vitat, & pro peccatis habet. Quid dicam de intolerandis abusibus, & sacrorum profanationibus, qui passim irrepserunt? Quid sunt nunc Dedicationes templorum, nisi ludorum & ebrieta-

tum illecebræ & plenissima libertas? Quid patrocinia sanctorũ, nisi emporia & nundinæ? Quid nuptialia conuiuia, nisi comessationes multarum horarum, & ingurgitationes bestiales, mixtæ insanis clamoribus & rixis? Qualia nostra ieiunia?

Quid dicam de præceptis Ecclesiæ reliquis? Quã facilè aliqui negligunt sacrum? frangunt ieiunium? Et interim tamen grauiter vulnerant animas suas. Quis, quæso, non lamentaretur, si videret aliquot homines in eodem circo sibi varias tormentorum & suppliciorum clades inferentes: si alius cultro scinderet corpus suum, alter se iugularet, alius se præcipitaret, alius submergeret, &c. (cuiusmodi clades nuper visa est Magdeburgi, vbi ciues desperati vnà secum liberos in incendium rapuerunt, in Albim flumen & puteos insiluerunt, ex alto se præcipitarunt, &c.) nonné eorum cæcitatem deploraremus? At hoc faciunt peccatores, dum varijs criminibus animas suas miserè conficiunt.

F. IV. *Quòd à maiorum pietate longè recesserimus.*

QVARTO. Quòd à maiorum nostrorum pietate & religione tam longè discesserimus. Mathathias eiusque filij cum viderunt, quomodo gentes profanassent templum Domini, *sciderunt vestimenta sua & operuerunt se cilicijs & planxerunt valde*, 1. Mach. 2. Videmus etiam nos passim per Germaniã templa ab Hæreticis vel destructa vel profanata, sancta omnia conculcata, auitam maiorum nostrorum religionem, fidem, synceritatem prostratam. Ac licet aliquibus locis pristina fides & Catholica religio reflorescere incipiat, omnia tamen illic sapiunt Lutheranismum & Caluinismum: omnia languent & priori Ecclesiæ statui minimè respondent. Libro 1. Esdræ cap. 3. narratur filios Israël quando post reuersionem ex captiuitate Babylonicâ templum reædificarant, maximoperè lætatos esse; seniores verò & principes patrum, qui scilicet viderant templum prius, fleuisse voce magna. Causam ait Lyranus fuisse, quòd hi dum recordarentur magnificentiæ & splendoris, qui in primo templo fuerat, secundum illud quasi nihil esse respectu illius censebant ac propterea flebant. Hunc in modum prorsus, lætamur etiam nos, dum cernimus & audimus passim reparari in patriâ nostrâ antiquam fidem & religionem in ijs locis, quos Hæreticorum perfidia vastauit. Sed si adessent antiqui illi Germani, qui vixerunt tempore illo aureo, quo sub primis Germaniæ Episcopis floruit virtus & religio vndique Catholica: illi potiùs flerent, siquidem reformatio religionis, quę passim fit & facta est, nequaquam pertingit ad splendorem illum Ecclesiæ, quem in antiquis habuit sæculis. Omnia adhuc frigent, omnia coactè & pœnarum metu fiunt. Nullus feruor in Sacramentorum vsu, in frequentando templo, in publicis processionibus, in mortis armatura & suffragijs defunctorum procurandis. Discedunt multi inermes ad terrificum Dei tribunal; deseruntur in altera vita detenti purgatorio, &c. Denique vniuersim charitas ita obriguit in hęresi, vt iam nullis artibus resolui posse videatur.

M. Aurelius Imp. dicebat se muros Romæ in triennio reædificasse collapsos, nunquam autem potuisse se reformare vel vnicam plateam ad vitã virtuosam. Hoc vel simillimum quid dicere nũc cogimur. Primi enim Germaniæ Apostoli intra paucos annos totam Germaniam à paganismo ad fidẽ perduxerunt: nos intra multos annos vix vnam alterãve vrbem, quæ aliquando in hæresin lapsa fuit, ad Catholicam fidem reformare possumus.

F. V. *Quòd tã multi vndique pauperes.*

QVINTO. Quòd tam multi pauperes, languidi & miseri ab omnibus deserti vndique occurrant. Si enim eleuaremus oculos super istorum turbam: diceremus cum Christo: *Misereor super turbam, quia non habent quod manducent*. Vnde videtur mihi ciuitas nostra similis esse piscinæ probaticæ, in cuius porticibus iacet multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum expectantiũ aquæ motũ, Ioan. 5. Quid enim aliud expectare potest tam magna pauperum & afflictorum multitudo nisi motum lachrymarum ex fraterna compassione? Ipsi enim proximi nostri sunt, ex Domini sententia, Luc. 10. imò caro & fratres nostri; omnes enim oramus? *Pater noster qui es in cœlis*. Duram esse mendicitatem, nec facilè optandam, docet Salomon Prou. 30. cùm ait: *Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo necessaria: ne fortè satiatus illiciar ad negandum & dicam: Quis est Dominus: aut egestate compulsus furer & periurem nomen Dei mei*. Grauis est, inquam, mendicitas tum mendicis tum communitati. Iam verò deploranda est partim diuitum duritia, qui pauperibus non succurrunt; partim pauperum ipsorum culpa, qui sæpe ipsimet causa paupertatis suæ sunt, dum vel furtis & mendacijs victum quærunt; vel dum lucrum hebdomadarium interdum festis diebus totum consumunt ludendo vel potando.

G. VI. *Quòd nesciamus quid vnicuique nostrum euenturũ.*

SEXTO. Quòd nesciamus quid vnicuique nostrum in reliquo vitæ curriculo euenturum sit. Alius fortè è nobis ad extremam paupertatem redigetur: alius fortasse turpiter vitam finiet: alius ante mortem immensos sustinebit dolores; & nos omnes dolores mortis: alius repentè & improuisò extinguetur: alius sine pœnitentia: alius fortè sibiipsi manus inferet & desperabit; alij morte violenta peribunt. Hæc enim fieri videmus crebrò, & quod crebrò fit, meritò metuimus. Itaque *in die bonorum, memor esto malorum*. Vnde Dominus: *in hac die tuâ, quæ ad pacem tibi: venient dies in te*, &c. Vultis exẽplum? Vgolinus factionis Guelphorum Princeps, cum aduersarijs Gibellinis vel pulsis vel perculsis omnia regeret, die suo natali omnes suos ad conuiuium inuitauit, vbi se suamque fortunam prædicans, vnum ex suis interrogauit, num quid sibi deesset? Ille quasi præsagus respondit: *Sola Numinis ira procul diuq; abesse à rebus iam secundis non potest*. Itaque Guelphorum viribus consenescentibus, Gibellini armis correptis ædes eius circumsistunt, oppugnant, vnum ex filijs, vnumque nepotem vim arcere conatos occidunt: ipsum & duos filios

&tres

& tres nepotes in turrim includunt, obseratis foribus, clauibusque in Arnum flumen deiectis. Ibi fame in oculis suis, in gremio suo charissima pignora parens moriens morientia vidit. Vociferanti exposcentique vt humanis supplicijs essent contenti, sacræ confessionis & sancti viatici potestas facta non est, vti refert Paulus Æmilius l. 8. histor. Francor.

H. VII. *Quòd aliqui è nobis dãnandi.* SEPTIMO. Quòd aliqui è nobis meritò præsumi possunt, esse de numero damnandorum. Si enim S. Chrysostomus in publica concione dixit, è totâ Antiochiâ (vbi is concionabatur Episcopus) quæ maxima tamen ciuitas erat, vix 100. saluandos: quid videtur nobis? Ita enim homil. 40. ad pop. Antioch. ait: *Quot esse putatis in ciuitate nostrâ qui salui fiant? Infestum quidem est quod dicturus sum, dicam tamen: non possunt in tot millibus centum inueniri qui saluentur; quin & de his dubito.* Sic ille. Dominum testem habemus, plures ambulare per latam perditionis viam: & paucos per arctam salutis. Non ergò timeamus, ne etiam è nobis maior pars damnanda sit? Etsi vnum tantùm aliquem eumque incertum è nobis damnandum sciremus, nonné iure meritò omnes timeremus? Dixerat aliquando Dominus suis discipulis duodecim: *Vnus vestrum me traditurus est*, & omnes ferè turbati ac dixêre: *Nunquid ego?* Et tamen poterat traditor agere pœnitentiam. Quid ergò si audiremus vnum è nobis damnandum? Quàm rectè igitur monet Apostolus ad Philipp. 2. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini?*

Et tamen inter hæc omnia lætantur adhuc homines, saltant, iubilant, viuuntque securissimè non aduertentes, quale interim iudicium illis conscribat Deus.

Hæc igitur cogitemus & caueamus, Auditores, ne fortè nobis eueniat quod Ierosolymæ, quod Sodomæ, quod nuper oppido Plurs, & nuperrime Magdeburgo, quod incendio vastatum ab ipsis incolis audiuimus, cùm in potestatem Catholicorum venisset. Ploremus in nosipsos, ne aliquando veniant super nos dies illi, quibus dicturi simus montibus: *cadite super nos; & collibus: operite nos.*

CONCIO III.

QVID DOCEANT NOS Christi lachrymæ.

I. Docent quantum malum sit peccatum.
II. Docent modum eluendi peccata.
III. Docent tempore prosperitatis meminisse aduersitatis.
IV. Docent misericordem simul & iustum esse.
V. Docent miseriis proximi condolendum.

THEMA.

Videns ciuitatem fleuit super eam. Lucæ 19.

A. PRetiosum vini genus est, quod vocatur ab Italis *lachryma Christi*, ob vini illius præstantiam. Sed nullum est in terra vinum, quod lachrymis Christi comparari queat, quantumuis sit pretiosum. Vinum enim potantem decipit & intellectum alioqui illuminatum cæcat: hominem de statu suo deijcit: & ex homine brutum facit. Lachrymæ verò Christi contrà intellectum alioqui cæcum illuminant & præclaris doctrinis imbuunt: hominem ex vili ad nobilem statum euehunt, adeoque è bruto hominem faciunt. Hoc igitur vinum, Auditores, vtinam nos bibamus. Bibemus autem, si mente sedulâ expenderimus quid nobis documenti lachrymæ propinent.

B. I. *Docent quantum malum sit peccatum.* PRIMO. Docent quantum malum sit peccatum, quod Deum lachrymari facit. Nemo nescit viros graues & sapientes vix aut non nisi grauissima ex causa lachrymari; deinde tempore lætitiæ exulant lachrymæ; denique in aliena causa rarius ploratur, quàm in propria. Flet hodierno in Euangelio, non homo, sed Deus: flet in medio suo triumpho, dum ipsi Ierosolymam ingredienti acclamatur *Osanna, Benedictus qui venit.* Flet ob alienam miseriam. Quis hic nõ obstupescat? Quæ tanta esse miseria potest, vt Dei cor liquefacere & in lachrymas resoluere queat? Num fortè quia præuidit turrium & mæniorum fortissimorum ruinam? palatiorum pulcherrimorum excidium? num deplorat hominum internecionem eis imminentem & stragem? Non sanè, quia hæc omnia temporalia & corporalia damna sint, Deum ad fletum permouere non potuissent: alioqui suammet potiùs passionem & mortem iam iam accelerantem deflere debuisset. Flet igitur ob cæcitatem & obstinationem Iudæorum, ob quam Iudæos vastandos, & in qua eos morituros præuidebat: vt indicant illa eius verba: *Non relinquent in te lapidem super lapidem, eò quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ.* q.d. non doleo præcisè quia vastanda es, sed quia vastanda ob tuam cæcitatem & obstinationem. Simili exemplo Dauid vehementer quidem defleuit mortem & cædem Absalonis filij, sed non tam corporalem, quàm spiritualem, quia in peccato mortuum esse meritò timebat, 2. Reg. 18. Alioquin enim ob infantis filij mortem, nihil fleuit, 2. Reg. 12. Igitur vti Dauid pro Absalone mori optabat, dicens: *Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi tribuat vt ego moriar pro te?* Ita Christus hodie expetit mori pro Ierosolyma, & reuerà post paucos dies mortuus est, licet non idcircò Iudæi illi conuersi sint. Concludamus igitur iam, si Deus lachrymatur ob peccatum hominum quod mortem æternam illis affert:

si lachrymatur in ipso lætitiæ suæ festo: si optat pro ijs mori & reuerà mortuus est: ô quantum malum esse peccatum debet, & quàm grauis pœna peccati: ac proinde quàm audax ille, qui peccatum perpetrare audet! Quid enim sentire deberet filius dissolutus, qui vitam in sceleribus transigit; si quando audiret, patrem suum lachrymari & vellere sibi canos, ipsámque mortem optare ob filij dissolutam vitam? Nonné ei diceremus: Vide quid feceris, in quantas animi angustias patrem tuum redegeris. Ipse propter te seipsum conficit & tantùm non mactat: num adhuc perges in isto viuendi modo? & patris tui afflictionem augebis? Hoc certè tunc Ierosolymæ dicere potuissemus, idque etiamnum dicere cuiuis peccatori possumus; etsi enim in hodierno Euangelio Dominus non defleuit peccata omnium, sed Ierosolymitanorum tantùm: defleuit tamen omnium peccata in cruce, vbi & pro ijs luit, *cum clamore valido & lachrymis*, vt ait Apostolus ad Hebr. 5. O perditum igitur & abominandum peccatorem, qui Deum contristare & lachrymis affligere audet! *Lætabitur Dominus in operibus suis*, ait Dauid Psal. 103. Solus homo eum contristat. Colligimus etiam hinc quanta futura sit pœna, quæ peccatorem manet. Si enim videres Iudicem aliquem priùs abunde flere super aliquem reum, quàm sententiam condemnationis in eum iuxta præscriptum iuris proferat, nonné coniectares grauissimum fore rei supplicium? Deplorat Christus Ierosolymam, antequam condemnet: quia nimirum viderat in libro Decretorū Dei, supplicium eius æternum, omnia mundi supplicia longissimè excedens. Igitur Christus Iudex super te, ô peccator, plorat: & tu rides? *O si cognouisses & tu!* supplicium videlicet tuum: fleres vtique, & quidem sanguineas lachrymas.

C. II. *Docent modum eluendi peccata.*

SECVNDO. Docent (ô salutares & pretiosæ lachrymæ) modum eluendi peccata & iram Dei imminentem euadendi: per fletum videlicet & compunctionis lachrymas. Flendo itaque super Ierosolymam, docet eius ciues sibi tum adstantes, quòd si & ipsi flere super se vellent, iudicium sibi paratum facilè euitare possent. Hoc enim indicat in hodierno Euangelio, dicens: *Quia si cognouisses & tu* (supple) fleres, vt exponit S. Gregor. homil. 39. Idque paulò pòst in passione, expressè eis dixit: *Filiæ Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete & super filios vestros: Quoniam ecce dies venient, in quibus dicent montibus; cadite super nos, & collibus: operite nos*, Luc. 23. Non egebat Christus lachrymis, quia peccator non erat; egebant autem Ierosolymitani. Igitur si isti flere super se voluissent, prout docebantur à Christo, peccata sua deleuissent, & sententiā damnationis in se latam reuocassent, omniaque Romanorum castra, machinas & arietes simul dissoluissent. Hoc enim pulchrè insinuatum videtur Ezech. 4. vbi Deus hanc ipsam Ierosolymæ obsidionem, vt vult Rupertus Tuitiensis, præfigurans & prædicens ait: *Fili hominis, sume tibi laterem & pones eum coràm te, & describes in eo ciuitatem Ierusalem, & ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones & comportabis aggerem & dabis contra eam castra & pones arietes in gyro.* Quo loco docet Lyranus, laterem crudum & incoctum, intelligi, in quo scribi posset. Ex quo sequitur, figuras illas obsidionis in latere crudo depictas, modica aqua facilè deleri potuisse, si ea affusa fuisset: atque ita rem habituram fuisse cum Ierosolymitanâ obsidione: omnes videlicet Romanorum machinas in nihilum redigendas, si vel modicum flere peccata sua Iudæi voluissent. Neque hoc figmentum est: res ipsa loquitur. Primo scriptura, Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Secundo Exempla: Ezechiæ Regi dicitur à Deo sententia mortis, 4. Reg. 20. fleuit Ezechias, & statim mutatur decretum, & dicitur à Deo: *Vidi lachrymas tuas; ecce ego adijciam super dies tuos 15. annos*, Esa. 38. Niniuitis dicitur dies exitij Ion. 3. *Adhuc 40. dies & Niniue subuertetur.* Currunt illi ad pœnitentiam, cilicium, cinerem & ieiunium, (quantus ibi fletus sine dubio audiebatur?) & mutatur sententia. Vnde S. Chrysost. hom. 6. in Matth. ait: *In sæcularibus iudicijs quantumlibet post acceptam sententiam lamenteris, non tamen effugies flendo supplicium. Hîc verò si toto corde ingemueris ad Deum, soluisti repentè sententiam, veniamq; meruisti*, &c. Idem hom. 5. de pœnitentia tantam esse ait lachrymarum vim, vt extinguat ignem gehennæ. *Rogum*, inquit, *peccatorum extinguimus, non iam aquis multis, sed paruis cum lachrymis.* S. Bern. ait: *Neque mundus diluuio perijsset, si ad lachrymas confugisset.*

Porro sicuti pœnam peccati, ita etiam ipsa peccata delent lachrymæ; propterea vocantur à Chrysost. in Psal. 50. homil. 2. *spongia: peccata tua*, inquit, *in libro scripta sunt: spongia autem instar sunt lachrymæ tuæ. Lachrymas mitte & obliterantur*, &c. Exemplum refert Cæsar. l. 2. cap. 10. de iuuene adeò contrito, vt præ lachrymis peccata sua in confessione recensere non posset: itaque in scripto ea tradere iussus, obtulit, quæ prorsus deleta diuinitus apparuêre; certumque indicium fecêre, dimissa ei peccata esse. Quæro iam ex te, si filium tuum, vel teipsum de sententia capitis & acerbo mortis supplicio liberare per lachrymas posses: si debita tua omnia lachrymis eluere: quantum, quæso, lachrymarum & quàm libenter funderes? potes hoc cum animâ & peccatis tuis. Quis scit, vtrum non etiam nobis immineat virga Dei & grauis aliqua punitio? Habemus certè quod vndique timeamus. De peccatorum nostrorum debitis, dubitare non possumus: cur non igitur fugimus ad lachrymas, & præuenimus Deum? *Currat pœnitentia*, inquit D. Chrysologus, serm. 167. *ne præcurrat sententia: ne iudicemur, iudices nostri simus: demus nobis pœnitentiam, vt possimus auferre sententiam*, hæc ille.

D. III.

TERTIO. Docent, tempore prosperitatis & lætitiæ

Docent tempore prosperitatis meminisse aduersitatis.

lætitiæ meminisse aduersitatis & tristitiæ; siquidem in mediâ triumphi sui pompâ, cùm audit sibi accini: *Osanna, Benedictus qui venit*, &c. lachrymas fundit: quod & olim insinuatum Romanis Triumphantibus. Triumphatori enim sequens currum aliquis acclamabat: *Respice post te, hominem memento te*; vt scribit Tertullian. in apologetico. Quod ipsum Christus verbis etiam docet Ierosolymam, cùm ait: *Et quidem in hac die tuâ, quæ ad pacem tibi.* q.d. ô si tu similiter in die pacis tuæ, meminisses belli! Hæc enim differentia est inter sapientes & insipientes, quæ inter prudentes & fatuas virgines. Illæ de die prouiderunt sibi oleum pro futura etiam nocte & tulerunt in vasis suis; cogitabant enim fieri posse, vt oleum aliquando deficeret: non ita fatuæ, sed pro die tantum acceperunt oleum, de nocte nil cogitantes. Ita sapientes in die prosperitatis prouident sibi de nocte aduersitatis, nec toti se effundunt in lætitiam: fatui verò minimè, vnde postea deficiente fortunâ turpiter egent. In cuius rei figuram, quando prior natus est Esau, Iacob tenuit eum per plantam pedis, Gen. 25. Mali enim per caput, id est, per principium apprehendunt peccatum, quod arridet quidem, sed posteà tristem sortitur finem. Boni contrà & prudentes per plantam, id est, per fidem; cogitant enim quid mali sequatur post peccatum. Hoc certè Christus fecit, quia cogitauit, quàm citò habiturus esset hostes Iudæos, à quibus iam velut amicissimis honorabatur: illud verò Iudæi, qui prosperitate suâ elati, nihil somniabant de suo exterminio, ideoque incauti perierunt. Vnde Ieremias propter hoc lamentatur super Ierusalem, Thren. 1. *Sordes eius, in pedibus eius, nec est recordata finis sui.* (in Hebr. idem verbum significat plantam pedis & finem) Accidit his, quod viatori, qui æstiuo tempore fatigatus subter vmbram arboris se recipit & in eâ dormire incipit. Interim recedit ab eo vmbra, & ipse solis radijs expositus manet, euigilansq; æstuat, capitis cum dolore vel etiam febre aliquâ. Ita qui fidunt secundis rebus, voluptatibus se dedunt, genioque indulgent, & in vmbrâ prosperitatis releuandos se & mansuros putant: postmodum decepti vident se delusos, grauatos in conscientia & æstui infernali expositos. Vultin exempla? Israëlitæ *sederunt manducare & bibere, & surrexerunt ludere*; interim paratur eis vindicta à Deo, vt occidantur ex ipsis viginti tria millia, Exod. 32. Baltasar sedet in conuiuio iucundus, interim scribitur ei sententia mortis & exterminij, *mane, tekel, phares*, Dan. 5. Quare qui decipi non vult, non extollatur in rebus prosperis, sed meminerit aduersitatis: sequatur exemplum Italorum, qui vinum aquâ miscent, & ideò non facilè inebriantur, aut noxam corpori adducunt: non sequatur exemplum Germanorum, qui purum bibere volunt. Sanus recordetur, se aliquando ægrotaturum: diues, aliquando egere posse: qui in dignitate constitutus, se aliquando seruire posse: qui ridet, se aliquando ploraturum: qui viuit, se

D. III.

aliquando moriturum, &c. Temperet vinum hilaritatis, cum lachrymis mœstitiæ, & non facilè ei nocebit.

E. IV.

Docent misericordem simul & iustum esse.

QVARTO. Docent misericordem simul esse & iustum; (quod non exiguæ artis est in Principe præsertim, qui instar cytharœdi cordas accordare debet, nec nimium laxare, nec tendere, ex Plut.) quia deflet calamitatem ciuitatis, non tamen remittit pœnam incorrigibili, sed eandem post annos 40. vastauit dirissimè per Romanos. Duplici igitur facie seu oculo aspiciebat ciuitatem: oculo misericordiæ primùm, dum super eam fleuit; & ita ei significationem dedit, vt fugeret à facie arcûs, ne vine videretur esse immisericors & crudelis, ac delectari flagellis. Vnde per hunc fletum præmonet, antequam puniat: prætereà etiam medium adhibet, quo ad frugem errantes reducat, dum mox templum ingressus eijcit vendentes & ementes, instar boni patris, qui flagellat omnem filium, quem recipit, vel recipere cupit. Flagellum hoc erat misericordiæ, quò auerteret ab eis scorpiones gehennæ. igitur conabatur omni modo impedire eorum punitionem, reuocando eos ad pœnitentiam, & tardando vsque ad 40. annos. Quâ in re docet eos, qui aliquâ potestate præditi sunt, primò, vt iustitiæ seueritatem anteuertant, quantum fieri potest, & miseris compatiantur: quia, vt Seneca in l. de clement. ait: *Tam turpe est Principi, multa supplicia, quàm medico multa funera.* Ne dicant: Wart/ ei wird mir einsitzen/laß jhn gehen/ꝛc. Sed potius moneant & terreant malos verberibus, vt sibi attendant, ne in seueritatem iustitiæ incidant. Dicit fornicaria quædam apud Oseam c. 2. *Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi*, &c. Sed quid ad hæc Deus? dixitne: sine eam vadere, cadere & perire? Non sanè, sed: *Propter hoc*, inquit, *ecce ego sepiam vias tuas spinis, & sepiam eam maceriâ: & semitas suas non inueniet.* Hoc ergò fecit etiam Iudæis Dominus, eijciendo eos è templo, & deplorando eorum scelera. Quòd si misericordia nihil proficit, iustitiam arripit, & alteram faciem ostendit, ne iniustus videatur; iuxta id Ps. 33. *Oculi Domini super iustos & aures eius ad preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala, vt perdat de terrâ memoriam eorum.* Et per hoc etiam docet, animaduertere in delinquentes, præsertim refractarios & incorrigibiles: vt & iustitiæ suus sit locus. Cuius exemplum præbent Annales Franciæ de S. Ludouico rege, quòd cum ipse preces ex psalmis recitaret, & aliquis, qui pro eo capitalis criminis gratiam petebat, interuenisset, rexque quasi aliud agens annuisset, mox verò incidisset in eum versiculum Psalmi 105. *Beati, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore*; protinus reuocari eum iussit, cui gratiam concesserat, eamque irritari fecit, addens; *Principem, qui potest punire crimen, nec punit, non minus coram Deo reum esse, quàm si ipse perpetrasset; ac pietatis opus esse, non sæuitia, iustitiam facere.* Nam, vt Seneca ait, *nec*

 pin-

pinguior mactari victima Deo potest, quàm homo sceleratus. Et rectè dicitur: *Qui parcit malis, nocet bonis.* Hac de causâ ferunt Maximilianum I. Imp. loca suppliciorum, sontibus destinata, venerabundum cum hoc dicto: *Salue iustitia*, præterire solitum. Refert hæc Cornel. à Lapide in Pentateuch. c.25. Num.

F. V. *Docent miserijs proximi condolendum.*

QVINTO. Docent miserijs proximi condolendum esse, nec non peccatis eiusdem: Sic enim Christus videns ciuitatem, ciuitatem, inquam, tam refractariam, & peccandi assuetam, ideoque macello destinatam; fleuit super eam. Et quod multò plus, super seipsum non fleuit, quem sciebat, toties à Iudæis tam ignominiosè tractatum, & post paucos dies crucifigendum & occidendum: sed super Ierusalem. Et quod amplius est; fleuit is, qui offensus erat, & meritò gaudere de hostium suorum interitu poterat, super inimicos suos. Item, quod omnium maximum est, Deus super homines. Nos certè vermiculo afflicto non compatimur, quia naturâ eum longè excedimus, Deus nos infinitè excedit, & tamen compatitur nobis. De M. Marcello refert S. Augustinus l. 1. de ciuit. Dei, quòd cùm Syracusas expugnaret, conscenderit in excelsam turrim, pugnæ exitum contemplaturus. Qui cùm vidisset armorum sæuitiam, & ingentes cædes, audisset clamores, & mugitus horribiles, strepitum corruentium ædificiorum, non potuit à lachrymis se continere, licet se de hostibus sumere supplicium sciret. Sed mirum non est, si homo homini compatiatur; hoc enim natura postulat. At hodie ipse Deus, licet hostes sibi infensissimos iure puniendos sciret, non potuit tamen non ijs condolere & collachrymari. Quo exemplo quid efficacius nobis exhibere poterat, ad commiserationem docendam? Homo igitur non sit, qui afflicto non condolet; non dico amico tantùm, sed & inimico. Hoc enim & Dauid fecit, qui mortem Saulis, inimici maximi, acerbè deplorauit. Hoc ipse Deus fecit. Quid ergò dicemus de illis, qui de malis, miserijs, & peccatis proximi sui, siue amici, siue inimici gaudent, rident, ea passim alijs cum applausu narrant & dilatant? Quid dicemus alicui, qui in littore stans, videns aliquos naufragium facere & perire, non modò non iuuat, sed insuper ridet, alios ad spectandum aduocat, & lætatur? Id nimirum, quod Daniel dixit falsis Susannæ accusatoribus, (Daniel 13.) *Semen Chanaan & non Iuda*; quia Chanaan ob patris sui denudationem lætabatur & ridebat, eamque alijs ostendebat, Iudas contrà compatiebatur fratri suo Ioseph, & procurauit, vt extraheretur de cisternâ, & saltem venditus viueret, Gen. 37. S. Iob talibus dicebat c. 19. *Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?* Videbat enim ipse, quòd solus Deus persequi hominem peccatorem sine commiseratione posset; siquidem ipse solus est sine peccato, & prorsùm impeccabilis: ac proinde sine compassione peccatorem persequi, & in eius exitio lætari potest. Sed, pace tuâ, Iob, erras vir sancte: nam Deus hodie pereuntibus compatitur & collachrymatur; non itaque hostes tui persequuntur te sicut Deus. Quomodo ergò dicemus? *Quare persequimini me* sicut diabolus? ille enim est, qui in perditione malorum lætatur, applaudit, eos in æternum ridet & confundit. Illi in peccatoris interitu & damnatione dicunt: *Euge, euge*, Psal. 69. Igitur *Semen Chanaan*, semen diaboli sunt, qui de malis proximi lætantur: non semen Iuda, id est, Christi & Dauidis, qui inimicorum miserijs collachrymabantur. Vidimus hactenus pretiosum esse vinum, Christi lachrymas. *Venite* igitur *amici, & bibite, & inebriamini charissimi.*

CONCIO IV.

DEFLENDAM FVISSE IERVSALEM ET ESSE PECCATOREM, causæ plures.

I. *Quia vidit condemnatam Ierosolymam.*
II. *Quia Ierosolymitani nihil simile videbant.*
III. *Quia curationem respuebant.*
IV. *Qui insuper gaudebant.*
V. *Quia gaudium illorum breuissimum erat.*
VI. *Quia hæc omnia dilectæ olim ciuitati euentura erant.*

THEMA.

Videns ciuitatem fleuit super illam. Luc. 19.

A.

NEminem nostrûm latet, viros dignitate & eruditione claros non ita facilè ad risum & fletum permoueri, publicè præsertim. Vnde Plato de rep. dial. 3. ait, lachrymas à viris claris auferendas esse, & mulieribus tantùm tribuendas. Quid igitur est, quòd in hodierno Euangelio Dei filius, sapientia diuina, flere super Ierusalem in magnâ hominum frequentiâ incipit, & adeò quidem, vt fletus & singultus vocem intercludant, & sententiam abrumpant, vt verba illa indicant: *Quia si cognouisses & tu! Et quidem in hac die tuâ*, &c. Si homo duntaxat fuisset Christus, facile daremus fieri potuisse, vt humani aliquid passus in lachrymas solueretur, cùm eæ nobis inuitis sæpe suboriantur. Nunc autem & Deus erat, qui humanas passiones in manu suâ tenebat, vt, nisi eo volente, prodere se non possent. Quibus igitur machinis expugnari tandem potuit Christi cor, vt posthabitâ dignitate suâ in oculis multorum, lachrymis laxaret habenas? An putatis, Auditores, lapides hoc potuisse, muros & parietes vrbis Ierosolymæ, eò quòd ipse dicat: *Non relinquent in te lapidem super lapi-*

lapidem? Num templum Salomonis? num palatia? num hortos, quorum destructionem præuidebat & prædicebat? Non sanè: nunquid enim de lapidibus cura est Deo, si teste Apostolo, nec de bobus est? Hominum igitur, non lapidum plangebat ruinam. Atque vt S. Gregorij verbis vtar, hom. 39. in Euang. *Hoc semel egit, cùm perituram ciuitatem esse nunciauit. Hoc quotidie redemptor noster per electos suos agere nullatenus cessat, cùm quosdam ex bona vita ad mores reprobos peruenisse considerat. Plangit enim eos, qui nesciunt, cur plangantur, qui iuxta Salomonis verba: Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Qui si damnationem suam, quæ eis imminet, agnouissent, semetipsos cum lachrymis electorum plangerent.* Hæc Gregorius. Sed ne aliquis fortè cogitet, causam hanc sufficientem non fuisse, cur Dominus Ierosolymæ & peccatorum omnium ruinam deploraret, ostendemus fuisse plusquam sufficientem.

B. I. *Quia vidit condemnatam Ierosolymam.*

PRIMO. Quia Christus vidit in secreto Dei iudicio dictatam & scriptam esse sententiam exterminationis & damnationis super Ierosolymam, adeoq; paulò post aduocandos esse carnifices eius, Titum & Vespasianum, & tandem infernales quoq; dæmones. Descendebat Dominus de monte Oliueti Ierosolymam, cùm videns ciuitatem, fleret super eam, vnde mirum non est, si in alto constitutus viderit aliquid, quod Ierosolyma in valle non videbat. Sic enim, qui in monte est, videt aliquando tempestatem aduenientem à longè horribilem, quam non videt is, qui in valle est. Christus eo tempore versabatur in consilio Deitatis altissimo, & videbat tempestatem procellosam, venturam super Ierusalem, infallibilis prognosticus: proinde non mirum, si tam flebilibus eam describat verbis dicens: *Si cognouisses & tu.* Accidit aliquando vt Rex quispiam à seruo offensus statuat & iuret se illum igni exusturum: Filius regis, qui fortè hoc audiuit, valde contristatur, præsertim si seruum illum dilexit; nec potest præ dolore, vel certè non sine lachrymis id seruo denuntiare; sed flens suadet illi fugam, adeoq; cum lachrymis rogat vt fugâ sibi consulat. Ita factum legimus 1. Reg. 20. vbi Saul Dauidem morti adiudicauerat & iamiam occidendum adduci præceperat. Audiuit hoc Ionathas, qui diligebat Dauidem, quòd videlicet definitum esset à patre suo vt interficeretur Dauid. Contristatus ergò, cum lachrymis id Dauidi significauit & fugam suasit. Ad eundem modum Christus videns a patre suo definitum esse vt vastaretur & gehennæ traderetur Ierosolyma, cuius amore ille allectus de cœlo ad eam descenderat: quomodo non contristari, quomodo sine lachrymis hoc Ierosolymæ denuntiare poterat? Vidit Dominus duos illos vrsos, Titum & Vespasianum de longè accurrentes è saltu, ad nequam illos pueros Elisæo (sibi scilicet) illudentes & dicentes: *Crucifigatur*; dilacerandos; 4. Reg. 2. Vidit eo ipso in loco, quo ciuitatem deplorabat, Vespasianum castra sua positurum, ad exterminandam vrbem. Vidit iam tunc, cruces præparari innumeras perfidis Iudæis, quorum quingenti singulis diebus circa ciuitatem in oculis Titi crucifigendi essent, ita vt spatium crucibus, & corporibus cruces defuturæ essent. Vidit iam tunc, ingrauescentem in vrbe famem, quâ vrgente alij vltrò excurrentes Romanis se dedituri essent: alij proprios filios cocturi & comesturi: alij viso cibo præ gaudio morituri. Vidit alios innumeros, qui aurum deglutissent fugâ absportandum, à Romanis capiendos & auri obtinendi gratiâ secandos atque exenterandos. Vidit vallo & muro vrbem vndique claudendam, vt nemini prorsus exitus pateret. Vidit eam & filios eius ad terram prosternendos & proiectorum mortuorum cadaueribus omnia fore plena. Vidit comprehendendorum numerum fore nonaginta septem millia: mortuorum verò vndecies centena millia. Vidit & captiuos è nobilium numero quidem decem, ex ignobilium verò triginta vno venditum iri denario. Vidit templum speciosissimum incendendum & in cinerem redigendum: vrbem totam diruendam. Vidit denique post hæc omnia supplicia supplicium æternum, omnium horribilissimum; plerosque eorum æternis ignibus tradendos esse. Vidit parari iam & accendi ipsis fornacem plusquam Babylonicam. Hæc igitur tot & tanta non deploranda sunt? Audite plorantem hæc ipsa Ieremiam cap. 14. *Deducant oculi mei lachrymam per noctem & diem, & non taceant, quoniam contritione magnâ contrita est virgo filia populi mei, plagâ pessimâ vehementer.* Iam verò qui nosti, ô peccator, qui modò securus degis, Christum non videre de te similia? Non vereris, ne & tu aliquando in agone circumderis vallo peccatorum tuorum, & hostibus tartareis? Non metuis futurum, ne & in te lapis à lapide & compago membrorum dissoluatur? ne in terram prosternaris? ne viscera tua in lucem protrahantur? ne captiuus ducaris ad gehennam? Quid si & hoc iam hac horâ de te videat Christus? certè videt, nisi resipiscas.

C. II. *Quia Ierosolymitani nihil simile videbāt.*

SECVNDO. Quia incolæ Ierosolymitani nihil simile videbant aut metuebant. Vnde ait: *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis*; ac propterea magis erant miserandi: sicut qui ardente domo dormit pertinaciter, aut in medijs hostibus. Dum Ionas veheretur in naui, *facta est tempestas magna & nauis periclitabatur conteri.* Vnde omnes *timuerunt & clamauerunt ad Deum suum & miserunt vasa quæ erant in naui, in mare vt alleuiaretur ab eis*: & quid inter hæc Ionas? *descendit ad interiora nauis*, ait textus Ion. 1. *& dormiebat sopore graui.* Vnde gubernator ad eum ait: *Quid tu sopore deprimeris? surge & inuoca Deum tuum.* En miseriam peccatorum. Dum alij omnes de salute suâ metuunt, ipsi se ad somnum componunt, cùm maximè omnium vigilare deberent; atque vt secu-

securiùs dormiant & minùs excitentur, descendunt
ad interiora nauis, id est, lucem & strepitum fu-
giunt; somni illecebras, vti tenebras & quietem
quærunt, hoc est, nolunt audire disciplinam & cor-
rectionem, nec videre iram Dei supra se tonan-
tem: sed ea tantùm quærunt, quæ vitijs suis blan-
diuntur. Ita ad amussim euenit Regi Israël Achab.
3.Reg.vlt. qui volens inire prælium temerè, quæsi-
uit pseudoprophetas loquentes sibi placentia, no-
lens audire prophetam Dei Michæam suis cupidi-
tatibus aduersantem & dira præsagientem: qui
cùm plura vellet loqui ad Regem auertendum à
proposito, iussit eum Rex abduci & recludi in car-
cerem. Sed exitus tandem probauit, quàm stultè
egerit; quia cecidit in prælio. Simili modo peccator
obstinatus, ea solùm audire gestit, quæ ipsi blan-
diuntur: sanam autem doctrinam, synderesin & in-
crepationes salutares ab oculis remouet & incar-
cerat: donec tandem malo suo experiatur & de-
ploret insaniam suam. Quis non deploret eiusmodi
hominem sibi ipsi infensissimum? Dormiebat ali-
quando Saul in tentorio, persequi volens Daui-
dem: dormiebat, inquam, & hastam in terrâ fixam
ad caput suum reliquerat, 1.Reg.26. dormientibus
cum ipso, omnibus etiam seruis suis. Interim adue-
nit Dauid, &, si voluisset, propriâ eum hastâ iugu-
lare potuisset. Dormit hoc pacto peccator cum
omnibus sensibus & potentijs suis, & hastam pec-
cati sui, quo statim iugulari possit, relinquit ad ca-
put suum, nesciens quòd omni ex parte insidien-
tur illi hostes animæ. Videtur mihi incedere pec-
cator, quemadmodum illi qui inaduertenter sup-
plicio tollendi sunt. Ducitur enim quibusdam in
locis reus à duobus socijs quasi deambulatum in
aulam: & tandem in asserem vnum, quem nôrunt
eius comites cessurum & reum in mille gladios
acutissimos deiecturum, vt in mille frusta secetur.
Asser iste fatalis quid nisi incerta mortis hora? Duo
peccatoris comites sunt consuetudo peccandi &
spes longioris vitæ: qui dum in mortis horam im-
prouidum ducunt, in exitium ducunt.

D.
III.
Quia curationem respuebant.

TERTIO. Quia Ierosolymitæ curationem, quam
eis offerebat, insani respuebant. Vnde ait: *Eò quòd
non cognoueris tempus visitationis tuæ.* Peccare, hu-
manæ fragilitatis est; nolle resipiscere & sanari,
diabolicæ peruersitatis. Iam verò ciuitas hæc ægra
medicum se visitantem repulit & sanari noluit.
Hinc ergò Christi lachrymæ. Quæramus ex matre
aliquâ, & Primo ponamus eius filium periculosissi-
mè ægrotare charissimum, & matrem omnia ten-
tasse, adeoque substantiam suam profudisse, quâ fi-
lio selectissima remedia prouideret & medicum è
longinquo peritissimum aduocaret: si adueniente
medico cum pretiosissimis illis pharmacis, videat,
rebellem filium medicamenta perdere, medicum
non admittere, sed repellere, conuitiari & eijcere:
quomodo non durissimè hoc accipiat mater & a-
marè fleat? Hoc attentauit Deus cum Ierosolymâ,
& attentat cum peccatore etiamnum. Misit ei de
cœlo medicum, Filium suum, è cuius sanguine
pharmaca ei parauit præstantissima, sacramenta
videlicet. Quid igitur dicat vel sentiat, videns hæc
omnia eum prodigere & in ventum spargere? Idem
in parente cernimus, si videat filium suum peruersè
& flagitiosè degere, socijsque pessimis adiungi.
Postquam enim correctione suâ nihil profecit, vi-
detq; filium ad interitum tendere & patibulum,
incipit ante ipsum plorare & lamentari: Deum &
sanctos testari vti resipiscat. Tandem cum aduertit
filium publicæ potestati traditum & educendum
ad supplicium; præ dolore loqui nescit, sed lachry-
mis ei parentat. Hoc est quod populo suo facit
Christus in hodierno Euangelio. Legimus Gen.21.
cum Agar deficiente aquâ in solitudine aberraret
& videret se iam filium suum infantem sustentare
ampliùs non posse, proiecit eum subter vnam ar-
borem: & discedens ad iactum sagittæ, sedensq; è
regione eleuauit vocem & fleuit, dicens: *Non vide-
bo morientem puerum.* Videre hîc mihi videor Chri-
stum stantem è regione Ierosolymæ & flentem su-
per eam. Cum enim videret eam abiectam esse &
desperatam, dolorem suum testari volens fleuit su-
per illam, ac nè videret eius interitum, prius è terrâ
discessit, & primùm post annos 38. eius permisit
excidium.

E.
IV.
Quia insuper gaudebant.

QVARTO. Quia videbat eos insuper gaudere &
cum iubilo sibi obuiare. Vnde ait: *Et quidem in hac
die, quæ ad pacem tibi.* Vt enim phreneticus eò ma-
gis morti vicinus & miserandus est, quò magis ri-
det & insanit: ita & peccator cùm *exultat in rebus
pessimis.* Ieremias c.8. comparauit illos equis ad præ-
lium exeuntibus qui exeundo quidem saltant &
hinniunt gestiuntque, vsq; dum incurrant in ipsas
hastas & gladios, vbi paulò post vulnerantur & cor-
ruunt. *Nullus est, qui agat pœnitentiam,* inquit, *super
peccato suo dicens: Quid feci? Omnes conuersi sunt ad
cursum suum, quasi equus impetu vadens in præ-
lium.* Ita aues colludunt in areâ super escam, pisces
super hamum, donec capiantur. Ita bibens Holo-
fernes cum Iudit iucundus erat: interim verò gla-
dium quo iugulandus erat, non aduertebat. Dicite,
quæso, si quis capillo suspensus teneretur super al-
tissimo puteo, pleno draconibus & serpentibus, vi-
deretq; supra se cultrum in manu tenentis, minan-
tem abscissionem capilli; si is nihilominùs gestiret,
iubilaret, gauderet: quis eum non omnium infœli-
cissimum & sanguineis lachrymis deplorandum di-
ceret? Atquî hoc faciunt peccatores: ipsi enim à
Deo per tenuissimum vitæ fragilissimæ capillum
tenentur super infernum, minante desuper cultro
diuinæ iustitiæ; nihilominus tamen adhuc lætan-
tur, &, vt S.Iob ait, c.21. *tenent tympanum & citha-
ram & gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis
dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

F.
V.
Quia gaudium

QVINTO. Quia videbat gaudium illorum bre-
uissimum, quo æternos sibi cruciatus emerent. Vn-
de ait: *Et quidem in hac die tuâ, quæ ad pacem tibi.*
Postea verò subiungit: *Quia venient dies in te.*

Ecce

illorum breuissimu erat. Ecce gaudium illorum, vocat diem, de quà etiam Ieremias cap. 17. dixit: *Diem hominis non desideraui, tu scis:* punitionem verò secuturam, *dies.* Sed nunquid quadraginta ferè anni adhuc, supererant vsque ad excidium Ierosolymæ? Esto sanè, dies tamen ac vix quidem dies vnus erant, si cum secutâ calamitate & supplicio æterno comparentur. Si enim, Dauide teste Psal. 89. *mille anni* respectu æternitatis & ante oculos Dei *tanquam dies hesterna quæ præteriyt, & custodia in nocte,* quæ trium tantùm est horarum; quid erunt 40. anni? Vultis videre quàm breue sit hoc spatium? Dicite, nonné parui nos æstimamus horam vnam, aut alteram? nonnè diem integrum sæpè contemnimus & breuissimum spatium putamus esse? Et tamen, autore Aristotele, apud Hypanim fluuium animalcula sunt, quæ vnum tantum diem viuunt: manè nascuntur, horâ tertiâ diei adolescunt: sextâ viri fiunt: horâ nonâ canescunt; vespere moriuntur. Nonne igitur horum animalculorum ætatem vnam, imò totam vitam parum esse aut nihil dicimus? Et tamen id ipsis multum est. Pari ratione, nihil est vita nostra, æternitati comparata: licet eam nos aliquid esse putemus. Igitur quod nobis sunt 40. anni, hoc illis est media dies: vt sic tota nostra vita vix vnus dies sit. Ponamus igitur modò aliquem totam vitam suam ducere in bonis, gaudere & epulari; si posteà mille annis esuriem & sitim tolerandam sibi sciret: nonné hic deplorandus esset? Solebant Gentiles aliqui certum hominem per tempus aliquod alere lautissimè & porci instar saginare: elapso verò anno vel simili tempore, coronatum eum cum tibijs & tympanis ducere ad Deorum templum, mactare & sacrificare. Quis non exhorrescat ad eiusmodi spectaculum? quis non deploret eiusmodi infœlicem hominem, qui sibi mortem emat tam breui voluptate? Et heu infiniti reperiuntur homines, qui id ipsum factitant & dummodò hic modicum gaudere & frui voluptate suâ possint, mortem æternam incurrere non dubitant.

G. VI. *Quia hæc omnia dilecta olim ciuitati euentura erant.* SEXTO. Quia hæc omnia super Ierusalem, dilectissimam olim ciuitatem ventura præuidebat. Plures erant ciuitates Galileæ, quarum excidium futurum à Tito & Vespasiano prænouerat Dominus, (quemadmodum recenset Iosephus l. 3. & 4. de bello Iud.) solam tamen deflet Ierosolymam; quia eam præ cæteris supra omnes nationes exaltauerat, & innumeris beneficijs affecerat, cupiebatque gloriam suam per illam maximè toti orbi patefacere. Poterant hoc saltem ex Christi lachrymis colligere; si enim videntes eum lachrymari super mortem Lazari, dicebant: *Ecce, quomodo amabat eum?* Ioan. 11. Cur non idem nunc colligunt de se, & dicunt: Ecce, quomodo amat nos! Si enim non amaret, quomodo defleret? Nimirum vti brachium putridum, & infectum tandem abscindit aliquis non sine maximo doloris sensu, non tam corporis, quàm animi, quia membrum coniunctissimum

abijcere debet: ita doluit Christus excidium Ierosolymæ olim sibi coniunctissimæ. Vouerat Iephte, Iudex Israël, si è prælio rediisset domum in pace, primum quemque, qui sibi occurreret, se sacrificaturum, Iud. 11. Occurritque ei vnigenita filia cum tympanis & choris. Contristatus igitur vehementer scidit vestimenta sua: quòd videlicet vnicam filiam suam immolare ex voto deberet. Filia hæc Ierosolymæ typus est, quæ Christo venienti in propria sua, prima occurrit, contrarium ei tenens iter. Videns igitur Dominus eam ideò destruendam & exterminandam esse, meritò sanè contristatur & plorat. Si quis in loco amœnissimo plantasset vineam maximis impensis, circumdedisset eam sepe, ædificasset in eâ turrim & torcular, sperans ibi ingentes fructus, & animi relaxationem sese habiturum: postmodum verò inueniret vineam prorsus sterilem & inutilem, ita vt aliud non superesset, quàm vt seps dirueretur, turris & torcular destrueretur, vites abscinderentur & concremarentur: quo doloris sensu id faceret? Atquì hanc vineam fuisse Ierosolymam, docet in parabolâ Christus Matth. 21. & Isaias c. 5. Verùm non Ierosolymam tantùm, sed quemuis etiam Christianum hæc vinea designat. Plantauit eum Dominus, cùm abluit in baptismo: sepem custodiæ angelicæ ei circumdedit: ædificauit sibi in eo turrim fidei: torcular meritorum Christi: vitem alligauit, cùm in confirmatione Christianum sacro chrismate vnxit: fodit, quoties per pœnitentiam & confessionem eum reparauit: impinguauit in susceptione S. Eucharistiæ: & per hæc omnia amœnam sibi habitationem præparare conabatur. Nunc autem cùm hæc omnia frustra, ideoque diruenda esse, vites quoque in ignem proijciendas videt, quomodo non ploret?

Et si plorat Christus, quomodo non magis ipsi peccatores? ô si intelligerent, quot beneficia diuina in ipsis pereant, quot diuinæ vocationes ab eis spretæ sint; & quòd iam securis ad radicem ponenda sit, arborq; exscindenda: non dubito, quin hac horâ animum mutarent, & vel serò suam miseriam deploraturi essent; quod ipsis donet Deus.

CONCIO V.

DIVINA VINDICTA IN EXCIDIO IEROSOLYMITANO ostenditur.

I. *Quia vt prædictum à Christo ita euenit.*
II. *Quia iuxta delictum suum puniti.*
III. *Quia fideles Dei monitu priùs inde profugerent.*
IV. *Quia frustra Iudæi vrbem restaurare conati.*
V. *Quia hanc eorum cladem Titus Dei vindictæ adscripsit.*
VI. *Quia hæc clades à multis accuratè descripta.*

THEMA.

Non relinquent in te lapidem super lapidem, eò quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. Luc. 19.

A.

LIbro 2. Comment. Pij II. de rebus memora-
bilibus refertur, vrbis Fulginei (in Vmbria
Italiæ) regulum olim è viro sancto quæsijsse,
an regno suo posteritas aliquando priuanda esset:
illumque respondisse, priuandam, *cùm boues cir-*
cum mœnia ciuitatis volarent. Quod cum impossi-
bile videretur, æternum sibi familiæque suæ impe-
rium Tyrannus promittebat. Verùm nepotibus
regnum tenentibus Ioannes Vitellensis Alexan-
drinus Patriarcha eò cum copijs profectus, vbi ob-
sidere vrbem aggressus est, explicatis vexillis, in
quibus insigne siue symbolum, par boum, qui ven-
to flante & vexillo agitante volare, quodammodò
videbantur, magnum oppidanis incussit metum, &
refricauit memoriam, hos scilicet fore boues, iuxta
vaticinium, circum mœnia volitaturos. Simili quo-
dam schemate præfigurauit Deus Iudæis, vrbis &
reip. suæ excidium, 4. Reg. 2. cum Eliseo Prophetà
ascendente in Bethel. pueri parui egressi de ciuitate
illuderent ei, dicentes: *Ascende calue, ascende cal-*
ue; mox enim egressi de saltu duo vrsi lacerauerunt
ex eis quadraginta duos pueros. Quæ figura quid
Iudæis præmonstràrit, non difficilè intelligere po-
tuerunt, cùm viderunt Titum & Vespasianum è
Romanorum saltu excurrentes Ierosolymam ob-
sidere, & in frusta lacerare. Nisi enim omninò stu-
pidi fuissent, cogitare tunc debebant: Hi nimi-
rum sunt duo illi vrsi de saltu egredientes, ad nos
lacerandos. Sed licet hoc fortè non pauci agnò-
uerint; illud tamen agnoscere vsque in hodiernum
nolunt: ideò scilicet in se immissos hosce vrsos,
quia Christo illuserunt, dicentes: *Crucifige, cruci-*
fige; seu (quod idem est) *ascende caluariam*, quæ à
caluitie nomen habet. Quare operæ pretium vi-
detur ostendere, hanc cladem Iudæis obtigis-
se ex vindictâ diuinâ, quia in Christum peccaue-
runt.

B. I. *Quia vt prædictũ à Christo, ita euenit.*

Ostenditur PRIMO. Quia vt prædictum à Chri-
sto, sic ad vnguem euenit. Primò dixit: *Circunda-*
bunt te inimici tui vallo; quod factum, cùm Titus
circum vrbem quinque ædificauit propugnacula,
quibus vrbem inclusit. Quæ cùm Iudæi subuertis-
sent, ædificauit triduano labore circum circa mu-
rum cum tredecim arcibus, quo eos tam arctè in-
clusit, vt velut aues in auiario clausi, nullatenus ef-
fugere possent, iuxta prædictionem Christi repeti-
tam: *Et circundabunt te*, id est, multò arctius seu
omninò. Tertiò, *Et coangustabunt te vndique*; quod
factum, cùm fames, mortes, rapinæ seditiosorum,
qui nunquam non domos præfringebant, perlu-
strabant, spoliabant, eos intùs affligebant: ita
vt fugere non liceret, manere intolerabile esset.

1. 2. 3.

4. Quartò, *Ad terram prosternent te*; quod factum,
cùm templum incensum, vrbs verò diruta, & à fun-
damentis auulsa; ita vt postea præteriens quis ne-
quiret cognoscere, an ibi habitassent aliquando
homines, teste Iosepho l. 7. de bello c. 18. solæ tres
turres relictæ in monumentum: Phaselos, Hippicos
& Mariamnes. Ioseph. ibid. 5. Quintò, *Et non relin-*
quent in te lapidem super lapidem; hoc factum, quia
nihil omninò prioris vrbis indicij remansit, præser-
tim quando postmodùm rursus ab Adriano peni-
tùs subuersa est, & in nouam excitata formam.
Quoniam igitur verissimè euenerunt, quæ præ-
dixit huic vrbi Christus, sequitur etiam causam
excidij similiter à Christo prædictam verissimam
fuisse: quia videlicet *non cognouerit tempus visita-*
tionis suæ, quâ à filio Dei & Messiâ ad salutem quæ-
rebatur: & quòd vineæ cultores filium patrisfami-
lias ad se missum occiderint, Matth. 21.

Accedit etiam prophetia Ezechielis c. 5. seu po-
tiùs Dei præmonitio per illum facta, quando ei
præcepit, vt rasos sibi capillos in foro ponderaret,
& in tres partes diuideret: quarum vnam igne com-
bureret, alteram gladio dissecaret, tertiam in ven-
tum spargeret. Significabat enim hoc, partem Ie-
rosolymæ igne absumendam, partem gladio ne-
candam, partem in varias regiones quasi in ventum
dispergendam. Quæ omnia euenerunt.

Denique alijs etiam præsagijs paulò ante cla-
dem præmonuit eosdem Ierosolymitanos, quem-
admodum scribit Iosephus l. 7. c. 12. Cómetes per
annum stetit supra ciuitatem similis gladio. Die
azymorum circa templum nox in diem versa, &
bos ad hostiam ductus in medio fani agnum pepe-
rit. Templi porta ærea & grauissima, quæ vix à 20.
viris clauderetur, nocte vltrò aperta est. Post dies
festos, visi per inane ferri currus totis regionibus &
armatæ acies tranantes nubila & ciuitati circum-
fusæ. Festo Pentecostes audita (angelorum haud
dubiè) vox: *Migremus hinc.* Iesus quidam plebeius
ac rusticus homo per annos septem & menses 5. in
vrbe circumcursans perpetuò clamabat: *Væ, væ*
Ierosolymis: idque etiam cùm a magistratu acriter
cæderetur: qui vsque ad diem, quo vrbs obsideri
cœpit, supra murum circumiens, cùm tandem cla-
masset: *Væ etiam mihi*; lapis tormento missus eum
peremit. Hic Iesus quoniam idem cum Christo no-
men habuit, non obscurè Iudæos admonuit, se ideò
puniendos, quia in Iesum deliquissent. Angelorum
vox respondet voci Christi: *Ecce, relinquetur vobis*
domus vestra deserta.

C. II. *Quia iuxta delictum suum puniti.*

SECVNDO. Quia sicut in Christum deliquerunt,
ita & puniti sunt. Primò, in eo ipso monte Oliueti,
vbi Dominus excidium Ierosolymæ prædixit &
deplorauit: vbi & posteà passionem suam inchoa-
uit, & à Iudæis captus est; ibi inquam, Titus castra
posuit, & initium obsidioni fecit; vt sic crudelem
visitatorem inde accipere cogerentur, vnde mitem
& mansuetum sedentem super asinam acceptare
noluerunt. Secundò, in diebus azymorum, seu

1. 2.

ferijs

ferijs paschalibus Christum neci dederunt, quando ex varijs nationibus ad festum plurima confluxit turba: in ijsdem ferijs simili populi confluxu (tunc enim Iosepho teste in vrbe erant tricies centena millia hominum) celebratis, obsidio cœpta, 14. Aprilis scilicet, quanquam diutius durauit eorum passio: 5. mensibus scilicet vsque ad 8. Septembris, quo vrbs capta. Tertiò, Christum triginta argenteis venditum sibi à Iuda emerunt. Vicissim Vespasianus quo tempore bellum contra Iudæam administrauit, vendidit triginta millia Iudæorum & quadringentos. Ioseph. l. 3. de bello c. vlt. Egesippo referente l. 5. de excidio Ierosl. c. 47. & l. 7. c. 15. vulgus cum coniugibus & liberis paruo pretio vendebatur; nec desunt, qui affirment ex nobilioribus decem: ex ignobilibus 30. pro vno denario venditos, iuxta prædictionem Ioannis Apoc. 6. *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario:* vt exponit ibi Blas. Vegas. Rursum quia Christum ceperunt, capti sunt ad 97000. Ioseph. l. 7. c. 17. Quartò. Exuerunt & spoliârunt Christum vestibus & lanceâ latus eius aperuerunt. Vicissim durante obsidione, qui ad Romanos fugerant, deprehensi quòd aurum deglutissent, medio ventre scissi sunt, & vnâ quidem nocte duo millia, vt auro deuorato spoliarentur; licet apud paucos inueniretur. Ioseph. l. 6. c. 15. Quintò. In crucem egerunt Christum, & clamârunt: *Crucifige, crucifige.* Similiter qui ex vrbe egredi cogebantur, iubente & spectante Tito crucifigebantur, per diem quingenti sæpe & plures, ita vt spatium crucibus deesset, & corporibus cruces. Ioseph. ib. c. 12.

6. Sextò. Sitientem Dominum felle & aceto potârunt: ipsi vicissim fame extremâ sunt afflicti, ita vt omnia loca & fossæ mœnium & domus & plateæ mortuorum inediâ plena essent. Comedebant coria, cortices arborum, stercora, cingula, calceos, boum veterem fimum, cloacas rimabantur: iuuenes turgidi velut vmbræ mortuorum per fora versabantur. Id. l. 7. c. 7. & l. 6. c. 14. Multi viso pane præ gaudio vitam finierunt, vt refert Egesippus. Maria nobilis & diues fœmina filium infantem in frusta secasse, partemque eius coctam iam comedisse reperta est, Egesip. l. 5 excidij c. 4. Ios. l. 7. de bello c. 8.

7. Denique quia Christum occiderunt, & ipsi fame, ferro & igne occisi sunt; ad vndecies centena millia, vt recenset Ioseph. l. 17. c 17. Addit S. Hieronymus in Sophon. c. 1. scribens, Iudæos quotannis conuenisse eo die, quo diruta est Ierosolyma ad deflendum eius funus, idque pretio impetrare debuisse: *Vt ruinam, inquit, suæ ciuitatis eis flere liceat, Iudæi pretio redimunt: vt qui quondam emerant sanguinem Christi, emant lachrymas suas, & ne fletus quidem eis gratuitus sit.* Sic ille.

9. Adhæc vti obsederunt Christum, ita sunt obsessi: circundederunt Christum sicut apes, circundederunt sicut vituli, obsederunt sicut tauri, secundum Psalm. ita eis euénit. Vnde Dominus: *Circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te.* Quodq; notandum, eâ ex parte, quâ erat mons Caluariæ, obsederunt ciuitatem. Hic enim penè erat ex aduerso Psephinæ; vbi Iudæi crucifixerunt Christum, vt notat Adrichom. in descriptione Ierusalem, & alij, vt Iudæi cognoscerent Titum aduenisse ad hoc, vt esset necis Christi vltor, ibique eos plecteret, vbi ipsi Christi parricidium, imò Deicidium commiserant. Tandem verò Titus, vt celeriùs vrbem occuparet, eam circumcirca cinxit muro, idque opus perfecit spatio tridui, itaque Iudæos ad famem & extrema adegit.

D. III. *Quia fideles, Dei monitu, prius inde profugerent.*

TERTIO. Quia antequam clades hæc inciperet, Ecclesia fidelium, quæ erat Ierosolymis congregata, oraculi cuiusdam monitu, quod probatioribus per reuelationem traditum fuerat, ex Ierosolymis demigrauit & oppidum trans Iordanem, quod Pellam nominant, incoluit, atque ita obsidionis procellam declinauit, vt refert Euseb. l. 3. hist. Eccl. c. 5. & Epiphanius hæres. 29. & l. de mensur. qui ait ab Angelo monitos. Ita & Niceph. l. 3. c. 3. (est autem Pella, vrbs Decapoleos.) Id quod etiam prædixit Ioannes c. 6. Apoc. Vbi in tertio sigillo sedenti super equum nigrum (Tito luctuosum imperium tenenti in Iudæos) præcipit vox è cœlo; *Vinum & oleum ne læseris*, id est, fideles, qui ex gentibus & Iudæis crediderant. Atque hos monuerat Christus Luc. 21. cùm dicebat: *Cùm videritis ab exercitu circundari Ierusalem, tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.* Nimirum Deus non solet perdere iustum cum impio. Igitur à Domino factum est istud & quidem in pœnam infidelitatis Iudæorum, quia in Christum credere nolebant, in quem qui credebant, saluati sunt. Permittit Dominus bonos malis immixtos esse, nisi cùm punire vult; tunc enim separat eos ab inuicem, vt Noë cum suis à reprobis, Loth cum suis à Sodomitis, Moysen cum suis à Core, Dathan, Abiron; Israëlem à Pharaone submergendo: vt Aug. q. 27. super Num. aduertit.

E. IV. *Quia frustra Iudæi urbem restaurare conati.*

QVARTO. Quia licet posteà conati sint Iudæi reparare Ierusalem & templum, diuinitùs tamen impediti fuêre. Sub Ælio Adriano constituêre sibi principem Barchocebam & coniunctis viribus collectoque exercitu remp. suam restaurare conabantur, nec non innumeros Christianos miris modis cruciabant: sed ab Ælio Adriano Imp. crudeliter cæsi & subacti sunt, qui & pro veteri Ierosolyma, nouam extruxit, vocans eam Æliam ex suo nomine, prohibuitque Iudæos, vt ne quidem à longè aspicere eam auderent, statuitque supra portam, quæ ducebat Bethlehem, caput porci in abominationem Iudaicæ religionis, teste Eusebio l. 4. hist. c. 6. Baronius refert anno 128. tunc à Rufo Iudçæ præfecto plurima Iudæorũ millia fuisse cæsa. Posthæc ciuitas nonnihil reædificata ab Adriano, rursum vsq; ad solum incensa & deleta est, teste Hieronymo in Ezech. c. 5 & 14. Posteà Iulianus Imp. rursum Iudæos Ierosolymam reducere volens, in contumeliã Christi, vt prædictionem eius mendacem faceret, potestatem eis dedit, nec non artifices plurimos ad templi reædificationem: sed, cùm iam gypsi &

calcis modiorum multa millia conuexissent, repẽtè procella ventorum ea omnia dissipauit: Adhæc ignis è fundamentis, quæ fodiebant, erumpens, laborantes combussit: & cruces in vestibus Iudæorum diuinitùs apparebant, quas eluere non poterant: nec non terræ motus fundamentum iactum dissoluit, & porticus corruens multos eorum oppressit. Atq; ita pergere in structurâ prohibiti sunt. Theodoret. l. 6. hist. trip. c. 43. S. Chrysost. orat. 2. aduersus Iudæos, &c.

F. V. *Quia hãc eorũ cladem Titus Dei vindictæ adscripsit.*

QVINTO. Quia hanc miserabilem & extremam vastationem Titus Imp. ipse diuinæ manui, non suæ adscripsit. Etenim muros vrbis circumiens, vidensq; omnia proiectorum mortuorum cadaueribus referta, ingemuit & extensis manibus Deum testatus est, factum illud non suum esse, sed Dei. Ioseph. l. 7. belli c. 14. Et cùm finitimæ gentes ob victoriam coronare ipsum voluerunt, ille se tali honore indignum esse respondit Non enim se talium operum auctorem, sed Deo iracundiam contra Iudæos demonstranti manus suas præbuisse, &c. Philostrat. l. 6. Quam Titi sententiam approbat inprimis, quòd incredibili & plusquam humana celeritate ingens murus 5000. ferè passuum cum 13. arcibus seu propugnaculis tridui spatio circum vrbem erectus est, quo vti feræ retibus, omnes sunt inclusi. Ioseph. l. 6. c. 13. Deinde quòd templum Tito inuito & prohibente à militibus incensum, nullâ ratione seruari potuerit, quia scilicet, ipso Iosepho teste, Deus id dudum ad flammas condemnasset. Ioseph. l. 7. c. 9. Ita vt (Hieronymo teste in Isa. 64.) templum posteà in sterquilinium vrbis nouæ & in habitaculum transierit noctuarum: & (in Zach. 8.) in ignominiam gentis aratum fuerit à Tito Annio Ruffo. Rursum, quia ipsimet Iudæi per seditiones & odia mutua dissidentes seipsos in vrbe premebant, & crudelissimam famem inter alia sibiipsis comparabant iusto Dei iudicio, dum ædes frumenti, quod non paucis annis poterat sufficere, omniumq; vtensilium plenas incendebant. Ioseph. l. 6. c. 1. Quartò, quia templi spolia & victoriæ trophæa sacra, vti candelabrum aureum, mensa aurea, tabulæ legis & alia clenodia, Romam (vti etiamnum demonstrat ibi arcus Titi triumphalis) pompâ triumphali illata sunt, eam videlicet in vrbem, vbi iam sedes suprema Christianorum collocata erat; vt sic nemo intelligeret, Deum Iudæorum legem in Christianorum legem mutare, & ad horum Ecclesiam migrare voluisse. Denique, quia videtur Deus Vespasiano, & posteà filio pro expugnatis Iudæis, imperium velut præmium contulisse, vt sentit Galatin. l. 4. c. 21. Siquidem Vespasianus Imperator à legionibus suis acclamatus est, dum adhuc Iudæos obsideret: sicut olim Deus Nabuchodonosori dedit Ægyptum pro eo, quòd laborâsset illi in expugnandâ Tyro. Ezech. 24. Patre Romam profecto obsidionem prosecutus est filius, qui & patri in imperio successit. Rectè autem per patrem & filium puniti & exterminati sunt, quia in patrem & filium Deum peccauerunt, quòd filium à patre missum occiderint. Sic enim & Vespasianus discedens ab obsidione, reliquit eis filium, qui eos occideret. Per filium omninò euersi sunt, quia in filium maximè peccauerunt. Vnde cùm Titus è grandioribus tormentis grandiora saxa iacularetur in Iudæos, dicebant Iudæi; *Filius venit.* Ioseph. l. 6. c. 7. Vt sic eorum punitio toti orbi patefieret, quorum scelus in Christum toti etiam orbi patuit, & coram plurimis nationibus in solennissimo populi conuentu patratum fuit.

1. 2. 3. 4. 5.

G. VI. *Quia hæc clades à multis accuratè descripta.*

SEXTO, Quia hanc cladem, ad æternam eius memoriam, accuratè describi voluit Deus à multis scriptoribus; Ethnicis, Iudæis, Christianis: quemadmodum & tres Euangelistæ, Matthæus, Marcus, Lucas, Christi vaticinium de eâ diligenter conscripserunt. Gentiles sunt, Tacitus, Suetonius, Plutarchus, Dio, Phlegon; Iosephus, Iudæus, testis ocu-latus. Egesippus discipulus Apostolorum, &c. Tametsi Iosephus, vt ex ipso refert Euseb. l. 2. hist. c. 22. causam eius cladis reijcit in necem S. Iacobi, friuolè admodum; siquidem & aliàs sæpe Prophetas sanctissimos occiderunt, nihil tamen similè passi sunt. Et à potiori si propter necem innocentis Iacobi discipuli Christi, hanc cladem Iudæis obuenisse existimat, quantò magis dicere debuit, obuenisse propter necem Christi innocentissimi, autoris vitæ & Magistri Iacobi? Et vt Orig. l. 1. contra Celsum: si ob Iacobi gratiam Ierosolymorum obsidionem contigisse Iudæis ille affirmet; cur non æquiùs fuerit fateri, ob Christum id factum fuisse, cuius diuinitatem tam multi hominum conuentus testantur? Nec etiam dici potest, ob Idololatriam vel corruptos mores hoc eis euenisse; siquidem Idololatriâ sæpiùs laborabant, nec adeò sæua passi sunt: & tunc minimè laborabant; quia nec profanas imagines legionum per suas regiones deferri patiebantur. Ioseph. 7. antiq. c. 18. &c. Nec etiam ob mores tantum corruptos talia passi essent; nisi maximum illud & inauditum scelus in Christum patrassent.

H. Hinc collige. 1. *Quàm potens sit Deus.*

Quâ ex re colligimus primò, Quàm sit potens Deus: qui tam forte propugnaculum, qualis erat Ierosolyma, tam breui tempore dissipauit, tantamque multitudinem in tantas redegit angustias, intra quinque menses scilicet, eamq; triduo ædificato muro mirabiliter inclusit! Erat Ierosolyma, vt refert Ioseph. l. 6. c. 6. trino muro circundata, nisi quà vallibus inuijs cingebatur, vbi vnus tantum erat murus. Muri omnes excellentis altitudinis & latitudinis plurimis muniti turribus, è grandibus extructi lapidibus. Hæc tamen omnia tam facilè deiecit Deus: nec deinceps eam vrbẽ reparari passus est, quia non est prudentia, non est consilium contra Dominum; vt iam verum esse Iudæi intelligerent, quod dixerat illis Dauid de hac vrbe: *Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanũ laborauerunt, qui ædificant eam: nisi Dominus custodierit ciuitatẽ, frustrà vigilat, qui custodit eam.* Dicebant ipsi Christo in

cruce

cruce pendenti: *Vah, qui destruis templum Dei!* sed vah, quomodo id destruxit! Itaque ne confidamus in propugnaculis & exercitibus nostris; sed in Deo potiùs.

2. Quàm bonus sit Deus.

Secundò. Quàm sit bonus Deus; siquidem Iudæos antequam sic puniret, tam fideliter & paternè sæpe sæpiùs commonuit. Et quidem vel solus Christi fletus, mouere illos super omnia debebat. Sed addidit Dominus plurimas parabolas, quibus apertissimè hanc cladem eis prædixit, vti Matth. 21. de agricolis, qui filium patrisfamilias occiderunt: quos ipsimet Iudæi condemnabant, dicentes: *Malos malè perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis*, Matth. 22. de inuitatis ad nuptias, qui seruos ad se missos occiderunt, quos ipse missis exercitibus perdidit, & ciuitatem illorum succendit, Matth. 23. cũ fine parabola apertè eis dixit: *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, &c. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Item Matth. 24. cùm de templo loquitur: *Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.* Et Luc. 21. *Cùm videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.* Et Luc. 23. *Filiæ Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. Quoniam ecce venient dies*, &c. Accedunt prodigia suprà recensita, quibus velut prodromis Iudæos ad resipiscentiam inuitauit. Accedit, quòd ferè per 40. annos expectauit eos ad pœnitentiam; siquidem trigesimo octauo anno à morte Christi capta est Ierosolyma. Et hinc apparet, quis sit ille cultor vineæ, qui apud Lucam ca. 13. iubente vineæ domino vt ficum triennio sterilem exscinderet, pro eâ rogauit: *Domine, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittã stercora: & siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides illam.* Est enim Christus Dominus, qui haud dubiè hoc tempus pœnitentiæ impetrauit à patre Iudæis, quo ipse iam foderat Ecclesiæ fundamentum, eamque impinguauerat. Accedit, quòd fideles inde prius eripuit, quod etiam terrorẽ reliquis incolis incutere debebat. Apparet igitur, Deum non gaudere plagis, sed omnibus modis conari parcere.

G. VI. Quia hac clades à multis accuratè de[scripta].

3. Quàm sit iustus Deus.

Tertiò. Quàm iustus sit Deus, qui tandem impœnitentes & obstinatos tam seuerè castigat, nec parcit, licet consanguineis & olim dilectissimæ gẽti, cui olim tanta promisit & exhibuit beneficia: non parcit, inquam, verbi regali tam speciosæ, tam celebratæ, vbi tot sepulchra regum & prophetarũ: imò eam conuertit in sentinam & quisquiliarũ locum, in noctuarum habitationem. Non parcit plurimis etiam innocentibus, qui ob parentum peccata tam crudeliter sunt necati. Hîc vitulus cum vaccâ, senex cum iuuene, virgo cum nupta ad macellũ ducta: nobilis cum ignobili, diues cum paupere. Nullæ hîc iuuabant lachrymæ, nullæ opes, nulla prosapia, non robur, non scientiæ. Vnde ipsemet Ioseph. l. 7. c. 18. ait: *Ex quo primùm condita est* (Ierosolyma) *vsque ad excidium anni, duo millia centum septuaginta septem. Sed enim neque antiquitas, neque ingentes diuitiæ, neque per totum orbem terræ diffusa fama, nec magna religionis gloria quidquam iuuit, quò minùs periret.* Hæc ille. Benè ergò Propheta: *Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo irã tuam dinumerare?* Ps. 89. Quòd si verò Deus in hac vitâ ita punijt præuaricatores, quid non timendum illis in alterâ vitâ? Et si suæ genti hæc fecit, num parcet alienis?

H. Hinc colligitur. I. Quàm potens sit Deus.

CONCIO VI.

QVAMOBREM EREPTA nobis sit terra sancta.

I. *Ob ducum defectum & dissidia.*
II. *Ob perfidiam & proditionem, græcorum maximè.*
III. *Ob flagitia Christianorum terram S. incolentium.*
IV. *Ne in sola terra sancta spem nostram poneremus.*
V. *Ad confirmationem fidei Christianæ.*
VI. *Vt excitaremur ad eam recuperandam.*

THEMA.

Videns ciuitatem fleuit super illam. Lucæ 19.

A.

NEscio penè, vtri magis lachrymari debeãt: Iudæi, an nos Christiani, dum in hodierno Euangelio ciuitatem illam sanctam, Ierusalem, contemplamur. Iudæi quidem quomodo nõ lachrymentur, quando terram & ciuitatem illam olim suam & à Deo ipso sibi donatam, innumerisque Dei beneficijs exornatam, nunc à longè aspiciunt per annos 1500. & amplius? Christiani verò quomodo non & ipsi copiam lachrymarum fundant, quando etiam ipsi terram illam hæreditario iure acquisitam, & postmodum tot laboribus, periculis & impensis recuperatam, in manibus non suis, sed hostium suorum & ipsi Deo infensissimorum detentam, ibidem sacra omnia vel profanata vel contempta vident? ô terra admiranda? ô regio terribilis? Nunc demum videmus, verum de te dixisse exploratores illos Israëlitarum; quòd nimirum *terra ista deuoret habitatores suos.* Quot enim millia deuorauit incircumcisorum? quot millia Iudæorũ? quot millia Christianorum? sed cur iam per annos 400. & ampliùs patitur immanes Christianorum hostes Turcas, nec similiter deuorat illos? Et quid causæ esse potest, cur populo Dei electo, gẽti Christianorum sanctæ, sancta hæc terra erepta sit? Dicemus & audiamus.

B. Historia, recuperatæ & perditæ Ierosolymæ.

Nostra PRIMVM facta est Ierosolyma (postquam in potestatem Romanorum sub Tito redacta est) sub imperio Constantini, post annum Domini 312. Et mansit nostra vsque ad tempora Heraclij Imp. vbi

vbi à Cosrhoë Persarum rege, anno 614. nobis ere-
pta cum ligno S.Crucis , vbi & captiui Christiani
Iudæis vili pretio venditi (qui nonaginta millia fu-
isse dicuntur) & ab ipsis varijs cruciati tormentis
immaniter necati sunt. Baron. anno 614. Anno ta-
men 627. à Syroë Cosrhoës filio Ierosolyma cum
cruce Romano imperio restituta est. Quam tamen
paulò post, anno scilicet 636. Saraceni occuparunt
& retinuerunt per annos 463. vsque dum anno
1099. à Christianis principibus maxima expeditio-
ne cruce signata recepta est, vbi Godefridus Bul-
lionius Dux Lotharingiæ , qui in oppugnatione
primus euasit in muros , rex Ierosolymitanorum
renunciatus est. Sed quam diu durauit hoc regnum
Ierosolymitanum? non nisi per annos 88. mox enim
circa annum 1145. inclinari & res nostræ sensim
decidere cœperunt. Vnde Eugenius Papa vrsit prin-
cipes ad succurrendum; sed parum effectum. Con-
radus Imp. eò duxit , sed rediit anno 1147. amisso
exercitu. Similiter & Ludouicus Ludouici Crassi
reg. Franc. filius. Tandem anno 1187. à Saladino Æ-
gypti rege, sub Guidone Lusignano Ierosolymo-
rum rege rursum nobis erepta Ierosolyma est, nec
quidquam remansit in Syriâ & Asiâ Christianis,
præter Tyrum, Tripolim & Antiochiam. quibus
etiam cedere tandem debuerunt. Ab eo tempore
multi reges & principes Christiani varijs licet ex-
peditionibus in terram sanctam susceptis, re infectâ
rediêre. Fridericus I. Barbarossa Imp. eò mouens
& fæliciter exorsus , dum in Armeniâ Serram am-
nem refrigerandi gratia intrat, vi aquarum absor-
ptus est, anno 1190. Sequenti anno eodē expediunt,
& ducunt duos exercitus Richardus Angliæ & Phi-
lippus Franciæ reges & Ptolemaidem recipiunt,
sed ob dissidium à se mutuò alienati discedūt. Post-
modum ex Germania, Franciâ, Italiâ alijsque na-
tionibus varij exercitus eò ducti non magno fru-
ctu; donec anno 1229. Fridericus II. Imp. cogente
Papa , illuc inuitus profectus, Ierosolymam qui-
dem recuperauit pactis in decem annos inducijs,
non tamen sine suspicione simultatis cum Sarace-
nis. Postquam ita 15. annis in nostra potestate fuit,
tum anno 1244. rursum nobis erepta est à Choras-
mianis, qui ex Perside venerant. Igitur S. Ludouicus
Galliæ rex, sacri belli constitutus Dux, anno 1248.
cum amplo exercitu soluit & iam in conspectum
hostium venit : sed pestis in exercitum grassatur,
rex ab hostibus capitur, pactâ & solutâ pecuniâ di-
mittitur: qui cùm postea rediret secundâ vice, ipse
peste sublatus est, anno 1270. Tandem Elpis Sul-
tanus Ægypti anno 1289. quidquid in Palæstinâ
Christianorum erat, præter Ptolemaidem, occupat;
cuius filius Melec, anno 1291. etiam Ptolemaidem
capit. Atque hic finis fuit belli sacri , cœpti anno
1096. Quæ igitur causæ tam infælicis successus, &
C. & perditæ Ierosolymæ?

I. Erepta est nobis PRIMO : ob Ducum partim de-
Ob Ducū defectum fectum, partim pluralitatem & dissidia. Quod ani-
ma corpori, quod caput membris, hoc est Dux mi-
litibus. Quid enim copias, quas Petrus Eremita du- *& dissidia.*
ctabat : & reliquas, quæ Godefridum Bullionium
antecesserant, pessundedit, nisi quia carebant Du-
ce; vel Ducem habebant solo nomine? Vnde & He-
raclius Patriarcha Hierosolymitanus , antequam
Hierosolyma à Saladino caperetur , *ad Henricum
Angliæ regem profectus eidem obtulit claues vrbis sa-
cræ* (inquit Giraldus Cambrensis lib. de Hibern.
expugnatâ) *sacriq; sepulchri Dominici cum regio ve-
xillo martioq; signo ex parte Primorum terræ Palæsti-
næ, tam fratrum scilicet Militiæ templi , quàm Ho-
spitalis nec non & totius tam cleri, quam populi vna-
nimi voto & acclamatione; supplicans in lachrymis &
ad regia genua prouolutus humiliter deplorans, qua-
tenus ad terræ sanctæ ab hostibus fidei iam desperan-
ter afflictæ specialémque patrimonij Christi Iesu sub-
uentionem misericorditer moueretur.* Cui cùm rex
pecuniam copiosam promitteret , seipsum autem
in Palæstinam proficisci posse negaret : respondit
Patriarcha: *Nil agis ô rex, huic stare consilio si perstite-
ris: quoniam in hunc modum nec te saluabis, nec Chri-
sti patrimonium conseruabis: principem enim quærere
venimus, non pecuniam; Quælibet ferè mūdi pars no-
bis pecuniam mittit; nulla principem. Virum igitur
appetimus, qui pecuniâ indigeat; non pecuniam, quæ
Viro.* Cumque rex non flecteretur, rogauit vt vel v-
num filiorum suorum mitteret. Quod cum itidem
facere nollet, licet minimus eius filius, Ioannes, id
omnibus votis optaret ; comminatorio simul &
prophetico spiritu prædixit ei regni & gloriæ suæ
imminutionem: quæ & consecuta est. Ab eo enim
tempore res Henrici collabi retroque referri cœ-
perunt vsque ad supremum vitæ diem , vt ostendit
Giraldus dicto loco.

Quantum item profectui exercitûs obsit diuer-
sitas Ducum , patuit in obsidione & expugnatione
Acconis seu Ptolemaidis. Obsidebant vrbem illam
tum alij , tum duo potentissimi Francorum & An-
glorum reges, Philippus & Richardus: sed quia neu-
ter alterius vel tertij alicuius imperio subijci vole-
bat, non semel natis dissensionibus, res in apertum
discrimen deuenit: & capta ciuitate, vix amplius o-
peræ pretium aliquod factum : alienatis à se mutuò
regum animis.

Denique dissidia nostrorum, dum alius alteri re-
gnum Ierosolymitanum inuidit & coronæ impe-
dimenta posuit , viam aperuerunt Saladino & reli-
quis Saracenis ad nostrorum internecionem. Nimi-
rum vti Tyrrheus lapis quamuis grandis innatat,
comminutus subsidit, Plinio teste l. 36. cap. 17. Ita
cōcordiâ retenta fuit terra sancta, discordia pessum
ijt. Vnde verificata tunc est fabula de leone & vrso
pro hinnulo certantibus. Dum enim eos in litigio
viribus defectos cerneret vulpes, prædam ipsa diri-
puit spectantibus prædonibus , sed iam impedire
non valentibus.

D. II. *Ob perfi-* SECVNDO ob perfidiam & proditionem, Græco-
rum præsertim eorumque Imperatorum , Alexij
Comneni, Manuelis & aliorum ; qui in nostros
trans

diam & proditionem, Græcorum maximè.

transBosphorum iam progressos, sæpiùs Turcas & literis & promissis & præmijs inflammarunt atque extimularunt, de itinere & aduentu nostrorum sollicitè admonuerunt, nostrisque eos viæDuces attribuerunt, qui non tam ducerent quàm seducerent, & copias cruce signatas per inuia, arida & æstuosa loca consultò deducerent atque in extrema pericula conijcerent, cöiectasque sub cultro relinquerēt, à fame, siti, Turcarumque acinacibus consumendos, nisi si quos fuga seruasset. Adhæc Imperatores Græciæ sæpè nostris commeatum vel negarunt vel interuerterunt vel adulterarunt, auxilia interceperunt, hostes adiuuerunt, nostrorum partim potentiam timentes, partim gloriæ inuidentes. Id perspicuè cernere licet in expeditione Longobardorum & aliorum Italorum. Et in eâ quæ hanc insecuta est, Guelfi Ducis Bauariæ & Thiemonis Archiepiscopi Salisburgensis: & in alia eaque celeberrima Conradi Imp. & Ludouici regis Francorum. In quâ expeditione Emmanuel Imp. Græcus Conrado Imp. Roman. commeatum pollicitus, gypsum admiscuit, vnde innumeri mortui, & ipse obsidionem Iconij soluere coactus fuit. Vt in supplem. Chron. scribit Philippus Bergomas. Hac tamen sua perfidia nil aliud effecerunt Græci, quàm quòd serpentem in sinu fouerent, & proprio lacte lupum educarent, qui robur adeptus, nutricem suam deuoraret. Capta siquidem tandem Constantinopolis & Græcia à Mahometanis est: ipsi verò subiugati & deleti sunt. Sic 1. Reg. 15. præcepit Deus Sauli vt deleret Amalecitas vsque ad internecionem omnes, quia olim restiterant filijs Israël & ipsis ad terram sanctam peregrinantibus, & primi eos oppugnarant, Exod. 17.

Accessere etiam proditores intestini. Scribunt enim plerique, cladem illam fatalem, qua crux Christi cum Guidone rege à Saladino capta est, in acceptis ferendam proditioni Comitis Tripolitani. Sunt etiam qui affirment, S. Ludouicum Franciæ regem in Ægypto, proditione Templariorum à Saracenis fuisse captum: quare meritò & ipsi Templarij non multò pòst extincti sunt.

Sed cur hæc talia Deus non impediuit? Nouit ipse, qui solus omnia nouit. Sed quantum possumus etiam huius permissionis causas indagemus.

E. III. Ob flagitia Christianorū terram S. incolentium.

TERTIO itaque contigit hæc clades Christianis ob flagitia & scelera, quæ committebantur, ab incolis terræ sanctæ. *Erant iam in Hierusalem, & regno eius*, inquit Neubrigensis l. 3. *non vt olim viri religiosi ex omni natione, quæ sub cœlo est, sed ex omni gente Christiana facinorosi, luxuriosi, ebriosi, mimi, histriones, hoc genus omne in terram sanctam tanquā in sentinam quandam confluxerat, eamque obscænis moribus & actibus inquinabat. Testatur inter alios Vitriacus in historia sua Orientali, tanquam testis oculatus, apud Christianos transmarinos supra modum inualuisse peccata & publicè & priuatim: quorū fœditate Deus irritatus deleuit indigenas illos à facie terræ, ita vt impletum fuerit*, ait Neubrigensis) *illud Ieremiæ imò Dominicum per os eius: Eijce illos à facie meâ & egrediantur; qui ad mortem, ad mortem; qui ad gladium, ad gladium; qui ad captiuitatem, ad captiuitatem.* Nusquam enim Deus minus tolerat peccata, quàm in terrâ sanctâ: vnde eam terram, *suam* vocat Deut. 29. à quâ inter alias maledictiones, eiecturum se minatur per Moysen incolas in terram alienam, nisi sedulò custodierint pactum & mandata eius. Idque contigit sæpiùs Iudæis, vt ob sua scelera nunc in manus Madianitarum, nunc Moabitarū, nunc Philisthinorum, nunc Syrorum, nunc Ægyptiorum, nunc Chaldæorum, nunc Græcorum, nūc Romanorum simul cum terrâ sanctâ traditi sint. Et hinc etiam leones immissi erant in habitatores terræ sanctæ indignos & Deum non timentes, eò collocatos, 4. Reg. 17.

Tametsi verò etiam gentiles in terra sancta plurima perpetrant flagitia, facilius tamen ea tolerat Deus, quàm Christianorum ibi delinquentium: sicut olim Chaldæos induxit in Palæstinam, Iudæos verò inde eiecit & transtulit in Babylonem; quia vt olim erant Iudæi, ita nunc Christiani populus Dei peculiaris sunt, fidei dono & innumeris gratiæ muneribus exornatus, imò in filij & peculij locum adoptatus, qui Deum cùm cognouissent, ibi tamen non glorificabant, sed potiùs irritabant. Gentiles verò nec agnoscunt Christum, nec tot beneficijs à Deo cumulati sunt. Minus verò indecens esse, si sceleribus offendatur Deus ab ijs, à quibus nec agnoscitur nec colitur, quàm ab ijs quos sibi ex cunctis nationibus in peculiarem populum elegit; quis non videt? De Iudæis ait Apostolus 1. Cor. 2. *si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* At Christiani offendunt quem agnoscunt pro Deo suo. Vnde sicut magis fœtent excrementa hominum, quàm pecorum: sic peccata Christianorū, quàm infidelium coram Deo. Quòd si Iudæos nondum peracto in terris beneficio redemptionis, delinquentes; & rursum admissa in Christum cæde, quem non cognouerunt; irreuocabiliter inde exturbauit: quanto minus tolerare debebat Christianos, qui consummatis iam omnibus in terra illa mysterijs, flagitiose vixerunt? Meritò enim Christus dicere Christianis illis potuisset, quod Scipio Africanus patriæ suæ, Romæ. Hic enim cum hostes Romanorum repressisset & occidisset innumeros, Romamque Carthaginis dominā fecisset; posteà ab Acteo tribuno iniquè accusatus conniuēte populo, & beneficia iniurijs pensante, in voluntarium concessit exiliū, ibique moriens mandauit vxori, ne Romam transferri ossa sua pateretur, dicēs: *Ingrata patria, non habebis ossa mea.* Valer. Max. l. 5. c. 3. ait voluisse vt sepulchro eius inscriberetur: *Ingrata patria, ne ossa quidem mea habes.* Potuisset inquam hoc vel simile quid Christus dicere suo populo: nimirum, ingrate popule ne patriam quidem aut sepulchrum meum habebis. Sane si bestiæ ingressæ hortum principis, eum vastent & pessundēt, minus illis irascitur princeps, quàm si famuli id facerent;

facerent; hi enim ratione vtuntur, illæ verò minimè. Pari modo Deus maluit tolerare in horto terræ sanctæ gentiles, quàm Christianos eum deuastantes; hi enim agnoscunt Christum, illi non agnoscunt.

F. IV. *Ne in sola terra sancta spē nostram ponere-mus.* QVINTO. Ne præcisè in loco sancto spem nostrā poneremus. Sic enim etiam ad Iudæos locutus est Deus per Ieremiam c. 7. dicens: *Bonas facite vias vestras & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto. Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.* quasi dicant: ideò nihil mali accidet nobis. Sed quemadmodum templum illud non saluauit improbos Iudæos, imò euersum est: ita & Ierosolyma. Ac licet ea in manibus nostris esset, si tamen ipsi mali essemus, quid nobis illa prodesset? nunc autem potius ad cælestem Ierusalem, vbi Christus est, suspirare monemur. Quanquam etiam vbiuis terrarum Christum inuenire possumus, in Eucharistiâ videlicet. Vnde nobis Christianis omnis terra Ierosolyma esse debet. Prædixit hoc Dominus, quando Ioan. 4. Samaritanæ respondit: *Mulier crede mihi, quia veniet hora, quando neque in monte hoc* (Garizim) *neque in Ierosolymis adorabitis patrem, sed in omni loco*, &c. Quibus verbis *dilatat Dominus*, inquit S. Basilius l. 2. de Baptis. c. 8. *& deducit adorationem Dei ab arcto Ierosolymæ ambitu in omnem totius orbis locum.* Terra illa sancta dicta fuit, quòd sanctus sanctorum in illâ corporaliter præsens futurus erat. Modò autem in toto Christianorum orbe Christus corporaliter adest, & adorari potest; non est igitur necesse Ierosolymam adire vel possidere: omnis Christianorum terra, sancta est.

G. V. *Ad confirmationem fidei Christianæ.* QVINTO. ad fidei Christianæ confirmationem. Maius enim miraculum, conseruari loca sancta, in quibus Christus aliquid egit vel passus est, adhuc sarta tecta inter Barbaros & Christianorum truculentissimos hostes; quàm si inter Christianos seruarentur. Quis enim non miretur & in fide ædificetur, quando audit adhuc omnia loca illa salua extare & peregrinis monstrari ab ipsis Mahometanis, per annos 400. & vltra? Videmus certè adimpletam Esaiæ prophetiam c. 11. dicentis: *Erit sepulchrum eius gloriosum.* Est enim gloriosum à primo sepulti Domini, vsque in hodiernum diem, etiam inter ipsos Christi hostes. Quod ipsum quoque spem nobis facit, redditurum aliquando Deum Christianis terram illam, quam tam sedulò custodit.

G. VI. *Vt excitaremur ad eam recuperandam.* SEXTO. Vt excitaremur ad terram illam recuperandam. Res enim ablatæ magis appetuntur, quàm amentur habitæ. Typus est sancta illa vrbs Ierosolymæ cœlestis, quæ vim patitur & non nisi à violentis rapitur. Quamdiu pugnare & quoties debuerunt Iudæi pro terrâ illâ? quoties & quamdiu posteà Christiani? quid ni ergò pugnemus & nos? Nec verò irrecuperabilis est, si modò vires coniungere & domesticam quietem huic sacro bello postponere vellemus. Enituit sanè in hoc virtus Crucigerorum, & omnium, qui pro recuperandâ terrâ sanctâ, relictâ patriâ, liberis, vxoribus & posthabitis alijs commoditatibus sacræ militiæ nomen dederunt: qui omnes, si non terrestrem occuparunt Ierosolymam, cœlestem adepti sunt: vt taceam præclara patientię aliarumque heroicarum virtutum exempla in expeditionibus illis designata. Quemadmodum ergò Lacedæmonij semper hostem aliquem superesse voluerunt, vt in eo virtutem exercere possent: ita & credibile est, Deum voluisse ad tempus detineri Ierosolymam in manibus Turcarum, vt ad eius recuperationem animemur, & per hoc si non ipsam, martyrij cuiusdam coronam saltem consequamur. *Suo tempore proculdubio*, inquit Guil. Neubrigensis, *iuxta morem priscum terra sancta spurcissimos euomet incolas & fortè per parciorem manum Christianam, vt virtus diuina in negotio clariùs elucescat.* Hoc fine eiecit Deus Adam è paradiso, & (vt Septuaginta addunt) *habitare fecit contra paradisum voluptatis*, vt eius aspectu incitaretur ad desideriū recuperandi illum, Gen. 3. Habent etiam Christiani occasionem exercendi virtutem & Zelum amoris Christi ac religionis, qui contemptis in hostili terrâ periculis non dubitant peregrinari ad sepulchrum Domini; qui sanè actus heroicus est & à multis sanctis designatus.

Ad extremum tota hæc res consilio Dei altissimo & voluntati adscribenda est, vti monuit angelus Esdram mirantem & interrogantem, quamobrem Deus terram promissionis Babyloniis tradidisset, l. 4. Esdræ (tametsi non canonico) cap. 3. & 4. Dicamus ergò, quod Heli dixit: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.* Deinde placemus Deum lachrymis & precibus, vt eandem aliquando terram nobis restituere dignetur. Denique præ omnibus illud cogitemus, ne cœlestem Ierosolymam culpâ nostrâ perdamus; & si fortè perdidimus, quomodo recuperemus per seriam pœnitentiam.

CONCIO VII.

VARIÆ INIVRIÆ ECCLESIIS illatæ & punitæ sint.

I. *Ecclesiarum euersio.*
II. *Ecclesiarum spoliatio.*
III. *Sacrorum abusio.*
IV. *Ecclesiarum pollutio & fœdatio.*
V. *Reorum abstractio*
VI. *Iurisdictionis occupatio.*
VII. *Ecclesiarum pertributa &c. grauatio.*
VIII. *Iniuria alia templis illata.* 1. Neglectus diuini cultus. 2. Fuga templorum. 3. Aditus inutilis. 4. Peccata in ijs patrata.

THEMA.

THEMA.

Ingressus in templum cœpit eÿcere vendentes in illo. Lucæ 19.

A. MIrum quod videre est in hodierno Euangelio, iram Christi insolitam mitissimi alioquin agni; siquidem in personâ propriâ castigauit peccatores in templo deprehensos. Certè si videremus Principem per semetipsum castigare aliquem reum, omnes miraremur, & vehementissimè iratum diceremus, peccatum quoque delinquentis grauissimum. Nónne igitur mirandum, quòd ipse Christus Dominus fecerit flagellum, & eiecerit è templo mercatores? Nimirum grauissimum scelus est sacrilegium & iniuria quæcunque, quæ infertur sacris ædibus; ita vt eius punitio vix vnquam differatur, sed vt plurimùm repentè & miraculosè à Deo peragatur. Itaque quod ibi cœpit facere Deus, id posteà continuauit innumeris editis exemplis: vt videbimus.

B. I. *Ecclesiarum euersio.* PRIMA. Iniuria est Ecclesiarum euersio. Quâ in re deliquit grauiter Nabuchodonosor, qui templum Ierosolymitanum tot impensis ædificatum vastauit, ideoque regno exutus bestiæ similis factus est, Daniel. 4. Refert Card. Baronius anno Dominí 951. cùm Amalaphus Tyrannus in Anglia, Ecclesiã S. Waltheri aggrederetur incendio tradere, mox Numine vindice, repentinâ morte percussum. De quodam Britanno narrat Surius, eum S. Maclouij Ecclesiam demoliri aggressum, oculis captum esse, nec priùs lucem oculis aspexisse, quam animo sceleris sui improbitatem vidisset. Chaianus Auarum rex, quòd S. Alexandri martyris Ecclesiam incenderat, peste inguinaria magnam exercitus partem amisit, vnoque die septem filijs suis eadem luce absumptis priuatus est. Baron. anno Christi 600.

C. II. *Ecclesiarum spoliatio.* SECVNDA, Ecclesiarum spoliatio. Exemplo est Heliodorus 2. Machab. 3. qui dum spoliaret Ecclesiam, apparuit ei Eques terribilis, cuius equus calces ei priores illisit, & duo iuuenes speciosi flagellis eũ continuò cædentes; itaque è templo eiectus est nullo sibi auxilium ferente. Qui cùm postea à rege suo interrogaretur, quis esset aptus adhuc Ierosolymam mitti, respondit: *Si quem habes hostem aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen euaserit; eò quòd in loco illo sit verè Dei quædam virtus: nam ipse qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit & perdit.* Clotharius (apud Baron. anno Dom. 527.) cùm res Ecclesiæ Veromandensis prædatus esset, eâ diuinâ vltione admonitus est, cù toto triduo equi, vehicula, plaustra & alia, quibus præda illa vehebatur, inde moueri nõ potuerunt: quo miraculo conterriti, accurrunt ad S. Medardum, omnia vsurpata restituunt & absoluuntur. Rursum anno Dom. 843. cum Carolus Caluus, Franc. Rex, bona Ecclesiæ & villas S. Remigij occupans inter suos diuideret: & vxor eius Berta in villa Iuliaca, quam è bonis illis Richuino Comiti dederat, noctu cubaret, visus est vxori S. Remigius noctu, dicens: *Non est iste locus tuus ad iacendum, alterius meriti & officij esse debet, qui hanc villam habere & in hoc cubiculo iacere debet: surge quantocyus, & hinc abscede.* Quod illa parui pendens, putans se visum inanem vidisse, admonita est iterum, & tertiò à Sancto virgâ percussa fuit, vti toto corpore intumesceret, vnde per aliquot dies seuerissimè cruciata obijt. Addit ibid. Hincmarus, cùm quidã de bonis Ecclesiæ Rhemensis locum emisset, indeq; famulos S. Remigij cum flagellis eiecisset; inclamãtibus verò eis S. Remigium, & emptore eos irridẽte, inter verba cum maximo clamore ingemuit, & incredibiliter inflando intumuit, sicq; medius crepuit & mortuus est. Idem anno Dom. 760. refert de Pipino Franc. Rege, cùm villam Ecclesiæ Laudunensis à persoluendo annuo censu vindicare vellet, & ibidem dormiret: venisse ad eum S. Remigium, dicentẽ: *Tu quid hic facis? quare intrasti in hanc villam, quã mihi te deuotior homo dedit: quamq; ego Ecclesiæ Dominæ meæ S. Dei Genitrici donaui?* Et flagellauit eum satis duriter, vt liuores postea in corpore eius appareret. Quo disparente Pipinus validâ correptus febre, quantocyus à villa recessit, *nec deinceps Princeps Regni vsque ad moderna tempora ibi mãsit;* ait Hincmarus Rhemensis ib. Et Pipinus nedũ talia imposterum attentauit, sed etiam attentantes persecutus est, sicuti Vaisarium Ducẽ Aquitaniæ propterea occidit, vt ib. refertur apud Baron. ex Aimonio. Ditmarus apud Baron. anno 1011. de sacrilego quodam milite scribit; quod cùm bona S. Clemẽtis vi sustulisset, & inde tectum facere voluisset, quadã die à muribus ineffabilibus intra cubiculum impugnatus fuerit. Qui primò fuste arrepto eos prohibere tentans, posteaque euaginato eos aggressus gladio, & sic nihil proficiens, arca quadam (vt ipse rogauit) includitur, ac in medium fune suspenditur: & cùm exterius hæc plaga cessaret, ab alijs vsque ad mortem corrosus inuenitur. Tunc cunctis præsentibus, & posteà venientibus manifestum fit, quòd hunc ira Domini, vindex prædicti facinoris, sola cõsumpsit. Hæc totidem verbis Ditmarus. In vita S. Vdalrici narratur spoliatores rerum D. Virgini Augustanæ sacrarum alium proprias manus lacerantem perdito sensu expirasse: alium ab equo percussum, extinctum: Arnolphum Comitem in obsidione Ratisbonensi occisum. De quinque militibus Chramni Filij Francorum regis Lotharij scribit Greg. Turon. de gloria Martyr. cap. 66. cùm oratorium Iciacense expilassent, quatuor ex eis mox in seditione obtruncatos esse, quintum autem qui totam prædam domum attulerat, excæcatum, vouisse se omnia restituturũ, si videret; vidisse, & restituisse. Vracha Alphonsi Septimi Castiliæ Regis mater, postquam contra filium bellasset, nec haberet quo milites solueret, iussit à monasterio monialium aliquo auferri pretiosa donaria, quæ ipsius Antecessores

res illi donauerant. Quæ cùm nemo auderet attrectare, ipſamet ingreſſa, ea abſtulit, ſed ad fores monaſterij diuinitus icta interijt. Anno 1527. Dux Borbonius obſidens Romam, inhianſque prædæ ſacræ ſupellectilis ad mænia vrbis, cùm admotis ſcalis aſcenderet, globo traiectus occubuit, & ex 40. millibus qui ei adhęſerant, non ſuperfuerunt centum intra biennium: ſed omnes violenta morte extincti ſunt. Teſte Belleforetio, in Franciſco I. Saniùs Barbarus ille, Alaricus Gothorum Rex, quem Oroſius l.7.c.59. refert, cùm Romam occupaſſet, quantumuis irâ percitum iuſſiſſe, vt incolumes relinquerētur omnes qui ad Eccleſias confugiſſent: nec non vt vaſa ſacra apud Virginem Deo ſacram reperta, reportarentur ad Eccleſiam, cuius erant. Quare optimè Philippus Gallię Rex dicebat, *magis decere Principes, augere bona Eccleſiarum, quam auferre.* Ferdinandus ſanctus & alter Catholicus Hiſpaniæ Reges dicebant, *malle ſe Eccleſiarum orationibus, quàm bonis adiuuari.* Certè in ſextâ Synodo Roman. ſub Symmacho Papa decretum fuit vt occupantes bona Eccleſiæ, ſeu mobilia ſeu immobilia, niſi ea reſtituerint, velut hæretici manifeſti anathematizentur, nec niſi per ſatisfactionem ad communionem recipiantur. Baron. anno 504.

D.
III.
Sacrorũ abuſio.

TERTIA, Sacrorum abuſio. In literis Iaponenſibus narratur apud Ioan. Hayo de rebus Iapon. Ethnicum quendam cui Rex Bungenſis aſſignarat aream, in quâ priùs Eccleſia fuerat, cum vellet ibi ędificare, monitum eſſe à quibuſdam, videret quid ageret, ſtetiſſe ibi Eccleſiam. Sed ille nihilominus ſpreto conſilio domum ſibi excitauit. At vbi eam incolere cœpit, breuiſſimo tempore quinq; homines in ea deceſſerunt. Quo euentu perterrefactus aliò commigrauit: ſed paulò poſt ne à Gentilibus ob animi deiectionem ludibrio haberetur, iterum in eam repedauit: & paucis pòſt diebus orta quadā contentione filius eius iugulatus eſt. Sic malo ſuo ſapiētior factus, domum prorſus deſeruit. Cui alius gentilis, volens experiri fortunam, ſuccedens intra paucos dies leprâ percuſſus eſt. Quarè deinceps vacua omninò remanſit, nullumque inuenit ampliùs habitatorem. Refert Gregorius Turonenſis Archiepiſcopus, cuidam Comiti in Britannia è pedibus laboranti à quodam conſultum fuiſſe, vt ſi ſanari vellet, in vaſe quod in Miſſa vſurpari ſolet, pedes lauaret. Ergò allatâ patinâ argenteâ pedes in ea lauit, & tanto pedum dolore correptus eſt, vt exinde ſemper claudicare cogeretur. Pinellus de Miſſa refert l.2.c.2. Leo Imperator Græcorum, Copronymi filius, cùm inſaniret circa lapides pretioſos, nimis adamauit coronam magnæ Eccleſiæ, & accipiens portauit eam. Tunc exierunt carbunculi in capite eius & correptus valida febre mortuus eſt: Refert Card. Baron. anno D. 780. Balthaſar Rex dū abutitur ſacris vaſis ad conuiuium, videt ſibi in pariete ſcribi, *Mane, tecel, phares*, & colliduntur præ timore genua eius, Dan. 5. Iuliani Apoſtatæ Ærarij præfectus, nomine Fælix, qui complura vaſa ſacra, quæ Conſtantius Imp. Eccleſiæ Antiochenæ donauerat, rapuit & in fiſcum redegit, inſultanſque exclamauit: *En quibus vaſis miniſtratur filio Mariæ!* ſubitò correptus ſibiipſi linguam dentibus abſcidit, & medius crepuit. Eiuſdem Iuliani auunculus nomine Iulianus cùm Antiochiæ ſacra vaſa auferret & profanaret, tetro vlcere perculſus, ſeu, vt alij volunt, alapâ à S. Terentio qui ibidem Archiepiſcopus fuerat, percuſſus & internis mox afflictus doloribus inteſtina per os expuit. Hæc & his ſimilia referunt S. Chryſoſtomus orat. contra gentes. Sozom. l.5.cap.7. Theodoret. l.2.c.11.& 12. Nicephor. l.10. cap.20.

E.
IV.
Eccleſiarum pollutio & fœdatio.

QVARTA, Eccleſiarum pollutio & fædatio. Heli, eò quòd filij eius iacerent cum mulieribus, quæ habitabant ad templi portam, punitus eſt filiorum & arcæ & vitæ & ſacerdotij amiſſione, 1. Reg. 2. *Honoraſti filios tuos plus quàm me.* ait Dominus: id eſt, pluſquam locum mihi ſacratum. Legimus in hiſtoriâ Eccleſiaſticâ apud Theodoret. l.3.c.11.& 12. Caſſiodor. l.6. tripart. cap.32. Iulianum præfectum impudenter contra altare minxiſſe, ſtatimque ſæuo morbo correptum, viſceribus putrefactis interijſſe. Simile quid aut peius euenit Antiocho, 1. Machab. 9. qui templis vtebatur ad ſtabulandos equos; in morte enim ſuo ſe ore condemnans & vermibus ſcaturiens toto corpore percuſſus perijt, 2. Mach. 9. Sub Clemente VII. cùm Ducis Borbonij miles Romam hoſtiliter ingrederetur, & loca ſacra profanaret, nec perſonis ſacris parceret, Borbonius & tres alij eius præcipuè duces Dorbinius, Moncata & Aurantius, quemadmodum Iouius refert Eulog. 84. globis traiecti perierunt. Surius anno D. 1527. Princeps quidam Saracenorum cum ſuper altare reluctantem opprimere virginem conaretur, repentè trabs è tecto delapſa diuinitus (quòd perpendiculo longè ab eo diſtaret) hominem obtriuit; virgini nihil nocuit: Herempertus in rebus geſtis Longobard. apud Baron. anno 874.

F.
V.
Reorum abſtractio.

QVINTA, Reorum abſtractio. De Chramno Filio Lotharij Franc. Regis perditiſſimo ſcribit Greg. Turon. l.4.c.18. apud Baron. anno D. 556. cùm is Auſtrapium Ducem ad Eccleſiam S. Martini dilapſum obſideret, vt ne illi quidquam ac ne aqua quidem præberetur, quò neceſſitate compelleretur egredi; eidem ſemiuiuo quendam attuliſſe aquę vaſculum: quem intercipiens cuſtos quidam aquam in terram effudit. Sed is ea ipſa die correptus a febre, nocte media expirauit. Poſt quod miraculum omnes ei opulentiſſimè neceſſaria ſuppeditarunt. Vide hominis perditiſſimi reuerentiam erga Eccleſiā. Maſcezil cùm quoſdam ad Eccleſiam confugientes inde extraheret, ijs ſuperſtitibus & inſultantibus quos ab Eccleſia extraxerat, poſt aliquod tempus ſolus ipſe punitus & occiſus eſt, qui prius ſanctorum precibus adiutus victor fuit. Baron. anno D. 398. Sanè Honorius Imp. ſanciuit: *Fideli ac deuota præceptione ſancimus, nemini licere ad ſacras Eccleſias confugientes abducere, ſub hac videlicet definitione, vt ſi quiſ-*

quam contra hanc legem venire tentauerit, sciat se maiestatis crimine retinendum; apud Greg. l. 11. ep. 54. apud Baron. anno D. 407.

S. Ambrosius defendit Cresconium, ne in Ecclesia comprehenderetur à lictoribus: quod cùm non obtinuisset, abstractores feræ in theatro laniârunt, quæ in abstractum immissæ fuerant. Eutropius Arcadij Eunuchus omnium colluuie facinorum infamis cum ab Imperatore legem extorsisset, quâ immunitas omnis abrogaretur liceretque etiam ad aras confugientes abstrahere, ipse Imperatoris posteà declinans iram, ab arâ ad quam confugerat abstractus, tametsi à Chrysostomo defensus, vitâ vix donatus, relegatus est: postmodum, procurante Chrysostomo, iniqua lex abrogata est. Baron. anno 399. Aspar & Ardaburius reposcentes Ioannem quendam qui fugerat ad monasterium S. Marcelli, miserunt milites qui per vim eum extraherent: sed orante S. Marcello fulgura in milites missa eos represserunt, vt crudelis Ardaburius Ioanni pepercerit & mores mutarit. Vt in vitâ S. Marcelli.

G. VI. *Iurisdictionis occupatio.*

SEXTA Iurisdictionis occupatio. De hac Ambros. ser. ad populum, apud Baron. anno D. 387. ait de se: *Mandatur denique: Trade Basilicam. Respondeo, non mihi fas est tradere, nec tibi accipere Imperator expedit. Domum priuati nullo potes iure temerare: domum Dei existimas auferendam? Allegatur: Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo. Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est; quæ Dei, Deo: quæ Cæsaris, Cæsari; ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ, publicorum tibi manium ius concessum est, non sacrorum.* hæc Ambr. Sanè tūc vniuersus populus Mediolanensis Ambrosio potiùs, quàm Imperatori, cum suorum capitum ingenti periculo, pro Ecclesiæ libertate studebant ardentissimè, & ipsi mercatores lucri cupidissimi alioqui, pro Ambrosio aduersus Imperatorē omnia contempserunt. Quin etiam milites ipsi qui ad expugnandam Basilicam accesserant, momento temporis conuersi in defensores fuerunt: *& qui venerāt fundere in Ecclesia sanguinem, mutati vnâ fuderunt cum Catholicis ad Deum preces.* hæc ibi apud Baron.

H. VII. *Ecclesiarum per tributa, &c. grauatio.*

SEPTIMA. Ecclesiarum per tributa & alia onera grauatio. Huic inter alios S. Ambros. strenuè semper restitit apud Card. Baron. anno D. 387. *Si enim ex Domini sententia, Matth 17. à filijs Reges tributū non exigunt, quos subditos habent, multò minus ab eis quos sibi superiores agnoscunt, absque nota criminis inuasæ tyrannidis, sub quorum cura Principes omnes intelligant se sub pastoribus esse oues, longeq; impar esse à pastoribus oues lac & lanam exigere, cùm potiùs ista illæ teneantur pastoribus exhibere. Si præteritarum rerum memoriam repetas, in his quæ ad tributorū exactionem pertinent, id primum à Gentilibus Imperatorib. Ecclesia passa est: deinde ab Imperatore Apostata, postea ab Ariano principe Valente in Oriente. De alijs non legimus. Sub Valentiniano puero Iustina Ariana tentauit. Catholici principes in ditandis Ecclesiis munificentissimi fuerunt qui si aliquando necessitate ingruentium bellorum pressi, indiguerunt accipere ab Ecclesiis; id perquam submisso animo à totius Christianæ religionis Antistite Romano Pontifice expetere consueuerunt, & ab illo paternæ charitatis affectu pro facultate præstantur. Obijcientibus quòd per eleemosynas in pauperes eorum defensionem requirerent, non negat. sed & ambire confitetur: habeo defensorem, sed in orationibus pauperum.* &c. Ita fere Baron. anno cit.

Sed cur tolerat interdum eiusmodi vastatores Deus? Hoc sanè queritur Dauid Ps. 73. *Incenderunt igni sanctuarium tuum, polluerunt tabernaculum nominis tui &c. Vsquequo Deus improperabit inimicus?* &c. Tædebat Eliam vitæ suæ, quòd videret aras Dei dirutas. 3. Reg. 19. sed nimirum propter peccata populi aliquando Ecclesiis non parcit Deus. Sic ob peccata filiorum Heli & patris indulgentiam capta fuit arca, 1. Reg. 2. & 4. Similiter de templo Salomonis dicit Deus 3. Reg. 9. *Si auersione auersi fueritis, templum abijciam à conspectu meo.* &c. Item cum pseudoprophetæ dicerent nunquam venturum in potestatem Chaldæorum templum, iubet Dominus Ieremiæ c. 7. monere populum, ne templo sanctissimo fidat, etsi sæpè dixerit, *templum Domini*, &c. nisi enim resipuerit, neque templo parcē-dum. Ita 2. Machab. 5. templi despicientia peccatis hominum tribuitur.

I. VIII. *Iniuriæ aliæ templis illatæ.*

OCTAVO. Huc referri possunt iniuriæ aliæ. Vti Primo neglectio cultus Ecclesiarum; de qua audi Aggæum c. 1. *Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & exufflaui illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem, & terra prohibita est, ne daret germen suum, &c.*

1. Neglectus diuini cultus.

Secundo. Fuga templorum, quasi illa non pro hominibus sed pro hirundinum nidis ædificata essent. Quanquam hæc iniuria frequenter ex priori nascitur. Quis enim afficiatur erga templa illa, quæ stabulis, quam templis similiora sunt? Refert Bredenbachius de muliere hæretica, quæ Nouesij multis annis ab ingressu Ecclesiæ abstinuerat, impio ioco obtendens, vereri se, ne aliquando collapso templo opprimatur. Ea demum templum aliquod, cùm ob certas dirueretur causas, gratulabunda est ingressa, quòd in patria videret Ecclesiæ demolitionem. Verum sacrilegam hanc gratulationem vltio diuina mox interrupit. Columna enim subito lapsu miseram mox obtriuit.

2. Fuga tēplorum.

Tertio. Aditus templorum nullo fructu; cùm videlicet ibi non oratur, sed dormitur: non attenditur ad concionem, sed ad alia externa: cùm non participantur sacramenta. Qui sic frequentant templa, similes sunt ijs, qui balneum ingrediuntur, sed ibi se non lauant.

3. Aditus inutilis.

4\. Peccata in ijs patrata.

Quarto. Peccata in templis perpetrata. De quo queritur Deus, Ier. 11. *Quid est, quòd dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?* si alienus hæc faceret, si foris, si lenia peccata, vel vnum tantùm scelus: tolerari vtcunque posset. sed quid est, quòd Christianus *in domo Dei facit scelera multa?* nunquid sacrificium Missæ aut preces sacerdotum, tollent ea scelera? Et certè si eiecit è templo Christus eos, qui emebant & vendebant in templo, quæ ad sacrificium spectabant: quid facturum fuisse putamus, si inuenisset ibi oculos impudicos, cultum meretricium, linguas garrulas, ora cachinantia, &c. Audi Clementem Alexandr. l. 3. pædagog. c. 11. *In Ecclesiam venire oportet,* inquit, *viros & mulieres honestè indutos, non simulato incessu, silentium amplectentes, charitatem non fictam habentes; castos corpore, castos corde, ad Deum rogandum aptos. Hoc amplius habeat mulier: semper tecta sit.* &c. sic ille.

Quare Auditores ne iram & flagellum Christi incurramus, caueamus inferre templis quas diximus iniurias. Tametsi enim eas quandoque Deus non punit in hoc sæculo, puniet certè in altero. Nemo igitur dicat: *Peccaui* (in templum) *& quid mihi accidit triste.* Eccles. 5. sequitur enim mox: *Altissimus est patiens redditor;* qui supplicij tarditatem grauitate compensabit; quo modo etiam lapis quò altiore loco decidit, eò quidem seriùs, sed grauiùs tamen ferit.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Præcogitanda imminentia mala & finis vitæ.*
II. *Dei misericordia & longanimitas.*
III. *Dei seuera Iustitia.*
IV. *Ante alia negotia Deus orandus.*
V. *Templa veneratione & cultu prosequenda.*
VI. *Ne sæculares immisceant se in res spirituales.*
VII. *Diuina Christi potentia.*
VIII. *Vanitas gloriæ mundanæ.*

THEMA.

Erat docens quotidie in templo. Lucæ 19.

A. Fateri debemus, Auditores, nos à Iudæis illis, qui Christum audiebant, multis partibus vinci in feruore audiendi Verbum Dei. Ecce enim Christus *erat docens quotidie in templo:* & nisi quotidie habuisset Auditores, quotidie non docuisset. S. Lucam audiamus, qui ad prædicta verba, subijcit: *Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.* Nos si in hebdomade vel semel concionem audiamus, iam satsuperque habemus, & contingit sæpe vt audire nos magis tædeat, quàm Concionatorem dicere. Modò somnus obrepit, modo aliæ cogitationes abstrahunt, modò tædio tam diutinæ quietis & silentij afficimur. Quare adhortor vos, Auditores: ne vincamini à Iudæis: excutite lethargum, & si rariùs auditis Dei verbum, tanto tamen auidiùs audite.

B. I. *Præcogitanda mala & finis vitæ.*

PRIMO. Disce præcogitare imminentia tibi mala & finem vitæ tuæ. Hoc enim quia non faciebant Iudæi, idcircò fleuit Christus: *quia si cognouisses & tu &c.* præuidit Christus imminens eis excidiũ; ipsi tandem autem velut cæci exultabant & ridebant, quia id non videbant. Sic etiam Ieremias Thren. 1. deplorauit Ierosolymam ob malum ei impendens: *sordes finis eius in pedibus eius,* inquit, *nec recordata est finis sui.* Plorabant isti instar medici, quòd ægra ciuitas nollet recipere pharmacum, quod erat recordatio finis. Efficacissimum enim peccatorum remedium est meditatio nouissimorum. Coruus, vt scribit Albertus M. lib. de vegetat. non redit ad nidum, si in eo ponatur cinis vitri: sic etiam dæmon à nido cordis nostri fugit, si in eo positam viderit memoriam mortis. Quid enim vita nostra nisi fragile vitrum? Viri boni apprehendunt mundi voluptates & peccati illecebras per plantam pedis seu finem, sicut Iacob apprehendit fratrem, Gen. 25. Mali contrà per caput; quia illi exitum, hi principium considerant. Nos ergò similes simus Iacobo. Qui sanitate gaudet, cogitet se aliquando ægrotaturum: qui diuitijs fruitur, cogitet se aliquando ijs spoliandum: qui viuit, se moriturum: qui ridet & voluptatibus indulget, sibi aliquando plorandum esse & rationem Deo reddendam. Non pigeat nos ad breue tempus præuidere pœnas gehennæ, ne in æternum eas videre coram cogamur. Descendamus in infernum viuentes ad paucas aliquot horas: ne descendamus mortui in æternum. Sic Christus hodie inter triumphum suum lachrymatur, & lætitiæ vinum aquâ mœroris temperat, ad exemplum nostrum.

C. II. *Dei misericordia & longanimitas.*

SECVNDO. Disce Dei misericordiam & longanimitatem. Inprimis enim lachrymatur Christus, quòd punire debeat noxios. Sic & Isa. 1. Deus quasi gemens loquitur: *Heu consolabor super hostib. meis, & vindicabor de inimicis meis.* Deinde differt eorum punitionem per 38. annos. Vnde per eundem Isaiã c. 42. ait: *Tacui, semper silui, patiens fui: vt parturiens loquar.* Parturiens enim mulier partum nouem mensibus in vtero gerit, & tandem cum dolore parit: Sic Deus cum dolore quodammodò punit, quia inuitus; & differt vindictam quoad fieri potest. Ecce tibi Iudæos quamdiu expectauit ad pœnitentiam? Ficui illi per triennium sterili impetratus est annus quartus, Iudæis datus est penè quadragesimus. At verò tarditatem vindictæ Deus grauitate compensat. Hodierno in Euangelio cæcidit Iudæos flagello (vt arbitror, quemadmodum & Ioan. 2.) posteà autem cæcidit eos scorpionibus, vsque ad internecionem.

D. III.

Disce TERTIO, Dei seuerissimam iustitiam grassantem tandem in impœnitentes. Nam inprimis populum

Dei ſeuera iuſtitia.

Populum ſuum electum, ex quo carnem aſſumpſit, excidio puniuit. Vnde Apoſtolus ad Rom. 11. ait: *Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit; ne fortè nec tibi parcat. Vide ergò bonitatem & ſeueritatem Dei, in eos quidem, qui ceciderunt* (Iudæos) *ſeueritatem: in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris.* Non gloriemur ergò aut præſumamus de Dei miſericordiâ, quòd filij Abraham, id eſt, Chriſtiani ſimus. *Ex oleaſtro* enim gentiliſmi *in bonam oliuam* inſerti ſumus; bonos igitur fructus faciamus, ne ſimiliter excidamur, vti rami naturales, Iudæi.

Deinde ciuitatem omnium pulcherrimam, fortiſſimam, celeberrimam, templum ædificiaque ſplendidiſſima vaſtauit, deiecit, perdidit, vt nec lapis remaneret ſuper lapidem. Vnde ſibi meritò metuere debent ciuitates nimiâ opulentiâ, fæcunditate & affluentiâ dotatæ. Tales enim plerumque licentiùs & abſque Dei timore, viuunt, atque idcircò maiori reſeruantur ſupplicio, præſertim cùm in ijs crimina relinquuntur impunita, vti factum Ieroſolymæ; quod iam olim ei comminatus fuerat Deus, Ezech. 16. *Auferetur zelus meus à te, & quieſcam, nec iraſcar ampliùs.* Sic Pentapolis perijt, quæ *erat ſicut paradiſus terræ*, Gen. 13. Sic ante paucos annos ruinâ montis perijt oppidum Plurs: ſic ante annũ Hiſpalis ſeu Seuilia, vrbs Hiſpaniæ opulẽtiſſima, fertiliſſima, amœniſſima, (de qua olim prouerbio dicebatur, ſi quis Deo dilectus ſit, dari ei, vt viuat Hiſpali. Et Itali: *Chi non hà viſto ſeuiglia, non hà viſto marauiglia*) ante paucos annos trimeſtri inundatione afflicta eſt, vt perierint in eâ ad 10000. hominum. Quare ciuitates illæ, quæ diuitijs & delitijs omniqúe proſperitate affluunt, maximè deplorandæ ſunt: quia Dei ſupplicio reſeruantur. Fœlices è contrà illæ, quæ plagis hîc atteruntur. Teſtem huius rei grauiſſimum audiemus D. Gregorium l. 7. mor. c. 7. *Quia ſancti viri*, inquit, *corruptionis ſuæ vulnus ſine putredine non eſſe conſiderant, libenter ſe ſub manu medici ad ſectiones parant, vt aperto vulnere virus peccati exeat. Id quod idem Iob luculentiùs ſignificauit, ſubiungens: Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat. Electi quippe cùm perpetraſſe ſe illicita nouerunt, & tamen perſcrutantes inueniunt, quòd nulla pro illis aduerſa perpeſſi ſunt, in immenſæ formidinis terrore tabeſcunt, ne in æternum ſe gratia deſeruerit, quos in præſenti vita mali ſui retributio nulla caſtigat; & propterea feriri paterna correptione deſiderant, & dolorem vulneris medicamen ſalutis putant. Rectè igitur ait Iob: Hæc mihi conſolatio ſit, vt affligens me dolore non parcat; ac ſi apertiùs diceret: Qui ideo hîc quibuſdam parcit, vt eos in perpetuum feriat, ideò me hîc feriat, vt non parcendo in perpetuum parcat.*

Denique etſi ſeuera fuit hæc iuſtitia, æqua tamen fuit. Ipſi enim Iudæi plexére ſibi virgas, quibus cæderentur: quemadmodum Ioan. 2. & fortaſſe etiam in hodierno Euangelio, ipſi mercatores attulére in templum funiculos, quibus Dominus in flagellum compoſitis eiecit eos è templo. Peccata Iudæorum funiculi fuerunt, vnde eis flagellum confecit iuſtitia diuina. Vnde benè dixit Sapiens, Prou. 5. *Impius funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.*

E. IV. *Ante alia negotia Deus orandus.*

QVARTO. Diſce ante negotia cætera Deum adorare, & ſi fieri poteſt, templum intrare, vti fecit Chriſtus Ieroſolymam ingreſſus. Vnde auctor imperfecti: *Hoc*, inquit, *erat proprium boni filij, vt & veniens ad domum curreret patris, & illi honorem redderet, qui genuit; vt tu imitator Chriſti factus, cùm in aliquam ingreſſus fueris ciuitatem, primùm antè omnem actum ad Eccleſiam curras, &c.* Filij, qui parentes amant, quando patriam reuiſunt, primum omnium feſtinant ad paternam domum, vt parentes amplectantur. Pater noſter Deus eſt, eius domus Eccleſia eſt. Hanc ergò ſi prætereamus, & ad alia negotia priùs diuertamus, quomodo demonſtramus nos eſſe Dei filios? Tobias è peregrinatione rediens, ante omnia diuertit ſtatim ad parentes; quin & canis eius, itineris comes, Tobiam præcurrens, rectà ad heri ſui domum cucurrit, gaudens & blandiens, quaſi nuntians ei aduentum filij, Tob. 11. Primam igitur ſalutationem Domino Deo debemus, vti ibidem Angelus docuit Tobiam, dicens: *Vbi introieris domum tuam* (paternam ſcilicet) *ſtatim adora Dominum Deum tuum, & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & oſculare eum.* q. d. primum oſculum Deo, alterum da parenti.

F. V. *Templa veneratione & cultu proſequenda.*

QVINTO. Diſce venerari templa, & cultum ac decorem eorum magno zelo promouere; ſiquidem Chriſtus è templo Salomonis eiecit eos, qui vendebant & emebant, quamuis non alia quàm quæ ad ſacrificium & oblationem pertinebant. Adhæc ſecundum Marcum c. 11. *Non ſinebat, vt quiſquam transferret vas per templum.* Quanto minus tuliſſet leuitates, ebrietates, oculos impudicos, os garrulum, &c? Rationem addit: *Quia ſcriptum eſt:* (Iſa. 56.) *domus mea, domus orationis eſt*; in quâ nimirum non alia tractare oportet, quàm cauſam & negotia animæ cum Deo: qualia ſunt, petere à Deo veniam & fugam peccatorum, vitiorum victoriam, virtutum incrementa, conſtantiam in tentationibus, profectum gratiæ & virtutum, perſeuerantiam in bono, fœlicem mortem, & ſalutem. *Hîc nihil niſi ſancta ſonare decet*, inquit S. Chryſoſt. hom. 36. in ad Corinth. Et certè templa noſtra non ſunt tantùm domus orationis, quemadmodum templum Salomonis, ſed prætereà officina & fons ſalutis, vnde haurimus aquam ſapientiæ, baptiſmi, Euchariſtiæ & aliorum ſacramentorum, iuxta id Iſa. 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Quòd ſi fontes publici in ciuitatibus mundi conſeruari debent, & ſeuerè caſtigatur, qui eos polluere attentârit: quanto magis templa? In templo Salomonis non erat niſi arca fœderis lignea: in noſtro eſt Chriſtus in Euchariſtiâ. Ad fontem publicum fodiendum, conſeruandum, mundandum ſuam omnes conferre operam debent: ſimi-

liter ad templa erigenda, conseruanda, purganda, ornanda, & ab omni iniuriâ defendenda cooperari omnes decet.

G. VI. *Ne saeculares immisceant se in res spirituales.*

SEXTO. Disce, si saecularis sis, non immiscere te in res spirituales. Audimus enim mercatores, qui cum suis mercibus se in templum intrudebant, & in eo negotiabantur, à Christo eiectos esse; quia nihil ibi, quod agerent, habebant, loco non profanis rebus sed Dei ministerio addicto. Ob simillimam causam Iustinianus Imp. caeteroquì sapientissimus, quia nimium se immiscuit in res & iura Ecclesiae, sanciendo decreta Ecclesiastica, praeiudicando Pontifici, &c. excidere ab Ecclesiâ, & in haeresin incorruptibilium labi permissus, imperium pessundedit, & mediâ nocte repente extinctus est, Baron. anno 563. & 565. Benè & cordatè magnus ille Hosius Cordubensis Antistes Constantinum Imp. sic affatus est: *Desine, quaeso, Imperator, ne te misceas rebus Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere praecipe, sed potiùs ea à nobis disce. Tibi Deus imperium commisit: nobis, quae sunt Ecclesiae, concredidit.* Refert S. Athanasius in ep. ad solit. vitam agentes. Similiter S. Ambros. dicens Valentiniano Imp. *Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiae.* Refert ipse ep. 33. ad Marcellinam sororem.

H. VII. *Diuina Christi potentia.*

Disce SEPTIMO Christi Domini diuinam potentiam, siquidem tam facilè eiecit è templo omnes vendentes & ementes, & mensas nummulariorum & cathedras vendentium columbas euertit, nec vllus potuit ei resistere. Nec video in eius manu gladium aut hastam, sed forsitan flagellum tantùm de funiculis ibi repertis. Nimirum ostendit Iudaeis, quàm eos aliquando affligere & flagellare in obsidione Titi vellet, quamque facilè è terrâ sanctâ eijcere posset, qui modò eos è templo tam facilè eiecit. Quid faciet Dominus, cùm aliquando venturus est in gloriâ & maiestate cum multis millibus ad iudicium? Si hoc leui flagello fecit, quid faciet, cum accipiet gladium furoris sui contra impios? Certè cùm non ita pridem nos coepisset castigare belli calamitatibus, nos sub his flagellis omnes gemebamus, ipsaq; extrema metuebamus. Quid hoc erat, nisi flagellum de funiculis? Quid nisi velitationes quaedam? Cogitate, quid futurum sit, cùm aliquando praelium inchoabit, & elementa omnia concutiet, atque inter se committet? Speciatim verò aduertant auari, quàm facilè dissipare possit Deus pecunias, quas corraserunt; eo scil. modo, quo Christus hìc mensas nummulariorum euertit, ac proinde aes eorum effudit. Sic enim auari opes saepe dissipantur in momento, quae totius vitae laboribus comparatae erant: vnus fur, vnus fiscus, vnus creditor, vnum incendium, vna aegritudo saepe illas perdit. Certè extrema mors omnes eas diripit, vnde dictum est illi, Luc. 12. *Stulte, hac nocte repetunt à te animam tuam: & quae parasti, cuius erunt?* Qui repentino casu veluti per rapinam perdit suum thesaurum, vehementer dolet, quòd non securiore loco eum collocauerit, quòd non emerit hortum, arcem, agrum, &c. Iam verò praedatrix mors omnia tua diripiet; cogita ergò, si sapis, quàm benè hìc collocare opes tuas velis ad salutem animae tuae.

I. VIII. *Vanitas gloriae mũdanae.*

OCTAVO. Disce vanitatem gloriae mundanae ex vrbis & templi tam speciosi destructione. Templi certè fabricam, diuitias & splendorem mirabantur, & monstrabant Christo discipuli, Luc. 21. Matth. 24. Marci 13. *Magister, aspice, quales lapides, & quales structurae?* Quia enim paulò antè audierant à Christo vrbem funditùs euertendam, (Luc. 19.) ideò nunc insinuare volunt parcendum saltem templo propter eius elegantiam & maiestatem. Sed respondit Christus repetens priorem suam sententiam, quam de vrbe pronunciârat: *Videtis has omnes magnas aedificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Idem fit quotidie. Vides principem cum pompa sua? *Non relinquetur lapis super lapidem.* Vides florentem iuuenem? *Non relinquetur lapis super lapidem.* Vides robustum virum, militem & heroëm? *Non relinquetur lapis super lapidem.* Vides mulierem speciosam, comptam, ornatam? *Non relinquetur lapis super lapidem*: non os super os, non costa super costam. Audi Ezechiam regem aegrotantem: *Quasi leo sic contriuit omnia ossa mea.* Isa. 38. Conterentur pulchrae genae, cincinnati capilli, rubicundum os, oculi gratiosi, &c. Mementote illius statuae, quam erexit Nabuchodonosor, factae ex auro, argento, aere, ferro, luto. Haec enim cùm pedes haberet luteos, à lapide praeciso de monte sine manibus tacta est in pedibus: *tunc contrita sunt pariter testa, aes, argentum, aurum & redacta quasi in fauillam aestiuae areae, quae rapta sunt vento, nullusq; locus inuentus est eis.* Statua haec designabat quatuor Monarchiarũ, Assyriorum, Persarum, Graecorum, Romanorum potentiam, gloriam, opes, decorem, maiestatem. Quid verò lapis ille conterens statuam, nisi mors? Ea praecisa est de monte; quia prodijt ex Adamo. Sine manibus; quia inaduertenter inuasit genus humanum, quemadmodum & nunc ferè latenter aggreditur & extinguit homines; nemo ferè ingressum & machinationes eius aduertit. Haec itaque conterit omnia, siue summa, siue infima, siue aurea siue lutea, siue fortia, siue debilia: aurum sicut aes, ferrum sicut lutum, principem sicut mancipium; quia omnia eodem nituntur fundamento, luto videlicet. Et quid superest ex his omnibus? *fauilla aestiuae areae.* (Chald. legit, *sicut palea aestiuae areae.*) q.d. sicut palea, stipula & fauilla, quae remanet in areâ, cùm ventilatur frumentum trituratum, à vento aufertur: sic illi è mundo. *Et nullus locus relictus est eis*: non ciuitas, non domus, non lectus, non ager, non vinea. Quare, Auditores, contemplemur & nos cum Nabuchodonosore crebro statuam istam. Attendamus ad illum lapidem, qui omnia comminuit: ne ex improuiso & nos percussi serò nimis sapere incipiamus.

* *
*

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Cur fleuit Christus videns ciuitatem.*
II. *Cur tempus pacis diem, tempus excidij dies vocat.*
III. *Cur diem Ierosolymæ?*
IV. *Quando visitauit Deus Ierosolymam.*
V. *Cur è templo eiecit ementes & vendentes.*
VI. *Cur docuit in templo.*
VI. *Quorsum Iudæi per orbem dispersi.*

THEMA.

Si cognouisses & tu! Lucæ 19.

GRande malum est, Auditores, cœcitas animi. Grande vicissim bonum, mentis intelligentia; quod vtrumque discere possumus ex Balaamo & asinâ eius, cui insidens Balaam pergebat contra fas & æquum ad maledicendum populo Dei, Num. 22. Asina enim Angelum cernens districto stantem gladio, ab itinere diuertit & concidit, atque ita se seruauit: Balaam verò, quia gladio armatum Angelum minimè videbat, vlterius progredi nitebatur & ad hoc verberibus obiurgabat animal: qui proinde, nisi Dominus aperuisset repentè oculos eius, incurrisset gladium Angeli. Ita enim ad ipsum Angelus: *Nisi asina declinasset de viâ dans locum resistenti, te occidissem & illa viueret.* Quid asina hæc videns, nisi hominem mentis intelligentiâ præditum: quid Balaam excæcatus, nisi hominem eâdem destitutum significat? Qui ergò lumine illo gaudet & diuinæ iustitiæ districtum gladium animo intuetur, ab itinere diuertit vitiorum, caditque ante Deum, agens pœnitentiam: qui verò mente cœcus est fulgurantemque Dei gladium non aspicit, in viâ scelerum persistit ac progredi conatur, donec tandem in Dei gladium incidat & in ardentes orci flammas sese immittat. Huiusmodi erat Ierosolyma, quæ, quia videre noluit, cœco sese impetu in præcipitium impulit. Vnde ad eam Dominus: *Quia si cognouisses & tu!* Quare, Auditores, ne cum Balaamo incurramus periculum districti gladij, sed vt potiùs cum asinâ viuamus, amemus Dei verbum, quod illuminat oculos mentis: vbi tamen explicatum est, teste Psal. 118. *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.* Declaremus igitur Euangelium vt nos illuminare possit.

B. I. *Cur fleuit Christus, videns ciuitatem.*

Q. PRIMO. Quare fleuit Christus, videns ciuitatem? Resp. Primo. Ob peccata vrbis & ob pœnas, quas propterea datura esset. Fleuit enim non super se sed super ciuitatem, vt Lucas habet. Vidit Christus quãtis flagitijs Hierosolyma repleta esset & magis adhuc replenda cùm ipsum occisura. Vidit etiam excidium illi imminens, gehennam denique impœnitentibus paratam. Misericors ergò Dominus doluit, quòd vindictam de ipsâ sumere deberet, quemadmodum & olim Deus tactus dolore cordis intrinsecus, diluuium peruersis decreuit, Gen. 6. expectauitq; centum annis priusquam id exequeretur. Idem fecit cum Hierosolymâ; hodie enim prædicit & deplorat eius excidium, & tamen expectauit 38. annis, eius executionem.

2. Secundo. Ob peccata totius mundi, quæ simul tunc aspexit in eius typo, Ierosolymâ. In terrenâ enim Ierusalem tametsi multi boni sunt, plurimi tamen mali sunt, quibus nihil prodest Christi passio, quia repellunt illam. Horum ergò peccata & excidium æternum deplorauit Christus, adeoque mea etiam & tua peccata; docens interim nos, quâ ratione possimus peccata nostra delere, & pœnas illas decretas auertere, scil. per lachrymas. Non possumus temporalia damna lachrymis impedire aut extinguere, possumus spiritualia, & ipsam adeò gehennam. Vnde ait Dominus: *Quia si cognouisses & tu!* subaudi, *fleres*, inquit S. Greg. hom. 39. in Euang. *quæ modò quia nescis, quod imminet, exultas.*

3. Tertio. Vt triumphi sui gloriam & pompam lachrymis temperaret, & quodammodò dilueret, ostendens mundi gloriam nihili se facere, docensque nos, ne in die bonorum obliuiscamur malorum. Vidit Christus gloriam hanc suam, quam accipiebat à Iudæis, non fore diuturnam, sed post quinque dies mutandam in contemptum & ignominiam. Habeat ergò vnusquisq; suspectam mundi prosperitatem, nec confidat illi. Heliogabalus Imp. *Ixionios amicos per ludibrium ad rotam aquarum alligatos, sub aquas mittebat, rursusq; in summum reuoluebat*, ait Lampridius. Hunc ludum mundus ludit cum suis amatoribus; quos euehit, hos repente mergit.

C. II. *Cur tempus pacis diē, tempus excidij dies vocat.*

Q. SECVNDO. Quare tempus pacis Ierosolymæ vocat diem, tempus verò excidij vocat dies? Resp. primò. Quia pax & prosperitas incolarum Ierosolymæ breuis fuit; excidium verò & exilium eorundem diutinum valdè est, duraturum vsque ad mundi finem; vti prædictum per Ieremiã Thren. 1. dicentem: *Dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.* Et Psal. 2. vbi de ijs dicitur: *Tanquam vas figuli confringes eos.* Vas ex metallo factum, si casu aliquo frangatur, reparari potest: vas fictile confractum nequit reparari. Tentârunt quidem Iudæi operâ Iuliani Apostatæ reparare templum & statum suum: sed diuinitùs repulsi sunt ab incepto opere, vti alibi diximus.

2. Secundò. Quia tempus præsentis vitæ, dies quasi vnus tantum est, tum quia velocissimè transit, vt qui multum vixit, in fine vitæ vix diem se vixisse putet; tum quia pleriq; maximam vitæ partẽ malè aut inutiliter absumimus, ita vt vix dies nobis remaneat, quem Deo & saluti nostræ benè impenderimus. Nam, vt ait Seneca ep. 118. *Tempus aliud valetudo sua cuiq; abstulit, aliud suorum, aliud neces-*

necessaria negotia, aliud publica occupauerunt. Vitam nobiscum diuidit somnus. Totum verò id, quod saluti nostræ non damus, pro perdito habendum. Multis annis regnasse Saulem admodum credibile facit eius historia, & res gestæ, & tamen scriptura 1. Reg. 13. asserit eum duobus tantùm annis regnasse; quia nimirum illos tantùm bene & innocenter vixerat, reliquos impiè & tyrannicè à Deo reprobatus. Denique quia mundi prosperitas & vita hominis tota respectu æternitatis & securturæ in eâ calamitatis dies solùm & momentum est. Longa etiam videtur vna nox febricitanti, sed quid est respectu æterni incendij? nónne dies vna? nónne momentum vnum? Mundi sectatores diem vnum eligunt lætitiæ, & æternos dies miseriæ. Quanta hæc insania? Non ita Ieremias, qui c.17. ait: *Diem hominis non desideraui, tu scis* (Domine.) Dies hominis est, quo ad modicum prosperatur homo, laudatur, & delitijs perfruitur.

D. III. *Cur diem Ierosolymæ?* 1.

Q. TERTIO. Quare diem illam vocat diem Ierosolymæ: *In hac die tua.* Resp. primò, quia ad conuersionem & bene operandum data fuit Iudæis: & similiter datur nobis, vt eo ad salutem nostram bene vtamur; nobis enim serimus, nobis & metimus. Quare tempus mortis & alterius sæculi, non est tempus nostrum, sed Dei. Vnde Ecclesiast. 7. dicitur: *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.* Diem hunc nostrum sequitur dies Domini. Habuerunt Iudæi diem suum, vsque dum eos Titus muro Ierosolymis vndique includeret. Sed vbi inclusi fuerunt, non iam habuerunt diem suum, sed Titus habuit suum ad eos enecandos. Idem euenit ægrotis, cùm iam pœnitere nequeunt; tunc enim incipit dies Domini.

Secundò. Quia non ad Dei honorem, sed ad suas commoditates & delitias Iudæi dies suos impendebant. Dies tua est, peccator, quam libidini tuæ das: dormit hac die Deus, & sinit te bacchari. Veniet dies Domini, quâ rationes tecum subducet, & exiget quod debes. Sic Caupo suos hospites sinit viuere ad lubitum, epulari, inebriari, cantare, clamare, saltare, ridere, ludere: sed postea incipit dies ipsius, cùm loculos illorum mulctat. Vnde Ecclesiastes c.11. *Lætare iuuenis in adolescentiâ tuâ, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & intuitu oculorum tuorum: & scito, quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.*

Tertiò. Quia diem illam fœdârunt suis sceleribus, ita vt licet Deus diem illam fecerit, pro suâ tamen non agnouerit. Hoc sensu noluit agnoscere Deus populum Hebræum pro populo suo, sed vocat populum Moysis, vel populum istum, Exod. 32. quia à Deo recesserat. Eadem ratio de tempore. Dauid Ps. 101. confitetur dies suos declinasse sicut vmbram; tales sunt dies peccatorum, obscuri & tenebrosi sicut vmbra, lumine gratiæ destituti.

E. IV. *Quando visitauit Deus Ierosolymã?* 1.

Q. QVARTO. Quando visitauit Deus Ierosolymam? Resp. Primo. Quando misit illi de cœlo filium suum carne vestitum. Cuius figura fuit Ioseph, missus à patre ad fratres visitandos illis verbis: *vade & vide si cuncta prospera sunt erga fratres tuos.* Gen. 32. Verùm sicut illum fratres veste nudatum miserunt in cisternam: ita Iudæi Christum vestibus spoliatum & crucifixum in sepulchrum.

2. Secundo. Quando per eundem filium suum eos docuit & duxit vitæ eius exemplo, miracula fecit, omnis generis morbos curauit. Visitari enim dicuntur ægroti: & sic visitauit cœlestis medicus ægrotum genus humanum. Hinc quando Christus filium Viduæ suscitauit, exclamauit turba: *Quia Deus visitauit plebem suam.* Luc. 7.

3. Tertio. Quando per eundem eos castigauit & templo eiecit, vti in hodierno Euangelio, & posteà cùm eosdem in horto prostrauit: signis in morte Christi factis terruit: cùm obsidione Romanorum eos pressit. Est enim visitatio tam iustitiæ, quàm misericordiæ actus. Sic dicitur Isa. 13. *Visitabo super orbis mala.* Et Isa. 10. *Quid facietis in die visitationis?* Et Soph. 1. *In tempore illo scrutabor Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fæcibus suis.* Sicut enim in visitatione prælatorum vel pastorum, omnia accuratè perquiruntur & corriguntur: sic faciet in Iudicio Deus, vbi pluribus lucernis, suâ perspicaciâ, reorum conscientiâ, angelorum testimonijs &c. omnia indagabit. Nemo ad hanc vltimam visitationem differat suam emendationem, quia serò sapiet.

F. V. *Cur è templo eiecit ementes & vendentes.* 1.

Q. QVINTO. Cur è templo eiecit ementes & vendentes? Resp. Primò. Vt templum materiale purgaret à mercimonijs templum dedecentibus; docens interim nos, non ea tantùm remouere à templis, quæ peccatum continent, sed etiam sæcularia & indecora negotia, vti fabulari, obambulare, ridere, oculis circumuagari, &c. sic admonet Paulus Timotheum ep. 1. c. 3. *Hæc tibi scribo,* inquit, *vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari.* Hanc mutant in speluncam latronum, qui impudicè in eâ conuersantur.

2. Secundò. Vt à templo, id est, Ecclesiâ totâ ablegaret omnem labem Simoniacam. Per hanc fit templum spelunca latronum & officina Iudæ, cùm auaritia in eo habitat & rapinæ committuntur.

3. Tertio. Vt doceret, templum spirituale, quod sumus nos, cum omni puritate & sanctitate custodiendum. De hoc enim ait Apostolus 1. Cor. 3. *Nescitis quia templum Dei estis? si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* Violat autem, qui noxias cupiditates admittit in cor suum.

4. Quartò. Vt demonstraret Iudæis, quomodo eos plectere posset, si vellet: item quâ ratione eos per Titum Imp. post 38. annos velut per flagellum suum eiecturus sit è terrâ suâ, ac demum in iudicio à facie suâ. Pugnauit hic eum illis manu sinistrâ tantùm, demonstrans interim, quomodo eos prosternere posset, si dexterâ vti vellet, qui sinistrâ omnes eiecit. Verùm dexteram suâ reseruauit diei Iudicij.

G. VI. *Cur docuit in templo.* Q. SEXTO. Cur docuit in templo? Resp. Primo. Ne accusare illum possent Iudæi, quòd occultè & impia doceret. Hoc enim obiecit illis posteà coram pontifice: *Ego palàm locutus sum mundo, ego semper docui in synagogâ in templo, quò omnes Iudæi conueniunt: & in occulto locutus sum nihil,* Ioan. 18.

2. Secundo. Quia templum, locus maximè idoneus est prædicando & audiendo Dei verbo; tum quia sanctum Dei verbum sanctus decet locus: tum quia maior ibi populi collectio & deuotio.

H. VII. *Quorsum Iudæi per orbem dispersi.* Q. SEPTIMO. Quorsum Deus Iudæos ad terram prostrauit, & per vniuersum orbem dispersit, hodieq; tolerat? Respondetur Primo. Vt Christi fidem confirment, partim dum hac ratione pœnas occisi Christi dant, quemadmodum latronis cadauer in plures partes dissectum & in varijs locis suspensum testatur eius scelus: partim dum libris suis, in quibus prænunciatus est Christus, alios illuminant, seipsos verò redarguunt. Vnde S. Augustinus in orat. contra Iudæos & paganos c. 18. confert illos cum ligneis candelabris lucernas sustinentibus & lumen alijs præbentibus; sibi verò interitum afferentibus. Sunt enim ipsis Biblia velut literæ Vriæ, quas secum ipsi gerunt ad propriam damnationem.

2. Secundo. In pœnam occisi Christi. Quemadmodum enim Cain quòd fratrem innocentissimum ex inuidiâ occiderit, in pœnam paricidij vagus & profugus factus est super terram: sic Iudæi, quia fratrem suum Christum innocentissimum ex merâ inuidiâ necârunt, iure merito dispersi, vagi & profugi super terram facti sunt, vt hac ratione scelus suum & Christi innocentiam toti orbi denunciarent. Id prædictum Ps. 2. *Tanquam vas figuli confringes eos.* Vt enim vas figuli in terram proiectum desilit in plurima frusta: ita proiecti in terram Iudæi, vt eorum fragmenta in totum orbem dissilierint, atque ita regnum suum diuulsum & extinctum, Christianorum verò auctum & exaltatum videant.

3. Tertio. Vt reliquiæ Israël saluæ fiant & conuertantur, cùm vident omnem suam gloriam & regnum cœlorum à se ablatum & Christianis datum esse. Melius enim clamat sanguis Christi quàm Abelis, ad Hebr. 11. Hic clamauit *vindictam:* ille clamat *misericordiam & veniam*, si eam acceptare velint.

Ergò, Auditores, aperiamus oculos mentis nostræ, ne cum cœco illo Balaam & cœcis his Iudæis incurramus in Dei gladium. Vel si nostram cœcitatem vincere non possumus, rogemus Dominum Deum, vti aperiat oculos nostros, qui aperuit os & oculos asinæ, &c.

DOMINICA X. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 18.

IN illo tempore: Dixit IESVS ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros, parabolam istam: Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent: vnus Pharisæus, & alter Publicanus. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in sabbatho, decimas do omnium quæ possideo. Et publicanus à longe stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Amen dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

CONCIONES.

CONCIO I.

RATIO INGREDIENDI TEMPLVM.

I. *Ingrediendum cum timore.*
II. *Corde contrito.*
III. *Cum exclusione sæcularium curarum.*
IV. *Cum humilitate.*
V. *Tempestiuè.*
VI. *Cum eleemosynæ erogatione.*
VII. *Cum bona intentione.*

THEMA.

***Duo homines ascenderunt in templum vt orarent.* Lucæ 18.**

A. INter alia præcepta, quæ prescripsit Ecclesiastes, etiam istud tradit c. 4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei*; indicans haud dubiè non parum referre, quâ ratione quis ingrediatur templum; vt cum fructu in eo moretur, & inde regrediatur. Certam ergò dispositionem & virtutum comitatum requirere videtur. In cuius rei figuram templum Ierosolymitanum in edito erat loco; vt intelligeremus, ascendendum nobis esse cum conatu & labore aliquo, tam corporis quàm animi, cùm ingredi templum volumus. Sed fortè videbitur aliquibus superuacanea & puerilis quæstio, quomodo intrandum sit in templum. Nam surgo, ait aliquis manè horâ septimâ, dein capillos pecto & plumas inde excutio, tum contemplor me in speculo, pòst sumo vinum adustum, aut ientaculum pro confortamine, deinde ad forum abeo, & cum socijs confabulor, donec inchoëtur concio, tum audio concionem, & peractâ concione missam, si non integram, saltem dimidiatam. Sed heus tu, bone vir: non est iste modus ingrediendi templum. Longè aliâ ratione dispositus esse debes, si cum fructu visitare templum velis: & quidem hac quam dicam.

B. I. *Ingrediendum cum timore.* PRIMO. Ingrediendum cum timore & reuerentiâ; quia est domus Dei & aula cœlestis Regis. Vnde in Leuitico vocatur *Sanctuarium*, c. 19. *Sanctuarium meum metuite, ego Dominus.* Et cap. 26. *Pauete ad sanctuarium meum.* Hebr. vocatur *Hechal*, id est, *Basilica*, vel *palatium augustum.* Item *Habhazarach*, id est, *auxilium*, vel *aula*, vt interpretantur 70. Iam verò quis magni alicuius Regis palatium & aulam non intrat cum modestiâ & reuerentiâ? quis cum risu aut clamore? Vnde S. Chrysost. hom. 15. in ep. ad Hebr. ait: *Aulam regiam intraturus, & habitu, & oculis, & incessu, cunctisq; alijs te componis & adornas: in Ecclesiam verò ingressurus, vbi verè est aula regia, & talis, qualis cœlestis est, rides.* S. Bern. in ser. de 4. mod. orandi ait: *Ad templum accedendum, velut si ranuncula vilis proserperet de palude, &c.* Et Dauid Ps. 5. *Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.* Hinc templum Ierosolymitanum in formam leonis extructum fuisse vult Arias Montanus; vnde & Rabini aiunt, ei nomen *Ariel* inditum fuisse, id est, *leo Dei*, seu *leo fortis.* At multò magis nostra templa sunt *Ariel*, quia semper ibi adest, & dormit apertis oculis in Eucharistia Leo de tribu Iuda. Legimus 4. Reg. 17. Deum in Assyrios, qui habitabant in terrâ sanctâ Iudæorum, & non timebant Dominum, immisisse leones, qui interficiebant eos. Atquì multò sanctior est terra Ecclesiæ benedicta terrâ Palæsthinæ. Time igitur, ne tuâ irreuerentiâ excites leonem illum. Nónne leonem se exhibuit ante octiduum Dominus in eos, qui in templo irreuerenter vendebant & emebant? *Si ergò Dominus*, inquit Venerab. Beda hom. 7. in quadrag. *nec ea volebat vænundari in templo, quæ in templo volebat offerri: quantâ putas animaduersione puniret, si inuenisset ibi aliquos risui vel vaniloquio vacantes, aut alij cuilibet vitio mancipatos?* hæc Beda.

C. II. *Corde contrito.* SECVNDO. Corde contrito: quia si inimicus Dei es, quomodo in domum illius intrare audes? si cui multum debeas, nec animum aut vires ad soluendum habeas, eius domum vitas, nec transire vis. Quomodo tu ergò domum Dei, cui tanta debes, ingredi audes? Propterea S. Hieronymus aduersus Vigilantium ait: *Quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnum phantasma deluserit: Basilicas martyrum intrare non audeo; ita totus & corpore & animo contremisco.* Tentauit quidem ingredi Maria Ægyptiaca, dum adhuc scateret vitijs & turpitudine, nec adhuc de pœnitentiâ cogitaret, templum Ierosolymis; sed ter occultâ vi ab ingressu repulsa est, nec ante potuit ingredi, quàm in se rediens, & ad B. Mariæ Virginis imaginem præ foribus orans, id impetrârit: vt est in eius vitâ. Quid igitur? inquies. Non ergò liceat ingredi peccatori? licet sanè, si Publicanum imitetur, si corde contrito, &, vt peccata sua ibi defleat, intrare velit. *Etsi enim peccator, non prohibetur ab ingressu templi*, vt inquit Saluian. l. 3. de prouident. *debet tamen is aliter non intrare, nisi vt mala antiqua defleat.* Et similiter S. Chrysost. de non contemnendâ Ecclesia Dei ait: *At enim peccator sum, inquis, neque possum ad memoriam martyrum accurrere. Quandoquidem peccator es, accurre, vt iustus fias.* Licebit ergò peccatori intrare, si instar publicani illius veniat: si stet retrò, si percutiat pectus suum: si oculos demittat: si agnoscat peccata sua, & veniam petat. *Quemadmodum serpentis quoddam genus*, inquit August. ad Iulian. Com. de perfectâ iustitiâ, *cùm it ad bibendum, priusquam ad fontem venit, omne venenum euomit: ita Christianus, cùm ad orandum accedit, omnem iracundiam & odium proximi deponat.* Hæc ille. Ecclesia enim fons est gratiarum, è

quo

quo per orationem & verbi Dei auditionem bibimus: Depone ergò peccatum ad eum ingressurus. Sic licet tibi securè intrare domum creditoris tui, si vel pecuniam soluturus afferas, vel fidem facere de solutione velis, &c. Intellexêre hoc antiqui Christiani; vt enim huius regulæ commonerentur, præ foribus Ecclesiæ in vase ad hoc destinato manus lauabant; cuius loco posteà remansit vas aquæ benedictæ in Ecclesiæ ingressu poni solitum, vt ostendit Cornel. à Lapide in 1. ad Timoth. c. 2. Hac enim cæremoniâ non tam requirebant puritatem manuum & lotionem corporalem, quàm spiritualem cordis a sordibus peccatorum: iuxta id 1. Tim. 2. *Leuantes puras manus sine irâ & disceptatione.* Alioquin enim audirent id Esa. 1. *Cùm extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt,* id est, peccatis. Igitur cùm ingredieris templum asperge te aquâ benedictâ, & per hoc recordare contritionis, dicq; cum Dauide: *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor.*

D. III. *Cum exclusione sæculariũ curarũ.*

TERTIO. Cum abiectione sæcularium & inanium curarum; quia maximum ibi negotium tibi peragendum est, maximaque cura & attentio habenda vt cum Deo decenter & salubriter loq[illegible]is, quæ petis impetres, in templo accumbenti decenter inter angelos ministres: quæ omnia si sæcularibus tuis curis intentus sis, peragere non poteris. Vnde S. Nilus in diuersis capitibus: *Ecclesiam,* inquit, *vt cœlum adi: & nihil in eâ aut loquere, aut age, quod terram sapiat.* Igitur ingredientes Ecclesiam, in limine eius curis nostris dicere cum S. Bernardo deberemus; *Expectate hic foras, donec exeam*; vt refert Osor. to. 4. Conc. Laurentius Beyerlinck in apoptheg. Christ. u. oratio, refert eum dixisse limini: *Cæteras meas curas tibi committo, donec hac me curâ liberauerim.* Quod videtur didicisse vir sanctus ab Abrahamo (Gen. 22.) qui immolaturus iuxta præceptum Domini filium, in monte Moria, vbi postea Salomon ædificauit templum Ierosolymis (vt refert Cornel. à Lapide ibi) dixit seruis: *Expectate hic cum asino, ego & puer illuc vsque properantes postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Relinquamus igitur foris asinum curarum sæcularium, in templo oraturi; quia nec asinus, nec illæ curæ pertinent ad templum. Hoc etiam sensu dictum intelligere possumus Moysi ingressuro ad locum sanctum: *solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est,* Exod. 3. Calceamentum sordidas & mundanas curas ac cogitationes notat. Inde id Pythagoræ: *Nudis pedibus sacrifica.* Idque faciebant sacerdotes veteris legis, vti colligit Caietanus, Lipomanus, Ribera ex eo, quòd lauare pedes iubentur ante ingressum, Exod. 30. Mauri etiam & Saraceni templum non ingrediuntur nisi depositis calceis ob reuerentiam erga templum. Sed nos hanc cæremoniam rectius adhibemus sensu spirituali, si, quas dixi, deponamus curas, & vt ait S. Bernardus ser. 15. in Apoc. *inuolucra carnalium cogitationum.* Æthiopiæ Legatus Zabazago apud Goënsem Damianum ait: *Nobis (Æthiopibus Christianis) non datur potestas adeundi templum nisi nudis pedibus, neque nobis licet in ipso ridere, loqui, obambulare; quia templa similia sunt monti Sinai, vbi Dominus Moysi dixit: solue calceamentum. &c.* Notent hoc Christiani cæteri.

E. IV. *Cum humilitate.*

QVARTO. Cum humilitate; quia si viri principes non facilè tolerant coram se & in domibus suis superbos; multò minùs Deus, qui *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* 1. Petri 5. Vnde Prou. 16. *abominatio Domini est omnis arrogans.* Quod angelus ille ostendit cum Eremitâ per Eremum ambulans, vt refert ex vitis Patrum S. Antoninus 4. p. summæ. tit. 14. c. 6. §. 1. qui transiens iuxta cadauer hominis fœtidum, non clausit nares: clausit verò transiens elegantem & superbè vestitum iuuenem: cùm Eremita contrarium fecisset. Colligere idem possumus ex hodierno Euangelio; superbus enim Pharisæus Deo displicuit, humilis publicanus placuit. Maximè verò offendit hic fœtor superbiæ, Deum & angelos in templo; quia ibi tanquam mendici conuenimus & oramus: *panem nostrum quotidianum da nobis.* Quis autem ferat vel audiat mendicum superbè vestitum & vnguentis redolentem? Certè minatur his grauiter Deus, Amos 6. *Væ vobis optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël.* Soph. 1. *Visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illâ, qui complent domum Domini iniquitate.* Proptereà S. Elisabetha regis filia si templum intrasset, de capite coronam deponere solebat; eam facti sui causam afferens, quòd non deceat ibi humanum caput aureâ coronâ radiare, vbi Deus spinis coronatus repræsentatur. Surius to. 6. in vitâ eius. c. 3. Similiter Theodosius iunior Imperator, in Concilio Ephesino, tom. 5. c. 21. de se ipse loquitur: *Nos qui legitimis imperij armis nunquam non circundamur, quosq; sine armatis stipatoribus esse non conuenit, Dei templum ingressuri foris arma relinquimus & ipsum etiam diadema, regiæ maiestatis insigne, humiliter deponimus; & sacra altaria munerum tantùm offendorum causâ accedimus: quibus quoque oblatis ad extimum communeq; atrium mox nos recipimus, nec quidquam ex propinqua diuinitate nobis arrogamus.* Hæc Theodosius. Nemo in Ecclesiâ magnus est, omnes parui sumus: licet alij principes, alij subditi; quia coram Deo sumus: cum quo comparati, omnes æquè nulli sumus: sicut montes & colles respectu cœli, vt aduertunt Mathematici; non enim est notabilis in altissimo monte minor cœli distantia, vel maior stellarum apparentia, quàm in colle, plano, aut valle. Vnde meritò superbis illis, qui velut superciliosi montes in templo stant & quandoque imperiosè agunt, dicitur id Zach. 4. *Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum.*

Zorobabel reparator templi erat, & per hoc figura Christi. De nocte differentia quidem inter stellas est, quoad magnitudinem & claritatem ad ueniente tamen & præsente sole, omnes æquè obscuræ fiunt & pariter se abscondunt, ita vt nulla tunc inter eas sit differentia: ita dum ante faciem Dei in templo sumus; omnes obscuri sumus: nemo altero maior vel clarior est: tametsi alioquin in mundo vnus altero maiorem obtinet dignitatem & locum.

F. V. *Tempestiuè.* QVINTO. Tempestiuè veniendum; & quidem ad initium Missæ & aspersionem aquæ lustralis. Cur enim putatis Sacerdotes cum aquâ illâ in templo circuire? num vt canes aspergillo eijciant? num vt sedilia lustrent? Non sanè; sed vt homines eâ aspersione ad deuotionem præparent. Verùm putant aliqui vilium & abiectorum esse, ad initium Missæ venire, nobilium verò & opulentorum serius venire. O insaniam! Quid enim isti? nonne videri volunt, dum coram totâ multitudine ingredi templum volunt? nonnè alios perturbant? Placent sanè hi Diabolo, qui aliquando à S. Dominico in chorum ductus & interrogatus, quâ in re ibi maximè fratres tentaret? Respondit: *vt tardiùs veniant & citiùs exeant.* Antonin. 3. p. hist. tit. 23. c. 4. §. 6. Sed quantum isti diabolo placent, tantum Deo & angelis displicent. Legimus de ciconijs, quòd abituræ ad certum diem cœtum & conuentum cogant & postremò venientem dilanient. Pier. l. 17. hierogl. Castigant ergò tarditatem & pigritiam ciconiæ, & non castigent homines? sanè metuendum, ne istiusmodi limaces aliquando portam cœli negligant & clausam sibi inueniant cum fatuis virginibus.

G. VI. *Cum eleemosyna erogatione.* SEXTO. Cum eleemosynæ erogatione; siquidem Deus Exod. 15. & 34. ait: *Non apparebis in conspectu meo vacuus*, hoc est, non venies sine aliquo munere. Ratio; quia si misericordiam in templo consequi vis à Deo, prius eum tibi propitia in personâ pauperis. *Idcircò pauperes*, inquit S. Chrysost. hom. 1. in ep. ad Tim. *ante fores templi adstant, vt nemo vacuus ingrediatur: vt misericordiâ comite securus introeat. Intras templum vt misericordiam consequaris: prius ipse miserere.* Apostol. ad Rom. 11. dixit: *Quis prior dedit illi? & retribuetur ei.* Tu hîc prior Deo dare potes, & retribuetur tibi proculdubio. Sedet in templo nostro Christus, quemadmodum olim in templo Ierosolymitano sedit respiciens ad Gazophylacium & obseruans eos, qui mittebant æs in ærarium, Marci 10. *Et multi diuites iactabant multa*, inquit Euangelista. Tacitè ergò obseruat Christus nostram liberalitatem vt suo tempore retribuat. Sed his temporibus bonus Dominus diu sedere deberet, donec vnum videret liberalem erga pauperes vel in Ecclesiæ fabricam.

H. VII. *Cum bonâ intentione.* SEPTIMO. Cum bonâ intentione, & inprimis castâ mente. Multum in intentione situm, quia rectificat totum opus. Igitur vt ambulatio & motus secundum Aristotelem naturaliter incipit à dextro: ita tu ingressurus templum, pedem dextrum priùs effer, hoc est, bonâ & sanctâ intentione ad templum accede. Plutarchus de templo Apollinis ait, ingredientes templum admoneri solitos eâ voce: *Hoc age, hoc age.* q. d. quod in templo agere decet. Tu idem tecum statue: ingredere vt Deum adores & venereris, vt doctrinâ & gratiâ implearis. Sed quàm multi non considerant, cur templum ingrediantur? quàm multi vanâ, imò malâ intentione veniunt? Quidam ex consuetudine tantùm quia vident etiam alios ingredi, nec habent domi socios, quibuscum interim fabulentur. Veniunt hi non aliter ac canes cum suis dominis; quales intrant, tales exeunt. Alij vt ostentent vestium aut formæ decorem, quasi Ecclesia sit forum, vbi hominum inanis gloria & fauor ematur & vendatur. S. Chrysostomus in 1. ad Tim. 2. ad mulierem nimio vestium ornatu templum adeuntem ait: *An saltatura ad Ecclesiam pergis? nunquid hic nuptias & lasciuiæ oblectamenta conquiris? num vt tui spectaculum præbeas, aduenisti? num tibi nunc instruendus est thalamus: non iste supplicis est habitus. Accessisti vt Deum pro peccatis tuis depreceris, vt cum gemitu & lachrymis veniam petas, &c.* Alij vt videant alios, quasi Ecclesia sit theatrum spectatorum vel prostibulum fœminarum. Certè vel ipsis gentilibus eiusmodi legem positam fuisse scribit Cicero l. 1. de legibus. *Ad Diuos adeunto castè, pietatem tenento, opes amouento: siquis secus faxit, Deus ipse vindex esto.* Clemens etiam Alexandrinus refert supra portam templi Epidauri scriptum fuisse: *Esse decet castum, sancti qui limina templi ingreditur.* Viderint impuri Christiani, quam ab Ethnicis confundantur. Sed quid de his Deus ad Ieremiam? *Tu ergò noli orare*, inquit Ier. 7. *pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, nec obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Sed quamobrem? ob quod delictum? *Quia fecerunt malum in oculis meis, dicit Dominus, posuerunt offendicula sua in domo, in quâ inuocatum est nomen meum.* Et quid mirum non audiri in templo eum, qui in ipso templo peccat?

Videmus igitur, Auditores, non frustrà monuisse Ecclesiasten: *Custodi pedē tuum, ingrediēs domum Dei.* Multi enim, vt vidimus in ipso templi limine impingunt & grauiter offendunt, &c.

CONCIO II.

RATIO CONVERSANDI IN TEMPLIS.

I. *Silentium seruandum.*
II. *Sensuum & mentis euagatio cohibenda.*
III. *Vigilandum non dormiendum.*
IV. *Corpus debitè componendum.*
V. *Finis rei diuinæ exspectandus.*

THE-

THEMA.

***Duo homines ascendebant in templum, vt orarent.* Lucæ 18.**

A. PRo ægrorum curâ & solatio præparauit natura varijs in locis fontes salutiferos, thermas, acidulas, quibus recreati vires pristinas recuperarent. Non minor Dei prouidentia fuit pro ægrotis animis, quàm fuerit pro corporibus. Pro illis enim passim exædificari templa voluit, in quibus velut thermis abluerentur peccatores, reficerentur onerati & solatium caperent miseri. Testem adduco S. Chrysostomum, qui hom. 1. in Gen. scribit: *Ecclesia, locus quidam est medicinæ spiritalis; & eos, qui huc veniunt, decet, ne domum redeant nisi congrua remedia acceperint illaq; suis vulneribus adhibuerint.* Verùm vti non omnes sani redeunt è thermis, sed alij cum priore morbo, alij cum peiore etiam: ita qui ad templum conueniunt, non omnes abluuntur, non omnes Dei gratiam animique solatium ac remedium inde reportant; sed multi cum pristinis sordibus vel etiam adiectis nouis inde discedunt. Ecce enim in hodierno Euangelio duo homines ascenderunt in templum vt orarent, Pharisæus vnus, Publicanus alter. Sed num ambo sani domum redierunt? minimè gentium; *descendit* enim *hic iustificatus ab illo*: Pharisæus peior rediјt. Causa in promptu est; quia sicuti qui thermis vtuntur aut acidulis, non seruant omnes diætam & viuendi rationem sibi præscriptam: ita qui in templo sunt, non agunt omnes quæ agere debet; inde languor hæret. Quare sicut Medici præscribere solent diætam ijs, qui ad thermas eunt: ita audiemus nos, quâ ratione deceat in templo conuersari, vt cum Publicano sani inde discedamus.

B. I. *Silentiũ seruandũ* PRIMO. Silentium in templo seruandum. Docet hoc Primo figura 3. Reg. 6. vbi legimus malleum, securim & omne ferramentum non esse audita in domo Domini, cùm ædificaretur. Nimirum lapides ad ædificium noluit aptari seu exsculpi Salomon in loco ædificandi templi, sed alibi, in monte forsan, vbi effodiebantur; meo iudicio, *vt* ei loco, quē Deo iam dicârat (tametsi nondum initiarat) parceret à tumultu & strepitu. Huius igitur sapientissimi regis consilio tacendum est in templo, & siquid loqui oportet, loquendum extra templum; cùm illud cultui diuino dicatum & consecratum sit.

2. Docent Secundo, sacerdotes veteris legis. De horum enim ministerio scribit Aristæus in l. de 70. Interpret. hunc in modum: *Silentium verò tantum inest, vt cùm 700. ferè ministrorum continuò adsint, & offerentium libamina multitudo ingens, nec vnum quidem hominem in loco versari putes.*

3. Docent Tertio, Ethnici. Scribit enim Seneca in l. de vita beata, tempore sacrificij imperari & clamari solitum: *fauete linguis.* Qua quidem voce silētium indicebatur populo, vt rectè peragi sacrificium posset. Turcæ non solùm orationes suas maximo silentio perficiunt, verùm etiam coram Imperatore suo, quotquot in eius aulâ sunt, tam compositi & quieti stant, vt statuæ videantur, teste Cuspiniano lib. de Turcarum origi. & reli. & Busbequio in Legat. Turc.

Eò pertinet quod scribit S. Ambrosius l. 3. de Virgin. *An quidquam,* inquit, *indignius est, quàm oracula diuina circumstrepi, ne audiantur, ne credantur, ne reuelentur: circumsonari sacramenta confusis vocibus vt impediatur oratio pro salute deprompta omnium, cùm Gentiles Idolis suis reuerentiam tacendo deferant: Vnde illud exemplum proditur. Alexandro sacrificante Macedonum Rege, puerulum barbarum, qui ei lumen accenderet, excepisse ignem brachio, atque adusto corpore mansisse immobilem, nec dolorem prodidisse gemitu. Tanta in puero barbaro fuit disciplina reuerentiæ, vt naturam vinceret.* Subditque: *Et tu in ministerio Dei, gemitus, tusses, screatus, risus abstine.*

4. Docent Quarto bruta animalia. De qua re idem S. Ambrosius loco cit. ait: *Frequens sermo est, cum plurima ranarum murmura religiosæ auribus plebis obstreperent, sacerdotem Dei præcepisse vt conticescerent ac reuerentiam sacræ deferrent orationi; tūc subitò circumfusos strepitus quieuisse. Silent igitur paludes, homines non silebunt? Et irrationale animal per reuerentiam recognoscit, quod per naturam ignorat: hominum tantam esse immodestiam, vt plerique deferre nesciant mentium religioni, quod deferunt aurium voluptati?* Idem silentium tempore rei sacræ obtinuisse a ranis, per imperium, S. Bennonem Episcopum Misniensem scribit Hieronymus Emserus in eius vita apud Surium mense Iunio; & Audoënum Episcopum Rothomagensem Fridegodus Diaconus in eius vita. c. 22. apud eundem Surium mense Augusto.

5. Docent Quinto Veteres ritus. Antiquitus enim *quidam ex Diaconis,* ait S. Clemens l. 8. Constit. Apostol. c. 11. *in templo inambulabant contemplantes viros & mulieres, ne quis fieret strepitus, ne quis nutus faceret, aut mussitaret, aut dormitaret.* Ad eundem finem, attentionem videlicet in templo excitandum; canit in missa sacerdos: *sursum corda.* Pro quo, Liturgia S. Basilij ex Arabico conuersa habet; *Vbi mentes vestræ?* Liturgia S. Gregorij Nazianzeni: *Vbi corda vestra?* Et populus respondet: *Habemus ad Dominum.*

6. Docent denique SS. Patres. S. Basilius hom. 6. in Psal. 28. ait: *Psalmista canit: in templo tuo omnes dicent gloriam; & tu non dicis, sed dicentes impedis?* S. Chrysostomus ho. 38. in c. 10. Matth. ait: *Domus priscis temporibus Ecclesia erant, nunc ipsa etiam Ecclesia in domum redacta est.* Videlicet ob garrulitatem, quæ veluti in domo profana fiebat. Et to. 3. serm. de Eucharistia: *Quid facis homo? non promisisti sacerdoti, qui dixit: sursum mentem & corda; & dixisti: Habemus ad Dominum? Non revereris & erubescis? Et illa ipsa hora mendax inueniris?* Et infra: *Centum sexa-*

ginta horas habente hebdomadâ, vnam & ſolam horam ſibi ipſi ſegregauit Deus; & hanc in opera ſæcularia & in ridicula & in conuenticula inſumis? Et in hom.36.in Ep.1.ad Cor. *An Domos non habetis ad nugandum? an Dei Eccleſiam deſpicitis? Et eos etiam deſpicitis, qui volunt eſſe modeſti & quieti?* Rectè talibus dixeris, quod Dominus Phariſæis: *Væ vobis, qui clauditis regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introëuntes ſinitis intrare,* Matth.23.

C. II. *Senſuum & mentis euagatio cohibenda.*

SECVNDO. Senſuum & mentis euagatio cohibenda, omniſque leuitas arcenda. Docet hoc primo Chriſtus, qui *non ſinebat vt quiſpiam transferret vas per templum,* Marci 11. Et quomodo toleraſſet, ſi cultelli, ſi gladij, ſi faſtus, ſi oculi impuri illati fuiſſent? Idem Dominus eodem tempore eiecit è templo vendentes & ementes. De qua re S. Auguſt. tract. 10. in Ioan. ait: *non magnum peccatum, ſi hoc vendebant in templo, quod emebatur vt offerretur in templo: & tamen eiecit inde illos. Quid ſi ebrioſos inueniret, quid faceret Dominus?*

2\. Docent Secundo Angeli, qui coram Deo alis ſuis ſe tegebant, quaſi non auderent rectâ figere obtutum in Dei Maieſtatem, Ezech. 1. Sanctus etiam Chryſoſtomus *cùm cœpiſſet ſacrificium,* inquit S. Nilus Abbas ep. ad Anaſtaſium Epiſcopum, *plurima ſtatim ex illis virtutibus è cœlo deſcendentes, ſtolis induta ſplendidiſſimis, nudis pedibus, intentis oculis, pronæ altari magnô cum ſilentio & reuerentia quoad venerandum illud myſterium expletum fuit, circumſteterunt.* Teſtaturque vidiſſe hæc ipſummet Chryſoſtomum, dum ſacris operaretur.

3\. Docet tertiò viſio Ezechielis c. 8. vbi ad ipſum Deus: *Fili hominis, putáſne, vides tu, quid iſti faciũt, abominationes peſſimas, vt procul recedam à Sanctuario meo?* Iubetur igitur Ezechiel fodere templi parietem, & vidit ibi reptilia, & animalia, & Idola, & ſeniores ea incenſantes. Sed iubetur iterum introſpicere, & videre abominationes maiores; viditque mulieres plangentes Adonidem. Iubetur tertiò videre abominationes maiores. Et vidit ibi viros, dorſa habentes, contra templum Domini, & applicãtes ramum ad nares. Vnde Dominus: *Nunquid leue eſt hoc domui Iuda, vt facerent abominationes iſtas, quas fecerunt hîc? Ergò & ego faciam in furore. Non parcet oculus meus, nec miſerebor. Et cùm clamauerint ad aures meas voce magnâ, non exaudiam eos.* At quam multos iſtis ſimiles inueniremus, ſi parietem cordis perfodere poſſemus, & hominum cogitationes ac deſideria, quæ in templis agitant, inſpicere? De quibus S. Chryſoſtomus hom. 40. ad populũ loquens, miratur, quòd fulmine de cœlo iacto non pereant ij, qui in templo inter Miſſarum ſolennia colludunt, vel corrident. Et hom. 74. in cap. 23. Matth. *Non miraris, non vndique fulmina deferri, non omnia funditùs euerti? Proſtibulum tibi videtur Eccleſia, & foro ignobilior? nam & hîc etiam erubeſcis, & times, ne quis te videat mulierem ſequi. Oportet aſ interno vos pariete à mulieribus ſeparari; quod quia non vultis animo, patres noſtri ligneis ſaltẽ parietibus ſecreuerunt.* Et hom.15. in epiſt. ad Hebr. *Stat ſacerdos Dei orationem offerens cunctorum: tu autem rides, nihil timens? non contremiſcis? non colligis teipſum?*

4\. Docet quartò hiſtoria S. Chutberti apud Surium menſe Martio, vbi legimus, Dæmonem ſub eius concione excitaſſe ignem phantaſticum extra Eccleſiam, quaſi totus pagus arderet; & populum contra viri ſancti admonitionem excurriſſe, & aquam igni copioſam affudiſſe; qui tamen oratione viri mox euanuit, & phantaſticus fuiſſe, declaratus fuit, populo cum confuſione ad concionem redeunte. Sanctus etiam Chryſoſtomus vult Eutychium illum iuuenem, Act.20. diſputante Paulo dormiẽtem, deiectum à dæmone per feneſtram, vt hac excitata tragœdiâ concionem Pauli interturbaret. Refertur etiam in vita S. Antonij de Padua apud Surium 13. Iunij c.29. ſimile factum. Cum aliquando D. Antonius à Padua concionaretur, tum præſens nobilis domina auidè verbum Dei audiebat. Quòd cũ non ferret impurus Sathan, vt fructum concionis ab ea excluderet, curſoris ſpeciem præ ſe ferens, ad eam cum literis venit, aitque filium eius ab hoſtibus captum & interfectum. Eas maligni hoſtis verſutias ſpiritu cognoſcens vir Dei, (nam corporeis auribus de eius filio perceperat) coram omnibus dixit: *Nihil timeas, Domina, filius tuus & viuit, & rectè valet. Curſor autem ille, Diabolus eſt.* Ad quas voces inſtar fumi ille egregius curſor euanuit. Ex quo patet dæmonem mirè ad hoc conniti, vt homines in templo à deuotione diſtrahantur.

D. III. *Vigilandum, non dormiendum.*

TERTIO. Vigilandum, non dormiendum. Docet hoc primò Iacob, qui cùm eo loco, vbi apparuit ei Dominus, dormiuiſſet, euigilans de ſomno, ait: *Verè locus iſte ſanctus eſt, & ego neſciebam;* pauenſque: *Quam terribilis eſt,* inquit, *locus iſte,* Gen.28. quaſi dicere velit: Neſciebam hunc locum Deo ſacrum eſſe; alioquin enim in eo dormire non præſumpſiſſem. Quare locum illum appellauit *Bethel,* id eſt, *domum Dei.* At verò templa noſtra longè ſacratoria ſunt loco illo: maior proinde irreuerentia eſt, dormire in templis noſtris, in quibus filius Dei corporaliter etiam præſens eſt.

2\. Docet ſecundò ſtudium Diaboli, qui, vt homines à verbi & ſacrificij diuini attentione reuocet, ſolet ijs, cùm poteſt, conciliare ſomnum, vti legimus in vita SS. Patrum de S. Machario, qui, cùm veniſſet ad fratres ſuos orantes, vidit dæmones quaſi paruulos Æthiopes huc illuc diſcurrentes; qui, ſi cui digitum ſuper oculos poſuiſſent, ſtatim is dormitabat; ſi cui in os miſiſſent digitum, oſcitabat. Coram alijs muliebri ſpecie apparebant; coram alijs ædificabant, aut alia agebant. Sanctus igitur Macharius poſteà ſingulos examinans deprehendit eos in cogitationibus ſuis ita à dæmone deluſos fuiſſe, quẽadmodum ipſe viderat. Nimirum callidus ſerpens ſtudet obturare aures peccatorum, ne vocem incãtatorum audiant, Concionatorum videl. iuxta id Pſal.57.

Psal. 57. *Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas.* Fertur enim vulgò facere hoc serpens, vt eludat incantatorem; quem profectò imitantur, qui ad somnum se componunt, cum ad concionem componit se prædicator.

3. Docet tertiò exemplum illius Eutychij, quem diximus sub concione S. Pauli, *Cùm mergeretur somno graui super fenestram, ductum somno* (græcè habetur, *victum somno*) *cecidisse de tertio cœnaculo deorsum, & sublatum esse mortuum*, Act. 20. Quod sine dubio a Deo permissum in pœnam somnolentiæ illius, & in cautelam aliorum; nec non in doctrinam nostram, vt sciremus eos, qui concionibus indormire, & aures occludere solẽt, cadere deorsum, hoc est, ruere velut cœcos in peccata, quia lapsus suos præuidere nequeunt, cùm doceri nolint. Neq; mirum, si à Deo ruere permittantur; faciunt enim e domo orationis domum dormitionis; dum horã concionis somno suo destinant quasi ex instituto, domi suæ tunc nequaquam dormituri.

E. IV. *Corpus debitè componendum.* QVARTO. Corporis compositio decenter obseruanda & ordo in stando, sedendo, flectendo. Est enim Ecclesia vt *castrorum acies ordinata*. Scimus autem exerceri milites, vt in omnem situm sese mox componere, & simul omnes quaquauersum velut vno corpore inflectere, varijsque modis arma tractare queant, iucundo aliorum spectaculo. Ergò ad introitum Missæ decet flectere genua; quia ibi repræsentatur Christi incarnatio & natiuitas, ab Angelis, Pastoribus & Magis adorati. Ad epistolam sedere mos est, teste Ruperto l. 1. ca. 32. quia repræsentat prædicationem Ioannis; sub quã expectabatur prædicatio Christi; sedere autem expectantium est. Ad Euangelium statur, quasi ad defendendum illud. Can. Apostolica de consecrat. dist. 1. Inde Polonorum mos erat euaginatos gladios manu interim tenere. Alij consueuerant tunicas exuere, quasi parati ob Euangelium omnia deserere. Ad initium Euangelij signatur frons, os, pectus; vti Euangelium ne erubescamus, sed ore profiteamur, & corde credamus. Ad eleuationem genua flectuntur, vt debitè adoretur Christus: pectus quoque tunditur, vt cum Iudæis ad se redeuntibus, & pectora sua tundentibus agnoscamus, nos peccatis nostris causam passioni Christi dedisse. Post communionem iterum statur, quia illa repræsentat Christi ascensionem, qua facta audierunt Apostoli: *Viri Galilæi, quid statis*, &c. Ad benedictionem rursum flectitur, quia significat Spiritus S. missionem super discipulos in oratione perseuerantes factam.

F. V. *Finis rei diuinæ expectandus.* QVINTO. Finis rei diuinæ expectandus. Docet hoc primò Ecclesiasticus c. 50. cum ait, tempore sacrificij Hebræorum permansisse populum in prece, *vsque dum proficeretur honor Domini*, seu sacrificium. At quanto dignius est sacrificium Christianorum sacrificio Iudæorum?

1. 2. Docet secundò ratio & ciuilitas, vt à Christo, quem visuri venimus, non discedamus insalutato; seu ante demissionem. Atqui in fine missæ primùm missio plebis fit, cũ dicitur: *Ite missa est*, id est, plebs dimissa, vel missa peracta est. Et tum primùm abituris datur benedictio. Vnde S. Chrysostomus ho. de non contemnenda Ecclesia Dei ait: *Ingressus es in Ecclesiam, ô homo, dignatus es Christi consortio; ne exeas, nisi dimittare. Nam si ante missionem exieris, perinde ac fugitiuus reposceris. Totum diem in his rebus, quæ ad corpus spectant insumis, ad duas horas spiritualibus non vacas. Ad theatrum sæpe ades, neque inde discedis, donec dimittaris; & in Ecclesiam ingressus, priusquam diuina mysteria peragantur, abis.*

3. Docent tertiò SS. Canones. Inprimis ante mille & centum annos in Concilio Agathensi c. 28. statutum fuit, ne ante benedictionem sacerdotis populus egrederetur de sacrificio. Deinde in Concilio Aurelianensi idem repetitum, vt habetur de Cõsecrat. dist. 1. Can. *Cùm ad celebrandas*. Contra facientes iubentur ab Episcopo publicè confundi. Can. *Missas*, de consecr. d. 1. Item communione priuari, Can. *Omnes fideles*, ibid. Imò & excommunicari, Can. *Sacerdote*, ibid.

4. Docent quartò Sanctorum exempla. Præclarum est illud S. Æthelredi Anglorum Regis, qui cum in tentorio missam audiret, sæpius a suis monebatur & inuitabatur ad certamen aggrediendum, vtpote ingruentibus iam hostibus, Danis; ille tamen constãter affirmabat se non recessurum, priusquam presbyter missam absoluisset. Quod ei plurimũ eã die profuit, victo scilicet aduersario, hoste potentissimo. Baron. anno 871. Iucundum verò est illud, quod exhibuit S. Ioannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus; videns enim populum suum audito Euangelio mox egredi ab Ecclesia, ipse sacris operans, interrupta celebratione sequi egrediẽtes cœpit, & in medio illorum consedit; mirantibus que ipsis: *Filij*, inquit, *vbi oues, ibi & pastor. Aut igitur intrate mecum denuò in Ecclesiam, aut vobiscum hic manebo.* Hac ergo ratione pudorem populo iniecit, vt imposterum nisi peracto sacrificio non egrederetur. Leontius in vita eius. Ergò Auditores, *si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea*, Ioan. 13.

CONCIO III.

DEFECTVS ORATIONIS Pharisæi.

I. *Peccat recensendo opera sua bona.* 1. Malo fine. 2. Adscribendo ea sibi. 3. Iactantiam suã palliando. 4. Magni æstimando, quæ non erant magnæ.

II. *Amoliendo à se peccata.* 1. Nullo se accusando. 2. Amoliendo à se grauia tantum. 3. Ea solùm quibus proximus offenditur. 4. Non agnoscenda occulta sua.

III. *Comparando se publicano.* 1. Proximum temere iudicando. 2. Eundem accusando. 3. Eundẽ contẽnendo. 4. Extollẽdo se super alios.

THEMA.

THEMA.

Pharisæus stans, hæc apud se orabat. Lucæ 18.

A.

MIrabile Dei iudicium cernimus, Auditores, in hodierno Euangelio. Nã (vt ait S. Chrysostomus hom. 4. de verbis Isaiæ, vidi Dominum;) *peccator iustum superauit, Publicanus Pharisæum, & verba factis fuere superiora. Quomodo verba? Publicanus dicit: Deus propitius esto mihi peccatori. Pharisæus dicit: non sum sicut cæteri homines: rapax, auarus; sed quid? Ieiuno bis in Sabbatho, decimas do de facultatib. meis. Pharisæus opera iustitiæ præstabat: Publicanus verba dicebat modestiæ; & verba plus potuerunt, quàm facta: tantusque thesaurus cum contumelia reijcitur, & tanta inopia in diuitias commutata est. Venerunt duæ naues habentes onus, ambæ portum ingressæ sunt, sed Publicanus pulchrè in portum appulit: Pharisæus autem naufragium perpessus est.* Hæc Chrysostomus; qui in memoriam mihi reducit, quod contigit S. Ignatio Loyolæ, è terra sancta in Italiam redituro, in histor. Societatis l. 1. nu. 41. Nauigaturus enim duo Christianorũ nauigia (præter vnum Turcicum, quod in itinere perijt) in portu offendit, vnum Venetum, firmum ac magnum prædiuitis mercatoris; alterum pusillum vetustate carieque fatiscens: Porrò in magnum ac robustum illud admissus non est Ignatius, quòd diceret ei nauarchus, sanctis nauigio opus non esse. Ascendit ergò in paruum. Mirum dictu: Veneta nauis propè Cyprum allisa in scopulos naufragium fecit; paruula & malè cohærens, in qua Ignatius fuit, cursum incolumis tenuit. Idem omninò euenit in hodierno Euangelio. Nauis Pharisæi magna & instructa bonorum operum apparatu, ecce tibi, naufragium fecit. Nauicula Publicani pessimè cohærens, salua in portum salutis venit. *Descendit* enim *hic iustificatus in domum suam ab illo.* Sed videamus nũc, quid defuerit Pharisæo.

B.

Tria orationis illius membra sunt, in quibus variè peccauit; In primo opera sua bona recenset, in secundo amolitur à se peccata, in tertio comparat se Publicano.

I. *Peccat recensendo opera sua bona.* 1. Malo fine.

In PRIMO membro peccauit. Primo quia in oratione recenset opera sua bona malo fine, scilicet ad se iustificandum. Non est quidem semper malum enarrare opera sua bona; sed licitũ & bonũ, quando id fit ad Dei gloriam vel proximi vtilitatem; quemadmodum fecit Iob, Ezechiel, Paulus. Sed nihil horum vrgebat Pharisæum ad prædicanda opera sua. Merâ ergò vanitate agitatus placuit sibi in operib[9] suis, velut pauo in caudæ pennis, cùm eam expandens semetipsum in eâ contuetur. Hanc ob causam Pharisæus stetit prope altare, quasi Dei amicus & iustus: quod inde colligitur; quia solus Publicanus retrò stetisse dicitur.

2. Adscribẽdo ea sibi industriæ,

Secundo. Quia opera illa sibi adscribit & propriæ industriæ, vti docet S. Greg. l. 23. moral. cap. 4. Non enim ait: non sum dono tuo & gratiâ tuâ, sicut cæteri homines, quemadmodum Paulus dicebat: *Gratia Dei sum id quod sum*; sed: *non sum sicut cæteri*; naturam suam & semetipsum extollens. Gratuita ergò dona pro sibi debitis reputat, quæ magna ingratitudo est, velut si quis pro vase aureo accepto, gratias ageret quasi pro argenteo. Hoc est *osculari manum suam*, quod vitabat Iob c. 31. velut iniquitatem maximam: *si osculatus sum manum meam*, inquit, *ore; quæ est iniquitas maxima.*

3. Iactantiã suam palliando.

Tertio. Quia suam iactantiam & elationem palliat veste religiosa, gratiarũ actionis: cùm interim sibi potius quàm Deo gratias agat. Quare hypocritam agit & Deo falsam monetam pro validâ obtrudere tentat; similis Spathario illi Totilæ Regis, qui regio Domini sui cultu adornatus venit ad S. Benedictum, decepturus virum sanctum vt pro rege ipso haberetur. Sed deprehensus à Benedicto rex fictitius audiuit: *Depone, fili, quod geris, quia tuum non est.* Simili se schemate adornant omnes hypocritæ & alienis tecti laruis Deum fallere conantur; sed audient & ipsi aliquando: Deponite quod geritis, quia non est vestrum. Certè Pharisæum detexit in hodierno Euangelio & fraudem eius ostendit. Imitantur Pharisæum, qui sua prædicant opera, mẽtientes interim se non suam, sed Dei gloriam quærere.

4. Magni æstimando, quæ nõ erant magna.

Quarto. Quia opera sua nimis amplificat & maiora æstimat, quàm sint. Enarrat enim opera tantũ externa; quæ sæpe fucum continent, nec semper ad salutem necessaria sunt; non meminit internorum, fidei, spei, charitatis, humilitatis, misericordiæ, &c. quæ præcipua & necessaria sunt. Facilè tolerat Diabolus opera externa, vt ijs vanam gloriam veneris & securus in peccatis lateas, &c. Deinde credendum ex mala officina, vanæ scilicet gloriæ, prodijsse illa opera; quare laudem non merebãtur, sed potiùs confusionem. Denique duo tantùm recenset opera: *Ieiuno bis in Sabbatho, decimas do omnium, quæ possideo*; quasi in his solis perfectio consistat. Vbi manet eleemosyna, orationis ala altera? vbi opera reliqua? Ita nimirum multi ad sola externa opera attendunt, interna verò negligunt; nec curant, bona an mala intentione ea fecerint; denique modò vnum aut alterum opus faciant, vnum aut alterum præceptum impleant; iam se iustos reputant, non audientes dicentem Dominum: *Hoc oportet facere, & illud non omittere.* Vnde S. Gregorius l. 19. mor. c. 17. ait: *Pharisæus ciuitatem cordis sui insidiãtibus per elationem aperuit, quam frustra per ieiuniũ & eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cætera, cùm locus vnus, de quo hosti patet aditus, munitus non est.* sic ille.

C. II. *Amoliendo à se peccata.* 1.

In SECVNDO membro peccauit. Primò, quia in nullo se accusat, quasi prorsus innocens sit; cum tamen Salomon dicat Prouerb. 18. *Iustus prior est accusator sui.* Vnde Idem Salomon orationis formulam hanc præscripsit, in templo vsurpandam; *Peccauimus, inique egimus, impiè gessimus,* 3. Reg. 3.

Eadem-

In nullo ſe accuſando.

Eademque formulâ vſi ſunt viri ſancti, vti Daniel c.9. ſic inchoans orationem: *Peccauimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus.* Azarias item, Dan. 3. Baruch. c.1. Certè mendicantes laceris prodeunt veſtibus, & vulnera ac mutila membra ſua oſtendunt, vt prætereuntes ad commiſerationem excitent. Stultus foret, qui petiturus eleemoſynam annulis & torque aureo ſeſe adornaret. Hoc autem fecit Phariſæus, qui cùm ad Dei beneficia impetranda miſerias ſuas recenſere deberet, recenſet opera bona.

2. Amoliẽdo à ſe grauia tantùm.

Secundò. Quia amolitur à ſe tantùm grauia peccata, rapinam, iniuſtitiam, adulterium: non curat leuiora, nec quærit ſe perficere exemplo meliorũ; ſufficit ei, qualitercunque ſe purgare intuitu ſordidiorum; adeoque lauat ſe aqua ſordida, & contuetur in ſpeculo polluto; vnde parum admodum ſeſe purgat. Apoſtolus ad Galat. 6. ait: *Opus ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantùm gloriam habebit, & non in altero. Senſus iſte eſt*, inquit S. Hieronymus ibi, *tu, qui te æſtimas ſpiritualem, & de alterius infirmitate robuſtior es, non debes imbecillitatem iacentis, ſed tuam fortitudinem conſiderare. Athleta non ideò fortis, quia vicit infirmum, & languida aduerſarij membra ſuperauit: ſed ſi robuſtus eſt; & in ſua fortitudine, non in infirmitate alterius gloriatur.* Nõ ergò ſtatim ſanctus, & placens Deo Phariſæus, quia nec raptor, nec iniuſtus, nec adulter. Alij enim curſim, alij pedetentim pergunt ad infernum. Sufficit aucupi, ſi falconem vno pede ligatum teneat, licet cætera liberum: ita & dæmoni, ſi vel vnâ, leuiore licet, culpâ mortali illigatum te ſciat. Quare, vt Apoſtolus monet ad Phil. 3. non, *quæ retrò ſunt, ſed quæ ante nos*, conſideranda: meliores imitandi ſunt, non deteriores ſuperandi. Phariſæum imitantur, qui de leuioribus peccatis increpati obijciunt: non ſum fur, non homicida, non adulter. Quaſi verò minoribus etiam peccatis, quàm ſint hæc, non pateat atri ianua Ditis.

3. Ea ſolũ, quibus proximus offenditur.

Tertiò. Ab ijs tantùm peccatis ſe purgat, quibus offenditur; cæterorum quibus Deus proximus offenditur, non meminit, quaſi ea nihili æſtimet. Sic enim ij, qui non Deum, ſed homines dũtaxat, & magiſtratum timent, ſola ea peccata æſtimant & cauent, quæ in proximi iniuriã cedunt; Metuunt enim, ne ab illis eandẽ menſurã recipiant, vel deferantur ad magiſtratum. Dei verò iniurias, (quẽ longius à ſe diſtare putant, nec ſtatim ſe vlciſci, nec ab alijs vindicari vident,) non curant. Hanc, arbitror, ob cauſam arguit Domin9 Phariſæos, Matt. 23. dicentes: *Quicunque iurauerit per templũ, nihil eſt: qui autem iurauerit per aurũ templi, debitor eſt.* Mos enim erat apud Iudæos, vt tã inopes quàm opulenti res ſuas deponerẽt in templũ, velut locũ tutiſſimũ, vt patet l. 2. Mach. c. 3. & docet ibi Serarius. Ergò per hoc aurũ proximorum iurare graue erat Iudæis; per templũ autẽ Dei iurare, nihil erat. Sed quid Domin9 ad hæc? *Stulti & cæci*, inquit, *quid. n. maius eſt, aurũ an templum, quod ſanctificat aurum?* Quid maius eſt, offendere ſeruum an regem? hominem an Deum?

4. Non agnoſcendo occulta ſua.

Quarto. Non orat vt cætera peccata, quæ in ſeipſo non cernebat, Deus remittat. Sanctiſſimi autẽ viri, licet non viderent in ſe peccata, nihilominus metuebant, ne occultis eſſent obnoxij. Ita S. Dauid, cùm dixiſſet Deo, ſe cuſtodire mandata eius, cum timore ſubdit Pſ. 18. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo.* Corrigit enim ſeipſum. q. d. dixi me cuſtodire mãdata tua; ſed addo nunc; quantum patitur humana fragilitas. Ita S. Paulus 1. Cor. 4. *Nihil mihi conſcius ſum*, ait, *ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* Vnde S. Baſilius conſtit. monaſt. cap. 1. ait: *Cùm in multis rebus offendamus omnes, maiorem tamen offenſarum partem ne intelligimus quidem. Idcirco Apoſtolus dicebat: nihil mihi conſcius ſum, &c. Concludit demùm: Quare nihil mentitus ſis, ſi te peccatorem appellaueris.* Hoc eſt, quod aduertere debebat Phariſæus.

D. III. *Comparãdo ſe cum Publicano.*

In TERTIO membro peccauit. Primo. Quia proximum ſuum temerè iudicat. Arguit enim Publicanum & cæteros homines, rapinæ, iniuſtitiæ, adulterij; quod tamen ſcire illius tantum eſt, qui rimatur corda. Quare raptorem ſeipſum conſtituit duplici de cauſa. Primo: quia arrogat ſibi id quod Dei eſt, ſcire vias hominum. Secundo: quia abſque cauſa rapit exiſtimationem proximo in corde ſuo.

1. Proximũ temerè iudicãdo.

Tametſi enim in Publicano nihil boni vidiſſet, non debebat tamen de eo ſiniſtrè ſentire; quanto magis, cum vidit eum in templum veniſſe? Debebat enim cogitare, ideò acceſſiſſe, vt veniam peccatorũ ſuorum à Deo poſtularet. Quanta hæc peruerſitas, ex bonis indicijs malum ominari? Audi Phariſæe Apoſtolum ad Rom. 2. *Propter quod*, inquit, *inexcuſabilis es ô homo, omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas.* Raptorem dicis Publicanum, & tu ipſe in duplo raptor euadis.

X

2. Eundem accuſando.

Secundo. Quia proximum accuſat apud Deum, Diabolum imitans, qui *accuſator fratrum noſtrorũ* dicitur Apocal. 12. quòd in conſpectu Dei accuſet homines. Imò peior dæmone eſt; Dæmon enim nõ fratres ſuos, ſed noſtros tantùm, quibus infenſus eſt, accuſat. Licet Deus ſummè oderit peccata, vult tamen à nobis aliorum peccata potiùs excuſari quàm accuſari, quemadmodum Chriſtus fecit in cruce orans pro crucifixoribus ſuis: *Pater ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt.* Ita Sara filia Raguelis, cuius ſeptem viros, quibus fuit tradita, dæmon occiderat, in ſuâ oratione non accuſauit viros illos; ſed dubio: *Aut ego*, inquit, *indigna fui illis, aut illi forſitan me non fuerunt digni: non eſt enim in hominis poteſtate conſilium eius.* Et mox: *non enim delectaris in perditionibus noſtris.* Quia ergo Deus non delectatur in perditionibus noſtris, pari ratione non delectatur in accuſationibus noſtris.

5. Eundem contemnendo.

Tertio. Quia proximum contemnit, cùm dicit: *Velut hic etiam publicanus.* Commune eſt hoc ſuperbis. Vnde Dauid Pſ. 9. dixit: *Cùm ſuperbit impius, incenditur pauper*; quaſi tam duris verbis ſuperbis in

pauperes incurrat, vt non tam conuitia quàm incendia in eos iacere videatur. Quamobrem superbia ab eodem Dauide Psal. 73. *fumus* appellatur. Vbi enim nos legimus: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper*; ibi alij legunt: *Fumus eorum, qui te oderunt.* Vt ergò fumus homines ex ædibus pellit: ita superbia proximos vexat, pellit & affligit, vt difficile sit sub eodem tecto commorari cum superbo. Non est contentus superbus vt fumi instar ascendat supra alios, insuper & vexare ac despicere alios debet. Ita Pharisæus iste non sat habuit se iactasse; debuit prætereà contemnere Publicanum. Ita etiam Agar non potuit de sua fæcunditate gloriari, quin etiam aduersus dominam suam superbiret; siquidem concepisse se videns, *despexit dominam suam*, Gen. 16. Pari modo Phenenna fæcunditate tumens, sterilitatē Annæ contempsit, 1. Reg. 1. Quam ob rem putatis Goliathum nō eduxisse gladium suum contra Dauidem in duello? Ait enim Scriptura Dauidem eduxisse gladium è vagina Goliathi iam prostrati. Nimirum superbus Goliath de viribus suis præsumens, contempserat Dauidem, adeò vt indignum suâ virtute putaret, ferrum contra eum stringere. 1. Reg. 17. Ita nimirum superbi dedignantur aspicere inferiores, & cum eis loqui aut incedere.

4. Extollē-do se super alios. Quarto. Extollit se super alios; quasi omnibus melior esset: *Non sum sicut cæteri hominum: raptores, iniusti, adulteri*; hoc ipso per arrogantiam similem se eis faciens. Vnde de superbis dixit Isa. c. 34. *Descendent vnicornes cum eis.* Cum vilibus scilicet & abiectis in infernum; vt ibi Lyranus & Cornelius. Vnicornes autem vocantur superbi, quia sicut illi solitarij vagantur, capita sublimia ferentes & aliorum consortia declinantes: ita superbi nolūt esse inter homines, sed supra homines: omnia infra se, vix aliquid iuxta se habere volunt. Hinc precatur idem Dauid Ps. 21. *salua me ex ore leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam.* Quem enim alias vincere nequit dæmon, sæpe elatione vincit & cornibus vnicornium ferit. Hercules Antheum terræ filium (vt fingebant Poëtæ) vincere non poterat, cū ad terram prosterneret; inde enim vires Antheus velut à matre terrâ sumpsit. At in sublime elatum non difficilè strāgulauit. Sic Pharisæus iste, qui vinci non poterat à dæmone in luxuria & rapina, victus est in superbia. Hinc Dominus Luc. 12. monet: *nolite in sublime tolli.*

E. Publicani oratio bona. Vidimus, quid merserit nauim Pharisæi. Videamus etiam breuiter quid seruarit nauim Publicani. Publicanus igitur primò nulla sua recenset merita, non humilitatem, non verecundiam, non pœnitentiam suam; nec alia opera prius facta. Vnde retrò stat. 2. Deinde peccatorem se fatetur, peccata sua non alteri, sed sibi tantùm adscribit, & proptereà percutit cor suum & præ pudore non audet oculos leuare. 3. Tertiò Pharisæo se non comparat, multò minus præponit; imò retrò ipsum stat, non sinistrè de ipso sentit. Et descendit hic præ illo iustificatus in domum suam. Pharisæus cum Simone illo Mago in altum euolauit, & ad terram deiectus est: Publicanus humi repens, in altum euectus est. Ille naufragium fecit, hic saluus & incolumis appulit. Ergò, Auditores, caueamus nauim Pharisæi: publicani nauim inscendamus, vt non in alto periclitemur, sed in humili saluemur.

CONCIO IV.

DE VARIIS ORANDI ritibus.

I. *Cur clara voce oremus.*
II. *Cur caput nudemus viri.*
III. *Cur iungamus manus.*
IV. *Cur flectamus genua.*
V. *Cur prostrato corpore oremus.*
VI. *Cur inclinemus caput.*
VII. *Cur flemus subinde.*

THEMA.

Publicanus à longe stans nolebat nec oculos ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suū. Luc. 18.

MAgnus ille orator & obsecrator, Dauid, Auditores, nequaquam satis habuit quomodocunque & simpliciter orare; sed adhibuit cantum & musicum instrumentum. Ita enim ipse ait Psal. 70. *Psallam tibi in cithara.* Et Psal. 143. *In psalterio decachordo psallam tibi.* Itaque & ore precatus est, & voce cecinit, & manu citharam percussit, atque vt ea bene sonaret, priùs attemperauit. Quare, nisi fallor, voluit nos docere vt ne satis esse putemus, solâ mente aut voce orare; sed vt vocali orationi decentem quoque adhibeamus corporis compositionem, quasi citharam quandam bene attemperatam & scite pulsatam; quò & mente & corpore orare videamur. Idipsum in hodierno Euangelio docuit nos Publicanus, qui non solùm voce orabat, sed prætereà à longè stabat quasi indignus Dei conspectu; deinde oculos demittebat quasi indignus qui cœlum aspiceret; denique percutiebat pectus suum, quasi citharam, videlicet vt bene Deo sonaret. Hos & his similes ritus adhibebant orationi alij quoque viri deuoti. Præter enim vocalem orationem, alij genua submittebant, alij manus iungebant & in cœlum tollebant, alij se in terram prosternebant, alij pectus tundebant, plerique omnes caput nudabant; atque ita membra corporis sui ad orationem componebant, vt voce simul & cithara, seu mente simul & corpore Deum exorarent. Quoniam igitur hi ritus nequaquam vani aut pueriles sunt, sed magnâ ratione nituntur, à nobis explicandi sunt. A.

I. B. PRIMO. Clarâ voce oramus, saltem quando commu-

Cur clarâ voce oremus.

communis est oratio, quæ per ministros Ecclesiæ in personâ totius populi offertur. Cuius rei triplicem rationem affert S. Thomas 2.2.q.83. art.12. Primò fit ad excitandam interiorem deuotionem, quâ mens orantis eleuetur in Deum; siquidem per exteriora signa siue vocum siue aliarum rerum mouetur animus secundum apprehensionem & per consequens secundum affectionem; vti docet S. Aug. ep.121. ad Probam. Ipsa enim vox dum in auribus resonat, animum ad attentionem excitat, & ad deuotionem stimulat.

2. Secundo. Ad reddendum Deo debitum, vt homo ei seruiat tam corpore quàm mente; quia vtrunque ab eo possidet. Atque hoc est sacrificium, quod requisiuit Deus, Ose.14. ab Hebræis, ad iram suam placandam: *Tollite vobiscum verba*, inquit, *& conuertimini ad Dominum, & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: & reddemus vitulos labiorum nostrorum.* Qui sunt vituli labiorum, nisi verba deprecatoria, humilia & lachrymosa, quæ afferri iubet Deus ad sedandam iram suam? Ita enim eũ textum exponit S. Thomas loco citato. Si sola hominis mens eget Dei auxilio, sola ipsa oret; at si Dei subsidio eget etiã corpus, ipsum quoque oret; quod facit oratione vocali. Anima hominis indiget remissione peccatorum, gratiâ, perseuerantia, illustratione, directione, gloria. Corpus eget cibo, vestitu, sanitate, protectione, &c. Vtrique ergò mendicandi necessitas incumbit.

3. Tertio. Ob quandam redundantiam ab anima in corpus ex vehementi affectione, secundum illud Psal. 15. *Lætatum est cor meum & exultauit lingua mea.* Si enim Domino asserente, *ex abundantia cordis os loquitur*: quid mirum, si deuotio cordis supereffluat in os?

C. II. *Cur caput nudemus viri.*

SECVNDO. Caput denudamus viri dum oramus, velant verò mulieres, vti præcipit Apostolus 1. Cor. 11. Primò ob virorum præcellentiam, quâ sunt *imago & gloria Dei*, ait Paulus, hoc est, gloriosa Dei imago, in qua maximè elucet Dei maiestas & imperium. Est enim vir non solùm secundum intrinsecam rationem imaginis, quæ consistit in intelligẽtiâ & libero arbitrio, Dei similis: sed etiam secundum intrinsecam; quæ est independentia à creaturis seu absolutum super illas omnes dominium, ratione cuius est quasi Deus quidam terrestris, dominãs omnibus, etiam mulieri. Mulier verò etsi in ratione illâ intrinsecâ Dei imago est, nõ tamen in hac extrinsecâ. Itaque vir propriè *imago & gloria Dei est*, mulier autem gloria viri. Cùm ergò Dei gloria reuelanda, hominis verò gloria occultanda sit, decet virum orare detecto, mulierem verò cooperto capite. Ita ratiocinatur Apostolus. Adhæc quia pileus seu velamen quoddam capitis ligamen est, nõ decet virum omnibus creaturis præpositum, ligatũ esse dum orat & cum Deo agit: decet verò mulierem, quia viro subiecta est.

2. Secundò. Ob diuinæ maiestatis reuerentiam. Ab antiquis enim temporibus ferè apud omnes gẽtes vsus obtinuit, vt quem honorare volumus, ei caput aperiamus; hoc ergò multò maximè decet facere Deo. Sanè Albertus Crantzius in suâ Wandaliâ asserit Oratorem Italum, eò quòd caput suum coram Principe Moscouitarum non nudasset, crudeliter fuisse interemptum. *Cùm enim Orator patria sua consuetudinem (qua nullius dignitas vel maiestas tecto capite orantis offendi putaretur) allegaret, efferus Princeps ferreo clauo tegumentum cerebro affigi iussit, irrisoriè asserens se ritum huiusmodi tali memoriâ non violaturum, sed confirmaturum.* Ita refert Olaus M.l.11. Seuerior quidem æquo hæc mulcta fuit; si tamen simili irreuerentiâ cum Deo agerem, nec dignaremur coram eo aperire caput, nõ video quomodo tali mulctâ non plectendi videremur. Si enim istud facimus viro paulò honoratiori, Deo non faciemus? Et si cœlestis aulæ Præpositi, Cherubini & Seraphini cum timore & tremore, toti ad reuerentiam compositi assistunt coram Deo (vt aliàs ostendimus) non id faciemus nos, huius mundi stabularij.

3. Tertiò. Ob orationis conditionem, quæ tam aperta, candida & æqua esse debet, vt non refugiat audiri & videri ab vniuerso mundo. Decet nostrâ oratione proximum ædificari, vt ex ipsa corporis compositione animaduertat nos cum Deo ac sicut fas est, loqui de rebus serijs & magnis: decet etiam vt nil aliud petamus, quàm quod æquum & salutare est; proinde etiam decet vt oratio externum candorem in orante præseferat: hinc non tecto aut velato, sed aperto capite oramus. Gentilis ille Seneca epist. 10. scripsit: *Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat: sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.* Vult dicere, tam æqua & seria tantâ cum discretione, cautelâ & reuerentiâ à Deo petenda esse, vt totus mundus inspector orationis esse possit. Non ergò tecto capite & animo, sed aperto vult orandum esse.

D. III. *Cur iungamus manus.*

TERTIO. Iunctas manus attollimus. Ita orasse Dauidem discimus ex psalmis. Etenim Psal. 87. ait: *Clamaui ad te tota die: expandi ad te manus meas.* Et Psal. 140. *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Et Psal. 142. *Expandi manus meas ad te.* Ita Moyses, Exo. 17. orauit in vertice collis & quãdiu leuauit manus, tamdiu vincebat Israël: cùm remittebat manus, superabat Amalec. Ita etiam Salomon, 3. Reg. 8. & 2. par. 6. Denique eo ritu omnes ferè gentes orare consueuerunt. Sic enim Aristoteles lib. de mundo c.7. ait: *Omnes homines ad cœlum manus tollimus, preces facturi.* Apuleius etiam lib. de mundo: *Habitus*, inquit, *orãtium hic est, vt manibus extensis ad cœlum precemur.* Idem præcipit Apostolus 1. Tim. 2. dicens: *Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus.* Eusebius quoque l. 4. de vitâ Constantini cap. 28. recitat legem Constantini, qua iussit etiam gentiles feriari die Dominico & vota sua Deo nuncupare manibus æquè ac animis in cœlum eleuatis. Porrò in hunc modum oramus varijs de causis. Primo quia hic habitus est supplicis

1.

 & peten-

& petentis veniam atque auxilium, quo modo naufragi manus extendunt, ſubſidium quærentes. Ipſa verò manuum conſertio indicat nos aliquid admiſiſſe, propter quod manus noſtræ, velut malorum operum inſtrumenta ligari debeant, vti docuit Nicolaus Papa ad Conſultationes Bulgarorum. *Quia in Euangelio*, inquit, *reproborum ligari manus & pedes reperiuntur, quid aliud iſti agunt, qui manus ſuas quodammodò ligant, niſi Domino quodammodò dicāt: Domine, ne manus meas ligari præcipias vt mittas in tenebras exteriores: quoniam ecce ego iam eas ligaui, & ecce in flagella paratus ſum.* Similiter Tertullianus Apol. 30. *Paratus eſt*, inquit, *ad omne ſupplicium ipſe habitus orantis Chriſtiani; quaſi dicat: Necte & plecte, ſi vis; aut certè miſerere.*

2. Secundo. Vt indicemus nos de cœlo expectare opem, dum verſus cœlum manus tollimus, quaſi inde eleemoſynam capturi; qua ratione ſcribunt Cynocephalum ſtatis temporib⁹ anteriores pedes velut manus adorabundum erigere verſus Lunam, à cuius incremento & decremento ipſius valetudo pendet, teſte Pierio l. 6. hierogl. Propterea Salomon 3. Reg. 8. dum oraret, dicitur in cœlum expandiſſe manus ſuas; quia videlicet à cœlo vidit dependere ſuam fælicitatem; illuc igitur extendit manus, vnde opem expectabat; mendicorum inſtar, qui ad tranſeuntes diuites manus ſuas tendunt.

3. Tertiò. Vt ea eleuatione demonſtremus, nos ita Deo offerre orationem & cor noſtrum, quo modo eleuamus & offerrimus noſtras manus; vt docet Clemens Alexandr. l. 7. Strom. Vidit hoc vel ipſe Xenophon l. 9. Cyropædiæ: *Manus*, ait, *ſuſtollimus in cœlum; quo habitu teſtamur nos vel orationē tanquam munus iucundiſſimū Deo offerre: vel cor, quaſi donum eximium, attollere ad Deum.* Ita ſuadet Ieremias Thren. 2. *Conſurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum Domini: leua ad eum manus tuas.*

4. Quartò. Vt affectum noſtrum exprimamus, & deſiderium rerum cœleſtium, quas petimus & deſideramus, quaſi eas manibus iam iam comprehenſuri, & vim facturi. Ita feciſſe Bebianum Conſulem moriturum, cùm ei ſe videndum Deus exhiberet, habet carmen de ipſo conſcriptum, in Bibliotheca SS. Patrum tom. 8.

5. Quintò. Vt teſtemur, nos velle ac debere orationi iungere manus, hoc eſt, bona opera. Rectè Bias, Græcorum Sapientum vnus, (apud Stobæum) dixit eos, qui ſibi mentem à Deo bonam dari precarentur, nec tamen diſciplinam capeſſerent, parum cordatos eſſe. *Quando neque vt pictor quiſque bonus euadat, dari ſibi à Deo bonos colores, & lineam optat; quin magis artem perdiſcit. Sicut nec votis proficit, qui Muſicus eſſe cupit, niſi artem cōſectetur. Adeò nihil prodeſt circa preces occupari, niſi rectè viuēdi ſtudio tenearis.* Sic ille. *Eleuat* ergò *manus*, inquit Origenes ho. 11. in Exod. *qui theſaurizat in cœlum; vbi enim theſaurus eius, ibi & oculus eius, ibi & manus eius.* Et S. Auguſtinus ſerm. 39. de temp. *In manibus*, inquit, *opera debemus accipere. Si ergò talia ſunt opera tua, vt illa poſſit in altum in conſpectu Domini leuare, potes etiam & tu in teipſo aduerſarios tuos extinguere. Quis bene manus leuat, niſi qui per eleemoſynam in cœlo iugiter theſaurizat? Quis ergò bene manus leuat, niſi qui aſſiduè victum ac veſtitum pauperibus ſubminiſtrat? Quis bene manus leuat? Ille vtique, qui implet illud Apoſtoli: Eleuantes, inquit, puras manus ſine irâ & diſceptatione.* Econtrà ſi ad peccata & iniurias proximi manus eleuemus, iure de nobis conqueri Chriſtus poteſt, dicereque id, quod ſcribit B. Hippolytus lib. de conſum. ſæculi; *Ego*, inquit, *manus veſtras feci, vt ad preces & orationes extenderetis eas; at vos ad rapinas & cædes & mutuas occiſiones extendiſtis.*

Eadem ferè ratio eſt expāſionis manuum in formam crucis, niſi quòd hæc præterea ad imitationē Chriſti crucifixi nos conformat, eiuſque merita Patri velut efficaciſſimum ad impetrandum medium ante oculos ponit. *Extenſio manuum*, inquit S. Ephrem tom. 2. parænesi 1. *eſt crucis figura.*

E. IV. *Cur flectamus genua.*

QVARTO. Flectimus genua. Id feciſſe legimus Salomonem in templo orantem, 3. Reg. 8. Danielem, Dan. 6. ipſum Chriſtum, qui in monte Oliueti poſitis orauit genibus; deinde S. Iacobum, fratrem Domini, qui ex crebra genu flexione contraxit genua calloſa inſtar Cameli: S. Bartholomæum, qui centies per diem, & cēties per noctem flexis orabat genibus; quemadmodum & S. Martham. Idē apud gentiles in more poſitum fuiſſe oſtendunt milites, qui genu flexo Chriſto illudebant; Amazonum Regina, quæ ante Victorem Herculem flexis procubuit genibus, apud Senecam in Hercule furente: Actæon apud Ouid. l. 3. Metamorph.

1. Id verò facimus primò in ſignum humilitatis, quâ nos Deo ſubijcimus, & ſubiectos exhibemus. Hac enim flexione aliquid de corporis procerit[illegible] nobis demimus, & tāto breuiores ac quodam[illegible] deſpicaciores euadimus, quanto altiores ſu[illegible] ſtamus. Ac quoniam Deo omnibus titulis ſubiectiſſimi ſumus, iure merito non vnum duntaxat, ſed vtrunque genu curuamus ante ipſum; id quod etiam Salomon expreſsè feciſſe ſcribitur, 3. Reg. 8. *Vtrumque enim genu in terram fixerat*, inquit ſacer textus. Quare S. Chryſoſtomus ſub ſacro officio luſtrans populum, ſi quem inueniſſet, in vnum tantùm genu procidiſſe, baculo percutiebat. Chauaſſ. de prud. l. 1. c. 9. Vox Dei imperantis eſt: *Mihi curuabitur omne genu*, Iſa. 45.

2. Secundò. In ſignum feruentis orationis. Cùm enim rem grandem petere, vel ſæpiùs repulſi ſeriò, & feruenter, ac cum lachrymis orare volumus, in genua procumbimus. Ita Daniel, quando magno affectu Dei implorabat opem, flectebat genua ſua, & adorabat, Dan. 6. Stephanus feruēti oratione pro inimicis ſupplicare contendens (vt obſeruat Aug. ſer. 237. de temp.) poſitis genibus orabat, Actor. 7. Paulus valedicturus optimis amicis in littore poſitis genibus orabat, Act. 21. & cùm rem grandē vellet

impe-

impetrare: *Huius rei gratiâ, inquit, flecto genua mea ad Deum patrem Domini nostri Iesu Christi*, ad Eph. 3. Petrus, cùm voluit Tabithæ extinctæ vitam impetrare, ponens genua orauit, Act. 9. similiter cùm Simonem Magum, volare præsumentem, ex aëre deijcere. Scribit Euagrius l. 6. hist. c. 12. circa annum Dom. 588. milites quosdam contra Ducem Philippicum, quem iurauerant, nunquam se recepturos in Ducem Syriæ, seditionem mouisse. Quod audiens S. Gregorius Patriarcha Antiochenus, profectus est ad eos, & habito sermone ad pacem & quietem eos cohortatus est, soluitque à iuramento. Cùm verò illi nondum acquiescerent, prostratus in genua sua pacem ab eis petijt. Ergò hac demissione victi obtemperauerunt eius voluntati in omnibus. Credendum itaque Dei quoque iram huiusmodi precatione expugnari posse.

3. Tertiò. In signum miseriæ humanæ, quam incurrimus per lapsum primorum parentum. Tùnc enim à culmine summi imperij deiecti sumus in exilium & seruitutem, factiq; similes brutis; & qui cum Deo & Angelis conuersari debebamus, humi inter bestias repere, & bestialem vitam agere cœpimus. Deijcimus ergò nos in terram, orantes, vt miserum nostrum statum & confiteamur, & Deo repræsentemus; idque facimus per sex hebdomadæ dies: Dominicâ die ad orandum surgimus, vt resurrectionem nostram à lapsu exprimamus.

4. Quartò. In signum obedientiæ, qua parati simus ad excipiendas plagas, quas meruimus, nec non ad crucem & iugum Christi ferendum. Ferunt, Camelum, cùm onerandus est, in genua subsidere, ideoque dictum Camelum à græco χαμαί, hoc est, humile: vel à camor, quod est, curuum, ait Isidorus l. 12. Etymol. c. 1. Ita se prostrauit Dominus in Olineto, cùm in se decretum crucis ac passionis à patre sibi impositum susciperet: cuius etiam onere depressus procidit in faciem. Huius ergò exemplo & nos procumbimus in genua, vt paratos nos exhibeamus ad faciendum & ferendum, quidquid nobis imposuerit Deus.

F. V. *Cur prostrato corpore oremus.*

QVINTO. Prostrato corpore oramus, vti ministri altaris in die Veneris sancto & sabbaro S. Paschatis. Sic orasse Dauidem pro salute filij colligimus ex 2. Reg. 12. idemque alibi scribit: *Adhæsit pauimento anima mea*, Psal. 188. & Ps. 43. *Adhæsit in terra venter noster.* Hunc porrò in modum oramus: 1. Primò, vt nos cinerem & puluerem adeoque coram Deo præsertim, nihil esse profiteamur, dicendo quasi cum Abrahamo: *Loquar ad Dominum, cùm sim puluis & cinis*, Gen. 18. Et cum Iob. c. 43. dicente: *Idcircò me reprehendo in fauillâ & cinere.* Sic 24. seniores, Apocal. 4. procidebant ante thronum Dei in facies suas, mittentes coronas suas ante thronum; eâ cæremoniâ Dei maiestatem suamque paruitatem protestantes, omniaque Deo accepta ferentes. Si hoc faciunt summi sancti, Dauid, Abraham, Iob: quid nos terræ vermiculi & peccatores?

2. Secundò. Vt Dei iram mitigemus, dum nos ad pedes eius abijcimus. Si enim Leo, generosum animal, prostratis parcit, speramus etiam Deum nobis reconciliandum, cùm prostrati ipsum oramus, vt qui iam non pugnare volumus, sed gratiam imploramus. Sic Theodosius Imp. pœnitentiam in Ecclesiâ egit de imperatâ Thessalonicensium cæde, ante altare prostratus, suffusus lachrymis, teste Baron. anno 390.

3. Tertiò. Vt gratiam & quæ postulamus, efficaciùs impetremus. Solent ipsi canes, cùm à certo loco vel domino suo abigi nolunt, humi se prosternere, vt vel ab inuitis tolerari debeant. Ita S. Antonius ante cellam S. Pauli Eremitæ, cùm non admitteretur, iacuit sex horis, dicens, se nequaquam recessurum, sed ibi moriturum potiùs, si excluderetur, apud D. Hieron. in vitâ Pauli. Ecebolius ille, Ecclesiæ desertor, pro foribus templi se prostrauit, clamans ad transeuntes: *Quasi sal infatuatum pedibus me conculcate, dummodo in Ecclesiam recipiatis*: Baron. anno 362. Legio illa Christiana, dicta fulminatrix in castris M. Aurelij Imp. summis in angustijs, rogata ab Imperatore, vt desperatis in rebus (inclusus enim Imperator erat ab innumerabili Barbarorum exercitu) inuocaret Deum suum, prostrauit se in facies, & impetrauit exercitui Rom. frigidissimum imbrem, in hostes verò mixtam fulminibus grandinem, peperitq; Imperatori victoriam, teste S. Iustino in Apologiâ.

G. VI. *Cur inclinemus caput.*

SEXTO. Inclinamus caput, & incuruamus corpus, oculosque in terram demittimus, vti Publicanus in hodierno Euangelio alijque. 1. Primò, vt miseriam conditionis nostræ coram Deo agnoscamus. Etenim infans in vtero matris ita incuruus iacet, vt nasum inter genua, & oculos supra genua ponat. Hunc in modum orabat Elias 3. Reg. 18. capite inter genua posito. Erubescimus ergò coram Deo ob miseriam & paupertatem nostram.

2. Secundò. Vt indicemus nos plagis dignos, adeoq; nos aptemus quasi ad eas excipiendas. Sic enim serui componebantur ad plagarum inflictionem. Hanc ob causam Achab graui addictus pœnæ ex decreto Dei, demisso incedebat capite, quasi plagis dignus: sicq; Deum placauit, & pœnam a se amolitus est, 3. Reg. 21.

3. Tertiò. Vt gratiam & benedictionem à Deo accipiamus. Eam ob causam in fine inclinamus nos ad benedictionem accipiendam. Ita Ezechias Rex, cùm finita esset oblatio, incuruatus est & omnes, qui erant cum eo, 2. Par. 29. Rectè & appositè; in valles enim & depressa loca decurrunt cœlestes aquæ, & ibidem colliguntur. Vt nummum è terrâ tollamus, inclinamus nos; cur non inclinemur, vt suspiciamus Dei benedictionem?

4. Quartò. Vt diuinæ maiestati reuerentiam exhibeamus, nosque humiliemus, quasi indigni simus, qui ad eam oculos leuemus ob peccata nostra. Sanè etiam bestiæ ob errorem aliquem increpatæ, caput inclinant, & oculos demittunt, quasi aspicere nos

non audeant, vti canes, nec non Leones coram viris sanctis. Denique *vellem scire*, inquit Cæsarius Episcopus Arelat. hom. 30. *qui nec genua flectunt, nec inclinare capita volunt, si aliquid sibi satis necessarium aut à Iudice, aut ab aliquâ potenti personâ expeterent: vtrum stantes & recto capite negligenter & tepidè supplicarent. Rem terrenam ab homine terreno quærimus, & propè vsque ad terram nos humiliter inclinamus: & à Deo remissionem peccatorum & æternam requiem inquirentes, ne capita nostra inclinare dignamur*. Sic ille.

H. VII. *Cur stemus subinde.* SEPTIMO. Stamus etiam subinde, vti Publicanus & Pharisæus hodierni Euangelij, & hoc etiam varijs de causis. 1. Primò, vt nos moneamus erigendam esse mentem in Deum, cùm oramus; siquidem oratio nihil aliud est, nisi eleuatio seu ascensio mentis ad Deum, ex Damasceni l. 3. c. 24. & Theologorum sententiâ. Sic orabat Iudith, stans ante lectum Holofernis; c. 13. velut fiduciam habens in Deo.

2. Secundò. Vt promptos nos ad Dei voluntatem perficiendam exhibeamus. Stare enim seruientium est; vnde Angeli coram Deo stare (Apoc. 7.) & assistere ac ministrare, (Dan. 7.) dicuntur. Atque hæc est causa, cur ad Euangelium, & cùm quid ex Euangelio legitur, vel canitur, vti Magnificat, Benedictus, Nunc dimittis, stemus in Ecclesiâ; quasi parati ad exequendum, quod in Euangelio nobis præscribitur.

Tertio. Ob victoriam resurrectionis, quâ vnà cum Christo surreximus, è peccatorum sepulchro. Idque Ecclesia consueuit diebus maximè Dominicis, qui in memoriam resurrectionis instituti sunt, & tempore paschali. Primò, ob resurrectionis Christi memoriam & gaudium, vti statutum in Concilio Nicæno 1. Num. 20. Secundò, ob resurrectionem nostram; communiter enim olim Christiani in Dominicis diebus ad S. communionem accedebant. Tertiò, ne rursum post victoriam cadamus, sed in omnibus perfecti stemus.

CONCIO V.

GRATIARVM ACTIO PRO BENEFICIIS DIVINIS.

I. *Pro beneficio creationis.*
II. *Pro beneficio conseruationis.*
III. *Pro beneficio redemptionis.*
IV. *Pro beneficio vocationis.*
V. *Pro beneficijs particularibus.*

THEMA.

Deus, gratias ago tibi. Lucæ 18.

A. BEne dixit Eccl. c. 7. *melior est finis orationis, quàm principium.* Id enim ex hodierno Euangelio manifestè patet, vbi Pharisæus optimè orare cœpit, pessimè autem desijt, & ita totam orationem suam perdidit. Optimè incepit, quia à gratiarum actione. *Quid autem melius & animo geramus*, inquit August. epist. 5. ad Marcellin. *& ore promamus & calamo explanemus, quàm Deo gratias?* sed quid profuit bene cœpisse, si in vanam iactantiam & proximi contemptum orationem terminauit? Nos igitur velut apes ex hoc malo flore, quod bonum est seligemus, gratiarum scilicet actionem pro Dei beneficijs; quod prauum est, relinquemus.

B. I. *Pro beneficio creationis.* PRIMO. Deo gratias agamus ob beneficium creationis. 1. Primo, quòd ex abysso nihilitatis nos eduxerit & aliquid fecerit, cùm nihil referret nos esse aut non esse.

2. Secundo. Quòd homines fecerit, ad imaginem & similitudinem suam, vt possimus ipsum summum bonum agnoscere, laudare, colere, eique seruire. Quid enim si fecisset nos bestias, bufones, serpentes, lapides, muscas &c? Iam si plurimùm debemus nostris parentibus: quanto plus Deo, qui animas nostras creauit, & corpora etiam nostra velut causa prima efformauit?

3. Tertio. Quòd homines integros, sanos, nulli defectui obnoxios. Vnde Bernard. serm. 14. in Psal. Qui habitat, inquit: *siquis oculorum lumen, siquis vsum aurium, siquis narium, siquis manuum, siquis pedem tibi, præpeditum aliquo modo reparasse videretur: siquis sopitam quauis occasione excitasset in te rationem: quis non alius tibi vehementissimè succenseret, siquando fortè huius beneficij immemorem aut benefactori deprehendisset ingratum? Enimuerò Dominus Deus tuus, ipsa etiam tibi instrumenta largitus, ex nihilo fecit hæc omnia. Nec modo fecit, sed & compegit etiam & formauit ac quoque illustrauit officio. Quomodo non is omni iure sibi gratias exigit ampliores?* sic ille.

4. Quarto. Quòd ad beatitudinem supernaturalem & vitam æternam; vt Deum amemus & æternùm eum videamus, eiusq; bonis omnibus perfruamur in æternum.

5. Quinto. Quòd propter nos omnia alia, vt nobis seruirent & auxilio essent ad consequendum finem nostrum; vt eis dominari possemus, & mortem viuentibus inferre absque iniuriâ, quo nos sustentaremur.

C. II. *Pro beneficio conseruationis.* SECVNDO. Gratias agamus ob beneficium conseruationis. 1. Primo quòd nos in esse conseruet & sustentet, quasi pendulos in aëre, ne in nihilum nostrum relabamur. Non enim possumus per nos subsistere, vti pictura vel domus: sed egemus perpetuò sustentante Creatoris manu, vti lumen vel radij solares solis influxu. Vnde sicut omni momento, omni respiratione, vitam à Deo accipimus: ita semper ei grati esse debemus.

2. Secundo. Quia nos alit & vestit quotidie. Si contingeret nos in itinere fatigatos ad pedem alicuius turris quiescere fameque & siti plurimùm affligi; esset autem in turri quispiam, qui cibum & potum

potum affatim nobis demitteret, possemusné nos continere, quin oculos nonnunquam eleuaremus quis ille sit, qui tam bene de nobis meretur? Id autem facit Deus. Vnicam refectionem misit aliquando Danieli in lacu leonum: & quàm eam grato suscepit animo Daniel? *Recordatus es mei Deus*, inquit, *& non dereliquisti diligentes te*, Daniel. vlt. Nos quotidie à Deo pascimur: quantas ei gratias debemus?

3. Tertio. Quòd omnes alias creaturas destinauit in seruitium, obsequium & conseruationem nostram. Angelos inprimis in custodiam & præsidium nostrum, licet multò nobis præstantiores. Deinde mundum totum assiduè nobis laborare fecit; nobis enim gyrantur cœli, splendet sol & luna, lucent sydera, spirant venti, coguntur nubes, descendunt imbres, assurgunt montes, currunt flumina, mouentur maria, germinat terra, fæcundatur aqua & parturit omnis rerum natura. Ille *solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos*. Quidquid sub cœlo reperitur, aut est in vsum hominis, aut in vsum eius rei, quæ homini famulatur. Licet enim homo non vescatur muscis, quæ in aëre volitant: vescitur tamen auibus, quæ muscis illis aluntur. Et licet non manducet herbas agrestes, manducat tamen pecudes & bestias variarum specierum, quæ herbis illis aluntur, &c. Omnia quæ sub cœlo sunt, nostræ conseruationi seruiunt. Quædam enim sunt ad nos nutriendos, quædam ad vestiendos, quædam ad docendos, quædam ad recreandos, quædam ad castigandos, quædam ad sanandos. Quot genera ciborum, ad nos alendos? quot pellium & tegumentorum, ad vestiendos? quot herbarum, ad curandos? quot rerum diuersarum formæ & species, ad recreandos? Aliæ oblectant oculos vt flores & colorum varietates: aliæ aures vt harmoniæ musicæ & auium cantus: aliæ nares, vt odores & aromatum species: aliæ os & palatum afficiunt, vt infinita fructuum, piscium, volucrum & quadrupedum genera.

4. Quarto. Quòd ab innumeris malis nos præseruarit, tam fortunæ quàm naturæ, in quæ iure incidere poteramus. Alios enim videmus cœcos, alios claudos, alios mancos: hunc podagrâ, illum herniâ, alium calculo affligi; alios repentinis casibus opprimi & mori; quosdam in carceribus computrescere, nonnullos seruitute premi intolerabili, alios ad triremes, alios ad furcas, rotas, ignes condemnari. In quæ omnia incidere poteramus, quia eiusdem cum illis naturæ sumus, nec multum dissimiles culpâ. Et si in hæc incidissemus, forsitan patientiam perdidissemus; & mori desiderassemus: nec non omnia nostra libenter dedissemus, vt ab ijs liberaremur. Quas gratias ei egissemus, qui nos ab eiusmodi malis liberasset? Eas igitur Deo agamus.

D. III. TERTIO. Gratias agamus ob beneficium redemptionis. Primo; quòd ipse in propriâ personâ nostram carnem induerit & in terras ad nos descenderit, nosq; redemerit, cùm nemo alius id præstare potuisset: vitam etiam ipsam dederit. *Pro beneficio redemptionis.*

1. Secundo. Quòd modo tam difficili, tot laboribus, cruciatibus, ignominijs &c. cùm sufficeret 2. vnica sanguinis gutta.

3. Tertio. Quòd à tantis malis nos redemerit, à seruitute nimirum peccati, mortis æternæ & diaboli. Peccatum certè tantum est pondus, vt nos in momento detraxisset in infernum, non minùs quàm Luciferum, nisi eius pondus Christus inhibuisset. Hinc peccata vocantur *rudentes*, 2. Pet. 2. quia vti funis nauticus, quo trahitur nauis oneraria; si forte aliquo lapsu tangat nautam, ilicò è naui excutit maximâ vi in aquas, aut medium findit: ita & peccatum mortale. Sic enim excussit Luciferum cum suis e cœlo in abyssum.

4. Quarto. Quòd tanta bona per eam redemptionem nobis parauerit. Doctrinam, exempla virtutum, adoptionem diuinam, thesaurum meritorum inexhaustum & perpetuum, sacramenta quibus à peccatis ablui, & gratiam comparare atque augere possumus; vitam æternam denique.

E. IV. QVARTO. Gratias agimus ob beneficium vocationis. Primo ad baptismum & fidem sine vllis præcedentibus meritis nostris; quod in eo nos abluerit & vestierit pretioso gratiæ ornamento. Nemo enim potest venire ad Deum, nisi ab eo tractus fuerit. Quot animæ nobiscum concreatæ sunt, quarum tamen aliæ in Turciam, aliæ in Indiam, aliæ in Barbariam, aliæ in Iudaismum, aliæ in hæresum terras missæ sunt? Nos verò voluit esse Christianos Catholico loco natos. Quid verò, si nos in aliquam illarum terrarum infidelium ablegasset? An non ijdem essemus, qui sunt ipsi? *Pro beneficio vocationis.* 1.

2. Secundo. Quòd in verâ fide nos conseruârit. Quot enim millia Christianorum sunt, qui post agnitam veritatem relabuntur in hæresin?

3. Tertio. Quòd lapsos & errantes reuocauerit ad gratiam & iustificauerit. Quàm multi enim in grauia peccata inciderunt, è quibus non emerserunt? Nos verò quoties ad pœnitentiam voce magnâ vocauit & euocauit velut Lazarum è sepulchro? quot tabulas nobis adiecit, quibus enataremus naufragi? quàm patienter nos expectauit? quàm diu tolerauit? quoties & quamdiu oues errantes & a se fugientes, imò sibi resistentes quæsiuit? quàm paterne reduxit; quàm benignè vulnera nostra curauit? Quàm multos alios vocauit sed inefficaciter? quàm liberaliter bona per peccatum perdita pœnitentibus restituit? Denique hæc omnia nullis nostris meritis, sed solâ suâ misericordiâ nobis impertiuit. Quot millia animarum ardent nunc in inferno, iusto Dei iudicio, quibus hæc non præstitit, quæque saluatæ fuissent, si eandem gratiam, quam in nos largiter effudit, illis quoque donasset? Et quid amplius nos fecimus, quam illi? quâ re meruimus, vt fœliciores illis essemus? cur nos vasa honoris ad mensam Dei, illi verò vasa ignominiæ

miniæ ad menſam dæmonum facti ſunt? *ô altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei!*

F. V. *Pro beneficijs particularibus.*

QVINTO. Gratias agimus ob beneficia particularia. Primo: Ob ea quæ ſunt aliquo modo naturæ: vt quòd infantes non extincti; quòd non ex parentibus infamibus, illegitimis, hæreditario morbo infectis, magis & veneficis, mendicis, nebulonibus nati; quòd à parentibus pijs piè educati, quòd ſub diſciplinâ bene eruditi & à peccatis abſtracti, quòd bono ingenio, patriâ, familiâ, robore, ſanitate præditi, &c.

2. Secundo. Ob bona fortunæ, quòd honores, opes, dignitates, officia, ſtatum nobis competentem conſecuti. Item quòd aureo ſæculo viuamus; ſi enim tempore perſecutionis ſub Tyrannis vixiſſemus, fortè defeciſſemus à fide tormentis abſterriti: ſi tempore Lutheri, fortè ſeducti: ſi victuri eſſemus tempore Antichriſti, fortè rurſum in errorem ducendi.

3. Tertio. Ob ea quæ ſunt gratiæ propriè; quòd plurimæ peccandi occaſiones nobis ſubtractæ, tentationes mitigatæ, vires ad pugnandum auctæ: quòd à plurimis malis & damnationis periculis præſeruati: quòd innumeris bonis inſpirationibus Spiritûs S. quaſi à latere nobis adhærentis ad omne bonum excitati & inſtigati: quòd non pauca indicia habeamus nos eſſe in gratia Dei, nec non è prædeſtinatis.

Pro his alijsq; innumeris beneficijs, Deus, gratias tibi agimus, non quomodo Phariſæus egit. Non enim cenſemus nos obtinere hæc bona ex noſtris meritis, ſed ex tuâ gratiâ & miſericordiâ: non extollimus nos ipſos ſed indignos iudicamus, quibus hæc obtigerint: non aſpernamur proximos noſtros, qui hæc beneficia non acceperunt, ſed ijs condolemus, ideoque nos cum S. Franciſco maximos omnium peccatorum exiſtimamus, quia ſi illi tantam accepiſſent gratiam, fortè meliores nobis eſſent. Non præſumimus, ſed timemus, ne quod gratis datum eſt, rurſum à nobis auferatur: nec tantummodò gratias pro acceptis agimus, ſed prætereà humiliter precamur, vt hæc bona tua in nobis conſeruare & augere vſque ad finem vitæ noſtræ digneris.

Sed ad finem audiamus, quales agere gratias ſoleant Deo improbi: quò eorum ingratitudinem toto pectore horreamus. Hiſtoriam refert Mart. Delrius l.3 diſquiſit. mag. p. 1. q. 7. ſ. 2. in hæc verba: *Exemplum dabo, quod etſi recenti ferè memoria multis notiſſimum, ſine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo: In Flandriæ Comitatu Prioratus eſt. Tres ibi nomine tenens monachi degebant, re ganiones & concubinarij. Sua cuiq; erat; nec pudor vllus aderat, ſimul helluari & libidinari. Quadam die in ſeram noctem compotatione protractâ vnus qui minus ſceleroſus, ſat (ait) Baccho, Ventriq; datum: Deo gratias ſaltem. Ego verò, ſubinfert alius procacior, cacodæmoni gratias ago & agendas cenſeo, cui operamur. Et cum riſu menſa relicta, ruitur in cubilia. Singuli cum ſcorto vix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi ianua reſerata dæmon, magni, atri & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cum eo coci duo paruuli, obambulat, & lectos circumſpicit toruo vultu; deinde horrendâ voce: vbi, qui mihi gratias egit? adſum, referam, lecto abſtrahit pauitantem, fermè præ metu animam efflantem. traditum cocis iubet infigi veru & luculento igne probè aſſari. parent promptè: aſſatur infelix, emoritur planiſſimè, ceteri ferè præ formidine: aſſi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad ſuperſtites ſub ſtragulis trepidantes vix viuos: digni vos etiam (ait) pari ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi. Vetor vi maiore, inuitus abeo, & moneo: reſipiſcite, aut manent terribiliora. Diſparent larua: nec tamen his alijs animus redijt vel vox, niſi clarâ iam luce. Vbi ſurrexêre, collegam inueniunt mortuum, & (ne viſum inane putes) plenè aſſum. Haud ſcio, an ab aliquot ſeculis quidquam ad exemplum vtilius acciderit: ſcio locum & Ordinem; ſed vtrumq; ſilentio inuoluo.*

CONCIO VI.

QVOD NEMO CVIQVAM SE PRÆFERRE DEBEAT.

I. *Quia qui alteri ſe præponit, deijcit.*
II. *Quia inuidiæ ſe exponit & odio.*
III. *Quia temerè agit.*
IV. *Quia bona eius aliena ſunt.*
V. *Qui ſe exaltat, humiliabitur.*

THEMA.

DEVS, *gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum.* Lucæ 18.

A. REgius Propheta Pſ. 79. lamentatur inter alia, quòd vinea populi Iudaici deuaſtanda ſit à ſylueſtri apro & ſingulari fero, hoc eſt, à ſuperbiſſimo Nabuchodonoſore, qui poſteà captiuum duxit populum in Babylonem. *Exterminauit eam aper de ſyluâ*, inquit, *& ſingularis ferus depaſtus eſt eam.* (loquitur de futuro, iuxta morem Prophetarum: qua tam certò res euentura erat, ac ſi iam eueniſſet.) Porrò D. Auguſtinus myſtico ſenſu per aprum illum ſeu ſingularem ferum, ſuperbiam denotari ait, quia, vti aper ſolitarius eſſe ſolet, ita & ſuperbia conſortem reſpuit: *ſolus enim ſuperbus ait: Ego ſum, ego ſum, & nemo*; inquit Auguſt. Suffragatur eidem S. Patri Innocentius, de vilit. condit. hum. vbi ait: *Omnis ferè vitioſus diligit ſibi ſimilem, ſolus ſuperbus odit elatum; vnde inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia.* Suffragatur & hodiernum Euangelium, in quo ſuperbus Phariſæus velut aper ſolitarius & ſingularis omnibus ſe præfert, æqualem nullum recipit. Ait enim: *Deus, gratias*

gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum. Quid est cæteri hominum, inquit Augustinus hom.36. de verb. dom. super hoc Euang. *nisi omnes præter ipsum? Ego, inquit, iustus sum: cæteri peccatores.* O aper de syluæ! ô singularis ferus! Atque vtinam hic aper non vastaret etiam modò Ecclesiam Christi. Sed heu! nihil ferè communius quàm alijs se præponere: vnde magna sæpe odia, pessimæ æmulationes, & diuturnæ inimicitiæ nascuntur in Ecclesia. Ingreditur hic aper ad forum, ad mensas, ad altare ipsum; siquidem & in templis contenditur de præeminentiâ. Quoniam igitur huic vitio obuiare voluit Dominus in hodierno Euangelio, obuiabimus & nos pro modulo nostro, argumenta proponendo, quæ vitium hoc dissuadeant.

B. I. *Quia qui alteri se præponit, se deijcit.*

Noli cuiquam te proponere. PRIMO. Quia qui alteri se præponit, viliori se loco collocat, vilioremq; se facit eo, cui se præponit, contra intentionem suam; siquidem inferiorem locum ipsamet Dei sapientia elegit & tenuit, adeoque honoratiorem fecit. Apud homines quidem nondum omninò constat, quis sit locus honoratior, ambulare in dextrâ, vel in sinistrâ: vel quis locus honoratior sit in mensâ. Quod si tamen videremus morem incedendi vel sedendi Principibus consuetum; sine dubio illum sequeremur, & tunc eum locum pro honoratiore haberemus, quem ipsi vel censerent, vel inter subditos suos occuparent. Iam verò multò magis standum est iudicio Dei, vti in alijs omnibus, ita & in hac re. Quem verò locum putatis occupasse Deum inter homines? nônne in Bethlehem nasciturus, infimum elegit, extra ciuitatem in speluncâ, relinquens alijs diuersoria? nônne à Ioanne baptizari voluit, quem ipse potius baptizare debebat? nônne Petro & discipulis suis lauit pedes, qui ab ipsis potiùs lauari debuisset? nônne inter latrones pendens abiectissimum & maximè infamem elegit sibi locum, medium scilicet velut Dux latronum? Adhæc nônne Luc.14. expressè docuit ambiendum, & occupandum præ omnibus infimum locum esse? Nemo igitur dubitare debet locum inferiorem, esse reuera & coram Deo digniorem superiore, quem mundus quidem digniorem putat, sed fallitur: quia potiùs credendum Principibus quàm vulgo, Deo quàm hominibus. Ac licet constaret locum aliquem esse viliorem, in mensâ v. g. vel in templo: eo ipso tamen, quòd Rex vel Princeps illum occuparet, honoratiorem redderet suâ præsentiâ. Si enim aliquis Princeps nunc templum ingrederetur, & nouissimo loco sederet: eò etiam se conferrent omnes eius nobiles, & quò quis vicinior Principi sederet, eò honorabilior reputaretur: licet omnia illa loca nos alioquin infima putaremus. Cùm ergò nunc sciamus Deum in mundo nouissimum locum semper prætulisse & occupasse; illuc etiam nobis necessariò concedendum erit, si reuerà & coram Deo magni & gloriosi esse volumus. Vnde maximi quique sancti & Deo amicissimi, ad illum se contulerunt, & pro eo contenderunt, quem viderunt occupasse Dominum suum.

Non quærit quidem humilis locum inferiorem tanquam digniorem, sed tanquam viliorem. Fit tamen nihilominùs mirâ Dei dispositione locus ille dignior, quia cedit illi in gloriam coram Deo & sapientibus, atque ita acquirit humilis honorem, dum videtur eum perdere & respuere; ad eum ferè modum, quo pictor ille Nealces dum equi imaginem ex indignatione voluit destruere, quod oris spumam exprimere non posset, proiectâ in tabulam spongiâ, hoc ipso spumam illam affaberrimè expressit: autore Valerio M. Plinio & Plut. Sic enim vir humilis, dum honorem à se amoliri, suamq; excellentiam vult deprimere & obscurare, eligendo obscuriorem locum, hoc ipso magis extollit & consequitur honorem.

C. II. *Quia inuidiæ se exponit & odio.*

SECVNDO. Quia qui alteri cuicunque tandem se præponit, inuidiæ se exponit & odio, adeoque pro tranquillo loco turbulentum sibi deligit; nemo enim nescit, quot inuidiæ & oblocutionum telis appetatur, qui alijs se præponit. Scimus alta ædificia editisque in locis posita, à tempestatibus maximè infestari, non item humilia, & quæ in vallibus sunt: sic locus eminentior, detractionibus & ludibrijs, nec non omnis generis insidijs obnoxius est; non item humilis. Rursum vt elementorum tranquillissimum est terra, quæ infimum orbis locum tenet: supremum verò, ignis, inquietissimum: ita & vir humilis omnibus se inferiorem reputans, quietissimo est loco: superbus verò se extollens, omnium inquietissimo. Videre id erat in Lucifero, qui cùm diceret: *In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum; ascendam super altitudinem nubium, &c.* Isa.14. mox à Michaële & cæteris angelis vnanimiter impugnatus, & in abyssum est deiectus: dicente nimirum Michaële: *Quis vt Deus?* (vti sonat eius nomen, *Mi, quis: cha, vt: El, Deus.*) Expertus idipsum est Ioseph, licet absq; suâ culpâ: qui cùm fratribus narrasset somnia sua, quibus indicabatur fore ipsum dominum illorum: mox sibi infensos habuit & vitæ insidiatores. Quamobrem Cato de republ. Rom. licet optimè meritus, nullam sibi in foro statuam erigi voluit, ne inuidorum obtrectationibus pateret. Vnde rogatus, cur inter tam multos nobiles statuam non haberet: *Malo*, aiebat, *bonos ambigere, quamobrem id non meruerim: quàm, quod est grauius, cur impetrârim mussitare.* Refert Maiol. tom.2. canic. col.1. Rectissimè igitur monet S. Bern. serm.37. in Cant. vt ne vlli quidem nos comparemus, nedum præponamus. *Comparare*, inquit, *te noli maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni; recumbe in nouissimo loco, vt solus videlicet omnium nouissimus sedeas, teq; nemini, non dico præponas: sed nec comparare præsumas.* Item ib. *Non est periculum*, inquit, *quantumcunque te humilies, quantumcunque reputes minorem, quàm sis. Est grande malum, horren-*

dumq; periculum, si vel modicè plus vero te extollas, si vel vni videlicet in tuâ cogitatione te præferas, quem fortè parem tibi veritas iudicat, aut etiam superiorem. Quemadmodum enim si per ostium transeas, cuius superliminare nimium bassum sit: non nocet, quantumcunque te inclinaueris; nocet autem, si vel transuersi digiti spatio, plusquam ostij patitur mensura, erexeris, ita vt impingas, & capite quassato collidaris. Sic in anima non est timenda quantalibet humilitas; horrenda autem nimiumq; pauenda vel minima temerè præsumpta erectio. Sic Bern. Refertur in lib. sent. Patrum, §. 121. vocem aliquando ad S. Antonium in cellâ orantem esse delapsam: *Antoni, necdum ad mensuram coriarij istius, qui in Alexandriâ est, peruenisti.* Quo audito senex consurgens manè, arrepto baculo festinus aduenit Alexandriam. Cumque ad designatum hominem peruenisset, & ingressus fuisset, ille viso tantò viro obstupuit. Cui senex dixit: *Refer mihi opera tua, quia propterea de deserto veni.* Qui respondit: *Nescio, me aliquando boni aliquid perpetrasse, vnde & ex cubili proprio manè consurgens, antequam in opere meo resideam, dico, quòd omnis hæc ciuitas à minore vsque ad maiorem ingrediatur in regnum Dei, propter iustitias suas; ego autem solus propter peccata mea, pœnam ingrediar sempiternam; quod verbum antequam quiescam serò, ex cordis mei recenseo veritate.* Hoc audiens B. Antonius, dixit ei: *In veritate, fili, sicut bonus artifex, sedens in domo tuâ cum requie, regnum Dei adeptus es: ego autem velut sine discretione omne tempus meum in solitudine conuersatus, necdum verbi tui assumpsi mensuram.*

D.
III.
Quia temerè agit.

TERTIO. Quia temerè agit, qui alteri se præponit: de re ignotâ & apparente iudicat, ideoq; facilè errat. *Homo videt ea, quæ parent; Dominus autem intuetur cor*: ait Deus ad Samuelem, quando iussit, vt de filijs Isai vngeret vnum in regem, 1. Reg. 16. Noluit enim, vt staturam aut externam formam consideraret: factumque vt minimus omnium, Dauid, eligeretur. Libro clauso simile est cor hominis, quod à solo Dei oculo penetratur. Apparet quidem externè alter liber altero præstantior, quia scilicet elegantiori operculo tectus & compactus est. Si tamen aperirentur ambo, sæpenumerò vilior foret, qui pretiosior parebat. Ita quamdiu libri mentium humanarum clausi erunt, tamdiu impossibile nobis erit, iudicium de illis ferre, aut comparationem instituere. Quòd si vnus liber elegantiùs compactus est: alter fortè intùs elegantiori calamo conscriptus est. Quòd si elegantiori quidem litteraturâ exaratus est, alius forsitan rudi quidem stylo scriptus, nobiliores tamen tradit artes. Ita res habet inter homines. Si enim alterum viceris dote vnâ, facilè fit, vt vicissim ab eo vincaris alterâ & maiore quidem, non secus ac pauo cantu superatus à lusciniâ, plumis longè antecellit. Elegantiùs vestitus es: sed alter est formosior. Formâ præstantior es: sed alter sanior ac robustior. Dirior es; sed stupidus fortè & sine cerebro sicut pulchræ laruæ: ille autem doctior & ingenio fœlicior: vel tu doctior, ille probior: tu nobilior, ille docilior, & reip. vtilior. Sæpe enim, quæ imperfectiora sunt, plus habent vtilitatis, vel magis sunt necessaria, vti panis quàm caro, aër quàm ignis. Mente citò complecteris, quod ille segniter; sed fortè labore tarditatem compensat, sicut tardigradi dum semper ambulant, sæpè ad metam citiùs veniunt, quàm celeriores passim subsistentes. Piscium aliqui tardissimi, vti Rhombus, Scatina, Rhaia, &c. sæpe reperiuntur in ventre habere mugilem omnium velocissimum. Virtutem nunc colis: ille vitia; verùm fortè non perseuerabis; ille autem resipiscet explebitque in breui tempora multa. Atque ita patet iudicium hominum, quoad præcellentiam, non esse aliud quàm cœcorum de coloribus, vel puerorum de libris iudicium. Pueri enim libros illos eligerent, & reponerent digniori loco Bibliothecæ, qui extra pulchriores parent: si tamen doctus aliquis superueniret, illos deijceret, & alios reponeret, qui præstantiorem tradunt doctrinam. Sic fit in Bibliotheca Dei.

E.
IV.
Quia bona eius aliena sunt.

QVARTO. Quia bona, propter quæ meliorem se existimat, aliena sunt, & Deo debita. *Omni enim, cui multum datum est, multum quæretur ab eo*, inquit Dominus, Luc. 12. Patet enim in parabolâ talentorum, vbi quantum quis accepit, tantundem superlucratus fuit, & Domino suo attulit: *Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Domine, duo talenta tradidisti mihi; ecce alia duo*, Matth. 25. Hîc enim non obscurè indicatur, tantundem lucri à quouis repetendum esse, quantum accepit talentorum; ac licet libero arbitrio faciamus lucrum, hoc ipsum tamen lucrum, Dei gratiæ potissimùm adscribendum est. Vnde Luc. 19. ita loquuntur serui illi: *Domine, mna tua acquisiuit decem mnas*, &c. q. d. gratiæ tuæ debeo hoc lucrum. Siue ergò talenta sint, siue talentorum lucra, propter quæ alteri te præponis, omnia debes Deo. Et si tibi non insunt mala, quæ in altero vides; hæc ipsa etiam tua quodammodò reputare debes, vtpote in quæ prolapsurus fueras, nisi te præuenisset diuina gratia. *Domine*, ait S. Augustinus l. 2. confess. c. 7. *gratiæ tuæ deputo, quæcunque non feci mala.* Quòd si igitur omnia tua bona Deo debes, rationem de illis redditurus, quid est, quòd alteri te præponas? Quis enim vnquam alijs se præposuit propterea, quòd plus debeat quàm ipsi? Hoc si attendisset Pharisæus, nequaquam extulisset se supra Publicanum.

F.
V.
Quia qui se exaltat, humiliabitur.

QVINTO. Quia *qui se exaltat, humiliabitur*, inquit Dominus in hodierno Euangelio. Experimur quotidie hoc, quod dixit Dominus, idq; quatuor modis fieri indicat Ecclesiasticus, c. 10. cum ait: *Odibilis coram Deo & hominibus est superbia, & initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictione, & subuertet eum in finem.* Humiliantur ergò, qui se exaltant, Primò,

1.

quia

quia contemnuntur à Deo, qui expuit quodammodò in omnem superbiam, sicuti Ducissa v.g. aliqua; cùm videt ciuium vxores & filias superbè adornatas. Dixit regius Propheta Ps.72. *Deiecisti eos, dum eleuarentur.* Ita Iehu rex Israël, cùm videret Iezabelem caput adornantem & oculos stibio depingentem, iussit eam præcipitari, 4. Reg. 9. Vt enim luna, quando versus terram splendida est, tunc versus cœlum obscura est, & è contrà: ita qui mundi fulgorem captat, & magnus in eo esse contendit: coram Deo obscurus est & nihil: qui verò in mundo fulgere renuunt, Deo gloriosi sunt. Quòd si igitur Deo sunt odibiles quicunque se extollunt, hoc ipso humiliantur, quia fauorem eius perdunt. *Quantus enim es in oculis Dei, tantus es & non amplius*, ait humilis Franciscus.

2. Secundò, quia contemnuntur etiam ab hominibus, nec quod optant, consequuntur; volunt enim videri, honorari, laudari: ideò primus locus ambitur, ideò nouus vestium ornatus quæritur, ideò comunt se mulieres, alij multa & dicunt & faciunt: fit tamen vt plurimùm Deo disponente, vt nemo eos videat, miretur, laudet vel honoret, sed quiuis potiùs contemnat & in fastum eorum expuat; siquidem honor, vt Chrysostomus ait, *vmbra est, quæ sequentem fugit, fugientem sequitur.* Ludibrio habitus est Imp. Commodus, quando leonis pellem induens & clauam manu gerens, Hercules haberi voluit: nam risum alijs mouebat, tametsi capitalem. (Vnde Dio docuit socios artem celandi risum, comestione & motu stomachi.) Quâ occasione plures Christiani passi sunt. Sur. 25. Augusti.

3. Tertio, quia labuntur in peccata multa & ferè turpia, vt ex hoc eorum contemptus crescat. Patuit hoc in primis nostris parentibus, qui cùm Dei similitudinem & omniscientiam appeterent, in fœdam nuditatem prolapsi sunt, de quâ priùs veluti infantes nihil erubuerant, posteà verò sentientes in se motus concupiscentiæ, turpiter confusi sunt: maximè accedente Dei ironiâ: *Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est.* Narrat Euagrius in vitis PP. l. 1. c. 1. Ioannem Eremitam miraculis clarum & Theodosio Imperatori charum, sibi recensuisse de quodam Eremitâ admodum celebri, qui de suâ sanctitate cœpit superbire. Quod cùm aduertit diabolus, venit in formâ virginis ad ipsius cellam, serò admodum, rogans vt in domum admitteretur ne feris præda fieret. Admisit ille, & cum eâ fabulari cœpit: miscuit autem dæmon sermones amatorios, quibus ille ad libidinem accendebatur ita vt in facinus tandem consentiret adeoque se pararet. Tunc cachinnari diabolus, & dicere: *vbi iam es ô monache? cœlum putabas te conscendisse; sed ad infernum vsque descendisti, disce quia qui se exaltat humiliabitur.* Ille his auditis desperauit & ad sæculum rediens impudicè vixit: fugiens præ pudore conspectum sanctorum virorum. Ita nimirum superbia rectè confusione punitur. Non sine mysterio præcepit Deus Moysi Exod. 20. *Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.* Monet enim hoc præcepto, vt *in altari cordis tui non facias gradus, id est, non extollaris de tuis profectibus; alioqui reuelabitur turpitudo tua, quia superbiam mentis comitatur contumelia carnis;* ait Rupertus ibi.

Quarto, quia tandem siue in hac vitâ, siue in futurâ, *adimplebuntur maledictione & subuertentur.* Plenæ sunt tam sacræ quàm profanæ historiæ eiusmodi exemplis, quæ apertè hoc demonstrant. Sed satis sint ea verba hodierni Euangelij, *omnis qui se exaltat, humiliabitur.* Refert Petrus Damianus Episcopus & Cardinalis ad Desiderium Abb. ep. 16. c. 6. fuisse in Burgundiâ duos nobiles, quibus inter se bellum erat ob quædam prædia Ecclesiæ S. Mauritij. Ante congressionem alter eorum audiebat sacrum, in quo ad extremum Euangelij, eadem hæc sententia recitabatur: *Omnis, qui se exaltat, humiliabitur,* &c. Quâ auditâ ille superbè simul ac blasphemè negat eam veram: *Etenim,* addebat, *si ego me humiliassem, non fuissem ita exaltatus, neque adeò potens factus.* Sed quid accidit? Equum habuit iste eximiæ fortitudinis & celeritatis, qui cùm præcedente nocte fuisset solutus, accesserat ad aceruum salis, atque ex eo multum comederat. In prælio igitur, cùm prope aquas esset, & siti æstuaret, frænum Domini sui manibus excussit & ad aquas accurrit, caputque immersit pertinaciter. Accurrunt igitur inimici eius & eorum vnus gladio blasphemum eius os percussit, eumque occidit. Atque ita tandem expertus est, veram fuisse illam Domini sententiam. Sanè Publicanus *præ Pharisæo iustificatus descendit in domum suam.* Mira profectò res: damnari Pharisæum cum suâ iustitiâ; saluari Publicanum cum suis peccatis. Sed illud fecit superbia: istud præstitit humilitas. Refert S. Augustinus l. 21. de ciuit. cap. 5. fontem esse in Epiro, qui candelas ardentes extinguat, extinctas accendat. Similis fons est Deus, accede cum candelâ propriæ iustitiæ, ardente per superbiam: & statim ea extinguetur. Accede cum candelâ peccatorum extinctâ, per humilitatem: & continuò accendetur. Candela accensa Pharisæus, extincta Publicanus: ille in templo extinctus, hic Dei gratiâ accensus est. Nos ergò, Auditores, Publicanum hunc imitemur, Pharisæum detestemur. Nemo nostrûm ponit vinum nobile in vas confractum: ita nec Deus gratiam & dona sua in superbum & iactabundum, qualis erat hic Pharisæus. Vt ergò impleamur Dei gratiâ, simus vasa integra & humilia, &c.

***

CONCIO VII.

QVÆ SINT PARTES viri humilis.

I. *Subijce te Deo,* 1. Fidem adhibe. 2. Præcepta amplectere, 3. Virgam exosculare, 4. Noli extolli ob merita tua.

II. *Subijce te proximo.* 1. Nemini te præpone, 2. Iudicium tuum ne alteri facile præfer.

III. *Senti de te humiliter.* 1. Considera lapsus tuos, 2. Noli attendere ad laudes tuas.

IV. *Humiliter de te loquere.* 1. Deprome miserias tuas, 2. Reprehensionem lubens accepta, 3. De te modestè, de alijs honorificè loquere, 4. Te ipsum ne commenda.

V. *Extra, in conuersatione præ te fer modestiam.* 1. Puni errata tua, 2. Ne quære applausum hominum, 3. Titulos tibi indebitos ne admitte.

THEMA.

Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare, &c. Lucæ 18.

A. EVenit quandoque vt Ludimagister aliquis nobiles habeat pueros, sed inertes & qui plures annos in inferiori classe desideant. Illos igitur, vt ad discendum stimulet, confundere instituit & ex infimâ classe puerum fortè nuper institutum vocat, qui cum his ignauis disputari abstractum vocat, qui cum his ignauis disputuri abstractum vocat, qui cum his ignauis disputari eosque vincat & confundat. Ad eundem modum venit è cœlo Ludimagister noster Christus vt nos in omni virtutum genere erudiret, inprimis verò in humilitate, quam *primam Christianorum virtutem* vocat Hieron. in Epitaph. Paulæ: quamq; non tribus tantum annis, vt cæteras, sed 33. docuit. Sed reperit discipulos quidem capaces, vti Pharisæos, & alios Iudæos, qui tamen in eâdem classe diutissimè morabantur, nec quidquam in hac virtute proficiebant. Igitur in confusionem eorum aduocat in hodierno Euangelio Publicanum de telonio abstractum, & opponit Pharisæo, qui necdum prima virtutum elementa, humilitatem scilicet, nouerat. Et certè Publicanus confudit ac vicit multis partibus Pharisæum; *descendit enim iustificatus in domum suam ab illo,* inquit Dominus. Quoniam verò inter Christianos etiam multi, imò plurimi sunt, qui virtutem hanc non callent, nec vnquam in eâ proficiunt: inspiciamus concertationem Publicani cum Pharisæo & quouis alio superbo, vt inde nos eruditi discamus humilitatem.

B. I. Publicanus PRIMO à longè stetit, seu remotissimus ab altari & apud ianuam, vt solemus dicere, vbi pauperes & abiecti locum sortiuntur. Ad huius exemplum, subijce te Deo. Ac Primo eius arcana ne rimeris, aut curiosè disquiras, sed sufficiat tibi à longè ea aspicere, & nosse quòd reuelata sint: vt articuli fidei, & quòd Deo omnia sint possibilia. Cur enim tot millia Bethsamitarum punita sunt à Deo morte subitâ, nisi quia de propè & curiosè inspexerunt arcam Dei? 1. Reg. 6. Et cur tot viri docti lapsi sunt & labuntur etiamnum sæpe in hæresin & pereunt, nisi quia cum Bethsamitis scrutari arcana Dei & scripturam plus æquo machinantur, adeoque cum Pharisæo nimis appropiant altari? Plinius senior rerum naturalium acerrimus indagator, cùm, vt scribit Plinius iunior ad Cornel. Tacitum Historicum, mirabile incendium montis Vesuuij conaretur explorare, appropians fumo, sulphure & cinere à monte eiecto, suffocatus & enectus est. Idem euenit superbis arcanorum Dei scrutatoribus; quia scriptum est: *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloriâ,* Prou. 25. Vnde Dominus ad montem Sinai fumantem vetuit accedere, eumq; tangere sub pœnâ lapidationis: Solus Moyses admittebatur in caliginem, Exod. 19. Quâ re indicare voluit Deus, vt intellectum ei nostrum subijceremus, in rebus præsertim fidei, eiusq; arcanorum: & contenti essemus, quòd Deus Ecclesiæ ea reuelârit, quæ nobis credenda proponit.

Subijce te Deo. 1. Fidem adhibe.

Secundo eius præcepta, prompto facilique animo amplectere, & totum id bonum existima ac sanctum, quod præcipit siue per se & scripturam, siue per vicarios suos & Ecclesiam; & ita subijcies Deo voluntatem tuam. Non enim qui inclinat Deo caput aut genua tantum, humilis censendus est, sed qui inclinat ei voluntatem suam. Et talis quodammodo longè stat à Deo, cùm eius præceptum audit; quia sufficit ei intellexisse Dei mentem: non curat enucleare eius verba, rimari causas, vtrùm iusta vel iniusta, facilia an difficilia præcipiat. Hoc egit populus Israëliticus, iuxta præceptum Domini, cum Domino promulgante legem decalogi in monte Sinai, *de longè* stetit, vt dicitur Exod. 20. quasi contentus scire Dei mandata, non cupiens examinare. Qui hoc non facit, superbus est, voluntatem suam Deo non subijcit: Pharisæus est. Tales verò inprimis hæretici, qui tametsi plebeij & indocti, ipsimet legere & exponere Sacram scripturam volunt, non contenti Ecclesiæ & SS. Patrum expositione: nec dubitant asserere, à Pontificibus & Episcopis ideò prohibita esse plebeijs Biblia, ne ipsorum fraudes, quibus vulgo illudant & pecunias emungant, deprehendantur.

2. Præcepta amplectere.

Tertio eius virgam exosculare, & reum te fatere, cùm te afflixerit vel affligi permiserit, dicendo cum Dauide: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum,* Psalm. 118. Tametsi enim is sæpè iniustè vexaretur à Saule, Semei, Absalone proprio filio: nihilominus semper iustitiam Dei in se agnouit, quia memor erat priorum peccatorum, quæ in Deum commiserat, tametsi in persecutores suos non peccârat.

3. Virgam exosculare.

Eadem

Eadem illa verba repetebat Mauritius Imp. quoties aspiciebat ante oculos suos necari à Phocâ vnum ex quinque liberis suis, apud Baron. anno 602. quia tametsi Phocam non offendisset, sciebat tamen Deũ se offendisse, & hanc cladem promeruisse.

Atque vt innocentem te scires, adhuc tamen de manu Dei suscipere disciplinam deberes; siquidem is tuus absolutus Dominus est, qui potest animam & corpus perdere in gehennam, vti figulus vas, quod facit. Sta igitur à longè in templo & noli appropinquare Deo, iustum te reputando coram ipso.

4. Noli extolli ob merita tua.

Quarto. Noli extolli vanis spebus, rebusque prosperis, ob fortunam vel merita tua, quomodo Pharisæus prædicans opera sua. De quibus Esaias ca. 58. ait: *Quasi gens, quæ iustitiam fecerit & quæ iudicium Dei sui non dereliquerit, rogant me iudicia iustitiæ, appropinquare Deo volunt. Quare ieiunauimus, & non aspexisti?* &c. Non, ita inquam, sed memor esto inprimis, quidquid boni habes, id à Deo te habere; proinde cum 24. senioribus illis mittere te debere coronam tuam ad pedes Dei, Apoc. 4. Deinde te à Deo rursum facillimè spoliari posse, & cristam tibi deponi: quo modo Sobnæ præposito templi dixit: *Ecce asportari te faciet Dominus, sicut asportatur gallus gallinaceus*, Esa. 22. *Quo die Seianũ senatus deduxerat*, ait Seneca de tranquill. c. 11. *populus in frusta diuisit. In quem quidquid congeri poterat, Dij hominesq; contulerant, ex eo nihil superfuit, quod carnifex traheret.*

C. II. *Subijce te proximo.*

1. Nemini te præpone.

SECVNDO. Stetit retrò Pharisæum, eò ipso, quòd à longè; Pharisæus verò prope altare. Ad eundem modum Primo nemini te facilè præponas, quia vel putas tibi inesse ampliora bona: & tunc cogitare debes, tibi non esse omnia. sicut enim Africa leones habet, leopardos & lynces; non autem apros, ceruos, capras syluestres: sic non omnia in te congesta sunt ornamenta, sed in alios plura, nec facilè est definire, vtra sint maiora. Vel putas alijs grauiora inesse mala, & vide ne fallaris, quia oculati esse solemus in alios; cæci in nosipsos; & tua deberes aliena reputare, vtpote in quæ lapsurus eras, ni à gratiâ præuentus fuisses, vel etiamnum labi potes. *Domine*, ait S. August. l. 2. confess. cap. 7. *gratiæ tuæ deputo, quæcunque non feci mala.* Et infrà: *omnia mihi dimissa fateor, & quæ meâ sponte feci, & quæ te duce non feci.* Multò minùs proximum contemnas instar Pharisæi hodierni, publicanum contemnentis. Potiùs conare te omnibus postponere præsertim æqualibus, & iuxta Domini præceptum nouissimum ambi locum, comparans defectus tuos cum aliorum virtutibus: piè etiam credens, constantiores fore alios, si occasio daretur martyrij, vt monet S. Aug. de Sancta virg. cap. 43. Docuit etiam hoc Apostolus ad Phil. 2. his verbis: *In humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes.* Et ad Rom. 12. *Honore inuicem præuenientes.* Cuius rei illustre exemplum in duobus habemus, Episcopis, & quidem iam sepultis. Cùm enim S. Ioannes Eleemosynarius Episcopus Alexandrinus defunctus inferendus esset in loculum, in quo duo iacebant Episcopi, illi duo plurimis inspectantibus visi sunt secessisse, & medium illum recepisse. Baron. anno 620. Similiter S. Germanus in templo suo honorem detulit S. Martino hospiti ad se delato. Cùm enim S. Martini corpus à Turonensi ciuitate Antisiodorum in templum S. Germani delatum esset, cessauit S. Germanus (qui alioquin tanti erat meriti, vt mortuos suscitaret) in domo suâ edere miracula eumque honorem concessit hospiti suo Martino. Ortâ siquidem inter Clericos contentione vter sanctus miracula, quæ fiebant, patraret, in medio vtriusque sepulchri statuerunt leprosum: qui mane facto sanatus fuit in ea parte, quæ S. Martino vicina erat, non ex altera. Rursum sequenti nocte pars altera versus Martinum vertitur, & manè facto sana in omnium oculis & ipsa reperitur, vt scribit Oddo Cluniacensis Abbas, qui ad hoc exclamat: *ô admirandæ vrbanitatis Germanum Pontificem, qui cùm tanti meriti esset vt mortuos suscitaret, in domo suâ hospiti suo tantum detulit honorem, vt insignorum exhibitione eo se videri vellet inferiorem!* apud Baron. anno 853.

2. Iudiciũ tuum ne alteri facilè præfer.

Secundò. Iudicium quoque tuum ne facilè præponas iudicio aliorum, non dico, præpositorum tuorum, sed nec æqualium. Inprimis Ecclesiæ & cõmuni Doctorum ac PP. definitioni non acquiescere, olet immanem superbiam. Ecclesia enim 1. Timoth. 3. *columna & firmamentum veritatis* vocatur ab Apostolo. Et S. Aug. epist. 118. ait: *De eo quod tota per orbem frequentat Ecclesia, disputare, an ita faciendum sit, insolentissima insania est.* Hoc quia non obseruarunt sectarij, in hæreticos euaserunt, dum vanæ gloriæ cupidi contra Patrum sententiam noua dogmata excogitarunt & impudenter propugnarunt. Plurium etiam æqualium sententiæ suam præponere, sapit similiter superbiam; plus enim vident oculi quàm oculus, & plus illuminant candelæ quàm candela; & vt scribit Seneca epist. 118. *magnum est apud nos veritatis argumentum, aliquid omnibus videri.* Quin & in rebus agendis proprio tantùm iudicio stare & alios nolle consulere, superbia non caret: cuius suspicionem vt effugeret Christus, ipse in consilium discipulos interdum adhibuit, non ex necessitate, sed ad instructionem nostram; vt cùm ait: *Vnde ememus panes, vt manducent hi?* Ioan. 6. *Et fit sæpenumerò*, inquit S. Chrysost. in cap. 12. ad Rom. *vt prudens quod oportebat, non videat; & stultior aliquid eorum, quæ conuenient, inueniat. Id quod in Moyse & socero suo factum est, in Saul & puero suo, in Isaac & Rebecca.* Quin etiam Aristoteles: *ad res magnas*, inquit, *consultores adhibemus nobis ipsis diffisi, quasi minus ad statuendum idonei*, l. 3. Eth. c. 4. Hoc est quod Apostolus etiam docuit ad Rom. 12. *nolite esse prudentes apud vosmetipsos.*

D. III.

TERTIO. deiecit in terram oculos, nolens ad cœlum eos leuare. Sic tu Primo, considera diligenter

Senti de te humiliter.

1\. Considera lapsus tuos.

lapsus & relapsus tuos quotidianos, ineptias, inconstantiam, vanitatem imbecillitatem; sic enim pudebit te tui, sicut Iunoniam auem pudet deformitatis pedum suorum cùm eam intuetur; & deprimit, quas priùs ambitiosè explicabat, plumas superbiæ. Inprimis pone tibi ante oculos stupendam oscitantiam tuam circa vitiorum extirpationem, virtutumque studium: quâ factum est, vt post tot annos ne vnam quidem virtutem inter tot bene agendi occasiones & incitamenta perfecte addidiceris, neç vnum quidem vitium perfectè extirpaueris, v. g. iurandi vel mentiendi, vel inebriandi, vel irascendi consuetudinem: imò contrà post tot increpationes, pœnitentiæ remedia & concepta proposita in sacramento pœnitentiæ, non desinas more canum redire ad turpem vomitum, more suum ad luti volutabrum & delictis nouis vetera cumulare. Ex quo capite meritò te mortalium infimum & inutilissimum reputare potes, quòd nemo alius cum tanta gratiâ & tot occasionibus bonis, tam pauca fecisset bona, tam multa perpetrasset mala; quod faciebat S. Franciscus, cùm se furibus & latronibus peiorem dicebat. Quibus si iungas veteres culpas etiam condonatas, Apostoli exemplo, dicentis etiam postquam misericordiam consecutus esset: *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei*, 1. Cor. 15. habebis affatim, cur oculos demittas.

2\. Noli attendere ad laudes tuas.

Secundò; noli attendere laudes tuas, si forsan à quopiam lauderis: noli cum Pharisæo ad cœlum oculos leuare: cum pauone ad pennas; sed demitte potiùs ad vitia & miserias tuas expendendas. Sicut puella nobilis & diues, pede tamen claudicans, non tam attendit ad genus & dotem suam, quàm ad defectum, nec facilè superbit. Impensè igitur laudatus cogita & responde Primo plus esse in te vituperio, quàm laude dignum. Secundo aliud esse Dei iudicium, aliud hominũ, persæpe laudantium, quod ille reprobat. Quàm multi cum Doctore illo Parisiensi ad iudicium ex inferno venient, qui in mũdo probatissimi videbantur? Multa concurrere debent ad hoc, vt bonum sit verè bonum & meritorium apud Deum; quia bonum est ex integrâ causâ, malum ex quolibet defectu: sicut longè citiùs aberratur à scopo, quàm is tangitur. Ad hæc si compares opus tuum, propter quod laudaris, cum operibus sanctorum, & cum obligatione tuâ, exiguum esse reperies. Vnde cùm S. Ioannis Eleemosynarij effusam in pauperes liberalitatem laudaret quispiam pauperum ac suspiceret, in more habebat dicere: *Frater, nondum pro te sanguinem fudi, sicut mandauit mihi Dominus.*

E.

IV. *Humiliter de te loquere.*

1\.

QVARTO. Confessus est suam miseriam, peccatorem se vocando, Dei gratia indigum: *Deus, propitius esto mihi peccatori.* Sic tu in sermone Primò deprome infirmitates tuas, non virtutes. Inprimis verò in confessione peccata tua fideliter enuncia, vt iustificeris & saneris; siquidem id præcepit Christus, cui in hac præsertim re non obedire, immanis est superbia. Dic enim mihi, si Reus aliquis incarceratus sciret, facinora sua constare Iudici: & Iudex aliud ab eo non peteret, quàm vt Reus facinora sua recenseret eius famulo: moxque dimissionem promitteret; an non insana foret Rei superbia, si scelera sua, Iudici priùs nota, dicere seruo nollet? Non minor est superbia nolentis confiteri. Cum enim sciamus Deo perfectissimè constare omnia nostra crimina ipsumque pro condonatione eorum aliud non petere, quàm vt eius seruo, sacerdoti, eadem enuntiemus: quomodo non intoleranda erit nostra superbia, si confiteri renuamus?

Deprome miserias tuas.

2\. Reprehēsionem lubens accepta.

Deinde deprehensus in delicto, caue id propugnes: sed magis fatere, & age gratias, licet superior non sit, qui corrigit; non secus ac si de faciei maculâ admonitus esses. Quare Ludouicus IX. Franciæ Rex morti proximus filio suo dixit: *Ita te geras, vt confessarij & necessarij tui liberè te admonere possint mali.* S. Chrysost. admonitus à vetulâ de moderandâ concionum subtilitate, gratiam ei habuit, & stylum mutauit. Philippus Macedo à seruo de indecorâ sessione in aurem monitus, seruum in amicitiam accepit. Antigonus à priuato Atheniensi de barbarâ locutione reprehensus, non excanduit ob censuram, nec tuendum suscepit barbarismum, sed maximâ frumenti copiâ censorem remunerauit. Nimirum agnouerunt isti, stultum esse, tueri vel inficiari errorem suum.

3\. De te modestè, de alijs honorificè loquere.

Tertiò. De teipso modestè, de alijs honorificè loquitor: non vti Pharisæus, qui de se magnificè, de Publicano loquebatur despectè. Excelluit in hoc humilitatis actu Dauid, qui Saulem licet inimicum, honorificè semper nominabat *Dominum suum*, & *Christum Domini*, imò & *Patrem suum*; seipsum verò *canem mortuum*, & *pulicem vnum*, 1. Reg. 24. Caue tamen affingas tibi falsa crimina. Etenim Augustinus serm. 39. de verbis Apostoli, ait: *Cùm humilitatis causa mentiris, si nõ eras peccator, antequã mentireris, mentiendo efficeris, quod euitaueras. Veritas in te non est, nisi ita te dixeris peccatorem, vt etiam esse agnoscas.* hæc ille. Caue etiam vera narres, quibus alios scandalizes: multò minùs teipsum inquines peccato, quo vilescas apud homines.

Porrò ignobilitatem tuam liberè confitere. Sic Agathocles Rex Siciliæ, figulo patre natus, cùm factus esset Rex, abacum suum fictilibus vasis instruebat, teste Ausonio, vel saltem inter aurea etiã fictilia ponebat. Augustus Cæsar nihil amplius, quã equestri familiâ vetere se ortum scribit, apud Sueton. Lescus ex aurifabro Rex Poloniæ factus, assiduè sibi produci crassos pannos in aspectum iussit, quibus priùs induebatur, apud Cromerum. Viligisus Archiepiscopus Mogunt. ex filio Rhedarij Episcopus factus, rotam pro insignibus assumpsit, quo pristinæ conditionis memor esset; quæ etiamnum Archiepiscoporum illorum insigne est.

4\. Teipsum

Quartò. Teipsum ne commendes aut iactes, gallinæ instar, quæ dum ouum suum, quod posuit, glo-

ne commenda.

citando prodit, perdit. Sic Pharisæus merita sua dũ deprædicat, amittit. Publicanus cõtrà, dum nullius meminit, absque dubio tamen aliquid habuit, meritum adauxit. Pharisæum imitantur nouatores, qui ridiculè & intempestiuè suas sententias aspergunt græcis voculis, sicque vanissimo aranearum reti vanas venātur muscas. Hoc est, ἀδύνατον, inquiũt. Hoc ex aduersariorum ὑποθέσει dicimus; quasi hæc ipsa latinis verbis enunciari non possent.

Minùs adhuc te commendaueris meritis ad te nõ pertinentibus. *Quid enim, quæso, ad nos maiorum virtutes, si ignaui fuerimus?* inquit S. Greg. Nazianzen. in Monodiâ. Nec denique ex abrupto & sine proposito te verbis vllis deprimas, sed occasionem expecta; vt cùm deferuntur tibi munera publica, quibus imparem te sentis & indignum. Tunc enim dicere posses cum Hieremia, c. 1. *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* Adhæc modum quoque obserua, vt non nimium te deprimas cum Socrate, qui dicebat: *Hoc vnum scio, quòd nihil scio.* Fætet siquidem mendax sui deiectio. *Sapientia est,* inquit Lactantius, l. 3. de falsâ Sap. c. 6. *vt neque te omnia scire putes, quod Dei est; neque omnia nescire, quod pecudis. Est aliquid medium, quod sit hominis, scientia videlicet cum ignorantiâ temperatâ.* Hęc nisi obseruaueris in suspicionem affectatæ laudis incides, & potiùs te commendare vel vituperare velle iudicaberis; quemadmodum Laërtius, cùm aliquãdo adolescentes Rhodios elegantiori cultu incedere conspexisset: *Hic factus est,* dicebat. Quod animaduertentes iuuenes, substrictâ tunicâ parcè sordideque amicti incedebant. Quibus visis Laërtius; *Et hic factus est,* aiebat. Maiol. to. 2. canic. coll. 7.

F. V. Extra in conuersatione præ te fer modestiã.

1 Puni errata tua.

QVINTO. Percutiebat pectus suum. Sic tu externè quoque præfer humilitatem; & inprimis puni errata tua cum Publicano tunsionibus pectoris & oculorum deiectione, cum Magdalena lachrymis, humicubationibus, cum Achab sacco & cilicio, Demonstra in vestitu, incessu, obsequio, oratione, &c. humilitatem: & hoc seriò. *Est* enim, *qui nequiter se humiliat,* Eccl. 9. Potest quidem in ornatiore vestitu latere humilitas: vbi tamen is superfluus est, & non necessarius ad status dignitatem conseruandã, superbiam intùs latentem prodit. Quomodo enim humilem dicam, qui cristatus, gladiatus, ocreatus accedit in templum, ad confessionem, Eucharistiã, supplicationem, &c. qui ante S. Eucharistiam genua non flectit, manus nõ erigit, ad S. hostiæ eleuationẽ pectus non tundit: in confessione & communione oculos non deprimit, sed vndique circumfert.

2. Ne quære applausum hominũ.

Secundò. Ne quæras humanum applausum ob ea, quæ in te cernis merita vel excellentias. Sic ait S. Iob c. 31. *Si osculatus sum manum meam,* id est, si meipsum honoraui, aut gloriam meam procuraui! Constantinus M. Imperator, cum tam multa & insignia templa ad honorem Dei & Sanctorum tum Romæ, tũ in alijs plurimis orbis Romani locis, maximis impensis erexisset, in nullo tamen ipsorũ nomen aut insignia sua adscripsit, aut affixit. Traianũ Imp. quòd singulis operibus suis nomen affixisset suum, *herbam parietinam* vocabat, quòd passim reperiretur muris adhærens. Baron. anno Christi 324.

3. Titulos tibi indebitos ne admitte.

Rursum titulos tibi indebitos ne admittas. Alexander M. ab adulatoribus Iouis filius dictus, sagitta percussus ostendit eis se mortalem. Canutus Anglorum Rex, adulatoribus suis dicentibus, quòd omnia eius imperio ad nutum parerent, sedem suam ad littus maris posuit, ibique mari præcepit, ne cõtra se excurreret, & regiam vestem contaminaret. Sed mari iussa spernẽte: *En,* inquit, *quàm ego omnibus imperito? Quin sciant omnes, qui terram incolũt, vanam & falsam esse Regum potentiam: atque vnum eo nomine dignum, qui verè imperium inhibet cœlo, terræ, mari;* apud Tymp. in spec. Magistr. sig. 78.

CONCIO VIII.

ARGVMENTA CVR reddendæ decimæ.

I. Lex naturæ.
II. Lex vetus.
III. Lex noua.
IV. Lex Iustitiæ.
V. Grauitas peccati, cum surripiuntur.
VI. Pœna fraudatorum.
VII. Retributio multiplex.

THEMA.

Decimas do omnium, quæ possideo. Lucæ 18.

A.

NIhil, Auditores, magis necessarium videtur esse domui, quàm tectum: & nihil interim periculosius, quàm tegulas & tectum domibus imponere; lapsus namque ex alto perpetuò timendus. Quod de tecto domus dixi, idem mihi dicendum de decimis videtur. Nihil in re temporaria magis necessarium sacerdotibus, quàm Decimæ; inde enim communiter illorum victus, & vestitus totaque sustentatio prouenit ac pendet. Interim tamen fatendum, nihil ipsis periculosius esse, quã de Decimis cõcionari. Incipiat enim Parochus adhortari parochianos suos, vt fideliter reddãt decimas, illicò adsiliet tota rusticorum cohors, & suggillabit pastorem suum, quasi ad rem suam nimium attendat, & auaritiæ æstu flagrans quærat tantũ, *quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi.* Quid agat igitur Sacerdos? Nisi quærat Decimas suas, non habebit, vnde viuat, & a multis decipietur, non sine graui fraudantiũ peccato: si quærat, auarus audiet. Quare sicut ædium Dominus non ipse ascendit tectum suũ, vt tegulas ei imponat, sed constituit murarium, huius artis gnarum: ita nos, Sacerdotes, non ipsi decimas nostras per concionem requiremus: sed alteri rerum perito hoc munus demandabimus.

Igitur oportunè occurrit nobis Pharisæus in hodierno Euangelio, qui loco Sacerdotum concionatur suo exemplo, & prouocat ruricolas ad reddendum debitum, cùm inter alia iustitiæ opera & istud de se recenset: *Decimas do omnium, quæ possideo.* Et si istud Pharisæus: cur non Christianus? Dicat ergo Pharisæus, quibus argumentis moueri homines debeant ad reddendas decimas.

B. I. *Lex natura.*

PRIMVM. Lex naturæ. Si enim natura doctrice scimus, obligari nos ad tribuendum Cæsari censum, & fructuum quotam Domino pro loco fundi, aut domus, quanto magis Deo obligabimur, à quo omnia habemus? Solent sæpe Domini tradere ruricolis suis agros pro tertiâ fructuum parte colendos: Deus, cuius sunt omnia, quibus fruimur, non nisi decimam petit. Meretur autem perdere agrũ, aut prædium, qui non reddit censum: ita & bona sua, qui Deo non dat decimam Cæsari quoque, velut supremo nostro Domino, nónne tributum reddimus, (licet ab eo fundum non habeamus) in recognitionem subiectionis? Cur ergò non Deo? Adhæc illis solemus primos fructus tradere, qui agrum stercorarunt nostrum: à Deo autem quid non habemus? Habemus terram, semen, solem, pluuiam, equos & boues: cur ergò partem ei non tribuamus suam, tot debitam titulis? Hinc etiam animalia quædam, ciconiæ & hirundines, quia per æstatem vtuntur ædibus nostris, quasi in compensationem deijciũt probus nostris, quasi in compensationem deijciũt prolem vnam, quam nos ideò vocamus *Decimam*: Atqui nos terræ incolæ nónne semper vtimur Dei domicilio? Refert etiam Ælianus lib. 4. c. 52. in Lybia animal esse, cuius nomen necdum cognitum; quòd, cùm venatu viuat, in vndecim partes prædam semper diuidit, decem quidem comedens, vndecimam verò relinquẽs. Quantò igitur deteriores homines, qui decimam non dant Deo? Accedunt item Gentiles aliqui; nam Romanos decimam dedisse Herculi, tradit Cic. l. 2. de offic. & li. 3. de nat. Deor. Arabes, vt scribit Plin. l. 12. c. 14. Deo Sabi decimas thuris dabant, quas eius Sacerdotes capiebant. Æthiopes etiam autore eod. l. 12. c. 19. Deo Assabino seu Ioui decimam Cinnamomi dabant, quã Sacerdos hasta diuidebat a reliquo. Quid igitur? nũ Christiani gentilibus deteriores sint?

C. II. *Lex vetus.*

SECVNDVM. Lex vetus. Deut. 14. *Decimam partem* (loquitur Deus ad populum) *separabis de cunctis fructibus tuis, quæ nascuntur in terrâ per annos singulos.* Et Leuit. 27. dicitur: *Omnes decimæ terræ, siue de pomis arborum, siue de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur.* Et Num. 18. *Filijs autem Leui dedi omnes decimas Israëlis in possessionem pro ministerio, quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis.* Et sanè præceptũ de decimis replicat sæpius in veteri lege Deus. Quid ita? ne fortè, si Sacerdotes & Leuitæ de decimis sæpius prædicarent, id cupiditatis & commodi sui causâ facere viderentur. Multi dicunt: non possunt Sacerdotes nisi de decimis concionari. Charissimi, si non vultis audire Sacerdotes; audite concionantem vobis Deum. Accedunt SS. Patrum exempla, qui in decimis dandis laudantur à sacris literis. Abraham in primis, qui de pugnâ victor rediens, & Sacerdoti Melchisedech obuians, decimas ei dedit ex omnibus quæ acquisiuit. Genes. 14. Nepos eius Iacob, Gen. 28. vouit Deo: *Cunctorum quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Tobias cap. 1. laudatur, quia omnia primitiua sua & decimas suas fideliter offerebat. Quibus accedit Pharisæus iste qui audet coram Deo quasi gloriari, quòd decimas daret omnium, quæ possidebat: quod quidem gloriâ dignum erat, nisi ipse vanus suiipsius præco fuisset.

Sed cur primitias (antiquo iure) & decimas, ais, dare iubemur, non secundas aut vndecimas? Ratio Prima: quia cùm denarius sit numerus perfectus, omnes in se numeros claudens, qui ab vno incipit & desinit in denario: Deus autem sit α, & ω. Principium bonorum, à quo omnia, & finis eorundem, in quem omnia tendunt: idcircò in subiectionis nostræ recognitionem & primitias soluimus Deo & decimas. Deinde quia à Deo habemus, quòd boni esse incipimus, & quòd tales ad finem vsque perseueramus. Tertio iuxta S. Tho. 2. 2. q. 87. a. 1. Quia denarius numerus perfectionis est, vltra quem nec ingenium, nec natio aliqua alium excogitauit, vt ait Francis. Venet. cant. ton. 4. c. 33. quia vlterior nõ datur. Idcircò vt homo suam perfectionem à Christo expectandam sciret, decimæ decretæ. Quarto. quia homo est decima pars rationalium creaturarum, cùm sint nouem angelorum chori: homo decimus cœlo destinatus: vt sciremus operibus nostris promerendam esse decimam cœlorum sedem. Ideò S. August. ser. de decim. ait: *Attende quòd creatura decima inter intellectuales creaturas est homo, quia angeli in nouem ordinibus, decimus autem ordo est hominum. Et ideò est hominis decimam soluere, vt ruinã angelorum valeat supplere.*

Cur parte decima exigitur. 1. 2. 3. 4.

D. III. *Lex noua*

TERTIO. Lex noua. *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo,* ait Dominus. Dicitur autem in veteri lege, Leuit. 27. *Omnes decimæ terræ Domini sunt, & illi sanctificantur.* Atqui id quod semel Deo sanctificatur, Dei semper manet. can. *Quæ semel.* c. 19. q. 3. Hoc etiam ex Domini sententia præceptum esse testatur Paulus 1. ad Cor. 9. dicens: *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participãt? Ita & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annũciant, de Euangelio viuere.* En Domini ordinationem, quæ sine dubio ad decimas, primitias & oblationes dirigitur. Datas autem esse à primis Christianis decimas, quibus nõ modò Clerici, sed etiam pupilli, viduæ, ægrotantes, peregrini, incarcerati, exules causâ fidei, ad metalla damnati liberaliter alerentur, testantur antiquissimi PP. Tertullianus, Cyprianus, Clemens, 2. constit. 29. 38. 39. Damasus item Papa, vt habetur in eius actis, præcipit decimas dari & primitias, & qui detrectarent, anathemate feriri. Et sanè in Cle. cupientes, de pœnis: præcipitur sub interminatione maledictionis

æternæ, omnibus mendicantibus vt à prælatis Ecclesiarum requisiti moneant populum ad reddendas decimas, eisdemque in confessionibus conscientias faciant. Et si hoc facere nolint, aut contrarium prædicent, suspensi sint & excommunicentur.

Sed vnde, inquies, est quòd laici decimas possideant? Sanè hoc scripto iure non continetur. Contingit igitur id duplici de causa: Tum quia tempore Caroli Magni crebræ erant exterarum nationũ irruptiones, quibus vti Regij præfecti resistere possent, militibus inde sumptus faciebant. Deinde quia Pontifices non satis fidebant se posse tueri iura sua à laicis principibus, dedisse eis videntur partem decimarum per speciem feudi & beneficij, malentes amittere dimidium quàm totum. Inde factum vt à Principibus transirent in ministeriales & equestres ordines; vti scribit Albert. Kranzius Metrop. l. 1. cap. 2. Hinc Fridericus I. Imp. in comitijs Geilenhesæ habitis ait: *Quod ad vos pertinet Pontifices, arbitratur Papa indignum, decimas, quæ in altaribus & personis Ecclesiasticis dedicatæ noscũtur, à laicis obtineri, nec vult intelligere olim Ecclesias varijs afflictionibus laborantes à laicis personis defensas, tum in beneficium remunerationis, quas abundè tenuerant, decimas in parte dimissas. Et quomodo indignum iudicabitur, siquis Ecclesiæ militans, Ecclesiæ stipendio foueatur?* Hæc apud Kranz. l. 6. cap. 52. Sax. Sed obijci posset Imperatori: habuisse etiam Iudæos sua & frequentissima bella: nunquam tamen ademisse laicos Leuitis decimas. Et certè si cessante causa cessat effectus: videntur decimæ tempore illo quo cessabant pericula, dimittendæ fuisse à laicis. Argumento est Carolus Martellus Franc. Rex, Caroli Magni auus, qui cùm decimas impetrasset à Papa easque proceribus Franciæ assignasset, eò quod duobus prælijs innumeros Saracenos fudisset, qui ex Hispania in Galliam irruperant & templa diripiebant; sanctè rex iurauit se eas Ecclesiæ redditurum, aut certè re æquiualenti cõpensaturum, quod tamen non præstitit. Vnde scribit P. Æmilius l. 2. de reb. gest. Francor. eius corpus sepultum in æde S. Dionysij, post aliquot annos inuentum non esse, sed eius loco serpentem immanẽ in sepulchro eius repertum, & credidisse tunc multos, eum corpore & animo damnationi datum. Eò maximè, quia Eucherius Aurelianensis Episcopus testabatur, se vidisse illum per quietem, in æternis supplicijs tortum.

Cæterũ remissæ & limitatæ sunt paulatim multis modis decimæ. Nam neque primitiæ amplius exiguntur, neque decimæ personales, quæ in Ecclesia olim pendebantur ex lucro acquisito per scientiam, per militiam, negotiationem, opificium, venationem, piscationem, officium regiminis, seruitium, fænum, lanam, apes, furnos, argenti fodinas, lapicidinas, metallinas, collectam Doctorum, per aduocationem, mercedem mercenarij & generaliter de omni lucro licito; vt patet ex c. multiplici, cum quatuor seq. de decimis. Mixtæ, quæ scilicet de pecoribus, magna ex parte remissæ sunt. Exigũtur nunc ferè prædiales tantum; quæ tamen ab aliquibus difficulter sæpe penduntur, quæruntur fraudes, exemptiones, consuetudines, &c. Totam manum ab Ecclesia petunt, quæ digitum porrexit.

E. IV. *Lex iustitiæ.*

QVARTVM. Iustitiæ lex. Grauiter hac de re scribit Apostolus 1. Cor. 9. contra eos qui clericis obijciunt eorum redditus: (argumentantes ex illo Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.*) Ita enim ait: *Mea defensio apud eos qui me interrogant hæc est. Nũquid non habemus potestatem manducandi & bibẽdi? Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius nõ edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? An non propter nos vtique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt. Quoniã debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminauimus; magnum est, si nos carnalia vestra metamus? si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos:* En copiam argumentorum: primum ducitur ex debito mercedis, quòd Clerici pro laicis militẽt armis spiritualibus contra potestates tenebrarum, orationibus, sacrificijs & concionibus suis: & ita quodammodò sint boues eorum, ipsis arantes & triturantes. Quid igitur vos laici? num alligabitis os boui trituranti? militi pro vobis prælianti? Secundum ex titulo gratitudinis. Pascunt enim Ecclesiastici laicos sacramentis & verbo Dei, atque adeò dant eis pretiosiora, quàm ab ijsdem accipiant: dant spiritualia, recipiunt corporalia. Prodeat Abraham Patriarcha, qui, cùm Sacerdos Melchisedech proferens panem & vinum, benedixisset ei; statim dedit ei decimas ex omnibus, Gen. 14. quò nimirum Sacerdotis oblationem & benedictionem modo aliquo compensaret. Eandem nunc benedictionem, & ni fallor maiorem, præstantiorem quoque hostiam offerunt Sacerdotes laicis; quid magni igitur, si temporalia metant? Tertia ratio à potestate Sacerdotum sumitur: Plantant enim Ecclesiæ vineam; igitur potestatem habent super eam, vt de eius fructibus comedant & bibant.

F. V. *Grauitas peccati, cùm surripiũtur.*

QVINTVM. Peccati grauitas, cùm non dantur. Inprimis enim qui non reddit decimas quas debet, sacrilegium admittit, de quo Hieron. ep. 3. ait: *Amico rapere quidquam, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est.* Queritur de hoc apud Malach. ca. 3. Dominus, inquiens: *Quia vos configitis me. Et dixistis: In quo configimus te: In decimis & in primitijs. Et in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota* Quid sibi volunt hæc verba? Paulò supra dixerat Dominus: *Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos. Et dixistis: In quo reuertemur? si affiget homo Deum: quia vos configitis me.* q. d. quomodo reuertar ad vos,

ad vos, si vos affigitis me (vel, vt est in Hebr. *violentatis me,*) quò minùs reuertar ad vos? Sed quæramus vlterius. Quomodo, Domine Deus, configebant & impediebant te in decimis, ne tu reuertereris ad eos? Vt hoc intelligatur, notandũ quod Gloss. ord. & Hugo Card. ib. dicunt: nimirum tempore Esdræ fuisse maximam famem, vnde Iudæi fraudabant Leuitas in decimis, nec eas reddebant; ideò fugere in regiones suas compellebantur Leuitæ. Igitur ait Dominus: Quomodo reuertar ad vos, si vos affigitis Leuitas meos in regionibus suis, ne reuertantur ad vos, dum decimas eis non datis? Quo significatur, Deum discedere à populo, quando Leuitas expellit, & cum ijsdem redire. Vnde tam sedulò præcipit Dominus Israëli: *Caue ne derelinquas Leuiten in omni tẽpore, quo versaris in terrâ*, Deut. 12. Et iterum cap. 14. *Caue ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem,* &c. Vel sic: Quomodo reuertar ad vos vt benefaciam vobis, si vos affigitis manus meas, ne vobis benefaciam, dum adeò ingrati estis & decimam, quæ in gratiarum actionem Deo debetur, non datis? Hinc enim Plato fertur dixisse, quatuor esse difficilia & quintum omninò impossibile: primum seruire superbo. Secundo petere ab auaro. Tertium, negotiari cum mendace. Quartum, tractare cum ignorante. Quintum benefacere ingrato, quod impossibile visum Platoni. Magna sanè Iudæorum stultitia: veluti siquis auiculam è caueâ auolantem, per inediã vellet reuocare. Quin potiùs escam ei proponit? Aut qui vellet ab altero extorquere donum, & interim eum palo affigeret. Quin potiùs ei manus dimittit vt largiri possit? Ita egerunt tunc Israëlitæ, & agunt nunc quamplurimi, dum in annonâ fraudibus vtuntur, decimas detinent aut defraudant, volẽtes sic occurrere egestati: cum tamen ob idipsum causent egestatem. Dando enim quod debent, ditiores fient: retinendo autem iniusta, pauperiores. Vnde Hebræis Prouerbium est: *Da decimas vt ditescas.* Vel configunt isti Deum, quia eum contristant & affligunt ac de nouo quodammodò clauis & lanceâ configunt, dum subtractione decimarum ministros eius expellunt, sicque efficiunt vt Dei cultus negligatur & religio pessundetur. Vel denique quia eum in membris suis, pauperibus, crucifigunt. Sanè Augustinus de doctrina Christ. ait: *Decima ex debito requiruntur; & qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt. Et quanti pauperes in locis suis vbi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint: tantorum homicidiorum reus ante æterni Iudicis tribunal apparebit.*

G. VI. *Pœna fraudatorum.* 1.

SEXTVM. Pœnæ Fraudatorum. Prima. Frugum defectus, vt suprà ex Malach. 3. audiuimus. *Quia vos configitis me in decimis & primitijs: in penuriâ vestrâ maledicti estis.* Super quem locum ait S. Hieronymus: *Quia non reddidistis decimas & primitias, idcircò in penuria & fame maledicti estis; quia adum parua subtrahitis, vbertatem possessionum vestrarum & totam abundantiam frugum perdidistis. Sciatis vos ideò perdidisse abundãtiam, quia fraudastis me parte meâ. Moneo igitur vt reddatis mihi mea, & ego restituam vobis vestra.* Et rursum: *si quando fames & penuria rerum omnium, egestas opprimit mundum, sciamus hoc ex ira Dei descendere, qui se in pauperibus, si non accipit eleemosynam. fraudari loquitur, vt suas possessiones possimus decimas & primitias interpretari.* Septem illæ vaccæ macilentæ, de quibus somniabat Pharao, Gen. 41. quòd deuorarent septem alias vaccas pingues, nullum saturitatis dedere vestigiũ, sed simili macie & squalore torpebant: sic eiusmodi heluones decimarum, non modò non ditantur ex illis, sed etiam depauperantur, aut certè simili semper macie & fame torpent. S. Augustinus ser. 219. de temp. scribit: *Elige tibi vnum de duobus: Aut da Deo decimam partem bonorum tuorum & relinquet tibi nouem partes; aut si retinueris decimam partem & nihil dederis de substantia tuâ in sustentationem, tunc Deus auferet nouem partes, & vix decimam concedet.* Audite quid de Dania referat Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis in Histor. Gothor. l. 18. 13. Saxo Grãmat. lib. 11. histor. Danor. alijque anno Christi 1088. Canutus rex cùm summo ac pio studio contenderet, vt Christi ministris liberaliùs & commodiùs de decimis & primitijs prouideretur, insigni cuiusdam Blacconis perfidiâ traditus, ab insanâ plebe trucidatur. Quo facto tanta frumentorum penuria vniuersam Daniam inuasit, vt maxima populi pars, alimentorum inops, inediâ consumeretur. Enimuerò abundè seges finitimis erat, vt priuata gentis, nõ publica terrarum vltio videretur. Nec prius Danicis agris fœcunditas restituta est, quàm populus ad cor conuersus, pœnitẽtiam ageret, se tam sanctum regem occidisse, qui tam iusta & honesta pro Christi ministris postulasset. Iamque experimento didicerant se iustè nouem frumentorum partes amisisse, qui decimam ex eis Deo & Dei ministris reddere noluissent. Exemplum aliud ex vita B. Anselmi Cantuar. Episcopi, refertur in spec. Exemplor. tit. de decimis, de quodam eius subdito non dante decimas, Cuius horreum cùm vidisset sanctus, vidit super id sedentem diabolum. Quæsiuit igitur è viro, cur horrea non expleuisset sed propemodũ vacua haberet anno illo. Et ille: mirari se quoque paucitatem frugum, licet omnes illuc reponerentur, etiam sine redditione decimarum. Quod vbi intellexit sanctus, fecit extrahi & decimari, atque sic reponi. Mirum; cùm reponerentur fruges, ita multiplicabantur, vti vix ab horreis caperentur.

2.

Secunda. Substantiæ dissipatio; de qua S. Aug. 16. q. 7. c. maiores, ait: *Maiores nostri copijs omnibus abũdabant, quia decimas Deo dabant, modò autem quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. Noluimus cum Deo partiri decimas, modò autem tollitur totum: hoc tollit fiscus quod non accipit Christus.* Et iterum in libro de doctr. Christ. *Dabis impio militi,* inquit, *quod non vis dare sacerdoti.* Addam ego, dabis Iudici, dabis Medico, dabis furi, &c. Sunt enim decimæ, vti & alia bona Ecclesiastica veluti pennæ Aquilarum, quæ, vt refert Aristoteles l. 9. de animal.

mal.cap.2.& Plin.l.10. cap.3. commixtæ alijs pennis, eas deuorant, & putrescere faciunt. Sic decimæ, vtpote per rapinam acquisitæ, absumunt secum bona alia, etiam iustè acquisita. Vnde simili in causa, de pretio Christi aiunt Iudæi: *Non mittamus eam in Corbonam, quia pretium sanguinis est.*

3. Tertia. Damnatio. Nam vt Augustinus de doctrinâ Christ. ait. *Hæc est Domini iustissima consuetudo, vt si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris; id est, dæmonibus, quæ est decima pars angelorum, associeris.*

4. Quarta. Pœna canonica & excommunicatio, vt in c. tua nobis: & c. statuimus, de decimis.

H. VII. *Retributio multiplex.* SEPTIMVM. Retributio multiplex fideliter largientium. Prima. Fructuum abundancia. De hac Malach.3. *Inferte omnem decimam in horreum meũ, vt sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundantiam: & increpabo pro vobis deuorantem, & beatos vos dicent omnes gentes.* En quatuor retributiones, quoad fruges: pluuia scilicet copiosa & congrua: benedictio Dei super fruges, vt possint crescere: increpatio nocentium, locustarũ scilicet & bruchorum. &c. Laus & nomen coram alijs propter frugum scilicet abũdantiam & propter obedientiam. Exemplum scribit Odo Cancell. Paris. in serm. & Cæsarius Heisterbac. item in ser. de Nobili, qui si eius segetes aliquando grandine ferirentur, à dispensatoribus suis damnum exigebat, dicens: *si fraudem non fecissetis in decimis, Deus non me flagellasset.*

2. Secunda. Sanitas corporis. De hac August. in c. decimæ. 16. q. 1. *Si decimam, inquit, dederis, non tantùm abundantiam fructuum, sed etiam sanitatem corporis consequeris.*

3. Tertia. Gratia & gloria. De qua ait S. Aug. in c. decimæ cit. *Qui præmium parare aut peccatorum indulgentiam habere desiderat, decimam reddat, & de nouem partibus eleemosynam dare studeat.*

Ratio horum est, quia decimarum solutio est actus præstantissimæ virtutis, religionis videlicet. Nam Primo est species quædam oblationis; quia etsi non dentur Deo immediatè, dantur tamen mediatè in clericis, eius ministris, qua tales sunt & diuinum cultum peragunt. Secundo quia est honor quidam exhibitus Dei seruis, qui redundat in ipsum Dominum. Tertio quia qui soluit decimas, cooperatur precibus, sacrificijs, sacramentorum administrationibus, alijsque religiosis operibus, quæ à Clericis fiunt. Quomodo enim in actus illos Clerici intenti esse possent, si sustentatio illis deesset? Vt ergò sacerdotes velut lampades lucere possint in Ecclesia, ipse oleum suppetit. Denique ni soluerentur decimæ, res diuina langueret & deficeret; si nimirum sacerdotes victu destituti, laborare cogerentur manibus: imò omninò pessundaretur; quis enim sacerdotio fungeretur, si nullum inde vitæ subsidium, vel emolumentum speraret? Vnde concludit Origenes, auctor antiquissimus, hom. 11. in Num. *Indignum, indecens, impium existimo, vt is qui Deum colit & ingreditur Ecclesiam Dei, quia scit sacerdotes & ministros assistere altari, & aut Verbi Dei aut ministerio seruire Ecclesiæ, de fructibus terræ, quos dat Deus solem suum producendo & pluuias ministrando, non offert primitias sacerdotibus.*

CONCIO IX.

DOCVMENTA.

I. *A Christo disce.* 1. Cautè loqui. 2. Non extolli de bonis nec desperare de malis operibus. 3. Primos sæpe fieri vltimos & contrà.

II. *A Publicano disce.* 1. Humilitatem. 2. Verecundiam. 3. Pœnitentiam. 4. Actum contritionis.

III. *A Pharisæo disce.* 1. Pro beneficijs Deo gratias agere. 2. Ieiunare. 3. Dare decimas. 4. Fugere inanem gloriam. 5. Superbiam remouere ab oratione. 6. Timendum esse qui prorsus carent bonis operibus.

THEMA.

Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare. Lucæ 18.

A. QVi reperire aliquid vult, Auditores, non ad cælum oculos leuare, sed ad terram declinare debet. Pharisæus ad cælum eleuauit oculos, & ideò nihil reperit. Contrà multum inuenit Publicanus, oculos ad terram deijciendo. Et nos ergò simili modo multum inuenire possumus, si humili & demisso animo scrutemur Euangelium. Sic enim ait Dauid Psal. 118. *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa.* Nónne qui spicas in agris colligunt, plus lucrantur deiectis ad terram oculis, quàm ad cœlũ eleuatis? Illa enim ratione spicas reperiunt, & panem sibi comparant: hac autem esuriente stomacho domum vacui redibunt. Et nos ergò cum pauperibus, oculis demissis colligamus spicas ex agro hodierni Euangelij. Nũc paremus nobis cibum, vt ibi eleuare caput, & plenis manipulis redire ad domum æternitatis possimus.

B. Tres inuenio quasi agros in hodierno Euangelio, ex quibus optimas spicas possumus colligere; agrũ Christi, agrum Publicani, agrum Pharisæi.

I. *A Christo disce.* 1. *Cautè loqui.* PRIMO. In agro Christi colligimus primò hanc spicam: cautè loqui, ne quem infamemus. Sic enim ipse Dominus parabolam hodiernam nonnihil corrodentem dixit non ad certos homines, sed *ad quosdam*, inquit S. Lucas, ne videlicet quẽquam infamia notaret. *Hinc est quòd in Euangelio*, inquit Salmeron super hanc parab. *neminẽ ex Pharisæis malis legamus proprio nomine à Christo notatum; benè autem interdum bonos, vt Nicodemum, Simonem, Pharisæum, in* cuius

cuius ædibus peccatrix remissionem peccatorum accepit, Simonem leprosum, & alios, si qui fuerunt. Hanc ob causam scripsit in terra peccata Pharisæorum, ita vt quiuis sua tantùm legere posset, non aliena, Ioan. 8. vt docet Lyranus. Hinc enim omnes discesserunt. Si aliena peccata legere potuissent, curiosè perstitissent legendo. Interim tamen digito sectam Pharisæorum notauit, dum superbum Pharisæum in scenam produxit, ne cæci illi ignorarent se in genere saltem tangi.

Quanquam & hoc insinuat ea vox, *ad quosdam*; quòd peccatores Deo noti non sint, quo modo noti ei sunt iusti.

2. Non extolli de bonis, nec desperare de malis operib⁹.

Secunda Spica; Non extolli de bonis, nec desperare de malis operib⁹. Reprehendit enim Pharisæū, & laudat Publicanum Dominus. Illum reprehendit, quia is iactauit opera sua, quasi Dei misericordiâ non egeret: hunc verò commendauit, quòd is carens operibus, humilitatem & contritionem habuerit; vt ita nemo extollatur ob bona opera sua: nemo desperet ob peccata sua, sed cū Publicano ad pœnitentiam cōfugiat. Quàm facilè perdidit Pharisæus thesaurum bonorum operum? & quàm facilè acquisiuit Publicanus thesaurū regni cœlestis?

3. Primos sæpe fieri vltimos, & cōtrà.

Tertia Spica: Primos sæpe fieri vltimos, & vltimos primos: eos, qui se exaltant humiliari, & eos, qui se humiliant, exaltari. Certè Pharisæus inter homines præcessit Publicanum, & multis quidem parasangis: vnde is ad altare, hic verò à longè stetit. Sed in Dei iudicio præcessit Publicanus. Vnde initio parabolæ Pharisæus primo loco ponitur. Publicanus verò secundo. At circa finem Euangelij ordinem inuersum reperio. Ait enim Dominus: *Descendit hic*, id est, Publicanus *iustificatus ab illo*. id est, Pharisæo. Ergò Pharisæus, qui initio præcessit, sequitur ad finem: Publicanus contrà initio posterior, ad finem euadit prior. Sic nimirum fiunt nouissimi primi, & primi nouissimi.

Bonus initio fuit Pharisæus, cùm bona opera fecit, sed quando ea per superbiam collutulauit, malus effectus est. Vicissim malus initio fuit Publicanus, cùm mala patrauit; sed quando ea per pœnitentiam & humilitatem deleuit, bonus tandem euasit. Rectè ergò Optatus Mileuit. l. 2. aduersus Donatistas ait: *Meliora sunt peccata cum humilitate, quàm innocentia cum superbia.* Nemo igitur alterum contemnat; nescimus enim, quis in illo die præcessurus, quis secuturus sit.

C. II. *A Publicano disce.* 1. Humilitatem.

SECVNDO. In agro Publicani reperimus Spicam humilitatis; quia stabat à longè, quasi indignum se reputaret, qui staret prope altare. Stabat, cessando à peccatis, iuxta id Isaiæ 1. *Quiescite agere peruersè.* Benè ergò in diebus Dominicis stamus, tum vt à peccatis cessemus, magis quàm alijs temporibus; tum ob memoriam Dominicæ resurrectionis. Stabat à longè, quia agnoscebat se abijsse in regionem longinquam, quando per peccatum à Deo recessit. Item quia vidit sua opera longè abesse à consequēdo regno cœlorum; quo modo in personâ Christi dixit Dauid Ps. 21. *Longè à salute mea verba delictorum meorum*, id est, peccata mundi, quæ in me suscepi, non sinunt me salutem & vitam meam tueri, quia mori debeo propter illa. Denique ex humilitate in vltimo conuiuij loco considere voluit; velut omnium postremus, aut leprosus.

2. Verecundiam.

Secundò. Spicam verecundiæ, quia nolebat nec oculos ad cœlum leuare; agnoscebat enim se coram Deo adulterum, qui oculos eius timeret: vti solet adultera deprehensa coram viro pudefieri, & oculos in terram abijcere. Agnoscebat, se per peccatū auertisse à Deo faciem, vnde indignum esse, qui nunc videat Deum; quemadmodum Absalon ob peccatum suum à patris conspectu exclusus fuit, 2. Reg. 14. Agnoscebat, quanta bona in cœlo perdidisset, vnde oculos ad cœli bona attollere non audebat: quo modo is, qui opulentum prædium ludo perdidit, non audet id amplius intueri præ dolore. Agnoscebat se peccasse in familiam cælestem; quā proinde aspicere timebat.

3. Pœnitētiam.

Tertiò. Spicam pœnitentiæ, quia percutiebat pectus suum, & per hoc peccatorē se fatebatur. Volebat eo gestu scindere cor suum, & conterere velut fontem peccatorum, omnibus plagis dignum. Nō accusabat dæmonem, non fortunam, non societatē, nō astra, sed cor suum tantùm; vnde id puniuit. Volebat tundere cor, vt ex eo velut ollâ extunderet cogitationes malas, desideria praua, affectus inordinatos, dæmones quoque ipsos. Volebat hac tunsione excitare se à somno. Volebat se disponere ad perfectam pœnitentiam, quia, vt notat Hugo de S. Victore in Lucam; in percussione est cor percussum, id est, contritio; & sonus, id est, confessio; & dolor, id est, satisfactio. Addit expressam vocem: *Deus, esto mihi propitius peccatori. Quinque verba,* quæ fortasse desiderauit Apostolus, *in Ecclesia sensu suo loqui* (vt videlicet intelligeretur) potius *quàm decem millia linguâ peregrinâ*, 1. Cor. 14. Sensu suo & intelligenter loquitur corā Deo, qui se reum agit & accusat: peregrinâ linguâ loquitur, qui alia blaterat orando, nec intrat in cor suū; peccata sua non agnoscit. Nulla prætendit merita hæc oratio, nullas affert excusationes peccatorum, sed peccata sibi imputat, & misericordiam tantum implorat. Perfecta est igitur hęc oratio, quia à Christo excogitata.

4. Actum contritionis.

Denique insignem Spicam hîc reperimus, actum, inquam, contritionis quotidie à nobis eliciēdum, quem eâ voce expressit Publicanus: *Deus, propitius esto mihi peccatori.* His enim verbis indicat dolere se de peccatis ex motiuo supernaturali: proponit etiam implicitè fugam peccatorum & mandatorum obseruationem: spem denique in Deo ponit, & deprecatur veniam. Hæc autem tria sunt, quæ constituunt actū contritionis. Qui actus ita elicitus tā est potens, vt vel solus, antequā fiat confessio, sufficiat ad veniam peccatorū obtinendam & gratiā; adeoque quoniam non datur quotidiè confiteri, saluberrimo cōsilio eliciēdus est quotidie præsertim

manè

Quotidie eliciendū.

mane & veſperè, priuſquam eamus cubitum. Hoc verò, quæ perſuadent, plures cauſæ ſunt.

1\. Primò poſtulat id æquitas. Æquum enim eſt, vt à timore Domini diem incipiamus & noctem, iuxta id Pſ.110. *Initium ſapientiæ timor Domini.* q. d. Hi verè ſapere incipiunt, qui Deum timent, eoq; timore moti abſtinent à peccatis. Ex filiali timore conſueuerunt filij nobilium parentum de mane ſurgentes mox ad patrem ire, eum ſalutare, & manum eius oſculari: ſimiliter antequam eant cubitum, illi valedicere: idem ergò nobis & multò magis faciendum cum Deo; filij enim Dei ſumus. Deinde moueat ſaltē timor ſeruilis. Quis enim audeat vel per vnum diem aut noctem viuere in peccato?

2\. Secundò poſtulat pœnitentiæ & contritionis neceſſitas. Ea enim prodromus eſt omnium bonorum operum, & niſi ea præceſſerit (vbi peccatum aliquando admiſſum eſt) ipſa non ſequuntur. Vnde ſæpe aliqui decipiuntur, qui confidunt in certis bonis operibus, quibus ſunt addicti, quaſi eorum ſalus in illis præcisè conſiſtat, interim peccata ſua non delent, nec vitam emendant: adeoque à ſalute deuiant, quia *niſi pœnitentiam habueritis, omnes peribitis,* ait Dominus Luc.13.

Succurrit ergò hic ſola & vnica pœnitentia, quæ peccata delet, & gratiam in animam introducit, ſolaq; ſufficit; quando alia opera bona patrari nequeunt. Sic teſtatur Ezech.18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis,* &c. *omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor ampliùs.* Rurſum Dauid ait: *Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei.* Patet exemplo eiuſdem, qui cùm dixit: *Peccaui;* mox audiuit: *Dominus quoq; tranſtulit peccatum tuum,* 2. Reg.12.

3\. Tertiò. Periculum repentinæ mortis, à quâ nec per momentum ſecuri ſumus. Crebra ſunt exempla eorum, qui repentè extinguuntur: & obuerſantur ante oculos noſtros. Quando ergò mors tam inſperatò rapuit alios, quid ſi rapiat & nos? Ac licet aliquam vitæ morulam concedat, quis tamen non videt, quàm difficilè ſit eo tempore, cùm ſenſus deficiunt, dolores mortis adſunt, contritionem elicere, maximè ſi non ſis aſſuetus? An neſcimus Dauidem pugnaturum contra Goliath, arma Saulis geſtare non potuiſſe, quia non habuit vſum? Eadem ratio de contritione, quæ vnica eſt armatura ituro ad mortem contra dæmonem. *Teſtis ego poſſum eſſe;* inquit Cardinalis Bellarm. de arte moriendi l.2.c.6. *huius difficultatis, quam ægroti vt plurimùm patiuntur. Nam cùm aliquando inuiſerem amicum, virum diuitem & nobilem, qui ex peccato quodam graui perpetrato in morbum lethalem inciderat, atque ei dicerem, nihil ei ſalutarius in eo temporis articulo eſſe poſſe, quàm veram peccatorum ſuorum pœnitentiam & contritionem, quia Deus cor contritum & humiliatum nunquam deſpicit. Reſpondit ille: & quid eſt contritio? non capio, quid à me requiras. Subieci ego: hoc requiro, vt ex vero corde diſpliceat tibi, quòd in Deum peccaueris, & omninò ſtatuas, ſi diutiùs vixeris, nunquam ampliùs Deum offendere, id totum procedat ex vero amore Dei, qui tibi innumerabilia beneficia præſtitit, cui tu ingratiſſimus pro beneficijs, iniurias reddidiſti. Reſpondit ille: Non intelligo, non ſum capax rerum iſtarum. Ita obijt, ſigna damnationis ſuæ ſatis aperta nobis relinquens.* Hæc Bellarm.

4\. Quartò. Periculum inualiditatis confeſſionum, quas fecimus aut facturi ſumus. Sæpè enim defectus eſt ex parte confitentis, qui ſine attritione etiam aut propoſito emendationis confitetur. Adhæc ex probatâ ſententiâ tenetur homo in articulo mortis elicere contritionem, tum quia non eſt de fide, ſufficere attritionem confitenti; (licet ſit recepta ſententia) tum quia quandoque interuenire defectus ex parte miniſtri poteſt, qui inualidet ſacramentum. Tene igitur certum, & dimitte incertum, in re præſertim ſummi momenti, qualis eſt iſta.

5\. Quintò. Ratio proficiendi in virtutibus, quæ conſiſtit in hoc exercitio, cùm ſcilicet quotidie renouamus & accendimus in nobis amorem Dei, peccata deteſtamur, emendationem promittimus, peccata punimus, ad ſpem miſericordiæ Dei nos erigimus: hinc enim non modò ad vitanda peccata, ſed etiam ad virtutes addiſcendas & exercendas habiliores ſimus.

6\. Sextò. Periculum, quod imminet nobis, vindictæ diuinę, ſi tamdiu in peccatis perſiſtamus & peccandi affectibus. Quis enim toleret, vt inimicus ſuus ſemper armatus incedat & gladium gerat ad ſe iugulandum? nónne vel ad magiſtratum eum defert & pœnas ab eo exigi poſtulat. vel ipſi inſidiatur vt eum prior iuguletne iuguletur; Audi quid dixerit Deus Salomoni poſtquam is ſecutus eſt Deos alienos & factus eſt amator mulierum inſanus, diuque talis permanſit: *Quia habuiſti hoc apud te,* inquit, *& non cuſtodiſti pactum meum & præcepta mea, quæ mandaui tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum & dabo illud ſeruo tuo,* 3.Reg.10. Idem minatur omnibus peccatoribus, qui gladium contra ipſum gerunt; minatur inquam gladium ſuum, Pſ.7. *Niſi conuerſi fueritis gladium ſuum vibrauit,* &c.

Contra ſi mox & quotidie depoſuerimus noſtrum gladium & contriuerimus cum deteſtatione temeritatis noſtræ, deponet etiam Deus gladium ſuum, vti fecit cum Niniuitis, cum Achab, & Dauide. Cucurrerunt ad pœnitentiam Niniuitæ, inceſſit demiſſo capite Achab, Dauid dixit: *Peccaui Domino;* & confeſtim reddidit Deus gladium ſuum vaginæ.

D. III. *A Phariſæo diſce.*

Tertio. Pergamus ad agrum Phariſæi. Sed quid hîc ſpicarum ſeu documenti colligemus, cum nonniſi ſpinas & vepres habeat? Hic enim videtur eſſe ager ſtulti, quem Sapiens ait, totum vrticis repletum eſſe, Prou.24. Verùm non caret ſpicis etiam hic ager. Suis enim erroribus docet ſapere nos Phariſæus; & quemadmodum is qui foſſam tranſiliturus, incidit in foſſam, docet cautius ſaltare

 ſocios:

socios: ita docet nos Pharisæus meliùs orare, quàm orârit ipse.

1. Pro beneficijs Deo gratias agere.

Primo docet nos pro acceptis beneficijs & quòd non simus sicut multi peccatores, Deo gratias agere; non quo modo ipse egit, vt nos ipsos commendemus, & quæ sunt Dei, nobis adscribamus; nec vt proximos nostros vituperemus; sed potius vt Deo adscribamus fonti bonorum omnium, quidquid boni habemus, nobis autem nihil nisi peccata nostra; & quod ad proximum attinet, vt certa bona eius meliora: certa mala, minora: dubia bona, certa: dubia mala, falsa iudicemus. Secus autem in nobis, vbi contrario modo nos æstimare debemus; quia inter sanctos nos postremos: & inter peccatores, reputare nos debemus primos. Porrò ad gratias Deo agendas excitare nos inprimis debet, quòd propterea instituit Christus Eucharistiam, quæ significat gratiarum actionem. Secundo quia maiora accepimus beneficia, quàm vlla alia natio. Tertio quia ad hanc quotidie excitat nos Ecclesia in Missâ dicendo: *Gratias agamus Domino Deo nostro.* Quarto quia facillimum opus est. Quinto quia magnæ vtilitatis; facit enim nos in virtute crescere & impetrat nobis noua alia beneficia. Hinc S. Augustinus in Psal. 132. ait communem religiosorum sui æui morem fuisse vt sibi occurrentes dicerent; *Deo gratias*; ideoq́, à Circumcellionibus per scomma vocatos fuisse *Deo gratias.*

2. Ieiunare.

Secundo. Docet nos ieiunare. Ieiunauit enim bis in sabbatho, id est, duobus diebus in hebdomade. Quis hîc non pudefiat? Quàm ægrè ieiunant multi statutis ab Ecclesiâ diebus? Quàm multi in anno nunquam? At nonne mandauit Dominus vt iustitia nostra abundet plus quam Scribarum & Pharisæorum? Ieiunemus ergò & nos bis in septimana, feria 6. scilicet & sabbatho, abstinendo saltem à carnibus.

S. Chrysostomus in cap. 6. Matth. ait: *Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: ita nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione.* Viderunt hoc & gentiles; nam & Niniuitæ ieiunârunt, Ion. 3. & ij qui cum Apostolo in naui erant, Act. 27. ad placandum Deum.

3. Dare decimas.

Tertio. Docet dare decimas; siquidem eas dedit: nec de frugibus tantùm, sed de omnibus quæ possedit, adeò vt de menthâ, anetho & cymino eas persoluerent Pharisæi, teste Domino Matth. 23. Cæterum vocem, *do*, reprehendit S. Gregorius, cùm ait: *Gratuitum putas, quod proximo impendis: velis autem nolis, debitor es.* Non ergò, *do*; sed, reddo, dicere debebat. Sanè cùm hoc Euangelium communiter incidat in tempus messis, videtur hoc ipso Pharisæus & eius nomine Ecclesia hortari ad præstandas decimas; quo modo nuper Deus in victoriâ Pragensi admonuit Bohemos, vt redderent Cæsari quæ sunt Cæsaris; quia eo ipso die, quo Euangelium id legitur, obtenta est victoria de Friderico Palatino, qui regnum Cæsaris inuaserat.

Id vnum est dolendum, quòd hæc opera bona miserit Pharisæus in sacculum pertusum, & perdiderit vanâ gloriâ, adeò vt ijs ipsis, quibus mereri sibi cœlum poterat, mercatus sit infernum.

4. Fugere inanem gloriam.

Quare docet quarto fugere vanam gloriam; quoniam hæc tinea in ipsis operum eius vestibus nata exedit omnes vestes: hæc pruina decoxit omnes eius fruges: hic vermis erosit omnia eius poma. Cætera vitia singula vastant virtutum opera; superbia vastat omnia. Testudo cùm se ad solem exponens exsiccatur, fundum amplius petere nequit, vnde ab aquilis rapitur. Pier. l. 28. hierogl. Idem euênit Pharisæo, cùm per vanam gloriam exposuit opera sua ad solem, id est, Dei conspectum.

5. Superbiā remouere ab oratione.

Quinto. Docet in specie superbiam remouere ab oratione; siquidem ipsa fuit quæ eius orationem fœdauit & inutilem reddidit. Debebat eius oratio cœlos penetrare: sed inanis gloriatio eam deprimebat, quo modo in fine mundi Antichristus ad cœlum per ambitionem ascendere conaturus, inde reprimetur & detrudetur in infernum. *Oratio* (tantùm) *humiliantis se penetrat nubes*, ait Ecclesiasticus cap. 35.

6. Timendū esse, qui prorsus carēt bonis operibus.

Sexto. Docet multò magis timendum esse illis, qui bonis operibus omninò destituti & multis malis referti sunt. Si enim bona opera, comite superbiâ, nihil apud Deum merentur, nisi ignominiam; quid merebuntur mala? Et si superbia cum fugâ vitiorum, & virtutum comitatu damnare potuit Pharisæum, quid faciet coniuncta vitijs? Certè hodie pauci admodum solent gloriari de bonis operibus, sed potiùs de malis, v. g. vinolentiâ, ingluuie, fraudibus, dolis, homicidijs. Et quò deuenient isti? nonne ad infernum inferiorem? ad tenebras exteriores? à quibus nos præseruet Deus.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Cur ad quosdam anonymos dicta hæc parabola.*
II. *Cur dicuntur ascendisse in templum.*
III. *Qua in re peccauit oratio Pharisæi.*
IV. *Licetnè bona sua merita recensere.*
V. *Cur Publicanus à longè stetit.*
VI. *Cur noluit ad cœlum oculos leuare.*
VII. *Cur percussit pectus suum.*
VIII. *Cur Deus superbos deprimit & exaltat humiles.*
IX. *Quomodo deprimuntur qui se exaltant.*
X. *Quibus exemplis id ostenditur.*

THEMA.

Duo homines ascendebant in templum, Lucæ 18.

A.

CONtrariâ semper via incedunt Deus & Diabolus. Deus ita bonus est vt è malis etiam bona soleat educere: Diabolus ita malus, vt è

vt è bonis possit soleatq; educere mala. Deus ex angelorum lapsu ansam arripuit creandi homines, qui ruinas illorum in cœlo supplerent. Diabolus ex hoc bono malum expressit, impellendo homines in lapsum. Lapsi sunt igitur & homines, inde Deus occasionem cepit mittendi in carnem filium suum, qui homines erigeret. Sed hinc rursum Diabolus cœpit exagitare Iudæos, vt Christum neci darent. Occiderunt igitur filium Dei: nec tamen hîc se continuit Dei bonitas, sed ex ipso filij sui sanguine & morte fecit hominibus pharmacum salutis. Diabolus econtrà vbicunque potest redemptionis beneficium vertit nobis in exitium. Videamus hodiernum Euangelium; ibi in Publicano cognoscimus opera Dei, in Pharisæo opera diaboli; siquidem Publicanus è peccatis suis dum Dei gratiâ adiuuante humiliter ea agnoscit, & educit sibi iustitiam ac salutem: Pharisæus contrà ex operibus suis bonis, dum instinctu dæmonis stultè ea iactat, eruit damnationem. Sed iam accingamur ad exponendum Euangelium, indeq; exsugamus non venenum ex Pharisæo, sed ex Publicano salutiferum animæ pharmacum.

B. I. *Cur ad quosdam anonymos dicta hæc parabola.*

Q. PRIMO. Cur ad quosdam, anonymos videlicet, dicta hæc parabola? Resp. Primo ne si aliquos nominasset Euangelista de infamiâ eos notasset. Eandem ob causam Lazarum illum sanctum suo expressit nomine Lucas: non item Epulonem ad inferos damnatum. Docet ergò Euangelista, vitia quidem taxanda, sed suppresso peccatorum nomine, si fieri potest, ne quis infametur.

2. Secundo. Vt ostendat peccatores Deo non esse notos, qua nimirum malitiam & delicta eorum improbat. Hinc dicet illis in Iudicio: *Nescio vos vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis*, Luc. 13. Oues suas agnoscit Dominus, non alienas, quia signaculum eius non habent. Reprobi in libro vitæ non inueniuntur scripti: ideò nesciuntur. Pauenda res, nesciri à Deo. Nil enim hoc aliud est, quam non curari, non quæri, non amari à Deo: nil aliud quam deseri & relinqui sibi, dariq; in prædam dæmonibus.

C. II. *Cur dicuntur ascendisse in templum.*

Q. SECVNDO. Cur Pharisæus & publicanus ascendisse dicuntur in templum? Resp. 1. quia templum Hebræorum erat situm in monte Moriâ, vbi Abraham immolare voluit filium suum, vt habetur 2. Par. 3. & vbi Areuna Iebusæus habuit aream suam, in quâ ad placandum Deum extruere altare ad sacrificandum iussus est Dauid, 2. Reg. 24. Vnde discimus, templum esse locum sacrificij, vbi verus Isaac Christus à Patre suo iam immolatus repræsentatur & offertur in altari. Deinde esse locum vbi placandus Deus est. Denique esse locum visionis Dei; hoc enim sonat *Moria*) vnde Gen. 22. legimus locum illum appellatum: *Dominus videt.* Scire ergò debemus ibi speciali ratione Deum esse præsentem & obseruare omnes actus nostros.

2. Secundo. Vt sciamus orationem, cuius locus ordinarius est templum, esse ascensionem mentis in Deum. Qui enim altissimo per orationem coniungitur, proculdubio à terrenis & supra seipsum eleuatur. Hinc etiam oratio comparari solet incenso: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo*, Psal. 140. Verùm plurimorum oratio tetro potius fumo similis est, quem sursum tendentem ventus iterum deprimit. Huiusmodi erat oratio Pharisæi, quæ ex vnâ parte ad Deum ascendebat, ex alterâ per superbiam ad ipsum redibat, vt docet S. Basilius hom. 22. to. 1. Cùm enim preces eius debuissent ad cœlum ascendere, inanis meritorum gloriatio eas deprimebat; quo modo fumus ascendens super tecta, reuerberatus à vento astantes excæcat. Et sicut fumus de camino vi venti retrusus in culinam perdit cibos: ita inanis iactatio Pharisæi omnia eius opera destruxit.

D. III. *Quâ in re peccauit oratio Pharisæi.*

Q. TERTIO. Quâ in re peccauit oratio Pharisæi? Resp. in duobus potissimum, in sui confidentia & in contemptu proximi: quæ duo vitia notantur in scopo huius parabolæ, quam ait Lucas dictam *ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti & aspernabantur cæteros.* Peccat ergò in primo, dum se iustum præsumit & iactat, putans se habere iustitiam ex se, indeq; eleuatur. Eâ de causâ nihil amplius petit, quasi iam plenus sibiq; sufficiens sit: non orat vt Deus cætera eius peccata, quæ oculos eius fugiebant, ignoscat: non imitatur sanctorum virorum perfectionem, qui aliorum etiam peccata, ex charitate, sua faciebant, quemadmodum Daniel, c. 9. orans: *peccauimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus & recessimus, & declinauimus à mandatis tuis & iudicijs.* Et Tobias, c. 3. *Quoniam non obediuimus mandatis tuis, ideò traditi sumus in direptionem & captiuitatem & mortem, &c.* Peccauit & in secundo dum non solum alios homines, sed in specie etiam publicanum istum spreuit velut peccatorem, quem temerè talem reputauit, sed de his suprà diximus fusiùs.

Econtrà Publicanus seipsum accusauit velut peccatorem, indignum quoque ratus qui oculos ad cœlum leuaret; deinde alios sibi præposuit; quia retrò stetit, quasi indignus foret qui prope alios staret.

E. IV. *Licetné bona sua merita recesere.*

Q. QVARTO. Licetné de bonis suis meritis cogitare, eaq; enunciare? Resp. licere perfectis viris, modò ea vt Dei dona agnoscant, vt per ea spem in Deum excitent & pro ijs gratias auctori bonorum omnium agant. Nam vt ait S. Gregorius l. 12. moral. c. 16. *In auribus Dei superba non sunt, quæ humili corde proferuntur.* Ita orabat Ezechias Rex: *Memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate &c.* Isa. 38. & 4. Reg. 20 & S. Paulus 2. Tim. 4. *Bonum certamen certaui*, inquit, *cursum consummaui, fidem seruaui.* S. Iob cap. 31. memorat eleemosynas & hospitalitatem suam aliaque opera bona. Et S. Hilarion. moriens: *Egredere anima mea, egredere, quid times? septuaginta annis seruijsti Christo & mori times?* Notanda igitur est hîc aurea D. Augustini regula in Ps. 98. & 102. *Etsi imperfectis*, inquit,

inquit, *ostentare thesauros suos non expediat, ne illos amittant: nec recitare bona sua quamdiu in viâ sunt & adhuc ad interiora se conuertere & progressus maiores facere debeant, ne illis contingat quod gallinis, quæ mox vt oua pepererunt, clamore suo dominos excitant, qui oua edita illis auferant; perfectis tamen & magnis viris licitum est non solùm bona sua recogitare, sed etiam illa alijs pronuntiare, quando suadet necessitas gloria Christi vel ad id vrget pia vtilitas proximi: modò illa dona Dei agnoscant, & per illa humilientur & sine aliorum contemptu, qui tales non sunt, imò cum magnâ eorum commiseratione cogitentur.* Idem sanctus tract. 8. in 1. Canon. tom. 9. ita scribit: *si times peccatores, non habebis imitatores. Nec propterea periculum inest talibus vel adulationis vel inanis gloriæ: quia tæda magna accensa, à vento non extinguitur sed potiùs incenditur: secus parua candela, quæ mox extinguitur. Nec tales in se gloriantur, sed in Domino, iuxta illud: Qui gloriatur, in Domino glorietur. Nec tales sunt iudices in propriâ causâ, sed Deus & proximus, cuius gratiâ & vtilitate ad populum seipsos commendant.*

F. V. *Cur Publicanus à longè stetit.*

Q. QVINTO. Cur publicanus à longè stetit? Resp. 1. quia æstimauit se indignum qui prope altare stare & Deo appropinquare possit. Ita leprosi illi misericordiam Iesu implorantes, steterunt à longè, Luc. 17. Et centurio, quia gentilis erat, indignum se reputauit qui Dominum susciperet, Matth. 8. sedit ergò ex humilitate in vltimo conuiuij loco.

2. Secundo quia longè se abesse putauit à veniâ peccatorum suorum promerendâ, adeoq; à regno cœlorum ob defectum bonorū operum, sicut longè abest ab emendâ domo, quæ vænijt tribus milibus talentorum, is qui qui habet tantùm tres drachmas.

3. Tertio quia instar filij prodigi agnouit se peccando abijsse in regionem longinquam & fugisse à patre suo cœlesti ad inferni villicum.

G. VI. *Cur noluit ad cœlū oculos leuare*

Q. SEXTO. Cur noluit ad cœlum oculos leuare? Resp. Primo: præ pudore & erubescentia coram Deo offenso, quem aspicere non auderet: sicut peccatrix stabat retrò: & sicut adultera deprehensa oculos non audet attollere in virum, præ dolore & confusione.

2. Secundo. Vt ostenderet per peccatum se conspectum Dei & cœlestem gloriam amisisse, quemadmodum & absalon peccando meruit, vt à conspectu patris arcetur, 2. Reg. 14. Cogitabat ergò amisisse se cœlestia bona, quæ iam præ dolore aspicere non auderet: meruisse verò infernum, quò oculos deflectebat.

3. Tertio. Vt significaret se in familiam cœlestem peccasse: in angelos, quorum inspirationibus restitit: in sanctos, quorum preces & spem fraudauit: in Deum ipsum, cuius mandata contempsit.

H. VII. *Cur percussit pectus suū.*

Q. SEPTIMO. Cur percutiebat pectus suum? Resp. Primo: quia cor est sedes & mater peccatorum. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes &c.* ita publicanus percussit cor suum, vt inde prodirent scelera & dæmonia.

2. Secundo. Vt dormiens cor suum ad pœnitentiam vitæq; emendationem excitaret. Solet enim peccator quasi obdormiscere in peccatis suis. Vnde est illud Apostoli: *Hora est iam nos de somno surgere*, ad Rom. 13.

3. Tertio. Vt doceret conterendum esse cor in pœnitentiâ, velut dignum plagis. Percussio contritionem, sonus confessionem, dolor ex percussione satisfactionem repræsentat.

I. VIII. *Cur Deus superbos deprimit & exaltat humiles.*

Q. OCTAVO. Quamobrem Deus superbos deprimit & humiles exaltat? Resp. Primo quia vti radix omnis peccati & mali est superbia: (Eccl. 10.) ita radix & fons omnis boni ac virtutis est humilitas; superbia ergò depressionem, humilitas meretur exaltationem. Ita pessimos homines profundissimè defossos & lapidum cumulis obrutos legimus, vti Achanem & Absalonem. Contrà optimos in altum euectos, vti Iosephum & Mardochæum.

2. Secundo. Humilis summè honorat Deum; meretur ergò à Deo vicissim honorari: superbus summè inhonorat Deum, vti superbus Pharao, dicens: *Quis est Dominus, vt audiam vocem eius?* Exod. 5. meretur ergò deprimi. Hinc Eccl. c. 3. dicitur: *Quantùm magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius & ab humilibus honoratur.* Deus est Zelotes gloriæ suæ; vnde superbos eam ambientes, deprimit: humiles eam adorantes exaltat ad gratiam & gloriam. Vmbra fugit sequentem, sequitur fugientem: ita exaltatio fugit insequentem se, sequitur fugientem.

3. Tertio gratia est donum gratuitum, vnde danda est ijs, qui se viles & indignos reputant, Deoq; gratias agunt, quales sunt humiles: non superbi, qui eam sibi suisq; meritis attribuunt. Humiles vasa vacua, adeoq; gratiæ capacia: superbi vasa impleta & distenta vento arrogantiæ, ideò gratiæ & gloriæ incapacia. Humiles valles sunt, in quas defluit imber è montibus: superbi montes sunt, à quibus imber refugit.

4. Quarto gloriosa res est humilitas, vilis contrà & fœda est superbia; siquidem in suo habitu prodire non audet, sed laruâ humilitatis palliat se, ne vilescat, vt scribit S. Bern. de grad. humil. gr. 9. Hæc ergò meretur abijci in tenebras, illa produci in lucem.

5. Denique quia regum, & præsertim Dei sublimitas & magnificentia poscit illud Virgilij 6. Æneidos: *Parcere subiectis & debellare superbos.* Quod etiam rex animalium, leo, sibi à naturâ inditum habet. Requirit ergò Christus Christianos humiles, qualis & ipse fuit. Ideoque propria Catholicorum virtus est humilitas: hæreticorum verò superbia.

K. IX. *Quomodo deprimū-tur qui se exaltant.*

Q. NONO. Quomodo deprimuntur ij, qui se exaltant: & contrà exaltantur, qui se humiliant? Resp.

1. Primo dum superbi hîc contemnuntur, ridentur, odio habentur & omniū censuris notantur, adeoq; confusionem potiùs quàm gloriam assequuntur: Humiles contrà amantur & promouentur.

Secun-

Secundo dum superbi in multa labuntur peccata, & sæpe in aperta & publica, indeque in confusionem incidunt, vti Adam & Eua, quia Dijs similes esse cupiebant, nuditate plexi erubuerunt. Humiles contrà facilè euadunt laqueos diaboli, quemadmodum retia pisciculi, vti S. Antonio dictum est diuinitus.

3. Tertio dum superbi tandem præcipitantur in infernum: humiles exaltantur in cœlum. Quanquam & in hoc sæculo sæpissimè mira Dei prouidentia illi deijciuntur & confunduntur: hi verò euehuntur.

L. X. *Quibus exemplis id ostenditur.*

Q. Decima. Quibus exemplis ostenditur exaltari humiles, humiliari superbos? Resp. exempla esse plurima. Saul, cum humilis esset, euectus est in regnum, vti dictum ei à Samuele: *Nunquid cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es?* 1. Reg. 15. Postea superbiens regno & vita priuatus est. Moyses quia indignum se reputauit, qui fieret Dux Israëlis, & dimicaret cum Pharaone, Dux Hebræorum & Deus Pharaonis constitutus est, Exod. 7. Pharao contra, quia superbus contra Deum se erexit, descendit quasi lapis in profundum maris. Aman ob superbiam è summo curiæ fastigio descendit in patibulum: Mardochæus contra ex humili seruitio euectus est in equum regium, Esth. 7. Lucifer, quia superbissimus, è summo cœli throno in orcum detrusus est. Deipara, quia omnium mortalium humillima, ad primam in cœlo sedem post Christum euecta est. S. Franciscus, quia infra omnes se deiecit, super omnes euectus est, eique tanquam humili sedes gloriosa in cœlo, quæ vnius ex ruentibus præcipuis Angelis erat, collata, vti ostensum viro sancto; in vita eius apud Bonauent. Refert Antoninus, vir sanctus & doctissimus, Ord. Prædicat. & inde Archiepiscopus Florentinus 2. p. summæ tit. 3. c. 2. §. 4. miram historiam his ferè verbis: *Legitur de quodam tyranno superbo, quod cum audisset pluries decantari in Ecclesia illud: Dispersit superbos mente cordis sui, Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles, vocauit Clericos & mandauit eis, vt eraderent è libris suis versus illos, quòd falsi essent, dicens se de sede dominij sui à nullo posse deponi. Cui cùm contradiceretur, non acquiescebat: sed sic humiliatus fuit. Accidit, vt quadam die iret, ad lauandum se magno cum comitatu: cumque exutis vestibus solus fuisset balneum ingressus, paulò pòst Angelus Domini apparuit in effigie illius Domini, quasi exiens de balneis nudus. Cumq; omnes æstimarent illum Dominum esse suum, reindutum associantes omnes cum eo redeunt ad ciuitatem & domum, vero Domino remanente in balneis, qui transacta aliqua morula exiens de balneis nudus neminem inuenit, nec etiam suos pannos, sed quosdam miseros & conscissos; cumque alios non haberet in promptu, illos indutus ac furore repletus contra familiam suam, quòd eum deseruissent, reuertitur ad ciuitatem, & incipit interrogare ianitores de familia sua, nominando nunc vnum, nunc alium, conquerendo, quòd ausi fuissent eum deserere. Illi verò, qui viderāt Angelum in forma eius reuersum domum cum comitatu, quem Dominum credebant, videntes hunc malè vestitum, pro fatuo illum habent, vt qui Dominum se faceret ex insania: sicque cum derisu loquebantur ei velut fatuo. Turbatur iste magis, & miratur, vaditq; ad palatium, & multi cum eo risum captantes. Cumq; ab aliquibus primariis audiret Dominum ciuitatis esse in palatio, ipsumq; errare, nec talia loqui debere, attonitus, & quasi à mente alienatus, ait: Quid est, quod dicitis? non cognoscitis me Dominum vestrum, qui egressus paulò antè de ciuitate iui ad balnea? quomodo ergò dicitis, Dominum esse in palatio? quis est iste Dominus alius à me? Fiunt hæc nota Angelo, qui Dominus putabatur. Hic ad illius humiliationem maiorem iussit eum vocari, vt sic loquendo coram aliis rideretur. Dominus ergò videns Angelum ab omnibus haberi, & coli velut Dominum, & se contemni, asserit Dominum se ciuitatis esse, desertum verò à suis in balneo, nec vestes suas reperisse; mirari itaque se qua mente alter dicat suum esse ciuitatis dominium; vnde omnes in risum conuersi. Ad extremum Angelus vocauit eum in secretum cubile, & admonuit superbiæ suæ, qua dixerat, se non posse deponi de sede sua, ideoque versus illos hymni eradendos esse: ostendens illi ex euentu quàm facili negotio non solùm sede sua pulsus, verùm etiam à suis pro stulto esset habitus: itaque deinceps disceret humilitatem. Qui recognoscens peccatum suum, indutusque ab Angelo vestibus suis, ipso disparente prodiens è cubiculo suo, receptus est à suis tanquam Dominus, narrauitque eis, quæ ab Angelo gesta erant.*

DOMINICA XI. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Marci 7.

IN illo tempore. Exiens Iesvs de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos, & adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, vt imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius: & suspi-

suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, adaperire. Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Et præcepit illis IESVS, ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

CONCIONES.

CONCIO I.
MVTI SENSV MYSTICO quinam: eorundem cura.

I. *Qui in confessione reticent peccata.*
II. *Cur proximus corrigendus est.*
III. *Cum afflicto dandum consilium.*
IV. *Cum Iustitiæ & veritati testimonium reddendum.*
V. *Cum pro acceptis beneficiis gratiæ agendæ.*

THEMA.

Solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Marci 7.

A. VVlgò dicimus, non silere tantùm, sed & loqui artificium esse. Verùm addo ego, maioris artis esse loqui, quàm tacere. Vt enim in cantu maior est ars canere, quàm pausas obseruare: ita procul dubio maior est scientia, nosse loqui, sicut decet, quàm silere. Hanc artem docuit Dominus in hodierno Euangelio, cùm mutum loqui fecit. Atque vtinam hic cœlestis Medicus adesset etiam nostro sæculo: Multi enim passim muti reperiuntur, sed sponte & voluntate sua, qui ob silentium suum graues Deo pœnas dabunt. Nec dubium, quin plurimi in inferno clament: *Væ mihi, quia tacui.* Iam verò si parentes liberis suis loquelæ difficultate laborantibus linguę vinculum soluunt: nonne æquum est, vt hoc idem soluamus ijs, qui cùm loqui deberent, loqui nolunt aut nesciunt; cum incomparabili damno suo? Hoc ergò nunc agamus.

B. I. *Qui in confessione reticēt peccata.*

Muti aliqui sunt PRIMO, cùm in confessione peccata explicanda sunt. Istos erinaceo nō malè compararis; ille enim sub arbore malo poma colligit, rodit, edit, insuper aculeis suis affixa asportat in latibulum suum: at si casu abscedentem deprehenderis, illicò se in globum conuoluit, vt nihil nisi cutis hispida in ipso appareat, quasi nihil omninò damni fecerit. O erinacee, vbi sunt manus, quibus poma tractabas? vbi pedes, quibus ea auferebas? vbi os, quo ea edebas? nihil horum habere, imò nec viuere videtur: licet manifesta furti, & comestionis signa ad manum sint. Nonne tales primi nostri parentes, eorumque filius, Cain? Tametsi enim penè in flagrante delicto deprehensi sunt à Deo, tegere tamen illi scelus, iste etiam negare ausus est. *Vbi est frater tuus,* ô Cain, iam primùm à te occisus? *Nescio,* inquit, *nunquid custos fratris mei sum ego?* At nonne sanguis fratris tui ante oculos est? Nonne te accusat? Nihil hoc mouit Cainum, vt culpam fateretur; quemadmodū & alios multos nihil mouet Confessarius, vt peccata sua explicent, tametsi ea ferè digito notet. Bellè Claudius Viexmontius dum confessionem cuiusdam exciperet, qui clandestinas dæmonis suggestiones detegere trepidabat, iocatus: *Næ tu es,* inquit, *fidelis Diabolo secretarius; quippe qui times, ne fidem apud eum perdas, si peccata ab eo suggesta in confessione prodas.* In instit. de sal. pœnit. At quæ salus tibi speranda est, qui hostem animæ tuæ prodere non vis, sed domi tuæ abscondis? *Ephpheta,* mi homo; nisi enim loquare, peribis certo certiùs, licet alia bona quamplurima interim facias. Audi S. Augustinum in Comment. in Psal. *Elige, quod vis,* inquit; *si non confessus lateas, inconfessus damnaberis.* Si tibi optio daretur purgādi manus aqua vel igne: num tu in flammam potiùs immittere manus tuas, quàm in aquam velles? Atqui Deus *apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam,* inquit Ecclesiasticus c. 15. Aqua confessio, ignis gehenna est. Senserunt quidam, teste Euthymio in c. 3. Matth. quòd Ioannes Iudæos, quos in deserto baptizabat, immerserit in aquam vsq; ad collū, donec vel coacti confiterentur peccata sua. Non arbitror, Ioannem fuisse tam seuerum exactorem. At certè talis erit Deus, si mutus in confessione fueris. Si enim absconderis peccata tua, demerget te in infernum, pondere peccatorum tuorum.

C. II. *Cum proximus corrigendus est.*

SECVNDO. Cùm proximus corrigendus est. Præceptum est, Leuit. cap. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum.* Quale verò hoc peccatum? Odium dico, vti insinuat lex; qui enim omittit corrigere proximum errantem, sanè eum nō diligit, sed odio potiùs habet, quem in errore deserit, & à via salutis aberrare

D. III. *Cum afflicto dandum consilium.*

aberrare finit; cuiusmodi in figura erant Sacerdos & Leuita, qui cùm viderent iacentem hominem, vulneratum a latronibus, nec verbulo eum consolati sunt, sed viso eo pertransierunt, Luc. 10. Scimus etiam præceptum fuisse, Exodi 23. *Si occurreris boui aut asino erranti, reduc eum,* ad dominum suum, scilicet. Quòd si asinus reducendus ex præcepto Dei est, non erit reducendus homo, qui perijt Domino Deo? Grauiter hac de re loquitur S. Augustinus ser. 16. de verb. Dom. *Tu vulnus fratris tui contemnis?* inquit, *Tu eum vides perire, & negligis? peior es tacendo, quàm ille conuiciando.* Qua ratione? inquis. Quia tu vides eum perire, ille verò passione aliqua cœcatus nescit se perire. Tu ergò oculatus cœcutientem ducere teneris. Diogenes videns aliquando puerum voraciter edentem, pædagogo plagam incussit; quia pædagogus puerum corrigere debebat, vel aliter instituere. Idem facit Deus ijs, qui vident delinquere proximos, & non emendant, præsertim si ex officio teneantur emendare. Hinc lamentatur Isaias cap. 6. inquiens: *Væ mihi, quia tacui; quia vir pollutus labijs ego sum.* Quam ob causam? quia nimirū, (vt exponit S. Hieronymus, Cyrillus & Haymo.) vel metu, vel tædio victus peccata populi ac procerum destiterit insectari, & nominatim, quòd Oziam Regem, qui Sacerdos non erat, volentem adolere incensum, & sacerdotium inuadentem, non corripuerit, cùm tamen ipse etiam Propheta è regio stemmate oriundus esset, adeoque non incongruè facere id posset. Væ tibi etiam, si tacueris & proximum non correxeris; quia vir pollutus labijs eris. *Mandauit enim Deus vnicuiq; de proximo suo,* Eccl. 17. Denique qui in hodierno Euangelio adduxerūt mutum ad Christum, docent nos, vt idipsum spirituali sensu faciamus fratribus nostris per correctionem; cùm enim errantem corrigimus, ad Christum adducimus. *Afferte igitur Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum,* Ps. 28. q. d. agnos facilè aberrantes.

D. III. *Cùm afflicto dãdum consilium.*

TERTIO. Cùm proximo afflicto dandum est consilium. Deliquerat in hoc Ionas, cùm à Deo missus in Niniuen vt nunciaret incolis imminentem interitum, fugit, metuens ne ad prædicationem suam pœnitentiam agerent Niniuitæ, sicque veniam impetrarent, & ipse vanus propheta haberetur, vti indicat ipse Ion. 3. Præuidens ergò Niniuitarum conuersionem, si eis loqueretur, noluit eorum saluti consulere: desiderans potiùs vt rei à diuina iustitia punirentur; ideoque mutus propheta à muto animali, pisce, deuoratus est in pœnam. Extat ea de re seuera Dei sentētia apud Ezech. cap. 33. *Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris, non fueris locutus vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in impietate sua morietur; sanguinem autem eius de manu tua requiram.* In quam sententiam exclamat S. Prosper l. 1. de vita contempl. c. 20. *Quis tam saxeus, tam ferreus erit, quem sententia ipsa non percellat?* Ab hoc sanguine immunem se canit S. Paulus Act. 20. *Mundus sum,* inquit, *à sanguine omnium; non enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei vobis.* Idemque alibi dixit: *Væ mihi si non euangelizauero,* 1. Cor. 9. quasi metuens illam Dei sententiam: *Sanguinem eius de manu tua requiram.* Quia *ipse hunc occidit, qui eum tacendo morti prodidit,* inquit S. Gregorius in eum locum hom. 12. in Ezech. Scimus etiam quid Estheri dixerit Mardochæus, cùm ei persuadere vellet vt ipsa ad regem ingrederetur & salutem Hebræis impetraret. Tergiuersante enim puella & sibi ab irato rege metuente, ait Mardochæus: *Si nunc silueris, tu & domus patris tui peribitis,* Esth. 4. Scimus insuper quatuor illos leprosos, qui in desertis Syrorum (qui Samariam dira obsidione & fame presserant) castris diuitias ab ijsdem relictas inuenerant, ad se mutuò dixisse: *Si tacuerimus & noluerimus nuntiare vsque manè, sceleris arguemur.* Mox ergò fugam Syrorum indicarunt regi & ciuitati, sicq; eos à dirissima liberarunt fame, 4. Reg. 7. Quot hi millia hominum partim occidissent, partim afflixissent, si hoc nuntium tacuissent? Iure itaque dicunt: *Si tacuerimus, sceleris arguemur.* Sanè prouerb. 11. ait Sapiens: *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* Hoc autem facit & grauiori quidem peccato, qui salutari consilio pascere omittit proximum suum. *Frumenta abscondere,* inquit S. Gregor. 3. p. pastor. admon. 26. *est prædicationis apud se verba retinere.* Atque isti sunt, qui talentum sibi creditum abscondunt, ac proinde ea reprehensione digni, quam commeruit seruus ille piger. Audiamus S. Chrysost. hom. 1. in Iudæos: *Talentum,* inquit, *quod acceperat & defoderat seruus ille Matthæi 25. reddidit integrum; attamen dat pœnas, eò quòd non auxerit lucrum. Ita tu quidem etsi innocens perseueres, cæterum non augeas talentum nec fratrem pereuntem reuoces ad salutem, eadem qua ille patitur, patieris.* Intellexit hoc Diaconus ille Beniamin in Perside captiuus apud Cassiodorum l. 10. hist. trip. cap. 33. qui dimissus à Rege Persarum ea lege, ne imposterum vlli Magorum prædicaret doctrinam Christianorum, respondit: *Impossibile est non me participare lumen alijs, quod ipse percepi. Quanto enim supplicio dignus sit, qui talentum absconderit, sacra Euangeliorum testatur historia.* Certe si quem in flumine periclitantem cerneres & cùm facilè posses, non eriperes, graue te peccatum committere non dubitares. At quanto maior est salus animæ quàm corporis? Ad extremum docuit nos Dominus bene consulere proximo, quando (Luc. 5.) leprosum à se mundatum misit ad Sacerdotes, prius ab eis approbandum, ne in illum tanquam legis transgressorem animaduerterent. Ergò ne leprosus in nouas litium ambages incideret, salutari prorsus consilio mittitur ad Sacerdotes. Quod vtinam facerent Iudices, Consiliarij & Aduocati, qui sæpe cùm possent optimè consulere partibus & eorum tricas vno verbo extricare, sicque crumenis parcere, tacēt potius & permittunt, vt partes inter se inuolutæ atque exacerbatæ prolongent litem & ex vna faciant tres vel quatuor.

Audiant isti Iosaphat Regem sic ad Iudices à se constitutos perorantem 2. Par. 19. *Videte quid faciatis; non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, &c.*

F. IV. *Cum iustitiæ & veritati testimonii reddendum.*

QVARTO. Cùm iustitiæ & veritati testimonium reddendum. Quales inprimis Iudæi, quos interrogauit Dominus: *si licet sabbatho curare?* Quid enim illi ad veritatem asserendam? Nihil omninò. *At illi tacuerunt*, inquit Lucas cap. 14. Carpere sententiam affirmantem non poterant, & tamen confirmare nolebant. Post tergum Christi loquaces erant Pharisæi: peccatorem, Samaritanum & dæmoniacum asserebant, sabbati transgressorem clamabant: sed in eius præsentia muti erant. Ita nunc quamplurimi, qui inter pocula & conuenticula nihil non de proximo effutiunt eumque grauiter accusant: sed in præsentia eius mutescunt, nec ea de re vel ipsi vel eius Magistratui verbulum dicere audent. Eò pertinent etiam Iudices, qui muneribus corrupti vel ob partis alicuius amicitiam non audent pronuntiare veritatem ac decernere æquitatem. Sic testatur Ecclesiasticus cap. 20. *Xenia & dona excæcant oculos Iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum.* Quo loco mutus significat (secundum Lyran. & Hug. Card.) certam ranulam, quæ calamitatum vocatur, & si in os canis injiciatur, facit eũ mutum, teste Isidoro l. 12. Etym. cap. 6. Est & vitium linguæ, quod inde ranula vocatur, quia mutum reddit hominem, vt scribit Barth. Anglicus l. 5. propriet. cap. 21. Ergò huiusmodi ranulæ sunt Xenia & munera, quæ mutescere faciunt Iudices & *mutant* ac *subuertunt verba iustorum*, vti dicitur Deut. 16. & Exod. 23 Canes quantumuis initio acres & contentiosè latrantes, si offam eis objicias, mox latrare desinent: eos verò, à quibus nihil accipiunt, indesinenter allatrabunt. Celebris hoc vitio factus est Canis ille Perusinus, qui fures quidem noctu venientes strenuè allatrabat, amasios verò dominæ, à qua in culina nutriebatur, aduentantes tacitus admittebat. Cui proinde hoc epitaphium scriptum est:

Latrabam ad fures, sed amantum furta tacebam.
Vt placui domino: sic placui dominæ.

Rectè Ecclesiasticus cap. 13. *Diues locutus est:* (superba & iniqua) *& omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. Pauper locutus est, & dixerunt: Quis est hic?* Mutum in ore habuit certè Iudex ille, qui cum litem inter lanionem & pellionem dirimere deberet, ferunt ipsi à lanione donatum esse bouem. Quod aduertens pellio, Iudicis vxori pretiosam pellem donauit. Iudex tulit sententiam in fauorem pellionis. Miratus & indignatus lanio iubet mugire bouem suum. At Iudex replicauit bouem iam mugire non posse, quòd os pelle obseratum haberet. Imò non bos, sed Iudex occlusum habuit os. Alius quidam arbiter inter duos litigantes datus, accepit ab vno vrceum olei, ea spe & pollicitatione vt pro se Iudex sententiam ferret. Hoc sentiens alter porcum pinguem misit iudici, rogans vt sibi faueret. Tulit ille sententiam pro porco. Quod videns alter, cùm & fidem datam & oleum missum apud Iudicem quereretur: Porcus quidam, inquit Iudex, in domum meam venit & inuento oleo vas confregit atque oleum effudit, adeò vt tui fuerim oblitus. Referunt Postcanic. Maioli l. 1. col. 4. Sed quid de talibus ludionibus Deus? *Ignis*, inquit Iob, c. 15. *deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.* Rursum Isaiæ 56. *Canes muti non valentes latrare. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem*, q.d. insatiabiles.

F. V. *Cum pro acceptis beneficiis gratiæ agendæ.*

QVINTO. Cùm pro acceptis beneficijs gratiæ agendæ. Hac in re mutum fuisse protoplastum censet Rupertus in Gen. l. 2. c. 39. Creatur enim homo perfectus & decorus, nec tamen gratias agit. Ducitur in paradisum, & traditur ei domus voluptatis ac diuitiarum plena; adhuc tamen mutus est. Adducuntur ad eum animalia, & constituitur eorum Dominus; adhuc tamen mutus est. Adiungitur ei adiutorium simile sibi; adhuc silet. Quid mirum ergò, si talis homo ad peccatum exterius veniat, & ea ipsa, quæ in bonum suum condita sunt, sibi in perniciem vertat? Atque hoc indicari, ait Rupertus, cùm dicitur: *Sed & serpens erat callidior*, &c. Quid enim sibi vult illud *Et?* nonne præcedens aliquod Adami peccatum notat? Quodnam verò illud, nisi ingratitudinis & superbiæ in corde Adami? Deriuatum fuit hoc protoplasti vitium in progeniem eius, præsertim in gentiles, *qui, cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt*, ad Rom. 1. Quamobrem Habacuc c. 1. comparat eos piscibus, qui soli ex omnibus animantibus muti sunt: *Facies homines sicut pisces maris*, inquit. Huiusmodi piscem, mutum ad gratiarum actionem, censent Hebræi, & alij, fuisse Ezechiam Regem, cæteroqui bonum, qui cùm ob insignem de Assyrijs reportatam victoriam Deo, sicut decebat, gratias non egisset, postea repente incidit in ægritudinem, Isa. 38. Similem ob causam Moysem & Aaronem ab ingressu terræ promissæ morte interueniente repulsos censet Abulensis, quòd accepto beneficio aquæ diuinitùs dato, Deo laudes non cecinissent, populumque ad easdem non impulissent, quòd tamen priùs fecerant Pharaone demerso. Timendum etiam, ne si in referendis Deo gratijs muti simus, mutum aliquando inueniamus Christum, qui alioquin coram patre suo confitebitur eos, qui ipsum confessi fuerint. Mirum esse, inquit Rupertus l. 1. de Gen. c. 8. quòd Deus in creatione meminerit infimi elementi, terræ: (*In principio creauit Deus cœlum & terram;*) & non meminerit supremi, ignis. Respondetque causam esse, quia ignis vorax quidem, sterilis tamen & ingratus est, omnia absumens, nihil rependens, ideoque significat ingratum, quia multa quidem beneficia deuorat, nihil tamen redonat; dignus proinde qui ex numero creaturarum Deum iugiter

ter laudantium expungatur, & à Deo sileatur. Vade igitur ingrate, quisquis es, ad creaturas alias: *Interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia agri, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi,* Iob 12. *Terra enim,* inquit D. Ambros. l. 1. Offic. c. 31. *aut spontaneos fructus germinat, aut creditos vberiori cumulo refundit ac reddit.* Auiculæ autem *surgente & occidente die,* inquit idem l. 5. Exam. c. 12. *suos cantus instaurare consuerunt, vt decursi vel adoriendi temporis laudes suo referant creatori.* Ex mox: *Quis sensum hominis gerens non erubescat sine psalmorum celebritate diem claudere, cùm etiam minutissimæ aues solenni deuotione & dulci carmine ortus dierum ac noctium prosequantur?* Ad extremum arguet hanc ingratitudinem nostram mutus hodierni Euangelij, qui quam primùm à Christo curatus est, in Dei laudes prorupit, gratiamque sibi collatam prædicabat & diuulgabat, licet ei Dominus hæc prohibuisset ex modestia. Nimirum ipsa natura hominem impellebat, vt beneficium hoc celebraret. Nos ergò Auditores, imitemur mutum istum: perrumpamus noxia linguæ vincula & loquamur rectè.

F. V. *Cum pro acceptu beneficiis gratiæ agendæ.*

CONCIO II.
LINGVÆ FRENANDÆ MEDIA.

I. *Declina turbam.*
II. *Præcogita quid loqui velis.*
III. *Cogita linguam tuam esse vehiculum Eucharistiæ.*
IV. *Pete hanc gratiam à Deo & cogita Deum vbiq; præsentem.*
V. *Cogita perniciem linguæ.*
VI. *Propone firmiter custodire linguam.*

THEMA.

Admirabantur dicentes: Bene omnia fecit. Marci 7.

A. *Cur in sanando muto tot adhibitæ cæremoniæ.*

MIrabantur Spectatores huius miraculi in hodierno Euangelio. Mirari & nos possumus, non propterea tantùm, quia mutum curauit Dominus, sed etiam quia tot præambulis & cæremonijs. Non enim memini aliquem à Domino tam operosè curatum esse, præter mutum istũ. Vno plerumque verbo cæteros restituit; hunc verò primò à turba abduxit, deinde misit digitos suos in aures eius, tum expuens in terram tetigit linguam eius, posthæc suspiciens in cœlum ingemuit, denique vocem extulit. Quid sibi hæc omnia? Itanè tantè molis erat, hominem non omninò mutum, sed tantùm μογιλάλον, id est, difficulter loquentem (vt habet græcus textus) rectè loqui facere? Verùm Auditores, nullam in hac re Christus sensit difficultatem, sed nobis insinuare voluit, quàm difficile sit corrigere & frænare linguam, ita vt nunquam malè sed rectè semper loquamur. Ita enim testatur S. Iacobus c. 3. epistolæ suæ, cùm ait: *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentum & cæterorum domantur & domita sunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest.* Quod non ita intelligendum ac si fieri omninò nequeat, sed quod absque Dei gratia nequeat; quo modo dixit Dominus Camelum per foramen acus, id est, diuitem in regnum cœlorum ingredi non posse, nisi cum Dei gratia. Frænari lingua potest, etsi non sine gratia Dei & magna difficultate. Huic igitur tanto malo remedium quæramus. Cæremoniæ, quas adhibuit Christus in muti huius curatione, non obscurè docent, quid nobis sit faciendum, vt discamus.

B. I. *Declina turbam.*

PRIMO. Christus *apprehendit* mutum *de turba seorsum.* Et tu declina turbam & tumultus eius, si non vis perperam loqui. Difficillimum enim est, vt qui multa videt vel audit, nõ eadem loquatur; ideò lingua cerebro, & os phantasiæ vicinum est; & quod illa cogitat, mox in os deriuatur. Vnde Eccl. c. 19. pruritus loquendi tantus asseritur, quantus est mulieris grauidæ ad pariendum, & vulnerati ad extrahendam sagittam. Et Iob. 32. quantus est musti bullientis & lagenas dirumpentis. Vis ergò abortiuum verbum ex ore tuo non parere? vide, ne grauidus fias mundi rumoribus: noli curiosè ea peruestigare, quæ ad te non pertinent: maximè verò prauæ societati, quæ rectè loqui nescit, te adiungere. Difficile enim est cum talibus versari, & eorum moribus ac sermonibus se non conformare. Vt enim filij Iudæorum discebant loqui Azoticè à matribus suis Azoticis, Nehem. 13. ita à peruersis discimus loqui peruersè, à mendacibus mendaciter, à blasphemis blasphemè, à turpibus turpiter. Quare vt in magnis nundinis transeuntes non omnia perlustramus, sed ea tantùm quærimus, quæ nobis vtilia & emenda sunt, reliqua negligimus: ita in hoc mundo non omnis inuestiganda vel imitanda, sed quæ laudatissima & vtilia nobis sunt.

C. II. *Præcogita quid loqui velis.*

SECVNDO. Christus *expuit.* Sputum hoc significat sapientiam, quia, vt saliua è capite defluit, & in ore colligitur, posteaque eijcitur, (vnde saliua à salis sapore dicta est; sal autem sapientiam notat:) ita sermo noster è cerebro seu iudicio prodire, & priùs ponderari debet, antequam effundatur. Rectè proinde monuit Ecclesiasticus c. 28. *Verbis tuis facito stateram.* Vt enim monetas aureas accuratè ponderamus, priusquam expendamus vel accipiamus: ita verba ponderanda sunt, antequam in vulgus eant. Quatuor verò potissimùm expendenda sunt, nimirum quid loquendum, modus quo loquendum, tempus quando loquendum, & causa cur loquendum.

Quid loquendum sit, exponit Apostolus ad Ephes. 4. cùm ait: *Omnis sermo malus,* (græcè, *putris*; qui nimirum sale conditus non est,) *ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei,* &c. Et

&c. Et ad Eph. 5. *Fornicatio & omnis immunditia aut auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Spurcos & impuros sermones ac sales, diaboli sputa vocat Guil. Peraldus Episcopus Lugdunensis serm. 24. in Cant. Quemadmodum itaque nautæ habere solent omnia loca periculosa in mappis suis delineata, in quibus nauis possit periclitari, vt queant ea declinare: sic seruus Dei debet omnia genera malorum sermonum habere annotata, ne in illis periclitetur.

In modo loquendi obseruandum, vt non loquamur nimis delicatè, inconsideratè, turgidè, affectatè, curiosè, & verbis nimiùm exquisitis, nec contentiosè. In tempore & opportunè loqui, quantum habet gratiæ, tantum meretur odij, loqui intempestiuè. De illo enim ait Salomon Prou. 25. *Mala aurea in lectis argenteis* (alij vertunt, *in retiaculis vel thecis transparentibus*) *qui loquitur verbum in tempore suo.* De isto verò Ecclesiasticus cap. 20. *Ex ore fatui reprobatur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.*

Finis denique seu intentio attendenda in sermone est, nimirum Dei gloria & proximi vtilitas. Fugienda ergò vana gloria & hypocrisis. Præter hæc etiam sæpe refert, quo loco & cui loquaris. Omnia hæc saliuam, seu salem sapientiæ requirunt, de quo Apostolus ad Coloss. 4. ait: *Sermo vester in gratia sit semper sale conditus.* Vt enim cibos sale, & calamum atramento tingimus: ita locuturi linguam ratione necesse est imbuamus.

Hoc qui non obseruat, sæpe grauiterque delinquet, vti dixit Zeno Citticus adolescenti de rebus friuolis garrienti: *Nisi lingua in mentem intincta disserueris, adhuc multo amplius dicẽdo delinques.* Stob. serm. 36. Expertus id est Iephte Iudex Hebræorum, (Iudic. 11.) quando inconsideratè vouit se immolaturum Domino eum, qui primus ei occurrisset de foribus domus suæ. Occurrit enim ei vnica filia. Vnde posteà vehementer doluit: *Heu me, aperui os meum,* inquit. Expertus est Herodes, cùm stolidè promisit puellæ saltanti, quidquid illa petijsset. Contristatus est enim postea propter iusiurandum, cùm vidit peti caput Ioannis. Ergò sicut egressurus domo priùs vndique se circumspicit, an vultu & vestitu decoro satis prodeat in publicum: ita locuturus videat, quam decora sint ea verba, quæ in publicum emissurus est. Rursum *sicut eligis, quo vescaris; sic elige, quod loquaris,* inquit D. Augustinus in Ps. 51.

D. III. *Cogita linguam tuam esse vehiculũ Eucharistiæ.*

TERTIO. *Tetigit linguam* muti. Et tu Christiane, vt discas frænare linguam tuam, cogita eam sæpiùs tangi à Christo in S. communione. Lingua enim tua vehiculum & *equus regius* est, in quo sedens Christus ad te ingreditur, vti vocatur à Chrysostomo hom. 52. in Matth. Sanè equus ille, qui à nobili quadam domina ad vsum datus Ioanni Papæ ipsum gestauit, postea Dominam suam, quam priùs vectare solebat, receptare noluit, vt qui iam Christi vicarium vectasset, apud Baron. anno 525. Quomodo ergò linguam nostram, quæ ipsius regis cœlorum ordinarius equus est, faciemus equum diaboli, vt ferat & proferat verba turpia, blasphema, periura? Ergò vt Romæ aselli vel equi, qui aliquando S. Eucharistiam in itinere Pontificio gestarunt, ad alios profanos vsus non adhibentur amplius: (vti Romæ audiui) ita & nos linguam nostram, ex quo equus Christi facta est, ne, quæso, profanemus. *Quæ enim venia nobis dabitur,* inquit S. Chrysost. hom. 4. ad baptiz. *imò verò quæ supplicia non perpendemus, quando linguam nostram, qua Dominicam carnem degustauimus, linguam efficimus diaboli!*

F. IV. *Pete hac gratiam à Deo.*

QVARTO, *Suspexit in cœlum,* ostendens donum rectè loquendi è cœlo expectandum. Tu ergò, si vis dominari linguæ tuæ, respice cœlum, & ora Deum sedulò cum Dauide Psal. 140. *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostiũ circumstantiæ labijs meis.* Quo loco duo Spiritus sancti dona petit ad rectè loquendum necessaria, spiritum consilij, vt sciat quid, quomodo & quando loquendum: Spiritum fortitudinis, vt audeat loqui, quod oportet; & timeat loqui, quod non oportet. Primum petit, cùm ostiarium petit: alterum, cùm ostium. Duo enim hæc sibi mutuo necessaria sunt, ostiarius & ostium, vt domus custodiatur. Sine ostiario ostium vel semper erit clausum, vel semper erit apertum. Sine ostio ostiarius non poterit prohibere, quin omnes pro libito exeant & intrent. Difficillimum esse frænare linguam, audiuimus iam ex S. Iacobo cap. 3. epistolæ suæ, qui dicere non dubitauit: *Linguam nullus hominum domare potest;* quia nimirum homo ex vitiata sua natura pronissimus est ad loquacitatem, ad suiipsius laudem & proximi vituperium, ad iudicandum, detrahendum, &c. & quia magna prudentia opus est ad rectè loquendum. Idcircò Dei auxilium ad hoc est implorandum. Vnde S. Aug. de nat. & gratia c. 15. & serm. 4. de verbis Domini ait. *Ergò intelligamus, charissimi, quia si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram.* Et rursum: *Vt dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspis, quæritur homo. Ergò Deus quæratur, vt dometur homo.* Sanè nisi ad regendam linguam peculiare Dei auxilium requireretur, non dixisset Sapiens, Prou. 16. *Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.*

Et cogita Deũ vbique præsentem.

Adhæc suspice in cœlum, hoc est, cogita Deum vbique præsentem omniaque tua verba exactissimè audientem. Veteres Philosophi docuerunt, sic loquendum esse cum hominibus, tanquam Dij audiant. Macrob. l. 1. Saturn. Obseruent hoc Christiani, & nil improbum loquentur.

F. V. *Cogita perniciẽ linguæ.* 1.

QVINTO. *Ingemuit,* considerans, ni fallor, in quanta mala præcipitet hominem lingua. Lingua enim indomita equus est absque fræno, & nauis absque gubernaculo, vti docet S. Iacobus in epistola sua cit. vbi quatuor de eius pernicie enunciat. Primum *lingua,* inquit, *modicum membrum, magna exaltat,*

altat, id est, iactat, vel ducit in præcipitia. Id facit lingua adulatoris, quæ magnates in superbiam eleuat, & altiores quàm reuera sint, facit; lingua calumniatoris & detractoris, quæ vitia proximorum parua facit magna, magna maiora, lingua mendax, iactabunda, querula, susurrans, &c. quæ ex musca facit elephantem. Talis lingua serpentis: *eritis sicut Dij*; lingua iuuenum instigantium Roboamum ad opprimẽdos subditos; lingua vxoris Iob: *Maledic Deo, & morere.* Sed & ipsum loquentem lingua mala perdit, vt Cainum, ædificatores Babel, iuuenem Amaleciten, Sennacherib, &c.

2. Secundum. *Lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis*; tùm quia implet vniuersum sua iniquitate, omnes ciuitates, plateas, domos; tum quia est *lena & conciliatrix peccatorum*, vt ait S. Basilius in Ps. 331. Omnes enim iniquitates per linguam, aut perficiũtur, aut persuadentur, aut defenduntur, aut excusantur; tùm quia omnia hostiliter inuadit, Deum, Angelos, Sanctos, homines iustos, creaturas irrationales, Dei verbum, Sacramenta, Christi crucem, passionem, sanguinem, vulnera: virtutes omnes: cœlum & elementa; tùm quia velut Vniuersitas seu Academia docet omnes iniquitates, vti Vniuersitas omnes scientias.

3. Tertium. *Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus*; quia nimirum totum hominem fœdo colore & odore, libidinum, rixarum, vulnerumq; nec non infamiæ commaculat, quemadmodum ignis denigrat ea, quæ adurit. Et sicut lingua murmurans Mariæ sororis Moysis ipsam lepra aspersit: ita lingua praua. v. g. susurronis inficit totum hominem; cor, vt sinistra cogitet de proximo; aures, vt eius preces & excusationes non admittant; oculos, vt ipsum ægrè aspiciant; linguam, vt eius innocentiam non defendat, virtutes celet; nares, vt illius bonam famam & laudabilem vitam non olfaciant; manus, vt ipsi nihil tribuant, commodent, succurrant, &c.

4. Quartum. *Inflammat rotam natiuitatis nostræ*, id est, vniuersum vitæ nostræ cursum, quo modo laminæ ferreæ ignitæ affiguntur à fabro ad rotas easque vndique ambiunt. Sic enim lingua mala totum vitæ nostræ cursum occupat. Alia vitia certam habent vitæ metam: petulantia pueritiam, libido iuuentutem, ambitio virilem ætatem, auaritia senectutem occupat, omniaque tandem cum homine senescunt & emoriuntur; solum linguæ vitium omnem vitam occupat. Audiuntur enim mendacia, turpiloquia, detractiones, iuramenta & periuria, execrationes, murmurationes, iactantiæ, irrisiones, quærimoniæ, nugæ, &c. tam à senibus, quam à iuuenibus.

Denique inflammat & vrit hominem in gehenna, vt patet exemplo Epulonis, cuius lingua quantum hic deliquit, tantum ibi cruciatur.

Hæc & his similia linguæ damna perpendens Christus ingemuit, tùm quod homines hæc non expendant; tùm vt doceret nos ingemiscere super his malis, eaq; sedulò cauere.

G. VI. *Propone firmiter custodire linguam.*

SEXTO. Ait illi *Ephpheta*, quod est, *adaperire*. Hac voce veluti claue aperuit linguam muti. Clauis ista significat firmum propositum moderandæ linguam, hoc est, claudendi per silentium, nec aperiendi sine causa & præuio examine: denique quàm possumus breuissimo sermone nos expediendi. Hoc est, quod dixit Ecclesiasticus cap. 28. *Ori tuo facito ostia & seras.* q. d. obfirma os tuum per silentij virtutẽ, serijs propositis quasi seris & repagulis, ita vt nunquam pateat, nisi priùs ex decreto rationis ei dixeris: *Ephpheta. Auceps non emittit accipitrem, nisi anserem videat: dedignatur venator catulum soluere, nisi lepus appareat: arcus flexis cornibus frustrà non intenditur; & rationale os ad effundenda irrationabilia passim relaxatur?* ait Petrus Damian. Cardin. Hoc proposito se armabat Dauid; ait enim Psalm. 38. *Dixi, custodiam vias meas vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator aduersum me.* Huic voto, vt efficacius sit, adde mulctam aliquam, si lingua hallucinatus fueris. Scribit Ioannes Nyder Dominicanæ familiæ Norinbergæ circa annum Domini 1430. antistes in formicar. l. 4. cap. 3. virum sui æui nobilem, maledicentiæ & execrationi à puero assuetum, indicto sibi ieiunio, quoties lingua deliquisset, tandem seipsum ita vicisse, vt ne voculam quidem impiam imposterum emitteret. Alium quendam ciuem Augustanum simili vitio obnoxium, quoties impium quid loqueretur, cultello sibi carnem incidisse & guttam sanguinis elicuisse: alium item, ciuem Memminganum in eandem execrandi consuetudinem prolapsum vino abstinuisse eiusque loco aqua sitim leuasse, quoties execratus esset: sicque vtrumque de seipso fæliciter ac breui triumphasse. Durum quidem est hoc; sed pensandum quod dixit Dominus Matth. 18. *Bonum est tibi ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.*

Addit Ecclesiasticus ad maiorem eiusdem rei explicationem: *Aurum tuum & argentum confla*, hoc est, verba tua, quæ vt aurum vel argentum custodire debes, contrahe; sicut vasa aurea & argentea, vt in alias terras absportemus, conflare solemus; quasi dicat id, quod quidam Iurisconsulto loquaci dixit: *Non oportet multis verbis pauca dicere, sed paucis multa.* Pro, *confla* alij vt Ambrosius ser. 22. in Psal. 118. legunt, *alliga*, q. d. alliga sermonem tuum, ne luxuriet, ne lasciuiat & multiloquio sibi peccata colligat, quo modo vestes, vndique defluentes in terram, multum luti contrahant necesse est. Alexander M. epistolam à matre missam, quæ occultas accusationes & calumnias in Antipatrum continebat, legens, eandem Ephæstioni amico legendam dedit; sed ea perlecta annulum digito detraxit & ori illius sigillum velut reticentiæ symbolum impressit dicens: *Contine hæc, & ne quid eorum effutias.* Plut. Ergò & Christianus symbolum huius-

huiusmodi imprimet ori suo, firmum, inquam, propositum tacendi ea, quæ taceri debent. Denique pauca loquatur, tardè & consideratè, iuxta consilium Senecæ ep. 40. dicentis: *Summa summarum hæc erit: Tardiloquum te esse iubeo.*

Dicat ergò vnusquisque & statuat in corde suo: *Custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea.* Græcorum Prouerbium fuit: *lingua quò vadis? ciuitatem erectura & eandem denuò subuersura.* q.d. id Prouerb. 18. *mors & vita in manu linguæ.* Interroga tu velut ianitor linguam egressuram: *lingua quò vadis?* erectura ciuitatem? egredere & erige. Destructura ciuitatem? Siste in conclaui tuo. Hoc fræno si rexerimus linguam nostram; extruet illa nobis ciuitatem in cœlo; quia, vt ait S. Iacobus: *si quis in lingua non offendit, hic perfectus est vir.*

CONCIO III.

ALIQVOT VITIA LINGVÆ CVRANTVR.

I. *Vitiosa taciturnitas.*
II. *Garrulitas.*
III. *Stultiloquium.*
IV. *Vaniloquium.*
V. *Turpiloquium.*
VI. *Sacrorum verborum abusus.*
VII. *Maledictum seu imprecatio.*
VIII. *Iuramentum.*
IX. *Periurium.*

THEMA.

Solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Marci 7.

A. QVemadmodum Iudæi mirantes Christum dicebant Ioan. 7. *quomodo hic literas scit, cùm non didicerit?* Sic etiam posset aliquis mirari hodiernum mutum, quomodo soluto linguæ vinculo statim rectè locutus sit, qui priùs mutus erat? Quòd si enim Christus fecit eum loqui, quis fecit eum rectè & intelligenter loqui? Non fuit sanè Christo difficile conferre muto etiam linguæ cognitionem, cui impeditam soluit linguam. Sed quia sine causa non sunt miracula multiplicanda, ideò Maldonatus existimat hunc surdum & mutum aliquando & audisse meliùs & liberiùs locutum fuisse, adeoque olim didicisse linguam, qua sanatus postea loqui cœperit. Confirmatur hoc ex textu Græco, vbi vocatur μογιλάλος, id est, vix seu ægrè loquens: quod etiam inde fit verisimile, quia posteà dicitur locutus esse rectè, quasi priùs locutus sit, sed non rectè. Ex hoc deducere possumus, quàm rectè mutus iste designet illos homines, qui loquuntur quidem, sed malè; quique rectè loquendi scientiam habent, sed ea nesciunt vti. Huiusmodi autem ingens hominum multitudo est: ita vt ferè dies non sufficeret, si omnium talium balborum linguas soluere vellemus. Faciemus tamen ad exemplum Christi, quantum & quousque possumus.

B. I. *Vitiosa taciturnitas.* PRIMVM linguæ vinculum, rectam impediens loquelam, est *vitiosa taciturnitas*, de qua alibi diximus, & modò id solum aduertemus, non frustrà dixisse Prophetam Esa. 6. *Væ mihi, quia tacui.* *Si aliquando & tacere culpa non esset, propheta non dixisset: Væ mihi quia tacui,* inquit S. Gregor. 3. moral. c. 17. Quàm multa enim bona potest alijs præstare lingua sapiens? Nec frustrà datum est homini à Deo nobilissimum linguæ instrumentum: sicuti nec militi frustrà datur gladius, sed vt suo tempore eum exerat contra hostes. Hinc Salomon dixit: *Tempus tacendi, & tempus loquendi,* Eccles. 3. Vt ergò vitium est loqui, cùm non oportet: ita vitium quoque est, non loqui, cùm oportet. Idcircò Sapiens Prou. 25. dixit: *Mala aurea in lectis argenteis* (alij vertunt, *in cancellis*, alij *in cælaturis*, alij *in thecis transparentibus*) *qui loquitur verbum in tempore suo.* q.d. Sicut malum ex auro fictum retiaculo argenteo inclusum longè pulchrius apparet, quàm nudum: sic qui in tempore suo loquitur, & cùm decet, tacet. Vt rectè canere, ita etiam rectè pausare, artificium & officium est musici. Porrò quando tacendum & loquendum sit, suo loco dictum est.

C. II. *Garrulitas.* SECVNDVM *garrulitas* seu nimia loquacitas; quæ inprimis fugienda, quod inanem & vacuum sapientia demonstret hominem. *In multis enim sermonibus inuenietur stultitia,* ait Eccles. c. 5. Vt enim vas quod pulsatum altè sonat, inane est: sic & homo loquax, parum habet mentis. Quin etiam qui multum loquuntur; perdunt sapientiam & produnt suam insipientiam ac defectus. Vnde S. Ambrosius comparat loquacem speculo, quia omnes animi sui noxas repræsentat. Diadochus de perfect. spir. c. 70. ait: *Quod balneis, idem accidit loquacibus: si balnei ostium crebrò patefiat, calore paulatim emisso frigescit: sic qui multa sine necessitate loquitur, per oris ianuã, calorem internum exire necesse est.* Hinc Aristoteles l. 1. Oecon. c. 6. iubet claudi portam domus; symbolicè designans vitandam loquacitatem. Sæpius delinquant necesse est, qui ostium oris sui non clausum, sed ferè semper apertum habẽt. Vt enim eiusmodi ostia, qualia cauponum, omnibus sunt peruia, plena etiam perditis hominibus: sic ora loquaculorum quibuscunque vitijs; quia *in multiloquio non deerit peccatum*, ait sapiens prou. 10. Et hinc Num. 19. dicitur: *Vas quod non habuerit operculum, immundum erit.* In tale vas incidunt omnis generis muscæ: in os patulum multi incidunt errores. Quare Apollonius rogatus: *Qui sunt optimi hominum? Qui, ait, in dicendo sunt breuissimi.*

Denique loquaces ad res gerendas ferè inutiles sunt. Vt enim infantes, qui celeriùs loquuntur, tardiùs ingredi incipiunt: ita qui ad dicendum promptior est, ad rem gerendam minùs est idoneus.

TERTIVM,

D. III. *Stultiloquium.*

TERTIUM. *stultiloquium*, quod etiam ostendit hominem insulsum, & sæpè in grauia pericula conijcit, præsertim coram aduersarijs & viris principibus vsurpatum. Azo Iurisconsultus clarissimus cùm in carcerem mitteretur ob percussum feruente ira inimicum, exclamauit: *Ad bestias, ad bestias*; quod est principium legis 31. ff. de pœnis, significare volens ei secundum legem illam parcendum, vt qui plecti quidem mereatur, absoluendus tamen sit, velut in arte sua excellens & reip. vtilissimus. Sed Iudices, quibus minimè amicis vtebatur, interpretantes se ab illo per derisum vocari *bestias*, non antè destiterunt, quàm ei necem inferrent. Quòd si cautius locutus esset, vel dictionem interpretando suspicionem amouisset, vtique mortem euasisset. Rectè itaque monet Ecclesiasticus c. 28. *Verbis tuis facito stateram*. q. d. pondera priùs sermones tuos, priusquam effundas, non enim vt nauem arreptam fluctibus, anchora licet sistere: ita verbum è portu oris velut in altum emissum; sed sicut auis semel dimissa non facilè recuperatur: ita nec dictum semel ab ore profectum, quia ab alijs volat ad alios. Mirum de pica cuiusdam Romani tonsoris, narrat Plutarchus in lib. de industria animal. Hæc enim cùm humanas voces, ferarumque sonos reddere & instrumentorum effingere strepitus didicisset, audijt aliquando, cùm quidam diues efferretur, funebres tubarum ac tibiarum modulos, moram fortè in transitu diutius trahentes. Ex quo postridie pica muta fuit. Mirantibus omnibus, qui eam nouerant, & suspicantibus vel tubarum sonitu ità obstupefactam, vel veneno dato elinguem factam: subitò resumpsit vocem & omnes illos tubarum ac tibiarum, quos audierat, modulos dexterrimè expressit; quos proinde dicto illo silentij interuallo, memoriæ impressos, tacita recoluerat & quasi fides organi aptauerat atque concinnauerat. Iam si hæc auicula præclaros effictura modulos, priùs in silentio secum meditata est, quæ modulari voluit carmina; non pudet nos rationis compotes, sine ratione & præmeditatione tam multa effutire, insulsa & inepta?

F. IV. *Vaniloquium.*

QVARTVM. *Vaniloquium.* Hoc item vanum ostendit hominem; sicut enim molendinum talem reddit farinam, quale est frumentum molæ affusum: ita lingua ea loquitur, quæ ipsa mens pertractat, & quibus ipsa plena est. Maximè verò dedecet Christianos, qui satis habent rerum seriarum de quibus loquantur; Omnes enim contendunt in agone; vnde ab omnibus rebus impertinentibus abstinere debent. Non terunt agricolæ tempus illud nugis, quo est colendus vel metendus ager; nec mercatores tempus nundinarum; nec mendicantes negligunt conuentus publicos vel eleemosynarum tempora. Adhæc Dominus Matth. 12. ait: *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.* Licet enim res parua sit, verbum otiosum; magnus tamen est Deus, qui eo verbo offenditur: magnus est & fructus, qui eo tempore negligitur. Vincentius Beluacensis refert Durantum quendam ex Abbate Episcopum Tholosanum, cætera pium virum, idcircò in purgatorijs ignibus aliquamdiu fuisse detentum, quòd sæpiùs verba risum mouentia incautè vsurpasset; indeque tandem septem fratrum monachorum silentio ad septem dies continuato, liberatũ: l. 26. spec. hist. c. 5. Gorgias Sophista cùm duos audiret indoctos philosophos, vnum ridicula proponentem, alterum aliena & insulsa respondentem: *Vter*, inquit, *stultior est, qui mulget hircum, an qui cribrum supponit?* Laërt.

F. V. *Turpiloquium.*

QVINTVM. *Turpiloquium.* Hoc inprimis ostendit mentem dicentis esse cloacam sordidissimam, vnde fætor ille exhalet: vti concludit S. Chrysost. hom. 69. in Matth. quia *ex abundantia cordis os loquitur.* Ad hæc S. Hieron. *non longè est à facto*, inquit, *qui delectatur in verbo.* Et Aristot. lib. 7. polit. c. vlt. *Omnis obscænitas verborum per legis latorem exterminanda est de ciuitate. Ex licentia enim turpiter loquendi, sequitur & turpe facere.* Maximè verò hoc dedecet Christianos, qui vocatione, baptismo & professione sancti esse debent. Ideò enim Apostolus ad Eph. 3. ait: *Omnis fornicatio, aut immunditia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.* Adhæc: *Videte fratres*, inquit Augustinus serm. 215. de temp. *si iustum est vt ex ore Christianorum, vbi corpus Christi ingreditur, luxoriosum canticum, quasi venenum diaboli proferatur.* Quòd si Diogenes ad iuuenem formosum turpia loquentem, dicere potuit: *non te pudet ex eburnea vagina plumbeum gladium educere?* quanto magis hoc probri conijci poterit in Christianum, qui ex eburnea oris vagina, qua Christi corpus accipit, plumbeum & sordidum educit gladium? Quis neget, verba impudica dedecere magis Christianos quàm Iudæos? Et hi tamen, vt narrat Iosephus, vsque eò abhorrebant à turpiloquijs, vt etiam horrerent animalia valde sordida proprio appellare vocabulo, sed per periphrasin nefanda vocarent animalia. Adhæc si religiosè abstinemus à commemoratione excrementorum corporis, vel partium infamium, per quas egeruntur; & non multo magis à turpiloquio, quod secum vehit culpam: nonne excolamus culicem & glutimus camelum? Denique si in præsentia honestorum virorum turpia loqui non audemus: coram Deo audemus? S. Bernardinus Senensis adhuc adolescens, qui ex frequenti consuetudine ad primum quemque turpioris verbi auditum sic erubescebat, quasi quis ei colaphum impegisset: inter æquales pro inimico publico talium colloquiorum haberi cœptus est, adeò vt si eiusmodi rerum tractationi, vt fit, interueniret, subitò mussarent: *Tacete, tacete, Bernardinus adest.* In eius vita apud Sur. tom. 3. Et non magis nos absterrere à talibus debeat, ipsius Dei conspectus & præsentia.

G. VI. *Sacrorũ verborũ abuſus.*

SEXTVM. *ſacrorum verborum abuſus* & tranſlatio ad profanum & ridiculum intellectum. Hac lingua non minùs videtur offendi Deus, quàm ſi vaſa & veſtes ſacræ ad profanos applicarentur vſus, calices ſacri ad conuiuia, veſtes ſacræ ad choreas &c: nec mitius iudicium iſtis expectandum, quàm contigit Nabuchodonoſor regi, qui vaſa ſacra Ieroſolymis abſtulit; & idcirco ad beſtias condemnatus fuit: quàm contigit Baltaſari, eius filio, qui epulabatur & bibebat è vaſis illis ſacris de templo Ieroſolymitano ablatis, & idcirco de regno exturbatus eſt, Dan. 5. Demetrius Phalereus bibliothecæ regiæ præfectus à Ptolomæo Ægypti rege interrogatus, qui factum ſit vt tam admirandæ ſcripturæ diuinæ nec hiſtoricus vllus, nec poëta mentionem fecerit, reſpondit, neminem auſum eam attingere; quam conſtaret diuinam eſſe & omni veneratione digniſſimam & punitos eſſe quoſdam à cæleſti Numine, qui illam temerè attrectare non ſint veriti. Theopompum enim volentem inde quædam ſuis ſcriptis inſerere, mente motum fuiſſe diebus triginta & per interualla inſaniæ Deum placaſſe, facilè conijcientem, quæ morbi cauſa fuerit: atque in ſomnis admonitum, hæc ideo pati, quòd fuiſſet circa res diuinas curioſior, eaque voluiſſet proferre profanis hominibus. Quare cum à cœpto deſtitiſſet, ſanam mentem ei fuiſſe redditam. Theodecti etiam poëtæ, cùm in quadam tragædia vellet aliquid è ſacris libris admiſcere, oculos glaucomate ſuffuſos caligaſſe: & cum erratum cognouiſſet, exorato Deo redditam ſibi aciem, refert Ioſeph. lib. 12. antiq. cap. 2. Baron. an. D. 231. Exodi 30. dicitur, quòd qui compoſitionem thymiamatis fecerit ad profanum vſum, *vt odore eius perfruatur, peribit de populis ſuis.* Et quid aliud facit, qui ſcripturam ſacram ad fœda & ridicula compoſito loco applicat?

H. VII. *Maledictum ſeu imprecatio.*

SEPTIMVM. *Maledictum ſeu imprecatio*; de qua Dauid dicit: *Dilexit maledictionem & veniet ei: noluit benedictionem & elongabitur ab eo.* Pſalm. 108. Id verò iuſtiſſima Dei vindicta ſæpiùs oſtenſum. Henricus Comes à Schvvarzenburg, quotidianæ huic imprecationi aſſuetus erat: *ſi hoc fecero: mergar in latrina.* Tandem Erfordiæ, in conuentu quodam ad D. Petrum, collapſo ædificio vnà cum aliquot nobilibus in latrinæ ſordibus perijt; vbi etiam Fridericus I. Imperator, qui illi conuentui intererat, collapſis trabibus, vix ad cancellos feneſtræ ferratos adhærebat. Maiol. tom. 2. canic. coll. 2. Cæſarius in vita S. Engelberti Archiepiſcopi Colon. & martyris ſcribit lib. 2. cap. 14. apud Sur. in Nouemb. nobilem quendam Arnoldum, cùm ſancti illius oſſa in Rheno, Coloniam veherentur, de feneſtra proſpexiſſe, non procul à Colonia, & inſaniam ſibi imprecatum, ſi Engelbertus ſanctus ſit, vt dicebatur. Itaque eodem die inſania correptus cœpit furere in vxorem, liberos & ipſum etiam confeſſarium, qui vocatus erat ad confeſſionem eius audiendam, alteroque die ſine ſacramentis & pœnitentia obijt miſerè. In Chronicis Polonicis ſcribitur Poloniæ Principem, Popielum ſeniorem conſueuiſſe ſibi & ſuis imprecari murium deuorationem. Ergò filius eius, eodem cum patre nomine, cum dolo vxoris moribundum ſe ſimulaſſe, & patruos ſuos ad ſe vocatos venenato poculo, quod in ſignum amoris propinare ſe eis ſimulabat, peremiſſet & inhumatos proieciſſet; ex cadaueribus interfectorum inuſitatæ magnitudinis & multitudinis mures enati Regem, vxorem & liberos in arce cum ingenti ſtrepitu inuaſerunt. Itaque Popielus in arcem, ſitam in lacu Goplo, profugit, ſed tantus eum murium grex inſecutus eſt vt penè nauim euerterit. Cumque in turri aquis circumflua ſe cum ſuis incluſiſſet, nihilo tutior fuit, ſed ibi cum vxore & liberis à muribus corroſus conſumptusque eſt, vt ne monumentum quidem eorum relictum ſit. Refert etiam Hieron. Ziegl. de viris illuſtrib. Germ. cap. 23. Serar. in Mogunt.

I. VIII. *Iuramẽtum.*

OCTAVVM. *Iuramentum.* Hoc quidem non eſt ex ſe malum, imo bonum, cum ſit actus latriæ: ſed ex accidenti, ſi non fiat debitis conditionibus. Conditiones autem deſcribit Ieremias cap. 4. (vt aduertit ibi S. Hieronymus) cùm ait: *Iurabis: Viuit Dominus, in veritate & in iudicio & in iuſtitia.* In veritate, ne mentiaris aut iures falſum, dubium, incertum, aut fictè, doloſè amphibologicè. In iudicio, ne iures temerè, incautè, vanè, ſed ex cauſa neceſſaria & graui, diſcretè, præmeditatè, prouidè, reuerenter. In iuſtitia, ne in alterius damnum, læſionem, contra æquitatem & honeſtatem, vt Herodes qui in perniciem Ioannis iurauit: & Iudæi, qui ſe deuouerunt, niſi Paulum occiderent.

Extra has conditiones illicitum & vetitum eſt iuramentum, Matth. 5. *Ego autem dico vobis, non iurare omnino, &c. ſit autem ſermo veſter. Eſt, eſt, non, non.* Quo loco non prohibetur omne iuramentum, ſed temerarium & falſum. Arguit enim Iudæos, qui putabant tantùm non eſſe peierandum, atque omninò non iurandum, id eſt, ne temere quidem, non falsò tantùm. Ratio eſt Primo quia non decet in re quauis leui & futili paſſim Deum inuocare teſtem. Cultiorem veſtem non geſtamus niſi feſtis diebus: & ſanctiſſimum Dei nomen paſſim in ore circumferemus ad omnem futilem ſermonem? Eſt quidem iuramentum actus latriæ, quo Dei magnitudinem, omniſcientiam, veritatem & iuſtitiam profitemur: ſed non decet paſſim & ſine delectu ac neceſſitate Deum vocare in teſtem; ſicut inuocare nomen IESV bonum eſt, ſed paſſim abſque cauſa & reuerentia id in ore gerere, malum & indecens eſt atque iniurioſum. Terrenus aliquis Princeps pro iniuria reputaret, ſi paſſim in teſtem vocaretur, quanto magis Deus? Vnde in Decalogo, Deut. 5. præcipit Deus: *Non vſurpabis nomen Dei tui fruſtra: quia non erit*

Non temerè iurandum. 1.

erit impunitus, qui super re vana nomen eius assumpserit.

2. Secundo. Quia iuramentum institutum est solùm in humanæ imbecillitatis remedium, ad comprobandam rem quam dicimus, cùm aliæ probationes deficiunt. At quis nescit remedijs & medicinis non vtendum esse nisi tempore necessitatis, adeoque noxium esse illorum vsum extra necessitatem? Et sicut inuiti accipimus medicinam, ita tormenti instar esse debet nobis iuramentum.

3. Tertio. Quia sicut dicimus eum qui multum loquitur, sæpe mentiri: ita qui facilè & temerè iurat, sæpe peierat necesse est, teste Ecclesiastico cap. 23. *Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa.* Et paulò pòst: *Vir multùm iurans, implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.* Vt ergò cauemus præcipitium & viam lubricam ac lutosam: ita cauenda iurandi consuetudo. S. Chrysost. hom. 12. in cap. 5. Matth. op. imperf. ait: *Qui facit consuetudinem frequenter manu sua percutere, necesse est vt iniustè aliquando percutiat: sic qui facit consuetudinem iurare in rebus idoneis, frequenter & in rebus superfluis etiam nolens consuetudine trahente periurat.* Hinc fit, vt facilè iurantibus, minus credatur; ita vt consuetudo iurandi argumentum sit perfidiæ, nec fidei, vt ait Philo l. 1. de special. legibus. Chrysost. hom. 26. ait: *Hoc interdum audiui: Nisi iurauero: non credit. Tu es horum causa, qui facilè iuras; quoniam si id non faceres sed omnibus constaret, quod non iures, mihi crede dicenti, quod ijs, qui mille deuorant iuramenta, maiorem ipse fidem solo nutu inuenires.* Et homil. 7. *non iuramentum fide dignum hominem facit sed vitæ testimonium & conuersationis integritas,* &c. Et Basilius Psal. 14. *Turpe est & omninò stultum, sese vt fide indignum accusare & ad iuramenti securitatem confugere.*

4. Quarto. Quia dedecet inprimis hominem Christianum, qui tantæ esse fidei debet, vt nudis eius assertionibus credi debeat. Qui ex gentilibus viri cordati & celebres erant, non iurabant, nisi fortè per iocum, vti Socrates non nisi per anserem, canem vel platanum iurabat: Zeno per Capparim. Adhæc Flamini diali iurare non licebat, quòd ei parua in re fidem non habere absurdum videretur, cui summa & diuina credita essent. Plut. in problem. Rom. n. 43. *Esseni*, inquit Iosephus l. 2. de bello. cap. 7. *iusiurandum quasi periurio deterius vitant. Iam enim mendacij condemnatum arbitrantur, cui sine Deo non creditur,* &c. Item, *omne quod dicunt iuramento fortius habent.* ib. Quid ergò facere Christianos decet? Certè Dominus peculiariter nobis commendatum voluit id: *sit sermo vester, est, est, non non.*

Remedia. 1. Sed quod remedium contra iurandi consuetudinem? Tria præbet S. Chrysost. hom. 17. in Matth. Primum. Vehemens cupidaque vincendi voluntas. Quid non faceres, vt supplicium mortis tibi decretum euitares? Et ad vitandam gehennam nihilnè facies? Conare saltem, & propone firmiter quotidie abstinere. *Tantummodò velle sufficit, & totum quod iubetur, impletum est,* ait ibid. Chrysostomus.

2. Secundum. Prauam consuetudinem desuetudine, velut clauum clauo pelle. At dices: Hoc facere non possum. Sed quomodo addidicisti, quod non potes dediscere.

3. Tertium. Admonitores appone, qui iurantem admoneant: vel pœnam tibi statue, teque ipsum corripe.

4. Quartum. Timor Dei. Ita Aug. in serm. de decoll. Ioan. Bapt. *Timendo,* inquit, *Deum, iurationem abstulimus de ore nostro.*

K. IX. *Periurium.*

NONVM. *Periurium* siue mendacium, per quod diuino adducto testimonio falsum confirmatur. 1. Hoc autem inprimis Deum grauissimè offendit, quia cùm iurare per Deum nihil aliud sit, quam inuocare eius testimonium, cùm iuras falsum, aut credis, Deum nescire verum; & sic ponis ignorantiam in Deo; cùm tamen omnia nuda & aperta sint oculis eius: aut vis Deum diligere mendacium; & derogas eius veritati: aut putas non posse ab eo conuinci aut puniri periurum; & sic derogas eius potentiæ. 2. Secundo, Periurus facit iniuriam sibi, quia obligat se iudicio Dei, quasi dicat: nisi ita sit, Deus puniat me. Adhæc authoritatem sibi detrahit. Nam *vbi quis semel peierarit, ei credi postea, etiamsi per plures Deos iuret, non conuenit,* ait Cicero in orat. pro Rab. posth. 3. Tertiò, Offendit alios, quia tollit fidem inter homines, adeoque societatem; dubia enim iuramentis confirmantur, & *omnis controuersiæ finis est iuramentum,* Heb. 6. Quare non immeritò sæpè horribiliter hic puniti sunt periuri. Tres peruersi homines graue aliquod scelus confinxerant in S. Narcissum Episcopum Ierosolymorum, atque vt fidem audientibus facerent, periurium addidere, primus vt combureretur, secundus vt epilepsia tangeretur, tertius vt visu priuaretur. Non diu abfuit vindicta Dei. Primus enim, cùm parua scintilla de lumine cadens domum inflammasset, cum domo & omnibus suis combustus est. Secundus morbo tactus est, qui totum eius corpus peruasit. Tertius visa tam celeri & ineuitabili Dei vindicta, suam & sociorum malitiam erga virum innocentem Narcissum, confessus fleuit, nec plorare desijt, donec oculi siccarentur, & vna visu destitueretur. Niceph. Cal. l. 5. c. 9. Alios periuros igne sacro tactos legimus, vt in Greg. Turon. hist. Gall. l. 8. cap. 16. vbi periurus igne circumdari & exuri visus, quem fatebatur, e cœlo lapsum esse. Romæ etiam in æde S. Antonij patent periuri hominis ossa igne sacro combusta; ipse enim in sui criminis contestationem sese eidem Ecclesiæ deuouerat, ossa combusta ferri, publiceque ostentari mandauit, periurij quoque seriem conscribi publicè, quæ omnia propalam ibi conspiciuntur. Maiol. coll. 22. dierum canicul. Aliud terribile exemplum

refert Delrius tom.2.disquisit.l.3.p. 1. q.7.sect.2. ex
Germano quodam Iurisconsulto in hæc verba. *Io-*
achimo I. Electori Brandeburgico nupta fuit Ioannis
Daniæ, Sueciæ & Noruegiæ regis filia Elizabetha,
cui, vt alimenta se mortuo regina haberet, oppidum
Spandaco ad Sueui & Haueli flum. confluentem ma-
ritus attribuit, in quo oppido, ipsa adhuc viuente, mi-
les quidam, per Marchiam iter faciens, cum mor-
bo impeditus detineretur, decumbens, tradidit cru-
menam pecuniæ refertam hospitæ asseruandam. Post a-
liquot dies, cùm conualescit, repetit saccum. Mulier
auara, cum ægrè tantam pecuniam amitteret, delibe-
rat cum viro, vtrum reddere debeat. Ineunt consiliũ,
vt mulier neget depositum. Quare cum miles suum
repeteret, illa confidenter negat, se quidquam accepisse.
Simulat se mirari impudentiam militis, qui ausit fla-
gitare, cum nihil dederit asseruandum. Miles, indigni-
tate rei motus, obijcit vicissim hospitæ perfidiam. Qua-
re maritus, tanquam defensurus suam coniugem, ex-
trudit militem domo: is ante fores irritatus scelere ho-
spitæ, stringit gladium, veluti impetum facturus in
virum, & ferit ianuam. Hospes implorat fidem vici-
norum, & queritur suas ædes oppugnari. Accurrunt
lictores, & militem, quod vim publicam fecisset, ab-
ducunt in carcerem. Post aliquot dies Senatus oppidi
aliò mittit narrationem facti, & sententiam perscribi
petit. Constabat ædes publicè oppugnatas esse, quare
fertur sententia, vt miles vltimo supplicio afficiatur.
Cumq; iam instaret dies iudicij, venit diabolus in car-
cerem ad captiuum, indicans ei, quam sententiam iu-
dices laturi sint, & pollicetur se hoc periculo eum libe-
raturum esse, hac conditione, vt se diabolo dedat. Mi-
les constanter respondit, se potius moriturũ esse, quã-
uis sit innocens. Cum verò diabolus verbis multis ex-
aggerasset periculum, nec tamen inflexisset militis a-
nimum, tandem pollicetur ei liberationem, sine vlla
conditione, Et cum veneris, inquit, in iudicium, dic te
imperitum esse forensium negotiorum, & patrono in-
digere: ibi astabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis.
Pete igitur, vt me iubeant causam dicere. Miles, qui
hoc sine impietate facturus videbatur, ait, se hoc consi-
lio vsurum esse. Postridie in iudicium ducitur: adest
etiam orator tectus cæruleo pileo. Ibi, cùm actor pete-
ret, militem propter vim publicam, capitali supplicio
affici; miles respondit, se imperitum forensium negotio-
rum, petere, vt liceat isti suo aduocato pro se dicere.
Concedunt iudices. Ibi diabolus de iure exuditè dispu-
tat: non esse capitali supplicio afficiendum eum, à quo
non sit ortum rixæ & tumultus initium, ait ab hospi-
te militem vi extrusum, & spoliatum esse, iubet quæri
saccum; & locum monstrat. Ibi cum hospes vehemen-
ter negaret, addens eius diras imprecationes, vt ip-
sum, abreptum diabolus perderet, si fecisset. Hanc im-
precationem cum inuocatione diaboli cum aliquoties
repetiuisset: ibi causidicus: omissa iam disputatione fo-
rensi, adoritur hospitem, & comprehensum per fene-
stras & medium forum, omnibus perhorrescentibus,
cum fragore abducit, nec postea vnquam corpus hospi-
tis inuentum est.

Itaque faciamus, quod in hodierno Euangelio Christus egit. Primò, abducamus nos à mundo & mundi consuetudine, qui loqui verè nescit, nisi cum iuramentis. Secundò, Expuamus in terram, id est, contemnamus lucra terrena, ne propter ea acquirenda iuremus, vel peieremus, & hoc ipso amittamus æterna. Tertiò, tangamus linguam nostram aliquâ pœnâ nobis præfixâ. Quarto, Suspiciamus ad cœlum, inuocando Dei auxilium. Quintò, Ingemiscamus, quando in hoc deliquimus. Sextò, Per firmum propositum, dicamus: *Ephpheta, adaperire.* Soluatur vinculum linguæ, ne fiat nobis vinculum gehennæ.

CONCIO IV.

CVR ALIQVI AD VERBVM Dei audiendum surdi sint, & qui illi.

- I. *Magnates & Potentes.*
- II. *Qui sibi iam sapere videntur.*
- III. *Qui sæcularibus immensi negotiis.*
- IV. *Qui sibi malè conscij.*
- V. *Qui increduli sunt.*
- VI. *Qui malitiosè non audiunt.*

THEMA.

Adducunt ei surdum. Marci 7.

A.

QVid sibi vult hoc, Auditores, quòd surdus iste ad Christum adductus est? nunquid enim cœcus etiã vel infirmus fuit, qui adduci debuerit? Quidquid sit de hoc, sanè moralis surditas, qua respuitur verbum Dei, talis est infirmitas, vt nisi adducantur, qui eo morbo laborant, ad Christum nunquam veniant, sed ad interitum pergant. Quare de illis Dauid Psal. 106. dicere non dubitauit: *Omnem escam abominata est anima eorum, appropinquauerunt vsque ad portas mortis.* Vbi grauem illam ægritudinem, quę Marasmus dicitur, describere videtur; ea enim qui tenetur, solo cibi odore adeò offenditur, vt mori se malle asseueret, quàm inde comedere, vt refert Lorinus ad illum Psal. inde fit, vt macie consumptus incedere non possit. Accedit Cassiodorus in eundem Psalm. *Grauis morbus*, inquit, *& execranda calamitas, diuinæ legis appetentiam non habere. Nam vnde possit viuere, si suam vitam cœperit non amare?* Grauis est hic morbus, quia medicinam respuit, & medicum excludit, ideò appropinquat vsque ad portas mortis seu inferni, vt exponit S. Ambrosius in c. 9. Luc. Vnde sicut medicus ægros illos deserit; ita & Christus istos. *Non audiuit populus meus vocem meam*, ait Psalm. 80. *& Israël non intendit mihi: &*

dimisi

dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis; quia scilicet permittit, vt exquisitè reprobi sint, non contenti via ad inferos ordinaria. Quando igitur tanti periculi est hæc ægritudo spiritualis, videamus, qui sint isti surdi & quamobrem.

B. I. *Magnates & potentes.*

Varijs de causis contingit homini surditas. PRIMO: Quidam à natiuitate surdi sunt, eò quòd natura in matris vtero inuenit materiam sibi inobedientem, vt ait Bart. Angl. lib. 5. cap. 12. Isti sunt Magnates & Potentes, qui à puero addiscunt salutaria spernere monita, eò quòd obedire non didicerint, cùm superiorem non agnoscant, nec patiantur. Atque hæc omnium periculosissima est surditas, quemadmodum & naturalis illa, quæ à natiuitate est, prorsus incurabilis, vt refert Anglicus lib. 7. cap. 20. Quæ causa, quòd tam pauci legantur Imperatores & Reges boni? Nonne dixisse fertur Flauij Claudi Imp. stultus, se omnes Imperatores bonos in suo sculpturum annulo? vt refert Brus. l. 6. cap. 21. Causam huius rei, dicet tibi Diogenes, qui aiebat Magnates & Nobiles, etsi meliores alijs non sunt, maiori tamen libertate delinquere, quòd ob conditionis libertatem, omnia sibi licere autumant: apud Laërt. lib. 6. Dicet tibi Pistus ille Philosophus, qui aiebat ideò Principes initio plerumque bonos esse, quia natura probi sunt: finire autem malè, quia non habent, qui eis veritatem dicere, aut disciplinam tradere ausint. Dicet tibi Seneca, qui lib. 6. de beneficijs cap. 30. ait: *Monstrabo tibi, cuius rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit, scilicet ille, qui verum dicat.* Vnde non dubitauit Religiosus ille Alberti I. Imp. Concionator, Imperatorem & proceres conspicatus oscitanter verbo Dei attendere, Viennæ Austriæ pro concione dicere: *Quæritur, an saluari possint Principes?* Et re in vtramque partem agitata: *Quidni possint*, inquit, *si modò baptismo suscepto, in cunis vagientes moriantur*, refert Æneas Syluius lib. 3. comment. in panorm. Non multum hic aberrauit ab Euangelica veritate; sic enim & Pontifices ac Pharisæi dicunt: *Nunquid ex Principibus aliquis credidit in eum?* q. d. nullus, Ioan. 7. Contrà verò *turba* (Marc. 12.) *libenter eum audiuit.* Quâ in re Magnates illi per Æsopi fabulam bellè depinguntur apud Herod. lib. 3. Ægrotabat aliquando leo in fœtida admodum spelunca cubans, ita vt fœtor prætereuntium offenderet nares. Cùm igitur ad visendum eum veniret aliquando vrsus, interrogatur à leone, num fœtore speluncæ offenderetur. Respondit hic, vt res erat, non posse se fœtorem illum tolerare, nec diutius persistere. Qui mox ob nimiam loquendi libertatem malè mulctatus, vix euasit viuus. Secundum hunc venit lupus; qui territus exemplo vrsi, regi assentari cœpit, & de fœtore interrogatus, minimè se offendi ait, quin potius eo super aromata delectari. Hunc in frusta mox discerpit leo, ob impudentissimam assentationem. Sequitur hos vulpes, quæ priorum sortem animaduertens, simili interrogationi aliud non respondit, quàm, ambulasse se in nebulis, & laborare pituita, vitâ vt discernere inter odores iam non possit. Ad viuum ita res habet cum Magnatibus plerisque. Aperit quis mentem suam, & loquitur liberè, offendit: assentatur, & assentitur, itidem offendit, ita vt vix supersit modus, quo ad virtutis regulam reduci Dynastæ possint. Hi enim instar tecti sunt, quod nisi reparetur, putrescunt omnia tigna domus, & quæ in eâ sunt: reparatu tamen difficile est, & periculo plenum. Sed quidquid sit, reparandum est hoc tectum, curandi sunt hi surdi. Et quomodo curabimus? Innuit in hodierno Euangelio Dominus, dum surdum apprehendit, secumque duxit: Apprehendendi sunt Magnates, id est, amicabili & discreta monitione, nec non præuio exemplo ad frugem adducendi. Sic enim cùm quem renuentem conciliare alteri volumus, vel ad cœnam nostram ducere: manu apprehensum trahimus. Vnde Isa 55. ait Dominus: *Quomodo descendit imber, & nix de cœlo, & illac vltra non reuertitur, sed inebriat terram: sic erit verbum meum.* Non comparat verbum suum grandini aut vento vrenti, sed pluuiæ & niui, quæ sensim, blandè & sine offensâ decidit in viatorem. Sic Nathan correxit Dauid regem propositâ parabola, quasi ad alium directa. Sic vir Dei Ieroboam regem immolantem super altare, dicens: *Altare, altare, hæc dicit Dominus*, &c. 3. Reg. 13. Non ait: Rex, Rex: sed regem ex obliquo tangens altare pro ipso increpat. Quemadmodum verò Principe iter faciente, non cessat propter ipsum nix aut pluuia cadere, sed in illum æquè cadit atque in ruricolam: ita norint Principes à verbi Dei auditu nequaquam se exemptos. Adduxerunt aliquando ad Christum adulteram Scribæ & Pharisæi ab eo condemnandam. At quia & ipsi rei erant, talem in eam sententiam tulit, quâ omnes tangerentur, dum singulorum scelera descripsit in terra, ita vt vnus post alterum bene madidus abscederet, Ioan. 8. vt hoc insinuaretur, 2. Par. 23. cùm rex coronatur, vna manu diadema ei imponitur, alterâ liber legis traditur.

Remedium.

C. II. *Qui sibi iam sapere videntur.*

SECVNDO. Alij surdi sunt, quia per somnum & insomnia aures eorum ligantur. Et hi non alij sunt, quàm qui sibi soli sapere videntur, nec aliorum egere monitis. Persimiles hi sunt Heli sacerdoti, qui videre nisi extincta lucerna non poterat. 1. Reg. 3. suopte enim lumine videre sibi videntur, alienæ doctrinæ lumine, etiam cæciores fiunt. Dormierant non procul à se inuicem Heli seniculus, & puer Samuel. Et tamen voce à cœlo delapsâ, audiuit eam Samuel, non audiuit Heli; (potuisse autem audiri etiam ab Heli, inde patet, quòd Samuel putabat vocatum se ab Heli.) Nimirum Heli somno oppressus vocem non audierat: audijt Samuel, quia vigilabat. Ita profectò

innumeri sunt, qui ad verbum Dei obsurdescunt & lucernam verbi Dei ab alijs prælatam intueri nolunt; quia sibijpsis magis acuti & sapientiæ veterani videntur, somniantque se digito cœlum tangere, & intrasse in thesauros niuis & in profunda maris, vt dicitur Iob. 38. Et interim fit vt in cæcitate sua persistant, & reuelentur paruulis, quæ absconduntur sapientibus: quemadmodum reuelatum fuit Samueli, quid Heli sit euenturum, quod celatum isti fuit. Habuit suos asseclas Heli scribas & Parisæos, vnde dicunt Ioan. 7. *Nunquid ex Pharisæis credidit in eum aliquis? Sed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti sunt.* Sed *in me sit hæc maledictio*, ait Augustinus, quia signum potiùs benedictionis est verbum Dei audire & credere: maledictionis verò non audire, iuxta id Deut. 28. *Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro: maledictus eris ingrediens & maledictus egrediens.* Sed quod his medicamentum apponemus? Excitandi sunt somniatores isti voce Christi, *Ephpheta*, quod est, *adaperire*. Adaperire autem significat valdè vel magis aperire. Igitur ô sapientuli, adaperiamini: etsi enim sapere vobis videmini & scientia pleni esse, magis tamen & amplius aperire aures vt magis impleamini, iuxta id Prouerbiorum 1. *audiens sapiens sapientior erit.* Sanè viri sancti & verè sapientes monita salutaria etiam à rudioribus libenter acceptabant. Sic Franciscus voluit & præcepit, vt à fratre sæpiùs obiurgaretur, tanquam mercenarius esset & inutilis seruus, muneri suo non satisfaciens; vt est in eius vita. S. Chrysostomus monitus à muliercula vt subtiliorem in dicendo deponeret stylum & planiore diceret, quò à rudioribus etiam intelligeretur, è vestigio paruit, idque deinceps consecutus est vt vulgò *os aureum* diceretur. Metaphr. in eius vita. Quis Mose sapientior, Et hic tamen à Iethro, homine multò se rudiore, admonitus, salutare consilium accepit, Exod. 18. Somniabat Nabuchodonosor & præuidebat parata sibi mala, nec tamen inde conuersus est, nisi postquam viua Danielis comminatio accessit, Dan. 4. Petrus viua voce conuertit tria millia; cùm si ea, quæ dixit, homines illi legissent in libris, fortè ne vnus quidem conuersus fuisset. Paulus eruditus erat in lege *ad pedes Gamalielis*, (Act. 22.) & *proficiebat supra modum*, (ad Gal. 1.) sed non priùs, quàm viua Christi voce conuersus est, Actor 9.

Remedium.

Dauid, cui occulta sapientiæ diuinæ manifesta erant, (Psalm. 50.) curatur à peccato, non per se, sed per alterum prophetam in se detonantem, 2. Reg. 12. Ad eum scilicet modum, quo æger quispiam medicus, non sibimet medetur, sed ab altero curatur. Vel quo marini pisces, vt Clemens Alexandr. lib. 1. strom. scribit, licet in falso semper viuant, sale nihilominus ad condiendum indigent. Igitur si quis sibi falsus, vel etiam sal terræ videtur: magis saliatur; si quis scientia plenus, adaperiatur, vt magis impleatur.

D. III. *Qui sæcularibus immersi negotiis.*

TERTIO alij surdastri fiunt, ob vehementiorem sonum aures percellentem, quo modo (Ambrosio in hexam. apud Anglic. lib. 3. cap. 18. & Seneca lib. 4. nat. quæst. cap. 2. testibus) Nili strepitus in ortu suo, populos surdos facit. Huius generis sunt, qui sæcularibus immersi negotijs & tumultibus ita obruuntur, vt spiritualia non percipiant: quemadmodum Hebræi dum Ægypti oneribus opprimerentur, vt ex libro Exodi patet. Monente enim Mose, vt egrederentur in desertum, *non acquieuerunt ei propter angustiam spiritus & opus durissimum.* Exod. 6. Vnde ait ibidem Moses: *Ecce filij Israël non audiunt me: & quomodo audiet Pharao?* Moses cùm ad populum conuertebatur, velamen super faciem ponebat: cùm ad Deum conuertebatur, deponebat velamen, Exod. 34. Sed quis auersus, qui conuersus? *Omnis, qui dum concio fit,* inquit Origenes hom. 12. super Exod. *de negotiis sæculi, de pecunia, de lucris, de gloria sæculi & mundi honoribus solicitudinem gerit, auersus est. Sed quid est conuerti? si his omnibus terga vertamus, & studio & actibus, mente & solicitudine verbo Dei operam demus, & omissis omnibus Deo vacemus, hoc est, conuersum esse ad Dominum. Sed quid de illis qui in remotioribus dominicæ locis domus sæcularibus fabulis occupantur? De his ergo ausus sum dicere: quia non iam velamen super cor eorum, sed paries quidem & murus est potius.* hæc ille. Quid faciendum his surdastris? Quod Dominus fecit surdo, abducendo eum seorsum à turba. Molitior vt loquentes audiat, è molendino exit: ita vt vocem Christi audias, è gyrantium curarum strepitu exeas necesse est. *Quem docebit scientiam*, ait Esaias cap. 28. *& quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus.* Et Ose. 2. *Ego lactabo eam & ducam eam in solitudinem & loquar ad cor eius.* Sic enim & Moyses, postquam ad interiora deserti minasset suum gregem, vidit & audiuit loquentem sibi Dominum, Exod. 3. Vnde Bern. serm. de obedientia, patientia & sapientia. *Studeamus* (inquit) *furari aliquando nosmetipsos & à pessimis occupationibus istis surripere, vel ad horam, sæculari animos, vibrare corda in id quod suum est*, &c. Dicamus cum Samsone, Iud. 16. *Egrediar & me excutiam.* Egrediar è molendino, excutiam me à solicitudinibus huius sæculi.

Remedium.

E. IV. *Qui sibi malè cōscij.*

QVARTO. Alij surdi fiunt, cùm ex vlcere aut apostemate aures patiuntur, vt scribit Anglicus lib. 7. cap. 20. quia enim læsum est organum, non admittit sonum. Huc pertinent ij, qui cùm sibi conscij sint quorundam flagitiorum, metuunt ne carpantur & pro concione perstringantur; hoc enim tolerare nequeunt. Vnde Ecclesiast. 21. dicitur: *Audiuit* (verbum Dei) *luxuriosus & displicebit ei, & proijciet illud post dorsum suum.* Nimirum sola verbi Dei recordatio eiusmodi vlcerosis pœna quædam est: sicut qui nausea laborant, ipso cibi aspectu

aſpectu torquentur; idcircò poſt tergum reijcitur verbum à corrupto animo. Idem confirmat Sapiens Prouerb. 13. *Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris quæ verſantur in corde eius.* Nec mirum; *Quomodo enim poſſunt*, ait S. Ambroſius in Pſalm. 118. *verba Dei dulcia eſſe in faucibus tuis, in quibus eſt amaritudo nequitiæ?* Suauiter loquebatur Caino Dominus, Gen. 4. *Quare iratus es, & cur concidit facies tua? nonne ſi bene egeris, recipies?* ſed nihil tamen profecit; quia Cain gerebat in pectore virus, animum occidenti fratrem. Increpat deinde illum: *Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Sed necdum hic corrigitur, quia vlcus in animo gerebat, quod tangi nolebat, occultare conabatur. Similiter Herodes Ioannem libenter audiebat, niſi cum libidinem ſuam taxari ab eo vidit, Marci 6. Quid igitur his remedij? Ad imitationem Domini, digiti mittendi in illorum aures: perſtringenda ſunt eorum vitia; ibi enim apponenda medicina, vbi eſt vlcus: aures iſtorum vlceroſæ ſunt, vt vidimus; igitur vlcera illa tangenda. Sic enim hodie Dominus, quia aures ſurdi obturatas eſſe & occluſas vidit, digitis ſuis eas quaſi perforat terebratque, vt aduertit ibi Maldonatus. Sic etiam S. Auguſtinus dicere Auditoribus ſuis conquerentibus de nimia ſcelerum redargutione, ſolebat: *Emendate vitam & mores veſtros, & ego emendabo linguam meam.* Vt enim non audiendus eſt vlceroſus, cùm in vlcerem purgatione vel vſtione reclamat: ita nec curanda reproborum oblocutio, cùm ſalubriter increpantur. Cæterum vti digitos, non manus miſit in aures ſurdi Dominus: ita non niſi diſcretè corrigenda reproborum vitia; digitus enim, diſcretionis typus eſt.

Remedium.

F. V. *Qui increduli ſunt.*

QVINTO. Alij ſurdi ſiunt ob incluſum in auribus denſiorem aërem, ſeu ventum aliquem, qui quia incluſus eſt, tinnitum & ſtrepitum in auribus concitat, vnde videntur aliqui audire ſemper campanas, cornua, aut organa. Et hi increduli ſunt, qui ijs quæ in concionibus dicuntur, fidem non habent, & hoc ipſo palam faciunt ſe fideles non eſſe. Vnde fit, vt omnia quæ dicuntur, inanis ſtrepitus & tinnitus eis videantur. Quemadmodum Ioan. 12. cùm vox de cœlo ad Chriſtum venit: *Et clarificaui & iterum clarificabo:* turba incredula tonitruum factum eſſe dicebat: fideles ſoli intellexerunt. Similiter Ioan. 6. incredulis durus eſt ſermo Chriſti, cum contra Petrus ibid dicat: *Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus*, &c. Ita nimirum incredulis omnia ſunt dura & difficilia creditu: omnia ſunt tonitrua & mera aëris verbera. Quid faciemus iſtis? Non video, niſi vt ingemiſcamus & miſeriam eorum deploremus, quemadmodum & Chriſtus circa ſurdum hunc ingemuit. Cùm enim hi fundamento ſalutis careant, fruſtra commonentur vt virtutes amplectantur, vitia abominentur, niſi fide prædití ſint. Quare hi, cæcorum inſtar, recta ad interitum pergunt. Exemplo eſt Dux ille, 4. Reg. 7. qui dum prædictionem Eliſei pro fabula & tonitruo habet, viſo prophetiæ euentu in ipſo introitu portæ conculcatus eſt. Appoſito ſanè ſupplicio; ſiquidem & ipſe verba Eliſei auribus ſuis non recepit, ſed in oſtio quodammodò aurium ea conculcauit. Nec aliter euenit incredulis illis, qui prædicenti ſibi Moyſi grandinem ingentem, fidem non habuerunt; *qui enim timuit verbum Domini, de ſeruis Pharaonis, fecit confugere ſeruos ſuos & iumenta in domus: qui autem neglexit ſermonem Domini, dimiſit ſeruos ſuos & iumenta in agris*, vt dicitur Exod. 9. factumque vt iſtis omnia perirent, non illis. Denique ſi remedium hic quæratur, oratio eſſe debet, vt increduli illuminentur: ſic enim & Chriſti gemitum orationi iunctum fuiſſe docet eo loco Theophylactus.

Remedium.

G. VI. *Qui malitiosè nō audiūt.*

SEXTO. Alij denique voluntariè & malitiosè ſurdi ſunt, qui vltrò occludunt aures ob certum aliquod otium, quod habent erga monentem. Qui Pſalm. 57. dicuntur *aſpides ſurdæ & obturantes aures ſuas, quæ non exaudiunt vocem incantantium & venefici incantantis ſapienter.* Incantator in Eccleſia concionator eſt, qui ſancta & vtilia ſuadet: ſed quemadmodum aſpis ob naturale hominis odium, aures ſuas obturat, alteram cauda, alteram terra vt ſcribit Iſid. 12. orig. cap. 4. ita multi lymphato quodam in Doctores odio aures occludunt ſuas, ne incantationem illorum quantumuis ſapientem audiant. Sed quo id artificio? partim cauda propriæ turpitudinis, partim terra alienarum ſordium, dum ea tantùm, quæ in Concionatore culpabilia ſunt, conſiderant & exaggerant; iuxta id Ier. 8. *Ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio, & mordebunt vos.* Pugnabat cum huiuſmodi regulis S. Stephanus Act. 7. *At illi continuerunt aures ſuas & impetum fecerunt vnanimiter in eum.* Quin etiam mordebant, dum *ſubmiſerunt viros qui dicerent ſe audiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ*, Act. 6. Sed quid dabimus remedij iſtis? Iuſpiciebat in cœlum Dominus, quando ſurdum hunc curabat: ita quoque faciat qui ſiue proprio affectu, ſiue ob prædicatoris vitia, ſpernit illius monita. Cœlum aſpiciat, vnde verbum illud fluit, non perſonam per cuius os manat. Vt enim is qui literas à rege per tabellarium accipit, non curat tabellarium, nobilis ſit an plebeius, ſordidus an elegans: ſed literas oſculatur & nuncium honorat, quia regis ſunt. Similiter & æger conſilium à Medico petens, ſolicitus non eſt ſi medicus ipſemet ægrotet: ita par eſt facere eos, qui verbo Dei & indigent & monentur. Inſaniret is mercator, qui vinum empturus, aut frumentum, magis reſpiceret ad dolium & ſaccum, quam ad vinum & frumentum. Talis vtique eſt, qui ad prædicatorem magis attendit, quàm ad Dei verbũ. Quòd ſi in terram aſpexeris, facilè in concionatore inuenies terræ quaſpiam ſordes, quibus aures tuas occlu-

occludas. Quid enim si terreni homines, terreni quiddam contrahant? Adhæc nonne lima limando hebetatur, lyra lyrando atteritur? horologium alijs horologisando eneruatur? Quid mirum si quandoque director dirigendo? Quare, Auditores, caueat sibi quisque ab huiusmodi surditate: adaperiat potiùs aures suas monitis salutis, ne ad surdas illas aspides, quibus in æternum non est incantatio, aliquando amandetur.

CONCIO V.

MEDIA, VT OPERA NOSTRA bene fiant.

I. *Fiat iuxta Dei voluntatem.*
II. *Fiant bona intentione.*
III. *Fiant in charitate.*
IV. *Fiant studiosè.*
V. *Fiant fortiter & constanter.*
VI. *Fiant quasi in conspectu Dei.*

THEMA.

Bene omnia fecit. Marci 7.

A. SCribunt Veteres (Plut. in Pericle, & l. de mult. amic. & alij) Zeuxidem, eximium pictorem, Agatarcho itidem pictori, cùm hic gloriaretur se citissimè pingere, argueretque tarditatis Zeuxidem, scitè respondisse: *Tu tempori, ego pingo æternitati.* Opera nostra bona, Auditores, quæ ex lege & ratione religionis Christianę peragimus, quid aliud nisi picturæ sunt, quibus Dei oculos oblectare, & vitam æternam promereri volumus? Magno igitur studio, magna diligentia perficiēda sunt; quia Deo, quia cœlo, quia æternitati pingimus. Dicant, quidquid velint, sæculi amatores, qui hisce imaginibus exiguum aut nullum impendunt studium, soli mundo vacant; quia ipsi tempori, nos æternitati pingimus. Docemur autem hoc in hodierno Euangelio; vbi Christus forsitan ideò tardiùs & pluribus adhibitis morulis ac cæremonijs sanauit surdum & mutum, vt doceret nos bona, quæ facimus, benè & accuratè facere; quò nimirum & ipsi audire aliquando mereamur, quod ipse hodie audiuit: *Bene omnia fecit.* Qua verò ratione opera nostra benefacienda sint, nunc videbimus.

B. Isaias c. 6. vidit Seraphinos sex instructos alis coram Dei throno. Quòd si opera nostra bona, sex etiam alas seu conditiones habeant, poterunt haud dubiè ad cœlum euolare.

I. *Fiāt iuxta Dei voluntatem.* Ala PRIMA. Fiant iuxta Dei voluntatem. Hæc sit velut regula nostrarum actionum, semper respicienda. Quemadmodum enim faber murarius & lignarius ad regulam & perpendiculum omnia sua opera struit: ita Christianus singulis operibus suis applicet hanc regulam, an sint Dei voluntati conformia. Hinc Gregorius lib. 6. moral. ait: *In cunctis, quæ agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus.* Et Ammon Abbas apud S. Ephrem tom. 2. in c. paræn. cap. 10. *In quacunque re primùm probes oportet, an Dei sit voluntas ista.* Imò hanc regulam præscribit Apostolus ad Rom. 12. dicens: *Probetis, quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens & perfecta.* Eaque vsus fuit ipse Christus, qui dixit: *Quæ placita sunt ei (Patri) facio semper,* Ioan. 8. Sic famuli regum qualibet hora cogitant, quid placeat regi, quid ipse velit, omnesque eius nutus obseruant, & ad eos se accommodant, ita vt non tam ire quàm volare videantur ad eorum iussa perficienda. Quanto magis id nos debemus Deo nostro? Huiusmodi Dei seruus fuit B. Aloysius Gonzaga Soc. IESV, qui dictitabat se lætum mori, nec vllius rei, ac præsertim nimiæ austeritatis habere scrupulum, quòd nihil fecisset, nisi ex voluntate Dei, cuius interpres erat superior.

C. II. *Fiant bona intentione.* SECVNDA. Fiant bona intentione; purè scilicet propter Deum. Dempta hac conditione, benè fieri nequeunt. Hinc est, quòd cæteras creaturas omnes laudauit Deus, simul ac creauit: (*Vidit Deus, quod esset bonum.*) hominem verò non laudauit, quia, vt respondet S. Ambrosius l. Instit. Virg. ad Euseb. cap. 3. cæterarum creaturarum perfectio consistit in extrinseco: hominis verò bonitas & perfectio posita est in intrinseco, seu in recta intentione operum eius. *Sicut fabrica,* inquit S. Gregorius, *columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes autem in intentione intima subsistunt.* Et rursum: *Si semel,* ait, *cor intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur: quoniam totam arborem sibi fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vulnerauit. Summa cura vigilandum est, ne vel bonis operibus seruiens mens, reproba intentione polluatur.* lib. 1. moral. cap. 38. Prudens igitur arbor fuit sponsa, quæ dixit: *Omnia poma, noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi,* Cant. 7. q. d. studui omnia mea opera, quasi fructus tibi gignere, & à sinistræ intentionis labe immunes seruare. Turpe æstimamus, quod sinistra manu porrigimus. Hinc à liberis, qui nesciunt, quid sit inter dextram & sinistram, parentes exigunt dextram: Das schön Händle, vti dicimus. Sinistra manus, sinistra intentio: dextra manus, recta intentio est. Fœdantur ergò opera nostra, quando ea Deo sinistra manu offerimus. Hinc S. Augustinus in Ps. 136. ait: *Nonne corripis eum, qui de sinistra voluerit manducare? Si mensæ tuæ iniuriam putas fieri, manducante conuiua de sinistra; quomodo non fit iniuria mensæ Dei, si quod dextrum est sinistrum feceris?* Hoc autem facit, qui opera alioquin ex se bona, per intentionem malam violat. *Siue ergò manducatis, siue bibitis,* inquit Apostolus 1. Cor. 10. *siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

TERTIA.

D. III. *Fiant in charitate.*

TERTIA. Fiant in charitate, seu ex impulsu amoris diuini, non coactè, vel ex timore. Ita monet Apostolus 1. Cor. 16. *Omnia vestra in charitate fiant.* S. Euthymius, vt refert Surius tom. 1. dicebat: *Charitas hoc est virtutibus, quod pani sal.* Vt ergò panis azymus & sale destitutus, insipidus est: ita opus bonum, quod non fit in Dei amore. Hanc fortasse ob causam præcepit Deus, Leuit. 2. *Quidquid obtuleris sacrificij, sale condies.* Et Christus Marci 9. *Omnis victima sale salietur.* Intellexit hoc prudens anus illa, quæ B. Yuoni, designato Oratori à Ludouico Pio Gallorum rege, ad Sultanum Damascenum, obuiam venit, alterâ manu testam prunis plenam, alterâ phialam aquæ gestans. Mirante verò illo, quidnam hoc sibi vellet & quærente, respondit anus: *Hoc igne paradisum comburere, aquâ infernum extinguere volo. Ecquid,* inquit Yuo, *tam arduum rem moliris? Vt nemo,* respondit illa, *imposterum benè operetur præmij spe inductus, metuq; pœnarum nullus à scelere desistat: sed vt omnes vero amore, quem Deo debemus, accensi rectè viuamus.* Hanc tam grauem piæ anûs vocem stupuit & laudauit Sanctus. Ionuil. in vitâ Ludouici c. 57. Non sint ergò mercenaria vel seruilia opera nostra, sed ex Dei amore profecta; ita coram Deo suauiter redolebunt. Experientia docet, si vetonicæ floris radici caryophyllum inferas, simulque complantes, flores omnes eius odorem referre. Ita tota vita nostra, omnisq; actio, & sermo spirabit odorem dilectionis Dei, si odoriferum hoc germen cordibus nostris inseramus.

E. IV. *Fiant studiosè.* 1.

QVARTA. Fiant accuratè & studiosè, ad hunc vel similem modum, Primò, quasi nihil aliud agendum haberes, præter id, quod præ manibus est. Dæmonis fraus est, dum pio incumbis operi, alia tibi agenda suggerere, vt te ab illo distrahat. Oras? suggerit studia. Studes? suggerit orationem aliaúe negotia; vt neutrum scilicet bene facias. Hunc igitur vt eludas, ad vnum id attende, quod agis: reliquorum omnium cogitationem abijce. Hoc sibi voluit Elisæus, cùm seruum suum misit ad excitandum à morte puerum, 4. Reg. 4. *Si occurrerit tibi homo,* inquit, *non salutes eum: & si salutauerit te quispiam, non respondeas illi.* Hoc & Dominus noster, quando mittens ad prædicandum discipulos suos, dixit: *Neminem per viam salutaueritis.* q. d. vni huic negotio prædicationis, vobis demandato, intenti estote. *Non salutationis officium aufertur,* inquit S. Ambrosius l. 1. in Lucam, *sed obstaculum impediendæ deuotionis aboletur, vt quando diuina mandantur, paulisper sequestrentur humana.* Hoc deniq; & Ethnici sibi voluêre, quando inter sacrificia sua præconem clamare iusserunt: *Hoc age, hoc age;* teste Plutarcho. q. d. Ne ad alia nunc intendas animum: sed ad id, quod agis. Quare Christianus, cùm orat, cùm missam vel concionem audit, cùm exomologesin facit, cùm Eucharistiam sumit, sibimet inclamet: *Hoc age, hoc age.* Neminem salutet, cogitationem aliò deflectendo; & si ab importunâ cogitatione salutatus quodammodò fuerit, non respondeat illi.

2.

Secundo. Quasi hæc tua actio sit vltima totius vitæ tuæ. S. Bernardus in spec. Monach. ita monachum instruit: *In omni tempore suo dicat sibi ipsi: Si modò moriturus esses, faceres istud?* Idem sibi quiuis Christianus dicere potest: Si modò moriturus esses, num tam obiter confessionem tuam perageres? num tam oscitanter orares, vel missam audires? num de mundi opibus, voluptatibus, honoribus cogitares? Videmus certè eos, qui diem & horam mortis suæ præsciunt, veluti reos morte plectendos, vel alios de vitâ periclitantes, in pietatis opera multò ardentiùs incumbere, quàm vnquam aliàs incubuerint: orant diutiùs & feruentiùs, inuocant Deum & Sanctos enixiùs, confitentur peccata sua accuratiùs; communicant deuotiùs; quia nimirum existimant, fore hæc exercitia, vitæ suæ vltima. Quando igitur nos omnes nescimus diem & horam mortis nostræ, iure optimo & salubriter cogitare possumus, id quod Horatius cecinit: *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum;* Omnes proinde actiones nostras fore nobis postremas.

F. V. *Fiant fortiter & constanter.*

QVINTA. Fiant fortiter & constanter, animoq; imperterrito, non tepidè vel timide; sed cum certâ fiduciâ, adfore Deum nostris conatibus, & qui dedit velle, daturum & perficere. Eximius in hac re fuit Moyses, qui ad Dei mandatum suspendit contra solem omnes Principes populi, qui cum Madianiticis mulieribus peccauerant; effecitque, vt qui priùs inspectante sine omni metu aut respectu eius deliquerant, posteà contra tam seuerum vindicem mutire non auderent, Num. 25. Paris animi fuit eius successor Iosue, qui difficillima bella Dei iussu aggressus, magnâ animi fortitudine perdurauit. Ita ante vrbem Hai, non contraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum, donec interficerentur omnes habitatores Hai, Ios. 8. Ita solem stare iussit ac fecit, donec vlcisceretur se de Gabaonitis, Ios. 10. Petrus quia timidè intrauit atrium Pontificis, citò & facilè deiectus est à fidei proposito: contrà discipulus alter, quia audacter introiuit, tale periculum non habuit. Multum in eo situm est, quo animo & pectore opus aggrediamur, timido an audaci, tepido an feruente. Quemadmodum enim leones (si modò non sint degeneres) sicut ipsi generosi sunt, ita generosos verentur homines & eorum voces horrent, ideoq; nolunt limis oculis (vt scribit Plin. l. 10. cap. 63.) aspici: ita & bona opera generosè decet aggredi. Refert Cranzius in Sax. hist. de Henrico Comite Holsatiæ, qui à robore dictus est ferreus; immissum aliquando in eum fuisse leonem astu Anglorum in palatio Eduardi III. Angliæ regis. Verùm Henricus obuiantem sibi in gradibus cum rugitu leonem, solâ hac voce, *Quiesce canis ferox;* terruit. Prostratum enim mox leonem manu apprehendit & in caueam suam duxit. Aliâ vice, Lutetiæ leonem è claustris elapsum, sibique à tergo adhæ-

rentem toruo tantùm aſpectu terruit, vti is ad pedes procubuerit inſtar blandientis & veniam petentis. Maiol. to. 4. canic. coll. 1. Hunc igitur in modum & nos ſi opera, quamuis difficilia, fortiter aggrediamur, fœliciter peragemus. Palmæ feruidas amant regiones: ita vitiorum victoriæ feruidos poſtulant homines. Flumine aduerſo in cœlum nauigamus; magnus ergò conatus & feruoris impetus nobis neceſſarius eſt, vt vincamus fluminis impetum. Vnde Vener. Beda in cap. 3. Lucæ ait: *Niſi mentis contentio ferueat, vnda mundi non vincitur, per quam anima ſemper ad ima reuocatur.* Sanè D. Bernardus ſerm. 1. in F. S. Andreæ primos parentes idcircò tam facilè lapſos cenſet; quòd in fide & voluntate ſeruandi legem Dei tepidi fuerint, quaſi moleſtum foret eis diuinum mandatum; vti indicant Euæ verba: *Ex omni ligno paradiſi comedimus, de ligno autem ſcientiæ boni & mali dixit nobis ne comedamus. Non dicit: ſic eſt voluntas creatoris: quare ſic, ipſe nouit: nobis ſufficit obedire, quia vita noſtra in voluntate eius.* Similiter Adami *bona voluntas non habuit fortitudinem, quia non habuit feruorem.* Ita Bern.

G. VI. *Fiant quaſi in conſpectu Dei.*

SEXTA. Ad extremum, vt fiant modis prædictis, medium efficax ad hoc eſt, ſi fiant quaſi in conſpectu Dei. Seneca virtutis ſtudioſo ſimile quid conſuluit: *ſic fac, inquit, tanquam ſub alicuius boni viri ac ſemper præſentis oculis,* ep. 25. Quòd ſi præſentiam boni viri ſatis efficacem exiſtimauit hic Philoſophus ad incedendum ſemper in virtutis tramite; quanto efficacior ad hoc erit memoria præſentis Dei? Hoc voluit S. Ioannes, cùm Apoc. 4. deſcribens ſancta animalia ſtantia ante thronum Dei, dixit ea fuiſſe plena oculis antè & retrò, foris & intus. Significauit enim eos, qui volunt Deo debitè ſeruire, & ante eius thronum ſtare, debere eſſe oculatiſſimos & circumſpectiſſimos in omnibus ſuis operibus, ne quid tantâ maieſtate indignum committant, loquendo, videndo, audiendo, cogitando, appetendo, &c. Videmus certè eos, qui coram rege vel principe aſſiſtunt, vultum, os, inceſſum, geſtuſq; omnes componere ad gratiam principis, ne quid in ipſis deprehendatur, quod oculis eius diſpliceat. Meminit Pierius l. 2. Hierogl. c. 2. Elephantem quendam, cæteris indociliorem ad ſaltandum, Romæ extitiſſe, ideoque à magiſtro ſæpius caſtigatum, ſeipſum noctu ad lunam exercuiſſe in ſaltatione, donec artem perdiſceret. Fecit hoc brutum animal. Exerceat ergò & homo ſemetipſum in conſpectu Dei ad benè operandum, iuxta id Apoſtoli 1. Timoth. 4. *Exerce teipſum ad pietatem,* cogitet ſe à Deo vndique ſemper aſpici & circumſpici. Ita monuit S. Ioannes ep. 1. c. 3. *In conſpectu eius ſuadebimus* (id eſt, probabimus, vt exponit ibi Corn. à Lap.) *corda noſtra.* Ita faciebat inter alios S. Xauerius, qui dicebat: *Vbicunque fuero, meminero me in orbis theatro & in oculis Dei verſari.* Ita S. Cyprianus tract. de zelo in fi. *Cogita,* inquit, *ſub oculis Dei nos ſtare ac iudicante ipſo conuerſationis ac vita noſtræ curricula decurrere, peruenire nos tunc demum poſſe vt eum videre contingat, ſi ipſum nunc videntem delectemus actibus noſtris; ſi nos dignos gratiâ eius & indulgentiâ præbeamus; ſi placituri ſemper in regno, in hoc mundo antè placeamus.*

Hæ igitur ſunt alæ, quibus opera noſtra ad cœlum euolare debent. Diſcamus ergò à Chriſto Domino noſtro ex hodierno Euangelio ea quæ facimus, bene facere; ne fruſtrà nos laboraſſe aliquando doleamus: & qui æternitati pingere debebamus, tempore, vanitati, morti & æternæ obliuioni pingamus.

CONCIO VI.

SEPTEM MVNDI BONA.

I. *Varietas rerum, quæ in mundo ſunt.*
II. *Vniuerſitas ſeu plenitudo.*
III. *Ordo & diſpoſitio.*
IV. *Connectio partium inter ſe.*
V. *Proportio rerum inter ſe & cum mundo.*
VI. *Sympathia & antipathia.*
VII. *Optima mundi adminiſtratio.*

THEMA.

Benè omnia fecit. Marci 7.

A. *Sola Dei opera omnibus numeris perfecta.*

PLinius in præfatione operis ſui tradit, veteres pingendi fingendiq; nobiliſſimos artifices, opera ſua etſi abſolutiſſima illa & quæ poſteri mirando nunquam ſatiantur, pendenti titulo ſic inſcripſiſſe: *Apelles faciebat:* vel, *Polycletus faciebat,* non autem: *Fecit:* eâ re inſinuantes, opera eſſe inchoata nec omninò perfecta: & quod in eis deſiderari poſſet, ſe quidem emendaturos fuiſſe, niſi morte eſſent intercepti; Tria tantum reperta eſſe abſolutè inſcripta: *Ille fecit;* tanquam in illis ſumma artis ſecuritas artifici placuerit; quæ tamen omnia magnæ hominum inuidiæ fuerunt obnoxia. Nec verò immeritò; non enim hominum ſed Dei eſt, facere opera omnibus numeris perfecta, quibus nemo quidquam poſſit addere vel demere: Cuiuſmodi opus eſt hæc mundi machina, adeò abſoluta, vti Moyſes ſecuriſſimè potuerit ei adſcribere: *Fecit. Vidit enim Deus,* inquit, *omnia quæ fecerat, & erant valde bona:* tanquam opus illud iudicio ipſius Opificis Dei ſit comprobatum. Et Eccleſ. cap. 3. *cuncta fecit Deus bona in tempore ſuo, nec poſſumus eis quidquam addere vel detrahere.* Itaque quod in hodierno Euangelio populus de patrato Chriſti miraculo dixit: id nos quoque de ipſâ mundi fabricâ meritiſſimo iure dicimus: *Benè omnia fecit.* Quare vt hunc opificem eiuſq; bonitatem, potentiam, ſapientiam & prouidentiam admirari & laudare poſſimus: contemplabimur eius opus.

Mira

B. I. *Varietas rerũ quæ in mundo sunt.*

Mira & pulcherrima est mundi machina, ob septem potissimùm eius bona. Quorum PRIMVM est varietas rerum, quæ in mundo continentur. Aliæ enim sunt incorporeæ, aliæ corporeæ; aliæ partim incorporeæ, partim corporeæ. Incorporeæ sunt Angeli, & hi diuiduntur primò in tres hierarchias, deinde quælibet hierarchię in tres choros. Corporearum aliæ sunt incorruptibiles, vt cœli & sydera; aliæ corruptibiles eæq; duplices, inanimes & animatæ. Inanimatæ aliæ simplices vt elementa, aliæ compositæ vt lapides, metalla & similia, horumq; species innumeræ. Animatæ aliæ sensitiuæ vt animalia, aliæ sine sensu vt plantæ. Vtrarumque species innumeræ. Denique aliæ partim corporeæ, partim incorporeæ, vt homines. Iam verò in hominibus quanta varietas in forma & vultu, in ingressu, voce, ingenio, linguâ, studijs, moribus, legibus, institutis, religionibus? In brutis quanta rursum diuersitas qualitatum non solum in diuersis speciebus, sed etiam in eâdem? Papiliones vilissimi sunt vermes, & quanta in his solis varietas? Alij sunt albi, alij flaui, alij cærulei, alij oculati, alij aliorum colorum, vt vel in minimis animalculis appareat summum artificium Dei. Quanta item in florum coloribus, odoribus, formâ, figurâ, virtute, folijs? causa verò tantæ varietatis est ornatus mundi, & vt singulæ rerum species à se mutuò discerni possint. Speciatim verò maxima varietas cernitur in coloribus domesticorum animalium eiusdem speciei; referebat enim vt vicinus quisque suos equos, boues, canes, feles, sues, gallinas, columbas, anseres, anates, &c. ab alienis dignosceret, ad pacem & sua conseruanda.

C. II. *Vniuersitas seu plenitudo.*

SECVNDVM. Est vniuersitas seu plenitudo. In mundo enim sunt omnia tripliciter. Primò, secundum gradus genericos rerum, qui sunt quatuor, Esse, viuere, sentire, intelligere. Secundò, secundum horum graduum genera omnia & species subalternas. Vti v.g. intelligentium alij sunt angeli, alij homines: Sentientium, alia quadrupedia, alia volatilia, alia natatilia, alia reptilia, &c. Tertiò, quòd nihil vspiam sit à Deo factum, quod in mundo non contineatur. Addi potest quartò, quod omnia sunt in mundo, quæ ad eius gubernationem & cuiuscunque rei conseruationem pertinent & naturam, ita vt nihil in mundo redundet, nihil desit. Quid inprimis addi supra quatuor elementa posset? & quo eorum carere possemus? Membris deinde humanis, si vel vnum adijcias, v.g. digitum, manui aut pedi, oculum capiti, non solum erit superfluum, sed etiam deforme & impedimento. Vicissim si vel vnum tollas, ilicò impeditum te & inhabilem ad multa deprehendes. Quæ ars, quod opificium est, cui commodè exercendo non sufficiant membra hominis? cui instrumento musico non sufficiant, & apta sint os, pedes, manus, digiti?

D. III. *Ordo & dispositio.*

TERTIVM. Ordo & aptissima pulcherrimaque rerum omnium dispositio; nobiliores enim summum tenent mundi locum, mediæ medium, ignobiles infimum, eæque per superiores aguntur, seruantur & reguntur. Sol & luminaria debebant esse supra nos, ad illuminandum: aër circa nos ad spirandum, mouendum & species rerum sensibilium percipiendas: terra ad sustentandum, & aqua ad nauigandum, infra nos. Inter ipsa luminaria sol positus est in medio, ad illuminandum tam ea, quæ supra ipsum sunt, astra, quam ea quæ sunt infra ipsum, qui etiam motum inæqualem habet, modò accedit, modò recedit, vt sic totam terram visitet, & suo calore ac lumine foueat. Maria ibi potissimum posita, vbi incommodum est habitare, siue propter æstus sub æquatore, siue ob excessum frigoris, circa polos. Temperatæ regiones in sicco positæ. Regiones ita dispositæ, vt quælibet haberent hinc suas aquas, fluuios, riuos, fontes, puteos; syluas adhærescentes; illinc arua & prata, montes & valles, &c. Idem quoque in humanis membris & cuiuslibet creaturæ videre est. Oculus tanquam speculator in capite positus: qui si in brachio vel pede foret, non solum deformis, sed etiam inutilis foret: cæteri sensus velut in arce compositi, & ad suas stationes aptè distributi. Ordo item temporum pulcherrimè dispositus est, ad frugum modò harum, modò illarum varietatem progignendam. Ver floribus, æstas messibus, autumnus vindemiæ, hyems oliuationi deputata, vt singulis collecturis vacari queat. Rursùm ne sola hyems glacie terram vreret, aut sola æstas ardore torreret, autumni & veris medium insertum est temperamentum. Adhæc noctis & diei vicissitudo facta, non solum propter alternam viuentium requiem, sed etiam propter victum, quò nimirum & feræ quærerent sibi de nocte cibum ac necessaria, & homines atq; cicuria animalia de die, absque timore & insidijs illarum.

Denique per superiora aguntur, conseruantur & reguntur inferiora. Cœlorum influxus agit in sublunaria, & cogit aërem ad varias tempestates & ventos: aër nubes vehit ad terræ irrigationem & nauium promotionem, atque ita maria & lacus gubernat: aqua terram sulcat, diuidit, conseruat, irrigat.

E. IV. *Connexio partium inter se.*

QVARTVM. Connexio partium inter se mira & arctissima. Primò, secundum quantitatem, vt nihil sit vspiam vacuum. Hoc enim tam fœdum esset, quàm est domus pulchra, vacuas tamen & supellectile carentes cameras habens; vel scalis destituta, per quas de vnâ contignatione ad alias eatur. Propterea igitur grauia potius ascendunt, leuia descendunt, quàm vacuum dari sinant. Sic etiam in singulis corporibus vnaquæque pars alijs vicinis aptissimè & amicissimè adstricta & deuincta est.

Deinde secundum specierum naturalium conseruationem, vt nulla sit interruptio. Aliæ enim ex se generant sibi similes, & ad hoc inditam sibi habent cupidinem, vt animalia; aliæ gignunt

& relinquunt post se semen, vnde species collapsæ reparentur, vt plantæ: aliæ in alias transmutantur, vt inanimata, & hoc ferè annuatim. Omni enim anno, qui est solis reuolutio, redit quasi nouus mundus, qui post corruptionem rerum, quæ esse desinunt, reparatur generatione & successione earum, quæ esse incipiunt: atque ita conseruatur mundus, & fit quasi immortalis, quantumuis habitetur à rebus mortalibus. Videmus itaque omni anno noua in terris animalia, nouos in mari pisces, nouas in aëre volucres: simul & cum animalibus quotannis nouum producitur pabulum, quo alantur & illa & nos omnes. Quæ generationum series nec defecit, nec deficiet vnquam ante consummationem sæculi.

F. V. *Proportio rerum inter se & cum mundo.*

QVINTVM. Est proportio rerum omnium tùm inter se, tum cum mundo ipso, qualis est concinna & decens membrorum humani corporis compositio. Itaque cœlo dedit Deus mensuram amplissimam, quoniam omnia inferiora ambitu suo complecti debet: aëri longè minorem, maiorem tamen quàm aquæ & terræ, quia vtramque continere debet. Solem multis partibus terrâ fecit maiorem, vt totum illuminare mundum & calore suo fœcundare posset. Lunam stellarum minimam, quia terræ vicinissima est. Elephantis & similibus bestijs, quia onera maxima, & ipsas turres hominibus refertas portare debent, magnam corporis molem dedit: equis paulo minorem, quia ad vnum tantùm equitem ferendum facti sunt. Auiculas paruas fecit, vt in ramis arborum & foraminibus, sedere & nidificare possent; apes & formicas minutissimas, vt in foraminibus terræ vel alueariorum habitare. Rursum cœlos voluit esse plures & diuersorum motuum, vt varia syderum coniunctio varias causaret in anno tempestates. Solem vnum, quia illustrando vni hemispærio vnus sufficiebat: Lunam quoque vnam, quia ad noctis tenebras moderandas vna sufficiebat: stellas alias plurimas, vt in absentiâ Lunæ, nocti aliquale præberent lumen. Adhæc debito etiam numero cætera creata: ne aliquorum excessus aut defectus mundo interitum afferret. Inde noxia animalia pauciora sunt & minùs fœcunda Leæna primo fœtu parit quinq; catulos, deinde per annos singulos vno pauciores: ab vno sterilescit. Aquila non excludit plura tribus ouis, nec pullos alit plures duobus. Lupi cùm laborant inediâ, seipsos conficiunt: scorpio concipit vndecim fætus, & cùm peperit, vorat decem, vno solo retento ad speciei conseruationem, qui posteà vindictam veluti sumens de nece fratrum, occidit & deuorat matrem. Vipera in conceptu occidit marem: in partu occiditur à fœtibus vterum eius perrumpentibus. Econtrà minuta & innoxia animalia magno numero sunt, vt essent cibus maiorum. Vtilia etiam magnæ fœcunditatis sunt, vt lepus, ouis, gallina, columba, sus, &c.

Eadem proportio apparet in partibus singularum rerum in ordine ad fines earum. Aues capite minuto & in rostrũ acuminato sunt, ad aërem facilè findendum; pedibus aduncis ad ramusculos arborum, quibus insideant, complectendos; plumis auersis, ne obsint volatui, & quæ inter volandum ita corpori applicantur vt aër non subintret. Alæ læuissimæ, & ita conformatæ vt facillimè explicari ad volatum & rursus contrahi possint, molli cauitate idoneæ ad aërem in motu colligendum, & in quiete ad corpus decorè arctéque tegendum. Quæ carniuoræ, rostro sunt valido & adunco ad discerpendum, vnguibus firmis & acutis ad apprehendendum, oculis perspicacibus ad longè vidēdum, multarum pennarum, paucæ carnis, ad volatum accelerandum. Quæ ex aquis pastum habent, collo oblongo, vt in profundum possint caput immergere: pedibus item longis, vt insistere paludibus queant. Quæ verò aquis innatant, pedes habent latos, quibus velut remis se propellant, & quodammodò nauigent. Quadrupedum alia est formatio, quia per terram ambulant. Quæ carniuora sunt & ex præda viunnt, his membra ad capturam accommodata. In rictu supernè & infernè dentes gemini, lõgi, validi ad tenendum & discerpendum: vngues acuti & falcati ad apprehendendum, quos incedendo conduntin vaginas, ne atterantur: ad capturam exerunt instar digitorum & prædæ inijciunt. Quæ herbis, frondibus, fructibus vescuntur, aliter dentes & vngulas dispositas habent, colla breuia, vt essent robustiora. Dentium series non serrata vt carniuoris, sed continua & æquabilis: quorum priores acuti ad gramina incidenda; ad virentia prata & virgulta tondenda; posteriores obtusi & alti ad pabulum comminuendum. Vngulæ firmæ instar calceorum, vt firmius insistant & ne facilè pedes lædi posint in tanto corporis pondere. Colli ea longitudo quæ necessaria, vt erecta in pedes pastum capiant. Hinc camelis ob corporis altitudinem collum longisimum. Elephanti proboscis data, quâ velut manu omnia facile apprehendit & ori admouet. Piscium quoque genus quàm aptè ad degendum in aquis formatum. Caput plerisque angustum ad secandam faciliùs aquam: cauda lata & expansa, quâ tanquam gubernaculo motum suum in omnem partem mirâ celeritate dirigunt. Pinnas habent ad ventrem alij binas, alij quaternas vel plures, quibus tanquam remis motum impellunt & sistunt, in dorso quoque pinnam instar membranæ productam, quam intendunt vt proni natent, néve facilè in tergum resupinentur. Branchiæ quas vtrinque ad fauces habent, seruiunt ad emisionem aquæ, tum eius quam asiduè hauriunt ad cordis refrigerationem; tum illius quæ confertim influit, dum escam capiunt. Vnde qui branchijs carent, habent forâmina vel fistulas, per quas hanc aquam emittant, ne suffocentur. Squamas habent auersas, ne obsint natatui, quæ inter meandum stringuntur arctiùs. Plantæ suas radices habent, vt se terræ alligent, & ex eâ humorē fugant

ad to-

ad totius & omnium partium alimentum: corticem instar vestis contra frigus & æstum & rerum incurrentium læsiones. Ramos ad fructuum multiplicem prouentum: frondes & folia ad ornatum & inprimis ad fructuum tutamen, ne sole vel imbribus vastentur: fructus ad seminis custodiam & plerumque torosos & succosos ad hominum & animantium escam, fibras ad sugendum alimentum. Imbecillæ quæ in altum excrescunt; vel se circa aliquid circumuoluunt, vt lupulus, hedera periploca, &c. vel capreolos habent, quibus velut manibus pedimenta apprehendunt, ne corruant, vt vitis, labrusca, pepones, cucurbitæ, &c. vt latè prosequitur Leon. Lessius tract. de Prouidentia diuina.

Denique singulis sua proportionata instrumenta vel arma data, quibus sibi necessaria parent. Homini manus, quibus vestes & arma sibi conficere, confecta assumere & pro arbitrio deponere posset. Brutis verò, quia ista sibi parare non poterant, neque pro re natâ assumere & deponere, vestes & arma semper adhærentia concessa, quæ etiam cum crescentibus, crescerent, nec opus habeant interpolari & refici. Pro armis data sunt alijs cornua, alijs dentes, alijs vngues, alijs robur in calcibus, alijs spiculum in caudâ, alijs vis pernicialis in dente, vngulâ, saliuâ, contactu, afflatu: alijs præsidium in fugæ celeritate & astu, vel testæ qua includuntur, duritie, vel echinata cute & spinarum quibus vestiuntur horrore, quas etiam in hostem vibrare nôrunt aliqua. Loco vestium alia habent pilos, plumas, squamas, crustas, testas vt cancri & cochleæ, cutem glabram, quæ tamen suâ duritie & firmitate illis sufficiat.

G. VI. *Sympathia & antipathia.*

SEXTVM. Sympathia & antipathia, seu naturalis conuenientia aliarum rerum cum alijs, itemque discordia & repugnantia inter alias: quarum rerum non tantùm sapientibus summæ admirationis & insatiabilis voluptatis est contemplatio, sed etiam omnibus maxima vtilitas, dum per eas partim noxia propelli & fugari atque eliminari, partim vtilia capi, procurari & conseruari possunt. Aduersantur sibi naturaliter, lupus & ouis, ita vt fides etiam ouillæ, iuxta lupinas tactæ rumpantur: felis & mus. Elephantus fugit murem: leo terretur igne, rotarum strepitu & cantu galli gallinacei: hyenæ vmbrâ canes obmutescunt; serpentem & crocodilum Ibidis penna sistit: vipera arundine percussione obstupescit: vespertilio folijs platani abigitur: aquilæ pennæ alias iunctas deuorant. Tentyritæ paruæ staturę homines crocodilis dominantur, terrentque illos & domant. Vitis ramos suos a brassicâ iuxtà positâ abstrahit: rosæ odore moritur scarabæus: panis esu accipiter. Contrà rosæ iuxta allium satæ fragrantiores fiunt; palma mas & fœmina vicinæ fæcundiores. Magnetem inter & septentrionem naturalis amor, & aspectus: item magnetem inter & ferrum: discordia verò magneti cum adamante, qui ferrum illi abstrahit & rapere vetat. Adamas vicissim hircino sanguine rumpitur, aliàs infractus. Remora sesquipedalis piscis adhærens grandi licet nauigio, cursum eius retardat: & alia sexcenta.

H. VII. *Optima mundi administratio.*

SEPTIMVM. Est optima mundi administratio & moderatio. Primo. Quod Deus non minùs prouiderit minimis ac vilissimis quibusque rebus, quàm maximis & nobilissimis & quæcunque vel necessaria vel oportuna erant ad vitam cuiusque tuendam finemque consequendum, sapientissimè ac liberalissimè comparauit. Habent enim etiam minima animalcula, vt culices, publices, formicæ, vermiculi, &c. sensus suos & sæpe nostris perfectiores; quanta industria araneæ & bombycis in texendo? Quanta vis terebrandi in culice? quanta industria & vis portandi in formica? quanta politia & ars in apibus? quanta vis perforandi in teredine & tinea? Secundò quòd singula ad suos fines rectissimè dirigantur & sine errore (nisi rarissimè) licet ratione & sensibus careant, perinde ac si fines suos cognoscerent & intenderent, vt patet in auium industria ad nidos extruendos, se & pullos defendendos, in vita propriâ tuendâ, victu procurando, morbis curandis, tẽpestatibus prævidendis? Patet in cœlorum motibus, ventorum varietate, &c. Tertiò quòd licet mundus ex contrarijs & inter se pugnantibus rebus constet, omnes tamen ita attemperet, vt refractis inuicem viribus mutuo inter se fœdere conspirent ad bonũ vniuersi tuendum, adeò vt in vnoquoque corpore insit calor & frigus, humor & siccitas, absque tamen contentione: sicut in theriacâ continetur venenum attemperatum, non modò nihil noxium, sed valde salutiferum. Quartò quòd singulæ bonum publicũ priuato anteponant: ideò grauia ascendunt, leuia descendunt, ne detur in mundo vacuum: ideò quædam animalia vitæ suæ dispendio nobilioribus alimenta præbent, ne illorum species occidant: ideò aqua, quæ secundum naturæ ordinem & amplior & superior quàm terra esse debebat, propter vtilitatẽ stirpium & animantium, & minorem habet molem & inferiorem obtinet locum. Quintò quòd omnes res mundi ad hominis vtilitatem compositæ sint, aliæ ad vitæ humanæ necessitates & commoditates: aliæ ad varias hominum oblectationes: aliæ sint morborum remedia & sanitatis præsidia: multæ ad exemplum & imitationem propositæ: omnes conducant ad scientiam rerum, & maximè ad Dei notitiam, amorem & cultum. Sextò quòd etiam quæ videntur mala & verò naturæ sunt vitia & defectus, ad ornatum & decorem mundi faciant. Sunt autem duo malorum genera; alia merè naturalia, vti defectus naturales & monstra, ex defectu materiæ prouenientia. Et hæc demonstrant, quantum intersit inter res corruptibiles & incorruptibiles, terrenas & cælestes; quamque sit indeficiens bonitas & inuiolabilis ordo atque illibata omni æuo pulchritudo rerum cœlestium. Faciunt etiam ad rerum aliarum suis numeris constantium maiorem decorem & apparentiam; & admonent nos vt Deo grati simus, vt qui sine his defectibus nati sumus. Alia mala sunt humana, & hæc duplicia: mala pœnæ, quæ

duplici ratione bona potius sunt; quia per ea satisfit iustitiæ diuinæ, qua vindicantur hominum scelera: & quia sæpe conducunt ad emendationem hominum velut amaræ quædam medicinæ profligandis vitijs confectæ à cœlesti Medico. Mala culpæ, verè & simpliciter mala sunt, quæ quidem à Deo permittuntur, tanta tamen eius est bonitas, vt ea quoque ad bonum aliquod ordinet. Aut enim peccata condonat, & sic ostendit clementiam & misericordiam suam: aut ea rigidè castigat supplicijs æternis; & rectitudinem ac rigorem iustitiæ suæ cōmonstrat, facitque vt electi ex lapsu surgant humiliores & cautiores, nec non ad bene agendum alacriores. Ita lapsum Adami & simul totius generis humani in maximum conuertit bonum, Incarnationem videlicet & passionem filij sui; vnde maius bonum prodijt, quàm si Adam non peccasset. Quā ob causam nequaquam temerè exclamauit S. Gregorius & canit Ecclesia in benedictione cerei: *ô felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem!* Denique ipsa rerum humanarum inæqualitas, dum ferè bonis malè est, & malis benè; optimā esse mundi gubernationem arguit. Propterea enim sic agit Deus cum hominibus, ne virtutis studium, & odium vitiorum faciat mercenarium. Decet enim vt Deus gratis & propter se colatur, & virtus ob propriam ametur pulchritudinem: vitia fugiantur ob propriam turpitudinem. Deinde vt intelligant viri prudentes, extincto corpore non extingui animam, sed post hanc vitam superesse aliam, in qua, pro cuiusque meritis, & præmia dispensentur & supplicia.

Quoniam igitur & nos post Deum aliquatenùs videmus cuncta quæ fecit Deus, esse valde bona, extollamus vocem cum hodierno populo dicētes: *Bene omnia fecit.* Et cum Dauide Ps. 103. *Quàm magnificata sunt opera tua, Domine! Omnia in sapientia fecisti;* qui es benedictus in sæcula.

CONCIO VII.

QVOMODO OMNIA IN vsum & bonum hominis creata sint.

THEMA.

Bene omnia fecit; & surdos fecit audire, & mutos loqui. Marci 7.

A. Regius Propheta, Dauid, Ps. 18. scribit gloriā Dei à cœlis prædicari: *Cœli enarrant gloriā Dei, & opera manum eius annunciat firmamentum.* Et hoc quidem incessanter: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* Rursum omni lingua: *Non sunt loquelæ, quorum non audiantur voces eorum.* Denique omni populo: *In omnem terram exiuit sonus eorum* &c. Id quod non cœli solum, sed etiam reliquæ faciunt creaturæ. Quid verò nobis prædicent, exponit S. Augustinus l. 10. cōfess. c. 18. *Cælum & terra,* inquit, *& omnia quæ in eis sunt, ecce vndique mihi dicūt, vt te amem: nec cessant dicere omnibus, vt sint excusabiles.* Duo igitur à nobis petunt suâ prædicatione creaturæ. Primo vt audiamus & intelligamus Deum omnia propter nos & in vsum ac bonum nostrum condidisse. Secundò vt propterea Deum laudemus & glorificemus, eique gratisimus; Siquidem duo etiam fines sunt creationis mundi; hominum vtilitas & Dei gloria. Quæ duo si præstemus, tūnc verissimum erit, quod in hodierno Euangelio turbæ dicebant: *Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.* Si inquam *audiamus* & agnoscamus, Deum omnia propter nos creasse: & Dei laudem propterea *loquamur.* Sed heu quam multi sunt mortalium qui creaturas hoc enarrantes non intelligunt! ac propterea etiam muti sunt & ingrati Deo. Colligunt fruges & comedunt bona terræ, vti porci glandes, qui nunquam suspiciunt ad arborem, vnde eis proueniunt ac decutiuntur. Quibus proinde aures & os aperiēdum esse duxi.

B. I. *Solis beneficia.* 1. PRIMO. Quantum boni afferat sol hominibus, pulchrè expressit David, Psal. 18. dicens: *In sole posuit tabernaculum suum.* In Hebr. habetur: *Soli posuit tabernaculum in eis,* id est, cœlis. Primò enim sol inter planetas medius est, quemadmodum Ducis tabernaculum in medio exercitu, vt vicinitate nimiâ terras non exureret; nimia elongatione non destitueret lumine & calore requisito: & vt reliqua astra pariter & sufficienter illuminare posset. 2. Secundò, *Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo;* quia decore & fulgore suo omnem creaturam & hominem inprimis recreat, velut etiam lampas lucidissima sedentes in tenebris solatur. Cui sponso procedenti congaudent, & obuiant quasi omnia animalia lucis amantia, præsertim aues cantu suo: ipsum adeò mare quodammodò reuerentiam exhibet, dum eo exoriente ponit fluctus & sedatur, ac periclitantibus in mari pacem dat: quod in hymno expressit S. Ambros. dicens: *Hoc* (sole oriēte) *nauta vires colligit, pontiq; mitescunt freta.* Tertiò, *Exultauit vt Gigas ad currēdam viam;* est enim quasi gigas inter cæteras stellas, & tātæ magnitudinis, quanta requirebatur

rebatur ad vniuersum orbem illustrandum & calefaciendum, centies sexagies sexies terrâ maior. Exultat verò ad currendum, quia maxima celeritate & sine omni defatigatione aut errore iter suum conficit, & intra 24. horas totum terrarum orbẽ lustrat; ferè enim quadrantis horæ spatio super horizontẽ totus se attollit; vnde colligitur, eum in tam breui spatio tot milliaria conficere, quot terræ diameter continet non semel, sed centies sexagies sexies numeratus. Conficit verò vnâ horâ, vnum millionem, centum quadraginta millia milliarium. Quæ celeritas necessaria nobis erat, vt sic quotidie omnes lustraret, & diem nobis ac noctem exhiberet. Dierum autem & noctium alternatio vtilissime fit. Primò, ad incolumitatem & conseruationem rerum: scilicet diei calore siccitateque, & noctis humore ac frigore salubri temperamento inuicem retusis ac mitigatis; vnde terras, quæ carent hac alternatione multorum bonorum steriles & multis malis obnoxias esse constat, velut à naturâ damnatas. Secũdò, ad reuelandum ipsa varietate fastidium: longior enim vel perpetua dies intolerabilis esset: nox verò instar teterrimi carceris aut sepulchri horrenda foret. Vnde Ambrosij hymnus: *Æterne rerũ conditor, noctem diemq; qui regis, & temporum das tempora, vt alleues fastidium.* Tertiò, ad distinguenda tempora laboris & quietis; dies enim inuitat ad laborem, nox ad quietem, & somnum conciliat, quo fessum corpus releuetur, viresque resumat. Vnde S. Chrysost. ho. 2. super epist. ad Philip. ait, noctem esse homini, quod est fesso viatori diuersoriũ. Quartò, vt essent diuisa tempora hominibus cicuribusq; animantibus & feris, ad exercẽdas suas functiones, ne se mutuò impedirent. Nox enim assignata feris, qua prodeant è latibulis: dies homini & cicuribus animalibus; quibus alioquin ferè plurima damna inferrent.

Dierum & noctiũ alternatio vtilis.
1.
2.
3.
4.

Quartò, *à summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius*; quia mirâ Dei prouidentiâ summum, id est, medium seu altissimum cœli perambulat, vt vim suam omnibus terræ incolis communicet, medium iter tenens. Dum verò medium cœli secat inter vtrumque topicum, inde fit, vt modò ad nos accedat, modò abscedat, maxima hominum vtilitate; sic enim quatuor anni tẽpora variat ad frugum generationem. Hyems efficit, vt semina & stirpes calorem introrsum recipiant, humorem & alimenta colligant, & profundius in terram radices figant. Ver suo blando tepore omnia foras euocat, in culmos, caules, gemmas, frondes, flores. Æstus suo feruore humorem superuacaneũ ablumit, ... da concoquit, crassa extenuat, fructus ad maturitatem perducit. Autumnus suo humore & moderato frigore rursum omnia temperat, siccitatem & feruorem æstatis corrigit, & terram ad noua semina nouasque stirpes præparat & disponit, corporaque viuentium exhausta ad reparandas vires immutat. Quæ temporum varietas facit etiam ad conseruationem nostrorum corporum, quæ quia composita sunt ex quatuor humoribus, qui respondẽt quatuor elementis, (ex quibus constant omnia) necesse est, vt sæpe harum tempestatum beneficio reficiantur. Sed quia quatuor eæ tempestates inter se contrariæ sunt, ne vna alteram potentiâ suâ opprimeret, ideò vnicuique assignati sunt tres menses, quibus dominetur. Denique *nec est, qui se abscondat à calore eius*; quia sol fons vniuersi luminis & parens omniũ rerum, illuminat, recreat, calefacit, & implet orbem, nec tantùm plantas, sed & ipsa subtus terram metalla progignit, & ad omnium animantium generationem concurrit. Cuius vicaria, in eius absentia per noctem, constituta à Deo luna, vt modico lumine, quod quieti corporum non obsesset, viatoribus interim sufficeret, orbi præluceret, & vim moderatam corporibus impertiret. In cuius defectu stellæ constitutæ, vt aliquali solamine noctis tristitiam solarentur, quæ & ipsæ solis sunt quas cooperatrices. Meritò itaque exclamamus cum Ecclesiastico c. 23. *Sol, vas mirabile, opus excelsi. Magnus Dominus, qui fecit illum, &c.*

B. I. Solis beneficia. 1. 2. 5.

SECVNDO. Meteora quoque ad hominum vtilitatem facta sunt. Pluuia inprimis quid non humano generi vtilitatis affert? Aërem refrigerat, corpora viuẽtium reficit, fontes & flumina perpetuat, potum animantib. suppeditat, terrã irrigat, & fructiferam facit, ex quo nobis panis, vinum, oleum: brutis herbæ & gramina: vnde denique nos pascimur, calceamur, vestimur. Obseruatione verò dignissima sunt: Primò, quòd cũ aqua sit corpus graue, creator tamẽ artem inuenerit, qua sursum ascẽdat, faciens vt sol nubes vaporib. aqueis grauidas è mari alijsq; irriguis locis in altum tollat, quib. posteà resolutis, aqua proprio suo pondere in terrã decidit. Secundò, quòd Deus in sublimi aëre immensam vim aquarũ cohibeat, ne simul decidant, & omnia submergant: sed cùm oportunum est, demittat: id quod miratur, Iob c. 26. *Qui ligat aquas in nubib. suis,* inquit, *vt non erumpant pariter deorsum.* Et c. 12. *Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subuertent terram.* Et Plin. l. 31. c. 1. *Quid mirabilius,* inquit, *aquis in cœlo stantibus?* Tertiò, quòd aquas nubium nõ confertim effundat, sed guttatim distillet, ac quasi per cribrum dissectas effundat, vt ita blando illapsu terras aspergant, eisque insideãt, flores & plantulas non obruant: Id quod nullo humano artificio per aquæ ductus vel riuulos tam cõmodè possumus facere. Vnde Ieremias cap. 14. ait: *Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant? aut cœli possunt dare imbres? nõnne tu es Domine Deus noster?* Quartò, ne imber terræ infusus, statim iterũ ardore solis euocetur, priusquam ad stirpium radices pertingere possit, obtenduntur plerumque nubium ... solis radium intercipiant, ... infœcundæ reliquiæ ... donec per otium terra humorem acceptum combiberit, & introrsus ad viscera transmiserit.

C. II. Meteora. 1. Pluuiarũ cõmoda. Mirabilia. 1. 2. 3.

Secundò. Venti à Deo facti. Primò, vt aërem ventilent (vnde aquilo maximè scopa cœli dicitur) & salubrem reddant inspirationi, vitalemque attracturis: qui si immotus staret, putresceret, & pestilẽte qualitate

2. Ventorũ cõmoda. 1.

qualitate concepta homines & animantia extingueret. Loca enim conclusa, quæ nullis perflantur ventis, pestifera esse comperiuntur. Secundò, vt imbres per aërem deferant, ac regionibus dispertiant. Cùm enim è locis aridioribus & à mari remotioribus nequeant elici vapores, qui imbribus sufficiant: deberent ea perpetuo sole torreri, & omni cœlesti rigatione destitui. Ventorum igitur beneficio à mari, vbi potissimùm excitantur vapores, & cientur nubes, deferri ad loca aridiora debent: alioquin vniuersæ penè pluuiæ directè tantùm in mare & flumina, vnde hausta earum materia est, relaberentur. Imò etiam omnes fontes & flumina breui exhausta cessarent; hæc enim ex niue & imbribus, qui in mediterraneis & montosis locis decidunt, colliguntur & perpetuantur, vti patet de nostratibus fluminibus, Lyco, Isara, Oeno; nix enim quæ per hyemem in montibus coaceruatur, calore æstiuo sensim liquescens & per saxorum commissuras stillata, varijs locis ad montium radices eruptione facta, fontes constituit: similiter & imbrium aquæ. Ex fontibus verò confluentibus tandem flumina existunt. Vnde fit vt per æstatem cùm valde raro pluat, flumina minuantur, & nisi per niues alpium sustententur, prorsus deficiant. Hoc igitur ne fiat, quaquauersum pluuiæ deferuntur à ventis & certis temporum interuallis, ne diutiùs destituti fontes exarescant. Tertiò. Vt non solùm imbres terris subministrent, sed nimios etiam compescant. Nam *modò adducunt nubes, modò diducunt, vt per totum orbem pluuia diuidi possint*, ait Seneca l. 5. natur. quæstion. cap. 18. Quarto necessarij sunt venti ad inutilem terræ humorem absumendum, vias exsiccandas, ad corpora viuentium æstiuo præsertim tempore recreanda, ad fructus maturandos, segetē excitandam & latentem frugem ruptis folliculis adaperiendam; ad nauigandum, & per hoc ad commercia cum transmarinis nationibus instituenda, & omnem vitæ commoditatem facilè per totum orbem distribuendam. Quinto vt maria nauigari queant. Sexto vt æstum temperent ac refrigerent.

3. Niuium cõmoda.

Tertiò. Niues plurimum conducunt: nam præterquam quòd fontes & flumina perennent, vt diximus, etiam terram, segetum & plantarum radices, instar lanæ instratæ fouent & calorem earum cohibent, ne gelu profundiùs penetrãs vim seminalem extinguat.

4. Frigoris cõmoda.

Quarto. Gelu quoque rebus est perutile. Nam spiritum & calorem terræ ac viuentium omnium repercutit & introrsum agit, non sinens euanescere. Hinc fit vt non solùm homines sed etiam animantia in regionibus frigidis sint maiora & robustiora, magisque longæua quàm in feruidis. Vnde Eccl. 43. dicitur: *Gelu sicut salem effundet super terram.* Qui[illegible] conseruat carnes: ita viuentia gelu. Porrò hæc omnia, non promiscuè quouis tempore eueniunt, sed ita per anni tempestates sunt distributa, vt aptissimè rebus conueniant, & humanis vsibus commodissimè deseruiant.

5. Nebulæ cõmoda.

Quinto. Nebula quoque sua habet commoda. Nam & rorem gignit, quo herbæ & sata irrorantur atque impinguantur: & calorem halitumque vitalem terræ affert: brasicas constringit cogitque in figuram capitum, & vuis maturandis cõducit. H experimur, nebulas nec æstate nec maximo frigore existere, ait Plinius l. 2. c. 60.

D. III. Elemēta. 1. Terræ cõmoda.

TERTIO. Elementa. Primo. Terra, an non ipsa hominibus & iumentis, omnis generis alimenta, fructus, ligna, lapides, metalla, gemmas, riuos, flumina, puteos in defectu fontium vndequaque præbet? an non ipsa naros excipit, sustentat & quasi humeris suis portat, tandemque in sepulchro velut pia mater in gremium suum suscipit? Sed speciatim obseruandum est. Primò quòd cùm terra suapte natura sit grauior quàm aqua, ideò profundior etiã esse & exactè rotunda deberet & vndique ab aquis ambiri; nihilominus ob hominum commoditatem excedat aquas, tota ea portione, quæ aquis tecta nõ est: aqua contra quæ ambire terram & transcendere deberet, in imis terræ alueis fluxum suum peragat, nec insurgat cõtra terram, ob ereptum sibi debitum & naturalem locum eminentiæ. Vnde Psal. 135. dicitur: *Qui fundauit terram super aquas.* Secundò, ea sic est conformata vt à mari versus mediterranea sensim se attollat, donec vtramque ripam in montes & rupes terminet, tùm ne eluuionibus vastetur, tùm vt flumina alueum suum non mutent, aut in minutos nimis riuulos diuidantur, aut conciatiùs fluant. Tertiò, plurimis in locis montes & rupes habet alpesque partim ad ventorum nimiam vehementiam refrangendam & impetum retardãdum: qui longè magis alioqui sæuirent & crebriùs, vt in mari patet, vbi omnia æquabilia & nulla sunt obstacula: & magna hominibus damna inferrent. Partim ad regiones & regna disterminanda & quodammodò circumuallanda, ad coërcendam mortalium ambitionem & dominandi libidinem; vt Pyrenæi montes inter Galliam & Hispaniam. Alpes inter Italiam & Germaniam. Apenninus mons intersecans Italiam. Mõtes Arduennæ muri sunt Galliæ. Quarto varijs in locis varias habet qualitates, etiam præter naturæ debitum. Alibi calida, alibi frigida, leuis, ponderosa, pinguis, macra, albicans, rubescens, varij saporis, odoris, alibi fertilis vini talis, alibi alterius, alibi nullius, alibi olei, frugum, &c. Fossilia item non vno omnia loco terra producit: Alibi saxum gignit, alibi rubricam, alibi cretam, alibi sulphur, plumbum, æs, aurum, argentum, stannum, gemmas, crystallum, &c. vt mortalibus omne genus opum, non ad necessitatem tantum, sed ad commoditatem etiam & delitias suppeditet. En quàm diues Dominus, quantum honorauit homines!

2. Aquæ cõmoda. 1.

Secundò. Aqua inprimis cupediarum omnis generis feracissima est & quasi forum refertissimum vniuerso penè orbi se exhibet, non solùm quia pisces varios varijs in locis alit & gratis extrahendos offert, sed quia prætereà inseruit ad victualia, famis præsertim

præſertim tempore, paucis diebus aduehenda & per orbem diſpertienda; idcircò enim Oceanus totam terram ambit, & vt mari etiam mediterraneo, quod cor terræ perluit, miſceretur, anguſtias columnarum Herculis perrupit. Porrò mare tam varium & inquietum licet, nullas regiones aut vrbes opprimit, ſed intra alueum ſuum perpetuò ſe continet; quia Deus poſuit illi terminum, arenam; *præceptum ſempiternum, quod non præteribit*, vt inquit Ieremias cap. 5. Cùm enim fluctus in arenam & littus impingunt, mox retroacti in mare redeunt & alijs obuiantibus ſibi fluctibus occurrunt, eorumque impetum collidunt & retardant. 2. Secundò vniuerſum mare contra naturam ſui elementi eſt miræ ſalſedinis, partim ad ſecuriorem nauigationem, (aqua enim ſalſa minus mergit naues ob ſuam denſitatem:) partim ad productionem & nutritionem piſcium maiorem & ſaniorem.

3. Aëris cōmoda. 1. Tertiò. Aër præterquam quòd pluuias, niuem, ventum nobis afferat, de quibus ſuprà, vitam nobis conſeruat, cùm in eo reſpiremus; & cor noſtrum refrigerat adeò vt ceſſante hac reſpiratione, homo citiſſimè extinguatur. 2. Secundo inſtar cryſtalli ſeu feneſtræ pellucidiſſimæ lumen cœli nobis admittit & calorem ſolis aduehit. Quandoque contrà in nubem condenſatur, vt æſtum nimium cohibeat velut ſuauis vmbra. Tertiò. Eſt medium & quaſi vehiculum, quod defert ad noſtros ſenſus omnes rerum imagines & ſpecies, formam, figuram, odorem, ſonum.

4. Ignis cōmoda. Quartò. Ignis quanta homini præſtet bona, quis ignorat? Certè apud Romanos grauiſſima ciuium pœna erat, aquâ & igni interdicere: ſic enim nullus in vrbe conſiſtere, ſed ſtatim exulare cogebatur: quòd hiſce duobus elementis homo diu abſtinere nequeat. Quomodo enim calefiet, quomodo cibos parabit, quomodo noctu cernet abſq; igne? Atque idcircò ne rei tam neceſſariæ copia hominibus vllatenus deeſſet, facillimam Deus generationem ignis fecit, naturamque illi dedit maximè fertilem ſuique fecundam; ſe namque ignis ipſe parit & multiplicat, minimis creſcens ſcintillis, paruoque ortu in immenſum extenditur. Gignitur ab igne, gignitur luce, motu, corporum attritu, vti ex ſilice, ſolis radiorum reflexione ex ſpeculo concauo. Adhæc plurima ei ſunt alimenta, vt facilè conſeruetur, velut eſt oleum, ſæuum, cera, pix, tęda, ſulphur, ligna, &c.

E. IV. *Mixta.* 1. Quædā ad neceſſitates. QVARTO. Compoſita ex elemētis omnia in bonum hominis creata ſunt. Alia quidem ad neceſſitates & commoditates: vti Primo ad veſtimentum tot genera pellium, alia pro hyeme vt vulpium, cuniculorum, ouium, luporum, &c. alia pro æſtate vt quæ lana carent. Deinde ad alimentum, quot in aquis piſces? quot aues in aëre? quot quadrupedia in terrâ? quot genera fructuum, præcocium, ſerotinorum, vt alijs in vere, alijs in æſtate, alijs in autumno, alijs in hyeme poſſimus victitare? Quot ſpecies leguminum tam facilè & tam citò matureſcentium? quot genera ſegetum & granorum, vnde proprium hominis conficitur alimentum? Quot ſpecies vinorum? Quot lacticinia, &c.

2. Alia in remedia. Secundò. Alia ſunt in remedia morborum: Et ad hæc quot ſpecies herbarum & ſalubrium radicum, imò & lapidum ad curandos malos humores? quot genera lignorum quæ ex India adferuntur ad diuerſarum infirmitatum curam? Quam variæ thermæ & aquæ medicæ, ad varios morbos curandos, feruentes, frigidæ, tepidæ? quot aquæ acidulæ vario diſcrimine? Denique nullum venenum producit natura, quin eiuſdem etiam remedium producat, inquit Iſidorus.

3. Alia ad oblectationem. Tertiò. Alia ſunt ad hominum oblectationem tantum: non enim voluit Deus agere cum hominibus, velut Dominus cum mancipijs, neceſſaria ſolum eis tribuendo: ſed vt pater cum filijs & quidem dilectiſſimis, varias etiam animorum & corporum relaxationes eis inſtituendo, ita vt nullus ſenſus exterior careat ſuâ delectatione. 1. Oculorū. Primo ad oblectandos oculos, quot flores variorum colorum & figurarum producunt vltrò campi? quot in hortis roſæ, caryophylla, violæ, lilia; ita vt nec Salomon in omni gloriâ ſuâ par ſit illis, teſte Domino? Quanta auium pulchritudo & varietas? quot colores vel in vno pauone? quanta colorum varietas in eadem ſæpe ſpecie, colūbis, gallinis, cuniculis, &c. Quid pulchrius cœlo ſtellato in ſerena nocte? 2. Aurium. Secundò ad aurium delectationem, quot ſunt auium cantus, mira ſuauitate diſtincti: luſciniæ, acanthidis, alaudæ, &c. Quot inſtrumenta muſica, quot modulamina? Ipſæ hominum quorundam voces, quàm gratioſè oblectant, adeoque ſæpe irretiunt? 3. Narium. Tertiò. Quot odorifera ſunt pro naribus, Moſchus, Zibettum, Succinum? quot flores diuerſorum odorum? quot liquores? thus, balſamum &c. 4. Guſtus. Quarto ad reficiendum guſtum, quot fructuum, carnium, piſcium differētiæ? quot inſuper aromata ad ciborum ſaporem acuendum? piper, zingiber, caryophillum, cinnamomū, ſal, ſaccarum, mel, &c. 5. Tactus. Denique tactui quot telæ, ſericæ, bombycinæ, lineæ, tenuiſſimi & ſubtiliſſimi attactus? Quibus accedit copioſum famulitium homini attributum. Primo.

4. Quædā in ſeruitium. Data ei bruta quaſi mācipia, alia quæ iugum trahant, terram proſcindant, vt boues & equi; alia doſſuaria, vt cameli, aſini, elephantes; alia ad conficienda itinera, bella; alia ad capiendas feras, vti canes diuerſorum vſuum, aquatici, venatorij, paſtoritij, domeſtici, &c. feles muribus capiendis, araneę muſcis. Secundò homines quaſi aulici; quoſdam enim fecit Deus ingenio ſeruili & rudi, qui ſeruiant & pareant: alios prudentiores & generoſiores, qui præſint & præcipiant; & hos quidem pauciores, quia pauci requirebantur: illos verò longè plures, quia plurima ſunt inter homines ſeruitia & miniſteria neceſſariò exequenda: ita vt præcipientes poſſint comparari gemmis pretioſis, quæ ſunt rariores: ſeruientes verò lapidibus rudioribus, quorum ingens vbique copia. Atque ita vtriſque eſt conſultum: maioribus

maioribus seruiunt minores, minores defenduntur à maioribus.

5. Alia ad instructionem.

Quinto. Alia sunt ad hominum instructionem, & ad cognitionem Creatoris; quo modo omnia nobis inseruiunt, quia *inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Partim in exemplum bonorum morum: politiam docent apes & grues, prouidentiam formicæ, clementiam leones, temperantiam elephantes, fidelitatem canes, obedientiam camelus, prudentiam serpentes, simplicitatem columbæ.

Partim ad artium & scientiarum comparationẽ. Architectonicam docuere hirundines, texturam araneæ, nauigandi peritiam mergi, Medicinam hirundines, canes, cerui.

Partim vt præsagiant nobis tempestates, vt pisces exultantes, hirundines profundè volantes, anseres in aquis ludentes, ranæ coaxantes. Nauigantibus tempestatem multa sunt quæ prænuntiant.

F. V. *Mala ipsa.*

QVINTO. Mala denique ipsa à Deo in bonum hominis ordinata sunt & ordinantur etiamnum. Ea verò duplicia distingui possunt. Alia mala pœnæ, alia culpæ. Mala pœnæ sunt calamitates, quæ hominum generi inferuntur per eclipses lunæ & solis; per meteora, vti per turbines ventorum, grandinem, fulmina, imbrium & niuium excessum, siccitatem & frigoris vehementiam; per elementa, vti per terræ motus, montium rupturas, & igniuomos mõtes, Æthnam, Vesuuium, fluuiorum inundationes, aëris infectionẽ, ignium incendia. Rursum per animalia ferocia, vti leones, vrsos: per venenata, vt serpentes, bufones: per noxia, vt apros, vulpes, lupos, bruchos, locustas, verrucas: per infestantia, vt muscas, culices & pulices. Sed hæc omnia prætérquam quòd sua habent in alijs commoda, etiam in eo, quod nocent, homini inseruiunt, ad emendationem scilicet & correctionem erratorum. Sunt enim velut amaræ quædam medicinæ profligandis vitijs, conseruandisque virtutibus admodum efficaces & salutares. Et quemadmodum in rep. bene ordinata non solum premia constituuntur bonis, sed etiam pœnæ malis, & sunt tribunalia, armarium, carceres, vincula, patibula incommodum, disciplinam & quietem subiectorum: Sic in rep. huius mundi habet Deus suos carnifices & supplicia, quibus corripit malos & absterret, Creaturę ipsæ, quæ alioqui in seruitutem homini addictæ sunt, meritò contra eum rebelles fiunt, eumque impugnant, cum ipsarum herus, homo, Deo, communi earum Creatori rebellare incipit. Sic gens aliqua Germanorum iure meritoque contra principem suum insurgit, vbi is à sedis Romanæ vel Imperij Romani obedientia vult discedere. Mala culpæ, sola quidem verè mala sunt & committi à Deo nequeunt, commissa tamẽ, nihilominus in bonum ordinantur ab eodem Deo, vti alias diximus.

Quã ex re intelligere licet, totum hunc mundũ aspectabilem cum omnib. rebus, quas intra se claudit, esse hominis causa constitutum, & veluti ingens aliquod palatium omni supellectilis genere, omni delitiarum, opum & ornamentorum varietate & copia instructissimum, in quo homo constitutus est, vt vitam in eo degens, Deum suum & mundi factorem cognoscat, amet, veneretur & laudibusque sibi attributis ad illius honorem, suam salutem & corporis & animæ, iuxta præscriptum rationis vtatur. Ad hoc enim ipsa creaturarum mũdique conformatio perpetuò nos admonet. Ne ergò surdi simus, ad eorum monita. Sed nec muti simus; quin potius adaperiamur, & cum Dauide & tribus pueris laudemus Deum in & cum omnibus creaturis. Hic enim vltimatus est finis, vt homo Deum laudet, eique gratus existat. Exaltemus igitur vocem cum hodierno populo & dicamus: *Bene omnia fecit*; quia omnia in bonum nostrum. Cui sit laus & honor in sæcula.

CONCIO VIII.

QVANTO BONO SINT Ecclesiæ, suæ cæremoniæ.

I. Manuducunt laicos ad intelligenda fidei mysteria.
II. Sunt protestatio fidei nostræ.
III. Admonent nos interioris pietatis.
IV. Corda mouent ad pietatem & venerationem.
V. Puritatem internam conseruant.
VI. Corpus ad venerationem aptant.
VII. Sanctificationem aliquam conferunt.

THEMA.

Bene omnia fecit. Marci 7.

A.

SI vidissent nostri hæretici, quæ fecit Christus Dominus circa muti huius curationem, nequaquam exclamassent: *Bene omnia fecit.* Multas enim adhibuit cæremonias, quas illi veluti superstitiosas, & ad rem nihil pertinentes, vtique reprobassent, risissent & carpsissent. Quid enim sibi vult Dominus, cùm mittit digitos suos in auriculas surdi? cur expuens tangit linguam eius? cur respiciens in cœlum ingemiscit? cur adijcit: *Ephphetha?* Frustranea, imò superstitiosa sunt hæc omnia, dixissent nostri hæretici. Sic enim cauillantur & irrident nos, cùm hæc ipsa facimus in baptismo; & vniuersim sacras omnes cæremonias, quibus vtitur Ecclesia. Sed non ita spectatores miraculi istius; nemo vnus fuit, qui gestum aliquem Christi Domini improbaret; omnes exclamarunt: *Bene omnia fecit.* Quod idẽ nos dicere possumus de cæremonijs Ecclesiæ: Bene omnes factæ & constitutæ sunt ab Ecclesia. Quod vt agnoscamus, videbimus hac cõcione, quanto bono Ecclesiæ sint sacræ cæremoniæ.

B. I.

PRIMO. Cæremoniæ ad fidei mysteria, quæ altissima sunt, facilius intelligenda, Laicos manu ducunt;

Manuducunt laicos ad intelligēda fidei mysteria.

cunt; vnde & *Liber Laicorum* dicuntur. Nam verbi gratia ablutio aquę in baptismo ablutionem animę a peccatis significat: impositio manuum in pœnitentia, reconciliationem cum Deo: signum crucis, mysterium Trinitatis, & crucifixionis Domini: Cereus paschalis, resurrectionem Christi docet: Palmæ, triumphũ victoriæ & ingressum Christi in Ierusalem. Candelæ, purificationem Deiparæ. Eleuatio hostiæ & calicis in missa, Christi crucifixionem. Ornatus templi, splendorem cœlestis regni, in quo beati omnibus gaudijs affluunt.

Quare sicut paruuli discunt legere literas, ex imaginibus adiunctis: ita rudes in Ecclesia erudiuntur per cæremonias in fidei mysterijs. Veteris legis cæremoniæ docebant rudem populum mysteria circa Christum peragenda, nouæ legis cæremoniæ docent mysteria iam peracta.

C. II. *Sunt protestatio fidei nostræ.*

SECVNDO. Per eas protestamur & confitemur publicè fidem nostram & cultum Dei, vt cùm vexillũ leuamus in processionibus, cum Eucharistiam comitamur, cùm sacramenta in Ecclesia publicè recipimus, missam audimus, imagines veneramur, rosarium gestamus, &c. His enim externis signis declaramus nos Christianos, Catholicos, seruos Christi, cultores crucis B. Virginis, Sanctorum, &c. Ex folijs cognoscitur arbor: & ex ritibus illis Christianus. Certum quidem est, verum & genuinũ Dei cultum in spiritu & voluntate potissimum cõsistere; nihilominus, si verè Deum amamus, non possumus nos continere, quin cultum & deuotionem illã per signa quædam prodamus; & sæpe propter ædificationem proximi necesse est, deuotionem & fidem nostram publicè ostendere. Hinc de sponsa Christi, Ecclesia, cùm cecinisset Dauid, Psal. 44. *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intùs*; mox adiecit: *in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus.*

Pharisæi omnem suam iustitiam in externo cultu statuebant, vnde & vocantur à Domino *sepulchra dealbata*, Matth. 23. Hæretici contrà omnem externum cultum & cæremoniam aspernantur, solum internum requirũt. Catholici pro more suo media incedentes via, vtrumque recipiunt, hunc primariò, illum secundariò; vt sic cond tor interioris & exterioris hominis ab vtroque tributum suum recipiat. Certè si vera est interna deuotio, vix ita latere potest, vt foras per externa deuotionis signa non prorumpat, & se spectantibus prodat, quemadmodum & amor vehemens latere nescit.

D. III. *Admonent nos interioris pietatis.*

TERTIO. Monent nos tanquam signa externa, quid internè facere debeamus; vt dum candelas gestamus in festo Purif. monemur, vt in charitate ferueamus, dum incineramur, vt mortem cogitemus: dum palmas gerimus, meminerimus vincere hostes animę. Aspergimur aquã benedictã, vt recordemur baptismi nostri, & promissionis in eo factæ: salem benedictum degustamus, vt meminerimus gratiam in baptismo acceptam conseruare; siquidem sal cõseruat carnes. Rursum dum orantes flectimus genua, leuamus manus, & tundimus pectus, monemur orare cum humilitate, ardore, compũctione. Dum baptismus peragitur varijs cæremonijs, nouerimus nos Deo consecrari in templum, & sacrificari, iuxta id Ier. 14. *Tu autem in nobis es Domine, & nomen sanctum tuum inuocatum est super nos.* Dum thus altari & defunctis adhibemus, monemur orationes nostras ad Deum dirigere, vt thuris instar ad ipsum ascendant, & gratum ac placabile sacrificium fiant. Similiter dum ad orationes, suos cereos accendunt mulieres, monentur, vt orationem non frigidam sed ardentem fundant ad eum, qui *ignis consumens est*, Deum.

Sine hac interiori deuotione, sunt cæremoniæ, velut tormenta sine globis explosa, quæ tonant quidem, sed stragem nullam edunt; hoc est, ornãt quidem Ecclesiam & sacramentorum administrationem, sed in cordibus fideliũ, qui eas non expendũt, vim modicam habent, solummodò deuotionem aliquam excitant, & venerationem erga res sacras & sacramenta, dæmones & peccata non sternunt.

E. IV. *Corda mouent ad pietatem & venerationem.*

QVARTO. Corda fidelium mouent & frigidos ad virtutem ac diuinæ maiestatis venerationem accẽdunt. Magis enim sensibus ducimur quàm intelligentia. Vnde Thriuerus in apophtheg. ait: *in gratiam fastidientium comparata sunt condimenta, sic ad prouocandos segnes quædam cæremoniæ.* Talia sunt, sonitus campanarum in festis, cantus in templis, lumina accensa, tapetes, reliquiæ, ministrorum maiestas, dignitas, ordo, decor, &c. Ita vt S. Chrysost. ho. 61. ad pop. Antioch. scribat: *Meritò existimare posse hominem eo tempore cœlum aperiri, & se cum cœlestibus conuersari.* Sicut enim milites sono tubarum excitantur ad bellum: & sicut is, qui regem conspicit à nobilibus præstantibusque viris regio more coli, & honore affici, permouetur ad eiusdem admirationem & venerationem: ita homo fidelis mirum in modum commouetur sacris cæremonijs, & accenditur amore cœlestium rerum. Mirabatur & venerabatur Salomonem Regina Sabæ: *Videns enim domum eius, quam ædificauerat, & cibos mensæ eius & habitacula seruorum & ordines ministrantium vestesq; eorum & pincernas & holocausta, quæ offerebat in domo Domini, non habebat vltra spiritum*, &c. 3. Reg. 10. Ad eundem modum Valens Imperator Arrianus cũ fastu & inani pompâ Basilij Episcopi Ecclesiam ingressus, vt eã turbaret, cũ vidisset populi multitudinem, ordinem, rerum omniũ concinnitatem, psalmodiam & Basilij venerandã præsentiã, obstupefactus, & totus mutatus, in terrã corruisset, nisi quidã ex primoribus tunica correpta Imperatorem iam ruentem retinuisset. Baron. anno 370.

F. V. *Puritatẽ internam conseruant.*

QVINTO. Puritatem internam, fidem & deuotionem conseruant: sicut folia tuentur fructus & vuas: sicut ignem seruat cinis, sicut cortex arborem: sicut seps hortum & fructus custodit: sicut capillus Samsonis fortitudinem, quo dempto demitur Ecclesiæ robur, Iud. 16. Hinc Iulianus Apostata, vt superstitionem gentilium in posterum stabiliret; eorum sacra & sacrificia ad instituta nostra accõmo-

dare studuit. Vnde in Idolorum templis constituit subsellia, lectiones & certas horarũ preces, scholas, peregrinorum & egenorum domicilia, delictorum pœnitentias, teste Greg. Nazianz. orat. 1. in Iulian.

Rursum sicut testa nucis conseruat nucleum; ita cæremoniæ fidem, deuotionem & iustitiam Christianam. Tolle testam, tolle cæremonias, & peribit nucleus deuotionis.

Hinc mirum non est apud hereticos nostros omnem pietatem perijsse, quia cæremonias eliminarunt, quibus conseruatur pietas, vti vinũ dolio, circulis & horum ligamentis seu viminibus. Vimina tenent circulos, circuli dolium, dolium tenet vinũ. Quòd si incideris vimina, dissilient circuli, deinde tabulæ dolij, denique vinum effluet.

G. VI. *Corpus ad venerationem aptant.*

SEXTO. Corpus ipsum ad obsequium & venerationem aptant erudiuntque. Vnde dicitur Psal. 83. *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deũ viuum.* Exodi 12. non solùm vt agnus comederetur, sed vt ipsius sanguine etiam postes inungerentur, præcepit Deus. Vt sciremus non solùm animam diuinis mysterijs pascendam, verùm etiam corpus ad obsequium Dei aptandum, vt ex ipsa corporis compositione appareat pietas & cultus Dei. Vtrumque Deo debemus, corpus & animam, ab vtroque ergò tributum & homagium suum exigit. Si spiritus tantùm sumus, spiritus solus Deum colat. Si verò etiam corpus sumus, corpus etiam Deum colat necesse est.

H. VII. *Sanctificationem aliquam conferũt.*

SEPTIMO. Sanctificationem aliquam & auxilium Dei afferunt. Aliæ ex institutione quidem Christi: vt sacramenta. Aliæ ob orationem Ecclesiæ, quæ illas comitatur, vt aqua lustralis. Aliæ ob deuotionẽ recipientium: vti pectoris tunsio, accensio candelarum, &c. Non minùs enim hæc placent Deo quã rami & vestes Christo à Iudæis substratæ. Aliæ ex potestate Ecclesiæ: vt exorcismus & insufflatio ad expellendos dæmones. Surius to. 4. 25. Augusti scribit historiam Genesij Mimi, qui cum socijs statuerat imitari Christianorum cæremonias baptismales publico spectaculo ad Diocletianum Imp. recreandum. Fingit ergò se ægrum & in lecto collocat, dicens: *ô socij, grauatum me inuenio,* Cui socij: *Et quomodo te leuiorem faciemus? num fabros nos lignarios reputas, vt securi te leuiorem facere queamus?* Et ille: *Cupio baptizari. Eccur?* aiunt illi. *Vt in illo die fugitiuus in Christo inueniar,* respondet Genesius. Risit adhæc Imperator. Paratur ergò baptismus & quæ ad eum spectant. Induitur veste albâ, clamans interim seriò se Christianum esse. Mox à ministris ad hoc subornatis rapitur fictè ad tribunal & statuitur coram statuâ Veneris. Vbi incipit Genesius coram Imp. & populo palàm contestari se non iam irrisorem Christianorum, sed verè Christianum esse; dũ enim per risum baptizaretur, vidisse se Dei manum supra se extensam & iuxta se angelos, qui proponebant ei librum in quo omnia eius peccata scripta erant, dicebantque per baptismum hunc omnia delenda: moxque affusâ aquâ omnia deleta fuisse; monebant insuper vt acceptam gratiam sedulò conseruaret. Quare cùm se Christianum esse constanter affirmaret, excandescens Imp. iussit eũ plagis primùm, deinde in eculeo torqueri & facibus aduri. Inter hæc Genesij vox erat: *non est rex præter Christũ: pro quo si millies occidar, ipsum mihi de ore, ipsum mihi de corde auferre non poteritis.* Itaque martyrij palmam capitis obtruncatione promeruit. Ad extremum audiamus quàm punitus sit contemptor SS. cinerum. Scribit Cæsarius l. 10. hist. memorab. cap. 53. *fuisse Confluentiæ carnificem quendam, hominem in officio suo probum satis, qui cùm aliquando, tertia feria ante cineres, totam pœnè noctem in comessationibus expendisset, manè quasi ad abluendas carnes cum quodam suo collega tabernam intrauit, cumque ad officium Missæ pulsaretur, & fideles ad Ecclesiam confluerent, nec non ex eadem taberna, iamq; soli hi duo illic remanentes potarent, ait alter carnifici: Certè modò diu nimis expectamus, eamus ergò ad Ecclesiam propter sacros cineres. Cui ille, mysterium cinerum irridendo, respondit: Sede, ego tibi dabo cineres, & tu mihi: tollensq; cineres de lare iactauit super caput eius. Et ecce, mox pœna irrisionis subsecuta est: nam statim circa caput, & faciem, tantum sensit puluerem, ac si follibus ei insufflaretur; cumque territus exclamaret, tantum ore cineris hausit, vt pœnè suffocatus fuisset. Accurrerunt multi plagam tam mirabilem videntes: ductus est in proximam insulam, in qua non puluis, sed gramen erat; sed nihil ei profuit. In Rheno, in pomerio, in solario, neque in aliquo loco à turbine cinerũ se defendere potuit: à quibus tandem suffocatus pœnam irrisionis soluit.*

CONCIO IX.

DOCVMENTA.

I. *A Christo disce.* 1. Indefessum bene faciendi studium. 2. Charitatem. 3. Humilitatem.

II. *A turbis disce.* 1. Charitatem fraternã. 2. Gratitudinem. 3. Laudare Deum in operibus suis.

III. *A surdo & mutuo disce.* 1. Aperire oculos. 2. Aures. 3. Os. 4. Manum. 5. Nares.

THEMA.

Ephpheta, quod est, adaperire. Marci 7.

A.

SCitis Auditores, sabbathum nostrum seu Dominicum diem datum esse animabus, quemadmodum dies reliqui per hebdomadem dati sunt corporibus. Quoniam igitur hoc tempore per hebdomadem pene omnes occupantur in curâ & sustentatione corporis, in frugibus colligendis & recondendis in horreum: decet vt subinde in diebus sacris prouideamus etiam animæ, & recondamus in cor nostrum eas fruges, vnde viuere possit anima. Nonné enim anima plus est quam corpus?

corpus? Et num comedente corpore, anima esuriat? Itaque expediamus equos & currum animæ, intellectum, voluntatem, memoriam, & ex agro hodierni Euangelij colligamus ac recondamus in corde nostro fruges salutares.

B. I. *A Christo disce.* 1. Indefessum benefaciendi studiũ.

A Christo discimus PRIMO Christi indefessum benefaciendi studium. Etenim vbi ingressus fuit fines Tyri, sanauit filiam Chananeæ. Nunc vbi iterum inde exit, sanat surdum & mutum. Ita nimirum Christus vbiuis locorum reliquit monumenta suæ bonitatis, ac veluti sol terræ globum perambulans, omnia illuminauit, fouit, fœcundauit; sicut bene de ipso dixit S. Petrus, Act. 10. *Pertransijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo.* Atq; hæc est præstantissima ac plane diuina virtus, beneficentia passim erga omnes effundenda; quo modo sol radios suos in omnes creaturas effundit. *Sicut sol,* inquit Epictetus apud Stob. ser. 44. de Magistr. *non expectat preces, vt exoriatur, sed ilicò fulget, ac salutatur ab omnibus: ita neque tu expectaueris plausus, strepitus & laudes, vt benefacias, sed sponte confer beneficia, & æquè ac sol ambieris.* Theophrastus rogatus, quidnam vitam humanam conseruaret? respondit, *Beneficentia.* Alexander Seuerus Imp. rogatus; quis esset optimus? respondit: *Qui amicos muneribus retinet, & inimicos beneficijs ambit, sibiq; conciliat.* Atque hæc est virtus, ob quam potissimum homines olim ab Ethnicis in Deos relati sunt, quod testatur Plin. l. 2. c. 7. *Deus,* inquit, *est, mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam via. Hac proceres iêre Romani, hac nunc cœlesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniens. Hic est vetustissimus referendi bene meritis gratiam mos, vt tales Numinibus adscribantur. Quippe & aliorum omnium nomina Deorum nata sunt ex meritis.* Ratio est, quia Dei proprium est ita abundare omni bono, vt supereffluat, illudq; in alios benefaciendo transfundat. Qui ergò hoc imitantur, Deiformes & quasi Dei filij efficiuntur. Alexander Magnus rogatus, vbi thesauros suos haberet? amicos ostendens: In his scrinijs, inquit. Maxim. serm. 6. At nunc multi, si thesaurorum suorum ostendere thecas deberent, ganeas & popinas monstrare cogerentur. Reperiuntur aliqui, qui sua nomina inscribunt campanis, petris, alijsq; rebus memorabilibus, vt sciantur ibi fuisse. Sed hoc vanum est. Alij passim affigunt nomina vel insignia sua parietibus, fenestris & vitris, maximè in cauponis & tabernis, non tam ad gloriam, quàm confusionem suam. Alij peius adhuc relinquunt monumenta suæ malitiæ & turpitudinis: hîc debita contracta, ibi furta, alibi adulteria patrata, &c. Et sicut serpens Chersydros, fumum quà serpit, emittit: (apud Pererium in Gen.) ita illi fœtorem nominis sui. Contrà boni odorem bonæ famæ vbicunque morantur, relinquunt & spargunt: quemadmodum Apostolus cum suis, 2. Corinth. 2. *Deus,* inquit, *odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco.* Et quemadmodum periodus Christi & sectatorum eius terminatur in cœlum, ita periodus dæmonis & asseclarum eius terminatur in orcum *Gloria* eorum *stercus,* 1. Mach. 2.

Adhæc multis ambagibus & cæremonijs vti voluit Dominus ad curandum surdum; abduxit eum à populo, misit digitos suos in aures eius, expuit in terram, tetigit linguam eius, suspiciens in cœlum ingemuit, vt doceret nos præsertim Concionatores, deinde magistratus, parentes, heros, præceptores, nulli parcere labori, sed omnia tentare, quò instruantur illi, qui ad Dei verbum & pias adhortationes surdi sunt. Fieri enim potest, vt improbo hoc labore vincatur tandem illorum surditas atque improbitas. Habemus huius rei exemplum in vitâ S. Philippi Nerei an. Christi 1562. de iuuene quodam non ignobili, cui Ioanni Thomæ nomen fuit. *Ibat is quotidie ad sermones, magis id vt institutum irrideret, quàm vt saluti animæ suæ consuleret: hoc vbi aduertunt astantes, rem ad beatum Patrem deferunt, multaq; de istius insolentia queruntur. quibus ille: Sinite eum, inquit, in hac re gerere sibi morem: hominem, quæso, æquo animo ferte; sed cùm is molestus adhuc esse pergeret, eamq; ob rem, qui sermonibus intererant, ipsum iterum ad Philippum deferrent, eadem quæ antea ab eodem audiunt. Interea rem miram operatur Deus: is breui pòst tempore cùm nemo expectaret, ita ex eius rei occasione, Patrisq; consuetudine immutatus est, ad eamq; deuenit, sermonum, qui ibi habebantur, beneficio, rerum cœlestium intelligentiam, & humanarum contemptum, vt omnibus rebus abdicatis, diuitijs & honoribus spretis, Christi consilia sequi in animum induxerit: ergò addixit se Religioni S. Dominici, & in cœnobio S. Mariæ supra Mineruam, cunctis tam subitam hominis mutationem stupentibus, sacrum habitum quarto idus Februarias sumpsit, qui intra paucos menses nouitius pietatis ardore feruens, fiduciaq; plenus diem obijt.* Ita Gallonius in vitâ S. Nerei.

2. Charitatem.

Secundò charitatem; siquidem tanta facit propter vnum hominem surdum & mutum; apprehendit eum de turba seorsum, mittit digitos in auriculam eius, expuit in terram, inclinat se, & facit lutum, tangit luto linguam muti, suspiciens in cœlum ingemiscit. Quanto igitur magis laborandum pro vnius animæ salute spirituali? Et nos tamen hanc communiter negligimus. Videmus interdum mutos spirituales, qui videlicet vel improbè loquuntur, peierant, blasphemant, vel nunquam confitentur, vel nunquam orant. Videmus & surdos, qui nullam audiunt concionem, nullam admittunt correctionem. Hos apprehendere & sputo salutaris admonitionis, nec non puluere mortis meditandæ tangere deberemus: si Christi charitatem imitari vellemus.

3. Humilitatem.

Tertiò humilitatem; quia miraculum & beneficium tam grande præcipit taceri, ad exemplum vtique nostrum; Nam in ipso vana gloria nullum habere locum potuit. Sic legimus Samsonem discerpsisse leonem, & tamen id noluisse indicare

 patri

patri & matri suæ, Iudic. 13. Nos contrà, tametsi miraculum nullum facimus, nec leonem interficimus, ob leuissima dona vel facta nostra superbimus, gloriamur & celebrari volumus ad instar gallinæ, quæ vbi ouum vnum posuit, in corte huc illuc ambulat, & sonorâ ac streperâ voce prodit, simulq; perdit ouum suum. Sic enim honorem, quem quærit ambitiosus, perdit. Econtrà humilem insequitur honor, quem is fugit: vti patet ex hodierno Euangelio, vbi Christus tanto magis prædicabatur, quanto magis id prohibebat. Honor enim, ad instar vmbræ, fugientes sequitur, & insequentes fugit.

C. II. *A turbis disce.* I. Charitatem fraternam.

A turbis discimus primò charitatem fraternam. Adducunt enim mutum ad Christum, & deprecantur illum pro eo; quia id mutus pro se facere non poterat. Sic faciant Christiani, adducendo ad confessionem vel concionem eos, qui per se venire vel nolunt, vel non possunt; infirmos præsertim maturè admoneant de pœnitentia agendâ & sacramentis suscipiendis. Inprimis verò parentes adducant ad Christum liberos, domini seruos, dominæ ancillas, Magistri discipulos sibi commissos. His enim, ait Christus, quod Ioseph dixit fratribus: *Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum*, Gen. 43. Idem quoque amicus amico faciat. Sic columbæ vnguento odorifero perunctæ ab aucupibus ad columbarium adducunt secum alias, vt scribit S. Basilius ep. 175. Ita S. Cæcilia adduxit sponsum suum & fratrem eius ad Christi columbarium. Ita cùm venisset aliquando Christus in terram Genesar, *Viri loci illius miserunt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent*, Matth. 14. Itaque vnusquisque propinquo, amico, vicino, & noto suo nunciabat Christi aduentum, etiam ad aliquot milliaria, vt adducerentur eorum infirmi ad hunc medicum. Videte, Christiani, quid vos facere deceat: si fecerunt hoc Iudæi, qui salutem corporis duntaxat quæsierunt. Laudandus hic etiam Gregorius XIII. Papa, qui Iudæos Romæ coëgit ad audiendum singulis sabbatinis diebus sermonem conuersi cuiusdam Iudæi, Andreæ, qui fidem nostram probare ex Hebræorum Doctoribus Christo antiquioribus nôrat, vnaque Iudæorum fraudes sibi perspectas habebat; vnde factum, vt multi Hebræi ad Christum se conuerterint, alij verò obstinati conquesti sint à tempore Abrahami talem persecutionem Hebræis illatam non fuisse. Refert Costerus in hac Dom. Durat etiamnum ea lex Pontificia Romæ, quâ ad concionem sabbatinam sub graui mulctâ coguntur.

2. Gratitudinem.

Secundo. Gratitudinem; prædicant enim Christi miraculum & beneficium, & tanto magis, quanto magis tacere iubebantur; quo facto declarant Zelum suum erga Dei gloriam, dum neque tacere iussi tacent. Sic quoties nos beneficium à Deo capimus, glorificare Deum debemus, & dicere cum Dauide, Ps. 65. *Venite & narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.* Assiduus in hac virtute fuit S. Paulus, vt apparet in eius epistolis, in quibus frequentissimè gratias Deo agit pro beneficio conuersionis suæ alijsque innumeris. Similiter S. Augustinus in suâ confessione, quæ aliud non est nisi perpetua gratiarum actio pro suâ conuersione. *Quod est autem*, inquit idem August. l. 1. contra adu. legis. c. 18. *sacratius laudis sacrificium, quàm in actione gratiarum?* Et epist. 5. ad Marcellin. *Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo explanemus, quàm Deo gratias?* Et quid erant festa Hebræorum nisi gratiarum actiones pro acceptis beneficijs? Sabbatum pro creatione festum Neomeniæ pro conseruatione & gubernatione, pascha pro liberatione Ægyptiacâ, Pentecoste pro data lege?

3. Laudare Deum in operibus suis.

Tertio. Laudare Deum in omnibus suis operibus, ac dicere: *Bene omnia fecit.* Meritò autem à nobis Deus assiduè laudatur. Primo quia est bonum immensum & infinitum. Secundò quia innumera & ingentia beneficia perpetuò in nos confert. Tertio quia omnes creaturæ suo modo Deum laudant, suâ pulchritudine, ordine, numero, &c. Quarto quia est opus iustorum. Dauid: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.* Iob: *Sit nomen Domini benedictum.* Tres pueri in camino: *Benedicite omnia opera Domini Domino.* Quinto quia idem proprium est angelorum & beatorum omnium: vti contrà dæmonum & damnatorum blasphemare. Denique quia omnia bene fecit, & sapientissimè cuncta disposuit. Etiam quæ mala nobis videntur, si à Deo proueniant, reuerà bona sunt; quia Deus nihil facere potest, nisi quod bonum est. Cæterum *si non laudauerint serui Dominum*, inquit S. Augustinus in Ps. 134. *ingrati, irreligiosi erunt. Quid faciunt non laudando Dominum, nisi vt seuerum sentiant Dominum?*

1. 2. 3. 4. 5. 6.

D. III. *A surdo & muto disce.* I. Aperire oculos.

A surdo & muto discimus aperire aures & linguam & quæcunq; priùs in nobis malè clausa fuerunt, ad obsequium Dei. Porrò omnes sensus homo aperire debet. Primo oculos. Hos claudunt inprimis hæretici, cùm nolunt captiuare intellectum in obsequium fidei. Deinde mali Catholici, qui nolunt intelligere vt bene agant. Declinant oculos, *ne videant cœlum*, vti senes illi Dan. 13. id est, Dei iudicia, æquitatem &c. Auertunt oculos à propriâ conscientiâ; & ita turpiter errant: sicut qui dum scribunt, à calamo vultum auertunt. Non considerant nouissima sua: non attendunt ad miserias proximi.

2. Aures.

Secundo. Aures. Has claudunt aliqui Deo, diuinis inspirationibus ac vocationibus, nec non concionibus. Quales illi Iudæi Romæ, quibus Apostolus prædicans dixit: *Quia bene spiritus S. locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros dicens: Aure audietis & non intelligetis, & videntes videbitis & non perspicietis. Incrassatum est cor populi huius & auri-*

auribus suis grauiter audierunt, Act. vlt. Et quid aliud agunt isti, nisi quòd claudant fenestras soli, ne ad eos mittat radios & calorem suum?

Alij eas claudunt conscientiæ obmurmuranti. Præconis officio fungitur conscientia. Primo ante peccatum, terrendo hominem ne peccet, ad instar illius angeli, qui stricto gladio obstitit Balaam ariolo, ne pergeret ad maledicendum Israëli, mortem ei minitans, si quid ageret contra Israëlitas, Num. 22. Deinde post peccatum, repræsentans homini & aggerans malum quod gessit, damna quæ incurrit, Deum quoque vindicem; similis nuncio illi qui post acceptas clades solus euasit, vt eas nunciaret Iobo. Verum ad hunc præconem obsurdescit heu non rarò peccator!

Alij easdem claudunt proximo gratiam & veniam petenti. Sic Burgensis ille apud Io. Iuniorem Dominicanum in Scala cœli, nolens dimittere iniurias: qui cùm ad templum elatus esset, vt pro eo exequiæ fierent, Christus cruci affixus, retractis à cruce manibus, aures obturauit suas, dicens: *Nec pepercit, nec parcam.*

3. Os. Tertio. Os Deo, ad orandum & confitendum. Cùm enim os apertum est ad orationem & confessionem, salua res est: cùm clausum, periculosa; imò tunc actum videtur, sicut quando lupus ouem gutture arripuit, balatum ei intercludens. Proximo, ad eum consolandum vel instruendum, deinde ad salutandum & amicè alloquendum etiam inimicum. Sic Apostolus 2. Cor. 6. *Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est.* Cæterum hic obseruandum est, priùs audiendum quàm loquendum esse; siquidem, vt aduertit S. Gregorius ho. 10. in Ezech. prius in contextu Euangelij dicuntur apertæ aures muti, quàm lingua. *Ille enim rectè loquitur*, inquit ibi Greg. *qui priùs obediendo fecerit, quæ loquendo admonet esse facienda.*

4. Manum. Quarto. Manum, iuxta id Prou. 31. *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem,* (sequitur) *non timebit domui suæ à frigoribus niuis.* Solent Cingari ex apertâ manu prædicere hominibus bonam aut malam fortunam, vitam longam, opes &c. Veriùs ego vobis Auditores, si aperueritis manum vestram pauperi liberaliter, prædicam optima quæque: hic bona terræ & messem copiosam, ibi vitam æternam.

5. Nares. Quinto. Nares ad percipiendum & examinandum fœtorem peccati, infamiæ, rerum fluxarum, mortis, inferni.

Illis verò qui clausos habent sensus, occlamat hodie Christus: *Ephphetha*, id est, *adaperire.* Itaque vt aperiat sensus nostros, adeamus Christum, precemur illum, adhibeamus etiam preces aliorum.

***

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Quid Decapolis.*
II. *Cur adductus surdus & mutus.*
III. *Cur adduxit surdum Dominus.*
IV. *Cur in aures, surdi immisit digitos.*
V. *Cur expuens tetigit linguam eius.*
VI. *Cur suspexit in Cœlum.*
VII. *Cur ingemuit.*
VIII. *Quid vox* Ephpheta.
IX. *Cur præcepit ne miraculum euulgarent.*

THEMA.

Adducunt ei surdum & mutum. Marci 7.

A. Videmus, Auditores, in hodierno Euangelio, Christum habere claues tam aurium, quàm linguæ; qui vnâ eademq; operâ, & surdo aperuit aures, & muto soluit linguam. Quare non solum mihi accedendum est ad Christum, cùm vobis concionari volo: verum etiam vobis, cùm audire concionantem vultis. Mihi vt rectè & efficaciter loquar: vobis vt cum fructu audiatis. Sine diuino illo præsidio ego mutus ero, nihil ad rem locuturus; cymbalum tinniens ero: vos verò surdi eritis, audituri quidem auribus corporis, sed non auribus cordis. Hinc ergò concionator in præsentiâ Episcopi cathedram conscensurus, priùs accedit ad Episcopum veluti ad Christum, petitq; benedictionem, quâ aperiatur ipsi os tanquam claue aliquâ, ad rectè & sanè loquendum: quo modo Isaias mittendus ad prædicandum, priùs sanctificatus & præparatus est calculo ignito, quo de altari sumpto tetigerat labia eius vnus Seraphinorum, Isa. 6. Idemque facit Sacerdos in Missâ, antequam Euangelium legat; priùs enim in medio altaris inclinatus, petit gratiam & benedictionem à Deo, vt dignè & competenter pronunciet eius Euangelium. Deinde concionator, vbi suggestum conscendit, adducit vos Auditores itidem ad Christum, qui aperiat vobis aures, dum monet, vt ante omnia flexis genibus imploretis Dei gratiam, quâ internis cordis auribus salubriter audiatis, quæ dicenda sunt. Hoc itaque cùm vtrinque iam hîc fecerimus; ego, quæ ad elucidandum hodiernum Euangelium faciunt, loquar: vos audite.

B. I. *Quid Decapolis.* Q. PRIMO. Quid Decapolis: Resp. Esse regionem à decem ciuitatibus præcipuis, quibus maximè fulsit, sic nominatam græco vocabulo. Decem verò ciuitates hæ numerantur: Cæsarea Philippi, Aforcedes, Nephthalim, Sephet, Corozaim, Capharnaum, Bethsaida, Iotapata, Tiberias & Bethsan, quæ & Scythopolis. Porrò eam regionem D. Hieronymus & Vener. Beda collocant trans Iordanem, venientiū ab Ægypto. Scythopolis tamen, quā numerat vnam ex illâ Iosephus l. 3. de bello c. 16. cis Iordanem est.

Vide-

Videtur ergò regio illa partim trans, partim cis Iordanem habuisse suas ciuitates, quod Iansenio placet.

C. II. *Cur adductus surdus & mutus.*

Q. SECVNDO. Cur adductus surdus & mutus? Resp. Quia ad Christum, quem ignorabat, per se venire non poterat, neque sanitatem postulare. Nec erat modus ipsi insinuandi, vt sponte ad Christum veniret; quia surdus erat. Ergò vt compendio salutem ei procurarent, adducere eum voluerunt; pulchro nobis exemplo, vt disceremus proximis nostris consulere modo efficaci & compendioso, magnâ cum charitate, sine multis ambagibus, metu aut rubore. Porrò aliqui sunt, qui vocati vltrò exiliunt, & ad Christum veniunt, vti Bartimæus ille cœcus, Marci 10. Alij adduci debent & compelli, increpationibus, exemplis, minis, flagellis; quorum typus est hic surdus & mutus. Alij gestari, quemadmodum paralyticus ille Matth. 9. suntque homines spiritu infirmi, quorum vitia & asperi mores vix corrigi possunt, patienter solùm ferendi & supportandi sunt, vt vel hac ratione tandem victi manus dent & resipiscant; quâ quidem S. Monica vicit, & ad Christum quasi gestauit maritum suum, Patricium: asperitatem eius suâ patientiâ & silentio expugnando.

D. III. *Cur adduxit surdũ Dominus.*

Q. TERTIO. Cur abduxit Dominus surdum à turbâ seorsum? Resp. primò ad literam, ne à turbâ premeretur, & in confusâ multitudine miraculum obscurius esset. Non enim longe à turbâ vel extra conspectum eius fecit miraculum: sed in conspectu, paululùm tamen semotus, vt pluribus pateret. Non vt vanam gloriam, sed vt animas incredulorum captaret.

2. Secundò mysticè, vt doceret eos, qui animo curari volunt gratiâq; impleri, debere praua vitare consortia mundiq; strepitum: renunciare fraternitatibus & amicitijs, quæ inter pocula sanciuntur. Hinc Oseæ 2. ait de animâ fideli Deus: *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* q. d. flectam eius cor, & conuertam ad me meiq; amorem. Hoc vt faceret Arsenio, abduxit eum ex aulâ Imperatoris Theodosij (cuius filio Arcadio præceptor datus erat, non sine vitæ periculo, quòd Arcadius semel ab eo castigatus mortem ei machinaretur) in solitudinem ad vitam anachoreticam, cœlesti voce monitum: Arseni, fuge, tace, quiesce. Baron. anno 383. Sic Magdalenam abduxit in Baumam suam, Massiliæ vicinum montem, vt ipsa ibi deflere peccata sua, & angelicam agere vitam posset. Denique *scrutemur scripturas*, inquit Hugo de S. Victore l. 4. de Arcâ Noë, c. 4. *& inueniemus vix aut nunquam Deum locutum fuisse in multitudine, sed quoquies cunque innotescere voluit aliquid hominibus, non gentibus & populis, sed vel singulis vel admodum paucis & à communi hominum frequentiâ segregatis, vel per nocturna silentia, vel in campis, & solitudinibus, & montibus, & vallibus se manifestauit. Sic locutus est cum Noë, cum Abraham, cum Isaac, cum Iacob & Moyse, Samuele, Dauid & omnibus Prophetis.*

3. Tertiò, vt typum nobis exhiberet secretæ & auricularis confessionis, in Ecclesiâ instituendæ. Pulchrè enim hæc curatio sacramentum pœnitentiæ adumbrat. Dum suspiciens in cœlum Dominus ingemiscit, contritionis actum adumbrat: dum exspuit, peccatorum quasi fœtentium sputorum eiectionem ac confessionem: dum linguam muti tangit, sigillum confessionis: dum digitos in aures eius mittit, satisfactionis iniunctionem: dum ait: *Ephpheta*, absolutionem sacerdotalem exprimit: dum denique, vt dixi, à turbâ hominem abducit, secretò in auribus solius sacerdotis faciendam confessionem innuit.

Quartò, vt moneret, interdum esse peccatores seorsim ac priuatim corrigendos & monendos, ne humano pudore victi exasperentur, & à pœnitentiâ se auertant, fiantq; deteriores, si publicè emendati confundantur; quales sunt viri ingenui ac literati, principes præsertim. Sanè Praxaspes, qui Cambysen regem in conuiuio de ebrietate correxit, malè rebus suis consuluit. Exacerbatus enim rex iaculo Praxaspis filium confixit, occiditque, vt monstraret ei, regem etiam inter pocula sibi satis constare. apud Herodot.

E. IV. *Cur in aures surdi immisit digitos.*

Q. QVARTO. Cur in aures surdi immisit digitos suos? Resp. primò, vt ostenderet surdos habere aures, quasi obturatas atque clausas; quas proinde digitis suis velut clauibus aperire, aut quasi terebris perterebrare velit, vt notat Maldonatus hic. Digitos ergò auribus applicat, non naturali, sed supernaturali cum efficientiâ, vt magis constaret, curationem muti & surdi à se profectam & veram esse, non fictitiam.

2. Secundò, vt doceret gratiâ Spiritûs sancti aperiendas esse aures hominum, ad doctrinam fidei & virtutum percipiendam. Digitum siquidem Spiritûs sancti typum esse, aliunde scimus. Ipse Christus Dominus fatetur per Isaiam c. 50. apertam sibi esse aurem, ad cognoscendam & perficiendam Patris sui voluntatem. *Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico.* Quàm difficiles sunt sæpè hæretici ad fidem recipiendam! quàm difficiles multi Catholici ad morum emendationem, & capienda bona consilia! Isti ergò sedulò orent, vt ipsorum aures aperiantur digito Dei, ipsique non contradicant Spiritui S. Quemadmodum enim non est satis spargere in agrum semina, sed præterea opus est cœlesti influxu, qui semina illa nutriat, & ad maturitatem perducat: ita non sufficit semen prædicationis verbi Dei suscipere, nisi adsit etiam virtus cælestis, quæ verbum illud vegetet ac fœcundet. Hanc causam reddit D. Gregorius hom. 10. in Ezech. *Digitos in auriculas mittere*, inquit, *est per dona Spiritûs S. mentem surdi ad obediendum aperire.*

F. V. *Cur expuens tetigit*

Q. QVINTO. Cur expuens tetigit linguam muti? Resp. Primo. Vt congrua & accommodata esset medicina morbo. Quia enim muti videntur nimiâ siccitate impeditam habere linguam palatoq; adhærentem,

tigit linguã eius. hærentem, ideò congruit ei sputum seu saliua; hac enim humectatur lingua fitque volubilis & ad loquendum expedita. Ita supra diximus, aures reseratas esse digitis.

2. Secundo. *Vt sciremus,* inquit hîc Euthimius, *omnem partem sancti corporis ipsius diuinâ plenam esse virtute. Ecce enim sputum etiam immaculati oris sui, quo linguam tetigit impeditam, diuinam quoq; participabat virtutē, ac omninò excrementa diuini corporis sancta erant, vtpote talis corporis; solùm autem operabantur, dum vellet. Prætereà octauo huius Euãgelistæ capite sputo etiã vsus est ad cœci curationem,* & Ioan. c.9. *quando cœcum à natiuitate curauit. Hoc autem agebat, vt fidē faceret vnitæ sibi diuinitatis. Quo enim pacto hæc operarentur: nisi Deus esset?* sic Euthym.

3. Tertio. Vt doceret saporem cœlestis sapientiæ à Deo nobis impetrandum esse. *Quid enim est,* ait D. Gregor. hom. cit. in Ezech. *quòd Christus expuens, linguam eius tetigit? Saliua nobis ex ore Redemptoris est sapientia accepta in eloquio diuino. Saliua quippe ex capite defluit in ore. Eâ ergò sapientiâ, quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.* Qui ergò sapientiam veram & gustum rerum cœlestium desiderat, à Deo obtinendum sciat. Huius mundi sectatores terrenis laboribus insudant, destinentur litibus, occupantur mercimonijs, vigilant, currunt, nauigant, fatigantur. Et quamuis interim corpore se deficere animaduertant, non tamen ab his laboribus cessant, sed delectantur illis: ad cœlestem verò sapientiam, ad spiritualia mercimonia nullo afficiuntur gustu. Quid aliud istis deest nisi vt Christus Dominus expuat in os eorum? nisi vt immittat eis gustum illum?

G. VI. *Cur suspexit in cœlum.* Q. Sexto. Cur suspexit in cœlum? Resp. Primo vt doceret id, quod S. Iacobus scripsit in epistolâ suâ c.1. *Omne datum optimum & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum.* Qui ergò dono sapientiæ, prudentiæ, silentij indiget ad gubernandam linguam suam, suspiciat in cœlum & lumen hoc à patre luminum postulet. Similiter qui in aliâ miseriâ constitutus est, nullibi certius asylum nisi in cœlo reperiet. *Cùm ignoremus, quid agere debeamus* (ita precatur Iosaphat rex Iuda 2. Paral. 20.) *hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.*

2. Secundo *suspexit in cœlum*, inquit Euthymius hîc, *docens eos, qui alios erant sanaturi, ad Deum aspicere, & virtutem ab eo petere.* Ita diuinus quidam Catechista seu homo seu angelus Iustino Philosopho lectionem prophetarum suadens, hanc ei viam ad veræ sapientiæ cognitionem monstrat: *Votis & precibus ante omnia tibi lucis portas aperiri opta.* In dial. contra Tryphonem; factumq; vt eo medio & viâ Iustinus non modò Christianus, sed profundus etiam Theologus euaserit: id quod eadem ratione obtinuêre D. Thomas Aquinas, Gregorius Magnus & alter Thaumaturgus alijque. D. Franciscus cùm aliquando coram Papa & Cardinalibus peroratu-

rus concionem composuisset, repentè totius orationis oblitus est. Quare conferens se ad orationem, *tam efficacibus subitò cœpit verbis affluere, tamq; potenti virtute illorum virorum sublimium mentes ad compunctionem inflectere, vt apertè clareret, quòd non ipse, sed Spiritus Domini loquebatur.*

3. Tertio. Vt disceremus opera nostra bona in cœlum & ad Dei honorem dirigere, nec non omnia, quæ agere volumus, à Deo inchoare & iaculatoriâ oratione vel piâ intentione Deo commendare. Qui iaculari vult, prius in scopum intendit, eoque sagittam dirigit, omnem adhibens conatum. Scopus noster & summum bonum, in cœlo est; illuc ergò aspicere & iacula nostra mittere debemus. Qui in terram & terrenos scopos aciem defigunt, à cœlesti scopo longissimè aberrabunt. *Facti sunt quasi arcus dolosus,* inquit Dominus Ose. 8. Et Dauid Ps. 77. *Conuersi sunt in arcum prauum;* quia cùm in cœlum iaculari deberent, in terram iaculantur: cùm in dextram dirigenda esset sagitta, dirigitur ab eis in sinistram, in vanum scil. vel etiam inhonestum finem. *Arcus peruersus, non pro nomine Domini, sed contra nomen Domini,* inquit S. Augustinus in eum Ps.

H. VII. *Cur ingemuit.* Q. Septimo. Cur ingemuit? Resp. 1. secundùm Euthymium hoc loco, *ingemuit motus hominis afflictionibus ac humanæ misertus naturæ, quæ tum à Dæmonibus, tum ab infirmitatibus adeò impetitur, propter peccati transgressionem.* In specie verò lachrymis & gemitibus deplorandum esse hominem illum docet, qui ad Dei verbum ac vocem audiendam surdus, ad confitendum verò peccata sua mutus est. Hi enim duo penè incurabiles morbi sunt; de quorum curâ cùm desperat medicus, ad extremum ingemiscit & abit.

2. Secundo iuxta D. Gregorium hom. cit. in Ezech. *ingemuit, non quòd ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat quod postulabat: sed nos ad eum gemere, qui cœlo præsidet, docuit, vt aures nostræ per Spiritus S. dona aperiri, & lingua per saliuam oris, id est, per scientiam diuinæ locutionis solui debeat ad verba prædicationis.* Celeres cursores & veloces Dromedarij ad cœlum sunt gemitus; de quibus ait Dauid Ps. 37. *Domine ante te omne desiderium meum & gemitus meus à te non est absconditus.* Hos ergò ad Deum ablegare in nostris necessitatibus deberemus: si citò & efficaciter audiri vellemus.

3. Tertio. Vt doceret nos ingemiscere potiùs & condolere, quàm irasci aliorum peccatis: præsertim cùm nostri officij aut virium non est ea castigare. Sic Tobias cœcus cùm audiret vxoris & propinquorum suorum insultationes, ingemuit; dolens non tam suam cœcitatem & iniuriam acceptam, quàm peccatum illorum, Tob. 3. Sanctus etiam Ambrosius cùm peccatorum excipiebat confessiones, non eos obiurgabat, sed gemitibus prosequebatur & lachrymis.

4. Quarto. Dum in cœlum suspiceret, ingemuit, vti nos quoque ingemiscamus cùm nos in exilio

& valle lachrymarum, longè adhuc à patriâ cœlesti remotos aspicimus; vti faciebat Dauid: *Heu mihi*, inquit Psal. 119. *quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar.* Alexander Magnus cùm audisset ab Anaxarcho Philosopho plures esse mundos, illachrymasse dicitur, eò quòd necdum vnum sibi subiugasset: *Heu me miserum*, inquit, *qui nondum vnius factus sum Dominus!* Sanius hoc dicere posset Christianus: Heu me miserum; cùm infinitæ in cœlo sint mansiones hominibus paratæ, necdum vnius possessor factus sum! Quare, ô fideles & cœlestis Ierosolymæ ciues, *concupiscamus in atria Domini*, inquit S. Bernardus in serm. de obed. pat. & sap. *crebrò suspiremus illuc. Patria nostra ipsa est, adoremus saltem & à longè salutemus eam.*

I. VIII. *Quid vox Ephpheta.*

Q. OCTAVO. Quid sibi vult vox *Ephpheta?* Resp. esse vocem Chaldaicam significantem, *adaperire:* retentam verò ab Euangelistâ ob maiorem autoritatem, reuerentiam & emphasim; alludit enim ad vaticinium Isaiæ de Christo prophetantis c. 35. *Tunc aures surdorum patebunt & aperta erit lingua mutorum*; quod in hoc miraculo completum est.

Porrò obseruat Salmeron, quatuor potissimùm esse, quæ homo aperire debeat; primò intellectum, vt Deo cognito cætera omnia spernat, adeoq; hæc duo sciat: Deum esse omnia & se nihil; in quo veram scientiam sitam esse dicebat S. Laurentius Iustin. apud Sur. tom. 2. Secundo voluntatem, vt cor amori ac timori diuino clausum incipiat Dei bonitatem degustare. Tertio Os, vt gratias agat Deo, proximum doceat & soletur, peccata propria confiteatur. Quarto manum, iuxta id Prouerb. 1. *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.*

K. IX. *Cur præcepit ne miraculum euulgarent.*

Q. NONO. Cur præcepit, ne miraculum euulgarent? Respondet Primo Ven. Beda homil. in hoc Euangel. *An fortè nobis exemplum dare voluit, vt virtutum opera facientes, vitium iactantiæ per omnia gloriamq; vitemus humanam, ne bona nostra actio per inanem vulgi fauorem, supernæ retributionis munere priuetur? Et tamen sciamus opera nostra, si digna imitatione sunt, nullatenus posse celari, sed ad vtilitatem fraternæ correctionis ipso dispensante patefieri?*

2. Secundo respondet S. Augustin. l. 4. de consensu cap. 4. *Vt quid hoc præcipiebat, nisi quia pigris volebat ostendere, quanto studiosius quantoq; feruentius eum prædicare debeant, quibus iubet vt prædicent: quando illi, qui prohibebantur, tacere non poterant?*

DOMINICA XII. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 10.

IN illo tempore, dixit IESVS discipulis suis: Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi Prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt. Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo? At ille dixit ad eum. In lege quid scriptum est? quomodo legis? Ille respondens, dixit: Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum. Dixitque illi: Rectè respondisti: Hoc fac, & viues. Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad IESVM: Et quis est meus proximus? Suscipiens autem IESVS, dixit: Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum: & plagis impositis, abierunt, semiuiuo relicto. Accidit autem, vt Sacerdos quidam descenderet eâdem via: & viso illo præteriuit. Similiter & Leuita, cùm esset secus locum, & videret eum, pertransijt. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. Et appropians, alligauit vulnera eius infundens oleum & vinum. Et imponens illũ in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & ait: Curam illius habe, & quodcunque supererogaueris, ego, cùm rediero, reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi IESVS: Vade & tu fac similiter.

CONCIONES.

CONCIO I.

QVID NOS MOVERE DEBEAT AD SERVANDAM DEI LEGEM.

I. *Ex parte Dei.* 1. Summa Dei Authoritas. 2. Summa Dei erga nos Beneficentia, 3. Summus eius in nos Amor.

II. *Ex parte mandatorum.* 1. Quia iustissima, 2. Quia facilia.

III. *Ex parte nostra.* 1. Spes præmij, 2. Metus pœnarum, 3. Exemplum Iudæorum.

THEMA.

Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo? Lucæ 10.

A. MAgni momenti quæstio est hæc: *Quid faciendo, vitam æternam possidebo?* Sed nec minoris difficultatis. Perinde enim est, ac si quæras: Quomodo potest homo ad cœlum volare? Quid igitur ad hoc Christus? Ad legem remittit interrogantem legisperitum, qui ex eâ mox deprehendit modum & rationem ad cœlos euolandi. Et quæ illa? Duas alas nobis assumendas ait, idq; confirmat Christus, charitatem Dei & proximi. Prior complectitur præcepta primæ tabulæ, quæ sunt tria prima ex Decalogo. Posterior continet præcepta secundæ tabulæ, ad quam pertinent septem reliqua. Vult ergò Dominus dicere legisperito, quod aliàs adolescenti, eandem quæstionem proponenti, respondit Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, seu dilige Deum & proximum; sicut in lege scriptum inuenisti. Quod legisperito dixit, hoc nobis omnibus dixit: Diligite Deum & proximum, seu obedite Dei mandatis, hoc facite & viuetis. Hæc est via cœli, ambulate in eâ. Verùm hîc occurrunt aliqui, quibus via ista vehementer displicet, vtpote spinis plena: viam libertatis, rosis instratam mallent. Miseri profectò quia non aduertunt, viam hanc ad perditionem, illam ad salutem ducere. Quare errones isti ad viam cœli reducendi sunt & stimulis agitandi, vt cum regio Prophetâ viam mandatorum Dei currant.

B. I. *Ex parte Dei.* Multa sunt, quæ nos mouere, imò accendere debent ad seruanda Dei mandata. PRIMO. Ex parte Dei tres potissimùm causæ sunt, quarum Prima est summa Dei autoritas & potestas ad ferendas leges, vt ostendit Ecclesiastes cap. 8. dicens: *Ego os regis obseruo & præcepta iuramenti Dei*, &c. *quia omne quod voluerit faciet & sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?* Præcepta iuramenti vocat, vel quia Deus ea quasi sub iuramento sanxit, quando sub hac verborum formulâ promulgauit: *Ego Dominus Deus tuus*, &c. Hebr. *Elohim*, id est, Iudex & gubernator omnium, Exod. 20. Vel quia homines quasi sub iuramento ad ea vult esse obligatos. Videmus certè seruos os regis sui obseruare & ad nutum omnia iussa eius diligentissimè peragere. Ita milites Saulis iussi abstinere cibo vsque ad vesperam, donec scilicet pugna finita esset: abstinuerunt omnes (vno excepto Ionathâ, qui mandatum patris sui non audierat) licet copiosum mel præ oculis iaceret, 1. Reg. 14. Ita milites Dauidis iussi parcere Absaloni, cùm vidissent eum pendulum de quercu, pepercerunt ei: quorum vnus ait ad Ioab: *si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis; audientibus enim nobis præcepit rex dicens: Custodite puerum Absalon*, 2. Reg. 18. Quanto magis & accuratiùs os Dei obseruandum & sine hæsitatione ac contradictione exequendum, quidquid ille iusserit?

1. Summa Dei autoritas.

Secunda. Summa eius erga nos beneficentia, ratione cuius obligamur ei velut mancipia per omnia obedire. Nam inprimis ab eo creati sumus: deinde postquam dæmoni venundati fuimus, ab eodem redempti sumus, nec nisi pretio sanguinis eius. Denique ab eodem perpetuò conseruamur, sustentamur, custodimur, dirigimur, &c. vt nullum sit momentum, quo eius gratiâ non perfruamur. Iam verò, qui tantis titulis Deo obstringimur, nonne, velut Domino nostro, iure obedimus?

2. Summa Dei erga nos beneficentia.

Tertia. Summus eius in nos amor. Præcepta enim Dei aliud non sunt nisi vincula charitatis, de quibus Oseæ, 11. dicitur: *Traham eos in vinculis charitatis.* His enim coërcere solet nos Deus à viâ perditionis & continere in officio. Hæ sunt fasciæ, quibus alligauit Samaritanus vulnera iacentis. Quò etiam pertinent verba Eccl. c. 6. dicentis. *Vincula illius alligatura salutaris.* Rectè dixit Philo in l. de Iosepho: *Quod medicus est ægro, hoc lex est ciuitati.* Corona etiam priscis hieroglyphicum legis fuit: quia certis est vinculis complicata, quibus vita nostra

3. Summus eius in nos amor.

nostra velut religata coërcetur à dissolutione. Pier. l.41. hierogl. Vnde & Pharisæi *scribebant in membranis decalogum Moysis, id est, decem verba legis, complicantes ea & ligantes in fronte & quasi coronam capiti facientes*, vt scribit S. Hieron. in Matth. c. 23. Verùm illi Pharisaicè: nos saniore fine legem Dei velut coronam amplectimur, vt & vitia nostra coërceat & vitam nostram coronet.

C. II. *Ex parte mandatorum.* 1. Quia iustissima.

SECVNDO. Ex parte mandatorum Dei tres etiam apparent causæ. Prima quia sunt iustissima & purissima ab omni prauitatis scoriâ, vnde Psal. 11. de ijs dicitur: *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.* Et Psal. 118. dicuntur, *Iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa.* Iudicia quidem, quia sapientissimè & æquissimè quasi in consessu Iudicum decreta: iustificata verò in semetipsa, quia non admittunt aliam regulam, sed ipsa sunt regula & norma omnis rectitudinis, cùm sint mandata Dei & prima principia iuris naturalis, adeoque semper & vbique iusta.

2. Quia facilia.

Secunda. Quia sunt facilia, Ioanne inprimis attestante 1. Ioan. 5. vbi ait: *Et mandata eius grauia non sunt.* Multò minùs impossibilia, vt hæretici blasphemant. Grauia autem non sunt. Primo quia mandata dilectionis proximi & Dei. Amanti autem nihil graue est. Secundo. quia Christus addit gratiam, quâ veluti alis facilè volamus. Tertio. quia alleuiantur exemplis Christi & sanctorum, nec non promissione mercedis æternæ.

3. Quia vtilissima.

Tertia. Quia sunt vtilissima. Sunt enim perpendiculum, ad cuius directionem ædificium nostrarum actionum erigimus in cœlum; cuiusmodi perpendiculum in manu habiturum Zorobabelem, templi reparatorem, scribit Zacharias c. 4. iuxta vers. Chald. Sunt speculum, in quo cernimus & abluimus maculas cordis nostri; quo modo sacerdotes olim ingressuri tabernaculum, in æneô labio, quod erat confectum de speculis mulierum, se se intuentes maculas vultûs eluebant, Exod. 30. De quibus ait S. Greg. hom. 17. in Euang. *specula mulierum sunt præcepta Dei, in quibus se se sanctæ animæ semper aspiciunt & si quæ in eis sunt fœditatis maculæ, deprehendunt, cogitationum vitia corrigunt & quasi ex redditâ imagine suos vultus componunt.* Accedit Propheta Ps. 18. dicens: *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Hinc Cyrus rogatus, quosnam putaret iniustos? *Lege non vtentes.* respondit. Plut. in Lacon. Quia videlicet isti carent legis speculo. Inde Brasilij tam sunt barbari; quia vt in linguâ carent tribus literis F. L. R. ita in politiâ carent Fide, Lege, Rege. Osor. & Maffeius in hist. Indic.

D. III. *Ex parte nostrâ.* 1. Spes præmij.

TERTIO. Ex parte nostrâ tres aliæ se offerunt. Prima: spes immensi præmij. Amplissima enim sunt Dei promissa facta seruantibus legem eius; quemadmodum Leuit. 26. numerantur 28. benedictiones, quarum aliæ promittunt abundãtiam frugum: *si mandata mea custodieritis & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus suis & terra gignet germen suum & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura vindemiam & vindemia occupabit sementem & comedetis panem vestrum in saturitate.* Aliæ pacem & securitatem, sicut sequitur: *Absque pauore habitabitis in terrâ vestrâ. Dabo pacem in finibus vestris; dormietis & non erit, qui exterreat. Auferam malas bestias & gladius nõ transibit terminos vestros.* Aliæ victoriam: *persequemini inimicos vestros & corruent coram vobis: persequentur quinque de vestris centum alienos & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.* Aliæ prolis fœcũditatem: *Respiciam vos & crescere faciã, multiplicabimini & firmabo pactum meum vobiscũ.* Aliæ saturitatem & annonæ vilitatem: *Comedetis vetustissima veterum & vetera nouis superuenientibus proijcietis.* Aliæ Dei beneuolentiam, amorem & protectionem: *ponam tabernaculum meum in medio vestri & non abijciet vos anima mea. Ambulabo inter vos & ero Deus vester, vos eritis populus meus.* Taceo promissiones nouæ legis, veluti Matth. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Ioan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.* Denique *oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum*, 1. Cor. 2. Quæ Apostoli sententia S. Adrianum conuertit & accendit ad martyrium. Cùm enim ipse miles esset florente ætate, scilicet 28. annorum videretque tantam Christianorum martyrum in tormentis pro Christi fide toleratis constantiam, interrogauit eos: *Quid pro tantis pœnis expectatis? quid est, quod vos tanta tormenta compellit tolerare?* Responderunt illi: *speramus bona illa, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Hac voce tactus Adrianus conuersusque curat se ilicò inscribi martyrum Catalogo, cum quibus dire excruciatus, inspectante & adhortante Nataliâ vxore præclarum subijt martyrium sub Diocletiano, anno 306. vt in eius actis. Potuit hæc vox militem gentilem accendere ad martyrium, & non possit nos accendere ad seruandam Dei legem, suauem & salutarem?

2. Metus pœnarũ.

Secunda. Metus pœnarum & supplicij æterni decreti in eos, qui non seruant mandata. Lege maledictiones, quas ijs intentat Deus, Leuit. 27. nec non alias, Deut. 27. vbi iussit Deus stare sex tribus nobiliores in monte Garizim ad benedicendũ ijs, qui seruârint legem Dei: sex nobiliores è regione in monte Hebal ad maledicendum ijs, qui non seruârint, ita vt omnis populus responderet, *Amen.* Quod sanè continget in die iudicij, vbi legis obseruatores statuentur ad Christi dextram, præuaricatores ad sinistram, & illi quidem benedictionem, hi verò maledictionẽ sibi à Christo denunciari audient, omnibus acclamantibus, *Amen, amen.* Tũc videbitur Christus apparens eâ formâ, quam describit Moyses, Deut. 2[illegible] videlicet *cum Sanctorum*

milli-

millibus & in dextera eius ignea lex. Lex enim, quæ hîc fuit *lucerna pedibus nostris*, ibi erit lucerna & testis actionum nostrarum; & deteget iniquitates rebellium, quas legi Dei contrarias & repugnantes admiserunt, quemadmodum Soph. 1. testatur Dominus: *Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in facibus suis.* Tunc lex contra nos testimonium feret & arguet nos, quando dicet nobis Iudex: *In lege quid scriptum est, quo modo legis* vel legisti? Deniq; ignea erit, quia damnationis ignem præuaricatoribus intentabit atque immittet.

2. Exemplum Iudæorum.

Tertia. Exemplum Iudæorum, qui legem sibi à Deo præscriptam, præsertim cæremonialem exactissimè seruarunt olim, & pertinaciter adhuc seruant, solis ijs exceptis, quæ in templo (quo iam carent) fieri præcepta sunt. Præceptum illis erat, ne comederent adipem victimarum, sed Deo immolarent, Leuit. 3. & 7. At illi quò exactiùs hanc seruarent legem, omni omninò adipe mundorum animalium, tametsi Deo non immolarentur, abstinebant, eumque abijciebãt, vti etiamnum facere perhibentur, Cornel. à Lap. in Leuit. 3. teste. Rursum iusserat Dominus, Deut. 25. vt plagarum reis inferendarum numerus quadragenarium non excederet: cui vt certiùs & plenius satisfacerent Iudæi, non 40. sed vnam minus, scilicet 39. reis infligebant. Vnde S. Paulus ait, 2. Cor. 11. se ab ijs quinquies quadragenas vnâ minùs accepisse. Præceptum illis erat, vt facerent sibi fimbrias per angulos palliorum, quibus visis recordarentur mandatorum Dei, Num. 15. illi autem fimbrijs hisce inseruerũt acutissimas spinas, vt incedentes earum aculeis vexarentur, & ita legis diuinæ crebriùs admonerentur, teste S. Hieronymo in c. 23. Matth. Similiter iussi erant Deut. 6. ligare præcepta Dei in manu suâ, & habere eadem ante oculos suos; illi hoc ad literam & rigidè exponentes, membranis ea inscribebant, & fronti alligabant, vt Hieron. loco cit. Quid faciãt ergò Christiani? an non ita menti suæ inscribere Dei legem debent, sicut eam Iudæi inscripsere vestibus & fronti? Denique audite adolescentem quendam Iudæũ, qui cùm & ipse hac quæstione ad Christum venisset: *Quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?* respondissetque illi Christus: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*; dixit: *Omnia hæc custodiui à iuuentute mea*, Matth. 19. Sit nobis hic adolescens stimulus ad eandem legem custodiendam. Si enim adolescẽs antiquæ legis, isq; diues, ab ineunte ætate mandata omnia custodiuit, quid oportet adolescentem & virum & senem facere Christianum? Ex quibus intelligere possumus, quàm benè dixerit Propheta, Psalm. 118. *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis*, Nimis enim custodienda sunt: Primò, quia nimis magnus est, qui ea sanxit & præcepit, nimis bonus, nimis amans. Secundò, quia nimis æqua sunt; vnde qui etiam in minimo ea præuaricatur, non erit impunitus; *habet* enim (vt dicitur) *& pilus vmbram suam.* Tertiò, quia custodientibus datur præmium magnum nimis. Quartò, quia præuaricantes expectat supplicium graue nimis; vnde vita potiùs in discrimen ponenda, quàm vt legi Dei vim inferamus; id quod verbo & exemplo suo docuere nos septem illi adolescentes strenuique martyres, fratres Machabæi, qui potiùs acerbissima quæque pati & tormentis exquisitissimis cruciari: linguâ, manibus & pedibus truncari, cute capitis abstractâ denudari, in sartagine torreri, adeoque *suas potius carnes*, vt ait S. Gaudentius in tract. de Machabæis, *supplicijs deuorandas tradere* maluerunt, quàm contra legem patriam edere porcinas, vti 2. Machab. 7. legimus. Horum primus, cùm ad supplicium raperetur, Antiocho dicebat: *Quid quæris, & quid vis discere à nobis? Parati sumus mori magis, quàm patrias Dei leges præuaricari.* Minimus verò natu & in supplicio vltimus, ita effatus est: *Quem sustinetis? Non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.* Et mox: *Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patrijs legibus.* Fecerunt hoc illi ante Christum; quid fecissent post Christum? Lex illa non manducandi porcinas carnes merè positiua & cæremonialis erat, nõ naturalis neq; inserta Decalogo; quid egissent vel exantlassent pro seruandâ lege Decalogi? Vel horum igitur exemplo animemur, Auditores, ad seruandam Dei legem, vt cum ipsis alijsque electis mercedem illam consequamur, quam oculus non vidit, &c.

2. Metus pœnarũ.

CONCIO II.

QVOMODO OPORTEAT proximum diligere sicut seipsum.

I. *Condolendum & congaudendum ei.*
II. *Afflicto auxilium ferendum.*
III. *Communicanda obsequia.*
IV. *Pro nobilioribus se exponat.*
V. *Condescendat infirmiori.*
VI. *Non irascatur alteri, non inuideat alteri.*

THEMA.

Proximum autem sicut teipsum. Lucæ 10.

A. Diligendus proximus, sicut membra corporis diligunt se inuicem.

BEne dixit Ecclesiasticus cap. 31. *Intellige, quæ sunt proximi tui ex teipso.* Si enim intelligere velit aliquis, quâ ratione diligere debeat proximum suum, quærat ex seipso, quomodo diligat seipsum. Hoc verò exponit nobis Apostolus 1. Cor. 12. vbi docet omnes fideles membra esse vnius corporis Ecclesiæ; & quemadmodum membra corporis naturalis diligunt se mutuò; sic etiam vnumquemque

quemque diligendum esse à proximo. Cùm ergò hanc dilectionem doceat & inculcet parabola hodierna: audiamus qua ratione diligere debeamus proximum.

B. I. *Condolẽdum & congaudendũ ei.*

PRIMO. Membra eiusdem corporis sibi mutuò condolent & congaudent. Dolente enim capite, manu, pede, vel dentibus, dolẽt & membra reliqua: lachrymantur oculi, lamentatur & gemit os, labia intorquentur. Vicissim cùm manus pecuniam inueniunt & tollunt, exultat cor, ridet os, pedes exultant, manus plaudunt. Vnde Apostolus supracit. loco ait: *Siquid patitur vnum membrum, compatiũtur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra.* Et ad Rom. 12. iubet, *gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.* Ita Samaritanus in hodierno Euangelio videns iacentẽ miserum, *misericordia motus est super eum.* Idẽ exemplo suo docuit Dominus, cum videns plorantẽ Mariam ob mortem fratris, & ipse lachrymatus est, Ioan. 11. Vnde dicebant Iudei: *Ecce quomodo amabat eum?* Non mala consequentia. Qui enim videt fratrem afflictum & non condolet, sed ridet; quomodo amat eum? Refert Albert. M. in l. de animalib. se vidisse in Germaniâ geminos tantæ conformitatis, vt dignosci non possent; qui ægrè à se mutuò separabantur & separationem ægerrimè ferebant: vno in ægritudinem incidente, in eandem & alter incidebat: vno conualescente, & alter conualescebat. Quod si tanta vis naturæ & amicitiæ est: cur hoc inter nos virtus efficere non queat? idem baptismus & fides? eadem cœli hæreditas? Si duo simul apud Turcam capti, simul ab eodem hero redempti, similiter vestiti, eiusdem mensæ & hæreditatis participes facti essent: haud dubiè se mutuò valde amarent. Cur non & in simili? Quòd si membrum vnum alteri afflicto non compatitur, signum est, mẽbrum illud sensu carere, vt docet S. August. ser. 15. inter 50. *Sensus noster, fratres, vna fides est, vna charitas, vna sanitas est;* inquit.

C. II. *Afflicto auxiliũ ferendũ.*

SECVNDO. Mutuam sibi opem ferunt iurato quasi fœdere, maximè in periculo & afflictione; siquidem membrum sanum medetur saucio. Cùm pedi spina infigitur, quærunt oculi, caput demittitur, venter & fæmora contrahuntur, incuruatur dorsum, digiti extrahunt spinam. Manus frigentes calefaciunt axillæ, flatus oris, &c. Vnde Apostolus loco cit. ait: *Idipsum pro inuicem sollicita sunt membra.* Exemplum nobis præbuit in hodierno Euangelio Samaritanus, qui videns saucium, non pertransijt, vt alij præeuntes, Sacerdos & Leuita; sed appropiauit & remedium adhibuit. De quo audi Chrysostomum orat. 5. aduers. Iudæos. *Et tu igitur,* inquit, *cùm videris aliquem egentem curatione, vel corporis vel animi, ne dicito apud teipsum: Quare ille & ille eum non curauerunt? sed à morbo libera. Si inueneris aurum iacens, non dicis apud teipsum: Quare ille aut ille hoc non sustulerunt, sed festinas ante alios rapere. Itidem & de fratribus collapsis cogita, putaq; te thesaurum inuenisse, nimirum occasionem illius medendi. Etenim si instillaueris illi, velut oleum, sermonis doctrinam, si obligaueris humanitate temperantiaq; vulneratũ, si sanaueris, ille te faciet ditiorem quouis thesauro. Qui enim eduxerit pretiosum ex indignitate, tanquam os meum erit,* inquit ille. Sic Chrysost. Verùm heu videas homines canibus non absimiles! Hi videntes vnum canem prostratum morderi ab alijs, etiã ipsi accurrunt & in iacentem sæuiunt. Ita quidã afflictis etiam afflictionem addunt: v.g. cùm domus vnius conflagrat, aliqui interim ei suffurantur supellectilem, quam incendio eripere deberent. Tales illi qui dicunt: *Deus dereliquit eum, persequimini & comprehendite eum; quia non est qui eripiat.*

Quid, quod reperiuntur aliqui canibus sæuiores? Nonne canes linxerunt vlcera Lazari, cui Epulo micas negarat? Audi & hoc. Cùm Cambyses Rex Persarum fratrem suum occidisset; & pòst aliquando leonem necdum adultum cum audaci cane congredi fecisset, leoque cani præualere inciperet, eiusdem canis alius couterinus fortè præsens, & necessitatem fratris videns, catenam rupit & laborãti adiutor factus leonem prostrauit. Quod cùm placeret Cambysi, soror tamen eius amarè fleuit & indoluit dicens, maiorem esse canum inter se dilectionem, quàm fuerit Cambysis in fratrem, vtpote quem occiderat. Quod cùm is audisset, etiam sororem interfecit. Origenes hom. 7. in Iosue, ait: *Ne existimes te culpa expertem, si dixeris: Quid ad me, si peccet alter? perinde enim est ac si caput pedi diceret: quid mea refert si tu vulnereris, modò ego integrum & sospes existam.*

D. III. *Communicanda obsequia.*

TERTIO. Communicant sibi mutuò & exhibent obsequia sua. Oculus videt non sibi tantùm, sed toti corpori; dentes molunt, non sibi tantùm, sed stomacho; & stomachus coquit ac diuidit escam toti corpori. Vnde Apostolus sup. *Non potest oculus dicere manui: operâ tuâ non indigeo; aut iterum caput pedibus: non estis mihi necessarij.* Cùm ergò in communitate alius fit oculus, id est, prudens & gubernator; alius manus, id est, industrius, robustus; alius stomachus, id est, diues, non debent hoc sibi solis, sed & alijs esse. Sic Samaritanus pecuniam suam saucio communem facit. Sic Imp. & Principes regunt populum, clerus ad cœlum ducit, rusticus alit, miles defendit. Docet hoc & Græcorum fabula de cæco & claudo in sylua derelictis: neuter inde solus poterat emergere. Quid igitur? sustulit cæcus claudum ac portauit, claudus verò cæco viam mõstrauit, & ita ambo emersere. Similiter fieri in rep. debet & communitate. Magistratus dirigat subditum, velut videns cæcum: subditi velut sani sustentent magistratum velut claudum & labori inidoneum. Docti plebem erudiant; plebs Doctores alat, Religiosi pro sæcularibus orent: Sæculares temporalia eis subministrent. Sic in prælio contra Amalec, Moyses orauit, Iosue pugnauit. Sed Moyses plus præstitit; illo enim remittente manus, vincebat Amalec: attollente, vincebat Iosue, Exod. 17. Vnde licet religiosi non pugnent vel

laborent

laborent manibus, pugnant tamen oratione, & longè plus efficiunt. Exhibeo teſtes non Eccleſiaſticos ſed ſæculares. Nam Honorius Imp. ſcribit ad quendam: *Certus* (eſto) *& ipſum Imperium noſtrum & ruere & ſtare precibus Sacerdotum*: apud Baron. An. 407. Et Iuſtinianus Imp. in nouella conſtit. 133. ait, *Imperium, militiam, agros ipſos & quidquid habent homines ſæculares, per orationes conſeruari ſanctorum.* Quare clerici ita Deo ſeruiant & orent, vt non ſibi tantùm, ſed toti populo eum placent. Magiſtratus non ſuis ſolùm, ſed ſubditorum commodis promouendis ſtudeat. Ciues & mercatores ita ſua vendant, vt ab omnibus, etiam pauperibus, emi poſſint. Serui & operarij ita ſeruiant Dominis fideliter, vt è Dominis non faciant ſeruos. Sed heu multi inſtar illius ſtulti Nabal ſunt, qui non agnoſcunt proximos egentes pro commembris ſuis, & dicunt ijs, quos vel non noſcunt familiariter, vel nulla amicitia attingunt: *Tollam panes meos & aquas meas & carnes pecorum, quæ occidi tonſoribus meis, & dabo viris, quos neſcio vnde ſint?* Sic enim ipſe dixit Dauidi egenti & commeatum petẽti, 1. Reg. 25. Non noſſe proximum, eſt non noſſe commembrum, imò ſeipſum. Verè igitur ſtultus erat ſecundum nomen ſuum. Audi Chryſoſt. hom. 14. in Ioan. *Quemadmodum*, ait, *is ſanè ridiculus foret, qui vnde ſibi ſecum familiaritas, vnde propinquitas, percontaretur: ita is, qui vnde ſibi cum fratre, &c.*

E. IV. *Pro nobilioribus ſe exponat.*

QVARTO. Ignobiliora exponunt ſe pro conſeruatione nobiliorum. Manus obijcit ſe ictui pro capite, idque contegit, oculum præſertim; quia membrum nobiliſſimum. Vnde Apoſtolus cit. *Quæ videntur membra corporis infirmiora eſſe, neceſſariora ſunt.* Ac proinde ſtudioſiùs ſeruanda, vti oculus & caput, quibus defendendis brachia ſe obijciunt. Samaritanus certè vulgò deſpectior, pro Iudæo ſe exponit periculo latronum, viæque difficultati, eo ipſo quòd pedes iuit, ipſum equo ſuo impoſuit. Exẽplum de Ioanne Raſtello Anglo Soc. IESV, qui conclamato à Medicis Paulo Hoffæo Societatis Prouinciali, pro eo victimam ſe Deo obtulit per votum, vt ſi auctori vitæ videretur, Paulus viueret, ipſe vicaria morte defungeretur. Ratam habuit Deus piam mẽtem Patris, qui vix ædem ſacram exierat, ad quam pro Hoffæo peregre ſupplicarat, cùm è veſtigio morbo correptus, & domum æger deportatus, poſt paucos dies oppetijt. Hoffæus ilicò conualuit, & exequi munus ſuum perrexit. Refert in vita P. Caniſij Matth. Raderus l. 2. cap. 5. Pari iure in communitatibus vulgus pericula & difficultates onerum pro ſuis ſuperioribus & paſtoribus libenter ſubire debet: quia plus in illis poſitum. Hinc ſubditi Dauidis noluerunt, vt ipſe ſecum exiret in prælium contra Abſalon: *Non exibis*, inquiunt, *ſiue enim fugerimus, non magnoperè ad eos de nobis pertinebit: ſiue media pars ceciderit è nobis, non ſatis curabunt: quia tu vnus pro decem millibus computaris. Melius eſt igitur, vt ſis nobis in vrbe præſidio*, 2. Reg. 18.

F. V. *Condeſcendat infirmiori.*

QVINTO. Firmiora condeſcendunt infirmioribus, vti & honeſtiora inhoneſtioribus. Veſtiuntur enim pedes & partes inhoneſtiores ac frigoris impatientiores, non item facies & manus; brachiũ infirmum geſtatur à collo in faſciâ, &c. Sic Iudas vult fieri ſeruus pro fratre ſuo minimo, Gen. 43. Vnde Apoſtolus cit. *Quæ putamus ignobiliora membra eſſe corporis, his honorem abundantiorem circumdamus, & quæ inhoneſta ſunt noſtra, abundantiorem honeſtatem habent.* Sic tolerandi ſunt fratres infirmiores & ſupportandi à firmioribus; iuxta id Epheſ. 4. *Cum patientia ſupportantes inuicem.* Id quod docet primò Samaritanus, qui it pedes, ægrũ facit equitem. Deinde Iudas ille, qui vult fieri ſeruus pro fratre ſuo minimo, & in vincula ire, Gen. 43. Denique ipſa bruta animalia. *Cerui* enim, *cùm Inſulas tranant*, vt ait S. Auguſt. de verbis Apoſtoli ſerm. 23. *ſicut neceſſe eſt vnum eſſe, qui cæteros præcedens nõ ante ſe habeat, cui caput inclinet, vicibus dicuntur id agere, & ille, qui præcedit, poſt omnes redit, eique ſuccedit, cuius ferebat caput, cùm ipſe præiret.* Si hoc cerui: quid Chriſtianos oportet facere? *Nihil*, inquit, *ſic probat amicum, quemadmodum oneris amici portatio.*

Ipſe Chriſtus diſcipulorũ ſuorum impolitos adhuc mores, virtutis omnis fons, patientiſſimè ſuſtinuit: ijs dormientibus in oliueto ipſe vigilauit, nec eorum ſomnolentiam indignè, ſed paternè tulit. Denique S. Baſilius in Pſ. 33. ait: *Quemadmodum oſſa ingenita ſibi vi præteneram carnis mollitiem ſuffulciunt, & preſſiùs contrahunt: itidem ſunt in Eccleſia quidam, qui poſſint ſua ipſorum conſtanti firmitudine debilium fulcire ac ferre imbecillitatem.*

Similiter etiam non temerè ſtatim abijciendus proximus cùm deprauari incepit: ſicut non ſtatim deſeritur aut amputatur membrũ, cùm putere incipit. Certè Dominus iuſſit leproſum, et [illegible] iudicatum, per ſeptem dies retineri & includi, antequam omninò excluderetur, & ad leproſos eijceretur; ne ei fieret iniuria: Leuit. 13. Chriſtus etiam Iudam diu tolerauit, antequam abſcinderet & proijceret.

Denique inhoneſtiora fratrum tegenda ſunt, ſicut manus obtegit nuditatem partium inhoneſtarum; *vt etiamſi quis toto corpore nudus ſit, hæc tamen membra nudari non patiatur*, ait Theophylactus. Excuſanda igitur, quantum fieri fas eſt, proximi peccata ad exemplum Domini dicentis: *neſciunt, quid faciunt.* Cùm enim Dominus ſcelus Iudæorum excuſare non poſſet, pallio ſaltẽ ignorantiæ texit: *neſciunt, quid faciunt.* Sic Conſtantinus Magnus Imp. contentiones Clericorum libello ſibi exhibitas in ignem abiecit, addiditque, ſe, facinus Epiſcopi, ſi videret, ſuo paludamento coopertuꝛum. Pulchrum aliud Exemplum hac de re ſcribit Dorotheus Abbas doctr. 6. tom. 2. Bibl. SS. PP. in hæc verba: *Viri ſancti, cum patientia & charitate fratrem trahunt, neque ipſum calcib. impetunt, aut odio inſectantur, ſed veluti mater, quæ deformẽ filium peperit, non eũ ſpernit, quia deformis eſt ſed materno amore, beneuolentia & manſuetudine ornatũ reddit, & quicquid gratum nouerit, facit: Sic illi peccatorẽ ſemper ſuſcipiũt, ornãt, tuentur*

protegunt,

protegunt, vt tandem eum reuocent & erigam, neque alius ab eo lædatur; ipſi verò magis in Chriſti charitate proficiant. Ita ſanè fecit Amon ſanctiſſimus, cùm ad eum veniſſent fratres, irâ & furore pleni, quòd mulierem in cella monachi deprehendiſſent: quantum enim manſuetudinis & charitatis in eo iudicio anima illa ſancta præ ſe tulit? Nam vbi cognouit mulierem ſub dolio latere, ſtatim ſuper illud ſedit, iuſſitq; fratres cellam vniuerſam quærere. Qui cùm nihil inueniſſent, dixit ad eos: parcat vobis Deus; illosq; penè confuſos præmonitosq;, ne facilè crederent aduerſus proximum, dimiſit: Fratrem autem illum ad tempus correxit erexitq;: illis enim exploſis omnibus ſolius manum tenens, curam tui habe, frater, dixit. Qui ſtatim oratione compunctus reſipuit, & benignitate & clementia patris ſanatus eſt.

G. VI. *Non iraſcatur alteri.*

SEXTO. Sibi mutuò non iraſcuntur, etiamſi vnum ab altero offenſum ſit. Si enim propriam linguam momorderis, non ideò dentem excutis; vel ſi pes labatur, non percutis illum, &c. Vnde Apoſtolus cit. *Deus temperauit corpus, vt non ſit ſchiſma in corpore.* Sic Samaritanus, licet ſciret ſe exoſum Iudæis eſſe, nullius tamen odij recordatus eſt, aut appetitus vlciſcendi. Saucius autem Iudæus fuit. Potuiſſet dicere Samaritanus: nunc de te vlciſcar me Iudæe; ſed nihil horum dixit. Cùm facta eſſet rixa inter paſtores gregum Abraham & Loth; Abraham vno verbo eam compeſcuit, dicens: *Ne, quæſo, ſit iurgium inter me & te, & inter paſtores meos, & paſtores tuos; fratres enim ſumus:* Gen. 13. Pudeat ergò fratres cũ fratrib⁹, leuiſſimis ſæpe de rebus iudicio contendere. Quid. n. ait Apoſt. 1. Cor. 6. *Frater cũ fratre cõtendit?* Quale ſpectaculum foret, ſi cuius manus ſiniſtra cũ dextrá altercaretur? Quid non tolerant matres à filijs? quæ non ineptias, imò iniurias eorum perferunt, quodque amplius eſt, extenuant? Quàm citò oblitæ ad maternum ſeſe affectum recipiunt, à quo aliquantum per ſubitam iram receſſiſſe videntur? In Aquitania nefarius quidam adoleſcens, à ſuâ ſæpe obiurgatus eò progreſſus eſt petulantiæ, vt quodam die (ô prodigium!) in eius offam aluum exoneraret. Id vbi reſciuit Magiſtratus, lictores miſit, qui carceri eum manciparent; nec ita multò pòſt extremo affectus eſt ſupplicio. Dum autem duceretur, non ceſſabat infælix mater, excuſare natum & vociferari; nihil in eo culpæ reſidere, iniuſtè damnari innocentem: refert Chauaſſ. de prudentia l. 1. c. 8. §. 4. Cur non ergò leuiores offenſas fratrum toleremus, & quidem ob amorem Chriſti, maximi noſtri amici?

H. VII. *Non inuideat alteri.*

SEPTIMO. Vnum alteri non inuidet, licet eo nobilius ſit & nobiliori loco: alterum humilius & humiliori ſeruitio deputatum. Vnde Apoſtolus cit. *Si totum corpus oculus, vbi auditus? ſi totum auditus, vbi odoratus? nunc autem poſuit Deus membra vnumquodque eorum in corpore, ſicut voluit.* Non inuidet pes oculo, quòd is loco ſublimi & ſub tecto ſtet, ipſe verò lutum perambulare debeat, infimo loco conſtitutus: nec manui, quòd hæc annulo veſtiatur & armillis aureis, & ſuaueolentibus chirothecis; ipſe verò vili duntaxat corio. Rurſum non indignantur reliqua membra, quòd ventri omnia, ipſis parum valde de cibis communicetur. Ita Samaritanus non inuidebat Iudæo, quòd is equitaret, ipſe pedes iret. Quare idipſum nobis etiam faciendum: non inuideat ignobilior gloriam, opes, dignitatem, aliaſque commoditates nobiliori: ſed cogitet ſe pedem, ipſum verò manum aut caput à Deo conſtitutum eſſe in corpore Eccleſiæ.

Denique nec vnum membrum alteri malum ſuum optat aut infert: imò brachium ægrum patitur ſe abſcindi, ne vicina membra inficiat: eximi dens affectus, ne vicinos dentes putredine ſuâ corrũpat, tametſi id ſine magno dolore fieri non poteſt. Pari igitur lege non imprecetur vnus alteri, multò minus inferat malum, quo ipſe cruciatur.

Atque hæc eſt vnio, Auditores, quam Apoſtolus requirit in corpore Eccleſiæ: hæc dilectio proximi, ſicut ſuiipſius, quam requirit Dominus in hodierno Euangelio. Quæ ſi in nobis fuerit, tunc verè Deo placebimus, ſicuti vniuerſum tum demum erat *valde bonum*, placuitque Deo, quando ſimul iunctum & in vnum corpus ſummâ concordiâ compaginatum, luſtratum eſt ab eo. Quoniam igitur vnũ corpus ſumus omnes, diligamus omnes inuicem, veluti membra vnius corporis, copulemur inuicẽ mutuo charitatis fœdere, vt ita cõglutinati ſimul euehamur ad patriam cœleſtem.

CONCIO III.

DELINQVENTES CORrigendi.

I. *Iubet lex charitatis.* 1. Naturali ex præcepto. 2. Ex ratione. 3. Ex charitate Chriſtiana.

II. *Iubet peccati grauitas.* 1. Quia alioquin peccas in te. 2. Peccas in proximum. 3. Peccas in Remp.

III. *Suadet ingens fructus.* 1. Lucraris fratrem tuũ. 2. Gaudium paris Angelis. 3. Mercedem tibi Chriſtus dabit.

THEMA.

Curam illius habe, & quodcunque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Lucæ 10.

A.

QVod Samaritanus in hodierno Euangelio mandauit ſtabulario ſeu domino hoſpitij, vt curam ægri haberet: hoc idem Samaritanus noſter, Chriſtus, mandauit nobis, Auditores; inprimis verò ſummo Pontifici de vniuerſa Eccleſia, Imperatori de orbe Chriſtiano, Epiſcopo de diœceſi, Prælato de religioſis, Duci de militibus,

Patri-

Patrifamilias de seruis, Parentibus de liberis, propinquo de propinquo, imò & cuilibet de proximo suo. Quia Eccl. 17. dicitur: *Mandauit illis, vnicuique de proximo suo.* Mandauit, inquam, vt siquis horum videat aliquem sibi commissum in peccatum aliquod lapsum aut labentē, adeoque in latrones, dæmones, incidisse ei mox appropiet medicinam correctionis adhibeat, eiusque curam habeat; quo modo Samaritanus in hodierno Euangelio, Christus inquam, de cœlo ad nos accurrit, vt medelam ægris afferret. Sed quàm parum hoc Domini exemplum & mandatum obseruetur, in eo monstrauit Dominus, quòd dixit sacerdotem & Leuitam viso iacente saucio pertransisse, vnum Samaritanum accessisse, misericordiā commotum. Non obscurè enim significat, plures esse, qui delinquentes negligant, eosque ferè præpositos, qui suo ex officio corrigere eos debeant: quàm qui curam adhibeant. Multi sunt Caini dicentes: *num custos fratris mei sum ego?* Gen. 4. Quibus proinde ostendendum esse duxi, quanto iure ad hoc obligentur.

B. I. *Iubet lex charitatis.* 1. Naturali ex præcepto.

PRIMO. Iubet lex charitatis & amicitiæ, ratione cuius obligamur corrigere errantes & Primo naturali ex præcepto, quod etiam agnouerunt Philosophi gentiles, Plato l. 10. de legib. Aristoteles l. Ethic. c. 3. Sumus enim eiusdem naturæ & eundem in cœlo patrem habemus: & alter alterius ope indiget; nemo solus sibi sufficit. Hinc & bestiæ legem hanc agnoscunt. Narrat enim Plinius l. 8. c. 8. quòd, si in foueam cadat elephas, protinùs cæteri congerant ramos, moles deuoluant, aggeres construant, omnique vi & communi operā conentur eum extrahere. Accuratiùs adhuc scauri pisces, qui vidētes socium aliquem, in nassa conclusum, si is capite conetur egredi, extra caudam ei porrigunt, qua mordicus apprehensa captus eluctetur. Si verò captiuum caudā apprehendere possunt, apprehensum extrahunt. *Hoc illi quidem faciunt more hominum, tametsi de amicitia libros non legerint*, inquit Ælianus l. 1. c. 5. Abeant igitur ad bruta, qui videntes amicum aut proximum, subditum præsertim, in hæresi aliòve errore detentum, educere non festināt. Obseruamus quidem hanc legem in rebus parui momenti: vti cùm aliquem indecorè vestitum aduertimus, aut maculam in facie contraxisse videmus, aut lapsui proximum cernimus; parentes admonent liberos, cùm vident eos sinistra vti pro dextra &c. Sed in rebus maximi momenti, cū videmus in proximo aut liberis turpissimam peccati maculā, minimè obseruamus; Nonnè ergò nos ipsos condēnamus? Nonnè illi sumus, de quib. Dominus Matth. 23. *Duces cæci: excolantes culicem, camelum autē glutientes?* Orentus Abbas montis Sina, cùm aliquādo inuerso sago, ita vt deforis totus villosus appareret, Ecclesiam intrasset & ob id à fratribus rideretur, ait: *Vos euertistis Sina, & nemo quidquam vobis dicit: At ego, quòd sagum inuerterim, dicitis: Quare cōuertis sagum tuum? Ite, corrigite, quod euertistis; & ego corrigam, quod euerti.* Prat. spirit. c. 126.

2. Ex ratione.

Secundò. Ratio idipsum dictat, vt ignoranti & erranti rectè consulamus: iacētem erigamus. Hinc lex illa rationi admodum conformis Deut. 22. *Non videbis bouem fratris tui aut ouem errantem & præteribis, sed reduces fratri tuo.* Et rursum: *Si videris asinum fratris tui aut bouem cecidisse in viā, non despicies, sed subleuabis cum eo.* Hoc enim faciunt, ratione ipsa dictante, rustici & coloni. Quin & Alphonsus Aragonum, Neapolis & Siciliæ Rex, cùm per Campaniam iter faceret, & in agasonem incideret (cuius iumentum sarcinā onustum in luto hæserat) prætereuntium opem implorantem; ipse rex ex equo descendens suam in asino è luto extrahendo operam agasoni impendit: & consternatum ob id agasonem veniamque petentem placidis à se dimisit verbis. Panorm. in eius vitā l. 1. Voluit igitur Deus eā lege rationem hominis vrgere, vt multo magis adlaboraret in educenda è peccati luto animā peccatrice. *Quomodo enim non summa inhumanitas est & ferina crudelitas*, inquit S. Chrysost. hom. de ferenda reprehensione to. 1. sub fin. *non tātum nos curæ impendere hominibus, quantum alij iumentis?* Si tuum iumentum amittas; egrederis ad quærendum & vndique discurris: si verò serui tui anima in discrimine pereundi versetur, non eidem succurrere conaberis? Vnde S. Bern. lib. 4. de considerat. c. 6. exclamat: *Heu cadit asina, & est qui subleuet eam; perit anima, & nemo qui reputet.*

3. Ex charitate Christiana.

Tertiò Charitas Christiana requirit, vt nos, eiusdem corporis membra speciali obligatione inuicem succurramus, iuxta præceptum Christi, Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus* (à potiori, si in aliū) *corripe illum.* Cuius etiam exemplum hodiernā parabola designatum stimulat nos. Christus enim, verus Samaritanus ideò, de cœlo descendit vt peccatores saluos faceret: & propterea 33. [illegible] annis in terrā discurrit, vndique oues errantes quærens; id quod imitari nos iubet cùm subiungit: *vade & tu fac similiter.* q. d. esto & tu Samaritanus & proximus eiusmodi homini in peccatum lapso. Nonnè hæc *charitas Christi vrget nos:* vt ait Apost. 2. Cor. 5. Quemadmodum enim exemplum Alphonsi prædictum absque dubio mouit eius aulicos, vt nemo non illorum adiuuaret agasonem: sic vrgere nos debet exemplum Christi. Atque hinc piæ illæ æmulationes Sanctorū. S. Ioannes Euangelista iuuenem Episcopo commissum, & ad latrones elapsum ac peruersum, conscenso equo festinus reuocauit paternis clamoribus. Apostolus Paulus cupijt anathema esse pro fratribus, Rom. 9. S. Ioannes Chrysost. hom. in Acta, millies optabat esse cæcus, si per hoc liceret suorū animas conuertere. Serapion seipsum vendidit primò mimis gentilibus, deinde Manichæo, quò ad fidem alios conuerteret; vti etiam fecit, apud Theodoret. in histor. SS. PP. c. 83. Vitalius cum famæ suæ dispēdio prostibula adijt, & ibidem orans meretrices conuertit. In vitis PP.

C. II.

SECVNDO. hortatur peccati grauitas, quia si cùm possis ac debeas, negligas proximum corrigere,

Iubet peccati grauitas.

I. Quia alioquin peccas in te.

Primo teipsum grauiore crimine obstringis; dicit enim S. August. ser. 6. de verbis Domini: *Si neglexeris corrigere, factus es peior illo.* Tu enim contra charitatem peccas, ille verò fortè contra temperantiã, castitatem &c. Et si ex officio tenearis corrigere, peccas etiam contra iustitiam, & præterea peccantem in errore confirmas. Vnde Seneca in tragœd. 9. ait: *Qui non vetat peccare, cùm possit, iubet.* Poterit ille vel in ignorantiam vel in cæcum affectum crimen reijcere: tuum verò purgari non poterit, cùm in tuo conspectu morientem videas & non serues. Quare sibi dictum existimet quilibet, maximè qui præest, quod prophetæ illi dictum 3. Reg. 20. *Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius.* Cũ fure nemo vult ambulare, nemo eum domo recipere, nedum furto eius interesse; quia nemo vult eius scelus in se transferre. Iam verò qui blasphemum v.g. audit, nec reprehendit, aut cùm ex officio tenetur, non castigat: furem gloriæ Dei quasi receptat, sceleris que eius particeps redditur. Hinc Seneca in Prouerb. dixit: *Amicitia vitia si feras, facis tua.* Sed nimirum illud cauemus, quia lege ciuili punitur: hoc non item, quia lege diuina tantùm prohibetur, cuius minæ floccipenduntur.

2. Peccas in proximum.

Secundò. Crudelis es in proximum qui peccat; quia ægrum dimittis & perire finis, sicut sacerdos & Leuita, transeuntes iuxta vulneratum. Quomodo non crudelis foret in hominem insanientem, proprio iugulo cultrum apponentem; qui hoc videns, cultrum ei non adimeret? Similiter medicus, qui mortiferam ægri plagam videret, & cùm posset, sanare nollet? S. Hieronymus in Ps. 140. ait: *Si viderit in corpore carnes putridas, & dicat: quid ad me pertinent? scias, quia crudelis est; si autem præcidat & cauterium imponat, misericors est, quia sanat hominem.* Et S. August. serm. 16. de verbis Domini: *Tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, & negligis: peior es tacendo, quàm ille conuitiando.* Multi ob amorem, quem habent erga amicum, vel honorem etiam, corrigere eius peccata nolunt. Sed amor hic & honor crudelis est; nolunt enim contristare amicum, & non dubitant eum relinquere pereuntem. Pereat hic amor; siquidem propterea aliquando maledicent in inferno liberi parentibus, subditi magistratui, sodales sodalibus. Vnde Prou. 27. dicitur: *Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus.* Amor absconditus est, quando metu offensionis, non audes, quem diligis, corripere: qui amor plurimum nocet.

3. Peccas in Remp.

Tertiò. Delinquis in remp. quia peccatum pestis quædam est, quæ nisi corrigatur, sæpe totam communitatem inficit. Clarum verò est, magistratum, si peste infectam domum non occluderet, iniquum fore in ciuitatem. Cùm totã vnũ pecus foramen in sæpe aperuit & perrupit in segetem, totũ mox subsequitur armentum, nisi quamprimùm ruptura reparetur: Sic vbi, à magistratu præsertim, vni conniuetur aliquod crimen, statim id alij imitantur. *Sicut enim* (ait S. Chrysost. hom. 15. in ep. ad Tim. *si impunè peccetur, plurimi delinquunt: ita si peccata puniantur, complures virtuti student.* Quòd si homo quispiam eiusmodi sæpem rupisset, cogeretur à magistratu, reparare damnum, quod per ingressum pecudis datum est. Similiter coram Deo reddet rationem pro omnibus illis animabus, quæ vnius delinquentis, non emendati, prauo exemplo sunt seductæ, qui cùm potest & tenetur, non emendat. Vnde Seneca l. 1. de moribus ait: *Vitia transmittit ad posteros, qui præsentib. culpa ignoscit.* Atq; hinc fit sæpe iusto Dei iudicio, vt propter vnius crimen non punitum, tota paniatur communitas; quemadmodum de Heli sacerdote legimus 1. Reg. 4. ob cuius peccatum, dum filios corrigere neglexit eâ, quâ decebat seueritate, duo eius filij & triginta millia ciuium ceciderunt, ipsaque adeò Dei arca capta fuit; vt disceremus non sufficere etiam qualemcunque correctionem, sed pro ratione criminis seueram à Deo exigi. Similiter Ios. 7. propter vnius Achan præuaricationem ait Deus: *peccauit Israël & præuaricatus est pactum meum*; ideoque Israël in prælio fugit & cladem ab hoste accepit. Quare cognito peccato Achan, Iosue mox eum omnium manibus lapidari iussit, dicens: *Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac.* Et certè S. August. de ciuit. l. 1. cap. 9. communia mundi mala & flagella vniuersalia putat prouenire ex omissione huius correctionis. Nec immeritò; cùm enim videt Deus magistratum non vti suo sceptro contra noxios; eripit illud ex illius manibus & ipse percutit tam conniuentes quàm delinquentes. Quare, Auditores, ignoscite magistratui & concionatoribus, si in vitia sæuiant atque inuehantur; quia illis minatur Deus Ezech. 34. dicens: *Væ pastoribus Israël, &c. quod infirmum fuit, non consolidastis; & quod ægrotum, non sanastis; quod confractum est, non alligastis; & quod abiectum est, non reduxistis; & quod perierat, non quæsistis. Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum.* Et Isa. 56. *Canes muti non valentes latrare.*

Circumstantiæ excusantes à correctione.

Quanquam sunt aliquæ circumstantiæ excusantes ab hoc debito fraternæ correctionis. Prima cùm non speratur fructus emendationis & præsertim cũ putatur emendandus deterior euasurus. Ita enim Sapiens Prouerb. 9. ait: *Noli arguere derisorem, ne oderit te.* Hinc Zeno cuidam sciscitanti; cur se vnum omnium non corrigeret, respondit: *Quia tibi non credo*; scilicet te fore meliorem. Laërt. in vita Philosop. Secunda cùm lapsus speratur breui se ipsum emendaturus, vel cùm se iam emendauit. Rectè enim Seneca lib. de morib. ait: *Nemo prudens punit, quia peccatum est* (intellige de fraterna correctione, non de iuridica) *sed ne peccetur; res enim optima est non sceleratos extirpare, sed scelera.* Confirmat hoc Apostolus, qui 1. ad Tim. 2. ait. *peccantes coram omnibus argue.* Peccantes ait, non eos qui peccauerunt. Tertia si non constat, saltè probabiliter, fratrẽ peccasse. Ait enim Sapiens Prou. 24. *Ne quæras iniquitatem in domo iusti.* Quarta si culpa sit venialis

nialis tãtùm. Ratio: quia loquitur Dominus de peccatis lethalibus, quibus homo pereat. Ait enim: *lucratus est te.* In quæ verba S. August. ser. 16. de verb. Dom. ait: *Quid est, lucratus est te, nisi quia perieras si non lucrareture te,*

D. III. *Suadet ingens fructus.* I. Lucraris fratrem tuum.

TERTIO. Suadet fructus maximus, quem fidelis & discreta correctio parit. Primò enim lucraris fratrem tùum, Domino testante, Matth. 18. *Nullius* autem *rei pretium,* inquit Chrysost. hom. 3. in epist. 1. ad Cor. *est cum anima conferendum, ne totus quidem mundus; quamobrem etiam si diuitias innumerabiles dederis pauperib. nihil tale efficies, quale is qui conuertit animam.* Quid non faceres, vt amicum è periculo submersionis eriperes? Et si illum eripuisses, nónne tibi rem magnam præstitisse videreris? Vnde Chrysost. hom. de habenda cura salutis proximi, ait: *Nautæ, licet nauis secundo vento feratur, cùm tamen vident alios vel à longè naufragium facere, non ad propriam spectantes vtilitatem, illorum contemnũt calamitatem; sed sistunt nauem, detrahunt vela, eijciunt anchoram, eijciunt funes, proijciunt tabulas, vt ille, qui à fluctibus mergitur, fortè aliquo illorum arrepto emergat. Imitare & tu nautas, cùm videris nauigantium aliquem natare in fluctibus & iam submergi, relictis negotijs tuis, statim illius prouide saluti,* hæc Chrysost. Nimirum tanti est vita hominis caduca; sed quanto præstantior vita eiusdem æterna? Et si magnum fuit lucrum, quo S. Paulus Romã nauigans seruauit à naufragio omnes animas, quæ cum eo erant, 276. (Act. 27.) quas Deus donauit Apostolo ob illius merita; quanto maius est lucrum animarum, quas à naufragio gehennæ præseruaris? Tametsi verò qui corrigitur, id modò sæpe non agnoscit: agnoscet tamen suo tempore, & tunc immortales aget tibi gratias; iuxta id Prouerb. 28. *Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum, magis quàm ille, qui per lingua blandimenta decipit.* Nónne ebrius aliquis, qui hodie vel pecuniam ludendo perdit, vel duellum inire contendit cum lõgè fortiori aut pluribus; si tu ei pecuniam abscondas vel gladium, eumque in cubiculo aliquo includas, cras manè vbi crapulam edormijt, ad se rediẽs, magnas tibi aget gratias? S. Amandus Episcopus Argentinensis cùm Dagobertum regem argueret de peccatis iussu S. Petri, qui ei apparuerat; primò ingratus erat: ita vt regno extruderetur. Sed tãdem resipiscenti Dagoberto gratissimus factus est. Nauclerus tom. 2. gener. 21.

2. Gaudiũ paris Angelis.

Secundò. Gaudium paris Angelis, si quem errantem reduxeris. Sic enim & Saluator noster gaudiũ fecit Angelis Dei, quando requisiuit & humeris suis retulit ouem perditam, Publicanos inquam, Luc. 15. Quod ipsum etiam facit suo modo, quicunque peccatorem ad viam bonam reducit. Si enim *gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, plusquam super 99. iustis:* sequitur, quòd eiusmodi gaudium angelis creet, quicunque peccatorẽ conuertit. Quantum verò hoc est: Angelos in cœlo lętificare? Quanta gloria foret Duci, qui nũc hostes nostros hæreticos vel exterminaret, vel potentiã suã subactos ad fidem nostram conuerteret, & per hoc totam Ecclesiam nostram lętificaret? si rem designaret, vnde summus Pontifex & omnes Episcopi, Rom. Imperator, & omnes Imperij ordines populusque vniuersus mirum in modum recrearentur? Quàm gratum nobis afferret nũtium, qui Turcam aut Principem Imperij ad fidem conuertisset? Quantum is sibi vel hoc solo nomine deberet gratulari.

3. Mercedẽ tibi Christus dabit.

Tertiò. Mercedem promisit tibi Christus in hodierno Euangelio: *Curam illius habe, & quodcunque supererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.* In iudicio enim particulari compẽsabit tibi laborem, quẽ insumpseris in corrigendo & conuertendo proximo. Ibi tot coronas accipies, quot ad meliorem frugem perduxeris. Sic enim Apostolus vocat Philippenses c. 5. *gaudium & coronam suam.* Sic olim Carthagine tot annulis quis ornabatur, quot militias tolerauerat. Quid in illo die gratius afferre possimus Christo, non video. Idque vel ex eo satis patet, quòd Dominus tertium commiserit Petro oues suas tam tenero & serio affectu: *Simon Ioannis diligis me? pasce agnos meos.* Et quid tandem merebitur, qui non solùm pauerit, sed insuper errantes oues reduxerit? Ac licet is quem corrigis & mones, correctionem non acceptet, oleique & vini medicamentum in eo pereat: non tamen perdes mercedem tuam. Non enim dixit Dominus stabulario: sana illum; sed, *curam illius habe,* id est, operam adhibe, fac quod in te est &c. & cum rediero, reddam tibi.

CONCIO IV.

CORRECTIONEM ÆQVO animo acceptandam esse.

I. *Quia correctio est signum diuinæ beneuolentiæ.*
II. *Quia salutaris.*
III. *Quia gloriam potius quam ignominiam nobis parit.*
IV. *Quia correctio spreta mali hominis Iudicium.*
V. *Quia spreta celerem Dei vindictã solet experiri.*

THEMA.

Alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinũ. Lucæ 10.

A.

RErum naturaliũ sedulus indagator, Plinius, l. 14. c. 22. ait: *Duo sunt liquores corporib. humanis gratissimi, intus vini, foris olei.* Propterea fortasse noster Samaritanus è duobus his liquoribus composuit Pharmacũ suum, quo sanaret miserum illũ vulneratum à latronibus; pharmacũ,

inquam, gratissimum è gratissimis liquoribus. Ve-
rùm, Auditores, si intelligamus, quid hoc pharma-
cum designet, timeo, ne permulti sint, quibus id in-
gratum, imò ingratissimum sit. Proximorum enim
correctionem, auctore D. Gregorio l. 20. mor. c. 6.
denotat, quæ quidem ita constituta esse debet, vt
ex vnâ parte leniat velut oleum: ex alterâ mordeat
velut vinum. At verò quàm multi sunt, qui hanc à
se repellunt? Oleum quidem admittunt, sed adula-
toris, quo palpari & mulceri volunt: vinum corre-
ctoris respuunt. Non ita vir secundum cor Dei, Da-
uid, qui dixit Ps. 140. *Corripiet me iustus in miseri-
cordiâ :* (ecce vinum & oleum Samaritani, corre-
ptio & misericordia) *oleum autem peccatoris*, hoc est,
adulatoris blandimentum, *non impinguet caput
meum.* Non ita etiam homo ille vulneratus à la-
tronibus; medicinam enim Samaritani tametsi ex
parte mordacem libentissimè admisit, & gratissi-
mam sibi habuit; quod itidem nos omnes facere-
mus, Auditores, si intelligeremus, quantum bonum
sit correctio, seu paterna, seu fraterna: quantum et-
iam malum, cõtemptus correctionis: id quod nunc
docebimus.

B.
I.
Quia correctio est signum diuinæ beneuolentiæ.

Æquo igitur & grato animo admittenda est cor-
rectio. PRIMO, quia signum est diuinæ erga nos be-
neuolentiæ. Scimus ex libro Esther c. 4. regiæ bene-
uolentiæ indicium fuisse, cùm Rex auream virgam
protenderet ad aliquem Regi locuturum. Aurea
virga est correptio: qui verò corripit, siue superior
siue frater tuus, manus Dei est, in signum beneuo-
lentiæ ad te extensa. Nisi enim te saluũ vellet Deus,
virgam illam & manum suam ad te non extenderet.
Propheta Malachias missus à Deo ad increpandos
Hebræos ita incipit sermonem suum: *Onus verbi
Domini ad Israël in manu Malachiæ.* Quid sibi vult
hoc onus? tristem, onerosam & increpatoriam Pro-
phetiam seu concionem. Sed quorsum ea mittitur?
Ad Israëlitas, Dei seruos. Per quem verò mittitur?
Per manum & os Malachiæ, qui Hebr. significat An-
gelum. Ergò reuerà Angelus est, qui nos corripit, à
Deo nobis missus, & quidem ad nos, non cõtra nos;
quia ad salutem nostram. Amicus est, non inimicus.
Quid enim amicus nisi animi custos? inde enim ap-
pellationem habet. Propterea D. Chrysostomus
homil. 24. in Acta Apost. ait: *Corripere peccantẽ, plus
esse quàm pro eo orare.* Magis enim propinquè ma-
gisque efficaciter succurritur periclitanti. Hinc o-
lim in Clareuallensi monasterio pius hic mos vi-
guit, vt si quis ab altero de aliquo defectu monere-
tur vel reprehenderetur, illicò reprehensus in gra-
tiarum actionem pro reprehendente recitaret ora-
tionem Dominicam, vt habetur in Chron. Ord.
Cisterc. *Accipe igitur*, inquit D. Bernardus Cister-
ciensium decus, *correptionem tanquam donum è cœ-
lo delapsum, & ita gratum te exhibebis ei, per cuius
manum eam accipis.*

C.
II.
Quia sanatur.

SECVNDO, quia salutaris; sanat enim morbos tuos,
monstrat tibi næuos tuos, ostendit tibi viam cœli.
Sed audiamus de hac re SS. Patres. S. Augustinus l.
de correct. & gratia c. 5. ait: *Quicunque corripi non
vis, etiam propterea corripiendus es, quia corripi non
vis. Non vis enim tua vitia tibi demonstrari: non vis,
vt feriantur, fiatq́ue tibi vtilis dolor, quo medicũ quæ-
ras: nõ vis tibi tu ipse ostendi, vt cùm deformem te vi-
des, reformatorem desideres, eiq́ue supplices, ne in illa re-
maneas fœditate.* S. Chrysostomus cùm ab amicis
quibusdam monitus esset de prolixitate concio-
num, in homil. de ferend. reprehens. tom. 5. respõ-
dit se valdè illis obstrictum esse ob eam admoni-
tionem. *Nam si*, inquit, *vestem habeas dissutam aut
sordidam & faciem maculatam: magnum tibi præstat
beneficium, qui eius rei monet, gratiasq́ue propterea illi
agis. Quanto igitur magis rationi erit consentaneum
gratias ei agere, qui de animæ maculis monet, vt eas
abstergas.* S. Basilius: *Si chirurgos*, inquit, *diligis cor-
poris vulnera curantes etiamsi crucient doloremq́ue in-
ferant eisq́ue mercedem pro labore & animi gratitudi-
nem reddis; quanto magis diligendus is est, gratiaq́ue illi
agendæ, qui animæ vulneribus medetur?* Intellexerũt
hoc & gentiles. Cùm enim quidam ab amico repre-
hensore sese abalienasset, Cato ei dixit: *Noli indi-
gnari amico: apem enim propter aculeum non odisti, sed
foues & tueris propter fructum. Cur igitur amici ob-
iurgationem fers adeò iniquè, quam propter beneuolẽ-
tiam plurimùm amare debes?* Maximus ser. 6. Apis i-
gitur est correctio, quæ etsi pungit, mel tamen præ-
stat; ideoq; S. August. super Ioan. ait: *Si me possis do-
cere quod nescio, non solùm te verbis sed & pugnis cæ-
dentem deberem patientissimè sustinere.* Gentilis etiã
fuit Philippus Macedonũ Rex, qui cùm in auctio-
ne sedens parùm decenter vestitus esset, quidã eo-
rum qui vendebantur, exclamauit: *Parce mihi Phi-
lippe, à patre enim sum tibi amicus.* Philippus inter-
rogauit: vndenam hęc amicitia conflata esset? Tum
ille: *Volo*, inquit, *propiùs accedens dicere.* Qui cùm
admissus esset, quasi arcani quidpiam dicturus: *Di-
mitte*, inquit, *chlamydem aliquantulum; nam ad istũ
modum indecenter sedes.* Mox Philippus: *Hunc*, ait,
*dimitte liberum; nesciebam enim priùs illum mihi ve-
rum amicum esse, donec melioribus institutus sum ab
ipso.* Plut. in Apopht. Sensit ergò Rex prudẽtissimus
eos præcipuos esse amicos, qui probè nos instruũt.
Quanto ergò amicior nobis esse debet, qui non de
inhonesta sessione, sed de inhonesta morum con-
uersatione nos fidenter admonet.

D.
III.
Quia gloriam potiùs quã ignominiam nobis parit.

TERTIO. Quia gloriam nobis potiùs quã igno-
miniam parit, si aures ei præbeamus. Hoc enim te-
statur Sapiens, Prouerb. 25. *Inauris aurea & marga-
ritum fulgens, qui arguit sapientem & aurum obediẽ-
tem.* Sensus est: Qui alterum corrigit, quasi inaurẽ
auream auribus eius appendit. Ornamentum ergò
est tibi correptio, non dedecus. Accedit Ecclesia-
sticus cap. 20. *Quàm bonum* (græcè, *quam pulchrũ*)
est correptum manifestare pœnitentiam! Pulcherrima
est enim correcti, si grato & obsequenti animo ad-
mittat correctionem, humilitas, obedientia, grati-
tudo, pœnitẽtia: vti vicissim abominabilis refracta-
rij arrogantia, pertinacia & serpentinus furor de

quo Psal. 57. dicitur: *Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantis sapienter;* furor, inquam, quia venenum peccati deponere non vult. Sanè summi quique viri etiam inde celebrantur, quòd correctiones libenter audierint, si quid humanum illis contigisset. Moyses inprimis vir sapientissimus, qui à socero suo Iethro increpatus durè satis: *Non bonam rem facis, stulto labore consumeris*, &c. Adeò id non iniquè accepit, vt hocipsum literis commendârit, Exod. 18. Deinde Dauid Rex, qui correptus à Propheta Nathan, mox errorem suum confessus est, 2. Reg. 12. *Non dixit ad eum*, inquit S. Chrysost. ho. 2. in Psal. 50. *O ille tu, cur non desideras fragilitatem humanam? Cur non temetipsum carnalem intelligis? An nescis me in culmine constitutum esse regali? cur mihi audacter impegisti crimen? sed quid dicit? Peccaui Domino.* Proptereà etiam correctionem se amasse, adulationem verò odisse dixit Psal. 140. *Corripiet me iustus in misericordiâ: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Laudandus etiam hic venit S. Augustinus, qui ep. 19. ad S. Hieronymum de seipso scribit: *Identidem rogo vt me fidenter corrigas, vbi mihi hoc opus esse perspexeris: Quanquam enim secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopus presbyterio maior sit; tamen multis in rebus Augustinus Hieronymo minor est: licet etiam à minore quolibet non sit refugienda vel dedignanda correctio.* Huic accedat S. Chrysostomus, qui redargutus à piâ mulierculâ quòd eius conciones infrugiferæ essent ob sublime genus dicendi supra captum rudiorum, è vestigio mutauit iuuenilis naturæ institutum dictionemque faciliorem simplicium auribus accommodauit; vnde factum vt ab omnibus facilè intelligeretur & frequentibus acclamationibus *Chrysostomus*, hoc est, *os aureum* diceretur Metaphrastes in vitâ. Denique S. Carolus Borromæus duos ex professo constituit Sacerdotes, qui omnia eius acta obseruarent, inspicerent, ac censerent, monens vt securè ipsum admonerent. Vt in eius vitâ l. 8. c. 16. Hausit opinor hanc virtutem à prædecessore suo S. Ambrosio, qui & ipse monitus à quopiam, gratias monitori agebat, dicens *se ingens ab eo accepisse beneficium.* Vt in eius vitâ.

Quin etiam infideles agnouerunt correctionem esse beneficium. Etenim Baltasar à Daniele grauissimam audiens censuram, & mali dici nuncium, nequaquam ei iratus est, sed patienter eum audiuit & honorauit, induens purpurâ & torque aureâ. Dan. 5. Callicles etiam seni, monitori suo, ita loquitur:

Si quid scis me fecisse inscitè aut improbè:
Si id non accusas, tu ipse obiurgandus es, scio.

Rectè etiam Plutarchus lib. de profectu morum ait: *Quisquis ad bonam frugem ex corruptis moribus peruenire desiderat, opus habet, auctore Diogene, diligenti amico, feruidoq; hoste, vt peccatum fugiat aut correptus aut certè humaniter ac blandè curatus.* Breuiter ac sapienter D. Anselmus dicere solebat: *Vbi non est correptio, ibi est corruptio.*

QVARTO. Quia correctio spreta mali hominis indicium est. Ita enim Ecclesiasticus c. 21. ait: *Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris.* hoc est, mali & reprobi hominis; vel vt alij explicant, ipsius Diaboli peccatorem possidentis iuxta id Ps. 108. *Constitue super eum peccatorem & Diabolus stet à dextris eius.* Vt ergò iuxta leonum cubilia, leonum apparent vestigia: iuxta serpentum latibula, reptantis corporis sulci, visuntur: ita in homine contumaci contumacis Diaboli parent vestigia. Aut certè sicut strati & deiecti ciuitatis muri subuersæque domus argumentum sunt ciuitatis ab hoste occupatæ: ita cùm homo spernit correptionem & consilia sana ostendit se à Dæmone iamiam occupatum ac pene irrecuperabilem. Atque hoc est peccatum illud indelebile, proximum excidio, de quo Ier. 17. dicitur: *peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino*, hoc est, cum stylo vel graphio adamantino: vel in vngue, id est, lapide adamantino. Vult dicere esse indelebile, quia correctionem non admittit. Quod in chartâ malè scribitur, cultello corrigi potest: at non ita, quod in adamante. Hoc peccato effecit Saul, vt à spiritu nequam dirè exacerbaretur & quasi obsideretur. Redargutus enim à Samuele. *Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? quare ergò non audisti vocem Domini &c?* cum superbo supercilio respondit: *Imò audiui vocem Domini.* Hoc verò *nequissimum est*, inquit in eum locum Rupertus, *cùm post voluntatem peccati, quod primum est: & post effectum operis, quod secundum est: atque post vsum peruersum, quod tertium est, additur & defensio peccati, quod quartum est; & hic nullus veniæ locus est. Nam & per prophetam Deus dicit: super tribus sceleribus Damasci, & super quartum non conuertam eum. Igitur tantis exacerbatus contumeliosis iniurijs spiritus Domini recessit à Saul & exagitabat eum spiritus nequam à Domino.* Ita Rupertus, doctè ac verè. Vt enim de illius vita actum existimatur, qui efferatus in rabiem horret medicinam, & phrenesi laborans fortunatum se ac sanum putat ideoque furit ac stomachatur in medicum: sic etiam illius salus desperata videtur, qui cùm morbo laboret animæ, salutare correctionis medium aspernatur, & præsertim cùm insanit in reprehensorem; quemadmodum Eudoxia Augusta, quæ reprehensa à D. Chrysostomo ob ademptum Callitropæ viduæ agrum, insidias ei struxit effecitque vt in exilium vir sanctus eijceretur. Similes sunt huiusmodi homines oleæ, quæ securim se cædentem lædit atque hebetat, teste Pierio l. 35. hierogl. Similes item scirpo seu carecto, quod etsi multos flores profert, spinosas tamen cuspides habet, quæ asperitate suâ manum carpentis lædunt ac cruentant: & nihilominùs *cùm adhuc sit in flore nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit*, inquit amicus quidam Iob. c. 8. Tales enim sunt superbi & hypo-

E. IV. *Quia correctio spreta mali hominis indicium.*

hypocritæ, vt exponit D.Greg.8.mor.c.24. qui fo-
ris quidem præseferunt vitæ sanctitatem, improbi
tamen sunt, acutissimis spinis pleni, quibus pun-
gunt reprehensores suos, noluntq; vel blandâ ma-
nu carpi, ideoque in contumaciæ pœnam ante om-
nes homines plectuntur à Deo, vel euanescunt in
superbiâ suâ. *Mira peruersitas*, inquit S.Bernardus,
medicanti irascitur, qui non irascitur sagittanti. De-
berent isti iram suam in Dæmonem conuertere,
qui in ipsos iecit sagittas tentationum: medico ve-
rò sananti & mediâ correctione sagittam extra-
henti immortales gratias agere; nunc autem
irascuntur medicanti & fauent sagittanti. mira pro-
fectò peruersitas.

F. V. *Quia spreta celerem Dei vindictã solet experiri.*

QVINTO. Quia contempta reprehensio cele-
rem Dei vindictam solet experiri. Id enim testatur
sapiens Prou.29. *Viro, qui corripientem durâ ceruice
contemnit, repentinus ei veniet interitus & sanitas
non sequetur.* Cuius veritatis luculenti testes fue-
runt inprimis duo filij Heli sacerdotis, qui quòd
blandam & paternam eius correctionem audire
noluerunt, florente ætate eodem die in prælio oc-
cisi sunt, 1.Reg.4. Causam repentinæ extinctionis
legimus c.2. præcedente, vbi dicitur. *Et non audie-
runt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere
eos.* Vbi vocula *quia* videtur poni pro *ideò*; vti fit
Ose.9.v.15. *Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia
ibi exosos habui eos.* Et Luc.7. *Dimissa sunt ei pec-
cata multa, quia dilexit multum.* hoc est, ideò di-
lexit multum. Eundem interitum minatus est Deus
per Prophetam Amasiæ Regi Iuda, 2.Par.25. Cùm
enim Propheta quidam de idolorum cultu eum re-
darguisset; rex arguenti interminans respondit:
Num consiliarius regis es? quiesce, ne interficiam te.
Ab illo igitur discedens Propheta: *Scio*, inquit,
*quòd cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti hoc ma-
lum & insuper non acquieuisti consilio meo.* Exinde
mox prouocauit Ioam Regem Israël ad prælium;
cumque Ioas iuberet eum domi quietum sedere
nec pugnare sine causâ, nihil apud eum obtinuit;
congressus igitur cum Amasia fugauit eius exerci-
tum ipsumque captiuum duxit in Ierusalem; sicq;
Amasias mercedem accepit suæ contumaciæ. Sed
videamus etiam testimonia è tempore legis nouæ.
Magnus ille Antonius ad Balacium Ducem, dirum
Ecclesiæ persecutorem literas misit, in quibus hæc
scribit: *Video iram Dei venientem super te. Desine
persequi Christianos, ne te ira occupet, quæ proximum
iam tibi minatur interitum.* Legit infœlix episto-
lam & consputam proiecit in terram, intentans
minas Antonio; sed quid actum? Confestim mina-
torem oppressit supplicium & post quinque dies
effrænatum vltio diuina compescuit, equo decus-
sum in terram, ex quo casu post tertium diem mor-
tuus est. Refert Athanasius in ep. ad Orthodoxos,
apud Baron. anno 342. Idem Antonius circa id
tempus epistolam scripsit ad Gregorium Cappa-
docem, qui sedem Alexandrinam, pulso Athanasio,
inuaserat, dehortatoriam; sed quia contemptus est,
non multò pòst Gregorius necatur ab Alexandri-
nis. Baron.ib. & anno 349. Suprà etiam memini-
mus Eudoxiam Augustam S. Chrysostomo pro sa-
lutari reprehensione exilium rependisse. Sed quid
ipsa pro hac ingratitudine retulit mercedis? De-
portato in Cucusum Chrysostomo grando horri-
bilis in suburbijs Constantinopoli (vbi is Episco-
pus fuerat) decidit & quatriduo pòst Eudoxia vi-
tam miserrimo fine clausit. Cùm enim vterum fer-
ret, nec eniti fœtum posset, extincta in vtero pro-
les & quatriduo sic retenta computruit: eam tan-
dem mater vnà cum animâ eiecit. Cedren. in com-
pend. apud Baron. anno 404. His addamus Anasta-
sium impium & hæreticum Imperatorem, qui En-
nodio Ticinensi Episcopo alijsque Legatis sedis
Ap. ab Hormisdâ Pp. missis vt eum ad Catholicæ
fidei regulam reducerent, non modò non paruit,
verum etiam à conspectu suo expulsos naui fragili
imposuit ac dimisit, præcipiens ne vllam Græciæ
ciuitatem intrarent. Quam impiam eius temeri-
tatem diuina mox vltio subsecuta est. Per visum
enim homo terribilis, librum manu gestans ei ap-
paruit ac dixit: *Ecce ob peruersitatem fidei tuæ annos
quatuordecim vitæ tuæ deleo.* Quod ille Amantio
Præposito cubiculi enarrans, vicissim ab eo audit,
visum sibi se astantem eius Maiestati à porco pro-
stratum ac deuoratum. Cui vtrique Proclus con-
iector pronuntiauit vtrumque breui vita defunctu-
rum. Paulò pòst Imperator ictus fulmine diuinitus
extinguitur. Refert partim Vlricus Abbas Vrsperg.
in Chron. partim Zonaras, partim Cedrenus apud
Baron. an. 518. Cùm B. Ælfegus Vintoniensis in An-
gliá Episcopus in die cinerum pœnitentes de more
ab Ecclesiæ liminibus remoueret, hortatus est eos
vt tempore quadragesimali ieiunio & castitati va-
carent. Quorum vnus, cæteris Episcopi iussioni li-
benter subscribentibus, ioculari cœpit dicens se à
cibo pariter & coniugio non posse abstinere. Cui
Episcopus: *Contristas me miser oppidò, nesciens quid
tibi pariat dies ventura.* Quid actum? posterâ die
miser ille in cubiculo suo repertus est exanimis,
incertum vtrùm à Diabolo suffocatus. Baron. anno
947. ex hist. Flor.

Quando igitur, Auditores, vidimus quàm salu-
tare sit correctioni acquiescere, quamque pericu-
losum resistere, consulamus nobis ipsis & rebel-
lium interitu eruditi imitemur hominem illum,
qui in hodierno Euangelio libenter admisit in vul-
nera sua oleum & vinum. Ita enim fiet, vt cœlestis
noster Samaritanus suscipiat nos in curam
suam, euectosque in equum gratiæ
suæ perducat ad hospitium
æternæ fœlici-
tatis.

* * *

CONCIO V.

DAMNA PECCATI Originalis.

I. *Vulneratus intellectus.*
II. *Vulnerata voluntas.*
III. *Vulnerati sensus & appetitus.*
IV. *Vulneratum corpus.*
V. *Vulneratus homo in externis bonis.*

THEMA.

Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones. Luc. 10.

A. SI Iob cùm aliquando statum suum fœlicem, in quo fuerat, & miserum, in quem deuenit, consideraret, hæc secum ipse lamentabundus loqui cœpit, cap. 16. *Ego ille quondam opulentus, repentè contritus sum: tenuit ceruicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum. Circundedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos: non pepercit & effudit in terram viscera mea. Conscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi Gigas:* Hæc quidem Iobo fecit Deus, cùm prosperam eius fortunam repentè in sinistram vertit. Sed hæc eadem veriùs, vt reor, fecit Deus vniuerso generi humano, postquam cum Adamo lapsum est. Tunc enim iusto Dei iudicio ex opulento illo statu in miserrimum detrusum, confractum, conuulneratum, & vulneribus innumeris concisum est; id quod hodiernum nos docet Euangelium, in quo miser ille viator spoliatus & sauciatus nihil aliud nisi genus humanum significat. Quæ verò sint illa vulnera, videndum nunc, vt hinc discamus & peccati grauitatem, & remedij, quod exhibuit nobis Christus, verus Samaritanus, necessitatem ac pretium.

B. *Quinque effectus iustitiæ originales.* Doctissimus vir S. I. Benedictus Pererius l. 5. in Gen. quinque mirabiles effectus iustitiæ originalis fuisse scribit. Primò enim faciebat hominem veri cognoscendi non solùm cupidissimum, sed etiam rerum, quæ naturaliter sciri possunt, docilem & gnarum. Secundò faciebat hominem vsquequaque rectum, iuxta id Eccl. 7. *Fecit Deus hominem rectum,* hoc est, ad omne opus bonum morale propensum, & ab omni malo auersum. Tertiò faciebat partes inferiores superioribus obedientes, & subditas. Quartò faciebat naturam humanam secundum omnes suas partes & facultates integram & perfectam, ita vt omnes & singulæ munera & functiones suas expedite possent obire. Denique præstabat homini naturalem fœlicitatem, ita vt nullum ei abesset bonum, quod naturaliter expetere & comparare poterat; nullum etiam adesset malum, quod hanc eius fœlicitatem offenderet. Omnia hæc bona periêre peccato originali. Nam primo vulneratus est intellectus, & perijt primum bonum. Deinde vulnerata est voluntas, & perijt secundum. Tertiò pars animæ inferior, sensus & appetitus & ipsi sauciati sunt, & perijt tertium bonum. Quartò sauciatum etiam corpus, & perijt quartum. Denique in bonis etiam externis homo damna plurima accepit, & perijt quintum bonum. Omnia hæc damna insinuata mihi videntur in hodierno Euangelio.

Periêre peccato originali.

I. *Vulneratus intellectus.* Nam primò humanum genus descendit ab Ierusalem in Iericho. Et ecce primum damnum: *Ierusalem* enim *visio pacis, Iericho luna* exponitur. Vnde per Ierusalem plena cognitio, per Iericho obscura & tenebrosa designatur. Et quæ sunt vulnera intellectûs? 1. Primum, Ignorantia in infantibus, quanta nec in bestijs reperitur. Vnde August. l. 1. de merit. & remiss. c. 38. ait: *Multorum pecorum pulli etiam minutissimi, matres agnoscunt, nec sugendis vberibus curâ & ope admouentur alienâ, sed ea ipsi in maternis corporibus loco abdito posita mirabili facilitate nouerunt. Contrà homini nato, nisi ope nutrientis admotis labris papillæ vberis ingerantur, nec vbi sunt, sentiunt, & iuxta se iacentibus mammis magis possunt esurientes flere, quàm sugere.* 2. Secundum est fatuitas quædam subinde in adultioribus, discendi difficultas & fastidium. Vnde August. in ep. 28. ad Hieronymum: *Tam tardi, inquit, nonnulli sunt & obliuiosi, vt ne prima quidem discerere literarum elementa potuerint. Quidam verò tantæ sunt fatuitatis, vt non multum à pecoribus differant, quos moriones vulgò nominant.* Et l. 22. de ciuit. c. 22. *Sine labore nihil scimus, discimus cum labore: & plerique sic discendi laborem fugiunt, vt malint in perpetuis ignorantiæ tenebris versari, quàm laborem subire ad discendum necessarium.* Testis est experientia, rarissime discere pueros, nisi virgis compellantur. 3. Tertium, Error circa Deum; cùm enim nihil clarius sit, quàm Deum omnium rerum auctorem esse, cui soli cultus, honor & amor debeatur: homines tamen sibi Deos manibus fabricant, coluntque vitulos, statuas, imò cacodæmones: & penè singuli peculiares sibi genios pro libitu suo fingunt, quos sequuntur & colunt. 4. Quartum, Ignoratio vltimi finis, non solùm supernaturalis, sed etiam naturalis; plurimi enim homines ignorant, quorsùm viuant; vt alij voluptatem; alij diuitias, alij contemplationem syderum, finem hominis statuerint. Hinc diuersæ Philosophorum sententiæ & viuendi rationes, dum vnus Epicurum, alius alium sectatus est magistrum. 5. Quintum, Ignoratio mediorum ad finem. Tametsi enim aliqui finem suum non ignorant, cœcutiunt tamen in medijs eligendis, in fide, in lege Dei seruandâ, &c. Hinc nemo non sæpenumerò dubitat & deliberat, quid agendum vel omittendum sit, hîc & nunc præsertim, seu particularibus in negotijs. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ,* ait Sapiens c. 9. 6. Sextum, Ignorantia rerum naturalium, etiam earum,

earum, quæ sub sensus cadunt. Cùm enim omnes homines naturaliter scire desiderent, vt ait Aristoteles lib. 1. metaph. eorumque munus sit contemplari naturas rerum, & inde assurgere ad cognitionem Creatoris; tanta tamen est imbecillitas mentis humanæ, vt ne formicæ quidem naturam perfectè nôrit; & tantum abest, vt inde Creatorem suum agnouerit, vt etiam cepis & allijs aliqui diuinitatem attribuerint.

7. Septimum, Ignorantia suiipsius. Nec enim solum naturam suam, animæ nimirum & corporis vires, partes, operationes: sed etiam actiones suas sæpe non agnoscit, malæne an bonæ sint, an deliberatè ad aliquid consenserit, quoties & quantum peccauerit. Vnde ea difficultas prodit, vt nesciat homo, parare morbis suis medicinam, dum nescit, quo laboret morbo.

8. Octauum, Curiositas in scrutandis rebus aliorum & neglectu suiipsius. Plerumque enim in alienos oculati, in nosipsos cœci sumus, & videmus festucam in oculo fratris, trabem autem in oculo proprio non videmus: atque ita quod necessarium est, omittimus, cognitionem nostri: quod inutile & plerumque noxium, sectamur, scrutationem alienorum.

9. Nonum, distractio ad cogitationes vanissimas, ridiculas, ineptissimas, etiam alienissimo tempore, dum scilicet rebus diuinis studere, aut alijs contemplationibus intenti esse volumus. Vnde queritur S. Hieron. in dialog. adu. Luciferianos: *Nunc creberrimè in oratione meâ aut per porticus deambulo, aut de fœnore computo, aut abductus turpi cogitatione etiam, quæ dictu erubescenda sunt, gero.* Sic ille, fortè in personâ aliorum.

10. Decimum Impedimentum, quod opponitur homini à comparatione scientiarum, ab ipso eius corpore, quod ei pro instrumento datum est ad scientias comparandas; cùm tamen nullum aliud corpus impediat actionem propriæ formæ. Vnde fit, vt licet mens nostra æterna sit, eique perpetua operatio debeatur, à corpore tamen impedita, ne mediam quidem vitæ partem sibi vendicare queat. Nam infantia inprimis & pueritia detrahenda est: deinde plurimum temporis requirunt corporis refectio & quies, relaxatio animorũ, aliæq; corporis necessitates. Quod ergò superest animæ, quantulum id est? Ex quibus omnibus patet, quàm verè dixerit Dauid, Ps. 48. *Homo cùm in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.*

C. II. *Vulnerata volun. tas.*

SECVNDO. Despoliatum est genus humanum rectitudine illâ voluntatis, quâ ad bonum propendebat, à malo verò abhorrebat. Inde enim cœpit voluntas ruere in omnia vitia, vel hoc ipso, quòd oculo intellectûs destituta fuit. Si enim cœco ducem auferas, necesse est sæpe impingat & labatur. Sed præter hoc ex illâ despoliatione in alias miserias incidit homo, quæ habent se ex parte voluntatis.

1. Prima est, auersio à cultu veri Dei etiam post tot beneficia, argumenta & miracula, quibus se patefecit hominibus: & propensio ad colendos Deos fictitios, tametsi hi acerbissima quæque exigant, vti immolationem liberorum & similia, nec vlla diuinitatis argumenta edere possint. Patet in Hebræis, (ne dicam in gentilibus) qui tam facilè & toties reliquerunt Deum suum, qui per tot miracula suam illis Deitatem & amorem demonstrauit: Deos verò quos ignorabant, coluerunt, & filios suos immolauerunt Moloch.

2. Secunda est Philautia seu amor sui. Cùm enim rationalis creaturæ sit amare Creatorem suum amplius, quàm seipsam, & omnia creata (quo modo videmus membra capitis tuendi gratiâ, ictibus se obijcere) nunc ordo hic inuersus est, & nascuntur homines magis inclinati ad amandum se, & quæ ipsis placent, quàm ad amandum Deum: ex quâ pessima radice amoris inordinati, nascuntur omnia peccata. Non enim peccant homines casu, sed propter aliquod proprium commodum aut voluptatem, aut gloriam, ad quam peruersus ille amor adspirat.

3. Tertia, Difficultas, quam experimur in vitijs superandis & virtutibus colendis; pronitas verò ad peccata perpetranda. Res enim omnes pondere quodam in suum feruntur finem, & ea quæ sunt naturæ suæ consentanea, auidè arripiunt, impedimenta verò repellunt: ad ea item, quæ naturæ repugnant, ægrè ac difficulter impelluntur; ita vt moles grauissimas euertant potius, quàm vt à fine suo recedant, vel ad contraria moueantur. Finis autem hominis naturalis est viuere secundum rationem, eamque ducem sequi. Proinde virtus, quæ potentiam ad finem illum iuuat, vt cum voluptate bene agat, maximè secundum naturam est. Quid enim æquius & rationi conformius est, quàm honorare parentes, gratum esse benefactoribus, sectari sobrietatem, &c? Quid iniquius & rationi difformius, quàm parricidium, ingratitudo, ebrietas? Et tamen experimur illa difficulter, hæc verò facilè fieri. Hinc enim virgis coërceri à peccatis, & impelli ad virtutem pueri debent; subditi pœnis varijs à legibus decretis, crucibus, securibus, patibulis, rotis, ignibus, &c. ita vt si homines sibi dimitterentur, rarissimi forent, qui non in enormia scelera & pœnas prædictas inciderent. Quanta autem hæc miseria, non posse ab vnâ miseriâ, nisi per aliam liberari? Hinc Monarchæ huius mundi, qui superiorem non agnoscunt, nec fide præditi sunt, nec habent, qui illorum appetitibus resistant, ordinariè pessimi fuêre. Quot ex illis Sardanapali, Nerones, Caligulæ, Heliogabali, Phalarides, Xerxes, qui omni turpitudini se tradiderunt & voluptati? Quorum vltimus Xerxes eò dementiæ deuenit, vt certum præmium proposuerit omnibus, qui nouum genus luxuriæ inuenirent. De quibus Prouerb. 2. dicitur: *Lætantur, cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis.* Et Iob c. 15. *Bibunt sicut aquam iniquitatem,* id est, cum delectatione & facilitate. Hæc autem manifestissima signa sunt naturæ deprauatæ. Cùm enim cernimus creaturam aliquam auidissimè comedere terram facilè animaduertimus eam esse infirmam, cùm appetat rem suæ naturæ admodum contra-

contrariam. Sic cùm videmus autem non posse volare, aut piscem vix posse natare, aut hominem aliquem vix posse stare aut ambulare, sed perpetuò velle iacere, nonne apparet eum esse debilem & ægrotum? Quarta negligentia incredibilis ad bene beateq; viuendum. Cùm enim nobis constet, beatitudinem huius vitæ in virtutibus esse positam, & simul sciamus, quàm difficulter operemur ea, quæ sunt virtutis; magnum adhibere conatum deberemus ad virtutes sectandas. Rursum cùm animā sciamus esse immortalem, par esset, vt animæ negotium præ omnibus alijs tractaremus & nouissima nostra præcogitaremus. At videmus homines plerosque hac de re nihil prorsus solicitos, & ne in extrema quidem senectute studium adhibere ad procurandam salutem. Tanta nimirum miseria, tantus lethargus genus humanum oppressit. Quinta. Immodica solicitudo in temporalibus lucris captandis. Cum enim in veris & solidis bonis quærendis ignauissimi simus, ijsdem in sectandis & comparandis fluxis & inanibus sumus attentissimi. Vnde Satyricus exclamat: *O curas hominum! ô quantum est in rebus inane!* Cùm audimus concionem, mox dormire incipimus: cùm verò audimus vanitates, & ludicra, vigiles sumus & indefessi. Cùm quid cogitamus de Christi passione aut de 4. nouissimis, nihil aut parum commouemur, licet ea maxima sint: cùm verò cogitamus de iniuria nobis facta & vltione, de temporali aliquo lucro quod speramus, toti inflammamur ad iracundiam & varia desideria. Cũ quid erogandum in eleemosynam, statim conquerimur de necessitatibus nostris: sed si inutiles fieri sumptus in symposia & vestes debeant, nihil ibi deesse querimur. Sexta. Inconstantia, instabilitas & pugna quædam humanæ voluntatis cum appetitu sensitiuo, imò & cum seipsa. Res enim cæteræ siuæ superiores vt angeli, siue inferiores, vt pecudes semper idem volunt aut nolunt, bonum constanter prosequuntur, malum constanter fugiunt. At homines rem eandem modò volunt, modò nolunt; modò neque planè volunt, neque planè nolunt. Vnde August. l. 8. confess. cap. 10. *Ego cum deliberabam vt iam seruirem Domino Deo meo, sicut diu dispofueram: ego eram qui volebam, ego qui nolebam: nec plenè volebam nec plenè nolebam, ideò mecum contendebam, &c.* Septima, fastidium proprij status, dum nemo sua sorte contentus est. Cæteræ res, si habeant quod natura ipsarum requirit, acquiescũt, neque mutationem vllam expetunt: sed non ita homo. Signum ergò est naturam eius corruptam esse. Sic enim ægrotantes nunc vnum, nunc alterũ volunt, fastidiunt cibos ac lectum, & modò huc modo illuc se conuertunt. Vnde Chrysost. hom. 67. ad pop. Antioch. ait: *Sicut qui aliqua corporis parte dolent se proximos doloribus superare putant: & oculum habens vitiatum, nullam ægritudinem aliam talem esse censet, qualem suam: rursus qui stomacho laborat, hoc omnium difficillimum esse asserit: sic & in cruce, qua quis detinetur, hanc asserit esse difficillimam, &c.* Octaua. Ineuitabilitas peccati mortalis sine gratia: & venialium, etiam cum gratia, nisi cum priuilegio singulari. Cùm autem nemo peccare possit, nisi velit: nec quidquam sit magis in potestate hominis quam velle: quid est quod non possit semper bene velle? Magnæ vtique ægritudinis argumentum. Vt enim æger aliquis potest facere singulos passus è 20. passibus, sed non potest omnes: ita & homo post naturam corruptam potest quidem singula vitare peccata, sed non omnia, mortalia quidem sine gratia: venialia verò etiam cum gratia.

4.
5.
6.
7.
8.

D.
III.
Vulnerati sensus & appetitus.

TERTIO. Plagis impositis grauiter sauciatum est in parte animæ inferiore. Prima earum plaga est in sensibus externis, quibus multi sæpe nascuntur orbati: alij cæci, alij surdi, muti, claudi, &c. Quod absque dubio ad pœnam originalis peccati pertinet, & refert S. August. lib. 6. in Iulian. cap. 4. neque enim in alijs animantibus talia cernimus, quæ in hominibus sæpe deflemus. Secunda est in sensibus internis, eaque duplex. Prima, illusio phantasiæ, quæ somnia causat tristia & horribilia sæpe, adeoque quietem hominis perturbat & sensus. Secunda, impedimentum quod affert sæpe interior sensus menti. Cùm enim seruire intellectui deberet, sæpe mirum in modum eum confundit, varia figmenta importunissimo tempore suggerendo, & mentem à contemplatione ad suas nugas auertendo. Quin etiam sæpenumero peruertit iudicium, vt pulcherrimum esse iudicet, quod est fœdissimum: & nobile, quod est vilissimum, idque voluntatem perditè amare faciat. Tertia, infirmitas in appetitu qui dicitur irascibilis. Cùm enim hæc facultas data sit homini vt velut miles armatus imperanti rationi pareat & robur atque audaciam ad res bene gerendas præbeat: contra sæpe accidit, vt imperium rationis inuadens Tyrannum agat, hominemque in feram quasi conuertat, cogatque eum impetu ferri, insilire vt canes rabidos, pungere vt scorpiones, mordere vt serpentes. Nascitur nobiscum ista pestis. Vnde S. August. lib. 1. conf. cap. 7. *Vidi ego, inquit, & expertus sum zelantem paruulum: nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneum suum.* Quarta, est concupiscentia, in appetitu concupiscibili, quæ post originalem iustitiam soluta, contra spiritum pugnat assiduè, vnde nascitur intestinum illud bellum, quod nisi post mortem finiri non potest. Propter quod Apostolus clamat ad Rom. 7. *Infælix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?* Quantum verò imperium in rationem hic affectus acceperit, & contra quam debiles sint vires rationis aduersus impetum indomitæ illius feræ, testatur plurimorum vita adolescentum, qui præ incendio turpissimorum voluptatum quandoque ad insaniam aguntur; testantur nouæ & inauditæ libidinum inuentiones, quibus omnium beluarum concupiscentia longe superatur: testantur grauissimi lapsus & tragædiæ Samsonis, Dauidis & Salomonis: testantur ieiunia, vigiliæ,

1.
2.
3.
4.

vigiliæ, humicubationes, flagella, cilicia, spinarum aculei & horum similia, quibus sancti viri velut armis cælestibus ad hostem hunc reprimendum vtebantur. 5. Denique affectuum omnium humanorum inobedientia: qui omnes desierunt post peccatum in hominis esse potestate, sed commouentur, non expectato rationis imperio: ipsi imperanti non obediunt, nec aliter iam ad rationis & voluntatis imperium se habent, quàm membra paralytica ad voluntatem hominis mouere ea cupientis, vt asserit Arist. lib. 1. Ethic. non enim ea quando vult, vel quomodo & quantum vult, mouere potest.

E. IV. *Vulneratum corpus.*

QVARTO. Semiuiuum remansit quoad corporis miserias, quibus adeò confectum est, vt non immeritò Apostolus dixerit: *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* 1. Prima harum miseriarum, morbi sunt infiniti, qui corpus infestant & conficiunt. 2. Secunda. Medicamenta morborum, quæ & ipsa plerumque sunt tormenta & carnificinæ, vti inedia, sectiones, vstiones, &c. ita vt multi sæpè leuius malum putent esse morbum, quàm medicinam. 3. Tertia, Inopia cibi & potus, quæ sæpe ad immanem rabiem perducit homines. *Nonne*, inquit S. Augustin. l. 22. de ciuit. c. 22. *ad hoc perduxit sitientes ardor immanis, vt vrinam quoque humanam vel etiam suam biberent? nonne ad hoc fames, vt à carnibus hominum abstinere se non possent, nec inuentos homines mortuos, sed propter hoc à se occisos, nec quoslibet alienos, verũ etiam filios, matres incredibili crudelitate, quam rabida esuries faciebat, absumerent?* 4. Quarta, labor magnus & assiduus ad inopiam arcendam. Vnde Iob cap. 5. ait: *Nascitur homo ad laborem, & auis ad volatum.* Et ita miseria per miseriam, inedia per laborẽ pelli debet. Potuisset vtiq; Deus qui pascit aues etiam non serentes neque metentes neque in horrea congregantes, pascere etiã simili modo sine labore homines: sed in pœnam primi peccati statuit & dixit: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*; vt homines à pœnali exitio, vt loquitur August. supd. loco, *non nisi pœnali eruerentur auxilio.* 5. Quinta. Breuitas vitæ. Cùm enim homines ad sapientiam & scientiarum comparationem, in qua propria eorum operatio consistit, non nisi longo tempore peruenire queant; æquum videbatur vt diutissimè viuerent: alioquin enim pauci vel null finem sibi proprium & naturalem poterant attingere: Contrà tamen vita hominis breuissima est, & plurimi decedunt, antequam ad maturam ætatem deueniant, & qui longissimè viuunt, ceruorum & coturnicum ætatem non attingunt. Vnde non defuere Philosophi, qui naturam accusabant, quod longiorem vitam cornicibus quàm hominibus dedisset. Alius tunc mori se querebatur, cùm vitam hominis propriam agere inciperet. Alius librum suum sic orditur: *Ars longa, vita breuis.* q. d. non rectè cum hominibus agi, qui propter vitæ breuitatem artes sibi proprias assequi non possent. Nec non S. Iob cap. 14. lamentatur: *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis: qui quasi flos egreditur & conteritur & fugit velut vmbra.* 6. Sexta. Timor imminentis mortis continuus. Tametsi enim vita humana amara est, amarior tamen est mors. Vnde Rex ille Agag dixit moriturus: *siccine separat amara mors?* 1. Reg. 13. Ac quanto plus solatij & delitiarum percipit homo in vita, tãto amariorem reperitur mortem. Quia enim animus immortalis arctissimo nexu iunctus est corpori, id immortale etiam desiderat & à se inseparabile. Hinc ergò mors coniuges illos amantissimos separans, hostis est naturæ, & omnium terribilium terribilissimum rectè nominata.

F. V. *Vulneratus homo in externis bonis.*

QVINTO. Relictum est sibi. Sicut enim latrones misero illo semiuiuo relicto abierunt; relicto inquam incursibus bestiarum & aliorum infortuniorum: sic humanum genus per peccatum originale, alijs etiam miserijs, quæ extrinsecus accedunt, relictum & subiectum est; 1. quarum Prima est Dei ira & derelictio. Nascimur enim omnes *filij iræ*, vt ait Apostolus ad Eph. 2. Quis autem erit pro nobis, si Deus contra nos? Dei assistentia ante peccatum faciebat, vt homo non posset decipi, labi, mori. Nunc vnà cum assistentiã illã singulari omnia hæc ablata sunt. 2. Secunda Dæmonis impugnatio & insidiæ: cuius potestati & vexationi traditi sumus. Nam vt ait S. Petrus ep. 2. cap. 2. *A quo quis superatus est, huius & seruus est.* Exinde omnium mentes solicitat ad peccatum, & mille nocendi artifex diu noctuque *circuit quærens quem deuoret.* Quanta eorum potentia? quanta astutia? quanta vigilantia & infatigabilitas? quantus numerus? 3. Tertia. Hominum crudelitas, nam etiam *homo homini lupus.* Quis enim explicat quanta patiantur homines ab hostibus, pyratis, latronibus, inimicis? Vnde vincula, exilium, deprædatio, cruciatus, priuatio membrorum & sensuum, supplicia, oppressio hominum, nisi ab hominibus? Et Apostolus Iacobus cap. 4. *Vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?* Eodem pertinet seruitus, quæ non à natura, sed à peccato introducta est, vt patet ex maledictione Cham & Chanaan: *seruus seruorum erit fratribus suis.* Gen. 9. 4. Quarta, rebellio animalium. Præfuit enim ante peccatum homo bestijs terræ, volatilibus cœli & piscibus: sed postquam ab obedientia Dei recessit, etiam animantia pleraque rebellare ei cœperunt, quæ quidem compellere ad obediendum potest, sed non nisi vi & industria adhibita ac cum periculo. Neque solùm agrestes feræ, sed etiam mansueta & domestica animalia, cùm in rabiem aguntur, hominibus terrorem incutiunt & damna inferunt. 5. Quinta, calamitas, quæ à cœlo & elementis sæpenumero prouenit, vti sunt tempestates, incendia, aquarum eluuiones, procellæ & turbines, terræ motus, ruinæ montium, venena animalium & fruticum, &c. Quid non periculorum imminet frugibus? 6. Sexta. Improuisio casuum fortuitorum, qui vndique occurrunt. Vnde Augustinus: *Quis ambulat*, inquit, *vbicunque non inopinatis subiacens casibus?* De foro quidam rediens

domum

rediens domum sanis pedibus suis, cecidit, pedem fregit, & ex illo vulnere finiuit hanc vitam. Quid videtur sedente securius? De sella in qua sedebat, cecidit Heli sacerdos & mortuus est. Sic Augustinus. Ex his omnibus quæ diximus, sufficiet si vel vnum aut alterum notemus. Quantum nimirum malum sit peccatum, quod in tantam miseriarum congeriem non Adamum solum, sed omnes etiam posteros eius coniecit. Deinde quàm necessarius nobis fuerit Samaritanus aliquis, qui tam miserè confectis remedium aliquod afferret? Timeamus igitur Deum iustum, amemus misericordem.

CONCIO VI.

QVOMODO PER GRATIAM mediatoris sanentur vulnera peccati originalis.

- *I. Remedium intellectus.*
- *II. Remedium voluntatis.*
- *III. Remedium partis Animæ inferioris.*
- *IV. Medela miseriarum corporis.*
- *V. Medela externarum calamitatum.* 1. Diabolicæ tyrannidis, 2. Tentationum & tribulationum, 3. Ferociæ humanæ. 4. Calamitatum aliarum.

THEMA.

Appropians alligauit vulnera eius. Lucæ 10.

A. CVm in hodierno Euangelio audimus Samaritanum appropiasse ad hominem illum, qui incidit in latrones, & curam eius egisse, deberemus, Auditores, in genua nostra cadere, & dicere cum Apostolo, 1. Tim. 1. *Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quod Christus Iesus venit in hunc mundum, peccatores saluos facere.* Quid enim homo ille nisi genus humanum in Adamo lapsum, & à latronibus inferni miserè confectum denotat? quem Samaritanus, nisi Christū? Ergò sicuti miser ille ingenti haud dubiè perfusus gaudio fuit, cùm vidit Samaritanum sibi appropinquantem & medelam adhibentem: ita omninò nos immortales Deo gratias agere debemus, quoties audimus Christum Iesum venisse in hunc mundum veluti Samaritanū, vt nos saluos faceret. Vidimus alibi vulnera generi humano inflicta, nunc medicum & medelam videbimus.

B. I. *Remediū intellectus.* PRIMO. Cœcus noster intellectus per Christi fidem, gratiam & doctrinam, illuminatus est, ita vt iam non in tenebris ignorantiæ & errorum, sed in luce & meridie ambulemus, vti prędixit Isaias c. 60. dicens: *Surge illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum, &c.* Et confirmat Apostolus ad Rom. 13. cū ait: *Nox præcessit, dies autē appropinquauit: abijciamus ergò opera tenebrarū, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus.* Ambularūt gētes in tenebris, quia nec Deum agnouerunt, nec finem suum; iudicium, infernum, beatitudinem cœlestē, peccati grauitatē nescierunt, & plurima scelera pro peccatis non habuerunt; dæmonis malitiam & laqueos, Idolorum vanitatem ignorarunt. Vnde perpetuò & grauissimè impegerunt. At verò nunc per Christi gratiam in die ambulamus; quia celsitudinē diuinæ maiestatis, immensitatem promissionum eius, pœnas impijs reseruatas, virtutum pulchritudinem, peccatorum fœditatem, diaboli fraudes, Idolatriæ stultitiam, vanitatem rerum pereuntium, aliaq; quæ agenda vel fugienda nobis sunt ad salutē consequendam luce clariùs cernimus. Ex quo patet, grauiùs delinquere Christianos, cùm peccant, quam gentiles; quemadmodū magis culpandi sunt, qui interdiu impingunt aut aberrant, quàm qui noctu; quia illi sciunt, quò sibi sit eundum; hi verò viā nesciunt, nec vident. Hac luce illustrati alij ab erroribus resipiscunt, & ad veritatem redeunt, vt prodigus ille filius: statum, in quo erat, & in quo aliquādo fuerat agnoscens, qui in se reuersus ait: *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo; surgam, & ibo ad patrem meū.* Luc. 15. Et Saulus, qui luce cœlesti circumfusus dicebat: *Domine, quid me vis facere?* Actor. 9. Et S. Augustinus alijq; innumeri, qui subitò illustrati, & errores suos detestati, viam cœli agnouerunt: Alij tamersi rudes & illiterati, in rebus ad salutem spectātibus sunt doctissimi, prout prædixit etiam Isaias c. 54. dicens: *Ponam vniuersos filios tuos doctos à Domino.* Et Ieremias cap. 31. *Non docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: Omnes enim agnoscent me, à minimo eorū vsque ad maximum.* Volunt dicere, omnes fideles fidei lumine illustrandos, vt non sit opus magno labore ad cognoscendum Deum, aliaque fidei mysteria perdiscenda, vti & illa quæ ad salutem cuiusque spectant; sed à puero vna cum materno lacte quasi hæc imbibituros. Siquidem parentes initio docebunt filios suos rudimenta fidei, deinde catechistæ teneræ ætati clariùs ea exponent; sicq; vnus puer fidelis doctior erit omnibus Ethnicorum Philosophis, quoad fidei cognitionem, quæ sola vera Philosophia & sapientia est.

C. II. *Remediū voluntatis.* SECVNDO. Per eandem gratiam reformata & roborata est voluntas ad vitia debellanda & virtutes comparandas. Eius enim auxilio possumus vitare omnia peccata grauia, quod multos sanctos fecisse & facere hodieque, dubium non est. Possumus & à lapsu facile resurgere, & vitiosos habitus destruere, adeoque veterem hominem exuere ac nouum induere, sicque per virtutem emergere ad pristinum naturæ integræ statum, maiore vtique laude, quàm si ex eo nunquam deiecti fuissemus. Plurima sunt huius rei exēpla. Bonifacius ciuis Romanus cum Aglaë matronā prius impudicè versatus, post eius rei pœnitentiā ductus contulit se pœnitētiæ causā ad conquirenda & sepelienda martyrum corpora; tandemque & ipse glorioso martyrio

occubuit. Aglaë ſimiliter pœnitens pijs ſe operibus addixit. *Latro quidam*, (in Prato ſpirituali Io. Moſchi c.143.) *Dauid nomine apud Hermopolim plurimos expoliabat, plures etiam interficiebat, ita vt nullus ei in his crudelitatis operibus conferri poſſet. Die quadam, dum exerceret latrocinia cum ſocijs pluſquã triginta, ad mentem rediens, compunctus eſt corde, relictoq; conſortio abijt ad Monaſterium: quærit de Abbate: interrogatus quid vellet, Monachus, ait, fieri volo. Recuſante Abbate ingreſſum, eo quòd ſenex eſſet, & delicatæ vitæ aſſuetus, minus par eſſet laboribus & abſtinentiæ religioſæ, feruens animo in hæc verba erumpit: Ego ſum Dauid princeps ille latronum; idcircò huc veni, vt defleam peccata mea: ſi me ſuſcipere renueris, Deum teſtor, ad priorem redibo vitam, aſſumptiſque mihi ſociis, Monaſterium hoc funditus euertam. His auditis, ſuſcepit eum Abbas; tondensq; eum, habitum religioſum induit. Hic in humilitate, obedientia, abſtinentia, aliisq; virtutibus tantũ profectum fecit, vt inter ſeptuaginta Monachos (tot erant in illo Monaſterio) tanquam exemplar ſingulare emicuerit. Quodam tempore dum in cella eſſet, Angelus Domini his verbis eum interpellauit: Dauid, Dauid, remiſit tibi Deus peccata tua, & eris ex nunc ſigna faciens. Cui Dauid: Credere non poſſum, omnia peccata, quæ arenã maris numero excedũt, tam breui tempore mihi à Deo eſſe remiſſa. Iterum Angelus: Sicut Zachariæ non credenti mihi propter incredulitatem ſuam linguæ vſum ademi; ita & tibi faciam, eriſq; amodò mutus. Dauid, humi ſe proſternens, Angelum hoc modo compellat: Cùm eſſem in ſæculo, nefaria ſcelera faciens, & ſanguinem humanum fundens, loquebar; modò, quando ſeruire Deo volo, laudesq; illi offerre, tunc linguam meam, ne loquar, ligabis? Ad quem Angelus: Cum implebis pſalmodiæ canonem, loqueris; præter canonem verò penitus tacebis. Quod & factum eſt, plurimaque per illum Deus miracula fecit.*

Babylas quidam, vt ibidem c.32. refertur, *Tarſi Ciliciæ mimus profeſſione, & magus, vir flagitioſiſſimus, duas concubinas tenebat. Multa pro dæmonis arbitrio, quo vtebatur familiariter, ſiue cum eo, ſiue cũ aliis nefariè tranſigebat. Ingreſſus quodam die Eccleſiam, auditoq; Euangelio quod ad pœnitentiam hortatur. Pœnitentiã agite, appropinquauit enim regnum cœlorum; ita compunctus eſt, vt redierit domum, & ſuis concubinis: Quo, inquit, amore, quam æquabili, vtramq; complexus ſim, ſat ſuperq; animaduertiſtis; iam mutatus aliud de meis rebus cogor ſtatuere. Quæcunq; labore conſecutus ſum, per me licet (iam monachus fio) accipite. Illæ, oratione huius permotæ, reſponderunt cum lachrymis: Et nos in flagitiis tibi ſociæ fuimus, erimus & pœnitentiæ. Omnibus ergò in pauperes erogatis, incorruptè deinceps, caſtè, ſancteq; vixerunt.* Hunc Babylam antiquus auctor Ioannes Moſchus dicit ſe vidiſſe, venerabilem, modeſtum, & verè clementiſſimum virum.

Moyſes, vt ſcribit Sozomenus l. 6.c. 29. cùm ſeruus eſſet, & propter culpam domo expulſus, latrocinio ſe dedit, homicidia multa fecit, Conuerſus ad mentem, Anachoreticam vitam amplexus eſt, Æthiops mutauit pellem, pardus maculoſos colores ſuos. Sex annis per totam noctem ſtans orauit, neque genibus inclinatis, neque oculis ſomno clauſis. Inſuper charitatis officia ſedulus exercuit: noctu enim circuibat cellas Monachorum, & lagenas ſingulorum aqua implebat, cùm procul inde, decem, aut viginti, aut triginta ſtadijs, manaret.

Adhæc ipſi lapſus noſtri per gratiam nobis ſalutares fiunt; ſiquidem inde ſalubriter erubeſcimus & humiliamur, fortiùs reſurgimus, & deinceps cautiores reddimur. Sic Petro, Magdalenæ, Thaidi, Pelagiæ, &c. lapſus plurimum profudit ad parandam vitæ ſanctitatem.

Rursùm poſt humani generis lapſum pluribus virtutibus per Chriſti gratiam locus factus eſt, quã fuiſſet in paradiſo: vti pœnitentiæ, patientiæ, martyrio, paupertati, virginitati, dilectioni inimicorum, &c. Plures ergò ad ſalutem, victorias & coronas nobis comparandas nunc habemus vias, quam habuiſſemus in paradiſo. Et ſi Alexandri M. hoc vnum deſiderium fuit, vt plurimas haberet pugnandi occaſiones, dictitans patrem ſuum nullum maius patrimonium ſibi relinquere poſſe, quàm ſi multos ei relinqueret hoſtes, quibus debellandis militem ſe oſtendere, & victorias poſſet parare (apud Plut. in apopht.) multo magis gratulari ſibi Chriſtiani debent, quòd occaſionẽ nacti ſint egregijs virtutibus comparandi cœleſtes victorias & coronas. Sapienter enim Plato dixit: *Sapientes primo loco collocant animum, ſecundo corpus, tertio pecuniã: ita in rep. primus locus detur virtuti, ſecundus viribus corporis, tertius pecuniæ.*

D. III. *Remedium partis animæ inferioris.*

TERTIO. Parti animæ inferiori remedium adhibitum. Poſſumus enim per gratiam refrænare & edomare ſenſus, affectus & paſſiones noſtras; ac licet concupiſcentiam ſine ſpeciali Dei gratia extinguere & enecare nequeamus, poſſumus tamen eius motibus obſiſtere, & ita de ipſa triumphare. Vnde ea facta nobis eſt materia, partim humilitatis, dum ab ea colaphizamur, vt loquitur Apoſtolus: partim luctæ & victoriæ, dum ei ſtrenuè reſiſtimus: partim ſalutaris timoris, dum ab hoſte inſeparabili & perpetuò nobis inſidiante monemur ſemper in armis ſtare.

Poſſumus etiam corrigere prauam complexionem, ita vt prorſus mutemur in viros alteros, iuxta verbum Ioannis Bapt. *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Luc.3. quod fit, cum duræ & obſtinatæ naturæ homines, molles, & ad omnia flexiles; cùm cholerici manſueti; ſanguinei graues fiunt & modeſti.

Poſſumus & carnem vincere aſſuetudine, & ſpiritui ſubijcere media oratione, ieiunijs, cilicijs, & hac ex parte angelis ſuperiores fieri: dum hoc efficimur per virtutẽ, quod illi ſunt per naturã. Nec defuerunt ſancti, quibus ſpeciali Dei priuilegio carnis titillatio penitus extincta fuit. Talis S. Equitius Abbas Valeriæ prouinciæ, qui tantum ieiunijs & oratione

tione apud Deum effecit, vt dormienti Angelus omnem carnis molestiam amputarit; vnde *ita alienus extitit à tentatione, ac si sexum non haberet in corpore*, inquit S. Greg. l. 1. dial. c. 4. Talis S. Thomas Aquinas, qui cùm procacem fœminam ad se in cubiculum immissam titione fugasset, sentire sibi per quietem visus est lumbos suos ab Angelo constringi, atque ex eo tempore omni prorsùs libidinis sensu caruit. Vt in eius vita & Breuiar. Rom.

E. IV. *Medela miseriarum corporis.*

QVARTO. Corporis miseriæ, vti labor & dolor, egestas & paupertas, seruitus, morbi, vitæ breuitas, moriendi nescessitas, &c. non quidem prorsùs sublatæ, magnoperè tamen mitigatæ sunt per gratiam mediatoris, imò suaues & gloriosæ factæ. Mitigatæ, quia vel cessarunt, vti seruitus gentilitia mancipiorum, quam religio Christiana paulatim sustulit: vel in comparatione peccati, quod solum verè malum est, pro nihilo habentur, iuxta Christi monitum: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* Suaues factæ sunt, quia ingentia secum afferunt merita, ideoque à bonis viris excipiuntur obuijs vlnis velut hospites optatissimi. Vnde Apost. 2. Cor. 12. infirmitatem præfert sanitati: *Cum infirmor, tunc fortior sum.* Et 1. Cor. 7. seruitutis conditionem præfert libertati: *Seruus vocatus es?* inquit, *non sit tibi curæ; sed & si potes fieri liber, magis vtere*; scilicet seruitute. Causam affert S. Augustinus in sent. n. 53. *Iustis*, ait, *quidquid malorum aliquis dominus irrogat, non pœna est criminis, sed examen virtutis.* Vnde aliqui semetipsos in seruitutem vendiderunt, velut Serapion, vt dominum suum conuerteret; Paulinus Episcopus Nolanus vt filium viduæ redimeret. Aliam affert Saluianus l. 1. de vero iudicio, quia nemo miser est, qui sua miseria contentus est; talis enim est, qualis esse vult. *Humiles*, inquit, *sunt Religiosi, hoc volunt: pauperes sunt, pauperie delectantur: sine ambitione sunt, ambitum respuunt: inhonorati sunt, honorem respuunt: lugent, lugere gestiunt: infirmi sunt, infirmitate lætantur.* Denique hæ miseriæ promouent nos ad cœlum & expediunt à mundo: carnem eneruant & spiritum roborant.

Gloriosæ verò propter exemplum & imitationem Christi. Audi Apostolum 2. Cor. 4. *Tribulationem patimur, sed non angustiamur: aperiamur*, (id est, inopia premimur,) *sed non destituimur: persecutionem patimur, sed nō derelinquimur: deijcimur, sed non perimus.* Et quam ob causam? subdit: *semper mortificationem* IESV *in corpore nostro circumferentes*: q. d. quia Christum crucifixum & mortificatum semper præ oculis habemus, cui similes fieri gaudemus. Hinc gloriosum factum est, pro Christo pati, esurire, contemni, &c. Ipsa denique mors, præterquam quòd à Christo spoliata est suo dominio & reddere dispositum debet, iucunda reddita est, quia salutaris; vnde Apostolus dixit, *mori* sibi *lucrum* esse: ad Philipp. 1.

F. V. *Medela externarum calamitatum.*

QVINTO. Externis calamitatibus suum etiam remedium, quantum decuit, adhibitum. Nam Primo dæmonum potestas mirè est restricta. Siquidem eius tyrannis, fraudes & illusiones, quibus mundo insultabat, repressæ & detectæ sunt: oracula & responsa quæ ex statuis & lapidibus dederat, perpetuo silētio mulctata: vti lapis Memnonis, qui exsculptus quotidie oriente sole radijs percussus vocem suam dabat, diaboli præstigijs, vsque ad Christi ortum, vbi cessauit; quemadmodum & alia falsorum Deorum in Ægypto simulachra, vt alibi dictum. Euseb. Cæsar. Chron. anno mundi 3580. Deinde alligatus est, vt nemini nocere possit, nisi qui ad eum vltrò accesserit. Vnde S. Antoninus dicebat: *Dæmon sicut passer irretitus tenetur & constringitur à Christo. Christiani ergò Christo nixi, dæmonem non timeant, sed rideant.* Quòd verò nos persequitur & solicitat ad peccatum, in hoc ipso nobis seruit, dum ad pugnam excitat & vigilare nos facit pro salute nostra, sicut Magister vigilum, qui de nocte circuit castellum & lustrat excubitores, num in sua statione vigilent. Vnde S. Petrus monet: *Fratres, sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.* 1. Pet. 5.

1. Diabolicæ tyrānidis.

2. Tentationum & tribulationū.

Deinde tentationes & tribulationes gaudium afferunt Christi athletis (iuxta id Iacobi 1. *Omne gaudium existimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis*) quia & victoriam; quo modo Alexander M. Iulius Cæsar & alij strenui Duces hostes optabant validissimos, vt in ijs superandis virtutem & fortitudinem bellicam exercere possent. Nec viris iustis causa sunt ruinæ, sed stimulus ad virtutem, vti eas vocat Apost. 2. Cor. 12. *Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Sathanæ, qui me colaphizet.*

3. Ferociæ humanę.

Rursum hominum ferocia magna ex parte domita est, vt prædictum ab Isaia c. 11. dicente: *Habitabit lupus cum agno & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.* Vult dicere: In Ecclesia Christi simul quiete versabuntur iusti & peccatores, mites & feroces, patientes & cholerici, pauperes & diuites, infirmi & potentes, quia scilicet gentes efferæ & barbaræ deposita feritate mitescent & cum agnis & hædis, id est, humilibus & simplicibus Christianis conspirabunt in vnitatem fidei & conuersationis. Talis fuit Saulus spirans minarum & cædis in discipulos Domini, ideoque bene lupus dictus Gen. 49. sub typo Beniamini. qui tamen conuersus ad Christum habitauit cum agnis, Petro, Ioanne, &c. Talis Constantinus M. qui prius in vxorem & coniunctissimos sæuierat, post baptismum adeò mansuetus fuit effectus, vt declinaret occasionem sæuiendi in senatum populumque sibi infensum ób religionem, ideoque nouam vrbem, idololatriæ expertem extrueret. Constantinopolim. Baron. Anno. 324. Talis S. Guilielmus Aquitaniæ Dux, qui priùs persecutor Ecclesiæ & Episcoporum irrisor schismaticus, S. Bernardi increpatione prostratus & mitigatus, adeoque in agnum & denique in sanctum Eremitam mutatus est, vt in vita S. Bern. l. 2. cap. 6. idemque primò tantæ edacitatis & bibacitatis fuit,

ei vix quouis prandio ſufficerent, quæ octo robuſtis iuuenibus pararentur cibaria: poſt conuerſionem verò pane modico & aqua contentus, magna incolumitate vixit; vt ſcribit Theobaldus Epiſcopus in eius vita.c.1.& 24.apud Sur.in Februar. Videtur ad hos reſpexiſſe Iſaias, cùm loco cit. ſubdit: *leo quaſi bos comedet paleas.* Nec tacendum, quod ait: *Puer paruulus minabit eos.* Hoc enim contingit in Eccleſia, vbi paſtorem vnum pauperem & humilem ſequitur grex potentum, diuitum, nobilium, ciuiliū, agreſtium: præſertim in religionibus bene conſtitutis, & hodie in India, China, Iaponia, Braſilia.

4. Calamitatum aliarum.

Aliæ calamitates, quæ à beſtijs, cœlo, elementis & caſibus fortuitis imminent hominibus, non quidem ſublatæ, ſed tamen in bonum hominum conuerſæ ſunt. Per eas enim cōtinemur in timore Dei, & corrigimur à peccatis, & liberamur ex parte à pœnis atrocioribus in altero ſæculo luendis. Quanquam & ipſæ à pijs hominibus multoties auertuntur per orationes & alia præſidia ſpiritualia magno cum merito. Nec deſunt multi ſancti, quibus beſtiæ feroces ad nutum obedierunt, adeoque ius ſubiectionis, quod inobedienti homini olim ſubtraxerunt, poſtea obedienti reſtituerunt. Scimus enim leonem S. Geraſimo, vrſum S. Corbiniano, ceruam S. Ægidio, onagrum S. Heleno, aues S. Franciſco, beſtias complures Ioſepho Anchietæ ad nutum paruiſſe. Quare ſi quas creaturas nobis aduerſari videmus, peccatis & inobedientiæ noſtræ adſcribamus: dum enim Deo nos rebelles ſumus, quid mirum ſi & nobis rebellent creaturæ? Similiter quod ad reliqua, quæ diximus, attinet, ſi in nobis non ſentiamus ſanata eſſe hæc vulnera, nobis imputemus, non Samaritano. Quid enim ſi ille vinum & oleum infundat noſtris vulneribus, nos autem ei reluctemur? Quid proſunt medicamenta repoſita in pharmacopolio, ſi non applicentur? Quid prodeſt fidei & doctrinæ Euangelicæ lux, ſi non admittatur? quid Chriſti gratia, ſi eam non petamus, nec oblatæ cooperemur? quid cura & medela adhibita in Sacramentis, ſi mox iterum deſcendamus ab Ieruſalem in Iericho, id eſt, è ſtatu gratiæ in peccatum, & rurſum incurramus in latrones? Audi quid Apoſtolus dicat de noſtro Samaritano ad Heb. 5. *Factus eſt,* inquit, *omnibus obtēperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.* Omnibus, inquit, ſed obtemperantibus ſibi. Quid ergò conqueri potes, non eſſe te ſanatum, ſi medico non obtemperes? *Nunquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? quare ergò non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei?* inquit Ieremias c. 8. nunquit Sacramenta, nunquid vinum & oleum Samaritani non eſt in Eccleſia? nunquid Samaritanus? minimè; ſolum iſtud deeſt reprobis, velle obtemperare. Verè igitur Chriſtus, noſter Samaritanus eſt. Nudi enim & ſpoliati fuimus; per eius gratiam veſtiti ſumus; vulnerati & ſemimortui fuimus; per eum ſanati & roborati ſumus. A Deo derelicti fuimus: eidem reconciliati & reſtituti ſumus. Quanquam integra noſtra ſanitas non in hoc, ſed futuro ſæculo expectanda eſt, vbi intellectus lumine gloriæ perfectè illuſtrabitur; voluntas, Dei amore ita inflammabitur, vt nequeat peccare; caro & paſſiones ſpiritui ad amuſſim parebunt, corporis aliæque externæ miſeriæ & afflictiones prorſus eliminabuntur. Denique nihil eſt fælicitas Adami, quam habuit in paradiſo, reſpectu fælicitatis illius æternæ. Audi Card. Bellarm. conc. in Dom. Paſſ. *Erat Adam ſapientior Salomone; erimus nos æquales Angelis Dei. Erat Adam fortior Samſone; erimus nos ferro, & igne & leonibus fortiores. Poterat Adam non mori; nos multò fæliciores non poterimus mori: fruebatur Adam magna pace; nos fruemur maxima, tantaque erit tunc concordia corporis & animi, carnis & ſpiritus, vt quocunque voluerit aſcendere animus, ſtatim corpus ſequatur, etiam ſuper ſydera. Erat Adam amicus Dei; erimus nos familiares, intimi domeſtici. Poterat Adam non peccare; nos multò beatius non poterimus peccare. Poterat ille non cadere; nos non poterimus cadere. Denique habitabat ille in paradiſo terreſtri; habitabimus nos in cœlo, in illis ornatiſſimis, & ſplendiſſimis ſedibus ac domicilijs Angelorum.*

CONCIO VII.

DE MVLTIPLICI AMICITIA FALSA.

I. *Amici qui omnia approbant.*
II. *Qui coram & in faciem laudant.*
III. *Amici qui obſequia deferunt.*
IV. *Qui ſocij menſæ & prædæ.*
V. *Propinqui.*
VI. *Scelerum patroni & ſocij.*
VII. *Qui viciſſim amant.*
VIII. *Socij & comites.*

THEMA.

Et quis eſt meus proximus? Lucæ 10.

A.

NOn eſt facilis, nec inutilis quæſtio iſta, *Quis eſt meus proximus?* Non facilis, quia cauſam huic quæſtioni videtur dediſſe lex antiqua Leuit. 19. quæ ſic habet: *Diliges amicum tuum ſicut teipſum.* Cùm ergò incertum ſit, quis amicus vel inimicus ſit cenſendus, hinc non immerito quæritur: *Et quis eſt meus* amicus? Nec inutilis eſt: Etenim ex hac ignorantia, magna proueniunt incommoda. Primo quia neſcis à quo cauere debeas. Manifeſtos enim hoſtes facilè vitaueris, non ita fictos amicos. Hinc Alexander M. cùm ei vulnus obligaretur & amicus eius Parmenio eum obiurgaret, quòd ſe in medium hoſtium commiſiſſet periculum, reſpondit: *Tu me ſerua à fictis amicis, & ego me ſeruabo ab inimicis.* Alexandrum, Alcibiadem, Ageſilaum; Antigonum, Demetrium, Iulium Cæſarem, Lentulum, Pyrrhum, Pompeium, amici interfecere, quos

hoſtes

hostes non potuere. Hinc Dauid iubetur à Gad propheta redire ad terram Iuda, de terra & domo Moab, quasi securiùs habitaturus in terra aperti inimici, Saulis, quam in domo falsi amici & suspecti, 1. Reg. 22. Deinde sæpe errabis in hominum dilectione, nisi scieris tuos amicos; facies enim quod Dauidi exprobrat Ioab, 2. Reg. 19. dicens: *Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: quia si Absalon viueret & omnes nos occubuissemus, placeret tibi.* Hinc Rob. Holcot l. 131. in l. Sap. inter humanæ vitæ necessitates, nihil ita vtile existimat, ac discernere inter amicos & inimicos. Igitur Dominus hodie nobis demonstrat verum amicum, scil. Samaritanum: qui *custos* exponitur: amicus autem quasi *animi custos* dicitur, Dicat igitur quisque sententiam suam: nos singulas examinabimus.

B. I. *Amici, qui omnia approbant.*

PRIMO. Quidam pro amicis habent eos, qui sibi nunquam contradicunt, sed facta eorum qualiacunque dilaudant, & approbant, vel saltem excusant. Sed errant; nam Esa. 3. dicitur: *popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Quibus minatur Deus, Ezech. 13. dicens: *Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas.* Supponis fortè in mensa cubitum ceruici & dormire incipis: Sed quia mensa durior est, citò expergisceris. Adest itaque famulus & puluinar substernit cubito tuo, ac tùm suauiùs dormis. Ita potentes aliqui dormiunt in peccatis suis: sed remurmurat interim conscientia, nec multam eis quietem concedit. Quid faciunt igitur falsi amici? excusant, imò defendunt eorum facinora, vel saltem tacendo approbant; inde domini illi iam suauiter in peccatis dormiunt. Verùm vbi euigilauerint in iudicio, videbunt quales habuerint amicos, eosque execrabuntur in omnem æternitatem. Hinc ergò precatur Dauid Psal. 140. dicens: *corripiet me iustus in misericordia & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* q. d. nolo blandiloquentiam adulatoris, qui peccata mea extenuet, excuset vel fucatis coloribus pingat; correptionem potiùs volo. Oleum teste Galeno l. 2. de simpl. medicam. facult. c. 22. si rebus frigidis misceatur, frigidum est; si calidis, calidum. Ita gnathones isti: ais? aiunt: negas? negant. Instar chamæleontis enim omnes induunt formas rerum quas aspiciunt: instar echonis omnes voces referunt: instar speculi omnes formas. Oleum quidem recreat & lenit dolorem vulnerum, cæterùm nimis calidum aut frigidum membro perunctò nocet, & febrim aut insensibilitatem affert, teste Anglico lib. 17. c. 112. Ita & blanditiæ talium amicorum. Vnde in præd. psalmo, pro *oleo peccatoris, oleum veneni* legit Hieronymus. Itaque viri sapientes eos pro amicissimis habuere, qui ipsorum defectus corrigebant. Dauid correctorem suum Nathan in magno semper honore habuit & coluit. Thedosius Imp. Ambrosium, à quo sæpiùs etiam publicè corrigebatur, præ omnibus coluit & quasi vnicum Episcopum suum agnouit. Ita denique Samaritanus, qui alligauit vulnera sauciati, & vinum etiam, non oleum tantùm in ea infudit. Mordet vinum, oleum lenit: itaq; corrigendi amici sunt, etsi non absque lenitate.

C. II. *Qui corã & in faciem laudant.*

SECVNDO. Quidam eos amicos putant, à quibus in facie laudantur, vel audiunt sibi placentia. Sed non ita esse discimus ex Prou. 27. *Qui benedicit proximo suo voce grandi de nocte consurgens, maledicenti proximus est*, id est, qui te in faciem intempestiuè laudat: potiùs vituperat quàm laudat; siquidem te velut stolidum aut sectatorem laudis traducit & cõfundit. Vnde S. Ignatius martyr. ep. ad Trallianum ait: *Qui me laudant, flagellant.* Solent isti sæpe clam detrahere & illudere ijs, quos in faciem laudant, & Iudæ instar osculo velut amicum salutare, interim verò tradere, aut velut Ioab Amasam in facie osculari, retrò pugione confodere. Sic faciebant Pharisæi Christo, Matt. 22. accedunt ad eum velut amici & dicunt: *Magister, scimus quia verax es*, &c. Non faciunt hoc veri amici: sed contrà præsentes solent arguere & reprehendere cùm delinquunt, absentes verò commendare. Sic faciebat Iudæis Christus: præsentes enim arguit, Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo estis.* Absentes verò *filios* vocat, Marci 7. Bene Samaritanus saucij vulneribus infudit oleum & vinum. *Oleum enim foris, vinum intus homini gratissimi sunt liquores*, vt ait Plin. l. 14. cap. 22. Itaque amici intus seu in secreto & coram existentes arguendi; foris autem seu in publico & absentes commendandi sunt.

D. III. *Amici, qui obsequia deferunt.*

TERTIO. Quidam pro amicis habent eos, qui ipsis inseruiunt, honoresque exhibent, ludos, recreationes excitant, &c. Sed & isti errant; fundantur enim amici illi in dominorum, quibus inseruiunt, prosperâ fortunâ: quâ sublatâ amici non erunt. Audi Ecclesiasticum cap. 6. *Est amicus secundum tempus, & non permanebit in die tribulationis.* Pulchrè Iob cap. 6. *Fratres mei præterierunt me sicut torrens,* (Heb. *amici mei fefellerunt me sicut torrens*) *qui raptim transit in conuallibus.* Nam si pluuiali tempore, quo sitis viatorem non affligit facilè, transeas torrentem, plenissimum reperies & vberrimum: si verò paulò post mutatâ tempestate & æstuante sole, eundem transeas, sitias & bibere velis, ne guttam in eo reperies. Id quod S. Iob in se ipso expertus est; dũ enim esset fælix, à multis agnoscebatur amicis: vbi verò aduersam fortunam & valetudinem sensit, nõ cognouerunt eum ampliùs amici eius, nec loquebantur ei verbũ consolationis, Iob 2. De iisdem Cicero l. 4. ad Herennium ait: *Vt hirundines æstiuo tempore præsto sunt frigore pulsæ recedunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore præsto sunt, frigore pulsi recedunt, simulq; atque fortunæ hyemem viderint, deuolant omnes.* Vera amicitia in aduersis maximè viget; tunc enim amico etiam tacente ipsa miseria eius fidem amici implorat & requirit. Vnde Seneca in Agamemn. ait: *poscunt fidem secunda, at aduersa exigunt.* Et Demetrius Phaleræus ait, *veros amicos adesse in rebus lætis vocatos, in aduersis inuo-*

inuocatos & vltrò. Laërt.l.5.cap.5. Docet hoc etiam Samaritanus, qui adest misero, in tempore necessitatis, & quidem vltrò, non rogatus, cùm de Ierusalem (quæ *visio pacis* exponitur) seu statu prosperitatis, descendit in Iericho (quam *lunam mensis* interpretantur) seu in fortunæ mutationem & aduersitatem. In Ierusalem & pace multos reperias amicos; sed vbi descenderis inde in Iericho, nullos.

E. IV. *Qui socij mensæ & prædæ.*

QVARTO. Quidam illos amicos credunt, quos perpetuò commensales habent & sectatores prædæ. Sed hi nequaquam sunt amici? quia non te sed tua, adeoque se potiùs amant, & vbi viderint cessare suos census & commoda, desinunt amare. Audi Ecclesiasticum cap. 6. *Est amicus socius mensæ & non permanebit in die necessitatis.* Etiam mures ædium nostrarum de pane & cibis nostris viuunt, nihilominus tamen non cicurantur, nec fidunt nobis: quemadmodum & amici isti; quos Alphonsus rex ex Sicilia nauigans comparauit auibus quibusdam, circa nauim secum volitantibus, quamdiu illis escā proijciebat. Cùm enim videret eas escam certatim arripere & mox iterum aufugere, ait: *persimiles sunt his garriis purpurati & curiales aliquot mei. Simul ac namque aliquod munus aut beneficium dimicantes inuicem à me acceperint, profugiunt.* Panorm.l.1. de reb. gest. Alphonsi. Non sic Abraham amicus erat regis Sodomorum; cui licet præclaram nauasset operam in opprimendis eius hostibus, noluit tamen compensationem & prædam ab ipso oblatam acceptare, sed dixit: *leuo manum meam ad Dominum Deum, quia à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt,* Gen. 14. Non ita etiam Samaritanus; siquidem non fecit instar medicorum quorundam, qui illis tantùm medentur, à quibus lucrum sperant, inopes verò deserunt: sed gratis, cùm ab ægro, vtpote iam spoliato, nihil sperare posset; imò proprijs expensis curam illi impendit. Multi comitantur amicum, quamdiu in tabernis pro ipsis symbolam soluit: multæ ibi garriæ, multi amici. Sed vbi contrahit manum & rationes diuidit, ibi diffugiunt, eumque non sine ira & maledictis deserunt.

F. V. *Propinqui.*

QVINTO. Propinquos & necessitate aliqua sibi iunctos plerique inter amicos computant. Sed & hi multoties aberrant. Nam si verè hi amici sunt, cur Dominus Matth. 10. ait: *Inimici hominis domestici eius?* Deinde cur præcipit eos odisse, Luc.14. dicens: *si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem & vxorem & filios & fratres & sorores, non potest meus esse discipulus?* propinquos sanguinis deseri odioque haberi vult, non externos & ignotos; quia nimirum illi vt plurimùm temporalia commoda nobis optant & procurant, salutem verò impediunt; quia salutis via carni est contraria. Vnde S.Bern.ser. 2. de S.Andrea, de eiusmodi amico ait: *si iniquum aliquid tanquam iustum persuadere tentat, à dextris est iste: sed Iudas est, osculo me prodit.* Talis aliquando Petrus erat, cùm Christum pati volentem auertere conabatur dicens: *Absit à te Domine: non erit tibi hoc.* Sed quid audit à Domino? *vade post me Sathana: scandalum mihi es, non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum,* Matth.14. Obseruarunt hoc & didicerunt à Christo viri sancti, qui nullis blanditijs passi sunt se impediri à via salutis per amicos & necessarios carnis. S. Bernardum fratres, S. Thomam Aquinatem mater & fratres multis modis conabantur ab ingressu religionis retrahere. S.Gordio Martyri suadebant eius cognati, vt ore saltem Christum negaret, corde confiteretur, quò vitam tueri posset. Eleazaro suggerebant amici aliqui, vt vel simularet carnis vetitæ comestionem, 2. Mach.6. At magni isti Heroës minimè audierunt sibilum serpentis & illecebras propinquorum. Cernimus hoc etiam in sauciato isto: nam licet ipse Iudæus esset, contribules tamen eius, Sacerdos & Leuita, eum præterierunt; Samaritanus verò peregrinus & alienigena misericordiam ei exhibuit, vt sic intelligas cognatos & propinquos non semper amicos esse, vt qui sæpe hominem deserant & salutem animæ eius nullo loco habeant.

G. VI. *Scelerũ patroni & socij.*

SEXTO. Quidam pro amicis habent, scelerum suorum socios & patronos. Sed hi verus inimici & quidem capitales sunt, quia ad interitum ducũt miseros. Vnde Prou.16. dicitur: *Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.* Ita lactauerunt pseudoprophetæ regem Achab ad bellũ iniquum, promittentes ei victoriam; cùm rex ibi perierit, 3.Reg. vlt. De his videtur locutus discipulo Dominus, Matth.10. *Sine mortuos sepelire mortuos suos.* Et quam multi tales? Quàm multi tabernas cũ socijs frequentant, quod non facerent soli? Quam multi in amicorum gratiam mentiuntur, peierant, lites & contentiones, nec non inimicitias, stultè in se suscipiunt? Quam multi parentes filijs prouident & thesaurizant de bonis malè partis? Nonne hic mortui sepeliunt mortuos suos? Nonne ducunt eos per viam malam? Contraxerat eiusmodi amicitiam malam ad iniquum prælium mouendum Iosaphat cum Achab, nimis tenerè, dicens: *sicut ego sum, ita & tu,* 3. Reg. vlt. & parum abfuit quin vna cum seductore suo Achab in prælio periret; deceptus enim ab Achab, regijs indui vestibus iussus, belli pondus in se transtulit: dum interim Achab dolosè habitum mutauit. Non ita noster Samaritanus, quia saucium illum non duxit in solitudinem aut syluam, vt eum ibi relinqueret & desereret, à bestijs deuorandum; sed in hospitiũ, vt curaret. Multi etiamnũ ducunt se se inuicem ad tabernas & hospitia, non vt sui curam gerant, sed vt vino se sepeliant & ad orcũ ducant. Sustulit Samaritanus saucium in iumentum suum & equitē fecit, qui ambulare non poterat: Isti autem amici efficiunt vt qui prius rectè incedebāt, posteà vertigine acti passim collabantur: efficiunt vt sani in varios incidant morbos aut corporis molestias: efficiunt vt equites, qui prius abundabant, tandem fiant pedites, cum destillata per gulam pecunia incipiunt egere cum prodigo illo filio.

SEPTIMO.

H. VII. *Qui vicissim amant.*

SEPTIMO. Quidam eos pro amicis habent, à quibus ipsi vicissim amantur. Sed nec isti semper veri amici censendi sunt; vbi enim cessaueris amare eos tu, & vel vno verbo offenderis, experieris sæpe hostes. Vnde Eccl. 6. dicitur: *Et est amicus, qui conuertitur ad inimicitiam:* scilic. leuem ob offensam. Instar canum aliqui sunt, qui blandiuntur, dum blandiris illis; dentes exerunt, & mordent, dum vexas, aut stimulas. Bombardæ etiam onustæ, quamdiu non admoues ignem, nulli sunt terribiles, patiuntur se contrectari, inspici, moueri: at vbi admoueris ignem, omnia extrema minantur, totæ inflammantur & neminem sine noxa accedere ad se sinunt. Ita superbi amici leui verbulo minus mellito tacti, in iram exardescunt & acerrimi inimici fiunt. Hinc de ipsis dictũ videtur Ps. 143. *Tange montes & fumigabunt.* Putabat hoc idem dæmon se visurum in S. Iob, cùm ad Deum dixit: *Tange os eius & carnem, & tunc videbis quod in faciem tuam benedicat tibi.* Sed amici veri, qualis erat Iob, non ita peruertuntur; semper amant qui verè amant, etiam factos inimicos. Docet hoc etiam noster Samaritanus; nam etsi Iudæi infensissimi erant Samaritanis, eosque quibus poterant modis persequebantur & spernebant, nihilominus saucium Iudæum non est aspernatus, sed quasi amicissimum tractauit. Accedit etiam Dauid, qui, tametsi in dies magis aduertebat sinistros Saulis erga se oculos, adeoque manifestum odium, non desijt tamen eum diligere, sed potius corripuit & impediuit Abisai, qui necem illi moliebatur: mortuum denique diris lachrymis deplorauit & vltus est occidendo interemptorem eius, 2. Reg. 1.

I. VIII. *Socij & comites.*

OCTAVO. Quidam illos, cum quibus longa consuetudine versati sunt, luserunt, biberunt, pergræcati & peregrinati sunt, pro amicis habent. Sed hanc amicitiam S. Augustinus in quodam serm. bestiali amicitiæ comparat. *Duo equi manducant simul,* inquit, *& desiderant se ad aliam diem: præcedit vnus, festinat alter, desiderans quasi amicum suum, &c.* Eiusmodi amici, tenui vinculo nectuntur & vbi vident calamitatem proximi, eum deserunt & cum hodierno Sacerdote & Leuita iuxta iacentem trãseunt. Depinxerunt veteres fictam hanc amicitiam huiusmodi parabola. Quidam cupiens explorare amicorum & compotatorum suorum fidem, vitulũ occidit, & sacco inclusum dorso imposuit pergensque ad amicos suos tremens illis enarrauit se proh occidisse hominem, quem quidem dorso gerat & sepelire cupiat, proinde implorare opem illorum vt occisi cadauer abscondere, seq; in latibulum aliquod domus suæ recipere dignentur. Venit igitur ad eum, quem principem amicorum suorum esse credebat cum sacco sanguine resperso, rogatque eum vt factum celare iuuet. Sed hic illum auersari & verbis etiam asperis repellere, negareq; se sociũ sceleris illi futurum. Tentauit igitur aliorum amicorum animos, sed similiter repulsus est. Vix tandem reperit vnicum, qui cum factum audisset: Celeriter, inquit, de viâ intra, nam foris hæc agi neutiquam conuenit; atque ita in secretâ domus parte ad sepulchrum effodiendum se accinxit. Hinc ergò ille didicit, inter plurimos qui se iactant amicos, vix vnum reperiri verum ac syncerum. Non erant veri amici sacerdos & Leuita: vnicus talis repertus est Samaritanus, qui nullâ consuetudine, solâ misericordiâ motus fidelis amicus fuit: de iumento suo descendit, & saucium in id sustulit. Paucorum amicitia eousque se extendit, vt cedat alter alteri commoditatem suam, & in gratiam alterius pati aliquid velit.

Multi igitur amici: pauci veri amici; quia, vt Sapiens Eccl. 37. ait: *Omnis amicus dicit: Et ego amicitiam copulaui; sed est amicus solo nomine amicus.* Nõ quærit hic Pharisæus, quis sit nomine amicus, nec ita respondet Christus: sed quis re & opere, quis practicè sit amicus, quis officia proximi & veri amici exhibeat, atque hunc amicum esse, eumque solum censent. Quis igitur tandem est meus amicus, meus proximus, inquies? Solus ille, qui est sicut hic Samaritanus. Quis est meus amicus? Qui te peccantem arguit. Quis est meus amicus? qui te absentem cõmendat, præsentem verò arguit. Quis est meus amicus? qui in necessitate tibi adest. Quis est meus amicus? qui sua pro te expendit, vel saltem gratis te amat. Quis est meus amicus? qui te in bono non impedit. Quis est meus amicus? qui in malo te non iuuat. Quis est meus amicus? qui ab amore reciproco non pendet. Quis est meus amicus? qui vinculo charitatis, non mere consuetudinis, tibi adhæret: qui de bono tuo sibi quasi de suo gratulatur: de malo verò tuo tristatur quasi de suo. *Ille germanus est amicus,* inquit S. Maximus de charitate l. 3. num. 78. *qui ingruente infortunio tribulationes & difficultates & calamitates in tempore tentationis vnà cum proximo perinde vt suas sine animi consternatione & perturbatione tolerat.* Tales nobis largiatur Christus, qui est solus verissimus & maximus noster amicus.

CONCIO VIII.

QVIS SIT NOSTER proximus.

I. *Quis proximus sit diuitis.*
II. *Fortunati proximus.*
III. *Nobilium proximus.*
IV. *Iusti proximus.*
V. *Proximus Iuuenum.*
VI. *Proximus cuiusque.*

THEMA.

Et quis est meus proximus? Luc. 10.

A.

LEuis profectò quæstio est: *Et quis est meus proximus?* nec Legisperito digna. Nã si bruta interrogamus, quis sit eorum proximus respondebunt vno ore, quodlibet indiuiduum suæ speciei

speciei sibi esse proximum. Occurrit auis aui, piscis pisci, quadrupes quadrupedi suæ speciei; & mutuò se agnoscunt, quodammodò se salutant, comitantur & conuescuntur, non habito respectu, num alter eorum venerit ex Calabria, alter ex Nouacembla, num ater sit an albus, iuuenis an senex, sanus an æger. Solus id homo ignorat. Nimirum factus & arrogantia hominem excæcat, vt proximum non agnoscat. Testatur id Ecclesiastes c.3. dicens: *Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic?* Ita loquebatur de Dauide insolens ille Nabal: *Quis est Dauid, & quis est filius Isai?* 1. Reg. 25. Bene ergò dixit Abacuc. c. 2. *Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus.* Quis nescit, quomodo ebrius a vino decipiatur? fratres non agnoscit, & omnia duplicia videt; amicos pro inimicis habet. Talem fuisse Legisperitum hunc, non ex eo tantum patet, quod hac quæstione voluerit iustificare semetipsum: sed etiam ex ipso quærendi modo, cùm ait: *Et quis est meus proximus?* quasi non obuium quemque velut proximum agnosceret. Sed non est solus iste, qui quæstioni huic facillimæ respondere nescijt: multi sunt, qui etiamnum ignorant eam. Et væ illis in extremo illo examine; quia actum erit de illorũ ascensu ad classem æternæ fælicitatis, nisi eam hic perdiscant tam practicè quàm speculatiuè. Audiamus ergò & discamus.

B. I. *Quis proximus sit diuitis.*

PRIMO. Quærit diues: *Quis est meus proximus?* Resp. breuiter: pauperculus quilibet, qui præ foribus Ecclesiæ vel etiam domus tuæ iacet, & stipem colligit. Dic enim mihi, si certam pecuniam des alicui deferendam in domum tuam, & ille gratias agens deferat in domum suam; des postea alteri aliam pecuniam similiter deferendam in domum tuam, qui eam bona fide ferat; vter horum est proximus tuus? Existimo, dices, ille qui detulit pecuniam meam in domum meam. Rectè iudicasti: atque ita res habet in proposito: Diuiti si benefacias, deferet is beneficium in domum suam & fortè nec gratias aget. Si pauperi, deferet is in domum tuam; quia in cœlo reperies eleemosynam tuam. Hinc Luc. 14. ait Dominus: *Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres, neque cognatos, neque vicinos, neque diuites, ne fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, cæcos & claudos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.* Ecce pauperes ferunt tibi cœnam tuam in domum tuam: diuites verò in suam, vel si eam referunt in domum tuam, ferunt in terrenam, non in cœlestem. Itaq; pauperes, quibus benefacimus, verè proximi sunt nostri: diuites verò, propinqui & amici veriùs alieni sunt, iuxta id Ps. 48. *Relinquent alienis diuitias suas.* Eamus ad hodiernum Euangelium; ibi Samaritanus vulnerato ex Domini sentẽtia proximus factus est, quia illum iuuit: Sacerdos & Leuita non sunt vocati eius proximi, quia non iuuerunt. Qui ergò tibi in extrema constituto miseria auxiliatur, ille tibi proximus est. Hoc autem facient tibi pauperes in articulo mortis seu iudicij die, cùm recipient te in tabernacula sua. Quinque fratres habuit Epulo, quibus reliquit bona sua. Sed quid opis ab ipsis tulit in inferno? nihil omninò. Non ergò proximi eius fuerunt. Lazarus verò ad fores eius iacens, si eleemosynam à diuite accepisset, vtique proximus eius fuisset, quia eleemosyna cœlum ei parasset. Atque ob hanc causam S. Ioannes eleemosynarius pauperes appellabat *dominos suos*, quòd ab eis cœlum pro eleemosyna acciperet; vt in eius vita Leontius. Sanctus etiam Laurentius primus Venetorum Patriarcha dicere non dubitauit, diuitem saluari non posse nisi dãdis eleemosynis. Confirmat idem S. Augustinus, qui ait: *Diues & pauper sunt duo contraria, sed sibi inuicem necessaria.* Quare illa Græcorum fabula de cœco & claudo rectè in eos quadrat. Horum vtroque in sylua constituto, neuter exire poterat: alter quia pedibus, alter quia oculis caruit. Inierunt ergò hoc consilium, vt cœcus claudum tolleret in humeros ac gestaret: sic euaserunt ambo, cœcus claudo gressum, claudus cœco lumen impertiens. Pauperes nonne claudi sunt, qui pecuniæ neruis destituti non habent, vnde vitam sustentent? Diuites verò cœci saltem pleriq; sunt, qui nimirum terrenis opibus immersi cœlestes nec curant, nec agnoscunt. Certè Apostolus 1. Tim. 6. ait eos, qui *volunt diuites fieri, incidere in desideria inutilia & nociua;* (græcè, *in stulta & amentia*) *quæ mergunt hominem in interitum.* Quod explicans Theophylactus ait: *Quomodo non est stultum simias alere, belluas ac pisces in viuarijs ac septis includere, equos exornare auro intraq; tectum aquam ducere, ac in solo siue pauimento domus faciem veluti in speculo ob nitorem lapidum contemplari? hæc stulta sunt ac noxia, quæ animæ diuitias lædunt, sensusq; absumũt.* Quid ergò cœco diuiti, quid quæso faciendũ, si vult emergere ab interitu, & Hercinia Orci sylua? Tollere in humeros suos claudum, pauperem, inquam, debet, eumque suis opibus sustentare. Sic emerget, sic agnoscet pauperem illum reuerà fuisse proximum suum.

C. II. *Fortunati proximus.*

SECVNDO. Quærit fortunatus: *Quis est meus proximus?* Resp. item breuiter: abiectissimus quisque, amicis, opibus, membris, omnique fortuna destitutus: qui iacet in tuo stabulo. Nam si duo ad rotam molarem alligentur, vnus in sommo, alter in imo; quis est proximus illius, qui supra rotam est? nonne is qui infra? etenim si vel parum circumagatur rota, erit superior, qui est inferior & contrà. Ita res habet cum fortunato & infortunato: ille nunc elatus sedet, hic verò deiectus premitur: expecta parumper, & vertetur rota; tunc iste in alto sedebit, ille verò infrà gemet. Vidit hoc oculatus quidam à rege plurimis affectus beneficijs, qui cùm rogaretur, quid amplius cuperet gratiarum: respondit, *clauum*, quo fortunæ rotam sisteret. Romani verò fortunam Viscatam coluerunt, vt visco glutinoue eam illigarent, sibique firmam & constantem facerent. Mauritius Imp. Theodorum Legatum ad Caianum Bulga-

Bulgariæ Regem misit, vt pacem ab eo peteret. Qui talem Regi historiam recensuit. *Sesostres Rex Persarum à quatuor Regibus à se deuictis, dum in rheda traheretur, vnum illorum sedulò contemplari rotam vidit. Rogans igitur, quid spectaret; fortunæ volubilitatem, audit, quomodo mox eleuet, mox deprimat: excelsa humiliet, & humilia extollat. Quo audito & ipse fortunæ volubilitatem expendens, noluit deinceps à regibus trahi.* Sed & Caianus hoc exemplo motus pacem Mauritio dedit. Refert Nicephorus l. 18. c. 39. Eamus ad Euangelium; an non fortunæ volubilis typus, Epulo & Lazarus? Petijt hic micam: non obtinet: posteà petijt alter ab hoc guttam, neque is hanc obtinuit. Significatur hæc volubilitas in Euangelio Luc. 15. vbi initio historiæ, priùs fit mentio Epulonis, posteà Lazari: in fine contrà priùs Lazari quàm Epulonis. Quare benè S. Iacobus c. 3. epistolæ suæ, vitæ nostræ cursum appellat *rotam natiuitatis nostræ*; quia vt ait Boëtius l. 2. de consol. prosa. 1. *Rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Ascende si placet, sed ea lege, ne vtique cùm ludicri mei ratio poscet, descendere iniuriam putes.* Quare Sultanus quidam captus à Rege Francorum, cùm in vinculis nunquã risisset, visâ currus rotatione in risum se effudit. Causam rogatus dixit hanc rotationem sibi repræsentasse suam & rerum humanarum vicissitudinem, quâ nunc hi, nunc illi, imò quisque nunc erigitur, nunc deprimitur. Quamobrem à rege liberatus in amicorum & consiliariorum numerum receptus est refert Glycas l. 4. Annal.

D. III. Nobiliũ proximus.

TERTIO. Quærit Nobilis: *Quis est meus proximus?* Resp. vno verbo: Rusticus quisque in pago tuo, proximus est tuus. Dic enim, si duo simul peregrinentur ex eodem pago, ad eundem locum longo & montoso itinere: & fortè lassus alter in valle resideat, præeunte altero & in monte subsistente: vbi hic recordatur socij, nonne ait, vbi est meus socius? nonne regreditur ad illum, vel expectat eum? Ita res habet cum nobili & ignobili. Ex eodẽ pago omnes egressi sumus ab agro & prædio Adami, vel si malis, à paradiso: & simul peregrinamur per montes & valles; modò enim, qui nobilis erat, est ignobilis; modò contrà. Iam si in valle ignobilitatis quis resederit, num tu eum ideò socium & proximum tuum non agnosces? nonne & tu aliquando in valle eras, dum alter in monte esset? Quære in Genealogia Christi. Inuenies primò Adamum Agricolam, deinde magnos Patriarchas: posteà pauperem Dauid pastorem gregis, de post fœtantes acceptum: perge, & inuenies inde factos maximos reges; perge, & inuenies pauperem Ioseph, Christi nutritiũ. Idem videre erit in aliorum hominũ genealogijs. Vnde Plato apud Senecam epist. 44. ait: *neminem regem non ex seruis esse oriundum: neminem non seruum ex regibus. Omnia ista longa varietas miscuit & sursum deorsum fortuna versauit.* Quamobrem Plutarchus quæst. Rom. q. 79. scribit, Romanos Patricios & Nobiles lunulas (qualis est in luna prima) in calceis gestasse, in signum nobilitatis: idque ideò vt admonerentur, varios nobilitati vultus esse, quemadmodum & lunæ. Nam primò ex obscuro prodit tenui luce coruscans, mox maiorem acquirit, quò magis ascendit: Soli opposita, plena luce splendet, lætamque ostentat faciem: rursus consenescens deficit, donec planè luce amissa ex conspectu hominum euanescat. Itaque meminerint nobiles pari modo ortam suam nobilitatem, & fieri citò posse, vt mutatâ sæpius fortunâ tandem omnes prorsus lunulas suas perdant. Ita vaticinatur & minatur eis Isaias cap. 34. *Nobiles eius non erunt ibi;* in exterminatione Ierosolymæ scilicet: vbi adeò defecit Iudæorum nobilitas, vt nullum iam cernatur inter eos generis discrimen. Ita in Vngaria & Græcia à Turcis debellatâ nobiles familiæ omnes deletæ & plebi immistæ fuere. Vnde sæpe speciosissimæ & ingenuæ formæ viri ac mulieres passim vendi cernuntur ex nobilium familijs, & seruitijs Turcarum addicuntur, vt scribit Busbequius in legat suâ Turcicâ. Idem per iniuriam belli facilè fieri & alijs potest: facillimum est Deo omnia complanare, vt nulla sit diuersitas nobilium & ignobilium, iuxta id Zach. 4. *Quis tu mons magne? in planũ.* Mons magnus fuit Nabuchodonosor, sed in planũ redactus est, cùm in bestialem formam mutatus fœnum, vt bos comedit. Mons magnus fuit Valerianus Imp. sed in planum deiectus est, cùm Sapori Persarum Regi scabellum factus. Mons magnus fuit Dionysius Siciliæ Tyrannus, sed complanatus est, cùm è Rege Ludimagister factus; quod & antè fuerat.

E. IV. Iusti proximus.

QVARTO. Quærit iustus: *Quis est meus proximus?* Resp. peccator quilibet, qui fortè cras ad suspendium ducetur, proximus tuus est. Sic enim ferè respondit hodie Legisperito Dominus, qui iustum se putabat; ostendit enim Samaritanum (quod hominum genus reprobum Iudæi existimabant) proximum illius esse. Dic enim mihi, si in prælio commilito tuus confodiatur, fortè quia ante te in acie stetit, & malè armatus erat: nonnè dicis proximũ tuũ ante te cõfossum esse, & hoc idem tibi euenire potuisse? nonne vt proximo cõpateris? Iam qui in grauia incidit scelera, & ob ea plectitur capite, à latere tuo abripitur, quia fortè in acie stetit primus, id est, pluribus peccandi occasionibus expositus: aut malè armatus, id est, minori gratia præuentus fuit. Vita hæc militia est, atque in Dei potestate est, constituere te in acie prælij, vbi prælium est periculosissimũ, vel in extremitate, vbi securius: quòd si igitur alius in grauiore tentatione constitutus, vel minori gratia armatus collabitur & perit: cogita idipsum tibi euenturum fuisse, si ipsius loco fuisses, adeoque te huic lapso proximum fuisse. Legimus Dauidem 2. Reg. 11. iussisse Vriam constitui in loco, vbi prælium esset fortissimum, vt percussus interiret. Quid si simili loco te Deus constituisset? Vnde Ieremias Thren. 3 ait: *Misericordia Domini quod nõ sumus consumpti.* Et Esaias c. 1. *Nisi Dominus*

reliquisset nobis semen (gratiæ vel verbi Dei,) *quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus.* Ex hac causâ S. Franciscus vocare seipsum solebat pessimum mortalium & peiorem latronibus; cumque ob id quasi falsitatis argueretur, respondit: si tanta gratia collata fuisset latronibus, quanta mihi collata est, fortè plura bona fecissent, quàm ego, sanctioresque euasissent. Quare si Franciscus maiorem non accepisset gratiam, quàm latrones, sensisset vtique se futurum illis peiorem.

F. V. *Proximus iuuenum.*

QVINTO. Quærit iuuenis & robustus: *Quis est meus proximus?* Resp. decrepitus & æger, qui cum morte conflictatur. Hic enim fortè cras aut perendiè ad sepulchrum efferetur, & tu sequeris proximè: ille iam mortuus est, tu quotidie moreris. Iam dic mihi, quæso. Si ex vno eodemque arboris trunco, pars vna absumatur igne, altera in statuam effingatur; nonne hæc illius soror, adeoque proxima est? Hac ratione ostendit Isaias cap. 44. vanitatem Idolorum: *Medietatem eius combussi igni & de reliquo eius Idolum faciam? ante truncum ligni procidam? pars eius cinis est.* (Hebr. *socius cineris est.*) Vt ergò tale Idolum socius est cineris seu compartis iam combustæ: ita homo viuens, socius & proximus est defuncti; siquidem ex eadem massâ, fragili & mortali, vterque factus est. Vide duos iuuenes ex eadem patriâ, ciuitate, familiâ & parentibus natos, imò & fratres gemellos, vti Iacob & Esau; quorum vnus ardore mortis combustus, & in cinerem redactus iaceat: alter adhuc stet viuens, auro & serico adornatus, famulorum frequentiâ stipatus ac penè adoratus; nonne isti duo fratres sunt, ex eadem massa & sanguine formati? Vnus ergò cinis est, alter cineris socius seu proximus. Quâ de causâ etiam S. Iob. cap. 17. vermes vocauit *sororem suam*, vt exponit D. Gregorius lib. 13. mor. cap. 21. Rursum dic mihi, obsecro: Si duo educerentur condemnati ad vltimum supplicium, vnus tamen per ambages & viâ longiore, alter compendiosâ & breuiore: nonne, licet iste præueniret illum aliquot horis, tu tamen eum illi proximum esse diceres? Cùm ergò nos ad mortem omnes condemnati simus, si hodie efferatur aliquis, cogita tu iuuenis te ipsi proximum fore, quia is quidem per compendium, tu verò per ambages, ad eundem tenditis finem. Non est mea hæc ratiocinatio, sed præclarissimi martyris Thomæ Mori, Angliæ Cancellarij, cuius hæc sunt verba (in lib. de quatuor nouiss. apud Staplet. in vita.) *Sicut qui è carcere ad patibulum ducitur, quò duæ quidem viæ ducunt, vna per circuitum longa, alia recta & breuis; sed vtraque ad patibulum ducto ignoratur, donec ad exitum ventum sit; non habet exiens vnde longiorem sibi promittat propter alterius viæ incertam longitudinem: sic iuuenis non potest longiorem sibi vitam promittere quàm senex.*

G. VI. *Proximus cuiusque.*

SEXTO. Quærit alius quilibet: *Quis est meus proximus?* Respondeo, inimicus tuus. Dic enim mihi, quæso: Si lethale vulnus haberes, & veniret ad te chirurgus aliquis, qui vulnus solùm leniret, vngeret & blandis medicamentis foueret, non tamen sanaret; veniretque posteà alius, qui vreret & secaret quidem, sed vulnus tamen sanaret, vtrum diceres proximum tuum? vtri gratias ageres? nonne posteriori, qui sanauit te? Atqui talis est inimicus tuus. Solus hic communiter tangit, vrit, & exprobrat tibi vitia tua: amici tui leniter tantùm palpant, laudant, approbant, in perniciem tuam. Hoc est, quod respondit Dominus Legisperito in hodierno Euangelio. Etenim Samaritani hostes erant Iudæorum, & adhærebant omnibus, qui Iudæos persequebantur, nec vnquam eis reconciliabantur, vt aduertit Hugo Card. Et tamen infert Dominus in parabola Samaritanum istum reuera proximum fuisse Iudæo semineci; siquidem ei curam adhibuit, quod non fecere eius ciues. Huiusmodi Samaritanus & chirurgus bonus fuit Semei Dauidi, quando mittens in eum lapides vocauit eum *virum sanguinum*, iure à Deo punitum adeoque lapidatione (velut ex lege Deut. 22.) dignum. Id quod adeò non ægrè tulit Dauid, vt potiùs patrocinium eius velut clientis susceperit contra filios Saruiæ, seruos suos, qui necem ei intentabant, 2. Reg. 16. Hinc enim recolens Dauid peccata sua, adulterium & homicidium, linguam illius Semei maledicam vidit esse nouaculam, qua secaretur & amputaretur vulnus suum. *Reduxit ad animam malum, quod perpetrauit*, inquit S. Gregorius lib. 31. moral. cap. 17. *& æquanimiter pertulit, quod audiuit, & contumeliosa verba non tam conuitia quam adiutoria credidit, quibus se purgari sibique misereri posse iudicauit.* Voluit, ni fallor, hoc ipsum nos docere Dominus, quando Petrum quidem, passionem dissuadere sibi conantem, vocauit *Satanam*, seu aduersarium: *Vade post me, Satana*; Iudam verò se tradentem, amici nomine compellauit: *Amice, ad quid venisti?* quò sciremus, non esse amicos nostros eos, qui blanda nobis loquuntur; sed illos potiùs, qui nos persequuntur. Sic etiam Hebræi Beniamitas hostes suos, *fratres* appellabant, Iudic. 20. *Debeo vltra procedere ad dimicãdum contra filios Beniamin, fratres meos?* Sanctus ille Stephanus monachus apud D. Gregor. homil. 3. in Euang. persecutores suos vocabat *adiutores suos.* S. Eupsychius martyr sub Hadriano Imperatore accusatus, quòd Christianus esset, patrimonium suum vendidit, & pretium partim pauperibus, partim accusatoribus dedit, postea comprehensus, & gladio confossus est. Martyrol. Rom. 7. Septemb. Itaque tam accusatores quàm pauperes pro amicis habuit. Scimus etiam Dauidem magis deplorasse mortem inimicorum suorum, Saulis & Absalonis, quàm amicorum. Idem fecit Ludouicus Imperator, Caroli Magni filius. Cùm enim Normandos atque Britones hostes & inuasores regni sui, quibus ipse debellatis pepercerat, lues ingruens extinxisset, Deo pro ipso pugnante: nuncio accepto de morte aduersariorum pius Imperator pugno pectus percussit, oculisque

lisque lachrymantibus Deum illis propitium fieri cum ingenti gemitu precatus est. Baron. ann 836.

Quando igitur, Auditores, vidistis, qui sint vestri proximi, nolite iam cum supercilioso Legisperito quærere: *Et quis est meus proximus?* Cùm enim hoc sciatis, superest, vt cum proximis vestris velut proximi viuatis.

CONCIO IX.

DOCVMENTA.

I. *Discunt Principes & Prælati,* 1. Modestiam. 2. Pietatem.

II. *Discunt magistratus alij.* 1. Rationem corrigendi delinquentes. 2. Studium purgandi ditionem a latronibus.

III. *Discunt clerici.* 1. Curam habere Animarum. 2. Liberalitatem erga indigos.

IV. *Discunt literati.* 1. Non despicere rudiores. 2. Docere & facere.

V. *Discunt medici.* 1. Sedulò mederi ægris. 2. Non accipere personam.

VI. *Discunt diuites.* 1. Perfectam impendere misericordiam. 2. Non excludere facile aliquem ab eleemosyna.

VII. *Discunt Christiani cæteri.* 1. Diligere Deum. 2. Et proximum.

THEMA.

Alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum. Luc. 10.

A. HOdiernâ parabolâ, Auditores, non obscurè taxat nos Concionatores, si visis Auditorum defectibus & peccatis velimus prætereire, nec medelam adhibere. Hoc enim dudum exprobrauit Dominus ignauis Hebræorum pastoribus, & per illos nobis, Ezech. 34. dicens: *Quod infirmum fuit, non consolidastis; & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum est, non alligastis; & quod abiectum est, non reduxistis; & quod perierat, non quæsistis.* Quare ne in hanc censuram ego quoque incidam, si sacerdotem & Leuitam imitatus fuero, Samaritani potiùs exemplum sequar, & si qui fuerint animæ vulneribus miserè affecti, ijs ego vinum & oleum, doctrinam inquam salutarem, infundere conabor. Scimus ex lib. 4. Regum cap. 4. oleum ex imperio Elisæi fluxisse in domo viduæ, quamdiu vasa vacua præsto erant: vbi vasa defecerant, oleum stetisse. Pari modo oleum salutaris doctrinæ in hodierno Euangelio plurimum & redundans est, vacua tantùm vasa requiro, mentes Auditorum à terrenis affectibus liberas atque exinanitas. Ego igitur oleum parabo, vos parate vasa.

B. I. *Discunt Principes & Prælati.* I. Modestiam.

PRIMO. Quid hic discunt Principes ac Prælati, & quicunque in dignitate positi? Modestiam inprimis. Audiunt enim Christum modestissimè, de se quidem, suppressa tamen persona sua, loquentem: *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.* Potuisset dicere optimo iure: Beati qui me vidēt; vel, beati vos qui me præsentem intuemini. Noluit, vt modestiæ exemplum magnatibus præberet. Alibi etiam cùm ad tuendam auctoritatem suam loqui aliquid debuit, fere in tertia persona id enuntiabat, vti Matth. 8. *Dominus est filius hominis, etiam sabbathi.* Modestiam hanc imitati sunt præ cæteris Maximilianus I. Imp. Austriacus, & Carolus V. eius nepos; quorum ille pluribus ante mortem diebus non nisi Maximilianus appellari voluit: hic verò, cùm imperio se vltrò abdicasset & in monasterio S. Iusti abdidisset cum 12. familiaribus, Deo & quieti vacaturus, interdixit aliter se quam Carolum nominari. Tymp. in spec. Magist. fig. 78. Magis adhuc excellere in hac virtute Episcopi & Prælati deberent; nam vt ait S. Hieronymus ep. 3. ad Nepot. *Rex nolentibus præest, Episcopus volentibus: ille terrore subijcit, hic seruituti donatur: ille corpora custodit ad mortem, hic animas seruat ad vitam.* Et S. Basilius reg. 43. *Morum mansuetudo,* ait, *& humilitas cordis, hæc præcipua Antistitis signa sunto. Talis enim fuit Christus, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.*

2. Pietatē.

Secundo. Pietatem & cultum Dei. Audiunt enim multos reges desiderasse videre & audire Christum eiusque facta & dicta; quod si eis obtigisset, summa gratia fuisset. Non desiderarunt illi dilatare fines ditionum suarum, non aliena occupare regna, non delitias & diuitias, non honores & honorum titulos, sed Christum videre, eius vitam contemplari, eius verba audire. Hoc illorum vnicum votum & summum desiderium erat: cætera nihili æstimabant. Inter illos fuit Abraham, qui *exultauit vt videret diem eius.* Dauid qui dicebat: *Ostende faciem tuam & salui erimus,* Psal. 78. Moyses, qui à Deo petijt primò sibi faciem, deinde ostendi gloriam eius, Exod. 33. Reges qui ab Oriente ad Christi incunabula venerunt Zachæus & ipse Princeps Publicanorum, qui vt videret Christum, *præcurrens ascendit in arborem.* Hoc igitur est, quod præ omnibus desiderare Principes debent, Christum videre per fidem & contemplationem vitæ eius in hoc sæculo, per gloriam in altero; quemadmodum docuit Moyses, qui primam hanc petitionem Deo proposuit: *Ostende mihi faciem tuā;* (Hebr. *viam tuam*) vt scilicet tu facie tuâ præcedas me in itinere deserti ad terram promissionis. Hac obtenta posuit illam alteram: *Ostende mihi gloriam tuam.* Obtinet & hoc, cum audit: *Ego ostendam omne bonum tibi.* Primum ergò Principum desiderium & postulatum sit, videre Christum, viarum & actionum suarum ducem ac directorem in periculoso regiminis itinere; vt ne ab eius præscripto & exemplo aliqua in re deuient; alterum, videre eum in gloria. Atque

istud fuit, quod ardenter desiderauit gloriosus Imperator Constantinus Magnus, *Cùm enim Deum, quem pater eius Constantius sanctè adorauerat, solum obseruandum colendumque statuisset, eius opem precibus implorauit eumque obtestatus est, vt tum quisnam esset, illi vellet significare, tum vt dexteram suam negotiis propositis porrigeret. Cum ista precaretur & obnixè flagitaret, circa meridionalis solis horas, die iam in pomeridianum tempus paululum declinante, in cœlo supra solem trophæum crucis, ex lucis splendore figuratum ac scripturam additam vidit, sic dicentem:* ἐν τούτῳ νίκα *in hoc vince. Admiratio ingens ipsum & totum exercitum, qui eum quopiam iter facientem comitabatur, atque adeò huius prodigij spectator factus erat, incessit: atque diu multumque, quidnam ostentum illud sibi vellet, cogitantem oppressit nox. Ibi ei dormienti Christus Dei cum signo in cœlo monstrato visus est præcepitque vt exemplari ad imitationem illius signi, quod in cœlo apparuerat, fabricato, eo tanquam præsidio in prælijs cum hostibus committendis vteretur. Hoc quia Imperator fecit, ac (Dei sacerdotibus sibi tanquam assessoribus adscitis) Christum omni genere cultus & obseruantiæ venerari decreuit, Maxentium deuicit & cæteris bellis, quæ deinceps gessit, par fælicitas adfuit.* Ita describit Eusebius l. 1. vitæ Constant. cap. 20. & seq. Idem Imperator nihil magis voluit filijs suis commendatum, quàm vt opibus omnibus adeoque ipsi imperio, Dei sanctæque religionis cultum anteponerent. Euseb. l. 2. c. 25.

C.
II.
Discunt magistratus alij.
1.
Rationē corrigēdi delinquentes.

SECVNDO. Quid Magistratus alij? Primò rationem corrigendi delinquentes. Docet hanc Samaritanus, qui vulneribus sauciati infudit vinum & oleum. Vinum mordet, oleum lenit; illud seueritatem, hoc clementiam designat. Non ergò semper vinum, neque semper oleum, neque vnum sine altero facilè adhibendum, sed cum mistura vtriusque, & nunc corripiendi errantes, nunc verò demulcendi. Pulchre hoc explicat D. Gregorius l. 1. Registr. ep. 24. & l. 20. moral. cap. 8. *Disciplina,* inquit, *vel misericordia multum destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & iustè consolans misericordia, & piè sæuiens disciplina. Hinc est quòd semiuiui illius vulneribus, qui à Samaritano in stabulum ductus est, & vinum adhibetur & oleum: vt per vinum mordeantur vulnera, per oleū foueantur: quatenus vnusquisq; qui sanādis vulneribus præest, in vino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum sananda foueantur. Miscēda est ergò lenitas cum seueritate, faciendumq; quoddam ex vtraq; temperamentum: vt neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate soluantur. Hoc nimirum illa tabernaculi arca significat, in qua cū tabulis virga simul ac manna est; quia cum scripturæ sacræ scientia in boni rectoris pectore, si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam Dauid ait. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Virga enim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergò est districtio virgæ, quæ feriat, sit & consolatio baculi, quæ sustendet.* Hæc Gregor. qui mox in exemplum adducit Moysen. Hic enim & oleum adhibuit, cùm Deum populo iratum tenuit ac precibus placuit: & vinum adhibuit, cum postea in vltionem idololatriæ à populo admissæ, viginti tria millia hominum occidit, Exod. 32.

2.
Studium purgandi ditionem à latronibus

Secundo. Studium purgandi vias publicas à furibus & latronibus, eosque à finibus suis arcendi. Hoc enim quia factum non est à Magistratu Hebræorum, hinc via inter Ierosolymam & Iericho latrocinijs infesta, adeoque infamis facta est, vt locus quidam interiacens à frequentibus cædibus vocaretur *Adomim*, hoc est, locus sanguinum, teste S. Hieron. in epitaphio Paulæ, ad quem alludit Dominus in parab. hod. Quæ infamia certè redundabat in vicinas ciuitates, à quibus tolerabantur illa latrocinia. Scelera enim quæ non plectit Magistratus, facit sua. Vnde M. Cato eos Magistratus, qui maleficos pœnis non coërcent, *non tantum non ferendos dicebat, sed lapidibus obruendos esse, ne ex pœnæ neglectu salus reip. labefieret,* inquit Plut. in eius vita. Rectè namq; dicitur: *Is qui parcit malis, nocet bonis.*

D.
III.
Discunt Clerici.
1.
Curam habere animarum.

TERTIO. Quid hic discunt Clerici? Curam animarum inprimis. Ipsis enim dicitur, quod stabulario in hod. parabola: *Curam illius habe & quodcunq; supererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi.* Vnde intelligimus, Sacerdotes esse animarum medicos à Deo constitutos. Quare primò sicut Medicus curationi potius quam dominationi incumbit: Ita Sacerdotes animarum sanitatem, non suum dominatum quærant. *Sciunt boni fidelesq; Præpositi,* inquit S. Bern. ser. 25. in Cant. *languentiū sibi creditam curā animarum, non pompam: Medicos se & non dominos agnoscentes: parant coseѕt. m aduersus phrenesim animæ non vindictam sed medicinam.* Deinde sicut Medicus omnium domos adit, omnium lectis assidet, omnium doloribus inuigilat, omnium vulneribus medetur: ita pastor animarum nullum peccatorem deserat, & quo maiori in periculo quis versatur, eo vigilantius ipsi adsit. Denique sicut Medicus si neglexerit ægrotum, quem iuuare poterat, culpę reus fit: ita *Sacerdotes pro populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiunt, aut peccantes non arguunt,* inquit S. Isidorus l. 3. de summo bono. Et S. Gregorius hom. 11. in Ezech. *Nos Sacerdotes, tot occidimus, quot ad mortē ire quotidie tepidè & tacentes videmus.* Cæterum sicut *non est in medico semper releuetur vt æger:* ita neque in animarum pastore. Vnde Dominus non dixit hospiti: Cura vel sana illum; sed *curam illius habe. Curam exigeris, non curationem,* inquit S. Bern. l. 4. de considerat.

2.
Liberalitem erga indigos.

Secundo. Liberalitatem erga pauperes & miseros. Docet hanc Samaritanus, qui opem tulit misero in confusionem Sacerdotis & Leuitæ, vt qui non tulerunt, sed viso eo præterierunt, atque (vt indicat vox græca ἀντιπαρῆλθεν) à via deflexerunt, ne clamorem miseri audirent. Atqui hæc reuerà ingens Sacerdotū ignominia est, in operibus misericordiæ

vinci

vinci à sæcularibus. Cùm enim ipsi de patrimonio Christi viuant, vtique largiores in Christi pauperes esse debent; quorum est, quod ipsis superest. Vnde S. Hieronymus in epist. ad Pammach. ait: *Pars sacrilegij est, res pauperum non dare pauperibus.* Audiant ipsi D. Gregorium in pastor. p. 2. admon. 29. *Plerunque,* inquit, *actione sæcularium vita continentium confunditur, cùm illi vltra habitum assumunt opera: & isti iuxta ordinem proprium non excitant corda. Vnde bene per prophetam dicitur Isa. 23. Erubesce Sidon, ait mare. Quasi enim per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur, quando per comparationem vitæ sæcularium atque in hoc mundo fluctuantium, eius qui Deo dicatus & quasi munitus & stabilis cernitur, vita reprobatur.*

E. IV. *Discunt literati.* 1. Non despicere rudiores.

QVARTO. Quid literati? Primo non despicere rudiores atque illiteratos. Audiunt enim in hod. Euangelio rudem Samaritanum Sacerdoti & Leuitæ literatis, nec obscurè ipsi etiam legisperito præpositum fuisse; quòd illi sua scientia contenti, charitatis & pietatis opera negligerent: hic verò scientia destitutus bonis operibus vacaret. Magnum quidem bonum est sciētia, quod valdè ad salutem promouet, sed respectu caritatis parum aut nihil est, teste Apostolo 1. Cor. 13. *Si habuero prophetiā & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam; charitatē autem non habuero, nihil sum.* Licet gausape & multis vestibus induas cadauer, nequaquam tamen calefiet; quia calore intrinseco destitutum est: ita nisi in corde tuo ignis charitatis ardeat, parum tibi proderit quidquid exterius habueris auctoritatis & scientiæ. Hinc Cant. 1. Spiritus S. ait Ecclesiæ: *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.* Cur non potius argenteas vermiculatas auro? quia aurum charitatem, argentum notat scientiam: charitas fundamentum & basis est salutis, scientia non nisi ornamentum. Tunc ergò pulchra est scientia, cùm iuncta est charitati, eique velut basi innititur. Quid profuit scientia hodierno legisperito, qui scientia inflatus Christum tentare ausus est, quærens non quod disceret, sed quod in ipso argueret; in studio etiam bonorum operum, charitatis & pietatis tam rudis atque imperitus fuit, vt nesciret quis esset eius proximus? *Vt sol mense Decembri,* inquit Hector Pintus in c. 20. Ezech. *etsi eos illuminet, qui Noruegiam, regionem Septentrionalem incolunt, non tamen illos calefacit: sic scientia multos, quos instruit quid sit faciendum non continuò ad faciendum accendit: eos attingit ad sciendum, non ad operandum.*

2. Docere & facere.

Secundo. Docere alios humaniter, & facere quod docent. Vtrumque documentum tradit nobis Christus. Primum quia Legisperitum, quem velut tentatorem ac criticum iure poterat increpare, suauiter & modestè monet atque instruit longa & salutifera parabola, congerens carbones super caput eius, vt amoris igne eum accendat. Sic Ieremias cap. 20. licet à Iudæis derisus, iubetur tamen à Deo ijs concionari. Quare etiam paucis, nec non obtrectatoribus aut illusoribus doctrina salutis impendenda est. Plato vno Aristotele discipulo contentus, cæteris omnibus absentibus, docebat dicens: *Auditorium est.* Alterum tradit cum Legisperitum remittit ad actionem: *Hoc fac & viues.* Rursum: *Vade & tu fac similiter.* Intellexerat Legisperitus, quid in lege requireretur ad consequendam vitam æternam; rursumq; quis esset proximus hominis derelicti: sed ipsius scientiæ opera non responderant. Non sine mysterio dicuntur Num. 33. filij Israël exisse de Ægypto *in manu Moysis & Aaronis;* quia, vt aduertit Origenes hom. 27. *vtraq; manus necessaria est, vt inueniatur in nobis non solùm fidei & legis cognitio, sed etiam actuum operumq; perfectio.* Hebræorum magnates in murorum Ierosolymitanorū instauratione, vna manu faciebant opus, altera tenebāt gladium, quo, si opus foret, se defenderent contra hostes, Nehem. 4. Hunc in modum eruditi & Doctores vna manu doceant: altera quod docent faciant. Diuinus ille Hebræorum Doctor, Elias, ab Elisæo discipulo appellatur currus & auriga Israëlis, 4. Reg. 2. quia vt auriga legem Israëlitas docebat: vt currus eandem humeris suis ferebat ac seruabat. Huiusmodi currus & auriga fuit noster Samaritanus, quia saucium illum & imposuit in iumentum suum & duxit in diuersorium.

F. V. *Discunt Medici.* 1. Sedulò mederi ægris.

QVINTO. Quid Medici? Primò magna cum prudentia parique cum industria medelam infirmis adhibere. Audiunt enim Samaritanum quasi ex præscripto medicinæ congruum medicamentum vulnerato applicuisse, duos inquam liquores corpori humano gratissimos, vinum & oleum. Deinde eius curam non alteri demandasse, sed proprijs manibus vulnera palpasse & alligasse, imò & obligatum sustulisse in iumentum suum. Discant ergò Medici cautè & prudenter præscribere medicinam, deinde si fieri potest, accedere ad ægrotos, sine mora, & fastidio querelas eorum audire, sordes tolerare, vlcera abstergere, &c. si cœlestem nostrū Samaritanum, Christum, maximo suo merito & gloria imitari velint.

2. Non accipere personā.

Secundo. Non accipere in medendo personam, nec semper lucrum temporarium spectare. Etenim homo ille, qui incidit in latrones, omnium sententia fuit homo Iudæus, hostis & contemptor Samaritanorum; deinde fuit pauper, omnibus suis bonis spoliatus atque exutus, ab omnibus derelictus; & tamen nihilominùs tam gnauiter & tam promptè Samaritanus ei succurrit, ac si fuisset ei amicissimus aut quispiam ditissimus. Norint ergò medici lege charitatis sese obligari etiam inimicis ac pauperibus.

G. VI. *Discunt diuites.* 1. Perfectā impendere misericordiam.

SEXTO. Quid diuites? Primò, opera misericordiæ non qualitercunque, sed perfectè impendere egentibus. Etenim Samaritanus non interpellatus, viso tantum saucio, misertus est illius. Sufficiat ergò diuitibus videre vel scire miserorum calamitatem: sufficiant illis lachrymæ viduarum, gemitus afflictorum, liuida & collapsa facies esurientium.

Deinde

Denique non excusauit se, quòd miser ille esset alienigena, quòd à Sacerdote & Leuita neglectus, quòd fortè desperatus. Ita etiam tu *ne dixeris*, inquit S. Chrysost. orat. 5. contra Iudæos, *homo sum mundanus, vxorem & liberos habeo; ista Sacerdotum sunt, ista Monachorum. Neque enim Samaritanus ille hæc dicebat: Vbi nunc Sacerdotes? vbi nunc Pharisæi? vbi Iudæorum Doctores? sed perinde quasi venatum quempiam maximum nactus esset, ita lucrum arripuit. Et tu igitur, cùm videris aliquem egentem curatione vel corporis vel animi, ne dicito apud teipsum: Quare ille & ille eum non curauerunt? sed à morbo libera. Si inueneris aurum iacens, non dicis apud teipsum: Quare ille aut ille hoc non sustulerunt? sed festinas ante alios rapere, &c.* Denique solerter homini seruiuit, plagas fouit & obligauit, ægrum iumento imposuit, in hospitium deduxit, hospiti commendauit, pro eo soluere spopondit. Ne ergò parcus sis erga pauperes, ne porrigas viliora & inutilia. Quid enim prodest ægro fragmen panis induratum, quod vix cani dares? Ne relinquas eos in plateis, sed *egenos vagosque induc in domum tuam*, Is. 58.

2. Non excludere facilè aliquem ab eleemosyna.

Secundo. Non excludere facilè aliquem ab eleemosyna; etenim Samaritanus, vti diximus, etiam gentis suæ inimico exhibuit misericordiam. Non ergò attendendum cuius nationis, sexus, status & conditionis sit, qui ope nostra indiget, omnibus tribuendum, etiamsi de nobis malè locuti & inimici sint. Iustitiæ officium est inquirere in hominum merita: misericordiæ verò non item, sed condolere & subuenire miseris.

H. VII. *Discunt Christiani cæteri.* 1. Diligere Deum.

SEPTIMO. Quid Christiani cæteri? Primò diligere Deum ex toto corde seu super omnia, ita vt nihil æque ac ipsum, multo minùs supra ipsum, sed omnia infra & in ordine ad ipsum diligant; quia sicut iuxta arcam non poterat stare Dagon: (1. Reg. 5.) ita cum amore creaturarum indicato nequit stare amor Dei. Stat quidem cum amore creaturarum, quas infra Deum amamus, licet non in ordine ad ipsum amemus; sed hoc veniale saltem peccatum continet. Itaque bonus Christianus ex toto corde, hoc est, toto cordis affectu, nihilque nisi in ordine ad Deum studeat amare. Dicat cum Moyse Pharaoni, mundo inquam & Diabolo, petenti vt vel ex parte amorem ei nostrum impendamus: *Cuncti greges ibunt nobiscum: non remanebit ex eis vngula: quæ necessaria sunt in cultum Dei nostri.*

2. Et proximum.

Secundo. Diligere etiam proximum quemque & neminem auersari. Putabat legisperitus non diligendos Samaritanos, velut hostes Iudæorum; vnde nec vocabulum *Samaritani* pronuntiare voluit; & tamen in proposita parabola confiteri coactus est, Samaritanum reuera proximum fuisse Iudæo semimortuo, quia opem tulit. Itaque sæpenumerò plus prosunt nobis inimici quàm amici; quia isti plerunque vulnera nostra tegunt, illi verò produnt, vt ea noscamus atque emendemus; proinde è proximorum numero nemo excludendus est, qui tua opera indigeat. Diues es? proximus tuus pauper est. Sapiens & ingenio præditus es? ignorantem habes socium. Corporis robore vales? memento ægrotantem tuum esse proximum. Lætaris in rebus prosperis? recordare tristem & afflictum vinculo charitatis tibi coniunctum esse. Quapropter tuam pecuniam, scientiam, valetudinem, prosperitatem partire cum proximo tuo; & noli posteà quærere: *Quid faciendo vitam æternam possidebo?* Hoc enim fac, & viues.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Quis parabolæ sensus literalis.*
II. *Quis sensus parabolæ allegoricus.*
III. *Quis sensus tropologicus.* 1. Homo iste quiuis pauper est. 2. Est quiuis peccator. 3. Est Hæreticus.

THEMA.

Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Lucæ 10.

A.

BEati erant Apostoli, qui viderunt Christum; non inuideamus illis; beati & nos Christiani. Viderunt illi Christum in forma serui præsentem, prædicantem, miracula patrantem. Videmus illum & nos; præsentem in Eucharistia, quamuis in aliena, panis & vini, specie; prædicantem in Doctoribus suis: patrantem mira in Sacramentis & sæpe in Sanctis suis. Quare si beati Apostoli, qui viderunt hęc corporeis oculis: beatiores nos, qui cùm non videamus, credimus. Alia etiam ex parte beatiores nos Apostolis iure dici possumus. Primo quia videmus Ecclesiam firmatam supra petram, per annos 1600. firmiter constitisse & de hæresibus omnibus triumphasse, totoque orbe diffusam esse. Secundo, quia nunc videmus ordinem & decorem Ecclesiæ, velut aciei castrorum instructæ, longè splendidiorem. Tertio quia fidei lumen longè maius est hoc tempore; vtpote; tot libris & Concilijs explicatæ, tot miraculis firmatæ, tot modis inculcatæ, ita vt nunc pueri & puellæ norint, quæ olim multi reges & prophetæ non nouerunt. Exemplo nobis sit parabola hod. Euangelij, quam tempore Christi Domini paucissimi intellexerunt, nunc paucissimi ignorant; in quorum gratiam lumen aliquod lippientibus accendemus.

Quoad aliqua beatiores nos Apostolis.

B. I. *Quis parabolæ sensus literalis.*

Q. PRIMO. Quis sensus huius parabolæ literalis? Resp. præcipuum quidem Christi institutum esse, ostendere proximum non concludi intra gentem Iudaicam, sed vnumquemque hominum debere proximum cēseri; interim tamē data hac occasione, plura velle docere quā quęrebat Legisperitus.

Nam

Nam ad reprimendam Iudæorum elationem, qui de pietate ac religione gloriabantur, ita vt Samaritanos velut impios aspernarentur, notat illos in verâ pietate & proximi dilectione Samaritanis etiam inferiores esse.

Rursum quoniam Scribis maior erat cura intelligendi quàm custodiendi legem, ideò docet hac parabolâ non solũ quis censendus esset proximus, sed quomodo etiam diligendus. Vnde ad finem Euangelij hortatur hunc Scribam ad imitandum Samaritani exemplum: *Vade & tu fac similiter.*

1. Igitur vt hæc doceat, introducit hominem, quem Primo ait descendisse ab Hierusalem in Iericho, quòd ea via celeberrima esset; incidisse verò in latrones, quod is locus, qui interiacet inter vtramque ciuitatem, latronibus infestus & infamis fuerit ob frequentia latrocinia. Descendisse dicitur, quia Ierosolyma in editiore loco erat.

2. Secundo ait, Sacerdotem & Leuitam iuxta saucium pertransijsse (græcè, *ex aduerso præterijsse.* q. d. studio ab ipso deflexisse) vt notet Hebræorum primarios & pastores, quorum inprimis viscera commoueri super homine tam misero deberent; deinde vt insinuet parum Deo placuisse legalia Hebræorum sacrificia, qui dilectionis proximi & misericordiæ obliuiscerentur: adeoq; maiorem & solidiorem pietatem consistere in operibus charitatis, quàm in sacrificijs illis legalibus, de quibus Iudæi gloriabantur.

3. Tertio. Samaritanum quendam iter fecisse & viso eo misericordiâ motum appropiasse, vulneribus eius vinum & oleum infudisse, eaq; obligasse, pòst impositum iumento suo duxisse in stabulum, hoc est, commune diuersorium, (vt sonat vox græca, πανδοχεῖον) curamq; eius egisse, nec non datâ pecuniâ hospiti eum commendasse; vt de his tam multis charitatis operibus commendet Samaritanum, hominem alienigenam, Dei veri cognitione destitutum, Iudæis contemptum: omnia interim misericordiæ opera Iudæoq; adeoq; hosti, impendentẽ. Porrò vinũ & oleũ dicitur infudisse eius vulneribus, quasi ex præscripto medicinæ: vinũ ad abluendam, abstergendam & consolidandam plagam: oleum ad leniendam; doloremq; mitigandum.

4. Quarto. Interrogasse ait Legisperitum, quis illorum trium proximus fuisset misero; vt ostendat tantam esse veritatis vim, vt etiam ab improbis & illusoribus suffragium accipiat. Itaque respondet Legisperitus, Samaritanum fuisse miseri proximum, idq; approbat Dominus, non quòd velit negare Sacerdotem & Leuitam non fuisse eius proximos, sed quòd non gesserint se vt proximi eius; siquidem ope suâ eum destituerunt. Neque etiam vult dicere, illum tantùm pro nostro proximo habendum, qui nobis benefacit: sed omnem illum, qui ope nostrâ indiget, quicunque ille sit.

C. II. Q. SECVNDO. Quis est sensus parabolæ allegoricus? Respon. hanc parabolam describere statum hominis triplicem, Primo constituti in gratiâ & iustitiâ originali. Secundo lapsi in peccatum: Tertio reparati per Christum. Itaq; homo ille est Adam cum totâ suâ progenie, qui Primo à Dei gratiâ, velut à Ierusalem (quæ visionem pacis & fœlicissimum iustitiæ originalis statum, habitum in paradiso denotat) & ab illo sublimi innocentiæ culmine descendit in humilem & vilem peccati conditionem veluti in Iericho, quæ lunam significat, adeoq; stultitiam, iuxta id Eccl. c. 27. *Stultus vt luna mutatur*; nemo enim peccatore stultior. Amissâ igitur pace conscientiæ decidit in perturbationem & inquietudinem mentis: à summâ dignitate filiorum Dei descendit in exilium Ierichuntinum anathemati subiectum (quod de Iericho legimus Iosu. 6.

Quis sensus parabolæ allegoricus.

1.

2. Secundo. *Incidit in latrones*; qui sunt cacodæmones, dicti quasi laterones, quia à latere nobis adsunt insidiando semper: vel à latendo, quia transfigurant se in angelos lucis: qui in cœlo Deum gloriâ suâ spoliare conati sunt. Hi ergò primò *despoliauerunt eum*, non externis quidem, sed internis animæ vestibus, tunicâ fidei, fasciâ spei, interulâ charitatis, cingulo castitatis, inauribus obedientiæ, armillis bonorum operum, pallio patientiæ, togâ immortalitatis. Deinde *vulnerauerunt eum* ignorantiâ veri, imbecillitate ad bonum, pronitate ad malum, omnis deniq; generis peccatis, superbiâ in capite, impudentiâ in fronte, inuidentia in oculis, curiositate in auribus, maledicentiâ in ore, impatientiâ in humeris, tristitiâ in pectore, gulâ in ventre, libidine in renibus, pigritiâ in pedibus, auaritia in manibus, ita vt posset de eo dici: *A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas*, Isa. 1. Deniq; *abierunt semiuiuo relicto*, siue quia secundum corpus quidem viuus, secundum animam verò mortuus erat: siue quia liberum quidem arbitrium habebat, à peccatis tamen resurgere viribus proprijs non poterat: vel quia grauiter quidem vulneratus, nondum tamen omninò desperatus erat; vtpote à cœlesti medico suo tempore sanandus.

3. Tertio. Iuxta eum præterierunt Sacerdos & Leuita, Primo quia vetus Sacerdotium & lex nihil sanitatis afferre ei poterant; tametsi eum quidem viderunt, agnoscendo lapsum naturæ & infirmitatem hominis. Omnes enim descenderunt eadem viâ à statu naturæ integræ in statum naturæ lapsæ, à gratiâ in peccatum, saltem originale. Secundo quia Sacerdotes & Doctores veteris legis suis potiùs rebus & commodis studuerunt; quàm saluti aliorum.

4. Quarto. *Samaritanus quidam iter faciens venit secus eum.* Iste est Christus Dominus, Samaritanus, quia custos; qui de cœlesti quidem Ierosolymâ venit in hanc Iericho, mundum inquam peccatoribus plenum & à Deo anathematizatum; non tamen descendisse sed iter fecisse dicitur, quia longè alio modo & fine descendit, quàm Adam è paradiso in exilium. Venit enim saluum facere quod perierat. Visâ ergò miseriâ Adami, appropiauit ei induendo carnem humanam: infudit in eius vulnera oleum & vinum, hoc est, gratiam spiritûs sancti &

pretiosum sanguinem suum; seu etiam sacramenta, quæ fere oleo & vino conficiuntur. Alligauit vulnera eius, præscribendo legem nouam. Lex enim à ligando dicta, quia hominem constringit & alligat æquitati ac virtuti. Imposuit eum in iumentum suum, dum *ipse peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum*, 1. Pet. 2. ac de suo dependit, luens in corpore suo, quod nos commerueramus: vel cùm nos membra sua effecit suorumque meritorum & mystici corporis participes. Discedens demum & in cœlum reuersurus duxit eum in stabulum, hoc est, Ecclesiæ diuersorium & commendauit stabulario seu hospiti, Petro & cuiuis summo Pontifici velut Ecclesiæ gubernatori, curamq; eius egit, præsens quidem vsq; ad diem ascensionis suæ, absens verò vsq; ad consummationem sæculi. Duos denarios dedit stabulario, cùm Petro eiusq; successoribus dedit potestatem ligandi & soluendi: vel intelligentiam noui ac veteris testamenti: vel Dei verbum & Sacramentum: vel duo illa præcepta, dilectionis Dei & proximi. Monuit stabularium vt curam eius haberet, cùm dixit Petro post resurrectionem: *Pasce oues meas*, Ioan. vlt. daturus ei largam mercedem, si de suo studio & labore aliquid ei impenderet, in die retributionis & reuersionis Christi ad iudicium. Cùm enim stabularius & quilibet operarius bonus dicere ei poterit: Domine duos denarios tradidisti mihi, ecce alios duos supererogaui; audiet à Domino: *Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui.*

D. III. *Quis sensus tropologicus.*

Q. TERTIO. Quis est sensus tropologicus seu moralis? Resp. Primo. Homo iste quiuis pauper est, humilis, abiectus, infirmus & quicunque indiget alterius ope. Hic ergo Primo dicitur *homo quidam*, quia solus & derelictus peregrinatus est. Diuites cùm in morbum aliamque calamitatem incidunt, habent medicos, consolatores, opitulatores, mariones, qui eis tristitiam eximunt, doloremq; mitigant; pauper neminem habet.

1. Homo iste quiuis pauper est.

2. Secundo. *Descendit ab Ierusalem in Iericho*, à diuitijs in paupertatem, à fœlicitate in calamitatem & volubilem lunæ seu fortunæ mutationem: in paupertate & angustia, in mensâ vacuâ, in lecto ligneo vel straminco voluitur ac reuoluitur. Vt enim pondera horologij semper agitant rotas: ita pauperis necessitas semper illum vrget, agit & circumagit vt panem sibi & liberis quærat, quietem nullam concedit. Deniq; pauperes semper descendunt, diuites ascendunt: isti ad honores & pinguia officia promouentur, illi deprimuntur.

3. Tertio. *Incidit in latrones.* Et quid latronibus cum paupere? Nónne *cantabit vacuus coram latrone viator?* Non sanè, sed incidit in auaros & rapaces, qui etiam pauperem eius supellectilem accidunt, vsuris eum opprimunt, litibus exhauriunt, mulctis & exactionibus penitus exossant, iuxta id Eccles. 23. *Venatio leonis, onager in eremo: sic & pascua diuitum sunt pauperes.* Huiusmodi sunt iudices iniqui, Aduocati Deum non timentes, executores reprobi, mercatores auri, opifices insatiabiles, &c. Omnes vrbes, omnes plateæ plenæ sunt his latronibus.

4. Quarto. Spoliatur & vulneratur. Spoliatur; quia eleemosynis non fouetur, vel etiam positiuè, vt diximus, bonis suis expoliatur, iuxta id Isa. 3. *Populum meum exactores sui spoliauerunt.* Et Iob. 23. *Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore*, &c. Sauciatur; dum verberibus sæpe præter fas cæditur, vel in carcerem mittitur, vel in graues angustias conijcitur, vel ad lachrymas adigitur, vel conuitijs & contumelijs afficitur. Nónne plaga est, mittere pauperem in vincula, quòd syluam nobilis transiens, leporem vnum vel perdicem cepit?

5. Quinto. Relinquitur semiuiuus. Si pauperum oppressores saltem aliquando pœnitentiâ ducerentur ob admissam in pauperes iniuriam, solatium aliquod oppressis afferrent; at hoc minimè faciunt, sed discedunt sine omni facti pœnitentia aut memoriâ, nec quidquam curant quidnam egerint; semiuiuum verò relinquunt, dum ei dimidium substantiæ tollunt, v.g. boues quibus araturus & vitam pauper sustentaturus est: vel dum in carcere eum detinent, ne laborare queat. Vita enim sartoris est acus, vita fabri ferrarij malleus. Si cùm liber est, nō potest soluere; quomodo soluet in carcere? *Panis egentium, vita pauperis est*, inquit Eccl. 34. *qui defraudat illum, homo sanguinis est.*

6. Sexto. Negligitur à Sacerdote & Leuita; quia etiam qui maximè addicti esse deberent operibus charitatis, vti opulenti clerici, diuites Episcopi, pinguia monasteria, opem pauperibus sæpe non afferunt, sed vel in equos nitidos ac sumptuosos, in canes venaticos, in scurras & mimos, in ludos & conuiuia vestiumque apparatum sua luridè exponunt: vel per auaritiam omnia recondunt, de quibus dicitur Isa. 56. *Ipsi pastores ignorârunt intelligentiam, omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisq; ad auaritiam suam.* Non hic illorum finis, ad quem tendere debent: non pecunia inquam, sed anima proximi curanda: *Spiritualis omnis præfecturæ finis est, priuatâ vtilitate neglectâ commodis aliorum inseruire*, inquit D. Greg. Nazianzenus apol. 1.

7. Septimo. Colligitur tandem à Samaritano, homine ignoto & gentili, ducitur in hospitium, commendatur hospiti, curatur; quia sæpe rudes & plebeij magis addicti sunt operibus misericordiæ, quàm religiosi, sacerdotes, & eruditi, veluti Centurio Euangelicus, & alter in Actis Apostolorum cap. 10. qui per opera charitatis ad fidem peruenerunt; vt ita impleatur Christi verbum Matth. 21. *Publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei.* Et Matth. 8. *Multi ab oriente & occidente venient & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.* Non excusauit se Samaritanus iste à charitatis opere, quòd saucius esset alienigena: quòd à Sacerdote & Leuita gentis suæ esset derelictus, quòd nihil opis à se petierit: quòd parum spei

esset

esset de salute semimortui recuperandâ: quòd in suspicionem posset venire; nec egit aliorum iudicem, damnans eos qui visum præterierunt; sed tanquam bonus & prudens negotiator inuentum thesaurum, alijs ignotum, sibi mox assumpsit, eoque cœlum mercatus est.

2. Est quiuis peccator.

Secundo. Homo iste quilibet peccator est. Hic enim Primo descendit ab Ierusalem in Iericho, cum è statu gratiæ & cœlestis municipatûs decidit in statum peccati, cuius typus est Iericho anathemate percussa, Iosu. 6. Vno verbo, descendit è cœlo ad infernum, quia è libro vitæ deletur & libro mortis inscribitur.

1.

2. Secundo. Incidit in latrones, dæmones videlicet, quorum seruituti subijcitur, & nisi Dei gratiâ præuentus è seruitute illâ eripiatur, in eorum manibus æternâ morte plectitur. Illi ergò inprimis despoliant eum virtutibus & virtutum præsidijs, verbo Dei, libris pijs, socijs & superioribus bonis, studio orationis, &c. post ea infligunt ei varia & lethalia vulnera; (*neque enim facile est illis*, inquit Titus Bostrenus, *lethalia vulnera prius alicui inferre, quàm virtutum præsidijs & munimentis ipsum despoliarint: at vbi primum virtutum arma abstulerunt, statim citra intermissionem cædunt & sæuiunt;*) nec non de peccato in peccatum, à leuioribus ad grauiora impellunt; tum ita miserè affectum, semiuiuum relinquunt, viuentem, inquam, corpore quidem, sed mortuum secundum animam. Abeunt verò, quia breuis & fugitiua est peccati voluptas.

3. Tertio. Videtur quidem a Sacerdote & Leuitâ, sed non adiuuatur; quia redargui quidem à concionatoribus de peccatis, & inspici a confessarijs suis in tribunali pœnitentiæ potest: iuuari tamen absq; cœlestis Samaritani (Christi) cooperante manu non potest. Aures corporis aperire concionator solet: aures cordis Deus, vt verbum Dei animum penetret in eo operetur. Confessarius pœnitentem in peccatorum suorum cognitionem ducere potest, contritionem verò de peccatis dare ipsi non potest. Itaque soli Dei gratiæ, vt potiori causæ, tribuenda est hominis conuersio. Christus animarum custos ad eum appropinquare suâ gratiâ debet eiusq; cor immutare.

4. Quarto. Samaritanus infundit illi oleum misericordiæ suæ, condonans ei peccata: sed & vinum iustitiæ, requirens ab eo pœnitentiam, hoc est, dolorem de peccatis, propositum emendationis & opera quædam satisfactionis; vel, vt ait S. Ambrosius, *fouet vulnera vt oleo, remissione peccati: compungit vt vino, denuntiatione iudicij.* Sic ergò tollit eum in iumentum suum, dum participem facit meritorum suorum, & passionis, in quâ suscepit in se peccata nostra. Vel euehit eum in iumentum gratiæ suæ, vt suauiter deinceps equitet. Ad extremum commendat illum stabulario seu hospiti, confessario inquam seu patri spirituali, qui ipsius curam agat & salutaribus pœnitentiæ operibus reliquias & cicatrices vulnerum sanet, v. g. oratione eius superbiam ieiunio & castigatione corporis libidinem, eleemosynis auaritiam & iniustitiam, &c. Tametsi enim peccata in confessione dimittuntur, vitia tamen ipsa non statim exscinduntur: diætâ quadam opus est, donec perfecta sanitas sequatur.

3. Est hæreticus.

Tertio. Homo iste hæreticum designat. Nam Primo is per contumaciam descendit ab Ierusalem in Iericho, hoc est, ab Ecclesia Christi verâ, in quâ veram pacem videre est, in Synagogam satanæ seu hæresin, quæ lunæ instar mutabilis & instabilis est tandemque omnino obscuratur. Ecclesia comparatur in scripturâ Soli & *luna perfecta in æternum*, ob stabilitatem: hæresis est deficiens & imperfecta luna.

1.

2. Secundo. Incidit in latrones, falsos inquam prophetas & hæresum præcones, qui vel ab ipso Christo vocantur fures & latrones, Ioan. 10. quia non missi à Deo & legitimâ potestate, veniunt perdere ac mactare animas. Hi ergò varijs errorum & falsorum dogmatum vulneribus miserè eum conficiunt; nunc vulnus Lutheranum, nunc Caluinianũ, nunc Anabaptisticum, nunc Schvvenckfeldianum ei infligunt: atque ita seminecem relinquunt, quia fide destitutum adeoque vitâ gratiæ.

3. Tertio. Præteritur à Sacerdote & Leuita; quia vel incuriâ Episcoporum & Parochorum, vel iusto Dei iudicio negligitur ab ijs, qui reducere eum ad Ecclesiam possent, Ecclesiæ Doctoribus & Concionatoribus. Fit tamen subinde etiam vt mittat illi Deus Samaritanum aliquem, bonum inquã ouium custodem, qui zelo & commiseratione motus salutati eius inuigilet: perditam ouem requirat; oleum & vinum, hoc est, promissionem misericordiæ & comminationem iræ diuinæ in vulnera eius infundat: iumento gratiæ impositum ad Ecclesiæ diuersorium reducat, ab omni omnino plagâ curandum. Ecclesia enim Catholica stabulum illud est, de quo loquitur hodierna parabola, seu diuersorium commune; tum quia omnium nationum commune receptaculum per vniuersum orbem; tum quia supremum quendam stabularium seu patremfamilias habet, Summum Pontificem; tum quia stabulario illi duo denarij dati, ligandi & absoluendi potestas: rursum duo testamenta, integra & inuiolata cum vero & sano intellectu; tum quia suum symbolum seu visibilem notam, vnde agnosci queat, habet habuitq; omnibus sęculis, vt passim reperiri & agnosci posset ab ijs, qui se ei adiungere volebant; agnosci inquam, quòd sit vera Christi Ecclesia, quod demonstrat fidei symbolum Apostolicum, in quo depingitur his vocabulis: *Vna, Sancta, Catholica & Apostolica Ecclesia*; alibi expositis. In hoc diuersorio (non in alio) reperitur vera animarum medicina, vera inquam sacramenta: hîc selectissimæ & sanissimæ apponuntur epulæ, Venerabilis Eucharistia & doctrina Euangelica: hîc inuenitur animarum requies, ad quam dignetur Deus reducere omnes quotquot ab hoc diuersorio aberrant.

DOMINICA XIII. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 17.

IN illo tempore: Cùm iret IESVS in Ierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi: qui steterunt à longe, & leuauerunt vocem, dicentes: IESV præceptor miserere nostri. Quos vt vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt. Vnus autem ex illis, vt vidit, quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes eius: gratias agens. Et hic erat Samaritanus. Respondens autem IESVS, dixit: Nónne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt? Non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te saluum fecit.

CONCIONES.

CONCIO I.

GRATITVDINIS ET INGRATITUDINIS varij gradus.

I. *Agnoscendum beneficium*: Delinquunt hic. 1. Qui putant sibi debitum, 2. Qui alteri non auctori adscribunt, 3. Qui obliuiscuntur, 4. Qui repudiant.

II. *Laudandum beneficium & gratiæ agendæ*: Peccant hic. 1. Qui beneficium dissimulant, 2. Qui extenuant & plura semper petunt, 3. Qui spernunt.

III. *Compensandum beneficium.* Peccant hic. 1. Qui nihil rependunt, 2. Qui parum nimis rependunt, 3. Qui mala rependunt.

THEMA.

Nónne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt? Luc. 17.

MAgnum dedecus Iudæorum, qui cùm maiora à Deo acceperint beneficia, magis intellexerint legem & voluntatem Dei, plures habuerint promissiones, plura miracula, &c. nihilominus tamen in virtutum studio à Gentilibus sæpius sunt superati. Ecce enim ante octiduum (iuxta Domini parabolam) Sacerdos & leuita pertranseunt vulneratum: Samaritanus verò Gentilis eum subleuat & curat. Pfui dedecus Iudæorum! In hodierno Euangelio nouem leprosi Israëlitæ à Domino mundati, non redeunt, vt gratias agant: Vnicus Samaritanus redit, agitq; gratias. Pfui iterum dedecus Iudæorum; vt meritò dixerit Dominus Luc. 11. *Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam.* Vtinam verò, Auditores, hoc ipsum non dicendum sit de multis Christianis. Certè hoc tempore plerique omnes à

Deo magnis affecti sumus beneficijs, dum horrea nostra impleuimus, & pro sequente anno victũ nobis collegimus; sed quis est, qui ad Deum redeat, beneficium agnoscendo? gratias agendo? Omnes saturati sunt: sed vix vnus est è decem, qui ad Deum redeat cum gratiarum actione. Nouem ergò vbi sunt? nimirum in obliuione, in ingratitudine sunt. Ingens est & hoc Christianorum dedecus, & confundunt nos Gentiles, qui pro & de perceptis frugibus sacrificabant Dijs suis, donaque offerebant, vti Herculi Romani, apud Ciceronem lib. 2. Offic. Arabes Deo Sabi, apud Plin. lib. 2. c. 14. Æthiopes Ioui, apud eundem lib. 11. c. 19. Quid si isti in iudicio surgant, & accusent nos? Hoc igitur ne contingat nobis, eamus ad virtutum scholam, & pro hodiernâ lectione discamus gratitudinem.

B. D. Thomas 2. 2. q. 106. a. 2. tres gradus ponit gratitudinis, totidemque ingratitudinis. Primus, *quòd homo acceptum beneficium recognoscat: Secundus est, quòd laudet, & gratias agat: Tertius est, quòd retribuat pro loco & tempore secundum suam facultatem. Sed quia quod est vltimum in generatione, est primum in resolutione, ideò primus ingratitudinis gradus est, vt homo beneficium non retribuat: Secundus est, vt dissimulet, quasi non demonstrans se beneficium accepisse; Tertius & grauissimus est, quod non recognoscat siue per obliuionem siue quocunque alio modo. Et quia in affirmatione opposita intelligitur negatio, ideò ad primum ingratitudinis gradum pertinet, quòd aliquis retribuat mala pro bonis: ad secundum, quòd beneficium vituperet: ad tertium, quòd beneficium quasi maleficium reputet.* Ita S. Thomas, ex quo discimus tres in hac scholâ classes esse.

I. *Agnoscẽdum beneficium.*

IN PRIMA agnoscendum est beneficium, quod cùm omnium minimo constet, & maximè secundùm naturam sit, maximè etiam necessarium est; ideoque grauissimum ingratitudinis peccatum, vt audiuimus ex D. Thoma, beneficium non agnoscere; siquidem *officia etiam feræ sentiunt*, inquit Seneca l. 1. de benef. c. 3. *nec vllum tam immansuetum animal est, quod non cura mitiget, & in amorem sui vertat.*

Delinquũt hic. I. Qui putant sibi debitum.

Hac in re delinquunt primò, qui beneficiũ putant sibi debitum, vti ferè sentiunt, qui à consanguineis accipiunt beneficia, ideoque communiter parum grati sunt, vti filij parentibus, fratres fratribus. Quales etiam Hebræi in deserto, qui omnia postulabant cum murmure, quasi debita, manna, aquam, carnes; dicebantque: *Estné Dominus in nobis, an non?* q. d. si habemus Deum in nobis, quare non prouidet nobis panem & aquam? Ad horum numerum referendos arbitror nouem hos leprosos. Cùm enim Israëlitæ essent, quemadmodũ & Christus, non redeunt ad ipsum, néc agnoscunt beneficium. At verò Samaritanus, quia alienigena erat, & tanto se beneficio indignum reputabat, rediјt, gratias agens. Vnde S. Bernardus ser. contra ingratitud. *Fælix*, inquit, *Samaritanus ille, qui cognouit se nihil habere, quod nõ accepisset; idcircò seruauit depositum, & cum gratiarum actione ad Dominum est reuersus.* Et mox: *Fælix proinde qui se alienigenam reputans, etiam pro quibusque minimis beneficijs non minimas refert grates: gratuitum esse non dubitans, neque dissimulans, quod alieno impenditur & ignoto.* Dicat igitur quisque, cùm accipit à Deo beneficium: *Aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei*, Ps. 38. quò discat agnoscere Dei dona, eique gratior esse.

2. Qui alteri, nõ auctori, adscribunt.

Secundò, qui beneficia non auctori, sed alteri causæ falsò adscribunt, vel sibi ipsis & propriæ virtuti aut industriæ. Prioris generis sunt Athei, qui nulla Deo adscribunt bona, sed naturæ; quasi verò aliud sit natura, quàm Deus vt causa creaturarum. *Non intelligis*, inquit Seneca l. 4. de benef. cap. 5. *te cùm hæc dicis, mutare nomen Deo? Quid enim aliud est natura quàm Deus & diuina ratio toti mundo inserta?* Tales & Hebræi illi qui magnalia Dei adscribebant aureo vitulo, dicentes: *Hi sunt Dij tui, qui te eduxerunt de terrâ Ægypti*, Exod. 32. Quibus verbis irritatus Deus ad Moysen aiebat: *Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos.* Illos imitantur, qui suam è periculis aut morbis ereptionem Magicis adscribunt artibus vanisque obseruantijs. Mirum certè non foret, si Deus homines tales omni ope destitueret; nam, vt ait Clemens l. 3. recognit. *Tale est hoc, quale si quis æger ad medelam sui medicum pariter & venenarios inuitet, cùm illi nocere quidem possint: verus autem medicus venenis illorum recuset sua medicamenta miscere, ne aut pernicies bono aut sanitas nocentibus adscribatur.*

Posterioris erant illi, qui dicebant: *Manus nostra excelsa & non Dominus fecit hæc omnia*, Deut. 32. Cuiusmodi sunt, qui honores conquisitos, diuitias comparatas suæ adscribunt virtuti & solertiæ. Vinitores & agricolæ, qui cum vberem vindemiam & messem sortiuntur, dicunt se diligenter coluisse vineas & agros; cùm verò modicum vini & frugum colligunt; Deum in rationes vocant: dulce vinum sibi, acetosum Deo adscribunt. Neque hinc procul absunt, qui laudati à doctrinâ, formâ, opibus, actu præclaro & similibus, in ea laude conquiescunt, nec in Deum referunt velut in causam præcipuam; sed tacitè sibi ipsi tribuunt. Qua re quàm offendatur Deus, ex eo liquet, quòd eiusmodi dona in pœnam sæpe reuocet, vti factum illi Episcopo, qui amputatâ ab hæreticis linguâ rectè loquebatur, sed cùm inde superbiret, eo dono est priuatus: apud Sigebertum ad annum 530. Sic cornicula in apologo: alienis adornata plumis, cùm inde extolleretur, deplumata est, auibus suas pennas repetentibus. *Qui de acceptis extollitur, cuncta, quæ acceperat, amittit*, inquit D. Greg. l. 9. moral. c. 1.

3. Qui obliuiscuntur.

Tertiò, qui beneficia obliuioni (non naturali, quæ culpa caret, cùm non sit in nostra potestate: sed morali & voluntariè) tradunt. Licet enim beneficiũ ex se amabile sit, non placet tamen omnibus propter obligationis onus, cui obnoxium facit accipientem; ideoque sæpè post tergum abijcitur, & studiosa

studiosa obliuione sepelitur. Huc referendi videntur nouē hi leprosi. Alij enim qui curationis beneficium à Christo acceperunt, si non statim gratias egerunt, postea egerunt, vbi obuium habuerunt, vti cæcus ille natus, Ioan. 9. & æger ille ad piscinam iacens, Ioan. 5. at isti nouem leprosi nec postea quidem gratias egerunt; vnde accepti beneficij videntur esse obliti; proinde iure merito grauissimè culpandi. Nam *ingratus*, ait Seneca l.3. de benef. cap. 1. *qui beneficium se negat accepisse, quod accepit: ingratus, inquam, qui dissimulat: rursum ingratus, qui non reddit: at omniū ingratissimus, qui oblitus est.* Ab hoc enim nihil amplius speratur gratitudinis, cū beneficia apud eū mortua sint, & quasi iam sepulta. Vnde qui tali beneficium confert, *cadauer pretioso oblinit vnguento*, ait Maximus Monachus ser. 8. Certè pincerna Pharaonis cūm succedentibus prosperis oblitus esset Iosephi vatis sui, peccati se redarguit atq; accusat, vbi eius memoriam resumpsit: *Confiteor peccatum meum*, inquit; quòd videlicet oblitus mei benefactoris non locutus sim Pharaoni pro ipsius liberatione, Gen. 41. Homo ergò gentilis reum se peccati asserit ob beneficij obliuionem; quid faciat Christianus?

4. Qui repudiant.

Quartò, & omnium grauissimè, qui beneficium repudiant, vel contemnunt, habentque pro maleficio. Tales fuēre Iudæi illi, qui Euangelium repudiarunt, ideoque à Paulo & Barnaba audierunt: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes*, Act. 13. Verbū enim salutis reputabant verbum perditionis, Euangelium cacāgelium; ideoque id repellebant vnà cum Apostolis. Proximè ad hos accedunt, qui morbos, castigationesque à Deo sibi immissas, salutares quoque admonitiones ac correctiones piorum virorum, tanquam sibi noxias atque hostiles habent, quasi eorū pernicies, non salus quæratur. Eò pertinet etiam, quod scribunt Zonaras & Cedrenus apud Baron. anno 869. de Basilio Imp. qui cùm in venatione à cerui cornibus per zonam arreptus sublimis ferretur, quidā id videns ense cingulū dissecuit, vt Imperatorē liberaret. Imperator hoc sinistrè interpretatus, præclarā ei mercedē reddidit, capitis truncationē, speciosā, causā quæsita quòd contra Regē gladiū strinxisset; Ingratus Imperator superuixit quidem, sed non diu, ob euersa intestina. Mira ingratitudo, sed non rara. Sæpe enim contingit, vt vir bonus & spiritualis sua correctione eripiat peccantē, vel certè peccaturum è laqueis diaboli, quib. iam iam indutus erat. Correctio illa paterna gladius videtur, vitam peccatoris petens, cùm potius funem abscindat, quo miser illaqueatus à dæmone trahitur ad interitum. Sanè huiusmodi ceruus fuit Sedecias pseudopropheta, qui falso vaticinio corripuerat, & quasi in altum extulerat Regem Achab, suadendo ei bellum iniquum, & periculo plenum. Fecit enim sibi cornua ferrea & bouis instar apparuit coram Rege, & dixit: *His ventilabis Syriam, donec deleas eā.* At Michæas Dei Propheta dum Sedeciam illū imposturæ arguit, regémque periculi admonet, atque ab iniusto bello auertere satagit, ecce ab ingrato rege mittitur in carcerem, sustentandus pane tribulationis & aqua angustiæ, 3. Reg. 22.

C. II. *Laudandum beneficium & gratiæ agendæ.*

In SECVNDA gratitudinis classe laudandum est beneficium & gratiæ agendæ. Est enim hæc laus & gratiarū actio qualiscunq; merces benefactori debita; vt vel ipsæ docent auiculæ, quæ *surgente & occidente die*, inquit D. Ambr. l. 4. Exam. c. 12. *suos cantus instaurare consuêrunt: vt decursi vel adoriendi tēporis laudes suo referant creatori.* Vidit etiam gentilitas solo naturæ lumine æquum esse, vt benefactori gratiæ saltem agantur. Ita enim Seneca l. 3. de benef. c. 1. *Non referre beneficijs gratiam, & est turpe & apud omnes habetur.*

Peccant hic. 1. Qui beneficiū dissimulant.

Contra hoc præceptum peccant primò, qui beneficium dissimulant, dum nec beneficium nec benefactorē laudibus vehunt, neque gratias agūt. Deliquerunt in hoc leprosi isti, qui non redierunt ad medicum suum, vt darent gloriam Deo. Ecclesiastes c. 1. ait: *Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.* Hunc in modum beneficia, quæ à Deo accepta sunt, ad eundem per gratiarum actionē referenda sunt, vt exponit S. Bern. ser. 13. in Cant. *Si copia*, inquit, *aquarū secretis subterraneisq; recursibus incessanter æquora repetūt, vt inde rursus ad visus vsusq; nostros iugi & infatigabili erumpant obsequio; cur non etiā spirituales riui, vt arua mentium rigare non desinant, proprio fonti sine fraude & sine intermissione reddantur? Ad locum vnde exeunt, reuertantur flumina gratiarū, vt iterum fluant.* Sic Bern. Ergò sicut non reuertentur ad nos flumina, si non fuerint reuersa ad mare veluti ad fontem suum: ita definet beneficiorū fluxus, si defierit gratiarum refluxus. Videre id erat in Ionâ, qui lætatus quidē fuit, cùm hedera super caput eius creuisset, & vmbrā ei præbuisset, non legitur tamen ob tā miraculosum beneficium gratias egisse; ideoq; mox sub diluculū præparauit Deus vermē, mirū & miraculosum, qui repentè erosit atque arefecit hederam, sicq; miserū Ionam æstuanti exposuit Soli, Ion. 4. Extraordinarium beneficiū extraordinarius absumpsit vermis, typus ingratitudinis. Nimirū *præsentib. bonis perfruentes*, inquit D. Basilius hom. 5. in Iulittam, *cùm nullā rependamus largitori gratiarum actionem, vt sensum aliquē percipiamus ex iactura rei, necesse est, vt eā spoliemur. Vt enim oculi, quod iusto propiùs admotum est, nō vident; sed opus habent moderata quadā distantia: itidē animos minùs gratos videmus sensu attingi prærepta gratia, dum priuatos se intelligunt prærogatiuæ bonorū.* Econtra verò qui pro acceptis donis gratias egerint, sentient perennem beneficiorum fluxum. Vt enim dixit Chrys. ho. in Matth. 26. *Optima beneficiorum custos est memoria beneficiorum & perpetua gratiarū confessio.* Flumina ad mare, vnde exierant, reuertentia fuerunt Apostoli, quando *reuersi sunt cū gaudio, dicentes: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo.* Luc. 10. Siquidē his verbis extol-

lunt

funt beneficium sibi collatum, ac proinde gratias agunt, vt aduertit D. Hiero. & Theophylact. in c. 7. Marci, idcircò posteà pluribus cumulati sunt donis. Viderint ergò ingrati quàm accusentur vel ab ipso mari, iuxta id Isa. 23. *Erubesce Sidon*, ait mare.

2. Qui extenuant & plura semper petunt.

Secundò. Qui beneficium extenuant, pluraque semper ac maiora postulant, prioribus non cōtenti, vti Athenienses illi, qui, vt refert Plut. in apopht. cū bello capti à Philippo Rege Macedoniæ, omnes dimissi gratis essent, deinde primùm vestes & stragulas à Macedonibus reposcebant, eosq; propterea in ius vocabant. Quod audiens Philippus, risit, inquiēs: *Quid? arbitrantur Athenienses se à nobis in talorum ludo victos esse?* His non absimilis Senator ille Rom. fuit, charus Augusto Imp. qui cùm æs alienum ab eo cōtractum non rogatus dissoluisset, numerassetque creditoribus; Senator re cognitâ, pro gratiarū actione scripsit Imperatori: *Mihi nihil?* Expostulans cum ipso, quòd sibi nil numerasset, qui numerasset omnibus creditoribus. Stob. His adnumero ingratos illos Hebræos, qui noua semper beneficia cum murmure exigebant. Ita enim Ps. 77. dicunt: *Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto; Quoniā percussit petram, & fluxerunt aquæ; nunquid & panē poterit dare?* Certè potuit dare, ac dedit. Sed his non contenti petierunt etiam carnes. Dedit & has Deus, sed in perniciem eorum. Nam *adhuc esca eorū erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.* Ita nimirū ingrati cùm plura à Deo accipiunt beneficia, in suā perniciem accipiunt. Sanè etiam hi nouē leprosi post sanationē magis leprosi facti sunt in animâ (vitio ingratitudinis) quàm priùs fuerint in corpore: quin & periculosiùs; quia ob externam lepram erubuere, & ad medicum cucurrere: ob vlcus ingratitudinis nihil erubuere, nec medicum quæsiere.

3. Qui spernunt.

Tertiò. Qui beneficium etiam spernunt vel vituperant, quemadmodum impius ille Caluinus, qui l. 3. Instit. c. 4. §. 29. scribere ausus est: *Quid, quæso, nobis præstitisset Christus, si adhuc pro peccatis pœna temporalis exigeretur?* Quasi verò non sit multum & maximum ab æternis pœnis liberari, Deo reconciliari & cœli hæredem fieri. Hunc imitantur improbi aliqui filij, qui satis amplam hæreditatem, à parentibus sibi relictam cauillantur & pro nihilo habent: quin & bonam educationem ac virtutū monita sibi ab ipsis tradita derident ac contemnunt.

D. III. Compensandum beneficiū.

In TERTIA classe compensandum est beneficiū secundum cuiusque facultatem. Suprema ista classis est, non tam strictè obligans, ac priores duæ: rationi tamen & ipsi naturæ admodum conformis. Nam & bruta animalia compensasse mutuis vicibus beneficia alibi ostendimus; & ne longè abeamus *canibus insitum est naturâ quadam*, inquit D. Ambr. l. 6. Hexam. c. 4. *referre gratiam & solicitas excubias pro dominorum salute prætendere.* Et li. 1. Offic. c. 31. *Humanitatis exempla ipsa terra suggerit: spontaneos fructus ministrat, quos non seueris: multiplicatum quoque reddit, quod acceperit.* Delinquunt igitur hic

Peccant hic. 1. Quo nihil rependunt.

Primo qui nihil omninò beneficij, cùm possunt, pro beneficio rependunt, quemadmodum & ignis, qui insatiabili ingluuie omnia sibi apposita deuorat, nihil verò redonat. Quod in aërem iactas, ilicò ad te redit: quod in aquam mittis vel aqua ipsa abripit, alteri saltem aduehitur: quod in terram condis, vel multiplicatum tibi resurgit, vel certè securum ac reconditum manet; at quod in ignem iactas, omninò perdidisti, nihil ab eo recipies. Quam ob causam putat Rupertus in primâ rerum creatione nullam ignis mentionem factam.

2. Qui parum nimis rependūt.

Secundo qui nimis parum rependunt, cùm plus possint ac debeant. Hic impegit Salomon qui regi Hirā pro viginti annorū operis & sumptibus, auro & lignis abiegnis cedrinisq; liberalissimè impensis in templi structuram, viginti solum oppida eaque vilia dedit in terrâ Galilææ, quam vbi vidit Hiram, ait Salomoni: *Hecine sunt ciuitates, quas dedisti mihi frater?* appellauitque eas terram *Chabul*, hoc est, *vilem & inutilem*, iuxta Rab. Salomonem, *lutosam*, iuxta Rab. Nathman, *arenosam*, 3. Reg. 9. Nimis etiam parum rependit suo seruatori Alphonsus Rex Secūdus Neapolitanus, qui è nauiculâ in mare prolapsus, operâ cuiusdam remigis cùm esset liberatus, non plus ei meriti gratiâ, quam duodecim vncias (16. florenos nostros) quotannis dum viueret, pendendas ex ærario statuit. Satis quidem hoc remigi, sed perparum regi, tale præsertim ob meritū fuit. Refert P. Chauass. l. 4. de prud. c. 4.

3. Qui mala rependunt.

Tertio qui mala pro bonis rependunt; qui est supremus ingratitudinis gradus, graui supplicio dignus, iuxta id Prou. 17. *Qui reddit malum pro bonis, non recedet malum de domo eius.* Eccui verò similes dicam tales homines? similes sunt hederæ, vt ait Plut. in moral. quia sicut hedera arbores, quibus adhæret (harum enim ope, cùm ex se nequeat stare & in altum surgere debet) corrumpit ac destruit: ita ingrati illi, suos benefactores qui pessundant. Similes sunt mulis, qui vbi lacte materno saturati sunt, calcibus petunt matrem; vti Plato de Aristotele discipulo suo dicebat; siquidē Aristoteles à Platone optimis quibusque artibus informatus, scholam contra Platonem aperuit & in Peripato cum discipulis suis aduersus eum pugnauit, Platonis perpetuus aduersarius esse cupiens. Ælian. l. 4. de var. hist. Potest hoc ipsum Deus dicere quamplurimis, qui ab eo varijs dotati bonis contra eum pugnant; vt qui diuitijs abutuntur ad luxum & superbiam: potentiâ ad oppressionem pauperum: corporis robore ad latrocinia, rapinas, cædes: formæ pulchritudine ad libidinem: ingenio ad concinnandos dolos, eludendam iustitiam: linguâ ad blasphemandum, &c. His omnibus ait Deus per Isaiam cap. 1. *Audite cœli & auribus percipe terra*: (quasi rem videlicet stupendam & inauditam) *Filios enutriui & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me.* Vult dicere: abiecerunt & demum crucifixerunt me, vt ait Zeno. Veron. serm. 1. de Isa. Sanè tanta est hæc ingratitudo, vt ad eam redarguendam aperire Deus os asinæ voluerit, Num. 22. Sic enim illa ad herum suum Balaam ait: Quid

Quid feci tibi? cur percutis me? ecce iam tertio? nonnè animal tuum sum, cui semper sedere consueuisti vsque in præsentem diem? Iumenta quodammodò tuâ, ô homo, sunt serui & ancillæ tuæ, subditi & operarij tui. His si ingratus fueris & pro ipsorum operis, cēsibus, laboribus nil aliud rependeris nisi verbera & conuitia, vide ne aliquando te redarguant in iudicio, cùm ingredieris angustias duarum maceriarū, hoc est, discrimen salutis & damnationis æternæ. Tametsi enim in hac vitâ tacent, quia pro iumentis habentur nec mutire audent, veniet tamen tēpus quo aperiet Deus os illorum, vt redarguant ingratos heros.

Itaque Auditores, demus operam vt imitemur Samaritanum illum leprosum, à Domino commēdatum, non imitemur nouem ingratos, ne aliquando in iudicio surgant Ethnici & accusent nos: imò ne loquantur asini & redarguant nos. Arguit certè Samaritanus, qui gentilis licet, per omnes illas classes strenuum se exhibuit. In Prima, dum exultans magnificauit Deum ac proinde agnouit beneficiū. In Secunda dum gratias egit, magna voce benefactorem suum prædicans. In Tertia dum procidens in faciem, diuinum ei honorem impendit, adeoque Deo gloriam dedit.

CONCIO II.

QVIBVSNAM PRÆ CÆTERIS grati esse debeamus.

I. *Deo.*
II. *Christo.*
III. *Deiparæ.*
IV. *Angelo custodi.*
V. *Magistratui.*
VI. *Parentibus.*
VII. *Præceptoribus.*
VIII. *Dominis.*
IX. *Seruis bonis.*

THEMA.

Nonne decem mundati sunt? & nouem vbi sunt? Luc. 17.

A. SCribit Aristoteles l. 5. Eth. c. 5. templa Gratiarum in vrbium medio condi solita fuisse, vt beneficiorum inter homines reciprocatio excitaretur & conseruaretur; siquidem per hanc ciuitates conseruentur. Fecerunt hoc Gentiles, rectè & laudabiliter, quia vbi cessat retributio & gratitudo, ibi cessat actus dandi & beneficentia. Vbi ista cessant, pereunt mutua obsequia, pereunt commercia, pereunt ciuitates. Iam si hoc Gentiles, quid faciemus nos Christiani? Simile etiam templum in medio vrbis nostræ statuemus, non quidem more gentium, sed potius Christianorum; quod fiet, si omnes vnanimi cōsensu proponamus in animis nostris & quodammodò coniuremus, fore nos gratos ijs, à quibus beneficia acceperimus. Hoc vt accuratiùs fiat, ostendam vobis breuiter, quibusnam potissimùm grati esse debeamus.

B. Vnum tantùm gratum habemus in hoc Euangelio: sed præterea nouem alios requisiuit Dominus. Ita in rep. præter vulgarem gratitudinem, quæ cōmunibus exhibetur beneficijs, nouem alias desidero speciales maximeque necessarias.

I. *Deo.* PRIMO, & maximè omnium grati esse debemus Deo; quia omni momento bonis eius fruimur, & nouis semper ac perpetuis beneficijs ab eo cumulamur. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat, ad locum, vnde exeunt reuertuntur, vt iterum fluant,* ait Ecclesiastes c. 1. Ita bona omnia, quia à Deo exeunt, ad eundem quoque reuerti per nostram gratitudinem debent, vt nimirum ea Deo accepta feramus & gratias referamus; non quòd Deus indigeat nostrâ gratiarum actione (quia vel, ut mare inde non redundat,) sed vt gratiæ diuinæ iterum ad nos effluant. Hinc commendatur in hodierno Euangelio Samaritanus, quòd redierit ad Christum gratias illi agens; notantur cæteri, quòd non redierint, vt darent gloriam Deo. Et rursum sicut flumina si in mare non influerent, nulla inde refluerent: ita nisi Deo grati simus, facimus nos indignos accipiendis nouis donis. Nam sicut gratitudo acceptorum beneficiorum conseruatrix est, & nouorum conciliatrix: ita vicissim ingratitudo & diuinorum beneficiorum obliuio, (D. Bernardo teste serm. contra vitium ingratitudinis,) *est ventus vrens, fontem pietatis exsiccans, rorem misericordiæ & gratiæ fluenta non recipiens.* Agendæ autem sunt Deo gratiæ de triplicibus bonis, de generalibus, specialibus, singularibus. Generalia sunt creatio, conseruatio, redemptio, &c. Specialia, vocatio ad fidem Catholicam, ad religionem, ad gratiam & gloriam, &c. Singularia, quę cuiuis peculiariter contingunt. Sic Alphonsus Aragonum rex de tribus potissimū Deo incessanter gratias agebat, quòd hominem, quòd Christianum, quòd inter Christianos regem eum fecerit. Æneas Sylu. de dictis Alphonsi. Et Plato ille gentilis gratias agebat naturæ seu Deo, quòd homo, quòd mas, quòd græcus, quòd Atheniensis, quòd tempore Socratis à quo institui posset, natus esset. Denique quoties aliquo Dei bono fruimur, censum gratitudinis ei reddere meminerimus. Hūc enim à nobis exigit Deus, Ioëlis 2. cùm ait: *Reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus & rubigo & æruca, &c. & comedetis vescentes & saturabimini, & laudabitis nomen Domini Dei vestri;* quia nimirum ipse hæc omnia vobis dedit, ipsiusque adscribenda sunt beneficentiæ, non industriæ nostræ. Nec de bonis tantùm naturalibus, sed & multò magis de supernaturalibus gratiæ agendæ, nisi gloriæ diuinæ fures esse velimus. Sic enim docuit suos S. Franciscus. *Quando seruus Dei orans,* inquit, *visitatur diuinitus, dicere debet: Istam consolationem*

*tionem mihi peccatori & indigno de cœlo misisti Do-
mine, & ego illam tua committo custodia, quia the-
sauri tui me sentio esse latronem.* D. Bonauentura in
vitâ cap. 10.

C. II. *Christo.*

SECVNDO. Peculiariter grati esse debemus Chri-
sto Domino, quia, vt ait Apostolus ad Tit. 2. *dedit
semetipsum pro nobis vt nos redimeret ab omni iniqui-
tate & mundaret sibi populum acceptabilem.* Dedit
enim se vadem & fideiussorẽ Deo pro peccatis no-
stris, persoluto pro nobis lytro sanguinis & vitæ
suæ. Iam verò *gratiam fideiussoris tui*; inquit Eccle-
siasticus c. 29. *ne obliuiscaris; dedit enim pro te animã
suam.* Et sanè videtur nobis Dominus insusurrare
illud, quod post lotionem pedum dixit suis discipu-
lis Ioan. 13. *Scitis quid fecerim vobis?* Quod enim il-
lis fecit corporaliter, hoc idem spiritualiter omnib.
nobis fecit. *Surrexit de cœna* cœlestium delitiarum,
& *posuit vestimenta* gloriæ suæ: *accepit linteum* hu-
manitatis nostræ & præcinxit se. Adhæc *misit aquã
in peluim*, id est, sanguinem suum, quem instar aquę
copiosè & sæpius effudit, in terram sterilem & in-
gratam, nec non in Sacramenta. *Lauit pedes nostros*,
quod in sanguine suo mundauit nos à peccatis &
mundat etiamnum in Sacramentis quotidie. *Ex-
tersit* denique linteo humanitatis suæ, quando pec-
catorum nostrorum sordes in se transtulit, vnde e-
ius humanitas adeò deformata fuit, vt dicerẽt spe-
ctatores: *Putauimus eum quasi leprosum*, Isa. 53. Hæc
nobis, Christiani, insusurrat Christus: *Scitis, quid
fecerim vobis?* Hoc enim si sciamus, quomodo non
gratâ mente meminisse debemus? Hoc si nescia-
mus, quomodo non ingrati sumus.

D. III. *Deipara.*

TERTIO. Dei genitrici. Ipsa enim est & vocatur
passim à SS. Patribus mediatrix nostra, non quidem
ad redimendum, sed alias ob rationes. Primo quia
1. est aurora mundi; suo enim in Dei maternitatem
assensu adduxit nobis solem Iustitiæ. Suis item me-
ritis & virtutibus, ac virginitate inprimis, cœpit,
mitigauit & in sinum suum recepit vnicornem il-
2. lum, Deum, prius erga mundum quasi ferocem. Se-
cundo quia est arbor vitæ, quæ protulit nobis fru-
ctum illum nobilem & benedictum, quo restaura-
mur ad immortalitatem; Christum enim in vtero
gestauit, genuit, lactauit alijsque obsequijs nobis e-
3. ducauit. Tertio quia est luna mundi; siquidẽ Chri-
sto in cœlos assumpto Magistra fuit discipulorum,
& Euangelistarum, maxime Ioannis, qui ex eius o-
re & imperio Euangelium scripserunt & Ecclesiam
4. rexerunt. Quarto quia est Aduocata nostra apud fi-
lium, imò mundi totius columna. Nam vt ait D.
Fulgentius 4. Mytholog. *Cœlum & terra iam dudũ
ruissent, si non Maria precibus sustentasset.*

E. IV. *Angelo custodi.*

QVARTO. Angelo custodi. Tobias vterque Ra-
phaëli offerebant dimidium bonorum, quæ attu-
lerat filius, nec tamen existimabant per hoc com-
pensari satis eius beneficentiã: ita existimare & nos
debemus, beneficia angeli custodis tanta in nos es-
se, vt compensari à nobis nequeant. Et verò sicut
Raphaël adfuit Tobiæ è domo exeunti, iter foris

agenti & ad domũ redeunti, ita angelus custos ad-
est homini in triplici statu. Primo in matris vtero
existenti, sicut Raphaël Tobiæ ante profectionẽ.
Secundo à natiuitate vsque ad mortem. Nam vt in
itinere Raphaël Tobiam semper comitatus fuit,
instruxit in rebus gerendis, cõfortauit in periculis,
præseruauit à pisce & dæmone insidiante, cõmen-
dauit Domino Deo; haud dubiè offerendo etiam i-
psius preces Deo, sicut preces parentis eius: sic etiã
angelus custos velut pædagogus hominem comita-
tur, dirigit bonis consilijs, confortat in angustijs &
inprimis tempore mortis defendit ab insidijs & prę-
seruat à quamplurimis periculis, offert Deo preces.
Denique in tertio statu, post peregrinationem hu-
ius vitæ conducit animam ad cœlestem patriam.
Iure igitur merito cum Tobia dicimus: *Quam mer-
cedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse benefi-
cijs eius?* Tob. 12.

F. V. *Magistratui.*

QVINTO. Magistratui & superioribus. *Ipsi enim
peruigilant* (ô subditi) ait Apostolus ad Hebr. 13.
quasi rationem pro animabus vestris reddituri. q. d.
non tantùm vigilias & labores, sed præterea peri-
culum graue salutis suæ & reddendæ rationis pro
subditis in se suscipiunt; vnde minus est, quidquid
eis exhibetur. Audiuimus alibi quam grati fuerint
Romani erga anseres illos, qui, se dormientibus, vi-
gilarunt & Gallos Capitolium occupaturos clamo-
re suo prodiderunt. Idcircò enim anseres aliquot ex
decreto senatûs perpetuò alebantur in Iunonis tẽ-
plo, & quotannis anser vnus in splendidâ lecticâ &
veste stragulâ sedens per vrbem circumferebatur
cum solenni pompâ ob memoriam beneficij illius.
Plin. l. 10. c. 22. & Rosin. de antiquit. Rom. &c. Atqui
superiores nostri perpetuò pro nobis vigilant, &
cùm quid infestum nobis aduertunt, clamore suo
produnt, non sine molestiâ suâ & animæ pericu-
lo. An non iure illis & alimenta debemus & ho-
norem.

G. VI. *Parentibus.*

SEXTO. Parentibus. Ita monet Ecclesiasticus c. 3.
Qui timet Dominum, inquit, *honorat parẽtes, & quasi
dominus seruiet his qui se genuerunt. In opere & ser-
mone & omni patientia honora patrem tuum, &c.* V-
bi docet non externo tantùm honore colendos es-
se parentes, sed obsequijs etiam & seruitijs veluti
superiores, quorum commodis magis studendum
sit quàm proprijs: sic enim & parentes seruierunt a-
liquando liberis suis, cùm eos educarent; magis e-
nim attenderunt ad filiorum commoda quam ad
propria; quorum gratiâ non exigua subeunt peri-
cula, vti inculcat filio suo Tobias ca. 4. *Memor esse
debes*, inquit, *qua & quanta pericula passa sit* (ma-
ter tua) *propter te in vtero suo.* Ad hæc sicut parentes
liberorum suorum infantiam & infirmitates sub-
leuant, sordes, otium, ineptias aliasque molestias
tolerant: ita vicissim filij subleuent & supportent
parentum vetulorum imbecillitatem & defectus,
prout ibidem monet Ecclesiasticus: *Fili*, inquit, *su-
scipe* (græcè, ἀντιλάβȣ, id est, *subleua*) *senectam pa-
tris tui & non contristes eum in vita illius & si defe-*

cerit sensu, veniam da, &c. Sic faciunt ciconiæ, licet nullâ ad hoc lege obstringantur; parentes enim vetulos & penè iam implumes suis pennis subleuant vtrinque eis aduolantes. Basil. l. 8. hexam. Et licet aliquando filij aliquâ iniuriâ afficiantur à parentibus, non est tamen æquum vt propter vnam iniuriolam aboleatur ius, & memoria tantorum beneficiorum.

Huc pertinet etiam patria, quam qui vel produnt vel impugnant, genimina viperarum se esse ostendunt, quæ matrem propriam necant.

H. VII. *Præceptoribus.*

SEPTIMO. Præceptoribus discipuli; quoniam ab illis homines primùm fiunt, cùm bonis literis & moribus ab ijsdem efformantur. Parentes dant esse liberis, magistri dant bene esse. Excelluit hac laude M. Antoninus Imp. qui tantum honoris magistris suis detulit, vt eos præ cæteris ad osculum admitteret, imagines eorum aureas in Lario haberet & sepulchra eorum additis hostijs & floribus ornârit. Iul. Capitolin. Similiter & Nero initio quidem præceptorem suum Senecam tantis cumulauit opibus & honoribus, vt ipsemet Seneca apud Tacitũ l. 14. Annal. alloquens eum dixerit: *Tantum honorum atque opum in me cumulasti, vt nihil fœlicitati meæ desit, nisi moderatio eius.* Sed verò postea mutatus Imp. morte eum plexit.

I. VIII. *Dominis.*

OCTAVO. Dominis; quia serui alimenta & mercedem ab ijs capiunt: debent ergò eis grati esse & res dominorum suorum fideliter seruare, nec non & vitam tueri. Docent hoc ipsæ bestiæ, quæ suis altoribus gratæ sunt & fideles, vti imprimis canes. E quorum numero habebat vnum vir quidam Colophonius (ex Insula Colophone) quem ad nundinas Teon profecturus, ducebat secum vnà cum seruo. Seruus qui pecuniam domini nõ exiguam ferebat, diuertit nonnihil ab itinere vt naturæ satisfaceret, quem secutus canis marsupio interim seposito sedulus incubat. Recedens iterum seruus marsupium obliuiscitur, vnaque canem illi incubantem. Cùm autem ad emporium peruenissent dominus & seruus re infecta, cùm eis deessent nummi, eandem viam, per quam venerant, remensi sunt, cumque eò venissent, vbi priùs famulus de rectâ viâ diuerterat, eodem loco canem marsupio incubantem & præ fame vix spirantem offendunt. Qui vbi eos adesse vidit, tanquam pecuniâ in tuto collocatâ, à marsupio se remouens vno eodemque tempore & custodire desijt & viuere. Anton. de Balinghen in Zoopæd. Hinc vtique serui & milites infideles ac rebelles ad suam ignominiam iubebantur olim in castris circumferre humeris suis canem. Maiol. to. 4. canic. coll. 1. quasi eis diceretur: Discite vel à canibus fideles esse dominis vestris.

K. IX. *Seruis bonis.*

NONO. Seruis bonis & fidelibus grati sint etiam domini. Sic enim monet Ecclesiasticus c. 7. dicens: *seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua; non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.* Et c. 33. *Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua; quasi fratrem, sic eum tracta &c.* Ideò iussit Deus Exod. 21. seruum, qui se alteri Hebræo vendidit, septimo anno liberum esse. Consueuit accipiter, passerem, quem brumæ tempore comprehẽdit & pectori suo admouit ad calorem concipiendum, manè liberum dimittere & illæsum: quod quе amplius est, sedulò obseruat, quonã passer auolet; ne posteà & ipse ad pastum euolans in eundem incidat, & incognitum fortè rapiat ac deuoret. Lud. Granat. l. 1. catechis. c. 17. Atqui serui & ancillæ eiusmodi aues sunt, quæ labore & industriâ suâ dominorum res fouent & conseruant, vnde vocantur die Ehehalten à seruandis coniugibus. Viderint ergò domini vt grati sint illis, & non solùm non persequantur eos, sed prosequantur beneficijs, donent libertate (si sunt obstricti) vel alant eos etiam, senectute & laboribus confectos, ne audiant alioqui, quod canis ille venaticus exprobrauit hero: *Iuuenem amasti, senem odisti.* Bucephalo suo seni Alexãder M. stabilem annonam decreuit, fructuosæ iuuẽtutis gratia. Audi rem magis miram. Æneas Syluius lib. 4. comm. in res gestas Alphonsi: *Slesiæ dux*, ait, *testamentum dum conderet domum ædificari mandauit, in quâ canes qui vtiles venationi fuissent ob senectam & corporis debilitatem à suis relicti dominis vsque ad mortem alerentur, designatis in eam rem nonnullis agris. Nec voluntas irrita fuit.* Docuit autem eo facto senes & decrepitos esse alendos, ne ætate & annis grauati post multos exantlatos labores penuria & fame perire cogantur.

Eodem pertinet quod Sabbos Castilioneus in libello, cui titulum *Ricordi* fecit, ait, olim in Brutijs statutum vt is qui vellet agere contra ingratos, teneretur sonare campanulam ad hanc rem destinatam. Hoc signo dato mox conueniebant quidam Senatores, ij cognita causa, si reperiebant actorem habuisse iustas causas accusandi aliquem ob ingrati animi vitium, mox iniungebant reo sub graui mulcta compensationem aliquam. Accidit vt cuiusdam equus propter ætatem & diuturnum laborem oculis orbatus, strigosus, & prorsus inutilis fuerit factus. Ob eam causam expulerat eum herus domo, ideò vmbram quærens in locis opacis, ingressus est sacellum in quo erat illa campana; cuius funiculo fortè annexæ erant frondes, quas cum famelicus decerperet, commouit campanulam vt signum daret, mox conuenerunt iudices, & conspecto equo illo famelico, mandauerunt ipsius domino, vt eum ad se reciperet neque aliter tractaret ac si adhuc esset integer viribus, & ad laborem aptus. Quòd si bruta animalia nõ abijcienda visa sunt istis post bene merita: quanto æquiore iure fouendi in senectâ serui boni & fideles?

Ecce tibi nouem gratitudines, quas requisiuit Dominus, quæ quàm laudabiles sunt, si adsint in rep. tam sunt vituperabiles, si desint.

CONCIO

CONCIO III.

INCITAMENTA AD gratitudinem.

I. *Gratitudo maximè conformis naturæ.* 1. Exemplo delphini. 2. Accipitris. 3. Leonis. 4. Hiænæ.
II. *Nihil ea facilius.*
III. *Nihil ea vtilius.*
IV. *Nihil ea pulchrius. Nihil fœdius ingratitudine.* 1. Quia destruit fontem beneficij. 2. Mœrore afficit benefactorem, & alios. 3. Quia claudit sibi manus benefactoris. 4. Dei indignationem meretur.

THEMA.

Non est inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Luc. 17.

A. *Rara gratitudo.*

VEteribus prouerbium erat: *Nemo bene merito bouem immolauit, præter Pyrrhiã.* Quo quidem indicabant, tantam esse hominum ingratitudinem, vt pauci admodum reperiantur, qui gratos se exhibeant erga benefactores, quemadmodum fecerat Pyrrhias. Is etenim, vt enarrat Plut. in quæstion. Græcanicis, cùm nauis quædam piratica appulisset ad Insulam Ithacensem, vbi is degebat, in quâ fortè fortunâ senex quidam erat vnà cum cadis fictilibus plenis pice: senem dato pretio redemit à piratis: non ob id quòd eo sibi foret opus, sed partim quòd misertus esset senilis fortunæ, partim hominis oratione persuasus. Emit autem vnà cum sene cados illos picarios: idque autore sene. Deinde profectis piratis, quò Pyrrhiæ gratiam referret senex, quòd non ob lucri cupiditatẽ, sed ob beneuolentiam se se liberum fecisset, indicauit in cadis multam pecuniæ vim pici admixtam, abditam esse. Quâ reperta cùm Pyrrhias derepente diues esset redditus, cùm magnificè laudauit senis erga se gratitudinem, tum eidem bouem immolauit, id est, magnificum opiparumque conuiuium instruxit, officij præmium. Inuenimus etiam in hodierno Euangelio aliquem, sed vnum dũtaxat eiusmodi Pyrrhiam, Samaritanum illum, qui solus è decem redijt ad Christum, & dedit gloriam Deo pro accepto beneficio: vnde simili elogio celebrat eum Christus, quo vetustas Pyrrhiam: *nõ est inuentus, qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Atq; vtinã non etiamnũ hoc ipsum dicendum foret. Tãta enim est hoc sæculo hominũ ingratitudo, vt penè cum Seneca dicere oporteat: *omne iam ingratum est genus.* At verò quid fœdius, quid homine indignius quam ingratitudo? quid pulchrius, quid amabilius gratitudine? Hanc igitur vt addiscamus & amemus virtutem, aliqua in medium afferenda sunt.

B. I. *Gratitudo maximè conformis naturæ.*

PRIMVM, Quia nihil naturæ conformius. *Omnis enim effectus naturaliter ad causam suam conuertitur iuxta modum sibi conuenientem*, vt ait D. Thom. 2.2. q. 106. a. 3. Benefactor autem, quà talis, est causa beneficiati. Debet ergo & homo conuerti ad benefactorem suum, per intellectum & voluntatem suã (hic enim modus est ipsi conueniens.) Sic videmus flumina eò reuerti, vnde exierunt; terrea corpora in terram conuerti, iuxta id Domini: *Terra es & in terram ibis.* Iure igitur Dominus hominibus exprobrat: *non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo.* Ipsa enim natura reditum & conuersionem hanc ad benefactorem ab illis exigebat. Quod vt magis pateat, afferemus exempla omnis generis bestiarum, quibus ab ipsa natura insitam esse gratitudinem manifestè ostenditur. Primum sit de natatilibus. Narrat Leonides Bizantius vidisse se in vrbis, quæ Plerosɛlenum dicitur, portu, habitantem Delphinum, qui de manu aniculæ cuiusdam eiusque viri educari solitus erat simul cum puerulo eorum filio, cuius idem nomen etiam Delphino tanquam collectaneo imposuerunt. Ex qua communi educatione Delphinus atque puer mutuum inter se amorem eumque vehementissimum conciliarunt, ita vt à puero compellatus Delphis licet in medio esset mari cum suis gregalibus ludens, aut cursus velocitate cum naui aliqua contendens, à multa fame pressus venaretur, ad puerum tamen tantâ celeritate redibat, vehementi impetu more nauis plenissimis velis impulsæ ferretur. Qui cum paulò ætate processisset, nutritijs suis gratiam educationis sic persoluit, vt de prædâ quam venatus esset, parte sibi ad pastum reseruata, reliquum ad eos deferret: quod vbi ab ijs animaduersum est, hoc ceu vectigal lubentes expectabant atque admittebant. refert Ælian. l. 2. c. 6.

1. *Exẽplo Delphini*

Alterum sit ex volatilibus. Accipiter solet brumæ tempore, cùm noctes sunt longiores & frigidiores, passerem comprehendere viuum, quem sibi vnguibus applicat vt eius calore foueatur & concalescat: vbi autem manè soluto somno euigilauit accipiter, quanquam fame pressus (tum ob noctis longitudinem, tum ob ventriculi calorẽ) prædæ tamen, quam vnguibus tenet, parcit, passeremque pristinæ dimittit libertati: & quod permirum est, attentè obseruat, quonam ipse volatu tendat, ne eandem fortè plagam versus auolans & ipse in eum incidat, atque non agnitum cogente fame rapiat. Refert Ludouicus Granat. l. 1. Catech. cap. 17.

2. *Accipitris.*

Addamus & de quadrupedibus vnum aut alterum. Notissimum inprimis illud de leone, cui Androdus quidam seruus Dominum fugiens in Africæ solitudine, spinam è pede extraxerat: & ab eodem in compensationem beneficij, prædæ venatione triennio in spelunca sustentatus erat. Qui tãdem comprehensus & ad herum reductus, cum ab eo ad bestias damnatus esset, leo ille serui quondam hospes, fortè interim comprehensus & Romam adductus in theatrum immissus est, vt discerperet seruum. At leo contubernalem & chirurgum

3. *Leonis.*

suum agnoscens, suauiter ei blanditus est, atque ad eius pedes se abiecit, cauens summoperè ne ei noceret cui incolumitatem suam deberet. Androdus igitur & ipse hospitem & nutritorem suum agnoscens, eum tanquam peregrè venientem amplexatus est. Verùm cùm ista arte magica fieri existimarentur, immissa est in Androdum pardalis, quæ cùm inuadere illum conaretur, leo idem seruatorem suum ab huius laniatu seruauit, illamque lacerauit. Rem itaque cùm Cæsari narrasset, vt erat, Androdus, cunctis petentibus dimissus & pœna solutus, leoque ei suffragijs populi donatus: quocum ille posteà tabernas obiens multâ donabatur pecuniâ, floribus spargebatur leo, omnesque ferè obuij dicere audiebatur: *Hic est leo hospes hominis: hic est homo medicus leonis.* Hoc se vidisse scribit Appion Polyhistor. apud Gellium Noctium Att. l. 5. c. 14. Narrat idem se vidisse in Amphitheatro Seneca, lib. 2. de benef. cap. 19. *Leonem*, inquit, *in Amphitheatro spectauimus, qui vnum è bestiarijs, cùm quondam eius fuisset magister, protexit ab impetu bestiarum.* Eum autem fuisse leonem illũ Androdi docet Lipsius ad eum locum Senecæ. Refert etiam Historia Lausiaca Palladij c. 20. Hyænam, cuius catulo cæco visum restituerat S. Macharius Alexãdrinus, grati animi caussa viro sancto pellem ouinã attulisse pro mercede. Quam pellem asserebat Melania sese accepisse ab eodem Machario, quæ & appellata est, *munus Hyænæ.* Simile est, quod recenset B. Petrus Damian. Card. lib. 6. epistolarum ep. 5. *Sicut fraterna*, inquit, *mihi constat relatione vulgatum, Veneti quidam institores marina discrimina remigij labore sulcabant: cumque applicuissent, formidolosum stupendumque conspiciunt nõ procul ab ipsa litoreæ crepidinis arenâ portentum, leonem scilicet, vt videbatur, draconis spiris obeuntibus inuolutum: cumque illinc draco captum ad speluncam suam violenter attraheret, hinc miserabilis leo, quibus valebat nisibus reluctaret, tandem quo loco cœpit desperata reluctatione deficere, tanto magis draco inextricabilibus eum nodis innectens, animabatur victoriam obtinere. Sed Pandoces, qui repentè huic spectaculo superuenerant, miserantes infælicem leonis vicem, audenter arma corripiunt, draconem perimũt, leonem de faucibus mortis ereptum abire permittunt. Sed leo, vt ita dicam, nobilissimus bestiarum, gratus vitæ suæ auctoribus extitit, & per aliquos dies, quibus illic remorati sunt, vnam illic quotidie pellem capti à se animalis aduexit. Quid ergò mirum, si sancti homines & diuinis legibus eruditi percepto charitatis officio grata vice respondeant, cùm idipsum & brutum animal videatur implesse?* Plura alibi: hæc enim sola cui non sufficiant ad amplectendam gratitudinem? *Quis enim*, inquit Ambrosius l. 6. hexam. cap. 4. *non erubescat, gratiam bene de se merentibus non referre, cùm videat etiam bestias refugere crimen ingrati?* Audi Deum per Isaiam cap. 1. hac de re exclamantem: *Audite cœli & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutriui & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum & asinus præsepe Domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.* Quid sibi vult illa cœli & terræ inuocatio? nimirum tantum est in homine vitium ingratitudinis, vt res etiã sensu carentes in eius detestationem inuocandæ viderẽtur; quòd nimirum in hac re bestiæ confunderent homines. Quid enim stolidius boue? & quid stupidius asino? at illæ cognoscunt dominos suos, id est, blandos se & gratos exhibent pro pabulo, arando, triturando, onera eius vehendo, obediendo, &c. Quod tamen pauci homines faciunt Deo & benefactoribus suis. Dedit itaque nobis Deus, huius virtutis Doctores bestias, vt vel ab illis disceremus: quę cùm iam à mundi exordio nobis hanc lectionem tradãt, an non mirum est, reperiri adhuc homines, qui ingrati sint Deo suo, parentibus suis, præceptoribus & magistratibus suis, dominis suis.

4. Hiænæ.

C. II. *Nihil est facilius.*

SECVNDO. Quia nihil facilius. Siquis enim beneficijs beneficia nequit compensare, faciat id voce, faciat vel corde: laudet benefactorem, agnoscat beneficium, meminerit beneficij. Vnde S. Augustinus ep. 5. ad Marcellin. ait: *Quid melius animo geramus & ore promamus & calamo explanemus, quàm Deo gratias? Hoc nec dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest.* Quæ res patet exemplo. Cùm enim quidam S. Antonino Archiepiscopo Florentino donasset fiscellam pomis refertam, spe maioris remunerationis; suscepit blãdè Archiepiscopus, sed *Deo gratias* solùm dicens, nihil aliud repẽdit. Abiens ergò qui donauerat, Archiepiscopo detrahere & ingratitudinem eius proclamare cœpit. Accersitum eum iubet Episcopus schedam cui inscriptum erat, *Deo gratias*, ponere in trutinam, ex vnâ parte; & in alteram lancem poni fiscellam cũ pomis. Mirum, schedula illa ponderosior fuit & in imum delata est: fiscella in sublime raptâ. Vinc. Magnard. in vitâ eius apud Sur. to. 3.

Primò itaque agnosce beneficium & magno affectu suscipe. Vnde Seneca lib. 2. de benef. c. 35. ait: *Vis reddere beneficium? benignè accipe: retulisti gratiam.*

Secundò lauda cùm potes & deprædica beneficium: quid hoc graue tibi? vel pro eo preces funde.

Tertiò gratiam etiam refer, pro loci & temporis exigentia: reuerentiam, honorem, obsequium, cõsilium, opem etiam & subsidia, si indigeat.

D. III. *Nihil est vtilius.* 1.

TERTIO. Quia nihil vtilius. Nam Primo fauorẽ hominum parit. Vnde Antalcidas rogatus, quid agendum sit ad hominum fauorem acquirendũ, respondit: *Si gratus fueris, si ipsi grata loquaris, si grata ipsi præstiteris.* Ratio est, quia gratus tã seruit benefactori, quàm benefactor ipsi. Quid enim maius: apud amicum deponere pretiosum aliquid: an fideliter seruare depositum? Vtique hoc maius, quia difficilius. At liberalis collatum beneficium deponit apud beneficiatum: hic autem si verè gratus sit, committit illud perenni memoriæ, idque celebrat, deprædicat, & cùm potest, compensat ac refundit.

Secun-

2. Secundo. Quia gratus obligat ſibi benefactorem, vel excitat ſaltem ad nouum beneficium. Vnde Eccleſ. 1. dicitur: *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant.* Quò alludens S. Chryſoſt. hom. 8. in epiſt. ad Coloſſ. *Deus*, inquit, *exigit à nobis gratitudinem, non quòd noſtrâ celebratione opus habeat, ſed vt quidquid eſt lucri, iterum ad nos redeat, & dignos nos faciamus maioribus ſubſidijs.* Ita legimus Ioſephum accepiſſe pretium frumenti à fratribus oblatum, ſed illud iterum clam in ſaccos eorum repoſuiſſe; quia cùm eſſet ditiſſimus, eo non egebat, Gen. 42.

E. IV. *Nihil eâ pulchri⁹. Nihil fœdius ingratitudine.*

QVARTO. Quia nihil eà pulchrius, vti nihil ingratitudine fœdius, in quam neceſſariò incidet, qui non fuerit gratus. Quid enim Primo iniquius, quàm deſtruere eum, cui inniteris? fontem vnde bibis? Vnde hedera, ingratitudinis typus fuit veteribus, quòd muros & ſepulchra deſtruat, quibus nititur. Pier. in hierogl. l. 51. Sic enim ingrati aliqui eò deueniunt, vt viuis & defunctis benefactoribus mala pro bonis reddant: quæ iniquitas tanta eſt, vt propterea aperuerit Deus os aſinæ ad redarguendum Balaam, qui pro ſeruitio aſinæ verbera ei infligebat, Num. 22. *Quid feci tibi?* inquit: *cur percutis me? ecce iam tertiò? Nonne animal tuum ſum, cui ſemper ſedere conſueuiſti vſque in præſentem diem? dic quid ſimile vnquam fecerim tibi?*

1. Quia deſtruit fontem beneficij.

2. Mœrore afficit benefactorem.

Deinde ingratitudo mœrore quodam afficit benefactorem, propter iacturam malè collocati beneficij. Vnde expoſtulat Deus ipſe cum talibus Iſa. 1. *Filios enutriui & exaltaui: ipſi autem ſpreuerunt me.* Et in hodierno Euangelio, *nonne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt?* Bene vtique nouerat Dominus, vbi eſſent. Sed interrogat in deteſtationem ingratitudinis. Sic olim Deus Adam: *Adam vbi es?* Neque hoc tantùm, ſed indignari etiam facit alios. Exemplum refert Seneca l. 4. de beneficijs c. 37. Etenim miles quidam Philippo Macedonum regi percharus ac ſtrenuus ſed auariſſimus, naufragio eiectus eſt in agrum cuiuſdam Macedonis, à quo gratis & humaniſſimè ſuſceptus eſt homo, alioqui ignotus, miſer, peregrinus. Nam Macedo in villam ſuam eum tranſtulit, lectulo ſuo ceſſit, affectum ſemianimemq; recreauit, diebus 30. impensâ ſuâ curauit, refecit, viatico inſtruxit, ſubinde dicentem: *Gratiam tibi referam; videre mihi tantùm Imperatorem meum contingat.* Cùm ergò diſceſſiſſet, narrauit Philippo naufragium, auxilium tacuit, & protinùs petijt prædium hoſpitis ſui, illius inquam ipſius, à quo tam benignè habitus erat: nec petijt ſolùm, ſed & impetrauit. Tulit iniuriam tacitus vir, ſed Philippo per epiſtolam ſuggeſſit, ſe eum eſſe qui naufragum illum militem hoſpitio accepiſſet. Quo intellecto irâ exarſit rex & ſtatim Pauſaniæ mandauit, vt bona priori domino reſtitueret; cæterùm improbiſſimi militis dorſo ſtigma hoc inſcriberet: *Hic ingratus hoſpes eſt.*

Et alios.

3. Tertio. Quia ingratus viri liberalis manus claudit & ſibi & alijs. Cogitat enim vir beneficus: Quando ita res habet, vt meis beneficijs non niſi hoſtes & ingratos mihi parem, ſuperſedebo impoſterum his officijs. Vnde Pſ. 34. ait Dominus: *Retribuebant mihi mala pro bonis, ſterilitatem animæ meæ.* q. d. ingratitudine ſuâ fecerunt me ſterilem, qui alioquin erga ipſos eram liberaliſſimus & cum fœnore reddebam illis centuplum. Eſt enim ingratitudo *quaſi ventus exſiccans*, inquit S. Bern. ſerm. 51. in Cant. *& vrens fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ.* Nec mirum; nam per ingratitudinem gloria Dei, & bonitatis ac miſericordiæ eius, non ſolùm non promouetur, ſed etiam offuſcatur, non aliter ac ſol, poſtquam è terrâ vapores ſurſum traxit & euexit, à quibus tamen lumen eius potiùs impeditur. Vnde Platonem dixiſſe ferunt, quatuor eſſe difficilia, quintum omnino impoſſibile. Primum, ſeruire ſuperbo. Secundum petere ab auaro. Tertium negotiari cum mendace. Quartum tractare cum ignorante. Quintum (omnino impoſſibile) benefacere ingrato.

Quia claudit ſibi manus benefactoris.

4. Dei indignationem meretur.

Quarto. Quia ingratitudo Deum tandem vſque eò mouet, vt ingratos omninò abijciat, vti fecit Hebræis, quos ob ingratitudinem prorſus abiecit, quia poſt tot beneficia non retribuebant ei niſi ſterilitatem, vt ex Pſ. 34. audiuimus: imò mala pro bonis. *Retribuebant mihi mala pro bonis; ſterilitatem animæ meæ.* In quem locum S. Auguſt. ait: *Ego attuli fœcunditatem, ipſi retribuebant ſterilitatem; ego vitam, ipſi mortem; ego honorem, ipſi contumelias; ego medicinam, ipſi vulnera; & in his omnibus quæ retribuebant, vtique ſteriles erant. Hanc ſterilitatem in arbore maledixit, vbi fructum cùm quæreret, non inuenit &c.* Huc etiam pertinet parabola de vineâ Matth. 21. & Iſa. 5. tot ſumptibus extructâ, quæ tamen pro vuis fecit labruſcas. Propterea ſubdidit Dominus: *Et nunc oſtendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ: Auferam ſepem eius, & erit in direptionem: diruam maceriam eius, & erit in conculcationem. Et ponam eam deſertam: non putabitur, & non fodietur, & aſcendent ſuper eam vepres & ſpinæ: & nubibus mandabo, ne pluant ſuper eam imbrem.* Vult dicere Iſaias in perſonâ Dei: Nudabo populum meum lege & protectione meâ: non reſecabo, nec compeſcam luxuriantem eius malitiam: nec cor eius tangam compunctione neque excolam, ſed ſinam vepribus & ſpinis peccatorum oppleri ac ſuffocari: vetabo Doctoribus meis ne rigent eum imbre doctrinæ ſalutaris. Ergò aufert Deus beneficia & præſidia ſua ab indignis, vt per ſupplicia Deum cognoſcant, qui per beneficia cognoſcere noluerunt. Quòd ſi nec hoc pacto reſipiſcant, tandem prorſus abijciuntur quaſi alieni, quemadmodum populus Iudaicus ob ſuam ingratitudinem à Deo reprobatus, vti eis vaticinatus eſt per Oſeam & nomen filij eius; quem idcircò appellari præcepit *lo ammi*, hoc eſt, *non populus meus.* Oſe. 1. Rationem ſubdit: *quia vos non populus meus & ego non ero veſter.* Contrà quia gentilis populus, qui longiſſimè

gissimè à Deo aberat, cœpit tandem diuina in se agnoscere beneficia & Apostolorum ad fidem inuitantium voces exaudire, in electum Dei populum subrogatur; iuxta id: *Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam.* Rom. 9. Et illud: *Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei*, 1. Pet. 2. Videmus ergò vt ingratitudo suos cultores è Dei seruorum albo expungat, gratitudo in eum conscribat.

CONCIO IV.

LEPRA PECCATI QVAM polluat vniuersum.

- I. *Polluit cœlum.*
- II. *Polluit paradisum.*
- III. *Polluit Ecclesiam.*
- IV. *Polluit rempublicam.*
- V. *Polluit genus humanum.*
- VI. *Polluit terram.*
- VII. *Polluit infernum.*

THEMA.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. Luc. 17.

A. QVæsiuit aliquando S. Ludouicus Francorum Rex ex Seneschalco Campaniæ, malletné leprâ infici, an peccato? Respondit is: *Peccato.* At Ludouicus acriter eum obiurgans: *Toto*, inquit, *cœlo erras. Ecqua enim lepra peccato fœdior, quod etiam post mortem affligit? Tu itaque, si me amas, eam mentem muta.* Ionuil. in eius vitâ c. 94. Quid nobis, Auditores, videtur de hoc Regis dicto? Ego sanè sapientissimum existimo, idque facilè & pluribus ostendi posset. Verùm sufficiat in præsenti scire, quòd lepra corpus tantùm inficiat, peccatum verò animam; deinde lepra microcosmum, seu hominem polluit; peccatum verò macrocosmum seu vniuersum. Vultîn hoc videre? Aduertite.

B. I. *Polluit cœlum.* Peccatum PRIMO polluit cœlum. Excitauit enim in cœlo prælium inter Angelos bonos & malos, adeoque perturbauit ibidem suauissimam Angelorum harmoniam, imò infernum euocauit, & induxit in cœlum, eiq; potestatem dedit, veluti carnifici detrahendi inde in tartarum reprobos angelos. Hos enim *rudentibus inferni*, id est, catenis tartareis robustissimis, detractos esse in tartarum cruciandos scribit S. Petrus epist. 2. c. 2. Peccatum ergò cœlum prodidit inferno, ac diripiendum dedit, adeoq; cœlum quasi in infernum, Angelos in dæmones mutauit: & hos è subtilissimis spiritibus adeò graues & ponderosos reddidit; vt deorsum ruendo cœlos perrumperent, imò & solidam ipsam terram, tartarique ima peterent. Quo ex casu perturbatus fuit ordo cœlestium spirituum & plurimæ in cœlo sedes vacuæ relictæ, velut si ex organo absolutissimo media pars fistularum exterminetur, ex quo concentus eius & harmonia plurimùm imminuatur necesse est. Adhæc quia cœlum peccatis angelorum & hominum quodammodò pollutum fuit, Deus illud clausit, quo modo templum pollutum clauditur, donec reconcilietur ab Episcopo: clausit, inquam, hominibus, donec Christus Pontifex noster id expiaret suo sanguine, & nobis reseraret. In cuius rei figuram summus olim Pontifex sanguine victimarum expiare iubebatur ipsum Sanctum Sanctorum, Leuit. 16. Significat enim id, cœlum ipsum peccatis contaminatum, à Christo expiandum fuisse, vt docet ibi Radulphus.

C. II. *Polluit paradisum.* SECVNDO. Polluit Paradisum, quem ex horto voluptatis fecit desertum, adeoq; execrabilem, vt hominibus inde pulsis Deus illum deseruerit velut castrum vastatum hominibusq; interdixerit, denique per diluuium omninò dissipârit, vt plerique censent, & satis indicat Moyses, Gen. 7. cùm ait, aquas diluuij præualuisse nimis (vt videlicet omnes domos & vrbes euerterent, omnes agros & hortos vastarent, omnes arbores eradicarent, omnia sata & germina solo sternerent) & operuisse omnes montes excelsos sub vniuerso cœlo, totamq; terram anno integro occupasse. Quibus accedit, quòd nusquam inueniri iam paradisus possit & terra circa Euphraten & Tigrim aliaq; flumina è paradiso deriuata, adeoq; illa vbi paradisus fuisse existimatur ad Apamæam Babyloniæ seu Chaldææ vndique cognita & habitata sit. Huius autem stragis & interdicti paradisi vnica causa, peccatum est. Erat paradisus locus delitiarum omnium amœnissimus, temperatissimus, redundantissimus omnis generis frugum. *Erant ibi*, ait S. Basilius l. de paradiso, *omnia auicularum genera, quæ pulchritudine colorum & naturali musicâ ac dulcedine concentûs incredibiliter oblectabant hominem. Erant illic variorum etiam animalium spectacula; sed erant omnia mansueta, obedientia homini, inter se concorditer & pacificè viuentia*, &c. Peccatum verò æternis repagulis occlusit homini locum illum, subtraxit ei imperium in subdita alioquin animalia, nec non delectationem & fructum maximâ ex parte, quem ex illis habere poterat: ipsa inter se animalia hostiliter diuisit, & mutuis odijs accendit. Hæccíne tibi clades maxima non est?

D. III. *Polluit Ecclesiã.* TERTIO. Polluit Ecclesiam, dum eius membra inficit & enecat, adeoq; ad tempus saltem inutilia reddit. Etenim, vt Apostolus ait 1. Cor. 12. *Nos vnum corpus sumus in Christo.* Huius corporis oculi sunt Prælati, os Concionatores, humeri Principes, brachia Nobiles, manus Diuites, pectus Sacerdotes, venter Pauperes, pedes Plebs & Rustici alijque operarij. Ergò vbi horum vnum grauiter peccat, mox læditur Ecclesia, & tanto quidem grauius, quanto nobilius est membrum. Vnde enim inter nos perpetuæ lites & querelæ vnius de altero; nisi

quia

quia multi non faciunt officium ſuum, adeoq; ſuis
peccatis lædunt & affligunt proximos?

Præcipuè verò per hæreſin grauiſſimè vulnera-
tur, imò membris ſuis omninò truncatur, vti videre
eſt vel vnâ in Europâ, quæ effigiata in tabulâ Geo-
graphicâ ſpeciem habet Reginæ ſedentis, corona-
tæ & veſtitæ: cuius caput eſt Hiſpania, pectus Gal-
lia, brachium dextrum Italia cum Siciliâ, ſiniſtrum
Anglia cum Scotiâ & Hyberniâ, venter Germania,
vmbilicus Bohemia, dextrum crus Vngaria, ſini-
ſtrum Polonia, pes dexter Græcia, ſiniſter Moſco-
uia; veſtis talaris verſus Septentrionem defluens,
Dania, Suecia, Noruegia & adiacentes regiones.
Iam verò quantas ſtrages ediderit in hoc corpore
hæreſis Lutherana & Caluiniana, quis neſcit? ſola ſi-
quidem Hiſpania & italia incolumis perſtitit: reli-
qua omnia membra vel præciſa vel vulnerata ſunt.
A Caluino vulneratum pectus & venter, præciſum
brachium ſiniſtrum. A Luthero vulneratus venter
& vmbilicus, læſum ex parte vtrumque crus cum
veſtibus ad ſeptentrionem protenſis. Crus dextrum
maximâ ex parte, vnà cum pede toto præciſum eſt
à Turcâ. Et quis gladium hæreſum & Turciſmi
exacuit in hanc regionem, niſi peccata noſtra ſeu
maiorum noſtrorum, peruerſi mores, vitæq; licen-
tia? Niſi enim ſub illarum hæreſum exortu fuiſſet
Clericorum diſciplina ſolutior, Doctorum vel ra-
ritas vel ſegnitia maior, omnium vita corruptior,
nunquam tantum malorum ſenſiſſet ætas noſtra.
Quemadmodum enim è corporum veſtiumq; pæ-
dore ac illuuie pediculi: ſic è Catholicorum vitijs &
ſordibus hæreſes naſcuntur.

E.
IV.
Polluit rempublicam.

QVARTO. Polluit Rempublicam, & implet in-
numeris cladibus, quæ tangit etiam innocentes re-
probis admixtos. Sic Hier. 3. arguitur Synagoga,
quòd ſuâ Idololatriâ cauſârit clades publicas. *Pol-
luiſti*, inquit, *terram in fornicationibus tuis & in ma-
litijs tuis. Quamobrem prohibitæ ſunt ſtillæ pluuia-
rum, & ſerotinus imber non fuit.* q. d. Sceleribus tuis
cœlum tibi clauſiſti. Publica enim peccata dum
non puniuntur, terram & Rempublicam contami-
nant & communes clades accerſunt, quia in publi-
co peccato publicè ab omnibus peccari cenſetur,
dum alij ferunt, alij diſſimulant, alij reticent, alij
approbant, alij excuſant, alij defendunt, alij imi-
tantur, alij inde quæſtum habent, &c.

Deinde, ob peccata; regna & Reſpublicæ euer-
tuntur & transferuntur. Regnum Chaldæorum ſeu
Babyloniorum ſacrilegium Balthaſaris tradidit
Perſis, Perſarum regnum luxus, faſtus & ſuperbia
euertit, tradiditq; Græcis, Græcorum regnum gula
& ebrietas perdidit, tranſtulitq; ad Romanos. Iu-
deorũ ditionem, regnum & ſacerdotium proſtrauit,
& diſſipauit ſcelus admiſſum in Chriſtum Dominũ.
Deniq; noſtro ſæculo vidimus per bella regna, du-
catus & ditiones partim vaſtatas, partim translatas,
eiectos illarum Dominos. Quas Germaniæ muta-
tiones & clades portendit ante paucos annos præ-
cedens Cometa, minitans has clades velut flam-
meus gladius. Vt meritò de illo dicere poſſemus,
quod Ezech. 21. legimus: *Gladius, gladius exacutus
eſt & limatus. Vt cædat victimas, exacutus eſt: vt
ſplendeat, limatus eſt.* Sed vnde prodijt, vbi fabre-
factus eſt hic gladius? ſequitur paulò pòſt: *Hic factus
eſt in populo meo.* q. d. Ipſimet ſuis ſceleribus fabri-
cati ſunt hunc gladium, quo crudeliter necaren-
tur. Ita Græci, Afri, Syri & Ægyptij ſuis peccatis,
hæreſibus, & contumaciâ in ſedem Apoſtolicam
gladium Turcis fabricârunt & tradiderunt, quo ab
ipſis exſcinderentur. Ijſdem nos ſuperioribus annis
præbuimus acinacem, quo nos & noſtra demete-
rent, ad fines deniq; noſtros proximè adſerperent.
Poteramus verè dicere cum Iſa. c. 64. *Alliſiſti nos*
(vel vt alij legunt, *liqueſeciſti nos*) *in manu iniquita-
tis noſtræ.* Hoc enim noſtris non ſemel contigit,
cùm ſtare ante Turcas non magis potuerant, quàm
butyrum ante ſolem. Nimirum iniquitates noſtræ
corda Germanorum, ſolida alioquin & imperter-
rita, liqueſcere fecerunt. *Hic eſt gladius, quem ipſe
feciſti*; dicebat miles quidam Mario (cui olim in fa-
brili officinâ laboranti miles ille operam nauârat)
cùm eum adoriretur, apud Trebell. Poll.

F.
V.
Polluit genus humanum.

QVINTO. Polluit genus humanum & quidem
multipliciter. Primò deſtruit in homine gratiam,
charitatem, & virtutes ſupernaturales, ſolam fi-
dem & ſpem ei relinquit, ſed informes & mor-
tuas, velut muros ſubrutâ domo. Per conſequens
priuat hominem ſpiritu ſancto inhabitante & iure
cœleſtis hæreditatis. Quanta hæc damnorum mo-
les? Hinc ingens eo momento fit mutatio in animâ;
extinguitur enim ſubitò vita eius cœleſtis & pul-
chritudo ſupernaturalis, quâ Angelis, Sanctis &
Deo ſimilis erat; & fit homo ex Dei templo ſpe-
lunca latronum, ex aulâ Regis ſtabulum peccato-
rum, ex filio Dei hoſtis, ex cœli hærede reus ge-
hennæ: tametſi hanc in ſe mutationem homo mi-
nimè aduertit. Vt enim fulmen in gladium inci-
dens, vaginâ illæſâ gladium in eâ conterit: ſic pec-
catum vaſtat animæ bona interna, licet foris omnia
ſarta tecta videantur.

1.

Secundò deſtruit & vaſtat omnia eius opera bo-
na, eorumq; merita, quæ ipſe apud Deum inſtar
magni theſauri habebat. Hæc enim omnia fiunt
inefficacia & mortua, licet plurima ſint & maxima.
Teſtatur hoc Dominus Ezech. 18. *Si auerterit ſe
iuſtus à iuſtitiâ ſuâ*, inquit, *& fecerit iniquitatem,
omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur.*
Vnde quod egit mater illa improuida, 3. Reg. 3. quæ
dormiens oppreſſit filiũ ſuũ: hoc agit ſtultus pecca-
tor. Opera enim ſua, quotquot illa ſunt, quæ maxi-
mis laboribus ſibi peperit, cùm obdormiſcit in
peccato mortali, ſimul omnia opprimit.

2.

Tertiò, pacem conſcientiæ exturbat, & intro-
ducit vermem corrodentem ac lacerantem. Hinc
illa vox Lamechi: *Occidi virum in vulnus meum,
& adoleſcentulum in liuorem meum*, Gen. 4. quia
nimirum dum alium occidit, ipſe ſibi vulnus in-
flixit, dirum & purulentum.

3.

Quar-

4\. Quartò, hominem mutat in bestiam, dum de statu rationis eum ad bestiales affectiones abijcit, quod testatur Dauid Ps. 48. *Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Pulchrè id ostendit Boëtius l. 3. de consol. Prosa. 3. *Quem*, inquit, *transformatum vitijs vides, hominem æstimare non potes, sed fuisse hominem adhuc ipsa humana corporis relicta species ostentat. Auaritiâ feruet alienarum opum, violentus ereptor; similem lupi dixeris. Ferox atque inquietus linguam litigijs exercet? Cani comparabis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet? Vulpeculis exæquetur. Iræ intemperans fremit? Leonis animum gestare credatur. Pauidus ac fugax non metuenda formidat? Cerui similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet? Asinum viuit. Leuis atque inconstans studia permutat? nihil ab auibus differt. Fœdis immundisq́ libidinibus immergitur? sordidæ suis voluptate detinetur. Ita homo probitate deserta vertitur in belluam.* Sic ille.

5\. Denique præcipitat hominem in omnia mala temporalia & æterna, spoliatq; bonis omnibus.

G. VI. *Polluit terram.*

Polluit SEXTO terram, & quæ in eâ sunt, ratione, sensu, vitâ carentia, tum quia suâ cohabitatione infamiam eis aspergit; quam ob causam ab Apostolo ad Galat. 1. præsens sæculum vocatur *sæculum nequam.* *Sic enim infamantur & saltus*, inquit S. Hieron. *cùm latrocinijs pleni sunt: non quòd terra peccet & syluæ, sed quòd infamiam homicidij loca quoque traxerint.* Locus enim inter Ierusalem & Iericho situs, appellatus est *Adomim*, id est, locus sanguinum, ob frequentia latrocinia; teste Hieron. in Epitaph. Paulæ. Propter Idololatriam, quam in montibus & vallibus Iudæi exercebant, increpat Deus montes & valles, Ezech. 6. *Hæc dicit Dominus montibus, & collibus, & rupibus, & vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium & disperdam excelsa vestra.* Tum quia cogit ea quodammodo sibi seruire ad iniuriam Creatoris eorum. Ob quam causam affligitur & torquetur, vt ita dicam, terra, omniaq; elementa, dum peccatorem sustinent: sicut qui crudum vel noxium aliquid comedit, nauseam concipit, & vomitum prouocat. Sic enim monet Deus Hebræos, vt caueant sibi à sceleribus, quibus Chananæi polluti erant, & terram suam polluerant, ideoq; ab eâ euomiti erant, Leuit. 18. *Cauete, ne & vos*, inquit, *similiter euomat* (terra Chanaan) *cùm paria feceritis, sicut euomuit gentem, quæ fuit antè nos.* Quando verò terra euomere nequit improbos, punitur sæpe cum illis; quemadmodum contigit in diluuio, vbi innoxiæ creaturæ exterminari propter hominem, aut saltem pati debuerunt. Quid Pentapolis peccauit, & tota circùm regio, quæ priùs erat sicut *paradisus Domini* (Gen. 13.) vt mutaretur pænè in infernum? *Scribit enim Patriarcha Hierosolymitanus* (inquit Borcardus in descriptione terræ S.) *qui sæpe locum illū inuisit, mare illud* (mortuum scilicet, vbi priùs Sodoma erat) *semper fumum reddere, & nebulam in modum camini infernalis; vnde tota illa vallis, quæ aliquādo ob sui fœcunditatē & amœnitatem illustris dicta fuit, ad spatiū dimidiæ diætæ sterilis & inutilis reddita est, ita vt nec vllum germen proferat ferè per spatium quinque leucarum*, &c. Subditque: *In quo districtum Dei iudicium nobis ob oculos ponitur, qui tam seuerè grandia illa Sodomorum peccata vsque in hodiernum non desinit punire. Nec nisi visa hîc scribo.* hæc ille. Cui assentitur Psalmus 106. vbi dicitur: *Conuertit terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in eâ*; id est, propter malitiam.

H. VII. *Polluit infernū.*

1\. SEPTIMO. Denique polluit etiam aliquo modo infernum. Infernus enim ex naturâ suâ & primâ origine non est nisi pars & centrum terræ. Vbi verò Angeli peccârunt, centrum illud Dei operatione excauatum & formatum est in carcerem, eculeum seu ergastulum igne & sulphure plenum. Peccatum igitur infernum fecit.

2\. Deinde peccata sunt folles & fomenta gehennæ ignem accendentia & alentia. Cùm enim infinitam malitiam habeant, nullâ creatâ vi superari aut extingui possunt; inde ignem illum perpetuò nutriunt. *Impietas malum est infinitum, quod semel accensum, nunquam extingui potest*: ait Philo. Quoties igitur peccas, toties huic igni fomenta subministras. Audi Isaiam cap. 50. *Ecce*, inquit, *vos omnes accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri & in flammis, quas succendistis.* Consonat huic loco, quod scribit Beda l. 3. hist. c. 19. de visione Fursei, qui videns ignem sibi appropinquantem, clamauit ad Angelum ductorem: *Domine, ecce ignis mihi appropinquat.* Cui Angelus: *Quod non accendisti, non vrit te.* Igitur qui peccant, accendunt ignem illum, & prouocant in se, fouentq; in æternum. Hóccine verò non est polluere infernum: incendio vastare?

3\. Denique peccata ita diuiserunt infernum ab vniuerso, & quodammodò absciderunt, vt nullâ ratione succurri damnatis queat, nec Deus oculô misericordiæ suæ eò pertingere. Hoc est, quod pater Abraham Epuloni, mendicanti ex inferno vnicam aquæ guttam, respondit: *Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Vbi pro *chaos* Græcè habetur *Chasma*, hoc est, hiatus, scissura seu vorago. Nunc verò quis hanc tam irreparabilem scissuram fecit? quis immensum illum hiatum inter beatos & damnatos aperuit, vt non possint, licet vellent illi ad hos transire opemq; eis ferre? Respondet Isaias cap. 59. *Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret.* O malum detestabile, quod tantum chaos firmare, & Deo ac Sanctis omnibus ita obfirmare potest, vt nullum eis aditum præbeat, nullum foramen aperiat, per quod oculum misericordiæ vel saltem commiserationis miseris impertire possint! Bene igitur S. Augustin. dixit in sententijs sent. 159. *Vnum est summum bonum, aliud autem summum malum:*

malum: hoc est peccatum, illud Deus. Illud propter quod appetenda sunt bona cætera, ipsum autem propter seipsum: hoc propter quod declinanda sunt mala cætera, ipsum autem propter seipsum.

Vidistis, Auditores, qualis lepra sit peccatum, & quantum corpus polluat à capite ad calcem. Huc ergò respexisse videtur Moyses, cùm Deut. 24. præcepit: *Obserua diligenter, ne incurras plagam lepræ.* Quid hoc est præcipere? nunquid in hominis est potestate, vitare plagam lepræ? peccatum vitari vult, quod meretur plagam lepræ, quodq; ipsum lepra est omnium perniciosissima & meretur separari extra castra, hoc est, excludi à Deo & Sanctis omnibus, immenso & insuperabili hiatu. Diligenter igitur obserua, quisquis es, ô homo, & omnem adhibe conatum, ne lepram hanc incurras.

CONCIO V.

IVDÆORVM, MAGORVM, HÆRETICORVM CONSORTIVM, velut leprosorum, maximè fugiendum, & quidem ex præscripto SS. Canonum.

I. *Iudæi.*
II. *Magi, Venefici, Diuinatores.*
III. *Hæretici.*

THEMA.

Occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè. Luc. 17.

A. CVr à longè steterint hi leprosi, in promptu causa est; quia nimirum Leuit. 13. præcipit Deus, vt leprosi habitent extra hominum societatem, eam potissimùm ob causam, ne alios inficiant. Quod quidem semper est obseruatum diligenter etiam ad nostra vsque tempora. Hocq; intelligentes leprosi hodierni, non fuerunt ausi Christo appropinquare, sed steterunt à longè, cùm sanitatem petierunt. Quòd si leprosi non sunt tolerandi in hominum consortio, quanto minùs nefarij homines, qui contagio peccati alios inficiunt? Atq; vtinam leprosi isti saltem ab hominibus se remouerent, & à longè starent, adeoq; soli essent mali. Sed quod maximè dolendum, impudentissimè alijs se associant, vt leprâ suâ eos contaminent, quales circa nos non pauci. Videat itaque, qui bonus est, quomodo illos fugiat: & si illi à longè stare nolunt; stet ipse longè ab eis, & quidem tantò longiùs, quanto grauior est animæ lepra, leprâ corporis. Vnde ad finem Apocalypsis S. Ioannes clamat: *Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ*, &c. Nec non Ecclesiasticus cap. 7. *Discede ab iniquo.* Verum vt sciamus, quinam sint nobis fugiendi, dicendum est, quinam maximè sint leprosi & contagiosi peccatores.

B. I. *Iudæi.* I. PRIMO vitandi sunt Iudæi, triplicem præsertim ob causam. Primò, quia interfectores Christi fuêre, eumque quasi leprosorum habuerunt, Esa. 53. *Nos putauimus eum quasi leprosum.* Hinc enim eorum Patriarcha Iacob abominatus est filios suos Simeon & Leui (Genes. 49.) cùm in spiritu præuidisset Messiam ab eis occidendum: *Simeon & Leui*, inquit, *vasa iniquitatis bellantia: In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum.* Christum videlicet, vt exponit S. Ambros. Origenes & alij, quem occidêre præcipuè Scribæ de tribu Simeon, & Sacerdotes de tribu Leui. Hanc causam prætendit S. Ambrosius, eâque conuicit Theodosium Imperatorem, qui concesserat Iudæis ædificare synagogam Mediolani; palàm in foro eum reprehendens & confundens: quòd scilicet in vrbe, in quâ Christus colitur, & crux adoratur, Synagogam Christi interfectoribus extruere concessisset. Vt patet lib. 5. epist. 29. ad Theodosium. Neque refert, quòd isti ipsi Christum non occiderint, qui nunc degunt; retinent enim idem in Christum odium, & quotidie adhuc linguâ eum blasphemâ crucifigunt velut nequitiæ hæredes, & malorum coruorum pessima oua, vt mox dicam. Sanè Iudæis post Christi necem (vtique in pœnam sceleris) naturalis & peculiaris inest fœtor; vnde Ammianus Marcellinus lib. 2. vocat *fætentes* Iudæos, additq; eos idcircò Marco Imperatori graui fuisse fastidio. Et Martialis lib. 4. epigram. ad Bassam: *Oles*, inquit, *ô Bassa, quod ieiunia Sabbatariorum*, id est, Iudæorum. Iure ergò vt fœtentes hirci vndique expelluntur.

2. Secundò, quia ipsi sacra nostra, & nos cane peiùs & angue oderunt atque abominantur. Saluatoris nostri nomen præ odio nunquam nominant, & si fortè illud casu legere vel sonare contingat, seipsos mulctant, & colaphum ori impingunt: aut si id exprimant, dicunt, *Iiscu*, exponendo id per literas initiales, *immach, schemmo, vzichro*, id est, deleatur nomen eius, & memoria eius, refert Cornelius à Lapide in cap. 23. Exodi. Eundem dicunt condemnatum esse in infernum: occisum ob scelera sua, &c. B. verò Virginem, cuius puritati nulla creatura, secundum Ambrosium etiam angelica comparari potest, ore coinquinato, meretricem vocare non verentur. De sancta Cruce orant: *Sint maledicti, qui adorant lignum marcidum, & Dei cultum tribuunt suspenso.* De Christi discipulis & sectatoribus orant: *Omnes hæretici, id est, discipuli Nazareni subitò pereant.* Quotidie ter in die in suis synagogis Romani Imperij potissimumque Ecclesiæ Christi euersionem impijs vocibus à Deo efflagitant. In F. Mardochæi deferunt ollas ad synagogam & conterunt, dicentes: *sicut contritus fuit Aman, sic regnum Christianorum subitò conteratur.* Quando transeunt Ecclesiam Christianorum, dicunt: *Domus superborum, prosternat te*

Deus. Quando per cœmiterium: *Erit verecundia & repudiata mater vestra quæ vos peperit, quia finis Christianorum vermis est.* Quæ ex libro eorum, Mazor dicto, refert Bernardinus de Busto in consilio suo de Iudæis, apud Maiol. to. 3. canic. coll. 1. Taceo quòd licitum sibi putant quocunque modo perdere Christianos. Vnde quidam eorum magnus Rabbi dicit: *Optimus, qui inter gentes est, dignus est, vt illi caput conteratur, velut serpenti.* Corn. in Leuit. cap. 5. Denique Magister Hieronymus à sancta fide cognominatus ex Iudaismo conuersus & Benedicti XIII. Pont. medicus refert in tract. quem edidit, de Thalmud libri falsitate cap. 5. & 6. lege cautum esse in Thalmud, vt Hebræi quibuscunque malis & incommodis potuerint, omnes Christianos afficiant, in fraudem impellant, fortunis euertant, oblataque oportunâ occasione trucident. Sanè hoc eorum odium non est priuatum: odium Dei est, religionis est, omnium Christianorum est; ac proinde peiori odio dignum. Quis enim non odisse potest eos, qui Seruatorem nostrum nosque omnes adeò oderunt?

3. Deniq; quia pestis & pernicies sunt Christianorum, quos vsuris iniquissimis exhauriunt & fraudibus innumeris circumueniunt, ita vt Iudæos inter Christianos tolerare, non sit aliud quàm serpentem in gremio alere, vel lucios in piscinam mittere, qui reliquos pisces deuorent. Ac primò quidem vulpinam induunt pellem, Christiano alicui diuiti commercia suadent, pecunias credunt: postmodum cùm eum vident nummos expendisse, lupinam induunt, strictè pecunias exigunt, quò maiori cum fœnore eos cogant moram emere, vel plures nummos mutuò sumere. Demum Crocodili pellem assumunt cogendo creditorem vt res suas vel ei oppignoret vel leui pretio vendat, sicque eum omninò deuorant: Et hanc technam statim etiam pronò gentem suam docent, sicut & crocodili proles suas artem rapiendi. Ad extremum nullo se iuramento teneri putant; nisi iurent manu impositâ super librum legis suæ. Idcircò olim Norinbergenses & aliæ resp. non admittebant eos ad iuramentum, nisi iurarent supra librum legis suæ. Adhæc in die expiationis à Rabbinis suis absoluuntur ab omnibus iuramentis. Quomodo igitur eos non vitemus vt leprosos? Sanè meritò puniuntur & in angustias rediguntur, qui rem cum istis habent. Quod enim prædixit & minatus est olim Iudæis Dominus, si Chananæos gentiles non delerent, sed inter se tolerarent Num. 33. hoc iam ferè contingit nobis, si cum Iudæis negotiemur. Quid ait ibi Dominus de Chananæis? *Erunt vobis claui in oculis & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in terrâ habitationis vestræ, & quidquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.* Claui ergò Hebræi in oculis Christianorum sunt, quia suis aureis & argenteis nummis, quos ostendunt & mutuos offerunt plurimos exoculant & decipiunt, ac deinde rebus suis exuunt, vt miseri ad extremum nihil amplius in domibus suis videant. Lanceæ in lateribus, ob perpetuam exactionem maioris & maioris fœnoris.

Sed quod pessimum, claui sunt in oculis & lanceæ in lateribus, quia sæpe eorum malis exemplis Christiani peruertuntur & quasi stimulis incitantur ad eorum technas, fraudes & vsuras imitandas: quod vtinam non de aliquibus Christianorum ciuitatibus dicendum sit. Sed heu ex nimiâ Iudæorum familiaritate videntur multi Iudaizare & in propria membra sæuire, in proprios, inquam, fratres, dum iustæ monetæ à Christianis auferuntur & Iudæis dantur, vt ipsi easdem deteriores reddant. Quid? nonne Dominus dixit Matth. 15. *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus:* Olim certe canes fuêre gentiles, Iudæi filij. Sed quia ipsi repulêre patrem, Christum eiusq; Euangelium; nunc ipsi canes sunt, gentiles verò, id est, Christiani, facti filij. Id quod significauit mutatio manuum Iacob, super Ephraim & Manasse, Gen. 48.

Porrò SS. Canones causâ 28. q. 1. c. *nullus*, hæc in specie statuunt: nequis cum illis azyma comedat, aut cum ijs communicet, aut aliquem eorum ad infirmos vocet, aut medicinam ab eis accipiat, aut in balneo cum eis lauet: & contrà facientes iubent deponi, si clerici sint: excommunicari, si laici. Quam sanctionem aliquot Pontifices instaurârunt, vt patet ex decreto Greg. XIII. quod incipit: *Aliàs piæ memoriæ*, data Romæ 30. Martij, anno 1581. Item Can. *Omnes*, mox sequenti sancitur, nequis eos ad conuiuia excipiat: ratioque additur, quia cùm illi communibus Christianorum cibis non vtantur, indignum & sacrilegum est, eorum cibos à Christianis sumi, ac si inferiores esse incipiant Iudæis; si nos quæ ab illis apponuntur vtamur, illi verò à nobis oblata contemnant.

C. II. *Magi, venefici, diuinatores.* 1.

SECVNDO. Magi, & qui magicis vacant artibus, venefici, diuinatores & veratrices, similes, velis remisque fugiendi. Primo quia sunt inimici Dei; ait enim lex, *liberi*, c. de inoff. testam. *Inimicus meus is etiam est, qui versatur cum inimicis meis.* Magi verò pactum habent siue explicitum siue implicitum cum dæmone, Dei hoste, ac proinde & ipsi hostes eius sunt. Vnde Leuit. 20. dicitur: *Anima quæ declinauerit ad magos vel ariolos, ponam faciem meam contra eam & interficiam illam de medio populi sui.* Propterea S. Bernardus adhuc puer, ex capite dolens, (vt est in eius vita l. 1. c. 2.) cum vetula ad eum adducta esset, quæ carminibus & incantationibus dolorem leniret, cum indignatione exclamans eam repulit; & paulò pòst diuinam sensit virtutem; eodem enim die conualuit. Sentiremus sæpe diuinum auxilium, si ad Deum, & non potiùs ad magos, confugeremus. Sed quia Deo contempto ad Dei hostes confugimus, meritò Deum hostem experimur.

2. Secundo. Quia dæmon illorum operâ plurimos alios homines ad peccatum pertrahit, nequissimus nimirum mercator, qui salutem corporis vel rem abla-

ablatam pollicetur & quandoque dat, vt animæ salutem auferat: ac veluti nutrix speculum exhibet infanti, interim illi aureum nummum subripit è manu. *Nulla vtilitas temporalis*, inquit D. Thomas 2. 2. q. 95. art. 4. *comparari potest detrimento salutis spiritualis, quod imminet ex inquisitione per dæmonum inuocationem.* Si Marius post abscissum sibi crus vnum, consentire noluit in sectionem alterius, esto illam iudicarent medici conseruandæ vitæ necessariam, quanto minùs admittenda vel quærenda est curatio corporis trahens post se animæ ipsius interitum? Cùm iussisset Ramises Ægypti Rex Architectis nobilissimam surrigere pyramidem & cauere ne aliquâ ex parte violaretur, atque ad vigilantiam eorum solicitudinemque acuendam, filium suum paruulum alligari iussisset cuspidi pyramidis, cautissimè circa illam versati sunt præcipuè ne puer ipse læderetur, cuius proinde salus eis commendatissima lapidi valde profuit. Ad eundem modum Deus corpori nostro alligauit animam velut spiritum nobilissimum, vt in omni nostrâ actione ad eius salutem & incolumitatem præcipuè attenderemus, nec quidquam corporis gratiâ faceremus, quod in animæ detrimentum cedat. Vnde si corpus ægrum erigere, rebus tuis temporalibus prouidere cupis, cautè agito, animam ne læditо.

3. Tertio. Quia talium commercium plenum est periculo. Quis enim quæso salutem etiam corporis ab humani generis hoste, eiusq; ministris speret? Vitam tibi potiùs eripere & collum frangere omnibus modis quærunt, si modò id non impediat Deus; tantum abest, vt te saluum & sanum velint. Vnde S. Chrysost. lib. contra Iudæos ait: *Medicinam à dæmonibus expetis? Cùm abirent in porcos Christi permissu, dæmones, in mare statim illos præcipitârunt* (Matth. 8.) *& hominum corporibus parcant? eiecerunt ex paradiso, honore cœlesti orbârunt, & corpus curabunt?* &c. Plurima sunt exempla, quæ quàm noxiæ sint hæ magorum ac dæmonum consultationes, clarè demonstrant.

Sacri canones magos excommunicant, sacris prohibent, & infames esse declarant cap. *pro dilectione*, de consecr. d. 2. quod ipsum etiam intelligendum de ijs qui eos consulunt cap. *quisquis.* 2. q. 8. cap. *testimonium.* de testib. cap. *si quis ariolis.* 26. quæst. 5.

D. III. *Hæretici.* TERTIO. Hæretici. Hi etiam non in Pontificijs tantùm, sed etiam in Cæsareis iuribus procul vitari iubentur. *Hæresum sectatores*, inquit Codex Theodosij l. 14. de hæret. *ab omnibus locis iubemus inhiberi, à mœnibus vrbium, à congressu honestorum, à communione sanctorum*, &c. Quin etiam ipse Apostolus ad Tit. 3. *Hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuitâ.* Et quidem Primo

1. quia sunt profugi de Ecclesia, eiusq; desertores. Propterea SS. Patres & antiqui Christiani quia magni erant fidei zelatores, summoperè eos auersabantur & fugiebant. S. Ioannes in 2. suâ epist. vult eos non recipi in domum, nec aue eis dici. *Nec aue ei dixeritis*, inquit. Idem cùm aliquando balneum esset ingressus vbi Cherinthus hæreticus lauabat, exilijt eo viso, dicens, *timere se ne balneum concideret, vbi esset Cherinthus veritatis inimicus.* S. Polycarpus Ioannis discipulus Marcioni hæretico obuians & ab eo rogatus an eum nosset: *noui*, inquit, *primogenitum Diaboli.* Laude dignissima in hac re Samosata ciuitas fuit, quæ eiecto à Valente Ariano Imp. in exilium Eusebio eorum Episcopo, viro sancto; Arianum acceperunt ab Imp. Eunomium: sed nemo ex omnibus aures ei præbuit vel cum eo loquebatur, vnde scamnis tantùm & parietibus concionabatur. Qui balneum aliquando ingressus, inuitans illos ad balnei societatem, neminem omninò socium habuit, nisi aliquos cum silentio adstantes: quo discedente effuderunt aquam in qua lauerat, velut contaminatam in cloacam; quare paulò pòst vltrò discessit. Datus eis post hunc Lucius, item Arianus: sed ipsi similiter eum auersabantur: qui cùm aliquando in asello forum transiret & pueri ibi luderent, accidit vt pila per asini illius pedes volueretur, quam proinde contaminatam esse exclamantes, circùm accenso igne lustrârunt eam, quasi priùs tangi vt impura non deberet. Refert Baron. Anno 370. S. Paphnutius Abbas inter eos confidere noluit, nec alium confidere passus est. SS. Alexander & Caius martyres, dum ad mortem ducerentur cum quibusdam hæreticis, id tantùm orabant, vt separatim occiderentur, ne eorum sanguis misceretur hæreticis. Beyerlinck in apophtheg. Cosmas vir pijssimus, cùm sepeliretur ad eum hæreticus, clamat de sepulchro: *noli me tangere hæretice: ne accedas ad me hæretice.* In prato spir. c. 40.

2. Secundo quia sunt fraudulenti, deceptores & blandiloquentiâ suâ facilè peruertunt animos: *quorum sermo vt cancer serpit*, teste Apostolo 2. Tim. 2. in quem locum S. Leo serm. 5. de ieiunio ait: *humiliter irrepunt, blandè capiunt, molliter ligant, occultè occidunt.* Vt enim leprosus inficit alium, & membrum putridum alia sibi adhærentia: ita hæretici. Vnde bene Franciscus I. Galliæ Rex dixit: *si scirem brachium meum hæresi infectum, rescinderem & comburerem:* per brachium sine dubio coniunctissimum sibi intelligebat, iuxta id: *si manus vel pes tuus scandalizat te*, &c. Refert Beyerlinck in apopht. Christ. Bene inquam, nam alioquî serperet & totum corpus inficeret. Quot Ecclesiæ membra vno sæculo, quot nationes, quot ciuitates infecit hæresis Lutherana & Caluiniana? Ingens & sæuissima fuit sub Commodo Imp. pestis (refert Dion Nicęus & Xiphilinus in vitâ Commodi) quando malefici homines res oblitas venenis quibusdam in alios conijciebant, mercede ad hoc conducti: vnde Romæ sæpe in die ad 2000. moriebantur, & passim ferè sub omni Imperio Rom. homines peribant; sed hæresis nostro tempore longè latiùs grassata est, & subtiliùs hominibus aspersa;

 peste

peste longè perniciosior. A peste enim nemo non citò liberari cupit: ab hæresi nemo sustinet, nemo admittit remedium, sed quærit vnusquisque eam alijs inserere & dilatare.

3. Denique quia dogmata nostra & hæreticorum tam diuersa sunt in plurimis articulis, vt modus non sit conciliandi vtrorumque animos; diuersa ouilia, diuersi ritus, diuersi fines, &c. *Quæ* autem *conuentio Christi ad Belial?* & quæ vicinitas inter fullonem & carbonarium? Non possunt cohærere animi verè Catholici, & Lutherani vel Caluiniani, cùm alter alterius doctrinam destruat. Nec quidquam hac in re potest Confessio Augustana, quæ pacem tantum ciuilem concernit, animos connectere non potest; quia Lutherani ab Ecclesia in communionem nunquam recepti sunt, nec recipientur in æternum. Ciuilis illa pax inter vtramque religionem sancita similis est vinculo ligneo, quo colligatur in horto arbor, quæ supernè fissuram aperuit & diruptionem minabatur. Porrò vinculum illud neque diu durare neque efficere potest, vt diuisa arbor rursum coalescat. Quare licet quidem nobis cum hæreticis illis, qui in imperio tolerantur, agere in rebus ciuilibus, (quando aliter fieri nequit;) nequaquam tamen in rebus fidei: multò minus cum ijs qui nominatim declarati sunt hæretici vel excommunicati. In tribus autem casibus iure diuino ac naturali fugiendi sunt. Primo cùm periculum est, ne tu vel tui ab ijs peruertantur. Secundo cùm videris eorum hæresi fauere. Tertio cùm scandalum creas alijs. Quare, Auditores, *fugite impias & Deum abnegantes hæreses*; (vtor verbis S. Ignatij mart. in ep. ad Trallianos) *diaboli enim sunt adinuentiones, serpentis malorum auctoris, qui per mulierem seduxit Adam.* Vniuersim fugite omnes leprosos prædictos; elongate vos ab eis, ne à vobis se elonget Deus.

Quando iure diuino vitandi.

CONCIO VI.

QVI POTISSIMVM HOMINES in communitate non tolerandi, & ab alijs vitandi sint.

Triplex olim lepra eijci iussa.

I. *Lepra carnis, hac laborant.* 1. Libidinosi, 2. Validi mendicantes, 3. Incorrigibiles & contumaces.

II. *Lepra domûs: hac laborant.* 1. Domus malè moratæ, 2. Vsurariæ, 3. Suspectæ de hæresi.

III. *Lepra vestium: hac laborant.* 1. Comptuli, 2. Seditiosi, 3. Scandalosi.

THEMA.

Quos vt vidit, dixit: Ite. Luc. 17.

A. NVm. 5. loquitur ad Moysen Dominus: *Præcipe filijs Israël, vt eijciant de castris omnem leprosum.* Cuius præcepti triplex videtur fuisse causa. Prima quæ dicto loco, in Hebræo indicatur: *quia ego* (scilicet Deus, qui mundissimus sum) *habito in medio vestrûm.* Altera, ne leprosi alios inficerent, vti ouis scabiosa reliquas. Postremò, vt in hac solitudine leprosi ab hominibus destituti, discerent ad Deum recurrere. Quòd si leprosos eijci voluit Deus & quidem has ob causas: quanto rectiùs eijciendi sunt ab hominum consortio graues & contagiosi peccatores? si enim Deus purissimus non vult habitare cum populo, in quo est leprosus? quanto magis cum eo, in quo est peccator grauis? si eijciendi leprosi, quia alios inficiunt; quanto magis tales peccatores, qui & ipsi alios corrumpunt? si eijciendi leprosi, vt ad Deum recurrant; cur non & illi peccatores, vt proiecti ab hominibus discant ad Deum per pœnitentiam recurrere?

Porrò triplex lepra vitanda & separanda proponitur Leuit. 13. & 14. Lepra carnis, lepra domûs, & lepra vestium. Iuxta hanc triplicem lepram, triplices leprosos reperio sensu mystico; quibus omnibus quamprimùm eos viderimus, dicere debemus cum Domino in hodierno Euangelio. *Ite* id est, abite malæ pestes. Vultin eas nôsse? audite.

Triplex olim lepra eijci iussa.

B. I. *Lepra carnis. Hac laborant.* I. Libidinosi.

PRIMA. Lepra carnis. Hac infecti sunt primo libidinosi. Scorta inprimis ex communitate pellenda sunt, quia multos inficiunt & secum in barathrum trahunt. Exod. 21. iubet Deus operiri foueam, alioquin dominum illius reddere totum damnum, quod accidit cadentibus in eam. Atqui *fouea profunda* est *meretrix*, inquit Sapiens, Prou. 23. Peccant igitur non modò ipsæ foueæ & meretrices, quæ ad casum alios trahunt, sed & fouearum domini, parentes & magistratus, qui eas non operiunt, seu non expellunt. Viderunt hoc primi duo Imperatores Christiani, Philippus & Constantinus M. quorum ille meretricum impudicitias lege sustulit: hic verò pòst ab Ethnicis restitutas, denuò proscripsit. Quòd si Iudæis Deut. 23. præcepit Deus: *Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filijs Israël*: quanto magis præcipitur id Christianis, quorum corpora per baptismum facta sunt templum Spiritûs S.? Præcipit ergò Dei lex Primo filijs & filiabus, vt caueant à scortatione: deinde parentibus, ne permittant scortari liberos vel prostituant filias. Deinde magistratibus, vt non tolerent publica scorta & lupanaria. Nam si meretricem vnam non vult Deus esse, multò minus lupanaria.

Huc pertinent lyricines & psaltriæ quas sustulit è ciuitatibus Theodosius Imp. l. 10. de scenic. C. Theod. & expelli iubet ex ædibus velut mortifera Syrenarum carmina S. Hieron. in ep. ad Furiam.

2. *Validi mendicantes.*

Secundò. Tales sunt validi sed pigri mendicantes, atque otiosi. Vt enim leprosi ad laborem inutiles redduntur, quia in illis, vt ait Bart. Angl. l. 7. c. 64. contrahuntur digitorum articuli & manus

quasi aridæ efficiuntur: sic inutiles sunt otio assueti validique mendicantes, qui in communitate nequaquam tolerandi; tum quia per otium addiscunt etiã grauiora scelera, furta, rapinas, &c. quid enim otium nisi nutrix vitiorum? Vnde Martialis: *Quaritur Ægystus quare sit factus adulter? In promptu causa est, desidiosus erat.* Adhæc Eccl. 33. *multam malitiã docuit otiositas.* Nimirum, docet ludere, heluari, debita contrahere, litigare, furari. Vnde apud Sinas optima politia, quia nulli otiosi. Tum quia alijs egentibus nocent, & quæ istis debentur, illi deuorãt: Sie eßen jhnen das Brot vor dem Maul ab. Causant etiam annonæ caritatem, dum non laborant & interim innumeris liberis item otiosis mundum replent. Apes certè expellunt & necant fucos, qui mella non conficiunt, sed ea duntaxat quæ apes cõfecerunt, dilapidant. Nos verò istos alimus? Draco Bythiniæ rex, tales lapidari iussit, quòd videlicet, quia alienos labores comedunt, digni sint omnium manibus occidi.

3. Incorrigibiles & contumaces

Tertio. Tales sunt incorrigibiles, qui instar putridæ carnis nulla salis fabricatione emendantur, ac proinde velut emortua caro vitantur & excludũtur à cõmunitatibus. Siquis leprosus apparebat, iussit eum Deus prius recludi septem diebus, quibus elapsis, si lepra creuisset, debebat leprosus iudicari & omninò excludi; sin minus, restitui. Sic reprobi inprimis corrigendi; sed si non emendentur & peiores euadant, omninò sunt vitandi & tandem excludendi. Medici etiam explorant lepram fricatione & acu. Si enim caro fricta non rubeat, aut acu puncta non sanguinem, sed lacteam aut aquosam humiditatem reddat, signũ est esse lepram, ex Galeno & Auicenna. Pari modo siquis correctione frictus & confusus non erubescat: & castigatus non doleat, nec sanguinem lachrymarum effundat: signum est à Deo proiectum, & ab omnibus meritò tanquam diaboli mancipium vitandum. Ita enim iubet Dominus Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Quare Ecclesia tales excommunicat & interdicit omni commercio hominum: & velut lanio carnem inutilem è macello abijcit ad canes. Ratio, quia qui cum talibus viuunt, participes eorum fiunt, & cum illis puniuntur, vti familiæ Core, Datan & Abiron vnà cum heris suis. De his ergò monet Deus Num. 16. *Recedite à tabernaculis hominum impiorum & nolite tãgere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.*

C. II. *Lepra domus. Hac laborant.* 1. Domus malè moratæ.

SECVNDA lepra est, lepra domus, Leuit. 14. Hac laborant, Primo domus illæ, quæ corruptione morum infectæ, proinde infames sunt: quales sunt lusoriæ; ibi enim inficiuntur multi, (siquidem nemo solus ludit) ibi nomen Dei iugiter blasphematur, ibi multæ fraudes committuntur, & inde contẽtiones oriuntur ac rixæ, ibi denique alter alterum deuorat; quare huiusmodi domus terra illa vocari possunt, de qua exploratores dixere: *Terra, quam lustrauimus, deuorat habitatores suos,* Num. 13. deuorat enim fortunæ, sæpè corporis & ordinariè animi bona. Tales item tabernæ potatoriæ, in quibus perpetuæ comessationes fiunt. Eiusmodi domus videntur fuisse filiorum Iob, qui quotidie per ordinem conuiuia agitabant: vnde tandem domus super eos corruit, diabolo machinante à Deo permittente, omnesque oppressit. Ita euenit sæpe eiusmodi domibus vt vel debitis opprimantur & tandẽ dominos euomant: sicut dixit Diogenes de domo cuiusdam heluonis venali facta: *Minimè dubitabam quòd vini crapula excussa dominum euomeres.* Brus. l. 1. c. 19. vel aliter puniantur.

2. Vsurariæ

Secundo leprosæ domus sunt, quæ alias domos expilant, quales vsurariorum & similium, qui ædificant & dilatant domos suas ex vicinorum pauperum sanguine. Eò pertinent propolæ, qui in ciuitate omnia coëmunt, & alijs præripiunt. Cuiusmodi mercatores sanguisugas populi quispiam vocauit: suntque instar vermis, qui pomum vel nucem exedit. Qui huiusmodi domos tolerant, serpentem in sinu fouent, & quasi obsidione quadam ciuitatem suam premunt. Dum enim auari illi omnia ad se trahunt, reliquis communitatis membris ad parandum victum aditum præcludunt. Bene eos Sanctus Ambrosius vocauit *pauperum sepulchra*, quia eos absorbent & consumunt. Vt ergò sepulchra decentiori loco sunt, cùm extra vrbem sunt: ita & auari illi. Certè illis sepulchris (auaris, qui *coniungunt domũ ad domum, & agrum agro copulant,* quasi ipsi *soli in terra habitare* deberent) minatur Deus aliud sepulchrum Isaiæ 5. cùm subdit: *Propterea dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum absque vllo termino & descendent fortes eius.*

3. Suspectæ de hæresi

Tertio. Tales sunt domus suspectæ de hæresi; quia hæresis est malum contagiosum, & ab vna domo in aliam facilè deriuatur. *Sermo eorum vt cancer serpit,* ait Apostolus 2. Tim. 2. *De mundo* enim *sunt,* ait Ioannes 1. Ioan. 4. *& de mundo loquuntur,* id est, mundana, carnalia & placentia; *& mundus eos audit.* Vnde tanto magis cauenda hæresis, quanto subtilius & spiritualius est peccatum; quod idcircò à magistratu non ita cauetur & extirpatur sicut alia mala, quæ faciliùs cognoscuntur, vt pestis, furta, homicidia, &c. S. Ioannes Chrysostomus, Episcopus Constantinopolitanus, non poterat quiescere, donec Ariani ex vrbe pellerentur. Quare anno Christi 400. quando Imp. Arcadius venit ad sacrum, festo die Epiphaniæ, sic ipsum compellabat: *Dic mihi ô Imperator, si quis huic pulchra & pretiosa corona* monstrans eam quã in capite gestabat Imperator) *quosdam abiectos & obscuros lapides inseruisset, videretur hoc tibi tolerandum, & non tanquam vniuersa per illos afficeretur contumelia, agrè tulisses?* Cum annuisset Imperator: *Quid verò,* inquit, *non existimas vniuersorum regem irasci si in pia ciuitate quæ omninò rectè se habet, pars quæ malè sentit, sinatur habitare: cùm oporteat vel ab illis exigere vt conuertantur; vel si perseuerant, protinus expellere?* Quo audito Imperator non distulit, sed primos eorum accer-

fuit & iussit vt hæresin desererent; quod cùm abnuerent, expulit eos è ciuitate. Metaphrast. in vita Chrysost. Vnus sanè Lutherus & vnus Caluinus, quia non fuit separatus, multa regna & Ducatus suâ hæresi infecit. Vnde in Concilio Toletano 6. nationali, ab, Hispanis Episcopis, conspirante rege, rectissimè sancitum est, vt nullus nisi Catholicus toleretur in regno Hispaniæ; & reges deinceps, antequam regnum suscipiant, hoc seruare promittant sub graui anathemate, vt non immeritò Hispaniæ reges *Catholici* cognominentur. Apud Baron. anno Domini 638.

Eadem ratio habenda cùm libris hæreticis; hi enim velut lapides leprâ infecti sunt in domibus, qui nisi eruantur à patrefamilias & magistratu, multorum manus inficient; sicut lepra domus, erant lapides infecti & vitiosi reliquam domum arrodentes & contaminantes, atque idcircò ex præcepto Dei eruendi.

Bene etiam ac verè ominatus est Maximilianus Imp. qui Viennæ quodam die è fenestrâ prospectans & Lutheranos quosdam videns campanâ ad orationem publicam sonante nihil se mouentes, dixit: *Bone Deus! vereor equidem ne hominum istorum societas nobis damnosa sit & infælix.* Florim. de orig. hæres. l. 4. c. 7.

Deinde quilibet paterfamilias è domo suâ eruere debet vitiosos lapides, qui alios peruertunt: vti blasphemos, impudicos, seditiosos, &c. idque Dauid faciebat, dicens: *Ambulans in viâ immaculatâ hic mihi ministrabat. non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua*, &c.

D. III. *Lepra vestium. Hac laborant.* 1. Compti.

TERTIA. Lepra vestium est: Qua laborant: Primo qui in vestium luxu excedunt. Hi enim nescio quâ contagione luxum illum propagant, introducendo nouas vestium formas, quæ superbiæ maculâ non carent, & prodeunt à magistro diabolo, qui coronam spineam Christo adinuenit: proinde nec tolerantur in Dei domo; quia *qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Ad hoc indicandum, vetuit Deus comedi pisces, qui non habent squamas & pinnulas, sed lubricas pelles, vt ranæ; significans displicere sibi mollem & muliebrem vestitum: placere asperum & rudem.

Deinde per hanc vestium leuitatem multi alliciuntur ad illicita desideria, & grauia peccata. Quid enim sunt fœminæ insolentiùs ornatę nisi Basiliscus flatu & visu necans? De hoc dicitur Esa. 41. *De radice colubri egredietur regulus & semen eius absorbens volucrem.* Absorbet volucrem talis luxus, quando sui aspectu prætereuntium etiam castrorum oculos ad se trahit, & virulentis tentationum flatibus interficit. Vnde olim eiusmodi mulieres pro meretricibus habitæ; & vt noscerentur, nulli mulierum cōcedebatur aurum & purpuram ferre, præterquam ijs, quæ impudicitiam profitebantur, apud Syracusanos, teste Eustathio in Iliad. 1. nec non apud Lacedæmonios, teste Clem. Alexandr. l. 4. pædag. Vt enim prostans cereuisia, suspenso ad fores circulo proditur: sic mulier leuiculè composita vænalem sese prodit. Sed dicunt parentes, se ornare filias, vt honestiori matrimonio collocentur: quibus respondendum Primo vinum vendibile non indigere suspensa hedera. Vnde Clemens. Alexandr. ex Cæo. l. 2. cap. 10. virtutem depingens, facit simpliciter stantem, candidâ veste indutam & purâ, solâ verecundiâ ornatam. Improbitatem contra pingit superfluâ & variâ veste indutam atque alieno colore exultantem. Deinde aliter sæpe euenit, quàm ipsi intendant: pro honestiori enim matrimonio, leuitatis acquirunt notam, & quandoque abripiuntur ad lapsum: non ducuntur in matrimonium.

2. Seditiosi

Secundo. Seditiosi & rixarum seminatores, qui vestem vnitatis & concordiæ lacerant, suisque diuisionibus discolorem reddunt ac commaculant. Sic de Ario dixit Christus ad S. Petrum Episcopum Alexandrinum & martyrem, laceratam esse ab eo vestem suam. Isti sunt instrumenta diaboli, veluti cunei, quos crebris ictibus adigit ad findenda ligna, id est, ad concordiam dissoluendam. Nihil enim magis quærit aut amat diabolus, quàm seditiones & discordias. Tarquinius Superbus Rom. rex filio suo per nuntium quærenti, quomodo procedere cum rebellibus & inflatis proceribus suis, turbas cientibus deberet: nihil aliud respondit, quam quod in horto deambulans suprema papauerū capita bacillo decapitauit, iubens id tantum narrari filio, quod nuntius vidisset regem in horto facientem. Quo audito filius proceres illos mox decollauit. Liuio teste dec. 1. l. 1. Hoc idem facere magistratus debet rixarum seminatoribus & rebellionum: iuxta votum Apostoli ad Galat. 5. dicentis: *Vtinam abscindantur qui vos conturbant!* Accedit S. Greg. l. 19. moral. c. 13. *Mos*, inquit, *veterum fuit, vt seniores in portâ consisterent & causas introëuntium iudicarent, quatenus tanto esset pacificus vrbis populus, quanto ad hanc discordes ingredi non liceret.*

3. Scandalosi.

Tertiò. Scandalosi, qui retrahunt à bene agendo bonos, sicut ala vespertilionis prohibet egredi ad laborem formicas. Huc pertinent homines malæ famæ & notorij criminis; vt enim qui cum fętente ambulat homine, fætorem contrahit; qui cum bene olente, bonum odorem: sic qui cum infami graditur, infamiam sibi aspergit. Vnde Apostolus 1. Corinth. 5. præcipit: *si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator aut auarus aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus aut rapax: cum huiusmodi nec cibū sumere.* Ratio; quia *qui tetigerit picem inquinabitur ab ea, & qui communicauerit superbo, induet superbiam*, ait Sapiens Ecclesi. 13. Seneca epist. 104. ait: *si vis vitijs exui, longè à vitiorum exemplis recedendum est; hærebit tibi tumor, quamdiu cum superbo conuersaberis: hærebit auaritia, quamdiu auaro conuixeris: incendent libidines tuas adulterorum sodalitia.* Consortium malum hominem manuducit abripitque ad infernum: consilium ostendit viam duntaxat. Lignum putridum igni appositum, generat fætorem:

rem: sic mali bonis appositi, gignunt eis infamiam. Sic Polypus colorem variat pro varietate petræ cui adhæret, teste Pierio lib. 27. hierogl. Quòd si tamen eis aliquando conuiuendum est, separa vt apis de flore mel, veneno relicto: & stude eos emendare. Id quod egregio quidem, irrito tamen conatu præstitit sanctus Columbanus Abbas Theodorico Burgundionum regi, quem vir sanctus de concubinarum commercio arguens, ad legitimi coniugij thalamum hortabatur, vt Regia proles ex honorabili Regina prodiret, atque iam Rex spoponderat, se ab illicitis segregare consortijs. At Brunichildis auia, verita dignitatis & honoris sui iacturam, si reiectis concubinis Reginam aulæ præfecisset, diabolici instinctu spiritus Regem in sanctum Columbanum incitauit. Euenit aliquando, vt Columbano venienti in aulam adulterinos Regis filios ei offerret benedicendos. At ille: *Nequaquam*, inquit, *istos regalia sceptra suscepturos scias, quia de lupanaribus emerserunt*: eoque abeunte terræ motus aulam concussit, cum omnium terrore, nec tamen miseræ fœminæ furorem compescuit, quin illi insidias moliretur. Cernens autem beatus Columbanus regios animos aduersum se commotos, accessit, vt suis monitis eorum impetum frangeret, occumbente iam sole, cumque in regijs domibus pernoctare nollet: *Melius est*, inquit Rex, *seruum Dei opportunis subsidijs honorare, quàm Dominum, ex seruorum eius offensa, ad iracundiam prouocare*. Iubet igitur regio cultu opportuna parari, Deique famulo dirigi: is autem ea abominatus, dixit: *Scriptum est, munera impiorum reprobat altissimus; nec dignum est, vt famulorum Dei ora cibis eorũ polluantur.* Quibus dictis, vascula disrupta, & comminuta sunt, vinum & sicera diffusa, & cætera dispersa. Baron. anno 612.

Hæ sunt lepræ, Auditores, quas fugere oportet, imò exterminare, si carni, domui, vesti nostræ adhærere dignoscantur. Istæ enim sunt quæ potiorem nostri partem, animam, commaculant, Deoque exosam faciunt, & adeò quidem vt homines his lepris contaminatos, nisi emundentur, à facie suâ abijciat, à beatorum ciuitate separet & in horrendum illud leprosorium æternæ damnationis abijciat. Quod vtinam à nobis omnibus auertat.

CONCIO VII.

PECCATA CARNIS QVAM cauenda sint.

I. *Quia summa eorum fœditas.*
II. *Summa & iniquitas.*
III. *Summa pernicies.*
IV. *Summum eorum periculum.*
V. *Grauis eorum vindicta.*

THEMA.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. Luc. 17.

A.

NEmo ferè est mortalium, qui à lepra & leprosis non abhorreat. Hinc enim miseri leprosi vrbibus excluduntur, & à communi hominum conuictu procul remouentur. Et cur non multò magis horremus lepram mysticam, quæ & carnem & animam inficit, luxuriam videlicet? Et ecce vobis leprosos decem, fædos omninò & abominabiles, quos non modò intueri, verùm & nominare pudor est. Primus vocatur Impudicitia, quæ fit circa tactus & oscula. Alter, Mollities & pollutio volũtaria. Tertius, fornicatio simplex. Quartus, stuprum. Quintus, Adulterium. Sextus, Raptus. Septimus, Incestus. Octauus, Sacrilegium, quod committitur cum persona Deo dicata. Nonus, Sodomia. Decimus, Bestialitas seu peccatum contra naturam. Occludite nares, Auditores, à tam abominanda leprosorum turbâ; imò & aures claudite, quia & nominare pudet. Et tamen his de lepris loqui necesse est, quia etiam fæda vlcera medico tangenda ac secanda. Itaque quàm possumus cautissimè carcinomata hæc tangemus, vt animi quidem impurorum sanentur, castorum non inquinentur.

Decem peccata luxuriæ.

I. B. *Quia summa eorum fœditas.*

PRIMO. Quanta prôh horum peccatorum fœditas & turpitudo! Nam inprimis S. Scriptura huiusmodi peccatores dedignatur vocare homines; *carnē* vocat & pecora. Ita Gen. 6. dixit Deus de talibus: *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est*, q. d. carnalis & beluinus. In lib. Tobiæ c. 6. comparatur equo & mulo. Similiter Ierem. 5. vbi dicitur: *Equi amatores & emissarij facti sunt; vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Noluit ergò Deus, vt spiritus, id est, anima inspirata & imago eius in hominibus huiusmodi pecuinis permaneret; idcircò deleuit eos primò diluuio vniuersali; postmodum sulphureo incendio in Sodomis. Nec immeritò; *Quia enim ad peruersa desideria ex carnis fætore arserant, dignum fuit, vt simul igne & sulphure perirent. Sulphur quippe fætorem habet; ignis ardorem*; inquit S. Greg. l. 14. moral. c. 10. Quanta illius vasculi deformitas esse debet, cuius perdendi gratiâ pretiosissimus liquor in eo contentus vna cum ipso abijcitur in mare vel in ignem? Pretiosus liquor est imago Dei, secundum quam formatus homo: ea tamen cùm in obscæno reperitur homine, vna cum ipso iam olim abiecta fuit in diluuium, rursumque in Sodomiticum incendium, ac demum abijcitur in cloacam ignis æterni.

Deinde tanta huius vitij turpitudo est, vt qui illud perpetrant, tenebras & latibula quærant, quasi seipsos in hoc scelere cernere non possint. Hinc quæstionibus subiecti, ægrè & cum pudore sua hæc peccata explicant.

Denique quàm deforme sit hoc vitium, ostendit ipse dæmon impudicitiæ barathrum, qui Asmodæum

dæum repræsentaturus apparuit S. Antonio, in specie horridi & nigri pueri; quo viso dicebat S. Antonius, se imposterum eum multò magis contempturum, ex quo fœditatem eius agnouisset. Athan. in vitâ.

C. II. *Summa & iniquitas.* SECVNDO. Quanta horum iniquitas? Sanè de adulterio dixit S. Iob cap. 31. *Hoc nefas est & iniquitas maxima. Ignis est vsque ad perditionem deuorans & omnia eradicans genimina.* Quid dixisset de alijs criminibus adulterio grauioribus? Peccant alij in religionem, vti sacrilegi: alij in naturam humanam, vti Sodomitæ: alij in suum sanguinem, vti incestuosi: alij in coniuges, vti adulteri: alij in liberos suos, vti fornicarij omnes: omnes denique in corpus suum, quod violant & ex templo Dei faciunt templum Diaboli & prostibulum: item in rempublicam, cuius alia membra corrumpunt, alia prauo exemplo inficiunt: denique multò maximè in Deum, cuius imaginem in se & complicibus suis collutulant & cœno fœdissimè obducunt. Cogitate quæso, quantum offendantur nobiles & honesti parentes, si audiant filiam suam à mancipio suo constupratam? Sanè cùm Vta Theodonis Bauariæ Ducis filia, à Sigibaldo nobilissimo alioquin adolescente constuprata, patri sanctum Emmeramum Episcopum Ratisbonensem stupri auctorem falsò edidisset, *Theodo filia & gentis infamiâ propè in rabiem actus* (inquit Raderus in Bau. S. p. 1.) *fatentem in vestigio obtruncasset, nisi proceres intercessissent cademq́, à filiâ partim precibus, partim vi prohibuissent: quod proximum erat, proscriptam omniumq́, egentem in exilium relegat. Lantbertus filius, sororis violatæ contumeliâ irritatus, velut œstro quodam furoris correptus Emmeramum viris, equis persequi instituit; cui Helfendorfij inuento scipionem in pectus adegit & post diram sceleris exprobrationem, omnia membra detruncari iussit, quia temerè & imprudenter reum esse credidit.* Simus etiam quàm dirè acceperit & vltus sit Absalon incestū sororis in Ammone fratre, parricidio videlicet 2. Reg. 13. Et quomodo non iniquissimè accipere potest Deus iniurias & turpitudines in ipsius imagines & filias commissas?

D. III. *Summa pernicies.* TERTIO. Quanta horum pernicies? quanta damna? Verè de his sceleratis dici potest id Ioëlis cap. 1. *Computruerunt iumenta in stercore suo.* Ita enim S. Greg. 24. moral. c. 6. *Iumenta*, inquit, *in stercore suo computrescere, est, carnales homines in fœtore luxuriæ vitam finire. Non enim esse homines, sed iumenta declarantur, de quibus per prophetam dicitur: Vnusquisq́, ad vxorem proximi sui hinniebat, &c.* Computrescunt autem Primo dum tetrum infamiæ fœtorem spirant & in eo obsordescunt, vt omnium nares offendant & vix vnquam expiare maculam illam queant. Hinc enim de Magdalenâ, tametsi iam pœnitente & conuersâ dicebat Pharisæus: *Quia peccatrix est*, q. d. meretrix.

Secundo dum corpus suum varijs & fœdis morbis conficiunt.

Tertio dum quasi Visco quodam implicantur & tenacissimè retinentur in peccato. *Reliqua peccata faciliùs vincuntur, quia extrinseca sunt; auaritia cum marsupio deponitur, maledicam linguam silentium emendat, superbia vestium vnâ horâ mutatur; at sola libido insita est. Grandis igitur virtutis est & solicitæ diligentiæ superare quod natus sis.* Sic Hieron. in reg. Monach.

E. IV. *Summū eorum periculū.* QVARTO. Quantum eorundem periculum? Teste enim Archangelo Raphaële *hi, qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & à suâ mente excludant & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos.* Tob. 6. Typum huius veritatis exhibuit nobis CHRISTVS, cùm legioni dæmonum potestatem dedit ex homine commigrandi in porcos, Marci 5. *vt ostenderet Diabolum in eis dominari, qui vitam porcorum gerunt*, inquit S. Augustinus in epist. Ioan. tract. 6. Porcus cœlum nunquam aspicit, perpetuò terram fodit, luto & fœtore delectatur, ventri est deditus, nec ruminat: Sic homo libidinosus cœlum non curat, terrena quærit, lutum, id est, voluptates corporis scelerumque fœtorem amat, ventri seruit, denique æterna supplicia & tartareas flammas considerat. Quid ergò porci illi, nisi immundos & luxuriosos denotant? Duo millia illorum fuerunt: horum verò numerus incomparabilis. Illos maligni spiritus vbi inuaserunt potestate à Christo acceptâ, statim impetu facto in mare præcipitârunt & submerserunt: hos verò sæpe sæpius vel obtruncat dæmon, vti septem maritos Saræ, (Tob. 6.) & Symphoriani Romæ præfecti filium, vim S. Agneti inferre volentem, apud S. Ambros. serm. 90. vel alijs modis affligit, & obsidet, vti Magdalenam in pœnam suæ impudicitiæ, Luc. 8. & nobilem matronam apud S. Gregorium l. 1. dial. c. 9. ac demum nisi resipiscant, mergit in infernum. Hic illorum finis, hoc porcorum stabulum, hoc macellum. Cùm pastores viderunt præcipitari & mergi sues, fugerunt, teste Euangelistâ. Nos ergò cum videmus, vel audimus male perijsse vel tractari libidinosos, fugiamus porcinos mores. Et quid sibi, putatis, voluit in lege veteri, interdictum porcinæ carnis, nisi vt abominaremur porcorum immunditiam? Maluerunt septem illi fratres (2. Mach. 7.) dirissime necari, quàm contra legem suam, porcinarum carnium esu pollui. Quid non pati malit Christianus, quàm pollui libidine: ne in tartarum mergatur? Hinc Apostolus 1. Cor. 6. clamat: *Fugite fornicationem.*

Taceo pericula alia, vti homicidia aliaque peccata grauissima, in quæ deuoluit hominem libido; quemadmodum Dauidem deuoluit adulterium in Vriæ inebriationem, ac postremò in cædem. Eandem expertus est Sichem, Gen. 34. Iudæus item fornicans cum Madianitide, Num. 25. Tribus Beniamin ob violatam vxorem Leuitæ, Iudic. 19. & 20. Amnon ob sororē constupratā, 2. Reg. 13. &c. Deuoluit in Idolatriam, quod expertus Salomon. In

In hæresin & schisma: quod inter alios expertus Henricus VIII. Angliæ Rex ob Annam Bolenam pellicem, legitimæ coniugi superinductam.

F. V. *Grauis eorum vindicta.*

QVINTO. Quantæ horum pœnæ & quàm tremenda Dei vindicta? Inprimis incestuosis pœna mortis statuitur, Leuit. 20. additurque: *Absque liberis morientur.* Experimur enim incestuosos ferè illiberos manere, idemq; se obseruasse scribit S. Gregor. ad Interrogat. Augustini Anglorum Episcopi c. 6. Adulteri olim comburi soliti, vt colligitur Gen. 38. posteà lapidati, Leuit. 20. & Ioan. 8. De filijs verò Mœchorum dicitur Sap. 3. *Filij adulterorum in inconsummatione erunt*, (id est, non peruenient ad ætatem perfectam) *& ab iniquo thoro semen exterminabitur: Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorum. Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem*, scilicet posteritatis: *nec in die agnitionis allocutionem*, id est, solatium in die, quo decernũtur aliquibus honores. Audi S. Chrysostomum. ho. 24. in c. 13. ad Rom. *Quid seminas, quod metere non licet: imò si messueris, multum tibi dedecoris ipse fructus afferet? Nam si puerum pepererit, & tibi dedecus affert, & puero magnam iniuriam, qui propter te nothus & ignobilis natus est. Cui etiamsi innumeras pecunias reliqueris, hoc nomen adhærebit, vt ignominiosus sit in domo, ignominiosus in vrbe, ignominiosus in foro siue ex scorto sit, siue ex ancilla. Quin & tu quoque ignominiosus eris, non solùm in vita sed & post mortẽ, &c.* Taceo, quod istorum liberi ordinariè malè educãtur ab improbis parentibus, quorum etiam leuitatem & dissolutionem imbibunt à teneris.

Quid de aliis plagis, istiusmodi hominibus à Deo immissis, dicam? Quis nescit Pentapolim propter detestandam impudicitiam fuisse de cœlo exustã? Gen. 10. Quis Her & Onan, quòd rem item detestabilem fecissent, à Deo occisos? Gen. 38. Quis filios Heli fornicarios, in bello peremptos? 1. Reg. 2. & 4. Quis denique non legit vel audiuit aliquando ex dial. D. Gregor. lib. 4. c. 32. nobilem quendam, qui iuuenculam è sacro fonte à se susceptam ebrius constuprauerat, septimo die repentè extinctum esse, & de sepulcbro eius flammam multo tempore exijsse, quæ ossa eius concremauit, & tumulum cõsumpsit?

Quid quòd Deus per animalia bruta quandoque scelus hoc castigauit? Legimus enim in Triumpho castitatis, die 4. c. 7. quod hic dicam: Cùm quidam coniugis suæ pertæsus prostibulum adijsset, atque in equum ad ædes suas reuersurus conscendisset, tãtis agi furijs incitarique cœpit equus, vt eum in terram abiecerit, ita tamen vt altero pede equi fræno irretitus implexusque adhæresceret. Quo ita irretito dum equus præcipiti cursu huc atque illuc per viam lapidibus stratam ferretur, tãtò miserum impetu ad saxa allisit, vt ei caput frangeret, cerebrumque ei è capite dissiliret, nec priùs constitisse visus equus, donec effusis habenis attigisset rursus prostibuli locum, ante cuius fores impium adulterũ vita priuatum reliquit, vt constaret omnibus tam insolentem, tamque improuisam mortem adulterij commissi esse mercedem. En igitur quàm verè dixerit de fornicario Sapiens: *Hic in plateis ciuitatis vindicabitur!* Eccl. 23. Sed nec minùs verum illud quod subditur: *Vbi non sperauit apprehendetur.* Contigit enim Romæ Tito imperante, vt elephas nutritij sui vxorem cum adultero deprehenderet; ambos igitur dentibus suis præacutis confixit, & ita occisos stragula veste contexit; postmodum verò adueniente nutricio reiecta ab ijs stragula adulteros lecto iacentes monstrauit, refert P. Anton. de Balinghen in Zoopæd. En hi vbi non sperarunt, apprehensi sunt. Num enim perditi isti ab Elephante sibi timebant? num cauebant? Cauebant sibi quidẽ ab hominibus, & potissimùm domesticis; at interim à bruto, quod quid peccatũ sit, nescit, peccati mercedem accepere. Dicunt isti, (quemadmodum loco cit. Ecclesiasticus scribit) *Quis me videt? tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me, quem vereor? delictorum meorum non memorabitur altissimus. Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, &c.* Videte hîc, quam vigilet Deus, qui ad punienda tanta scelera etiam brutis vtitur, & fortasse ideò, quòd homines in puniendis illis segniores animaduertit. Quid enim adulterio magis obuium? & quid eo grauius, quod Deo hominibusque inprimis est exosum, quod reip. inimicissimum, quod priuatorum paci & domesticæ quieti contrarium, quod filiorũ certitudini aduersum, quod variorum furtorum origo est, dũ paternę atque auitæ hæreditates ad spurios transferuntur? Et quid interim hoc scelere impunius? Pudor & res indigna est, Ethnicos Principes vehementius in hoc & similia crimina exarsisse, quàm Christianos Iudices. Alexander M. Damonem & Timotheum, quòd externorum militum vxorib. stuprum intulissent, morte plecti iussit. Plut. in eius vita Ægyptij adulteros virgis cædebant ad mille plagas; adulteras naso truncabant ad perenne dedecus, Diodor. l. 1. c. 6. Arabes & Parthi adulteria morte plexere Alex. ab Alexand. l. 4. c. 1. Cumani adulteram in foro omnibus ridendam exponebant, & asino impositam per vrbem circumducebant, Plut. in problem. Aurelianus Imp. adulteram duabus arboribus alligatam diuelli iussit, Cælius Rhodig. l. 10. c. 6. Saxones adhuc pagani cogebant adulteram suspendio se necare, tũ eam concremabant, & super eius bustum adulterũ suspendebant. Aliquando adulteras fœminæ reliquæ per pagos circumductas flagellis & virgis cædebant, & cultellis lancinabant, testis S. Bonifacius in ep. 19. ad Ethilbaldum Merciorum Regem. Brasilienses adulteras vel occidunt, vel vt seruas vendunt. Osor. l. 2. de gestis Emmanuelis. Mahomet adulterium fustigari centum ictibus sanxit. Ex quibus colligere potest vnusquisque, quid apud Christianos mereantur adulteri, & his grauiores fornicarij, quando hæc tulere supplicia apud infideles.

Verùm ego, Auditores, nolo ad carnifices, & carnificinas

nificinas ablegare mæchos. & his similes leprosos alios: sed potius ad Sacerdotes: *Ite, & ostendite vos Sacerdotibus*: expiate peccata vestra cum verâ pœnitentiâ coram Confessario, & deinceps nolite peccare. Salutem vestram quæro, non sanguinem. Leuate vocem cum leprosis: *Iesu præceptor, miserere nostri.* Sanati porrò redite ad Dominum Deum vestrum, gratias agentes, &c.

CONCIO VIII.

INCENTIVA ET REMEDIA Luxuriæ.

I. *Incentiuum, turpes cogitationes.* Remedium. 1. Dei præsentia. 2. Passio Christi. 3. Meditatio mortis. 4. Iudicij metus. 5. Oratio.

II. *Sensuum euagatio.* Remedium. 1. Oculi custodiendi. 2. Aures obserandæ. 3. Tactus seruandus.

III. *Impura fœminarum societas.* Remediũ fuga.

IV. *Gula.* Remedium: abstinentia.

V. *Otium.* Remedium occupatio bona cõtinua.

THEMA.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. Luc. 17.

A. FÆdus quidem & abominabilis morbus est lepra corporalis, qua infectos Deus ipse (Leuit. 13.) iussit separari ab hominibus cæteris, & vitari. Sed sine comparatione fædior atque abominabilior est lepra spiritualis, quæ est vitium luxuriæ, carnem simul & mentem inficiens: adeò vt Apostolus eam non modò fugiendam (1. Cor. 6. *Fugite fornicationem,*) sed nec in nobis nominandam esse velit (Eph. 5. *Fornicatio & omnis immunditia nec nominetur in vobis.*) Quare sicut leprosi nulli parcerent labori vel sumptui, si qua viâ ab infectione liberari possent; ita multò magis decet, nullum non mouere lapidem, quò à luxuriæ leprâ præseruemur, & si qui eâ infecti sunt, liberentur. Et certè hodierni leprosi occurrerunt, adeoque currendo venerunt ad Christum Medicum: quanquam ego existimo, magis occurrisse illis Medicum longè maiori desiderio ad sanandos ipsos; siquidẽ is de cœlo venit quærere & saluum facere, quod perierat. Fælix ergò hic occursus, vbi medicus & æger, seu *diues & pauper,* vt loquitur Sapiens Prou. 22. sibi occurrerunt. Hoc enim occursu Dominus admonuit Concionatores & animarum Pastores, vt simili desiderio vitijs occurrant, salutaria præscribendo remedia, quibus illi sanentur. Monuerunt decem leprosi immundos secundùm animam, vt & ipsi occurrant medicis animarum. Ego igitur ad exemplum Christi faxo, vt occurram peccatis. Vtinam & mihi occurrant peccatores. Solent hoc tempore salutares herbæ colligi ad varia medicamenta: conquiramus etiam nos eiusmodi, sed spirituales herbas, contra pessimam illam libidinis contagionem.

B. Vnicum & optimum remedium huius vitij præscribit Paulus 1. Cor. 6. cùm ait: *Fugite fornicationẽ.* Quam sententiam cœlestis vox ad S. Arsenium delata: *Fuge* scilicet, confirmauit. Vt verò hanc leprã effugiamus, fugere oportet eius incentiua, quę sunt quinque maximè.

I. *Incentiuum, turpes cogitationes.* Incentiuum PRIMVM sunt turpes cogitationes, quæ si deliberatè ijs inhæseris, cùm ordinentur ad ipsum opus turpe, tanquam media conditionem finis induunt. Ludit diabolus cũ homine, sicut Dalila cum Samsone, facit eum dormire super genua sua, id est, delectatione quadam sopiri super turpi facto vel imagine: & interim ligat capillos eius, detinendo eum in cogitatione mala, quam tamẽ potest homo cum Samsone abrumpere, si resistat & displicẽtiam habeat. Hoc verò si non faciat, impellitur in peccatum & potestatem dæmonis. Sic Eua dum se detinet in contemplatione ligni vetiti, dum sermocinatur cum serpente, ab eo illaqueatur. Sic Philomela, dum curiositate ducta lustrat scrobem & decipulam sibi ab aucupe structam, speculumque in eâ positum contemplatur, capitur.

Remedium. 1. Dei præsentia. Iam verò quibus modis obuiare possumus turpi cogitatui? Resp. primò, Cogita Deum vbique præsentem & omnia cernentem, dicque cum Dauide: *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear,* Psal. 15. *Homine præsente*, inquit Chrysost. in c. 4. epist. 1. ad Cor. *nemo scortaretur; sed licet maiorem in modum libidine flagraret, affectus tamen violentia pudore hominũ vinceretur. Cùm autem Deus videat, adulterant. Nonne vel hoc solum satis esset, quo cælitus innumeris peteremur fulminibus*: hæc ille.

2. Passio Christi. Secundò. Recordare passionis Domini, quoties te sentis turpibus cogitationibus pulsari, & dic iuxta consilium Hugonis de S. Victore: *Ita redemptor tuus moritur pro te? & tu nescis, cuiusmodi sordida cogitatione sordidaris in mente?*

3. Meditatio mortis. Tertiò, Cogita mortem, corporis quoque fætorem & internam turpitudinem. Quid enim illud? Saccus stercorum. Aufer cuticulæ pelliculã, quid illa tetrius aut horribilius? quid cadaueri propius? sterquilinium niue contectum albet; soluantur niues: pax, pax naribus & oculis, clamabunt omnes & diffugient. Niue fugacior est forma: non liquatur, sed vanescit; illam aqua excipit, hanc quid nisi deformitas & formido? Cùm anima diffugerit, quid futura hæc siue Lais, siue Helena? Esca vermium, cadauer putridum, fætens, tabe dissoluendũ, ex cuius spinæ medulla serpens terribilis enascetur. Hoc amem? hoc depeream? Narrat Suidas de Hypatia Alexandrina, eam cum consilio nequiret auditoris adamantis importunam solicitationẽ abrumpere, panniculos ei suos, fluore menstruo maculatos obiecisse: *Hoc, inquiens, est, adolescens, quod amas; nihil autem pulchrum.* Appa & Gela Forojuliensis Ducis Gisulfi filiæ, carnis putridæ sub mammillis positæ odore, suam defendere castitatem. Barbari enim natura ita fætere fœminas Longobardorũ opinati, intactas

intactas reliquere. Annal. Boior. l. 3. & Bonfin. l. 8. rer. Hungar. dec. 1. Sed & Thom. Cantipratenſis piũ quendam virum, cùm cogitationes importunas cuiuſdam mulierculæ formoſæ, dum viueret, animo abigere non poſſet; ſepulchrum narrat eius aperuiſſe, & amplexum cadauer tabidum faciem faciei eius contaminatæ tabe vermibusque impoſuiſſe, & in hoc fætore volutatũ eſſe, donec fœtor & horror omnem libidinis memoriam ſuperaſſet.

4. Iudicij metus.

Quartò. Cogita iudicium Dei, & quod Eccl. 11. dicitur: *Si annis multis vixerit homo, & in his omnib. lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum multorum, qui cùm venerint, arguentur vanitatis præterita.* Et mox cũ per ironiam dixiſſet Spiritus S. *Lætare ergò iuuenis in adoleſcentiâ tuâ,* &c. concludit ſeriò, & ait: *Scito, quòd pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.* Cum ad mortem duceretur caſtiſſima Suſanna, liberauit eam Daniel. Suſanna, lilium, Daniel, iudicium Dei exponitur. Quando ergò caſtitas tua in cogitationum procella periclitatur, & ad mortem à tentatione trahitur, Danielis opem adhibe, iudicium Dei cogita, & reuolue animo, quod Auguſtinus in tract. de honeſtate mulierum c. 3. ait: *Citò præterit, quod delectat, & permanet ſine fine, quod cruciat.*

5. Oratio.

Quintò. Denique ora, & cum Moyſe perpetuò leua ad Deum manus, & vincet tuus Ioſue. Sic fecit aliquando Salomon: *Vt ſciui, quòd aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, adij Dominũ, & deprecatus ſum illum.* Sap. 8. Vtinam id ſemper, in omni vitâ feciſſet. Sic Apoſt. *Datꝰ eſt mihi ſtimulus carnis meæ, propter quod ter Dominũ rogaui,* 2. Cor. 12. Et Auguſt. *Continentiam iubes. Da quod iubes, & iube, quod vis,* l. 10. Confeſſ. c. 29. Quò autẽ faciliùs impetrare valeas, patrociniũ interpone vnius vel pluriũ Sanctorũ, qui in ſtatu ſimili vitã caſtiſſimè traduxerunt. Si virgo es, implora opem Deip. Virginis, quæ, cùm amantiſſima ſit caſtitatis, libẽtiſſimè dabit operam, vt ab omni ſpurcitiæ libereris. Si vidua, B. Annam Prophetiſſam. Si coniugatus, SS. Zachariæ & Eliſabethæ, &c. Sic S. Thomas Aquinas, cùm à procaci ſcorto infeſtaretur, precabatur: *Ne ſinas, quæſo, Domine Ieſu, & tu ſanctiſſima Mater & Virgo Maria, vt tam immani ſcelere me obſtringam.* Mox rapto ex igne titione id fugauit, oſtioque concluſo à duobus Angelis lumbos ſibi conſtringi ſenſit in perpetuæ continentiæ ſignum.

Eadem ferè ratio eſt turpium verborũ; qui enim de cogitatione turpi proſilit in verba turpia, iã audacior fit & pronior ad opus ipſum peragendum. *Ex turpiter* enim *loquendi licentia, ſequitur & turpiter facere,* inquit Ariſtot. li. 7. polit. c. vlt. Qui turpia loqui audet, iam incipit exuere pudorem: ſicut cùm quis iterum iterumque pedem fert in ſpecum, tandem audet omninò ingredi.

C. II. Senſuum euagatio.

SECVNDVM. Senſuum euagatio: de quibus S. Hieron. l. 2. adu. Iouinian. c. 7. ait: *Per quinq; ſenſus quaſi per quaſdam feneſtras vitiorum ad animam introitus eſt. Non poteſt antè metropolis & arx mentis rapi, niſi per portas eius irruerit hoſtilis exercitus:* hæc ille; & rectè, quia ſicut per portas intratur & exitur, inferuntur omnis generis merces vel efferũtur: ita per illos, mille rerum ſpecies ad mentem penetrant.

Remedium. 1. Oculi cuſtodiẽdi.

Imitandi proinde præfecti vrbium, qui portis adhibent præſidiarios, vt non admittant quemlibet: antemurale erigunt, penſiles pontes attollunt, crates ligneas demittunt, cancellis portas ſepeliunt: ſic operæpretiũ foret ſenſus cuſtodire: oculos inprimis, qui non modò aperti ſemper & patuli ſunt, ſed prętereà etiam vagabundi vndiq; circumferuntur, & velut nauicula inter mundi fluctus circũfluunt & iactantur. Pactũ igitur cum oculis facere, quale S. Iob fecit c. 31. oporteret, vt ne cogitarent quidẽ de re illicita, nedũ adnauigarẽt; Pactum, inquã, quale nauis fecit cum nauta, vt habet prouerbiũ Italicũ: *Guardami dalla terra, & io ti guardarò dal mare.* Serua me à terra, & ego te ſeruabo à mari. Iactantur oculi hinc inde ſicut nauiculæ: vide, ne tu eos ad ſcopulos dirigas, & ipſi te non mergent; incognita n. amare non poſſumus. Vt ergò prudens nauarchus à longè ſpeculatur ſyrtes & ſcopulos, ideoq; maturè nauem inde abducit, ne ventorum vi & maris impetu ad illos abripiatur: ſic quamprimùm auertendi oculi ab aſpectu periculoſo. *Quisquis enim,* inquit S. Greg. l. 21. mor. c. 2. *per has corporis feneſtras incautè exteriùs reſpicit, plerumque in delectationem peccati etiam nolẽs rapitur, atq; obligatus deſiderijs incipit velle, quod noluit. Præceps quippe anima, dum antè non prouidet, ne incautè videat, quod concupiſcat, cæca pòſt incipit deſiderare, quod vidit;* hæc Greg. qui ibidẽ monet, vt ſint oculi noſtri *ſicut colũbæ ad feneſtras ſuas,* id eſt, vt per ſenſus corporis, exteriora quæque non reſpiciant, intentione rapacitatis, inſtar miluorum & accipitrum. Laudatur ob id Alexander M. qui ad filias Darij, quas captiuas tenebat, eximia pulchritudine virgines viſendas inuitatus, recuſauit, quòd diceret, ſe qui viros viciſſet, nolle vinci à mulierib. Q. Curt. l. 4. Sed longè cautiores ſancti Anachoretę, qui quãdoque per omnem vitam interdicentes ſibi aſpectu fœminarum, oſtenderunt planè, quid facere in ſimili poſſemus. Cùm audiſſet Ioannes Abbas à Tribuno plebis: *Permota vxor mea rumore ſanctitatis tuæ, videre te percupit: rogo, vt te ei videndum præbeas* poſtulauit inducias, quibus impetratis Deũ rogauit: *Domine Deus, ſi fieri poteſt, oſtende ei in ſomnis ſpeciem meam, qua plene ſatietur eius curioſitas, meq; alias non videat.* Dictum, factum: ſatiata eſt illius imagine, nec vltra vrſit, vel appetijt videre eũ. Pior item Monachus, ſororis iam decrepitæ ipſum videre cupientis, ex mandato Abbatis, ſatisfacere volẽs, venit ex eremo ad fores ſororis, claudens oculos, & dicens: *Ecce me, ſoror mea, fruere aſpectu meo, vt lubet, & ſine me redire ad patriam meam.* Dixit & mox cellam repetijt.

2. Aures obſerandæ.

Secundò. Aures obſerandæ, iuxta monitum Ecclesiaſt. c. 18. *Sepi aures tuas ſpinis, linguã nequã noli audire.* Spinæ ſunt meditatio damnorũ, quæ ex auditu proueniunt, mortis, iudicij, &c. Quis autem

inter linguas nequam, non reponat impudicas? Equidem turpiloquus iaculo te linguæ vult perimere, & sua peste inficere. Quis admittat in ciuitatem hostem omnia vastaturum? Misit Antiochus Ierosolymam Ducem verbis pacificis, qui tamen vrbem ingressus omnia prædatus est, & fœdauit, non sine multa strage, fecitq; sibi arcem fortissimam in ipso monte Sion, ex quo omnem regionem diripiebat. Idem prorsus in homine facit obscœna vox, vbi eũ occupauit & placuit. Cautior aspis, quæ obturat aurem suam cauda, ne audiat vocem incantatoris, Psal. 57. Sic & Poëtæ fingunt Vlyssem cùm ad Syrenarum habitacula suauiter modulantium adnauigasset, obturasse aures suas cerâ, socios verò alligasse ad malũ, ne vocum illecebra consopiti vel emolliti minùs attenderent ad nauigationẽ periculosissimam. Hoc enim figmẽto indicarunt, rẽ periculo plenã esse, admittere verba turpia. Cõtine ergò te domi, loquere cum paucissimis & grauib. vita Veneris nundinas, vti choreas & tabernas: cantilenas amatorias non aliter auersare, quàm diaboli tibiam, qua ipse pruriẽtem carnem ad saltandũ inuitat: cuius *halitus*, vt inquit Iob, *prunas ardere facit*.

Quòd si præter mentem & expectationem, turpia cogeris audire, nec aures corporis occludere potes, occlude saltem aures cordis & obsirma animum, velut si fores clauderes homini leproso aut infami. Esto quasi anser aquis innatans, cuius pennę ob pinguedinis abundantiam, madorem non contrahunt, sed siccæ semper emergunt; cogita te ad præclariora natum, quàm vt sordibus aures præbeas velut viam publicam.

Denique siquid fœditatis per aures tuas in cor ingestum est, repurga aures & sordes rursum eijce, dicitoque: *foris canes & impudici*. In cuius rei significationem, veteres, siquid obscœni fortè audissent, aures suas aqua fluẽte limpida eluere solitos scribit Rufinus l. 3. c. 6.

3. Tactus seruandus.

Tertio Tactus velut omnium maximè periculosus & casui proximus, maximoperè vitandus. Cæteri sensus ligna comportant, tactus igni admonet & accendit. Quod probè sciuit Deus, qui primis nostris parentibus non modò interdixit esu ligni vetiti, sed etiam ne tangerent illud, si Euæ testimonio credimus, Gen. 3. *Nunquid enim potest homo abscondere ignem in sinu* inquit Sapiens Prou. 6. *vt vestimẽta illius non ardeant? aut ambulare super prunas vt non comburantur plantæ eius? sic qui ingreditur ad vxorem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eã*. Manus alioqui robustissimæ, fœdo sæpe contactu eneruatæ & ligatæ fuere. Econtrà Godefridus Bullionius rex Hierosolymorum primus, rogatus vnde ei tantum robur esset in manibus, vt hostes etiam armatos posset gladio à vertice ad ventrem vsque dissecare, dextrã protulit & dixit: *Hucusque manus ista ab omni contactu libidinoso se se continuit*. refert Chauass. de Prud. l. 3, c. 4. §. 9. Potuit Ioseph viribus suis se defendere à domina, sed fugit potiùs relicta in manu eius veste, non restitit, ne contactu eius illiceretur inficereturque, qui, vt inquit S. Hieron. l. 1. contra Iouinian. *viro non minùs est fugiendus, quàm rabidissimi canis morsus*. Socrates apud Xenophontem l. 1. memorabilium, mirum quid narrat de phalangijs: Hæc animalcula sunt ne semiobolaris quidem magnitudinis: si tamẽ ea hominibus os admouere accidat, incredibili eos dolore afficiunt, & mentis statu deturbant atque emori faciunt, vt l. 2. c. 17. notat Alexander ab Alexandro. Cui rei aptiùs quæso comparari poterit tactus impudicus? nonnè hominem acutissimo Veneris iaculo sauciat atque è potestate mentis deijcit atque lethali peccato enecat? Ergò mulieres vt phalangia; earum tactus vti morsus phalangiorum cauendi & execrandi sunt.

D. III. *Impura fœminarũ societas.* *Remediũ fuga.*

TERTIVM Impura fœminarum societas. Quam fugiendam inprimis docuit Ecclesiasticus c. 13. dicens: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea*. Docuit deinde exemplo suo Antiochus Asiæ rex huius nominis tertius, cùm esset Ephesi & se amore captum cerneret speciosissimæ fœminæ, qua potiri sine ingenti dedecore non poterat, inde discessit, ne aliàs tandem quod nefas erat, perpetraret. Pelicanus auis cùm in alto habitare posset, terram eligit, quaque terrã condit. Quod aduertens auceps, circa locum illum accendit ignem, quem aduolans Pelicanus dum alis suis extinguere conatur, magis excitat, & ita perustis pennis suis nullo negotio capitur. Pier. teste. l. 20. hierogl. Ita contingit ijs, qui cũ versari inter castos possent, malunt inter prauos socios & cum mulierculis, nimium præfidentes virib. suis. Adest mox diabolicus auceps & inter tales excitat fœdi amoris ignes; quos dum extinguere resistendo conaberis, magis inflammabere & tandem capiere. Non ergò comminùs congrediendo, sed fugiendo oportet tentationes carnis vincere. Neque turpis est hæc fuga, sed potius laudabilis. Quis enim non fugeret locum peste infectum? domum ardentem? Antigonus secundus cùm aliquando cederet hostibus imminentibus, aiebat, *se non fugere, sed vtilitatem à tergo sitam persequi*. Nullus autem potentior hostis quàm caro, vbi rara est victoria, teste S. August. Dux belli quando nouit habere se in exercitu suo multos proditores, qui commisso prælio partem hostilem adiuuarent, tunc eminùs solet pugnare cum hostibus. Atqui homo habet in se & sub se membra carni addicta, eique fauentia; ne igitur cum ijs pugnaueris cominus, qui carnis vitijs militant.

E. IV. Gula.

QVARTVM. Gula. Ex nimia enim satietate, vires & incrementum sumit libido: & speciatim *in vino esse luxuriam* ait Apostolus Eph. 5. Hæc enim sunt quasi ligna, sarmenta & oleum ad inflammandum ignem, quem ebrius comportat ad domum propriam incendendam, seipsum inquam, quemadmodum & phœnix facere narratur. Nonnè Exod. 32. *Sedit populus mãducare & bibere, & surrexerũt ludere?* Ludum autem illum, iuxta scripturæ verecundiam, non nisi impudicum denotare vult Tertullian. in

lib.

lib. de ieiunio. Confirmant & Rabini qui τὸ *ludere* exponunt *fornicari*. Gula itaque similis mihi videtur pomo illi aureo, quo Fenella Remethum regem Scotorum occidit, ita fabrefacto, vt qui id tetigisset, statim multis telis è pomo prosilientibus transfigeretur, (vti narrat Cardanus l. 12. de rer. var. c. 56.) Sic enim *ex vno gulæ vitio*, inquit S. Gregorius in ll. Reg. l. 5. c. 1. *innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ producuntur. Vnum quidem gulæ vitium est, sed aculei libidinis innumeri sunt, qui præcedentem illum quasi regem sequuntur, qui læta quidem suggerunt, sed ad æterni fletus lamenta perducunt.* Huiusmodi pomum fuit, quod Eua porrexit Adamo; victus enim gulâ, vbi gustauit pomum, mox inde in eum prosilierunt mille calamitatum tela, atque inter ea etiam carnis rebellio, quam compescere cùm non possent, folijs ficuum texerunt. Ergò abstinentia colenda; *sine Cerere* enim *& Baccho friget Venus* (cuius armigerum esse Bacchum finxêre poëtæ:) non aliter ac remotis lignis extinguitur ignis. Vnde Greg. l. 5. in I. Reg. cap. 14. ait: *Si enim ignis libido est, subtrahis igni materiam, cùm cibos subtrahis & vinum præsertim in quo, vt est apud Apostolum* Eph. 5. *luxuria est.* Hoc remedio vsus S. Hilarion, qui, vt scribit in eius vitâ S. Hieron. vrgente turpi cogitatione, iratus sibi & pectus pugnis verberans quasi cogitationes cædens manu posset excludere; *Ego*; inquit, *aselle faciam vt non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis. Fame te conficiam & siti, graui onerabo pondere; per æstus indagabo & frigora, vt cibum potius quàm lasciuiam cogites.* Amethystus, vt dicitur in lapidario cap. 16. est lapis contrarius ebrietati, ideoque sobrietatis typus: hic præseruare dicitur equum à cespitatione. Caro est *equus fallax ad salutem*, Psal. 32. adeoque crebrò cespitans, nec non in lapsum proruens. Vis ergò vt non cespitet, adeoque cadat equus tuus? sobrietatem ama, & velut amethystum tecum semper gerito.

Remedium, abstinentia.

F. V. *Otium.*

QVINTVM. Otium. Vt enim auis, quæ otiosa in ramo desidet, facilè iaculo configitur; secùs, quando volat & hinc inde saltat: sic, *otia si tollas, periêre cupidinis arcus, cedet amor rebus, res age, tutus eris*, ait Ouidius de remed. amor. Otiosum & in regno suo quietum quando inuênit Dauidem tentatio carnis, deiecit: quod non potuit, cùm varijs laboribus & periculis exercebatur Dauid. Quemadmodum in terrâ incultâ nascuntur vepres & in aquâ stagnante ac paludosa vermes: ita in anima otiosa prauæ cogitationes & desideria. Quod expertus Dauid. *Accidit enim vt surgeret de strato suo post meridiem & deambularet in solario domûs regiæ: viditq; mulierem se lauantem ex aduerso, &c.* mox igitur captus est eius amore Rex, 2. Reg. 11. Vide quid gignat otium.

Remediũ, occupatio bona

Salubre nobis consilium præbet S. Hieronymus in ep. ad Rusticum: *Aliquid boni operis facito*, inquit, *vt te diabolus inueniat occupatum.* Vbi etiam narrat, monachum quendam otio deditum cœpisse pulsari grauissimis luxuriæ aculeis. Quod vbi rescijt Abbas, submisit quosdam qui eum apud se reum agerent diuersorum criminum, otiumque eius converterent in negotiosissimam curam ac necessitatem probandi se innocentem. Quam probationem cùm toto currente anno admitti non cerneret, indeque vehementer angeretur, ab Abbate obiter interrogatus, vtrùm solitos adhuc carnis impetus sustineret, exclamans respondit: *Papæ! viuere non licet, & fornicari libeat?* Sanctus etiam Gregorius in ll. Reg l. 6. cap. 1. ait: *Inter opera & labores spirituales contra stimulos carnis fortes sumus: sed si quasi fessi à solitæ conuersionis rigore torpescimus vel remittimus, dum paulatim negligimus, aculei carnis insurgunt, qui quasi depositis Moysi manibus Israëlem vincunt.* Redditq; huius rei causam, dicens: *cùm duas simul res cogitare non possimus, fit vt aliquid aliud cogitando, non cogitemus immunda. Celer ergò & facilis victoria libidinis est, circumspectio cogitationis, si quoties carnalia obuiant, ad aliquid aliud recurramus, quod libidinis non sit incitamentum.* hæc ille. Vnde SS. viri vt in hac tentatione sensum & cogitationem aliò verterent, mira excogitârunt, & plerique seipsos doloribus vexârunt, vt S. Benedictus volutando se nudum in spinarum aculeis: S. Franciscus in niue. Iuuenis quidam apud S. Hieron. in vita S. Pauli, cum in molli lecto alligatus à meretrice lacesseretur ad peccandum, ne lasciuiâ vinceretur, mordicùs sibi abscissam linguam in faciem meretricis expuit. S. Bernardus Abbas in lacum; Euagrius presbyter in puteum hybernis noctibus descendere solebat. Dura quidem & difficilia sunt ista: sed malo nodo malus debetur cuneus: fœdo libidinis morbo, quid mirum si ingratum paretur pharmacum? Quisquis igitur es, Christiane, *obserua diligenter ne incurras plagam lepræ*, inquit Moyses Deut. 24. lepræ inquam, quæ non tam corpus quàm animam solet inquinare, ac demum è beatorum cœtu separare atq; in gehennam exterminare.

continua.

CONCIO IX.

QVAM CONGRVENTER ET salubriter instituta sit confessio peccatorum.

Leprosorum expiatio, 5. de causis præcepta.

I. *Conuenienter instituta ratione Dei offensi*: 1. Quia sic cultum Deo debitum exhibemus, 2. Quia sic Dei iustitiam, nostram confitemur iniustitiam, 3. Quia per eam Dei potentiam nostram protestamur infirmitatem.

II. *Ratione Christi.* 1. Vt eius innocentiam testemur, 2. Vt eius gloriam magnificemus, 3. Dilectionem nostram ei comprobemus, 4. Vt aduentanti in Eucharistia viam paremus.

III. Ratione ipsius confitentis. 1. Vt haberet homo Iudicem sibi similem, 2. Vt haberet signum sensibile reconciliationis suæ, 3. Vt haberet fidelem amicum cui secreta sua credere posses.

IV. Ratione delictorum. 1. Vt morbus animæ suo curetur antidoto, 2. Vt peccandi libidinem confessio frænaret, 3. Vt delicti pœna mitigetur.

V. Ratione proximi. 1. Ne scandalizetur, 2. Vt proximus ædificetur, 3. Vt nemo supra alium extollatur.

THEMA.

Ite, ostendite vos Sacerdotibus. Luc. 17.

A. MVlti sunt, Auditores, Hæretici inprimis, deinde quidam Catholici, quibus non parum displicet, quòd remittantur ad Sacerdotes pro remissione capiendâ suorum peccatorũ; siquidem videatur sat superq; esse, Deo confiteri & ab eodem absolui: præsertim cùm nos fateamur per actum contritionis iustificari hominem etiam ante peccatorum confessionem. Ad quid igitur, inquiunt, necessaria confessio? Diluitur hæc obiectio præclarè in hodierno Euangelio, in quo decem leprosos Christus mittit ad sacerdotes: *Ite, ostendite vos sacerdotibus.* Ad quid hoc fecit Dominus? an non potuit illos per se & solus mundare? Accedit, quòd, *dum irent, mundati sunt.* Si voluit eos mundare in viâ; ad quid mittit ad sacerdotes? Voluit ergò Dominus per hoc nobis delineare confessionis præceptum, vt quamuis ante illam sæpe deleantur hominis peccata, si videlicet priùs elicuerit actum contritionis, nihilominus sciamus adhuc nos obligari vt ostendamus nos sacerdoti per confessionẽ. Sed quare hoc voluit Christus? Resp. quare voluit Deus vt leprosi ostenderent se sacerdotibus? Lex Dei id præcepit, inquis. Dico similiter ego: Lex Christi hoc præcepit. Quare sufficeret homini Christiano hoc solum scire, quòd præceptum Christi sit: nec curiosè inuestigare, cur hoc præceptum sit, adeoq; cum leprosis istis simplici mente ire & se ostendere. Ne tamen querelis locus detur, ostendam in præsenti, quàm meritò & quàm conuenienter instituta & præcepta nobis à Christo sit peccatorum confessio.

B. Leprosorum expiatio 5. de causis præcepta.

Expiatio illa solennis leprosorum veteris legis, Leuit. 14. ob quinq; causas videtur mihi à Deo præcepta & instituta. 1. Primò ratione Dei, vt ei gloriam darent, & cultum debitum pro curatione; ideò iubetur leprosus offerre sacrificium. 2. Secundò ratione Christi, per cuius sanguinem omnes homines, secundum animam leprosi, redimendi erant, ideò duos passeres offerre debebat, eorum vnum occidere, alterum dimittere: ille humanitatem in cruce mortuam, hic diuinitatem Christi immortalem significabat. 3. Tertiò ratione suiipsius, vt mundatus imposterum securè & liberè inter homines conuersari posset, sine contumeliâ & probro. 4. Quartò ratione lepræ ipsius, quæ cùm sit morbus ab hominum communione & contagione remouendus, hoc pacto expiari & purificari per sacerdotis contactum debuit. 5. Quintò ratione hominum aliorum seu proximi, vt nullus dubitare aut diffidere posset de eius curatione. Totidem causæ sunt, vel saltem congruentiæ, cur confessio instituta sit.

I. *Conuenienter instituta, ratione Dei offensi.*

PRIMO. Conuenientissimè instituta est confessio ratione Dei offensi.

1. *Quia sic cultum Deo debitũ exhibem⁹.*

Primo. Quia per eam debitum Deo cultum exhibemus, non aliter ac per sacrificia & oblationes. Non erant aliter Deo grata veteris legis sacrificia, victimæ pecudum & similia, nisi quia ad honorem Dei destinata & internis virtutum actibus coniuncta erant. Ab his enim si abstraxerimus, statim audies dicentem Isa. 1. *Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum,* &c. Accepta igitur ei solùm erant, quatenùs protestatio aliqua diuini cultûs erant, à subiectis & humilibus facta. Atqui confessio sacramẽtalis expresissima est diuini cultûs protestatio, dum homo se in illa Deo subijcit & humiliat, ipsi honorem, sibi nihil, imò ignominiam attribuendo & confusionem, iuxta id Dan. 9. *Tibi Domine iustitia, nobis autem confusio faciei.* Propterea Dauid Psal. 50. ait: *Vtique holocaustis non delectaberis: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritũ & humiliatum,* &c. q. d. istud erit olim gratum tibi sacrificium, quod corpore & spiritu maiestatem tuam testabitur: id quod confessio facit multò expressiùs, quàm sacrificia veteris legis; siquidem hæc in se spectata indifferentia erant, illa verò conceptis verbis Dei cultum spectat. Quò aspexisse videtur Oseas c. 14. dicens: *Reddemus vitulos labiorum nostrorum.* Vitulus labiorum est confessio peccatorum, quâ Deo quidem gloriam, nobis autem velut peccatoribus damus confusionem.

2. *Quia sic Dei iustitiam, nostram confitemur iniustitiã.*

Secundo. Quia per eam, Dei iustitiam, nostram verò iniustitiam profitemur. Multi adeò insanierunt, vt peccata sua fato & ipsi Deo adscriberent, vti ferè gentiles omnes, nunc etiam Hæretici multi, Caluinistæ maximè. Quin etiam primi ipsi parentes hoc vitio laborabant, dum Adam culpam in mulierem, quam à Deo acceperit, adeoq; indirectè in Deum; Eua in serpentem, reijciebant culpam. Vnde S. Greg. l. 4. moral. c. 13. illius erroris ramum in humano genere ex illa nunc vsq; radice protractum esse ait. Igitur vt horrendæ illi blasphemiæ, quæ Deum peccati facit auctorem, contraueniremus, aptissimè & sapientissimè instituta est confessio, quâ homo semetipsum peccati causam fuisse asserit, Deum verò à culpâ vindicat: huic iustitiam, sibi iniquitatem tribuit. Quis enim confiteatur scelus, cuius ipse non sit auctor? dum ergò confitetur peccator, hoc ipso se auctorem peccatorum suorum fatetur, & Deum ab illis vindicat.

3. *Quia per eam Dei*

Tertio. Quia per eam Dei potentiam, nostram infirmitatem protestamur. Mos antiquus deuictorum & in prouerbium versus erat, *hastam abijcere,* cuius

potentiã, nostram protestamur infirmitatem.

cuius meminit Cic. in orat. pro Murenâ: nec non *victori herbam porrigere*, cuius meminit Plin. l. 22. cap. 4. per hoc enim testabantur victos se esse, nec amplius hostile quid attentare velle: victori palmam & coronam cedere. Quoniam igitur peccator contra Deum arma sumit, & legibus eius se rebellem præbet, quoties eas transgreditur; fas est, vt qui gloriam Deo abstulerat, palinodiam cantet seq; victum & imparem Dei viribus, suâ subiectione & armorum suorum, peccatorum scilicet, abiectione testetur. Hinc est, quòd refractarios quosdam & insolentes homines tamdiu humiliârit & presserit Deus, donec peccatum suum confitendo, victoriam Deo cederent. Ita afflixit Pharaonem, qui dicebat: *Nescio Dominum*: donec diceret: *Peccaui etiam nunc: Dominus iustus: & ego & populus meus impij*, Exod. 9. Sic pressit Nabuchodonosorem, qui dicebat: *Nónne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni in robore fortitudinis meæ & in gloriâ decoris mei?* abiecit enim eum ex hominibus vt fœnũ quasi bos comederet, *donec altissimum benediceret & viuentem in sæcula sæculorum laudaret & glorificaret, quia potestas eius potestas sempiterna*, &c. Dan. 4. Ita afflixit Antiochũ morbo acutissimo, donec diceret: *Cognoui ergò quia propterea inuenerunt me mala ista*, 1. Mach. 6. Hoc modo redditur gloria Deo, ita vt confiteri veritatem & semet accusare, aliud non sit quam dare gloriam Deo; quia vt ait August. in Ps. 94. *cùm peccata nostra cognoscimus, Dei gloriam commendamus*. Hinc Iosue Achanem adacturus vt fateretur peccatum suum, inquit: *Da gloriam Domino Deo Israël & confitere atque indica mihi quid feceris, ne abscondas*, Ios. 7. Sic Pharisæi eum, qui cœcus erat, permoturi, vt confiteretur veritatem, dicunt: *Da gloriam Deo*. Fœdum profectò ac sordidum erat donum Philisthinorum, quod ex consilio Sacerdotum suorum obtulerunt Deo per delicto suo, ani, inquam, & mures aurei. Et tamen rati sunt eo dono reddendam Deo gloriam suam eumq; sibi placandum fore; quod indicant cùm aiunt Sacerdotes: *Et dabitis Deo Israël gloriam*, 1. Reg. 6. Eo enim dono fatebantur suum delictum, propter quod in natibus puniti essent & muribus. Dei verò iustitiam, potentiam, misericordiam.

C. II. *Ratione Christi.* 1. Vt eius innocentiam testemur.

SECVNDO. Ratione Christi Domini. Primo. Vt eius innocentiam ore nostro contestemur. Iudæi & Gentiles dicunt Christum ob peccata sua crucifixum & occisum, vnde illis est *scandalum*, his verò *stultitia*, 1. Cor. 1. Idcircò enim illum inter duos latrones crucifixêre Iudæi, vt cum iniquis reputaretur, quod dixit Isaias cap. 53. Nos verò Christiani vt palàm faciamus innocentem illum *attritum esse propter scelera nostra*, vt ait Isaias 16. nostra confitemur scelera, nosque reos dicimus, vt Christum vindicemus. Nam si quis ad mortem condemnaretur, quòd, verbi causâ, aureum furto abstulisse dicatur poculum: si interea alius, qui reuerà abstulit, poculum id in medium coram iudicibus afferat, nonné is censetur innocentem vindicare & seipsum reum proclamare? Atquî Christus per Prophetam Psal. 68. ait, *Quæ non rapui tunc exsoluebam*. Quare cùm in confessione peccata nostra proferimus, nil aliud agimus, quàm quòd reos nos, Christum innocentem asserimus: id quod iure facimus, ne alienis humeris pondus nostrum imponamus. Sic enim Dauid videns populos puniri ob suum solius peccatum, æquis id intueri oculis non poterat, sed ad Deum exclamat: *Ego sum qui peccaui & ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt?* 2. Reg. 24. Cogita tu idipsum, quoties confiteris & dic: Ego sum qui peccaui: Christus qui ouis erat, quid fecit? Sic enim à peccati notâ vindicabis Christum, dum te reum clamabis, Christum verò innocentem pro te passum esse.

2. Vt eius gloriam magnificemus.

Secundo. Vt Christi gloriam magnificemus, dum tot, tam frequentia, tam grauia animæ vulnera Medico nostro, Christo, curanda exhibemus. Magna est gloria Medici, si quem desperatum sanet: Chirurgi, si vulnus, quod incurabile putatur, curet. Propterea enim Antonius Musa, quòd grauiter afflictum Augustum periculo exemisset, vt testatur Plin. l. 29. cap. 1. vlcera item insanabilia mirâ celeritate persanaret, vt idem l. 30. cap. 13. asserit, à Romanis, qui multo tempore medicis caruerant, statuâ alabastrinâ Æsculapio proximâ, multis opibus & priuilegijs donatus est; vt refert Sueton. in Augusto. Quanto maior igitur apparet Christi gloria, cùm tot quotidie peccatores, tam enormibus sauciatos sceleribus, tam sæpe relabentes, ad ipsum per confessionem recurrere & mirâ celeritate sanatos abscedere videmus? Vnde meritò scripsit S. Augustinus in Psal. 94. *Nunquid & hoc non pertinet ad laudem Dei, quando confiteris peccata tua? Imò verò maximè pertinet ad laudem Dei: quia tantoplus laudatur Medicus, quanto plus desperabatur ægrotus. Confitere itaque peccata tua, quo magis desperabas de te propter iniquitates tuas. Tanto enim maior laus est ignoscentis, quãto maior exaggeratio est peccata confitentis.* Taceo quòd per hoc etiam Christi gloriam in confessione commendamus, quia propter ipsum nos hominibus tanquam eius ministris sponte subijcimus, in re ruboris & pudoris plenissimâ.

3. Vt dilectionem nostram ei cõprobemus.

Tertio. Vt dilectionem ei nostram probemus. Qui verè amicum diligit, omnia sua secreta facilè ei patefacit: ac nisi quidem hoc faciat, nondum verè diligit. Exploratura Dalila Samsonis erga se amorem nil aliud ab eo petijt, quàm vt secretum ille suum ei aperiret; idcircò enim ait: *Quomodo dicis quòd amas me, cùm animus tuus non sit mecum? per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere, in quo sit maxima fortitudo tua*, Iud. 16. Nihil erat, quod non manifestaret nobis Christus sponsus noster; manifestauit gloriam suam in transfiguratione, manifestauit infirmitatem suam in passione, manifestauit nomen Dei in prædicatione, vt nemo de illius dubitare dilectione possit. Reliquum est

vti &

vti & nos dilectionem ei nostram comprobemus. Et quâ ratione meliùs probabimus, quàm si intima & abstrusissima cordis nostri arcana, quæ reuelare nulli alij audemus, ei reuelemus? Hoc fit per confessionem; quod enim Confessario dicitur, Christo dicitur.

4. Vt aduentanti in Eucharistia viam parem̃us.

Quarto. Vt Christo Domino aduentanti in Eucharistiâ, viam & habitaculum mundum præparemus. Cùm Ioannes Baptista pœnitentiam prædicaret, crebrò id inculcabat: *Parate viam Domini,* Matth. 3. & Luc. 3. Sed quæ via Domini in sumptione Eucharistiæ? nonne os & cor hominis? & quomodo ea rectiùs & luculentiùs purgabimus, quàm si sordes peccatorum è corde per os eijciamus? scopebat Spiritum suum Dauid Ps. 76. qui tantum Dominum recipere non poterat: quid fecisset si hunc hospitem habuisset? Nos ergò vtamur scopis confessionis, vt viam & habitaculum Deo dignum præparemus.

D. III. *Ratione ipsius cõfitentis.*

1. Vt haberet homo Iudicem sibi similem.

TERTIO. Ratione hominis confitentis conuenienter instituta est. Primo vt haberet homo iudicem sibi per omnia similem & iuxta voluntatem suam. Prouocabat populus Israëliticus à Iudice Deo, ad iudicem hominem, Moysen, dicens ei: *Loquere tu nobis & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.* Exod. 20. Si Deum solum haberemus iudicem, multis modis miseri essemus, quia incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius; *quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?* inquit Paulus ad Rom. 11. Quapropter cessit iuri suo quodammodò Deus, & iudicem nobis dedit, similem nobis. Similem inquam, non tantùm carne & sanguine, sed etiam infirmitate. *Habemus* quidem *Pontificem Christum, qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine* (sed) *absque peccato,* inquit Paulus ad Hebr. 4. Igitur adhuc formidare eum poteramus, quia cùm sine peccato sit, asperiùs fortè cum peccatoribus acturus videbatur. Quare vt neque de hoc conqueri possemus, iudicem nobis dedit, per omnia nobis similem, etiam in peccato: vt sic cum eo confidentiùs agere & veniam faciliùs acquirere possemus. Hæc sanè videtur causa, quòd Christus Dominus claues pœnitentiæ, non Ioanni Baptistæ, sed Petro contulerit: quia cum Ioannes sine maculâ, Petrus autem aliquando peccator esset, huic, non illi, claues commisit, vt peccator peccatori faciliùs compateretur & veniam impertiret: pœnitens pœnitenti non difficilè confiteretur.

2. Vt haberet signũ sensibile reconciliationis suæ.

Secundo. Vt haberet homo signum aliquod sensibile, ex quo intelligeret, quantum est ex parte Dei, dimissa sibi esse peccata. Petierat eiusmodi signum remissi peccati sui, Dauid. Ps. 50. dicens: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam & exultabunt ossa humiliata.* Et obtinuit cùm factâ confessione audiuit à Nathan propheta quasi confessario suo: *Dominus transtulit peccatum tuum,* 2. Reg. 12. Quòd si sacramentum Confessionis institutum non esset, nullum prorsus haberemus signum remissionis peccatorum. Iam verò si nos ipsi non ponamus obicem (quod etsi non infallibiliter, prudenter tamen coniectare possumus) efficacissima est absolutio & signum certissimum condonationis peccatorum. Postquam audierat ab Isaia rex Ezechias se sanandum esse à Domino, qui mortem ei destinârat petierat signum aliquod in prophetiæ testimonium, idque tale: vt in horologio reuerteretur vmbra decem lineis; quod & factum. 4. Reg. 20. Quid vmbræ illius reuersio nisi peccatorum significabat confessionem? Peccatum vmbra est, quia vt hæc priuatio luminis ita illud priuatio rectitudinis debitæ: quâ homo transgressus est decem præceptorum lineas. Intrauit hæc *sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius,* Ps. 108. Quod signum igitur vis remissionis peccatorum tuorum? Si vmbra delictorum in corde tuo latens reuertatur per decẽ præcepta, quæ transgressa est; si euomatur per cõfessionem: ne dubita, habebis certum sanitatis tuæ signum, cùm audies: *Ego te absoluo.*

3. Vt haberet fidelẽ amicum, cui secredere posset.

Tertio. Vt haberet homo fidelissimum aliquem amicum, cui intima cordis sui arcana fidenter communicare posset. Nemo amicorum est, cui securè prorsus secretum credi possit; potest enim is quandoque cogi, cùm publicæ vtilitatis interest, vt illud patefaciat. Non tamen est infra cœlum potestas vlla talis, quæ confessarium cogere possit, vt secretum tuum aperiat, licet inde totius orbis ruina dependeret. Propterea vocatur secretum hoc, *sigillum confessionis.* Non est cereum hoc sigillum, sed ferreum, ac si quid ferro fortius. Et fit absque dubio singulari Dei prouidentia, vt licet in sacerdotio multifaria reperiantur quandoque scelera: sigillum tamen confessionis à nemine violari comperitur: id quod ex ore Episcopi hoc ipsum admirantis, me audisse memini; & demonstrat experientia. Hoc, vt mihi persuadeo, insinuauit Christus, quando Ioan. 20. cum insufflatione dedit Apostolis potestatem clauium. Quemadmodum enim flatus nec videri, nec mensurari, nec apprehendi potest, nec scitur vnde venerit aut quò vadat: ita & peccata in confessione deposita, indeprehensibilia esse voluit: simulq; potestati clauium iunxisse videtur speciale donum, quo secretum confessionis sanctè conseruaretur. Itaque licet Sacerdotes in alijs homines sint, infirmi, fragiles & lapsibus obnoxij instar hominum aliorum: in hoc tamen quasi Dij sunt, firmi & inflexibiles, iuxta id: *Ego dixi: Dij estis.*

E. IV. *Ratione delictorũ.*

1. Vt morbus animæ suo curetur antidoto.

QVARTO. Ratione delictorum. Primo. Vt morbus animæ suo curetur antidoto. Commune & quasi hæreditarium est hominibus, peccata sua tegere & latebris occultare, quia naturæ aduersatur creatoris offensio. Sed quemadmodum Deus Adamum post patratum facinus sese abscondentem, protraxit in lucem vt agnosceret se peccasse: ita meritò dispositum est, vt qui peccare non erubuit, confitendo erubescat & agnoscat se peccasse. Hoc enim est quod Ieremiæ c. 3. dicitur: *Frons mulieris*

mere-

meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Ergò saltem amodò voca me: Pater meus. Filia dissoluta nullius sic erubescit conspectum, vti patris, quem maximè se offendisse nouit: iustum igitur est, vt pudore sanetur impudentia, & in conspectum illius prodeat, quem subterfugiebat. Nondum perfectè odit peccatum, qui latibulum eius amat. Igitur *vt perspicuum facias*, inquit Gregor. Naziant. orat. 40. *te seriò atque ex animo peccatum odisse ac detestari, illud tanquam contumelia dignum traducis ac veluti ludibrio exponis, de eaque triumphum agis*, &c.

2. Vt peccādi libidinem cōfessio frenaret.

Secundo. Vt peccandi libidinem confessio frænaret: Quia enim naturæ humanæ maximè aduersatur, peccatum suum pandere; non poterat homini aptius immitti frænum coërcens à peccatis, quàm si hoc ei iugum imponeretur. Regi Syriæ Sennacherib. dixerat Deus 4. Reg. 19 & Esa. 37. *Insanisti in me & superbia tua ascendit in auribus meis: ponam itaque circulum in naribus tuis & chamum in labiis tuis, & reducam te in viam per quam venisti.* Bubalus in naribus & equus in ore non difficilè perdomantur, qui reliquo corpore duri sunt & verbera condemnunt: propterea illi ferreus quidam annulus, huic frænum injicitur. Similiter actum cum peccatore: quia enim terreni Magistratus iudicium facilè vel effugere potest vel eludere, ne reus esse conuincatur: ecce tibi chamum, confessionem, quę os peccatori aperit & ad sui accusationem cogit, sicque à peccandi libidine reuocat. Experiuntur Nouatores, qui confessionem exterminarunt, ex eo tempore innumera scelera ac priùs inaudita, passim radices egisse inter se tam altas, vt nullis iam viribus eradicari queant. Narrat Dominicus Soto in 4. dist. 18. q. 1. art. 1. Norimbergenses per legatos à Carolo V. Imp. postulasse vt confessionem auricularem Imperatoria potestate, Norimbergæ, vnde exulauerat, denuò introduceret: se namque comperisse vsu, postquam illa cessauerat, Rempublicam suam vitijs contra iustitiam alijsq; abundasse. Risi tamen meritò sunt ab Imperatore, quod vim sacerdotali absolutioni negarent, & quod ipsi priùs confessionem aboleuerint.

3. Vt delicti pœna mitigetur.

Tertio. Vt delicti pœna mitigetur, seu vt verecundiam, quæ interuenit in confessione, patiamur pro pœnā, vt notat Chrysostomus hom. 3. super Matth. Qui alteri rem suam inuito contrectauit, duplici tenetur satisfactionis debito: proximi, vt rem ei suam reddat: Magistratui, vt pro commisso furto pœnas luat. Similiter & qui peccat; culpam enim contrahit & pœnam, illam per contritionem, hanc per satisfactionem eluere tenetur. Iam siquis furi remittere rem furtiuam vellet, dummodò fur humiliter errorem suum agnosceret & fateretur: certè nimium benignè cum fure ageretur. Hoc ferē in confessione accidit; idcircò enim præscripsit peccatori Deus medium confessionis ex natura sua pœnosum, vt eo ipso saltem aliqua satisfactionis debitæ pars ei condonaretur. Nimis bonus esset Medicus, qui potionum & similium medicamentorum, quæ præscribit ægro, sumptionem & vsum, mercedis suæ loco duceret. Hoc facit in confessione Deus, qui asperius quidem tibi præscripsit remedium, sed vt tu partem pœnæ per id eluere posses. *Erubescentia enim ipsa*, inquit S. August. lib. de pœnit. *partem habet remissionis.*

F. V. *Ratione proximi.*

QVINTO. Ratione proximi Primo Ne scandalum patiatur, cùm viderit eos, quos peccatores nouerat, accedere ad mensam Christi. Si confessio nō homini, sed Deo duntaxat facta in corde, sufficeret, facilè crederentur illi, qui magnis assueti sunt sceleribus, indignè accessuri. Quomodo enim is, qui in peccatorum sordibus ad aures vsque immersus est, à luto tam tenaci se expediat, sine adhortante, sine increpante, sine extrahente? At vbi quis confessionis Sacramento expiatus cernitur, cadit iam suspicio & cessat scandalum; siquidem eum, quem peccatorem nouerant, iam velut è balneo egredi credunt, adeòque à sacerdote velut balneatore probè lotum & depexum. Pharisæus, cùm peccatricem vidit accedere ad Christum, (Luc. 7.) indignè id accepit: nec immeritò accepisset, si mulier conuiuio assedisset; sed quia ploratum venerat & vulnera sua ostensum, ad medici pedes accesserat, audiuit à Christo: *remittuntur tibi peccata tua.* Si peccator se mox ingerat ad sacram communionem, non iniuria censebitur sacrilegus: vt qui nemini adhuc pœnitentiam suam probarit: sed si diuertat priùs ad Confessarium, iam hoc ipso creditur induisse hominem alium, & desijsse esse peccator.

1. Ne scandalizetur.

2. Vt proximus ædificetur.

Secundo Vt proximus ædificetur & ad pœnitentiam animetur. Quis enim nescit, quanti sit res exempli, humilis plurimorum pœnitentia in aures sacerdotis certatim instillata? Quomodo quis confiteri detrectet, cùm videt orbis Dominos ad pedes accidere sacerdotis? quomodo quis diffidat, cùm videt etiam illos, qui quodammodò toti nati & educati sunt in peccatis, ad pedes sacerdotis veniam inuenire; quomodo quis contemnat, cùm videt etiam homines sanctitate cōspicuos hoc lauacro vti? quomodo quis pertimescat, cùm tam facili negotio, tam suaui remedio rem totam peragi & causas etiam desperatissimas expediri videt?

3. Vt nemo supra alium extollatur.

Tertio. Vt nemo supra alium extollatur, cum videt hanc vnam & eandem mensuram omnibus aptari. Alphonsus rex Aragonum, cinerem esse aiebat, qui principes ac priuatos, diuites & pauperes omnes exæquaret; vt refert Panorm. lib. 4. de gestis eiusdem. sed mensura hæc mortuorum est; Viuentium est confessio, quæ exæquat omnes. *Omnes enim peccauerunt*, inquit D. Paulus ad Rom. 3. *& egēt gloria Dei*, id est, gratia & misericordia Dei, quam impetramus per pœnitentiam. Poterat ergo Paulus dicere: *Omnes peccauerunt, & egent* absolutione. *Quid igitur superbis terra & cinis*, qui eadem cum omnibus teneris lege? idem subire iudicium, eandem flagitare & expectare debes veniam. Quod si igitur cineris memoria cristam tibi deponit; con-

considera & illud: te egere gratia Dei, & pari cum omnibus sorte, flectere sacerdoti genua, tundere pectus & dicere: *Mea culpa.* Vnde mirum est, si superbus non dicit apud seipsum: Ego non tantus sũ, quantum meipsum facio: neque hæ opes, stemma, honores me verè maiorem cæteris reddunt, si enim maiorem me redderent, coram Deo prærogatiuam aliquam inuenirem: non enim iniustus est Deus aut inuidus. Fallor igitur & fallo me. Quare sicut montis excellens altitudo supra collem non aduertitur si eum metiaris versus cœlum: aut 110. anni non sunt plus respectu æternitatis, quam 10. ita homines respectu Dei, cum hominibus comparati.

Quare, Auditores, postquam intelleximus tam sapienti & salubri Dei consilio confessionem institutam esse, eamus haud grauatè cum leprosis istis ad pedes sacerdotum, vt mundi recedamus. *Adeamus cum fiducia,* inquit Apostolus ad Hebr. 10. *ad thronum gratiæ ipsius* (Christi) *vt misericordiam consequamur.*

CONCIO X.

DOCVMENTA.

I. *Leprosi simul omnes docent.* 1. Festinanter salutem quærere, & pœnitentiam non differre. 2. Rectè orare. 3. Rectè de Christo sentire. 4. Nihil non subire pro salute recuperanda.

II. *Solus Samaritanus docet:* 1. Separare se à socijs prauis vt Deo seruiatur. 2. Gratum esse. 3. Non accusare alios.

III. *Christi præceptoris de his discipulis Iudicium.* 1. Arguit nouem ingratos. 2. commendat Samaritanum, & salute animæ donat. 3. Instruit benefactores.

THEMA.

Iesu præceptor miserere nostri. Luc. 17.

A. PRæceptoris est, Charissimi in Christo, promouere sedulos & eruditos suos discipulos partim ad ascensum in altiorem classem, partim etiam ad captanda præmia pro cuiusque merito. In hodierno Euangelio videmus Præceptorem, Christum: videmus & discipulos, decem inquam leprosos; qui nisi se agnoscerent Christi Domini discipulos, vtiq; non dicerent ei: *Iesu præceptor miserere nostri.* Fuerunt ergò discipuli eius, non professione, sed subiectione; & quidem eruditi, morigeri & boni, ideoq; à Præceptore suo promoti ad ascensum, vt de leprosorijs admitterentur in ciuitates, velut iam mundati. Vnus etiam illorum, Samaritanus, qui cæteros omnes vicit, præmium consecutus est, immortale laudis præconium & salutem animæ. Ergò inspiciamus primò virtutem & eruditionem discipulorum; deinde contemplemur Præceptorem.

B. I. *Leprosi simul omnes docent.* 1. Festinãter salutẽ quærere & pœnitẽtiam nõ differre.

Ergò leprosi isti PRIMO festinanter quærunt salutem suam. Cùm enim Dominus ingrederetur quoddam castellum, *occurrerunt ei,* inquit Euangelista. Non traxerunt moras; non dixerunt: expectemus crastinum; vel donec egrediatur è castello; sed cucurrerunt ad eum, ne fortè ingressum in ciuitatem, inuocare iam non possent, vtpote exclusi ab ingressu ciuitatis: & posteà egredientem negligerent. Docemur ergò à leprosis pœnitentiam nõ differre, sed proximam quamque occasionem pœnitendi arripere; ne fortè spatium pœnitentiæ quæramus & inuenire non possimus. Nazaræi in veteri lege, si fortè cõtaminati essent funerea contage, *illicò in eadem die* debebant expiari, & radere caput suũ, Num. 6. Nazaræi omnes nos, quia in baptismo Deo consecrati sumus. Ergò siquis aliquando mortifera labe pollutus est, illicò eadẽ die emundet se per pœnitentiam & forfice si non confessionis, cõtritionis saltem, radat non quidem caput, sed cor suum ab inordinatis affectibus erga res creatas. Periculũ est alioquin, ne in peccatis suis obsordescat & magis magisq; implicetur laqueis dæmonũ, quo modo Absalon per capillos quercui adhærens. Scribit Philo Iudæus in antiquit. Bibl. filios Heli improbos cùm à patre admonerentur officij sui, respondisse: *Quando senuerimus, tunc pœnitebimus.* Verùm ad canos non peruenerunt, sed in iuuenili adhuc ætate, repentè in prælio occisi sunt, 1. Reg. 4.

2. Rectè orare. 1. Secundo. Debito modo orant. Nam inprimis reuerentiam Christo exhibent, dum à longè stant, quasi indigni, ob suam contaminationem, qui propè ad eum accedant. Sic orabat Publicanus, à longè stans nec oculos ad cœlum leuare audens, Luc. 18. Sic orabat Esdras: *Deus meus confundor & erubesco leuare faciem meam ad te, quoniã iniquitates nostræ multiplicatæ sunt,* 1. Esdr. 9. 2. Secundo feruenter orãt; quia leuant vocem suam: omnes neruos intendunt & cum magno impetu orationem suam ad Christũ eiaculantur, quia agnoscunt miseriam suam; hinc eorum oratio penetrauit aures & cor Domini. Nos si peccatorum nostrorum deformitatem & alias nostras miserias exactè cognosceremus, pari feruore precaremur & oratio nostra vtiq; penetraret nubes. 3. Tertio humiliter orant, dum misericordiã eius implorant: *Miserere nostri,* inquiunt. Suam ergò miseriam non obscurè explicant; nec merita sua allegant, sed misericordiam duntaxat Christi. Edocti nimirum erant, quid contigisset duobus illis quinquagenarijs, qui cum fastu & imperio regio iubebant Eliam descendere de monte Carmelo, ideoq; ab igne cœlesti absumpti sũt; quidq; effecerit quinquagenarius tertius, qui cum priorũ malo edoctus supplex orasset: *Homo Dei noli despicere animam meã: & nunc obsecro vt miserearis animæ meæ;* à Propheta exauditus est, 4. Reg. 1. 4. Quarto cum resignatione orant; nihil enim definitè precãtur, sed misericordiã solummodò, vt quod sibi expedire visum fuerit, donetur; futuri proinde cõtenti, si nõ à leprã immunes, sed aliã quauis gratiã diuites fierent.

Hinc

Hinc vocant Christum Præceptorem, quasi obedire ei parati. 5. Quinto cum magnâ fide orant, dum Iesum & Præceptorem appellant; vt qui saluare & præcipere queat, vt lepra ab eis discedat. 6. Sexto cum charitate, quia pro se omnibus orant: Miserere nostri.

3. Rectè de Christo sentire.

Tertio. Rectè de Christo sentiunt ac credunt, dum non modò Iesum, hoc est, Saluatorem, sed & Præceptorem seu Legislatorem appellant. Venit enim Christus vt nos saluet quidem, sed per viam mandatorum. Hæc, media sunt; salus nostra, finis est. Ita enim ipse Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*; ait cuidam, Matth. 19. Et rursum alteri interroganti: *Quid faciendo vitā æternam possidebo?* Respondet: *In lege quid scriptū? quomodo legis?* &c. Luc. 10. Ipse etiā sua peculiaria quædam mandata nobis prçscripsit. Igitur non solùm in eum credere ac sperare velut Iesum debemus, verùm etiam obedire ei velut Præceptori. Id quod expressis verbis asserit Apostolus ad Hebr. 5. *Consummatus*, inquit, (Græcè, *immolatus*) *factus est omnibus obtēperantibus sibi causa salutis æternæ*. Ergò immolatio & passio Christi peperit quidē nobis salutem, sed obtemperantibus ei. Insaniunt proinde hæretici, & vel ab his leprosis erroris redarguuntur, dum Christum Saluatorem volunt, Præceptorem nolunt. Perinde enim agunt, ac si Venetias contendant, sed mare traijcere nolint: vel ascendere ex inferiori ad altiorem classem quærant, studere interim renuant. Nō ita nostri leprosi, qui Christo etiam paruerunt.

4. Nihil nō subire pro salute recuperādâ.

Quartò. Nihil non pro recuperandâ sanitate subeunt. Inprimis enim ablegati ad Sacerdotes, sine cōtradictione obediunt; deinde viam satis longam ad Sacerdotes illos conficiunt. Poterant illi oggerere: Cur nos Domine ad Sacerdotes mittis? tu nos sanare potes, non ipsi. Coram Domino stamus; quid nos ablegas ad seruos tuos? Deinde qui mox sanare potes, cur iter facere cogis? Has enim vel similes certè rationes obijciebat olim Elisæo leprosus ille Naaman, quando ab eo iussus lauare septies in Iordane, cum irâ dixit: *Putabam, quod egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me. Nunquid non meliores sunt Abena & Pharphar fluuij Damasci, omnibus aquis Israel, vt lauer in eis, & munder?* 4. Reg. 5. Verùm illi nihil horum obijciunt, sed humili & cæcâ obedientiâ pergunt, quò ablegati sunt; ideoque mox in viâ sanati sunt; quemadmodum & Naaman, vbi tandem consilio seruorum suorū persuasus paruit Elisæo, & lauit in Iordane. Quare redarguuntur hic, qui Sacerdotum tribunali & ductui subijcere se renuunt; quasi ipsorum operâ vel consilio non egeant, satis per se docti, &c. Cum Christo locuti sunt hi leprosi, & tamen ad Sacerdotes mittuntur: cum eodem Paulus quoque locutus est, & tamen ad Ananiam mittitur, Act. 9. Cornelius cum Angelo locutus est, & tamen Petrum, à quo fidem discat, accersere iubetur, Act. 10.

Deinde non exiguo itinere abeunt ad Sacerdotes. Occurrerunt enim Christo vel in Samariâ, vel in Galilæâ: mittebantur verò Ierosolymam ad Sacerdotes. At longè distabat Samaria ab Ierosolymis, longiùs Galilæa. Pro nihilo hoc iter habebant, quia sanitatem suam auidi requirebant. Quid igitur putātis non faciendum nobis esse pro recuperandâ salute animæ & cælesti beatitudine? Vidimus alibi quale iter conficere dæmon vellet, si ad priorem, è quo excidit, statum redeundi facultatem haberet. Per cultros & nouaculas repere in columnâ vsque ad cœlum vellet, vti per obsessum fassus est. Scimus, quid Stylitæ fecerint, qui per multos annos steterunt semper in columnis, æstui & frigori alijsq; cœli iniurijs expositi. Et quæ itinera non conficiunt mercatores? quæ pericula non subeunt? quæ maria non traijciunt, vt periturum lucrum faciant? Verè Thomas de Kempis l 3. c 3. ait: *Erubesce Sidon, ait mare: Et si causam quæris, audi quare: Pro modica præbenda longa via curritur, & pro æterna vita vix à multis pes semel à terra leuatur.*

Digni igitur ascensu ad altiorem classem, digni sanitate censendi sunt hi leprosi. Verùm inter eos vnus omnibus excelluit, adeoque præter sanitatem promeruit etiam præmium, & hic erat Samaritanus. Hic enim.

C. II. *Solus Samaritanus docet* I. Separare se à socijs prauis, vt Deo seruiatur.

PRIMO separauit se à socijs, quando eos vidit ad propria abire, nec reuerti ad Christum velle; solusque ipse ad Christum perrexit, gratias acturus: quidquid alij dicerent vel obloquerentur. Heroicum planè facinus, laude & præmio dignum, omnibus Christianis imitandum. Quare si cæteri socij tui conferant se ad choreas, ganeas vel popinas, ludos & commessationes, festis præsertim diebus, cū Deo vacandum est: tu heroëm age, & separa te ab istis, perge ad rem diuinam. Ita fecit Thobias senior, qui *cùm irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboā fecerat, Rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium: sed pergebat in Ierusalem ad templū Domini, & ibi adorabat Dominū Deū Israel*, Tob. 1. si cæteri comites itineris tui in diuersorio hæretico vescantur carnibus eo tempore, quo vetuit Ecclesia: tu heroëm age, & alias tibi escas procura, quibus vesci tibi licet. Similiter si cæteri amici in peccata se prçcipitent: tu heroëm te præsta, & contrariam viā initio. Sic Noë, cæteris omnibus dissolutam vitā agentibus, solus ipse arcam sibi parabat, & in diluuio intrabat, Gen. 7. Si cæteri cōciues tui gulæ, ebrietati, libidini, vsuræ studeant: tu Lothū imitare, qui inter impios Sodomitas solus bonus fuit, & ab eis discessit, Gen. 19. Si cæteri omnes subditi ad mandatū sui Principis hæresin amplectantur; tu Matathiam sequere, qui compulsis ad Gentilismū Iudæis, ab Antiocho Rege, dicebat: *Etsi omnes gentes Regi Antiocho obediunt, vt discedat vnusquisq; à seruitute legis patrū suorum, & consentiat mandatis eius: Ego & filij mei & fratres mei obediemus legi patrū nostrorum*, 2. Mach. 7. Solus ex Senatoribus Atheniēsibus Dionysius: sola ex matronis Damaris celebrantur, Act. 17. quòd ad fidem Christi se conuerterint, vti & Lydia purpuraria ex Thiatyrenis, Act. 16. quidquid alij face-

facerent. Non dubium, quin ipſi multa deuorare
probra, à ſuis ſibi obiecta, debuerint, ſed nihil hæc
eos mouerunt, aut à propoſito abſterruerunt; quia
ſcriptum eſſe nouerunt: *Non ſequeris turbam ad
faciendum malum*, Exod. 23.

2.
Gratum eſſe.

Secundò. Regreſſus eſt ad Chriſtum cum magna
voce gratias agens. Heroicæ fortitudini, qua ſe ab
ingratis ſeparauit, heroicum gratitudinis actum
adiunxit.

1.

Nam primò agnouit magnitudinem ac-
cepti beneficij, ideò geſtiens & exultans *magnifi-
cauit Deum*. Magnum enim bonum eſt corpus ſa-
num & vegetum: vti magna econtrà miſeria corpus
morbidum, & præſertim leproſum. Bonus ille Sa-
maritanus nouit experimento, quantum eſſet in-
ter vtrumque diſcrimen; quod nos ſi pari modo ſen-
tiremus, ſingulis diebus pro eo beneficio gratias
ageremus. Itaque Samaritanus iſte primum grati-
tudinis attigit gradum, cum beneficium agnouit;
ſed nequaquam in eo ſubſtitit: ad alterum aſcen-
dit, dum magna voce beneficium prædicauit, & pro
eo gratias egit.

2.

Non ſiluit beneficium, non abſcon-
dit pecuniam Domini ſui: ſed palàm omnibus
oſtendit, vt ſimul alios lucraretur, & Chriſto pare-
ret filios. Docuit ergò nos non ſupprimere benefi-
cium aut nomen benefactoris noſtri, cùm occaſio
eſt laudandi. *Si quid ab altero edocti ſumus*, inquit
S. Baſilius ep. 1. *idipſum non occultandum eſt, velut
improbæ mulieres ſpurios partus ſubijciunt; ſed dicti
parens cum gratitudine prædicetur*. Ac licet commu-
nia ſint beneficia, qualis eſt creatio, & redemptio
totius generis humani, ſolis ortus & pluuiæ ſuper
iuſtos & iniuſtos, plurimorum diſcipulorum erudi-
tio ſub eodem magiſtro, &c. non idcircò minùs ob-
ligati ſumus ad referendas gratias; ſiquidem ita ſin-
guli fruimur beneficijs, ac ſi vni ſoli collata eſſent.
Nam *quid intereſt*, inquit D. Chryſoſtomus l. 2. de
compunct. cordis, *ſi & alijs præſtitit, cum quæ tibi
præſtita ſunt, ita integra ſint, & ita profecta, quaſi
nulli alij ex his aliquid fuerit præſtitum. Ideo denique
& in illa boni paſtoris parabola, non dicitur, quia ve-
nit oues multas quærere, ſed vnam. Vna namque eſt,
quia ſic omnibus quaſi vni diuina beneficia conferũ-
tur*. Sanè huius leproſi ſanatio cõmunis fuit cæteris
nouem, non ideò tamen ipſe minùs gratias egit,
quàm ſi ſoli impertita fuiſſet.

3.

Sed neque in hoc ſe-
cundo gradu ſtetit, ad ſupremum etiam aſcendere
conatus eſt, beneficium beneficio compenſare ſtu-
dens. Sed quid hic pauperculus dare Chriſto potuit?
Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei? inquit A-
poſtolus. Dedit ſanè aliquid, quod teſtatur ipſe Do-
minus: *Non eſt inuentus*, inquit, *qui rediret, & daret
gloriam Deo, niſi hic alienigena*. Dedit ergò gloriam
& diuinum honorem Deo, cùm Chriſtum tanquam
filium eius ſupplex adorauit, procidens in faciem
ſuam. Hac ergò publicà adoratione proteſtari vo-
luit, ipſum eſſe plus quàm hominem, adeoq; Deum
verum. Magnum profectò munus, quo maius dare
non potuit; quia vnà cum illo ſe quoque ipſum ob-
tulit. Bene Seneca lib. 1. de benef. cap. 6. *Nec in vi-
ctimis*, inquit, *licet optimæ ſint, auroque præfulgeant,
Deorum eſt honos, ſed in pia ac recta voluntate vene-
rantium. Itaque boni etiam farre ac fictili religioſi
ſunt; mali non effugiunt impietatem, quamuis aras
ſanguine multo cruentauerint*. Atque hic fuit redi-
tus, hic circulus Samaritani, quo ad Chriſtum re-
greſſus eſt, tres, inquam, gratitudinis aſſignati gra-
dus, quos enumerat D. Thomas 2. 2. q. 107. a. 2. &
ſcandere nos conuenit, ſi ad cœleſte præmium
aſcendere velimus. Scimus columbam ex arca di-
miſſam à Noë, ad eandem eſſe reuerſam, viridem
ramum ore præferentem: coruum verò non eſſe
reuerſum. Columba fuit Samaritanus noſter, dig-
nam gratiarum actionem ore ſuo afferens, & redi-
ens ad Chriſtum: coruos ſe monſtrarunt reliqui le-
proſi, qui nequaquam redierunt. Quid iam nos
Chriſtiani? corui eſſe volumus, non columbæ? Ab-
ſit hoc à nobis. Sed nec contenti ſimus, qualicunq;
gratiarũ actione. Humilis, ſimplex, ſyncera, adeoq;
columbina ea ſit, neceſſe eſt, qualis fuit & Samari-
tani. *Non omnis gratiarum actio*, inquit S. Bern. ſer.
13. in Cant. *accepta eſt Deo, niſi quæ de cordis pudicæ
& mera ſimplicitate procedit. Pudica ſanè dixerim
propter eos, qui & de malis actibus ſuis gloriantes, Deo
gratias agere ſolent, quaſi Deus more ipſorum lætetur,
cum malè fecerint, & exultent in rebus peſſimis. Me-
ra verò ſimplicitate adiunxi propter hypocritas, qui
Deum quidem de bonis ſuis, ſed verbotenus glorifican-
tes corde retinent, quod ore præbuerant*.

3.
Non accuſare alios.

Tertiò. Memor fuit modeſtiæ, quia venit ſuo
functurus officio, non accuſaturus alios. Nos vt no-
ſtra commendemus, aliena vituperamus: vt magis
eluceſcamus, contrarium iuxta nos ponimus. Sic
Phariſæus ille orans, vt extollat opera ſua, deprimit
Publicanum: *Deus gratias ago tibi, quia nõ ſum ſicut
cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri; velut et-
iam hic Publicanus*, Luc. 18. quaſi alienis ſordibus ſe
ornare velit. Non ita hic Samaritanus, non ſic agit
gratias, vt alios collutulet, & ſe nitidiorem faciat;
neque enim ait. Monui ſocios meos, vt mecum ad
te redirent, ſed perſuadere non potui: ad propria re-
dierunt: beneficij tui obliti ſunt: à Sacerdotibus ſe-
ducti ſunt, ne beneficium tibi adſcriberent. Nihil
horum ipſe: ſuo bono contentus eſt, alieno malo
non gaudet. Exodi 20. præcepit Deus Moyſi: *Non æ-
dificabis altare de ſectis lapidibus; ſi enim leuaueris
cultrum ſuper eo, polluetur*. Sectis de lapidibus altare
Deo erigunt, qui cum aliorum contemptu vel pro-
bro laudes Deo canunt & gratiarum actionem. Ita-
que ſi huiuſmodi detractionis culter proximum te-
tigerit, cùm Deo vis altare, ſiue laudis, ſiue gratia-
rum actionis, ſiue alterius boni operis, erigere: pol-
luetur altare tuum.

D.
III.
Chriſti præceptoris de his diſcipulis iudicium.

Sed iam tempus eſt, vt Præceptorem audiamus.
Quod igitur iudicium Præceptoris de his diſcipulis?
Primò nouem illos abſentes alicuius ingratitudinis
arguit, quòd non redierint ad benefactorem, ex-
emplo Samaritani. Crediderim quidem ipſos agno-
uiſſe beneficium, nec omninò ingratos fuiſſe; de-

bebant

1. Arguit nouem ingratos.

bebant tamen ingratitudinis scholâ altiorem gradum facere, vel exemplo Samaritani. Sed nimirum ita ferè solemus facere omnes: quamdiu durat morbus vel calamitas, tamdiu recordamur Dei, eumque inuocamus; at vbi conualuimus & erepti sumus, mox DEI obliuiscimur, & qui ad eum reuerti debuimus, magis elongamur ab eo, iuxta id Isa. 26. *Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: nunquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ.* q. d. ex hac tua indulgentia ingrati populi recesserunt à te vsque ad vltimæ terræ fines, inquit D. Hieronymus. Multi qui per Dei gratiam è morbis conualuerunt, verum esse ostendunt, quod prouerbio dicimus: Als der Kranck genaß / er nur ärger waß. Quæ causa est, quòd ingrati ianuam præcludant diuinæ liberalitati & nouis beneficijs; quo enim plura accipiunt, eo deteriores fiunt, & magis obligantur Deo ad reddendam rationem. Vnde Sap. 16. dicitur: *Ingrati spes tanquam hybernalis glacies tabescet, & disperiet tanquam aqua superuacua.* Glacies dum manibus tractatur, sensim in aquam diffluit; rursum *fluminis aqua si stare cœperit*, inquit D. Bernardus serm. 1. in cap. ieiunij, *& ipsa putrescet, & inundatione facta superueniens repelletur: Sic planè, sic gratiarum cessat decursus, vbi recursus non fuerit: nec modò nihil augetur ingrato: sed & quod acceperat, vertitur ei in perniciem.*

2. Cõmendat Samaritanum.

Secundò. Samaritano magnificum dedit præmium: laudem & salutem corporis & animæ. Primò enim commendauit eum, quòd redijsset ad medicum suum, & dedisset gloriam Deo: quòd è decem solus: quòd gentilis & alienigena. Omnia hæc emphasin & suum pondus habent. Magnoperè laudandum est, redire leprosum longo itinere ad medicum suum, vt gratias illi agat: magis adhuc laudandum, solum inter decem redire: maximè laudandum, alienigenam hoc facere, quod Iudæi non fecerunt. Iam verò prædicari à Christo, cœli & terræ Domino, quantum istud est? Huic tam eximio dono addidit salutem, gratiam videlicet (nam sanitatem antè dederat) quæ est salus inchoata; atque vt acceptius donum istud esset, adiecit hoc ei præmij loco pro meritis decretum esse: *Fides tua te saluum fecit.* Vnum discipuli præmium, quod ex merito ei datur, magis illum recreat, quàm si centena donentur aut à patre comparentur, quæ non sit meritus.

& salutẽ animæ donat.

3. Instruit benefactores.

Tertiò. Instruit etiam benefactores, Primò, vt ne conturbentur, si inter clientes suos, in quos effundunt dona sua, multos habeant ingratos. Decem habuit Dominus, vnus duntaxat ei gratias egit.

1. Secundò, vt ne in ingratos fulmina eiaculentur, vel

2. etiam pœniteant de suis beneficijs in eos collatis. Non enim idcircò Dominus reuocauit donum suum aut noua eos leprâ puniuit, qui ingrati fuere; nec etiam in bonum suum, sed in bonum leprosorum gratitudinem ab eis desiderauit. Optima sunt beneficia, quæ retributionem non expectant. Tertiò.

3. Vt ne sibi adscribant laudem benefactorũ suorum, sed Deo. Ait enim Dominus: *Non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo.* Deo, inquit, non mihi: tametsi ipse Deus erat. Patri vult dari gloriam, ad exemplum nostrum, vt in omnibus nostris operibus bonis dicamus cum Dauide: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

CONCIO XI.

MYSTERIA.

I. *Cur tot olim in Iudæa leprosi.*
II. *Quæ peccata maximè olim Deus lepra puniuit.*
III. *Quæ præcepta olim leprosis data.*
IV. *Cur steterunt à longe.*
V. *Cur in via primum sanati.*
VI. *Cur missi ad sacerdotes.*
VII. *Cur interrogat Dominus: nouem vbi sunt?*
VIII. *Cur sanati antequam ad sacerdotes venirent.*
IX. *Quomodo Samaritanus iste miscuit se Iudæis?*
X. *Fidesne sola leprosum sanauit.*

THEMA.

Iesu præceptor, miserere nostri. Lucæ 17.

A.

QVod dudum antè vidit, & vaticinatus est Isaias populo Hebræorum de Messia cap. 30. *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum*; hoc nunc oculis suis vident, & ore confirmant decem viri leprosi, cum ad Christum exclamant: *Iesu præceptor, miserere nostri.* Vident, inquam, Dominum summa potestate omnibus præcipere, omnesque illuminare posse. Vidimus suprà præcipientem: videamus nunc illuminantem. Nos velut rudes discipuli adeamus magistrum, & petamus intellectum hodierni Euangelij.

B. I. *Cur tot olim in Iudæa leprosi.*

Q. PRIMO. Cur tot olim in Iudæa leprosi? Resp. partim ex Dei punitione, quâ certa quædam peccata deformi hac plaga percutere voluit: partim ex causis naturalibus. Vt enim certæ aliæ regiones certis morbis, magis quàm aliæ, sunt obnoxiæ, (hinc Vngarica febris, Gallica lues) ita Iudæa lepræ. Quę causa fuit, cur tempore Belli sacri tot Belgæ, Franci, Germani, ex Iudæa domum redeuntes, leprosi inde redierint, ideoque tot vbique erecta fuerint leprosoria, quæ etiamnum extant, sed sine leprosis, vt scribit Corn. à Lap. in Leuit. 13. Quanquam ea Iudæorum lepra diuersa fuit à nostra, quæ magis elephantia est quàm lepra, vt ibid. obseruat Corn. Illa enim in cute ferè tantùm erat; nostra verò carnes & ossa depascitur. Illa etiam vestibus & muris adhærebat: nostra non item. Illa curabilis erat: nostra curari nequit.

Videtur etiam diuina prouidentia constitutum fuisse, vt eo tempore, quo in Iudæa Christus degebat

gebat, plures essent leprosi, obsessi, & varijs corporis defectibus obnoxij, quò Christus in eorum curatione suam diuinitatem & Dei gloriam monstraret.

C. II. *Quæ peccata maximè olim Deus lepra puniuit.*

Q. SECVNDO. Quæ potissimùm peccata olim lepræ plagâ à Deo sunt mulctata? Resp. primò, Simonia; ob hanc enim Giezi seruus Elisæi, leprâ percussus est ab hero suo, quòd à Naaman acceperit argentum, pro beneficio curationis, accepto ab Elisæo, 4. Reg. 5. Quia ergò Giezi alienis & iniquis nummis suos commaculauit, iure etiam in corpore suo leprâ commaculatus est.

2. Secundo. Sacrilegium; ob hoc Ozias Rex vsurpans sacerdotium, & volens adolere incensum, leprâ tactus est à Deo, 2. Paral. 7. Rectè etiam hoc, vt aduerteret Ozias se nequaquam ad id ministerium sanctificatum: sed sordidum & impurum esse.

3. Tertiò. Homicidium; propter hoc imprecatur Dauid lepram Ioabo, 2. Reg. 3. quòd is occiderit Abnerum.

4. Quartò. Rebellio & murmur contra Sacerdotes; vti discimus ex cap. 24. Deut. *Obserua diligenter, ne incurras plagam lepræ, sed* (vt eam euites) *facies quæcunque docuerint te Sacerdotes*, &c. *Mementote, quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ*, &c. sorori Moysis videlicet quæ ob murmur contra fratrem, lepra fuit punita, Num. 12.

5. Quintò. Hæresis; refert enim Gregorius Turonensis lib. 1. mirac. S. Martini c. 11. & ex eo Baron. anno 560. Ariamirum Galliciæ Regem ob Arianam hæresin, cùm sua regione lepra infectum, postea missis ad S. Martinum muneribus & deposita hæresi curatum esse.

D. III. *Quæ præcepta olim leprosis data.*

Q. TERTIO. Quæ præcepta leprosis data in veteri lege? Resp. quinque, Leuit. 13. Primum, vt haberent vestimenta dissuta; siue vt vapores putidi corporis faciliùs expirarent; siue vt meliùs agnoscerentur. Secundum, vt nudo capite incederent, ob eandem causam. Tertium, vt os veste contegerent, quando nimirum appropinquarent alijs, ne halitu suo eos contaminarent. Quartum, vt sordidos se clamarent; vt dignosci ab alijs & vitari possent. Quintum, vt soli habitarent extra castra; tum ne alios inficerent; tum vt in ea solitudine ab omnibus destituti discerent ad Deum recurrere. Morali sensu admonetur quiuis peccator, vt primò per contritionem scindat cor suum ad pœnitentiam. Secundò, vt firmiter statuat ac proponat deinceps ambulare syncerè & honestè, ita vt non refugiat in suis actibus conspici ab hominibus. Tertiò & quartò, vt in confessione clamet sese sordidum & peccatorem esse, tecto tamen ore, seu in auribus solius Sacerdotis; ne publica confessione alios offendat. Denique vt per opera satisfactionis separat se à mundi voluptatibus & delitijs, vacetque Deo in solitudine cordis.

E. IV. *Cur steterunt à longè.*

Q. QVARTO. Cur steterunt à longè decem leprosi? Resp. 1. ob reuerentiam, quòd scirent se contaminatos, adeoque ex lege ab hominum consortio separatos. Putabant ergò se Christo fore odiosos, si propiùs accessissent. Quòd si Iudæi corporalem immunditiam adeò vitandam censuerunt: nonne multò magis cauenda erit immunditia spiritualis, quæ est peccatum?

2. Secundo. Ad instructionem nostram, vt discamus in oratione elongare nos per humilitatem à diuina maiestate; quemadmodum & Publicanus ille fecit, qui in templo stans à longè orauit. Hoc autem faciemus agnoscendo nostram indignitatem & diuinæ maiestatis dignitatem.

3. Tertio. Ob mysterium, quo indicatur peccatores à Deo abiectos esse, iuxta id Prouerb. 15. *Longè est Dominus ab impijs*; propter horrorem scilicet peccati, quod Deo è diametro contrarium est. Et quia peccatores à DEO se elongant, vti filius ille prodigus, qui à patre suo discedens in longinquam abijt regionem; idcircò etiam *longè à peccatoribus salus* est Ps. 118.

F. V. *Cur in via primum sanati.*

Q. QVINTO. Cur non protinus sanauit eos Dominus, sed in via primùm? Respond. Primo vt probaret eorum fidem & obedientiam. Poterant enim dicere: Cur nos mittis ad Sacerdotes, qui nondum mundati sumus? iudicare illi de lepra, non sanare possunt: sana prius & post ablega. At nihil horum illi. Crediderunt & paruerunt, ideoque secundum fidem suam in via sanati sunt. Præterea etiam poterant cogitare, necessarium esse vt ipse Dominus ad eos accedat & tangat lepram sicque præsens curet: quod sensit etiam Naaman ille leprosus præstandum sibi ab Elisæo, 4. Reg. 5. Verum sicut Elisæus probaturus eius obedientiam, minimè ad eum descendit neque tetigit lepram, sed ablegauit eum ad Iordanem: ita modò Christus agit cum leprosis istis; ablegat eos à se vt probet, num tantæ fidei sint, vt credant se etiam absentes ab eo sanari posse.

2. Secundo. Vt examinaret eorum gratitudinem. Si enim coram eos sanasset, non dubium, quin omnes pudore saltem cogente gratias egissent; at non omnes egerunt, postquàm in discessu sanati sunt. Tunc virtutis erat agnoscere beneficium & gratias rependere. Gratum est aliquibus non videre benefactorem, ne cogantur ei gratias agere. Hinc Domitius Afer cùm haberet ingratum litigatorem, ipsius conspectum vitantem, ne cogeretur agnoscere patroni beneficium, in foro per nomenclatorem illi dixit: *Amas ne me quod te non vidi*: Eras. l. 7. Apopht.

3. Tertio. Vt doceret pœnitentes sanandos quidem fore per confessionem, sed non sine onere aliquo satisfactionis. Percurrendi sunt passus aliquot, orationis, ieiunij vel eleemosynæ, si sanari à peccati leprâ volumus, qui post baptismum relapsi sumus in aliquod peccatum. Docent hoc passim SS. literæ. Satisfecit enim Christus pro peccato Adami, & tamen pœnam ei iniunxit. Satisfecit pro populo Israël adorante vitulum, Exod. 32. rursum pro murmurante in deserto, quin & remisit peccata eorum;

&tamen

&tamen illi pro priore peccato minatus est pœnam, pro posteriore intulit. Sic egit & cum Dauide. Docet Ioseph Patriarcha, luculentus Christi typus, qui initiò ita veniam dedit fratribus, vt interim mirè eos exagitaret, Gen. 42. Docent viri sancti, qui vltrò à se pœnas post peccatum exegerunt, vti Dauid, Magdalena. Paulus, &c. Docet etiam ratio, vt pœnarum metu sapiat peccator & vexatio det intellectum; decet enim ita sentire diuinam misericordiam vt simul etiam iustitiæ ratio habeatur, & faciles relapsus per eam inhibeantur. Docent vel ipsi Ethnici, vt nimirum, qui peccauit, pœnas etiam à seipso exigat. Fecit hoc Popilius; quando ob quosdam sine iudicij forma condemnatos extorrem se extra Italiam constituit; & Calixenes apud Athenienses, qui sibi vulnera intulit, eò quòd similiter sine forma iudicij condemnasset decem Duces, vt scribit Pausanias.

G. VI. *Cur missi ad Sacerdotes.*

1. Q. SEXTO. Cur misit ad Sacerdotes? Resp. Primo vt legi Mosaicæ deferret, quæ iudicium de leprosis ferendum concessit Sacerdotibus, Leuit. 13. Docet ergo nos præcepta Dei & Ecclesiæ sedulò obseruare & magno in honore habere.

2. Secundo. Vt honoraret Sacerdotium. Tametsi enim mali erant plerique Hebræorum Sacerdotes, honorandi tamen erant propter officium. Sanè etiam Caiphæ, improbo Sacerdoti concessum à Deo fuit donum Prophetiæ; Ioan. 11. quia erat Pontifex anni illius.

3. Tertio. Vt leprosorum sanationem clariorem atque expeditiorem faceret. Nisi enim se sacerdotibus stitissent, facilè vicini Iudæi poterant eis obijcere; qua auctoritate & quo iure ingererent se in populum & in vrbe habitarent, non obtento à sacerdotibus testimonio, quod mundati sint. Ne ergò in tricas & lites incidant, consultò mittuntur ad sacerdotes, vt eorum sanatio ab ijs approbetur. Discunt inde iudices & aduocati non prorogare lites partium, sed præcidere: diuites non differre pauperes opem implorantes, iuxta id Prou. 3. *ne dicas amico tuo: vade & reuertere; cùm statim possis dare.*

4. Quarto. Vt typicè indicaret, peccatorum iudicium ac remissionem pertinere ad sacerdotes nouæ legis. Sicut enim lepra, peccati; ita sacerdotes veteris legis typus erant sacerdotum nouæ legis. Illis ostendi debuit & detegi locus lepræ: istis etiam peccata reuelari debent. Illi de lepræ qualitate iudicium ferebant: isti iudicium ferunt de peccatorum qualitate & quantitate. Verum quia figura semper cedit ipsi veritati & vmbra rei, idcircò etiam iudicium illorum sacerdotum longè defecit à iudicio istorum. Sacerdotes enim Veteris legis lepram non purgabant, sed de lepra sententiam ferebant. At nouæ legis sacerdotes, longè maiori potestate, ipsam peccatorum lepram purgant atque abstergunt, absolutionis beneficio, velut ministri Christi.

H. VII. *Cur interrogat Dominus: Nouem vbi sunt?*

Q. SEPTIMO. Cur interrogat Dominus: *nouem vbi sunt?* nonnè sciuit vbi essent? Resp. sciuisse hoc vtique: sed eo loquendi modo

1. Primo. dicere voluisse: Cur non veniunt & nouem vt dent gloriam Deo? vbi illi manserunt? in obliuionem & ingratitudinem lapsi sunt. Sic dicebat Adamo: *Vbi es?* q. d. cur te abscondis? cur erubescis? in quem statum excidisti?

2. Secundo. Indicare voluisse, se nescire eos (scientia approbationis) qui ipsi non placent. Sic dicebat fatuis virginibus: *Nescio vos*, Matth. 25. Sic dicet alijs reprobis: *Nunquam noui vos*, Matth. 7. Econtrà verò *cognouit Dominus, qui sunt eius*, 2. Tim. 2. Notos & familiares nostros salutamus amicè, alloquimur, inuitamus, honoramus: alienos verò & ignotos præterimus & negligimus, sæpe nec aspectu dignamur. Eodem modo Deus solet exhibere se erga notos & ignotos suos. Quòd si magna gratia & consolatio est, notum esse familiariter alicui Principi aut potenti viro, in cuius territorio versamur: quid erit familiarem esse Deo?

3. Tertio. Notare voluisse peculiarem ingratitudinis detestationem ac deformitatem; vt quæ hominem expungat è memoria Dei, quando ipse etiam è memoria sua expunxit beneficia Dei. Vnde Glossa interlin. in ea verba ait: *sic habet ingratos quasi ignotos. Vbi sunt? inquirit Dominus.* Sic dicitur Ose. 4. *Oblita es legis Dei tui: obliuiscar filiorum tuorum & ego.* Obliuiscitur ingratus benefactoris sui; quid mirum si ipsius etiam obliuiscatur Deus? Hinc colligere oportet quàm detestanda sit ingratitudo, quæ tam longè separat hominem à Deo, vt quodammodò ab eo conspici non possit?

I. VIII. *Cur sanati antequam ad Sacerdotes venirent.*

1. Q. OCTAVO. Cur in via, antequam ad Sacerdotes venirent, sanati sunt? Resp. Primo *ne virtute legis sacrificijue aut Sacerdotum putarentur mundati; sed sola potestate diuina*, inquit Did. Stella in Luc. 17. Certè Sacerdotes, si in ipsorum præsentia leprosi curati fuissent, eius miraculi honorem sibi & sacrificijs suis facilè adscripsissent Christoque præripuissent.

2. Secundo. Vt virtutem contritionis typicè notaret. Per contritionem enim veram & legitimam peccator iustificatur, etiam antequam ad Confessarium & confessionem perueniat, iuxta id Psalm. 31. *Dixi: confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.* Sic enim ea verba rectè exponit Ven. Beda: *Dixi*, inquit, *quòd in proposito meo confitebor Domino: & adhuc non erat verbum in ore: & iam auris Domini erat in corde; quia tu Domine, statim cùm hoc proposui, remisisti mihi.* Nihilominus, quemadmodum leprosi, licet iam sanati, tenebantur Sacerdotibus se sistere, ob præceptum Christi & legis: ita etiam peccatores, tametsi per contritionem iam iustificati, peccata sua confessarijs debent aperire, ex præcepto Christi; cuius impletio facienda implicitè continetur in contritione, quæ propositum includit vitandi omnia peccata. Peccatum autem foret, non satisfacere præcepto Christi.

K. IX. *Quomodo Samaritanus iste miscuit se Iudæis?*

Q. Nono. Qua ratione Samaritanus iste leprosus Iudæis immixtus fuit, cùm teste D. Ioanne cap. 4. Iudæi non couterentur Samaritanis? Resp. Primo non omnia commercia cum gentilibus fuisse Iudæis prohibita, sed fœdera maximè & coniugia, Deut. 7. Poterant ergò inter leprosos Iudæos etiam esse Samaritani, præsertim in confinibus vtriusque nationis, vbi fortè communia habuerunt leprosoria. Quod de his leprosis non est difficile creditu; siquidem occurrerunt Domino transeunti per mediam Samariam & Galilæam.

2. Secundo. Paupertatem & calamitatem effecisse, vt Iudæi cum Samaritanis, odio deposito, in societatem coirent. Solent enim diuitiæ & res secundæ hominum animos diuidere: paupertas & calamitas vnire. Canes duos rixantes inijce in aquam, & ilicò rixari desinent. Abraham & Loth antequam ditarentur, vnà secum habitabant vnanimes; at vbi diuitijs aucti sunt, necesse fuit eos à se mutuò disiungere Gen. 13. Trecenti pauperes in eodem cœnobio maiorem inter se concordiam seruant, quàm tres diuites ruricolæ in eodem pago.

L. X. *Fidesne sola leprosum sanauit?*

Q. Decimo. Itàne fides sola leprosum sanum fecit? Resp. Primo. Christum hic loqui de fide non iustificante, sed miraculorum; quæ sufficiebat ad sanitatem corporis impetrandam, eamque solam ferè exigebat Christus ad obtinendum corporale beneficium, vt nimirum crederent se à Christo sanari supra naturæ vires posse.

2. Secundo. Leprosum quidem non corpore solùm, sed & animo sanatum, adeoque iustificatum esse; non tamen ex fide solâ & nudâ, sed operante per dilectionem, quam habuit hic Samaritanus. Etenim Domino præcipienti paruit, ad Sacerdotes perrexit, grato animo ad Christum redijt, eum adorauit. Itaque licet per fidem, quâ is saluus factus est, intelligamus iustificantem, non tamen inde sequetur, eum solâ fide sine operibus iustificatum esse. Sed de hac re sæpius dictum.

DOMINICA XIV. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Matth. 6.

IN illo tempore, dixit Iesvs discipulis suis: Nemo potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire, & mammonæ. Ideò dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis: neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca? & corpus plus quàm vestimentum? Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans, potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Si enim fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Devs sic vestit; quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergò soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergò primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.

CONCIONES.

VI. Quomodo diuitiæ haberi absque peccato queant.
VII. Quare velit Deus sanctos aliquos hic florere diuitiis & honoribus, adeoq; prosperari.
VIII. Documenta.
IX. Mysteria.

CONCIO I.
PROVIDENTIA DEI CIRCA HOMINEM SPECIALIS.

I. In hominum sustentatione.
II. In diuersitate vultuum.
III. In hominum conseruatione. 1. Statuum conseruatione. 2. In principum directione. 3. In desolatorum hominum subleuatione. 4. In varijs commoditatibus. 5. In hominum Armatura. 6. In varijs diuinæ vltionis & benignitatis exemplis. 7. In peccatorum permissione. 8. Ex malis Deus bona facit.

THEMA.

Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Matth. 6.

A. MAgnus ille Zorobabel instaurator templi Salomonis, cùm incidisset in diffidentiam de consummatione templi, ostendit illi DEVS in visione candelabrum septiceps, quod habebat lucernas septem & totidem infusoria seu calamos, per quos stillabat oleum in lucernas, vel legimus Zach. 4. Significabat autē hoc candelabrum secundum Theodoretum, Dei prouidētiam luce clariorem. Septem lampades, 7. angeli sunt, quibus administris vtitur Deus in mundi gubernatione: septē calami significant varios diuinæ prouidentiæ modos & influxus, quibus se creaturis & potissimum hominibus insinuat. Quoniam igitur nos communiter hoc diffidentiæ vitio laboramus, contemplabimur hoc prouidentiæ candelabrum, & inprimis septem modos, quibus ea influit in hominis maximè gubernationem. Qui ad septem ista lumina, quæ vobis hic accendam, nondum cernere vult paternam Dei de nobis curam & solicitudinem, ne illum cæcum esse iure aliquis dixerit.

B. I. *In hominum sustentatione.* I. Elucet PRIMO in hominum sustentatione. Primo enim quamprimùm fætus in vtero matris adolescit, statim incipiūt matris vbera turgere, ex quibus velut penu depromantur infanti alimenta. Deinde ingenitus parentibus erga liberos amor est, vt necessaria ijs prouideant & vitam tueantur, adeò vt ea sibi potius, quàm suis liberis subtrahant. Reliquorum animantium fætibus ferè mater tantùm assistit, pater eos negligit, & quandoque hostiliter persequitur; quemadmodum de pauone & columbo scimus, qui fæmellarum oua frangūt; at soboli humanæ pater æquè ac mater naturali amore deuinctus est, & in eorum defectū succedunt tutores, cognati & magistratus. Adhæc communis ille Deus & mundi paterfamilias, exigua quædam stipendia, angusta habitacula & vix vnum alterumve amictum bestijs assignauit, homini contra vniuersa. Beluarum aliæ herbis victitant, aliæ carne, aliæ frumento, & siquæ multiplici vescuntur cibo, vti canes & feles, qui fere ex hominum mensis pascuntur, is tamen admodum limitatus est. At homini quidquid libet apponitur, ipse omnia habet, promiscueque vniuersa accepit. Nullum animal in aëre, aquâ, terrâ degit, quod homo in culinam suam non cogat, & seruire sibi compellat. Quod ad potum attinet, bestiæ solâ aquâ restinguere sitim solent: homo plurimis potuum generibus vtitur. Vestitus item cæteris animantibus tenuis & simplex est; Aues pro amictu plumas habent, terrestria & aquatilia pelles & squamas; homo autem vniuersa. Ipse enim non animalia tantùm & herbas, sed metalla etiā, in pannos sindonesq; conuertit: ipsi oues, vermes, agri, arbores vestimenta gignunt. Magna quidem brutorum industria est ad victum sibi parādum. Aranearū aliæ retia texunt ad capiendas muscas, aliæ saltu eas intercipiunt. Erinaceus inuenta poma aculeis suis affigit deferenda in cubile. Vulpes in Cantabria, Hispaniæ prouinciâ, cancros è mari piscantur, immergendo caudam aquæ, eamq; vbi cancri morsibus ei adhæserint, iterum eijciendo, cancrorum prædâ onustam. Anton. de Baling. in Zoop. Cancer ipse conchas venatur, inserendo lapillum in hiatum earundem, cùm se ad solem explicant & testas nonnihil diducunt; ita hostem apertis mœnibus aggreditur & deuorat. Ambr. & Basil. in Hexam. suis. Aquila testudinem raptam in saxum deijciendo frangit. Eadem ceruum puluere excæcat verberando alis, vt in rupes det præcipitem. Sed longè maior hominum industria. Ecquando enim ratio otiatur, manus feriatur, merces non conquirit, victualia non inuenit & noua quotidie corporis adiumenta explorat? Iam si habitationem spectes, habent bestiæ sua spelæa, aues nidos, pisces latibula: quæ etiam norunt mirâ arte extruere, ne pateant insidijs, v. g. Alcyon, quæ facit nidum ex arbore pendulum, nec alteri nisi artifici peruium. Sed nihil hæc cum artificijs, splendore ac luxu domorum, nauium, hortorum, palatiorum, ciuitatum, quas sibi extruunt homines.

C. II. *In diuersitate vultuū.* SECVNDO. In diuersitate vultuum & vocum. Videmus quidem in singulis animantium generibus singulas differentias, vt internosci queant; & cùm ad vsum hominum opus est, etiam in indiuiduis, vt in gallinis, columbis, & quibusdam alijs. Cæterùm in plerisque speciebus indiuiduorum paritas est,

est, quia discretio indiuiduorum necessaria non erat, & si vsus postulet aliqua internosci, id notarum impressione facilè obtineri potest. At verò in humanâ specie tanta indiuiduorum differentia est, in vultu præsertim ac voce, vt non nisi rarissimè duo reperiantur, qui vultu & voce similes sint. Fuit autem necessaria istiusmodi varietas; sine hac enim nec posset iustitia inter homines conseruari, nec reip. forma consistere. Finge homines vultu similes instar ouium, passerum, coruorum: nec mariti poterunt discernere suas vxores, nec parentes suos liberos, nec creditores suos debitores, nec amici suos inimicos, nec magistratus maleficos, nec subditi suos principes: ac proinde omnia plena erunt adulterijs, incestibus, fraudibus, proditionibus, cædibus, omnisque maleficia impunè committi poterũt; quiuis enim poterit fingere se quemlibet, vti exempla docent eorum, qui similitudine vultus confisi, alienos thoros, patrimonia & regna inuadere ausi sunt, interdum fælici euentu, interdum irrito conatu: semper tamen cum ingenti perturbatione & multis incommodis. Rursum, quia sola vultuum discretio satis non erat (sæpe enim agitur res in tenebris; sæpè acies oculorum retusa, lineamenta faciei exactè non discernit; interdum quoque magna est vultuum similitudo) succurrit discrimen vocis & soni locutionis humanæ, vt qui ex vultu dignosci nequeunt, ex voce discernantur.

D. III. *In hominum conseruatione.*

TERTIO. In hominum conseruatione. Inter mille beneficia nos hic tria tantum commemorabimus, primum in conseruatione tot tamque variorum statuum: alterum in directione principum: tertium in sustentatione hominum derelictorum.

1. Statuum conseruatione.

Quod ad Primum sunt quidem & inter bruta alia domestica ad quotidianum hominum vsum deputata, alia syluestria. & ex his alia, quæ venantur minora, inutilia & noxia animalia, ne nimirùm multiplicentur, quales ciconiæ quæ ranas, bufones, serpentes: hirundines quæ muscas: alia quasi infamia vt corui, lupi, &c. quæ cadauera depascunt: alia liberalia, quæ delectant hominem, vti aues cantu, loquacitate, prædatione, &c. at multò maior inter homines officiorum & statuum est differentia, vt respublica conseruetur. Videmus enim omnis generis studia & opificia excogitari & conseruari ita vt nulli humanæ necessitati desint homines, qui operam adhibere norint & velint, adeò vt etiam abiectissima quæque seruitia, qualia sunt lictorum & carnificum, item laboriosissima & periculosissima, qualia nautarum, hydraulorum, pugilum, pastorum, &c. sectatores, imò & competitores habeant. Et hoc totum præstat Deus media paupertate, quæ & artes excitat & ad vilissima quæque subeunda homines compellit. Nec minus miranda est Dei prouidentia in conseruandis imperijs, quæ cum labefactari & vergere ad interitum incipiunt, subinde velut pondera in horologio rursum attolluntur. Verbi gratia, Rom. imperium cùm ruere cœpisset à tempore Theodosij vsque ad Carolum M. ab hoc iterum instauratum & pristinæ fælicitati restitutum est. Rursum id à Friderici tempore paulatim deficiebat & interitum minabatur ob discordias Principum. Itaque Dei nutu per Rudolphum Imp. priùs Comitem ab Habspurg. denuò reflorescere cœpit.

2. In Principum directione.

Secundo. quia status aliqui magis sunt obnoxij periculis, maiora illis præsidia à Deo prouisa sunt. Inprimis reges terræ, quibus ferè omnibus viros sapientes adiunxit Deus, vt saltem naturæ legem & iustitiam ab ijs discerent. Scimus enim Ægypti regibus missum à Deo Abrahamum, posteà Iosephum, à quibus legem Dei edoceri poterant. Pharaoni Moyses datus: Niniuitarum regi Ionas: Babyloniorum regibus Nabuchodonosori, Baltasari, Cyro, Artaxerxi Daniel, Esdras, Nehemias, Zorobabel: Assuero Mardochæus: Regibus Israëlitarum Samuel, Nathan, Elias, Elisæus, Michæas &c. Alexandro M. Aristoteles: Philippo eius Patri Pilato: Crœso Solon: Herodi Ioannes Baptista &c.

3. In desolatorum hominũ subleuatione.

Tertio. Quia sæpe accidit homines aliquos prorsus derelinqui & omni humanâ ope destitui, non deserit tamen eos Dei prouidentia. Multis hoc, si tempus ferret, ostendere exemplis possem. Duo videamus, vnum in adulto, alterum in infante. Narrant plures auctores (Io. Fischerus Episcopus Roffensis, Angliæ martyr lib. 4. contra Oecolamp. Fr. Petrus Ponetus Carmelit. de verit. Euch. p. 2. cap. 2. P. Richeomus in suo Peregrino) tantâ fide vt nemini dubium esse possit, *sacerdotem quendam necessitate niuis & algoris adactum, dum in alpibus à via deerrasset, & mitiorem à ventis & niuibus vallem inuenire sperans desilijsset, neque reducta quaquauersum exitum reperisset, neque vnde desilierat propter altitudinem reascendere posset, sub exesam & propendentem rupem sese fame moriturum planè desperabundum coniecisse. Sed vt erat luna plena, vidit nocte serpentum diuersa genera contendere ad lapidem quendam, & illinc linguis suis eundem lingere, ac post horam quoque in antra sua reuerti. Et incidit ei cogitatus, quidnam illic ita lingerent. Sequenti item nocte factum est simile; & miratus est intra se ampliùs quod ita fieret. Tertia demum nocte iam penè viribus destitutus, ante omnes ipse accessit & linxit, & inter lingendum ita restitutus atque refocillatus fuit quasi cibo refectus. Et sic per totam illic hiemem sub rupe latitauit, donec in fine Aprilis niue soluta, peruijs iam factis alpibus, quosdam audiret in vicinia colloquentes; quorum ope adiutus & extractus est.* Alterum refert Procopius, & ex eo Simon Maiolus Episcopus Vulturariensis tom. 1. canic. coll. 4. *Belisario etenim Picenum agrum aduersus Gottorum impetus tuente, ingens eius regionis homines terror inuaserat; fæmina itaque cum derepente fugam capessérent, in loco, vbi Vrbisalia oppidum fuerat, quadam edito partu, eoque pannis, vt licuit, inuoluto, & in terra relicto, nusquam deinde comparuit, aliquo*

vtcun-

vtcunque casu sublata. Infantem illum in solitudine iacentem ac vagientem, capra quadam aduertit commiserata, quæ & ipsa recens fœtum ediderat, accedens vbera præbuit exsugenda, diligentiq; cura ceruabat, ne canis, aut quæuis alia bellua puerum offenderet. Obtigit post dies plurimos, vt Picani ad sua quisque redirent. Dum in Vrbisaliam permistæ cum viris fœminæ peruenissent, inuentus superstes puer; nec quomodo id euenisset, vt ibi infantulus vixisset, coniectura vlla quisquam assequebatur; alia vbera porrigebat, alia blandiebatur, alia fouebat sinu: at ille insuetum muliebre lac respuebat. Interim capra adfuit, & balatu fremens hunc circumibat, ægrè se ferre subindicans, mulieres infantulo appropinquasse. Vbi id animaduertere mulieres, prorsus abstinuere à puero, capræ officiũ tum alendi, tum seruandi permittentes: ex eaq; die populares puerum illum Ægistum appellauere. Quis non miretur hic Dei miram prouidentiam?

E. IV. *In variis commoditatibus*

QVARTO. In varijs commoditatibus, solatijs & blandimentis, quibus hominem oblectat per varias creaturas. Habent quidem & cætera animantia suas oblectationes; ludunt enim in aquis, aëre & syluis, fruuntur suis delitijs, gaudent prædis, &c. Sed nihil hæc ad hominem, cui plurima prouidit Deus, qui soli ipsi seruiunt, vt pulchritudo florum, rosarum, liliorum, violarum & aliorum diuersorum, quorum odor & color non brutis sed hominibus subseruit. Quid dicam de gemmis pretiosis? de vnionibus, pyropis, smaragdis, sapphiris, adamantibus & alijs pretiosissimis ad ornamentum humanæ vitæ concessis? Quid de rebus odoriferis, zibetho, musco & similibus? quid de aromatibus, cariophyllo, pipere & huiusmodi ad gustum oblectandum? Quid de tot speciebus aquarum calidarum, acidularum, herbarum & radicum, quarum vsus est in medicinis, vt Rhabarbarum & similia? His adde venas & fodinas, è quibus eruuntur chalybs, stannum, plumbum, aurum, argentum, ferrum? Quid herba, quam Itali Bariglíam vocant ex quâ tot tantæque vitri massæ conficiuntur, quæ crystallum ipsum referunt? Quid de terræ fructibus, qui proprij sunt hominum, vti cannæ dulces, è quibus saccarum extrahitur? Quid de vermibus, quæ fila ducunt serica, quæ ornamenta præbent templis Dei & principibus terræ? Quid de summo illo magnetis miraculo, qui lapis singulari Dei prouidentiâ factus maximam commoditatem affert nauigantibus & cum exteris nationibus negotiantibus, vt illius ductu merces quæ in vna regione abundant, in aliam importentur, vbi est penuria? Cùm ergo Deus tot tantosque fauores homini prouideat, num necessaria negabit? Dicamus ergò cum anxio illo, interim tamen spe pleno Abrahamo: *Dominus prouidebit*, Gen. 22. Quo etiam symbolo velut clypeo contra omnes fortunæ casus vti solitus est Maximilianus II. Imperator, teste Ioanne Cratone eius Archiatro in oratione eius funebri.

F. V.

QVINTO. In hominis armatura. Magna sanè præsidia contulit natura brutis animantibus ad se defendendum, sed ea tamen pauca sunt & non nisi certus eorum vsus & propè vnica abhibendorum ratio. Taurus in fronte, equus in pedibus arma sua circumfert, sed non nisi feriendo ijs digladiari potest; canis gladium in dentibus gerit, serpens telum in lingua, basiliscus iaculum in oculis, erinaceus pharetram & iaculorum vim in dorso contra turmam canum armato; denique nullum animal adeò paruum & exile est, cui non sint arma sua, vel industria saltem ad pericula declinanda. Sepia aquam denigrat & quasi in atramentum mutat, ne in ea deprehendatur; torpedo piscantium manibus torporem inducit. Cic. libro 2. de natura Deorum. Echinus qui in mari degit, contra tempestatum vim scopulum amplectitur eique pertinax adhæret, Ambr. lib. 5. Hexam. cap. 9. Apis contra turbinem prægrauat se lapillo; lepus circa suum cubile turbat vestigia & saltu in id intrat, ad eludendum venatorem; vrsus suum ingreditur vestigijs auersis, Pier. lib. 11. hierogl. aut vt volunt alij, volutat se in illud. Ælian. Vulpes vt se pulicibus liberet, fœnum aut stipulam ore tenens aquam intrat ac paulatim genua, mox ventrem, humeros ac collum submergit; pulices interim omnes ad caput conuenire: tùm illa sensim quoque caput mergit donec pulices in fœnum aut stipulam se recipiant, quo facto se totam mergit & pulices aquis donat. Albertus Magnus de animal. Olaus lib. 18. cap. 31. Denique nec formicæ sua bilis & humor adurens deest, nec muscis suæ lanceæ, quas vel ore vel cauda gerunt & in hostes vibrant. Verùm vt hæc omnia magna & mira sint, vti reuerà sunt: non tamen ijs comparanda, quæ homini collata sunt. Hic enim creaturarum opera & præsidio contra omnes vniuersi partes, ignem, aërem, aquam, terram & quidquid ex his conflatum est, munitus & securus est. Quantam hostium stragem adiumento ignis facit? Quæ mœnia non tuetur aquis in fossas deriuatis? Quos aggeres non excitat erigitque in propugnacula? An non bestiarum armis & ipse se obarmat? Nonne eorum tergora & ipse sibi coaptat? Et quanta sibi arma ex ære & ferro fabricat? Accedunt sexcentæ pugnandi artes, cæsim, punctim, eminus, cominus, digladiando, iaculando, fallendo; pedestri, equestri, curruli certamine: elephantibus vehitur, à leonibus & ferocissimis bestijs portatur & trahitur. Taceo stratagemmata, catapultas, arietes, bombardas, Archimedis machinas, &c.

In hominum armatura.

His accedit extrinseca Dei protectio; nam & animalia illa, quæ nocere homini possent, non sinit multiplicari. In Brasilia narrant esse bestiam venenosissimam, quæ hominem dicto citius occidit; ne autem tãta damna humano generi inferret, prouidit Creator, ponendo in capite eius quasi nolam, cuius sonitu homines periculi venientis admonentur. In regione Peruana serpentes reperiuntur 35.

Palmorum, sed stolidi & inertes, quòd feras quidem venentur, inuoluant, & exossent, hominibus tamen non noceant. Lud. Gran, in Introd. in Symb. lib. 1. cap. 6. Præter hæc defendit & tuetur nos Deus impediendo mala plurima, in quæ aliàs præcipitaremur; & Primo peccata & peccandi pericula innumera. Secundo diaboli insidias. Tertio damna infinita, quæ ab Elementis generi humano inferrentur, vt à ventis, à fulmine, à grandine, ab imbribus, à siccitate, à terræ motu, ab incendijs, ab eluuionibus: imò aqua sola omnia, quæ super terram viuunt, deleret, nisi Deus longè maximam eius partem in vaporem tenuem conuersam in aëre suspendisset & vndique diffudisset, ac nisi mare intra littora sua cohiberet; nisi beluas perterrefaceret humani vultus aspectu, aliaque innumera.

Accedunt varia medicinarum genera, quibus à morbis & molestijs partim præseruari, partim curari possumus. Habent quidem & norunt penè singula animalia sua pharmaca, ceruus dictamnum ad tela extrahenda, hirundo chelidoniam ad pullorum visum acuendum, serpens fœniculum ad oculos illuminandos, &c. At homo his & alijs omnibus pro libito vti potest.

G. VI. *In variis diuinæ vltionis & benignitatis exemplis.*

SEXTO. In varijs diuinæ vltionis & benignitatis exemplis. Tametsi enim præcipua peccatorum vindicta reseruatur sæculo futuro, quando fiet omnibus iusta meritorum compensatio; tamen in hoc sæculo interdum nonnulla eduntur exempla, vt homines intelligant DEVM non dormire, sed sedulò excubare & omnia aduertere suo tempore punienda. Licet ergò laxæ admodum habenæ & magna viuendi libertas hominibus concessa sit, tamen si quis temporum decursus consideret, videbit Deũ non ita siluisse, quin sæpiùs editis seueritatis suæ exemplis homines monuerit vt seriò sibi attẽderent, veluti cùm per diluuium totum genus humanum (exceptis 8. hominibus) deleuit. Gen. 6. Cùm Sodomam & vicinas tres ciuitates totamque circum regionem igne & sulphure cælitus immisso perdidit. Gen. 19. Cùm Pharaonem & Ægyptios primò varijs cladibus attritos, postremò in mare rubrum demersit. Exod. 14. Cùm rebelles Hebræos in deserto varijs pœnis castigauit: subinde verò etiam maximis beneficijs affecit. Omitto, quæ in libris Iudicum & Regum legimus: captiuitatem Babylonicam, obsidionem Romanorum, excidium Iudæorum, in quibus omnibus mirificè elucet, quàm Deus iuuet & extollat pios, humiliet verò & castiget impios. Speciatim verò elucet Dei prouidentia in punitione blasphemiæ, periurij & sacrilegij, quæ potissimum & directè aduersantur Numinis reuerentiæ, ideoque præ cæteris inuisibili manu sæpiùs castigata sunt, vti contemptus Dei in Pharaone, Exod. 5. blasphemia Sennacherib. 4. Reg. 16. superbia Nabuchodonosoris, Dan. 3. arrogantia Nicanoris. 2. Mach. 15. blasphemia Holofernis, Iudith. 6. & 13. Antiochi regis, 2. Mach. 9. Præsumptio Philisthæorum & Bethsamitarum, 1. Reg. 5. & 6. sacrilegium Balthasaris, Dan. 5. & Heliodori, 2. Mach. 3. Denique in peccatis illis atrocibus, quæ in cœlum clamare dicuntur quòd vindictam Dei celerem expostulent, homicidium voluntarium, peccatum Sodomiticum, oppressio pauperum, fraudatio mercedis operariorum; quod sanè ad paternam Dei prouidentiam spectat, ne alter nimirùm grauetur.

H. VII. *In peccatorũ permissione.*

SEPTIMO. In peccatorum permissione. Hæc enim ad specialem Dei prouidentiam circa hominem spectat. Primo. Quia decet, vt supremus & vniuersalis gubernator, postquam res omnes optimè & sufficientissimè ad finem suum consequendum instruxit, sinat eas ferri motibus suis, adeoque hominem vti libera sua voluntate, ne alioquin auxilium collatum videatur fuisse insufficiens & bonum opus videatur coactum, nec sit tanta laude dignum. Secundo. Vt creatura rationalis sese excitet ad bonum faciendum & malum vitandum, semper intenta & sollicita, ne gratiæ diuinæ desit; quæ alioqui solicitudo vtique cessaret, si Deus nullum peccatum permitteret. Tertio. Quia ex malis nouit elicere bona, quorum Primum est ostensio diuinæ iustitiæ, quæ in castigatione peccatorum maximè splendet; & magnitudine diuinæ maiestatis, quæ tanta est vt propter eius offensam vnicum peccatum lethiferum mereatur pœnam æternam. Secundum ostensio diuinæ misericordiæ, quæ in remissione peccatorum cernitur. Tertium Incarnationis mysterium & quidquid pro nobis Christus fecit & pertulit, quæ omnia non haberemus, nisi peccatum fuisset permissum. Quartum. Profectus saluandorum, qui promouetur ex impietate & persecutione malorum; sic Iudæi Christum, Tyranni martyres, fratres Iosephum, Aman Mardochæum extulit ad gloriam. Quintum. Castigatio reproborum, quæ per alios sæpe reprobos fieri permittitur, vti Iudæorum per Assyrios, Chaldæos, Ægyptios & Romanos. Sextum. Punitio vnius peccati per aliud, quæ in pœnam reproborum sæpiùs permittitur. Septimum. Recollectio lapsi, vt se iterum erigat & teporem vel præsumptionem emendet.

Ex malis Deus bona facit.

Ex his septem lucernis videre vtique possumus quanta sit in nos Dei prouidentia. Si enim vti vidimus, ita prouidit bestijs, in rebus adeò exilibus, vt etiam eas docuerit artem excutiendi pulices: an non hoc argumentum est, hominem illarum Imperatorem Deo magis cordi esse? Deinde etiam vidimus, quantis in rebus homini meliùs prouiderit, quam alijs creaturis. Quare ne dubitemus, adest nobis Deus in omnibus vijs nostris, ipse vires præstat, vti templum animæ nostræ quod in baptismo extruere cœpimus, tandem consummemus.

(**)

CON-

CONCIO II.

NIMIA SOLICITVDO PRO REBVS FLVXIS ABLEGANDA.

I. *Quia nemo potest duobus dominis seruire.*
II. *Quia qui dedit maius, dabit & minus.*
III. *Quia pascit volatilia & vestit lilia.*
IV. *Quia nimia solicitudo est frustranea.*
V. *Quia gentilium est ista solicitudo.*
VI. *Quia Deus pater noster est.*
VII. *Quia regnum cœlorum vult nobis dare.*
VIII. *Quia ex pacto promisit nobis sustentationem.*

THEMA.

Dico vobis: ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Matth. 6.

A. MEritò exclamat super hoc Euangelium S. Petrus Chrysologus Episcopus Rauennas: *O quantum se superna pietas, hominis amore deponit! Nam qui poterat præcepta sua sola auctoritate firmare, toto insinuat & adstruit labore Doctoris: vt qui sufficiebat in sola fide promissionis suæ terminum collocare, auditores ad fidem promissi, suasoris perducit exemplo.* Sic ille; merito inquam; *tantum enim principis verbum ad fidem seruandam valere debet, quantum valet priuatorum iusiurandum*, vt dicebat Alphonsus Rex Aragonum. Panorm. lib. 1. de eius dictis & factis. Et si tantum valet verbum Principis, non plus valeat verbum Dei? Poterat ergò Christus vno verbo vti ad promittendam nobis alimoniam, & nos contenti esse deberemus: quia verbum Dei plus quàm iuramentum est. Nihilominus tamen (ô bone!) persuadere nobis voluit multis suauissimis argumentis, vt fidem dicenti haberemus, & nimiam solicitudinem nostrarum necessitatum in ipsum iactaremus.

Quando igitur Dominus dignatus est suadere, quod potuit mandare, audiamus arrectis auribus suauissimum Oratorem.

B. I. *Quia nemo potest duobus dominis seruire.*

PRIMVM argumentum. Quia *nemo potest duobus dominis seruire:* Deo & Mammonæ; quisquis autem nimiâ solicitudine rerum terrenarum distinetur, ad Deum & cœlestia attentus esse non potest; aut enim Deum amat, & terrena contemnet; aut hæc amat; & illum spernet. S. Cyprianus l. de duod. abusionib. sæculi, locum illum Matthæi explicans, ait: *Quemadmodum ijdem oculi cælum & terram pariter nequaquam aspiciunt: ita mundi amor & Dei pariter in vno corde habitare non possunt.* Ratio, quia tria potissimum insunt diuitijs, cùm dominantur homini, quæ à Dei obsequio magnoperè dissident. Primò enim conseruari, augeri & magnifieri volunt: at Deus præcepit, vt fideliter administrentur, in egenos erogentur, & spernantur. Secundò, amantium corda ad se trahũt; *Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*, ait Dominus; at verò idem præcipit: *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Et rursum. *Fili, præbe cor tuum mihi.* Denique solicitudinem, timorem & diffidentiam secum aduehunt: Deus autem hæc à nobis longè vult abesse, dicent: *Nolite soliciti esse.*

C. II. *Quia qui dedit maius, dabit & minus.*

SECVNDVM argumentum; Quia qui dedit id, quod maius est, dabit & id, quod minus est. Dedit autem nobis Deus animam & corpus. Atqui *nonne anima plus est quàm esca, & corpus quàm vestimentum?* ait Dominus: dabit ergò & hæc, quia longè minora sunt. Vulgò dicimus: *Qui dat equum, dat & frænum*, præsertim si dono det equum: cur ergò nõ idem speremus à Deo; præsertim, quia nobis nihil cooperantibus animam & corpus dedit? quanto magis ergò victum & vestitum nobis cooperantibus? Vim huius argumenti cognoscimus in Adamo & Eua, quibus ante creationem suam, præparauit mundum hunc, velut domum magnificentissimam, omnis generis vtensibilibus instructissimam. Cognoscimus in infantibus, quos alit in matris vtero, & quibus cùm nascantur, statim parat cellaria & culinam; matris vber videlicet. Vnde hæc? quia qui dedit animam & corpus, idem dat etiam victum & vestitum. Sed parum est dedisse nobis corpus & animam: dedit etiam vnigenitum filium suũ: dedit nobis sanguinem eius: dedit eundem, & dat quotidiè in Eucharistia: negabit ergò, quæ sunt viliora?

D. III. *Quia pascit volatilia, & vestit lilia.*

TERTIVM argumentum. *Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cælestis pascit illa.* Et rursum: *Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent, &c.* Si ergò Deus pascit bruta animalia & talia, quæ rapinis non intendunt, nec annonam sibi corrogant, nec ab hominibus pascuntur, vti aues cicures, sed absque omni curâ liberrimè per aërem volitant: in specie verò coruos, quos inducit Dominus apud Lucam c. 12. aues edacissimas, & quæ deseruntur in nido à parẽtibus; Rursùm si lilia agri; quæ vltrò crescunt, absque hominum industriâ, ita vestit, vt splendorem Salomonis superent; cùm tamen hodie sint, & cras metantur, ac mittantur fortè in clibanum: quanto magis faciet hoc hominibus, quorum se patrem asserit? Idcircò enim non ait: Deus pascit illa; sed: *Pater vester cælestis pascit illa.* Certe singulæ animantium species diuersis vtuntur cibis, & de his tamen prouisum est singulis; licet aliquæ victum suum quærere non possint. Sunt enim aliquæ, quæ ad saxa adhærentes immotæ nutriuntur solo tactus sensu notabiles: aliæ deseruntur à parentibus, vt coruorum pulli, qui idcirco dicuntur *inuocare Deum*, Psalm. 148. & interim aluntur rore cælitùs demisso; vt vult ibi Lyra. Hieron. Chrysost. & Isid. lib. 15. etym. c. 7.

aliæ è nidis eijciuntur, vt aquilini, qui colliguntur & nutriuntur ab Ossifragâ. Inter cætera, mira inprimis Dei prouidentia apparet erga Alcyonem, auiculam maritimam, paulò maiorem passere, vt Plin. lib. 10. cap. 32. scribit; quæ in littoribus & ipsa maris arena nidum & oua ponit, ac circiter mediam hyemem pullos excludit. Quis non existimet, nidum vnà cum pullis interim à mari abripiendum, vel fluctibus mergendum? Verùm, res mirabilis, tùm temporis in Alcyonis gratiam (vt videtur) silent venti omnes tumidaque placantur æquora, idque diebus quatuordecim, quos Alcyonios vocant nautæ, quibusque Alcyon oua & excludit, & pullos nutrit. Norunt nautæ dies illos, quibus & audacter mari se concredunt, probè scientes, tutam ijs fore nauigationem: præsertim in mari Siculo, vbi id semper euenit, teste Arist. l. 5. hist. anim. c. 8. Plinio l. 10. cap. 32. *Quid igitur à Deo tu* (sic fere scribunt hanc historiam Basilius hom. 8. Exam. Ambros. l. 5. Exameron. cap. 13.) *etiam præter omnium spem, etiam summis malis pressus non exorabis, quem imagini suæ similem esse voluit, quando alitis tam exiguæ gratia, mare tam vastum, tam terribile, tamque sæuum media hyeme tranquillum pacatumq; efficit?* Aliud eiusdem prouidentiæ argumentum scribitur de ceto, qui cùm ad nimiam pinguedinem peruenit, ampliùs nec videre, nec audire potest, carnium mole sensus obstruente. Itaq; natura ducem ei ei assignauit, piscem albo colore, prælongo capite, angusta cauda, qui nunquam à cæto separatus meare cernitur, sed eius caput antegrediens, quasi temo & dux eius existit: cuncta illi præsentit & prouidet, extremaque cauda præmonstrat tùm declinanda, tùm persequenda: cibatum ei conciliat, insidiasq; à piscatoribus positas signo prodit: & vbi occurrunt breuia, ne propter molem corporis in illis hæreat, tempestiuè præsignificat, vt aliò meatum declinare possit. Quòd si eo duce careret, haud dubiè illi pereundum esset. Ælianus l. 2. hist. animal. cap. 13. Quis itaque non miretur Dei prouidentiam, qui vastissimæ maris belluæ, piscem alium exiguum, motùs, victus, vitæque ducem & rectorem dederit? Quanto igitur magis prouidebit Deus hominibus de necessarijs & inprimis Angelum custodem, qui eum dirigat & gubernet? Si enim brutis, quæ beneficium & creatorem suum non agnoscunt, nec laudare illum possunt, adeò prouidit: an non maiorem curam habebit de hominibus, qui eum agnoscunt & adorant, eique gratias agunt? Certè si ingrediens aulam regiam, videres inprimis apparatas plurimas mensas, cibis varijs instructas pro stabularijs, venatoribus, coquis, satellitibus, &c. nonne mox cogitares, multò certiùs pascendos ibidem esse amicos & filios regis? Quoniam ergò videmus in hac mundi aula omnibus creaturis mensas apparatas & necessaria proposita: quid nos diffidimus?

E. IV. QVARTVM. Quia nimia illa cura & solicitudo frustranea est, quod indicatur illis verbis: *Quis vestrum cogitans*, seù *cogitando*, vt habet Lucas, *potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum?* q. d. si id quod minimum est, v. g. cubitum vnum staturæ adijcere, seu crescere, non potestis efficere vestra solicitudine, vestris curis & cogitationibus; multum enim & diu cogitabitis, antequam cogitando crescatis) quid igitur soliciti estis de cibo, potu & vestibus; quando hac solicitudine nihil potestis efficere, nisi Deus dederit, qui vobis incogitantibus crescere vos facit? Colligimus hinc sollicitudinem hanc veritam, versari ferè in cogitationibus tantum. Quid autem prodest, solicitè cogitare semper quomodo nauis tua oneraria appellat, quomodo fruges conseruentur, quomodo debita tibi soluantur, quomodo domus te absente seruetur? quid enim hæ curæ prosunt? Quis nescit, quàm inanes fuerint cogitationes diuitis illius, qui dixit: *Destruam horrea mea*, &c. In ipsâ enim nocte vocem Dei audiuit: *Stulte, hac nocte repetunt animam tuam à te: & quæ parasti, cuius erunt?* Nec solum frustranea, sed insuper noxia est eiusmodi anxietas, corpori & animæ: ludit enim valetudinem, abbreuiat vitam, arcet somnum, & perpetuò angit animum. Sed maiora adhuc damna parit animæ; nam obscurat intellectum, quo minùs diuina cernat, Dei scilicet prouidentiam ac veritatem promissionum: non aliter ac nubes lucem solis nobis aufert. Voluntatem tædio afficit erga eadem diuina: eneruat fidem, spem & charitatem in Deum: suffocat sementem patrisfam. seu verbum Dei: distrahit in oratione, perdit tempus, & quandoque ad desperationem abripit, veluti mulus ille Absalonem: & capillis curarum ac perplexitatum inuoluit implicatque: vnde posteà non difficile transfoditur à dæmone triplici illâ lanceâ, concupiscentiâ carnis, oculorum, & superbiâ vitæ. Probe hoc sciuerunt Ægyptij, qui idcircò imposuerunt Hebræis onus & solicitudinem conquirendarum palearum, quò nimirum auocarentur à sacrificijs suis & profectione ad terram promissam, Exod. 5.

Quia nimia solicitudo est frustranea.

F. V. QVINTVM. *Quia hæc omnia gentes inquirunt.* q. d. Dominus: Vos Christiani, amici Dei estis, quibus longè plus debet, quàm infidelibus, qui eum nec colunt nec agnoscunt, nec prouidentiam eius credunt; & idcircò mirum non est, si de suâ sustentatione sint soliciti; vos autem creditis & Deum omnia sapientissimè & rectissimè gubernare, & eidem fideliter seruitis. Decet sanè ex hoc capite, vt fideles longè magis in Deum confidant, quàm gentes: & propterea DEVS fidelium spem & confidentiam in ipsum sæpè varijs modis probauit. Hinc enim voluit, vt diem sabbathi colerent: voluit, vt manna non nisi in vnum diem colligeretur, & si quid amplius ab aliquo collectum foret, ilicò vermibus scateret, Exod. 16. Iussit, vt septimus annus requietionis esset, hoc est, vt quouis anno septimo nec sererent quidquam nec putarêt vineam, Leuit. 25, Promiserat enim Deus, manna se quotidie daturum, & terram septimo anno sponte germinaturã.

Quia gentilium est ista solicitudo.

Hinc

Hinc denique voluit nos in oratione petere non annuum, ſed *quotidianum panem*. Si enim credimus Dei prouidentiam, decet, vt de eadem etiam bene & firmiter ſperemus, præſertim quia Chriſtiani ſumus, & oculos Domini ſuper iuſtos maximè vigilare ſcimus. Alioquin quid à gentilibus differimus, niſi ſolo nomine? Quibus & hoc addendum: ſi Deus etiam infidelibus de neceſſarijs rebus & ſæpe mirabiliter prouidet, non prouidebit Chriſtianis? Si coruos illos, Turcas paſcit ſanguini inſidiantes: & ſi fœnum, quod cras in clibanum mittitur, id eſt, Ethnicos, Iudæos & peccatores publicos ſic veſtit & ditat, cur non Chriſtianos ſibi ſeruientes donet rebus neceſſarijs? Inprimis in Ægypto, vbi pluuiæ per æſtatem nullæ ſunt propter regionis ſitum, Nilus quotannis inundans limo pingui obducit, & rigat agros, quantum ſatis eſt maturandis frugibus. Inſulæ cuidam Canaricæ, quæ Ferri dicitur, omni aqua dulci deſtitutæ ſubuenit diuina prouidentia arboris cuiuſdam præſidio, cuius ea eſt natura, vt aſſidue inſtar fontis, dulci humore ſtillet, qui hominibus & pecoribus ad potum ſufficiat, vt ſcribit Leſſius lib. 1. de prouidentiâ. In Arabia Ægypto contermina circa vrbem Aden, nulla prorſus aqua neque à cœlo pluit, neque è terra manat; at nihilominùs omnia cœleſti nocturnoque rore vireſcunt, & mirum in modum adoleſcunt, Andr. Corſalius. In Cappadocia, Media & Thracia. in defectu apum, mel ex arboribus ſtillare, ſcribit Ælianus l. 5. c. 42. Idem de India ſcribit l. 15. c. 7. In remotioribus Septentrionis partibus ob continuum ac ſæuum frigus, ſcribit Olaus M. lib. 25. hiſt. cap. 15. defectum eſſe lignorum: Itaque magnorum ibi copia piſcium eſt, e quorum coſtis domus fabricantur, vt ſic ligna ſufficere ad focos alendos poſſint. Ad montem Caſſium, ait S. Baſilius hom. 8. hexam. quotannis locuſtæ naſcuntur innumeræ certo tempore, quæ depaſcunt ſegetes. Quare prouidit Deus certum genus auis, *ſeleucis* dictum, voraciſſimum, quod illas deuorat, & agros peſte liberat. In Ægypto magna eſt aſpidum copia. Huic peſti prouidentia diuina oppoſuit Ichneumonem, gliris inſtar animalculum, quod illas conficit. Leſſ. vbi ſup. In Theſſalia tanta ſerpentum copia eſt, vt niſi à ciconijs (quæ illic plurimę & ſacræ ſunt ob beneficium) perimerentur, indigenas migrare oporteret. Plin. l. 10. c. 23. Ariſtoteles de admirab. c. 22. Denique Euagrius c. 6. hiſt. Eccl. narrat temporibus Martiani Imperatoris, & Concilij Chalcedonenſis tantam fuiſſe in Phrygia, Galatia & Cappadocia pluuiarum penuriam, vt deficientibus frugibus terrę homines ſe inuicem deuorarent, ex quo orta eſt ſæua lues, quæ multa millia hominum abſumpſit. Verùm iratus Deus miſericordiæ interim recordabatur, & reliquis qui ſupererant hominibus, miſit illic manna de cœlo per annum integrum. Anno verò ſequente produxit terra ſponte & abſque cultura fructus optimos. Ex quibus omnibus patet, quàm Deo curæ ſint homines, etiam impij & infideles, vt hinc erigi in certam & longè maiorem ſpem omnes Chriſtiani debeant.

G. VI. *Quia Deus pater noſter eſt.*

SEXTVM. *Scit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis.* Si enim pater noſter eſt, quomodo obliuiſci filios ſuos poteſt? *Nunquid obliuiſci poteſt,* inquit Dominus Iſa. 49. *mulier infantem ſuum, vt non miſeriatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Quare ab aliquo puero,* inquit Card. Bellarm. Conc. in Dom. Lætare; *Quid facies, cùm iſta veſtis detrita & conſumpta fuerit? Tu paruulus es, pecunias non habes, artem faciendarum veſtium non tenes: quid igitur ages? quò te vertes? nudus ſis impoſterum neceſſe eſt. Sed non terrebis eum: habet enim reſponſionē in promptu: Pater meus, dicet, ſolicitus erit de hoc, & nihil mihi deeſſe patietur. Cur igitur, Auditores, non tantùm nos in Deo confidimus, quantum in ſuis parentibus confidunt pueri?* Reſpondebit aliquis, ideò ſolicitum ſe eſſe de victu & veſtitu, cæteriſque neceſſarijs, quia his opus habet; *Eſto,* inquit S. Chryſoſt. hom. 13. in Matth. *ſed ideò magis confidas, & minus ſis ſolicitus oportet; quia ſi ſuperflua eſſent, non eſt cur à Deo expectes tibi de illis prouideri, &c.*

H. VII. *Quia regnū cœlorum vult nobis dare.*

SEPTIMVM. Quia Deus regnum cœlorum dare nobis ſtatuit; vt oſtendunt illa verba: *Quærite ergò primum regnum Dei:* quanto magis ſuppeditabit hæc temporalia & infima: imò *adÿciet*, vt ait Dominus tanquam vilia videlicet & quæ nihili ſunt apud Deum? Eodem pertinet, quod ſubijcit Luc. 12. *Nolite timere puſillus grex,* (ne videlicet deſint vobis vitæ neceſſaria) *quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.*

I. VIII. *Quia ex pacto promiſit nobis ſuſtẽtationem.*

OCTAVVM. Quia promiſit nobis Deus neceſſariam ſuſtentationem ex pacto, ſi nos videlicet quæramus primò regnum Dei, cùm dixit: *Quærite ergò primò regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adÿcientur vobis.* Videtur enim dicere nobis, quod S. Catharinæ Senenſi dixit: *Cogita de me, & ego cogitabo de te.* Sic dicere ſolet pater filio: Tu ad ſcholas vade, & diligenter ſtude: & cætera quæcunque tibi neceſſaria ſunt, ego procurabo, veſtes, victum, libros ac denique pinguem conditionem. Ita hic agit nobiſcum Deus. Quæro igitur ex te, an fidem Deo tecum ſic paciſcenti habeas? *Si tibi,* ait loco cit. Bellarm. *Iudæus aliquis mille vel duo millia coronatorum polliceatur, & ſyngrapham ab eo ſcriptam & conſignatam habeas, abſque vlla ſolicitudine dormis: & tamen quid aliud miſer, quàm ſyngrapham vnius infidelis habes? At verò non vnam ſed multas Dei ſyngraphas habemus, quibus nobis omnia ad vitam iſtam ſuſtentandam neceſſaria pollicetur: & tamen ſolliciti ita ſumus, quaſi Deum vel impotentem, vel mendacem, vel deceptum eſſe crederemus.* Sic Bellarm. Quot in hodierno Euangelio habemus eiuſmodi ſyngraphas?

Quare ſit iam finis querelarum, ſit finis anxietatum: ſit finis diffidentiæ: quia non poſſumus his vacare ſimul & Deo: quia qui dedit vitam, dabit & vitæ neceſſaria: quia qui paſcit aues, & veſtit flores,

flores, faciet idem vobis: quia inanis & noxia est talis solicitudo: quia gentium, non Christianorum est, talia quærere: quia scit pater vester, quod his omnibus indigetis: quia idem decreuit vobis regnum suum; quia denique vobis ex pacto sese obligauit. Quærite ergò primùm regnum Dei, &c.

CONCIO III.

LILIA AGRI QVID NOS doceant.

- *I.* *Docent non confidere in mundo.* 1. Non in homine. 2. Non in generis splendore. 3. Non in incerto diuitiarum. 4. Non superbire in vestitu. 5. Non confidere vitæ.
- *II.* *Docent confidere in Deo.*
- *III.* *Docent modum proficiendi in bono.*
- *IV.* *Docent Ecclesiam exornare virtutum splendore.*
- *V.* *Docent suspirare ad cœlum.*

THEMA.

Considerate lilia agri. Matth 6.

A. Ecclesia Christi secura sit de suâ sustentatione.

SPonsus animarum nostrarum, Christus, Auditores, per os Salomonis, Cantic. 7. laudat sponsam suam Ecclesiam per omnia ferè membra. Inter alia de ventre eius ita loquitur: *Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus lilijs.* Videtur autem his verbis, meo sanè iudicio, cōmendare velle in sponsâ suâ magnam & securam confidentiam, quam in ipsum sponsum habet. Venter enim, qui quotidianum suum tributum, victum & amictū exigit, quid, quæso, nisi necessariam corporis sustentationem indicat? Poterat ergò sponsa, & potest quiuis Christianus de ventre satiando nec non vestiendo anxius & solicitus esse. Sed nullam hic solicitudinem agnoscit in sponsâ Christus; siquidem, ait, ventrem eius esse *aceruum tritici*. q.d. horreum plenum tritico, adeoque certum & securum de sustentatione. Quod si quis objjceret, horreum illud exhauriri, eoque exhausto sponsam egere & fame interire posse, huic respondet mox adiunctis verbis, cū ait, aceruum lilijs vallatum ac munitum esse, vt nequaquam exhauriri, minùs expoliari queat. At quæ præsidia in lilijs? quis vnquā excitari vallum de lilijs vidit & floribus? Vidimus certè in hodierno Euangelio, in quo Christus Dominus excitaturus nos ad fiduciam de sustentatione nostra habendam, remittit nos ad lilia: *Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei?* Hoc igitur est vallum, è lilijs excitatum, quod tuetur nos contra inanem solicitudinem: si consideremus Deum tam liberali manu suâ vestire & nutrire lilia. Quanto enim magis nutriet nos filios suos? Cæterùm quia lilia agri præter hoc documentum, plura alia tradunt, ea nunc considerabimus.

B. I. Docent non confidere in mundo.

Docent PRIMO non confidere in mundo & rebus, quæ à mundo diliguntur, veluti primò in homine; quia vti clamare iussus est Isaias c. 40. *Omnis caro fœnum & omnis gloria eius quasi flos agri.* Qui à flumine abripitur, si flores aut herbas littori adhærentes manibus apprehendat, quasi vitæ rationaculum: deceptum se videbit; abrumpet enim herbas & ad fundum ibit. Similiter qui in homine confidit; quia *omnis caro fœnum.* Omnes morimur, & quasi herbæ euellimur.

1. Non in homine.

2. Non in generis splendore.

Secundò. Non confidere in generis splendore, formæ elegantiâ, corporis robore, opibus, doctrina. Hoc etiam clamat Isaias loco cit. *Omnis gloria eius quasi flos agri. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia Dominus sufflauit in eo.* Inter flores campi vnus altero eminentior & elegantior est, pari tamē conditione demetuntur omnes, & inter sese corruentes ita miscentur, vt non sit facile vnum ab altero discernere: ita inter homines, dum viuunt, magna sunt discrimina: vnus altero formosior, robustior, nobilior, ditior & doctior est; attamen falx mortis omnia coæquat; vnde mortuorum ossa iacent in cœmiterio inter se confusa, vt nullâ ratione discerni possit nobilis ab ignobili, &c. Videre istud fuit in exercitu Sennacherib, qui cùm florum instar latissimum campum operiret, vtpote 185. millia, (4. Reg. 19.) per Angelum vnâ nocte interemptus fuit, & vt notant Hebræi, apud D. Hieronymum & Lyran. 4. Reg. 19. D. Thomas in opusculo de erud. Princ. lib. 3. cap. 7. & alij, occulto igne combustus & redactus est in cinerem (vt indicari videtur Isa. 10. vbi eam stragem illi prædicens, ait: *Succensa ardebit quasi combustio ignis*) ita vt ex armis, loricis & thoracibus nil deflueret nisi cinis. Stabant priùs in acie diuersi ordinis, dignitatis & splendoris milites, Duces, Chiliarchi, Centuriones, Vexilliferi, Decuriones, gregarij; posteà nihil nisi cinis supererat; & in hoc minimè discerni poterat; quis Dux, quis Decurio vel gregarius miles fuisset. Hoc verò an non contigit alijs quoque hominibus? *Quis discernat species mortuorum?* inquit S. Ambrosius lib. de Nabuth. cap. 1. *Redoperi terram, & si potes, diuitem deprehende: eruderato paululùm post tumulum, & si cognoscis egentem, argue, &c.*

3. Non in incerto diuitiarum.

Tertio. Non confidere vel *sperare in incerto diuitiarum*, vt ait Apostolus 1. Tim. 6. quia S. Iacobus cap. 1. epistolæ suæ inquit: *Diues in humilitate sua* (se contineat vel glorietur) *quoniam sicut flos fœni transibit. Exortus est enim sol cum ardore & arefecit fœnum & flos eius decidit & decor vultus eius deperijt: ita & diues in itineribus suis marcesset.* Primo 1. enim vti flos æstu solis citò exsiccatur & arescit: ita & diuitiæ citò auferuntur, si non incendio, naufragio, rapinâ; certâ saltem morte. Deinde sicut flo- 2. res fœni, dum virent, dulces sunt; vbi exaruerunt, amare-

amarescunt; (vnde Cato suasit; *Fœnum ne serò seces,* apud Plin. l.18. cap.28.) ita diuitiæ dulces sunt cùm acquiruntur, sed amarescunt cùm perduntur.

3. Tertio sicut flores campi oculos nostros, non ventrem nostrum pascunt, sed cibus fiunt pecorum: ita diuitiæ auari, aurum & argentum, torques & monilia, oculos eius pascunt, non mentem; imò sæpe nec ventrem, sed deuorantur ab extraneis, vt testatur Ecclesiastes cap.6. *Est,* inquit, *& aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines: Vir cui dedit Deus diuitias & substantiam & honorem & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas & miseria magna est.*

4. *Non superbire in vestitu.* Quarto. Non superbire in vestitu; siquidem Domino teste vnius floris decor superat omnem Salomonis ornatum. Superat autem Primo, quia is naturalis, hic fictitius est. Secundo. Quia is viuus, hic mortuus. Tertio. Quia is longè subtilior & artificiosior; colores habet vinaciores, odorem natiuum spargit, nobilissimum, denique artificem habet Deum. Quanta in vno flosculo & quàm miranda artificia? Vanus est igitur & futilis omnis vestium ornatus, quandoquidem superatur vel ab agresti flore. Confusi fuerunt turpiter magi Pharaonis, quòd ciniphes seu culices minutissima animalcula efficere suis præstigijs non possent. Exod. 8. Quomodo non erubescat mundus de superbiâ suâ, qui omni suo ingenio & nouis vestium inuentionibus eò pertingere non potest vt vel agrestis flosculi gloriam adæquet? Iam ergò sicut indignum est viro, comi & ornari; quia hoc mulierum esse dicitur: ita indignum est mulieribus superfluè exornari & coloribus fucari; quia hoc florum est.

5. *Non cōfidere vitæ.* Quinto. Non confidere vitæ, quantumuis robustæ & sanæ. Audimus enim quid dicat Dauid Psal. 102. *Homo sicut fœnum dies eius, tanquam flos agri sic efflorebit: Quoniam Spiritus pertransibit in illo & non subsistet & non cognoscet amplius locum suum.* q.d. Dies hominis breuissimi sunt & mutabiles, proinde similes diebus quibus fœnum in agro persistit. Nunquam enim fœnum integro anno permanet: nascitur vere & mox in æstate metitur ac colligitur. Et sicut fœnum non toto illo tempore, quo est in agro, floret, sed manè floret & vespere arescit: sic etiam homo breui tempore viuit & multò breuiore durat in vigore & flore adolescentiæ, moxq; arescit in senectute. Cognouit hoc & gentilis Plinius, qui lib.21. c.1. scribit: *Reliqua vsus alimentiq; gratiâ genuit natura; ideoq; sæcula annosq; tribuit ijs: flores verò odoresq; in diem gignit: magnâ (vt palam est) admonitione hominum, quæ spectatissimè floreant, celerrimè marcescere.* Accedit perpetua mutatio, qualis etiam cernitur in floribus, qui initio colorem viuidum, paulò post liuidum acquirunt & tandem contrahunt rugas omnemq; omninò colorem perdunt, cùm arescunt: ita homines in adolescentiâ virent ac vigent robore, ingenio, formâ, hilaritate animi: in senectute deficiunt & corrugantur, ita vt se ampliùs vix agnoscant tandemq; appropinquante morte omnem prorsus decorem, existimationem, vires, prudentiam, lætitiam amittunt. Quod idem Dauid Psal. 89. exposuit, *cùm ait: Manè sicut herba transeat,* (id est, transibit) *manè floreat & transeat: vespere decidat, induret & arescat.* Et S. Iob. c.14. *Quasi flos egreditur,* inquit, *& conteritur, & fugit velut vmbra & nunquam in eodem statu permanet.* Septuaginta vertunt: *Tanquam flos efflorescens decidit;* vt indicent hominem dum adolescit etiam, paulatim mori & decidere, non solùm cùm infirmatur; quia etiam dum iuuenescit, vita eius consumitur: sicut vita floris, etiam dum efflorescit. Hinc verissimè dixit Deus Adamo: *In quacunque die comederis ex eo, morte morieris.* Eodem iure Dominus gramen hîc, & lilia appellauit & fœnum; quia scilicet hodie floret ac viret, cras demessum arescit: hodie lilium est, cras fœnum. Similiter dicere potuit Apostolus 1. Cor.15. *Quotidie morior.* Væ igitur cœcis mortalibus qui dum moriuntur, mortem non considerant; & vitam vnius diei sic amant, quasi esset æterna: & vitam verè sempiternam sic contemnunt, ac si esset vnius diei & pro nihilo habenda.

C. II. *Docent confidere in Deo.* DOCENT SECVNDO confidere in Deo; quod maximè intendit Dominus in hodierno Euangelio. Videte enim obsecro, prouidentiam diuinam in minimo etiam flosculo. Dedit illi Deus partes integrantes & membra corpori proportionata: dedit illi organa ad certas functiones saluti totius necessarias destinata, veluti corpus porosum ad succum attrahendum & dispertiendum: radicem in fibras diuisam, quâ solo affigatur: culmum erectum, ne in terrâ fœdetur & putrescat; firmum, ne à tempestate rumpatur: corticem duriorem vel aculeis munitum contra frigus & æstum rerumq; incurrentium læsiones: ramulos & folia adiecit ad ornatum & tutamen: vestitum ornatissimum, supra ornatum Salomonis regium: plurimis odoris fragrantiam addidit: omnibus saporem gratissimum seu bestijs, seu hominibus: denique vim medicam, quodq; maximum est, vim speciei generatiuam, semen. Quanta in vno flore beneficia? In flore, inquam, qui cras metitur & datur bestijs vel in clibanum mittitur. Quid igitur non præstabit homini, quem ad sui imaginem & cœli hæredem fecit?

Nec verò prætereundum, loqui Dominum expressè de lilijs, non campi, sed agri, quæ pro zizanijs habentur, adeoq; in clibanum mittuntur. Scimus autem ex Matth. 13. per zizania intelligi reprobos, qui degunt inter triticum seu bonos. Iam si zizania, si reprobi multoties ita vestiuntur bonisq; huius mundi cumulantur à Domino, qui posteà in gehennam abijcientur: quanto magìs boni & electi, qui Dei voluntatem faciunt, sperare in ipsum debent, & bona omnia expectare? Si Neronem, Domitianum, Decium, Diocletianum aliosque improbissimos, mundi prosperitatibus ita cumulauit;

lauit; quomodo amicorum suorum obliuiscetur?

D. III. *Docent modum proficiēdi in bono.*

Docent TERTIO rationem proficiendi & crescendi in bono; id quod nos aduertere iubet Dominus, cùm ait: *Considerate lilia agri, quomodo crescunt.* Quomodo ergò crescunt? Primo singulis momentis, tam noctu, quàm interdiu sese extendendo, tametsi ita sensim, vt nemo aduertere possit (neque enim crescere, sed creuisse videmus gramen & flores.) Similiter & nos crescemus, si quotidie vel parum vitij extirpemus, & virtutis implantemus; sic enim sensim proficiemus, vt post aliquot annos deprehensuri simus, nos reuera profecisse, quamuis nos proficere nunquam aduerterimus. Faciebat hoc Apostolus, qui ad Philipp. 3. ait: *Quæ quidem retrò sunt obliuiscens, ad ea verò, quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor.* Anna filio suo Samueli iuxta ætatis & staturæ eius incrementum solebat statutis temporibus tunicam maiorem & maiorem afferre: ita Deus flores secundum varia eorum incrementa vario colore ac splendore vestit, quem per varia foliorum integumenta sensim manifestat, donec ad perfectam mensuram & pulchritudinem adducat. Eodem modo nos vnà cum ætate crescere in virtutibus & de virtute in virtutem decet, donec ad Christianam perfectionem veniamus.

2. Secundo. Succum è terrâ attrahendo, vel potiùs è nubibus, quasi è terræ vberibus. Ita crescemus nos sugendo lac spirituale, doctrinæ Euangelicæ & Sacramentorum, præsertim Eucharistiæ, iuxta id 1. Petri 2. *Sicut modò geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.* Experimur sæpe fruges vndique consistere omnique incremento destitui, cum post duas vel tres hebdomades æstu continuato nulla pluuia fuit. Et quid fiet illis hominibus, qui per duos vel tres menses nullam vnquam pluuiam doctrinæ salutaris seu sacræ concionis hauserunt? Indignamur nos illis frugibus quæ non crescunt. Nobis ergò non indignabitur Deus, si in virtutibus & sapientiâ profectum non faciamus?

3. Tertio. Sustinendo tempestates; his enim dum agitantur plantæ, consolidantur & crescunt. Ita Christianus crescit persecutionibus, si eas fortiter sustineat. Hinc Augustinus in Psal. 60. ait sub initium: *Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione, quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit nisi tentatus.* Persecutiones, electorum cibus sunt. Hinc de viro bono dixit Ieremias Thren. 3. *Dabit percutienti se maxillam; saturabitur opprobrijs.* Saturabitur, inquit, quasi cibo optatissimo. Patuit in Israëlitis, qui tanto magis multiplicabantur & augebantur in Ægypto, quanto magis affligebantur; non secus à cibo sumpto crescunt ac confortantur homines.

4. Quarto. Florem velut caput versus cœlum protendendo, & solem quasi genitorem suum aspectando. Ita Christistianus crescet Deum habendo semper præ oculis & omnia ad eius gloriam operando. *Ambula coram me & esto perfectus,* ait, Deus Abrahæ, Gen. 17. q. d. Sic fies perfectus. Quo præcepto S. Dositheus imbutus à S. Dorotheo monente: *Cogita semper Deum tibi præsentem & te coram illo stare*; ex dissoluto milite perfectus euasit Monachus.

E. IV. *Docent Ecclesiā exornare virtutū splēdore.*

Docent QVARTO Ecclesiam exornare virtutum splendore & varietate, quemadmodum lilia seu flores exornant pratum, vel agrum. Sane Ecclesia agro comparatur in Euangelio; & S. Augustinus lib. 16. de ciuit. cap. 37. in Christo eiusque Ecclesiâ allegoricè impletum esse testatur, quod de filio suo Iacob dixit Isaac benedicendo illi Gen. 27. *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni.* In hoc agro *aliter olet flos vuæ,* inquit S. Gregorius homil. 6. in Ezech. *quia magna est Prædicatorum virtus & opinio, qui inebriant mentes audientium. Aliter flos oliuæ: quia suaue est opus misericordiæ, quæ more olei fouet ac lucet. Aliter flos rosæ: quia mira est fragrantia, quæ rutilat & redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilij, quia candida vita carnis est de incorruptione virginitatus. Aliter flos violæ: quia magna virtus humilium, qui ex desiderio vltima loca tenentes per humilitatem se à terrâ in altum subleuant & cœlestis regni purpuram in mente seruant. Aliter redolet spica, cùm ad maturitatem perducitur: quia bonorum operum perfectio ad satietatem eorum, qui iustitiam esuriunt, præparatur.* hæc Greg. Demum vniuersim *cùm in Ecclesia* (inquit Theophylactus Archiepiscopus Bulgarorum in id Oseæ 14. *Israël germinabit sicut lilium,*) *videris aliquem bene viuere & luce virtutum coram hominibus splendere, illum vocato lilium.* Ita ornabant Ecclesiam primi Christiani, de quibus Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus Deo, in ijs, qui salui fiunt, & in ijs qui pereunt,* 2. Cor. 2.

F. V. *Docent suspirare ad cœlū.*

Docent denique suspirare ad cœlestem beatitudinem & beatorum societatem. Si enim in hoc mundo tanta cernitur florum varietas, tantus decor, tanta fragrantia: florum inquam, qui hodie sunt & cras in clibanum mittuntur: quantus erit decor, quanta varietas, quanta gloria electorum in regno Dei? Qui ad exteras nationes pergeret, semper nouos & nouos flores inueniret: ita & in cœlo SS. Angelorum & electorum immensa varietas est. Interim verò in tantâ varietate summa quoq; vnitas est. Vt enim in eodem horto vel areolâ flores omnes suo decore contenti sunt, nullus alterum impedit aut de statione suâ pellit, omnes solem spectant eoq; aspectu viuunt, vegetantur & recreantur: ita in cœlo quoque beati suâ gloriæ portione singuli contenti sunt, nemo alteri molestus est, nemo inuidus est. Omnes enim Deum facie ad faciem vident eoq; aspectu viuunt, recreantur & satiantur per omnem æternitatem.

CON-

CONCIO IV.

VOLATILIA QVID NOS doceant.

I.	*Discunt ab ijs principes.*
II.	*Subditi.*
III.	*Magistratus.*
IV.	*Ciues.*
V.	*Patresfamilias.*
VI.	*Serui.*
VII.	*Pastores animarum.*
VIII.	*Parochiani.*
IX.	*Religiosi.*
X.	*Sæculares.*
XI.	*Parentes.*
XII.	*Liberi.*
XIII.	*Fratres.*
XIV.	*Coniuges.*
XV.	*Virgines.*
XVI.	*Viduæ.*
XVII.	*Pupilli.*
XVIII.	*Senes.*
XIX.	*Iuuenes.*
XX.	*Diuites.*
XXI.	*Pauperes.*
XXII.	*Iusti.*
XXIII.	*Peccatores.*
XXIV.	*Christiani omnes.*

THEMA.

Respicite volatilia cœli. Matth. 6.

A.

VERA & cœlestis sapientia, Auditores, non solum è literarum studio, verùm etiam è creaturis omnibus, sanâ mente expensis, hauriri potest. Scimus D. Antonio totum mundum fuisse quasi librum, è cuius creaturis velut è folijs suam hausit sapientiam. De S. Gregorio cognomento Theologo memoriâ proditum est, solitum ipsum ex qualibet re occurrente, bene moratæ vitæ documenta elicere, ac singula quæ audiret & videret, ad morum informandorum disciplinam conuertere: D. Bernardus doctrinam suam fagis adscribit & quercubus, inter quas versabatur aliquandiu in solitudine. Propterea igitur Christus in hodierno Euangelio remittit nos ad volatilia cœli & ad lilia campi; vt inde etiam discamus confidere in Deo. Cæterùm quia longè plura sunt, quæ ab his creaturis edoceri possumus, conferamus hodie nos ad scholam volatilium. Alio tempore conferemus nos ad scholam liliorum. Quid ergò & quos homines docent volatilia?

B. I. *Discunt ab ijs Principes.*

PRIMO. Quid à volatilibus discunt Principes? Clementiam erga subditos. Docet hanc apum Rex, qui vel solus sine aculeo est, vel eo saltem non vtitur. De qua re scribit Seneca l. 1. de clementia c. 19. *Iracundissimæ ac pro corporis captu pugnacissimæ sunt apes & aculeos in vulnere relinquunt: Rex ipse sine aculeo est. Noluit illum natura nec sæuum esse, nec vltionem magno constaturam (vitâ scit) petere: telumq; detraxit & iram eius inermem reliquit. Exemplar hac magnis regibus ingens.* Alexandro Seuero Imp. Mammea mater & Memmia vxor nimiam clementiam improperabant, dicentes: *Molliorem tibi potestatem & contemptibiliorem fecisti.* Quibus ipse: *sed securiorem*, inquit, *& diuturniorem.* Refert Spartanus. Testis accidit Salomon, qui Prou. 20. ait: *Roboratur clementiâ thronus eius* (regis) Adhæc *nihil aliud tam peculiare imperiali maiestati est, quàm clementia & humanitas, per quam solùm Dei seruatur imitatio*, ait Iustinianus Imp. leg. vlt. Cod. de don. inter vir. & vx. Rursum *nihil est quod Imperatorem meliùs commendet gentibus quàm clementia*, inquit M. Antonius Imp.

C. II. *Subditi.*

SECVNDO. Quid discunt subditi? honorem & amorem erga Principes suos. Docent hoc cæteræ apes, quæ in conspectu sui regis aculeos submittunt, quasi fasces (prisco Rom. more) veluti illum honorantes agnoscentesque se ei cedere digniorem locum. Adhæc mirè ei obediunt in omnibus & cùm eius iussu ad somnum capiendum signum datum est, illicò se ad stratum conferunt. Fugitiuum etiam insequuntur & in regnum reducunt, ac si quidem senio affectus est, vehunt & conglobati cingunt proteguntque nec cerni patiuntur: quælibet ipsi proxima esse cupit & in officio conspici gaudet: circa eum satellites pro eo pugnantes & perire pulchrum putantes: Regiam ei amplam in vnâ aluei parte extruunt: extinctum lugent, ignauo, inquit Plinius, dolore; siquidem nec cibos conuehunt, nec procedunt: tristi tantùm murmure glomerantur circa corpus eius. Quot hîc documenta habent subditi, amoris, honoris, obedientiæ erga suos Principes?

D. III. *Magistratus.*

TERTIO. Quid Magistratus? Iustitiam & seueritatem in plectendis scelerosis. Docent hanc cædem apes, quæ fures in alueare subrepentes & fauos alienos depascentes corripiunt, & primo quidem furto non occidunt, sed modicè verberant expelluntque alis & tanquam in exilium eijciunt; at rursum deprehensos aculeis confixos extremo afficiunt supplicio. Nec facile est furibus aut latere aut effugere; sunt enim in quouis aditu custodes: & fur ipse satietate repletus nequit euolare sed ante alueum volutatur. Aristot. hist. anim. l. 4. c. 4. Ælianus lib. 1. c. 9. Accedunt & ciconiæ, quæ cùm ad certum locum conuolant vt simul ad mitius cœlum migrent, eam quæ nouissimò aduenit & cæteris in morâ fuit, lacerant. Pier. l. 17. hierogl. Viderint ergò Magistratus vt & ipsi fures aliosque malefactores debito modo puniant, quemadmodum & otiosos & qui bonum publicum affligunt.

E. IV. *Ciues.*

QVARTO. Quid Ciues? communionem onerum pariter & honorum. Docentur hoc à gruibus, quæ dum volandum est; vnam sibi præstituunt itine-

itineris ducem, quæ vbi certo tempore agmen duxit, abdicat se ducatu & extremum sortitur locum atque ei, quæ sequebatur, ducendi agminis honorem cedit; idque earum singulis obuenit ex ordine. *Quid hoc pulchrius*, inquit D. Ambrosius l. 5. Hexam. c. 15. *& laborem omnibus & honorem esse communem, nec paucis arrogari potentiam sed quadã in omnes voluntariâ sorte præscribi? Antiquæ hoc Reip. munus & instar liberæ ciuitatis est, sic ab initio acceptum à naturâ, exemplo auium politiam homines exercere cœperunt vt communis esset labor, communis dignitas, per vices singuli partiri curas discerent, obsequia imperiaq; diuidere, nemo esset honoris exors, nullus immunis laboris. Hic erat pulcherrimus rerum status, nec insolescebat quisquam perpetuâ potestate, nec diuturno seruitio fungebatur*, &c. *Nemo audebat alium seruitio premere, cuius sibi successuri in honorem mutua forent subeunda fastidia: nemini labor grauis, quem dignitas secutura releuaret.* hæc Ambr.

F. V. *Patresfamilias.*

QVINTO. Quid patresfamilias? Confidentiam in Deum & moderamen solicitudinis. Docent hoc in commune aues omnes, quæ per aërem vagantur. Non habent illæ heros, qui pabulum eis præbeant, vti habent aues domesticæ: non serunt neq; metunt nec congregant in horrea, pro futurâ hyeme, quod faciunt formicæ & alia animalia: solo Dei præsidio nituntur & omnes à Deo pascuntur; nulla vnquam cernitur interire fame. Atque hoc exemplum proponit nobis Dominus in hod. Euangelio. Non proponit Moysen, Eliam, Ioannem Baptistam, Paulum Eremitam, quos in deserto sustentauit mira Dei potentia. Quia possemus dicere, fuisse eos magni meriti viros, nobis nihil tale sperandum, &c. Auiculas proponit, de quibus existimare posses, nullam esse Deo curam. Quod quidem omnibus dictum est, præcipuè tamen Patribusfamilias, qui multos habent liberos & magnam alunt familiam: vt in Domino confidant noxiamq; solicitudinem ponant.

G. VI. *Serui.*

SEXTO. Quid serui? Vigilandi & laborandi industriam. Docent eam grues, quæ & regem habent cui obediant, & quem vnà cum grege suo custodiant, vigilando pro vniuersis; atque vt impensiùs vigilent, lapillum pede sustinent, qui laxatus somno & decidens casu suo dormientem excitet ac redarguat. Ambr. lib. 5. hexam. c. 15. Hunc in modum serui & ancillæ res dominorum suorum custodiant & pro illis excubent. Laborem discunt ab apibus, quibus nulla dies, cùm per cœlum licet, otio perit. Interdiu etiam excubant contra vespas & similes prædones. Vna omnes manè ad labores excitat edito bombo, quo audito omnes prouolant & ad laborem exeunt, otiosas verò pellunt. Quæ omnia si imitentur serui & ancillæ, digni erunt mercede suâ.

H. VII. *Pastores animarũ.*

SEPTIMO. Quid pastores animarum? Vigilantiam super gregem suum. Hanc discunt ab anseribus, qui de nocte dormientibus hominibus vigilant atq; excubant easque vigilias cantûs assiduitate testantur. Cui rei fidem facit Romanum Capitolium, quod in Galli hostis potestatem venisset, nisi vigilantes anseres hostem animaduertentes, cantu suo vigiles excitassent, qui hostem iamiam ascendentem repellerent. Præcipuum hoc pastorum est officium, inuigilare gregi suo, ac si quidem hostis irrepit in ouile, si vitia inualescunt, clamoribus & concionibus prodere ac obiurgare hostem, dormientes in peccatis homines excitare, ad pellendum hostem impellere. Ita præcipit Apostolus Timotheo Episcopo: *Tu verò vigila, in omnibus labora.* 2. Tim. 4. Ita Christus ipse per manum Ioannis Episcopo Sardicensi: *Esto vigilans & confirma cætera, quæ moritura erant.* Et mox: *Si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur.* Romani canes, qui tunc muti erant, cùm Galli Capitolium inuaserant, cruci affixerunt. Viderint pastores, si non anseres vigilantes, sed canes muti fuerint. Terreat ipsos, quod scribit Antiochus ho. 111. *Oportet vt pastor totus mens oculusq; virgam seu baculum gestet oculatum & vigilantem* (instar illis Argi scil.) *vt ne vna quidem concreditarum sibi pecudum reijcula fiat.*

I. VIII. *Parochiani.*

OCTAVO. Quid Parochiani? Obedientiam erga pastorem. Respiciant hi falconem, qui cùm ad nubes vsque emissus fuerit in ardeam, facili negotio ad aucupem reuocatur vt pugno eius insideat & pedicas sibi rursum indui permittat: minimo inquam signo, vel sibilo aut pabulo proposito. Huius ergò exemplo, si quis per peccatum longius euolauit sectando prædam illicitam, honores, voluptates, lucra: cùm audit sibilum pastoris sui, cùm videt propositum sibi Verbi Dei & S. Eucharistiæ pabulum, non cunctetur, non comperendinet, sed illicò ad pastorem suum eiusque obedientiam reuertatur atque in sacramento pœnitentiæ inserat manus suas in vincula salutis. Respiciant & Sinarum anates, quarum maximam vim in agris alunt iuxta littus maris, ouium instar: quas sub vesperam in naues vt reuocent, soliti sunt tympano signum dare, quo audito mox celerrimè quò aduocantur, aduolant, atque ad sua se recipiunt. Refert P. du Iarric. tom. 2. l. 4. c. 18. Ergò etiam Parochiani cùm edito campanæ signo conuocantur ad Ecclesiam, quæ vera ipsorum domus est, celerrimè omnes aduolent & vocem pastoris audiant, sacræ missæ & concionis pabulo animas suas impinguent.

K. IX. *Religiosi.*

NONO. Quid Religiosi? Cultum Dei impensiorem. Respiciant hi inprimis in auiculas penè omnes, quæ potissimam vitæ suæ portionem in aëre consumunt, ad terram non nisi pabuli gratiâ descendunt, Deum quoque cantu suo manè & vespere laudant, non secus ac in Organo fistulæ, quas ad cantũ impellit Organicen. Respiciant deinde specíatim in Philomelam, quę vilis aspectu auicula griseas gerit pennas, cantum tamen edit dulcissimum, non de die tantùm, sed de nocte quoque & cùm ouis incubat, vt longæ noctis tædium modulatione pellat. Ergò & religiosi suam conuersationem potissimum in cœlo & cum Deo habeant, ad terram

& ter-

& terrena negotia non nisi necessitatis gratiâ descendant. Adhæc mundo crucifixi & despecti sint, vili contenti habitu: nec interdiu solùm, sed & noctu ad laudandum Deum assurgant: in mensa, in strato, in templo vndique Deum laudent seu voce seu factis.

L. X. *Seculares.*

DECIMO. Quid sæculares? Temperantiam, à certis perdicibus, quæ Cirrheæ dicuntur. Hæ sibi consciæ, quòd nec ad certamina valeāt nec pulchrè canere norint, & si capiantur, præda & pabulum futuræ sint capientium, naturali quodam astu seipsas macie conficiunt abstinentque ab omni esca, grata licet palato, qua impinguari possent: comedunt potiùs allia, quæ impediunt pinguedinem & carnes earum insuaues reddunt ac proinde inidoneas ad hominum conuiuia. Refert Anton. de Balinghem in Zoop. Huc respiciant seculares, & siquidem cum Monachis se non posse crebrò orare, nec cum Ascetis pœnitentiæ subire certamina asserunt, discant saltem imperare ventri suo, ne in abdomen crescat & temperantiæ limites excedat. Sciant alioquin Diabolicos venatores sibi à tergo fore & innumeris vitiorum, quæ gulam sequuntur, laqueis animam erepturos; quod non facilè fiet, si temperantes semper ac sobrij sint. Hinc tot Apostoli monita de sobrietate: *Vigilemus & sobrij simus.* 1. Thess. 5. Et mox: *Qui diei sumus, sobrij simus:* Rursum ad Titum 2. *Senes* (hortare) *vt sobrij sint.* Et mox: *Iuuenes similiter exhortare vt sobrij sint.* Et S. Petrus ep. 1. c. 8. *sobrij estote & vigilate.* Quanquam auis ista plus quam sobrietati studet, mortificationem etiam adhibet, gratam escam sibi præscindit & ingratam eligit macieque seipsam conficit. Quid ergò faciant homines?

M. XI. *Parentes.*

VNDECIMO. Quid parentes? Liberorum educationem. Respiciant illi in aues omnes, quæ magnâ solicitudine nutriunt ac tuentur pullos suos contra insidiatores. Respiciant in luscinias quæ proles suas cantum edocent ac errantes reprehendunt. Respiciant in accipitres, qui fœtus suos iam ad volatum idoneos eijciunt è nido, vt sibimet escam quærant; alioquin nullam eis adferunt. Respiciant ad aquilas, quæ pullos suos vngue suspensos probat ad conspectum solis, atque genuinos retinet, spurios verò abijcit. Respiciant ad cornices, quæ æquali in proles suas feruntur amore, pari sedulitate omnes volatu comitantur ac nutriunt. Ergò etiam ipsi magnā filiorum curam gerant: doceant eos principia fidei Christianæ: assuefaciant & impellant ad labores & à puero quidem: examinent cui studio sint idonei vel inidonei: amorem quoque suum ex æquo in eos diuidant, ne alioquin odia & æmulationes inter eos excitent.

N. XII. *Liberi.*

DVODECIMO. Quid liberi? Pietatem in parentes. Videant hi ciconias, quæ genitores suos de fluxu pennarum per senium laborantes, suis plumis fouent, volantes succollant, esurientes pascunt. Videant & Meropes, quæ non solùm in senectute parentes alunt vt ciconiæ, sed vbi primùm volare didicerint, eo pietatis officio funguntur. Ergò ipsi quoque omnibus humanitatis & beneuolentiæ officijs prosequantur parentes suos: pauperes sustentent: fessos subleuent: infirmis seruiant, imò etiam valentibus.

O. XIII. *Fratres.*

DECIMOTERTIO. Quid fratres? Mutuam concordiam. Aspiciant hi grues, quæ simul volant, cūque ab aquilâ se impeti sentiunt, in orbem omnes consistunt & contractæ in sinum falcatæque existunt & quasi in aciem compositæ speciem pugnæ efficiunt: quâ terretur aquila & regreditur. Spectāte etiam Ferdinando rege Alphonsi I. filio supra molem Neapolitanam, ad sturnorum turmam aduolauit aquila: qua conspecta sturni omnes in vnū conglobati volando sibi hæserunt, itaque effecerūt vt aquila nullo pacto auderet eos inuadere. Refert Ambr. Nolanus l. probl. 314. Ergò fratres quoque animorum vnionem sedulò obseruent & inuicti erunt.

P. XIV. *Coniuges.*

DECIMOQVARTO. Quid Coniuges? Mutuam fidem atque amorem. Aspiciant palumbes, à quibus adeò colitur coniugalis castitas, vt nunquam alienū cubile attingant: quòd si libidine capti, facere attentent, eos reliqui circumsedentes, mares quidem mares, fœminas verò fœminæ discerpunt. Ælian. l. 3. c. 44. Sanciuit sanè & Constantinus Imp. (Cod. ad leg. Iul. de adult. l. *quamuis*) *sacrilegos nuptiarum gladio feriunto.* Sed quis Constantinus præcepit hoc columbis illis? Quod attinet ad amorem, aspiciantur alcedines, quæ senes iam maritos medio dorso gestantes circumferunt. Graculos aspiciant, qui mortis potiùs subeunt pericula, quàm vt coniuges suos derelinquant, auctore Athenæo. Aspiciant gallos gallinaceos, qui vbi granum aliquod aut vermiculum nacti sunt, certo quodam sono conuocant gallinas & prædam illis diuidunt.

Q. XV. *Virgines.*

DECIMOQVINTO. Quid Virgines? Castitatem ab apiculis, quæ inprimis à commixtione immunes Venerem non agnoscunt; deinde obscænum recēter à complexu venereo aduenıantem agnoscunt ac velut hostem insequuntur. Arist. l. 5. anim. c. 21. Plin. l. 11. c. 16. Denique delitiam auersantur, quia vnguentis odoribusque delibutos insectantur: oleo perfusæ emoriuntur, aceto reuiuiscunt. Ambr. l. 5. Hexam. c. 22. Igitur & virgines fugiant obscænos seu homines seu sermones: fugiant & delitias, ne mortem virginitatis incurrant: asperitatem potiùs vitæ colant.

R. XVI. *Viduæ.*

DECIMOSEXTO. Quid Viduæ? Gemitum & luctum. Respiciant in turturem, quæ perdito semel compare, alterum non admittit, sed in luctu & solitudine reliquum vitæ agit: gemitum pro cantu edit: viridibus ramis non insidet. Huius exemplo viduæ luctui, orationi & solitudini se addicant: mortem meditētur: vestium ornatum, choreas, nuptias aliasque sæculi delitias fugiant.

S. XVII. *Pupilli.*

DECIMOSEPTIMO. Quid pupilli? orationem & spem in Deum. Primum à coruorum pullis discunt, qui deserti à parentibus, hoc solum in nido reliqui habent

habent vt vociferentur quasi ad Deum, qui vel rore vel vermiculis pascere eos solet. Vnde Psal.146. dicitur: *Qui dat iumentis escam ipsorum & pullis corvorum inuocantibus eum.* Alterum ab alcyonibus, quę dum circa mediam hyemem pullos excludunt, obtinent hanc gratiam vt illis diebus (qui inde vocantur à nautis alcyonij) mare conquiescat, ne pullos eorum obruat ac demergat. Ergò etiam pupilli ad Deum vociferentur, & aderit illis Deus. In gratiam vnius serui Ægyptij, qui derelictus ab hero æger in agro triduo nil comederat, direxit Deus Dauidem cum 400. viris, vt inuentum refocillarēt, 1. Reg. 30.

T. XVIII. *Senes.* DECIMO OCTAVO. Quid senes? Mortis expectationem, hilarem ac tranquillam. Respiciant in cygnos, candore sibi similes, cui ad vitæ exitum tanta est animi tranquillitas vt sibi epicedium seu funebre carmen canat; non dolens de vitæ iactura, sed gaudens de ereptione è vitæ suæ miserijs. Ælian. l. 10. c. 23. Arist. l. 5. anim. c. 34. qui ait eos canentes à quibusdam mare Africum nauigantibus auditos, nec ita multò pòst mori visos. Igitur & senes ad mortem se componant, hilari mente excipiendam, memores se per eam veluti per ianuam ingredi ad vitam immortalem, nullis calamitatibus obnoxiā. Sic canebat Simeon senex: *Nunc dimittis seruum tuum Domine.* Sic Cyprianus martyr, qui accepta mortis sententiā: *Deo gratias*, ait.

V. XIX. *Iuuenes.* DECIMONONO. Quid Iuuenes? Mortis timorem, præ oculis semper habēdum. Respiciant illi in vultures, qui expeditos ad prælium exercitus præsensione naturali consequuntur, scientes ibi non defore cadauerum humanorum adeoque pabuli sui innumeram congeriem, quam & ex longinquo interuallo odorantur magna cum voluptate. Hunc in modum iuuenes præsentire oporteret semperque animo versare mortem, etsi longè adhuc distantē. Cogitare enim deberent quàm multi quotidie ad mortem pergant & quàm multi insperato ac malo fine pereant. Quot tot alijs contigit, sibi contingere posse. Si hoc modo mortem à longè odorarentur & ad eam se componerent, mors illis suaue epulum fieret.

W. XX. *Diuites.* VIGESIMO. Quid diuites? Liberalitatē erga pauperes. Instruuntur hi ab aquila, quæ nunquam sola prædam suam (nisi admodum famelica sit) deuorare solet, sed cæteris volucribus, prædæ causa eam sectantibus, velut mensæ socijs communicat, sua tamen prius accepta portione. Vident hic, opinor, diuites, sibi etiam incumbere (si ingenuo & liberali animo præditi esse velint) vt superflua sua diuidant cum egentibus. Hi enim eos sectantur velut aquilam volucres aliæ, vt ipsorum ope viuant. Talis aquila fuit Tobias, qui omnia, quæ habere poterat, concaptiuis fratribus quotidie impertiebat, Tob. 1. Talis & Iob, qui dixit: *Si comedi buccellam meam solus & non comedit pupillus ex ea*, &c. *humerus meus à iuncturâ suâ cadat.* Iob. 31.

X. XXI. *Pauperes* VIGESIMO PRIMO. Quid pauperes? Gratitudinē erga benefactores suos. Docent hanc aquilæ: quod ostendi posset pluribus historijs; vnam videamus. Narrat post Philarchum Ælianus l. 6. c. 29. de puero quodam, à quo aquilæ pullus magno studio alebatur & idcircò ei amicissimus est factus. Accidit vt puer ægrotaret, tum ei aquila officiosè assidebat; cum quietem caperet puer, ipsa quoque se quieti dabat: cùm vigilaret, ipsa quoq; somnum fugabat: ipso cibum non capiente, similiter abstinebat: cūque is è vita excessisset & efferretur humandus, ipsa funus prosecuta est: cū is cremaretur, in rogum se immisit. Ergò hanc gratitudinem pauperes imitētur, & si de mensa vel eleemosyna alicuius viuunt, viderint vt ei, qua possunt ratione, grati sint: afflicto compatiantur & inseruiant ac pro eo orent: de functi funus prosequantur: eius honorem tueantur contra obtrectatores: benefacta eius collaudent.

Y. XXII. *Iusti.* VIGESIMO SECVNDO. Quid iusti? Cautelam in vitandis peccatis & superandis dæmonum insidijs. Docentur hoc ab ansere partim, qui lauri folia ne quidem fame pressus attingit, quod sciat ea sibi pestifera & mortem allatura esse; partim ab anate, qui cùm aquilam sibi desuper imminentem cōspicit, illicò se intra aquam abdit atque infra eam natando, alio loco emergit, sicque aquilam fatigat & eludit. Sic igitur & iusti peccatum super omnia fugiant velut pestem animæ suæ: nec attendant ad eius dulcedinem, sed amaritiem considerent. Deinde imminente tentatione recipiant se in fundum humilitatis suæ, non præfidant viribus suis, sed fuga se subducant, præsertim in tentationibus carnis: vel in sepulchrum se demergant.

Z. XXIII. *Peccatores.* VIGESIMO TERTIO. Quid peccatores? Pœnitentiam & resipiscentiam. Discant hanc à perdicum pullis, qui cùm non à legitima, sed aliena matre foti atque exclusi sunt, mox vt eius matris, è cuius ouis prodierunt, vocem animaduertunt, priore illa relicta, ad hanc tanquam veram parentem se conferunt. Vos ô peccatores à Deo geniti estis, medio baptismo; verum à diabolo, illegitimo parente abrepti & quasi exclusi estis. Vestrum igitur est, voce Christi percepta, mox deserere Diabolum, & reuerti ad patrem vestrum. Hirundines è nido suo stercora eijciunt: eccur vos è cordibus vestris peccatorum sordes non eijcitis? cur veluti iumenta computrescitis in stercore vestro? Turtur & hirundo cognouit tempus suum: vos non cognoscitis Dominum vestrum?

ZZ. XXIV. *Christiani omnes.* VIGESIMO QVARTO. Quid denique Christiani omnes? Charitatem mutuam, inprimis erga ęgros ab exemplo apum, quę ægrotas quidem ad solis exponunt radios in aluearis ostio, ad eas cibum deferūt, ijs comiter assistunt, quasi consolaturæ: nocte appetente eas in ædiculas referunt, nec laborare sinunt priusquam conualescant, mortuas denique efferūt. Quid aliud præstari filio ab amantissima matre posset? Sed hic finiamus. Respicite, Auditores, in hæc volatilia, eorumque exemplo sapite.

CONCIO

CONCIO V.

QVAM DIFFICILE SIT diuitem Deo seruire.

I. *Quia diuites difficulter audiunt Dei verbum.*
II. *Quia diuites suspecti de iniquo mammona.*
III. *Quia opes, difficile est tractare sine peccato.*
IV. *Quia ad Deum & diuina vix attendere possunt.*
V. *Quia difficulter vocanti Deo respondent.*
VI. *Quia se difficilè continent à vitijs.*

THEMA.

Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Matt. 6.

A. QVARTO Reg. 7. scribitur, Syros obsedisse Samariam & Deum in castris eorum sonitum edidisse curruum & equorum exercitus plurimi, quasi contra se armati, indeque Syros perterritos fugisse & omnia sua post se reliquisse, tentoria, equos & asinos: animas tantum suas saluare cupientes. Tam terribiles verborum sonitus edidit Christus contra diuites passim in Euangelio, vt mirum non esset si Syrorum instar omnibus derelictis, fugerent & animas tantum suas saluare cuperent. Quid enim? an non terrificus ille sonitus Marci 10. *Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt?* An non & ille, qui mox sequitur & obstupescentibus discipulis ingeminatur: *filioli, quam difficile est confidentes in pecunijs in regnum Dei introire?* An non & is qui subiungitur: *facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei?* Nónne & is qui in hodierno Euangelio auditur: *Non potestis Deo seruire & mammonæ?* Quid hæc aliud, nisi terribile præsagium aduentantium super nos hostium? Certè hæc tonitrua discipuli timuerunt & relictis omnibus secuti sunt Christum. Audiuit in templo S. Antonius ex Euangelio illud: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & veni sequere me*; statimque venditis omnibus obtemperauit. Audiuit S. Franciscus ex Euangelio: *nolite possidere aurum neque argentum*, &c. statimque eam sibi regulam sequendam statuit. Audiuit & sub noctem S. Lucius rex Angliæ olim, pòst Sueniæ Apostolus, vocem Dei dicentem: *Luci non potes duobus dominis seruire*: statimque posito regno secutus est Deum. Isti igitur ad vnam Dei vocem omnia reliquerunt; & diuites ad tot terrificos sonitus nihil moueantur? Nimium profectò sibi fidere videntur & contra Domini verbum, duobus se dominis seruire posse autumant, Deo & mammonæ. Nescio me hercle. Quòd enim diues qui mammonam & pecunias habet saluari possit, credo equidem; quòd verò diues, qui mammonæ seruit & in pecunijs confidit, saluari queat: hoc non credo. Hoc ostendit Euangelium hodiernum. Illud ego hic ostendam, plenum esse periculo.

B. I. *Quia diuites difficulter audiunt Dei verbum.*

PRIMO. Qui Deo seruire volunt, vocem eius audire debent iuxta id: *qui ex Deo est, verba Dei audit*: atqui diues verbum Dei difficillimè audit. Scimus enim semē quod cecidit inter spinas, Matt. 13. suffocatum perijsse. Spinæ sunt diuitiæ ex Domini interpretatione. Vbi spinæ altiores fuerint semine, id suffocant: ita si curæ diuitiarum maiores sint, cura salutis, similiter hanc opprimunt. Igitur cor diuitis, ager spinosus est; cor verò pauperis, terra bona. Vnde Plato rogatus ab Erinensibus ciuibus vt leges eis daret; renuit, eò quòd diuites essent, qui ordinariè regere quàm regi malunt. Cardinalis Bellarminus serm. de Epiphania, comparat pauperem ligno arido, diuitem viridi, atque verbum Dei ignem esse, quem venit Dominus mittere in terram vt accendatur, Luc. 12. Iam verò lignum aridum celerrimè concipit ignem; viride verò difficillimè: admotum enim igni strepit, fumat, gemit. Ita diuites ad verbum Dei fastidiosi sunt & rebelles: si flecti debent ad orationem, oportet eos habere puluinar ne frangantur crura: si ieiunare, sumunt in prandio duplum, ne vacuum in ventre quid remaneat: si aurâ frigidiore eundum ad Ecclesiam, priùs domi pellibus inuoluti ad fornacem sedere debent. Testem aduoco expertum suo damno diuitem illum epulonem, qui Luc. 16. volens consulere fratribus suis, rogat Abrahamum vt mittat Lazarum ad quinque fratres suos, quò testetur illis, ne & ipsi veniant in locum tormentorum. Cui respondet Abraham: *Habent Moysen & Prophetas, audiant illos.* At epulo: *Non, pater Abraham* (id est, non eos audient) *sed si quis ex mortuis ierit ad illos, pœnitentiam agent.* Quid adhæc Abraham? *Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Ecce diuites non tantum non audiunt viuos prophetas: sed etiam si mortui illis prædicarent, pœnitentiam non agerent. Quid adhuc egemus testibus? Non audiunt viuos, ex sententia epulonis; nec mortuos, ex sententia Abrahæ. Igitur ô *quàm difficile est diuitem introire in regnum Dei?*

C. II. *Quia diuites suspecti de iniquo mammona.*

SECVNDO, Qui Deo seruire vult, nihil secum alieni ferre debet, vnde iubet Dominus, discipulos suos etiam pedum puluerem excutere, cùm exeunt alienis è domibus aut ciuitatibus, Matth. 10. in signum quod nihil ab eis acceperint, vt sentit Chrysostomus & Theophylact. in Marci cap. 6. Atqui diuitiæ iniquitatis suspicione non carent. Dicunt quidem omnes diuites: mea sunt quæ habeo. Nescio hoc: illud scio, vocari à Domino diuitias *mammonam iniquitatis*, Luc. 16. quia vt Hieron. epist. ad Hedibiam ex vulgata sententia ait: *Omnis diues, aut*

aut eſt iniquus, aut iniqui hæres. Et Pierius lib. 12. in
fine, diuitias quaſi *de vitijs* dictas vult. Cæcus ille
Tobias, cùm audiſſet in domo ſua vocem hœdi
balantis, dixit: *Videte, ne fortè furtiuus ſit: reddite eũ
dominis ſuis, quia non licet nobis edere ex furto ali-
quid, nec contingere*, Tob. 2. Cœcus iſte diues eſt,
qui inter tot bona ſua meritò ſuſpicari poteſt, furti-
ui quid latere, tametſi fortè id perſpectum non ha-
bet. Reſtat igitur, vt cum Tobia dicat animæ ſuæ;
Vide, ne fortaſſe furtiuæ ſint diuitiæ tuæ: atque ad-
eò cum Deo compoſitionem faciat, certum pro in-
certo pauperibus dando (quo modo ſolet diſpone-
re cum ijs Papa, qui incerta incertis debent:) ſicque
puluerem alienum qui pedibus ſuis adhæſit, excu-
tiat. Alioqui ô *quam difficile eſt diuitem intrare in
regnum cœlorum!*

D. III. *Quia opes difficile eſt tractare ſine peccato.*

TERTIO. Qui Deo ſeruire vult, bonorum ſibi cõ-
ceſſorum cautus & prudens diſpenſator eſſe de-
bet: at ô quàm difficile eſt, eas ſine peccato tractare
& diſpenſare! Certè non ſine cauſa Dominus, vt di-
xi, ſpinis comparauit diuitias, Luc. 8. quia vt Theo-
phylact. in 1. epiſt. ad Tim. 6. ait: *Vndequaq; vbi ipſe
attigeris, innatis aculeis manus cruentant.* Clemens
Alexandr. lib. 3. pædag. c. 6. comparat diuitias ſer-
penti, quem ſiquis neſcit inoffenſè eminus accipe-
re & caute, is manu circumplicabitur & mordebit.
Ait quidem Dauid Pſ. 61. *Diuitiæ ſi affluant, nolite
cor apponere.* Sed hoc ô quã difficile? Si muſca, quod
ſatis eſt, è melle tantùm ſurgeret, roſtro ſolo im-
merſo, eo non inuiſcaretur; at quia plerumque tota
inſidet; mellis dulcedine illecta, eodem inuiſcata
capitur. Ita ſiquis neceſſaria tantùm è diuitijs ſibi
ſumeret, periculo careret: ſed quia id difficillimũ,
ideò difficilè diuites intrabunt in regnum cœlorũ.
Eiuſmodi muſca erat diues ille, qui dicebat Luc. 12.
*Anima habes multa bona poſita in annos plurimos: re-
quieſce, comede, bibe, epulare.* Interim mox audit:
*Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te, & quæ
paraſti, cuius erunt?* Non vetat Deus neceſſaria no-
bis etiam liberaliter è diuitijs applicare, ſed vetat
nimium immergendi ſtudium, id quod pleroſque
diuites occupat. Cuius rei figuram habemus Iud. 7.
vbi Deus è decem millibus militum, eos eligi ad
pugnam voluit; qui manu ad os proijciente aquam
de flumine biberent, non qui proni inſtar canum &
aquis immerſi biberent. Et illorum quidem non
plus quam 300. ſunt inuenti; cæteri omnes proni
pleno ore ſe proluebant. Ita nimirum inter decem
millia diuitum, vix trecenti ſunt, qui vna manu &
moderatè vtuntur diuitijs ſuis, nec totos ſe immer-
gunt.

Difficillimè etiam reſiſtere poſſunt dæmoni, qui
quo maiorem circa eos comportat cumulum diui-
tiarum, eò faciliùs eos expugnat. Quemadmo-
dum enim Nabuchodonoſor Rex obtinuit Tyrũ,
mari vndique cinctam, dum in mari comportauit
aggerem, ſicque ex Inſula fecit continentem, quã
pedibus inuadere & expugnare poſſet (vti legimus
Habac. 1. *Comportabit aggerem, & capiet eam:*) ita
etiam dæmon non difficilè expugnat hominem, ſi
ipſemet homo circa ſe diuitiarum aggerem erigat;
inde enim illum inuadit, inde expugnat. Hinc idem
Propheta cap. 2. ait: *Væ ei, qui multiplicat non ſua;
vſquequo & aggrauat contra ſe denſum lutum?* Pau-
per quaſi Inſula ſeu ciuitas vndique mari cincta, dif-
ficilis expugnatu eſt: diues quaſi peninſula, quæ è
terrâ ſine nauibus expugnari poteſt. Paulò aliter D.
Chryſoſtomus hom. 13. in Acta Apoſt. idem omni-
nò explicat: *Diues*, inquit, *nihil aliud eſſe videtur,
quàm ciuitas quædam abſque muris in agro ſita &
vndique inſidiantibus expoſita: paupertas verò è con-
trario ſecurum præſidium eſt & expugnatu difficile.*
Et hom. 6. in ep. ad Titum cap. 3. *Quemadmodum*,
inquit, *qui nudi fugiunt aduerſarium, nemo facilè te-
nere poteſt: qui verò veſtimentum poſt ſe trahit, eum
quis facilè apprehendit: eadem ratione & diues & pau-
per ſe habent; nam etiam ſi pauper capiatur, fugere fa-
cillimè poteſt: diues verò etiam ſi non capiatur, ſuis ta-
men compedibus irretitur, curis innumeris & cogita-
tionibus obſtrictus.* Ita Chryſoſt. Igitur ô *quam diffi-
cile eſt diuitem intrare in regnum cœlorum!*

E. IV. *Quia ad Deum & diuina vix attẽdere poſſunt.*

QVARTO. Qui Deo ſeruire vult, Deum in con-
ſpectu ſuo habere oculiſque in eum intentis ſedu-
lò attendere debet: iuxta id Pſal. 122. *Sicut oculi ſer-
uorum in manibus dominorum ſuorum, ita oculi no-
ſtri ad Dominum Deum noſtrum*; id quod maximè
fieri in oratione & contemplatione Dei vbique
præſentis debet. Atqui diues hoc difficillimè poteſt
facere. Domino enim teſte, *Vbi eſt theſaurus tuus, i-
bi eſt & cor tuum*, Matt. 16. Theſaurus diuitis in arca
eſt, cor ergò illius in oratione non eſt; vnde nec ad
Dominum Deum attendere poteſt, vtpote alijs in-
tentus. Vt enim nubes præteruolantes aſpectum ſo-
lis nobis eripiunt: ita diuitiarum amor cogitationẽ
Dei turbat. Pauper quaſi ſereno cœlo orat, diues
verò turbido. Hinc non ineptè pinxit quidam diui-
tem & pauperem orantes: & illum quidem cũ plu-
rimis lineis, quarum alia ad theſaurum eius, alia ad
prædium, alia ad ſegetes, alia ad cellam, alia ad li-
beros, alia ad familiam, nulla ad Chriſtum tendit:
hunc verò cum vnica linea ad Crucifixum tenden-
te. Tali ferè modo orabant Phariſæus & Publica-
nus, Luc. 18. Ille ſuiipſius oblitus, nihil petit, ſolùm
ſe laudat, proximum aſpernatur, meminit poſſeſ-
ſionum ſuarum: hic verò ſolùm ait: *Deus propitius e-
ſto mihi peccatori.* Vnde S. Chryſoſt. hom. 47. in
Matth. ait: *Si intueri volueris animam hominis, aurũ
amantis, inuenies eam vt veſtimentum à decem mil-
libus vermium corroſum, ita eam perforatam vndi-
que à ſollicitudinibus & à peccatis putrefactam & æ-
rugine plenam. Verùm non talis eſt anima pauperis vo-
luntarij, ſed potiùs fulget vt aurum, ſplendet vt gem-
ma, effloreſcit vt roſa. Non eſt illic tinea, neque fur,
neque ſolicitudo negotiorum huius vitæ, ſed ſicut An-
gelus ita conuerſatur.* O *quàm* ergò *difficile eſt diui-
tem intrare in regnum cœlorum!*

F. V.

QVINTO. Qui Deo ſeruire vult, vocatus ab eo
adeſſe debet, ſiue ad pœnitentiam vocetur, ſiue ad
perfectio-

Quia difficulter vocanti Deo respondent. perfectionem. Atqui diues hoc ægerrimè potest. Ita enim excusant se, apud Luc. 14. illi duo, quorum alter villam, alter iuga boum quinque emit. Contrà pauperes statim aderant, ex tempore licet vocati, & semel duntaxat: cùm diuites iterato vocati renuerent. Vidit hoc & Democrates apud Stob. serm. 91. qui aiebat, *Vti vestes talares corpora, ita diuitias impedire animas.* Nimirũ amœnum iter viatorem sæpe retardat, ne in tempore ad vrbis portã veniat & ingrediatur. At qui horrida loca transit, maturat iter & portam attingit. Coruus à Noë dimissus, non rediit ad arcam, quia cadaueribus insidens ingluuie detinebatur: ita diues de cadauere in cadauer, id est, de vsura ad vsuram, de lucro ad lucrũ volitans validè impeditur, ne redeat ad gremiũ gratiæ Christi, in quem per baptismum ingressus est, & ex quo per peccatum auolauit. Exemplo est iuuenis ille, qui Marci 10. cùm seruasset omnia præcepta, ob diuitias tamen suas vocationi Christi non respondit. Mirabile id quidem: Superauerat is ardorem iuuentutis, iracundiam, vitæ libertatem, quæ ætati illi adhæret, hoc vno diuitiarum vinculo liberari non poterat. Econtrà Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes quia erant pauperes, statim absque mora Christum vocantem secuti sunt. Habent plerique diuites alas quidem & velleitates ad sequendum Christum, sed visco implicatas, diuitiis affixas: hinc illud in Ecclesia toties cantatum: *Sursum corda*, frustrà audiunt, quia cùm euolare contendunt, decidunt, diuitiarum visco & pondere præpediti. Igitur ô *quam difficile est*, &c.

G. VI. *Quia se difficilè continẽt à vitiis.* SEXTO. Qui Deo seruire vult, continere se à vitiis debet: At hoc ô quam difficile est diuitibus? Certè Ecclesiasticus c. 31. dicere non dubitauit: *Beatus diues qui inuentus est sine macula, &c. quis est hic? & laudabimus eũ: fecit enim mirabilia.* Quia enim diues omnis generis commoditates facile habere potest; inde seipsum extollere, alios vilipendere incipit. Quemadmodum equus Alexandri M. Bucephalus, cum nudus erat, quemlibet sessorẽ recipiebat, regiis verò ornatus phaleris neminem nisi Alexandrum admittebat, in reliquos omnes ferociebat, teste Plinio lib. 8. cap. 42. Ita prorsus pauperes, humiles & mansueti sunt; sed qui diuitiis onusti, superbi, seueri, rigidi & ad omnia vitia proni sunt. Eiusmodi erant Aman, Esth. 7. qui dum in gratia Regis & summo honoris fastigio esset, obterere Mardochæum volebat: hac gratiã spoliatus, deprecabũdus corruit super lectulum reginæ. Hinc Ps. 72. dicitur de diuitibus: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Vbi aduertit Augustinus, pauperes peccare ex macie, id est, necessitate: diuites verò ex adipe, id est, merã libidine & viuendi licentia. Vnde interrogatus pauper, cur furetur; respondet, ex necessitate: Diues verò: quia ibi vel ibi locorum habeat plures agros, quibus alienum etiam adiungi congruum est. Vti fecit Achab cum vineã Naboth, 3. Reg. 21. Certè diuites non vno videntur equo ad infernum ire, sed mutatis identidem equis cursim eò properare: nunc equo luxuriæ, nunc equo gulæ, nũc superbiæ sonipede, nunc auaritiæ, nunc acediæ caballis. Pauper quando ad orcũ abit, vno fortè equo vehitur, v.g. furto: cadente vel deficiente furandi occasione sistere cogitur. Non ita est cum diuitib[9]; sed quia suppetit eis omnium vitiorum materia, totidem equis videntur ad infernum tendere. Ecce enim Luc. 16. non dicitur, quid mali diues ille perpetrarit, solùm diues fuisse dicitur, & interim tamen asseritur sepultus in inferno. Vnde nisi quia pluribus plurium vitiorum quasi concitatis equis vehebatur? Induebatur purpura & bysso, inde orta superbia & mollities: epulabatur splendidè, inde orta gula: epulabatur quotidie, inde prodigalitas, neglectus pauperum. Igitur sufficit diuitem esse ituro ad infernum; eo ipso enim facilè acquiret sibi equos, quibus eò vehatur. Econtrà mirandum prorsus est, si non in omne genus vitiorum prouoluatur. Siquis pauper nundinas transit, parum afficitur aspectu rerum pretiosarum, quas mercari nequit: at si diues quispiam transeat, & tot oculorum oblectamenta videns, nihil emat, id verò est mirabile. Igitur ô *quã difficile est, qui pecunias habent, introire in regnũ Dei?* Deus Opt. Max. det diuitibus suam gratiam, vt si diuitias habent, in eis non confidant, eis non seruiãt, sed imperent, vt ita seruire Deo possint, & æternas ab eo promereri diuitias. Amen.

CONCIO VI.

QVOMODO DIVITIÆ haberi absque peccato queant.

I. Si non quærantur cupidè.
II. Si non valde læteris de acquisitis.
III. Si in ipsis non confidas, vel extollaris.
IV. Si non ames, sed spernas.
V. Si non seruias sed domineris illis.
VI. Si non valdè afficiaris erga eas cum perdis.
VII. Si moderatè iis vtaris ad necessitatem.

THEMA.

Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Matt. 6.

A. BEato Arsenio apparuit aliquando Angelus Dei, dicens: *Adesdum & ostendam tibi, quomodo se habeant opera hominum.* Eduxit ergò illum, & inter alia ostendit ei templum maximum, in quo duo viri equis insidẽtes, & maximum quoddam lignum transuersum inferẽtes, sic quidem conabantur statim per portam ingredi, sed non poterant, quoniam, vt dixi, lignum ferebant obliquè, neuter autem volebat id ex altera parte dimittere, & sic introducere. Refert Matthæus Raderus 2. p. Viridarii SS. c. 4. Quid sibi hoc ostentum voluerit, ego non difficilè diuinarem. Hoc enim agunt diuites:

uites: grande, inquam, lignum multarum diuitiarum gerunt in suis humeris, & cum isto ligno ingredi conantur per angustam cœli portam, cum tamen Dominus dicat: *Facilius est camelum intrare per foramen acus: quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* Et in hodierno Euangelio: *Non potestis Deo seruire & Mammonæ.* Quòd verò intrare nequeant, sola illorum culpa est; quia videlicet lignum illud non apprehēdunt, sicut debent. Absolutè enim loquendo, cum sano diuitiarū vsu patet aditus in cœlum etiam diuitibus, quod multa exempla docent Pontificum & Regum, aliorumque diuitum. Quâ igitur ratione arripiendum sit hoc lignum, quomodo tractandæ diuitiæ, vt à cœlo non impediant, in præsentiarum videbimus.

B.
I.
Si non quærantur cupidè.

Non impedient PRIMO, si non quæras eas cupidè, & primò non ea intentione, vt diues fias; non enim damnant diuitiæ, sed cupiditas habendi. Ideò Eccli. 31. dicitur: *Beatus vir, qui post aurum non abijt*, id est, non insectatus est aurum, non inhiauit auro. Et Apost. 1. Timoth. 1. non dixit: qui sunt diuites; sed, *qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, &c.*

1.

Separanda igitur inprimis cupiditas curaque anxia, siue in excogitandis quærendisque medijs ad lucrum nouum, siue in vtendis occurrentibus. Sic tecum ipse loquere: Habeo, quæ sufficiunt per Dei gratiam ad vitam iuxta statum meum honestè traducendum: quorsum ero valde de ijs augendis solicitus? quid aliud est alia multa conquirere, quàm augere curas, mentis tranquillitati multum detrahere, hæredum meorum fouere inertiā, vel profusioni materiam parare, ac denique magis magisque irritare, & accendere habendi cupiditatem? Nouarum itaque opum ansam datam non negligam quidem, sed cum magnâ exultatione non admittam, nec negatam valde requiram, præsertim cum eiusmodi ansam iam domi habeam, parsimoniam videlicet. Leo & felis vngues recondunt in vaginam, & tunc solum, quando prædæ occasio est, eos exserunt: Sed pauci è diuitum numero tales, plerique vngues semper ad prædam expositos gerunt, & instar Iudæorum vndique lucra conquirunt: meditantur velut araneæ, quæ se euiscerando multa vndique texit retia ad capiendas muscas: & in medio sedens expectat illaqueandas, & mox ad prædam accurrit irretiendam & iugulandam.

2.

Secundò. Si quæras ante omnia regnum cœlorum, & iustitiam eius, post hæc primùm temporalia: ita vt prima cura tua, & potissima detur cœlo & iustitiæ. Hæc enim est differentia inter iustos & peccatores, inter eos quasi saluantur, & eos qui dānantur, quòd illi diuitias à Deo acceptas tanti faciant, vt eas spiritualibus & æternis præponant: isti verò postponant: quemadmodum significauit Patriarcha Iacob (vt perpendit S. Bern. serm. 13. paruorum) cùm prophetico spiritu filijs benedixit. Ijsdem enim verbis vtrique benedixit, sed diuerso ordine. Nam ad Iacob dixit: *Det tibi Deus de rore cœli & de pinguedine terræ*, Ad Esau verò ordine: *In pinguedine terræ & in rore cœli desuper erit benedictio tua.* Etenim boni & electi diuites, quærunt primariò regnum cœlorum, & iustitiam eius; seu vt Deo placeant: temporalia secundariò, nec ob ista Deo seruiunt. Contrà verò reprobi temporalia primariò, æterna secundariò.

3.

Tertiò. Si ita quæras aut accipias opes, vt Deum non offendas; seu quando absque peccato & iustè acquiris & conseruas acquisitas. Hic laudandus Fridericus Imp. cùm Ladislaum Vngariæ Regem adhuc puerum protegeret, & in palatio suo educaret. Suadētibus enim quibusdam vt clàm perderet puerum, quò illius opes & regna omnia consequeretur, respondit: *Ego sanè non ita amo diuitias, vt impijs consilijs persuasus, propter eas tam impium facinus attentem.* Æneas Sylu. qui posteà Papa, Pius II. dictus lib. 3. comment. de rebus Alphonsi. Nimirum iustissimus Imp. nouerat id Ecclesi. 21. *Qui ædificat domum impendijs alienis*, id est, bonis iniustis, *quasi qui colligit lapides suos in hyeme.* Quod expertus est Dionysius Tyrannus, teste Aristotele lib. 2. de re famil. qui aurea amicula & coronas sculptorū Deorum sibi vsurpabat, dicens per ludibrium se illis compati, quasi sub onere illo gementibus, daturum se leuiora, amiculum album & virgas populeas. Sed eiusmodi facetis impietatibus obtinuit, vt tandem regno exutus Ludimagistrum agere coactus, & in balneo sedens omnium risui expositus fuerit.

C.
II.
Si nō valde læteris de acquisitis.

SECVNDO. Si non valde læteris de acquisitis; nam & hoc indicium erit, te non magni opes æstimare, nec multum amare. Ita diues erat Iob, qui c. 31. ait: *Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea; &c. pro frumēto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.* Nouerat enim sanctus vir, & experimēto didicerat, quàm fluxæ essent opes. Bion Græcorum 7. Sapientum vnus dicebat fortunam diuitibus pecunias non dono dedisse, sed mutuò: quia quos modò euehit, citò deprimit incautos. Stob. ser. 103. Idipsum insinuat ac monet Dauid Ps. 61. cùm ait: *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* q. d. si vobis quasi per fluxum aquæ veniant, nolite exultare; quia eadem celeritate defluēt, qua affluxerunt, sicut v. g. in grandi fluminis inundatione, si ad domū tuam multa supellex confluat, parum inde lætaberis, aduertens, eandem vnà cum domo & supellectile tua breui à flumine abripiendam & hauriendā: Certè, qui mutuò pecuniam accipit, nō multum inde lætari potest, sed potiùs cum aliquo remorsu vel timore eā accipit, quia cogitat sibi restituendā non sine difficultate. Idem cogitet is, cui fortuna dat diuitias. Quin & tristari potiùs deberemus, quàm gaudere, teste S. Greg. quando magnum aliquod lucrum nobis obuenit: timentes ne fortè hic velit nobis Deus dare mercedem, & non ibi.

D.
III.
Si in ipsis

TERTIO. Si in illis non confidas, nec superbias aut glorieris, iuxta id Eccl. 31. *Beatus vir, qui non sperauit in pecunia thesauris.* Quod faciebat etiam

Iob

non confidas vel extollaris Iob dicto c.31. *Si putaui aurum, robur meum; & obrizo dixi: fiducia mea!* Idem indicauit Dominus Luc. 18. dicens: *Filioli, quàm difficile est confidentes in pecunijs in regnum Dei introire?* Et Apost. 1. Tim. 6. *Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere nec sperare in incerto diuitiarum.* Si enim non superbias de opibus nec in ijs confidas, eo ipso ostendes te illarum contemptorē esse. Et verò quis Sapiens glorietur de diuitijs? quid enim illæ nisi aurei compedes, quibus retinetur homo à sua libertate? quid nisi mera sunt medicamenta & pharmaca, ad miserias hominum subleuandas adinuenta? at quis sapiens se iactat de multitudine emplastrorum, vel aureorum compedum? S. Chrys. hom. 1. in ep. 1. ad Cor. pulchre comparat hominem superbientem in diuitijs, masculo incedenti in altis crepidis, & erigenti se in altum. *Est, inquit, quispiam altus statura corporis, alius autem cùm sit breuis, acceptis calceis fit altior. Quem ergò vocamus altum & magnum? An non eum qui ex se habet altitudinem? Ille enim hoc habet alienum, & ijs, quæ sunt parua, ascensis, sic fit altus. Quod multis accidit hominibus, qui pecunijs & gloria se efferunt; quod quidem non est altitudo. Est enim altus, qui nullis eorum indiget, sed omnia despicit, & à seipso habet magnitudinem.* sic ille.

Vanissimum quoque est, confidere in diuitijs: quia baculus sunt arundineus, qui cùm aliquando fossa mortis transilienda est, neminem sustentabit, sed frangetur ac decipiet. Canutus Anglorum Rex, cùm eius sortem, opes & potentiam adulatores mirè extollerent, dicentes, omnia ad nutum eius verti, fœdam adulationem repressurus, & terrenæ potentiæ imbecillitatem ostensurus, iussit sedem regiam ijs inspectantibus in littore maris poni, in ipso eius accessu & refluxu. Tum dixit: *Tu mare, ditionis meæ es, & terra in qua sedeo, est mea; impero tibi & denuntio, ne in terram meam ascendas, nec membra nec vestem domini tui madore perfundas.* Dixerat ille: sed mare tenorem suum tenebat, alluebat & regem madefaciebat. Tùm resiliens: *En, inquit, quàm ego omnibus imperito? Quin sciant omnes, qui terram incolunt, vanam & falsam esse regum potestatiam: atque vnum eo nomine dignum, qui verè imperium habet cœlo, terra, mari,* refert Tymp. in spec. Magistr. fig. 78. Persuadētur multi diuites, quasi omnia possint, quia pecuniæ obediūt omnia. Gelt regiert die Welt. Sed si ita est, imperent, quæso, morti, vt ne ad ipsos accedat, eosq; de mundo abstrahat. Nónne simili modo confundentur? Audient enim id Ps. 51. *Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum.* Idcircò monet Dominus Luc. 12. *Videte & cauete ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est, ex his, quæ possidet,* id est, nō possunt diuitiæ liberare hominē à morte, aut gehēnā; quod mox probat exemplo illius diuitis, qui in diuitijs suis confidens, audijt: *Stulte, hac nocte repetunt à te animam tuam,* &c.

E. IV.

QVARTO. Si non ames, sed contemnas eas, quas possides, saltem vt cor seu affectum non apponas, iuxta id psalmi 61. *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Nemo prudens qui natare nescit, temerè se credit rapido & verticoso amni, ne ab eo abripiatur; dum verò opes affluunt, leui negotio secum hominem abripiunt *in tentationem & laqueum diaboli & mergunt in interitum*, vt ait Apostolus. Hinc Crates Thebanus vir ditissimus quondam proiecit eas in profundum maris, dicens: *Ite pessima diuitiæ, præstat vt vos mergam, quàm vt à vobis mergar.* Christus ipse cum omnibus abundare posset pro arbitrio, ne quidem habere voluit, vbi caput reclinaret. Adhæc Deus non frustrà in terræ visceribus opes occultauit, velut sordes ab hominum oculis remouēdas & virorum bonorum aspectu indignos, ac malorum duntaxat delitias, iuxta id Psalm. 16. *De absconditis tuis adimpletus est venter eorum.* Prisci authores vt earum vilitatem ostenderent & cōtemptum persuaderent, literis prodiderunt Vlyssem donatum pretiosissima & odorifera veste à Calypso amica sua, reiecisse eam, vbi se expertus est in aquam prolapsum, ab ea magis magisque demergi & grauari, nec enatare posse. Plutarch. leg. de vitanda vsura. Hoc autem faciunt diuitiæ. Alij virum magnum definierunt, qui eas infra se duceret ac poneret in minimis. Disputarunt Philosophi, inquit Theophrastus, coram Philippo Macedone rege, quæ res esset in mundo maxima. Dixerunt quidam, montem Olympum, alij solem, alij mare intra quod terra natat. Postremus verò ac sapientissimus habitus respondit, animum terrena omnia despicientem & illis omnibus superstantem. Huiusmodi autem animus, maximè Christianis, pauperis Christi discipulis, & ad cœlum natis competit, vt cum Apostolo omnia terrena arbitrentur *vt stercora*, ad Philipp. 4. Quòd si Salomon Domino testante in hodierno Euangelio cum omni gloria sua, auro vestitus & argento, non est tanti, quanti fœnum agri; quis animum tam generosum & cor humanum apponat ad diuitias, vilissimas terræ glebas?

Si non amas sed spernas.

QVINTO. Si non seruias ijs, sed domineris, liberè & libenter erogando eas in pios & laudabiles vsus. Hoc enim requirit Dominus in hodierno Euangelio: *Non potestis Deo seruire & mammonæ*, inquit. Signum autem dominij est, quando herus mittit seruum quò vult, & imperat ei quod vult; sicut dixit Centurio Matth. 8. *Habeo sub me milites, inquit, & dico huic: vade; & vadit. Et alij: veni; & venit.* Quòd si ergò similiter animosè imperes opibus tuis & dicas tuo marsupio, modò: vade & sustenta filium in studijs literarum; modò: vade ad domos pauperum ægrotorum, & refice esurientes; modò: vade ad pauperculam Ecclesiam, & adorna illam: idque tibi obtemperet: profectò tunc fatebor, eius dominium te esse. Similiter si post datam eleemosynam ordinariè timeas, ne minùs dederis quàm oporteret, signum esse largitatis, dicebat S. Adelhardus Abbas apud Surium tom. 1.

F. V. Si non seruias sed domineris illis.

At verò si ipsa te pecunia tua mittat, modò vltra montes, modò vltra maria, modò ad has, modò ad illas nundinas pro lucro apportando: & si postquam nihil attulisti, vel eleemosynam largiorem erogasti, vel timeas ne plus dederis quàm debueras: si, inquam, pro his impingat tibi colaphos, torqueat te curis & in conscientia te obiurget ac velut altera Dalila liget tibi manus, ne elargiaris: liget etiam ac tondeat capillos, ne de rebus diuinis & animæ salute cogites, omnem verò cogitationem ad ipsam transferas: tunc sanè manifestum est, te subditum esse pecuniæ tuæ, ab eaque veluti Samsonem à Dalila sua tartareis hostibus tradendum. Scimus dixisse Dominum, facilius esse camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum: hoc tamen per Dei gratiam possibile esse, ilicò subiunxisse. Sed quomodo hoc possibile erit? καμηλος græcè & camelum significat & funem nauticum crassum, quo nauem anchoræ sistunt. Et quidem Theodoretus existimat, de eiusmodi fune locutum esse Dominum; vt aptior sit parabola, & proportio ad acum. Iam verò quis negabit, funem nauticum quantumuis crassum, si in minuta diuidatur fila, transire per acum posse? Simili ergò modo, si diuitias tuas diuidas, partem necessariam tibi sumas, partem liberis reponas, partem egentibus diuidas, & cum Zachæo dimidium vel bonam saltē partem des pauperibus, & si quid aliquem defraudasti, reddas ei quadruplum, vel ad minimum quod debes: quid ni & tu cum ipso intrabis per foramen acus & angustam cœli portam?

G. VI. *Si non valdè afficiaris erga eas, cū perdis.*

SEXTO. Si non valde afficiaris aut tristeris, quando aliquo casu eas amittis. Id quod docet te S. Iob, qui postquam liberos, greges & armenta, & propriam sanitatem perdidisset, semper tamen æquo fuit animo, nec aliud dixit, quàm: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* Eum secutus est S. Franciscus, qui patri contendenti eum exuere hæreditate adiecit & pallium, dicens, sibi per hoc ansam offerri tanto ardentius precandi: *Pater noster, qui es in cœlis.* Secutus S. Bernardus Abbas, qui cùm ducenta argenti pondo sibi ad impensas construendi monasterij missa, à grassatoribus intercepta fuisse audisset, gratias Deo egit, quòd tanto se onere leuasset. Marul. l. 5. c. 3. Secuta Elisabetha vidua Thuringiæ principis, quæ defuncto marito, à propinquis eiecta cum paruis liberis, inops, egens, vaga, & ab ingratis contempta, patientissime id tulit, ac licet ad patrem regem Pannonæ accerseretur, recusauit, adeò fortiter & constanter fortunam illam tulit. Conrad. in vita eius.

H. VII. *Si moderatè ijs vtaris, ad necessitatem.*

SEPTIMO. Si moderatè & ad necessitatem tantùm tuam illis vtaris, nec non ad alios laudabiles vsus. Ita monet Sapiens Prou. 25. dicens: *Mel inuenisti: comede quod sufficit tibi,* id est, moderatè, *ne forte satiatus euomas illud.* Mel inuenisti, cùm opes acquisisti: sed si immoderatè eas deuores, caue ne iterum euomere cogaris, siue per inopiam ad quam redigaris: siue per morbos & immaturam mortem, quam ideò incurras; iuxta id Iob 20. *Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.* Id quod experti sunt Israëlitæ, qui aurum suum stultè profuderunt in vitulum conflatilem: & inde nihil aliud quàm mortem sibi mercati sunt, quando propterea 33000. occisa sunt, Exod. 32. Rursum quando in obsidione Ierosolymæ sub Tito aurum deuorarunt & propterea à Romanis intercepti & dissecti sunt, vt vel mortui redderent, quod viui deglutiuerant. Vel denique euomet in inferno: quod fecit diues epulo, cùm petijt guttam aquæ, & non obtinuit, sed pro eâ audiuit asperrimum illud verbum: *Fili recordare quia recepisti bona in vita tua.* O quantum putamus sauciatum hac voce pectus eius? Nonnè hoc erat euomere crapulam & dies bonos præteritos? *Mel* igitur *inuenisti?* vide ne nimium comedas. Muscæ quia communiter non delibant mel, sed toto corpore insident eoque se quodammodò proluunt, ideò inuiscantur & intereunt. Ita res habet cum diuitibus, qui si moderatè delibarent opes suas, non illaquearentur. Quin & in alios honestos vsus erogandæ sunt diuitiæ, velut aquæ fluentes deriuandæ ad irrigandos hortos & prata, in piscinas, molendina, fontes publicos, &c. non occultandæ in cisternis, vbi tandem putrescunt. Vnde Sapiens: *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide,* Prou. 5.

Hæc obseruate Auditores, & procul omni dubio diuitiæ vobis non oberunt, sed cum ijs non difficilè intrabitis per angustam cœli ianuam, quod nobis impertiri velut Deus.

CONCIO VII.

QVARE VELIT DEVS Sanctos aliquos hic florere diuitiis & honoribus, adeoque prosperari.

I. *Ne caduca bona putentur in se mala.*
II. *Vt ostendat Deus se etiam hac minima nobis non inuidere.*
III. *Vt erigamur ad quærendum cœlum.*
IV. *Ne desperarent diuites.*
V. *In consolationem pauperum.*

THEMA.

Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Matt. 6.

A. PVgna inexorabilis est Christo, inquit Palatius in c. 6. Matth. *cum auaris, potentibus & diuitibus.* Vbicunque enim Christum in Euangelio circa illos vel loquentem vel agentem video, semper intestinum eius odium erga diuitias inuenio. In hodierno Euangelio non proprio, sed alieno

alieno nomine eas vocat *Mammonam*, & Deo contrà ponit quasi hostem eius infensissimum, imò malum dæmonem. Luc. 16. adhuc magis odiosè, *mammonam iniquitatis* appellat, quasi iniquissimum Mammonam, phrasi Hebræâ: & Luc. 8. *Spinas*. Luc. 12. diuitem quendam *stultum* appellat. Ioan. 2. in templo nummulariorum æs effudit, & mensas subuertit. Denique nulli discipulorum prætterquàm Iudæ tradidit loculos suos Christus, quasi abiectissimam rem abiectissimo & perdito homini. Iam si ita est; quid igitur, dicet aliquis, tot sanctos viros Deus diuites esse voluit, honoratos, potentes, nobiles, qui etiam in vitâ, prosperâ vtebantur vsque ad obitum fortunâ? Nónne in veteri lege, diues erat Abraham, quem scripturâ teste, ob auri, gregum & armentorum, seruorum & ancillarum copiam vix terra capere poterat? Genes. 13. & 14. Nônne diuites & fœlicissimi, Iacob, Ioseph, Dauid, Iosias & alij? In lege nouâ, nónne ditissimi, potentissimi & fœlicissimi Theodosius senior, iunior, Constantinus Mag. Carolus Mag. S. Henricus, Imperatores? S. Ludouicus, Galliæ: Eduardus Angliæ, Wenceslaus Bohemiæ, Stephanus Vngariæ, reges? Si Dei hostis, si cacodæmon, si spinæ, si stultitia sunt diuitiæ: si effundendæ, nec homini probo credendæ: cur igitur eas DEVS credidit tot viris sanctis? cur eos hic in mundo florere, affluere & prosperari voluit? Non vna est huius rei ratio, sed plures: vt videbimus.

B. I. *Ne caduca bona putentur in se mala.*

PRIMAM dat S. Augustinus ep. 70. quia caduca bona, *ne putentur mala, dantur & bonis*, inquit Augustinus. Fuêre olim aliqui, qui dicebant malum & illicitum esse Christianis opes & proprium quid possidere, adeoq; neminem saluari posse, qui non Apostolorum & religiosorum more pauper fuerit, vt refert S. Augustinus in lib. de hæref. cap. 40. Vnde & Apostolicos se nominabant. Sub eodem prætextu persequebatur Christianos Iulianus Imp. Apostata, qui teste S. Gregor. Nazianzen. orat. 1. in Iulian. leges ferebat, ne liceret Christianis Magistratum gerere, in curiâ militare, prouincijs præsidere, gladio vti, neque se defendere, si quando opprimerentur, cæderentur, aut bonis suis spoliarentur, eò quòd Christus eis præciperet, cædenti se in faciem, præbere maxillam alteram, tollenti pallium præbere & tunicam, angarianti se ad eundos mille passus, ambulare cum eo alia duo, præsentia contemnere, humilitatem sectari, &c. Vnde cùm Christiani bonis suis iniustè spoliati à præsidibus apud eum conquererentur, respondebat: *Vestrum est ferre cùm affligamini, hoc enim est Dei vestri mandatum.* Socrates l. 3. hist. Eccles. Sozom. l. 5. Quare vt ostendat Deus, opes nec in se malas nec prohibitas esse Christianis, si rectè ijs vtantur, voluit consultò vultq; etiamnum aliquos etiam sanctos florere diuitijs, dignitatibus, potestate & maiestate. Alios ad imperia euehit, alijs opes accumulat, alios prosperitate secundat. Vnde in hodierno Euangelio, non dicit Dominus: *Non potestis seruire Deo & diuites esse*; sed *seruire Deo & mammonæ.* Ad hunc modum egerat aliquando cum arcâ fœderis Dominus 1. Reg. 6. & 2. Reg. 6. qui cum multas strages edidisset, primò inter Philistæos, deinde inter Bethsamitas, denique cum Oza, timuerunt omnes, adeoque & ipse Dauid, ne & sibi simile quid accideret, si arcam ad se reciperent. Quare vt ostenderet Deus, non tam arcam stragum illarum causam esse, quàm homines qui eam vel irreuerenter tractârunt, vti Philistæi, vel curiosè inspexerunt vti Bethsamitæ, vel temerè contrectârunt vt Oza; diuertit eam primò in domum Abinadab, qui nihil prorsus mali ab eâ passus est: deinde post punitum Ozam in domum Obededom, cui etiam propter arcam benedixit Dominus. Quod agnoscens Dauid, qui anteà timuerat arcam ad se introducere dicens: *Quomodo ingredietur ad me arca Domini?* non iam amplius timebat, sed sine omni læsione eam ad se diuertit. Similiter ne quis putet, opes & dignitates ex suâ naturâ tantas edere in hominibus strages, quas videmus, totq; homines damnare: voluit Deus dare eas multis hominibus bonis cum magnâ benedictione, vt sic intelligeremus, non opes per se, sed malum earum vsum homines damnare, si eas nimiâ cupiditate quæramus, vel prodigalitate dilapidemus, &c. Philippus Alexandri M. parens equum ferocissimum, reuerâ tamen generosum habebat, quem quia nullus domare nouerat, imò nec tangere sine periculo audebat, iussit eum Philippus perdi & abijci. Alexander verò cum fortè adesset, *qualem*, inquit, *isti equum perdunt, dum eo per imperitiam ac mollitiem vti nesciunt?* Cumq; mirâ arte sine verberibus tractasset equum, cum mitissimum sibi & obedientissimum, vtilissimumq; fecit ad pugnam præsertim, teste Q. Curtio l. 1. de rebus ab Alexand. gestis. Ita euenit in proposito. Cùm enim videmus plurimos ac plerosque lædi, imò perdi à diuitijs, honoribus, prosperitatibus mundanis, &c. causa est, quia nesciunt tractare feroces illos equos, nec sciunt vti diuitijs, honoribus, prosperitatibus. Quod vt agnosceremus, monstrauit nobis Deus multos Alexandros, qui nouerunt regere illos equos, nec solùm nihil damni ab ijs acceperunt, sed plurima etiam commoda adeoq; cœlestem gloriam ijsdem sibi parârunt. Tales sunt Abraham, Dauid, Iob, S. Gregorius, S. Eduardus, S. Ludouicus, &c. qui omnes his equis vsi ad cœlum euecti sunt, quia cautè tractauerunt. In symphoniâ is tantùm vituperatur, qui male & dissonanter canit: siue tandem acutâ siue graui voce vtatur, siue Cantum siue Bassum canat: ita etiam Deus non nisi illos reprobat, qui in statu suo quicunq; tandem sit ille, male operantur: non qui hæc vel illa possident. Minus igitur sapiũt oppidi Babytaces, in Septẽtrionali Tigris alueo siti, incolæ, qui vt scribit Plinius l. 6. c. 27. *soli mortalium aurum in odio coëmunt ac defodiunt, ne cui mortalium sit in vsu.* Non enim propter abusus, tollendus creaturarum vsus.

C. II. *Vt ostendat Deus se etiam hæc minima nobis non inuidere.*

SECVNDA. Vt ostendat Deus, se etiam hæc temporalia & minima non inuidere nobis, modò ijs rectè vti velimus citra nostram perniciem, & Deum præ illis diligere: quin etiam libenter ea nobis dare, si aduertat ita expedire nobis ad maiorum meritorum cumulum. Nam vt Iacobus cap. 1. ait: *Deus dat omnibus affluenter & non improperat.* Ad quid enim creasset bona temporalia & homini subiecisset, si ea illi inuideret? An non audiuimus in hodierno Euangelio: *Quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis?* Non ait, dabuntur vobis, sed adijcientur, tanquam corollaria scilicet vel auctaria, quæ gratis, non petita & facillimè dantur, vt si mercator emptori ad merces coëmptas addat ficum vnam aut alteram: dummodò aduertat ea tibi expedire vel non obesse salutem. Imitatur Deus in hac re Medicum (teste Boëtio l. 4. de consol. pros. 6.) qui ægrotos duos inuisens, vni vinum prohibet & amaram potionem ordinat, alteri aliter constituto optimas carnes cum vino concedit. Quòd si prior conqueratur de Medico, quòd sibi non eadem concedat quæ posteriori: respondebit medicus: mea nihil interest, quid tu comedas vel bibas, nam si ægritudo tua eâ ratione constituta esset, quâ ægritudo alterius, æquè lit enter tibi ea concederem quæ alteri concessi: nunc autem morbo tuo hoc competit, illud morbo alterius. Simili ratione iuxta cuiusque dispositionem & capacitatem dat Deus de bonis suis tantum, quantum quisq; portare aptus est, ita vt supra vires suas nemo oneretur. Vnde cùm videt aliquem ad bona plura administranda aptiorem esse & fortiorem (quam tamen aptitudinem & robur priùs idem Deus ei dedit) ei plura tradit & super plura eum constituit: alium super pauciora, qui minorem accepit aptitudinem & minores vires. Alios igitur ad reip. gubernacula, ad honores & prosperitatem euehit, quos sufficientes huic statui, & facere posse in eo plurima bona videt, licet sciat eos ibi perituros sæpè propriâ ex culpâ: alios per tribulationes & paupertatem deprimit, quorum nouit infirmiores esse humeros, vti docet Salmeron super cap. 25. Matth. & alij cum ipso. Similiter agit mater, quæ vni quidem filio, qui fortioris & sanioris est stomachi, facilè concedit pyra vel cerasa, alteri verò cuius stomachum debilem nouit, non concedit. Dicet enim ad hunc mater: Ego tibi libenter hæc concederem & multò plura, si scirem stomacho tuo competere: sed quia contrarium scio, cupio potiùs tuam sanitatem & vitam, nolo vt ista tibi dentur. Sic etiam militibus distribuuntur arma, pro cuiusque virtute, robore & experientiâ, alij hasta, alij sclopetum, alij officium, prout quisque idoneus videtur. Recurrite mecum ad Euangelium Matth. 25. inuenietis, quâ ratione Dominus distribuerit talenta sua seruis vt cum ijs negotiarentur: vni enim dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum: *vnicuique secundum propriam virtutem,* inquit Euangelista. In quæ verba S. Hieronymus ait: *Non super largitate aut parcitate alteri plus, alteri minus tribuens, sed pro accipientium viribus quomodo & Apostolus eos qui solidum cibum capere non poterant, lacte potasse se dicit.* Itaque non inuidet vobis Deus, (ô diuites, potentes, & quicunque in dignitate estis) opes, potentiam, honores: dummodò ea non in perniciem vestram vertatis. Nec vobis, qui his caretis, per inuidiam ea negauit; quia virium vestrarum infirmitatem considerauit, & imparem his oneribus. Hinc populis in Indiâ constitutis aurum in copiâ præbuit DEVS, quia illud non æstimant, nec cupidè conquirunt, sed ad vitæ tantùm vsum necessarium adhibent. Quòd si illorum exemplo non plus è bonis caducis, quàm necessitatem nostram & quantum canis è Nilo, in transitu sumeremus: abunde haberemus. Quemadmodum ergò vmbra insequentes fugit, fugientes sequitur: ita ferè diuitiæ contemptoribus sæpè dantur: amatoribus verò negantur, teste Ecclesiastico cap. 11. dicente: *Si diues fueris, non eris immunis à delicto: si enim secutus fueris, non apprehendes, & non effugies si præcurreris.*

D. III. *Vt erigamur ad quærendum cœlum.*

TERTIO. Vt spem nostram erigat ad quærendum & desiderandum regnum Dei. Si enim hîc in exilio dat tanta bona iustis, cùm videt eos sufficientes ad illa ritè administranda, quid non dabit illis in patria? Si quis rex stabularios suos opiparâ mensâ alat, vestiat holoserico, & maximis salarijs remuneret: facilè omnes colligent, multò adhuc splendidiùs tractari eius aulicos & nobiles. Quamdiu in hoc mundo sumus, velut in stabulo quodam sumus; in id compacti merito nostro, vt equorum nostrorum, id est, passionum & sensualitatum curam haberemus, eos perdomando & frænando. Ad laborem enim nati sumus vt piscis ad natandum, auis ad volandum, agricola ad operandum. Non audimus in Euangelio, nos vocari à Domino & mitti tanquam seruos ad negotiandum, tanquam operarios ad operandum in vineâ? tanquam stabularios, vt ægri illius saucij, id est, proximi nostri curam habeamus? Quòd si igitur stabularios, operarios & seruos suos adeò lautè & liberaliter tractat Deus, cùm videt hoc illis non obfuturum: quomodo tractabit in cœlo beatos, aulicos & nobiles suos? Quòd si mercenarij illius hîc abundant panibus, quid non exhibebit filio? nimirum mactabit ei vitulum saginatum, stolam byssinam circumdabit ei, dabit annulum in manu eius, id est, mercedem æternam, visionem beatificam, dotes corporis, &c. Vnde hæc temporanea bona Dominus Matth. 25. *pauca* vocat, respectu æternorum: æterna verò *multa*, vt exponit ibi S. Hieronymus. *Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* Ideò etiam in hodierno Euangelio temporalia iustis adijcienda asserit, vt scilicet disceremus, inquit hîc S. Chrysost. *horum, quæ in præsenti dantur, nihil esse omninò magnum, si futurorum magnitudini comparentur.* Facit etiam huc argumentũ illud Christi: Consi-

Considerate lilia agri. Si enim lilia agri splendore suo superant splendorem Salomonis, multò magis lilia hortorum, quæ agrestibus floribus multò præcellunt. Iusti opulenti lilia sunt agri, sancti in cœlo flores horti regij. Item, *si fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit.* Id est: si homines aliquos, qui fœni instar hodie sunt, cras non sunt, in hoc mundo tam splendide à Deo vestiuntur, ditantur, extolluntur: quanto magis in cœlo, cùm immortales erunt?

E. IV. *Ne desperarent diuites.*

QVARTO. Ne desperarent de salute suâ diuites. Cùm enim res sit difficillima, ipso Christo teste, diuitem beari, nihilominus id fieri per diuinam virtutem posse, ostendit Deus, dum multos viros sanctos & iustos ditari, exaltari & prosperari voluit, vultq; etiamnum. Desperare possent diuites, dum audiunt illud Christi: *facilius est camelum intrare per foramen acûs, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum,* Matth. 19. nisi vidissent tot exempla Sanctorum opulentorum. Nunc autem cum videant eiusmodi camelos non paucos per foramen illud intrasse, Zachæum, Gregorium, Ludouicum, Eduardum, &c. bene sperare possunt, & de potentiâ gratiæ Dei confidere, modò ei cooperentur. Impossibile videtur contra ventum vel flumen nauigare, vbi tamen videris præcedere non paucos, qui commodè sic nauigârint, iam non amplius desperas. Nauigant contra ventum diuites, quia diuitiæ ventus sunt contrarius: quòd si tamen gratiæ adiumenta adsint, possunt tot equi seu adminicula gratiarum diuites ad cœlum trahere. Desperabant filij Israël de ingressu in terram promissam, ob allatum triste nuntium: quia videlicet Gigantes ibi degerent, vrbes munitissimæ essent, quòd terra deuoraret habitatores suos, &c. vnde animum abiecerunt progrediendi vlterius. Igitur vt ostenderet Deus, quàm imprudenter agerent & immeritò desperarent, iurauit se quidem illos peremptorum & cadauera eorum in deserto relicturum, paruulos autem illorum, de quibus dicebant, quòd præda hostibus futuri essent, in terram promissionis introducturum, Num. 14. Quare cùm videamus Deum multos iam opulentos & potentes ad cœlum euexisse: non video cur hîc diuites diffidere possint, modò sibi attendant & gratiæ adminicula, quæ suggeruntur illis à Deo, acceptent. Sed quoniam hoc pauci faciunt, idcircò hinc maximè commendatur Dei potentia, si quem iustum audias videasuè qui interim diues sit & potens, quique in mundo prosperetur. Nonné audimus psaltem Psal. 90. *Cadent à latere tuo mille & decem millia à dextris tuis?* Dextra, prosperitatem: sinistra, aduuersitatem, paupertatem & tribulationem significat. Ecce decem diuites pereunt, antequam vnus pauper. Audiamus etiam Ecclesiasticum cap. 31. *Beatus diues,* inquit, *qui inuentus est sine maculâ, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia thesauris. Quis est hic? & laudabimus eum: fecit enim mirabilia in vitâ suâ.* Thaumaturgi ergò sunt, miraculorum patratores sunt, quotquot iusti diuites sunt. Sed dic ô Sapiens, vnde hæc diuitis iusti tanta præconia? & quænam eius miracula? Ea prosequitur his verbis: *Qui potuit transgredi & non est transgressus, facere mala & non fecit, ideò, &c.* Non est miraculum, vel quid rarum, si pauper aliquis non sit superbus, gulosus, libidinosus, ambitiosus, auarus, iracundus, iners: quia paupertas his vitijs materiam & vires non subministrat: non habet quò hæc consequatur pauper, ijsque vacet. Diues habet; diuitiæ enim illi aperiunt ianuam ad hæc omnia. Rursum non est mirum, si pauper sit humilis, mitis, temperans, modestus, laboriosus, &c. quia ad hæc adigitur quodammodo à suâ paupertate, nedum impeditur. At regem, diuitem, nobilem esse talem, hoc verò mirum est & rarum. *Quis est hic? & laudabimus eum.* Hæc miracula ostendit DEVS in aliquibus sanctis suis. In Ludouico rege, qui pauperum nosocomia obiens, ijs ministrauit, & potiùs mortem oppetere quàm lethaliter peccare, paratus erat. In S. Eduardo Angliæ, qui in tantâ copiâ sobrietatem semper coluit, non modò in alienum thorum concupiuit, sed à proprio etiam abstinuit, & cum coniuge perpetuam virginitatem seruauit. Similiter S. Henricus Bauariæ dux & Imp. cum coniuge Cunigunde, non victus à carne aut liberorum amore. S. Stephanus Vngariæ Rex, cui nocte intempestâ eleemosynam pauperibus distribuenti cùm barba euulsa esset ab improbis quibusdam moræ impatientibus nequaquam tamen vltus est grauissimam hanc iniuriam.

F. V. *In consolationem pauperũ.*

QVINTO. In consolationem pauperum. Tametsi enim vult Deus esse pauperes, non vult tamen eos deseri à diuitibus, sed ali. Vnde mentiuntur Messalani & Enthusiastæ hæretici, qui negant pauperum curam habendam, eò quòd DEVS illos ditare noluerit. Plura igitur dedit diuitibus vt pauperes alere possent, sicut nutrici dantur meliores cibi, & matri lac vberius à natura, vt possit alere infantem. Diuites sunt sicut venæ maiores in corpore, quæ ideò sanguine abundant vt minoribus venis eum communicare possint. Sunt velut Sol in cœlo, qui non sibi tantùm & propinquis stellis, sed etiam alijs omnibus lucet. Porrò si nulli iusti essent diuites, sed mali duntaxat, interirent pauperes. Impij enim & auari nil nisi seipsos amant, nil nisi sua retinere, aliena rapere nôrunt. Quòd si nunc, vbi plurimi etiam boni diuites reperiuntur, ingemiscunt pauperes; quid fieret, si nulli boni abundarent? Multi malunt perire frumentum suum, quàm dare id pauperibus etiam iusto pretio. Igitur voluit DEVS vt patres pauperum aliqui diuites forent. Talis sanctus Gregorius Magnus Papa, qui præter 300. sanctimoniales & innumeros pauperes quos quotidie alebat, infinitos propemodum alios in orbe sustentabat, per Subdiaconos suos, quos in hunc finem amandabat, vt pauperes conquirerẽt, alerent, vel ad se mitterent. cui

cui cùm Sabinianus illiberalis in Pontificatu succederet, idcircò sæpius eum Gregorius per visum increpuit, demumq; in capite percussit vt paulò pòst obiret. Baron. Anno 605. Talis Gregorius XIII. Papa, qui opes Ecclesiæ in Ecclesiæ vtilitatem & salutem animarum erogauit: excitauit & dotauit collegia ad viginti: tot millia pauperum intra vrbem & extra aluit, vt Cardin. Baron. tom. 2. Anno Christi 172. narret ei erectam à Romanis statuam in Capitolio, cum hac inscriptione: *Sestertiùm octingenties, singulari beneficentia in egenos distributum*, id est, vicies centena aureorum millia. Alexāder V. qui ex ordine S. Francisci euectus est ad pontificatum, adeò liberalis & effusus in pauperes fuit; vt diceret, se diuitem Episcopum fuisse, pauperem Cardinalem, mendicum pontificem. Vtinam igitur omnes pij diuites & magistratus intelligerent, se idcircò in eo statu à Deo collocatos vt essent patres & patroni pauperum, adeóq; eo sibi nomine gratularentur, quòd dispensatores bonorum Dei constituti sint. Historiam audiamus. *Beatus Iuniperus sancti Francisci discipulus*, vt narrat Raderus p. 2. Virid. cap. 3. *inuisebat aliquando fratrem ægrum in cætu Mariæ de portiunculâ, rogans num quid cibi gustare vellet: Ille, pedem suillum, inquit, desidero. Et Iuniperus: apparabo tibi. Currens igitur mox in agrum, inuento proximo grege porcorum, proximum arripit & pede truncat: elixat & ægro adfert magnâ charitate. Renuntiatur interim à subulco factum Iuniperi hero, qui inflammatus irâ ad S. Franciscum properat, & fratres eius omnes quasi mortalium hostes accusat. Franciscus rerum omnium ignarus vociferantem leni oratione placat, dolore se de facto, omninò se curaturum, vt illi de illato damno satisfiat. Vbi digressus accusator, accersit Franciscus familiam totam, & sollicitè quærit ecquis tantum nefas sit ausus designare. Iuniperus auctorem se fatetur & ex officio commiserationis erga decumbentem se fecisse, & mirari se vehementer quenquam in facto tam pio potuisse offendi. Et Franciscus: ô Iunipere quanta nos inuidia & calumnia onerasti: iam ille abs te læsus per totam vrbem apud omnes nos traducet. Abi ergò, & ad pedes illius abiectus, culpam deprecare, pacem ora, & te satisfacturum copiosè pollicere. Faciam pater, inquit Iuniperus, hoc tamen non intelligo (nempe suâ bonitate metiebatur omnes Iuniperus) quomodo quisquam dolere possit ob præstitum ægroto beneficium, cùm omnia præsentia nihil mortalibus prosint, nisi ad vsum charitatis mutuæ impendantur. Abijt ergò, & reperto læso, abs se factum quod ægrè ferret, confitetur, sed esse quod sibi gratuletur, quando potuerit benefacere alteri de suis bonis: Hic alter magis excandescens conuitijs & maledictis lacerare Iuniperum, fatuum & fœnaticum vocitare, alijsq; indignis modis incessere. Iuniperus ratus hominem non percepisse, quod ipse dixisset, cœpit iratum complecti, amicissimè compellare, rogare vti secum sibi gratuletur de tam sancto opere charitatis. Flexit interim Deus ferocem leonem, vt simplicem Iuniperi animum attenderet, quem admiratus, non indulsit modò veniam, sed porcum cæsum & lautè apparatum Francisco & Iunipero cum cateris absumendum dono misit. Ita Iuniperus pio facto alterius leuauit ægrum corpus: simplici verbo, alterius curauit ægrum animum.*

Quare Auditores, laudemus DEVM in operibus suis, qui & pauperem creauit & diuitem, vtrumque magno ipsorum bono, si suâ sorte contenti esse & rectè vti velint, quod largiatur ipsis DEVS.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Fugiendus mammon.*
II. *Fugienda nimia solicitudo:* ea fit praua. 1. Ratione finis, 2. Ratione materiæ, 3. Ratione modi, 4. Ratione temporis, 5. Ratione ordinis, 6. Ratione præsumptionis.
III. *Quærendum regnum Dei præ omnibus.*
IV. *Quærenda iustitia regni Dei.*

THEMA.

Quærite ergò primùm regnum Dei & iustitiam eius. Matth. 6.

A. S. Scriptura paradisus. I.

RECTE S. Bernardus serm. 33. in Cant. historiam S. scripturæ vocat hortum sponsi & paradisum Dei. Primo quia vti è paradiso manant quatuor flumina, quibus orbis terrarum irrigatur: ita è S. literis quatuor sensus depromuntur, literalis, allegoricus, tropologicus, anagogicus, quibus hominum mentes irrigantur seu erudiuntur & ad virtutum fructus producendos fœcundantur. Deinde quemadmodum in paradiso arbores partim noxiæ erant, vti arbor scientiæ boni & mali, quam vitari præcepit Deus; partim salutares, vti arbores aliæ, de quibus edi iussit Deus: ita in SS. literis reperiuntur partim arbores malæ, vitia malorum hominum, quæ caueri iubet Deus: partim bonæ, quæ sunt virtutes prosequendæ. Et verò in huius Euangelij hortulo duas inprimis reperio fugiendas arbores, duas item quærendas. Vti mox videbimus.

B. I. Fugiendus māmon. I.

Fugiendus est PRIMO Mammon, seu lucrum omne iniquum; mammon enim linguâ punicâ lucrum significat. Ratio est Primo quia eiusmodi lucro plus perdis, quàm lucraris. Perdis enim Deum: cum quo mammona iniquitatis consistere non potest, sicuti nec Dagon coram arcâ stare potuit, 1. Reg. 5. Perdis itaque & expellis è corde tuo arcam, id est, gratiam, vbi intuleris Dagon seu lucrum iniquum; quia sibi contrarij sunt & contraria imperant, vnde impossibile est vtrique simul seruire. Audi Augustinum in Psal. 123. *Lucrum fecisti*, inquit, *sed vt lucrum faceres, Deum offendisti: acquisiuisti*

quisiuisti aurum, fidem perdidisti. De arcâ gaudes, de corde non plangis? plus perdidisti quàm acquisiuisti, & perdidisti quod nec naufragio tibi potuisset auferri. Et infrà: *Quid ergo acquisiuisti? Tolle tecum ad inferos quod acquisiuisti. Cor tuum inane fidei ad pœnas exit, quod plenum fide ad coronam exiret.* sic ille. Nouimus certe Dominum è templo eiecisse vendentes & ementes: cur, nisi quia mammon qui contractibus ferè semper adest, coram Deo locum non habet? Certè S. Chrysostomus in eum locum Matthæi, ex eo Christi facto concludit mercatores in Ecclesiâ non tolerandos; sed intellige iniquos.

2. Secundo quia eiusmodi lucro grauiter te lædis. Sapienter enim Chilon Lacedæmonius apud Laërt. lib. 1. vit. Philos. cap. 4. dicere solebat: *Damnum turpi lucro præferendum est: illud enim semel dolet, hoc autem semper.* Damnum acceptum resarciri per industriam potest, infamia verò ex iniquo lucro contracta deleri nequit. Thales etiam Milesius assiduè dicebat: *noli ditari nequiter: lucrum enim fraude partum, damnum est, non lucrum:* Laërt. lib. 1. de vitis Philos. cap. 1. Certè Giezi cum sorte, quam iniquè tulit à Naaman, tulit etiam lepram eius, 4. Reg. 5. Adhæc oneras animam & conscientiam tuam, quæ contra istud onus semper reclamare solet: & ita durum istum Dominum semper sustinebis, vt innuitur in hodierno Euangelio. Expressius dixit Habacuc cap. 2. *Væ ei qui multiplicat non sua. Vsquequò & aggrauat contra se densum lutum?* (septuaginta vertunt: *torquem suam grauiter*) Aggrauat contra se densum lutum *qui per auaritiam terrena multiplicans peccati sui se oppressione coangustat*, inquit S. Gregorius lib. 34. moral. cap. 13. Aggrauat verò torquem suam, quia dum fœdo illo lucro, quod cum lutum sit, torques aurea reputatur, se ditat & adornat, hoc ipso grauem sibi torquem inijcit, seq; ad infernum deprimit.

C. II. *Fugienda nimia solicitudo.* Fugienda SECVNDO Praua solicitudo de rebus temporalibus. Hanc enim vt à nobis procul eliminaret Dominus, *modicæ fidei* nos appellat: & aliàs varia tentauit. Eò enim pertinet sopor eius in nauigio, Petri fluctuatio, panum penuria & examen de commeatu in solitudine. Praua autem solicitudo fit

Ea fit praua. 1. Ratione finis. Primo ratione intentionis, si temporalia quærantur vt finis vltimus, vt faciunt auari, quibus pecunia est Deus; quam ob causam auaritia vocatur ab Apostolo *Idolorum seruitus*, ad Eph. 5. Et primo quia

Auaritia Idolorũ seruitus. 1. auari omnem spem vitæ & victûs ponunt in opibus suis. Secundo quia *sicut Idololatræ*, ait ibi Chrys. *venerantur Idola, nec ea præ reuerentiâ tangere audent: ita auarus pecunias, quasi Idolum veneratur,* 2. *nec eas audet contingere, sed inani tantùm earum aspectu delectatur.* Et hom. 64. in Matth. *Sicut Idolum lapideum templis, sic auari aurum claustris & vectibus sepiunt, pro templo arcam præparantes; deinde adorant ipsi quod concluserunt, oculosq; & animam malunt quàm thesaurum perire.*

3. Tertio quia in auro cor suum defigunt, ad id omnia totum sua studia, cogitationes, sermocinationes & actiones referunt & conuertunt omnes curas & labores vitamq; ipsam impendunt & quodammodò immolant. Hoc autem est habere aurum pro Deo & vltimo suo fine. Hanc solicitudinem remouit Dominus, cùm ait: *Hæc omnia gentes inquirunt*, tanquam summam fœlicitatem videlicet, quia veram nesciebant.

2. Ratione materię. Secundo ratione rerum, si fit de rebus ad vitam non necessarijs aut statui non conuenientibus, sed superfluis, vt cùm quis vltrà sufficientiam quærit plures opes, vestes, famulos, epulas, &c. Hanc excludit Dominus, cùm ait: *Quis vestrûm potest ad staturam suam adijcere cubitum vnum?* Sic faciebat ille, qui dicebat: *Anima habes multa bona, posita in annos plurimos.* Sed ad quid pro tot annis solicitus fuit accumulare bona, mox alijs diuidenda? Audit enim mox: *Stulte quæ parasti cuius erunt?* Hunc ergò qui imitantur, non tam sibi quàm alijs colligunt thesauros. Similes Hogiæ illi Turcico (vocantur hoc nomine literati) qui, vt scribit Augerius Busbequius Legat.⁹ FERDINANDI I. Regis apud Constantinopolim ep. 4. legationis suæ, cùm à Bassâ quodam inuitatus vnà cum alijs ad conuiuium sederet, & ante se magnam diuersorum ciborum congeriem videret velletq; iam satur aliquid portare domum ad vxorem, cœpit quærere sudarium, quo reponeret, sed quia illud domi reliquerat, arripit dependentem à tergo manicam, non tamen, vt putabat, suam, sed alienam sui assessoris. Hanc infercit quantum potest, & demum panis frusto, ne quid excidat, quodammodò obsignat, & ita salutato hospite discedit, sed vbi manicam pertentans reperit inanem, obstupuit: & quid faceret? vacuus & tristis in domum suam redijt, nec aliud obtinuit, nisi vt postea deprehenso errore, risu exciperetur & vulgi fabula fieret. Prorsus hunc in modum laborant multi mortales maximis conatibus, vt ex hac mundi mensâ superflua sibi recondant & reponant in annos plurimos. Interim tamen non tam suam, quàm alienam implent arcam, & ita demum audiunt: *stulte quæ parasti, cuius erunt?* fiuntq; mundi fabula.

3. Ratione modi. Tertio Ratione modi, si fit nimis anxia & formidans de Dei bonitate & auxilio. Quærendus ergò cibus, sed absque anxietate; sicut auiculæ quærunt vermes, & gallinæ scalpunt pedibus, sed absq; solicitudine. Hanc amouit Dominus, cùm dixit: *ne soliciti sitis*: græce, *anxij*. Noxia est hæc anxietas & cor frustra exedit. Hoc voluit sibi Pythagorâs suo illo symbolo: *Annulum angustum non feras*, hoc est, ne nimis anxius sis pro rebus corpori necessarijs.

4. Ratione temporis. Quarto Ratione temporis, si nimis præoccupet: vt si quis tempore æstatis solicitus esset de vindemiâ. Hanc arguere voluit Ludouicus Galliæ rex in quodam studioso mensæ accumbente & escam sibi occultante, cùm ei dixit: *Nolite soliciti esse in crasti-*

in crastinum. Cui respondit studiosus: *Ideò hoc mihi reseruo, ne solicitus sim in crastinum.* refert Laur. Beyerlinck in apopht. Christian. Contra hanc ait Dominus idipsum: *nolite soliciti esse in crastinum,* id est, in futurum; nam moderata solicitudo in crastinum non reprehenditur.

5. Ratione ordinis. Quinto Ratione ordinis si tantùm impendatur victui & amictui, alijsque necessitatibus corporis, vt anima negligatur & salutis nostræ negotia. Contra hanc ait Dominus: *nonne anima plus est quàm esca?*

6. Ratione præsumptionis. Sexto Ratione præsumptionis, si ea solicitudo proprijs nitatur viribus, fraudi vel industriæ. Hæc enim solicitudo vt plurimùm frustranea est, vti indicat Dominus dicens: *Quis vestrûm cogitans potest ad staturam suam adijcere cubitum vnum?*

D. III. *Quærendum Regnum Dei præ omnibus.* Quærendum verò PRIMO regnum Dei ante omnia. Quod fieri potest multis modis & verò etiam debet. Primo. Si præ omnibus cœlestia bona desideremus, ad quæ & nati sumus. Sola enim cœlestis planta est homo, capite erecto, vt alimenta cœlitùs incorruptibilia quærat, cæterarum in terrâ defixit capita, vt scribit Philo in lib. de eo, *quod deterius potiori insidiari solet.*

2. Secundo. Si ad scopum illum vltimum nobis præfixum collimemus in omnibus nostris actibus, ita vt primò & ante omnia salutem nostram quæramus & intendamus, non autem commoda temporalia. Sic licet Iacob septem annis seruierit pro Liâ, ipsius tamen scopus & intentio non erat seruire pro Liâ, sed pro Rachele; hæc autem futuram beatitudinem, illa præsentem denotat.

3. Tertio. Si quando concurrunt negotia spiritualia cum corporalibus, corporalia potius omittamus quàm spiritualia, nisi graue damnum obstet. Itaque cùm eundum est ad missam, cùm peccata confitenda, cùm dies festi celebrandi, &c. sepone corporis negotia, quæ ab his te auocant. Similiter si fides vera relinquenda, hæretica suscipienda aut retinenda sit, ob amplam hæreditatem vel diues aliquod connubium, vincat vera fides, pereat quod terrenum est.

4. Quarto. Si potissimum studium, si non quoad extensionem, saltem quoad intensionem, impendamus regno Dei consequendo, v.g. vt maiori diligentiâ & solicitudine examinemus conscientiam & præparemus animam nostram, vt bene confiteamur communicemus, &c. quàm solemus adhibere in negotijs sæcularibus. Item si potissima nostra cura sit, vt ne perdamus cœlestia, sed placeamus Deo, & regno eius digni inueniamur.

5. Quintò. Si primum nostrum negotium ordinariè sit, quærere ea primò, quæ ad salutem spectant, vti orare cùm manè surgimus, vel cibum sumere volumus, templum intrare, cùm intramus aliquam ciuitatem, cùm iter longum suscipimus, statum nouum inimus, &c. S. Hugo Episcopus Lincolniensis cũ alijs antistitibus iter faciens, & in quoddam hospitium diuertens audijt propinquam syluam, sibi transeundam, latronibus infestam esse. Ergò socij suadent summo mane syluam peragrare pro maiori securitate, & posteà preces persoluere. At Hugo prius horarum pensum recitare voluit. Præcesserunt igitur illi, & in latrones inciderunt: secutus est Hugo, & nil mali passus est, Sur. tom. 6. 17. Nouemb.

6. Sextò. Si ita in externis sæculi huius negotijs verseris, vt cor illis non immergas, sed ad superna erectum geras, ipsaq; intentione & desiderio ad cœlestia euoles, ad instar illarum auium mare transuolantium, quæ vbi volatu delassantur, in mare se demittunt, ita tamen vt alam vnam super aquas erectam teneant, ne alioquin ambabus madefactis, euolare nequeant. Sic enim dum in huius mundi fluctibus nauigamus, aliquam saltem nostri portionem, mentem scilicet & intentionem ad superna bona erectam teneamus, ne toti illis immersi emergere non possimus, sed ad euolandum semper parati & resoluti simus.

7. Septimò. Si animæ negotium præmittamus corporis negotijs. Docuit hoc nos Christus Luc. 7. cùm ait: *Quis vestrûm habet seruum arantem aut pascentem boues, qui regresso de agro dicat illi. Statim transi, recumbe; & non dicat: para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi, donec manducem & bibam, & posthac tu manducabis & bibes.* Porrò anima est herus, corpus verò seruus. An non decet igitur, vt anima suis epulis prius saturetur, quàm corpus suis?

E. IV. *Quærenda iustitia regni Dei.* Quærenda deinde iustitia eius. Hæc enim est vxor tibi ducenda: regnum cœlorum est dos illius. Sic in lib. Ruth cap. 4. ait Booz ad consanguineum suum: *Eme agrum Elimelech fratris nostri.* Quo annuente, subdit: *Quando emeris agrum, Ruth quoque Moabitidem debes accipere.* Porrò ea iustitia duplex est. Vna interior, quæ est gratia Dei, animam inhabitans & Deo gratum faciens. Acquiritur autem per baptismum, & amissa reparatur per pœnitentiam, augetur verò per sacramenta reliqua, estque necessaria ad regnum Dei consequendum, quia est semen gloriæ. Quare sicuti non metes, nisi seminaueris: ita ad gloriam non peruenies, nisi gratiam possideas.

Altera exterior, quæ consistit in bonis operibus & obseruatione mandatorum. De hac Christus dixit: *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* Iustitia autem Dei vocatur, quia fundatur in Christi meritis & Dei promissione, ita vt his suppositis, ex iustitiâ debeatur ei regnum Dei. Atq; hæc est illa pecunia, quâ emitur regnum Dei; hoc viaticum, quo ad regnum Dei peruenitur. Sine hac frustrà ad forum itur, ad patriam non venitur. Duæ igitur hæ iustitiæ, duæ sunt quasi alæ, quibus ad cœlum volatur: duo sunt latera scalæ, quam vidit Iacob a terrâ ad cœlum pertingentem, quando ei Deus ostendit regnum Dei, Sap. 10.

Quare, Auditores, hæc sit prima nostra cura & maxima sollicitudo, quærere regnum Dei & iustitiam eius. Et verò mihi ipsi persuadeo, quæsituros vos

vos imposterum regnum Dei magis impensè, quàm hactenus sit factum, ex quo abundare cœpistis frugibus, vt iam pro alimento nihil solliciti esse debeatis. Itaque attendamus nos ad salutem nostram æternam, & Deus prouidebit nobis de temporalibus subsidijs. Sic enim se obligauit nobis in hodierno Euangelio; velut si pater diceret filio: Vade tu ad scholam, & cura, vt proficias, ego tibi vestes & alimenta procurabo, aliaq; necessaria. Dominus paciscitur cum seruo de mercede annua duntaxat, de cibo & potu non fit mentio, quia hæc per se intelliguntur seruo præstanda esse: ita si seruiamus Deo, & quæramus primò regnum eius, certò dabit nobis victum & amictum. Nihilominùs, ne diffidamus, voluit hoc in pactum expresè deducere in hoc Euangelio. Ergò, &c.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Quomodo nemo potest duobus Dominis seruire.*
II. *Vnde ostenditur Deum esse supremum nostrum Dominum.*
III. *Quomodo Deus vocatur pater noster.*
IV. *Quæ sollicitudo prohibetur.*
V. *Cur remittit nos Christus ad creaturas irrationales.*
VI. *Quodnam Dei regnum ante omnia quærendum.*

THEMA.

Ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis. Matth. 6.

NOn est, Auditores, par omninò ratio panis corporalis & panis spiritualis, qui est iustitia seu mandatorum obseruatio. De priore enim præcipit Dominus ad initium Euangelij: *Ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis.* De posteriore verò ad finem Euangelij: *Quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius.* Panis ergò corporis quærendus quidem est, sed sine solicitudine: panis verò animæ solicitè est quærendus; quod etiam alibi sepe inculcant nobis sacræ literæ; veluti Deut. 24. *Facies quæcunq; docuerint te Sacerdotes Leuitici generis, iuxta id quod præcepi eis, & imple solicitè.* Et Ios. 23. *Estote soliciti, vt custodiatis cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moysi*, Panem corporalem cum solicitudine comedere, pœna & afflictio est, vti prædixit Ezechiel cap. 12. Hebræis obsidione & fame premendis: *Panem suum cum solicitudine comedent.* Panem verò spiritualem solicitè comedere, magna Dei gratia est. Quoniam igitur Dei iustitia solicitè quærenda est, pari lege verbum Dei solicitè quærendum, solicitè & audiendum est, siquidem in illo continetur voluntas Dei. Hoc ergò nunc agamus.

A.

B. I. Q. PRIMO. Quomodo nemo potest duobus dominis seruire? Resp. Dictum Christi intelligendum de duobus dominis sibi non subordinatis adeoq; à se mutuò non dependentibus. Id ergò verum est primò de dominis dissidentibus seu contraria præcipientibus; cuiusmodi sunt Deus & Mammona vel diabolus. Siquidem Deus præcipit se amari, mammona verò se. Deus præcipit dare eleemosynam, mammona verò prohibet. Deus præcipit festos dies obseruari, mammona verò iubet illis diebus mercari, nundinari, nauigare.

Quomodo nemo potest duobus dominis seruire. 1.

Par ratio est de dæmone. Vnde Lyranus in hæc Matthæi verba ait: *Cor humanum non potest simul capere Deum & diabolum; sed suscepto diabolo per peccatum, exit Deus: suscepto Deo per charitatem, exit diabolus.* Idem in Regibus huius sæculi dissidentibus videre est. Hinc enim Alexander M. rogatus à Dario, vt secum imperium diuideret, respondit: *Sicut mundus non fert duos soles: ita nec terra duos Reges. Quare aut te mihi subde, aut in crastinum aciem para.* Parauit & cæsus regnum Alexandro cessit.

2. Secundò. De dominis non contrararia quidem, diuersa tamen imperantibus, ita tamen vt ex æquo vtriq; seruiatur, & pari affectu vterq; ametur. Quia, vt Maldonatus ait hoc loco, natura ipsa prohibet, vt amor distrahatur in diuersos Dominos; quemadmodum nec mulier duos maritos habere potest, quos æquè simul amet, etiamsi contraria non præcipiant. Hinc Ausonius: *Duo*, inquit, *socios non recipiunt: amor & principatus.* Et Tragœdus: *Nec regna socium ferre, nec tedæ* (coniugia) *sciunt.* In hunc sensum dicitur Isa. 28. *Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumq; operire non potest.* Vult dicere Deus: Vos, ô Iudæi, præter me sponsum vestrum, aliũ admittitis amatorem, Idola seu veriùs diabolum in Idolis habitantem. Non potestis duos habere sponsos, angustum est stratum cordis vestri, alter decidat necesse est. Eodem modo Apostolus probat, non licere fidelibus comedere de Idolothytis, 1. Cor. 10. cum ait: *Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum.* Atque hoc indicat Dominus; siquidem non dixit: Nemo potest duos dominos habere; sed: *Nemo potest duobus dominis seruire*; pari scil. affectu.

C. II. *Vnde ostenditur Deũ esse supremũ nostrum Dominũ.* 1.

Q. SECVNDO. Quà ratione ostenditur, Deum esse supremum nostrum Dominum, cui seruire obligemur? Resp. Non vnâ, sed pluribus. Primò, quia est ens supremum & dignissimum infinito interuallo omnium creaturarũ perfectiones excedens. Quando autem vna natura alias magno interuallo superat, iure naturali eis dominatur. Ita ignis elementis cæteris: sol stellis: homo potentiâ, sapientiâ, opibus cæteros longè præcellens, iure eis imperat. At inter Dei & hominum perfectiones, nobilitatem, sapientiam, potentiam, pulchritudinem, opulentiam, &c. tanta est distantia, vt nulla omninò sit proportio. De iure igitur naturali homo ei seruit.

2. Secundò. Quia homines, vti & aliæ creaturæ, ab ipso creati sunt. Quod autem quisque condit in suo territorio, hoc iure etiam possidet. Hinc Ps. 94. dicitur: *Ipsius est mare*; causamq; subdit; *Et ipse fecit*

 illud.

illud. Rurſum Actor. 17. ait Paulus: *Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt; hic cœli & terræ cùm ſit Dominus.* Accedit D. Bernardus de quadrup. debito: *Creator*, inquit, *tuus eſt, tu creatura: tu ſeruus, ille Dominus: ille figulus, tu figmentum: Totum ergò quod es, illi debes, à quo totum habes.* Quare non ſolùm nos, ſed omnia etiam noſtra ei debemus, quia ab eo accepimus. Ita enim ipſe Aggæi 2. ait: *Meum eſt argentum, & meum eſt aurum.* Ex quo concludit D. Auguſtinus hom. 30. inter 50. non tam de bonis noſtris, quàm de rebus Dei facere nos eleemoſynam. *Deus*, inquit, *verè & propriè ſuum dicit eſſe aurum & argentum, quod & largiſſimâ bonitate condidit, & iuſtiſſimo adminiſtrat imperio, vt ſine ipſius nutu ac dominatu nec mali niſi ad auaritiæ ſupplicium: nec boni niſi ad vſum miſericordiæ, poſſint habere aurum & argentum.*

3. Tertiò. Quia cùm per peccatum perijſſent, ab ipſo redempti ſunt. Hinc Apoſtolus 1. Cor. 6. ait: *Non eſtis veſtri; empti enim eſtis pretio magno.* Temporales ille cruciatus lubens volens ſuſtinuit, ne nos æternos ſuſtineremus; ſumus ergò illi obnoxij velut ſerui emptitij. Vnde Bernardus de dilig. Deo, ait: *Si totum me debeo pro me facto, quid addam iam pro refecto, & pro refecto hoc modo? nec enim tam facilè refectus, quàm factus.* Et paulò pòſt: *In primo opere me mihi dedit, in ſecundo ſe, & vbi ſe dedit, me mihi reddidit; datus ergò & redditus me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro ſe? nam etiamſi me millies rependere poſſem, quid ſum ego ad Deum?*

4. Quartò. Quia præcepit nobis, vt ei ſeruiremus, propoſito etiam immenſo præmio; denique nos in baptiſmo fidem ac ſeruitutem ei promiſimus. Eſt enim baptiſmus pactum hominis cum Deo initum, de inſtituendâ vitâ ſanctiore ac puriore ad Dei cultum. Vnumquodque horum, vel per ſe ſolum ſufficit, vt nos obliget ad ſeruiendum Deo. Si enim hoc mandaſſet ſolum Deus, iam ſeruire ei deberemus; licet nihil mercedis promiſiſſet, (quia eſt abſolutus noſter Dominus) licet etiam in baptiſmo nihil cum eo pacti eſſemus.

Has igitur ob cauſas reſpectu hominum potiſſimùm vult appellari Dominus; vt ex S. ſcripturâ patet, quæ, vt obſeruauit Tertullianus contra Hermogenem, non priùs Domini titulo Deum nuncupauit, quàm condidiſſet hominem. Cœlum creauit, & in eo Angelos, aërem, & in eo volucres, mare, & in eo piſces, terram, & in eâ animantia, quorum omnium licet reuerà eſſet Dominus, non tamen niſi Deus appellari voluit. At vbi ad hominis creationem deuentum eſt, tum ait ſacer textus: *Formauit igitur Dominus Deus hominem*, &c. Gen. 2. quia nimirum voluit illum peculiari ratione ſibi ſubiectum, monens interim eum, vt ne alium ſibi Dominum præter ipſum eligat.

D. III. *Quomodo Deus vocatur Pater noſter.*

Q. TERTIO. Quâ ratione Deus vocatur etiam Pater noſter? Sic enim ſemel atque iterum appellatur à Chriſto in hodierno Euangelio. *Reſp.* Plures etiam ob cauſas. Primò, Pater noſter eſt creatione. Vnde Moyſes Deut. 32. ait: *Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?* q. d. ideò poſſedit te velut pater filium, quia fecit & creauit te. Parentes dant nobis corpus, imò corporis ſementem duntaxat: non animam; Deus dat nobis & infundit animam, formatque & augmentat corpus. Iam *ſi parentes*, inquit S. Ambroſius l. de fugâ ſæculi, *quia nos genuerunt, amamus; quanto magis diligere debemus creatorem, parentem factoremque noſtrum?*

2. Secundò. Pater eſt educatione. Solemus & illos appellare ac colere velut patres noſtros, qui à teneris nos educârunt ac nutrierunt, licet reuerà non genuerint nos. Atquì Deus eſt, qui dat eſcam omni carni, & *ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, pluitque ſuper iuſtos & iniuſtos*; quæ duo beneficia, ſol, inquam, & pluuia, duo potiſſimi coqui ſunt, quorum miniſterio nos nutrit. Nec verò qualicunque, ſed filiali ratione educat, blandè, miſericorditer & liberaliter; *quomodo miſeretur pater filiorum*, Pſ. 102. Portat & cuſtodit per Angelos cuſtodes velut per nutrices: quo modo aquila pullos ſuper alas ſuas, Deut. 32. Curam quoque de noſtrâ ſalute & incolumitate habet; vnde Chriſtus ſe gallinæ comparat, quæ congregat pullós ſuos ſub alas, ne rapiantur à miluo, & præ cæteris auibus magis ſolicita eſt de pullis ſuis, Matth. 23. Denique *etſi oblita fuerit mater infantem ſuum, ego tamen non obliuiſcar tui*, ait Iſa. 49.

3. Tertiò. Pater eſt inſtructione & correctione. Iure etiam Præceptores noſtros vocamus Patres noſtros; quia patres quidem dant viuere, præceptores dant nobis bene viuere: illi gignunt, iſti efformant: illi exſculpunt, iſti varijs ſcientiarum & virtutum coloribus pingunt nos. At hoc ipſum Deus partim medijs Magiſtris noſtris, partim ſeipſo facit. Ipſe donat Prædicatores & Præceptores idoneos, ipſe inſpirat bona deſideria, ipſe mentem intus illuminat, ipſe etiam varijs modis caſtigat, & *flagellat omnem filium, quem recipit*, ad Hebr. 12. *Quem diligit Dominus, corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi*, Prou. 3. Diſplicet ei vitium filij, placet emendatio eiuſdem, inde ſecutura.

4. Quartò. Pater eſt dotatione & plurimorum bonorum cumulatione. Eò videntur propriè pertinere verba Moyſis ſuprà citata: *Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?* Loquitur enim de Hebræorum, & in figurâ de Chriſtianorum exaltatione ſpeciali; quos primò *poſſedit*, (Hebr. *emit*, redimendo ab Ægypti ſeruitute;) deinde *fecit* ſeu formauit in monte Sinai, per legem ſuam; denique *creauit* (Hebr. *firmauit*) ſtabiliuitque in regno. Atque hæc ingratis Iudæis exprobrat per Iſaiam cap. 1. *Filios enutriui*, inquit, *& exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.* Nutriuit non ſolùm in terrâ Geſſen, & mannâ in deſerto, ſed & lege & prophetijs, libris ſacris, monitis, promiſſis. Exaltauit opibus, miraculis, victorijs, regno, templo, alijſque donis præ omnibus nationibus:

At

At longè his præstantiora præstitit Christianis, vti patet; viderint ergò, ne & ipsis dicat: *Filios enutriui*, &c.

5. Quintò. Pater est hæreditatis prouisione, & quidem cœlestis atque æternæ. Etenim *regenerauit nos in spem viuam & in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cœlis*, 1. Pet. 1. *Quòd si* igitur *filij* erimus, *& hæredes*, inquit Apostolus ad Rom. 8. Atque ex his apparet, quanto iure Deum veneremur velut patrem. Certè olim mortales, etiam Iudæi, non fuerunt ausi Deum appellare *Patrem*; *Dominum* appellabant; quia nimirum Deus crebrò illud intonabat: *Ego Dominus*. Et *nusquam inuenitur*, inquit Augustinus lib. 2. de serm. Dom. cap. 8. *præceptum populo Israël, vt diceret: Pater noster, vt oraret Patrem Deū, sed Dominus eis insinuatus est, tanquam seruientibus, id est, secundum carnem viuentibus*. At in lege noua, quia se longè blandiorem ac munificentiorem exhibuit fidelibus, pater ab ijs vocari voluit, vti coleretur, non iam velut Dominus à mancipiis, seruili scilicet timore; sed tanquam pater à filijs, timore filiali seu amore. Vnde Petrus Chrysologus ser. 77. ait: *Qui iudicem mutauit in patrem, amari voluit, non timeri. Vtatur* (ergò) *voce noui testamenti populus nouus*, inquit Augustinus loco cit. c. 9. *ad æternā hæreditatem vocatus*.

E. IV. *Quæ sollicitudo prohibetur.*

Q. QVARTO. Quæ sollicitudo circa temporalia prohibetur hic à Domino? Respondet ad hoc D. Thomas 1. 2. qu. 108. art. 3. *Dominus sollicitudinem necessariam non prohibuit, sed sollicitudinem inordinatam. Est autem quadruplex inordinatio sollicitudinis vitanda circa temporalia.*

1. Primo *quidem vt in eis finem non constituamus, neque Deo seruiamus propter necessaria victus & vestitus; vnde dicit: Nolite thesaurizare vobis*, &c.

2. Secundò. *Vt non sic sollicitemur de temporalibus cum desperatione diuini auxilij; vnde Dominus dicit: Scit pater vester, quòd his omnibus indigetis.*

3. Tertiò. *Ne sit sollicitudo præsumptuosa, vt scilicet homo confidat se necessaria vitæ per suam sollicitudinē posse procurare absque diuino auxilio; quod Dominus remouet per hoc, quòd homo non potest aliquid adijcere ad staturam suam.*

4. Quartò. *Per hoc, quòd homo sollicitudinis tempus præoccupat: quia scilicet, de hoc sollicitus est nūc, quod non pertinet ad curam præsentis temporis, sed ad curā futuri; vnde dicit: Nolite solliciti esse in crastinum.* Hæc D. Thomas loc. cit. Porrò quid sit esse sollicitum in crastinum, explicat quæst. 188. a. 7. ad 2. in hæc verba: *Quod ergò dicitur: Nolite solliciti esse in crastinum, secundum Hier.* (*Gl. ord. ad finem cap. 6. Matth.*) *sic exponitur: Sufficit nobis præsentis temporis cogitatio: futura, quæ incerta sunt, Deo relinquamus. Secundum Chrysost. sic* (*hom. 16. in Matth. op. imperfect.*) *sufficit labor, quem pateris propter necessaria; noli de superfluis laborare. Secundum August. sic: Cùm aliquid boni operamur, non temporalia, quæ significātur per crastinum, sed æterna cogitemus.* Sic ille. Eodem pertinet, quod 2. 2. q. 55. a. 2. scribit: *Si quis tempore æstatis de vindemia iam esset sollicitus, superfluè præoccuparet futuri temporis sollicitudinem. Vnde huiusmodi sollicitudinem tanquam superfluam Dominus prohibet, dicens: Nolite solliciti esse in crastinum.*

5. Quintò. *Alio modo*, inquit idem Doctor alibi (2. 2. q. 55. a. 6.) *potest esse temporalium sollicitudo illicita propter superfluum studium, quod apponitur ad temporalia procurāda, propter quod homo à spiritualibus, quibus principalius inseruire debet, retrahitur. Et ideò dicit, quòd sollicitudo sæculi suffocat verbum.*

6. Sextò. *Ex parte timoris superflui, quando scilicet aliquis timet, ne faciendo quod debet, necessaria sibi deficiant*, &c. Ita D. Thomas. Habemus ergò, tūc prohiberi sollicitudinē: Primò, cùm temporalia quæruntur vt finis. Secundò, cùm superfluum in ijs quærendis studium adhibetur. Tertiò, cùm quis ea sic quærit, quasi non à Deo expectet, sed suis duntaxat viribus acquirere velit. Quartò, cùm intempestiuè circa ea quærenda se occupat, adeoque ante tempus anxius est. Quintò, si superfluis abundare velit, & proptereà sollicitè laboret. Sextò, si per istam sollicitudinē abducatur à diuino obsequio & suo munere. Septimò, si nimio timore angatur, ne sibi necessaria desint.

F. V. *Cur remittit nos Christus ad creaturas irrationales.*

Q. QVINTO. Cur nos remittit Christus ad creaturas sensu & ratione destitutas, lilia & volatilia? *Resp.* primò, vt memores simus lapsus nostri de statu innocentiæ in peccatum. In illo enim statu sapientiā excelluissemus quemadmodum & Adam, neque opus fuisset eam nobis conquirere à creaturis irrationalibus; at in statu peccati ita excœcati sumus, vt à brutis & elementis discere debeamus. *Quia homo, cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*, Ps. 48. Nos ergò iam à brutis edoceri necesse est, quæ à nobis alioquin deberent edoceri.

2. Secundò. Ad confusionem nostram; vt qui in multis vincimur à creaturis irrationalibus in sciētiā & prouidentiā, studio, labore, &c. Ita Ieremias confundit suos Hebræos exemplo illarum auium, quæ norunt & obseruant tempora sua, cùm Hebrǽi non obseruent tempus visitationis suæ. *Miluus in cœlo*, inquit, *cognouit tempus suum: turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini*, Ier. 8. Sapiens Prou. 6. mittit pigrum ad formicam.

3. Tertiò. Ad instructionem nostram. Sunt enim creaturæ omnes quasi prima literarum elementa, à Deo nobis præscripta, vt ex earum qualitatibus, formā, industrijs, actionibus, disceremus quid nobis sit faciendum & quantus sit noster Deus. Atq; hinc olim Ægyptij non habuerunt alias literas, præterquàm creaturarum imagines. (vti adhuc Romæ videre est in aliquot Obeliscis) Per illas enim creaturas, quarum naturas perspectas habuerunt, animi sui sensa expresserunt, seque inuicem docuerunt.

G. VI.

Q. SEXTO. Quodnam illud regnum Dei, ante omnia quærendum? *Resp.* esse triplex, Ecclesiam,

Quodnã Dei regnum ante omnia quærendum.

Iustitiam, Cœlum. Per primum transeundum est ad secundum: per secundum venitur ad tertium. Primum igitur Ecclesia, quæ in Euangelio sæpiùs appellatur regnum cœlorum, vt alibi explicatũ. Porrò id necessariò & ante omnia quærendum est; quia extra veram Christi Ecclesiam non est vera fides: sine fide nequit obtineri gratia & iustitia, adeoque nec beatitudo.

1.

2. De secundo scribit Apostolus ad Rom. 14. *Non est regnum Dei esca & potus; sed iustitia, gaudium & pax in Spiritu sancto.* Vult dicere gratiam, per quam regnat Deus in cordibus nostris, esse inchoatum Dei regnum. Ex illa enim resultant in hominem tria maxima bona, quæ ipsum quodammodò beatum reddunt: Iustitia seu decor omnium virtutum, pax animi cum Deo & seipso, gaudium conscientiæ bonæ.

3. Tertium est regnũ cœlestis beatitudinis; de quo obtinendo certi & securi erimus, si duo illa priora ante omnia quæsierimus & in ijs perseuerauerimus.

DOMINICA XV. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ 7.

IN illo tempore, Ibat IESVS in ciuitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa. Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matri suæ: & hæc vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi. Noli flere. Et accessit, & tetigit loculum. Hi autem qui portabant, steterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum, dicentes: Quia Propheta magnus surrexit in nobis: & quia DEVS visitauit plebem suam.

CONCIONES.

CONCIO I.

TIMOR DOMINI QVAM merito in nobis esse debeat.

I. *Quia supra nos Deus.* 1. Potentissimus. 2. Creator & Dominus noster. 3. Omnia nostra inspiciens.
II. *Quia infra nos infernus & purgatorium.*
III. *Quia retro nos peccata nostra præterita.*
IV. *Quia ante nos pericula futurorum peccatorum.*
V. *Quia intra nos natura corrupta.*
VI. *Quia extra nos hostes plurimi.*

THEMA.

Accepit autem omnes timor. Luc 7.

A. NVm. 14. describitur & taxatur cæcitas ac temeritas populi Hebræi, quòd contra Dei præceptum & Moysis admonitionem, absque arca fœderis, absque Duce suo Moyse ascendere

dere præsumpserint in verticem montis Idumeæ, quò nimirum mox penetrarent in terram Chanaan, quasi id ludus paruulorum & res nullius laboris aut periculi esset. Monebat illos Moyses: *Nolite ascendere, non enim est Dominus vobiscum, ne corruatis coram inimicis vestris. Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, nec erit Dominus vobiscum.* At nihilominus *illi contenebrati* (vt ait textus) ascenderunt in verticem montis. Descenditque Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte, & percutiens eos atque concidens, persecutus est vsque Horma, quod exponitur Anathema. Huiusmodi stultitia & temeritas cernitur manifestè in hæreticis nostris, dum solâ fide suâ freti promittunt sibi cœlum, secluso omni timore. Et licet eos scriptura sacra sexcentis in locis moneat, non posse tam securè penetrari ad terram Chanaan cœlestis beatitudinis, sed cum timore & tremore operari oportere salutem, eò quòd multi hostes iter id obsideant: nihilominus illi *contenebrati* pergunt ascendere ad montem illum, & absque omni metu, quasi saltando pergunt ad horrendum Christi tribunal. Vbi absque dubio terribiliter excipiuntur & pellūtur vsque Horma, seu anathema æternæ damnationis. Sed fortè non desunt etiam Catholici, qui hac cæcitate laborant & de sua salute nimiùm præfidunt, omni timore pulso. Si qui tales sunt, grauissimè aberrant, & vt verbo dicam, clausis quodammodò oculis ad infernum ruunt.

B. Quod vt cæci isti videant, afferemus rationes, quæ nobis ingenerare timorem Dei debent. *Legimus de rege quodam* (ita scribit Maiolus Episcopus Vulturariensis tom.2. canic.coll.vlt.) *qui nunquam ridere visus sit, quique nullis rebus, quantumuis iucundis & facetis ad risum commoueri potuerit. Aulici & consiliarij regis sui ingenium admirati, fratrem regis impellūt, causam tristitiæ vt sciscitetur. Cui rex causam indicaturus, postero die iubet foueam profundissimam stratis in fundo ignitis carbonibus parari, solium vetustate ferè corruptum superimponi, in quo fratrem diademate, sceptro & cultu regio magnificētissimo ornatum, collocat, abacum auro argentoq; cælato, & varij generis vino, epulisq; exquisitissimis instructum poni iubet, adhibētur cantores voce & multiplici instrumento musico modulantes, ministrant mensæ nobiles aulici, nec quicquam regalis magnificentiæ desideratur. Interim capiti fratris rex ensem filo bombycino imminentem è lacunari demittit, armatos milites quatuor subornat, qui strictis ensibus nouum regem adoriantur, pectus hic, alter tergum, reliqui duo vtrumque latus mucrone petant. Quibus hoc modo constitutis fratrem bono esse animo, demere supercilio nubem & ridere rex iubet: at is inter tot periculo totus perterritus, & penè exanimatus, quò se vertat nisi præsentissimo cum vitæ periculo non videt, modò vt surgere & abire sibi liceat, per Deos omnes precatur. Tum rex: talis est vita omnium, qui ad gubernacula sedent; in his periculis vita, & fortunarum omnium singulis momentis versor & ego, in regio quidem sum constitutus throno, at is singulis horis ruinā minitatur. Cùm nullum sit in orbe imperium tam firmum, quod non varijs casibus sit obnoxium, quocunq; me verto imminens periculum ante oculos positū cerno: supra me Deum iustum iudicem, accuratam postulaturum paulò pòst à me totius vitæ & gubernationis meæ rationem video, finemq; singulis momentis, vitæ meæ tenui filo dependentis, imminentem vereri cogor. Infra me si lumina defigo, gehennæ horribile barathrū infernalibus flammis ardere intueor. Si ante me prospicio vitam vario fortunæ ludibrio expositam considero & tragicos casus extimesco. Retro respiciens vitam anteactam multis peccatis & erroribus deploro: si ad vtrumque latus oculos deflecto, imminentium vndique malorum congeriem, & ingruentium calamitatum pericula exhorreo. His malis exercentur quotidie, qui imperia & principatus tenent. Habes igitur frater causas tristitiæ meæ, quas dum singulis momentis mihi ante oculos pono, nullam mihi ridendi & ludendi causam oblatam video.*

A. Simili in statu quilibet nostrum versari videtur, Auditores. Etenim supra nos cernimus Deum cum iustitiæ gladio nobis attendentem singulis momētis: Infra nos inferni foueam, peccatoribus paratā: Retrò nos peccata nostra præterita, remorsu conscientiæ nos vexantia: Ante nos pericula committendorum peccatorum: Intra nos concupiscentiam ad peccandum pronam. Extra nos hostes plurimos.

I. Quia supra nos DEVS. I. Potentissimus.

Supra nos videmus DEVM, de quo ait Iob cap. 31. *Semper quasi tumentes super me fluctus, timui* DEVM. Qui Primo est potentissimus, cui non potest resisti ab vllâ potentiâ, sed cùm sit supra nos, omnes nos pro libitu suo castigare & perdere potest ac conterere: quomodo nos formicas vel vermiculos pedibus conterimus. Vnde Mardochæus sic orabat: *Domine Domine Rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita: & non est qui tuæ possit resistere voluntati,* Esth.13. Quòd si, cùm spiritus aut dæmones videmus, mox ingenti horrore concutimur, quia nimirum scimus eos esse fortissimos, nec posse à nobis vinci aut vulnerari, sed viribus longè nobis superiores esse; quomodo non magis timendus DEVS, ante quem ipsi dæmones *contremiscunt?* vt ait S. Iacobus.

2. Creator & Dominus noster.

Secundò. Ipse est pater & creator, adeoque etiam Dominus noster, qui vasa quæ formauit, conterere & confringere iure suo potest, nec est qui possit ei dicere: *Cur ita facis?* Iob 9. Vnde Dominus ait Matth.10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eū, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Quàm, quæso, timeres illum, qui te in fune pendulum teneret super altum puteum? quàm tu illi bona verba dares? quàm abblandireris? quàm abstineres ab omni conuitio aut offensa eius? Atqui ita nos à DEO dependemus. *Quis (ergò) non timebit te, ô rex gentium?* ait Ieremias c.10.

3. Tertiò. Ipse omnes nostros actus inspicit & nouit,

Omnia nostra inspiciēs

nouit, & notat & inscribit, vt suo tempore iudicet, præmiet vel puniat. Pueri in scholis timent eū, qui potestatem habet notandi eorum errata, garrulitatem aut leuitates in templo vel schola commissas. Nos ergò non timeamus DEVM, qui per seipsum omnia nostra facta refert in suas tabulas? Venite mecum ad Ezechielem; Is c. 9. asserit se vidisse virum vestitum lineis (Christum scilicet iuxta communē expositionem) & atramentarium scriptoris ad renes eius; *quo nimirum omnium peccata describeret*, vt ait ibi Hieronymus, *& sanctorum à peccatoribus numerum segregaret*. Scribit Petrus martyr in summario rerum Indicarum , in Hispaniola Insula folia Coppei arboris papyri vicem præbere , accidisseq; vt quidam Hispanus mitteret aliquando literas in folijs illis conscriptas cum munere ad amicum. Munus verò non integrum cum literis est exhibitum. Rescripsit ergò amicus se munus omne non accepisse, quòd literarum lator partem sibi retinuisset. Lectæ igitur literæ, & damnatus fraudis lator, crimen confessus est. Inde euenit, vt Insulares non auderent colloqui iuxta eas arbores , quòd animatas crederent & secreta pandere. Cogitate nunc Auditores, quàm cauti esse debeamus in omnib. nostris actibus; siquidem prope nos adstat DEVS, qui omnia nostra intuetur & aliquando reuelabit ac iudicabit. Certè in hod. Euangelio & aliàs sæpius (Ion. 1. Dan. 6. Matth. 9. Matth. 27.) timor inuasit homines, ex eo præcisè, quòd miraculum conspicerent , adeoque diuinitatis præsentiam inde colligerent. Quanto magis tremere deberemus , si cogitaremus DEVM nobis adesse vt inspectorem & Iudicem?

C. II. Quia infra nos infernus & purgatorium.

SECVNDO. Infra nos videmus pœnas nobis debitas, infernum vel certè purgatorium. Scimus enim peccatis mortiferis deberi infernum : venialibus verò purgatorium , aut pœnas alias in hoc sæculo; nec facilè reperiri, qui vtrisque careat: Deum præterea iustum esse , qui nullum peccatum impunitum relinquat, iuxta id Iob 9. *Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.* Cum ergò probabilissimum & quasi certum sit, alterum ignem nobis subeundum: quomodo non timemus ? Tradunt historici Didacum Osorium Hispalis in carcerem à rege Catholico coniectum , vna nocte, cùm esset admodum iuuenis incanuisse , præ nimia animi angustia & mortis metu. Petr. Hisp. Syl. p. 2. c. 7. Nos autem in hoc mundi carcere inclusi, & aliquādo educendi ad mortem & supplicium ignis, seu æterni, seu transitorij, lætabimur? ridebimus? Quàm leuia sæpe piacula militum plectuntur mortis supplicio? quàm exigua furta laqueo? Et quid faciet nobiscum Deus? omnia nè condonabit? haud credo. Imò tanto seuerius castigabit, quanto maior est ipse offensus; nos enim offensas hominū ferè plectimus supplicijs, non offensas Dei. Timuerunt certè ignē illum viri sanctitate conspicui , vti S. Hieronymus, qui epist. 22. ad Eustoch. ait: *Ille ego, qui ob gehennæ metum, tali me carcere damnaueram, scorpionum tātum socius & ferarum.* Item sanctus ille Abbas in vitis PP. l. 7. c. 44. dicens: *Ego ob peccata mea inferno adiudicaui meipsum, dicoq;: Esto cum his, quibus dignus es, istis post modicum annumeraberis.* Et Cyrillus Alexandr. orat. de exitu animæ : *Gehennam timeo, quippe interminatam: exhorreo tartarum vt cui nimium insit caloris: paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis: formido pestiferum vermem, quoniam est perennis.* Et S. Hilarion ex hoc carcere educi timens, vicina iam morte dixit: *Egredere anima mea, egredere, quid times? septuaginta propè annis seruiuisti Christo, & mortem times?* teste S. Hieron. Igitur sancti illi timent, qui totâ vitâ sua Deo seruierunt in maxima vitæ austeritate; & nos securi erimus? Quā bene S. Chrysostomus hom. 5. ad pop. comparat nos pueris, qui laruas timent, non ignem, cui dum manus inferunt, amburunt. Sic enim nos metuimus damna temporalia, confusionem , paupertatem, opera pœnitentiæ, & afflictiones corporis, confessionem: peccatum verò & ignem, ad quem ducit, non formidamus, sed cæcorum instar in illum insilimus. Mira & miseranda cæcitas ! Nonnè ipsi dæmones vehementer timuerunt ne in tartarum ablegarentur à Christo? Quid enim est quod Luc. 8. *rogabant illum ne imperaret illis vt in abyssum irent*, sed potius vt permitteret eis in porcos ingredi ? Nonnè dæmones , teste Ven. Beda omnibusque Theologis, etiam qui in aëre & supra terram degunt, suas quoque pœnas secum vndique circumferunt? Et tamen adeò instanter rogant , ne in Orcum deijciantur; quia eorum pœnæ in inferno multis partibus cumulandæ sint. Timeant ergò dæmones & non timeant homines detrudi in abyssum?

D. III. Quia retro nos peccata nostra præterita

TERTIO. Retro nos videmus peccata præterita & vitam malè actam. Si enim in sæculo, præsertim diu, viximus, quomodo non innumera coram Deo debita cōtraximus, vt meritò existimare possimus, nos seruum illum , qui decem millia talenta Domino suo debuit, nos significare? Dices, ea deleta esse per pœnitentiam. Sed vnde inprimis nosti, quòd ea omnia vera & seria contritione ac pœnitentia expiaueris? Quid si multa non sis confessus vel non rectè, defectu examinis, contritionis vel attritionis , propositi emendationis, & satisfactionis : adeoque tibi vanè blandiaris dicendo, *pax, pax, cum non sit pax?* Ier. 8. Quàm multi vix decimam partem peccatorū suorum confitentur? Quàm multi adferunt sarcinā peccatorum, quam vix duo equi ferrent, ad confessarium, absque vllo tamen doloris indicio, vel emēdationis proposito? Interim festinanter expediri à Confessario & absolui volunt. Quibus id Alberti M. dici potest: *Iuisti prius ad infernum sine licentia* (sine absolutione,) *nunc ibis cum licentiâ*, (cum absolutione.)

Deinde qui nosti nihil te habere occulti sceleris? nihil alieni? nihil omissionis? Cur enim ait Dauid, qui diligenter scopebat spiritum suum: *Delicta quis intelligit ? ab occultis meis munda me , & ab alienis parce seruo tuo?* Fieri certè potest, vt multa ob subtilitatem te fugiant , vti cogitationes, intentiones, omissio-

omissiones: vel ex ignorantiâ culpabili peccata esse non existimes, quæ peccata sunt: vel exciderint tibi è memoriâ, culpâ tuâ, ob dilatam confessionē, vel conscientiam non satis discussam. Vnde rursum Dauid Psal. 39. ait: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.* Siquidem non videmus fundū cordis nostri, & nescimus an in eo vitiū aliquod secretū lateat. S. Basilius in constit. monast. c. 1. ait: *Cùm in multis rebus offendamus omnes, maiorem tamen offensarum partem ne intelligimus quidē.*

Adhæc si dimissa demus peccata, nunquid etiam pœna omnis condonata? *Vt enim sanetur vulnus, manet tamen cicatrix.* dicebat Alexāder M. ita post absolutionem remanet satisfactio. Vnde idem Dauid dixit: *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo,* Ps. 37. Hieron. ex Hebr. vertit: *sollicitus ero pro peccato meo:* id est, anxiè cogitabo, quo modo Deo satisfaciam & plenam indulgentiam obtineā. Qui magnum creditorem habet, quē vix soluere potest, timet illi obuiare, eum alloqui: Deum ergò nō timebimus, cui tanta debemus? Verè igitur dixit Ecclesiast. c. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Sanè qui in taberna sedent & potitant, sæpe sæpius aspiciunt parietem, & numerant mensuras vini exhaustas in eo descriptas, videntque an habeant ad soluendum; & si præter opinionem vident excreuisse debitum, consternantur. Cur non timeamus nos, qui tot debita contrahimus, quæ vix aliter deleri possunt, nisi sæuissimo ignis incendio?

Deniq; quæ putamus bene nos fecisse, sæpe suos næuos habent & coram Deo mala sunt. Alia enim sunt iudicia Dei, alia hominum. *Et plerunque in conspectu sordet æterni Iudicis, quod intentione fulget operantis,* ait S. Gregorius. Multa requirūtur ad opus bonum & meritorium; plura ad perseuerandum in bonis operibus. Vnde Dauid Ps. 142. ait: *Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* S. Hier. in Ier. c. 30. ait: *Omnis mūdus indiget misericordia Dei. Nullus securus ad iudicem pergat.* Id quod etiam fecit & dixit Augustinus: Neminem scilicet quantumuis perfectū discedere sine pœnitentia è vita debere. Idem S. Aug. l. 9. conf. c. 13. non audens omninò iustificare sanctā matrem suam, dixit Deo: *Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam.* Et ideò in Ps. 41. ait, quòd *abyssus abyssum inuocet*, abyssus scil. humanæ miseriæ & cæcitatis abyssum diuini luminis & misericordiæ. Ipsemet Apost. 1. Cor. 4. ait: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* Et Iob ca. 7. *Etiamsi habuero quidpiam iustum, non respondebo ei, sed iudicem meum deprecabor.*

E. IV. *Quia ante nos pericula futurorum*

QVARTO. Ante nos videmus pericula futurorū peccatorum & peruersionis nostræ. Quàm facilè enim contingere potest, vt propter aliquod veniale peccatum tantùm, quod sæpiùs repetitur, gratiam suam Deus sensim subtrahat sinatque hominem sibi; ex quo is tandem in grauia peccata ruat? Quàm sæpe vincuntur vanâ gloriâ & superbiâ, qui prius victores erant? Vnde Dauid precatur: *Non veniat mihi pes superbiæ* (vt scilicet in fine superbiam) *& manus peccatoris non moueat me.* Quàm facilè obrepit iustis torpor aliquis & negligentia ob nimiam præfidentiam & securitatem, vt sibi & carni blandientes atque indulgentes paulatim tepescant, deficiant & cadant? Audi Deum Ier. 22. dicentem: *Viuo ego, dicit Dominus, quia si fuerit Iechonias filius Ioachim regis Iuda, annulus in dextera mea, inde euellam eum;* vbi nimirum cœperit curam sui abijcere & me relinquere. Quot eiusmodi annulos, id est, sibi charissimos & amicissimos abiecit de manu sua Deus? Nonné Luciferum? nonne Saulem? nonné Salomonem in ipsa demum senectute eius? nonné præclarissima duo Ecclesiæ lumina, Origenem & Tertullianum, illum Græcum, hunc Latinum, vtrumque in iuuentute cupidissimum martyrij, vtrumque abstinentiæ & continentiæ amatorem, vtrumque scriptorem egregium non tantùm aduersus gentes, sed etiam aduersus hæreticos? Etenim vterque in senectute lapsus est in hæresin. Taceo Anachoretas; vnicum commemorabo, Heronem Eremitam, qui annis 50. vixit in eremo, in summa abstinentia, continentia, silentio & vitæ perfectione: posteà tamen illusus à diabolo semet in altissimum puteum præcipitauit: quasi pro merito virtutum ac laborum non posset vlli discrimini subiacere: & semimortuus inde ereptus à fratribus, ne sic quidem resipiscere voluit, sed in sua obstinatione vitam finiuit. Testatur hoc Cassianus coll. 2. aitque rem tempore suo gestam & plurimis fuisse notam. Bene igitur S. Leo serm. 8. de Epiph. scripsit: *Hæc sanctis causa est tremendi ac metuendi, ne ipsis operibus pietatis elati, deserantur ope gratiæ, & remaneant in infirmitate naturæ.*

peccatorum.

Ne ergò id in te fiat, mox & diligentissimè vtere diuinis auxilijs. Si Deus porrigit tibi manum, protinùs tuam quoque porrige: si in naufragio tabulam subministrat, ilicò apprehende: si ostium pulsat, aperi confestim: Si cum Paulo vocat, responde sine mora: *Domine quid me vis facere?* Si respicit cum Petro, continuò exi foras & amarè fleto.

F. V. *Quia intra nos natura corrupta.*

QVINTO. Intra nos videmus naturam ex lapsu Adami corruptam, velut sellam vetustate absumptā & teredines gignentem. Videmus nostram labilitatem imò peccandi necessitatem, vt non possimus euitare omnia peccata, saltem venialia. Tanta enim est nostra fragilitas & inconstantia, vt leuissimo tentationis flatu deijciamur; vt vnica musca, si nos paulò diutius infestauerit, faciat irasci quandoque ad blasphemiam: vt modica afflictio nobis pariat tædium vitæ: vt vna dies vel nox interposita omnia hominis proposita ac desideria mutet: vt singulis penè horis noua capiamus consilia, noua quæramus oblectamenta.

Adhæc sumus quasi castellum, quod vndique portas habet, per quas occupari potest, quinque videlicet sensus: & intra nosmetipsos habemus milites

præsidiarios, qui cum hostibus colludunt & perpetuò de traditione castelli tractant, concupiscentias nimirum. Quare vti Castellanus eiusmodi in perpetuo est timore: ita & nos esse debemus.

G. VI. *Quia extranos hostes plurimi.*

SEXTO. Extra & circa nos videmus hostes plurimos & validissimos, qui nobis diu noctuque insidiari non desistunt & contra nos coniurarunt, dæmones scilicet & mundus. *Artifex tegularius*, inquit Chrysostomus, *etsi valde peritus sit, cum timore tamen & tremore stat* (in tecto) *metuens, ne ab ædificio decidat: & tu credidisti, multa bona patrasti, in sublime ascendisti: cautè teipsum continebis & cum timore stabis, oculumque vigilantem habebis, ne inde decidas: sunt enim multæ nequitiæ spirituales, quæ te deijcere conantur.* Sic ille. Et certè si talis artifex metuit ob id tantùm, quia facilè pes labitur & vertigine caput inuoluitur, licet nullos habeat hostes, qui deijcere illum cupiant: quanto magis timendũ homini, qui præter labilitatem & imbecillitatem insitam, habet etiam plurimos hostes, qui perdere ipsum laborant? Indignabantur nautæ Ionæ, quòd in medio tempestatis dormiret securè, nihil de tẽpestate sollicitus, Ion. 1. Et quomodo nos possimus dormire in tot periculis & securi esse? Videmus quanta in angustia sint cerui cum agitantur, quomodo in fluuios & stagna se conijciant, omnia perrumpant & transiliant. Scribitur etiam eos lachrymari, cùm inter angustias ineuitabiles se constitutos vident. Neque mirum, intra se enim cor pauidũ & infirmum habent, extra & circa se sclopetarios: ante se retia, retrò canes allatrantes. Atqui omnia hæc & plura terriculamenta circa nos habemus: intra nos naturam fragilem, extra hostium insidias: retrò peccata præterita, ante peccata futura: infrà pœnas nobis debitas, suprà DEVM potentissimum, Dominatorem, Cardiognostam. Non ergò nos timebimus? imò in tot terroribus non fundemus lachrymas? Sed nimirum euenit nobis quod latrunculis Syriæ 4. Reg. 6. qui percussi cæcitate, non agnouerunt se in medio terræ hostilis esse. Proinde clamandum est ad Deum cum Elisæo: *Domine aperi oculos istorum vt videant.*

Sanè Card. Bellarminus cùm audisset aliquãdo, (vt in eius vita cap. 36. scribit Marcellus Ceruinus) magnum quendam virum morti propinquum, ita securum de sua salute discedere, vt omnibus diceret; bono animo essent, se saluum fore; extimuit, diabolicam fraudem videns, nec commisit, quin morituro confestim occurreret, & saluti eius prospiceret, ac nimiam illam securitatem menti eius eximeret, timoremque persuaderet.

Quare nemo nostrum sit, quem non accipiat timor: si velimus ingredi terram promissionis, quia *timenti Deum non occurrent mala*, ait Ecclesiasticus c. 33.

* *
*

CONCIO II.

MORS CVR IN MVNDO relicta.

I. *Peccatum execremur.*
II. *Mundi vanitates aspernemus.*
III. *Ad peccandi libidinem coërcendam.*
IV. *Ad depressionem potentum.*
V. *In solatium miserorum pauperum & Electorum.*
VI. *Ad exercitium Christi militum.*
VII. *Ad maiorem Dei gloriam.*

THEMA.

Accessit & tetigit loculum. Luc. 7.

A. *Iordanis transitus mortis typus.*

CVM hodierni Euangelij historiam expendo, in mentem mihi venit grande illud miraculum, quod operata est Arca fœderis cùm in aduentu suo Iordanis aquas, quæ in mare mortuum influunt, diuisit: & superiores quidem stare fecit, donec populus Hebræus Iordanem pertransiret, quibus transgressis Iordan ad pristinum suum cursum redijt, vti legimus Iosue cap. 3. & 4. Quid enim aquæ Iordanis in mare mortuum defluentes aliud significant, quàm moriendi necessitatem mortalibus omnibus incumbentem? Ita enim Mulier illa Thecuites dicebat ad Dauidem: *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* 2. Regum 14. Porrò aquæ istæ rapiebant inter alios impetu suo adolescentem hodierni Euangelij, qui iam efferebatur. Verùm interuenit verissima Arca fœderis Christus, qui fecit vt starent aquæ (*accessit* enim *& tetigit loculum; hi autem qui portabant steterunt*) eduxitque de morte iuuenem. Quo sane significat, se mortis triumphatorem, fideles sectatores suos per mortis vadum ad promissam fœlicitatem esse traducturum. Verum quærat aliquis, cur mortem non omnino sustulerit. Quemadmodum enim aquæ Iordanis ad fluxum suum redierunt: ita moriendi necessitas suam adhuc vim obtinet, & ille ipse iuuenis à Christo resuscitatus, posteà à Iordane rursum ad mare mortuum abreptus est. Nónne melius fuisset, si Iordanem omninò siccasset, & mortem sustulisset? Breuiter respondeo: si melius fuisset, Christus vtique fecisset. Cum ergò hoc non fecerit, melius vtique fuit relinqui in mundo mortem. Sed quam ob causam? inquis. Audiamus.

B. I. *Vt peccatum execremur.*

PRIMO. Respondet S. Augustinus in l. de peccatorum meritis & remissione: vt homines peccatum horreant & execrentur, per quod mors intrauit in orbem terrarum, Rom. 5. Quia enim peccatum in sua fœditate & horrore cernere non possumus, idcircò nobis reliquit Deus partum eius mõstrosum, quem cernere possemus, estque ipsa mors, peccati

filia primogenita, (Iob. 18.) hoc est, primaria & princeps inter cæteras eius filias. Cùm videmus pendulos in patibulo, quorum carnes iam defluxêre, horrore omnes perfundimur. Et vnde quæso illa tam tristis imago, tam prodigiosus fætus, nisi à matre, peccato, quæ hunc partum genuit & florentem formâ hominem tam turpiter vestiuit? Cùm cadauer hominis paulò diutius hospitatur in ædibus, intolerabile fit hominibus: omnes occlusis naribus transeunt & cadauer eiectum volunt. Quid si conspiceremus illud, postquam aliquot mensibus in sepulchro iacuit? Et vnde horror ac fætor ille, nisi à peccato? Quando in aliqua ciuitate dirè grassatur pestis, *quantæ ibi miseriæ?* quàm fugit vnus alterum? quàm repentè extinguuntur homines? quàm ab omnibus deseruntur ægri, & quàm miserè eijciuntur mortui in communem aliquam foueam? Quæ huius calamitatis causa? Adam Pater noster vnicum pomum rapuit, rapiendoque vnicum peccatum admisit: & ecce nos omnes morimur, & tam miserè morimur. O verè *fera pessima* (peccatum) *deuorauit* genus humanum. Fœdissimum prorsus peccatum fuit Sodomorum; Cæterum vt fœditatem eius homines & agnoscerent & mente retinerent, vide quid egerit Deus. Sulphure & igne de cœlo misso subuertit non modò ciuitates illas, sed & omnem circà regionem, vniuersos habitatores vrbium & cuncta virentia terræ: (Gen. 19.) voluitque Deus extare perpetuum monumentum huius subuersionis; nam confluxit ibi lacus salsus & bituminosus, qui nec pisces fert, nec viuum aliquid, indeque dicitur mare mortuum: & pisces eò delati ex Iordane, mox emoriũtur, vt scribit Tertul. in Carm. de Sodoma, alijque plurimi. Addit Philo in l. de Abraham mare hoc siue lacum, continuum fumum & sulphur, quasi reliquias incendij exhalare. Et Borcardus in descriptione terræ S. *Mare mortuũ*, inquit, *semper est fumans & tenebrosum, sicut ego oculis meis vidi, vt videatur esse os inferni; adeo tetrum vaporem fumat vt vicina ad mediam diætam, scilicet ad 5. vel 6. leucas, sterilia reddat, ita vt ne germen quidem producant.* Et vnde hæc tã tetra terræ illius facies? vnde mare illud mortuum & mortiferum & quamobrem durat in hodiernum? Respondet Sapiens Sap. 10. *In testimonium nequitiæ*, inquit, *fumigabunda constat deserta terra, &c.* q.d. voluit Deus extare monumẽtum peccati Sodomorum, vt inde homines intelligant nequitiam peccati, ex quo velut è fonte profluxit mare mortis, quæ omnib. vitam adimit, quotquot nascuntur in mundum: quæ omnia subuertit, & cuncta virentia depascit; omniàque fœtore & horrore implet. Et vnde hoc nisi à peccato? Decuit igitur vt mors in testimonium nequitiæ hominum suo loco constaret.

A. Iordanis transitus mortis typus.

C. II. *Vt mundi vanitates aspernemur.*

SECVNDO. Vt mundi vanitates & carnis illecebras aspernemur, quando videmus floridam & iuuenculam carnem tandem immutari in rugosam anum & tristem mortis imaginem. Quid ergò est quod colunt carnis amatores, nisi fœtidum cadauer? Colebant Babylonij Draconem magnum pro numine, deque eo dicebat eorum Rex Danieli: *Ecce nunc non potes dicere, quia iste non sit Deus viuens, adora ergò eum.* Sed Daniel coxit massam è pice, adipe & pilis, & iniecit ori Draconis, qui præclusis faucibus mox diruptus est. Tunc ait illis Daniel: *Ecce quem colebatis!* Græcè, *Ecce numina vestra!* Dan. 14. En tibi effigiem carnis. Colitur hæc à Babylonijs, id est, mundi sectatoribus & propemodum adoratur. Vident hi cultam Venerem, & pro Dea habent; Dei enim veri lege & amore spreto rapiuntur in eius amorem velut equi emissarij, adhinnientes equæ. Sed modicum cibi noxij Venerem hanc occidit & fugatâ animâ dirumpit: tum iacet humi fœtidum cadauer & à vermibus diripitur. *Ecce numina vestra! Ecce quem colebatis!* Saccus stercorum, sterquilinium niue contectum, cadauer putridum tabe dissoluendum, ex cuius spinæ medulla serpens enascetur. Quare S. Gregorius 18. moral. huic inordinato carnis amori remedium dat: *Caro cùm concupiscitur*, inquit, *pensetur, quid sit exanimis, intelligetur quid ametur.* Narrat Suidas de Hypatia puella Alexandrina, quæ cum bonis consilijs adolescentem adamantem pellere nõ posset, pannos ei obtulit fluore menstruo fœdatos, addens: *Hoc est, adolescens, quod amas; Nihil autem pulchrum.* Eadem ratione correctus fuit Abbas Elias libidine inflammatus, in prato spirit. c. 19. Cùm in extasi se vidit hiatu terræ absorptum ad locum cadaueribus plenum horridumque, data libertate vt ijs frueretur. Fœlix ergò mors, quæ cæcos amatores tam salubriter illuminat.

D. III. *Ad peccandi libidinem coërcendam.*

TERTIO. Ad malorum correctionem & effrænatam peccandi libidinem coërcendam; quemadmodum & patibulum nõ exciditur postquam in eo fur vnus & alter iugulatus est, sed relinquitur in aliorum furum terrorem & correctionem. Carolus V. Imp. cùm transisset aliquando Neapolim, & vidisset per vrbem passim equos pictos in ædibus & ianuis Ciuium, absque fræno subsultantes, quæsiuit quid sibi vellet equorum illorum pictura. Cumque responderetur esse vrbis insignia: *Bene est*, inquit, *faciam ergò vt frænum habeant hi equi.* Itaque super vrbem extruxit castellum munitissimum, vocauitque id *La briglia*, hoc est, frænum; quo nimirum subiectam ciuitatem in obedientia continere & frænare ciues posset. Refertur in descript. præcip. orbis ciuitatum Housnaglij. Quis non videt in hoc mundo passim effrænatos homines, qui velut equi soluti insolentissimè se gerunt & nihil non mali perpetrant? præuidit sanè Deus tales in mundo futuros & his longè plures, si fræno caruissent. Quid igitur egit? mortis castellum inexpugnabile rebelli mundo opposuit, imò & præposuit: vt in illum mors sua vibraret tela ad eundem continendũ in timore Dei. Hoc est, quod Dauid dixit & petijt à Deo Psal. 54. *Veniat mors super illos & descendant in infernũ viuẽtes*: hoc est, mortẽ sibi imminẽtẽ semper præ oculis habeant horreantq; & quasi iam degustent.

guſtent. Sed quamobrem ô Propheta? ſubdit immediatè cauſam: *Quoniam nequitiæ in habitaculis eorũ, in medio eorum.* q.d. quia pleni ſunt nequitia. Quando itaque inualeſcit homo ſceleribus, vel familia vel tota aliqua ciuitas, tum venit ſuper illos mors & immittit eis telum morbi lethalis vel peſtilentiæ ſæuientis. Non ſufficiebat fames, bellum, aliæque plagæ, ſaltem ad diuites coërcendos: mors neceſſaria fuit; quæ vbi appropiat: tum incipiunt homines deſcendere in infernum viuentes, mortem meditari & frænum ſibimet inijcere, vitamque emendare. Vultîn huius deſcenſus exemplum, etiam in gẽtili homine? Plutarchus l. de ſerâ Num. vind. narrat Theſpeſium ſceleratæ & deploratæ vitæ hominem fuiſſe, de quo conſultum oraculum, num quæ ſpes foret eum emendandi? reſpondit: *Melior erit, poſtquam fuerit mortuus.* Paulò pòſt Theſpeſius graui caſu colliſus per triduum exanimis iacuit, tertio die ad ſe redijt. Interrogatus qui habuiſſet, dixit, in hoc caſu animam ſuam eductam è corpore prorſus aliã eſſe factam: alia enim omnia vidiſſe & ſenſiſſe, perinde ac ſi quis è naui in mare corruat, alia ſentit & ſapit; vidiſſe ſe pœnas inferorum: quendam etiam è cognatis vitâ functis ad ſe acceſſiſſe & ſalutaſſe: *Salue Theſpeſi.* Cui ille: *Non Theſpeſius vocor, ſed Aridæus.* Mox anima: *Aridæus fuiſti, ſed deinceps Theſpeſius,* id eſt, *diuinus.* Ita factum, qui anteà ſceleratus erat, bonus & iuſtus effectus eſt. An non tibi videtur in hoc impletum eſſe, quod dicitur Iob 21. *Ipſe ad ſepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit?* Et quàm multi tales, qui niſi ad portas mortis ducerentur, nunquam euigilarent? ſi enim hodie plerique cùm tam multos videant mori & efferri, nihilominùs iocantur & rident: quid ſi nunquam morituri eſſent?

E. IV. *Ad depreſſionẽ potentũ.*

QVARTO. Ad depreſſionem diuitum & potentum, qui altiùs de ſe ſentiunt, & alios contemnunt. His enim niſi immineret mors, quid, quæſo, non machinarentur? eorum inſolentiam quis mortaliũ ferre poſſet? Exemplo ſit Alexander Mag. qui oppreſſis Aſiæ Regibus omnium terror factus, cum nec mori nec vinci poſſe videretur, eò inſolentiæ deuenit, vt pro Deo haberi vellet. Subornarat enim Iouis Hammonis Sacerdotes, vt rogati, cuius filius eſſet Alexander? (erat autem ex adulterio natus) reſponderent: *Iouis Hammonis.* Ita Iuſtinus lib. 11. Et hic antequã perueniſſet ad annum 33. ætatis, Aſiam penè totam vaſtauit. Quid, quæſo, malorũ non deſignaſſet, immortalis ſi fuiſſet? Verùm in medio eius imperio, robore & ætate, cùm eſſet annorum ſcil. 32. & 8. menſium, morte ſublatus eſt, cuius extinctionem patheticè deſcripſit Daniel illis verbis: *Fractum eſt cornu magnum,* Dan. 8. vbi de Alexãdro M. fortiſſimo Græcorum Imp. loquens, violentam eius mortem vaticinatur. Mors enim inſtar Crocutæ omnia dentibus frangit, protinusque deuorata conficit in ventre, teſte Plin. l. 8. c. 21. Quid Nabuchodonoſor? quanta eius ſuperbia fuit, qui Deũ cœli contempſit? Nónne ipſe, Dan. 2. caput aureum ſtatuæ illius, quam in ſomnio vidit, vocatur à Daniele; cæteræ verò Monarchiæ argentum, æs & ferrũ? At verò vnicus lapis, ſine manibus abſciſſus de mõte, viſus illi eſt totam ſtatuam conterere, ita vt aurum, argentum, æs, ferrum & teſta *pariter* contrita ſint. *Pariter,* hoc eſt, aurum æquè ac teſta, ferrum æquè ac argentum. Lapis ille mortem refert, quæ abſciſſa ſine manibus, hoc eſt, improuiſo & ignotis plerumque ex cauſis homines obruens, ita conterit diuites ſicut pauperes, Reges ſicut colonos. Et ſanè cùm ſe Nabuchodonoſor extolleret contra Deum dicendo: *Nónne hæc eſt Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui,* &c. ſtatim in ipſum eiuſmodi lapis cecidit, quando, vt inquit Daniel c. 4. vox de cœlo ruit: *Tibi dicitur Nabuchodonoſor Rex: regnum tuum tranſibit à te.* Quare ne potentes nimium inſoleſcerent, & opprimerent debiliores, poſuit Deus in mundo mortem velut lapidem capitibus eorum imminentem, vt ſcirent ſe quoque eſſe homines & cum alijs morituros. Salutarem hunc timorem illis imprecatur Dauid Pſ. 9. cũ ait: *Conſtitue Domine Legislatorẽ* (Hieronymus & Chaldæus vertit, *terrorẽ*) *ſuper eos, vt ſciant gentes, quoniã homines ſunt.* Quis iſte Legislator? quis hic terror niſi mors, quæ etiam ſummos & potentiſſimos docet eſſe homines, videlicet ab humo dictos & in humum reuerſuros?

F. V. *Inſolatiũ miſerorũ.*

QVINTO. In ſolatium miſerorum, pauperum & electorum. Tanta eſt enim Dei bonitas, vt ſupplicium peccati verterit in remedium omnium malorum, quæ incurrimus per peccatum. Mors autẽ afflictis deſideratur vti merces & quies poſt laborem. Vnde Iob dies afflictionis ſuæ & aliorum vocat dies mercenarij, qui præſtolatur finem operis & mercedem veſpere dandam, c. 7. & 14. Deſideratur veluti pax poſt bellum, & lectus poſt iter longum. Id quod Iſaias c. 57. dixit: *A facie malitiæ collectus eſt iuſtus* (ne videlicet deinceps poſſet peruerti, vel etiam à reprobis aduerſa pati) *Veniat pax, requieſcat in cubili ſuo, qui ambulauit in directione ſuâ.* Ita nos bene precamur mortuis: *Requieſcant in pace.*

Pauperũ.

In ſolatium pauperum cedit, non tantùm quando moriuntur ipſi, ſed etiam quando moriuntur opulenti. Videbis enim multos diuites, qui totâ vitâ ſuâ nihil egenis tribuant, ſuâ ſaltem opulentiâ dignum: at cùm ipſorum ædes mors pulſare incipit, tum iubent fieri eleemoſynas, nullo accipientium habito reſpectu. Hinc non malè fabulæ Plutum ſiue Ditem, diuitiarum Deum in aduentu claudum, in receſſu alatum eſſe fingunt; quia diuitię lentè velut claudis pedibus adueniunt in vitâ, in morte verò auolant alis aquilinis. Et quemadmodum Deus dedit gratiam populo Hebræorum coram Ægyptijs, vt commodarent ei vaſa aurea & argentea, atque ita ſpoliarentur ab eo, Exod. 22. ita etiam dat gratiam pauperibus coram diuitibus morituris, vt ſpolia ab ipſo tollant.

Electorũ.

In ſolatium Electorum; hi enim nihil magis deſiderant, quàm mortem, quæ ipſis non tam mors, quàm oſtium eſt vitæ. De iſtis ait Iob cap. 3. *Qui*

expectant

expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum: gaudentq; vehementer, cùm inuenerint sepulchrum. Consuetum erat illis temporibus thesauros in sepulchra condere, vnde qui thesauros fodiebant, gaudio gestiebant, cùm effodientes terram in sepulchrum incidebant. Similiter ergò iusti, qui thesaurum suum in cœlo quærunt, mortem auidè præstolantur, & cùm inuenerint suum sepulchrum, gaudio perfunduntur, quia thesaurum suum inueniunt.

G. VI. *Ad exercitium Christi militum.*

SEXTO. Ad exercitium, meritum & gloriam Christi militum, qui cum morte luctando maximas coronas erant reportaturi, quod fecerunt inprimis Martyres: deinde quotquot amore Christi, Ecclesiæ, iustitiæ & proximorum, periculum vitæ adeunt; denique quotquot morti se obsidenti prompto offerunt animo, & venienti obuiam eunt. Vt ergò Lacedæmonij hostem aliquem sibi superesse voluerunt ideoque certam vrbem, quæ sæpe multum negotij ipsis facessebat, delere noluerunt: quòd dicerent, *Cotem iuuentutis non esse destruendam* (Maiol. tom. 3. Canic. coll. 3.) ita etiam Christus voluit militibus suis superesse mortem, vt in eius aggressu viros se ostenderent, adeoque sibi ipsis propriâ virtute immortalitatem compararent. Potuisset Hebræos Deus ita in Palæsthinam ducere, vt mare rubrum non transirent. Cur igitur, dicet aliquis, per mare illos duxit? vel cur mare rubrum non penitùs siccauit? Propterea haud dubiè, vt in hoc transitu Iudæi cordatos se ostenderent (quod primus omnium fecit Moyses, proximus Aminadab Dux tribus Iuda) dum inter duos liquidos parietes soli Deo nixi incederent, & vt simul ipsorum hostes in eo mergerentur. Simili ratione potuisset quidem Deus declinare nos à morte & aliâ ratione ad cœlum euocare. Voluit tamen potiùs per amaram mortem eiusque horrenda pericula & tormenta transiremus, vt in illo transitu totos nos in ipsum proijceremus, nec non hostes nostros capitales (peccata scilicet, quæ à tergo nos sequuntur) ad vnum omnes mergeremus, à quibus alioquin, si mors nulla esset, vix vnquam nos expediremus, quemadmodum & Ægyptij non cessassent persequi Hebræos, nisi vi maris abrepti essent. Ausim affirmare maiorem partem è plebe Christianâ, quæ saluatur, sub mortem ingruentem primùm perfectè ad Deum conuerti. Ibi ad Deum fugimus, ibi Sacerdoti conscientias explanamus, ibi ad sacramenta recurrimus, ibi omnia nostra Deo & Confessario committimus, ibi denique, vt speramus, proijcit Deus peccata nostra id profundum maris, quo modo & Ægyptij ferebantur in profundum. Et quantum hoc mortis bonum! quàm lætabimur in illo sæculo, cùm videbimus illos Ægyptios ad littus huius mundi iacere ad vnum submersos! quale carmen Deo canemus!

H. VII.

SEPTIMO. Ad maiorem Dei gloriam, vt haberet Deus, quos à morte resuscitaret; quod maius quiddam est, quã arcere mortem; Sicuti maius fuit resuscitare Lazarum iam quatriduo sepultum & fœtentem, quàm seruare, ne moreretur: & Ionam è ventre Cæti illæsum expui, quàm ab eius faucibus præseruari. Absorbet quidem mors fideles, sed quasi viuos retinet ob spem resurrectionis, in quã eos iterum euomet. Longè magis illustrata est Dei potentia, quando diuiso mari traducti sunt Hebræi, quàm si eo declinato, aliam tenuissent viam. Ita etiam magis elucescit Christi gloria, cùm per mortis iter incolumes nos educit ad patriam cœlestem, quàm si alio modo id faceret. Ipse velut Moyses crucis suæ baculo mare diuisit, & primus omnium transijt; quis hunc Ducem non sequatur? Tunc gratias illi agemus: tunc *omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi?*

Ad maiorem Dei gloriam.

CONCIO III.

QVÆ POTISSIMVM VITIA iuuenibus vitam abrumpant.

I. *Ebrietas.*
II. *Libido.*
III. *Iracundia.*
IV. *Contumacia.*
V. *Praua societas.*
VI. *Otium.*

THEMA.

Hi autem, qui portabant, steterunt. Luc. 7.

A.

TRiste spectaculum, Auditores, cernimus in hodierno Euangelio: Iuuenem, filium vnicum matris suæ efferri de Naim ciuitate ad tumulum, de loco pulchro (Naim enim *pulchrum* significat) ad sepulchrum, seu locum minimè pulchrum, (sepulchrum enim quasi sine pulchro, dictum) Certè hoc spectaculum ad commiserationem mouit ipsum Saluatorem nostrum, vt docet Euangelista. Quale verò spectaculum foret, si videremus huiusmodi iuuenem ad sepulchrum efferri viuentem? Atqui sunt quamplurimi huiusmodi adolescentes, qui dum viuunt, efferuntur properè ad sepulchrum, dum ijs indulgent vitijs, quæ vitam eis abrumpunt, ita vt quodammodò sepeliantur ante mortem. Huiusmodi portitores sunt inprimis Ebrietas, Libido, Rixa, Impietas in parentes, praua societas, &c. Quibus proinde obuiandum & imperandum esse, vt sistant, visum mihi est, si tamen fieri potest. Sanè ad occursum Christi & contactum loculi, steterunt gestatores in hodierno Euangelio. Ergò & nos tangamus saltem voce & admonitione talium adolescentum animos, imperemus vespilionibus, qui viuos adolescentes efferunt.

B. I. *Ebrietas.*

Horum Primvs est crapula seu ebrietas, quæ sanè inter iuuenes ingentem edit stragem. Nam vt ait S. Chrysostomus homil. 1. ad pop. *Non ita terra natura vexata aquarum superabundantiâ continuè dissoluitur, vt corporis vis mollescit, diffluit & exilis redditur vini potu continuo ingurgitata.* Sane cernimus, in agrorum sulcis, qui aquis diu oppleti sunt, nihil frugum crescere: sed mergi & suffocari segetem. Rursum cùm inundantes aquæ terram supergressæ in domos irruunt, non modò supellectilem omnem vastant, verùm etiam domum ipsam sæpenumerò subruunt, cùm scilicet maiore impetu eam inuadunt, vel diutius occupant. Pari modo in homine corrumpũtur nimio potu vires totius corporis, tandemq; omninò conuelluntur & concidunt. Suprà nominatus Chrysost. hom. 9. in Gen. corpus nostrum comparat naui, ebrietatem fluctibus. Quis autem nescit mergi nauim cùm fluctibus opprimitur? Et quemadmodum continuò exhauritur nauis, ne aquarum copiâ prægrauata subsidat: ita potatorum corpora perpetuis pharmacis exhaurienda sunt. Iactantur præterea vertigine, velut naues à fluctibus agitatæ, quia potui innatat eorum phantasia. Atq; hinc, vt opinor, orta fuit iuuenum illorum Agrigentinorum in Siciliâ mania seu dementatio, qui, vt scribunt Athenæus l. 2. ex Timæo, & Rhodiginus lib. 17. c. 2. ex nimiâ ingurgitatione adeò insanierunt, vt cùm in domo simul essent, terribili se tempestate iactari omnes crederent, ideoq; supellectilem omnem forâs eijcerent, velut nauim exoneraturi; ex quo facto domus illa *Triremis* dici cœpit. Verè enim animæ illorum in vino natabant, & corpora velut naues in tempestate fluctuabant. Quid sustulit Baltasarem, Simonem Machabæum, Holofernem, nisi ebrietas? quid Zenonẽ Imp. Græcum viuum sepulchro intulit, & ibidẽ mori coëgit nisi ebrietas? quid Attilam, quid Alexandrum M. in ætatis flore nisi temulentia? Proposuit is aliquando certamen & præmium bibulis, ex quibus Promachus, qui præmium tulerat, triduo tantùm superstes fuit. E cæteris vnus & quadraginta nimiâ ingurgitatione exanimati sunt, adeoq; in hoc vini naufragio perierunt 42. iuuenes. Maiol. tom. 2. coll. 7. Quare si qui adolescentes potui iam assueti & hepate tam inflammato sunt, vt semper potum appetant; cogitent hi se certò certiùs iam efferri ad sepulchrum, nec ab eo se longè abesse.

Viderint hîc parentes, qui tenera liberorum corpuscula potui assuefaciũt, vel assuescere sinunt. Quid enim aliud agunt, quàm vt eos viuos ad sepulchrum efferant?

C. II. *Libido.*

Secvndvs. Incontinentia seu libido; quia hæc non tantùm corpus exhaurit, & varijs morbis obnoxium facit, verùm etiam externis vitæ periculis & corriualium insidijs alijsq; cædibus exponit. Ebrietas, vt vidimus, velut aqua nimia, aut incontinentia velut ignis depascit adolescentes. Eò respexisse videtur Dauid Psal. 77. cùm ait: *Iuuenes eorum comedit ignis.* Non enim statim deuorat suos alumnos ignis luxuriæ; sed paulatim comedit: vno morsu depascit eis colorem: altero robur: altero sanitatem: pòst inficit morbo Gallico vel bubone, tum paralysi, &c. Ac licet ignis hic foris non appareat, intus tamen hominem depascit; velut videre est in carbonum aceruo, cùm vruntur. Communis Medicorum sententia est (apud Hippol. Guarinonium l. 5. c. 62.) nihil ita immaturam & præproperam mortem accelerare, ac Venerem. Pantheram scribit Plut. lib. 8. c. 27. tam esse excrementorum auidam, vt si in vase suspendantur altius, quàm vt ea possit attingere, tamdiu saltibus petat, donec decidens expiret. Quid verò obscœna libido, nisi fœdum excremẽtum? Hoc ergò dum obscœni insano amore appetunt, seipsos viribus exhauriunt, & immaturâ nece perimunt: vel quandoq; perimuntur ab alijs per insidias externas, quemadmodum Amnon, qui primò Pantheræ instar sororis amores ambijt, ita vt propterea ægrotaret, 2. Reg. 13. Verum paulò post à fratre Absalone propterea interemptus est. Quid perdidit Ninum Regem nisi obscœnus amor? Habebat is concubinam Semiramidem (vt Sabellicus narrat apud Maiol. to. 3. coll. 2,) quam insanè adeò deperibat, vt seruus eius fieret. Nihil erat, quod petere ab ipso pellex non auderet. Itaque cùm aliquando teneri se alicuius rei magno desiderio diceret: vnius diei scilicet imperium vt sibi concedatur: risit Rex, & mox edixit, statuto die vt omnes reginæ obedirent; qui secus faceret, morte plecteretur. Ibi mulier regio cultu induta & in solio regio conspicua, stipata satellitibus, omniumq; concursu, imperij huius breuissimi exitum spectare volentium. Illa primò res leuiculas tentandorum animorum gratiâ imperat, mox maiora. Tandem, vt adducatur Rex: adducitur; vt vinciatur: vincitur; vt occidatur: occiditur; atq; hoc pacto regnum ipsa sibi obtinuit stabiliuitque, & ex diurno diuturnum fecit. Atque isti sunt montes Gelboë (qui exponuntur *decursus* seu *aceruus pluuiarum*; vnde montes lubrici fuisse videntur à copiâ pluuiarum) quibus imprecatur Dauid: *Montes Gelboë, nec ros nec pluuia super vos; quia ibi abiectus est clypeus fortium* (Saulis & Ionathæ) 2. Reg. 1. Lubrici isti montes quid nisi carnis voluptates designant, in quibus tot cecidere fortes, & abiecerunt robur animi sui?

Quare si parentes optant filijs suis vitam sanam & longæuam, ipsi sint eorum medici, & seruent eos diligenter à turpitudine.

D. III. *Iracundia.*

Tertivs. Iracundia. Hæc enim non tantùm intùs exedit hominem, sed etiam in præsentissima vitæ conijcit discrimina. Ira enim contentionem, contentio rixam, rixa necem denique parit. Vnde Apostolus ad Gal. 5. ait: *Quòd si inuicem mordetis & comeditis: videte, ne ab inuicem consumamini.* Incipitur communiter à morsibus vexationum, posteà venitur ad comestionem & dilaniationem, id est, criminationem, (vti legit S. Ambrosius) tandem ad consumptionem, duellum & internecionem. Audiamus

diamus

diamus huius rei mirum & rarum exemplum. De duobus fratribus ex familia Liminæâ Patauinâ antiquissima memorat Bernardin⁹ Scardeonus l. 3. in descriptione vrbis Patauij: qui cùm serò aliquando sub dio in atrio domûs stellas spectarent & confabularentur: alter ait per iocum, precari se tot sibi boues, quot stellas micare videret. Tum alter item per iocum: Vtinam cœlum esset pratum, idque meum: vbi tu, inquit, tuos pasceres boues? Ille, in prato tuo. Rursus alter: quid si nollem? subiecit alter, etiam te inuito. Tu me inuito? Etiam, iterat, te inuito. Sic altercando risus in iram, ira in rixam conuersa, dum neuter alteri cedere vult, exertis vtrinque pugionibus mutuâ se cæde confodiunt. Exanimes hinc ille, alter illinc reperti, delati in domum extincti sunt. Videtis iracundiæ lucrum. Quis vnquam ludat eum lusum, in quo scit se lucrari nunquam posse, sed semper perdere debere? Nemo nisi stultus. Atquî in duellis aut ferieris tu, & perdés: aut feries, & iterum perdes, quietem conscientiæ, nummos qui confiscentur apud Magistratum, famam, fortè & vitam, atque vt metuendum, vnà cum temporali æternam.

E. IV. *Contumacia.*

QVARTVS. Contumacia seu inobedientia, Nam vti filio obedienti promittitur vitæ longæuitas: (Exod. 20.) Ita vicissim eam non merentur inobedientes & filij refractarij. Quid enim ab eo speres boni, qui correctionem non admittit? Si vinum in summitate dolij, effluit turbidum, quid fiet in fundo? Si viride lignum inflecti se non patitur, quid fiet in arido? Certè in eos quadrat, quod Prouer. 27. dicitur: *Si contuderis stultum in pilâ quasi ptisanas feriente desuper pilo; non auferetur ab eo stultitia eius.* Superest igitur, vt è medio tollatur. Sic enim Deut. 21. dicitur: *Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coërcitus obedire contempserit, apprehendent eum, & ducent eum ad seniores ciuitatis illius & ad portam iudicij, dicentq; ad eos: filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, &c. lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri.* Quòd si hoc iam non fit à populo, fit tamen sæpe à Deo modis alijs: v. g. vt in bello occumbant, peste tollantur, &c. Ita punita inobedientia Absalonis 2. Reg. 18. præceperat seriò suis Dauid; *Seruate mihi puerum Absalon*; & tamen is necem effugere non potuit: sed in quercu pendulus hæsit, ab eâ interceptus & suspensus inter cœlum & terram; vt indicaretur filium inobedientem & contumacem nec terrâ nec cœlo dignum esse; tandemq; cumulus lapidum super eum congestus est; vt legi illi Deut. 21. satisfieret.

Quin etiam tales legimus corripi quandoque à dæmone. Cuius rei exemplum refert Alexander ab Alexandr. l. 2. Gen. dier. c. 19. *Cùm apud Gabios quidam infima sortis & obscuris natalibus adolescens, furiosus, corruptorum morum & facinorosa vita, parentem obiurgâsset, conuitijsq; proscidisset, ijs agitatus furijs dæmonem inuocat, cui se deuouerat, Romamq; meditatur, vt grauius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculentâ, sordidâ barbâ & capillo, vesteq; obsoletâ & squalidâ obuiam habuit: qui comitatus, tristitiæ & anxietatis causam ex iuuene percũctatur. Hic, sibi quid altercationis fuisse cum patre, & scelus aliquod in animo constituisse respondit. Cui dæmon sibi eandem obuenisse sortem ait, pergendumq; vt suas simul vlciscantur iniurias. Cumq; nocte appetente ad vrbem peruenissent, in proximo diuerterunt hospitio, vnaq; incubuerunt. Iuuenis verò somno oppressi iugulo manus inijcit pestilens ille comes, quod iam infregisset, nisi ille expergefactus Deo supplicasset. Vnde furiam illam teterrimam tanta vi, stridore & impetu cubiculum dicitur exeundo collisisse, vt tigna & tectum diruerit, tegulasq; penitus perfregerit. Hoc spectaculo perterritum & ferè mortuum adolescentem vitiositatis & anteactæ vitæ pœnituit: qui alio afflatus spiritu, perosus scelera, boni exempli vitam procul à populari tumultu egit.*

F. V. *Praua societas.*

QVINTVS. Praua societas; quæ quàm noxia sit, discere à sturno aue possumus, (vt refert Neander, apud Maiol. in postcanicularib. coll. 1.) Cicur enim factus didicerat eloqui verba illa, Hüt dich vor böser Gesellschafft / caue tibi à prauâ societate; quæ multoties iterabat in dies. Accidit eum è cauea auolare & ad sui similes sturnos deuenire. Cum quibus dum volitaret, vnà cum illis in substructam aucupis aream deuolat. Reti igitur conclusi miseri, dum ab aucupe alter post alterum necatur, sturnus ille quondam domesticus rem aduertere & suum repetere cantum incipit: Hüt dich vor böser Gesellschafft. Caue tibi à prauis socijs. Quo audito vitam auceps ei donauit. Itaque sturnus iste bene quidem monuit vitandam societatem malam, & quamdiu id fecit, saluus fuit. At vbi contra monitum suum se tali societati iunxit, pene vitam perdidit, Simile huic est, quod habetur 3. Reg. vlt. vbi Achab impius rex Israël persuasit Iosaphato regi Iuda pio alioquî, vti secum ad bellum procederet contra Syros. Persuasus miser Iosaphat cingitur mox ab hostibus putantibus ipsum esse Achab; iamiam necandus. Exclamauit igitur Iosaphat, in periculo constitutus, & se Iosaphatum, non Achabum esse prodidit, vel, vt alij volunt, Dei opem implorauit. Quo agnito destiterunt ab eo Syri, quia in mandatis habebant, vt neminem percuterent nisi solum Achab. Et sic ipse euasit. Paulò pòst vt eodem cap. habetur, cum Ochozias filius Achabi & ipse societatem cum Iosaphat inire vellet, vt simul mitterent naues in Ophir, noluit iam Iosaphat: quia piscator ictus sapuit. Capite hoc iuuenes. Quam multi sanâ & integrâ pelle somnum domi capere possent quieti, qui cum socijs vagantes noctu in plateis & digladiantes vulnerantur ac sæpe tam periculosè, vt cum hodierno iuuene in tergo ad Ecclesiam ire debeant?

Ingenui adolescentes fugiant prauos socios, quod facere legimus Elephantem, qui conspecto capro

statim

ſtatim fugit, Pierio teſte l. 2. Quamprimùm ergò fœtorem praui alicuius ſocij ſubolfacis, ſi ſapis & ſentis, fuge. Pij etiam parentes auocent ſuos liberos ab huiuſmodi ſocietatibus; quemadmodum vitis ſurculos ſuos abſtrahit à raphanis, braſſicis & ſimilibus amaritiem continentibus plantis.

G. VI. *Otium.*

SEXTVS. Otium, quod ipſummet, teſte Seneca epiſt. 83. eſt viui hominis ſepulchrum. Sanè ex Lucæ cap. 13. ſcimus ficum infructuoſam, quæ triennio nullum tulerat fructum iuſſam fuiſſe ſuccidi, quòd terram fruſtrà occuparet. Quæ res indicat ægrè tolerari in mundo & Eccleſia Chriſti præſertim eos, qui otiosè degunt. Nec mirum; quia & apes expellunt atque occidunt fucos, qui aluearia tantùm implent nec mel conficiunt. S. Franciſcus quoque ignauum quendam fratrem expulit è ſuo cœtu, vocans eum fratrem muſcam, quòd comederet ſolùm fratrum eleemoſynas, non laboraret; apud D. Bonauent. cap. 5. in eius vitâ. Idem fecit otioſis Draco rex Bithyniæ, qui otioſos capite plexit, auct. Alexandro ab Alexand. lib. 3. cap. 13. Maſſilienſes, qui eos è finibus ſuis exigebant. Valerius Maximus leg. 2. Iure igitur DEVS exterminat etiam ignauos, nec viuere diu ſinit. Huius farinæ fuit Carolus quidam rex Francorum, qui otio contabuit & properè fato functus vacuam filio regiam reliquit. Riccius Neapol. leg. 1. Reg. Franciæ. Et Domitianus Imp. qui certum ſibi horarium ſumere ſolitus erat, quo muſcas captaret & præacuto ſtylo configeret, ideoq; ob inertiam & alia eius vitia conſpiratione factâ obtruncatus eſt anno ætatis 45. nomenque eius vndique eraſum, & arcus deiecti. Macrob. Satur. cap. 12. Viderint ergò parentes, quàm in liberos ſuos crudeles ſint, ſi eos domi ſuæ ignauiâ & otio deſtruant. Viua enim ſepulchra alunt & immaturâ morte liberos extinguunt.

Hi ſunt, Auditores, ſex quaſi veſpillones, qui viuos adoleſcentes efferunt ac ſepeliunt. Sapite igitur ô iuuenes vtriuſque ſexûs, & veſpillones iſtos fugite.

CONCIO IV.

CAVSÆ CVR TAM MVLTI ante maturam ætatem moriantur.

I. *Ob peccata parentum.*
II. *Ob parentum bonum.*
III. *Ob peccata filiorum.*
IV. *Ob ipſorum iuuenum bonum.*
V. *Ob bonum aliorum.*

THEMA.

Ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ. Luc. 7.

A.

OSTENDERAT aliquando DEVS prophetæ Amos vncinum in viſione dicens: *Quid tu vides Amos?* Et ille: *vncinum pomorum.* Et Dominus ad illum: *Venit finis ſuper populum meum Iſraël: non adyciam vltrà vt pertranſeam eum: & ſtridebunt cardines templi in die illâ, dicit Dominus: multi morientur,* &c. Quo loco ad literam prædicit Iſraëli captiuitatem, in quam detracturus eum erat. Myſticè verò minatur mortem multis iuuenibus immaturam, vt exponit tibi Fr. Ribera; ſiquidem vncino pomorum decutiuntur poma etiam immatura, & quæ in cacumine arboris pendent, recondita item & latentia. Matura ſponte decidunt, vel leui vento deijciuntur, & quæ in imis ramis ſunt, manu decerpuntur: per quæ denotantur ſenes. Quòd ſi nos ſimiliter in hodiernum Euangelium introſpicere velimus; quid tu ibi vides iuuenis? Ego ſanè vncinum pomorum video; quia *ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris ſuæ,* quem vncinus mortis nequaquam adhuc muturum, ſed longè à ſenio diſtantem præproperè excuſſit. Et ne fortè mihi dicas, quòd vna hirundo non faciat ver; introſpice Euangelium totum; quot annorum erant illi, quos CHRISTVS excitauit: nónne omnes iuuenes? Tres illi memorantur. Duodennis filia Iairi Luc. 8. hodiernus adoleſcens: & Lazarus qui (vt ait Epiphanius hæreſ. 66. Manich.) annorum erat triginta. Quod ſi necdum tibi ſufficit, introſpice hunc mundum: nónne pauciores viuunt ſenes quàm iuuenes? & vnde hoc, niſi quia iuuenes plerique ante ſenium moriuntur? Interroga ſenem aliquem, an non multò plures recenſeat coætaneos, qui vitâ iam defuncti ſunt, quàm qui cum ipſo ſuperſint. Videbis arbori pomo ſimile eſſe genus humanum, quia flores multos habet, ſed paucos valde fructus ad maturitatem perducit. Vel enim flores decidunt vt pueri & infantes: vel fructus immaturi vento deijciuntur, vti adoleſcentes: vel à vermibus exeduntur, vt iuuenes: vel vncino ante tempus decutiuntur, vt viri plerique: pauci valde ſunt, qui ad ſenij maturitatem, ex quâ vltrò decidant, perueniunt. Cuius rei non vna cauſa eſt, quemadmodum audiemus.

Plerique ante ſenium moriuntur.

B. I. *Ob peccata parentum.*

PRIMA. Ob peccata parentum moriuntur ſæpè filij in flore iuuentutis: quemadmodum ob adulterium Dauidis mortuus eſt ei infans inde prognatus, 2. Reg. 12. & paulò pòſt alij duo eius filij Amnon & Abſalon miſerè periêre. Sic Aran mortuus eſt primus ante patrem ſuum Thare, naturali morte, ob patris idololatriam, vt teſtatur Epiphanius, Geneſ. 11. Sic ob hæreſin & pertinaciam Valentis Imperat. infirmatus eſt illius filius, qui accerſito Baſilio incipiebat conualeſcere: vocatis verò poſteà à Valente hæreticis ad viſendum puerum, mortuus eſt. Sic poſteri Ieroboam omnes deleti, & filij 70. Achab ſimul omnes decollati ob peccata parentum. Fitque hoc iuſto Dei decreto, qui cùm decalogum promulgaret Deuteron. 5. ait: *Ego ſum Deus æmulator reddens iniquitatem patrum ſuper filios in tertiam & quartam generationem.* Quod quidem ſtatuiſſe Deum, vult Tertullianus l. 2. contra Marcion. cap. 15. ob populi duritiem, vt ſic legi

diuinæ

diuinæ obedirent amore, si non sui, saltem liberorum suorum. Tametsi verò hoc non semper DEVS facit, iure tamen potest, quoad pœnam temporalem: sic liberum est Magistratui punire reum capitis, siue in corpore proprio, siue in bonis eius, exilio, infamia, cum omni domo suâ. Et ferè acerbius ferunt parentes mortem vel pœnam liberorum, quàm propriam. Cùm igitur alijs supplicijs non emendantur, isto feriuntur. Sic enim postquàm DEVS Ægytios puniuit morte primogenitorum tanquam grauissimâ & vltimâ plagâ, posteà dimiserunt Israelem Exod. 11. & 12. A multis parentibus nequit obtinere DEVS vllis monitionibus & plagis vt dent DEO quæ DEI sunt, dies festos, ieiunia, decimas, vel vt certa peccata dimittant; Ad extremum igitur ferit eorum liberos morte immaturâ, vt aliquando peccare desinant.

Speciatim ob eorum imprecationes.

Speciatim verò ob parentum imprecationes. Solent enim illæ sæpenumerò Deo ratificante, effectum habere, (iuxta id Eccl. 3. *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta;*) sicut etiam cum sibi ipsi quis malum imprecatur. Volenti enim non fit iniuria: & liberi pars aliqua parentum sunt, vnde iure merito DEVS tales imprecationes ratas habet: iuxta id Psal. 108. *Dilexit maledictionem & veniet ei: noluit benedictionem & elongabitur ab eo.* Patet in Iudæis; qui sibi & filijs suis imprecati: *Sanguis eius super nos & super filios nostros,* Marci 27. ideò etiamnum manent in exilio excœcati & obstinati. Eiusdem rei multa alia sunt exempla. Erant in Burgundiæ pago Vergiaco, Episcopatûs Eduensis, anno 1250. adolescentes duo, quorum vnum mater cum in tabernâ deprehendisset, excandescens ei imprecatur: *faxit Deus vt multis confossus vulneribus domum deporteris.* Alteri cùm is parentem dexterâ percussisset, imprecatur pater: *faxit Deus vt hæc tibi manus præcidatur, tuq; intra tertium abhinc diem ex vicino patibulo suspendaris.* Quorum vtrumq; contigit. Cùm enim hi duo compotarent, exortâ inter eos pugnâ, prior trucidatus est & multis confossus vulneribus domum deportatus. Posterior dum insequentibus se lictoribus opponit, præcisâ dexterâ quâ gladium tenebat, captus & ex eodem patibulo, quòd pater nominarat, suspensus est. Quantum putas parentes istos de imprecationibus suis doluisse? Mater certè à lachrymis non cessabat, & à confessario grauissimam sibi pœnitentiam iniungi petijt. Refert Costerus in Conc. huius Dom. Similiter Cæsarius l. 5. cap. 12. scribit hominem quendam iratum dixisse filio suo: *Vade ad Diabolum;* moxque filium à diabolo raptum nusquam comparuisse. Et hæc quidem in pœnam temeritatis, & cautelam aliorum permisit DEVS. Quæ notent illi parentes, quibus nihil communius, quàm filios execrari & ad diabolum ablegare, vti & pesti deuouere. Neque ob id se prorsus purgant, quòd dicant obrepere sibi iram cæcam & repentinam. Nam neque excusantur apud Iudicem, qui se dicunt iræ impetu aut linguæ præcipitantiâ fecisse calumniam aut homicidium. Et vix potest esse adeò cæca ira, quæ non aduertat malum esse, proprijs visceribus tanta imprecari mala.

C. II. *Ob parentum bonum.*

SECVNDO. Ob parentum bonum. Cùm enim parentes nimis perditè amant liberos, DEVS quandoq; orbat illos, vt amorem suum DEO impendant, quem liberis impendebant. Multis parentibus impedimenta salutis sunt liberi, quorum causâ sæpè nimium diuitijs inhiant, sacramentorum & templi frequentationem negligunt, alios opprimunt, vel oderunt: ipsos liberos suos destruunt, &c. Quos proinde spoliat subinde liberis DEVS, quemadmodum Dauidem Amnone, quem ob amorem nimium, de commisso incestu noluit contristare per correptionem, 2. Reg. 13. idcircò Amnon paulò pòst ab Absalone fratre peremptus est. Facit illis hac in re DEVS, quod Augustus Pollioni: apud quem cum aliquando cœnans animaduertisset seruum Pollionis, quòd crystallinum fortè fregisset vitrum, ab hero ad murenas damnatum abripi; liberari seruum iussit, & omnia Pollionis vasa crystallina virgulâ confregit, vt sic ansam ei raperet, imposterum adeò sæuiendi & rem fragilem tam perditè amandi. Fulgos. l. 5. Similiter cum aduertit DEVS parentes ob nimium liberorum amorem, illicita perpetrare; vsuras conquirere, proximos opprimere, liberos nimiâ indulgentiâ destruere, &c. frangit hæc eorum vasa: vt occasionem adimat talia perpetrandi. In tali igitur casu, beneficij loco reponere deberent parentes, si liberis orbentur, vel non suscipiant liberos; siquidem eis liberi forent lapis offensionis. Quòd si id aliquibus nondum accidit: nunquid non fieri adhuc potest? Et si id non fiat, tunc dimittit vel dat eis liberos ad eorum interitum, quo modo dixit Os. 13. DEVS: *Dabo eis regem in furore meo.*

D. III. *Ob peccata filiorum.*

TERTIO. Ob peccata propria sæpè è medio tolluntur iuuenes: vti Her & Onan filij Iudæ, quos ob peccatum mollitiei percussit Dominus Gen. 11. vbi de priore dicitur: *fuit Her nequam in conspectu Domini & ab eo occisus est.* De posteriori verò; *idcircò percussit eum Dominus, quòd rem detestabilem faceret.* Item propter impietatem, Nadab & Abiu filij Aaron. Rursus propter inobedientiam, Ophni & & Phinees filij Heli. Quandoque ob incorrigibilitatem & obstinatam peccandi libidinem: sicut cùm lusores in aliquâ domo multam in noctem ludunt & acquiescere nolunt monenti patrifamilias, tandem ipse lumen eis extinguit. Similes sunt aliqui iuuenes tauro illi Cornumobili in Æthiopiâ, qui teste Plinio l. 8. cap. 21. feras omnes venatur, & cùm tergora habeat dura instar silicis, omne vulnus respuit, nec aliter quàm foueis capitur. Sic enim iuuenes aliqui omne genus voluptatum consectantur, nullum est pratum quod non pertranseat luxuria eorum; interim nullis mouentur monitionibus, minis aut flagellis: itaque foueis tantùm sepulchri capi debent, & de medio scelerum cursu abripi.

Quòd si sterilis ficus, maledictione Domini arefacta est, Matth. 21. quanto magis hoc timere debebit iuuenis sceleribus assuetus atq; addictus? Certè vt hodiernus iuuenis, sic ipsi efferuntur ad sepulchrum; quorum portitores sunt, consuetudo peccandi, defensio peccati, certa malitia cùm in odium corrigentis peccatur, seductio aliorum. Hæ quatuor causæ sunt, cur sæpe iuuenes à Deo occidantur.

2. Accidit quòd multoties ipsi sibi exitium parant & morti viscum, quo capiantur, præbent, dum inordinatâ suâ viuendi ratione vitam sibi abrumpunt, vt speciali concione huius Dom. diximus; intemperantiâ maximè. Quemadmodum enim Absalon nutrijt sibi capillos, quibus posteà irretitus & pendulus è quercu perijt; sic & isti faciunt. Alunt alij scorta, alij ventrem, alij bilem, &c. & propter hæc ipsa frequenter pereunt.

3. Denique cùm isti ob malam suam institutionem videntur pestes fore reipublicæ, sæpe antequam adolescant, à Deo extinguuntur. Cuius rei exemplum refert Suidas. *Zeno*, inquit, *Romanorum Imperator, filium suum, admodum adolescentem, imperij successorem relinquere cupiens, & dignitatibus ornabat, & corpus exercere iubebat, ad statura incrementum. At Imperatorij proceres potestatem nacti fisci affatim exhauriendi, curabant, vt adolescens Sybaritico luxu corrumperetur, & lenocinio suo, ad insanos eum amores æqualium incitabant. Itaq; vitæ ratione ad superbiam & voluptatem comparata, ab omni honestate remotus, & iamtum arrogantiam ob expectationem Imperij è vultu elucentem præ se ferens, sublimis incedere, & erigere ceruices cœpit, ac vt paucis dicam, erga omnes, non alium se præbere, quàm aduersus seruos. Verùm inspector omnium rerum, & natiuâ & edoctâ eius improbitate perspectâ, ita illum mulctauit, vt alui profluuio, multos dies, sine sensu, lectum inquinans, immaturâ ætate, rebus humanis eximeretur.*

E. IV. *Ob ipsorum iuuenum bonum.* 1.

QVARTO. Ob bonum iuuenum ipsorum. Et Primo ne si diutiùs viuant, peruertantur: iuxta id Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet sensum eius.* Cum enim mundus totus in maligno sit positus in infinitis laqueis plenus, semperque in deterius vergat, ideò Deus ætatem hominum diminuit, & multos è vitâ rapit priusquàm deprauentur: nonsecus ac vineæ cultor, qui aduertens vuas aliquas pendere vltra murum in viam publicam, eas tempestiuè decerpit antequam maturescant, & inde saltem condimentum aliquod facit, ne alioquin à prætereuntibus decerpantur, & ipsi prorsùs eripiantur. Tales etiam sunt qui post baptismum in innocentiâ moriuntur, qui etsi non parem in cœlo obtinebunt gloriam cum sanctis alijs, vt qui velut vuæ maturæ perstiterunt in tribulationibus huius mundi & vicerunt, magnum tamen accipiunt beneficium, quòd à gehennâ erepti, saltem aliquem in cœlo obtinent locum. Huiusmodi vuæ erant infantes ab Herode necati, quorum multi, si adoleuissent, fortè vel gentiles futuri, vel cum Iudæis, *Crucifige Crucifige* clamaturi erant.

2. Secundò ne deteriores fiant aut concepta consilia mala in opus deducant & grauius inde damnentur. Sic Ps. 57. dicitur: *priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum, sicut viuentes, sic in irâ absorbet eos.* S. Hieronymus legit: *priusquàm spinæ vestræ crescant in rhamnum.* Multi iuuenes initio statim crudelitatem præseferunt, vel nimias astutias & fraudulentias, qui se adolescant, plurimum damni reip. allaturi dignoscuntur: quocircà tales spinas antequam in rhamnum crescant, sæpè exterminat Deus per mortem siue naturalem, siue violentam & supplicia, &c. Exempla sunt plurima. Iulianus Apostata meditatus Christianorum persecutionē, post reditum suum è Persiâ instituendam, illic diuinâ vltione extinctus est. Valens Imp. Arianus Constantinopolim perdere volens, dum contra Gothos pugnat, victus & viuus in tugurio combustus est: quam cladem cùm ei Isaac Monachus ad prælium eunti prædixisset: *Ego*, dicebat, *cùm rediero, occidam te*; sed non redijt. Baron. anno 378. Anastasius Eutychianus Imp. dum Iustini, Iustiniani & aliorum nobilium Catholicorum mortem machinatur, fulmine occiditur.

Non tamen idcircò blandiantur sibi iuuenes flagitiosi, si diutiùs viuant nec pœnam hanc experti sint. Quid si enim crastina ferat dies, quod non tulit hodierna? Et licet senium attingant: quid si hoc ad maiorem eorum condemnationem fiat? An non legerunt id Ps. 80. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis?* Ibunt ergò illi vias proprias, non diuinas: sed ad præcipitium & interitum suum.

F. V. *Ob bonū aliorum.* 1.

QVINTO. Ob aliorum etiam bonum, & Primo sociorum seu complicum eiusdem peccati; qui vt à proposito absterreantur, sæpe vnus illorum è medio abripitur: Sicut cùm ex auibus colludentibus, & quasi extra aleam constitutæ essent, concinentibus, accipiter vnam rapit: reliquæ conticescunt, seq; repentè subter frondes abdunt & subducunt. Dicunt illi interdum, quod ædificatores turris Babel: *Venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlū & celebremus nomen nostrum*, &c. Gen. 11. Sed huic *venite*, respondit aliud diuinum: *Venite igitur, descendamus & confundamus ibi linguam eorum; quia cœperunt hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.* Sic enim Deus aliquando per vnius aut plurium immaturam mortem aliorum cogitationes confundit vt à prauâ conspiratione desistant. Cuiusmodi exempla plurima sunt & passim contingunt. Notum illud, quod anno 1596. Ingolstadij contigit, *cùm adolescens nobilis B. V. Sodalis, in quorundam sodalium genio deditorum familiaritatem se immersit. Hi ad cæteram lasciuientis ætatis licentiam etiam illud addiderunt, vt ardentibus tædis aut sarmentis accensis tanquam Orestem Furiæ modò hunc, modò illum ex suo numero ex improuisò adorirentur,*

flammis

flammis circumsisterent, corpus amburerent ni properè cœnam expediret. Cumq; multos furiosa illa alea in orbem percurrisset, die qui purificatæ Virginis festum insequitur, hunc miserum nihil minus cogitantem ebriosa illa turba tædatorum derepente opprimit, homini flammas admouet, cœnam exigit. Paratur: expediuntur pocula, ponatur in mulctam noctem. Postquã poculis indultum est satis, onusti vino ad suos quisque lares reuertuntur. Hic in suum se recipit cubiculum & vt quieti se daret, vestes detrahit ad linteum indusium, inde vino somnoq; victus vt erat seminudus in mensam quæ posita erat in cubiculo dormitabundus se inclinat, innixus cubito. Interim misero alto somno oppresso ardens candela casu admota indusium inflammat, idq; peruadit totum non sentienti. Conceptâ flammâ expergiscitur tandem semiustulatus. Exclamat amens, horrendis vocibus familiam conciet. Cumq; se flammis exuere non posset, humi prouoluit, si fortè pressu corporis flammas opprimeret: nihil proficitur. Flamma iam valida magis sæuiebat, accurrunt familiares, miserum adolescentem, quas frustrà malè vitârat ante cœnam, post cœnam flammis vident absumi, percussi pauore, periculo tamen audaciam faciente, licet seram, aliquam tamen opem ferunt, pertinacesq; flammas quâ possunt ratione restinguunt, consumptâ sindone, cute corporis iam penitus ambustâ. Et est quidem ille præsenti periculo ereptus, sed incendij vis tam altè visceribus insederat, vt nullis remedijs coërceri potuerit, quo minus assatæ cutis tabes intùs serpens acerbissimo ipsius cum cruciatu etiam vitalia depasceret. Itaq; octauo die eâdem penè horâ, quâ in eandem calamitatem inciderat, consumptus est. Qui tamen agnito reatu suo & iusta punitione, magnis editis pietatis signis, spe bona obijt. Ita ex Sebast. Beretario Soc. IESV refert P. Io. Nyess. in Alphab. Diaboli. Eo facto cessârunt Vstulatores illi.

2. Deinde ad aliorum etiam quorumcunque iuuenum cautelam & exemplum, vt in quâcunq; ætate mortis recondentur, ad eamq; se quotidie præparare studeant. Nemo ferè iuuenum percellitur, cum senem morientem vident: at si adolescens aliquis potens vel diues virgo obierit, omnes turbantur ac stupent sibiq; timere incipiunt. In primâriâ Germaniæ ciuitate duo sunt sibi proxima sepulchra: senis vnum, iuuenis alterum. Vtrumque commune illud Adami & posterorum eius epitaphium habet: *Et mortuus est.* Verum senis tumultus assertiuè: *Et mortuus est.* Iuuenis verò interrogatiuè: *Et mortuus est?* Voluit hoc discrimine indicare prudens scriptor, mirum non esse si senex ille, vitæ satur mortuus est. At verò iuuenis iste, opibus, formâ, viribus præstans, nondum annos viginti natus, mortis tam securus, qui velut Parcas decepturus vixit, itáne mortuus est? Hoc mirandum, hoc dolendum. Et hoc tametsi quotidianum est, à plurimis tamen non creditur. Refert Ier. Drex. in Prodromo. Parùm de morte cogitant iuuenes, quia non putant se tam citò è mundo eijciendos, qui non ita pridem eum ingressi sunt; & solùm aspiciunt ad annos quos homo attingere possit. Inde mortis curam abijciunt & fræna adolescentiæ laxant. Proptereà frequenter eos vitâ spoliat Deus, ne securitatem sibi polliceantur, ac de iuuentute blandiantur. Quæ res cùm vsu quotidiano doceatur, mirum est quòd adhuc iuuenibus demonstrari debeat, vt eam sibi persuadeant. Quando Sacerdotes Bel cum vxoribus & liberis suis clàm ingressi templum, relinquebant in pauimento vestigia sua: dicebat Daniel regi: *Ecce pauimentum, aduerte cuius vestigia sunt hæc.* Et dixit Rex: *video vestigia virorum & mulierum & infantium,* Dan. 14. Quando igitur ô iuuenis credere non vis, tam citò mori iuuenes ac senes, vade mecum ad templum & cœmeterium, & vide pauimentum: cuius vestigia sunt hæc? quorum hæc & illa mausolæa? nonné tot vides sepulchra infantum, puerorum, iuuenum, ac senum, vel etiam multò plura? Cogita ergò, ô adolescens, tibi loqui mortem, quod Ezechiæ nuntiauit Rex Assyriorum: *Quæ est ista fiducia, qua niteris? an confidis in baculo arundineo atque confracto?* 4. Reg. 18. Cogita vncinum pomorum quem ostendit Prophetæ Deus & vide ne in terram & sepulchrum detraharis, cùm minimè existimas.

CONCIO V.

ARS BENE MORIENDI.

I. *Memorare nouissima tua.*
II. *Conde testamentum si opus.*
III. *Muni te sacramentis.* 1. Pœnitentiâ, 2. S. Eucharistia, 3. Extrema vnctione.
IV. *Prouide tibi arma etiam offensiua.*
V. *Adorna lectum tuum virtutum floribus.*

THEMA.

Resedit, qui erat mortuus & cœpit loqui. Luc. 7.

A. ACcidit quandoque, vt tabernam aliquis intret & ibidem bene epuletur ac bibat: demùm bene curatâ cute clanculum sed subducat non salutato hospite, nec confectis aut solutis rationibus. Tum si hospes abeuntem offendat, in domum suam retrahit, nec dimittit inde, donec is compositis rationibus soluat id quod debet. Videor mihi subodorari iuuenem hunc à Christo sciscitatum, non meliori notâ ex hac mundi tabernâ discessisse. Quis enim nescit filios vnicos & maximè, qui amisso patre, solam matrem habent superstitẽ, (quemadmodum hic habuerat) indulgentius communiter educari, voluptatibus vacare & sine fræno viuere: nihil verò minus, quàm de reddendâ ratione & morte cogitare: atque inde fieri vt plerumque imperati vel moriantur vel saltem morti appropinquent? Videns igitur ac sciens hoc Christus, adolescentem sine præparatione debitâ ex hoc mundo

diſcedentem retraxit in hunc mundum, retinere eum volens, donec mori diſceret & meliori notâ, ſolutis priùs debitis, è vitâ emigraret. Itaque *reſedit qui erat mortuus*; reſedit, inquam ad menſam hoſpitis vt meliùs perpenderet, quomodo impoſterum moreretur. Magna ſanè gratia. Sed ea quàm paucis contingit! Plurimi abeunt ex hac vitâ grauiter obærati, ideò lictoribus tartareis capiendi & in gehennam incarcerandi permittuntur, iuſto DEI iudicio. Inter centum millia, non fit vni talis gratia. Quis enim quæſo ex omnibus ijs quos ad cœmeterium noſtrum extulimus, reuixit aliquando? Remanſerunt omnes: nemo iterum mortuus eſt. Quando igitur tale miraculum nobis promittere non poſſumus, adlaborandum nobis eſt, vti nunc ex hac die incipiamus diſcere artem moriendi, quando non ampliùs quàm ſemel mori nobis datur. Artem inquam omnium artium, & quæ difficulter diſcitur, ab omnibus tamen ſciri debet: quam ſi ſolam didicerimus, omnium artium Magiſtri meritò appellari poſſimus. Audiamus.

B. I. *Memorare nouiſſima tua.*

PRIMO. Memorare nouiſſima tua, mortem, iudicium, gehennam. Qui enim ignotum ſibi & periculoſum iter conficere debet, priùs intuetur mappam & inſpicit ciuitates, flumina, ſyluas, montes, qui tranſeundi ſunt, quærit etiam ſedulò ex alijs, qualia ſint illa loca, quibus diuerti in hoſpitijs, quomodo ſe in omnibus gerere debeat vt ſecurè ad locum deſtinatum perueniat, eaque omnia ſibi in tabellâ adnotat, atque ita prænoſcit fermè iter ſuum, antequam aggrediatur, ſicq; audacter & magno animo arripit, quod alioquin mœſtum habiturus eſſet, in continuo metu & periculo futurus. Similiter cùm tibi iter ô Chriſtiane ignotum, obſcurum, periculoſum & latronibus infeſtum conficiendum ſcias, de hac vitâ nimirum ad alteram, ſi abſq; turbatione, perplexitate & horrore id conficere velis, ingredere illud priùs conſideratione quàm pedibus. Cogita tibi neceſſariò tranſeundum per mortis & iudicij viam, plurimis obſeſſam animarum prædonibus, ad incertum terminum, ſiue gloriæ, ſiue gehennæ. Cogita diuerſurum corpus in anguſtiſſimo, obſcuriſſimo & teterrimo ſepulchri tuguriolo; animam verò in ſeueriſſimo Dei prætorio: interroga teipſum, quo iudice, quibus teſtibus, à quibus accuſatoribus, quibus de rebus interrogãdus & accuſandus ſis, quomodo reſpondere velis: num talem habeas cauſam quam defendere ac tueri poſſis. Cogita te iam ſtare præ foribus illius diuini tribunalis & conſiſtorij, iamq; expectare donec voceris & ingredi iubearis, teq; interim vehementer trepidare, ſicuti rei ſolent è carcere ad iudicij examen & torturam abducendi, qui priùs ſecum accuratè cogitant, quid reſpondere velint. Hoc inquam ſi feceris, erit iam magnâ ex parte tibi notum iter tuũ & benè tibi circa omnia pericula prouidebis, imò ſecurè & alacriter id ingredieris. Propterea prudentes viri vt ſecurè, hilariter & bene mori poſſent, ſoliti ſunt ante mortem ſuam nouiſſima conſiderare. S. Ioannes Eleemoſynarius, Epiſcopus, ſe viuente aperiri ſibi ſepulchrum & paulatim extrui fecit, volens interim quotidie moneri, ſepulchrum id necdum perfectum eſſe, iuberet proinde perfici, vt ſcribit Leontius in eius vitâ. Carolus V. p.m. Imp. diu ante imperium à ſe abdicatum, ſarcophagum ſibi conſtrui fecit cum funebri ſupellectile & quacunq; iter faceret ſecum deportari, vt ſic ante oculos mortem ſemper haberet: qui etiam dicebat, in vſum rei omnium ſibi chariſſimæ id ſibi deſeruire. Refert Iuſtus Lipſius l. 2. monit. cap. 14. qui addit idem feciſſe eius auum Maximilianum I. Imp. vt eius aſpectu mortis recordaretur; eo enim viſo dicebat: Maximiliane cogita mori: quid te dilatas & extendis? quem tot regna non capiunt, loculus iſte capiet. Albertus M. abdicato Ratiſponenſi Epiſcopatu Coloniam redijt ad ſuæ religionis paupertatem, vbi omnium penè rerum memoriam, (vti olim ei prædictum erat) amiſit. Tam obliuioſus tamen non fuit quin quotidie meminiſſet ſepulturæ ſuæ locum accedere & ibidem pro ſe velut mortuo preces fundere. vt ſcribit Ferd. Caſtilius in hiſt. S. Dominici & Ord. prædicat. p. 1. l. 3. c. 47. Ac propterea Eccleſia mortem & nouiſſima paſſim conſpicienda proponit: ideò cœmiteria ante templa & vrbes conſtituit, vt priuſquam illuc ingrediamur, eorumq; decorem inſpiciamus, conſideremus priùs omnium noſtrûm finem: ideò in cœmiterij ſeparato loco mortuorum oſſa aſſeruari & nobis vult proponi: ideò cineribus capita noſtra aſpergit, prima die Quadrageſimæ. Præueniamus ergò mortem, ne ab eâ præueniamur: adeamus & viſitemus ſepulchra, comitemur funera, ſuſcipiamus cineres benedictos, atque ita ſæpe moriamur cogitatione, vt ſemel bene mori reipsâ valeamus.

C. II. *Conde teſtamẽtum, ſi opus.*

SECVNDO. Diſpone domui tuæ & conde teſtamẽtum. De hoc admonuit Iſaias Ezechiam regẽ Iſa. 38. Nec video, cur Ezechiæ tantum & non in illo omnibus idipſum præcipiat Deus, quando morituri locupletes ſunt, vxorem, liberos & amicos, multos itẽ debitores vel creditores habent; tenentur enim ad exemplum Chriſti teſtamento pacem nobis legantis: (*pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*) domui ſuę pacem itidem relinquere, diſcordias impedire, ſeipſos debitis liberare, ſaluti & famę ſuæ conſulere, &c. Quod indicauit Iſaias 4. Reg. 20. vbi pro verbo, *diſpone*, legitur: *præcipe domui tuæ*. Quia enim mortem inteſtati conſequuntur vt plurimum multa diſſidia & incommoda, quæ moriturus vltimâ ſuâ voluntate, & præcepto facilè inhibere poteſt, meritò iubetur cum adhuc poteſt, domui ſuæ præcipere, vt pax & æquitas in eâ conſeruetur. Cæterùm vt bene & ſalubriter quis teſtetur, obſeruare debet Primò vt id tempeſtiuè & dum mentis bene compos ac, ſi fieri poteſt, dum ſanus eſt, faciat; nec expectet donec ab amicis cogatur & morbus inualeſcat, quia periculum eſt ne tunc ob defectum iudicij & prudentiæ res ſuas malè diſponat: quod exemplo Ezechiæ prædicti patet; licet enim ſanctus

Ratio condẽdi. I.

ſanctus rex foret, quando tamen à propheta audiuit: *diſpone domui tuæ, quia morieris tu & non viues*; adeò hunc ictum ſenſit, vt dorſum verteret ipſi prophetæ, & nihil de teſtamento aut diſpoſitione domus ſuæ cogitaret, ſed totum ſe daret lachrymis & precibus ad ſanitatem recuperandam.

2. Secundo. Vt bene & ordinatè idipſum condat, prout indicat vox *Diſpone*, id eſt, ſingula ſuis locis, ordinatè & prudenter; ac primùm omnium oportet vt de ære alieno, ſiquo grauatur, reſtituendo cogitet, niſi velit propterea in vincula inferni conijci cum ſeruo illo nequam, donec reddat nouiſſimum quadrantem. Deinde opes ſuas illis relinquat, ad quos de iure pertinent, nec habeat reſpectum ad eos, quos magis diligit, ſi plus alijs obligatur; ac prius attendat ad ea quæ ſunt præcepti, quàm quæ conſilij: benefactores ſuos præferat, non benefactoribus: domeſticos externis: in ijs verò, quæ ab arbitrio eius pendent, conſulat inprimis gloriæ Dei, deinde proximorum neceſſitatibus, adhibito piorum virorum conſilio. Præterea ſi diuitijs abundet, quas vti ſuperuacaneas iam olim diſtribuere pauperibus debuiſſet, curet nunc erogari: eas enim naturali iure deberi pauperum ſuſtentationi oſtendit S. Thomas 2. 2. q. 66. art. 7. quòd ſi fortè non ex iuſtitiâ ijs debeantur, debentur ſaltem ex charitate: parum autem refert vtrùm ex defectu iuſtitiæ, an verò charitatis aliquis damnetur. Denique ne obliuiſcatur animæ ſuæ, qui alios muneribus affecit; fieri enim poteſt facillimè, vt non rectà ad cœlum tendat. Porrò has ipſas eleemoſynas, dum in ſtatu gratiæ eſt, faciat, vel ſaltem ratas habeat, vt meritoriæ ſint.

3. Tertiò. Vt quidquid per ſeipſum exequi teſtamenti ſui poteſt, ne exequendum alijs demandet. Si enim tu in proprio negotio es ignauus & difficilis, quanto magis erunt alij in rebus, quas reputant alienas? Memini me legiſſe de Patre morituro, qui cùm filijs ſuis multa relinqueret, quæſiuit ex illis, quid pro anima eius quiſque facturus eſſet. Vnus promiſit tot miſſas, alter tot eleemoſynas: tertius, *nihil*, inquit, *tibi promitto; quia ſi tu, qui adhuc totam habes hæreditatem, pro tuâmet animâ nihil modò expendis; ne promittas tibi expenſuros aliquid pro te filios, qui ſinguli ſingulas tantum ſortientur hæreditatis partes.* Quare Tobias, vt pacatè mori poſſet, vocauit filium ſuum & de executione ſingulorum cum eo feriò egit. Tob. 4. Similiter & Gerſon Vniuerſitatis Pariſienſis Cancellarius qui paulò antè obitum mille pauperes duxit ad ſummum templum B. Virgini ſacrum, omneſque iuſſit poſt acceptam à ſe munificam eleemoſynam in genua procidere, atque hac communi voce aliquoties diuinā implorare miſericordiam: *Miſerere Domine Deus Gerſonis ſerui tui.* refert. Balt. Chauaſſ. de perfect. prudent. l. 4. c. 2.

4. Quarto vt cum bonorum tuorum ceſſione & diſtributione, deponas etiam affectum erga quaſcunque res creatas, & omnia Deo commendes, de ſolá tuá ſalute deinceps cogites; vt ſic *nudus cum nudo* (dæmone) ſecuriùs luctari poſſis, quemadmodum ait S. Greg. hom. 32. in Euang. vtque inſtar maturi pomi ſponte & libenter de arbore cadas, ne violenter & damno tuo auelli de mundo debeas. Itaque dices cum Dauide: *Quid mihi eſt in cœlo & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea, & cor meum. DEVS cordis mei & pars mea, DEVS in æternum.* Ita S. Auguſtinus, qui, vt ſcribit Poſſidius in eius vita, teſtamentum quidem non fecit, quia vnde faceret, pauper Chriſti non habebat; animum verò ab omni terrenâ ſollicitudine liberum conſeruare in ægritudine ſuâ ſtuduit, & decem ferè diebus ante ſuum obitum voluit ne quis ad eum ingrederetur ampliùs, niſi quando medicus veniret aut refectio afferretur. Quod ipſum præſtitit eius mater S. Monica, quæ alieno licet ſolo moreretur, noluit tamen de ſepulturâ ſuâ quemquam eſſe ſollicitum: ſed tantum ad altare Domini memoriam ſui fieri; vt teſtatur Auguſt. ipſe in lib. 9. Confeſſ. cap. 11. Raro etiam exemplo Ferdinandus Caſtellæ & Legionis rex, inſtare ſibi diem extremum ſentiens, ad Eccleſiam deferri regio ornatu voluit, vbi cum Deo & ſanctis ſe commendaſſet, poſito omni regio cultu & poteſtate, cilicium induit & cinere caput aſperſit atque ita poſt biduum inter manus Epiſcoporum ſpiritum Deo reddidit. apud Baron. anno 1065.

D. III. *Muni te ſacramẽtis.*

TERTIO. Muni te contra hoſtem, & induere armis ſalutarium ſacramentorum, ne quid in te funeſti reperiat, teque aliqua in parte vulnerare queat. Hac in re Eccleſia imitatur Saulem, qui dimiſſurus Dauidem ad præliandum contra Goliath, induit eum veſtimentis ſuis & impoſuit galeam æream ſuper caput eius & veſtiuit eum lorica vt dicitur 1. Reg. 17. Sed quia in his Dauid incedere non potuit, depoſitis ijs, ſpiritualibus armis ſe muniuit & venit ad Goliath *in nomine Domini*, id eſt, in virtute Domini. Ad eundem modum Eccleſia, antequam ad ſingulare illud certamen cum diabolo ſubeundum quis hinc abeat, velut ſollicita mater, munit clientem ſuum contra ictus dæmonis, & Primo induit eum lorica pœnitentiæ; quâ poterit omnes ictus dæmonis & accuſationes ſuſtinere, ſi poſſit dicere ſe ritè confeſſum eſſe & pœnituiſſe.

1. Pœnitẽtia.

Sanctiſſimi etiam viri non contenti pœnitentiæ ſacramento, alia etiam ſeueriora pœnitentiæ & humilitatis opera addidere. S. Hieronymus moriturus, humi ſe deponi & ſacco operiri voluit S. Auguſtinus obitum ſuum præuidens pſalmos pœnitentiales in cubiculi parietibus deſcribi maiuſculis ſibi voluit, quos dum aſſiduè legeret lachrymas iugiter & vbertim fundebat, dicebatque, neminem quantumuis perfectum ſine pœnitentia ex hac vita diſcedere debere. S. Martinus Epiſcopus in cinere & cilicio cubans mori voluit, neque aliter Chriſtianum mori oportere dicebat. S. Franciſcus in pauimentum ſuper nudam humum deponi moriens voluit. Apud Marul. lib. 5. c. 10. Iam ſi hæc talia viri

tam sancti fecere, quid putatis, nobis faciendum restabit?

2. S. Eucharistia.

Secundò Ecclesia offert morituro & induit vestimenta Christi, SS. Eucharistiæ communionem, atque adeò ipsum quodammodò Christum, vt per eius merita gratiam coram Deo inueniat. Et hæc est vestis nuptialis, quæ à sponso nuptiarum Christo prouenire debet: sine qua apparere non licet coram rege illo, sponsi patre, Matth. 22. Moriturus paulò pòst apparebit ante conspectum DEI. *Et quis poterit stare in conspectu Domini DEI sancti huius?* dicunt Betlamitæ 1. Reg. 6. *Et, cœli non sunt mundi in conspectu tuo,* inquit Iob. cap. 15. Quid igitur faciat miser? sequatur consilium Rebeccæ, Genes. 27. quæ vt filio Iacob benedictionem à patre impetraret, induit eum vestibus Esau primogeniti fratris, valde bonis & odoriferis: & pellibus circumdedit manus eius, vt per omnia fratrem primogenitum repræsentaret; eoque modo benedictionem ei impetrauit. Quoniam igitur cum meritis nostris præcisè coram Deo apparere non possumus, induamus merita Christi, qui est *primogenitum multorum fratrum*, quod maximè facimus in SS. Communione; ibi enim Christiformes quodammodo efficimur. Christus autem eiusque meritorum odor non potest non placere Deo: sine ijs Deo placere eiusq; benedictionem impetrare non licebit. Propterea itaque Ecclesia velut altera Rebecca tantum nos vrget, vt hoc consilio vtamur.

3. Extremâ vnctione.

Tertiò. Offert & imponit morituro extremę vnctionis galeam. Galea postremum est quod militi imponitur, & caput tuetur; extrema etiam vnctio vltimum morituri remedium est. Quoniam ergò infirmus in eo articulo maximè indiget robore & solatio, ea tunc illi exhibentur per extremã vnctionem, in quâ, vt S. Iacobus c. vlt. ait: *Alleuiabit eum Dominus*; consolando videlicet & roborando contra horrorem mortis & deiectionem animi: Nemo itaque sit, qui hanc galeam ante vltimum illum cõflictum non assumat, si robur illud & solatium desiderat in morte; nam tunc moriens relinquitur sibi ipsi: nemo eum iuuare potest.

Cæterùm vt hæc sacramenta salutaria fiant ęgro, ne cogi velit ad suscipienda, sed vltrò petat; neque etiam eò rem differat, cum iam in extremis & à sensibus alienus est, adeoque ad fructum sacramenti percipiendum inhabilis.

E. IV. *Prouide tibi arma etiam offensiua.*

QVARTO. Prouide tibi arma etiam offensiua ad pugnandum contra dæmonis insidias & tentationes, quæ in articulo mortis maximæ esse solent. Nõ potuit ita armatus esse contra Dauidem Goliath, quin adhuc magis se armet contra moriturum diabolus: ille omnia ærea & maximi ponderis habuit, cassidem, loricam, ocreas, clypeum, hastile; diabolus verò plurimas & grauissimas ingerit tentationes, quibus quomodo sigillatim obuiandum, alibi videbimus. Nunc Dauidis arma nobis sufficiant. Is itaque tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus, & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, quos funda in hostem iaceret. Et quis putatis est iste baculus, nisi baculus crucis? Eum certè crucis figuram fuisse scribit S. August. ser. 197. de temp. Et hunc si quid aliud, summoperè timet diabolus, vti canis nimirum baculum, quo semel est percussus. Et propterea morientibus crux apponi & dari in manus solet. Sed permultum refert, quomodo apprehendas crucem; id enim fieri per fiduciam in Christi passionem & merita debet: atq; vt eam tunc habeamus, nunc dum sani sumus, nobis familiarem faciamus, & quodammodò semper in manu retineamus, quo modo Dauid baculũ suum pastoritium etiam ante pugnã semper in manibus gestabat. Alioqui nisi crucem tractare sciamus, dæmonem non terrebimus. Hinc fit, vt sæpè ægri crucem vix agnoscant (nedum in eâ se consolari sciant) quia in vitâ non tractarunt. Deinde eiaiulare lapides orationum breuium & iaculatoriarũ, cœlestium suspiriorum, inuocationis Sanctorũ: cuiusmodi sunt sacratissima illa nomina: IESV & MARIA. Oratio S. Fulgentij Episcopi, qui in ægritudine suâ frequenter dicebat: *Domine, da mihi hic patientiam, posteà indulgentiam,* Baron. anno 529. Illa S. Antonini Archiepisc. Florentini in ægritudine orantis: *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos*, vt in eius vitâ apud Sur. to. 2. Et illa Dauidis: *Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, vt sciam, quid desit mihi*: ad salutis scil. meæ negotium agendum. Maximoperè verò cuiuis cõmendata velim ea Saluatoris nostri verba, quæ ipse vltimo spiritu extrema & magna voce clamans protulit: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Luc. 23. His enim verbis docet in articulo mortis primò maximo nisu & feruore Deum exorandum & animam ei commendandam; quia ibi iacitur vitæ alea, & vertitur cardo totius salutis. Sic cygnus ante mortem omnes spiritus suos colligit in cor & in morte simul expirat, vnde suauem cantum efficit. Secundò, non esse tunc sollicitum de corpore & terrâ, sed solùm de animâ & cœlo. His adde actus fidei, spei, charitatis, contritionis, patientiæ, qui sunt quinque limpidissimi & aptissimi lapides ad debellandum dæmonem.

F. V. *Adorna lectum tuũ virtutum floribus.*

QVINTO. Adorna lectum tuum floribus virtutũ, & para tibi in cœlo nidum, bonis operibus vt cum sponsâ dicere possis: *Lectulus noster floridus.* Phœnicem imitare, quæ, vt scribit S. Cyrill. Catech. 18. S. Clemens Papa lib. 20. cap. 6. Tertull. de fide resur. c. 13. & alij, quando præsentit imminere sibi mortẽ, conficit prius nidum ex fragrantibus lignis, in quorum medio se collocat, aspiciens rectissimè solem cum maximè feruet: cuius calore dum alas suas vẽtilat, ignis accenditur, quo ipsa tota comburitur, & in cineres redigitur; ex quibus deinde vermis prodit, qui in nouam Phœnicem conuertitur. Apposita hæc resurrectionis iusti figura est: quam si quis desiderat, cum Phœnice moriturus congerat sibi odorifera virtutum & bonorũ operum ligna, seque

& sua

& sua omnia Deo in holocaustum offerat, bona temporalia per eleemosynam vel renuntiationem & obliuionem; corpus per patientiam dolorum, animam per obedientiam & resignationem in manus Dei, dicendo cum Christo: *Ita pater, quia sic placitum fuit ante te*; atque inter hæc Deum perpetuò contempletur, & ad eius solius gloriam attẽdat; nullam vanam intentionem admisceat: alas etiam piorum desideriorum quatiat, & cum Apostolo dissolui, & esse cum Christo cupiat. Sic in ipso accendetur ignis diuini amoris, & ex holocausto isto prodibit vermis animę beatæ, quæ in resurrectione nouissima iterum induet pennas suas, & in nouã Phœnicem mutabitur. Præuidens hoc S. Iob c. 29. dixit: *In nidilo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* Alia versio habet: *Et sicut Phœnix multiplicabo dies.* Cæterùm noli tui nidi constructionem in horam mortis prorsus reijcere, ne fortè tempus extruendi non habeas, quemadmodum fatuæ illæ virgines non habuerunt spatium ad lampades suas oleo exornandas. Prudentes imitare, quæ in tempore surgentes ornauerunt lampades suas, & cum sponso intrauerunt ad nuptias.

CONCIO VI.

AN ET QVA RATIONE mortui lugendi sint.

I. *Lugendi sunt mortui*. 1. Vt testemur nos esse homines. 2. Vt testemur amorem nostrum. 3. Vt ploremus damnum Ecclesiæ. 4. Vt defleamus peccata nostra. 5. Vt componamus nos ad Pœnitentiam.

II. *Non sunt lugendi mortui*. 1. Quia mors à Deo est. 2. Quia mori necesse. 3. Quia mors charorum sæpe vtilis. 4. Quia tristitia illa inutilis. 5. Quia mors Christianorum somnus.

III. *Lugendi sunt moderatè & Christianè seu discretè*. 1. Non more gentilium. 2. Non more Iudæorum. 3. Non more crocodili. 4. Nõ more puerorum, & non more fœminarum.

THEMA.

Noli flere. Luc. 7.

A. MEritò quis dubitare possit, quo animo mors charorum ferenda sit, æquóne an iniquo, hilari an tristi. Pro vtraque enim parte auctores sunt & argumenta, vt non sit obuium vnicuique discernere, quid sentiendum sit. Atque vt à gentilibus incipiamus, Solon mortem suam lugeri iussit; contrà Ennius vetuit, vir vterque sapiens. Romani cum luctu nouendiali & præficarum planctu suos efferebant: cõtrà alij vt à Massilienses olim sine lamentatione suos sepeliebãt. Troglodítæ mortuorum ceruices pedib. alligabant, sicque cum risu & iocis eos offerebant. Rauis. textor. in officina de vario inhumandi ritu. Deinde nostri Legislatores nõ videntur hac in re omninò cõuenire. Ecclesiasticus enim ait c. 38. *Fili, in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare.* Vetat contra Apost. 1. Thess. 4. dicens: *Non contristemini de dormientib.* Quid multis? Ipse Dominus noster super mortuum plorauit Lazarum: & tamen in hodierno Euangelio matri filium plangenti ait: *Noli flere*. Quid igitur?

B. I. *Lugendi sunt mortui.*

DICO PRIMO: lugendos esse mortuos, vel certè posse lugeri. Nam inprimis Ioseph planxit patrem suum Iacob, Gen. 50. Israëlitæ Moysen, Deut. vlt. & Iosuen c. vlt. Dauid Saulem & Ionatham, 2. Reg. 1. Viri timorati S. Stephanum, Act. 8. Martha & Magdalena, imo & Christus ipse Lazarum, Ioan. 11. neque in hodierno Euangelio improbat Dominus fletum viduæ, sed eam consolari intendit, quòd filium mox receptura sit. Lugendi autem sunt primò, vt testemur, nos esse homines vtẽtes ratione, quæ sola apprehendit, quid sit mors: testemur, inquã, nõ esse nos insanos aut belluinos. Quanquã & animalia quędam luctũ edere videntur, cũ à suis cõparibus separantur. Etenim S. Basilius in orat. de morte, quæ habetur inter opera S. Ephrem, scribit: *Vidi ipse aliquando bouem ad præsepe lachrymantem, cùm contubernalis ipsius morte ereptus esset.* Et S. Ephrem. serm. in eos, qui in Christo obdormierunt, ait: *Lachrymas effundamus, quoniam & animalia super aliorum eiusdem secum generis separatione lachrymantur. Lugeamus, quoniam & boues suos compares requirentes mugiunt: quoniam & hirundines abreptis sibi pullis clamitant: quoniam & agni nuper nati à fratribus separati vociferantur.* Sic ille.

1. Vt testemur nos esse homines.

Secundò. Vt testemur amorem nostrum eumque sincerum erga defunctos. Sic plorauit Christus Lazarum amicum suum defunctum. Ideò Iudæi dicebant: *Ecce, quomodo amabat eum?* Ioan. 11. Vnde qui penitùs non dolent mortem amicorum, vulgò existimantur non amasse illos. Solent enim assentatores & ficti amici præ se ferre amorem erga viuentes: quos tamen mortuos minimè plangunt. Alij clàm gaudent de morte propinquorũ, vel quia ipsis defuncti inimici aut molesti erant in vitã, vel quia hæreditatem aliquam sibi reliquerunt. Peruersum foret istud gaudium. Vnde Crassus Romanus exprobrauit Domitio, quòd sine luctu tres vxores sepelisset, apud Ælian. l. 8. hist. c. 4. Quare, vt testemur, non lætari nos de morte propinquorũ ob has vel similes causas, rectè & meritò luctu publico testamur amorem nostrum. Ita magna sua laude fleuit Dauid multis lachrymis mortem Saulis Domini sui, licet sibi infensi, ne quis existimaret eam sibi attulisse gaudium.

2. Vt testemur amorem nostrum.

Tertiò. Vt deploremus damnum Ecclesiæ, cui fidus aliquis minister & operarius vtileque membrũ est subtractũ. Sic Christiani planxerunt mortem S. Stephani. S. Ambrosius mortem fratris, vti & S. Bernardus. Sic Hebræi fleuerunt Moysen, Iosuen, Iudã Machabæũ. Si enim resecato vno mẽbro corporis, dolent

3. Vt ploremus damnum Ecclesiæ.

dolent membra reliqua: cur non idem faciet membra Ecclesiæ?

4. Vt defleamus peccata nostra.

Quartò. Vt deploremus peccata nostra, quæ fortasse causa fuerunt, vt Deus à nobis offensus tolleret bonos & dilectos nostros. Sæpissimè enim contingit, vt per mortem nobis tollantur, parentes, liberi, benefactores alijque dilecti & vtiles, in pœnā peccatorum nostrorum. Meritò ergò dolemus, quia telum morti præbuimus, quo occideret charos nostros. Quòd si peccata nostra non causarunt mortem illam, causauit tamē peccatum primorum saltem parentum, per quod mors intrauit in mundum. Hac de causa volunt aliqui infremuisse Christum in suscitatione Lazari, aduersus peccatum videlicet, quod Lazarum prostrauerat.

5. Vt componam' nos ad pœnitētiam.

Quintò. Vt componamus nos ad pœnitentiam vitæque emendationem, dum induimus vestem pullam, habitum lugentium. Quis enim non sibi metuat, cum è domo, familia aut societate suā videt aliquem abripi? quomodo non cogitat, cràs sibi euenire posse, quod hodie amico contigit? quomodo non incipit abstrahere se à nugis sæculi & vanitatibus mundi? quomodo non mors amici præ oculis eius multo tempore obseruabitur? Scribit Plinius l. 8. c. 50. *Si quis villo menti apprehensam capram ex grege vnam trahat, cæteræ stupentes spectant.* Quid mirum, si, cùm mors aliquem è domo vel familia nostrā correptum è vitā abstrahit, omnes nos stupeamus, & tractum simul ac trahētem attoniti spectemus? Itaque iure merito, qui in luctu sunt, abstinent à lusu, choreis, nuptijs, conuiuijs alijsque sæculi gaudijs, quia acceperunt significationem, *vt fugiant à facie arcus.* Sic etiam auiculæ, cùm ex earum numero vnam rapit accipiter, dissoluere mox conuentum, abrumpere cantum, & abscondere se solent. Sanctus ille Patriarcha Iacob, perdito filio Iosepho, quem mortuum credebat, induit se sacco, & noluit à filijs consolationem vllam capere. Dicebat enim: *Descēdam ad filium meum lugens in infernum*, q. d. nullum admittam solatium amplius, donec videam in limbo filium meum. Dicat ergò similiter Christianus in luctu positus: Descendam ad filium vel parentem meum lugens in infernum: iugiter considerabo mortem, & respuam mūdi gaudia, donec veniam ad illum, &c.

C. II. *Non sunt lugendi mortui.*

DICO SECVNDO. Mortuos non lugendos. Docent enim & hoc sacræ literæ, vti suprà vidimus. Ratio est primò, quia mors à Deo est. Ipse enim vult, vt moriatur homo. Placeat igitur homini, id quod placet Deo. Deinde Deus repetit, quod suum est, quis ei contradicet? Qui depositum tibi credidit, si suum aliquando repetat, quā ratione tu obsistes? Quid si tibi Deus depositum hoc non commendasset? Hinc Damasis ad quendam filio orbatum dixit: *Si non tristatus es, cùm nondum filius esset; ne nunc quidem dolere debes, cùm non ampliùs est.* Stob. ser. 121.

1. Quia mors à Deo est.

2. Quia mori necesse.

Secundò. Quia mori necessarium. Non exēptus fuit Dei filius, non beatissima eius mater. Et vniuersim *testamentum est huius mūdi: morte morietur:* ait Ecclesiasticus c. 14. Vnde illa Thecuitis persuadere volens Dauidi, ne contristaretur de morte filij sui Amnon: *Omnes morimur*, inquit, *& quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur*, 2. Reg. 14. Iam si omnibus moriendum, quid refert, num quis hodie aut cras moriatur? Ita Coëpiscopus quidam S. Augustini, ab illo visitatus in ægritudine audiensque posse se adhuc viuere & Ecclesiæ prodesse, respondit: *Si nunquam* (scilicet moriendum) *bene: si autem aliquando: cur non modò?* Possidius in vita S. August. c. 27. Dic hoc de morte amici tui.

3. Quia mors charorū sæpe vtilis.

Tertiò. Quia mors charorum sæpe vtilis est, partim illis, partim tibi. Illis quidem si in miserijs & calamitatibus vixerunt: vel si aliquando deprauandi erant, aut deprauati peiores futuri. Tibi verò, quia amici sæpe causa sunt ruinæ & damnationis æternæ. *Inimici enim hominis domestici eius*, ait Dominus. Noli igitur dolere, amata tibi obsonia è mensa esse sublata, quorum immoderato esu valetudinem lædere poteras.

4. Quia tristitia illa inutilis.

Quartò. Quia tristitia tua inutilis est & quandoque noxia. Hac de causa posuit luctum Dauid, super morte filij sui primogeniti. *Nunc quia mortuus est, quare ieiuno?* inquit? *Nunquid potero reuocare eum ampliùs? Ego vadam magis ad eum, ille verò non reuertetur ad me*, 1. Reg. 12. Audi Chrysost. hom. 61. in Ioan. *Quòd si peccator & qui sæpenumerò Deum offenderit, moritur, is deflendus est, vel potiùs minimè: cùm nihil illi afferat vtilitatis: sed ea facienda, quæ ei aliquid conferre possint, vt sunt eleemosynæ & oblationes. In hoc lætandum est, quòd malitia eius abscissa est. Quòd si iustus: rursus lætandum, quòd in tuto collocatur, quòd liberatus est à futurâ incertitudine. Si iuuenis, quòd ex medio malorum ereptus est: Si senex, quòd eo diutius vsus, quod maximè desiderabile videbatur, vitæ satietate migrauit.* Sic ille.

5. Quia mors Christianorum, somnus.

Quintò. Quia mors Christianorum somnus est; & quidem ex parte corporis tantum, è quo suo tēpore rursum euigilabunt. Hinc antiqua Christianorum phrasi mortui dicuntur *obdormisse & dormire*, ad solatium amicorum. Sic Christus de Lazaro: *Amicus noster dormit.* Et rectè cōcludūt discipuli: *Domine, si dormit, saluus erit.* Sic de puella suscitanda: *Non est mortua puella, sed dormit.* Et Apostolus 1. Thess. 4. *Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini*, Ergò sicut absq; dolore, amici dormientis præsentia caremus: ita non magnoperè moueamur, si ad diem vsq; resurrectionis præsentia eius differatur. Adhęc nemo valdè dolet, si audiat amicū in prælio decertantē, equo subter se confosso, in terram esse deiectum, attamē incolumem euasisse. Ita res habet in proposito. Quādo propinquus obijt, equus tātùm eius cecidit, corpus videlicet: eques, id est, anima incolumis euasit. Xenophon Socraticus, vti refert D. Hieron. in ep. ad Heliodorum, cùm sacrificans filium in bello occubuisse audisset, coronam deposuit: mox tamen vbi intellexit, fortiter dimicantē occidisse, in caput eam reposuit. Ergò si audiamus propinquos nostros

piè

& Chriſtianè obijſſe, omnis mœror abſtergendus eſt.

D. III. Lugendi ſunt moderatè & Chriſtianè ſeu diſcretè.

Dico TERTIO: Lugendos eſſe mortuos, ſed luctu moderato & Chriſtiano. Ita monet Eccleſiaſticus c.22. *Modicum plora ſuper mortuum*, inquit, *quoniã requieuit*. Et Apoſtolus 1. Theſſal. 4. *Non contriſtemini ſicut & cæteri, qui ſpem non habent*. Quare non ſunt lugendi primò more & ritu gentilium, qui genas ſibi radebant & ſanguinis effuſionem, capillos euellebant, veſtes lacerabant, in terram cadebant, rogum ſanguine ſeruorum aut etiam charorum cruentabant, brachia ſua vulnerabant, vt ſcribit Roſinus Antiq. Rom. l.5. cap. 39. Herodotus, Lucianus, & alij. Hoc enim inſanum eſt. Et hæc fecerint illi, qui ſpem ſalutis non habebant, & æternum moriebantur: certè Chriſtianis facere non licet. Quare S. Chryſoſtomus hom. 4. in ep. ad Hebr. hunc morem à gentilibus in ſuos deriuatum acriter reprehendit, & pœnà excommunicationis mulctandum à ſe edicit.

1. Nõ more gentilium.

Secundò. Non more Iudæorum. Veteres enim Iudæi diutiùs extendebant luctum, nec voce tantùm & lachrymis plangebant, ſed geſtibus etiam, complodendo manus, ſtringendo brachia, tundendo pectus, ſcindendo veſtes, &c. Adhibebant etiam tibicines, qui triſte carmen modularẽtur, vt Matth. 9. Fecerunt hoc illi, ignoſcendum eſt; quia cælum adhuc clauſum erat, & in limbum deſcenderunt, quotquot in ſtatu bono mortui ſunt. In cuius rei figuram ſcribit S. Hieron. in ep. ad Fabiolam de 42. manſ. Aaronem planctum eſſe: Ieſum (Naue, qui fuit typus Chriſti) non eſſe planctum. Rationem addit: *In lege diſcenſus ad inferos: in Euangelio ad paradiſum tranſmigratio.* Multò minùs audiendus planctus Iudæorum hodiernorum, qui ad queſtus & fictas lachrymas addunt veſtium ſciſſuram, quam modicâ in parte à collo cœptam faciunt; quia planctus hic ſuperſtitioſus eſt. Serar. in c. vlt. Ioſ. quæſt. 9.

2. Nõ more Iudæorum.

Tertiò. Non more crocodili, qui cadaueribus inſidiatur, & ſiquod deprehendat, lachrymis perfundit, non ſanè ex commiſeratione, ſed quia nouit lachrymas ſuas valere ad diſcindenda oſſa, quò medullam hauriat. Vincent. hiſt. nat. l.17. c.606. Tales ſunt, qui fictè lugent, vel vt hæreditate potiantur defuncti: vel vt alios decipiant, quaſi ſeriè amarint defunctos. Cuius exemplum recitat M. Aurelius Imp. in ep. ad Lauiniam de nobili fœminá Fuluiâ M. Marcelli vxore, quæ cùm maritus ad rogum ferretur, cœpit faciem laniare, crines euellere, veſtem lacerare, in terram ruere: ita vt duo Senatores accederent, eiusque manum tenerent, ne adeò ſibi noceret. Interim tamen antequam mariti corpus vreretur, alteri Senatori, qui eam ducebat, manu ſtipulatâ promiſit matrimonium.

3. Nõ more crocodili.

Quartò. Non more puerorum, qui inaniter lugent. Præſtat enim mortuos iuuare oblationibus & eleemoſynis, quàm luctu inani proſequi. Vnde S. Chryſoſtomus hom. 61. in Ioan. ait: *Honor mortuo non fletus eſt, non eiulatus, ſed hymni & pſalmi & vita optima. Ille moriens cum Angelis euolabit, etiamſi nemo exequiis interueniat: perditus autem etſi in funere vniuerſam habuerit ciuitatem, nihil lucrabitur. Vis honorare mortuum? fac eleemoſynas. Quæ tibi in multis fletibus vtilitas?* Sic ille. Exemplum refertur à Thom. Cantiprat. lib. 2. apum c.53. de filio defuncto, qui apparuit matri quaſi retardatus ab inceſſu, ob vas aquâ plenum, quod in dorſo gerebat. Dixit autem matri hanc aquam eſſe eius lachrymas, quas pro ipſo funderet ſed inani fructu; rectiùs igitur facturam ſi lachrymas in ſacrificia & eleemoſynam commutaret, & pro ipſo offerret.

4. Nõ more puerorum.

Quinto. Non more muliebri. Mulieres enim ferè immoderatè lugent, & decorum minùs obſeruant, nec ſe conſolari norunt. Quando ergò mollis & tenera natura reſoluitur in lachrymas, adſit maſculus animus, qui eandem corrigat, & per fidem erigat ad ſpem ſalutis & reſurrectionis. *Permittantur pia corda charorum*, inquit S. Auguſt. ſerm. 34. de verbis Apoſtoli, *de ſuorum mortibus contriſtari dolore ſanabili, & conſolabiles lachrymas fundant, conditione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, qua credunt fideles, quando moriuntur, paululum à nobis abire, & ad meliora tranſire.* Docuit nos hoc Dominus, quando in ſuſcitatione Lazari *infremuit ſpiritu in ſemetipſo*, hoc eſt, motum naturæ in lachrymas erumpentis frænauit, & cohibuit ſpiritu ſuo, ne præter decorum quid ageret vel loqueretur, vt exponunt Chryſoſtomus, & alij. Quapropter ſi quando Chriſtiani in ſuorum obitu metas moderationis exceſſiſſe viſi ſunt: non defuerunt hortatores, qui eos intra cancellos rationis reuocarent, & illud Saluatoris ad viduam, occinerent: *Noli flere*: Pone modum luctui: Non amiſiſti, quem flebilibus threnis deploras, ſed præmiſiſti, vti ſcribit Iac. Gretſerus de funere Chriſtiano lib. 1. c. 12.

5. Nõ more fœminarum.

CONCIO VII.

EMENDATIONEM VITÆ NON ESSE DIFFERENDAM VSQVE ad ſenectam.

I. *Quia incertum an ad ſenectam peruenturus ſis.*
II. *Quia incertum an in ſenecta ſis vocandus ad pœnitentiam.*
III. *Quia communiter quales in iuuentute tales ſumus in ſenectute.*
IV. *Quia ſenectus non eſt apta pœnitentiæ.*
V. *Quia in ſenecta vitia potius te, quam tu illa deſeris.*
VI. *Quia ſic Deo viliorem, Diabolo potiorem dares vitæ partem ſeruiendum Deo tota vita.*
VII. *Quia iniquus eris in teipſum.*

THEMA.

Adolescens, tibi dico, surge. Luc. 7.

A. Tres mortui à Christo suscitati quid notent.

1.

TRes mortuos à Christo suscitatos legimus in Euangelio: puellam, filiam Archisynagogi in domo adhuc iacentem, Math. 9. Adolescẽtem hodiernum, iam efferri cæptum ad sepulchrũ, Luc. 7. Lazarum in sepulchro iam triduo iacentem, Ioan. 11. S. Augustinus serm. 44. de verbis Domini, existimat longè plures mortuos à Domino suscitatos esse; hos verò tres speciatim commemoratos ob doctrinã nostram; tres enim istos mortuos significare tria genera peccatorum: & puellam quidẽ in domo, significare eos, qui peccatum in corde habent, in facto nondum habent; adolescentem hodiernum extra portam, eos qui ad factum progrediuntur; Lazarum deniq; in sepulchro, eos quos malæ consuetudinis moles premit. Sed licet etiam paulò aliter hos mortuos interpretari. Puella in domo iacens & Christi aduentũ expectans, designare mihi videtur eos, qui post peccatum procrastinant pœnitentiã, de die in diem, de mense in mensem, de anno in annum, persuasi à tibicinũ & turbæ tumultuantis illecebris; qui tamen Deo adhuc dormiunt tãtùm, & ab eo facilè excitari queunt, modò eos tangat, interno gratiæ motu. Adolescens hodiernus iã efferri cœptus, eos qui ad senectutem vsq; differunt emendationem suam, & ob id in grauiori sunt periculo, vtpote ad sepulchrum iam tendentes & elati per pueritiam, adolescentiam, iuuentutem & virilem ætatem: & hi difficiliùs suscitantur; tangere debet loculum Deus, sistere portitores & imperare mortuo: *Tibi dico, surge.* Lazarus vero eos, qui in morte primùm, vbi in vitijs suis iam sepulti iacent, pœnitentiam agere volunt ac proponunt: & hi omnium difficillimè à peccatorum morte suscitantur. Lachrymis hic opus est, tollendus est de corde lapis, fœtor mortui ferendus, orandum pro eo, & voce magnâ clamandum: *Lazare veni foras.* Omnes istas mortes ac moras deprecatur Dauid Psal. 68. dicens: *Non me demergat tempestas aquæ*, en primum: *neque absorbeat me profundum*, en secundum: *neque vrgeat super me puteus os suum*; en tertium. Diximus alibi de prima & tertia, nunc de secunda: ne differamus emendationem ad senectutem.

2.

B. I. *Quia incertum, an ad senectam peruenturus sis.*

PRIMA. Quia incertum est, vtrùm ad senectutem peruenturus sis, siquidem primò de crastino es incertus, & experientiâ teste pauci admodum senes reperiuntur, comparatione iuniorum, quia scilicet plerique ante senium moriuntur. Prostat exemplum iuuenis in hodierno Euãgelio; & in 1. Gen. Abelis, qui adolescens omnium primus & quidem ante patrem mortuus est, licet non ipse, sed pater eius mortem inuexerit in mundum. Per hoc enim monere voluit Deus iuuenes, ne in adolescentiæ flore sibi blandirẽtur ac nimiùm sibi fiderent; mortem enim velut Tyrannum homines indifferenter

1.

prosternere, modò falce senes, modò arcu iuuenes: ad instar malorum puerorum vel furum, qui his temporibus immaturus fructus æquè decerpunt & furantur ex hortis ac maturos: (nam senes quasi matura poma vltro decidunt: iuuenes velut immatura vi abripiuntur.) Vnde Iob. c. 9. ait: *pertransierũt quasi naues poma portantes.* Aptissimè verò comparat vitam hominis, naui; Etenim nauis, quæ expansis velis per mare fertur, si occurrat alijs nauibus, putat illas celerrimo cursu pelagus pertransire, se verò immobilem vno loco hærere, vel certè nõnisi lentè progredi: idem nobis euenit; videmus alios ad mortem velocissimè properare & vnum post alterum efferri ad sepulchrũ, nos interim stare, & longè à morte abesse putamus, cùm tamẽ velocissimo item cursu ad eam properemus. Secundò, quia periculũ est, ne tibi abbreuientur dies, & senectutem non attingas eo ipso, quo ad eam differs emẽdationem. Vt enim diues aliquis pater nollet filio suo prodigo dare pecunias, eò quòd aliâ datam tã malè & inutilitèr, imò turpiter expenderit: sic qui iuuentutis suæ dies tam malè & perditè transegit, meretur priuari longiori vita quam aliàs viuere posset. Hominibus imminente diluuio datũ est à Deo tẽpus pœnitẽtiæ 120. annorum, Gen. 6. *Quia verò pœnitentiam agere contempserunt*, inquit S. Hieronymus in trad. Hebr. *noluit Deus tempus expectare decretũ: sed viginti annorum spatiis amputatis induxit diluuiũ anno centesimo*, &c. Putat enim Hieronymus, vti & Chrysostomus & Hugo, an. 500. ætatis Noë, designasse Deum tempus pœnitentię 120. annorum: (vt videtur consequi ex præc. cap.) quod tamen anno 600. inductum est. Sic minatur Deus per Ioannem Apoc. 3. Episcopo Sardicensi: *Esto vigilans, &c. si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.*

2.

C. II. *Quia incertum an in senecta sis vocãdus ad pœnitentiam.*

SECVNDO. Quia incertus es an de peccatis te in senectute euocaturus sit Deus, & tu illi vocanti responsurus. Scimus sanè Matth. 20. Patremfamilias exijsse in forum diuersis horis, prima, tertia, sexta, nona & vndecima ad conducendos cuiuscunque ætatis homines in vineam suam; sed tamen nullos increpasse de otio transacto, præterquàm vltimos, qui circa vndecimam horam vocati sunt. Illis enim solis dixit: *Quid hic statis* (græcè ἑστήκατε, *stetistis*) *tota die otiosi?* nemo enim magis meretur increpari & deseri in egestate, quàm qui vitam transegit in otio, iuxta id Sapientis Prou. 20. *propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergò æstate & non dabitur illi.* Et illi quidem operarij excusare se potuerunt, quòd à nemine conducti essent, quod tamen facere non possumus nos. Timendum ne forte dicere debeamus: Conduxit nos Mundus, Caro, Diabolus, Mammon, &c. cui primò seruire debuimus: id quod potiùs nos accusabit.

1.

2.

*Adhæc senes difficiliùs parent vocationibus diuinis & rariùs. Vt enim qui aliquam ciuitatem diu incoluit, difficulter inde discedit, licet ad meliorem conditionem vocetur: ita & senes ab eo viuendi genere,

nere, cui assueuerunt. Patuit in Loth & vxore eius, qui moniti ab angelis vt è Sodomis perituris excederent & saluti suæ consulerent, moras nectebant & putabant eos per iocũ loqui: vnde & manibus apprehendi & educi debuerunt, Gen. 19. Nimirum detinebat eos vel amænitas loci, vel amicorũ consortium, vel supellex, vel quid simile. Ita ergò senectus multa habet impedimenta, ne Deo vocanti respondeat: quemadmodum potatores multi in popinis ac tabernis sedentes, cùm euocantur ab vxoribus, sequi renuunt, quia nimirũ vino sepulti, vel lusui addicti, aut cum bonis amicis sunt. *Apud Ægyptias Thebas, Memmonis statuam olim fuisse aiunt è nigro lapide ad ortum solis conuersam. Hæc imberbem adolescentem referebat, cuius ambæ manus sedi sic innitebantur, vt hominis surgere volentis similitudinẽ exprimerent: videbatur enim saxeus ille adolescens orienti soli velle assurgere. Oculorum autem & totius hominis cõformatio hominem iamiam locuturum repræsentabat. Et sunt qui dicant ab hac statua sonum edi solitum, cum illam sol oriens radijs suis attigisset.* Refert Ier. Drex. in Trism. ex Pausania in Atticis l. 35. c. 7. & alijs. Maiolus tom. 1. canic. ex Eusebij Chron. Huic adolescẽti similes sunt quamplurimi, qui in blanda vitiorum sede dies & annos velut clauis affixi sedent. Quoties illis dicitur: *Adolescens tibi dico, surge?* Surge, inquam, è cathedra pestilentiæ? Et videntur interdum surgere velle ac moliri abitum: sed iterum victi inertia, sedere pergunt. *Nunquid adhæret illis sedes iniquitatis?* Videntur etiam velle loqui, confiteri inquam & detestari peccata: Sed heu quàm fractè & quàm frigidè loquuntur? Nulla erumpit seria & resoluta vox: Volo me emẽdare: sed vel, faxo, inquiunt, vt me emendem: vel nollem equidem hoc fecisse: aut etiam: Vellem emendare nisi hoc vel illud obstaret.

D. III. *Quia cõmuniter quales in iuuẽtute, tales sumus in senectute.*

TERTIO. Non leue est argumentum, talem te futurum in senectute, qualis es in iuuentute. Id enim testatur Sapiens. Prou. 22. *Prouerbiũ est*, inquit, *Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Id enim est homini suauissimum, quod tota consueuit. Plato quondam adolescentẽ, quòd lusisset alea, grauiter increpuit; qui cùm dixisset: *Sic obiurgas ob rem paruam? At non paruum est*, respondit, *assuescere.* Laert. l. 3. Quid multis? testis est experientia, iuuenes quæ assueuerint, non dimittere in senecta, sed tenere vsque ad mortem. Quidam morti vicinus, vt Lucas Pinellus l. 1. de alterà vitâ c. 5. refert, diuitijs plus æquo addictus maximâ cœpit affici anxietate, quòd opes suas relinquere deberet, & modò in hanc, modò in alteram se partem voluebat & leonis instar nonnunquã rugiebat. Cumq; M. Robertus Licius, qui tunc ei aderat, eum hortaretur vt animæ suæ prouideret cæteris posthabitis, consideretur, communicaret; ille totus in suis diuitijs: *O quantum*, inquit, *insumpsi molestiarum ad conquirendas has diuitias, & nunc alij iis perfruentur!* Robertus insistere; vt de anima potius solicitus esset. At ille priori sententiæ insistens: *O diuitiæ meæ*, inquit, *quibus vos relinquo? quis vos possidebit?* atque ita citra confessionem miserrime expirauit.

Gabriel Inchino in scalâ cœli refert auarum quendam, qui crediderat alteri centum ducatos intra triennium restituendos, cùm ad extrema deuenisset & iam animam ageret, licet ab amicis & confessario admoneretur de negotio animæ pertractando, nihil aliud respondere solitum, quàm *centum ducatos intra triennium soluendos:* & ita decessisse. O quàm verum ergò prouerbium: *Adolescens iuxta viã, &c.* Quin etiã certũ est, multò duriorem te futurũ in senectute ad pœnitentiã, quã in iuuentute; siquidẽ nemo nescit, ramos multò facilius curuari teneros, quàm inueteratos. Antisthenes dicebat apud Melissl. ser. 32. *Veterem arborẽ transplantare, difficile est.* Facile transplantatur frutex: sed non ita arbor. Eandem difficultatẽ experiuntur Confessarij, cũ volũt inueteratos malorũ & senes transplãtare de horto dæmonis in hortum Christi. Quanta enim ibi difficultas! quanta senum stupiditas! quanta pertinacia! Norunt Medici, quàm difficile sit curare diuturnas infirmitates, quamque incurabile sit malum, quod ad ossa vsque penetrauit: ideoq; *languor prolixior grauat medicum*, ait Eccles. c. 10. Idem experiuntur medici spirituales. Hinc & Iob c. 20. ait: *Ossa eius implebuntur vitiis ab adolescentia eius, & cum eo in puluere dormient.* Quod explicans D. Gregorius ait: *Dura in eo prauitatum consuetudines atque quotidie duriores existunt & vsque ad mortem perdurant.* Et sicut homo semper est vegetus, quamdiu in ossibus medullam habet, quasi nutrimentum eorum: ita qui ab adolescentiâ vitijs assueuit, semper in ijsdem viret ac robustus est, tametsi alioquin ætate confectus & exhaustus.

E. IV. *Quia senectus nõ est apta pœnitentia.*

QVARTO. Quia senectus parum aptum pœnitentiæ tempus est, vtpote laborum impatiens & imbecillum: Tunc enim iam aliorum manibus gestaris; ad frigus ferendum, ad ieiunia, ad humicubationes, ad peregrinationes & similia ineptus es; ad examinandam conscientiam, excitandam contritionem, ad restituendum aliena, ad largiendas eleemosynas durior (siquidem senes illiberales sunt, timidi & pertæsi) potiùs relaxari ab oneribus Christianæ militiæ cupies. Quemadmodum aquila in senectute ita curuum acquirit rostrum, vt comedere tandem nequeat, & fame mori debeat: vt refert Pier. l. 19. hierogl. ita ferè euenit senectuti; non enim potest durare in templo, in oratione, in audiendo verbo DEI; qui sunt panes animæ. Quæ igitur amentia est, differre eò, comestionem, quando comedere non poteris? Quid diceremus de illo mercatore, qui ad nundinas pergens & quatuor equos habens, aduerteret tres eorum iuuenes esse & alacres, vnum verò iam ætate confectum atque infirmum, ideoque diceret intra se: Quid si iuuenes hi equi à sarcinis læderentur? quàm grauem ego iacturam paterer? Itaque si onus, quod quatuor equi gestare debebant, totum super debilem illũ & senem

ſenem poneret: nonne fieret vt iſte mox ſub onere concidens moreretur ? & diceresne hunc ſapere? Atqui tu hoc ipſum agis, dum adoleſcentiam, iuuentutem & virilem ætatem ab onere pœnitentiæ liberam elabi tibi ſinis, ſenectutem ſolam oneras. Dicis enim: iuuenis ſum, dolendum eſſet, ſi modò me onerarem ieiunijs, vigilijs, orationibus, confeſſionibus, &c. nec aduertis quàm debilis ſit ſenectus, cui totum hoc onus imponis. *Memento* itaque *creatoris tui in die iuuentutis tuæ*, ait Sapiens, Eccl. cap. 12. *antequam veniat tempus afflictionis tuæ & appropinquent anni, de quibus dicas: nõ mihi placent*, &c. Et Eccl. cap. 25. *Quæ in iuuentute tua non congregaſti, quomodo in ſenectute tua inuenies?*

F.
V.
Quia in ſenecta vitia potius te quam tu illa deſeris.

QVINTO. Quia in ſenectute tu non tam vitia deſeris, quàm ipſa te. *Si tunc vis pœnitentiam agere*, inquit Alcuinus Caroli Magni præceptor in lib. de virtut. & vitijs, *quando peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa. Satis alienus es à fide, qui ad agendam pœnitentiam tempus ſenectutis expectas.* hæc ille. Ad hoc vt cœlum promereamur, facienda ſunt opera difficilia; quia *regnum cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud*, ait Dominus Matth. 11. *Violentia eſt*, ait ibi S. Hieronymus, *poſſidere per virtutem, quod non tenuimus per naturam.* Atqui ſenes, ſi multis abſtinent vitijs & concupiſcentijs, id per naturam potiùs habent, quàm per virtutem. Non enim magnum eſt, ſenes non fornicari, non heluari, non ſaltare, non quærere lucra, non ſuperbè veſtiri, non cupere placere mundo, non rixari aut vindictam ſumere, &c. hæc enim illis natura ipſa prohibet, non virtus; niſi prius iſta didicerint per virtutem. At verò iuuenem talia non agere, hoc virtutis eſt, quia difficultatem continet & violentiam requirit. In mentem hic mihi venit lepidum cuiuſdam effæminati militis factum, qui occiſo cuidam ex hoſtibus brachium amputaſſe dicitur & ad Ducem attuliſſe magnâ cum iactantiâ, quòd videlicet hoc brachium hoſti vno amputaſſet ictu. Ad verò; cur non potiùs, ait Dux, caput illi abſtuliſti? Non habebat ampliùs caput, inquit miles. O ſtrenuum bellatorem! Quare pro mercede iuſſit eum Dux fuſtibus tundi. Huic militi non abſimilis eſt, qui in ſenectâ primùm vult carnis vitia edomare. Etenim caro & mundus ipſi iam ſunt mortui & quaſi capite truncati: quia caro iam vix viuit; mundus eũ ſpernit: quid magni ergò eſt, ſi carni iam penè enectæ infligat ictus, & mundum ſpernat, à quo ſe ſpretum videt? *Nullus* ergò *expectet*, inquit S. Auguſtinus lib. de vera & falſa pœnit. c. 17. *quando iam non poſſit peccare. Arbitrij enim quærat libertatem, vt delere poſſit commiſſa, non neceſſitatem. Qui prius itaque à peccatis relinquitur, quam ipſa relinquat, ea non liberè ſed quaſi ex neceſſitate condemnat.*

G.
VI.
Quia ſic Deo viliorem,

SEXTO. Quia ſic iniquus eſſes in Deum; dares enim diabolo potiſſimam tuæ vitę partem, DEO verò viliſſimam ac minimam. Multis ſanè ac maximis rationibus obligamur DEO ſeruire tota vita noſtra, adeoque ab infantia. Primò quidem quia ipſe à principio ſuæ æternitatis de nobis cogitauit noſque amauit & innumeris beneficijs afficere decreuit; ergone æquum erit, vt nos de ipſo non cogitemus, ipſique non ſeruiamus niſi in fine vitæ noſtræ? Secundo quia merces nobis à DEO promiſſa, æterna erit, hoc eſt, quamdiu DEVS erit DEVS: nonnè igitur decet, vt pro mercede illâ tamdiu DEO ſeruiamus, quamdiu viuimus? Et ſi vita noſtra momentum eſt reſpectu æternitatis; itane verò huic momento maximam partem ſuffurabimur? Tertio nonne DEVS optimum quod habuit, nobis dedit, filium ſcilicet ſuum? & quâ fronte damus illi, quod eſt vitæ noſtræ viliſſimum, ſenectutem videlicet quæ & à mundo parui penditur, & nobis ipſis diſplicet? Adhæc nonne omnes dies noſtros, omniaque quæ habemus à DEO poſſidemus? Nonne legimus Malach. 1. *Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum & votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus, ego, dicit Dominus exercituum?* Num tibi, putas, placeret, ſi is cui magnam & opulentam donaſti vineam, nihil inde tibi mitteret, niſi vappã aut fęces doliorũ? Deniq; nonne omnes ſerui DEI naturales & emptitij ſumus, adeoq; cũ Dauide dicere debemus: O *Domine, quia ego ſeruus tuus ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ?* At *nunquid*, ait Cæſarius Arelatenſis hom. 6. *hoc tibi vis fieri à ſeruo tuo, vt quamdiu fortis & iuuenis fuerit, inimicis tuis ſeruiat, & cùm ad ſenectam venerit, tunc ad tuum ſeruitium redire velit? Quod ergò non vis pati à ſeruo tuo, non eſt iuſtum vt facias Domino tuo.* Ecquis verò eſt, cui florem iuuentutis tuæ ad ſeruitium impendis? nonne hoſtis DEI & animæ tuæ peſſimus? Et quid ait Salomon Prouerb. 5? *Ne des annos tuos crudeli*, inquit. Crudeliſſimus herus Diabolus, qui inſtar Pharaonis poſtquam ei ſeruieris, in fine laborum pro mercede verberibus te mulctat.

Diabolo potiorem dares vitæ partẽ. Seruiendum Deo tota vita.

1. 2. 3. 4. 5.

H.
VII.
Quia iniquus eris in teipſũ.

SEPTIMO. Quia iniquus etiam es in teipſum, dum mundo, carni & Diabolo das optimam & potiſſimam vitæ partem, tibi vero inutiliſſimam & minimam. Quatuordecim annis ſeruierat Iacob ſocero ſuo Laban pro Rachele & Liâ; his finitis dicebat: *Tu noſti quomodo ſeruierim tibi*, &c. *Iuſtum eſt igitur vt aliquando prouideam etiam domui meæ*, Gen. 30. Cogita & tu, ſi quatuordecim annis per infantiam & pueritiam vixiſti non tibi, ſed parentibus: vel ſi aliquot annis huic mundo ſeruijſti, an non æquum ſit vt reliquum tempus & potiorem ſaltem vitæ partem conſumas in animæ tuæ negotio, tibique ipſi prouideas? Audi Senecam lib. de breuit. vitæ cap. 4. *Non pudet te*, inquit, *reliquias vitæ tibi reſeruare & id ſolum tempus bonæ menti deſtinare, quod in nullam rem conferri poſſit? Quam ſerum eſt, tunc viuere incipere cum deſinendum eſt?* Quod hic monet, idem ipſe fecit; nam ep. 61. ait: *Ante ſenectutem curaui vt bene viuerem: In ſenectute, vt bene moriar.* Denique audi S. Auguſtinum ſerm. 144. de temp. *Quid enim vis mali, dic mihi*, inquit, *in omnibus actibus tuis, cogitationibus, cupiditatibus? In terra non vis ſegetem malam: non vis vtique malam, ſed bonam arborem,*

equum,

equum, seruum, bonum amicum, bonum filium, vxorem bonam. Et quid hæc magna commemorem, quando non vis vestem malam habere sed bonam; caliam postremò ipsam non vis nisi bonam? Aut dat mihi aliquid te velle quod malum est: nec te velle aliquid bonum. Puto villam malam non vis, sed bonam: solam animam malam vis? Quid te offendisti? quid de te tuipse malè meruisti? Inter bona tua non vis esse malum, nisi te solum. sic ille. Igitur ô adolescens, *tibi dico, surge.* Surge ad pœnitentiam dum adolescens, vegetus & sanus es; quia vbi senex fueris, surgere vix poteris.

CONCIO VIII.

DE SEPVLTVRA CHRISTIANORVM, eiusque causis.

I. *Vt debitus honor Christianis habeatur.*
II. *Vt memoria mortis versetur in mente nostra.*
III. *Vt terra in terram reuertatur.*
IV. *Propter fidem resurrectionis.*
V. *Propter meritum viuentium excludendi à sepultura sacra.* 1. Excommunicati & interdicti 2. Vsurarij manifesti & raptores. 3. Qui sibi ipsis necem inferunt voluntariè torneatores. 4. Monachi proprietarij. 5. Blasphemi. 6. Hæretici. 7. Qui per annum nunquam confitentur & communicant. &c.

THEMA.

Ecce defunctus efferebatur. Lucæ 7.

A. IN contrariam abiere multi sententiam, num mortui sepellendi essent. Et inprimis fuere qui negarent, vti Gentiles aliqui. Diogenes inhumatum se post mortem proijci iussit. Cui amici: *volucribusne feris? Minimè,* inquit, *sed bacillum propè me, quo eas abigam, ponitote. Qui poteris,* inquiunt, *non enim senties? Quid igitur mihi,* ait, *ferarum laniatus oberit nihil sentienti?* vt refert Cic. l. 1. Tuscul. quæst. Scribit etiam S. Hieronymus cõtra Iouinian. cap. 36. *Massagetas & Derbices homines vbi senuissent, iugulatos deuorasse, dicentes: melius esse vt à se quam à vermibus absumerentur. Tibareni, quos dilexerint, senes, patibulo suspendunt. Hircani semiuiuos volucribus & canibus proijciunt. Caspij bestiis tradunt. Scythæ eos qui à defunctis amati erant, viuos infodiunt cum defunctorum ossibus. Bactriani canibus ad hoc nutritis senes obijciunt. Quod cum Nicanor Alexandri præfectus emendare voluisset, penè amisit prouinciam.* Hæc Hieron. Sabæi reges mortuos inter sterquilinia: Lothophagi suos in mare defunctos abijciunt. Scythæ mortuos inter epulas causa honoris vorant. Ita Cælius Rhodiginus l. 9. cap. 43. Tandem Romani suos mortuos extra vrbem comburebant, vt in Antiq. Rom. l. 5. c. 39. Quin etiam Hæretici quidam apud Bohemos teste Æneâ Siluio de orig. Bohem. c. 35. cœmiteria & funebria improbabant, quos secuti Huguenoti, Certè Ciscas Hussitarum in Bohemia Dux & Antesignanus rogatus à militibus moriturus, qui sepeliri vellet, respondit: *Mortuo pellem mihi detrahite, relictoq; feris cadauere, ex cute tympanum facite, quo in præliis vtamini.* Sed relinquamus has Barbarorum insanias. Contrarium tenuere reliquæ gentes penè omnes; vti Athenienses, apud quos siquis Dux bello peremptos milites sepultura non cohonestasset, capite plectebatur. Macedones, quibus nullum fuit tam solenne militiæ munus quàm suos sepelire. Omnium verò maximè soliciti sepeliebant suos Hebræi, apud quos etiam, vt Cælius Rhodig. l. 9. c. 43. ait, *lege cautum erat, ne insepultum relinquerent.* Inde adolescens in hodierno Euangelio efferebatur ad sepulturam. Quin imò animalia bruta quædam hoc ipsum docent. Formicæ inprimis, quæ vt narrat se vidisse Malchus Monachus (apud S. Hieronym. in vita) suos mortuos humeris efferebant, & si aliqua sub pondere collabebatur, alia succollebat. Delphini item vt scribit Author libri de nat. animal. mortuo Delphino aliquo, circumstant reliqui eius corpus ne à piscibus deuoretur, ac postremò deferunt eum in profundum & quodammodò sepeliunt. Itaque videndum restat, quam ob causam institutæ sint sepulturæ apud Christianos.

B. I. *Vi debitus honor Christianis habeatur.* Causa PRIMA, vt debitus honor habeatur Christianis. Ita August. lib. 1. de ciuit. DEI cap. 13. vbi ait: *Non contemnenda sunt corpora defunctorum maximeq; iustorum ac fidelium, quibus tanquam organis & vasis ad omnia bona opera S. Spiritus vsus est. Si enim paterna vestis & annulus, ac siquid eiusmodi, tanto charius est posteris, quanto erga parentes maior affectus: nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multò familiarius & coniunctius, quam quælibet indumenta gestamus.* Sic Aug. Ideò licet Christiani tempore persecutionis cogerentur mortuos suos extra vrbem sepelire ex lege Rom. tamen ea non vti Gentiles cremabant, sed in cœmiteria inferebant. Nullo enim modo decet vt terræ Imperatorem hominem subdita illi animantia veluti coruí & lupi inhumatum absumant. Origenes lib. 5. & 8. contra Celsum ait: *Rationalem animam honorare didicimus, & huius organa sepulchro honorificè demandare.* Et sanè instar supplicij graue semper habebatur, sepultura priuari. Vnde 3. Reg. 4. de Ieroboam quia Idola coluerat, ait Dominus: *Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eum canes; qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cœli.* Eijci è sepulchro ossa mortui & ad solem expandi maximæ Dei iræ signum fuit, Ier. 8. Insepulti verò *sepultura asini* dicuntur sepeliri, Ier. 2. Esse autem terram satis honestum nobis operimentum, testatur vel ipse Cyrus, qui noluit in auro vel argẽto sepeliri, sed in terra. *Quid enim,* aiebat, *beatius,*

quàm terra misceri, quæ pulchra & bona omnia progignit? Xenophon in Cyripæd. l.8. Verùm Ecclesia cœmiteria insuper sacris ritibus consecrare & iuxta templa ferè esse voluit, vt in locis DEO sacratis & propè sanctorum reliquias requiescerẽt Christiani, quod magno sibi honori ducebant etiam viri principes. Vnde S. Chrysost. homil. *quòd Christus Deus est*, aduer. gen. ait: *Constantinopolitani reges & Imperatores magni pendebant corpora eorũ non prope Apostolos, sed extra eorũ vestibula sepeliri.* Et hom. 66. ad pop. Antioch. asserit Constantinum magno honore affectũ, quod præ foribus piscatoris corpus eius sepulturæ mandatũ sit, factusq; sit Cõstantinus Piscatoris Ianitor. S. Ambrosius fratrẽ suum Satyrum ad S. Victoris mart. læuam sepeliuit; vnde eidẽ scripsit hoc tetrastichon: *Vranio Satyro supremũ frater honorem Martyris ad læuã detulit Ambrosius. Hæc meriti merces, vt sacri sanguinis humor finitimas penetrans adluat exuuias.* Idem S. Ambr. in Basilicâ suâ iuxta SS. Geruasium & Prothasium sepeliri voluit. Marcellina earundẽ soror Româ transferri & ad SS. Fratres condi voluit. S. Maximus etiã in ser. Natiuitatis SS. Octauij, &c. ait: *Sanctorum ossibus nostra corpora sociamus, vt dum illos Tartarus metuit, nos pœna non tangat: dum illos Christus illuminat, à nobis tenebrarum caligo diffugiat.*

Aliam causam adfert S. Aug. l. de cura pro mort. c.4. *Cũ recolit animus vbi sepultũ sit charissimi corpus & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidẽ martyri animã dilectam commẽdat recordantis & precantis aspectus.* Sanè etiã Iacob filio suo Iosepho, Gen. 47. ait: *Non sepelias me in Ægypto, sed dormiam cũ patribus meis.* Et Propheta ille 3. Reg. 13. ait: *Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est.* Ceterũ si absit eiusmodi deuotio, nihil prodest homini in Ecclesia sepeliri, magis quã extra: nã & Lucifer de cœlo & Adam de paradiso eiectus est. Et maximè si hoc ex superbia aut temeritate aliqua attẽtatum sit. Vnde Augustinus inquit 12. q. 2. *Quos peccata grauiora deprimunt, si in locis sacris sepelire se faciunt, restat vt de sua præsumptione iudicentur: quia eos sacra loca non liberant, sed culpa temeritatis accusat.* Exemplum in dial. S. Gregor. lib. 4. cap. 56. quòd cùm quidam flagitiosus in Ecclesia B. Faustini Brixiensis sepultus fuisset, ea nocte sanctus Faustinus apparuit Custodi Ecclesiæ dicens: *Dic Episcopo vt proijciat hinc carnes fœtentes, quas hic posuit: alioquin ipse die 30. morietur.* Et custos cũ timeret hæc Episcopo indicare; Episcopus die 30. mortuus est. Idem cap. 57. de alio scribit, qui cùm sepultus esset in Ecclesia, postea extra Ecclesiam inuentus fuit, relictis solis linteaminibus. Contrà verò non obest iusto indigna sepultura; nam, vt ait D. Chrysost. *vbicunque sepeliamur, Domini est terra & plenitudo.* Et: *optima sepultura est optima vita;* hom. 84. in Ioan. Propterea aliqui sancti, ex humilitate, vili in loco & inter humiles sepeliri petierunt. Ita S. Ephrem (in testamento suo) petijt sepeliri in cœmiterio; vbi contriti corde iacent, non in monumento suorum. Similiter S. Gregorius Turonensis Episcopus in tali loco sepeliri se iussit, vbi semper ab omnium pedibus conculcaretur: sed tandem id non ferens pia plebs, eum è terra leuauit, & iuxta S. Martinum in Mausolæo edito locauit. Surius in vita eius, 17. Nouemb.

C. II. *Vt memoria mortis versetur in mente nostra.*

SECVNDA. Vt mortis memoria reuocetur in mẽtem. In historia rer. Indic. narrat Hieronymus Xauier, in regno Mogor, cùm dies nuptiarum instaret, nupturos cœmiteria & sepulchra obire & reserare solitos, vt sic recordarentur mortis, antequam alijs darent vitæ principium. Philosophi illi, qui Brachmanæ dicuntur, ante ædiũ suarum fores aperta sepulchra habere volebant, vt ingredientes & egredientes mortis memoriam haberent, eaq; tanquam fræno libidinem cohiberent. Bellarm. concion. de morte init. Et hoc Ethnici faciebant; quid faciant Christiani? Itaq; de sepulchro clamare videtur mortuus: *Memor esto iudicij mei; sic enim erit & tuũ. Mihi heri & tibi hodie,* Eccles. 38. item illud: *Fui quod es: eris quod sum.* Ideò secundum Aug. l. de cura pro mortuis c.4. *Monumenta* dicta, quia monent mẽtes. Monent enim mentem ne supra alios nos extollamus; siquidem tã exiguus locus tam potentes ac diuites claudit & coërcet. De Alexandro M. extincto dicebat quidã: *Heri totus mundus non sufficiebat Alexandro: hodie defunctum terra sex pedũ capiet.* Philippus Imperator in Hippodromo ab equo delapsus, & resurgens, locũ quo in arena iacuerat, cernens aiebat: *Ecce quàm exigua arena nos capiat, qui totius orbis dominiũ stultè affectamus.* recitat Maiol. to. 4. colloq. 4. Hinc tumba seu feretrum *loculus* appellatur, quasi exiguus locus D. Chrysost. *sepuchrũ,* inquit, *est nostræ humilitatis schola.* Monent mentẽ, necessariò nobis moriendum ante cœli ingressum, sicut necessariò per cœmiterium transimus ad Ecclesiam. Monent mentem, mortem omnibus timẽdam esse; quando tot ferè cernuntur sepulchra paruulorũ & iuuenum, quot senum. Monent mentẽ, mortem semper timendam, quia semper noua cõspiciũtur sepulchra inter vetera. Monent mentem, quã omnia in mundo exigua, vana & inania adeoq; spernenda sint. Ille militiæ Princeps, Naaman Syrus è terra sancta, in qua habitauit Elisæus, abstulit secum in domum suam de terra eius loci onus duorum burdonum (4. Reg. 5.) vt eius terræ intuitu ab Idololatriæ cultu arceretur, & veri DEI recordaretur. Vtinam & nos è templo redeũtes eiusmodi terram nobiscum auferremus! Fieret sine dubio vt à cultu superbiæ, auaritiæ, luxuriæ, gulæ retraheremur. Milites qui arcem contra hostem volunt defendere, extra arcem excitant vallum, è quo tanquam clauso & editiore loco facilè oppugnant, repellunt & arcent hostem. Huiusmodi igitur vallum excitauit sibi Naaman, vt inde contra Idolorũ cultũ & cõtra regiæ aulæ illecebras fæliciùs pugnaret.

D. III. *Vt terra*

TERTIA. Vt præcepto DEI nos conformemus, qui parenti nostro dixit: *Terra es, & in terram ibis.* Qua de re S. Chrysostomus ait homil. 84. in Ioan. *Terram*

in terrā reuertatur.

Terram habemus optimum operimentum & ipsi naturæ conuenientius. Et sanctus Gregorius Nazianzenus in carm. de hominis externi vilitate, canit: *A tumulo tumulum peto.* Solent pueri, siquis ex illis aliqua in re deliquit, reum ad pœnam vocare & clamare: *Ad tumulum, ad tumulum:* ac deinde capillis probè vellicare. Omnes nos in Adamo deliquimus, vnde meritò *ad tumulum* vocamur omnes & à morte deplumamur. Agnouit se vocatum Iob, qui cap. 1. ait: *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.* Quænam hæc mater nisi terra? Intellexerunt hoc Platonici, qui ortum hominis designabant per signum Cancri, quòd per eius ianuam homines intromitti in orbem putabant, veluti per eandem regressuros. Pier. lib. 60. hierogl. A tumulo igitur eximus, & per viam aliquantulam mundum quasi comitamur, mox eo dimisso, illuc regredimur, vnde egressi sumus, ad tumulum scil. Quid igitur mundi delitias affectamus? Interrogemus nos multoties, sicut angelus Agar, Gen. 16. *Agar, vnde venis & quò vadis?* Agar, *peregrina* exponitur, & hominem significat. Vnde venis, homo? à tumulo? Quò vadis? ad tumulum.

E. IV. Propter fidem resurrectionis.

QVARTO. Propter fidem resurrectionis. Ita D. Thomas in 4. dist. 45. q. 2. art. 2. ad 3. quæst. qui ait: *Sepultura spiritualiter prodest viuis, in quantum per hos astruitur resurrectionis fides.* Ideò crux ponitur supra sepulchrum, vt sciamus mortuos iterum resurrecturos, cum crux in cœlo apparebit. Deinde sicut semina in terram proiecta germinant & surgunt in flores & plantas: ita germinabant corpora nostra proiecta in sepulchrum. Vnde Apostolus 1. Cor. 15. inquit: *Seminatur corpus in ignobilitate, surget in gloria.* Proijcitur semen in aërem, aquam, ignem, non germinat: proijcitur in terram & germinat. Vt ergò sciamus corpora nostra aliquando reuictura & proditura cū immortalitate, committuntur terræ, non aëri, igni, aut aquæ. Vnde cœmiterium rectè appellamus *agrum* DEI, Gottsacker/ quia ibi aliquando messem suam habebit Christus: licet in eodem multa zizania sint futura. Adhæc pretiosas vestes, quas resumere aliquando & reinduere volumus, loco honesto & mūdo asseruamus. Corpora nostra resumere speramus: mundo igitur & tuto loco ponimus. Propterea non quouis loco vt Hæretici, profano scilicet, sed sacro ea condimus & benedicto, quem etiam signo crucis quasi serâ vel sigillo quodam obsignamus: thure item & aqua lustrali cōtra dæmonū infestationes & sæculares profanationes, sicuti solent ituri ad lectum, aquâ lustrali aspergere se, cubiculum suum & lectum, cruceq; consignare. At Hæretici, quia hanc benedictionem aspernantur, paruam vel nullā habere resurrectionis spem non iniuria putātur. Testatur enim Simon Pauli Prædicans Lutheranus hom. in Euang. hodiernum, esse Lutheranos, quibus perinde sit siue sepeliantur in cœmiterio, siue in lanienâ auff der Schindergrueb/ in loco, vbi excoriantur iumētorum cadauera. Hinc bonus quidam senex in Palatinatu propè Werdam Bauaricam, vltra Ratisbonam ad Danubium, morti adeoque Lutherano cœmiterio iam proximus in hanc lamentabilem vocem erupit: **Daß sey Gott klagt/ daß ich nach meinem Todt in den Rueben Acker hinauß muß/ vnd die Rueben hüten.** Pro dolor, quod post mortem meam, ad agrum raparum proficisci, & raparum custos fieri cogar. refert P. Gretserus de funere Christiano l. 2. c. 10.

F. V. Propter meritū viuētiū.

QVINTA. Propter meritum viuentium, qui mortuos sepeliunt. Laudatur ob hoc officium Tobias c. 2. & 12. & commendatur Deo ab Angelo Iudas Machabæus 2. Mach. 12. quòd interfectos in prælio hostes sepeliri iusserit. Viri Iabes Galaad à Dauide, quòd sepelierint Saulem & Ionatham 1. Reg. 31. & 2. Reg. 2. Discipuli Ioannis Matth. 11. Nicodemus & Iosephus Matt. 27. illi Ioannis, hi Christi tumulatores. Alphonsus Aragonum rex, qui repertum in littore maris Christiani Genuensis corpus, id mox tumulare cū suis iuuit. Panorm. l. 1. de rebus gest. Alphonsi. Contrà Iason quòd multos homines insepultos abiecisset, ipse quoque mortuus insepultus abijcitur 2. Machab. 5. Irrisores item sepelientium S. Constantium martyrem Perusinum Episcopum, cæcitate puniuntur, apud Surium die 29. Ianuarij. His tamen non obstantibus iure meritoq; excludit aliquos Ecclesia à sepultura sacra & pio sepulturæ officio.

Excludēdi à sepultura sacra. 1. Excommunicati & Interdicti.

Primo. Qui sub censura excommunicationis, vel Interdicti, in absoluti decesserunt Clem. 1. de sepult. Et sepellentes sunt ipso facto excommunicati, vt ib. Narrat in Viridario SS. Matthæus Raderus ex Menæis Græcorum, Monachum etsi martyrem, quia tamen contra superioris interdictum ab obedientia se subtraxerat olim, cùm in Ecclesia Diaconus clamaret: *Catechumeni egrediantur: Catechumeni procedant:* omnibus spectantibus tumba sublata è templo in atrium egressum, redisseq; finita missa. Idq; tādiu quousq; à superiore suo ab anathemate solutus erat. Idē in annotat. eius loci narrat de S. Gotthardo Hildesheimensi Episcopo; quòd cùm is contumaces quosdā anathemate ictos tēplo excedere iussisset ij tamen immoti persisterent: tū, ecce, dudum sepultos aliquos, qui sub anathemate adhuc erant, de tumulis surrexisse, & in confusionem contumaciam templo excessisse, donec eosdē impertita absolutione Episcopus acciret ad tumulos suos ingredientes. Narrat item Maffeus Indic. hist. l. 5. militis mortui & in mare proiecti corpus miros excitasse tumultus & terrores, & in terrā delatū sepultumq; postridie inhumatū inuentū. Itaq; diuinatum eum sub excommunicatione decessisse: quare impertita ei absolutione, mox deinde in tumulo quietus permansit.

2. Vsurarij manifesti Et raptores.

Secundo negatur vsurarijs manifestis, ni pœniteant & faciant cautionem de restitutione. Clem. 1. de sepult. c. quāquam, de vsur. l. 6. Itē raptoribus, ni satisfaciāt cum possunt c. 2. de raptor. De vsurario in Ecclesia sepulto narrat Greg. in dial. quòd cū sepulturam data pecunia obtinuisset, à custode Ecclesiæ noctu visus sit per dæmones lamen-

3. Qui sibi ipsis necẽ inferunt voluntariè. Torneatores. 4. Monachi proprietarij. 5. Blasphemi. 6. Heretici 7. Qui per annum nunquã confitẽtur & cõmunicãt &c.

lamentabundus foràs trahi. Tertio ijs qui sibijpsis necem voluntariè inferunt.13.q.2. quib.23.q. 5.*placuit*.Similiter ijs qui se manifestis vitæ periculis temerè ingerunt, vt torneatores.c.1.de torneam. Et qui in maleficio, velut adulterio aut latrocinio interfectus perijt. Quarto Monachis proprietarijs vt in c.*super quodam*, ib. Exemplum recita sui temporis S.Greg.l.4. moral.cap. 55.de fratre sui monasterij, quia tres aureos occulte habuit, iussum in sterquilinio sepeliri cum aureis suis: dicentibus fratribus: *pecunia tua tecum sit in perditionem*. Quinto Blasphemis c.2.de maledic. Idem Greg, 5.dialog.de fæmina religiosâ narrat, quomodo detractionis vitium & stultiloquium, noctu à dæmonibus (vidente custode) è sepulchro sit extracta & cingulo tenùs diuisa, parte superiori cremata, inferiore relictâ. Sexto Hæreticis & de hæresi post mortem conuictis. c.*si Episcopus*, de hæret. Nam vt S.Leo inquit ep. 92.c.6. *quibus viuentibus non communicauimus, eis mortuis quoq; communicare non possumus.* Multò magis Iudæis & paganis. de consecr. d.1.c. Ecclesiam &c. seq. Idem de eo qui semel in anno saltem non confessus est, nec cõmunicauit, si id sit notorium c. *Omnis vtriusque*, de pœnit. & remiss. Similiter omnis peccator notorius impœnitens decedens, c. *quibus* c. *non extimemus*. c. *pro obeuntibus*. c. *cum grauia*. 13. q. 2. Exemplum in dial. Greg. de Valentino Mediol. Ecclesiæ defensore, qui ob vitam lubricam impœnitens mortuus & in Ecclesiâ sepultus, videntibus custodibus noctu à duobus teterrimis spiritibus cum clamore extractus & extra Ecclesiam in alieno sepulchro abiectus fuit, mansitque ibi iuuentus.

CONCIO IX.

DOCVMENTA ET MYSTERIA.

I. *Ecce defunctus efferebatur.*
II. *Filius vnicus matris suæ: cur hic mortuus.*
III. *Et turba ciuitatis multa cum illa.* Pompa funebris prodest viuis.
IV. *Cum vidisset eam: misericordia motus est.*
V. *Dixisset noli flere.*
VI. *Accessit & tetigit loculum.*
VII. *Ait adolescens tibi dico surge. Quare non rogatus excitat hunc mortuum.*
VIII. *Resedit qui erat mortuus & cœpit loqui.*
IX. *Dedit illum matri suæ.*
X. *Accepit omnes timor &c.*

THEMA.

Ibat in ciuitatem, quæ vocatur Naim. Luc.17.

A. MAgnus ille Athleta, Dauid, congressurus cum Goliatho ad certamen singulare, vt fidem faceret Sauli, sibi sat superque virium esse, quibus hostem illum vincere ac per ludũ quidem posset, enarrare cœpit velitationes suas cum vrsis & leonibus, quos sibi occurrentes & gregẽ inuadentes sepiùs & facilè, *quasi per ludũ*, vt ait Eccles. 47. vicerit ac prostrauerit. 1. Reg.17. Typus Christi Domini fuit in hoc Dauid. Venit in hunc mundum & *in hoc apparuit filius Dei vt dissoluat opera diaboli*, 1.Ioan.3. quæ aliud nõ sunt quàm peccata, à Diabolo inuecta. Hæc, hæc erant magnus & terribilis ille Goliath, præuaricationẽ & seruitutẽ nostrã perpetuò nobis exprobrans, nullis hominum viribus superandus; solus Dauidis filius vincere eum potuit. Cæterùm vt Iudæis persuaderet satis sibi virium esse ad superandum hostem illum, demonstrauit eis aliquas quasi velitationes suas, quibus vrsum & leonem nullo prorsus labore, quasi per ludum vicit. Leonem dico mortem, quæ robusti leonis instar omnibus dominatur hominibus, omnes ad terram prosternit. Vrsum dico Diabolum, qui adinstar Vrsi in prostratos sæuit, pœnis inferorum. Plures vrsi tales occurrerunt Christo & rapuerunt oues eius, in obsessis nimirum hominibus, sed tenuit atque eiecit eos Dominus prædamque eis eripuit. Occurrit illi & Leo, sæuiens inquam mors, vti in hod. Euangelio, vti iuuenem corripuit: nec non alibi, vbi Lazarum & filiam Archisynagogi; tenuit eum Dominus & prædam ei eripuit, mortemque morte affecit. Quorsum verò inijt singularia hæc certamina, nisi vt demonstraret populo suo, se à Deo missum ad debellandum aliquando publico duello peccatum, & *chirographum peccati, quod erat contrarium nobis*, cruci affigendum ac delendum? Non viderunt hoc cæci & insani Iudæi: videmus nos Christiani. Porrò nunc spectemus miram eius victoriam quam tulit de triumphata morte adolescentis.

B. I. *Ecce defunctus efferebatur.*

PRIMO. *Ecce defunctus efferebatur.* At literam, quia Iudæis vetitum erat intra vrbes vel castra defunctos sepelire, quòd locus sepulturæ immundus censeretur, quemadmodum & cadauera, quorum contactu polluebantur. Mysticè insinuatur vnumquemque hominum quotidie ad sepulchrum efferri à quatuor humoribus tanquam acerbis portitoribus; siquidem ab ijs sensim abroditur vita nostra. Vnde D.Hieronymus ep.3. ad Heliod. ait: *Quotidie morimur, quotidie commutamur & æternos nos esse credimus.* Mirum certè hoc est; sed illud magis mirandum, quòd tam multi homines, dum ad sepulchrum efferuntur, peccare interim audeant; id quod mirabatur etiam Angelus cum Esdra loquens. (lib. 4. Esd. cap.8. non quidem canonico, magna tamen auctoritate prædito.) Ait enim: *spreuerunt altissimum & leges eius contempserunt & vias eius dereliquerunt, adhuc autem & iustos eius conculcauerunt dicentes in corde suo, non esse Deum; & quidem scientes quoniam moriuntur.* Quòd quis furtum committat, cùm adhuc liber est & lictorem aut carnificem non videt, nihil mirum. At si legatus quis ad suspendium educatur & in ipso itinere totũ se ad

furan-

furandum conuertat, id omnem admirationem superat. Ait igitur Angelus, nō mirandum, quòd peccent homines, sed quod id faciant *scientes, quia moriuntur*, & ad mortem pergunt.

C. II. *Filius vnicus matris suæ. Cur hic mortuus?* 1.

SECVNDO. *Filius vnicus matris suæ.* Videtur illum mors corripuisse primò ob indulgentiorem educationem. Solent enim matres vnicos præsertim filios blandius educare, & nihil non illis concedere, vnde sæpe contingit, vt vires eorum eneruent, & valetudinem affligant; vel etiam in pœnam nimiæ indulgentiæ filijs orbentur. Exemplo est Absalon, qui cum nimium poneret studium in alendis, producendis, crispandis & ornandis capillis, nec propterea à parentibus vel corrigeretur, vel tonderi iuberetur, in pœnam huius insolentiæ suspensus est in quercu proprijs capillis, in quibus tantam ambitionem quæsierat. Quod omninò factum non esset, si parentes eum à puero ita instituissent, vt sæpius in anno tonderet capillum suum, nec talem in eo vanitatem sectaretur. Patris ergò indulgentia suspendit Absalonem; cuius mors parenti acerrimum infixit aculeum, creauitque dolorem.

Secundò. In cautelam adolescentum, qui cùm longè se à morte abesse arbitrentur, hinc licentiùs viuunt, & vitijs indulgent. Multi adolescentes similes sibi videntur statuæ illi Nabuchodonosoris; habent enim aureum caput, artibus & disciplinis excultum: habent pectus & brachia argentea, opus & diuitias. habent ventrem & fæmora ærea, bonam valetudinem & victus parsimoniam: habent tibias ferreas, robur iuuenilis ætatis; sed interim non aduertunt se habere pedes luteos, fragilissimam scilicet vitæ basin, quatuor humorum crasin ac temperiem, aura mutabiliorem, qua sublata morbi ac mors sunt præ foribus, totamque statuam subruūt. Venit igitur lapis abscissus sine manibus, & percussit statuam in pedibus, sicque tota machina corruit, Dan. 2. Quid verò lapis ille nisi mors inopinata? nisi clanculum irrepens, vt nemo facilè diuinare possit, qua via sit ingressa? Videbis iuuenem insignem, eruditum, opulentum, sanum, sobrium, robustum, cui nihil prorsus desit ad vitam diu & prosperè ducendam: & cùm is minimè cogitabat, audis eum mortuum. Quis hanc stragem fecit? lapis sine manibus abscissus: nemo causam assignare potest; & tamen mortuus est.

D. III. *Et turba ciuitatis multa cū illa.*

TERTIO. *Et turba ciuitatis multa cū illa* (vidua.) Causam tanti comitatus exponit Euthymius in c. 7. Lucæ. *Condolebant*, inquit, *illi; vt quæ non modò virum perdiderat, sed nunc quoque filium & hunc vnigenitum.* Accedit altera causa, pietas Iudæorum & singulare studium sepeliendi mortuos. *Placent Deo*, inquit Alph. Salmeron hoc loco, *qui conducunt funera ad sepulturam, cuius rei gratia magnam laudem Tobias in veteri testamento est consecutus; in nouo verò Nicodemus & Ioseph ab Arimathia. Ægyptij etiam permulti comitati sunt Ioseph deducentem ossa patris in terram Canaan. Qui etiā sepelierunt Stephanū, & fecerunt planctum magnum super eum, viri timorati dicuntur, Act. 8.*

Pompa funebris prodest viuis.

Porrò etsi pompa illa funebris (si preces & sacrificia demas) nihil prodest defunctis, prodest tamen viuis. Primò enim luctum eorum temperat, qui funus ex officio curarunt, mœstisque solatium affert. Vnde S. Augustinus de verbis Apostoli 1. Thessal. 4. ait: *Pompæ funebris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulenta constructio, viuorum sunt qualiacunque solatia, non adiutoria mortuorum.* Secundò. Est quasi speculum omnium mundi vanitatum, quæ omnes cum defuncto quasi sepeliuntur, & in terram retruduntur. Ostendit vitam hanc esse quasi comœdiam vel tragœdiam, in quâ vbi quisque suam egit personam, siue Regis, siue Agricolæ, siue Pontificis, siue Clerici, tum finita comœdia suas quisque vestes resumit & domum, vnde venit, in suo habitu discedit. Hanc ob causam Ecclesiastes cap. 7. dixit: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij; in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurum sit.* Loquitur autem de funebri luctu & exequijs, vt tradit ibi D. Hieron. & Olympiodorus. Tertiò. Est publica fidei non solum Christianæ sed etiam Catholicæ protestatio contra infideles & hæreticos. Infideles non admittunt animæ immortalitatem & futuram resurrectionem: hæretici non admittunt suffragia pro defunctis, nec Ecclesiæ cæremonias. Nos vtraque profitemur, cum exequias peragimus. Quartò. Est opus pium ac meritorium vitæ æternæ, si fiat à Christiano in statu gratiæ existente. Ita S. Augustinus loco suprà citato testatur. *Sit pro viribus*, inquit, *cura sepeliendi & sepulchra construendi, quia & hæc in scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt.* Quintò. Est stimulus viuentibus ad sectandam virtutem ac pietatem, ob quam potissimum defunctis pompa funebris instituitur.

E. IV. *Cum vidisset eā; misericordia motus est.* 1.

QVARTO. *Cum vidisset viduam, misericordia motus est super eam.* Primò, ob multiplicem matris miseriam. Erat enim defunctus non filia, sed filius, qui solet esse charior: erat deinde vnicus: erat filius matris, quæ tenerius quam pater solet amare filium: erat filius viduæ: erat adolescens iamiam vsui & solatio futurus matri. Igitur *quidquid oculis matris dulce pretiosumq́; suberat, solus vnicus efferebat: stirps videbatur generis, ramusculus successionis, baculus senectutis*, inquit Greg. Nyssenus l. de hom. opificio.

Secundò. Quia hanc viduæ afflictionem oculis suis vidit. Multum autem facit ad excitandam misericordiam, videre coram miserorum calamitatem, vti clarum est. Quàm multi enim largiuntur eleemosynam miseris vlcera sua monstrantibus, lachrymas fundentibus, famem vultu suo præ se ferentibus, qui absentibus alioquin nihil vnquā largirentur? Hinc toties SS. literæ monent, ne auertamus oculos à pauperibus, Tob. 4. Eccl. 4 & 41. Errant proinde Magistratus, qui inhibent pauperibus, ne ostiatim stipem colligant, & suas miserias querantur. Licet enim per alios eleemosynam illis colli-

colligant;non tamen sufficienter consulunt paup e-ribus. Vnde Didacus Stella Hispanus, vir doctus & religiosus, in hunc locum, grauiter aliquando hac in re erratum fuisse, ait in Hispania, cùm per duos nobiles collecta est pauperibus eleemosyna, stipis inter m collectio prohibita.

Tertiò. Quia etiam turba viduæ illius miserta fuit,quomodo ergò non misertus fuisset fons misericordiæ?vnde græcè habetur ἐσυλαγχνίσθη, ex visceribus misertus est illi.

3.

Porrò ea misericordia fuit triplex: Cordis, quia miserico dia motus: Oris,quia eam consolatus dixit:*Noli flere*: Operis,quia dedit ei filium rediuiuũ. Non ergò oportet solùm videre pauperum miserias,sed & misereri ac consolari, denique facto ipso succurrere. Christus quandocunque calamitosum aliquem vidit, semper ope sua subleuauit. Vidit in deserto turbam esurientem , & pauit:vidit cœcum à natiuitate,& sanauit: vidit discipulos in remigando laborantes, & seruauit. Idem imitetur diues Christianus.

F. V. *Dixit: Noli flere.*

QVINTO. *Dixit:Noli flere.* Non quasimalum & illicitum sit mortuos deflere, sed primò, quia defunctus filius iamiam in vitam reuocandus erat. *Prohibetur*,inquit D. Ambrosius hic,*cum,cui resurrectio debebatur flere.* Secundò, vt doceret mortem amicorum non immoderatè deplorandam , ob resurrectionis spem , si putantur in gratia decessisse. Accedit alia ratio; quia Deus repetijt, quod suum est. Sicut ergò iure conqueri aut contristari non potes,cùm quis à te repetit rem tibi commodatam: sic etiam fas non est, conqueri aut lamentari valde, cùm repetit Deus amicum tuum. Denique nemo sanus ingemiscit , quòd videat amicum suum iter facientem ea via, qua ipse nolens volens iturus est: cur ergò indignè feras mori amicum , cum & ipse sis moriturus?sic Dauid se consolatus est super morte filij sui:*Nunquid potero eum reuocare amplius? Ego vadam magis ad eum:ille autem non reuertetur ad me*,2.Reg.12.

1. 2. 3. 4.

G. VI. *Accessit & tetigit loculum.*

SEXTO. *Accessit & tetigit loculum.* Primò ad literam ex D. Bonauentura, vt sisterent portitores. Secundò ex D. Ambrosio, vt ostenderet suo contactu lignum crucis sanctificandum esse , vt inde nobis vita redderetur , & salus prodiret. Tertiò ex Tito Bostrensi, *quia voluit, vt hinc disceremus corpus Christi Dei nostri corpus vita esse, eiusdemq; carnem vnigeniti filij Dei verbique cuncti potentis carnem. Nam cùm caro eius illi effecta sit propria, qui viuificat omnia,fit,vt ipsa quoque sit viuifica.mortemq; & corruptionem interimere idonea.* Id Euthymius declarat hic ista similitudine:*Quemadmodum ferrum, quod in igne aliquanto tempore permansit, habet ignis operationem: ita quoque sancta ipsius caro diuinitati vnita,quæ diuinitatis sunt, operabatur.* Quartò,vt doceret eos, qui concitato cursu ad mortem & infernum feruntur , manu Dei seu plaga aliqua tangendos ac puniendos esse, quò peccare desinant ac resipiscant. Tunc Deus aliquem tangere dicitur, cùm labore aut plagâ premit; vnde est illud Iob. 9. *Manus Domini tetigit me.* Estque hoc magnum Dei beneficium , tametsi corporali alicui damno coniunctum,velut siquis te ruentem in puteum,apprehendat, & pedem quidem frangat; ab interitu tamen seruet. Cum ergò petulanti iuueni morbum DEVS immittit:cùm leuiculæ puellæ decorem vultus demetit,loculos eorum tangit, vt peccatorum cursum sistant.

1. 2. 3. 4.

H. VII. *Ait:adolescens tibi dico, surge. Quare non rogatus excitat hunc mortuũ?*

SEPTIMO. Ait:*Adolescens,tibi dico: Surge.* Excitauit hunc adolescentem Dominus , non accersitus nec rogatus, primò propter præcedens miraculum sanati pueri Centurionis. Quia enim potuissent aliqui maleuoli dicere,non moriturum fuisse illum puerum , adeoque nihil aut parum opis à Christo accepisse, idcircò mox obuiam it defuncto, eumque ad vitam reuocat, vt inde colligatur, quid in puero Centurionis effecerit.Si enim vno verbo defunctum excitauit: nonne credendum est, quod vno etiam verbo ægrotantem persanarit?Ita Gregorius Nyssenus de hom.opif.cap.25. Secundò, quia vidit Dominus bonam illam viduam magna desolatione occupatam, indeque perturbatam non potuisse cogitare de petenda filij salute ; idcircò eius affectum & lachrymas aspexit , quæ vim orationis habent & potentem quidem. Audiamus D. Laurentium Iustinianum de ligno vitæ cap.9. *O lachryma humilis*,inquit,*tua est potentia, tuum regnum. Non est,qui te ad Deum accedere vetet:si sola intres, vacua non redibis. Quid plura? vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas filium Virginis, aperis cœlum, fugas diabolum.* Scimus etiam Magdalenam solis lachrymis suis salutem à Christo impetrasse,& non minus exauditam esse,quam si verbis eam peccata fuisset. Tertiò,quia viduarum peculiaris protector & consolator est , ita vt etiam non orantes audiat, desiderio illarum contentus,iuxta id Psal.10. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.* Ita enim 3. Reg. 17. solicitus de pascenda vidua Sarephthana (quæ extrema fame laborabat) Dominus , mittit ei Eliam,non tam vt Eliam per viduam,quam vt viduam per Eliam pasceret, licet ipsa tale beneficium non petierit à Deo , & forte ne cogitarit quidem. Sic etiam in hodierno Euangelio vidit Christus à longe planctum viduæ,& occurrit illi sat longo itinere, à Capharnao in Naim, vt lachrymas eius abstergeret; tametsi bona illa vidua de aduentu Christi nullam cogitationem haberet.

1. 2. 3.

I. VIII. *Resedit, qui erat mortuus, & cœpit loqui.*

OCTAVO. *Resedit, qui erat mortuus, & cœpit loqui.* Mira Christi potentia. Inprimis *vocat ea, quæ non sunt,tanquam ea quæ sunt*,vt ait Apostolus ad Rom. 4.qui viuificat mortuos,vt ibidem explicat Apostolus,& euocat in terram mortuum,qui iam non erat. Sic in prima mundi creatione vocauit cœlum, terram,& quæcunque in ijs sunt, *Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt ei cum iucunditate*, Baruch.3.quæ sane omnia prius non erant. Fuit ergò hoc tam potens Christi imperium , diuinitatis eius argumentum.

Deinde

Deinde nullo labore, ſolo iuſſu vitam mortuo reddidit. Non ſic Elias & Eliſæus, quorum ille expandit ſe, ac menſus eſt ſuper puerum tribus vicibus, & clamauit ad Dominum, 3. Reg. 17. hic item orauit ad Dominum, & incubuit ſuper puerum, 4. Reg. 4. Nec mirum; illi homines, hic Deus: illi ſerui erant, hic Dominus. Dei eſt imperare morti, non hominis. Iam verò ſi abyſſi parent voci Dei: cur homines non parebunt? Quid hoc Auditores? Ea quæ non ſunt, parent Deo: & ea quæ ſunt, parere nolunt. Mortui audiunt vocẽ eius, & non audiunt viui. Qui non habent aures, audiunt: & qui habent aures, non audiunt. Quoties, ô adoleſcens, perdite tibi occlamat Chriſtus: *Adoleſcens tibi dico: Surge*; à morte animæ, peccato? Clamat per Concionatores, per libros pios, per Confeſſarios, per inſpirationes bonas, per conſcientiæ ſtimulum, per exempla, per caſtigationes. Et tu ſolus obſurdeſcis, quaſi aures non haberes. Imperat Chriſtus mari, & tranquillatur, Marci 6. imperat febri, & recedit, Luc. 4. Imperat morti, & reddit Lazarum, Ioan. 11. & hic adoleſcentem; imperat dæmonibus, & diſcedunt ab hominibus, Luc. 4. Tibi imperat, & obſiſtis.

K. IX. *Dedit illum matri ſuæ.*

NONO. *Dedit illum matri ſuæ.* Magnam tribulationem magna ſequitur conſolatio, filium extinctum filius rediuiuus. Maius abſque dubio fuit gaudium matris de filio rediuiuo, quàm prius erat de viuente. Poterat quidem Dominus imperare matri, vt ſibi velut Seruatori filium relinqueret: poterat mandare filio, vt relicta matre ſibi adhæreret, à quo vitam accepiſſet: ſed noluit Dominus imminuere gaudium matris: reddidit illi filium ſuum, quia omni ſpe & ſolatio orbata fuerat, cùm filium perdiderat. Solet igitur Deus *poſt tempeſtatem tranquillum facere, & poſt lachrymationem & fletum exultationẽ infundere*, vt ait Tobias c. 3. Et Iob c. 17. *Poſt tenebras ſpero lucem*, inquit. Experta eſt S. Monica, quæ poſt diuturnas lachrymas pro filij, Auguſtini, conuerſione fuſas, tandem vidit eum non ſolum Catholicum, ſed & contempta fælicitate terrena ſeruum Dei ac religioſum. Experta eſt Ieroſolyma iam Chriſtiana, quæ cùm à Ramiſo Duce exercitus Coſrhoani anno Domini 614. vaſtata & ſpoliata eſſet, recreauit eam Deus per Ioannem Eleemoſynarium Archiepiſcopum Alexandrinum, qui miſit ei Chryſippum virum bonum cum multo auro & frumento, alimentis & indumentis, additis etiam iumentis, quæ deueherent ea Ieroſolymam: miſit quoq; Epiſcopos, qui redimerent abductos in captiuitatem, vt in vita S. Ioannis Eleemoſynarij.

L. X. *Accepit omnes timor, &c.*

DECIMO. *Accepit omnes timor, & magnificabant Deum, dicentes: Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis, & quia Deus viſitabit plebem ſuam. Et exijt hic ſermo in vniuerſam Iudæam de eo in omnem circa regionem.* Triplex hic effectus miraculi huius deſcribitur. Timor populi, laus Dei, rumor in regionem ſparſus. Timor in populo ortus fuit ex reuerentiâ diuinæ præſentiæ. Quia enim cognouerant, ſi non Chriſti ipſius diuinitatem, ſaltem manum & virtutem diuinam cum ipſo operantem, inde præpotenti Deo ſubmittere ſe cœperunt cum timore & ſtupore. Ortum etiam puto ex metu potentiæ Chriſti. Cogitabant enim (ni fallor) ſi tam facilè poteſt Chriſtus mortuos viuificare, multò faciliùs poterit, ſi velit, viuos enecare, omniaque ſurſum deorſum vertere. Magnificâ illâ laude profitebantur Chriſtum eſſe magnum quendam Prophetam, qui Meſſiam præceſſurus ſit, vel ipſummet Meſſiam, qui Prophetæ nomine eis promiſſus fuit, Deut. 18. Rumor ille ſparſus fuit, non per Galilæam modò, verùm etiam per Iudæam, & adiacentes regiones; quia miraculum publico loco coram plurimis peractum.

Myſticè hic adoleſcens peccatorẽ notat.

Myſticè hic defunctus ſignificat peccatorem. Etenim *mors animæ fit, cum eam deſerit Deus: ſicut corporis, cum id deſerit anima*; ait D. Auguſtinus l. 3. de ciuit. c. 1. Et Cyrillus Alexandr. orat. de exitu animæ: *Mors propriè eſt, non quæ animam dirimit à corpore, ſed quæ animam à Deo ſeparat. Deus vita eſt, à quo, qui diſiungitur, perit.* Sex gradus ſunt, quibus corpus effertur in ſepulchrum. Primò deſtruitur corporis temperies ſeu complexio; Deinde infirmatur homo; tum moritur; poſt effertur; poſteà ſepelitur; denique ſepulchrali lapide clauditur. Ita anima per cogitationem prauam à quiete mentis dimouetur; per delectationem infirmatur; per conſenſum moritur; per conſuetudinem peccandi effertur; per contemptum ſepelitur per obdurationem prægraui deſperationis lapide opprimitur.

Rurſum locutus extinctæ animæ eſt corpus: quatuor portitores ſunt amor peccati, timor pœnitentiæ, ſpes longioris vitæ, præſumptio de Dei miſericordia. Sepulchrum eſt ſtulta ſecuritas conſcientię, quæ velut graui mole opprimit hominem, ne videat, in quo diſcrimine ſit. Porrò vt ad vitam ſuam reuocetur anima, accedere ad eam Chriſtus per gratiam præuenientem debet & tangere ac mouere eam ad pœnitentiam. Reſidet anima, cum per peccati deteſtationem erigit ſe ad Deum ad faciendam eius voluntatem: incipit loqui, cùm peccata confitetur: ſurgit omninò, cum per opera ſatisfactionis, & vitæ emendationem ambulat in Dei lege: datur matri ſuæ, cùm Eccleſiæ reſtituitur, eiusque curæ & ſolicitudini commendatur.

DOMINICA XVI. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Luc. 14.

IN illo tempore: Cum intraret IESVS in domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbatho manducare panem, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens IESVS: dixit ad legisperitos & Pharisæos, dicens: Si licet sabbatho curare? At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die Sabbathi? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cùm inuocatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te sit inuitatus ab illo: & veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi; da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in nouissimo loco: vt cùm venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superiùs. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

CONCIONES.

I. *Cur homines, non Angeli post lapsum reparati.*
II. *Festi dies cur sedulò obseruandi, argumẽta.*
III. *Dierũ festiuorũ profanatio reprehenditur.*
IV. *Auaritiæ hydropisis vitanda.*
V. *Remedia ebrietatis.*
VI. *Qualia esse debeant conuiuia Christianorũ.*
VII. *Modus corrigendi proximum.*
VIII. *Documenta.*
IX. *Mysteria.*

CONCIO I.

CVR HOMINES, NON ANGELI post lapsum reparati.

I. *Quia nos volũtate aliena lapsi sumus nõ Angeli.*
II. *Quia homo fraude superioris naturæ cecidit, non Angeli.*
III. *Quia vires hominis valde læsæ, non ita Dæmonis,*
IV. *Quia hominis lapsi miseria maior quam Angeli.*
V. *Quia vniuersa propter hominem creata.*

THEMA.

Cuius vestrum bos aut asinus in puteum cadet, & non continuo extrahet eum? Luc. 14.

A. FIdelis sermo & omni acceptione dignus, quẽ habuit Dominus, cum dixit: *Cuius vestrum bos aut asinus in puteum cadet & non continuò extrahet eum?* Hæc enim verba ostendunt, noluisse Deum genus humanum relinquere in puteo damnationis, in quem incidit, sed educere voluisse; siquidem bos aut asinus educitur à domino suo. Atsi hoc ita est, quærat fortè aliquis, quare non etiam angelos in profundum abyssi puteum è cœlo lapsos similiter extraxerit. Quanto enim nobilior creatura est Angelus, quam homo, tanto magis ipse videbatur eripiendus. Vnus angelus, si natura spectetur, æqui pollet infinitis hominibus; cuius signum est, quod infiniti homines, infinito temporis tractu non possent sibi tantam comparare sapientiam, potentiam, pulchritudinem, &c. quanta est vel in vno angelo. Deinde omnes totius mundi exercitus & tota generis humani multitudo omnibus suis armis instructa, non posset vel vni angelo resistere, aut eius vim sustinere. Cur ergò naturæ tam eximiæ nulla est habita ratio? Difficilis & recondita quæstio, cui quidem respondendum duxi, sed non nisi ex SS. Patrum placitis.

PRIMA.

B. I. *Quia nos voluntate aliena lapsi sumus, non Angeli.*

PRIMA. Quid genus humanum, exceptis duobus primis hominibus, voluntate aliena absque proprio consensu lapsum est: angeli suo iudicio, suo arbitrio & propriæ voluntatis electione peccarunt. Ita S. Gregorius lib. 4. moral. cap. 10. *Angelus*, ait, *sua malitia cecidit: hominem verò aliena prostrauit.* Nascimur nos filij iræ propter culpam parentum: angeli tales facti sunt suapte culpa. Quemadmodum ergò longè magis commiseratione & gratia digni sunt liberi, qui propter aliquod parentum delictum exules vel infames facti sunt, quàm ij, qui ob propria delicta tales fieri meruerunt: ita potius homines, quam angeli miserandi & reparandi erant. Ac licet etiam plerique homines suis peccatis proprijs infernum meruisse & merituros sciuerit DEVS, sciuit tamen & hoc, quòd lapsus primorum parentum radix & origo peccatorum illorum fuerit, dum sublata iustitia originali homo sibi ipsi relictus & suæ rebelli concupiscentiæ traditus, difficulter admodum cauere peccata poterat, atque adeò ob alienam culpam positus est in glaciem quasi, vbi labi procliue, stare difficile erat. Quando igitur iustitia diuina eò pertingere potuit, vt propter vnius & alterius peccatum cæteros omnes mortales plecteret: cur non eò pertingat etiam DEI misericordia, vt per alterius merita redimeret eosdem? Si æquum fuit vt alterius culpa nos damnaret, cur nos alterius virtus & sanctitas non debebat liberare? An non *misericordia* DEI *superexaltat* & excedit *iudicium* seu iustitiam eius? An homo talis à Deo factus est, vt magis mali quàm boni capax esset? Tollitur hic querela illa, quam quis afferre posset dicendo: Quid commerui in ventre matris, vt nascerer in peccato, & si ita moriar, à regno Dei excludar? Respondetur enim: Quid fecisti tu in baptismo, vt per eum iustificareris? *Gratis venundati estis*, inquit Isaias capite 52. *& sine argento redimemini.*

C. II. *Quia homo fraude superioris natura cecidit, non Angeli.*

SECVNDO. Ex eodem Sancto Gregorio libro 4. moral. capite 9. quia homo fraude, suasione & impulsu naturæ superioris, diaboli videlicet, in culpam prolapsus est; angelus non item, sed sponte & vltrò. Et quamuis superiores fortè induxerint inferiores, videbant tamen isti alios suos socios pestiferæ suasioni resistentes, quorum exemplo confirmari in bono debebant; id quod de homine dici nequit: non enim habuerunt primi parentes, quorum exemplo cõfirmati, persisterent in gratiâ. Iam verò condolentia digni sunt, qui ad malum impelluntur, non item qui sponte currunt. Qui ad lapsum impulsus est, æquum esse videtur, vt etiam subleuetur; & qui habuit tentatores ad malum incitantes, habeat etiam adiutores ad bonum retrahentes. Si habuit homo, qui sibi pedes obiecit, vt caderet; cur non habeat etiam, qui manum porrigat vt subleuetur? Vnde S. Bern. serm. 1. de Aduentu ait: *Hominem supplantauit aliena malitia: ideoque prodesse ei potest charitas aliena. Ita Domine obsecro, complaceat tibi vt eruas me, quoniam ego infirmus sum. Quoniam de terra mea furtim sublatus sum & hic innocens in lacum missus sum. Non penitus quidem innocens: sed quantum ad eum, qui me seduxit, innocens aliquatenus.* hæc Bern. Accedit quòd diabolus hominem tentarit & seduxerit, inflammatus odio Dei, vt ita opus eius eximium perderet & euerteret, ne DEVS finem propter quem creauerat hominem, consequeretur. An nullo modo decebat vt dæmon gloriaretur, se Dei opus & consilium peruertisse. Itaque conueniebat, vt DEVS quod sibi proposuit, ad optatum finem perduceret, imò & perfectius faceret; quod fecit hominem assumendo & redimendo, atque ita de maligno hoste triumpharet: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius; & ipsa* (vel ipsum) *conteret caput tuum*, Gen. 3.

D. III. *Quia vires hominis valde læsæ, non ita dæmonis.*

TERTIO. Quia vires intellectus & voluntatis in homine valdè sunt læsæ & debilitatæ: fortes contrà liberæ & solutæ in angelis. Homines carni alligati sunt tanquam graui pondere, quod deorsum eos trahit ad ea quæ carnis sunt: ideoque quia notitiam habent obscuram & affectum passionibus obsitum, vt plurimùm ex passione & ignorantia peccant, iuxta id Apostoli Iacobi: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Angeli verò quia simplices creaturæ sunt & à carne liberæ, perfectissimam cognitionem habent & solutum animi impetum. Hinc Iob debilitatem suam deplorans cap. 10. *Memento quod sicut lutum feceris me*; inquit. Quis autem nescit, parietes è luto facto: facilè corruere? Hoc etiam insinuare videtur Dominus in hodierno Euangelio, cùm ait: *Cuius vestrum bos aut asinus*, &c. Homo enim post lapsum, quid erat nisi bos ineptus & asinus indocilis qui facile in puteum cadit? Audi Greg. lib. 4. moral. cap. 9. *Duas*, inquit, *creaturas ad intelligendum se fecerat Deus, angelicam & humanam; sed vna tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestauit. Misertus ergò creator vt redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ, ex infirmitate aliquid constat habuisse. Et eò amplius debuit Apostatam Angelum repellere, quò cum à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit, &c.* Et idcircò homini longa via & prolixum tempus merendi constitutum est, Angelo breuissimum.

Hinc etiam fit vt angeli suis decretis pertinacissimè adhæreant; homines non item, sed facilè mutentur & mutent sua proposita. Ideò angeli mali propter conceptam suam superbiam, (dato etiam ampliori viæ termino) difficillimè ad retractationem eius & pœnitentiam conuerti poterant; vti etiam patet in hominibus, qui magno sunt ingenio & scientia, vbi enim semel errarunt, pertinaciter in errore persistũt, ne errasse videantur. Vnde S. Bern. serm. prædicto ait: *Noui in affectum malitia & nequitia transisse angelos desertores, nec ex ignorantia aliqua seu infirmitate peccasse; ideoque perire necesse est, pœnitere nolentes.* Et mox: *Nempe nouit superbiam Moab, quòd superbus est valdè: & superbia eius pœnitentia*

tentiæ remedium non admittit, ac per hoc nec veniæ. Et post pauca: *Perseuerare in malo diabolicum est: & digni sunt perire cum illo, quicunque in similitudinem eius permanent in peccato.* Legimus Cacodæmonem Machario dixisse: *Vinco te ieiunio, quia nunquam comedo; vinco te vigilia quia nunquam dormio: vinco te castitate, quia nunquam vtor concubitu, sola humilitate vincor, quia humilis esse nequeo.* Cæterum homo quia tam intelligentis & sublimis naturæ non est, facilè mutari & flecti ad pœnitentiam potest, ideoque venia dignior est.

E. IV. *Quia hominis lapsi miseria maior quàm angeli.*

QVARTO. Quia hominis lapsi miseria maior erat, adeoque magis miserabilis. Primò quia natura eius vilior & abiectior. Misericordiæ autem est inclinare, vbi maior abiectio. *Deposuit* enim *potentes de sede & exaltauit humiles.* Angelorum natura vti sublimior erat, ita maiora à DEO acceperat beneficia, ideoque eorum lapsus tanto erat grauior. Vnde scribit August. tract. 110. in Ioan. *Cur non intelligimus quòd tanto damnabiliter illorum iudicata sit culpa, quanto erat natura sublimior? tanto enim minus, quam nos peccare debuerunt, quanto meliores nobis fuerunt.*

2. Secundo. Quia humanum genus totum perijsset, nisi DEVS succurrisset; non item cætus angelici. Audi Augustinum in Enchiridio cap. 28. *Placuit,* inquit, *vniuersitatis creatori atque moderatori Deo: vt quoniam non tota multitudo angelorum Deum deserendo perierat, ea quæ perierat in perpetua perditione remaneret: quæ autem cum Deo illa deserente perstiterat, de sua certissimè cognita semper futura fælicitate secura gauderet. Alia verò creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque supplicijs & originalibus & proprijs tota perierat: ex eius parte reparata, quod angelicæ societati ruina illa diabolica minuerat, suppleretur. Hoc enim promissum est resurgentibus sanctis, quod erunt æquales angelis Dei.* hæc Augustinus.

F. V. *Quia vniuersa propter hominē creata.*

QVINTO. *Quoniam res vniuersi,* inquit Theodoretus lib. 6. de prouidentia diuina, *quæ sub sensum cadunt, propter homines creatæ sunt, ideò Deus non putauit hominem contemnendum, cuius gratia cuncta creauisset, &c.* Nec enim decere videbatur, vt vniuersum & quæ in eo sunt, perpetuò seruirent hosti creatoris sui.

Verum hæ rationes non prorsus euincūt.

1. Verum enimverò, hæc omnia quæ attulimus, non prorsus rem euincunt, nec adeò æquam faciunt causam nostram, vt iniquum fuisset, si DEVS vel angelos etiam redemisset, vel vnà cum ipsis humanum quoque genus perire permisisset. Quam enim iniuriam homini fecisset, si similis culpæ reū simili pœnà mulctâsset? vel quis ei dicere potuisset: *Cur ita facis?* Itaque genuina & vltimata causa nostræ redemptionis est mera & libera DEI misericordia, quam homini impertijt, dæmoni non item, quia ita decreuit. Ambo serui peccauerant in Pharaonem. Dominum suum; pistor & pincerna; ambo in eius manu & vinculis erant. Et tamen Dominus pincernam restituit pristinæ dignitati vt propinaret sibi vinum: pistorem verò suspendit. Et quis propter hoc reprehendit Pharaonem? Scriptura causam diuersi huius iudicij tacet, nec factum reprehendit, Gen. 40. Quis ergò reprehendat DEVM?

2. Deinde possent etiam angeli lapsi pro suâ liberatione allegare Primo suam nobilitatem. Quis enim dominus habens duos seruos fugitiuos, vnum nobilem, alterum ignobilem, non potiùs requirat nobilem, quàm ignobilem? Secundo multitudinem lapsorum. Tertio iustitiæ diuinæ rigorem, quia propter vnicum mentale peccatum, ilicò mulctati sunt, cum tamen DEVS homini toties peccanti & tamdiu in peccatis persistenti toties veniam det.

Quare inprimis immortales DEO debemus gratias, quòd eius misericordia inter iustitiam diuinam & peccata nostra sese interposuerit, nosque ab illâ protexerit, quod non fecit angelis. Eramus ambo in eodem molendino, in eodem lecto, in eodem luto: nos assumpsit DEVS, angelos reliquit. *Misericordia* igitur *Domini, quia non sumus consumpti,* Thren. 3.

Deinde metuamus inprimis peccata diabolica, cuiusmodi est peccare ex certâ malitiâ, (cùm scilicet nec infirmitas, nec ignorantia excusat) & perseuerare pertinaciter in peccato. Humanum enim est errare; ac persistere in errore, non humanum, sed diabolicum est. Quare Auditores, si quis nostrum humanâ victus fragilitate labatur in puteum peccati, quia nimirum boues & asini sumus, imprudentia & infirma animalia: non ibi hæreamus, sed ilicò clamemus cum Dauide: *Domine non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum.* Conemur deinde emergere mediante pœnitentia. Quid non facerent dæmones, si ex illo suo puteo eluctari aliquando possent? Vnus eorum dixit, teste Thoma Cantipratensi lib. 2. cap. 57. se paratum esse tormenta omnia, quibus damnati cruciantur, siue dæmones siue homines, in se vnum congesta perpeti vsque ad diem Iudicij. Alius apud Cæsarium l. 5. c. 10. dixit, se paratum esse in columnam ferream ignitam, nouaculis acutis vndequaque armatam insilire, per eamque repere sursum deorsum vsque ad mundi finem. Nihil tale à nobis requiritur: suaue tantum CHRISTI iugum subeundum, leue onus pœnitentiæ ferendum est.

CONCIO II.
FESTI DIES CVR SEDVLO OBSERVANDI: ARGVmenta.

I. *Præceptum Dei & Ecclesiæ.* 1. Quia Deo debiti. 2. Quia ad animæ collectionem constituti. 3. Quia ad corporum quietem Instituti.

II. *Fru-*

II. Fructus & Præmium. 1. Spiritualis lætitia. 2. Spes futuræ fælicitatis. 3. Prouiſio bonorum ſpiritualium & corporalium.
III. Pœna transgreſſoribus imminens. 1. Bonis fortunæ. 2. In corpore. 3. In Anima.

THEMA.

Et ipſi obſeruabant eum. Luc. 14.

A.

MEritò quis roget, cur CHRISTVS hydropicum die ſabbati curaturus, hodierno in Euangelio, priùs Legiſperitos interrogarit: *ſi licet ſabbato curare?* Cur enim filius DEI doctrinã aut poteſtatem accipiat ab hominibus? Quomodo ipſa DEI ſapientia, ipſeque Legiſlator non ſit legiſperitior omnibus legiſperitis? Et *ſi Dominus eſt filius hominis: etiam ſabbati*, ait ipſe Matth. 12. Nihilominus tamen, quia vidit ſe ab illis obſeruari num in ſabbato quid operaturus eſſet; voluit interrogare: *ſi licet ſabbato curare?* Et hoc ad inſtructionẽ noſtram, vti dies feſtos ſedulò obſeruemus, & dubiã in re, non ipſi nos conſulamus, ne mentiatur iniquitas ſibi ſed Eccleſiæ paſtores & legis ſacræ peritos, vtrũ & quid liceat, illis diebus agere. Idq; ob eam maximè rationem, quia multi ſunt qui nos obſeruant, quomodo ſabbata noſtra celebremus. Obſeruant noſtri Magiſtratus: quibus præcipit Apoſtolus ad Philip. 3. *obſeruate eos qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram.* Obſeruant Hypocritæ, Pſ. 26. *obſeruabit peccator iuſtum*, vt Phariſæi Chriſtũ in hodierno Euangelio. Obſeruant etiam dæmones: quorum vni dixit aliquando DEVS, Iob. 1. *nunquid conſideraſti ſeruum meũ Iob?* Obſeruant angeli DEI: *quoniam angelis ſuis mandauit de te vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis*, Pſ. 90. Obſeruat ipſemet DEVS, cui Iob c. 13. ait, *obſeruaſti omnes ſemitas meas.* Et Dauid Pſ. 13. *Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominũ vt videat ſi eſt intelligens aut requirens Deum.* Et cur hi omnes nos obſeruant niſi vt ſtudioſius DEI præcepta obſeruemus & inter alia ſabbatum, de quo Deut. 5. præcepit DEVS: *Obſerua diem ſabbati vt ſãctifices eum?* Non enim vt ſpectatores tantùm nos obſeruant: ſed vt vel præmient, vel puniant: DEVS vt legiſlator, angeli vt præceptores, Magiſtratus vt diuinæ iuſtitiæ executores, Hypocritæ vt cenſores, dæmones vt lictores & carnifices. Igitur vt hoc præceptum ſedulò obſeruemus, videndum nobis eſt, quàm æquum id ſit, quod eius præmium, quę pœna; hæc enim tria ſunt, quæ mouere vnumquemque debent, vt legem ſibi præſcriptam obſeruet.

Multi nos obſeruant.

B. I. *Præceptũ Dei & Eccleſiæ.*

Ad obſeruandos dies feſtos PRIMO mouere nos debet præceptum DEI & Eccleſiæ. DEVS quidem id ſeriò nobis inculcauit, cùm dixit Exod. 20. *Memento vt diem ſabbati ſanctifices.* q. d. ante omnia cura, ſeu, noli obliuiſci: laß dirs gſagt ſein. Quá formulâ inculcandi præceptum non vtitur in alijs mandatis. Eccleſia verò ſimiliter, quia ſub peccato lethali nos obligat ad celebrationem dierum feſtiuorum. Et meritò quidem ita ſeriò tam à DEO, quàm ab Eccleſia præcipiuntur, meritoque obſeruari debent.

1. Quia Deo debiti.

Primo. Quia DEI & SS. eius gloriæ debetur. DEO quidem iure naturali & diuino cultum hunc debemus, quo beneficiorum eius memores ſimus. *Ei*, inquit Auguſt. 10. de ciuit. c. 4. *beneficiorum eius ſolemnitatibus feſtis & diebus ſtatutis dicamus ſacramusq; memoriam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat obliuio.* Quid enim Dominicus dies, niſi memoria creationis noſtræ, & reſurrectionis partim Domini noſtri, partim noſtrum omniũ in futurâ fælicitate? Quid cætera Chriſti feſta, niſi memoria inſignium eiuſdem beneficiorũ, nobis collatorum, vt Natiuitatis, Circumciſionis, Epiphaniæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, &c? Quid deniq; feſta Sãctorum, niſi memoria eorundẽ, quã partim ipſos ob præclarum eorum agonem honoramus, partim nobis ad imitandum vel ſaltem excitandum proponimus, partim victoribus de partâ ſibi gloriâ congaudemus, partim eos vt pro nobis ad DEVM orent, cõmonefacimus: ante omnia verò DEVM pro eorum exaltatione & glorificatione laudemus? Quæ omnes quàm iuſtæ ſolemnitatũ cauſæ ſint, quis non videt? Et quia longè plura atq; inſigniora accepimus à DEO beneficia, quam Iudæi, meritò etiam plures agimus feſtiuitates. Videmus perfidos Iudæos vſq; in hodiernam diem tanto rigore peragere ſuas ſolemnitates, e quibus nihil penitus vtilitatis capiunt: quid nos non decet facere?

2. Quia ad animæ collectionem inſtituti.

Secundo. Quia ad animæ ſolatium & ſpiritus collectionem neceſſariò inſtituti ſunt. Sicut enim viator oneratus interquieſcere ſubinde debet: & ſicut corpus à labore: ſic animus à pondere corporis trahente ipſum ad terram. Quia *corpus quod corrumpitur aggrauat animam*, Sap. 9. Ergò & animus habere ſuam quietem debet, quâ collapſas inſtauret vires & ſpiritum reſumat: quod fit, cùm erigitur ad DEVM, cùm terrenos affectus excutit & cœleſtibus deſiderijs inflammatur, &c. Hoc autem durante corporis labore, commodè facere non poteſt. Teſtes Iſraëlitæ, qui inter Ægyptios labores ſacrificare DEO non poterant; propterea Moyſes & Aaron dicunt: *Hæc dicit Dominus DEVS Iſrael: dimitte populum meum vt ſacrificet mihi in deſerto*, Exod. 5. Et Cicero in Philipp. ait: *Duas res, magnas præſertim, vno eodemque tempore, non dico agere, ſed ne cogitando quidem explicare quiſquam poteſt.* Quoniam igitur maiori vitæ parte terrenis implicamur & corpori vacamus plerique, cur non certis diebus vacemus etiam animæ? Imò ad hanc animæ quietem direxit DEVS quietem corporis. Et propterea dicitur benedixiſſe & ſanctificaſſe diem ſeptimum, eo ſcil. ſenſu, quo dixit Deut. 5. *Obſerua diem ſabbati vt ſanctifices eum*, hoc eſt, vt eũ animæ quieti & pijs operibus dedices. Cuius rei admonere Iudæos voluit DEVS naturali quaſi miraculo illius fluuij in Iudæâ, qui vt ſcribit Ioſephus lib. 7. belli Iud. cap. 24. & Plin. lib. 31. cap. 2. per ſex dies fluit, ſeptimo

ſeptimo fluere deſinit & alueum ſiccum relinquit, ideoque *ſabbaticus* dictus eſt. Sic ergò & nos ſemel ſaltem in ſeptimanâ à mundi curſu, qui deorſum nos trahit, ceſſare & Deo vacare debemus.

3. Quia ad corporũ quietem instituti.

Tertio. Quia ad noſtrorummet corporum quietem & commodum inſtituti ſunt. Quam cauſam agnouit etiam Ethnicus Plato, qui l. 2. de legib. ait: *Dij miſerati laborioſum à natura genus humanũ, remiſſiones laborum ipſis ſtatuerunt.* Eandem indicauit Dominus Deut. 5. cum de die ſabbati ait: *Non facies in eo quidquã operis tu & filius tuus & filia, ſeruus & ancilla & bos & aſinus & omne iumentũ tuum & peregrinus qui eſt intra portas tuas; vt requieſcat ſeruus tuus & ancilla tua, ſicut & tu.* Quod poſtremũ addit propter heros, qui parũ vel nihil vnquam laborant; illi enim oderunt dies feſtiuos, quibus ferientur eorum ſerui. Sed Dominus inſinuat eis præceptũ illud naturæ: *Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* Si ergò heri diligunt otium & perpetuò ſectantur, non id inuideant alijs ſaltem interdum. Quos vt magis vrgeat, ſubiungit: *Memẽto quòd & ipſe ſeruieris in Ægypto*, &c. q. d. cogita quàm gratæ tibi fuerint feriæ in Ægypto, vt in ijs reſpirare poſſes ab operibus luti. Si ergò Domini cùm ſeruirent fortè ipſi, libenter audierunt proclamari dies feſtos; patiantur hoc idem contingere ſuæ familiæ. Quare nõ caret graui impudentiæ notâ, qui dum heri ſeruiret, optabat ſibi quãplurimos vacationum dies, hodie verò poſtquam dominatur, cupit omnes abrogari. Heus tu, quæſo, *memento quòd & ipſe ſeruieris.* Porrò quoniam vires hominum paulatim imminutæ ſunt, meritò etiam poſterioribus ſæculis plura ſunt addita feſta ad Dominicum diem: quibus à laboribus recreentur operarij. Quod aduertentes nõ ita pridẽ in Palatinatu famuli & ancillæ, querebantur deteriori ſe eſſe loco apud Caluiniſtas quàm apud Catholicos; hîc multa feſta eſſe, quib⁹ reſpirare liceat, ibi aſſiduo ſe labore opprimi, neque tantillum temporis permitti, quo vel laceras veſtes reficere par ſit. Viſa eſt legitima hæc querela; igitur à Magiſtratu feria quarta aſſignata ipſis eſt, quâ ab herili opere aliquantulũ ceſſare poſſent & conſuendis ac reficiendis veſtibus operam dare. Quo factum, vt hoc feſtum patrio ſermone à quibuſdam vocetur das Flickfeſt. Recenſet Tympius in menſa Theologoph. cui inſtituto accinit Agenda (die Kirchenordnung) pro ditione Marchionis Brandeburgici & reipublicæ Norimbergenſis anno 1533. Norinbergæ impreſſa apud Iodocum Guettknecht, in qua Feſtum Aſſumptionis B. Virginis admittit; *non propterea*, inquit, *quod vllum fundamentum in ſcripturis habeat, ſed propter agreſtium ſeu ruſticorum labores*; vt ſcilicet habeant tunc vel in meſſis laboribus vel poſt meſſis labores aliquid leuamenti. Verùm Catholicis hæc ratio inſtituendi feſta nec ſola nec primaria eſt. Primariò enim inſtituimus feſta ad Dei & SS. cultum, animæ item refectionem ac ſolatium, ſecundariò verò ad corporis quietem. Primariò Deũ & ſanctos eius veneramur, animæq; noſtræ conſulimus; ſecundariò vero corpori: ac per hoc diuinæ legi noſtræque obligationi ſatisfacimus, & prætérea meritum obedientiæ & religionis acquirimus. Sic qui deſiderans videre Romam & ſimul lucrari indulgentiam, ſi ob publicam cauſam tanquam legatus eò mittatur alienis impenſis; nonne is duplex vel triplex commodum reportat, dum & alienum negotium expedit & deſiderium ſuum implet, idque cum mercede & expenſis alienis? Contra hæreticorum *partem ponet* DEVS *cum hypocritis*: quia ſicut illi feriantur, ieiunant, orant, ſed ſine fructu: ſic & iſti.

C. II. *Fructus & præmium.*

SECVNDO. Mouere debet fructus & præmium illis conſtitutum, qui ſicut decet, feſtiuitates celebrant. Id verò expreſſit DEVS Iſa. 58. dicens: *Si auerteris à Sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die ſancto meo, & vocaueris ſabbatum delicatum*, &c. *Tunc delectaberis ſuper Domino, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, &c. babo de hæreditate Iacob patris tui, Os enim Domini locutum eſt.* Primus igitur fructus eſt, ſpiritualis quædam lætitia & voluptas, qua perfunduntur ij, qui dignè feſta celebrant; *Tũc delectaberis ſuper Domino*; quia hæc feſtiuitatum noſtrarum varietas valde animos delectat & aſperum hoc exilium crebra patriæ noſtræ recordatione temperat.

1. Spiritualis lætitia.

Democritus ſolebat dicere: *Vita ſine feſtiuitatibus, longa eſt via ſine diuerſorijs*, apud Stob. ſerm. de auaritia. Et talis ferè eſt vita hæreticorum, qui pleraſque feſtiuitates ſuſtulerunt, reliquas nulla ſolemnitatum aut cæremoniarum varietate peragunt, ſed ſolis ijſdemque ſemper cantilenis & Prædicantium perpetuis clamoribus. Non ita nos Catholici, quibus annuus feſtiuitatum circulus quaſi iter quoddam Ieroſolymitanum eſt, pulcherrima locorum interiacentium ac circumiacentium varietate recreans. In illo enim ad ſepulchrũ Domini quodammodò peregrinamur cæteraque loca, in quibus myſteria redemptionis noſtræ peracta ſunt, dum quaſi in via ad varia ſanctorũ templa diuertimus, adeoq; ſacra omnia loca, quaſi ibidem corpore præſentes, deuotè peragramus. Dum aduentum inchoamus, quaſi terram ſanctam attingimus & à longè iam Ieroſolymam contemplamur: in Domini Natiuitate, ad Bethlehem diuertimus: in Quadrageſima, ad loca Paſſionis Chriſti & montem Caluariæ: in paſchate ad ſepulchrum, in Aſcenſione ad montem Oliueti, in Pentecoſte ad montẽ Sion, in Corporis Chriſti Feſto ad cœnaculum, &c. In feſtiuitatibus ſanctorum quaſi ad eorũ ædes diuertimus & velut in diuerſorijs recreamur. Magnum experiremur gaudium, ſi corpore præſentes perambulare terram ſanctam poſſemus: ſed nõ eſt neceſſaria corporis præſentia ad hæc loca cum gaudio & fructu peragranda; ſiquidem Dominus ad Samaritanam dixit Ioan. 4. *Mulier crede mihi, quia neq; in monte hoc* (Garizim) *neq; in Ieroſolymis adorabitis patrẽ, ſed venit hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabũt patrem in ſpiritu & veritate. Nam & pater tales quærit*, &c. Nũc propriè hoc verificatur,

quia scilicet non licet nobis adorare in Ierosolymis: adoremus ergò spiritu, &c. Qui prodest corporali præsentiâ peragrare sacra loca: interim verò sacra mysteria quæ illis peracta sunt, non perpendere? In omnibus templis habemus Christum in Eucharistia præsentem: ergò & Ierosolymam.

2. Spes futuræ fœlicitatis. Secundus. Spes futuræ fœlicitatis æternæ festiuitatis consequendæ, terrenarum verò voluptatum contemptus. Vnde ait: *Sustollam te super altitudinē terræ.* q. d. faciam vt cœlesti festiuitati appropinques eamq; certâ spe quasi deproprè aspicias, vnde omnes terrenarū solemnitatum delitias velut exiguas despicias & cum Apostolo vt stercora repute. Hunc fructum consecutus erat Tobias, quando adhuc iunior, *cùm irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboā fecerat rex Israël, hic solus fugiebat cōsortia omnium, & pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israël,* vt dicitur Tob. 1. Multò maximè verò Magdalena, quæ, vt vidit aliquando presbyter solitarius, in deserto degens, quotidie ab angelis in cœlū tollebatur ad cœlestis festiuitatis suauitatem percipiendam, & rursum in terram deponebatur. Quo fiebat vt non modò terrenarum delitiarum sed & cibi prorsus obliuisceretur: apud Metaphr. Itaq; si debito modo festa celebremus, veniemus in considerationem, amorem & desiderium cœlestium festiuitatum, quas nostra repræsentant festa: simulq; incipiet nobis desipere & sordere *stercus solemnitatum* mundanarum, quemadmodum vocat Deus Malach. 2. ludi, choreæ, sympofia, confabulationes, spectacula &c. Ac demum orietur in nobis spes futurorum bonorum nequaquam inanis; si enim hic in terris imitemur cœlites & syncerâ deuotione peragamus festa Dei, sperandum est, nos cœli ciues esse & cum cœlitibus perpetuum illud cœli festum aliquando celebraturos.

Sed vt hunc fructum consequamur, debemus *vocare*, id est, agere *Sabbatum delicatum*; vt videlicet non corporis tantùm, sed & animi quieti intendamus: non ab operibus tantùm seruilibus, sed etiam à peccatis abstineamus.

3. Prouisio bonorū spiritualium & corporalium. Tertius. Prouisio temporalium & spiritualium bonorum, cùm dicitur: *Cibabo te hæreditate Iacob patris tui.* Hæreditas autem quam à patre accepit Iacob, fuit benedictio & multiplicatio spiritualiū & temporalium bonorum: *Det tibi Deus de rore cœli & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini,* &c. Gen. 27. Ergò qui obseruant festa, & manum à labore continent, non metuant egestatem: quia non patitur Deus, obsequijs se vinci. Sanè Leuit. 23. iussit Deus annum septimum esse Sabbaticum, in quo nec serere nec metere licebat: fruges nihilominus sponte enatæ, quas omnibus communes esse voluit. Vnde sequitur prioribus sex annis compensatam fuisse fertilitatem agricultoribus, vt septimo etiam sufficeret. Idem promisit etiam Leuit. 26. *Custodite Sabbata mea & pauete ad sanctuarium meum. Ego Dominus. Si in præceptis meis ambulaueritis & mandata mea custodieritis & feceritis ea; dabo vobis pluuias temporibus suis & terra gignet germen suum & pomis arbores replebuntur.*, &c.

TERTIO. Mouere debet punitio transgressoribus imminens. Primo in bonis fortunæ. Siquidem Ier. 17. ait Dominus: *Si autem non audieritis me vt sanctificetis diem sabbati & ne portetis onus & ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbati; succendam ignem in portis eius & deuorabit domos Ierusalem & non extinguetur.* Contigit hoc non semel. Gregorius Turonensis in hist. libr. 10. cap. 29. narrat apud Lemouicinam vrbem, ob id quòd Dominico diei illata esset iniuria, dum in eo publicam operam exercerent, plerosque igne cœlesti consumptos esse. Et in glor. Confess. cap. 81. commemorat quendam qui B. Mariani festum diem celebrare cum reliquis, contempsisset, adeò diuinâ vltione per ignem percussum, vt domus, supellex tota, pecudes ac quidquid illius esset, igne fuerit absumptum: at ne quis ea fortuito casui tribuenda putet, addit nulli vicinorum proximè habitantium ex eo igne illatum esse damnum. In vitâ S. Ottonis Episcopi Bambergensis dum quidem in die S. Laurentij ad increpationem Bocci presbyteri, non desistunt metere, ignis repentè segetem inuasit & absumpsit tam demessam quàm metendam, libr. 3. c. 29. Petrus Damianus in serm. de S. Ruffino scribit, Assisij, vbi corpus S. Ruffini summâ veneratione colitur, cùm quidam incolæ diem eius festum textrinis & ruralibus operibus violarent, subitò in eorum ædibus ignem exortum omnia corripuisse. Et cùm illi supellectilem incendio ereptam in vicinum profluentem non magnum abijcerent, quasi facilè recuperandam, nihil tamen id profuit: data enim aquæ ignea quædam vis vt demersam supellectilem exureret, non secus ac incendium ipsum: quoadusq, ciues ad sancti corpus accurrentes veniam meruere. Rursùm Greg. Turon. l. 1. de gloriâ mart. c. 15. narrat mulieris cuiusdam die Dominicâ pinsentis panem, manum protinùs diuino igne fuisse succensam. Si queras; cur huic peccato Deus speciatim minetur & immittat plagam ignis? Resp. quia hoc peccatum est quoddam sacrilegium, quod tempus Deo debitum ac dicatum furatur & applicat sibi. Si autem igne punitur furtū vasorum Deo dicatorum, velut sacrilegum: cur non & furtum sacri temporis? Et licet hunc processum non semper obseruet Deus, efficit tamen vt eiusmodi lucra cum iniuria festorū hominem ditiorem non reddant, quemadmodum & bona Ecclesiastica à protestantibus Principibus rapta ditiores illos non fecerunt, sed potiùs egentiores. Obseruare est frequenter, eos qui ne lucri alicuius iacturam sustineant, festis laborant diebus nihilo ditiores fieri; sed interdum ob id graues Deo pœnas dare. Periculosum est cum potentioribus bella gerere, & eorum iura inuadere: dum enim tu illis ciuitatem aufers, illi tibi totam ditionem auferunt. Multo periculosius est, inuadere iura Dei.

Vidi Salisburgi in celebri monasterio ad S. Petrum, lapidem ad formam panis rotundum, qui olim massa panis erat, in die festiuo S. Leopoldi, in pago Leopühel, cum alijs furno impositus à muliere. Quæ cùm à vicinâ propterea argueretur & moneretur de festiuo die S. Leopoldi, respondit: **Leopl hin/ Leopl her/ daß Brodt ist schon im Ofen.** Sed cùm eximere posteà panes vellet è furno, omnes quotquot erant, in lapides vidit esse mutatos; quorum ille vnus erat. Deinde etiam iure tales puniuntur à Magistratu in bonis, quia hac de re dicit vetus lex Baioariorum apud Gretser. de festis l. 1. c. 13. *talis causa vetanda est, quæ Dominum ad iracundiam prouocat, & exinde flagellantur homines in frugibus, & penuriam patiuntur.*

2. In corpore.

Secundò in corpore. Exodi 35. dicitur: *Septimus dies erit vobis sanctus: qui fecerit opus in eo, occidetur.* Exemplum habetur Num. 15. vbi iussus est a Deo lapidari, qui in sabbato ligna collegerat. *Morte moriatur homo iste*, ait Dominus ad Moysen, *obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.* Quem non terreat hæc sententia? Si enim ita punitus est, qui pauca collegit ligna, quid fiet ijs, qui totos dies festos consumunt opificijs, aleis, choreis, compotationibus, lectione obscænorum librorum? Non ita pridem Mussiponti in Lotharingia quidam molitor, cùm sæpe admoneretur ne faceret diebus festis mechanicum aliquid circa pistrinum suum, nec abstineret tamen, ingens pars aggeris circa quem in Festo S. Matthiæ se occupabat, in tibias eius decidit easq; confregit; ita vt per vitæ reliquum coactus sit ad templi fores stipem colligere, eoq; venire sacro tempore, quo prius sonte noluerat. refert Chauass. de prudentia l. 1. c. 9. accidisse suo tempore. Alteri cuidam molitori in vitâ S. Austregisili Archiep. Bituric. apud Sur. 20. Maij c. 9. Monulpho nomine, dominicâ die molam reficienti, manubrium instrumenti ita ad manum adhæsit vt nullâ vi posset eripi: ad extremum tamen tactu S. Austregisili sanatus est. apud Gretser. de festis l. 2. cap. vlt. &c. Plurima sunt alia eiusdem rei exempla, quibus ipsæ creaturæ quæ ad operandum talibus diebus adhibebantur, detrectabant operam suam adhibere ad iniuriam sui creatoris. Alij brachium aruit vt in die S. Francisci: alij ligna sufficere noluerunt ad fouendum ignem pro coquendâ cereuisiâ, vt in die S. Ludgeri: alijs dolium dissipatum, coire noluit, quamuis à vietoribus totâ die reficeretur, vt in die S. Othmari. Quæ videre est apud Surium in eorum vitâ.

3. In anima.

Tertio in anima. Ezech. 20. legimus. *Sabbata mea violauerunt vehementer, dixi ergò vt effunderem furorem meum super eos in deserto & consumerem eos.* Sed non solet ordinariè DEVS hîc effundere iram super peccatores, sed distillare vel interdum omninò differre vsque ad diem illam; quia non est hîc ordinarius vindictæ diuinæ locus: supplicia, quibus aliquos in hac vitâ corripuit, tantum in cautelam aliorum edidit, vt nouerint Deum omnia obseruare & suo tempore iudicaturum esse. Ibi primum effundet iram suam. Exemplum memorabile refertur in lib. 2. de vita & reb. gestis Sancti Ottonis Episcopi, Pomeraniæ Apostoli, cap. 22. De vidua nobili & prædiuite, ruri iuxta Caminensem ciuitatem habitanre, quæ cùm religionem Christianam nollet suscipere, nec suos ad festa Christianorum colenda dimittere; quadam Dominica gentilis illa mulier subditis dicebat tempore messis: *Ite, metite mihi agros meos, hoc enim melius est, quam vacare illi nescio cui nouo* DEO, *quem de terra sua nobis affert ille Otto Babebergensis Episcopus. Ite igitur ad metendas segetes nostras, & vt minus timeatis, parate mihi vehiculum: Ecce ego vobiscum ipsa in campos mensura descendam.* Vbi cum retractis manicis falcem arripuisset & metere cœpisset, (mirum dictu) subitò in actu ipso vt erat inclinis, misera diriguit & quasi marmoris effigies nec semetipsam erigere nec falcem è manu dimittere potuit, nec segetem: sed muta & nihil loquens similis simulachro stabat; tantùm intuens intuentes. Concurrentes famuli rogant vt à temeritate resipiscat, dicentes, fortem esse Deum Christianorum: sed illa nihil respondebat. Iniectis ergò manibus eam erigere conantur, & falcem extorquere; sed frustrà. Stabat enim immobilis quasi moles terræ affixa. At vbi satis miraculi ac stuporis intuentibus ostenderat ipsique famuli iam tedio affecti abire, ipsamque dimittere vellent; soluta illa repentè corruit, sontemque animam in ignem tartareum efflauit. Quam leuantes in vehiculum: *En*, inquiunt, *qualem de agro manipulum die Dominico reportamus?* Inde famuli ad baptismum festinarunt, & vicini omnes diem Dominicum sedulò obseruare cœperunt. Væ itaque hominibus, qui festos dies violant! Surgent in iudicio, & condemnabunt nos primò Iudæi, qui 1. Mach. 2. oppugnantibus se hostibus in die Sabbati, non obstiterunt, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilauerunt loca occulta; sed dixerunt: *Moriamur omnes in simplicitate nostra.* Qui & occidi se passi sunt, ne Sabbatum violarent. Condemnabunt etiam perfidi illi, qui hodieque viuunt, & festa sua rigidissimè obseruant. Condemnabunt gentiles Romani, qui, vt refert Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 16. mulctabant eos, qui in festis aliquid operis fecissent: præter mulctam verò, qui talibus diebus imprudens aliquid egisset, porco piaculum dare debebat. Fortè quia vti porcus os oculosque semper ad terram & sordes porrectum gerit: cœlum nunquam intuetur: & si sursum aspiciat; ilicò ob stuporem conticescit: sic illi, &c. prudens verò expiare nõ poterat, vt asserebat Scæuola Pontifex apud Macrob. Et quid, quæso, in iudicio poterunt prætẽdere ad sui excusationem, qui festa violarunt? Num ignorantiam? At hæc locum non habet; quis enim non audit denũtiari festa? quis ignorat illa? An infirmitatem? Atqui hanc potius prætẽdere possemus, si laborare iuberemur. Infirmitas ad otiũ trahit, non ad laborẽ.

At

An paupertatem? At hæc vix audietur. Habemus enim Dei promissionem, quòd si quæsierimus inprimis regnum cœlorum, temporalia nobis adijcere velit. An lucrum temporale, quod nobis alioquin cessabat? sed, *quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur: animæ verò suæ detrimentum patiatur:* ait Dominus Matth. 16. An sufficiet dicere, quòd nō ipsi sed famuli tantum eorum laborarint? At etiam Pilatus non proprijs, sed militum suorum manibus flagellauit Christum: & tamen flagellauit.

Nemo igitur sibi soli fidat: sed interroget sapientes & pastorem suum: si licet Sabbato hoc facere? &c.

CONCIO III.

DIERVM FESTIVORVM profanatio reprehenditur.

I. *Otiantur alij & dormiunt negotia animæ infestis diebus.*
II. *Alij laborant in seruilibus operibus.*
III. *Alij choreas agunt.*
IV. *Alij vacant compotationibus.*
V. *Alij ludis & spectaculis vacant.*
VI. *Alij nundinantur & lucra quærunt.*
VII. *Alij luxum vestium parant.*

THEMA.

Si licet Sabbato curare? Luc. 14.

A. Mira quæstio, Auditores: *Si licet Sabbato curare?* Quis enim dubitabit licere die festiuo miseris opem ferre, cum hoc sit opus bonum? Et tamen quærit Dominus, ipsa Dei sapientia: *Si licet Sabbato curare?* Atque vt magis miremur, eandem quæstionem alibi (Luc. 6.) his proponit verbis: *Si licet Sabbatis benefacere, an malè? animā saluam facere, an perdere?* Quis in hac propositione vnquam dubius fuit? Mira ergò est hæc quæstio, sed nequaquam inanis aut frustranea, etiā nostro sæculo. Quemadmodum enim Iudæi tam peruerso fuerunt iudicio, vt illicitū clamarent sanare ægrum in Sabbato: ita & nostro sæculo mundus tā peruersus est, vt vix concedat probis, bene ac piè viuere festiuis in diebus: facilè autem concedat impiè ac perditè viuere. Vnum templum cultui diuino erexit Salomon in Ierusalem: in contrarium duos lucos erexit mox Ieroboam, & in eis duos aureos vitulos, vnū in Bethel, alterum in Dan, ad auertendum a diuino cultu & templo Ierosolymitano populū; factumq; vt Hebræi abirent potius ad vitulos, etiam vsque Dan (qui erat terminus Iudææ) quā ad templum Dei veri, 3. Reg. 12. Simillima ratione erexit Christus templum, & in eo cultum diuinum, festiuis persoluendum diebus: in cōtrarium diabolus erigit non vnum sed complures lucos vitulosq; aureos, choreas, comessationes, luxum, aleas, pugilū spectacula, mercimonia, aliasque vanitates & illecebras peccatorum; fitque vt his potius, quàm diuino cultui plerique omnes vacent. Dixit olim Deus Pharaoni per os Moysis & Aaronis: *Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto.* Contra Pharao ait populo: *Ite ad onera vestra;* præcepitque operum Præfectis, vt in operibus luti & paleis conquirendis Hebræos occuparent. Similiter mandat Deus per Prælatos & Concionatores: *Die Dominica nihil aliud agendum est, nisi Deo vacandum: nulla operatio die illa peragatur, nisi in hymnis, psalmis & canticis spiritualibus dies illa transigatur;* vt habetur in c. ieiunia, de Consecr. dist. 3. Diabolus contra mādat per Præfectos suos: Festiuis diebus nil aliud agendum, quàm vt somno indulgeatur & ventri: alacriùs potetur & cœnetur: ludatur, saltetur, insaniatur: *Ite ad onera vestra:* ad lutum, ad spurcitias, ad vanitates. Proh quàm diuersa imperia! quā diuersa sabbata! Et iam miretur aliquis interrogasse Christum: *Si licet Sabbato benefacere?* Plerique enim non Christo, sed Diabolo obsequuntur: plerique ad vitulos aureos non sine multo labore potiùs contendunt, quàm ad templum Dei. Audiamus igitur responsa mundi.

B. I. *Otiantur alij & dormiūt.* PRIMO dicunt aliqui: Otiandum & dormiendū est festiuis in diebus, saltem plus quam in alijs: deambulandum quoque & expatiandum, curru, equo, pedibus. Sed erratis boni viri; non ad finem istum institutæ sunt festiuitates. Quietem quidē admittunt seu cessationem à corporis laboribus: sed non otium, quo tempus frustra teratur: nec cessationem ab animæ laboribus; quin potius eos requirunt, & propterea indulgent corpori quietem, vt animę vacetur. Audite D. Gregorium Nazianzenum or. 44. *Feriari, inquit, nostrum non est aliud, quàm animæ aliquid eorum aggerere, quæ firma & stabilia sunt.* Fluxa & peritura bona quærimus per hebdomadem: vera & solida bona quærenda sunt in Dominica; sex hebdomadæ diebus aggerere possumus corpori, quæ ipsi necessaria sunt: septimo die aggerendū animæ, quod ipsi necessarium. Huiusmodi autem non est otium, quia vt ait Ecclesiasticus cap. 33. *Multam malitiam docuit otiositas.* Vultin scire negotia animæ, diebus sacris peragenda? Ea vobis exponit Doctor Angelicus opusc. 7. cum ait, fideles occupari debere primo in sacrificijs, tum internis, vti sunt deuotio, oratio, gratiarum actio, compunctio, actus fidei, spei & charitatis; tum externis, quale est missæ, non priuatæ solum (tametsi per hanc alioqui satisfit Ecclesiæ præcepto) sed publicæ & cātatæ auditio, nec non ad altare oblatio. Sic enim & Hebræi in sabbatis duplicabant iuge sacrificium, Num. 28. Secundò. In lætitia spirituali, quá in Domino gaudemus, recolentes eius beneficia. Tertiò. In carnis & concupiscentiarum mortificatione. Hæ enim sunt victimæ nostræ, Deo mactandæ & offeren-

Negotia animæ in festis diebus.

offerendæ in solennitatibus nostris; quo exhibeamus corpora nostra *hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem*, ad Rom. 12. Quartò. In actibus misericordiæ, iuxta præceptum Apostoli ad Hebr. 13. *Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur* (placatur) *Deus.* Et Iacobi 1. *Religio munda & immaculata apud Deum & patrē hæc est: visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Quintò. In legendo & audiendo verbo Dei. Sic enim apud Iudęos *voces Prophetarum per omne sabbatum leguntur*, Actor. 13. Hæ sunt occupationes animæ pro diebus festis: hæc sunt sacrificia, quæ requirit à nobis Deus. Verùm non permittit Pharao, vt in solitudine cordis, vel in templo Dei immolent Christiani: luto eos occupat, somno, otio, pigritiâ: quibus quasi tenaci luto retinet infixos. Et quemadmodum Pharao in fine laborum flagella pro mercede dedit operarijs: ita etiam diabolus flagellat tandem eos, qui tam sordido otio sacros terūt dies. Scribit Rodericus Toletan. p. 4. hist. Hispan. Ioannem Castellæ Regem victoriosum, cùm Dominicâ die ante prandium equitationi vacaret, ab equo cespitante deiectum & obtritum occubuisse. Gottschalcus Holen Concionator religiosus serm. 50. part. hiem. refert, se audijsse à Patribus Perusinis de homine indurato, qui Dominicis & festis diebus, cū ad rem diuinam pulsus daretur, solebat conscenso equo ad campos expatiari. Sed tandem aliquando equitanti occurrit diabolus, qui ex equo eum deiecit, ac dixit: *Quia noluisti missam audire in Dei templo, cum damnatis audies lamentationes in inferno.* Deiectus collum fregit, & vestigia cruoris sui lapidi, in quem ceciderat, impressa reliquit.

C.
II.
Alij laborant in seruilibus operibus.

SECVNDO. Dicunt alij: Laborandum est, sacris etiam diebus, quò victum nobis paremus. Sed quid pręcepit Deus? Audite Legislatorem, Exod. 20. *Non facies omne opus in Sabbato, tu, & filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum & aduena, qui est intra portas tuas.* Noli igitur, dicas: non ego, sed seruus meus ligna cædit, terram colit, &c. quia *quod quis per alium facit, per seipsum facere videtur*, l. ita autem ff. de amitten. tut. Cùm Deus æquè serui tui Dominus sit ac tuus, cur non ab eo quoque coli in Festo debeat? Mandat Deus Exod. 16. *Videte, quòd Dominus dederit vobis Sabbatum, & propter hoc die sextâ tribuit vobis cibos duplices:* (ne cogerentur exire die Sabbati ad colligendum manna) *maneat vnusquisq; apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo.* Sed opponit sese Pharao: laborare iubet: exire ad cædenda ligna, ad mercaturam, ad inferendam messem, ad piscandum & venandum: vel certè domi furtim & clanculùm operari. *Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas: ite & colligite, sicubi inuenire poteritis*, Exod. 5. Vult Deus, vt *maneat vnusquisq; apud semetipsum*, hoc est, vt domi suæ manens à laboribus vacet, quò liberiùs Deo vacare possit. Contrà vult diabolus, vt laboret homo & seipsum distrahat seruilibus operibus, ne vacare queat bonis & liberalibus. Et en (mira res) inuenire est non paucos, qui potiùs operari diabolo, quàm vacare Deo velint. Sed quid mercedis tandem dabit dæmon his operarijs? quod Pharao dedit Hebræis: verbera & flagella. Multis hoc ostendi potest. Eucherius in vitâ S. Mauritij & sociorum Martyrum scribit, quendam gentilem, quòd Dominicâ die domi laboraret, à Thebæis martyribus verberatum fuisse, eoq; terrore Christianum effectum. Notgerus etiam in vitâ S. Remacli refert, rusticum quendam, primo Rogationum die, cùm deberet diuino cultui vacare ex consuetudine Ecclesiarum Galliæ, abijsse ad syluam, & ligna cecidisse in vsum domûs suæ. Sed dum lignorum fascem humeris domum asportat, baculo innixus, tum, ecce, baculus adhæret manui, vt nulla vi eripi queat. Concurrentibus vicinis fatetur suum peccatum; & baculus quidem truncatur supra & infra manum: capulus tamen manui hæret, donec ad aram S. Remacli reseratâ manu liberatur. Regimbaldus Ecclesiæ Rhemensis diuexator *dum quodam Sabbato*, inquit Flodoardus li. 1. hist. Rhem. cap. 20. *colonos ad opus quoddam peragendum congregatos haberet, præciperetq; presbytero, ne signa vespertinalia vsque prope noctem pulsaret, operiq; implendo insisteret; accidit, vt percuteretur percussore inuiso. Qui dum requireret, quis eum percussisset, omnesq; se vidisse negarent, furijs agitatus sensum amisit, grauiterq; vexatus spiritum exhalauit.* Deniq; Thomas Cantipratensis l. 2. Apum c. 49. nobili cuidam Germano, venationis gratiâ dies festos profananti ex vxore natam prolem canino capite & auribus dependulis ad instar canis venatici. Causam monstri vxor venationi eius adscripsit, rectè & prudenter: indeq; vir emendatus mores suos correxit.

D.
III.
Alij choreas agunt.

TERTIO. Dicunt alij: Saltandum est ijs diebus. Sed quid de hoc SS. Patres? S. Chrysostomus ait: *Festa in lasciuiâ traducere, est propitiationem in reatum vertere.* S. Augustinus l. de decem chordis inquit: *Melius faceret Iudæus in agro suo aliquid vtile, quàm in theatro otiosus existeret: & meliùs fœminæ eorum die Sabbati lanam nerent, quàm totâ die in neomenijs suis impudicè saltarent.* Scimus Hebræis vetitum fuisse longiorem in Sabbato viam conficere, (Exod. 16.) videlicet non vltra sexcentos, aut, vt alij volunt, quadringentos passus. At nónne qui choreas ducunt, longè plures faciunt passus & quidem periculosos? nónne sæpenumerò magis fatigantur & sudant, quàm si totâ die laborassent manibus? Hebræis vetitum erat colligere Sabbato panem de cœlo lapsum: & non erit illicitum legere porcorum siliquas, ab orco prodeuntes, festiuis in diebus? Scimus Num. 15. Iudæum, qui in Sabbato ligna comportârat, iussum à Deo lapidibus obrui: & nónne hoc idem faciunt, qui choreas ducunt? nónne sibi conquirunt fomitem libidinis? Arma spiritualia paranda sunt diebus sacris è S. cõmunione, verbo Dei, piâ lectione, &c. Sed non patitur hoc Pharao: paleas colligi iubet ad conficienda opera

luti:

luti: vel ad ignem lasciuiæ fouendum. Sed & hunc laborem nō alia expectat merces, quàm flagellum dæmonis. *Puella quadam in Mechlinia, Brabantiæ oppido,* inquit Thomas Cantipr. lib. 2. Apum ca. 37. *vt ab eis, qui præsentes fuere, cognoui, sacro die Dominico cum iuuenibus diu choreas duxerat: fatigata ergò domum rediÿt, & dormitum pergens mox à dæmone obsidetur. Eâ clamante surgit familia, ligant vinculis sæuientem. Manè in Hansvvich ad Oratorium gloriosæ virginis extra oppidum deportatur,* vbi à puero duodenni signo crucis dæmon fugatur. Idem c. 47. narrat tibicinem in Marchia, Flandriæ villâ, festo Dedicationis, cum cantu & saltu ad propria redeuntem, à fulmine extinctum. En mercedē Pharaonis.

E. IV. *Alij vacant compotationibus.*

QVARTO. Alij dicunt: Vacandum est conuiuijs & compotationibus, indulgendum ebrietati. Festiui enim dies cum hilaritate celebrandi sunt. Sed videtur hac in re audiendus potiùs D. Hieronymus, qui in epist. ad Eustochium scribit: *Nobis solicitiùs prouidendum est, vt solemnem diem non tam ciborum abundantiâ, quàm spiritus exultatione celebremus; quia valde absurdum est nimia satietate velle honorare martyrem, quem scias Deo placuisse ieiunÿs.* Gaudium ergò spiritus, non carnis, esse debet celebritas festiua. Carni vbi nimis indultum fuerit, opprimetur spiritus, & desinet eius gaudium. Sed nimirum ita iubet tartareus ille Pharao, luto intemperantiæ inquinat manus hominum, ne sacrificare Deo possint; & lætitiam spiritus conuertit in lætitiam carnis. Hinc bene Malach. 2. tam impuræ solennitates *stercus*, seu, (vt habent 70.) *ventriculus* appellantur. *Dispergam super vultum vestrum stercus (ventriculum) solennitatem vestrarum.* Vt enim ventricul⁹ optimos ac delicatissimos cibos destruit atque in stercus conuertit: ita mundus festiuitates sacras perdit, atque in porcorum ferias, sordes & spurcitias mutat. Erat huiusmodi solennitas, illa Hebræorum, vituli adoratorum. Conflato enim vitulo clamauit Aaron ad populum: *Cras solemnitas Domini est.* Et quomodo celebrata est? *Sedit populus mādūcare & bibere, & surrexerūt ludere,* saltando, cantando, choros agendo, Exod. 32. Hæc nimirum solennitas vitulantium hominum erat. Proclamamus & nos Sacerdotes ferias è cancellis; & quæ ratio obseruandi? Bibitur, comeditur, canitur, luditur, clamatur, vomitur: ingeritur, digeritur, egeritur; quin & litigatur, maledicitur, blasphematur. Antisthenes Philosophus rogatus: *Quid est festum? Gulæ irritamentum,* inquit, *& luxuriæ occasio:* Maxim. serm. 27. Idem respondere cogerer, si de Festis nostris interrogarer.

F. V. *Alij ludis & spectaculis vacant.*

QVINTO. Alij dicunt: Adeunda Sphæristeria: pilâ, chartis, aleis animus recreandus: spectanda pugilum certamina, theatra frequentanda, spectacula visenda, vel certè de fenestrâ domi homines spectādi & quæ foris fiunt. Videmus enim plerosque ad profanas has recreationes statim se effundere, quāprimùm res diuina finiÿt in templo. Non damnatur quidem honesta & moderata animi relaxatio in diebus sacris; sed si totus penè dies recreationi externæ detur, præsertim cum periculo peccati & neglectu rei diuinæ, hoc reprehendendum est. Spica intùs granum, foris aristam habet; quæ continet, & tuetur granum: ita festi dies gaudium habent interiùs, grani instar solidum ac spirituale: habent & externam oblectationem veluti aristas. Sed quid agit mundus? festorum solennitatem in externa iucunditate constituit, cùm deberet constituere in internâ. Illa accessoria & quasi subsidiaria, hæc principalis est: hæc nucleus, illa cortex est; mundus corticem arripit, nucleum verò negligit: totum pede diem corporis oblectationi dicat, spiritus oblectationi vix vnam alterámve horam. Medium aliqui diem consumunt ad fenestram spectando, quæ geruntur foris: in suam conscientiam vitæque suæ rationem vix semel oculos conijciunt. Et quid ait S. Ioannes epist. 2. *Videte vosmetipsos,* inquit, *ne perdatis, quæ operati estis.* Vosmetipsos, inquit, videte, non alios: quæ intra vos, non quæ extra. Sedent alij totum diem ad theatrales ludos, quodque grauius est, impuros, vel etiam humano sanguine cruentos, cuiusmodi spectacula, sacris præsertim diebus prohibuere plures Imperatores, vti Leo Imperator anno Domini 469. Theodosius iunior & alij. In Concilio Carthag. cap. 84. excommunicantur, qui solemni Ecclesiæ conuentu prætermisso vadunt ad spectacula.

G. VI. *Alij nūdinantur & lucra quærunt.*

SEXTO, Alij dicunt: Lucrum parandum est solemnibus in diebus, quibus passim nundinæ celebrantur, fitque hominum concursus. Ibi aleis & conis pecuniæ lucrandæ. Hinc à finito sacro mox aperiuntur mercatorum officinæ: eriguntur mensæ lusoriæ, vbi omnis generis fraudes & iniustitiæ committuntur. Conqueritur hac de re grauiter S. Basil. in Hexam. hom. 8. *Si vos dimisero,* inquit, *& conciliū hoc dissoluero, sunt qui protinùs ad tesseras aleasque se conferent. Iuramenta sunt illic contentionesq́; pergraues ac auaritiæ partus. Spiritus malignus assistit, furorem punctis ossibus illis ludentium insaniamq́; accendens.* Cuius rei exemplum scribit Thomas Cantipratensis lib. 2. Apum cap. 49. *Fui in quadam villâ Campaniæ,* inquit, *vbi Iudæus cum Christiano sacrâ nocte parasceues in tesserarum ludo consedit. Cumque Iudæus multam pecuniam perderet, & ex hoc impatiētiùs turbaretur, tandem in Christum retorquens iniuriam, blasphemauit. Et mox cùm ad iactandum hasardum tesseras collegisset, manus eius cū tesseris fit contracta. Qui reprobo furore succensus, cùm ipsa manu contracta mensam lusoriam percutere niteretur, iterato in Christum, & matrem eius blasphemiā turpissimam euomens, statim euersis terribiliter oculis cecidit & expirauit. Christianus verò collusor illius pauore nimio in amentiam versus elanguit, & vitā miseram dira morte finiuit.* Parum rectè etiam colunt festos dies, qui mercimonijs alioqui licitis intendunt, præsertim cum iactura rei diuinæ, vel contra loci consuetudinem. Accusat hos vel ipsum mare,

iuxta id Isa.23. *Erubesce Sidon, ait mare*, hoc est, inquit D. Ambros. de Elia & ieiunio c.19. *Meos fluctus negotiator arguis, cùm sis ipse inquietior, & erubesce velut pudore, quoniam periculo non moueris. Verecūdiores venti sunt, quàm vestræ cupiditates: illi habent otia sua: nunquid vestra quærendi studia feriantur? Et cùm otiosa tempestas est, nusquā otiosa sunt vestra nauigia.* Ferias ergò suas habet, & obseruat mare, negotiatores nullas habent. Deinde isti dies Deo dicatos trahunt ad suum commodum; sibi carnem præripiunt, Deo ossa dant, dum per vnam horam in templo, toto reliquo tempore in suâ officinâ sunt. Qui amicum suum vult ad prandium adhibere, debet epulas apparare ad amici gustum, non ad proprium. Qui verò in diebus Deo dicatis suum lucrū quærit, ad suum gustum attendit, non ad Dei gustū, qui pia opera desiderat. Hinc est, quòd per Isaiam dicat, se nauseam concipere è talibus nostris festis: *Calendas vestras & solennitates vestras odiuit anima mea: factæ sunt mihi molesta* (septuaginta vertunt: *in satietatem*,) Isa.1. vbi & hoc notandum, quòd nō ait: solennitates meas; sed *solennitates vestras*; quia homines seruiendo commodis suis, eas faciunt suas: suo gustui applicant, nauseam Deo creant.

H. VII. *Alij luxū vestium parant.*

SEPTIMO. Alij dicunt: Corpus adornandum, festiuo cultu incedendum. Potest hoc tolerari si intra limites modestiæ fiat. Sed in hoc quoque excedunt multi, fœminæ præsertim; quasi in externo cultu Deo placendum sit. *Omnis gloria filiæ regis* (Dei) *ab intus*, ait Dauid. Cultus ille insolentior, abominatio est coram Deo. Audiamus D. Greg. Nazianz. or.4. in Iulianum: *Festa*, inquit, *celebremus non corporis nitore, non vestitus mutatione ac munificentia, non comessationibus & ebrietatibus, quorum fructum cubilia & impudicitias esse didicistis*, &c. *sed animi puritate & mentis hilaritate, & lucernis totum Ecclesiæ corpus illustrantibus, hoc est, diuinis contemplationibus & cogitationibus, quæ super sanctum candelabrum excitentur*, &c. Hebræis inter alia prohibitū erat in sabbato excitare ignem & coquere: at qui luxu nimio corpus suum ornant, vt placeant hominibus, nónne in illorum animis libidinis ignem accēdunt, vel saltem accendere possunt? Parratio est de choreis, comessationibus, colloquijs & conuentibus impudicis. Iisdem Hebræis præcepit Ier. cap.19. *Custodite animas vestras & nolite portare pondera in die sabbati.* q.d. quàm chara est vobis anima vestra, tam sedulò cauete ne portetis onera in sabbatis. Quale autem pondus, ornare & onerare se holoserico, auro & argento, inauribus & armillis, monilibus & gēmis, torquibus & annulis ad spectaculum vsque? Quale illud, constringere se vestibus, vt gracile appareat corpus? His si addamus choreas, ebrietates, aleas aliaque plurimorum exercitia, nónne fatendum erit gestari ab eis pondera? Atq; hinc est, quod idem propheta lamentatur in suis Threnis c.1. derideri à Dæmonibus sabbata & festa nostra. *Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius.* Ad literam quidem de Ierosolyma loquitur, mysticè tamē ad nos respicit. Rident enim hæretici, Turcæ, Iudæi, festa Christianorum, dum ipsi tot vanitatibus, spurcitijs & impudicitijs tam peruersè ea celebrant. Rident etiam Dæmones, & multò quidem maximè. Quomodo enim non rideant, cum vident sabbata nostra destinata esse quieti nostræ, & interim à nobis tot laboribus occupari? Quomodo non rideant, cùm eos dies vident suo dari cultui, qui diuino cultui dicati sunt? Nonné ridebit inimicus tuus, si viderit te segetes tuas inferre in ipsius horreum? Festorum dierum cultus, messis tua est, imò & Dei messis est: hanc tu tibi & Deo aufers, & Diabolo transcribis. Quomodo non rideant Dæmones, cùm vident homines festis diebus, quibus se ab ipsorum laqueis liberare deberent, magis se implicare & nouis laqueis induere? Audiamus D. Gregorium l.5. mor. c.22. *Hostes*, inquit, *sabbata videntes irrident, cùm maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt, vt vnaquæque reproba anima, quo remotior ab externis actionibus seruire Deo creditur, eo magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur.* Denique quomodo non rideant, cum vident nos per totam hebdomadem laborare alijs, nobis ipsis verò nec per vnum quidem diem? Bonus ille Iacob cùm per annos quatuordecim seruijsset socero suo Laban, tandem suis etiam rebus aliquando prouisurus, veniam discedendi petijt: *Tu nosti*, inquit, *quomodo seruierim tibi*, &c. *iustum est igitur vt aliquando prouideam domui meæ*, Gen.30. Efficax argumentum, cui nec Ethnicus Laban potuit contradicere. Dic igitur & tu Christiane, qui per totam ferè hebdomadem mundo, mammonæ, abdomini seruijs, dic in die festo: satis alijs seruiui; iustum est igitur vt aliquando prouideam domui meæ. His diebus tempori seruiui, nunc seruiam æternitati.

CONCIO IV.

AVARITIÆ HYDROPISIS vitanda.

I. *Sectatur auarus res viles.*
II. *Frustrà opes possidet.*
III. *Cruciatur suis opibus.*
IV. *Quo plus habet, eo plus cupit.*
V. *Sordidus est.* 1. Seruus est. 2. Custos est. 3. Mendicus est. 4. Brutum est.
VI. *Cum insatiabilis sit Dei iram experitur.*

THEMA.

Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Luc.14.

A.

QVale genus hominum designet hic hydropicus, vel Diogenes ille gentilis edicere nobis potest. Aiebat enim hic auaros similes esse hydropicis; quòd illi argento pleni, hi autem referti

referti aqua, amplius desiderent, quodque dolendum est, vtrique in magnam sui perniciem: apud Stob. ser. 10. Cui optime concordat D. Augustinus ser. 5. de verbis Domini: *Et habes*, inquit, *& concupiscis: & plenus es & sitis: morbus est, non opulentia: Sunt homines in morbo: humore pleni sunt & semper sitiunt: humore pleni sunt & humorem sitiunt. Quomodo ergò delectas opulentiam, qui habes hydropem concupiscentiam?* Concordat & D. Greg. l. 14. mor. c. 6. *Hydropicus*, inquit, *quo amplius biberit, amplius sitit: & omnis auarus ex potu sitim multiplicat, quia cùm ea, quæ appetit, adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius & amplius anhelat.* Quando igitur habemus, quinam sint hydropici secundum animam, videamus accuratiùs morbi huiùs naturam & periculum.

B. I. *Sectatur auarus res viles.* PRIMO. Hydropicus aquam & quemuis obuium potum sitit ac bibit: ita etiam auarus res sectatur viles, terræ nimirum glebas rutilantiores, aurum & argentum. Vtrumque gignitur in terræ visceribus ibique latet velut indignum humanis oculis. Nullam in se vim habet nutriendi corpus, nullam calefaciendi, neque nisi per accidens, eximendi ab ægritudinibus. Ad externos sensus nihil planè confert, vnde præteritur à pecoribus veluti inutile. Citò grauat latorem & possessorem suum, quandoque etiam mergit nec finit enatare. Solo hominum arbitrio factum est, vt pretio sit æstimabile. Vnde D. Bern. ser. 4. in Aduentu ait: *Aurum & argentum nonne terra est rubra & alba, quam solus hominum error facit (aut magis reputat) pretiosam:* Et Thomas Morus libro 2. Vtopiæ: *Aurum argentumque*, inquit, *quis non videt, quàm longè infra ferrum sunt? vt sine quo non magis quàm absque igni atque aquâ viuere mortales queant, cùm interim auro argentóque nullum vsum, quo non facilè careamus, natura tribuerit, nisi hominum stultitia pretium raritati fecisset.* Quare sicut terram pedibus calcamus, non manibus contingimus: ita aurum & argentum, quia terræ partus sunt, calcanda & spernenda sunt. Paruuli duntaxat reptare in terrâ manibus solent, quemadmodum & bestiæ; paruulos ergò se demonstrant & insipientes, qui glebas illas amant. Hinc sicut infantes, qui rebus vilibus, vti puppis & nolis delectantur, inuoluuntur fascijs: ita diuites, qui vili terrâ rubrâ & albâ, auro scilicet & argento delectantur eoque se inuoluunt quasi, idcircò à Sophonia cap. 1. appellantur *inuoluti argento: Disperierunt omnes inuoluti argento.* Huiusmodi fuit C. Caligula Imp. pecuniæ auidissimus, quem inter immensos auri thesauros volutari solitum scribit Suetonius in eius vita cap. 43. Ridemus infantes, quando puppas & imagines fictas veluti viuas tractant atque ornant: stultos quoque asserimus gentiles, qui aureas vel argenteas statuas pro Dijs suis colunt; at quid aliud agunt auari, cùm auri & argenti massas omnibus alijs rebus præferunt? Hinc non immeritò Apostolus ad Ephes. 5. auaritiam appellat *Idolorum seruitutem.* Idola apud Hebræos *Elilim* vocantur, id est, vanitates & res nihili, quæ vanam & mendacem vmbram diuinitatis præ se ferunt, vti Leuit. 19. *Nolite conuerti ad Idola.* Hebr. *Elilim*. q. d. *Deiculos.* Hoc igitur auari sibi dictum existiment, sciantque se stultissimos, Deiculorum, pupparum & nugarum adoratores esse. Audiant Chrysostomum in 1. Timoth. 6. *Candore*, inquit, *lucentis margaritæ attraheris? cogita maris esse aquam & in eius sinibus antè iacuisse deiectam. Rapit animam auri fulgor & nitor argenti? cogita terram ac cinerem ea priùs fuisse & modò esse. Placet pretiosa & serica vestis? At vermium ille contextus est: opinio est & humana præsumptio: nihil habet in se naturalis pulchritudinis.* Sanè populi Orientales, qui abundant auro & gemmis valdè mirantur nos tam eorum cupidos esse, cùm ex sua natura ad nihil ferè vtilia sint. Nec defuerunt aliqui, qui repertum aurum defoderent, vti Babytaceni apud Solinum Polyhist. cap. 30. ne polluti eius vsu, auaritia corrumperent æquitatem.

C. II. *Frustra opes possidet.* SECVNDO. Hydropicus frustrà bibit, quia potum malè digerit, nec in sanguinem purum, sed in corruptum, & aqueum humorem mutat. Pari modo auarus frustra conquirit & possidet pecunias, quia non impendit vtiliter: corrumpit ferè opes suas, dum perire eas mauult, quàm cedere in vsum egentium. Sic enim Ecclesiastes capite 6. de auaro, qui non fruitur bonis suis, ait: *De hoc ego pronuntio, quòd melior illo sit abortiuus; frustra enim venit & pergit ad tenebras, obliuione delebitur nomen eius. Non vidit solem, &c.* Similis quidem abortiuo est auarus, quia vterque frustra & nulli hominum vsui nascitur, cùm neuter finem natiuitatis acquirat: vterque frustra in hoc mundi theatrum venit; quia abortiuus statim moritur, auarus sic viuit, quasi non viuat, vtpote nec sibi vtilis nec alijs: vterque pergit ad tenebras & deletur obliuione; quia abortiuus nihil omnino, auarus nihil memorabile aut memoria dignum gessit, vt qui nec reipublicæ, nec patriæ, nec sibi, nec alijs boni aliquid præstitit: vterque non vidit solem, quia abortiuus si aliquando solem vidit, fortè ad diem vidit & nesciit quid videret; auarus cum mœstitia semper aspexit solem, adeoque nullam lucis huius percepit iucunditatem. Hinc forsan à natura comparatum est, vt terra quæ auri & argenti venas habet, alijs in rebus sterilis & inculta sit quia etiam auari, qui domi suæ aurum abscondunt, semperque in animo gerunt, generant & multiplicant, steriles in mundo sunt nullumque liberalitatis, eleemosynæ, magnificentiæ, charitatis & honestatis fructum edunt.

D. III. *Cruciatur suis opibus.* TERTIO. Hydropicus cruciatur aquâ intercute. Auarus quoque cruciatur à suâ cupiditate & pecunia. Alioquin Ecclesiastes non appellasset eam *infirmitatem*; ait enim capite 5. *Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: diuitiæ conseruatæ in malum domini sui: pereunt enim in afflictione pessima, &c.*

Causam

Causam reddit Plutarchus initio l. de cupiditate diuitiarum. *Siquis enim multa edens multaque bibens nunquam saturaretur, nonne putas eum ad Medicum iturum & interrogaturum: Quis hic morbus? siquis autem multis prædijs, multo argento non expleretur, eum non putabis Medico indigere?* Sanè Achab Rex cùm petijsset vineam Naboth, & non obtinuisset, *proijciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem & non comedit panem,* 3. Reg. 21. quasi æger non animo solùm sed & corpore esset. Fuit autem ægritudo illa, mera auaritia seu mœror inde resultans, quòd non posset frui desideratâ vineâ. Neque verò in vno duntaxat membro auari cruciatur, sed in toto ferè corpore. Laborant Primo ex capite, quoniam id curis & innumeris cogitationibus fatigant, vulnerant & cruciant: quomodo opes acquirant, augeant, conseruent, expendant. Hinc diues quidam anxius secum ipse consultat: *Quid faciam? quia non habeo quo congregem fructus meos,* Luc. 12. De Principe quodam accepisse se scribit Balthasar Chauasius S. I. in l. 4. de Prud. cap. 3. quòd cùm improbis subditis suis magnam & longam creare vellet molestiam, diuites eos faceret, quippe accepturos cum diuitijs ingentem curarum sarcinam. Hac ob causam Christus diuitias appellauit spinas, Matt. 13. Hebræi verò auaritiam appellant *vulnus*; idque capiti potissimum infligi asserit Amos cap. 9. cum ait: *Auaritia in capite omnium*; quia curis & anxietatibus caput maximè contundit. Secundò. Laborant ex oculis, quia pauperũ miserias videre & aspicere nolunt, sed cum Sacerdote & Leuita illo prætereunt vulneratum, quin & à viâ declinant (vt habet ibi vox Hebræa) ne miseriam eius aspicere & succurrere cogantur. Adhæc *oculos habet* (auarus) inquit S. Isidorus Pelusiota, discipulus S. Chrysostomi ep. 233. *non vt naturæ consentaneum est, cernẽtes, aut quemquam verentes, non amicum, non fratrem, non cognatum, non benefactorem: verùm asperum quiddam & acre atque crudele & inhumanũ igneumque obtuentes.* Tertio. Ex auribus. *Aures vsque adeò septas,* inquit ibid. Isidorus, *& obturatas habet, vt nec supplices preces, nec gemitus, nec fletus, nec vituperationes audiat.* Et D. Ambrosius l. de Nabuth cap. 5. *Pauper, inquit, te præsente deplorat, & tibi auaritia aurem obstruit: nec mens tua facti miserabilis horrore mollitur, & quia non audis, exclamat Ecclesiastes: Est clamor malus, &c.* Quarto. Laborant ex faucibus; quia proprio ori deteriora quæque apponunt, meliora verò præscindunt. *Vti Chius ille vina optima vendebat alijs, ipse vappam potabat: sic qui omnia sua deprauant nec suis ipsorum bonis fruuntur. Huius seruus interrogatus, quid ageret dominus? Cùm adsint, inquit, bona, quærit mala.* Ita Plut. in moral. Hinc bene Ecclesiastes infirmitatem auaritiæ sic descripsit: *Diuitiæ conseruatæ in malum domini sui.* Quinto. Laborant ex corde; quia id in arcâ pecuniariâ potius, quàm in corpore suo habent: itaque aurum plus quàm seipsos amant. Demonstrauit hoc aliquando ad literam S. Antonius de Padua. Cũ enim in exequijs auari cuiusdam haberet orationem, ait: *Christus dixit: Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Ite ergò ad thesaurum diuitis huius & ibi inuenietis cor ipsius, quia ibi cor reliquit.* Itum & quæsitum est, & in auro cor inuentum; diuino vtique miraculo ad emendationem auarorum. Sextò. 6. Laborãt è manibus, quas velut paralysi quadam affectas & contractas habent, quia ad largiendum difficiles. Denique ex pedibus, quia nullam eis quietem indulgẽt: currunt, equitant, nauigant, grauia onera circumferunt, quò lucri aliquid faciant, vt de ijs dictum videatur id Ier. 16. *Seruietis Dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.*

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

E. IV. *Quo plus habet, eo plus cupit.*

QVARTO. Hydropicus insatiabiliter bibit: & quo plus bibit, eo magis sitit. Idem in auaro cernere est. Cætera vitia vsu quasi deteruntur & abeunt tandem in nauseam & fastidium, sed auaritia opibus magis crescit & accenditur. Vnde auctor serm. ad fratres in Eremo to. 10. Aug. serm. 48. ait: *Omnia in homine senescunt vitia, sola auaritia iuuenescit.* Isaias vt hãc auarorum ingluuiem describeret, ait cap. 2. *Repleta est terra auro & argento: & non est finis thesaurorum eius.* Non ait repletum esse cor auari, sed terram; fieri enim potest vt terra repleatur auro, sed auari cor repleri & satiari nequit. Alij varijs similitudinibus hanc inexplebilitatem describere conati sunt, vti S. August. l. de salutar. docum. cap. 30. *Auarus vir, inquit, inferno est similis. Infernus enim quantoscunque deuorauerit, nunquã dicit: satis est;* (Prou. 30.) *sic etsi omnes thesauri confluxerint in auarum, nunquam satiabitur.* S. Ambrosius appellat auaros, *pauperum sepulchra.* Quia vt sepulchrum deuorat & absumit cadauera: ita ipsi exossant pauperes. Hugo Card. *Auarus,* inquit, *est cisterna dissipata, vetus & rimosa, quæ continere non valet aquas* (Ier. 2.) *quia nunquam aquis, id est, opibus, impleri potest.* D. Gregorius Nazianzenus in carm. Iamb. 22. dispadem comparat auaro. Dipsas enim aspidum genus, latinè situla dicitur, à siti: vel quam ipsa semper patitur propter eius siccam igneamque naturam, iuxta id Lucani l. 9. *In medijs sitiebant Dipsades vndis.* vel quam affert hominibus à se morsis. Vnde D. Greg. cit. canit:

Perit bibendo quisquis hac ictus fuit,
Aquis repertis, totus in eas irruens.
Quousque nimio turgidus potu crepet.

Quemadmodum ergò dipsas sitim inexplebilem & in se patitur & in alijs causat; ita vt nullis aquis satientur, quousque tandem bibendo largiùs rumpãtur: ita planè & auari nullis opibus expleri possunt, nec priùs eorum cupiditas quàm vita terminatur. His auaritiæ morsibus percussi Israëlitæ in deserto: proprijs opibus non contenti alienas appetebãt. Cùm enim secum duxerint ex Ægypto *oues & armenta & animãtia diuersi generis multa nimis* (Exo. 12.) quæ noua in dies fætura multiplicata vsque ad primum in Palæsthinam ingressum conseruarunt (Num. 32.) tamen in media solitudine quasi fame tabescentes suspirabãt: *Quis dabit nobis ad vescendũ carnes?*

carnes? Num.11. ac si nullas tunc haberent, quibus vescerentur. Quis non miretur hos Tantalos, sitientes inter vndas, esurientes inter epulas? Quid moramini Hebræi? cur non mactatis vestras pecudes? Quia scilicet, vt Lyranus respondet, *propter suam auaritiam parcebant suis animalibus.* Perire igitur malebant, quàm suas pecudes interimere; ne perderent pecunias ex ijs colligendas. Gratis & ex alieno comedere volebant, nō ex suo. Vnde dicunt: *Recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis.* Bene igitur aduertit Moyses, Deut.8. hoc serpentis genus fuisse in deserto. Deprehendimus enim Hebræos, si non secundum corpus, saltem secundum animam ab eo admorsos fuisse. Solinus in Polyhist. c. de Africâ & alij qui de exercitu Catonis in Lybia scribunt, narrant militem à dipsade morsum ad mare insano impetu accurrisse, cumq; magnam salsarum aquarum vim bibisset, repentè extinctum esse. Ita nimirum auari eousque se ingurgitant opibus, donec tandem crepent.

F. V. *Sordidus est.*

QVINTO. Hydropicus deformis est & fœtidus: sic & auarorum conditio, sordida & indigna. Si enim infamiam contrahit nobilis, deijciens se ad vilem meretriculam; quāto magis homo ad summa natus creaturaque nobilissima magno affectu prosequēs pecuniam? Immortalem sibi gloriam pepererat Miltiades Atheniensium Dux, quando vndecim duntaxat armatorum millibus sexcenta Persarum millia vicerat in campis Marathonijs, eam tamen omnem auaritiæ labe contaminauit, vendicans sibi & occultans aliquid de communib. spolijs; propter quod in exilium actus est. Refert Balt. Chauas. l. 4. de prud. cap.3. Quicunque etiam honori suo consultum voluerunt, manus suas ab auaritiæ notâ, adeoque à muneribus etiam, immunes seruare conati sunt. Ita Moyses Num. 16. *Tu scis, quòd nec asellum vnquam acceperim ab eis.* Ita Samuel 1. Reg. 12. *Loquimini de me coram Domino & coram Christo eius, vtrum beuem cuiusquam tulerim aut asinum: si de manu cuiusquam munus accepi.* Ita Apostolus Act. 20. *Argentum & aurum nullius concupiui, sicut ipsi scitis.* Ita D. Hieron. ep. 45. *Pecuniam cuiusquam accepi? munera vel parua vel magna non spreui? in manu mea æs alienum insonuit?* Pauli Æmilij Consulis Romani maxima hæc laus & gloriatio fuit, quòd deuicto Perseo, ditissimo Macedonum Rege, militibus suis omnem ex eo prædam cessisset, sibi nullā reseruasset. Cùm igitur gloriosum sit spernere pecunias; vile & abiectum vicissim erit, ijs inhiare.

1. Seruus est.

Inprimis enim auarus seruus est, non dominus suarum diuitiarum. Vnde Bion septem sapientum vnus de auaro dixit: *Hic facultates suas non possidet, sed ipsum possident facultates,* Laërt. l. 4. c. 7. Diogenes de Anaximene auaro dixit: *An non pudet eum tam multa habere, cùm non habeat seipsum?*

2. Custos est.

Deinde custos potiùs est quàm dominus, suarum diuitiarum. Ita testatur Iob c.27. *Ædificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit vmbraculum.* Tinea in veste, dum corrodit eam, domum sibi ex-

struit: interim tamen eandem sibi demolitur: ita auarus cum aliorum iniuria domū suam ædificat; sed in suum exitium. Vt enim tinea è veste, facilè excutitur: ita auarus è suis opibus. Custos in vineâ erigit sibi vmbraculum, vt custodiat non suas, sed alienas vites; ipse enim vix delibat vuas: tota vindemia alteri cedit. Ita quoque auarus summa cura, vigiliâ, anxietate custodit thesaurum suum, sed alijs non sibi; siquidem vix audet eum delibare. Habebit posteà hæredem, qui totum breui abliguriet. Audite sapiētem: *Est & aliud malum, quod vidi sub sole; & quidē frequens inter homines. Vir cui dedit Deus diuitias & substantiam & honorem & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo, sed extraneus vorabit illud.* Eccl.6. *Custos ergò es,* inquit D. Ambr. l. de Nabuth c.14. *non dominus tuarum facultatum, qui aurum terræ infodis: minister vtique eius, non arbiter.*

3. Mendicus.

Tertiò mendicus est; quia vt ait S. Hieronymus: *Auaro tam ea quæ habet, quàm quæ nō habet, desunt.* Cui consentit D. Bernardus dicens: *Auarus terrena esurit vt mendicus: fidelis contemnit vt dominus.* Videamus Achab regē; quid illi deesse poterat ad terrenas cōmoditates? Vnica vinea pauperis Naboth, vicina eius regiæ, mendicum eum fecit. Cùm enim eius desiderio teneretur, mendicare cœpit à Naboth: *Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum.* Sed cum non obtineret, decidit in lectulum, quasi omnium mortalium desolatissimus foret. Nihil enim se habere putabat, si hanc vineam nō haberet. Ergò eam mendicare cogitur, pretio etiam oblato: *Da mihi vineam tuam. Quæ alia vox egentis est,* inquit Ambr. l. cit. c. 2. *quæ alia vox stipem publicè postulantis, nisi, Da mihi; hoc est, da mihi, quia egeo, &c. da mihi, quia scriptū est: Date eleemosynā.* Bene ergò Diogenes eos, qui immensas opes cumularent, solebat appellare μεγαλοπτώχους, id est, *magnificos mendicos.*

4. Brutum est.

Quarto brutum est, non homo, quia terram, non cœlum spectat. Omnia animantia, quæ manus habent, terram ijs contingunt, quia ad terram creata sunt: solus homo manus à terrâ eleuatas gerit, quia ad cœlum factus est; ideoque terram non terit manibus, sed calcat pedibus. Atqui auari manus totæ sunt in terrâ, auro scilicet & argento, quemadmodū & vultus atque cogitatio eius semper terrā spectat. Hinc è terrâ diuitias eruit, & rursum sæpe in terram recondit, in puteos & scrobes, quemadmodū Achan ille Ios. 7. quodque peius est, animam & cor suum defodit cum auro; *vbi est enim thesaurus tuus, ibi est & cor tuum,* Matth.6. Vnus tantùm Lacedæmone fuit, qui noctuas (pecunias noctuæ imagine consignatas) sub tecto occultasse accusatus est: cæteri Eucliones ferè omnes & sordidi thesauristæ, Plutonij condi sunt: nec in tecta se suaq; attollunt, sed in fossas deijciunt. Nimirum quia è terra effodiuntur opes, ideò patriam suam repetunt.

G. VI. *Cum insatiabilis*

SEXTO. Hydropicus quo plus bibit, eo magis sibi mortem accelerat. Idem si non semper, communiter tamen cōtingit ijs, qui nullos auaritiæ terminos ponunt.

sit, Dei iram experitur.

ponunt. Audiamus exempla aliquot. Diximus supra C. Caligulam Imp. supra aurum volutari solitum. Et quamdiu in his diuitijs Imperator vixit? nō plus quam triennio & decem mensibus, interfectus à coniuratis anno ætatis 29. Baron. an. D. 43. Sabinianus Pp. successor Gregorij M. cùm prędecessoris sui liberalitati derogasset, nec dirâ vrgente fame triticū (quod solebat Gregorius) erogasset in pauperes: sed vænum exposuisset triginta solidis modium vnum; ab eodem Gregorio ter per visum admonitus, tandem in capite percussus obijt præmaturâ morte, cùm non ampliùs quàm menses quinque, dies nouendecim sedisset. Sigebertus in Chron. & Anastasius apud Baron. an. 605. Imp. & Pontifici Episcopū subijciamus. An. D. 1066. Reginherus Misnensis in Saxonia Episcopus, homo auarissimus, dū post refectionem in cubiculum, vbi thesauros suos infoderat, quasi paululum quieturus recessisset, iamque die vergente in vesperam pulsantibus ad moram insolitam cubicularijs minimè responderet; tandem effractis foribus inuentus est ruptis ceruicibus colore tetro exanimis, ipsis thesauris suis miserabilem in modum incubans. Refert Lambertus Schafnaburg. apud Baron. Descendamus hinc ad plebem. In loco, qui à Gallis *Rocca Amatoris* appellatur, Monachi Ecclesiæ S. Mariæ & S. Amatoris mutuo acceperunt pecuniam à prædiuite quodam homine sub pignore cortinarum Ecclesiæ; & adueniente Festo B. Virginis rogarunt eum vt cortinas tantùm ad ornandam eo die Ecclesiam accommodaret, statim post solennitatem ei restituendas. Ille verò respondit cum tumore animi, eas esse circa lectum vxoris suæ puerperæ, nec posse inde amoueri; sicque Ecclesia eo die ornatum suum non habuit. Nocte insequenti apparuit Dei genitrix vxori illius, significauitque virum eius grande peccatum commisisse; quare in eius pœnam puerum tertio die moriturum; deinde patrem octauo die hāc temporalem vitam ac fœlicitatem cum morte & gehennâ commutaturum: ipsam verò singulis ferijs quartis mente & sensib⁹ defecturam ac velut mortuam vsq; ad diem sabbati permansuram. Contigere omnia ex ordine; & tamen vir etiam filij morte nihil emēdatus in sua perstitit duritiâ, dieque octauo extinctus est. Mulier Romam venit, ipsique summo Pontifici omnia narrauit ac de gestorum fide examinata ac probata est. Baron. an. 1180.

SEPTIMO. Hydropicus aqua turgidus, quasi in sepulchro degit. Nihilo seciùs auarus, qui tumore diuitiarum inflatus inidoneus fit ad ingressum cœli, cuius ianua præangusta est. *Liberalis & benignus*, inquit Hector Pintus in cap. 3. Dan. *erga pauperes domum sibi præparat in cœlo & in hac vita amplificatur: & diues auarus hic eget & posteà in inferis sepelitur. Vt enim vermiculus sericus gignit ex se fila quædā, ex quibus conficit folliculum, in quo reconditus moritur: ita diues cupiditate & auaritiâ ductus ex suis opibus sepulchrum sibi in inferno construit & parat.* Et impletur id quod est apud Lucam c. 16. *Mortuus est autem diues & sepultus est in inferno.* Hæc ille. Superest vt hoc exemplis illustremus. Plutarchus in parallelis narrat Breunum Gallorū Regem rogasse suos milites vt in sinum auarissimæ virginis, quæ à Breuno quidem amabatur, non tamen ita Regem vicissim vti aurum adamabat, aurum quod gestabant, immitterent: quo factum est vt magnâ vi auri obrueretur ac viuens sepeliretur. Itaque aurum huic puellæ, quod stultè adamabat, cessit in sepulchrum. Caliphas Babylonis Rex turrim habebat refertam auro, argento & varijs lapidibus pretiosis: tandem obsidione cinctus, contempsit euocare milites, quò parceret thesauro suo. Itaque expugnata vrbe captus & vinculis constrictus in illam ipsam turrim, omni destitutus cibò, inclusus est, ea insuper voce obiurgatus: *I nunc & famem depelle thesauris istis, quos tam auidè sitisti.* Ita miser fame enectus inter auri aceruos cubans, & miserè extinctus, sepulchrum aureum habuit. Refert Haittonus Armenus in hist. Tartarica cap. 26. anno Domini 1258. D. Gregorius Turonensis de gloria Martyr. c. 106. narrat ex sepulchro cuiusdam fœminæ auarę audita lamēta & vocem dicentem, se in igne aureo torqueri, eoque patefacto Parochum vidisse aurum liquefactum cum sulphure in os defunctę infundi. Habuit igitur & hæc mulier aureum sepulchrum, sed igne inflammatum. In auro hi peccauerunt, in auro puniti sunt. Sic Tomyris Scytharum Regina cæso Persarum Rege Cyro, aurum in os infudit dicens: *Aurum sitisti, aurum bibe.* Timeo ne hoc idem Dęmones auaris facturi & dicturi sint apud inferos. Ita enim vaticinatur eis S. Iacobus c. 5. *Agite nunc diuites plorate vlulantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis.* Quænam verò illæ: *Aurum & argentum vestrum æruginauit* (q. d. repositum à vobis est quasi idolum quoddam, nullo prorsus fructu) *& ærugo eorū in testimonium vobis erit & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis irā in nouissimis diebus.* Iustè & congruenter ignis auaritiæ punitur igne gehennæ; *auaritia* enim, inquit D. Basilius ho. 15. de auaritia, *malum est, quod stare nescit aut quiescere, sed ignis naturæ simile.* Eccur? *Ignis nunquam dicit: sufficit*: itidem & auarus. Rursum cor auari tam tenaciter adhæret auro & argento, vt nisi igne tartareo separari nequeat. Mercurius seu argentum viuum, vti scribit Plinius l. 33. cap. 6. naturali propensione argento copulari amat & multo magis auro, quod miro affectu quærit tenditque ad illud, vbicunque id esse aduertit. Quod si terræ sit commistum alterive metallo, id ab eo separat ac depellit; aurum verò ita fortiter apprehendit vt non nisi vehementia ignis separari ab eo queat; ignis autem dum resoluit Mercurium in fumum, cogit relinquere prædam. Hunc in modum auaritia, (quæ radix est omnium malorum, sicut Mercurius est venenum omnium rerū, Plinio teste) impellit homines vt aurum & diuitias summâ auiditate quærant & ipsis ex visceribus terræ eruant, legitimos etiam possessores non rarò ab eis depellant: denique tam fortiter

fortiter aurum argentumque amplectantur vt non sit potestas in terra, quæ separare eos possit: mille potiùs dolos excogitent etiam cum iniuria pauperum. Quare huic tam præfracto Mercurio ignem Deus accendit & tartareum quidem, quo ab auro depellatur: ille *manducabit carnes* eius: ille eum dissoluet, & quasi in fumum resoluet. Atque hic est thesaurus iræ, quem sibi thesaurizant auari.

Quando igitur vidistis, Auditores, qualis & quã grauis morbus sit auaritia, superest vt quisque examinet seipsum, num fortè hoc laboret. Ac si quidem in se deprehendat quis hunc morbum, huic ego quidem consulo vt cum hydropico hodierno statuat se ante Christum. Ecquâ verò ratione? Primo consideret quàm dissimilis sit ipsi, qui contempsit omnia regna mundi, nec tantillum quidem habuit, vt in eo caput reclinaret. Deinde bene expendat, quanta is tonitrua, quanta fulmina mittat contra auaritiam. Ad extremum etiam cogitet, in vno ac solo Christo omnes esse diuitias & omnis generis thesauros.

CONCIO V.

REMEDIA EBRIETATIS.

I. *Considera quid feceris.*
II. *Quid perdideris.*
III. *Qualis euaseris.*
IV. *Quid commerueris.*
V. *Quid promiseris?*

THEMA.

Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet? Luc. 14.

A. RARò admodum contingit asinum aut bouẽ, nisi impellatur aut luminibus careat, cadere in puteum; adeò sapiunt bestiæ, & pericula sua vitant. Homines verò in puteum cadere adeò rarum non est, vt quotidianum sit. Licet enim pauci labantur in aquæ puteum, plurimi tamẽ sunt, qui non semel, sed multoties labuntur in puteum vini vel cereuisiæ, vbi mergunt & suffocant mentẽ, robur, dignitatem, scientias & quidquid aliud possident. Ita enim S. Augustinus (vel quisquis author est) serm. 33. ad fratres in Eremo, ebrietatem vocat *puteum inferni.* Et in ser. 231. *Ebrietas quasi inferni puteus,* inquit, *quoscunque susceperit fortiter sibi vẽdicat.* Nec non Athenæus l. 11. qui magnum poculũ vocat *argenteum puteum,* in quem cadit ebrius animam & rationem suffocans seque & sua omnia demergens. At verò quanta hęc ignominia: bestias cauere, ne incidant in puteum, homines non cauere? Discamus igitur ab illis fugere ebrietatem: sed quibus medijs? Audiamus.

Ebrietas puteus.

B. Cùm quis labitur aut cadit vel etiam cadere timet, manum ilicò extendit objicitque casui, vt se eius ope seruet vel etiam præseruet. Quid igitur faciemus, cùm in conuiuio v. g. aliâve occasione timemus labi in ebrietatem? Manũ objiciamus. Sunt enim in manu, quinque digiti, qui totidẽ nobis monita ad vitandam ebrietatem dare possunt. Sunt autem: Pollex, Index, Medius, Annularis, Auricularis. Primus dicit: quid promisisti? Secundus, quantum perdidisti? Tertius, qualis euasisti? Quartus, quid meruisti? Quintus, quid fecisti? A minimo incipiamus.

I. *Cõsidera quid feceris.* PRIMVS Auricularis (sic dictus, quia eo aurẽ scalpimus vel purgamus) dicere nobis in aurẽ videtur: *Quid fecisti?* & si hoc nescis: interroga charissime tuos sodales, vel domesticos, quid hesterna in crapula feceris, quantum deliqueris, quibus in periculis fueris. Audi inquam; siquidẽ tu oblitus es omniũ illorum, quæ ebrius egisti. Audies tunc non neminẽ dicentem: Domine, tu heri famam cõiuiarum dire lacerasti: tu exemplo & vibrato gladio vxorem & liberos tuos penè occidisti: arcana tua prodidisti: ad duellum descendisti: per gradus scalæ præceps ruisti, &c. Hæc tu si audieris, quomodo non pudefies & tibi irasceris arguesq; teipsum temeritatis & stultitiæ? Certè etiam canis si ducatur ad ollam quam cõfregit, agnoscit culpam, ac si impingas illi os in testas, cauebit aliquamdiu saltem, ne simile quid delinquat. Eccur igitur homo audiens quid egerit in sua ebrietate, non erubescet nec cauebit? Stult⁹ ille Nabal postquam ebrietatem decoxit & audijt ab vxore quomodo ebrius offendisset Dauidem, & quo in periculo fuisset, metu & horrore penè exanimatus est, & *factus velut lapis,* 1. Reg. 25. Et quid putam⁹ sensisse Noën, cum post inebriationem audijt a filijs se nudatum in ebrietate, ludibrio fuisse filio & nepoti, Chamo sc. & Chanaano? Certè ex illo tempore ebrietatem summè cauisse, nec amplius incurrisse credendum est, Gen. 9. Phocas Imp. cum eo die, quo ludi equestres peragebantur, in edendo & bibendo modum excessisset, a plebe per ignominiã verbis huiusmodi notatus est. *Rursus è caneo bibisti, rursus mentem amisisti* (caneum, poculi genus est, quod inter bibendũ sonitũ edit: nobis ein Angster.) Quod vbi is audiuit, cõplures ob id conuitiũ morte mulctauit. Refert Glycas 4. p. Annal. Byzant. Rectius fecisset, seipsum si mulctasset, quòd videlicet sua intemperantia ludum & fabulam vulgi se præbuisset. Contra Alexander M. cùm ebrius Clytum sibi amicissimum, hasta transfixisset, discussa ebrietate adeò indoluit, vt euulsam è corpore iacentis hastam retorserit in semet, & iam pectori admouerit, vltionem in se facturus (Auth. Quinto Curtio l. 8.) nisi fuisset inhibitus.

Efficax ergò remedium contra ebrietatem est, quod dedit Pythag. apud Strob. ser. 18. *Si, quæ per ebrietatem fecisti, frequens animo voluas.*

C. II. *Quid perdideris.* SECVNDVS. Annularis, quem annulo & gemmis insignire consueuimus, dicere, videtur: *Quantũ perdidisti?* Cùm enim vino te ingurgitas seu quouis — I.

 alio

alio potu, perdis primò gratiam Dei, qua velut aureo annulo priùs insignitus, eique desponsus fuisti. An id non maius damnum est, quàm perdere gratiam Principis vel amici, qui te ad bibendum impellit? Audi S. Aug. ser. 23. de temp. qui est super hanc Dom. *Non sit tibi amicus*, inquit, *qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus & suus est inimicus. Si te & alium inebriaueris: habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideò sapienter considera, si iustum sit vt te à Deo separes, dum te ebrioso cõiungis.* Sic ille. Si homo ægrè fert se contemptũ esse; quanto magis Deus? Gentilis fuit Creon, qui cuidam dixit: *Satius est tuas me nunc inimicitias subire, quàm valde posteà gemere*; apud Plut. Quid metuat hoc ipsum dicere Christianus?

2. Deinde perdis tuam existimationem, quæ teste Sap. Prou. 22. *melior est quam diuitiæ multæ super argentum & aurum.* Non ita splendet annulus gemma pretiosa, vt homo famâ bona; hanc verò ebrietas abstrahat & risui ac contemptui hominem exponit, præsertim honoratum & in dignitate positum.

3. Adhæc perdis valetudinem & vitæ senium. Quã pretiosus annulus est bona valetudo? Callisthenes cùm ei ab Alexandro M. propinatus scyphus herculeanus porrigeretur, recusauit; quòd *se Æsculapium habere nolle* diceret. Dicito & tu: nolo indigere Medico: prestat parcere corpori & marsupio: nolo perdere gemmam meæ sanitatis. 4. Perdis etiam vinum seu quemcunque alium potum suo pretio constantem, dum absque omni causa & quidem in perniciẽ tuam exhauris, quod natura in salutem, corroborationem & solatium humani generis protulit. Vinũ certè adeò præstãs humor est, vti terræ sanguis meritò appellari possit; quo argumento Androcides ad Alexandrum M. scribens, intemperantiam eius cohibiturus: *Vinum*, inquit, *potaturus Rex, memento te bibere sanguinem terræ.* Plin. l. 14. c. 5. Verùm nõ terræ tantùm sed & pauperum sanguinem bibis, dum vltra necessitatem & appetitũ bibit; quod enim tibi superest, pauperum, non tuum est. *Superflua enim diuiti, necessaria sunt pauperi*, inquit S. August. in Ps. 147. Et S. Bernard. ep. 42. ad Archiep. Senonensem: *Clamant pauperes*, inquit, *nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur, quod vos inaniter expẽditis.* Et quantam tibi in cœlo mercedem, quot annulos & gemmas cõparare posses, si quod vltra modum bibis, pauperib. seponeres? si enim *calix aquæ frigidæ* porrectus sitienti, *non perdit mercedem suam*, teste Domino, Matth. 10. quanto magis vini, aliusve potus aqua melior? si in terram effundatur vinũ, perquam molestè accipimus: & tamen melius est vt effusum pereat, quàm vt haustum perdat. Eccur ergò non offertur pauperibus, quod sine damno bibi nequit? quot passim languent miseri, qui si id haberent, quod tu vomiturus es, & ipsi reualescerent & te ab æterna siti eriperent?

Hæc tanta dispendia tibi non sufficiunt? Perdidisti fortè ebrius annulum pretiosum in nuptiali alióve conuiuio: quantum tu hoc doles? quàm sedulò inquiris, vbinam perdideris? quomodo recuperes? Modò ex eadem causa gratiam, famam, valetudinem, vinum perdidisti, & non doles? non caues?

D. III. *Qualis euaseris.*

TERTIVS. Medius, alijs impudicus, qui exporrectus infamiam notat. (apud Pier. l. 36. hierogl.) Vnde natum prouerbium: *medium digitum ostendere*; & Diogenes apud Laërtium hospitibus quibusdã Demosthenem videre cupientibus, ostendit medio digito, impuritatem eius taxans. Medius ergò digitus dicit: *Qualis euasisti?* Ob oculos enim tibi ponit obscænos, fædos & insanos ebriorum mores, quos si intueri velis, nauseam absque dubio ebrietatis capiet, vti dixit Anacharses apud Plut. & Sto. Hinc Lacedæmonij seruos inebriare cõsueuerunt, & temulentos filijs suis ostẽdere, vt eorum deformi spectaculo attoniti discerent auersari ebrietatem. Plato etiam iussit ebrios suos discipulos contueri se in speculo; sic enim fore, vt videntes faciem suam furibundo & phrenetico similem, fugerent hoc vitiũ. Fulgos. l. 3. c. 2. Quæ igitur ebriorum facies? D. Basilium audiamus hom. 14. *Eos*, inquit, *videre licet oculis liuentibus, cute subpallida, spiritu graui, lingua balbutiente ac demissa voce confusâ, pedibus puerorũ more infirmis ac titubantibus*, &c. Item: *Miserũ spectaculum Christianorum oculis, vir ætate florens, corpore robustus, obeundis in exercitu laboribus aptus, aliorum subsidio domum reportatur, neque erigere seipsum valẽs neque proprijs incedere pedibus. Et qui terror hostibus fuerat, ridiculus in foro pueris videtur*, &c. Ibidem ebrietatem vocat Dæmonem voluntarium. Deniq; qui omnis generis bestiarum, simiarum, porcorum, canum, leporum, luporum, asinorum, ouium, anserum, ipsorumq; Dęmonum mores vult aspicere, conferat se ad conuiuia ebriorum.

Quare non malè quidam eruditus vir (Glareanus apud Serarium in l. Iudith. c. 15.) cùm in conuiuio se ab vberiore potu honestè iam excusasset, instarẽtque alij, canem fortè saturum in triclinio iacentem videns: *Num*, inquit, *isto cane insipientiorem me vultis? Hic paulò antè nobis omnibus cibum petendo & latrando molestus erat. Iam satur desistit; & ego satis iã cum biberim, non desistam?* Et alius quidam cùm à Principe vrgeretur ad æquo plus bibendum: *Veniam*, aiebat, *clementissime Princeps, peto. A bestia parum absum, vultne Clementia tua totum me bestiam fieri?* Ibid.

E. IV. *Quid cõmerueris.* I.

QVARTVS. Index (ab indicando dictus) indicat supplicia, quæ commeretur & post se trahit ebrietas; ex quibus primum est, infælix plerumque interitus, quem ebriosi sortiuntur. Scribit Albertus M. l. 24. animal. vini nauseam acquirere, qui biberit è vino, in quo mullus vel anguilla fuerit mersa & enecta. At quot quæso, non anguillæ sed homines mersi sunt in vino & merguntur hodieque? An non ebrij perierunt Ammon 2. Reg. 13. Ela 3. Reg. 16. Holofernes Iud. 13. Baltasar Dan. 5. Simon 1. Mach. 16. Attila. Michiaël tertius Imp. Zeno Imp. Phocas Imp.

Indi-

2. Indigitat secundò sitim inferni æternam & intensissimam qualis inprimis fuit Epulonis, qui cùm siti intolerabili cruciaretur, non tamen ausus est petere vt vnâ vel alterâ aquæ situlâ perfunderetur, non vt vno calice, non vt cochleari (non enim tantum boni petere sibi ausus est) sed solummodò petijt intingi extremum digiti, vt inde in eius linguam vna vel altera gutta stillaret. O sitim! ô incendium! vbi sunt illi potatores, qui dicunt se à potu largiore abstinere iam non posse, quòd hepate inflammato ad bibendum impellantur? Quomodo enim tolerabunt sitim Epulonis? Nunquid ille hepar non habuit inflammatum, qui toto corpore arsit?

3. Tertiò. Indicat potum alium apud inferos porrigendum, non qui sitim leuet, sed qui accendat & cruciet, calicem furoris Domini. Refert Thomas Cantipratensis l. 1. c. 2. Germaniæ Archiepiscopum quendam, cùm ex hâc luce abiret, sanctissimo cuidam viro visum esse: ipsiq; in gehennam ingredienti poculum à Cacodæmone statim oblatum, quod cùm ebibere coactus esset, *ilicò per aures*, inquit, *& oculos, os & nares sulphurea flamma surrexit: & sic æternis incendijs est addictus.* De Ludouico Landtgrauio refert Cæsarius l. 12. c. 2. *Anima eius cùm educta fuisset de corpore, principi Dæmoniorum præsentata est, sicuti cuidam manifestè reuelatum est: sedente eodem tartarico super puteum & scyphum manu tenente, qui huiusmodi verbis Landtgrauium salutauit: Bene veniat dilectus noster amicus, ostendite illi triclinia nostra, apothecas nostras, sicq; eum huc reducite. Reducto misero ad loca pœnarum, in quibus nihil aliud erat nisi planctus, fletus & stridor dentium, & reducto, sic Princeps Principem affatur: Bibe amice de scypho meo. Illo valde reluctante, cùm nihil proficeret, imò coactus biberet, flamma sulphurea de oculis naribusq; eius erupit. Post hoc sic infit: modò considerabis puteum meum, cuius profunditas sine fundo est; amatoq; operimento eum in illum misit.* Sic ille. Viderint ergò qui toties in puteum ebrietatis cadunt, ne in puteum istum aliquando demergantur. Multi potionem medicam sumere non possunt: & quando exhaurient sulphuratum illum calicem, cuius fæx non est exinanita?

F. V. *Quid promisers.* QVINTVS. Pollex (ita dictus seu quòd viribus polleat inter cæteros, secundum Isid. l. 11. Etymol. c. 1. seu à pollicendo, quòd olim Reges colligatis pollicibus mutuam sibi fidem pollicerentur, vt refert Pierius l. 36. Hierogl.) dicere videtur: *Quid promisisti?* Monet enim, quid polliciti Deo simus in Baptismo, quando mundo & pompis eius abrenunciauimus: quid in confessione: quid extra, cùm toties cauere ebrietatem. Hortatur etiam nos ad nouum & heroicum propositum cauendi inposterum ebrietatem. Ad hoc firmandum iuuat ante conuiuia proponere sibi sobrietatem velut scopum; deinde voto se obstringere ad certam quantitatem; tertiò petere à conuiuis, vt ne cogant ad bibendum, si conuiuam habere velint; quartò vinum aquâ diluere. Vinum enim *lymphatum crescit, dulcescit, lædere nescit*; quintò paulatim accidere sibi potum, donec veniatur ad mediocritatem; sextò pœnam sibi imponere, si contigerit aliquando excedere mensuram; septimò confessum citiùs abrumpere; denique Dei gratiam ad hoc ipsum sedulò implorare.

CONCIO VI.

QVALIA ESSE DEBEANT conuiuia Christianorum.

I. *Conuiuium à Dei laude inchoandum.*
II. *Moderamen in cibo potuq; seruandum.*
III. *Attendat quisq; sibi.*
IV. *Moderanda hilaritas.*
V. *Synceritas & concordia seruanda.*
VI. *Colloquium honestum & decens adhibendum.*
VII. *Ambitio absit.*
VIII. *Gratiæ agendæ Deo & hospiti.*

THEMA.

Dicebat & ad inuitatos parabolam. Luc. 14.

A. *Mala patrata in cōuiuijs.* IN totâ S. scripturâ nullibi reperimus tot mala esse patrata, atque in conuiuijs. In libro Exod. cap. 32. post conuiuium Israëlitarum Idololatria instituitur, & ingens cædes patratur. In lib. Iudic. c. 16. Philistæi conuiuantes, dum Samsoni illudunt, opprimuntur à ruinâ domûs. In lib. 1. Reg. c. 30. Amalecitæ epulantes de iniquâ prædâ, inuaduntur & occiduntur à Dauide. In l. 2. Reg. c. 13. in conuiuio Absalonis occiditur frater eius Amnon. In l. Iob. c. 1. filij eiusdem dum simul conuiuantur, opprimuntur ruinâ domûs. Isa. 21. Babylonij epulantes inuaduntur à Persis & Medis. Daniel. 5. dum Baltasar Rex sacrilego assidet conuiuio, scribitur contra eum in pariete sententia iudicialis. In l. 1. Mach. cap. 16. Simon frater Iudæ Machabæi occiditur in conuiuio. Matth. 24. scribitur, comedentibus & bibentibus hominibus tempore Noë venisse super eos diluuium, & tulisse omnes. Marci 8. in conuiuio Herodis, decollatur Ioannes Baptista, & affertur caput eius in disco. En quanta acciderint mala in conuiuijs, quantæ calamitates! Nimirum vbi multa committuntur scelera, ibi multa immittuntur supplicia. Atqui S. Gregorius in c. 5. Iob ait: *Nulla fiunt conuiuia, vbi non mortalia comeduntur peccata.* Et ideò S. Ambrosius, licet omnibus omnia factus, à tribus tamen sibi perpetuò abstinendum putauit: ne cui vxorem quæreret; ne cui militiam suaderet; ne conuiuia adiret. apud Baron. an. 375. A quo idem didicit & obseruauit Augustinus, apud Possidium in eius vitâ. Quod ipsum monuit Sapiens Prou. 23. *Noli esse in conuiuijs potatorum*, inquit. Vt

quid ergò, dicet aliquis; Chriſtus adijt conuiuia, in quibus tot patrantur mala? Adijſſe autem comprobatur ex hodierno Euangelio. Reſpondeo, quia Chriſtus peccatorum Medicus erat & morum reformator, cuius erat tollere è medio peccata, hoc ipſo opus fuiſſe, vt conuiuia adiret, & ſuâ præſentiâ, doctrinâ & exemplo reformaret. Etenim Medicus eò ſe confert, vbi maior ægritudo: mercator eò fert merces, vbi maior eſt penuria: Dux eò ducit militem, vbi hoſtis maiora infert damna. Ita etiam Chriſtus. Committuntur multa mala in Encænijs: adijt Encænia. Committuntur & in nuptijs, adijt & nuptias. Committuntur in alijs conuiuijs, adijt conuiuia. Et verò ſi bene expendamus hodiernum Euangelium, reperiemus ibi normam conuiuandi Chriſtianam, à Luca nobis deſcriptam: vt videbimus.

B. I. *Conuiuium à Dei laude inchoandum.*

PRIMO. Conuiuium à Dei laude inchoandum eſt. Ita Chriſtus in hodierno Euangelio priùs ſanat hydropicum. Et (licet hîc ſcriptum non ſit) quis dubitat tamen priùs benedixiſſe more ſuo cibos? Certè ipſi gentiles in principio menſæ libare Dijs ſuis poculum & effundere ſolebant, quò Numinis primùm meminiſſent. Auctor antiquit. Rom. l. 5. c. 30. Macrob. l. 3. cap. 11. Heſiodi etiam monitum fertur: *Ne comede ex illâ, quæ non benedicta patella eſt.* Decet enim rogare Deum pro cibi & potûs benedictione, vt nobis proſint ad ſalutem corporis, nec non & animæ, ne ſcilicet ijs abutamur: quandoquidem niſi concurrente Deo nihil tale poſſunt, vti nec ſol illuminare, terra fructus gignere, &c. Accedit, quòd diabolus interdum cibo potuq; (vtrumque inficiendo vel ſeſe immiſcendo) obeſſe mortalibus conatur; nec non eius miniſtri, mali ſcilicet homines. Apud S. Greg. l. 1. dial. c. 4. puella quædam monialis diabolum cum lactucâ deglutiſſe ſcribitur, quòd prætermiſerit benedictionem. *Ego quid feci?* aiebat dæmon ad Exorciſtam: *ſedebam ibi ſuper lactucam; venit illa, & momordit me.* Hinc rectè quidem Germani noſtri ſolent poculum alteri propinare prius benedicendum, alterque reſpondere: *Deus benedicat.* Sed quid illi, qui à blaſphemijs menſam inchoant? Refert Gabriel Prateolus in Chron. anno Dom. 1580. de quodam bibone Neckershouij Germaniæ noſtræ oppido, qui murmurans contra Deum illique præbibens, dicenſque: *Tibi Deus: ſi melius hoc anno feciſſes vinum, melius bibiſſes;* ilicò obriguit, & immobilis permanſit, nec funibus aut equis à magiſtratu adhibitis extrahi aut loco moueri potuit.

C. II. *Moderamen in cibo potuq; ſeruandum.*

SECVNDO. Moderamen in eſu potuque adhibendum: quod docet hic Chriſtus, cum dicitur intraſſe in domum Principis Phariſæorum, *manducare panem;* non quidem eò, quaſi ſolum panem comederit: ſed quòd epulas ſelectas minimè quæſierit, & abſtinentiæ magiſter fuerit. Proponere etiam hoc loco Ethnicos nobis debemus in exemplum. Nam Romani olim caruêre inprimis poculis ita grandibus, vti nunc vſurpantur; ſiquidem è cornibus bubulis bibebant, vt refert auctor antiquit. Rom. l. 5. c. 30. vnde patet non feciſſe hauſtus grandes. Adhæc *Liber ſiue Bacchus,* ait Plut. 3. ſymp. 1. *hederâ bacchantes coronauit, vt minùs à vino læderentur. hederâ frigore ſuo ebrietatem reſtinguente.* Sed ego tibi, Chriſtiane, laudabiliorem ſuadeo hederam, capiti circumligandam, temperantiam videlicet. Sic enim monet Sapiens Prou. 23. ſedentem ad menſam Principis: *Statue cultrum in gutture tuo,* id eſt, præſcinde tibi gulam & nimiam appetentiam, & moderare tibi in cibo ac potu, non ſecus ac ſi culter, id eſt mortis comminatio gutturi immiſſus ſeu appoſitus foret. Vel vt alij exponunt: cogita imminere tibi cultrum, id eſt, certum vitæ diſcrimen, & ſanitatis læſionem, ſi nimium ventri indulſeris. Non enim mentitur Eccleſiaſticus, cùm ait, c. 37. *Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam.* Quin etiam integræ ciuitates ſæpe propter luxum perierunt, vti Sodoma & Gomorrha; de quibus Ezech. 16. dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ: ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia,* &c. Ipſe etiam Pythagoras apud Stob. ſerm. 41. dicebat, *primùm luxuriam ingredi ciuitates, deinde ſaturitatem, poſteà contumeliam, poſtremò exitium.* Quare non abs re Plato ad Dionis propinquos ſcripſit: *Nullo modo debere quemuis bis in die ſaturum fieri.* Candela erecta diu ardet, quia ſic non arripit plus ceræ flamma, quàm requirat. At cùm ea inuertitur, nimio illo pabulo obruitur, ſubitoque extinguitur. Par ratio cum vitâ hominis, quæ moderato cibo conſeruatur, immodico opprimitur.

D. III. *Attendat quiſque ſibi.*

TERTIO. Attendat quiſque ſibi. Nam vti in hodierno Euangelio intrante Domino in domum Principis Phariſæorum, *ipſi obſeruabant eum:* ita & in conuiuijs multi ſunt, qui obſeruent, quid vnuſquiſque loquatur, agat, comedat. Hinc apud veteres ſolitum erat in propatulo veſci & communiter epulari: *ne ſingularitas luxuriam gigneret,* ait Iſidorus l. 20. c. 2. Ob eandem cauſam dixit Sapiens id, quod ſupra ex parte declarauimus, Prou. 23. *Quando ſederis, vt comedas cum principe, diligenter attende, quæ appoſita ſunt ante faciem tuam, & ſtatue cultrum in gutture tuo:* hoc eſt, vt exponit Caietanus, cogita imminere iugulo tuo gladium, ſicut feciſſe memoratur Dionyſius Tyrannus cuidam paraſito, cùm epulantis capiti gladium tenui filo dependentem impoſuit. Quot igitur conuiuæ ſunt, tot etiam gladij te circumſiſtunt, qui tibi attendunt. Sed inprimis gladius ille ſupernus, Dei, qui omnia conuiuantium dicta & geſta multo attentius obſeruat, & deſcribit, quàm caupo notat cretâ ſuorum hoſpitum debita. Sic comederunt ſimul Iethro, Moyſes, Aaron & ſeniores Iſraël *coram Deo,* hoc eſt, tanquam inſpectante Deo, cum ſummâ modeſtiâ, circumſpectione, religione, Exod. 18. ſeu ad honorem Dei, vt exponunt S. Auguſt. q. 66. & Origenes. Obſeruabant Chriſtum Phariſæi, ſed ipſe multò magis obſeruabat illos; idcircò enim dicitur

dicitur respondisse ad cogitationes eorum, quia nimirum ita eas viderat, ac si ore prolatæ fuissent. Non recordamur, quomodo obseruârit Deus Baltasarem regem bibentem & edentem è sacris vasis: quando illi scripsit iudicium in pariete? Dan.5. Rectiùs edocti propinqui illi Tobiæ (Tob.9.) *cum timore Domini nuptiarum conuiuium exercebant.* Quòd si de omni verbo otioso reddemus rationem Deo: quot ibi verba talia? imò quod inhonesta, turpia, blasphema, mendacia, detractoria?

E. IV. *Moderanda hilaritas.*

QVARTO. Non effusè nimis gaudendum; idcircò Dominus ingrediens domum conuiuij, hydropicum ante se iacentem inuenit & curauit, vt futuri conuiuij lætitiam tristitiâ temperaret, & admoneret suos conuiuas humanæ miseriæ ac mortis. Eandem ob causam alibi ferè tristia conuiuijs immiscuit. In domo Simonis sub conuiuio auditur plorans Magdalena, Luc.7. In cœnâ apud eundem Simonem leprosum, mentionem sepulturæ suæ facit, Matth. 26. In nouissimâ cœnâ passionis suæ vicinitatem sæpius inculcat & *turbatur spiritu,* Ioan.13. Recumbentibus denique discipulis, Marci 16. *exprobrauit incredulitatem eorum.* Quid, quòd ipsi gentiles etiam hoc egerunt? Refert enim Pancirollus in lib. de reb. memorabil. apud Ægyptios in more fuisse, inter conuiuia laruam mobilem seu caput hominis mortui in mensâ proponere, vt conuiuas mortalitatis admoneret, dicente aliquo: *Viuendum esse.* q.d. illud Ecclesiastis cap. 11. *Lætare iuuenis in adolescentiâ tua, & scito, quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.* Eò respicit S. Dauid, cùm dixit Psal. 101. *Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam,* q. d. omnem cibum cinere seu mortis memoriâ velut sale condiebam. Quòd si eodem nos respiceremus & cogitaremus, quem exitum aliquando gula nostra sortitura sit, certè non ita nos effunderemus in conuiuijs ad insanam lætitiam, clamores, gestus, saltus, &c. Hunc cinerem, quia non admiscuerunt Hebræi conuiuio suo, quando *sederunt manducare & bibere, & surrexerunt ludere,* idcircò confregit Moyses vitulum, ante quem saltabant, in cinerem, & dedit eis in potum. Quid enim significaret iste cinis, paulò pòst eis demonstrauit, quando nimirum præcepit, vt vnusquisque occideret fratrem suum, & amicum, & proximum suum. Aspiciat vnusquisque & bibat cinerem istum, cogitetque apud se: Quorsum, quæso, hæc tua inanis lætitia? & quem tandem finem aliquando sortietur?

F. V. *Synceritas & concordia seruāda.*

QVINTO. Synceritas & concordia animorum conseruetur; idcircò Christus, ne discordiæ & obtrectationi materiam præberet, si Sabbato curaret, quærit priùs à conuiuis: *Si licet Sabbatho curare?* tacentibus autem illis, adeòque non obsistentibus, sanauit ægrum. Quoniam igitur amicitiæ causâ conuenitur ad conuiuia, omnis ibi simultas & dolus deponatur. Vnde Romani olim candidis vestibus ibant ad conuiuia, vt se inuicem monerent, candidè agendum esse maximè inter epulas: ideoque perfidiam Neronis in occisione Britannici exaggeraturus Cornel. Tacitus dixit: *Inter sacra mensæ.* Idem Tacitus scribit, etiam veteres Germanos in conuiuijs solitos fuisse inimicos sibi reconciliare & amicitias contrahere. Id quod de Rudolpho etiam Habspurgensi Cuspinianus scribit. Is enim cum Abbate S. Galli grauissimum bellum gerens, exiguo comitatu & inermis ad monasterium S. Galli sponte (dum Abbas adhuc cœnaret) venit, mensæque assedit: atque ita inter cœnandum secum ambo in gratiam redierunt, adeò vt mutua etiam auxilia aduersus alios quosdam hostes suos sibi fuerint polliciti. Idcircò nihil etiam facilè in mensa clanculùm agendum vel loquendum est. Vnde S. Ludouicus Francorum Rex, cùm viros Religiosos ad mensam suam crebro adhiberet, & aliquando duos sibi in aurem colloquentes aduerteret, dicebat: *Malè facitis, Domini mei, clàm colloquendo: clarâ voce si quid dicendum exponite, ne quisquam vos malè de se loqui suspicetur.* Ionuil. in eius vitâ, c.94.

G. VI. *Colloquiū honestum & decens adhibendum.*

SEXTO. Colloquium honestum & quod recreet atque ædificet, instituendum. Sic enim & Dominus in hodierno conuiuio salutarem proposuit doctrinam; cuius exemplo incitatus etiam alius quidam in eodem conuiuio ait: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Quare in conuiuijs loqui decet, si non de rebus pijs, exemplo illorum, qui Tob. 10. epulati sunt *benedicentes Deum*: adiaphoris saltem, honestati nihil derogantibus. Certè Athenæus lib. 14. refert veterum in conuiuijs, Deorum laudes decantari solitas fuisse. In conuiuijs Persarum ante cibum disputabatur de modestiâ, anteque potum de temperantiâ, vt refert Serinus apud Stob. serm. 42. Longè diuersæ passim audiuntur dissertationes nostris temporibus inter pocula, spurcitiæ detractiones, risus, scurrilitates; ibi viui sepeliuntur, sepulti exhumantur: quod, vt aduertit S. Chrysostomus, non pecorum, sed hominum carnes deuorare est; iuxta id Prouerb. 23. *Noli esse in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt.* Hanc ob causam S. Gregorius homil. 40. in Euang. putat epulonem illum idcircò potissimùm in linguâ punitum, quòd cum epularetur quotidie splendidè, facilè inter pocula peccatis linguæ plurimùm deliquerit. Id quod faciunt ordinariè diuites epulones.

H. VII. *Ambitio absit.*

SEPTIMO. Ambitio tollatur; ideò Dominus proponit parabolam de affectando non primo, sed vltimo potiùs loco. Quod ipsum alibi exemplo suo docuit, dum surgens è cœnâ vltimâ, demisit se in terram, & lauit pedes discipulorum. Qui tamen hac doctrinâ non vult vacuum relinqui primum locum, sed vetat eum ambire & sibi arrogare: non vetat occupare, cùm quis dignus ad eum vocatur & audit: *Amice, ascende superius.* Vnde autor operis imperf. hom. 43. in Matth. apud Chrysost. tom. 2. ait: *Non tantum curat Deus, vbi corpus hominis taceat:*

iaceat: sed in quâ parte mens conscientia sit collocata. Potest ergò & in summo loco esse aliquis humilis, & in imo esse superbus, vti Aristippus ille Philosophus, qui cùm à Dionysio Tyranno positus esset vltimo loco, dixit: *Voluisti nimirum, ô Rex, honorare vltimum locum*; apud Salmeron. tract. 22. in parab.

I. VIII. *Gratiæ agendæ Deo & hospiti.*

OCTAVO. Gratiæ aguntur ei, qui pauit, hospiti, & inprimis Deo. Sic Dominus inuitatori suo, quasi gratiam relaturus dat peculiare documentum: *Cùm facis prandium aut cœnam,* inquit, *noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos, neque diuites: ne fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos & cœcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.* Quo loco non culpantur conuiuia amicorum & diuitum (vtpote ex se indifferentia & quæ bona & mala esse possunt,) sed præponuntur illa, quibus pauperes inuitantur, præsertim quia conuiuia amicorum & diuitum plerumq; vanitate aliquâ vitiantur. Docet etiam hæc parabola modum agendi gratias Deo pro perceptâ refectione: nimirum si de mensâ nostrâ pauperes cibemus; hoc enim ipse acceptum referet & retribuet in resurrectione. Ad extremum ipsi Deo datori bonorum omnium gratiæ agendæ: quod inter alios facere docuerunt S. Antonius & S. Paulus Eremitarum primus, cùm aliquando vnà versarentur, & modicum panem sumerent; de quibus S. Hieronymus in vitâ S. Pauli scribit: *Cùm gratiarum actione ad fontem capientes cibum, vbi tantisper recreati sunt, iterum gratijs de more actis noctem in diuinis laudibus consumpserunt.* Vide, quantas isti gratias pro quàm modico cibo egerint? Nunc autem ferè homines *quasi porci*, vt ait S. Chrysostomus hom. 83. in Matth. *cùm iam comederint, euersâ calcibus mensâ temulenti consurgunt, cùm agere gratias debeant.* Vidimus alibi porcos tales, eorumq; diabolicam gratiarum actionem, terribili spectaculo compensatam; hîc non iterandam. Nos igitur melioribus edocti, Auditores, si contingat nos interesse conuiuijs, attendamus ad ea, quæ diximus, ne dum corpus reficimus, animam suffocemus.

Dō. 10. post Pēt. 6. 5. in fin.

CONCIO VII.

MODVS CORRIGENDI proximum.

- I. *Non cum iracundia.*
- II. *Non verbis asperioribus.*
- III. *Non nimis acriter.*
- IV. *Non ad ignominiam correcti.*
- V. *Non sine instructione.*
- VI. *Non importuno tempore.*

THEMA.

Cuius vestrûm asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum? Luc. 14.

A.

INsolubile erat argumentum, quod proposuit Dominus in hodierno Euangelio Legisperitis & Pharisæis: (si vos asinum, qui in puteum cecidit, continuò extrahitis in Sabbatho: cur non in Sabbatho curare infirmum liceat? siquidem *non poterant ad hæc respondere illi*, ait Lucas. Cæterùm ex hoc indissolubili argumento, aliud itidem indissolubile colligere nobis licet, nimirum si homini infirmo salus corporis procuranda est multò maiori solicitudine, quàm asino: cur non potiùs homini in peccatum lapso salus animæ? Nónne enim anima plus est quàm corpus, sicut homo plus quàm asinus? Puto etiam neminem futurum, qui ad hoc respondere possit. Quando quis in peccatum lethale labitur, in puteum inferni labitur, ac nisi extrahatur, in eo submergetur, & peribit æternùm. Peccator igitur quiuis, eiusmodi asinus est, qui in puteum incidit. Omnes verò qui asinum talem vident, & cùm possent ac debent, extrahere non conantur, rei sunt asini submersi. Sed quemadmodum non est nullius artis, asinum extrahere: (fieri enim potest, vt dum asinus extrahitur, non leuius damnum accipiat, quàm si extractus non fuisset.) Ita in taxandis alijs prudens requiritur moderatio, *ne*, vt Chrysost. ait, *dum rupturam sarcire volumus, maiorem diruptionem faciamus, collapsáq; cupientes erigere, casum grauiorem inferamus.* Infirmus natator, qui dum socio penè submerso & inter aquas cum morte luctanti vult succurrere, sæpe & ipsemet se submergit. Quare ne id nobis accidat, discamus modum corripiendi errantem, antequam corripiamus.

B. I. *Non cum iracūdiâ.*

PRIMO. Aliqui funem inijciunt asini collo, eumq; ita extrahere volunt. Sed quis non videt, eos ineptire & asinum suffocaturos? Tales sunt, qui cum iracundia errantem corrigunt; hi enim suffocant eum, quemadmodum seruus ille nequam conseruum suum, Matth. 18. quia per iracundiam comprimunt illum, ne errorem suum agnoscat & deprecetur, sed correctionem ex odio profectam existimet, sicq; magis peruertatur, & obstinatior fiat, dum irâ tuâ exacerbatur, quò resistat iræ tuæ; siquidem nemo libenter patitur per iram alterius se subigi. Interpretatur enim correctus correctionem illam, ex odio prouenire potiùs quàm ex charitate; & corrigens cum iracundiâ ostendit se non inuehi in vitium, sed in hominem. Atque ita ei euenit, quod Lamech cæcutienti, qui vt tradit S. Hieronymus ex Hebræis, cùm in syluam perrexisset, & à puero ductore ostenderetur ei fera, strepitu foliorum ab eo deprehensa: iaculatus Lamech occidit Cain tritauum suum, qui tunc fortè fugitiuus in syluâ latebat. Et de hoc facto dixisse eum, Gen. 4. *Occidi virum in vulnus meum, &c.* volunt Hebræi. Simi-

Similiter aliquando accidit vt qui irâ cœcatus errantem corrigit, ductus à sensualitate & passione iracundiæ pro ferâ, id est, vitio, insectetur hominem.

Deinde iratus facilè limites correptionis transgredieris, vtpote perturbatus mente. Hinc Plato iussit Xenocratem punire seruum, quòd ipse iratus esset, Laërt. l. 3. idemq; seruo dicebat: *Loris te caderem, ni iratus essem*. ib. Vt enim per nebulam corpora, sic per iracundiam delicta aliorum maiora videntur. Non vtimur aquâ turbatâ, nisi constiterit: multo minus vtendum est animo commoto, priusquam ad se redierit, dicebat Socrates. Quid si hoc docere nos voluerit Dominus Deus, quando correpturus Adamum de præuaricatione, venit *ad auram post meridiem*: Gen. 3. Quid enim sol in meridie, nisi ira in feruore? Deinde quid aura vespertina, nisi *Spiritus lenitatis*, quo instrui peccantem præcipit Apostolus ad Gal. 6. Sane Deus Zelum Eliæ, vt opinor, nonnihil repressurus, transijt coram eo, sed non in vento vehementi; (*non in spiritu Dominus*) nec in commotione: (*non in commotione Dominus*) nec in igne; (*non in igne Dominus*) sed in sibilo auræ tenuis (3. Reg. 19.) hoc est, in spiritu lenitatis & mansuetudinis. Hoc modo Deus corrigere solet, non in fastu, non in perturbatione, non in ferociâ. Quare S. Augustinus in Ep. ad Gal. c. 6. pulchrum documentum dat correctoribus, vt priusquam aliquem corrigant, priùs se examinent, an amore ad correctionem moueantur. *Quidquid enim lacerato animo dixeris*, inquit, *punientis est impetus, non charitas corrigentis: dilige & dic quod voles*. Potest quidem erga subditos potissimum, aliquando iracundia præferri & ostendi, vt à malo absterreantur: sed interim animus corripientis pacatus esse debet: sicut cœlum cùm tonat versus nos duntaxat commotum, superiùs tranquillum est. Vnde August. de verbis Domini: *Foris terribilis personet increpatio: intùs lenitatis teneatur dilectio*, ait.

C. II. *Non verbis asperioribus.*

SECVNDO. Alij auribus arripere volunt asinum & ita è puteo extrahere. Sed & isti imprudenter; (non enim fert asinus se auribus apprehendi) sunt autem hi, qui verbis asperioribus corripiunt errantes eorumque aures offendunt, velut cum sannis, risu, scurrilitate, contumelijs, &c. hi enim potiùs exasperant delinquentem & ostendunt correctionem non à ratione & beneuolentiâ, sed ab odio fastuque proficisci. Simili modo ad sanandum ineptior est incisio quæ fit ferro, quàm quæ ære, vt scribit Aristot. sect. 1. probl. 24. quia ferrum citiùs atque immitius dissoluit continuum quam æs, atq; ita grauiorem affert dolorem. Patet ex l. 3. Reg. cap. 12. quid effecerit insipiens Roboam asperrimis illis verbis ad subditos regni datis: *pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus*. Hoc enim effecit, vt deficeret ab eo populus Israël, præter tribum Iuda & Beniamin, & eligeret sibi regem alium. Aliter egerunt serui Naaman, qui volentem herum cùm indignatione recedere ab Elisæo & spernere consilium eius, modestè correxerunt: *Pater, etsi rem grandem tibi dixisset propheta, certè facere debueras, quanto magis, quia dixit tibi: lauare in Iordane septies?* 4. Reg. 5. Similiter corripuit Iosue reum mortis Achan deprehensum: *Fili mi, da gloriam Domino Deo Israël & confitere atque indica mihi quid feceris*. Mox enim ille peccatum suum confessus est, Ios. 7. Ita bonus Loth pessimos Sodomitas, vim domui suæ inferentes: *Nolite fratres mei, nolite malum hoc facere*, Gen. 19. Sic Nathan quoque Dauidem, propositâ parabolâ de pauperis oppressore, correxit artificiosè: non vocauit eum adulterum aut homicidam, licet talis esset, 2. Reg. 12. Sic propheta alius regem Achab, 3. Reg. 20.

Possunt tamen aliquando delinquentes lenioribus conuicijs, quæ erratis penè omnibus accommodari queunt & veritate vtcunque fulciuntur, reprehendi, (præsertim pueri, quibus hæc probra non sunt) vt si vocentur stulti, stupidi, pertinaces, pigelli, improbi, superbi, crassa capita, &c. Sic enim discipulos suos vocauit Christus *stultos*. Luc. 24. Baptista Iudæos quosdam, *genimina viperarum*, Luc. 3. Paulus Galatas, *insensatos*, c. 3. Sic ignaui & obstinati non immerito vocantur asini; ebriosi, porci, &c.

D. III. *Non nimis acriter.*

TERTIO. Alij pedibus posterioribus apprehendere tentant asinum: qui sanè miserum asellum miserè cruciabunt donec eum extrahant; & fortè miseriorem ac prorsus inutilem facient. Hoc agunt, qui nimis acriter sine lenitate delinquentes puniunt, contra id Apostoli ad Galat. 6. *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis*. Coti ad lapidem acuendo affundi solet aqua, & nouaculam præcedit lotio: Man soll nit drucken scheren. Ita Samaritanus non tantùm mordens vinum, sed etiam leniens oleum vulneribus sauciati infudit. Sanctus Hieronymus in epist. ad Præsidium scribit de serpente, quòd semel calamo percussus moriatur, iterum verò percussus confirmetur. Ita sæpe immodicis verberibus serui, pueri, vxores, peiores efficiuntur, qui moderatis emendarentur. Fuit apud Sarmatas Moscouiæ faber quidam natione Germanus, nomine Iordanus, qui Ruthenam duxit vxorem, cum quâ initiò pacificè vixit. Ipsa tamen videns maritum tranquillum & bonum, quietis impatiens, animum mariti explorare volens, datâ occasione sic eum alloquitur. Cur me, inquit, coniunx charissime, non amas? Respondet faber. Ego verò te, ô coniunx, etiam atque etiam amo. Nondum, refert illa, signa amoris video. Quærebat ergò maritus, qualia signa vellet aut qualia nam placerent? Cui vxor, nunquam, ait, me verberasti. Mihi sanè verbera, respondet maritus, non videntur signa amoris, sed potiùs discordiarum, simultatis atque odij; sed tamen, quoniam ita vis, nec hac parte tibi deero.

Deinde ortâ inter coniuges contentione, maritus vxorem egregiè verberauit. Quo facto fassus est Iordanus publicè, longè maiore amore se à suâ vxore posthac obseruatum fuisse. Cum autem sæpius eum verberaret, amor in odium versus est, mulier innatâ malitiâ æstuans ad furorem quodammodò maritum adegit, adeò vt irâ percitus tandem vxori ceruicem fregerit, & mortuam relinquens, fuga sibi consuluerit. refert Hieronymus Zieglerus de viris illustrib. German. c. 102. Patet igitur, non duriorem æquo correptionem esse debere, ne qui corripitur, efferatior fiat: moderatam verò castigationem *signū amoris* esse. Apostolus 2. Tim. 2. dixit Deum alia vasa ex auro & argento fecisse, alia ex ligno, alia ex luto. Quis autem nescit aurea pati malleum & ignem; lignea malleum, non ignem; fictilia ignem, non malleum? Itaq; pro varietate subiectorum, varietas adhibenda correctionum. *Nobilis equus*, inquit Seneca, *vmbrâ virgæ regitur: ignauus nec calcaribus concitari potest.* Bucephalus equus Alexandri M. blanditijs delinitus ferociam deposuit, qui verberibus compesci non potuit, Curt. de rebus Alexand. Sic ingenui & delicati blandè corrigendi sunt, ne in grauius peccatum impellantur, quo modo vitrea vasa dum eluuntur, leniter tractanda sunt, ne frangantur. Scimus Apostolum Timotheo Episcopo præcepisse, *argue, obsecra, increpa*, sed rectè monet S. Prosper. l. 2. de vita contempl. c. 5. hæc tria dispertienda esse pro varietate corrigendorum. *Argue coæquales*, inquit, *obsecra seniores, increpa iuniores; quia leniter castigatus exhibet reuerentiam castiganti: asperitate autem nimiâ & increpatione offensus neque increpationem recipit neque salutem.*

Contrà duræ ceruices & qui ex certâ malitiâ peccant, duriùs castigandi. Talibus dixit Dominus: *Vos ex patre diabolo estis.* Et S. Stephanus: *Durâ ceruice & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto restitistis.* Tales Dominus flagello eiecit è templo: & Apostolus iussit tradi Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret.

E. IV. *Non ad ignominiam correcti.*

QVARTO. Alij caudâ apprehendunt asinum, & sic extrahere volunt. Sed hi parùm honestè tractant asinum, quid si enim caudam misero euellant? Non audebit tunc apparere asellus coram sui similibus. Istud verò agunt, qui in correctione peccati non publici pudefaciunt quem corrigunt, & famam eius denigrant. Qui sanè nihil efficient, & fortè deteriorem reddent, quia delinquens, ne publicè confundatur, vel negabit vel defendere conabitur errorem. Hinc Dominus præcipit Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus: vade & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.* Ratio: *Verecundiam* enim *in facie amici gignit*, inquit Euripedes, *qui verecundè amicum corrigit.* Refert Plutarch. in apophthegm. Philippum Macedonum regem sedisse aliquando ad auctionem, cùm multi bello capti venderentur, parum decenter vestitum. Quidam igitur eorum qui vendebantur exclamauit: parce mihi Philippe, à patre enim sum tibi amicus. Philippus interrogauit, vnde nam hæc amicitia conflata esset? Tum ille: volo, inquit, propius accedens dicere. Qui cùm admissus esset, quasi arcani quidpiam dicturus: Dimitte, inquit, chlamydem aliquantulum: sic enim indecenter sedes. Mox Philippus: Hunc, inquit famulo, dimitte liberum; nesciebam enim priùs illum mihi amicum esse, donec melioribus institutus sum ab ipso. Contrà Clytus, quia Alexandrum M. filium Philippi publicè reprehendit, ab eodem in conuiuio, licet amicissimus alioquin, pugione confossus est.

Quod si tamen correctio priuata non iuuerit, tunc ex præcepto Domini, adhibendus est testis vnus aut alter, Matth. 18. Primo vt ipsi testes confirment esse peccatum id, quod proximus facit: vt ita *in ore duorum vel trium stet omne verbum*, ait Dominus. Secundo, vt testes approbent & testentur officium eius, qui corripit; quòd officio suo non defuerit. Tertio, vt etiam testes corripiant delinquentem, & ita vel ipsi saltem audiantur. Denique vt reus conuincatur, si recidat, se admonitum fuisse; vel etiam confundatur, ne recidat; & vt Augustinus epist. 109. ait, *ne deteriùs putrescat in corde* peccatum eius. *Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ*, inquit Dominus: seu superioribus. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.*

Publicè etiam peccantes publicè arguendi sunt, 1. Tim. 5. *peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.*

F. V. *Non sine instructione.*

QVINTO. Alij scalam asino demittunt, in quâ de puteo ascendat. Probarem hoc, si scalas didicisset scandere asinus. Quinam verò isti? Qui arguunt solùm & castigant errantes, interim verò non instruunt, quomodo se emendare & sibi imposterum cauere debeant, cùm tamen Apostolus dicat: *huiusmodi instruite*, vt supra audiuimus. Refert de quodam, cuius nomen silet, B. Augustinus, quòd cum in puteum incidisset, eiusque sortem quispiam miseratus diceret: *Quomodo huc miser decidisti?* Ille facetè responderit: *Quid rogas aut refert, quomodo inciderim? age potiùs vt me educas* apud Beyerl. in apophthe g. Christ. Ita videas aliquos delinquentibus longas proponere obiurgationes, nullam verò doctrinam, quâ cautiores reddantur. Parum sanè faceres, si diceres alicui, quòd à viâ rectâ aberret, interim rectam non monstrares. Audi S. Iob c. 29. *Oculus fui cæco, & pes claudo*, ait. Hic vtrumque præstitit: vt *oculus* viam docuit: vt *pes* eandem præiuit. Instrue igitur, partim verbo, partim exemplo: ne alioquin arguaris vti Moyses ab Hebræo, de eodem vel grauiori delicto. Vel audias id Luc. 4. *Medice, cura teipsum.* Et Luc. 6. *Eijce primùm trabem de oculo tuo.* Et illud: *Qui sine peccato est vestrûm, primus in illam lapidem mittat.* Nitente oratore Gorgiâ suadere Græcis concordiam & dissuadere simultates; exclamauit Melanthus: *Hic nobis author est pacis, qui nondum persuasit vxori & ancillæ vt consentiant.*

Aureum

Aureum & regale est documentum Pacati in Panegyr. Theodosij Imp. *Exasperat homines imperata correctio, blandissimè iubetur exemplo.* Quin & illud M. Tullij: *Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus est dicere.* respons. in Salust.

G. VI. *Non importuno tempore,*

SEXTO. Alij tempus opportunum non expectant, quo asinum educant. Vel enim nimis citò id agunt, cùm asinus adhuc furit & auxiliantem non admittit: vel nimis serò, cùm penè suffocatus est. Tales sunt, qui tempore importuno delinquentes reprehendunt. Vt enim macula in papyro nec statim est eradenda, ne papyrus laceretur: nec tardiùs debito, ne profundiùs insideat, ita vt eradi nequeat: sic agendum in reprehensione hominum perturbatorum. Primò ergò non sunt corrigendi valdè irati ac penè furiosi, donec mitescant: neque ebrij, donec ad se redeant, biß der Weiß verdobt; (nisi dictet necessitas aut vlterioris damni periculum, salutis verbum minimè differendum) alioquin addes iræ præsenti fomitem. Vnde Ecclesiasticus c. 8. monet: *Non incendas carbones peccatorum arguens eos.* Tradit Hippocrates lib. 4. aphor. 5. & l. 7. aphor. 69. sub caniculâ difficiles esse purgationes eò quòd natura flagrans æstiuis ardoribus, non fert acrimoniam purgantis pharmaci. Et alibi scribit: *si quis febricitanti cibum dederit: morbus. Olitoribus etiam peritis lex, ne sub ardente sole plantas irrigent, quia tunc propter caloris copiam, radicalis plantarum humor absumitur, ideoq; lauguent primùm, posteà intereunt.* In lege etiam veteri differebatur circumcisio vsque ad octauum diem, quia tenerrimus est fœtus toto tempore, quod antecedit: vt tradit Aristot. l. 7. de hist. anim. c. 12. Expertus est id suo damno Praxaspes Cambysis regis amicus familiarissimus, qui cùm regem vino deditum admoneret vt vino parciùs vteretur, quòd turpis esset regi ebrietas. Rex indignatus non modò non abstinuit, sed liberaliùs etiam bibit & posteà eius filium adduci iussit ipsumq; sagittâ confixit & recisam è pectore patri ostendit dicens: *Vide an regis ebrij certa sit manus & oculus?* Herodoto auctore. Cautior fuit Abigail, quæ temulento viro suo non priùs exprobrauit illatam Dauidi contumeliam, quàm sequenti die sensit illum vino vacuum: magnam tamen vim habuit, quidquid tunc ei dixit in faciem. *Emortuum est enim cor* Nabal hoc audientis, *& factus est quasi lapis,* 1. Reg. 25.

Sed nec diu nimis relinquendus in puteo asinus ne submergatur, adeoq; (extra prædictos casus) corripiendus est peccator quàm fieri potest citissimè, ne in peccato pereat vel indurescat, vel de peccato in peccatum labatur. Hæc enim peccatori facilè contingunt. Et huc tendunt verba Domini in hod. Euangelio: *Cuius vestrûm asinus in puteum cadet, & non continuò extrahet illum?* quia scilicet periculum in morâ. Accidit anno 957. in Oriente vt cùm Saraceni in Herculis vicum irrupissent, quidam presbyter *Themel* dictus sacrificium incruentum peragens, ita vt erat indutus, manibus gestans Ecclesiæ mysterium, sic eos qui inuaserant, propulsauerit, vt & multos vulnerauerit, atque etiam interfecerit, reliquis in fugam versis: quamobrem interdictus ab Episcopo, cùm non posset impetrare veniam, ad Saracenos se conferens Christianam fidem abiurauit, multaque posteà detrimenta Ecclesiæ Imperioq; intulit. Ita Baronius anno dicto ex Curopalate. Poterant ea damna vnaq; hominis perditio non difficile impediri, si Episcopus in tempore succurrisset lapso & clementiæ sinum pœnitenti aperire non nimis distulisset. Permultum igitur, vt videmus, refert, quâ ratione quis corrigatur, nec nullius est industriæ nosse eripere è puteo asinum. Ergò Auditores, ne de puteo peccati impellamus peccatorem in puteum inferni, adhibeamus quæso eam, quam dixi, dexteritatem & industriam in emendandis fratribus, quò lucremur eos cœlo, sibi, nobis.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Misericordia exhibenda.*
II. *Salus proximi quærenda.*
III. *Non admittendæ in cor cogitationes malæ.*
IV. *Non intermittendum opus bonum propter obtrectatores.*
V. *Passim vndique prædicandum Dei verbum.*
VI. *Ambiendus vltimus locus.*
VII. *Conuiuia sic celebranda, vt mentem eum ventre pascamus.*

THEMA.

Et ipsi obseruabant eum. Luc. 14.

A.

SCITIS, Auditores, in vaginam curuam non intrare gladium rectum. Gladius, verbum Dei est, Apostoli testimonio ad Eph. 6. Vagina, Auditorum cor seu animus est, in quem intrare, per auditum, verbum Dei debet. Cùm ergò Dei verbũ, rectum, purũ ac syncerum sit, testante Dauide Ps. 32. *Rectum est verbũ Domini & omnes viæ eius iudicia;* rectus etiam ac syncerus Auditorum esse animus debet; frustra alioquin & loquetur Concionator, & audiet Auditor; quia sapientis vox est: *In maleuolam animam non introibit sapientia,* Prouerb. 1. quo modo nimirum rectus gladius non intrat in vaginam deprauatam. In hodierno Euangelio deprehendimus quidem Doctorem rectum ac syncerum, Christum scilicet factis & verbis rectè erudientem Pharisæos: discipulos tamen, vt sic loquar, curuos & deprauatos. *Ipsi enim obseruabant eum;* non sanè vt ab ipso aliquid discerent aut Magistrum commendarent, sed vt reprehenderent. Bona fuit Magistri intentio, sed mala discipulorum: rectus erat gladius Christi, sed curua Pharisæorum vagina;

quia in contrarium reflexa, ad Christum arguendum: quamobrem ex miraculo & sermone Christi nihil vtilitatis videntur percepisse. Vos ergò Auditores, illorum errore edocti, rectos & synceros ad concionem afferte animos, paratos ad discendum, non ad arguendum. Porrò nunc audiemus Doctorem nostrum Christum.

B. I. *Misericordia exhibenda.*

Quid igitur hîc docet Christus? PRIMO misericordiam exhibere. Videt enim Dominus ante se hydropicum, & statim eius miseretur ac sanat illum. Non expectat vocem se precantis, non differt miserum ad finem conuiuij: vltrò, motu proprio ante discubitum sanat. Hunc igitur in modum & tu, mi Christiane, cùm vides coram te egentem, noli multas expectare preces, noli differre opem, sed continuò iuua. *Ne dicas*, inquit Sapiens Prou. 3. *amico tuo: Vade & reuertere, & cras dabo tibi: cùm statim possis dare*; ne videlicet elabatur tibi è manibus occasio lucrandi cœlum. *Nescis enim quid superuentura pariat dies*, vt ait idem Prou. 27. Considera Tobiam, qui inuitatis & considentibus iam ad cœnam amicis, vbi audiuit *vnum ex filijs Israel iugulatum iacere in plateâ, statim exsiliens de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus peruenit ad corpus: tollensq; illud portauit ad domum suam occultè, vt dum sol occubuisset, cautè sepeliret eum*: Tob. 2. Quãta hæc misericordia! mortuo Israëlitæ sepeliendo postponit cœnam, postponit amicos optimos. Ac licet ob hanc sepulturæ industriam iam occidi à rege iussus esset, non abstinuit tamen. Deniq; sufficit illi audisse ex internuncio, quòd iaceret in plateâ mortuus; quanto celerius exsilijsset de mensâ, si coràm iugulatum vidisset? solent, quæ cernuntur, magis mouere animum, quam quæ audiuntur. De sancto illo Ioseph memorant SS. literæ, quòd cum vidisset fratrem suum minimum, Beniaminũ: commota sint viscera eius super fratre suo & eruperint lachrymæ, festinâritque in cubiculum ad plorandum, Gen. 43. Quinam verò sunt fratres nostri minimi? nonné pauperes & egeni? De his enim ait Dominus: *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*, Matth. 25. Maiores natu fratres viribus & intelligentiâ prædití sunt, vnde seipsos iuuare queũt, nec ita aliorum egent ope: at qui natu minimus est, nec intellectu viget, nec robore corporis. Istis igitur pauperes, illis assimilantur diuites. Rursum qui appellandi sunt nomine Beniamini? Nonné ijdem pauperes? Etenim Beniamin filius dexteræ vocatur; sed priusquam hoc gauderet nomine, Benoni appellatus est, seu filius doloris, Gen. 35. Benoni quidem à matre, Beniamin verò à patre. Atquî nonne pauperes in hoc mundo filij doloris adeoq; Benoni sunt? ijdem tamen in cœlo erunt Beniamini, filij dexteræ Dei; *beati* enim *pauperes, quia vestrum est regnum Dei*; inquit Dominus Luc. 6. Ecclesia quidem hic sentit & vocat eos filios doloris; sed Deus suo tempore vocabit filios dexteræ suæ. Igitur ô Christiane si minimos istos fratres tuos, si Beniaminos tuos coràm intuearis, quomodo non commoueri possunt viscera tua & in lachrymas resolui? quomodo non effundi ad miserendum? Audi quid discipulus, quem diligebat Iesus, dicat in ep. 1. c. 3. *Qui habuerit substantiam huius mundi & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?* Aduerte quid dicat: *si viderit*, inquit, *fratrem suum necessitatem habere*. Non ait: si libello supplici, si precibus & lachrymis interpellatus fuerit: sed *si viderit* duntaxat, eum pati, non extremam calamitatem, sed *necessitatem habere*. Quare ex hoc loco Doctores ostendunt eleemosinæ præceptum obligare non tantùm in extremâ proximi necessitate, sed etiam in graui. *Grandis culpa*, inquit D. Ambrosius l. 1. Offic. c. 31. *si sciente te fidelis egeat: si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præsertim egere erubescat.*

Longius ab hoc Christi exemplo discedere videntur, qui misericordiam suam, non post mensam, sed post mortem differunt. Bona quidem est eleemosyna, quam etiam morientes pauperibus relinquunt, sed multò imperfectior eâ quæ fit à vegetis & sanis. Rationem attulit S. Lucia virgo, quâ & matrem Eutychiam conuicit vt viuens in pauperes erogaret, quæ ad mortis horam eroganda seruare volebat. *Quid enim magnum est*, inquit, *te dare Christo, quod necessariò es relicturâ? Quid magnum dare, quod ferre non potes?*

C. II. *Salus proximi quærẽda.*

SECVNDO. Salutem proximorum magno studio quærere. Videmus enim Christum salutem hydropico impendere, non habito respectu Pharisæorũ, qui factum id culpaturi erant: nec allegare importunitatem loci & temporis, vel iacturam suæ existimationis, &c. Nam, vt argumentatur Dominus, si asinus in puteum lapsus, continuò eripitur; quanto magis eripiendus homo è discrimine vitæ, è puteo hæreseos vel alterius peccati? *Magna res anima, quæ Christi sanguine redempta est*, inquit S. Bern. ep. 54. Sapientis monitũ est: *Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses*, Prou. 24. At qui in graue aliquod peccatum lapsi sunt, nonné ad mortem & interitum eumq; æternũ ducuntur, imò trahuntur à Dæmonibus? Erue igitur, ô Christiane, & magnâ contentione eripe illos è manibus carnificum. Quando Dominus misit discipulos ad prædicandum, & curandos infirmos, inter alia eis præcepit: *Neminem per viam salutaueritis*, Luc. 10. Eccur verò hæc? quia nimirum, vt explicat S. Gregorius, magnâ festinatione voluit eos pergere ad lucrum animarum, idq; vnicum sedulò curare, reliqua nullo aut ita vili habere loco, vt nihil huic curæ præferatur. Eâdem phrasi vsus est Elisæus cùm misit famulum suum Giezi ad excitandum filiũ Sunamitidis 4. Reg. 4. *Accinge lumbos tuos & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum, & si salutauerit te quispiam, non respondeas illi.* Quid leuius quàm obuios salutare & salutantibus respondere? Hoc tamen non permisit propheta, ne occasione salutationis longius texeretur colloquium & im-

& impediretur salus pueri. Cùm de vitâ periclitatur amicus charus, curritur ad Medicum, nulli sumptui parcitur; & cur non parem saltem adhibeamus operam ad iuuandum proximum, cum de salute eius agitur? Verum huic exemplo & doctrinæ Christi aduersantur heu quamplurimi, qui maiorem corporum, quàm animarum gerunt curam. Et quid dico corporum? Asinos & canes suos magis curant aluntque heri aliqui, quàm seruos suos. Multi etiam Principes maiori sollicitudine tuentur feras suas, quàm pauperes suos subditos. Multi Episcopi magis curant rem domesticam, quàm creditam sibi Ecclesiam. *Optimi videlicet æstimatores rerum* (inquit D. Bernardus l. 4. de consid. ad Eugenium Pp. cap. 6.) *qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerunt.* Et mox: *De pretio escarum & numero panum cum ministris quotidiana discussio est* (Episcopis videlicet:) *rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, & est qui subleuet eam: perit anima, & nemo qui reputet.*

D. III. *Non admittendæ in cor cogitationes malæ.*

TERTIO. Non admittere in cor nostrum cogitationes malas. Audimus enim in Euangelio Dominum bis respondisse Pharisæis, cum tamen illi nihil interrogarint aut præfati sint. Respondit ergò cogitationibus illorum prauis, quas ad vnguem vidit. Quomodo hydropicus ille ante Christum fuit: eodem etiam cogitationes Pharisæorum ante ipsum fuerunt. Errant igitur qui cogitationes asserunt exemptas esse à diuino iudicio (die Gedancken seyn zollfrey.) Hoc enim si verum esset non clamaret Deus per os Isaiæ cap. 1. *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Errant consequenter & illi, qui putant aliquid Deo occultari posse. Sic namque ipse per Ieremiam cap. 23. ait: *Putas né Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de longè? Si occultabitur vir in abscondito, & ego non videbo eum, dicit Dominus? Nunquid non cœlum & terram ego impleo dicit Dominus?* Sed quid opus hoc ostendere, cum & Ethnici agnouerint? Virgilius ecloga tertia canit: *Iouis omnia plena.* Lucanus lib. 3. canit. *Iuppiter est quodcunque vides, quocunque moueris.* Heraclitus inuitabat amicos ad humilem suam domum: *Quia, inquit, neque huic loco desunt Dij immortales*; vti refert Aristot. lib. 1. de Part. animal. cap. vlt. Optimum igitur antidotum malarum cogitationum est, constituere eas coram DEO per considerationem omni præsentiæ illius. Quis enim fur furabitur in conspectu Principis sui? Aquila ad conspectum solis examinat pullos suos: nos ad conspectum Dei examinemus cogitatus nostros: & si quidem illi Dei obtutum ferre possunt, retineamus: sin minus, abijciamus velut spurios & degeneres.

E. IV. *Non intermittendum opus bonum propter obtrectatores.*

QVARTO. Non intermittere opus bonum propter obtrectatores. Ita enim Dominus egit in hodierno Euangelio. Pharisæi obseruabant eum, quid faceret in die festo. Si curaret hydropicum, dicturi erant violatum ab eo sabbatum: si non curaret, sperabant ruituram eius famam & existimationem, vt qui iam vel non esset potens, vel non esset pius & misericors. *Ipse verò*, inquit Lucas, (q. d. non habito Pharisæorum respectu) *apprehensum sanauit eum.* Oblatrant canes Lunæ; at ipsa nihilominus promouet cursum suum. Idem fecit Dominus, & fac tu mi Christiane: non cura oblatrantes canes: illi ratione carent, tu polles. Pueri canum timore per viam transire nolunt: & pusilli animi sunt, qui ob sinistrũ vulgi sermonem progredi in virtute timent. De formicis scribit Pierius l. 25. hierogl. quid ala vespertilionis vetentur egredi ad laborem. Quid ala vespertilionis, nisi vana tenebrionum & cæcorum hominum terriculamenta? formicæ igitur sunt, pueri & pusillanimes sunt, qui illorum metu prodire ad bene agendum nolunt. Multi tempore Noë subsannabant eos, qui imminens diluuium vaticinabantur & lapidibus incidebant; vti testatur Berosus Chaldæus l. 1. non ideò tamen Noë cessauit ædificare arcam ad diluuij discrimen euadendum. Non dubito, malè sanos homines ei obiectasse: Quid tu, delire, cogitas cum arca ista tua? quorsum tu nauigabis? & quomodo tam grandem nauem in mare aut flumen inijcies? & quando tandem veniet diluuium illud tuum, cui hoc asylum paras? cur vano timore agitaris & tam stulto labore consumeris? sed omnibus his spretis perrexit Noë in fabrica sua; factumque vt risus vicinorum in fletum mutaretur, Noë verò beneficio arcæ diluuium euaderet. Multi sibi arcam salutis præpararent & multa bona facerent, nisi essent obtrectatores. Sed tu cum Noë sperne illos.

F. V. *Passim vndique prædicãdum Dei verbum.*

QVINTO. Passim vbiuis, quandocunque & coram omnibus iacere rete verbi Dei. Etenim Christus Primo non in templo solum & locis publicis, verũ etiam in priuatis ædibus doctrinam suam effundit, vt in hodierno Euangelio. Nimirum seruis etiam & ancillis, quibus rarò conceditur adire Dei verbũ & rem diuinam, concionari in ædibus voluit, vt doceret omnibus necessarium esse Dei verbum. Secundo non vni tantùm aut alteri, sed omnibus & singulis doctrinæ aliquid tradit; primò Pharisæis & Legisperitis ad oculum demonstrat nõ violari sabbatum cura hominis infirmi; docens interim verbum Dei audiendum etiam ijs, qui docti sibi videntur. *Sunt enim aliqui*, inquit Clemens Alexandr. l. 1. Strom. *etiam ex his, qui verbum Dei audiunt, marinis piscibus similes, qui cùm ab ipso ortu in salso nutriantur, salibus tamen ad condendum indigent.* Deinde inuitatis omnibus proposuit parabolam de vitanda ambitione & ambiendo vltimo loco. Denique ad hospitem suum peculiarem subiecit parabolam, qua instruxit eum, quos potissimum conuiuas deberet inuitare, si magnum inde lucrum reportare vellet; pauperes videlicet. Tertiò non eo solum tempore, quo Hebræi in synagogis congregati erant, concionari voluit, sed etiam in conuiuijs, quo alioquin homines de verbo Dei nihil cogitant, nec libenter differunt; docens id, quod Pau-

1. 2.

lus Timotheo Episcopo præcepit: *Insta* (prædicationi) *opportunè, importunè.* *Insta*, inquit; velut bubulcus videlicet, qui semper à tergo pecus sequitur & stimulis vrget ad progressum. *Verba sapientum quasi stimuli*, inquit Eccles. c. 12. Vbi Olympiodorus ait: *Sicut stimuli boues pungunt vrgentq; aratro sulcum proscindere: ita & Theologorum verba excitant nos, qui spe bona aramus, proscindere sulcum spiritualem; vt cũ purgatus fuerit ager cordis nostri, pulchros in eo virtutis surculos conseramus.* Quod addit, opportunè, importunè, nullum excipit tempus, quo non possit seminari Dei verbum. *Verbum opportunũ est libenter audienti, importunum inuito*, inquit Primasius. Licet enim quis fortasse nũc inuitus audiat, fortè tamen posteà libenter audiet & conuertetur; vti æger cui ligato calculus aut vlcus secatur, dolet, clamat, quin & medicum subinde abigere conatur, sectus tamen & curatus gratias agit.

G. VI. *Ambiendus vltimus locus*

SEXTO. Ambire in hoc mundo contemptum & humilitatem, adeoq; vltimum locum: fugere verò primum. *Non discumbas in primo loco*, inquit Dominus: *sed vade recumbe in nouissimo locò.* Sed quamobrem adeò fugiendus primus locus, & eligendus potius vltimus? Causæ plures sunt.

1. Prima, quia in loco primo facilè alijs iniuriam facere potes, in infimo nequaquam. Fieri enim potest, vt tu quæsita dignitate indignus sis, & alius te dignior sit: quo casu huic debetur, non tibi. Vnde ait Dominus: *Ne fortè honoratior te inuitatus sit*, &c.

2. Secundò, quia locus primus periculo plenus est: infimus periculo caret. E supremo deijci ad imum potes, ex infimo nequaquam. Intrusit se Abimelech in primum locum, regiæ dignitatis; sed citò inde deiectus est, occisus à muliere, Iudic. 9. Ambijt eundem Absalon: sed mox è quercu pendulus tribus hastis confixus est; 2. Reg. 18. Ambijt & Adonias dicens: *Ego regnabo.* Sed dictũ est ei: Da huic locum; quia regnum non ipsi, sed Salomoni datum, 3. Reg. 1. & 2. Idem expertus est Aman, qui neminem præter se regio imponendum equo sperabat; sed audijt: Da huic locum, & imperatum ei est vt eum honorem conferret Mardocheo; ipse in patibulum appensus est.

3. Tertio, quia locus primus inquietus & inuidiæ expositus est, infimus verò tranquillissimus. Videas passim homines, pro celsis locis, pro sceptris, pro tiaris, pro dignitatibus digladiari & contendere: pro nouissimo loco nemo gladium exserit. Vti terra ex elementis omnibus tranquillissima est, quia omniũ infima: ita locus infimus. Ignis, quia supremum elementum, omnium inquietissimus & impetuosissimus est. Duxerunt aliquando Germani variæ nationis aciem in Tigurinos hostes; sed vnaquæque natio prima aggredi hostem volebat & ita vna alteri præcessionem pugnæ inuidebat; vnde factũ vt omnes re infecta discederent. Refert Gerardus de Roo in hist. Austr. Ita multoties inter se contendunt ambitiosi, & nemo fert honorem.

4. Quarto, quia locus primus graui obnoxius est iudicio: non item locus infimus. Qui enim alijs præsunt, non pro se duntaxat, sed pro suis subditis etiam rationem reddere debent: & quæ in subditis sunt leuia errata, in præpositis sunt grauia. Omnibus discipulis in horto dormientibus, solus Petrus reprehenditur, quia illorum primas erat, Marci 14. Omnium subditorum oculi in superiorem coniecti sunt. Procedente columna nubis sequebantur & Hebræi: sistente columna sistebant & ipsi, Exo. 13. Incedente etiam Prælato in virtutum stadio incedunt post eum subditi: desinente & otiante illo, desinunt & isti.

5. Quinto, quia locus supremus multis obnoxius est peccatorum laqueis; *Sæpe*, inquit D. Ambrosius in Lucam lib. 4. cap. 4. *quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subruere, facit ambitio criminosos.* Infimus verò nequaquam, quia vt D. Antonio dictum à Deo, humilitas euadit omnes laqueos.

6. Sexto, quia prim⁹ locus Lucifero, imus verò Christo propinquus est; proinde ille contemptissimus, hic verò honoratissimus. Lucifer in cœlum conscendere voluit: Christus vbique infimum occupauit locum: A summo deijcitur superbus ad imum: ab imo euehitur humilis ad summum.

H. VII. *Cõuiuia sic celebranda, vt mentẽ cum ven. trepascamus.*

SEPTIMO. Conuiuia, si celebranda sunt, ita celebrare, vt non ventrem solum, sed mentem reficiamus. Ita enim Christus inchoat conuiuium ab ægroti sanatione: durante conuiuio instruit inuitatos doctrinâ salutari: ad finem conuiuij relinquit etiam hospiti saluberrimum documentum. Apud gentiles olim foribus cœnaculorum litera S. inscribi solebat, quâ silentium discubituris indicebatur, ne foris effutirent, siquid in conuiuijs licentiore linguâ prolatum esset. Vnde ortum prouerbium: *Odi memorem compotorem.* Cæl. libro 12. capite 8. Eam tamen consuetudinem improbat Plutarchus in Symposiacis; quia talibus vult sermonibus vtendum esse in conuiuijs, quos efferri sit honestum & conducibile. Rectè, meo iudicio. Decet enim conuiuia, præsertim Christianorum, sermo non scurrilis & inconditus, sed frugifer & honestus, qui ab omnibus audiri absque pudore queat. Audiamus quæso antiquissimum scriptorem Tertullianum, quid de antiquis Christianorum conuiuijs scribat. *Non priùs*, inquit in Apologet. capite 39. *discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quantum esurientes capiunt. Bibitur quantum pudicis est vtile. Ita saturantur vt qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse. Ita fabulantur vt qui sciant Dominum audire. Post aquam manualem & lumina vt quisque de scripturis sanctis vel de proprio ingenio potest, prouocatur in medium Deo canere: hinc probatur qaomodo biberit. Æquè oratio conuiuium dirimit: inde disceditur non in cateruas cæsionum, neque in classes discursationum nec in eruptiones lasciuiarum, sed ad eandem curam modestiæ & pudicitiæ, vt qui non tam cœnam cœnauerint, quàm disciplinam*: hæc ille. Sed quorsum nunc deuenimur Christiani? quantis parasangis conuiuia nostra distant à cõuiuijs maiorũ nostrorum? Quid, quæso, illi dicerent, si iam resuscitati, luxum, leuitatem,

tatem, intemperantiam, turpitudinem, bestialitatem, impudicitiam conuiuiorum nostrorum cernerent? Hisné Christus, dicerent, dominatur, an verò Bacchus? Hiné Christiani, an verò Epicurei sunt? Hiné filij & nepotes nostri? Quare Auditores cautius quæso agite in conuiuijs vestris, vt ne dum carnem pascitis, animam lædatis & ne in ollis vestris mortem inueniatis, vti quondam filij prophetarum, 4. Reg. 4.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Quo animo inuitatus à Pharisæo Christus.*
II. *Cur ad Pharisæum diuertit.*
III. *Quare ad manducandũ panem dicitur intrasse.*
IV. *Cur quæsiuit:* Si licet sabbato curare?
V. *Cur Iudæis sabbatum tam rigidè præceptum.*
VI. *Quæ concessa festiuis diebus, quæ non.*
VII. *Quomodo non primo, sed vltimo loco sedere iubemur.*

THEMA.

Cùm intraret IESVS *in domum cuiusdam Principis Pharisæorum, &c.* Luc. 14.

A. QVAM bene in sacris literis cõparatur Christus soli? Quemadmodum enim sol quacunque ingreditur radijs suis, lætitiam secum adfert viuentibus, lumen & calorem, nec non post se relinquit vberem præsentiæ suæ fructũ, frugum videlicet prouentum, aëris salubritatem, &c. Ita etiam Christus, dum in terris conuersatus est, quacunque ingrediebatur, non solùm animos præsentium recreabat, sed prætereà vndique vberem hospitij sui mercedem relinquebat, adeoque instar solis terram lumine suo percurrentis, *pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo,* vt ait S. Petrus, Act. 10. In nuptijs discubuit, & aquam cõuertit in vinum; discipulos in fide firmauit, Ioan. 2. In domo Simonis discubuit, & absoluit peccatricem, Luc. 7. in domo Zachæi hospitatus, salutem domui tribuit, Luc. 19. Marthæ hospitis suæ fratrem, ab inferis resuscitauit, Ioan. 11. In domo Matthæi discumbens, ipsum Apostolum fecit, Matt. 9. In hodierno Euangelio discumbens in domo Pharisæi, hydropicum sanauit, hospitem ac conuiuas suos salutari doctrina imbuit. Bene ergò de ipso prædixit Malachias cap. 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini & salietis sicut vituli de armento.* Nam quacunque ingressus est Dominus, sanitatem ægris attulit, & oppressos infirmitatibus exilire fecit sanos & incolumes. Quare vt hanc historiam maiori fructu obseruemus, per quæstiones explicabimus.

B. I. *Quo animo inuitatus à Pharisæo Christus.*

Q. PRIMA. Cur & quo animo inuitauit Pharisæus IESVM? (neque enim nisi inuitatus ad eum venisset.) Respondeo incertum esse; videri tamen malitiosè inuitasse CHRISTVM. Primo, quia sabbatho inuitauit, quod putabat Christum facilè violaturum. Secundò, quia hydropicum præ foribus suis vel statuit, vel tolerauit, adeoque rete Christo tetendit. Tertio. Quia nomen eius tacetur, cum tamen alij nominentur, qui bono animo Christum exceperunt. Quarto, quia alios complices superbos censores & Christi obseruatores inuitauit. Solent enim reprobi quærere sibi socios & scelerum suorum complices. Primo, vt magis noceant, sicut scorpiones Lybici, vt scribit Clemens Alexandrinus libro 1. strom. qui cùm soli nocere homini nequeunt, abeunt & reuertuntur cum pluribus, tum sese mutuò brachijs & caducis innectentes catenam faciunt & de tecto penduli descendentes dormientem feriunt omnes ordine seruato, dum qui momordit, alteri sibi proximo viam sternit. Sic faciunt & reprobi cùm nocere bonis volunt, edocti à patre suo, spiritu immundo, Luc. 11. Vnde dicunt Sap. 2. *Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ.*

Reprobi sibi socios quærunt. 1.

2. Secundo. Vt minus peccare metuant. *Cùm sit enim timida nequitia,* ait Sapiens Sapien. 17. *dat testimonium condemnationis.* Timor peccator Deum vltorem, cum se videat reum læsæ maiestatis diuinæ, ideoque ad minuendum hunc timorem socios sibi adsciscit. Vnus rebellis, sciens se reũ læsi magistratus, omnibus conatibus adlaborat vt plures sibi adhærentes acquirat, quò vel multorum gratia impunis maneat, vel saltem non solus luat.

3. Tertio. Vt minus peccare erubescant. Nemo solus vult haberi malus: cum multis minus erubescit, quasi aliorum sordibus suas tegere queat. Hæc nimirum dæmonis fraus est ad illaqueandos & retinendos in sua seruitute homines.

C. II. *Cur ad Pharisæũ diuertit.*

Q. SECVNDA. Cur ad Pharisæum diuertit Christus, cùm sciret in eius domo conuiuium celebrari, & prætereà laqueos sibi tendi? An nesciebat id Prouerb. 23. *Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius?* Adhæc quia periculosa sunt conuiuia; ideò SS. Ambrosius & Augustinus nunquam ea adire voluerunt. Resp. primo, diuertisse Christum ad Pharisæum, vt occasionem haberet vel in mensa & conuersatione familiari, erudiendi & miraculo domestico lucrandi Pharisæos, etiam cum aliquo famæ & honoris sui dispendio. Serapion Abbas oppidum infidelium ingressus, cùm publicè prædicantem in medio ciues pellerent, vænundare se illis cœpit in seruum, vt saltem cum dominis priuatim colloquendi potestatem haberet, atque ita de vno ad alterum transibat, omnesque erudiebat. Pallad. in hist. Laus. 83. Vitalius Monachus in vrbe Alexandrina prostibula adibat, & pactus pretium cum lasciuis fœminis, loco secretiore, procumbens in oratione peruigil iacebat, donec illucesceret dies: ex quo illæ stupefactæ & bonis cogitationibus imbutæ, in se reuerti & corrigere vitã cœpere. Marulus

rulus lib.3.c.2. Multò securiùs potuit adire conuiuia
Christus, quia nullum erat de eius peruersione pe-
riculum, & *frustrà iacitur rete ante oculos pennatorũ*,
ait Sapiens Prou.1.

2. Secundò. Vt omnibus omnia fieret. Dixissent a-
lioquin Iudæi Dominum esse misanthropum, qui
hominum familiaritatem fugeret, & nihil in se hu-
mani gereret. Voluit ergò se accommodare nonni-
hil hominum moribus, cum illis edere & bibere: tũ
vt eos suauiùs & faciliùs ad se alliceret. Quamuis &
hac ratione parum profecit; Ideò enim Matth. 11.
comparat eos pueris in foro sedentibus, qui nec ad
cantum nec ad planctum sodalium afficiuntur. *Ve-
nit* enim *Ioannes neque manducans, neque bibens, &
dicunt: Dæmonium habet. Venit filius hominis man-
ducans & bibens, & dicunt: Ecce, homo vorax & po-
tator vini.* Voluit ergò Dominus non tantùm plã-
gere Iudæis, sed & canere; ne haberent excusatio-
nem. Tum vt doceret conuiuia ex se mala non esse,
imò multa sæpè bona fieri in ijs posse, si debito mo-
do fiant. Rectè vtique fecerunt Ambrosius, Augu-
stinus & alij, qui ob periculum animæ conuiuia vi-
tarunt. Non malè tamen alij Sancti, qui ob fructum
animarum eadem adierunt. Magnus ille Abramius
Syrus cum nepte meretrice accubuit, vt eam Chri-
sto lucrifaceret, apud S. Ephrem Syrum tom.3.pag.
260. S. Anscharius Episc. Bremensis, velut grauissi-
mum Euangelij laborem prælongas Dani Regis
perpotationes tolerabat, ne Rex in grauius scelus
laberetur; vt in eius vitâ.

D
III.
Quare ad mandu-candum panem dicitur intrasse.

Q. TERTIA. Quare dicitur Christus intrasse ad
manducandum panem? nunquid præter panem a-
liud nihil aut à Pharisæo appositum, aut à Christo
comestum fuit? Respondeo, panem in scriptura si-
gnificare totam refectionem, voluisse autem Euan-
gelistam vocare eam panem, ad indicandam Chri-
sti sobrietatem. Vocauit, arbitror, Pharisæus Chri-
stum ad conuiuium: sed Christus non venit tanquã
ad conuiuium, sed *vt manducaret panem*, id est, mo-
dicam & vilem refectionem, quasi solo pane futu-
rus admodum contentus. Sobrijs enim hominibus
meliùs sapit panis, quàm luxui deditis maximæ cu-
pediæ. Testatur id de S. Francisco S. Bonauentura.
Nam Romæ ad mensam Cardinalis inuitatus, priùs
iuit ostiatim mendicare panem: eumque ad mẽsam
Cardinalis apportatum maiore gustu comedit,
quam alios cibos. Itaque docet Dominus inuita-
tos ad conuiuia, non venire tanquam ad con-
uiuia & gulam explendam, sed tanquam ad panem
comedendum, seu naturam moderatè & absq; cu-
piditate reficiendam. Inuitarat aliquando Diogenes
Platonem ad ficus comedendas. Cœpit vnà come-
dere Plato, sed auidiùs. Tùm Diogenes: *Participem
esse dixi, non deuorare.* Ita in conuiuijs participẽ fieri
licet, deuorare omnia velle non licet Rursùm quẽ-
admodum SS. Patriarchæ cum pluribus & speciosis
vxoribus fuêre castiores, quàm multi hodie cum v-
nâ deformi, quia non libidinis sed filiorum procre-
andorum gratiâ illis iungebantur: ita sæpe contin-
git viros principes cum multis & delicatis cibis ac
vestibus temperantiores atque modestiores esse,
quàm sint aliqui mediocris conditionis vescentes
cibis vilibus. Siquidem *in cibis & alijs prætereuntib.
rebus, non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est*,
ait S. Aug. lib.3. de doctrina Christ. c.12. Et super e-
pist. Ioan. *Delitiæ qualibet, si absque desiderio perci-
piantur, non officiunt; & viles cibi appetenter accepti
impediunt profectum abstinentiæ.*

E.
IV.
Cur quæsiuit: Si licet sabbato curare?
1.

Q. QVARTA. Quare interrogauit Dominus Pha-
risæos: *Si licet sabbato curare?* An non licebat illi,
quod volebat facere? Respondetur primò, vt stul-
tam eorum cogitationem confunderet, quâ sentie-
bant esse vetitum sanare die sabbathi. Quid enim
est aliud interrogare, num liceat sabbato curare,
quàm quærere, vtrùm in templo liceat orare? Sab-
bathum enim pijs operibus & diuino cultui dedica-
tum esse constat, vti templum orationi. Itaque hac
vnâ quæstione, dum extrahit quodammodo gladiũ
è vagina, vulnerat hostes, & secat eos medios. Ar-
guit simul hæc nostra sæcula, in quibus mundus non
iam Deo, sed potiùs diabolo consecrat dies festi-
uos, ludis, choreis, comessationibus, somno, ebrie-
tati, otio, &c. ita vt penè licentiam à mundo petere
debeat, siquis illis diebus velit bene agere, & sub-
trahere se à peccatis aut peccandi occasionibus.
Quot enim festis diebus passim audiuntur lyræ &
lyripipia, quæ vicinos molestant, & impediũ à pijs
exercitijs? Quot clamores & insanæ cantilenæ in
tabernis? quantus chorizantium strepitus? quot lu-
sorum & compotatorum conuenticula, ad quæ ab-
strahuntur socij, vicini amici? Quot vndiq; laqueos
tendit auceps diabolicus hominibus? Nimirum
quemadmodum Ieroboam volens continere popu-
lum Israël in suâ potestate, ne reuerteretur ad legi-
timum Dominum suum Roboam Regem Iuda, e-
rexit duos vitulos aureos, vnum in Bethel, alterum
in Dan, iussitque, vt ne ascenderet populus in Ieru-
salem ad sacrificandum, sed iret potiùs ad vitulos
illos, 3. Reg.12. ita agit diabolus, qui vt à Dei veri
cultu, à templi visitatione & pijs operibus homi-
nes auertat, erigit eis passim vitulos aureos, ludos,
choreas, symposia, nundinas, &c. iubetque, vt cum
istis transigant sabbatha sua. Sed quid subdit scri-
ptura? *Factum est verbum hoc in peccatum*, inquit. Ita
& festa nostra, quæ ad salutem nostrã instituta sunt,
fiunt nobis in peccatum & perditionem.

Secundò. Vt occasionem murmurandi & cauil-
landi, hoc modo eis præscinderet, & animos eorum
erga se exasperatos emolliret. Dum enim interro-
gati tacent, hoc ipso fatentur, se non posse culpare
sanationem ægri. Ad hunc modum, cùm quis videt,
se alicui esse lapidem offensionis, etiam præter cul-
pam; aut occasionem dare alijs murmurandi & de-
trahendi: decet, vt se purget, proximos informet,
qua mente vel quo iure hoc aut illud egerit: non a-
liter ac charitas fraterna monet, vti lapidem è via
propellamus, quem timemus alteri fore offendicu-
lum. Sic etiam emolliendi sunt animi iracundi,

benigna

benigna scilicet interrogatione aut veniæ petitione, quia *sermo mollis frangit iram.* Item cùm quid acturi, timemus aliorum offensionem, decet priùs interrogare, num bona eorum veniâ fieri possit.

F. V. *Cur Iudæis sabbatũ tam rigidè præceptũ.*

Q. QVINTA. Cur Iudæis sabbathum tam rigidè præceptum? Non enim licebat eis facere in eo quidquam operis, non egredi de loco suo, (Exod.16.) non succendere ignem in tabernaculis, ac proinde nec cibos coquere, (Exod.36.) adeò vt qui ligna collegerat in sabbato, iuberetur à Deo lapidari, Num. 15. Respondetur primò, vt esset aliquis in hebdomade dies, quo Deo vacarent recolendo eius beneficia, creationis potissimum & liberationis ab Ægyptiaca seruitute, vt patet Genes.2. & Deut.5. Si enim separatum tempus habemus ad somnum & cibum capiendum, cur non etiam ad Deum colendum? Secundò, vt impensis corpori sex diebus, impenderetur animæ septimus, quo negotia salutis & animæ suæ componerent. Tertiò, vt auaritia hominum compesceretur, & discerent Deo fidendum, qui nequaquam passurus sit eos interire, licet subinde cessent è laboribus. Denique vt eo die daretur requies à laboribus, seruis, ancillis & iumentis, qui alioquin ab heris prorsus attererentur laboribus; vt patet Deut. 5. vbi dicitur: *Vt requiescat seruus tuus & ancilla, sicut & tu.*

Et hæ eædem rationes vrgent magis Christianos, ad sabbathum suum (quod est Dominica dies ex institutione Apostolorum ob resurrectionem Christi) sedulò obseruandum. Maiora enim accepimus à Deo beneficia: magis spirituales esse debemus & Dei cultui intenti: magis ab auaritia remoti: magis erga seruos & ancillas misericordes. Vnde non mirum, siquando Christiani ob violationem huius præcepti grauiùs puniti sint & sæpiùs.

G. VI. *Quæ cõcessa festiuis diebus, quæ non.*

Q. SEXTA. Quæ sunt illa, quæ licent diebus festiuis, quæ non? *Resp.* primò. Non licere opera seruilia, vti mechanica, pingere, militare, &c. Quæ tamen excipiuntur primò, cùm opus est paruum & modicum, non diu durans, vt tonsio vnius hominis, labor ad tres horæ quadrantes. &c. Secundò, quæ cum cultu diuino sunt coniuncta, ad eumque pertinent. Tertiò, quæ fiunt causa pietatis & charitatis in proximum, vti infirmas & miserabiles personas. Quartò, quæ ob necessitatem propriam vel alienam fiunt, vt cùm famuli iubentur laborare ab heris, iusto metu adacti; & quæ fiunt ob necessitatẽ humanam, nec absque notabili damno proprio vel alieno differri vel omitti queunt. Quintò, cũ quid introductum est communi consuetudine, cui superior non contradicit.

Resp. secundò. Liberalia omnia licere, prætetquam quæ iure vetita sunt. Vti inprimis mercantiæ: deinde causæ forenses & quæ illas concernunt, vti iudicium, sententia causa mortis, seu etiam pœnæ ciuilis, iusiurandum. Hæc enim à iure prohibita sunt festiuis diebus.

H. VII. *Quomodo non primo, sed vltimo loco sedere iubemur.*

Q. SEPTIMA. Quomodo iubet Dominus, vt non discumbamus primo, sed vltimo loco? Nemóne primò loco sedere debet? vltimo quomodo plures possunt? Respondetur, Dominum velle, vt non eligamus, seu ambiamus, aut præripiamus primos recubitus; sed quantum in nobis est, potiùs vltimum locum appetamus. Potes ergò & in primo loco, si ad illum vocatus eoque dignus sis, sedens, sedere interim corde in vltimo, inferiorem te & viliorem cæteris reputando. Vnde Autor imperfecti, in Matth. hom. 43. ait: *Non tantùm curat Deus, vbi corpus hominis iaceat, sed in qua parte mens conscientiæ sit collocata. Ergò quòd iubet nobis in vltimo loco recumbere, non solum sic iubet, vt corpore in nouissimo iaceamus, sed etiam animo, vt nouissimos nos esse iudicemus. Nam sine causa loco se humiliat, qui corde se præfert.* Sic ille. Peccat ergò contra hanc regulam primò, qui honoratiorem conuiuij locum paribus vel dignioribus præripit. Secundò, qui cùm longo interuallo cæteros præeat, quærit sibi postremum; hoc enim est manifestè indecens, & suspicionem ingerit affectatæ modestiæ. Tertiò, qui postremo loco positus, affectat digniorem. Quoniam igitur omnes, quicunque & vbicunque simus, vltimum obtinere locum possumus, modo & ratione indicata; contendamus dilectissimi, contendamus omnes pro hoc loco: quod fiet, si cum Paulo inter peccatores, primos nos existimemus; inter iustos verò, infimos. Ille enim se peccatorem *primum*, id est, maximum vocauit, 1. Timoth.1. Sanctorum verò *minimum*, ad Ephes.3. Tales & nos reputemus, vt ibi à Deo exaltari mereamur & audire illud: *Amice, ascende superiùs.*

DOMINICA XVII. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ Matth.22.

IN illo tempore: Accesserunt ad IESVM Pharisæi: Et interrogauit eum vnus ex eis Legis doctor, tentans eum: Magister, quod est mandatum magnum in Lege? Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secũdum autem simile est huic: Diliges proximum tuum, sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Prophetæ. Congregatis autem Pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergò Dauid in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus domimeo, sede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum? Si ergò Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CONCIONES.

CONCIO I.
DILECTIONIS DEI Mandatum cur magnum.

I. *Magnum est Dominatu.*
II. *Nobilitate.*
III. *Opulentia.*
IV. *Potentia & Imperio.*
V. *Diuturnitate.*
VI. *Necessitate.*

THEMA.

Quod est Mandatum magnum in lege? Matt. 22.

A. MAgni cognomentum, Auditores, paucis datum est; ijs nimirum solis, qui in re aliqua præclara, veluti armorum industria animique fortitudine, virtute, scientiã, supra omnes alios ad miraculum excelluere. Hoc è numero fuêre Alexander M. qui animi fortitudine & victoriarũ gloriã inter Ethnicos: Constantinus M. & Carolus M. Imp. qui eadẽ inter Christianos inclyti fuêre. Gregorius M. qui inter summos Pontifices virtute simul & doctrina: Basilius M. qui inter Episcopos Oriẽtis: Albertus M. qui inter Episcopos Germaniæ doctrinæ laude eminuerunt. Prætereo alios quosdam hoc honoris titulo insignitos. Si de hominibus virtute præcellentissimis ad virtutes ipsas gradum facere velimus, reperiemus inter eas vnam præcæteris omnibus hoc cognomine dignã. Charitatẽ videlicet. Huius enim mandatum *magnum*, imò *maximum* & *primum* appellatur ab ipsa Dei sapientia in hodierno Euangelio: ab Apostolo verò Iacobo c. 2. epist. *lex regalis*. Cùm ergò magnorum Heroum magnas virtutes libenter audiamus, spectemus magni huius mandati magnas & miras præcellentias.

Magnum igitur, imò maximum est hoc mandatum & imperium Charitatis.

B. I. *Magnum est dominatu.* PRIMO. Dominatus latitudine; quia comprehendit & obligat omnes homines. Nemo ab huius imperio eximitur, quia nemo est, qui non debeat diligere Deum factorem, conseruatorem, redemptorẽ suum: nemo qui non possit; quid enim facilius quàm amare? & amare Deum, summum bonum! Non poterit ægrotus ieiunare, flagris se cædere, peregrinationes suscipere; at poterit amare. Non poterit pauper eleemosynas facere; at poterit Deũ diligere. Hanc ob causam hoc mandatum appellatur *latum nimis*

nimis, Pſ.118.& exponit ibi S. Aug. ſerm.22. Deinde complectitur in ſe omnia alia mandata; quia ex illo pendere legē & Prophetas aſſerit hic Dominus. Et Apoſt.ad Ro.13. *Plenitudo legis eſt dilectio*. Qui enim Deum diligit, omnia eius mandata ſeruat, adeoque etiam mandatum de diligendo proximo. Vnus ille lapis, quo Dauid proſtrauit Goliathum tantum valuit, quantum omnes quinque, quos impoſuerat peræ ſuę: quia illo vno æquè illum occidit, ac ſi omnes adhibuiſſet, 1. Reg. 17. ita vnica charitatis lex ſeruata, eſt inſtar omnium aliarum. Denique comprehēdit omnes homines, amicos & inimicos, notos & ignotos, ciues & peregrinos. Quemadmodum enim cœlum ſua amplitudine totam ambit terram, eamque ſolis radijs calefacit & fœcundat, pluuijs quoq; irrigat, etiā in ſpinoſis & ſaxoſis locis: ita præceptū charitatis omnes homines inuoluit, vultq; amoris radijs tangi ac foueri, beneficijs quoq; irrigari, ſiue amici ſint ſiue hoſtes, ſiue ciuiles ſint ſiue barbari.

C. II. *Nobilitate.* 1.

SECVNDO. Nobilitate. Inprimis enim omnium mandatorum ſupremum & præſtantiſſimum eſt: & *quomodo oleum*, inquit S. Aug. ſer.42. de temp. *omnibus humoribus ſuperius eſſe cognoſcimus: ita charitas omnibus virtutibus ſublimior comprobatur.* Quod eſt aurum in metallis, ignis in elementis, ſol in planetis, ſeraphim in Angelis, empyreum in cœlis, hoc eſt charitas in virtutibus; ait enim Apoſtolus 1. Cor. 13. *Maior horum* (virtutum Theologicarum) *eſt charitas.* Ea porrò eſt aurum fulgentiſſimum, quo cæleſtes emimus merces: eſt ignis cœleſtis animas hominum inflammans: eſt ſol omnia illuminans, viuificans & fœcundans: eſt ſeraphica virtus, quæ ſeraphinos inflammat: eſt cœlum quaſi empyreum, in quo Deus & beati habitant, mutuo amore ſeſe complectendo.

2. Deinde cultores ſuos nobilitat & ad ſupremam dignitatem euehit. Supremi Angeli ſunt ſeraphini, ab amore dicti & ob excellentiſſimum diuini amoris gradum ad eum cœli apicem exaltati; vt hinc intelligamus, quòd dilectio Dei homines ad ſummam dignitatem attollat; ea verò eſt, denominatio & ſors filiorum Dei, teſte D. Ioanne ep.1. cap.4. dicente: *Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt.* q.d. Dei filius eſt; (adoptiuus, non naturalis) Hoc verò plus eſt, quam eſſe ſupremum Angelum; ſi ſolam naturā eius conſideremus, præſcindendo ſcilicet à gratiā & charitate eius. Quanto magis igitur excelluerit aliquis in charitate, tanto altiorem in cœlo thronum ſortietur, tantoque maior apud Deum erit. Vnde S. Bern. in Cant. ſer. 27. ait: *Quantitas cuiuſque animæ æſtimatur de menſura charitatis, quam habet.* Eâ qui caret, etſi alia omni virtute, omnique ſcientia abūdet, *ac ſonans* eſt, *cymbalum tinniens* eſt, *nihil* eſt, vt cit. loco diſſerit S. Paulus.

B. I. *Magnum eſt dominatu.*

3. Denique non cultores tantùm ſuos, ſed eorum etiam virtutes alias nobilitat & ornat. Quemadmodum enim ſol cæteris ſtellis ſplendorem & pulchritudinem communicat: ita charitas fulgorem & ornatū dat virtutibus. Abſque ſole eſſet, cæteræ ſtellæ nullum aut exiguum ſplendorem haberēt, omneſque licet vnitę diem efficere non poſſent: ita abſque charitate cæteræ virtutes mortuæ quaſi & obſcuræ ſunt, nec efficere poſſunt vt in anima refulgeat ſpſendor diuinæ ſimilitudinis, quæ eſt gratia. Sola charitas hunc ſplendorem, hanc cœleſtem Iridem in anima deſcribit. Quare *venuſtè Plautinus ſenex amorem appellat Deum mundiciantem: id eſt, omnia munda & elegantia reddentem*, inquit Beroaldus. *Mater eſt virtutum*, vt ait S. Laurentius Iuſtinianus l. de ligno vitæ c.3. vt mater virtutes alit, roborat, ſuſtinet. Si mater hæc moriatur, protinus filiæ cum matre moriuntur. Manet enim fides, manet ſpes, manent & virtutes acquiſitas: ſed mortuæ manent. Orbitas hanc mortem effecit, mors inquam charitatis. Denique anima virtutum eſt, à qua earum vita pendet.

D. III. *Opulentia.*

TERTIO. Opulentiâ. Quiſquis enim hoc mandatum obſeruat, Primo ipſum Deum habet, ſeu ius ad cœleſtem hæreditatem. Diuitem ſe aſſerebat Epiſcopus Laodicenus & locupletatum, nullius indigentem. Sed quid ſcribit ipſi S. Ioannes Apocal. 3. *Neſcis*, inquit, *quia tu es miſer & miſerabilis, & pauper & cæcus & nudus.* Quid igitur ipſi deerat, vt reuerà diues eſſet? Subdit hoc quamprimum Ioannes: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, vt locuples fias.* Aurum iſtud charitas eſt (vt optimè exponit Richardus, Beda, Ausbertus, Hugo Card.) ardens & purgata ab hypocriſi & ſcoriâ cupiditatis. Ita *ſine charitate diues pauper eſt*, ait Laurentius Iuſtinianus citatus capite 4. *& in charitate pauper eſt diues. Charitas enim theſaurus eſt abſconditus. Nullæ ſunt maiores diuitiæ, quàm Deum poſſidere & charitatem habere, &c.* Nonnè ditior vobis videtur, qui plenus eſt Deo, quam qui plenus eſt auro? Deinde omnia ſua opera (dummodò mala non ſint) beneficio charitatis aurea facit, hoc eſt, meritoria vitæ æternæ. Midam illum Phrygum regem ditiſſimum fabulati ſunt Poëtæ obtinuiſſe à Baccho, in hoſpitium aliquando ſuſcepto, in hoſpitij teſſeram, vt quidquid tangeret, in aurū verteretur. Sed cùm epulæ quoque in aurum ipſi mutarentur inter edendum, facti pœnitens, orauit Bacchū, vt hoc munus ab eo tolleret. Quod nō potuere ficti Dij, hoc potuit verus Deus: conferre inquam homini gratiam, quâ omnia ſua opera quodammodò inauret, & meritoria cœli faciat. Idque obtinet homo beneficio charitatis. Hæc operum anima eſt, ea viuificans: hæc eorundem lux eſt, ea illuſtrans viuis, vt aiunt, coloribus: ignis eſt ea igniens, nam vt ignis ferro ſui conſortium & ſimilitudinem impertit: ita charitas omnium virtutum actus, etiam indifferentes, ſi eos informet, igneos reddit ac meritorios. Sine ea mortui ſunt, obſcuri & tenebricoſi ſunt, frigidi ſunt. Diſplicuit Deo munus Caini, quia ſine adipe: placuit munus Abelis, quia de adipe fuit, Geneſ. 4. Charitas operum adeps eſt, ſine quo macilenta coram Deo & inſipida ſunt. Ac licet munus ſeu opus in ſe vilius ſit, ſi tamen plus

huius adipis habeat, plus valebit alio grandi. Denique præter indicata stipendia sperare potest plurima alia dona, singularem protectionem, prosperitatem in omnibus suis actionibus. Ait enim Apostolus ad Rom. 8. *Scimus quoniam diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum*; etiam quæ molesta eis sunt, tribulationes, dolores, morbi, curæ, mors, ipsi etiam lapsus eorum. Vnde Augustinus l. de gratia & lib. arb. *Quid est omnia:* inquit, *nisi & ipsa terribiles sæuæque passiones?*

E. IV. *Potentiâ & imperio.*

QVARTO. Potentiâ & imperio. Nam inprimis imperat & dominatur omnibus affectibus, odio, iracundiæ, timori, cupiditati cæterisque effrænatis passionibus, sensibus quoque & membris corporis. Id declarans S. Chrysostomus in Act. 18. similitudine citharæ, ait: *Hæc melodia dæmonum furorem compescit, & affectionum demulcet impetus, imò eis silentium indicit: sicut musico choro personante omnes auditores quantumuis garruli & turbidi silent & auscultant.* Est velut regina quædam omnibus imperans facultatibus, vt nihil ipsi durum sit aut molestum, nihil eam à proposito retrahere aut impedire queat. Adhæc vincit & perrumpit omnia. Quemadmodum mors neminem mortalium curat, sed omnes inuadit ac sternit: ita Dei dilectio ad neminem attendit, nec ad proprios parentes, cùm obstare ei conantur. Vnde Cantic. 8. dicitur: *Fortis est vt mors dilectio.* Imò fortior est morte, quia Sanctus Paulus igne charitatis accensus ipsam mortem prouocat in certamen: *Quis nos separabit à charitate Christi?* inquit. *Certus sum, quia neque mors neque vita, &c.* Rom. 8. Sanè etiam teneræ puellæ sæpe prouocarunt mortem & omnis generis tormenta, quasi in duellum. Ipse Dacianus Præfectus, cùm Vincentium inuictissimum martyrem torqueret, nec tamen à proposito fidei posset auellere, exclamauit: *Victi sumus*; vti egregiè annotauit D. Augustinus serm. 12. de Sanctis. Eodem Canticorum loco comparatur charitas igni vehementissimo, qui extingui nequit: *Aquæ multæ non potuerũt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Ignis est charitas, quia vt ignis omnia domat, vti durissimum ferrum & marmor: ita amor omnia aduersa emollit & vincit; tribulationes, tentationes, obtrectationes, vituperia, &c. nihil possunt ad eam extinguendam. Adhibe minarum flabra, aquarum blanditias, fluminum strepitus & impetus: fremat & minetur Diabolus, aduletur mundus, titillet caro, sæuiant tribulationes, nihil efficient nec separabunt sponsam ab amore sponsi. Nauis est fortissima, quæ omnes fluctus superat, spernit & elidit.

Denique hominem cum Deo fortissimè connectit, vt nulla vi aut potentiâ ab eo separari queat. Vnde vocatur *Vinculum perfectionis*, hoc est perfectissimum, quia superat vinculum cognationis, imò & desponsationis seu nuptiarum, quas abrumpit potiùs, quam diuelli se patiatur à Deo; ad Coloss. 3.

F. V. *Diuturnitate.*

QVINTO. Diuturnitate. Est enim primum & vltimum mandatum. Primum attestante Domino in hodierno Euangelio; quia nimirum ante legem Moysis, in lege naturæ statim à creatione hominis cœpit eum obligare. Æquum enim ac iustum est vt homo creatorem, conseruatorem & rectorem suum præ omnibus alijs diligat. Licet igitur hoc mandatum scriptum non foret, nihilominus obligaret nos omnes quamprimum vti ratione possumus: & nascitur quodammodò nobiscum in vtero matris. Vltimum est Apostolo teste 1. Corinth. 13. quia *charitas nunquam excidit*, inquit. Manet enim cum beatis in cœlo per omnem æternitatem. Cessabit in cœlo fides, quia ob ineuidentiam imperfecta est, nec creditur ibi, sed videtur Deus facie ad faciem. Cessabit spes, quia & ipsa ob rei speratæ absentiam imperfecta est, & ibi iam obtinetur quod sperabatur. Cessabunt & alij virtutum habitus, quia & illorum actus. Sola charitas non excidit, sed cum beatis manet, quia per eam vtpote virtutem perfectissimam diligunt Deum semper. Prætereà alio quoque sensu nunquam excidit charitas, quia hominem, quantum in ipsa est, nunquam deserit neque à Deo cæcidere sinit. Vnde Cassianus coll. 3. capite 7. ait: *Charitas est quæ sectatorem suum nunquam sinit cadere supplantatione peccati*; quamdiu videlicet is studebit charitati, nec per vim eijciet illam. Liberrimum igitur ac latissimum est imperium charitatis, quam si retinueris, imperator eris perpetuus. Hinc D. Augustinus in 1. Ioan. 4. tract. 7. ait: *semel breue præceptum tibi præcipitur: Dilige & fac quod vis.*

G. VI. *Necessitate.*

SEXTO. Necessitate. Huic enim mandato subscribere debent, quicunque Deo placere & cœlo inscribi volunt. *Qui non diligit, manet in morte*, inquit D. Ioannes epist. 1. capite 3. Quare sicut genuinæ aquilæ proles ad solis intuitum examinantur: ita filij Dei adoptiui in hoc probantur, si per affectum charitatis Deum irretortis oculis intuentur. Quod si creaturam aliquam plus diligant quàm Deum: adulterinæ proles sunt, & proinde abijciendæ è nido protectionis diuinæ & salutis. Distinguit ergò charitas improbos à probis, hædos ab ouibus, milites CHRISTI à militibus Diaboli. Hæc illorum character est, hæc vexillum. Qui veste nuptiali caruit, è conuiuio abreptus & in tenebras exteriores proiectus est: idem contingit illi, qui veste charitatis, quæ *operit peccatorum multitudinem*, destitutus fuerit. Alteruter ignis nobis necessarius est, aut ignis amoris, aut ignis inferni. Si non arserimus igne charitatis, ardebimus igne gehennæ. Qui charitatis igne præditus est, ad cœlum euolabit, duabus illis alis; amore Dei & proximi. Qui igne illo caret, euehi non poterit; sed peccati pondere deprimetur ad infernum. Vnde D. Bernardus serm. 2. de S. Michaële, ait: *Perire necesse est hominem, qui charitatem non habet, etiamsi tradiderit corpus suum, ita vt ardeat.* Et S. Augustinus l. 50. homiliarũ ho. 50. *Sola charitas sufficit, si adsit. Cætera omnia*

nihil

nihil prosunt, si sola charitas desit. Iure igitur mandatum charitatis, mandatum magnum dicitur.

H. Diligẽdus Deus super omnia.

Neque etiam sufficit qualicunque modo Deum amare: ex toto corde, ex totâ animâ, ex totis viribus amandus est, hoc est, super omnia, vt explicat Auctor op. imperfecti in Matth. hom. 42. *Quid est,* inquit, *diligere Deum ex toto corde: id est, vt cor tuum non sit inclinatum ad vllius rei dilectionem ampliùs, quàm ad Dei: nec delecteris in aliquâ specie mundi ampliùs quàm in Deo: non in honoribus, non in auro vel argento,* &c. *Sed hæc omnia existimes tibi esse in Deo, vt præ his omnibus Deum ames. Sic ergò & omnis anima Christiana, quæ sponsa est Christi, ita diligere debet Deum, vt nihil sit in mundo, quod ampliùs amet quàm Deum, aut in tantum. Pro quantâ autem parte plus amauerit, tantâ parte minùs amat Deum.* Possunt ergò & creaturæ amari, sed tamen infra Deum: si æquè aut plus amentur, mortem animæ adferunt. Apposite Rex Salomon sponsam, id est, animam Deo desponsatam palmæ comparauit Cant. 7. cùm ait: *statura tua assimilata est palmæ.* Etenim palma hoc habet præ alijs arboribus, quòd infrà, ad radicem stipes eius tenuis & angustus, suprà verò ad cacumen crassus sit & robustus; infrà angustatur, suprà dilatatur. Cæteræ arbores infrà crassum habent stipitem, suprà verò quo magis in altum assurgunt, eo magis tenuem. Anima igitur Deo desponsata debilem & exilem amorem gerit erga terram & creaturas: fortem verò ac magnum erga Deum. Contrarium videre est in mundi amatoribus. Audiamus D. Gregorium l. 19. moral. cap. 25. *Omnis arbor,* inquit, *suo robore iuxta terram vasta subsistit, sed crescendo superiùs angustatur, & quanto paulisper sublimior, tanto in altum subtilior redditur. Palma verò minor ab imis inchoat, & iuxta ramos ac fructus ampliori robore exurgit, & quæ tenuis ab imis proficit, vastior ad summa succrescit. Ita huius sæculi dilectores in terrenis fortes sunt, in cœlestibus debiles: pro temporali lucro & gloriâ ad mortem desudare parati sunt: pro æternâ gloriâ nec parum quidem in labore subsistunt,* &c. *At contrà iustorum vita per palmam significata, qui nequaquam in terrenis studijs sunt fortes, sed longè magis studiosos se exhibent Deo quàm sæculo.* Arbor vulgaris erat initio Heli Sacerdos, dum magis amauit filios suos quàm Deum, dum delinquentes contra diuinum honorem non correxit. Vnde exprobrat ei Deus: *Magis honorasti filios tuos, quàm me,* 1. Reg. 2. Verum correxit tandem errorem & palma factus est, amoremque Dei amori filiorum prætulit; quod inde colligit Caietanus quòd nec auditâ populi ruinâ in prælio, nec filiorum suorum morte commotus est; sed auditâ arcâ Dei captâ vsque adeò consternatus ac commotus est, vt è sellâ rueret retrorsùm & ceruicem frangeret, 1. Reg. 4. Ex quo colligit Dionysius Carthusianus haud dubiè saluatum esse. *Videtur enim in eo affectus gratiæ & zelus Dei pro tunc præualuisse affectioni naturæ amoriq; sobolis,* inquit. Abulensis appellat eum verè virum bonum atque laudabilem, desideriumq; eius sanctissimum circa religionem. *Prælegisset enim vir iste,* inquit, *sibi mortem, etiam si in ætate iuuenili fuisset, quàm Arcam captam. Ideò nemini dubitandum est circa statum Heli: nam istud desiderium & zelus maximus religionis, qui cum charitate erat, eò quòd propter Deum erat; liberare posset illum ab omni crimine, quia charitas operit multitudinem peccatorum.*

Nos ergò Auditores, diligamus Deum ex toto corde & ex totâ fortitudine; ac si non possumus eum ita diligere, vt nihil præter ipsum amemus, saltem nihil æquè aut plusquam ipsum amemus. Simus instar palmæ, non instar aliarum arborum. Denique si aliquando *magni* in cœlo esse & vocari velimus, sedulò obseruemus *magnum* hoc mandatum.

CONCIO II.

STIMVLI AD DILIGENDVM DEVM.

I. *Quia Deus, seu omne bonum.* 1. Omnis sapientia, 2. Omnis bonitas, 3. Omnis misericordia, 4. Omnis pulchritudo.

II. *Quia Dominus, & summus benefactor.* 1. Bona quæ dat, 2. Maiestas amanti, 3. Persona quæ amatur, 4. Modus diligendi, 5. Finis dilectionis.

III. *Quia tuus, & similis.*

THEMA.

Diliges Dominum Deum tuum. Matth. 22.

A. Deus ab omnibus diligendus.

EXodi cap. 30. præcepit DEVS Moysi in monte Sinai, inter alia, vt quoties iniret numerum filiorum Israël, offerret vnusquisq; Deo in pretium pro animâ suâ medium siclum, continentem decem obolos, ita vt dies nihil addere ad dimidium sicli deberet, pauper nihil minuere. Quid sibi voluit tam religiosa sicli exactio, Deo offerendi? Venerabilis Beda l. 3. de tabern. c. 13. asserit hoc censu significari pensum charitatis, quo electorum quiuis redimere animam suam apud Deum debet cùm electorum numero accensendus est. Continet siclus medius decem obolos, vt dixi, & in præcepto charitatis continetur totus decalogus. Dimidius exigebatur, quia Dei dilectio, dum peregrinamur in hoc sæculo, imperfecta est in nobis; perficietur in cœlo. Non exigebatur plus à diuite, nec minus accipiebatur à paupere, quia ab vnoquoque, siue diues sit in virtutum profectu, siue pauper, charitas exigitur. Denique census iste tam est exiguus, vt pendi à quouis possit. Si exegisset Deus, scientiam, robur, nobilitatem, opes; conqueri potuissent rudes, infirmi, plebeij, pauperes.

Nunc autem tale pretium vitæ æternæ constituit, quod omnes possunt soluere. Tam enim diligere Deum potest pastor, quàm Doctor; æger quàm sanus; rusticus quàm rex; pauperculus, quàm diues. Nihilominus tamen multis res ardua nimis & difficilis videtur, Deum diligere. Quod inde vtique prouenit, quia non expendunt, quis sit Deus. Ergò vt amori Dei stimulos addamus, perpendemus causas, quæ ad amorem istum incitant.

B. Tria causant amorē.

Tria sunt, quæ amare faciunt. Ipsa rei bonitas cognitione percepta; quia obiectum amoris est, bonum. Deinde amor reciprocus, cum quis ab alio se amari videt; amor enim amorem incendit, vti ignis ignem. Vnde Seneca epist. 9. *Si vis amari, ama*, inquit. Denique conuenientia & similitudo aliqua inter amantem & obiectum amoris. Sic enim Ecclesi. 13. dicitur: *Omne animal diligit sibi simile.* Nisi fortè per accidens alter alteri impedimento sit, vt cùm figulus figulum odit. Omnia hæc in Deo sunt & triplici ore clamant, vt ipsum diligamus: eaque non obscurè notantur in hoc ipso præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum.* Ratione enim primi diligendus est, quia *Deus*: ratione secundi, diligendus quia *Dominus*: ratione tertij, diligendus quia *tuus*.

I. *Quia Deus, seu omne bonum.*

PRIMO. Quia *Deus* est, id est, omne bonum; qui omnia bona omnesque rerum omnium perfectiones in se continet, vel formaliter, vti absolutas: vel eminenter, vti mixtas, quæ cum imperfectione aliquà coniunctæ sunt. Hinc ad Moysen cupientem videre Deum, dixit Deus: *Ego ostendam omne bonum tibi*, Exod. 33. Et Eccl. 43. dicitur in textu græco, τὸ πᾶν, id est, *omne. Consummatio sermonum*, inquit, *ipse est omne.* q. d. hæc est summa verborum, seu vt vno verbo dicam, Ipse est omnia. Ob eandem causam & à veteribus Philosophis Deus vocatus est *Pan*, id est, vniuersum teste Eugubino l. 3. perennis Philos. cap. 8. Ergo in Deo est omnis & infinita sapientia, bonitas, iustitia, misericordia, pulchritudo, opulentia, maiestas, gloria, & quidquid demum boni excogitari potest. Vnde vocatur à S. Gregorio Nazianzeno orat. in Natalitia, *Infinitum quoddam & interminatum essentiæ pelagus.* Et in quodam carmine ait: *In te omnia permanent, ad te confertim festinant omnia.* Quemadmodum ergò in Oceanum omnia orbis flumina maximo conatu tendunt, quia, vt Salomon ait Eccl. 1. inde etiam *exeunt*: ita etiam nos maximo amoris conatu tendere debemus in bonorum omnium Oceanum, Deum; præsertim quia etiam ab eo exiuimus, vti flumina à mari.

1. Omnis sapiētia.

Ergò si in homine amamus sapientiam, quanto magis in Deo? Quantà is sapientià condidit hunc orbem? quantà eum gubernat? Quæ sapientia in cœlorum motibus & astris? quæ in hominum structurà, vultuum & ingeniorum diuersitate? quæ in animalium, plantarum, lapidum, metallorum speciebus? Quanta in singulis, colorum, vocum, figurarum, virtutum varietas? Et hæc ipse omnia in momento excogitauit & creauit.

2. Omnis bonitas.

Si amamus bonitatem; quanta illa in Deo? Elucet ea Primo in rerum procreatione & conseruatione. Cùm enim solus sibi sufficeret nec vllà re aliâ indigeret, voluit effundere suam bonitatem in res alias creando conseruando eas, suæque bonitatis & potentiæ diuitias illis communicare. Adhæc cùm tanta sit creaturarum multitudo, nullius obliuiscitur, ad singulas attendit, dans eis necessaria, ita vt nec passer in terram cadat sine eius voluntate. Imò singulis quibusque etiam vilissimis suos assignauit modos fœlicitatis & voluptatis. Sic videmus ludere in aquis & colludere Delphinos aliosque pisces, nec non aues quasdam. Videmus saltare & arietare in campis agnos: colludere feles cum catellis, oblectari cantu suo philomelas aliasq; volucres, quasi eo cantu publicè testentur suas delitias & fœlicitatem; alias, vt hirundines superuolitare aquis; alias delectari suâ venatione, &c. Nimirum sicuti Deus non tantùm habet esse, sed & beatum esse: ita voluit creaturis non tantùm dare esse sed & pro ipsarum captu, fœlix & iucundum esse. Quanta est hæc bonitas in tantæ maiestatis Domino? Certè nemo nostrûm putat, sua interesse, an musca vel formica habeat vitæ necessaria, tristis sit vel læta. Attamen Deo de hoc cura est. Et quis inde non perspiciat, quanto sit profusior Dei bonitas in homines, in quorum gratiam, vsum, oblectationem, omnia alia fecit: Si magnum est, quòd tam sit bonus & beneficus in creaturas, à quibus nullam expectat vtilitatem: multò maius est, quòd non cessat benefacere etiam hominibus à quibus quotidie offenditur, & blasphematur: vti gentilibus, Turcis, Iudæis, hæreticis, &c. quorum terras & prouincias ditat frugibus, pecoribus, aurifodinis, gemmis pretiosissimis. Quis ergò non amet eum, qui tam effusus est & bonus etiam in ingratos? qui *solem suum oriri facit super bonos & malos & pluit super iustos & iniustos?* Et quis explicabit bonitatem, quam effundit super seruos & amicos suos? Vidimus hoc alibi. Illud tantùm dico: si famuli amant herum, quem vident erga se propensissimum, humanissimum, liberalissimum: quomodo non amamus Deum, qui talem se semper exhibuit erga seruos suos? legite sanctorum vitas, & videbitis quod dico, quanta scilicet gratiarum, beneficiorum, fauorum, blanditiarum genera exhibuerit illis Deus, quibus eos ornabat, lactabat, recreabat, exaltabat.

3. Omnis misericordia.

Si amamus misericordiam: quanta illa in Deo? Inprimis erga pauperes. Quoties in lege commendat eos diuitibus? quo verborum pondere? quanta præmij spe? quantis minis & supplicijs? Nonne de ipsis dixit: *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis?* Nonnè misericordibus promittit regnum cœlorum? Nonnè duris minatur gehennam? Adhæc quantà solicitudine præcepit, vt in messe & vindemià relinquerentur spicæ & vuæ, quæ fugiunt manus metentium & vindemiantium; & quidem

quidem in vsum pauperum? Leuit. 19. Quanta seueritate præcepit ne lædantur viduæ & pupilli? mercenarij ne defraudentur, sed vt merces laborum eis reddatur ante solis occasum? Legite librum Deut. cap. 24. & 15. vbi multo verborum pondere vetat fraude circumueniri pauperes. Hinc etiam appellari voluit *Pater Orphanorum & Iudex viduarum* Psal. 97. Et quid mirum Deum misereri pauperum, qui etiam iumentorum commiseratione tangitur? Sic enim legimus Ionæ 4. *Ego non parcam Niniue ciuitati magna, in quâ sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dextram & sinistram suam, & iumenta multa?* Quin etiam in peccatores ingratos & indignos adeò est misericors, & diutissimè illos toleret, cum patientiâ expectet, fugientes ad se retrahat, oppugnantes se ad pacem inuitet, resipiscentes misericorditer suscipiat, reis culpas donet, suumque adeò meritorum thesaurum. Indignatum legimus Ionam, quòd Deus pepercisset impiæ ciuitati Niniue, postquam resipiscens egit pœnitentiam: & si per ipsum stetisset, vtique in omnes Niniuitas sententiam mortis tulisset: sed non ita Deus, qui pepercit illis, quamprimùm per pœnitentiam ad cor redierunt. Tanta est hæc misericordia, vt quidam sanctus ei dicat: *Neminem contemnis, neminem repellis, neminem deseris, nisi quis prior deserat te.* Apud Granat. in Adiuncto 1. memorialis. f. 200.

4. Omnis pulchritudo.

Si amamus pulchritudinem: quid pulchrius esse Deo potest, *cuius pulchritudinem sol & luna mirantur*, quæq; in infinitum magis excedit omnium creaturarum pulchritudinem, quam vel solis iubar excedit lucem stellarum cæterarum, vel supremus angelus infimum? Quemadmodum enim superior chorus angelorum, continet perfectiones inferiorum ordinum & præterea alias sibi proprias, longe præstantiores; & similiter in Ecclesia dignitas Pontificalis continet inferiores, & aliam sibi peculiarem: ita Deus continet pulchritudinem rerum omnium creatarum, visibilium & inuisibilium, & præterea infinitas alias in infinitum præstantiores, sibi proprias. Sic mare habet abyssum aquarum sibi propriarum, præter eas, quæ in id influunt vel effluunt ex eo. Iam si omnem totius vniuersi pulchritudinem in vnum congestam cernere liceret, qualis putas foret ille aspectus? quæ deliciæ? qui paradisus? Denique pulchritudo Dei tanta est, vt eius solius contemplatio beatos faciat omnes cœli ciues eorumque appetitum & capacitatis sinum, alioquin infinitum, satiet & repleat; imò beatum faciat ipsum Deum, qui non aliunde suam habet beatitudinem, quàm ex suæ pulchritudinis contemplatione, vti agnouit vel ipse Aristoteles. Cùm enim summum illud bonum, dicebat, non dormiat, sed in aliquâ operatione necessariò se exerceat, eaque præstantissimâ, qualis est contemplatio: non possit autem beatitudinem suam habere in contemplatione rei extra se positæ (hæc enim nobilior ipso foret ac proinde Deus, non ipse) sequitur eam habere in contemplatione suiipsius. Iam ergò quid est omnis mundi pulchritudo, cùm diuinâ comparata, nisi guttula quædam maris cum Oceano collata? imò non est tanti, quia inter creatam & increatam pulchritudinem infinita est distantia. Hinc fit vt extra Deum nullam pulchritudinem aliamué perfectionem possimus inuenire, quæ appetitum nostrum satiet. Omnes creaturæ repellunt nos à se, cùm ab ipsis quærimus satiare voluntatem nostram, & mittunt nos ad Deum, velut omnium bonorum Oceanum: eo ferè modo, quo pauper aliquis mendicantes à se ablegat ad diuitem vel Principem, dato vno obolo vel exiguo panis frustulo. Videntur enim dicere: Quid tu à me requiris, quod satiet famem tuam? non sum ego bonum illud tam diues, quod tu quæris & sitis, quodq; te replere queat: mica tantùm est & guttula, quod tibi dare possum. Abi ad Deum tuum. Et tamen, ô nos miseros! micas & guttulas delectationum à creaturis emendicamus & pro ijs acquirendis sudamus & algemus, ijsque toto affectu copulamur: Deum verò relinquimus. An non audimus eum dicentem ad Abraham Gen. 17. *Ego Deus omnipotens, ambula coram me?* Hebr. habetur: *Ego Deus Saddai*, id est, *sufficiens*. Hoc est Dei nomen. Nulla creatura est *Saddai*, quia nulla nobis sufficit. Ergò coram Deo ambulemus, qui solus est noster *Saddai*. Ita sanctus Ignatius Loiola: *Domine quid volo, aut quid velim extra te? Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum.* Et S. Ludouicus: *Omnis copia quæ Deus meus non est, mihi inopia est.*

C. II. Quia Dominus, & summus benefactor.

SECVNDO. Quia Dominus est, id est, summus benefactor & amator tuus. Amoris autem diuini magnitudo erga hominem ex quinq; potissimum capitibus elucet. Primum est multiplex bonum, quod ei communicauit. Primò enim creauit eum e nihilo ad imaginem & similitudinem suam. Quomodo autem non amet ipse creaturam suam, quam fecit tam nobilem? Nos certè arborem manu nostrâ plantatam longe magis amamus, quàm alias extraneas. Igitur & Deus diliget opus suum, præsertim tam præclarum. Secundo vniuersam mundi machinam propter hominem creauit. Non enim creauit sibi, quia solus sibi sufficit, & nullo alio opus habet: & sine mundo æquè beatus est & magnus, atque est cum illo. Non creauit angelis, quia cùm sint spiritus puri, corporali hac rerum machinâ non egent. Multò minus bestijs, quia cum creatorem ac proinde tantum beneficium nequeant agnoscere, non possent illi gratias agere, neque etiam dignæ sunt tam artificiosâ, mirâ & grandi fabricâ. Creauit ergò homini tam præclaram domum, tum ad honorandum hominem, tum vt in eâ homo velut in libro posset legere & intelligere, quantus sit eius Deus. Atque vt ea omnia, quæ in gratiam hominis fecerat, homini essent vtilia & conuenientia; postquam ea creauit, ad examen reuocauit. *Vidit enim lucem, quòd esset bona*, ait S. textus; & denique:

I. Bona quæ dat. I. 2.

Vidit

Vidit Deus cuncta quæ fecerat & erant valde bona. Nimirum voluit Deus vt hæc omnia essent homini vtilia proportionata, v.g. lux, ne esset nimis intensa, vel remissa, &c. eo ferè modo, quo sartor adaptat alicui vestem & confert ad illius corpus, vt sit illi congrua. Neque tantùm ad necessitatem & vtilitatem hominis domum hanc tam amplam & magnificam aptauit, verùm etiam ad delitias & oblectationem eius. Hinc tanta colorum varietas ad oblectandum visum: tanta vocum & organorum ad oblectandum auditum, tanta odorum, florum & rosarum ad oblectandum odoratum: tanta saporum, ciborum, liquorum & condimentorum ad recreandum gustum. Quis non videt domum hanc tam ornatam, magnificam & instructam omnis generis delitijs ab amore profectam & ab amantissimo patre dilectissimo filio præparatam? Tertio. Dedit ei corpus & animam, sensibus & membris integris, quorum vel vnicum non commutaret homo cum aureis montibus. Quarto. Dedit ei in præsidium angelicam custodiam; fecit eos (licet homine longè sint nobiliores) hominis pædagogos, custodes & directores. Quinto. Creauit & præparauit illi cœlum & bona quæ in eo sunt, communicaturus ei regnum suum & æternam beatitudinem. Et cùm per peccatum hæc omnia meretur homo perdere, addidit multo maiora. Dedit enim ei filium suum, vt pro illo satisfaceret, & ad viam cœli gradiendam verbo & exemplo illum prouocaret. Dedit ei pretium & pignus beatitudinis, gratiam suam, imò seipsum ei inhabitantem. Vnde S. Aug. in 1. Ioan. 4. ait: *Ama eum, qui in te cœpit habitare.* Dedit ei sacramenta, quibus gratiam augere & perditam recuperare queat. Iam si tanta accepit homo à Deo, quomodo amantem non redamat? An non videmus bestias etiam feroces, vrsos & leones amare eos, à quibus aluntur & fouentur? An non ad eorum pedes se abijciunt, cum eis saltant, ad luctam cum eis descendunt?

3. 4. 5.

2. Maiestas amantis.

Secundum caput est maiestas amantis. Non enim est rex terrenus sed cœlestis, æternus, infinitus & immensus. Et si in aulis principum plerique tot laboribus fauorem Principis venantur, quia inde vel honorem vel emolumentum sperant, quanti censeri debet fauor & gratia Dei?

3. Persona quæ amatur.

Tertium, Personæ, quæ amatur, vilitas, ingratitudo & peruersitas. Est enim homo inter creaturas rationales infima, brutorum socia, errorum tenebris oppleta, peccatorum maculis fœdata: & tamen multis amoris argumentis, ipsis angelis præposita.

4. Modus diligẽdi.

Quartum. Modus diligendi paternus. Primo enim vult à nobis vocari pater, & in filios nos adoptat. Secundo, demittit se ad infima nostra, & vbi maior est miseria, magis opitulatur. Tertio, præuenit sæpe egentes, antequam rogetur, gratijs præuenientibus. Quarto, plus dat sæpe quam petatur. Quinto. Dat etiam malis & ingratis.

5. Finis dilectionis.

Quintum. Finis dilectionis. Non enim sui commodi causâ, sicut principes mundi diligit hominem, sed ob commodum hominis. Deinde semper diligit. Dilexit ab æterno. Ier. 31. *In charitate perpetuâ dilexi te.* Denique nullo momento cessat hominem diligere, quia nunquam cessat ei benefacere. Ergò æquum etiam est, vt homo quoque nunquam desinat eum diligere. Parum enim peteret, qui diligi à te peteret, quamdiu tibi benefacit. Rursum si diligit nos gratis, æquum etiam est, vt sic diligamus Deum, licet nullam daret mercedem. Si diligit nos paternè, diligamus nos filialiter. Si diligit nos liberaliter profundendo in nos bona sua: diligamus eum similiter fortiter & ex toto corde.

D. III. *Quia tuus, & simili.*

TERTIO. Quia *tuus* est, per similitudinem videlicet & relationem, quanta esse potest inter creatorem & creaturam. Nam Primo tuus est, ô homo, quia tuum prototypon, & tu imago eius; tum quia creatura intelligens; tùm quia Imperator orbis & quasi Deus quidam terrestris, ab eo factus es; tùm quia ex vi huius imaginis optines capacitatem quandam infinitam, quæ non nisi ab ipso Deo summo bono impleri potest. Vnde dicere potes, Deum esse *tuum* ac deberi tibi: sicut hoc vas v. g. requirit hoc operculum, pro hoc vase factum; alteri non quadrat. Et sicut sigillum impressum, nulli alteri sigillo quadrat, nisi ei, à quo expressum est: ita imaginis diuinæ capacitas in homine, à solo Deo repleri potest. Denique quia filius Dei adoptiuus, gratiâ velut imagine eius alterâ & supernaturali insignitus.

2. Secundo. Quia tuus conseruator, à quo intimè dependes. Quemadmodum enim rami à radice & trunco pendent, vt sine ipso vegetari nequeant, & Iris expressa in nube à sole: ita vita tua à Deo pendet; vt non immeritò dicere possis, Deum esse vitam tuam. Quare sicut hedera, quia ex se consistere & surgere in altum nequit, arborem amplectitur tot quasi brachijs, quot fibris, & ita sursùm emergit: ita & tu Deo tuo adhærere per amorem debes vt in altum beatitudinis supernæ scandas; quod sine eo nunquam efficies.

3. Tertio. Quia tua merces & finis vltimus, in quem naturali inclinatione tendis. Quod enim Abrahæ dixit Deus, Gen. 15. *Ego merces tua magna nimis:* hoc tibi dictum existima, vt scilicet aliam mercedem non requiras, quàm Deum. Ergò vti magnes naturali impetu fertur ad septentrionem, nec prius conquiescit, donec illum contueatur: & sicut elementa maximo conatu ad centrum suum feruntur, & fortissima quæque obstacula perrumpunt, donec id attingat: ita amor ad finem suum vltimum ferri, imò rapi debet. Itaque mirandum est, si quis non diligat Deum, mundi amore impeditus. Vt enim mirum esset, si magnus aliquis lapis in aëre pendulus teneretur à paleâ: ita mirum etiam est, si homo à Dei amore detineri se patiatur ab aliquâ creaturâ.

***

CON-

CONCIO III.

INCITAMENTA AD DILIGENGENDUM Christum.

I. *Quia summe amabilis.* 1. Forma. 2. Loquela. 3. Virtutibus.

II. *Quia summe dilexit nos.* 1. Quia in gratiam nostri homo factus. 2. Quia noster doctor & magister factus. 3. Quia noster cibus Eucharistia, & ibi declinat ad nos.

III. *Quia homo similis nobis.*

THEMA.

Diliges Dominum Deum tuum. Matth 22.

A. *Amor descẽdit, non ascẽdit.*

VVlgatum axioma est, amorem descendere, non ascendere. Testatur experientia in parentibus, à quibus amor vehemens descendit ad eorum liberos, sed non pari vehementiâ a liberis ascendit ad parentes. Hinc parentes thesaurizant liberis, non liberi parentibus. Idem fateri debemus contingere Christo Domino, communi nostro parenti, cuius amor ad nos quidẽ descendit, sed non vicissim ascendit à nobis ad ipsum. Arsit nimiũ quantum Christus amore nostri: nos in redamando heu nimium frigemus. Magna ingratitudo, magna & ignominia nostra. Sed quod huic malo remediũ? Apud S. Luc. c. 12. ait Dominus: *Considerate coruos, quibus non est cellarium neq; horreum, & Deus pascit illos.* Scribit Plin. l. 10. c. 43. & Ælian. l. 2. c. 48. visum esse coruum, lapides congerentem in situlam, in quâ aqua pluuia durabat, vt hac lapidum congerie aqua, quam alioquin rostro attingere non poterat, assurgeret potaturo. Imitemur nos hanc industriã & vt amor noster ascendat ad Redemptorem nostrum, inijciamus in cor nostrum aliquos lapillos, quibus assurgamus ad redamandum illum, quandoquidem, vt dicebat S. Antonius, amori Christi nihil anteponendum est.

B. Dicimus alias tria esse, quæ in nobis amorem excitant: obiectum ipsum amabile, similitudo aliqua inter amantem & amandum, amor reciprocus. Omnia hæc vti in Deo, ita & in Christo sunt & vrgent nos ad amandum ipsum, nec obscurè insinuantur verbis illis: *Diliges Dominum Deum tuum.* Est enim Deus; en obiectum amoris. Est Dominus; en amor reciprocus. Est noster, en similitudo. QVARE

I. *Quia summè amabilis.*

PRIMO. Diligẽdus Christus, quia summè est amabilis, non quâ Deus tantum (quo respectu amandum esse super omnia, velut summã bonitatẽ summam sapientiam, summã potentiam, summam clementiam, summam maiestatem, alibi ostensum) sed quâ homo etiam; nam vt sic etiam est quodammodò Deus corporeus, quia in eius humanitate

velut in sæculo relucet diuinitas & continetur plenitudo omnium gratiarum. Facit autem amabilem forma inprimis & decor, iuxta prouerbium quod celebrat Plato in Lyside: *Quod pulchrum est, amicum est.* Excelluisse autem Christum formulæ elegantiâ, dignitate oris & vultus, cõmunis est Theologorum sententia apud Pinedam de rebus Salomonis l. 5. c. 3. & indicatur Ps. 44. vbi dicitur *speciosus forma præ filiis hominum.* Ob quam causam inter alias existimat S. Hieronymus ad Principiam, Apostolos tam citò eum secutos esse. Et propterea etiã tantâ contentione adhæsisse illi turbam existimat S. Chrysostomus homil. 28. in Matth. 8. super id Marci 5. & Lucæ 4. *detinebant illum ne disceret ab eis.* &: *Quia omnes quærunt te. Erant ei affixi,* inquit, *non pauci amantes admirantesque ipsum, videreq; semper cupientes. Nam vt faciendis signis erat mirabilis, sic visu gratiosissimus traditur fuisse,* &c. Et si cùm adhuc mortalis esset, tantâ oris venustate fuit, vt videntes ad sui amorem trahere posset: quantâ existimamus, fuit in resurrectione, & erit nunc in gloria, vbi vultus sui decore sanctorum oculos beat?

1. Forma.

Deinde amabilem reddit gratia loquelæ seu eloquentia, quam etiam in Christo summam fuisse colligitur ex eodem psalmo cit. vbi dicitur: *Diffusa est gratia in labiis tuis.* Et testatur Sanctus Lucas capite 4. dicens: *Mirabantur in verbo gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius. Procedebant,* inquit, velut omnibus prudentiæ membris & numeris constantia. Haben Händt vnnd Füeß gehabt / quemadmodum solemus dicere. Idem patet Ioan. 7. vbi missi apparitores vt eum caperent & ligarent, capti sunt ab ipso, sermonis eius virtute. Dicebant enim pontificibus: *Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo.* Petrus & discipuli ab eius ore pendebant, vt discedere non possent: *Domine quò ibimus? verba vitæ æternæ habes,* aiunt, Ioan. 6. Hinc S. Brigitta in suis reuelat. scribit Iudæos in suis desolationibus ad Christum perrexisse, vt ab illo leuamen caperent. Dicebant enim: *Eamus ad filium Mariæ, vt tantisper consolemur.* Et S. Bernardus serm. de omnibus sanctis: *Adhærebant ei,* inquit, *affatu pariter & aspectu illius delectati, cuius nimirum vox suauis & facies decora est,* &c.

2. Loquela.

Denique amabilem faciunt virtutes: eæque inprimis, quæ in conuersationem hominum veniunt, vti affabilitas, humilitas, innocentia, clementia, misericordia, &c. At verò quid Christo erat affabilius & humilius, qui etiam paruulos ad se venientes amicissime accepit & *complexans eos* imponensque illis manus benedicebat eos? Marci 10. qui leprosos etiam non alloqui modò; sed & tangere non dubitauit? qui afflictos verbo erigere & suauissimè consolari solebat, vt cùm dixit paralytico: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua;* & viduæ filium lugenti: *noli flere:* qui discipulos suos compellare fratres & filiolos? qui ad ægros & seruos ire non dedignatus erat: *Ego veniam, & curabo eum?*

3. Virtutibus.

Quid ipso innocentius, qui peccare omninò nequiuit? qui non modò nemini nocuit, sed nocere etiam volentes discipulos suos corripuit? Mansuetudo eius incredibilis fuit, iuxta Isaiæ perdictionem cap. 42. *Calamum quassatum non conterit & linum fumigans non extinguet.* Nam cùm Pharisæi inuidentes eius miraculis, consilium inirent quomodò cum perderent, cessit eorum furori, indeque recedens plurimos sequentium se sanare perrexit. Matth. 12. Nonnè arundo quassata fuit adultera illa (Ioan. 8.) deprehensa in facinore, accusata à Iudæis & ad necem postulata? cuius tamen crimen non extulit spectandum populo, sed ita depressit, vt se inclinans digito scriberet in terrâ, sed quid? *Sanè Pharisæorum accusationem*, inquit Pineda de rebus Salom. lib. 8. cap. 5. sect. 4. *facilè delendam, vtpotè signatam in monumento pulueris minimè diuturno*; quasi hac scriptione vellet dicere: Bene est; ego hanc vestram accusationem tabulis inscribam, sed talibus vbi facillimè delebitur. Sed vide eiusdem clementiam in mulieris absolutione: *Mulier*, inquit, *vbi sunt, qui te accusabant? nemo te condemnauit?* illâ respondente: *Nemo Domine, Nec ego te*, inquit, *condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare.* Alij dicunt, ideò se inclinando in terram scripsisse, dum mulier accusaretur, vt velut aliud agens dissimularet accusationem, nec attendere videretur his, quæ dicebantur. Dilapsis verò accusatoribus erexit se. Quod admirans S. Ambrosius epist. 76. ait: *Vide clementiam Christi, cùm accusatur mulier, caput Christus inclinat: eleuat autem vbi defecit accusator: ita nullum damnari vult, absolui omnes.* Denique se de hostibus suis adeò non vltus est, vt ne mentionem quidem vllius iniuriæ fecerit post suam resurrectionem; quemadmodum & latronis blasphemiam, nullâ reprehensione vel comminatione redarguit, sed surdâ aure pertransijt. Ad extremum nihil eo liberalius erat: omnibus aperuit sinum misericordiæ, quiduis illis daturus. *Quid vis, vt faciam tibi*: dicebat cuidam. Neminem à se dimisit, qui postulata non impetrasset. Talis est dilectus noster, vt reliqua omnia taceam. Et quis hunc virum non amabit? quis eum cum turbâ illâ non rapiat, & constituat sibi Regem?

C. II. *Quia summè dilexit nos.*

SECVNDO. Quia summè dilexit nos, & tantis obruit beneficijs, vt ijs quasi vinculis homines ad se vicissim diligendum traxerit, vti prædixit per Oseam c. 11. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis, & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum, & declinaui ad eum, vt vesceretur.* Quibus verbis indicari videntur primaria Christi beneficia nobis collata.

1. Quia in gratiam nostri homo factus.

Primum, quo amore nostri & pro nobis factus est *Adam*, id est, homo, caro & frater noster, adeoque infans, nudus, vagiens eaq; tolerans, quæ nos mortales sustinemus: famem, sitim, frigus, æstum, &c. Quanta sunt hęc? Creatorē ad plasmata sua de cœlo in terram descendere? ex maximo minimū, ex Deo hominem, ex omnibus quodammodò nihil fieri, amore solius hominis?

2. Quia noster doctor & Magister factus.

Secundum, quo Doctor & ductor noster esse voluit, verbo & exemplo, imò & morborum nostrorum Medicus. Quæ beneficia iure vocamus vincula charitatis. Quis non trahatur in amorem sui Magistri, Ducis, Medici, præsertim si intelligat, eum esse nobilissimum, sapientissimum, humanissimum, qui non qualemcunque artem, sed omnium nobilissimam, viam cœli docuit: non qualiacunque sed stupenda exempla edidit; non qualescunque sed incurabiles, corporis & animi morbos curauit: quique infirmi gratia è remotissimis terris venit? Sed hæc omnia vincit charitas illa, qua pro miseris & moribundis hominibus suam ipse vitam posuit, vt eos vita donaret. Et huc videntur pertinere illa verba. quæ adiungit Oseas: *Et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum* (70. Interpr. vertunt: *Ero eis quasi dans alapas homo super maxillas eius*) Quid verò hoc sibi vult aliud, quam quod Apostolus 2. Cor. 5. ait: *Charitas Christi vrget nos?* Solemus vrgere ad currendum vel citiùs progrediendum equos eleuando frænum & cum fræno eorundem ora verberando; nec non palmis & poppysmatibus eorum colla feriendo, vt se nutibus nostris accommodent. Idem fecit Christus, vt feroces homines ad sui amorem traheret, quando ipse nostri causa flagellis & alapis cædi, iugum crucis in suos humeros eleuare & demùm in eam exaltari voluit. Quando enim audimus Dei filium pro nobis flagellatum, alapis cæsum, iugo crucis oneratum fuisse, vt amorem suum erga nos testatum faceret; an non flagella & alapæ illæ feriunt cor nostrum, monentque, vt redamemus tantum amatorem? iugum item crucis eius, vt suaui amoris iugo colla nostra supponamus? Audi S. Bernardum serm. 29. in Cant. *Super omnia*, ait, *reddit te mihi amabilem, bone Iesu, calix quem bibisti, opus nostræ redemptionis: hoc enim amorem nostrum sibi vendicat. Hoc, inquam, nostram deuotionem blandius allicit, iustius exigit, arctius stringit & vehementius afficit.* Quæso te, quid illi deberes, quantum illum amares, qui te acerbissimis in doloribus & varijs morbis detentum ita solaretur: Bono animo esto, ego dolores tuos excipiam & in meo corpore luam; tu verò meam accipe sanitatem, & viue? non tu hunc Saluatorem tuum tota vita coleres, & efflictim semper amares? Fecit aliquid eiusmodi S. Catharina Senensis, quando pœnas patris sui in purgatorio constituti ex diuina concessione in suum dorsum transtulit, ita vt laterum dolores tota vita sustineret, quemadmodum in eius vita legimus. At quanto maius est, quod fecit Christus? Neque enim nos à corporis sed animæ morbis ac doloribus ijsque non transituris sed perpetuis, & ita liberauit, vt quod nobis ferendum erat, ipse pro nobis tulerit: iuxta id Matth. 8. & Isa. 51. *Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit.* Fierine ergò poterit, vt gratiam huius nostri fideiussoris, qui dedit pro nobis animam suam, aliquando obliuiscamur? (Eccl. 29.) & ad alias creaturas amorem nostrum vertamus? Scribit Xenophon de

Tigrane

Tigrane Armeniæ Rege, fuisse aliquando eum vnà cum sua coniuge in vinculis Cyri Regis, à quo Tigranes interrogatus, quo pretio paratus esset coniugem redimere; respondit: *Dabo pro illa vitam libenter.* Placuit Cyro hæc vox, adeò vt ambos liberè dimitteret. In itinere rogauit coniugem Tigranes, qui placuisset illi Cyri humanitas? Cui illa: *Non ego in Cyrum oculos conuerti, sed in illum, qui dicebat, se vita sua me redempturum.* Audi hoc, Christiane, sponsa tu es Christi, qui non verbo dixit, se vita & sanguine suo à vinculis gehennæ te asserturum, sed reipsa asseruit. Quomodo igitur tu non ad illum solum oculos cōuertis, qui vitam pro te dedit? quomodo ad mundum, carnem & diabolum oculos tuos iacere potes, & à Salutari tuo auertere? quomodo præter ipsum admittere amatorem alterum?

3. Quia noster cibus in Eucharistia.

Tertium, quo seipsum nobis in escam reliquit sub venerab. Eucharistia, quem amoris diuini apicem tangit Oseas, cùm dicto loco subdit: *Et declinaui ad eum, vt vesceretur.* Loquitur ad literam de manna, quo aluit in deserto Hebræos. Allegoricè notat Eucharistiam, qua nos pascit in Ecclesia. Vnde S. Hieronymus in eum locum ait: *Declinaui* (ego Christus) *ad eos, id est; Dedi eis esum corporis mei, ipse & cibus & conuiua.* Declinauit autem ad nos, & declinat adhuc quotidiè.

Ibi declinat ad nos.

1. Primo. Dum ad vocem Sacerdotis de cœlo descendit, quotiescunque euocatur in altare, &, cùm volumus, etiam sub tecta nostra ingreditur. Quia enim videt nos, in conspectum eius venire non posse, quamdiu in mundo sumus, venit ipse ad nos. Multò magis accenditur amantis affectus, cum dicitur: ecce hic, vel ibi est dilectus tuus, quā si dicatur solum: non longè est à te. Iam verò in Eucharistia digito ostendere dilectum nostrum possumus.

2. Secundò. Dum gloriam & splendorem suum, quem alioquin habet, tam vili & exiguo tegumento, qualis est species panis & vini, abscondit & includit, ob bonum & meritum nostrum. Qua ratione magis exinanire se potuisset, & amorem suum ostendere?

3. Tertiò. Dum non alio fine nisi vt cibus noster sit, & in medio nostrum habitet, nobisque intimè vniatur, ad nos descendit. Quod præclarius & efficacius amoris philtrum adinuenire potuisset amor & amator noster? Et quis illius philtri energia non incalescat? Verum cibus iste pignus tantùm est æternæ illius cœnæ; quam præparauit seruis suis; ibi saporem explicabit & dulcedinem suam, quam hic absconditam gerit.

Diligendus ergò Christus, quia Dominus noster, qui emit nos, & pascit nos, & in cœlo remuneratur.

TERTIO. Quia homo similis nobis factus est, non necessitate sed voluntate & amoris impulsu. Vnde Dauid vocauit eum proprio nomine *Dominum suū. Dixit Dominus Domino meo*; vti conuincit Christus Iudæos in hodierno Euangelio. Et alibi in SS. litteris vocatur propriè *Deus noster*; vti Deut. 6. in Hebræo textu: *Audi Israel: Deus, Deus noster, Deus vnus est.* Et Psal. 66. *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.* En mysterium Trinitatis & mediam personam, *Deum nostrum* propriè vocatum; vti etiam agnoscit Ecclesia, quæ vulgato nomine vocat eum *Dominum nostrum*; velut in Symbolo Apostolico: *Et in Iesum Christum filium eius Dominum nostrum.* Noster autem est:

1. Primo. Quia pater noster; sic enim appellatur Isa. 9. *Pater futuri sæculi*; tum quia nos morte sua peperit ad gratiam, quæ est vita animæ; tum quia nos doctrina sua Euangelica instituit ad vitæ nouitatem & sanctitatem; tùm quia nobis meruit hæreditatem vitæ æternæ. Ne verò existimes titulum hunc honoris tantùm esse, dicit Apostolus ad Galat. 4. missum à Deo in nos eundem Spiritum sanctum, qui habitauit in Christo; cuius instinctu possimus securè ad Deum recurrere sicut filij, & clamare, *Abba pater.*

2. Secundo. Quia noster frater per humanitatem nostram à se assumptam. Hinc enim ad Rom. 8. vocatur ab Apostolo *primogenitus in multis fratribus.* Et ipsemet Ioannis 20. vocat discipulos, *fratres suos.*

3. Tertio. Quia est sponsus noster; per fidem enim & baptismum nos sibi desponsauit, & annulo gratiæ suæ subarrhauit. Magnus est amor fratrum, maior filiorum & parentum, maximus autem Coniugum. Quare licet Christi charitas non aliunde nos vrgeret ad eum redamandum, vrgeret saltem hinc, quòd cùm natura suā Deus esset, ex merā gratiā & beneuolentia frater noster fieri voluit, vt paternam suam hæreditatem nobis communicaret, & diuideret nobiscum. Solent alij fratres ob communem hæreditatem sibi mutuò inuidere, tametsi paris conditionis sint, vti Esau Iacobo, Cain Abeli, Romulus vrbis conditor, Remo fratri, quem occidit. Contrario modo Dei filius, vt paterna sua bona nobis, quibus non debebantur, facere communia, in nostram fraternitatem se insinuauit. Quòd si hoc parum adhuc videtur, obligamur illi vt patri, qui non tam facilè nos recreauit, quàm facilè creauit; neque enim verbo vno, sed plurimis & immensis doloribus, ipsaque morte sua vitam nobis emit, qui vt spiraculum vitæ nobis insufflaret, spiritum ipse reddidit. Et si hoc necdum tibi satis est, scito Christum esse sponsum tuum, qui te amat, vt carnem suam, & proinde simili modo à te amari vult. Nec verò is exigua te dote, sed sanguine suo emit, vt iure ei dicere possis, quod Sephora dixit Moysi: (Exod. 4.) *Sponsus sanguinum tu mihi es.* Tum quia eius sanguine emptus es, tùm quia sanguinem potius fundere, quàm offendere eum deberes. Nec interest, quòd præter te alias habeat spōsas. Vt enim Sol dum omnibus splendet, non minùs tibi splendet, quam si soli splenderet: ita etiam Christus, licet præter te alios amet, non ideò tamen minùs te amat, quia infinitus & inexhaustus est. Iure ergò

S. Cyprianus ferm. de ascens. ait: *Quid amplius vis, ô homo! prius dicebatur Deo: Tuus est homo; nunc dicitur homini: Tuus est Deus.* Ex quo concludit: *O homo, sufficis tu Deo, sufficiat tibi Deus.* Si cui verò omnia hæc necdum cor accendunt igne amoris Christi, næ illum ferreum esse oportet, & marpesia duriorem, ideoque ab Ecclesia meritò excludendum iuxta Apostoli decretum, 1. Cor. 16. *Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema.* Econtrà ex eiusdem sententiâ, ad Ephes. vlt. ait: *Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum.*

CONCIO IV.

QVOMODO SIT DILIGENDVS Deus.

I. *Diligendus est amore supernaturali etiam.*
II. *Diligendus propter se.*
III. *Diligendus est super omnia.*
IV. *Constanter est diligendus etiam in tribulationibus. Quo potissimum tempore.*
V. *Diligendus efficaciter signa amoris Dei.*

THEMA.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Matth. 22.

A. SVbtiles & præcellentes artes, pluribus annis addiscendæ sunt. Subtilissima & præstantissima ars est amare Deum. Ideò *mandatum magnum* vocatur in hodierno Euangelio. Et S. Augustinus in lib. de spiritu & litera c. vlt. scribit, hanc artem non absolui nisi in altero primũ sæculo. Quare, Auditores, tempus est, vt incipiamus discere hanc artem, sine quâ Deo placere non possumus: *Ars longa, vita breuis est.*

B. I. *Diligendus est amore supernaturali etiã.* Diligendus est PRIMO: Non solùm vt author naturæ, sed etiam gratiæ & gloriæ, atque adeo amore non tantùm naturali, sed etiam supernaturali. Quia enim nullum bonum diligitur nisi prius cognitum, fit vt pro diuersitate cognitionis resultet etiã amor alius atque alius. Gentiles Philosophi cognouere Deum cognitione naturali, inspectis nimirũ creaturis. Vnde Cicero lib. de arusp. resp. ait: *Quis est tam vecors, qui cum suspexerit in cœlum, Deos esse nõ sentiat?* Christiani verò cognoscunt etiam cognitione supernaturali, vt creatorem, redemptorem, trinum in personis & vnum in essentia, tanquam summum & perfectissimum bonum, præsentem in Eucharistia, sanctificatorem animarum, iudicem omnium nostrum & præmiatorem beatorum, vindicem reproborum, &c. Hæc cognitio multò illa præstantior est, quàm reuerentia exhibita regi, apprehenso vt rex est, vinciteam, quæ defertur ei, quando magnus tantùm nobilis esse creditur. Cùm ergò Christiani nobiliori hac & sublimiori ratione Deũ agnoscant, tenentur eundem nobiliori modo amare, adeoque vt authorem non tantum naturæ sed & gratiæ & gloriæ. Siquem pro viro nobili habeamus, sufficit si vt nobilem honoremus & caput aperiamus: at vbi regem esse agnouimus, non sufficit honorare vt nobilem, sed oportet venerari vt regem, genua submittere, &c. Similiter siquem putas cognatum esse tuum, sufficit, si vt cognatum diligas. At vbi noueris esse patrem tuum, maiorem vtique debes illi amorem.

C. II. *Diligendus propter se.* SECVNDO. Diligendus est propter se, & alia omnia propter ipsum. Propter se, inquam, vt videlicet nec solùm nec præcipuè diligatur propter beneficia temporalia vel æterna, quæ confert aut collaturus speratur; (hic enim amor mercenarius, ignobilis & inconstans est, adeoque Deo indignus, quia summo bono præponit vilia bona, ordine peruerso) sed vt diligatur propter suammet perfectionem infinitam, bonitatem, sapientiam, misericordiam, iustitiam, potentiam, maiestatem; quia sicut summã bonitatem, sapientiam, &c. ab alio non habet, sed à se: ita propter alia diligi non debet, sed propter semetipsum. Aliud est, cum aureum numisma amatur propter Principẽ, qui id donauit: aliud, cũ Princeps amatur propter numisma. Amor hic ignobilis est, ille nobilis. Hoc titulo laudat Cæsarem Martialis l. 8. epig. 51. *Diligeris populo non propter præmia, Cæsar: Propter te populus præmia Cæsar amat.* Cæterùm potest etiam Deus amari propter beneficia, dummodò non ob ea præcipuè ametur: sed paratus sis amare ipsum, licet non benefaceret.

Alia propter ipsũ. Alia omnia propter ipsum diligenda sunt, quia per ipsum bona sunt (præsertim proximus noster, qui est ipsius Dei imago) & sine ipso bona non sunt. Hinc debemus Deo totum cor nostrum, quia in ipso & ab ipso est omne bonũ. Quare siquis aliquid non propter Deum amat, diuidit cor suum, & partem eius creaturæ impendit, Deoque surfuratur. Vnde S. Aug. l. 10. conf. c. 29. inquit: *Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.* Ideò præcipit Dominus: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

D. III. *Diligendus est super omnia.* TERTIO. Diligendus est super omnia; non quidem intensiuè seu ardentiore & intensiore amore. (Hoc enim licet sit optimum & laudabilissimum, nullibi tamen præceptum est, nec mirum, quia est res perdifficilis propterea quod amoris intensio pendet à forti apprehensione boni amabilis, adeoque à vehementi motu phantasiæ & sensibus; Deus autem quia est summè spiritualis, sub sensum non cadit; vnde fit naturaliter, vt bona spiritualia quia tenuiter mouent phantasiam, tenuiter etiam diligantur: corporalia vicissim fortiter.) Sed appretiatiuè, ita vt potiùs malles omnia perdere quàm Deum; rursum omnia potiùs offendere quàm ipsum; denique vt ei & quidem soli optes omne & summum bonum, (amare enim est bonum

num velle, teste Arist. l. 2. Rhet. c. 4.) vt scilicet semper sit omnipotens, æternus, immensus, beatissimus, iustissimus, ab omnibus colatur, ametur, &c. Hoc modo pater plus diligit filium suum natu maiorem strenuè laborantem, & futurum aliquando domus suæ columen, quàm filium puerum, licet huic plura amoris signa exhibeat, magisque blandiatur quàm alteri; vnde, si alterutrum perdere deberet, mallet haud dubiè perdere minorem. Atque hæc amandi ratio, priore est nobilior, quia propria hominibus: certior item & imbecillitati nostræ accommodatior. Quanquam si ad hanc accedat etiam prior, tunc fit nobilissima.

Quare si quis cogitet aut statuat potiùs mori fame, quàm viuere ex malè partis: potiùs pati vxorem importunam, quàm eius desiderijs obsequi offenso Deo: potiùs mori, quam conualescere ope dæmonis: potiùs perdere famam, quàm honorem Dei offendere: ille est, qui diligit Deum. Qui verò hæc cum Dei offensa quærere & conseruare non timet, nequaquam Deum diligit.

E. IV. *Constanter est diligendus.*

QVARTO. Constanter est amandus. De vero enim amico ait Sapiens Prou. 17. *Omni tempore diligit, qui amicus est.* In quem locum Beda inquit: *Qui Dominum verè amat, omni tempore eius custodit amorem; neque in angustia passionis deserit, quem in pacis tranquillitate confessus est.* Charitas est aurum, quod per ignem probari debet, & si verum ac genuinum est, non consumitur, sed perficitur. Quare si exurgat contra te ignis tribulationis, morbus, egestas, grando, inimicus, persecutio Turcæ vel hæreticorum, sinistri euentus & perturbationes, quæ prima fronte videntur ostendere Deum minus bonum, prouidum, sapientem, iustum, adeoque minus dignum qui ametur & colatur: tunc, inquam, auream tuam ostende charitatem, & cogita primo, Deum esse medicum tuum optimum, probeque scientem, quid tibi expediat; ea quæ auersaris, plerumque pharmaca tua esse, vti sunt inimici, morbi, paupertas, &c. noxia tibi non nisi per tuam imprudentiam fieri, quo modo *creaturæ in muscipulam factæ sunt pedibus insipientium,* Sap. 14. Secundò. Hæc & longè maiora centies te promeritum, vt meritò debeas dicere: *Non secundum peccata nostra fecit nobis,* Ps. 102. Habent etiam iusti suos quoq; næuos, à quibus perpurgari debent eiusmodi flagellis. Mali vicissim nulli sunt, qui non aliquid boni habeant, quod præmiari debeat. Tertiò. Ex eiusmodi malis erui multa bona; purgantur enim fideles, instruuntur, fiunt cautiores. Quartò. Ea quæ nobis minus recta videntur, quia minus perspecta sunt, patefacienda suo tempore & omnium iudicio fore comprobanda: sicuti cùm pictura inuoluta tota explicatur, quæ priùs ex parte tantùm aperta videbatur inconcinna. Porrò habitualiter saltem seu secundùm internam mentis affectionem Deus semper amandus est, quod facis, dum es in gratia. Actualiter autem semper amari à nobis nec debet nec potest, quia & aliarum rerum curam gerere debemus. Certa tamē tempora sunt, quibus potissimùm exerceri charitatis actus debent.

Etiam in tribulationibus. (marg. 1., 2., 3., 4.)

Quo potissimū tempore.

Primum, quando ad illum exstimulant te concionatores, proponendo tibi eximia DEI beneficia. Secundum cùm à Deo accipis insigne aliquod beneficium, vt cùm eriperis è grandi periculo vel graui tribulatione; vti fecit Dauid in die, quā eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, cùm dixit: *Diligam te Domine fortitudo mea; Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus,* Ps. 12. Tertium, dum S. Eucharistiam suscipis; decet enim, vt tanto hospiti quàm potes, ornatissimum præpares habitaculum, quod facies inaurando cor tuum aureā charitate, quæ est ornamentum omnium præstantissimum. Deinde ad neminem libentiùs diuertit hospes, quam ad eum, à quo se diligi animaduertit. Denique nullum amicum excipimus hospitio, quin ei varia amoris indicia exhibeamus; quanto magis Deus ita excipiendus est, præsertim quia ex amore Sacramentum hoc instituit, vt sit amoris reciproci pignus? Similiter cùm Missam audis, quia & tunc sursum cor eleuare ad Deum moneris. Quartum. Cùm in confessione conscientiam exoneras. Nisi enim tunc requireretur actus charitatis, non dixisset Deus de Magdalenā *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quintum, in articulo mortis. Vt enim Oratores in epilogo suarum declamationum quidquid habent artis adhibent; & Romani in prælijs Triarios omnium fortissimos extremo loco ponebant; & amici sub discessum sibi mutuò valedicentes, vel post diuturnam absentiam mutuò se conspicientes & salutantes, dulcissima amoris signa promunt: ita par est vt faciamus, cùm vltimam vitæ nostræ scenam acturi, cùm vltimo conflictu dæmonem oppugnaturi, cùm mundo valedicturi & Deum salutaturi sumus.

F. V. *Diligendus efficaciter.*

QVINTO. Diligendus est efficaciter. Alioquin vanus est amor, si ea quæ amico grata sunt, non facias. Diligere enim est dilecto bonum velle, vt supra diximus. Signum autem & effectus amoris diuini Primum est, frequenter de Deo cogitare. *Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum,* ait Dominus, Matth. 6. Parum aut nihil amare creditur, qui nunquam de amico cogitat. Secundum, libenter & reuerenter de Deo loqui. *Ex abundantia enim cordis os loquitur,* Luc. 6.

Signa amoris Dei. (marg. 1., 2.)

Tertium. Reuelare ei arcana sua; in confessione potissimùm. Hinc enim Dalila Samsoni nolenti reuelare sibi arcanum suum dixit: *Quomodo dicis, quod amas me, cum animus tuus non sit mecum?* Iudic. 16.

Quartum, libenter & quasi inseparabiliter cum eo conuersari, conuesci, eumque audire loquentem siue per se, siue per suos. Quia *qui ex Deo est, verba Dei audit,* Ioan. 8. Et Cantic. 2. *Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis.* Ergò ad Missam & communionem libenter ibis, si Deum amas. Vel si exiguæ te remoræ detineant, ne ad illa pergas, conuinceris non amare Deum. *Inaudita est*

 dile-

dilectio, inquit Cassiod. super Ps. 18. *quæ amicum diligit, & præsentiam eius non amat.*

5. Quintum, facere quæ sunt ei placita, adeoque mandata eius custodire. Cum enim amantium sit cor vnum & anima vna, sequitur amicum ea velle debere, quæ vult amicus suus fieri, non aliter ac quis suam vult fieri voluntatem. Ita Christus quia patrem dilexit, mandata eius seruauit. *Vt intelligat mundus*, ait, *quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio*, Ioan. 14. Et paulò antè: *Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me.* Quare si dicas: liceat mihi hac vice transgredi hoc vel illud mandatum; conuinceris non amare Deum.

6. Sextum, Auersari, vitare & impedire, quæ ei displicent: vti sunt peccata. His enim potissimùm, si posset Deus mœrere, induceretur ad mœrorem. Quò ergò magis vel minùs solicitè abstines à peccatis, vel committenda impedis, vel commissa punis, eò magis vel minùs Deum diligis. Eodem spectat dolere de offensa Dei, quod faciebat S. Augustinus, qui flebat, quoties audiebat graue aliquod peccatum.

7. Septimum, promouere bonum eius, gloriam scilicet & honorem, quantum est in te, v. g. curare vt niteat altare: inducere verbo & exemplo alios ad Dei obsequium & amorem. Vt enim qui oderunt aliquos, auertere conantur homines ab illis, ita qui amant aliquos, conciliant illis homines.

8. Octauum, Contemnere pericula propter ipsum; siquidem *perfecta charitas foras mittit timorem*, 1. Ioan. 4. Non ergò metuas peccantes reprehendere, mundum offendere, cùm tibi iniqua suadet.

9. Nonum. Non solùm ipsum, sed etiam eius imaginem & quidquid eius est, charum habere. Ergò dilige etiam proximum tuum, licet inimicum, quia imago Dei est; ideoque præcepto dilectionis Dei mox additur: *& proximum tuum sicut teipsum.* Inprimis verò dilige superiores tuos, velut Dei vicarios, item sanctos, sacramenta, Dei & sanctorum imagines, missam, Dei verbum, pauperes quia repræsentant Christum.

Ergò Auditores discamus amare Deum & proficiamus indies: nec pudeat nos addiscere etiam cùm senuimus. Hic enim locum habet, si vspiam habet, dictum illud Saluij Iuliani, in pandect. lib. 4. tom. de fidei commiss. l. apud Iul. *Etsi alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere vellem*; discere inquam amare Deum, quæ est ars omnium nobilissima & subtilissima; vt ita eam in cœlo sine fine exercere valeamus cum omnibus sanctis.

(***)

CONCIO V.

INCITAMENTA AD DILIGENDVM PROXIMVM.

I. *Quia lex naturæ præcipit.*
II. *Quia serium Domini præceptum est.*
III. *Quia sine hac dilectione viuere miserum.*
IV. *Quia maxime Deo placet.*
V. *Exempla dilectionis heroicæ.*
VI. *Fructus ingens.*

THEMA.

Diliges proximum tuū sicut teipsum. Matth. 22.

Canticorum 2. inter alia ita canit sponsa: *Introduxit me rex in cellā vinariam: ordinauit in me charitatem.* Quæ tamen vltima verba paulò aliter leguntur in Hebræo textu: *Vexillum eius super me amor*; rectè tamen inter se conueniunt. Cella hæc vinaria, in quam sponsa introducta est à sponso, Ecclesia Catholica est (vt exponit ibi Mart. Delrius) in qua vini amoris diuini, quod inebriat iustorum animas, magna abundantia est. Porrò amor ille iuxta Hebræum textum, vexillum sponsi est, quod ipse velut Dux militibus suis præfert, quò eos ad se attrahat & congreget, & quasi scopum proponit, in quem oculos conijciāt. Quod verò vulgatus interpres legit: *ordinauit in me charitatem*, non aliud est, quam si dixisset: statuit me sub vexillo charitatis, iussit me in hoc ordine & statione militare. Rectè verò, sicut & 70. Interpretes, vsus fuit verbo, *ordinandi*, tum quia (vt ait D. Augustinus lib. 22. de ciuit. cap. 21.) nihil est aliud perfecta & vera virtus, quam ordo amoris; tum quia amoris vinum animam non dementat, sed potiùs illuminat vt ordinatè & prudenter diligat primò DEVM, secundò se, tertiò proximos, & hos ipsos quosdam in principijs, alios in media acie, alios in fine agminis: vt diligat DEVM propter se, proximum autem propter DEVM: vt diligat DEVM ex toto corde, seu super omnia: proximum vt seipsum: vxorem vti corpus suum: inimicum sicut fratrem. Ad hoc vexillum, ad hunc ordinem & stationem, Auditores, vocamur in hodierno Euangelio. Sequamur ergò Ducem nostrum. Quisquis sub hoc Duce & vexillo non militat, hostis est, transfuga est, filius mortis est, quia extra charitatem, adeoque in morte degit. Vocauimus vos alibi ad amorem Dei; vocemus nunc ad amorem proximi.

A. Amor est vexillū militātis Ecclesiæ.

Incitamenta PRIMVM. Quia lex naturæ præcipit. Omnes enim amari volumus, ergò & amemus. Vnde Dominus Matth. 7. *Omnia ergò quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ.* Quemadmodum ergò tu vis, vt proximus te amet: sic vult etiam proximus tuus, vt tu ipsum ames: & sicut naturali incli-

P. I. Quia lex naturæ præcipit.

inclinatione teipsum amas & amari vis: sic & amare debes. Deinde quia, vt ait Ecclesiasticus cap. 13. *Omne animal diligit sibi simile, sic & omnis homo proximum sibi.* Videmus hoc inprimis in ouibus quæ propterea simul pascuntur, neque gregem temerè deserunt, ideoque minùs periclitantur ab insidijs luporum. Ergò si oues CHRISTI esse volumus ad dexteram eius locandæ, mutuò nos amemus & ab inuicem ne separemur. Sic enim & contra hostes nostros, securiores erimus. De Graculis dicitur prouerbio: *semper graculus assidet graculo*, quòd in suos gregales maximo amore ferantur. Etenim si vel inanem sui imaginem in pelui olei pellucidi plenâ intueantur, mox in eam descendunt, quasi ad sociam auem, ibíque olei tenacitate imbuti, sine retibus comprehenduntur, vt autor est *Ælianus* lib. 4. cap. 30. Quòd si aues istæ etiam vanum sui simulachrum adeò diligunt: non pudeat homines, quòd non ament sibi similes homines, seu vera & viuentia diuinitatis exemplaria, cùm in ipso intueantur & sui & Dei ipsius imaginem & similitudinem? Et certè nos longè pluribus & fortioribus similitudinum vinculis connexi sumus, quam bruta animantia. Nam Primo communem omnes patrem habemus Deum. Idcircò voluit CHRISTVS vt orantes diceremus: *Pater noster qui es in cœlis*, Matthæi 4. Et Matthæi 23. *Omnes vos fratres estis*, inquit; & mox: *Vnus est pater vester, qui in cœlis est.* Similiter Malach. 2. *Nunquid non pater vnus omnium nostrum? nunquid non DEVS vnus creauit nos? Quare ergò despicit vnusquisque nostrum fratrem suum?* Deinde eodem CHRISTI sanguine redempti sumus: Et quod fortius gluten esse potest feruente & pretioso isto cruore? Nonne etiam inimici duo, Pilatus & Herodes, Ethnicus & Iudæus sanguine illo conglutinati & sibi inuicem reconciliati sunt, Luc. 23? Id quod manifestè indicat, CHRISTI passionem fontem esse totius amicitiæ inter homines gerendæ. Adhæc eodem baptismo abluti sumus: eodem Eucharistico pane vescimur. Is quemadmodum ex multis granis vnus fit: sic voluit etiam CHRISTVS vt omnes nos vnum in charitate essemus. Herodes & Pilatus amici facti sūt, quia alter alteri misit CHRISTVM: atqui *panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est?* ait Apostolus 1. Corinth. 10. Rursum nonnè eandem Christi professionem gerimus? *Quæ autem amicitia*, inquit Chrysostomus hom. 14. in Ioan. *quæ familiaritas tantam contrahere vnionem posset, quantam fidei cognatio? non enim quantam amicus amico debet propinquitatem, tantam nos habere inuicem oportet: sed quanta est membri ad membrum. Hac amicitia & cura aliam maiorem nemo vnquam inuenire posset. Quemadmodum ergò is sanè ridiculus foret, qui vnde sibi secum familiaritas, vnde propinquitas, percontaretur: ita is, qui vnde sibi cum fratre, &c.* Sic ille. Denique si nil aliud foret, quàm quòd eiusdem regni hæredes simus communemque expectemus beatitudinem & vitam per omnem æternitatem iucundissimè transigendam, an non id vnum sufficeret?

A. *Amor est vexillū militātis Ecclesiæ.*

SECVNDVM. Quia præceptum Domini est, seriò nobis inculcatum. Hinc enim S. Ioannes Euangelista cùm ad Ecclesiam moriturus deferretur manibus discipulorum, perpetuò in ore habuit: *Filioli diligite alterutrum*; rationemque addens, *quia præceptum Domini est*, inquit, *& si solum fiat, sufficit*; vt refert Hieronymus in epist. ad Galat. Præceptum autem Domini id est, non quia solum, sed quia potissimum & peculiare. Vnde id in vltimâ cœnâ discessurus à suis tradidit & quasi in perpetuum memoriale eis commendauit; quæ autem morituri vel discessuri solent commendare vel mandare, ea seria reputantur & fortiùs retinentur. Huius memorialis typus fuit tunica Christi inconsutilis, militibus relicta, qui proinde videntes desuper contexam esse per totum, dixerunt: *Non scindamus eam*, Ioan. 19. *Charitas*, inquit S. Augustinus tract. 105. in Ioan. *est tunica inconsutilis Christi, quæ ad vnum scilicet Deum peruenit & in vnum omnes colligit.* Quod ergò improbi milites scindere non sunt ausi, nos scindamus Christiani, quibus ea vestis præcipuè commendata est? Egit nobiscum DEVS, quomodo Scytharum rex Scilurus (apud Plut. in apophr.) fertur egisse cum filijs suis moriturus, dum fasciculum sagittarum eis frangendum porrexit: quem illi cùm frangere non possent, ipse singulas eximens sagittas nullo negotio fregit, adiungens: *si mutuo amore colligati fueritis, validi inuictique manebitis: contra si dissidiis seditioneq; distrahamini, imbecilles eritis & expugnatu faciles.* Videtur ergò similem in modum dicere nobis Dominus: si ad instar tunicæ meæ fueritis contexti & amoris vinculo connexi, manebitis integri & inuicti: sin verò inter vos diuisi & externo tantum coactionis filo consuti sitis, facile scindemini. Quisquis ergò fraternam dilectionem per odium aut contentionem scindit, tunicam Christi inconsutilem scindere se nō dubitet; & Christum de se conqueri nouerit, quomodo conquestus est de Ario hæresiarcha, quando S. Petro Episcopo Alexandrino veste lacera apparuit & dixit: *Arius vestem meam, quæ est Ecclesia, dilacerauit*, vt in eius officio habet Breuiarium Rom.

C. II. *Quia seriū Domini præceptum est.*

TERTIVM. Quia sine hac dilectione viuere est miserrimum. *Absque amicis viuere*, inquit Aristot. l. 8. Eth. c. 1. & 8. *licet cætera omnia bona suppeterent, eligeret nemo. Nam & diuites & principatus potestatem habentes, maximè indigere amicis videntur.* Vnde Scipio semper amicum aliquem sibi fecisse dicitur, antequam è foro discederet. Cicero dixit: *Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è vita tollunt.* Quid autem in mundo iucundum esse posset si sol abesset? Neque iniucundum solùm, sed etiam difficillimum ac vix possibile est viuere absque dilectione. Vt enim nulla natio habet omnia vitæ necessaria: sed alia habet vinum, alia frumentum, alia salem, alia oleū, alia aurifodinas, alia gemmas, alia aquas medicas vel acidulas, &c. adeoque altera alterius ope indiget, ideoque cum eâ societatem & amicitiam contrahit: ita disposuit etiā diuina prouidētia, vt ne-

D. III. *Quia sine hac dilectione viuere miserū.*

vt nemo vnus omnia haberet, sed aliorum opera egeret. Huic igitur indigentiæ succurritur per amoris mutui præceptum. Qui enim ab vnoquoque diligitur, ab omnibus etiam in necessitate iuuatur. Tolle dilectionem, & omnes simul egebimus. Denique quisque cupit diligi ab alijs: iniquum igitur est alijs negare, quod quis ab alijs sibi impertiri vult.

E. IV. *Quia maximè Deo placet.*

QVARTVM. Quia maximè placet DEO, proximi dilectio. Nam Ecclesi.25. dicitur: *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorũ, & vir & mulier bene sibi consentientes.* Hoc verò multis miraculis à DEO commonstratum est. Inprimis S. Catharina Senensis cùm aliquando pauperem quẽdam, qui pro Christi amore bona sua pauperibus erogarat, penuriam pati intellexisset, sacculum suũ ouis implerat, quibus egentem reficeret. At dum interea templum intrare, & ibidem extasin passa in terram collaberetur, iacuit aliquot horis super oua illa, & digitale quidem quod in eodem gerebat sacco, in tres partes, corporis mole contriuit, ouorum verò nullum fregit. Surius in vita 29. April. S. Spiridon Archiepiscopus Trimiduntis cum accepisset virum quendam innoxium perperam capite damnatum, properè ad Præsidem eundum esse decreuit, vt innoxius ille liberaretur. Sed cum eunti torrens tum valde exundans obsisteret, præcepit sanctus torrenti vt diuideretur, viamque sibi ac comitibus aperiret. Paruit flumen & sistens cursum, præbuit illis transitum. Quod vbi Præses intellexit, venientemque Spiridonem vidit, confestim hominem è carcere ereptum vita donauit & Spiridoni dedit. Surius in vita, mense Decembri. Leo, postmodum Imp. cùm sitienti cuidam cæco commiseraretur atque è scaturigine quadam DEI nutu sibi ostensa, aquam attulisset oculosque eius humectasset, visum cæcus recepit. Niceph. lib.15. cap.25. Nauis quam frumento onustam tradiderat nauclero S. Ioannes Eleemosynarius Episcopus Alexandrinus, intra 20. dies ab Alexandria in Insulas Britanniæ peruenit adeò vehementi vento, vt nauclerus quò iret, ignoraret: Sanctus autem Ioannes Episcopus ad gubernaculum sedere & dicere ei visus est: *ne timeas, rectè nauigas.* Itaque in Britanniã appellens comperit magnam famem, cui frumento illo succursum est. Leontius in eius vita.

F. V. *Exempla dilectionis heroicæ.*

QVINTVM. Exempla dilectionis heroica, à sanctis viris edita. A Christi exemplo argumentatur S. Ioannes 1. Ioan. 4. *Charissimi,* inquit, *si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.* Exemplum primorum Christianorum proponit nobis Lucas Act. 4. cum ait: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erãt illis omnia communia.* Item S. Pauli Act. 26. cum Agrippæ dicenti: *In modico suades me Christianum fieri;* respondit: *Opto apud Deum & in modico & in magno, non tantum te sed & omnes qui audiunt hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis his vinculis.* Exemplum Christianorum sui temporis, circa annum videlicet 200. proponit Tertullianus in Apolog. c. 39. cum ait, tantam fuisse inter eos charitatem mutuam, vt gentes admirarentur dicẽtes: *Videte vt inuicem, se diligant, & vt pro alterutro mori sint parati!* Et certe in primitiua Ecclesia viri vocabant se inuicem *fratres,* fæminæ *sorores,* viti ex Epistolis sancti Pauli patet, varijs in locis.

Recentius exemplum subministrant SS. Ignatius & Xauerius, quorum ille vt obscænum adolescentem extra vrbem ad amasiam pergentem corrigeret, gelidissimis sese aquis, viæ, quã transitus erat, ad iacentibus immergens vsque ad collum, ad transeuntẽ vociferatus est: *perge miser ad fœdissimas tuas voluptates. Impendentem capiti tuo ruinam non vides? Ego hìc me tui causa tamdiu macerabo, donec iustissimum Dei furorem in te paratum auertam.* Quo spectaculo compunctus adolescens pedem retulit, & vitam emendauit. Ribadeneira in vita. Alter verò, Xauerius, perditissimum quendam militem Lusitanum, quo cum vehebatur in naui, per 18. annos nunquam confessum, cum placidis verbis ad confessionem persuasisset & confitentem audisset dimisit: pœnitentia tantum vnius orationis dominicæ & salutationis angelicæ iniuncta: in reliquo se pro ipso satisfacturum spondens. Moxq; paulisper à milite digressus in proximam syluam, terga nudare & pro eo acerrimè se verberare flagello cœpit: donec miles eum secutus deprehendit. Qui vt triste hoc spectaculum vidit, ad pedes se patris abiecit, nec prius surrexit, quam ille aliena scelera in seipso plectere desineret; indeque omnes anteacta vitæ fraudes ipsemet in se voluntaria pœna mulctauit. Histor. Soc. IESV, to. 1. l. 8. n. 115.

G. VI. *Fructus ingens.*

Sextum Fructus incomparabilis huius dilectionis. Non frustrà dixit S. Ioannes, de hoc præcepto: *si hoc solum fiat, sufficit.* Vbi enim charitas est, ibi nemo alteri inuidit, nemo alterũ offendit, ibi alter alterũ fraternè corrigit, supportat, iuuat, &c. adeò vt S. Dominicus diceret: *Plus in charitatis Codice didici, quam in vniuersa sacra scriptura.* Beyrl. in Apopht. Christ. Imò si hæc dilectio inter nos vigeret, Magistratu opus non esset. Audi Ciceronẽ Ethnicũ: *Amicitia continet ciuitates,* inquit l. de amicitia, *& si homines sint amici, non est opus iustitia.* Celeberrimus apud Hispanos Concionator Philippus Diez refert to. 2. Quadrag. p. 2. feria quarta post Dom. 1. exemplũ nobilissimi cuiusdã sed moribus peruersissimi hominis, cui vir quidam religiosus, morum & ingenij eius conscius, hæc tantum verba, magno tamen spiritus feruore dixit: *Bonum quod tibi vis fieri, fac quoque proximo tuo quam sententiã si memoria retinueris & opere executus fueris, saluaberis.* Audiuit nobilis ille vir breuẽ hanc exhortationẽ & exinde secum ita ratiocinabatur: *si quis tibi aliquid deberet, an nõ velles statim tibi solui? & si tu pauper esses, an non libenter videres, si diues tibi eleemosynam largiretur? Iustum itaque est, vt tu reddas quod debes*

debes tuis creditoribus , & pauperibus atque egenis subuenias. Quibus operibus dum vacaret, quadam nocte excepit in domo sua ægrotum quendam pauperẽ: cui postquam cœnam bonam dedisset, iussit prope suum cubile lectum ei sterni; dicens. Si ego pauper essem & ægrotus , libenter viderem me ita humaniter excipi. Media verò nocte cœpit ægrotus pauper clamare & aquæ haustum petere dicens: se graui siti vexari. Surrexit nobilis ille, vt haustum illi daret, dicens intra seipsum: si tanta ego siti premerer, libenter viderem, si aquæ haustus mihi porrigeretur. Descendit itaque ad cisternam, vt aquam afferret: &, cum esset obscurum, & in feruore illo acceleraret, impegit & cecidit intus: & ipso Domino permittente suffocatus est. Fuit casus extraordinarius quidem, sed & sensus & lachrimæ totius domus fuerunt extraordinariæ. Sed breui tempore lachrymas illas Deus fecit exsiccari. Cum enim defuncti corpus ex cisterna extraheretur, habuit pretiosissimum torquem aureum ad collum suum incisis & elaboratis characteribus splendidissimis, qui hanc sententiam continebant : antequam corpus hoc in aqua refrigesceret, anima eius iam fruebatur Deo. O diuinæ misericordiæ sublimitatem! ô veræ pœnitentiæ efficacitatem! Cuius operibus adeò deprauatus homo tam citò volauit in cœlum absque vllo igne purgatorio, honorante eũ etiam Deo in hac vita : vt eius mors fœlix iudicaretur, siquidem ita fuit raptus, antequam dæmon & mundus bona eius proposita imminuerent aut mutarent.

Deniq; si alius fructus non esset, quàm qui indicatur 1. Ioan. 4. *Si diligamus nos inuicem, Deus in nobis manet:* satis id foret. Vti & id quod de non diligentibus dicitur : *Qui non diligit, manet in morte* 1. Ioan. 3. Et 1. Ioan. 4. *qui non diligit, non nouit Deũ.* Et pòst: *Qui non diligit fratrem suum, quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?* Quãta enim hæc tonitrua! quanta fulmina! Vt ergò in nobis maneat DEVS: vt maneamus in vita & non in morte : vt noscamus DEVM : vt probemur & credamur diligere DEVM , diligamus proximum. Certè sponsa, de qua initio diximus, vbi in cellam amoris vinariam introducta est , vbi sub vexillo amoris à Christo constituta est, mox præ amore viribus destituta exclamauit : *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Nos ergò quia & ipsi in Ecclesiam Christi introducti, & sub vexillo charitatis constituti sumus, impleamur dilectione, inebriemur amoris vino: vt ita demum floribus & malis æternæ fœlicitatis fulciamur ac stipemur.

CONCIO VI.
VARIA HOMINVM DE CHRISTO IVDICIA.

- I. *Sentire videntur aliqui Christum non esse Deũ.*
- II. *Alij quasi non sit eorum Dominus.*
- III. *Alij impotentem se ntiunt.*
- IV. *Alij inscium rerum nostrarum.*
- V. *Alij non esse iudicem nostrum.*
- VI. *Alij eum esse Tyrannum.*

THEMA.

Quid vobis videtur de Christo? Matth. 22.

A. QVid de Christo Domino sentire debeamus, satis apertè docet Psalmus ille 109. citatus ab ipso in hodierno Euangelio. Sentire debemus eum esse verè filium Dei, non hominis tantùm? quia ibi Deus Pater ita ipsum alloquitur: *Ex vtero ante Luciferũ genui te.* Sentire debemus eũ esse Dominum nostrum peculiari quodam titulo; quia ibi Dauid vocat eum *Dominum suum: Dixit Dominus Domino meo.* Sentire debemus esse Assessorem SS. Trinitatis, qui omnia nostra acta norit semperq; intueatur; quia ibidem ei Pater ait: *Sede à dextris meis.* Sentire etiam debemus, esse potentissimum, cui nemo queat resistere; quia ibidem ei dicit Pater: *Dominare in medio inimicorum tuorum.* Sentire debemus esse Iudicem nostrum , & iustissimum quidem; quia ibidem audimus: *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas , conquassabit capita in terra multorum.* Sentire debemus esse Sacerdotem summum, qui nos Deo conciliet, in gratiã recipiet, spirituali & corporali cibo pascat; nam ibid. ei dicitur. *Tu es Sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedech.* Nec dubito, Auditores, quin & vos, si interrogemini: *Quid vobis videtur de Christo?* hoc totũ responsuri sitis. Quòd si tamen opera & conuersationem hominũ aspicere velimus, in multis alia omnia videbimus, ipsiq; longè aliter cogentur respondere. Inueniemus enim id, quod Isaac ait de filio suo: *Vox quidem vox Iacob est: manus autẽ manus sunt Esau.* Gen. 27. Vox quidem & professio Christiana est, cõuersatio autẽ Ethnica vel Iudaica. Deprehendimus enim Christianos, qui se ita gerũt, ac si Christus nec Deus nec illorum Dominus esset: nec sciret eorum acta, nec potentia polleret; nec illorum Iudex, nec scelerum vindex, nec Sacerdos foret. Quos proinde interrogare oportet: *Quid vobis videtur de Christo?* Aliud dicitis: aliud agitis. *Vox Iacob, manus Esau.* Cæterum quia nemo hoc fateri vult, ideò ad oculum demonstrandum est.

B. I. *Sentire videntur aliqui, Christũ non esse Deum.*

PRIMO. Videntur aliqui sentire Christum nihilo plus esse quàm hominem. Ita Pharisæi in hodierno Euangelio; filium enim Dauid asserebant : sed filiũ etiam Dei esse, hoc minime credebant. Quin etiam Christi personam vili admodum pendebant; aiunt enim Matth. 13. *Nonne hic est filius fabri?* Nihilo meliùs de Christo sentire conuincuntur illi Christiani, qui S. Eucharistiæ exiguam aut nullam exhibent reuerentiam; veluti cùm ea in S. Missa eleuatur, vel ad ægrotos defertur, vel in templo præteritur. Hi enim si verè crederent Christum esse DEVM verum, quomodo non in genua se curuarent, imò in faciẽ prosternerẽt? Certè si videres rusticũ transire iuxta regem, nullã exhibitã reuerentiã, diceres quam-

primum regem ab eo rustico minimè agnosci. Idem ergò de te dico, si prætereunte Christo in Eucharistiâ, videam te genua non curuare, caput non aperire, Christum non adorare, sed vel fuga te proripere, vel in domum te subducere, vel immoto corpore stare. Quid tibi *videtur de Christo? cuius filius est?* num fabri tantùm, & non Dei, qui ei in Ps. cit. dixit: *Ex vtero ante Luciferum genui te?* Nescis quid Ioannes epist. 1. cap. 4. ait: *Omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est?* Quis autē soluit Iesum, nisi qui humanitatē eius separat à diuinitate? Hoc autem facere censeris, cum præsentē non adoras. Sanè Ioannes Baptista, dicebat se etiam procumbentem minimè fore dignum, qui corrigiam calceamentorum eius solueret; hic vir, inquam, talis ac tantus? Marci 1. Quid nos igitur facere conuenit? Sanè confundet nos in iudicio Rex Babylonis, qui teste Daniele c. 14. vt Belum fictitium Numen coleret, *ibat per singulos dies adorare eum.*

Magis adhuc contemptè de Christo sentire vidētur, nec plus quam fabri filium reputare, qui sine omni metu sumunt eum polluto ore in communione. Hi enim panem filiorum canibus adijciunt, adeoque faciunt pabulum canum ex pane Angelorum, & fabrum ex filio Dei cudunt. D. Optatus Mileuitanus scribit discerptos ac deuoratos à canibus fuisse Donatistas hæreticos, qui S. Eucharistiam canibus deuorandam obiecerant. *Iusserunt* (Episcopi Donatistarum, Vrbanus Formensis & Fælix Idicrēsis) *Eucharistiam canibus fundi*, inquit Optatus l. 2. de schism. Donat. *non sine signo diuini iudicij. Nam ijdē canes accensi rabie, ipsos dominos suos quasi latrones, sancti corporis reos, dente vindice tanquā ignotos & inimicos laniauerunt.* Rectè & iustè; quia enim illi Dei filiū in Eucharistiâ agnoscere noluerunt, ideò & ipsi à canibus suis agniti non sunt: pabulum canū è Christo fecerunt, ideò & ipsi pabulum eorundem facti sunt. Benè ergò D. Thomas & ex eo Ecclesia canit: *Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum, verè panis filiorum, non mittendus canibus.*

C. II. *Alij quasi non sit eorum Dominus.* 1.

SECVNDO. Alij sic viuunt, quasi Christus Dei filius, non sit ipsorum Dominus, nec ipsi eius serui. Etenim serui inprimis dominum obseruant, sedenti assistunt & ministrant; prodeuntem in publicum comitantur, ponè ambulando. At quàm multos videre est, qui Christo in altare de cœlo descendente etiam festiuis in diebus præsentes se non exhibent nec ministrant Domino suo? Sanè idcircò sub eleuatione signum dari per campanam solet veteri instituto, vt omnes Christiani eo audito intelligant Christum Dominum suum eo momento de cœlo in terram delapsum, sibique tunc aliquo venerationis actu excipiendum & quasi salutandum esse; ait enim Apostolus ad Hebr. 1. Christo in terram iterū introducendo, mandari omnibus Angelis, *vt adorent eum.* Si ergò Angeli, quanto magis homines adorare eum iubentur, cùm iterum iterumq; introducitur in terram, consecratione Sacerdotum? Quot etiam videmus, quibus molestū est comitari per plateam Ven. Sacramentum cùm defertur ad ægrotum, vel in publica processione circumfertur? Quis non videt aulicos magna contentione regem suum in publicum proditurum præuenire, magna patientia exspectare, prodeuntem comitari omnique obsequio prosequi, quaquauersum eat? Nonnè magnus ille rex Dauid, seruum Christi se fatetur in citato Psalmo: *Dixit Dominus Domino meo?* Et si hoc rex, quid nos infimi?

2. Secundo. Serui reuerentur dominum suum, cauentq; in conspectu eius indecorè apparere aut indecens quid agere. Mirum quàm hoc præ cæteris obseruēt Ianizari alijq; aulici Turcici Imperatoris. Stant coram eo modestissimè, oculis immotis, toto corpore ad reuerentiam composito, vt statuæ videri possint. Nullus ibi screatus, nulla vox, nulla oculorum euagatio, nulla commotio: toti in regem intenti sunt, nec minimum quid admittunt, quod offendere eum possit; vti refert Busbequius in sua legatione Turcica. Quid hic dicamus de Christianis, qui in templo coram Deo suo impudicos oculos vndique circumferunt? qui de nugis & iocis fabulantur? qui mentem interim habent in patinis, choreis, ludis? qui de præsentia Domini sui vix aliquando cogitant? qui dorsum altari vertunt, &c? *Seruus honorat dominum suum,* inquit Deus Malach. 1. *Si ergò Dominus ergo sum, vbi est timor meus?*

3. Tertio. Serui omnes suas operas domino impendunt & in eius commodum referunt. Idem faciat Christianus, sicut docet B. Apostolus 1. Cor. 10. dicens: *siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* At verò si quis suam gloriam, suum commodum, suum lucrum, non Dei gloriam, non reip. bonum, non iustitiam quærat, quomodo se seruum, Christum verò agnoscit Dominum suum.

4. Quarto. Serui obediunt dominis suis. Qui ergò Christum confitentur, factis autem negant, conuincuntur non habere eum pro Domino suo. Ita enim cum illis expostulat Luc. 6. *Quid vocatis me, Domine, Domine, & non facitis, quæ dico?* Quidā semel appellant Dominum, qui corde solùm credunt: nondum edere professionem publicam audent; alij bis appellant, qui corde credunt & voce confitentur, tamen adhuc operibus contradicunt; alij ter appellant, qui corde, voce & opere confitentur Christum Dominum suum. Ita vir secundum cor Dei, Dauid Ps. 115. *O Domine, quia ego seruus tuus, ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ.* Dum ter se seruum dicit, consequenter etiam Deum ter suum Domiuum dicit. Quare, ô Christiane, si vita & moribus tuis Christo contradicas, aisne ipsum Dominum tuum? *Quid tibi videtur de Christo?* Nonnè Christi vocabulū in opprobriū tibi & ipsi vertis? *Quid est dignitas in indigno,* inquit Saluianus l. 4. de prouidentia, *nisi ornamentum in luto? Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.* (Prou. 11.) *Et in nobis itaq; Christianū vocabulū quasi aureū decus est: quo si indignè vtimur, fit vt sues cū ornamēto esse videamur.*

TERTIO:

D. III. *Alij impotentem sentiunt.*

TERTIO: Alij videntur negare (aut certè dubitare) quòd Christus omnia possit. Sic impij apud Iob. c.22. *dicebant Deo: Recede à nobis; & quasi nihil posset facere omnipotens, existimabant eum.* Huiusmodi verò sunt Primo qui in periculo vel morbo constituti auxilium non à Christo siue Deo, sed à Diabolo potiùs & ministris eius, magis, ariolis, veridicis requirunt. Si enim in ciuitate aliqua præstantissimus foret medicus, & ciues, eo spreto, medelam ægritudinum quærerent à Carnifice, qui Medicinæ artem affectans plurimos suis pharmacis necaret summoque cum periculo mederi soleret, nonne hoc in Medici cederet opprobrium? Nonne ciues eum, quasi qui nil posset, contemnere censerentur?

Non procul ab his absunt, qui non quidem ad artes magicas, ad humana tamen præsidia prius se conuertunt quam diuina, neque hæc nisi illis omnibus frustra tentatis rebusque iam planè desperatis censent aduocanda; vti etiam qui Turcarum & Ethnicorum opem contra hostes suos implorant. Fit enim sæpenumerò vt vocati auxiliares insidientur dominis, à quibus aduocati sunt, si eis præualere queant; vti cōtigit Græcis Imperatoribus, à quibus Turcæ in auxilium acciti, imperiū Occidentis occuparunt. Rectiùs agunt ij, qui primum ad diuina se conferunt̄ præsidia, vti Cōstantinus Magnus, Theodosius alijque, qui idcircò fœlicissimè pugnarunt; quia vt ait Hanani Propheta ad Regem Asa 2. Par. 16. *Oculi Domini contemplantur super vniuersā terram & præbent fortitudinem his, qui in corde perfecto credunt in eū.* Eodem pertinent, qui in ægritudine constituti, ad Dei opem & salutaria sacramentorum remedia, non nisi valetudine penè desperata cōfugiunt. Idem sentire vidētur, qui diffidunt Deo; quasi nequeat miro modo sustentare homines tempore grauis penuriæ. Impegit in hunc scopulum Moyses, vir alioquin Deo charissimus, quando sic ad Deum locutus est: *Sexcenta millia peditum huius populi sunt; & tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro? Nunquid ouium & boum multitudo cædetur, vt possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in vnum congregabuntur, vt eos satient?* Cui respondit Dominus: *Nunquid manus Domini inualida est?* Num. 11. Idcircò ei ingressus terræ promissæ à morte præueniente ereptus est. Peiùs adhuc de potētia Dei sensit Dux quidam regis Samariæ, 4. Reg. 7. Vaticinante enim Elisæo, in summa annonæ charitate, breui maximam fore frumenti vilitatē, excepit ille irridens: *Etiamsi Dominus fecerit cataractas in cœlo, nūquid poterit fieri, quod loqueris?* Cui Elisæus: *Videbis oculis tuis, & inde non comedes.* Ita factū; Dux enim ille ad vrbis portam à turba compressus & cōculcatus est in pœnam diffidentiæ, & iuxta sermonem prophetæ modius similæ vænijt statere vno, similiter duo modij hordei. Nimirum qui diffidunt Deo, non parum eius honori derogant & potentiæ.

Eò denique pertinent hæretici, qui multa, ab Ecclesia credita & SS. literis contestata, imaginantur sibi esse impossibilia, vti transubstantiationē panis in corpus Christi, existentiam totius Christi in exigua hostia, &c. Rursum miracula innumera, quæ circa Ven. Sacramentum contigerunt & adhuc visuntur in multis locis. Quemadmodum enim discipuli Christi videntes Dominū ambulare super mare, dicebant: *Quia phantasma est,* Matth. 14. ita etiā hæretici, cùm vident vel audiunt in Ecclesia Christum patrasse hoc vel illud miraculum, ilicò exclamant: *Phantasma, Phantasma:* figmentum, figmentum est. Itaque demonstrant nihil eiusmodi Christum posse, quod naturæ vires superet. Quid vobis, ô Phantastæ: quid vobis videtur de Christo? num Phantasma è Christo cuditis?

Omnes has diffidentias redarguit vox Dauidis in cit. Psal. Christo applaudentis: *Dominare in medio inimicorum tuorum.* Si enim ipse solus in medio inimicorum suorum, Dæmonum, Iudæorum, paganorum, hæreticorum constitutus, omnibus dominatur, omnes sibi subijcit; quid ipse, quæso, non poterit? Quid non efficiet Samson iste, qui potentissimos quosque hostes simul sternere potest?

E. IV. *Alij inscium rerum nostrarum.*

QVARTO. Alij existimant Christum esse Idiotam & inscium rerum omnium, quæ in terris geruntur. Ita enim loquūtur impij, Ps. 72. *Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelso?* Et quidam apud Iob. cap. 22. *Quid nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.* Septuaginta legunt: *Quid nouit fortis?* q.d. esto quidem, ille potens sit & fortis, scientiam tamen & cognitionem non habet eorum, quæ à nobis fiunt. Ita de Christo sentiebant improbi illi Nazareni qui duxerunt eum in montis supercilium, vt præcipitarent; existimantes absque dubio, hanc illorum machinationem & dolum ipsi occultum esse, Luc. 4. Verùm oculatior ipsis Christus fuit, quando *transiens per medium illorum ibat.* Eiusdem opinionis erat Pharisæus ille qui cogitabat: *Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier hæc, quæ tāgit eum,* Luc. 7. Verùm mox ostendit Christus se & nosse mulierem & simul Pharisæi cogitationem. Cæci igitur & stulti sunt, qui cæcum esse Christum putant & idcircò turpia quæque perpetrant: similes struthio camelo, qui cùm equite sit altior, non se videri existimat, si sub frondibus caput abdat. Pier. l. 25. hier. Quia enim ipsi non vident Deū, ideò nec se videri ab eo censent, adeoque Deum æquè ac se cæcutire sentiunt. Stultæ huic opinioni sapienter respondet sancta illa Anna 1. Reg. 2. *Quia Deus sciētiarum Dominus est,* inquit, *& ipsi præparantur cogitationes.* Sciētiarum Dominus vocatur, quia omnia absolutè nouit, quidquid vspiam fit, quidquid peccant doctissimi & astutissimi quique, Theologi, Philosophi, Iurisconsulti, Medici: omnes illorum scientias è fundamento callet. Ipsæ etiam cogitationes hominum ei præparantur, hoc est, proponuntur in conspectum, velut Principi ludi scenici in theatro vt eorum aspectu oculos oblectet. Cùm ergò in corde tuo vindictam in aduersarium coquis, cùm dolos & deceptiones meditaris, cùm noxia consilia ad præcipitandum aliquem excogitas, cui, obsecro

obsecro te, præparas istas cogitationes? Num tibi, vt tu solus noris & alijs clàm noceas? Erras bone vir: Deo illas præparas veluti spectaculum, vt in eo videat tuam improbitatem. Vatablus ait alios legere: *Et ipsi numerantur opera.* q. d. ab ipso numerantur, ponderantur & examinantur omnia mortalium opera. Quàm igitur væsani sunt, qui in peccatis suis oculos quidem hominum fugiunt, sed Dei oculos non horrent! Qui sedet à dextris Dei, quomodo non videt & obseruat omnia nostra? De cœlo ipse spectat comœdiam huius mundi & omnes eius personas eorumque actiones, vt suo tempore laudet vel vituperet.

F.
V.
Alij non esse Iudicem nostrum.

QVINTO. Alij putant Christum vel non esse hominum Iudicem, vel non satis æquum, vti paulò antè ex Iob audiuimus dicentem: *Quid nouit Deus? & quasi per caliginē iudicat.* q. d. per nebulam & à longè intuetur nos; itaque falli & errare in iudicijs suis potest. Quinam verò illi, qui sic blasphemant Deū?

1. Primo. Illi, qui seipsos vlcisci de inimicis volunt; hoc ipso enim videntur eripere gladium Christo Iudici, quasi parum eius æquitati fidant, vt seipsos vindicent. Sanè qui legitimo Iudice neglecto, alienum eligit, censetur spernere Iudicem suum & famam eius quasi iniqui denigrare. Atqui Deus *Pater omne iudicium dedit filio,* Ioan. 5. cum ergò tibi in propria causa arrogas iudicium, Christo Iudici tuo adimis, non sine graui eius contemptu. Hoc insinuare volens Abbas Sisois cuidam fratri vltionem paranti, dixit: *Deus, iam nō es nobis necessarius vt pro nobis solicitus sis & pro tuendo iure nostro; quia nos ipsi, sicut frater iste dicit, & possumus & volumus vindicare.* Audiens hoc frater, cecidit ad pedes eius, ignouit & veniam petijt. In Vitis PP. l. 5. c. 16.

2. Secundo. Illi, qui cùm vident inualescere improbos & prosperis vti successibus, aduersus innocentes, conturbantur & peruersè de diuinâ æquitate incipiunt sentire. Sed isti scire debent aliā esse prouidentiam humanam & politicam, quæ homines ad vitam & tranquillitatem temporalem dirigit: & aliam esse diuinam & supremam, quæ totum humanum genus complectitur & ad vitam æternā ordinat. At illam pertinet coërcere impios, & defendere pios: ad hanc verò spectat permittere vt res omnes suis ferantur motibus, adeoq; voluntas humana suæ relinquatur libertati, ac per consequens impiorum scelera & insolentiæ, vt plurimum saltem tolerentur, donec suo tempore fiat omnibus retributio. Hæc enim ratio prouidentiæ maximè commēdat diuinam benignitatem, quæ dum lentè procedit ad vindictam, expectat peccatores ad pœnitentiam. Commendat Dei sapientiam, qui si pro meritis flagitia omnia plecteret in hac vita, sicut facit prouidentia politica, breui mūdus foret exhaustus: non exercerentur iusti, nec augerentur illorum coronæ: magni nimis penderentur hæc temporalia, vt quibus boni solum abundarent: nemo ferè spontè & virtutis amore, sed coactè & formidine pœnæ honestum amplecteretur.

3. Tertio. Illi, qui iniquè ferunt, & Deo obloquuntur, cum causa iusta & vera religio in prælio succūbit, vti iusta Hebræorum causa iniustæ Beniamitarum, Iudic. 20. S. Ludouici Regis Franciæ iusta expeditio iniustæ Saracenorum apud. Iud. Clichtonæū. Sebastiani Lusitanorum Regis impijs Africanis, apud Natalem Comitem l. 29. quorum ille à Saracenis captus, postea in alia expeditione obijt: hic verò in Africa cæsus fuit. Verum hi considerent varias esse causas posse sinistri huius successus. Quid enim si in iustis etiam peccata aliqua plectantur? quid si in reprobis aliqua eorum bona remunerentur? Quid si iustorum nimia in proprijs viribus confidentia puniatur? Quid si eorum temeritas & disciplinæ atque apparatus militaris neglectus? Quid si iustorum tepeditas in oratione & alijs pijs operibus? Denique etsi conatus impiorum ad tempus videtur eis ex voto succedere, id tamen non est diuturnum, sed finem sortitur pessimum. Patet in Nabuchodonosore, Balthasare, Cyro, Xerxe, Alexandro M. Romanis Imperatoribus sub gentilismo. Quemadmodum enim pater, vbi virga castigauit filium, postea placatus & reconciliatus filio, iram suam conuertit in virgam, eam confringendo vel in ignem mittendo: ita agit cum iniquis & Tyrannis Deus, quibus, vbi eorum interuentu castigauit bonos, ad extremum seuerè irascitur, & perdit eos. Ita Deus Ose. 20. post illatum supplicium sic loquitur: *Arcum, & gladium, & bellum conteram de terra.* Et luculentius Isa. 10. *Væ Assur virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea, ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat spolia, vt diripiat prædam.* Et paulo pòst eam virgam se fracturum pollicetur: *Et erit,* inquit, *cū impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis Regis Assyriorū,* &c. Omnes hos redarguit Psalmus à Christo in hodierno Euangelio citatus. Ait enim inter alia de Christo: *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas, cōquassabit, capita in terra multorū.* (Hæc enim verba de Christo, non de Deo patre, rectè intelligit Augustinus.) Iudicabit ergò Christus omnes nationes, & æquissimè quidem; quia implebit ruinas, hoc est, quidquid distortum & iniquum fuit, faciet rectum & æquum, omnibus ius dicit & tribuet, quod cuiq; debetur; denique confringet in die iræ suæ reges, & conteret superbos, qui nunc erecto incedunt capite, & premunt iustos.

G.
VI.
Alij eum esse Tyrannum.

SEXTO. Alij sibi persuadent, eum esse Tyrannū, seu nimis austerum, de nobis nihil solicitum. Ita apud Iob. c. 22. cit. subditur in persona illorum: *Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.* q. d. suis commodis attendit, nihil curat nos. Sic ferè etiā; licet dubitatiuè, locuti Christo discipuli sæuiente maris tempestate: *Magister, non ad te pertinet, quia perimus?* Marci 4. Nimis crassè seruus ille piger apud Lucā c. 10. qui talentū suū in terram fodit, aitque Domino suo (Christum intelli-

intellige) *Scio, quia homo austerus es, tollis, quod non posuisti, & metis, quod non seminasti.* Sic respondent aliqui, cū vrgentur ad seruanda præcepta Ecclesiæ, v.g. ad soluendas decimas: Tollis, inquiunt, quod non seminasti. Cùm ad obseruandos dies festiuos: Tollis nobis lucrum, quod possemus obtinere è labore & negotiatione nostra, tu verò non posuisti. Cùm ad seruāda Ecclesiæ ieiunia: Tollis nobis carnem, quæ exhaurietur, & eneruabitur crebris illis ieiunijs. Alij cum discipulis illis dicunt: Perimus in paupertate, miserijs & peccatis nostris, & nihil ad te pertinet: nihil de nobis solicitus es.

Vanam hanc persuasionem euertit, quod in psalmo cit. dicitur de Christo: *Tu es Sacerdos in æternū secundum ordinem Melchisedech.* Melchisedech reuertenti de prælio & delassato Abrahamo obuiam venit, panem & vinum primùm Deo obtulit, deinde ipsi gustandum dedit, denique ei benedixit, Genes. 14. Omnia hæc nos sperare à Christo possumus. Ipse enim fatigatis in prælio tentationum occurrere sua dulcedine & consolatione solet, vti ex vita S. Antonij scimus, quem superato cum dæmonibus certamine, miro gaudio repleuit, & sensibili voce solatus est. Ipse pro peccatis nostris obtulit Deo patri corpus & sanguinem suum, offertque adhuc quotidie per manus sacerdotum. Ipse etiam alit & sustentat nos non tantum pane & vino, seu cibo quotidiano, sed etiam pretioso corpore & sanguine suo. Ipse denique benedicit nobis, dando gratiam suam & bonorum omnium cumulum, tandemque post hanc vitam, gloriam.

CONCIO VII.

CALVMNIÆ ALIQVOT HÆRETICORVM IN PONTIFICEM ET pontificios refutantur.

I. Cauillantur calendarium nouum.
II. Calumniantur prohiberi omnibus lectionem sacræ scripturæ.
III. Calumniantur papam Ioannem, vt aiunt, fœminam.
IV. Calumniantur Papā euacuare merita Christi.
V. Calumniantur subreptam sibi communionem sub vtraque specie.

THEMA.

Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Matth. 22.

A. Odium Hæreticorum in Papam.

PArum nimis responderunt Pharisæi Christo ad interrogationem illam: *Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est?* Solam enim regiæ stirpis dignitatem, quam, vt homo habuit, illi tribuerunt: diuinæ verò generationis maiestatem quam ex Psalmo (à Christo in hodierno Euangelio citato) discere poterant, tacuerunt. Nimirū inuidia excæcauerat eos. Multò adhuc cōtemptiùs respondebunt nobis Lutherani & Caluinistæ, si eos interrogauerimus, quid sentiant de Christi Vicario, Pontifice Romano. Quid enim, ô Nouatores, vobis videtur de Papa? cuius filius est? Prorumpent ilicò in vocem illam, ipsis decantatissimam: *Filius perditionis est.* Volūt enim de ipso Apostolum dixisse, quod de AntiChristo dixit. 2. Thessal. 2. *Homo peccati & filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur,* &c. Mirares, Auditores. Christus suo Vicario eiusque successoribus dixit: *Tu es Petrus* (seu petra) *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebūt aduersus eam.* Isti verò dicunt: *Homo peccati est, filius perditionis est.* Hoc elamitant ex cancellis, hoc scriptitant in libris. Dicerent saltem, filium esse honestorum parentum, Principem sæcularem, Sacerdotem magnū, &c. Sed inuidia in Pontificem longè alia tela iaculatur, calumnias nimirum: quarum aliquas nunc refellemus.

B. I. Cauillātur Calendariū nouum.

PRIMO. Cauillantur Calendarium nouum Gregorianum, à Papa Gregorio XIII. introductum, & dictitant ab innouatis hisce fastis omnia in peius ruisse, neque anni tempora ampliùs terminos & sedes suas seruare, neque solitam cœli temperiem vigere, neque consueta olim fertilitate terram mortalibus subuenire, sicq; hoc prætextu alios deterrēt ab amplectendo Calendario nouo, simulque à religione veteri. Sed respondetur primò, eandem calumniam sustinuisse olim Christianos à gentilibus, omnes istiusmodi clades Christianorum religioni adscribentibus, vt testatur Orig. in Matth. c. 24. tr. 28. Tertull. apolog. c. 40. S. Cyprianus ad Demetrianum, Iustinus martyr. q. 126. ad Orthod. Arnobius l. 1. contra gentes S. Augustinus in Ps. 80. Incendium, quod Nero in vrbe excitauit, Christianis imputatum fuit, qui propterea magno numero neci dati sunt. Baron. in Annal. anno 65. Gnosticorum hæreticorum turpitudines cæteros Christianos exosos faciebant: Ibidem anno 120. Ingens pestis sub M. Aurelio & L. Vero Christianorum religioni adscribebatur: Ibid. anno 170. Alia item lues sub Gallo & Volusiano: ibid. anno 256. Terræ motus sub Maximino: Ib. anno 237. Ex quibus etiam colligitur clades huiusmodi omni tempore in genus humanum defæuijsse; falsò igitur adscribuntur nouo Calendario.

Resp. 1.

2.

Secundò, si nos tā pernitiosæ mutationis ob Gregorianum Calendarium receptū causa sumus, par erat, vt ipsi veteris Calendarij tam rigidi custodes ab his incommodis immunem vitam ducerent; at hoc non fit; quia quales æstates & hyemes nos habemus, tales habent & ipsi; & grando, pruina, aurigo; rubigo, bruchus, eruca, locusta aliquādo æquè apud illos, fruges terræ vastat, ac apud nos. Simili modo dicebant olim Ethnici, Christianos Dijs suis ob venerationē Christi inuisos esse, & causam præbere, cur tot calamitatibus mundum affligant; ideò in vltionē Deorū suorum Ethnici cōtra Christianos insur-

insurgebant. In quos scribit Arnobius l.1. Ergò, in-
quit, *humana patrocinia Dij quærunt, & nisi vestra*
fuerint assertione protecti, idonei non sunt ipsi, qui pro-
pulsare, defendere suas valeant contumelias? quin imò
si verum est ardere illos ira, permittite illis potestatem
sui, defendant seipsi: atque in vltionem maiestatis of-
fensæ, intestinas exerant, experianturque virtutes, Et
mox: *Vobis secundas tribuant valetudines; aduersas*
nobis ac pessimas. Opportunis imbribus vestra irrigent
rura; pluuiarū quæcunque sunt rores nostris ab agellulis
abigant, lanitia curēt vestra numerosis fœtibus mul-
tiplicari, sterilitatem infaustam nostris pecua ijs infe-
rant. Ex oliuis vestris atque vinetis plenam faciant au-
tumnitatem fundi: at ex nostris exprimi vnum prohi-
beāt palmites rorem. Ad extremum & vltimū, in ve-
stro ore præcipiant suam fruges retinere naturam: at
verò in nostro mel amarum fieri, olearum fluenta ran-
cescere, & sub ipsis potum labris in acoris perfidiā vi-
num repentè mutari. Quod cum minimè fieri testifi-
centur res ipsæ, neque minus ad nos quidquam, neque ad
vos plurimū redundare vitalibus ex beneficijs constet;
libido quæ tanta est, inimicos atque hostes Deos esse con-
tēdere Christianis? quos in rebus tristissimis atque lætis,
nihil abs te videas ratione in aliqua discrepare. Si ve-
rū vobis permittitis, ac sine vllis assentationibus dici:
verba sunt hæc, verba sunt, res imò per calūnias cre-
dita, non cognitionis alicuius testimonio comprobata.

3\.

Tertiò huiusmodi clades & persecutiones in Ec-
clesia semper fore; his enim crescit & conseruatur
Ecclesia. Vnde S. Iustinus martyr in dial. cum Try-
phone: *Quanto magis in nos sæuitur,* inquit, *tanto*
plures pietatē fidemque per nomen Iesu profitemur: haud
secus, quam siquis vitem putatione prouocet ad vber-
tatem fructuum. Et Tertull. l. ad Scapulam c.5. *Nec*
deficiet hæc secta, ait: *quam tunc magis ædificari scias,*
cùm cædi videtur.

4\. *Causa reformati Calendarij.*

Quartò, causam reformandi Calendarij æquissi-
mam & vrgentissimam fuisse, quod ante Christo-
phorum Clauium, viderunt etiam alij Astronomi,
vti Stoëfflerus Professor Tubingensis in suo Ca-
lendario M. edito an.1518. Etenim Patres Concilij
Nicæni anno Domini 325. æquinoctio definierunt
diem 21. Martij. Cùm verò ab illo tempore effluxe-
rint plusquam mille anni, reperimus nostro sæculo
retroactum fuisse æquinoctium vsque ad 10. Martij
aut circiter, quia scil. anno bissextili intercalaban-
tur minuta plusquam oportebat, & quot efficiunt
centesimam trigesimam quartam partē vnius diei;
iuxta Alphonsinam anni mensuram, quæ dat anno
(non vt Iulij Cæsaris mensura, quæ dat ei 365. dies
& sex horas) dies 365. horas quinque, minuta 49. se-
cunda 16. quæ minor est anno Iulij 134. ferè parte
diei. Vnde fit, vt iuxta hanc mensuram, (quæ iustior
deprehensa est, quā sit illa Iulij Cæsaris) quouis 134.
annorum spatio dies vnus, qui alioqui excresceret,
omittendus sit. Si mensuræ Iulij Cæsaris (365. dierū
& sex horarum) insisteremus, sicut à tempore Ni-
cæni Concilij vsque ad Gregorium XIII. factū est;
tunc ex residuis illis sex horis quarto quouis anno
iustè prodirent 24. horæ, adeoque integer dies in-
tercalandus, At secundum Alphonsi mensuram (quā
nunc sequimur) veriorem, non prodit integer dies,
cùm 134. parte diei (ferè quadrante horæ) minor
sit illa Cæsaris, vt dictum; quo fit, vt exacto quouis
134. annorum spatio debeat omitti dies intercala-
ris, ne à vero cursu solis recedamus. Itaque anno
1582. sub Gregorio Papa decem diebus subductis,
redijt æquinoctium ad tempus, quo contingebat
sub Nicænis Patribus. Proinde deinceps post annū
1600. Iubilæo insignem quouis deinceps anno 134.
currente intermittitur dies Intercalaris, nūc an.132.
nunc anno 136. quippe qui soli bissextiles sunt; non
autem an.134.

Quare ij, qui adhuc obseruant vetus Calendariū,
decem diebus à vero æquinoctio aberrant, adeoq;
festa omnia decem diebus tardius debito celebrāt.
Qui error deinceps quoties exacti fuerint 134. anni,
toties vno die augetur. Itaque post 1340. annos (à
reformato Calendario) recedent à vero æquino-
ctio viginti diebus, adeoque festum S. Iacobi cele-
brabunt 14. Augusti, seu in Vigilia Assumptionis
noui Calendarij, & sic de alijs Festis.

C. II. *Calumniantur prohiberi omnibus lectionem S. Scripturæ. Resp.1.*

SECVNDO. Calumniantur à S. Scripturæ lectione
omnes pene Christianos à Pontifice & Tridentino
Concilio arceri; in librorum scilicet prohibitorum
Indicis regula quarta. Resp. primò, neminem ibi
arceri à Scripturæ lectione, sed à vernaculis tan-
tùm eius versionibus, quas ipsimet hæretici testan-
tur, non esse SS. literas. Volunt enim solos fontes,
id est, solum in veteri testamento Hebræum, so-
lum in nouo Græcum esse SS. literas. Et confirma-
tur hoc ipsum ex eorum sententia tripliciter. Pri-
mò. Variæ inter ipsos vernaculæ sunt versiones,
non in diuersis modò linguis, Germanica, Gallica,
Polonica; sed etiam in eadem. Nam alia est apud
nos Germanos versio Lutherana, alia Zvvingliana
seu Tigurina. Diuersæ igitur in diuersis gentibus,
imò & in eadem, forent SS. literæ; quod est absur-
dum. Secundò. Corrigunt ipsi modò sic, modò ali-
ter suas istas vernaculas, sacras igitur literas corri-
gerent. Tertiò. Vetant Caluiniani Lutheranam, Lu-
therani Caluinianam versionem. Num ergò vetant
SS. literas? Non inquiunt; sed earum tantùm versio-
nes corrigimus & vetamus. Rectè; idem facit Con-
cilium Trid. loco cit. & nos cum illo.

2\.

Resp. secundò, regulam illam nec vernaculas
versiones omninò prohibere, sed eas requirendas
vult ab Episcopis (prout regibus præscribitur Deut.
17.) earumque legendarum facultatem. Quod si
regibus præscriptum fuit, vt descripturi Deutero-
nomium acciperent exemplar à Sacerdotibus Le-
uiticæ tribus, idque ne in exemplarium aliorum
varietate mendi fortè quidpiam aut prauitatis in-
esset; quanto æquius est ab ijsdem Sacerdotibus
pendere populum cæterum, in vernaculis Biblio-
rum versionibus, quæ ab Ecclesia nondum proba-
tæ, sæpenumerò etiam nondum satis aptæ vel emē-
datæ sunt? Sanè facultatem sumendi Eucharistiam,

quâ

quâ nihil sanctius, nihil Christiano magis expositū, videmus apud ipsos Lutheranos & Caluinianos à Prædicantibus peti, & posse ab ijs eius sumptionem, si abusum cernerent, aliquibus vetari. Cur ergò non idem ius sit Sacerdotibus in Bibliorum versiones non probatas?

3. Resp. tertiò, facultatem hanc, alijs quidem in regionibus facilè Regibus & Principibus, qui tam multa & magna alia impetrant, concedi: in nostrâ verò Germania iam pridem concessam videri. Nā Catholicorum passim manibus Germanica Dietenbergij Biblia teri sciunt ac cernunt Episcopi & Parochi, neque tamen reprehendunt; quin verò gaudent potiùs ac laudant, vt vel sic pestilentes hæreticorum Bibliacæ translationes emigrent: neque sint eorum ignari Catholici, quibus inaniter gloriari ac exultare solent hæretici.

D. III. Calumniantur Papam Ioannē, vt aiunt fœminā. Resp. 1.

TERTIO. Calumniantur Ecclesiæ Romanæ præsedisse aliquando fœminam seu Papissam, nomine Ioannam, quæ ex stupro pepererit filium; adeoque Papam meretricis esse successorem. Sed respondetur hoc figmentum esse, iam dudum à plurimis solidissimè confutatum. Primò, quia huius fabulæ primus scriptor fuit Marianus Scotus, qui primus eam scripsit ducentis & ampliùs annis post annum Domini 853. quo eam fabulam contigisse ponit; ante ipsum nemo vnus scripsit, ne Græcorum quidē, (qui aliàs æmuli & Censores Romanorum erant.) ex ipso transcripserunt postea Sigebertus Schismaticus & alij. Secundò non scripsit assertiuè (sicut mala fide refertur in eius Codice Heroldi opera impresso) sed ex vulgi rumore; ita enim habetur in scripto Codice, ex quo prima illa editio prodijt: *Ioannes, qui, vt asseritur, fuit mulier.* Tertiò illam vulgi famam hausit absque dubio à Schismaticis Ecclesiam odio prosequentibus, qui quæ de Ecclesia Constantinopolitana vulgata erant, conuerterunt in Romanam. Eo autem tempore, quo hæc scribebat Marianus, fama erat fœminam ordinatam esse Patriarcham in Sede Constantinopolitana: vt aperte constat ex epistola Leonis Noni Romani Pontificis ad Michaëlem Patriarcham & Leonem Acridanum scripta an. 1053. quo Marianus religionem ingressus erat, anno ætatis suæ 25. Quomodo verò Leo IX. Romanæ Ecclesiæ hostibus id objicere ausus fuisset, si maiori infamia id in Rom. Ecclesia fuisset aliquando perpetratum?

2. Secundò: Quia maior habenda fides Anastasio Bibliothecario, qui tunc Romæ præsens erat, & res sui temporis scripsit. Hic autem scribit Leonem IV. nequaquam anno 853. (vt habet Marianus) sed anno 855. demum vita functum esse, eique post sex dies statim substitutum esse Benedictum III. quem eidem Leoni immediatè successisse scribunt omnes quotquot de successione Pontificum scribunt, de Ioanna verò illa altum silent. Quo iure ergò Ioanna ista ponitur inter Leonem & Benedictum?

3. Tertiò. Latini ipsi, qui post multa sæcula de ea fabula scripserunt, adeò inter se dissident, vt magis eam destruant, quàm confirment. Dissident in nomine, quo plerique ipsam Ioannam antea nominatam volunt. Nam alij Agnetem, alij Gilbernam, alij Isabellam, alij Margaritam, alij Tuttam, alij Dorotheam: præterquam quod alij Germanam, alij Anglicanam dixere. Dissident in nominis ordine, nam alij eam vocant Ioannem VII. alij VIII. alij verò IX. cùm tamen fuerint ijdem legitimi Ecclesiæ Rom. Pontifices. Dissident & in tempore, nam alij eam anno collocant 853. alij sequenti, alij in an. 857. octauo alij, quidam 904. præter eos, qui ponunt eam post Martinum I. anno 553. alij, post Ioannem V. anno Christi 686. Et vnde, qui post Marianum primum auctorem, ista scripsere, ab eo recedentes ista sibi tam diuersa finxere? Dissident & in Sedis tempore, dum alij eam sedisse tradunt anno vno, & mense vno, & diebus 4. alij annis 2. totidemq; mensibus, & diebus 4. alij duobus annis cum dimidio, duobus tantùm annis alij, alij verò quatuor tantùm mensibus. Dissident etiam in fabulæ narratione, vt ne vnus quidem reperiatur, qui consentiat alteri, & nulla penitus historia de nomine, loco, tempore, & rebus quæ narrantur, adeò mendax, adeò inconstans, & varia, diuersa & omni penitus verisimilitudine carens.

4. Denique ridiculum est studium Nouatorum in hac fabula fulcienda & suadenda, vt ex eo continuatam hactenus successionem Rom. Pont. iam esse succisam & interruptam ostendant, quasi etiam si demus fœminam electam in Pontificem, Pontifex illa fuerit, quæ ne minoris quidem clericalis ordinis capax sit. Qua ratione ne primus quidem eius fabulæ scriptor Marianus inter Rom. Pontifices eam numeret: dum, qui ante Leonem IV. vixit, Sergium numerat centesimum primum: Leonem successorem, centesimum secundum, Benedictum (Ioanna absq; numeri nota prætermissa) legitimū Leoni successorem centesimū tertium ponit, & sic deinceps. Quâ ratione nihil lucri capiunt Nouatores, nisi vt dici possit, duobus illis annis & mensibus Sedem Pontificiā legitimo vacuam fuisse pastore, non tamen ob eam causam successionem à Christo per Petrum in posteros continuatā, fuisse succisam: nam & aliàs accidit, vt maiore etiam temporis spatio, sedes Pontificia, dilata, per discordias eligentium, electione vacarit, nec tamen successionem desijsse quisquam vnquam ausus est dicere. Bisciola an. 853. Baron.

E. IV. Calūniantur Papam euacuare merita Christi. Resp. 1.

QVARTO. Calumniantur Papam euacuare merita Christi, & adscribere salutem nostram meritis nostris. Respondeo ergo Primo duplicem esse salutem nostram, inchoatam, quam sortimur in hac vita, dum iustificamur & Christo reconciliamur per fidem & gratiam; & consummatam, quam expectamus à Christo in altera vita. Illam confert nobis Christus vt Agnus qui tollit peccata nostra ac proinde gratis & sine meritis nostris, Tametsi verò ad eam reconciliationē requirūtur etiā aliqui actus virtu-

virtutum præuij, vt fidei, spei, timoris, pœnitentiæ, dilectionis, (vt expressè habetur in scriptura, velut Ecclesiast. 1. *Qui sine timore est, non poterit iustificari.* Lucæ 7. *Remittuntur ei peccatá multa, quia dilexit multum*, &c.) velut dispositiones; non datur tamen his actibus salus inchoata seu reconciliatio, velut merces operi; quia non proficiscuntur à persona digna, constituta scil. in gratia, quæ est fundamentum meriti. Itaque hanc salutem solis CHRISTI meritis & gratiæ adscribimus. Alteram verò, consummatā confert nobis Christus vt Iudex redditurus vnicuique secundum opera eius, quemadmodum testatur scriptura; ac proinde non nisi ex meritis nostris, (si modò ad merendum cœlum vires atque facultatem habeamus, vnde excipiuntur infantes & insani, quibus datur gloria vt hæreditas solum non etiam vt merces vel brauium seu corona.) Tribuit enim scriptura bonis operibus mercedem & quidem vitæ æternæ, brauium, coronam iustitiæ, &c. eaque omninò requirit.

2\. Resp. Secūdo. Etiam opera illa, quibus meremur salutis consummationem non derogare quidquam meritis Christi; tum quia etiam ipsa sunt dona Christi, à cuius meritis omnem merendi vim accipiunt, sicut palmites à vite succum & fructum: tum quia fundantur in mera Dei promissione, non in iustitia dati & accepti, quia opera nostra Deo multis alijs titulis debita, imò ipsius dona sunt, nec ipsi ad quidquam vtilia. Quid quod Christi merita potiùs amplificantur per merita nostra, quando illa tam potentia asserimus vt operibus etiam nostris vim merendi dare queant, sicut annulo ferreo magnes affrictus, vim ipsi tribuit ferrum attrahendi, quam & ipse habet.

3\. Resp. Tertio. Aduersarios sibi ex meritis Christi perniciem struere, dum sibi persuadent non esse necessarium ad salutem, pœnitentiæ & pietatis operibus vacare, ex eo quòd Christus nobis vita & salus fuit. Sic olim Israëlitæ 4. Reg. 18. æneum serpentem, qui eis monumentum esse debuit, quo excitati parentum suorum cognoscerent peccatum & impositum illis à Domino supplicium ac tandem oblatam medicinam & singulare in eâ beneficium vt peccatum horrerent, Deum diligerent, & magis essent in via Dei constantes, quàm parentes fuissent, hunc inquam serpentem colere pro Deo cœperunt & adolere ei incensum, quasi in eo diuinum quid esset. Ita omninò hæretici abutuntur Christi meritis, vt putent sibi per ea factam esse potestatem & plenam libertatem ad peccandum & quiduis mali audendum; qui potiùs Christo grati esse deberent ob dimissa sibi peccata, & inposterum cauere ne rursum Deum offendant, sed peccata cane peiùs & angue fugiant.

F.
V.
Calūniantur subreptā

sibi communionē sub vtraq; specie.

QVINTO. Calumniantur ab eo subripi Laicis cōmunionem calicis. Sed respondetur nihil illis subripi, quia nihil illis datum fuit. Nam etsi Christus instituit Eucharistiam sub vtraque specie, non tamen præcepit omnibus vsum vtriusque speciei, sed reliquit hoc dispositioni Ecclesiæ. Aliud autem est, aliquid instituere, aliud præcipere. Matrimonium, Ordo & plura alia à Deo instituta sunt, non tamen præcepta. Ac licet ea, quæ ad substantiam & essentiam sacramenti instituti pertinent, tenenda & obseruanda sint, si ijs vti velimus: non tamen ea quæ extrinseca sunt circumstantiæ & accidentia. At CHRISTVM sub externo symbolo panis aut vini accipi, essentiale est Eucharistiæ: sub duobus, accidentarium; quemadmodum & id, vespere & post cœnam accipi. Non præcepisse Christum, ostendo. Vel enim præcepit illo verbo: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem*, &c. Ioan. 6. vel illo: *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. Vel illo: *Bibite ex hoc omnes*, Matth. 26. Non Primo: quia ibi Christus tantum vrget realem & veram corporis sui sumptionem tanquam necessariam quoad substantiam: modum sumptionis non præscribit; quia nec vini nec calicis mentionē facit. Potest autem caro & sanguis Christi non minùs sub vna quàm sub vtraque specie sumi, adeoque simul comedi & bibi. Ac licet vtatur etiam verbo bibendi: non tamen ideò requirit, vt per modum potus etiam sumatur; siquidem in SS. literis sæpe pro eodem sumuntur manducatio & potatio; vti Ps. 68. *Dederunt in escam meam fel & in siti mea potauerunt me aceto.* Adhæc copula illa *Et*, (dum ait: *Et biberitis eius sanguinem*) sæpe habet vim disiunctiuæ; vel Actor. 3. *Argentum & aurum* (id est, argentum vel aurum) *non est mihi.* Non Secundo. Illo enim verbo: *Hoc facite in meam commemorationem*; siquid imperatur, id solum imperatur, vt sumatur Eucharistia in commemorationem: imò siquid circa modum sumendi præcipitur, sola species panis præcipitur. Hoc enim CHRISTI verbum ponitur Luc. 22. & 1. Cor. 11. (apud solum enim Lucam & Apostolum reperitur) post sumptionem panis tantum & ante sumptionem calicis. Quòd si apud Apostolum repetitur post sumptionem calicis, tamen cum limitatione ponitur: *Hoc facite, quotiescunque biberitis in meam commemorationem* q. d. quoties sumere calicem volueritis; post panis verò sumptionem, sine limitatione. Vnde hoc Christi verbum facit potiùs contra aduersarios. Non tertio. nam illud: *Bibite ex hoc omnes*, pertinet tantùm ad Apostolos, qui soli erant præsentes & cum CHRISTO discubuerant, iuxta id Luc. 22. *Discubuit & duodecim Apostoli cū eo.* Patet ex eo, quod Marcut ait: *Et biberunt ex eo omnes*, capite 14. Qui omnes? vtique non nisi Apostoli, quibus hoc dictum erat, quiq; iam constituti fuerant sacerdotes, antequam illis calix daretur. Voluit autem hoc loquendi modo indicare CHRISTVS, vt ex eo calice omnes aliquid biberent, nemo solus exhauriret; quemadmodum habet Lucas capite 22. vbi dixit: *Accipite & diuidite inter vos.* Adhæc si quæcunq; in vltima cœna dixit CHRISTVS, præceptum forent & ad omnes pertinerent: præceptum foret & illud: *Et vos debetis alter alterius lauare pedes.* Item officium admi-

administrandi Eucharistiam pertineret ad fœminas & paruulos. Itaque nec verbum *Manducate*, nec verbum *Bibite*, præceptum id continent, sed ritum tantum conficiendi & sumendi Apostolis, vt sacerdotibus, præscribunt.

Vos ergò Auditores, *sinite* Hæreticos, *cæci sunt, & duces cæcorum*. Et quemadmodum rectè sentimus de Christo, cùm dicimus esse filium Dei; ita etiam rectè sentiamus de ipsius Vicario, dicamusque ipsum esse Ecclesiæ caput in terris & Pastorem summum, qui infallibilem habeat assistentiam Spiritûs Sancti ad Ecclesiam in fide verâ continendam, confirmandam & regendam. Dicamus eum à Christo constitutum in sede Petri; quæ instar petræ stabit, donec ponat inimicos suos, scabellum pedum suorum. Huic nos adhæreamus, si veri pastoris veræ oues esse volumus.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Impij conspirant cum opprimendus iustus.*
II. *Mira Christi bonitas.*
III. *Vera dilectio fidei debet inniti.*
IV. *Sacræ Scripturæ magna vtilitas.*
V. *Digniora in proximo attendenda non viliora.*
VI. *Impij suo tempore puniendi.*
VII. *Hæretici facilè conuinci, sed non facilè conuerti possunt.*

THEMA.

Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Matth. 22.

A. MYSTERIVM est, Auditores, quod legimus Gen. 32. Iacobum Patriarcham, quia vinci in luctâ noluit, ab Angelo tactum in fæmore, vt claudicandum ipsi esset. Significat enim hoc Iudæos, Patriarchæ illius filios, quòd Christo pertinaciter restiterint, nec cedere eius doctrinæ nec credere voluerint, in pœnam contumaciæ suæ perpetuò claudicaturos circa fidem Christi. Id videre est in hod. Euangelio, vbi credunt quidem Christum esse filium Dauid, & hoc pede rectè incedunt: sed interim agnoscere nolunt eundem esse etiam filium Dei, & hoc pede claudicant. Vnde bene de ipsis dicitur Psal. 17. *Filij alieni* (Hebræi à me abalienati) *mentiti sunt mihi* (negantes me esse filium Dei, vt exponit Haymo) *filij alieni inueterati sunt* (quia defecerunt & refrixerunt in maiorum suorum fide & pietate) *& claudicauerunt à semitis suis.* E contrario de nobis Christianis è gentilismo ad fidem vocatis immediatè præmisit: *Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* Hoc vt verificemus, Auditores, audiamus doctrinam Domini nostri & obediamus ei.

B. I. *Impij cõspirant cum oppremẽdus iustus.* Videri possit alicui sterile nonnihil hod. Euangelium: sed si bene expendatur, fœcundissimum reperietur. Inprimis enim videmus impios, inter se alioquin discordes, conspirare in vnum, quando iustus opprimendus est & veritas. Scribit namque S. Matthæus cap. 22. eodem ferè tempore accessisse ad Christum diuersarum sectarum homines vt tentarent eum; primo Pharisæorum discipulos cum Herodianis, vt interrogarent eum num liceret censum dare Cæsari. Quos cum sapientissimo responso confudisset Dominus, succedunt Sadducæi, qui negabant resurrectionem, ideoque ridiculam ei quæstionem proponebant de vxore vnâ, quæ successiuè nupta erat septem fratribus, morte immaturâ præuentis: quærentes cuisnam è septem fratribus futura esset vxor in resurrectione? Cùm etiam istorum cœcum errorem pulcherrimè redarguisset, veniunt nouissime Pharisæi & Legis Doctores, quasi Triarij & inuictissimi milites cum quæstione, quam audiuimus in hodierno Euangelio. Omnes istorum sectæ inter se dissidebant & mutuis se vulneribus cædebant: at nunc cùm de Christo capiendo agitur, omnes in vnum conspirant collimantque scopum. Refert Plinius l. 10. cap. 74. coruo & vulpi naturales esse inimicitias, quòd hæc pullos eius infestet; at vbi esalon parua auis catulos vulpeculæ vellit, coruos in auxilium vulpis aduolare & auxiliari velut aduersus communem hostem; siquidem parua illa auis etiam corui ouis insidiari solet. Hunc in modum vulpes illa Herodes (sic enim appellatur à Domino Luc. 13.) & coruus ille Pilatus, alioquin inter se dissidentes & mutuæ iurisdictioni insidiantes, inierunt amicitiam cùm aduersus paruam illam auem, Christum, qui eorum vitia carpebat, pugnandum sibi arbitrabantur. Idem faciunt canes: Cùm domi de offâ inter se dimicant & fortè mendicus domum ingreditur, mox compositâ pace vnanimiter eum inuadunt. Experiuntur hoc multi iusti, quos inuadunt impij pari studio & consensu, tametsi inter se alioquin discordes. Experitur Ecclesia Christi, quam simul & vnanimiter vexant sæpe hæretici diuersorum dogmatum. Hi enim inter se licet mirè digladientur, vbi tamen in Catholicos pugnandum est, ibi vires & arma iungunt, imò sæpe Turcam etiam in auxilium aduocant; vti fecêre olim Ariani, qui & gentiles & Iudæos concitare in Catholicos non cessârunt. Athenæ & Thebæ inter se infestissimæ erant: sed cùm Philippus Macedo diu dissimulatum bellum Atheniensibus inferret, Thebani factâ societate eis se iunxêre, metuentes ne victis Atheniensibus, vicinum belli incendium ad se transiret. Maiol. to. 3. Canic. coll. 2. Cautè & prudenter isti; quos optarem vt sequeremur nos Catholici, deponendo priuata odia & iungendo vires ad debellandos Ecclesiæ hostes, omnibus nobis communes.

C. II. *Mira Christi bonitas.* 1.

SECVNDO. Videmus Christi Domini miram bonitatem. Primo in eo dum legis Doctori scientiam eius tentanti, syncerè & promptè respondit instar alicuius discipuli, qui interrogatur à Magistro. Cùm enim vidit Dominus posse quæstionem aliquam redundare in bonum interrogantis, respondere dignatus est etiam illudenti. Dolosus mercator erat iste legis Doctor; venit enim cum staterâ suæ scientiæ vt ponderaret Christi sapientiam, num in lege versatus esset; non vt ab eo disceret. Quare ipsi applicari potest, quod Ose. 12. dicitur: *Chanaan, in manu eius statera dolosa, calumniam dilexit.* Chanaan mercatorem significat; talis erat Doctor iste; fumos vendere volebat. Sed hac imposturâ nihil commotus Dominus, pro fumo auream monetam reddit, & quæ salutis sunt, respondet; in exemplum nostrum, ne dolum dolo compensemus, cùm spes est emendandi proximum; multo minus malum pro malo; ac ne dedignemur respondere interrogati, ad ea quæ ad fidem & salutem nostram spectant, v. g. in Catechesi, in pœnitentiæ tribunali, &c. quandoquidem etiam Christus respondit instar alicuius paruuli ad quæstionem Catecheticam.

Secundo in eo, quòd (vt notat S. Chrysostomus hom. 23. in ep. ad Rom.) proposito nobis expositoq; magno illo præcepto dilectionis Dei, asserit huic simile esse præceptum dilectionis proximi. *Considera,* inquit Chrysostomus, *bonitatem Dei, qui cùm ab homine infinitè distet, velit tamen amorem hominis in hominem, tam esse vicinum ac similem amori illi, quo ipse se vult amari, vt eandem vtriusq; velit esse regulam & mensuram. Verùm quemadmodũ cùm hîc alicui bene volumus eumq; alij cuidam familiari nostro quàm commendatissimum cupimus, dicere solemus: si me vis amare, hunc ama: ita,* inquit Chrysostomus, *hoc ipsum omninò voluit Dominus his verbis dicere: secundum autem simile huic.* q. d. *si me amas, ama proximum tuum.* Et Petro: *si diligis me, pasce oues meas;* ex hoc enim cognoscam an diligas me.

D. III. *Vera dilectio fidei debet inniti.*

TERTIO. Videmus vel certè colligimus non qualemcunq; Dei dilectionem sufficere ad salutem, sed eam quæ innititur fidei tanquam basi & fundamento. Pharisæi vrgebant solam Decalogi obseruationem; vnde interrogant: *Quod est mandatum magnum in lege?* nihil de fide in Christum habendâ soliciti. At verò Saluator noster ipsorum quæstioni de mandato magno, alteram subiungit eisq; proponit, de fide in Messiam, æquè necessariam. Quẽadmodum enim ignis noster elementaris inferior indiget fomento; superior ille & æthereus nequaquam: ita & charitas viæ seu vitæ huius indiget fulcro fidei & spei; charitas gloriæ minimè. Errant igitur Politici & Machiauellistæ, qui solos componunt mores ad nullius offensionem, fidem nihil curant; docentq; satis esse bene & inculpatè viuere, quomodocunq; tandem credatur; quod etiam sentiebant olim Philosophi gentiles. Ad hoc namq; confutandum scitè subiecit Dominus propositionem de fide in Christum, quæstioni charitatis, velut fundamentum illius. Fides est quasi materia & corpus hominis Christiani, charitas velut forma & anima, opera bona velut pulsus cordis & arteriarum indicans vitam eius. Vt ergò vita & anima hominis (non separata) supponit corpus hominis: ita charitas & opera bona supponunt fidem veram. Interroget proinde quilibet seipsum: (acatholicus videlicet) *quid tibi videtur de Christo?* Quid de eius diuinitate, omnipotentiâ, veracitate? Quid de eius humanitate & præsentiâ in Eucharistiâ? Putasné filium Dauid duntaxat & non filium Dei? nec posse suâ omnipotentiâ mutare panem & vinum in corpus suum, qui vniuersum hoc è nihilo potuit creare? Rursum quærat ex se Catholicus cùm in peccatum vel tentationem aliquam incidit: *Quid tibi videtur de Christo?* Estné ille DEVS, qui omnia tua acta videt? Estné tuus Dominus, cuius tu voluntatem facere teneris? Estné tuus Iudex qui te aliquando ad rationes citabit & pro merito tuo vel præmiabit vel damnabit? Et si talis est; quid est quod agis & machinaris in corde tuo?

E. IV. *Sacræ scripturæ magna vtilitas.*

QVARTO. Videmus sacræ scripturæ magnam esse vtilitatem; inde enim manifestè ostendit Dominus suam diuinitatem conuicitq; Pharisæos ex Dauidico psalmo vt ne verbulum vnum contra mutire possent: *Si Dauid vocat eum Dominum suum,* inquit; *quomodo filius eius est?* Erat sanè Christus filius Dauid secundum carnem; & idcircò vocat eum Dauid *suum*; sed præterea erat filius Dei quoque, secundum diuinitatem; ideoq; appellat eum *Dominum;* non filium suum. Totum hoc scriptura satis manifestè ostendisset Pharisæis, nisi odio & liuore cæcatos habuissent oculos. Vbi ergò malitiosa hæc & affectata ignorantia abest, ibi sacra scriptura manuducit nos ad intellectum omnium rerum, quæ ad salutem nostram spectant; quia vt Apostolus 2. Tim. 3. ait, *omnis scriptura diuinitùs inspirata vtilis est ad docendum* (sanam scilicet doctrinam) *ad arguendum* (hæreticos,) *ad corripiendũ* (peccatores,) *ad erudiendum in iustitiâ* seu ad omnem morum honestatem vitæq; sanctimoniam. Est enim instar officinæ apothecariæ, quæ omnis generis pharmacis ad quoscunq; morbos depellendos instructa est. *Siquis laborat concupiscentiâ,* inquit S. Basilius ep. 1. ad Greg. Nazianz. *& castitatis est cupidus, historiam Ioseph assiduè legat; ex eâ discet & hauriet pudicitiæ amorem & spiritum. Siquis impatiens, patientiam desiderat, legat gesta sancti Iob. Siquis fortitudinem cupit, legat acta Dauidis. Siquis mansuetudinem appetit, Mosen voluat & imitetur.* Idem suo modo præstat lectio aliorum spiritualium librorum. *Anno Do. 1355. contigit S. Columbinum semel redire domũ circa prandij horam cũ orexi non modicâ: qui quòd parata omnia non essent, statim irâ commotus cœpit cuncta domi euertere. Eius vxor, mulier prudens, honesta ac ingenio præstans, prout poterat, eum placare conabatur, supplex rogans vt patienter ferret moram nec pro tantillâ re sese ita cruciaret, ob oculos proponens sanctorum historias, vt in*

illis

illis sese tantisper occuparet, dum instrueretur mensa. Tum ille magis magisq; inde inflammatus, librum arripiens in mediam aulam proijcit, uxori hæc verba obijciens. Nulla tibi alia cogitatio, quàm de sanctorum legenda. His dictis cum nonnullis alijs verbis, conscientia ita eum mordere cœpit ut extemplo librum de terra collegerit ac reuoluere cœperit. Incidit in historiam B. Mariæ Ægyptiacæ peccatricis, quæ quamuis longa sit, ipsi tamen breuissima vita est: dum enim legeret, ita cor eius leniebatur, ut à priore cōditione mutatus planè recesserit: quæ enim priùs pluris faciebat, ea cōtemtui habuit, terrenis non ampliùs inhiabat ut priùs: liberalissimus in pauperes effectus templa etiam frequētabat, orationibus rebusq; diuinis totum se posteà impendebat. Insuper carnem affligere eamq; spiritui subiectam reddere studebat & ut multa paucis complectar, statim proposuit castam viuere vitam, viuisq; rationibus uxori vitæ castimoniam persuadet, quæ licet adhuc iuuenis, mariti tamen desiderio acquiescit. Tunc Columbinus ad eius pedes prouolutus castitatem perpetuam Deo vouet. Inde verò non ampliùs in lecto, sed aliquando in scamno, nonnunquam humi dormire cœpit, potiorem etiam partem noctis in oratione consumens. Firmè statuit Christum Dominum in paupertate sequi & verè coram hominibus contemptui haberi. Hæc Paul. Morisius l. 1. de orig. relig. c. 38. apud Daurolt. c. 6. t. 21. Catech. hist. Scimus etiam S. Ignatium Loyolam in ægritudine constitutum ex libri, qui sanctorum vitas describit, lectione repentè immutatum statuisse vitæ genus mutare, itaq; militia relictâ pauperem vitam elegisse & sacræ religionis cultorem atque institutorem euasisse. Scimus S. Augustinum lectione epistolæ S. Pauli è Manichæo Catholicum & quidem sanctissimum esse factum.

Obseruandum tamen, sacræ scripturæ lectionem non passim omnibus expedire propter obscuritatem. Vnde Dominus in hodierno Euangelio non quærit ex plebeis intellectum psalmi, sed ex Legisperitis & Doctoribus. Et si isti non intellexerunt psalmum illum, quomodo vulgus intellexisset? Ex eo igitur, quòd Apostolus asserit scripturas diuinitus inspiratas esse, colligit D. Chrysostomus eas profundos & diuinos habere sensus, ac proinde non esse cuiuis obuias & claras, sed arcana multa continere instar fluuij, cuius ex ima aquarum superficies tantum patet, sub quâ interior ac longè maior aquarum copia recondita latet, *in qua & agnus* (humilis) *natet, & elephas* (superbus) *mergatur*, inquit S. Greg. ep. ad Leandr. Præfat. in Iob. Tametsi verò sacra scriptura appellatur *lucerna* Ps. 118. & 2. Pet. 1. non inde tamen conficitur esse omnibus claram. Lucerna enim est noctis lumen, modicum & subobscurum, indiget suggestione olei, explicatione in loco patulo: ita sacra scriptura lumen est sed subobscurum, eget piâ ac doctâ explicatione, poni debet *super candelabrum publicæ ac infallibilis auctoritatis Ecclesiæ, non sub modio hominis priuati*, ait S. Ambros. l. 7. in Luc.

F. V. *Digniora in proximo attēdenda, nō viliora.*

QVINTO. Audimus Christum esse quidem filium Dauid, sed non ita appellari à Dauide patre, qui suppresso nomine filij vocat eum Dominum suum; propter naturam scilicet eius diuinam, longè digniorem, quàm esset humana, tracta à Dauide. Decet enim ut de Christo honorificentissimè semper loquamur, nec tam imperfectionem humanæ naturæ, quàm diuinæ perfectionem in eo consideremus, uti facit Ecclesia, quæ non solet inuocare eum ut pro nobis interpellet patrem (quod tamen secundum naturam humanam facere potest ac solet) sed ut ipse nostri misereatur & det omne bonum nobis. Quod enim Deus est, ab æterno ex naturâ suâ habet; quòd verò homo est, in tempore misericorditer fieri dignatus est. Quare etiam nos, non quæ humilia & vitiosa sunt in proximis nostris, aspicere & commemorare debemus, sed quæ sunt magna & laude digna: vilia verò tegere. Illud odij & inuidiæ, hoc charitatis opus est. Deliquit in hoc non parum inuidus ille Saul, qui cùm in Dauide omnia præclara cerneret, nec haberet vnde eum culparet, è generis obscuritate materiam spernendi eum arripuit, appellando eum filium Isai, qui non ita pridem vnus è populari turbâ vitam egerat rusticam & pastoritiam. Nihil humile in Dauide repererat, virtutem & victorias cernebat: parentelam igitur capit, in quâ nihil erat eximium: non attendens quòd & ipse è simili stirpe prodijsset & asinos secutus esset, 1. Reg. 20. & 9. Rursum filium suum Ionatham appellat filium mulieris virum vltrà rapientis, hoc est, meretricis. Non poterat ei ignobilitatem patris exprobrare, nisi seipsum vellet arguere; itaque sordes & turpitudinem matris obijcit, dicto cap. 20. Hunc ferè imitantur inuidi & nequaquam alij homines, qui ut viros bonos sibi similes reddant, sordes eorum quærunt & in lucem protrahunt, flores verò tegunt.

G. VI. *Impij suo tempore puniēdi.*

SEXTO. Audimus Christi hostes, impios videlicet, suo tempore puniendos, & quidem seuerissimè. Ita enim ad filium Deus Pater: *Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* q. d. quiesce hîc à militiâ tuâ in gloriâ meâ donec subijciam tibi omnes inimicos tuos in die iudicij. Subiecit ei iam dudum perfidos Iudæos, interfectores suos, cùm eos templo, vrbe, patriâ, terrâ eiecit & per orbem dispersit ut vbique essent exules & omnium mancipia. Typus illorum Cain fuit, qui ob cædem fratris innocentissimi vagus & profugus fuit super terram. Idem ipsis contigit; quia *vox sanguinis fratris eorum* (Christi) *clamat* ad Deū de terrâ. Pulchrè eis hoc prædixit Dauid Ps. 58. cùm ait in personâ Christi: *Deus ostendit mihi super inimicos meos. Ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei* (gentiles scilicet ad me conuersi.) Quid ergò? *Disperge illos in virtute tuâ & depone eos protector meus Domine.* Factum ut postulatum: dispersi sunt in gentes velut ollæ fragmenta, & depositi sunt è sede suâ positiq; in scabellū Christi & Christianorum. Subiecit ei paulò pôst etiā gentiles, Tyrannos

 & perse-

& persecutores eius, quos ferè omnes violentâ & turpi nece sustulit, aut certè è regno deposuit: vti Diocletianum & Maximianum. Pauca hic videamus; nam pleraque alibi recensuimus. Magnus Christi inimicus fuit Valerianus Imp. qui tantam in Christianos excitauit persecutionem, vt Dionysius Alexandrinus existimârit tunc impletam esse persecutionem Antichristi, descriptam in Apocalypsi, apud Baron. an. 259. Verùm paucos post annos deposuit eum Deus & captiuum subiecit Regi Persarum vt fieret ei scabellum pedum, in equum conscensuro. Quodq; magis mirandum, pressit eum sub hac seruitute, quasi scabellum pedibus suis vsq; ad eius obitum, supra annum vitæ septuagesimum. Neque enim Persa voluit eum dimittere: neque filius Gallienus patrem suum redimere. Insignis etiam Christi inimicus fuit Seianus Consul Romanus, qui Tiberio Imp. nitenti Christum inter Diuos referre, obstitit (quanquam hoc Christo parum honorificũ fuisset.) Hic ergò toto orbe celeberrimus, cùm alter quasi Imperator haberetur & aureo curru in theatrum veheretur sibique tanquam Deo res sacras fieri permitteret; repente literis Imperatoris depositus ducitur in vincula, capite mulctatur, ad Gemonias scalas vnco trahitur, triduo habitus ludibrio à populo, pòst in Tiberim proijcitur, liberi eius carnifici necandi, & inprimis filia (mirum auditu) eidem carnifici prius constupranda, traditi. Dio. l. 58. apud Baron. an. 34. Gentilibus exterminatis subiecit ei hæreticos tollendo vnum post alterum & detrudendo sub scabellum, quandoq; etiam turmatim integros eorum exercitus, quod testatur Matutinum Parisiense S. Bartholomæi, quo durante Hugenotti sunt trucidati: internecio rusticorum rebellium, Lutheri spiritu afflatorum, supra centum millia, in bello Schmalcaldico. Nec prætcrit impios Catholicos, quia & ipsi Christi inimici sunt. Quis non audiuit aliquid de Vesperis Sicilianis? *Anno 1281.* inquit Genebrardus l. 4. Chron. ex Æmilij l. 7. *Siculi impatientes libidinis & insolentiæ militaris Gallorum, die Paschæ ad pulsum campanarum conuocantium ad vesperas, omnes Gallos ad vnum supra octo millia, cum vxoribus etiam grauidis, intra duarum horarum spatium contrucidarunt. Vnde Prouerbium: Vesperæ Sicilianæ.* Hunc vel similem in modum subijciet DEVS Pater filio suo omnes alios hostes eius, simulq; subiectos & prostratos sistet in die iudicij. Diu quidem expectat Dominus supplicium inimicorum suorum, sed moram tamen illam grauitate compensabit. Quid enim quæso significat poni in scabellum pedum Christi? Quis hoc nobis explicabit? Meo iudicio significat Primo detrudendos esse impios in locum omnium infimum, hoc est, in infernum, à cœlo & luce remotissimum. Secundo in locum omnium fœtidissimum, quò omnes sordes & putores confluent ad torquendos illos. Tertio in locum contemptissimum maximeq; infamem, vbi omnis generis nebulones vinculis prementur & quasi pedibus calcabuntur. Quarto in ergastulum perpetuum, vbi per omnem æternitatem prementur & comprimentur, ne emergere queant, immani illo pondere furoris diuini seu implacabilis iracundiæ.

H. VII.

SEPTIMO. Videmus hæreticos, quorum typum gerebant Sadducæi & Pharisæi, conuinci argumentis posse vt nihil amplius obloqui possint, conuerti tamen facilè non posse. Obstruxit enim Christus sapientissimis suis responsis ora Herodianorum, Sadducæorum & Pharisæorum, ita vt non possent ei respondere verbum, nec auderent amplius interrogare eum; verum posthæc né conuersi sunt? Minimè verò; Quales venerant, tales abierunt: lapides ante & post pluuiam, æquè semper duri. Bene horum pertinaciam depinxit S. Iudas in canonicâ suâ epistolâ. Primo appellat eos *sectatores Cain*; quia vt Cain increpitus à Deo non resipuit sed magis obduruit & à facie Dei fugit: ita etiam illi, vt videre erat in eorum primo parente Simone Mago, qui obiurgatus à S. Petro peior factus est. Secundo *imitatores Balaami*; quia vti Balaam etiam post grauissimas Dei minas redijt ad ingenium suum & scandalum posuit Hebræis: ita hæretici vix dimoueri à proprio sensu possunt, & dimoti ad eundẽ redeunt. Tertio *sectatores Core*; quia vt Core leniter à Moyse correptus, arroganter respondit & monẽtem spreuit: ita & isti obstrepunt monitis salutaribus. Quarto *nubes sine aquâ*, hoc est, steriles, quæ nullam aduehunt pluuiam ad irriganda corda sua. Quinto *arbores autumnales, bis mortuas*, hoc est, eradicatas; à quibus nullus omninò sperari fructus potest. Sexto *fluctus feri maris*, qui nullo refrænari impetu possunt. Septimo *sydera errantia*, quæ inconstantes habent motus, ideoq; erratica dicuntur; quales & hæretici, qui de vno errore in alium labuntur.

Hæretici facilè cõuinci, sed non facilè conuerti possunt.

Depinguntur à S. Iudâ.

Sed quamobrem Pharisæi videre noluerunt tam clarum scripturæ de Christo testimonium? propter odium in Christum; id enim est trabs in oculo; & quid mirum si excæcat illum? Deponendum igitur odium, si Christũ Dei filium volumus videre. Confirmat hoc historia, quæ extat apud Thomam Campensem, & refertur à P. Rodriquez p. 1. Exerc. tr. 4. c. 14. *Sacerdos quidam*, inquit, *notæ sanctitatis vir & Thomæ huius in eodem Monasterio æqualis, proficiscẽs certo consilio, ad aliud quoddam Monasterium, offendit per viam sæcularem quendam, cui ex composito se adiunxit, familiariterq; aliquandiu cum eo collocutus, ad spiritualia demum colloquia digressus est. Hic ille: Committam tibi aliquid, Pater, quod iam pridẽ mihi vsu venit. Diu iam est, ex quo diuinæ rei diuinæ intersum, sacram hostiam Sacerdote sacris operante videre non possum: ratus initiò id vel ex distantia sacrificante ori-ri, vel ex oculorum meorum imbecillitate, accessi ad eũ propiùs, imò proximè, sed & hoc incassum. Et quidem annus ex eo iam abijt. Animi anceps totusq; perplexus ac conturbatus in eam veni cogitationem, rei seriem vt ab ouo, Confessario retexerem. Feci; ille, vt erat prudens, quærere pro confessione occepit, nihilné lateret in mente abditum aduersus quenquam inimicitiæ*

Equi-

Equidem,inquio; & verò tam atroci iniuriâ talis me affecit, vt nec iam quidem animus sit ipsi noxam, vel totius mundi pretio constituta, remittere. Insanis,inquit Confessarius, mi amice: graue illud saxum de durissimo corde tuo remoue; quod ni facis, frustra es; nam & de salute æternâ certissimò periclitaris & sub sacratissimis illis speciebus Christum seruatorem tuum nunquam videbis. Hæc siquidem omnis mali radix & causa. Gratia Dei fuit, vt vir ille sanctus, Confessarius meus adamantinum cor meum emolliret. Detestatus ergò crimen meum, accurata exomologesi illud elui, filij Dei, Christi Domini sacratissimo corpore me paui, inimico ex animo illatam iniuriam condonaui, Ecclesiam ingressus Missam audiui, Deum Dominũque meum toties frustra antehac intueri conatus, ineffabili animi lætitia vidi. Ob quod tam luculentum Dei in me beneficium, quoad viuam, gratiarum actiones referre nunquam intermittam.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Quid est diligere Deum ex toto corde.*
II. *Quare diligendus ex toto corde.*
III. *Cur vult à nobis diligi Deus.*
IV. *Cur præceptum dilectionis primum est maximum.*
V. *Quomodo oportet diligere proximum sicut teipsum.*
VI. *Quare Pharisæis proposuit Dominus quæstionem de Christo.*

THEMA.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Matth. 22.

A. EZechieli ostendit aliquando Deus librum per visionem & dixit ei: *Fili hominis comede volumen istud,* hoc est, memoriæ commenda, rumina & perpende quidquid tibi per visionem quasi in libro ostendo. Notanda vox, Auditores; nõ enim ait Dominus: comede partem voluminis, vel aliquid de volumine isto: sed *comede volumen,* totũ videlicet & quidquid in eo scriptum est. Volumen quod à nobis comedi vult Deus, est liber Euangeliorum; propterea namque illum toties nobis proponit in templo explanandum, vt ab omnibus capiatur & memoriæ mandetur. Neque satis nobis esse debet, si vnam vel alteram Euangelij particulam capiamus, sed ad hoc adniti debemus, vt totum intelligamus, & singula etiam verba pro viribus expendamus. Vt enim qui metalla eruunt, si venam auream inuenerint, omnes eius meatus perscrutãtur, nec minima eius frusta contemnunt: ita multo magis faciendum cum Euangelio, quod meras auri cœlestis venas passim vndique continet; vnde minima etiam verba in eo expendenda & conseruanda sunt. Porrò cùm hodiernum Euangelium præclaram nobis venam, aureæ dilectionis ostendat, eam nunc rimari & quantum fas est, totam eruere volumus.

B. I. *Quid est diligere Deum ex toto corde, &c.*

Q. PRIMO. Quid est diligere Deum ex toto corde & in tota anima & in tota mente? Resp. Phrasin hanc esse Hebraicam, qua idem pluribus inculcatur ad maiorem energiam: Cuius rei signum est, quòd pro hisce tribus interdũ scriptura ponit quatuor vt Luc. 10. interdum duo tantum, vt Deut. 10. Idem ergò hæc omnia significant, videlicet vt diligamus Deum super omnia, seu toto & summo amore (non intensiuè, quod in cœlo expectamus) sed Primo comparatiuè, vt scilicet ita totum cor & affectum Deo demus, vt nullam eius partem demus diabolo aut peccato, quomodo Moyses nec vngulam de pecoribus suis voluit relinquere Pharaoni, Exod. 20. Secundo, finaliter, vt in genere Deum habeamus quasi finem omnium nostrarum actionum, eumque vt talem omnibus rebus præferamus, omniaque perdere malimus, quàm Deum Deique gratiam. Tertio, appretiatiuè, vt applicemus totum cor seu voluntatem ad obediendum eius legi, & vt eius voluntati per omnia nos conformemus.

Possunt tamen hæc distingui (quod faciunt aliqui SS. Patres) ita vt per cor intelligamus intelligentiam; per animam voluntatem; per mentem memoriam: ita vt omnia ista Dei amori impendere potiùs debeamus, quàm ipsum abnegari vel lethaliter offendere. Diligit ergò Deum ex toto corde, qui omnes suas actiones per rationis intentionem dirigit ad Dei gloriam, ad virtutem & honestatem, vt Deo in omnibus placeat: qui in oratione & contemplatione intelligentiam crebrò occupat: qui scientias & studia sua ad Dei cultum applicat dirigitque.

Diligit in tota anima sua, qui voluntatem suam cum diuina in omnibus conformat: qui amorem suum primarium & summum soli Deo impendit, cætera in ordine ad Deum amat: qui mori potiùs paratus est, quàm offendere Deum.

Diligit ex tota mente, qui Dei semper meminit. De quare monuit Tobias filium suum: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum,* capite 4. Idipsum suos discipulos do... ait Sãctus Petrus: *Instruebat actus suæ vitæ omni hora custodire & in omni loco Deum respicere;* ait Sanctus Clemens epist. ad Iacobum frat. Domin. Qui enim verè amat, crebrò recordatur amati.

C. II. *Quare diligendus ex toto corde.*

Q. SECVNDO. Quare diligendus Deus ex toto corde? Respondeo Primo, quia est creator & conseruator cordis humani & omnium bonorum, quæ in eo sunt: decet igitur vt hæc in illum refluant. Secundo, quia cordi tribuit capacitatem infinitam, ita vt nulla re satiari queat præterquam ipso Deo: æquum igitur est, vt toto corde ille quæratur & ametur,

3\. ametur, qui solus totum cor implere potest. Tertio, quia Deus vti principium, ita & finis eâ hominis: vt ergò ad centrum coëunt omnes lineæ, ad scopũ diriguntur omnia iacula, vti flumina omnia tendũt in mare vnde exeunt, elementa ad suum centrum: ita ad Deum omnes actiones & affectiones dirigere fas est. 4. Quarto, quia est summè amabilis, vtpote summum & perfectissimum bonorum: iure igitur amatur, quantum amari potest; ergò ex toto corde; cætera enim bona fumus & vmbra sunt, nec merentur locum aut sessionem habere in corde humano. *Omnis enim copia, quæ Deus meus non est, egestas est*, ait Sanctus Augustinus. Hinc Sancta Catharina Senensis amore Christi sponsi sui saucia vt in Christi amorem tota transiret, instanter ab eo petijt, vt à se cor suũ & propriam voluntatem radicitùs euelleret. Quare visa sibi est videre Christum cor sibi eximentem & post dies aliquot cor aliud illustre substituẽtem ac dicentem: *Ecce filia habes pro corde tuo cor meum*. Inde amore Christi penitus æstuare cœpit. Vt in eius vitâ.

D. III. *Cur vult à nobis diligi Deus.*

Q. Tertio. Cur vult à nobis diligi Deus? Resp. 1. Primo, vt huius mundi exilium faciliùs toleremus & calamitosum istud pelagus suauiùs pernauigemus. Quid enim non alleuiat amor? & quid sine amore, nõ graue & fastidiosum est? Septem anni seruitutis videbantur Iacobo pauci dies, quia Rachaelem, pro quâ seruijt, amauit, Gen. 29. Herbas illas præ amaritudine comedere non poterant filij prophetarum, 4. Reg. 4. Vnde exclamarunt: *mors in olla, vir Dei*. At vbi Elisæus farinam ollæ iniecit, dulces & comestibiles factæ sunt. Quare si paupertas, ægritudo, iniuriæ, contemptus dorsum tuum premunt & amaritiem afferunt, mitte in cor tuum Dei dilectionem; cogita te hæc omnia pro Dei amore pati; fientque tibi dulcia. Deniq; si vis in mundi calamitatibus vitam suauem & quietam agere, Deum ama. 2. Secundo. Vt habeat vnusquisque auream monetam, quâ cœlum sibi comparet. Quod aurum in metallis, hoc charitas est in virtutibus, teste Apost. 1. Cor. 13. *Maior horum est charitas*. Aurũ verò istud nemo non exhibere Deo potest. Si Deus requireret sapientiam, robur, nobilitatem, opes: possent se excusare rudes, infirmi, plebeij, pauperes. Si requireret eleemosynam, ieiunia, vel similia opera, multi similiter se excusarent, qui hæc facere nequeũt. Sed quis dicere potest, se non posse amare bonum summè amabile? Multi sunt in cœlo, qui nunquam ieiunarunt, nullam eleemosynam dederunt, neminem docuerunt, nunquam orarunt: Sed nemo, qui non amarit Deum. Nemo est qui tributum hoc pendere Deo nequeat. 3. Tertio. Quia amor non vult nisi amore compensari. Cætera obsequia pecunia vel honore, vel alijs modis compensare possumus; veluti si cui medemur, pingimus, scribimus, aramus, metimus: non requirimus vt is vicissim nobis medeatur, pingat, scribat, aret, metat; sed contenti sumus pecuniaria vel alia difformi compensatione. At si quem amamus, ab eodem redamari volumus; alioquin nobis minimè satisfactum existimamus, & ingratum illum vocamus. Iam verò Deus mille modis prior dilexit nos: vult ergò & à nobis diligi, cæteris obsequijs, si amor desit, minimè contẽtus. Denique quia pretiosissimum, quod homo de suo peculio offerre potest, amor est: per hunc enim tradit se & cor suum amato. Quamdiu sponsus cor & amorem sponsæ reciprocum non habet, nihil se habere existimat. Debetur autem Deo summo nostro benefactori & amatori, summum quod dare possumus: hoc est amor.

E. IV. *Cur præceptum dilectionis primum & maximũ.*

Q. Qvarto. Cur præceptum dilectionis primum & maximum dicitur? Resp. 1. Primo, quia *finis præcepti charitas*; inquit Apostolus 1. Timoth. 1. Nec solum præceptorum omnium finis est charitas, verũm etiam omnium sacramentorum & virtutum totiusque religionis Christianæ, quæ vltimatè eò tendit, vt hominem cum Deo bonorum omnium fonte perfectè coniungat, quod per charitatem solam fieri potest. Hinc in cœlo fides & spes, leges & sacramenta locum non habent, quia media & instrumenta tantùm sunt ad finem illum obtinendũ, qui est coniunctio cùm Deo. Sicut ergò machinæ remouentur à turri, cùm eius structura absoluta est: ita quando homo Deo perfectè vnitus est, definit fides, spes, lex.

2\. Secundo. Quia omnia alia mandata comprehendit. Qui enim diligit Deum, diliget profectò omnia quæ Deus diligit; eoque magis, quo magis ea Deus diligit. Diliget ergò omnes homines, vtpote à Deo dilectos & ad imaginem eius factos. Si verò diligat proximum, *legem impleuit*. Roman. 13. ac proinde malum non operabitur, nec vlla in re offendet proximum. Quomodo enim offendas eum, quem diligis? Vnde Sanctus Augustinus in 1. Ioan. 4. tract. 7. ait: *Dilige, & fac quod vis*. q. d. si diligas, non peccabis vnquam.

3\. Tertio. Quia maximum & præstantissimum est, quod Deo dare possumus; Charitas enim radix & fons est omnium bonorum & donorum. Cùm quẽ ardenter diligis, nihil est quod ipsi non libentissimè dones, nihil quod ei neges, nihil quod pro eo non facias. At contrà si quem non amas, quam difficulter ei vel minimam rem donas? Vnde hoc? nisi quia aperto charitatis fonte procurrunt riuuli donorũ: eo verò clauso sistunt? Qui turpi amore mulierculas amant, sæpe totam suam substantiam in eas effundunt: contrà Christi pauperibus vt vel nummulum dent, vix permoueri possunt. Quoniam igitur Deo omnia nostra debemus, par est, vt ipsi demus, saltem id, quod est præstantissimum. Sanè charitatem tanti æstimat Deus, vt inde sibi nomen quæsierit, *Deus enim charitas est*, inquit S. Ioannes ep. 1. c. 4. Eadem Deum cum homine intimè vnit, vt ibidem testatur Ioannes: *Qui manet in charitate*, inquit, *in Deo manet, & Deus in eo*.

4\. Quarto, quia charitas ostendit, quis & quantus sit homo. Quis, id est, an filius Dei vel diaboli sit. Audi S. Aug. tract. 5. in Epist. Ioan. *Signent se omnes*, inquit,

inquit, *signo crucis, respondeant Amen, cantent Halleluia, baptizentur omnes, intrent Ecclesias, faciant parietes Basilicarum; non discernuntur filij Dei à filijs diaboli, nisi charitate.* Quantus, id est, quàm perfectus. De hoc S. Bern. serm. 37. in Cant. *Quantitas,* ait, *cuiusque animæ æstimatur de mensura charitatis, quam habet.*

5. Quinto, quia est vinculum perfectionis; *sicut nihil prosunt,* inquit S. Chrysost. in c. 3. ad Coloss. *sed diffluunt partes nauis, si desint tabulata, & contignationes, & ligamenta, quibus inter se deuinciantur; Ita nec virtutes cæteræ aut virtutum opera, nisi in charitate fiant.* Charitas aliarum virtutum vita est, sicut anima membrorum corporis.

6. Sexto, quia maximam habet mercedem. Sic enim ait Apost. 1. Cor. 2. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Imò etiam operibus etiam minimis maximum valorem tribuit. *Qui enim dederit calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli, non perdet mercedem suam,* Matth. 10. Ratio est, quia charitas meritorum origo est. Vnde qui opus ex se licet exiguum maiore charitate perficit, maiorem obtinet mercedem; vti operarij vineę postremi, qui æqualem cum primis mercedem accepere; & vidua, quæ duo æra minuta misit in gazophylacium, plus omnibus misit.

7. Denique quia cæteræ virtutes desinunt in cœlo, charitas semper manet.

F. V. *Quomodo oportet diligere proximū*

Q. QVINTO. Quomodo oportet diligere proximum sicut seipsum? Resp. primò, diligendum proximum amore naturali, cuius duo præcepta sunt. Vnum indicat Christus Matth. 7. *Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* Alterum Tobias c. 4. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias.* Secundò, amore supernaturali; ita vt amor proximi oriatur ex amore Dei; seu vt ametur proximus propter Deum; quomodo etiam nosipsos diligimus propter Deum. *Charitas vera est,* inquit S. Greg. hom. 38. in Euang. *cùm & in Deo diligitur amicus, & cùm propter Deum diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos, quos diligit, qui iam & eos diligere, à quibus non diligitur, scit.*

sicut seipsum. 1.

2. Resp. secundò, secundum D. Thomam 2. 2. q. 44. art. 7. diligendum esse proximum sanctè, iustè, verè. Primo sanctè; vt sicut aliquis ex charitate seipsum diligit propter Deum & secūdum bona supernaturalia: ita etiam proximum diligat. Secundò, iustè, non expetendo proximo malum aliquod, sed quod bonum est; sicut sibi quisque tantùm bona velle debet. Tertiò verè, vt quis diligat proximum propter ipsius proximi commodum, amore scilicet veræ amicitiæ.

G. VI. *Quare Pharisæis proposuit Dominus quæstionem de Christo.*

Q. SEXTO. Quare Christus Pharisæis proposuit quæstionem de Christo? Resp. primò, vt ostenderet sapientiam suam, non ab hominibus, sed è cœlo haustam, sicque illis fidē faceret, quòd de cœlo venerit. Secundò ad retundendam ambitionem Pharisæorum, qui se omnia scire putabant, & varijs quęstionibus paulò ante propositis nitebantur Christū capere in responsione. Vnica ergo quæstione eaq; omnibus scitu necessaria, eos mutos facit, adeoque indoctos esse ostendit. Tertiò, vt doceret nos vtilia & necessaria inprimis, non ludicra & inutilia peruestigare; sicut fecerant Pharisæi, qui inutiles quæstiones ipsi proposuerant. Quartò, vt doceret fidem operib. & opera fidei iungēda, nec vnum sine altero sufficere; ideò enim post cōmendatum dilectionis mandatum, requirit rectam in Christum fidem.

DOMINICA XVIII. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Lucæ Matth. 9.

IN illo tempore: Ascendens IESVS in nauiculam, transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Et ecce, offerebant ei paralyticum, iacentem in lecto. Videns autem IESVS fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de Scribis, dixerunt inter se: Hic blasphemat. Et cùm vidisset cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua: an dicere, surge & ambula? Vt autem sciatis: quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc dixit paralytico: Surge, tolle lectū tuum, & vade in domū tuam. Et surrexit, & abijt in domum suam. Videntes autē turbæ, timuerunt, & glorificauerunt Deū, qui dedit potestatē talem hominibus.

CONCIO

CONCIONES.

CONCIO I.

QVID REQVIRATVR A Ciuitate, vt sit ciuitas Christi.

I. *Christum libenter suscipiat.*
II. *Auidè Dei verbum audiat.*
III. *Fide & spe polleat.* 1. Magna. 2. Vniformi. 3. Practica.
IV. *Magnam erga proximum charitatem habeat.*
V. *Timorem Dei habeat.*
VI. *Zelum honoris diuini habeat.*

THEMA.

Transfretauit & venit in Ciuitatem suam. Matth. 9.

A. INter ciuitates, quas Christus rebus à se gestis celebres fecit, non caret suâ laude ciuitas Capharnaum. Vocatur enim ciuitas Christi in hodierno Euangelio. Neque ob id tantummodò quòd in ea Christus vt plurimùm habitarit, plurimaque signa fecerit: sed etiam propterea, quòd eam fisti deuotâ præ alijs dilexerit. Alioquin enim ab ipsa tam citò discessisset, quàm citò à Nazareth patriâ suâ discesserat, ob eorum incredulitatem. Fælix ea ciuitas, de qua dici potest: *Venit Christus in ciuitatem suam. Beatus* enim *populus*, ait Dauid Psal. 143. *cuius Dominus Deus eius.* Misera verò & infælix illa, cui dicitur illud Oseæ 1. *Vos non populus meus, & ego non ero vester Deus.* Quamdiu Hebræi boni fuerunt, vocauit eos Deus *populum suum*, vti Exod. 3. *Vidi afflictionem populi mei.* At vbi deprauati sunt, aliter de ijs locutus est, vti Exodi 33. *Ascende de loco isto tu* (Moyses) *& populus tuus, quem eduxisti de terra Ægypti.* Sequitur deinde: *Audiensque populus sermonem hunc pessimum, luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo.* Iure igitur sibi gratulari posset ciuitas, quæ vocari mereretur ciuitas Christi. Videamus ergò, quæ sit Christi ciuitas, & quomodo talis fuerit Capharnaum.

Ciuitas Christi est, quæ libenter illum suscipit, libenter illum audit, magnam in eum fidem habet, legem eius obseruat, ipsum timet, ipsum honorat. Et talis fuit Capharnaum, saltem aliquo tempore & in aliquibus suis membris.

B. I. *Christũ libenter suscipiat.* PRIMO. Capharnaitæ Christum non grauatè susceperunt, imò vt ait S. Lucas cap. 8. *erant omnes expectantes eum* (quod de Capharnaitis intelligendum colligitur ex Matthæo, qui ordinem temporũ obseruans post discessum Christi à Gerasenis; historiã hanc subiungit.) Adhæc patiebantur eum secum sine molestiâ degere, ingredi & egredi, vt patet Marci 2. Est ergò inprimis ea ciuitas Christi, quæ libenter illum admittit, secumque habitare sinit, tãquam Dominum suum; quando videlicet Christus per suos seruos, pastores & concionatores reformat ciuitatem; quando præcipit seruari dies festos & ieiunia, quando monet, vt indulgentias lucremur, vel vt operibus pœnitentiæ præueniamus tribulationes & flagella Dei. Item si contingat Deum ingredi ciuitatem per pestem, aliamve tribulationem. Tũc enim agnoscere culpam nostram debemus, sicut Lupum Trecasinæ vrbis Episcopum legimus, Attila ciuitatem obsidente, interrogasse, quis hic esset, qui sic in se arma lacesseret. Cumque responsum esset, Attilam *flagellum Dei* esse, ingemiscens ait: *Et ego Lupus, vastator gregis Dei, dignus flagello eius.* Portas ergò reserari iussit. Ingressi autem hostes recta vrbem pertransierunt, nihil hostiliter moliẽtes, imò quasi neminem oppidanorum videntes. Sur. tom. 4. Hac ratione si correctores morum & castigationes diuinas libenter admitteremus, sæpe à correptione immunes essemus. Contrà ciuitatem diaboli primò incolũt Samaritani, Luc. 9. qui Christum ad se diuertere volentem non receperũt, quia scilicet *facies eius erat euntis in Ierusalem*, vt ait Lucas, id est, quia pergebat in Ierusalem ad adorandũ more Iudæorum: non in montem Garizim, more Samaritanorum.

Ciuitates diaboli. 1. 2. Secundò Geraseni, qui cùm vidissent dæmones eiectos ab obsesso, in porcorum gregem Christi licentia immissos, præcipitasse gregẽ in mare, cœperunt rogare eum, vt discederet à finibus eorum, Matth. & Luc. 8. Discessit ergò Christus, & venit in ciuitatem suam, Capharnaum, vti in hodierno Euangelio habemus. 3. Tertiò Nazareni, qui primò quidem admiserunt Christum velut conciuem suum, & audiebant ac mirabantur eum: sed vbi mores illorum taxare cœpit, eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt in supercilium montis, vt præcipitarent, Luc. 4. Harum ciuitatum similes plurimæ inueniuntur. Tales enim sunt inprimis ciuitates hæreticorum, quæ libertatem fidei, hoc est, hæresin vel propria authoritate vsurpant, vel priuilegio impetrarunt, quòd Catholicam fidem, damnosam sibi existiment. Vnde Christum eiusque Ecclesiam Catholicam excludunt, vel admissam sæpè

malè tractant: aut saltem rogant, vti à se discedere velit. Quod nihil est aliud, quàm rogare, vt securè & sine molestia pergere possint ad diabolum & infernum.

Et quorundam Catholicorum.

Huiusmodi etiam ciuitatum aliquæ reperiuntur apud Catholicos. Harum aliæ Christum nolunt recipere, vt qui reformationem suorum vitiorum & abusuum nolunt acceptare. Quales circa initium Societatis IESV fuere non paucæ, quæ Societatem illam, vtpote vitiorum hostem & extirpatricem, in sua recipere mœnia noluerunt. Quia *non amat pestilens eum, qui se corripit*, ait Sapiens Prouerb. 15. Tales etiam illæ, quæ non suscipiunt & amant pastores nisi sibi similes in vitijs, qui cum ipsis ludant, potitent, stultescant; adeoque faciem Samaritanorum habeant.

Persæpe etiam accidit, vt qui initio Christum libenter receperunt, postea eijciant, vti Nazareni fecerunt Christo; & Philistæi arcæ fœderis, quam è templo & ditione suâ excluserunt, quòd viderent eam suo Dagon perniciosam esse, 1. Reg. 4. Antonius Musa medicus, cùm Romam (vbi prius per annos multos nullus fuerat medicus) venisset, & Augusto afflictum genu curasset, à Romanis statuâ alabastrinâ multaque pecuniâ & immunitate donatus est. Vbi verò posteà vulnera curare, ignire, cauteria re, manus & pedes abscindere cœpit, lapidibus obrutus, & per omnes vrbis plateas tractus est. Suetonius in Augusto. Sic multoties accidit Dei seruis vera prædicantibus, quemadmodum & S. Paulo, qui ad Gal. cap. 4. scribit: *Vbi est beatitudo vestra?* (græcè *beatificatio vestra*, qua vos propter me beatos dicebatis!) *Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis & dedissetis mihi. Ergò inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?* Nimirum quia correctio & disciplina Christi perniciē affert porcis, id est, immundis & carnalibus, vitiaque demergit: rursum quia ipse non vult adorare in Garizim cum Samaritanis, sed in Ierusalem cum Iudæis, hoc est, sentire non cum improbis sed cum probis: denique quia scindit & vrit vulnera: hinc excluditur è ciuitatibus.

C. II. Auidè Dei verbū audit.

SECVNDO magna auiditate audiebāt eius sermones. Vt enim audierunt, quòd esset in domo, *conuenerunt multi*, (græcè habetur: *statim congregati sunt multi*) *ita vt non caperet neque ad ianuam* (id est, ita vt non caperet omnes domus etiam ad ianuam; idcircò enim paralyticus per tectum inferri debuit,) *& loquebatur eis verbum*, ait S. Marcus cap. 2. Ergò illa est Christi ciuitas, quæ libenter audit verbum eius; quæ statim & confestim ad id audiendum conuenit: quomodo agnelli ad vocem matris accurrunt, ad vocem alterius ouis non accurrunt. Sic & bonus latro ac centurio ac Christi balantis in cruce vocem accurrerunt. Latro sinister & Iudæi non accurrerunt, quia non erant agni Christi. Et ratio est, quia illa est ciuitas Christi, quæ à Christi vberibus nutritur, adeoque Christum imbibit & induit: hoc autem faciunt, qui ad vbera verbi diuini assiduè recurrunt, indeque nutriuntur, & fiunt Christiformes: quemadmodum docet & admonet S. Petrus epist. 1. cap. 2. *Sicut modò geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.*

Ciuitas diaboli.

Contrà in ciuitate diaboli sunt, qui lac diuini verbi sugere recusant. Atq; his atrocia valdè minatur Christus, vti Matth. 10. vbi ait: *Quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorū in die iudicij, quàm illi ciuitati.* Quia nimirum Sodomæ & Gomorrhæ non fuit prædicatum Dei verbum, sicut illi ciuitati. Vin exemplum? Milles fuit in Persia cuiusdam ciuitatis Episcopus, cumque in eâ prædicando nihil proficeret ciuitatem execratus, inde discessit. Quare Sapores vrbem obsedit, cum 300. Elephantis, & tanquam ream læsæ maiestatis euertit, atque in agrum conuertit. Sozom. lib. 2. cap. 1. & ex eo Baron. anno 350. Niceph. lib. 8. cap. 37. Ob eandem causam, spreti videlicet verbi diuini, Venetis aliquando imminebat exitium Sodomæ & Gomorrhæ: nisi precibus S. Laurentij Iustiniani, eorum Patriarchæ, seruati fuissent, vti in eius vita scribit Bernardus Iustinianus.

D. III. Fide & spe polleat 1. Magnâ.

TERTIO. Fidem & spem in Christum magnam habebāt, vti colligo tū ex illis quatuor qui paralyticum tulerunt in lecto, & cùm non possent eum præ turbâ inferre in domum, ascenderunt in tectum, eoque aperto, demiserunt eum vnà cum lecto ante Iesum, vt scribit Marcus & Lucas: tùm ex fide paralytici, qui certè cum tantâ molestiâ non permisisset se ad IESVM deferri, nisi magnam in Christum concepisset spem & fidem. Hinc Christus, *cernens fidem illorum, dixit*, &c. ait S. Matthæus. Quando ergò isti tantam habuere fidem, vt nihil non facerent & excogitarent, quomodo paralyticum Christo sisterent, colligo ex his paucis fidem aliorum Capharnaitarum. Itaque ciuitas Christi est, quæ magnam in Christum fidem habet, quæ tectum, id est, obstacula seu difficultates omnes perrumpit, quò ad ipsum veniat, ac proinde omnibus eius verbis, omniaque ipsi possibilia esse credit. Quales certè non sunt hæretici, quia non per omnia credunt Christo, ac proinde nihil credunt. *Tam est anathema, tam Ethnicus & Publicanus, qui Ecclesiam in paucis, quàm qui in multis non audit: sicut tam mergitur, qui palmo aquæ, quàm qui abysso maris contegitur*, ait Cardinalis Hosius apud Stanisl. Rescium in vita lib. 2. cap. 21.

2. Vniformi.

Secundo. Fides illorum fuit vna & vniformis. Vidit enim *fidem illorum*, non fides. Quæ ergò ciuitas Christi esse vult, procuret vt vnam tantùm eamque veram habeat fidem: hæreticos omnes excludat.

3. Practica.

Tertio. Fides illorum fuit practica, qua & credebant se impetraturos sanitatem paralytico, & operabantur per charitatem deferendo eum ad Christum; non speculatiua tantùm. Vnde dicitur: *Videns fidem*

fidem illorum. Fides speculatiua non videtur. Vnde S. Iacobus cap. 2. ait: *Ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.* q.d. quid prodest fides tua, quam in corde geris, sed nudam & operibus destitutam, ostendere non potes? Hinc Georgius Dux Saxoniæ, à Luthero inuitatus ad suam hæresin, respondit, opera Lutheri & Lutheranorum ostendere ipsius fidem non esse à Deo, sed ex diabolo; veluti violare vota, ieiunia, festa, profanare templa & altaria, sacramenta conculcare, imagines confringere, cultum Sanctorum abrogare, &c. refert Corn. à Lap. in Ep. S. Iacobi c. 2.

E. IV. *Magnam erga proximum charitatẽ habeat.*

QVARTO. Magnam etiam charitatem habebant erga proximum; siquidem paralyticũ, quia ambulare non poterat, in lecto gestabant quatuor baiuli, & cum tanta difficultate per tectum immittebant in domum; nam & scalæ admouendæ erant & tectũ ex parte nudandum, æger in lecto sustollendus & fortasse tegulæ aliquot deciderunt in eos qui inferiùs stabant. Omnia nihilominus magno conatu & concordi operâ peragũnt, nec reclamat dominus, cuius ædes perfringitur: nec expostulant infrà stãtes. Talis ergò ciuitas meritò dicitur Christi ciuitas in quâ lex eius obseruatur, quæ est dilectio; quoniam ipse dixit: *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem,* Ioan. 13. Cuius typum habemus in quatuor illis animalibus, eundem currum trahentibus, Ezech. 1. homine scilicet, leone, boue, aquila: quæ licet natura & conditione admodum differrent, pari tamen passu, & vnanimi consensu procedebant, quò impellebat Spiritus. Hac enim ratione conciues currum legis Euangelicæ trahere deberent; pari consensu animorum, tametsi alios habeant humores & complexiones; vnus velut homo affabilem, alius velut leo iracundam & asperam: vnus velut aquila velocem, alius velut bos tardam. Et hoc est, quod Apostolus ad Galat. 6. scribit: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* v.g. tu ferto proximi choleram & verba cholerica, ille ferat tuam melancholiam: tu fer illius tarditatem, ille ferat tuã præcipitantiam: quod alteri deest, tu suppleto. Adhæc leues iniuriæ vel offensæ ferendæ, dissimulandæ & remittendæ sunt inter ciues Christi: publica item vtilitas priuatæ anteferenda.

Contrà ciuitas diaboli est, vbi discordia: vel si est ibi concordia aliqua, ea est impellentium ad malũ & ducentium ad diabolum.

F. V. *Timorem Dei habeat.*

QVINTO. Timorem Dei habebant. Repleti enim timore, dicebant: *Quia vidimus mirabilia hodie.* Et: *Quia si nunquam sic vidimus.* Timuerunt autem ob potentiam Christi, miraculo comprobatam, indeque colligebant: si huic tanta ad sanandum est potentia: vtique nõ minor erit ad puniendum. Ex vna igitur parte spem in illum concipiebant, tanquam in optimum & humanissimum medicum: ex altera timorem, velut in malorum vindicem. Et hæc est Christi ciuitas, in qua inter spem & metum viuitur: hoc est enim aptissimum medium ad perseuerandum in Dei gratia, facitque homines de salute suâ certiores. In cuius rei mysterium, Abrahã Gen. 12. *tetendit tabernaculum* & habitauit inter *Bethel*, id est, *domum Dei*, & *Hai*, id est, *abyssum seu vitam vallium*; ab occidente habuit Bethel: ab oriente Hai. Sic enim quiuis fidelis habitare debet inter spem cœli & metum gehennæ. Cogitet se constitutum inter beatissimam & miserrimam æternitatẽ, nec se certò scire, vtram habiturus sit. In occasu seu aduersitate cogitet Bethel & domum Dei: in ortu seu prosperitate cogitet Hai siue gehennam. Porrò timor iste non debet esse puerilis & humanus, sed diuinus & salutaris, vt videlicet timeamus offendere Deum, timeamus eius iudicia & nouissima.

Econtrà in ciuitate diaboli vel est desperatio, vel noxia præsumptio de certitudine salutis, vti est apud hæreticos huius æui.

G. VI. *Zelum honoris diuini habeat.*

SEXTO. Zelum honoris diuini habebant. Nam inprimis paralyticus curatus *abijt coram omnibus in domum suam, magnificans Deum.* Deinde reliqui omnes *magnificabant & glorificabant* Deum, Marci 2. & Luc. 5. Denique etiam scribæ huius ciuitatis zelum honoris Dei præseferebant; siquidem à blasphemia sese abhorrere monstrabant, quando intra se dicebant: *Quid hic sic loquitur? Hic blasphemat,* Tametsi verò in hoc iudicio errabant: blasphemiæ tamen hostes & diuini honoris zelatores se ostẽdebant. Talis ergò est Christi ciuitas, in qua Deus glorificatur & zelus honoris diuini viget, blasphemia verò exulat; vel si auditur, cũ horrore auditur. Nã, vt argumentatur Malach. c. 1. *Filius honorat patrem, & seruus Dominum suum: si ergo pater ego sum: vbi est honor meus? & si Dominus ego sum: vbi est timor me⁹?* *Quid est ergo vtilis Christianus,* (ait S. Ambrosius in hunc locum) *semper debet patri ac Domino suo laudes dicere & in eius gloriam omnia procurare*: ad instar videlicet lusciniæ aliarumque auium, quæ manè & vespere Deum laudant, vti docet ibid. Ambrosius. Et verò si omnia Deum laudant, siue quæ in ciuitate eius cœlesti sunt, vt Angeli & beati: siue quæ in sublunari, vti creaturæ omnes suo modo: cur nõ assiduè laudet Deum & homo? Et quis ferat à solo homine Deum blasphemari? Nõ tulit in cœlo Michaël Luciferum blasphemum, dicentem: *similis ero altissimo*: sed deiecit illum in abyssum. Non tulit bonus in cruce latro, blasphemari Christum à socio: sed redarguit eum grauiter & publicè. Ergò & nos feruente zelo abhorreamus à blasphemiâ, & corrigamus blasphemantes, aut certè fugiamus. Roberto Francorum regi, filio Hugonis Capeti, aliquando in ciuitate Aurelianensi pro pace & regni sui tranquillitate oranti Christus apparuit & responsum dedit, quod pacem in regno non haberet suo, donec blasphemias & crimina notoria extirpasset. refert Nicolaus Boërius decisione 301. In Hispania non solum quæstiones de hæresi, sed etiam blasphemiæ & voces in Deum & Sanctos contumeliosæ ad inquisitionem deferuntur. *Sic Michaële Bario Nauarrau* (inquit Florimundus de Orig. hæres. lib. 5. c. 6.

& de

& de rege suo bene meritus, ordinis S. Iacobi Commendator cùm aliquando, por vida de Dios, id est, per Dei vitam iurasset, triginta & vnum dies in compedes fuit coniectus. Qua de re cùm apud regem esset questus, rex filium suum se ipsi socium additurum respondit, qui catenarum pondus dimidiarum cum ipso feret. Ita enim de se meritum esse vt lubenter ipsum iuuare velit: hac verò in re nullam aliam gratificandi rationem despicere. Et conclaue quidem carceris hic habuit aulæis ornatum & cætera omnia non minùs quàm extrà carcerem magnifica: compedes tamen ac catenas non minùs duras ac graues, quàm de vulgo quis ferre cogebatur. Horum igitur exemplo, si de ciuitate Christi esse volumus, vitemus & extirpemus blasphemias, quæ ad ciuitatem diaboli pertinent & sunt lingua damnatorum. Ad extremum, Auditores, date operam quæso, vt hæc vestra ciuitas dicatur & sit Christi ciuitas. Sic enim & Christus erit Deus vester; & quid tunc nobis deerit? quid ipse nobis non impertiet?

G. VI. *Zelum honoris diuini habeat.*

CONCIO II.

PARALITICI SECVNDVM animam.

I. *Mortales omnes post lapsum protoplastorum.*
II. *Peccatores omnes.*
III. *Auari & illiberales.*
IV. *Pigri & negligentes.* 1. Magistratus. 2. Parentes. 3. Tardi ad rem diuinam.
V. *Animæ purgatorij.*

THEMA.

Ecce offerebant ei paralyticum, iacentem in lecto. Matth. 9.

A. MIRA oblatio, Auditores; stupendum munus, quod Capharnaitæ in hod. Euangelio offerunt Christo hospiti & inquilino suo: Homo paralyticus, manuum & pedum omniumque membrorum vsu destitutus, iacens in grabato. Quid agitis, ô ciues? Nónne Deus in lege vestrâ mandauit vobis ne offerretis ei hostiam debilem & defectibus obnoxiam? Nónne ait per Malachiam cap. 1. *Si offeratis claudum & languidum, nónne malum est? offer illud duci tui, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.* Mira est igitur hæc oblatio, sed grata Christo Domino, cuius cibus est conuersio peccatorum. Hæc illius venatio, hæc ferina caro est, qua libenter vescitur cælestis noster Isaac; & de qua dixit aliquando Dominus discipuli: *Ego habeo cibum manducare, quem vos nescitis*; animam videlicet mulieris Samaritanæ, secundum animam debilis & paralyticæ, cuius salutem tunc quærebat, Ioan. 4. Viderunt Capharnaitæ Dominum è medio tollere ac quodammodo deuorare omnes languentiũ ægritudines; idcircò hodie aduẽtanti in ciuitatem suã offerunt paralyticũ, velut epulum gratissimũ. Rectè equidem; sed sciendum est offerendos esse Domino infirmos, dũ versatur in ciuitate nostrâ, dum adhuc in præsenti sæculo expectat peccatores ad pœnitentiam. Nam in altero sæculo nõ suscipiet eos. Ibi enim dicet, quod apud Malachiã citatũ mox subiecit: *Nõ est mihi voluntas in vobis, & munus nõ suscipiã de manu vestra.* Ergò Auditores, afferamus quæso ad Christum languidos & languores nostros offeramus ei paralyses nostras, dum nobiscum hic moratur. Porrò nunc videamus qui secundum animam paralytici habendi sint.

B. I. *Mortales omnes post lapsũ protoplastorum.*

PRIMO. Paralytici sunt mortales omnes post lapsum protoplastorum. Cùm enim primi nostri parentes perdiderunt iustitiã originalem, quæ velut aureum quoddam frenum cohibebat omnes animę passiones & constringebat intra limites suos subijciebatque rationi, vti & carnem spiritui: tunc ablato fræno illo inciderũt vnà cum posteris suis in miserabilem quendam languorem, paralysin ac dissolutionem omnium membrorum, sensuum passionum; quæ velut equus effrænis iugum rationis excutere & libidini suæ indulgere cœperunt, sæuiuntque etiamnum nec nisi magnis conatibus compesci ac frænari possunt. Vidit hoc vel ipse Aristoteles qui l. 1. Ethic. ostendit vitiosos istos affectus ita se habere ad imperium rationis & voluntatis, vt se habent membra paralytica ad voluntatem mouere ea cupientis; non enim ea quando vult & quomodo & quantum vult, mouere potest. *Planè, inquit, quemadmodum resoluta corporis membra si ad dexterã mouere volueris, è contrario in sinistram deferuntur: sic quoque in anima contingit. In contrarias enim partes incontinentium appetitiones feruntur, &c.* Queritur de hoc Apostolus ad Rom. 7. *Non quod volo bonum,* inquit, *hoc facio: sed quod odi malum, illud facio.* q. d. ego cupio mouere membra & passiones meas in dextrum, secundum legem rationis, & illa cadunt in sinistrũ secundum legem concupiscentiæ, carnalis & bestialis. Ac quemadmodum membra paralytica, si ad opus, laborem vel artem exercendam adhibere volueris, perpetuò aberrabunt & vix recti aliquid facient: ita vires animæ paralyticæ ad malum agendum faciles & pronæ sunt, ad bene autem agẽdum difficiles & ignauæ. Cuius etiam rei figurã videre est in Agar ancilla, & Sara vxore Abrahæ. Agar enim citò & facilè peperit prolẽ hero suo, sed Ismaëlem, malũ & immorigerum; Sara verò tardè & difficulter prolem bonã & morigeram, Isaacum, Gen. 16. & 19. Agar sumus in malo, Sara in opere bono.

Remedium. Dom. 12. post Pẽt.

Sed quod huic paralysi remedium? Respondimus ad hoc alibi. Breuiter nunc: Per Christi gratiam reparari ad pristinum statum possumus. Ergò ad Christum eiusque Ecclesiã, deferri inprimis per baptismum debemus; deinde surgere à peccatis per sacramentũ pœnitentiæ; posthæc tollere lectum nostrũ, non

non inhærendo pristinæ conuersationi nostræ & cupiditatibus malis, sed imperando eis, & dirigendo quò voluerimus; denique eundo in domum nostrã, de virtute in virtutem progrediendo & tendendo ad perfectionem illam, quam habuimus in paradiso, vnde expulsi sumus; quod per dignum & frequẽtem sacramentorum pœnitentiæ & Eucharistiæ vsum obtinere possumus.

C. II. *Peccatores omnes*

SECVNDO. Peccatores omnes, præsertim inueterati. Paralysis enim resolutio neruorum est, faciens vt homo nequeat vti membris ab ea tactis, adeoque nec incedere nec laborare queat. Hoc autem in hominis anima efficit peccatum; efficit inquam vt ne passum vnum versus cœlum ambulare, ne minimũ quidem opus cœlo dignum præstare queat. Quemadmodum Ægyptij in crassissimis illis tenebris cõstituti, nõ se poterant loco mouere, atque vt 70. habent, *non surrexit vllus ex cubili suo* (quasi iacerent in lectis instar paralyticorum) metuẽtes nimirum, ne si passum facerent, in spectra aut præcipitia inciderent, Exo. 10. ita homines in peccatorũ tenebris positi nihil aliud ex se possunt, quàm iacere in suis fæcibus, absque diuinæ gratiæ luce surgere nõ possunt vt vel vnum opus meritorium faciant. Neruus enim meriti, gratia, in ipsis resolutus ac præcisus est. Ægyptij in tenebris illis quasi catenis vincti aut in carcere constituti (vt habetur Sapien. 17.) nihil aliud poterant quàm clamare & miserabili voce opem inuocare: (vt habetur Sap. 18.) ita peccatores delictorum suorum vinculis constricti atque inclusi non nisi opem Dei implorare possunt: mereri nihil possunt. Ægyptij si ignem, quo vtimur, accendebant, is *vel aëre turbato extinguebatur vel vincebatur à crassissimis tenebris*, inquit Philo; nec dissentit Salomon, Sap. 17. dicens: *Ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere.* Pari modo opera bona, quæ quis in statu peccati vult patrare, vel à dæmone impediuntur, vel saltem obscura & Dei fauore destituta sunt, victa à peccati plusquam Cimmerijs tenebris, quæ omnia illa obtenebrant. Præ cæteris verò inueterati peccatores, paralytici cẽsendi sunt, hoc est, dissoluti; quia timoris Dei neruis ac vinculis minimè constricti. De talibus enim Ieremias ait cap. 31. *Vsquequò delitijs dissolueris, filia vaga?* q. d. quamdiu dissolutam & in omnia scelera proiectam vitam ages? quamdiu extra te & Deum tuum euagaberis? quamdiu omnia prata luxuria tuâ percurres? Atque hi non in aliquo vulgari, sed in ferreo & immobili lecto stertere videntur; cuiusmodi lectũ ferreum nouem cubitorum in longitudine & quatuor in latitudine habuisse describitur magnus ille Og. Rex Basan, Deut. 3. Quid enim ferreus lectus nisi peccandi consuetudo obstinata, quâ se obstrictum aliquando fuisse lamentatur August. l. 8. Conf. c. 5. *Suspirabam ligatus*, inquit, *non ferro alieno, sed meâ ferreâ volũtate. Velle meum tenebat inimicus & inde mihi catenam fecerat & constrinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido: & dũ seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, f[illegible] est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis (vnde catenam appellaui) tenebat me obstrictum dura seruitus.* Porrò lectum illum peccatoris, præsertim libidinosi, in ferreo illius Og notatum pulchrè depingit Alphonsus Tostatus Episcopus Abulensis Deut. 3. quæst. 3. Og, inquit, *Hebraicè idem est, quod coaceruans & signat peccatorem, qui peccatis peccata superaddit, donec veniat in profundum malorum: peccatum enim cui per pœnitentiam remedium non adhibetur, mox sibi nequiores socios aggregat, vt fiat habitatio omnis spiritus immundi, maximè luxuriæ, in quo cùm quis nouem cubitos longitudinis & quatuor latitudinis habuerit, tanquam in lecto requiescit immobilis. Primus ergò cubitus vel gradus est, in cibis exquisitis. Secundus in dulcibus & continuis poculis: quia venter mero æstuans despumat in libidinem, vt ait S. Hieron. Tertius est in spectaculis. Nam vt ait Ieremias cap. 9. Intrauit mors per fenestras nostras. Et, oculus meus deprædatus est animam meam. Quartus est in cantilenis lasciuis. Quintus est in aromatibus, quæ Venerem prouocant. Sextus est in donis & munusculis. Septimus in mollibus lectis. Octauus in temporali sociorum lætitia. Nonus in turpi vsu fœminarum. Habet quoque iste impudicorum lectus quatuor latitudinis cubitos. Primus est turpis cogitatio. Secundus, perficiendi consensus. Tertius consequens operatio. Quartus diuturna assuefactio, quæ tandem facit hunc lectum ferreum vt à nulla bona monitione vel inspiratione superari possit.* Hucusque doctissimus Abulensis.

Nec tamen d sperandum, etiam in hac paralysi. Quid igitur factu opus? Tria indicat Dominus: *Surge: tolle lectum tuum: & vade in domum tuam.* Primo *surge* & assurge in Deum per orationem & continuam gratiæ eius implorationem. Ita enim S. Augustinus concubinatui assuetus post crebras orationes; de conuersione anxius, tandem strauit se sub fici arbore & cum lachrymis orabat: *Et tu Domine vsquequo? Vsquequo Domine irasceris in finem? Ne memor fueris iniquitatum nostrarum antiquarum. Sentiebam enim me ab eis teneri*, inquit, *& iactabam voces miserabiles.* Interea audit vocem quasi è vicina domo dicentem: *Tolle lege, tolle lege.* Sustulit librum & incidit in epistolam Pauli: *Non in comessationibus & ebrietatibus: non in cubilibus & impudicitijs*, &c. Vnde mox animo immutatus & conuersus est. Vt in eius Confess. l. 8. c. 12. Secũdo *tolle lectum tuum*, cõtrarias vitijs tuis virtutes exercendo; si prius te gestauit lectus, tu iam gesta lectum: si prius ebrietati studuisti, stude nunc sobrietati ac ieiunijs: si prius rapuisti, nunc eroga: sic clauum clauo pelles, consuetudinem consuetudine. Tertio *vade in domum tuam*, per fortem, constantem & crebro repetitam animi resolutionem, quòd velis à pristinis vijs tuis recedere & nouam inire ac pergere in domum tuã, vnde profugisti. *Quodcunque sibi imperauit animus, obtinuit*, inquit Seneca l. 2. de ira cap. 12. *Quidam ne vnquam riderent consecuti sunt. Vino quidam,*

Remedium.

alij

alij Venere, quidam omni humore interdixêre corporibus.

D. III. *Auari & illiberales.*

TERTIO. Auari & illiberales. Hi enim si non in alijs membris, in manibus saltem paralytici & motu destituti sunt; quorum typus fuit homo ille, qui habuit manum aridam, à Domino sanatus, Matt. 12. Est enim manus auari arida, quæ succo charitatis & misericordiæ caret. Audiamus D. Chrysostomum hom. 15. super Ep. ad Heb. *Manus non faciens eleemosynam, arida est,* inquit, *quæ verò etiam aliena aufert, scelesta est & impura. Nullus cum talibus manibus cibum sumat,* &c. Non tibi videtur epulo ille, qui Lazaro ne micas quidem de mensâ suâ dedit, manus aridas habuisse? Et quoniam ipse ad Lazarum noluit extendere manum suam vt pasceret esurientem; ideò nec Abraham voluit ad ipsum extendere manum, vt refrigeraret sitientem, in ardoribus inferni; & quia mendicanti Lazaro stipem largiri noluit, mendicare tandem à Lazaro debuit: *Mitte Lazarum,* &c. Similem catastrophen expertus est Ruffinus, vir in aulâ Theodosij Imperatoris summæ dignitatis, sed & paris auaritiæ ac rapacitatis, quam exercuit in ijs, quos gessit, Magistratibus. Hic igitur cùm aspiraret ad Imperatoriam maiestatem & iam purpuram sibi parasset ac monetam auream imagine suâ insignitam, tum ecce cingitur ab Arcadij militibus & mille gladijs appetitur atque in frusta secatur. *Sed & iucundum afflicto populo spectaculum,* inquit Spondanus, *Ruffini rapacitatis, secta eius dextera præbuit, cùm qua neruorum, qui mouent articulos attractione vel remissione, claudi apta esset & aperiri, miles eandem pansam tendendo, mendicare Ruffinum obolū dictitaret, oblatoq; palmæ obolo, tractis neruis strictusq; digitis, eum à Ruffino auidè acceptum significaret.* In compend. Baron. anno 395. En tibi manum aridam, quàm congruè punitam? Nescijt Ruffinus extendere manum ad liberalitatem, sciuit contrahere ad rapacitatem: Deo igitur disponente factum, vt resecta hæc arida manus stipem mendicaret & oblatam ludicro spectaculo captaret. D. Hieronymus ait ex Euangelio Nazarenorum hominem illum, cuius aridam manum Dominus sanauit, fuisse cæmentarium, qui pro victu sibi parando maxime manu illâ opus haberet. Apposité profectò. Nulla enim re magis indigent diuites, quàm manu extensâ & liberali, quâ sibi Dei gratiam parent & ædificent in cœlo æterna tabernacula. Cæmentarij ergò cùm esse debeant, videant ante omnia vt ne manus aridas habeant, quibus destruant, non ædificent suam in cœlis domum; similes illi diuiti, qui dicebat: *Destruam horrea mea & maiora faciam,* Luc. 12. Vberes agrorum fructus vt congregaret, horrea extendit manum non extendit: ideo horrea sua destruxit & à Deo audiuit: *Stulte.* Quòd si manum suam ad pauperem extendisset & ibi condidisset fruges suas, horreum sibi in cœlo multò maximum extruxisset.

Remedium.

Igitur his Euclionibus vnum hoc remedium superest quod edixit Dominus arido illi & secundum manum paralytico: *Surge & sta in medium, & extende manum tuam. Surge* è telonio auaritiæ & rapacitatis, cum Matthæo teloniario; deinde *sta in medio*, contentus esto aureâ illâ mediocritate, quâ nec egeas nec abundes: hoc in medio si steteris, nunquam tibi deerit quod tribuas; denique *extende manum* ad pauperes: noli ad te retrahere; *quoniam Dominus dixit: Beatius est magis dare, quàm accipere,* inquit S. Paulus Act. 20. Causam requiris? Primo quia dare signum est abundantiæ, accipere verò signum egestatis, ait S. Augustinus l. 3. contra Maximin. cap. 14. Secundo quia beatior est impartientis largitas, quàm accipientis penuria, inquit Cassianus l. 10. de Instit. renunc. cap. 18. illud enim signū liberalitatis, hoc verò necessitatis aut cupiditatis est. Tertio quia maior est benefacientis ad beneficiatum amor, quàm huius ad illum: quoniam ille nobilius operatur, ait Aristoteles 9. Eth. qui & hinc concludit plus amare eos qui beneficia conferunt, quàm qui accipiunt, vtpote maius inde bonum consecuti. Ita à parentibus magis amantur filij, quam ab eis redamentur. Quartò quia dans liberior est, accipiens obligatus est conferenti. Quinto quia honorabilior est qui dat, vilior qui accipit, ait S. Hieronymus ad Nepotian. Dare est res regia ac diuina: accipere plebeia & humana. Sexto quia etiam vtilius dare quàm accipere. Qui dat, temporalia & corporalia dat: vicissim accipit æterna & spiritualia bona.

Beatius dare quā accipere. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

E. IV. *Pigri & negligentes.* 1. Magistratus.

QVARTO. Negligentes ac desidiosi, qui cùm ad rationem officij sui non vtantur membris suis, non immeritò paralytici reputari possunt. Huiusmodi sunt inprimis Magistratus aliqui, qui subditorum & negotiorum sibi commissorum nullam curam habent, sed omnia pessum ire sinunt, dummodò ipsi bene habeant. Talem Magistratum minatur Deus reprobis in pœnam, Zach. 11. cum iubet prophetam induere habitum & personam pastoris stulti, Iudæis præponendi. Quæ verò huius pastoris acta sunt? *Derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritū non sanabit & quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet & vngulas eorum dissoluet. O pastor & idolum, derelinquens gregem!* En tibi rectorem paralyticum cuius punitionem subdit mox Propheta: *brachiū eius ariditate siccabitur.* q. d. quia in officio suo arida brachia habuit & quasi paralyticus fuit, non exserendo vires ad plectendos malos & faciendum munus suum; idcircò arescet brachium eius, hoc est, adimetur illi potentia & iurisdictio. Dixit quidam auctor Politicus: *Quinque declarant rempublicam bene aut malè habere, 1. Ædes precum. 2. Curia. 3. Schola. 4. Forum. 5. Horologium. Prout hæc bene aut malè habent & reguntur, ita & respublica erit.* Quando igitur templum paret esse stabulum: curia esse tugurium pastorum: schola esse taberna aut sphæristerium vel Iudæorum synagoga: forum esse palus aut cloaca: horologium esse Lunaticum, nunc citò nunc tardè

ambulans; quid tunc de Magistratu dicas? Nónne exclamabis: *ô pastor & Idolum!* ô paralyticum Magistratum?

2. Parẽtes.

Deinde hac paralysi laborant aliqui parentes, qui arida habent brachia, cùm filij immorigeri verberibus plectendi sunt. Ita Heli Sacerdos, qui auditâ filiorum peruersitate, verbis solùm & quidem blandis ac beneuolis nimis eos reprehendit: *Nolite filij mei: non enim est bona fama, quam audio, vt transgredi faciatis populum Domini.* 1. Reg. 2. Filios appellat, cùm nebulones & tenebriones, carcinomata & catharmata, filios denique Belial appellare debuisset. Adhæc *& minas ille addere debuerat & à suo eos conspectu amouere atque abdicare etiam, & verberibus afficere, multoq; illis grauiùs & duriùs instare. Quia igitur nihil horum egit verborumq; tantùm monitis contentus fuit, & illis & sibi ipsi Deum aduersum infestumq; constituit;* inquit D. Chrysost. ho. 9. in ep. ad Cor. & l. 3. adu. vitup. vitæ mon. Solon septem Græcorum sapientum vnus & Legislator priuauit aliquando filium suo patrimonio, dum pater viueret: & patrem cum moriturus esset, sepulturâ, eò quòd ille patri non obedisset & tamen hæreditatem iudicio peteret: pater autem filium allegantem de malâ instructione, nòn melius educasset.

3. Tardi ad rem diuinã.

Tertio qui ad rem diuinam Deique cultum tardi & inertes sunt. Quasi enim paralysin in pedibus habere videntur, qui ferè vltimi semper in templo sunt & mediam officij diuini partem negligunt. In Iauâ maiore Insulâ aues esse scribunt, apodas dictas, eò quòd pedibus careant nec nisi in arboribus consideant; vt tradit Nicol. de Comit. Num iniuriam faciemus talibus paralyticis, si eos dicamus apodas, qui licet pedibus instructi sint, ijs tamen non vtuntur ad Dei gloriam & suam salutem? Alij manus non habent vel certè dissolutas paralysi habent, qui ad templi cultum nec non ad altare toto anno nihil offerunt. Cùm ad Dei offensionem, cùm ad diaboli cultum, cùm ad mundi pompam aliquid expendendum est, nullis sumptibus parcitur, nulla mora trahitur. Videte quæso Hebræos. Hi cùm in deserto peterent ab Aarone conflari sibi Deos, Aaron vt eos ab hac insaniâ auerteret, postulauit in hoc opus omnes illorum inaures aureas, auribus detrahendas, etiam vxorum, filiorum & filiarum; existimans eos non募 traditurós tam pretiosa & chara monilia. At vicit eorum improbitas & præpostera liberalitas, etiam mulierum, aliàs suarum rerum, ornatûs præsertim, tenacissimarum; quodque magis mireris, abstractas sibi inaures ipsimet ad Aaronem detulêre, Exod. 32. At cùm ad Dei veri altare vel templum aliquid offerendum est, terunci iactura ploratur. Ad carnis voluptates, ad pompam, ad luxum manus habent & quidem expeditas: ad promouendum Christi cultum manibus carent, suntque paralytici. Quin & aliqui indignari audent cùm ad templi ornatum aurum aliaque pretiosa adhibentur, similes Alexandro Rom. Imperatori auaro, qui ne auri guttulam quidem aut bracteolam in templo reponi voluit, susurrans illud Persij: *In templo quid facit aurum?* Et hoc vt auaritiam suam palliet. Alij toto corpore paralytici videntur, qui magnam dierum, etiam festiuorum, partem somno & pigritiâ perdunt, non minùs lecto affixi, quàm hodiernus paralyticus. Hinc non modò pretiosum tempus, sed & res diuina sæpiùs negligitur & habitus pigritiæ quasi paralysis contrahitur, quâ fit homo ignauus ad omne opus bonum ac honestum, pronus ad malum; quia *nihil agendo malè agere perdiscimus,* ait Cato.

Reme-dium.

Sed quod huic paralysi remedium dabimus? quod Christus paralytico dixit: *Surge* & impera tibi, adhibe conatum vt è pigritiæ cœno eluctaris; quia non tam in lecto quam in sepulchro iaces. *Pigritia enim viui hominis sepultura est,* ait Themistocles. Quin etiam in sepulchro grauis peccati iaces, cùm acediæ indulges. Si in serpentum foueâ iaceres, quàm repente, putas, surgeres? At nonné maioris periculi est, in peccato iacere, quàm in eiusmodi antro? Surge igitur ad opus, & si vires deficiant, inuoca Devm vt tibi manum porrigat. *Torpor ex imperfecta voluntate oritur: mox vt bonum velle cœperis, ardor erit atque impetus;* inquit Petrarcha. Deinde *tolle lectum tuum,* corpori tuo vim affer & coge id ad laborem & operationes bonas. *Experimento enim probatum est,* inquit Cassianus l. 10. de Instit. Mon. cap. 25. *acedia impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam.* Quòd si opere inchoato difficultas aliqua obrepat, in eo prosequendo fortiter persiste, quia progressus laborem reddet leuiorem. Vnde Bern. serm. 12. in Cant. *Cùm te torpore,* inquit, *acediâ vel tædio affici sentis, noli propterea diffidere aut desistere à studio spirituali.* Et mox: *si perseueraueris, tristitia tua conuertetur in gaudium.* Dauid initiò arma Saulis gestare non potuit, quia vsum non habuit; posteà militiæ assuetus, non arma tantùm ferre, sed & gladium Goliathi grandem & ponderosum scitè tractare nouit. Tolle igitur lectum, vince ignauiam tuam, gesta inertem carnem, quæ prius te gestabat. Denique *vade in domum tuam.* Quænam illa domus? Domus æternitatis, *quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ,* inquit Ecclesiastes cap. 12. Vade igitur mente & cogitatione ad sepulchrum tuum, ad tribunal Iudicis, ad domum gloriæ vel gehennæ; & factâ hac consideratione incipe dormire, incipe otiari & ducere in bonis dies tuos. In vitis Patrum dist. 2. §. 103. *frater quidam à sene Achille rogauit, cur sedens in cellâ pateretur acediam? Cui senex ait: Quia necdum vidisti requiem, quam speramus, nec tormenta quæ timemus: si enim ea diligenter inspiceres, etiam si vermibus plena esset cella tua vsque ad cœlum, tu tamen in ipsa iaceres sine acediâ.* Simillimum est quod in prato spirit. scribit Ioannes Moschus cap. 142. Abbatem Alexandrum fratri acediâ victo dixisse: *Si in cellâ tuâ solicitè cogitares regnum*

regnum cœlorum & cruciatum æternum, in cellâ tuâ acediam non sentires.

F. V. *Animæ purgatorij.* QVINTO. His quasi pro auctario addamus purgatorij animas. De his enim dicendum mihi videtur idem prorsus, quod Centurio nunciauit CHRISTO: *Domine, puer meus iacet in domo paralyticus & malè torquetur.* Pueri sunt purgantes animæ, propter innocentiam, quia à culpâ liberæ, tametsi nondum à pœna. Iacent deinde; sed heu quo in lecto? in lecto Laurentiano, in craticulâ & candentibus carbonibus. Sed in quâ tandem domo? in domo horroris & vastæ solitudinis. Nihil ibi cernere est, nisi cruciatus & tormenta: nihil ibi audire, nisi gemitus & ploratus: nihil ibi gustare, nisi amaritudines: nihil ibi tangere nisi rogos & ignes. O domum luctuosam! Et quales ibi degunt animæ? Omnes paralyticæ, omni membrorum vsu, hoc est, bene merendi facultate, destitutæ, quia in viæ termino, extra merendi statum sunt. Non igitur semet iuuare, non de latere in latus vertere, non manum ad os ducere possunt: totæ ab alijs pendent & nostram expectant opem. Denique malè torquentur, quia duplici tormento & grauissimo quidem. Primum prouenit ex pœnâ damni, quæ maximum eis dolorem ex quadruplici creat capite. Primò quòd videant se ad tempus summo priuari bono, & quidem eo tempore, quo fruendum illo erat. Acerrimè apprehendunt illius boni immensitatem simulque id ardentissimè desiderant. Secundo, Quòd videant se ob culpam suam ab eo arceri. Tertio. Quòd neglexerint pro culpâ suo tempore satisfacere, cùm facillimè potuissent. Quarto. Quòd ingentes æternorum bonorum thesauros & cœlestis gloriæ gradus, quos consequi potuissent, suâ culpâ & tepore neglexerint. Alterum ex pœnâ sensûs prodit, quæ triplici ratione acerbissima est. Primo ratione acrimoniæ & intensionis ignis purgatorij, quæ longè maior est, acrimoniâ ignis nostri elementaris, si SS. Patribus fidem damus. Inter alios Ven. Beda in Psal. 37. & vers. primum: *Domine ne in furore tuo arguas me. Nec immeritò,* inquit, *tantum timet* (Dauid) *hanc correptionem* (purgatorij ignis) *quia attendit eam esse grauiorem, quàm quidquid vnquam passi sunt latrones vel sancti Martyres.* Secundo. Ratione durationis. Plurimæ enim animæ ad longum tempus ibi detinentur, vti indicat Ecclesia cum Anniuersarijs defunctorum. Pœna ignis in hac vitâ non potest esse diuturna; at ibi poterit esse, quia anima nequit mori nec amittere sensûs vigorem & viuacitatem; quæ tunc extra corpus, adeoque sola patitur Tertio. Ratione continuationis in eodem statu. Cruciatus in hac vitâ paulatim mitescunt, deficientibus sensim spiritibus animalibus dissolutoque temperamento: non item in alterâ vitâ, vbi anima non vtitur operâ spirituum, sed ipsa per se immediatè excipit vim cruciatuum. In doloribus huius vitæ crebra interruptio est, per somnum, per colloquia amicorum, per varias mentis distractiones. Nihil horum in purgatorio.

Remedium. Quid igitur, Auditores? quid hîc faciendum nobis? quid agendum cum his paralyticis? Mereri nihil possunt: accedere ad nos non possunt: clamare ad nos non possunt. Nónne igitur ipsorum loco, exemplo Centurionis illius, Christum nos adibimus precantes: Domine, Pueri nostri, fratres nostri, parentes nostri iacent in domo paralytici & malè torquentur? Nónne imitari nos decet viros illos, qui hodiernum paralyticum gestârunt & quidem perrupto tecto demiserunt ad Christum Dominum? Stemus igitur simul, effringamus cœli tectum nostris orationibus alijsque pijs operibus, quò tandem parentes, fratres & sorores nostras ad conspectum Dei inferre possimus vnaq; cum ipsis aliquando æternum sociari.

CONCIO III.

BLASPHEMIÆ GRAVITAS.

I. *Grauissimum est peccatum ratione offensi.*
II. *Ratione offensa.*
III. *Ratione offendentis.*
IV. *Ratione pertinaciæ.*
V. *Ratione difficultatis expiandi.*

THEMA.

Ecce quidam de scribis dixerunt intra se. Hic blasphemat. Matth. 9.

A. NEscio ferè, Auditores, vituperemné an laudem potiùs Scribas, qui in hodierno Euangelio blasphemiæ Christum arguunt. Vnâ enim ex parte vituperio digni sunt, qui Christum absque causa, quem Deum credere debebant, blasphemum esse iudicant. Ex alterâ verò parte laudem promerentur, dum zelo honoris diuini hostes se blasphemiæ monstrant. Bene igitur gladium euaginant, sed innocentem feriunt: zelum bonum habent, sed non secundum scientiam. Quare nos, Auditores, in vno imitabimur Scribas, in altero execrabimur. Blasphemiam horrebimus: proximum tamen nostrum non temerè iudicabimus. Blasphemiam illi horrebant, vbi blasphemia non erat: nos qui auribus nostris tot blasphemias passim audimus, nónne magis indignabimur & clamabimus: *Hic blasphemat?* Non dubito; si modò intelligamus, quàm graue scelus sit blasphemia; quod nunc explicabimus.

B. I. *Grauissimum est* Grauissimum est hoc peccatum. PRIMO ratione offensi; quia directè committitur in Deum. Vnde ex hoc capite grauius est omnibus peccatis, quæ offendunt proximum, furto, homicidio, adulterio, &c.

Multis

peccatum ratione offensi.

Multis modis grauior est læsio Regis, quam formicæ: sed longè adhuc pluribus grauior offensio Dei, quam hominum. Et quis est homo vt audeat blasphemare Deum & prouocare ad iracundiam, ranuncula leonem? Sanè Iudæi à blasphemiâ adeò abhorrebant, vt eâ auditâ obturarent aures (ne scilicet audientes fierent blasphemiæ participes) & exclamarent; quasi inuocantes Deum, vt tantum malum vindicaret; quemadmodum fecerunt Act. 7. cùm S. Stephanum blasphemiam loqui existimabant: quem etiam propterea prætermisso iuris ordine necdum à cōcilio damnatum, furentes rapuerunt ad necem & lapidauerunt. Ijdem etiam vestes dilacerabant, cùm blasphemiam audiebant; ad significandum, quòd cor hominis scindi præ mœrore & audientes etiam dolere ac lugere deberent propter tantum scelus. Hoc inter alios fecit Ezechias rex, cùm audiuit nuntium regis Sennacherib, blasphemantis & spernentis Deum altissimum. Cui etiam respondit Isaias ex ore Dei: *Cui exprobrasti? quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam & eleuasti in cœlum oculos tuos contra sanctum Israël.* Nocte illâ venit angelus Domini & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinq; millia virorum. Rex verò cùm rediens in Niniuen adoraret in templo Nesroch Deum suum, occisus est à filijs suis, 4. Reg. 19. Scidit etiam Cayphas vestimenta sua, cùm existimabat Christum locutum esse blasphemiam. Quid nos Christiani? Tot quotidie audimus blasphemias, vt si ritum Iudæorum obseruare vellemus, nemo facilè per vnum diem vestem integram seruare posset, quàm scindere non deberet. Quare ne miremur, si quando clades publicas immittit nobis Deus; has enim promerentur blasphemiæ quotidianæ, impunè passim vsitatæ. Si enim morte plecti merentur, qui pasquillum contra regem affigunt: quanto magis blasphemi in Deum?

C. II. Ratione offensæ.

SECVNDO. Ratione offensæ; quia maximam Deo infert iniuriam. Vel enim attribuit ei aliquid, quod nullâ ratione debet attribui, Deoq; ignominiosissimum foret; veluti Epicurus, cùm affirmauit Deū esse desidem: Pharisæi, cùm dixerunt Christum in Beelzebub eijcere dæmonia: Lutherus & Caluinus, qui Deum auctorem peccati fecerunt: Ioannes Wiclef, qui asseruit, si vera in Eucharistiâ foret transsubstantiatio, CHRISTVM fore malignum illum DEVM, qui bona à DEO creata in nihilum redigeret: Alphonsus X. rex Hispaniæ, qui in illa verba prorupit: si principio mundi adfuissem, multa melius, ordinatiusque condita fuissent: Fridericus II. Imp. qui dicere ausus est, tres fuisse insignes impostores, qui humanum genus seduxerunt: Moysen, Christum, Machumetem apud Lipsium Mon. Polit. l. 1. c. 4. Vel adimit Deo, quod ei debetur, veluti iustitiam, potentiam, prouidentiam, bonitatem; veluti Rabsaces, qui negauit Deum Iudæis opem ferre posse: item impij illi, qui Bononiæ in conuiuio negarunt gallum assum in frusta concisum à D. Petro, imò & à Christo restitui in integrum posse; qui gallo mox sibi restituto & alarum concussione iusculum in ora impiorum excutiente, leprâ percussi sunt. Vincent. lib. 25. cap. 64. Vel tribuit creaturæ, quod tribuendum Deo. Vel conuitiatur ea quæ ad DEVM spectant, vti sacramenta, passio & vulnera Christi, sancti eorumq; reliquiæ. Ad hæc enim audita quis non cohorrescat? quis non iure timeat ne cœlum ruat vel terra dehiscat? Taceo ingentem ingratitudinem, quam continet hoc peccatum, dum linguam sibi à Deo datam ad Dei laudem aliosque saluberrimos fines, vsurpat ad Dei contumeliam.

D. III. Ratione offendentis.

TERTIO. Ratione offendentis; quia est peccatum ex certâ malitiâ, & committitur cum furiâ quadam. Pleraque alia peccata committuntur ex ignorantiâ, quam etiam allegare poterant Iudæi, qui CHRISTVM in crucem sustulerunt, quòd nimirum seruili formâ incesserit, &c. Vel naturæ & carnis infirmitatem; quo modo filius contra parentum voluntatem se despondens, tantùm quærit suas nuptias, non offensam parentum, quos mallet non offendere. At verò qui blasphemant, nihil horum allegare possunt; nôrunt enim DEVM & Christum in cœlis regnantem: nec mouentur ad blasphemiam ex appetitu honoris, pecuniæ, voluptatis vel vindictæ. Quid enim prodest illis blasphemia? vel quid nocuit illis Deus? imo quid boni habent, quod non ab ipso habent? Hoc expendens S. Polycarpus martyr cùm iam in ignem mittendus vrgeretur vt saltem execrari vellet Christum; respondit: *Octoginta & sex annis seruio ei & nihil me læsit vnquam: quomodo possum maledicere & blasphemare regem meum, qui salutem mihi dedit?* Euseb. lib. 4. hist. c. 15. Vnde Abbas Poëmen docuit iuuenem de blasphemiâ tentatum, ita respondere: *Vellem quidem blasphemare; sed non habeo causam blasphemandi Deum.* Furiæ igitur & insano similis est basphemus, qui sæuit in innoxium, imo in optimum patrem, & velut obligatis oculis irruit in Deum. Hinc blasphemo latroni dixit alter: *Neque tu times Deum?* Olla succensa est, quæ cum impetu & ardore ebullit & sursum aquas proijcit. Patet malitia blasphemorum ex blasphemandi modis: aliqui enim per septem milliones sacramentorum blasphemant: alij fossas, turres, triremes, & plaustra implent sacramentis, &c. An hoc non est ex composito & cum furiâ peccare?

E. IV. Ratione pertinaciæ.

QVARTO. Ratione pertinaciæ, quæ in hoc peccato continetur. Audiamus Iudæos Christum blasphemantes Io. 8. *Nónne benedicimus nos*, inquiunt, *quia Samaritanus es, & dæmonium habes?* q. d. certi sumus, nec aliud nobis persuaderi patimur, nec aliud doceri volumus. Ideoq; *tulerunt lapides, vt iacerent in eum.* In quem locum S. Augustinus ait: *Tanta duritia quò curreret nisi ad similes?* Lapides erant, & lapides sustulerunt. Audiamus Iulianum Apostatam, inuisibili telo lethaliter vulneratum & sanguinem è vulnere promanantem versus cœlum eiacu-

eiaculantem: *Viciſti, Galilæe*, inquit, *viciſti.* Item: *Saturare Nazarene.* Ecce victum ſe à Chriſto profitetur, nec tamen veniam ab eo petit, nec ſe victori ſubijcit. Obſtinatio blaſphemum impedijt.

F. V. *Ratione difficultatis expiandi.*

QVINTO. Ratione difficultatis expiandi hoc peccatum. Legimus enim Matth. 12. Dominum dixiſſe: *Spiritus blaſphemia non remittetur*; hoc eſt, difficilè & rariſſimè; quod ex prædictis facilè oſtendi poteſt. Nam primò ipſum authorem gratiæ & veniæ largitorem oppugnat, reijcitque, quod nihil eſt aliud, quàm regem, à quo morti adiudicatus es, conuitijs proſcindere. Quo modo veniam impetres? Nihil eſt aliud, quàm medicum, à quo curandus es, repellere. Quis tibi ſanitatem promittat? Iſthæc nimirum cauſa fuit, cur Dominus in cruce fructum ſuæ crucis, ſalutem ſcilicet, non impertierit vni ex latronibus, quem tamen impertijt alteri; quia nimirum ille ſuâ blaſphemiâ repulit à ſe medicum. Sed nec pro tali facilè quis orare audeat, vti dixit Heli 1. Reg. 2. *Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus: Si autem in Dominum peccauerit, quis orabit pro eo?* Videretur enim talis non habere zelum honoris diuini; & deberet potiùs cum creaturis omnibus inſurgere contra blaſphemum. Sanè bonus latro inſurrexit, quo modo potuit, contra ſocium blaſphemantem, & redarguit quidem illum, ſed pro illo non eſt auſus Dominum precari.

2. Secundò. Ea ipſa vituperat blaſphemans, per quæ ſanari & Deo reconciliari debet, paſſionem, ſanguinem, vulnera & ſacramenta Chriſti, quæ ipſum tanti conſtiterunt: bonitatem item & miſericordiam Dei. Has omnes medicinas pedibus conculcat, & in venenum ſibi commutat, dum exſibilat & comminatur. Nónne quodammodò pontem deſtruit, per quem ipſemet tranſire ad cœlum debet? Hinc non rarò fit, vt blaſphemi abſq; omni ſacramentorum remedio abripiantur ex hac vita: quia illo ſe indignos reddiderunt, per eorum contemptum & irreuerentiam; vt impleatur illud Pſal. *Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.*

3. Tertiò. Ex ſuâ naturâ nihil habet blaſphemia, quod veniâ dignum ſit; neque enim ignorantiam neq; infirmitatem poteſt allegare. Ex merâ malitiâ & electione proficiſcitur, quemadmodum peccatum angelorum lapſorum, qui nequaquam ex ignorantiâ vel naturæ debilitate; vti Eua & Adam, ſed ex merâ electione peccauerunt, ideoq; redempti non ſunt à Chriſto: homines redempti ſunt. Adhæc blaſphemia cum furiâ perpetratur. Quare ſicut canis retibus implicatus difficilè explicari poteſt, quia morſibus impetit liberatorem ſuum: ita & blaſphemus quomodo expectet remiſſionem à Deo, in quem dentes ſuos acuit? Quæ etiam cauſa fuiſſe videtur, cur Dominus in cruce blaſphemantem latronem non emendàrit, & ſeruarit à gehennâ. Canis intricatus erat, mordens liberatorem.

4. Quartò. Duritiam cordis ferè annexam habet; vnde non recipit medelam.

Addidit Chriſtus blaſphemiam in ſpiritum S. non remittendam, neque in hoc neq; in altero ſæculo; hoc eſt, puniendam hîc & ibi; id quod plurimis exemplis doceri poteſt. Sufficiat nunc vnum & alterum. *Villanoua in prouinciâ Vinarienſi, moritur anno 1613. Notarius quidam publicus Caluinianus, qui Sacerdotes pro defunctis, dum ad ſepulchrum deferrentur, pſallentes blaſphemè irridere, ac rudentibus aſinis æquiparare conſueuerat. Hic cùm effertur, ecce apparet magnus aſinus coloris fuſci, qui nullâ ratione abigi poteſt, quantumcunq; id iubeat Miniſter, quiq; vnde venerit, aut cuius fuerit, nemo ſcit; is quidem circa mortui cadauer horrendum in modum rudens, ac ſepulchrum eius aliquoties circumiens: qui demum eos, qui funus erant comitati, ad defuncti domum redeuntes ſequutus euaneſcit.* Refert Gualterius ſæculo 17. pag. 821.

Quidam alius ad turpem concubinatum Indam fœminam pellexerat, quam cùm aliquando ad infauſtũ torum vi minisq; compuliſſet, prouectâ nocte cœlum tonitru concuti, tremiſcere terra, denſasq; inter tenebras, micare ignes, & per feneſtrarum rimas infundi, vt ferirent oculos animosq; adulterorum. Cadit intereà largifluus imber, cum grandi grandine crepitante ſuper tectum. Hîc mulier ſubito pauore correpta: Virgo, inquit, Maria fer opem, tuere me, obſecro. Ait vir ferox & impius mediam complexus, taceſis ſtulta, ſcilicet auxilium vllum ferre poteſt Maria. Abſcidit extremam vocem fulmen ſubitum, quod intonuit, & adhuc loquẽtem auellit ab amplexu mulierculæ, quatuorq; aut quinq; paſſus eiecit extra lectum, & flamma concipit arida nutrimenta, ſurgit mulier perterrita, miſerum inclamat, excitat, peruellit, nempe metu exanimatum, non exanimem putabat, &c. Tandem reperiunt hominem hiante ore, ſine vllis dentibus, ſine lingua, omnia prætereà membra ita ſoluta & fluxa, vt vel leuiter contrectata manum ſequerentur. Refert Io. Pelecyus in Turri Bab. c. 6. ex Franciſco Benzio in an. 1588. In vitâ S. Ioan. Chryſoſtomi narratur, cùm Chryſoſtomus laudaret SS. Trinitatem, quæ nobis ſuppeditat annuos fructus, reſpondiſſe ei Anthemium: *Non Chriſtus, ſed elementa mundi ſuis temporibus eos producunt deorum prouidentia.* Nondum finem acceperat eius ſermo, cùm maligno ſpiritu poſſeſſus, & terræ alliſus, miſerè iacebat rugiens, lachrymarum & timoris ſimul cauſa ijs qui aderant, peruertens quidem oculos, ſtridens autem dentibus, ſpumam verò ex ore turpiſſimè expuens. S. Gregorius Turon. lib. 4. hiſtor. Franc. 16. ſimile recenſet. *Leo*, inquit, *quidam Pictauienſis, qui iuxta nomen ſuum tanquam leo erat, in omni cupiditate ſæuiſſimus, fertur quadam vice dixiſſe, quòd Martinus & Martialis Confeſſores Domini nihil fiſci viribus vtile reliquiſſent: ſed ſtatim percuſſus à virtute Confeſſorum, ſurdus & mutus effectus, amens eſt mortuus. Venit enim miſer ad baſilicam S. Martini Turonos, celebrauitq; vigilias, dedit munera; ſed non eum reſpexit virtus conſueta: cum ipſa enim qua venerat infirmitate, regreſſus eſt.*

CONCIO IV.

CVR FVGIENDVM SIT TEMERARIUM IUDICIUM.

I. *Quia non videmus aliorum corda.*
II. *Quia non sumus aliorum Iudices.*
III. *Quia fortè, & nos aliquando rei.*
IV. *Quia videmur nos ipsos reos prodere.*
V. *Si ijsdem vitijs obnoxij essemus, non tanta apparerent.*
VI. *Quia grauis iudicantium pœna.*
VII. *Quia magnum non iudicantium præmium.*

THEMA.

Ecce quidam de Scribis dixerunt intra se. Hic blasphemat. Matth. 9.

A. MIRVM est, Auditores, quòd tam proni simus ad iudicandos & condemnandos alios in cogitatione nostrâ: cùm tamen ad actum iudicandi & condemnandi exteriorem & executorium difficulter procedamus. Quis enim nescit, quàm inuiti condemnent capitis reum Iudices, virgamque super ipso frangant? quàm ægrè adstipulentur Assessores ac Senatores? Et nos si sententiam in reos capitis dicere deberemus, non dubito, quin omnes, licet eorum maleficia nobis constarent, eos absolueremus, & patrata scelera si non excusaremus, saltem extenuaremus. Et quis nostrûm posset reum rogo adiudicatum impellere in ignem? quis in præcipitium? Et tamen interim in tribunali mentis nostræ tam faciles & proni sumus ad condemnandos proximos, etiam non conuictos, vt nihil sit nobis communius. Quo quidem nostro iudicio nihil aliud agimus, quàm quòd fratres nostros pœnæ ignis adiudicemus, siue purgatorij, siue ipsius Tartari, quantum in nobis est. Quæ causa est, cur Dominus in hodierno Euangelio clamet contra nos: *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* q. d. vt quid vos homunciones suggeritis clàm Deo, vt condemnet fratres vestros? *Quousque irruitis in hominem? interficitis vniuersi vos?* Psal. 61. Quare ne huiusmodi sanguinarij Iudices, imò carnifices simus, audiemus rationes, quæ nos deterrere à temerario iudicio debent.

B. I. *Quia nõ videmus aliorum corda.* PRIMVM: Quod nos deterrere debet, est, quòd non videamus aliorum corda & intentiones. Has autem nisi videamus, non possumus iudicare de externâ actione, quia eius bonitas vel malitia ab intentione pendet. Apelles suas picturas in publico proponebat, vt transeuntium iudicia audiret; cumque aliquando Sutor transiens carperet quid in calceis imaginis, patienter id quidem tulit: sed cùm is pergeret etiam in crure aliquid cauillari, prosilijt Apelles, &: *Ne Sutor vltra crepidã*, inquit, *iudicet*. Plin. l. 35. c. 10. Nos de externis & sensui subiectis rebus tantùm & de his quidem vix iudicium ferre possumus: solus DEVS intuetur cor, ergò ne tu vltra crepidam, ne supra ea, quæ foris patent, iudicare præsumas. Vides enim opus, nescis intentionem; vnde facilè errabis, v. g. Vides aliquem tardiùs ingredi in templum, & mox iudicas eundem dormiisse vsque ad octauam. Sed quid si mediam noctem vel ampliùs in laboribus consumpsisset? Vides alium è templo egredi post concionem, indeque statim colligis negligere eum Missam? sed quid si priùs iam Missam audijsset? Vides alium in foro pullos sibi emere, & mox iudicium fers, hominem delitijs & gulæ deditum esse. Sed quid si infirmus sit, & hoc pabulo indigeat? Vides alium in facie rubedinem contraxisse, inde mox ebriosum somnias. Sed quid si rubor ille alio de fonte, velut ex inflammato hepate, absque vlla hominis culpâ prodeat? Rursum vetantur aliqui Religiosi barbam alere, alij abscindere, vtrique ob certas causas; num tu hos vel illos taxabis? Videamus exempla scripturæ. Vidit Assuerus Aman corruisse super lectulum reginæ; indeque iudicauit, velle eum reginæ vim inferre; sed grauiter in hoc deceptus est. Supplicare voluit Aman reginæ, non afferre vim, Esth. 7. Vidit Heli Sacerdos Annam labia mouentem, non audijt orantem; inde mox coniecit esse temulentam, & ipse fœdè aberrans; orabat enim Anna suppressâ voce, mulier sancta & sobria, nequaquam temulenta, 1. Reg. 1. Viderunt Melitenses viperam adhærere manui Pauli, inde mox clamârunt eum homicidam esse; sed vanissimo commento. Vbi Paulus excussit viperam sine læsione, Deum exclamârunt, Actor. 28. Vidit S. Henricus Imp. per triduum egredi è thalamo coniugis Cunegundis aliquem specie militis, vnde suspicatus esse amasium suspectam habere coniugẽ cœpit; sed delusum se à dæmone deprehendit, qui speciem militis præ se tulerat, vt coniugis virginitatem infamiæ notâ aspergeret. *Ephrem vir memorabilis* (scribit Amphilochius in vitâ S. Basilij apud Sur. mense Ianuario) *cùm esset eremi cultor, quodam sancti spiritûs edoctus lumine, vidit hominem Basilij amantem, eumq́ percontatus, cognouit ex illo admiranda illius sancti viri opera. Itaque sine intermissione petijt sibi à Deo reuelari, cuiusmodi esset Magnus Basilius. Vidit ergò in ectasi columnam ignis, cuius vertex attingebat cœlum, vocemq́ supernè allatam audiuit: Ephrem, Ephrem, columna ignis, quam vidisti, Magnus Basilius est. Mox igitur adhibito sibi interprete, (nesciebat enim Græcè) venit ad magnam ecclesiam celeberrimæ vrbis Cæsareæ, ipsâ sanctæ Theophaniæ sacrâ solennitate, & ingressus clanculò, conspexit Magnum Basilium in ecclesiam procedentem, aitq́ socio suo: Frustrà nos, opinor, mi frater laborem hunc suscepimus. Hic namq́ cùm tali sit ordine constitutus, non est quemadmodum per visum didici. Cernebat enim eum indutum stola candida, clerumq́ sacrum, qui iuxta illum erat, candidis*

amictum

amictum vestibus. Basilio autem procedente, ille stans in loco templi secreto, desperabat visionis ipsi ostensæ veritatem, ita secum dicens: Nos, qui portauimus pondus diei & æstus, nihil consecuti sumus: & hic tantis stipatus turbis, tantaq; præditus dignitate, ignis columna est: id mihi quidem prodigiosum videtur. Eo *igitur talia secum agitante, sanctus Episcopus mittit ad eum suum Archidiaconum, dicens illi: Abi ad portam, quæ respicit Occidentem, & illic in angulo templi inuenies Abbatem opertum cucullo, & cum eo alium quendam barbatulum, staturâ humili: & cætera addidit, quæ ad eius vultum pertinerent: dicesq; ei: Velis ingredi in presbyterium: vocat enim te pater tuus Archiepiscopus. B. Ephrem vt per interpretem cognouit, quæ dicebantur, respondit: Erras, frater: nos enim peregrini sumus. Abiens ergò Archidiaconus, retulit hæc ad virum sanctum. Intereà illo legente sacros codices, vidit S. Ephrem linguam igneam loquentem per os eius. Rursusq; vir beatus dicit Archidiacono: Vade, & dic ei: Domine Ephrem, velis te intrò recipere in S. presbyterium. Obstupescens autem S. Ephrem ad visionem, dedit gloriam Deo, & flexo poplite, ait: Verè magnus Basilius, verè columna ignis Basilius, reuerà spiritus sanctus loquitur per os eius.* Errare igitur & sancti in hoc iudicio possunt.

Denique virtus in medio, in quodam indiuisibili quasi consistit; vnde facilè contingit, vt me alius prodigum, alius iudicet auarum; quia sicuti cùm aromata librantur, semper lanx vel nimis eleuatur, vel nimis deprimitur, & difficulter inuenitur medium: ita fit in iudicio, quo aliorum virtutes ponderantur. Grandis similitudo est inter triticum & zizania, dum adhuc in germine sunt; ideò vetuit Dominus zizania euelli, quia non facilè discernuntur.

C. II. *Quia non sumus aliorum Iudices.*

SECVNDVM. Quòd tu non sis Iudex illius. Id objiciebat Moysi Hebræus ille Exod. 2. *Quis constituit te Principem & Iudicem super nos?* Item Apost. ad Rom. 14. *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit.* Similiter Iacobus cap. 4. *Tu autem quis es, qui iudicas proximum tuum?* Pater *ipse non iudicat, sed omne iudicium dedit filio*, Ioan. 5. Dum ergò tu iudicas, Christo sceptrum eripis, & te iudicem ac regulam æquitatis constituis, & perinde agis, ac si pars vna ferre sententiam vellet ante iudicem pro suo humore & placito. Graue vtique delictum committeres, si in Principis aut Episcopi alicuius iurisdictionem inuolares, siue in alieno territorio ius diceres; quanto igitur grauius erit eripere iurisdictionem Deo & sibi arrogare? Legimus certè in Vitis SS. PP. questum hac de re aliquando Deum. Cùm enim quidam Eremicola in temerarium iudicium ex falsis iudicijs, quæ aut viderat vel audierat, prolapsus esset, audiuit subitò vocem ex alto dicentem sibi: *Homines mihi rebelles facti in meam iurisdictionem perditè inuolarunt.* Terribile etiam exemplum referunt Vitæ PP. l. 5. libello 9. & Dorotheus serm. 6. de monacho; qui cùm audisset quendam in peccatũ fornicationis lapsum obijsse, mox eum condemnauit sine vlteriori examine. Verùm paulò pòst apparuit ei Angelus cum anima illius defuncti, dicens: *Vbi iubes, vt mittam fratrem illum culpabilem, quem addixisti?* mox ille: *Peccaui; ignosce mihi.* Cui Angelus: *Surge, ignoscit tibi Deus, sed vide, ne de cætero adiudices quenquam, priusquam Deus adiudicet eum.*

D. III. *Quia fortè & nos aliquãdo rei.*

TERTIVM. Quod in alio carpis, id fortasse in te quoque est, vel fuit aliquando, aut erit, esséue poterit: atque adeo teipsum condemnas, & instar Perilli taurum tibi ipsi fabricas. Vnde Seneca l. 7. de benef. ait: *Fortasse vitium, de quo quereris, in sinu inuenies, si te diligenter excusseris* (Villeicht haißt ein Esel den andern Langohr) *vti meritò in tuum ipsius sinum inspuere possis ac debeas, & quoties de alio succurrit improba cogitatio, dices: hæc & ipse commisi.* hæc gentilis ille. Hoc medio coërcuit à prauo iucio Pharisæos Dominus, Ioan. 8. scribendo in terram; ita vt vnus post vnum omnes exirent. S. Ambrosius putat ep. 76. scripsisse id Matth. 7. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides?* Alij putant scripsisse idem quod dicebat: *Qui sine peccato est vestrûm, primus in illam lapidem mittat.* Alij teste Carthusiano scripsisse; *Terra iudicat terram.* Igitur efficacissimum medium contra iudicium temerariũ putauit Christus esse cognoscere proprios defectus. Hinc Moyses Abbas è deserto accersitus à cuiusdam monasterij præpositis, ad sententiam dicendam in fratrem, qui peccauerat, venit saccum arenæ plenum in tergo baiulans: & rogatus quid portaret; *Peccata sua*, dicebat, *quæ ipse vix ferre valeret, nedum aliena iudicare.* Quo audito remissum est fratri delictum. apud Marulum l. 5. c. 12. Quare si hoc ipsum obseruarent homines, vnus etiam post vnum exiret, nec facilè quiuis de proximo iudicaret: quemadmodum & Alexander M. cùm intellexisset à Dionide Pirata, quòd ipsemet longè maior prædo esset, eum vitâ donauit, & liberum dimisit. Cassianus l. 5. de Institut. renunc. c. 30. narrat Machatem virum sanctum, sed seueri nimis & suspicacis iudicij, ita à Deo punitum & correctum fuisse: *Machates*, inquit Cassianus, *cùm institueret, nos neminem dijudicare debere, intulit tria fuisse, in quibus discusserit vel reprehenderit fratres. Primò, quòd vuam* (morbi species & pellicula in faucibus affecta est) *sibi nonnulli paterentur abscindi. Secundò, quòd haberent in cellulis sagum. Tertiò, quòd oleum benedicentes sæcularibus exposcentibus darent: vnde iusto Dei iudicio hæc omnia se incurrisse dicebat. Nam ægritudinẽ vuæ contrahens & tabescens, coactus sum, ait, eà abscindi permittere. Cuius etiam infirmitatis obtentu, sagum quoq; habere coactus sum; oleum etiam benedicere & supplicantibus dare, cùm alia ratione eorum importunas preces euadere non possem.* Vnde concludit: *Quibus mihi manifestè compertum est; ijsdem causis ac vitijs monachum obligari, in quibus de alijs iudicare præsumpserit.*

E. IV.

QVARTVM. Quòd videaris teipsum prodere, te simili vitio laborare. Vnde Ecclesiastes c. 10. ait:

Quia videmur nosipsos reos prodere.

In via stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat. Sicenim furiosi omnes putant furere, ideoq; omnes vocant *stultos*, eosq; irrident, quasi ipsis stultiores. Et qui assiduè inebriantur, non putant alios abstinentes semper & sobrios esse posse. Qui scortationibus operam dat, neminem posse continentem esse putat. Qui vsuris, rapinis & furtis; omnes cauillatur quasi rapaces & iniusta bona possidentes. Qui enim, quæso, sunt illi, qui vitam cœlibem impossibilem dicunt, nisi scortatores & adulteri? *Vt enim corpora*, ait Dorotheus doctrina 16. *melancholici & mali humoris, quidquid cibi sumpserint, illud in choleram conuertunt: sic animæ malè dispositæ vnaquæq; res, quamuis bona & vtilis, suo vitio nocet.* Nimirum palato corrupto etiam optimi cibi desipiunt. Solis radij ingredientes per fenestram pictam varijs coloribus colores varios repræsentant: sic & facta proximi iudicamus pro affectu nostro. In fabulis etiam asinus iudicauit meliorem esse cantum cuculi, quàm philomelæ; quoniam & ipse absurdæ vocis est. **Es sucht keiner den andern hinder dem Ofen / er sey dann selb darhinder gewesen.** Contrà S. Ioseph videns vterum sponsæ intumescere, nihil temerè iudicauit: sed suspendit iudicium; quia nimirum ipse quoque iustus erat. Et hoc est, ni fallor, quod voluit dicere Salomon Ecclesiastes c.10. *Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.* Tametsi enim secundum naturam cor in vno homine eandem quam in altero sedem habet; dicitur tamen cor sapientis in dextrâ, quia omnia proximi gesta in bonam partem capit: cor stulti in sinistrâ, quia omnia in sinistram & deteriorem rapit. Vnde id explicans mox subiungit: *Sed & in via stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.* Cor in dexterâ habuit S. Bernardus de Quintaualle socius S. Francisci; videns enim sordidè vestitum, dicebat sibi: *Hic patentiùs paupertatem tolerat quàm tu.* Videns pretiosè vestitum, aiebat: *Hic fortè sub veste delicata melior est quàm tu sub tunica rudi.* Bonau. in vitâ S. Francisci c.7.

F. V. *Si ijsdem vitijs obnoxij essemus, nō tanta apparerent.*

QVINTVM. Si te indueres alienis vitijs, non tanta apparerent: sicut maculam vel vitium in propriâ veste non ita aduertis, vti in alienâ. Achab Rex benè aduertebat in alio peccatum, quo is commissum sibi virum perdiderat, sed in seipso id non agnouit, 3.Reg.20. Similiter & Dauid cùm audijt, a diuite quodam ereptam esse pauperi ouiculam, statim exclamauit: *Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc.* At hoc ipsum facinus in se minimè agnouit, qui non ouem sed vxorem abstulerat Vriæ, 2.Reg.12. Accedunt & Iudæi, qui cùm audissent filium patrisfamilias ab agricolis, quibus locata erat vinea illius, interemptum esse, mox sententiam in eos dixêre: *Malos malè perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis*; vti scribit Matth.c.21. At cùm hanc illorum sententiam Christus repeteret, vti Marcus scribit c.12. & Lucas 20. atque in ipsos retorqueret, quasi seipsos condemnassent; responderunt: *Absit*, vt habet Lucas. Anteà ergò cùm ignorarent dici in se parabolam, condemnârunt reos: posteà cùm aduerterunt dictam esse in se, seipsos absoluerunt. Cautè ô Iudæi. Quis enim seipsum cædat? Ita nimirum in pari crimine alios damnamus, absoluimus nosipsos; quia in alijs cernimus, quæ in nobis non aduertimus. Vnde quidam apud Terent. dixit: *Tu si hîc sis, aliter sentias.* Affectus ferè in causâ est, quòd de vno bene, de alio malè sentias. Saul pessimè de Dauide sensit; Ionathas verò optimè. Dissensit à patre filius, quia hic amore, ille odio prosequebatur Dauidem. Ionathas in dextrâ habuit cor erga Dauidem, Saul in sinistrâ. Obseruauit quidam manum dextram aptiorem esse ad capiendum & attrahendum: manum verò sinistram ad auersandum & repellendum. Hoc apparuit in Saule, illud verò in Ionatha. Saul repulit Dauidem, quia cor in sinistra: Ionathas eum attraxit, quia cor in dexterâ erga Dauidem habuit.

G. VI. *Quia grauis iudicantiū pœna.*

SEXTVM. Pœna iudicantium: quia iudicio duriore iudicaberis: nimirum sicut tu iudicasti proximum immitiùs. Vnde ad Rom.2. ait Paulus: *Inexcusabilis es ô homo, omnis qui iudicas. In quo enim iudicio iudicas alterum, teipsum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas.* Non quidem respectu culpæ, propriè: sed respectu pœnæ; eam enim pœnam sustinebis, cuius alterum reum iudicaueris. Adulterum quem temerè suspicaris? adulteri pœnâ teneris, &c. Sicut *qui prophetam in nomine prophetæ suscipit, mercedem prophetæ accipiet*, Matth.10. Accommodat se Deus iudicijs nostris: & quâ mensurâ mensi fuerimus alijs, eadem remetietur & nobis, Matth.7. Sic etiam 3.Reg.20. ait Achab ad prophetam: *Hoc est iudicium tuum, quod ipse decreuisti*; scilicet mortis supplicium; interim tamen hac sententiâ seipsum condemnauit: quia id ipsum egerat, quod in propheta condemnauit.

Cromnelus Henrici Angliæ regis VIII. impij impius Consiliarius legem iniquissimam tulit, vt si quis etiam absens atq; indictâ causâ læsæ maiestatis damnaretur, non minus ritè damnatus haberetur, quam si omnibus adhibitis legitimis formulis per duodecimuirale iudicium condemnatus fuisset. Quam legem cùm aduersus alios à se latam arbitraretur, contra seipsum tulit. Paulò enim pòst de perfidia suspectus & delatus, secundum legem suam quam tulerat indictâ causâ, iussu regis publico supplicio crematus est. Florim. Ræmund. l.6. de orig. hær. c.4. Quod ergò isti euenit, hoc meritò timere etiam ij possunt, qui alios temerè iudicant. Vitali Monacho de prostibulo egredienti (quò non libidinis causâ, sed vt meretrices à turpi quæstu auocaret, ingressus erat) quidam, qui temerè iudicabat eum sinistrâ intentione ibi fuisse, colaphum impegit; sed ilicò propterea à dæmone obsessus fuit, donec à Vitale liberaretur.

H. VII. *Quia magnum*

SEPTIMVM. Præmiū non iudicantiū; quia Matth.7. dicitur: *Nolite iudicare & non iudicabimini.* Quantum hoc bonum! Quid non dare debeamus vt effugere iudicium Dei seuerum queamus? Nihil opus

dare;

dare; *nolite iudicare, & non iudicabimini.* In oratione de S. Synaxi, Anastasij Sinaitæ apud Baron. anno 599. refertur de quodam religioso, qui etsi cæteroqui negligenter vixerat in mortis tamen articulo lætus & securus erat: licet enim delatus esset ei ab angelis liber peccatorum eius; isque responderet se illa agnoscere tanquam peccata sua: subiunxit tamen se, quamdiu monachus erat, neminem vnquã iudicasse, nec iniuriarum meminisse: igitur Domini verba ad se pertinere debere: *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Et: *Dimittite & dimittetur vobis.* Quæ postquam audierunt angeli, chirographum peccatorum eius consciderunt: isque se ad Dominũ cum summâ lætitiâ & securitate proficisci aiebat, sicuti & mox obijt. Nõ sunt vana Christi verba: *Nolite iudicare vt nõ iudicemini; in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini.* Ad extremũ audite S. Ber. ser. 4. in Cant. *Caue,* inquit, *alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Etiamsi perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autem excusa. Excusa intentionem, si opus non potes. Puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quòd si omnem omninò dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi & dicito apud temetipsum: Vehemens fuit tentatio; quid de me illa fecisset, si in me similiter potestatem accepisset?* Dic cum alio pio monacho apud Dorotheum ser. 6. *Is hodie peccauit, ego forsan cras; is ad se reuertetur, resipiscet agetq; de commisso pœnitentiam: ego forsan non agam; nam ad omne opus bonum piger & lentus sum.*

CONCIO V.

COGITATIONES MALAS sine mora repellendas esse.

I. *Qui sunt legati Dæmonis.*
II. *Quia sunt initia peccatorum aliorum.*
III. *Quia sunt clandestinæ.*
IV. *Quia perturbant.* 1. Spiritum sanctum. 2. Animam. 3. Obstrepit Dei auribus.

THEMA.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Matth. 9.

A. DE Pauone scribit Barthol. Anglicus lib. 12. de proprietatibus rerum c. 31. quòd cũ fœmella posuit oua, ea mas perquirat & reperta frangat. Quod mirum sanè videtur; cum pauo tã speciosa & innoxia sit auis. Solet quidem scorpio deuorare suos fætus, naturâ ordinante, quia noxia sunt animalcula. Sed quid commisit fætus pauonis vt à patre quæratur ad necem? Nimirum etiam pauo non caret suis vitijs, habet enim, vt quidam ait, pennas quidem angeli, sed gressum furis, caput serpentis & vocem diaboli: proinde sine iniuria quæritur ad necem, & cùm inuenitur, necatur adhuc in ouo vel ab ipso patre. Eiusmodi fætus & oua sunt cogitationes malæ: quæ quidem angelicam habent speciem & pauonis instar expandunt decorẽ suum eoque cogitatem sistunt detinentque: sed gressum interim furis, caput serpentis & vocem habent diaboli. Duodecim oua ponit pauo, vt scribit Anglicus loco citato: & duodecim mali fætus prodeunt etiã à malis cogitationibus, teste Domino apud Marcũ cap. 7. dicentem: *Ab intus de corde hominum malæ cogitationes procedunt: adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.* Fætus seu oua ista gignuntur à phantasia: sed debet ratio tanquam mas ea perquirere & deprehensa statim in testa confringere: iuxta id Psal. 136. *Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram.* Et hoc est quod dixit hodie Dominus: *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Mali fetus, noxia oua sunt, malæ cogitationes quas in corde vestro paritis & fouetis: frangendæ & ad petram allidendæ sunt. Id nunc ostendemus.

Mala cogitatio similis pauoni.

B. I. *Quia sunt Legati dæmonis.* Mala cogitatio PRIMO. Pennas habet angeli. Est enim legatus quidam diaboli per quem explorat & quærit aditum in cor nostrum, vt si illum admittamus, ipse mox subsequatur; & idcirco induit eum speciosè, quasi omnia honesta, vtilia & iucunda, nihil verò mali nuntiantem. Vult initio tantùm vt aspicias pauonis, id est, cogitationis suauitatem & pulchritudinem, quo modo etiam pauo flabelli sui explicatione allicit & sistit videntem. Sed interim pauo sub speciosis pennis nigram habet carnem: & sub cogitatione speciosa, latet Æthiops seu horror peccati: non aliter ac olim apud Alexandrinos sub specioso sacrario, remotis velis, cernebatur turpis canis aut nigerrimus simius; siquidem ipsa delectatio voluntaria de cogitatione est peccatum, & sæpe mortiferum, cùm scilicet opus ipsum, quod cogitatur, est mortale.

Oua aspidum sunt cogitationes malæ, quæ si vel foueantur, perimunt venenoso, quem spirant, odore: non tantum fætu prodeunte. Sic enim Isa. 59. dicitur: *Oua aspidum ruperũt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum.* Oua aspidum foris pulchra apparent, vt notat Vegas in c. 6. Apoc. intùs plena sunt veneno. Tales etiam malæ cogitationes sunt, quibus si inhærendo insideas, sicque ea fouendo per complacentiã rumpas, & per consensum, siue in opus siue in delectationem, comedas, morieris, (si res ipsa, de qua cogitas, est mortalis) quia peccatum mortiferũ admittes; cùm delectatio illa induat conditionem operis turpis, de quo cogitans delectatur: sicut ouum aspidis, iam habet venenum aspidis. Sic hostis Christianorum est, non tantùm qui Turcam adiuuat pugnando; sed etiam qui arma illi cudit, commeatum præbet, &c. Quantumcunq; igitur blãdæ appareãt, ne immoreris illis, neq; eas in cor admittas. Imitare

hædum illum fabulosum, qui capriſſante præ foribus ſtabuli lupo & matrem ſimulante, iubenteque vt aperiret, renuit dicens: *Licet vox capriſſet, per rimas tamen ego lupum video.* Cùm adhuc in phantaſia ſunt cogitationes, ſtant præ foribus: pulſant verò in corde, cùm conſenſum voluntatis ad delectationē ſaltem petunt: intrant cor, cùm conſenſeris ſiue in delectationem, ſiue in ipſum opus. Quæ verò inſania eſt, admittere in cor diabolum, & cor illi ſuum vendere pro imaginariâ vnius cogitationis delectatione? Turpiſſimus & ſtultiſſimus mercator fuit Iudas, quando pro 30. argenteis authorem vitæ, magiſtrum ſuum, vendidit: ſed tamen aliquid ſunt triginta argentei. Quid verò eſt, vnica imaginaria delectatio? Somnium eſt, phantaſma eſt, nihil eſt. Turpior ergò & ſtolidior eſt mercator, qui pro tam inani & modicâ cogitationis illecebrâ Deum ſuum & cum illo ſalutem ſuam vendit. Quis in inferno infælicior illo, qui ob ſolas cogitationum illecebras damnatus eſt? Quis illo fure ſuſpendendo, qui furibus operam nauauit, ſola ſpe prædæ ab ijs lactatus?

C. II. *Quia ſunt initia peccatorum aliorum.*

SECVNDO. Caput habet ſerpentis, quia eſt initiū & ſemen aliorum peccatorum, verborum, operum. Vt enim ſerpens vbi caput inſerit, mox toto corpore ingreditur, nec facilè retrahi ab ingreſſu poteſt; & rurſum quando mordet hominem, mox per totum corpus eius ſpargit venenum: ſic vbi praua cogitatio non repellitur ab initio, citò totum hominem inficit. Hinc Deus dixit ſerpenti, conterendum ab Eua caput illius. *Caput* autem *ſerpentis conterimus*, inquit Gregorius libro 1. moral. cap. 38. *cùm initia tentationis extirpamus.* Et S. Auguſtinus in Pſalm. 48. & 103. *Si diabolus*, inquit, *tuum calcaneū obſeruat, tu caput illius obſerua. Caput illius eſt, initium malæ ſuggeſtionis: quando incipit mala ſuggerere, tunc repelle, antequam ſurgat delectatio & ſequatur conſenſus.* Etenim ſi caput inſeruit mala cogitatio, ita vt delectationem pariat, difficilè corrigitur, & facilè ad conſenſum trahit. Audiatur S. Gregorius l. 4. mor. *Facile eſt peruerſa opera vitare*, inquit, *ſed nimis difficile eſt, ab illicita cogitatione mentem reuocare.* Quàm citò pertraxit diabolicus ille ſerpens primos parentes noſtros in peccatum, & quidem multiplex? Et quomodo id effecit? vnicâ ſuggeſtione, quæ quia placere cœpit Euæ, inde curioſitatem illi iniecit vt cum ſerpente ſermocinaretur: & ſtatim pellecta eſt vt viro ſuo vetitum fructum porrigeret, eumque ad comeſtionem incitaret. Quòd ſi cum ſerpente ſermonem non miſcuiſſet & in aſpectu pomi delectata non eſſet, adeoque ſi tunc caput ſerpenti contriuiſſet: eò malorum nō deueniſſet ipſa & vir illius, qui vxori vehementer amatæ facilè credulus & obſequens (vt ſolent amantes) facili negotio ſeductus eſt. Id quod fit etiamnū quotidie. Serpēs diabolicus ſuggerit Euæ, id eſt, carni cogitationem, mouendo imaginationem. Caro ſenſuali delectatione illecta & irretita facilè ad aſſenſum trahit ſpiritum, vtpote coniugem chariſſimum: atque ita vbi tres iſti conſpirant, dæmon, caro, ſpiritus, nihil non malorum perpetrant. Ita fit, quod eſt in fabula, qua ruſticus colubrum frigore rigentem, calefacturus domum tulit ad fornacem: is, vbi incalcauit, virus cum viribus reſumpſit, totamque deinde domum infecit. Conterendum ergò caput ſerpentis, niſi perire quis malit. Pro miraculo habuêre Barbari, & dicebant Paulum eſſe Deū, cùm viderunt è manu illius pendentem viperam, quæ irruerat in ipſum, ſine ipſius læſione; putabant enim ſubitò caſurum & moriturum: cùm tamen Apoſtolus ſine noxa excuſſerit beſtiam in ignem, Act. 28. DEVS igitur videtur & non homo, qui cogitationum malarum delectatione detentus, mortem peccati non incurrit; miraculum eſt, ſi non pereat. Hinc ergò Chriſtus vbi aduertit cogitationes malas intrare in cor alicuius, mox remedium adhibere eaſque eximere ſtuduit, vti Luc. 5. è corde Scribarum, & Phariſæorum in hodierno Euangelio: rurſum Luc. 7. è corde Phariſæi, dicentis in corde ſuo: *Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtique quæ & qualis eſt iſta mulier.* Mox enim viperam hanc ab eo excuſſit proponendo illi parabolam, quâ inſtrueretur. Iterum Luc. 9. quando intrauit cogitatio in corda diſcipulorum: quis eorum videretur eſſe maior; ilicò enim apprehendit paruulum & ſtatuit eum in medio eorum, vt inde humilitatem diſcerent. Quare ſicut in horto niſi ſemē ipſum erucarum in braſſica relictum ſtatim extirpetur, ſed relinquatur, innumeræ mox generātur erucæ, ita vt extirpari amplius nequeant: ſic niſi malæ cogitationes perimātur, antequam in delectationem trahant ſpiritum. *Quod radix arboris eſt*, inquit S. Greg. l. 12. moral. cap. 22. *hoc cuique hominum cogitatio ſua eſt.* Quemadmodum ergò viuēs radix paulò pòſt profert germina, folia, flores, fructus: Sic & mala cogitatio, cū per delectationem viuere permittitur, parit praua ad peccandum conſilia, deinde verba turpia, denique opera. Ruſtici cùm vulpeculæ nidum deprehendunt, fœtus illius perimunt, quia pòſt difficilè capiuntur. Sic faciendum cogitationibus. Vnde Cant. 2. dicitur: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Hoc ipſum accuratiùs explicare licet infælici Abſalonis lapſu. Nutriebat is capillos ſuos magna ambitione. Deinde permittente Deo, ingreſſus ſubter quercum implicatus ramo, per capillos adhæſit quercui. Quo intellecto Ioab infixit tres lanceas in cor illius & depoſitum obruit lapidibus, 2. Reg. 14. & 18. Capilli cogitationes denotāt, quæ ſi nutriantur & cum delectatione foueantur, implicant affectum hominis cum perituris bonis, ita vt in ijs ſuſpenſus hæreat, nihilque aliud cogitet. Quis dicat aurum non teneri ſuſpenſum à pecuniâ? ambitioſum à dignitate? laſciuum à pellice? Et quibus niſi cogitationum ſuarum funibus conſtringūtur? *vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*, Matth. 6. Et tunc accedit liberè dæmon & infigit in cor hominis eiuſmodi, tres illas lanceas, quas Ioannes appellat, concupiſcentiam carnis, concupiſcen-

tiam

tiam oculorum & superbiam vitæ, 1. Ioan. 2. Tandemque obruit eum peccatorum cumulis, veluti lapidibus, cùm in consuetudinem & obstinationem pertrahit. Itaque tempestiuè tondendi sunt capilli malarum cogitationum.

D. III. *Quia sunt clãdestina.*

TERTIO. Gressum habet furis, quia vti pauo, sensim & occulto passu graditur: sic etiam cogitatio, quæ quia tota intùs perficitur in cordis cubiculo, & tota spiritualis est, à multis sæpe non deprehenditur, atque ita sæpe ingentes strages in anima facit, antequam fur esse deprehendatur. Et hi sunt illi latrunculi, qui latenter & occultè perque exiguum foramen cor hominis inuadunt, spoliant & necant: figurati in latrunculis Syriæ, 4. Reg. 5. qui egressi captiuam duxerāt puellam paruulam de terra Israël. Cogitationes enim malæ quia in occulto gradiuntur, nec facilè apparet earum malignitas, facilè ingrediuntur cubile cordis & subtilissimis assensibus (siue tacitis siue expressis) animam illaqueant & vinctam de statu gratiæ in dæmonis captiuitatē abducunt. Locutiones & opera externa quasi funes sunt, in quibus nodus facilè deprehenditur, facilè etiam soluitur. Quis enim non aduertat se peccare, cùm blasphemat, cùm scortatur, &c. Sed cogitationum assensus toti intùs & subtiles sunt: in quibus veluti in filo tenui serico nodus vix deprehenditur & difficulter soluitur. Quàm noxius & subtilis, putatis, est funis ille, de quo Saluator, Matth. 5. ait: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo?* Certè funem & furem istum nō deprehenderant omnes Pharisæi & legisperiti, antequam ostenderet eis Dominus. Et quàm multi etiamnum, postquam indicauit Christus, non deprehendūt, vel potiùs nolunt deprehendere? Quam subtilis fur, suspicio? temerarium iudicium? cōtemptus proximi? Quam parum autem hi fures & nodi deprehendantur, apparet in confessione, vbi paucissima talia afferuntur peccata, quibus tamen nihil facilius & cōmunius. O miseram animam, quæ à talibus capitur latrunculis! Verè enim dicere potest illud Prou. 23. *Verberauerunt me, sed non dolui, traxerunt me & ego non sensi.*

Quin etiam viri aliàs boni, docti & oculati sæpe his nodis irretiuntur, nec tamen eos deprehendunt aut illis se extricant. Exemplum refert Iordan. à Saxonia l. 3. de comm. spirit. c. 30. de fratre sibi noto, singularis vitæ, qui mortuus post annum apparuit cuidam viro pio & dixit se eousque in atrocissimis fuisse tormentis tantùm ob cogitationes prauas, quibus sæpe in mente inquinabatur, quasque per pœnitentiam nō diluerat. Tametsi verò hi fures non aduertuntur sæpe ab hominibus aduertuntur tamen à Deo, qui omnes eorum gressus numerat. Audi Sapientem Prou. 5. *Quare seduceris fili mi ab aliena & foueris in sinu alterius? respicit Dominus vias hominis & omnes gressus eius considerat. Iniquitates suæ capiunt impium & funibus peccatorum suorum constringitur.* Nonnè hodierno in Euāgelio detexit Dominus cogitationes Scribarum? Vàh quomodo confundentur ij, qui peruersas, fœdas & impias agitant cogitationes, in iudicio, cùm à Deo detegentur & omnibus manifestabuntur? si enim illæ nunc coram paucis tantùm reuelarentur hominibus: quantū confunderentur? Argumento est, Fr. Leonhardus socius S. Francisci: qui cum aliquando pedes comitaretur patrem suum Franciscum asello vectū, cogitaretque intra se, quantis olim passibus præiuerit genere & nobilitate Franciscum, quem nunc equitem ipse pedes comitaretur; Franciscus Spiritu sancto edoctus vidit hanc socij cogitationem in tumorem assurgentem, moxque asello desiliens, se illi asellum cedere dixit, seque potiùs pedibus iter facturum, eò quòd obscuriori loco natus esset. Quare adeò est confusus frater, vt ad pedes eius acciderit, veniam precatus Bonauent. in vita S. Francisci. Quæ igitur confusio apprehendet eos in iudicio, qui fœdissimas & iniquissimas perpetuò moliuntur cogitationes, per quas, vt ait S. Iob cap. 19. latrunculi faciunt sibi viam & obsident in gyro tabernaculum eorum?

E. IV. *Quia perturbant.*

QVARTO. Sed quomodo vocem diaboli mala cogitatio habet? Terribilem emisit vocem superbus ille pauo, diabolus, qua cælum omne turbauit, Dei offendit aures, & omnes cæli incolas terrefecit, cùm clamauit: *Conscendam in cœlum & similis ero altissimo.* Inde enim cœlestis harmonia perturbata est: omnes angeli boni ad arma concurrere & cōtra Luciferum pugnauere. Eiusmodi etiam vox est mala cogitatio, quia per eam diabolus vult conscendere in cor tuum & Deum inde eijcere. Perturbat ergò Primo quiescentem ibi Spiritum S. sicut latratus canis infestat tandemq; expellit è latibulo feram; quia per eiusmodi cogitationis delectationem & complacentiam incipit homo corridere & colludere cum diabolo: quod cùm sponsus animæ, Deus æmulator, ferre nequeat: quomodo non infestabitur eiusmodi latratu, tandemque expelletur? Audi Michæam c. 2. *Væ qui cogitatis inutile,* inquit, *& operamini malum in cubilibus vestris.* Moxque per enallagen mutans personam, quasi faciem & sermonem ab eis per indignationem auertens subdit: *in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deū est manus eorum.* Intellige, si ad cogitationem accedat operatio voluntatis seu voluntaria immoratio; vnde non tantùm dixit: *Væ qui cogitatis,* sed addidit: *& operamini.*

1. *Spiritum sanctum.*

Enimverò si cogitationi prauæ reclames & strenuè resistas: non modò inde non contristabitur Spiritus S. sed magis recreabitur, cum viderit te fortiter repugnantem proco diabolico. Etenim si maritus latens in cubiculo, audiat vxorem ab adultero sollicitatam, fortiter & constanter ei resistentem & nullatenus assentiri volentem ac dicentem: Ego marito meo fidem dedi, candē illi seruabo: nō possum, nec volo facere quod petis, etiamsi domū auro plenam dederis; apage, &c. quomodo nō summopere placebit marito hęc vxoris reluctatio? quomodo non tandem prosiliet & adulterum expellet? Similiter si reclames strenuè contra obstrepentem

cogitationem, delectabis sponsum tuum: & ipse mox prosiliet teque adiuuabit & tentationem dissipabit. Contrà sicut Deut.22. puella viro desponsa, & ab altero constuprata, si non clamauit cùm esset in ciuitate, iubetur lapidibus obrui, vnà cum stupratore: sic etiam anima Deo desponsa, si contra malæ cogitationis sollicitationem, non reclamet, nō reluctetur, non inuocet Dei auxilium; vt rea adulterij à Deo punietur.

2. Animam

Secundo conturbat etiam ipsam animam, vt Spiritus S. inhabitantis dulcedine & pace cordis frui nequeat. Hoc enim est quod Ecclesiastes c. 10. ait: *Muscæ morientes perdūt suauitatem vnguenti. Quia cogitationes superfluæ*, inquit S. Greg. lib. 18. moral. c. 25. *quæ assiduò in animo carnalia cogitante & nascuntur & deficiunt, eam suauitatem quâ vnusquisque intrinsecus per spiritum vnctus est, perdunt: quoniam integritate eius frui non permittunt.* Notandū verò quod dicitur, *muscæ morientes*; quia vti muscæ si viuæ extrahantur è calice, non pariunt nauseam: ita si cogitationibus resistas, nec assentiaris, nō offendes. Mortuæ muscæ nauseam creant, & tales sunt cogitationes malæ consensu approbatæ.

3. Obstrepit Dei auribus.

Deinde mala cogitatio turpissimâ suâ voce obstrepit Dei auribus vt non audiat orationes nostras, sacrificia, communionem, concionem, lectionem librorum piorum, &c. imò vt nec ipsi sæpe nos orãtes audiamus; & ita perdit optimam Deoque gratissimam Musicam, contra id præceptum Eccles. c. 32. *Non impedias musicam.* Cùm oramus v.g. Musicam à nobis requirit Deus, submissa genua velut Bassū, eleuatas manus velut Altum, vocē grauem & moderatam velut tenorem, mentem attentam & in cœlo versantem velut Discantum. Hanc musicam perdunt malæ cogitationes, & opus inutile reddūt, non secùs ac aues garrientes, quas proinde S. Franciscus cùm orabat, tacere iubebat. Pari modo muscæ istæ perdunt suauitatem *vnguenti*, id est, deuotionis, vt exponit Innocentius III. ser. in die cinerū. Cùm Abraham Gen. 15. offerret Deo sacrificiū, descenderunt volucres super cadauera, & abigebat eas Abraham. Mysticè; *sæpe in ipso orationis sacrificio*, inquit S. Greg. l. 10. moral. c. 20. *importunæ se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere vel maculare valent, quod in nobis Deo flentes immolamus.* Abigendæ igitur sunt hæ volucres, nisi fructu sacrificij carere velimus. Non possumus efficere vt nullæ omninò aues importunatum cogitationum ad sacrificia nostra aduolent, nec hoc exigitur à nobis: possumus tamen semper assidere & aues illas abigere, seu cogitationibus resistere, idque exigitur à nobis & sufficit.

Quare certet vnusquisque sicut bonus miles, ne patiatur in cor suum aduolare volatiles cogitationes, quæ fœdent orationem: frangat oua pauonis priusquam excludantur, &c.

CONCIO VI.

AD SPEM QVÆ ERIGANT Pusillanimes.

I. *Supra nos Deus potens iuuare ac volens.*
II. *Infra nos desperationis barathrum.*
III. *Ante nos alij simili onere pressi.*
IV. *Retro nos bona opera nostra.*
V. *Extra & circa nos patrocinia sanctorum.*
VI. *Intra nos desolatio erigens ad spem.*

THEMA.

Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Matth. 9.

A. *Inter spē & metū omni Christiano viuendum.*

DEut. 24. præcepit Deus: *Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam, quia animam suam apposuit tibi.* Mystico sensu secundum S. Gregor. lib. 33. mor. c. 11. mola inferior, quæ quasi pigra iacet immobilis, timorem: superior verò, quæ mira celeritate voluitur & acceptas fruges ad vsum hominum molit ac comminuit, spem significat. *Spes ad alta subuehit*, inquit S. Gregorius, *timor autem cor inferiùs premit: vna mola sine altera inutiliter habetur. Peccatoris ergò in pectore semper debent spes & formido coniungi: quia incassum misericordiam sperat, si iustitiam non timeat; & incassum metuit, qui non confidit.* Sed quis est, qui auferat à peccatore molam inferiorem vel superiorem? Isidorus ibidem: *tollit*, inquit, *molam superiorem, qui peccatū flenti dicit: non habebis veniam de commissis; tollit inferiorem qui peccatum palpando dicit: age malæ quantum vis; Deus pius est & ad veniam paratus. Vtiliter namque mola habetur, si spes sit cum emendante formidine; & formido cum spe.* Sic ille. Quę cùm ita sint, nolim ego, Auditores, à vobis vtramuis molam tollere. Nolo vt præsumendo nimium confidatis, nolo vt desperetis, sed inter vtramque molam & speretis & timeatis. Quia igitur non ita pridem vos admonui molæ inferioris, vt cum timore & tremore salutem vestram operaremini; nūc admonebo molæ superioris, vt bono animo sitis & in Deo confidatis; quia, vt ait ibidem Glossa ordinaria, *qui prædicat peccatori, tānta dispensatione prædicare debet, vt non relicta spe timorem subtrahat, nec subtracta spe timorem relinquat.* Et certè vtramque molam reperimus in hodierno Euangelio expressam. Nam paralytico ait Dominus: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Quis non bene speret? Et postquam ille sanatus est, *vidētes timuerunt turbæ.* Quis non cum illis timeat? Nunc igitur audiamus, quæ hominem etsi desperabundum ad spem erigere debeant.

Supra Dom. 15. post Pentecost.

B.

Multa sunt, quæ premunt hominē & in barathrū despera-

desperationis possunt deijcere. Inprimis onera spiritualia, vti difficultas remissionis consequendæ, virtutis addiscendæ, consuetudinis superandæ, & perseuerantiæ. Deinde onera corporalia, vti debita insolubilia, morbi diuturni & intolerabiles, iniuriæ graues, inopia ineuitabilis & similes aliæ anxietates. Sed nihil horũ frangere debet animos aut à spe deijcere. Nam quemadmodum suprà diximus habere nos vndique, cur timeamus: sic vndique etiã habemus, cur bene speremus.

I. *Supra nos Deus potens iuuare.*

Et PRIMO supra nos est Deus qui potest ac vult te iuuare in quacunque afflictione, modò & tu velis. Quod possit, non negabis; ostendit enim Dominus in hodierno Euangelio se vtrumque posse, & peccata dimittere & infirmitates curare, Deoque vnum & alterum æquè facile esse. Et si magnum malum, magnus morbus, magnum sit peccatum tuum; magnus etiam est Medicus Christus, de quo *virtus exibat & sanabat omnes*, vt habetur Luc. 6. nisi fortè incredulitas tua obstet, vti Marc. 6. factum. Olim despondere animum non poterant infirmi, qui peritissimo illi Medico Hypocrati sistebantur. Et ecce plusquam Hypocrates, plusquam Galenus, plusquã omnes orbis Medici Christus. Quod verò

Ac volẽs.

etiã velit, patet similiter ex hodierno Euãgelio vbi dulcissimis illis verbis erigit paralyticum peccatorem Dominus ad spem vtriusque mali amouendi. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Nam inprimis licet in Deo sit iustitia, non minùs quàm misericordia, nihilominus operatio ipsius ad extrà, vt loquuntur Theologi, magis propria: & virtus ad quam ipse magis propendet, est misericordia, Prophetâ attestante Psal. 144. *Suauis Dominus vniuersis & miserationes eius super omnia opera eius.* Idcircò & ab Apostolo dicitur *diues in misericordia*, ad Ephes. 2. Sicut hic aut ille diues pecorum, alius prædiorum, alius pecuniarũ dicitur, quòd his maximè abundet. Vnde sanctus Bernardus serm. 5. de Natiuitate Domini: *Quòd miseretur, inquit, proprium illi est, ex se enim sumit materiem, & velut quoddam seminarium miserendi. Nam quòd iudicat & condemnat, nos eum quodammodo cogimus.* Vnde Isaias c. 28. cùm vindictam vocasset opus Dei, corrigit se quodammodò & vocat *alienum opus eius.* Sic naturalis apum proprietas est mellificare, non pungere, quãuis aculeo armatæ sint; pungere enim non nisi lacessitæ solent. Ac ne tum quidem, cùm punit Deus, misericordiæ penitùs obliuiscitur; siquidem cum dolore & compassione punire dicitur in SS. literis Gen. 8. *Tactus dolore cordis intrinsecus: delebo, inquit, hominem quem creaui, à facie terræ.* Et Isaiæ 1. *Heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Sic cùm Dominus Ierosolymorum excidium vaticinaretur, videns ciuitatem, fleuit super illam, Luc. 19. Stultè igitur & falsò dixit Cain desperabundus: *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* In quæ verba: *Absit, absit*, ait sanctus Bernardus serm. 11. super Cantic. *Maior est enim Dei pietas, quàm quæuis iniquitas.* Infinitè misericors est Deus, qui proinde plus dimittere potest, quàm tu committere.

2. Secundo quia ipse est pater noster, qui ad imaginem & similitudinem suam fecit nos, omniaq; nobis subiecit & ad ministerium nostrum præparauit ac disposuit, ipsos etiam Angelos. Qui ergò te tam nobili loco posuit, num deserere vult? Diliget vtique Deus opus suum, præsertim nobilissimum. Qui initium viuendi dedit, an negabit ea, quæ ad vitam conseruandam & bene ac beatè ducendã pertinent? *Confide* igitur *fili*, quia patrẽ in cœlo habes; qui tuî curam gerit. Quis pater gignit filium, quem posteà deserat & non studeat excolere? *Confide* igitur *fili.*

3. Tertiò quia tam caro pretio emit nos, sanguine scilicet suo, & vitam potius suam, quàm animas nostras perdere voluit. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?* ait Apostolus ad Rom. 8. *Omnia* scilicet, quæ spectant ad vocationem, iustificationem, glorificationem & salutem nostram, vt nulla aduersa vel prospera, nulli hostes eam impedire possint, nisi spontè succumbamus. Qui tanto te pretio emit, non vestiet? non pascet? Qui tantis impensis, salutis nostræ fundamenta iecit, non perficiet opus? An quis de Deo dicet: *Hic cœpit ædificare & non potuit consummare?* Rursum ad Rom. 5. *si cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius*; scilicet immortali & beata? Qui nos perduelles tam benignis aspexit oculis, quibus aspiciet amicos & fideles? qui nos tanto ære comparauit captiuos, num liberos nunc deseret, quando nullo ampliùs laboris impendiò opus est? qui peccatorum luto fœdatos sic complexus est, quanto magis amplectetur mundos, in sanguine suo dealbatos? Denique qui fugiẽtes insecutus est & ad se pertraxit, quomodo fugiet aut dimittet iam ad se pertractos? ad se accedentes?

4. Quartò. Si nos perdere quæreret Deus, quoties causam perdendi habuisset? quoties in mortali culpa deprehensos tradere morti & Diabolo potuisset? Quid ergò morti, quid Diabolo hucusq; manũ inhibuit nisi Deus? & quam obrẽ, nisi quia *nõ est voluntatis eius mors impij*? Ezec. 18. Tantum abest vt nostra perditione lætificare cupiat Diabolum, vt potiùs in eum velut seductorem hominum excanduerit, ipsumque eius instrumentum, serpentem, punierit, Genes. 2. *Nam sicut clementissimus pater*, inquit S. Chrysostomus homil. 17. in Gen. *puniens eum, qui filium suum occiderit, & gladium & ensem, per quẽ filius suus occisus, destruit & in multas partes diuidit: eodem modo Deus egit. Quippe serpens quasi gladius quidam Diabolicæ seruiuit malitiæ. Vnde & perpetua nisi pœna intentata est.* Sic ille. Quare non paruam Deo iniuriam irrogat, qui tam paruam de eius bonitate, potentiâ, prouidentiâ & paternâ curâ habet opinionem, cùm moneat Sapiens

Sap. I. *Sentite de Domino in bonitate.* Si enim Reges sæculi volunt haberi & vocari *clementissimi*: & indignissimè acciperent, si vocarentur duri vel seueri: quanto magis Deus, qui est ipsa & summa bonitas?

C. II. *Infra nos desperationis barathrum.*

SECVNDO. Infra nos est horrendum desperationis barathrum, omnibus mundi malis peius, omnibus miserijs infinities miserius, in quod semetipsum præcipitat, qui desperat, atque adeò de sartagine in ignem, de parua & temporali afflictione ad extremam & æternam salit: & instar stulti naufragi mauult submergi, quam brachia agitare ad enatandũ. Quid verò si hic aduersum te conueniant omnes homines & Dæmones, quid quæso in te grauius cõmittere possunt, quàm vt de hac lachrymarum valle ad patriam beatorum te transmittant? Hoc sensu interpretatur S. Augustinus serm. 78. de temp. id Gen. 25. *Maior seruiet minori*; id est, malus Esau bono Iacob: *quomodo persecutores martyribus*, inquit, *quomodo lima vel mallei auro: quomodo molæ seruiunt tritico: quomodo panibus coquendis fornalia*, &c. Hinc SS. Martyres gratias egere Carnificibus suis: Sanctus Emmeramus, cùm duo Carnifices iussi eum mactare, trepidarent, & veniam ab illo peterent, dixit: *Domine, da illis gratiam secundum eorum petitionem.* Vt in eius vita apud Sur. Thomas item Morus Angliæ Martyr ad locum supplicij deductus, dum veniam Carnifex de more peteret, osculum ei vnà cum Angelotto aureo porrexit, dicens: *Tu mihi hodie id beneficij præstiturus es, quod hactenus nemo mortalium aut præstitit aut præstare potuit.* Thom. Staplet. cap. 20. in eius vitâ. Quid tristius in hac vitâ euenire nobis potest, quàm vt vita nobis ab hostibus eripiatur? Atqui hoc ipso nos ad cœlum transmittent. Contrà is qui desperat, non tantùm malo suo non medetur, sed in malorum omnium extremum & æternum ruit.

D. III. *Ante nos alij simili onere pressi.*

SEPTIMO. Ante nos videmus alios quamplurimos nos præcessisse, qui simili vel grauiore onere peccatorum aut aliarum miseriarum pressi erant, & tamẽ DEI benignitate non solùm euaserunt, sed etiam ad magnam sanctitatem & prosperitatem peruenerunt. Hæc beneficia vnguenta CHRISTI sunt, in quorum odorem currere nos monet sponsa, Cantic. I. Audi Bernardum serm. 22. in Cantic. *Omninò propter mansuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus post te Domine IESV, audientes quòd non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem Latronem, non lachrymantem peccatricem, non Chananæum supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem Publicanum, non negantem Discipulum, non persecutorem Discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem horum currimus.* Sic Bernardus. Et Sanctus Chrysostomus hom. 2. in Psalm. 50. *Si impius es*, inquit, *cogita publicanum; si immundus es, attende Meretricem; si homicida es, perspice Latronem; si iniquus es, cogita blasphemum, considera Paulum prius persecutorem, postea annunciatorem. Nolo mihi dicas: blasphemus sum. Nolo dicas: persecutor sum, immundus sum. Habes omnium ostensiones*, &c. Et infrà: *Quid est peccatum ad Domini misericordiam? tela aranea, quæ vento flante nusquam comparet.* Rursum quid est, quòd diffidas? ob peccatorum multitudinem? At Magdalena à septem Dæmonibus & omni peccatorum genere liberata & charissima Christo facta est. An ob diuturnitatem? Atqui Latro verosimiliter longè diutiùs peccauit; & mox cum Christo paradisum intrauit. An ob infamiam? Atqui Matthæus publicanus fuit, & Apostolus Christi factus est. An ob frequentationem reditûs ad vomitum? Atqui remittitur *septuagies septies*, id est, quoties venia petitur. An ob grauitatem? Atqui Paulus persecutor fuit, & Princeps inter Apostolos factus est post Petrum. Anselmus in I. ad Timoth. I. ex Sancto Augustino serm. 9. de verbis Apostoli scribit: *Cùm venit Medicus volens sibi famam comparare, infirmum quærit aliquem desperatum, & ipsum sanat; & si pauperrimum inueniat, non ibi quærit mercedem, sed commendat artem: ita & Christus potentiam specialis medicinæ spiritualis suæ ostendit in Saule, vt omnes deinceps nossent, eum sanare posse cunctas infirmitates omnium confugientium ad se.* Vin exemplum aliud? Sigismundus Burgundiorum Rex in furore proprium filium strangulauit Anno Domini 526. cuius tandem facti pœnitentiâ ductus ad monasterium Agaunense abijt & ibidem per multos dies in fletu & ieiunio durans petijt vt in hoc sæculo potiùs, quàm in futuro de tam immani facinore pœnas daret, quod & impetrauit. Haud enim multò pòst à Clodomero victus & captus, interfectus est & in puteum abiectus. Vnde extractus & Agaunense Cœnobium relatus miraculis claruit, atque in Sanctorum tabulas relatus est, anniuersaria memoriâ celebrandus Calendis Maij. Baronius Anno 526. Quod attinet ad miserias corporales, quàm multos ante nos cernimus longè nobis miseriores? Attende Lazarum, Seruolum, Martyres qui famem, vincula, infamiam, tormenta aliaque, quæ tu fugis, vltrò elegerunt & expetiuerunt propter Christum.

E. IV. *Retro nos bona opera nostra.*

QVARTO. Retro nos videmus bona, quæ pro Deo facimus, aut mala quæ pro eo sustinuimus, aut certè peccata, quæ per pœnitentiam deleuimus, vel saltem adhuc & facilè delere possumus. Si quæ bona pro Christo fecimus, aut mala tolerauimus, fælices nos, quia pignus æternæ mercedis habemus. Deus enim *debitorem se fecit*, ait Augustinus sermone 16. de verbis Apostoli, *non tantum sibi sed & CHRISTO & nobis, vt illi dicere possimus: Redde quod promisisti, quia fecimus quod iussisti.* Deinde si peccata præterita per pœnitentiam deleuimus, iterum nos fœlices; sic enim mortificata nocere nobis nequeunt, sed potiùs gaudium afferunt si tamen bona fide ea nos expiasse putemus. Quemadmodum ergò Hebræi nequaquam consternati sunt, cùm extincta Ægyptiorum corpora vide-

rum & littus maris rubri iacere, sed inde potiùs recreati canticum DEO cecinerunt pro hostium suorum demersione, Exod. 14. & 15. ita licet subinde ad memoriam redeant nobis præterita peccata, si tamen ea per pœnitentiam proiecimus in mare rubrum sanguinis CHRISTI, & bona fide extincta credimus, nihil est quod metuamus, sed potiùs gaudeamus. Si scrupulus te angat, ne fortè adhuc viuant, quæ tu demersa putas; vtere consilio Confessarij & proijce te in sinum misericordiæ diuinæ dicens: si euidenter aut valdè probabiliter mihi constaret adhuc à me desiderari aliquid ad reportandam illorum veniam & salutem meam consequendam, confestim omnibus posthabitis ad illud manum admouerem. Quod si adhuc in te viuunt peccata tua: ecce tibi mare pœnitentiæ, merge hostes tuos. Homines quidem grauiter læsi vix ignoscere norunt & supplicibus placari; vnde Numantini nunquam fore rati vt Romanis propitijs vterentur, quibus totis 20. annis repugnando, negotium maximum creauerant, desperabundi tádem se suaque in rogum coniecerunt. Chauass. de prudentia libro primo, cap. 6. At verò hoc de Deo minimè timendum. Audiamus Ambrosium in Lucam: *Nemo diffidat, nemo veterum conscius peccatorum, præmia diuina desperet. Nouit enim Deus mutare sententiam, si tu noueris mutare delictum.*

F. V. *Extra & circa nos patrocinia Sanctorum.*

QVINTO. Extra & circum nos videmus patrocinia Sanctorum. Et inprimis Christus ipsemet repræsentat patri suo quinque vulnera sua seu meritum passionis, pro nobis interpellando. Et si coram Deo, radiantissimo illo sole, consistere non possumus, Christus tamen velut nubes obumbrans intercedit & calorem ac fulgorem illum temperat. S. Bernardus in quadam infirmitate visus est sibi ad tribunal Dei stare & accusari acriter à Dæmone. Cui respondit vir Sanctus: *Fateor non sum dignus ego, nec proprijs possum meritis regnum obtinere cœlorum; cæterùm duplici iure illud obtinens Dominus meus, hæreditate scilicet patris & merito passionis: altero ipse contentus, alterum mihi donat, ex cuius dono iure illud mihi vendicans, non confundar.* In hoc verbo confusus inimicus, conuentus ille solutus & homo Dei in se reuersus est. Vt in eius vitâ libro 1. capite 12. Deinde Virgo Deipara velut omnium nostrum communis Mater nunquam cessat filio suo repræsentare materna vbera sua pro salute nostra. Ipsa enim ab Ecclesia vocatur, *mater misericordia, vita, dulcedo & spes nostra.* Sanctus Bernardus serm. de Natiuitate MARIÆ ait: *Ad patrem verebaris accedere? IESVM tibi dedit Mediatorem. Aduocatum habere vis & ad ipsum? ad* MARIAM *recurre. Exaudietur & ipsa pro suâ reuerentia: exaudiet vtique Matrem filius & exaudiet filium pater. Filioli hac peccatorum scala, hac mea maxima fiducia est, hac tota ratio spei meæ.* An non illa Theophilum Archidiaconum in oppido Ciliciæ, qui proprio charactere se Dæmoni deuouerat & Christianismum abiurauerat, è profundo desperationis barathro eripuit recuperato ei chirographo, postque eò sanctitatis prouexit, vt catalogo Sanctorum adscribi mereretur & 4. Febr. solenni memoriâ ab Ecclesiâ celebraretur? Denique *ad aliquem Sanctorum conuertere,* inquit, Iob capite 4. nimirum ad Angelum custodem vel alium Sanctum: omnes enim salutem tuam sitiunt. Echinus marinus cùm præsagit tempestatem, calculum haud exiguum arripit, sub ipso tanquam anchora seipsum firmans & stabiliens; detinetur enim illius pondere, ne facilè à fluctibus trahatur atque agitetur. Basil. lib. 5. hexam. cap. 9. Fac & tu similiter: calculus tuus sit aliquis Sanctus, cùm ingruit tentatio. Refert Sanctus Gregorius Turon. de glor. Mart. cap. 28. hominem quendam desperatum, iamiam sibi vitam laqueo erepturum, subinde inuocasse nomen S. Pauli, & dixisse: *Adiuua me S. Paule.* Sed en funesta vmbra præsto est, iubetque accelerare opus. Ille rursum dum laqueo collum induit: *Beatissime Paule,* inquit, *esto adiutor meus.* Sed dum vmbra rursum vrget, adest altera ei similis, priorem obiurgans & clamans: *Fuge miserrime, en Paulum Apostolum huc venientem; inuocatus enim ab hoc homine en adest.* Tunc euanescentibus vmbris, hic ad sensum suum reuersus, & Crucem pectori inprimēs pœnitentiam cum lachrymis egit.

G. VI. *Intra nos desolatio erigens ad spem.*

SEXTO. Intra nos videmus perturbationem animi vndique obsessi & in angustias redacti, grauissimumque periculum: ex quo magis ad spē erigi debemus, scientes quia rebus desperatis Deus maximè adesse solet. Testem habemus S. Martinum qui à latronibus comprehensus & iam quasi ense stricto feriendus cùm posteà rogaretur à latronibus, an timuisset. Respondit, *Nunquam se magis securū fuisse, quòd sciret misericordem Deum maximè in tentationibus affuturum.* vt in eius vitâ. Exemplo sunt Dauid in deserto Ziph à Saule obsessus & ope diuina ereptus. S. Fælix Nolanus inter duos parietes occultatus apparitorib⁹ per araneæ texturam. Heraclius in pugna contra insolentem Cosrhoen Dei ope adiutus, qui paulò antè in maximas angustias redactus, quò se verteret, nesciebat.

Quare cùm tanta vndeque sit sperandi ratio quibuscunque afflictis, videat vnusquisque ne ipse sibi desit; tunc enim impossibile est, vt pereat. At quâ ratione seipsum quis iuuabit? Audi Deum Ezech. 18. *Proijcite à vobis omnes prauaricationes vestras, in quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum: & quare moriemini, domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini, & viuite.* q.d. cur negligentia & impœnitentia vestra committere vultis, vt moriamini? Si ego, inquit, qui supremus Iudex sum, in vestrā partem inclino, & modis omnibus damnationis sententiam à vobis auerto: *Quare moriemini domus Israël* Cùm pro Actore habeatis Aduocatum, & pro Iudice Patronum; *quare moriemini?* Num quia Lex peccatores damnat? sed ego vos absoluo: *quare ergo*

ergò moriemini? An quia patres vestri peccauerunt? At viuo ego, *quia filij non portabunt iniquitatem patrum? quare ergò moriemini?* An quia fecistis pactum cum morte, & fœdus cum inferno? sed in vestra potestate est, dissoluere hoc fœdus: *quare ergò moriemini?* An quia nimis arduum est vobis ad vitam cōtendere per legis custodiam? At facile est vobis cōparare spiritum nouum, quo illuc rapiamini: *quare ergò moriemini?* An quia neci iam traditi estis à Iustitiâ diuinâ? At ego vos eripiam ex ipsis mortis faucibus: *quare ergò moriemini?* Narrat Plutarchus olim Virgines Milesias furore actas, solitas sibi mortem consciscere, cùm nihil haberent causæ, nisi VOLO MORI. Dumque nec minis nec promissis ab hac re auerti possent, Sapientem quendam consilium dedisse, vt quotquot se enecassent, publicè nudæ suspenderentur. Infamia hæc Virgines à sui cæde compescuit. Idem facit desperatus, quod fecerunt Virgines illæ: nullam desperandi causam habēt, nisi VOLO MORI. Vnde iure qui se necant, sub patibulo inhumantur. Et quantus illorum vermis erit in inferno? quantus in iudicio cùm eorum nuditas, turpitudo & insania toti orbi reuelabitur? sed serò sapiunt Phryges. Sapiant igitur in tempore, vt gaudeant in æternitate.

CONCIO VII.

FRVCTVS TIMORIS Domini.

I. *Est initium sapientiæ.*
II. *Expellit peccatum.*
III. *Præseruat à peccatis.*
IV. *Confirmat in gratia.*
V. *Vincit timorem humanum.*
VI. *Dat plurima bona.*

THEMA.

Videntes autem turbæ timuerunt & glorificauerunt Deum. Matth. 9.

A. *Timor Dei murus.*

Libro 2. Esdræ ca. 4. legimus, Hebræos postquam redijssent è Babylone in terram suam, ante omnia & summo studio ad hoc omnes incubuisse, vt murū Ierosolymæ varijs locis interruptum & perfractum repararent, quò nimirum tuti contra insidias hostium forent. Verùm Sanaballat, hostis Iudæorum, vbi hoc audiuit, venit manu armata, vt moliretur eis insidias, & opus impediret; vidit enim, eos, si muris se rursùm clauderent, iugum gentium facilè excussuros. Verùm Hebræi ad cohortationem Nehemiæ fortiter instabant operi, & vna manu tenebant gladium, altera ædificabant. Hunc in modum, Auditores, si contra hostium nostrorum insidias tuti esse volumus, ante omnia conemur ædificare murū animæ nostræ, qui est timor Domini. Hoc enim si cingamur, nihil est, quod metuamus de salute nostrâ. At verò quia istud nouit noster Sanaballat, id est, *inimicus in abscondito* (hoc enim sonat vox) omnibus modis conatur impedire hoc præsidium, vt sic muro timoris destitutos, in suâ continere potestate & pro libitu tractare possit. Verùm absit, vt cessemus ab incepto opere; quin potiùs vnusquisque strenuè adlaboret, vt hoc se muro claudat. Ita docuit facere filium suum Tobias, *timere* scilicet *Deum ab infantia*, Tob. 1. Ita docuit facere S. Bernardus Abbatem de S. Audomaro, cui in epistola 180. pro salute, *timorem Domini* precatur. Idem nobis inculcant passim SS. literæ, nec non mater nostra Ecclesia & hodiernum denique Euangelium. Atque vtinā sicut in eo legimus, *Videntes turbæ timuerunt & glorificauerunt Deum:* ita & nos omnes timeamus, Deumque glorificemus. Quanta verò sint huius muri commoda, nunc audiemus.

B. I. *Est initiū sapientiæ.*

PRIMO. *Initium sapientiæ timor Domini*, ait Dauid Psal. 110. & Salomon Prou. 1. & Ecclesiasticus cap. 1. Facit enim primò, vt homo sibi attendat, se colligat & tueatur; veluti obsessi in aliqua ciuitate, cùm aduertunt hostem machinari sibi insidias cuniculis alijsque modis, sedulò sibi attendunt, quomodo se tueantur: conferunt sua consilia; colligunt se in arcem, cùm se hosti impares vident, &c. Ita enim Eccl. cap. 25. ait: *Qui timet Dominum suum, conuertetur ad cor suum.* Hanc ob causam dedit Deus legem, & promulgauit in monte Sinai, cum minis & terrore; micabant fulgura, resonabant tonitrua, clāgebat buccina, fumabat mons; quo nimirum populus ad legem magis intenderet, tùm capiendam tū seruandam. Hinc etiam in scholis, vbi erudiuntur pueri ad scientiam; & in domo paternâ, vbi ad mores bonos, virga eminentiori loco conspicua cernitur, ad cathedram vel fenestram. Et hanc ob causam Plato tradendæ Philosophiæ locum elegit illum, cui *Academiæ* nomen erat (vnde altioribus scholis hæc remansit appellatio) quia frequentibus terræ motibus obnoxius erat, vt ita Auditores eius salutari timore ad sapientiam capessendam componerentur; vt scribit Polybius de natali Platonis solo.

2. Facit secundò, vt homo agnoscat, quæ sint res verè magnæ, quæ paruæ; ita vt illas magnificat, has contemnat. Res autem verè magnæ, æternæ sunt, vti beatitudo & gehenna: paruæ sunt res tēporales, diuitiæ, voluptates, honores. Has tamen stulti mortales magni, illas nihili æstimant. Vnde Ecclesiastes c. 10. ait: *Cor Sapientis in dextera eius, cor stulti in sinistra illius.* q. d. sapiunt, qui cor habent intentum ad bona dextra, id est, æterna: desipiunt qui ad sinistra, id est, temporalia. Iam verò timor Domini transfert cor à sinistrâ parte ad dexteram, & facit hominem non fidere aut nimiùm inhærere fluxis bonis, sed attendere potiùs ad æterna, & metuere ne pro exiguis & breui duraturis bonis perdat bona æterna, & incurrat mala æterna.

C. II.

SECVNDO. *Timor Domini expellit peccatū*, ait Ecclesiasticus c. 1. *nam qui sine timore est, non poterit iustifi-*

Expellit peccatū. *iustificari.* Vnde & disponit ad pœnitentiam, & introducit gratiam in hominem. Modum explicat S. August. tract. 9. in epist. S. Ioannis primam, per similitudinem setæ & lini, seu aciculæ & fili. Quemadmodum enim seta priùs intrat quàm linum, acus quàm filum, cùm consuitur calceus & vestis; & linum aut filum non intraret, nisi præcederet seta vel acus: ita timor præcedit & inducit gratiam & charitatem in hominem. Sunt enim gratia & charitas res tenues & suaues, quæ non penetrant cor durum & amori carnali assuetum, nisi præcedat timor pœnæ, qui velut acus pungit & penetrat, atque ita viam aperit gratiæ & charitati, v. g. Ludunt in plateâ homines, saltant, pergręcantur, de pœnitentiâ & salute suâ nihil cogitantes: emicat repente fulgur de cœlo, sequitur ingens tonitru cum fulmine terrifico: & mox perterrefacti excitantur, silent, cessant à proposito opere, cruce se signant, Deo se commendant, & quandoque discedunt omnibus relictis. Ita cùm peccatores Deum obliti prosternunt se in voluptates & vitia, intonat fulminatq; Deus, modò intentando pestem, modò grandinem, modò bellum, mortem & periculum gehennæ. Hinc incipiunt peccatores redire ad cor, veniam exorare, ad pœnitẽtiam confugere. Exemplo est Iacob Patriarcha Genes. 35. qui ob cædem Sichimitarum à filijs suis patratam, metuens incursum & insidias Chananæorum, confugit ad Deum & Sacrificium, conuocatâq; omni domo sua iussit eos abijcere Idola. Huic addamus aliud stupendum exemplum, quod refert Io. Moschus in prato spir. c. 78. quod sibi retulisse Ioannem Abbatem Theopoli in Ægypto asserit, refertque ex ore Abbatis Ioannis in hæc verba: *Ante modicum temporis venit ad me adolescens quidam, & ait mihi. Amore Dei suscipe me, volo enim pœnitere,* &c. Tum incipit iuuenis narrare: *Ego, Domine mi Abba, plenus omni scelere & nec cœlo dignus nec terrâ, cùm ante hoc biduum audissem, diuitis cuiusdam ex primarijs ciuitatis huius filiam virginem esse defunctam, & cum multis ac pretiosis vestibus sepultam in vno extra ciuitatem monumento, ex consuetudine pessimi istius operis abij noctu ad tumulum, ingressusq; cœpi expoliare illam. Et cùm omnibus iam ipsam exuissem, quibus erat induta, nec camisiæ quidem ipsius parcens, sed eam quoque auferens, nudamq; ipsam, vt nata fuerat, relinquens, è sepulchro egredi volebam. Tunc illa resedit coram me, sinistramq; manum suam extendens apprehendit dexteram meam, & ait ad me: Nequissime hominum, itáne decuit te nudare me? An tu non times Deum neque metuis damnationem vltimæ retributionis? Nónne vel saltem mortuæ misereri debuisti? sed & Christianus existens ita me nudam assistere Christo honestum fore iudicasti?* &c. *Quo corde, homo, quibus manibus accedens sumis sanctum & pretiosum corpus Domini nostri Iesu Christi? Ego autem vt ista conspexi & audiui, pauore & formidine totus comprehensus, tremens ac metuens, vix aio ad illam: Dimitte me, & istud vltrà non faciam. Quæ ait: Profectò non ita erit. Tu enim vt voluisti, huc intrasti; sed non ita vt volueris, hinc egredieris. Nam sepulchrum istud commune erit ambobus. Neque putes te confestim moriturum, sed cùm hîc plures dies cruciatus fueris, malam malè animam perditus reddes. Ego autem orabam illam cum lachrymis, vt dimitteret me, multum illam per omnipotentem Deum adiurans, me iniquum istud ac nefarium opus vltrà non facturum. Tandem post multas preces & lachrymas crebrosq; meos singultus, respondens illa dixit mihi: si vis viuere, & ab hac necessitate liberari, promitte mihi, quia si te dimisero, non solùm ab his nefarijs & profanis actibus tuis recedes, sed statim perges, & sæculo renuncians efficieris Monachus, agesq; pœnitentiam pro his, quæ malè gessisti seruiens Christo. Ego autem iuraui ei, dicens: Per Deum, qui suscepturus est animam meam, non solùm quæ dixisti, faciam, sed ab hodiernâ die non ingrediar in domum meam; sed hinc abiens in monasterium proficiscar. Tunc ait puella ad me: Indue me, sicut inuenisti prius indutam. Cùm verò illam induissem, rursum se collocans, mortua est. Hæc ego* (subdit Abbas Ioannes, quem supra nominaui) *cùm ab adolescente audissem, refouens eum ac erigens verbis, & prouocans ad pœnitentiam & continentiam, totondi illum, indutumq; monastico habitu inclusi in speluncâ in monte, magnificè gratias Deo agentem, certantemq; viriliter pro animâ suâ.*

D. III. *Præseruat à peccatis.*

TERTIO. *Per timorem Domini declinat omnis à malo,* inquit Sapiens Prou. 15. Et c. seq. *In timore Domini declinatur à malo.* Vnde à S. Chrysostomo comparatur satelliti excubanti ad fores Principis, excludenti eos, qui ingredi non debent. *Sicut enim in domo,* ait S. Chrysost. hom. 15. ad pop. Antioch. *stante milite semper armato, non latro, non fur, non alius quis talis mala patrantium apparere propiùs audebit: sic & metu animas nostras detinente illiberalium nulla perturbationum facilè nobis subrepit,* &c. S. Basilius orat. in 1. cap. libri Prouerb. comparat eum clauis, quibus homo quasi crucifixus pungitur & retinetur, ne extendere queat manus pedesque ad res prohibitas & noxias, iuxta orationem Dauidis Psalm. 118. *Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui.* Eoque alludit S. Iob c. 31. vbi reddit rationem, cur pauperes & pupillos opprimere noluerit, etiamsi contra eos causam obtinuisset in iudicio: *Semper enim,* inquit, *quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* Quem locum Græci verterunt: *Timor Dei continuit me, & captionem eius non feram.* q. d. timui, ne ab illo caperer & punirer. Hæc denique est herba illa, quæ continet seruos Dei, vt in medijs peccandi periculis illæsi pertranseant, quod quidam Pater Societatis respondit Regi Lusitaniæ. Cùm enim in eius aulâ quidam Cœnobita siue seriò siue ioco sparsisset, Patres Societatis herbam quandam circumferre, quæ vim haberet perimendæ libidinis, eaque velut antidoto tutò posse versari inter mulieres gynecæi earumque confessiones excipere: peruenit tandem

fama ad aures Regis; qui statim misit Ioannem de Cuniga ad Patres sciscitatum, quod herbæ genus illud esset. *Fecit imperata Ioannes expositisq; Philippi mandatis ab Araosio contendit, vt rem sibi totam, quam mox ad Principem exponeret, declararet. Hæsit hic paulisper Araosius, & rem totam indicaturum se esse respondit; modò is eam Principi, quemadmodù ab se acciperet, accuratè fideliterq; referret. Cùm ille se reciperet facturum; Verissimum, inquit Araosius, est, quod de huius nostræ herbæ potestate narratur: tantarum quippe virium est, vt non modò ad frangendas cupiditates libidinesq; sit vsui, verùm etiam tutum quoddam ad continendam linguam, & conterendam animi elationem, & omnia vitia persananda præsidium: eademq; multas facultates & proprietates complectitur, vt equidem valde velim, & Principi & toti Curiæ notam ac familiarem. Porrò nemo nescit varias à Deo virtutes inditas herbis, quarum beneficio solus is potiatur, qui cognitis & inuentis vtatur. Acuerunt hæc cupiditatem Ioannis, qui vt sine mora sibi nomen ederet tam salutaris herbæ, nec se diutiùs properantem ad Principem cunctaretur, ac suspensum haberet, acriùs institit. Cui Araosius: Hæc, inquit, herba patrio nostro, Castellanæ, sermone, Timor Domini nuncupatur: is eas omnes, quas enumeraui, virtutes & multò plures continet: eoq; quotquot de Societate sumus, frequenter vtimur, eius præsidio innoxij in medijs flammis: eo instructis ac benè munitis vbique gentium nobiscum bene agitur,* Daurolt. in Catech. hist. c.2.t.4. ex Annal. Soc. anno 1545.

E. IV. *Confirmat in gratia.*

QVARTO. *Firmamentum est Dominus timentibus eum,* ait Dauid Psal. 24. q. d. Deus confirmat illos in gratiâ, qui semper eum timent. Quemadmodum enim pondus impositum columnæ, firmat eam: ita timor DEI cordi humano semper incumbens consolidat eam in bono, & facit perseuerare. Vnde S. Greg. l.5. moral. c.27. ait: *Anchora cordis est pondus timoris.* Et S. Hieron. ad Fabiol. de 42. mansion. *Timor,* inquit, *virtutum custos est.* Et Tertull. l. de cultu fœm. c.2. *Timor fundamentum est salutis; timendo cauebimus, cauendo salui erimus,* &c. Tantum igitur abest, vt hic timor anxios nos & scrupulosos faciat (vti contendunt hæretici) vt potius confirmet, & certiores de salute faciat: quia sicut spes, ita etiam timor medium est à Deo ad salutem ordinatum, &, vt ait S. Bernardus serm. 13. in Psalm. Qui habitat: *Timor, spei maxima est materia, quia Timor est donum Dei dirigens nos ad salutem.* Hinc plerique lapsi, ex nimiâ securitate & præsumptione lapsi sunt, quòd nimium sibi tribuerent aut confiderent, qui si cum metu & tremore salutem suam operati fuissent, nunquam cecidissent. Quemadmodum enim ignis in carbonibus, nisi cinere tegatur, breui extingui solet; sub cinere fouetur: ita sanctitas & iustitia absq; Dei timore citò euanescit, cum illo conseruatur.

F. V.

QVINTO. *Qui timet Dominum, nihil trepidabit & non pauebit, quoniam ipse est spes eius,* ait Ecclesiasticus c.34. Quemadmodum enim virga Moysis deuorauit virgas Magorum: ita timor Dei vincit, & quodammodò deuorat timorem humanum. Quis verò explicare queat, quàm multa mala pariat, & quàm multa bona impediat timor ille humanus? mentiri docet, vt famam conserues vel nummos augeas: adulari docet: correctionem fraternam impedit: vltionem prouocat, vitia consueta fouet, &c. At verò timor Dei vbi locum habet, ibi omnia hæc exulant. Non enim metuit confundi coram hominibus, qui timet confundi coram Deo & Angelis: non timet spoliari bonis terrenis, qui timet spoliari bonis cœlestibus: non metuit damnari ad mortem, qui metuit damnari ad gehennam. Eaq; causa est, cur SS. Martyres mortem & confusionem temporalem tam læto exceperint animo, quia timor gehennæ & confusionis æternæ non sinebat eos attendere ad mortem & confusionem momentaneam ac leuem.

Vincit timorem humanũ.

G. VI. *Dat plurima bona.*

SEXTO. *Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium,* ait Ecclesiasticus c.1. Quid enim non dat timor? Dat bona temporalia, Psal. 33. *Non est inopia timentibus eum.* Et Tob. 4. *Multa bona habebimus, si timuerimus Deum.* Dat spem vitæ æternæ, quia quo magis Deum timemus, eo magis ei adhæremus. Vnde Eccl. c.1. ait: *Timor Domini gloria & gloriatio & lætitia & corona exultationis.* Dat consolationem in articulo mortis. Vnde ibidem subdit Ecclesiasticus: *Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.* Dat denique multam sobolem, temporalem prosperitatem & vitam æternam, vti patet vel in obstetricibus illis Ægyptiacis, quibus, cùm timerent Deum, & nollent occidere infantes Iudæorum, prout facere iussæ erant, ædificauit Deus domos, partim videlicet in terrâ, per numerosam prolem; partim etiam in cœlo, Exod. 1.

Hinc videre est, non frustrà conari dæmonem murum hunc timoris dissipare & euertere. Nouit enim ipse, quantum boni afferat timor, quantum mali praua securitas. Experti sunt incolæ ciuitatis Lais, Iudic. 18. quam cum vidissent exploratores Danitarum in magnâ quiete ac securitate vitam agere, reuersi ad suos dixerunt: *Surgite, ascendamus ad eos: videmus terram valde opulentam & vberem, nolite negligere: eamus & possideamus eam: nullus erit labor, intrabimus ad securos.* Tribus igitur Dan, quia quærebat sibi possessionem ad inhabitandum (sola enim ipsa sortem non acceperat, satis amplam videlicet & idoneam, in terrâ promissâ) hanc occasionem sibi negligendam non reputabat. *Venerunt igitur* (Danitæ) *in Lais ad populum quiescentem atque securum, & percusserunt eum in ore gladij, vrbemq; incendio tradiderunt, nullo penitus ferente præsidium.* Dan *serpens & cerastes in semitâ* appellatur à Iacob, Gen. 49. in quo diaboli typus est. Hic igitur quia in Ecclesiâ fidelium angustam valde possessionem sibiq; parum idoneam habet, (vt quem Christus alligauit & certis terminis constrinxit) quærit ampliorem ac commodiorem. Vbi verò loco-

locorum eam reperit? vbi timor Dei abest, pax verò & securitas adest. Ibi enim facilè occupat hominum animos, muro timoris destitutos, nemoq; est, qui præsidium ferat. Vnde Apost. 1. Thess. 5. ait de hominibus postremo tempore victuris: *Cùm dixerint: pax & securitas; tunc repentinus eis superueniet interitus.* Nos ergò, Auditores, ne quid simile nobis contingat, extruamus murum nobis in tempore, timorem Domini scilicet & ne ad vnum quidem diem carere eo velimus: ne repente & improuisò obruat nos cerastes ille tartareus.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Christus.* 1. Reliquit Gerasenos in suis tenebris, 2. Diuertit in domum humilem, 3. Paralyticum appellat filium, 4. Confidere iubet, 5. Remittit ei peccata.

II. *Paralyticus.* 1. Portatur in lecto, 2. Surgit & tollit lectum suum, 3. Abit in domum suam.

III. *Gestatores.* 1. Docent sedulò ministrare ægrotis, 2. Quantum bonum sit societas bona, 3. Impedimenta omnia perrumpenda cum ad Christum accedendum.

IV. *Scribæ.* 1. Abhorrent à blasphemijs, 2. Calumniantur Christum.

V. *Turbæ.* 1. Ægro ingressum negant, sanato egressum concedunt, 2. Timent & glorificant Deum.

THEMA.

Videntes autem turbæ timuerunt & glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus. Matth. 9.

A. MVLTA hominum turba interesse debuit huic spectaculo; siquidem Lucâ teste paralyticus hic per ostium domûs inferri ad Christum præ turbâ non potuit, per tectum illatus est: nec immeritò; magna enim & mira quædam comœdia exhibita in hac domo est. Nos ergò Auditores intrudamus & immisceamus nos huic turbæ, seduloq; consideremus huius Comœdiæ personas singulas.

B. I. *Christus.* 1. Reliquit Gerasenos in suis tenebris.

Persona PRIMA Christus est, qui primo postquam Geraseni eum rogauissent vt à se recederet (quòd ipsius permissu porci à dæmonibus arrepti in mari perijssent) redijt per mare in ciuitatem suam, vbi eum populus auidè expectabat: & reliquit in suis tenebris Gerasenos. Videte ergò Dei iustitiam & nolite repellere eius gratiam, fidem & Euangelium. Hinc enim recessit à Iudæis tempore Apostolorum, quia repulerunt Euangelium, Act. 13. & migrauit ad gentiles: hinc tempore Lutheri & Caluini, quia principes & populi Germanorum aliqui fidei Catholicæ iugum excusserunt, inscendit nauim & migrauit in Iaponiam, Indiam, Chinam, Americam. Timendum ergò illi populo, qui suillis viuit moribus, indeq; verbum Dei spernit, ne similem euentum sortiatur.

2. Diuertit in domũ humilẽ.

Secundo. Diuertit in domum humilem & pauperem; quod inde patet, quia per tegulas intromissus est paralyticus: sublimiores autem Iudæorum domus non erant imbricibus tegulisq; contectæ, sed solaria habebant pauimento constrata. Hinc ergò patet quò diuertat Dominus, ad humiles scilicet.

3. Paralyticum appellat filium.

Tertio, Paralyticum etsi peccatorem, *filium* appellat: *Confide fili.* Vide Christi humanitatem & suauissimum amorem, quo omnes complecti studuit, neminem aspernatus est; vnde & alibi dixit: *Venite ad me omnes, qui laboratis,* &c. Quàm hic erubescere deberent multi heri, qui famulos suos non nisi nebulones, furciferos, stultos nôrunt appellare, cum Dominus cœli & terræ infimum seruulum suum non dedignetur appellare filium! Adhæc vt magis eum soletur & erigat ad fiduciam: *Remittuntur,* inquit (non, remittentur,) *tibi peccata tua.* Tam bonus enim & suauis est Dominus, vt afflictum diu non suspendat, sed confestim subleuet, quantum est in ipso.

4. Confidere iubet.

Quartò. *Confide,* inquit. Vult ergò vt in ipsum firmiter speremus, etiam cum omnibus rebus & auxilijs destituti sumus, quemadmodum hic paralyticus, qui nec manum nec pedem poterat mouere; imò tunc nos *confidere,* id est, firmiter sperare vult. Hac fiduciâ armatus S. Ioannes Eleemosynarius dicebat: *Etiamsi totus mundus conflueret Alexandriam eleemosyna causâ, eam omnibus darem; quia totus mundus non potest angustiare thesauros Dei, quorum ipse me dispensatorem constituit.* Quare Deus ei stannum in argentum vertit & tanto plus subministrauit, quanto ille plus erogauit. Leontius in vitâ. Eâdem roboratus Theodorus monachus aiebat: *Si cœlum terra adhæreat, Theodorus non formidat.* In vitis PP. libro 5. cap. 7. Porrò hanc fiduciam maximè habere Christiani debent, quia filij Dei; vti S. Catharina Senensis moriens extremùm monuit: *Oportet,* inquit, *Christianum magnam fiduciam habere de Dei prouidentiâ, scientem omnia quæ sibi vel alijs eueniunt, ex diuinâ prouidentiâ prouenire, non ex odio illius, sed dilectione eximiâ.*

5. Remittit ei peccata.

Quinto. *Remittuntur tibi peccata tua,* ait; docens ægritudines corporales sæpe gigni ab ægritudine animi seu peccato. Vnde boni chirurgi instar radicem mali aggredi & primò extirpare voluit, vt tam perfecta sanitas, etiam corporis, consequeretur. Ergò peccata nostra germinant nobis virgas & flagella, quibus castigamur, vti etiam legimus Ezech. 7. *Iniquitas surrexit in virgâ impietatis,* q. d. Iudæorum scelera protulerunt gladium Nabuchodonosoris, quo plecterentur. Huiusmodi flagellum orbis erant Attila, Tamerlanes, alij, & vniuersim

penè

penè omnes aduersitates. Ergò cùm has sentimus, extirpemus primò radicem earum, peccata. Sanemus priùs morbos animi, vt recipiamus sanitatem corporis: cœlestem quæramus Medicum inprimis, posteà terrenum. Sed ferè contrarium vbique fit: corpori medela maximis impensis quæritur: animæ cura in postremis habetur, vnde multi canum instar extinguuntur sine pœnitentia, &c.

C. II. *Paralyticus.* 1. Portatur in lecto.

Persona altera est Paralyticus, qui Primo portabatur in lecto omni membrorum vsu destitutus; vnde docet nos quantum bonum sit sanitas & membrorum integritas. Hoc enim si minùs agnoscimus, inde fit, quia experti non sumus, quid sit esse paralyticum, podagricum, hydropicum, cæcum, leprosum, vlceribus plenum. Interroga eos qui his malis affecti sunt, & audies.

2. Surgit & tollit lectum suum.

Secundo. Ad Christi vocem surrexit, sustulit lectum suum & ambulauit, eaque re docet nos tria signa, è quibus agnoscere licet, dimissa nobis esse peccata, vt ostendit S. Bernardus serm. de 4. orandi modis, cùm ait: *Et tu ergo si iam surgis desiderio supernorum: si grabatum tollis, corpus scilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima concupiscentijs eius: sed magis ipsa, vt dignum est, regat illud & ferat quò non vult: si demum ambulas, quæ retrò sunt obliuiscens & ad ea, quæ antè sunt, te extendens desiderio & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites.* Ex hisce autem signis oritur in nobis certitudo coniecturalis sanitatis seu iustitiæ nostræ, quæ sufficere nobis debet, nec maior quærenda est. Vult enim Deus nos versari inter spem & metum, vt sine intermissione salutem nostram operemur.

3. Abit in domum suam.

Tertio. Abijt in domum suam, iuxta CHRISTI præceptum; docens nos curare non quæ aliena sunt, sed quæ nostra. Abit in alienam domum, qui aliorum acta rimatur & taxat, sua verò negligit. Deuteron. 24. præcepit Deus, vt qui debitum à proximo suo repetit, non ingrederetur domum eius, sed foris stans expectaret; ne quis domos alienas rimaretur & res non suas alteri auferret. Hoc autem facit, qui se neglecto alios iudicat, vel reprehendit: *Vade in domum tuam*, ait Dominus.

Rursum abeundum esse in domum nostram, quę est sepulchrum & mansio nostra æterna. Eò enim ablegauit aliquando B. Iacoponus diuitem Tudertinum, dum par pullorum, quos sibi coëmptos deferre in domum suam Iacoponum iusserat, intulit eius monumento, quod sibi diues parârat in æde S. Fortunati, (vti alibi retulimus) monens diuitem, ibi esse domum eius, eò commeatum & bonorum operum thesaurum omnem inferendum. Ita enim testatur Iob, capite 30. dicens: *scio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni viuenti.*

D. III. *Gestatores.*

TERTIO. Cernimus vectores, qui paralyticum portabant; Et hi docent Primo sedulò & libenter ministrare ægrotis eorumq; curam gerere.

1. Docent sedulò ministrare ægrotis.

Ecce enim quantâ festinatione, solertiâ, patientiâ & constantiâ deferunt ægrum ad Christum? Non expectant, donec turba recedat & facilis sit accessus: non resiliunt à cœpto opere propter obiecta impedimenta: non deserunt paralyticum, sed omnia media tentant, vt si per ostium nequeant, per tegulas ingrediantur. Denique hi vectores, teste S. Marco, quatuor erant. Sed vbi modò illi, qui tantâ charitate & alacritate seruiunt infirmis? Vix vnum sæpe reperias, qui hoc munus subire velit, nedum quatuor. Hinc mira illorum charitas bene à Matthæo & Luca notatur voce, *Ecce: Ecce viri portantes in lecto hominem*, ait Lucas. q.d. videte rarum & mirum charitatis exemplum. Vbi verò illi qui animas purgantes suis portant suffragijs ad conspectum Dei?

Cæterum exempla aliquot Sanctorum, qui ægrotis impensè seruierunt, recenset Pater Cornelius in Isaiæ cap. 38. more suo succinctè, quæ hîc adscribam. *Gallicanus Martyr, vir consularis, triumphalibus infulis sublimatus, & Constantino Augusto charus, à SS. Ioanne & Paulo ad* CHRISTI *fidem conuersus, cum S. Hilarino ad ostia Tiberina secedens, hospitalitati & infirmorum seruitio totum se dedit: cuius rei fama in vniuerso orbe diuulgata, multi vndiq; illuc venientes videbant virum ex Patricio & Consule lauantem pauperum pedes, ponentem mensam, aquam manibus effundentem, languentibus sollicitè ministrantem, & cætera pietatis officia exhibentem: hisque actibus meruit martyrium, ad illudq; se disposuit. Martyrio enim à Iuliano Apostata affectus est. ita Baron. in Martyrolog. 25. Iunij ex Vsuardo & Adone. Quidam Apollonius nomine, cùm mundo renunciasset, & montem Nitriæ habitasset, & nec artem discere posset, nec literas, quòd ætate esset prouectus; viginti annis, quibus vixit in monte hanc habuit exercitationem. Suis pecunijs & suis laboribus emens Alexādria vasa medica omnis generis, vniuersæ fraternitati ea suppeditabat ad morbos: & licebat eum videre vsque ad horam nonam discurrentem obeundo monasteria, & ostia ingredientem, & videntem num quis decumberet. Portabat autem vuam passam, mala punica, oua, panem siligineum, & ea quibus opus habent ægroti. Hanc sibi conferentem inuenit vitæ rationem vsque ad senium Christi seruus. ita Palladius in hist. Lausiaca c. 4. & Niceph. lib. 11. c. 35.*

Placilla, Theodosij Imp. vxor, miram ægrorum & mutilatorum curam gerebat, eisq; mira charitate inseruiebat. In illorum enim domicilia ventitabat, & qua quisq; indigeret re, eam illi suppeditabat: & Ecclesiarum hospitales domos circumiens, eos qui grauibus morbis lecto affixi erant, curabat. Non enim tantùm illorum attingebat ollas, & iuscula delibabat; sed & patellas admouebat, panem apponebat, ciborum frusta auferebat, pocula eluebat, aliaq; omnia sedulò & alacriter obibat, quæ seruorum & ancillarum sunt officia. Ad eos verò qui ministerium eius, quòd per manus ipsa suas peragebat, inhibere conabantur, dicere solita erat: Imperio quidem conuenit, vt aurum id

largia-

largiatur; ego verò manuum mearum opus pro imperio ipso, ei qui id semel contulit, offero. ita Niceph. lib. 12. cap. 42. & Ioan. Nauclerus tom. 2. generat. 13.

S. Radegundis regina Franciæ hanc sibi fixerat legem, vt omni Dominico die pauperibus collectis ipsa manu sua potum porrigeret. Cùm leprosi venientes signo facto se proderent: osculabatur vultus. Deinde mensâ positâ, ferens aquam calidam facies lauabat, manus vngens & vlcera, & rursus administrabat ipsa, pascens per singulas. Recedentibus præbebat auri, vel vestimenti munuscula. Cùm ministra diceret: Domina, quis te osculabitur, quæ ita leprosos amplecteris? illa respondit beneuolè: Verè si me non osculeris, hinc mihi cura nulla est, inquit Fortunatus in vita eius lib. 1. cap. 9.

Quantâ curâ & beneuolentiâ Eustochium seruierit S. Paulæ matri ægrotanti, enarrat S. Hieron. in Epitaphio Paulæ. Similia de S. Maria Oigniacensi refert Cardin. Iacobus de Vitriaco lib. 2. vitæ eius cap. 3. de S. Catharina Senensi Raimundus in eius vita.

S. Bernardini præ alijs sanctis eluxit hac in re ardor: nam cùm anno Domini 1400. qui erat Iubilæus, Senis ingens lues grassaretur, cum fœtore horribili & morte plurimorum, ipse duodecim adolescentibus ignita oratione persuasit, vt ijs, se duce, totos impenderent; quod & præstiterunt ipso præeunte officiosissimè. in eius vita die 20. Maij apud Surium.

2. Quantũ bonum sit societas bona.

Secundo. Quantum bonum sit societas bona. Etenim visâ portitorum fide & charitate Dominus impertit sanitatem paralytico. Ergò nostra merita possunt etiam alijs prodesse, in quorum salutem diriguntur. Ergò vtile est peccatoribus versari inter bonos; quod experti illi, qui cum S. Paulo nauigârunt, Act. 27. numero 276. qui omnes Paulo donati & in eius gratiam seruati sunt, aliàs mergendi vel ob suam inobedientiam. Expertus Putiphar gentilis, cuius domui benedixit Dominus propter Ioseph seruum eius, Gen. 39. Expertus Laban & ipse gentilis, cuius substantiam multiplicauit DEVS propter Iacob seruum, Gen. 30. Experti Sodomitæ, qui non perijssent, si vel decem iustos, imò ausim dicere si vel vnum Loth iustum secum perstantem habuissent, Gen. 18. & 19.

Patet etiam quàm salutaris sit sanctorum interuentus; hi enim partim exemplis, partim precibus suis deferunt ad DEVM alios: quemadmodum & SS. angeli animas nostras, vti legimus de Lazaro mendico: *Factum est vt moreretur mendicus & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ*, Luc. 16.

3. Impedimenta omnia perrumpẽda, cũ ad Christũ accedendum.

Tertio. Impedimenta omnia perrumpenda, cùm ad Christum accedimus; siquidem & hi vectores tectum perfregerunt, vt ægrum Christo sisterent. Itaq; seruituri DEO virili animo superent, quæ sibi occurrent obstacula, ad instar Zachæi, qui auditis obtrectatoribus sese opposuit & heroicum virtutis actum exseruit, dicens: *Domine, ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & siquid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.* q. d. quidquid sit de priore vitâ, esto peccator fuerim, vt hi dicunt: non ero tamen deinceps, &c. Vt enim flante vento magis se opponit & accendit ignis: ita *veram fidem impedimenta non retrahunt, sed accendunt*, ait D. Bonauent. Luc. 5.

E. IV. *Scribæ.* 1. Abhorrent à blasphemijs.

QVARTO. Cernimus Scribas & aduertimus Primo abhorrere à blasphemijs. Cùm enim existimarent blasphemare Christum, territi dicebant: *Hic blasphemat.* q. d. quæ huius audacia & impietas! Bonus quidem zelus, si secundum scientiam foret. Itaque vel à Scribis istis monemur Christiani blasphemias execrari. Huiusmodi zelotæ fuêre Iustinianus Imperator, qui blasphemos vltimo supplicio damnauit, vt patet in Authent. collat. 6. tit. 5. Philippus Augustus Francorum Rex, cuius primum à coronatione edictum fuit aduersus blasphemos, quo censuit in flumen citra mortem mergendos. Item S. Ludouicus Galliæ Rex, qui blasphemorum linguas candente ferro adurebat; nec non reliqui Galliæ reges, qui circa regni auspicia fere à legibus & mulctis blasphemorum faciunt initium, eosque in chamo & fræno constringunt. Denique Senatus Argentinensis; nam cùm anno salutis 1569. duo præsidiarij milites apud Argentinenses in vincula essent coniecti, alter in DEVM blasphemans, alter in Præfectum cohortis iniurius. Pro illo ob spectatam fortitudinem, optimi quique intercedebant; pro hoc verò, nulli. Senatus prudens indignum ratus, violatorem Dei meliore conditione esse, quàm calumniatorem hominis, causæ cognitione ijs quibus oportuit demandatâ, vbi blasphemiam horrendam, licet ab ebrio & emotæ mentis homine, admissam cognouit; plus diuinæ maiestati quàm humanæ gratiæ & intercessioni tribuendum ratus, supplicio capitali, extractâ per ceruicem linguâ blasphemum affecit. Ita refert Theatr. vitæ humanæ volum. 13. lib. 4.

2. Calumniantur Christũ.

Secundo. Videmus eos iniuriam inferre CHRISTO dum calumniantur eum loqui blasphemiam. Idem nobis faciunt noui illi Scribæ, Hæretici, qui cùm Ecclesiæ dogmata euertere aut erroris arguere nequeant, conuertuntur ad calumnias, & mentiuntur nos adorare & credere plures Deos, sanctos pro Dijs habere adorare ligna & lapides: magis honorare Deiparam quàm DEVM: improbare nuptias: prohibere sacram scripturam laicis ne clericorum fraudes deprehendantur, &c.

F. V. *Turbæ.* 1. Ægro ingressũ negant, sanato egressum concedunt.

QVINTO. Cernimus turbas, & Primo quidem paralytico malè adhuc affecto ingressum ad Christum negantes, sanato verò egressum dantes. Atque hæc est mundi consuetudo, vt pauperem, abiectum, infirmum omnes perditum eant & à suo consortio excludant; qui iacet, iaceat: wer ligt/ der ligt: nemo ei subuenit, imò vt citiùs cadat, omnes annituntur. At cùm diues, fœlix, sanus est, omnes ei fauent eumque in summa tollunt; quia fauorem reciprocum ab eo expectant. Ita Ioseph natu minimus in paternâ domo à fratribus odio habitus & venditus est in Ægyptum: at Dux in Ægypto factus,

factus, ab ijsdem adoratus est. In carcere constitutus à pincernâ obliuioni traditus est: at euectus ad dignitatem principis, ab eo alijsq; summis honoribus cultus est. Quamdiu ipse in Ægypto dominabatur, bene habitus est propter eum populus Hebræus: at eo mortuo exosus factus & laboribus attritus est.

2. Timent & glorificant Deum. Secundo. Timentes & DEVM glorificantes, *qui talem potestatem dedit hominibus.* Hinc docemur nos pro maximo beneficio agnoscere Deumq; glorificare, quòd in Ecclesia reliquerit & dederit Sacerdotibus potestatem sanandi ægritudines animi seu peccata. Quanta enim hæc quæso gratia foret, si daret nobis princeps tantæ auctoritatis officiales vt possent omnes mulctas, quas ille nobis decreuit, remittere & delere? quid si nos præterea è proscriptis & capitis reis aulicos, amicos & hæredes principis possent constituere? Hoc autem facere Sacerdotes possunt. Benedictus igitur DEVS, *qui dedit talem potestatem hominibus.* Sed interim etiam timendum nobis ne hæc ipsa eximia gratia in iram & supplicium nobis cedat; quod fieri potest Primo: si eâ abutamur & ex præsumptione tam liberalis remissionis liberius delinquamus.

Secundo si eâ, cùm possimus, non vtamur vel non sicut decet. Solet enim DEVS vocare nos ad pœnitentiam primò quidem per beneficia; sed si ijs non moueamur vel abutamur, iustitiam exserit & gladium. Hunc enim procedendi ordinem tenuit cum Hebræis; primò innumeris beneficijs deuincire sibi eos studuit, educendo è seruitute Ægypti, ducendo per mare siccis pedibus, pluendo manna, mittendo coturnices, educendo è petrâ aquas, &c. At vbi hæc parum proficere vidit & reuerti eos in Ægyptum velle, murmurare & rebelles esse, tum iustitiam acuit, punijt eos serpentibus ignitis, igne grassante, terræ hiatu, peste alijsque plagis. Quare, Auditores, glorificemus inprimis DEVM pro acceptis & quotidianis beneficijs: sed interim timeamus etiam, ne si ingrati fuerimus, beneficia eius condemnent nos: & qui rosas nobis protulit, proferat tandem spinas.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

THEMA.

Ascendens IESVS *in nauiculam, transfretauit, &c.* Matth. 9.

A. PRæclarè S. Augustinus serm. 44. de verbis Domini, docet, quâ ratione miracula Christi obseruare debeamus. *Dominus enim noster* IESVS CHRISTVS, inquit, *ea quæ faciebat corporaliter, etiam spiritualiter volebat intelligi. Neque enim tantùm miracula propter miracula faciebat: sed vt illa quæ faciebat, mira essent videntibus, vera essent intelligentibus. Quemadmodum qui videt literas in codice optimè scripto, & non nouit legere, laudat quidem antiquarij manum, admirans apicum pulchritudinem: sed quid sibi velint, quid indicent illi apices, nescit, & est oculis laudator, mente non cognitor. Alius autem & laudat artificium, & capit intellectum: ille vtique, qui non solùm videre, quod commune est omnibus, potest: sed etiam legere, quod qui non didicit, non potest. Ita qui viderunt Christi miracula, & non intellexerunt, quid sibi vellent, & quid intelligentibus quodammodò innuerent, mirati sunt tantùm, quia facta sunt: Alij verò & facta mirati & intellectum consecuti. Tales nos in scholâ Christi esse debemus.* Hæc Augustinus. Certè ob hodiernum miraculum admirati sunt spectatores *& magnificabant* DEVM. Quid tamen id sibi vellet, non intellexerunt. Nos autem quia in scholâ Christi perfectiores esse debemus, & factum miremur & intellectum consequamur.

B. I. *Cur ascẽdit* IESVS *in nauiculam.* QVÆST. PRIMA. Cur ascendit IESVS in nauiculam, qui aliàs super aquas ambulare poterat, & verò ambulabat? Respondetur primò, vt ostenderet humanæ naturæ in se veritatem. Cùm enim DEVS & homo esset, vtrumque ostendere voluit in suis operibus; quia vtrumque credi debebat. Diuinitatem ergò ostendit in miraculo, sanando paralyticum mente & corpore: humanitatem verò ascendendo in nauiculam. Poterat alioquin haud dubiè sicco pede ambulare super mare, vel id diuidere, quo modo per mare rubrum, Exod. 14. & rursum per Iordanem duxerat olim populum suum, Iosue 3. Nec non Eliam & Elisæum, 4. Reg. 2.

2. Secundo, vt doceret nos in omni actione nostrâ bonâ admiscere humilitatem, memoresq; esse infirmitatis nostræ. Ita Dauid in omni gloriâ suâ non obliuiscebatur fuisse se pastorem. S. Paulus assumptus ad Apostolatum & tot gratijs donatus, sedulò recordabatur fuisse se persecutorem. Viligisus Archiepiscopus Moguntinus filium se esse Rhedarij, assumptis rotæ insignibus; imò & gentilis etiam Agathocles filium se esse figuli, propositis in mensâ vasis figulinis. Ita habet vnusquisque cur in suâ gloriâ, in bonis operibus & præclaris factis memoretur prioris suæ tenuitatis, priorum peccatorum.

C. II. QVÆST. SECVNDA. Quænam hic vocatur ciuitas Christi, & cur? Respondetur eam exprimi à

S. Mar-

Quæ ciuitas Christi, & cur Capharnaum.

S. Marco, Capharnaum videlicet. Quæ vocatur ciuitas Christi, primò quòd in eâ habitauerit, vt habetur Matth. 4. propterea quòd metropolis esset Galileæ & media inter Galilæam & regionem trans Iordanem, ideoq; hominum frequentiâ celebrior & ad docendos & lucrandos homines aptior. Hinc S. Chrysostomus tres Christi patrias distinguit, natiuitatis Bethlehem, educationis Nazareth, habitationis Capharnaum in adultâ ætate.

2. Secundo, quia in eâ ciuitate maxima & plurima fecit miracula, vti obijciunt Christo Nazareni Luc. 4. *Quanta audiuimus facta in Capharnaum? fac & hic in patriâ tuâ.* Et Christus ipse Matth. 11. exprobrat id Capharnao: *Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent vsque ad hanc diem.*

D. III. *Cur absoluit paralyticũ à peccatis.*

QVÆST. TERTIA. Cur absoluit Dominus paralyticum à peccatis prius, quàm sanet? Respondetur primò, vt ostendat ægritudinem animæ longè esse periculosiorem, quam sit ægritudo corporis, ideoque à potiori & magis necessariâ curâ incipiendum esse. Paralyticus & eius gestatores attendebant tantùm ad sanitatem corporalem: Christus attendit potissimùm ad mentis sanitatem. Itaque nos ante omnia quærere & petere debemus, quæ sunt proficua animæ, *regnum cœlorum & iustitiam eius.*

2. Secundò, vt ostendat morbos corporales sæpe oriri ex peccatis; idcircò prius peccata, quasi radicem morbi tollit, instar boni medici. Idem insinuauit paralytico alteri, ad piscinam probaticam sanato, cùm dixit: *Ecce sanus factus es: iam amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat,* Ioan. 5. Et Dauid ait: *Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum,* Ps. 39. Hanc ob causam Concilium Lateranense sub Innocentio III. præcepit Can. 12. vt *cùm medicos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, vt medicos aduocent animarum, vt postquam infirmis fuerit de spirituali salute prouisum, ad corporalis medicinæ remedium salubriùs procedatur, cùm causâ cessante cesset effectus.* Adde sanitatem faciliùs impetrari ab eo, qui est in DEI gratiâ, quàm qui in peccatis hæret.

E. IV. *Cur propter aliorum fidẽ sanat ægrum.*

QVÆST. QVARTA. Cur propter aliorum fidem sanat paralyticum corpore & mente? Respondetur primò attendisse etiam Christum ad fidem paralytici, non tantùm portitorum eius. Magnam enim & ipse fidem habuit, cùm attolli se in tectum & in domum se demitti passus est. Intellige ergò *fidem illorum*, fidem paralytici & gestatorum eius, qui suâ etiam fide adiuuabant fidem illius & mouebant Christum ad conferendam sanitatem.

2. Respondetur secundò, fidem petentium impetrare quidem alijs sanitatem mentis & corporis, sed de congruo, seu ex DEI clementiâ: non de condigno, seu ex iustitiâ; deinde sanitatem mentis non nisi dispositiuè, hoc est, impetrare eis dispositionem ad recipiendam animæ salutem, fidem, pœnitentiam, &c. ipsis nimirum cooperantibus: sanitatem verò corporis obtinere alijs, etiam ipsis nihil cooperantibus.

F. V. *Quomodo concludit Christus.*

QVÆST. QVINTA. Quomodo concludit Christus dimittere se posse peccata ex potestate sanandi? Respondetur primò Christum ex visibili miraculo (sanationis paralytici) voluisse ostendere, se habere potestatem inuisibilem dimittendi peccata; quod licet secundum se maius sit, minus tamen videtur hominibus, quia non videtur. Prioris enim miraculi effectus sub sensum cadit, hic non item. Sic dicimus faciliùs esse loqui de excentricis vel stellarum numero, materiâ, magnitudine, distantiâ, operatione, &c. quàm de ijs, quæ circa nos sunt: non quòd horum scientia sit difficilior, sed quòd facilius possit redargui erroris. Ita ergò sanare paralyticum secundum se minus erat, quàm remittere peccata: sed tamen maius quid videbatur; quia hoc sensibus erat subiectum: illud non item. Quare si hæc duo opera considerantur respectu DEI, paria sunt; quia DEO vtrumque est æquè facilè. Si secundum se; maius est remittere peccata, quia hoc superioris ordinis (sicut gratia nobilior est naturâ) & quia hoc habet in homine resistentiam: illud non habet. Si denique secundum nos, seu cognitionem nostram: maius quid est sanare paralyticum, quàm dimittere peccata.

2. Respondetur secundò fortè aptiùs, Christum non comparare hæc duo inter se, sed dicere velle: Hæc duo, dimittere peccata & sanare paralyticum, DEO æquè possibilia, homini verò æquè impossibilia sunt, adeoq; vtrumque diuinæ & plusquam humanæ virtutis est. Ergò si vnum fecero in confirmationem alterius, quòd nimirum habeam potestatem diuinam dimittendi peccata, vtique credendum est me habere potestatem faciendi & alterum: (Nequeunt enim fieri miracula ad confirmationem falsi dogmatis) adeoque non blasphemare, sed habere potestatem diuinam remittendi peccata. Remittere peccata DEO soli competit, tanquam primæ & independenti causæ; Christo verò autoritatiuè ob intrinsecam vnionem diuinitatis; nec non meritoriè: Sacerdotibus tanquam Christi ministris & merè gratis.

G. VI. *Quare iubet sanatũ tollere grabatũ suũ.*

QVÆST. SEXTA. Quare iubet sanatum tollere grabatum suum? Respondetur primò, in confirmationem sanitatis verè & integrè recuperatæ; siquidem is lectum iam portaret, à quo priùs portabatur.

2. Secundo. In confirmationem effectûs remissionis peccatorum, quòd nimirum verè & integrè remittantur, non autem tegantur solùm, vti volunt hæretici.

H. VII. *Quis effectus miraculi.*

QVÆST. SEPTIMA. Quis effectus consecutus est hoc miraculum? Respondetur triplex. Timuerunt turbæ, admiratæ sunt, (secundum Marcum & Lucam) glorificabant DEVM.

Timuerunt ob præsentiam superioris & diuinæ virtutis. Admiranda enim DEI opera, scelestis præ-

sertim hominibus, incutiunt timorem, ne ob sua scelera à DEO puniantur. Admiratæ sunt ob rei nouitatem & sublimitatem, quòd nimirum homo possit tam mirabiliter sanare & remittere peccata. Glorificabant DEVM, quòd talem potestatem dederit hominibus. Multò æquius DEVM glorificamus, quòd dederit hominibus potestatem remittendi peccata.

I. VIII. *Quid hoc miraculo docemur.* QVÆST. OCTAVA. Quid hoc miraculo docemur mysticè? Respondetur primò sensu allegorico. 1. Christus ascendit in nauiculam, quando in mundum veniens assumpsit naturam humanam. Quid aliud est corpus humanum nisi nauicula in principio & fine, infantiâ inquam & senectâ, angusta, id est, imbecillis, misera, cæca: in medio iuuentutis lata, iucunda, robusta, intelligens? Hac nauicula transfretamus ad portum alterius sæculi. In hac nauiculâ venit Christus in ciuitatem suam, seu mundum hunc suum, quem fecit. *In propria venit*, ait Ioannes cap. 1. Ibi offertur ei paralyticus sanandus, genus humanum peccato corruptum & impeditum ab vsu membrorum, quibus ad cœlum pergeret. Sanat Christus paralyticum suâ prædicatione & passione: interim Pharisæi blasphemiæ eum arguunt, dum coram Iudicibus eum velut blasphemum accusant & in cruce illudunt. Effectus sanationis paralytici significat effectum redemptionis humanæ secundum Hilar. Can. 8. in Matth. Nam vox *surge*, indicat peccatorum remissionem & reconciliationem hominis cum DEO per gratiam; *tolle lectum tuum*, indicat corporum resurrectionem; *vade in domum tuam*, declarat cœleste regnum, quod vere est nostra domus & patria, ad quam creati sumus & extra quam nunc peregrinamur.

2. Respondetur secundò. Sensu tropologico, paralyticus est peccator bonorum operum exercitio destitutus. Hic volens Christum eiusque gratiam quærere impeditur à turbâ cogitationum retrahentium, timore, pudore, amore. Immittitur per tectum, id est, per arcana sacræ scripturæ explicata & reserata. *Ponitur ante Christum* à portitoribus, confessarijs, prædicatoribus, pastoribus. Iubetur *surgere*, cùm iubetur deinceps abstinere à peccatis: *tollere lectum*, cùm monetur per opera satisfactionis castigare corpus suum & peccandi occasiones vitare; *ire in domum suam*, cùm iubetur ambulare in vitæ nouitate & pergere ad patriam suam cœlestem.

***

DOMINICA XIX. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Matth. 22.

IN illo tempore: Loquebatur IESVS cum discipulis suis, in parabolis, dicens: Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias: & nolebant venire. Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam: Reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cùm audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum: & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos. Et impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Intrauit autem rex, vt videret discumbentes: & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

CON-

CONCIONES.

I. *Paucitas Electorum ostenditur.*
II. *Supplicia damnatorum capitalia.*
III. *Cur tam varijs pœnis inferi exagitentur.*
IV. *Iusta peccatoris condemnatio ostenditur.*
V. *Excusationes peccatorum variæ retunduntur.*
VI. *Media ac modi quibus Deus vocat.*
VII. *Præparatio ad imminentem pestem.*
VIII. *Documenta.*
IX. *Mysteria.*

CONCIO I.

PAVCITAS ELECTORVM ostenditur.

I. *Ex scriptura veteris legis.* 1. Sententijs. 2. Similitudinibus. 3. Figuris.
II. *Ex SS. Patribus.*
III. *Ex Historijs.*
IV. *Ex inductione.*
V. *Ex ratione.*

THEMA.

Multi sunt vocati, pauci verò electi. Matth. 22.

A. TRISTE & funestum nuncium vobis afferret, Auditores, qui prædiceret certisque argumentis ostenderet orituram in hac vrbe pestem, quæ maiorem hominum partem consumptura esset. Quis enim tunc non metueret? quis sibi nō consuleret seu fugâ seu pharmacis pestem auertentibus? quis non sibi ipsi diceret: quid si & tu moriaris? Prædicit nobis in hodierno Euangelio veritas diuina pestem funestissimam, qua maxima pars hominum erit absumenda & morte non transitura sed æterna depascenda, cùm ait: *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Quis non cohorrescat & totis artubus tremat? Ita enim exclamat S. Greg. in hæc verba, hom. 38. in Euang. *Tremendum est valde,* inquit *fratres Charissimi, quod audiuimus. Quia vocati sumus, nouimus: si sumus electi, nescimus. Tanto ergò necesse est, vt vnusquisque nostrum in humilitate se deprimat, quanto si sit electus, ignorat.* Quò verò ista veritas animis nostris firmius imprimatur, eandem pluribus testimonijs solidabimus.

B. I. Ostenditur ex scriptura veteris legis. PRIMO; Ex scriptura, vetere & noua. In vetere asseritur primò certis temporibus vix repertum in mundo virum bonum, vti Psalm. 13. *Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.* Et Ier. 5. *Circuite vias Ierusalem & aspicite & considerate & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium & quærentem fidem, & propitius ero ei.* Et Os. 4. *Non est veritas & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium & homicidium & furtū & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Vnde concludit Isaias c. 5. *Propterea dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum absque vllo termino, & descendent fortes eius & populus eius & sublimes gloriosique eius ad eum.*

1. Sententijs.

2. Similitudinibus. Idem explicatur per similitudines. Primò 4. Esdræ 8. (qui liber etsi non authenticus, magnæ tamē authoritatis est.) Ibi scribitur: *Hoc sæculum fecit altissimus propter multos, futurum autem propter paucos. Quomodo dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem, vnde aurum fit: sic & actus præsentis sæculi. Multi quidem creati sunt, pauci autem saluabuntur.* Et c. 9. *Olim locutus sum & nunc dico & posteà dicam: quoniam plures sunt qui pereūt, quàm qui saluabuntur: sicut multiplicatur fluctus super guttam.* 2. Secundò, Isaiæ 24. *Hæc erunt in medio terræ in medio populorum, quomodo si paucæ oliuæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi cum fuerit finita vindemia. Hi leuabunt vocem suam atque laudabunt.* Quod quidem secundum literam pertinet ad tempus Antichristi. 3. Tertio Michææ 7. *Væ mihi quia factus sum*, ait propheta, vel potiùs Spiritus S. per os eius, *sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ*: (post vindemiam scilicet factā) *non est botrus ad comedendum.* Vbi queritur, vt videmus, Diabolum facere in mundo vindemiam: Deū autem quasi colligere racemos, qui fugerunt *manus vindemiatorum.* 4. Quartò, Amos 3. *Hæc dicit Dominus: quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculæ: sic eruentur filij Israël.* q. d. pauci tantum ijque viles & pauperes ferè eruentur ex ore (ad literam) Assyriorum: (sensu tropologico) Dæmonis.

3. Figuris. Idem per figuras confirmatur primò: 1. Gen. 7. legimus in vniuersali diluuio octo tātum animas saluatas esse. 2. Secundo, Gen. 19. legimus vnicum Loth cum vxore & binis filiabus ab incendio Sodomorū erutum, in ijs verò ne decem quidem iustos esse inuentos. 3. Tertiò, in l. Exodi c. 12. legimus sexcenta millia virorum præter mulieres & paruulos exijsse de Ægypto, & ex tanto numero non nisi duos, Iosuen & Caleb, intrasse in terram promissionis, reliquos omnes qui Ægypto exierant, perijsse in deserto, Numeror. 14. Hæc autem omnia figuratè insinuarunt paucitatem Electorum.

Legis nouæ. 1. In nouo testamento legimus primò in hodierno Euang. *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* 2. Secundò Matth. 7. ait Dominus: *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem & multi sunt, qui intrāt per eam. Quàm angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam? & pau-*

3. & pauci sunt, qui inueniũt eam. Tertiò Luc. 13. quærentibus discipulis, *Si pauci sunt, qui saluantur?* Respondit Dominus: *Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.*

Ex parabolis. Idem confirmatur ex parabolis Christi similitudinibus & figuris. Luc. 14. ex multis inuitatis ad cœnam pauci venerunt. Luc. 8. tres sementis partes infrugiferæ fuerunt: quarta solùm in terram bonam cecidit. Matth. 3. reprobi comparantur paleis, electi verò tritico. Ad Rom. 8. reprobi comparantur vasis fictilibus & ligneis alicuius domus: electi aureis & argenteis. Quis autem nescit lõgè plura vasa lignea & fictilia esse in eadem domo, quàm aurea & argẽtea? denique è decem leprosis non nisi vnus rediјt, vt daret gloriam Deo.

C. II. Ex SS. Patribus. SECVNDO. Ex Patribus. Primò ex Origene in Matth. 22. *Si quis consideret,* inquit, *multitudinem eorum, qui in Ecclesijs congregantur, & discusserit, quanti sunt, qui conuertentur, disciplinatè iudicabit esse verum sermonem Dei, dicentis: Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Secundò ex S. Augustino l. 3. cõtra Crescon. c. 66. *Ipsi,* ait, *boni verique Christiani, qui per seipsos multi sunt, comparatione malorum falsorumque itidem pauci sunt. Sic multa grana, quibus horrea multa complentur, pauca dicimus in comparatione palearum.* Tertiò ex S. Chrysost. hom. 64. ad pop. *Multo sunt plures,* inquit, *gehennam ingredientes, sed maius est regnum cœlorum.* Et hom. 40. *Quot putatis esse in hac ciuitate nostra* (Antiochia) *qui saluifiant? Infestum quidem est, quod dicturus sum, dicam tamen: non possunt inueniri in tot millibus centum, qui saluentur, quin & de his dubito. Quanta enim in iuuenibus malitia? quantus in senibus torpor,* &c. Quartò ex S. Gregor. hom. 19. in Euang. *Ad fidem plures veniunt,* ait, *& ad cœleste regnum pauci perducuntur. Ecce enim ad hodiernam festiuitatem* (Septuagesimã intelligit) *quàm multi conuenimus? Ecclesiæ parietes implemus, sed tamen quis sciat, quàm pauci sunt, qui in illo electorum Dei gregenumerantur? Ecce enim vox omnium Christum clamat, sed vita omnium non clamat. Plerique Deum vocibus sequuntur, moribus fugiunt.* Sanctus etiam Simeon Anachoreta dixit ex decem millibus vix reperiri vnam animam, quæ ad manum SS. Angelorum perueniret. Apud Baron. tom. 10. anno 976.

D. III. Ex historijs. TERTIO. Ex historijs. Primò ex vita S. Bernardi Abbatis Clareuallensis, qui cùm ex hac vita migrasset anno 1153. 13. Cal. Septemb. anno ætatis suæ 64. horrenda visio Lingoniensi Episcopo facta est. Apparuit namque ei Eremita quidam mortuus, quem viuentem olim nouerat, qui diuino timore compunctus ante aliquot annos, cùm esset Decanus diues & nominatus, omnia contemnens, Eremitoriũ pro Christi amore intrauit. Quem cùm de statu suo & diuini iudicij districtione interrogasset, ille respondit: *Ea hora, in qua ego de corpore migraui, triginta hominum millia ab hac luce transierunt. E quibus Bernardus Clareuallensis Abbas, qui eadem hora obijt, vnà mecum ad cœlos euolauit; tres alij ad purgatorium missi sunt; cæteri omnes per sententiam iusti Iudicis condemnati, ad infernum perpetuò cruciandi descenderunt.* Io. Trithem. in Chron. Hirsaug. ad annum 1160.

2. Secundò. Ex Annalibus Franciscanorum refert Platus l. 1. de bono status relig. cap. 5. Franciscanum quendam nomine Bertoldum patriâ Ratisbonensem concionatorem insignem, vi & spiritu dicendi mulierem peccatricem eò contritionis (de certo quodam peccato) adegisse, vt in concione mortua conciderit. Verùm cùm omnibus in preces procumbentibus paulò pòst reuixisset, narrauit mortis causam, iussamque se ad corpus redire, vt peccatum illud confessione expiaret. Narrabat verò inter alia: *Cùm apparui ad tribunal Dei, adducta sunt eò sexaginta animarum millia, quæ toto orbe è vita excesserant, atque ex his tres tantùm addictæ fuerunt purgatorio, reliqui omnes ad ignem æternum damnatæ.* Vnum autem ex Franciscanis fratribus eodem tẽpore defunctum per purgatorium quidem transisse, sed tamen ibi non modò non diutius commoratum, verùm etiam par animarum, quæ præcipua cũ eo amicitia coniunctæ fuerant, secum in cœlum abduxisse. Quis hæc audiens non totis artubus contremiscat, & saluti suæ consulat?

3. Tertiò. Thomas Cantipratanus l. 1. Apum ca. 10. scribit anno 1238. mortuum Cancellarium quendam Parisiensem, Philippum nomine, qui non multò pòst apparuit Guilielmo eius ciuitatis Episcopo, asserens se damnatum ob causas, quas recensuit; ad extremum verò interrogauit, vtrùm mundus adhuc subsisteret. Annuente cum admiratione Episcopo, subdit ille: *Ne mirare, quòd hoc interrogem, quia in inferno nec ratio, nec scientia, nec intellectus est. Tantus verò numerus damnatorum descendit ad infernum, quamdiu in eo sum, vt nunquam credidissem, tot homines reperiri in vniuerso mundo.*

E. IV. Ex inductione. QVARTO. Ex inductione. Primò enim maxima pars orbis terræ in Christum vel omninò non credit, vel non rectè credit. Quantum enim fidei inuenies in Africâ, Asiâ & Americâ, nisi quam elapso sæculo intulere nostri in aliquibus earũ partibus? Restat igitur Europa, ex quatuor orbis terræ partibus omnium minima. Et in hac ipsa quot sunt nationes Turcicæ & hæreticæ? quot millia Iudæorum vndique dispersa? Sanè Lud. Granat. in Duce peccator. l. 1. c. 26. ait: *Negare mihi non potes ex centum huius terrarum orbis partibus vix vnam esse Christianam, & ex 99. cæteris ne vnã quidem esse saluandã; etenim extra controuersiam est, quòd sicut extra arcam Noë tempore diluuij nullus conseruatus est, nec extra domũ Raab in ciuitate Hierichuntina: ita nemo saluus fiat, qui extra domum Dei, quæ est Ecclesia, deprehenditur. Cæterùm partem eam, quæ Christianorum nomine celebris est, intuere & vide, quo loco res Christianorum hoc exulceratissimo sæculo sint constitutæ: & fateberis in hoc corpore mystico à planta pedis ad verticem capitis*

pitis vix aliquod membrum sanum reperiri. Cape, quamcunque vis ex ciuitatibus celebrioribus, in quibus puræ & sinceræ religionis atque doctrinæ extent adhuc vestigia: discurre posteà per minora oppida, pagos, vicos & castella, in quibus vix religionis reperitur memoria: & non inuenies virum facientem iudicium & quærentem fidem. Perambula porrò, non dico tabernas & loca publica (ea enim ferè mendacijs, nugis, imposturis, ludis, ebrietatibus sunt dicata) sed domos vicinorum, & audies vndique murmura, mendacia, execrationes, iuramenta & blasphemias, lites, contentiones, minas, calumnias. Re denique ipsa experiere, corda & linguas hominum nullis alijs rebus vacare, quàm terrenis & proprijs commodis, nec audies ampliùs Deum nominari, nisi iuramentis & blasphemijs, in quibus Dei nomine abutuntur, ita vt per notas exteriores vix sciri queat, an populus hic Christianus sit, an verò gentilis: nisi fortè per modum, quo campanas cognoscimus, quæ quidem non videntur à longè, sed ex sonitu cognoscuntur: sic eos ex iuramentis & blasphemijs cognoscas, quæ è vicino audiuntur; cætera sciri aut iudicari non possunt. Sed quæso, quomodo possunt tales annumerari ijs, de quibus dicit Isaias ca. 61. Qui viderint eos cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus? hæc ferè Granat. & verissimè. Rursum quot millia sagorum & sagarum sunt in orbe Christiano? Quot reprobi milites, homicidijs, furtis, rapinis, blasphemijs, adulterijs inquinati? Quot infideles serui? vt in eos vsurpare possimus id Domini: *Quis, putas, est fidelis seruus?* Quot diuites peruersi? Non enim frustrà dixit Ecclesiasticus cap. 31. *Beatus diues, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia thesauris: Quis est hic? & laudabimus eum.* Quot etiam reprobi pauperes, qui furtis suæ necessitati consulunt?

E. IV. *Ex inductione.*

Quin & de Clericis S. Gregor. ho. 17. in Euang. prædicare non dubitauit: *Ecce mundus totus Sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus valde inuenitur operator: quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus.* Et Apost. ad Phil. 2. ait: *Omnes quæ sua sunt, quærunt.* Deniq; adi aulas, tribunalia, officinas, nundinas, militiam, fora, naues, currus, &c. & inuenies mores omnium ætatũ corruptissimos, adeoque mecum senties.

Ex his patet maiorem etiam Christianorum partem viuere in statu peccati mortalis. Iuxta regulam autem S. Augustini, qui benè viuit, benè moritur: qui malè viuit, malè plerumque moritur.

Dices: ferè omnes conuerti ad Deum in mortis articulo. Sed respondetur primò, plurimos obire sine sacramentis & pœnitentiâ, vt qui repentè & inopinatò pereunt. Secundò ex ijs, qui sacramenta suscipiunt, multi ea malè suscipiunt, partim ex ignorantia eorum, quæ ad fidem requiruntur & pœnitentiam; partim ex defectu contritionis vel attritionis; partim ex defectu propositi emendationis. Plurimi enim adeò immersi sunt mundo, vt spiritualia non nisi obiter, ex consuetudine vel metu cogitent & peragant: alij certis peccatis pertinaciter adhærent, à quibus eorum animus tam repentè auelli nequit; alij prauis habitibus inuoluti sunt: multi habent principia politica peruersa, quæ nunquam deponunt, proposito emendationis contraria, vti iniurias vlciscendas; duella oblata non recusanda: ad haustus propinatos respondendum etiam cum periculo certo ebrietatis: statum, vitam & fortunam tuendam etiam cum damno & iniuria proximi, &c. Tertiò ex ijs qui rectè ea suscipiunt, multi non perseuerant, sed relabuntur saltem in dilectionem pristinorum peccatorum, recurrentium ad memoriam.

F. V. *Ex ratione.*

QVINTO. Ex ratione, primò. Quia via ad infernum lata, facilis & obuia est, etiam non quærentibus; quia est via errantium: via verò cœli nec statim inuenitur, nec sine horrore initur, nec sine difficultate superatur; ratio est, quia ex vna parte superat naturæ vires, ex alia natura hominis per peccatum vitiata & debilitata est: quæ etsi confortetur à gratiâ velut medicinâ, facilè tamen relabitur in pristinam infirmitatem. Ita S. Hieron. Matth. 7. *Latam,* inquit, *viam non quærimus, nec inuentione opus est, sponte sese offert, & errantium via est. Angustam verò viam nec omnes inuenient, nec qui inuenerint, statim ingrediuntur per eam; siquidem multi inuetâ veritatis viâ, capti sæculi voluptatibus de medio itinere reuertuntur.* Ergò sicut facilius est à scopo aberrare, quàm eundem tangere: ita facilius, à viâ cœli deuiare, quàm eandem tenere.

2. Secundò. Ex S. Chrysost. homil. 85. in Matth. quia pauci sunt, qui virtutes habent integras & ab omni parte absolutas: At qui saluus esse cupit, nulla ei virtus deesse debet, alioquin *quicunque offenderit in vno, factus est omnium reus,* ait S. Iacobus cap. 2. id est, æquè peribit, ac qui in omnibus delinquit. Sicut qui toto corpore armis tectus, vnica tantum parte nudus vulneratur plaga lethali, vti Achab 3. Reg. vlt. æquè interit, ac si in cæteris etiam membris plagam accepisset. Vel sicut qui vnam portam aperit hosti, totam vrbem æquè prodit, ac si omnes aperuisset.

3. Tertiò. Quia plurima sunt pericula & salutis impedimenta. Vnde S. Antonio ostensus aliquando in visione mundus plenus laqueis: quibus visis exclamauit Sanctus: *O Domine, quis tandem euadet omnes istos laqueos?* S. Bernardus in serm. quodam ait: *In mari Massilia de quatuor nauibus non perit vna: in mari huius mundi de quatuor animabus vix euadit vna.* S. Anselmus iter faciens incidit in venatores & canes persequentes leporem, qui cùm penè esset in canum dentibus, accurrit ad pedes sancti tremens & sudans. Itaque manu eum excepit Anselmus, & socijs dixit: *Talis est anima in extremo periculo vitæ, quam canes infernales persequuntur & deuorare contendunt,* vt in eius vita.

Hæc cùm ita sint, Auditores, quis non timeat sibi? quis non saluti suæ consultat? Certè si mille ni duntaxat ex vniuerso mundo, vel ex nostra vrbe

vnicus

vnicus damnandus diceretur, nonne omnibus & singulis meritò timendum esset? Quando audierũt discipuli: *Vnus vestrum me traditurus est*; omnes timuerunt, & seipsos interrogarunt: *nunquid ego sum?* Matth. 26. Quando ergò non vnus è duodecim, sed præ vno saluãdo duodecim, imò longè plures damnandi asseruntur, quis non magis timeat? quis non seipsum interroget quotidie: *nunquid ego sum ex illis futurus vnus*? Quare seipsum quisque examinet, quam ad partem tendat: an cum multis viuat, an potiùs cum paucis. Vnicam habemus animam, quam si semel perdimus, perdidimus in æternum: si saluamus semel, saluauimus æternum.

CONCIO II.

SVPPLICIA DAMNATORVM Capitalia.

I. *Eiectio à facie Dei.*
II. *Tenebræ tartareæ.*
III. *Societas Dæmonum.*
IV. *Alligatio.*
V. *Ignis.*
VI. *Gelu.*
VII. *Confusio & pudor.*

THEMA.

Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Matt. 22.

A. PSalmo 54. mirum aliquid legimus de Dauide; optat enim & imprecatur inimicis suis, quos alioquin amare consueuit, rem, vt apparet, pessimam: *Veniat mors super illos*, inquit, *& descendant in infernum viuentes.* Itáne Dauid ille mansuetissimus, qui inimicorum suorum mortem & damnationem, vti Saulis & Absalonis acerrimè deplorauit, vult vt ipsi descendant in infernum viuentes? Verùm S. Bernardus Orat. ad Fratres de monte, nodum istum soluit, dum ait, optandum reprobis, vt per meditationem pœnarum infernalium descendant ad infernum viuentes, ne descendant morientes. Quod ergò Dauid optauit suis inimicis: Hoc ego vobis opto, Auditores, siue amicis siue inimicis. Et quoniam hodiernum Euangelium schema nobis exhibet inferni, descendamus nunc ad illum, ne post mortem descendamus.

Paucis verbis exponit nobis Christus capitales inferorum pœnas, cùm in persona Regis ait: *Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.*

B. I. *Eiectio à facie Dei.* PRIMO. Iubetur eijci peccator de conuiuio nuptiali, & præcipitari in locum ab eo remotissimum. *Mittite eum*, inquit, id est, eijcite; vnde Matth. 8. & 25. dicitur *eijci*. Quibus verbis indicatur pœna dãni, quæ est aberratio ab vltimo fine, carentia visionis Dei, exilium sempiternum à cœlesti patriâ, amissio iuris hæreditarij ad regnum cœlorum, denique iactura & confiscatio bonorum omnium in sæcula sæculorum. De qua & Isa. vlt. dicitur (secundum translationem aliquorum) *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Et hæc pœna visa est sanctis viris omnium grauissima; vti S. Petro, qui cùm Domino abluturo sibi pedes primò acriter resisteret, dicens: *Domine, non lauabis mihi pedes in æternũ*; vbi à Christo audijt: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum*; adeò territus hac voce fuit, vt statim alius fieret, dicens: *Domine, non tantùm pedes, sed & manus & caput.* Quod absque dubio nõ erat dicturus, licet strictum super se carnificis gladium vidisset. Omni ergò gladio & fulmine peius esse cognouit, non habere partem cum Christo. S. Chrysost. hom. 24. in Matth. ait: *Intolerabilis quidem res est etiam gehenna, quis nesciat? supplicium illud horribile. Tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à beatæ illius gloriæ honore propelli, exosumq; esse Christo, & audire ab illo: Non noui vos. Est enim satius mille fulmina sustinere, quàm vultum illũ mansuetudinis pietatisq; plenum, nos tamen auersantè videre.* Sic ille. Esau cum audiret præreptam sibi à fratre primogenituram & paternam benedictionem, *irrugijt clamore magno & eiulatu magno fleuit*, Gen. 27. Et quid est hæreditas temporalis & hominis benedictio, cum cœlesti hæreditate & diuinâ benedictione cõparata? Et si nos terreno aliquo bono spoliati, vti visu, honore, parentibus aut vxore, opibus aut domo per incendium vastata, adeò consternamur & lamentamur; quid erit perdere summum & infinitũ bonũ, adeoq; omnia simul bona, quidquid oculos exhilarabat, quidquid iustũ delectabat, quidquid aures recreabat, quidquid tactum & olfactum permulcebat, quidquid mentem satiabat? Quamquam hanc iacturam modò non valdè æstimamus, quia scilicet bonum illud summum non videmus, nec satis apprehendimus; propterea quòd hîc carne immersi, instar noctuæ cæcutiamus, & gustum temporali dulcedine infectum habeamus, ideoque cœlestia minùs sapiant nobis. *Neque enim nouimus*, inquit S. Chrysostomus in hom. suprad. *illorum beatitudinem præmiorum, vt infælicitatem quoque de eorum amissione scire possimus. Nos autem hanc absque dubio discemus, cùm experimento cœperimus edoceri. Itaque tunc aperientur oculi, tunc auferetur velamen, tunc cum ingenti dolore impij videbunt, quid inter bonum æternum ac summum, & inter hæc caduca & fragilia discriminis sit.* Quam rem pulchrè declarat Cardinalis Bellarminus conc. de cruciat. gehen. Si enim Rex adoptaret puerum ingenuum quidem sed obscuro loco natum, eâ conditione, vt si Pædagogo suo obediret, & in litteris ac moribus proficeret, hæres Regni esset; sin verò immorigerus & refractarius foret, ad triremes ablegaretur; & puer libros abijceret; Pædagogo insultaret,

& pro

& pro studio nugas tractaret, sæpiusq; correptus nō emendaretur, ideoq; aperto tandem & lecto coram eo Regis testamento, ad triremes condemnaretur, qui Rex esse poterat, si morem gessisset: quanta, quæso, tristitia occuparet istum iuuenem? Nunquid non magis eum affligeret Regni destinati amissio, quā labor remigando & durissima flagella? Nos verò eiusmodi pueri sumus, qui in morte primùm videbimus, quale regnum perdiderimus, indeque iacturam eius magis sentiemus, quā pœnas sensuales.

C. II. *Tenebræ tartareæ.*

SECVNDO. Iubetur mitti in tenebras. Et hæc est prima pœna sensus sæpius à Domino replicata nec creditu difficilis, cùm infernus sit in centro terræ, quò lumē solis aut stellarum pertingere nequaquā potest. Ignis verò infernalis vrendi quidem vim habet, sed priuatus est splendore, vt ait S. Basilius orat. in Ps. 33. nisi fortè ad hoc tantùm vt videant miseri ærumnas suas. Secundum Philosophos etiā *sensibile supra sensum positum non facit sensationem*: atqui membra omnia damnatorum igne occupata sunt. Horribiles erant illæ tenebræ, quibus Ægytum puniuerat Dominus Exod. 10. Erant enim tam densæ, vt palpari possent scriptura teste: nemo tunc mouebat se loco suo, quasi omnes essent vinculis constricti, vt habetur Sap. c. 17. *Nemo etiam audebat loqui præ pauore, comedere aut è cubili surgere, sed per silentium fame cruciabātur, nulli vacantes sensui, nisi vt præsens malum viderent*, ait Philo. Multo horribiliores erunt tenebræ infernales: quia ibi castigat Deus vt Iudex, hic vt Pater. Propterea Dominus vocat tenebras illas *exteriores*, i. e. extremas & omnium densissimas atq; horribilissimas, ita vt penè sensibus exterioribus percipi queant. Eat nunc aliquis ad cœcos & ex ipsis quærat, quanta sit miseria sedere in perpetuis tenebris. Certè Tobias visu priuatus & ab Angelo gaudere iussus: *Gaudium tibi sit semper*; respondit: *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?* Tob. 5. Etsi bonus iste vir nō poterat gaudere, quamdiu cœcus erat: quale gaudium illis esse poterit, qui per omnem æternitatem in tenebris iacebunt? Cùm quis de nocte in lecto iacet, acuto aliquo dolore vexatus, quàm longam & quàm tristem experitur noctem? quā anxiè horas numerat & auroram præstolatur? Prouerbiū est Italis: *Aspettar & non venir, giacer & non dormir, seruir & nō gradir, son tre cose da morir.* Omnia hæc damnatis accidunt. Expectant enim lucē semper & nunquam illa venit: iacent perpetuò & nunquam dormiunt: seruiunt perpetuò & nunquā placent aut satisfaciunt. O pœnam morte ipsa crudeliorē! ô noctem intempestam! & quid erit eadē æterna? Apud Isaiam c. 21. clamabant quidā ex Seir ad custodē noctis: *Custos quid de nocte? custos quid de nocte?* quibus respondet custos: *venit manè & nox.* q. d. frustra expectatis diem, manè quod expectatis nox est; itaque frustrà quæritis, actum est de vobis, pereundum est, vt exponit Vatablus. Idem respondetur damnatis diem præstolantibus.

D. III.

TERTIO. Iubetur mitti in exteriores tenebras, per quas intelligit S. Augustinus epist. 120. ad Honorat. Dæmones, qui in peccato sunt obstinatissimi. Tertia hæc pœna erit, societas diaboli & angelorum eius, de quā manifestè locutus est Dominus Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Et Ioannes Apoc. 20. vbi dicit in idem stagnum ignis & sulphuris conijciendum esse diabolum & eos, qui nō sunt scripti in libro vitæ. Idem docēt SS. Patres, Basilius, Augustinus, Bernardus, & alij. Quid autem erit habitare cum hostibus capitalibus & homini infensissimis? S. Ignatius martyr cùm Romam perduceretur leonibus obijciendus, scripsit ad Romanos: *De Syria vsque ad Romam pugno ad bestias in mari & in terra nocte dieq; ligatus cū decem leopardis, hoc est, militibus, qui me custodiunt: quibus & cum benefeceris peiores fiunt.*

Societas dæmonū.

Sanctus etiam Dauid inter efferatos & impios habitans lamentabatur: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar*, Ps. 119. Quàm igitur calamitosum erit habitare cum leopardis & leonibus infernalibus? cum incolis Cedar (nigris & tenebrosis,) qui hominibus inuidentissimi sunt & infensissimi nullaque ratione placari ab eis possunt? Hi sunt reguli illi, de quibus Ier. 8. dicitur: *Mittam vobis serpentes regulos, quibus nō est incantatio, & mordebunt vos*, q. d. qui nullis flecti precibus ad misericordiam poterunt. An nō videmus, quomodo Diabolus torqueat obsessos? quomodo terræ allidat? quomodo discerpat? Marci 9. Diabolus obsessum vnum elidebat in terram & frequenter in ignem & aquam, vt eum perderet. Et hoc, cùm ex permissione Dei aliqua ei potestas in hominem corpora datur valdè limitata. Quid faciet ergò cùm plenam obtinebit in damnatos potestatem? Necem sibi Saul inferre maluit, quàm in Philisthæorum, hostium suorum, manus deuenire, ne illuderent ei, 1. Reg. vlt. Quanto acerbior & intolerabilior erit illusio Dæmonum, cùm in eorum manus reprobi deuenerint!

E. IV. *Alligatio*

QVARTO. Iubetur ligatis manibus & pedibus eijci in Infernum. Vbi indicatur alia pœna, vinculorum scilicet, quibus alligati reprobi mouere se non poterunt, sed eidem loco semper affixi erunt. Quibus vinculis etiam Dæmones reseruatos scribit S. Iudas in epist. sua Can. Quid verò hoc tormenti sit, quærat aliquis ex infirmo, qui eidem lecto aliquamdiu ita affixus hæret vt seipsum mouere nequeat. Certè si quis etiam sanus adigeretur vt per totum annum in eodem semper lecto iacere deberet: quantam ille hanc pœnam reputaret? In vita Sanctæ Lydvvinæ scribit Surius 14. Aprilis, eam aliquando viro flagitioso, cuius ipsa in confessione interpres esse debebat, pro pœnitentia ab eo postulasse, vti in lecto suo bene strato cubaret per noctem vnam supinus atque immotus. Conditione cum risu accepta, quòd leuissima, imò nulla videretur esse hæc pœna; recipit se in lectum, mollem ac delicatum; sed non diu iacuit, quin tædio affici & quasi aculeorum intolerabiles puncturas sentire inci-

inciperet, ita vt fatetur nunquam ſe per omnem vitam tam malè cubuiſſe, ob ſolam ſibi ademptam libertatem vertendi ſe in vnum vel alterum latus. Interea dum lecti mollitiem, corporis ſui incolumitatem, noctis vnius breuitatem, viciſſim ſcelerum ſuorum grauitatem, tartarei ignis æternitatem in ſuo illo faſtidio reuoluit animo, ait: *Me miſerum! ſi per vnam noctem in molli culcitra iacere mihi immotum intolerabile videtur, qua ratione potero in gehennæ incendio perpetuo affixus iacere?* Itaque ex eo tempore vitam in melius commutauit. De gentilium impietate prodidit Sanctus Gregorius Nazianzenus, quòd Marcum Arethuſium Martyrem arctiſſimè colligatum expoſuerint nudum ad ſolem melle perunctum morſibus veſparum atque muſcarum, quas neque recedendo ex eo loco, neque manibus poterat abigere. Crudele prorſus tormentum. Sed Martyrem conſolabatur breuitas ſupplicij & gloriæ perennitas. Inferni verò incolæ alligati manibus ac pedibus expoſitique morſibus vermium & facibus ignitis, neque vermes abigere poterunt neque incendium effugere, neque leuamentum nedum gaudium aliquod expectare in omnem æternitatem, quia Apoc. 14. dicitur: *Fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum, nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt beſtiam.*

F. V. *Ignis.*

QVINTO. Ibi erit fletus & ſtridor dentium. Quibus verbis duas alias deſignari pœnas inferni vult Sanctus Hieronymus in Matthæi cap. 10. Item auctor libri de triplici habitaculo, qui tribuitur Auguſtino tom. 9. Ignis videlicet & frigoris; ſiquidem fletus & liquefactio oculorum ex calore naſcitur: dentium verò ſtridor ex frigore. Quam vtramque pœnam notat Iob. c. 24. cùm ait: *Tranſibit à calore nimio ad aquas niuium*; atque de hac duplici quaſi gehennâ explicat Ven. Beda in Comment. ſuper Iob. Quanquam alij communiter locum hunc aliter exponunt. Quintum igitur ſupplicium ignis erit, quem multis in locis ſine ambagibus aut parabolis minatur & aſſerit Dominus, ita vt de hoc ſupplicio infernali nulla prorſus dubitatio eſſe poſſit. *Dixit enim hoc infinita* DEI *ſapientia: & quæ damnatos punit, eſt infinita* DEI *potentia: quod facit miris ſed veris modis*, vt ait Auguſtinus lib. 12. de Ciuit. Dei cap. 10. Inter multa quæ excogitatæ ſunt reis ſupplicia ab hominibus, nullum acrius eſt igne: ſed hic tamen non accedit ad ignis tartarei acerbitatem, qui, vt dicitur Deut. 32. *Succenſus eſt in furore Domini & ardebit vſque ad inferni nouiſſima, deuorabitq; terram cum germine ſuo & montium fundamenta comburet*, hoc eſt, furiosè aget vt inſtrumentum à Deo irato eleuatum ad puniendos ſine miſericordia noxios. Quam impetuoſus & vehemens eſt ignis fulminis ſi cum noſtro comparetur? necdum tamen æqualis eſt illi tartareo, qui ſolus in furore Dei ſuccenſus eſt. Noſter ignis vti maximè præ alijs torquet ſupplicijs, ita velociſſimè cõſumit corpora, quæ vrit: & cruciare deſinit. Sed non ſic ignis ille, qui ardebit *vſque ad inferni nouiſſima*, ſeu (vt habetur in Hebr. & Chald.) *vſque ad infernum inferiorem*, id eſt, indelebiliter. Quemadmodum herba à pecoribus depaſta mox iterum creſcit, & rurſum depaſcitur: ſic corpora damnatorum ab igne illo. Vnde ſubditur ibi: *Deuorabitque terram cum germine ſuo.* Vt enim aurum & Salamandra in igne perſiſtunt nec diſſoluuntur: ita corpora damnatorum; quamquam illa ſine doloris ſenſu, hæc verò cum acerrimo.

G. VI. *Gelu.*

Iam verò, *quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante?* ait Iſaias cap. 33. *quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* q. d. probate priùs, ô ſtulti peccatores, an ferre queatis ignem illum: mittite vel digitum ſupra lumen candelæ ad ſemihoram; & ſi hoc non poteſtis: quomodo poteritis habitare cum ardoribus ſempiternis?

SEXTO. Ibi erit ſtridor dentium adeoque frigus intolerabile, vt ſuprà vidimus ſaltem probabiliter oſtendi ex S. Iob: neque impoſſibile eſt, intenſiſſimum etiam frigus reperiri in inferno vel in ipſo eius igne; ſiquidem etiam in fornace Babylonicâ altiſſimè ſuccensâ fecit Deus medium fornacis quaſi ventum roris flantem, Dan. 3. Erit verò repentina & vehemens mutatio de vno extremo ad aliud quæ nihil refrigerij, ſed augmentum pœnæ afferet, ob repugnantiam qualitatum. Sic videmus ferrum cãdens è fornace in aquam immiſſum excitare ſtridorem, ob pugnam frigoris & caloris. Et ſi pugnantes in homine qualitates dolorem & morbos ei creant, quid faciet tam inſolita extremi ardoris & frigoris pugna in homine damnato? Typum vtriuſque huius ſupplicij exhibuit Diabolus in Iaponia, coniuratus in obſeſſo à quodam pio Chriſtiano, Scano nomine, vt refert Gaſpar Cœlius in Ep. Iaponicâ miſſa anno 1582. cùm vrgeretur ad ſpecimen pœnarum infernalium exhibendum. Reſpondit enim damnatos pati maximè ab igne & frigore, dumque ita loqueretur, repente obſeſſus factus eſt totus cãdens quaſi carbo ignitus, & cœpit toto corpore fumare ac ſudare. Paulò poſt cœpit dentibus ſtridere, toto corpore tremere & rigere, quaſi in media glacie diu perſtitiſſet. Quòd ſi S. Baſilio credimus, frigoris cruciatus nequaquam prioribus leuior eſt; ſiquidem in orat. in 40. Martyres ait, *cùm truculentiſſimus quidam Tyrannus*, Licinius videlicet, *Martyres illos vehementiſſimè torquere vellet, dimiſit illos ſub noctem flante Borea in gelidiſſimũ & congelatum lacum. vt ita nudi miſerrimè interirent.* A quibus vnus deſciuit & in vicinum balneum tranſiuit, vim frigoris non ferens. Atque hæc de frigore dicta ſint iuxta veterum quorundam Patrum opinionem; nam recentiores Theologi communiter frigus inferni negant.

H. VII. *Confuſio & pudor.*

SEPTIMO. Ibi etiam erit confuſio & pudor intolerabilis, quem indicauit Chriſtus in hodierno Euãgelio, cùm dixit Regem intereſſe conuiuium & viſo aliquo ſine veſte nuptiali, dixiſſe illi: *Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem?*

iuſſiſſe-

iussisseque eum è concessu eijci. Quæ res certè ingentem confusionem continet: Velut si Rex aliquis iuberet aulicum suum vel etiam filium eijci è palatio per carnificem & vnco trahi ad supplicium. Si quis tantum à patrefamilias iuberetur è consessu & conuiuio virorum honoratorum surgere & exire, ingenti pudore se affectum diceret: quanto magis hoc sentient damnati, cum è conuiuio filiorum Dei videbunt se eiectos & ad vilissimorum hominum fæcem exturbatos? De illis dicit Dominus Isa. 65. *Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini.* Illorum enim nuditas & turpitudo patebit omnibus inferni incolis, quam hic etiam coram sui similibus tegere conati sunt: nec auferet hunc pudorem societas reproborum, sed potiùs augebit, sicuti cùm adulter iuxta adulteram statuitur præ foribus Ecclesiæ. Quàm confundentur tunc Christiani coram Ethnicis, si infra ipsos profundiùs demergantur in infernum, qui hic sedebant in conuiuio Ecclesiæ regali? Quàm confundentur Principes & Magnates, si videant se inter vilissimos humunciones sine vllo respectu volutari & omnium pedibus proteri, imo à vilioribus sibi insultari? Quam pudefient Episcopi & Sacerdotes, si videant se degradatos iactari & premi inter Ethnicos, Turcas, & Iudæos? Quàm exsibilabantur diuites, nobiles, & qui in dignitate constituti erant, cùm videbũt se in ordinem redactos & ijs æquales vel etiam subiectos, quibus ipsi priùs superbè dominabantur? Quæ confusio occupabit illos qui hic scelera sua coram hominibus & confessarijs suis tegebant, & fumum pietatis vendebant? qui ob respectus humanos Dei cultum & salutaria remedia negligebant?

G. VI. Gelu.

Atque hoc est, Auditores, descendere ad infernũ antequam moriamur, si hæc in vita nostra penicul. tatè meditemur: quod in Vitis PP. l. 7. c. 44. faciebat quidam Sanctus, qui dicebat: *Ego ob peccata mea inferno adiudicaui meipsum, dicoq; : Esto cum his, quibus dignus es: istis post modicum annumerabis. Video igitur ibi pares gemitus & incessabiles lachrymas. Aspicio stridentes dentibus & salientes toto corpore & trementes à capite vsq; ad pedes. Video & mare ignis bullientes, immensibile & circumfluentes & mugientes, vt putent aliqui vsque ad cœlos attingere fluctus ignis, & in tremendo illo mari innumerabiles homines deiectos & vna voce omnes clamantes & vlulantes simul, quales nemo super terram vlulatus & voces vnquam audierat, & sicut arentia omnis virgulti cremare, &c.* S. Gregorius l. 4. dial. refert Petrũ Eremitam defunctum & protinus corpori restitutum narrasse, se inferni supplicia & innumera loca flammarum vidisse atq; in eis quosdam potentes huius sæculi spectasse: qui cùm iam ductus esset vt in illa & ipse mergeretur, subitò Angelum corusci habitus apparuisse, qui eum in igne mergi prohibebat dicens: *Regredere & qualiter tibi post hoc viuendũ sit, cautissimè attende.* Reuiuiscens tantis se vigilijs ieiunijsq; constrinxit vt eum inferni vidisse pertimuisseq; tormenta, etsi taceret lingua, conuersatio lo-

H. VII. Confusio, & pudor.

queretur. Vtinam Auditores etiam hoc nostro descensu ad infernum & nos resipiscamus! Regrediamur ergò ex inferno & nos, & ita viuamus, vt ne morientes ad infernum descendamus.

CONCIO III.

CVR TAM VARIIS POENIS INferi exagitentur.

I. *Cur pœna damni.*
II. *Cur tenebris.*
III. *Cur vinculis.*
IV. *Cur fletu.*
V. *Cur stridore dentium.*
VI. *Cur igne & cur sulphureo.*
VII. *Cur dæmonum societate.*
VIII. *Cur vermibus & cur verme conscientiæ.*

THEMA.

Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores. Matth. 22.

A. Pœna communiter cor respondet culpæ.

RArum & memorabile factum narrat Trebellius Pollio de Mario Tyranno. Hic enim cùm loco natus humili, artem cudendorũ ensium initio pertractasset, tandem militari fortuna euectus, imperatoriã dignitatem sibi arrogauit. Sed (en fortunæ ludum!) in hoc tanto honoris fastigio miles quidam, cuius opera Marius in fabrili arte vsus aliquãdo fuerat, gladio eum adoriens trãsfigit atq; insultabundus ait: *Hic est gladius, quem ipse fecisti.* Videmus, Auditores, in hodierno Euangelio iratum Regem terribili mortis sententia, quasi gladio oris sui adoriri peccatorem: *Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores; ibi erit fletus & stridor dentium.* Ac si quidem ex illo quærere vellemus, cur tam sæuo ac terribili tot suppliciorum gladio adoriatur peccatorem? Diceret absque dubio, damnando peccatori: *Hic est gladius, quem ipse fecisti.* Tuis tam multiplicibus tamque varijs sceleribus has pœnas tibi cudisti: quod tibimet intriuisti, exedundum tibi est. Neque hoc immeritò; scriptum enim est: *Pro mensura peccati erit & plagarum modus.* Deut. 25. Rursum: *Quantum glorificauit se & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Apoc. 18. Denique Sap. 11. *Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur.* Cùm ergò DEI iustitia semper iuncta sit eiusdem sapientiæ adeoq; nullam pœnam infligat absque summa ratione; si non videre, prudenter saltem conijcere possumus, quas ob causas Inferi tot pœnis exagitentur, id quod hic faciemus.

B. I. Cur pœna dani.

PRIMA. Inferorum & quidem omnibus communis pœna censetur pœna damni, quę est exclusio à cœlesti beatitudine, similis confiscationi bonorũ, cum

cùm quis eijciendus in exilium ad metalla, priuatur omnibus bonis & redditur inhabilis ad omnia, tanquam seruus pœnæ. Priuat enim hominem quinque maximis bonis, cœlesti patria, amænissima, saluberrima, fœlicissima: spectaculo pulcherrimo, quo fruuntur beati, intuendo totam mundi fabricam & quæ in eo sunt: contubernio & societate SS. Angelorum & Beatorum omnium: lumine gloriæ, ac consequenter visione beatifica: gloria corporis & animæ. Iustissima verò hæc damnatorũ pœna est. Omnis enim peccator quouis peccato duo committit mala: auertit se à summo & incomparabili bono, & conuertit ad rem creatam, fragilem, caducam, vanam. Vnde Ier. 2. ait Dominus: *Duo mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ & foderunt sibi cisternas.* Hoc velut duplex in DEVM iniuria est. Itaque auersio à summo bono punitur pœna damni, seu abiectioni à summo bono, DEO; vt sentiat peccator, à quanto bono se auerterit; conuersio ad creaturam punitur pœna sensus, vt sentiat quò se conuerterit, quam fallaci & fugaci adhæserit creaturæ: atque ita experiatur quantum sit discrimen inter fontem aquæ viuæ, DEVM: & cisternas dissipatas, creaturas. Quoniam igitur peccator eo ipso, quo auertit se à DEO, abijcit & contemnit DEVM, præferendo ei creaturam; meretur hoc ipso excidere à summo bono & abijci à DEO. Quamdiu is in peccatis vixit, tamdiu dorsum vertit DEO: (Ita vidit impios Ezechiel in templo habentes dorsa cõtra altare c. 8.) iure igitur & DEVS dorsum ei vertit in gehenna, subtrahendo ei aspectum & vultum suum desideratissimum, quemadmodum minatur Ier. 18. *Dorsum & non faciem ostẽdam eis in die perditionis eorum*: q. d. sicut mihi vocãti eos dorsum obuerterunt: ita illis eiulantibus in gehenna vertã ego dorsum; sicut me respexerunt: ita ego ipsos respiciam. Luculentam huius rei figuram cernere est in Saule, qui cùm posthabito DEI & Samuelis expresso mandato prædam abstulisset ab Amasec, & postularet à Samuele vt reuerteretur secum ad supplicandum Domino, noluit Samuel & ait: *Non reuertar tecum, quia proiecisti sermonem Domini & proiecit te Dominus, ne sis Rex*, 1. Reg. 15. Itaque Samuel Propheta, *conuersus est vt abiret* ab improbo rege, quia Rex dorsum verterat mandanti Prophetæ: *Vade & percute Amalec & demolire vniuersa eius*: Et quia mandatũ Prophetæ, ipsius DEI mandatum erat, ideò addit: *Quia proiecisti sermonẽ Domini, proiecit te Dominus.* Iterum par pari redditum. Sed quid porrò actum? Discedente Samuele, *apprehendit Rex summitatem pallij eius, quæ & scissa est.* Et ait ad eũ Samuel: *Scidit Dominus regnũ Israel à te hodie.* Prorsus idem agit in peccatore iustitia diuina. Abscindit DEO peccator summitatẽ pallij eius, quia summũ gloriæ titulũ & esse vltimi finis adimit, transfertque in creaturam. Quid mirum igitur, si DEVS vicissim abscindat ab eo cœlestis gloriæ regnum, summamq; fælicitatem? si vestem gloriæ auferat ei, à quo spoliatus est corona sua?

C. II. *Cur tenebris.*

SECVNDA. Tenebræ, eæque duplices, internæ & externæ. Internæ sunt obliuio præteritarum deliciarum, quarum recordatione adeò non subleuantur, sed cruciantur, vt videantur obliuioni traditæ. Quo sensu Ieremias sub eorum nomine lamentatur in Threnis cap. 3. dicens: *Repulsa est à pace* (prosperitate & gaudio huius vitæ) *anima mea: oblitus sum bonorum.* Quemadmodum enim beati in cœlo non recordantur ampliùs præteritorum laborum, ob præmij magnitudine: sic damnati obliuiscuntur bonorum huius sæculi, ob suppliciorum immanitatem. Hinc Epuloni Abraham reuocare in memoriam debuit præteritæ vitæ dulcedinem: *Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua*, Luc. 16. Tam parum enim prodest inferis fuisse aliquando fælices quam si nunquam fuissent; quod testentur illi Sap. 5. *Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarũ iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam fumus.* Externæ sunt Cimmeria illa caligo & obscuritas inferni, vtpote à sole & omni luce remotissimi, ingenti terræ mole inclusissimi; quas in hodierno Euangelio Dominus vocat *exteriores*, q. d. extremas & densissimas in summo gradu. Porrò iure merito incidunt in has tenebras; quia in hac vita tenebras amarunt, partim internas, partim externas. Internas, cæcitatem mentis, quam præ luce dilexerunt, ita vt eripi nollent, cùm facilè potuissent, imò erepturis maledicerent & illuderent; vt testatur D. Ioannes c. 3. *Hoc est iudicium, quia lux venit in mũdũ, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem, &c.* quapropter iure merito condemnantur ad illas tenebras, vnde eripi non possunt, vt notat S. August. ep. 120. ad Honoratum. Externas, noctem & caliginosa loca, quibus gaudent peccatores, ad patranda furta adulteria, impudicitias, fraudes & imposturas aliaque flagitia. Vtrasque tenebras amarant impudici illi senes, qui insidias struxerant Susannæ; internas, quia *euerterunt sensum suum & declinauerunt oculos suos vt non viderent cœlum neque recordarentur iudiciorum iustorum.* Externas; quia dicunt Susannæ: *Ecce ostia pomarij clausa sunt & nemo nos videt, &c.* quamobrem iure merito in se experti sunt, quod Susannæ irrogare conati; lapidati enim sunt, qui lapidare eam volebant. Pulchrè etiam Daniel ab ipsorum calumnia desumit & pronuntiat in eos sententiam mortis. Vnus dixit, vidisse se Susannam sub schino; cui respondet Daniel cum simili græca voce χίσαι, scindere: *Ecce Angelus Domini scindet te medium.* Alter dixit se vidisse eam sub prino; cui Daniel græca item voce πρίσαι, secare, appositè respondet: *manet Angelus Domini gladium habens, vt secet te medium.* q. d. quia sub arbore eam vidistis, & violare voluistis, itote in malam crucem.

D. III. *Cur vinculis.*

TERTIA sunt vincula, ex sententia hod. Regis: *Ligatis manibus & pedibus*, &c. Neque hoc immeritò, quia enim reprobi, dum viuebant suauia Christi vincula respuerunt ac ruperunt; quemanmodum queritur DEVS Ier. 2. *A sæculo confregisti iugũ, rupisti*

vincula

vincula mea & dixisti nō seruiam; idcirco alligandi & vinciendi sunt in inferno à Diabolo, qui hic vinciri noluerunt à Christo. Homines alligantur in infantia, ne è cunis excidant; adultiores facti non alligantur: contrà bruta, vti equi & boues, in prima ætate non alligantur, sed adulta primum. Ita homines boni, qui soli verè homines sunt, alligantur, dum in hoc sæculo degunt, ad suaue Christi iugum, in cœlo liberi erunt. Reprobi verò, qui brutorum vitam degunt, liberi hic discurrunt, dum iugum Christi excutiunt; sed vincientur in inferno. Nimirum quia spreto Christo iugo, imposuerunt sibi iugum Dæmonis, idcircò id gestare & quidem æternum debent.

E. IV. *Cur fletu*

QVARTA. est perennis fletus ob iacturam temporis & tot bonorum perditorum, incursionem quoque tot malorum. Propterea Dominus: *Ibi erit fletus*, inquit. q. d. nullus vitæ huius fletus illi fletui comparandus, quia nulla hic tam grauis iactura esse potest, atque ibi. Flebunt autem iustissimè. Primo: quia in hoc sæculo nullis rationibus commoueri ad lachrymas compunctionis poterant. Fleuit propter eos Christus & toto corpore lachrymas quasi sanguineas in cruce profudit: fleuerunt coram eis parentes eorum, vt contumaces filios ad frugem reuocarent: fleuerunt Confessarij & Concionatores, suis precibus & hortamentis eosdem stimulando: fleuerunt Angeli pacis, internis inspirationibus eorum aures obtundendo. Sed nihil effectum: lapide duriores erant: ne vna quidem lachrymula elici ex his pumicibus poterat; fleant igitur in gehennâ, & æternum fleant, & incassum fleant, qui hic & modicum tempus, magno suo fructu flere noluerunt. S. Macarius à fratribus de monte Nitriæ rogatus, vt in Nitriam venire & salutari monito pascere dignaretur fratres, cum lachrymis dicere orsus est. *Ploremus & lachrymas, ô fratres, nostri oculi produeant, antequam hinc eò migremus, vbi lachrymæ comburunt corpora.* Hoc exordium, hoc medium, hic finis orationis fuit; quo quidem fratres omnes animo perculsi, lachrymas & ipsi profundere atque in terram cadere dicereque: *Pater ora pro nobis.* Pelagius interpres libel. 3. num. 9. apud Rosvveid.

Secundo. Quia in hoc sæculo nil nisi ridere aliosque deridere, lætari & iubilare consueuerunt. Scimus autem dixisse Christum apud Lucam. c. 6. *Væ vobis, qui ridetis nunc; quia lugebitis & flebitis.* Iam verò cùm peccatores ad pœnitentiam vocantur; cū arguuntur, cùm minis terrentur, imò etiā cùm castigantur sæpe, rident, cachināntur, subsannāt suos correctores; quemadmodum fecerūt homines plerique paulò ante diluuium. *Tum multi prædicabant & vaticinabantur*, inquit Berosus Chaldæus l. 1. *& lapidibus excidebāt de ea, quæ ventura erat, orbis perditione, sed enim illi assueti corridebant omnia, &c.* Quod fecerunt illi, hoc faciunt etiamnum obstinati peccatores; qui & *quasi per risum operantur scelus*, Prou. 10. Audiamus Isaiam c. 22. sic scribentē. *Vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletū & ad planctum, ad caluitium & ad cingulum sacci. Et ecce gaudium & lætitia: occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.* Sed quid ad ista DEVS? sequitur: *Et reuelata est in auribus meis vox Domini exercituum si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini! dicit Dominus* q. d. *Conuertā festiuitates vestras in luctū, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput caluitium & ponam eam quasi luctum vnigeniti & nouissima eius quasi diem amarum*, vti dixit per os Amos cap. 8.

3. Tertio. Quia aliorum oculos sæpe lachrymis oppleuerunt. Iustum igitur est, vti suos quoque impleant; scriptum enim est, Prou. 11. *Qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.* Inebriarunt alios lachrymis: inebrientur ergò & ipsi, & quidem secundum mensuram confertam & coagitatam.

4. *Dom. Septuages. Conc. 1.* Quarto. Iustè plorant instar mulierum, quia non pugnarunt instar virorum. Hoc responsum dedit Chiquitoni Regi Granatæ mater eius, cùm è regno & arce sua pulsus à longè ea aspiceret plorans, vti diximus alibi.

F. V. *Cur stridore dentium.*

QVINTA. Stridor dentium, per quem intelligere possumus partim famem inferorum intolerabilem, partim frigus intensissimum. De fame testatur Dauid Psal. 58. *Famem patientur vt canes.* Cui iungenda sitis incomparabilis, cuius testem habemus Epulonem. Sæuus etiam est hic gladius. Quid enim non faciunt homines vt famem sitimque pellant? Comedunt equos, canes, feles, mures, glires, gramen, corium, excrementa pecorum. In exercitu Cambysis Regis, Æthiopiam petentis *sustinebāt famem*, inquit Seneca l. 3. de irâ cap. 20. *primò tenerrima frondium & cacumina arborum, tum coria igne mollita & quidquid necessitas cibum fecerat. Postquam inter arenas radices quoque & herbæ defecerant, apparuitque inops etiam animalium solitudo, decimum quemque sortiti, alimentum habuerunt fame sæuius.* Parum hoc; multæ matres proprios liberos iugularunt ac vorarunt; imò aliqui proprios artus, vt famem nonnihil sedarent. Sæuus igitur & crudelis gladius est fames, quæ tam diris modis pellitur. Sed hunc gladium, ô Inferi, ipsi vos fecistis. Quod enim ait Dominus Luc. 6. *Væ vobis qui saturati estis; quia esurietis.* Exemplo sit Epulo ille, qui in tartareis flammis linguam siti æstuātem refrigerari supplex petijt. Et cur linguam maximè? quia per eandem in cibo & potu immoderato, vtpote quotidianis conuiuijs grauiter deliquerat. Excessus igitur gulæ excessu sitis puniendus fuit.

Non pauci etiam de frigore stridorem dentium exponunt, quia frigus stridere dentes facit. Quòd si igitur inferi frigore etiam puniuntur, iustè puniuntur, vt qui nullis DEI beneficijs, nullis admonitionibus, precibus, blanditijs, minis & supplicijs ad amorem DEO incalescere voluerunt. Et qui tot Dei beneficijs, præsertim Incarnationis, accendi non

potuerunt, quorſum, rogo, pertinent, niſi ad glaciem ſtygis?

G. VI. *Cur igne.*

SEXTA. Eſt ignis ſulphureus. De igne frequens teſtis eſt in Euangelio Chriſtus, cuius vel ſolius teſtimonium nobis ſatis ſuperq; eſſe debet. Voluit autem DEI iuſtitia per ignē maximè reprobos punire. 1. Primo quia vt ignis ſupplicium omnium, quæ ſciamus, eſt grauiſſimum atq; acerrimum ita peccatum, quod admiſerunt, malorum omnium maximū eſt. Maximo igitur malo maximum debetur ſupplicium. 2. Deinde quia per ignem cupiditatis, auaritiæ, luxuriæ, iræ, inuidiæ, gulæ maximè peccant homines; igne igitur puniendi ſunt; quemadmodum & Abſalon, quia capillos ſuos nimium dilexit ſibique in ijs vanè placuit, è capillis ſuſpenſus arbori adhæſit. 3. Denique vt DEVS viuentium adhuc hominum libidinem peccandi coërceret, appoſuit eis ignem & aquam: (ſupplicium grauiſſimum & refrigerium ſuauiſſimum) ad quod voluerunt, extendant manum ſuam, Eccleſ. 15. Si ergò ignem elegerint, ſibi hoc adſcribant. Et hic igitur gladius eſt, ô inferi, quem ipſi vos cudiſtis.

Cur ſulphureo.

De ſulphureo porrò igne teſtem habemus D. Ioannem Apoc. 14. 19. 20. & 21. vbi crebrò aſſerit reprobos miſſos eſſe in ſtagnum ignis & ſulphuris. Debetur autem illis ſulphuris ſuffitus, quia ſordes & fœtores auaritiæ, gulæ & luxuriæ amarunt vti Sodomitæ, ac veluti *iumenta computruerunt in ſtercore ſuo*, Ioel. 1. Deinde quia delicatuli & carnis mancipia ſuaui ſemper odore recreare nares volunt, moſcho & cybetto imbuere veſtes ſuas: grauioris viciſſim odoris impatientes ſunt; viles captiuos & pauperes ægros eorumq; vlcera auerſantur; idcircò eis continget, quod ſcriptum legimus Iſa. 3. *In illa die erit pro ſuaui odore fætor.* Hinc ſæpe qui delicatiſſimè enutriti ſunt, teterrimè fætent in morte, vti Antiochus Epiphanes, qui morti vicinus ne ipſe quidem fætorem ſuum ferre poterat, 2. Machab. 9.

H. VII. *Cur dæmonum ſocietate.*

SEPTIMA. Dæmonum & aliorum damnatorum perpetua ſocietas; ſiquidem de igne æterno pronuntiat Chriſtus: *Qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius*, Matth. 25. Sicut ergò beatis ingens gaudium eſt verſari cum beatis alijs: ita damnatis ingens mæror erit verſari cum Dæmonibus & damnatis alijs; tum quia res miſerrima eſt cogi ſemper eſſe in medio miſerorum, pati aſpectum omnium malorum, quæ eis inferuntur, & audire querimonias: tū quia omnes ſe mutuò oderunt; tum quia valde credibile eſt, Dæmones etiam poſt iudicij diem fore tortores hominū, ipſos etiam damnatos velut rabidos canes in ſe mutuò ſæuituros. Eò videntur pertinere verba illa Eccleſiaſtici 39. *Sunt ſpiritus, qui ad vindictam creati ſunt: & in furore ſuo firmauerūt tormenta ſua.* 1. Iuſtum verò hoc tormentum eſt, vt ſentiant damnati dominorum ſuorum clementiam & benignitatem, quibus ſe per peccatum ſubiecerunt, ſeu vt Lyranus in illum locum ait: *Vt qui fuerunt eis voluntariè ſubiecti in culpa, eis inuoluntariè ſubijciātur in pœna.* Cùm Princeps Sacerdotum Ananias præciperet aſtantibus vt percuterent os Pauli; reſpondit Paulus: *Percutiet te Deus, paries dealbate*, Act. 23. Pari iure reprobi, quia præter fas & æquū alios percutere ac premere conſueuerunt, idcircò mandabit DEVS miniſtris ſuis, dæmonibus, vt viciſſim in inferno percutiāt eoſdem. 2. Valerianus Imp. cùm fidei Chriſtianę ſacra cœpiſſet conculcare, à Sapore Perſa comprehenſus & pro ſcabelli vſu adhibitus, quoties Sapor equū aſcenderet, ab eo conculcatus fuit, apud Euſeb. l. 7. hiſt. c. 9. Idem ſentiunt damnati; quia enim DEVM & ſacra omnia pedibus calcarunt, idcircò etiam ipſi calcabuntur à Dæmonibus, veluti ſcabella & mancipia eorundem. 3. Denique quia Dæmonis iuſſa facere quàm DEI maluerunt, ab ipſo conſilium & opem in aduerſis requiſierunt, ab eodem verbera pro mercede capient, vti Hebræi à Pharaone, pro opere lateritio, in regis commodum peracto. Ita Salomon argumentatur Sap. 11. *Quòd quidam errantes colebant mutos ſerpentes & beſtias ſuperuacuas:* (græcè viles) *immiſiſti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam, vt ſcirent, quia per quæ quis peccat, per hæc & torquetur.* Vnde non improbabiliter concludunt aliqui, Dæmones aſſumpturos varias terribilium beſtiarum formas, ad terrendos homines, ſocios pœnarum, prout ipſi peccauerant; iuxta id Deut. 32. *Dentes beſtiarum immittam in eos cum furore trahentium ſuper terram atq; ſerpentium.* Oculos laſciuorum terrebunt aſpectu monſtrorum, Leonum, Draconum, ſerpentum, bufonum. Aures curioſorum rugitibus, mugitibus, clamoribus, maledictis: Nares affligent teterrimo odore & pluſquàm hircino fætore: Linguam & guſtum felle & abſynthio, veneno aſpidum, felle draconum; & ſiquid his amarulentius eſt: Tactum igneo ardore & mutua corporum compreſſione atque immensâ anguſtiâ. Quicunq; igitur hic cum inimicis ſuis loqui, comedere, conſidere detrectarunt & quiduis aliud potiùs pati maluerunt; quàm iuſtè punientur, ſi cum inimicis ſuis, nec non cum infenſiſſimis ſibi Dæmonibus æternùm conſidebunt nec vnquam ab eorum lateribus poterunt diſcedere?

I. VIII. *Cur vermibus.*

OCTAVA. Eſt vermis aſſiduè rodens, quod teſtatur Iſaias cap. 66. & ex illo Chriſtus Marci 9. *Vermis eorum non moritur & ignis non extinguitur.* Porrò multi per hunc vermem intelligunt veros & propriè dictos vermes, qui torquebunt inferos, vti Sanctus Auguſtinus lib. 21. de Ciuitat. cap. 9. Baſilius in Pſalm. 33. Innocentius III. Pontif. l. de contemp. mun. cap. 1. S. Anſelmus in Elucidario: *Tertia*, inquit, *pœna in inferno eſt, vermes immortales, id eſt, ſerpentes & dracones viſu & ſibilo horribiles, qui vt piſces in aqua, ita viuunt in flamma.* Appoſitè verò damnati punientur per hos vermes. Cùm enim omnis penè caro corruperit viam ſuam & pleraque reproborum peccata ſint carnalia, videamusq; paſſim graſſari libidinem, gulam & crapulam, aptè punientur putridis iſtis vermibus, qui ex gula, libidine

indeque

indeque putenti carne oriri solent. *Quid namque caro*, inquit S. Gregorius lib. 16. mor. c. vlt. *nisi putredo ac vermis est? Et quisquis carnibus desideriis anhelat, quid aliud quàm vermem amat?*

Cur verme conscientia. Rectè etiam & plerique alijs per hunc vermem intelligunt conscientiam inferos mordentem; quæ

1. Primo ponet illis ob oculos culpas & flagitia eorum, quæ priùs æstimare & agnoscere noluerunt: quo modo Theodosius Diaconus Constãtem Imp. fratrem, à quo priùs attonsus & postea iniquissimè interfectus erat, crebrò per quietem ipsi apparens, habitu Diaconi infestauit & poculum sanguine plenum porrigens dicebat: *Bibe frater*; fugientẽ quoq; & loca permutantem maioribus insequebatur clamoribus. Theophan. apud Baron. anno 659. Scriptum enim est Ezech. 35. *Cum sanguinem oderis, sanguis te persequetur.*

2. Secundo. Ponet eis ob oculos magnitudinem cœlestis præmij, quod sua culpa perdiderunt: grauitatem atque æternitatem pœnarum, quas incurrerunt sua sponte. Hæc enim quia in vita cæcorũ instar videre noluerunt, ibi in medio tormentorum videbunt; quo modo Epulo cùm esset in tormentis vidit Lazarum, quem priùs præ foribus iacentem noluit videre. Exacuit & animat hunc vermẽ iustitia diuina, faciendo vt mens eorum hæc omnia assiduè & acriter apprehendat, cogitet & recogitet.

3. Tertio. Deuorabit inania illorum vota, quæ mẽte agitabant, cogitando: ô si hoc vel illud egissem! ô si mihi ad vitam vel per vnam horam redire liceret, &c! Hæc enim omnia vana & inania esse ostendet, sicq; ad desperationem eos adiget atque in furorem conuertet, vt seipsos dilaniare, ac commanducare linguas suas incipiant præ dolore, & blasphemare Deum cœli præ doloribus & vulneribus suis, vt dicitur Apoc. 16. & sic agant pœnitentiam frustraneam, qui priùs agere noluerũt fructuosam: & seipsos lanient, qui priùs membra & sensus suos mortificare noluerunt. De Zenone Eutychiano Imp. quem vxor viuum in ebrietate sepeliuit, scribit inter alia Cedrenus: *Satellites, qui ad sepulchrũ, in quo repositus fuit, custodiendum erant collocati retulerunt se per duas noctes lamentabilem vocem è sepulchro audiuisse: Miseremini & aperite mihi. Cùm illi dicerent, alium iam regnare: Nihil, inquit, curo, in monasterium me abducite. Sed cùm non aperiretur, ferunt aliquanto pòst monumentum fuisse reclusum, inuentumque in eo Zenonem, qui præ fame suos ipse lacertos manderat, & caligas, quas gestabat.* Hunc in modum inferi in stygio sepulchro inania concipient vota: Aperite ò superi, aperite. In monasterium me detrudite, cædite, concidite, &c. qui nihil horum audire, dum viuerent, volebant.

Quando igitur videmus, Auditores, sæuissimum illum damnationis gladium sibimet in suum malum reprobos cudisse, mirari iam non possumus, cur obmutuerit homo ille à rege increpatus ob defectum vestis nuptialis. Quid enim respondebit peccator ad Iudicis sententiam, quando eam sibimet quodammodò in se dictauit? Videat ergò vnusquisque, si salutem suam amat, quid agat cùm peccatum aliquod perpetrat, quantum sibi malum creet, &c.

CONCIO IV.

IVSTA PECCATORIS CONDEMNATIO OSTENDITUR.

I. *Peccatorem inexcusabilem ostendit scientia ipsius.*
II. *Ostendit eius voluntas.*
III. *Ostendit proprium iudicium.*
IV. *Ostendit peccati grauitas.*
V. *Ostendit factum ipsum.*

THEMA.

***At ille obmutuit.* Matth. 22.**

A. QVam flerè dixit Apostolus ad Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis!* Ecce enim in hodierno Euangelio terribile iudicium, quod exercuit in hominem, non homicidam aut latronem, non furem aut adulterum, non seditiosum aut maleficum; sed in hominem duntaxat carentem veste nuptiali, charitate nimirum & virtutibus Christianis. Quodq; amplius est, damnat hominem non auditum, nec confessum. Reus obmutescit, non excusat, non petit veniam, nõ negat, non affirmat. Cæteri conuiuæ omnes stant attoniti & regis voce perterriti: nemo vnus illorum pro reo supplicare, aut sententiæ executionem impedire audet; quin imò iubentur & debent ipsi exequi iudicium: *Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.* Quis hic non contremiscat? Sanè in iudicijs humanis interrogatur & auditur reus: preces & excusationes eius sæpe admittũtur: reus se defendit aut certè veniam implorat: inueniuntur qui pro illo supplices afferunt libellos. Nihil horum hic factum aut concessum; & quamobrem? An quia hic reus repræsentat hominem in peccato morientem, vbi cœlestis rex cum eo intrat in iudicium? Sanè ita est. Testatur S. Iob. c. 9. *Si repentè interroget, quis respondebit ei?* inquit. Nimirum coram Deo quilibet peccator adeò inexcusabilis erit, vt nec verbum quidem pro se respondere queat; quod hic palam faciemus.

I. B. *Peccatorem inexcusabilem ostẽdit scientia ipsius.* Ergò peccatorem inexcusabilem ostendit PRIMO: Scientia ipsius. Nam primo sciuit lumine naturali, Deum non offendendum, & malum esse peccare: Deinde lumine fidei multò clariùs id agnouit. Hac ratione arguit Apostolus ad Ro. 1. gentiles, quòd cũ ex creaturis cognouissent Deum, non glorificauerint eum, sed in omnia scelera se effuderint, ita vt

1.

ita vt sint inexcusabiles, inquit. Deinde c. 2. multò magis Iudæos tanquam magis adhuc inexcusabiles. Gentiles enim lumine naturæ tantùm & obscurè intelligere poterant grauitatem & supplicia peccatorum: Iudæi autē prætereà nouerant eam per legem Mosaicam & doctrinam prophetarum. *Propter quod,* inquit, *inexcusabilis es, ô homo, qui iudicas.* q. d. O Iudæe, qui iudicas & condemnas gentilem ob peccata: tu enim eorū grauitatem & supplicia melius agnouisti. Iam verò Christianus in ista cognitione longè superat Iudæum: quā ergò ratione excusabilis sit ipse? Iudæis dixit Christus Ioan. 15. *Si non venissem & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Idipsum multò magis dicet Christianis. Natura dictat, honesto vestitu prodeundum esse ad nuptias: eadem natura dictat, obuiandum Deo cum conscientia pura: sed idipsum prætereà docet nos Euangelium, & inprimis hodiernum; deinde alia plura, vti illud, de sponso, cui obuiarunt prudentes virgines lampadibus ornatis & ardentibus, &c. Et quoties huius rei commonefacti sumus in confessione & concione?

2. Secundo. Sciuit propositum sibi à Deo præmium & pœnam, vitam & mortem, cœlum & infernum, iuxta id Ecclesiast. 15. *Apposuit tibi aquā & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.* Aqua refrigerans, gloriam significat: ignis crucias infernum. Hoc, inquam, sciuit seu credidit peccator, sibi ergò imputet, si elegit ignem. Siquis nosset decretam à rege mortem ei, qui portam ciuitatis fuerit egressus: & nihilominus egredi vellet; quis non diceret illum mortem vltrò eligere, adeoque inexcusabilem esse?

C. II. *Ostendit eius voluntas.* 1.

SECVNDO. Ostendit eius voluntas; quia noluit induere vestem nuptialem, cùm tamen habere talem potuisset. Inprimis enim potuit eam parare per pœnitentiam & sacramenta passim obuia & prostantia. Vnde Euthymius Matt 22. ait: *In nuptijs corruptibilibus respondere quispiam posset, quod digna stola difficilis inuentu foret. In his autem incorruptibilibus nuptijs ablata est omnis excusatio: in proximo namque est ornatus ac inuentu facilis, si modò illum quæsierimus,* &c. Siquis extremè ægrotans audiret in foro prostare morbi sui remedium, ita vili pretio, vt quiuis etiam pauperrimus emere illud posset; & nihilominus hoc negligeret: quis non diceret eum mortem vltrò incurrere & sibi ipsi temerè inferre, adeoque inexcusabilem esse?

2. Secundo. Deus ipse sæpissimò obtulit ei vestem illam, monuitque ad induendum; quoties nimirum vocauit eum ad pœnitentiam & pia opera, per inspirationes, concionatores, libros, exempla, flagella, &c. Ita enim clamauit Dominus Ioan. 7. *Si quis sitit, veniat ad me & bibat.* Et Apoc. 22. *Qui sitit, veniat; & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.* Et priùs per Isaiam c. 55. clamauit Deus: *Omnes sitientes venite ad aquas & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite: venite, emite absque argento & absque vlla commutatione vinum & lac.* id est, epulas cælestes. *Hæc nummo propriæ voluntatis emenda sunt,* ait S. Bern. serm. 2. de resurrect. Domini. ô exiguum pretium! *Sitit sitiri Dominus,* ait Nazianzenus orat. in S. Baptisma, *& si tanto bono sine labore & facillimè, scilicet accidendo tantum ad fontem, potiri possumus, cuius dementiæ est, tantum bonum differre?* Hoc idem significauit Dominus in parabola hodierna, cum ait missos esse alios atque alios seruos ad vocandum inuitatos. At illi fortè non poterant venire? Haudquaquam; sed, *nolebant venire,* inquit. Ergò si nuptijs exclusi sunt, sibi imputent. Iulius Cæsar olim, de factiosis quibusdam ciuibus iamque ad internecionem coram prostratis, pronunciauit vocem illam: *Sic voluerunt.* Maiol. to. 3. canic. coll. 3. Idipsum dicere peccatoribus Deus potest.

D. III. *Ostendit proprium iudiciū.*

TERTIO. Ostendit proprium iudicium. Nam primum peccator nouit condemnare alios, similis vel etiam eiusdem peccati reos. Sic Dauid reum mortis proclamat diuitem, qui pauperis ouiculam rapuisse dicebatur, 2. Reg. 12. Eandem ob causam taxat Apostolus Iudæos, qui gentes ob peccata sua condemnabant, interim tamen eadem ipsi faciebant. *Inexcusabilis es, ô homo, omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas.* Ita Iudæi illi dum alios condemnarunt, malæ fidei agricolas, seipsos iugularunt, cùm dixerunt: *Malos malè perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis,* Matth. 21. Sic & Achab contra seipsum tulit iudicium, dum alium iudicabit, 3. Reg. 20. Ita & is qui mnam suam abscondit in sudario, dicens Domino suo: *Timui te, quia homo austerus es: tollis, quod non posuisti, & metis, quia non seminasti.* Cui respondit Dominus: *De ore tuo te iudico serue nequam,* &c. Luc. 19.

Secundò. Peccator non fert in alijs, quod ait ipsemet. Non fert vxorem adulteram, ipse est adulter. Non fert liberos inobedientes & prodigos, ipse talis est. Non fert famulum ebriosum, somnolentum, obliuiosum, pigrum, infidelem: ipse tamen talis est. Non vult fraudari, ipse fraudat. Non vult sperni, ipse spernit. Hoccine non est seipsum condemnare?

E. IV. *Ostendit peccati grauitas.* 1.

QVARTO. Ostendit peccati mortalis grauitas, quæ tāta est, vt vel vnum peccatum lethale sufficiat ad damnandum hominem in æternum. Primò. Quia habet infinitam malitiam, ratione personæ offensæ, Dei, qui est infinitæ maiestatis. Regiæ erant hodiernæ nuptiæ; Rex erat, qui offensus est, non agricola, non ciuis: quid mirum, si reus læsæ maiestatis excusare se non potuerit? Accedit perseuerantia in peccato. Vt enim homo ille non vestitus nuptialiter, sedit inter conuiuas nuptiales, quādiu toleratus fuit, sine verecundia, & diutiùs sedisset, si diutiùs toleratus fuisset: ita & peccator, nisi corripiatur, quamdiu peccandi occasionem habet, tamdiu peccare perget.

Secundò.

2\. Secundò. Quia summum DEI contemptum continet; dum peccator fluxa & inania bona, villam, negotiationem suam, DEO relicto sectatur, adeoque à summo & æterno bono recedit, & ad vilissima ac momentanea se conuertit. Ob similem causam, dum Israëlitæ spreto manna cœlesti, petierunt cæpe & allia & pepones ac carnes, iratus est eis Deus, & succendit eos igne, Num. 11. Atque hanc tam grandem iniuriam queritur Deus cœlis quasi testibus tãtæ offensæ, Ier. 2. dicens: *Obstupescite cœli super hoc, & portæ eius desolamini vehemẽter, dicit Dominus, duo enim mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderũt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ cõtinere nõ valẽt aquas.* De eodẽ cõtẽptu queritur Ezech. 13. *Violabãt me ad populũ meũ, ꝓpter pugillũ hordei & fragmẽ panis.*

Quantus autem contemptus, sequi creaturam potiùs quàm Creatorem? dæmonem quàm Deũ? Quid enim respondebit peccator dæmoni in iudicio aliquando dicturo: Ecce Deus hominem istum de nihilo creauit, morte sua redemit, innumeris beneficijs affecit, & heredem regni sui constituit, nec aliud ab eo pro his omnibus exegit, nisi vt eum diligeret, & voluntatem eius faceret. Ego verò nihil ei vnquam dedi, nihil boni optaui, imò plurima damna intuli, & mala omnia intentaui; & tamen Deo spreto, mihi per omnia obsecutus est, pluraque sæpè, quàm requirerem, ad placitum meum fecit. Quid, inquam, ad hæc poterit peccator respondere? nonne obmutescet?

Quid respondebit Christo? cùm audiet Iudicem sibi exprobrantem apud S. Augustinum serm. 67. de temp. *Ego te, ô homo, de limo manibus meis feci, ego terrenis artubus infudi spiritum, ego tibi meam imaginem conferre dignatus sum; tu vitalia mandata contemnens, deceptorem sequi, quàm Deum maluisti Cùm expulsus de paradiso mortis vinculis tenereris, carnem assumpsi, in præsepio expositus & pannis inuolutus iacui, infantiæ contumelias humanosq; dolores pertuli, irridentium palmas & sputa suscepi, flagellis cæsus, vepribus coronatus, cruci affixus expiraui. En clauorum vestigia quibus affixus pependi. En perfossum vulneribus latus. Cur quod pro te pertuli, perdidisti? cur ingrata redemptionis tuæ munera renuisti? cur habitaculum, quod mihi in te sacraueram, luxuriæ sordibus polluisti? cur me grauiore criminum tuorum cruce, quàm illâ, in quâ quondam pependeram, afflixisti? Grauior enim apud me peccatorum tuorum crux est, in quâ inuitus pendeo, quàm illa, in quam tui misertus, mortem tuam occisurus ascendi. Et quia post omnia mala tua, ad medicamenta pænitentiæ confugere noluisti, ab auditu malo non mereberis liberari; despexisti enim in Iudice veniam.* Quid ad hæc aut horum similia respondere poterit peccator? Illud nimirum vnicum: *Montes cadite super nos, & colles operite nos,* Ose. 10.

F. V. QVINTO. Ostendit factum ipsum, in quo deprehensus peccator, negare id non potest. Vt enim filij Iacob deprehenso apud se scypho argenteo Iosephi in sacco Beniamini, excusare se non poterant, sed dicebant: *Quid respondebimus Domino meo, vel quid loquemur, aut iustè poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorum tuorum,* Genes. 44. Ita & peccator, cùm in eius conscientia inueniet iniquitatem Deus, non habebit, quod respondeat, sed protinùs obmutescet, *quia quod dici sine gemitu non potest,* (inquit S. Gregorius hõ. 38. quæ est super hoc Euang.) *in illâ districtione vltimæ increpationis omne argumentum cessat excusationis: quippe quia ille foris increpat, qui testis conscientiæ intùs animum accusat.*

Ostendit factum ipsum.

Adhæc sicuti Clericus aut Religiosus deprehẽsus sine vestitu clericali aut regulari, Clericum aut Religiosum eo ipso videtur exuere, nec habet, quo se excuset, si vt laicus tractetur, mulctetur & incarceretur à sæcularibus; quia symbolum suæ immunitatis abiecit: ita & Christianus si vestem suæ professionis, quam suscepit, & profiteri in baptismo cœpit, abiecerit, si velut alienus eijciatur è Christi nuptijs, quid poterit obtendere? Hoc aliquando obiecit Elpidophoro Apostatæ & carnifici tam suo quàm aliorum orthodoxorum Muritta Diaconus apud Victorem Vticensem lib. 3. persecutionis Wandal. expandens interim & ventilans lintea illa, quibus Elpidophorum olim è sacro fonte susceperat. *Hæc, inquit, sunt lintea, Elpidophore, minister erroris, quæ te accusabunt, dum maiestas venerit iudicantis, custodiente diligentia mea ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te in abysso putei sulphurantis. Hæc te immaculatum cinxerant de fonte surgentem. Hæc te acriùs persequentur flammantem gehennam cùm cœperis possidere, quia induisti te maledictionem sicut vestimentum, scindens atque amittens veri baptismatis & fidei sacramentum. Quid facturus es miser, cùm serui patrisfamilias, ad cœnam regiam congregare cœperint inuitatos? Tunc te aliquando vocatum, terribiliter indignatus, exutum stolam Rex conspiciet nuptialem, dicetque tibi: Amice, quomodo huc venisti, vestem non habens nuptialem? Non video, quod contuli; non nosco, quod dedi Perdidisti militiæ chlamydem, quam in tela virgineorum mẽbrorum decem mensibus texi, & tendiculas crucis, quas extendens aquam mundaui, & purpurâ mei sanguinis decoraui, non conspiciunt oculi mei; characterem non video Trinitatis: talis nõ poterit interesse epulis meis: Ligate eũ pedibus & manibus,* &c. hæc ille. Itaq; *ante iudicium para iustitiam tibi,* ait Ecclesiasticus c. 18. ne repentè obrutus & deprehẽsus à districto Iudice sine veste nuptiali, non habeas, quo te excuses.

CONCIO V.

EXCVSATIONES PECCATORVM VARIÆ RETVNDVNTVR.

I. *Aliqui reijciunt culpam in Deum.*

II. *Alij in mundum,* 1. in parentes. 2. in heros. 3. in so-

in socios. 4. in exempla mala & vulgum. 5. in peccandi occasiones & statutum vitæ.

III. *In defectus & vitia naturæ.* 1. in ignorantiam. 2. in bonam Intentionem. 3. in malas inclinationes. 4. in concupiscentiam & passiones. 5. in malam consuetudinem. 6. in Diabolum.

THEMA.

At ille obmutuit. Matth. 22.

A. *Homines ad se excusando proni.*

QVando primi nostri parentes post admissum peccatum, nudos se esse cognouerunt, vehementer inde confusi, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata, ne videlicet nudati coram Deo apparerent. Quæ quidem folia & perizomata quid indicarint, pulchre explicat Ambrosius eo loco. *Voluit* (Adam) *se operire quibusdam ficus folijs*, inquit, *fortasse quibusdam inanibus & vmbratilibus sermonibus, quos compositis mendacijs assuens ad operiendam conscientiam suæ mentis factiq; velamen, peccator intexit, vt pudēda sua contegat. Iacit enim super se folia, qui culpam velare desiderans, aut diabolum delicti memorat auctorem, aut carnis prætēdit illecebras aut alium quempiam persuasorem prodit erroris*, &c. Vnde *nunc quoque*, inquit S. Gregor. lib. 22. moral. c. 13. & lib. 33. c. 31. *humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt, vt cùm de vitio suo quisque arguitur, sub defensionum verba quasi sub quadā se arborū folia abscondat.* Sanè sciunt etiam pueri & puellæ, cùm deliquerunt, texere excusationes; & quidquid tandem delinquant, suam defensionem habent. Quæ cùm ita sint: cur, quæso, miser & infelix ille, qui in hodierno Euangelio sine veste nuptiali deprehensus est, nullam attulit excusationem ad se defendendum? cur non consuit folia, vt se ijs tegeret, qui vestem nuptialem, qua tegeretur, non habebat? Num tu, o miser, solus adeò simplex es, vt nullam excogitare technam & prætexere excusationem queas? Cur statim obmutuisti? sed nimirū Christus hac parabola sua indicare nobis voluit, nihil valere coram Deo excusationes peccatoris; & sicut folia nō sunt apta firmaque vestium materia: (halten den stich nit) sic etiam inanes esse peccatorum excusationes: ac proinde fore vt omnes peccatores coram Deo obmutescant in iudicio; Quod, quàm verum sit, videbimus, & excusationes peccatorum audiemus.

B. I. *Aliqui reijciunt culpā in Deum.*

PRIMO. Reijciunt aliqui culpam in Deum. 1. Primò, quasi ipse præcipiat & incitet ad peccandū. Quod fecit olim Simon Magus: nostro tempore Caluinus & Lutherus. Quos tamen erroris arguit & iugulat scriptura. Ecclesiasticus c. 15. *Nemini mandauit impiè agere.* Et ib. *Non dicas: ille me implanauit*, id est, errare fecit. Et Psal. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?* ait Apostolus Rom. 3. Quare meritò S. Chrysost. hom. 33. in Acta, satius esse ait sexcenties defodi, quàm Deum talia per nos audire.

2. Secundò. Quòd Deus sit auctor peccati, eò quòd sit auctor actionis peccaminosæ, concurrens cum homine peccante. Sed respondetur, Deum concurrere cum homine peccante, quatenus homo ille est causa efficiens, nō quatenus est causa deficiens. Effectum enim producit simul cum homine Deus: sed defectum solus homo: sicut claudicatio non est formaliter a virtute motiua, sed tantùm à tibiā infirma, licet virtus motiua concurrat ad claudicationem, sed quà est ambulatio, non quà claudicatio. Actio ipsa peccaminosa, quatenus actio est, bona est, vt occisio hominis v. g. quæ in bello iusto licita & bona est. Quod autem homicidium malum sit, ab hominis peccato venit.

3. Tertiò. Quòd dederit homini liberum arbitrium, quo peccare potest. Sed respondetur, Deū dedisse homini libertatem, vti gladium: non vt eo Deum aut seipsum offendat; sed vt hostes animæ suæ iugulet, eoque gloriam sibi paret. *Soli inter animantia*, inquit S. Bernardus in tract. de gratia & lib. arbitr. *datum est homini posse peccare, ob prærogatiuam liberi arbitrij; datum autem non vt proinde peccaret, sed vt gloriosior inde appareret, si non peccaret, cùm peccare posset.* Et infra: *Non fuit culpa dantis sed abutentis, qui ipsam facultatem conuertit in vsum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi.* Imò tantò minus peccare deberet homo, quia liber factus est. Si enim Rex aliquis fecisset te Principem potentem, diuitem, liberum: nonne plus eum deberes venerari & minus offendere, quam si tantùm nobilem te fecisset, & arcem cum pago v. g. tibi donasset? Et tamen in priori casu, posses ei rebellare, quia haberes vires; in posteriori non posses. Sic vel ob idipsum peccare non deberes, quia Deus te libertate donauit. Eris autem nihilominus liber, etiamsi non pecces: posses enim peccare, quantum est in te. Et hæc est maior gloria, nolle transgredi cùm possis, iuxta id Eccles. 31. *Beatus qui potuit transgredi, & non est transgressus.*

4. Quartò. Quòd permittat mala, & dimittat peccatores *secundum desideria cordis eorum ire in adinuentionibus suis*, cùm posset impedire. Sed respondetur, Deum non esse gubernatorem legibus astrictum, qui proinde debeat impedire mala subditorum, quemadmodum gubernatores humani: sed esse supremum rerum omnium moderatorem, qui supra leges est, & ideò ad illum spectat, non impedire cursum rerum quamuis defectibilium. Cum ergò hominem liberum fecerit ad bonum malumque flexibilem, conueniens est, vt eum agere sinat, prout ipse vult, adiuuando quidem ad bonum, non tamen impellendo. Sic demersio na-

ctis non adscribitur peregrino, qui illa vehebatur, quantumuis eam impedire potuerit: sed soli nauclero, qui ex officio impedire debebat: vt ostendit S. Thomas 1.2.q. 97.art.1. Similiter peccata hominum DEO adscribi nequeunt, quia ipsius est cursum rerum & conditionem cuiusque naturæ non impedire.

5. Quintò. Quòd impossibilia vel nimis grauia mandarit. Sed contra primum est, quod Dominus Deut. 30 ait: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, neque in cœlo situm, neque trans mare, &c. sed iuxta te est.* Deinde Dauid, Iosue, Zacharias, dicũtur in scriptura, omnia mandata implêsse. Denique supra Tyrannum fuisset Deus, si impossibilia mãdasset. Cõtra secundum, quod Dominus dicit: *Iuge meum suaue est, & onus meum leue.* Et Ioannes ep.1.c.3. *Mandata eius grauia non sunt.* Sed quemadmodum amanti nihil est difficile: sic non amanti, frigido, delicato, veternoso nihil nõ graue & intolerabile. Currus vnctus facilè trahitur: non vnctus cum stridore & difficulter.

6. Sextò. Quòd subiecerit hominem cœlorum influxibus & astris. Sed hæc in signa tantùm & tempora facta, vt seruiant homini, propter quem facta sunt omnia: nequaquam verò vt dominentur illi. Deinde cur homini data libertas arbitrij, si ab astris cogi eũ voluit Deus? Mentiuntur ergò Astrologi, quoties præsagiũt ea, quæ ab hominũ voluntate pendent, vti dissidia, fœdera, rebelliones, &c. quia in hanc nihil possunt astra: nisi quòd appetitum sentientem aliquatenùs immutare & sic ad effectus inclinare possunt, nequaquã verò cogere. Quare, *à signis cœli nolite metuere,* ait Ieremias c. 10.

C. II. *Alij in mundum.* 1. In parentes. SECVNDO. Alij in mundum & primò in parentes, partim quòd ab illis hæreditarint vitia: partim quòd sub ipsorum imperio sint, qui quandoque illicita iubent. Sed contra primum est, quòd si à parentibus in prolem transferrentur animi vitia, ex patre malo nullus esset bonus filius, nec ex bono malus. Non Cainum genuisset Adam, non Ismaelem Abraham, non Dauid Absalonem, non Ezechias Manassen. Vitia quidem corporis quandoque transeunt in filios, sed & hæc declinari possũt consuetudine & sana viuendi ratione: & deinde animo nihil officiunt. Quòd si præterea malas inclinationes à parentibus hæreditent, ea nullam inferunt necessitatem, sed per disciplinam & virtutis studium facilè corrigi possunt. An non bestiæ domantur, & artificiosè instituuntur: vrsus ad saltum, lepus ad tympani pulsationem, asinus ad choreas: quæ tamen contra eorum naturam sunt?

Contra secundum est, quòd in ijs, quæ legi Dei aduersantur, obediendum est magis Deo quàm parentibus contraria præcipientibus, quia Dominus ait Matth. 10. *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus.* Et Luc. 2. *Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* Vnde Hieron. epistol. 10. ad Fur. ait: *Honora patrem tuum, sed si te à vero patre non separat.* Agesilaus Rex iubente patre vt contra leges pronuntiaret, respondit: *Abs te, pater, à puero didici. Quam ob rem nunc quoque tibi obtempero, cauens ne quid faciam contra legem.* Et Agis à parentibus iniustum quid rogatus: *Iustitiam, inquit, potiùs quàm vos sequar.*

2. In heros. Secundò in heros, quòd ab illis sibi iniqua præcipiantur. Sed cùm plus DEO obligeris quàm domino sæculari: *oportet magis obedire Deo quàm hominibus,* ait S. Petrus Actor. 5. quando videlicet præcipiunt, quæ Dei vel alicuius Superioris præcellentioris mandato repugnant. Num tu obedies domino tuo præcipienti, vt occidas parentem tuum? Minimè arbitror. Cur ergò obedias præcipienti, vt pugnes contra Deum? Sed plagæ mihi imminent, ais, nisi obsecutus fuero. Esto: melius est incidere in manus hominum, quàm in manus DEI: prius tibi erit, si talia imperata facias, quia de sartagine in ignem salies.

3. In socios. Tertiò in socios. Sed quid Dominus dixit? *Si oculus tuus scandalizet te, erue eum, & proijce abs te. Melius est tibi, &c.* Nõnne ciuitatem vel domum peste infectam, etiam amicorum, omnibus modis vitas? Nõnne si fortè aduertas in itinere te incidisse in fures aut latrones, quamprimùm potes, te ab illis segregas, ne cum illis cõprehendaris & luas? Cùm ergò corporalia damna sic vites, cur non & spiritualia? nõnne anima plus est quàm corpus? Quare in hoc puncto potiùs te accusas. Vnde Euripides dicebat: *Si quis malorum gaudet commercio, rogare qualis is sit, non est opus: namque similis est sodalitij sui.*

4. In exempla mala & vulgũ. Quartò in exempla mala & communem peccandi vsum. Sed quid præcipit Deus Exod. 23. *Non sequeris turbam,* inquit, *ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero devies.* Ratio, quia communis peccandi vsus nõ minuit culpam, sed gehẽnæ socios multiplicat, sicut ait Christus: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* An nescis peregrinos, vbi multi simul diuertunt, ibi malè hospitari? An non Dominus viam communem hominum suspectam fecit, cùm dixit: *Lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam?* Et mirum valdè est, quòd cui non fideres soli, ei fidas in turba similium. Vnde Socrates, inquit Laertius l.2.c.5. eos qui multitudini imperitæ fidem habent, aiebat perinde facere, ac siquis tetradrachmum vnum contemnens reijceret, & aceruum è similibus congestum probaret reciperetque. Nummus adulterinus etiam in quamuis magno aceruo adulterinus est.

5. In peccandi occasiones & statum vitæ.

Quintò in peccandi occasiones & statum vitæ periculosum, v.g. mercatores dicunt, se sine iuramentis, mendacijs & dolis non posse vẽdere merces: caupones non posse se vitare crapulam & ebrietatem, quia debeant assidere hospitibus & cum illis epulari: milites non posse abstinere à rapinis, blasphemijs, &c. Iudices, Præfecti, Consules, adeò sese oneratos curis & negotijs, vt respitare nequeant, seque subtrahere & conscientiam curare. Sed vide inprimis, an tu non ipse tibi statum hunc elegeris, cùm securiorem viam tenere potuisses. Deinde nullus est status vitæ honestus, in quo non possit inculpata vita duci, imò etiam perfectio acquiri: quia nulli denegatur à Deo gratia sufficiens ad statum suum. Sed multi diffidentes de Deo, & plus confidentes in propria industria, fraudes, mendacia & rapinas adhibent, & alios excessus committunt, sine quibus putant tẽporalia subsidia non posse obtineri. Denique qui intelligit se in statu periculoso degere, in medio laqueorum ingredi, & in medio nationis prauæ versari, debet tanto cautius incedere, & se contra omnia pericula munire. Si enim scias tibi multos insidiari, multis te munis armis, vt quocunque in loco & quacunque hora defendere te possis.

D. III. *In defectus & vitia naturæ.*

TERTIO. Alij in defectus & vitia naturæ. Et primò in ignorantiam. Sed ea tantùm excusat, quando est inuincibilis, quando scilicet per te nõ stat, quo minùs illam studio adhibito vincas, & in cognitionem rei sciendæ deuenias. Alioqui si sit vincibilis, cuius nimirum homo ipsemet est causa, siue quia dedita opera ignorare aliquid vult; (quæ dicitur affectata;) siue quia non adhibet operam, vt rem intelligat, cùm tamen adhibito studio facilè ad cognitionem rei peruenire posset, (quæ dicitur crassa;) tunc, inquam, minimè excusat: quia hæc ignorantia voluntaria est. Et de affectata quidem scriptum est Dan. 13. *Auerterunt oculos suos ne viderent cœlum neque recordarentur iudiciorum iustorum.* Et Psalm. 35. *Noluit intelligere vt bene ageret.* Tales sunt qui ex intentione fugiunt conciones, ne eorum vitia taxentur: nunquam legunt vitas sanctorum & pios libros de pœnitentia & vitæ Christianæ institutione, ne in illis cernant vitiorum suorum fœditatem: fugiunt viros grauès & bene monentes, quemadmodum elephas aquas limpidas, ne in ijs turpem sui ipsius effigiem cogatur intueri: rarissimè, perfunctoriè & ex abrupto confitentur, obiter recensendo peccata, sine numeri, speciei & circumstantiarum expressione, ne restituere cogantur, pellicem amouere, &c. De crassa verò dicitur Prouerb. 17. *Qui euitat discere, incidet in mala.* Et propter illam immisit Dominus in incolas Samariæ, leones, qui interficiebant eos, eò quòd *ignorarent legitima Dei terræ,* seu ritum colendi Deum, 4. Reg. 17. Quales sunt, qui conciones leui de causa negligunt, quas si diligenter adijssent, facilè quid agẽdum sibi esset, perdiscere potuissent. Vnde nihil proderit dicere: nesciui quando esset ieiunandum, feriandum: hoc vel illud esse tantum peccatũ: sic vel sic ambulandum, &c. audiet enim: Ad quid constitui tibi prædicatores? cur non requisisti legem ex ore sacerdotis? Et si hæreticus quis sit: cur non adijt Ecclesiam, quæ sola Christi schola est? Denique de vtraque ait Apostolus 1. Cor. 14. *Si quis ignorat, ignorabitur.* Audiet enim illud: *nescio vos.* Nec proderit dicere: non putabã. Siquidem in negotio salutis præsertim attendere tibi debebas: qui in rebus sæculi tam sedulò attendebas.

1. In ignorantiam.

2. In bonam intentionem.

Secundo, in bonam intentionem; dicunt, enim se bona intentione mentitos v.g. vel iurasse vel famam alterius denigrasse, ieiunium violasse, damnum alicui dedisse, &c. Sed nouerint isti, nullo bono fine cohonestari posse, quæ constat esse peccata, nec licitè fieri posse, licet ingẽs inde promanaret vtilitas; siquidem Apostolus ait ad Rom. 3. *Non esse facienda mala vt veniant bona.* Vnde si vno veniali delicto possent redimi ex inferno omnes damnati, non liceret id peragere; quia plus habet malitiæ vnum leuissimum peccatum, quàm habeat boni omne totius mundi lucrum. Minuit quidem bona intentio peccatum, quemadmodum in obstetricibus illis Exod. 1. quæ excogitato mendacio se excusabant, quòd non perdidissent infantes Hebræorum; sed non tollit. Sic enim Saulem non excusauit bona intentio ab inobedientiæ peccato, cùm dixit se reseruasse greges ad immolandum Domino: quos ex præcepto DOMINI occidere debuerat, 1. Reg. 15.

3. In malas inclinationes.

Tertio, in voluntatis deprauationem & malas inclinationes. Dicunt enim: sentio voluntatem meam ad diuina tepidam & pertæsam, adeoque à Deo distortam: ad terrena verò expeditissimam & inclinatam; & hinc *non quod volo facio,* &c. Sed vtut sit: possumus huic voluntatis vulneri facilè mederi, præsertim post CHRISTVM mediatorem, qui sufficientem nobis acquisiuit gratiam, vt contra torrentem niti possimus & voluntatem rursus ad DEVM dirigere & quodammodò impellere. Cùm ergò voluntatem tuam ad malum propensam sentis, antequam eligas & imperes, siste gradum, propone ei argumenta, hinc infernum, illinc gloriam, merita CHRISTI & exemplum, gratiam adiutricem, &c. quibus ei persuadeas vt bonum honestum amplectatur. Noli ita cæcus ruere in foueam. Imitare prudentem Ducem, qui antequam bellum moueat, maturè rem considerat, quem finem sortiturus sit, ideoque consiliarios adhibet. Adhibe cæcæ voluntati tuæ, consiliarium rationem, ad hoc enim tibi ea à Deo data. Claudicanti adhibe subsidia alia gratiæ, orationem, &c. Notus quidam

fatuus,

fatuus, (Claus Narr/ apud Munsterum in Cosmog.) Principi suo in Galliam ducturo dixit: *Tu quidem cogitas quomodo Galliam intres; sed nihil pensi habes, quomodo egressurus sis.* Cur non tibi etiam hoc tua ratio suggerit?

E. IV. *In concupiscentiam & passiones.*

QVARTO. In concupiscentiam & animi passiones, quæ velut effrænes equi hominem in præcipitia abripiunt. Iracundus accusat choleram suam, piger melancholiam, &c. sed quid dicit Dominus Genes. 4? *Sub te erit appetitus eius,* (id est, peccati) *& tu dominaberis illius.* Pro quo Septuaginta vertunt: *& ad te conuersio eius*, hoc est: licet concupiscentia te soliciter ad peccandum, debet tamen à te petere consensum: & licet fortè ante consensum tuum excurrat ad prædam, præueniatque imperium tuum; tu tamen eam reuocare & ad te conuertere potes; sicut canis reuocatur à venatore & sistitur, quando fortè ante iussionem excurrit post feram. Quare licet sentias æstus choleræ aut libidinis maximos: tu tamen voluntate tua forti & constanti renitere dicitoque illis: nolo vobis consentire, ego vos detestor: non ex voluntate mea adeò insanitis: tacete, obmutescite. Sicque eris passionum tuarum domitor: & coram Deo mansuetus & castus. Quòd si frænum equis lasciuientibus laxes, & ferocientibus canibus non occlames: culpa tua est, excusatus non es: sicut non excusatur homicida, si dicat ob nimiam inflammationem & cæcam iracundiam se fecisse cædem. Quòd si aduertas te pronum esse ad hanc vel illam passionem, hoc vel illud vitium: tu tanto magis vigila & attende tibi, vim tibi infer: fuge occasiones peccandi & obiecta, in quæ inclinatum te sentis. Sic enim Ecclesiast. 18. dicitur: *post concupiscentias tuas non eas.*

F. V. *In malam consuetudinem.*

QVINTO. In malam & inueteratam consuetudinem: cuius quidem magna vis est, sed nequaquam excusat hominem, duplici de causa. Primo quia frequentatis actibus seipsum in hoc barathrum prauæ consuetudinis coniecit, tantum igitur abest vt per hoc se excuset, vt etiam magis accuset & lutum luto tegat. Deinde quia vinci contrarijs actibus potest. *Hanc vincere difficillimum est*, inquit Augustinus l. de serm. Domini in monte. *& tamen ipsam, si se quisque non deserat, nec reformidet Christianam disciplinam, Deo duce atque adiuuante superabit.* Clauum igitur clauo pelle. Et, *sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem,* ait Apostolus ad Roman. 6. *ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.* Magnum habemus medicum, Christum, cuius ope nihil non morbi curare possumus: multa & efficacia remedia; si ijs vti velimus. Sic mutauit pellem Paulus, Magdalena, Zachæus, Augustinus & cæteri olim Æthiopes. Atquì durum mihi, inquis, hoc est & difficillimum. Tua culpa; ipse tibi hoc intriuisti, quod nisi exedas, væ tibi: quia nisi exuas veterem hominem, Christum induere non potes.

G. VI. *In diabolũ.*

Denique in diabolum reijciunt aliqui culpam, quòd veste nuptiali careant. *Serpens*, inquit Eua, *decepit me.* Sed neminem impellit diabolus in peccatum nec prosternit quenquam, qui priùs non consenserit; quem proinde consensum ante omnia impetrare studet, vt cùm dixit: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Vnico verbo pelli potest: *Vade Sathana*: seu, non consentio ibi. Audi Augustinus serm. 197. de temp. *Alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit. Iam videte fratres quàm stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tu te illi per voluptates & cupiditates sæculi noli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere. Latrare potest, solicitare potest, mordere omninò non potest nisi volentem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet: nec extorquet à nobis consensum, sed petit.* hæc ille verissimè. Vbi enim legitur dæmon aliquem momordisse, qui se priùs illi non iunxerit. Miramur quidem quomodo tot sagas in suam potestatem traxerit; sed verissimum est, nullam traxisse aut trahere potuisse nolentem. Omnes priùs mortifera securitate se illi coniunxerunt, aliæ sectando auaritiam, aliæ odium & inimicitiam, aliæ superbiam, pleraque luxuriam. Siquis à cane catenis alligato mordeatur, sibi adscribere debet. Quàm securus fores, si nullus tibi serpens nocere posset, nisi quem sponte tollas & in sinum reponas? Quẽ tunc posses accusare, nisi teipsum? Potest quidem dæmon imaginibus quibusdam te solicitare, sed modò non consentias, modò cum illo non sermocineris, attrahere ad se non potest, Iniuriam ergò facis dæmoni, si culpam tuam in illum reijcias, vt per hoc te excuses.

Quoniam igitur nihil est, in quod reijcias culpam tuam, in te ipsum reijce. *Perditio tua Israël* (Ose. 13.) Hinc igitur obmutuit, qui veste nuptiali caruit: & ita obmutescent in Iudicio omnes peccatores.

CONCIO VI.
MEDIA AC MODI QVIBVS DEVS VOCAT.

I. Vocat per scripturas, SS. & libros pios.
II. Per superiores concionatores confessarios parentes.
III. Per exempla bonorum.
IV. Per prosperitatem & beneficia.
V. Per flagella & aduersitatem.
VI. Per remorsum conscientiæ.
VII. Per internas Inspirationes.

THEMA.

Miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias.

Matth. 22.

A.
Vocationes Dei etſi crebræ, à multis non agnoſcuntur.

FERVNT (in poſtcanic. Maioli) Mancinum quendam ruſticum à mercatu cum aſellis domum redeuntem, fortè vni inſediſſe, itaque computatis qui præibant aſinis, vnum deſideraſſe, quod vectorem ſuum non numeraſſet: itaque eodem illo aſino vectum ad mercatum rediјſſe & paſſim vndique aſinum ſuum ab obuijs requiſiſſe; donec tandem ab vxore monitus, illum ipſum cui inſederat, aſinum ſibi deſideratum fuiſſe agnouit. Ridendum ſe profectò expoſuit hic ruſticus; ſed habet tamen is non paucos ſibi ſimiles. Quomodo enim non ridendus eſt, qui ſeuos & ſatellites perpetuò ſecum euntes quærit? At verò talium hominum magnus profectò numerus eſt. Nemo noſtrûm eſt, cui non frequentiſſimè mittat DEVS ſeruos ſuos, qui nos ad cœleſtes nuptias vocent; & interim quamplurimi non agnoſcunt ſeruos iſtos; ideoque velut alienos, nihil ad ſe pertinentes ſine omni honore dimittunt, & vacuos remittunt. Audias dicere aliquem: ſi veniret ad me ſeruus DEI, vocans me ad nuptias illas, ilicò acquieſcerem & ſepoſitis omnibus venirem. Interim tamen is ſæpe non vnum tantùm, ſed plures DEI ſeruos, à quibus inuitetur, à tergo ſibi inſtantes habet: nec eos tamen curat, quia non agnoſcit. Quare Auditores, ne in re tam graui tam ſtultè hallucinemur, aperiamus oculos & agnoſcamus DEI ſeruos, qui nos ad cœli nuptias vocant.

B.
I.
Vocat per ſcripturas SS. & libros pios.

Vocat nos PRIMO per ſcripturas & libros pios. *Quid enim eſt ſacra ſcriptura*, ait S. Gregorius lib. 4. ep. 84. *niſi quædam Epiſtola omnipotentis Dei ad ſuã creaturã?* Et S. Auguſtinus ſerm. 112. de Temp. *Cùm oramus, cum Deo loquimur: ſed cùm legimus, Deus loquitur nobiſcum.* Oſtendunt illæ nobis Dei voluntatem, defectus noſtros, pericula ſalutis, & rationes ea euitandi, inſtruunt & ſolantur nos, hortanturque ad progreſſum in bono, ad pœnitentiam, &c. quemadmodum Epiſtolæ Ioannis ſcriptæ ad Epiſcopos Aſiæ indicârunt illis næuos eorum, Apoc. 2. & 3. Ex his conuerſus eſt S. Antonius, audiens legi illud: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus.* Et Auguſtinus poſtquam audiſſet vocem: *tolle, lege,* & accepto codice incidiſſet in illum locum Apoſtoli: *Non in comeſſationibus & ebrietatibus*, &c. Et Simeon Stylites ex illo. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur,* adeò conuerſus eſt, vt 80. annis continuis in columnâ ſteterit. Verba illa Iſaiæ cap. 1. *lauamini, mundi eſtote*, &c. audiens legi in Eccleſia fornicator quidam, compunctus & cõuerſus eſt, planeque vitam inceſtam in caſtam commutauit. Hunc enim Paulus, diſcipulus S. Antonij, cùm priùs ingredientem in Eccleſiam vidiſſet nigrum & nebuloſum à dæmonibus fræno in os miſſo trahi & regi, & angelum ſanctum eius à longè ſequentem triſtem: pòſt egredientem vidit clara facie & candido corpore, ac dæmones à longè ſequentes eum; ſanctum autem angelum eius prope eum hilarem & gaudentem nimis, vti refert Ruffin. l. 3. in vitis Patrum n. 167. Alia eiuſdem Iſaiæ ſententia è cap. 14. deſumpta, nimirum: *ſubter te ſternetur tinea & operimentum tuum erunt vermes;* delicato cuidam adoleſcẽti; qui nullam ſpiritualem admonitionem audire volebat, à viro religioſo occenta tam altè in eius animum deſcendit, vt is nil niſi vermes illos cogitare poſſet, quare mundo eiuſque illecebris relictis, religioni nomen daret. Platus de bono relig. l. 3. c. vlt. *Sanè vti in paradiſo, inter vernantes arborum florumq; ſurculos, aut rutilantes malorum facies, neceſſe eſt prætereuntem, vel odore ſaltem & colore refici; vtq; qui in ſole, licet animi causâ, deambulat, caleſcere tamen, & rubedine imbui videmus; ita diuinas literas religiosè aſſidueq; legentiũ, audientiũ, diſcentium mentes, ſenſus, conſilia, vota, moreſq; veluti quodam diuinitatis colore tingi, ſanctisq; affectibus accendi neceſſe eſt;* inquit Corn. à Lap. in Prooem. in Pent.

C.
II.
Per Superiores, Concionatores. Confeſſarios, parentes.

SECVNDO. Per Superiores, Concionatores, Confeſſarios, parentes, &c. Hi enim ſunt velut nubes illa præcedens Hebræos per deſertum, quæ indicabat, quando quieſcendum & quando eſſet progrediendum. Hanc ob cauſam, (vti S. Gregorius & alij ſentiunt,) DEVS Heli Sacerdotis ſenilem vocem aſſumpſit, quando Samuelem vocauit (ſiquidem ea audita mox recurrit Samuel ad Heli, cuius imperio regebatur, 1. Reg 3.) vt diſceremus nos vocem ſuperiorum eſſe vocem DEI, ex illorũ ore DEVM nos vocare. Cuius rei adducam ſimile exemplum, in quo per os P. Petri Fabri de Soc. IESV repetijt verbum vocationis ſuæ. Sic autem habet hiſtoria. *Ioannes Nunnus, Hiſpanus nobilis ex Guſmanorum familiâ, à qua & D. Dominicus oriundus; is eſt, qui primus Patriarcha in Indiam deſtinatus à Pontifice Maximo, multis confectus laboribus, magnã ſuæ virtutis veraq; ſanctitatis opinionem poſteris reliquit. Cùm ergò iuuenis anxius de vitæ genere deliberans, integro anno à B. Virgine poſtulaſſet ſibi à Deo certam viuendi viam ac rationem indicari, quam ſecurè tenere ſequiq; poſſet; apparuit dormienti Dei mater, auguſta ſpecie, comitata duobus Societatis* IESV *patribus, nempe Petro Fabro, vno ex primis decem, & Franciſco Strada. Inſiſtenti ergò coràm Nunno ardentiùs pro certo vitæ curſu cælitùs deſignando, intulit cæli Regina. Vis ſeruire filio meo vſque ad defatigationem? Cui Nunnus: Omnino, Domina. Sequere ergò, ait illa, hos viros. Oſtẽdit verò illi comites ſuos, Patres Fabrum & Stradã, ac diſparuit. Nunnus verò ſuſpicatus eſt ex habitu viros illos eſſe Societatis* IESV, *ſed ſibi prorſus ignotos: nec Domina indicauit quo eos loco inueniret. Quare partim anxius, partim lætus cœleſti viſitatione, reliquum ſuæ patronæ Virgini Matri commendauit. Contigit verò vt iter facienti duo Societatis Patres temerè occurrerent,*

visóq; habitu eos aggressus est; cúq; de admissione mentionem intulisset, tum Pater Faber; Vis, inquit, seruire Christo vsque ad defatigationem? Quâ interrogatione perculsus, venit in mentem verborum Virginis Matris, quæ eisdem verbis vsa fuerat: Vis seruire filio meo vsque ad defatigationem? Ille, velut certam vocationis suæ tesseram reputans, oculos in vultum vtriusq; defixit, &, eos agnoscens, procidit eis ad pedes, obtestans vt se ad Societatem admitterent; narrataq; totius vocationis serie, admissus est summa sua & Patrum consolatione. Refert Maffeius in vita S. Ignatij l. 2. cap. 6. Ergò ij demùm vtiliter audiunt monita Prælatorum, Cõfessariorum, Concionatorum, qui credunt per eos loqui Devm. Nec refert, si ipsi interdum minùs eruditi vel probi sint. Nouimus enim angelorũ locutum aliquando per os asinæ, Num. 22. Hoc nomine laudat Apostolus Thessalonicẽses, quòd acceperint verbum Dei, *non vt verbum hominũ, sed (sicut est verè) verbum Dei.*

D. III. *Per exẽpla bonorum.*

Tertio. Per exempla bonorũ. Vnus carbo candens accendit alios frigidos & nigros: sic Christus sua patientia & charitate accendit in cruce latronem bonũ: sic alij boni reprobos. Sanè Apostolus ad Philip 2. ait in primæua Ecclesia Christianos in medio nationis prauæ luxisse sicut luminaria in mundo. Et propterea suasit mulieri fideli non dimittere virum infidelem, 1. Cor. 7. quia sperare poterat viri conuersionẽ ex sua conuersatione: Sicuti S. Cæcilia conuertit sponsum suum Valerianũ. S. Monica maritũ suũ Patriciũ ad fidem sua patientia & dexteritate pertraxit. l. 9. Confess. August. c. 9.

De Ecclesia magis quàm de synagoga, de Christianis potiùs quàm de Iudæis intelligendum est illud Zachariæ vaticinium c. 8. *Hæc dicit Dominus exercituũ: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentiũ & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobiscũ; audiuimus enim quoniam Deus vobiscũ est.* Pauci gentiles facti sunt Iudæi; sed innumeri facti sunt Christiani, sanctitatis eorum exemplo permoti. Et videmus adhuc monasteria & Ordines, in quibus viget disciplina & religio, certatim à pluribus ambiri, adeò vt multi repulsã patiantur: ea verò in quib. laxa est disciplina, negligi & destitui tã personis quàm alimentis. Nullus enim magnes ita ad se ferrum trahit, vti bonum exemplum homines. Vocat itaque Devs nos etiamnum, per viros religiosos strictæ ac seueræ disciplinæ vanitatem mundi redarguens, & ad futurorũ bonorũ amorẽ & desideriũ nos accendens. Rursum per multos sæculares, qui in summa rerum omniũ egestate, in diuturnis morbis luculentissima patientiæ & sanctitatis exempla præbent. Ecce, ait, quàm iste & ille modico pane viuit, & tamen feruentior est in oratione, Missa, sacramentorum perceptione quàm tu? En quàm contentus est suo modico? quàm in sua paupertate hilaris, &c? Ita S. Augustinus occasione sermonis habiti de vita S. Antonij prorupit in illa verba: *surgunt indocti & rapiunt cœlum: & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine,* l. 8. confess. c. 6. & 8. Idem audita Victorini turgidi Rhetoris Romani mira conuersione, ad imitandum exarsit, vti de se fatetur l. 8. confess. c. 5. S. Pachomius adhuc miles gentilis visa Christianorum charitate & liberalitate erga milites afflictos, quibus omnia necessaria liberaliter suppeditabant: S. Albanus à paganismo per clerici cuiusdam, quem hospitio receperat, piam & sanctam vitam: S. Afra à gentili & meretricia vita cum tribus suis puellis exemplo pietatis, grauitatis & castitatis S. Narcissi Episcopi, quem sæuiente persecutione Augustæ receperat hospitio, ad Christum conuersi sunt. De S. Gregorio Nazianzeno ita scribit Ruffinus lib. 11. hist. c. 9. *Redditâ pace Constantinopolim ad Ecclesiam docendam venire rogatus, non abnuit. Vbi breui tempore tantum ad emendandum populum vetustis hæreticorum infectum venenis profecit, vt tunc primùm Christiani sibi fieri viderentur, & nouellam lucem aspicere, cùm religionis Doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis: nec videretur ab eo discipulis aliquid imperari, quod non priùs ipse fecisset.* Denique vnius Danielis & trium puerorum exemplum permouit Monarcham Babyloniorum ferocissimum & potentissimum, vt Devm verum toto regno suo deprædicaret publico edicto, Dan. 3.

E. IV. *Per prosperitatem & beneficia.*

Qvarto. Per prosperitatem & beneficia nobis impertita, vel etiam alijs bonis & pijs hominibus. De his per Oseam c. 11. dixit Devs: *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.* Ruffinus per funiculos Adam intelligit illam beneficentiam, qua Devs Adamum post lapsum prosecutus est, dans ei cibos nullo eius labore partos sed sponte natos. Et nonnè is traheret te in amorem sui, qui tibi singulis annis mitteret vestem, commeatum, lectum, ligna aliaque vtensilia pro totius anni decursu? Atqui hæc Devs nobis singulis annis donat. Mauult ille trahere nos ad se funiculis Adam, id est, hominum, seu vinculis beneficiorum & amoris, quàm funiculis bestiarum seu timoris, per aduersitates & flagella. Funiculi Adam sunt victus quotidianus, honor, facultates, sanitas, ingenium, vita ipsa aliaque beneficia corporalia & spiritualia, generalia & specialia. *Ostendis oui gramen & puero nuces,* ait S. August. tract. 26. In Ioan. *& sic trahis illos post te.* Cùm ergò Devs ostendat tibi quotidie cibos & delitias vel saltem necessaria ad vitam, cur vocantem non sequeris? Hoc funiculo traxit ad se Devs Dauidem exprobrando ei beneficia collata, per os Nathan: *Ego te vnxi in regem super Israel & erui te de manu Saul & dedi tibi domum Domini tui,* &c. *& si parua sunt ista, adijciam tibi multò maiora,* 2. Reg. 12. His enim auditis cessit Dauid & resipuit. Vocat etiam per beneficia alijs iustis impertita. Dauid audiens domui Obededom benedixisse

dixisse

dixisse DEVM propter arcam receptatam, non distulit eam transferre in domum suam, 2. Reg. 6. Sic cùm DEVS benedicit piæ alicui domui, vocat etiam alias ad eandem benedictionem sibi comparandam.

F. V. *Per flagella & aduersitatem.*

QVINTO. Per aduersitatem & flagella, quibus reluctantes peccatores misericorditer ad se compellit. Pulchrè hoc expressum Os. 2. vbi dicente quadam: *Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi & aquas meas, lanam meam & linum meum, oleum meum & potum meum*; respondit Dominus: *Ecce ego sepiam vias tuas spinis & sepiam eam maceriâ, vt semitas tuas non inuenias.* Sed qua ratione? *Quia nescisti*, inquit, *quòd ego tibi dedissem frumentum & vinum, & oleum, & argentum, & aurum, quæ fecerunt* (id est, obtulerunt,) *Baal. Idcircò conuertar & sumam frumentum meum & vinum meum, & liberabo lanam meam & linum meum.* q. d. tollam tibi ista, & puniam te penuriâ, liberaboque istas creaturas meas, quibus abuteris, à seruitute tuâ, vt ne imposterum tibi seruiant; quomodo si ancilla honesta, quâ abuti vellet herus, inuocans Iudicem ab eius seruitute liberaretur. Et tunc demùm sapere incipies ac dices: *Vadam & reuertar ad virũ meum priorem* (scilicet ad DEVM, sponsum animæ meæ in baptismo electum) *quia bene mihi erat tunc, magis quàm nunc.*

Ergò sicut Absalon traxit ad se Ioabum venire renuentem, mittendo ad extremùm seruos, qui fruges eius incenderent, & tunc venire eum coëgit: Ita trahit ad se DEVS rebelles peccatores. Vidimus alibi plures flagellis emendatos & ad Christum venire compulsos; quibus addo hîc, quod scribit Eucherius in vita sancti Mauritij & soc. mart. aurifabrum quendam gentilem, quòd Dominicâ die domi laboraret, à Thebæis martyribus verberatum fuisse, eoque terrore Christianum effectum. Non recolo vibices & flagella D. Hieronymi, quibus se à lectione librorum profanorum reuocatum ad lectionem spiritualium, scribit ipsemet; alibi dicta.

G. VI. *Per remorsum conscientia.*

SEXTO. Per remorsum conscientiæ. Neque enim illa quiescit, sed oblatrat perpetuò, donec redeas ad DEVM per pœnitentiam. Breui quidem durat voluptas peccati, macula verò eius semper ante oculos tuos versabitur. Cùm Iudæi sub Iuliano Imp. templum Ierosolymitanum niterentur reædificare, inter alia prodigia quæ opus impediebant, cruces apparuêre in eorum vestibus, quas nullâ ratione poterant eluere; vnde factum vt multi Iudæorum conuerterentur. Refert Nicephorus l. 10. cap. 33. Nazianz. Sozomenus & alij. Simili modo cùm peccatum admittis, subitò in animam tuam illabitur deformis macula, quæ tibi obuersatur ob oculos semperque aduersatur & arguit tuam malitiam, nec patitur se elui, donec resipiscas. Id sanè de se testatur Dauid Ps. 50. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco*, inquit, *& peccatum meum contra me est semper*; hoc est: *Sine interuallo aliquo recordatio & species ipsa mei me erroris impugnant*, inquit D. Ambrosius in Apol. Dauid cap. 9. Quasi enim miles armatus & cædem intentans stat peccatum ante peccatorẽ; cuiusmodi haud dubiè fuit miles ille barbarus, qui, vt scribitur in Prato spir. Sophr. c. 20. cùm fugatus à Mauritanis Romanus exercitus in fugâ cæderetur, insecutus militem quendam Romanum hastam in eundem vibrauit: *Quod ille cùm cerneret, orare Deum cœpit ac dicere: Domine Deus qui apparuisti ancillæ tuæ Theclæ & eripuisti eam de iniquorũ manibus, libera, & me de hac necessitate & salua ex hac acerbâ morte; mox ibo in Eremum & agam vitam solitariam. Conuersus autem neminem ex Barbaris vidit. Itaq; continuò venit ad hanc Lauram Cupatha. Manseratq; iam in spelunca Dei se protegente gratiâ, annos triginta quinque.* Ita Pratum, & ex eo Baron. Anno 540. Quis hic miles tam repente disparens nisi conscientia malè factorum fuisse censebitur?

H. VII. *Per internas inspirationes.*

SEPTIMO. Per internas inspirationes. Quoties enim tibi bona incidit cogitatio, quid boni facere vel mali vitare debeas, eam DEI vocem credere iure meritoque debes; siquidem absque eius nutu & certo ac destinato fine ne vnum quidem folium in arbore mouetur. Huiusmodi cogitatio & vocatio fuit procul dubio illa, quę in mentem venit cuidam Iurisconsulto vt saluti suæ consuleret. Scribit enim D. Antoninus p. 4. summæ hist. t. 24. c. 9. Ioannem Florentinum Iurisperitum & in ciuitate Castellana Iudicem respexisse aliquando per fenestram & vidisse subulcum suũ, cum porcorum grege ad haram redeuntem. Qui cùm eos ad stabuli ingressum adigere non posset, tandem sic compellat: *Porci, porci intrate in stabulum vestrum, sicut Iudices & Iurisperiti intrant in infernum.* Quo dicto porci omnes magna contentione in haram insilierunt. Pro omine & cœlesti oraculo habuit hoc Ioannes, secum ita cogitans: *si ita currunt ad infernum Iudices & Aduocati, quemadmodum suos isti in stabulum, nolo ego Iudex mori.* Itaque mundo mox valedicens ad Ordinem S. Francisci se recepit, in quo tam sanctè vixit, vt tandem Generalis Minister Ordinis fieret, & cum monasteria visitanda essent, id faceret nudis pedibus. Eodem referendæ sunt bonæ inspirationes, quæ in somno subinde immittuntur, cuiusmodi erat illa, quæ nobilissimam virginem Catharinam Godinez de mundi illecebris abstractam ad Ordinem Carmelitarum discalceatarum sub matre Teresa euocauit. Visa enim est in somnis videre se in viâ arctissima constitutam incedere, vtrimque præcipitijs formidanda, dumque horreret solitaria; religiosus quidam occurrit ex improuiso, habitum Ordinis Carmelitarum discalceatorum gestans, qui blandè inuitatam consolatus, perduxit in domum, in qua sanctimoniales eiusdem Ordinis magno

gno numero inuenit. E quibus Priorissa acceptâ Catharinæ manu: *Te*, inquit, *hodie filia in sociam nostram deligo.* Regulas quoque & constitutiones Ordinis eidem legendas dedit. Quam visionem cum diu silentio pressisset, tandem mater Teresa cum sex sororibus & religioso quodam Ordinis ad eam veniunt. Quibus illa statim agnitis, quòd in somno easdem personas vidisset, vocari se ad religionem sensit, collatisque facultatibus in fundationem monasterij, sororum illarum numero & Ordini se adiunxit, sed in gradu conuersarum. Vnde tamen euecta, in Priorissam tandem sui monasterij electa sanctè admodum vixit. Refert Franciscus Ribera in vitâ S. Teresæ l. 3. c. 3.

H. VII. *Per internas inspirationes.* Hi sunt, Auditores, hi sunt serui illi à DEO missi, qui vocant nos ad nuptias: sacra scriptura & libri pij, Concionatores & Confessarij, exempla bona, beneficia, flagella, stimulus conscientiæ, interni Spiritus sancti motus. Isti igitur serui cùm fores nostras pulsant, nolite obsurdescere, nolite eos repellere: de cœlo missi sunt, ad salutem vestram missi sunt; quam nobis omnibus impertiri velit cœlestium nuptiarum sponsus.

CONCIO VII.

PRÆPARATIO AD IMMINENTEM PESTEM.

I. *Quotidie exspecta mortem.*
II. *Depone peccata & affectus inordinatos.*
III. *Adorna te bonis operibus.*
IV. *Recurre ad sanctos, & ad Deiparam, ad Angelos, ad Sanctos Patronos, ad sanctos in hoc præsidio celebres.*
V. *Seponendæ sæculi ineptiæ.*

THEMA.

Misit seruos suos, vocare inuitatos ad nuptias. Matth. 22.

A. QVi ad nuptias ire debet, & iam tertium audit campanæ signũ dari pro sponsi deductione, is profectò accelerare debet, si pro veste triuiali sumere festiuam & in eâ deducere sponsum ad Ecclesiam velit. Inuitamur, Auditores, in hodierno Euangelio à summo cœli rege ad nuptias filij sui in cœlis cum ipso celebrandas; quodque amplius est, iam tertium nobis grandi campanâ signum datum. Quænam verò hæc signa, dices? Primum est, bellum in patriâ nostrâ plusquam decennale, secundum fames subsecuta & annonæ caritas; tertium nunc auditur, pestilentia passim sæuiens & ad fines nostros paulatim adserpens. Tria ista signa paucos intra annos data nobis scimus; quæ meritò existimare possumus, nobis designari per triplices illos seruos, qui in hodierno Euangelio dicuntur ablegari ad conuocandos inuitatos. Quid igitur superest, Auditores, nisi vt festinemus induere nos nuptialibus, ne fortè sine nobis nuptiæ peragantur; aut non vestiti nuptialiter è conuiuio eijciamur? Hoc igitur nunc agemus, vt si fortè Rex cœlestis hanc vrbẽ ingredi velit pestiferâ illâ lue, & sistere nos iudicio suo, paratos nos inueniat & debitè vestitos.

B. I. *Quotidie expecta mortem.* PRIMO. Quotidie expecta mortem, tanquam cras aut hodie moriturus: & persuade tibi peste imminente certò te absumendum. Hoc enim si feceris, vtique præparabis te ad mortem; ita non timebis mortem, ita vinces mortem. Audi S. Gregor. hom. 13. *Sic enim sic*, inquit, *mors ipsa cùm venerit, vincetur: si priusquàm venit, semper timeatur. In Italia*, ait Plinius l. 8. cap. 22. *creditur luporum visus esse noxius, vocemq́; homini, quem priores contemplentur, adimere ad præsens.* Ita etiam mors, si te priùs viderit, quàm tu illam, vocem tibi adimet, ne debitè confitearis & de peccatis pœniteas, causamque tuam coram DEO agas. Eadem ratio cum tuo Iudice Christo, si te prius in iudicio videat, quàm tu videris illum. Nonne is qui in hodierno Euangelio veste nuptiali caruit, cùm visus est à rege, ilicò obmutuit? quòd si venturum præuidisset, vtique sibi prouidisset, & non obmutuisset. Refertur in prato spirituali Moschi c. 5. religiosum quendam negligentem sub finem magnum assumpsisse feruorem: cumq; causam tantæ mutationis rogaretur; dixisse: *Modò moriturus sum*; & post dies tres mortuus est. Præuidit nimirũ mortem; ideò vicit mortẽ, ne ab eâ absorberetur. Cogita & tu quotidie cùm surgis manè, hodie moriturus sum; & feruebis illo die, mortemque intrepidus expectabis. Non fuit Christianus, Seneca; nec pestem circa se timuit aut mortem prope se, omnem tamen diem sibi diluxisse supremum existimabat; siquidem ep. 94. ait: *Nullum non diẽ tanquam vltimum aspexi.* Quid tu Christiane? nõ erubescis coram Ethnico?

Adhæc qualecunque genus mortis nobis obuenturum sit, æquo animo expectandum est; tùm quia non damnat hominem genus mortis; scimus enim Sanctum Ludouicum Galliæ regem, peste mortuum; tùm quia nostrum non est eligere genus mortis, nec Deo vllatenus contradicere possumus. *Siue enim viuimus, siue morimur, Domino viuimus & Domino morimur; & Domini sumus*, ait Apostolus ad Rom. 14. Cum quidam interrogasset nautam, vbinam pater eius obijsset: In mari, inquit. Cumque ille idem de auo & proauo & atauo nominatim quæsisset ex ordine, responsumque ille idem de singulis accepisset, intulit: Et nunquid tu mare ingredi non times? Respondit nauta dissimulans: Et vbinam tuus obijt pater? Suo, ait, in lectulo. Vbi auus, inquit? Et is, ait, & proauus & maiores mei omnes suis in lectulis obiêre. Tunc nauta: non tu, inquit, tuum non times in lectulum ascendere? Franc.

Petr. dialog. 121. Voluit autem significare, parum aut nihil referre, quo loco aut mortis genere quis vitam finiat: modò cætera salua sint.

C. II. *Depone peccata & affectus inordinatos.*

SECVNDO. Exue vestem sordidam, seu quidquid Deo displicet, & à cœli ingressu te impedire potest; peccata, & affectus inordinatos erga creaturas, odia, bona iniustè parta, &c. Ad hunc modum Patriarcha Iacob, cùm timeret, ne ob cædem Sichimorum à filijs patratam, Sichimitæ congregarentur & vltionem de ipso sumerent, conuocauit totam domum suam atque: *Abijcite Deos alienos, qui in medio vestri sunt & mundamini ac mutate vestimenta vestra. Surgite & ascendamus in Bethel vt faciamus ibi altare Deo.* Dederunt ergò omnes Deos alienos quos habebant & inaures, quæ erant in auribus eorum: & ille infodit ea subter terebinthum: quo facto terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates & non sunt ausi persequi recedentes, Gen. 35. Ita & vos Christiani, quoniam nunc metus sæuæ pestis terris nostris imminet, *abijcite Deos alienos*, peccata vestra scilicet, odia, & aliena bona, quæ sunt in medio vestri: *mundamini & mutate vestimenta*, exuite vestes communes & sordidas, & induite nouas ac mundas in pœnitentiâ; saltem per contritionem, propositum emendationis & confessionis proximè faciendæ; & tunc ascendite in domum Dei ad sacrificandũ Deo, in S. communione vosmetipsos offerendo & resignando in manus Dei ad quamuis mortem acceptandam. Tunc vestri Confessarij infodient ea subter terebinthum S. Crucis, ita vt prorsus sepulta & abscondita maneant etiam coram Deo. Sed quis huius consilij fructus? Ita fietis terribiles morti & dæmoni. Quemadmodum enim Sichimitæ non sunt ausi persequi recedentem à se Iacob & domum eius: ita si vos cum Iacobo Deum timueritis & vobis conciliaueritis, faciet vos Deus liberos à metu mortis & dæmonis, imò ipsis terribiles: neque etiam ipse Deus tunc persequetur vos; nam cùm eiusmodi plagas minatur nobis, non tam vult nos castigare, quàm ad pœnitentiam reuocare. Vbi enim videt nos metuere & festinare ad pœnitentiam, recondit gladium in vaginam, vti fecit cùm Niniuitis: *Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur*, inquit. Sed illis ad pœnitentiã currentibus, cucurrit Deus ad indulgentiam. Ion. 3. Sic egit cum Iudæis Exod. 32. *Dimitte me & delebo populum hunc.* Et cum ficu sterili, Luc. 13. Vnde S. Chrysostomus in Psal. ait: *Hostes & qui volunt supplicium infligere, non modò id non dicunt, sed etiam id celantes inuadunt, ne qui sunt puniendi, si resciuerint, caueant. At non sic Deus: sed contrà omninò & prædicit & differt & verbis terret & nihil facit, vt quæ minatur, non adferat. Hoc etiam fecit Niniuitis. Nam illic quoque arcũ tetendit & gladiũ vibrauit & iacula parauit & ictum nõ inflixit* Præmonet autem nos modò Deus per superiores nostros Ecclesiasticos & sæculares: nec non reipsa, dum paulatim magis & magis ad nos adserpit pestis. Quẽadmodum enim diluuium non repentè, sed spatio 40 dierum & 40 noctium immisit ita vt paulatim aqua altiùs & altiùs, nunc ad hos, nunc ad illos ascenderet, Gen. 7. ita nunc etiam pestem pedetentim propellit ad nostros fines. *Si voluisset*, inquit in eum locum Chrysostomus, *potuisset omnia in vno momento perdere diluuio, sed pro sua misericordiâ, tantâ dierum productione vsus est, vt etiam aliqui ex castigatu generalem hanc internecionem effugere possent, cùm ante oculos viderent proximos suos perire & imminere sibi communem interitum. Verisimile enim est primo die bonum aliquam partem diluuio perijsse & secundo die accreuisse, & similiter tertio quarto & reliquis*, sic ille.

D. III. *Adornate bonis operibus.*

TERTIO. Indue nouam & nuptialem vestem, adornando te bonorum operum fructibus, iuxta id Iob. 29. *Iustitiâ indutus sum & vestiui me quasi vestimento*; vt cùm venerit Dominus, fructum in te inueniat, tibique non maledicat velut ficui illi sterili: nec eijciat cum hodierno conuiua; quem licet amicum compellet; quia is ex fidelibus in Ecclesia discumbentibus fuit, eijci tamen præcipit in tenebras; quia charitatis & bonorum operum veste caruit. Pericles philosophus cùm præter consuetudinem vestibus se adornasset iturus ad pulchri iuuenis nuptias, rogatus cur id faceret, respondit: *Vt pulcher ad pulchrum vadam.* Ammian. de Pericle. Atqui Rex noster; ad cuius nuptias hodie vocamur, *speciosus formâ præ filijs hominum* dicitur in suo illo Epithalamio Ps. 44. Decet igitur vt ad eius nuptias ituri pulchrè nos adornemus. Quod etsi totâ vita faciendum, maximè tamen cùm in conspectu Regis apparere nos oportet. Vnde virgines illæ audito rumore illo: *Ecce sponsus venit, exite obuiam ei*: de somno media nocte *surrexerunt omnes & ornauerunt lampades suas*, Matth. 25. Modò autem fit clamor apud nos, aduentare sponsum, & multis in locis iam diuertisse. Nunc ergò si sapimus, surgamus & ornemus lampades nostras. Ita S. Augustinus teste Possidio, ad mortem se parabat, legendo assiduè Psalmos pœnitentiales, flendo vbertim, orando assiduè vt per decem vltimos vitæ dies, neminem nisi medicum vel refectionem afferentem ad se admitteret. Ita parauit se ad mortem S. Fulgentius mortificando se, flendo, balnea recusando, orando: *Domine da mihi modò patientiam & posteà indulgentiam*; & quod reliquum erat pecuniæ, pauperibus distribuendo. Baron. anno 529. Ita Ludouicus Imp. anno. 837. cometa apparente, noctem sequentem peruigilem ac Dei laudibus & obsecrationibus honoratam luci superuenienti præsentauit, maneque eleemosynas quàm largissimas pauperibus & Dei seruis erogauit, ac missarũ solennia per quoscunq; potuit, celebrari fecit. Triennio pòst in grauẽ morbum

lap-

lapsus quotidie confessionis munus peregit: nullo alio cibo præterquam SS. Eucharistiâ per dies 40. victitans, Dei iustitiam laudauit: *Iustus es Domine. Quia quadragesimæ tempus non ieiunans exegi, saltem coactus idem tibi ieiunium exsoluam*; priuatū thesaurum distribuit: Ludouico filio omnes iniurias remisit, &c. Baron. anno 840. Ita Ferdinandus Castellæ & Legionis rex anno D. 1065. sentiens se deficere, deferri se regio habitu ad Ecclesiam fecit, ibique fixis genibus regnum Deo resignauit, exuens regalem chlamydem, deponens gemmatam coronam: & pro chlamyde induitur cilicio, & aspergitur cinere pro aureo diademete, atque ita biduo ante altare vitalem agit pœnitentiam, tandemque inter manus Episcoporum tradit spiritum. Lucas Tudensis & ex eo Baron. anno 1065. Quando Iosue transiturus erat cum populo Israël Iordanem, præcepit principibus populi, vt irent per medium castrorum & imperarent populo: *præparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidendam terram quam Dominus Deus vester daturus est vobis*, Iosue 1. Forte etiam nobis post tres aut paucos dies transeundus est Iordanes, id est, *fluuius iudicij*, scilicet diuini. Itaque præparemus nobis cibaria, opera pietatis & pœnitentiæ, iuxta id Ecclesiastici 14. *Ante obitum tuum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum.* Hac de causa noster Iosue, id est, Ordinarius monuit nunc parochos omnes, vt hanc prouisionem imperarent populo.

D. III. Adornate bonis operibus.

E. IV. Recurre ad Sanctos.

QVARTO Recurre ad Sanctos. Si enim Aaron continuit iram Dei per incendium grassantem in Hebræos, dum stans inter viuos & mortuos obtulit pro illis thus, Num. 16. cur non item Sancti alij, nunc cum Deo in gloria vniti præstare nobis queant, vt medios se constituant inter nos ad Deum, & extinguant pestilentiæ ignem, paulatim ad nos adrepentem? Certè S. Gregorius Thaumaturgus, quas ædes Neocæsareæ intrabat tempore pestis, eas à peste liberas fecit; vnde certatim rapiebatur ab incolis, ad sua cuiusque domicilia. Gregorius Nyssen. in eius vita. S. Rochus, dum Italiæ vrbes peste infectas peragraret, signo crucis sanauit, quos peste tactos reperit. Et cùm tandem & ipse inficeretur, ab angelo curatus est. Potuêre hoc isti in via, & non poterunt in patria?

Ad Deiparam.

Inprimis recurramus ad B. Virginem, communem nostram Matrem. Huius enim imaginem, à S. Luca pictam cùm tempore grauissimæ pestis, S. Gregorius Romæ circumgestaret in supplicatione solenni (in qua vnius horæ spatio 80. homines mortui conciderunt) visus est in summitate Molis Adrianæ angelus recondere gladium in vaginam: vnde contagies maxima ex parte cessauit. Quapropter in hodiernum moles illa, *castellum S. Angeli* nuncupatur. Baron. anno 590.

Ad Angelos SS.

Deinde ad Angelos custodes, vt qui non animarū tantùm, sed & corporum nostrorum curam gerunt. Anno Domini 1554. cùm in Brasilia terra lues locum quendam occupasset, & complures icti quotidie caderent, Patres Soc. IESV supplicationes publicas instituêre, nouies repetendas ad implorandos Angelos custodes, vt sic nouem choris Angelorum supplicationes responderent. Hic alij flagris se cædebant, alij manibus faces sustinentes, Litanias decantabāt. Nec incassùm. Expleto enim supplicationum prædicto numero, lues cessauit. Histor. Societ. IESV l. 14. n. 114.

Ad Sanctos Patronos.

Tertiò, ad Sanctos vrbium & Ecclesiarum nostrarum Patronos. Si enim Paulo nauiganti omnes animas, quæ in ipsius naui erant, numero 270. donauit Deus, vt in naufragio omnes incolumes euaderent, Act. 27. non dubium quin etiam Patroni concreditas sibi animas impetrare à Deo possint. Ita S. Remigius, cùm palla de eius corpore sumpta circumferretur in processione, liberauit à lue Rhemenses suos. Eucharius & Maximinus Treuirenses suos, &c. vt alibi vidimus.

Ad Sanctos in hoc præsidio celebres.

Quartò, ad Sanctos, qui in hoc genere præsidij celebrantur; vti ad S. Sebastianum. De quo refert Paulus Diaconus lib. 6. cap. 5. Cùm anno 680. pestis ingens vastaret vrbem & nonnullas Italiæ ciuitates: tunc multi visi sunt boni & mali Angeli obeuntes ciuitatem, & ex iussu boni malus venabulo, quod manu ferre videbatur, quatiens ostia domorum: & quoties percussisset tot de eadem domo, die sequenti homines interiêre. Tunc cuidam reuelatum est, pestem non cessaturam, donec in Basilica B. Petri ad vincula, B. Sebastiano martyri altare poneretur: quo facto, delatisque ad vrbem reliquijs, pestis quieuit. Celebris etiam est hoc nomine S. Rochus, cuius imago cùm in Concilio Constantiensi publica processione circumgestaretur tempore pestis, tùm cessauit luces.

F. V. Seponenda sæculi ineptia.

QVINTO. Denique ne velut diluuium & incendium Sodomæ obruat nos pestis, dum edimus, bibimus, &c. seponendæ sunt ineptæ sæculi lætitiæ & leuitates, vti choreæ, comessationes, aleæ, & similia, quæ homines à salute sua auocant, Deumque ad iracundiam prouocant, dæmonem verò tripudiare faciunt. Et verò quis talibus afficiatur in tam grandi periculo & tristi mortis spectaculo? *Et tua res agitur, paries cùm proximus ardet.* Certè assentator ille Dionysij regio licet throno positus & regia mensa exceptus esset, lætari tamen haudquaquam poterat, quamdiu euaginatum supra se gladium tenui filo pendulum vidit: qua igitur ratione lasciuiant Christiani, videntes supra se virgam Dei vigilantem, & infra se succensam inferni ollam? Vidi lacum oppido S. VVolfgangi adiacentem, & in eo locum ad radicē montis Falckēstein, vbi feruntur

ſuntur conuiuæ nuptiales ſupra lacũ glacie cõcretum choreas inſtituiſſe: ruptaque glacie omnes, præter tibicinem, qui ſaxo inſidebat, perijſſe, in pœnam haud dubiè temeritatis. Sed quid minus agunt, qui tam periculoſo & triſti tempore, eiuſmodi leuitatibus & laſciuijs vacant? Quid eſt vita hominum in tam periculoſo præſertim ſtatu, niſi fragilis glacies? Et in hac ſaltare lubet, ludere & ineptire? Et quid ſi Deus inſtituat vobis choream mortis, den Todtentantz? Certè iuuenes magis obnoxij ſunt peſti, quia magis ſanguinei; tales autem ad inflammationem & putredinem magis apti ſunt, & ampliores habent meatus. Vt docet Marſil. Ficinus Epidem. antit. c. 3. Habent ergò cur non minùs ſed magis ſibi metuant, quàm ſenes. Inprimis verò cauendum omnibus, ne quis alteri vel ſibi peſtem imprecetur. Quid enim ſi hæc tela in te recidant? Et quid mirum, ſi tandem veniat malum, quod toties vocatur?

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. Diſcimus quatuor primaria Dei attributa. 1. Potentiam. 2. Dei ſapientiam. 3. Dei bonitatem. 4. Dei Iuſtitiam.

II. Diſcimus rationem caſtigandi ſontes.

III. Acquieſcendum vocationibus diuinis.

IV. Quomodo accedendum ad S. communionem.

THEMA.

Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occiſa ſunt, venite ad nuptias, Matth. 22.

A. PRandium, Auditores, præcedere cœnam ſolet. Cœna nuptialis conuiuij in cœlo nobis exhibebitur in eccleſia triumphante: prandium hîc exhibetur in Eccleſia militante. Quiſquis ergo vult deguſtare cænam illam, neceſſe eſt, vt prius veniat ad hoc prandium. Porrò huius prandij duæ potiſsimùm epulæ nominantur in hodierna parabola, tauri & altilia; quia homini Chriſtiano alia facienda, alia ſcienda & credenda ſunt. Scienda & credẽda ſunt fidei myſteria, ad ſalutem neceſſaria; & hæc ſunt quaſi altilia ſeu volatilia, ad contemplationem pertinentia: facienda ſunt, quæ Chriſtus præcipit & Eccleſia: Decalogus, quinque Eccleſiæ præcepta, ſacramentorum ſuſceptio, opera virtutum; & hi ſunt quaſi tauri, ad laborem nati. Vtraque hæc fercula toties ferè coquuntur & apponuntur vobis, quoties ad vos habetur aliqua concio. In concione etenim ſeu doctrina Euangelica vocat vos cœleſtis Rex per ſeruum ſuum Concionatorem ad cœleſtes nuptias, & partim inſtruit vos, quid oporteat credere & ſentire de diuinis rebus: partim hortatur & mouet, vt quæ agenda ſunt, agatis. Iure igitur vel vnicam concionem prandium huiuſmodi appellare poſſumus: vt meritò ſibi timere debeant, qui ad prandium hoc raò vel nunquam veniunt. Imitantur enim Iudæos, qui neglecto Chriſti prandio ierunt potius ad villas & negotiationes ſuas, ideoque non ſolum à prandio Eccleſię militantis excluſi ſunt, ſed etiam à cœna Eccleſiæ triumphantis. Quare, Auditores, facite vos officium veſtrum, & venite ad nuptias: ego faciam meum, & proponam vobis Euangelicam doctrinam, in qua reperietis partim altilia, partim tauros; hoc eſt, alia ſcienda, alia facienda: non epulas materiales, quia S. Auguſtinus ſerm. 27 de verb. Dom. ait: *Maior eſt refectio mentis, quàm ventris.*

B. I. *Diſcimus quatuor primaria Dei attributa.*

PRIMO igitur diſcimus ex parabola hodierna, quanta ſit Dei potentia, ſapientia, bonitas & iuſtitia; quatuor illa primaria eius attributa, quibus gubernat mundum.

1. Potentiã.

Potentia elucet primò in tam magnifico nuptiarum conuiuio, ad quod vocauit omnes hominum nationes, tanquam ſibi ſubditas, & venire obligatas, ſub grauiſſimo ſupplicio, ſi venire recuſarent. Magnus fuit Rex Aſſuerus, qui regnauit ab India vſque Æthiopiam ſuper centum viginti ſeptem prouincias, ideoque *fecerat grande conuiuium cunctis Principibus & pueris ſuis, fortiſſimis Perſarum & Medorum inclytis, & Præfectis prouinciarum coram ſe: vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui, ac magnitudinem atque iactantiam potentiæ ſuæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus. Cumq; implerentur dies conuiuij, inuitauit omnem populum, qui inuentus eſt in Suſis à maximo vſque ad minimũ.* Sed quid hoc conuiuium reſpectu illius, quod inſtruxit Deus? merendula vna fuit, bolus fuit, nihil fuit. Omnes terræ Reges veriùs Reguli ſunt, imò nihil ſunt, ſi cum cœleſti comparentur Rege, qui imperat toti mundo viuis & defunctis, nec vni aut alteri populo ſed omnibus omninò mortalibus conuiuium parauit: non ex epulis materialibus & terrenis, ſed ſpiritualibus & cœleſtibus: non duraturum centum octoginta diebus, ſed per omnem æternitatem. In hoc igitur conuiuio veriſſimè oſtendit Deus diuitias gloriæ regni ſui ac magnitudinem atque iactantiam potentiæ ſuæ. Secundò. Elucet in tam potenti contemptorum ac rebellium ſubditorum coërcitione; ſiquidem miſſis exercitibus ſuis perdidit illos, & ciuitatem eorum ſuccendit. Rebelles illi fuerunt inprimis Iudæi, quos immiſſis Romanorum, Titi & Veſpaſiani, exercitibus arctiſſima obſidione preſſit, enecuit partim, partim captiuos abduxit, & per orbem diſperſit, vbi illos vſque in hodiernum diem per annos ferè 1600. potenti virtute quaſi ſub pedibus premit, vt nulla vi reſurgere queant; adhæc templum eorum & vrbem ſuccendit opera militum, etiam contra edictum Imperatoris, ac licet is magnis vocibus & imperijs iuberet

ret extingui incendium, id tamen fieri nulla humana ope potuit, perurgente Iudæos fato diuino; quo etiam premente iacent etiamnum velut vasa figuli cōfracta, sine Rege, sine regno, sine tēplo, sine sacrificio, sine sacerdotio, nulla potētia reparādi. Solātur quidē se miseri spe redēptionis promissa sibi à Deo, præsertim Leuit. 26. vbi de ipsis ait Deus. *Et tamē etiam cùm essent in terra hostili, non penitus abieci eos, neq; sic despexi, vt consumerētur, & irritū facerē pactū meum cū eis.* Et quia prima vox huis periodi Hebraicè est Aph, id est, attamen: Aph verò germanica lingua significat simiam, hinc ipsi hanc periodum vocant auream simiam, & quoties eam in synagogis legunt, mirè iubilant atque exultant. Sed veræ ipsimet simiæ sunt; qui tam inani voce & verbi Dei corruptela sibi blandiuntur. Loquitur enim Deus ibi de tempore Iudaismi duraturi & veteris legis: quæ quia à Christo abolita est, promissio illa Dei finem habet. Videmus ergò Dei potentiam, qui Iudæos vti olim per Regem Assyriorum quasi per nouaculam conductam, vt vocatur Isa. 7. ita posteà per Regem Romanorum Titum aliosque abrasit à terra sua tanta facilitate, quanta nouacula pilos capitis abradit. Habet ergò Deus omnis generis exercitus ad puniendum reprobos, exercitus Angelorum, hominum, vti Turcarum, Tartarorum, Hæreticorum, quin & exercitus creaturarum omnium, locustarum, ranarum, muscarum, grandinis, murium, &c. quibus nos in momento, si vult, perdere potest. Hinc dicto c. 7. Is dicitur: *Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo flumine Ægypti* (hoc est, AEgyptijs) *& api, quæ est in terrâ Assur* (Assyrijs) *& venient,* &c. sibilo tantùm vno euocabit innumeros exercitus.

B. I. *Discimus quatuor primaria Dei attributa.* 1. Potentiā.

2. Dei Sapiētiam.

Secundò. Quanta Dei sapientia. Nam inprimis locum conuiuij ingressus statim inter tam multos vidit ibi vnum non vestitum veste nuptiali. Quæ res apertè ostendit summam Dei sapientiam, qui vno intuitu omnes foris & intùs nouit, ita vt nec vnicus homo, vel vnicus eius defectus ipsum latere queat: neque vnica quidem palea in immenso frumenti cumulo. Atque vt sciamus istum etiam in intimis visceribus Regi cognitum fuisse, ad Regis interrogationem illicò obmutuit. *Quia,* vt ait S. Gregorius in hom. super hoc Euang. *in illâ districtione vltimæ increpationis omne argumētum cessat excusationis: quippe quia ille foris increpat, qui testis conscientiæ intùs animum accusat. Ego, inquit, sum iudex & testis, &c.*

3. Dei bonitatem.

Tertiò. Quanta Dei bonitas, qui omnis generis homines, Iudæos & Gentiles vocat ad cœlestes nuptias suas, imò vt essent sponsæ filij sui, quibus nuptias has instituit; quodque magis mirum vocat tot legationibus, suauissimis quoque ille celebris selectarum epularum iamiam paratarum; & quod summè mirandum vocat etiam eos, quos præsciit non venturos, sed contempta vocatione ad sua commoda abituros. Hoc pacto vocauit Pharonem, & Christus Dominus Iudam quamplurimis beneficijs, quos tamen futuros obstinatos sciuit. Adhæc postquam Iudæi nuptias spreuerunt, & seruos Dei afflixerunt atque occiderūt, non continuò illos perdidit, sed spatium resipiscentiæ eis tribuit triginta & octo annos post passionem Christi; quibus exactis venit primùm Vespasianus cum Tito filio, & excidit Ierosolymam. Verificatum est igitur hic, quod olim Isaias c. 30. dixit Iudæis: *Propterea expectat Dominus, vt misereatur vestri.*

4. Dei iustitiam.

Quartò. Quanta Dei æquitas, qui tandem punit quidem refractarios, tametsi non priùs quàm cognita quodammodò eorum causa & patefacta iniquitate. Propterea enim inducitur Rex parabolicus intrasse in conuiuium, vt videret discumbentes; quo modo videlicet olim puniturus Sodomitas dixit: *Descendam, & videbo vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam,* Genes. 18. vbi verò constat de reorum noxa, tum seuerissimè punit, perdens eos, hoc est, corpore & animo torquens in gehenna, omnibus bonis exuens, & omnibus malis implens. Quam perditionem deprecans Ieremias c. 10 ait: *Corripe me Domine: veruntàmen in iudicio* (leniter & paternè in hoc mundo) *& non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me.*

C. II. *Discimus rationem castigandi fontes.* 1.

SECVNDO. Discimus (maximè qui Reges, Rectores & Magistratus sunt) processum iudicialē & rationem castigandi sontes: Primò vt non præcipitanter nec incognita causa procedamus ad plectendos reos. Audiuimus enim priùs intrasse Regem, vt videret discumbentes, posteà deprehensum reum eijci iussisse. *Veritatem dies aperit,* inquit Seneca l. 2. de ira, *potestque pœna dilata exigi, exacta reuocari non potest.* Faciebat hoc S. Iob, qui c. 29. ait: *Et causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam.* In quem locum scribit D. Gregorius l. 19. mor. c. 23 *Deus cùm omnia illi nuda & aperta sint, mala Sodomorum puniuit, non audita, sed visa.*

2.

Secundò. Vt cum tranquillitate iudicemus, & corripiamus delinquentes. Ita enim Rex in hodierno Euangelio correpturus reum: *Amice, quomodo huc intrasti?* inquit, ostendens animum suum nequaquam furore percitum aut ira inflammatum esse. Ita etiam de Deo testatur Salomon. Sap. 12. *Tu dominator virtutis cum tranquillitate iudicas.* Igitur cùm de subditis reis sumit aliquis suppliciū, seruet animi tranquillitatem, vt correptus videat, se non ex odio, sed amore castigari; abstineat probris & contumelijs verbisque furibundis, licet seruus vilissimus sit cædendus.

3.

Tertiò. Vt memores interim grauitatis atque auctoritatis simus, cùm id ratio officij & occasio postulat. Solerter enim aduertit D. Hieronymus in Matth. Regem istum parabolicum appellari *hominem Regem,* cùm ad nuptias vocat; at cum

intrat triclinium velut Iudex, puniturus reum, non iam appellari à Matthæo *hominem Regem*, sed *Regem* duntaxat. Qua re docentur Principes & Magistratus, vt cæteroquì humani quidem & affabiles sint; at cùm subditi in officio continendi & vitia plectenda sunt, seueritatem induant, quasi non iam homines, sed Reges hominum ac vindices scelerum sint, omnibus tremendi. Miro modo obseruauit hoc Fridericus II. Daniæ Rex, qui præter multas Regias virtutes, grauitatem comitate ita temperabat, vt nec maiestas odium, nec humanitas contemptum ei adferret. Is quando cum familiaribus animum recreare volebat, quasi deposita Regis persona: *Agite*, inquit, *amici ludamus, & animum planè soluamus, dum Rex abest.* Sic igitur tanquam priuatus inter priuatos aliquamdiu lusui & iocis indulgens, vbi satis iam lusum videbatur, quasi assumpta iterum Regis persona, vultu ad grauitatem composito: *Ohe*, aiebat, *satis est, iam Rex rediјt.* Quo dicto, omnes confestim summa cum modestia & silentio adstabant, iussa Regia expectantes. Tymp. in spec. Magistr. sig. 77. Simile consilium dedit S. Bernardus lib. 4. de considerat. Papæ Eugenio: *In palatio Papam, domi te patremfamilias exhibe.*

D. III. *Acquiescendum vocationibus diuinis.*

TERTIO. Discimus acquiescere & aures dare vocationibus diuinis. Multa sunt, quæ hoc suadent. Primò. Si cogitemus, quis nos vocet. Est enim Creator, Redemptor, Magister, Dominus & Iudex noster. Decet ergò, vt ei obediamus creaturæ, redempti, discipuli, serui & subditi eius. Ipse potestatem habet vocandi & imperandi; ipsius enim est regere & dirigere omnia ad suos fines, ijs vijs & medijs, quibus ipsi placuerit. Quod si Rex vocaret ad se famulum suum isque venire recusaret, nonne eum continuò è domo exturbaret? Adhæc summa gratia est, vocari à Domino Deo. Aman ille primus in Aula Regis Assueri, summo sibi honori ducebat, quòd ad mensam Reginæ vocatus esset, eaque re mirè exultabat; Esth. 5. at quanto maius vocari à Deo ad conuiuium cœleste? Agnus audita matris voce, statim ad eam accurrit: perdicis etiam pullus ab aliena matre exclusus, audita legitimæ matris voce, ad eam aduolat, illa relicta, vti legimus Ierem. 17. Cur igitur nos homines audita Dei, legitimi parẽtis nostri voce, non deseramus alienos, quibus fortè adhæsimus? (1.)

Secundò. Si pensemus, qui simus nos vocati, miseri nimirum & miserabiles: partim boni, partim mali: adhæc villani aut mercatores, qui egredimur ad villam aut negotiationem nostram: vel etiam mendici & vagabundi, qui in compitis sedemus, stipem colligendo: vel ad exitus viarum diuagamur prædas fortè agendo & alios despoliando. Tales fuisse videntur, qui ad nuptias vocati sunt, & fortè ipsis nos nihilo meliores sumus: miseri corpore & animo. Qui igitur fieri potest, vt non audiamus Deum vocantem nos ad gratiam & gloriam suam? *Surdi, audite*, inquit Isaias c. 42. *& cœci intuemini ad videndum. Qui cœcus nisi seruus meus? & surdus nisi ad quem nuncios meos misi? quis cœcus nisi qui venundatus est peccato.* Tu es ille cœcus, nisi necessitatem, in qua versaris, agnoscas; tu idem quoque surdus es, nisi vocem Domini & nunciorum eius audias. (2.)

Tertiò. Si cogitemus, quorsum vocemur; ad nuptias nimirum, easque regias & cœlestes: ad tauros & altilia omnisque generis delitias, sine fine percipiendas. Quòd si de militante Ecclesia loquamur, habet etiam illa suos tauros & altilia sacramenta videlicet, doctrinam Euangelicam, gratiam, virtutes, gaudium cordis, &c. quibus animum nostrum impinguare & recreare possumus, velut nobiles illi pueri Regis Nabuchodonosor, qui enutriti regijs epulis per triennium, ad aulam Regis euocati stabant in conspectu Regis, Dan. 1. B. Franciscus Borgias, cùm adhuc sæcularis Dux aucupio vacaret, hoc frequenter in ore habebat: feras & volucres carniuoras modicæ escæ gratia agreste ingenium exuere, mansuescere, ac voce hominis accitas statim aduolare: hominem verò rationis participem tot bonis ac beneficijs prouocatum Deo parêre nolle. Ribad. l. 1. c. 5. Pudenda res & dolenda. Et quàm hoc indignum? (3.)

Quartò. Si consideremus modos, quibus vocat. Inprimis enim vocat non semel, sed bis, ter, varijs legationibus, mittens modò hos, modò alios seruos, miracula, sermones, libros, internas inspirationes. Subinde monstrat, & promittit tibi grandia bona: *Ecce, prandium meum paraui: tauri mei & altilia occisa sunt.* Subinde etiam terret minis, vel aliorum, quos ob contumaciam suam perdidit, supplicijs, vt tu illorum malo sapere discas. Quandoque vrget aduersitatibus proprijs. Tot tantisque legationibus si non acquiescamus, omni prorsus ratione destituti sumus. (4.)

Quintò. Si expendamus supplicium, quo expectat contumaces, estque perditio & incendium gehennæ. Vbi enim argumenta & rationes nihil proficiunt, ibi accipit Deus flagella, gladium & ignem. Fugit Ionas à facie vocantis Dei, & incidit in furiosum mare, iactaturque in os belluæ. *Ecce fugitiuum Dei*, inquit Gregorius lib. 6. mor. cap. 12. *tempestas inuenit, sors ligat, mare suscipit, bellua includit: & qui auctori suo obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur.* Sed iste adhuc clementi pœna exceptus est, ad correctionem. Non omnibus hoc contingit: plurimi refractarij eijciuntur mox in infernum & in os ceti tartarei; nec iniuria; Dei enim vocantis sinum fugiunt, & ad creaturas se recipiunt, inueniuntque turbulentum mare, cetos & monstra, à quibus deuorentur. Quare sapienter vltimi Regis serui, post perditionẽ rebellium, missi sunt *in* (5.)

exitus

exitus viarum, vt vocarent obuios quosque. Quid enim sunt exitus illi, nisi termini viarum? Nihil ergò efficacius ad peccatores conuertendos esse videtur, quàm considerare *exitus viarum* suarum, finem scilicet vitæ & conuersationis suæ, quò tandem peruenturi sint, si Deo semper rebelles tam perditè viuere pergant: finis enim & exitus illorum perditio & incendium est, vti testatur Apostolus ad Philip. 3. de inimicis Christi: *Quorum finis interitus*, inquit, græcè ἀπώλεια, *perditio*, q.d. in fine perdentur & interibunt, qui sectantur gulam & lasciuiam, quorum Deus venter est, voluptates eorum desinent in perditionem & incendium gehennæ.

E. IV. *Quomodo accedendũ ad S. communionẽ.*

QVARTO. Discimus accedere ad S. Eucharistiæ communionem, cùm veste nimirum charitatis seu gratiæ. Quemadmodum enim is, qui sine veste nuptiali repertus est in nuptijs, eiectus est è conuiuio: ita abijciuntur à conspectu Dei, qui cũ sordido peccati vestitu accedere præsumunt ad regium illud conuiuium filij Dei. Debebant inuitati ad honorem sponsi vestire se nuptialiter seu festiuè: pari modo ad honorem Christi, sanctissimi & purissimi, Dei & Virginis filij decet accubituros in mensa Eucharistica, indui veste gratiæ, quæ sola ipsi placet: & exui sordidis peccatorum centonibus, quibus solis offenditur.

Quòd si dicat aliquis, ad nuptias illas vocatos etiam pauperes esse è compitis & vijs publicis, ideoque ægre ferendum non fuisse, si quis sordido vestitu venit. Respondeo cum Barradio hoc loco, regem iussisse dari vestes nuptiales conuiuis, quibus carerent; hominem verò illum eas non acceptasse. Pari modo nolo dicas, non fuisse tibi cõmunicaturo copiam vestis gratiæ, quia eam per pœnitentiam facilè habere potes, illic ergò priùs à confessario requirenda est. Sanè Iudæi, si quà ratione, corpore non animo, contaminati forent, nõ sunt ausi manducare pascha, quod erat Typus Eucharistiæ. Hinc enim noluerunt ingredi prætorium, *ne contaminarentur, sed vt manducarent pascha.* Quanto magis decet vt nos Christiani simus puri & immaculati, cùm manducare volumus, nõ agnum illum typicum, sed verum illum & immaculatum Virginis filium, qui tollit peccata mũdi? Qua ergò ratione accumbere ad hoc pascha potest, qui paulò antè intrauit non prætorium, sed prostibulum? Cæterùm non tam corporis, quàm animi puritas requiritur à nobis vt manducemus nostrum pascha. Non curat Rex & Dominus noster, si foris niteamus in festiuis vestibus: intus & in animo vult nitere nos; quia amicos vult, non hostes. Potest autem foris monstrare quis se amicum, qui in cute est inimicus. Plerique omnes cùm accedunt ad communionem, pretiosis se adornãt vestibus. Non culpo quidem istud, si ad honorem sacramenti, absque ambitu & excessu fiat. Sed non est iste habitus, quem desiderat noster sponsus. Qui mundo seruiunt, similes sunt vulpibus & martibus, quæ pretiosas quidem gerunt pelles, sed carnem habent insipidam & inutilem. Qui verò Deo seruiunt, similes sunt capreis, quæ vilem quidem pellem, carnem autem optimam & generosam habent. Illæ post mortem pellibus nudatæ, eijciuntur in sterquilinium; hæ verò afferuntur ad mensas Principum. Illarum finem sortientur improbi: istarum verò probi. Hæc sit ergò Auditores, hæc sit vestis nostra, charitas & gratia, quã nobis largiatur rex cœlestis.

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Quid significant hæ nuptiæ.*
II. *Quæ causa huius contracti matrimonij.*
III. *Quinam serui & quo missi.*
IV. *Quid tauri & altilia.*
V. *Qui inuitati venire noluerunt.*
VI. *Quæ pœna irrogata refractarijs.*
VII. *Quid significat vestis nuptialis.*
VIII. *Cur vnus tantum deprehensus sine veste nuptiali.*
IX. *Quâ pœnâ plexus, qui sine veste nuptiali deprehensus.*

THEMA.

Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Matth. 22.

A.

ECclesiam Christi, Auditores, duplici agmine comprehendi multoties audistis: militante nimirum & triumphante. Vtrumque etiam *regnum cœlorum* sæpiùs appellatur à Seruatore nostro: quia quò triumphans Ecclesia iam peruenit, eò militans contendit: illa quasi ciuitas regni cœlestis, hæc suburbium est. Propterea etiam Dominus similem conuiuij parabolam de vtraque nobis proposuit; de triumphante quidem parabolam cœnæ, vt quæ vltimum diei conuiuium est, diem claudens, Luc. 14. De militante verò parabolam nuptiarum seu prandij nuptialis, in Euangelio hodierno. Vtraque enim habet suas epulas & cupedines; quanquam hæc ad meridiem, tempore laboris: illa verò ad vesperam, tempore quietis. In hac admittuntur boni & mali: in illa verò nequaquam: in hac reperitur homo non vestitus condecenter, ideoq; à conuiuio eijcitur: in illa nemo talis reperitur aut eijcitur. Quàm bonus igitur Deus & Dominus noster Christus; qui non solùm triumphantem illam Ecclesiam sub descriptione cœnæ; sed etiam militantem nostram, sub typo nuptiarum depingere dignatus est! Vidimus alibi cœnam, typum triũphantis: videamus hodie nuptias, typum militãtis.

B. I. *Quid significant hæ nuptiæ.*

Q. PRIMO. Quid significant hæ nuptiæ filij regis? Resp. Primò, vnionem & quasi desponsationẽ diuinæ

diuinæ Christi naturæ cum humana. Ita D. Greg. homil. 38. in Euang. *Cùm humanam naturam*, inquit, *verbum diuinum assumpsit, tunc pater filio nuptias fecit, quando in vtero Virginis humanæ naturæ coniunxit.* Similiter D. Aug. orat. contra Iud. & Arian. c. 9. to. 6. *Christus*, ait, *processit ex vtero virginali tanquam sponsus de thalamo suo, in quo vtero spiritales nuptiæ celebratæ sunt: DEVS coniunctus est carni, & caro adhæsit Deo.* Hanc coniunctionem mox secuta est communicatio Idiomatum, in Christo, ita vt quod de Deo prædicatum est, prædicetur etiam de homine, & econtrà: Deus dicitur nasci, esurire, pati, mori: homo dicitur æternus, omnipotens, immensus, &c. Contractum est hoc matrimonium, vt dixi, in vtero Virginis, vbi humana Christi natura secundum animam, statim vidit Verbum tanquam sponsum suum. Consummatum verò in cruce, dicente Domino: *Consummatum est*; vbi Dei Verbum humanitati assumptæ reuerà *sponsus sanguinum* factus est, quemadmodū dixit Sephora Moysi, Exod. 4.

2. Secundo. Coniunctionem Christi cum Ecclesia; quò respiciens Ioannes Baptista dixit de eo: *Qui habet sponsam sponsus est*, Ioan. 3. Et de hac exponit parabolam D. Hieronymus, nec non etiam D. Greg loc. cit & alij. Matrimoniū hoc ratū habitum est in cruce, vbi Christus sponsam suam sanguine suo emit; consummabitur in die iudicij, vbi eandem introducet in thalamum suum cœlestem. In hoc communicauit Christus Ecclesiæ omnia sua materia & bona, ipsumque adeò regnum suum cœleste, promissum quasi in dotem.

3. Tertio. Desponsationem Christi cum quauis anima fideli; de qua Apostolus 2. Cor. 11. ait: *Despondi enim vos vni viro virginem exhibere Christo.* Desponsatur autem anima Christo in baptismo per annulum fidei: adhæret ei per charitatem. In hoc etiam coniugio participat anima bona sponsi sui, gratiam & gloriam, fitque regina quædam, de qua Ps. 44. dicitur: *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.* In hoc concipit & parit proles speciosissimas, actus virtutum præclaros omnis generis, mediante Christi gratia. Triplicem hanc desponsationem quasi digito notat Deus per Oseam c. 2. dicens: *Sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio* (q. d tuebor te & iudicabo ac puniam hostes tuos) *& in misericordia & in miserationibus: & sponsabo te mihi in fide.*

C. II *Quæ causæ huius contracti matrimonij.* 1.

Q. SECVNDO Quæ causæ fuerunt huius conciliati matrimonij? Audiamus ad hoc respondentē Alphonsum Salmeronem, piè & eruditè. Causa prima inter alias occurrit; *vt cœlestis regni hæreditas præuaricatione parentis nostri principis deperdita recuperaretur. Regnum enim amissum & abalienatum meliùs non recuperatur, quàm per matrimonium contractū inter personā legitimam regni hæredem, & alteram distantem Nam natura humana de genere Dei est, iuxta illud Apost. Act. 17. Ipsius enim & genus sumus. Genus ergò cum simus Dei, &c. Sed per peccatum ab eo distans: & quamdiu fuit in recta linea consanguinitatis, id est, veritatis, & virtutis, capax erat regni, sicut ille, qui in recta linea regali permanet. Vnde in Sapientia c. 10. dicitur: Iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei. Sed quia deflexit à recta veritatis via, perdidit regnū, quod per eiusmodi nuptias recuperauit.*

2. *Secunda ratio initi matrimonij fuit, vt bellum inter Deum, & homines quod erat, tolleretur. Solent enim regna inimica inter se per matrimonia inuicem pacificari. Est ergò incarnatio, Deum inter, & homines, qui animo hostili, & odio Deum persequebantur, recōciliatio. Cùm verò odio sint Deo impius, & impietas eius: tales & ipse quoque vt hostes auersabatur. Et vt conflaretur vera & constans amicitia, debebat esse amicus alter ego, vel potiùs ipse idem ego, non alter ego. Itaque meus amicus est ego, & ego sum meus amicus: debentque esse voluntate tam conformes, vt vnas ædes inhabitent. Atq; ita Deus cum Humanitate beata viscera Mariæ Virginis inhabitarunt, vbi primum se inuicem viderunt Deus, & Homo, ibi sese amplexati, & osculati sunt, ibi dederunt dexteras societatis, & mutuo se in signum amicitiæ dignati sunt alloquio, vnam & eandem mensam ad comedendū, & bibendum habuerunt, imò, vt sic dicam, ex vno, & eodem disco vnam, & eandem buccellā simul edebant, vnum & eundem lectum ad cubandum habebant Et tā arcto vinculo amicitiæ coniuncti fuerunt, vt nihil vnus sine altero efficeret, ita vt mota, & defatigata, & crucifixa, & mortua Christi Humanitate, verè dicatur Deus motus, Deus defatigatus, Deus crucifixus, Deus mortuus, propter communicationē idiomatum: quemadmodum quæ Diuinitatis sunt, illi homini vicissim tribuūtur, vt verè dicatur: Hic homo est filius Dei. hic homo fecit cœlum, & terram: hic homo virtute sua sustinet mūdum, hic beat Angelos. hic edit miracula. O vinculum super omnia vincula arctius & fortius, dæmonibus formidandū, Angelis venerandum, omnium hominū linguis celebrandum atque prædicandum!*

3. *Tertia ratio Contrahitur matrimoniū desiderio prolis habendæ, & incontinentiæ vitādæ gratiā, & ob mutuum iuuamē præstandū sibi inuicem, & ad propagādos fines amicitiæ: ad hunc modum incarnatio sobolē spiritualē facit, de qua Ioannes c. 1. loquitur, cùm ait: Dedit eis potestatē filios Dei fieri, & subdit Et Verbū caro factū est, hoc est, quia Verbum caro factum est. Facit etiam declinare obscænæ voluptatis incendiū: nam dedecus est, & ignominia carnem, quam Filius Dei sua vnione sāctam effecit, polluere, vt meritò Hieremias c 31. dicat: Vsquequo delicijs dissolueris, filia vaga? quia creauit Dominus nouum super terram, Fœmina circumdabit virum. Id est, ex quo tantum, tanquā inusitatū, & nouum Deus homini contulit, non decet impudicis voluptatibus vacare. Iuuat etiā Deus per Christum hominem in homine seruando, quia corpore pati potuit, ac proinde satisfacere, anima potuit mereri quorū neutrū per se ipsum præstare valuit Deus, qui omnis passionum & meriti est expers. Ampliauit etiam Deus amicitiam suā per Hu-*

Humanitatem assumptã ad consanguineos sponsæ, illã extendendo quasi ad affines, & cognatos, vt iam non tantum ex parte animæ simus consanguinei Dei, quia ipsius genus sumus, sed etiam ex parte corporis assumpti affines. hæc ille.

D. III. *Quinam serui & quò missi.*

Q. TERTIO. Quinam serui regis & quorsum missi? Resp. Tribus vicibus missos esse seruos; primos & secundos ad Iudæos, qui post contractum Christi cum Ecclesia & humana natura matrimonium, adeoque post aduentum eius fuerunt; postremos verò ad Gentiles. Ita D. Hieronymus & Gregorius. Vocati autem sunt Iudæi illi per prophetarum libros saltem; quanquam & per Ioannẽ Baptistam, eiusque patrem Zachariam, Simeonẽ senem, Iosephum & fortasse plures alios viuâ voce partim explicitè partim implicitè vocati esse videntur. Cæterùm his Iudæi nihil moti sunt, quia à lege suâ, in quâ tanquam pueri exercebantur, discedere noluerunt; non attendentes ad Isaiæ comminationem c. 56. *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.* Missi igitur ad eos alij serui, Apostoli eorũque discipuli, quibus primò quidem præcepit Christus: *In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum* (semigentilium) *ne intraueritis: sed potius ite ad oues, quæ perierunt domûs Israël,* Matth. 10. Et hi nuntiabant prandiũ iam paratum esse. Quanquã alij existimant primo loco missos esse Apostolos: secũdo loco eorum discipulos; quod bene etiam quadrat huic parabolæ, quę in vtraque legatione vocat inuitatos tanquam ad nuptias iam paratas. Quia verò Iudæi, vt diximus, venire noluerunt, sed partim neglexerunt ex incuriâ: partim postposuerunt alijs suis negotijs, agriculturæ, mercimonijs: partim tenuerunt seruos, recludendo eos in carcerem, vti Apostolos omnes (Act. 12.) nec non contumelijs affecerunt, cædendo velut seruos & maleficos; denique occiderunt, vti Stephanum, Iacobũ maiorẽ & minorem, Matthiam & alios; idcircò excisis atque exterminatis Iudæis per Titum Imp. misit seruos alios, nõ iam ad inuitatos, Iudæos scilicet (qui primi & speciali modo ac beneficio inuitati fuerãt) sed ad exitus viarũ, seu ad terras longinquas, extra Iudęã in gentilismo degẽtes, siue bonos siue malos, hoc est, siue secundũ legẽ naturæ degẽtes siue non.

F. IV. *Quid tauri & altilia.*

Q. QVARTO. Quid sibi volunt tauri & altilia occisa ad conuiuium nuptiale? Resp. Primo ad literam denotare merita Christi iam occisi parata & tam copiosa, vt æquiualeant plurimis imò infinitis tauris & altilibus: rursum tam ad omnium gustum & fructum comparata atque accommodata vt inde satiari queant, qui taurorum, id est, actiuam vitam: & qui altilium, hoc est, contemplatiuam sectari volunt. Adhæc significant paratam esse doctrinam Euangelicam, sacramenta, virtutum exempla, DEI misericordiam: victoriam obtentam esse de morte, peccato, inferno, diabolo.

2. Secundo. Mysticè alij per tauros vetus testamẽtum eiusque patres: per altilia nouum eiusque sanctos intelligunt. Vetus testamentum occupabat suos in actione potissimùm, vti in sacrificijs, cæremonijs, operibus legis: penè omnes iugum trahebant matrimonij: vacabant sæculi negotijs & huius mundi curis. Nouum dirigit suos ad vitam potiùs contemplatiuam & religiosam: vnde in Ecclesiâ tot monasteria & monachorum millia, qui abdicatis sæculi negotijs soli DEI cultui vacant. Itaque illi velut tauri: hi velut alites, iam occisi, hoc est, ad imitandum nobis propositi sunt, vt eorum exemplis saturemur. Vel tauri sunt SS. Martyres, pro Christi fide occisi altilia religiosi, qui in suis Ordinibus impinguantur spiritu, & moriuntur mundo & mortificant seipsos, cæterisque Christianis in epulum & exemplum proponuntur, quos & meritis ac virtutibus suis recreant, satiant & saginant. Habent ergò in hoc conuiuio fideles tauros & altilia, hoc est, exempla actiuorum & contemplatiuorum, vt quos velint sectari queant, vel ex vtrisque partem sibi desumere, vt sint partim Marthæ, partim Magdalenæ.

3. Tertio. Tauri & altilia occisa significare possunt sacrificia veteris legis, in quâ eiusmodi animantia DEO immolari & mactari consueuerunt. Quia enim per Christi immolationem sacrificia illa finem acceperunt, adeoque emortua fuerunt atque infructuosa, idcircò debebant Iudæi vel hoc solo nomine ad nuptias Christi venire, suasque sacrificiorum epulas deserere. Facit ad hunc sensum, quòd tauri & altilia non dicuntur cocta vel assata (quod tamen factum esse debebat, cùm inuitati vocabantur iam ad prandium) sed occisa tantùm; quia videlicet sacrificia illa in se mortua & egena fuerunt elementa: sola Christi passio & quasi assatio in veru crucis compleuit quidquid mortuis illis sacrificijs deerat; verùm vsque ad promulgationem legis nouæ; post hanc enim omninò putria & inutilia, imò noxia euaserunt. Passio Christi quasi sal illarum carnium sacrificatarum in lege veteri fuit. Sublato isto sale in lege nouâ, putredinem & fœtorem contraxerunt.

F. V. *Qui inuitati venire noluerunt.*

Q. QVINTO. Qui inuitati venire noluerunt? Resp. tria Iudæorum genera. Primum minorum & pauperiorum, qui labore manuum victum sibi parabant, & ferè in agricultura aut pecorum pastu; qui designantur per euntes ad villã. (1.) Alterum maiorum & ditiorum, qui ingenio & industria per negotiationem diuitias sibi comparabant, quales hodie mercatores, aduocati, Iudices, Medici, gubernatores; & hi notantur in ijs, qui abierunt ad negotiationem suam. (2.) Tertium maximorum seu potentum, principum & magistratuum, qui prætextu auctoritatis & legis suæ manus iniecerunt seruis DEI, Apostolis eorumque discipulis, verbera & mortem intulerunt; vt (3.) habetur

habetur in Actis Apost. cap. 5. & alibi.

Mysticè

1.

Significat porrò isti tria genera hominum, qui communiter Dei nuptias spernunt. Primi eorum, qui sectantur commoditates, delectationes & voluptates suas, in esu, potu, vestitu, delitijs, cōuiuijs, tripudijs & similibus vanitatibus. Atque hi eunt in villam suam, quam pro domo & loco recreationis habent. Miseri & insani, qui villanàs & rusticanas delectatiunculas præferunt regijs & cœlestibus. Vt enim in villis omnia sunt vilia, sordida, rudia & inculta; domus luteæ, tecta straminea, mensæ sordidæ, cochlearia lignea, patinæ figulinæ, cibi crudi & insipidi, lecti duri, vestes laceræ, horti inculti, &c. quæ omnia nobilis aliquis contemnit: ita mundi huius delitiæ villa sunt respectu palatij cœlestis.

2.

Secundum eorum qui diuitijs & lucris inhiant, de quibus pronunciat Apostolus 1. Tim. 6. quòd incidant *in tentationem & laqueum diaboli*; designati in mercatoribus. Multa enim peccata committuntur in mercatura: mendacia, iuramenta & periuria, fallaciæ, doli, inuidiæ in alios negotiatores similes, neglectus dierum festiuorum, propolia ciuitatibus perniciosa, &c.

3.

Tertium eorum, qui ex odio & pertinaciâ Christi nuptias spreuerunt & seruos Christi persecuti sunt; vti primis Ecclesię temporibus Iudæi, per annos circiter 40 donec è terra sancta eijcerentur: postea gentiles per annos trecentos; denique hæretici, qui gẽtilium persecutioni successerunt nec desinent vexare Ecclesiam vsque ad mundi finem.

G. VI. *Quæ pœna irrogata refractarijs.*

Q. SEXTO. Quæ pœna irrogata refractarijs? Resp. triplicem indicari: iram regis, perditionem rebellium & incendium ciuitatis eorum.

1.

Has inprimis experti sunt Iudæi, quibus Primo DEVS postquam per annos ferè 40 frustrà eos expectauit ad pœnitentiam, tandem iratus, subtraxit vultum gratiæ suæ, reprobando eos & in eorum locum vocando ad se gentes; quod Iudæis denunciatum est paulò ante excidium per strepitum & vocem exeuntium è templo (Angelorum absque dubio) ac dicentium: *Migremus hinc.* vt author est Iosephus Iudæus l. 7. de bello c. 12. & Tacitus gentilis l. 5. hist.

2.

Deinde missis Romanorum exercitibus, Duce Vespasiano & Tito perdidit eos varijs modis, fame scilicet, peste, gladio hostili & captiuitate. Sanè Iosephus colligens interemptorum & captiuorum numerum (vt qui præsens facilè inijsse potuit) ait: *Captiuorum quidem omnium, qui toto bello comprehensi sunt, nonaginta & septem millium comprehensus est numerus: mortuorum verò per omne tempus obsidionis, vndecies centum millia.* Addit idem, fuisse eo tempore (paschali) numerum eorum, qui puri erant adeoque azymis vesci poterant ad vicies centena & septingenta millia. Reliquorum etiam ingens fuisse numerus debet. *Tunc ergò*, inquit, *velut in carcerem tota gens fato conclusa est & farta hominibus ciuitas obsidebatur.* Captiuorum alij ad opera damnati in Ægyptum: alij formosiori corpore triumpho seruati & Romam abducti sunt: plurimi robusti per prouincias missi vt cum bestijs pugnarent in theatris: qui infra 17 annum erant, venditi sunt vilissimo pretio, quòd deficeret eis annona nec essent emptores. Ioseph. l. 7. c. 16.

3.

Denique ciuitatem eorum & metropolim Ierosolymam succendit. Nam inprimis cum Titus turrim Antoniam propè templum oppugnaret, edixit quidem vt ne templum incendio vastaretur. Verùm ipso absente miles quidam ignem per fenestram auream inseruit, qui templum omne paulatim corripuit, & cùm Titus interueniens magnis clamoribus iuberet incendium restingui & parci templo, non potuit ob tumultum audiri; sicque grassans incendium nulla potuit ope sopiri: postmodum capta ciuitas & ipsa inflammata est, soloque prostrata (tribus tantum turribus, Phaselo, Hippico & Mariamne, cum exigua parte muri exceptis) ita vt *qui ad vrbem posteà accessissent, habitatam aliquando esse vix crederent*, inquit Iosephus lib. 7. cap. 18.

H. VII. *Quid significat vestis nuptialis? Charitatem.*

Q. SEPTIMO. Quid significat vestis nuptialis? Resp. significare charitatem, non autem fidem vel Christum, vt volunt hæretici.

1.

Primò quia vestis hæc desideratur in eo, qui ad nuptias intrauit & cum alijs consedit; ergò per fidem debuit iam intrasse in Ecclesiam; qui enim fide carent, non veniunt ad nuptias, vti illi qui in prima & secunda legatione neglexerunt venire. Vnde S. Greg. hom. 38. in Euang. ait: *Quid fratres charissimi exprimi per nuptialem vestem putamus? si enim vestem nuptialem baptisma vel fidem dicimus, quis sine baptismate & fide has nuptias intrauit? Eo enim ipso foris est, quo necdum credidit.* Et infra: *Qui ergo per charitatem venit ad homines, eandem charitatem innotuit esse vestem nuptialem.*

2.

Secundò quia Rex vocat eum amicum. Non erat amicus per charitatem, erat ergò per fidem; qui verò & fide caret, nulla ratione amici DEI sunt. Vnde Greg. ib. rectè sic exponit: *Amice per fidem, sed non amice per operationem.*

3.

Tertiò quia vestis nuptialis gestari à Christiano etiam in altera vita debet; cùm ibi nuptiale conuiuium primùm solenniter incipiat: atquì sola charitas manet nobiscum in gloria: fides & spes euacuantur & desinunt; comitantur nos ad portã regni cœlorum, non ingrediuntur nobiscum: sola *charitas nunquã excidit.* 1. Cor. 15.

4.

Quartò quia pœna proportionari solet culpæ; Sap. 11. *per quæ quis peccat, per hæc & torquetur.* Iste autem ligatur manibus & pedibus, quia per charitatẽ operari noluit: mittitur in tenebras, quia dilexit peccatorum tenebras: mittitur ad locum fletûs, quia flere hîc peccata sua noluit.

Neque etiam imputatiua Christi iustitia dici vestis nuptialis potest, vt volunt alij hæretici; quia vestis adhærere conuiuæ debet; & potuisset alioquin iste miser dicere, sufficere sibi vestẽ

sponsi illius splendorē sibi imputandum esse. Charitas ergò est nuptialis vestis, quia vestis instar inhæret nobis & adornat nos facitque DEI filios: operit etiam seu delet multitudinem peccatorū: defendit contra frigus & æstum tētationū, &c.

I. VIII. *Cur vnus tantùm deprehensus sine veste nuptiali.*

Q. OCTAVO. Cur vnus tantùm deprehensus sine veste nuptiali inter tot conuiuas? Resp. Primo: per vnum hunc designari omnes eos, qui fidem sine charitate & operibus habent. *In hoc vno homine non vestito veste nuptiali*, inquit Augustinus lib. contra Donat. c. 2. *grande quoddam corpus figurari omnium malorum ante Domini iudicium conuiuio Dominico permissorum, &c.* Secundo vt ostendat Dominus ne vnum quidem in tanta turba latere eum posse nec tutum esse, eò quòd vnus sit; quia *non introibit* in cœleste conuiuium *aliquid coinquinatum*; Apoc. 21. Coram hominibus vnus forte inter multos latere potest, at non coram DEO. Tertio quòd quilibet peccator ita iram DEI portabit, ac si ille solus puniretur; nam socios habere pœnarum nihil ibi proderit. Denique fortassis (non enim certum est hoc) indicat maiorem saltem Catholicorum adultorum partem (nam si paruulos post baptismum in innocentia mortuos simul computemus, non videtur dubitandum) saluandam; eò quòd plerique omnes in fine vitæ saltem suscipiant sacramenta, quibus expiati salutem consequantur. *Superexaltat enim misericordia Dei Iudicium*, Iac. 2. hoc est, misericordia vincit iustitiam. Ita ex Siluestro Fr. Suarez de DEO trino & vno, l. 1. 6. c. 3.

K. IX. *Quâ pœnâ plexus, qui sine veste nuptiali deprehensus.*

Q. NONO. Qua pœna plexus est, qui deprehensus sine veste nuptiali? Resp. Primo: ligatū fuisse manibus & pedibus; quod indicat Primo eum more facinorosorum in carcerem & vincula coniectum. Secundo ex mente Theophylacti, quòd post hanc vitam non sit amplius potestas operandi aliquid, quo vel præmium vel pœnam mereatur. Tertio quòd inferi certo loco addicti & quasi vinculis constricti sint, nequeant se à pœnarum sæuitia defendere manibus, aut pedibus effugere. Quarto quia bene operari cùm possent noluerunt, in pœnam constringuntur eis membra, quod non exiguum cruciatum gignit.

Secundo. Missum seu eiectum fuisse è consessu conuiuarum, quod indicat Primo pœnam damni, quæ consistit in priuatione gloriæ & omnium bonorum cœlestium, paritque in damnato immensam tristitiam, quando is considerabit se infinito bono & quidem in infinitum seu æternùm cariturum. Indicat secundo cum ingenti impetu & horrore abijciendū à conspectu DEI in locū à DEO & cœlo remotissimū, infernū scilicet.

Tertio. Missum esse in tenebras exteriores; quod significat Primo: infernum fore locum obscurissimum, subterraneum omnique luce destitutum; nisi fortè in quantum suas & suorum pœnas damnati intueri debent. Secundo iustè eos puniri tenebris, qui lucem spiritalem & diuinam contempserunt. Exterioribus vero; quia cùm tenebras internas habeat hic peccator (dum instar noctuæ videt solùm externa & profana, ad interna vero & spiritualia, in seipsum & conscientiam suā cæcus est) ideo patietur ibi tenebras externas, in quibus nihil videat rerum externarum, sed internam tantùm stultitiam & confusionem suam.

Quarto. Fore ibi fletum & stridorem dentium, hoc est, gemitus & vlulatus immensos vnà cū externa pœna sensibili. Fletus indicat summam animi tristitiā ex apprehensione summi boni amissi & sūmi mali cōtracti: stridor dentiū summos corporis dolores ab igne & alijs pœnis externis. Cruciabitur ergò anima & corpus illius cruciatus vermis, huius verò ignis vocatur à Domino: animæ dolorem fletus, corporis verò stridor dentium indicat.

Tanto igitur & tā terrifico exemplo admoniti, enitamur vt postquam iā ad nuptias filij DEI vocati sumus, vestē nuptialē nobis cōparemus, ne alioquin in sordia deprehensi, idem cum isto iudicium experiamur.

DOMINICA VIGESIMA POST PENTECOSTEN.

Euang. Ioan. 4.

IN illo tempore: Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset quia IESVS adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum vt descenderet, & sanaret filium eius; incipiebat enim mori. Dixit ergò IESVS ad eum. Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dixit ei IESVS. Vade, filius tuus viuit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei IESVS, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt dicentes, quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horā ab eis, in qua melius habuerit, & dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei IESVS, Filius tuus viuit. Et credidit ipse, & domus eius tota.

CONCIONES.

Concio I.

FRVCTVS TRIBVLATIONIS.

I. *Tribulatio purgat.* 1. A sordibus iam contractis. 2. A pœnis quas peccatis debentur. 3. A sordibus peccatorum fortè contrahendis.

II. *Illuminat.* 1. videre facit ea quæ supra nos. 2. ea quæ infra nos. 3. ea quæ circa nos. 4. ea quæ in nobis.

III. *Perficit.* 1. Disponit ad virtutes. 2. Promouet ad progressum in virtutibus. 3. conseruat in virtute & gratia.

THEMA.

Abijt ad eum & rogabat eum, vt descenderet & sanaret filium eius, Ioan. 4.

A. *Tribulatio mel in ore leonis*

IVdicum cap. 14. proposuit Samson in conuiuio problema: *De comedente exiuit cibus & de forti egressa est dulcedo.* Quid sibi vult hoc ænigma? Occiderat Samson leonē in via sibi occurrentem, postmodum regressus per eandem illam viam; reperit in ore leonis fauum mellis. Et hæc est solutio ænigmatis: mel ex ore leonis. Sed possumus nos mystico sensu, aliter soluere hoc ænigma & quidem ex hodierno Euangelio. Nonne sæuus quidam leo, mors aut lethalis morbus est? Cœperat hic filium reguli iamiam deuorare: *incipiebat enim mori* filius. Et tamen ex hoc leone egressa est dulcedo; quia filij percussio, patris fuit conuersio. Dum comedit leo filium, pater abit ad Christum, atque ita recipit filium & cum filio salutem; *credidit* enim *ipse & domus eius tota.* O leonem bonum! ô mel dulce! Si non intrasset leo domum huius reguli, ipsa non credidisset. Momordit ergò domum leo & mel in eam expuit fidem & salutem. Sed non est solus Regulus, cui hoc boni contigit. Quoties aliqua tribulatio, fames, pestis, morbus, mors, &c. in domos nostras intrat; leonem cernere videmur; sed si postea ad illum cogitatione nostra reuertamur, videbimus quòd mel in ore gerat; fructum videlicet incomparabilem, quem nunc contemplabimur.

B. S. Dionysius in lib. de cœlesti hierarchia, tria ponit opera hierarchica, quibus tota Ecclesiæ perfectio continetur & absoluitur: *purgare, illuminare, perficere.* Quæ omnia præstat inprimis tribulatio, estq; præclarissimum Dei instrumentum ad hæc peragenda.

1. *Tribulatio purgat.* 1. A sordibus iam contractis.

PRIMO. Purgat: & Primo à sordibus iam contractis; quia facit hominem redire in se & postea ad Deum. Ita prodigus filius fame perurgente *in se reuersus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo! Surgam igitur & ibo ad patrem meum,* &c, Luc. 15. Ita Ionas a facie Domini fugiens, in ventre pisci demùm in se redijt, & orauit, & orauit Dominum flebiliter, inter alia: *Cùm angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum,* &c. Ion. 2. Ita v. g. adolescens, qui diu in flagitijs vixit, cùm incidit in morbum, vel conijcitur ob maleficia in carcerem, mox in se reuerti, & vocare sacerdotem, confiteri sua peccata & spondere emendationem omnibus votis incipit, ob metum partim temporalis, partim æternæ mortis. Quod quidem nunquam fecisset, nisi in eam aduersitatem deuenisset. Hac ratione Abbas Moyses timore mortis, quæ ei ob homicidij crimen intentabatur, impulsus, ad monasterium cucurrit. Cassian. coll. 3. cap. 5. Ita ad frugem conuersus S. Ephrem, postquam in carcerem coniectus & pœnis subiectus fuit, vti ipse de se scribit & nos alibi diximus. Refert Augerius Busbequius, Cæs. Ferdinandi I. legatus ad Turcā epist. 1. se cùm in Asia proficisceretur ad Imperatorem Turcarum, propè fluuium Halym, conspectū hominem rusticanum interrogasse, num is fluuius piscibus abundaret & quemadmodum caperetur! respondit ille, piscium esse satis, sed capi non posse, quod nimirum si quis manum inijcere conetur, illi se proripiant, neque captantem expectent. Quo cum risu audito, quidam ex eius socijs rete, quod secū habebat, ad piscationem expediuit & multos pisces cepit; Turcis, qui aderant, Christianorū industriā summoperè mirantibus. Certè Dominus Deus sæpe sæpius extendit manus suas liberalissimas ad capiendas hominum animas; sed illi pisciū instar, fugiunt piscantem, nec capi se patiuntur. Vt bene dixerit Abacuc c. 1. *facies homines quasi pisces maris.* Quid igitur facit Deus? expandit rete tribulationis super illos, veluti famē, pestē, bellum, & similia, sicque vel nolentes includit & ad suū obsequiū trahit. Testatur hoc Ieremias in persona Ierusalē, Threnor. 1. cum ait: *De excelso misit ignē in ossibus meis* (scilicet ad excoquendum & purgandū me) *& erudiuit me: expandit rete pedibus meis,* Chaldæos scilicet quasi venatores (*conuertit me retrorsum.* Idem expertus fuit Ionas, qui cùm fugeret Dei mandatum, cepit illum Deus in mari & ventri

tri ceti inclusum reduxit, ad exequendum munus suum, in Niniuen ciuitatem, Ion. 1.

2. A pœnis, quę peccatis debentur.

Secundò à pœnis quæ peccatis debentur, si non prorsus, at magna saltem ex parte. Quemadmodum enim purgat tribula triticum à palea; ita tribulatio animam à materia combustili, quæ sunt pœnæ exsoluendæ in purgatorio. Hinc tribulatio dicta est à tribula, qua segetes tribulantur & triturantur, vt grana à palea excutiantur: tribula verò à terendo, quia segetes terendo grana excutit. Si adhæserit tibi palea reatus alicuius, vteris in purgatorio: Si ab ea hic purgeris, non erit quod ibi in te ardere possit, sed illicò in horreum Dei colligeris ad cœli ciues. Hinc Deus populum suum Israel, quem plagis emendare solebat, vocat *trituram suam* & *filios areæ suæ*, Isa. 21. *Tritura mea, & filij areæ meæ.* Quare maximum beneficium est, tribulari hic à Deo. *Si aurum es*, ait Augustinus de tempore Barbarico cap. 3. tom. 9. *quid times ignem? Si frumentum es, quid times tribulam? non apparebis, qualis anteà tras in spicâ, nisi tribula conterendo à te separauerit paleas. Si oleum es: quid times pressuram prali? non declarabitur species tua, nisi etiam pondus lapidis à te separauerit amurcam*, Sic ille.

3. A sordibus peccatorum fortè cōtrahendis.

Tertiò. A peccatorum sordibus contrahendis; quia exercet hominem, ne otio diffluat & voluptatibus se dedat: atterit etiam carnem eius & cōpingit in caueam, bestiam illam ferocem concupiscentiam, ne nobis noceat & in varia scelera nos abripiat. Quemadmodum enim Romani, quamdiu a Carthaginensibus, hostibus suis exercebantur & agitabantur, tam diu bellicosi & strenui fuere; postquam verò ex Catonis consilio, nequicquam reclamante Scipione, Carthaginem deleuerunt, nimio otio & prosperitate dissolutiores facti, non tantùm vitijs se inquinarunt, sed intestinis etiam odijs & bellis semetipsos grauiùs vulnerarunt, quàm priùs ab hostibus vulnerarentur. August. l. 1. de ciuit. 30. Ad hunc modum quamdiu nos Deus vexat excursionibus militum suorum, famis, belli, pestis, morbi, inopiæ, grandinis, &c. tamdiu nobis attendimus & à voluptatibus & vitijs abstinemus. Vbi verò cessat nos vexare, inde peiores simus. Ipsa nostra concupiscentia, nisi coerceatur, quasi equus est indomitus, ducens nos ad interitum, iuxta id Ier. 8. *Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.* Quid igitur remedij? Id, quod Iosue olim præcepit Deus, Ios. 11. *Equos eorum subneruabis.* Subneruat igitur Deus hunc equum nostrum fame, morbo, peste, &c. Tùm incipit sistere vel claudicare equus: tùm cessant commessationes, aleæ, choreæ, libido, &c. vti apparet cùm fortè pestis vrbem aliquam corripuit. Quàm omnia ibi sunt quieta? Nullæ choreæ, nulli clamores, nulla conuiuia, nulla pompa, nullæ ferè lites, nullum aut exiguum auaritiæ studium, Vnde hoc? nisi quia mortis chorea, choreas alias sustulit & virga Aaronis (Dei) alias magorum virgas deuorauit? Quare sicut non doleres, siquis cadentem te in puteum, pede apprehenderet, & eriperet, licet interim pedem, quo te extrahit, fortè luxaret: ita beneficij loco reputandum est, si per temporales plagas eripiamur à lapsu illo profundo in puteum infernalem.

C. II. *Illuminat.*

SECVNDO. Illuminat. Id quod optimè repræsentatur felle illius piscis, quem ope & hortatu angeli cepit Tobias; cui dicebat angelus: *Tolle tecum ex felle piscis, erit enim necessarium.* Tob. 11 Ego igitur felle illuminauit Tobias patris sui oculos, qui ex hirundinum stercore fuerant cæcati. Quid hirundinum stercora, nisi mundi blanditias, honores, opes, voluptates repræsentant? his verò excæcatur homo, nec nisi per tribulationem seu earundem rerum subtractionem illuminatur, veluti per contemptum, infamiam, paupertatem, famem, morbum, pestem, &c. vti primi parentes cùm spoliati fuerunt iustitia originali, tùm primùm cognouerunt se esse nudos. Vnde S. Gregorius dixit: *Oculos quos culpa claudit, pœna aperit.*

1. Videre facit ea quę supra nos.

Sed quid videre facit? Primo ea quæ supra nos, Deum & Sanctos. Qui enim tempore prosperitatis Deum obliuiscuntur & sanctos eius, tempore tribulationis reminisci & ad eos recurrere solent; serò eruditi, quòd in solo Deo & sanctorū patrocinio refugium inueniatur. Ita Hebræi rebus prosperis ad Idola declinarunt: rebus verò tristibus ad Deum verum redierunt, vt videre est in libro Exodi & Iudicum. Idem patet in hodierno regulo, qui ad Christum non venisset, nisi tribulatio visisset. Ita etiam scribit Lactantius in l. de orig. erroris c. 1. de gentilibus: *Nunquam Dei meminerunt*, inquit, *nisi dum in malis sunt. Postquam metus deseruit, & pericula recesserunt, tùm verò alacres ad Deorum templa recurrunt, his libant, his sacrificant, hos coronant; Deo autem quem in ipsâ necessitate implorauerant, ne verbo quidem gratias agunt.* Ita Iulianus Apostata, cùm intuitu spectrorum, dum necromantiæ operam daret, iteratò percelleretur, iteratò ad crucem, Christianorum clypeum, fugit, eam fronti suæ imprimens; quod alioquin in æternum non fecisset. Greg. Nazianz. orat. in Iulian. Ita communiter homines alij, *siqua necessitas grauis presserit* (vtor verbis Lactantij, suprac.) *tunc Deum recordantur. si belli terror infremuerit, si morborum pestifera vis incubuerit, si alimenta frugibus longa siccitas denegauerit, si saua tempestas, si grando ingruerit, ad Deum confugiunt, à Deo petitur auxilium, Deus, vt subueniat, oratur.* Taceo, quòd tunc agnoscitur Dei potentia, qui quantumuis robustos, potentes & magnos facillimè premere & deprimere potest. Dei iustitia, qui peccata tandem punit pro merito. Dei misericordia, qui etiam cùm irascitur, misericordiæ recordatur, & *dat niuem sicut lanam*, Psal. 147. hoc est, non simul

Dddddd 3

simul totam deijcit, vt nos & nostra opprimat, sed per modum lanæ eam quasi carminat, vt sensim & suauiter ad nos defluat; quod idem cum tribulatione facit: non simul imponendo grauiorem, sed suauiter & per vices.

2. Ea quæ infra nos.

Secundò. Ea quę infra nos, infernum & purgatorium. Cùm enim dentium, capitis, oculorum aut renum doloribus cruciamur, dicimus aut cogitamus: DEVS bone, quid erit purgatorij aut inferni pœna, si vnius mēbri dolor breui duraturus, inter tot remedia & solatia, adeò affligit? quid erit absque omni solatio, & spe redemptionis cruciari in inferno, omnibus in membris, sensibus, potentijs?

3. Ea quæ circa nos.

Tertiò. Ea quæ sunt circa nos, mundum & quæ in eo sunt. Mundum quidem vix agnoscimus prosperis in rebus; quis amicus, quis inimicus sit; quis triticum, quis palea. Sed vbi hæc ventilabro tribulationis fuerint ventilata, ibi demùm agnoscimus, quis amicus noster & Dei sit, quis non sit. Triticum persistit, paleæ verò auolant. Deinde quam mundo sunt bona, parum valde agnoscimus; quia aut nimio ea æstimamus, aut per ingratitudinem non tanti æstimamus, quanti deberemus. Vel enim ijs nimio amore adhæremus, quasi æterna forent, & nos facere beatos possent; & tunc ostēdit tribulatio, quàm ea sint caduca, quàm infirma, quàm vana, quàm baculus arundineus. Quot enim qui ex summis honoribus, opibus, voluptatibus repentè deiecti, ad infamiam, mendicitatem, & quandoque etiam atrocia supplicia detracti sunt? vel nunquam cogitamus, vnde ea bona habeamus, & Deo ingrati sumus; quare aufert ea tribulatio, & tunc oculos aperimus ac dicimus: ô quantum bonum est sanitas! quàm pulchra parsimonia! quàm iucunda pax! quàm benè nobis fuit antequam expoliaremur, cùm adhuc cellæ & horrea nostra plena essent!

4. Ea quæ in nobis.

Quartò. Ea quæ in nobis sunt: infirmitatem, cæcitatem, inconstantiam, defectus & peccata nostra. Quàm multa enim cum Petro præsumptuosè proponimus, quæ aduersitate aduentante obliuiscimur Christum negantes? Quàm cæci sumus in defectus nostros, quos nisi per tribulationis perspicilia non videmus? Fratres Iosephi non priùs agnouerunt peccatum suum in eum perpetratum, nisi postquàm ab eodem licet ignoto angustiati & afflicti sunt. Tunc demùm dicere cœperunt: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum minimum*, Gen. 42. Similiter Antiochus ille impius lethali morbo percussus: *Nunc reminiscor malorum*, inquit, *quæ feci in Ierusalem. Cognoui ergò, quia propterea inuenerunt me mala ista*. 1. Mach. 6. Ita filius prodigus fame afflictatus in se redijt, dicens; *Pater, peccaui in cœlum & corā te, &c* Luc. 15. Deniq; obtrectatores nostri sæpe ostendunt nobis peccata, quæ ipsi in nobis non agnoscimus. Sic teste B. Augustino lib. 9. Confess. cap. 8. B. Monica eius mater, *cùm à suis coætaneis adhuc paruula meribibula vocaretur, hoc conuitio excitata illud vitium totà posteà ætate correxit.* Eadem de causa Macedonū Rex Philippus lætabatur sibi infestos esse Athenienses, eò quòd ex eorum criminationibus in suorum vitiorum notitiam veniret, & vt eos mendaces redderet, corrigebat. Plut. lib. de vtilit. capiend. ab inimicis.

D. III. Perficit. 1. Disponit ad virtutes.

TERTIO. Perficit, quia ad finem, cuius gratia conditi sumus, nos perducit. Et primò disponit ad omnes virtutes & gratiam ampliorem. Vnde Apostolus ad Romanos 5. ait: *Tribulatio patientiam operatur*. Hoc ipso verò quòd hominum reddit patientem, facit eam obedientem ad omnia. Sicut enim syluestres aues eiurantur cauea, equi indomiti fræno, canes loro: Sic homo aliàs incompositus & indomitus, fit mitis, patiens, flexilis, Deoque obediens, tribulatione mediante. Videmus sæpe ægrotos, priùs feroces tandem planè mitigari, & omnia patienter ferre; homines item iracundos, homicidas, raptores, latrones in carceribus edomari & siquando ad supplicium educuntur, ad pœnas sibi decretas per omnia se volentes & obedientes exhibere. Patientia est velut terra fructifera, tribulatio velut aratrum. Quandò ergò hæc illam arat & exercet, tum patientia vberes fert fructus. Pulchrè etiam B. Antiochus hom. 78. ait: *Sicut cera nisi recalescat aut præmolliatur, non facilè in se recipit sigilli impressionem: ita & homo nisi laborum & multifariæ infirmitatis probetur exercitio, neutiquam sinet insigniri se signaculo diuinæ gratiæ.* Sanè *pauperem Lazarum prouexit ad Philosophiam paupertas, ad virtutem dolor, contemptus ad patientiam*, inquit Petrus Chrysologus serm. 124. Quis ita subegit hunc mendicum, vt ab omnibus desertus famem & vlcera sua tam patienter ferret, neminique malediceret, etiam auaro diuiti, tandemque Angelorum manibus ad cœlum efferretur? Paupertas vtique & tribulatio. Notissima nobis euincula est emberiza flaua, quæ per æstatem quidem in syluis & campis moratur, vbi spreta quasi hominum amicitia canit: Edl/ edl/ edl bin ich/ nobilis ego sum (sicut vulgò cantum eius interpretamur) vbi etiam capi non facilè se patitur; at vbi hyems venerit, & niue omnia cooperta sunt, tum ad ædes nostras & plena horrea aduolat, nec iam nobilitatem suam canit, sed accisâ & humili voce in amicitiam nostram se insinuat, quasi dicat: Vetter/ amice. Adhæc tam cicur efficitur, vt propè accedentes non fugiat magnoperè. Quis hanc autem, quæso, adeò edomuit, vt sua quasi exuta natura & cantilena, aliam indueret, nisi hyems aduersitatis? Hæc quotidie ferè ante oculos nostros cernimus, & interim non expendimus, quòd hunc ipsum ludum ludat nobiscum Deus. Quàm multi tales nobiles, qui prosperitatis tempore resident in suis arcibus & dominijs, fastu & tumore pleni, iactantes suam nobilitatem & diuitias! Ac vbi eos apprehendit hyems aduersitatis, ibi ad inferiores

feriores

feriores etiam se dimittunt & appellant amicos, quos prius non agnouerant. Quàm multi cicurantur egestate, qui in diuitijs positi fuere duri & feroces!

2. Promouet ad progressũ in virtutibus.

Secundò. Promouet & impellit ad progrediendum in virtutibus, & ad amorem Dei, dum ea, quæ in mundo sunt, bona, aut interdicit, aut amara facit. Vnde S. Gregorius lib. 23. moral. cap. 15. *Viatorum gressus*, inquit, *tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Electis ergò suis ad se pergentibus Dominus huius mundi iter asperum facit, ne dum quisque vitæ præsentis requie, quasi amœnitate viæ pascitur, magis ad eum diu pergere, quàm citius peruenire delectet.* Nemo se diu detinet in itinere, quod latronibus est obsessum, aut desertum. Vbi amœnitas, vbi multa hospitia, vbi omnia vili pretio offeruntur, ibi detinent se viatores. Sed quid sunt mundi delitiæ, nisi stercora? & diuersoria, nisi stabula? Itaque Deus per tribulationem docet nos amare meliora: *ne viator tendens ad patriam, stabulum pro domo diligat*, inquit Sanctus Augustinus in sent. sent. 186.

3. Cõseruat in virtute & gratia.

Tertiò. Conseruat & confirmat in virtute & amore Dei, veluti pondera columnam. Solis æstus facilè detrahit pallium viatori, sed non item frigidus aquilo; imò eo flante magis id aptat corpori viator, seque eo inuoluit. Ita prosperitas sæpe spoliat hominem gratia & charitate Dei, dum ei ianuam aperit ad solatia externa & temporalia. Aduersitas verò hominem quasi includit, vt non possit, etiamsi velit, effundere se ad temporalia commoda & voluptates.

Denique hæc ipsa cœli clauis est, qua porta cœlestis reseratur, vt testantur Apostoli Actor. 14. *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Hac claue Christus ipsemet ad suam gloriam aditum sibi patefecit: *Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam*, inquit ipse, Luc. 24. Errant igitur, qui quos affligi & varijs tribulationibus exerceri vident, peiores existimant alijs hominibus. Hunc enim errorem corrigit in Iudæis Christus Luc. 13. cùm ait: *Illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis, quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalem? Non dico vobis: sed si pœnitentiam non habueritis: omnes similiter peribitis.* Incolæ Melitenses improbum & homicidam iudicabant esse Paulum Apostolum, quòd viderent viperam inuasisse eum, & pendere ex eius manu, Actor. 28. Similiter amici Iob, detrahebant eius innocentiæ, quòd viderent eum tam multis plagis tactum. Sed errarunt hi & illi. Rectiùs sensissent, si Dei filios iudicassent, quos à patre sic castigari viderant. Quare potiùs *omne gaudium existimate fratres*, ait Iacobus, *cùm in tentationes varias incideritis*, &c.

CONCIO II.

INDICIA ATROCITATIS POENARVM INFERNALIVM.

I. Indicat Christus II. Indicant beati.
III. Indicant sancti huius vitæ. IV. Indicant reorum supplicia, V. Indicant Ethnici.
VI. Indicant ipsi Inferi. 1. Damnati, 2. Dæmones, 3. Infernus ipse.

THEMA.

Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Ioan. 4.

Refert Giraldus Cambrensis in sua Topographia, apparuisse repentè Insulam in mari, quod Hyberniam vndequaque alluit; cumque ad eam iuuenes quidam nauigio contenderent, & exscendere in eam vellent, Insulam refugientem aliò se transtulisse. Quòd cùm sæpiùs fieret, instructi à sene iuuenes, præstigias subesse, ignem porrò valere contra eiusmodi phantasmata. Edocti hoc modo iuuenes igneam sagittam eiaculati sunt in Insulam, quo facto repentè constitit & inhabitari cœpit; quæ ex hoc euentu *Insula fugitiua* dicta est. Quid aliud est cor hominis, nisi *Insula fugitiua* in hoc turbulento mundi mari? Quoties serui Dei quærunt Insulam istam & sibi & Deo sedem stabilem facere? Verùm instabile est cor hominis & fluctuans cogitationibus refugit ab ijs, qui eius salutem quærunt. Quid igitur remedij? Inspirat Deus suis, vt igneas sagittas, plenas comminationibus æternæ damnationis iaciant in cor hominis: sic fore vt dent manus seque inhabitandos præbeant. Sanè in hodierno Euangelio postquam Deus igneam quasi sagittam æstuantis febris misit in domum Reguli, & vulnerauit eius filium, venit ille ad Christum, procidit ante eum, & credidit cum domo sua. Quod sanè nunquam fecisset, adeoque suam domum Christo inhabitandam nunquam præbuisset, nisi febris illa filium occupasset. Propterea ei dixit Dominus: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.* Quod quidem omnibus nobis dicitur.

Audiuimus ante octiduum multa horribilia de pœnis inferorum. Sed vereor, ne multorum corda fluctuent adhuc & fugiant, quia fortasse iacula illa ignea non fuerũt, dum signis & prodigijs instructa non fuerunt. Addamus ergo signa, quæ inducant animum ad facilius credenda ea, quæ ibi diximus.

B. I. Indicat Christus.

PRIMO. Interrogemus Christum: Quod signum nobis ostendis, Domine, pœnarum inferarum? Respondet nobis Lucæ 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Vult dicere: Si ego Dei filius ob alienam culpam, totus innocens talia & tanta perferre ex decreto diuinæ iustitiæ debui: quæ pœna manebit reprobos, qui lignum

aridum,

aridum, inutile & igni debitum ſunt ob peccata propria? Cogita Chriſti ſupplicia, contumelias, dolores externos, internos. Cogita vel ſolam crucem, & quæ in ea tormenta pertulit, clauorum fixuram, crucis erectionem & quaſſationem, nuditatem, defatigationem, ſitim, membrorum adſtrictionem, conſpectum matris, contumelias & blaſphemias, mortem denique violentiſſimam. Et ſi huiuſmodi crux parata eſſet inferis, non tibi videretur pœna hæc ſufficiens, imò intoleranda? Sed nihil iſtud eſt; quia *ſi in viridi hæc* fecerunt, *in arido quid fiet?* nec adduci poſſum, vt credam, non fore atrociorem pœnam illorum, qui ſuiſmet ſceleribus Deum irritarunt, quàm illius qui ex mera charitate aliena in ſe ſuſcepit, vt DEVM nobis placaret.

C. II. *Indicant beati.*

SECVNDO. Interrogemus Beatos: Quod nobis ſignum datis? Reſpondebunt iuxta id Luc. 6. Menſuram bonam, confertam & coagitatam accepimus in ſinum noſtrum. Itaque credendum, talem etiam in contrario fore menſuram inferorũ, hoc eſt, longè maiorem, quàm ſit menſura pœnarum præſentis vitæ. Tametſi enim Sancti præmiantur vltra condignum, damnati plectuntur citra condignum, ex ſententia Theologorum, magnam tamen inter vtroſque ſeruandam proportionem ratio perſuadet; quia quàm illi bene, tam iſti malè vixerunt. Quod ſi Dauid improbis imprecatus eſt Pſal. 78. *Redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum*: continget hoc ſanè illis, ſaltem in inferno. Et quemadmodum de beatis Pſal. 35. dixit idem Sanctus: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te eſt fons vitæ*; qui videlicet beatis vitam & gaudia ſumma iugiter inſtillet: ita de inferno prophetat Iſaias cap. 32. *Præparata eſt ab heri Topheth: (Chald. gehenna) nutrimenta eius ignis & ligna multa: flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendẽs eam.* Ergò quod eſt torrens voluptatis ſuperis, hoc eſt torrens ſulphuris inferis; quod eſt beatis Ieruſalem cœleſtis, hoc eſt damnatis Topheth. Topheth enim locus erat in valle Ennon, non procul à Ieruſalem, vbi parentes filios ſuos crudeliſsimè immolabant & cremabant Idolo Moloch. Si hoc fecere parentes liberis ſuis, à quibus nihil offenſi erant: mirabimur, ſi hoc & grauius quid faciat Deus mancipijs ſuis, à quibus toties & tam atrociter offenſus fuit?

D. III. *Indicant ſancti huius vitæ.*

TERTIO. Interrogemus Sanctos, dum in mundo vixerunt: Quod ſignum oſtenditis nobis? Reſpondebit inter alios ſanctus Hieronymus ep. 22. ad Euſtochium: *Ille ego, qui ob gehennæ metum, tali me carcere damnaueram, ſcorpionum tantùm ſocius & ferarum*; aſperrimam intellige, in qua vixit, ſolitudinem. Idem reſpondebunt alij Sancti, qui vt effugerent gehennam, in ſeipſos ſæuierunt, carnẽ ſuam cum concupiſcentijs crucifixerunt, ſeipſos in ergaſtula & vaſtiſsimas eremos incluſerunt. Quod ſi non horrendum foret incendium gehennæ, tanta forſitan illi non egiſſent & tuliſſent. Audi ergò Ieremiam contra impiam Idumæam detonãtem cap. 49. *Hæc dicit Dominus*, inquit, *ecce quibus non erat iudicium, vt biberent calicem, bibentes bibent; & tu quaſi innocens relinqueris? non eris innocens, ſed bibens bibes.* Vult dicere: pij & innoxij non effugerunt captiuitatem: & tu impia Idumæa non bibes eundem calicem? omninò bibes, & ad fæcem vſque exhauries calicem iræ Dei. Cogita calicem martyrij & pœnitentiæ, quem biberunt Sancti. Si eum tam amarum propinauit Deus amicis ſuis, qualem in inferno propinabit hoſtibus? cogita morborum varia genera, quæ ſæpe cum viro & iuſto homine diutiſsimè confligantur. Franciſcus Borgias Soc. IESV, cum febri æſtuaret: *Hinc*, ait, *conijce Franciſce, quantæ ſint inferorum flammæ.* Refert Cornelius à Lap. in Iſai cap. 32.

E. IV. *Indicant reorũ ſupplicia.*

QVARTO. Interrogemus illos, qui ob ſua ſcelera plexi ſunt ab hominibus, & plectuntur adhuc in dies. Reſpondet illorum loco S. Chryſoſtomus hom. 49. ad pop. Antioch. *Nonne videmus terrenos milites Principibus ſeruientes, quomodo criminoſos trahunt, quomodo ligant, quomodo radunt coſtas, quomodo faces tormentis adhibent? ſed hæc omnia ludrica & riſus ad illa ſupplicia. Nam & temporanea ſunt hæ pœnæ: illic verò nec vermis moritur, nec ignis extinguitur.* Videamus pauca exempla. Dauid capta ciuitate Rabbath, ciues eius adducens ſerrauit & circumegit ſuper eos ferrata carpenta, diuiſitque cultris, (2. Reg. 12.) ita vt diſſecarentur & cõtererentur, 1. Par. 20. Gedeon contriuit viros Soccoth cum ſpinis deſerti & tribulis, Iudic. 8. ſed præ omnibus miſerabile & inauditum ſupplicium fuit Andronici Comneni Imp. Orientis, qui cum Alexium Imp. adhuc puerum ſtrangulaſſet, vt ipſe imperio potiretur, miſerandum in modum punitus eſt, quemadmodum ſcribit Nicetas Choniates lib. 2. his verbis: *Duabus grauibus catenis ferreis collo iniectis, & compedibus oneratus ad Iſaacium perductus, contumelioſis verbis exceptus eſt, alapæ ei impactæ, nates pulſatæ, barba vulſa, dentes excuſſi, capilli euulſi, deinde publicè omnium ludibrijs expoſitus, etiam à mulieribus pugnis cæſus eſt, ac præciſâ dexterâ in carcerem coniectus, ſine cibo, ſine potu, ſine vllo cuiuſquam officio. Poſt aliquot dies altero oculo effoſſo, ſcabioſo camelo impoſitus per forum triumphi ſpecie traductus eſt, caluâ glabrâ inſtar aridæ quercus & ouo nudiore ac breui tuniculâ tectus: quem petulantiſſima plebs & circumforanea ſordida turba, nullâ ratione habitâ, quòd is nudius tertiùs Imperator, regio diademate ornatus, ab omnibus laudatus, celebratus, adoratus eſſet, quodque ſanctiſſimo iureiurando fidem ſuam & beneuolentiam erga illum teſtati eſſent; efferatis animis in eum ruentes, nihil mali prætermiſerunt, quo nõ eum afficerent. Alij clauas in caput impegerunt, alij ſtercore nares fœdarunt, alij ſpongias excrementis hominum & pecudum conſpurcatas in faciem expreſſerunt, alij verubus latera pupugerunt Impudentiores quidam lapidibus coniectis, rabidũ canem appella-*

appellârunt. *Scortum quoddam ollam feruenti aquâ plenam, è culina raptam, in faciem effudit. Nemo deniq; erat, quin malè ei faceret. Ac demum ita ignominiosè in theatrum perductum, ac misero illo camelo detractum iuxta duas columellas, quibus supernè lapis incũbebat, pedibus suspenderunt fune alligatis. Qui tot mala perpessus, & alia sexcenta, tamen generoso animo ea perferens, nihil aliud dicebat, nisi Domine miserere; & ad populum: quid calamum contritum infringitis? sed dementissima turba ne suspenso quidem parcens, direptâ tuniculâ virilia eius vexauit, & quidam longum ensem per fauces vsque ad intestina adegit: duo verò Latini generis, enses ambabus annixi manibus in nates adegerunt, vt periculum facerent vter esset acutior. Post tot ærumnas & clades ægrè vitam abrupit, dexterâ cũ dolore ad os admota; vt multi putarent, eum calidum ex eâ sanguinem, ob recentem plagam adhuc destillantẽ exugere. Aliquot verò diebus interiectis, inde detractus in theatri fornicem quendam, vt bestia proiectus iacuit, donec quidam humaniores in alium locum transtulerunt: quem tamen Isaacius non permisit sepeliri.* Hæc Nicetas. Quod si tantus Princeps & pœnitens quidem tam atrociter hic punitus est: quid, putatis, fiet impœnitentibus in inferno? Terribile etiam crudelitatis spectaculum edidit Lysimachus, in Telesphoro Rhodio amico suo, quẽ *decurtatũ*, inquit Seneca lib. 3. de ira cap. 17. *cùm aures illi nasumq; abscidisset, in cauea velut nouum animal aliquod & inusitatum diu pauit, cùm oris detruncati mutilatiq; deformitas humanam faciem perdidisset. Accedebat fames & squallor & illuuies corporis, in stercore suo destituti callosis super hæc genibus manibusque, quas in vsum pedum angustia loci cogebant. Lateribus verò attritu exulceratis, non minùs fœda quàm terribilis erat forma eius visentibus.* Atque hunc in modum tractant homines se inuicem, ac sæpe præter culpam. Quid mirum, si in reprobos omnia dira meritos, simili vel acerbiori modo sæuiat Dei iustitia?

F. V. *Indicant Ethnici.*

QVINTO. Interrogemus Ethnicos: Et isti enim dicent fuisse sibi ex parte cognitas inferorũ pœnas; siquidem de ijs varij varia scripserunt (vti Virgilius lib. 6. AEneidos, Propertius lib. 2. & 4. Tibullus lib. 1. Ouidius lib. 4. Metamorph. & alibi. Horatius, Seneca) doctrinæ Christianæ cõformia. V. G. Tantalum apud inferos perpetua siti ac fame torqueri, aquis & pomis ori imminentibus, quæ non posit arripere, quod aliud non significat, nisi famem & sitim inferorum intentissimam, inhiãtissimam. Sisyphum perpetuò voluere scopulum ad montis verticem & reuoluere relabentem dixerunt; quod interminabilem pœnarũ reuolutionem significat. Ixionem Thessalum rota perpetua volui aiebant, eadem significatione. Titium ob suum scelus ita mulctatum, vt renascentes eius fibras iecurque vultur dilaniet, quod sanè vermem damnatorum corda semper rodentem & nunquam morientem ostendit. Plutarchus lib. de sera numinis vindicta, quendam asserentem inducit, homines teterrimos scelerumque maculis notatissimos post mortem in obscurum quendam & qui reserari nequeat, locum intrudi. Socrates apud Xenocratem ait, impij animum in occultum sub terra locum migrare, & regionem illam æneis catenis vndique vinciri. Constabat ergò & gẽtilibus, infernum eiusque intolerabiles pœnas reprobos expectare.

G. VI. *Indicant ipsi Inferi*

SEXTO. Interrogemus Inferos ipsos. Respondebunt primò damnati omnes vno ore cum illo Epulone: *Quia crucior in hac flamma*; & cum illo tinctore apud S. Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 54. qui sepultus in templo Sancti Laurẽtij noctu è sepulchro clamauit: *Ardeo, ardeo.* Cuius sepulchrũ cùm inspiceretur, vestes eius visæ sunt, sed corpus non inuentum. Plures de hac re visiones scribit S. Gregorius in Dialog. veluti lib. 4. cap. 31. vbi narrat Reparatum vidisse parari cuidam scelerato rogum cuius cacumen in cœlũ porrigi à terrà videbatur.

1. Damnati.

Respondebunt secundò Dæmones, se huius rei testes, coactos quidem, sed veros sæpiùs fuisse. Scribit ante annos 400. Cæsarius lib. 12. cap. 5. de nobili quodam Walthero, qui cùm decumberet in villa Endenig prope Bonnam ad Rhenum, vidit secus lecticam suam Diabolum stantem caprinis cornibus & simiæ facie: ex quo quantus esset infernalis ignis æstus, percontabatur. Respondit Diabolus: *Nôsti arces illas in vicino septimontio dictas VVolckenberg & Drackenfeld?* Quo annuente subdit Dæmon: *Etsi arces hæ & montes ferrei essent, proiecti tamen in infernum, momento citiùs liquefierẽt, quantumlibet magni sint, alti & lati.*

2. Dæmones.

Patres Societatis Hispani, oculati testes Romam perscripserunt anno 1604. (quòd in litteras annuas Collegij Huetensis Prouinciæ Toletanæ relatum est) Dæmonem per energumenã, concionem sibi à Deo imperatam habuisse ad circumfusam multitudinem, quà eius peccata coarguebat, ac inter alia dicebat: *Me ex cœli vertice ad barathrũ deiecit peccatum, & vos vllum in terra locum tutum existimabitis? Eundum igitur vobis erit, nisi caueatis, cum inferis Sathanis ad sulphur, ad ignem, ad pontẽ, ad castellum, ad fluuium, ad rotundam domum.* Quibus verbis vtique varia tormentorum & genera & loca in gehenna significabat.

3. Infernus ipse.

Respondebit denique infernus ipse: Videte ora mea seu caminos incendij mei Vesuuiũ & AEthnam, illum in Cãpania, istum in Sicilia, perpetuò fumantes, & sæpe flammarum globos cum immẽso cinere euomentes. Vidistis & experti estis primò anno 81. Vesuuij eruptionem, vt scribit Suetonius in Tit. capite 8. Dio in Tito. Plinius in Epist. ad Tacit. Ait igitur Dio primò magno numero homines inusitata magnitudine in eodem monte regioneque finitima interdiu noctuque vagari in aere visos esse: post hæc consecutam maximam siccitatem, & graues terræmotus: auditos etiam

sonitus subterraneos, tamquam tonitrua: deinde mare fremere cœpisse omneque cœlum resonare, ingentemque & repentinum fragorem, quasi mõtes simul conciderent, exauditum. Tum verò exilijsse primum immensos lapides, deinde magnam copiam ignis fumique, ita vt omnem aërem obscuraret, occultaretque solem: Vnde plerisque persuasum esset, mundum in chaos redigi, aut igne consumi. Tantam enim fuisse copiam cineris, vt terram mareque atque ipsum aërem compleret, maximo illato hominibus, prædijs atque pecoribus damno, omnibusque piscibus ac volucribus peremptis & duabus vrbibus, Herculano & Pompeijs, populo sedente in theatro, penitus obrutis. Postremò tantum fuisse cinerem, vt inde peruenerit in Africam, Syriam & AEgyptum, introierit etiam Romam eiusque aërem compleuerit & solem obscurauerit, ac demum grauem pestilentiam excitauerit.

Rursum anno 471. exusta euomuit viscera nocturnisq; in diem tenebris omnem Europæ faciem minuto contexit puluere eiusque metuendi memoria cineris posteà octauo Idus Nouembris Constantinopoli celebrari solita est annua supplicatione, quòd eousque illo die perlatus esset cinis; vt tradit Marcellinus in Chronic. Procopius de bello Goth. Rursum anno 1038. quando Pandulphus Princeps Capuanus & Ioannes Magister militum ob vitæ improbitatem damnati sunt ad inferos: (quo tempore visi sunt à quodam Solitario prope Neapolim habitante Dæmones pabula ferre ad comburendos proximè morituros:) His enim mortuis mons Vesuuius erupit in flammas; siquidem, vt ait Petrus Damiani Card. ep. ad Dominic. cap. 13. quandocunque in illis partibus præcipuus aliquis reprobus diues vel alius insignis peccator sine pœnitentia moreretur, ignia erumpere de prædicto monte videbatur & tãquàm sulphureæ resinæ congeries fluere, vt torrẽtem faceret atque decurrente impetu in mare descenderet. Hinc aliqui existimarunt binos illos montes duas quasdam inferni fauces esse. Certè prodigiosis illis incendijs typum saltem inferni ostendit nobis Deus, vt toto pectore eum fugiamus velut longè sæuiorem: quod vtinam nobis donet Deus.

CONCIO III.

S. EVCHARISTIA NECESSARIA MORIENTIBVS.

I. Necessaria est velut testimonium.
II. Velut via dux & index. III. Velut gladius ad defensionem. IV. Velut viaticum.

THEMA.

Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Ioan. 4.

MEMINISTIS, Auditores, quod l. 4. Reg. c. 4. legimus, Elisæum à Sunamitide rogatũ vt descenderet de monte Carmeli in domum eius, & filium, qui paulò antè mortuus erat, in vitam reuocaret. Ingressus enim Elisæus domum defuncti, incubuit super eum, contrahens membra sua vt os ori, oculi oculis, manus manibus pueri commensurarentur; sicque calefacta carne eius, vitam ei restituit. Quid verò Elisæus iste de monte ad extinctum puerum descendens eique se coextendens, nisi Christum Dominum in Sancta Eucharistia de cœlo se dimittentem ad hominem peccatorem eique se vnientem ac quodammodò cõmensurantem typicè designat? Ad hoc enim vt peccator salutem consequatur, requiritur descensus, & vt sic dicam incorporatio Christi per susceptionem Eucharistiæ, suo tempore peragendam siue reipsa, cùm est facultas: siue in voto, cum nõ est facultas. Id enim expresè dixit Christus Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quod explicans D. Thomas part. 3. quæst. 80. art. 11. ait: *Sine voto percipiendi hoc sacramentum, non potest homini esse salus: frustrà autem esset votum, nisi impleretur quando oportunitas adesset; & ideò manifestum est, quòd homo teneatur hoc sacramentum sumere, non solùm ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini, &c.* Hoc idem, sensu mystico, videtur nobis insinuasse regulus hodiernus, qui vt filio iamiam morituro sanitatem impetraret, rogauit Christũ instanter vt descenderet ad filium dignaretur. Iam verò si vnquam vrget præceptum sumendi Eucharistiam, vrget in periculo mortis; ideoque ex laudabili Ecclesiæ consuetudine, quam omninò retineri vult Concilium Nicænum 1. Can. 3. aliaque relata Causa 26. q. 6. c. *si quis* c. *de ijs*; & Tridentinum sess. 13. c. 6. omnibus Christianorum sæculis vsitatum erat Eucharistiam ab infirmis flagitari & ad eosdem deferri, vt non videatur negandum, esse hanc traditionem Apostolicam. Cuius rei causas aliquot hic discutiemus.

A. *Eucharistia morientibus necessaria.*

B.

Exodi 12. præcepit Deus vt Israelitæ ad peregrinationem in terram promissionis sese accincturi, prius agnũ comederent, peregrinorum habitu, adeoque accingerent renes suos, haberent calceamenta in pedibus, tenerent baculos in manibus & comederent festinanter. Quæ omnia peregrinorũ sunt, indicantque ad literam, vt eo indicio agnoscerent Hebræi se peregrinaturos de AEgypto in Palæsthinam; mysticè verò, vt Christiani etiam monerentur, verum agnum, Christum in Eucharistia, tunc sibi maximè necessarium ac sumẽdum, cùm ex hac vita peregrinari ad alteram debent, cùm iam ad iter accinguntur letalis morbi cingulo, iam pedibus non insistere, sed aliorum brachijs teneri & ductari incipiunt.

1. Necessaria est velut testimonium

Quatuor autem sunt, quæ videntur peregrino maximè necessaria. PRIMO: Testimonium, seu

eu vitæ honestatis seu sanitatis loci, à quo venit. Quod verò melius testimonium, quem maiorem testẽ ferre nobiscum ex hac vita possumus, præterquam CHRISTVM DEI filium, de quo scriptum legimus à Dauide Psal. 88. *Testis in cœlo fidelis.* Ad quem locum alludens Ioannes Apocal. 1. ait: *Gratia vobis & pax à IESV CHRISTO qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum & princeps regum terræ: qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Græcè testis vocatur cum articulo, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς Syriacè adhuc magis emphaticè: *Et à IESV CHRISTO, illo teste, illo fideli, illo primogenito mortuorum.* Vult ergò dicere Ioannes Christum esse eximium quendam omniumque excellẽtissimum testem, qui vel solus coram Deo in cœlo omni fide dignissimus sit, vt qui in sumptione Eucharistiæ intima cordis nostri scrutatus sit; est etiam *primogenitus mortuorum*. q. d. fundator & instaurator resurrectionis nostræ; *Princeps* item *regum terræ*, cuius testimonio standum, qui & ipse lauit nos in sanguine suo, partim vt causa vniuersalis in cruce, partim vt particularis in vsu sacramenti. Quis huic testi non det fidem? Quamobrẽ Isa. 55. vocatur *testis & testimonium.* Vbi enim vulgata legit: *Ecce testem populis dedi eum*; ibi 70. legunt: *Ecce testimonium gentibus dedi eum.* Tametsi vero cœlestis pater nouit omnia nostra, nec indiget alio teste vitæ nostræ; quia tamen regnum suum nemini concedit nisi per merita filij sui, idcircò ipsius testimonium iure merito requirit. Sic enim v. g. Episcopus nemini confert beneficium, nisi quis afferat commendationem & (vt vocant) præsentationem à Patrono, qui beneficiũ id fundauit; licet Episcopus nouerit esse dignũ, qui id petit. Atqui fundator gloriæ & resurrectionis nostræ Christus est, *primogenitus mortuorum. Complacuit* (DEO patri) *per eum reconciliare omnia, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terra, siue quæ in cœlis sunt.* Et ad Eph. 1. *instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis & quæ in terrâ sunt.* Noluit Ioseph fratres suos agnoscere pro amicis (tametsi reuerâ agnouit) sed pro exploratoribus habuit & durè satis excepit, donec adducerent secum fratrem suum minimum, Beniaminum, quasi testem synceritatis & verborum, quæ ipsi enarrauerant: *Non videbitis faciem meam,* inquit, *nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum,* Gen. 43. Quod vbi factum est, quàm durè eos antea, tam clementer posteà excepit, & conuiuium eis instruxit splendidum atque opiparum. Hunc in modum DEVS pater requiret a nobis in iudicio cuiusque particulari fratrem nostrum non vltimo, sed primogenitum Christum, verum Beniaminũ, verum *filium dexteræ* eius, (tametsi & ipse frater noster minimus est, qui exinaniuit semetipsum vsque ad mortem crucis, nostri etiam gratia in minima Eucharistiæ specie minimus efficitur) vt sit testis fidei & amicitiæ nostræ, velut fundator gloriæ. Hunc nisi in voto saltem, & vbi facultas fuit, reipsâ à nobis susceptum adduxerimus ad tribunal DEI, timeo vehementer ne velut exploratores è conspectu eius eijciendi simus. Cæterùm, Auditores, & hoc aduertendum est, bonumne an malum sit hoc testimoniũ. Scimus enim ex Apostolo, iudicium sibi manducare, qui malè: vitã, qui bene manducat. Beniamin certè fratribus suis bonum testimonium fuit, quia bonos & veraces ostendit. Viderint morituri vt simile testimoniũ habeant, neque indignè Christum sumant, dicentes ipsum esse amicum, cùm reuerâ sit inimicus. Scitis absque dubio quanto suo malo tulerit Vrias literas propriæ mortis ad Ducem suum Ioab, ita sonantes: *Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum est prælium & derelinquite eum, vt percussus intereat,* 2. Reg. 11. O funestum testimonium! Nihilo mitius, longè acerbius ac funestius testimonium secum in sinu feret, qui cum indigna cõmunione ad DEVM hinc migrabit; Dæmonum enim insidijs expositus in articulo mortis, vbi prælium est fortissimum, heu percussus interibit. Mirum quid de charadrio aue minima scribit AElianus libro 17. histor. animal. cap. 12. nec non Albertus M. l. 23. animal. lit. C. quod si ictericum aliquem sine nictatione ex animo respiciat, sic affectum hominem suo obtutu ad sanitatem reducat: sin autem ab ægroto visum auertat, indicet illum esse moriturum. Credant mihi ægroti: huiusmodi auis minima Christus Dominus est in minima S. Eucharistiæ hostia. Hic si placido vultu & rectis oculis aspiciat eos in ægritudine per dignam communionem, præclarus erit testis, tribuẽdam ipsis salutem æternam. At verò si indignè susceptus vultum ab eis auerterit, mortẽ eis præsagit æternam. Diximus alibi VVedekindum Saxonum Ducem vidisse in castris Caroli M. communicantes Christianos, & Christum in S. hostia, specie pueruli, ad alios quidem blando & ridente vultu, ad alios verò auerso & renitente ingressum esse. Aspiciat vnusquisque suam conscientiam & videat quo vultu aspiciat ipse hunc puerulum & minimã auiculã: quo animo erga ipsum affectus sit; eodem enim vultu aspiciet ipsum Christus. Audiamus D. Chrysostomum in lib. de Sacerdotio ita scribentem: *Quida mihi narrauit, nõ ille quidem ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui & id vidisset ipse & audisset: quòd qui de hac vitâ migraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum purâ conscientiâ fuerint participes, spiritum efflaturi, ab angelis, illorum corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud Sacramentum, hinc rectâ in cœlum abducuntur.*

Infrà cõc 6. H.

SECVNDO. Viæ dux & index. Ad cœlum omnes contendimus; sed qua ratione eò euolabimus? Aspirarunt sanè eò etiam Gentiles, saltem potentiores; sed quia viderunt proprijs se volatibus eò peruenire non posse, quid excogitarunt? Mortuo aliquo Principe & super rogum posito, cùm accendebatur rogus, dimiserunt ex eius loculo

C. II. *Velut via dux & index.*

aquilam in sublime euolantem, quasi ea Principis animam ad cœlum euectura esset, teste Pierio l. 19. hierogl. Sed ô miserum vectorem! Non habebant isti, qui ad cœlum eos veheret aut viam cœli monstraret: habemus nos Christiani, & quē alium nisi Christum, qui in sua ascensione velut insignis aquila cœlos penetrauit, eademque ratione nos secum euehere potest & portare in humeris suis, quo modo aquila solet gestare in alis pullos suos. Nemo nobis viam cœli meliùs monstrare potest, quàm qui in cœlo fuit & de cœlo descendit. Hic autem Christus est, qui de seipso ait: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo* (proprijs scilicet viribus) *filius hominis*. Hic igitur viæ dux, hic index, hic *currus & auriga* nobiscum accipiendus est, (quod fit in S. communione) cùm hinc ad cœlos emigrare volumus. Cùm aliquando domus Ioseph occupare vellet ciuitatem Bethel, nec scirent ingressum eius, viderunt hominem egredientem de illa ciuitate, duxeruntque secum vt ostenderet eis introitum ciuitatis; atque ita nullo negotio occuparunt ciuitatem, Iudic. 1. Quid vero *Bethel* nisi *domum* DEI sonat? & quid nisi cœlum denotat? Hoc ergò qui violenta manu expugnare & intrare vult, ducat secū hominem illum, qui inde egressus est, Saluatorem nostrum, qui de seipso ait: *Ego sum via*, Ioan. 14. Fælices Christiani, qui aquilam illam grandem, ante suum obitum conduunt in loculo pectoris sui, vt cum ea euolent ad cœlestem gloriam. Fælices, qui hunc hominem de cœlesti domo egressum secum ad eandem ducunt. Infælices contrà infideles & hæretici inprimis, qui eo destituuntur. Miserandi etiam Catholici aliqui, qui vel culpa sua, vel etiam absque culpa frui hoc ductore nequeūt. Iure hi ingemiscunt & cum desolato illo languido dicunt: *Hominem non habeo, vt mittat me in piscinam* (cœli,) Ioan. 5. Hominem non habeo, qui mihi monstret viam cœli. At nos Auditores, numquid dicere possumus: Hominem non habeo? Aspice sacrarium: Ecce homo ille; qui expectat tuū ex hac vita abitum; non aliter ac Raphael præcinctus & paratus ad ambulandum expectauit in foro Tobiam, vt duceret eum in Rages, Tob. 5. Neque solùm ducere, sed & difficultates omnes à via amoliri nouit. Recordamini arcæ fæderis, quæ populum Hebræorum iamiam ingressurum terrā promissionis, duxit per Iordanem? Gestabant eā Sacerdotes, & cùm ingrederentur Iordanem, steterunt aquæ à dextris & intumuerunt montis instar, quæ verò à sinistris erant, defluebant in mare mortuum. Dum itaque fæderis Arca stetit in medio fluminis, transierunt siccis pedibus, quotquot erant Hebræi, Iof. 4. Quid Iordanis ripa, nisi mortis propinquitas? Illic transeundum est; vnde S. Ioannes cap. 13. Christi mortem appellauit *transitum*; transeundum est, & per fluctus quidem dolorum, tentationum, angustiarum. Terrent maximè & minantur aquæ, quæ à dextris constitutæ in altum sese erigunt, amara scilicet mortis memoria homini pacem habenti in substantijs suis, Eccl. 41. Quid igitur remedij? quis retroaget fluctus istos? quis inhibebit aquas, quò siccis pedibus transeamus? Afferatur ad nos arca humeris Sacerdotum, afferatur Eucharistia, præeat nos per Iordanem; illa Sacerdotum opera aquarum illapsus sustinebit, & si voluerimus, sicco nos vestigio deducet in terram illam, ab omni culpa immunes.

Verùm ad tanti momenti tantique periculi trāsitum præparatione bona opus est. *Viuere*, ait Seneca l. de breuit. vitæ cap. 7. *totâ vitâ discendum est*. Quin & mori quoque tota vita discendum est. Sanctificent igitur se ægroti; comparēt cibaria operum bonorum, Sacerdotum monita sequantur, magno demùm animo & fide Iordanis huius alueum subeant. Aderit DEI virtus. Exiguum interuallum est inter hanc & illam ripam.

D. III. *Velut gladius ad defensionem.*

TERTIO. Gladius ad defensionem contra incursus hostium. Circumdari & oppugnari moriētem à malignis spiritibus, nemo est qui dubitet & SS. literæ docent. At nonnè in eo temporis articulo homo imbecillimus & ineptissimus est ad prælium? sui ipsius obliuiscitur, vix manum ad os ducere potest & quomodo tunc pugnabit, nisi à fortiore aliquo adiutus? *O anima mea*, inquit D. Bernardus in lib. Medit. *quis erit ille pauor, cùm dimissis omnibus, quorum tibi præsentia est tam iucunda, sola ingredieris & ignotam tibi penitùs regionem: vbi occurrentia cateruatim teterrima monstra videbis? Quis tibi in die tantæ necessitatis succurret? quis consolabitur? quis te deducet?* Tum subdit: *Elige ergò illum tibi amicum tuum, qui cùm omnia subtracta tibi fuerint, solus tibi fidē seruabit in die sepulturæ tuæ.* Quis verò hic amicus noster, nisi CHRISTVS IESVS, quem per dignam communionem nobis agglutinamus? Si solus iter agere debeas per locū periculosum, melior tibi amicus non est, quàm insignis gladius, quo vitam tuam defendas. Talis porrò Eucharistia est; vti ex illius figura discimus. Etenim Iudic. 7. periclitante Israelitico populo propter obsidionem Madianitarum, immisit DEVS militi cuidam Gedeonis somnium, quo videbatur ei panis subcinericeus volui & descendere in castra Madian; cumque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subuertit. Quod somnium cùm narrasset miles suo commilitoni, respondit alter: *Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis*; factumque vt cum pauculis viris Gedeon hostes fuderit ac fugarit, clamante toto exercitu: *Gladius Domini, & Gedeonis.* Quid hic panis, quæso, nisi Eucharisticum illum designat? Cùm ergò tibi instat obsidio Madianitarum, *litigantium* scilicet Dæmonum, (Hoc enim sonat Madian) arma te hoc pane; voluetur enim in castra illorum eaque funditùs subuertet.

uertet, & erit tibi gladij instar quo Dominus ipse pro te pugnabit. Huc fortasse respexit Apostolus cùm ad Ephes. 6. scripsit *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores, tenebrarum harum: contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Propterea accipite armaturam Dei vt possitis resistere in die malo & in omnibus perfecti stare.* Quinam ille dies malus, nisi dies agonis, quo cum morte pariter ac Dæmone luctandum? Ibi igitur accipienda est armatura DEI: & quæ aptior quàm ipse IESVS in S. Eucharistiâ? Hac enim dum armamur, quasi Christum ipse induimus, ipsius potiùs quàm nostram personam referentes. Echinus marinus, vt scribit D. Ambrosius lib. 5. Hexam. cap. 9. præsentiens tempestatem, calculum validum arripit eòque se velut anchorâ firmat prægrauatque contra fluctus. Quid salubrius nos docere hoc animalculum potuisset? Cùm igitur imminet nobis sæua mortis tempestas & tentationum fluctus, calculum nobis quæramus, quo firmati ac prægrauati resistere possimus. Calculus hic Eucharistia est, de qua intelligit Hugo Cardin. quod legimus Apocal. 2. *Vincenti dabo manna absconditũ, & dabo illi calculum candidum.* Sanè olim Christiani in tempestate persecutionis, S. Eucharistiâ se muniebat, ituri ad tribunalia, aculeos, catastas & supplicia, vt patet ex S. Cypriano l. 1. ep. 2. ad Cornelium. Qui etiam in exposit. orat. Dom. ait: *Non est idoneus ad martyrium, qui ab Ecclesiâ non armatur ad prælium; quia mens deficit, quam recepta Eucharistia non erigit & accendit.* Eâ etiam de causâ dabatur tunc fidelibus Eucharistia domũ deferenda, vt eam instante periculo sumerent; quod etiam Mariæ Stuartæ Scotiæ reginæ concessum à Pio V. Pontif. vt in carcere posita ante martyrium S. Eucharistiam è suis ipsa manibus sumere posset: apud Florim. de Orig. hæres. l. 6. cap. 19. Sanxit etiam Anacletus, quartus à S. Petro Pontifex, vt incrudescente persecutione omnes Christiani priùs in officio Missæ S. Communionem sumerent eaque se roborarent ad martyrij agonem. Cuius etiam rei typum in libro Exodi habemus, vbi Israëlitæ non priùs bello infestati sunt ab Amalecitis, quàm præuio manna & aquâ de petrâ satiati essent. Exod. 16. & 17. quasi præmisso hoc munimento posteà inuicti essent.

D. III. *Velut gladius ad defensionem.*

E. IV. *Velut viaticum.*

QVARTO. Necessarium est viaticum ad vires corporis delassatas subinde restaurandas. Eliæ, tædio vitæ, mortem optanti (ob Iezabelis persecutionem) atque adeò ad eam se iam quasi componenti sub iunipero, defertur ab Angelo subcinericius panis, diciturque; *Surge & comede.* Comedit ergò aliquantulum; sed cum rursum obdormisset, iterum adest Angelus, monens vt plus comedat; siquidem nondum extra periculum sit & multam adhuc viam debeat conficere, donec in tuta veniat: indigeat proinde maiori & iterata refectione. *Surge*, inquit, *comede; grandis enim tibi restat via. Qui cùm surrexisset, comedit & bibit & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsque ad montem* DEI *Horeb*, 3. Reg. 19. Panem illum designasse Eucharistiam morientibus necessariam agnoscit Concilium Tridentinum sess. 13. cit. cap. 8. dum ait: *Cuius vigore* (Eucharistiæ) *confirmati ex huius miseræ peregrinationis itinere ad cœlestem patriam peruenire valeant.* Indiget sanè infirmus hoc cõfortamento, quia grandis adhuc via ipsi emetienda restat? multæ enim Iezabelis seu mundi persecutiones, multæ Dæmonis tentationes vrgent morientem: via mortis aspera, difficilis, tædiosa & amara est: ac licet sensus omnes penè oppressi sint, nondum tamen extra aleam est; sed viuit adhuc igniculus prauæ concupiscentiæ; vti clamabat bonus quidam ægrotus alibi relatus. Grandis denique via est perseuerantia, quæ ad vltimum spiritum se extendit, estque omninò necessaria. Quam ob causam verissimè de his etiam dicere Christus potest, quod de alijs peregrinis dixit Marci 8. *Misereor super turbam, quia non habent, quod manducent: & si dimisero eos ieiunos, deficient in viâ.* Propterea S. Eucharistia nomen viatici obtinuit retinuitque in Ecclesia, quòd morientibus necessaria sit ad cõficiendam mortis viam, non minùs quàm viaticum est peregrinantibus. Lex apud Hebræos erat, ne serui manumissi dimitterentur vacui, sed vt daretur eis viaticum à dominis, de gregibus, area & torculari, Deut. 15. Ex qua lege Cyrillus Alexandrinus l. 7. de adorat. in spiritu, deducit necessitatẽ S. Communionis in articulo mortis. Quando igitur Christianus aliquis DEO in Ecclesia seruiuit vsque ad vitæ periodum, adeoque iam manumitti atque ad alteram vitam dimitti debet, iustum & æquum est vt detur ei viaticũ, corporis & sanguinis Domini agnusque DEI immaculatus, qui tollit peccata mundi. Non solet autem Ecclesia negare id morientibus, imò omnibus modis hortatur, vti ne sine illo discedere velint. Viderint ergò illi, qui hoc se munimento sponte sua priuant. Viderunt etiam gentiles Romani naturali quodam instinctu necessarium esse morientibus aliquod viaticũ; argenteam enim monetã in ora defunctorum immittere solebant sicque eos efferre, quò nimirum extincti naulum soluere Charonti possent, quem dicebant stygium nautam, ad deuehendas in Elysios campos illorum animas constitutum. Superstitio hæc Gentilium fuit. Veritas Christiana est, defunctorũ animas, quæ in statu gratiæ sunt, deferri à SS. Angelis ad Elysios cœli campos. Porrò non dubitandũ, sanctos illos vectores à morientibus Christianis exacturos naulum suum. Quem verò alium ipsi exigent, nisi quem summè amant ac venerantur, Christum in Eucharistiâ? Plusquam aurea moneta est hæc SS. Angelis, quæ propterea etiam vocatur panis Angelorum, Psal. 77. Eam

verò requirent Angeli in ore defunctorum seu verius morientium, num videlicet iuxta Christi & Ecclesiæ præceptum exceperint ore naulum istum, priusquam emigrarent. Vidimus suprà ex S.Chrysostomo animas fidelium hoc viatico munitas rectà à SS. Angelis ad cœlos euehi. Fælices qui hoc naulo bene instructi sunt: infælices qui destituti; insani qui eum negligunt. Licet verò pœnitentia iam præcesserit vitamque ægro dederit, consummatam tamen salutem non nisi adiuncta Eucharistia dabit, cùm haberi commodè potest. Facilè est post pœnitentiam relabi in priora peccata; Eucharistia singulare præsidium est ad perseuerandum in acceptâ gratia, præsertim sæpius dignè suscepta; quod etiam suadendum infirmis, quando in infirmitate diutius detinentur. Audiuimus enim paulò superiùs Angelum Eliæ iteratam & largiorem suasisse refectionem; *quia grandis tibi restat via*, inquit. Hanc etiam ob causam Eucharistia *panis Angelorum* appellatur, Ps. 77. interprete Hugone, quia Angelis propemodùm pares & incorruptos facit. Potuit manna, de quo ad literam psalmus ibi loquitur, adeò confortare & incolumes seruare Hebræos in deserto per annos 40, vt non esset *in tribubus eorum infirmus* (Psal. 104) vt Moysi iam seniculo non caligaret oculus eius & dentes eius non mouerentur, (Deut. 34.) vt Caleb anno ætatis 85. tam vegetus ac valens esset, quàm erat anno 45. (Ios. 14.) Et si hoc potuit manna præstare corporibus, idem absque dubio poterit Eucharistia, crebrò inquam & dignè sumpta, præstare animabus. Hinc itaque sancti viri in extremis positi ardentissimo desiderio viaticum hoc expetebant; vti sanctus Nicolaus Tolentinas, qui hanc causam addidit: *Vt tanto viatico munitus non deficiam in viâ ad cœlestem patriam profecturus: & si ob demerita mea improbus Belial, hostis meus, mihi occurrerit, possim fidenter dicere: Dominus mihi adiutor & ego despiciam inimicos meos.* Itaque corpus Domini cum profusissimis lachrymis sumpsit, dicens: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* In vita apud Sur. 10. Septemb. cap. 12. Aliqui etiam sancti in extrema necessitate, cùm humanitùs non potuêre, cælitus Eucharistia delata communiti sunt. Sanctus Ambrosius, cùm è vita discessurus Eucharistiam desideraret, nec iam fari posset, Honorius Vercellensis Episcopus ter in somno admonetur vt abeat ad Ambrosium eumque communicet. Paulin. in vita. Beatus Stanislaus Kostka S.I. Eucharistiam, quam in periculoso morbo concupierat, ex Angelorum manibus, ductu sanctæ Barbaræ mediæ inter eos incedentis accepit. Sacchin. in eius vita. Sanctus Dionysius Areopagita in carcere detentus & Eucharistiam ante martyrium desiderans, à Christo communicatus est. Hilduinus in eius vita. S. Lucia etiam iugulo perfosso mori non potuit, donec sacram accepisset communionem. Aloys. Lipõ. in hist. SS. Prætereo alia, quæ recenset Dauroltius in Catech. hist. cap. 5. t. 18. Cæterùm vbi nulla ratione haberi, vel etiam ob periculum irreuerentiæ suscipi non potest, ibi sufficit votum & desiderium Eucharistiæ acceptatque DEVS nostram voluntatem; quo modo ferunt historiæ Hugonem de S. Victore, Doctorem Parisiensem, zelo & virtute plenum, cùm ex morbi impotentia sumere Eucharistiam non posset, dixisse præsente Eucharistia: *Ascendat filius ad patrem & seruus sequatur Dominum suum*; moxque euanuisse Eucharistiam, ipsum verò obijsse. Ad extremum igitur rogemus, Auditores, vti ne hoc salutari viatico priuemur in extremis. Vrgeamus cum hodierno Regulo: *Domine descende*, &c.

CONCIO IV.

EXTREMA VNCTIO COMMENDATVR INFIRMIS.

I. *Commendatur sacra scriptura.* 1. in figuris. 2. Expresso verbo.
II. *A multiplici fructu.* 1. primario qui est reliquiarum peccati deletio. 2. in secundario. 1. sanitas corporalis. 2. bona mors. 3. Instructio ex ceremonijs, vnctionis.
III. *A periculo imminente.*
IV. *Christi conformatione.*
V. *Ad ædificatione proximi.*

THEMA.

Domine descende, priusquàm moriatur filius meus. Ioan. 4.

A. LEgit Ecclesia hodiernum Euangelium, cùm infirmis datur extrema vnctio. Nec immeritò; primò quia in eo vocatur Dominus ad ægrum vicina iam morte, quo etiam tempore dari extrema vnctio solet. Bis rogatur Dominus, vt descendet: ita bis vocandus est ad ægrotum sacerdos, primo vt veniat cum S. Eucharistia; Secundo vt cum S. oleo. Deinde quia ibi consecuta est sanitas filij: quæ eadem tanquam secundarius effectus sperari potest ab extrema vnctione, si è re ægroti fuerit. Denique instanter Dominus rogatus est, vt descenderet ad ægrum: ita extrema vnctio instanter est petenda, nec facilè negligenda, quia morituro opportunissimum est remedium; quod proinde vobis, Auditores, in præsentiarum

sentiarum volo commendare.

B. I. *Commendatur à S. Scriptura* 1. In figuris. 1.

Extremam igitur vnctionem ægris commendat PRIMO: Scriptura sacra, partim in figuris, partim apertè. Figuram arbitror, cùm Leuitic. 2. præcepit Deus: *Anima cùm obtulerit oblationem sacrificij Domino; simila erit eius oblatio: fundetque super eam oleum & ponet thus.* Simila significat animam hominis morientis, quæ Deo offerri debet tanquam panis similaceus & mundus, iuxta id Sancti Ignatij martyris: *Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar.* Oleum & thus similæ imponendum, S. vnctionem intellige. Per oleum materia, per thus (quod orationem significat) forma illius repræsentatur, iuxta id Iacobi vlt. *Vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum.*

2. Rursum legimus Dauid ter inunctum esse. Primùm in domo patris sui, 1. Reg. 16. Quæ vnctio significat eam quæ fit in baptismo, quaque constituimur hæredes futuri regni cœlestis. Secundò, vnctus est in Hebron, vt regnaret super domum Iuda, 2. Reg. 2. post quam vnctionem mala & aduersa multa passus est. Hæc significabat vnctionem confirmationis, per quam accipimus Spiritum Sanctum ad resistendum diabolo, qui in vita, postquam sapere incipimus, nunquam non impugnat nos. Tertiò demum vnctus est in regem super omnem Israël, 2. Reg. 5. post quam vnctionem in pace regnauit. Et hæc denotat vnctionem nostram tertiam & extremam, per quam datur nobis, vt superatis hostibus tandem in regno illo, quod in baptismo nobis promissum est, pace fruamur æterna.

3. Tertiò. Adumbrauit Dominus in Euangelio hoc sacramentum, cùm Apostolos misit, vt prædicarent pœnitentiam & vngerent oleo infirmos ad sanandum eos, Marci 6. Hic enim velut typus & delineatio instituendi sacramenti præmissus est à Domino, vti ferè aliorum etiam sacramentorum. Baptismi in baptismo Ioannis: Eucharistiæ in conuiuio quinque panum, pœnitentiæ in promissione clauium, &c.

2. Expresso verbo.

Denique apertè commendatur hoc sacramentum Iacobi vlt. cùm ait: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Vbi habes omnia, quæ ad sacramentum pertinent: Ministrum, presbyteros; Formam, *Orent super eum*; (continetur enim forma huius sacramenti in certa precum formula;) Materiam, *Vngentes eum oleo*; Effectum, saluationem, alleuiationem, peccatorum remissionem. Promulgauit ergò hîc Apostolus institutionem huius sacramenti, priùs vtique à Christo factam. Neque dicant hæretici: agere hoc loco Iacobum de gratia curationum, non de sacramento; loquitur enim de vnctione tanquam de re ordinaria & permanente; gratia autem curationum est res extraordinaria & ad tempus aliquod. Deinde iubet adduci presbyteros, non discipulos Christi, quibus gratia illa data fit. Denique quia effectum assignat remissionem peccatorum, quæ per gratiam curationum non poterat obtineri.

C. II. *A multiplici fructu.*

SECVNDO. Multiplex fructus huius sacramenti, per oleum, quod est eius materia, significatus. Primus & primarius est, reliquiarum, quæ ex præteritis peccatis supersunt, deletio. Huiusmodi autem reliquiæ sunt Primo: Torpor & horror quidam seu tristitia, quæ inuadit ægrotos, Primo ex consideratione mortis & dolorum præcedentium. Verè enim *terribiliũ omnium terribilissimũ* dixit mortem Aristoteles; & Dominus ipse in horto oliuarum mortem præ oculis videns cœpit pauere & contristari, vnde & ab angelo confortatus est. Exhilarat ergò hoc sacramentum ægrum & confortat, vt dum amici dolentes eum circumstant, ipse non deijciatur, sed sese heroëm præstet & *morbi incommoda ac labores leuiùs ferat*, vt ait Concilium Trid. quemadmodum & oleum naturale recreat membra, teste Plinio l. 12. c. 1. qui effectus sæpe tribuitur oleo in SS. literis.

1. Primario, qui est reliquiarũ peccati deletio. 1.

Secundò, ex consideratione diuini iudicij breui subeundi. Etenim, vt Sanctus Gregorius libro 24. moral. cap. 7. ait: *Crescit pauor vicina retributione iustitiæ & vrgente solutione carnis; quanto magis districtum iudicium iamiamque quasi tangitur, tanto vehementiùs formidatur. Et si ea quæ sciunt nunquã se prætermisisse, meminerunt, formidant tamen ea, quæ nesciunt, quia videlicet seipsos dijudicare & comprehendere omninò non possunt, atque vrgente exitu subtiliori metu terrentur, adeò vt propheta dicant: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Sic ille. Itaque sacramentum hoc alleuiat & erigit hominem ad spem, magnam in eo misericordiæ diuinæ fiduciam excitando, vt ait Concilium Tridentinum sess. 14 capite 3. idque conforme est oleo, quod misericordiæ diuinæ typus, vt in historia Samaritani; spei item, quòd oliua semper vireat. Tertiò ex consideratione tentationum dæmonis, qui calcaneum, id est, exitum hominis potissimùm obseruat, (Gen. 3.) & tunc ad hominem *descendit habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habeat*, Apoc. 12. Hinc etiam viri sancti eo temporis articulo maximè timuerunt, & omnes animi sui vires redintegrarunt, vt occurrere hosti possent. Audi Franciscum sub id temporis loquentem: *Fratres*, inquit, *vsque nunc parum profecimus; incipiamus nunc seruire Deo, redeamus ad humilitatis & nouitatis primordia.* Quare Sacramentum hoc corroborat ægrotum vt dæmoni insidianti fortiùs & faciliùs resistat; quemadmodum & oleum corroborat luctatores, qui idcircò

idcircò ante luctam oleo inungebantur ad agonem, teste S. Hieronymo in cap. 14. Oseæ. Scribit Pierius oleum in mare fusum sedare tempestatem. Veriùs sacrum oleum sedat fluctus tentationis à dæmone excitatos in agone mortis, vbi maxima sæuit tempestas. Sanè Christianorum vnctionem odio & horrori esse dæmonibus, demonstrat illa priscorum sacrificulorum, dum oracula dæmonis captabant, vox: *Procul hinc sit lotus & vnctus*; quòd nimirum dæmones præsentibus Christianis impedirentur à suis oraculis & delusionibus. Atque hanc effectum designauit S. Iacobus, cùm dixit: *Alleuiabit eum Dominus*, & declarat Concil. Trident. loco cit.

2. Secundo. Huiusmodi reliquiæ sunt peccata tùm mortalia, tùm venialia, quæ per alia sacramenta ac remedia remissa non sunt, modò per attritionem dispositus sit æger & in ipsa susceptione sacramenti non peccet. Quare si quis post sacramentum pœnitentiæ lethaliter peccauerit, eius verò peccati vel obliuiscatur, vel peccatum lethale esse nesciat, vel posteà in phrenesin incidat aut loqui ac confiteri nequeat, &c. absoluetur ab eo per hoc sacramentum. Et hoc insinuat Sanctus Iacobus, cùm ait: *Et si in peccatis est, remittentur ei.* Declarat verò Concilium Tridentinum, cùm ait: *Vnctio Spiritûs Sancti delicta, si quæ sunt adhuc expianda, abstergit.* Quòd si lethalia etiam peccata, modo prædicto, remittuntur in hoc sacramento, multò magis venialia, quæ sunt reliqua. Idque volunt sibi illa verba formæ: *Per hanc vnctionem ignoscat tibi DEVS quidquid deliquisti per visum, auditum*, &c. Quare sicut oleo, teste Plinio lib. 11. cap. 19. exanimantur apes & omnia insecta: ita hoc sacramento reliquiæ peccatorum tolluntur.

3. Tertio. Tales reliquiæ sunt pœnæ temporales, peccatis priùs remissis debitæ, quæ quidem vi huius sacramenti remittuntur, tametsi non integrè, sed iuxta mensuram institutionis Christi: deinde plus vel minùs iuxta dispositionem suscipientis. Simili modo oleum vulnerum dolorem lenit, vt in parabola Samaritani videre est. Quare qui debita cum dispositione sacramentum hoc accipit, pœnas purgatorij mitiores vel etiam, si tanta sit dispositio, nullas sentiet. Si enim reliquiæ peccatorum tollantur per vnctionem, nihil erit reliquum igni purgatorio.

2. Secundario. 1. Sanitas corporalis. Secundus & secundarius est Primo sanitas corporalis, si nimirum ea expediat ægroto; Sanctus enim Iacobus ait: *Oratio fidei saluabit infirmum.* Suppetunt exempla, quæ hoc confirment. Refert vnum Sanctus Bernardus de Sancto Malachia in vita eius, qua ratione nobilis matrona sine hoc sacramento obierit & precibus eius ad vitam reuocata, postmodum ab ipso, sacro oleo inuncta sit & sanitati reddita. Alios refert Historia Societatis IESV tom. 1. libro 12. num. 41 qui post hanc vnctionem mox conualuerunt. Quidam verò æger, vulgi opinione seductus cùm renueret inungi, quòd diceret, omnes qui inunguntur, certo mori; nihilominus mortuus, posteà DEO ita disponente viuis narrauit se nec moriturum fuisse, nec diuturnissimis purgatorij pœnis addicendum, si sacram vnctionem accepisset. Vnde hanc posteà sententiam pronunciauit: *Sacra vnctio non est mortis acceleratio, sed dilatio.* Nicol. Dionys. in Gemma prædicant. tract. 2. Destruct. part. 2. Et hinc crediderim raro consequi hunc effectum, quia communiter creditur actum esse de illius vita, cui extrema adhibetur vnctio. At vero Sanctus Iacobus requirit *orationem fidei*, id est, coniunctam cum magna fide de implenda Dei promissione, quomodo etiam oleum, sed vino iunctum (vt in historia Samaritani, & ex Medicorum doctrina patet) sanat. Quamuis etiam plerumque serius, quàm oportet; hoc sacramentũ conferatur nostro tempore: vnde nihil mirum, si rariùs consequatur sanitas. Non enim ab hoc sacramento expectanda sunt miracula, quale foret, si iamiam moriturus repentè conualesceret; vti obseruat Cardinalis Bellarminus de arte moriendi lib. 2. cap. 8. Denique sicut oratio nostra non auditur, quomodo funditur, quando non expedit nobis: ita res habet cum effectu isto. Sufficiebat Regulo audisse: *Filius tuus viuit*; tametsi ad eum Christus non descenderet, quod tamen petierat: ita sufficit ægro salus animæ vel gratiæ augmentem hoc sacramento obtentũ, tametsi non sequatur salus corporis.

2. Bona mors. Secundo. Procuratio bonæ mortis; iuuat enim plurimùm ad conseruandam gratiam priùs in alijs sacramentis acceptam; quemadmodum & oleum lucernæ affusum conseruat lumen, ne extinguatur.

3. Instructio ex cæremonijs vnctionis. Tertio. His adiungi potest eruditio quædam & illustratio intellectûs, quæ ex cæremonijs huius sacramenti prodit. Recitantur enim psalmi pœnitentiales cum Litanijs omnium Sanctorum: vt intelligat æger sine pœnitentia nemini moriendum, quantumuis sibi iustus videatur, iuxta

1. doctrinam S. Augustini, qui etiam psalmos illos maiusculis conscriptos ob oculos sibi decumbenti poni iussit, & crebro recitauit. Sanctorum item adiutorium esse requirendũ in tam periculoso & singulari certamine.

2. Deinde ostenditur illi signum crucis, quasi ei dicatur, quod dictum est Constantino M. Imperatori, cùm paulo ante conflictum, ostensum est ei in aëre signum crucis: *In hoc signo vince.*

3. Tertio. Membra inunguntur signo S. crucis: vt hoc charactere notati & quasi sigillati bene sperent, veluti oues Christi hac nota ei consignatæ; dæmon vero fugiat vasa hæc signata.

4. Quarto. Multiplici voto & benedictione munitur & cõmendatur Deo, tanquã mox à nobis recessurus

eßurus ad longinquam terram difficillimo itinere. Sacræ istæ preces tantum potuerunt apud Robertum, posteà Romanorum Regem, vt qui priùs æger ab vnctione abhorrebat, quòd vulgi opinione persuasus, mortẽ inde se incursurũ existimaret, posteà admissa vnctione & auditis sacris eius precationibus, diceret: *Reuerà si hoc sacramentũ sciuissem tantum pro vtroq; valuisse homine, quemadmodũ iã audio, dudum ipsum deuotissimè postulassem.* Qui & inde conualescens, factusque Imperator pluribus annis vixit. Ioan. Nider. l. 4. formicarij c. 11.

D. III. *A periculo imminẽti.*

Commendat TERTIO periculum imminens. Quia tunc init homo difficillimum certamen cum dæmone, & pergit ad tremendum Dei tribunal; estq; valde probabile habere vnumquemque nostrûm rationes nondum omninò compositas & securas. Accedit, quòd tunc homo parum sui potens & vix sibi præsens sit ob vehementiã dolorũ, quia, vt S. Augustinus ait serm. 48. ad fratres in Eremo, *Illic rapitur tota intentio mẽtis, vbi est vis doloris.* Quæ causa est, cur ijs qui sano corpore moriuntur, non detur hoc sacramentum, quia cùm polleant iudicio & integris naturæ viribus, semet munire possunt sacramentis confessionis & communionis: infirmis, & quidem grauiter ac periculosè laborãtibus (vt habet vox græca, κάμνοντα) datur. *Siquis infirmatur*, inquit, Iacobus; Et: *Oratio fidei saluabit infirmum.* Quare sicut temerè ageret, qui absque armis prælio, absq; remis & remige alto mari se committeret: ita qui ad mortẽ sine huius sacramẽti armatura & præsidio pergeret. Quid, quod fieri potest, vt quis sine hoc sacramẽto damnetur? Qui enim post sacramentũ pœnitentiæ peccat lethaliter, per hoc sacramentũ veniam obtinere potest, sine eo damnabitur, vt diximus.

E. IV. *A Christi conformatione.*

QVARTO. Conformatio cum Christo. Per huius enim sacramenti vsum testamur obedientiam nostram erga Ecclesiam, matrẽ nostram, vsque ad mortem, sicut Christus obediens fuit Patri, vsque ad mortem crucis. In cruce extendit manus & pedes suos sanguine cruentandos, vt crucifigi posset: ita æger in vnctione illã profert & præbet manus ac pedes suos oleo inungendos. In cruce Christus, postquam omnes prophetiæ in ipso completa erant, dixit: *Consummatum est*: ita in vnctione extremà testatur æger se post suscepta omnia sacramenta, quæ suscipere debuit, mori, nec quidquam eorum, quæ ad salutem eius necessaria sunt, prætermittere velle. Vnde hoc sacramentum à Concilio Trident. sess. 14. vocatur *Consummatiuum totius vitæ Christianæ.*

F. V. *Ab ædificatione proximi.*

QVINTO Ædificatio proximi. Qui enim hoc sacramentũ negligit, cùm suscipere cõmodè possit, proximũ scãdalizat, & venialiter saltẽ peccat, quia spirituale bonum aliquod prodigit. Vel si ex contemptu negligit, aut nouit inde alios scandalizandos; aut constitutus in mortali, alio remedio vti nequeat, mortaliter peccat. Est hoc sacramentum protestatio fidei, quòd in fidei vnitate & communione constanter perstiterimus; quod ægrum quidem maximè consolatur, alios verò ædificat. Contrà qui id negligeret, meritò illuderent ei homines, dicentes: *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit* (vel non voluit) *consummare.*

CONCIO V.
PRÆSCRIPTA PATRISFAMILIAS.

I. *Qualis esse debeat erga coniugem.*
II. *Erga liberos.*
III. *Erga seruos.*

THEMA.

Credidit ipse, & domus eius tota. Ioan. 4.

A.

CHilon, Græcorum Sapientum vnus, beatam illam dicebat esse familiam, *quæ similis est vrbi, in quâ Sapiens Rex imperat*, teste Plutarcho in conuiuio 7. Sap. Non malè, meo iudicio; qualis enim Rex, talis communiter & grex: & si bonus sit paterfamilias, bona erit & familia. Videmus id luce clariùs in hodierno Euangelio, vbi Regulus postquam credidit, statim ad Christi fidem perduxit omnem domum suam. Bonus ergò paterfamilias fuit Regulus iste, quia boni Regis munere functus est in domo suâ. Cùm ergo quiuis paterfamilias in domo suâ Regulus quidam sit, & tantum in ipso positum esse constat, videamus, quæ potissimùm eius præscripta sint. Bonus fuit Regulus iste erga coniugem, erga filium, erga seruos & totam domum suam.

B. I. *Qualis esse debeat erga coniugem.*

PRIMO erga coniugem; quod inde colligi potest, quia ipse ad Christum venit, salutẽ filio quæsiturus, longo nonnihil itinere; non vxorem ablegauit. Voluit ergo & vxori tanquam imbecilliori parcere ab itineris labore, & res maioris momenti, qualis erat persuadere Christo, vt descenderet ad ægrotum filium & sanitatem ei conferret, ipsemet peragere. Bene igitur præerit paterfamilias domui suæ, si ipse foras prodeat; & externa negotia conficiat, vxorem domi relinquat, vt domestica curet; quod docet Aristoteles l. 2. Oecon. c. 1. E somnio quod vidit Ioseph Gen. 37. intelligimus patremfamilias Soli, matrem verò Lunæ, filios denique Stellis assimilari. Asserit enim Ioseph se in somnio vidisse adorari se à Sole, Lunâ & Stellis vndecim. Hi verò erant pater, mater & vndecim fratres. Rectè vidisti, ô Ioseph; vt enim sol regit diem, luna noctẽ: ita virũ quæ foris sunt, vxorẽ verò quæ domi, administrare decet. Vir tanquam maius lumen maiora in se onera suscipiat, vxori tanquam minori lumini minora relinquat. Deinde sicut sol suo lumine illustrat lunam, quæ alioquin proprij luminis parum valde habet: ita viri est docere coniugem, mediaque suggerere, quibus ea, ad quæ obligata est, complere queat. Proptereà enim Deus maius lumen indidit viro quàm

mulieri;

mulieri: voluitque illum varijs excoli scientijs, non mulierem. Adhæc in paradiso præceptum de non comedendo ligno vetito, per seipsum soli Adamo intimauit: Adamus verò, Dei nomine (vt obseruat Augustinus lib.3 de Gen.ad lit.c.17.) illud Euæ significauit, ne & ipsa transgrederetur præceptum: volens indicare, mulierem à viro instruendam esse. Rursum vti Luna infra Solem est: ita coniunx marito subdita esse debet, nec leges illis præscribere, sed ab eo expectare. Sic enim ipsi mandauit Deus Gen.3. *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Quamuis igitur vxor sapiens videatur, non patiatur tamen eius imperium maritus. Habemus exempla in diuinis literis, ex quib⁹ discere liceat, quanta sit mulierũ impotentia, & ad quàm horrenda præcipitia viros suos adegerint. Prima Eua, non quidem Adamo dominari voluit, sed consilium ei dedit, vt pomum à Deo vetitum gustaret, vnde mors & exitium totius posteritatis consecutum est. Consilium autem illud Adamus accepit, neque ausus est respondere, quod Iob coniugi suæ respondit: *Tanquam vna de stultis mulieribus locuta es?* quia Euam valdè diligebat; & (vt sanctus loquitur Augustinus) delitias suas contristare nimium timuit. Exemplum Euæ secuta est Dalila vxor Samsonis, Iudicis ac Principis Hebræorum, quæ tam absolutum imperium in virum accepit, vt vir nihil ei negare posset, & tandem per eam principatum, & vitam amisit. Salomonem autem olim felicissimum & sapientissimum Regem, amor mulierum ad eam infælicitatem & insipientiã adduxit, vt septingentis vxoribus & trecentis concubinis, quasi mancipium vile seruiret. Quid de Achab Rege, & Iezabel eius coniuge dicam? Addictus erat Achab valdè vxori suæ idololatræ; itaque ipse quoque idola coluit, & consentiens sceleribus grauissimis vxoris suæ, atque dominari eam in regno sinens, causa fuit, vt & ipse & ipsa & omnes filij, qui erant numero septuaginta, occiderentur, & regnũ ad alios transiret. Sed Achab meritas pœnas luit; quia ad ipsum pertinebat, coniugem in officio cõtinere. Luna aduentante Solis lumine cedit, & abscondit lumen suum: pari modo coniunx cedat mariti imperio; tametsi consilium prudens insinuare ei potest. Hoc ipsum indicare cùm volumus, dicere solemus: Non decet gallinam cantare ante gallum. Vir, principalis tibicen est, der Schalmeyer: vxor secundarius, der Sackpfeiffer/ qui principali admodulatur, suamque cantilenam ipsi accommodare debet. Hinc Prou. 19. dicitur: *A Domino datur vxor prudens*; alij è græco sic legunt: *A Domino modulatur vxor viro.* Ex quo liquet vxoris esse ad viri tonũ ac modulos sese componere: viri autem proprium sic semetipsum temperare, vt vxor eius modulos, hoc est, mors & conuersationẽ assequi possit. Alioquin hoc nisi obseruent, matrimonij harmoniã & consonantiã dissoluent; quòd cum facillimè contingat, idcircò addit Sapiens à Deo dari talem mulierem, quæ admoduletur viro. Habuit certè talem Regulus hodiernus, cuius præeuntem fidem ipsa statim secuta est.

C. II. *Erga liberos.*

SECVNDO. Erga liberos, quod hinc patet, quia pro salute filij solicitus ad Christum ipse perrexit, & tam instanter orauit: *Domine, descende, priusquam moriatur.* Non misit ad Christum famulos, metuens ne commissionem parum cordi haberent, & re infectã redirent. Neque solam corporis salutem filio quæsiuit, verum & animæ quoque, dum eundem suo exemplo & imperio ad Christi fidem adduxit. Bonus itaque paterfamilias liberorum suorum saluti spirituali & corporali solicitè inuigilet; spirituali tamen potissimum, vt in timore Dei educentur. Amandi quidem sunt liberi, sed in ordine ad salutem eorum æternam. Ptolomæo Philadelpho Ægyptiorum Regi interroganti, quæ esset maxima negligentia? vnus ex septuaginta interpretibus, ordine quadragesimus primus respondit: *Si quis non curat liberos, nec eos educando quàm diligentissimè informat. Nam oramus,* inquit, *Deum semper non tam pro nobis quàm pro liberis nostris, vt illis adsint omnia bona,* apud Aristæam. Diuus etiam Chrysostomus hom. de Anna & Samuelis educ. *Annon absurdum est,* inquit, *nos domum veterem, ruinam minantem fulcire, pecunias impendentes fabros accersentes, denique nihil non facientes; domum autem Dei (nam Dei domus esse debet adolescentis anima) ne vulgari quidem dignari cura? Vide, ne idem audias, quod olim audiêre Iudæi. Nam illi posteaquam è captiuitate templum materiale conspicientes neglectũ, priuatas ædes suas exornârunt, adeò Deum exasperârũt, vt mitteret eis prophetam; qui famẽ minitaretur, magnamq́; rerum necessariarum penuriã, atq́; hanc comminationis causã eloqueretur: Vos quidẽ in domibus vndique habetis mãsiones: domus autẽ mea deserta est. Quòd si illius templi neglectus tantã excitauit iram Numinis, multo magis huius templi neglectus ad iracundiã prouocabit Dominũ.* Communiter parentes satis se prospicere filijs existimãt, si diuites eos relinquãt; parũ aut nihil curãt, probos ne an improbos. Quos vel Ethnicus ille Socrates accusat apud Xenophotẽ: *Qui filijs,* ait, *multis opibus prospiciũt, vt autẽ boni & egregij euadant, negligunt, simile quia agũt equos alentibus, quos belli disciplinã nõ docent, multum verò pabuli exhibent. Sic enim equos habituri sunt pinguiores; sed rerum, quas præstare oportebat, imperitos.*

Quare inprimis quærat paterfamilias & cõstituat filijs suis optimũ pædagogum seu magistrũ, quẽadmodum Regulus quæsiuit filio suo Medicũ excellentissimum, Christum; quandoquidẽ eis ipse non semper adesse potest. *Vt enim agricolæ,* inquit Plutarchus de Instit. Liberorũ. *stirpibus pedamenta apponũt: sic probi magistri accuratis præceptis admonitionibusque adolescentes suffulciunt, vt mores recti*

inde

inde germinent. Nunc vero etiam despuas in contumeliam quorundam parentum, qui priusquam futuri magistri vllũ fecerint periculum, ignoratione aliquãdo aut etiã imperitia decepti, nõ spectatis, adeoq; etiã mala nota hominibus filios suos committant. In eosdem inuehitur D. Chrysostomus hom. 60. in Matth. *Si burdonibus atque asinis,* ait, *agaso nobis praeficiendus est, non parum vigilamus, ne dementem, aut temulentum, aut furem, aut rei eius imperitum praeficiamus: sin verò ad colendum filiorum ingenium paedagogus sit nobis inueniendus, qui casu oblatus fuerit, eum recipimus, nec cõsideramus vllam artem hoc artificio sublimiorẽ inueniri. Quid enim maius quàm animo moderari? quàm adolescentulorum fingere mores? Omni certè pictore, omni statuario caeterisq; huiusmodi omnibus excellentiorẽ hũc duco, qui iuuenum animos fingere non ignorat.* Idẽque repetit hom. 9. in 1. ad Timoth. *Vt fundus quidẽ sit optimus, cuncta molimur, eumq; fideli viro magno cum studio tradimus: & agasonẽ atq; mulionẽ procuratorẽq; atque dispensatorẽ, qui nobis magnã beneuolẽtiã afficiatur, inquirimus. Caeterum quod nobis omniũ charissimũ est, omninò negligimus, neq; curamus, quo pacto filium nostrum fideli cupiã viro permittamus, qui ipsius seruare pudicitiã possit.* Porrò quia non omnes paedagogi & praeceptores tales sunt, quales isti requirunt, debet subinde pater coràm ipse inspicere filiorum institutionem. Faciebat hoc Theodosius Imperator, qui cùm filios Arcadium & Honorium Arsenio Praeceptori instituendos commisisset, aliquando ingressus scholam, vidit Arsenium stantẽ, Arcadiumque Auditorem sedentem; moxque indignatus abstulit filio Imperatoris insigne, & stare cum detecto capite iussit, Arseniumque sedere, illud addens, *tunc prolem suã fore dignã imperio, si sciẽtiã aequè ac pietatis fuerit imbuta.* Baron. tom. 4. anno 383. Nicephorus lib. 12. cap. 23. lib. 14. cap. 9. Vicissim Dauid Rex, quia perpetuis ferè implicatus bellis, non potuit liberorum suorum educationi attendere, sed totos aliorum institutioni commisit, inde factum, vt plures immorigeros filios habuerit, Amnonem, Absalonem, Adoniam. Quae etiam causa est, cur aliqui parentes optimi alioquin peruersos habeant filios. Iosaphat Rex optimus reliquit filium successorem Ioram Regem deterrimũ. Ioathan Rex bonus genuit Achaz virum malum, qui ei successit in regnum. Ezechias Rex clementissimus & optimus habuit haeredem regni Manassem Regem crudelissimum, & pessimũ. Iosias Rex sanctissimus successores habuit filios valdè malos, Ioachaz, Eliakim, quorum prior regnauit solùm mensibus tribus, & abductus est captiuus in Aegyptum; posterior regnauit annos vndecim, & propter peccata sua ductus est catenis vinctus in Babylonem. Prouidendum igitur patrifamilias, vt optimos educatores filijs prospiciat, & illorum interim inspector sit, nec totum institutionis negotium alijs committat.

Quod attinet ad filias, praecipit D. Hieronymus ep. ad Laetam, eas à matribus non discedere. *Nusquam absque matre,* inquit, *procedat in publicum. Basilicas martyrum & Ecclesias sine matre non adeat, &c.* Nimirũ vt Delphini catulos suos etiã adultos diu comitantur magna erga partũ charitate; quia & paruos semper aliquis grandior comitatur vt custos (teste Plinio l. 9. hist. c. 8.) ita filias comitari matres debent.

Praetereà attendat pater, vt remoueat liberos à conuictu improborum. Vsitatus sermo est: *Si claudo vicinus habitaueris, & ipse claudus ambulare disces.* Memorat Plutarchus in Lac. Apophth. cùm aliquando Hippocratidi obuius fuisset adolescẽs, quem amator sequebatur, erubescenti adolescentulo: *Cum his,* inquit, *oportet ambulare, cum quibus conspectus non mutes colorem;* docens ex improbis conuictoribus nihil capi fructûs, sed probrum & ignominiam. Cyrus in aspera regione inter pastores ferè victu frugali educatus, magnanimus euasit, & vitijs aequè ac hostibus superior fuit. At filius eius Cambyses, patre bellis districto, mollibus Eunuchis & mulieribus educandus traditus, mollis & ignauus atque in subditos insolens extitit.

Maximam verò solicitudinem adhibeat, filios iuuandi, cùm in vitia prolapsi sunt, exemplo huius Reguli, qui vt febrim & periculum mortis à filio depelleret, omnem mouit lapidem, ad Christum ipsius accurrit, multasque adhibuit preces. Panthera aliquando, Plinio teste l. 8. c. 17. cùm eius catuli in foueam cecidissent, in vita sedens hominis opem supplex implorauit, atque ad foueam duxit, quò illius ope catulos suos reciperet, è fouea eximendos. Si hoc bestia: quid agat pater, vt libros in vitia delapsos ad frugem reuocet? Hic ergò Christus adeundus & precibus fatigandus, vti fecit S. Monica, quae vt filium Augustinum, lapsum in Manichaeismum, eriperet, lachrymarum riuos fudit. Deinde si verba nil proficiunt, verbera addenda sunt, tenerae praesertim aetati, ad vitia procliui. *Et pueri & ferae,* inquit Aristoteles lib. 3. Ethic. *ipsas voluptates sequuntur: sunt ergo corripiendi, à licentiaq; retrahendi pueri omnes.* S. Augustinus in epist. ad Fabianum suadet ipsi, vt castiget filium suum; siquidem alioquin non plus boni operis expectandum sit in senectute, quàm fructus ab arbore, in qua prius flores non apparuerunt. In lege quadam duodecim tabularum haec verba extant: *Quicunque ciuis Romanus intra vel extra vrbis pomoerium domicilium habet, filium decem annis maiorem seuerè habeto. Quòd si fortè puer, quoniam vel otiosum vagari illum pater permisit, vel nullum opificium docuit, flagitij quidpiam commiserit, aequè pater ac filius punitor.*

Denique ſicut Regulus noſter filium ad fidem inſtruxit,& exemplo ſuo induxit: ita patris eſt docere liberos ſuos ea,quæ Chriſtiani ſunt,& exemplo ſuo ducere, iuxta id Eccleſiaſtici 7. *Filij tibi ſunt?erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.* Ita parentes Suſannæ,cũ eſſent iuſti,erudierunt filiam ſuam ſecundum legem Moyſis; ex quo ipſa adeò timens Deum facta eſt, vt mori mallet, quàm peccato conſentire,Dan.13.

D. III. *Erga ſeruos.*

TERTIO. Erga ſeruos, quod inde conijcio, quia gaudio impleti occurrunt hero ſuo, nuntiantes & gratulantes ei filij ſanitatem. Quod ſi herus durè & iniquè eos tractaſſet,non ipſi congauderent,ſed triſtarentur potiùs, & inuiderent ipſi hoc bonum. Ergo paterfamilias verè ſe patrem exhibeat erga ſeruos & domeſticos ſuos. Ita enim ſuadet Eccleſiaſticus cap.33. *Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua; quaſi fratrem tracta illum.* Qui tamen ſi immorigeri & duræ ceruicis ſint, corripi etiã debent,iuxta regulam S. Bern.lib.4.de Conſid. *Amet te domeſtici tui:ſi non,facito, vt timeant.* nec non Eccleſiaſtici loco cit. *Cibaria & virga & onus aſino: panis & diſciplina & opus ſeruo.* Amorẽ timori præponit Bernardus: cibaria virgæ Eccleſiaſticus, vt ſciant heri prius tentanda eſſe media humanitatis & beneuolentiæ, poſteà, ſi hæc non profecerint, adhibenda media timoris & correctionis.

Præterea Regulus iſte iter in ſe ſuſcepit, quod committere poterat ſeruis ſuis. Non ergò à laboribus eximat ſe paterfamilias; & omnes in ſeruorum dorſa reijciat, ſed ſuos etiam humeros laboribus ſupponat. Ita olim fecerunt ditiſsimi etiam Hebræi: Abraham,licet ſupra 300 haberet vernaculos, quando diuerterunt ad eum peregrini, cucurrit ipſemet ad armentum & tulit inde vitulum, deditque eum puero (Iſmaeli filio, vt volunt Hebræi apud Lyran.) qui ferret eum Saræ coquendum; coactas quoque epulas ipſemet appoſuit, & miniſtrauit menſæ, Geneſ. 18. Itaque pater, filius & mater omne hoc obſequium ſine famulis præſtiterunt. Gedeon totius Iſraelis Iudex conſtituendus purgauit triticum in area, Iudic. 6. Saul iam factus Rex boues agebat, 1. Regum 11. Si hæc tanti viri, quanto magis opifices & ruricolæ ſuum etiam laboris penſum exhibere vna cum ſeruis debent? Imò Ariſtoteles in Oecon. ipſos ad laborem primos, ad quietem vltimos eſſe vult. *Expergiſci*, inquit, *decet prius dominum quàm ſeruum, & cubitum ire poſterius.* Similiter Cato de re ruſtica, capite 5. & Cicero lib.2.de diuin. hoc præceptum ruſtico dant: *Primus cubitu ſurgat, poſtremus cubitum eat.* Sic etiam mulier illa ſapiens, laudata à Salomone, Prouerb.31. *panem otioſa non comedit, ſed de nocte* (prima vtique) *ſurrexit, deditq; prædam* (cibum ſeu admorſum) *domeſticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis.*

Rurſum iſte Regulus non videtur habuiſſe ſeruos ad pompam & ſplendorem. Non enim legimus ſeruos eius latera ſtipaſſe cùm accederet ad Chriſtum, ſed domi ad operas relictos, reuertenti primum occurriſſe. Non ergo carent reprehenſione illi patresfamilias, qui ad ſolum ſplendorem multis vtuntur ſeruis. Audiant illi D.Chryſoſtom. homil.28.in Epiſtola ad Hebræos, in hæc verba perorantem: *ſint tibi etiam, ſi volueris, pueri duo. Sed pudor*, inquit, *eſt, ſi cum duobus ſeruulis matrona procedat. Non eſt pudor, ſed magis pudor eſt cum plurimis ambulare: fortaſſis enim etiam irridetis hæc audientes: Credite mihi, quia iſtud pudor eſt. Sicut nundinatores pecorum vel ſicut caupones venalium ſeruulorum, ita magnum hoc putatis cum ſeruis plurimis ambulare.* Et infra: *Dic mihi nonne Angeli ſoli totum mundum circumeunt, & pediſſequis nullis egent? num propterea nobis inferiores exiſtunt, indigentibus non indigentes?* Quæ familia illuſtrior fuit familia Noe, ex qua poſt diluuium totus mundus prodijt? Et tamen nullos in arca ſeruos habuit: ipſe cum tribus filijs ſuis eorumque vxoribus omnia ſeruitia obijt, omnibus animantibus pabula ſua dedit.

Adhæc inter ſeruos Reguli apparet fuiſſe magnam concordiam, vt qui vnanimi conſenſu domino occurrerunt, & de hora reſtituti filij interrogati, in eandem ſententiam reſponderunt: *Heri horâ ſeptimâ reliquit eum febris.* Signum igitur hanc concordiam inter ipſos ab hero fuiſſe ſtabilitam. Magnum quid præſtabit, ſi hoc præſtet paterfamilias. Iuuabit porrò ad hoc conſequendum, non quoſuis admittere in familiam, ſed delectum meliorum habere; vti fecit Dauid, qui in Pſal.100. ait: *Non adhæſit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoſcebam: detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar: ſuperbo oculo & inſatiabili corde, cum hoc non edebam.* Quales ergò admiſit? *Oculi mei ad fideles terræ: ambulans in vitâ immaculatâ hic mihi miniſtrabat.* Sed & luſtrationem ſeruorum faciebat, & ſuperciliciosos eijciebat; ſubdit enim: *Non habitabit in medio domûs meæ, qui facit ſuperbiã.*

Denique non ſatis habuit Regulus fidem perſuaſiſſe vxori & liberis, perſuaſit etiam ſeruis ſuis; quia, teſte Ioanne, credit domus eius tota. Ergò paterfamiliâs ſaluti etiam ſeruorum ſuorum ſpirituali conſulat, & quàm ſtrenuè poteſt, peccata illorum impediat ac redarguat. *Pro Chriſto*, inquit D.Auguſtinus tract.51.in Ioan. *& pro vitâ æternâ ſuos admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat beneuolentiam, exerceat charitatem; ita in domo ſuâ Eccleſiaſticum & quodammodò Epiſcopale implebit officium.* Non dicat cum Caino: *Num cuſtos fratris mei ſum ego?* Geneſ.4. *Mandauit* enim *Deus vnicuique de proximo ſuo*, Eccleſ.17. quanto magis patrifamilias de domeſticis ſuis?

Nunc ad extremum videamus talem patremfamilias, qualem hic deſcripſimus. Fuit ſanè talis, ſiquis alius, Sanctus Elzearius Comes Ariani, vt habetur in vitâ eius capite 18. Primò enim conſtituit, vt omnes è domo ſua, quotidie

tidie Missam integrè audirent. Secundò, vt viuerent castè & pure: qui secus facerent, eos domo sua expellebat. Nolebat enim, vt quisquam pane suo vesceretur, quem sciret peccato mortifero implicatum, ne alios inficeret, & ne eius peccatũ fouere videretur. Tertiò, vt nobiles & milites, itemque virgines & matronæ semel in hebdomade confiterentur, & semel in mense communicarent. Quartò, vt eædem virgines & matronæ manè vsque ad prandium precibus & pijs exercitijs vacarent: à prandio manuarijs operibus sese occuparent. Quintò, vt nemo auderet blasphemare Deum, Beatam Virginem, aut aliquem Sanctorũ, vel iurare temerè, vel inhonesta proferre; (*corrumpunt* enim *bonos mores colloquia praua*) eum qui secus fecisset, in pane & aqua ieiunare cogebat. Sextò, vt nemo luderet tesseris aut alio lusu turpi & inhonesto. Septimò, vt omnes pacem, amicitiam & concordiam colerent: si quis alium offendisset, mox cum offenso rediret in gratiam. Octauò, vt quotidie à prandio aut vespere inter illos, ipso præsente, fieret collatio & collocutio de rebus pijs & salutiferis. Nostro quoque sæculo b. Thomas Morus Angliæ Cancellarius & martyr ita proles & familiam suam tam in literis quàm in virtute & pietate Christiana instituit, vt de ea scribat Erasmus Rot. in farrag. epist. lib. 27. *Hanc domum rectiùs dixeris scholam & gymnasium Christianæ religionis. Nullus ac nulla illic est non vacans liberalibus disciplinis frugiferæque lectioni, tametsi præcipua primaque pietatis cura est. Nulla illic rixa, nullum petulantius verbum auditur, nemo conspicitur otiosus. Ac tantam familiæ disciplinam vir ille non supercilio iurgijsuè tuetur, sed comitate ac beneuolentia. In officio sunt omnes: sed adest alacritas, nec deest sobria hilaritas*, apud Stapletonum in vita; qui & hæc subijcit: *Castitatis eam curam habebat vt in diuersis habitaculis ministri & ancillæ cubarent, & rariùs conuersarentur, nec nisi ob res necessarias fœminæ in eam partem domûs prodirent in quâ agebant viri. In more habebat singulis noctibus cum domi esset, familiæ suæ bonam partem in Aulam domûs conuocare, antequam cubitum iret pariterque cum illis orare; & tres psalmos, omnibus genua flectentibus, recitare, vt, Miserere mei DEVS; Ad te Domine leuaui: DEVS misereatur nostri. His adiunxit, Salue Regina, cum collecta: & in fine, De profundis, pro defunctis. Hoc etiam Cancellarius regni facere non destitit. Non est passus quenquam suorum, diebus festis à diuino officio abesse; & quidem vt principio interessent, fecit. Diebus magnis solennibus, Natalis Domini & Resurrectionis, de nocte omnes surgere & toti officio adesse curauit. Quum aliquis suorum peccaret, ita obiurgabat & cum tanta lenitate, vt post obiurgationem magis amaretur.* Filius & tres filiæ eius ad mensam recitare sacræ scripturæ lectionẽ cum commentarijs per vices debebant: de qua etiam post mensam collationem instituebat. Denique ea cum pietate ac grauitate familiam rexit, vt ad eum posteà in carcere constitutum filia eius Margaretha sic scribat: *Quid esse arbitraris, pater charissime, quod in hac absentia tua nos potissimùm cõsolatur? Certè ipsa vita tua nobiscum anteacta memoria, conuersatio tua sancta, consilia salutaria, exemplum virtutum; spes ac fiducia fore vt hæc in te non perseuerent modò, sed & augeantur magis diuinâ astipulante gratiâ.* Et talis quidem paterfamilias Morus fuit, sic illam rexit, inquit Stapletonus. Hos imitentur vtinam omnes patresfamilias, vti & hodiernum Regulum, quò nimirum & de ipsis dici coram Deo possit: *Credidit ipse, & domus eius tota.*

CONCIO VI.

QVOMODO PRINCIPES TERRÆ MIRA DEI OPERATIONE AD Fidem adducti sint.

I. *Quomodo Abagarus Toparcha Edessæ.*
II. *Constantinus Magnus.*
III. *Baeurius Rex Iberorum.*
IV. *Clodoueus Rex Francorum.*
V. *Adadus Auximitarum Rex.*
VI. *Rex Persarum.*
VII. *VVidekindus Saxonum Rex.*
VIII. *Bogeris Bulgarorum Princeps.*
IX. *Geysa Hungarorum Princeps.*
X. *Miezulaus Polonorum Princeps Zaccomus Dux Saracenus.*
XI. *Casanus Rex Tartarorum.*
XII. *Palatinus Podoliæ.*

THEMA.

Nisi signa & prodigia videritis, non credítis. Ioan. 4.

EX libro Numerorum capite 10. discimus præcepisse Deum fieri duas tubas, quibus Hebræi conuocarentur, sed diuersa ratione. Modò enim vnica, modò ambæ inflari debebant: adhæc modò plano & æquabili tono, modò vario seu cõciso atque flexili. Populum quidem conuocari voluit DEVS vtriusque tubæ sono, eoque plano & simplici. Principes verò vnius tantùm, vt ex Hebr. Septuag. & Iosepho libro 3. capite 11. constat (quod noster interpres vertit semel elangere) eoque vario & conciso, vt colligitur ex versu septimò. Quid verò hæc ad nos, Auditores? Multum per omnem modum. Tubarum namque sonum Euangelici præconij typum esse docet Cy-

rillus lib. 5. de adoratione. Cæterùm duobus potissimùm modis Euangelium CHRISTI per orbem propagatum mundoque persuasum esse scimus, prædicatione & miraculis. Prædicatio velut vna tuba sufficere debebat terræ huius principibus vtpote capacioribus, vt conuerterentur: rudi & imperito populo si vtraque tuba inflaretur, prædicatio & miracula, nemo mirandum diceret. Propterea igitur Christus cum Regulo in Euágelio hodierno videtur expostulare, quòd is præter Euangelium requirat etiam miraculum; quasi ipsi dicat: Nónne vos principes & reguli magis sapere quam plebs adeoque vnius tubæ, prædicationis meæ, sonitu contenti esse deberetis, iuxta legem Dei? Sed vt video, vobis quoque, quemadmódum & plebi, vtramque inflare tubam debeo, & doctrinę miracula addere. Itaque bonus Dominus & magister condescendit istis regulis, & præter Euangelicam doctrinám adiecit eis, saltem aliquibus, miracula, vt vel vtraque tuba fidem persuaderet. Videamus hìc exempla.

B. I. *Quomodo Abagarus Toparcha Edessæ.*

PRIMO. Abagarus Rex seu Toparcha ditionis vltra Euphraten, (refert Nicephorus l. 2. c. 7. & alij grauissimi auctores) residens in Edessa ciuitate, cùm irremediabili detineretur morbo, audiens famam miraculorum Christi in Iudæa, quomodo languores omnes absque medicamentis curaret, rogauit eum per literas vt ad se venire dignaretur & se à morbo liberare; siquidem crederet ipsum aut DEVM esse, qui cœlos deserens ad terras descenderit, aut certè DEI filium: dignaretur porrò secum habitare in sua ciuitate, in qua à Iudæorum inuidia & insidijs securus esset. Rescripsit illi Christus propria manu, se quidem ad ipsum venire non posse; siquidem oporteret eum ad Patrem, à quo exierit, iterum redire, postquā imperata eius fecisset: hoc verò iter, vbi confecisset, missurum se illi vnum ex discipulis suis, qui non tantùm morbum eius abstergeret, sed etiam auctor illi foret ad meliorem vitam. Abagarus igitur, cùm de aduentu Christi desperaret, maximo tamen eius videndi desiderio teneretur, misit peritissimum pictorem, qui faciem eius ad amussim delinearet. Sed cùm hoc tentaret pictor, & in opere impediretur à fulgore faciei dominicæ: Christus id aduertens, purissimo linteo faciem suam impressit & in eo ad viuum expressit eamque dans pictori, misit ad Abagarum. Exinde rex in Christum credidit & medelam ab eo sperauit. Ergò post Christi ascensum Thomas misit eò loci vnum ex 70. discipulis, Thadæum; qui dum mira patrat in Edessena ciuitate, rex memor promissionis Christi eum ad se vocari iussit, & cùm Christi discipulum esse perspexisset, ab eodem manus impositione mox sanatus est, vti & filius eius Audus à pedum doloribus ac multi alij. Præterea ab eodem in fide instructus, iussit vt omnes subditi conuenirent & audirent prædicationem Thadæi & ab eo baptizarentur. Remansit illa imago maximo cum honore in ea vrbe, & præclara edidit miracula, de quibus luculenta extant testimonia apud Baron. anno Christi 31. Ecce primum reguli nostri sectatorem, qui *credidit, & domus eius tota.*

C. II. *Constantinus Magnus.*

SECVNDO. Anno 312. Constantinus Magnus Imp. cum de bello Maxentio Tyranno inferendo cogitaret, & DEI omnium creatoris, non Deorum, auxilium imploraret: ei post meridiem, crucis signum ex lucis splendore figuratum, in ipso cœlo manifestè apparuit, in itinere cùm esset, spectante & obstupescente exercitu, in eoque hæc verba: *In hoc vince.* De significatione ostenti solicito & dormienti, CHRISTVS DEVS, cum signo in cœlo monstrato, videndum se præbet, præcepitque vt exemplari ad imitationem illius fabricato, tanquam præsidio in prælio vtatur. Vnde mox Christianæ religionis Professores euocat Constantinus, & ab eis de Christo edoctus, statuit enim sibi colendum eiusque Sacerdotes sibi Assessores adesse voluit. Itaque hoc signo armatus in hostem mouet, moxque territum fugat & in Tyberim præcipitem cum exercitu suo agit & suffocat: posteà etiam plurimas alias insignes victorias obtinet. Exinde adhuc Catechumenus Christianam religionem plurimùm promouit, gentilismum verò attriuit: plurimas etiam nationes ad fidei susceptionem inuitauit & pellexit. Denique cùm lepra laboraret, quam ex medicorum præscripto, infantum sanguine curare nitebatur, monitus ab Apostolis est per somnium, vt ab hoc detestabili balneo desisteret, & Syluestrum Papam accerseret, qui piscinam illi monstraturus esset, in qua salutem consequeretur. Quod & factum est, dum baptizaretur anno Christi 324. Baron. ib. Eius baptisterium ampla & eleganti forma adhuc Romæ integrum visitur prope S. Ioannem in Laterano.

D. III. *Bacurius Rex Iberorum.*

TERTIO. Anno 327. Bacurius Rex Iberorum cum gente sua, quæ iuxta Caucasem habitat versus mare Caspium, per captiuam quandam piam fœminam ad fidem conuersus est. Cùm enim filius eius infans grauiter infirmaretur & à nutrice ad alias fæminas, de more eius gentis, medelæ gratia circumgestaretur, deuenit tandem ad captiuam Christianam, quæ inter Ethnicos illos sanctam ducebat vitam. Hæc itaque nihil aliud medelæ adhibebat, præterquam orationes, quas super infantem fundebat ad DEVM, nomine Christi inuocato: vnde confestim infans, qui putabatur iam moriturus, conualuit. Nec multò post regina ipsa quoque, infantis mater, simili modo per illam sanata est: vnde ipsa ad religionē Christianam vehementer incensa, regem instigabat ad eandem amplectendam. Qui tamen adhuc dubius & suspectam habens religionem Christianam, dum venandi gratia syluas ingrederetur

deretur cum suis, repentè cadens densa nebula syluam obscurauit, vt vndique rex aberraret, à socijs derelictus, anceps & timore plenus. Itaque suos inuocat Deos, sed incassum. Ad extremum memor fœminæ illius captiuæ, decreuit DEO Christianorum seruire, si ex hoc labyrintho tenebrarum eriperetur. Mox igitur vt hoc statuit, clara lux affulsit, & Rex ad suos saluus redijt: vocauitque Christianam & ab ea instrui in fide petijt. Legatos item ad Constantinum misit pro Sacerdotibus; ipse viros, coniunx eius fœminas ad religionem perducere sedulò adlaborabant, templum extruxerunt, & ita totam gentem ad Christum adduxerunt. Ruffinus l. 1. cap. 10. Niceph. l. 8. cap. 34.

E. IV. *Clodoueus Rex Francorum.*

QVARTO. Anno 499. Clodoueus Francorum Rex, cùm Germani Francis nollent ampliùs tributarij esse & subditi, eos magna vi armorum impetijt & dubio valde Marte cum ijs dimicauit. Cumque admodum de salute & victoria periclitaretur, ad Christum (adhuc gentilis) ex vxoris instigatione & hortatu, se supplicem conuertit orans: *O Domine* IESV CHRISTE, *quem coniunx mea filium Dei nominat* (erat enim Christiana, dicta Clotildis, nata ex Burgundia) *rogo obsecro te ardentissimis votis, velis mihi victoriam concedere, tum ego porrò in te credã, & baptismum promptissimo accipiam animo.* Nactus ergò victoriam, votum suum confirmat opere, & baptizatur cum tribus millibus suorum aulicorũ à S. Remigio Episcopo Rhemensi: cumque sic ex vxoris suæ consilio ad religionem Christianam peruenisset, in eius memoriam, vrbem à Germanico Waib, quod est mulier, loco, quo commissa fuerat pugna, nuncupatam extruxit. Greg. Turon de gestis Franc. l. 2. c. 30. 31. Hincmarus in vita S. Remigij apud Suriũ 13. Ian.

F. V. *Adadus Auximitarũ Rex.*

QVINTO. Anno 15. Iustiniani Imperatoris, qui est Christi 541. Adadus Auximitarum (populi sunt in India) Rex, bellum illaturus Damiano Hebræo regi, quòd negotiatores Christianos interfecisset, vouit se Christianum fore, si Homeritas (quibus Damianus imperabat) vicisset. Et quidem commisso prælio, vicit eos auxiliante DEO, victũque regem viuum cepit & in potestatem suam redegit, regnoque & regia potitus est. Itaque gratias DEO agens, misit ad Iustinianum, ac petijt Episcopos sibi ab eo mitti. Ita tota regio fidem amplexata est. Cedrenus Nicephorus l. 17. c. 32.

G. VI. *Rex Persarum.*

SEXTO. Circa annum 641. sub Constantino Imp. filio Heraclij Imp. *Regis Persarum coniunx, nomine Cæsara, de Perside exiens cum paucis suis fidelibus priuato habitu, propter fidei Christianæ amorem Constantinopolim venit. Quæ ab Imperatore honorificè suscepta, post aliquot dies, vt desiderabat, baptismum consecuta, & ab Augustâ de sacro fonte leuata est. Quod vir eius, Persarum Rex, audiens, Legatos Constantinopolim ad Augustum direxit, quatenus sibi vxorem suã redderet. Imperator audiens, remque omninò ignorans, Legatis respondit; De reginâ quam quæritis, fatemur nos nihil scire, præter quòd ad nos adhuc aliqua mulier priuato habitu aduenit. Tùm Legati: si placet vestro conspectui, volumus hanc, quam dicitis, mulierem videre. Quæ cum iussu Imperatoris aduenisset, mox vt eam conspiciunt, ad eius vestigia prouoluuntur, eique venerabiliter, quòd eam suus vir conquireret, suggerunt. Quibus illa respondit: Ite, renuntiate regi vestro & Domino: quia nisi sicut ego iam credidi, ita & ipse in Christum crediderit, me iam vltrà consortem thori habere non poterit. Quid multa? reuersi Legati omnia regi renuntiant: Qui nihil moratus, cum sexaginta millibus Constantinopolim pacificè ad Imperatorem venit, à quo gratanter & satis dignè susceptus est. Qui cum vniuersis in Christum credens; pariter cum omnibus sacri baptismatis vndâ perfusus, & ab Augusto de fonte leuatus, Catholicâ fide confirmatus est, multisque muneribus ab Augusto honoratus, acceptâ suâ coniuge latus & gaudens ad suam patriam repedauit.* Ita Paul. Diaconus de gest. Longobard. l. 4. c. 52.

H. VII. *VVidekindus Saxonum Dux.*

SEPTIMO. Anno 785. *incessit cupido Principi Saxonum VVidekindo, lustrare regis Caroli Magni castra: quod etsi palàm iam reconciliatio liceret, libuit tamen ignoto habitu liberiùs omnia scrutari. Vicina erat Paschalis solemnitas, & rex cum vniuerso milite pro Christiana pietate se tum sacris imminentibus apparabat, commemoratione Dominicæ passionis, & expiatione criminum in purgatione conscientiæ. VVidekindus mendici habitu per fluuium in nauicula allabitur; & quò minùs nosceretur, mendicus cum mendicis ad stipem sedebat. Ingens quippe pauperum regionis multitudo quotidie assectabatur. Rex illis largam stipem iussit erogari. VVidekindus, vbi ad eum peruentũ est, dexterã & ipse protendit. Attendit, qui distribuit incuruum in manu digitum, qualem sciebat habere VVidekindum. Vultum eius diligentiùs intuetur, agnoscit arridens, qui largiebatur. Quid ita mendicus inter mẽdicos sederet Princeps ditissimus, percontatur. Ille nihil ad hæc, sed ad regem se iubet introduci. Erat tũ sanctissimus Paschæ dies. Rex hilariter excepit venientem, percontatus quid sibi vellet indignus Principe habitus. Ille sub hæc: Volui Serenissime Rex, hoc habitu incognitus (vt sperabam lustrare secreta gestorum, quæ cognitus non tam fidẽte) adspicerem Curiositas induxit, vt latibulum quærerẽ, qui inter tuos nunc in gratiã susceptus propalam poterã percontari quæ vellem. Quid igitur, inquit Rex, vidisti, quod te vidisse delectat? Ille, vt erat adhuc rerũ Christianarum rudis, subintulit: vidi, quod mirabar, ante biduum te vultu demisse tristem, incertus quid contigisset, quod tantum regem contristaret. (Cõmemoratio fuit Dominicæ passionis, qua die Parasceues regium vultum obscurasset) Rursũ, inquit, vidi hodierna die te primum sollicitum, & ad rem attentissimum: posteaquam verò mensã adieras templo mediã, ita hilari mihi conspectus es vultu, vt repentinæ in te mutationis me caperet miraculum. Stupor autem erat videre, quòd de manu purpurati Sacerdotis singuli pulchellum puerum in os susciperent, quem quibusdam ludibundum*

arri-

arridere, vltrò properãte: alijs verò abhorrentem auertisse vultum, & tamen in ora demissum, nec redeũtem aspexi. Hæc quid sit, necdum accipio. Tum Rex: Bene, inquit, profecisti, plus tibi aliquid, quàm cunctis Sacerdotibus, & omnibus ostensum est. Inde mutata veste, manum secum abstractum, docuit grande pietatis mysterium in altaris Sacramento. Quare cognita, exhilaratum ducem orasse, vt proprium illi Sacerdotẽ permitteret, qui diuinæ rei curam haberet, crebriusque in conspectu perageret altaris sacratum ministerium. Rex etiam Pontificem illi daturum, promittit, modò illi habitationem Episcopo dignam prouideret. Ducem verò arcem suam ad VViseram vtriusque capacem ostendisse, deditque in eiusdem arcis non exiguo circo locum ædificandæ Ecclesiæ. Ferunt proinde nomen Ecclesiæ prouenisse, quod meum & tuum, quasi communis duorum possessio, sonat in lingua Saxonum vernaculæ, Min/Din. *Erat vir præcipua religione Herimbertus, qui cùm Carolum latere non posset, dignus est habitus, quem primum præficeret Ecclesiæ Mindensi Episcopũ. Adiecit illi ministeriales non paucos, nec paruos: vt haberet Ecclesia defensores suos. Illi verò, quia ex imo gradu in nobilitatem excreuerant, vt partim Comites, partim Duces fierent, spreuisse matrem videntur. Ornata autem est Ecclesia iam tũ ab initio multis Sanctorũ Reliquijs, Feliciani, Fulginatis Episcopi & martyris, Theodori Episcopi, Carpophori, & Habũdi martyrũ. Profecit autem Ecclesia tam in spiritualibus, quàm temporalibus sub hoc pontifice: agente nouitio feruore in populo recèns conuersæ. Instante nihilominus bono Pontifice, qui frugum diuini verbi curauit in populo multiplicari.* Refert Baron. & Bredenb. lib. 1. cap. 5. ex Alberto Cranzio lib. 2. Saxon. cap. 33. & lib. 1. metrop. c. 9.

I. VIII. *Bogoris Bulgarorũ Princeps.*

OCTAVO. Anno 845. Bogoris Bulgarorum Princeps adhuc gentilis, cùm ingens fames Bulgarorum regionem occupasset, omnique destitueretur auxilio, Christianorum DEVM, (de quo iam anteà à sorore edoctus erat) vt sibi opem ferret, inuocauit, idemque facere omnem sibi subiectam nationem iussit; & remedium impetrauit. Ad hæc cùm insatiabiliter venationi deditus esset, qua oblectare se studebat, non modò cùm se venatum conferret, sed etiam cùm otiosus esset domi, idque per animalium pictas figuras. Constructa noua domo Methodium quendam monachum, arte pictorem, iussit domum illam picturis exornare. Verùm quasi diuina quadam prouidentia ductus, non præscripsit definitè, quænam & qualia pingeret animalia; verùm quæcunque ipse vellet, iussit depingere; terribilia tamen esse, quæ pingerentur, vt spectantibus terrorem & metum incuterent. Ille verò nihil terribilius sciens secundo CHRISTI aduentu, hunc ibi descripsit. Cumque iam finita illa esset pictura; conspicatus Princeps ex altera parte, iustorum cætum coronari, ex altera verò impios puniri, & à pictore percepta picturæ mente, statim propriam eiurat religionem, imbutusque ab Episcopo diuinis mysterijs, intempesta nocte sacrum percipit baptisma, & Michael vocatus est. Cum autem cognouisset nationis præfecti, communem mutatum religionis cultum: in Principem conspirantes, eum de imperio deijcere studebant; quos ille parua, quam secum habebat, manu fudit fugauitque præeunte crucis signo, & inopinata re perculsos, Christianos effecit. Refert Ioan. Curopalates apud Baron. anno Domini 845.

K. IX. *Geysa Hũgarorum Princeps.*

NONO. Ante annum Domini millesimum, Geysa Hungarorum Princeps iam diu Christiana sacra cogitabat, eratque in ea cura totus, quomodo id perfici posset. Nocte igitur dormienti adstitit iuuenis formosissimus, prænuntians fore vt illi filius nasceretur, qui Christi cultum latè propagaret in Hungaricis regnis; ipse modò experrectus occurreret Præsuli sanctissimo, eique in omnibus rebus obediret. Euigilans Geysa accersitis Christianis nõnullis & intimis suis somnium narrat & mox illi nuntiatur aduenire Adalbertum Pragensem Antistitem, qui ipsum inuiseret. Obuiam processit Geysa & quid sibi somnium vellet agnouit, nomen Christo cum suis dedit; & vxori eius iam grauidæ apparuit in somnis Stephanus Protomartyr prædicens fore vt pareret filium, cui primo dignitas regia inter Hungaros deberetur eique nomen imponeretur Stephani. Atque ita contigit vt præsignificatum. Bonfinius lib. 1. dec. 2.

L. X. *Miezislaus Polonorum Princeps.*

DECIMO. Anno 965. Miezislaus Polonorum Princeps (Miesca vocatur à VVitikindo, qui tẽporibus illis vixit) cùm septem, more barbarico, vxores seu concubinas haberet neque ex ijs vllã posset prolem suscipere, persuasus est à quibusdam Christianis, fore, si CHRISTO nomen daret, vt filios gigneret & magna fælicitate posteri eius florerent. Neque res fefellit. Drahomiram namque (alij Dambronucham vocant) vxorem duxit regis Bohemi filiam, Christo se adiungens & nobilissima cælitus progenie est honestus. Baron. anno 965. Simili euẽtu Zaccomus Dux & antesignanus vnius tribus Saracenorũ ad fidẽ cõuersus est cũ tota tribu sua, postquã precibus alicuius monachi filiũ obtinuisset, apud Niceph. lib. 11. c. 45.

Zaccomus Dux Saracenus.

M. XI. *Cassanus Rex Tartarorum.*

VNDECIMO. Anno 1298. Rex Tartarorum Cassanus, quem vocant alio nomine Magnum, cum ducentis equitum millibus Syriam cepit & finitimas regiones. Omnibus itaque formidandus petijt sibi vxorem filiam regis Armeniæ, quòd audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus tanti regis viribus exterritus, dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, vt rex maritus nullo modo illum veluti suum voluerit agnoscere; quòd monstrum videretur. Vocat ad consilium primarios; de ipsorum sententia vxorem veluti adulteram, partum veluti ex adultero susceptũ vltimo supplicio adiudicat. Innocens mulier infælicitatẽ suam deplorans ad preces cõfugit; ignara consilij

petijt,

petijt, vt sibi liceret baptizare quem peperisset. Data illi facultas, ita tamen, vt adessent baptismo aliqui fidei spectatæ viri, vnà cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res, vbi baptizatus est puer, adeò venustus ac formosus apparuit, vt rex tantâ re permotus, cum plurimis nomen DEO dederit & maximum rei Christianæ factum fuerit incrementum. Hæc Ioannes Villaneus qui illis temporibus fuit lib.8. c.35.

N. XII. *Palatinus Podoliæ.*

DVODECIMO. Recentius est quod scribit Florimundus Ræmundus de orig. hæres. lib.4.cap.11. de Palatini Podoliæ notabili conuersione. *Palatinus hic, inquit, cùm die quodam Sacerdoti Catholico plus pietatis quam doctrinæ habenti, vellet illudere, hominem ad prandium inuitârat. Mensæ assidentem, Palatino innuente, Prædicans quidam varijs quæstionibus vrgere cœpit, iam caput aliquod doctrinæ, iam Papæ tyrannidem, iam dissolutam Ecclesiasticorum vitam in medium proponens. Tacet ad omnia bonus ille Sacerdos, ac strenuè interim appositis vescitur. Tandem ad Palatinum conuersus: Quid hic hominis est, quæso? O, inquit; Equidem ad prandium, non ad disputationem inuitatus sum. Ibi risu solui omnes, & boni Sacerdotis simplicitatem, vel potiùs inscitiam (ita enim videbatur) ludibrio habere. Tum ille; Equidem, inquit, iam hoc agam, & prandebo; vbi pransus fuero, tum fortè homini isti respõdebo. Sublatis mensis, Sacerdos ita infit: Hodie sacrum in altari peragens, hac vsus sum precatione: Discerne causam meam de gente non sancta. Spero sanè hunc ipsum* DEVM *pro sua omnipotentia & misericordia preces has meas exauditurum. Facto deinde Crucis signo, Prædicantem ita alloquitur: In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, per Dei, cuius ego indignus seruus & Sacerdos sum, auctoritatem & potestatem mando tibi, maligne spiritus, vt obmutescas, nec per os istius hominis loquaris. Quid fit? Vix ille hæc verba pronunciauerat, cùm ecce Prædicans pisce magis mutus sedet. Tum Sacerdos iterum: Iam, inquit, vt homo loquere: & tibi respondebo. Hactenus enim cum maligno illo spiritu, qui per os tuum locutus est, & tam atroces contra* IESV CHRISTI *sponsam iniurias euomuit, verba commutare religioni mihi duxi. At Prædicans frustra loqui conatus, cùm ne gry quidem proferre posset, demisso capite, totus pudore perfusus inde se proripuit, omnibus hoc miraculo obstupefactis. Illi tamen eidem, muto quidem, nihilo tamen minùs astuto diabolo color non defuit, quo hanc Prædicantis infamiam palliaret, vi magicæ artis factum esse dictitans: à quâ tamen suspicione Gorscium (id enim nomen erat Sacerdoti) vita simplicitas atque innocentia facilè vindicabat. Palatinus verò miraculo hoc obstupefactus in se rediens errore, in quo educatus fuerat, abiurato, vnà cum familia sua ad Catholicam Ecclesiam est reuersus, & in ea constanter perseuerauit: quem Pibracus noster tam ob singularem eruditionem & eloquentiam, quàm armorum vsum & rei bellicæ peritiam maiorem in modum laudare est solitus.*

Ex dictis varia documenta possumus colligere.

Disce hinc. 1.

Primo quàm bonus sit DEVS noster, qui tam suauibus & mirabilibus medijs voluit terrarum principes, veluti ad credendum & fidei humilitatem difficiliores ad se pertrahere, seque eis accommodare. Sufficiebat quidem, vocasse eos per nudam & simplicem prædicationem: sed quoniam illi ad hanc duriores sunt, & ægrè se submittunt iugo alicui, aut doctrinæ: (*nunquid enim ex principibus aliquis credidit in eum?* aiunt Pharisæi) ideò specialibus quibusdam gratijs ac ferè per miracula ad se trahere eos voluit.

2. Secundò. Principum ac regum istorum zelum ac feruorem, licèt recens conuersorum. Non enim satis habebant, quòd ipsi conuersi essent, sed insuper domos ac gentes sibi subditas conuertere studuerunt, ac verò conuerti iusserunt. Nimirum ad exemplum hodierni reguli, qui cum totâ domo suâ credidit. Sic enim decet facere patresfamilias in suis ædibus, Principes in suis Ducatibus, &c.

3. Tertiò. Fidei Christianæ comprobationem, quæ tantis miraculis principum animos obtinuit, & tam mirabiliter per orbem propagata est. Sic enim intelligimus non temere credidisse primos Christianos: ac sicut Thomas tangendo Christi carnem confirmauit cæteros Apostolos: sic illi nos confirmant.

4. Quartò. Vanitatem hæreseon, quæ nihil horum afferre queunt, quibus ipsæ propagatæ sunt.

Quare meritò cum Apostolo Petro 1. Pet. 2. dicere vobis, Auditores, possum: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.*

CONCIO VII.

PRODIGIA ET MIRACVLA in mundi conuersione exhibita.

I. *Idololatriæ euersio.*
II. *Paucorum Apostolorum mira prædicatio.*
III. *Doctrinæ difficultas.* 1. Quoad intellectum, 2. Quoad voluntatem.
IV. *Constantia credentium.*
V. *Mutatio morum in hominibus.*

THEMA.

Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Ioan. 4.

A. MEritò nobis terrorem inijcere deberet responsio illa Domini, quâ Regulo in hodierno Euangelio exprobrat incredulitatem, signa desideranti. Si enim reprehenditur, qui

qui fortè ſignum non vidit: quomodo non reprehendentur, qui poſtquam viderunt ſigna, adhuc tamen nolunt credere, vel ſaltem aliter viuunt quàm credunt! Nos certè dicere non poſſumus, quòd ſigna non viderimus: qui magnum illud ſignum conuerſionis mundi, videmus & palpamus. Vnde ſi fortè noſtrûm quis ſignum aliquod peteret; meritò audiret id quod Phariſæi Matth. 12. desiderantes ſignum videre: *Generatio mala & adultera ſignum quærit; & ſignum non dabitur ei niſi ſignum Ionæ prophetæ.* Signum condemnationis, vt vult Maldonatus, quia tot viſis ſignis non crediderunt. Vnde ſubdit Dominus: *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſtâ & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quàm Ionas hîc.* Etenim Niniuitæ crediderunt Ionæ prophetæ licet ignoto, poſtquam vnius diei iter in ciuitate progreſſus eſſet prædicando. Mox enim vbi *peruênit verbum ad aures regis, omnes induti ſunt ſaccis & ieiunauerunt &c.* Multò maius ſignum eſt conuerſio mundi, facta per Apoſtolos & eorum ſucceſſores. Nam poſt 40. annos iam exiuerat ſonus eorum in omnem terram, teſte Apoſtolo ad Rom. 10. Et poſt 300. annos, cùm peruenit verbum ad Imperatorem Conſtantinum, ipſe primus Chriſtum induit & poſt eum Romanum Imperium ac paulatim vniuerſus orbis. Hoc verè miraculorum maximum eſt, quod incredulos in die illâ condemnabit. Surgent Niniuitæ; ſurget orbis totus Chriſtianus & illos accuſabit, quòd tam ſtupendâ orbis conuerſione viſâ & palpatâ, ipſi vel non crediderint vel non ita vixerint, ſicut fides præcipit. Quantum igitur prodigium ſit mundi conuerſio, videamus.

B.
I.
Idololatriæ euerſio.

PRIMVM. Miraculum. Idololatriæ euerſio, quæ per tot ſæcula in vniuerſum orbem diffuſa erat & altiſſimas radices egerat, quæ à tot Principibus & Monarchis gladio, à tot argutiſſimis philoſophicis rationibus mordicùs defendebatur, & carni, cui omnem licentiam permittebat & frænum laxabat vitijs quibuſcunque, tam accepta erat. Ac Primo quis neſcit quàm tenaces ſint homines auitæ religionis? Sanè Pythius Apollo conſulentibus Athenienſibus de religionis obſeruantiâ, reſpondit, patriam religionem & quam coluiſſent eorum maiores, retinendam eſſe. Deinde quam difficulter deſeratur id quod ab omnibus vel pleriſque tenetur? rurſum quam ægrè dimittatur id quod carni blanditur? Experimur hoc de hæreticis noſtris, qui licet abſurdiſſima habeant dogmata & ſpurciſſimos eorum architectos, hæreſin tamen non abiurant, quia ipſis hæreditaria & carni valde accepta eſt. Et tamen Ethnicorum ſuperſtitio extirpata eſt à Chriſto: quod indicauit lapis ille de monte abſciſſus ſine manibus, qui comminuit ſtatuam Nabuchodonoſoris Dan. 2. quiq; poſtea factus eſt mons magnus & impleuit vniuerſam terram. Hic enim lapis, Chriſtus eſt, ſine virili operâ conceptus, qui contriuit Idololatriam per omnia regna diffuſam: factusque eſt mons magnus & impleuit totum orbem. Quâ de cauſâ Luc. 20. comparat ſe Dominus lapidi angulari, qui factus eſt in caput anguli, & ait: *Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur: ſuper quem autem ceciderit, comminuet illum.* Etenim iuxta prouerbium illud: **Fält der Stain auff den Krueg / ſo zerbricht er: Fält der Krueg auff auff den Stain / ſo zerbricht er auch**: cecidit Chriſtus eiusque religio ſuper Idololatriam vtpote iam exiſtentem, & contriuit eam: cecidêre poſtmodum hæreſes ſuper Chriſtum vtpote præcedentem, & ſimiliter contritæ ſunt.

2.

Secundò. Mundus & diabolus velis remiſq; contendebant Idololatriam defendere, fidemq; Chriſti extinguere. Armauit enim ad hoc penè omnes Imperatores per trecentos annos: qui inexplebili ſiti in Chriſtianorum ſanguinem ſæuiebant, omniſq; generis machinas & tormenta excogitabant ad eos excarnificandos. Si difficile eſt vrbem muris & vallo munitam occupare, quanto difficilius ſi etiam obſiſtant præſidiarij milites, tormenta, machinæ? Quòd ſi dormiſſent Ethnici, ſicut dormierunt Catholici cùm Lutherus ſuperſeminauit zizania, mirum adeò non fuiſſet; ſed vigilabant illi & quidem plurimi immaniſſimi Imperatores: vti Nero, Traianus, Adrianus, Decius, Diocletianus, Maximianus, Valerianus, Maxentius, Maximinus, Iulianus & alij, qui omnibus diaboli tormentis excogitatis, equuleis, vngulis & pectinibus ferreis, ollis bullientibus, craticulis, crucibus, in Chriſtianos debacchati ſunt: occiſorum prætereà corpora auibus & canibus dilanianda obiecerunt, vel in mare demerſerunt; adeò vt ipſoſmet gentiles humanitatis tantùm cauſâ puderet ac tæderet. Sed & ipſa terra prodigioſo quodam modo exhorruiſſe rabiem illam videtur, cùm ſereno & ſudo cœlo, columnæ ipſæ publicorum operum guttatim fluxerint, fora & plateæ humore maduerint, omnibus ſtupentibus, & quaſi terræ & lapidum lachrymas de tantâ hominum feritate agnoſcentibus: Baron. anno 307. Cum verò Imperatores non ſufficerent ad necandos Chriſtianos, ideò ſub Diocletiano & Maximiano vulgatum erat edictum, vt cuilibet volenti liceret impune Chriſtianum occidere, vt eſt apud eundem anno 303. Tuncq; verè dicere poterant Chriſtiani id pſalmi: *Quoniam propter te mortificamur totâ die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* Propterea enim à gentilibus vocabantur *Biothanati*, id eſt, violenter perituri, teſte Tertull. l. de animâ cap. 57. Et *Sarmentitij*, à ſarmentis, in quibus ordinariè comburebantur, teſte eodem in apolog. aduerſus gentes c. 46. Siqui perſecutorum mitiores videbantur, ſtatuebant: *ſi ſeditioſi non ſunt, ne inquirantur: ſi ſemel in iudicium pertracti fuerint, ne elabantur.* Adhæc doctrinam Chriſti qui profitebantur, omnibus dignitatibus & muneribus excludebantur: pueri in ſcholas eorum non admittebantur; exponebantur in gymnaſijs dialogi quidam ſuppoſititij Chriſti & Pilati, alijque libri in contumeliam

ueliam Christi conscripti, impietatibus & blasphemijs pleni, quibus odium nominis Christi à pueritiâ imbiberetur: libros conscripserunt in Christianos, vti Vlpianus. Loca religiosa in quibus Christus aliquid præclarum fecit vel sustinuit, turpissimis Idolorum statuis, Veneris, Adonidis, &c. cõspurcabant, vt inde memoriam & cultum Christi abolerent. Sub Diocletiano & Maximiano, non licebat in foro emere quid Christianis, nisi thura priùs, positis ad hoc statuis, adolerent: nec non circa insulas, vicos & aquas positi fuêre compulsores, qui neque molere neque haurire aquas eos sinebant, nisi qui Idolis libassent. Ex Actis SS. mart. Sebastiani & socior. apud Baron. anno 286. Denique Iulianus Apostata pestilentissimo persecutionis genere excogitato, suasionibus, blanditijs, honoribus Christianos piscabatur: renitentes, non quasi Christianos, sed quasi perduelles & facinorosos condemnabat: Labaro Imperatorio crucis signum abstulit, & Deorum imagines appinxit, vt Christiani, cum solitâ veneratione Principis, etiam Deos venerarentur. Militibus donatiuum non dabat, nisi qui thus offerrent: quorum alij id renuerunt: alij non aduertentes posteà pœnitentiâ ducti, relato auro ceruices extenderunt: quos ille exautorare maluit quàm martyres facere. Constantinopoli cibos non nisi pollutos vænum proponi iussit, &c. Baron. anno 362.

C. II. *Paucorũ Apostolorum mira prædicatio.*

SECVNDVM. Prædicatio mira, Apostolorum paucorum, ignobilium, rudium. Non enim plures quàm 12. numero, pauperes, ignobiles, infacundi, mendici mundum conuerterunt, intra annos 40. saltem ita, vt per orbem totum iam audiretur Christus & religio Christiana. Solent Oratores qui à regibus mittuntur ad alios reges, eligi facundissimi, sapientissimi, nobiles, qui facilè persuadeant. Sed hic Deus conuertit oratores per piscatores, non contrà. Etenim eloquentissimus illorum, Paulus, vocabatur ab Atheniensibus *spermogolus* id est, *seminuerbius*, qui verba sine intellectu multiplicat. Actor. 17. Figuratum hoc in asini maxillâ, quâ Samson interfecit mille viros, Iudic. 15. quam posteà proiecit de manu, & cùm sitiret valdè, egressis ex illâ aquis extinxit sitim. Samson Christi typus fuit; maxilla asini, Apostolorum, quoniam *stulta mundi elegit Deus vt confundat sapientes*, ait Apostolus: per illos interfecit potentes & sapientes mundi. Et licet eos demum de manu suâ proiecerit, permittendo eos occidi: inde tamen potum propinat Ecclesiæ, quæ per hoc magis in fide confirmata fuit, creuit ac recepit vires, stillante ex occisorum corporibus miraculorum gratiâ. Sic exponit Rupertus. Quæso iam te, siquis Petrum Romam euntem interrogasset, quò tenderet; & is respondisset, Romam tendo vt Idola extirpem, Imperatores mihi subijciam, Idolorum sacrificulos extinguam: crucifixum illis pro Deo colendum persuadeam, &c. nunquid non risisses illum? Vel si in diuisione Apostolorum quis dixisset, per illos 12. peregrinos mundum inuertendum; quis credidisset? Mahomet suam sectam propagauit armis, fraudibus & blanditijs: vti fere etiam hæretici, quod mirum non est, nec indicium diuinæ virtutis. Non blandiebantur Apostoli & Christiani præcones Imperatoribus, sed terribilia dicebant, & timorem Iudicij eis inculcabant: Idola eorum confringebant, conspuebant & comburebant. Iam siquis vlteriùs interrogâsset Petrum: Et quâ tandem ratione tibi Romam subiugabis? Isq; respondisset: Idola eorum confringam, comburam ac pedibus conculcabo. Quis non insanum eum reputâsset? Dic enim, quæso: si nos Christiani videremus Turcas in templis nostris imaginem crucifixi aut Sacramentum Altaris conspuere, conculcare, conterere: an factum hoc nos ad fœdus & amicitiam eorum inuitaret? an æquo ferremus animo? Atquî Apostoli hæc gentilium Idolis fecerunt, & pro ijs crucem illis excelsissimam reposuerunt ac prædicârunt. Et hac tamen ratione Ethnicos in sententiam suam traxerunt. Hoccine non est Dei opus & mutatio dexteræ excelsi?

Secundò. Non modò non blanditijs, sed nec armis aut potentiâ vsi sunt: contrà potiùs suâ internecione mundum subiugârunt: non cædebant, sed cædebantur: non occidebant, sed occidebantur: Non enim hastis, gladijs aut bombardis res agenda erat, sed fortitudine, patientiâ, constantiâ, humilitate, sinceritate, simplicitate. Et quidem his armis superata est Idololatria. Cùm occidebantur Christiani, viuificabatur fides, & moriebatur Idololatria. Cùm in exilium pellebantur Christiani: pellebantur Idola, intrabat ciuitates Euangelium. Qui vincebantur, vincebant: qui cædebant, interibant; vt meritò de hoc pugnandi genere dici possit id Deboræ Iud. 5. *Noua bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit: clypeus & hasta si* (id est, non) *apparuerunt in quadraginta millibus Israël.* Vnde Dominus milites suos contra gentiles mittẽs, dixit: *Mitto vos sicut oues in medio luporum*; vt scilicet lupos capiant, & conuertant in agnos, idq; efficiant suâ morte, cùm à lupis discerpentur. Qualis hæc venatio: lupos capere agnis? Figuratum hoc Christianorum bellandi genus in cæde innumerabilium Madianitarum, qui à trecentis duntaxat Israëlitis, non armis sed tubarum clangore & laguncularum confractione fugati & fusi sunt, Iud. 7. Sic enim & gentiles per Euangelicæ prædicationis tubã & ipsam prędicatorum internecionem exterminati sunt; quemadmodum de hoc propherat Isaias c. 9. *Sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian.* Miratur orbis Alexandrum M. qui quadraginta millibus circitèr in Asiam traiecit, eamq; sibi vectigalem fecit vniuersam. Quid diceremus, si cum quadraginta hoc effecisset? quid si non pugnando, sed terga vertendo & clades accipiendo vicisset? Atquî sic vicit orbem Christus. *Is Deus est*, dicebat Sapiens ille, *qui facit, quæ nulla creatura possit.* Num quis vnquam ante aut post Christum talia patrauit?

D. III. *Doctrinæ difficultas.*

1. Quoad intellectum.

TERTIVM. Doctrinæ difficultas: ac primò quoad intellectum. Proponebant inprimis Apostoli SS. Trinitatis mysterium, intellectu difficillimum, quòd scilicet in Deitate tres sint distinctæ personæ, quarum vnaquæque verus sit Deus, & tamen tres Dij non sint sed vnicus. Docebant vnam ex his, filium scilicet factum hominem, non reliquisse quod erat, sed assumpsisse quod non erat, atq; ita Deum simul & hominem esse, qui tametsi à Iudæis crucifixus cum latronibus & necatus esset, cum tamen interim cœli terræque Dominum verum fuisse & cursum solis, lunæ & stellarum direxisse mundique molem sustinuisse. Dicebant corporum resurrectionem futuram, & carnes etiam deuoratas ac combustas redintegrandas. Prædicabant Deos iam à tot sæculis ab vniuerso orbe cultos, non Deos sed dæmonia esse, & persuadebans illis ignotum Deum. *Prædicamus Christum crucifixum*, ait Apostolus 1. Cor. 1. *Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.*

Senatus olim Romanus plebem metu adegit, vt Romulum Deum fateretur. Alexander M. cùm adorari voluit, tunc primùm exercitus eius seditionem mouit, & domestici eius verbera potiùs passi sunt, quàm vt illum adorarent. Caligulam, Domitianum, Heliogabalum & cæteros qui diuinos sibi honores arrogabant, dum vixerunt, populus risit, mortuorumque, diuina scilicet, cadauera (humo quippe, nedum cœlo indigna) non secus ac canum ad scalas Gemonias traxit. refert. Maiol. tom. 3. canic. coll. 1. At verò crucifixum Christum, ne homines Deum proclamarent, & vt talem colerent, nullis adigi tormentis potuerunt. En miraculum!

2. Quoad voluntatem.

Secundò quoad voluntatem proponebant magis ardua quàm blanda: vitanda scilicet vitia turpitudinesq; carnales quibus homines ad aures vsque immersi erant: seruandam verò castitatem, sobrietatem, temperantiam: dicebant meliorem esse paupertatem opibus, humilitatem honoribus, obedientiam & subiectionem libertate. Monstrabant genus vitæ, quæ continua crux erat, carnisque & omnium appetituum mortificatio. Et hæc non homines tantum plebeij & vulgares, sed etiam Sapientes, Philosophi & Reges credebant atq; amplectebantur. Non igitur hoc grande miraculum? Qui gallinam ad se allicere & capere vult, nequaquam intentat illi baculum, sed auenam obijcit, & posteà inaduertenti manus aut funiculum inijcit. Contrà fecerunt Christi Apostoli: baculum intentârunt, ad cruces inuitârunt. Cyrus Rex ad Lacedæmonios dicebat: *Quicunque mihi militârit: si pedes est, faciam equitem; si eques, quadrigas addam: si villam possidet, dabo pagum: si pagum, vrbem: si vrbem, regionem: aurum porrò pondere, non numero tribuetur.* teste Plut. in apopht. prisc. Regum. Et quid Christus sectatoribus suis dicit? *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam*, &c. Qui regni mei particeps esse cupit, bona, parentes, liberos, vxorem, agros, adhuc autem & animam suam odio habeat & deserat, crucem in humeros suscipiat, meo nomine omnis generis ærumnas, mortem & ignominiam pati, decus, gloriam & fœlicitatem supremam putet. Sic de Paulo aiebat: *Ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Paulus ipse ait Actor. 20. *Spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicēs, quoniam vincula & tribulationes Ierosolymis me manent: sed nihil horum vereor.* Et hæc eadem Apostoli prædicabant ijs, quos ad fidem alliciebant; *confirmantes animas discipulorum*, vt Actor. 14. dicitur, *exhortantesq; vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Quid hoc aliud erat, nisi abigere sectatores? Si quis Dux conscribere volens milites, promitteret eis exiguum stipendium, plurima verò verbera, patibula, famem, nuditatem, cædes, &c. spolia verò non nisi mortuis illis diuidenda; quis hunc sequeretur Ducem? At verò Christum talia promittentem totus mundus secutus est.

E. IV. *Constantia credentium.*

QVARTVM. Constantia credentium. Ridebant minas & supplicia non viri tantùm, sed & pueri & fœminæ, qui naturali fortitudine præditi non sunt; interim hilares & læti in carceres & supplicia ierunt ac iugulum præbuerunt, quasi non ad supplicium, sed ad conuiuium itarent. *Bestias accerse*, dicebat S. Polycarpus Smyrnensis Episcopus irrisis Tyranni minis ac supplicijs; *aut aliud quod voles; Rata nobis stat sententia, longeq; ab eo absumus, vt aliquando mutato consilio meliorum nos pœniteat, quo deteriora sequamur*, Euseb. lib. 4. c. 14. Laurentius in craticulâ Tyranno illudens semiassatus dicebat: *Versa & manduca.* Macedonius & Theodulus similiter ab Almachio in crate tosti, Tyrannum appellant: *Almachi, assum desideras: conuertito nos in alia latera, ne semiassati palato tuo minùs sapidi videamur*; apud Suidam. S. Christina patri, Tyri præfecto, à quo vngulis discerpebatur, laceri corporis partem in os inijciens; *Satiare miser*, aiebat, *carnibus quas genuisti: at certè impietati tuæ vt consentiat, facere non potes.* Surius tom. 3. in vitâ. Magni faciunt Ethnici suum illum Zenonem Eleatem, qui linguam in Tyrannum expuit, ne loqui cogeretur; Leænam quoq; Atticam, quæ nullis tormentis adigi potuit, vt loqueretur. Sed quid mirum, si isti tacendo crimen, tormenta quàm mortem pati maluerunt? At Christianorum, qui rogum conscendere & ceruices præbere maluerunt, quàm coram vniuerso populo, nō crimen aliquod, sed Christi gloriam tacere, multæ sunt myriades. Aurelio Antonio, cùm adhuc Asiæ proconsulatum gereret, quæstiones in Christianos exercenti, tota vna ex ciuitatibus Asiæ Christiana, se illi ad necem obtulit. Quâre perterritus, paucis damnatis exclamat: *O miseri, si cupitis perire, præcipitia & restes habetis.* Tertullian. ad Scapulam cap. vlt. Denique rarissimi leguntur, qui in martyrio defecerint, nec nisi illi, qui alicui peccato addicti, id deserere noluerunt. Quæramus iam; qui fuerunt

fuerunt isti? Angelíne, an homines? Homines certè similes nobis; & vnde tanta illis fortitudo? Nónne mors est omnium terribilium terribilissimum? Quis non extremè horret mortem? Num fortè illi nesciebant mortem esse priuationem omnium bonorum temporalium? num fortè insensibiles erant ad verbera, ad equuleos, ignes, rotas, bestiarũ dentes? Non sanè. Dei igitur opus erat hoc, non hominum.

F. V. *Mutatio morum in hominibus.*

QVINTVM. Mutatio morum in hominibus: qui antè peruersissimi & omnibus vitijs, quæ secum trahit Idololatria, dediti, posteà facti sunt sanctissimi, adeoque propemodum è diabolis angeli. Isocrates cùm iuuenem instituendum recepisset, ante omnia interrogauit: an aliquid sciret, nec ne; si nihil sciret, simplicem daret mercedem: si aliquid, duplicem; vnã vt dedoceret priùs, quod malè iuuenis didicerat, alteram vt de nouo eum instrueret. Quoniam ergò gentiles contrarijs erroribus quamplurimis imbuti per tot sæcula erant, tam in intellectu, quã in voluntate, idcircò difficillimum erat, gentes Christiana disciplina imbuere: qui tot immanibus vitijs dediti erant, (vti recenset Apostolus ad Rom. 1.) quæ ipsi pro vitijs non agnoscebant. Quòd si multi Christiani, qui fidem & sacramenta habent, qui iudicium, infernum ac cœlum credunt, Deum quoque pro se in cruce mortuum fatentur: tam dissolutè tamen viuunt, & tam difficulter auertuntur à vijs suis pessimis: quanto difficilius factu id fuisse putabimus in gentilibus? Dixit Ieremias cap. 13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Sed pace tuâ, Ieremiâ, innumerabiles Æthiopes mutârunt pellem suam per tincturam baptismi & Christi Euangelium. Dicebat etiam Christus: facilius esse camelum intrare per foramen acûs, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Sed per gratiam illius, quàm multi tales cameli deposito diuitiarum gibbo cœlum intrauerunt? quàm multi etiam eo retento? Constantinus M. ante baptismi & fidei susceptionem ferocissimus, posteà totus mutatus & mansuetissimus factus est. Baron. anno 324. Imò nonnulli etiam qui per iocum & ludibrium baptizari se fecerant ad illusionem baptismi, in ipso actu repentè mutati, fidem Christi seriò confessi sunt & morte testati, vt mimus Iuliani Porphyrius, Ardalio, Dioscorus. Præterea quot in summis opibus & honoribus vixerunt innocentes quasi rosæ inter spinas, vt S. Ludouicus Galliæ, S. Eduardus Angliæ, S. Wenceslaus Bohemiæ, S. Stephanus Vngariæ Reges, S. Henricus Imp. & alij? Quanta eorum humilitas qui in summis honorum vestigijs positi erant? S. Ludouicus pauperum pedes lauabat, tergebat, deosculabatur. S. Eduardus non dedignatus est pauperem in dorso ferre ad Ecclesiam. S. Elisabetha Regis Vngariæ filia quæ non seruitia pauperibus impendebat? Quid mirabilius facto Alexij, & Ioannis Calybitæ, quorum ille Romæ, hic Constantinopoli multis annis in paternis, ijsque opulentissimis, ædibus ignoti summâ in paupertate & contemptu vixerunt? Quid mirabilius quàm viuere coniuges in perpetuâ virginitate, quemadmodum S. Henricum Imp. & Eduardum cum coniugibus suis? Legantur vitæ Sanctorum, legantur martyrologia, ibi velut in amplissimo campo apparebunt innumeræ Martyrum rosæ, Confessorum violæ, Virginum lilia.

Significabat hanc mutationem linteum illud S. Petro ostensum Actor. 10. plenum viperis, serpentibus alijsque feris & venenosis animalibus: & in cœlum resumptum. Hæc enim animalia Deus ita purificauit & sanctificauit, vt cibum suum esse voluerit & cœli ciues. Nónne igitur hæc *mutatio dexteræ excelsi?*

Vidimus, Auditores, vidimus miracula, quæ in fidei propagatione, sole clariùs elucent. Sed iàm alia non minùs stupenda occurrunt miracula. Qualia verò illa? Primum, quòd aliqui reperiantur, qui à fide tantis miraculis plantata recedere & ad nouas sectas deflectere non dubitarint. Secundũ quòd Christiani aliqui, postquam cernunt fidem tam mirâ Dei dexterâ propagatam, adhuc audeant fidei suæ tam dissonam agere vitam: quòd ea quæ credunt, factis negare ausint: quòd ita viuãt, quasi Deus non esset, nec vlla meritorum retributio. Vereor itaque, ne isti aliquando condemnentur in die illâ vel à Niniuitis, qui homini peregrino & ignoto tam promptè obsecuti sunt, & vitam emẽdarunt. Quod tamen à nobis auertere velit Deus.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA Euangelica.

I. *Mors nemini parcit.*
II. *Tribulatio telum quo fugientes ad se retrahit Deus.*
III. *Non exspectanda signa aut extrema necessitas ad conuersionem.*
IV. *Magna liberorum cura habenda.*
V. *Procuranda salus subditorum.*
VI. *Crescere oportet in fide & virtutibus.*

THEMA.

Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat. Ioan. 4.

A. Fides & opera Christiano necessaria.

DVo membra sunt inprimis necessaria vnicuique homini volenti peruenire ad destinatum locum: Oculus & pes. Nam si pedem habeat, oculo autem careat: vel si econtra pede careat, oculũ tantùm habeat, quomodo progredietur? Pari ratione, si vis ad vitam ingredi, oculum necesse est habeas & pedem. Oculum, inquam, fidei,

fidei, pedem verò operis. Vtrouis horum careas, nō peruenies, quò tendis. Caruerunt oculo gentiles, ideò aberrarunt: caruerunt pede Iudæi, vnde nec ipsi peruenerunt. Audi S. Gregorium l. 19. moral. c. 21. *Populus gentilis*, ait, *quasi oculos nō habuit, quia non receptâ lege non vidit, quò ire debuisset: ad contrà Iudaicus habens oculos, claudus fuit, quia legem quidem tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetendit.* Iam verò noster Regulus neutro horum caruit. *Credidit* enim *sermoni, quem dixit ei Iesus*; ecce tibi oculum; *& ibat*; ecce tibi pedem. Et tales ego opto vos esse, Auditores, credentes, inquam, seu videntes: & in fide ambulantes. Atque vtinam possem vobis esse, quod S. Iob asserit se fuisse c. 29. *Oculus fui cæco, & pes claudo.* Verùm quod non possum ego, poterit Euangelium hodiernum, quod ad viam salutis & dirigit & promouet, vti nunc audiemus.

B. I. *Mors nemini parcit.*

Docet PRIMO, mortem nulli parcere, sed tā Regum & Regulorum, quàm pauperum ædes pulsare, nec vllâ humanâ vi aut precibus auerti aut excludi posse. Ecce enim filius Reguli *mori incipiebat*, ait Euangelista. Græcè legitur: *futurum erat mori*. q.d. deplorata erat salus eius, nec vlla in medicis aut medicinis spes supererat; non obstabant opes, non honor, non florens ætas, quin *futurum* esset *mori*. O *futurum*! Itaque verè dixit Seneca: *Æquat omnes cinis: impares nascimur, pares morimur*. Platina in Fælice II. Pontifice refert Constantinum filium Constantini Magni Imp. dum post susceptum Imperium cum triumpho Romam aureo carpento ingrederetur, ciues obuiam factos veneratū esse ac dictitasse illud Cyneæ Pyrrhi Legati verum esse, tot se videre Reges in vrbe Roma, quot ciues. Visis deinde palatijs, Pantheo, templis, columnis, aquę ductibus, arcubus triumphalibus, &c. obstupuisse ac dixisse, naturam vires omnes in hanc Vrbem effudisse; mox Hormisdam Architectum suum interrogasse, quid de Roma sentiret? Qui id solum sibi placere respondit, quòd *didicisset Romæ æquè mori homines ac alibi.* Nimirum mors instar bestiæ illius dentifragæ, crocutæ, est, quæ omnia dentibus frangit, protinusque deuorata in ventre conficit, vt scribit Plinius lib. 8. cap. 21. Quando ergò intelligimus nihil à morte in hoc mundo tutum aut exemptū, quid ita amamus mundum, & quæ in mundo sunt? *Nemo*, inquit S. Chrysostomus hom. 32. in epist. ad Hebræos, *in ciuitate, quæ casura est, sanæ mentis ædificat. Non ædificemus in hoc mundo; post paulūlum enim casurus est, & cuncta perditum ibunt.*

C. II. *Tribulatio telū, quo fugientes ad se retrahit Deus.*

Docet SECVNDO tribulationem esse telum, quo fugientes homines retrahit ad se Deus. Ecce enim Regulus nunquam venisset ad Christum, & proinde nunquam credidisset, nisi filius ægrotasset & mori incepisset. Quodque magis mirum, cum esset Capharnaita, habere semper ad manum poterat Christum, vtpote maiori ex parte ibi versantem: nunquā tamen adijt; nunc verò tactus aduersitate, ascendit non exiguo itinere ad Christum vsque in Canā. Ita nimirum communiter, quando secundo cursu res feruntur nostre, Deum obliuiscimur, & negligimus diuina, licet sint pre foribus. At cùm aliqua tribulatione tangimur, tùm demùm ad Deum currimus, nihil non facere spondemus, vota concipimus, & longas ad Deum peregrinationes, quem priùs in templo proximè existentem non salutauimus, vouemus, sicque vndique opem expetimus; iuxta id Oseæ 6. *In tribulatione suâ manè consurgent ad me: Venite, & reuertamur ad Dominum: quia ipse cepit, & sanabit nos.* Vbi ad literam prædicit Iudæos, postquam diu satis in captiuitate fuerunt, redituros tādem ad Deum suum. Plerumque impendētia nobis mala non consideramus, priusquam sentiamus, furum instar, qui licet passim videant patibula & pendulos in eis fures, nihil tamen inde mouentur, nec sibi timent, nisi postquàm capti sunt; tùm implorāt gratiam Iudicis, & preces aliorum, nihilque non promittunt; denique cùm à magistratu non audiūtur, ad Deum se conuertunt. Minùs quidem laudis habet istiusmodi conuersio, vtpote per vim quodāmodo extorta (qua de causa Regulus à Christo reprehensus fuit;) fælix tamen & salutaris est: ideoq; Deo gratiæ agendæ pro malis, quæ dum nos hic premunt, ad Deum ire compellunt.

D. III. *Non expectanda signa aut extrema necessitas ad cōuersionem.*

Docet TERTIO. Non requirere signa & prodigia, nec expectare extremam necessitatem, Deique virgam, ad hoc vt veniamus ad ipsum. Hac enim de causa reprehenditur hic Regulus, voce Domini: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.* Huiusmodi autem Reguli multi sunt, qui nesciunt sibi imperare, vt deserto mundo & peccatis veniant ad Christum, nisi compulsi prodigijs aut flagellis. Quando sæua tempestate iactantur, quando pestis in vrbe grassatur, quando ad portam mortis appropinquant; tum demum confiteri, iniurias condonare & aliena restituere volunt. Sed quid si tunc non audiantur? Narrat Herodotus l. 1. Cyrū, cùm Iones pacis conditiones, quas priùs repudiarant, ab eo reposcerent, dixisse eis apologum tibicinis, qui ad alliciendos pisces tibia cecinerat; sed cùm nihil proficeret, sagenam misit in mare, multosque pertraxit, quos cùm palpitantes videret: *Temperate*, ait, *iam à saltationibus, quia me canente noluistis saltare.* Ita olim Iudæos inuitauit Deus ad choream virtutis & iustitiæ per tibiam Ezechielis & aliorū prophetarum. Sed frustra eis cecinit. Vnde ait Ezechiel cap. 33. *Es eis, quasi carmen musicum, quod suaui dulciq; sono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.* Ideò super eos expandit rete Chaldæorū, & abduxit eos in Babylonem captiuos, quod in persona eorum lamentatur Ieremias Thren. 1. dicens: *Expandit rete pedibus meis: conuertit me retrorsum.* Idem timendum, ne contingat nobis, si pœnitentiam agere nolimus ad Dei monitionem præuiam, v.g. antequam pestis vel hostis vrbem occupet, vel morbus nos inuadat; ne fortè præoccupati pœnitentiam agere velimus, & non possimus.

Meliùs sapiunt illi, qui præueniunt iram Dei; quod discere possumus à Raab meretrice, Iof. 6. & à Gabao-

à Gabaonitis, Iof. 9. Illa enim præuidens vrbem Ierichuntinam, in qua habitabat, ab Hebræis capiendam & vastandam, priùs eorum gratiam sibi comparauit, vt immunis esset à clade cum omni domo sua: eiusque securitati; signum, prout conuentum erat, funiculum coccineum demisit per fenestram statim postquam discessere Hebræorum legati, ibique pendulum reliquit, quoad Hebræi occuparent & intrarent hostili manu vrbem, vti colligitur ex S. textu Iof. 2. vbi dicitur: *Dimittensq; eos vt pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra*; & docet ibi Lyranus, rationem afferens: *Ne obliuioni daretur*, inquit, *& vt hoc exploratores viderent antequam recederent*. Similiter ergò nos, cùm vel à longè videmus aut metuimus plagam aliquã diuinam: non expectemus, donec ea nos occupet, & à mente deijciat, ita vt nesciamus, quid nobis agendum sit. Sed potiùs præuenientes, *funiculum coccineum*, id est, signum gratiæ & remissionis, pœnitẽtiam animæ nostræ appendamus, aliaque afflictionis & satisfactionis opera, ita vt contritionem saltẽ nunquam dimittamus, sed dicamus cum Dauide: *Iniquitatem meam ego cognosco & peccatum meũ contra me est semper.* Gabaonitæ idipsum docent, qui nequaquam expectarunt, donec Hebræi venirent contra se armati, sed obuiam eis facti supplices assumptis vestibus attritis & panibus induratis pacem cum eis pacti sunt, quam posteà non obtinuissent, sed cum alijs nationibus extincti fuissent. Similem processionem instituamus nos ad Deum in ieiunio & fletu & planctu.

D. III. *Non expectanda signa aut extrema necessitas ad conuersionem.*

E. IV. *Magna liberorũ cura habenda.*

Docet QVARTO. Magnam liberorum curam habere, tum pro salute eorum corporali, tũ multò magis pro spirituali. Ecce enim Regulus, quàm sollicitus pater, non mittit ad Christum famulos sed ipsemet eum adit, itinere non modico, & salutẽ filio quærit. Deinde rogat instanter: *Domine, descende priusquam moriatur filius meus.* Denique salutem eius spiritualem procurat, dum secum eum credere facit. Ergò & parentes sollicitì sint. Primò de naturali filiorum vitâ, vti ne destituti necessarijs ad vitã tuendam, passim discurrere famelici, mendicare & tandem furari cogantur. Respicite volatilia cœli, quàm sollicita sint pro vitâ & victu pullorũ. v. g. gallinas, hirundines, passereres, ciconias. Gallina pullos suos congregat sub alas, pro quibus contra miluum, contra canes, contra homines etiam depugnat; quibuscum infirmis & ipsa infirmatur; quibus annonam, terram scalpẽdo procurat: quam vbi primùm nacta est eos aduocat, ad idq; certo vocis vtitur sono, distincto ab eo quem adhibet, quando eos sub alas suas congregat, atque item ab eo, quo sibi à miluo vt caueant, ijs enuntiat. Illud etiam non paruum est gallinæ in pullos amoris signũ, quòd cibo, qui tum sibi tũ pullis suggeritur, acriter prohibeat pullos alienos, ne suis non sufficiat. Hirundinum ac passerum matres, quando earum pulli de nido volare primum cœperint, cum strepitu eos circumuolant: neque facilè deserunt, donec tutò volare possint, vocibusque pijs testantur pericula filiorum. Eędem rostro in eorum prædatores acriter depugnãt; deniq; ablatos pullos aut alia ratione perditos summâ diligentiâ conquirunt, quos vbi sunt nacti, ijs licet caueâ conclusis cibum deferunt. Quæ omnia in oculis nostris cum sint quotidie, mirum est quomodo ad ea non attendamus. Ciconiæ pullos suos qui per ætatem nondum euolare queunt è nido, sibique cibum prouidere, sollicitè admodũ nutriunt, & quod mirandum est, cùm aliunde ijs alendis cibum nancisci nequeunt, escas quas priùs ederant, euomunt, atque in educandos fœtus conuertunt; sunt præterea ijs ad volandum imperitis duces & magistræ.

1.

2. Secundo. De vita eorum ciuili, vt bonis artibus & honestis moribus imbuantur. Docet hoc inter aues inprimis luscinia, quæ instruit pullos suos in modulis formandis, versusque quos imitentur, illis tradit; cuius rei argumentum est, quòd quicunque matris educatione, è nido sublati, caruêre, inconcinniùs canunt, idque obseruatum scribit Aristot. lib. 4. de animal. cap. 9. Attendunt pulli ad matrum cantilenas easque perdiscunt, licet varias & lõgas. Ergò & parentes curent vt instruantur filij in bonis disciplinis.

3. Tertio. De vita eorum spirituali, vt ne peccent & peruertantur. Docet hoc auis alia, perdix inquam paruulos suos, quantisper per ætatem nequeunt fugere aucupem: assuefaciũt enim eos, vt supini sternant sese gleba aut fæce, velut integumento superingesto. Anton. Ballingh. in Zoopæd. tit. Educatio. Hunc in modum doceant parentes liberos fugere aucupem inprimis tartareum, deinde socios malos & rationem vitandi peccata. Instruant in doctrina & disciplina Christiana vel alijs instruendos tradant. Author est Rhodiginus lib. 3. antiq. lect. ca. 32. extitisse Romæ in ædibus Ascanij Cardinalis psittacum, qui articulatissimè continuatis perpetuò verbis Christianæ veritatis symbolum pronuntiabat instar viri periti. Quod ergò psittacus didicit, hoc nesciant Christianorum liberi? Verùm communiter parentes de naturali tantùm vitâ liberorũ solliciti sunt: quomodo scilicet eos alant & magnâ dote onerent, non de ciuili & spirituali: quomodo etiam Regulus initiò ad sanitatem filij duntaxat corporalem attendit, non ad spiritualem. Quid verò diceretis de pictore illo, qui plurimos omnis generis coëmeret colores, nunquam interim pingeret, licet sæpe foret occasio? Ad quid enim comparat sibi colores pictor? nõnne vt pingat? similiter ad quid prodest parentibus, prædia & nummos corradere pro bono filiorum, si interim eos non curent institui bonis artibus & disciplinis? Ibi occasio pingendi est, & quidem effigiem pulcherrimam, vbi filij tibi sunt capaces disciplinæ. Si non in finem istũ impendas nummos tuos, frustrà tibi comparas prædia & diuitias.

F. V. Docet QVINTO. Procurare etiam salutem subditorum; siquidem Regulus iste non sat habuit credere

dere pro persona sua, sed quamprimùm operam dedit, vt cum ipso crederet domus eius tota. Idem etiam fecerunt, quotquot habentes familiam, perfectè ad Christum conuersi sunt, vti Cornelius Centurio, Act. 10. Lydia purpuraria, & custos carceris, Act. 16. Crispus Archisynagogus, Act. 18. Impossibile enim videtur, vt qui Christum verè amat, non instiget etiam alios præsertim suos, ad amandum illum: sicut ignis necessariò adurit, calefacit & illuminat eos, qui sibi propè adstant, & quò propiùs, eò magis. Vnde Apostolus 1. Timoth. 5. pro infideli habet eum, qui suos maximè domesticos ad fidem & disciplinam Christianam non hortatur. *Siquis*, inquit, *suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit & est infideli deterior.* Infidelis enim cùm non quærat salutem suam nec agnoscat, non mirum si non quærat salutem suorum. Magnæ laudis est, cùm dicitur paterfamilias esse pius, iustus, quietus, beneficus cum omni domo suâ: vti econtrà sordet, cùm dicitur contrarium. Quantum etiam solatium erit bono patrifamilias in articulo mortis, si familiam suam ad Dei cultum adduxit? Sanctus Gregorius Thaumaturgus Neocæsareæ Episcopus in extremis rogabat, quot in ciuitate adhuc superessent infideles; responsumque est, septendecim: *Deo gratias*, inquit, *totidem erant fideles, cùm Episcopatum cepi.* Vt in Breuiar. 17. Nouemb. Procuret vnusquisque vt hoc vel simile verbum de suis subditis, familia, liberis, discipulis, parochianis, clientibus pronuntiare moriens possit.

G. VI. *Crescere oportet in fide & virtutibus.*

Docet SEXTO. Crescere in fide & alijs virtutibus. Sic enim creuit Regulus. Primo Christum habuit pro viro sancto, vel pro magno aliquo medico, qui vel suis precibus vel manuum impositione vel alijs remedijs nosset mederi. Ideò defectum fidei reprehendit in eo Christus. Secundò, cùm audiuit: *Vade, filius tuus viuit*; credidit sermoni Christi, tanquam veri prophetæ, qui in spiritu cognouerit filium esse sanatum, sed ope aliena. Tertiò, quando agnouit eadem hora sanatum filium, qua dixit illi IESVS: *Filius tuus viuit*; credidit perfectè, scilicet Christum esse Deum, qui sua virtute licet absens filium sanarit. Et demum effecit vt cum ipso crederet domus tota. Hunc igitur in modum crescere nos decet in omnibus virtutibus, quomodo desiderant omnes crescere viribus, potentia, opibus, sapientia. Quid enim est, quod non crescat & indies perficiatur? Creuit caput nostrum, Christus, tenera in ætate, sapientia & gratia, vt testantur Euangelistæ. Quis autem nescit turpe fore, si caput solum cresceret, non membra? Vnde Apostolus ad Ephes. 4. ait: *Crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.* Crescunt animalia non mole tantùm corporis, sed astutia etiam rerumque experientia. Quis enim nescit vulpes annosas astutiores, ideoque captu difficiliores esse? Canes venaticos venationi assuetos aptiores ad venandum, quàm catulos immaturos, nondum assuetos? Crescunt plantæ, vnde Dominus: *Considerate lilia agri, quomodo crescunt.* Denique crescunt anni nostri, crescunt & cani. Ergò sicut ij qui crescunt, crepundia abijciunt & nugas pueriles aspernantur: ita nos aspernemur mundi puppas, & seria quærere ac tractare satagamus. Turpe foret senem equitare in arundine: sic turpe est adultum Christianum occupari & delectari rebus fluxis & inanibus.

Crescamus autem *per omnia*, inquit Apostolus: ita videlicet, vt nobiscum credat tota domus nostra interior, id est, omnes vires corporis & animæ, ita vt ex gestibus & conuersatione externa omnes colligant nos esse fideles. Deinde etiam exterior & familia, ita vt in modestia & pietate indies proficiat, sicque de nobis dici queat, quod sanè de Christianis prophetauit Isaias cap. 61. *Omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.*

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Quis fuit hic Regulus.*
II. *Cur non exprimitur eius nomen & conditio.*
III. *Cur reprehendit Christus Regulum.*
IV. *Cur ad seruum centurionis ire voluit Dominus non ad filium Reguli.*
V. *Cur quærit Regulus horam sanati filij.*
VI. *Quid hæc historia sensu mystico.*

THEMA.

Credidit ipse, & domus eius tota. Ioan. 4.

A.

PIorum vita, Auditores, Comœdiæ similis est, quæ licet triste initium habeat, hilarem tamen sortitur exitum. Contrà impiorum vita Tragœdiæ instar est, quæ tametsi lætum habet exordium, in luctum tamen desinit. Comœdiam cũ pijs ludere solet Deus: tragœdiam cum impijs ludere solet Diabolus. Vita illius Epulonis quid nisi tragœdia fuit? *Epulabatur* enim *quotidie splendide & induebatur purpura*, sed ad extremum *mortuus est & sepultus in inferno.* Vita verò Lazari quid nisi comœdia fuit? Iacuit ante fores diuitis & nemo illi dabat vel de mensa micas. Sed audite finem: *mortuus est & gestatus ab Angelis in sinum Abrahæ.* Sed quid procul imus? Recurrite mecum ad Euangelium, quod audiuimus ante octiduum de nuptijs filij Regis. Interfuit nuptiali conuiuio inter alios etiam homo non vestitus nuptialiter, qui haud dubiè non minùs quàm alij hospites opiparè comedit & bibit, æquè lætus ac iucundus fuit. Sed ecce vobis, inter conuiuiarum delitias media è turba repentè abripitur & eijcitur in tenebras exteriores, vbi fletus est & stridor dentium. Vicissim in hodierno Euan-

Euangelio prodit in scenam Regulus, primò quidem angustiâ & mœrore plenus; siquidem filius eius cum morte luctabatur. Hinc tota illius domus luctu & lachrymis repleta; quia conclamatus erat filius: nullum siue in Medicis siue in medicinis apparuit remedium. Verùm hunc mœrorem repentè secutum est ingens gaudium, dum audijt bonus parens: *Vade, filius tuus viuit.* Hinc reuixit vnà cum filio tota eius domus, vndique iubilus & gaudium. Atque hic est ludus, quem cum electis suis ludit in hoc mundi theatro Deus. Nos ergò comœdiam hanc spectatum veniamus omniaque accuratè inspiciamus.

B. I. *Quis fuit hic Regulus.*

Q. PRIMO. Quis fuit iste Regulus? Resp. incertũ esse, an fuerit propriè dictus Regulus seu Toparcha alicuius ditionis vel vrbis, an verò regius tantùm minister seu palatinus. Hanc partem tenet D. Hieronymus, eò quòd in textu græco vocetur βασιλικὸς, id est, *regius*; vnde Syriaca editio vertit *seruum regis*. Illam persuadere videtur noster Interpres, qui videtur legisse βασίλικος, quod *regulum* significat. Saltem ergò regius quidam procurator aut prorex, vel de regio sanguine fuit. Incertum quoq; an Iudæus fuerit, vel gentilis. Aliqui Iudæum, alij gentilem: Origenes proselytum credit. Iudæum potiùs fuisse, suadere videntur Christi verba: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis*; Iudæi enim *signa quærunt*. Solum hoc igitur certum de hoc Regulo habemus, quod non fuerit magnus Rex. Quod etiam sibi persuadeant omnes mundi reges & magnates, quia non nisi reguli & pusilli sunt corã Deo, qui omnes, velut Gigas pygmæos, prosternere vno ictu potest. Ita minatur Sobnæ præposito templi superbo se asportaturum eum in Babylonem venũdatum, velut gallum gallinaceum in forum: & velut pilam eiaculaturum. Isa. 22. Nonnè inflatum Regẽ Nabuchodonosor eiecit in syluam ad bestias? nonnè hodiernum Regulum per aliquot milliaria currere ad se coëgit? Hinc Zeno Imperator imperio deiectus dixit: *Ludibrium Dei est homo.* Certè Reguli erunt in sepulchro, cùm exiguâ vrnâ claudentur. Vnde Seuerus Imperator vrnam suo funeri paratam crebrò manibus contrectans aiebat: *Tu virũ capies, quem totus orbis capere non potuit.* Testatur Dio Nicænus in eius vita. Accedit Poëta: *mors sola fatetur quantula sint hominum corpuscula.*

C. II. *Cur non exprimitur eius nomen & conditio.*

Q. SECVNDO. Sed cur non exprimitur eius nomẽ & conditio? Resp. vt sciamus diuitias, dignitates, titulos & nomina potentum aliaque, quę mundus suspicit & colit, apud Deum nullo loco esse: solam fidem & virtutes alias earumque sectatores locũ obtinere & nominis celebritatem. Pauli Eremitæ tunicam è palmæ folijs contextam præfert S. Hieronymus (in eius vitâ) regum purpuris & sceptris, eamque S. Antonius tanti æstimauit vt non nisi in summis festis indueret. In hoc etiam Antonio *admirabile est*, inquit S. Athanasius in eius vitâ, *vt hominem in extremo mundi limite constitutum & Principum fauor & omnis celebraret aula regalis. Nam &*

Constantinus Augustus & eius liberi, Constans atque Constantius, talia cognoscentes crebrò ad ipsum quasi ad patrem missis literis obsecrabant vt reciprocis scriptis se exhilararet. At ille eiusmodi manens, qualis antequam literæ ad eum venirent, fuerat, nec salutatione principum mouebatur; & tanquam non acceptis literis conuocatis Monachis aiebat Reges sæculi ad nos miserunt Epistolas. Quæ hic Christianis adhibenda admiratio est: Licet enim diuersa sit dignitas, attamẽ eadem nascendi & moriendi conditio est. Illa sunt omni admiratione percolenda, illa toto animi affectu retinẽda sunt, quòd hominibus Deus legem scripserit; quòd per filium suum proprijs Ecclesias ditauit eloquijs. Quæ Monachis ratio est cum regum epistolis? cur accipiam literas, quibus consueta nesciam reddere salutationis obsequia? igitur rogatus ab vniuersis fratribus, vt Christianos reges suis litteris refrigeraret; ne scilicet per silentium eius exasperarentur, ad susceptas literas conuenientia rescripsit. Laudauit primũ quòd Christum colerent, deinde salutaria persuasit, ne magnam putarent Regiam potestatem, ne præsentis carnis imperio tumentes, se homines esse nescirent, & à Christo iudicandos obliuiscerentur. Ad postremum clementiæ erga subiectos & iustitiæ, curæ quoque inopum admonuit: atque vnum sempiternum esse Regem omnium sæculorum, CHRISTVM IESVM, epistolis testatus est. His Principes susceptis, vehementissimè lætabantur, &c.

Discamus hinc Christiani quæ magna corã Deo, & quæ vilia ac nulla sint. Magni sanè erimus, si ea quæ mundus magna æstimat, contempserimus, iuxta id Deuter. 11. *Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit.* Qua verò ratione calcabimus mundi regna? Cùm ea velut inania & fluxa spreuerimus: vti fecit Antonius, Paulus, Franciscus, &c. qui nunc mundo notiores & honoratiores sunt, quã vllus Rex aut Imperator. Mundi sectatores instar paruulorum & illiteratorum sunt, qui libros illos suspiciunt, mirentur & commendant, quos literarum picturis & imaginibus exornatos vident. Mundi verò contemptores viris sapientibus & literatis, qui literarum ornatum & splendorem externum negligunt ac vix quidem aspiciunt, solam sapientiam in libro traditam quærunt, laudant & extollunt. Quid omnis mundi fastus, nisi picta quædam charta, quã vbi exigua pluuia læserit, mox coloribus defluentibus tabefacit adeoque vilem efficit, vt eam mox abijciamus? Vnde Apostolus 1. Corinth. 7. mundi splendorem appellauit *figuram. Præterit figura huius mundi.* Græce, *schema seu species.* Quare vt equũ phaleratum empturi non attendimus ad phaleras, sed ad equi corpus & membra: ita ad personatos honores, & laruatas mundi voluptates nequaquam attendendum est. Tolle laruas & intus aspice mundum.

D. III. *Cur reprehendit Christus regulum.* 1.

Q. TERTIO. Cur reprehendit Regulum Dominus: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis*; cùm ipse signa non petierit, sed filij tantùm sanitatem? Resp. Primo: vt ostendat Regulum & Iudæos Sa-

maritanis, qui paulò antè ad nudam eius prædicationem crediderant, longè inferiores esse. Tametsi ergò Regulus non accessit animo tentandi Christum & miraculum impetrandi, crediturus tamen non erat, nisi hoc miraculo Christus filium sanasset.

2. Secundo. Vt vulnus Reguli tangat, fidei scilicet imperfectionem, qua Domini præsentiam expetebat ad sanandum filium, putans eam necessariam esse. Vt ergò hunc defectum in eo emendaret, voluit absens filium eius curare, cum protestatione tamen & increpatione aliqua. q. d. quia non credis me absentem posse filium sanare, debeo tibi, vt video, potentiæ meæ specimen ostendere & absens filio mederi, vt credas me hoc posse, adeoque plusquam hominem esse.

3. Tertio. Vt ostendat diuites & potentes huius sæculi difficulter & non nisi increpationibus excitari ad quærendam suam salutem. Quemadmodum enim cerui *cùm erexere aures, acerrimi sunt auditus: cùm remisere, surdi* (ait Plinius l. 8. cap. 32. ita principes & potentes, si quid est quod placeat, id procul etiam percipiunt: si quid secus, quantumuis clames, non intelligunt. Patet manifestè in Regulo isto, qui increpationem Christi: *Nisi signa & prodigia videritis*, &c. surda aure pertransijt, quasi nihil ad se pertineret. At vbi paulò pòst eundem audijt dicẽtem: *Vade, filius tuus viuit*; statim id arrectis auribus excepit & credidit domumque ad filium contendit. Tales igitur reges quis non iure vocet regulos, quales describit Ieremias c. 8. *Mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio?*

E. IV. *Cur ad seruum Centurionis ire voluit Dominus, non ad filium reguli.*

Q. QVARTO. Cur ad Centurionis seruum sanãdum libuit ire Christo, non ad filium Reguli? Resp.

1. Primo: quia fides Centurionis longè perfectior erat; credidit enim absentem posse sanare; vnde ait: *Non sum dignus, vt intres sub tectum meum: sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.* Voluit ergò ad Centurionem ire, vt illius fides, humilitas & reuerentia hac occasione in exemplum aliorum patefieret. Noluit ire ad Reguli filium, sed absentem sanare, vt simul incredulitatem patris sanaret, qui præsentiam huius medici necessariam putabat, ideoque in Christum saltem vt Deum nõ credidisset, nisi Christus absens filium curasset. Ita respondet Chrysost. hom. 34.

2. Secundo. Vt retunderet nostram superbiam, *qui in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti sunt, sed honores & diuitias veneramur*, inquit Sanctus Gregorius homil. 28. in Euang. ideoque diuites & potentes vndique præferimus, pauperes postponimus. *Increpata est superbia nostra*, subdit Gregorius, *quæ nescit pensare homines propter homines; sola quæ circumstant hominibus, pensat, naturam non aspicit, honorem Dei in hominibus non cognoscit.* Solet mundus negligere pauperes, ideò voluit eos colligere & honorare Dominus. Sed cur ad filiam Archisynagogi, qui simili imperfectione petijt: *Veni, impone manum tuam super eam;* voluit descendere? Respond. nouisse Christum quid cuique expediret; tametsi nos nesciamus. Fuit sanè in Archisynagogo maior humilitas, maior etiam fides; quia putauit & defunctam ab eo resuscitari posse. Fortè etiam Dominus voluit honorare dignitatem eius Ecclesiasticam. Certò etiam nobis persuadeamus Deum nobiscum summo iure non agere, sed infirmitati sæpe nostræ sese accommodare.

F. V. *Cur quærit Regulus horã sanati filij.*

Q. QVINTO. Cur interrogat seruos Regulus, quando melius habuerit filius? Respondetur

1. Primo: vt discat vtrùm sanitas filio à Christi verbo prouenerit, an verò aliunde vel casu obtigerit. Prodit ergò hic imperfectionem suam, qua nondum crediderat Christo tanquam auctori sanitatis, sed vt viro sancto vel Prophetæ fide digno. Postquam ergò intellexit eadem hora conualuisse filium, qua dixerat Dominus: *Filius tuus viuit*: inde certò collegit filij sanitatem à Christo profectam esse.

2. Secundo. Vt inde benefactorem noscere, laudare, confiteri atque in eum credere queat. Reperiuntur hodie multi qui tametsi multa acceperunt beneficia, non inquirunt tamẽ eos, à quibus ea obtinuerunt, vel dissimulant: præsertim cùm ab eis digressi sunt; quandoque etiam clàm gaudent, cum is longè recedit vel moritur, existimantes se tunc temporis à debito gratitudinis iam liberos & solutos esse. Vnde pauci sanè reperiuntur grati in defunctos & quos non facilè se visuros sperant. Non ita Regulus iste, qui in gratiarum actionem, tametsi à Christo iam digressus, mox reformauit totam domum suam & instituit in fide Christi. Non ita etiam Elephas ille, de quo hæc Ælianus lib. 3. cap. 44. *Indorum Rex ab Indo quodam sibi munere mitti Elephantem poposcerat; is cum eum miro amore diligeret, negauit se daturum, ac vnà cum Elephante perfugit in desertissimam regionem. Rex ferens istud ægrè, ad eum insequendum misit, qui bestiam Indi auferrent: aggressi igitur, qui missi fuerant, vt comprehenderent, homo quidem lapidibus eos appetebat, elephantus verò, vti insigni iniuria accepta, impetum illorum repellebat; occumbente tandem ictibus altore & ductore suo, Elephantus more hominum armis se acerrimè tuentium pro suo nutritio pugnauit, tum etiam ex inuadentibus partem occidit, partem in fugam dedit, atque nutritium proboscide circumplexus, ad stabula portauit, ac tanquam amicus permansit fidelis amico etiam defuncto.*

Discite hinc Christiani quid defunctis vestris benefactoribus, parentibus, superioribus, nutricijs præstare obsequij debeatis. Potestis & vos ore vestro per orationem, manu per eleemosynam gestare eos in cœlum, si velitis; videte an ad hoc faciendũ non magnoperè obligemini.

G. VI. *Quid hæc historia sensu mystico.*

Q. SEXTO. Quid sibi vult hæc historia sensu mystico? Resp.

1. Primo. Sensu allegorico Regulus significat Adamum, cuius filius, tota eius posteritas ob præuaricationem parentum incidit in ardentem febrim, quando concupiscentia dominante lapsa est in

est in grauia scelera. Venit ergò Dei filius à Iudæa in Galilæam, hoc est, à domo laudis, cœlo, in domũ transmigrationis seu terram. Itaque horâ septimâ filium curauit, quando pro eo in cruce passus est. Horâ siquidem diei sextâ Dominus crucifixus est, horâ septimâ adhuc in cruce pependit & pro peccatoribus rogauit, nec non latroni paradisum promisit. Exinde credere in Christum mundus cœpit perspecta eius diuinitate in prodigijs tunc editis: ac demum credidit domus tota.

2. Secundo. Sensu tropologico Regulus iste quiuis nostrum est, qui paruum quoddam regnum in anima, membris & potentijs suis habet. Filius noster est fides, quæ per charitatem operatur, prognatus partim à nostro libero arbitrio, velut à matre: partim à Deo excitante & cooperante, velut patre. Hunc filium nisi habuerimus, maledictioni subiacebimus & velut sterilis illa ficus è vineâ Domini excidemur atque in ignem mittemur. Magna ergò sollicitudine seruandus est hic filius. Verum heu multoties incidit in febrim, cùm vel fluctuat, vel ardore vitiorum æstuat. Hinc desipit illi cibus, desipit oratio, Dei verbum, Sacramentorum vsus, pia lectio, sacra omnia: & inde incipit mori. Quid igitur factu opus? Perge ad Medicum animæ tuæ. CHRISTVM, & instanter ora: *Domine, descende priusquam moriatur filius meus.* Quòd si forsan te mortifero peccato iam enectũ sentis, noli desperare; primâ solùm morte, quæ est peccatum; non secunda, quæ est gehenna, mortuus es, adeoque mori primùm cœpisti. Adhuc igitur rogare, confiteri peccata & sanari potes. Vt enim qui incidit in flumen, non obruitur, quamdiu aqua non accedit ad os, quoniam respirare potest; sin autem aqua attigerit & adimpleuerit os, statim obruitur & moritur: sic qui incidit in peccati gurgitem, adhuc spem habet vitæ, si os non habet impeditum, si paratus est de sceleribus pœnitere & confiteri. Sin autem tanta est culparum aqua, vt ei super os ascendat, quò flagitia sua silentio prætereat, nolens confiteri, obruitur miser, & ad ima tartarorum descendit. Eam ob causam dicebat Regius Vates: *Non me demergat tẽpestas aquæ, nec absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum.* Aquis maris obruti sunt Ægyptij, non Iudæi; Iudæus enim significat *confitentem, Ægyptius turbatum.* Ille eripitur, qui ad veram confugit confessionem; ille perit, qui obstinatione turbatus, peccatorum suorum confessionem contemnit. Itaque memor esto horæ septimæ, memor passionis Dominicæ, quæ & paradisum latroni aperuit & omnibus offert veniam. Deinde vade ad confessarium, spiritualem Medicum tuum, & aperi ei morbum animæ tuæ. Roga vt in domum tuam descendat & per examen conscientiæ omnes actus tuos rimetur, quò nimirum deprehendat & pellat morbum tuum. Vrge & roga instanter. Neque indigneris, si forte & ipse obiurgarit te; quia est Medicus & Iudex tuus, ad extremum te sanaturus & à peccatis soluturus. O quantum senties gaudium, cùm dicentem tibi audies: *Vade, filius tuus viuit:* anima tua sanata est: à peccatis absoluta & libro cœli inscripta.

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Matth. 18.

IN illo tempore: dixit IESVS discipulis suis, parabolam hanc: Simile est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus, qui debebat ei decem millia talenta. Cùm autem non haberet vnde redderet, iussit eum Dominus eius væn undari, & vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. Procidens autem seruus ille, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi Misertus autem Dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. Egressus autem seruus ille, inuenit vnum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens, suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat, eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit; sed abijt, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conserui eius quæ fiebant, contristati sunt valde: & venerunt, & narrauerunt Domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc vocauit illum Dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum

dimisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus quoadusque redderet vniuersum debitum. Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

CONCIONES.

CONCIO I.

RATIONES ET STIMVLI ad iniurias remittendas.

I. *Propter Deum.* 1. Quia exemplo præit. 2. Quia & tibi ignoscit. 3. Quia Christus speciatim iubet.

II. *Propter proximum.* 1. Quia modicum offendit. 2. Quia offensa illa non tam à proximo procedit quam.
1. Ab eius peccato. 2. A Diabolo. 3. Materialiter à Deo.

III. *Propter teipsum.*

THEMA.

Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Matth. 18.

A. DIes Solis, Auditores, magna veneratione nobis est colendus, quia in isto die ortus est nobis sol Iustitiæ, Christus, tam in natiuitate, quàm in resurrectione, adeoque isto die Deus pacem orbi dedit eique reconciliatus est. Admonet nos proinde, vti etiam nos reconciliemur fratribus nostris. Ait enim Apostolus ad Eph. 4. *Sol non occidat super iracundiam vestram.* De qua re S. Augustinus hom. 43. inter 50. ait: *Non debuit occidere sol super iracundiam vestram, & multi soles occiderunt: transeat aliquando iracundia vestra, dies magni solis celebramus.* Et mox: *si ergò irasceris, ne occidat sol iste in corde super iracundiam tuam, ne fortè & occidat tibi sol iustitiæ.* Quando igitur, Auditores, conuenimus in Ecclesiam die solis, simus quæso memores magni illius solis, qui non vult occidere solem super iracundiam nostram. Porrò si quis est huiusmodi dies per totum anni curriculum, hodiernus est, in quo audimus Christum proponentem. Primo nobis exemplum patris sui cœlestis, quo persuadeat condonationem iniuriarum. Secũdo, preces conserui modicum debentis & humillimè supplicantis; denique pœnas serui nequam remittere nolentis. Quę tria, si expendamus, sufficere nobis debent, vt iniurias remittamus. Ea verò hîc discutiemus.

B. I. Propter Deum. 1. Quia exemplo præit.

Remittere debes PRIMO propter Deum. Et Primo quia suo exemplo præit & ignoscit non modò inimico tuo, verùm etiam tibi peccata tua, sæpe multò grauiora. Túnc ergo in proximũ tuum crudelior eris, quàm sit Deus erga te & ipsum? Profectò si quoties nos delinquimus in Deum, toties ille in nos ensem suum stringeret, vbi nunc essemus?

2. Quia & tibi ignoscit.

Secundo. Quia & ipsi nobis remitti à Deo peccata nostra volumus. Iustum igitur est vt hoc idem proximis nostris faciamus. Hac galea munitus Sanctus Bernardus contempsit omnes iniurias. A quodam enim clerico Regulari, qui in eius Ordinem recipi importunè postularat, pugno grauiter percussus, ita vt rubor & tumor ictui succederet, patiẽtissimè tulit, hominemque in pace, ne à quoquã læderetur, educi iussit, addens: *Oportet eum alijs ignoscere, cui toties ignoscitur à Deo.* Vt in vita lib. 3. c. 6. Huic affinis est mansuetudo Caroli Magni Imperat. qui monitus ne indignos & ingratos etiam inter suos toleraret, respondit: *Et qua charitate nos hactenus tulit pater cœlestis?* Mutius lib. 8.

3. Quia Christus speciatim iubet.

Tertiò. Quia Christus speciatim id nobis commendauit, & inimicitiam ac vindictam propriã sustulit, partim cùm in Euangelio toties nobis præcepit remittere iniurias: partim cùm ipsemet in cruce ignouit suis inimicis; partim cùm in passione sua reconciliauit & quodammodo sanguine suo conglutinauit Herodem & Pilatum, Luc. 23. Scribit Valerius Max. l. 4. c. 1. Thrasybulum Atheniensium legislatorem post recuperatã populo patriam plebiscitum fecisse, ne quis præteritarum iniuriarum meminisset aut mentionem faceret; quæ lex obliuionis, ἀμνησία vocata labentem ciuitatis statum in pristinum habitum reuocârit. Fecit hoc & Christus multò efficacius cùm iniuriarum obliuionẽm nobis commẽdauit & reipsa in cruce docuit, adeoque Christianis perpetuum Iubilæum seu remissionis annum indixit, de quo etiam Lucæ 4. ex Isaia

locutus est. *Hoc autem verè sanctum & pulcherrimum Iubilæi festum est,* inquit Rupertus in Leuit. cap.25. *Euangelicâ clangente buccinâ celebrandum, ita vt reuertatur homo ad possessionem & familiam suam, cùm offensam in nos remittimus, vt omni discordiâ solutâ cuncti redeant ad pristinam familiam pacis & concordiæ atque habeant cor vnum & animam vnam canantq; : Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum!* hæc ille. Quando Hebræi in factiones diuisi, ita vt alij adhærerent Dauidi, alij filio Saulis, inter se digladiabantur, *insonuit Ioab buccinâ, & stetit omnis exercitus, neque persecuti sunt vltra Israël neque iniêre certamen,* 2. Reg. 2. Igitur & nos Christiani desinamus inuicem persequi, quia noster Ioab, Christus, buccinâ insonuit, pacem & amicitiam præcepit; siquidem & ipse in cruce inter nos & Deum pacem fecit, constituendo se in medio & excipiendo pro nobis iram patris in se. Quod ibi fecit, hoc etiam nunc suo modo facit, quotiescunque tu vindictam sumere vis de proximo. Non feries enim proximum, nisi priùs ferias Christum. Quid igitur tu facies? Adhucné sæuies? Elephas quantumuis iratus placatur, cùm proponitur ei ouicula. Tu propositum tibi Christum, agnum illum mansuetissimum, cogitans, non depones iram & vindictam.

C. II. *Propter proximũ.* 1. Quia modicũ offendit.

SECVNDO. Propter proximum, qui te offendit. Primo, quia modicum tibi nocuit & nocere potuit. Quidquid tibi abstulerit, Deum & salutem auferre non potuit. Centum denarij sunt omnes tuæ iniuriæ; & quid hæc respectu decem millium talentorum, quæ tu debes Deo? Sed grauiter læsit famam tuam? esto; non læsit saltem corpus tuum. *Fertur B. Constantinus* (*Imp. Magnus nomine*) inquit S. Chrysostomus hom. 20. ad pop. Antioch. *effigie suâ quandoque lapidatâ, multis ipsum instigantibus ad supplicium de auctoribus contumeliæ sumendum, & dicentibus, quòd omnem ipsius faciem saxis conuulnerârint; manu faciem palpans, & leniter ridens dixisse; Ego verò nusquam vulnus in fronte factum video, sed sanum quidem caput, sana verò & facies tota. Illi verò reueriti & confusi ab hoc iniquo destitêre consilio.* Notandum in Imperatore dictum, qui ante baptismum in intimos etiam truculentus, postmodum verò Christianus in ipsos etiam maiestatis reos tam erat mitis.

Sed, inquies, quærunt insuper vitam & fortunam meam. Bono animo esto; parum tibi nocere possunt, nec plus quàm permittat illis Deus, qui nocituris istis bestijs dentes priùs excutit, ne tibi quantum volunt, nocere possint. Audi Dauidem Psal. 3. *Non timebo millia populi circumdantis me. Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causâ;* (Hebr. *in maxillâ*) *dentes peccatorum contriuisti.* Quod etiam in se expertus est: dum sæpiùs ereptus fuit è dentibus Saul, hostis sui. Quemadmodum ergò simiæ, apri, lupi, quibus dentes acutiores sunt confracti, parum nobis nocere possunt; ita & inimici nostri. Hac ratione Deus confregerat aliquando dentes illi Laban, qui persequens Iacobum, machinabatur ei malum; vnde dicebat: *Valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris tui heri dixit mihi: Caue ne loquaris contra Iacob quidquam durius,* Gen. 31. Hoc eodem argumento Dauid volens sedare hostilem Saulis animum, dicebat: *Quem persequeris rex Israël? quem persequeris? Canem mortuum persequeris & pulicem vnum,* 1. Reg. 24. q. d. Non possum tibi valde nocere, quoad Deus non permittit; quid ergò me persequeris? Canis mortuus & edentulus sum: quomodo te mordere possum contra Dei voluntatem? Sanè canes generosi contemnunt latratus catellorum, & quasi non audirent, prætereunt; quia nôrunt eos sibi nihil aut parum valde nocere posse. Narrat Ludouicus Granatensis p. 1. symboli c. 22. audiuisse se à viro fide digno, qui magnâ cum admiratione spectârit canem venaticum transeuntem iuxta littus maris. Quem cùm allatraret quidam catulus, & vndiq; aggrederetur, ille tamen immotus permansit. Catulus autem ita importunus fuit, vt canis patientiam fregerit. Itaque arreptum mordicùs catulum tamdiu in aquâ demersit, quoad suffocaret, quasi indignum censuisset, in quem arma dentium suorum conuerteret. Ex quo apparet, verum esse illud Senecæ lib. 3. de irâ cap. 25. *Proprium est magnitudinis veræ, non se sentire percussum. Sic immanis fera ad latratum canum lenta respexit: sic illisus ingenti scopulo fluctus assultat. Qui non irascitur, inconcussus in iniuriâ persistit: qui irascitur, motus est. Non ergò iniuriam pati, sed iniuriam facere, vel nescire pati, malum est.* Sic ille, profectò sapienter & Christiane.

2. Quia offensa illa nõ tam à proximo procedit.

Secundò, quia offensa illa non tam à proximo tuo procedit, quàm aliunde. Primò enim procedit ab offendentis peccato, velut instrumento. Quemadmodum ergò Pater cùm audit filium arcu vel sclopeto damnum alteri dedisse, arcum inprimis ei aufert & confringit, vel in fornacem abijcit, non filium: ita nos peccatum potiùs, quo proximus nos læsit, detestari debemus, quàm proximum. Sanè si tu ipse sclopeto exploso manum læsisses, sclopetum vtique abijceres & frangeres, non teipsum punires. Huc forsan respexit Dauid, cùm Sauli dormienti nocere in personâ noluit, sed lanceam tantùm abstulit, 1. Reg. 26. quia nimirum illa fuit, quâ nitebatur olim Saul ipsum configere, 1. Reg. 19. de instrumento vltionem sumpsit, non de Saule.

1. Ab eius peccato.

2. A diabolo.

Secundò, procedit sæpe à diabolo velut instigatore. Audi S. Hieronymum in Ps. 71. *Si te impius persequitur,* inquit, *scito, quia equus est: sed eques est diabolus: iste currit, hic lanceâ suâ percutit: iste ducitur calcaribus, & inuitus insanit, hic agit & stimulat.* Quid tibi nunc agendum putas? contra equumné pugnabis, an potiùs contra equitem? Memento Eleazarum illum (1. Mach. 6.) gladium infixisse Elephanti, cui insidere putabat Regem; & Elephantem quidem occidisse, sed ab eo collapso obtri-

obtritum esse. Ita sibi exitium parant, qui inimicum impugnant: dæmon potius impugnandus est, inimici insessor. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem*, ait ex Apostolo S. Augustinus serm. 58. de temp. *sed aduersus principes & potestates & spiritualia nequitiæ, id est, aduersus diabolum & angelos eius, quia & quando patimur homines importunos, ille instigat, ille inflammat, ille tanquam vasa sua mouet. Attendamus ergò duos hostes, quem videmus, & quem non videmus: hominem videmus, diabolum non videmus: hominem diligamus, diabolum caueamus.*

3. Materialiter à Deo.

Tertiò, procedit materialiter à Deo, qui te per inimicos exercere & purgare vult; vti de se testatur Dauid, cùm lapidibus impeteretur & malediceretur à Semei, 2. Reg. 16. *Dimittite eum, vt maledicat*, inquit; *Dominus præcepit ei, vt malediceret Dauid; & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?* Quò etiam pertinere videntur illa verba Psal. 38. *Opprobrium insipienti dedisti me: obmutui, & non aperui os meum; quoniam tu fecisti.* Dic mihi, si quis pugnum alterius arriperet vel gladium, & illo te percuteret; cui imputares ictum? nónne illi, qui alienam manum vel gladium leuauit ad te verberandum? Scito igitur Deum esse, qui te per inimicum vexat, vt tu ictus sapias. Ita enim Dauid Psal. 88. dixit Deo: *Exaltasti dexteram deprimentium eum.* Tace igitur & obmutesce, cum opprobrium audis, Deus est, qui te percutit, non inimicus tuus; *quoniam tu fecisti.* Ipse exaltauit dexteram eorum, qui te percusserunt. Hinc Sennacherib dicitur *virga furoris Dei*, Isa. 10. Hinc Attila *flagellum Dei*: Tamerlanes *iram Dei* sese appellàrunt; quia hisce instrumentis castigauit Deus orbem. Sciebat sanè Iob liberos, camelos & oues sibi ablatas à vento, Chaldæis & igne, & potissimum à dæmone harum cladium auctore: nihilominùs tamen dæmoni eas non adscripsit; sed Deo, qui per dæmonem, Chaldæos & elementa exercere ipsum voluit. Non ait: dæmon abstulit; sed, *Dominus abstulit*; quia nimirum, vt S. Augustinus notat, sciebat sibi à dæmone ne pilum quidem auferri posse sine Dei voluntate.

D. III. *Propter teipsum.*

TERTIO. Propter teipsum; quia tibi ipsi longè plus noces, quàm inimico, si ignoscere non velis. Qualem enim te exhibueris erga inimicum, talem se & Deus exhibebit erga te, vti docet hodiernum Euangelium. De S. Leone Papa I. scribit Baronius anno Domini 452. quòd cùm peroraret coram Attila monens, vt vrbi parcere & Italiâ excedere vellet, Attilam mox paruisse; quòd diceret, vidisse se aliquem alium (fuit is S. Petrus) sacerdotali habitu diuinum quid præ se ferentem minantemque sibi mortem, nî postulatis Leonis acquiesceret. Idem tibi, qui vltionem in hostem paras, continget ne dubita. Stat retro inimicum tuum Deus, qui gehennam tibi comminatur, nisi ignoscere velis veniam petenti. Sic enim *& pater meus cœlestis faciet vobis*, inquit Dominus, id est, non ignoscet vobis; sed in carcerem gehennæ vos detrudet: & adhuc tu vlcisci perges? *Quid facis, homo?* inquit S. Chrysostomus homil. 62. in Matth. *non sentis te aduersus teipsum* (dum scilicet non dimittis) *mucronem adigere, & sententiam ac munus Domini reuocare?* Quare eueniet tibi, quod Baiazeti Turcarum Regi, quem in bello captum, cùm ad se duci iussisset Tamerlanes Tartarorum Imperator, & iuxta se in throno magnifico considere fecisset, interrogauit modestè & adiurauit, apertè diceret, quid sibi deuicto, si fortè reportâsset victoriam, facere decreuisset; respondit mox superbè Baiazetes: *Ratum mihi erat, mittere te in caueam ferream, & cum ludibrio per loca omnia circumducere atque ad conscendendum equum dorso tuo quasi scabello vti.* Tamerlanes vicissim in iram consurgens, nec tantum fastum ferre sustinens: *Ex ore tuo iudico te*, inquit, *idem planè superbia crudelitasq; tua sentiet, quod mihi destinauerat.* Itaque inclusum caueæ ferreæ, secum vndique duxit, & pro scabello adhibuit: refert Chalcondylas lib. 3. Idem prorsus iudicium sustinebit is, qui inimicis suis machinatur malum: sentiet, quod alteri fecit, aut facere saltem voluit.

Quare videat vnusquisque, qualem habere Iudicem velit, placatum an iratum; detque operam, vt dum sol hîc lucet, deponat iracundiam & vindictæ appetitum, ne occidat ei sol iustitiæ, & occidat æternum.

CONCIO II.

DILECTIO INIMICORVM suadetur exemplis totius vniuersi.

I. *Exemplo cœli.*
II. *Exemplo elementorum.*
III. *Exemplo plantarum.*
IV. *Exemplo bestiarum.*
V. *Exemplo Ethnicorum.*
VI. *Exemplo Hebræorum,* 1. Moysis, 2. Dauidis, 3. Iosephi.
VII. *Exemplo SS. Angelorum.*
VIII. *Exemplo Christi.*
IX. *Exemplo Deo Patris.*

THEMA.

Nónne ergò & te oportuit misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Matth. 18.

PVERIS legere incipientibus præberi solet tabella literaria, in quâ difficiliora vocabula figuris exprimuntur, vt faciliùs addiscantur. v.g. Holtzhacken/ durum est vocabulum: ideò huic vocabulo appingitur vir ligna findens. Eandem adhibuit industriam præceptor noster Christus, tradens nobis Euangelium suum; è quo omnis generis

virtutes & disciplinam Christianam velut pueri addisceremus. In hoc inter alia multa difficile verbum est, Remitto inimico; longè adhuc difficilius: Diligo inimicum. Reperiuntur enim homines, qui extrema potiùs pati, imò vitam perdere malunt, quàm hæc verba pronuntiare. Quapropter CHRISTVS in hodierno Euangelio difficili huic verbo figuram appingit cœlestis Patris liberalissimè remittentis: & prætereà serui, qui remittere noluit, seuerissimè castigati; *vt quod per simplex præceptum teneri ab auditoribus non potest, per similitudinem exemplaq́; teneatur*, inquit S. Hieronymus in Comment. super hanc parabolam. Pueri sunt omnes, qui facilè irascuntur & difficilè ignoscunt; ideò hanc figuram eis contemplandam modò proponemus aliaque exempla plura totius penè vniuersi, legem hanc suadentia. Nos ergò Christiani in hunc mundum quasi in scholam ibimus, vt doctrinam hanc discamus. Discimus verò eam

B. I. *Exemplo cœli.*

PRIMO. Exemplo cœlorum. Nam inprimis, licet homines sub cœlo ingentia mala & fœdissima quæque perpetrent, à cœlo tamen teguntur, fouentur, illustrantur, nutriuntur, &c. Audi S. Augustinum in id Psal. 102. *quoniam secundum altitudinem cœli à terrâ*, &c. *Peccant*, inquit, *homines sub cœlo, faciunt omnia mala sub cœlo, cœlo tamen proteguntur. Inde lux ad oculos, inde aër, inde spiritus, inde pluuia ad terram propter fructus, inde omnis misericordia à cœlo.* Adhæc videtur terra non minimas inferre cœlo iniurias; nam vapores contra id emittit, ijsq; lumen eius obscurat & impedit; nihilominùs tamen cœlum nubes illas obscuras non solùm lumine suo discutere, sed etiam in salutarem pluuiam conuertere, eaque terram fæcundare videmus. Quin & in ijsdem atris nubibus sol pulcherrimam sui imaginem, Iridem imprimit, quo frutices nostras odoriferas reddit, teste Plinio, pacem nobis denuntiat, imò & patellam auream conficit, & ex alto ad nos defert. *Nónne ergò & te oportet misereri conserui tui*, & similia ei præstare? Quare si in corde inimici tui aduerteris aliquod tui odium vel malignitatem, quâ nomen tuum obscurare, vel aliter tibi nocere cupit, vapores esse cogita, & hos luce charitatis tuæ dispelle an vince beneficijs; sic è tenebris lucem, ex inimico amicum facies. Ita similis fies Deo, qui *de tenebris dixit* (id est, fecit) *lucem splendescere*, 2. Cor. 4. Ita similis fies cœlo.

C. II. *Exemplo Elementorum.*

SECVNDO. Exemplo Elementorum. Nam inprimis licet inter se contrarias habeant qualitates, aliud sursùm, aliud deorsùm naturâ suâ feratur, in gratiam tamen aliorum contra naturam suam vel ascendunt vel descendunt. v. g. si vrceus sit liquore plenus, in ipsius autem fundo multa sint foramina, nihil inde liquoris effluit, obturato superius orificio; idque in gratiam aëris, qui clauso orificio nequit subintrare. Quin igitur & tu in gratiam inimici tui, qui fortè obstructo sibi per aliquam passionem aditu, demittere se ad te non potest, contines te & iram tuam, ne vacuum, hoc est, diuisionem animorum facias? Sanè vti elementa ita connexuit DEVS, ne vacuum quid esset: ita voluit connexos esse animos nostros, præsertim Christianorum, nequo odio inter se vnquam separarentur. Vnde Christus ante passionem suam tot verbis precatus est, *vt sint vnum*, Ioan. 17. Deinde quid aliud vorax flamma vult aut quærit, quàm viridia ligna in suam conuertere naturam & sibi vnire? Quid quærit arida terra, cùm post diuturnam siccitatem vndique se findit & sua quasi ora pandit, nisi vt sitim & siccitatem suam pluuiâ aliquâ releuari petat? Quid nos, cum aridas fauces sentimus, nisi humidum appetimus? Et tamen aridum & humidum è diametro secum pugnant. Coire igitur in vnum hostes isti volunt, & mutuam facere amicitiam. Denique, nónne terram, vt ait Cardinalis Bellarminus conc. 25. in rebus humanis semper conculcamus, terimus, effodimus; & in eam omnes sordes & omnia purgamenta proijcimus? & tamen ipsa à DEO edocta reddit bonum pro malo, profert nobis herbas, fruges, aurum & argentum & omnia metalla? Quare si in te etiam proijciatur quid asperum aut immundum, vide ne terrâ, in quâ stas, sis insipientior, sed *vince in bonum malum*, ad Rom. 12. Idem non difficile est ostendere de mari. Quàm enim eius operâ abutuntur multi? Abutuntur certè piratæ, qui eius beneficio dum fruuntur, interim prædas agunt, & maria infestant. Vnde & gentilis ille Seneca hoc exemplum nobis proponit imitandum: *Nam & piratis patent maria*, inquit. Abutuntur alij, qui plurima in eo mala perpetrant, & tamen ab eo vehuntur & sustentantur.

D. III. *Exemplo plantarũ.*

TERTIO. Exemplo plantarum. *Nónne vites & arbores*, inquit loco cit. Bellarminus, *singulis annis spoliamus & tondemus? & tamen ipsa vuas & poma liberalissimè nobis producunt?* Certè nuces arbores baculis & perticis acerrimè verberamus, dum fructibus eas exuimus: & tamen ipsæ nihilo pauciores, sed tanto vberiores fructus postea nobis ferunt. Itaque sicui prius benefacere consueuisti, noli cessare, licet in te iniurius fuerit; sed pugna contra eum beneficijs. Et sicuti palma ponderibus pressa non curuatur deorsum; sed contra pondus assurgit, & sursum nititur, recuruaturque, teste Aristotele 7. problem. ita *vince in bono malum*, maleficia beneficijs.

E. IV. *Exemplo bestiarũ.*

QVARTO. Exemplo bestiarum. Nam primò gallinis oua, columbis pullos perpetuò suffuramur: tantum verò abest, vt illæ indignentur, (cùm tamen ea non hominum, sed speciei suæ conseruandæ gratiâ ponant) vt etiam nouis nos fœtibus remunerent. Deinde nónne iumenta nostra durissimè tractamus, oneribus & iugis grauamus, verberibus quoque tundimus? ipsa tamen omnia ferunt, nutriunt & sustentant nos; id quod obiecit asina Balaamo, hero suo, Num. 21. Rursum *nónne canes*, ait Bellarminus cit. *aliquando vehementissimè verberamus, & ipsi statim omnium iniuriarum*

1. 2. 3.

obliti

obliti motu caudæ nobis blandiuntur ? Prouerbio etiam dicimus, *non clamare canem, qui osse proiecto petitur.* Et quid si iniuria, quâ afficeris, tale quoddam os sit, tibi vtile & salutare ? Certè solet DEVS eiusmodi iniurias permittere ad exercitium patientiæ, adeoq; velut ossa in nos proijcere; vnde plurimum meriti abrodere, si velimus, possumus, licet aliquid duritiei contineant. Propterea S. Dauid, cùm à Semei lapidibus appeteretur, intellexit hos sibi à DEO immitti, in suorum remissionem peccatorum, vnde cohibuit suos, ne Semei nocerent. Intellexit enim lapides illos, ossa potiùs esse, à quibus roderet indulgentiam, quàm lapides à quibus vulneraretur: & quasi illis contumelijs & lapidibus bene pasceretur, noluit ea sibi adimi, quemadmodum & canes faciunt, dum ossa rodunt. 2. Reg. 16.

F. V. *Exemplo Ethnicorum.*

QVINTO. Exemplo Ethnicorum, & inprimis Philosophorum, ad quos remittit nos Chrysostomus hom. 17. in Matth. *Philosophos,* inquit, *considerate gentilium, & discetis, quanto simus digni supplicio, qui diuinæ legis præcepta contemnimus; quandoquidem inueniuntur illi propter humanam hanc honestatem innumera fuisse.* Audiamus exempla aliquot Philosophorum ex D. Basilio hom. 24. de leg. lib. gentil. *Quidam in foro Periclem probris omnibus incessebat; is autem minimè curare visus, toto die sustinuit: deinde vesperi iam discedentem cum lumine comitatus est. Rursus quidam Euclidi mortem se illaturum iurauit: ille verò contrà iurauit, se patienter eam laturum, & ei quamuis infesto se conciliatum iri. Quidam vehementi impetu Socratis faciem cecidit: Socrates nihil commotus, aliud non fecit, quàm quòd propriæ fronti inscripserit. Talis fecit; vti statuæ nomen auctoris inscribitur.*

Addamus aliqua ex Seneca. *M. Catonem,* inquit in lib. 2. de irâ cap. 32. *in balneo quidam percussit imprudens; posteà satisfacienti Cato: Non memini, inquit, percussum me.* Et in Consolat. ad Heluian. *Ducebatur Athenis ad supplicium Aristides; cui quisquis occurrebat, ingemiscebat, non tanquam in hominem iustum, sed tanquam in ipsam iustitiam animaduerteretur. Inuentus est tamen, qui in eius faciem spueret: at ille abstersit faciem, & subridens ait comitanti se magistratui: Admone istum, ne posteà tam improbè oscitet.* Narrat Ælianus lib. 12. Phocionem innocentissimum, & imperatorem, damnatum ad mortem & ad venum hauriendum, cùm lictor illi poculum obtulisset, rogatum à propinquis, quidnam filio mandaret; respondisse; *Mando ei, vt obliuiscatur potùs huius, quem nunc ab Atheniensibus oblatum bibo.*

Non minùs rarum & mirabile fuit exemplum Lycurgi Regis Lacedæmoniorum, qui cùm à feroce iuuene, Alcandro, oculo orbatus esset, eumq; à populo traditum accepisset in suam potestatem, vt ad libitum eundem tractaret & plecteret, nihil grauius in iuuenem statuit: imò verò illum optimè instituit, vitia correxit, & ad omnem honestatem efformauit; itaque bonis moribus iam præditum in theatrum ad populum perduxit, dicens: *En iuuenem, quem à vobis iniurium & violentum accepi, iam frugi & popularem vobis restituo.* Auctor est Plutarchus in vitâ Lycurgi, & alij.

Tyrrhæum Pittaci filium, Cumis faber occiderat. Cumani homicidam vinctum miserunt ad Pittacum, vt de eo supplicium sumeret. At ille cognitâ causâ, dimisit hominem, dicens: *Ignoscentia potior pœnitentiâ.* Sentiens vtilius esse condonare quàm meminisse iniuriæ, & vlcisci.

Quin & de Turcâ Asam Sultano memorabile exemplum prodidit Curopalates apud Baronium anno 1071. cùm enim Romanus Diogenes Imperator pugnans aduersus Turcas *oblatam pacem ab Asam Sultano per Legatos magno arrogantiæ supercilio reiecisset, ipsumq; cum suis proficiscentem esset aggressus, diremptus noctis crepusculo cùm rediret ad suos: postremæ acies existimantes illum fugere, in fugam seipsos irreuocabilem dederunt, adeò vt fugâ milites sparsos adoriendi hostibus occasio fuerit patefacta, quâ bene vsi, victoriam insperatam adepti, captiuum duxerunt etiam Imperatorem, quem ille benignè habuit, suâ quoq; mensâ dignatum. Sed cùm aliquando (inquit Curopalates) Sultanus eum interrogâsset: Quid mihi fecisses, si me in tuâ potestate habuisses? Simpliciter & sine adulatione respondit Imperator: Multis plagis bene notis tuum corpus confecissem. At ego, inquit Sultanus, tuam seueritatem aut crudelitatem non imitabor. Veruntamen audio vestrum vobis præcipere Christum pacem & obliuionem malorum, superbisq; resistentem, humilibus gratiam dare. Præstititq; ex animo Dux barbarus, quod promisit: nam inito cum ipso fœdere, factâ pace perpetua, habita filiorum ratione, & successorum omnium, nunquam ampliùs Romanum Imperium à Turcis inuadendum, labefactandum fore pollicitus, captiuos etiam relaxari præcepit, ipsumq; per suos Legatos deduci iussum, amplexatum dimisit. Cùm intereà perlato de clade nuntio Constantinopolim, mox alium subrogarunt Imperatorem Michaëlem Constantini Ducæ filium, coguntq; exulare Eudociam Imperatricem, in monasteriumq; detrudunt. Missusq; Andronicus in occursum Diogenis Imp. eundem captum, nigraq; veste indutum super mulum, humanæ miseriæ spectaculum factum toto illo perlongo itinere, perduxit: quem & iussit nouus Imperator effodi oculis; sed vulneribus ex suffossione oculorum non curatis, cùm eius caput intumuisset, vermibusq; scateret, graueolens, horribilis visu, vt humanum ostentum expositus omnium oculis, finem viuendi fecit, luens hîc pœnas, ne æternas incurreret. Nam de ipso illud idem Curopalata memoria dignum prodit: In talibus, inquit, & tot malis nullum maledictum protulit, neque aliquid nefarij locutus est, sed Deo gratias agere perseuerabat, casus æquo animo ferens.* Ita Baron. Didicit ergò hic Imperator Christianus vel ab Ethnico principe gratias pro maledictis, beneficia pro iniurijs reddere, quod priùs ipse non nôrat.

SEXTO.

G. VI. *Exemplo Hebraeorum.* 1. Moysis.

SEXTO. Exemplo Hebræorum; inter quos enituit inprimis Moyses, qui virorum omnium mitissimus ingrato populo suo, à quo murmurationes & obtrectationes multas audiebat, & parum à lapidatione aberat, bona pro malis reddidit, vt cum pro ipsorum incolumitate enixè Deum rogauit, ac precibus quasi tenuit, ne perderet illos ob patratam idololatriam. Inde factum, vt Hebræi plus eum ob mansuetudinem diligerent, quam ob facta, & portenta admirarentur. Nam vt de ipso scribit S. Gregorius lib. 27. moral. c. 7. *Charitas in sancto eius pectore ex persecutione ignescebat magis,* ac velut per antiperistasin se intendebat, vti se intendit calor, cùm à frigore circumstante oppugnatur. Idem pro Mariâ sorore, quæ grauiter ipsi detraxerat, ideoque à DEO leprâ castigata erat, *clamauit ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam,* Num. 13. Sed quis præclarior Dauide in dilectione inimicorum? In eâ enim tantùm excelluit, vt ipsemet hostis eius infensissimus, Saul, hoc ipsi testimonium dederit: *Iustior tu es quàm ego; tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala,* 1. Reg. 24. Non solùm enim ipsi semel iterumque deprehenso pepercit, sed cohibuit etiam & repressit sexcentos viros, ne irruerent in ipsum, vt ibid. legimus. Posthæc eius cædem acerrimè vindicauit in puero Amalecitâ, nec non maximâ cum indignatione accepit, & lamentabili carmine planxit, 2. Reg. 1. deniq; ciues Iabes Galaad, qui eum honorificè sepelierunt, mirè dilaudauit, 2. Reg. 2. idemq; fecit filio suo Absaloni, à quo tam dira passus fuerat, 2. Reg. 18. solicitus nimirum erat vir secundum cor Dei, de salute æternâ illorum, quos de eâ grauiter periclitari nouerat. Nihilo his inferior Ioseph, qui quanta à fratribus recepit mala, tanta eis rependit bona. Eorum enim scelus lachrymis quasi abluit, dum per singulos plorauit, & mœrentes ob iniuriam ipsi irrogatam blandissimè consolatus est, Gen. 45. *Osculabatur singulos,* ait S. August. serm. 83. de temp. *& per singulos flebat & irriguis lachrymis pauentium colla perfundebat; itaque odium fratrum charitatis lachrymis abluebat.* Cumq; ipsi veniam peterent ac supplicarent, ne memor esse vellet iniuriæ acceptæ, rursum fleuit, dolens anxiari fratres & reconciliationi suæ diffidere, Gen. 50. magis sentiens ipsorum dolorem & pœnitentiam, quàm suam iniuriam, quâ ab ipsis olim venditus & malè habitus fuerat.

2. Dauidis.

3. Iosephi.

H. VII. *Exemplo SS. Angelorum.*

SEPTIMO. Exemplo SS. Angelorum, maximè custodum, quorum oculos peccatis, ineptijs & sordibus nostris quotidie offendimus, interim tamen ab eis fouemur, iuuamur, custodimur & promouemur ad salutem. Quamplurimi mortalium nunquam recordantur eorum, nedum vt pio aliquo opere eos venerentur: & tamen illi preces nostras aliaque opera bona ferunt ad conspectum Dei, vt diuinos nobis fauores referant. Legimus in Vitis PP. l. 7. c. 19. de Ioanne Thebæo discipulo Abbatis Ammonis, quòd seni huic ægrotanti duodecim annis seruierit perquam studiosè: senex autem nunquam blando placidóve verbo eum allocutus sit. *Senex ergò moriturus coram alijs senibus tenuit manus eius, & dixit ei tertiò: Salueris, salueris, salueris. Et tradidit illum senibus, dicens: Ille non homo est, sed Angelus, qui tot annos mihi infirmanti seruiens nec bonum sermonem audiens, fecit tamē obsequium cùm magnâ patientiâ.* Rectè suum ministrum *Angelum* nuncupauit; quia Angelorum est indesinenter nobis seruire; cum interim tamen eos vix aliquando salutemus vel vnâ oratione, rarò aut nunquam honoremus, imò sæpe illorum multò tempore obliuiscamur. Quapropter etiam S. Stephanus visus est persecutoribus suis habere vultum angelicū, Act. 6. quia nimirum ipsis pro malis bona reddidit, orationem pro lapidibus; quod solent facere Angeli. Quàm ergò suo exemplo inuitant nos ad dilectionem inimicorum!

I. VIII. *Exemplo Christi.*

OCTAVO. Exemplo Christi, qui vt nobis ingratis & rebellibus delicta condonarentur, tradidit semetipsum in hostiam Deo patri, immolandam in altari crucis. Atque vt pater hostiam istam pro nobis acceptare vellet, rogauit etiam in cruce supplex: *Pater, dimitte illis.* Excusans eosdem, quo modo poterat: *Quia nesciunt quid faciunt.* Notandum verò quòd hoc fecerit eo ipso tempore, quo indignissima quæque ab hominibus patiebatur; deinde illis fecerit, qui veniam non petebant; imò potiùs contrariū moliebantur, vt sibi videlicet non ignosceretur; siquidem volebāt rei esse sanguinis Christi: *Sanguis eius super nos,* exclamant. q.d. transeat in nos vindicta, si iniustè moritur. Videte certamen inauditum: Insaniunt isti in medicum, & repellunt eum: interim tamen medicus à curâ non desistit. Hec expendens S. Augustinus serm. 170. de temp. proponit nobis Christum in exemplum, his verbis: *Attende igitur magistrum tuum & Dominum Deū non in cathedrâ sedentem, sed in ligno pendentem, circumspectis vndique turbis inimicorum, & dicentem: Pater, ignosce illis. Nunquid tunc Dominus pro rogātibus rogauit, & non potius pro insultantibus & interficientibus? Nunquid deseruit medicus officium suum, quia phreneticus sæuiebat? Ignosce, inquit, quia nesciunt quid faciunt. Attende vbi hoc fecit; in cruce, non in cœlo: semper namq; in cœlo cum patre, in cruce autem pro te homo, vbi se imitandum præbuit omnibus, pro te emisit ipsam vocem, vt ab omnibus audiretur. Nam potuit orare pro illis in silentio, sed tu non haberes exemplum.* Ita Augustinus. Similiter S. Bernardus tract. de pass. c. 8. *Fecit bonus Doctor,* inquit, *quod iusserat: orat non solùm pro persequentibus, sed etiam pro occidentibus se, dicens: Pater ignosce illis. Reconde in thesauro cordis tui hoc verbum, vt quotiescunque sæuiunt inimici, memoriam abundantiæ suauitatis* IESV *valeas eructare, hunc clypeum contra inimicorum insultus opponens.* Idem exemplum proponit nobis Apostolus ad Eph. 5. cùm paulò antè monuisset, vt mutuas offensiones alter alteri condonaremus: *Ambulate in dilectione,* inquit, *sicut &* Christus

Christus dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam DEO *in odorem suauitatis.* Hunc odorem suauitatis emisit ad Deum hæc hostia, quando in cruce immolata suauissimâ illâ oratione: *Pater ignosce illis,* placare eum studuit.

K. IX. *Exemplo Dei Patris.*

NONO. Exemplo Dei Patris. Nónne Deum offendimus omni flagitiorum genere? nónne eius nomen blasphematur inter nos quotidie? & tamen interim *solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Pensate quantum sit beneficium solis & pluuiarum. Quanto mœrore afficeremur, si vel per vnius diei spatium non rediret ad nos sol? quid si per annum integrum? Certè quando sub Ezechia sol decem horis retrogressus est, adeoque confecit diem 32. horarum, vt vult D. Augustinus & S. Dionysius Areopag. territi hoc portento Babylonij miserunt, legationem ad Ezechiam, causam inquisituri, 2. Paral. 32. Quid tunc cogitasse putatis Antipodas, quibus sol 20. horis tardiùs solito illuxit? Quæ calamitas foret, si per annum vnum vel duos nulla pluuia caderet? Quanta miseria & fames erat, quando tempore Achab annis tribus & medio nunquam pluit? Quæ ibi lamenta hominum, vagitus paruulorum, mugitus & balatus bestiarum fame pereuntium? Et hæc quàm facilè nobis etiam Deus inferre posset? Sanè ea mereremur. Et tamen solem suum quotidie super nos oriri facit; cùm interim tenebras amemus & opera tenebrarum. Destillat nobis pluuiam tempore suo, cùm interim nos tot ferè execrationes & blasphemias ad Deum mittamus; quot ipse ad nos guttas in pluuiâ demittit. Præter hæc remittit nobis innumera debita nostra, quoties pœnitemus & veniam rogamus, vti in hodierno Euangelio audimus. Certè si Deus iure militari aut ciuili nobiscum agere vellet; sicut Duces cum militibus aut nos cum seruis nostris agere solemus, statim ad primum scelus omnia elementa suum nobis obsequium negare deberent: terra non sustineret, sol non illustraret, aër non refrigeraret nos. At nequaquam sic agit nobiscum Deus; sed expectat etiam rebelles; & quamdiu sæpe? aliquos certè vsque dum ingens debitum decem millium talentorum contrahant; & interim vitæ necessaria eis subministrat, nec subtrahit creaturas suas. Adhæc supplices ad se venientes per contritionem, statim recipit in gratiam, & omne debitum remittit eis. Hoc exemplum suum proposuit ipse Samueli, cùm spreto ipsius imperio Hebræi regem more gentium sibi postularent. Ne enim ægrè ferret hunc contemptum Samuel, quem postulatio hæc contristârat, ait Dominus: *Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi; non enim te abiecerunt, sed me,* 1. Reg. 8. q. d. Cùm ego hoc illorum postulato magis offensus sim quàm tu, exemplo meo dimitte eis hanc iniuriam neque grauiter ferto te ab ipsis repudiatum; siquidem & ego dimitto, concessurus ipsis regem. Denique hoc exemplum proponit nobis Apostolus ad Eph. 5. qui cùm præcedens caput his clausisset verbis: *Donantes inuicem* (iniurias) *sicut & DEVS in Christo donauit vobis;* mox seq. capite subiungit: *Estote ergò imitatores* DEI, *sicut filij charissimi* (charissimi enim filij sunt, qui patri quàm simillimi) *& ambulate in dilectione.* Quando igitur nos Christiani videmus exempla totius penè vniuersi, in hanc vnam sententiam omnia conspirantia, vt offensæ remittantur, imò & beneficijs compensentur: quid superest nisi vt nos quoque velis atque remis in hanc sententiam eamus? Desinat ergò Christianus conqueri inposterum, quòd ipsi, vt putat, soli lex ista præscribatur; quo modo enim soli? Seruant eam cœli, seruant elementa, seruant plantæ, seruant bestiæ, seruant Barbari, seruant Iudæi, seruant Angeli, seruat Christus eiusque pater æternus; & non seruabunt Christiani? *nónne ergò & te oportuit miserere conserui tui?* Discamus igitur tot docti figuris & exemplis rectè enunciare vocabula, *Remitto* & *Diligo*, non oretenùs solùm, sed ex corde & syncerè; quemadmodum expressè monet Dominus: *si non remiseritis ex cordibus vestris*; sciamusque, nisi remiserimus, non aliter nos tractandos, quàm seruum illum nequam. Infensi aliquando Ephrateis Galaaditæ (Iudic. 12.) obsederunt pontem, qui Ephratæis transeundus erat, & omnes transeuntes cogebant pronuntiare vocem *Sciboleth*; vt ex pronunciatione intelligerent, hostesné illi an amici essent; qui si vel in vnâ literâ errassent, dicendo Siboleth, proiecerunt eos in subiectum flumen. Hunc in modum Christus Iudex noster obsidet iudicij pontem, quem in mortis articulo omnes transituri sumus; ac nisi saltem vocem illam *Remitto* bene pronuntiauerimus; imò si vel in vnicâ literâ errauerimus, vnicam inquam offensam dimittere alicui noluerimus; vel si omnibus alijs hominibus dimittere velimus, vni soli nolimus, certò certiùs præcipitabit nos in flumen Acheronticum, quod ardere igne & sulphure scribit S. Ioannes Apocal. 19. 20. 21. A quo nos seruare dignetur clementissimus DEVS.

CONCIO III.

VINDICTA QVAM MVLTOS offendat.

- I. *Offendit inimicum.* 1. In corpore & bonis externis, 2. In anima.
- II. *Offendit rempublicam Christianam.*
- III. *Offendit Magistratum.*
- IV. *Offendit Christum.*
- V. *Offendit Deum iudicem.*
- VI. *Offendit seipsum.*

THE-

THEMA.

Iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus. Matth. 18.

A.

QVod Christus in hodierno Euangelio docet per parabolam: hoc idem ferè veteres docuêre per apologum. Fabulabantur enim vrsum ab ape ictum, tantâ irâ exarsisse vt aluearia, in quibus apes mellificauerant, tota vnguibus discerperet. Tunc apes vniuersæ, cùm domos suas dirui, cibaria auferri, filios necari viderent, facto impetu, aculeis vrsum inuadentes, penè necauêre.. Qui ex earum manibus vix elapsus, secum dicebat: *Quanto melius erat, vnius apis aculeum tolerare, quàm tot in me hostes meâ iracundiâ concitare?* Hæc fabella, Auditores, (liceat enim mihi ad hodiernam parabolam explicandam, adhibere fabulam) docet vnius iniuriam potius tolerare, quàm dum vnum punire volumus, multos simul lacessere & sibi inimicos facere. Quare si conseruus malus, qui in hodierno allegatur Euangelio, attendisset ad hanc fabulam, nequaquam de conseruo suo sumpsisset vltionem. Nam dum illum vnum punijt, dominum & omnes conseruos suos sibi inimicos fecit, & plurimos tortores incurrit. Conserui illum accusarunt, dominus pœnis subiecit, tortores puniuerunt. Quàm ergò præstitisset, patientiam habere cum vno, quàm tot in se excitare crabrones? At verò istud agit, quisquis se vlcisci parat; offendit enim proximum suum, offendit omnes sanctos, offendit Magistratum, offendit CHRISTVM, DEVM, seipsum; vti nunc videbimus.

B. I. *Offendit inimicũ.* 1. In corpore & bonis externis.

Qui vindictam quærit, PRIMO: Offendit inimicum, de quo vindicta sumitur. Primo in corpore vel bonis externis, honore, opibus, libertate, &c. Atque ita suffocat illum; vel exhauriendo eius substantiam litigatione suâ; vel auferendo ei famam, quæ est vita ciuilis; vel adimendo ei vitam naturalem. Et quomodo restituet, quæ abstulit, honorem, fortunas, sanitatem, membrum, sanguinem? Et quomodo miserias, quæ ab illo deriuantur in vxorem liberos, propinquos? Et vt possit hæc omnia reddere, quomodo reddet lachrymas, quas expressit eius vindicta ex oculis læsorum? quomodo animi angustiam & perturbationem, quâ illos contristauit?

2. In animâ.

Secundo in animâ, quia eum deteriorem & in odio obstinatiorem facit. Quod etiam significat suffocatio conserui in hodierno Euangelio; suffocat enim vltor proximum, quia *corde per odium restricto & amaro comprimit*, vt ait Salmeron hoc loco. Hinc detinetur in odio proximus, ne culpam deprecetur, ne alloquatur inimicum & salutet obuium, ne illi reconcilietur, ne peccatum suum in confessione aperiat.

Porrò quanta res est fundere sanguinem proximi & perdere animam eius? Absciderat aliquando Dauid Sauli partem chlamydis tantùm, inimico inquam infensissimo, à quo ad necem quærebatur: & tamen mox percutiebatur à pectore suo, quòd chlamydem regi truncâsset, 1. Reg. 24. Quid ergò erit tollere homini bona potiora, honorem, membrum, sanguinem, salutem? Quomodo talem hominem non percutiet cor suum? Legimus in vitis Patrum Euagrium presbyterum, eximiæ sanctitatis virum, cùm eremum incoleret, nescio quod detractionis verbum semel protulisse & pro eo ita se castigâsse, vt dies 40. sub dio manserit nec priùs tectum subierit, quàm se satis pro delicto fecisse censuisset. Refert Marulus l. 4. c. 10. Viderint qui grauiùs nocent, quomodo scelus expient.

C. II. *Offendit rempublicam Christianam.*

SECVNDO. Offendit rempublicam Christianam, omnes pios & sanctos, cælites & angelos. Quod significant conserui illi, qui ob vindictam serui nequam *contristati venerunt & narrauerunt domino suo omnia, quæ facta erant*. Inprimis suspiria piorum viuentium, qui vindictam tuam vident vel audiunt, cœlum penetrant & vltionem à DEO in te exposcunt. E quorum numero Abacuc cap. 1. ait: *Quare respicis contemptores & taces conculcante impio iustiorem se?* Deinde sancti in cœlo ita offenduntur, vt pro tali non orent. Audi Ecclesiasticum cap. 28. *Homo homini reseruat iram: quis exorabit pro delictis illius?* q. d. nemo. Item angeli custodes eorum, qui offenduntur. Cùm enim à DEO missi sint ad defendendos suos clientes, quomodo non offendentur, si offendantur eorum clientes? Hinc Balaamo obsistit angelus custos Israëlis, vt asserit Theodoretus. q. 42. properanti ad maledicendum illum. Dicebat enim angelus: *Ego veni vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua mihiq; contraria.* Num. 22. Certè si DEVS annueret, multoties angeli custodes læsorum irruerent in vltorem, velut mille apes, suosque clientes defenderent. Si enim Abisai seruus Dauidis fidelissimus & lateri eius semper adhærens, cùm audisset Semei calumnias contra dominum suum Regem, zelo & irâ inflammatus, voluit amputare caput eius, idque vtique fecisset, si Rex non vetuisset, 2. Reg. 16. quomodo non etiam angeli custodes maximopere offenduntur in clientibus suis, & pro ijs depugnarent, si DEVS non inhiberet? Quare si non times hominem, angelum eius time. Certè ferocissimus ille orbis vastator, Attila, Romanæ vrbi pepercit, quia perorante coram eo S. Leone Papâ, vidit iuxta eum astantem alium Sacerdotali habitu, gladio sibi minitantem, nisi Leonis mandatis paruisset. Baron. anno 452. Cur non igitur & tu parces inimico tuo, cui adstare custodem angelum nôsti, tibi minitantem, nisi pacem des inimico? Ipsi etiam angelo contraria est via tua, non solùm eius clienti; vti suprà audiuimus.

D. III. *Offendit Magistratum.*

TERTIO. Offendit Magistratum, cui præiudicat tollens ei gladium, quem à DEO accepit (Rom. 15.) atque ita facit causam suam iniustam; vt ei obijci possit, quod olim Moysi obiectum: *Quis constituit*

ſtituit te Iudicem inter nos? Exod. 2. Quid autem magis iniquum, quàm Iudicem ſimul & Actorem eſſe velle? DEO debetur vindicta & Iudicibus ab eo conſtitutis, vti docet Apoſtolus ad Rom. 12. cùm ait: *Non voſmetipſos defendentes* (Græcè ἐκδικοῦντες, id eſt, *vlciſcentes*) *ſed date locum iræ; ſcriptum eſt enim: mihi vindictam, & ego retribuam.* Pater videns puerum arripere cultrum ad ſcindendum panem, ipſum ei eripit & ſeruo maturo tradit vel ipſemet panem ſcindit, quia periculum eſt, ne puer ſeipſum lædat: ſic voluit nobiſcum agere DEVS, cùm ait: *Mihi vindictam.* q. d. da mihi cultrum. In propriâ vindictâ facilè erratur, primò in perſonâ, dum ſæuitur in innoxium; ſæpiſſimè enim neſcitur vnde proceſſerit læſio. Deinde in fine, cùm non ex amore, ſed ex odio ſumitur vindicta.

Denique erratur facilè in modo, dum ſæuitur nimium. Neſcit enim homo, præſertim perturbatus, quantum alter deliquerit. Et vt hoc ſciret, periculum tamen nihilominùs foret, ne modum adhuc excederet, ob ſui impotentiam. Hinc M. Bibulus, punire per ſe noluit filiorũ ſuorum interfectores ad ſe à Cleopatrâ reginâ miſſos, vt pro libitu eos tractaret. Mox enim ſanguinis ſui carnifices intactos ad Cleopatram reduci iuſſit; dicendo, poteſtatem huius vindictæ non ſuam, ſed Senatûs eſſe debere. Valer. lib. 4. cap. 1. Ecce hominem Ethnicum; & non faciet hoc Chriſtianus?

E. IV. *Offendit Chriſtũ.*

QVARTO. Offendit Chriſtum, qui vindictam & prohibet in hodierno Euangelio & quodammodò ſe medium interponit inter vltorem & inimicum. Sic enim egit, cùm Apoſtoli Samaritanos abſumi cupiebant igne cœleſti, Luc. 9. Item cùm in Oliueto percutere volebant Chriſti comprehenſores, Luc. 22. Ita cùm iiſdem proditorem ſuum noluit manifeſtare, ne videlicet in illum omnes inſurgerent eumq; in fruſta diſcerperent, quod futurum fuiſſe ſentit Chryſoſtomus, Theophyl. & D. Thom. in cap. 13. Ioan. Ratio eſt, quia *filius hominis non venit perdere animas ſed ſaluare*, vti reſpondit Dominus Luc. 9. filiis tonitrui. Et quo magis periclitatur inimicus tuus, eo magis quærit & inſequitur illum Dominus. Hinc poſuit ſignum ſuper Cain, vt quicunque eum occidiſſet, ſeptuplo puniretur, Gen. 4. Hinc in cruce Dominus poſuit ſe medium inter DEVM & peccatores, & vulnus à patre in proprium corpus excepit, ne illi vulnerarentur. Iam ergò ſi inter inimicum tuum & te, medium ſe poneret pater tuus aut amicus tuus chariſſimus, ita vt niſi iſto percuſſo, percutere inimicum non poſſes, num tu pergere ad vindictam velles?

F. V. *Offendit Deum Iudicem.*

QVINTO. Offendit DEVM Iudicem. Primo quia ſeruum, imò filium eius punit. Quis autem pater fert æquo animo, puniri filios ſuos ab alieno, qui ius non habet? *Tu quis es*, ait Apoſtolus, *qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit*, ad Rom. 14.

2. Secundo quia eripit DEO ſceptrum, ſoli ipſi debitum. Vnde ait Deut. 32. *Mea eſt vltio, & ego retribuam.* Quàm grauiter autem offendat, patet ex hodierno Euangelio, vbi Rex tunc primum iratus eſt ſeruo vltori, poſtquam audiit eius tyrannidem in conſeruum. Non iraſcebatur, quando reperit eum debere ſibi decem millia talentorum: iraſcebatur quando audiit eum ſæuiiſſe in conſeruum debitorem. Priùs ob contractum debitum punire decernit eum venditione, poſteà ob vindictæ appetitum tormentis ſubiicit. Priùs oratione flexus remittit pœnam: poſteà inflexibilis iuſſit omnia reddi vſque ad obolum. Et quid putas eſt, habere DEVM ſibi iratum? Si Eſther nullius mali ſibi conſcia non potuit ferre iratam Aſſueri faciem, ſed præ terrore corruit, Eſther 15. quid erit habere DEVM iratum cum malâ conſcientiâ? Hanc ergò eius iram toties deprecatur Dauid dicens: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me.*

Et quid erit tradi tortoribus? Amarum eſt tradi magiſtratui, amarius tradi carnifici: quid erit tradi dæmonibus torquendum? Hanc traditionem deprecatur etiam Dauid, cùm ait: *Non tradas me calumniantibus me.* Saul ne deueniret in manus hoſtium ſibi infenſorum, Philiſthæorum, conſtitutus in periculo captiuitatis, incubuit proprio gladio & peremit ſe, 2. Reg. vlt. ne videlicet Philiſthæi capto illuderent, quo modo olim illuſerant Samſoni, dum effoſſis oculis molere eum coëgerunt, & in Dagonis templo bene paſtis ac potis ludum præbere & iocum. At longè atrociores hoſtes noſtri ſunt dæmones, quare & acerbiùs multo illudent condemnatis.

Et quid erit eouſque tradi, donec ſoluatur vltimus quadrans? an non idipſum, quod æternùm tradi? Quando enim & quomodo ſoluet homo pauperrimus tam ingens debitum, vinctus in carcere? nunquam, nunquam. O ſtultum igitur hominem, qui vltione vnius horulæ vel momenti emit cruciatus æternos? Si tibi Princeps diceret: Ecce in manus tuas trado tibi inimicum tuum, tracta eum vt vis per vnam horam; eâ tamen lege, vt tu poſteà ſimiliter tracteris à me per integrum diem: num tu adeò inſanires, vt quid mali contra inimicum attentares? Atqui hæc eſt concluſio & decretum DEI: *Sic & Pater meus faciet vobis*, &c. hoc eſt, ſi vos modico tempore afflixeritis inimicos veſtros, affliget vos pater meus ſimili modo, ſed atrociori longè & æternùm. In pari punit communiter Deus in hac vita. v. g. ſicut canes linxerunt ſanguinem innocentis Naboth occiſi à Rege Achab: operâ Iezabelis: ſic linxerunt etiam ſanguinem Achab, 3. Reg. 21. & 22. Sicut Adonibezech 70. regibus amputauit manus & pedes: ſic reddidit illi Dominus. Iud. 1. Sed in alterâ vitâ puniet eos in abundanti, hoc eſt, pœnâ æternâ.

G. VI. *Offendit ſeipſum.* 1.

SEXTO. Offendit ſeipſum. Primo enim angitur & laceratur eius conſcientia, ante & poſt vindictam. Vnde Chryſoſtomus homil. 41. in Acta Apoſt. *Vindicta*, inquit, *in corde poſita, nocentior viperâ*; quia nimi-

nimirum vti vipera matris aluum rodit, eoque pereso nascitur: sic vindicta rodit animum vltoris. Exemplo est Ludouicus Seuerus Boiorum Dux, qui cùm innocentem coniugem suam, Mariam Brabãtinam, ex falsa suspicione, in furore capite plecti Danuvverdæ fecisset, insequente statim nocte ab occisæ coniugis manibus in conscientiâ agitatus, repente totus incanuit, quasi septuagenarius esset, cùm tamen annos non plures 37. natus esset. Matth. Raderus 2. p. Bauar. sanctæ & piæ. Nimirum *conscientia impiorum magna pœna est*, vt ait Chrysost. in Psalm. 50.

2. Secundo. Occludit sibi ianuam ad remissionem peccatorum suorum, seu destruit pontem misericordiæ diuinæ, per quem transire debet. Audi Ecclesiasticum cap. 28. *Homo homini reseruat iram; & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam; & de peccatis suis deprecatur? Ipse, dum caro sit, reseruat iram; & propitiationem petit à Deo?* Nimirum sicut ipse obturauit aures suas deprecatori culpæ: sic obturabit illi suas etiam aliquando Deus; & sicut ipse reseruauit irã in inimicũ: ita Deus reseruabit sibi vindictã in ipsum, sicut paulò ante dixerat: *Peccata illius seruans seruabit*, hoc est, nullatenus obliuiscetur aut impunita relinquet. Vin exemplum? Macedonius quidam magister officiorum Gratiani Imperatoris aliquando S. Ambrosio ad prætorium (vt pro quodam interponeret preces) venienti fores occluserat; ad quem Ambrosius: *Et tu quidem venies ad Ecclesiam, quam, neque clausas ianuas inueniens, non ingredieris.* Quod & factum. Nam mortuo Gratiano, ad Ecclesiam confugit, nec tamen ad eam aditum, parentibus licet foribus, inuenire potuit. Baronius ex Paulino anno 381. Sic eueniet ijs qui claudunt viscera misericordiæ petentibus veniam; nam apertam etiam diuinæ misericordię ianuam non inuenient; quemadmodũ nec seruus nequam, eam aut quæsiuit aut inuenit, postquam ipse non pepercit. Attende porrò, quis tu sis, qui remittis; quis ille, cui remittis; quid illud, quod remittis; & inuenies maximam differentiã inter tuam & Dei remissionem. Tu qui remittis; homo & seruus es, caro es & ipse etiam Domini tui debitor: quid mirum, si remittas? Cui remittis, conseruus tuus est, similis tibi: quid mirum, si eius misereearis? Quod remittis, exiguum est, centum fortè denarij: quid mirum si remittas? At Deum remittere homini, seruulo suo debita ingentia, hoc mirum est & magnum. Quare si tu tantulus, conseruo simili tui, tantulum nõ remittis: num mirari aut indignari potes, si Deus tibi seruo tanta non remittat?

3. Tertio. Occidit propriam animam eo ipso, quòd vlciscitur se. Grauissimum igitur vulnus sibi infligit, vt leuissimum aliud sanet: similis Dioxippo Atheniensi, qui violentas sibi ipse intulit manus, stultæ vindictæ gratiâ, quòd ei in cõuiuio quodam obiectum esset, scyphum aureum ab eo sublatũ: apud Curtium l. 8. Nemo, quantumcunque te offendat, tantum tibi inferre damnum potest, quantũ tu ipse cùm te vindicas; alius fortè corpus, famam aut fortunam tuam lædit; at tu lædis animam tuam. Theagenes Thasius nobilis athleta statuam in præmium meruit; cumque iam è vita excessisset, quidam eius obtrectator singulis penè noctibus accedens, eam flagris cæcidit; non secus ac si de ipso viuente sumeret vltionem. Quid factum? tam diu ille ineptus æream eius statuam cæcidit atque afflixit, donec illa corruens in ipsum cecidit, eumque oppressit. Refert Pausanias in Eliacis. Habetis hîc Auditores, viuum vlciscentis animi exemplar; ex quo discere potestis, quòd proprio magis subiecto, quàm alteri noceat vltio. Quid enim iste stultus obfuit statuæ? & cui alij mortem suam, præterquam sibi imputare poterat? Itaque *qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam*, inquit Ecclesiasticus c. 28.

CONCIO IV.

VINDICTAM NVLLVM homini bonum conferre ostenditur.

I. *Non bonum honestum confert.*
II. *Non vtile.*
III. *Non Iucundum.*

THEMA.

Tenens suffocabat eum. Matth. 18.

A. Certa Philosophorum sententia est, Auditores, nihil appeti ab homine nisi quod sit bonum (vel appareat saltem) siue honestum, siue vtile, siue iucundum. Alioquin enim nisi horum aliquod appareat in fine, cessat omnis appetitus. Quod cùm ita sit, si rogemus seruum nequam in hodierno Euangelio, quem ob finem adeò crudeliter tractarit suum conseruum, non video profectò, quid respondere queat; certè nullũ bonum sua immanitate consecutus est. Non honestum; quia à Rege & domino suo seruus nequam appellatur. Non vtile, quia post dimissum debitum reuocatur ad rationes, & soluere compellitur totum id, quod donatum erat. Multò minùs iucundum; quia traditus est tortoribus, quoad redderet vniuersum debitum. Quid igitur dicendum, nisi stultum esse hominem, qui vindictam appetit? Atque hinc iam intelligo, quamobrem sacræ litteræ hominem iratum toties *stulti* nomine compellent: vti Iob, cap. 5. *Stultum interficit iracundia.* Sapient. 27. *Graue saxum & onerosa arena, sed ira stulti vtroque grauior.* Eccles. 10. *Ne sis velox ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit.* Etenim, vt videmus, iracundi qui vindictam quærunt, stultè & frustra fatigantur, cùm nullum assequantur bonum. Quid igitur superest aliud, nisi vt dicamus, vindictam neque honestam,

neque vtilem, neque iucundam esse? Id verò demonstrabimus.

B.

Historia Iosephi docet nos quod diximus, vindictæ appetitum neque honestum esse, neque vtilem, neque iucundum. Oderant illum fratres & occidere cogitabant; sed Deo aliter disponente, miserunt in cisternam & vendiderunt Ismaëlitis. Atq; hac vindicta exsatiarunt odium suum; sed quo tandem fructu? quid inde consecuti sunt? Num honestatem? At inglorium erat decem fratres insurgere contra vnum, præsertim maiores natu cōtra minorem. Propter quod non ausi sunt prædicare suũ facinus: occultare studuerunt. Num vtilitatem? atqui propter hoc in vincula sunt missi à Iosepho & duris excepti verbis grauibusq; minis territi. Nũ iucunditatem? At remorsus conscientiæ ob patratum scelus dirè eos exagitauit. Vnde sibi obijciunt: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum.* Gen. 42. Nihilo plus confert vindicta iracundo.

I. *Non bonum honestum confert.*

PRIMO non gloriam seu honestatem; quia nō exserere iram, sed frænare, honestũ ac gloriosum est. Audiamus D. Ambrosium l. 1. offic. cap. 36. *Vindicare se non est actus fortitudinis,* inquit, *sed abiectionis & timiditatis. Vincitur ab inimico, non vincit, qui se vindicat.* Vincitur profectò, quia passioni suæ imperare nequit, sed ab ea abripitur, quò ipsa vult, non quò ipse. Iam si videres equitem equo ferocienti insidentem abripi per compita, perdito retinaculo, toto pallentem vultu, omnibus interim è via cedētibus; nam tu hunc peritum aut gloriosum equitem pronuntiares? minimè verò; ineptum diceres & ridiculum; qui equitare nesciat. Atqui nihil aliud agit, qui vindictam de inimico sumit. Ab ira enim abreptus & quasi de statu mentis deiectus, fertur nō quò ratio iubet, sed quò passio rapit. Et qualis erit gloria, si huic efferato equo, si tygridi, si furioso homines alij cedant? Audiamus Philosophos etiam gentiles. Seneca l. 2. de ira c. 32. ait: *Non vt in beneficijs honestum est, merita meritis repensare: ita iniurias iniurijs. Illinc vinci turpe est, hic vincere.* Et infra: *Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ latratus minutorum canum securus exaudit.* Et cap. 34. *Pusilli hominis & miseri est,* inquit, *repetere mordentem; vt mures & formicæ, ad quas si manum admoueris, ora conuertunt. Imbecilla se lædi putant, si tanguntur.* Tange formicam, tange murem, tange auiculam; statim se ad vltionem & morsum parabunt; quia imbecilla sunt animantia, lædi sese putant. Tange equum, tange Elephantem, tange bouem, non difficilè id ferunt, quia animalia generosa sunt. Non ergò fortitudinis est, vindictam exercere, sed debilitatis & pusilli animi. Addamus & Aristotelem. Hic libro 4. Ethic. capite 3. docet, magnanimi hominis esse non vlcisci iniurias: *sicut enim debilis stomachi est,* inquit, *cibum duriorem non posse concoquere: ita pusillanimi est, verbum duriusculum non posse sustinere.* Ex huius igitur sententia, qui iniurias ferre nequit sed vlcisci parat, debilem suum stomachum, seu animi virtutem prodit, vt qui nihil sinistrum de se audire & concoquere possit. Quid, quòd etiam dum vlcisceris hoc ipso te reum prodis vel certè suspectum facis de eo, quod tibi obiectum fuit? Ita enim Sanctus Ambrosius libro 1. Offic. capite 6. *Qui citò mouetur,* inquit, *iniuria, facit se dignum videri contumelia, dum vult indignus videri.* Canem si tangas eâ parte, qua vulneratus est, statim eiulatu vulnus prodet: cæteroqui in toto corpore tangi se patietur; nec minimam edet vocem. Pari coniectura monstrat sese reum, qui se armat in vltionem. Christus coram Iudicibus, quia innocens erat, omnes Iudæorum calumnias per silentium dissoluit, qui alioquin facili negotio poterat se defendere. Bene proinde Isaias dixit: *In silentio & in spe erit fortitudo vestra,* cap. 30. *In silentio,* si non respondeamus ad calumnias & iniurias seu verbo seu facto: *in spe,* si Deo vindici omnia commendemus. Quæ sanè regula & lex est Christianorum, quibus vtique honorificum est, sequi magistrum suum; & obedire legi suæ, in quam iurârunt: sicut honorificum est ciui viuere secundum leges suæ ciuitatis; esto alij aliter viuant, quia alias leges habent. Sint duo fratres, quorum vnus maneat sæcularis, alter fiat religiosus: videbis illum ense accinctum, hunc verò minimè; illum comam & barbam nutrientem, hunc eam tondentem: illum splendidè vestitum, hunc verò triuialiter aut sordidè etiam. Nec est quod hoc mireris, aut clerico succenseas sordidam viuendi rationem, quia hæc de ipsius professione, adeoque ipsi perhonorifica est; non minùs quàm alteri fratri splendida illa. Iam ergò nos quia Christiani, nec iam mundi ciues sed Ecclesiæ Christi sumus: aliam viuendi legem habemus, quàm habeant ciues mundi. Isti iubentur se vindicare, nos vetamur. Quis ergò dicat non esse nobis honorificum si seruemus legem nostram? Adhæc nos Christiani quodammodò ligati sumus, vt non pro libitu liceat nobis pugnare; quia prohibemur malum pro malo reddere. Quis autem dicat turpe esse ligato, si se non defendat? Hanc rationem expendit S. Christophorus, robustissimus ille martyr, qui à ministro Iudicis alapâ percussus, solummodò illum respiciēs dixit: *Nisi Christianus essem!* q. d. nisi ligatum me teneret lex Christiana, quam profiteor, quàm te pari monetâ soluerem! quam te miserum conficerem! quàm non impunè ferres? Quàm gloriosa vox, Auditores! Ita respondendum docuit S. Chrysostomus hom. 3. in cap. 1. Ioan. *Dic,* inquit, *te vrgenti: Quid faciam tibi? alius mihi dextram & linguam cohibet & ligatum tenet. Hoc profectò verbum & tibi & illi fiet Philosophiæ materia.* Omnia ferè ista cernere est in Dauide. Hic Psalm. 26. ait: *Insurrexerunt in me testes iniqui & mentita est iniquitas sibi.* Quid verò ad hæc ipse? *Credo videre bona Domini in terra viuentium.* In Hebræo habetur: *Nisi credidissem videre bona Domini in terra viuentium!* q. d. nisi fidelis essem & spem meam in cœlo ponerem; quàm me vlcisci vellem! Vidit idem Dauid gloriosius esse

esse seipsum, quàm inimicum vincere; quando Saulī in spelunca deprehenso pepercit & oram chlamydis solùm abscidit. Poterat tunc illum facillimè occidere & se ab imminentibus alijs eius iniurijs semel expedire; aderant etiam serui hortantes & monentes hanc esse diem, de quâ dixerat ei Dominus, tradendum esse Saulem in manus eius; quasi etiam religio cædem Saulis suadeat. Et cogitauit quidem Dauid occidere illum, sed repentè substitit, stimulatus à conscientia, & consilium mutauit, gloriosius fore arbitrans, si parceret & oram chlamydis solùm vesti eius absci nderet. Victor itaque sui *egressus est è speluncâ*, inquit D. Chrysostomus homil. 2. de Dauide & Saule, *tantâ cum gloria, cum quantâ tres pueri egressi sunt è camino ardente. Nam quemadmodum illos non exussit ignis: ita hic non conflagrauit iræ incendio, &c.* Propterea existimo Dauidem affixisse oram chlamydis summitati lanceæ vel hastæ suæ, partim vt eam à longè regi ostenderet: partim vt trophæum victoriæ, quam de se ipso obtinuerat, monstraret, 1. Reg. 24.

C. II. *Non vtile.* SECVNDO. Non vtilitatem, siue in bonis fortunæ, siue in bonis corporis, siue in bonis animi. Discere hoc possumus ab ipso etiam Dauide, qui vt irā Saulis & vindictæ sitim in se conceptam frangeret, postquam eum è spelunca, vt diximus, dimisit, his verbis allocutus est: *Quem persequeris rex Israël? quem persequeris? canem mortuum persequeris & culicem vnum.* Quo argumento ostendere vult inprimis non decere regem vt tanto præsertim conatu & impendio persequatur seruum suum, neque nobilem neque robustum. q. d. nihil gloriæ venaberis, si me deprehensum occideris; perinde enim erit ac si canem eumque exanimem, aut culicem cepisses. Laborat vsque in hodiernum Domitiani nomē, quòd in secessu, separatus licet ab spectatorum oculis, muscas venaretur. Deinde & hoc vult dicere: nil tibi proderit, ô rex, si me interfectum videas. Canem cecidisti mortuum: culicem occidisti: quid inde tibi commodi? Considerauit hoc Rudolphus Austriacus, qui ad certamen sagittariorum, de sagittandi peritia certantium, properans, cùm propius accedens ab imperito quodam sagitta emissa sauciatus, è vulnere decumberet: suadente quodam vt sagittario illi dextera amputaretur: *Bene*, inquit, *& prouidè, priusquam me læsisset; sed quid nunc emolumenti exinde consequar?* Sicque hominem è custodiâ liberum dimisit: refert Pogg. Florent. Hoc ipsum argumentum expendit Sanctus Augustinus de serm. Dom. in monte, l. 1. cap. 37. *Quid prodest*, inquit, *quòd percussus repercutis? nunquid propterea aliquid quod in corpore læsum est, restituetur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta desiderat: sanum autem firmumq; ista non iuuant; quin potius misericorditer perferendam alterius infirmitatem iudicat, quàm alieno supplicio suam mitigandam, quæ nulla est.* Strenuissimus ille Rudolphus imitatus esse videtur strenuum illum Iudam, qui non absimili modo fratrum iram in Iosephum sopiuit, obtinuitque vt eductum de cisternâ, vitâ donarent & venderent potiùs Ismaëlitis: *Quid nobis prodest*, inquit, *si occiderimus fratrem nostrum?* Genes. 37. Scire cupitis ô fratres, quid vobis profuisset! eò profuisset, vt fame pereundum vobis esset; nisi enim illum seruassetis, nequaquam vos seruati tempore caritatis annonæ fuissetis. Ita nimirum fit multoties, vt eius quem persequimur, operâ & auxilio posteà maximè indigeamus. Declarauit hoc Æsopus non inutili fabellâ; quâ muribus per leonis fortè cubantis terga discurrentibus, captum è grege vnum leo conterere parabat: sed rogante illo pro vita vt seruaretur; siquidem nihil leoni prodesset, si musculus interiret; placatus leo dimisit liberum. Postmodùm cùm fortè in casses incidisset & rugitu suo opem imploraret, accurrit ocyus musculus ille, quem dimiserat leo; & circum leonem retia vndique abrodit, adeoque leonem extricat in beneficij compensationem. Hac ergò ratione, quem tu nunc persequeris, facillimè fieri potest, vt tibi necessarium habeas? quare non procul nimis abijciendus inimicus; quia fieri potest, vt rursum eum inquiras, iuxta paræmiam nostram: Wirff deinen Nechsten nicht zu weit / dann du jhn wider auff heben künndest. Experti id sunt Iosephi fratres; qui si vsque ad Inferos abiecissent fratrem, profectò famis tempore requirere non potuissent; at quia in Ægyptum abiecerunt, ibi vrgente fame quæsierunt iterum supplices & magno suo bono inuenerunt. Idem expertus Semei, qui Dauidem exulantem lapidibus impetierat & opprobrijs onerarat. Nam vbi rex cum maiestate restitutus est regnō suo, quàm eum requisiuit Semei? *Festinauit*, inquit textus 2. Reg. 19. *& descendit in occursum regis Dauid & prostratus coram rege dixit ad eum: ne reputes mihi Domine in iniquitatem, neque memineris iniuriarum serui tui*, &c. Hinc appositè D. Ioannes ep. 1. capite 2. dixit: *Qui odit fratrem suum, in tenebris est & in tenebris ambulat & nescit quò eat.* Sicut enim qui in tenebris ambulat, dum vult incurrere in inimicum, incurrit sæpe in amicum; & qui de nocte lapidem iacit, dum putat se tacturum inimicum, tangit sæpe amicum: ita qui vindictam sumit, sæpe, dum de inimico sumere eam se reputat, sumit de amico.

Denique vltori vltio plus obest, quàm ipsi, de quo se vlciscitur. Dùm enim malum pœnæ, quod tibi ab inimico irrogatur, cupis emendare & abigere, incidis in malum culpæ, quod in infinitum grauius est: atque adeò vt leue vulnus cures, lethale tibi infligis. Sanctus Chrysostomus eiusmodi vindictam comparat ei qui veste inimici indutus, vt eam perforet, pugione se transfigit. Cardin. Bellarminus lib. de 7. verbis Christi capite 3. comparat eiusmodi vltorem illi, qui videns stringi nimis pedem à calceo breuiore, abscindit, pedem, cum calceum debuisset potiùs. Philo, partui viperæ, qui matrem enecat: Dauid apibus, quæ vbi

aculeum

aculeum alteri infixerunt, emoriuntur; plaga verò modico luto curatur, iuxta Psalm. 117. *Circumdederunt me sicut apes.* Hinc Sacerdos quidam Rheatinus, Stephanus nomine, audiens à puero, horreum suum esse incensum, dicente puero: *Væ tibi, area tua incensa est.* respondit: *Imò væ illi, qui accendit,* Greg. l. 4. dialog. c. 19. Ita & Christus de Iudâ: *Væ homini illi per quem filius hominis tradetur,* Matth. 26. non ait: væ mihi; quia ipsi tantùm irrogabatur pœna, etsi grauissima, quæ nihil est respectu culpæ, quã Iudas contrahebat.

Adhæc malum etiam pœnæ tibi adauges, dum litibus vacas, & vindictam sumis; in mulctam etenim Magistratui incidis, & substantiam tuam exhauris tandem: vt mirum sit, quomodo saltem hęc temporalis iactura homines non absterreat, pecuniarum scilicet, quarum adeò sunt tenaces. Effascinatos oportet esse illos, qui nouam & integram scindũt tunicam, quã veterem & dilaceratam reficiãt. Accidit meo iudicio istis, quod figulo illi vasa sua fictilia nauigio veheñti, qui à Michaële Sicidite è Palatio Cõstantinopolitano conspectus, ita effascinatus est, vt immanem serpentem se deuoraturum quasi, supra vasa sua se conspicere putaret: quare accepto baculo vasa sua penè omnia comminuit: sublata phantasiã barbã se prehendere & lamentari insaniam suam vel potiùs sortem, qua deceptus vasa sua contriuerit. refert Nicetas Choniata l. 4. de vita Emmanuelis. Sic prorsus dum inimicum ferire & conterere te putas, tuammet substantiam conteris. Exemplo est Roboam ille, qui dum subditos suos magis magisque atterere parat, regnũ suum discindit, & 10. tribus à se abalienat. Hoc lucri habuit. 3. Reg. 12.

D. III. *Non iucundum.*

TERTIO. Sed fortè iucunditatem saltem conferet vindicta; canit enim Poëta:

Est vindicta bonum, vitaq; iucundius ipsa.

Falleris, mi homo. Verum est, quod ait Poëta, sed de vindicta illa, quam aliquando sumet Deus de nostris inimicis: nõ de ea, quam quis sibi ipse sumit. Hæc enim etsi fortè ad momentum recreat, gignit tamen in homine interim metum & perturbationem, relinquit etiam post se aculeum, quæ conscientiam exulcerat, & carnificis instar torquet: perpetuoque velut canis allatrat: quemadmodum sensit Cain, post patratam fratris cædem, cùm profugus super terram, nullibi consistere potuit, nusquam securus, agitatus & allatratus à fratris sui manibus; id quod ei prædixerat Dominus: *Si malè egeris, statim in foribus peccatum aderit.* (Hebr. *accubabit,* quasi canis scilicet furem allatrans & de peccato redarguens) Gen. 4. Nimirum vti Salmandra *perire conscientia dicitur homine percusso, neque ampliùs admitti ad terras,* inquit Plinius l. 29. cap. 4. ita Cain & homicidæ alij vel ab ipsa sua conscientia ad exilium damnantur & profugi sunt in terra. Sensere & horruère hunc canem, quicunque grauem aliquando vindictam priuata auctoritate de hostibus sumpserunt, vti Alexander M. cùm Clitum sibi charissimũ ac fidelissimum ob rem leuem temulentus occidisset; mox enim conscientia sceleris furens sibi mortem inferre voluit, prohibitus tamen à suis, aliquandiu pòst delituit, vt scribit Seneca ep. 84. Nero matre trucidata aiebat, se specię maternã exagitari, verberibus furiarum tedisque ardentibus, ac nullo loco posse tutum consistere, Dione auctore. Viginti & tres anni iam elapsi erant à vendito Iosepho vsque ad id tẽpus, quo fratres in Ægypto velut proditores durè accipiebat; & tamẽ à tot annis memoria iniuriæ in fratrem admissæ, & statim omnium mentibus se sistit, ita vt ob eam se castigari existimarent. Nimirum *sicut ebrius,* inquit in eum locum Chrysostomus, *quãdo multum vini ingurgitat, nullum sentit à vino damnum: posteà autem sentit, quantum sit damnum: sic peccatum, donec consummetur obtenebrat mentem, & quasi densa nubes ita mentem corrumpit; deinde conscientia insurgit, & quouis accusatore mentem grauiùs arrodit, monstrans absurditatem facti.* Quod etiam verum est in leuibus vindictis, vti sensit Dauid, cuius cor & conscientia statim eum percussit, quando vel oram chlamydis abscidit vesti Saulis, quem occidere potuisset, 1. Reg. 14. Fuit autẽ illa percussio, angor conscientiæ & remorsus, factum eius improbans & quasi ad rationes vocans, tametsi id leuẽ tantùm iniuriam cõtinebat. Quid si honorẽ? quid si membrum Sauli abscidisset? quæ verbera, quos ictus conscientia Dauidi inflixisset? De hoc eodem remorsu prudentissimè eum monuit Abigail c. sequente, cùm eum ab vltione in maritum eius cõcepta, absterrere conata est. Inter alia enim hoc argumento Dauidem à proposito reuocauit: *Non erit tibi hoc in singultum & in scrupulum cordis Domino meo, quòd effuderis sanguinem innoxiũ, aut ipse te vltus fueris.* Præuidit enim sapiens mulier animum Dauidis paulò pòst pœnitentiã inquietandum, si vltionẽ sumeret de Nabal. Rectè verò eum remorsum vocat *singultum* & *scrupulum.* Singultus enim est conuulsio quædam corporis ab acrioribus ventriculi humoribus proueniens: scrupulus est lapillus calceo immissus & pedem inter eundum affligens. Talis autem est remorsus conscientiæ, memoria tristis sceleris admissi, rodens & accusans hominem. Præuidens itaque Dauid hoc sibi euenturum, quod prædixerat mulier, abstinuit vindicta, tametsi à stulto Nabal grauiter offensus fuerat. Licet verò hic remorsus communis sit omnibus peccatis, peculiari tamen ratione & pertinaciùs atque instantiùs sequitur peccatum vindictæ, præsertim effusionis sanguinis, vt patet in Caino, Dauide, fratribus Iosephi, qui, cùm primum aliquid aduersi eis contingebat, statim id peccato vindictę suæ adscribebant; & effusus sanguinis illicò vellicabat eorum memoriam. Caino dicitur: *Sãguis fratris tui clamat ad me.* Dauidi obijcit Semel: *Egredere vir sanguinũ: ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.* Ipse etiam peccata sua *sanguines* appellat: *Libera me de sanguinibus.* Fratres Iosephi aiunt: *En sanguis eius exquiritur.* Iustam hanc Dei in hos vindices vindictam ex Ezechiële discimus ca. 35. vbi dicitur:

Supra Conc. 3. G.

Cùm sanguinem oderis, sanguis persequetur te. Eodem sensu arbitror Dominum dixisse Matth. 26. *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Non omnes quidem reipsa, omnes tamen obiectiuè, gladio remorsus, qui perpetuò eos insequitur, lancinat ac laniat. Gladio etiam pereunt omnes; quia dum gladium accipiunt, gladio peccati, inquietudinis, perturbationis & furoris feriunt seipsos; grauiùs quàm inimicum. Qui enim vindicari vult, noctes ducit insomnes, à laboribus sibi congruis & conuenientibus cessat in die, cogitationibus absumitur, timoribus angitur, curis affligitur, facultates suas prodigit, periculis magnis se exponit, corporis vitam consumit, & animam mortuam quasi in loculo defert. Qui autem seruat, quod Christus præcipit, his omnibus liber manet, quietus dormit, sua curat, periculis se liberat, corpus seruat, animam saluat. De sanguinarijs quibusdã militibus Ezechiel c. 32. ita scribit: *Descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis.* Qui sunt isti, quæso, nisi sanguisugæ, qui die noctuque meditantur gladium, sanguinem, cædem? Gladius eorum puluinar est, qui nullam sibi quietem nisi à cæde & vulneribus quærunt. Hinc etiam gladius persequitur eos diu noctuque vsque dum moriantur & ad inferos descendant. Non putatis gladium pro ceruicali habuisse Ludouicum Seuerum Boiorum Ducem, qui postquam falsã suspicione de violatã Coniugis fide deceptus, furore & iracundiã plenus aduolauit Donavverdam, (vbi Coniunx degebat) moxque primum domus satellitem, deinde vnam è gynæceo virginem gladio peremit, altero die coniugem gladio feriri iussit; sequenti nocte cęsorum manibus ita exagitatus est, vt ea vna totus incanuerit (vti alibi diximus) quasi septuagenario maior esset. Hæc igitur, Auditores, hæc est iucunditas vindictæ, inquietudo, perturbatio, furor, totius corporis fœda commotio, pauor, horror, scorpionum aculei, lancinatio cordis. Ac licet fortè dũ vindicta exercetur, pascatur animus irati, & iucundè quasi epuletur: ea tamen momentanea iucunditas mox desinit in mœrorem & amaritudinem, ac denique in interitum sempiternum. Lætabantur supra modum Philistæi Samsone deprehenso, infensissimo hoste suo; vnde exoculatum molere coëgerunt, suo etiam in conuiuio ludere cum pueris, vel puerorum potiùs ludum & ludibrium esse voluerunt, dicentes gratulabundi: *Tradidit Deus noster inimicum nostrum Samsonem in manus nostras.* Intereà dum illius ludibrio pascunt animos suos, dum eum ludunt & illudunt, ab eodem acerrimo vindictæ iaculo feriuntur, concussisque domus columnis omnes opprimuntur, Iudic. 16. Itaque *ad infernum descenderunt cum armis suis*, Nemo igitur in propria vindicta quærat hic iucunditatem: ibi, ibi, in altero sæculo *lætabitur iustus, cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* Ibi *mansueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.*

Suprà Conc. 3. G.

Conc. Fabr. Pars Æstiu.

CONCIO V.

QVI SINT ILLI, QVI SVFFOcant proximum.

I. *Passionati & iracundi.*
II. *Austeri & violenti.*
III. *Qui pauperes opprimunt oneribus.*
IV. *Vsurarij.*
V. *Qui veniam Petentibus dare nolunt.*
VI. *Qui in aliis seuerius reprehendunt quod ipsi faciunt.*

THEMA.

Tenens suffocabat eum. Matth. 18.

A. Hominũ ferocia.

IMmane crudelitatis exemplum videmus in hodierni Euangelij parabola, seruum videlicet in conseruum suum ob exiguum debitum, dirè sæuientem, eum suffocantem, preces & promissiones audire renuentem & in vincula eum mittentem. Qua quidem parabola exprobrare nobis & ostendere voluisse videtur Christus feritatem nostram, qua multoties varijs modis in proximos nostros insanimus. Meritò quidem Plautus in Asinaria dixit: *Homo homini lupus.* Id enim quam verum sit, ex hodierno Euangelio patet. Sed parum est, quod Plautus dixit: Lupi enim hominem non inuadunt, nisi semel in anno, mense Februario; nec nisi in magna fame: multo minùs speciem suam nisi in extrema esurie, qua conuenire dicuntur, & in circulum discurrere; vbi non quemuis, sed qui primus ex ipsis cadit, adeoque debilissimum tantùm deuorant. Ast homo etiam satur homini non parcit, & ne debili quidem. Satur erat conseruus iste, debitis non premebatur amplius, quia dimissa erant illi omnia, & tamen inuadit conseruum debitorem suum. Si adhuc ære alieno oppressus fuisset, potuisset allegare suam necessitatem & indigentiam; sed hoc iam nõ potuit. Quàm rectè igitur Matth. 10. dixit Dominus discipulis: *Ecce ego mitto vos sicut agnos in medio luporum.* Et quasi satius sit inter lupos degere, quàm inter homines, ideò mox subiunxit: *Cauete autem ab hominibus;* quia nimirum, vt Chrysostomus super Matth. ait, *præ omnibus malis, homo pessimum est malum.* Inde etiam Dauid optione data eligendi pestem, aut hostium incursus, pestem elegit, dicẽs: *Melius est, vt incidam in manus Domini, quàm in manus hominum*, 2. Reg. vlt. Sanè quàm inhumanum fuerit hoc facinus, testantur conserui, qui videntes illud, *contristati sunt valdè, & narrauerunt domino suo omnia, quæ facta fuerant:* testatur ira Regis, qui seruum nequam dirè increpatum tradidit tortoribus, quoadusq; redderet vniuersum debitũ.

Sed quid si plures tales adhuc inueniamus? Nō equidem puto inter meos Auditores. Nihilominùs vt tales impensius vitemus, digito eos notabimus.

B. I. *Passionati & iracundi.*

PRIMO. Tales sunt passionati & iracundi, qui ob leuem quamuis offensionem vel ad conspectum inimici statim exardescunt, quasi omnia inuertere velle videantur, nec placantur, donec vltionem sumant, offensorem damno aliquo afficiant. Suffocāt isti proximum, partim corporaliter, quia vel bonis eum exuunt, vel vulnerant, vel cōtumelijs onerant & infamem reddūt, adeoq; miserum: partim spiritualiter; quia præcipiti hac correptione facultatem adimunt reo veniam precandi: magisque eum exasperant, ne errorem suum agnoscat, sed potiùs defendat & ad iracundiā ipse quoq; inflāmetur. Aliud est iniuriā propulsare, cùm actu infertur: aliud acceptam vindicare. Illud concedunt iura: hoc non item, sicut nec iudicem agere in propria causa. Præterea aliud est vindicare acceptam iniuriam: aliud accepti damni reparationem in iudicio exigere: hoc enim licet, non illud; quia Leuit. 19. præcepit Deus: *Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.*

1. Ratio est primò, quia per hoc non quærit homo, vt malè sit ei, à quo damnum accepit vel iniuriam: sed intendit tantum indemnem se seruare, & reum emendare. Vltor verò spectat, vt eidē malè sit, nullâ ratione emendationis habita; qui affectus pugnat cum charitate. Quis verò es tu homo, qui audeas Deo eripere gladiū è manibus, vel etiam magistratui, cui illum Deus credidit? Non audis illā Dei vocem: *Mea est vltio, & ego retribuam in tēpore?* Deut. 32. Non metuis, ne in temetipsum exeras gladium tuum, iuxta illam Domini vocem: *Qui acceperint gladium, gladio peribunt?*

2. Secundò, an non vides in homine, quem persequeris, signum immunitatis, imaginem Dei? Tu verò *quis es, qui iudicas alienū seruum?* ait Apostolus, *Domino suo stat, aut cadit.* Non enim seruū, sed conseruū tuū persequeris, vti in hod. Euangelio discis.

3. Tertiò. Nonne hoc ipso causam tuam malam facis, qui teipsum vindicas? prodis enim te, quasi ius in aduersarium non habeas, quod dicere tibi Iudex possit: ideoq; tibi ipsi iudex esse vis, ne coram legitimo iudice causâ cadâs. At verò hoc æquumnè est? Deinde quomodo tu tractas proximū tuum, ita aliquando tractaberis ab alijs. Non enim frustrà Sapiens comparat tales ollæ bullienti, cùm ait: *Os fatuorum ebullit stultitiam,* Prou. 15. Vt enim olla bulliens, omnem, quam continet, eijcit pinguedinem, & ignem quidem extinguit, ipsa verò ad extremum rumpitur: sic etiam passionati, dum furore æstuantes proximos lædunt, ipsi tandem malè dispereunt; & sæpe à vili homuncione perimuntur, quia sic voluerunt rixarum amatores.

C. II. *Austeri & violēti.*

SECVNDO. Tales sunt, qui cum austeritate & violentia imperant, proceduntq; contra proximos vel subditos, nec audire volunt eorum querelas vel excusationes. Hi enim quā suffocent suos cōseruuos, quis non videt? Multi sanè in subditos ita dominantur, eorumq; causas reijciunt, vt neq; aduocati neque lamenta quidquā valeant. Tales viri Dan. Iud. 18. qui cū abstulissent Michæ suum sculptile & omnia quæ habebat, clamanti post eos & sua repetenti, dicebant: *Caue, ne vltrà loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua pereas.* Audiamus recens aliud huius tyrannidis exēplum. *Scio præfectū quēdam equitum,* ait Chauassius de prudentia l. 2. c. 6. *cuius erat latrones insectari, cōprehendisse aliquot in sylua, propè Aurelias, & statim iussisse omnes in crucē agi. Tum ex illis vnus sic eū est affatus: Domine scite ciuē me esse Aureliacensem, familiæ meæ omniū ferè ditissimæ hæredē, columē domus & toti ciuitati charissimum, nihil minus profitentem, quàm latrociniū; sed heu cū ante duas horas inde discessissem, villæ cuiusdā nostræ cōtemplandæ gratiæ, incidi miser in hos prædones mihi insidiantes necemque intentantes, nisi eos sequerer. Quod quàm inuitus fecerim, vosipsi cogitate. Obsecro itaq; ne præcipitetis in me sententiā, retinete me, Aurelias mittite, qui exploret, nū ita sit. Si deprehensus fuero vobis illusisse, nullum recuso mortis acerbæ genus, tantū explorate quod dico; & persuasū habetote, si me prius occideritis, actū iri vobiscum pessimè. Quid ille adhæc? Contempsit iustissimas preces supplicis, lachrymantis, suspirātis, omni commiseratione dignissimi, præcepitq; vt ex arbore penderet cum sociis. Quod vbi rescitum est Aurelijs, abominationi fuit omnibus, Rexq; ipse tā iniqua præcipitatione factus certior, confestim remouit eum ab officio.* Sed mitiori adhuc pœnâ affectus est; nam coram tribunali diuino audiuisset id Iacobi 2. *Iudiciū sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam.* Et hoc eò retuli, vt appareret, quanta iniquitas sit, non audire supplicum defensiones.

D. III. *Qui pauperes opprimunt oneribus.*

TERTIO. Tales sunt, qui pauperes opprimunt oneribus atq; exactionibus: item qui litium prolongationibus eos atterunt & exhauriunt. Tenēt enim illos sub iurisdictione & dominio suo, premuntque oneribus importabilibus, vti Pharao Israëlitas; donec ad mendicitatem redigant. Parcunt quoq; bonis suis, & vtuntur bonis subditorum; cuiusmodi virum diuitem introducit Nathan in parabola coram Dauide, 2. Reg. 12. Cùm enim peregrinus quidam venisset ad eum, parcens ille sumere de ouibus & bobus suis, quos habebat plurimos, tulit ouē vnicam viri pauperis, vt præpararet hospiti conuiuium. Hoc facinus cùm audisset Dauid, *iratus indignatione aduersus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc.* At verò quàm multi reperiuntur tales inter Christianos, qui parcunt bobus & equis suis, vacantibus ab onere, & subditorum vtuntur iumētis ad operas suas? Vultis dicam, cuiusmodi sit hæc tyrannis? Simiam habebat Iulius II. Pontifex, quæ reclusa in seruorum camerâ cū vidisset à seruis Pontificis castaneas sub prunis assari, & vnco ferreo extrahi; aliquando dū omnes incumberent alijs ministerijs absentes, castanearū auida, cùm nō haberet instru-

E. IV. *Vsurarij.*

Instrumentum, quo castaneas extraheret, felem, quæ fortè sola aderat, arripit vnâ manu, sinuque obstrictam detinet, alterâ manu felis dextrum brachium capit, eoque prunas dissipat, & extrahit castaneas, nec quicquam eiulante fele, cuius pedes vrebantur: apud Maiolum tom. 1. canic. coll. 7. Ita agunt multi domini, vel tyranni potiùs, cum subditis, quidquid enim vrit, quidquid sordet, quidquid dolet, id non suis, sed subditorum peragunt manibus; nec mouentur eorum lachrymis ac lamentis. Sed quid dicit Dominus? *Non facias violentiam pauperi*, inquit Prou. 22. *quia pauper est: neque conteras egenum in porta* (id est, iudicio) *quia iudicabit Dominus causam eius, & configet eos*, (id est, affliget) *qui confixerunt animam eius.*

Fincelius l. 2. scribit, an. Dom. 1532. virum nobilem iniunxisse rustico suo, vt iuncto ad currũ equo suo prægrandem quercum è nemore ad domini ædes aduehæret, idq; sub graui pœnâ. Rusticus hoc sibi impossibile cernens, suspirans pergit ad nemus, cui obuiat humanâ specie dæmon, ac doloris causã quærit: eâ intellectâ spondet se cras quercum ad heri ædes aduecturum; & domum ire iubet rusticum. Tùm dæmon densissimam ramis quercum ante ædes nobilis transuersam proijcit; cumq; adamantinam duritiẽ induisset quercus, vt discindi amplius non posset, nobilis è domo egredi nõ poterat, itaq; alibi ostium per murum effringere coactus est, quercu in loco suo remanente, ad diuinæ vltionis memoriam. Quare non malè Ludouicus XII. Rex Franciæ dicere solebat (vt habent Annales Frãciæ) *plebem & rusticos esse pascua Tyrannorum & militũ: Tyrannos autem & milites esse pascua diabolorum.* Quod etiam dici potest de potentioribus quibusdã ciuibus, qui suis diuitijs & pecunijs omnia mercimonia ad se trahunt & propolia instituunt, ijsq; ciues alios exhauriunt ac suffocant, vt nunquã emergere queant. Qui sicut pauperes deuorant, ita ipsi deuorabuntur à dæmonibus, quorum cognatum sibi nomen habent, teste D. Ambrosio l. de Naboth & Achab cap. 6. *Ditem*, ait, *dicunt gentiles inferorum præsulem, arbitrum mortis. Ditem appellant & diuitem, quòd nisi mortem dieus inferre non nouerit, cui regnum de mortuis, cui sedes inferi sunt.* Minatur illis Deus Isa. 5. *Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?*

E. IV. *Vsurarij.*

QVARTO. Tales sunt vsurarij: qui, dum pignora debitorum suorum retinent, & nisi ad præfixum terminum cum vsuris soluant, hortos, ædes, agros eorum inuadunt, & debitoribus abstrahunt, terminos solutionis abruptos ponunt, posteà exactionibus angunt, atque ita paulatim substantiam eorum exugunt, quid aliud agunt, quàm quòd conseruos suos tenentes suffocant? proptereà S. Ambrosius l. de Tobia c. 14. *Vsuram petere, suffocare est*, inquit; & l. 3. offic. vsuram vocat *homicidium*. Similiter Cato rogatus quid esset fœnerari? respondit: *est hominem occidere.* Cicero 2. de offic. Germanis, Cornelio Tacito auctore, olim adhuc gentilibus fœnus omne ignoratum & execratum erat; vtinam etiamnũ foret! Vnde patet rationi naturali repugnare vsuram, quæ etiam Ethnicis solo lumine naturę degentibus execrabilis erat, idq; facilè patet: nam manifestè iniustum est, vt rei non fructiferæ, qualis est pecunia, exigatur fructus, idq; cùm proximi, præsertim pauperis, graui damno. Pecunia talis res est, cuius vsus est ipsa eius consumptio, vnde nõ potest seorsim computari vsus à reipsa: sed ex eo quod cõceditur res, conceditur eius vsus: sicut non licet vendere alteri vini vsum, retento vini dominio. Aliter dicendum, cùm res & eius vsus diuersa sunt, vt cùm equus alicui ad iter vel laborem commodatur. Quę si non sufficiunt ad execrationem vsuræ: terreat saltem malus vsurariorum finis, quem vt plurimùm sortiuntur. In hist. de viris illustribus Ordinis Cisterciensis legitur de quodam fæneratore, qui dum in extremis esset, vocáuit Notarium pro faciendo testamento, idq; in hunc ferè modum dictauit. In nomine diaboli, anno damnationis meæ, cùm essem pessimæ mentis, commendo corpus terræ, animam diabolo. Animam meam dæmoni trado, quia multa aliena rapui, & iniquis contractibus acquisiui. Et quia vxor mea fuit complex facti, do illam etiam diabolo; Et quia filij mei de vsurâ illâ vixerunt, do & illos diabolo; Et quia Confessarius sæpe me confitentem non correxit, nec ad restitutionẽ obligauit, etiam illum do diabolo. Et his dictis expirauit. En quàm verificatur hodiernum Euangelium in hoc homine? Audiuimus enim vænundatum debitorem cum liberis & vxore; quia videlicet peccata patris multoties causant vel promouent: id quod in præsenti exemplo contigit.

F. V. *Qui veniam petentibus dare nolunt.*

QVINTO. Tales sunt, qui veniam petentibus dare abnuunt; tenent enim illos, dum appetitum vindictæ retineut in mente: suffocant verò, dum veniam rogantibus negant, & per hoc eos in odio etiam confirmant. Quibus iusta Dei vindicta sæpe accidit, quod seruo nequam, vt in foueam incidant, quam inimicis suis foderant. Exemplum de Nicephoro Imp. refertur apud Baron. anno 811. qui cùm diu afflixisset & vastasset regnum Crunni Bulgarorum regis, & pacem suppliciter petenti Crunno dare abnuisset, illud subinde repetens: *Quis ibit & decipiet Achab? Quis siue Deus, siue aduersarius trahet me nolentem?* Tandem Crunnus videns se nihil obtinere, offerendó quas vellet alter conditiones pacis, in furorem versus, per noctẽ eum fortiter inuadẽs, profligauit & occidit; amputatoque illius capite, ex cranio ipse & principes Schlauinorũ biberunt. Carè etiã constitit Clothario Francorum regi, Clodouei filio; in simili causa veniã negasse Iuetoto nobili Gallo, quẽ reũ credebat læsæ maiestatis, cũ verè esset innocens tantumq; per calumniam ab eius gratia excidisset, ex eo verò tempore toto decennio cõtra Saracenos in Africâ fortiter dimicasset. Quo exacto Romam se contulit, impetratisq; ab Apostolica sede cõmendatitijs literis in Galliam redijt,

regem sibi infensum & in templo apud Suessiones versantem eo die, quo Christus in cruce pendens veniam impertiuit suis crucifixoribus, adijt supplexque obtulit Summi Pontificis literas, obtestatusque est vt communis illius Redemptoris ergò in suæ Maiestatis gratiam reciperetur. Nemo non sperabat fore vt venia donatus recederet, sed fefellit Rex expectationem vniuersorum; educto pugione tempore & loco sacro mox supplicem interemit; qua immanitate incurrit in odium plurimorum, ab Apostolica sede percussus anathemate, à quo non est antè liberatus, quàm totam Iuetoti familiam libertate donauit & declarauit nullo vnquam tempore obnoxiam fore regiæ potestati, nisi fortè exemptionem illam suam venderet. refert Belleforetius in Clothario. Sed mitius cum hoc rege actum. Væ talibus cùm Dei iudicio tradentur! quia veniam non impetrabunt, qui veniam non dederunt.

G. VI. *Qui in alius seuerius reprehendũt, quod ipsi faciunt.*

SEXTO. Tales sunt qui in alijs seueriùs reprehendunt, quod ipsimet faciunt. Vt Primo qui rigidiùs exigunt debitorum solutionem, cùm ipsi sua non soluant, vti seruus iste nequam. Hi enim seipsos condemnant, dum secum haberi patientiam volunt, cum alijs verò habere nolunt. Non didicerunt isti prima Christianæ disciplinæ rudimenta, quæ docent: *Quod vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* Huc referendi quidam mariti, qui fidem thori quidem ab vxore exigunt, eandem tamen ipsis non seruant; id quod fecit Ælius Verus Cæsar, qui propterea vxori de extraneis mariti voluptatibus conquerenti respondit: *Vxorem dignitatis nomen esse, non voluptatis;* quasi viro liceat voluptatis gratia se alijs fœminis miscere. refert Spartianus in Ælio. Sanius & æquius Antoninus Imperator, qui legem tulit, ne maritus adulterij accusare posset vxorem, si ipse impudicè vixisset. *Periniquum enim mihi videtur,* inquit, *vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibet.* refert D. Augustinus de adult. Coniug. l. 2. c. 8.

2. Secundò. Qui in alijs parua reprehendunt, ipsi interim magna committunt, itaque 100. denarios requirunt, cùm ipsi 10000. talenta debeant. Ita *eleganter & veraciter*, inquit Sanctus Augustinus lib. 4. de ciuit. cap. 4. *Alexandro Magno quidam pirata comprehensus respondit, cùm ab eo interrogaretur, quid ei videretur vt mare haberet infestum? Ille libera voce: Quid tibi, inquit, vt orbem terrarum? Sed quia id ego exiguo nauigio facio, vocor latro: quia tu magna classe, Imperator.* Visus est aliquando ridere Socrates præter consuetudinem, & interrogatus cur rideret? *Video*, inquit, *magnos latrones ducentes paruum ad suspendium, qui digniores sunt suspendio:* additque: *sacrilegia parua puniuntur, sed magna in triumphis feruntur.* Valerius Max. l. 7.

3. Tertiò. Qui misericordiam à Deo expectant vel iam acceperunt, eius tamen mox obliti, immisericordes sunt in alios. Aduertere deberent isti se nondum excessisse è Dei iurisdictione & territorio, adeoque reuocari ad iudicium posse, sicut reuocatus est seruus nequam. Longissimæ enim sunt Deo manus. *Cùm exaltaueris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus,* Ierem 49. Et de iure ciuili, ob ingratitudinem donatarij, reuocari potest donatum & beneficium collatum. de post. c. 1. Feudum 96. d. c. eo §. aliæ. Legatum. ff. de inoff. testam. l. Papinianus. Id etiam expertus est seruus nequam in hodierno Euangelio. Quare Auditores adhorreamus toto pectore ab his immanitatibus & dicamus cum Iosepho illo patriarcha: *Quomodo possum hoc malum facere?* Induamus potiùs viscera misericordiæ, quò misericordem aliquando inueniamus Iudicẽ. Quanta res hæc foret, si diceret nobis Deus: En vobis calamum & atramentum, scribite vobis ipsis, quale vultis iudicium ferri in vos, iudicij tempore; id enim ego feram! Quanta hæc res foret! Atqui in hodierno Euangelio hanc nobis potestatem facit, dum asserit tale futurum Dei in nos iudicium, quale nostrum est in proximum. Non ergò scribamus, *iustitia, iustitia:* sed potius *misericordia, misericordia;* vt misericordiam consequamur.

CONCIO VI.

EXAMEN FVTVRI IVDICII quam districtum sit.

I. *Multitudo rerum de quibus reddenda ratio.*
 1. De bonis gratiæ. 2. De bonis animæ. 3. De bonis corporis. 4. De bonis fortunæ. 5. De bonis iurisdictionis.

II. *Districtum iudicis examen.* 1. De omnibus rebus. 2. De vsu talentorum. 3. De singulis actibus.

III. *Summa regis æstimatio.*

THEMA.

Voluit rationem ponere cum eis. Matth. 18.

A. SCribit Iacobus de Paradiso Carthusianus in libro de peccat. mental. fratrem religiosum honestæ conuersationis, post mortem alteri cuidam fratri suo, quem viuens intimè dilexerat, oranti apparuisse habitu vili & vultu tristi. Cuius rei causam cum superstes quæsiuisset, respondit defunctus: *Nemo credit, nemo credit, nemo credit.* Attonitus hac responsione viuus iterum interrogat, quidnam illud sit, quod nemo credit. Cui defunctus: *quàm districtè* DEVS *iudicet, & quàm seuerè puniat.* Hoc dicto disparuit & viuentem magno concussum timore reliquit. Et verò quem non terreat hæc vox, quæ in omnium nostrum gratiam facta & audita est?

Tria sunt in iudicio diuino summoperè metuenda, quæ nemo hominum credit, donec quis experiatur.

ſiatur. Primum multitudo earum rerum, de quibus eſt reddenda ratio. Alterum iudicis examen & diſquiſitio accuratiſſima, ſeueriſſima. Tertium grauiſſima rerum æſtimatio, quam habebit Iudex. Et forſan ob hæc tria defunctus ille Monachus tertiò dixit, *Nemo credit.* Ea verò vt crederemus, propoſuit nobis CHRISTVS triplicem parabolam de ſuo illo examine. Primam in hodierno Euangelio, de ſeruo, qui vocatus ad rationes, debebat domino ſuo decem millia talentorum. Secundam Matthæi 25. de talentis, quæ repetit à ſeruis cum adiecto fænore. Tertiam Luc. 16. de Villico, quem ob diſſipata bona ſua, munere ſuo priuauit. In prima diſcimus debitorum noſtrorum multitudinem, in ſecunda exactionis rigorem, in tertia æſtimationis grauitatem. Ea verò nunc excutiemus.

B. I. *Multitudo rerum de quibus reddenda ratio.*

PRIMO. Nemo credit, quàm multa ea ſint, de quibus ratio erit reddenda. Ea verò colligi poſſunt ex debitore decem millium talentorum, & redigi ad quinq; bonorum genera, iuxta numerum quinque talentorum: ſuntque bona gratiæ, corporis, animæ, fortunæ, iuriſdictionis. Bona gratiæ ſunt fides, gratia, vocationes diuinæ per DEI verbum, per liberos pios, per bona exempla, per inſpirationes internas, per beneficia, per flagella & caſtigationes: ſacramenta item & ſacrificia & quæcunque nobis CHRISTI ſanguine parta ſunt.

1. De bonis gratiæ.

Itaque reddenda inprimis ratio eſt de fide Chriſtiana, ad quam vocati ſumus, num eam in vacuum receperimus, hoc eſt, nullo operum bonorum fructu, quem a fidelibus exigit DEVS, ſicut ficus à ficulnea, item an iuxta fidei præſcriptum vixerimus: an fidem nobis oblatam & prædicatam acceptauerimus & qua mente: an eandem incontaminatam ad finem vſque ſeruauerimus. De gratia deinde duplici, gratis data & gratum faciente. De illâ, num eam ad quod data eſt, veluti ad docendum, ſanandum, &c. debitè diſtribuerimus; de hac verò an eam ſedulò cuſtodierimus, nec pro vili pretio diſtraxerimus; an cum eadem fructuosè laborauerimus & merita regni cœleſtis parauerimus. De vocationibus diuinis; an eas audiuerimus & pulſanti DEO aperuerimus; an pro ijs grati fuerimus, an potius rebelles cum Pharaone. De Sacramentis, an ea ſuo tempore crebrò debita cum præparatione & intentione ſuſceperimus; an ea verbis & externo cultu prout decet honorauerimus, &c.

2. De bonis animæ.

Bona animæ ſunt, intellectus, voluntas, memoria, ſynderesis, ingenium, ſcientiæ acquiſitæ; & bonæ ad virtutem propenſiones à natura inſitæ. Interrogabimur igitur, an ambulauerimus quaſi ſapientes & ratione præditi, iuxta *lumen vultus* DEI, *quod ſignatum eſt ſuper nos*; an potius vt inſipientes & velut beſtiæ; an rectè vſi ſimus voluntate & memoria; an ſtimulos arguentis vel monentis conſcientiæ audiuerimus, an ingenium in res vtiles & laudabiles, an verò in ludicras & inanes impenderimus; an ſcientijs vſi ſimus & artibus & quidem ad finem debitum, an potiùs ad fraudes, oblectationem ſolam, &c. an denique bonis noſtris inclinationibus conformiter vixerimus.

3. De bonis corporis.

Bona corporis ſunt, ſanitas, longæuitas, vires, forma, ſenſuum integritas, bona complexio. Ergò reſpondebimus, quomodo vſi ſanitate & pro eâ grati DEO fuerimus, quantum lucri fecerimus ex longiore vita; an eam culpa noſtra abruperimus; an & quo fine ac modo vires, formam, ac ſenſus ſeruire nobis voluerimus; an bonam complexionem, velut præſtans inſtrumentum bene applicuerimus, an potiùs margaritam pretioſam in lutum proiecerimus.

4. De bonis fortunæ.

Bona fortunæ ſunt, dignitas, honor, victus & amictus, nobilitas, fauor, tempus. Audiet igitur aliquis Iudicem dicentem: Ego te Epiſcopum: ego te Principem: ego te Rectorem conſtitui; ego te opulentum: ego te nobilem feci: dedi tibi gratiam in conſpectu Regum: Addidi & tempus, quò augeres talenta tua; vbi nunc vſura? vbi lucrum meum? An potiùs his omnibus abuſus es ad licentiam peccandi, ad luxum, ad ſuperbiam, ad contemptum & oppreſſionem pauperum? quomodo ea acquiſiſti? quomodo amplificaſti? quomodo adminiſtraſti? quomodo perdidiſti?

5. De bonis iuriſdictionis.

Bona iuriſdictionis ſunt, liberi, ſubditi, diſcipuli, mercenarij, familia, adeoque proximus etiã (*mandauit* enim *vnicuique de proximo ſuo*, ait Eccl. cap. 17.) Dicet ergò Iudex: quomodo ad hanc poteſtatem aſcendiſti? quomodo oues tuas paüiſti? quomodo exemplo eis præiſti? quomodo errantes reduxiſti? quomodo rebelles caſtigaſti? quomodo obſequentes amaſti & præmiaſti? Vide igitur an non in his quinque talentorum generibus decies millies offenderis, adeoque decem millium talentorum debitum contraxeris. Tunc incipies agnoſcere, quam verè & ſapienter Chriſtus diuitias & voluptates appellarit ſpinas. Quas enim hic exiſtimas & amplecteris vt roſas, ibi cum de ijs reddenda erit ratio, ſenties eſſe ſpinas, quæ pluſquam mille vulneribus cruentarunt animam tuam, & ſi priùs doloris ſenſum nullum attulerunt, afferent in iudicio tanto acerbiorem, quanto minùs expectatum. Has ſpinas vt memoriæ infigeret Iacobus Patriarcha Hieroſolymorum, qui deinde Pontifex, Vrbanus IV. eſt appellatus, ſymbolum præferebat, cor hominis palpitans in ſpineto, cum epigraphe: *Recordare nouiſſimorum*, vti refert Sadoletus in ſym. to. 2. p. 78. Quiſquis ergò nunc volutat ſe in roſis diuitiarum & voluptatum, cogitet quàm aliquando in diſtricto illo examine, cor eius palpitaturum ſit in medio ſpinarum?

C. II. *Diſtrictũ Iudicis examen.*

SECVNDO. Nemo credit quàm exacta & diſtricta ſit Iudicis inquiſitio. Quam tamen poſſumus colligere aliquatenus ex parabola talentorum, vbi dominus totidem repetit talenta pro fænore, quot dedit ad lucrandum. Deinde vinculum etiam talentum traditum requirit: & licet ſeruus id non perdiderit, aut diſſiparit, ſed tantùm abſconderit ac demum domino ſuo reſtituerit, nihilominus tamen

acerrimè obiurgatus & punitus est, eò quòd nihil inde lucrifecerit & domino attulerit. Porrò triplici de causa examen id seuerum erit. Primò enim perquiret omnia; & primo, exiget rationem de cogitationibus: Sap. 1. *In cogitationibus impij interrogatio erit.* Et Sap. 6. *Cogitationes vestras scrutabitur.* Secundo, de omni locutione: *omne verbū otiosum*, ait Dominus Matth. 12. *quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij.* Tertiò, de omni opere: *Cuncta quæ fiunt*, ait Eccles. c. 12. *adducet Deus in iudicium, pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.* Quarto, de omissione bonorum operum: vt in parabola de abscondito talento. Quintò, de ipsis etiam operibus bonis, an & quàm bene facta sint & an reuerà bona sint: Vnde dicitur Ps. 74. *Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Iustitias*, id est, opera iustorum; vt exponit S. Bern. serm. 55. in Cant. Vel *iustitias* intelligit leges humanas, regulas, ordines, taxas, mensuras, vlnas à magistratibus præscriptas, iustæne fuerint & an rectè vsurpatæ.

1. De omnibus rebus.

Secundò, rationem exiget de vsu talentorum prædictorum. Et primò de omnibus omninò talentis supradictis, æquè ac de singulis, ita vt si vel vnum tantùm, vnica, aliqua ex prædictis ratione (cogitatione sc. vel verbo, vel opere, vel omissione) malè dispensaris, reus sis futurus; quia nihil omninò vult de suo perire. Quæret igitur primò, an omnia talenta tibi tradita expenderis: an non tibi soli applicaris aut omninò in terram foderis; vti pecunias pauperibus communicandas, &c. Secundò, an expenderis in res noxias, tibi & alijs interitum mercando. Tertiò an saltem in res minus vtiles minusq; integras; vt si ingenium tuū in rebus vilibus occupes. Quartò, an in res bonas quidē, quas tamen negligentius, quàm pareret curaris; vt si non pro viribus operatus sis minusque lucri reportes, quàm vires tuæ ferebant; monuit enim Sapiens: *quodcunq; facere potest manus tua instanter operare*. Eccl. 9. Quintò, an contra Dominū tuum talentis vsus sis; veluti scientia ad hæreses, pecunijs ad luxum, sensibus ad libidinem, &c. Sextò, an talenta ritè à Domino acceperis, an potiùs furto abstuleris, & in ijs nihilominùs velut in proprijs deliciatus fueris; vt si pecunias fraude vel rapina: artes ope Dæmonis: dignitatem simoniacè obtinueris, &c.

2. De vsu talentorum.

Tertiò perlustrabit & dijudicabit omnes actus nostros: ac primò minima quæque eruet & ponderabit. Dicitur enim Sap. 16. *Omnes viæ hominis patent oculis eius: Spirituum ponderator est Dominus.* Ecce subtilissimas intentiones, desideria & inclinationes atque affectiones stateræ suæ imponet: ponderabit item speciem peccati & circumstantias. Solent Iuristę dicere: *De minimis non curat prætor.* Sed curat tamen DEVS. Tanta nimirum est puritas Christianæ religionis, vt ne minimam quidem labeculam toleret.

3. De singulis actibus.
1.

Secundò, occultissima quæque rimabitur & in lucem proferet, teste Sophonia cap. 1. per quem ait: *Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis & visitabo super viros defixos in fæcibus suis.* Ecce omnes angulos cordis humani rimabitur & perlustrabit etiam loca fætida ab oculis remoueri & occludi solita, id est, peccata turpia, quæ alias honestis causa non nominantur & deprehensos in suis fæcibus homines manifestabit ac confundet.

2.

Tertiò, antiquas offensas nec non alienas peruestigabit, vti eas etiam quarum nos obliti sumus, vel quas non putauimus esse noxas. Sic Petrus ille telonearius vidit à Mauris appendi in vna lance peccata sua, etiam quorum iam oblitus erat, vicissim in altera vnicum panem à candidatis, quam nihili æstimauerat, vt in vita S. Ioan. Eleemos.

3.

Denique ad nouissimum quadrantem exigit rationem, & ne vnum quidem obulum condonabit. Quis talem vidit patremfamilias, qui in magnis rationibus obulum in vnum, qui fonte negligentia famuli perijt, exigat ab eo? Atqui CHRISTVS talis erit. Ait enim ipse Matth. 5. *Amen dico tibi, non exies inde* (è carcere scil. ob debita vinctus) *donec reddas nouissimum quadrantem.* Adhæc inibit numerum omnium peccatorum; vnde ait Iob: *Tu quidem gressus meos dinumerasti.*

4.

D. III. Summa rerum æstimatio.

TERTIO. Nemo credit quanta sit futura rerum, quarum ratio exigetur, æstimatio. *Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Isa. 55.* Hinc Abbas Agathon moriens dicebat ad suos: *Homo sum, & vnde scio, si opera mea* DEO *placent?* Cui fratres: *Non confidis in opera tua, quia secundum* DEVM *sunt?* At ille: *Non confido*, inquit, *quia aliud est iudicium* DEI *& aliud hominum.* In vitis Patrum. Nam primò, qui bonos habet oculos & acutum visūm, minimas obseruat maculas, videt atomos in aëre, maculas in sole & luna, quas non videt, nec æstimat alius. CHRISTVS autem Iudex *acuto visu est*, vt ait sanctus Bernardus ser. 55. in Cant. *Nihil inscrutatum relinquet oculos eius.* Nos hic oculos carneos tantùm & carne obuelatos habemus, ideoq; non magnoperè apprehendimus aut magni æstimamus, nisi quæ corporalia sunt, corporique nocent aut prosunt. DEVS autem alios habet oculos, spiritualia penetrantes.

1.

Secundò, qui valde amans est munditiei, etiam exiguas maculas horret, nec fert in veste pretiosá; quod magnum sibi dedecus existimet allaturas. CHRISTVS puritatis amantissimus, imò puritas ipsa est, ideoque nihil coinquinatum intromittet in regnum suum.

2.

Tertiò, quanto maior est qui offenditur, tanto grauius est peccatum. Tunc autem ostendet DEVS maiestatem suam, quam cum viderint impij, tum demum *videntes turbabuntur timore horribili* & agnoscent peccatorum suorum grauitatem iuxta id Ioan. 19. *Videbunt in quem transfixerunt.* Modò enim nolunt homines agnoscere, in quem & quantum Dominum tela suorum peccatorum vibrent; tunc temporis agnoscent. Idcirco peccata vocātur debi-

3.

debita talentorum, id est, summa & incomparabilia, sicut talentum est moneta summa, reliquas omnes excedens, quia peccata in summum bonum, summæ sunt malitiæ.

4. Quartò, suas quisque res, quas suâ manu fecit, suo sudore comparauit, vel caro pretio emit magni æstimare solet. Bona nobis à DEO tradita DEI bona sunt, quas partim ipse fecit, vt sunt bona secundi, tertij & quarti generis. Partim sanguine suo emit & sudore suo cōparauit, vti sunt bona primi & vltimi generis suprà enarrata. Et hoc insinuat Dominus in parabola de Villico, quem ait dissipasse bona domini sui, adeoq; in ijs quasi in proprijs dominatum esse, & quantum in ipso est Dominum suum ex opulento pauperem fecisse. Id Apostolus ad Hebr. 10. ait esse *filium* DEI *conculcare, & sanguinem testamenti pollutum ducere*; quod fit cum bona CHRISTI sanguine parta negligimus, dissipamus, contemnimus, indignè accipimus.

D. III. *Summa rerum æstimatio.* Atque hæc erit æstimatio, hoc pondus peccatorum in cœlo: quod figuratè designabat pondus sicli sanctuarij, seu sicli sancti, qui asseruabatur in templo, & cuius ponderi respondere debebant omnes sicli, qui offerebantur à singulis capitibus, iuxta id Leuit. vlt. *Omnis æstimatio siclo sanctuarij ponderabitur.* Quia enim sicli communes iusto pondere cōmuniter carebant, ideò ad siclum sanctum iustissimi ponderis, omnes qui offerebantur sicli, debebant examinari. Sic in Capitolio seruabatur amphora, mensura reliquarum, de quâ Priscianus:

Amphora fit, cuius vim ne violare liceret,
Sacrauere Ioui, Tarpeio in monte, Quirites.

1. Ad hæc confirmanda videri possunt exempla Stephani Monachi rigidissimè sub obitum de vitâ transacta examinati: apud Climacum grad. 7. Sancti Henrici post mortem appensi in statera & ope sancti Laurentij seruati: in eius vitâ. Primus tam sanctus erat, vt leopardum ferocem secum quasi catellum aleret mitissimum. Posterior, vt cum coniuge Virgine Virgo sanctè vixerit.

2. Denique seriò & sapienter quidam, qui in vitâ stultus fuerat, post mortem Domino suo apparens & de statu interrogatus, respondit: *Rigidè computatur & nihil remittitur.* Refert P. Ioannes Dauid in Verid. Christi. c. 93.

3. Quid ergò faciemus, Auditores? *Vnum est*, ait sanctus Bernardus serm. 55. in Cant. *Si nosmetipsos diiudicauerimus, non vtique iudicabimur* (1. Corinth. 11.) *Bonum iudicium, quod me illi districto diuinoq; iudicio subducit & abscondit. Prorsus horreo incidere in manus* DEI *viuentis, volo vultui iræ iudicatus præsentari, non iudicandus. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona. Scrutabor vias meas & studia mea: quò is qui scrutaturus est Ierusalem in lucernis, nihil inscrutatum in me siue indiscussum inueniat. Neque enim iudicaturus est bis in idipsum.* hæc Bernardus.

(*_**)

CONCIO VII.

STYGII CARCERIS ÆTERNITAS describitur, variis de causis miserrima.

I. *Omni exitu & spe liberationis caret.*
II. *Totius æternitatis pondus simul incumbit damnatis.*
III. *Perpetuam tormentorum continuationem habet sine interruptione.*
IV. *Vitam reddit tædio & fastidio plenissimam.*
V. *Locus est desertissimus.*
VI. *Spectaculum est beatis.*

THEMA.

Iratus Dominus tradidit eum tortoribus quoadusque redderet vniuersum debitum.
Matth 18.

A. *Stygij carceris imago.* IN Messene, Græciæ ciuitate, carcerem fuisse scribunt subterraneum, aurâ & luce omni destitutum, plenum stygij horroris. Nullæ ei fores erant, sed reus per funem demissus, immani claudebatur saxo. *Thesaurus* illi nomen erat, in quem magnus ille Græciæ Imperator Philopœmen reconditus est, ibique veneno vitam finijt. Carcer hic, Auditores, imago quædam est stygij illius carceris, in quem magnus ille debitor, decem millium talentorum, compactus esse describitur in hodierno Euangelio. Quia enim tantum debitum nunquam poterit soluere, in carcere præsertim; nunquā inde liberabitur per omnem æternitatem. Vnde D. Chrysostomus homil. 6. in hunc locum: *Ad perpetuitatem eum supplicij tradidit*, inquit, *nunquam enim inde rediturus est.* Rectè etiam carcerem illum, *thesaurum* appellamus; tum quia ibi recondit DEVS ingentium debitorum reos, imò insolubiliū; tum quia tam profundo & abdito loco, vt erui non possint; tum denique quia ibi thesaurum iræ suæ conditum habet, quo omni pœnarum genere soluit debitores suos; vti legimus Ier. 50. *Aperuit Dominus thesaurum suum* (iustitiam vindicatiuam, quam maximè exserit in inferno) *& protulit vasa iræ suæ.* Nec non Rom. 2. *Thesaurizas tibi iram in die iræ.* Porrò huius carceris pœnas & horrorem alibi examinauimus: videamus nunc æternitatem eius, varijs de causis miserrimam.

B. I. *Omni exitu & spe liberationis caret.* PRIMA huius æterni carceris miseria est, quòd omni liberatione omniq; exitu careat & fine. Durabit ergò non longissimo solùm tempore, (quod perperā sensit Origenes, eò quod scriptura interdū longissimū tēpus vocet æternū) sed verè absq; vllo termi-

termino, quamdiu DEVS erit DEVS, & quamdiu beatorum durabit vita & fælicitas. Ita enim clarè loquitur scriptura plurimis in locis; vti Matth. 3. *Paleas comburet igni inextinguibili*; &c. 25. *Ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.* Sicut ergò horum vita erit æterna: ita supplicium illorum æternum. Rursum Isa. 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Quam sententiam CHRISTVS Marci 9. ter repetit; vt propriam, non metaphoricam locutionem esse sciamus. Stupenda quidem ac miseranda res, ignem illum nunquam extingui: & inferos in eo semper vri, nunquam exuri: sed facile est DEO vtrumque hoc efficere; quod inprimis discere possumus ex naturâ. Producit natura asbeston lapidem, in Arcadiæ montibus: sic dictum, quòd semel accensus sit inextinguibilis, vt tradit D. August. l. 21. de ciuit. c. 5. Solinus c. 12. Plinius l. 37. c. 10. Isidorus l. 14. c. 4. qui addit in templo quodam Veneris constitutam fuisse lucernam ex asbesto ardentem, quæ nec imbrium nec ventorum vi potuerit extingui. Producit etiam natura linum incombustile, ideoque viuū appellatum; ex quo confectæ telæ, si igni inijciantur, pulchriùs abluuntur & splendescunt, quàm si aquis lauarentur; vt scribit Plinius l. 19. c. 1. qui addit regum inde funebres tunicas factas, vt combusti corporis fauillam continerent & ab alijs cineribus separarent. Tradunt etiam plurimi Salamandram, frigidissimæ naturæ animal, sine noxa in igne viuere. Monstrat ergò vel natura argumentum aliquod æterni ignis, qui nunquam extinguetur: semper vret, nunquam exuret inferos.

Iam verò quis animo concipere queat, quanta & quàm longa sit hæc æternitas? Dicat mihi aliquis, quamdiu regnaturus sit DEVS & sancti cum eo in cœlo: & dicam ei quamdiu in inferno cruciandi sint damnati. Illud SS. literæ hunc in modum explicant: *Dominus regnabit in æternum & vltrà*, Exod. 15. Et rursum: *Ambulabimus in nomine Domini DEI nostri in æternum & vltrà*, Mich. 4. Quid verò est vltra æternum? Volunt dicere Prophetæ, nullam concipi posse durationem tam longam, vltra quam se non extendat æternitas. *Quasi dicat Moyses*; inquit Origenes in Exod. *Putasne in sæculum sæculi Deum regnaturum: regnabit adhuc. vel vltrà: & quodcunque dixeris, illud de regni eius spatiis semper tibi propheta dicet: Et adhuc siue vltrà.* Concipe igitur mille milliones annorum; patientur inferi adhuc & vltrà; quia restabit adhuc tota æternitas. Cogita totum Oceanum inferis exhauriendum & quidquid aquarum est in mundo, ita tamen, vt post singulos mille annos vnicam duntaxat guttam auferant: quantum istud temporis spatium erit: Sed nihil respectu æternitatis est; quia patientur adhuc vltrà. Cogita omnes arenulas, quotquot sunt ad littora maris & in toto mundo, inferis asportandas & in mare proijciendas, ita tamen vt singulis mille annis vnicam arenam tollant; quis hoc comprehendere spatium queat? sed nihil istud est: patientur adhuc vltrà. Cogita ad firmamentum vsque (quod à terra distat 80. millionibus milliarium & medio) inferis ascendendum, ita tamen vt singulis mille annis vnum passum, non plures, facere debeant; quantum insument tempus? sed nihil hoc: patientur adhuc vltrà. Si bis mille annis viueres & quotidie in altum directè ascenderes ad centum milliaria, ac continuò quidem: post bis mille annos nondum peruenires ad concauum firmamenti; quia conficeres primum 73. milliones. Quando igitur illuc peruenturus esses, si non quotidie centum milliaria, sed singulis mille annis vnum facere passum deberes: Et tamen nihil hoc ad æternitatem; quia plus vltrà se extendit? Ineffabilem lætitiam inferis nunciares, si diceres vel post dictum illud itineris spatium, cœlum ipsis referandum. Sed heu neque hoc sperare possunt. O æternitas, quàm longa es! Sed iam demonstremus, eam quoddammodò seipsa adhuc longiorem esse, ex eius proprietatibus.

C. II. *Totius æternitatis pondus simul incumbit damnatis.*

SECVNDA ergò illius carceris miseria est, quòd immani saxo claudatur & quodammodò prematur. Saxum verò hoc nil aliud est, quàm immensum illud pondus totius æternitatis, quod sustinent damnati: dum simul patiuntur totum id, quod in æternum patientur. Æternitas enim vti bonum, quod affecerit, infinitè melius efficit: ita etiam malum: primò ratione durationis, quia tribuit ei infinitam durationem adeoque infinitum esse, ac per consequens infinitè melius vel peius esse. Quis enim nescit voluptatem vnius anni pluris æstimari, voluptate vnius horæ? vstionem vnius anni acriùs sentiri, vstione vnius horæ? Secundò ratione collectionis illius boni vel mali; quia æternitas colligit totum id bonum vel malum in vnum & simul percipi ac gustari facit; velut si omnes cupediæ & delitiæ lauti conuiuij simul vno bolo vel haustu sorberentur; vt docet Lessius l. 4. de perf. diu. c. 3. Atque hoc est *talentum illud plumbi*, seu, vt est in Hebræo, *lapis plumbi*, quo occlusa fuit amphora, in quam proiecta prius mulier erat, designans impietatem, Zach. 5. Amphora namque illa infernum: impia mulier damnatos: talentum verò plumbi amphoræ os claudens, pondus æternitatis denotat, quo opprimuntur inferi & vndique clauduntur, vt manifestè videant nullum sibi patere exitum per omnem æternitatem. Adumbrarunt hoc idem gentiles apud Virgil. l. 6. Æneid. in quorundam sceleratorum ad inferos damnatorum supplicio, quo imminens sibi saxum, omni momento casurum super se metuebant:

His quibus atra silex iamiam lapsura, cadenti
Imminet assimilis, &c.

Quid enim ista rupes imminens damnatis ac quodammodò iam incumbens, nisi totius æternitatis immensa duratio semper animo apprehensa, semper premens cogitationem, ita vt tolerari ac sentiri debeat omni momento, quod infinitis retrò sæculis tolerandum ac sentiendum est? Et si timor supplicij magis plerumque affligit animum, quàm suppli-

ſupplicium ipſum (vnde quidam dixit: *Peior eſt bello;*) quid erit obſecro, omni momento deguſtare pœnas per omnem æternitatem ſuſtinendas? quid expectare ſemper alias & alias?

D. III. *Perpetuã tormentorum cõtinuationem habet ſine interruptione.*

TERTIA Illius carceris æterni calamitas eſt, quòd omni aura aëriſque ventilatione ſubinde aſpirante careat. Hæc autem in inferno eſt perpetua tormentorum continuatio, ſine omni eorum interpolatione aut miſerorum reſpiratione; vti teſtatur S. Ioannes Apoc. 14. dicens: *Fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt beſtiam.* Cùm fumus magna vt in ſublimem effertur aërem, ſignũ eſt valde æſtuantis incendij; quia igitur, teſte Ioanne, fumus à tartareo igne ſemper aſcendet in ſæcula ſæculorum; hinc facilè credi poteſt, quod ſubiungit: *nec habent requiem die ac nocte.* Qui ſub torridâ zonâ degunt, interdiu quidem vruntur maximis ſolis ardoribus, noctu tamen refrigerantur eiuſdẽ abſentiâ. Qui morborum vi premuntur, ſubinde habent interualla, quibus remittit dolor. Qui in carceribus torquentur, quandoque à tormentis liberi ſunt & cibo ac ſomno refocillantur. At qui in gehennæ carcere ſunt, nullam vnquam requiem, nullum refrigerium, nullum leuamen habent in ſæcula ſæculorum. Quidquid apud inferos eſt, æternum eſt, quemadmodum & ipſi æterni & immortales erunt: carcer æternus, vermis conſcientiam rodens æternus, ignis æternus, ſententia Iudicis vltima, illum ſuccendens, æterna & immutabilis; de quâ Iſaias c. 30. ait. *Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam,* (Topheth ſeu gehennam.) Sicut ergò ventus excitat atque exſtimulat perpetuum Æthnæ incendium: ita ſententia & decretum damnationis ſine omni ceſſatione ſuccẽdet ignem inferni, non ſecus ac ſi torrentem ſulphuris continuum ac perennem expueret in illum. Quid quæſo magis horrendum concipi mente poteſt? Quàm moleſta eſt febricitanti ſitis & paulò diuturnior abſtinentia à frigida? quàm moleſta alijs perpetua vigilia & ſomni fuga? alijs continua dolorum intenſio? Audiui ſæpe dicentes ægros: ô ſi vel ſemel ad libitum ſedare ſitim meam poſſem! ſi vel vnâ nocte dormire! ſi vel ad horam ab his doloribus liberari! quid non expenderem! quid non libenter poſtea ſuſtinerem! mori non abnuerem. Et quantulum eſt hoc ad paucos aliquot dies cruciari ſiti, inſomnijs, doloribus? Neque enim hæc diu in hac vitâ continuari poſſunt. Quàm moleſtus eſt nobis ſæpe calor æſtiuus? vt languemus! vt anhelamus! vt tabeſcimus! Veſtes exuimus, lecti operimentum excutimus, huc illuc nos vertimus ac reuertimus; quia vrit lectus. Sed reperimus tamen ſubinde ſpatium aliquod lecti ſubfrigidum: reperimus vmbras, in quibus requieſcimus: flat quandoque aura lenis, quæ refrigerat anhelos. Sed nihil horum ſperari poteſt in incendio gehennæ. Non ibi aura ſuauis, non frigidulus veſper, non ros matutinus, non vmbræ vel tantillum ſpatium. Bene hoc agnouit Dauid, qui Pſal. 76. ait: *Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt: vox tonitrui tui in rota.* Fames, ſitis, ærumnæ, morbi, mors, aduerſa denique omnia, quæ in hoc ſæculo nos premunt, Dei ſagittæ ſunt, alatæ ſunt & tranſuolant ab vno ad alterum: at verò vox tonantis Iudicis rotam æternitatis, quâ torquentur inferi, perpetuò circumaget, non ſecus ac ſi puluere tormentario inconſumptili ſtipata foret. Et ſemper gyrabitur, nũquam interquieſcet, quia vox illa Iudicis perpetuò tonabit eamque circumaget.

E. IV. *Vitam reddit tædio & faſtidio pleniſſimam.*

QVARTA. Illius carceris miſeria eſt, lucis omnis abſentia; hoc eſt, vita tœdio, faſtidio & horrore pleniſſima, quæ idcircò æternitatem illam magis adhuc quodammodò extendit, facitque vt ibi ſpatium horæ correſpondens longius eſſe damnatis videatur, quàm ſint hic multi dies aut hebdomades. Fatentur paſſim ægri, qui per hyemem tota nocte inſomnes iacent, vnam noctem videri ſibi inſtar trium: numerant omnes horæ quadrantes, quos integris horis longiores exiſtimant. Idem experiuntur cæci & qui in diuturnis tenebris ſedent; adeò amicum lumẽ eſt, vt tempus omne corripiat: adeò odioſæ tenebræ, vt tempus omne producant & decuplo longius faciant. Ratio; quia in luce peregrinantur quodammodò oculi & vnà cum ipſis mens de vno obiecto in aliud: & ita noua ſemper & noua cum ſumma delectatione vident: at in tenebris hæret animus eodem ferè in obiecto ſemper, aut in nullo prorſus, quia nihil incurrit in oculos; inde vitæ tædium. Hinc Pſalmiſta teſtante, Pſ. 89. *Mille anni ante oculos* Dei, *tanquam dies heſterna, quæ præterijt.* q. d. Qui nobis in hac vita ſunt mille anni, ij Deo & beatis in cœlo, ſunt quaſi vna dies; adeò iucundè tranſiguntur. Confirmat eam rem Speculum Exemplorum diſt. 9. c. 65. mira quadam & pene incredibili hiſtoria, quam tamen P. Franciſcus Coſterus veram ſe comperiſſe aſſerit, vt quæ reuera contigerit in monaſterio Affligimenſi Ordinis S. Benedicti, quod in Belgio ſitum eſt inter Bruxellas & Aloſtum: ſicut refert Corn. à Lap. 2. Iac. cap. 3. Eam verò ſic refert Auctor ſpeculi. *Legitur in libro exemplorum; quòd fuit quidam monachus qui legens in matutinis cum aliis fratribus: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna quæ præterijt, miratus eſt nimis quomodo illud eſſet poſſibile. Erat enim ſanctus & deuotus valdè. Poſt matutinas ergò manſit in choro in ſua deuotione vt conſueuerat, & petiuit ſibi illum verſum reuelari à* DEO, *& incepit diſcere; & cùm ſtaret, auis pulcherrima ante oculos eius volauit & auolauit. Sequebatur eam, quia totus fuit intentus ad viſionem eius. Tandem volauit extra eccleſiã, tamen ſemper prope ipſum vt poſſet videri, & ita propè vt poſſet apprehendi. Tandem deduxit eum extra clauſtrum, & vlteriùs deduxit eum ad vnum nemus, quod fuit ante clauſtrum magnum & ſpatioſum valdè. Et ibi monachum illum detinebat per dulcem melodiam per trecentos annos nunc auolando, nunc appropinquando quouſque omnes monachi dicti monaſterij eſſent defuncti. Et præ dulcedine cãtus dictæ auis*

non esuriuit, nec sitiuit, nec comedit, nec bibit; postea auis auolans monachum dimisit. Statim monachus ad se reuersus monasterium suum petijt, quia propè erat, putans se eadem nocte post matutinas recessisse. Iam erat hora tertia vt sibi videbatur, & se petiuit intromitti. Dixit portarius, quis esset? Qui dixit: Sum Sacrista istius monasterij qui post matutinas egressus sum. Portarius putans eum delirum, non cognouit eũ omnino, tamen requisiuit ab eo nomina fratrum, scilicet Abbatis, Prioris, & cellarij. Recitauit ergò nomina eorum qui erant temporibus suis, & portario omnino incogniti erant. Et admirans monachus, quòd non intromitteret eum, & simularet se nescire nomina fratrum, petiuit vt duceret eum ad Abbatem. Ductus autem ad Abbatem, nec ipse cognouit Abbatem, nec Abbas è conuerso eum. Et inquisiuit Abbatem de prædecessore suo, & sic inuentum fuit quòd Abbas ille cum aliis quos nominauit ante trecentos annos esset defunctus. Tunc ostendit Abbati, & omnibus fratribus quid DEVS *secum operatus est per tot annos in eremo per auem & illum versiculum: Mille anni, &c. & de gaudio paradisi, & tunc ipsum in fratrem receperunt, qui statim sumptis sacramentis ecclesiasticis dulciter obdormiuit in Domino, & ad gaudia vitæ æternæ peruenit.* Non difficillimè assentiri huic sententiæ debemus. Si enim cùm iucundos agimus dies, cùm conuiuijs intersumus, cùm spectaculis, ludis & iocis vacamus, tempus nobis imminui & breuissimum fieri querimur: quomodo hoc non multò magis continget in cœlo beatis? Iam ergò à contrario quomodo non in tartaro productior fiet æternitas ob perpetuas tenebras, fœtores, horrores dolores? Credo sanè quod scribit Theodidactus ille Thomas de Kempis l. 1. de Imit. Christi c. 24. *Ibi erit vna hora grauior in pœna, quàm hic centum anni in amarissima pœnitentia.* Non erunt quidem inferi omni modo cæci aut tenebris inuoluti; sed videbũt circa se obiecta aliqua; non alia tamen, nisi quæ horrorem aut terrorem; tædium & nauseam ingerere ipsis possunt: vti suos amicos & propinquos, socios scelerum & pœnarum, terribilia dæmonum spectra, vermes, ignem & sulphur. Et quæ illis afflictio erit, perpetuò ista cernere & coram se habere? Quòd si Hebræi olim dulcissimi illius mannæ nauseam ceperunt, conquerentes: *Anima nostra arida est* (q. d. *nauseat*, vti aiunt Num. 21.) *nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi man*; *Num. 11.* Quæ nausea, quod fastidium occupabit inferos, qui circa se non selectum & cœlestem cibum, sed meros dracones, bufones, serpentes, dæmonum laruas, charorum suorum pœnas cernent? Hebræi illius mannæ fastidium secundo statim anno ceperunt, vt ostendit Cornelius à Lap. Num. 11. v. 1. Quis ergò explicabit nauseam, quam post multas annorum myriades de suis illis miserijs capient damnati? Quàm illi, vt sic dicam, numerabunt horas, minuta, momenta horarum! quantoperè conquerentur de mora æternitatis, quod non fluat instar temporis, sed perpetuò stet & moram trahat, instar rupis, quæ nullis moueri viribus potest?

QVINTA Huius carceris molestia est, quòd subterraneus sit, ab omni hominum viuentium conspectu remotissimus desolatissimus, desertissimus: vtpote in intimis terræ visceribus, vbi perpetua obliuione sepulti à nemine audiri, licet immensis clamoribus aliorum opem implorent, vel iuuari possunt inferi. Quæ sanè noua & ingens æterni illius carceris miseria est. Quis enim nescit solatium aliquod miseris esse, cum vident suas miserias alijs constare, suas lachrymas & lamenta audiri? Hinc enim afflicti nonnihil se subleuari putant, cùm suas afflictiones conqueruntur alijs. At cùm quis hoc non potest, aggrauari sibi afflictionem supra modum sentit. Apud Persas extitisse ferunt carcerem, cui *Lethe*, seu *obliuio*, nomen; quòd ibidem vincti procul ab hominum commercio & quasi in obliuione essent, vix vnquam redimendi. Huiusmodi carcer gehenna est; ita enim DEVS damnatorum obliuiscitur, vt eorum nunquam recordetur ampliùs ad gratiam impertiendam. Similiter & Sancti non exaudiunt eorum lamenta, nec aspiciunt lachrymas commiserationis oculo; vnde Abraham ad epulonem dixit: *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare,* Luc. 16. Dixit istud Abraham, cùm adhuc in limbo detineretur, qui inferno imminebat; & tum quidem audijt lamentantem Epulonem, sed non ad votum ipsius. Quòd si tũc inter limbum & infernum chaos magnum fuit: quis metietur chaos, quod inter inferos est & superos? inter cœlum & infernum? ô chaos metuendum! quam procul ô gehenna distas à cœli incolis! Sedeciæ Regi vaticinatus est Deus per Ieremiam abductionem in captiuitatem & interitum in eadem, & quidem istis verbis: *ibi erit, donec visitem eum.* Ierem. 32. At nunquam visitauit eum, sed dereliquit in Babylone, donec periret ac moreretur. Huiusmodi carcer gehenna est. Ibi erũt captiui, qui eò abducti fuerint, donec Deus visitet eos. Sed quando tandem visitabit? quando eorum recordabitur? nunquam, nunquam. Ibi peribunt, sed sine interitu: morientur, sed sine morte. Non est via, non est transitus de cœlo ad infernum.

F. V. *Locus est desertissimus.*

SEXTA Huius carceris molestia, quæ longiorem facit æternitatem eius, est, quòd superne pateat superis inspectoribus, non quò miseris opem aut solatium afferant, sed quò eorum pœnis oculos suos, eorum lamentis aures suas pascant, & tormentum illis conduplicent. Non est minima acceptæ iniuriæ compensatio, videre inimicum suum sub pedibus, videre eum in tormentis, iniuriæ pœnas dantem; quemadmodum nec minima, sed ingens pœna est, subijci inimico, & suis ipsi supplicijs spectaculum exhibere. Quàm hoc sensit Samson, cùm effossis oculis Philistæorum, hostium suorum capitalium, ludibrium fieri debuit, & ante eos ludere? Inde enim tam feruenter orauit: *Domine Deus memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristi-*

G. VI. *Spectaculum est Beatis.*

nam *Deus meus, vt vlciscar me de hostibus meis & pro amissione duorum luminum vnam vltionem recipiã*, Iudic. 16. Tametsi enim ipse non vidit suos derisores, sciuit tamen se ab ipsis derideri & videri (quemadmodum & inferi à superis.) Saul ne à Philistæis captus illuderetur, sibi ipsi vitam ademit, 1. Reg. vlt. Maximum igitur miseriæ augmentum est, miserum esse in conspectu hostium suorum. Id verò cõtinget inferis: nec ad horam vnam vel alteram, sed quamdiu ipsi in tartaro, beati in cœlo erunt. Ita enim expresse scribit sanctus Ioannes Apocal. 14. *Cruciabitur* (quicunque adorauerit bestiam) *igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum & ante conspectum Agni.* Ac ne putes hoc breui spatio duraturum, subdit: *Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum.* Idem testatur Isaias cap. vlt. his verbis claudens prophetiam suam: *Et erunt* (damnati) *vsque ad satietatem visionis omni carni.* q.d. Erunt sempiternum iustis spectaculum, vt recte exponit S. Cyprianus contra Demetr. tract. 1. Vnde Chaldæus sic vertit illa verba: *Erunt impij iudicati in gehennam, donec dicant super eos iusti: Vidimus satis.* Quare sicut inferorum tormenta & lamenta iucundum exhibebunt superis spectaculum: ita mirum in modum inferos torquebunt, quod videant iustorum satiari oculos & animos in tormentis suis ac nullo quidem fine; id quod iam moribundus sensit Iulianus Apostata accerrimus Christi hostis, dum inuisibili ictus telo, sanguinem è vulnere fluentem manibus suis excepit, & cœlum versus iactauit, dicens: *Saturare Nazarene*; vti scribit Nicephorus. Impio illi Neroni de nocte conuiuia agitanti, spectaculum & nocturnum lumen præbere debuerunt Christiani ad palos alligati & in pyris combusti. Verum suo tempore recipient scelerati similem mercedem; cùm in conspectu Dei & Sanctorum ardebunt in gehennâ & ridebuntur in æternum ab vniuersa cœli militia. Tunc implebitur, quod de illis vaticinatus est Ioannes Apoc. 6. dicturos nimirum montibus & petris: *Cadite super nos, & abscondite nos à facie* (q d. à conspectu) *sedentis super thronum & ab ira agni; quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, & quis poterit stare?* Ecce vt conspectum Dei & cœlestis curiæ effugere possint, optant obrui montibus. Quantum ergò hoc ipsis supplicium, quanta pœna esse debet? Sanè D. Basilius (in id Luc. 12. *Stulte hac nocte*, &c.) ait: *superat æternam pœnam irrisio ista stultitiæ.*

Hic est, Auditores, hic est carcer ille stygius, hæ miserrimæ illius æternitatis miserrimæ conditiones, quæ æternitatem illam ex se alioquin interminabilem, multò adhuc faciunt longiorem. Viderunt hoc sancti viri, & idcircò vt hunc vitarent carcerem, temporales potius alios elegerunt carceres, tantaque facere ac pati maluerunt. Sanctus inprimis Hieronymus, qui epist. 22. ad Eustochium scribit: *Ille ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere* (solitudinis asperæ) *damnaueram, scorpionum tantum socius & ferarum.* Abbas Olympius cùm cellam perexiguam incoleret, quam & æstus impetebat & ciniphum aculeata turba, rogatus qui in ea tanto tempore moraretur? *Libenter ista tolero*, inquit, *vt futuris cruciatibus eripiar. Ciniphes quippe perfero, vt immortalem effugiam vermem: ignem verò sempiterni ardoris supplicia perhorrescens.* In Prato Spirit. c. 141. Drithelmus ille apud Venerab. Bedam l. 5. hist. Angl. cap. 13. postquam inferorum pœnas spectasset, ad vitam reuocatus, diris modis ac tormentis seipsum exagitauit: & propterea obiurgatus, semper id respondit: *Acerbiora vidi*, vt alibi recensuimus. Anachoreta quidam in vitis PP. lib. 7. p. 44. seipsum cogitatione damnare ad infernũ solebat, quasi vnus e damnatis esset, dicens sibimet: *Esto cũ his, quibus dignus es: istis post modicum annumeraberis.* Hoc ergo & nos, Auditores, imitemur pro facultate nostra, includamus nos pœnitentiæ carcere ne aliquando impœnitentes detrudamur ad æternum illum.

CONCIO VIII.

DOCVMENTA.

I. *Magna Dei bonitas & clementia.*
II. *Magna vis humilitatis & confessionis.*
III. *Aliud est culpa, aliud pœna.*
IV. *Mira hominum inconstantia, & mutabilitas.*
V. *Hominum ferocia & crudelitas erga homines.*
VI. *Remittenda necessario iniuria.*

THEMA.

Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, &c. Matth. 18.

A. Dicite, Auditores; si quis Rex bello nos impetiturus, præmoneret non solùm de futuro aduentu suo, verùm etiam describeret nobis arma, quibus nos oppugnare: indicaret etiã artem bellandi & modos, quibus ei resistere omnesq; eius conatus eludere aut elidere possemus; quis istũ Regem non amicum potiùs quàm hostem appellaret? Atqui hodiernum Euangelium manifestè nobis ostẽdit, ita nobiscum Deum agere. Nam asserit inprimis venturũ aliquando Regem cœli & terræ, & positurum rationes cum seruis suis adeoque etiam nobiscum: & quasi in prælium descensurum, prout olim etiam prædixerat per Ioëlem c. 3. *In tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda & Ierusalem* (i.e. cùm in fine mundi conuertero Iudæos ad Christianismũ) *congregabo omnes gentes, & deducã eas in valle Iosaphat, & disceptabo cum eis ibi.* Hebr. *iudicio cõtendam cũ eis.* Deinde monstrat arma, quibus nos impugnare vult, duritiam & immisericordiam nostram, vindictæ appetitum & crudelitatem, quam exercuimus erga proximum: *Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis vnusquisq; fratri suo.*

Denique monſtrat artem ſeſe defendendi & iram Dei exarmandi, nempe miſericordiam & iniuriarū remiſſionem; non obſcurè indicans, qua clementia nos tractauerimus inimicos noſtros, eadem nos aliquando tractandos eſſe ab ipſo. Fatendum igitur eſt, quod alibi docuit Dominus, non eſſe voluntatem Dei, vt pereat vnus homo, quantum videlicet in ipſo eſt, Matth. 18. Et quod per Ezechielem dixit: *Nolo mortem moriētis: reuertimini & viuite*, Ezech. 18. Quod vt penitius inſpiciamus, intremus penetralia hodierni Euangelij, indeque depromamus, quæ ad noſtram doctrinam faciunt.

B. I. *Magna Dei bonitas & clemētia.*

Videte, quæſo, PRIMO, quanta ſit Dei bonitas & clementia; qui ſeruo, non roganti niſi dilationem, remittit omne debitum & tam grande quidem. *Quantus amor!* inquit Chryſoſtomus; *plus dat, quam petitur.* Hanc ergo liberalitatem & clementiam imitari decet diuites & potentes, præſertim erga egenos & miſeros, etiam inimicos. Nam vt ait Iulius Cæſar epiſt. ad Oppium lib. 9. ad Atticum: *Hæc noua eſt vincendi ratio, vt munias te miſericordia & liberalitate.* Nec dixit ſolùm, ſed & fecit; nam Bruto & alijs, qui contra ſe Pompeij partes fouerant, ignouit: detectas etiam contra ſe coniurationes non alia ratione arguit, quàm vt edicto oſtenderet ſibi eſſe notas. Alexandro Seuero Mammea mater & Memmia vxor nimiam regnandi clementiam improperabant, dicentes: *Molliorem tibi poteſtatem & contemptibiliorem feciſti.* Quibus ille: *ſed ſecuriorem & diuturniorem.* Refert Spartianus. Præclara & vel Chriſtiano in homine laudanda vox. Idipſum enim tradidit Salomon Prou. 20. cùm ait: *Roboratur clementia thronus eius.* (Regis ſcil.) Præclariſſimè & verè Chriſtianè ſanxit Carolus Magnus, vt omnes domini clementer tractarent ſubditos: *Scientes*, inquit, *fratres ſuos eſſe, & vnum ſecū habere Dominum, ad quem clament omnes: Pater noſter qui es in cœlis:* In capitularibus Caroli Magni l. 2. c. 39. Non diſſimiliter Rudolphus Imperator de ſua clementia interpellatus reſpondit: *Seuerum & immitem fuiſſe me aliquando pœnituit, lenem & placabilem nunquam.* Æneas Syluius l. 2. de eius geſtis. Nihilo his inferior Alphonſus Aragonum Rex, qui ob nimiam redargutus clemētiam, etiam erga eos, qui ipſum offendiſſent: *Malo*, inquit, *multos mea clemētia & manſuetudine ſeruare, quam paucos mea ſeueritate perdere*; Cumque in obſidione Caietæ ſuſceptis impuberibus, ſenibus, omniq; ſexu bellis inutili, quos Caietani ob annonæ penuriam ciuitate expulerant, quidam ei dixiſſet: *Si tu hos non admiſiſſes, Caietani paucis poſt diebus ſe dedidiſſent*; reſpondit optimus Rex: *Pluris ſe facere eorum vitas, quàm centum Caietas*: ideoque vrbem quam quadraginta fermè millium conatu capere nequiuiſſet, poſteà ſoluta obſidione, ſine vi, ſine armis, in deditionem redegit: refert Panor. de rebus ab eo geſtis. A magnatibus iſtis diſcant inferiores domini.

C. II. *Magna vis humilitatis & confeſſionis.*

Videte SECVNDO, quanta ſit vis humilitatis & confeſſionis. Procidit enim ſeruus & paucis verbis orat, moxque flectit iratum Dominum, reuocatque eius decretum & ſupplicium in ſe latum; impetrat prætereà totius debiti remiſſionem. Mira quidem vis abiectionis colligitur ex eo; quòd ſæui etiam leones parcere proſtratis ſoleant, in viros potiùs quàm in fœminas fremant, in infantes nōn niſi magna fame, teſte Plinio lib. 8. cap. 16. Sed eadem longè magis hinc elucet, quòd etiam iratum Deum & ad ſupplicia iam armatum exarmare, queat, atque ex ſeueriſſimo beneuolentiſſimum reddere; quod etiam alijs in locis teſtantur SS. literæ, vti Eccleſiaſticus cap. 35. *Oratio humiliantis ſe penetrat nubes; & donec propinquet, non conſolabitur; & nō diſcedet, donec altiſſimus aſpiciat.* Iudith quoque c. 9. *Humilium & manſuetorum*, inquit, *ſemper tibi placuit deprecatio.* Scimus hac induſtria Gabaonitas obtinuiſſe gratiam & pacem à Ioſue, (delendos alioquin;) humiliādo nimirum ſe coram illo & paratos ſe offerendo ad omnia, Ioſ. 9. Eadem ratione exarmabimus iram Dei, ſi coram eo nos humiliemus, & paratos ad mandata eius ſeruanda exhibeamus. Quamobrem D. Auguſt. ſent. 110. ait: *Melior eſt in malis humilis confeſſio, quàm in bonis ſuperba gloriatio.* In parabolâ talentorum legimus quidem ſeruū illum, qui abſconderat talentum ſuum, durè a Domino acceptum, nec obtinuiſſe veniam; quia nimirum arroganter & ſuperbè ſeipſum iuſtificando & Deū accuſando agere viſus eſt; at iſte quia ſe in terram abiecit & gratiam implorauit, eam mox inuenit. Vnde rectè ait Salmeron hoc loco: *Præſtare, vel omnia peccata mundi habere cum humilitate & confeſſione erroris, quam vnum cum ſuperbia & cordis duritia.* Quanquam ea etiam de cauſa ſeruus ille durum, hic verò mitem reperit Dominum; quia hic in tempore negotiandi & præſenti vita, alter verò in die iudicij veniſſe intelligendus eſt. Itaque vir humilis eſt quaſi vas inane & vacuum, diuini illius liquoris, gratiæ, capax. ſuperbus eſt quaſi vas repletum, adeoque gratiæ incapax; ille velut vallis, in quam defluit humor cœleſtis: hic velut mons, à quo fugit humor ille.

D. III. *Aliud eſt culpa, aliud pœna.*

Videte TERTIO, aliud eſſe culpam, aliud verò pœnam; ait enim ſacer textus: *Miſertus autem dominus ſerui eius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.* Dimiſſio ſerui culpam, per quam dæmonis ſeruituti ſeſe manciparat: dimiſſio debiti pœnam ipſi relaxatam notat. Non ergò neceſſariò hæc duo ſe comitantur, ſed poteſt remitti culpa abſque remiſſione pœnæ; vti contigit latroni bono, qui poſtquam iuſtificatus & in gratiam receptus fuit, pati adhuc in cruce & nouum quidem dolorem, crurifragij debuit, quo reliquum pœnæ ſolueret, futuros eo ipſo die cum Chriſtó in paradiſo gloriæ cœleſtis: contigit Moyſi & Aaroni, qui dimiſſa ſibi peccata morte præmatura luere debuerunt, ab ingreſſu terræ S. excluſi: contigit Dauidi, qui poſt remiſſum adulterium mortem filij aliasq; graues calamitates in pœnam illius pati coactus eſt: contigit Heli Sacerdoti, qui (vt probabilius) à peccato nimiæ filiorum indul-

indulgentiæ resipuit, sustinere tamen filiorum cædem & suam repentinam ac violentam mortem debuit in peccati pœnam: contigit Ierosolymæ à peccato resipiscenti, quæ tamen excidio damnata ait: *Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei.* Mich. 7. Est enim duplex ira Dei, alia tendit in personam peccato inquinatam, alia in eius debita pœnarum contracta. Prior ira tollitur, cùm tollitur peccatum per pœnitentiam: posterior non item, nisi aliqua satisfactio pro peccato exsoluatur. Itaque demisso peccato, non quidem manet Deus inimicus personæ: manet tamen inimicus offensæ, quoad pœnâ aliquâ luatur; quo modo Dauid reuocauit quidem Absalonem ab exilio in ciuitatem, dimisso scelere eius: in pœnam tamen illius, non admisit eum in conspectum suum, 2. Reg. 14. Propterea etiam ipse iam in gratiam receptus, adhuc de peccato suo solicitus orat: *Amplius laua me ab iniustitia mea.* Psal. 50. q. d. lauisti me à culpa, laua etiam à pœna. Fieri tamen potest, vt contritio & pœnitentia sit tam intensa & seria, vt imperet pœnitenti, quemadmodum huic seruo, remissionem culpæ & pœnæ; cuiusmodi exemplum recenset Thomas Cantipratensis lib. 2. de vniuerso cap. 51. p. 7. his verbis: *Quod nostro tempore in Galliæ partibus accidit, fidelissima relatione traditum non silebo. Ad illum venerabilem virum Magistrum Petrum de Corboel Senonensem Archiepiscopum quidam peccator, qui propriam filiã violenter oppresserat, confessionis gratia venit: confessus igitur in maxima & mirabili contritione & lachrymis, quæsiuit si vnquam posset vllo dolore vel pœna à Domino veniam impetrare. Cui Præsul: ita, inquit, indubitanter, si tanti mali pœnitentiam subire volueris: at ille vehementer exclamans, Volo, inquit, etiamsi mille mortes me sustinere volueris. Collachrymatus ergò infœlici, imò iam fælicissimo peccatori: Et ego, inquit, septennem tantùm tibi pœnitentiæ pœnam impono. Tunc ille; Quid est, ait, quod pœnitentiam mihi flagitiosissimo septennem tantùm iniungis, qui si viuerem vsque ad finem mundi, tantum facinus pœnis innumerabilibus diluere non valerem? Cui præsul: Vade, inquit, & tres dies tantum in pane & aqua ieiuna. Tum amplius ille plorans & contundens se, rogabat vt pœnitentiam iniungeret salutarem. Supra modum ergò admiratus, & exhilaratus Antistes, tandem definitiuè præcepit homini, vt abiret, & vnum tantùm Pater noster diceret, sciretq; pro certo peccatum sibi esse remissum. Nec mora: dirum ille emittens eiulatum, & in terram procidens expirauit. Nec dubia fides, sicut* DEO *dignus Episcopus postea prædicauit, quin idem pœnitens sine vlla alia purgatorij pœna validissima tantum contritione purgatus ad gloriam euolauerit.*

E. IV. *Mira hominũ inconstãtia & mutabilitas.*

Videte QVARTO miram hominum instabilitatem, in seruo illo nequam, qui dum adhuc grandi ære obstrictus erat, humilis & patiens erat, procidens ante creditorem suum, debitoris verò sui immemor, quia non tam considerabat exiguum, quod sibi debebatur, quàm grande illud æs, quod debebat ipse. At quamprimum condonato sibi debito liber fuit, illicò insolescere & in debitorem suum superbo insanire supercilio eumque suffocare cœpit. Cùm debitis premeretur, ingreditur ad Regem suum humilis, patiens, mitis: mutato autem fortunæ vento, mox egreditur à Rege superbus, arrogans, crudelis: nec iam meminit prioris suæ miseriæ, sed incumbit totus in opprimendo proximo & repetendo debito suo. Duplex genus tempestatis imminet nauigantibus, vnum ex ventis contrarijs, alterum è secundis & prosperis sed immoderatis; & hoc, priore illo, periculosius esse aiũt; quia nimia ventorum vi abrepta nauis facile aut in profundum ferri, aut in scopulos allidi, aut in arenam eijci potest. Vtriusque euitando periculo anchoræ necessariæ sunt, quæ in terram fixæ vel rupi adhærentes nauem sistant. Pari modo homines duplici fortunæ obnoxij sunt, prosperæ & aduersæ. Hæc multos quidem mergit, vt v. g. propter paupertatem grandia contrahant debita cum seruo hodierno, vt furentur, mentiantur, latrocinentur; vt propter rigorem vitæ deficiant à fide vel religione, &c. Verùm prospera illa longè plures mergit, dum vel in superbiam euehit, vel in contemptum proximorum, in voluptates sæculi, crudelitatem & tyrannidem, &c. *Quis sanctior Dauid?* inquit sanctus Gregorius in Psal. 50. *qui cum Saulis persecutionibus vrgeretur, non solum inimicũ persequentem occidere noluit, sed cùm posset liberè occidere, liberè pepercit; tanto enim firmius in Dei misericordiam, spem suam fixerat, quanto miserabilius infirmitatem suæ tribulationis sentiebat: verum vbi deuictis hostibus, pressuris caruit, homicidium adulterio incautè securus adiecit; & qui malis antè nouerat piè parcere, in bonorũ quoque nece post didicit sine obstaculo retractionis anhelare: prius ferire deprehensum persecutorem noluit, & post cum damno desudantis exercitus, etiam deuotum militem extinxit.* Ita Gregorius. Reperiuntur gemmæ, quæ de nocte magis, quàm de die splendent. Nox aduersitatem, dies prosperitatem denotat, vt aduertit idem Gregorius lib. 4. moral. cap. 17. Hac ergò ratione multi in aduersitate fulgẽt, quos in prosperitate videmus obscurari. Vnde edoctus Dauid lapsu suo, deinceps diem prosperitatis suspectum habere cœpit. Ait enim Pl. 55. *Ab altitudine diei timebo*, id est, cùm fortuna suo splendore nimium fauet. Itaque duplex anchora Christiano necessaria: vna spei, tempore aduersitatis; altera timoris: illa in cœlo, hæc in terra & consideratione propriæ miseriæ figenda. Apes cùm præsentiunt ventum validum, lapillo arrepto sese prægrauant, ne à turbine abripiantur, vt scribit Ælianus 1. de historia animalium cap. 12. & diuus Ambrosius lib. 4. de virginit. Hunc in modum cum Eurus prosperitatis vehementius inualuerit, vide, vt te armes timore, ac deprimas teipsum consideratione vilitatis & fragilitatis tuæ. Hoc quia non fecit seruus iste, hinc tam repentè vento prosperitatis abreptus in supercilium, tam durè tractauit conseruum; quod acutè indicat

indicat parabola, dum ait: *Egressus autem seruus ille.* Egressus enim à sui ipsius cognitione, (in quâ prius demisse de se sentiens, bene habebat, & omne bonum sibi comparauerat) in sui obliuionem, iram & indignationem Domini incurrit, & perdidit quidquid priùs acceperat.

F. V. *Hominũ ferocia & crudelitas erga homines.*

Videte QVINTO hominum crudelitatem & ferociam erga sui similes. Egressus enim seruus improbus à conspectu domini & recenti beneficio, inuenit debitorem, & statim canis aut lupi instar illum in gutture inuadit, tenet ac suffocat, repetens debitum, licet valde exiguum; atque hic non extraneus aliquis, sed conseruus erat: supplicabat etiam creditori eadem demissione & verborum formula, qua ille veniam obtinuerat; adhæc dilationẽ solum, non remissionem debiti flagitabat; nec tamen his omnibus mitigari ferox ille canis potuit, sed ferocior effectus misit eum in carcerem. Miratur hoc S. Chrysostomus hom. 62. in c. 18. Matth. *Ne verba quidem ipsa veritus est seruus*, inquit, *quibus salutem acquisiuit. His enim ipse verbis: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi: decem millium talentorum debitum euitauit. Ita ne portum quidem cognouit, quo tutatus à naufragio euasit, nec modus ipse supplicationis ad misericordiæ Domini memoriam eum reduxit.* Porrò huius vnius exemplo voluit nobis Dominus exprobrare ferociam & immanitatẽ multorum hominum, qui humanitatem omnem exuentes, luporum & canum, imò leonum sæuitiam induunt atque exserunt erga fratres suos. Plautus dixit: *hominem homini lupum*: alius etiam *dæmonem* esse. Sed parum dixisse videntur. Lupus enim mense solùm Februario homini metuendus est, dæmon signo crucis pelli potest: at hominum ferocia nullo tempore circumscribitur, nullis penè euitari machinis potest. Vnde enim in vrbibus mænia, portæ pensiles & cancelli ex acuminatis ferro trabibus, pomeria, valla, munitiones, fossæ, excubiæ, nisi ad coërcendam hominum ferociam? Bestiæ cùm inuadere hominem volunt, priùs eum signo admonent; canes etiam cum subdolè morsum intentant, caudam priùs demittunt: at homo in hominem sæpe specie amicitiæ & improuisò irruit. Rursum bestiæ, quando ab hominibus incitantur, ferociores sunt, quàm cùm proprio motu sæuiunt; quod argumento est, maiorem esse hominum, quã illarum ferocitatem. Nulla etiam fera in propriam speciem sæuit, nisi extrema fame: sæuiunt autem homines etiam in consanguineos, nulla necessitate, sola sæpe nocendi libidine. Verum quàm hæc immanitas offendat Dominum Deum, ex hodierno Euangelio possumus colligere, vbi rex audita serui sui tyrannide, reuocauit eum: & postquam dirè exprobrauit ei collatam gratiam, *iratus tradidit eum tortoribus*, donec redderet ingens debitum, quod iam dimissum ei fuerat. Mira res! proprias iniurias liberalissimè remittit Deus: hominum iniurias grauissimè vlciscitur. Vnde hic exclamat D. Chrysostomus hom. 27. in Gen: *Magna & ineffabilis Dei misericordia: cùm in se quidem peccatum est, ad nudas tantum preces totum remittit; cum autem in conseruum videt crudelem & inhumanum, suam reuocat libertatem, monstrans illi reipsa, quòd non tam illum quam seipsum offendisset.* Videtur ergò Deus grauius ferre iniurias in proximum commissas, quàm suas; quod etiam ex supplicio Adami & Caini colligi potest. Peccauit Adam in Deum, & tamen non idcircò ipse maledicitur, sed *terra in opere eius*. Peccauit Cain in fratrem, & dicitur ei: *Maledictus eris super terram.* Vnde istum ne terra quidem voluit sustinere, vndequaque profugum: illum verò solus expulit paradisus. Quare Chrysostomus hom. 19. in Gen. hoc expendens ait: *Quanto maius peccatum hoc (Caini) præuaricatione protoplasti, ex maledictionis varietate scire volenti licet.* Quia etiam audiuimus huius improbi conseruos contristatos esse de sæuitia illius & retulisse factum hero suo, inde nos docemur parem commiserationem exhibere ijs, qui iniustè opprimuntur. Non enim dubito euenturum, quod Græcorum Sapiens Solon dixit: *si ob iniuriam æquè tristarentur, qui non affecti, quàm qui affecti sunt, minimum iniuriarum fieret.*

G. VI. *Remittendæ necessariò iniuriæ.*

Videte SEXTO quanti intersit remittere iniurias. Nisi enim id præceptum esset & quidem sub letali peccato, nequaquam rex iratus seruo fuisset, nec appellasset eum *nequam*, nec duritiem ei exprobrasset, nec debitum ei replicasset, nec in carcerem misisset, nec tortoribus tradidisset. Omnia hæc ostendunt non esse bonum, sed malum & nequam hominem, qui iniurias non remittit, adeoque gehenna dignum. Vnde Chrysostomus loco citato. *Verè*, inquit, *hic videre licet, quantum malorum sit, iniuriarum reminisci; quoniam cum decem millia talenta consumpsisset, non vocauit eum malum; sed nunc quia conseruo crudelis fuit: male serue*, *inquit.* Econtra signum hominis boni, imò & prædestinati est, prompto & hilari animo remittere iniurias. De primo habemus etiam testimonium Sancti Dionysij epist. 8. ad Demophilum, vbi scribit: *Hebræorum tradit historia Mosen eximiæ mansuetudinis merito diuina amicitia & familiaritate dignatum; ac siquando ipsum diuino aspectu excidisse commemorat, non id ei priusquam à mansuetudine defecerit, contigisse describit. Erat enim, inquit, mansuetus valde, atque ideò* DEI *famulus dicitur, &c.* Nec obscurè indicat parabola, quàm durè acceptus est seruus immisericors à Rege, tam suauiter & amicè fuisse accipiendum, si remisisset alteri debitum. De secundo habemus testimonium D. Lucæ, qui Act. 7. testatur Beato Stephano oranti pro suis lapidatoribus cœlum patuisse, quasi in certissimum indicium decretæ ipsi coronæ, quodque notandum est, in eiusdem rei significationem, vbi descripsit Stephanum orantem pro inimicis, immediate subdit: *Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino:* quasi nihil magis hominem disponat ad beatam requiem, quàm orare pro inimicis. Vnde Sanctus

ctus Augustinus hoc aduertens ait: *Ecce quid est requiescere: pro inimicis orare.* ser. 2. de sanc. & 237. de temp. Quare optare quiuis deberet, multos sibi inimicos, vt haberet quibus remittere, & hoc ipso suorum peccatorum veniam, cœlumque obtinere posset; quod hac similitudine declarat Isidorus Clarius orat. 53. in Matth. *Fingamus*, inquit, *liberalissimum quempiam regem, aut principem, qui multos habeat, qui sibi plurimum debeant, qui etiam, cupiens æs alienum, quod aliis deberetur, in tota ciuitate dissolui legem promulgaret, vt quicunque suis debitoribus remitterent, grauius exiguumue esset quod deberent, fore vt rex maxima quaque debita illis remitteret: quicunque verò neminem haberet qui sibi deberet, oportere eum, quidquid deberet regi, ad teruncium persoluere. In hac lege quisquis debitorem nullum habuisset, & multa regi deberet, multo deteriore quam cæteri esset conditione, optaretq; aliquos habere, qui sibi quidquam deberent. At hac ipsa est lex cœlestis patris, qui etiam cupiens habere occasionem ignoscendi, permittit offensiones inter homines accidere, vt omnes, debitores aliquos habeamus, quibus remittendum sit, vt possit ipse maxima nobis remittere debita, quæ illi debemus.*

CONCIO IX.

MYSTERIA.

I. *Quis iste Rex rationem ponens.* 1. Dicitur homo Rex. 2. Cœpit rationem ponere. 3. Offertur ei seruus debitor.

II. *Quis Seruus debitor 10000. talentorum.* 1. Debet 10000. talenta. 2. Vnus dicitur. 3. Venundari iussus cum vxore & liberis.

III. *Quomodo is remissionem debiti impetrauit.* 1. Humiliatione. 2. Confessione. 3. Satisfactione sponsione.

IV. *Quomodo rursum incurrit iram Domini sui.*

V. *Quomodo mulctatus hic seruus.* 1. Defertur ad herum. 2. Vocatur à domino. 3. Exprobratione domini opprimitur. 4. Traditur tortoribus.

THEMA.

Iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus. Matth. 18.

A. CVm processus iudicialis & supplicium publicum de reo aliquo statuitur, solet vndequaque populus accurrere, & funesto huic spectaculo magna animi partim attentione, partim trepidatione assistere, omniaque, quæ dicuntur & aguntur, sedulò obseruare. Ac propterea leges statuunt huiusmodi tragœdias palàm & in publico edi, vt inde alij eruditi vel caueant sibi ab huiusmodi sceleribus, vel certè se emendent. Tunc enim solent dicere filijs parentes: Vidistis hodie, filij, quid actum sit cum latrone isto? spectastis eius carnificinam? audistis eius gemitus & preces? percepistis cantilenam, quam in seipsum dixit vltimis verbis vos exhortans vt ne ipsum imitemini, sed cane peius & angue flagitia fugiatis, &c? Huiusmodi tragœdiam exhibet nobis Christus in Euangelio hodierno, seruum inquam crudelem & latroni non absimilem, qui propterea quod conseruum deprecantem audire noluerit, imò & suffocarit atque in carcerem miserit, traditus est torroribus æternum cruciandus. Eccur verò Dominus tragicum hoc spectaculum ob oculos nobis ponit, nisi vt nos absterreat ab odio proximorum, quod seruum istum perdidit? Vult ergò quodammodò dicere: Videte filij mei, quid actum sit cum seruo illo, qui noluit ignoscere. Iratus ei rex est, & tradidit eum carnificibus, vt torquerent eum acerrimè, quoadusque redderet debitum; & quia nunquam reddere potuit, torquendus est æternùm. *Sic & pater meus cœlestis faciet vobis nisi remiseritis vnusquisque fratri suo ex cordibus vestris.* Huius igitur malo vos sapite & discite ignoscere. Quare, Auditores, accurramus & nos in theatrum istud & spectemus hanc tragœdiam, omniaque quæ aguntur expendamus ac memoriæ commendemus.

B. I. *Quis iste Rex rationem ponens.*

Q. PRIMO. Quis est iste homo Rex? Resp. esse Christum, qui dicitur Primo *homo Rex*, quia verus homo, interim etiam Rex Regum & Dominus dominantium fuit; deinde quia ad instar hominis Principantis egit cum seruis suis, humaniter & iustè. Vt homo precanti seruo misericordiam exhibuit, vt rex verò crudeli iustitiæ rigorem. Olim Ægyptij in summo sceptri ciconiam, pietatis: & in imo Hippopotamum, (equum fluuialem, qui interdiu sub aquis, noctu in terra degit) iustitiæ typum effingebant: innuere volentes regibus has primas virtutes, fundamentum & finem omnium actionum esse debere. Maiol. to. 3. canic. coll. 3.

1. Dicitur homo Rex.

Secundo, dicitur cœpisse rationem ponere cum seruis suis; quod facit in præsenti vita, quoties peccator in se redit, peccata sua agnoscit, conscientiam suam discutit & aperit Confessario. Tunc enim mediante illo vel teipso tanquam Iudice tuo (in examine scilicet conscientiæ) audit CHRISTVS & cognoscit rationes tuas, deprehendit debita tua, reprehendit negligentiam & temeritatem; & siquidem agnoueris reatum, ac veniam rogaris cum proposito emendationis & satisfactionis, dicendo: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*; absoluit & dimittit te. Itaque hic iam incipit ponere rationes istas; consummabit verò in iudicio, particulari, quantum ad singulos: vniuersali, quantum ad omnes attinet. Verùm ibi consummatis rationibus non est amplius dimissioni locus. Quisquis ergò veniam inuenire vult præsentis temporis tribunal adeat, vti monet Apostolus 1. Cor. 11. *Quòd si nosmetipsos diiudicaremus* (græcè, διεκρίνομεν. *discuteremus & examinaremus*, vt siquid peccati inueniamus, mox per cõtritionẽ & confessionẽ expremus)

2. Cœpit rationem ponere.

non

non vtique indicaremur; in iudicio scilicet diuino, ad damnationem. Nobis igitur ipsis capillos nostros pectamus, & vitiorum vermiculos per venatum examinis deprehensos mactemus, ne aliquando Iudex viuorum & mortuorum, seuerus ille tonsor, pectere nos debeat.

3. Offertur ei seruus debitor.

3. Tertio. Dicitur oblatus illi esse seruus debitor; quia per gratiam excitantem stimulari ad conuersionem peccator, adeoque pœnitentiæ tribunali sisti & offerri debet: quemadmodum & languidus ille ad piscinam non poterat sanari, nisi per aliquem mitteretur in piscinam; vnde ait: *Hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam*, Ioan. 5. Mittitur autem in piscinam pœnitentiæ & offertur CHRISTO peccator vel à Spiritu sancto ducente animam, vt peccatorum suorum magnitudinem agnoscat, & recordetur viarum suarum pessimarum: vel ab angelo custode intus mouente vel castigante & impellente ad sui & suorum debitorum cognitionem, & surgendum è vitiorum somno: quo modo angelus Petrum percusso eius latere excitauit à somno corporali, Act. 12. Vel à propria Synderesi, quæ semper ad meliora hominem inclinat, & pro DEO militat: Vel à Concionatoribus & Confessarijs, qui exaggerant peccata: vel ab exemplis terrorem incutientibus, vti morte quorundam subita, tristi & mala: quo modo mors Doctoris Parisiensis adduxit CHRISTO Brunonem cum socijs: mors Augustæ Franciscum Borgiam Gandiæ Ducem ad sectandam vitam religiosam. Omnia hæc ad gratiam excitantem spectant, sine quâ ad CHRISTVM non veniret peccator, vtpote destitutus virtute illa motiua, qua ad cœlum itur. Paralyticus est peccator, & quasi collapsus Elephas, qui nisi adiuuetur surgere non potest.

C. II. *Quis seruus debitor 10000 talentorum.*

1. Debet 10000. talenta.

Q. SECVNDO. Quis ille seruus debitor decem millium talentorum? Respon. esse peccatorem plurimis & grauissimis obstrictum sceleribus. Dicitur hic Primo debere decem millia talenta. Decem, ob transgressionem decem mandatorum, vt exponit Aug. lib. 1. qq. Euang. cap. 25. Millia, ob multitudinem & repetitionem peccatorum, quasi millies transgressus. Talenta, ob grauitatem peccatorum Talentum enim argenti (secundùm Vilalpandum, Cornel. à Lap. & alios) facit tria millia siclorum seu florenorum Brabanticorum, nostratium duo millia. Quantum igitur erit debitum centum talentorum? quantum mille? quantum decies mille? nonne triginta (monetæ nostræ 20.) millionum? Quis regum? quis Imperatorum, tantam numerare summam possit? Attamen hæc fortè si non ab vno, saltem à pluribus obtineri queat: verùm peccati debitum infinitum est, quia ab offenso DEO, qui est summum & infinitum bonum, grauitatem malitiæ desumit; vnde à nulla creatura quibuscunque tandem operibus ex rigore iustitiæ compensari potest, nisi per CHRISTI merita infinita. Vnde sequitur, quod subijcitur, non habere peccatorem vnde reddat, suis nimirum viribus; & propterea etiam in inferno citra condignum punitur. Potest quidem peccator debitum hoc contrahere & quidem quouis lethali peccato, sed non ex suo ære soluere, tum quia in peccati statu nullum opus DEO gratum seu meritorium facere potest; tum quia opera nostra etiam in gratia facta, finitum tantùm valorem habent, desumptum ab operante. Finiti autem ad infinitum nulla est proportio. Bene igitur Ps. 77. dicitur homo *spiritus vadens & non rediens*. vadens, inquam, ex se ad peccatum, sed non rediens ex se in DEI gratiam.

2. Vnus dicitur.

Dicitur secundo *vnus*; ad indicandum non esse multos, qui post grauia & crebra peccata redeant ad DEVM per veram & synceram pœnitentiam, vt dimittantur à peccatis. Quod etiam figuratum per piscinam in qua iacebat quidem multitudo languentium (ferè incurabilium tantùm, vt opinor & colligo ex Euangelio) cæcorum, aridorum, claudorum; non tamen sanabatur nisi vnus, qui primus dencendisset in piscinam, Ioan. 5. Quid enim hoc aliud denotabat, nisi quod ex multis inueteratis malorum vix vnus sanetur, quodque hoc sit quasi miraculum, nec facilè contingat alicui, nisi quis magno conatu festinet ad pœnitentiam.

3. Vænundari iussus cum vxore & liberis.

Dicitur Tertio venundari iussus vnà cum vxore & filijs & omnibus quæ habebat; quia peccatores grauibus assueti vitijs tandem iusto DEI iudicio permittuntur sibi ipsis suæque peruersæ voluntati qua seipsos vendunt quodammodò diabolo & peccatis, eisque locant operas suas, vt nihil ferè aliud tractare queant vel meditari nisi voluptates, cupedias, honores, iras, blasphemias, &c. quo modo olim serui Hebræi assueti seruituti seipsos vendebant heris in mancipia ad seruilia quæuis opera, & herorum, non suam voluntatem faciendam. Ita 3. Reg. 21. scribitur Rex Achab *vanundatus esse sub peccato vt faceret malum*; quia exigentibus suis peccatis traditus est suis malis cupiditatibus, nec non vxori Iezabel, quæ ei plurimorum peccatorum auctrix erat, in mancipium. Quòd verò cum vxore & liberis suisque omnibus iussus est vænundari, significat peccatorem talem vnà cum concupiscentia, quæ est quasi vxor eius: nec non cum actibus & operibus suis, quæ sunt quasi filij eius, tradi in seruitium peccati, quia *omnis qui facit peccatum, seruus est peccati*, Ioan. 8. vel significat extremam peccatoris calamitatem. Atque ista est venditio huius sæculi, quam nisi emendet se peccator, sequetur venditio alterius sæculi, in quo in æternum proijcietur & diabolo tradetur, redditurus debitum, hoc est, daturus pœnas de omnibus, quibus abusus & vanè delectatus est, v. g. vxore, liberis & bonis suis: ac siquidem vxor & liberi peccatorum participes fuerunt, vnà etiam cum ipsis. Et hanc pœnam hic minari saltem videtur seruo Dominus, vt ad pœnitentiam & frugem eum reuocet.

D. III. *Quomodo is re-*

Q. TERTIO. Quomodo debitor iste remissionem debiti impetrauit? Resp. impetrasse tribus medijs. Primo humiliatione, quia procidit ante Domi-

missionē debiti impetrauit.

Dominum suum, velut reus veniam delicti petens, atque ita primam pœnitentiæ partem, contritionem exhibens; de quo Dauid Psal. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Dolor enim & verecundia ista peccatum tollit, saltem accedente confessione. Sola hæc tristitia, quæ secūdum DEVM est & propter peccatum suscipitur, vtilis est & proprium peccati remedium, teste D. Chrysostomo hom. 5. ad pop. *Pecunia*, ait, *si quis mulctatus est; doluit, non emendauit. Filium amisit; doluit, non resuscitauit mortuum. Contumeliis affectus est; doluit, non reuocauit contumeliam. Infirmatur, dolet, morbum non aufert, imò auget. At peccauit quis; tristatus est peccata deleuit: nam quæ secundum* DEVM *tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Ergò tristitia tantùm facta est propter peccatum, à quo nata est; ideò vt tinea ipsum corrodit & absumit.* Non ergò sufficit ad pœnitentiam, emendare vitam in melius, vt contendunt Nouatores, dolor etiam de admissis peccatis requiritur, vt expresse docet S. Augustinus lib. de pœnitentia. *Ad pœnitentiam agendam*, inquit, *non sufficit mores immutare in melius, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfaciat per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium.*

1. Humiliatione.

2. Confessione.

Secundo Confessione saltem tacita & virtuali, dum nequaquam negat se debitorem, neque excusat aut se defendit, nec se abscondit aut fugit vt Adam, sed actu ipso fatetur debitum & sic mitigat herum. Audiamus hac de re SS. Patres S. Ambrosius l. 2. de Cain & Abel c. 9. ait: *Confessio criminis pœnarum compendium est. Inde in iudicijs sæcularibus impositi eculeo torquentur negantes, & quadam tangit Iudicem miseratio confitentis. Est quædam in peccatis verecundia & pœnitentiæ portio est crimen fateri, non deriuare culpam, sed recognoscere. Mitigat Iudicē pudor reorum: excitat pertinacia negantium.* S. August. in Psal. 68. ait: *Tu factus es peccati tui defensor: quomodo erit Deus liberator? Vt ergò ille sit liberator, tu esto accusator.* S. Bernardus serm. 1. in F. Omnium SS. *Quatuor*, inquit, *sunt peccandi gradus, primus interior consensus: alter exterior perfectio: tertius consuetudo: quartus peccati excusatio vel defensio: & ad hunc supremum gradum primi homines peruenerunt. Atque hæc quatuor peccati incrementa Iob mysticè deplorans: Quare, inquit, (c. 3.) non in vulua mortuus sum? egressus ex vtero non statim perij? cur exceptus sum genibus? cur lactatus vberibus? Etenim peccatum primò latet in cogitatione, cum prodit in opus; deinde consuetudine firmatur ac roboratur; denique lactatur & nutritur excusatione ac defensione.* Profectò si hic seruus debitum negasset, ab hero dimissus non fuisset.

3. Satisfactionis sponsione.

Tertio. Satisfactione, dum ait: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Tametsi verò ex suo peculio non erat soluendo, poterat tamen offerre Domino seruitia sua & saltem aliquid facere: poterat etiam sperare se è Domini bonis iuuari posse ad præstandam solutionem. Atque istud est, quo peccator satisfacere pro peccatis suis potest, merita Christi videlicet, quæ tribuunt valorem satisfactioni peccatoris, orationi, ieiunio, eleemosynæ, &c. quibus velut instrumentis applicat sibi merita Christi. Hac ratione Dux Lotharingiæ Ragnerus placauit DEVM. Cùm enim prius Ecclesiastica bona, nullo DEI timore coërcitus, sæpiùs inuasisset ac deprædatus esset: tandem pœnitens in se reuersus, donatione amplissimi Latifundij satisfaciens suæ donationis diploma confecit, quo seipsum redarguens & accusans, verè pœnitentis exemplum posteris reliquit. Subscriptio est: *Ragnerus Lotharingorum Dux & Prædo, quia Ecclesiam Dei persecutus sum.* Baron. Anno Domini 913.

E. IV. *Quomodo rursū incurrit iram domini.*

Q. QVARTO. Qua ratione seruus iste rursum incurrit iram Domini sui? Resp. multiplici ratione.

1. Primò enim vix egressus à Domino suo, statim obliuiscitur recentis beneficij, quod vtique adhuc ob oculos habebat. Rectè dicebat Thomas Morus: *Beneficia pulueri; si quid mali patimur, marmori inscribimus*; apud Staplet. in vita cap. 11. At suum iste creditum marmori inscripserat, à conseruo repetendum: debitum verò suum, paulò antè remissum, aquæ. Verùm in perniciem suam; quasi enim Vriæ literas in sinu gestauit, quibus ipse condemnaretur.

2. Secundo. Seruus in conseruum exserit crudelitatem, qui priùs à suo rege obtinuerat misericordiam. Hoc est quod exaggerat Ecclesiasticus c. 28. *Homo homini reseruat iram; & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam; & de peccatis suis deprecatur? Ipse cùm caro sit, reseruat iram & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro peccatis illius?* q. d. si vermis vermi, caro carni, frater fratri non vult ignoscere, quomodo ignoscet DEVS homini, creator creaturæ suæ, Dominus seruo? At hic pepercit Dominus seruo, non parcat ergò seruus conseruo? Nonne bestiæ etiam ferocissimæ cum in alias omnes pugnent, in suam tamen speciem mites ac benignæ sunt?

3. Tertio. Non vult remittere modicum, imò nec dilationem dare, qui ingenti debito liberalissimè exutus fuit. Quid enim denarius respectu talenti? decem cruciferi respectu trium millium florenorum? & quid centum denarij respectu decem millium talentorum? nonne quod est stagnum respectu Oceani: quod insula respectu terræ totius? Et tamen verè deprehendimus tales esse iniurias quæ inferūtur nobis, respectu earum quæ in DEVM committuntur; si spectemus quàm frequenter, quàm multis modis quisque in DEVM peccet; quanta item DEI, in quem peccatur, dignitas; quam multa & multiplicia crebraque eius in nos beneficia; quàm grauia & iniqua, quæ contra omnem naturæ æquitatem delinquimus.

4. Quarto non exoratur ijsdem verbis & precandi ritu, quibus ipse exorarat Regem. Procidens enim & conseruus rogabat eum simili modo: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Sed surdo iste

cecinit; cùm tamen alter his verbis decem millium talentorum debitum euitarit.

5. Quinto. Ne prorogare quidem vult conseruo tempus ad soluendum debitum, quia iniecta manu obtorto collo eũ trahit (vt indicat textus græcus:) neq; hoc contentus, vinculis etiam ac carcere premit ad genua sua accidentem, cùm ipse à suo domino nihil simile passus sit. Suffocat autem proximum, qui corde per odium restricto & amaro eum comprimit: item qui preces vel excusationes eius non audit.

F. V. *Quomodo mulctatus hic seruus.*

Q. QVINTO. Quomodo igitur mulctatus tandẽ hic seruus? Resp. Primo delatum à conseruis esse ad dominum & tyrannidis accusatum. *Contristati* enim *sunt valdè & venerunt & narrauerunt Domino omnia quæ facta fuerant.* Hi verò sunt: Primo angeli, quorum vnus dixit Ioanni Apoc. 19. *Vide ne feceris* (hoc est, ne adoraueris me) *conseruus tuus sum & fratrum tuorum.* Hi enim vti gaudent de nostris bonis, ita suo modo irascuntur & tristantur de peccatis. Narrant verò DEO, tam mala quàm bona nostra opera, dum ea DEO repræsentant, vt habemus Tob. 12. Quandoque etiam vindictam postulant in reprobos, suorum præsertim clientum oppressores, vti indicat Dominus Matth. 18. *Videte ne cõtemnatis vnum ex his pusillis; dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciem patris mei*, q. d. accusaturi vos. Quandoque stant ac loquuntur pro suis, vti Zach. 1. Secundo sunt viri sancti in Ecclesia, zelo iustitiæ præditi, qui cùm huiusmodi scelera videre cogantur, nec tamen impedire queant, DEO conqueruntur, vti Elias 3. Reg. 19. *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum Domini filij Israel: altaria tua destruxerunt & prophetas tuos occiderunt gladio.* Ieremias cap. 12. *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui præuaricantur & iniquè agunt?* Dauid Ps. 118. *Vidi præuaricantes & tabescebam.* Et mirum ac horrendum est, DEVM dum impiorum scelera audit, magis commoueri ad vltionem, quàm dum videt. Caueat sibi quisq; à iustorũ querelis & clamoribus.

1. Defertur ad herũ.

2. Vocatur à domino.

Secundo. Vocatum esse à domino suo. Vocatur autem per mortem ad rationes alteras reddendas, in quibus non iam misericordiæ, sed iustitiæ locus est. Tremenda vocatio! Similis illi, quâ è carcere euocatur, vel extrahitur potiùs, reus ad iudicium & supplicium. Non licet hic effugere, non excusare, non defendere: moriendum est, ad iudicium pergendum est. Quàm hic sudant morientes! quàm luctantur in hoc agone! maximè peccatores, qui malè sibi conscij repentè abripiuntur cùm adhuc in bonis dies suos ducerent! Quod indicat parabola, cùm ait: *Tunc vocauit illum Dominus.* Tũc, inquam, quãdo seruus ira occupatus longè alia agitabat & cogitabat. Ita abreptus ad crucem Aman, dum persequitur Mardochæum: Pharao in abyssum maris, dum Israëlem.

3. Exprobratur à domino.

Tertio. Exprobratione domini sui ita oppressum esse, vt ne verbo respondere posset. *Serue nequam*, inquit. *Cùm decem millia talenta consumpsisset*, ait Chrysostomus homil. 27. in Gen. *non vocauit eum domini malum; sed nunc quia conseruo crudelis fuit: male serue, inquit.* Addit: *Omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me: nonne ergò oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum?* q. d. Ego Rex tibi seruo peperci: tu noluisti parcere conseruo! Ego tibi omne debitum & quidem ingens dimisi: tu noluisti modicum & triobolare! Ego omninò donaui: tu noluisti dilationem dare! Ego vnà cum debito te quoque dimisi: tu verò in conseruũ etiam sæuijsti, eumque in carcerem misisti! Ego paucas preces tuas ilicò audiui: tu easdem à conseruo tuo audire noluisti! Quid ad hæc respondere miser potuit? ne verbum quidem. Velut enim fulmine ictus, vel bouis instar vno Herculis ictu prostratus fuit.

4. Traditur tortoribus.

Quarto. Ab irato Domino traditum esse tortoribus, *quoadusque redderet vniuersum debitum.* Quatuor hic tremenda sunt. Primo ira DEI seu vindicta, duplici ex capite grauissima: primò quia omnipotentis DEI. Ira Assueri & facies inflammata prostrauit Reginam Esther in terram: Ira Nabuchodonosoris accendit fornacem ignis ad 49. cubitos, vt in eam mitteret tres pueros; qualis igitur, putatis, erit ira DEI? Secundò quia clementissimi patris; amor enim contemptus fit furor; quam etiam ob causam ira Assueri & Nabuchodonosoris tantoperè accensa fuit, quòd is à dilecta Regina, hic à charis sibi ministris offensum se reputarit. Et quid erit DEVM abijcere in gehennam filios suos tanto pretio emptos, & tradere tortoribus?

2. Secundo. Traditio in manus & voluntatem tortorum, vt pro libidine sua omni tormentorum, ludibriorum & vexationum genere sæuire in reum possent. Quinam verò hi tortores nisi dæmones, teterrimi, robustissimi, infensissimi, plurimi? quorum vel vnus sufficeret ad torquenda multa hominum millia.

3. Tertia. Repetitio & retractatio prioris debiti, non quidem propriè, quasi prior remissio per sequens peccatum irritetur, sed alio quodam modo; ac primò quia per peccatum sequens æquè fies reus gehennæ, ac fuisti per prius, sicque rursum incurres pœnam, quam euitasti per remissionem. Sed hoc est commune omnibus peccatis. Secundò quia si post beneficium remissionis iterum pecces, propter ingratitudinem grauiùs delinques, grauisque punieris. Sic Ecclesia seruum à se manumissum, si ab eo accusetur, reuocare in seruitutem potest, cap. Episcopus 12. q. 2. sic ob ingratitudinem reuocantur donationes factæ. Tertiò speciatim quoad propositum, delicta repugnantia principio remissionis faciunt quodammodò redire priora delicta, quia efficiunt vt tibi remitti nequeat, qui remissionis formam euertisti, dum alteri non remisisti. Talia sunt odium fratris, inuidentia fraternæ gratiæ, hæresis, apostasia, quæ beneficio remissionis directè quasi opponuntur.

Quarto.

4\. Quarto. Detentio in tormentis perpetua. Vnde enim tantum debitum captiuus soluere aliquando posset? Et in inferno vti non est locus gratiæ & merito, ita nec remissio. Ergò qualem se exhibuit seruus conseruo, talem se illi exhibebit ibi DEVS, durum scilicet & inexorabilem. Et hoc est, quod ait Ecclesiasticus cap. 28. *Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit.* q.d. nunquam dimittet. Si enim homo homini reseruat iram, *seruans seruabit* & DEVS. Hoc denique est, quod concludit Dominus: *sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Formidolosa sententia*, inquit Hieronymus: ex qua videtur B. Iacobus desumpsisse illam aliam: *Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam.* Sine misericordia namque iudicabitur (inquit Augustinus, nam expendens) qui misericordiam non non fecit, antequam iudicaretur.

DOMINICA XXII. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Matth. 22.

IN illo tempore: Abeuntes Pharisæi, consilium inierunt, vt caperent IESVM in sermone, & mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam DEI in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum: dic ergo nobis quid tibi videtur: Licet censum dare Cæsari, an non? Cognita autem IESVS nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis IESVS: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quę sunt DEI, DEO.

CONCIONES.

CONCIO I.

ADVLATORVM MORES & nequitia.

I. *Aliorum moribus se acommodant.*
II. *Mirantur & extollunt eorum dicta & facta.*
III. *Coram laudant clam rident & despiciunt.*
IV. *Laudant & defendunt male agentes.*
V. *Mentem & scrupulos eripere conantur.*
VI. *Delinquentes non corrigunt.*
VII. *Corrigunt interdum, sed leuiter.*
VIII. *Adplacitum loquuntur.*
IX. *Diuinant & promi[illegible] [illegible]t mira.*
X. *Omnia tolerant.*

THEMA.

Abeuntes Pharisæi consilium inierunt, vt caperent Iesum in sermone. Matth. 22.

CErtum genus hominum est, infami quidem nota, reip. tamen vtile & homini Christiano præsertim, nequaquã execrandum aut abominandum, Canicidarum inquam. Circumeunt illi vrbium plateas, iaculatorio instructi laqueo, quem blando quidẽ incessu allectis ad se canibus derepẽte inijciunt, nihil tale metuẽtibus; sicq; illaqueatos post se per vrbem trahunt, demùm strangulant & necant.

A. *Adulatores similes Canicidis.*

necant. Mirum est, quàm hoc genus hominum canibus exosum sit. Siue enim ex odore, siue ex naturali antipathia statim eos agnoscunt, & velut hostes suos latratibus insectantur, etiam cùm ab eis nullum sibi periculum imminet. Non arbitror me iniuriam facturum adulatoribus, si infamibus canicidis eos comparauero. Vt enim isti canibus: ita illi insidiantur hominibus. Isti dissimulanter & blandè incedentes, subdolè iaciunt laqueum & collis canum induunt: illi blando & amico sermone sese insinuantes, incautos illaqueant homines. Quamobrem ille Diogenes blandam orationem non ex animo profectam, sed ad gratiam compositam vocare solebat *melleum laqueum*; quòd blandè amplectens hominem iuguler. Laërt. lib. 6. Cuiusmodi sanè laqueum iure merito vocamus orationem illam Pharisæorum, quâ pessimi isti canicidæ, capere & iugulare conabantur ipsum Dei filium in hodierno Euangelio: *Magister, scimus quia verax es*, &c. Denique vt canicidæ suo illo laqueo canum quidem interitum, suum verò quæstum ex illorum pellibus quærunt: ita adulatores suum duntaxat lucrum ac profectum, amicorum verò perniciem & ruinam. Hæc causa est, cur omnes ferè mortales adulatoribus infensi sint & diras imprecentur. Plato in Phædro vocat adulatorem *bestiam humano generi pestilentem, similem venefico, imò impuro dæmoni, qui animos incautos funestis epulis fouet & sordibus noxiis inquinat*. Et in Menexeno, similem *præstigiatori*, qui iudicium & rationem alijs eripiat. Plutarchus in opusc. de discret. adul. & amici, appellat eum *patriæ & virtutis inimicum*. Epictetus *coruum*; quod sicut ille mortuorum oculos, ita iste viuentium animos perdat atque excæcat. Antisthenes *meretricum*. Anaxilaus opum vermen. Constantinus Magnus tineam & soricē. Ecce quot latratibus obiurgant isti adulatorem! Ipse Christus Dominus in hodierno Euangelio dura voce excipit: *Quid me tentatis hypocritæ?* Quando igitur assentatores tam exosi sunt apud omnes rectè sentientes, videamus eorum artificium, mores & nequitiam.

B. I. *Aliorum moribus se accommodant.*

PRIMO. Principum & aliorum amicorum moribus se accommodant eosq; imitatur. Vt enim vmbra, quidquid agis, imitatur; si stas, stat; si curris, currit: sic adulator quocunque te vertas, sequitur. Si taces, laudat tuum silentium; si loqueris, celebrat & admiratur tuam orationem; si exultas, fingit se exultare; si doles, dolere. Ita Clisophus ille Philippi Macedonū Regis assentator, cum exoculato prodijt eodem oculo fascijs obligato, cum claudicante claudicans Siquem acrem cibum Philippus ori admoueret, ipse vultum contrahebat, quasi eo & ipse morderetur. Heliotropio tantas amor solis est, vt cum ipso circumagatur, & quocunq; se verterit sol, eò flectat cacumen: noctu etiam tāquam desiderio solis contrahat florem: sic gnathones se principibus & amicis per omnia accommodāt. *Si videant Principem venationibus*, inquit Heresbachius Iurisconsultus, *aucupiis, deditum, nihil præter venationes, canes, accipitres crepant, identidem visam à se ingentem feram clamitantes. Si luxum aut splendorem, nihil præter gemmas bracteasq; vestes ingerunt; hæc principe, inquiunt, digna vestis. Si crapulis poculisq; delectari sentiant, subinde commessationes adornent, quin & ipsi quoque ebrietati vacant, atque cum ingentem pateram exhaurire Principem vident, ô dignum Princi. pe haustum! succlamant. Si erga eos quos vacant Euāgelicos, Princeps sit propensior, in promptu sunt in Pontifices & Ecclesiasticos conuitia. Si rursum Pontifici faueat, mox Euangelicos lacerare audias, eosque vt seditiosos tollendos, vt hæreticos cremandos.* Adhæc mutabiles & varij sunt, prout viderint amicum variare ac mutare animum. Simulet aliquis Princeps facti pœnitentiam mutetque suum consilium; illicò aderit assentator ac dicet, iure dubitare dominum an hoc statuendum sit, se quoque miratum fuisse, cur id consilium placuisset: sapientis fore mutare propositum. Quemadmodum enim chamæleontes omnium, quas coram vident, rerum colores induunt ac mutant cum ijsdem: solum candidum & rubrum assumere negantur: ita adulatores omnium se moribus conformant, solum animi candorem ac synceritatem, ruborem quoque pudoris & erubescentiæ non induunt. Vnde Alciatus: *Et solum mores imitatur Principis atros: albi & pudici nescius.*

C. II. *Mirātur & extollunt eorū dicta & facta.*

SECVNDO. Mirantur & extollunt eorum dicta & facta, opes & splendorem, potentiam & sapientiam; teste S. Iuda in ep. sua dicente: *Os eorum loquitur superba: mirantes personas quæstus causa.* Ita Nicesias Alexandri Magni assentator, qui cùm Rex à musca se compunctum quereretur, ideoque muscas velut sibi molestas abigeret, ait: *Alijs profectò muscis hæ, quæ tuum sanguinem degustarunt, præstantiores multò futura sunt ac strenuiores.* Idem cum Alexandrum sumpto medicamento cruciari torminibus videret: *Quid*, inquit, *ô Rex, nobis fiet, quando vos Deos hæc tormenta premunt?* Athen. l. 6.

D. III. *Coram laudāt, clam rident & despiciunt.*

TERTIO. Laudant coràm & in faciem; interim tamen clam nos rident ac despiciunt. De his Prou. 27. dicitur: *Qui benedicit proximo suo voce grandi de nocte consurgens, maledicenti similis erit*, hoc est, qui coràm & in faciem laudant amicum, tempore importuno, ad instar eorum, qui olim summo manè & cum clamore consalutabant opulentos in suis ædibus; ij non meliores sunt, quam si maledicerent; quia non nisi sportulam & lucrum suum quærunt, amicum interim velut stultum & ambitiosum traducunt. Propterea viri prudentes & cordati huiusmodi laudes repulerunt cum indignatione, vti Augustus Imperator qui ludos spectans, pronuntiante mimo: *ô Dominum æquum & bonum!* populoque applaudente, statim manu vultuque indecoram adulationem repressit, & sequenti die vetuit edicto, Dominum se appellari. Suetonius cap. 53. Idem fecit Tiberius, eius successor. Benè enim D. Gregorius lib. 21. moral. cap. 33. ait: *Sapiens cum*

lauda-

laudatur in facie, flagellatur in mente. Quod inprimis ſapientiſſime vitauit Chriſtus Dominus, qui fideliſſimum & digniſſimum amicum ſuum, Ioannem Baptiſtam, mirè quidem commendauit, non tamen in faciem, neque etiam præſentibus adhuc eius diſcipulis, ſed abeuntibus, Matth. 11. Similiter Centurionem de fide commendaturus, non locutus eſt *voce grandi*, vt audiret Centurio: ſed *ſequentibus ſe dixit:* (adeoque ad eos conuerſus, à Centurione verò auerſus) *non inueni tanquam fidem in Iſrael*, Matth. 8. Porrò rectè addit Sapiens, huiuſmodi laudatorem maledicenti ſimilem eſſe; quia tam importunæ laudes feriunt aures ſapientum: & qui palàm amicos laudant, communiter abſentes rident & vituperant. Vnde quidam apud Senecam epiſt. 27. ait adulatores, dominorum ſuorum eſſe *arroſores, arriſores, & quod his duobus coniunctum eſt, deriſores.* Et S. Hieronymus in epiſt. ad Ruſticum: *Ne credas tuis adolatoribus, qui cùm te adulationibus fouerint, aſini auriculas poſt te agitant, aut ciconiarum cǒlla curuant, aut æſtuantis canis portendunt linguam.* Vt enim ſpeculum intuentium imagines repræſentat, ſed inuerſo ordine: quæ dextra ſunt, repræſentat ſiniſtra; quæ Orientem ſpectant, repræſentat ad Occidentem: ita adulatores ſiniſtra intentione laudant ſuos amicos; quos enim voce commendant, corde vituperant: quos in faciem laudant, à tergo rident: præſentibus beneuoli, abſentibus infenſi ſunt.

E.
IV.
Laudant & defendunt malè agētes.

QVARTO. Laudant etiam malè agentes, & defendunt eorum vitia. Exempli gratia: ſumpſit quis vindictam de inimico; illicò adſilit palpator, & heroicum illius animum dilaudat; iuſtitiam eius deprædicat. Ita Anaxarchus cùm videret Alexandrum Magnum ſe ob Clyti necem dirè excruciantem: *Neſcis*, inquit, *ius & fas adſidere Ioui, vt quidquid Rex facit, id iuſtum fasq; ſit?* Laërt. lib. 9. ca. 10.

Dionyſij crudelitatem adulatores iuſtitiam appellabant. Aſſueri indignationem, licet immeritò conceptam in Reginam coniugem, (quæ prodire in publicum conuiuium renuerat) mox approbauit miniſtrorum vnus, Mamuchan, exclamans: *Iuſta eſt Regis indignatio*, Eſth. 1. Atq; ita fit, quod Matth. 8. dixit Dominus? *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Nam vt exponit D. Gregorius li. 4. moral. c. 25. *Mortui mortuos ſepeliunt, cum peccatores peccatorem fauoribus premunt. Quod enim eſt aliud peccare, quàm occumbere; & ſepelire, quam abſcondere? ſed qui peccantem laudibus proſequuntur, extinctum ſub verborum ſuorum aggere abſcondunt.* Contingit ſæpe, vt quis è peccato ſuo quaſi è ſepulchro eluctari velit; ſed dum adeſt huiuſmodi diabolicus veſpillo, minimè id valet, obrutus blanditijs quaſi terræ glebis à peſſimo palpatore. Sunt hi ancillæ infantariæ, quæ dum agitant cunas, cantum etiam adhibent, quo infantem ſopiant. Sic enim adulatores maligno ſuo cantu in profundum peccati ſoporem dant peccatores. Rurſum, vt illæ cunis alligant infantem: ita iſti amicum lecto peccatorum. Vnde Auguſtinus in ſententijs ſent. 137. ait: *Adulantium linguæ alligant animas in peccatis. Delectat enim ea facere, in quibus non ſolum non metuitur reprehenſor, ſed etiam laudator auditur.*

F.
V.
Mentē & ſcrupulos eripere cōnantur.

QVINTO. Mentem & conſcientiæ ſcrupulos eripere illis conantur. Hanc ob cauſam Antiſthenes adulatores meretricibus comparauit. *Vt enim meretrices*, aiebat, *bona omnia præter mentem & prudentiam ſuis amatoribus imprecantur: eodem modo adulatores iis quibuſcum agunt.* Viderat aliquando Gaal Sichimorum capitaneus, de montibus ad vrbem deſcendere exercitum hoſtilem (qui erat Regis Abimelech) remque vt erat, ſuſpicatus ait: *Ecce de montibus multitudo deſcendit.* Verùm ſocius eius Zebul, (qui erat occultus vrbis proditor) ſuſpicionem illi exempturus: *Vmbras*, inquit, *montium vides quaſi capita hominum & hoc errore deciperis.* Verùm euentus docuit, rem dixiſſe Gaal; venit enim Abimelech & in fugam compulit capitaneum Gaal, Iudic. 9. Hunc in modum Principes & Magnates ſentiunt ſubinde conſcientiæ ſuæ ſcrupulos, videntque DEI iram ſibi imminentem. Sed adſunt illicò improbi ac doloſi adulatores, eiſque dicunt: *Vmbras hominum vides, quaſi capita hominum.* Falleris, non eſt hoc à Deo, caſu id accidit, natura id fecit: laruæ ſunt, quas reputas inferorum pœnas: vmbræ montium ſunt. At interim deſcendit contra eas ira DEI ſæpè. Incidit aliquando Iulianus Apoſtata, nondum Imperator, in præſtigiatorem, ſciſcitans ab eo, num imperij compos aliquando fieri poſſet. Cùm ergò in adyta cuiuſdam delubri deductus à Mago eſſet, accidit vt cùm apparentibus ad illius Magi inuocationem terribili ſpecie dæmonibus, ipſe metu perterritus, cruce frontem ſignaſſet, dæmones ad Dominici trophæi figuram confeſtim euanuerint. Quare cùm virtutem crucis vehementer admirari cœpiſſet, tamen præſtigiatore cauſam receſſus dæmonum non ipſorum formidini, ſed deteſtationi eiuſmodi Iuliani facti adſcribente, miſer ipſe in fraudem impulſus, impijs initiatus eſt myſterijs & imperij cupiditate omnem penitus pietatem exuit, vt ſcribit Theodoretus lib. 3. cap. 3. apud Baronium anno 351. Videmus hic quā rectè Plato in Phædro (vti ſuprà diximus) adulatorem compararit venefico, imò impuro dæmoni, *qui animos incautos funeſtis epulis fouet.* Id enim Iuliano fecit præſtigiator ille.

G.
VI.
Delinquentes non corrigunt.

SEXTO. Delinquentes minimè corrigunt; tametſi alioquin amici haberi volunt. De Patricio narrat Plutarchus in Moral. in bellum proditurum, reliqua quidem Achillis arma ſibi ſumpſiſſe, ſolam vaſtam vt grauem & præualidam non attigiſſe. Hunc in modum aſſentator omnia veri amici ſymbola imitatur, præter ſolam admouendi libertatem. Expertus id in aula ſua fuit Aſiæ Rex Antiochus, eodem Plutarcho auctore; qui adeò circumſeptus fuit adulatoribus, vt veritatem nunquam perceperit, niſi à quodam viro ruſticano, apud quem diuerſabatur. Nam cùm in venatu quodam

feram insequeretur, aberrans ab amicis ac famulis, in casum pauperum quorundam, quibus ignotus erat, mutatâ veste introijt, atque inter cœnam iniectâ mentione Regis audiuit, tum quòd plerasque functiones mandaret amicis improbis, & ad eorum facta conniueret; tum quòd immodico venandi studio frequenter necessaria negligeret; Regem quidem esse virum bonum, sed prauis consiliarijs stipatum, quique seria regni negotia ob insanum venandi studium postponeret. Ad hæc cum temporis Rex nihil respondit, nec qui esset prodidit. At primo diluculo aduolantibus ad vile tuguriolum ministris, allata purpura simul cum diademate: *Age*, inquit, *ex quo vos indui, heri primum vera de meipso audiui*; & non dissimulanter dissimulatoribus dixit: *Veritatem heri demum intellexi, nec à quoquam vestrum, à quo tempore mihi adestis, liberiorem vocem audiui.* Nam ferè hoc studio est ijs, qui viuunt in aulis, vt nil dicant nisi blandum auribus. Quantum verò hoc damnum sit, Regibus præsertim & Principibus, qui tot populis præsunt, quis est, qui non videat? Intellexit sanè vel ipse Alexander Magnus, cæteroqui ab assentatoribus sæpe dementatus. Fertur enim quendam Philosophum, quo anteà familiariter vtebatur, à suo consortio repulisse; quod nunquam Regem obiurgasset, dicens: *Si mala, quæ facio, non intelligit, est insipiens: si intelligit & non arguit, est maleuolus adulator. Vtrouis nomine dignus, qui à Regia familiaritate planè arceatur.*

H. VII. *Corrigũt interdũ sed leuiter.*

SEPTIMO, Corrigunt interdum, sed leuiter & ad speciem; ne reputentur assentatores; quo modo adulatorij quidam & mendaces Prophetæ vaticinati sunt Ierosolymæ *assumptiones* (Hebr. *onus* seu plagas diuinas) *falsas*, vt ait Ieremias Thren. 2. ne viderentur ei semper blanda & placentia loqui, more Pseudoprophetarum. Ita enim adulatores ne ad gratiam semper loqui videantur, aliquando eos, quibus maximè adulantur, reprehendunt: sicut Melitæi catelli, qui fingunt se interdum dominam mordere, dentes tamen non infigunt: morsum simulant, sed non mordent. Rectè etiam Ezechiel cap. 13. puluinaribus comparat adulationes, quas Regibus & Principibus substernunt assentatores, ad sopiendas & confouendas vulneratas eorum conscientias. *Consuunt puluillos*, inquit, *sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas.* Nam, vt notat etiam Plutarchus lib. de discrim. adul. & amici, sermones adulterij similes sunt puluillis & ceruicalibus, quæ cùm videantur capitibus incumbentium resistere & reniti, cedunt potiùs, seque accommodant. Sic enim & adulator assumit fucatam dicendi libertatem, & subinde quædam carpit ac reprehendit, quasi resistere amico velit; interim tamen ei magis se insinuat, & reprehensionem in laudem vergit, quò fortiùs eum irretiat. Sanè talis gnatho fuit, qui Tiberio Imperatore Senatum ingrediente exclamauit esse liberè loquendum nec reticenda, quæ ad rempublicam attinerent. Erectis ergò ad hanc vocem omnium auribus, ipso etiam Tiberio attento: *Audi*, inquit, *Cæsar, in quo te reprehendimus omnes, licet nullus audeat palam fateri. Impendis teipsum nobis, corpus tuum diurnis nocturnisq; laboribus & curis pro republica conficiens.* Cui tam turpi adulationi subiecit C. Seuerus: *Ista tanta libertas hunc hominem dabit exitio.* Sueton. Tacit. Plut. de amico ab adul. discer. Atque hoc est pestilentissimum assentatorum genus, quod à veris amicis difficile discernitur, & leuia reprehendit, vt tutiùs & faciliùs in grauia præcipitet. Spurium est triticum, vero tritico simillimum (Ζιζάνιον) quod proinde à vero difficilè separatur in cribro; atrum tamen efficit panem: vitrum est pellucidum, crystallo quàm simillimum: putridum est lignum, quod igneum præ se fert splendorem.

I. VIII. *Ad placitum loquũtur.*

OCTAVO. Ad placitum loquuntur, pro cuiusque gustu & genio. Similes quoad hoc Rebeccæ, quæ cum audisset coniugem Isaacum filio dicentem: *Fac mihi pulmentum, sicut velle me nosti?* rapuit hoc verbum ex ore eius, & dixit filio suo Iacob: *Faciam escas patri tuo, quibus libenter vescitur*; Gen. 27. Ita enim adulatores, quia aduertunt Principes suos ea duntaxat audire velle, quæ perplacent; hinc ad eorum gustum omnes suos sermones ac gestus componunt. Coqui igitur sunt, qui id solum spectant, vt cibus hero sapiat: prosit verò, an obsit, nihil pensi habent; ori & palato coquunt, non capiti, non stomacho, non hepati: imò plurima miscent valetudini contraria, nec tamen istud curant; solum enim hoc quærunt: sapuitne cibus? Quâ in re multum profectò differunt à se Medici & coqui. *Illi enim*, inquit Philo in l. de Iosepho, *quidquid ad sanitatem conducit, etiamsi ægroto ingratum videatur, solum magno apparant studio. Hi contrà suauia curant, vtilia negligunt.* Medici sunt amici veri, coqui sunt gnathones. Tales erant Oratores illi Atheniensium superbia turgidorum, qui pro concione populo assentantes dixerunt: *Græcis cum alijs nationibus esse communia cætera; at viam, qua in cœlum itur, solos Athenienses nosse.* Talis Anaxander parasitus Alexandri Magni, qui cum Rege (qui Iouis filius audire gestiebat) iter faciens, vt repentè stupendo fragore intonuit, omnibus pauore consternatis dixit: *Hoccine tu fecisti, Alexander Iouis fili?* Athen. lib. 6. Veri igitur amici Medicos imitentur, non coquos, salubria potiùs quàm suauia fautoribus suis loquantur. Non sine mysterio Deus veteri in lege mel in sacrificio offerri noluit. Leuit. 2. Causam dat Hieronymus epist. 19. ad Eustochium. *Apud Deum enim*, inquit, *nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis.* Deo ergò placet non adulatio blanda & fallax, sed veritas seuera & mordax.

K. IX. *Diuinãt & promittunt mira.*

NONO. Diuinant ac promittunt mira & stupenda, quæ præstare nequeunt. Quemadmodum enim aquila testudinem in altum euehit, vt inde det præcipitem & confringat: ita adulatores euehunt fau-

fautores suos in altissimum vanitatis apicem, vt inde in grauia peccata præcipitent. Eò pertinet, quod Ose.4. dicitur de huiusmodi assentatoribus populi Hebræi: *Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum.* quasi dicat. Peccata populi laudant, & in se suumque caput suscipiunt, quasi nulla sint; atque ita populum suum blanditijs eleuant in altum atque extollunt, quasi gentem Deo charam & amicam, propter Abraham patrem eorum. Talis populus ille Tyrius & Sidonius, qui perorante Herode Agrippa adulatoriè exclamauit: *Dei voces & non hominis.* Sed quid actum? dum hac assentatione in superbiam elatus Rex, honorem diuinum admittit, nec à se amolitur, repentè ab Angelo Domini percutitur viscerum dolore ac demum putrefactione; vnde exclamare coactus est: *En ego ille vestra appellatione Deus vitam relinquere iubeor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium, & quem immortalem salutastis, ad mortem rapior.* Iosephus lib.9. antiquit. c.8. & Auctor.12. Deceptus etiam hac muscipula est Iustinianus sagacissimus alioquin Imperator, cui Tribonianus Iurisconsultus assentando ingessit. *Non moriturum ipsum, sed vnà cum corpore in cœlum migraturum*, teste Suida in voce Tribonianus. Verùm suâ iurisprudentiá & dignitate turgidior Imperator hoc consecutus est, vt è fide Catholica in hæresin laberetur ac periret. Quare rectiùs audisset Agapetum Pont. ita eum monentem: *Amplectere eos, Imperator, qui bonorum te consiliorum admonitum volunt, non eos qui adulari sæpe student*, &c. apud Corn. in cap.13. Ezech. Melius sapuit Agesilaus Lacedæmoniorum Princeps, qui intelligens Thasios sibi templa diuinosque honores decreuisse ob beneficia eis præstita, quæsiuit è Legatis, an ciuitas eorum posset homines in Deos conuertere? cùm affirmarent: *Agedum*, inquit, *vos ipsos primùm Deos facite; eo facto credam vobis, posse me quoque à vobis in Deum mutari.* Plutarchus in Lacon.

L. X. *Omnia tolerant.*

DECIMO. Nihil non patiuntur & tolerant, vt quæstum faciant. Quales erant illi parasiti Dionysij, qui faciem sputo eius conspergendam objiciebant: saliuam & quæ vomitu egesserat, delingentes eaque melle dulciora esse affirmantes. *Talem fuisse referunt*, inquit Heresbachius iurisconsultus, *qui ad gratiam eius, quem captabat, vxorem repudiabat, quod sciebat illi, cui adulabatur, coniugem parum gratam. Quosdam accepimus nostro tempore apud maximum Monarcham morbum simulasse, ac vna cum Principe in periculosorum remediorum societatem descendisse.* Verùm his omnibus eò solùm collimant, vt sibi & suis commodis consulant; quod tam auidè faciunt, vt cùm possunt, amicos etiam exhauriant; vnde bene Plutarchus l. de adul. & amici discr. pediculis eos comparat. *Nam vt hi corpora extincta deserunt, statim atque sanguis, quo alebantur, euanuit: sic illi eos, quorum res perit, effugiunt.* Sotion dicebat: *Sicut qui amicos peregrè abeuntes, dum via plana est, deducunt; dum asperior esse incipit, recedunt: ita adulatores comitantur diuites, at sumptus cùm deficit, statim referunt pedem.* Stobæus ex Max. serm.11. Denique *sicut vermes*, aiebat Anaxilaus, *triticum nacti non discedunt, donec vacuum reddiderint: sic illi diuitum substantiam rodunt.* Athen. ex Theophrasto. Ex quibus, opinor, fat superque patet, quàm noxij quamque infames sint assentatores. Quisquis ergò huic infami studio operam dedit, oculos suos aperiat ac resipiscat, ne vnà cum amicis seipsum perdat. Intueatur exemplum resipiscentis adulatoris, cuius monumentum extat Lutetiæ Parisiorum. Ibi enim in foro frumentario, vt scribit Tympius in spec. Magistr. fig.2. ostenditur os cloacæ, in quâ sepeliri se iussit quidam, quem serò pœnituit mali consilij & prauæ adulationis. Hic viderat Regem tristem & solicitum propter angustiam rei pecuniariæ. Is quò Regem subleuaret, suasit, vt ex minimis etiam rebus, quas rustici deferunt in vrbem, vnum aut alterum nummulum exigeret, idque in biennium duntaxat. Ex eo, cùm viderent in vrbe frequentissima colligi pecuniæ vim non modicam (iuxta sententiam Hesiodi, *ex multis minutis* grauis *conflatur ingens aceruus*) non remissum est, quod semel cœptum est dari, imò ad hoc exemplum plures exactiones excogitatæ sunt. Qui dederat consilium, cùm videret se non idem authoritatis habere in dissuadendo, quod habuerat in suadendo, in maximos animi mœrores incidit, adeò vt de salute quoque sua desperaret. Et vt de seipso pœnas sumeret inconsulti consilij, simulque moneret alios, ne ad eundem impingerent lapidem, testamento cauit, vt in ea cloaca, in quam totius illius fori sordes confluunt, sepeliretur, in quo manet etiamnum in hunc vsque diem suasæ exactionis executio. Videte adulatores, ne ijdem conscientiæ aculei vos aliquando lancinent.

CONCIO II.

HYPOCRITARVM NEQVITIA ostenditur.

I. *Sunt dupliciter mali.*
II. *Deum decipere tentant.*
III. *Opera sua bona perdunt.*
IV. *Difficile conuertuntur.*
V. *Prouocant in se iram Dei.*

THEMA.

Quid me tentatis, Hypocritæ? Matth. 22.

A.

NOn facilè experiemus vitiũ, quod tã acriter objurgarit Christus, quemadmodũ hypocrisin. Patet hoc ex varijs locis Euangelicæ historiæ

veluti Matth. 7. *Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo*. Et c. 15. *Hypocrita, bene prophetauit de vobis Isaias*, &c. Et c. 22. in hodierno Euangelio: *Quid me tentatis Hypocritæ?* Et cap. 23. vbi septies repetit: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi Hypocritæ!* Rursùm apud Lucam c. 12. *Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?* Et cap. 13. *Hypocritæ, vnusquisque vestrum Sabbato non soluit bouem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare?* En quam multa fulmina contra hypocritas elisa à Dei filio! meritò igitur quærat aliquis, quid Dominum commouerit ad tantum hypocritarum odium: quæ & quanta illorum iniquitas sit. Id quod nunc videbimus.

B. I. *Sunt dupliciter mali.*

PRIMO. Sunt dupliciter mali, teste S. August. super Ps. 23. cùm ait: *Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas: quia iniquitas est & simulatio.* In corde mali sunt hypocritæ, foris deceptores sũt: veluti qui amici specie castra hostium ingrediuntur, vt eos prodat vel occidat. Inimici sunt, pro amicis tamen haberi volunt: stant ex parte Diaboli, & tamen simulant se stare ex parte Dei; quâ ex causa multum Ecclesiæ nocere possunt. Nam & Hæretici per hypocrisin decipiunt fideles; quemadmodum & illorum caput, Antichristus, per eandem capiet sibique adiunget plurimos. Vnde Chrysostomus super Matth. 7. ait: *nulla res sic exterminat bonum, sicut simulatio: nam malum sub specie boni celatum, dum non cognoscitur, non cauetur.* Itaque similes sunt Belo Babyloniorum Idolo, quod 40. pedes longum, videbatur comedere, & esse totum aureum teste Herodoto lib. 1. Diod. l. 3. c. 4. ideoq; suo pastu & decore attrahebat homines ipsumque adeò Regem ad sui cultum & adorationem. Verùm non comedebat Bel sed eius sacrificuli. rursum inauratus tantùm erat, intùs æreus & luteus. Vnde Daniel Regi ait: *Ne erres Rex: iste enim intrinsecus luteus est & forinsecus æreus, neque comedit aliquando.* Dan. 14 Similes etiam sunt Pantheris, de quibus scribit Plin. l. 8. c. 17. *Ferunt odore earum mirè solicitari quadrupedes cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatos corripiunt.* Rectè etiam à S. Gregor. Nazian. in orat. funebri, comparantur fœminæ turpi & impudicæ, quæ fuco se ardornat, vt intuentes capiat. Ab alijs vulpi, quæ somnum simulat vt allectas gallinas rapiat.

Deinde ex eo etiam capite dupliciter mali sunt, quia intendunt in operibus suis prauum finem, honorem scilicet, quem Deo furantur & sibi attribuunt: atque ad hunc finem adhibent vetitum medium, opus sc. ex se bonum. Vnde primò sunt fures gloriæ Dei: deinde falsarij monetæ illius, quam ex aurea faciunt cupream, dum eam dant pro re vilissima, quæ facta est ad comparandum cœlum.

C. II. *Deum decipere tentant.*

SECVNDO. Deum quodammodo decipere volunt; sed reuerà seipsos decipiunt, non Deum qui cor ipsorum videt. Deceperunt quidem olim hypocritæ Gabaonitę magnum illum Iosuen, quando attritis vestibus & calceamentis paneque marcido venerunt pacem postulantes, quasi de longè venissent, Ios. 9. Sed nemo hypocritarum, quantumuis simulet nuditatem, paupertatem aliamque sanctitatem, decipiet nostrum Iosuen, Iesum. Audiuimus enim in hod Euangelio, quàm citò agnouerit subdolos Pharisæos & quàm sapienter confuderit. Idem videre est Apoc. 3. vbi Episcopum Sardicensem de hypocrisi arguens per epistolam, ait: *Hæc dicit, qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: scio opera tua, quia nomen habes, quod viuas, & mortuus es.* Quasi diceret, inquit Richardus de S. Victore: *tu qui coram hominibus per hypocrisim bonum facis, sed in occulto malus existis, dum me audis septem Spiritus habere, animaduerte me per sapientiam, non solùm manifesta, sed etiam occulta opera, imò & intimas cogitationes intueri. Deum etiam audis me habere 7. stellas, intellige me ad te & tui similes puniendos maximè potentem esse, vtpote ipsarum stellarum. Conditorem.* Hoc igitur ex capite similes sunt Struthiocamelo, qui tametsi grandior est equite, collum tamen inter frutices occultans, totum se latere existimat. Pier. lib. 25. hierog. Dum enim sibi laruam induunt deuotionis & Deum non vident, iam se deuotos habendos & nequitiam suam tectam reputant. Similes vxori Ieroboam, quæ commutato habitu venit ad Ahiam Prophetam, (quem coniectabat sibi & marito infensum esse) vt responsum ab eo caperet. Sed agnita mox est à Propheta dicente: *Ingredere vxor Ieroboam: quare aliam te simulas? Ego autem ad te missus sum durus nũtius*, 3. Reg. 14. Quam putas, confundentur hypocritæ, cùm ad iudicium à Christo vocati audient: Ingredere hypocrita: quare alium te simulasti! Ego autem durus tibi nuncius sum!

D. III. *Opera sua bona perdunt.*

TERTIO. Opera sua bona perdunt & absque fructu faciunt, quemadmodum indicat Christus in epistola ad supra dictum Episcopum Sardicensem scripta, vbi ait: *Non inuenio opera tua plena coram* DEO *meo.* Quia scilicet carebant recta intentione, quippe ad inanem gloriam relata: ideò erant vacua & inania, nihilque merebantur. Similes proinde in hoc sunt hypocritæ arboribus, quæ iuxta mare mortuum reperiuntur, & fructus quidem ad speciem elegantes proferunt, poma, pyra, persica: quæ tamen prorsus euanida sunt; & vbi tanguntur, in cinerem & fauillam resoluuntur. Vnde Tertullianus seu Cyprianus carmine de Sodoma scribit:

Promittunt oculis pyra, persica & omnia mala,
Donec carpantur: nam protinus indice tactum
Soluitur in cinerem, fit vana fauillaque pomum.

Licet igitur ad præsens coram hominibus videantur esse plena & speciosa hypocritarum opera: tamen vbi à Christo tangentur in iudicio, abibunt in fauillam. Pulchre etiam Dauid comparat eorum opera fæno tectorum, quod nullius est pretij nulliq; vsui aptum: ac propterea nec metitur nec in manipulos redigitur, sed arescere & perire finitur.

finitur. *Fiant*, inquit, *sicut fœnũ tectorum, quod priusquam euellatur, exaruit, de quo non impleuit manum suum, qui manipulos colligit*, Psal. 128. In quem locũ S. Gregorius l. 8. moral. c. 28. ait: *fœnum tectorum in alto nascitur, sed nequaquam radice solidatur: sic etiam hypocrita summa quidem agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur; quod nimirum fœnum antequam euellatur, arescit: quia cùm hypocrita sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agere; ea amittens indicat se sine radice floruisse.* Idem Gregorius l. 31. moral. cap. 6. hac etiam in re hypocritam comparat Struthioni. Vt enim Struthio tametsi cum dolore & labore edit oua sua, nihilominus tamen edita *derelinquit in terra & obliuiscitur quòd pes conculcet ea aut bestia agri conterat, duratur ad filios suos, quasi non sint sui, frustrà laborauit nullo timore cogente*, vt ait Iob c. 39. ita etiam hypocrita, licet opera sua ex se bona cum labore & sui ipsius mortificatione peragat, ea tamen nequaquam tuto loco, sed in publico videnda imò conculcanda reponit. Vnde fit vt frustrà laborarit, ieiunarit, orarit, eleemosynas erogarit, &c. Denique ob hanc causam vocatur hypocrisis, fermentum à Christo Luc. 12. *Cauete à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.* Vt enim fermentum *totam massam corrumpit* (ad Gal. 5.) & illius puritatem inficit: ita hypocrisis omnia bona opera; vt patet in Pharisæis, qui omnia faciebant vt viderentur ab hominibus.

E. IV. *Difficilè conuertuntur.*

QVARTO. Difficilè conuertuntur. Cuius ratio est primò quia nolunt fateri culpas suas, adeoque nec veniam petere; volunt enim ab omnibus videri & haberi tales, quales ab imperitis habentur. Vnde Iob cap. 36. de ipsis dicitur: *simulatores & callidi prouocant iram Dei: neque clamabunt cùm vincti fuerint. Clamor validus ad Deum est confessio*, inquit ibi gl. interlinearis. Hunc tamen cũ in peccatis suis nec non & morbis lethalibus vincti sunt, edere nolunt, quia sancti videri volunt, vel quia iusto Dei iudicio à seipsis decepti tales reuera se existimant.

2. Secundo, quia peccata eorum latent oculos hominum & Confessarios inprimis: nescitur in illis latere Diabolus. *Sub vmbra dormit, in secreto calami*, ait Iob cap. 40. *in locis humentibus: protegunt vmbræ vmbram eius: circumdabunt eum salices torrentis.* Vmbra, sub qua latet & securus dormit Dæmon in hypocritis, est species innocentiæ & sanctitatis, quam protegunt vmbræ aliæ, cum scilicet alij homines, innocentiæ & pietati illorum dant testimonium; qui tamen communiter sunt salicum instar, leues, inanes, mobiles & ad placitum vnicuique loquentes.

3. Tertiò, quia corripi nolunt, imò se defendunt cum arguuntur, & obmurmurant, si à Confessario de grauioris alicuius sceleris conscientia interrogentur. v. g. vtrum non laborent hypocrisi, adulterio, veneficio, superstitionibus, dolis, &c. indignantur enim quòd talium peccatorum rei quasi insimulentur. Hinc acquiescere debet Confessarius nec videt modum ac rationem expurgandi eorum conscientias. Cuius rei figuram habemus Iudicum 1. vbi dicitur Dominus fuisse cũ Iudâ ad delendos Chananæos, qui habitabant in montanis; non potuisse tamen Iudam delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. Est sanè Deus cum Confessarijs vt sine magna difficultate expugnent corda eorum, qui in montibus habitant, id est, qui apertè cũ illis agunt & peccatores se agnoscunt. Sed non possunt expugnare corda hypocritarum, qui habitant in vallibus, id est, qui sub ementita sanctitate humiliter viuunt & tectè agunt. Hi enim falcatis abũdant curribus, quia speciem sanctitatis præferũt, quâ seipsos defendunt & arguentes se redarguunt. Nam, vt ait Gregorius in moral. *hypocrita paratior est mori, quàm redargui.*

F. V. *Prouocãt in se iram Dei.*

QVINTO. Prouocant in se iram Dei, vti paulò suprà ex Iob audiuimus; *plus enim damnationis accipient, eò quòd prætextu boni operis malum committũt*, inquit Theophylactus in Matth. c. 23. Quod ex maledictione ficulneæ possumus colligere. Legimus enim Dominum, postquam Pharisæos hypocritas redarguisset & relictis illis abijsset, ficulneam, quã viderat secus viam (cùm folia tantum haberet, non ficus) maledixisse: *Nunquam ex te nascatur fructus in sempiternum*, Matth. 21. Quod factum iure mirantur SS. Patres. Id enim non processit ex aliquo iræ impetu, sicut cùm nos calamo non reddenti atramentum irascimur illumque conterimus; hic enim inordinatus affectus in Christo esse non potuit. Neque verò animus Christo fuit ficulneam punire, quam nouerat culpæ incapacem, eò præsertim, quòd (vt S. Marcus aduertit c. 11.) non erat tempus ficorum. Itaque non tam erga ficulneam, quàm erga hypocritas Pharisæos, à quibus paulò antè relictis ad ficulneam venerat, & quorum typus erat ficulnea illa, folia non fructus adeoque externam tantùm, per viriditatem, apparentiam habens, iram & iustissimam indignationem suam ostendere voluit, ideoque typum & imaginem illorum, ficulneam inquam sterilem maledixit, vt hinc agnoscerent eius discipuli alijque omnes, quantam Dei iram mereantur & suo tempore experturi sint hypocritæ. Ferunt illustrissimum Comitem, cùm à filio graui offensione prouocatus fuisset, nolletque in ipsum manus conuertere, quem perdere nolebat, visam filij imaginem in frusta dilacerasse, vt inde filius aduerteret, quàm grauiter parentem offendisset. Hoc est, quod facto suo ostendere voluit Christus, & quodammodo dicere: *Si in ligno viridi hæc feci, in arido quid fiet?* si in arbore inculpabili, quæ typus tantùm hypocritarum & imago fuit, talem statui vindictam: quantum, existimatis, ipsi veri hypocritæ aliquando punientur? nimirum sicut ea maledictio arborem illam omni decore & virore spoliauit: ita maledictio CHRISTI Iudicis spoliabit bonis omnibus & nudabit hypocritas, ita vt præter communem alijs reprobis bonorum confiscationem, singulari pœnæ subiaceãt ingen-

ingentis confusionis; quando nimirum videbunt, se bonis suis operibus nihil aliud mercedis præter ignominiam & gehennam sibi promeruisse. De his enim dicitur Iob 20. *Gaudium hypocritæ adinstar puncti. Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, & qui eum viderant, dicent: vbi est?* Vnde enim iusti præmia sibi tollent, inde sibi pœnas hypocritæ: ex eadem aurifodina illi sibi aurum, hi verò sterquilinium sibi eruent: ex eodem agro illi sibi triticum, hi verò spinas metent; & qui videbantur cœlestem vitam agere & nubes tangere, sanctorum merita pene attingẽdo, fient execrabiles velut sterquilinium. Ita periijt miserrimè postquam altissimè ascendit Absalon; quia vota simulauerat, quæ redderet in Hebron, 2. Reg. 15. Sub eo enim prætextu conuentus egit & coniurationem in parentem adornauit, indeque rebellis ei factus, paulò pòst victus & occisus est. Ita & Herodes, qui simulauit se venturum in Bethlehem vt adoraret Dominum, vltione diuinâ eum perurgente, aquâ intercute & vermium ebullione, præter alios acerbissimos dolores extinctus est. Baron. Anno Christi 8. Iudas item proditor qui ficto osculo, amici specie, Christum salutauit, post non multas horas laqueo se suspendit. Iulianus quoque Apostata, qui adhuc adolescens clàm gentilium superstitioni addictus, metu tamen Constantij Imp. foris se Christianum, (imò rasa cute Monachum simulauit) vti & initio imperij donec id sibi stabiliret: (apud Baron. Anno 337. & 361.) pessimè interijt, diuinâ vltione percussus & cõtra Christum exclamans: *Vicisti Galilæe.* Quâ voce se cecidisse causa iureq; plexum esse vtique confessus est. Id quod omnes hypocritæ ante Christi tribunal facere debebunt. Nam vt ait S. Gregor. 16. mor. *Hypocritæ ante districtum Iudicem excusationem de ignorantiâ habere non possunt, quia dum ante oculos hominum omnem modum sanctitatis ostentant, ipsi sibi sunt testimonium, quia bene viuere non ignorant.* Sanè apud hunc eundem Gregor. lib. 4. Dial. cap. 38. Monachus quidã cœnobij Tongolaton Iconij, qui sanctitatem & abstinentiam simulabat, interim tamẽ occultè vacabat comessationi & voluptati, moriens conuenientibus ad se fratribus fassus est suam hypocrisin, addens se deuorandum datum esse Draconi, qui iam pedes eius cauda stringeret & os suum ori eius insereret animamque exsugeret: eoque dicto infælix obijt. Finio cum S. Chrysost. *Hyppocrita, inquit, si bonum est bonum esse, vt quid vis apparere, quod non vis esse: si malum est malum esse, vt quid vis esse, quod non vis apparere? si bonum est bonum apparere, melius est bonum esse. Si malum est malum apparere, peius malum esse: ergò aut appare quod es, aut esto quod appares.*

CONCIO III.

QVID VNVSQVISQVE debeat, sibi, proximo, Deo.

I. *Sit iudex erga seipsum.* 1. Erga corpus. 2. Erga animam.
II. *Sit mater erga proximum.*
III. *Sit filius erga Deum.*

THEMA.

Reddite ergò, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt DEI, DEO. Matth. 22.

A. SCribit Ælianus in hist. animal. lib. 7. c. 13. sublata aliquando Athenis ornamenta è templo Æscu'apij; furem tamen à cane proditũ fuisse. Hunc enim insecutus canis continuò allatrauit, ita vt nec lapidibus nec buccellis pinguibus abigi potuerit, quoad fur in suspicionem furti venit, prædaque spoliatus, pœnas dignas dedit. Videtur mihi hoc calamitoso tempore simile quid contingere. Quid enim sibi vult ira Dei iam per annos aliquot perpetuò nos insequens, allatrans & mordens, nunc tumultu bellico, nunc annonæ caritate, nunc pestilentia? Nimirum instar canis illius litera canina videtur nobis dicere: *Reddite, reddite, reddite. Reddite quæ sunt Dei, Deo:* quæ sunt proximi, proximo: quæ sunt vestra, vobis. Causam, cur hoc existimem, facit illa Dei vox, ad Cainum data, Gen. 4. *Nonnè si benè egeris, recipies? si autem malè, statim in foribus peccatũ aderit,* id est, *peccati pœna, quæ quasi canis aut Cerberus cubans (hoc enim est Hebræum, Robets) fores peccati obsidet, tanquam peccati vindex; hic mox, vt malè egeris, tibi aderit, tibi adlatrabit, te mordebit & lancinabit,* ait ibi Corn. à Lapide. Ergò Auditores, reddere nos iubet canis iste, quæ reddenda sunt. Quænam verò illa sint, nunc videndum.

B. Omnes Christianæ virtutes, vno comprehensæ nomine, *Iustitia* vocantur. Nec malè; nam iustitiæ proprium est, vnicuique dare quod suum est. Tribus autem vnusquisq; obligatus est: sibi, proximo, Deo. His qui, quod debet, reddit, iustũ se esse sciat. Quæ autem illa sint, explicat Michæas cap. 6. cum ait: *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Primum debes tibi, secundum proximo, tertium Deo. Vis dicam paucis verbis? sis iudex erga teipsum, mater erga proximum, filius erga DEVM. Atque in his tribus ponit sanctus Bernardus serm. 57. in Cant. plenam hominis perfectionem, nimirum: vt sit placens Deo, cautus sibi, vtilis proximo.

Tribus homo obligatus est.

C. Ergò PRIMO sit Iudex erga seipsum. Ita monet Aposto-

Sit index erga seipsum. 1. Erga corpus. 1.

Apostolus 1. Cor. 11. *Si nosipsos diiudicaremus*, inquit, *non vtique iudicaremur.* Duo autem sunt, in quæ suam exercere iurisdictionẽ debet. Primum, Corpus. Et quomodo hoc tractandum? velut asinus & seruus. Et quid de his Ecclesiasticus c. 33. *Cibaria & virga & onus asino: panis & disciplina & opus seruo.* Debetur ergò corpori Primo panis seu victus moderatus, minimè exquisitus aut superfluus: quem & petimus in oratione quotidie. Qui nimio pabulo asinum pascit, deprehendet calcitrantem. Similiter qui seruo potum tribuit nimium, habebit eum ebrium sibique rebellem & ad munia sua inutilem. idem expectandum de corpore saginato. Caro exsanguis nisi myrrhâ condiatur, citò putrescit & vermes gignit: sic & caro nostra delitijs corrumpitur, amaritudine abstinentiæ conseruatur. 2. Secundò disciplina & compositio exterioris hominis in incessu, vestitu, loquela: vt ex eius conuersatione ędificentur proximi. Vnde Apostolus ad Rom. 12. ait: *Prouidentes bona non tantùm coram Deo; sed etiam coram hominibus. Tribus autem modis*, ait S. Bern. serm. de triplici iudicio, *prouidemus bona coram hominibus: habitu, actione, sermone Habitu, ne sit notabilis; actione, ne sit reprehensibilis; sermone, ne sit contemptibilis.* Et 2. Corinth. 2. vult idem Apostolus Christianos esse bonum odorem omnibus: *Christi bonus odor sumus*, ait. Vnde sicut qui contrectant aliquid odoriferum, etiam ipsi odorem contrahunt: sic verba, gestus & opera Christiani talia esse debēt, vt quicunque illo familiariter vtuntur, per illius conuersationem quodammodo sanctificentur. Sic decet vt hæreticos ædificent & imbuant suâ cõuersatione Catholici. 3. Tertiò opus, id est, labor assiduus, quia etiam hic præseruat hominem à vitijs quamplurimis, (quæ alioquin gignit otium.) & vtiliter exercet hominem. *Quis vtilior est*, ait S. Chrysostomus homil. 35. in Acta, *is qui in delitijs, vel qui exercetur? quæ nauis, ea quæ nauigat, vel ea quæ in littore manet? quæ aqua, eáne quæ fluit, vel quæ stat? quod ferrum, an quod secat & scindit, vel quo nemo vtitur? nonnè illud quidem splendet, ac argento simile est, hoc autem rubigine consumitur, & vbique inutile est? Tale quiddam fit etiam in otiosa anima. Rubigo enim quædam apprehendit illam, & consumit splendorem ac alia omnia.* Ergò sicut otiosos homines compingere solet iudex in ergastula: sic faciat quisque corpori suo. Gymnosophistæ, Indorum Sapientes, cùm cibi mensis apponerentur, prius adolescentes interrogabant: quid à lucis ortu didicissent vel fecissent. Qui nihil afferre in medium poterat, impransus extrudebatur foras. Apuleius 1. Florid. Simile iudicium exerceat in se quisque. *Siquis non vult operari, nec manducet*, ait Apostolus 2. Thessal. 3. si enim hoc facit vnusquisque seruo & asino suo: faciat & sibi.

2, Erga animam.

Secundò. Anima, cui veluti ciuitati obligatur potissimùm ad tria. Primo vt ciuitatem seruet & tueatur. Secundò, vt ciues in officio contineat & legibus adstringat. Tertiò, vt ius dicat. Primo ergò obseruare debet portas ciuitatis, id est, quinque sensus & linguam, ne per illas ingrediatur vel egrediatur aliquid noxium, hostile vel pestiferum. De his enim ait Ieremias cap. 9. *Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras*, &c. Quod explicans sanctus Hieronymus lib. 2. aduersus Iouinian. ca. 7. ait: *Per quinque sensus quasi per quasdam fenestras vitiorum ad animam introitus est. Non potest antè metropolis & arx mentis capi, nisi per portas eius irruerit hostilis exercitus.* Ergò sicut præfecti vrbium in custodiendis portis sunt cautissimi: præsidiarios adhibent, latâ lege, ne promiscuè admittant quoslibet, nec nisi sub iuramento, si de peste aut proditione suspecti sint: antemuralia erigunt aut ponticulos, qui pro arbitrio attolli possunt: addunt vtrinque turres munitas, suspendunt ante portam crates ferreas aut ferro acuminatas, quas deijciunt contra hostium ingressum: ita muniat quisque sensus suos, per quos veluti per portas, mille rerum species ad mentem inferuntur. Quod vel monet ipsa natura, quæ tot vallis, ambagibus, tunicis, palpebris, supercilijs, &c. muniuit sensus nostros. Nec mirum; quia fures per eos ingressi, plurimis bonis spoliant hominem: vti, attentione & suauitate orationis, mentis quiete & serenitate, ipsaque demùm gratiâ. Quod siqui tales fortè irrepserint, mox cogantur edere nomina sua, vti fit in aliquibus ciuitatibus: prodantur vt capiantur, saltem in examine conscientiæ.

2.

Secundo. Ciues legibus adstringat & in officio contineat, potentias videlicet animæ, & Primo appetitum sensitiuum cum omnibus suis desiderijs & motibus naturalibus, vt sunt, amor, odium, lætitia, mœror, desiderium, spes, timor, ira, &c. Hic enim appetitus, cùm sit animæ pars ignobilior & bruta magis quàm humana, facit nos vilescere & potissimùm trahit ad terrena atque à cœlestibus longissimè abducit. Et quomodo Eua pellexit Adamum vt oculos attolleret ad arborem interdictam: ita pars illa animæ inferior, infirma & sensualis, trahit partem superiorem, intellectum & voluntatem, ad illicita & noxia. Ergò sicut maritus imperat vxori, & sicut Iudex vel magistratus diligens perambulat ciuitatem vt tumultuantes in tabernis ciues, vel infames mulierculas coërceat & compescat: ita faciat Christianus in ciuitate animæ suæ; alioquin non tam Christianus quàm gentilis, carnalis & bestialis erit. Secundo. Imaginationem ad officium suum compellat. Est enim instar serui fugitiui, qui ex ædibus se proripit non acceptâ licentiâ & totum sæpe percurrit mundum, antequam sciatur vbi sit. Est feræ instar beluæ, capreæque fugacis, saliens in montibus, transiliens colles; ideoque ad præsepe alliganda. Est veluti canis, qui, vt fit in quibusdam culinis, rotam assaturæ vertere debet, sed subinde sese proripit & omnes platearum angulos percurrit, omnia rimatur & rodit, nec sine difficultate & verberibus ad rotæ ergastulum impelli potest. Ergò comprehendendus est hic canis &

rotæ alligandus attêræ orationis vel alterius pij studij, vt in eo occupetur & persistat, donec grata Deo assatura percoquatur. Tertio. Ciuibus ingenuis, intellectui & voluntati pacem, quietem & bene agendi libertatem faciat: malè autem agendi aut ad pestifera loca excurrendi vias præcludat.

3. Tertio. Iurisdictionem in subditos suos exerceat. Quemadmodum enim Iudex lictorem suum habet, qui perambulet ciuitatis plateas, forum, tabernas, officinas: obseruet legum præuaricatores, blasphemos, fraudulentos mercatores, rixantes, præceptorum Ecclesiasticorum violatores, &c. deinde reos deprehensos citat, examinat, incarcerat & mulctat pro ratione delicti: ita vnusquisque in seipsum animaduertat, & Primo peruestiget solerter vbinam deliquerit, deinde citet reos, delicta sua, ad reddendam rationem: cur ita deliquisti? quomodo sic cecidisti? Posteà mittat ea in carcerem, mandando sedulò memoriæ; vt proxima occasione producantur ad tribunal confessionis: interim in seipso non differat ea punire. Superbiam plectat capite, ponendo supercilium, terram osculando, humilitatem sectando. Auaritiam bonorum proscriptione, id est, eleemosynæ elargitione puniat; luxuriam exilio; odium incendio obliuionis; gulam laqueo abstinentiæ; acediam ergastulo laboris, &c. Hoc iudicium in seipsos quotidie exercebant, Seneca, Sextius, Cato; homines Ethnici, vt vidimus alibi. Quidni faciat hoc Christianus?

C. II. *Sit mater erga proximum.* SECVNDO. Sit mater erga proximum. Iubetur enim ex lege diligere proximum sicut seipsum. Nemo autem hoc melius facit, quàm mater diligens filium, qui est pars quędam ipsius matris. Ideò in SS. literis amor matris in filium præfertur omnibus alijs. Et sic dilexit Dauid Ionatham, optimum suum amicum, de quo perempto dixit: *Sicut mater vnicum amat filium: ita ego te diligebam*, 2. Reg. 1. Iam quid facit mater filio? Primo. Alit & vestit filium (quamdiu id sibi ipsi præstare non potest filius) & ita quidem sollicitè, vt sibi necessaria detrahat, quò filio impertiat. Ream etiam se parricidij existimaret, si filium fame pateretur interire. Ergò fac hoc & proximo tuo, cùm vides eum desertum & pati necessitatem. Alioquin, *qui habet substantiam huius mundi*, ait S. Ioannes epist. 1. cap. 3. *& viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Viscera, inquit. q. d. deberet ex intimis visceribus quasi mater compati filio suo, adeoque sua viscera ei communicare; sicut dicimus germ. **das Hertz im Leib mittheilen.** Ergò vt mater pascit fætum in vtero, velut viscera sua; si non pascat, occidit: ita & tu proximum fame morientem *si non pauisti, occidisti*, ait S. Ambrosius.

2. Secundo. Instruit verbo & exemplo, in loquela, in doctrina & disciplina Christianâ bonisque moribus; cum illo balbutit & errat, donec errare eum dedoceat. Sic fac & tu proximo, & disce id ab Apostolo, qui 1. Thessal. 2. ait: *Facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos.* q. d. balbutiui vobiscum in meis sermonibus, donec loqui vos docerem.

3. Tertio. Corrigit errantem & castigat cum lenitate & moderamine, non cum ira & asperitate; virga, non baculo, vt ferè solent patres. Sic corripiens proximum vtere mellitis verbis, ne aliàs correptio videatur non à ratione & beneuolentiâ, sed ab odio fastuque proficisci, ideoque fiat molesta. Atque ita etiam monet Apostolus delinquentem fratrem instruendum *in spiritu lenitatis. Huiusmodi instruite*, inquit Gal. 6. (græcè: *erigite* vel *instaurate*) *in spiritu lenitatis*; quo modo debilem collapsum erigimus.

4. Quarto. Mater lapsum filium, accurrens erigit, & plagã quasi abstersura demulcet: subuenit afflicto, condolet dolenti, congaudet vicissim gaudenti: sic faciendum proximo.

5. Quinto. Suffert eius defectus, imbecillitatem, ignorantiam, fletum; sordes aliasque molestias omnes, amore eius, deuorat. Simili ratione *debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere*, ait Apostolus ad Rom. 15. & ad Gal. 6. *alter alterius onera portate.* Sic tranant cerui maria, dum ordine natantes, posteriores ponunt capita cornibus prægrauata in dorsa priorum.

6. Sexto. Ignoscit offendenti se, statimque reconciliatur & excusat iniurias atque extenuat. Ita excusa & ignosce & tu iniurias, quas infert tibi proximus.

D. III. *Sit filius erga Deũ.* TERTIO. Sit filius erga DEVM. Ita mandauit CHRISTVS, cum iussit nos orare: *Pater noster: qui es in cœlis.* Idem ostendunt DEI in nos beneficia, creationis, conseruationis, alimoniæ, redemptionis, iustificationis, adoptioni. Idem requirit imago Dei, quam in nobis expressam cernimus, tùm naturalis, quæ cõsistit in natura rationali, tùm supernaturalis, quæ in gratia. Iam quid debet filius Patri? Primo.

1. Honorem. Ideò bene morati filij, cùm manè è lecto surgunt, ante omnia patrem salutant & manum eius osculantur: pone ipsum incedunt adultiores facti, honorem patris tuentur & armis defendere non dubitant. Simili modo nos manè ante omnia Deum salutemus, nosque ipsi commendemus & homagium præstemus. Deinde ad S. Missam eundem veneremur, flexisque adoremus genibus. Si enim Dauid matrem 3. Reg. 2. si Ioseph adorauit patrem, Gen, 48. nos non adoremus Deum? Nec minorẽ honoris eius zelũ gerere nos decet. Quis enim æquis oculis videat offendi patrem? Crœsi filium nouimus ex muto factum vocalem, cùm inhiberet militem, stringentem in patrem gladium, exclamando: *O homo, ne Crœsum regem occide!* Val. Max. lib. 5. c. 4. Et taceamus nos Christiani, cùm videmus offendi Deum patrem nostrum? non exclamemus: ô homo, ne cæde Deum, linguâ tuâ, manu tua, &c.

2. Secundo. Obedientiam. Bonus enim filius obseruat nutum patris & mandata eius exequitur hilariter, nullâ aliâ præmij spe, nisi vt patri placeat; totusque

totusque ab eius arbitrio regitur & pendet. Vide Isaac baiulantem sibi rogum & ambulantem cum patre, velut ouem ad macellum suum: quomodo dorsum supponit oneri? quomodo patitur se ligari? quomodo rogo imponi? Eandem debemus Ecclesiæ tanquam sponsæ CHRISTI, in obseruandis eius præceptis.

3. Tertio. Imitationem in virtutibus & actibus heroicis. Sic enim ferè imitantur filij parentes, in loquelâ, incessu, moribus. Itaque Christianus imitetur DEVM, cuius imaginem gerit, iuxta monitum Apostoli ad Eph. 5. *Estote imitatores* DEI, *sicut filij charissimi.* Videat, cum quid acturus est, ne gloriæ patris sui crimen inferat. Scipionis Africani filio, quòd parentis gloriam sceleribus suis obfuscaret, iussit adimi Senatus annulum, parentis effigiem habentem, de ipsius manu. Valer. Max. l. 3. cap. 5. Quid aliud meretur Christianus, qui DEI patris sui nomen peccatis suis inquinat? Dionysius Tyrannus cùm inaudisset filium alterius vxori vim intulisse, iratus ei dixit: *An tu aliquando in me tale quid deprehendisti?* Balth. Chauass. de prud. lib. 2. cap. 11. Idem tibi homo, quandocunque peccas, dici à DEO & CHRISTO puta; nimirum: An tu aliquando in meâ vitâ tale quid deprehendisti, vidisti aut legisti?

4. Quarto. Patientiam in castigatione. Videmus filios ingenuos virgam osculari & parentibus gratias agere, postquam ab ijs emendati sunt. In hunc modum & nos dicamus cum Dauide: *Ego autem in flagella paratus sum.* Et post tribulationem cum martyre Laurentio: *Assatus gratias ago.*

5. Quinto. Timorem. Timent boni filij offendere parentem, & ideò in suis actionibus, oculos ad eum identidem conuertunt, num fortè ipsorum gesta displiceant parenti. Sic ambulandum & cum DEO, quia purissimi eius oculi facilè offenduntur. Qui campanas fundunt & tormenta bellica ex liquato ære, maximam curam & solicitudinem adhibent, ne vel minimum aberrent, eò quòd vitæ periculum certò sibi immineat, si metallo aspergantur. Simili modo, crede mihi, cum DEO est agendum; quia *Deus noster, ignis consumens est,* Deut. 4.

6. Sexto. Fiduciam. Recurrunt enim filij in suis necessitatibus illicò ad parentem, & sufficere existimant, si modò sciat pater, quid mali incurrerint vel patiantur. Adhæc securè dormitant, nullâ de re soliciti, præsertim cùm sciunt se patrem habere opulentum. Deo ergò confidamus, & necessitates nostras per orationem aperiamus, ad eius gremium recurramus, quasi ad asylum securissimum.

Et hoc est, Auditores, *solicitè ambulare cum Deo.* Et quàm hoc ipsum solicitè faciendum est? Quàm enim honorandus & colendus Deus, summa illa & augustissima maiestas, in cuius conspectu columnæ cœli contremiscunt? Quàm ei obediendum, qui *mandauit mandata sua custodiri nimis,* id est, exactissimè, & sub pœna inferni? Quàm ille imitandus, qui cùm Deus esset, de cœlo ad nos venit, vt rectè ambulare nos doceret, dum inter tot hostes & pericula versamur? Quàm patienter ferenda eius castigatio, quam tot modis commeruimus? Quàm timendus, qui omnia nostra obseruat semper, & potest corpus & animam mittere in gehennam? Quàm solicitè inuocandus, in quo solo spes nostra posita est, cuius nos omnes mendici sumus, toti quanti sumus ab eo dependentes?

Reddite ergò quæ sunt vestra, vobis: quæ sunt proximi, proximo: quæ sunt Dei, Deo: & fortè experiemini, canem illum, quem diximus, à latratu cessaturum, &c.

CONCIO IV.

BONA NOSTRA QVOMODO cum DEO diuidenda.

- *I. Cogitationes.*
- *II. Sermones.*
- *III. Studia & labores.*
- *IV. Dies.*
- *V. Opes.*

THEMA.

Reddite ergò, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt DEI, DEO. Matth. 22.

A. NArratur 3. Reg. 3. duas mulieres litigâsse coram rege Salomone, de filio, quem vtraque contendebat esse suum. Rex itaq; sapientissimo excogitato consilio, quo deprehenderet veram matrem, iubet infantem in duas partes diuidi & cuiq; mulieri tradi vnam partem. Quo audito vera mater precari cœpit, vt traderetur infans viuus alteri: ea verò quæ mater non erat, dicebat: *nec mihi, nec tibi sit, sed diuidatur.* Atque inde deprehensum est, non hanc sed illam, pueri matrem fuisse. Simili modo litigant pro homine Deus & Mundus. Deus tanquam creator & Dominus: Mundus tanquam amicus, sine quo viuere difficile est. Sed optimum iudicium fert Christus in hodierno Euangelio: vt nimirum diuidatur, & Deo detur, quod Dei est; Mundo, quod est Mundi.

B. I. *Cogitationes.* Diuidendæ PRIMO sunt cogitationes cordis; quæ quidem vulgò parui æstimantur, cùm tamen maximi æstimandæ sint, vtpote fœtus nobilissimæ matris, scilicet Intellectûs, ideoque à Deo magnoperè desiderantur, vt circa ipsum versentur & non circa vana & sæcularia. Hinc enim dicit sponsæ, id est, cuiuis animæ iustæ Cant. 8. *Pone me vt signaculum super cor tuum.* q. d. fac mei semper memineris & de me semper cogites: sicut solent, qui signum aliquod memoriæ sibi constituerunt. Cera à signaculo recipit eius formam & similitudinem: ita cor nostrum Dei actualem similitudinem, cum de ipso cogi-

cogitat. Desiderat igitur Deus, vt quantum fieri potest, semper in ipsius & diuinarum rerum contemplatione versemur, sicut & ipse semper in contemplatione summi boni versatur, adeoq; ipsi actu assimilemur. Sed tamen contra hoc Mundus protestatur, & sicut Pharao Hebræos laboribus adeò occupauit, vt de Deo & sacrificio suo cogitare non possent: ita & ipse rapere ad se conatur omnes cogitationes nostras, eò quòd multa necessariò peragenda, disponenda, quærenda, accipienda, eroganda sint ad alendum corpus, liberos, familiam, amicitiam conseruandam, &c. Quid igitur faciendum? diuidantur hæ cogitationes, & pars Deo tribuatur, quando omnes non possunt; pars Mundo necessaria. Nulla dies prætereat, quin sæpius de Deo summo bono, & rebus ad eum pertinentibus cogitemus: Cur hîc sum? à quo creatus & ad quem finem? cur animam rationalem & immortalem accepi? & quamdiu hîc morabor? Et quis tandem status animam meam excipiet? Quid respondebo aliquando Iudici illi? quî se habet conscientia mea? num in hoc statu mori auderem? &c. Memorare item quotidie nouissima tua & similia. Hoc enim Primo est æquissimum, tum quia Deus est intellectûs nostri obiectum nobilissimum maximeque necessarium, & scopus omnium actionum nostrarum, ad quem in omnibus operibus nostris collimare debemus, adeoque eum semper præ oculis habere: tùm quia ab ipso omnibus momentis vitæ nostræ dependemus, tum quia alioquin apertè demonstramus, nos Deum nihil amare, qui nunquam aut rarissimè ac præter intentionem nostram, ipsius recordamur; siquidem amantis cor ibi est, vbi amat; seu vt Dominus ait: *Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum,* Matth. 6. Hinc dixit Dalila Samsoni: *Quomodo dicis, quòd amas me, cùm animus tuus non sit mecum?* Iudic. 16.

Quartũ fieri potest, Deo dandæ. 1.

Secundò id est iucundissimum; memoria enim Dei omnem e corde nostro pellere tristitiam potest, vt expertus est Dauid, qui dixit: *Renuit consolari anima mea,* (quantumuis blandirentur carnales voluptates) *Memor fui Dei, & delectatus sum,* Psal. 76. Est enim aliqua beatitudinis scintilla & portio, Deum cogitare; siquidem ipsa beatitudo consistit in Dei visione intellectuali. Quis non gaudeat, si consideret se habere maximum, æquissimum, ditissimum, mitissimum Deum, & hunc sibi à nemine auferri posse; hunc à se omni loco & tempore inueniri posse: apud hunc se falsò accusari non posse?

2.

Tertiò quia vtilissimum. Eiusmodi enim cogitationibus, vel momentaneis, non tantum pascitur & roboratur animus, sed etiam magna acquiruntur merita; cum vicissim cogitationibus sæcularibus tempus vt plurimum malè impendatur. Vnde S. Hieronymus in Psal. 93. ait: *Vultis scire quoniam cogitationes hominum vanæ sunt? Pater & mater nutriunt filium, promittunt sibi de illo fœlicitatem, mittunt ad studia, erudiunt: venit vsque ad adolescentiam: disponunt vt etiam militet: cùm omnia cogitauerint per annos 30. vna febricula venit & tollit omnes cogitationes. O curas hominum! ô quantum est in rebus inane? Vna cogitatio fœlix, cogitare de Domino.* sic ille.

3.

C. II. Sermones.

SECVNDO. Qui sunt sermones nostri, quos conferimus ad inuicem? Omnes penè de victu & vestitu, de epulis & conuiuijs, de lucro, de mercimonijs, de bello, de rebus nouis, &c. nihil penè vnquam de Deo & rebus diuinis: imò qui tale quid in medium proferret v.g. sub conuiuio, rideretur, non audiretur. Sed quo hæc iure? Qui tibi sermonem & linguam dedit, an non & sibi quoque partem aliquam sermonis vendicat? Sanè Apostolus Petrus dicit: *Si quis loquitur; quasi sermones Dei,* 1. Pet. 4. Itaq; iure diuidimus sermones nostros, & partem quidem rebus sæcularibus damus, partem verò Deo. Hoc primò æquissimum est; quia si Deum in corde gerimus & syncerè amamus, de ipso libenter loquemur, agemus vel audiemus; *ex abundantiâ enim cordis os loquitur:* vt taceam beneficia Dei quotidiana, quæ meritò extollere per gratiarum actionem deberemus, & dicere cũ Daniele, pro cibo sibi in lacũ misso gratias agente: *Recordatus es mei Deus.* Itaq; in templo saltem in processionibus & diebus festiuis sermo noster sit de Deo & rebus diuinis; cum pulsatur ad orationem: in die communionis & confessionis: vesperi in examine conscientiæ, &c.

Et ipsi ex parte Deo dandi. 1.

Secundò quia hoc etiam iucundum est. Ideò enim Dauid cùm tædio aliquo laboraret, psalmos canere solebat. Vnde ait Psal. 118. *Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.* Idem suadet Apostolus ad Ephes. 5. *Implemini Spiritu S. loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris.* Quis enim non recreatur peregrinus, si audiat sermones de terrâ sanctâ ad quam tendit? quis non de ea libenter legit, loquitur, interregat? Atquî nos omnes tendimus ad terram illam sanctam beatitudinis cœlestis. Certè olim tempore S. Hieronymi etiam rustici inter labores suos sacra cantica canebant, aratores, messores, vinitores, vt testatur ipse epist. 17. ad Marcellam. Item infantes cùm fari incipiebant, *Alleluia,* primam vocem discebant: Idem ad Lætam. Tempore S. Basilij etiam rustici cantabant, *Gloria Patri & filio,* &c. teste Basil. lib. de Spiritu sancto c. 7. & 29.

2.

Tertiò idem quoque saluberrimum. *Vbi enim duo vel tres in nomine meo fuerint congregati, ibi in medio eorum sum,* ait Dominus, idque præstitit discipulis euntibus in Emaus, de passione eius colloquentibus. Sicut è contra absque dubio cùm profana, turpia, & detractoria colloquia fiunt, diabolus in medio adest, exultans, instigans & tripudians.

3.

D. III. Studia & labores.

TERTIO. Si studia, labores & industrias nostras consideremus, omnes penè sibi vendicat Mundus. Velut enim formicæ discurrimus in terrâ, & totis viribus incumbimus ad victum & vestitum parandum, ad

dum, ad nundinas, ad agriculturam, ad opificia, &c. quibus paupertatem arceamus & diuitias comparemus. Sed quid ad hæc Dominus noster? *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terrâ, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, vbi neq; ærugo neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt.* Matth. 6. & Ioan. 6. *Operamini non cibum qui perit; sed qui permanet in vitam æternam.* Ecce industriam nostram Deus petit: petit etiam Mundus. Quid ergò faciendum? Optandum quidem esset vt semper Deo vacare possemus, sed quoniam id nobis impossibile est, diuidatur labor, & pars Mundo assignetur ad sustentationem corporis, pars Deo ad sustentationem animæ. Itaque nulla dies sine lineâ boni operis nos prætereat. Si enim Titus Imperator nullam præterlabi diem passus est, quin alicui benefaceret: & cùm id aliquando omisisset, dixit: *Amici, diem perdidi*: quanto magis decet, vt nos Christiani hoc agamus? nos enim quæ hîc agimus, in cœlo reponimus, & suo tempore inueniemus. Vnde si parum ibi reposuerimus, cùm potuissemus multa: nónne tunc dicturos nos putamus: *Amici*, heu quot dies *perdidi*? Si quærere possemus ex damnatis & purgantibus animabus; omnes penè responderent: Heu mihi, quot dies perdidi? Domitianus Titi frater prorsus fratri dissimilis & ignauus erat, tempusque in muscis capiendis terebat. Tales sunt, qui soli mundo vacant. Perit itaque labor, quem corpori impendimus: solus ille manet, & reponit lucrum in cœlo, quem animæ impendimus. Vnde Ecclesiastes c. 2. ait: *Quid proderit homini de vniuerso labore suo & afflictione spiritûs, quâ sub sole cruciatus est?* Qui duos equos habet, ex equo pabulum eis diuidit: nos habemus corpus & animam: vtrique ergò cibum demus, suum cuique debitum.

2\. Secundò exigit hoc præmij cœlestis incomparabilis excellentia. Quia *oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* An non igitur decet, vt strenuè pugnemus, & heroica facta designemus pro tam grandi præmio? Non quotidie parabimus aliquid meriti pro mercede æterna? si enim totos dies, septimanas, menses, annos, sæculo impendimus, & nihil spiritualis lucri facimus: quâ fronte, quo animo mercedem æternam expectamus, & aliquando petemus? Audi Apostolum 2. Thessal. 3. *Siquis non vult operari, nec manducet.*

E. IV. Dies.

QVARTO. Dierum etiam nostrorum facienda est diuisio: operarij mundo dandi, feriales verò Deo: quoniam istos vocat Deus *suos*, Ezech. 20. *sabbata mea violauerunt*, &c. Et Exod. 35. *Septimus dies erit vobis sanctus*, id est, Deo dicatus. Demus itaque Deo, quæ sunt Dei; quod si fecerimus, dabit etiam nobis Deus, quæ sunt nostra, victum & sustentationem. Hanc enim tanquam communis pater dabit, si quæ ipsius sunt, non abstulerimus: negabit verò diffidentibus & ex diffidentiâ operantibus. Quemadmodum Petrus non cœpisset mergi, nisi dubitasset ambulans super mare: pari modo nos nihilo plus egeremus, si diebus festis à labore supersederemus, confisi in Deo. Sed quoniam DEO diffidimus, inde mergi & egere incipimus.

Quòd si potiorem temporis partem se legisset Deus ad seruitium & cultum suum à nobis impendendam: esset fortasse, cur excusaremus. At nunc selegit sibi longe minorem.

F. V. Opes.

QVINTO. Sed quid de substantiâ nostra? nihilne Deo dabimus? Cur ergò omnes nationes etiam Ethnicorum Dijs suis libabant de suis possessionibus? Certè Salomon duplo plus expensarum consumpsit in ædificatione templi, quam in ædificio domûs propriæ, 3. Reg. 6. Et cur Deus noster præcepit Prou. 3. *Honora Dominum de tuâ substantiâ?* Quanquam non quærit bona nostra Deus, sed honorem suum, vt exiguam saltem offerẽdo partem, pro more omnium gentium, protestemur nos esse quasi feudatarios ipsius & ab ipso habere omnia.

Nulla adhuc lex extabat, quando Cain & Abel obtulerunt Deo, ille de fructibus terræ, hic de primogenitis gregis sui: natura sola instigauit eos ad hoc faciendum. Sed contrà instat mundus, & opes omnes profundi in liberos, amicos, vestium splendorem, famulorum turbam, canes, moriones, fidicines, popinam iubet. Sed quam hoc iniquum est, habere quod profundas in mundum & vanitatem: & non habere quod communices Deo & eius pauperibus? Et cuinam Dominus æquiparat talem hominem? Diuiti illi stulto, qui dixit: *Anima mea, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare*: nocte verò insequente audiuit Deum sibi dicentem: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te; quæ autem parasti, cuius erunt?* subijcit enim immediatè Dominus: *Sic est, qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues*, Luc. 12. Diuites in Mundum multi quidem sunt: sed non item in Deum. Vis ergò non idem tibi euenire, quod contigit stulto illi; vide, vt etiam erga Deum diues sis.

Id verò non solùm æquum, verùm tibi salutare quoque est; tali enim munere non tam debitum tuũ reddis, quàm Deum nouo tibi beneficio obligas, vt centuplum tibi reddat. Prouides etiam tibi in sæculũ futurum. Certè si duas arces haberes, & in vnâ hybernare deberes, nónne per æstatem eò præmitteres victualia, quæ ibi non habentur, vinum, frumentum, butyrum, &c? omninò id ageres. Atqui nos in cœlo perennare cupimus: cur igitur nõ præmittimus partem nostræ substantiæ; siquidem dicit Apostolus 2. Cor. 9. *Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet*, id est, liberaliter & largiter? Alioquin meritò aliquando reprehendemur à DEO & toto mundo, quòd cum tam facilè mercari nobis cœlum possemus, omiserimus. Turcicæ historiæ referunt, Turcarum Imperatorem Mahometen anno 1453. cùm Constantinopolim cepit, comportari ciuium armillas, annulos & torques in vnum cumulum

(qui

(qui maximus euasit) medio in foro iussisse, visoq; eo cumulo cum stupore, obiurgasse ciues, quòd hoc auro non sint vsi ad defensionem ciuitatis; siquidem eo facto nunquam occupanda fuisset. Simili modo Deus, cùm aliquando capiet animas nostras in articulo mortis, obiurgabit nos, quòd tam inconsultò omnia nostra impenderimus, & nihil ferè pro animarum nostrarum salute expendere voluerimus. Serue piger & ignaue, dicet; quare non dedisti pecuniam tuam ad mensam (pauperum) vt cum fœnore eam reciperes?

At quid de illis dicemus, qui deteriora Deo offerunt? Scribunt Veteres, viatorem fuisse, qui vouerit è re, quam inuenisset, dimidium Mercurio: porrò sacculum inuênit nucibus plenum. Itaque nucleos ipse comedit, cortices numini obtulit: quasi dimidium, quod vouisset. Tales hodie non paucos inuenire est. Nónne verò cum his expostulare potest Deus, vti olim cum Caino, cui dicebat: *Nonne si rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccasti?* (vt habent 70.) Genes. 4. Quod S. Ambrosius, Augustinus & Chrysostomus sic exponunt: *Quia in rectâ diuisione prima secundis, cœlestia terrenis præferenda sunt: Cain autem primas sibi, secundas dabat Deo, ideoq; non rectè cum Deo diuisit.* Quàm multi autem tales, qui prima & meliora sibi, secunda & deteriora Deo dant: Primæ eorum cogitationes de lucro, de conuiuijs, de voluptatibus & honoribus sunt: postremæ de Dei cultu, amore & honore. Primi sermones de rebus nouis & ludicris, de ludis, equis, canibus, venationibus, hastiludijs: vltimi de rebus pijs & serijs. Primi eorum labores, curæ & solicitudines de victu & amictu: vltimi de pascendâ animâ verbo Dei & Sacramentis. Primos & meliores iuuentutis dies mundi seruitio impendunt: postremos & viliores senectutis, pietati & pœnitentiæ dicare volunt. Meliora de substantiâ suâ in pellices, gnathones, mimos & scurras effundunt, deteriora pauperibus abijciunt. Hoccine non est nucleum comedere, & corticem Mercurio offerre? rectè quidem offerre, sed non rectè diuidere? Tu igitur, mi Christiane, ne Cainum imitare, sed Abelem, qui obtulit Deo primos & meliores fructus, de primogenitis gregum suorum & de adipibus eorum, &c.

CONCIO V.

IMAGO DEI IN HOMINE quoad multa.

I. *Propriè est in mente hominis, secundum sex animæ dotes.* 1. Quà incorporea & inuisibilis, 2. Quà Immortalis, 3. Quà est intellectu, memoriâ & voluntate prædita, 4. Quà habet liberum arbitrium, 5. Quà capax virtutis sapientiæ & gratiæ, 6. Quà dominatur animantibus.

II. *Minùs propriè in alijs prærogatiuis.*

III. *Impropriissimè in structura corporis humani.*

THEMA.

Cuius est hæc imago? Matth. 22.

A. IN more habent domini, vt mancipiorum suorum frontibus inurant stigmata seu sigilla sua indelebilia, teste Cælio Rhodigino l. 7. c. 31. quò nimirum ea in seruitute suâ contineant, & si fortè aufugerint, è stigmate deprehendant atque in ergastulum reducant. Creatus est homo à Deo, vt seruiret illi; quia Deut. 6. Deus dixit: *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies.* Quare vt fortiùs hominem obligaret ad seruiendum sibi, indelebile stigma ei impressit pulcherrimæ imaginis suæ, adeò vt si fugere conaretur, & alteri adhærere domino, hoc signo deprehendi posset & redargui tanquam fugitiuus, denique ad Dominum suum reduci. Sic enim Dauid Psal. 4. ait: *Signatum est super nos lumen vultûs tui, Domine.* Ita nimirum amauit Deus hominem, vt propriâ imagine eum insignierit, quo palàm ostenderet se hominis dominum & possessorem proprium esse velle. Sic generoso cani, quem perdere non vult dominus, circundat collare suis decoratum insignibus. Hoc tamen nihil obstante quamplurimi mortalium subducere seà legitimo suo domino conantur, & adhærent alieno, imò nec in se agnoscere volunt imaginem Dei sui. Qui proinde ad speculum adducendi sunt & interrogandi: *Cuius est hæc imago?* Quod in præsenti faciemus.

B. Imago Dei in homine duplex assignari potest; naturalis & supernaturalis. Naturalis tripliciter. Nam principaliter & propriè loquendo, consistit in mente hominis, siue in eo quòd homo in summo rerum gradu sit, in quo est Deus & Angelus: videlicet, quod sit naturæ intelligentis. Quatuor enim sunt generales gradus naturæ, & quatuor summa rerum genera. Alia namque solum habent esse, vt lapides & metalla: quædam præterea vitam, vt stirpes; nonnulla insuper sensum & motum, vt animalia, denique alia in summo gradu constituta, præter hæc mente, ratione & sapientiâ pollent: in quo tamen gradu infinita latitudo est, quia perfectio diuini intellectûs infinito interuallo maior est, quàm hominis aut Angeli. Ex quibus patet, in solo homine Dei imaginem reperiri: in inferioribus creaturis non nisi vestigium quoddam: sicut ferè in aureis & magnis monetis effigiantur Principum imagines, in minoribus verò & vilibus insignia tantùm. Omnis quidem creatura Deo quodam modo assimilatur: sed ad rationem imaginis requiritur similitudo secundum vltimum rei & propriissimum: non sufficit quæcunque; sicut ad rationem similitudinis vnius hominis cum alio, non sufficit similitudo manûs aut pedis: sed similitudo faciei & vultûs. Quædam ergò creaturæ assimilantur Deo in esse, quædam

Imago naturalis

I. *Propriè est in mente hominis.*

quædam in vitâ, quædam in sensu: alia denique in mente, quæ est quasi vultus Dei: vt Psal. 4. dicitur: *Signatum est super nos lumen vultûs tui, Domine.* Quoniam igitur soli post Angelum homini data est mens, quâ vera & solida bona à falsis discernere & eligere potest, hinc apparet, quantum obligetur homo, vt sectetur iustitiam, virtutes, Deum. Vnde S. Augustinus tract. 8. in 1. epist. Ioan. ait: *Vbi factus est homo ad imaginem Dei? In intellectu, in mente, in interiore homine, in eo quòd intelligit veritatem diiudicat iustitiam & iniustitiam, nouit, à quo factus est, potest intelligere Creatorem suum, laudare Creatorem suum. Ideò multi cùm per cupiditates malas dētererent in se imaginem Dei, & ipsam quodammodò flammam intelligentiæ peruersitate morum extinguerent, clamat illis Scriptura: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, hoc est dicere: Præposui te equo & mulo, te ad imaginem meam feci, potestatem tibi super ista dedi. Quare? Quia non habent feræ rationalem mentem, tu autem rationali mente capis veritatem, intelligis, quod supra te est, subdere ei qui supra te est, & infra te erunt illa, quibus præpositus es.* hæc Augustinus.

Secundū sex animæ dotes

Porrò hic gradus naturæ intelligentis sex dotes & eximias proprietates habet, in quarum modo vnâ, modo aliâ SS. Patres subinde hanc DEI imaginem collocant, partialiter scilicet & incompletè.

1\. *Quâ incorporea & inuisibilis.*

Primò. Anima rationalis est incorporea & inuisibilis, vti & ipse Deus: & in hac collocat S. Augustinus in l. de Ecclesiasticis dogmatibus: Tametsi verò incorporea & proinde inuisibilis est anima, eius tamen eximia pulchritudo ex effectibus deprehenditur, sicut & Dei pulchritudo ex pulcherrimis eius facturis. Quid enim est, quod facit corpus hominis ambulare, currere, luctari, loqui, ridere, ludere, canere, pulsare organa, videre, ratiocinari, &c. nónne anima? quid est, quod facit id tam formosum & aspectu gratum ac gratiosum nisi anima? quid enim corpus sine anima? omnis igitur pulchritudo corporis, mutuata est ab animâ: sicut omnis pulchritudo creaturarum & perfectio à Deo; vt proinde ipse fons sit omnis pulchritudinis. Porrò in rerum naturâ experimur, quò subtiliora & magis spiritualia sunt elementa, eò altius ferri, & maiori cum impetu ascendere: ideò ignis qui est maximè subtilis & quasi spiritualis, supremum sibi inter elementa locum vendicat, eoque maximo fertur impetu. Quoniam ergò anima purus est spiritus, sursum petit & cœlestem habitationem quærit, sicut terreum corpus terram. Vnde qui terrena sectantur, animæ suæ violentiam inferunt, eamque velut ignem in specum recludunt, qui toto impetu conatur erumpere. Et hinc est, quòd cor nostrum semper inquietum est in terrâ, donec requiescat in Deo, quia hic est in exilio & peregrino loco: patriam in cœlo habet. Vnde Dauid: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & requiescam?* Qualis igitur pœna erit, cùm spiritus cœlo natus, detruditur in profundū inferni, & ibi æternum alligabitur? Cum filius tanti patris prodigus videbit, se esse inter porcos? Angustiatur noster spiritus in terrenâ habitatione, velut piscis extra aquam, & nullibi reperit quietem: magis adhuc angitur & reclamat, cùm deprimitur per peccatum ad terrenas cupiditates; quantum igitur angustiabitur, cùm deprimetur ad infernum? Atq; hinc existit pœna damni in inferno.

2\. *Quâ immortalis.*

Secundò est immortalis, vti & Deus: & in hoc collocat rationem imaginis Origenes, vt refert Beda in exposi. allegoricâ libri Genes. Deus quamuis in hoc mundo sit, non tamen ab eo dependet, nec interit, etiamsi cœlum & terra perirent: similiter anima rationalis etsi in corpore sit mortali, eo tamen moriente, non moritur. Et hinc Dominus securos nos esse iubet à persecutoribus quibuscunque. *Nolite timere eos*, inquit, *qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Quis enim non lætus & securus incederet inter latrones, si sciret sibi plus ab ijs auferri non posse, quàm vestem? Et propterea SS. Martyres intrepidi prodierunt in conspectum Tyrannorum, quia nouerant sibi vitam animæ eripi non posse. Quòd si immortalis est anima, quemadmodum & Deus, Deo igitur debetur, quoniam ipse est fons vitæ; & cœlo, vbi sola vera est vita. In inferno enim non nisi mors est; hoc est, vita miserrima & ipsâ morte tristior: vbi optabitur mors, & non obtinebitur. Quàm soliciti ergò deberemus esse pro animâ nostrâ, vt eam tuto & bono loco reponamus, quoniam vbi reposita fuerit, ibi æternùm manebit. Qui per vnam noctem cubituri in lecto sumus, prius eum sternimus, vel sterni nobis facimus, vt vel paucis horis suauiter quiescamus: quod ipsum naturâ instigante canis facit. Quid ergò non diligentiæ adhibendum, vt animæ nostræ lectum bene componamus, in quo æternùm iacebimus? Erit sanè ille vel mollis gloriæ culcitra; vel carbones inferni ardentes.

3\. *Quâ est intellectu, memoriâ & voluntate prædita.*

Tertiò est intellectu, memoriâ & voluntate prædita: sicut in Deitate est Pater, Filius & Spiritus S. in quo ponit imaginem Damascenus. Ea verò perfectius cernitur in harum potentiarum actibus; sicut enim Deus Pater per intellectum se cognoscens producit verbum, puta Filium; eumq; amando, producit vnâ cum ipso Spiritum sanctum; ita homo intelligendo se producit in mente suâ verbū intelligibile, suipsius expressiuum sibiq; simile, atque inde prodit in voluntate eiusdem amor. Ita S. Augustinus lib. 10. de Trinit. c. 10. Hac ratione adumbrat homo in se duas in SS. Trinitate processiones, vnam Filij per modum verbi intelligibilis: alteram Spiritus sancti per modum amoris: præsertim verò, vt notat S. Augustin. l. 14. de Trinit. si homo cognoscat Deum & amet, tunc enim propriè in animâ Dei imago resultat. Et quidem si ad Dei imaginem has dotes accepimus, æquum est, vt ad finem destinatum eis vtamur; intellectum non in mundi vanitatibus, mendacijs, fraudibus & nugis, sed in contemplatione diuinarum & honestarum rerum occupemus: quemadmodum Deus perpetuò ver-

fatur in contemplatione summi boni ; Voluntate non in creaturarum, sed in Dei amorem feramur, quomodo ipse Filium per Spiritum sanctum amat; Memoriam in diuinorum beneficiorum recordatione firmemus. Alioquì si intellectum, memoriam & voluntatem nostram deflectamus ad terrena, iam peregrinam imaginem imagini diuinæ superindicimus. Speculo enim similis est anima nostra, qualem ei imaginem opposueris, talem ipsa repræsentabit. Statuis intellectum, memoriam & voluntatem tuam ante Bacchum? Bacchum repræsentabunt. Ante Venerem? Venerem repræsentabunt. Ante Mammonam? Mammonam repræsentabunt. Ante Deum? Deum repræsentabunt.

4. Quà habet liberum arbitrium.

Quarto est liberi arbitrij & dominus sui suorumq; actuum. In quo ponit imaginem Dei Ambrosius lib. 6. hexam. c. 8. Damascenus li. 2. orthod. fidei c. 12. Sicut enim Deus omnium Dominus est, & à nemine cogi potest: sic & homo à nullâ creaturâ potest cogi. Gladium libertatis habet Deus, gladio etiam libertatis accinxit hominem. Non solum concessit ei Deus mundum vniuersum, sed etiam vt suiipsius Dominus esset; quia dixit Caino: *Subter te erit appetitus tuus.* Vt ergò magnū est priuilegium, siquis immediate soli summo Pontifici subiaceat, & ab omni aliâ inferiori iurisdictione exemptus sit: ita maximum est hominis priuilegium, libertas, cui nemo præter Deum vim aut necessitatem inferre potest. Quare cum naturâ liber factus sit homo, turpissimum ipsi est, si se voluptatibus, scortis, diabolo denique subijciat & captiuum det: sicut Samson, qui cùm omnia vincula rupisset, nec ligari posset, Dalilæ se ligandum præbuit, in cuius sinu dormijt, & robur suum deposuit. Audi S. Basilium homil. 10. in hexam. *Animal itaque es, ô homo,* inquit, *imperio natum. Ecquid miseram hanc affectuum seruis seruitutem? Ecquid te dedis peccato in vile mancipium? Cur tuapte sponte mancipem te, & captiuum constituis diabolo? Iussit te Deus in creaturis principem locum tenere: & ecce tanti principatus dignitatem à te excutis & repellis. Sed seruus vocatus es? En habes rationem, vitiosi omnis affectus planè dominatricem, &c.* sic ille. Certè auicula, cui natura libertatem dedit, cùm in caueam mittitur, nunquam ferè interquiescit, semper exitum quærit. Multò acerbior est animæ captiuitas, cùm diabolo per peccatum mancipatur. Sed quanto tristior erit homini seruitus inferni, cùm perpetuò perditissimis spiritibus subesse eidem loco affixus hærere & acerbissimis pœnis subiectus esse debet?

5. Qua capax virtutis, sapietiæ & gratiæ.

Quintò est capax virtutis, sapientiæ, gratiæ, gloriæ & omnis boni: quemadmodum omnis bonitatis plenitudo est diuinitas. Et in hoc ponit imaginem Dei, Nyssenus in hexameron. Sicut etiā Deus non potest satiari vllâ re nisi seipso: sic & animæ capacitas nequit impleri, nisi ipso Deo. Vnde S. Macharius hom. 43. ait: *Sicut pupilla oculi, cùm sit exigua, tamen est vas ingens, quoniam intuetur vnà cœlum, astra, solem, lunam, vrbes & alias creaturas, &c. hoc pacto se habet mens in corde.* Vt ergò oculus omnium in se rerum species recipere potest, sic & anima hominis omnia bona. Et sicut oculus visâ semel aliquâ re, mox aliam videre desiderat, nec satiatur vnius rei creatæ aspectu: ita & animus hominis nullâ re creatâ satiari potest. Quare cùm capaces simus summi boni, & ad id percipiendum facti: cur relicto illo, nugas quærimus? Annon stultus foret filius, qui cum prodigo illo impatiens moræ donec totam hæreditatem adeat, petit vel eligit sibi portionem substantiæ suæ, & in tabernâ prodigit? Nihilo plus sapit, qui modicâ voluptate præsenti contentus, summum bonum futurum negligit.

6. Quà dominatur animantibus.

Sexto. Est domina & imperatrix super omnia animantia: sicut Deus omnium rerum dominus est. Et in hoc ponit imaginem, Basilius homil. 10. in Genes. Et hanc rationem indicasse videtur Deus, cum dixit: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs, vniuersæq; terræ.* Propter hanc etiam rationem ait Apostolus 1. Cor. 11. imaginem Dei esse in viro, non in muliere; quia scilicet vir nemini subsit, mulier autem subsit viro. Datum ergò est homini plenum dominium super animantia, vt posset animalia capere, coërcere & sine iniuriâ occidere, ad sui recreationem vel sustentationem. Quod vehementer admirans Dauid, ait: *Domine quid est homo quòd memor es eius? Constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius; oues & boues,* &c. Positus enim est homo velut Dei Vicarius & prorex in Mundo super omnes creaturas. Vnde in Euangelio vocatur à Christo Dei *villicus.* Et quidem huius dominij vsum plenum habuit homo ante peccatum, omnia animalia ad nutum homini parebant: Post peccatum verò vsus ille maiorem in modum imminutus est. Ex quo enim homo rebellauit Deo, cœperunt & quamplurima animalia rebellare homini, ita vt non nisi magno labore & industriâ coërceri & capi queant: Cuiusmodi duo potissimum genera sunt, vt annotauit Hugo de S. Victore in annotat. super Genes. maxima scilicet vt leones, tigres, Pantheræ; quò homo intelligeret se illâ excellenti potestate, quam à Deo acceperat, fuisse priuatum; deinde minima & vilissima, vti muscæ, pulices & culices, &c. vt hinc colligeret, quantam in vilitatem propter peccatum delapsus & abiectus sit. Quam ob rem Deus vt puniret Ægyptios, non misit in eos leones aut tigrides, sed muscas, cyniphes & locustas. Elucet nihilominus in hac punitione, Dei erga hominem benignitas; siquidem eius obedientiæ ea tantum subtraxit animalia, quæ ad declarandam magis dignitatem & excellentiam hominis quàm ad eius vtilitatem pertinebant, vt sunt magna & fæua animalia; reliquit autem ei, quæ emolumentum vel ornamentum aut oblectamentum illi a-ferre poterant. Cæterum quia horum villicus est homo, audiet aliquando à Deo: redde rationem villicationis tuæ.

SECVN-

C. II. *Minùs propriè in alijs prærogatiuis.*

SECVNDO. Minùs propriè imago Dei est in homine multipliciter. Primò, quia sicut Deus continet in se eminenter omnes creaturas: sic homo omnes rerum gradus, essentiam inanimatorum, vitam stirpium, sensum animalium, mentem angelorum ac Dei. Et hinc dicitur Microcosmus. Habet in se mixta inanima, vt vngues & pilos: animata non sententia, vt ossa & dentes: sentientia rationis expertia, vt carnem & neruos; mentem denique intelligentem. Continet præterea in se rationalem & irrationalem naturam, visibilem & inuisibilem, mortalem & immortalem.

2. Secundò, quia sicut Deus est omnipotens: ita modo suo & homo, vel per artem imitando naturam & similia veris faciendo, vel imaginatione fingendo, vel cogitatione mentis efformando. Quid enim non excogitat humana industria? Quas feras, quas aues non nouit capere? Potest etiam homo homini esse Deus, sicut est quodammodò animalibus domesticis: potest proximos suos alere, instituere, sapientes, denique beatos facere. Potest cognoscere & alteri insinuare longè dissita per literas, & ita loqui ad plurima milliaria. Potest cœlestium globorum motum, terram vni aspectui repræsentare in mappâ: tonare per tormenta. Archimedes incendit naues longè distantes per speculum: fecit columbam volantem: Albertus Magnus statuam loquentem; alij alia.

3. Tertiò, sicut Deus est finis rerum omnium, sic & homo quodammodò est finis omnium rerum corporearum; siquidem omnia propter ipsum facta sunt. Si enim cœlestes globos & astra, quæ in rebus corporatis principatum dignitatis obtinent, in ministerium & seruitium hominis condita esse dixit Moyses Deut. 4. quanto veriùs idem de alijs rebus corporeis dici potest? Certissimum namque est, Deum pro delitijs suis non creasse hunc Mundum; siquidem ante eius creationem æquè fuit semper beatus & gloriosus, ac post. Nec pro angelis, quia Spiritus puri non egent rebus corporalibus: nec pro bestijs, quia non decebat tam ingentem & artificiosam molem facere pro ijs, qui eam discernere, mirari, laudare & voluptatem inde capere non poterant. Absque homine igitur frustrà esset Mundi opificium: sicut domus omni supellectile instructa: si non esset qui eam incolere & vtensilibus eius vti posset.

4. Quartò, sicut animus hominis præest ac præsidet corpori, ipsum viuificans, mouens ac regens, estq; totus in toto corpore & totus in qualibet eius parte, sine vllâ sui diuisione, diminutione aut inquinatione: sic & Deus habet se ad vniuersum Mundum, omnia viuificans, mouens & gubernans, sicut Apostolus confirmat, quia *in eo viuimus, mouemur & sumus.* Et in hoc ponit Dei imaginem Ambrosius l. de dignit. condit. hum. Vis igitur intelligere, quomodo Deus Mundum regat? vide quomodo anima regat corpus; simul enim mouet pedes ad ambulandum, & manus ad laborandum, & linguam ad loquendum, & oculos ad videndum, & alia adhibet ad aliorum ministeria. Vis scire, quomodo cum omnibus agentibus Deus operetur? vide quomodo anima omnia membra moueat & cum omnibus operetur. Vis scire quomodo Deus sit vbique totus? vide quomodo anima sit tota in toto corpore & in quauis eius parte.

5. Quintò. Sicut Deus Pater est ingenitus, Filius ex patre genitus, Spiritus sanctus à Patre & Filio procedens: sic in genere humano, Adam à nullo generatus est, Eua ex Adamo, Seth ex Adamo & Eua.

D. III. *Impropriissimè in structurâ corporis humani.*

TERTIO. Impropriissimè imago Dei est in homine, ratione fabricæ corporis, vt vult S. Augustinus lib. 83. quæstion. q. 81. & cap. 17. prioris libri de Gen. contra Manichæos, quatenùs scilicet corpus hominis ita est conformatum figuratumque vt euidenter ostendat, animum qui in ipso est, ad imaginem Dei esse factum. Recta namq; statura & erectus in cœlum vultus perspicuè indicant animum, eius habitatorem, Dei similem & æternitatis esse capacem; sicut palatium in ciuitate magnificè extructum indicat magnum esse eius incolam & primatem. Vnde Augustinus cap. 12. l. 6. de Gen. ad lit. ait: *Congruit ergò & corpus hominis animæ rationali, non secundum lineamenta figurasq; membrorum, sed potiùs secundum id, quòd in cœlum erectum est ad intuenda, quæ in corpore ipsius Mundi superna sunt: sicut anima rationalis in ea debet erigi, quæ in spiritualibus naturam maximè excellunt; vt quæ sursum sunt sapiat, non quæ super terram.* Cœlo ergò nati, cœlo creati sumus; hic finis, hic scopus noster: ab hoc si aberremus, frustrà homines sumus, frustrà solem cœlumque suspicimus; satius foret bruta aut saxa fuisse: Sin assequamur, terq; quaterq; beati. Atque hic nobis æquè ac S. Bernardo perennis sit stimulus ad vitam puram & sanctam; *Bernarde dic quare hic* cur cœlum suspicis? cur animam rationalem & corpus erectum accepisti? Vnde Anthropos græcè dicitur homo, id est, contemplans seu sursum aspiciens. Destruunt imaginem Dei in se, qui se in terrena curuant.

E. *Imago Dei supernaturalis.*

Altera Dei in homine imago, supernaturalis est: & consistit in gratiâ, quâ is diuinæ fit consors naturæ, præsertim in visione beatificâ. Et hæc imago est prioris consummatio & perfectio. Imago naturalis est quasi Dei in homine rudis delineatio carbone vel atramento descripta: Supernaturalis verò est eiusdem illuminatio viuis coloribus virtutum, gratiæ & gloriæ expressa. Per naturalem homo est adhuc quasi nudus, per supernaturalem pulchrè vestitur. Et hanc acquirit homo per iustificationē, perdit per peccatum, possident soli iusti. Quemadmodum igitur nudus homo desiderat vestem; sic imago naturalis desiderat supernaturalem, sine quâ nuda imago est. Hæc enim illa vestis nuptialis est, quæ si non quæratur & habeatur, Deum ad iracundiam prouocat & hominem in tenebras eijcit. Propterea Apostolus clamat Eph. 4. *Renouamini*

spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitiâ & sanctitate veritatis. Hanc iustus indefinenter perpolire debet & efformare ad exemplar Christi, ad cuius vitæ normam quanto magis accesserit, tanto magis perficiet imaginem suam Deoq; placitam reddet. Sed heu quàm multi deturpant naturalem Dei imaginem in se, cùm ei peccata superinduunt? Id lamentatur Ieremias Thren. 4. dicens: *Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis.* Reuerà isti Bacchanalia diaboli agunt, quia naturali Dei imagini, quam in se gerunt quamque ornare supernaturali velut eximiâ veste deberent, superinduunt imaginem diaboli horridissimam. Vt meritò interrogare seipsos deberent: *Cuius est hæc imago?* ne alioquin in iudicio audiant: *Amen dico vobis nescio vos:* non agnosco vos, quia non geritis imaginem meam, sed alienam & diabolicam.

Perspeximus igitur non vnâ ratione Dei imaginem esse in homine. Superest igitur vt iuxta Christi argumentum concludamus: Quandoquidem imaginem Dei in vobis geritis, ô homines, ac per hoc testamini vos Deo subiectos esse: *reddite ergò quæ sunt Dei, Deo.* Date vos Deo, sicut mancipium datur hero suo ad seruiendum: sicut miles Duci, ad obsequendum; sicut discipulus Magistro ad instruendum: sicut imago pictori ad illuminandum cœlestis lumine gloriæ.

CONCIO VI.

CVR HOMO AD IMAGINEM DEI CONDITVS SIT.

- I. *Vt cæteræ creaturæ reuererentur hominẽ &c.*
- II. *Vt sciremus hominem esse quid Dei proprium.*
- III. *Vt esset cum quo Deus familiariter ageret.*
- IV. *Vt homo ex seipso in cognitionem sui creatoris venire posset.*
- V. *Vt pateat quantum intersit inter Dei benignitatem & hominis malignitatem.*
- VI. *Vt esset homo æternitatis & quasi diuinitatis capax.*
- VII. *Vt esset index opificis.*

THEMA.

Cuius est hæc imago? Matth. 22.

A.

COlligimus, Auditores, è libri Genesis initio, ex omnibus creaturis solum hominem præuiâ quasi consultatione sanctissimæ Trinitatis creatum esse; siquidem in aliarum rerum creatione dixit DEVS: *fiat lux, fiat firmamentum, fiant luminaria, producant aquæ, producat terra,* &c. & continuò facta sunt. At in hominis creatione aliter locutus est: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram;* quasi præuiâ consultatione hominem creare vellet. Quâre, nisi fallor, ostendere voluit, tantam esse imaginis suæ dignitatem & excellentiam, vt si res humanâ ratione æstimaretur, meritò in consultationem vocari posset, vtrùm expediret homini eam communicare; siquidem omnis homo mendax, labilis & peccabilis erat futurus; & ita fieri poterat, vt DEVS ipse vilesceret in imagine suâ. Vnde celeberrimus ille Philosophus Pythagoras, vt testatur S. Cyrillus tract. contra Iulian. monebat in suis symbolis, ne quis imaginem DEI sculptam gestaret in suo annulo: ne DEVS contemptui fieret. Quanto magis igitur timendum erat ne vilis redderetur DEVS, si imaginem suam imprimeret homini, quem sciebat à se degeneraturum ac bestiarum potiùs formas & naturas assumpturum? Itaque si Pythagoræ, si nostram, & fortè si angelorum opinionem DEVS secutus esset, suam imaginem in nobis nequaquam impressisset. Vnde Dauid Ps. 8. exclamat: *Quid est homo, quòd memor es eius* (in Hebr. habetur: *quid est Enos,* id est, obliuiosus?) q. d. quare tantam dignitatem confers in hominem, qui tam citò obliuiscitur suæ dignitatis & brutescit? Sed enim secretissimo SS. Trinitatis consilio aliter placuit, decretumq; est facere hominem ad imaginem & similitudinem suam. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius! quis enim cognouit sensum Domini: aut quis consiliarius eius fuit?* Conabimur tamen indagare si non causas, saltem rationabiles congruentias diuini huius consilij. Septem causas enumerat Bened. Pererius in Gen. lib. 4. Videamus singulas.

B. I. *Vt cæteræ creaturæ reuererentur hominem, &c.*

PRIMA. Vt res omnes creatæ reuererentur hominem, velut vniuersi rectorem: & ne cœli & astra homini inseruire, aut etiam angeli ministrare dedignarentur: deniq; ne dæmones hominem lædere, neuè propter hominis rebellionem omnes creaturæ in eum insurgere auderent, in quo imaginem DEI expressam cernerent. Nam si illam ab homine demas, superatur naturæ præstantiâ ab angelis: pulchritudine à stellis, lilijs agri & floribus, pauonibus: durabilitate à cœlis: robore à leone, equo: corporis vastitate ab elephante, boue, cæto: pernicitate, à lepore, cane, delphino: longæuitate à ceruis & coruis: visu à lynce & aquilâ: olfactu à cane, vulture: auditu à talpâ, apro: musicâ ab auiculis: dialecticâ à canibus: astrologiâ à delphinis, ranis, mergis, hirundinibus. Vnde ratione harũ dotum nullæ creaturæ hominem obseruarent, vt quæ eum longè excedunt. Non obstantibus tamen istis, & astra homini lucent, & cœli rotantur: deinde, vt teste Senecâ epist. 85. ait Philosophus, *leonibus magister manum insertat, tygridem custos suus osculatur, elephantem minimus Æthiops iubet subsidere in genua & ambulare per funem:* præterea equos frænis domat, tauros iugo alligat, auiculas decipit, pisces vel solo aspectu terret: omnia denique, etiam ipsi angeli ei inseruiunt; quia nimirum in eo DEI imaginem cernunt.

cernunt. Quemadmodum enim Ioseph Patriarcham Ægyptij, Mardochæum Persæ & Medi, Iudæos licet & alioquin infimæ sortis homines summoperè reuerebantur atque obseruabant flexoque genu adorabant, quòd is annulo regis Ægyptij, hic verò regis Persarum diademate insignitus esset: ita & creaturæ hominem, quòd Dei insignia & imaginem gestet, suspiciunt ac timent. Imò ne aliquando propter hominis rebellionem insurgerent in eum, & ipsi quoque rebellarent; voluit in homine indelebilem sui imprimere imaginem, vt etiam rebellem vereri cogerentur: vnde & post diluuium hominibus dictum est à Deo, Gen. 9. *Terror vester ac tremor sit super omnia animalia.* Quod figuratum est in Caino, in quo posuit Deus signum, ne ipse, rebellis licèt, ab obuijs quibusque seu hominibus seu bestijs, tanquam læsæ diuinæ maiestatis reus occideretur, Gen. 4. Vnde mirari & laudare Dei bonitatem debemus, qui etiam post rebellionem nostram contra creaturarum incursus defendere nos voluit.

C. II. *Vt sciremus hominem esse quid Dei proprium.*

SECVNDA. Vt intelligeremus, hominẽ esse quid Dei proprium & peculiare, quod ipsi propriè debeatur. Omnia quidem Deus homini donauerat & subiecerat, ipsum tamen hominem diuini iuris & possessionis esse voluit; ac propterea sigillo imaginis suæ eum communiuit: quo modo res charissimæ & peculiariter custodiendæ proprio sigillo notantur, ne à quopiam attrectentur. Et hoc quidem adeò firmiter homini impressit, vt inde auelli nullatenus queat; sed indesinenter hominem redarguat, quotiescunque se, non Deo, sed mundo & diabolo addicit: sicut seruum fugitiuũ arguit stigma impressum. Inclytus ille sculptor Phydias, vt auctor est Aristoteles l. de mundo ad Alexandr. Mineruæ clypeo suã effigiem tam artificiosè insculpserat, vt ea nisi confracto clypeo eximi non posset: ita etiam Deus imaginẽ suam homini tam scitè impressit, vt deleri nequeat. Conantur quidẽ sæpe impij exterminare facies suas, & synderesis igniculum extinguere, quò minus iram Dei sibi imminentem, iudiciũ & gehẽnam metuere cogantur. Sed *quæ superuenit forma,* inquit S. Bern. serm. 82. in Cant. *obscurare ingenitam potuit, sed non exterminare. Remurmurat adhuc natiua & consortem alteram veluti peregrinam respuit.* Quis non putaret abolitam penitus fuisse Dei imaginẽ in superbissimo illo rege Nabuchodonosore, qui ad extremum fænum vt bos comedit, donec capilli & vngues eius in similitudinem aquilarũ crescerent, Dan. 4. neque tamen extinctus in eo fuit rationis igniculus: quin potius tũc *oculos suos ad cælum leuauit & altissimo benedixit,* atque ita sibi ipsi restitutus est & pœnituit. Non potes igitur ô homo, à Dei potestate & seruitio ac possessione vllatenus liberari; nam *cuius est hæc imago?* nonné Dei? da ergò Deo quæ Dei sunt. Væ tibi si mundo eiusque vanitati, carni eiusque lasciuiæ, Diabolo & eius pompis teipsum dederis; quia sacrilegium committis, Dei possessionem furaris & alteri iniquè vendis; itaque arguet te imago Dei, conscientia tua: sicut insignia appicta produnt furem, qui rem alienam alteri vendit. Sed ad quid tradere me Deo debeo? inquis. Respondeo vt filius patri, eum amando & timendo, quem facie repræsentas: vt miles suo Duci, ei in omnibus obsequendo & fidem seruando: vt dispensator hero suo, eius bona fideliter dispensando: vt mancipium domino suo, ei seruiendo & operando: vt discipulus magistro suo, ei te tradendo, vt ab eo perficiatur & illuminetur imago illa per gratiam & tandem per gloriam.

D. III. *Vt esset cum quo Deus familiariter ageret.*

TERTIA. Vt esset, quocum familiariter ageret Deus, & se quasi recrearet. Quemadmodum enim quia nullum animalium inueniebatur Adæ simile, cum quo familiaritatem & amicitiam contrahere posset, creauit Deus Euam ei similem & sociam, quã visã mox lętabundus quasi exclamauit: *Hoc nũc os ex ossibus meis*: ita creatis rebus irrationalibus cùm nulla esset Deo similis, cum quã familiariter agere posset, fecit hominem, vt esset quem amaret, & à quo vicissim amaretur, amore amicitiæ. Vnde alias quidem creaturas Deus approbasse dicitur: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* De homine autem longe aliter locutus est; nimirum: *Delectabar per singulos dies ludens in orbe terrarum, & deliciæ meæ esse cum filijs hominum,* Prou. 8. Solent Principes viri adsciscere in aulam nobiles adolescentes & viros, quibuscum familiariter conuersari, lusui & venationi operam dare possint. Similiter etiam Deus adsciuit sibi hominem propria imagine nobilitatum: atque vt cum eo familiarissimè conuersari posset, de cœlo ad eum descendit: vt iam ne miremur cum Iobo: *Quid est homo quia magnificas eum? aut cur apponis erga eum cor tuum? visitas eum diluculo?* (in incarnatione.) Hoc enim ideò facit, quia ad imaginem Dei factus est homo, adeoque nobilissimus Dei aulicus est. Quã ex re concludo, hominem strictissimè obligari ad Deum amandum, & vanitates respuendas. Quis enim nescit similitudinem esse causam amoris? Refert Vinc. in hist. lib. 37. cap. 162. Pipino Francorum regi binos pueros in aula fuisse, nobili progenie: alterum quidem Comitis Aluernensis filium, alterum militę quodam Bericano ortum. Mirum, cum vultu essent apprimè similes eàdemque fortunã Romam ducerentur ac fortè fortunã apud Lucam, Italiæ vrbem, sibi mutuo obuiarent, eàdemq; die baptismo Romæ tingerentur, deinceps fratrum instar mirum in modum se amabant. Vide igitur homo, quid debeas Deo tuo, qui te sibi similem fecit, vt quo modo iste dilexit & ampliùs diligere cupit, tu quoque eũ diligas. Et *dicam tibi ô homo,* inquit Michæas cap. 6. *quid Deus requirat à te: vtique sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Sollicitum inquam, quo modo aulici cum Principe ludentes, loquentes aut conuersantes sollicitè cauent, ne vel eum offendant, vel ipsum deserentes, cũ pueris aut scurris nugas tractent. Quid enim, putas, dicet supremus ille Rex tuus, si tu eo spreto & deserto, amorem & conuersationem tuam omnem mundo & carni impendas? Non audis quid

quid Psal. 8. dicat: *Filij hominum vsquequo graui corde,* &c. (in Hebr. habetur: *Filij viri vsquequo inclyti mei ad ignominiam diligentes vanitatem, quæritis mendacium?*)

E. IV. *Vt homo ex seipso in cognitionem sui Creatoris venire posset.*

QVARTA. Vt homo haberet in seipso, vnde in cognitionem sui creatoris & opificis faciliùs deuenire posset. Quanquam enim *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*: (ad Rom. 1.) ne tamen homo eam notitiam extra se & aliunde quærere cogeretur, posuit Deus in ipso pulcherrimam sui imaginem, quæ in eo quasi in speculo reluceret & exemplar ipsum ac creatorem Deum repræsentaret, ac longè quidem expressiùs, quàm omnes creaturæ aliæ; siquidem in illis, vestigium tãtùm aliquod Dei cernitur, quod ipsum non aliter repræsentat, quàm sicut effectus causam, fumus ignem. Quare quando homines Deum quærunt, vti apud Dauidem Psal. 4. *Multi dicunt: quis ostendit nobis bona?* respondetur: *signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Prothogenes aliquando ex vnius subtilissimæ lineæ ductu, quam Apelles in illius absentis officinâ descripserat, continuò auctorem Apellem agnouit, vt refert Plinius lib. 35. cap. 10. (siquidem dicebat, non cadere in alium, opus tam absolutum) ita non difficile est homini cognoscere auctorem suum, si lineam illam subtilissimã, animam inquam rationalem in officinâ corporis sui descriptam intueatur; qualis enim est imperfectè hominis animus, talis est perfectissimè, remotis imperfectionibus, Deus. Animus noster est intelligens: intelligentissimus Deus. Animus omnia potest ac cupit intelligere: Deus actu omnia intelligit. Animus suscipit innumeras rerum diuersissimarum imagines sine vllâ suâ immutatione: Deus omnium rerum idæas in mente gerit, sine omni suâ mutatione. Animus omnia membra viuificat, multo magis id potest & facit Deus omnibus viuentibus. Animus est in vnaquaque corporis parte totus & indiuisus: ita in vniuerso Deus. Animus noster libertate præditus est: quanto liberior Deus? Animus noster virtute, sapientiâ, gratiâ perficitur: quanto perfectior in his Deus? Animus corpus conseruat, regit, continet: similiter Deus mundum. Ex qua cognitione illud sequitur vt homo, qui in seipso cognoscit velut in speculo Deum vt exemplar suum, eundem etiam imitetur. Sicut enim imago in speculo tota dependet à corpore, & omnes illius gestus imitatur; eo stante, stat, ambulante ambulat, ridente ridet, flente flet, &c. ita & homo imitari Deum debet; siquidem viua eius imago est, non mortua. Vnde in Hebr. pro, *imaginem*, habetur *vmbram*; vt sicut vmbra sequitur & imitatur corpus, ita sequatur homo Deum. Quare rectè S. Leo Papa serm. de ieiunio dixit, hominem ideò ad imaginem Dei conditum, *vt imitator sui esset authoris*; & hanc esse naturalem generis nostri dignitatem, *si in nobis quasi in quodam speculo diuinæ benignitatis forma resplendeat.*

F. V. *Vt pateret quantũ intersit inter Dei benignitatem & hominis malignitatem.*

QVINTA. Vt palam esset, quantum intersit inter Dei bonitatem & benignitatem, atque hominis malignitatem & inuidiam. Homo enim si re aliqua excellat, velut diuitijs, potentia, nobilitate, honoribus ac sapientiâ, nollet quenquam aliorum hominum sibi eâ re parem aut etiam similem esse. At Dei tanta est bonitas tamque omnis expers inuidiæ, vt quibus rebus excellit ipse, earum capacem & participem fecerit hominem: & quidem omnibus quibus poterat modis. Fecit enim sibi similem in naturalibus, prouehendo eum ad summum naturæ gradum, intellectiuum scilicet & rationis capacem, adiungendo ei libertatem. Similem in supernaturalibus, faciendo eum virtutum, gratiæ, & gloriæ participem. Habes hic igitur, ô homo, cur mireris Dei bonitatem & tantum tibi collatũ bonum sedulò conferues.

G. VI. *Vt esset homo æternitatis & quasi diuinitatis capax.*

SEXTA. Vt posset homo æternitatis, infinitatis ac diuinitatis quodammodò esse capax, nullumque esset tantum bonum, quod non auderet à Deo petere, imò impetraturum se speraret. Cùm enim Deus nihil vacuum in natura reliquerit, nec quidquam frustrà fecerit: nobis autem infinitam quodammodò mentis & voluntatis capacitatem dederit (quia sicut intellectu nostro cognoscere summũ bonum possumus: ita & per voluntatem appetimus) possumus Deo fidenter dicere: Domine, imple hoc vacuum, hanc capacitatem, hunc appetitum nostrum: cùm nihil vacuum reliqueris, nihil frustrà feceris. Non potest autem appetitus noster contentari bono finito, cùm sit ipse infinitus, sicut nec vas rotundum repleri nisi à corpore similiter rotundo: nec sigilli expressi vacuitates & partes omnes nisi ab eo sigillo, à quo illud expressum est. Figura huius nostri appetitus videtur fuisse mensa illa in tabernaculo constituta ad plagam septentrionalem Exod. 40. in qua semper 12. panes iacebant & per singula sabbatha permutabantur recentibus. Talis enim mensa est cor nostrum, in quo licet plura apponas & semper noua quæ appetit; etsi lautissima sint, muténturque in dies; nauseabit tamen breui super omni re creatâ. Ratio, quia mensa cordis nostri instar acus nauticæ semper ad plagam septẽtrionalẽ, id est, ad cœlestia bona respicit, versus illa posita est, ijs solis satiari potest. Vnde S. August. li. 1. Confess. *fecisti nos ad te & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Et Ecclesiasticus cap. 17. *Deus creauit de terra hominem & secundum imaginem suã fecit illum, & iterum conuertit illum in ipsam.* Qua ex doctrinâ collige, frustrà omnes illos laborare, qui terrenis bonis satiari cupiunt; quia nequeunt vllo modo explere capacitatem mentis infinitam: Deus potest.

H. VII. *Vt esset index opificis.*

SEPTIMA. Vt esset index opificis, qui totum hunc mundum fecit. *Quemadmodum enim*, inquit Theodoret. in Gen. *Si quispiam Rex, cùm maximam vrbem excitasset, multisque & varijs operibus adornasset, imaginem suam, maximam decentissimamq́; in vrbis medio collocaret, vt hac imagine regem huiusce vrbis autorem conditoremq́; indicaret, quem omnes vrbis*

vrbis habitatores venerarentur & gratias agerent, quòd sibi vrbem construxisset: eodem modo Deus postquam mundum condidit, hominem ad imaginem suã à se creatum in eo tanquam imaginem propriam collocauit, cui omnes creaturæ deseruirent. Certè etiã Imperatores olim sua decreta annulo subsignabant, propriâ imagine insignito, teste Plin. lib. 37. cap. 1. Suet. in Aug. c. 5. Par ergò erat vti etiam Deus mundi sui fabricam imagine sua condecoraret. Iã verò quis nescit, læsæ maiestatis reum haberi, qui imaginem regis in publico positam conspurcaret, deturbaret vel iniurijs appeteret? Sanè Theodosius Imp. delere statuerat Antiochiam, quòd Antiocheni ipsius & Placillæ cõiugis imagines deiecissent, & per plateas traxissent; nisi Flauiani Episcopi & monachorum precibus fuisset placatus, vt scribit Niceph. lib. 12. c. 43. Quid ergò faciet Deus illi, qui imaginẽ eius in alijs hominibus lædit, vel etiam in semetipso peccatis & sceleribus conspurcat, &, quantum in ipso est, deturbat? Qui Imperatoris imagini cornua, asinorum aures, auium rostrum & similia belluarũ membra appingeret, nonné magnam Imperatori iniuriã irrogaret? At hoc facit homo imagini Dei, grauiter peccando. Audi S. Chrysost. hom. 4. in Matth. *Quando vt asinus calcitras, vt taurus superbis: libidine incensus sic hinnis vt equus: quando in epulis vrsorum imitaris voratum, & pinguedine corpus mulorum more distendis: cum exercendâ simultate camelum, lupum imiteris rapina: cùm irascaris vt serpens, & atrocitate scorpionum percutias: cùm subdolè insidieris vt vulpes, cumq; veneno malignitatis armeris vt coluber & vipera: cùm quasi diabolus ipse aduersus fratres crudelia bella suscipias: quonam vnquam modo, qua ratione in hominum te possum numero collocare, nulla in te cernens humanæ signa naturæ?* Et mox: *Verùm hoc est multò deterrimum, quod tamen cùm omnium vitiorum squalore turpemur, nec intelligimus quidem nostræ animæ fœditatem, nec eius prorsus deforme cognoscimus. Nam tu quidem apud tonsorem residens, diligenter capitis tui attendis comam. Sumpto siquidem speculo, multo cum studio, summaque curâ æqualitatem consideras, & nitorem capilli: nec tamen in imagine tui temetipse inspexisse contentus, tum ipsum artificem, tum alios adstantes sollicitè homo iam senex non vereris iuuenili stultitia insanus, interrogare, an alicubi incomptiùs manus properantis operata sit, an satis deceat frontem leniter attonsa cæsaries: Animæ verò nostræ, quæ non solùm deformis est, verùm etiam ferarum omnino conformis, & quæ Scylla aliqua, vel Chimæra (vt fabula celebrat) effecta est, nulla nos cura, nulla sollicitudo vnquam remordet.* Sic ille. Quare, Auditores, nos ipsos sedulò examinemus, cuius imaginem geramus. Tametsi enim Dei imaginem nunquam perdere omnino possumus, vbi tamen ea vitijs fædata est, non agnoscit illam Deus; quod expertæ fatuæ illæ virgines, quibus dixit: *Nescio vos.* Veniet aliquando hora, in quâ examinabimur: *Cuius est hæc imago?* Et si quidem imaginem Dei gratia illustratã gesseris, pro filio Dei agnosceris: si verò peccatis deformatam, pro filio diaboli.

CONCIO VII.

HOMINIS PRÆCIPVA membra quarum rerum sint imago.

I. *Caput hominis dignitatem indicat.*
II. *Oculi intellectum repræsentant.*
III. *Cerebrum memoriæ typus.*
IV. *Facies conscientiæ figura.*
V. *Nares rationis imago.*
VI. *Aures iudicij norma & typus.*
VII. *Lingua instruit loquelam.*
VIII. *Manus operationem informat.*
IX. *Digiti decalogi obseruationem insinuant.*
X. *Pedes appetitus vtriusque figura sunt.*

THEMA.

Cuius est hæc imago & superscriptio? Matth. 22.

DÈ Socrate scribit Laërtius l. 2. consueuisse eum adolescentes formâ præstantes ad speculum adducere, vt seipsos contemplarentur, ne quid indignum gererent tali formâ & venustate. Rectè & Christianè; sic enim & S. Iob ad hoc ipsum speculum omnes nos adducit quodãmodò, dum ait c. 5. *Visitans speciem tuam, non peccabis.* q. d. statue te coram speculo & vide cuius sit hæc imago; & abstinebis à peccatis. Perspexerunt isti corporis humani structuram, effigiem, figuram, membra sic à Deo efformata esse, vt eorum inspectu satis superque admoneantur homines, quid sibi agẽdum sit ad bene beateque viuendum, adeoque etiã quales secundum animum esse debeant. Propterea Plotinus dicebat corpus esse *imaginẽ*: Pythagoras esse *thecam mentis*, vtcunque eam exprimentẽ; quò fit vt non in animâ solùm, sed etiam in corpore nonnulla Dei imago agnoscenda sit; quam si accuratè inspiciamus, deprehendemus etiam in illo Dei legem nobis præscriptam esse, iuxta id Psalmi 4. *Multi dicunt quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Verùm quia lumen hoc pauci videntur agnoscere, pauciores perlustrare, idcircò in hoc sermone conabor Auditores meos ad speculum adducere & interrogare: *Cuius est hæc imago?* Inspicite & audite.

A.

B.

I. *Caput hominis dignitatẽ indicat.*

PRIMO. Capitis constructio hominis dignitatem omnibus sublunaribus rebus maiorẽ manifestè indicat. Etenim Primò Sphæricã habet figuram, quẽadmodum vniuersum cuius imaginem quandã refert. Ibi enim oculi bini, quasi solis & lunæ duo luminaria: ibi venti & aër, halitus oris & narium: ibi

1.

ibi pluuiæ, pituita per nares de cerebro deſtillans:
ibi lapides, dentes & oſſa: ibi ſyluæ & plantæ, barba
& capilli: ibi valles & colles, oculorum cauitas, ge-
narum ac frontis tumor: ibi fontes & riuuli, venæ
ſanguinum per caput diffuſæ: ibi duo quaſi cœlorũ
poli, binæ ſcilicet aures. Quæ omnia oſtendũt ma-
ximam hominis excellentiam, admonentque eum
officij ſui, vt quemadmodum omnia creata ſeruiũt
Deo & ad nutum parent: ita & ipſe Deo exactiſſimè
obediat; præſertim quia etiam ipſi velut Orbis Im-
peratori omnia ſubiecit Deus, vt tantò magis ho-
mo ſubijceret ſe Deo creatori ſuo.

2. Secundo. Erectum eſt, non in terram pronum;
Vnde Poëta canit: *Os homini ſublime dedit cœlumq;
videre.* Cauſam exponit Lactantius Firmian. l. de
Opificio Dei cap. 8. *vt eudem ſpectet, vnde illi origo
eſt.* Hominem igitur cœlo natum ideoque cœleſtẽ
patriam ſibi deſtinatam quærere, ac conuerſationẽ
ſuam in cœlo habere debere oſtendit. Deijcit ſei-
pſum à culmine nobilitatis ſuæ, qui relictis ſolidis &
cœleſtibus bonis, fluxa & terrena quærit, non ſecus
ac ſi Princeps ruſticam puellam amaret. Vnde iure
merito S. Bernardus ad eos, qui terrenis inhiant: *Nõ
pudet*, inquit, *te corpore cœlum ſuſpicere & mente in
terra repere? caput ſurſum & cor habere deorſum?* Em-
pedocles rogatus cur viueret? *Vt cœlum*, inquit, *a-
ſpiciam. Tolle cœlum & nullus ero.* Rectiùs ac veriùs
reſpondebit Chriſtianus: Vt cœlum non tantùm a-
ſpiciam, ſed & conſequar.

3. Tertio. Supremum in corpore locum obtinet,
eminetque ſuper omnia mẽbra; vt diſcat homo per
rationem præeſſe & imperare ſenſibus, appetitibus
& paſſionibus ſuis; & hæ quidem ſint velut equus,
ratio velut eques. Quare ſi ſe homo ſubijciat paſ-
ſionibus ſuis, perinde eſt ac ſi caput gerat infra pe-
des, vel bouis inſtar capite depreſſo in pratis pabu-
letur, vti expreſſit Dauid Pſal. 105. dicens. *Mutaue-
runt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comeden-
tis fœnum.* Vnde S. Bernardus ſerm. 24. in Cant. ait:
*Erubeſce anima mea diuinam in pecorinam commu-
taſſe ſimilitudinem. Erubeſce volutari in cœno, quæ
de cœlo es. Erubeſce anima* (ait corpus) *in mei conſi-
deratione. Creata ſimilis creati recta, me quoque acce-
piſti adiutorium ſimile tibi, vtique ſecundum linea-
menta corporeæ rectitudinis.* Et mox: *Me ergò meam
(quam tui gratiâ accepi) retinente & ſeruante præ-
rogatiuam, tu quomodo non cõfunderis amiſiſſe tuam?*
Hæc Bern.

C. II. *Oculi intellectum repræſentant.*

SECVNDO. Oculi hominis intellectũ eius repræ-
ſentant. Simillimum enim amborum eſt officium,
& quod iſte in animâ præſtat, hoc illi in corpore ex-
equuntur. Per intellectum ſpiritualia contempla-
mur: per oculos corporea intuemur. Vnde D. Chry-
ſoſtomus homil. 21. in Matth. ait: *Quod oculus corpo-
ri, hoc intellectus eſt animæ.* Iam ergò Primo ſicut o-
1. culus in capite velut ſpeculator in ſpecula vigilat
corpori, omnia circumſpiciens & de inſidijs homi-
nem admonens: ita vigilare debet intellectus ſem-
per, omniaque inueſtigare, an vtilia vel noxia ſint.
Quemadmodum igitur in corpore, ſubdit cit. loc.
Chryſoſtomus, *hoc maximè prouidemus, vt oculos
habeamus incolumes: ſic etiam in anima intellectus
conſeruemus ſalutem.* Hinc enim natura oculũ pal-
pebris contexit & ſupercilijs muniuit, ne facilè poſ-
ſet lædi; nos etiam contra ictus naturâ inſtructrice
præ omnibus alijs membris oculos tuemur, bra-
chijs obiectis; quia ſi vel minimus puluis incidat in
oculum, iam eclipſin patitur oculus & corpus malè
regitur. Pari ergò imò longè maiori ſtudio ſeruan-
dus intellectus, ne cupiditatibus turbetur & paſſio-
nibus, velut iræ, auaritiæ, laſciuiæ, & ebrietatis, quæ
prorſus eum excæcat.

2. Secundo. Duo ſunt hominis oculi, qui tamen per
lineam rectam ſemper coëunt in idem obiectum,
efficiendo conum ſeu pyramidem; ita vt non poſſi-
mus vno oculo cœlum, altero terram videre: ita duo
quoque in intellectu ſunt lumina, ſupernaturale, fi-
des: naturale, ratio; illa eſt magiſtra, hæc miniſtra;
proinde & ipſæ in idem ſemper conuenire obiectũ,
in eandemque conſpirare ſententiam: vt fides qui-
dem credenda reuelet, ratio autem perſuadeat ea
credibilia nec non credenda eſſe. Rurſum in intel-
lectũ duplex diſtingui ſolet ratio: ſuperior, quæ cõ-
ſiderat rationes æternas; inferior quæ temporales.
Debent ergò & iſtæ in vnum coire terminum, vt
ratio quidem inferior ſequatur ſuperiorem, & tem-
poralia omnia ordinet ad æterna bona. Neq; enim
ſimul attendere ad Deum & ad Mundi vanitatem
poteris, ſeruire Deo & mammonæ.

D. III. *Cerebrũ memoriæ typus.*

TERTIO. Cerebrum memoriæ vti ſedes, ita & ty-
pus eſt. Vt enim cerebrum iuxta Phyſicos duas ha-
bet pelliculas, quibus tegitur & ſeruatur tenuem v-
nam, quæ pia mater dicitur: alteram duram, quæ &
dura mater appellatur: ita & memoria noſtra, quæ
1. duo maximè retinere ſolet, iniurias & beneficia,
duas habere cuticulas debet, teneram & duram: illâ
quaſi piâ matre includere iniurias, facilè ignoſcen-
das obliuiſcendasque: hac verò beneficia nunquam
è memoriâ deponenda. Etenim res pretioſæ & v-
tiles diligenter aſſeruantur, ciſtis includuntur, ſeris
muniuntur: non item viles & inutiles. Pretioſa res
eſt beneficium, igitur memoriæ, quæ animæ noſtræ
ciſta eſt, & *ſcriba*, vt ait Ariſtoteles, fortiter includẽ-
da, ſeduloque inſcribẽda: vilis verò & inutilis eſt in-
iuria, non ergò tam tenaciter memoriæ commen-
danda, ſed per piam matrẽ facilè remittenda. Hinc
D. Iſidorus ep. 211. ad Euſtatium ait: *inimicitiam in
aquã ſcribere oportere, vt quamprimùm obliteretur:
amicitiam in æs incidere, vt perpetuò firma ſeruetur.*

2. Rurſum quia cerebrum ſupremũ in homine lo-
cum obtinet cœloq; propius eſt, quàm cætera mẽ-
bra, hinc non obſcurè docet, cœleſtia potiùs quàm
terreſtria, Deum quàm creaturas ipſi commendan-
da & in mente habenda eſſe. Hoc enim S. Tobias
pro extremo monito & vltima voluntate ſuæ filio
inculcauit: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto
Deum*, c. 4. Similiter & Moyſes populo Hebræorũ
iamiã moriturus idipſum crebrò cõmendat Exod. 8.

Caue nequando obliuiscaris Domini Dei tui. Et paulò infrà: *Recorderis Domini Dei tui.*

E. IV. *Facies conscientiæ figura*

QVARTO. Facies conscientiæ typus est; quia teste D. Bernardo ser. 1. in cap. ieiunij & Auctore op. imperf. homil. 15. hominis interna facies & spiritualis est conscientia; per quam placemus Deo vel displicemus, sicut hominibus per faciem externam, in qua natura plurimum gratiæ & pulchritudinis reposuit. 1. Primò itaque sicut naturali instinctu præcipuè obseruamus faciem, ne sordida appareat, ideoque eam in speculo contuemur, vt fœdatam abstergamus; non contuemur alia membra: ita prima nostra esse cura deberet, nitor conscientiæ; cui curæ S. Paulus à tempore conuersionis suæ semper inuigilauit, vti testatur ipse Act. 24. *In hoc & ipse studeo,* inquit, *sine offendiculo conscientiam habere ad Deum & ad homines semper.* Eadem cura Augustino prima & sola fuit, cuius hoc celebratur dictũ: *Senti de Augustino, quidquid velis; sola me conscientia non accuset.* Esto igitur, vt malè audiamus, rudes & illiterati simus: nesciamus aulicos mores: simus abiecti & odiosi hominibus; non attendamus ad ista: sed ad solam conscientiam, vt sana sit & pura.

2. Secundo. Facies hominem accusat, cùm cõscius sibi arguitur; (nisi fortè depuduerit) illicò enim erubescit, dum sanguis de corde in faciem procurrit, quasi lictor reum proditurus: ita debet conscientia post admissum scelus hominem accusare, rodere & lancinare, donec resipiscat & errorem emendet. Bonus est faciei pudor, bonus & cõscientiæ remorsus; si tamen audiatur. Pessimi hominis signum est, non erubescere de peccato; quemadmodum etiam non sentire post peccata conscientiæ remorsum. Quare non imitemur turpia animalia, elephantes & camelos, qui ob faciei deformitatem non volunt bibere ex limpida, sed turbant priùs aquam; quod etiam faciebat aliquando Augustinus nondum cõuersus, qui in suã Confessione de seipso fatetur: *Posueram me Domine ad scapulas meas, vt me non viderem: & tu posuisti me coram facie meã, vt me videns corrigerem.* Multo minùs imitemur muscas, impudentia animalcula, qualis fuit Caligula Imp. qui dicebat *se nihil magis in sua natura probare, quàm inuerecundiam;* voce, non Imperatore, sed carnifice & meretrice dignã. De talibus enim ait Ieremias c. 3. *Frons mulieris meretricis facta est tibi: noluisti erubescere.* Et D. Gregorius in Psal. 1. pœnit. *Illud verum est apertæ desperationis iudicium, si verecundia non sequitur peccatum.*

F. V. *Nares rationis imago.*

QVINTO. Nares rationis imago sunt. Vt enim naribus odorum differentiam: ita duce ratione exploramus mediorum & finium, ad quos tendimus, naturam. 1. Hinc ratione vtentes dicuntur nasuti, gnari, & veteribus nari, à narium sagacitate, qua inter animantia excellit canis, qui solo narium ductu feras indagat. Iam verò in solã facie humana eleuatior prominet nasus, vt moneatur homo omnibus suis actionibus præuiam adhibere rationem, explorando fini & medijs, quid agendũ, quid omittendum sit. Vnde etiam vulgò dicimus: Gehe nur der Nasen nach/so irrstu nit: sequere nasum, & non errabis. Solent certè boues & capræ pabulum suum priùs adoratu explorare, antequam attingant: & cur hoc in suis actionibus homines non faciant? Priusquam emas rem, priùs licitaris & cõuenis de pretio: sic agendum in peccandi occasionibus & illecebris, & si Dei & salutis propriæ iactura constant, dicendum cum Demosthene: *Non emo tanti pœnitere;* iacturam scilicet decem millium drachmarum, quæ postulabat ab eo nobile illud Corinthi scortũ, Lais. 2. Et quia narium canalis vnus tendit ad cerebrum, alter ad palatum; ideò tam quæ ad corpus, quàm quæ ad animam confouendam nobis offeruntur præuio rationis & discretionis examine trutinãda sunt. Offertur consilium, dogma suspectum, amicitia periculosa, societas, conditio, compotatio cum periculo alicuius peccati? priùs adhibe nares, & considera quid expediens sit. Mundus, caro, dæmon suadent clausis naribus exhaurire potionem, quã tibi miscuerunt, sæpiùs heu mortiferam. Tu, si sapis, noli bibere, priusquam explores.

G. VI. *Aures iudicij norma & typus.*

SEXTO. Aurium structura docet, quale iudicium de quauis re ferendum sit. 1. Primò enim non vnã sed duas nobis aures dare voluit natura, vt inter litigãtes vtrique parti suam præbeamus aurẽ, nec vni plus quàm alteri. Obseruauit hoc Alexander M. qui vt Plut. & Anton. in Melissa p. 1. ser. 53. referunt, accusatore perorante alteram aurem occludere solebat. Rogatus cur id faceret: *alteram,* inquit, *aurem integram seruo reo.* Hinc ædibus iudiciarijs quandoque cernimus inscriptum: *Audi & alteram partem.* Idem nos faciamus inter sententias discrepantes & aliorum delationes.

2. Secundò. Aures constructæ sunt ad instar cochleæ, varijs anfractibus sonum introducentes; vt moneamur ea, quæ contra proximum aut reũ dicuntur non statim ex simplici relatione credere, sed multo priùs examine ponderare, an veritati nitantur. Et quemadmodum aures visco intùs munitæ sunt, ne minuta animalcula ingredi & cerebrum offendere queant: ita vanos & inanes vulgi rumores, leuiuscula quoque & futilia, quæ in alterum vel teipsum dicuntur, admittere non debes, cùm quietem & tranquillitatem animi sine causa perturbent.

3. Tertiò. Sicut homo inter animalia solus aures mouere non potest notabiliter: ita decet hominem in medio æquitatis consistere immobilem, nec ab eã dimoueri donis, precibus, facundiã, minis.

H. VII. *Lingua instruit loquelam*

SEPTIMO. Linguę fabrica loquelã instruit. 1. Nã primò cùm homo binos habeat oculos, binas quoque aures, vnicã tantùm linguã habet, vt moneatur plus sibi audiendũ, quàm loquendum esse, iuxta id Iac. 1. *Sit autem omnis homo velox ad audiẽdum, tardus autem ad loquendum.* Et quia sępe lingua nimis loquax est, ideò sæpe fit, vt dentium morsu castigetur.

2. Secundò. Sedulò à natura inclusa & custodita est, labijs quasi vallo, dentibus quasi muro, adhæc quasi catenã gutturi alligata est instar mordacis canis, vt nimi-

nimirum magno studio refrænare eam moneamur; siquidem *mors & vita in manu linguæ*, ait Sapiens Prou. 18. Hinc etiam linguæ & ori proximè nasus imminet, vt ne sine ratione & consideratione os ad loquendum aperiamus: sed, vt ait S. Chrysost. in Cõment super Psal. 140. *Os nostrum perpetuò custodiamus, rationem ei tanquam clauem adhibentes.* Certè qui naso carent, turpiter & absonè loquuntur: ita etiam qui sine ratione loquuntur.

3. Tertiò. Cordi affixa est, vt cordi & animo consentiat, memor veritatis. Hoc voluêre Veteres, cũ per pomum Persicum adhærescente folio veritatẽ depinxére, designantes linguam & cor cohærere semper debere. Pomum illud cordis, folium linguæ figuram habet.

I. VIII. *Manus operationẽ informat.*

OCTAVO. Manuum compositio ad laborem nos hortatur. Duæ enim manus, dextra & sinistra, indicant laborandum esse tam pro salute animæ, quam pro salute corporis; ita tamen vt quemadmodũ dextra fortior est, ideoque plus operatur quàm sinistra: sic pro salute animæ amplius laboremus: quia *longitudo dierum in dextera eius & in sinistra eius diuitiæ & gloria*, inquit Sapiens Prou. 3. q. d. æterna beatitudo dextera adeoq; fortiùs arripienda est, at prosperitas temporalis manu sinistra adeoque minùs gnauiter. Et licet cor in sinistra corporis parte collocatum sit, plus tamen spirituum mittit ad dextrã quàm ad sinistram. Eadem ratione licet animus noster corpori sit immersus, & mundo huic rebusque temporalibus affixus, debet tamen vim suam multo ardentius diffundere in res cœlestes, iuxta id Sponsę Cant. 2. *Laua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*: q. d. res mundi huius per contemptum mihi subijcio, at ea, quæ cœli sunt, totum occupant, & amplectuntur cor meum. Cæterùm vti multi sinistra vtuntur pro dextra: ita & hic, &c.

2. Deinde monent, vt vicissitudine quadam modò vitæ actiuæ, modò contemplatiuæ operam demus; sicut modò vnâ, modò alterâ manu laboram⁹. Dextra contemplatiuam, sinistra actiuam denotat. Ergò vt elephas per vices altero dente vtitur, alteri parcit: ita Christianus subinde cum Magdalena sedere ad pedes Domini, & audire verbũ eius, legere, meditari, orare debet: subinde cũ Martha & sinistra manu familiã administrare, laborare, eleemosynas dare.

K. IX. *Digitis decalogi obseruationẽ insinuant.*

NONO. Denarius digitorum in duabus manibus, decalogum præceptorum Dei, duabus expressum tabulis aptè repræsentat. Vnde Cassiodor. in l. de anima ait: *Pedes nostri manusq; denariã digitorũ quãtitate formantur, ne præter legẽ Domini aut cogitare aliquid aut agere deberemus.* Quin & Sapiẽs Prou. 7. eò alludere videtur, cũ ait: *Liga eam* (legem) *in digitis tuis*; hoc est, memoriã vt legem teneas omninò, vtere hac arte, singulis digitis singula præcepta illiga. Cumq; eã ratione inter decẽ digitos decẽ præcepta legis distribueris, semper occurrent facilè, semper in promptu habebis, vt ait & exponit ibi Salazar. Sic mandatum erat Iudæis Deut. 6. *Ligabis ea* (decẽ præcepta) *quasi signum in manu tua.* Cum ea igitur quasi digitis nostris alligauerit auctor naturæ, nihilque magis aut aspiciamus aut moueamus quã digitos, admonemur inde nunquam obliuisci diuinorum mandatorum; quin etiam exerceri semper in eorum obseruatione. Hoc in libro, his in tabulis sedulò exercebatur Dauid, qui Ps. 118. ait: *Anima mea in manibus meis semper*; hoc est, vt exponit Bruno Episc. Herbipolensis; *Animam meam in bonis operibus, secundum quod lex tua iubet, paratã semper habeo*; quemadmodum de studioso iuuene dicimus, semper hærere in libris animum illius.

L. X. *Pedes appetitus vtriusque figura sunt.*

DECIMO. Pedes figura sunt appetituũ nostrorũ; vti enim pedibus fertur, quò vult corpus: ita appetitibus animus. Porrò duo pedes, vti & appetitus duo sunt: dexter appetitum superiorem seu rationalem; sinister inferiorem seu sensitiuum denotat. Cæterũ hoc naturæ insitum est, vt motus incipiat à dextro: pari ergò ratione omnes nostræ actiones nõ ab imperio sensualitatis, sed ab imperio rationis dependere & incipere debent. *Bruta*, inquit D. Thomas 1. p. q. 81. art. 3. *vbi apprehendunt, statim mouẽtur; quòd in illis non est superior appetitus repugnãs: at in homine expectatur imperium voluntatis.* Igitur insurgẽte appetitu sensitiuo, qui inania & corporis bona desiderat, sistendus est pes sinister, dum præeat pes dexter, appetitus rationalis, qui solida bona quærit, cõformia rationi. Rursum à pede dextro inchoamus gressus nostros, cùm nostras actiones incipimus à Deo eiusque adiutorio; quo modo Ecclesia omnes Precum horas incipit ab eo versiculo: *Deus in adiutorium meum intende.* Atque hæc est, Auditores, imago corporis nostri, &c.

CONCIO VIII.

SS. IMAGINVM CVLTVS comprobatur.

- I. *Probatur ex scriptura.*
- II. *Ex continuò Ecclesiæ vsu, & consensu.*
- III. *Ex ratione.*
- IV. *Ex earum varia vtilitate.*
- V. *Ex odio cacodæmonis in imagines.*
- VI. *Ex punitione Iconoclastarum.*
- VII. *Ex miraculis in comprobationem earum factis.*

THEMA.

Cuius est hæc imago? Matth. 22.

A. VIdete, Auditores, quàm conformes sint hæretici nostri temporis superstitiosis Iudæis. Putabant Iudæi, vt ex Iosepho colligitur lib. 8. Antiq. c. 2. nullas omninò imagines pingere, sculpere aut habere fas esse; interim tamen nũmos Imperatoris imagine insignites nequaquam reijciebant, sed omni potius studio corradere & cõseruare studebant. Neque enim in hodierno Euangelio conquerebantur, quòd numismata sua Cæsaris imagi-

imaginem haberent expressam, sed quòd ea Cæsari dare cogerentur. Ita ad vnguem Caluinistæ. Cùm enim asserat & clament vetari in lege veteri, (Exo. 20. Deut. 5.) omnes omninò imagines: interim tamen eas, quæ offeruntur ijs expressæ in aureis & argenteis monetis, non modò nõ auersantur, sed potiùs exosculantur, & cùm non offeruntur, rapere conantur. Stulti; non prohibuit Deus omnes imagines, quod vel ex hodierno Euangelio discere potestis; neque enim Christus carpit numismata Iudæorum ob effigiem Cæs[ar]is, sed sua Cæsari reddi iubet. Dicent fortè: si nõ omnes imagines prohibitæ sunt à Deo, sunt tamen imagines Dei & Sanctorum. Falluntur & in hoc: vti videbimus.

B. I. *Probatur ex scriptura.*

Ergò SS. imaginum cultus probatur PRIMO ex S. scriptura. Nã primò Exod. 25. præcepit Deus Moysi, vt faceret duos Cherubinos aureos, & quidem in ipso propitiatorio. Secundò præcepit eidem Nu. 21. facere serpentem æneum, & ponere pro signo, vt percussi à serpentibus, cum aspicerent & sanarẽtur. Quem quidem longo pòst tempore confringi præcepit Rex Ezechias, quòd à Iudæis pro Numine coli inciperet. 4. Reg. 18. Tertiò Salomon in templo fecit Cherubin, 12. boues mare æneum sustinẽtes, pluresque alias imagines. 3. Reg. 6. & 7. nec tamen hoc à Scripturâ reprehenditur, sed potiùs inter diuini cultus instrumenta & supellectilem amplissimam recensetur; neque credibile est id Salomonem contra Dei legẽ & non potiùs ex diuinâ institutione & descriptione templi, Dauidi à Deo tradita, fecisse. Si licuit 12. boues sculpere, cũ magis esset de Idololatriâ timendum; cur non licebit 12. Apostolos pingere, quorum illi figuram gerebant? Si licuit serpentẽ exaltari coram populo ad Idololatriã prono, cur non licebit nunc Christum in cruce exaltatum pingere, vt ex illius aspectu reducamus ad memoriam beneficium redemptionis? si vmbras licet pingere & sculpere? cur non & corpus? Denique Deus imaginem sui corpoream & sensibilem obiecit oculis Abrahæ, Isaac, Iacob, Isaiæ, Ezechielis, Moysis & aliorum, ergò eam non vetuit quasi rem per se illicitam. Sed cur præcepit Deus Deut. 5. *Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, &c.*

Ad locũ Deut. 5. respondetur.

Respondetur: per sculptile intelligi tantũ Idola, seu imagines falsorum Deorum aut potiùs ipsius fictitios Deos, quales erant Idola. Primò, quia 70. pro, *sculptile* vertunt *Idolum*. Secundò, quia ibi tantùm vetatur aliorum Deorum cultus, vt patet ex antecedentib. & consequentibus: alioqui secundum illud præceptũ non vnum, sed multiplex esset. Vnde & Moyses infrà id explicans ait: *Non facietis Deos argenteos, neq; Deos æreos.* Tertiò, quia hoc videtur significare, vox, *tibi*, cùm ait: *Non facies tibi sculptile*: quod scilicet tibi sit instar Dei seu Idolum. Item, quod sequitur: *Non adorabis ea, & non coles*; videlicet Idola; hæc enim sola adorantur.

C. II. *Ex continuo Ecclesiæ vsu & consensu.*

SECVNDO. Ex continuo & approbato Ecclesiæ vsu ac consensu. Nam inprimis Christum suam ipsius imaginem in linteo ad faciẽ admoto expressisse & Abagaro Edessæ, Syriæ ciuitatis Regi, misisse scribit S. Damascenus l. 4. de fide orthod. c. 7. & alij. Eãdem Sudario impressisse & Veronicæ reddidisse, tradunt multi; eaq; Romæ asseruatur ad S. Petrum. Sindoni item, quâ inuolutum erat Christi corpus, impressam eius figuram, asseruatamque in Ecclesiâ Taurinensi, refert Baronius ann. 34. Erectam etiam Christi statuam æneam à Syrophænissa, in gratiarum actionem pro fluxu sanguinis depulso ad tempora Iuliani Imperatoris perseuerasse Cæsareæ Philippi scribit Sozomenus l. 5. c. 20. Eusebius & alij. S. Lucam plures pinxisse imagines Christi, B. Virginis, SS. Petri & Pauli, quarum aliquæ adhuc Romę visuntur, tradit Nicephorus l. 2. c. 43. & l. 6. c. 16. Adhæc imaginem Christi pastoris ouem gestantis olim in vasis sacris pictam fuisse testatur Tertullianus apud Baronium anno 216. Constantino Magno apparuerunt in somno Petrus & Paulus baptismum ei suadentes, quos tum demum agnouit, postquam eorum imagines produxit Syluester Papa, vt scribit Adrianus Papa in literis ad Constantinum & Irenen Imperatores datis in Conc. Nic. 2. act. 2. Denique semper in Ecclesiâ fuisse cultum imaginum SS. contestatur Germanus Patriarcha ad Leonem Isauricum Imperatorem, nec non Gregorius II. Papa in ep. ad eundem, apud Baronium anno 726. (vbi asserit, neminem facilè piorum, sine imaginibus iter agere consueuisse.) Et Damascenus apud eundem anno 730. Quare cùm Imperatores Orientis diu sacras impugnâssent imagines, coacto demum Concilio 350. Episcoporum, Nicææ Bithyniæ, anno Domini 787. sub Constantino & Irene Imperatoribus defensus & decretus est earundem cultus, his duobus versibus comprehensus.

Nam Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipsa:
Hanc videas; sed mente colas, quod cernis in ipsâ.

In eo Concilio act. 4. refertur ex Theodoreto, Simeonis Stylitæ imagines Romæ in omnium officinarum vestibulis & porticibus positas fuisse, in ædium præsidium & tutelam. Id factum circa an. 432.

D. III. *Ex ratione.*

TERTIO. Ex ratione. Quia imago considerari potest Primò materialiter, quâ nimirum aurea vel argentea, pulchrè vel deformiter picta est. Secundò formaliter, quâ repræsentat vel significat aliquid. In priori acceptione non colimus imagines: quia vt sic sunt quid rationis expers ac proinde etiam cultûs & adorationis incapax; & qui eiusmodi imaginem amat. v. g. quòd aurea vel affabrè picta sit, non ob id amat rem ab eâ repræsentatam v. g. Iudam pulchrè pictum. In secundâ acceptione colimus, quia secundum hanc idem omninò est motus in imaginẽ & in rem significatam, vt docet Aristoteles in lib. de memoriâ; adeoq; qui sic honorẽ vel ignominiâ afficit imaginem afficit & rem significatam. Vnde Concil. Trid. sess. 25. ait: *Honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illa repræsentant, &c.* Et S. Basilius in lib. de Spiritu sancto ait: *Rex dicitur Regis imago, & non duo Reges; nec enim imperium scinditur, nec gloria discinditur, &c.* Ita exempli gratiâ, Iacob cùm

adorauit fastigium virgæ, seu sceptri filij sui Iosephi, dominantis in Ægypto (Gen. 47. ad Hebr. 13.) non ipsum per se sceptrum, sed Iosephum Principem (cuius symbolum & imago erat sceptrum) adorauit: ergò nisi impium & superstitiosum velimus dicere Iacobum, quod absit, cùm adoratur imago, adoratur ipsum exemplar. Quo argumento vtitur Adrianus Papa in epist. ad Constantinum & Irenen in Concil. Nicæno 2. Rursum quando alicuius Regis v.g. imago afficitur iniuria, afficitur ipse Rex. Vnde Adrianus in eadẽ epistola ex S. Chrysostomo affert hæc verba: *Nónne iniuria afficit Regem, qui Regiam vestem violat? Non nouisti, quòd is, qui iniuria afficit imperatoriam imaginem, in Imperatorem ipsum veluti exemplar imaginis eiusque dignitatẽ iniurius est? Nescis, quòd quicunque ex ligno & coloribus imagini conuitia dicit, illum non damnari veluti in rem inanimatam, sed contra Regem ipsum dixerit: Iudicatur enim occultè Regi iniuriam intulisse.* Certè Imperator Theodosius anno 388. cùm Antiocheni ipsius & coniugis eius imagines deiecissent, ac per plateas traxissent, suam hanc & coniugis suæ Placillæ iniuriam reputabat adeò, vt propterea cogitaret ciuitatem vnà cum ciuibus delere, deleuissetq; nisi eum Flauianus Episcopus placasset. Nicephorus li. 12. cap. 43. Vnde Simeon Iunior Stylita in epist. ad Iustinum Imp. contra Samaritanos hæreticos imaginum delusores, ait: *Cùm videamus pias leges vestras, eos qui imaginem aut statuam Imperatoris ignominiâ afficiunt, extremo & iusto mortis supplicio plectere: qua tandem pœna puniendi sunt, qui in imaginẽ Domini nostri eiusque matris nefando facinore, grassati sunt?*

E. IV. *Ex earũ varia vtilitate.*

1\. QVARTO. Ex earum multiplici vtilitate. Nam primò indoctam plebem erudiunt. *Quod legentibus scriptura*, inquit sanctus Gregorius lib. 9. epist. 9. *hoc & Idiotis præstat pictura, quia in ipsis ignorantes vident, quid sequi debeant: in ipsa legunt, qui literas nesciunt.* Continent enim imagines vel historiam aliquam S. Scripturæ, vel compendium aliquod vitæ Sanctorum, aut virtutem aliquam ipsorum principem. Hinc norunt etiam rudes, quid actum cum SS. Apostolis & martyribus, quid potissimùm egerint SS. Confessores, &c. quorum omnium summa ignorantia est apud eos, qui imagines repudiant. Hinc sanctus Nilus ad Olympiadem Proconſ. monet, vt hinc inde parietes templi repleantur noui & veteris testamenti historijs propter illiteratos. Propterea olim maiores nostri festiuis diebus circumducebant liberos suos ad templa & altaria, docentes eos per picturas fidei mysteria & Sanctorum acta.

2\. Secundò. Reuocant nobis identidem in memoriam, quæ olim legimus, vidimus, audiuimus vel experti sumus, Dei beneficia, creationem & redemptionem nostram, præclara Sanctorum opera: *Sicut olim fimbriis assuebantur vestibus ad memoriam mãdatorum Dei, Num. 15.* vt ait Concilium Nicæn. 2. act. 4. *Persæpe* enim *vsuuenit*, ait Damasc. li. 4. orth. fid. c. 17. *vt Domini passionem animo minimè versantes, conspecta Christi crucifixi imagine, in salutiferæ passionis memoriam redeamus ac prostrati, non materiam, sed eum, cuius imago est, adoremus.*

3\. Tertiò. Excitant in nobis pios affectus deuotionis, amoris, contritionis & sanctæ æmulationis. Historia immolati Isaac picta adeò mouebat S. Gregorium Nyssenum, vti de se testetur: *Vidi sæpe inscriptionis imaginem & sine lachrymis transire non potui, cùm tam efficaciter pictura ob oculos poneret historiam*, &c. Orat. de Deitate, Filij & Spiritus sancti. Imago S. Pauli quasi viui & spirãtis subinde aspecta, maximum amorem erga Apostolum gignebat in mente S. Chrysostomi, vti ipse scribit in orat. quòd veteris & noui testamenti idem sit auctor. Imago Crucifixi primo statim cõtuitu S. Elisabetham Vngariæ Regis filiam penitissimè compunxit, cõpunctæ lachrymas excussit, & salutarem pudorẽ iniecit, quòd ipsa gemmis, auro, bysso & purpura se contectam, Christum verò nudum spineâ redimitũ corona aspiceret. Surius 19. Nouemb. cap. 7. Effigies extremi iudicij Bogarim Bulgarorum Regem in ædibus eius per Theodorum captiuum Christianũ depicta adeò commonuit, vt perfidiâ eiuratâ fidem Christianam amplexus sit. Ioan. Curopalates apud Baronium anno 845. Denique sicut olim imago Alexandri Magni Gadibus conspecta Iulio Cæsari pudorem & mœstitiam iniecit, quòd ipse eâ ætate, quâ Alexander penè totam subegerat Asiam, nondum incepisset præclarum aliquid agere: (vt est apud Fulgos. lib. 8.) ita icones Sanctorum aut excitant animos nostros ad similes virtutes, aut certè pudefaciunt.

4\. Quartò. Iuuant ad feruentiùs orandum, quia quodammodò Deum nobis præsentem ante oculos ponunt; cuius alioqui citò obliuiscimur. Ita S. Paula Romana prostrata ante crucẽ Domini, quasi pendentem Christum cerneret, adorabat & Bethlehem ingressa atque in specum Saluatoris introiẽs iurabat, cernere se oculis fidei infantem pannis inuolutum, vt testatur S. Hieronymus epist. 27. ad Eustoch.

F. V. *Ex odio Cacodæmonis in imagines.*

QVINTO. Ex odio Cacodæmonis, quod habet erga SS. imagines. Refertur in Concil. Nicæno 2. act. 5. exemplum ex Prato spirituali Ioan. Moschi ad Sophronium Sophistam, posteà Patriarcham Ierosolymitanum, de quodam incluso in mõte oliuarum, qui mirè impugnabatur à spiritu fornicationis, & aliquando ei dixit: *Quamdiu non dimittis me? Recede iam à me, qui mecum consenuisti.* Mox apparuit & respondit dæmon, discessurum se, si postulatum vnum obtineret; spondenti que ait: *Noli amplius adorare hanc imaginem* (erat autẽ imago Deiparæ Christũ gestantis) *& vltrà te non impugnabo.* At inclusus deliberationem petens, recenset hoc Abbati Theodoro, qui respõdit: *Expedit tibi potius nullũ in vrbe lupanar omittere, quod nõ ingrediaris, quã vt cesses adorare Christũ & matrẽ eius.* Cõfirmatus igitur inclusus, perrexit in suo obsequio & dæmonẽ cõtempsit.

Vincen-

Vincentius Beluacensis l. 23. spec. hist. c. 147. prodidit Constantinopolitanos, suasu cuiusdam magi, D. Virginis imagine in mare demersâ, Saracenorum classi tempestatem immisisse. Vnde colligas licet, quo genio agantur nostri Iconomachi.

G. VI. *Ex punitione Iconoclastarum.*

SEXTO. Ex punitione Iconoclastarum, quorum primus ex Imperatoribus fuit Leo tertius Imperator, dictus Isauricus & Iconomachus, quo contra SS. imagines insaniente, commoti reliqui Christiani principes, omnes illius statuas & imagines deijcere & varijs ignominijs ac ludibrijs afficere cœperunt: Italiæ populi tributum ei pendere recusarunt. Baron. anno 726. Posteà anno 732. ingens classis ab eo aduersus Papam & Italiam immissa in mari Adriatico perijt naufragio. Cedren. apud Baron. Tùm anno 740. Constantinopolis, Sacrilegi Imp. Sedes per 12. menses graui terræ motu affligitur, Ecclesijs & monasterijs ibidem & per plures prouincias, vrbibus & villis corruentibus, statuis etiam Imperatorum, quæ erant Constantinopoli, deiectis. Baron. anno dicto. Deniq; Imperator *tùm animæ, tùm corporis morte mortuus est*, inquit Theophanes apud Baron. anno 741. Filius & Successor eius Constantinus, à fœdato baptismatis fonte *Copronymus* dictus, ob eandem impietatem, primo statim anno impugnaturus imagines, impeditur ab Artabaldo, acclamato Imperatore: nec non probris & maledictis incessitur. Pòst recuperato ab eo Imperio, Constantinopolis pestilentiâ Bubonis vexatur per triennium & penè ad solitudinem redigitur, Dei iustitiâ sic impium Imp. vlciscente, quâ & ipse e medio sublatus est, vt ait Constantinus Tij Paphlag. Episc. de inuent. reliq. S. Euphem. Tanta ea fuit, vt deessent mortuis sepulchra, feretra & baiuli, auct. Theod. Studite. Baron. anno 746. Denique cùm carbunculi morbum in pedibus sensisset, moriens dixit: *Propter insaniam meam viuus inextincto igni trador*. Glycas. Huic successit filius Leo quartus, eiusdem farinæ; cùm Ecclesiæ magnæ coronam accepisset & in capite gestâsset, exierunt carbunculi in capite eius & captus validâ febri, mortuus est. Theophanes apud Baron. anno 780. Huic successit Constantinus filius, qui primò quidem iuxta decretum Concilij Nicæni sub se habiti, cultum imaginum amplexus est, sed postmodum *patris flagitia secutus*, vt ait Platina in Hadriano Primo, constitutionem illam abrogauit. Hic quoque mercedem suam accepit, nam ex matris consilio à proceribus comprehensus & luminibus priuatus est, ex quo statim mortuus. Baronius anno 797. Demum anno 814. Leo Armenus Imperat. rursum induxit iconomachiam. Sed nec iste impunis abijt; siquidem à coniuratis in templo deprehensus & quamplurimis vulneribus concisus & necatus est, postquam diu se apprehensâ cruce frustrà defenderet, Baron. ibi ex Zon. & Cedreno. Plura alia huius vindictæ exempla referuntur in Conc. Nicæno II. Act. 4. Inter alia recensuit Constantinus Constantiæ Cypri Episcopus de quodam Cyprio armentario in vrbe Constantiâ, qui in sacellum B. Virginis orandi gratiâ ingressus, cùm videret eius imaginem in pariete depictam, ait: *Quorsum hæc?* Et stimulo quo boues agebat sublato, imagini dextrum oculum exsculpsit. Egressus autem templum, cùm pecus pungeret, stimulus fractus est, eiusque cuspis ferrea in oculum viri illata & infixa est. *Hunc ego virum*, addit Episcopus, *vidi & vnoculum esse etiamnũ cognosco*. Alius quidam (pergit narrare Constantinus) *in vrbe Citio, cùm in Festo Assumptionis* MARIÆ *templum velis ornaturus, clauũ in parietem adigeret & adigendo frontem imaginis D. Petri in pariete pictæ ictu deformaret: vix appendit velum, & mox ei frons dolere cœpit acriter, donec consilio Episcopi clauum de imagine extraxit*. Subdit Constantinus: *Interrogetur, si libet, Episcopus; adest enim in hac congregatione*. Interrogatus autem Episcopus Citij iureiurando affirmauit ita se habere, in medio Synodi. Tertium subijcit de quodã Agareno in Gabala Syriæ ciuitate, qui ingressus templum cum 32. Cyprijs Christianis, vidensque ibi quandam imaginem, interrogauit Christianos, quid prodesset illa imago. Respondit vnus ex illis, his quidem qui eam honorant prodesse: nocere autem ijs qui inhonorant. Tùm Agarenus: *En ego effodiam illius oculum, & videbo quid mihi noceat*. Effodit igitur dextrum oculum imaginis, & protinus dexter eius oculus in terram exsilijt; idemque igneâ febre correptus, asportatus est in ciuitatem suam. *Hæc nobis narrarunt*, inquit Constantinus, *redeuntes Cyprij, qui 32. numero fuêre*. Atque hæc in Concilio illo pro imaginum defensione allata & probata sunt; vnde ego ea deprompsi.

H. VII. *Ex miraculis in comprobationem earum factis.*

SEPTIMO. Ex miraculis in approbationem SS. imaginum factis, quorum multa exhibita sunt tempore Constantini Copronymi, quo in Oriente pugnabatur contra imagines, à B. Stephano monacho in monte Auxentiano, qui venientes ad se à varijs curauit languoribus, vbi tamen priùs imagines aut adorârunt aut colere se professi sunt. Inter alios militem quendam Armenum, Stephanum nomine, contorto & incuruato corpore, qui post adoratam Christi & matris eius imaginem ilicò erectus & restitutus est. Ast vbi is ad suos commilitones redijt, modumq; suæ curationis aperuit, ductus est ad Imperatorem, à quo interrogatus de imaginum cultu, eas se execrari dixit, & ob id Centurio à Tyranno creatus est. Sed vltio Dei præsto fuit; siquidem equum conscendens, ab eo in terram excussus & calcibus contritus atque extinctus est. Baron. anno 765. In eiusdem veritatis approbationem S. Ioanni Damasceno manus iussu Iconomachi Imperat. amputata, restituta est beneficio imaginis B. Virginis, ad confutandam Iconomachorum hæresin. Niceph. & alij.

CONCIO IX.

DOCVMENTA.

I. *Adulatores repellendi.*
II. *Hypocrisis auersanda.*
III. *Persona non accipienda.*
IV. *Cautè loquendum.*
V. *Seipsum quisq; examinet Deoq; reddat.*
VI. *Reddendum vniquique suum.*

THEMA.

Magister, scimus quia verax es & viam Dei in veritate doces. Matth. 22.

A. VIDETE, Auditores, quanti æstimare & quantopere amare Christum debeamus, Dominum & magistrum nostrum, qui vel ab ipsis æmulis & aduersarijs suis præclarum hoc testimonium nactus est: *Magister scimus quia verax es & viam* DEI *in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum.* Quid præclarius dici de magistro nostro poterat? Nimirum vel inuitis excidit hæc veritas. Quando itaque talis est Dominus & magister noster, decet vtique vt eum docentem audiamus; quanquam non vt Pharisæi, qui audire eum cupiebant, vt caperent in sermone: nos audire eum volumus, vt capiamur eius sermone.

B. I. *Adulatores repellendi.* PRIMO. Docet nos magister noster, adulatores repellere & dirè increpare. Hoc enim ipse fecit, cùm eos, à quibus adulatoriè commendabatur, increpauit velut tentatores; (*Quid me tentatis?*) eò quòd niterentur ipsum suis blanditijs inducere in errorem, vt iniquum aliquid decerneret, imò in crimen læsæ maiestatis, *vt traderent illum potestati Præsidis*, vt ait Lucas. Bene enim Diogenes dicebat, satius esse incidere in κόρακας, quàm in κόλακας, id est, in coruos, quàm in assentatores; quia scilicet corui eruunt tantùm oculos corporis, adulatores verò oculos mentis. Laërt. libr. 1. cap. 1. Hinc eos sapientes viri, CHRISTI exemplo, acriter obiurgare soliti sunt: veluti Sigismundus Imperator, qui adulatori Dijs ipsum similem facienti impegit alapam; dicentique: *Cur me cædis Imperator?* respondit: *Cur me mordes adulator?* Testis Æneas Syluius lib. 2. de gestis Alphonsi. Constantinus Imperat. tantus erat Spadonum & adulatorum hostis, vt eos *tineas & sorices palatij* appellaret. Testis Niceph. lib. 8. cap. 54. Nemo itaque fidat isti hominum generi, nemo eos audiat. 1. Primo. Quia sunt subdoli inimici, sub amicorum habitu, ideoq; pestilantissimi; velut difficiles agnitu. Similes sunt aquis dulcibus, in quibus leui tempestate mergitur nauis: qui verò nos reprehendunt, similes sunt mari amaro, in quo propter aquæ densitatem non tam facilè mergitur nauis. Plin. libr. 2. cap. 103. Similes sunt pisci, quem Fasten appellant, in cuius ore maritima, salsaque aqua mox fit dulcis, quà dulcedine illecti accedentes pisces, ab illo deglutiuntur; vt tradit Iorath de animal. apud Vinc. lib. 17. cap. 54. Similes sunt diabolo, qui tentator hominum est, quia blanditijs illectos ad lapsum impellit. Similes amphisbenæ è serpentum genere, quæ ancipiti ingressu & progreditur & retrogreditur, ita vt non sit discernere, quis eius sit progressus, quis retrogressus, cùm vtrinque caput habeat, antè & retrò. Plinius libr. 8. cap. 23. Sic enim & adulatores in omnem se fortunam vertere atque accommodare sciunt, vt non sit facile eos nôsse, amici an inimici sint, prorsum an retrorsum eant. Quibus sanè minatus Deus per Ecclesiasticum c. 2. *Væ duplici corde, & peccatori terram ingredienti duabus vijs.*

2. Secundo. Quia viles & infames; quando vt cutem suam curent, nihil non in aliorum gratiam faciunt & tolerant. Aues gauiæ sunt, teste Alphonso rege, quæ nauim circumuolitant, donec aliquid esculenti eis adijciatur. Tineæ sunt & sorices palatij, teste Constantino Magno, vilissima quæque rodentes. Fidicines sunt & lyricines, qui ad cuiusque placitum cantilenam canunt. Figuli mendaciorum sunt, qui nigrum vertunt in candidum & lucida obscuris tegunt, mendacia pro veritate vendunt. Diaboli histriones sunt, qui gratissimam ipsi comœdiam ludunt, in lapsum præcipitando homines specie amicitiæ ac per ludum. Imò & fratres quodammodò Diaboli sunt; is enim cum aliâ ratione CHRISTVM superare non posset, adulatione eum adortus laudibus vehere cœpit: *Quid mihi & tibi fili Dei summi?* Quod secundum D. Chrysologum, non vt obsequens & deuotus, sed vt adulator dixit: sperans se mansionem in homine impetraturum ab ipso, beneficio assentationis.

3. Tertio. Quia maximè noxij hominibus. Non tot homines pereunt persecutione, quot pereunt adulatione. Agricola si lapidibus velit passeres impetere, qui in eius villâ pabulantur, nullum ex ijs capiet; at venator qui laqueo & astu ijs insidiatur, capiet quamplurimos. Suo igitur melleo laqueo pessimi adulatores decipiunt terræ dominos, vnaq; in rep. publica causant mala. Vnde Aristoteles l. 9. Eth. dixit: *Qui fingit se amicum & non est, peior est eo, qui fecit falsam monetam.* Bion verò e Sapientum numero rogatus, quod animal esset nocentissimum? *Si de feris,* inquit, *percunctaris: Tyrannus. si de mitibus: adulator.* Antigonus sacrificans vnum hoc postulabat, vt à simulatis amicis Dij eum seruarent; *quia,* inquit, *hostes cùm cognosco, mediocri diligentiâ caueo; at ab amicis fucatis & perfidis non possum mihi ipse cauere, sed Deo protectore opus est.* Maxim. serm. de amic.

C. II. *Hypocrisis auersanda.* Docet SECVNDO hypocrisin auersari; siquidem hypocritas, qui specie amicorum in hodierno Euangelio ipsum adorti erant, detexit & pudefecit; cognouit enim mox nequitiam eorum & hypo-

critas

critas appellauit. Similes sunt hypocritæ Spathario regis Totilæ, qui regio indutus cultu, à rege subornatus vt se Totilam simularet, ad S. Benedictum venit, sanctitatem viri exploraturus. Hunc igitur cùm accedentem vidit, mox agnouit Benedictus, &: *Depone, inquit, fili, depone, quod geris; nam tuum non est.* Breuiar. in eius festo lect. 5. Quantùm hic putatis confusum fuisse Spatharium? Simili prorsus astu hypocritæ vtuntur; sub veste religiosâ ad DEVM appropinquant quasi ipsum decepturi. Sed nouit DEVS nequitiam illorum, multo adhuc meliùs quàm S. Benedictus. Sinit quidem eos laruâ tectos aliquandiu ambulare & vsque ad se accedere, vsque ad mortem, inquam. Verùm ibi eos deprehendet, ibi eis laruam detrahet; ibi eos confundet. Audimus enim eum dicentem per os Sophoniæ c. 1. *In die hostiæ Domini visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrinâ.* Ad literam minatur excidium ciuibus Ierosolymæ, qui gentilitio, non Iudaico, incedebant habitu. Tropol. minatur hypocritis, qui ementito religionis alienæ habitu inter Christianos degunt. *Quid enim magis est peregrinum,* ait ibi Rupertus, *quàm sunt lupis rapacibus vestimenta ouium? quid magis peregrinum, quàm eum, qui intùs plenus est iniquitate, foris hominibus iustum apparere?* Cùm ergò in die iudicij (particularis & vniuersalis) mactabuntur hostiæ & detrahetur eis pellis, ô quantum pudefient, qui sub ouinâ lupinam gerunt? Tanto ampliùs videlicet, quanto ampliùs hîc honorantur. Nemo itaque præsumat DEO imponere, vel eius oculos aut manum effugere. *Ego scio Ephraim,* inquit per Oseam cap. 5. *& Israël non est absconditus à me.*

D.
III.
Persona non accipienda.

Docet TERTIO. Personam non accipere, sed ex æquo omnibus ius & veritatem dicere. Hoc enim cùm in eo subdolè prædicassent Pharisæi, mox in ipsismet ostendit, dum eos reprehendit & appellauit, quod erant hypocritas. Non respexit ad doctrinam & famam Pharisæorum, non ad Herodianos aulicos, qui cum illis aderant; sed redarguit illos ex ipsorum ore. Doctrina hæc præ cæteris necessaria est Rectoribus & Magistratibus, qui DEI personam repræsentant, ac proinde instar DEI (qui vt ait Sapiens cap. 6. *pusillum & magnum ipse fecit & æqualiter cura est illi de omnibus*) parem erga omnes propensionem habere in suis iudicijs debent. Hoc enim est quod Deut. 1. illis inculcatur, cùm dicitur: *Nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis vt magnum; nec accipietis cuiusquam personam quia Dei iudicium est.* Digna laude sententia est illa Caroli V. Imp. *Quemadmodum sol tam egenis quàm diuitibus æquali modo ac mensurâ lumen dispensat: sic principum est sine vllo personarum respectu subditorum causas examinare & æquali iustitiæ temperatione iudicare.* Tymp. in spec. Magistr. fig. [illegible]. Laudandus etiam hoc nomine Alexander Magnus qui cùm mater Olympia innocentis cuiusdam necem ab ipso extorquere conaretur & nouem mensium gestationem in vtero vrgeret: *Aliam, inquit, mater mercedem posce; hominis salus nullo beneficio compensatur.* Cæl. l. 16. c. 7. Nihilo inferior Canutus Wandalorum Imp. de quo Cranzius l. 3. Wandal. c. 32. hæc: *Deprehensi erant in Mericâ suæ ditionis latrocinantes, quibus ad vltimum supplicium condemnatis, cùm pœnam sumere carnifices iussisset, è medio damnatorum grege quidam proclamat, esse se de Principis Canuti cognatione, iure sanguinis impunitatem & vitam deposcens. Quo Rex audito: Cognato, inquit, nostro vt honoratior sit locus, sublimiorem parate crucem.*

E.
IV.
Cautè loquendum.

Docet QVARTO. Cautè & considerate loqui, præsertim cum iudicium de altero ferendum. Nihil procliuius, quàm linguâ offendere, linguâ enim præceps & infrœne membrum est. Vnde S. Iacobus c. 3. ep. suæ ait: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Ac propterea Pharisæi existimabant se CHRISTVM absque dubio capturos esse in sermone, quando aliâ viâ capere non poterant. Quid igitur inter hos aucupes CHRISTVS? non statim profert suam sententiam; sed: *Ostendite mihi numisma census,* inquit. Et rursum: *Cuius est hæc imago,* &c. at tum demum sese explicat. Ad hunc ergò modum priùs rem consideremus, antequam decidamus & loquamur; & sicut non facilè quid expendimus è crumenâ, nisi priùs examinatum: ita priusquam sermonem proferamus, inspiciamus verbum mentis & dicamus: cuius est hic nummus? cuius imago & superscriptio? quorsum tendet iste sermo? quam speciem præsefert? Ita monuit Ecclesiasticus c. 21. *Verba prudentium,* inquit, *staterâ ponderabuntur.* Et c. 28. *Verbis tuis facito stateram & frenos ori tuo rectos & attende ne fortè labaris in linguâ & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.* Et cur putamus naturam duplici repagulo linguam inclusisse, dentium scilicet & labiorum, nisi vt hæc essent instar portarum, illi velut claustræ portis imminentes, ad custodiendam linguam? Vt ergò ianitor ad vrbium portas vigilat, qui transeuntes examinet: ita mens & ratio inuigilare ori & sermonibus nostris deberet.

F.
V.
Seipsum quisque examinet Deoq; reddat.

Docet QVINTO: Sæpe sæpiùs considerare & examinare nosmetipsos nec non DEO reddere. Sumus enim nos imago DEI, partim naturalis, per mentem & rationem: partim supernaturalis, per gratiam. Illa veluti rudibus cupri lineamentis expressa est: hæc illam viuis illustrat & perficit coloribus. At quemadmodum imagines nummis impressæ facilè atteruntur vsu quotidiano, vt postremùm vix agnosci queant (quam ob causam forsitan Dominus interrogauit: *Cuius est hæc imago?*) ita contingit quamplurimis hominibus. Alij enim naturalem fœdant in se imaginem, veluti qui se inebriant: qui irâ & furore se inflammant: qui in libidinem exardescunt. Item qui fuco se depingunt vel leuiculum in modum vestiunt & quasi in alteram creaturâ transformant, vt vix scias, maresne an fœminæ, homines an diaboli sint. Fœdant inquam, quia sapientissimi

pictoris

pictoris (Dei) imaginem dum emendare volunt, destruunt. Vnde meritò tales interrogare Devs posset: *Cuius est hæc imago?* mea vtique non, sed quam vos fecistis. Legimus Benedictum II. obscuro loco natum, è tenui fortunâ ad Pontificatûs apicem venisse, primæuæ tamen paupertatis memorem semper fuisse. Venerat igitur ad hunc mater: sed splendidiore cultu ac tali filio digno ornata à matronis Romanis; quam cùm vidisset Pontifex, dissimulauit se eam agnoscere; ac monitus, adesse matrem: *Egoné*, inquit, *tam specioso amictu matrem esse credam? non agnosco; matrem enim & pauperem scio & ignobilem.* Erubuêre cuncti, matrique eductæ pannosas exuuias reddidêre: quibus indutam reducunt. Tum Pontifex genitricem amplexus: *Hoc*, inquit, *habitu matrem reliqui & talem libenter agnosco recipioq́;.* Cranzius l. 8. metrop. c. 46. Quid si huiusmodi comptulis idem aliquando respondeat Devs: & quod fatuis dixit virginibus: *non noui vos?* Sed illud magis dolendum, cùm imago supernaturalis per peccatum deformatur. Et quam multi tales, quorum animæ velut vulgares monetæ versantur continuò manibus mundi, carnis, dæmonis; adeoque vitijs obteruntur, vt vix agnosci pro Christianis queant, imò diaboli figuram habere videantur: sic enim de Iuda ait Dominus: *Vnus ex vobis Diabolus est.* Quorsum verò hos ablegandos dicemus, nisi ad eum, cuius imaginem præseferunt? Narrat Iosephus l. 2. de bello c. 8. Iudæos ceruices obtulisse militum ictibus mortemque subire voluisse potiùs, quàm Cæsaris imagines suscipere. Nos cur non potius mori malimus, quàm dæmonis imaginem suscipere?

G. VI. *Reddendum vnicuiq; suum.* Vide similia part. 2. f. 463. c. 2.

Docet Sexto. Reddere vnicuique suum, Cæsari quæ Cæsaris, Deo quæ Dei sunt. Iudicium hoc intulit Christvs ex imaginis, quæ Cæsaris erat inspectione; & proinde omnes monuit, ne aliena contrectaremus, sed ea dominis suis redderemus. Simile prorsùs factum legimus ab homine quamuis barbaro, Tamberlane videlicet Tartarorum rege designatum, in Bapt. Fulg. l. 4. Hic enim quodam tempore, cùm iter per Syriam faceret, obtulit se ei arator, qui tunc in ingens vas aureæ monetæ arando impegerat. Cùm autem omnes, qui cum rege erant, regis aurum illud esse dicerent, (iure fisci regij scilicet) iussit Rex agricolam ad se monetam deferre. Quâ inspectâ, Rex ab astantibus petijt, putarentné patris sui imaginem esse, quam pecunia illa impressam habebat? Cui cùm respondissent, Romanorum Principum effigiem esse, ait Rex: *Si ergò hæc pecunia maiorum meorum non fuit, aratori eam relinquamus, ad quem Deus eam detulit.* Videtur mihi barbarus iste præclarum istud factum in Euangelio legisse & à Christo didicisse. Ante hunc etiam Tobias cœcus, cùm audisset in domo suâ vocem balantis hœdi, nec sciret vnde esset: *Videte*, inquit, *ne fortè furtiuus sit: reddite eum dominis suis.* Tob. 2. Quid ergò faciat Christianus? Hoc nimirum, vt cùm aduertit res subditorum aliorumq; pauperum sibi non deberi, sed ipsis, vxoribus & liberis eorum; eas ne attrectet, sed relinquat ijs, quorum labore & sanguine partæ sunt. Si domi tuæ habeas rem alienam vel dubiæ fidei, interroga conscientiam tuam, vel etiam Iurisperitos: *Cuius est hæc imago?* possumné his bonis gaudere tutâ conscientiâ? Quid si sudor & sanguis pauperum his impressus sit? Et si deprehendas esse aliena, redde Cæsari, quæ Cæsaris: proximo, quæ sunt proximi. Vtinam hoc aduertant Hæretici nostri temporis, qui fundationes, Episcopatus, Abbatias, monasteria, templa eorumq; redditus in suos deriuârunt & rapuerunt vsus. Interrogent enim illa: *Cuius est hæc imago?* nonné Catholicorum, fundatorum & possessorum? Sanè non Lutheranorum, nec Caluinianorũ. Reddant ergò Deo, quæ sunt Dei; Cæsari quæ sunt Cæsaris; id quod nuper in Pragensi victoriâ audierunt hac ipsâ Dominicâ, quâ ea obtenta fuit.

Verùm hîc attendendum, ne ordinem peruertas, & Deo reddas, quæ sunt proximi; vel proximo aut tibi, quæ sunt Dei. Tyrij & Sidonij diuinum honorem impertiebant regi Herodi, cùm peroranti acclamabant: *Dei voces & non hominis;* (Act. 12.) grauissimo errore. Econtra si quæ proximo debes, Deo dare velis, v. g. per eleemosynam liberare te à restitutione certorum bonorum, quorum domini supersunt: nihilo minùs errabis. Rursum si quæ Dei sunt, tibi velis tribuere, v. g. dies festos laboribus transigere, vt rem tuam augeas; iterum delinques. Redde *quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo.*

Superest nunc vt fructum è magisti nostri concione referamus. Pharisæorum sanè discipuli non alium retulêre, nisi hunc, quem subdit Matthæus: *Audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.* Non est hoc bonorum discipulorum, vt magistrum tantùm mirentur, & eo relicto abeant; sed vt imitentur & lectionem sibi ab eo præscriptam domi ruminent & discant. Hoc ergò & nos faciamus Christoq; Domino nostro ita adhæreamus, vt omnia potiùs relinquere quàm ipsum parati simus.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Quare Pharisæi voluerunt Christum capere in sermone?*
II. *Quomodo voluerunt eum capere.*
III. *Per quos interrogant Christum Pharisæi.*
IV. *Cur increpat eos Christus.*
V. *Cur petit sibi ostendi numisma census, interrogans:* Cuius est hæc imago.
VI. *Quod numisma census & cur Cæsari datum.*
VII. *Qualis Christi responsio.*

THEMA.

Abeuntes Pharisæi consilium inierunt, vt caperent Iesvm *in sermone.* Matth 22.

A. Seruator noster, Auditores, vnicorni comparatur Psalmo 28. *Dilectus quemadmodum filius vnicor-*

vnicornium. Fertur autem vnicornis tantæ esse fortitudinis vt nullâ vi nullisque venatorum insidijs capi queat: mansuetudine & amore queat. Virgo enim ei puella proponitur, quæ venienti sinum aperiat; tum is feritate positâ ad gremium virginis vltrò accurrere & caput in eo deponere scribitur à S. Isidoro Episcopo Hispalensi l. 12. Ethymol. c. 2. & D. Gregorio Papa l. 31. moral. c. 13. Non capitur ergò à venatoribus, qui insidijs & venabulis ipsum aggrediuntur, capitur à Virgine, quæ sinum amicitiæ illi expandit. Huiusmodi igitur vnicornis dilectus & speciosus est Saluator noster, qui nullis insidiatorum dolis, nullis armatorum telis decipi aut capi potest: mansuetudine & amore potest. In hodierno Euangelio tetenderunt illi insidias Pharisæi & Herodiani, concinnârunt rete pessimi consilij *vt caperent eum in sermone*; sed non ceperunt eum: capti potius sunt & præacuto sapientiæ diuinæ cornu ab ipso vulnerati, ita vt mirarentur eoq; relicto abirent, quod testatur S. Matthæus. Econtrà verò Auditores si capere hunc vnicornem volumus, facilè poterimus, & quidem in sermone: sed non eo modo, quo vsi Pharisæi. In sermone inquam, si verbo eius diuino sinum nostrum aperiamus, adeoque cum amore & spirituali auiditate verbum eius excipiamus; ita vt eius suauitate pascamus animos nostros. Tunc enim absque dubio vltrò ad nos accurret magnaque cum dulcedine nobiscum commorabitur, nec minore nostro fructu. Ergò expandamus sinum, præparemus animum ad capiendum hunc vnicornem: & quia historia hodierna venatio quædam est, in quâ Pharisæi CHRISTVM capere quærebant, spectemus venationem.

B. I. *Quare Pharisæi voluerũt Christũ capere in sermone.*

Q. PRIMO. Quare Pharisæi voluerunt CHRISTVM capere in sermone? Resp. quia cùm alijs modis capere eum non possent, sperabant laqueo sermonis se haud dubiè capturum, quandoquidem omnium difficillimum est linguâ non offendere, teste D. Iacobo c. 3. dicente: *Siquis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* q. d. hic in alijs non offendet, nec cadet, qui in hac glacie ambulare sine lapsu potest, vbi labi maxime procliue est. Idem testatur Ecclesiasticus cap. 19. *Quis est qui non deliquerit in linguâ suâ?* Ratio est quia lingua membrum admodum volubile est &, vt ait S. Iacobus, *inquietum malum*; vndique discurrit, omnia peruagatur, ideò crebrò offendit, quemadmodum is, qui plateas omnes percurrit, crebrius impingit, quam qui domi se continet. Vnde Sapiens Prouerb. 10. ait: *In multiloquio non deerit peccatum. Lingua facilitatem habet motûs,* inquit S. August. serm. 31. de verb. Apostoli, *in vdo posita est, facilè in lubrico labitur.* Vanè ergò & stultè gloriatur, qui se iactat nullum vnquam protulisse verbum, quod reuocare vellet: teste S. Augustino ep. 7. ad Marcellinum: *Quamuis,* ait, *Tullius (vt scribitur) nullum verbum vnquam emiserit, quod reuocare vellet; hæc tamen laus credibilior est de nimiùm fatuo, quàm de sapiente perfecto.* Propterea igitur Ecclesiasticus c. 51. linguam iniustam vocat *laqueum*; quia non modò alios, verùm etiam proprium subiectum multoties decipit & illaqueat. Quare vti venatores feras, quas canibus solis comprehendere non possunt, laqueis circundant, quasi infallibiliter capiendas: ita Pharisæi CHRISTVM, quem suis obtrectationibus & cauillis capere non poterant, laqueo proprij sermonis deprehendere sperabant. Vnde quod latinus noster interpres vertit: *vt caperent eum in sermone,* Græcus sic legit: *vt illaquearent eum ipso sermone tanquam laqueo.* Quando ergò lingua tam periculosa charybdis est, vt sperarent isti vel ipsum CHRISTVM in eâ naufragium facturum: quis sibi non magnoperè timeat caueatq; offendere in sermone? Quis non crebrò oret: *Pone Domine custodiam ori meo & ostium circumstantiæ labijs meis non declines cor meum in verba malitiæ?* Ps. 140.

C. II. *Quomodo voluerunt eum capere.*

Q. SECVNDO. Quomodo voluerunt eum capere? Resp. propositâ quæstione, num liceret tributum dare Cæsari. Erat enim Iudæorum populus DEI populus, quamobrem fas non esse videbatur vt Romanorum Imperatori Ethnico, qui armis & vi subegerat Iudæos, tributum penderet seruitutemq; profiteretur. Etenim Pompeius capto templo Iudæos primò Romanis stipendiarios fecerat, teste Iosepho l. 14. c. 8. Quam subiectionem iniquè tulit Iudas quidam Galilæus, qui propterea sectam excitauit asserentem, neminem in terris Dominum vel Principem habendum, nisi solum DEVM; eodem Iosepho testante l. 18. c. 2. Conabantur ergò Iudæi CHRISTVM in hanc trahere sententiam, vt Cæsari tributum negaret, atque ita in Cæsarem delinqueret, eiusque Præsidi mulctandus traderetur. Hunc in finem præmittunt adulationem: *Magister scimus quia verax es & non est tibi cura de aliquo; non enim respicis personam hominum.* q. d. tu non curas Cæsarem vel Cæsarianos, quin eis veritatem dicas. Quid igitur? licetné tributum reddere nos Cæsari? Ecce rete expansum. Ais non reddendum? Cæsaris iram incurres. Ais verò reddendum? populi fauorem perdes & libertati Israëliticæ derogabis. In priori casu accusabimus te apud Præsidem Cæsaris: in posteriori apud populum. Quam bene de his prophetauit Oseas cap. 5. (sensu alleg.) secundum Cyrillum, dicens: *Attendite domus Israël & domus regis auscultate* (per illam Pharisæorum ministros, per hanc Herodianos intellige:) *quia vobis iudicium est; quia laqueus facti estis speculationi* (id est, speculatori, vt Syrus vertit: CHRISTO videlicet qui est Episcopus & speculator omnium) *& rete expansum super montem Thabor.* q. d. quo modo aucupes in fruticoso monte Thabor insidiantur auibus. Sed bene subiungit Syrus; (qui sequentia verba sic vertit:) *Et venatores qui venantur, operuerunt laquei.* q. d. capti sunt laqueis suis, quos alteri tetenderunt.

D. III.

Q. TERTIO. Per quos interrogant Pharisæi CHRISTVM? Resp. per discipulos suos & Herodianos. Hi fuerunt canes venatici in hac venatione. He-

Per quos interrogãt Christum Pharisæi.

Herodiani autem ſecundum D. Epiphanium hær. 20. Tertull. l. de præſcript. c. 45. Victorem Antioch. Marci 12. D. Hieron. in dial. aduerſus Luciferianos (quamuis Matth. 22. aliter ſentiens ridiculam vocet hanc ſententiam) & alios, valdè probabiliter fuerunt quidam ex Iudæis quaſi hæretici, qui Herodem primum, Infanticidam illum, pro Meſſiâ habuerunt, perſuaſi prophetiâ Iacob Gen. 49. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus eſt*; ſiquidem ipſe primus fuit Hebræorum Rex non Hebræus, adeoq; in eius prædeceſſore ablatum eſt à Iuda ſceptrum. Secundum alios fuerunt aliqui nobiles de domo Herodis Antipæ, qui illuſit CHRISTVM & illis diebus, paſchati proximis, erat Ieroſolymis. Fauet his Euangelium Syriacum, quod eos nominat *domeſticos Herodis*. Miſerunt ergò Phariſæi diſcipulos ſuos velut catellos, qui CHRISTVM ad ſermonem prouocarent: Herodianos velut moloſſos, qui ſermonis teſtes & apud Herodem accuſatores eſſent CHRISTI, quaſi Cæſari infeſti. Non venerunt ipſi: Primo ne dolum, vt ipſi putabant, CHRISTVS aduerteret; nôrant enim ſe Chriſto ſuſpectos; miſerunt ergò diſcipulos ſuos & Herodis aulicos, homines communiter ad mores aliorum explorandos ac diiudicandos, idoneos & compoſitos: malorum coruorum mala oua; quo modo dæmon tentaturus Euam ſerpente interprete vſus eſt: in ſuâ ſpecie ſi apparuiſſet, minimè auditus fuiſſet.

Non per ſeipſos. 1.

2. Secundo, quia iſti internuncij iuſtos ſe ſimulare debebant, vt ſcribit S. Lucas, Chriſtiq; amicos ac dilaudatores, vt ſibi ab eius commendatione beneuolentiam conciliarent dicendo: *Magiſter, ſcimus quia verax es, &c.* quod Phariſæi ipſi facere nec poterant ſine manifeſto doli argumento, nec volebant ob inuidiam. Sciebant fruſtra iaci rete ante oculos pennatorum. Quare vt oculis Chriſti fucum faciant, alios ignotos mittunt induuntque veſte venatoriâ feris non ſuſpectâ ſed amicâ, fictâ inquam adulatione & ſpecie amicitiæ. Diogenes ille Ariſtippum Philoſophum vocabat regium canem, quòd Dionyſio Siciliæ Tyranno canis inſtar adularetur. Huiuſmodi canes erant internuncij iſti.

E. IV. Cur increpat eos Christus. 1.

Q. QVARTO. Cur increpat eos Chriſtus: *Quid me tentatis hypocritæ?* Reſp. Primo, *ne Domino aſtutè ſeſe impoſuiſſe gloriari queant*, inquit Victor Antiochenus Marci 12. Sperabant hi Gigantuli magnum de CHRISTO ſupplantando & quaſi de cœlo expugnando triumphum & gloriam; ergò vt hac ſpe eos deludat ac riſui contemptuique, ſicut merebantur, exponat, acriter obiurgat: *Quid me tentatis hypocritæ?* ad inſtar nimirum generoſi leonis, qui vno pede canes ſibi infeſtos proterit & vulnere inflicto lamentabundos repellit. Hoc eſt quod docuit Sapiens Prouerb. 26. *Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam* (q. d. contempto homini contemptim reſponde) *ne ſibi ſapiens eſſe videatur.* Naſutos ſe reputabant diſcipuli & aulici illi; & quantum triumphâſſent, ſi Chriſtum in ſermone cepiſſent? Sed reſponſionem ſe dignam acceperunt, quâ omnis eorum ſapientia deuorata eſt. Iucundum eſt, quod S. Wolſtanus Epiſcopus obtrectatori cuidam interroganti, cur ipſe ouinam pellem geſtaret & non potius felinam; reſpondit: *Quia*, inquit, *non dicimus: Catus* DEI, *ſed agnus* DEI; *ideò agno volo calefieri*, apud Surium 19. Ianuar. Solet Deus ſuperbiam velut ſtultum & vile peccatum confuſione plectere. Ita præſumptionem illorum qui turrim Babel vſque ad cœlum erigere moliebantur, linguarum confuſione plexit, vt ſe mutuò non intelligerent, adeoque omnium fabula & ludibrium fierent. Gen. 11. Inſanam Amanis ſuperbiam quâ ab omnibus adorari & Iudæos vno bolo omnes deuorare voluit, ſuſpendio puniuit, Heſt. 7. Superbiam Pharaonis, non grandium immiſſione beluarum, leonum, vrſorum, pardorum, ſed per ranas, cyniphes & muſcas depreſſit, Exod. 8. vt hinc confuſi & eruditi diſcerent ſe nihil eſſe, qui tam vilibus rebus tamq; facili negotio edomari poſſint.

2. Secundo, *quò* CHRISTVM *Dominum intima cordis illorum ſenſa explorata habuiſſe, certò hinc cognoſcant*, ait idem Victor Antioch. loco citato. Idcircò laruam eis detrahit vocando eos hypocritas, qui ſub ſpecie iuſtitiæ & amicitiæ decepturi eum venerant, adeoque cum vulpinâ fraude foris oues, intus lupi. q. d. Quare alios vos ſimulatis? noui quinam ſitis, & quid in corde geratis: vno verbo, hypocritæ eſtis. Ita Ahias Propheta vxorem Ieroboami regis mutato habitu, ſpecie ruſticanæ mulieris, ad ſe venientem ſtatim agnouit ac prodidit dicens: *Ingredere vxor Ieroboam, quare aliam te ſimulas?* 3. Reg. 14. Non latent ergò Deum etiam hypocritæ, qui ſe alios mentiuntur: quemadmodum nec iſti. Et verò dum nihil ad hoc verbum reſpondent, tacitè fatentur ſe reos eſſe; idq; teſtatur S. Marcus ſcribens: *Qui ſciens verſutiam illorum, &c.*

3. Tertio. Vt doceat adulatores acriter increpandos & repellendos eſſe velut canes morſum intentantes. Omniũ enim pernicioſiſſimè mordent, qui clanculùm & ſpecie amici mordent, quaſi oſculum impreſſuri.

4. Quarto. Vt ne falsò Dominum commendaſſe videantur. Dicebant enim: *Non reſpicis perſonam hominum, nec eſt tibi cura de aliquo.* Ergò vt hoc in ipſiſmet comprobetur, ſuis eos coloribus depingit, appellando eos hypocritas, quales reuera erant. Tradit Plutarchus Braſidam Ducem educto è corpore telo, eodem confodiſſe eum qui miſerat. Idem fecit hîc Dominus; telum enim illud (*non reſpicis perſonam hominum &c.*) quo ipſum impetiuerant, aſſumit eoq; ipſos iaculatores configit.

F. V. Cur petit ſibi oſtendi numiſma cenſûs, interrogans:

Q. QVINTO. Cur petit oſtendi ſibi numiſma cenſûs, interrogans: *Cuius eſt hæc imago & ſuperſcriptio?* Reſp. Primo, non ex ignorantiâ, ſed vt ex eorum ore conuincere eos queat. Non eſt enim efficacius argumentum ad hominem, quàm id quod ex ipſiuſmet ore deſumitur; cuiuſmodi eſt illud, quo vinitores illi ſeipſos condemnârunt dicentes: *Malos malè perdet & vineam ſuam locabit alijs agricolis.*

Cuius est haec imago.

colis, Matth. 21. Et illud serui pigri, qui abscondit talentum suum, quòd sciret Dominum suum esse hominem durum, metere vbi non seminauit. Audiuit enim respondentem Dominum: *Serue nequam ex ore tuo te iudico, &c.* Matth. 25.

1.

2\. Secundo. Vt doceamur non præcipitare sententiam, sed omnia prius maturè considerare & partes ipsas audire earumque dicta bene examinare, ac si fieri potest, decisionis æquitatem ad oculum eis demonstrare, ne cui iniuria fiat aut occasio detur calumniandi Magistratum. Propterea apud Hebræos olim iudicia publico in loco ad portas vrbium exercebantur, vt patet Deut. 21. & 22. Iob. 31. Prou. 31. fiuntq; adhuc apud Italos in publico auditorio, vt in omnium præsentiâ causæ ventilentur, nequid indiscussum maneat aut in alicuius gratiam contra legis præscripta decidatur.

G. VI. *Quod numisma census & cur Cæsari datum.*

Q. SEXTO. Quod numisma census & vnde Cæsari datum? Resp. Deum Exod. 30. præcepisse vt quoties ineundus esset numerus populi Israëlitici publicam ob causam, toties singuli pro animabus suis penderent templo dimidium siclum, qui continet didrachma seu duas drachmas siue denarios; monetæ nostræ imperialis 20. cruciferos. Idq; ob plures causas, quarum Prima est, vt scirent Iudæi multiplicationem populi sui ex Dei promissione ortam, Deumq; singularem curam illius populi gerere, quem quasi in numerato velit habere. Secunda, vt doceret neminem sui capitis suæq; vitæ esse dominum, sed omnes vnum habere Dominum scilicet Deum, inquit S. Cyrillus l. 2. in Ioan. c. 92. Tertia, vt per hoc temporale tributum significaretur spirituale illud legis nouæ, quod omnes recensiti, id est, Christiani pendere Deo debent, adorando eum in spiritu & veritate. Ita idem Cyrillus. Quarta, vt moneremur tam in nouâ quàm in veteri lege obligari nos ad seruandum Decalogum, quem significat denarius, in duplo pendi solitus; vt ita mereamur in vespere huius vitæ accipere denarium illum diurnum, operarijs decretum, gloriam videlicet. Porrò census iste templo pendebatur à Iudæis vsque ad tempora Aristobuli & Hircani, qui fuerunt vltimi duo principes Hebræorum de stirpe Machabæorum ijq; fratres: quibus inter se dissidentibus & de principatu litigantibus Pompeius vrbem occupauit eamq; Romanis tributariam fecit, teste Iosepho l. 14. antiq. cap. 8. Ita census ille prius templo Ierosolymitano numeratus, Romanis pendi cœpit: quod idem pensum Romano Capitolio soluendum denuò statuit Vespasianus Imperator deuictis Iudæis, vt idem Iosephus scribit l. 7. de bello, c. 27.

(1. 2. 3. 4.)

Mirandum hic quòd Deus inprimis tam exiguum tributum, medium scilicet Siclum eumque rarò soluendum templo depoposcerit: deinde quòd Rom. Imperatores censum hunc sibi posteà soluendum non duxerint. A quibus sanè discere possunt principes Christiani, ne immodicis tributis subditos exhauriant. Attendant ad Constantem Imp. qui dicebat opes publicas meliùs à Priuatis pluribus haberi, quam intra vnum Principis claustrum reseruari; teste Eutropio. Audiant Traianum Imp. qui fiscum vocabat *lienem*, quòd eo crescente reliqui artus omnes tabescerent. Fabricium item Romanum, qui dicebat legato Epirotarum Cineæ magni auri copiam offerenti, malle se aurum habentibus imperare, quàm aurum habere.

H. VII. *Qualis Christi responsio.*

Q. SEPTIMO. Qualis tandem responsio Christi: affirmatiua an negatiua? Resp. Primo affirmatiuam esse, ita vt liceat dare tributum Cæsari; siquidem moneta exhibita Cæsaris imaginem adeoque dominatum etiam in Iudæos ostenderet. Dices: Ergò habent Pharisæi quod quærebant, nimirum vt vel in fauorem Hebræorum Christus tributum negaret, vel in fauorem Cæsaris dandum assereret. Iam autem in fauorem Cæsaris pronunciat. Resp. Pharisæos alterum potiùs imò solum optasse, vt in fauorem populi contra Cæsarem decideret non esse dandum tributum (vt nimirum *traderent eum principatui & potestati præsidis*, ait Lucas) quod non sunt assecuti.

1.

2\. Resp. Secundo, sententiam illam affirmantem tam sapienter esse propositam vt non posset facilè reprehendi, etiam à Iudæis. Nam inprimis manet in statu quæstionis propositæ, num liceret soluere. Respondit enim licere; non respondit deberi; quia hoc nō petebatur. Deinde, *reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, inquit. Quis hoc iniquum pronuntiet? Nummus ex Iudæorum sententiâ Cæsaris imaginem & nomen continebat; vnde saltem ex hoc præiudicio Cæsari dandus videbatur. Denique adiunxit etiam: *Reddite quæ sunt Dei Deo.* Primo, *ne quam Iudæis cauillandi ansam relinqueret*, inquit Victor Antioch. loco. cit. *Nam ni hoc fecisset, dicere poterant, Cæsari eum adulari voluisse. Siquidem abiecta quædam res vilisq; seruitus videtur, hominem homini obstrictum certumq; vectigal illi exsoluere obligatum esse, Deo autem nihil.* Hucusque Victor. Secundo, vt intelligerent non repugnare Deo solutionem illam tributi, posseq; simul reddi Deo, quæ sunt Dei. Tertio, vt scirent se non minùs imò potiùs solicitos esse debere, quomodo reddant DEO, quæ DEI sunt, de quo tamen quæstionem non mouerent. Quod nobis etiam notandum, qui ferè omnes lites & quæstiones de mundo instituimus, de agris, de limitibus, de censibus, de lucris, &c. vix vnquam interrogamus, quid debeamus Deo. Et quæ debemus corpori, sedulò persoluimus: debita verò animæ in postremis ducimus. Verum nos, Auditores, incedamus aliâ viâ, & prius exsoluamus, quæ Deo & animæ debemus, posteà demum ea quæ corpori & mundo; quia scriptum est: *Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius.*

***

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTEN.

Euangelium Matth. 9.

IN illo tempore: Loquente IESVS ad turbas, ecce Princeps vnus accessit, & adorauit eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgens IESVS, sequebatur eum & discipuli eius. Et ecce, mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum eius, salua ero. At IESVS conuersus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illâ horâ. Et cùm venisset IESVS in domum Principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cùm eiecta esset turba, intrauit & tenuit manum eius, & dixit: puella, surge. Et surrexit puella. Et exijt fama hæc in vniuersam terram illam.

CONCIONES.

I. *Pœnitentia commendatur infirmis.*
II. *Pœnitentia cur non differenda de die in diem.*
III. *Linguæ iniuriosæ vitia corriguntur.*
IV. *Qui Christum comprimant, impediant, derideant.*
V. *Bona ægritudinis.*
VI. *Solatia ægrorum.*
VII. *Explicantur cæremoniæ, quæ defunctis adhibentur.*
VIII. *Cantus sacer Ecclesiasticus cur institutus.*
IX. *Documenta.*
X. *Mysteria.*

CONCIO I.

POENITENTIA COMMENDATVR INFIRMIS.

I. *Quia sciunt, si in peccato mortali decedant se damnandos.*
II. *Quia nesciunt an in statu gratiæ sint, & an perseueraturi.*
III. *Quia nesciunt morituri ne, an victuri sint.*

THEMA.

Veni, impone manum tuam super eam, & viuet. Matth. 9.

NVllum ferè animal est, quod in ægritudine constitutum non quærat suum remedium; vti docet Tertullianus lib. de pœnitentiâ, Isidorus Clarius vol. 1. Orat. 56. Nam, vt aliqua videamus, leo æger simiam quærit, quâ comestâ conualescit: simia sanguinem canis. Canis deuorat gramen: leopardus capream: caprea diptamnum: ceruus serpentem: serpens fœniculum: vrsus aluearium: ciconia origanum: columba ramum lauri: vpupa herbam, quæ lapillus veneris dicitur. Vulpes pini lachrymis sibi medetur: testudo origano. Hirundo chelidoniâ herbâ cæcutientibus opitulatur pullis. Iam si bruta animalia nôrunt mederi infirmitatibus suis, naturali quoque impetu medelam sibi quærunt: æquum sanè est, vt illorum Imperator, homo, & ipse suæ ægritudini medicinam nôrit & impensè quærat. Eam verò sub eleganti symbolo demonstrat Archisynagogus in hodierno Euangelio, cum extreme laboranti filiæ (vt habent Marcus & Lucas) remedium quæsiturus, manum Christi implorat: *Veni, impone manum tuam super eam, & viuet.* Quid verò manus ista, nisi potestatem & efficaciam absolutionis sacramentalis, quæ ab antiquo & recepto more per manûs impositionem confertur, exprimit? Manus igitur Sacerdotis remedium est peccatoris, secundum animam ægrotantis; quam, si vnquam aliàs, requi-

A. Omnia ferè animalia nôrunt & quærunt sua remedia.

requirere & summo quidem studio, in ægritudine graui similique vitæ periculo constitutus debet. Alioquin enim certo vel probabili periculo damnationis se exponeret, si confitendi occasionem, in peccato mortali positus culpâ suâ negligeret. Eâ propter Medicis præcipitur in c. cùm infirmitas, de pœnit. & remiss. *vt cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant atque inducant, vt Medicos aduocent animarum.* Rationem exponit S. Augustinus l. 50. homil. ho. 37. *Si sic curritur,* (ad Medicum) inquit, *propter lucrum paucorum dierum; quia & vsque in senectam pauci dies: quomodo currendum est pro vitâ æternâ?* Cùm ergò quiuis ægrotans periculosè decumbens teneatur iure diuino remedium hoc pœnitentiæ animæ suæ quærere: videamus argumenta, quæ ad hoc præstandum compellere eos debent.

B. Tria videtur impulisse Archisynagogum ad implorandam Christi salutarem atque auxiliarem manum. Primum sciuit, alterum nesciuit, tertium ex parte sciuit, ex parte nesciuit. Primũ est, quòd Christus posset sanare filiam, & hoc sciuit nihil dubitãs; ait enim: *Impone manum tuam super eam, & viuet.* Alterum, vtrum Christus venturus esset ad filiam; & hoc nesciuit, ideò adorat eum & rogat. Tertium, vtrum filia adhuc viueret; & hoc partim credidit, quia apud Marcum asserit: *Filia mea in extremis est,* partim nõ credidit, quia apud Matthæum ait: *Filia mea modò defuncta est.* Tam enim extremè laborantem domi reliquerat, vt videretur ipsi iam mortua. Pari ratione tria sunt argumenta, quæ impellere ægrotum debent ad sacramentum pœnitentię ocyus requirendum. Vnum est, quod nouit, se nimirũ damnandum si in peccato lethali decedat. Alterũ quod nescit; vtrum in gratiâ sit constitutus, an in peccato mortifero. Tertium partim scit, parum scilicet tẽporis sibi superesse ad agendam pœnitentiam: partim nescit, quia conualescere potest.

I. *Quia sciunt, si in peccato mortali decedant, se damnandos.* Igitur inprimis nôsti, mi ægrote, quid Sapiens dicat Prou. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium & funibus peccatorum suorum cõstringitur. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam.* Quibus verbis indicat peccatũ esse quasi lictorẽ, qui furem insequitur, & deprehensum vincit, traditque Magistratui. Iã verò quis nescit furem, cùm in periculo captiuitatis est, furtum illicò abijcere & fugâ sibi consulere? Certè etiam pisciũ prædones, vt Lucij, cùm se in angustijs conclusos & captiuos animaduertunt, prædam iam deuoratam ac penè digestam euomũt. Atqui tu infirme nònne in angustijs positum te vides? nònne vides insidiantem tibi mortem, veluti lictorẽ funibus peccatorum tuorũ onustum, vt te ijs liget, & ad mortem æternã abripiat? Quin igitur te exoneras, & furta omnia abijcis, ne reum te deprehendat? Cur non ocyus arripis *disciplinam* pœnitentiæ? Hanc enim qui non habuerit, *ipse morietur,* inquit Sapiens; q. d. æternum peribit. Dic, quæso: si cui domino infideliter seruijsses, & res pretiosas ei ablatas in cistã tuam abdidisses, audiresque dominum paulò pòst omnium seruorum cistas lustraturum, quò res suas recuperaret, & reũ in crucem ageret, nònne tu hoc audito res illas quamprimùm è cista tolleres, & loco securiore conderes, vel clàm Domino restitueres? Atqui reuerà tu hoc egisti; peccatis enim tuis Deo gloriam & obsequium debitum abstulisti: furtũ verò illud in conscientiã tuã reclusum geris. Væ igitur tibi ægrote; iam enim Dominus tuus visitare te cõstituit, iam in viâ est, iam claues arripit, iam quatit. *Quid dices, cùm visitauerit te?* inquit Ieremias c. 13. quid cùm reum deprehenderit? Obmutesces vtiq; quemadmodum & ille, qui sine veste nuptiali deprehensus est in conuiuio, & olim fratres Iosephi deprehenso apud se scypho eius, Gen. 44. Contigit hoc ipsum Salomoni alioquin sapientissimo, qui cũ in ipso etiam senio secutus esset Deos alienos, & adamasset mulieres alienigenas, postquam ei Deus apparuerat secundò & monuerat, ne sequeretur Deos alienos, tandem apparuit ei vltimò quasi visitans illum, vt in scelere deprehensum reum ageret. Quid verò ad ipsum ait? *Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum: disrũmpens scindã regnum tuum, & dabo illud seruo tuo.* 3. Reg. 11. Quidnam illud *hoc*? Idola & meretrices; hæc inuenit Deus apud Salomonem. Et quid nũc respondes Salomon, virorum sapientissime? quomodo te purgas? Ne verbo quidem. Obmutescit igitur sapientia Salomonis deprehensa in flagitio; & quid dices tu peccator, *cũ visitauerit te* Deus? Videtur Deus cum Salomone seruare voluisse iuridicum processum, citando & monendo eum tertiò: semel c. 1. rursum c. 6. deniq; c. 11. quasi peremptoriè, cùm redarguit deprehensum. Quando lethalis ægritudo corripit peccatorẽ, tum certò sibi persuadeat citari se peremptoriè, ac proinde festinet visitare semetipsum, priusquam visitetur. Visitat seipsum in confessione, cùm inquirit in peccata sua, vt ea tutiore loco abscondat, sub tribunali pœnitentiæ. Non dubito, mi ægrote, vel quicunque es, qui de vita periclitaris: si per totum diem potasses in taberna, quin tandem ingruente nocte domum discessurus priùs cum caupone subduceres rationes. Si enim clam ipso te subducere nõ confectis rationib. velles, num securus fores? nònne à tergo haberes, qui te comprehensum retraheret in tabernam, & ob bene curatam cutem pro merito mulctaret? Ita opinor; nec dubita idem facturum Deum, in cuius tu tabernã toto penè vitæ decursu edisti, bibisti, lusisti: si insalutato seu non conciliato hospite discesseris ex hoc mundo.

Videtur hoc præceptum Deus sub alio etiã schemate inculcare nobis voluisse, quando Gen. 9. præcepit, vt pecudum mactandarum sanguis effunderetur, ita vt non liceret edere carnes pecorũ in sanguine suo suffocatorum. Sanguis autem in SS. literis peccati typus est; quia sicut caro animalium mactatorum inficitur à sanguine, si non effundatur, sed in ipsis maneat: ita hominis anima inficitur à peccato; & quemadmodum sanguis brutorum comestus facilè morbos gignit, vtpote grauis & melancholicus:

ſita peccatum animam ſauciat ac debilitat. Ergò ſi-quis talem ſanguinem in animo ſuo gerit, priuſquā à lanione illo, morte, feriatur, effundat illum neceſſe eſt, quia abominatur Deus conſcientias ſuffocatas in peccatis: Exclamet itaque cum Dauide Pſalm. 50. *Libera me de ſanguinibus, Deus, Deus ſalutis meæ.*

C. II. *Quia neſciunt, an in ſtatu gratiæ ſint, & an perſeueraturi.*

SECVNDO. Neſcis, mi infirme, vtrum in ſtatu gratiæ ſis; & ſi iſtud ſcires, neſcis tamen, an in eo ſis perſeueraturus. Ait enim Eccleſiaſtes c. 9. *Neſcit homo, vtrùm odio an amore dignus ſit.* Idem faſſi ſunt viri etiam alioqui ſancti, vti S. Iob c. 9. *Si ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* S. Paulus: *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* 1. Cor. 4. S. Bernardus ſerm. 3. de Aduentu: *Cùm & meam & proximi conſcientiam*, inquit, *debeam ſeruare, neutra mihi ſatis nota eſt: vtraque abyſſus eſt imperſcrutabilis, vtraque mihi nox eſt.* S. Greg. l. 6. ep. 22. ad Gregoriam Auguſtæ cubiculariam ſcribit: *Secura de tuis peccatis fieri non debes, & quouſque veniat vltima vitæ tuæ dies, ſemper ſuſpecta, ſemper trepida metuere debes.* Abbas Agathon moriturus tres dies māſit immobilis, apertos habens oculos. Pulſauerunt autem eum fratres, dicentes: *Abba, vbi es?* Et ille reſpondit: *In conſpectu diuini iudicij aſſiſto.* Dicūt ei: *Et tu times?* Quibus ille: *Interim laboraui virtute, qua potui in cuſtodiendis mandatis Dei, ſed homo ſum, & neſcio, vtrùm placuerint opera mea coram Deo.* Dicunt ei fratres: *Et non confidis de operibus tuis, quia ſecundum Deum ſint?* Et dixit ſenex: *Non præſumo, niſi venero ante Deum; aliter enim ſunt iudicia Dei, aliter hominum.* In vitis PP. l. 5. c. 11. Denique Salomon Prou. 20. exclamat: *Quis poteſt dicere: Mundum eſt cor meum?* Ac licet hoc aliquis dicere poſſet, num tamen addere auderet: Mundum erit ſemper cor meum? minimè gentium. Iam verò vt ſalutem aſſequamur, perſeuerare in gratia vſque ad vltimū vitæ ſpiritum oportet. Quamobrem etiam Pythagoras dixit: *In poculi fundo reſiduum ne relinque*; indicans cœptum opus bonum viuendique rationem ad finē vſque perducendam eſſe. Hinc igitur elicimus, neceſſariam eſſe pœnitentiam omnibus hominibus, quando nemo aſſeuerare poteſt, ſeſe iuſtum eſſe. Docuit hoc inter alios S. Auguſtinus, qui in vltimā ſuā ægritudine Pſalmos pœnitentiales maiuſculis ſibi deſcribi iuſſit in pariete, vt eos præ oculis ſemper habens relegeret; quod & fecit aſſiduè profuſis lachrymis, adiungens: *Neminem Chriſtianum quātumcunque laudabilem ſine pœnitentiā decedere debere.* Surius in vita, menſe Aug. c. 31. Adſtipulatur ei S. Hieron. in Ier. c. 30. *Omnis mundus*, inquit, *indiget miſericordia Dei, & nullus quamuis ſanctus ſit, ſecurus pergat ad Iudicem.* Viator qui per latiorem foſſam ſaltū facere periculoſum debet, priùs indagat, vbi pedem figere debeat, tum ſarcina ſe exonerat, poſteà ad ſaltum pedes colligit, nixuſque ſcipione tranſilit. Lata & periculoſa foſſa eſt tranſitus ex hoc in alterum illud ſæculum; iureque de hoc intelligimus, quod Iſaias c. 24. vaticinatur improbis ad extremam mundi cladem: *Formido & fouea & laqueus ſuper te, qui habitator es terræ.* Eadem enim hæc mala expectant peccatorem in fine vitæ ſuæ: Formido ſeparationis à corpore & hoc mundo: fouea tranſilienda, ab hoc in aliud ſæculum, ſiue ad iratum ſiue ad placatum Iudicem: laqueus ſententiæ iudiciariæ, quæ ligabit & tenebit iudicatum. Atque hæc videntur eſſe tria illa, quæ timuit Abbas Elias in vitā SS. PP. *Primum*, inquit, *quando egreſſura eſt anima mea de corpore; ſecundum, quando occurſurus ſum Deo; tertium, quando aduerſum me proferenda eſt ſententia.* Quando igitur tam periculoſa fouea tranſilienda eſt morituro, nónne priùs diſpicere debet, vbi pedē figere & quomodo ſalutē ſuam in tuto ponere velit? nónne ſarcinā peccatorum ſeſe exonerare? nónne affectuum ſuorum pedes à terrenis abſtrahere & ad cœleſtia paranda colligere? Hanc ob cauſam Ezechias accepta mortis ſententia, auertit faciem ſuā ab aſtantibus, & cōuertit ad parietem, (4. Reg. 20.) flens & orans Deum, vt ab alijs curis liber, ſibiipſi attenderet, quemadmodum ſentit Lyranus ibi. Idipſum vt myſterio exprimeret Iacob Patriarcha iā iam moriturus, *collegit pedes ſuos ſuper lectulū*; (Geneſ. 49.) quaſi ſe componens ad ſaltum in vitam alteram. Securior porrò hic ſaltus erit, ſi præter pœnitentiæ ſacramentum, etiam S. Euchariſtiæ quaſi ſcipionis nixu fiat, vt ita poſſit moriens dicere, vna cū Iacobo: *In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum*, Geneſ. 32. Tranſitum Iordanis fuiſſe mortis typum, perſpicuum eſt ex SS. literis. Etenim Iordan, *fluuiū* ſeu *delapſum iudicij* ſignificat, idemque oſtium & ingreſſus eſt in terram ſanctam; proinde tranſitum ex hac vita ad alteram, ſeu mortem aptiſſimè deſignat. Quis autem dubitat Iordanis tranſitum fuiſſe Iudæis pauendum, intumeſcentibus ex vna parte aquis & merſionem comminantibus? Propterea itaque Ioſue populo in craſtinum tranſituro pœnitentiam & ſanctificationem ſeu puritatem animi indixit: *Sanctificamini; cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia*, Ioſ. 3. Nonne mirabilia ſunt, quæ in altero ſæculo experiuntur recens mortui: ſeueriſſima Dei iudicia, dæmonum aſpectus, inferorum pœnæ, beatorum gaudia, &c. *Sanctificamini* igitur, ſeu, vt 70. exponunt, *Puri & caſti efficiamini*, ô morituri: priuſquam hæc mira intueamini. Nemo niſi purus, nemo niſi lotus in promiſſam cœli patriam admittitur. Olim Deus ſacrificium pro peccato, priuſquā acceptaret, cremari in altari voluit, Leuit. 4. Et nos ad menſas noſtras auem non admittimus, niſi prius interemptam, deplumatam & aſſatam; quid mirū, ſi Deus pari modo non admittat in regnum ſuum, niſi crematos igne contritionis: niſi mactatos, deplumatos & excoctos per pœnitentiam? Contritio mactat peccatorem, confeſſio deplumat; ſatisfactio verò excoquit & aſſat.

D. III. *Quia neſciūt me-*

TERTIO. Forſan ais: Iuuenis adhuc aut vegetus ſum: cōualeſcam ex hac infirmitate. Sed quid ſi decipiaris? Tam enim iuuenis, quam ſenex: tam vegetus quàm debilis citò mori poteſt; quia ex eadem

fragili

vtrumne an victuri sint. fragili massa & hic & ille constat. *Vt vasa fictilia*, inquit Hector Pintus in Ezech. cap. 48. *æque sunt obnoxia periculo, siue sint noua siue diuturna: sic homines æqualiter sunt mortales & interitus periculis expositi, siue sint adolescentes & in ætate florente, siue sint senes & ætate progressi. Si in figulinam ingressus videris mensam fictilibus vasis refertam, quibusdam recentibus, quibusdam verò antiquis: alijs magnis, alijs autem paruis: & ex figulo quæsieris: quod ex illis est prius frangendum? Illud respõdere poterit: Quod prius ceciderit in terram. Ita ex hominibus ille priùs excedet è vita, non qui fuerit antiquior, sed qui prior fuerit delapsus in terram, qui sepulchrum priùs tetigerit. Quid aliud est sæculum hoc quàm figulina quædam, nos autem quid aliud sumus, quàm vasa quædam fictilia? Id intuens Regius vates aiebat: Tanquam vas figuli confringes eos*, Psal. 2. Hæc Pintus. Quid quod iuuenes sæpe citiùs expediuntur à morbo quàm senes & maturi? Ægrotauit Ochozias Rex, lapsus per cancellos, 4. Reg. 1. misitque ad Beelzebub, consultum an victurus esset. At occurrit ei Elias & respondit, eum de lectulo suo nequaquam surrecturum, sed morte moriturum. Ægrotauit etiam Abia, filius Ieroboam Regis, adhuc puer; misit ergò pater coniugem ad Ahiam Prophetam, interrogatum de salute filij. Respondit etiam Ahias, moriturum esse filium, & incunctanter quidem, ad ingressum matris in vrbem, 3. Reg. 14. Tam ergò puero, quàm adulto mors denunciatur, sed puero festinantior, qui mortem à se longiùs distare opinabatur. *Vt qui faciunt iter*, inquit Pintus loco citat. *de solis occasu aliquando non cogitant, & eos nox opprimit incautos: sic mors multos aggreditur de illa minimè cogitantes.* Inexpugnabilem reputabat suam Babylonem Rex Balthasar, vtpote muro altissimo (200. cubitorum) & latissimo (50. cubitorum) ex alia quoque parte Euphrate, flumine profundissimo munitam; itaque licet Cyrus eam obsideret, ipse nihilominus dies festos & conuiuia agebat, epulabatur & bacchabatur. Sed interim Euphratem Cyrus in quàplurimas fossas priùs præparatas, vna nocte deriuauit (quod factu impossibile putabant Babylonij) sicque nullo negotio per siccum ad ciuitatem penetrauit eamq; occupauit, vt tradit Xenophon l. 7. Herodotus l. 1. & ex parte Daniel c. 5. Contingit hoc quamplurimis adolescentibus, qui licet morbo obsessi, inuictos sese reputant, ideoque de pœnitentia & reconciliando sibi Deo nihil ferè cogitant, sed spe salutis pleni in peccatis suis quiescunt: interim miseri non cernunt, quot cuniculos ipsis paret mors, quodque decursum vitæ eorum aliò deriuet, in alterum scilicet sæculum; & ita sæpenumerò ex improuiso obruuntur, vt iam nec loqui nec pœnitere queant. Stultus & deplorandus foret, qui videns hostem foris molendina destruere, cõmeatum interuertere, aquas vrbi [illegible]mere, vias obsidere & iam tormentis muros quatere: interim ipse securus intra ciuitatem degeret, rideret, luderet, biberet, dormiret, quasi insuperabilis esset. At hoc multi faciũt, qui tametsi videãt vim morbi inualescere, dentes cibum ægrè molere, appetitum perire, sensus hebetari, artus & ossa concuti, nihilominùs sibi persuadent se incolumes fore, nec cogitant de Deo propitiando per pœnitentiam vel de oppugnando Dæmone: mortem sibi à tergo instantem sentiunt vel audiunt etiam à Medico, nec ad pœnitentiam festinant. Quæso inspiciant isti filiam Iephte. Hæc ex voto patris morti & immolationi destinata, hoc vnum à patre petijt, vt deflere prius sterilitatem suam posset, quasi maledictionis notam. *Hoc solum mihi præsta*, inquit, *quod deprecor: dimitte me vt duobus mensibus circumeam montes & plangam virginitatem meam.* quod scilicet absque liberis moriar, Iudic. 11. Iam verò quid si tu ægrote huiusmodi virgo sis, sterilis videlicet & bonis destitutus operibus? & quid si Deus, pater tuus, te morti iam destinarit? quid si breui mactet? Et tu igitur in tanto constitutus periculo non quamprimum petas à Deo spatium pœnitendi, dicens cum S. Iob c. 10. *Nunquid non paucitas dierũ meorum finietur breui? dimitte me ergò vt plangam paululùm dolorem meũ, antequam vadam & non reuertar ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine?* Postulo, inquit, temporis spatium, sed non risui, non voluptati; sed lachrymis, sed mærori. Et mirabile est, quomodo ægroti alijs rebus intenti præterquam saluti suæ adeoque pœnitentię esse possint, in tali constituti periculo. Filia illa Iephte non postulat à patre vt prius nuptias celebrare & filios progignere: non vt cum sodalibus choros & choreas instituere, non vt charos parentes & propinquos amplecti; sed vt montes circumire & plorare queat. Igitur & tu infirme hoc vnum à Deo postula vt quod superest tuæ vitæ, in mentis solitudine, in pœnitentia & lachrymis, quibus sterilitatem & peruersitatem tuam deplores, insumere tibi liceat. Circuito montes, perambula omnes viæ & vitæ tuæ semitas, in quibus deliquisti: tum mitte ad sacerdotem vt veniat & imponat tibi manum sacrę absolutionis, quò secundum animam saltem viuere æternum queas.

CONCIO II.

POENITENTIA CVR NON differenda de die in diem.

I. *Quia Deus te expectat ad pœnitentiam.*
II. *Quia periculum in mora.*
III. *Quia de vno peccato in alia labi procliue.*
IV. *Quia interim multa bona perduntur.*
V. *Quia qui semper differunt vix vnquam efficaciter volunt.*
VI. *Quia quo diutius differtur pœnitentia eo fit difficilior.*
VII. *Quia stultum est nolle statim eijcere hostem.*

THEMA.

THEMA.

Domine, filia mea modò defuncta est, sed veni impone manum tuam super eam, & viuet. Matth. 9.

A. Animæ salus festinanter quęrēda.

ARchisynagogum istum, meritò & nos tanquam legis etiam nostræ Doctorem audimus, Auditores. Duo enim nos docet summopere necessaria & salutaria. Primum, post peccatum admissum, statim quærere remedium, nec differre pœnitentiam. Alterum, festinare ad sacerdotem, qui per manus impositionem absoluat nos à peccato. Nimirū *cùm esset Archisynagogus*, ait Petrus Chrysologus ser. 33. *legis notitiam hic habebat, & verbo cætera, hominem manu Dei legerat esse figuratum: credidit ergò eâdem manu, quâ creatam senserat filiam, recreari & reduci posse ad vitam.* Filia nostra vnica (qualis erat hæc Iairi) anima est, quæ heu moritur, cum peccatum lethale admittit. *Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur.* Ezech. 18. Est tamen morti huic remedium, si pergas ad Confessarium, rogesque vt per manus impositionē reuocet ad vitā animam tuam. Sed vide vt festines cū Archisynagogo, dum adhuc calet anima: vide ne de die in diem differas, quia vnica tibi est anima. Nam, vt ait Chrysost. ho. 22. ad pop. *Omnia nobis duplicia dedit Deus: duos oculos, duas aures, duas manus, duos pedes. Si igitur horum vnum lædatur per alterum necessitatem consolamur. Animam verò dedit vnam nobis. Si hanc perdiderimus, quanam viuemus? Huius igitur prouidentiā faciamus, nihil ipsius saluti præferētes.* Sic Chrysost. Animæ igitur salutē ne differamus quærere, multa sunt, quæ vrgent: vti mox videbimus.

B. I. *Quia Deus te expectat ad pœnitentiam.*

PRIMO. Quia Deus nos expectat ad pœnitentiā, qui nos omni momento perdere in gehennam potest multo faciliùs, quàm si è manu nostra sinamus cadere vitrum in terram vt minutatim confringatur. Sanè si vocaremur ab aliquo Rege vel Principe nostro ad amicitiam resarciendam, quam nos violauimus; quis auderet tergiuersari? quis vellet moras nectere? Atqui hunc in finem vocat nos Deus: Et audemus nos vel ad momentum inimicitiam cum eo gerere? Antiochus Epiphanes cùm obsideret Alexandriam, quæ sub tutela Romanorum erat, missus ad eum Popilius Lænas, Senator Romanus, est, qui iuberet eum obsidionem soluere; sin minùs: hostis Romanorum censeretur. Respondit ille se hanc rem maturiùs deliberaturum ac responsurum. Ad quod Senator, lineam in circuitu Antiochi fecit dixitque: *Hocné in dubium reuocandū est, an hostis Romanorum sis: non præteribis hanc lineam, donec id definias ac decernas.* Tūc ille: *parebo*, inquit; & obsidionem soluit. Plutarch. in apopht. Quanto æquius dici peccatori potest: Tuné audeas differre reditum in Dei amicitiam? Non præteribis diem, Solis circulum, donec id definias. Alioquin, quomodo non iram Dei in te magis magisque extimulas, qui tam diu expectantem differs? Memor esto vineæ illius Isa 5. à qua Dominus expectauit vuas & accepit labruscas, ideoque diripi eam iussit. Memento ficûs infæcundæ, quæ triennio frustrà expectata vt faceret fructum, tandem exscindi iussa est: Luc. 13. Nec mirum; in maximam enim Dei iniuriam redundat hæc negligentia: quasi stupidum aut ligneum haberemus Deum. Vnde S. Chrysost. ho. 46. ait: *Peccantes non dolere, magis Deum irritari facit & irasci, quàm peccare.*

C. II. *Quia periculum in morâ.*

SECVNDO. Quia periculum in mora; fortè enim vita tibi tamdiu nō prorogabitur, donec resipiscas; & si ea concedatur, fortè non dabitur gratia per quam resipiscas. Festinandum igitur ad pœnitentiam, sicut ad piscinam probaticam, cùm moueretur aqua, ne fortè alius prior descendat, & postea occasio calua fit; qui enim prior descendisset in piscinam, sanus fiebat, Ioan. 5. Vnde Ecclesiasticus c. 5. ait: *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subitò enim venit ira illius & in tempore vindictæ disperdet te.* Et fortè non dubitandum, quin sæpius mouenda sit aqua, hoc est, offerenda tibi gratia vocationis: sed incertum est, an tu motionem illam & vocationem animaduersurus sis. Optimè Tertullianus in lib. de pœnitent. ait: *Pœnitentiam tu peccator ita inuade, ita amplexare vt naufragus alicuius tabulæ fidem.* Et Ambros. in tract. ad Virginem lapsam c. 8. *Insiste fortiter, inhære tanquā naufragus tabulæ.* Eiusmodi enim homo nequaquam differt, sed proximè oblatam tabulam arripit, quia periculum est in morâ. Sic agendum in pœnitentia, quæ est secunda post naufragium tabula. Sed forsitan obijcies, passim in scripturis vitam & salutem promitti sperantibus in Deum. Sed non aduertis miser promissiones illas, non peccatoribus, sed iustis tantùm factas. *Oculi Domini super iustos*, ait Dauid Psal. 33. *& aures eius ad preces eorum.* Et Isa. 3. *dicite iusto, quoniam bene.* Aliter sanè loquitur de peccatoribus; nimirùm: *succide arborem, vt quid etiam terram occupat?* Luc. 13. Et Matth. 3. *Omnis arbor quæ non fecerit fructum bonū, excidetur*, &c. Neque blandiaris tibi de Dei misericordia; siquidē in ipso est etiam iustitia & quidem seuerissima: quoniam angelis peccantibus non pepercit; sed ob vnū peccatum eos in tartarum demersit. Idem etiam ipse est, qui de altissimo throno gloriæ conspicit animas in illis intolerandis gehennæ ardoribus miserrimè torqueri, eiulare & lamentari; nec tamē his lamentis mouetur aut mouebitur ad misericordiā in omnem æternitatem. Vide igitur tu, ne nimium tibi blandiaris.

D. III. *Quia de vno peccato in alia labi procliue.*

TERTIO. Quia de vno peccato, nisi citò resipiscas, mox præcipitaberis in alia: vnum pariet plura, vti patet in Caino, qui ex inuidia in odium, inde in homicidium, hinc ad mendacium, deinde ad rebellionem in Deum, vltimò in desperationem prolapsus est. In Dauide, qui ex adulterio in homicidium, Vnde S. Chrysostomus homil. 22. ad pop. Antioch,

Antioch. ait: *Peccatorum consuetudo lapsum in peius trahit. Si purum habes vestimentum, lauas ne pessundes omninò, ne quo modo sordidetur. Si primam, secundam & tertiam contempseris maculam, iam velut sordidum habens vestimentum, non graue videtur, licet totum fiat lutum.* sic ille. Quis nescit funiculum vnum facilè quidem rumpi, sed si plures connectātur, difficillime? Atqui peccata peccatis addendo nectis tibi funem semper crassiorem. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis*, ait Isaias c. 5. Quæ verba sic vertit Syrus: *Væ qui protrahunt peccata sua tanquam funem oblongum & quasi vinculum currus peccatū suum.* Quemadmodum etiam pecuniæ à fæneratore acceptæ, nisi mature soluantur, semper debitum augent: ita & peccata, quæ non mox delentur, accrescunt. Fœnerator enim diabolus peccata de peccatis quasi vsuram exigit: quæ dum reddis, thesaurizas tibi iram in die iræ, &c.

E. IV. *Quia interim multa bona perduntur.*

QVARTO. Quia plurima interim bona perdis, quæ lucrari posses, si in statu gratiæ esses. Quamdiu enim in peccato es, vxor tua, anima tua, mortuos tibi fœtus parit: opera videlicet merito carentia, ad cœlum nihil proficua: & quo tempore alij cœlum diripiunt, tu interim abes, dormis & nihil participas. Euenit itaq; tibi, sicut cuidam Iudæo vitriario in vita S. Simeonis Sali; qui Iudæus quamdiu in perfidia sua mansit, nullum integrum vitrum (precante hoc à DEO Simeone) facere potuit, sed omnia ipsi fracta sunt: donec crucem in fronte pingeret & perfidiam eiuraret: quod & fecit, hortatu Simeonis; apud Sur. in vita. Pari modo tu, dum in peccato hæres, nullum facere opus bonum, cœlo dignum potes. Frangitur quidquid facis.

F. V. *Quia qui semper differūt, vix vnquam efficaciter volunt.*

QVINTO. Quia qui de die in diem differunt, ferè nunquam efficaciter volunt: & qui proxima oblata occasione non incipit, vix postea incipiet. Differūt de festo in festum, de anno in annum, nullum tempus placet: Sicut Acesseus iners nauta omnes lunas causabatur esse infaustas & ideò nunquam nauigabat: (Chauasf. de prudentia l. 1. c. 3.) semper in statione erat. Velut etiam pigræ puellę linum quidem alligant colo, & sic eam circumferunt, sed manum fuso non applicant, nec filare incipiunt: ita multi linum in colo gerunt, quia proponunt se emendare (si enim interroges vsurarium vel concubinarium, an speret se saluum fore? respondebit vtique, se vitam emendaturum;) interim fusum nunquam arripiunt. Contrà mulier illa Sapiens digitis apprehendit fusum, Prou. vlt. Alcuinus lib. de virtutibus & vitijs ait: *Fortè respondes, cras, cras* (scilic. conuertar.) *O vox coruina! coruus non redijt ad arcam, columba redijt.* sic ille. Videtur quidem coruus ille subinde redijsse saltem ad cacumen arcæ eiq; insedisse, (vt sentit Pererius, eò quod in Chaldæo textu dicatur: *egrediebatur & reuertebatur*) sed non est reuersus in arcam & ad Noën. Eadem ratione proponunt aliqui redire ad DEVM per pœnitentiam, nec procul inde absunt: veniunt in templum, sed ad tribunal confessionis adigi non possunt.

Denique *qui differt in futurum & forsitan non futuram ætatem*, inquit Anselmus ep. 1. *suam vitam corrigere, certum bonum dimittit pro dubio, & contemnendo quod perdit, probat se non amare, quod expectat, & meretur non accipere*, &c. Hinc etiam lex ciuilis dicit: *Nō est censendus hæres, qui non festinat capere hæreditatem.* Censetur enim illam contēnere.

G. VI. *Quia quò diutius differtur pœnitentia, eo fit difficilior.*

SEXTO. Quia quò diutiùs differtur conuersio, eò fit difficilior. Vti vel ex hodierno Euangelio colligi potest. Filia enim ad sui resuscitationem nihil operata est: Mulier hæmorrhoissa multa facere debuit, per turbam irrumpere, CHRISTVM sequi & vestem eius tangere. Rursum puella hæc recenter mortua mox erigitur à Domino & dormire tantùm dicitur, (erat enim velut fax nuper extincta & quasi adhuc fumigans, ideoque facilis accensu) quatriduanus verò in sepulchro Lazarus clamore valido excitatus est, quia typus erat inueterati peccatoris. Vnde Iairus de filia sua ait: *Impone manum tuam super eam, & viuet;* quasi suscitatio certa & facilis esset; contra verò Martha de suscitatione Lazari quasi diffidens dixit Domino iubenti recludi sepulchrū: *Domine iam fœtet: quatriduanus est enim.* Quatriduanus inquam, propter quatuor causas, ex quibus prouenit hęc difficultas. Primo à diaboli vigilantia, qui seruos suos captiuos retinet, & tanto fortiùs, quanto diutius sibi obstrictos tenuit: allegare enim quodammodò potest ius præscriptionis. Vnde discipuli CHRISTI nō potuerunt eijcere dæmonem, qui possederat hominem ab adolescentia, Marci 9. Quemadmodum musca in casses araneæ incidens, nisi citò se inde expediat, ab aranea mox ita irretitur vt explicare se vix vnquam possit: ita & peccator nisi è dæmonis laqueo citò se expediat, magis magisque implicatur. 1.

Secundò à turba cogitationum impediente cōuersionem qualis est amissio bonorum, honorum, amicorum aliarumque commoditatum, recordatio præteritarum voluptatum, &c. Qua ferrea catena retentum se fuisse fatetur Augustinus lib. 8. Confess. cap. 5. Hæc etiam impedimenta semper crescunt, sicut riuus inundans: quem si manè vix transire poteris, vesperi multò minùs poteris, dum interim tu speras imminuendum. Multi exempli gratia, tam rarò audiunt conciones, vt tandem audire erubescant; nec alia vitia relinquunt, quibus diu assueti sunt, ne vicini eos merentur si contraria via incedant, & resipiscant. 2.

Tertiò à propria debilitate & virium languore; nam intellectus obscuratur per peccatum, iudiciū hebetatur, voluntas deprauatur, rebellio appetitus sensitiui crescit, fitque ægritudo semper maior: ex quartana tertiana: ex hac tandem quotidiana. Vt autem in horologio, si vel vna rota retardetur, totum horologium impeditur: ita si vires animi langueant ac deprauatæ sint, totus homo languet, Samson rasu capillitio non potuit ampliùs funes rumpere, quos prius velut stupam ruperat. Atqui rumpere catenā peccati, res difficilis est: requiritur 3.

amor DEI super omnia, serius dolor ob DEI offensam conceptus & propositum emendandi vitam: quæ non ita facilè parantur.

4. Quartò ex habitu contracto, qui est quasi altera natura. Vnde Ierem. 13. dicitur: *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Imò & Diogenes cum improbum quendam argueret, interrogatus quid ageret: *Æthiopem*, inquit, *abstergo, vt candidum reddam*; significans se operam in illo perdere. Anton. Meliss. ser. 32. Quo pluribus ictibus adigitur clauus in parietem, eo altiùs infigitur: sic quo frequentius flagitia committuntur, eo fortiùs animo imprimuntur & difficiliùs eximuntur. Credibile est Sisaram Ducem illum (Iudic. 4.) vbi sensit se affixum terræ, manum admouisse ad clauum & conatum esse educere illũ. Id tamen frustrà fuit, quia iam pluribus ictibus pauimento affixus fuit. Ita in proposito, cùm sentiet peccator ictus morbi lethalis, conatur quidem educere clauum prauæ consuetudinis: sed quàm id difficulter fit? Quis ergò finis consequetur tandem vitam malam? nonne malus? Euolue scripturas omnes & nihil crebrius inuenies, quàm quod seminauit homo, hoc etiam messuisse, qualis in vita fuit, talem etiam in morte fuisse. *Neque enim* (ait Saluator Luc. 6.) *de spinis colligunt ficus, neque ex rubo vindemiant vuas.* Et Prou. 2. *Si inclinata sit domus peccatoris ad mortem; & ad inferos semita ipsius.* Ille igitur, cuius vita, cuius cogitata, cuius verba, cuius opera semper inclinant ad infernum: quò tandem ibit, nisi ad infernum? Qui hic ambulat in tenebris interioribus, quorsum ibit nisi in tenebras exteriores?

H. VII. *Quia stultum est nolle statim eijcere hostem.*

SEPTIMO. Quia stultum est, cùm possis, nolle hostem eijcere statim; quod quidem egit Pharao, qui interrogatus à Moyse, quando vellet liberari à ranarũ plaga: *Cras*, respondit. Exod. 8. O insane! & cur non hodie & modò? Vexabant illæ indesinenter & vbique Pharaonem, in mensâ, in lecto, in palatio in foro: obstrepebant suis clamoribus infælici regi: cruciabant eum aspectu & fætore suo; & tamen eas non hodie, sed *cras* e medio tolli orat. Sic agis & tu peccator. Ranæ peccatorum tuorum tibi semper adhærent, tibi obstrepunt in conscientia, tibi fætorem suum aspirant, tibi horrorem suum monstrant: & tamen tu non hodie, sed *cras* (& quando erit illud *cras*?) ab his liberari cupis. Ad hæc stultum est eligere incertum & dimittere certum. Hodie tibi certum est; cras verò est incertum. *Hodie*, ait Dauid Ps. 49. *si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Sapientissimus Cato, teste Plutarcho, inter alia maximè dolebat quòd eò per mare nauigio profectus esset, quò poterat ire per terram & pedes. Nimirum stultum existimabat, viam ire periculosam, cùm possis ire tutam. Atqui hoc peccator agit, qui in crastinum differt suam pœnitentiam; nam dimisso hodierno certo, eligit crastinum incertum. *Dimitte ergò incertum & tene certum*, ait sanctus Augustinus.

CONCIO III.

LINGVÆ INIVRIOSÆ VITIA corriguntur.

I. *Conuitiator.*
II. *Derisor.*
III. *Calumniator.* 1. Offendit illum quem traducit. 2. Audientem. 3. Seipsum.
IV. *Susurro.*
V. *Exprobrator.*

THEMA

Et deridebant eum. Matth. 9.

A. VVlgò dicimus, auiculam è cantu facilè agnosci. Cuiusmodi auiculæ fuerint tibicines, qui defunctam puellam suis næniјs plangebant, non tam ex eorum tibijs, quam ex voce & cantu licet intelligere. Ipsi enim sunt, qui dicente Domino: *Recedite; non est enim mortua puella, sed dormit*; deridebant eum. Scurræ igitur erant, qui non solum mortuis suas tibias inflabant, sed etiam viuentibus suâ scurrilitate obstrepebant. Sunt autẽ hi tibicines viua quædam imago hominum maledicorum, qui suæ maledicentiæ tibijs partim infestant mortuos, partim etiam viuos. Mortuos intelligo, qui peccatis sunt obnoxij adeoq; DEO mortui: viuos verò qui cùm inculpatæ vitæ sint, maleuolorũ tamen dentes euadere non possunt. Vtrisq; hi tibicines nullo ferè discrimine suas occinunt nænias, hoc est, funestas, odiosas & hiulcas cantilenas, quales sunt, calumnia, conuitium, derisio, exprobratio, contumelia, & similes. Quare, Auditores, instruamus funebrem chorum huiusmodi tibicinum: non sanè vt in ædes nostras eos inducamus, sed potius vt deprehensos inde eijciamus.

B. I. *Conuitiator.*

Tibicen PRIMVS est Conuitiator, qui triplicem canit næniam; contumeliam, quâ obijcit alteri defectus animi: conuitium, quo defectus corporis: improperium, quo defectum bonorum fortunæ; quæ tria conueniunt in forma, qua quis alterum coram & iniquè criminatur, vt honori eius deroget: differunt in materia. Qualis verò est hic tibicen? Dico, qualis est scurra quispiam, qui in faciem alterius spuere non veretur. Qui enim alterum cõuitiatur, quasi sordida iniuriarũ sputa in eius faciem exspuit, vt docet S. Gregorius l. 20. moral. c. 18. *Ad extremã autem iniuriam refertur, sputamenta accipere*, inquit Origenes in id Isa. 50. *faciem meam non auerti*, &c. Lusit hac tibia Michol, cùm in faciem mariti sui, Dauid regis, hæc conuitia exspuit: *Quàm gloriosus fuit hodie Rex Israel, discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, quasi si nudetur vnus de scurris*,

C. II. *Derisor.*

2. Reg.

2. Reg. 6. Sed profectò Michol prodit seipsam hic vt scurrilem fœminam, quæ in marito suo carpit, quod summè laudandum erat, obsequium cultus diuini & gaudium de præsentia arcæ fœderis; quam ob causam Michol mulctata à DEO sterilitate, dedit pœnas suæ temeritatis. Rursum talis est hic tibicen, qualis est vilis rabula, qui in alterum lapides iacit; cuiusmodi erat Semei, qui in exulantem Dauidem deprocul mittebat lapides, cum hoc conuitio: *Egredere, egredere vir sanguinum & vir Belial*, &c. 2. Reg. 16. Quod faciebat manibus, hoc exprimebat ore: conuitia nimirum aliud non esse quàm iacula saxorũ. Sed & iste tandem accepit debitam sibi mercedem, mortis supplicium à Salomone, 3. Reg. 2. Nihilo mitiùs accepti Marcionitæ, qui grauem etiam contumeliã iactarunt in S. Ioannem Chrysostomum, adhuc presbyterum Antiochenũ. Cum enim præsidis Antiochenæ ciuitatis vxor graui morbo laboraret, nec ex Marcionitarum oratione meliùs haberet, statuerunt si per Ioannem sanaretur, hæresin abdicare. Deferunt ergò illã ad fores templi & auxilium precantur. Ioannes iubet afferri aquam, eamque à Pontifice benedictam illi superfundit; quam statim sanitas consequitur, tum corporis tum animæ, cùm in CHRISTVM credidisset. Cæterum Marcionitæ præstigiatorem ac magum Ioannem appellabant; is autem cladem illis prædixit, quæ & consecuta est, cùm terræ motu corruens domus, in quã conuenerant, omnes oppressit; solis ijs, qui rectè senserant in fide, seruatis. Ex quo casu multi correcti ab eã hæresi resipuerunt. Metaphr. in vita & Baron. anno 386. Denique talis est hic tibicen, quales sunt petulantes pueri, qui clamoribus & conuitijs insectantur eos, qui aliquo corporis defectu sunt notati; vti & malitiosi illi pueri, qui Prophetæ Elisæo caluitiem obijcientes exclamarunt contra eum: *Ascende calue, ascende calue.* Mox enim vt ipsis maledixit vir DEI, duo vrsi egressi de saltu lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros; 4. Reg. 2. Cui simillimum est, quod de S. Magnobodo Andegauensi Episcopo refert Ioan. Pelecyus in turri Babel c. 12. p. 1. *Hic cum in prædium quoddam iret, leues quidam pueri conuitia in eum iactare dicteriisq; eum proscindere non cessabant. Ad ludibriũ oculos retorquente viro sanctissimo, tantus subitò pulueris turbo exortus est, vt ex pueris sublatum vnum per aera globi instar libraret, perq; auia inuia sublimem raperet. Secuti mox parentes in confragosis montibus filium quærunt atque eum multo denique labore inter aspera veprium semianimem reperere. Quem cum ita cruentum S. Pontifici lachrymabundi obtulissent, curatus ab eo parentibusq; restitutus est.*

C. II. *Derisor.* SECVNDVS. Derisor, qui etiam non vnum sed tres diuersos canit modulos. Alios enim simplici risu vel derisorio verbo impetit, vt eos in ruborem & cõtemptum det: alios adhibito gestu scurrili, verbi gratia oris hiatu, medij digiti ostensione, linguæ exsertione, asininarum auricularum efformatione: alios naso suspendit, speciosis verbis in magnam expectationem euehens, rursumque deijciens atque eludens. Improbus est & hic tibicen; nam imprimis grauem iniuriam irrogat deriso; qui vel bonus est & innocens, & hoc ipso grauissimè læditur, vti S. Iob & Tobias in sua simplicitate derisi ab vxoribus & amicis. Quã de re ipse Iob ca. 12. ait: *Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deum & exaudiet eum: deridetur iusti simplicitas*; hoc est, innocentia, inquit Chrysostomus: quæ neminem lædit, læditur tamen ab alijs; ideoque DEVM prouocat ad seuerissimã vltionem. Quid enim DEO iudice seuerissimo dignius, quam cum quis irridetur & læditur qui neminẽ lęserit? Idcircò talis: *inuocabit* DEVM (velut patronum scil. & vindicem) *& exaudiet eũ*, inquit Iob. Senserunt hoc Philisthæi, qui Samsonis cæcitatem adeoq; etiam simplicitatem qua vndiq; impingebat, vtpote exoculatus, & seipsum lędebat, in conuiuio suo ridebant. Idcircò enim præceperunt vt vocaretur Samson & ante eos luderet. Vel vt est in Hebræo: *Vocate Samsonem vt ludat & rideat nobis*, seu potiùs, *vt ludatur & rideatur à nobis* (vtrumq; enim voces Hebrææ tsachek sachek significant.) Deriserunt itaq; iocantem ante se Samsonem. Sed quo fine? Inter hæc ludibria inuocauit Samson DEVM: *Domine Deus memento mei & redde mihi nunc fortitudinem pristinam* DEVS *meus vt vlciscar me de hostibus meis & pro amissione duorum luminum vnam vltionem recipiam.* Statimq; exauditus apprehendit binas columnas, quibus innitebatur cœnaculũ, concussisq; illis subruit totum ædificium, contriuitque secum inimicos suos, quotquot ibi erant Philisthæos, Iudic. 16. Quod si peccator est, qui ridetur; & ipse etiam derisu non leuiter offenditur, dum vulnerata eius conscientia nouo vulnere exacerbatur. Vnde dicitur Ecclesiast. 7. *Non irrideas hominem in amaritudinem animæ suæ.* Et Prou. 24. *Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas & in ruina eius ne exultet cor tuum: ne fortè videat Dominus & displiceat ei & auferat ab eo iram suam*; q. d. ne iram, quam in illum conceperat, vertat in te derisorem. Adhæc derisor bonos sæpe à virtutis tramite reuocat atq; absterret: multi etiam metu vel impatientia irrisionis ducti se inebriant, ad duella prouocant aut prouocati prodeunt aliaque peccata committunt. Fecerunt hoc Principes Socoth, quantum in ipsis erat. Hi enim requisiti à Gedeone, vt darent eius militi panes, quibus confortatus persequi posset hostes, Zebee & Salmana; responderunt ei: *Forsitan palma manuum Zebee & Salmana in manu tua sunt & idcircò postulas vt demus exercitui tuo panes*; q. d. Itane iam cepisti hostem? Nihil damus; quia nihil efficies. Itaque hoc verbo absterrere poterant Gedeonem à prosequenda celebri victoria. Sed non impunè tulerunt. Reuersus enim à cæde hostium contriuit principes illos cum tribulis & spinis (Iudic. 8.) nouo & acerrimo supplicio. Grauis enim pœna graui huic peccato debetur; vnde dixit Sapiens Prou. 19. *Parata sunt derisoribus iudicia & mallei percutientes* (id est,

grauissimi ictus, seu confractiones & contusiones, vt legit Origenes) *stultorum corporibus*. Rarum huius rei exemplum recenset P. Ioan. Pelecyus in sua turri Babel. cap 16. quod Bruxellis typo vulgatum. *Anno namque 1602. in Bacchanalibus, 22. Februarij in Holandia, in ciuitate Edan, triginta milites, qui breui venerant Ostenda, impiè irriserunt cæremonias Ecclesiæ Catholicæ; indusia enim super cætera vestimenta induerunt, vt irriderent vestimenta Clericorũ. Vnus ipsorum induit Casulam, & locum editiorẽ conscendit, in manu formam ciborij, ac figuram SS. Sacramenti gestauit, alius vrnam aquæ cum scopis portauit, hinc omnes saltantes & cantilantes, frequenterq; repetentes: Dominus vobiscum, intrarunt templum. Casula amictus cæteros præcessit. Demum vnum ex ipsis veste sacerdotali ornarunt, alligatum arbori, bombardis papyro oneratis petierunt, quasi mortuũ sepelierunt, ex sepulchro iterum extractum in templum duxerunt: Vbi Consules ipsis quatuor cupas cereuisiæ, loco honorarij dederunt, quas in templo cũ Consulibus euacuarunt. Postridie vnum ipsorum, instar Episcopi vestierunt, mitra exornarunt, conspicilium naso eius imposuerunt, & magnũ cereum ei in manus dederunt, ridentes ipsum, quasi nihil videret, nihilq; intelligeret; ad quæ ipse respondit quorsum mihi cereus & conspicilium, cùm videre nolim? Taceo multa alia, quibus religionem Catholicam populo ridendam propinarunt. Cùm easdem nequitias ipso die S. Matthiæ (24. Februarij) Dominica Prima Quadragesimæ repetere conarentur, manè post quartã, fulmen incidit in prædictum templum, & simul Cacodæmon in forma serpentis, habentis caudam instar cometæ, quæ in orbem complectebatur vniuersam turrim templi, euomebat ex faucibus magnos globos flammarum, quibus incensæ sunt quatuor domus templo vicinæ, identidem etiã vociferabatur: Dominus vobiscum, & prædicta ludibria blasphemorum militum reperebat; turris tota incendio conflagrauit cum templo, & sexaginta ædibus vicinis; vnica domus mansit illæsa, illa nimirum, quã olim inhabitauit Pastor eiusdem Ecclesiæ, & iam inhabitant eiusdem cognati, pij Catholici. Nisi ciues Hornenses & Munikendamenses Edanensibus succurrissent, tota ciuitas cum incolis perijsset.*

D. III. *Calumniator.* TERTIVS. Calumniator, qui inscium & absentem sceleris alicuius falsò accusat defertque ad alios. Pessimus hic tibicen pessimo suo cantu simul tres offendit, vt verissimè dixit S. Basilius: illum, quem traducit, auditorem & seipsum.

1. Offendit illum, quem traducit. Primum, quia ipsi clanculum adimit honorem, bonum in humanis rebus præstantissimum. Quam ob causam olim calumniatores conuictis ijs, quos falsò detulerant, in potestatem traditi fuerunt, vti Daniel militum magister Gratiano magistro S. Palatij, quem ad Ludouicum Imperatorem calumniando detulerat, apud Baron. Anno 855. D. Athanasius calumnijs maleuolorum sæpe impetitus, apol. 1. ait: *Qui lapide est ictus, medicũ quærit: sed ictus calũnia grauius quàm lapides feriunt.* Ratio facilis est, quia ictus lapidis sentitur, & qui iecit lapidem, facilè agnoscitur: at calumniæ ictus ab icto minimè scitur, quemadmodum & calumniator. Vnde qui calumniam patitur, ad Medicum nequit currere, nec vulneri suo remedium quærere, cum nesciat se vulneratum, multò minus sciat vulnerantem. Ex occulto prodit iaculum calumniæ, vt resistere aut se tueri nequeat, qui impeditur: indicta enim causa condemnatur & alterius iræ obijcitur. Sunt venena quædam serpentum Arabicorum tam præsentia & exitiosa vt priùs inferant mortem quàm dolorem. Prorsus tale venenum est calumnia, quæ hominem vita ciuili seu fama & honore spoliat, antequam aduertatur. Ita bonus ille Ioseph citius se in carcere vinctum aspexit, quàm sciuerit se calumniâ dominæ suæ delatum fuisse ad herum. Ita quoque innocens Daniel priùs se in lacu leonum reclusum vidit, quàm sciuerit causam sui supplicij, quod ipsi quorundam calumnia apud Regem struxerat. Bonus quoque Miphiboseth, prius se bonis ac prædijs suis exutum aduertit, quàm sciret se calumnia serui delatum ad Dauidem. Quibusdam etiam calumnia vitam abrupit, priusquam illis innotesceret, vti 1. Reg. 22. accidit 85. sacerdotibus Domini.

2. Audientem. Offendit quoque audientem, quia illum falsa narratione decipit & ab amico separat (iuxta id Democriti: *Gladius quidem secat corpus: calumnia autem separat amicos;*) quandoque etiam in ipsum sine causa armat concitatque. Multi se calumniatorum dolo circumuentos pœnitenda commisisse, grauissimè posteà senserunt & serò doluerunt; vti Otho III. Imperator qui adinstar illius Putifaris vxori nimium credulus, Comitem ab ea falsò delatum morte mulctauit. Sed cùm vxor Comitis innocentiam mariti ferro ignito probasset ideoque Imperatorem ad talionem postulasset, summas in angustias coniectus Imperator iugulum spopondit, inducias tantùm petijt vixque interuentu Procerum seruatus est, vxorem tamen calumniatricem flammis tradere coactus; vti alibi diximus. Vicissim Eduardus II. Angliæ rex falsis delatorum criminationibus inflammatus 12. nobilissimos Angliæ Barones ad supplicium rapuit, vxorem quoque cùm filio è regno expulit. Verùm regina amicorum ope reducta non solum delatores omnes atrocibus supplicijs puniuit, verùm etiam regem maritum, velut regno inutilem custodiæ mancipauit, filiumque patri regem subrogauit. Froſſard. vol. 1. Ex quo patet, verum dixisse Ecclesiasten cap. 7. *Calumnia conturbat sapientẽ & perdet robur cordis illius.* Quocirca Mecænas apud Dion. lib. 52. suasit Augusto, vt suis delatoribus non omnia statim crederet. *Quòd si enim tardius*, inquit, *fidem adhibueris, nullo tuo magno id fiet damno; festinando autem fieri potest vt peccatum aliquod irreparabile admittas.* Hinc prudentes viri delatores reprimere consueuerunt, vti Vespasianus Imperator qui dicebat: *Princeps qui delatores non castigat, irritat.* Antoninus Pius Imperator si non probarent crimen, capitali eos supplicio affecit: si probarent, præmio dato dimisit infames.

mes. Fridericus Saxoniæ ea lege illos admittebat, si quæ de absentibus narrarent, etiam illis præsentibus dicere in faciem auderent. Peucer. in Lect. Chron. anno 1572. Antiquâ etiam lege Remniâ calumniatori litera C. in fronte inurebatur, vt calumniator & nosceretur & vitaretur. Capitol. in Macrino. Cicero pro Roscio.

3. Seipsũ.

Deniq; offendit seipsum & grauissimè quidem. Non enim se solummodò graui obstringit peccato, verùm etiam pœnæ talionis, & diuinæ punitionis, quæ à tergo calumniatores sequitur. Contingit enim ferè illis, quòd infelici cuidam iaculatori, qui Brasidam ducem telo confixerat. Educto namque è corpore telo Brasidas illum ipsum iaculatorem confodit, Plut. teste. Intorquent calumniatores telum linguæ suæ in proximos: sed non rarò euenit, vt eodem telo ipsi configantur. Danielem quidam æmuli intruserunt suis calumnijs in leonum lacum: sed deprehensa eius innocentia & incolumitate in ipso lacu, post eum ipsi in lacum intrusi & in momento deuorati sunt, Dan. 14. Improbi illi senes suis calumnijs Susannam penè iam in mortis supplicium impulerant: sed deprehensi à Daniele eodem ipsi supplicio perierunt, quo Susannam perdere cogitarant, Daniel. 13. Aman eodem suo patibulo suspensus est, quo Mardochæum calumnijs circumuentum suspendere parauerat, Esth. 7. Accedit vltio diuina. Annam quandam viduam, quæ monasterio se incluserat, calumniata est ancilla, dolo Constantini Copronymi subornata, quasi cum Stephano monacho, viro innocente & sancto turpiter consuesset; vnde Annam Imperator virgis cædi iussit. Verùm ancilla cùm nupsisset & gemellos peperisset, ij repentè sub mediam noctem conturbati arreptas matris mammillas horrendum in modum exederunt eamque protinus necarunt atque vnà cum ipsa viperini illi partus extincti sunt. Baron. anno 763. S. Othmarum calumniatus fuit quidam de eius fratribus, nomine Lambertus, quasi impudicitiâ se polluisset. Verum diuina vltio mox eum corripuit, tam fœdâ membrorum contractione, vt capite in terram inclinato quadrupedis more incedere cogeretur. Bar. anno 759.

E. IV. Susurro.

QVARTVS. Susurro, qui occultis obtrectationibus in odium vocat quos vult, amicitias dissoluit & odia incendit. Peior hic detractore (de quo alibi multa) tametsi ei affinis est; quia detractor famam, hic amicum & amicitiam (de quibus Ecclesiastici 9. dicitur: *Amico fideli nulla est comparatio*) aufert: ille vni, hic simul pluribus nocet, inter quos discordias seminat. Qualis ergò hic tibicen? qualis vtique tubicen ille, qui in prælio captus & neci addictus cùm causaretur neminem hostium à se occisum, ideoque sibi parcendum, audijt à Iudicibus: *At eos, qui plurimos occiderunt, incendisti classico; proinde occidendus es* Talis profectò hic tibicen, qui etsi nemini litem intendit, lites tamen serit & in mutuas cædes ac vulnera alios incendit. Similis est Saulo qui lapidantium vestes seruabat, quò expeditiùs illi lapides in Stephanum emittere possent. Similes incendiarijs auibus, quæ carbones è foco rapiunt & in subiectas ædes elabi sinunt, itaque domos cendunt. Similes illis carnificibus, qui fornacem Babylonicam gratissimo ignis pabulo, naphta, stuppa, pice & malleolis incendebant, ad innocentes exurendos pueros, Dan. 3. Testatur enim Salomon Prouerb. 26. *Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis; & susurrone sublato iurgia conquiescunt*; quasi dicat econtrario: si adfuerit susurro, ligna foco addet & incendium excitabit. Tales quidem propè se habuit Dauid, tametsi non audiuit, cùm deprehendit in speluncâ Saul hostem suum: *Ecce dies*, inquiunt, *de qua locutus est Dominus: Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis*, 1. Reg. 24. At verò Dauid masculum assumens animum *confregit viros illos sermonibus*. Quod imitari deberent omnes; quia nisi esset auditor, non esset susurro: nisi esset receptor, non esset fur. Habuit tales apud se & Saul, sed audiuit eos, quod obijcit ipsi Dauid eo ipso loco & tempore: *Quare audis verba hominum loquentium: Dauid quærit malum aduersum te?* susurronum scilicet. Ibid. Causam igitur odij inter ipsum & Saulem, conijcit in susurrones. Fœdum huius vitij exemplum præbuit Theodorus monachus posteà Episcopus, cognomento Santabarenus, homo vafri ingenij ac perditus, qui cum sciret se odio haberi à Leone Basilij Imp. filio, simulatâ beneuolentiâ ei persuasit, vt egressurus ad venationem, pugionem occultum ferret, quo vel feras vel fortè parentis aut suos insidiatores confoderet. Obtemperauit adolescens, dolo non animaduerso; Santabarenus autem Basilio denuntiauit, Leonem filium ei insidias struere & ad eum interimendum pugionem in senatu ferre. Quem cùm Basilius inuenisset, ardens iracundiâ nullamq; filij admittens defensionem ei oculos eruisset, instigante Santabareno, nisi assiduis Senatus precibus sententiam mutasset. Zonaras & Curopalatas apud Baron. anno 870. Antipater Herodis filius vt patri in regnum succederet, seniores fratres suos in exosos patri suis susurris fecit, vt eos pater occideret. Verum iustas Numini pœnas dedit, cùm ipse fraude detectâ ab Herode patre iam animam agente pariter occisus est, vt scribit Iosephus l. 16. Antiq. c. vlt. & l. 17. c. 9.

F. V. Exprobrator.

QVINTVS. Exprobrator, qui quam priùs cecinit bonam cantilenam, posteà corrumpit absonâ & absurdâ, atque ita *beneficium conuertit in iniuriam*, vt inquit Seneca l. 2. de benef. cap. 14. quod enim manu dextrâ beneuolè dedit, hoc sinistra malignè repetit: quod vnâ manu ædificat, alterâ idem destruit. Quâ de re Ecclesiastici 34. dicitur: *Vnus ædificans & vnus destruens, quid eis prodest nisi labor?* Quidquid hic tibicen præclarè struxit, repentè subruit exprobrando: verbi gratia mihi est quod agas gratias: meo beneficio hoc habes: absque me foret, in hunc gradum non ascendisses: de meâ mensâ cutem curasti, &c. Inamænæ & odiosæ sunt hæ cantilenæ:

tineæ beneficiorum & ærugines liberalitatis sunt. Rectè etiam aliqui comparant exprobrationem Scribæ, qui supplicem libellum accurata manu scribit: ad finem pro arenaria pyxide, dum aliud cogitat, atramentarium corripit & in chartam illam effundit. Id enim lingua facit, dum atro improperationis liquore obliterat beneficia alteri collata. Scriba qui characteres illos sciens volens perderet, stultus haberetur: insipiens ergò sit necesse, qui beneficium alteri exprobrat, quia hoc sciens agit. Vnde Eccles. 18. dicitur: *Stultus acriter improperabit. Deus dat omnibus affluenter & nõ improperat.* Iac. 1. at *insipiens exigua dabit & multa improperabit*, inquit Ecclesiasticus c. 20.

Hi potissimum sunt funesti illi tibicines, qui bonis auribus obstrepunt: proinde cum hodiernis illis ab ædibus Christianorum longiùs propellendi. *Recedite* igitur & abite in malam rem pessimi, tibicines. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat*, ait Apostolus ad Eph. 4. *Sed siquis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.*

CONCIO IV.

QVI CHRISTVM COMPRIMANT, IMPEDIANT, DERIDEANT.

I. *Comprimunt Christum.* 1. Qui in templo sine reuerentia versantur. 2. Qui sibi vsurpãt Quæ sunt Iuris diuini. 3. Qui indignè communicant.

II. *Impediunt Christum.* 1. Qui de Deo diffidunt. 2. Qui male agentes confirmant in malo vel retrahunt à proposito bono. 3. Qui ægrotantes periculose retrahunt à pœnitentia.

III. *Christum derident.* 1. Qui Dei verbum in Iocum trahunt. 2. Qui Christi & Ecclesiæ præcepta eludunt. 3. Qui derident aut spernunt Dei minas.

THEMA.

Recedite. Matth. 9.

A.

NOn arbitror, me reperisse in aliquo Euangelio tot perditos homunciones, quot in hodierno. Nam inprimis cùm Christus Dominus pergeret ad domum Archisynagogi, sequebatur eum turba multa, *& comprimebant eum*, vt ait S. Marcus cap. 5. Et hinc Hæmorrhoissa vehementer adlaborabat, vt vel fimbriam vestis Dominicæ tangeret, quando præ turba accedere non poterat, vt Christum ipsum tangeret. Deinde ingressus domum Iairi Dominus inuenit aliam turbam sibi molestam & obstantem in miraculo perpetrando, tibicines videlicet, quos & mox eiecit. Denique peiores adhuc reperit, à quibus deridebatur, cùm diceret puellam non esse mortuam sed dormire, quasi nesciret, quid actum esset cum puella. Nonne igitur peruersi homines videntur fuisse isti? Primi Christum comprimunt; secundi à bono proposito impedire conantur; tertij derident. Sed quod est deterius, videntur isti improbi semen reliquisse suum inter Christianos, semen, inquam, Chanaan, filiorum sceleratorum & Christi irrisorum. Quod vtinam ne inter nos reperiretur! Vt igitur hos caueamus, audiamus, qui sint tales.

B.
I.
Comprimunt Christũ.
1.
Qui in templo sine reuerentia versantur.

Comprimunt Christum PRIMO, qui in templo sine reuerentia, decore & animi attentione ad diuina versantur. Tales enim premunt Christum, dum ei corpore appropinquant, animo interim ab eo longiùs distant, & sæpe in foro & cauponis versantur. Sic enim queritur Isa. 29. dicens: *Appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longè est à me.* Nos certe mortales corpora mortua in ædibus nostris ægrè sustinemus, & ijsdẽ premi nos putamus, si vel ad alterum diem retinere ea cogimur; quia nimirum tetrum ac deforme est corpus sine anima indeque viuentibus onerosum. An non igitur & Christum premimus in domo suâ, cùm corpora tantùm nostra in ea constituimus, animis domi relictis vel foris diuagantibus? Hoc enim Christo perinde est, ac si copia stipitum & truncorum in dorsum eius incumberet. Hinc vendentes & ementes flagello eiecit è templo, & mensas nummulariorum euertit; quia nimirum hæ negotiationes ad templum non pertinebant, & orantes à deuotione auocabant, adeòque ipsum Christum impediebant & premebant. Atqui nihil minus agunt, qui corpore in templo existentes, animo in suis negotiationibus & terrenis desiderijs foris euagantur. Oues enim in templum afferunt, qui in eodem clamores excitãt, altius fabulantur: boues verò, qui nullam corporis reuerentiam, manuum erectione, genuum flexione vel pectoris tunsione, sensuumq; collectione ibi præ se ferunt, sed veluti boues ad quietem aut etiam somnum capessendũ procumbunt: mensas & nummos, qui ibidem de patinis loquuntur & lucris: columbas, qui oculis circumuolant, &c. Hæc sunt, quæ Deum à templo sæpe expellunt, vt non videatur audire preces nostras, nec ibi præsens esse: quemadmodum ipse testatus est ad Ezech. c. 8. dicens: *Fili hominis, putasne, vides tu, quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, vt procul recedam à sanctuario meo?* Cumq; ostendisset ei per foramen, quid mali agerent homines in templo, quomodo verterent dorsa contra altare, plangerent Adonidem, applicarent flores ad nares suas, subdit: *Ergò & ego faciam in furore meo: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cùm clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.* Propterea igitur toties salutatur in missa populus à Sacerdote, voce illa: *Dominus vobiscum*; vt admoneatur, Deo semper adesse & animo & corpore, eumque suis bonis cogitationibus

nibus cum Hæmorrhoissa tangere, non propellere cum turba.

2. Qui sibi vsurpãt, quæ sunt iuris diuini.

Secundò. Premere mihi videntur Christum, qui, quæ iuris ipsius sunt, infestant, sibique vsurpant: quo modo aliquis premere vicinum dicitur, qui in fundum ipsius, domum, atrium vel agrum suum extendit, vel arctis nimis limitibus eum constringit, vel etiam clamoribus & alijs modis ipsi importunus est in rebus suis. Hoc sanè modo sæpe infestatur domus Christi à transeuntibus, qui non modò nulla facta reuerentia, sed preterea cum clamoribus, garritu, sordidis actionibus eam coinquinant. De hoc queritur Dominus contra Reges, qui palatium sibi extruxerant templo contiguum; vnde factum erat, vt strepitus & tumultus aulæ in ipsum templum deriuaretur, Ezech. 43. dicens: *Fabricati sunt limen suũ iuxta limen meum & postes suos iuxta postes meos, & murus erat inter me & eos. Et polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt, propter quod consumpsi eos in ira mea.* Si enim iure indignaretur Princeps, quòd eius ciues palatium suũ infestarent aut conspurcarent: cur nõ magis Deus? Sanè Salomon in ædificatione templi, strepitum in eo audiri noluit, ideoq; lapides alibi poliri & aptari iussit, 3. Reg. 6. tametsi is alioqui ad structuram tẽpli pertinebat. Porrò vti templa, ita & dies festi, iuris sunt diuini, & proinde qui illos violat, ac per operas seruiles sibi arrogat, absq; dubio Christũ premit, quia limites eius sacros trãsgreditur, nimium extendendo laborem vltra terminum (über die Feyerabendglocken). & præterea dies illos honore suo priuat & obsequijs debitis: quemadmodum & illi, qui non expectato fine sacrificij, in festis ad nugas suas excurrunt, nundinationes suas incipiunt, vel etiam sub missa exercent, &c. Hinc apud Isa. c. 1. eiusmodi homines sibi onerosos ait: *Solennitates vestras odiuit anima mea; facta sunt mihi molesta: laboraui sustinens.* Quomodo enim non fiant molesta Deo nostra festa: si in hac domo doleatur, in alia cudatur, in alia sarciatur, in alia texatur, in alia saltetur aut ludatur? Hoccine non est Christum in suis terminis constringere? vt taceam, quod hoc ipsum Ecclesiæ Prælatos (qui per Christi vestes repræsentantur, teste Augustinò serm. 6. de verb. Dom.) vehementer premat & affligat. Dies festiui nobis ad hoc dati & Deo dicati sunt, vt in illis Christum honorificè tangamus siue per sacramentorum susceptionem, siue per vitæ imitationem, siue per sacras preces & contritionem: ex quo tactu sanitatem mẽtis & alia beneficia consequi possemus. At verò *tãgit Christum*, ait S. Augustinus ibid *fides paucorum: premit eum turba multorum*; sæcularibus nimirum & vetitis occupationibus.

3. Qui indignè communicant.

Tertiò. Qui indignè communicant. Illi enim Christum in domum hostilem inducunt, & vndique hostibus premunt, videlicet peccatis, quæ per pœnitentiam prius non eiecerunt. Atque hæc est turba illa Christum premens: turba item tumultuans è domo Iairi eiecta. Scimus, quantum angustiatus fuerit Christus ex præsentia Iudæ, scelus proditionis iam in corde gerentis, dum cum ipso in mensa sedit & cœnauit; nam *turbatus est spiritu*, ait Ioannes c. 13. *& protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me.* Secundum Lucam c. 12. *Ecce manus tradentis me mecum est in mẽsa.* Neque mirũ hoc; quis enim non premi se & angi diceret, qui in mensam hostium suorum capitaliũ collocaretur? Nonne Rex Assuerus, quando comedens cum Aman audiuit à Regina: *Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman:* ilicò surrexit de loco conuiuij & abijt iratus? Esth. 7. Idipsum verò facere Christum, quando ad conuiuium peccatoris adducitur in communione, nemini dubium esse debet, quia capitaliores non habet hostes quàm peccata. Contrà verò si cum Hæmorrhoissa debito modo tangeremus vestem humanitatis Christi in Eucharistiæ susceptione, si cum simili humilitate, feruore, pudore, reuerentia, fide, peccatorum confessione accederemus, quo modo accessit ipsa: ô quantã reciperemus animæ sanitatẽ & confortationem? Ipsa enim primò irrupit per turbam, seu *venit in turba*, vt ait Marcus c. 5. Ecce feruorem. Secundò *accessit retrò*, videlicet ob morbi sui fœditatem: ecce verecundiam. Tertiò *dicebat: si tetigero tantũ vestimentum eius, salua ero:* ecce fidem. Quarto cõspecta à Christo, *timens ac tremens venit ad eum:* ecce timorem. Quinto *procidit ante pedes eius:* ecce reuerentiam. Sexto confessa est morbũ & sanationem suam coram omni populo, & *dixit* Christo *omnem veritatem*, vt habent Euangelistæ: ecce cõfessionis synceritatem. Nihil amplius requiri à nobis posset, si hæc eadẽ ageremus, cum ad S. communionem accedimus; discamus igitur hoc à muliere, & quidem, vt communiter sentiunt cum Eusebio, à gentili.

C. II. *Impediũt Christũ.* 1. Qui de Deo diffidunt.

Impediunt Christum in puellæ mortuæ resuscitatione, veluti turba tumultuans & tibicines: Primò, qui de Dei bonitate vel potentia diffidunt, vti faciunt, qui partim malis artibus panem sibi conquirũt, partim laborant vetitis diebus. Hi, inquam, sua diffidentia impediunt Christum, ne opem illis ferat, & solita beneficia largiatur. Quemadmodum enim propter incredulitatem Nazarenorum nõ potuit apud illos virtutem vllam facere, nec nisi paucos infirmos sanauit, vt est apud Marcum c. 6. ita propter multorum pauperum diffidẽtiam, qua metuunt, si tot festiuis diebus à labore vacent, dolis & fraudibus abstineant, ne familiam sustẽtare nequeant, non potest illis ostendere suam mirã prouidentiam, bonitatem & potẽtiam. Dicunt illi: Quomodo aliàs me meosq; sustẽtabo? sed hæ sunt tibiæ diabolicæ & inanes flatus, Christũ impedientes. Potẽs est enim Deus innumeris & miris modis opẽ nobis ferre res nostras conseruare & augere, licet miraculum nõ edat: si nimirum conseruet nos in bona valetudine, si domum ab incendio & ruina, si pecora & fruges, si à potentiorum oppressione, mulctis, rapinis nostra seruet, & benedicat rebus nostris, &c. Et hæc absque dubio præstaret, nobisque adijceret

iuxta

iuxta promissionem suam, si primùm quæreremus regnum cœlorum & iustitiam eius: denique si necessitas exigeret, sæpe miraculose nobis succurreret, quod alijs sæpissime fecit; non enim patitur se vinci obsequijs Deus noster. Sed quia plus in nostris laboribus, artibus, fraudibus & mendacijs sæpenumerò confidimus, hinc mirum non est, si nos multoties deserat, & difficultatibus obrui sinat; & desit panis, non sit pecunia, mendicent liberi, &c. Videtur enim dicere illis Dominus: Quia in vestro labore, dolis & versutiâ plus confiditis quàm in me meaque promissione: *Surgant* igitur *Dij vestri,* doli & labores: *& opitulentur vobis;* mihi enim legatis manus, ne possim vobis opem ferre & necessaria porrigere, quia mihi non confiditis. Atque ita tandem accidit illis, quod Iudæis temporalia potius quàm spiritualia curãtibus, regnum terrenum quàm cœleste quærentibus. *Temporalia perdere timuerunt,* ait S. Augustinus tract. 49. in Ioan. *& vitam æternam non cogitauerunt, ac sic vtrumque amiserunt.* Ita vereor, ne quamplurimi sint hic & ibi miseri.

2. Qui malè agentes confirmãt in malo, vel retrahũt à proposito bono.

Secundò, qui malè agentes confirmant in opere, vel meditantes emendationem retrahunt à bono proposito, adeoq; in morte spirituali detinent, ne resurgant. Et hi tibicines sunt diaboli & turba tumultuans; Christum impediens à suscitatione peccatorum. Nihil enim docent, defendunt, aut suadent præter honores, voluptates, opes quærendas & retinendas: hoc inani flatu & Syrenum cantu demulcent miseros, & pertrahunt ad gehennã: sicuti venatores fistulâ pastorali demulcent & sistũt ceruum, donec in potestatem suam redigant. Pierius l. 7. hierogl. Eiusmodi adulatores Pipinus Rex, Caroli Magni pater, Religiosos diaboli appellabat; siquidem canerent, *Placebo Domino.* Tangitur fortè alicuius conscientia in concione vel exemplo punitionis diuinæ, vel internâ inspiratione; & cogitat de animæ suæ suscitatione, cogitat restituere aliena, deserere hæresin, pellicem, ebrietatem: sicq; intrat ad ipsum Christus, vitã animæ daturus; sed frequenter inuenit tibicines illos, qui à proposito eum reuocant, peccata eius approbant ac defendunt.

Hanc ob causam, Auditores, mihi velim ignoscatis, si vobis non abblandior, sed in vitia inuehor: quia nolo esse tibicen diaboli, ad animas vestras in peccatis retinendas.

3. Qui ægrotãtes periculosè retrahunt à pœnitentiâ.

Tertiò, qui ægrotantes periculosè, vanis suis blanditijs & promissionibus retrahunt à confessione, restitutione, eleemosynis, &c. Multi enim repe riuntur propinqui, qui talibus blandiuntur de sanitate indubiè recuperandâ, vsq; dum repentè mors eos abripiat. *Pulsat* Christus, *cùm per ægritudinis molestias mortem vicinam esse designat,* ait S. Gregorius hom. 13. in Euang. Intrat verò cùm inspirat pœnitentiæ propositum. Quòd si igitur mali quidam tibicines huic obstrepunt proposito, protinus eijciendi sunt; quia de illis dixisse Dominus censendus est absque dubio: *Inimici hominis domestici eius.* Vt enim porco iamiam mactando, fricatione blanditur herus, interim subito ictu prosternit eum lanio: sic dum hi propinqui bene sperare ægrum iubent nihilque metuere de periculo: interim mors securi suâ miserum sæpe obtruncat.

D. III. *Christũ derident.*

1. Qui Dei verbum in locũ trahunt.

Denique Christum derident: Primò, qui verba & doctrinam eius nec non seruorum eius sinistrè interpretantur, & ad locum trahunt. Hoc enim faciebant etiam Iudæi in hodierno Euangelio, dum verba illa Christi: *Non est mortua puella, sed dormit:* pro falsis habebant & ridebant, cùm tamen verissimo & sanissimo sensu à Christo dicta essent, ab ipsis verò perperam intellecta. Dormiebat Christo puella, quia sciebat à se facile & mox excitandam: hoc illi nescierunt; ridendi igitur potiùs ipsi, vti posteà intelligere potuerunt, cum puellam resuscitatã viderunt. Ad exemplum igitur istorum ridentur etiã à Catholicis quandoq; verbum & serui Dei; quia nimirum loquuntur ea, quæ non placent ipsis, ideoq; nec creduntur vel non intelliguntur. Differebat aliquando Dominus coram Pharisæis de fructu eleemosynæ & periculo mammonæ iniquitatis, Luc. 16. *Audiebant* autem *omnia hæc Pharisæi,* ait Euangelista, *qui erant auari: & deridebant illum;* quia nimirum vel auaritiâ impediti, fidem dicenti non habebant (*carnalis* enim *homo, non percipit ea, quæ spiritus sunt,* 1. Cor. 2. Et Prou. 18. *Nõ recipit stultus verba prudẽtiæ, nisi dixeris, quæ versantur in corde eius*) vel dicentem non intelligebant, existimãtes Christum damnare diuitias, cùm tantùm damnarit auaritiam & cupiditatem. Ostendunt ergò derisores isti partim vlcera & vitia sua, partim ignorantiam, partim etiam nequitiam; quâ peruertunt alios, ne fidem verbo Dei adhibeant. Refert. Sozom. l. 5. hist. Eccles. c. 7. Apollinarium Syrum conscripsisse aliquando doctissimum librum contra Iulianum Apostatã & Philosophos quibus addictus erat, in quo efficacissimis rationibus ab ipsâ natura desumptis vnum tantum DEVM esse ostendit. Quem cùm legisset Iulianus, in risum & fabulam vertit, & exinde ad quosdam Catholicos Episcopos hæc verba scripsit: *Legi, intellexi, improbaui.* Qui ad hæc responderunt: *Legisti, sed non intellexisti: nam si bene intellexisses, non improbasses.* Hoc idem sibi dictum intelligant derisores Concionatorum.

Nihilo meliores sunt, qui seruos Dei rident, eorumque simplicitatem: quo modo ridebantur Iob & Tobias à suis tanquam scrupulosi. *Qui enim vos spernit, me spernit,* ait Dominus.

2. Qui Christi & Ecclesiæ præcepta eludũt.

Secundò, qui Christi & Ecclesiæ eius præcepta eludere conantur, contemnunt & perperam in sensum suum trahunt. Præcipit Christus, vt remittamus iniurias ex cordibus nostris, idq; facere se asserunt multi: faciunt tamen ore tantùm; nam in corde retinent odium, nec cessant reipsa persequi inimicos suos. Præceptum Domini est, confessio omnium peccatorum lethalium: aliqui grauiora tegũt, sicq; confessionem & absolutionem irritam faciunt. Et istos non putamus deridere Christum, cui omnia scienti & corda hominum aspicienti occultare suos

dolos

dolos volunt? Falleris, ô miser, si existimas nescire Christum, quòd anima tua mortua sit. Rursum præcipit Ecclesia, vt festiuis diebus Missa integra audiatur, à seruilibus operibus abstineatur: diebus abstinentiæ & ieiunij carnes non edantur: & quàm friuolè hæc obseruantur? quàm parui æstimantur? Sanè in his Ecclesiæ præceptis liberrimè & vt Sapiens ait Prou. 10. *quasi per risum peccant* homines: quasi Ecclesiam Dei contemnant, & matrem suam irrideant. Ad Missam tardè venitur, & antè finem receditur, sine pudore & timore, ac sine necessitate: & quàm friuolas ob causas tota sæpe negligitur? Videmur Deo dicere: *Iam non est Propheta, & nos non cognoscet amplius.*

In festorum obseruantia, quanta, quæso, leuitas & peruersitas? Quid nostræ feriæ, Solennitates, Dedicationes post peractam Missam, nisi Bacchanalia? Ibi choreæ, compotationes, aleæ, mercaturæ, imò & seruiles operationes, præsertim Sutorum & Sartorum: fleis tandem, ob quem feriæ institutæ sunt, à paucissimis obseruatur. Prôh quàm longè abscedimus à Dei instituto, qui hos dies sanctos esse voluit, sanctisq; impendi operibus? Quàm longè etiã recedimus ab auitâ antiquorum Christianorum religione? Audiamus, quæso, exemplũ Olai Norvvegiæ Regis, quàm sanctos esse voluerit dies feriales, & quàm seuerè neglectos in seipso vindicarit. Nam fortè festo die cortice bacillũ nudabat. Monitus de sacro die tali sectione non violando, statuit à malè otiosâ manu pœnas continuò expetere: Itaque assulas in ipsa manu incendi voluit, & peccantem ignibus expiari. Ex Vit. Aquilonarium.

In ieiunijs nostris quàm multi secum ipsi dispensant sine causa? Imò multi fingunt, carnem non esse, quæ caro est, veluti pecorum intestina, quæ sine metu deuorantur. In Sabbatis item carnibus vescũtur, quasi in eo minus aut nullum peccatum sit. Lepidi sanè homines, qui sibi tam beneuoli iudices sunt.

Et quomodo hæc agentes obseruamus matrem Ecclesiam? imò quomodo eius præcepta non flagellamus & cachinamur?

3. Qui derident aut spernunt Dei minas.

Tertiò, qui derident & contemnunt sacræ Scripturæ aut etiam Concionatorum & seruorum DEI sibi intentatas minas, quasi figmenta & fabulas. Fecerunt id olim Constantinopolitani, quibus Daniel Stylita prædicebat ex reuelatione imminentem Dei iram & virgam, monens proinde vt supplicationes hebdomadatim instituerent; sic enim Dei irã futuram mitiorem. Sed contemptui habita est prædictio & admonitio. Tempore itaq; euoluto, quod Daniel prædixerat, repentè in maxima & regia ciuitate incipit incendium, quod vsque adeò exarsit, adeoq; inualuit, vt ferè vniuersam peruaserit ciuitatem. Vix tandem in tanto malo eis venit in mentem S. Danielis prædictio. Metaphr. apud Surium in vita Daniel. Styl. 11. Decembr. Sic olim, cùm Loth annuntiaret generis suis futurum Sodomæ incendium, visus est eis quasi ludens loqui, Gen. 19. Sed exitus breui rei veritatem ostendit. Idem faciebant homines ante diluuium. Nam, vt Berosus Chaldęus l. 1. ait: *Tum multi prædicabant & vaticinabantur, & lapidibus excidebant de ea, quæ ventura erat, orbis perditione; sed enim illi assueti corridebant omnia, cœlestium illos ira atq; vltione perurgente, pro impietate atq; sceleribus.* Itaque nolite errare, ait Apostolus ad Gal. 6. *Deus non irridetur: Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.* Quòd si ergò seminamus derisionem & contemptum, Christi, Ecclesiæ & seruorum eius: derisionem etiam & contemptum absque dubio metemus; iuxta id Prou. 1. *Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cùm vobis id quod timebatis, aduenerit.*

Et quid tandem his omnibus aliquando dicet Dominus? Id nimirum quod tibi cinibus hodiernis. *Recedite*; eijcietq; eos è conspectu suo & iustorum congregatione; in mortis articulo inprimis, cùm inuiti & auxij hinc abripientur; deinde in iudicio. Sanè efficax fuit vel vnica vox, *recedite*, ad eijciendam turbam. Quanto efficacior & horribilior erit illa parturiens: *Ite maledicti in ignem æternum?*

CONCIO V.

BONA ÆGRITVDINIS.

I.	*Est purgatio medica.*
II.	*Est suaue purgatorium.*
III.	*Est frænum peccatorum.*
IV.	*Est stimulus ad meliorem vitam.*
V.	*Est collyrium intellectus.*
VI.	*Est suauè carnis ergastulum.*
VII.	*Est nuntius mortis.*

THEMA.

Ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis. Matth. 9.

A. Ægritudo nequaquã perniciosa.

TObiæ 6. legimus Tobia iuniore ad ripam fluminis Tigris accedente, piscem immanem exiisse ad deuorandum eum. Quem expauescens Tobias clamauit voce magnâ ad Raphaëlem comitem itineris: *Domine inuadit me.* Sed iussit angelus vt apprehenderet branchiam eius & traheret eum ad se; fore enim sibi valdè salutarem. Quo facto, non modò nõ nocuit piscis Tobiæ, sed vehementer etiam profuit, præbens ei alimentũ & medicinam. Non multum aberrauero, si corporis infirmitatem pisci huic comparauero. Ea enim prima fronte sæua quidem apparet & hostilis; quasi hominẽ deuoratura: vnde ab hominibus timetur, ab ædibus excluditur & cùm fieri potest, medicorum opera eijcitur, Sed reuerà hostilis non est, imò admodũ salutaris, dummodò fortiter & prudenter eam amplectaris & patienter feras. Si noxia esset ægritudo corporis, non dixisset Dominus Paulo conquerenti de eiusmodi ægritudine: (vt volunt multi SS. PP.)

Sufficit tibi gratia mea: ſed infirmitatem abſtuliſſet. Similiter & alios amicos ſuos ſingulares infirmitatibus non afflixiſſet. Afflixit autem plurimos: Timotheum, Gregorium Magnum, Theodorum, Bernardum, Franciſcum, Claram, Catharinam Senenſem, &c. Potuiſſet curare Timotheum Paulus, ſed noluit, ſuaſit tantùm modico vini vti Potuiſſet S. Petrus filiam Perronillam, non curauit. Nimirum ſalutaris eſt, ideoque obuijs vlnis amplectenda ægritudo corporis: Quod modò oſtendemus.

B. I. *Eſt purgatio medica.*

PRIMO. Ægritudo eſt ſalutaris potio ſeu purgatio; eijcit enim prauos motus, diſpoſitiones & inclinationes ad vitia; quia ſicut per intemperantiam cibi & potus augentur humores mali, qui velut intumeſcentes fluctus implent & denique mergunt nauem corporis: ita etiam per multos peccandi actus gignuntur in homine peſſimæ inclinationes amorque inordinatus ad vitia; vnde iactatus tandem velut nauta animus & terrenis deſiderijs grauatus perit. Eijciuntur autem humores illi per ægritudinis pharmacum; compeſcuntur hi fluctus cum nauis corporis ægritudinis moleſtijs aggrauatur. Quando pallium aut veſtis tua nimio vſu pulueres imbibit & ſordes contraxit, bacillum arripis eamque diligenter excutis, non ſanè vt veſtem deſtruas, ſed vt nitidiorem reddas. Similiter & nos quia varijs ſæculi negotijs diſtrahimur & multoties in ſordidis locis conſidemus, nec ſine multis reatuum pulueribus ſurgimus, arripit Deus bacillum ægritudinis & excutit è veſte corporis noſtri ſordes, animam fœdantes. De hac virga loquitur Deus Zachariæ 11. dicens: *Aſſumpſi mihi duas virgas, vnam vocaui decorem, & alteram vocaui funiculum.* Virga decor, ægritudo eſt; quia vt illa decorem veſti ſordidæ, quam excutit: ſic iſta homini vitioſo parit. Funiculus flagellum eſt, quo in purgatorio punit Deus.

Aliquæ sũt ægritudines quæ niſi irrationabilibus & vexationibus non pelluntur. Cuiuſmodi exemplum ſcribit Egnatius de Palæologo II. Conſtantinopolitano Imperatore, qui per annum ferè ægrotans nullis remedijs poterat conualeſcere. Tandem mulierculæ cuiuſdam conſilio inſtructa Imperatrix, didicit virum conualeſcere non poſſe niſi acribus & importunis moleſtijs crebrò vexaretur; eo enim modo dilapſuros malos humores, vnde ægritudo manabat. Admiſſo mulierculæ conſilio, Imperatrix cœpit virum acriter & varijs modis diuexare, vix vllâ in re obſequens ei. Quo facto & diu continuato, diſcuſſis humoribus vir integrè conualuit & impoſterum ſemper valuit, annis, quibus vixit, viginti. Id refert etiam Mondognetus in vita M. Aurelij lib. 2. cap. 25. Ad eundem modum nouit Deus vitiorum noſtrorum originem, eaque niſi crebris vexationibus pelli non poſſe. Quid igitur? vexat nos doloribus, minimè crudelis, ſed ad ſanitatem velut medicus, quò humores noxij dilabantur. Vnde ſæpiùs fit, vt per ægritudinem alij perdant deſideria carnis, alij motus iracundiæ & vindictæ olim conceptæ, alij appetitum ad vinum & ebrietatem, &c. Quare ſiquis per totum annum vel ampliùs ægrotet, ne miretur, neue murmuret; ſignum enim eſt, humores malos nondum vſquequaque dilapſos eſſe, ſed diuturniore vexatione indigere: id quod optimè nouit Deus.

C. II. *Eſt ſuaue purgatorium.*

SECVNDO. Eſt ſuaue purgatorium, vel ſaltem aliqua eius portio; punit enim ſuauiter membra, quæ peccauerunt, ne ibi acriùs puniantur: punit virga paterna filium, ne à carnifice gladio puniatur. Vnde ſicut pueris poſt caſtigationem datur exoſculanda virga: ſic decet nos amplecti morbos & ſimiles afflictiones. Porrò iure merito patitur hic corpus, ne in purgatorio patiatur ſola anima, & tanto acriùs quidem. Nam ſi duo ſocij ſimul intrent tabernam & ambo bibant epulenturque ad ſatietatem & hilaria celebrent; ſi poſtmodum, cùm rationes faciendæ ſunt, alter ſe ſubducens, ſocium deſerat, num hic qui reliquus eſt, ſuam tantùm partem, & nõ potius totum ſoluet debitum? Imò ſanè. Pari modo, corpus & anima in homine optimi cõmilitiones ſunt, ſimul intrant tabernam mundi, ſimul epulantur, & bibunt, delectantur, ludunt, ſimul etiam debitum contrahunt; (cùm enim ſuperbit animus, ſuperbè veſtitur corpus; cũ heluatur corpus, lætatur & iubilat animus, &c.) Verùm mortis aduenıente veſperâ, corpus ſe ſubducit & in ſepulchro abſconditur: animus verò tanquam alter ſocius cõtinuò arripitur & in carcerem purgatorij conijcitur, vt totum debitum ſoluat ad nouiſſimum quadrantem. Quid igitur facit Deus? diuidit debitum maturè, antequam dilabatur corpus, & diſponit media ægritudine, vt hic partem ſuam corpus luat, ne ibi anima totum luere debeat. Fugit certè indies corpus & ad latibulum ſepulchri properat, ſed per ægritudinis moleſtias arreſtatur (vt ſic dicam) à Deo: vt mitius contingat animæ purgatorium. Igitur ſi hic purgari nolis, ne dubita, in purgatorio grauiorem mulctam ſolues. At ſi æquo animo feras corporis ægritudines, magnam crede mihi debitorum partem exſolues, teſtante ipſomet Deo Nahum. 1. *Afflixi te & non affligam te vltrà.* Exemplo nobis ſit Lazarus ille mendicus, qui poſt mortem dicitur ab angelis portatus in ſinum Abrahæ, (mox vtique) non in purgatorium, ſed in requiem, quia ſcilic. viuens, cùm vlceribus plenus eſſet & fame interim premeretur, patienter id pertulerat, adeoq; debitum ſuum, ſi quod habuit, exſoluit.

D. III. *Eſt frænũ peccatorum.*

TERTIO Eſt frænum peccatorum. Currunt multi dum ſani ſunt quaſi concitato equo ad infernum nec patiuntur ſe retineri vllis adhortationibus. Clamat Deus per prædicatores, vti per Iſaiam cap. 1. *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationũ veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere,* &c. Sed ſurdis canit: frangunt iſti iugum, rumpunt vincula. Iam quomodo compeſci poterit ferox equus? Si faber ferrarius clauũ vngulæ infigat, penetrantem vſque ad carnem; ſic enim

mox

mox claudicabit. Videns igitur DEVS multos ad infernum currere nec monitionibus retineri, tangit eos morbis, sicque à cursu peccatorum inhibet. *Omnes conuersi sunt ad cursum suum*, ait Ierem. c. 8. *sicut equus impetu vadens in prælium.* Quid igitur remedij? *Equos eorum subneruabis*, ait Dominus Iosue, (Ios. 11.) regnum scilicet illorum, qui pugnabant contra Israël. Hoc pacto etiam vicit angelus Iacob, postquàm cum eo diu vsque manè, tota nocte luctatus esset, Genes. 32. Videns enim quod eum superare non posset, tetigit neruum fæmoris eius: qui statim emarcuit, & claudicauit Iacob. Similiter DEVS cum homine sæpè diu luctatur, multis eum beneficijs afficiendo, adhortationibus, minis reuocando: repugnante ei semper peccatore per totam huius vitæ noctem: quid igitur tandem facit? tangit neruum fæmoris eius, mittit illum in lectum, tangit ægritudine. Ibi iam subsistere equus: non lubet ampliùs epulari, luxuriari, ludere, cantare, rixari, loqui impudicè, saltare superbire, inebriari, &c. hæc enim omnia requirunt cordis dilatationē, quæ proinde per ægritudinem velut seuero adueniente Iudice, conticescunt, claudicant, & emarcent. Fæmur illud concupiscentia est, cuius neruus est sanitas & corporis vires. Quibus debilitatis, claudicat caro. Hoc medio retinuit DEVS Pharaonem, equum alioquin iam paratum currere ad libidinem, quando tulerat Abrahæ vxorem Saram, vt consuesceret cum illa. Ne enim hoc ageret Pharao & scelus committeret, flagellauit eum Dominus plagis maximis, quas Philo & Pererius censent fuisse dolores acerbissimos, ita vt nec diu nec noctu quiescere aut respirare posset, Genes. 12. Sicque factum vt Pharao nihil sceleris tentare posset, sed reddere cogeretur Abrahæ vxorem saluam. An non idipsum experientia constat? Immittat aliquando DEVS in ciuitatem vel domum aliquam, pestem, morbos alios; & nemo ibi audiet tibicines vel turbam tumultuantem, nulli ibi ebrij, nullæ meretrices, nulla conuiuia, choreæ, lusus nulli. Nimirùm ægritudo velut catus mures hos compescuit. Non tantum efficerent omnes huius prouinciæ Doctores & Prædicatores, contra hæc clamantes, quantum vna pestis. Quid quod etiam natura remedium hoc demonstrat. Scribit enim Solinus leonem semper quartanâ laborare, & hoc ad mitigandum naturalem eius ferociam. Poterit ergò infirmitas etiam in homine temperare eius iracundiam, libidinem, gulam, &c. Sanè testatur Seneca: *Infirmitati meæ gratias ago, quæ cogit me non posse, quæ non debeo velle.*

E. IV. *Est stimulus ad meliorē vitam.*

QVARTO. Est stimulus ad meliorem vitam, & virtutes exercendas. Princeps aliquis, cum ciuitas ei rebellare incipit, obedientiam subtrahit, tributa non pendit; tum exercitu eam cingit, riuos auertit, victualia inferri prohibet, turres denique & mœnia tormentis quatit: Sicque ciues coacti tandem foràs prodeunt, dedere se incipiunt & gratiam petunt, omnia se facturos spondent. Multi os ad confessionem & communionem, manus ad eleemosynam, aures ad verbum DEI aperire nolunt, Deoque tributum melioris vitæ pendere; ergò obsidet illos DEVS agmine morborum, appetitum & somnum auertit, membra & vires quatit atque eneruat: tandē igitur illi se dedere, os ad confessionem aperire, emendationem proponere & spondere, preces Sacerdotum & piorum implorare, eleemosynas, peregrinationes vouere, quin & religionem sæpe aut certè vitam arctiorem & cautiorē: dimittere odia, restituere aliena. Ibi discunt lasciui iuuenes agnoscere reatus suos, mundū contemnere & exclamare cum Salomone: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas*; vident necessitatem bonorum operum, sentiūt timorē gehennæ, &c. Ibi discitur charitas in DEVM, cognitio sui, abiectio amoris proprij, misericordia in proximū ex propriâ miseriâ, obedientia, patientia. O quàm libenter tunc credunt aliorum miserijs! quàm libenter patiuntur se duci, à Medicis secari, & vri! quàm discunt pati, quod sibi intolerandū prius reputabant! An non audiuimus huius rei exempla in hodierno Euangelio? quis Archisynagogum, quis mulierem hanc ad CHRISTVM, & ad fidē adduxit nisi ægritudo partim propria, partim aliena? Nonne Pharao tunc primùm vocauit ad se Mosen & Aaronem, cùm affligebatur, obsecrans vt pro se DEVM orarent, sibi mederentur? Exod. 8. Nonne & Antiochus tunc primùm veniâ & preces petijt à Iudæis; Maximianus Imperator persecutor maximus à Christianis, cùm extremè ægrotarent? Quare optimè respondit Theodoricus Episcopus Coloniensis Elector Sigismūdo Imperatori sciscitanti, quâ ratione æternam fælicitatem consequi posset, dicens: *Si vitam tuam institueris duxerisq; vt facturū te promisisti, dum valetudo aduersa acrius te oppressit.* Refert Æneas Syluius de rebus gestis Alphonsi lib. 2. Nam si id ageres, quod æger proponis & optas, rectâ ad cœlum pergeres.

F. V. *Est collyrium intellectus.* I.

QVINTO. Est collyrium intellectus; aperit enim oculos ægro vt videat, quæ ante videre noluit. Primo DEI potentiam, suamq; imbecillitatem. Hanc agnouit in ægritudine suâ Alexander Magnus de quo 1. Mach. 1. dicitur: *decidit in lectum & cognouit quia moreretur*: quasi alludatur ad eius Thrasones, qui iactabant eum immortalem esse & DEVM. Cognouit Clotharius Francorū Rex, qui vt scribit Greg. Turon. 4. c. 21. moriens cùm grauiter vexaretur à febre, dixit: *Vah quid putatis? qualis est ille Rex cœlestis, qui sic tam magnos reges interficit?* apud Baron. Anno 565. Quam multi Alexandri, qui confisi in suo robore & iuuentute intemperanter viuunt, scortātur, inebriantur, heluantur & gloriantur quòd vno tractu totas penè amphoras exhaurire possint, rixas cient & ad duella prouocant, quasi ferrei & immortales essent! Qui tandem modica febre cùm deijciuntur aut à vili caculâ grauiter vulnerantur, ibi primum agnoscunt quales sint eorum vires: & quàm fragilis iuuentus. Atque hic est ille præceptor erudiens imperitos, de quo Psalm. 9. dicitur:

Constitue Domine Legislatorem super eos, vt sciant gentes, quoniam homines sunt. Chald. *Incute eis terrorem.* q. d. immitte eis grauem ægritudinem vel similem calamitatem, quæ eos velut Tyrannus exagitet, vt sciant se esse mortales.

2. Secundò Dei bonitatem, quantum videlicet beneficium sit sanitas, & quàm parum id agnouerit Deoq; gratias egerit. Siquid est, quod parui æstimamus, sanitas est, quia cùm ea vt plurimum nobis adsit, vilipenditur, sicut & omnia beneficia quotidiana & ordinaria: interim tamen nihil homini optatius est. Quid enim in mundo iucundum est absque sanitate? Vt igitur hoc beneficium agnoscamus quantum sit, & vnde sit, & quòd gratuitum sit adeoque continua gratiarum actione dignum, quandoque nobis eripitur. Tunc dicunt ægri: ô quàm suaue est bene valere! ô quàm præclarum donum sanitas! ô quàm deberent Deo gratias agere, qui fruuntur tanto bono! ô si vel ad octiduum sanus essem! Sanè Ezechias Rex accepto nuntio mortis fleuit valde & sanitate recuperata gratias egit Deo, vt Isa. 38. patet: quod tamen anteà non legitur fecisse.

3. Tertiò Dei Iustitiam, quàm meritò scilic. à Deo puniantur in membris, quibus peccauerunt. Sic agnouit Antiochus ille 1. Mach. 6. se propter scelera sua, quæ commisit in templum Ierosolymitanum, affligi doloribus acerbissimis. Multi iuuenes totos annos in peccatis transigunt: monentur à parentibus & præceptoribus, ne Deum ad iracundiam prouocent, vtpote hanc vitam eorum tam dissolutam non diu toleraturum. Sed frustrà ista dicuntur: non capiunt, non intelligunt. Quid igitur? adhibet eis commentaria Devs, ardentem immittit febrim, vt sic recordentur eorum, quæ illis prædicta fuerant; tunc denique dicunt: ô quàm sæpe mihi ista dicebantur! quoties monitus fui! iam intelligo & damno meo experior verissima esse quæ dicebantur: *Iustus igitur es Domine.*

G. VI. *Est suaue carnis ergastulũ.*

Sexto. Suaue carnis ergastulum est, eam spiritui subijciens & ad officium reducens. Etenim caro quasi rebellis tibi subditus est, gladium semper in te stringit, perpetuò à te exigit quæ tandem te ad interitum trahent & extremam miseriam redigent. Ægritudo hæc omnia ei prohibet, imò eam tibi subijcit, & quæ priùs te oppugnauerat, ad partes tuas transire facit, vt spiritum in bono adiuuet; tunc enim & ipsa ieiunare & vigilare discit, tunc orat, eleemosynas elargitur, & ex necessitate patiendi virtutem facit: sicq; fit vt spiritus carne adiutus fortiùs pugnet & faciliùs vincat mundum & dæmonem, vtpote duo contra duos; qui priùs vnus contra tres certabat. Hinc verum esse apparet, quod Paulus dixit 2. Cor. 12. *Cum infirmor, tunc potens sum.* In quæ verba S. Bern. ait: *Quid mirum, si hoste debilitato fortior efficiaris?* Eam ob causam S. Petrus filiam Petronillam ægram, rogatu aliquorum curauit quidem, sed mox ad lectum redire iussit atque ægritudinem pristinam, quòd hoc ei prodesset ad conseruandam virginitatem. Dicebat enim: *sic expedit ei.*

H. VII. *Est nuncius mortis.*

Septimo. Est nuncius mortis, qualis Isaias Propheta missus Ezechiæ regi, monens vt disponeret domui suæ, 4. Reg. 20. Magnum foret beneficium, si certo tempore præmoneremur de instante morte: quò nos disponere possemus. Sic enim pro magno agnoscunt beneficio Budicense & Amorense monasterium, de quibus alibi diximus, quòd certa quędam campanula vltrò sonitum edat, cùm aliquis è monasterio mortem est obiturus. Atqui eiusmodi campanula & legatus est ægritudo, tametsi non infallibilis, semper tamen timendus & salutaris. Audi S. Greg. hom. 13. in Euang. *Pulsat Dominus, cùm nã per ægritudinis molestias mortẽ vicinam esse designat.* Quid? an non aduertimus in ægrotis, pulsum arteriarũ variari & accelerari: cor fortiùs palpitare quã aliàs? Quid hoc sibi vult, nisi quòd instar campanæ tumultuariæ fortiter pulsatæ nos periculi nostri admonet & hostes vitæ nostræ, corpus inuasisse indicat? Ac siquidem morbus inualescat, cogita Devm iam peremptoriè te citare. Quid igitur tunc consilij? Quod Dominus consuluit Matth. 5. *Esto consentiens aduersario tuo citò, dum es in via cum eo: ne fortè tradat te aduersarius Iudici & Iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris.* Aduersarius iste secundum D. Athan. q. 62. synderesis & conscientia tua est, quæ te ad Iudicem trahit, cùm grauiter ægrotas; accusatura te coram Deo. Da operam igitur vt dum adhuc spiras, eius postulatis consentias, dum penitus acquiescat, sicque ab ea libereris, ne incidas in Dei manus & in carcerem mittaris perpetuæ damnationis.

CONCIO VI.

SOLATIA ÆGRORVM

- I. *Cogita non fieri tibi iniuriam.*
- II. *Ægritudinem tibi vtilem & quandoque necessariam esse.*
- III. *Parum esse quod sustines.*
- IV. *Deum velle vt patiaris.*
- V. *Deum aspicere certamen tuum.*
- VI. *Manere te vitam meliorem.*
- VII. *Daturum tibi Deum patientiam.*

THEMA.

Ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur 12. annis. Matth. 9.

A. Mirum quid de Hæmorrhoissa scribit Eusebius lib. 7. hist. cap. 14. repertam videlicet in Cæsarea Philippi (inde enim oriundam fuisse) ante fores domus eius æneam imaginẽ mulieris prostratę ad pedes Christi; pręterea ad imaginis eius pedem enasci solitam herbam inusitatã, quę vbi ad fimbriam vestitus Christi excreuisset, vim medicandi habuerit varijs morbis. Ego si huic herbæ nomen dare auderem, dicerem fuisse patientiam,

Patiẽtia præstans herba in morbis & afflictionibus.

patientiam, qua mediante pertulit bona mulier grauissimam infirmitatem totis duodecim annis, quoad nimirum CHRISTI fimbriam tetigit. Magnę virtutis herbula profectò est patientia; sed interim satis insusitata; nec crescit in omnium hortulis. Quid igitur obesset, si hanc vnusquisque nostrum plantaret in hortulo cordis sui? Dicet aliquis: *non opus habent sani medico* seu malagmate; ægrotis & afflictis hac de re concionandum est. Sed quid si ægrotemus aliquando & nos? Nonnè multi in hortis suis plantant herbas medicas: vel emunt medicamenta à circumforaneis medicastris: vel parant sibi domi suæ varia electuaria etiam cum sani sunt, vt habeant quibus vtantur aliquando infirmi? Quàm multi secum gerunt semper pyxidem varijs balsami odoribus instructam pro occurrentibus animi deliquijs? Huiusmodi ergò pyxidem hodie vobis expediam, in qua reperietis plura ægrorum solatia & conformenta.

B. I. *Cogita non fieri tibi iniuriam.*

PRIMVM. Non fit tibi iniuria; quia commeruisti hos & plures alios eosque acriores dolores; & bene tecum agitur, si tibi in hac vita rationes subducat DEVS. Scimus ex Euangelio causam ægritudinis sæpe esse peccata. Ita enim paralyticum illum, priusquam Dominus sanet, absoluit à peccatis, Matth. 9. instar boni videlicet medici, qui priùs morbi causam tollit, morbum sublaturus. Sic & alteri paralytico, sanato ad piscinam, Ioan. 5. dixit: *Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Dic igitur, quisquis es, cum Michæa ca. 7. *Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei; donec causam meam indicet & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam eius.* In quæ verba sanctus Basilius in Regulis interrog. 55. ait: *Morbi sæpe peccatorum flagella sunt, quibus nihil aliud agitur, nisi vt vitam in melius commutemus. Quare qui eiusmodi sunt, hi, omissis medicorum auxilijs, inuectas sibi acerbitates ferre silentio debent, quandocunque se peccasse animaduerterint atque illum imitari, qui dixit: Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei: nec nõ vita suæ praua studia emendare & dignos pœnitentiæ fructus edere.* Quòd si nũc iustitiam DEI non agnoscis, agnosces tamen ibi, cum educet te in lucem. Tantum igitur abest, vt inique nobiscum agatur, cùm per morbos castigamur: vt etiam misericorditer & paternè. Spes enim est, velle DEVM in hac vita animaduertere in peccata nostra, vt parcat nobis in altera. Solatium hoc expressit Dauid, quando dixit: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt,* Ps. 22. Suggerunt enim animo tuo DEVM non puniturum bis in idipsum.

C. II. *Ægritudinem, tibi vtilem & quandoque necessariã esse.*

SECVNDVM. Ægritudo tibi vtilis & quandoque necessaria est. Nam Primo te ad DEVM ire compellit. Sanè Princeps hodierni Euangelij ad CHRISTVM nunquam venisset, multò minùs ad eius pedes accidisset, nisi filiæ infirmitas cõpulisset. Similiter & mulier, si vel sana semper, vel à medicis adiuta fuisset, CHRISTVM tangere non quæsiuisset, adeoque nec agnouisset. Vt ergo equus indomitus & effrænis, iniecto fræno coercetur & reducitur ad dominum suum: ita refractarius homo per ægritudinem ad DEVM. Patet in Manasse & Achab Regibus.

1. 2. Secundò. Continet te in gratiâ & timore DEI. Videtur quidem auicula molestè ferre inclusionem suam dum perpetuò eluctari conatur & exitum disquirit: sed interim dum in caueâ est, ab hero suo amatur & alitur, & ab alijs periculis libera est. Quis liberè errantem ab aucupis visco & laqueo, vel ab accipitris vngue securam dicat? Eadem cum infirmo ratio. Captiuus enim DEI est, ab eo fugere nequit, à plurimis peccandi periculis securus est.

3. Tertiò. Continet te in humilitate, qui alioquin æneum te aut immortalem reputares. Ob hanc immissa est ægritudo à DEO regi Ezechiæ, Isa. 38. vt ne insolesceret de ingenti victoriâ contra Sennacherib. sibi promissa & obtinenda, vt docet sanctus Hieronymus & alij eo loco. Agnouit hoc & Antigonus Rex, qui vbi à graui morbo conualuit: *Hic morbus*, inquit, *submonuit nos, ne animo efferamur, cùm simus mortales.* Plut. in Apohtheg. Anaxarchus item Alexandrum M. ridebat, quòd cùm DEVS haberi vellet, interim tamen æger potionem à medico sumeret. *Nostro Deo*, inquit, *omnis spes in sorbitionepatellæ posita est.* Ælian. lib. 8.

4. Quartò. Purgat à vitijs animam tuam; facit enim vt inquiras in tuam conscientiam, quod priùs obiter tantum faciebas: & ita agnoscas defectus & peccata tua. Qui in tenebris vulneratur, producitur in lucem, vt sanari à chirurgo possit. Multa peccasti in tenebris, multa in te non agnoscis vitia occulta: ideò DEVS illa in corpus tuum educit, vt ex corporis vulneribus agnoscas vulnera animæ. Testatur experientia nullam ferè confessionem fieri tanta humilitate, synceritate, promptitudine, &c. ac quæ fit ab infirmis. Sæpe igitur hoc nitrum, hæc fullonum herba, de quibus Ierem. 2. quæque maculas vestium corporumque abolent, peccatoribus necessaria sunt, quò videlicet aliquando, saltem timore mortis compulsi syncerè confiteantur & pœniteant. Hinc Abbas Ioannes in vitis Patrum monacho febricitanti, qui ab eo sibi sanitatem impetrari postulabat, respondit: *Rem tibi necessariam cupis abijcere: vt enim corpora nitro abluuntur à sordibus: ita animæ languoribus aliisq; huiusmodi castigationibus purificantur.* Est ergo morbus ægroto quasi præuium quoddam & tumultuarium examen, quo virtus eius probatur: & si in isto bene stetit, bene etiam sperare de altero potest. *Tria*, inquit Ausonius, *commendatione non indigent, vt probentur vel improbentur: Sapiens oratio cum profertur: bonum vinum cum bibitur: vir bonus in calamitatibus.*

D. III. *Parum esse quod sustines.*

TERTIVM. Parum est quod sustines: plus alij tolerarunt tolerantq; etiamnum. Quid enim commeruerunt SS. viri continuis doloribus afflicti, Paulus, Gregorius Magnus, Franciscus, Lydvvina, &c? Quid innocens ille Iob? Etenim vir tã celebris, tam opulentus, tam sanus paulò antè, repentè omnia perdit,

toto corpore exulceratur, ſedet in ſterquilinio & teſtâ ſaniem radit. Quid commeruerunt SS. martyres tot exquiſitiſſimis tormẽtis excarnificati? Hinc Polemon ſocius B. Pachomij cùm doloribus ſplenis grauiter affligeretur & proinde moneretur à fratribus vt ſibi aliquid remedij impendi pateretur, reſpondit: *Si martyres Chriſti, alij per fruſta lacerati alij capite plexi, alij ignibus cremati ſunt & tamen vſq; in finem fortiter pro fide tolerauerunt; cur ego patientiæ præmia paruis cedẽs doloribus impatiẽter abijciam?* Quid paſſim in toto orbe patiuntur captiui, naufragi, mancipia Chriſtiana apud Turcas? Denique vix dubitare potes (niſi ab omni culpa lethali liberam ſemper vitam duxeris) multos eſſe apud inferos, qui grauiùs non peccarunt quàm tu, imò ſępe leuiùs. Illi igitur æternùm luent in gehẽna, quod tu ſuaui medicamine expiare graue ducis? Huc forſitan reſpexit DEVS, cùm dixit ad Iob c. 40. *Memento belli, nec vltra addas loqui.* Memento belli, quod cũ reprobis gerit dæmon, præſertim in inferno, & tace dolores & flagella tua, quia nihil ſunt reſpectu cruciatuum & ſcorpionum, quibus eos in gehennâ cædit dęmon. Verùm ſuper omnia ſolari debet ęgrum paſſio CHRISTI, quæ omnis generis amaritudines, quaſcunq; æger aliquis ſentire poteſt, quaſi in vno cratere continet. Sitis te affligit? Cogita ſitim CHRISTI in cruce longè acerbiorem. Lectuli durities? at lectulus CHRISTI Crux, quantò tuo durior? Malè coopertus es? vide nudatum CHRISTVM. Nullo te mouere membro aut vertere in latus potes? Et quid CHRISTVS? nonne cruci affixus? quod membrum vertere poterat? Potiones medicas faſtidio habes? *Recordare fellis & abſynthij eius.*

E.
IV.
Deum velle vt patiaris.
Patere ergò.

QVARTVM. DEVS vult te pati; ſi enim paſſer non cadit in terram ſine DEI voluntate: quanto minùs tu? & ſi omnes capilli capitis tui numerati sũt à DEO: (Matth. 10.) tuam ægritudinem DEVS neſciet? Quare à DEO eſt, Deoq; curæ eſt morbus tuus; ne igitur ei contradicas, ſed potiùs gratias agas. Primo quia fruſtrà ei obſiſtes. Decreta eſt à DEO tua ægritudo, ſicut curſus ſyderum: & ſi hunc retrahere aut inuertere potes, poteris etiam ęgritudinem tuam contra DEI voluntatem. Propterea Ezechiæ dedit DEVS ſignum recuperandæ ſanitatis, reuerſionem ſolis & vmbræ in horologio per decem gradus 4. Reg. 20. Sicut ergò fruſtra obniteris curſui ſolis, ita & diuinæ voluntati.

1.

Secundo quia *ſi bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſtineamus?* ait Iob cap. 2. Bibiſti priùs mulſum, dum ſanus eſſes: bibe nunc abſynthium, vt vel hinc intelligas, quàm ſuauis fuerit ſanitas. Pro vtroque medicamine, & pro dulci & pro amaro, medico gratias agimus, quia vtrumque expediens nobis. Cur non igitur & DEO pro morbo & ſanitate ſimiliter gratias agimus, qui vtrumque nobis prouidit medicamentum ad ſalutem?

2.

Tertio DEVS vult iuſtiſſimè & ad tuum commodum, in quemcunque tandem finem immiſerit tibi morbum. Piſcantibus in mari diſcipulis apparuit aliquando CHRISTVS poſt ſuam reſurrectionem, ſed à nemine eorum agnitus fuit præterquam à Ioanne, qui dicebat: *Dominus eſt*, Ioan. 21. Ita nimirum plerique in rerum turbatarum fluctibus non agnoſcunt Dominum, turbati maris auctorem; ſoli DEI amici & quaſi intimi nouerunt. Scias igitur Dominum eſſe, qui tibi procellam hanc immiſit. Quòd ſi Dominus eſt, non iniquè tecum agit. Quid enim dixit Heli Sacerdos, cum Samuel ei narrauit vindictam à DEO decretam ob nimiam erga filios indulgentiam? *Dominus eſt*, inquit: *quod bonum eſt in oculis ſuis faciat*, 1. Reg. 3. q. d. Ingrata quidem mihi narraſti, ſed quando liquet de diuina voluntate, paratus ſum ad excipiẽdam DEI iuſtiſſimam virgam D. Cyprianus recitata in ſe è tabella mortis ſententia: *Thaſcium Cyprianum gladio animaduerti placet*; dixit: *Deo gratias*. Baron. an. 261. Cogita & certus eſto tuam ægritudinem tibi à iuſtiſſimo DEO decretam, DEO placuiſſe ſic in te animaduertere: itaq; gratias age. S. Gregorij ſententia eſt: *Mitigat vim doloris conſiderata æquitas ferientis*. Intellexit hoc B. Seruolus, tota penè vita miſer & paralyticus: vti & B. Clara continuis 28. annis morbo intabeſcens, quorum ea vox aſſidua fuit: *Deo gratias.*

3.

F.
V.
Deum aſpicere certamẽ tuum.

QVINTVM. DEVS inſpicit certamen tuum & vltimam præſertim luctam. Spectaculum factus es mũdo, DEO, Angelis & hominibus. DEVS tibi coronam porrigit; Angeli vires addunt; homines ſpectant, applaudunt, mirantur, laudant, ædificantur, vbi te heroëm præſtiteris. Ad præclaram Muſicorum harmoniam conueniunt ex vrbe primores: ad muſicã patientiæ cum diuina voluntate bellè conſonantem, conueniunt cœli ciues. Quare S. Auguſtinus in Pſ. 42. ait patientiam eſſe citharam, tribulationes eſſe chordas, quæ dum pulſantur, melodiam edunt. Pari enim modo ſuauem melodiam in Dei & Sanctorum auribus edit patientia, dum in tribulationibus atq; morbis laudat Deum eiq; gratias agit. *Omnis enim patientia*, inquit, *dulcis eſt Deo: ſi autem in ipſis tribulationibus defeceris, citharam fregiſti.* Alexander Magnus cũ ſacrificaret & pueri nobiliſſimi ei miniſtrarent; vni eorũ carbo ardens in brachium delapſus eſt. Puer verò, licet odor aduſtæ carnis ad circumſtantiũ nares perueniret, preſſit ac diſſimulauit dolorem, ne ſacrificiũ regis concuſſo thuribulo aut edito gemitu turbaret. Quo ſpectaculo Alexander mirè delectatus, viſa pueri patiẽtia, cõſultò ſacrificauit diutiùs: Valerius Maximus l. 3. c. 3. Quis dubitat multo magis placiturum Deo & cœleſtibus, qui dum vritur infirmitate, dolorem fortiter premit, & ne gemitum quidem edit impatientiæ ſimilem, ne Dei oculos aureſue offendat? Et propterea haud dubiè qui tã ſtrenuè pati nôrunt, ſæpe in ægritudine diutiùs detinentur, quàm ij, qui non nôrunt: vt ſua fortitudine bellum Deo ſpectaculũ præbeãt.

G.
VI.
Manere te vitam meliorẽ.

SEXTVM. Spera vitam meliorem, breui ob[illegible]iendam. Hæc ſit anchora tua, in cœlo fixa, dum iactaris dolorum procellis. Nulli dies minus quieti, quam qui quietem præcedunt; minùs feſti, quam qui feſtiuos

tuos præcedunt. Sanctam illam hebdomadam mœstitia Passionis Dominicæ, ieiunio & laboribus plenam, lætissimum Pascha sequitur. Morbus tuus Parasceve est (præparatio ad sequens Festum) quæ citò transibit in æternum Pascha. Vnam hebdomadem lugubrem seu pœnosam, vt vocant, octo consequuntur paschales, lætitiam spirantes. Anno 1590. in Austria inferiore latro quidam multis cædibus insignis in rotam actus est cruribus tantùm fractis, in exemplum aliorum. Qui se virum præstitit, imò & concionatorem ex ipsa rota. Quidquid enim dixit, patientiam spirabat & pœnitentiam; sed & gratias Deo egit, qui ita castigaret, vt interim etiam parceret. In illo tormento, quod vltra triduum putabatur duraturum, alterutrum orabat, vel maturitatem obitus ad finiendos dolores, vel imbris opportunitatem ad mitigandos æstus & sitim; vtrumque verò obtinuit. Nam sub occasum solis copiosa defluxit pluuia, & ipse paulò pòst pœna simul & vita defunctus est. Refert P. Ieremias Drexelius in Prodromo ætern. c. 2. §. 22. Habes & tu ægrote rotam tuam, lectulum doloris cui velut rotæ implexus es. Virum igitur & tu te præsta, & consolare duplici ea spe; quòd videlicet dolores tui breui finiendi sint; & quòd eos exantlatos cœlestis gloriæ imber, imò torrens voluptatis diuinæ secuturus sit, siti tuæ æternùm restinguendæ. Pulchrè Sanctus Augustinus in Ps. 52. ait: *Quo pungeris, inde nascitur rosa, qua coroneris.*

H. VII. *Daturũ tibi Deũ patientiam.*

SEPTIMVM. Dabit tibi Deus patientiam, qui dedit infirmitatem. Hoc solatio fretus S. Dominicus obiurgauit aliquando socium, à quo monitus erat, rogaret Deum pro dolorum solito grauiorum remissione; aiebat enim: *Nisi de tua simplicitate mihi constaret, te protinus hinc expellerem, quod hæc dicere non sis veritus.* Et mox in nudam humum se abijciens: *Gratias inquit, tibi ago mi amantissime Deus, pro his quæ mihi dedisti perferenda. Auge dolores, multiplica cruciatus, da centum morbos: dabis etiam, sat scio, simul patientiam.* Refertur in Chron. S. Dominici c. 2. § 45.

Igitur Auditores, plantet sibi vnusquisque herbam istam in corde suo, vt cùm ea in lethali ægritudine vicina fuerit Christo aduentanti Iudici nostro, vim suam maximè exserat omnesque morbi dolores superet ac vincat.

CONCIO VII.

EXPLICANTVR CÆREMONIÆ quæ defunctis adhibentur.

I. *Non prohibentur hic cæremoniæ nostræ funebres.*
1. Ante elationem claudebantur olim oculi defuncti. 2. Lauatur à quibusdam corpus. 3. Vngitur & conditur aliquando. 4. Vestitur. 5. Feretro includitur. 6. Feretro imponitur velamentum. 7. Vigilatur in psalmis ad corpus.

II. *In deductione funeris.* 1. Exponebatur corpus in publico. 2. Vestitus lugubris sumitur. 3. Crux præfertur. 4. Gestantur cerei. 5. Psalmi accinuntur. 6. Campanæ pulsantur. 7. Turba funus comitatur.

III. *Post deductionem.* 1. Turificatur corpus & aspergitur. 2. Sepelitur supinum. 3. Terra ei inijcitur. 4. Tumulus erigitur. 5. Tumulus floribus respergitur. 6. Crux in tumulo figitur. 7. Oratio funebris adhibetur aliquibus. 8. Exequiæ defunctorum habentur.

THEMA.

Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Matth. 9.

A. *Non prohibentur hic cæremoniæ nostræ funebres.*

VIdebuntur fortè alicui prædicta Euangelij verba pugnare contra nos, qui in funeribus Christianorum varios adhibemus ritus; siquidem tibicines qui more apud Iudæos recepto mortuam plangebant, recedere iussit Dominus. Pari igitur ratione, dicet aliquis, facessere iussit nostras cæremonias, quibus vtimur in funeribus. Sed non est, quod hoc cuiquam scrupulum moueat. Voluit enim Dominus hac tibicinum eiectione significare, puellam resuscitandam esse, adeoque frustra occini ei næinias. Deinde ritus nostri, quos funeribus adhibemus multum sanè differunt à luctu illo tibicinum. Etenim nostrarum exequiarum pompæ, vt aduertit S. August. lib. 1. de ciuit. partim subsidia sunt defunctorum, dum admonent viuentes vt subueniant defunctis, dumque preces & pia pro ipsis vota continent: partim solatia viuorum, dum per eas viuentium dolor de amicorum morte mitigatur: dum fides resurrectionis adstruitur: dum cernitur bonis Christianis etiam cùm defuncti sunt, suos deferri honores. Nihil horum faciebat tibia illa lugubris; meritò itaque conticere iussa est: noster verò luctus iure in Ecclesia retinetur. Quod vt accuratiùs perspiciamus, singulorum rituum significata percurremus.

B. *Ante elationem. Claudebantur olim oculi defuncti.* 1.

Ante funeris elationem PRIMO cùm quis animam edidisset, olim amicorum aliquis oculos eius claudebat, vt testatur Dion. Alex. in ep. apud Euseb. lib. 7. hist. cap. 17. Idemque fecisse se matri scribit S. August. lib. 9. Conf. cap. 12. Primò ad arcendum horrorem. Secundo ad indicandum defuncti somnum: dormit enim suo tempore euigilaturus ad vitam. Inde cœmiteria, id est, dormitoria dicta.

2. *Lauatur à quibusdam corpus.*

Secundò. Lauatur corpus defuncti, vt fit adhuc in Italia & alibi. Sic lota Tabitha mortua, Act. 9. Sic S. Vdalrici Episcopi Augustani corpus, cùm ad lauandum more solito denudatum fuisset, suaui odoris fragrantia nares omnium repleuit. Auctor

Anony-

Anonymus, & Berno in vita eius. Fit autem hoc

1. Primò vt animæ iustæ tabernaculo aliquando ad

2. gloriam resuscitando suus honor habeatur. Secundò, vt hoc ritu precentur animæ defuncti talem emundationem à reatibus, beneficio sanguinis Christi, qualem ipsi lauantes impertiunt corpori, dum mundant id à sordibus.

3. Vngitur & conditur aliquando

1.

Tertio. Vngitur & conditur myrrha & aromatibus. Quod quidem Iudæis solenne erat: olim item Christianis fiebat, teste S. Greg. in c. 1. Cant. nunc ferè magnatibus tantum fit. Primò vt corpora diutiùs à corruptione præseruentur, tanquam animarum Christi sanguine redemptarũ habitacula, breui iterum suscitanda. Secundò vt indicetur defunctos, fuisse Christianos seu vnctos, adeoque templa Spiritui sancto sacrata.

4. Vestitur.

1.

Quarto. Vestitur corpus, vel solo linteamine, vel etiam vestibus instar viuentium & quidem ornatis. Ratio primæ consuetudinis videtur esse, vt hoc ritu reuocemus in memoriam innocentiam baptismalem, in cuius indicium alba item togula fuimus induti; & vt moneamur, conandum esse vt cum eadem innocentiæ veste è vita excedamus. Ratio secundæ vt sic honoremus corpus defuncti & precemur eius animæ similem ornatum, cum quo velut cum veste nuptiali appareat in conspectu Dei.

2.

5. Feretro includitur.

Quinto. Tumbæ seu feretro ligneo includitur. Et hoc in fidem resurrectionis, in quâ ligna arida reflorescent ad instar virgæ Aaronis. Palmes enim abscissus & in terram defossus, reflorescit. Indicat id Ambros. in c. 7. Lucæ, de filio viduæ resuscitato loquens: *sed spem, inquit, resurgendi habebat: quia ferebatur in ligno. Quod etsi nobis antè non proderat: tamen postea quam IESVS id tetigit, proficere cœpit ad vitam: vt esset indicio salutem populo per crucis patibulum refundendam.* Sic ille.

6. Feretro imponitur velamentũ.

Sexto. Super feretrum ponitur sericum vel aliud pulchrum velamentum, vt Hieron. de obitu Blesillæ ad Paulam refert. Fortè vt indicetur, defunctum bonis operibus adornatum esse debere adeoque regnum cœlorum non titulo tantum hæreditatis, sed etiam meriti adipisci.

7. Vigilatur in psalmis ad corpus.

1.

Septimo. Nocte funus præcedente, vigilatum olim in psalmis & hymnis iuxta defunctum. Vnde Vigiliæ mortuorum iuxta Greg. Nyssen. Episc. ad Olymp. Factum id Primo ad solatium & subsidium defunctorum. Tertullianus l. de anima ca. 51. refert se nouisse fœminam quãdam, quæ cùm in pace dormisset & morante adhuc sepultura, interim oratione presbyteri componeretur, ad primum habitum orationis manus à lateribus dimotas in habitũ supplicem conformauit, rursumque finitis precibus, situi suo reddidit. Secundò in admonitionem viuẽtium, vt sibi vigilarent, qui notum vel amicum insperatò perdidissent. Aristotelem refert Sabell. l. 2. cũ fortè nocturnis lucubrationibus fatigatus somno se daret, pilam æneam manu comprehensam super aheneum tenuisse, vt si fortè è manu caderet, eius strepitu expergisceretur. Ad eundem modum

2.

cùm amici & fratres nostri, quos velut res charissimas in manibus quasi tenemus, per mortem nobis excidunt: hinc nos excitari & vigilare nobis studiosiùs debemus.

C. II. *In deductione funeris.*

1. Exponebatur corpus in publico.

In Processione Primo: Exponebatur corpus defuncti in publico loco ad spectaculum omnibus intueri volentibus. Et hoc vt intuentes mortis admonerentur. Id petijt sibi fieri à filio S. Pelagia, apud Greg. Turon. lib. de glor. Conf. cap. 104. Similiter Maximilianus I. Imperator iussit vt quando inter viuos esse desijsset, cadauer suum omnibus hominibus etiam infimæ sortis conspiciendum proponeretur; causamq; addens: *Vt ita,* aiebat, *vel meo exemplo discant omnes, nulla diademata, opes nullas, nec vlla imperia à morte eripere possidentem.* Reinhard. Hadamar. in Instit. Principum.

2. Vestitus lugubris sumitur.

Secundò. Vestes mutantur à propinquis defuncti maximè, & nigræ induuntur: Vt luctum de amici obitu testentur, cuius anima ad regionem migrauit nobis ignotam; & quòd vnà cum illo mundi etiam delitiæ ipsis mortuæ sint.

3. Crux præfertur.

Tertiò. Crux præfertur, vt indicetur, mortuum sub hoc vexillo dũ viueret, militasse Christo. Tesseram ergò militarem præferimus, ac simul Christum Ducem admonemus, vti militem suum præmiare & meritorũ Crucis participem facere velit.

4. Gestantur cerei

Quartò. Gestantur prope corpus lumina & cerei accensi. Vti factum in tumulatione B. V. Mariæ, scribit Nicephorus li. 2. c. 22. Et in funere Constantini M. Eusebius lib. 4. de vita Constant. c. 66. Idem fieri præcipit S. Athanasius apud Damascenum l. de mortuor. suffrag. Fit hoc primò, vt indicetur defunctos secundum animam viuere & fuisse filios lucis, adeoq; lucerna ardente fidei viuæ Christo obuiare. Item vt significetur eos lumẽ fidei in baptismo acceptum ad finem vsq, vitæ conseruasse. S. Chrysost. hom. 14 in 1. ep. ad Timoth. hac de re ait: *Quid ardentes, quæso, lampades sibi volunt? Nonne tanquam Athletas eos comitamur?* sic ille.

1.

2.

3.

5. Psalmi accinuntur.

1.

Quintò. Psalmi & hymni accinuntur voce lugubri: quem ritum etiam legere est in S. Dionysio de Eccl. hierarch. cap. 7. Primò ad luctum temperandum; siquidem Christianos non oportet contristari in morte charorum, sicut solebant facere gentiles, qui genas sibi lacerabant, & capillos euellebant. Ait enim Apostolus: *Nolite cõtristari sicut & cæteri, qui spem non habent.* &c. Et S. Chrysost. hom. de SS. Bernice & Prosdoce: *Mors, inquit, est requies quædam, laborum finis, sudorumq; retributio ac certaminum præmium & corona. Propterea principiò quidem super mortuos planctus & lamentationes fiebant, nunc autem psalmi & cantus hymnorum,* &c. Secundo, vt defunctus honoretur discedens, quemadmodum scribit idem Chrysostomus homil. 70. ad pop. Antioch. Quia enim bene speramus victorem ingredi in cœlum cum symphonia Angelorum, carm[illegible] ei triumphale accinimus, simulque Deum laudamus, quòd defuncto dederit in fide perseuerantiam & fœlicem finem. *Quanam de causa,* inquit Chrysost. hom.

2.

hom. cit. *quæso presbyteros vocas & psallentes? nonne vt te consolentur? nonne vt defunctum honorent?*

6. Campanę pulsantur.

Sextò. Campanæ pulsantur primò, vt fideles admoneantur ad præstanda charitatis officia & bene precandum defuncto, prout etiam fit; nam plerumque audito tali campanæ pulsu, minimùm in hàs voces Catholici erumpunt: *Deus sit illi propitius*; vel *Deus det illi æternam requiem.* Vnde sonitus ille, quasi vox defuncti est, inuocantis viuos in auxilium. Pulsantur etiam mox, cùm quis expirauit: quia tunc anima defuncti subit diem suũ iudicialem, & accipit extremam immutabilemque sententiam vitæ aut mortis: vt ita pro ea Deum Iudicem interpellemus. Secundò, vt hoc sonitu recordemur tubæ illius vltimæ, quæ mortuos è sepulchris euocatura est ad iudicium, sicuti isto nunc sonitu euocatur corpus è domo ad sepulchrum.

7. Turba funus comitatur.

Septimò. Turba hominum funus comitatur: vti Luc. 7. legitur, & apud S. Hieronymum de funere S. Paulæ in epistola ad Eustoch. & de funere Fabiolæ in epist. ad Oceanum. Ad funus S. Martini confluxere monachorum duo millia, & inter alios adfuit diuinitùs Sanctus Ambrosius corpore Mediolani existens, teste Sulpitio in epist. ad Bassulam de vita S. Martini. Primo, vt defunctum honorent, quo modo SS. Angeli comitantur animas iustorum in cœlum, vti de Lazaro legimus. Si enim animam deducunt Angeli, decet vti nos deducamus corpus. Secundò, vt seipsos mortalitatis suæ admoneant, dicantque: *Hodie tibi, eras mihi.* Quanquam talis cogitatio sæpe citò euanescit, vt aduertit S. Augustinus serm. 120. de diuersis. *Cùm efferuntur mortui,* inquit, *cogitatur mors & dicitur: Væ misero, talis fuit, heri ambulabat, aut ante septem dies illum vidi: illud atque illud mecum locutus est: nihil est homo. Murmurant ista. Sed fortè cùm mortuus plangitur, cùm funus curatur, cùm exequiæ præparantur, cùm effertur, cùm itur, cùm sepelitur, viget iste sermo. Sepulto autem mortuo, etiam talis cogitatio sepelitur. Redeunt illa curæ mortiferæ,* &c. Et lib. 50. hom hom. 28. *Quotidie moriũtur homines, & qui viuunt, deducunt illos, exequias celebrant, & vitã sibi promittunt. Nemo dicit: corrigam me; ne cras hoc sim, quod iste, quem deduxi.* Sic ille.

D. III. *Post deductionem.*

Post deductionem funeris: PRIMO thure sacra incensatur & aspergitur aqua benedicta defunctus & sepulchrum. Primo, vt dæmones fugentur, ne mortuorum corpora & tumulos infestare queant. Secundò, aspersio aquæ sacræ signat fuisse baptizatũ, qui decessit. Thurificatio monet, vt pro eo ardentes ad DEVM preces fundamus, quæ instar incensi ad eum dirigantur. Rursùm defunctum vixisse velut Christianum, spargendo odorem bonæ famæ, iuxta id Apostoli: *Christi bonus odor sumus.*

1. Thurificatur corpus. 1. 2. Et aspergitur.

2. Sepelitur supinum.

Secundò Sepelitur non stans more Iudæorum, sed supinus & iacens; versus Orientem. Ratio primi est, quia non ampliùs expectamus Messiam vt Iudæi, sed aduenisse credimus. Ratio secundi, quia Christus in cruce ad Occidentem vertit faciem. Itaque ante faciem Redemptoris facies redemptorum constituimus, quia fidem & salutem ei debent, ab eoque resurrectionem expectant.

3. Terra ei inijcitur. 1. 2.

Tertiò. Sacerdos & posteà circumstantes partem terræ deposito in tumulum corpori inijciunt: Primò, vt sic opus misericordiæ exerceant, quasi parati suis manibus sepelire mortuum. Secundò, vt seipsos noscant: dum Sacerdos ait non tã defuncto, quàm viuis circumstantibus: *Memento homo, quia puluis es,* &c.

4. Tumulus erigitur.

Quartò. Tumulus super sepulto erigitur; vt appareat, quid & quantus sit homo, qui tam exiguo loculo nunc clauditur: vnde tumulus idem quod tumens tellus. Hinc S. Chrysostomus in orat. de fide & lege: *Circa sepulchra philosophamur,* inquit, *videntes ossa nuda & statim cogitamus & inter nos disputamus, dicentes: Ecce quid tandem ex nobis fit? Et quò abimus?* Et infrà: *Eapropter Deus vbique sepulchra fieri voluit, vt illis nostræ ipsorum infirmitatis memores fieremus. Ideò omnis ciuitas, omne castellum ante ingressum sepulchra habet, vt contendens intrare ciuitatem, quæ imperat & floret diuitijs & potentatu alijsque dignitatibus, priusquã videt, quod secum cõcipit, videat primùm, quod sit.* Sic ille.

5. Tumulus floribus respergitur.

Quintò. Tumulus floribus respergitur multis adhuc in locis: vtique amoris & honoris gratia; sed rectiùs faciunt, qui eleemosynis & alijs pijs operibus defunctorũ animas iuuant. Vnde Hieronymus ad Pammachiũ: *Cæteri,* inquit, *mariti super tumulo coniugum spargunt violas, rosas, lilia floresq; purpureos, & dolorem pectoris his officijs consolantur. Pammachius noster sanctam fauillam ossaq; veneranda eleemosynæ balsamis rigat,* &c. sic ille.

6. Crux in tumulo figitur.

Sextò. Crux super tumulum erigitur. Vt indicet sepultum militasse sub hoc signo, & per id saluandum esse. Quod enim viui in fronte depingũt, idem & in morte palàm ostendere debent. Et hic est character agni, sine quo ad cœlũ nemo admittitur. Hoc signum Thau in postibus Hebræorum, quod Angelus percutiens transilijt. Vnde quidam gentilis de sepulchro fassus est sibi hoc signum nõ deberi, sed Christiano deputatum esse, apud Gretserum de Cruce lib. 2. cap. 15. vt alibi diximus.

in F. Inuent. S. Crucis c. 5. C.

7. Oratio funebris adhibetur aliquibus

Septimò. Defuncti, maximè viri sancti & præclari ac qui publicæ dignitatis erant, oratione funebri laudabuntur, vt testatur Dionysius apud Gretserum de fun. Christ. lib. 2. cap. 13. Theodoretus lib. 2. hist. Eccl. cap. 14. de S. Meletio. Sed laudabatur ibi virtus tantùm, non forma, diuitiæ, genus, multitudo coniugum aut liberorum, &c. vti Prædicantes faciunt sartori cuicunque. Verùm optima illa oratio est, quæ pro defunctis ad DEVM funditur: qualis est dies depositionis primus, tertius, septimus & trigesimus atque anniuersarius. Dies primus quòd eo die corpus sepeliatur.

8. Exequiæ defuncto tum habentur.

Tertius, propter eum qui tertia die resurrexit, vt ait S. Clemens l. 6. Const. Apost. cap. 48. Dies septimus, quia ille dies futuræ quietis est. Augustinus l. 1. quæstion. super Genes. ad fin. Vnde luctus septem dierum habetur Ecclesiastici 22. Tricesimus ex veteri Hæbræorum more; quia Ioseph defunctum Iacob patrem luxit 30. diebus (præter alios 40. qui condiendo cadaueri insumpti) Gen. 50. Moysen etiam defleuit populus 30. diebus, Deuteron. vlt. Similiter Aaronem, Num. 20. Eundem trigesimum celebrari sibi petijt S. Ephrem in suo testamento. Anniuersarius, quia vti Sanctorum in cœlis colimus anniuersarium propter vtilitatem nostram: ita fas, vt (quia nescimus statum animarum illarum) earundem anniuersarium obeamus propter vtilitatem illarum & deuotionē nostram. Amalar. Fortun. lib. 3. de diu. offic. cap. 44. Quapropter dilectissimi dum hæc & similia agūtur, quæso, adeste animis & non corpore solum, quo modo ligo aut aliud vespillonis instrumentum hærens iuxta sepulchrum. Non tam mortuis quàm viuis ea fiunt & dicuntur: imò ritus isti voces quasi & gestus ipsius defuncti sunt, quibus excitet circumstantes, partim vt pro eo preces fundant, partim vt sibiipsis attendant tanquam breui futuri: quod est ipse: quasi illud Ecclesiastici cap. 38. pronuntians: *Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum. Mihi heri, & tibi hodie.*

CONCIO VIII.

CANTVS SACER ECCLESIASTICVS CVR INSTITVTVS.

I. *Vt Deum quantum possumus laudemus.*
II. *Vt reddamus orationem Deo gratiorem.*
III. *Vt mentem ad Deum facilius eleuemus & tristitiam pellamus.*
IV. *Vt triumphantem Ecclesiam imitemur.*
V. *Vt beneficia diuina cum lætitia prædicemus.*
VI. *Vt Ecclesiam adornemus.*
VII. *Vt hac illecebra populus alliciatur ad rem diuinam.*

THEMA.

Cùm vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dixit: Recedite. Matth. 9.

A. *Hæretici cātum Ecclesiasticū improbant.*

EX hodierno Euangelio conati sunt hæretici euertere ritum cantandi Ecclesiasticum, (qui in Ecclesia Græca à S. Ignatio martyre, in Latina à S. Ambrosio institutus fuit) & vsum instrumentorum ad officia diuina adhiberi solitum; siquidē ea hic Christus improbarit & facessere iusserit, dum tibicines & turbam tumultuantem eiecit è domo Archisynagogi, quasi eorum nomine Organistas & Cantores Ecclesiarum comprehenderit. Ita olim Donatistæ, qui Catholicos reprehendebant circa annum Dom. 400. quòd diuina cantica Prophetarum in Ecclesia psallerent. Eundem errorem suscitarunt VVildenses, qui dixēre, frustrà teri tempus in cantibus Ecclesiasticis: quos secutus est Waldēsis & Wikleffus, cātantes in Ecclesia vocans Sacerdotes Baal, qui clamoribus DEVM suū ac si dormiret excitare conabātur. Quod idē nostris temporibus docuit Caluinus & tenuere Protestantes; qui in initio non modò cantū aboleuēre, sed etiam organa & instrumenta. Sed quam rectè fecerint vel ex eo potest colligi: quòd paulò post eadem reuocarint, & organa pluribus in locis, magnis sumptibus reposuerint, vti in ipsorum Synagogis hodie cernere est. Sanè in hodierno Euangelio non voluit Dominus abolere aut prohibere cantum Ecclesiasticum aut musica instrumenta, quæ in Ecclesia decenter vsurpantur; non enim è templo exegit Musicos, sed è domo: vnde potiùs sequeretur, profanam & domesticam Musicam abolendam esse. Sed nec ista mens erat Christi; voluit tantum non lugendam esse filiam, quasi mortuam, quæ ipsi dormiret, mox resuscitāda. In contrariam verò Christus cantum sacrum approbauit, & defendit contra obtrectantes, quādo de pueris sibi accinentibus *Osanna*, ait ad Pharisæos: *Vtique nunquam legistis: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Matth. 21. Quare Pharisæis istis assimiles sunt hæretici: qui laudem Dei decantari in Ecclesijs vetant. Nos verò videbimus, quàm vtiliter & laudabiliter institutus in Ecclesia sit cantus & concentus sacer.

B. I. *Vt Deum, quantum possumus laudemus.*

Institutus est PRIMO, vt toti & modis omnibus, quibus possumus, Deum laudemus. Cùm enim constemus spiritu & corpore, (vt S. Damascenus ait l. 4. de fide orthod. c. 3.) decet adorare & laudare Deum non tantùm affectibus, sed verbis etiam ac vocibus, vt corpus & spiritus, siue vt Dauid ait Psal. 83. *Cor & caro nostra exultent in Deum viuum.* Et licet nobis ora centum, lingua totidem & ferrea vox essent, non possemus satis laudare DEVM. Vnde Eccles. 43. dicitur: *Qui benedicitis Dominum, exaltate illum: quantum potestis: maior enim est omni laude.* Pulchra igitur hæc harmonia est, cùm ore simul & mente Dei laudes canimus; sicut Apostolus 1. Cor. 14. ait: *Psallam spiritu* (voce) *psallam & mente.* Multò magis adhuc requiritur consonantia morum, vt sine peccato canamus; iuxta id S. Augustini ad Psal. 148. *cùm laudatis Deum, inquit, toti laudate: cantet vox, cantet vita, cantent facta;* quo modo scilicet debet cantus tactui seu mensuræ congruere. Alioqui tuū ipsius cantū destruis raucedine peccati, vt habet Origenes homil. 6. in lib. Iud. ac sicut luscinia frustra canit, cùm ei coruus crocitans obstrepit: ita & qui cū peccato adeoque obstrepente sibi conscientia canit. De tali enim Cantore dixit DEVS Amos 6. *Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ*

C. II. *Vt reddamus orationē Deo gratiorem.*

tua non audiam. q.d. Cantus tuus non nisi tumultus est & strepitus in auribus meis; non delector cantu lyræ vel lyripipij, &c. Obstrepunt etiam cantui sacro, qui sub illo profana cogitant & desiderant, vti coruus crocitans cadauer. Denique cantus noster esse debet, qualis est cicadæ, quæ, cùm ore careat, pectore canit. *Vnum hoc ex ijs, quæ viuunt,* inquit Plinius lib. 11. cap. 26. *sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum, linguis simile & hoc in pectore, quo rorem lambunt Pectus ipsum fistulosum; hoc canunt.* Pectore igitur canere, non solo ore debemus, eoque cœlestem rorem excipere. Et si ore quis cantare nescit, pectore saltem canat. Sic clamabat & cantabat Moyses ad Dominum, tametsi vox eius non audiebatur, Exod. 14. dicente Domino? *Quid clamas ad me?* Sic orabat Anna, cuius labia quidem mouebantur, vox verò non audiebatur, 1. Reg. 1.

C.
II.
Vt reddamus orationẽ Deo gratiorem.

SECVNDO. Vt reddamus orationem Deo gratiorem, eique viam ad cor nostrum preparemus; tum quia hilarem datorem diligit Deus: cantus autem hilaritatem orationis & laudis diuinæ indicat; tum quia *qui cantat,* vt dicit quidam, *bis orat;* quamobrem & mendici, qui præ foribus nostris cantant, plus impetrant cõmuniter, quàm qui nuda voce mendicant. Itaq; tali laude & oratione, quæ hymno exornatur, Deus quoq; citiùs placabitur. Vnde dixit S. Gregorius hom. 1. in Ezech. *Cùm vox psalmodiæ per intentionem cordis agitur, omnipotenti Deo, iter ad cor præparatur;* iuxta Psal. 49. *Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.* Et Psal. 67. *Cantate Deo; psalmum dicite nomini eius: iter facite ei, qui ascendit super occasum.* q.d. per psalmum disponitur homo ad excipiendum Deum in cor suum. Sanè Elisæus iussit sibi adduci psalten ad excipiendum spiritum prophetiæ, & tũc *facta est super eum manus Domini,* 4 Reg. 3. per cantum enim illuminatur animus à Deo, liquefit ad contritionem & amorem Dei. Potuit hoc cantus sacer efficere apud homines, cur nõ etiam apud Deum? Abbas Floriacensis, nomine Theodulphus, cùm ob suspicionem coniurationis in Ludouicum Imperatorem in carcerem coniectus esset, obseruabat Imperatoris transitum, & tùm per fenestram carceris canere cœpit hymnum illum, quem in carcere composuerat, & Ecclesia in die Palmarum canit: *Gloria, laus & honor tibi sit Rex Christe redemptor.* Qui cantus adeò placuit Imperatori, vt mox educi eum è carcere iusserit & Episcopũ Aurelianensem fecerit. Baronius anno 835.

De Imperatore Theodosio scribit Sozomenus l. 7 c. 13. cùm is in Antiochenos vehementem irã concepisset: Flauianum Episcopum stipatum aliquot elegantibus pueris, quos accuratè docuerat cantionem quandam lamentabilem, ipsum adijsse. Mox Flauianus inuitatus ad prandium ab Imperatore, causam suscepti itineris exponit, & pro Antiochenis veniam humiliter precatur, sed Imperator tetrico vultu, de hoc ne cogitandum quidẽ ait, manere in Antiochenos sententiã. Quare vt saltem pueros suos cantantes audire dignetur orat, moxque impetrat. Qui cùm lugubrem & summa arte præparatum cantum voce depromerent, totus immutatur Imperator & lachrymas vix continens, accepta patera Episcopo ait: *Ecce Antiochenis propino in signum beneuolentiæ, pacis & gratiæ.* Quòd si igitur ex animo & deuotè cantus Ecclesiasticus orationi iungatur, non dubiũ quin Deum quoque pronum ad misericordiam, efficacius emolliat, (vt sic loquar) quàm sola & nuda oratio.

D.
III.
Vt mentẽ ad Deum faciliùs eleuemus & tristitiam pellamus.

TERTIO. Vt mentem ad Deum faciliùs eleuemus, & tristitiam pellamus. Vnde Isidorus l. 1. de offic. ait cantum Ecclesiasticum introductum, vt maior in eo esset ad Deum attentio, solemnitas & reuerentia diuinæ laudis: & vt excitet animos fidelium in synceriorem deuotionem & pium affectum. Et lib. 3. de summo bono c. 7. ait: *Quamuis dura sint carnalium corda statim vt psalmi dulcedo insonuerit, ad effectum pietatis animum eorum inflectit.* Et S. Augustinus l. 10. Confess. c. 33. ait, approbare se in Ecclesia cantandi consuetudinem, vt per oblectamenta auriũ infirmior animus ad effectum pietatis assurgat. Et l. 9. c. 6. ait: *Quantum fleui in hymnis & canticis tuis suaue sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus cõmotus acriter: voces illæ influebant auribus meis & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex eâ æstuabat inde affectus pietatis; & currebant lachrymæ, & bene mihi erat cum eis.* Facit etiã ad tædium in oratione depellendũ. Remiges canere solẽt, teste Cælio Rhodig. l. 9. c. 10. ad remigandi laborẽ temperandum. Similiter & qui arant, rustici, vt sese ad laborẽ excitent; facit igitur idipsũ Ecclesia. Vndè chori alternatim canunt, vt se mutuò ad Dei laudẽ exhortentur: iuxta quod exponit Haymo id Apostoli ad Ephes. 5 *Loquentes vobismetipsis in hymnis.* &c. Ob hanc causam 1. Esd. 3. inter Hebræos Babylone redeuntes fuerunt cantores & cantatrices ducenti, ad itineris molestiam subleuandã & reducum captiuorũ animos exhilarãdos. Quin & Philomela, vt scribit S. Ambrosius in Hexã. longæ noctis laborẽ cãtus sui suauitate subleuat. Sic Dauid cùm adhuc pastor esset in solitudine, paruo psalterio, laudes diuinas decãtans melãcholiã pellebat, vt notat S. Hilarius in principio exposit. psalmor. Igitur vt etiã nos exilij nostri mœrorem subinde tẽperaremus, Ecclesia instituit cãtum sacrũ.

E.
IV.
Vt triumphantem Ecclesiam imitemur.

QVARTO. Vt triumphantẽ Ecclesiã, modo quo possumus, imitemur & repræsentemus. Quare S. Hieronymus in Psal. 115. ait: *Sicut martyres laudant Dominũ in regione viuorũ: ita monachi, qui die ac nocte psallunt Domino, debẽt habere eandem pietatem Martyrum siquidem ipsi martyres sunt.* hæc Hieron. Sanctus verò Bernardus super Cantica scribit: *Nihil in terris ita propriè repræsentat cœlestis habitationis statũ, sicut alacritas Deũ laudantiũ.* Etenim Esaias c. 6. vidit Angelos cãtantes, qui *clamabãt alter ad alterum,*

rum: sanctus, sanctus, sanctus, &c. cantu videlicet reciproco; quali S. Ignatius martyr, tertius post S. Petrum Antiochiæ Episcopus, aliquando ad villam beatorum raptus audiuit Deum laudari; qui postea eandem instituit in Ecclesia Antiochena canendi formulam, teste Socrate l. 6. hist. 8 Similiter & Ioannes Apoc. 5. vidit sanctos in cœlo habentes citharas suas, qui cantabant canticum nouum. Vt igitur indicemus nos eorum conciues esse, eosdem imitamur: & hic eorum cantica quasi in schola addiscimus, vt ibi sciamus; quo modo futuræ moniales prius docentur cantum, quam religionem ingrediantur, vt in religione sciant, quod tota vita exercebunt. Vnde in hymno angelico sub Missa canimus: *Cum quibus & nostras voces vt admitti iubeas deprecamur, &c.* Cantare igitur in Ecclesia est officium angelorum; & propterea non erubuere etiam viri Principes cantu Ecclesiastico DEVM venerari. Theodosius iunior Imperator primo diluculo cum sororibus suis hymnos decantare solitus erat, vt refert Socrates lib. 7. cap. 22. Robertus Francorum rex, festis diebus in monasterijs commemorari solebat, choro assistere & cum monachis cantare, vt refert Martinus in Chron. anno 951. Honori sibi ducebant Imperatores isti, quod sanctos in cœlo imitari, seque ipsis iungere & Deum suum laudare possent. Porro sicut in cantu plures licet & diuersæ voces sint, aliæ alijs semper altiores, omnes tamen optime consonant, eandemque mensuram obseruant; ita & inter beatos etsi varij sunt gradus meritorum & præmiorum, omnes tamen Deum summa vnanimitate sine inuidia pro suo quisque modulo laudant. Et vt varietas illa vocum, cantum reddit suauiorem; ita varietas meritorum in cœlo Dei laudem. Qua in re cantus ille nos monet, vt quemadmodum canendo in Ecclesia concordamus, sic etiam mutuo nos diligendo in vnum conspiremus; etsi ingeniæ, officia & status valde sint diuersi. Voces, fides & fistulæ temperantur vt consonent: sic temperare quilibet & mortificare passiones suas debet, vt in Ecclesia musicam charitatis Deo & angelis exhibere possit.

F. V. *Vt beneficia diuina cum lætitia prædicemus.*

QVINTO. Vt beneficia diuina debita cum laude & lætitia decantemus. Patet enim ex Sacra scriptura, celebriora Dei beneficia cum cantu & instrumentis musicis solenniter decantata fuisse. Sic Maria post transitum maris rubri & demersum Pharaonem: sic Debora, post prostratum Sisaram: sic Iudith, post deuictum Holofernem: Zacharias, B. Virgo, Simeon beneficia Dei hymnis decantarunt. Nos igitur Christiani quia præ omnibus nationibus maxima & frequentissima accepimus Dei beneficia, ideo iure merito ea cantu quotidiano & perpetuo celebramus. Peculiariter religiosi & Canonici septies in die laudem Deo d cunt, veluti alaudæ, quæ septies in die canere perhibentur; vnde Ægyptij diuinam laudem designabant, per alaudæ caput septies in tabula depictum: vt scribit Ioannes Steph. Durant. de ritibus Ecclesiæ l. 3. c. 3 (& 5. Dauid etiam de se ait, Psa. 118 *Septies in die laudem dixi tibi* De quo S. Ambros. l. 3. de virginib. ait: *Si propheta dicit: septies in die laudem dixi tibi, qui regni erat necessitatibus occupatus, quid nos facere oportet; qui legimus: Vigilate & orate ne intretis in tentationem? Certe solennes orationes cum gratiarum actione sunt deferendæ, cùm à somno surgimus, cùm prodimus, cùm cibum paramus sumere, cùm sumpserimus, & hora incensi, cùm denique cubitum imus; sed etiam in ipso cubili, &c.* hæc ille Sane antiqui Christiani etiam partem noctis orationi & psalmis tribuebant. De illis enim scribit Plinius Secundus lib 10. ep. 97. ad Traianum Imp. eos solitos stato die ante lucem conuenire carmenque secum Christo dicere inuicem, hoc est, in choros discretos. Et hinc cantatur Matutinum in memoriam tum Natiuitatis Christi, qui media nocte natus; tum captiuitatis, qui sub noctem captus & ingentes sustinuit cruciatus: tum resurrectionis eiusdem, propter quam peculiariter institutæ sunt laudes. Prima in memoriam deductions Christi ad Iudices & accusationis. Tertia in memoriam condemnationis Christi, flagellationis & coronationis. Sexta in memoriā Crucifixionis eius. Nona in memoriam expirationis Christi. Vesperæ in memoriam depositionis de Cruce. Completorium in memoriam Dominicæ Sepulturæ.

Septem hora um preces ad quid.

G. VI. *Vt Ecclesiā adornemus.*

SEXTO. Vt Ecclesiam Catholicam etiam hoc decore ornemus. Si enim Salomon ad ornatum templi & sacrificiorum suorum tot tamque varios instituit Cantores & Instrumentistas: quanto magis id pertinet ad Ecclesiæ nostræ decorem? Et si regiæ domus & aulæ Principum decorantur Musicis, cur non item Basilica & regia Dei, templum? Decet autem cantus Ecclesiam nostrā singulariter, quia in ea Christum in altari præsentem habemus. Si Apes regem suum sonitu circumdant & bombos ac cantum ei cient, teste Aristotele lib. 10. de animal. quanto æquius nos Deo & regi nostro carmina accinimus? Quod si coram Arca Dauid ipsemet lusit in omnibus lignis fabrefactis: quanto rectius id facimus nos, præsertim corā S. Eucharistia. Confundit haud dubie hic Ecclesiæ decor hæreticos: sicut cantus & laus Dauidis coram arca, vxorē Michol: Sicut cantus facer Publiæ & sociarum virginum Iulianum Imperatorem Apostatam, vt narrat Eusebius libro 6. hist. tripart. c. 36. quæ tanto magis eo prætereunte psallebant, quo magis ille id vetabat: præsertim versus illos: *Simulachra gentium, argentum & aurum opera manuū hominum. Et: Exurgat Deus & dissipentur omnes inimici eius.* De Valente Imp. Arriano refert Baronia annal. anno D 370. quod cum is Cæsareæ Cappadociæ Ecclesiā, cui S. Basilius præerat, vexaturus ingrederetur, ob populi multitudinem, ordinē & diuinam

diuinā psalmodiam & Basilij venerandam præsentiam obstupefactus sit, ita vt cor eius prorsus emolliretur, & ipse persecutionem remitteret.

H. VII. *Vt hac illecebra populus alliciatur ad rem diuinam.*

SEPTIMO. Vt hac quasi sancta esca populus alliciatur ad diuinorum officiorum & Ecclesiæ frequentationem. Quia enim sensibus maximè trahimur: escam nobis proportionatam Ecclesia proposuit, qua alliceremur ad frequentanda diuina officio. Sanè ad profanam Musicam, ad fidicines & tibicines multi longam viam currunt: & cur non potiùs ad sacram Musicam venire deberemus? Verùm heu diabolus longè plures habere auditores, quàm Christus, qui tibicines & profanos cantores, vtpote indignos qui audiantur, eiecit domo. Nimirum vti Israëlitæ fastidiebant manna ideo tantùm, quia quotidianum erat & abundans: cæpe contrà & allia Ægypti desiderabant: ita quia istis sæcularibus hominibus stomachus est destructus, non sapit nisi tibia & lyra, quæ vocem ad clamores & pedes ad choreas excitant. Qui Musicæ censores, asino illi similes videntur, qui cantum philomelæ improbauit vtpote intricatum & difficilem intellectu: cantum verò cuculi prætulit, velut planum & intelligibilem. Sed quid de his scriptum est Esa. 5? *Cithara & lyra & tympanum & tibia & vinum in conuiuijs vestris & opus Domini non respicitis*, &c. *Propterea dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum absque vllo termino, & descendent fortes eius & populus eius & sublimes gloriosiq́; eius ad eum.*

CONCIO IX.

DOCVMENTA, OBITER INDICANTVR.

I. *Disce credere & sperare in Deo*. 1. A principe. 2. ab Hæmorrhoissa.
II. *Disce orare.*
III. *Disce fugere peccata.*
IV. *Disce peccata corrigere.*
V. *Disce expiare peccata per pœnitentiam.*
VI. *Disce dignè cōmunicare*. 1. A Christo. 2. Ab Hæmorrhoissa.
VII. *Disce bona agere.*
VIII. *Disce etiam pati mala.*
IX. *Disce mundum spernere*. 1. A Christo. 2. A filia Iairi.
X. *Disce in bono perseuerare.*

THEMA.

Loquente IESV ad populum, ecce Princeps vnus accessit. Matth. 9.

IN hodierno Euangelio alia bona, alia mala: alia sectanda, alia fugienda sunt. Sunt ibi qui Christum comprimunt, irrident & impediunt; sunt & qui adorant & cum veneratione tangunt, aliaque laude digna præstant. Nos iuxta consilium Domini Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes & simplices sicut columbæ*; animalcula hæc imitabimur. Vt enim serpentes reperiuntur, qui audiunt quæ placent, occludunt aures ijs, quæ audire nolunt: & sicut columbæ meliora grana seligunt, deteriora relinquunt: ita nos seligemus quæ nobis imitanda, relinquemus fugienda.

B. I. *Disce credere & sperare in Deo.* 1. A Principe.

PRIMO. Discimus credere & sperare in Deo. Primo a Principe, qui credidit sanandam esse filiam, modò ei Christus imposuisset manum suam. Ac licet occurrerent ei, qui dicebant: *quia filia tua mortua est, quid vltrà vexas Magistrum?* Vt ait Marcus. Nihilominùs tamen in fide perstitit & cum Christo in domum suam perrexit. Magna hæc fides fuit, tum quia nullum adhuc mortuum à Christo suscitatum viderat (hæc enim filia prima est, quæ resuscitata legitur) tùm quia tristi occurentium nuncio & obiurgatione nihil motus est.

2. Ab Hæmorrhoissa.

Secundo. Ab Hæmorrhoissa, quæ pari fidei firmitate: *Si tantùm*, inquit, *tetigero fimbriam vestimenti eius, salua ero.* Credidit ergò hæc mulier, etiam vestem Christi virtutem ab ipso sortitam esse ad sanandum ægros. Deinde credidit se sanandam, licet retrò & occultè accederet, Christo etiam pro sanitate non interpellato. Magna sanè vtriusque fides, quæ imprimis confundit hæreticos, qui cùm multò maiora & difficiliora de Christo credant, quàm sit mysterium Eucharistiæ: (v.g. ascensionis Christi in cœlum, ex quo ipsemet comprobat mysterium Eucharistiæ, Ioan. 6.) mysterio tamen illi præsentiam Christi realem abnegant. Deinde eos, qui negant sacerdotibus potestatem consecrandi datam; cùm tamen hîc videamus ipsam Christi vestem mutuasse à Christo virtutem sanandi morbos. Laudo etiam mulierum deuotionem in venerandis Christi & Sanctorum imaginibus, modò superstitione & irreuerentiâ careant.

C. II. *Disce orare.*

Discimus SECVNDO Orare; & hoc à Principe. Nam Primò exhibuit in orando reuerentiam & humilitatem, quia, vt Sanctus Lucas ait, *cecidit ad pedes IESV*; & vt Sanctus Matthæus, *adorabat eum* Secundò feruorem, quia vt ait Sanctus Marcus: *deprecabatur eum multùm.* Tertiò fiduciâ, quia credidit se exaudiendum. Non credebat adhuc Iairus Christum esse Deum, sed virum duntaxat sanctum aut Prophetam. Quantam ergò nos in orando Deo adhibere reuerentiam, feruorem & fiduciam decet?

Discimus TERTIO fugere peccata, tùm quia propter peccata punitam esse mulierem & princi-

D. III. *Disce fugere peccata.*

pem, credibile est; tum quia peccata DEVM tangũt & offendunt ideoque latere eum nequeunt; quemadmodum & mulier ista, licet retrò clanculum accesserit, nequaquam tamen latuit, vt ait S. Lucas; quia fateri debuit CHRISTO, se fuisse, quæ illum tetigit. Peccata itaque morbos & ipsam mortem vti inuexêre in mundum, ita etiamnum crebrò causant. Deinde quantumcunque occultè & tectè fiant, DEVM minimè fallunt vel fugiunt.

Inprimis verò fugiendum inanem gloriam discimus à CHRISTO, qui parentibus puellæ præcepit vt nemo sciret beneficium, quod illis impertiuit. Nimirum inanis gloria venenum est bonorum operum; miluus est raptor pullorum: Draco insidians proli vix editæ, Apoc. 12.

E. IV. *Disce peccata corrigere.*

Discimus QVARTO peccata corrigere; & quidem grauia ac manifesta, (quæ significantur per fluxum sanguinis in muliere) manifestè; occulta verò (quæ significantur per mortem filiæ nondum elatæ, sed adhuc in conclaui reclusæ) occultè. Nam CHRISTVS morbum mulieris sanauit in publico voluitque vt se proderet: filiam verò resuscitauit in conclaui, paucis præsentibus. Vbi igitur sanguis effunditur, id est, grauiter & publicè peccatur, publica adhibenda est correctio: priuata verò delicta priuatim emendanda nec facilè euulganda sunt. Canum est hoc, non hominum; qui etiam ossa rodunt eaque ex angulis & latebris protrahunt, de quibus Prou. 1. dicitur: *Insidiemur sanguini.*

F. V. *Disce expiare peccata per pœnitentiam.*

Discimus QVINTO peccata expiare per pœnitentiam, & quidem ab Hæmorrhoissa, quæ primò per fidem illustrata dicebat intra se *si tantùm tetigero, salua ero.* Itaq; primò peccator illustratus à DEO cogitet qua ratione à peccatis sese expedire velit: reuertatur in se cum prodigo filio & dicat: *surgam & ibo ad patrem meum.* Secundò accessit retrò cum verecundia: ita etiam peccator rubore suffundatur ob admissa peccata. Tertiò tetigit fimbriam vestimenti: faciat hoc peccator considerando nouissima, nec non passionẽ CHRISTI (quæ est vitæ eius terminus,) cui causam dedit, indeque compungatur. Quartò interrogata à CHRISTO, ingenuè confessa est fæditatem infirmitatis suæ additque annos, quibus eam passa fuit, 12. videlicet, seque illam esse, quæ vestem eius tetigit: denique vt S. Marcus ait: *dixit ei omnem veritatem*; ita pœnitens à Confessario de statu conscientiæ suæ interrogatus, fateatur ingenuè omnem veritatem & quantumuis fœda, vnà cum circumstantijs, peccata sua, quibus DEVM non tã tetigit, quàm ferijt. Tunc audiet à Confessario velut ab ipso CHRISTO. Esto sanus, seu absoluo te. Nec omittendum quòd hæc expiatio peccatoris fieri debet in viâ, id est, in hac vita & quidem tempestiuè: quemadmodum & mulier illa sanata est in itinere CHRISTI ad Iairum. Et sicut ipsa per mediam turbam intrusit se vimque adhibuit quò ad CHRISTVM veniret: ita & peccator non sinat se vllis negotijs vel obstaculis impediri à pœnitentia, quia *regnum cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud*; multò etiam nobilior est salus animæ, quàm corporis.

G. VI. *Disce dignè communicare.* 1. A CHRISTO.

Discimus SEXTO dignè communicare; primò ab ipso CHRISTO, qui ingrediens domum Iairi eiecit mox turbam tumultuantem, tum ingressus est conclaue puellæ, & manu prehensam excitauit iussitq; illi cibum dari, vt habent Lucas & Marcus. Ad eundem modum eijci primo per contritionem & confessionem debet turba peccatorum: & tunc per gratiam suam ingreditur CHRISTVS in animam erigitque illam data amicitiæ suæ dextera: postea per cibum S. Eucharistiæ animam confortat.

2. Ab Hæmorrhoissa.

Secundò ab Hæmorrhoissa, quæ cum CHRISTI tetigisset fimbriam (per quam intelligere commodè possumus sacram Eucharistiam) tremens venit & procidit ante pedes eius, secundum Lucam: tametsi paulò ante iam sanata erat. Pari modo sanus iam & purus esse debet qui ad CHRISTI communionem accedit & nihilominus cum timore & tremore accidere ad eius pedes, quem scimus esse DEVM: quod si mulier illa sciuisset, quantò amplius trepidasset? Et tunc fiet CHRISTO familiaris adeoque filius: quemadmodum & mulier ab eo filia vocata est.

H. VII. *Disce bona agere.*

Discimus SEPTIMO bona agere: à CHRISTO, qui primò docens & disputans de ieiunio, cum interuenisset Iairus rogãs eum pro filia, statim surgens secutus est eum. Quanta hæc humanitas DEI erga hominem, dimittere concionem & mox sequi præeuntem, quò ducebat? facto respondit Dominus, non verbo. Secundò in ipsa via aliud insigne beneficium impertiuit mulieri, tùm vt Iairum tristi nuncio perculsum, in fide roboraret, tum vt omnes doceret nullam benè agendi occasionem prætereundam, sed quodcunque potest manus nostra, instanter operandum, adeoque vt Apostolus ait ad Ephes. 5. tempus redimendum esse, ne vel vnâ hora infructuosè nobis elabitur. Tertiò parem erga pauperem fœminam & erga principis filiam exhibuit charitatem & beneuolentiam.

I. VIII. *Disce etiã pati mala.* 1.

Discimus OCTAVO pati etiam mala seu aduersa, ab eodem CHRISTO, qui primò cum à turba comprimeretur & affligeretur teste S. Petro, nihil de hoc conquestus est. Quod vtinam aduertant nobiles nostri, cùm in templo morantur, vel alibi locorum inter pauperes versantur.

2.

Secundo. Tulit æquo animo sanas & irrisiones in ædibus Iairi à turba tumultuante & tibicinibus. Pertransijt vero eos & fecit quod facturus. Neque enim curandũ si cæci irrideant videntes, aut claudi rectè ambulantes. Nec vituperatur bonus, cùm à malis vituperatur: potius laudatur.

Tertio.

3\. Tertio. Non respondit irrisoribus, ne eos exasperaret, illique in blasphemias erumperent. Ob quam etiam causam placidissimis verbis eosdem recedere iussit: *non est enim mortua puella, sed dormit*, inquit. Memor nimirum illius Eccl. 8. *non incendas carbones peccatoris.*

K. IX. *Disce mūdum spernere.*

Discimus Nono. Mundum contemnere, & quæ in eo sunt, spes mundi inanes. Primo à CHRISTO, qui nullo penitus pretio sanitatem omnibus impertiuit. Mulier illa omnia sua erogauerat in medicos, nec tamen inde meliùs, sed peiùs semper habebat: à CHRISTO verò sanata est, nulla sua impensa. Sed nec laudem quidem pro mercede recipere CHRISTVS voluit à mundo; prohibuit enim parentibus puellæ, ne beneficium acceptum propalarent. Deinde mulieri prædictæ sanitatem quidem restituit, non restituit tamen aurum in Medicos erogatum; quemadmodum nec alium vllum è paupere diuitem fecit: quia videlicet opes contemnendas esse duxit, quas nec ipse requisiuit nec suos habere voluit.

1\. A CHRISTO.

A filia Iairi.

Secundò. A filia Iairi, quæ maximas spes parentum subitò fefellit, dum in ea ætate, qua maxima parentibus gaudia sperabatur allatura, è vita emigrauit. Erat vnica filia & totius domûs fundamentum, cui omnis honor, nomen, opes & fiducia parentum inædificanda erat; & en vnica febris adfuit & totum ædificium subruit. Ita nimirum mors omnes mundi spes, conatus & machinas euertit. Forsitan parentes illi cogitarunt in animo suo, quod ferunt fabulæ de Rustico, qui lactis amphoram portans ad forum, tacitè secum cogitabat: Tanti vendam lac meum: ex pretio emam gallinam, illa mihi generabit pullos: illos alam & grandiores effectos vendam: ex pretio emam porcellum, quem impinguatum vendam emamque vitulum, illum saginabo & vendam. Quid tanto pretio emam & faciam? emam equulum, cui filius meus inequitet. Hoc dicto gestiens subsultare cœpit ac exprimere speciem filij in equo exultantis, interim è capite amphoram excussit & lac omne in terram effudit ac cum lacte pariter omnes suas spes & res, gaudia & molimina. Ita sibi multi multa & mira fingunt, pollicentur, moliuntur, quæ tamen mors vel morbus vel sinister aliquis casus ilicò euertit. Audiamus sanctum Hieronymum in Psal. 93 *Vultis scire*, inquit, *quoniam cogitationes vanæ sunt hominum? Pater & mater nutriunt filium, promittunt sibi de illo fælicitatem, mittunt ad studia, erudiunt, venit vsq; ad adolescentiam, disponunt vt etiam militet: cùm omnia cogitauerint per annos triginta, vna fabricula venit & tollit omnes cogitationes.*

L. X. *Disce in bono perseuerare.*

Discimus DECIMO in bono perseuerare, nec terreri obtrectationibus malorum, quemadmodum & CHRISTVS posthabitis obtrectatoribus clamantibus actum esse de puellæ salute, perrexit ad locum, vbi iacebat, eamque excitauit tam facilè, quàm si dormiens, non mortua fuisset. Artificium est dæmonis initio boni operis tricas excitare & sementem in germine suffocare, difficultates ingerere, &c. Sed tu si sapis, persiste in proposito & eluctare pro viribus; videbis, in progressu rem, quam proposuisti, difficilem adeò non esse & *cùm ingressus fueris* (per semitas æquitatis) *non arctabuntur gressus tui & currens non habebis offendiculum*, ait Prouerb. 4. Sapiens.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Cur mulier tetigit fimbriam Christi.*
II. *Cur Christus hoc miraculum manifestari voluit.*
III. *Quid mulier hæc mysticè.* 1. gentilitas. 2. Anima peccatrix.
IV. *Cur iuit Dominus ad filiam Iairi non ad filium Reguli.*
V. *Cur eiecit tibicines & turbam.*
VI. *Cur tenuit manum puellæ, & cur clamauit*; puella surge.
VII. *Cur præcepit taceri hoc miraculum.*
VIII. *Quid mysticè hæc puella.*

THEMA.

Recedite; non est enim mortua puella: sed dormit. Matth. 9.

A. *Hæretici abutuntur hoc Euangelio.*

MIrum de herba Sabina, alijs Rododaphne dicto, scribit Plinius lib. 24. cap. 11. folia eius quadrupedibus venenum esse, homini verò contra serpentum venena præsidium. Non absimilis huic herbæ sacra scriptura est, quæ Catholicis quidem, vtpote ratione vtentibus veraq; fide præditis salutiferum est præsidium contra omnes diabolici serpentis tentationes & illecebras peccatorum; at verò Nouatoribus, fide destitutis, qui non secundum rationem, sed iuxta carnis suæ appetitum viuunt ac scripturam interpretantur, venenum fit & toxicum. Ecce enim hodiernum Euangelium, vnde nos sana omnia & salutaria haurimus, ipsi in suam perniciem trahunt, ad errores concinnandos. Asserit Marcus & Lucas CHRISTVM Archisynagogo dixisse: *Crede tantùm & salua erit*, (filia tua.) Hoc ipsi auidè arripiunt & inde venenum sugunt pestiferi erroris: sufficere solam fidem absque operibus ad salutem; cùm tamen hîc apertè non de salute aut iustificatione, sed de miraculo sanandæ puellæ sermo fit. Sufficiet ergò fides ad miraculum hoc obtinendum & filiæ sanitatem; sed non inde colligas sufficere eam solam ad salutem animæ. Rursum iubet Dominus è domo Archisynagogi facessere tibicines & turbam tumultuantem, flentes quoque & eiulantes. Arripuêre & hoc Nouatores aliqui, indeque collegerunt eliminanda esse è templis Organa & instrumenta harmonica Musicamque vniuersam, prohi-

prohibendum quoque esse luctum mortuorum. At quis hîc non videt, neutrum improbari à Domino; qui id solum insinuare vult, non esse deplorandam seu luctu prosequendam puellam, quæ verius ipsi viuat, mox ad vitam reuocanda? Manifestè igitur cernimus venenum esse hæreticis sacrum Euangelium, quod fidelibus est theriaca, præsentissimum veneni remedium. Sed iam ad Euangelij declarationem nos accingamus.

B. I. *Cur mulier tetigit fimbriam Christi.*

Q. PRIMO. Cur mulier illa tetigit fimbriam vestis CHRISTI? Resp. Primo. Ex magnâ fide; credidit enim tantam esse CHRISTI sanctitatem; vt etiam eius vestes earumque minimæ partes vim sanctificandi ac sanãdi ab eo trahere possẽt; quodque amplificat eius virtutem, prima ipsa fuit, quæ hoc credidit, habuitque plures sectatores, qui rogabant CHRISTVM vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, Matth. 14. Confundit ergò hæreticos, qui persuaderi nequeunt, crucem v.g. aliaque Passionis instrumenta virtutem aliquam supernaturalem traxisse à Dominici corporis contactu, vti & reliquias sanctorum. Quodque mirandum est, negant viuenti CHRISTI corpori, quod concedere debent emortuo Elisæi, cuius esse in tumulo postquam attigit quidam defunctus, casu in eum iniectus, illicò reuixit, 4. Reg. 13.

2. Secundo. Ex humilitate; cum enim fœdo laboraret morbo, & (vt sensit Eusebius lib. 7. cap. 14.) mulier esset gentilis ex Cæsareâ Philippi, non se dignam reputabat; quæ CHRISTVM ipsum tangeret, vel per vestem apprehenderet, itaque extremitatem solam digito saltem tangit, & quasi nec hoc auderet, retrò accedit. Quanta humilitatis adinuentio! quia ergò se minimam reputabat, magna facta est, audijtque à Domino: *Confide filia, fides tua te saluam fecit.* Filia vocatur, quæ se ancillæ instar ad infima deiecit. Ita nimirum DEVS exaltare humiles & ex infimis, qui se tales æstimant, facere summos solet, quemadmodum & hanc mundi machinam è nihilo creauit. Vnde S. Augustinus serm. 10. de verb. Dom. ait: *Magnus esse vis? à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis.* Hinc tantus euasit Franciscus, quia minimus esse studuit; cuius hæc erat oratio: *Domine custodi tuum donum in me, quia ego eius sum latro, dum tibi eius gloriam suffuror mihiq; adscribo.* Bonau. in vitâ.

3. Tertio. Ex veneratione Iudaicæ religionis & mandatorum DEI. Quia enim Num. 15. præceptum erat Iudæis vt facerent sibi fimbrias per angulos palliorum, vt earum aspectu recordarentur mandatorum DEI & dignoscerentur à gentilibus, colligitur etiam CHRISTVM gestasse in suâ veste fimbrias tales. Has ergò venerabunda tetigit mulier, velut symbolum religiosi viri, cuius conuersatio cœlestis esset, (quod indicabat ianthinus color ijsdem insertus) sperans se per eas consequi posse, quod optabat. Ad huius, vt opinor, imitationem solent aliqui, præsertim Itali, Sacerdotum casulas in extremitate arripere ac deosculari, laudabili pietate.

B. II. *Cur Christus hoc miraculũ manifestari voluit.*

Q. SECVNDO. Cur Dominus miraculum hoc occultè patratum manifestari voluit? Resp. Primo propter gloriam DEI, quò nimirum mulier beneficium clarius agnosceret Deoque gratias ageret. Censum aliquem petit DEVS de bonis in nos collatis, sed exiguum valdè, vt beneficium agnoscamus ac profiteamur, ne de eo, quasi proprijs viribus obtento superbiamus, & vt mereamur plura alia accipere. Non eget DEVS gratitudine nostra, sed egemus nos.

2. Secundo. Propter ipsam mulierem, vt magnam eius fidem populo manifestaret publicéque commendaret. Sciuit DEI sapientia quisnam ipsum tetigisset; quæsiuit tamen: *Quis me tetigit?* vt mulier se proderet, ipséque eius fidem alijs imitandã proponeret. Frequens hoc erat Domino, quædam interrogare, vt virtutes aliorum extimularet ac monstraret adeoque lucernam quasi absconditam super candelabrum poneret; nostrum ergò profectum, nostrum honorem, non suum vndique quæsiuit.

3. Tertio. Propter Archisynagogum, vt opinor; vt in fide suscitandæ filiæ eum præuio hoc miraculo, obiter quasi patrato, confirmaret. Vidit enim Dominus breui aduenturos nuncios, qui dicerent ei: *Quia filia tua mortua est; quid vltrà vexas Magistrum?* Marci 5. Ne ergò deijceretur hoc nuntio, vacillaretque in fide; miraculum sanatæ mulieris cõstare ipsi voluit. Quàm bonus & benignus Dominus, qui pro viro hoc solicitus, lapsum eius præuenire tam paternè satagit!

4. Quarto. Propter circumstantem populum, hoc miraculo ædificandum & ad fidem perducendam; non enim tam corporibus; quàm sanandis animabus miracula patrabat. Atqui si latuisset hoc miraculum, nullũ inde fructũ populus hausisset; vti etiã nos. Ipsa mulier si motu proprio, nõ interrogata à CHRISTO, beneficiũ protestata fuisset, audita non fuisset, & fidem nõ meruisset. Sapientissimus etiam Dominus non ipse miraculum deprædicat, sed mulieri occasionem præbet id deprædicandi, ambitionem à se amoliens.

5. Quinto. Propter nos, vt doceret non sufficere per fidem & contritionem confiteri Deo peccata sua, sed requiri etiam confessionem oris Sacerdoti faciendam, non obstante nostrâ verecundia. Propterea circumspiciens & quærens: *Quis me tetigit?* mulierem ad confessionem traxit, vt non erubesceret effari, quo morbo detenta fuisset; & nos interim doceret non erubescere confiteri, si non erubuimus peccare.

Confessio vt facilis fiat.

Quòd si volumus alleuiare confessionis difficultatem, Primo sæpe confiteamur. Facilius euerritur cubiculum vel templum singulis septimanis, quam singulis annis. Secundo vita grauia peccata,

cata,

cata, & facilis erit confessio, quæ ad hoc etiam à CHRISTO instituta est, vt esset frænum grauibus peccatis. Tertio bene pondera peccata tua & ex animo detestare: tunc videbis nihil esse graue, quidquid pro ijs redimendis feceris.

D. III. *Quid mulier hæc mysticè.*

Q. TERTIO. Quid mulier hæc mysticè notat? Resp. Primo sensu allegorico gentilitatem. Primo. Hæc sanatur in itinere: filia Iairi, quæ Iudaismum significat, (vtpote puella Iudaica) sanatur in domo; quia gentiles extra Ecclesiam vagabantur, expositi dæmonis insidijs: Iudæi verò in Ecclesia & peculiari DEI tutela erant. Secundo. Hæmorrhoissa priùs sanatur, quã puella; tametsi CHRISTVS ad hãc dũtaxat instituerat iter suũ: ita licet CHRISTVS ad Iudæos tantùm missus fuerit, ijs tamen gentiles salutem præripuêre; priùs enim & faciliùs crediderunt: Iudæi ad finem mundi primùm conuertendi sunt. Tertio. Duodecim annos nata erat Iairi filia, & per totidem illos annos Hæmorrhoissa laborauerat fluxu sanguinis; quia quãdiu apud Iudæos vetus DEI cultus viguit, tam diu laborauit gentilitas idololatriæ cultu, quo in omnis generis vitia diffluens omnes animæ vires perdidit omnique virtutis vigore exhausta est. Quarto. Erogauerat hæc mulier, frustra tamen, omnia sua in Medicos: gentilitas quoque omnes suas vires in Philosophorum præcepta impenderat; nihil tamen inde virium, sapientiæ & auxilij consecuta, nec à sordibus suis liberata est. Quinto. Apprehendit illa fimbriam solam, non vestimentum CHRISTI; quia non vidit CHRISTVM in carne oculis suis, quemadmodum Iudæi; (quorum typus filia Iairi manu CHRISTI apprehensa & erecta est) nisi in paucissimis subiectis: fide tantùm apprehendit CHRISTVM, ex auditu Euangelij. Adhæc à veste CHRISTI sola, hoc est, ab Apostolis eius edocta & sanata est per fidem: Iudæi ipsam CHRISTI manum tetigerunt, quia miracula & conuersationem eius viderunt, edocti ab ipsomet. De hac igitur gentilitate pulchrè vaticinatus est Zacharias c. 8. *In diebus illis*; (gratiæ & Euangelij) *in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobiscum: audiuimus enim quoniam Deus vobiscum est.* S. Hieronymus per Iudæum accipit CHRISTVM, alij Apostolos. Puto cum S. Hieronymo CHRISTVM esse Iudæum illum, vestem eius Apostolos, per hanc apprehenderunt CHRISTVM gentiles, dum Apostolos secuti dicebant: *Ibimus vobiscum*; & quemadmodum pueruli apprehendunt vestem patris, sectando eũ ne cadant neuè ab eo separentur: ita & gentiles secuti sunt Apostolos, committendo se eorum directioni & disciplinæ, adhærendo eis per fidem.

2. Anima peccatrix.

Secundo. Sensu morali significat quamuis peccatricem animam. Hæc enim per peccatum in fœdum incidit morbum, quo penè omnes animæ vires supernaturales perdit, & à DEI conspectu elongatur: cupiditatibus diffluit: alios sibi Medicos & quasi Deos quærit, in quos omnem suum laborẽ, curam, cogitationem & amorem impendit; mundum, carnem, voluptatem, pecuniam, honorem; hi illius Medici sunt; sed in ijs nullum reperit præsidium, redigitur potiùs ad extremam inopiam ac famem: quotidiano etiam & quasi continuo peccatorum fluxu prorsus eneruatur. Quare si curari vult, veniat ad CHRISTVM, insistat eius vestigijs, non curet mundi compressionem atque irrisionẽ, impedimenta omnia perrumpat, tangat CHRISTVM per fidem & contritionem, recenseat quoque Confessario suas ægritudines dicatque ei omnem veritatem: vti Hæmorrhoissa fecit.

E. V. *Cur iuit Dominus ad filiam Iairi, nõ ad alium Reguli.*

Q. QVARTO. Cur iuit Dominus ad filiam Iairi, non iuit ad filium Reguli, tametsi rogatus? Resp. Primo ad Regulum non descendisse, quia ipsi voluit ostendere potentiam virtutis suæ, qua etiam absens mederi eius filio posset, quod nondum credebat Regulus: ad Iairum descendisse, quia ipsi voluit exhibere humanitatem & comitatem suam; nec erat opus ostendere isti virtutem suam in distantia loca. Simili modo ob aliam & aliam rationem in hac ipsa historia vult manifestari miraculum sanatæ mulieris, taceri miraculum suscitatæ filiæ.

Secundo. Ad Iairum descendisse propter nouitatem & magnitudinem miraculi, veritate comprobandi. Erat enim filia eius à morte excitanda, quod catenùs non fecerat Dominus. Itaque vt constaret fides & certitudo miraculi, conueniebat vt ipse ad mortuam veniret eamq; tangeret & ad vitam reuocaret. Quòd si absens eam suscitasset, dubium esse poterat, num ab ipso suscitata, an potiùs è lethargo expertecta esset.

F. V. *Cur eiecit tibicines & turbam.*

Q. QVINTO. Cur eiecit tibicines & turbam tumultuantem? Resp. Primo, quia non erat cur defunctam plangerent, mox resuscitandam. Indicauit eo verbo Dominus, certam esse filiæ resuscitationem, nec per orationem sed per imperium ab ipso expectandam, velut à domino vitæ & mortis. Hanc causam insinuat cùm ait: *Recedite; non est enim mortua puella.* q. d. frustra est lessus vester, quia resurget puella.

Secundo. Quia indigni erant, qui viderent mysterium resurgentis; *suscitantem enim irriserant*, inquit D. Hieronymus. Scribit Sanctus Augustinus tract. 76. in Ioan. *Suscitatum Christum nemo vidit impiorum*: Quia nimirum *non resurgent impij in iudicio neque peccatores in concilio iustorum*, Psal. 1. idcircò a mysterio & gloria resurrectionis spectanda iure amoti sunt.

Tertio. Quia *voluit hoc miraculum aliquatenus esse occultum propter inuidiam Iudæorum, ne per hoc daretur eis maior occasio persequendi eum ante tempus*, inquit Didacus Stella in capite 8. Lucæ. Noluit tamen prorsus esse absconditum, ne omninò ignoraretur. De iure autem sufficiebant tres Apostoli,

li, quia *in ore duorum vel trium stat omne verbum*, Deut. 19. Docuit ergò nos ex operibus nostris gloriam nostram non quærere: sed soli Deo velle placere; ne dum hominũ gloriam quærimus, gloriam Dei perdamus. Hugo de S. Victore dicere consueuit: *Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximum, ira meipsum.* Deum aufert vanagloria vnaque meritum operis boni. Hanc igitur qui sectantur; stolidi & vecordes sunt, instar columbæ seductæ, non habentis cor (Ose. 7.) quæ sine omni resistentia & tristitia patitur sibi eripi pullos suos, singulis pene mensibus.

G. VI. *Cur tenuit manũ puellæ.*

Q. SEXTO. Cur tenuit manum puellæ, & (teste Luca) clamauit: *Puella surge?* Resp. ad Primum, apprehendisse manum puellæ, vt satisfaceret voto & fidei patris qui dixerat: *Impone super eam manum, & viuet.* simulque insinuaret diuinam suam potẽtiam, qua nulli certo alligatus medio aut remedio, sed quauis ratione quosuis sanare posset morbos & depellere miserias. Ita Did. Stella. Deinde vt confirmaret quod paulò antè dixerat, non esse mortuam ipsi puellam, sed dormire; apprehendit enim manuum puellæ & erigit eam sicut excitare solemus aliquem è somno.

Cur clamauit: Puella, surge.

Resp. Ad secundum, clamorem adhibuisse vt indicaret non præsentem vocari animam, sed absentem, in occulto aliquo receptaculo interim detentam. Mox enim vt audiuit hanc vocem *Spiritus* puellæ, *reuersus est* in corpus eius, vt scribit Lucas. Rursum vt ostenderet verbi & imperij sui potentiam, cui etiam ipsa mors, potentissima alioquin & omnium viuentium domitrix statim & in puncto obedire debeat. Non orabat nec se fagitabat, cùm miracula patrabat, vti fecerant Elias & Elisæus; sed cum imperio iubebat: quod inprimis mirabantur Iudæi; qui proinde ex hoc vel vno colligere eius diuinitatem debebant.

H. VII. *Cur præcepit ne vulgarent hoc miraculum.*

Q. SEPTIMO. Cur (teste Marco & Luca) præcepit vehementer parentibus puellæ, ne miraculum hoc euulgarent? Resp. Primo, ne populi fauorem, Principum verò & Pharisæorum inuidiam erga se accenderet. Cùm enim hoc miraculum primo prædicationis anno ab ipso designatum sit, & adhuc multa alia per triennium patranda essent, conueniebat vt hoc tantum miraculum non vndique patefieret, ne magna nimis inuidia æmulorum in ipsum conflaretur, sicque Dominus ante tempus ad necem ab eis raperetur aut exulare, vel certè desistere à miraculis & prædicatione cogeretur. At verò vbi tertio prædicationis anno ad terminũ & passionẽ suam appropinquabat, iam tunc huiusmodi miracula publicè patrabat.

Secundò. Vt suspicionem affectatæ gloriæ declinaret; maximè quia multa turba præ foribus expectabat & euetum præstolabatur. Sciebat quidem Dominus non omninò occultari posse miraculum, fecit tamen quod potuit, ne ipsius instinctu fieret manifestum, quo notam captatæ gloriæ hominumque plausum fugeret.

Tertio. *Seruis suis*, inquit D. Gregorius l. 19. mor. c. 14. *exemplum Christus dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultare desiderent; & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodãtur inuiti, &c.* id quod etiam Christo contigit; *exijt enim fama hæc in vniuersam terram illam*, inquit Matthæus; quamuis fortè non statim per omnem omninò Iudæam & Galilæam: quod vt diximus impedire pro nunc voluit.

I. VII. *Quid mysticè hæc puella?*

Q. OCTAVO. Quid mysticè hæc puella notat? Resp. tres defunctos à Christo suscitatos triplicẽ indicare gradum peccatorum. Puella in domo suscitata, significat peccatorem adhuc in peccato latentem: adolescẽs extra portam iam elatus, peccatorem publicum Lazarus in sepulchro, peccatorem inueteratum. Ita D. Gregorius 4. mor. c. 25. Puella in domo, consensum in peccatum: adolescens extra portam, ipsum peccati actum: Lazarus fœtens, peccandi indicat consuetudinem. Ita glossa. Puella in domo facilè suscitatur & manu erigitur: adolescens extra portam aliquantò maiori opera, quia tangi debuit loculus & sisti portitores: Lazarus adhuc maiori cum impendio; turbat enim se Dominus & lachrymatur prius; non quòd his opus haberet, sed vt nos doceret peccata grauiora grauiore indigere remedio. Ita Ven. Beda.

Porrò tria egit Dominus in suscitatione huius puellæ; clamauit: *Puella tibi dico surge*: tenuit manum eius: iussit ei cibum dari. Clamat Deus per conciones aliasque pias admonitiones in cor peccatoris, vt surgat à peccatis: erigit eum manu, cùm absoluit pœnitentiam manu peccatoris & erigit à morte ad vitam animæ: iubet ei cibum porrigi, in S. communione, quæ confortat hominem vt vitam illam conseruet & in bono perseueret.

CON-

DOMINICA VIGESIMA QVARTA ET VLTIMA POST PENTECOSTEN.

Euangelium Matth. 24.

IN illo tempore: Dixit IESVS discipulis suis. Cùm videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem, vt non fiat fuga vestra in hyeme vel sabbatho. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere: Surgent enim Pseudochristi & Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem: ita erit & aduentus Filij hominis. Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur. Et tunc apparebit signum filij hominis in cœlo. Et tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multâ & maiestate. Et mittet angelos suos cum tubâ & voce magnâ: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum, vsque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite parabolam: Cùm iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis, quia propè est æstas. Ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote, quia propè est in ianuis. Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea nō præteribunt.

CONCIONES.

CONCIO I.

DE PERSECVTIONE ANTICHRISTI OMNIVM GRAVISSIMA.

I. *Grauissima erit si consideretur ipse Antichristus.*
II. *Si consideretur eius præcursor.*
III. *Si consideretur eius Ductor Dæmon.*
IV. *Si considerentur eius mores.*
V. *Si consideretur eius Doctrina.*
VI. *Si consideretur ipsa eius persecutio.*
VII. *Si consideretur eius exercitus & ministri.*

THEMA.

Cùm videritis abominationem desolationis, &c. Matth. 24.

A.

TAmetsi abominatio desolationis ad literam ea hîc intelligitur, quæ futura erat in excidio Ierosolymæ sub Tito Imperatore; tamen eadem sensu allegorico clarè repræsentat aduentum AntiChristi, adeò vt aliqui SS. Patres ad literam sic intellexerint. Hinc enim Daniel, qui c. 9. profanationem templi sub Tito vocauit *abominationem desolationis*, idem etiam c. 12. AntiChristum vocauit *abominationem in desolationem*. Nec immeritò; quia vti prior illa abominatio depopulata est templum & vrbem: ita hæc posterior deuastabit Ecclesiam & orbē. Vnde prior illa abominatio typus & præludium fuit abominationis illius, quam faciet AntiChristus. Quæ causa esse videtur, cur Christus vtramque conuoluat, cùm ab excidio vrbis Ierusalem subitò transit ad excidium orbis, quasi vnum & idem Vrbis & Orbis excidium foret; quia videlicet typus idem quodammodò est cum antitypo. Porrò excidium Vrbis, quàm calamitosum fuerit, vidimus: videndum ergò nunc futurum Orbis excidium longè calamitosius, Referemus autem certiora tantùm, & quæ in SS. literis continentur, aut insinuantur.

B. I. *Grauissima erit, si consideretur ipse AntiChristus.*

Grauissima erit hæc persecutio. PRIMO, si consideremus ipsum Tyrannum, AntiChristum. Nam inprimis erit Iudæus iuxta omnium opinionem; (quia pro Iudæorum Messia se venditabit:) & iuxta communem, ex tribu Dan; siquidem de eo vaticinatum Patres volunt Iacob Genes. 49. cùm de filio suo Dan dixit: *Fiat Dan coluber in viâ, cerastes in semitâ, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò*. Deinde idcircò creditur S. Ioannes in commemorandis electis tribuum Israël omisisse tribum Dan, propter AntiChristum, qui ex eâ nascetur, & propterea penè omnes Danitæ illi adhærebunt. Iam verò quis nescit, quantum sit Iudæorum in Christianos inprimis odium? quantas olim tyrannides contra illos exercuerint, cùm Reli. Christiana plantaretur? Colet igitur AntiChristus Iudæos, eorum ritus obseruabit, eosque sibi deuinciet in odium potissimum & vexationem Christianorum: interim tamen & illos decipiet, mentietur se è tribu Iudâ oriundum, vt faciliùs persuadeat, se illorum Messiam esse.

2. Secundò. Nascetur humili loco & ex vilibus Iudæis. Ideò à Daniele cap. 7. vocatur *cornu paruulum*, quod sensim crescis, quodque non hæreditate, sed fraude regnum obtinebit, Dan. 11. At verò, vt bene quidam dixit: *Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.*

3. Tertiò. Nomen eius conficiet numerum 666. vt habetur Apoc. 13. quod cõsummatam & triplicatam eius malitiam indicare videtur. Numerus enim senarius, numerus laboris, sudoris & afflictionis est, iuxta id: *Sex diebus operaberis*, &c. Exod. 20. Et: *In sex tribulationibus liberabit te*, Iob 5.

4. Quartò. Fiet Monarcha Orbis & omnium Imperatorum, qui vnquam fuerunt, potentissimus, iuxta id Dan 7. *Ipse potentior erit prioribus.* Pugnabit enim contra 10. Reges: quorum tres primò superabit, postmodum reliqui septem ei se sponte subijcient, Apoc. 13. Quantam ergo putamus futuram tyrannidis eius asperitatem, qui superiorem nullum timebit?

5. Quintò. Sedem suam figet Hierosolymis ibique in templo à se instaurato sedebit, & adorabitur vt Deus, mensibus 42. id est, tribus annis cum dimidio, Apoc. 11.

C. II. *Si consideretur eius præcursor.*

SECVNDO. Si consideremus eius præcursorem (*armigerum*, vocat Irenæus lib. 5. adu. hær. cap. 28.) quem habebit, vti Christus habuit Ioannem Baptistam. Is erit insignis impostor, de quo legimus, & exponunt S. Ambrosius in Apoc. c. S. Irenæus loco cit. Apoc. 13. *Et vidi aliam bestiam ascendentem de terrâ, & habebat cornua duo similia agni, & loquebatur sicut Draco, & potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius.* Hic ergo præco & concionator AntiChristi, primò, ascendet de terra, quia de terra erit, & terram loquetur ac terrena. 2. Secundò, habebit cornua duo similia agni, quia mansuetudinem & innocentiam simulabit, atque ita blandis verbis & fucata sanctitate auditores suos velut cornibus feriet ac decipiet. 3. Tertiò, loquetur sicut Draco, quia sub eius lingua latebit venenum & venenata malitia ac calliditas. 4. Quartò, potestatem accipiet faciendi prodigia & miracula sicut ipse AntiChristus, fucata scilicet & dæmonum arte conficta, idque ex mandato AntiChristi. 5. Quinto, faciet terram & habitantes in ea adorare bestiam primam, quia infinitos propemodùm homines terrenarum rerum amantes peruertet, vt adorent Antichristum. Sexto, faciet signa magna, etiam ignem descendere de cælo in terram in conspectu hominum, & seducet habitantes in terra propter signa, quæ data sunt ei facere in conspectu bestiæ. 7. Septimò, dicet habitantibus in terra, vt faciant imaginem bestiæ, id est, statuas & simulachra Antichristi eaque adorent. 8. Octauò, dabit spiritum imagini bestiæ, id est, Antichristi, vt loquatur operatione dæmonis, quemadmodum dæmon olim fecit responsa dare Idola; & faciet, vt quicunque non adorauerint imaginem bestiæ, occidantur. 9. Nonò, faciet omnes, pusillos & magnos, diuites & pauperes, liberos & seruos habere characterem bestiæ in dextera manu sua, aut in frontibus suis, & ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habuerit characterem aut nomen bestiæ aut numerum nominis eius.

D. III. *Si consideretur eius ductor, dæmon.*

TERTIO. Si consideremus eius ductorem, consultorem & magistrum dæmonem, qui tunc cum tota sua cohorte soluetur è carcere, & exibit atque seducet gentes, vt ait Ioannes Apoc. 20. Inprimis verò vtetur Antichristo velut organo aptissimo, cui immittet omnem plenitudi-

nem

nem malitiæ; sicuti Spiritus sanctus Christo contulit omnem plenitudinem diuinitatis & virtutis. Sic enim de eo scribit Apostolus 2. Thessal. 2. cùm ait: *Cuius est aduentus secundum operationem Satanæ in omni virtute* (id est, potentia) *& signis & prodigijs mendacibus.* q. d. In eius aduentu Satanas operabitur, & exeret omnem suam potentiam, faciendo eius complexionem ad omnia vitia propensissimam, instituendo eum à puero ad omne malum, & in virili ætate operando per ipsum omnem nequitiam, edendo portenta mendacia; per astutiam & fraudes, minas & terrores, munera & illecebras, homines decipiendo. Nam quemadmodum Christus mundum ad se traxit triplici funiculo, promissione regni cœlestis, minis damnationis, sermone miraculis confirmato: sic dæmon per Antichristum velut aptissimum suum instrumentum triplici illo fune trahet ad se homines.

Trahet ad se homines.

1. Primò, munerum exhibitione & variarum illecebrarum propositione; nam auri thesauros passim absconditos exhibebunt ei dæmones, qui in hunc finem eos custodire putantur, vti cuidam ariolo respondisse dæmonem scribit Laurent. Ananias l. 2. de natura dæmon. Accedit Daniel. c. 11. dicens: *Et dominabitur thesaurorum auri & argenti & in omnibus pretiosis Ægypti.*

2. Secundò, mendacibus verbis & prodigijs, adeò tamen apparentibus, vt teste Saluatore, sufficere possent ad electos etiam, si fieri posset, in errorem inducendos. Olim certè licet martyres varia tormenta paterentur, ipsi tamen interim miracula faciebant: sed tunc ipse carnifex & Antichristus faciet miracula, & martyr patietur. Vnde S. Gregorius lib. 33. moral. c. 12. ait: *Quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr & corpus tormentis subijcit, & tamen ante oculos eius tortor miracula facit?*

3. Tertiò, vi, armis & cruciatibus.

E. IV. *Si considerentur eius mores.*

QVARTO. Si consideremus eius mores. Erit enim perditissimus omnium mortalium. Vnde 2. Thessal. 2. appellatur ab Apostolo, *homo peccati, & filius perditionis, & ille iniquus.*

1. Nam primò erit magus, & habebit dæmonē familiarem, Maozim nomine, (Dan. 11.) qui eum auertet ab omni bono, & ad omnia vitia suasionibus suis pertrahet.

2. Secundò, erit impudens facie, (Dan. 8.) ita vt se præ omnibus Dijs coli velit.

3. Rursùm atheus, & blasphemus in Deum, Dan. 11. *Faciet iuxta voluntatem suam Rex,* id est, Antichristus, *& eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum: & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica;* (id est, verba superba) *Et Deum patrum suorum non reputabit, nec quenquam Deorum curabit, quia aduersum vniuersa consurget.* Colet tamen suum Maozim, licet occultè tantùm. Et Apoc. 13. *Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos, qui in cœlo habitant.* Et 2. Thessal. 2. *Extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus, &c.*

4. Quartò, erit Tyrannus crudelissimus, maximè in Christianos, Apoc. 13. vbi dicitur: *Hæc est patientia & fides Sanctorum.* Et iterum: *Et est datum illi bellum facere cum Sanctis, & vincere eos,* videlicet cruciatibus, vt vel peruertantur, vel saltem moriantur.

5. Quintò, erit hypocrita, & initiò quidem simulabit se valde humanū, castū benignum, pium, legis Moysis zelatorem, vt pelliciat ad se Iudæos, & persuadeat se Messiam esse; in pectore tamen virus geret, & hostis omnium virtutum erit: totus proinde politicus, vti pòst videbitur, cum rerum potitus fuerit; eritque inter alia etiam *in concupiscentijs fœminarum,* ait Daniel. c. 11. id est, libidini seruiens, qui tamen priùs castum se simulabit: vnde meritò a Ioanne *bestia* vocatur, id est, more bestiarum viuens libidinosè.

F. V. *Si consideretur eius doctrina.*

QVINTO. Si consideremus eius doctrinam, quæ doctrinæ Christi tota erit contraria.

1. Primò enim Christum Dominum nostrum & omnia sacra Christiana abneganda & abijcienda esse docebit, veluti meram & vanam superstitionem. Ideò enim Antichristus dicitur. 1. Ioan. 2.

2. Secundò. Legem Iudaicam seruari volet initiò, quoad Iudæos ad se trahat, Ioan. 5.

3. Tertiò. Factus monarcha, legem etiam Moysis & naturæ abijciet, sacraq; festa abolebit. Vnde dicitur Dan. 7. *Putabit, quòd possit mutare leges & tēpora.*

4. Quartò. Suam Sectam inducet, quæ est atheismus & omnimoda carnis & vitiorum libertas ad peccandum impunè & absque omni pudore. Ad hoc enim imprimet sectatoribus suis characterem in fronte vel manu dextera, Apoc. 13. In fronte quidem, quia fidei & vitæ Christianæ professionem abolebit, & eius loco dabit licentiam peccandi absque omni verecundia. In manu verò quia & bona opera tollet, & vetabit, ne quis se consignet sanctæ crucis signo, vtpote sibi infesto.

5. Quintò. Volet vt Deus coli, & proinde adorari, sacrificijs honorari, aris, templis, &c.

G. VI. *Si consideretur ipsa eius persecutio.*

SEXTO. Si consideremus ipsam persecutionem, quæ erit extrema & qualis non fuit ab origine mundi, vt habetur in hodierno Euangelio.

1. Nam primò coget homines abnegare Christum & sacra omnia, ipsum verò confiteri: & in hunc finem consignabit eos charactere, id est, imagine vel nomine suo impresso, ita vt nemo possit quidquam vendere aut emere; nisi qui habuerit characterem illum, Apoc. 13. Iulianus Apostata aliquando vexauit Christianos fontibus pollutis & omnibus esculētis aqua lustrali Idololatrica aspersis (apud Baron. an. 361.) sed longè superat, non posse emere aut vendere, nisi accepto bestiæ charactere.

2. Secundò. Auferet sacrificiū altaris ita vt publicè quidā cessaturus sit eius vsus, nec nisi in occulto celebrari queat. Vult enim omnem sacratissimæ passionis Christi memoriam abolere, omniaque Christianorum spiritualia præsidia,

quorum præstantissimum est Eucharistia, tollere, suumque solius cultum inuehere. Ita legimus Dan. 12. *A tempore cùm ablatum fuerit iuge sacrificiũ, & posita fuerit abominatio in desolationem* (id est, ipse Antichristus quasi Idolum in destructionem omnis boni) *dies mille ducenti nonaginta*, id est, tres anni cum dimidio.

3. Tertiò. Sanctos altissimi conteret, Dan. 7. Enoch & Eliam contra Antichristum docentes & prædicantes occidet aliosque Christianos, Apoc. 11. Corpora Enoch & Eliæ Ierosolymæ in plateis iacebunt insepulta per tres dies cum dimidio, post quos reuiuiscent & resurgent, & mox audietur vox de cœlo, dicens: *Ascendite huc*: & statim totâ vrbe spectante ascendant in cœlum; vt habetur ibid. Deinceps post 30 dies Antichristus cum suo præcursore viuus detrudetur & rapietur in tartara, vt scribitur Apoc. 19. Porrò acerbitas vltimæ illius persecutionis notatur etiam Apocal. 1. vbi Ioanni apparuit Christus habens pedes similes aurichalco sicut in camino ardenti: quia scilicet nouissimi temporis fideles (repræsentati per Christi pedes) vehementissimam omnium persecutionem sustinebunt, & velut aurichalcum copiosissimo igne persecutionis cremabuntur: nec mirum, quia non contra homines sed contra dæmonem omnes suas exerentem vires, pugnare debebunt.

H. VII. *Si consideretur eius exercitus & ministri.*

Septimo. Si consideremus ministros & exercitum. Hic primò erit Gog & Magog. Apoc. 20. & Ezech. 38. hoc est, exercitus ferus, barbarus & crudelis ex Scythis, Turcis, Barbaris collectus, vêturus ex Aquilone, exercitus vehemens.

1. 2. Secundò. Erit maximus instar arenæ maris, Apocal. 20. Et Ezech. 39. tantus; vt postquam is occidetur, occisorum arma ad comburendum pro lignis sufficere possint septem annis toti Israëli.

3. Tertiò. Veniet ad Antichristum in Ierusalem, vt in eâ & circumiacente Iudæâ Christianos, qui eò confluent ad prædicationem Enoch & Eliæ, deleat, Apoc. 20. sed ibi ab igne cœlitùs lapso consumetur, &c. Apoc. 20. Ezech. 38. Hæc sunt, Auditores, quæ de vltima illâ & acerrimâ persecutione produnt SS. literæ. Sed inquiet aliquis, quid hæc ad nos? Non prorsùs nihil. Nam primò quis scit, an non pars saltem aliqua illius tribulationis non expectat? Secundò habemus, cur Deo gratias agamus, & vitam emendemus, qui illos non videbimus. Tertiò, si talis tribulatio tunc veniet etiam super innocentes, num Devs parcet peccatis nostris? Melius & suauius est hîc tribulari; quam ibi. Denique habemus, cur tanto inculpatiùs viuamus & sanctiùs, quia non habemus tam acres hostes, qui nos à pietate & fide Christianâ absterreant.

Concio II.

PERSECVTIO ANTICHRISTI CVR à DEO PERMITTENDA.

I. Ob Iudæorum pertinaciam.
II. Ob peccata mundi grauissima.
III. Ad Christi gloriam.
IV. Ad bonum electorum.
V. Ad nostram instructionem.

THEMA.

Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet. Matth. 24.

A. *Ecclesia nauis.*

Bene SS. Patres Ecclesiam comparant naui. Nam vt alia præteream, quemadmodum nauis in medio latior, in prorâ & puppi angustior est: ita & Ecclesia in sui quidem exordio graues passa est angustias à Iudæis & Tyrannis, posteà sub regibus & principibus Christianis terra marique prolata, opibus & honoribus aucta, ambulauit in latitudine; tandem in fine mundi rursùm in angustiam & pressuram maximam, qualis non fuit ab initio mundi nec erit, deueniet. Et quid mirum hoc euenire Ecclesiæ, quod nobis omnibus euenit? Nascimur cum angustia: posteà dilatan ur; & rursùm morimur cum angustia. Prima nostra domus, angustissimus matris vterus est. Deinde amplum aliquod ædificium. Denique loculus & tumulus. In infantia coarctamur & cunis adhæremus: posteà dilatamur, discurrimus, expatiamur. Ad extremum in senectute rursùm contrahimur & lectulo affigimur. Eadem igitur sors matris est, quæ & filiorum; Ecclesiæ, quæ nostra. At verò quia audimus dictum à Christo Domino, tribulationem illam vltimam tam acerbam fore, vt similem nec habuerit nec pôst habitura sit: scire cupiet non nemo, ad quid eam tribulationẽ Deus permissurus sit. Cui quæstioni nunc aliquid respondebimus.

B. I. *Ob Iudæorum pertinaciam.*

Primo. Ob Iudæorum pertinaciam, quâ Christum noluerunt recipere. Id enim indicat Christus Ioan. 5. cùm ait illis; *Ego veni in nomine patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis*, hoc est, Antichristum, vti passim intelligunt Patres. Et clariùs adhuc Apostolus 2. Thessal. 2. cùm de Antichristo loquens, ait: *Eò quòd charitatem veritatis non receperunt vt salua fierent, ideò mittet illis DEVS operationem erroris, vt credant mendacio.* Non quòd Deus velit Iudæos inducere in errorem & mendacium, sed Primo quòd promeruerint iustissimam hanc pœnam, vt sinat grassari in eos Diabolum & Antichristum fraudibus & mendacijs, quibus decipiantur. Quia enim tanto tempore dilexe-

lexerunt tenebras magis quàm lucem, ideò laxabit habenas tenebrionibus, à quibus seducentur. Ita enim & Achab, quia noluit audire Michæam prophetantem sibi bonum & verum, traditus est Spiritui mendaci, qui deciperet illum in ore Pseudoprophetarum. Huius igitur mendacio & deceptione ad bellum eductus perijt, 3. Reg. 22.

2. Secundò ad coarguendam illorum malignitatem, quòd Christi vera miracula, veram doctrinam, veram & sanctam vitam amplecti noluerint, sed econtra falsa Antichristi miracula, falsam doctrinam, & vitam impiam amplexi sint. Hac ratione Pilatus sciens quòd per inuidiam tradidissent Iudæi Christum, statuit insignem latronem iuxta eum, vt liberum peterent quem vellent, Matth. 27. & quia Barabbam petierunt, manifestè apparuit illorum malignitas, qui quemuis potius liberum, licet nequissimum, mallent, quàm Christum. Eadem Iudæorum malignitas apparebit tempore Antichristi, cùm repudiato Messia, nebulonem recipient omnium pessimum. Quis non arguat Iudæos malitiæ & inuidiæ, quòd (vt eosdem arguit & Sanctus Petrus Act. 3.) virum homicidam petierunt donari sibi; autorem verò vitæ interfecerunt? Ita arguentur peruersæ malignitatis in Christum, cùm Antichristum recepturi sunt. Vnde Sanctus Hieronymus ait illam Barabbæ electionem significasse hanc alteram, quâ Antichristum aliquando recipient, Christo repudiato.

C. II. *Ob peccata mũdi grauissima.*

SECVNDO. Ob peccata mundi grauissima. Nã Deus *regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi*, ait Iob. cap. 34. & de Antichristo, vtpote insigni hypocrita intelligit S. Gregorius eo loco. Et Dan. 8. *Cùm creuerint iniquitates, cõsurget rex impudens facie*: Primò quidem Antiochus, deinde Antichristus, cuius ille typus fuit. *Abundabit* enim *tunc iniquitas, & refrigescet charitas multorum*, ait Dominus. Nimirum quanto magis inualescunt liberorum vitia, tanto acerbiorem virgam adhibet illis pater. Ita cùm sub Philippo Primo Imperatore Christiano, fides & religio Christianorum tepesceret, vitia increbrescerent, misit illis Deus diuissimam Decij persecutionem, vti S. Cyprianus testatur in l. de lapsis. *Quia traditam nobis diuinitus disciplinam*, inquit, *pax longa corruperat; iacentem fidem & penè dixerim dormiẽtem, censura cœlestis erexit.* At verò si iacere ac dormire cœperat fides, cùm adhuc esset iuuenis, 250. scilicet annorum: quid fiet cùm decrepita erit in fine mundi? Itaque necesse erit vt tanto seuerior adhibeatur virga dormientibus tunc hominibus; quanto profundiùs dormituri sunt. Scimus in parabola cœnæ magnæ Dominum misisse seruum vltimum, qui ignauos & circa sepes ac vias sedentes compelleret intrare, Luc. 14. Eiusmodi igitur seruus, multis saltem hominibus, erit extrema illa tribulatio & pressura gentium. Nam *mala quæ nos in hoc mundo premunt, ad Deum ire compellunt*, ait Sanctus Gregorius homil. 36. in Euang.

D. III. *Ad Christi gloriã.*

TERTIO. Ad Christi gloriam, vt pateat quanta sit efficacia gratiæ eius in ijs, qui Antichristo resistent. Per passionem CHRISTI ligatus fuit Dæmon in inferno quasi in carcere, vt latrare posset, mordere omnino non posset, nisi qui se temerè illi coniunxerint. At in fine mundi soluetur dæmon è carcere illo, vt ait Sanctus Ioannes Apoc. 20. & acriùs tentabit homines, vt pateat quanta sit Christi & Ecclesiæ eius fortitudo, etiam in nouissimis temporibus, quando charitas multorum refrigescet, ad vincendum tam versutum & bellicosum hostem. Omnia certamina, quæ cùm hoste illo vsque ad id temporis gerit Ecclesia, præludia tantùm & velitationes sunt: ibi toto exercitu, totis concurretur viribus. Descendet enim diabolus *habens iram magnam, sciens quòd modicum temporis habet*, ait Ioannes Apoc. 12. Et quia primos Christi milites in acie exercitu; constitutos olim superare non potuit: nunc adorietur postremam eius partem velut infirmissimam. Vnde bene vocatur *Cerastes in viâ, mordens vngulam equi*, Gen. 49. idest, vltimos. Sed descendet etiam Christus habens gratiam magnam, qua armabit milites suos.

Magna Christi gratia aderit tunc electis. 1.

Inprimis quia Antichristi aduentum, fraudes, mores, doctrinam, persecutionem, exercitum, præcursorem, personæ qualitatem per SS. scripturas nobis patefecit, prædixit, & ad longum accuratè, siquid vspiam, descripsit, vt ita ex plumis auis illa pestifera ab omnibus facilè agnosci posset, adeoque vt ipsemet Antichristus tam luculenter prædictus, futurus sit argumentum fidei Christianæ, & falsitatis Antichristianæ. Itaque frustrà tunc faciet dæmon rete ante oculos pennatorum, id est, electorum, qui alis fidei, spei, & charitatis ad cœlestia contendunt. Soli illi (quorum tamen maxima pars erit) qui terrenis bonis inhiant, cupiditate illorum victi in manifestas insidias incident.

2. Secundò. Contra duas illas bestias, Antichristum & præcursorem eius, duos Prædicatores & legatos suos omni sanctitate præditos mittet, Enoch & Eliam. Enoch quidem vt prædicet omnibus suis filijs (fuit enim Atauus Noë) inprimis verò vt det Gentibus pœnitentiam; Elias vt Iudæis. Isti per conciones, disputationes & miracula opponent se Antichristo, ideoque ab eo occidentur Ierosolymæ: corpora eorum insepulta iacebunt per tres dies cum dimidio. Posteà viui & gloriosi tota spectante vrbe resurgent ascendentque in cœlum vt habetur Apoc. 11. Maximum erit hoc fidelium confortamentum. Isti enim fucatis Antichristi miraculis vera opponent, quæ quodammodò [illegible]

uorabunt, sicut virga Moysis & Aaronis, virgas deuorauit magorum, Exod. 7. Adhæc mendacia Antichristi vera ipsi doctrina euertent: narrabunt enim quæ viderunt, Enoch ante diluuium, Elias sub lege & in monte Tabor. Denique spurcissimam Antichristi vitam, vitæ suæ sanctitate confundent ipsoque adeò externo habitu; nam amicti erunt saccis, Apoc. 11. Hi erunt *duæ oliuæ & duo candelabra*, ib. Quis ergò tam vecors erit, vt his contemptis Antichristo adhærere velit? Adhærebunt sanè quamplurimi, sed ipsorum culpa inexcusabili.

3. Tertio. Dies illi breuiabuntur, & durabit Antichristi imperium nonnisi per tres annos cum dimidio, Dan. 7. Apoc. 11. & 13. idque *propter electos*, vt ait Dominus.

4. Quartò. In tempore illo consurget Michael Princeps magnus contra Antichristum, & detrudet eum in tartarum, Dan. 12. & Apocal. 12. Diabolus Antichristum iuuabit & super oliueti montem extollet, quasi ad cœlum euolaturum: Sed Michael Ecclesiam iuuabit & deijciet Antichristum ad inferos. Quæ res mortalium animos mirificè commouebit & ad fidem Christi conuertet. Sicut enim deiectio Simonis magi, per orationem Petri, conuertit gentiles: ita Antichristi deturbatio plurimum valebit ad conuersionem malorum, constantiam bonorum. Denique post deiectum Antichristum dabitur lapsis tempus pœnitendi. Ideò Daniel capite 12. beatũ dicit, qui victurus est ad diem quadragesimum quintum post occisum Antichristum, non quòd præcisè tot dies superfuturi sint ad Iudicium, cuius tempus nos latet: sed quòd intra tot dies hominibus patefiet perijsse Antichristum & terror omnis abstergetur. Prodibunt enim tunc Episcopi & Sacerdotes è latebris & cultum Christianum publicè exercebunt, lapsos recipient, &c.

E. IV. *Ad bonum electorum.* QVARTO. Ad bonum electorum, vt ea tribulatione purgentur, probentur & manifesti fiant. Nam inprimis electis purgatio aliqua necessaria est: in die verò iudicij purgatorium deficiet, & tunc in mundo non erit ampliùs purgandi tẽpus sufficiens per dolores, morbos afflictiones, opera mortificationis, &c. Purgabit ergò illos DEVS per Antichristi persecutionem, vt vel fiant martyres & ita rectà ad cœlum eant, vel in latebris & speluncis alias afflictiones martyrio non impares sustineant. Erit ergò eis illa persecutio instar purgatorij; idque indicat Daniel c. 12. cùm ait: *Eligentur & dealbabuntur & quasi ignis probabũtur multi*, id est, sicut ignis probat metallum & purgat; vel sicut ignis purgatorij excoquit & dealbat animas: sic ignis vltimæ persecutionis purificabit electos.

2. Secundo necessaria est probatio & manifestatio, vti immediatè ex Daniele audiuimus. Erit enim tunc mundus quasi ingens quædam massa ex diuersis metallis compacta, plurimum habens scoriæ. Itaque per ignem illius tribulationis excoqui & probari debet, vt qui sint aurum vel argentum, qui plumbum & scoria, pateat. Hoc enim licet DEVS norit, interest tamen etiam hominum nosse, vt sciant quid in altero imitari, laudare & mirari; quid fugere & odisse debeant. Ad hæc multi putabuntur fortes in fide, qui non sunt, & econtrà: splendor virtutis in electis multitudine reproborum opprimetur: sceleribus malorum velum oppandetur. Itaque conflatorio opus erit, quo pretiosum de vili separetur. Hæc erit persecutio Antichristi, hic lapis Lydius, ad quem probabitur vniuscuiusque virtus. Vnde Ioannes Apoc. 13. describens illam persecutionem, ait: *Hic est patientia & fides sanctorum.* q. d. hic elucescet, quanti faciant electi fidem & DEVM suum: hic clarebit illorum patientia & constantia. Granum sinapis, visum nihil fit, sed vbi teritur, virtutem & ardorem suum exerit: ita tunc electi nihili fient ab impijs; sed vbi acerrima illa persecutione fuerint attriti, tùm denique fidei & charitatis suę ardorem mundo demonstrabunt. Vnde S. Augustinus sentit maximos tunc futuros sanctos & illustrissimos martyres. Vt enim pisces marini licet in mari salso degant, nihil tamen salsedinis contrahunt, sed sapidiores fiunt; quia norunt dulcem aquam ebibere è salsa: ita electi etiam in medio nationis prauæ & amarissimæ illius persecutionis norunt seligere bonum à malo, sicque perfectiores fiunt, vti Abraham inter Chaldæos, Loth inter Sodomitas.

F. V. *Ad nostrã instructionem.* QVINTO. Ad nostram instructionem & ædificationem: vt intelligamus quanto bono nunc per CHRISTI gratiam fruamur, dum ligatus dæmon mordere nos non potest; dum secura pace vtimur & absque impedimento, imò plurimis cum adiumentis DEO seruire, ingredi & egredi possumus. Nos in medio nauis Ecclesiæ & latissima eius parte sumus; non coangustamur, non periclitamur. Quàm difficulter, quàm periculosè sederunt olim in prora primi Christiani, quando vix prodire in publicum poterant; quando in meatibus subterraneis conuenire ad conciones, ad sacrificium, ad sacramenta percipienda cogebantur; quãdo vnicuique liberum erat occidere (sub Diocletiano) Christianum; quando omnis conuentus eis interdictus; quando cibi & aquæ illorum idolothytis polluebantur! Quàm rursum difficulter & periculosè sedebunt in puppi vltimi Christiani, quando Antichristus omnes persequetur; quando festa tollet; quando templa diruet; quando Eucharistiæ & omnium sacramentorum vsum interdicet, nec nisi in cauernis & solitudinibus inuenire licebit, vbi super rudi lapide Eucharistia conficietur, & cum ingenti pauore confessio in aliquo angulo peragetur; quando DEI verbum audiri non poterit & accessus ad

Enoch

Enoch & Eliam non nisi maximo cum labore & periculo haberi poterit; quando nemo vendere aut emere poterit, nisi assumpto priùs charactere Antichristi! Vtramque angustiam nos euasimus, & dicere cum Isaaco possumus: *Nunc dilatauit nos Dominus & fecit crescere super terram*, Gen. 26. Ibi foderant eius serui puteos, sed eos inuidia Palæstinorum iterum mox obstruxit, vt perpetuò cum illis rixari oporteret. Tandem foderunt puteum, pro quo non contendebant Palæstini. Hunc igitur vocauit Isaac, *latitudinem*, dicens: *Nunc dilatauit nos Dominus*. Primi Christiani cùm plantarent fidem, ædificarent oratoria, gentiles ex inuidia ea destruebant, & ideò cum illis diu quasi rixabantur, vsque ad annos ferè trecentos. Idem faciet Antichristus vltimis Christianis. At verò nos per CHRISTI gratiam eiusmodi habemus puteos, pro quibus non contendunt illi aduersarij. *Nunc* igitur *dilatauit nos Dominus*: proinde nunc seruiamus Domino & ambulemus in latitudine, &c.

CONCIO III.

GRAVITAS PECCATI VNDE COLLIGATVR.

I. *Ex supplicijs, quibus olim Deus peccatum puniuit.* 1. ex Angelorum punitione. 2. ex Adami supplicio. 3. A diluuio vniuersitati. 4. ex Sodomæ incendio. 5. ex pharaonis interitu.
II. *Ex passione Christi.*
III. *Ex cladibus quotidianis.*
IV. *Ex mundi vastatione vltimâ.*
V. *Ex pœnarum tartarearum æternitate.*
VI. *Ex odio quo id creaturæ prosequuntur.*
VII. *Ex odio quo sancti id execrati sunt & gentiles aliqui.*

THEMA.

Cùm videritis abominationem desolationis, &c. Matth. 24.

A. CVm grassatur pestis, omnes circumcircà vicini magno in timore sunt & sedulò sibi cauent, ne hoc malum in se deriuent. Hinc proscribunt à suis vrbibus loca infecta, prohibent suis ciuibus aditum eorundem & commercia cum illis; quæ ab ijs mittuntur, fumo priùs expiant, infectos domibus suis includunt, &c. Neque hoc imprudenter. Sed velim, Auditores, simili saltem industria vitaremus pestem animæ, quæ est peccatum. Certè de abominatione desolationis monet hodie Dominus, vt qui viderit eam, fugiat ad montes, & qui in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua, & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. At verò abominatio illa nihil aliud videtur fuisse, quàm abominanda illa scelera zelatorum seu Iudæorum, qui insano zelo defendere conabantur vrbem & legẽ patriam, interim verò templum, quod armis occuparant, rapinis & cædibus impleuerunt. Igitur peccata sũt abominatio desolationis, à quibus fugiendum magis quàm à peste. Sed quia hoc non omnes vident, ideò ostendemus & quidem ex ea abominatione, qua peccatum auersatur DEVS, creaturæ, sancti.

B. I. *Ex supplicijs, quibus olim Deus peccatum puniuit.* Colligitur PRIMO ex supplicijs, quibus olim puniuit DEVS peccata. Et Primo ex strage Angelorum, qui postquam semel tantùm peccauerunt, ilicò condemnati & *rudentibus inferni* detracti sunt in tartarum cruciandi. Non attendit DEVS ad eorum multitudinem innumeram, pulchritudinem eximiam, naturæ excellentiam, magnitudinem ingenij; nec ad bona illa, quæ ex eorum prouenissent beatitudine, amorem & visionem DEI, laudẽ & gratitudinem: nec ad ea mala, quæ ex eorum damnatione sciebat prouentura, blasphemias, hostilitates, inuidiam in DEVM & genus humanum. Nec vel horæ spatium ad pœnitendum eis concessit: sed in flagranti delicto comprehensos mox corripuit. Quanta hæc DEI ira? Iam si Rex quispiam in vase aureo, fætidum liquorem deprehendenes, non modò liquorem effunderet, sed ipsum quoque fas proijceret in cloacam, nõnè hinc colligeres fætorem illum teterrimum fuisse? Atqui DEVS Luciferum, quasi *vas auri solidum & ornatum omni lapide pretioso*, ob fætorem peccati proiecit in infernum. Quàm igitur putas ille graueolentus erit?

1. Ex angelorũ punitione.

2. Ex Adami supplicio. Secundo. Ex punitione Adami. Nam primò cũ tota sua posteritate spoliatus est paradiso omnique eius fælicitate. Secundò traditus est iugo & tyrannidi Diaboli per tot annorum centurias vexandus. Tertiò positus in periculo æternæ damnationis, eoque ruere permissa infinita posterorum eius multitudo; non habita ratione, quòd à DEO immediatè creatus, præclarissimis donis ornatus & orbis Imperator factus esset.

3. Ex diluuio vniuersali. Tertio. Ex diluuio vniuersali. Non pepercit ibi DEVS innumerabili hominum multitudini, non infantibus & pueris, non bestijs innocuis; nemini patebat effugij locus. Vidisses ibi crescentibus paulatim aquis circumcursare per ædes cum paruulis tremulas matres; alios de cubili, alios de mensa exsilire; alios in tecta domorũ repere, alios in montiũ, multos in arborum cacumina conscẽdere: alios in cistis & tabulis natantes cũ fluctibus dimicare: omnes tamen perire, partim inedia, partim labore, partim alijs modis & tandẽ ab vndis obrui, quæ etiam centũ & quinquaginta dies terrã obtinuerunt, ad indicãdam iræ diuinæ magnitudinem; quo tempore non viuentia tantùm omnia examinata sunt, sed etiam ciuitates, arces, turres & syluæ vi aquarum stratæ & euersæ.

4. Ex Sodomæ incẽdio.

Quarto. Ex Sodomæ & Gomorrhæ excidio, vbi igne ſulphureo de cœlo lapſo maxima hominum multitudo, non tantùm adultorum, ſed puerorum quoque & infantum vna cùm animantibus, ædibus & ciuitatibus cunctiſque rebus viuentibus ſubitò & inopinatò exuſta & in cinerem redacta eſt; indeque locus ille funeſtus, horridus, fœtens & ſterilis redditus eſt ac quaſi os inferni factus, vt præter arbores quaſdam ſqualidas, nihil ibi creſcat, & graue ſit illic conſiſtere ob terram & peſtilentem fumum ſeu vaporem perpetuò exhalantem.

5. Ex Pharaonis interitu.

Quinto. Ex Pharaonis eiuſque exercitûs interitu miſerabili. Ex hiatu terræ ſorbentis Core, Datan & Abiron, alijſque plagis & pœnis reproborum, quæ recenſere longius foret. Iam ergò quantum eſſe hoc malum putas, quod DEVS tot puniuit ſupplicijs & tot modis ad internecionem quæſiuit? Eiecit id primò ex aula ſua & in tetrum incluſit carcerem; poſteà idem repertum in homine, relegauit in exilium; rurſum deprehenſum in aquas demerſit. Sed nec hic omninò ſubmerſum, poſteà flammis exuſsit: pòſt iterum demerſit: rurſum terræ hiatu abſorpſit.

C. II. Ex paſſione Christi.

Colligitur SECVNDO ex paſsione CHRISTI. Cùm enim nullæ hominum lachrymæ & pœnitentiæ, nullæ SS. Angelorum preces & ſupplicationes DEO ſufficerent ad remittenda hominum peccata, inauditam omnibus ſæculis ſatisfactionem exegit: à filio ſcilicet proprio, vt humana carne veſtitus mortem crudeliſsimam pro hominibus pateretur: nec alia via illis veniam dare decreuit. Violauit decretum regium infimus aulæ ſeruus & reus mortis peragitur: Supplicat pro illo Regi tota curia & omnes regni ordines; tot Epiſcopi & venerabiles Prælati; tot Principes, Duces, Comites, nobiles & illuſtres viri: nec tamen Rex mouetur, ſed perſtat in ſententia mortis, niſi filius vnicus regni hæres, delitiæ & gaudiũ totius curiæ, mancipij ſtatum aſſumat & mortem pro reo ſubeat. Quis ad hanc tam inauditam ſeueritatem non obſtupeſceret? quis in manus iſtius regis incidere non formidaret? Talem & longè maiorem ſeueritatem oſtendit DEVS in filio ſuo. Vide nunc CHRISTVM ſputis & alapis deformatum, flagellis conciſum, ſpinis coronatum, clauis cruci affixum & lanceâ transfixum: vide eum quaſi leproſum & deſpectum, omnium ludibrijs expoſitum. Hæc omnia & longè atrociora nos ferre debebamus, & ſi peccatum eſſet perſona aliqua viuens, ea damnandum eſſet pœna, qua CHRISTVS damnatus eſt, vt flagellaretur, conſpueretur, blaſphemaretur, eijceretur, illuderetur, cruci affigeretur cum ſumma ignominia, quin & latus eius poſt mortem transfigeretur. Quàm grauis igitur morbus debet eſſe peccatum, qui tam miſerabili indiguit phlebotomia! Quàm dira lepra, quæ non infantum ſanguine, vt illa Conſtantini Magni, ſed ſanguine filij DEI debuit curari? Et tamen poſt adhibitum illud remedium voluit DEI iuſtitia ſupereſſe adhuc aliquid, præſtandum à nobis ipſis, vt videlicet pretium ſanguinis CHRISTI applicemus nobis, non per fidem tantùm (vt Hæretici volunt,) ſed per ſacramenta etiam & opera bona, mandatorumque obſeruationem, & ſi poſt baptiſmum in peccatum incidimus, per pœnitentiam & ſatisfactionem aliquã temporaneam; quò vel ex parte aliqua peccati amaritudinem deguſtemus, & inde colligamus quantum fellis & veneni mellita peccati ſuperficies intus tegat, & qualis ſit ille calix furoris, quẽ bibunt in inferno damnati.

D. III. Ex cladibus quotidianis.

Colligitur TERTIO ex cladibus quotidianis. Quod enim Deus olim tot puniuit modis non modò in nocentibus, ſed etiam in filio ſuo innocuo, idipſum punit adhuc quotidie in delinquentibus peſte, fame, bello, latrocinijs, ferarum & noxiarum beſtiarum populationibus, ventorum procellis, aquarum eluuionibus, terræ motibus, imbribus, ſiccitatibus, incendijs, naufragijs, alijſque modis plurimis. Has namque omnes clades, quibus plenus eſt hic mundus, nemo alius immittit, niſi peccati vltor Deus. *Ego Dominus & non eſt alter, formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum*, id eſt, calamitatem, ait Iſa. 45. Et Ier. c. 18. *Ecce eo fingo contra vos malum*, pœnæ ſcilicet. Vnde Amos. 7. *fictor locuſtæ* appellatur. Quẽadmodum ergò Iudex vt peſsimum aliquem reũ & ſigniferum latronum puniat pro meritis, noua in ipſum excogitat tormenta, ad terrorem & cautelam aliorum: ita etiam DEVS vt peſſimum hoc malum caſtiget, noua ſemper & noua excogitat ſupplicia, ad deterrendos à peccatis homines. Quot eiuſmodi clades intra paucos annos experti ſumus? Et quid hæc aliud ſunt, niſi amari quidã fructus longè amarioris peccati? Vult enim hoc pacto DEVS guſtare nos aliquantum, quantum fellis inſit peccato, quod ambabus manibus & totis faucibus bibunt in inferno damnati; quaſi nobis dicat: Parua hæc & nulla ſunt; longè maior in inferno fames, peſtis, cædes, inundatio, incendium, &c. Hoc loquuntur euerſæ vrbes, impleta cœmiteria, leproſoria, carceres, patibula, quæ ſanè nullibi eſſent, ſi peccata nulla eſſent.

E. IV. Ex mundi vaſtatione vltimâ.

Colligitur QVARTO ex mundi vaſtatione vltima, omnium elementorum & creaturarum perturbatione, incendio, interitu. Quemadmodum enim AEgyptij multis & aſperrimis plagis afflicti ſunt ob impietatem, vt reſipiſcerent, priuſquam demergerentur in profundum maris & delerentur omnes: & ſicut ante excidium Iudaicum, multa per ſeptennium præceſſere prodigia & ſigna terrifica, bellorum clades, peſtilentiæ, fames, incendia & direptiones, iram DEI Iudæis, niſi reſipiſcerent, impendentem denunciantes: ita extremum reproborum exterminium,

quod

quod erit in inferno, denunciabunt omnis generis clades illud præcedentes. Huius enim extremæ calamitatis vtraque illa, AEgyptiaca & Iudaica, typus fuit & proinde adumbratio tātùm. Et quid sibi vult, inquies, illa totius mundi perturbatio, strepitus, confractio, tumultus? Peccatorum molem & grauitatem indicat, quibus adeò onustus erit mundus, vt præ onere gemens ac veluti stridens instar currus onustissimi, corruere, conteri & confringi debeat. Sic enim legimus Amos, cap. 2. *Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum fæno.* Verba DEI sunt, quæ exponens sanctus Hieronymus: *Sicut plaustrum,* inquit, *stipula vel fæni onere prægrauatum stridore & sonitu longè exululat: sic ego peccata vestra vltrà non sustinens, & quasi stipulam tradens incendio clamabo, &c.* Illa ergò mundi ruina & confractio clarissimè ostendet onus & grauitatem peccatorum. Et verò si aspiciamus mundi huius ornatum, diuitias & delitias, quis non gemat tam præclaræ machinæ, tot nobilissimarum creaturarum interitum? Nihil tamen hoc DEVM mouet, quin omnia hæc destruat in peccati vltionem. Quis non inde colligat, quantum malum sit peccatum, quando in eius odium DEVS vastat regnum proprium & opus manuum suarum; sæuit etiam in res innoxias atque inanimes, quæ quauis ratione instrumentum peccati fuere?

F. V. *Ex pœnarum tartarearum æternitate.*

Colligitur QVINTO ex pœnarum tartarearum æternitate & atrocitate; siquidem propter peccatum pœnitentia non deletum abijcit DEVS hominem, quantumuis sibi aliquando charum & familiarem, in ardentissimum inferni rogum: ne eius miseretur aut exorari potest, vt eripiat illum, per omnem æternitatem: & licet priùs habuerit homo ille ingentes meritorum cumulos, nihili illos facit DEVS, sed omnium obliuiscitur, quasi nunquam fuissent: itaque propter peccatum priuat DEVS hominem bono infinito, & punit malo infinito. Rem exemplo ostendamus ex Ioann. Villaneo l. 8. c. 35. Anno D. 1298. Rex Tartarorum Cassanus cum ducentis equitum millibus Syriam cepit & finitimas regiones; omnibus itaque formidandus petijt sibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quòd audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus tanti regis viribus territus dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, vt Rex maritus nullo modo illum veluti suum voluerit agnoscere; quòd monstrum videretur. Vocat ergò ad cōsilium primarios & de ipsorum sententia vxorem veluti adulteram & partum velut ex adulterio susceptum vltimo supplicio adiudicat; tametsi executio sententiæ miraculo impedita est, vt alibi dictum. Quis ex hoc iudicio colligere non poterat, quàm deformis & monstrosus fætus ille fuerit? Iam verò idipsum cernere est in quouis peccatore. Tam enim deformem partum edit, peccatum scilicet mortiferum, vt propterea DEVS adiudicet peccatorem vnà cum sobole sua æterno ignis supplicio: quodque amplius est, omnes illius proles, quas edidit priùs formosas & elegantes, comminuit & necat. Diceret fortè aliquis regem illum Cassanum minus sapuisse, minusque rectè egisse. Sed certè hoc de DEO dicere non potes: omni enim virtute, omni sapientia, omni pietate præditus est; & nihilominus peccatorem sibi licet per baptismum desponsatum, ob fætum illum peccati, quia nullo modo suum agnoscit, abijcit in infernum, nec eius commiseratione tangitur in æternum. Vidēn ergò tandem, quātum hoc sit malum?

G. VI. *Ex odio, quo id creaturæ prosequūtur.*

Colligitur SEXTO ex odio, quo creaturæ sensu & ratione carentes peccatum prosequuntur. Illustre huius rei exemplum habemus in profugo illo Iona, cuius inobedientiam ipsum mare ferre noluit, sed ferocientis instar equi iactabat nauim, in qua Ionas ferebatur, summo omnium discrimine, nec antè desedit furor eius, quàm Ionam deglutiret; quo facto stetit mox à feruore suo Ion. 1. Notabile verò est quod Arias Montanus ex R. Eleazaro vetustissimo Hebræo refert, nautas quinquies periculum fecisse, quo diuinum de submergendo Iona consilium diligentiùs exquirerent. Sublatum enim Ionam in mare vsque ad collum sæpiùs demittebant, rursumque ad se in nauim recipiebant: quoties verò demissus erat, mare conquiescebat; cùm autem receptus, rursum fremere & intumescere sentiebatur; quo signo diuinæ voluntatis certiores facti, Ionam tandem in mare coniectum penitus dimisere; ac tùm mare conquieuit. Facit hoc credibile nautarum solicitudo in liberando Iona. Stetit ergò tunc mare à feruore suo, *quia inuenerat quem quærebat,* inquit S. Hieronymus, *velut si quis persequatur fugitiuum & concito pergat gradu, postquam fuerit consecutus, desistit currere & stat ac tenet quem apprehenderit, &c.* Similem huic historiam scribit Io. Moschus in Prato spirit. c. 76. de fæmina parricida, quæ cum duos filios peremisset, nauis, qua vehebatur, immota stetit, cæteris progressis. Fassa igitur scelus & in scapham demissa, mox vna cum scapha in imum demersa est.

Ex quibus clarè intelligimus quantum malum sit peccatum, quando peccatores tam exosi sunt vel ipsis elementis, & quàm bene de illis dixerit Sapiens Sap. 5. *Excandescet in illos aqua maris.* Et hæc videtur etiam causa esse, cur ante diē iudicij omnia elementa perturbanda & quasi in aciem ducenda sint: postulabunt enim peccatores ad commerita supplicia, nec priùs conquiescent, donec tradantur rei; quomodo filij Israel obsederunt Beniamitas, dicentes: *Tradite nobis viros, qui hoc flagitium fecerunt:* eisque cæsis ciuitatem succenderunt, Iudic. 20.

H. VII. Ex odio, quo Sancti id execrati sunt & gentiles aliqui.

Colligitur SEPTIMO ex odio quo Sancti illud abominati sunt, imò & Philosophi aliqui gentiles. Ex his Primo Aristoteles 3. Ethic. ait: *Melius est mori, quàm facere aliquid contra bonum virtutis.* Secundo, Seneca: *Etsi scirem*, inquit, *homines ignoraturos & Deum ignosciturum, tamen peccare nollem ob peccati turpitudinem.* Quin etiam Pilatus qui nec admonitione vxoris, nec populi clamoribus permoueri poterat vt dimitteret Christum, cùm audisset eum dicentem: *Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet*, exinde quærebat eum dimittere, quasi timor peccati admittendi plus eum mouisset quàm vxoris querela & populi clamor. Ioan. 19

Ex illis Primo S. Edmundus Cantuariensis Archiepiscopus: *Malo*, inquit, *insilire in rogum ardentissimum, quàm peccatum vllum sciens admittere in Deum* Secundo, D. Anselmus l. de similitud. c. 19 *Si hinc peccati pudorem*, inquit, *& illinc gehennæ cernerem horrorem, & necessariò eorum vni deberem immergi; priùs me in infernum immergerem, quàm peccatum in me admitterem. Mallem enim purus à peccato gehennam intrare, quàm sorde pollutus cælorum regna tenere.*

Tertio. Sancta quædam virgo, apud Corn. à lapide in c. 2. Ierem. moriens non immeritò dixit: *Discedo ex hoc mundo cum hac solâ incapacitate, quomodo creatura possit deliberatè committere peccatum mortale contra suum creatorem.* Consonat huic sententiæ, quòd Iacob Patriarcha petenti quidem Ruben noluit filium Beniamin præbere ducendũ in AEgyptum, tametsi vouenti: *Ambos filios meos interfice, nisi reduxero eum tibi viuum.* At Iudæ protestanti peccati se reum fore, nisi illum reduceret, statim concessit; quasi longè grauius sit malum, peccati se reum constituere, quàm proprios filios ad necem offerre, Genes. 42. & 43.

Quando igitur, Auditores, tantum malum est peccatum, tantaque desolationis abominatio: vbicunque eam viderimus, fugiamus illicò, nec reuertamur in domum pro temporali aliquo commodo, vbi est periculum huius pestis contrahendæ.

CONCIO IV.

POENITENTIA NON DIFFERENDA VSQUE AD FINEM VITÆ.

I. *Quia tempus mortis hyems est.* 1. Ob dies breuiores. 2. Propter frigus. 3. Ob crebras & graues tempestates.

II. *Quia sabbathum est.* 1. Respectu Animæ. 2. Respectu corporis. 3. Respectu Dei.

THEMA.

Orate vt non fiat fuga vestra hyeme, vel sabbatho. Matth. 24.

A. QVAM verè dixerit ad Deum Dauid Psal. 59. *Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcûs*; inter alia ex eo patet: quod fidelibus suis, qui Ierosolymæ degebant, duplex signum dedit impendentis excidij simulque duplex tempus fugæ indicauit & suasit. Primum in hodierno Euangelio securissimum & tempestiuum; *Cùm videritis abominationem desolationis*, hoc est, templi profanationem, quæ ante obsidionem, Tito adhuc apud Alexandriam agente, facta est à Zelotis, hoc est, seditiosis quibusdam Iudæis, qui templũ occuparunt & in castellum mutarunt, super eius portas machinas & arma disposuerunt, nec non sacrificantes in eo trucidarunt, adeoq; tẽplum & aram ipsam innocentum sanguine resperserunt, vt refert Iosephus l. 6. de bello c. 1. Alterum magis propinquum Luc. 21. *Cùm videritis circundari ab exercitu Ierusalem*, &c. cùm iam scilicet Titus ad vrbem castra metari eamq; obsidione cingere incepit, quo tempore properantibus adhuc patebat fuga, licet non ita secura, vti prior. Atque tunc Christiani, vt refert Eusebius, fugerunt in oppidum Pellam nomine. Mystico sensu, suadet nobis Christus fugam mortis æternæ duobus maximè temporibus. Primo, cùm videmus abominationem desolationis stantem in loco sancto, id est, quamprimùm aduertimus peccatum letiferum in anima nostra; de qua Apostolus 1. Cor. 3. ait: *Nescitis quia templum Dei estis & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* Peccatum verò abominatio desolationis est. Et hoc est optimum ac securissimum tempus fugæ, cùm viso in conscientia peccato statim fugimus ad pœnitentiam. Alterum & extremum, minùs autem tutum, cùm incipit peccator paulatim obsideri à morbo: vbi nõ debet expectare, donec morborum exercitus & dolores mortis eum circundent & pericula inferni inueniant: quia tunc non patebit ampliùs fuga: sed fugere antequam inualescat morbi vis. Et hoc est quod indicat Dominus illis verbis: *Orate vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.* Videamus ergò causas cur ad mortem imminentem differenda non sit resipiscentia. Duobus maximè temporibus incommodam asserit fugam Dominus: hyeme & sabbato. Atqui tempus mortis quasi hyems est & sabbatum.

Duplex fuga tempus fidelibus datũ.

B. I. *Quia tempus mortis, hyems est.* 1. Ob dies breuiores.

PRIMO. Hyems est, proindeque ad conuersionem incommodum. Primo, quia vt in hyeme dies breues sunt ad iter faciendum: sic tempus mortis breue est ad agendam pœnitentiam. Nam initio morbi non expectatur mors, sed leuis tantum putatur adesse alteratio, quam amici, domestici, adeoque medici aliqui febriculam appellant facilè curabilem; ipsemet æger sibi de conualescentia & morbi leuitate blanditur, aitque: Vbi conualuero, cautior ero; & quamdiu adhuc robustus est, non libenter audit de morte, de confessione, de vocandis sacerdotibus, ipsique amici sedulò cauent ne quid tale ægro obstrepant,

nondum desperato, præsertim nobili & potenti. De quibus verissimè dici potest id Saluatoris: *Inimici hominis domestici eius.* Sunt enim velut serui carnificis, qui reum consolantur dicentes, nondum habere quod sibi timeat; imponuntque manum suam capiti illius, quasi nondum instet ictus, cùm interim carnifex subitò caput reo præcidat. Quando igitur res ægroti in magno versatur periculo & desperationi proxima est, tum demum admoneri solet, velitné admittere confessarium: qui cùm aduolárit, videt pœnitentem nihil aut parum dispositum, nullo præuio examine conscientiæ suæ præparatum, peccatorum suorum immemorem, nec ipse longum examen instituere cum ægro potest, quia timet ne nimium fatiget illum & ad impatientiam prouocet: atque ita negotium salutis plerumque obiter & festinanter agitur. Et qua ratione existimabimus bene cõfici posse negotium tanti momenti in tam breui tempore? Bene mori, eiusmodi res, quæ præparationem exigit totius vitæ. Hunc enim SS. Patres, omnes suos conatus, omnia exercitia spiritualia dirigebant: huc antequã deuenirent, priùs se multoties ad libram examinis ponderarunt: & quomodo is qui fortè diu non est confessus & peccatorũ pondus, quod Camelum oneraret, in dorso gerit, tam citò se exonerabit? Augetur interim morbi vis, & sæpè obruit incautum, vt nihil ampliùs loqui possit. Et quam multos excludit à confessione temporis breuitas? quam multi dicunt: cras vocabo sacerdotem; & hodie moriuntur? Similes Pharaoni eiusq; exercitui Exod. 14. qui cùm iter facerent in mari rubro, stantibus vtrinque aquis velut muris, & viderent angelum Domini percutientem, dixerunt: *Fugiamus Israëlem.* Sed dum fugiunt, reuertuntur in eos aquæ & submergunt omnes.

2. Propter frigus.

Secundò. Propter frigus. Experientia enim testis est, quàm frigidi sint ægrotantes ad amandũ Deum, ad meditanda & desideranda cœlestia, ad spernenda terrena, ad virtutes exercendas. Morituri confitentur & communicant plerique, quia ita receptus mos Christianorum habet, ne parum Christiani reputentur: vel ex metu mortis qualequale quærunt remedium. Cuius signum est, quia sani multo persistunt tempore in peccatis, nec medelam quærunt. Contritio procedere ex amore Dei debet, non ex coactione, aut formidine inferni: requirit feruorem charitatis, Deum super omnia amantis. Quomodo autem infirmi medijs in doloribus excitabimus in nobis ignem istum, quem sani difficulter excitamus? Dicite mihi; si seruus emptitius dominum fugisset & postmodum ex fuga retractus à domino grauiter cæderetur, putatisnè hunc seruum dum adhuc sub flagellis est & verberum dolores sentit, posse dominum castigantem diligere? an non potiùs contra illum fremet & de eius sæuitia conqueretur? Si enim priùs non dilexit te iam blandientem & benefacientem, quomodo nunc diliget verberantem? Tu peccator es seruus talis, emptus pretio magno, sed per peccatum ab hero profugisti & alteri adhæsisti: retraheris tamen aliquando & in articulo mortis iterum incides in eius manus, vbi atrociter vapulabis. Et tunc illum tunc amabis super omnia: quia hîc blandientem non amasti, sed creaturis postposuisti, & toties offendisti? Denique si magna delectatio mentem ita occupat, vt ad alia attendere nequeat, multo magis ingens tristitia; vnde colligitur rationem afflicti & cum morbo luctantis hominis parum attendere posse ad Deum & salutem suam: vti patet cùm quis dentium dolore vel oculorum affligitur. Tametsi enim ad excitandam hominis mentem vt in Deum conuertatur, cœlestia desideret & terrena spernat, multa adhibentur media, adhortationes, sacramenta, lectio pia, &c. ea tamen illi, qui priùs mundo deditus & frigidus Christianus fuit, parum proderunt. Cuius rei typus fuit Dauid, qui senio confectus & morti vicinus non poterat calefieri, licet operiretur vestibus, 3. Reg. 1. Ita enim homo moriturus, præsertim mundo deditus in mortis articulo difficilè accenditur ad amorem Dei, tametsi adhibeantur varia remedia spiritualia: potiùs enim dicere debet cum Dauide Ps. 118. *Factus sum sicut vter in pruinâ.* Vter enim etsi priùs distentus, mollis & vnctus, in pruinâ constringitur & fit aridus ac durus: quemadmodum & homo in acrimoniâ morbi. Falluntur ergò, qui putant sufficere, si infirmus ostendat se patientem, libenter audiat spiritualia, quæ illi præleguntur & recensentur, suscipiat Sacramenta. Hæc enim tametsi in se bona & efficacia, parum tamen prosunt homini peccatorum frigore rigenti, nisi in seipso etiam excitet incendium veri doloris & propositi emendationis; atque adeò omnem suam cogitationem à diabolo, carne, mundo abstrahat, & in Deum conuertat: quæ sanè homini doloribus circumdato valde sunt difficilia. Non enim omnes sunt Iobi, non omnes Tobiæ, non omnes sunt tres pueri, qui in fornace ignis & maximis angustijs Deum benedicere possint. *Caput meum doleo, caput meum doleo;* (4. Reg. 4) hoc solũ ferè omnes afflicti ingeminant.

3. Ob crebras & graues tempestates.

Tertiò. Propter graues & perpetuas tempestates niuium, imbrium, ventorum ac frigoris. Etenim morientem inuadunt timor gehennæ, amor mundi & amicorum, quos relinquere debet, tentationes dæmonum grauissimæ, dolor ipse & cruciatus morbi; quæ omnia velut vno impetu irruunt in hominẽ, eumque vndiq; perplexum & quasi amentem faciunt: vt proinde difficillimum sit in tantis tempestatibus conuertere se ad Deum, & negotium salutis agere, quod omni negotio grauius est. Iactabant quidem se duo illi filij tonitrui, Iacobus & Ioan-

Ioannes, quasi calicem Domini bibere possent: sed cùm caperetur Dominus, arripuerunt fugam eo derelicto, Matth. 20. & 26. Animosior adhuc Petrus, dicebat: *Domine: tecū paratus sum & in carcerem & in mortem ire*, Luc. 22. sed cùm sederet ad focum, voce vnius ancillæ ostiariæ perculsus negauit & pernegauit CHRISTVM, quemadmodum prædixerat illi Dominus. Et quomodo se heroës præstabunt ægri, cùm in articulo mortis cernent comprehendi seipsos; Quid si prodeat tunc ancilla ostiaria, conscientia, (quæ obseruat ostium mortis maximè) & redarguat eos: *Nunquid & tu Galilæus es? nonne te loquela tua manifestum facit?* quid, inquam, huic respondebunt? Propterea itaque sancti etiam viri magnoperè timebant, ne in articulo illo succumberent. Et tu peccator vis ibi conuerti, vbi sanctissimi quique timuerunt peruerti?

C. II. *Quia Sabbatum est.*

SECVNDO. Sabbatum etiam est tempus mortis. Primò respectu animæ, quæ multoties ex vi morbi ligato intellectu & voluntate, nihil ampliùs liberi operis exercere potest, ac proinde nec pœnitentiam agere: & ita sabbatum est, cùm cessat operatio animæ.

1. Respectu animæ.

Si multi etiam sani nolunt intelligere, & horrent vocabulum pœnitentiæ, contritionis, propositi emendationis, restitutionis, condonationis offensarum, &c. quàm peregrina putas erunt hæc vocabula morituris? Sanè videmus eos ad propositum nihil penè respondere, cùm de talibus interrogantur. Nimirum qui modò non vult intelligere, quæ dicuntur de pœnitentiâ, sed dissimulat: tunc cùm volet, non poterit intelligere. Sic Hannibal cùm post pugnam statim Cannensem potuisset Romam capere: posteà bis imbre densissimo coactus recedere dixit: *Cùm potui, non habui voluntatem; & quando volui, non habui potestatem capiendi Romam.* Deinde mortis tempore voluptates, creaturæ & peccata, quæ amasti, te potiùs relinquunt, quàm tu illa, quia tunc frui ijs non potes ampliùs; & proinde non voluntariè sed coactè deseres illa, non deserturus, si diutiùs frui posses. Potes quidem facere ex necessitate virtutem, vt scilicet ea quæ siue iam obtinere siue tecum auferre nequis, ex voluntate cum odio & detestatione deseras, nunquam ea repetiturus, licet habere posses: sed experientia ostendit hoc perrarò fieri. Plerique enim qui in mortis periculo confessi sunt, & promiserunt vitæ emendationem, vbi conualescunt, in pristina statim redeunt peccata, quamprimùm ea perpetrandi fit potestas. Quis tunc asserat seriam illos egisse pœnitentiam & non potiùs fictam & coactam? Si mercator in periculo constitutus eijciat in flumen merces; & postquam euasit periculum, studiosè iterum conquirat, & extrahi de aquis curet; vel si quis à tauro impetitus, pallium abijciat & fugiat; post periculum verò statim pallium suum repetat: quis dicet illum merces, hunc verò pallium voluntariè abiecisse & non cogente formidine? Quocirca grauiter sanctus Augustinus monet in l. de vera & falsa pœnitentia: *Nullus expectet, quando iam non possit peccare: qui priùs vtique à peccato relinquitur, quam ipsa relinquat, ea non liberè sed quasi ex necessitate condemnat: illi autem qui cùm potuerunt conuerti, noluerunt, confitentes cùm iam peccari nequeunt, non sic facilè acquirunt, quod volunt.* Cùm ergò pœnitentia illa sit dubia saltem, debes in summo hoc periculo, tutiorem partem eligere. Sic enim idem Pater hom. 41. ex 50. (vt refertur de pœnit. dist. 7.) ait: *Si quis positus in vltimâ necessitate suæ ægritudinis voluerit accipere pœnitentiam, non illi negamus, quod petit, sed nec præsumimus, quod bene hinc exit: & si securus hinc exierit, ego nescio: Pœnitentiam dare possumus, securitatem autem non possumus. Sed quid dico? damnabitur? sed nec dico, saluabitur. Vis, quod incertum est, euadere? age ergò pœnitentiam, dum sanus es. Si sic agis, dico tibi, quòd securus es, quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo peccare potuisti: si autem vis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.* hæc Augustinus loco citato c. Si quis.

2. Respectu corporis.

Deinde Sabbatum est respectu corporis, quod in infirmitate ineptum est ad pœnitentiam subeundam, & quandoque sensibus priuatur, vt nec cernere aut homines agnoscere, nec loqui, nec audire possit: quo statu Sacerdotes re infecta discedere ab ægro debent, quia heu Sabbatum agit infirmus. Promisit quidem Deus, se recepturum peccatorem, quacunque hora ingemuerit, & conuerterit se ad Deum, sed non promisit tēpus ad hoc semper dandum. Vnde miseri homines, cùm audiunt, quocunque tempore posse agi pœnitentiam, ideoque eam semper differunt, miserè decipiuntur & moriuntur *in tempore non suo*, vt ait Ecclesiastes cap. 7. Simili stultitia delusit & decepit semetipsum Sedecias Rex, qui, vt aduertit Iosephus lib. 10. antiquit. cap. 10. & 11. cùm duo Prophetæ, Ieremias & Ezechiel, prædicerent Ierosolymam capiendam à Rege Babylonis, ipsumque Sedeciam in Babylonem ducendum esse captiuum, suaderent proinde, vt traderet illi ciuitatem; Sedecias id non credidit, multò minùs assentiri voluit. Causam verò deceptionis hausit ex praua intellectione verborum vtriusque Prophetæ. Dicebat enim Ieremias. *Comprehensione comprehenderis, & in manu eius traderis: & oculi tui oculos Regis Babylonis videbunt.* &c. vt habetur Ier. 34. Ezechiel verò dicebat Sedeciam non visurum Babylonem, vt habet c. 12. Vnde concludebat ipse, vel neutri Prophetæ credendū esse, vel Ezechieli potius quā Ieremiæ. Sed euentus ostendit, vtrumque verum dixisse. Captus enim à Nabuchodonosore & ad illum adductus, Sedecias erutis oculis in Babylo-

bylonem ductus est: & ita vidit Regem Babylonis, & ductus est in Babylonem, sed non vidit Babylonem. Similimodo decipiunt se peccatores, cùm se consolantur varijs scripturis promittentibus veniam & Dei misericordiam ac longanimitatem: vti illud: *Expectat Dominus, vt misereatur vestri*, Esa. 30. Et illud: *Si impius egerit pœnitentiam, vitâ viuet*, &c. Ezech. 18. nec aduertunt, quòd ex alia parte dies Domini comparetur furi & fulguri, & quòd vtrumque verum sit: Deum scilicet recipere peccatores quandocunque venerint, interim verò non promittere eis tempus ad conuersionẽ, sed potiùs insperatò sæpe & repente quasi excæcatos abducere in alterum sæculum. Sic euenit iuueni cuidam, cui Grinizo nomen, qui habitauit Perusij in Italia, in Conuentu S. Vincentij, cum Petro Damiano, posteà Cardinale & Episcopo Ostiensi, qui hanc historiam scripsit ante annos 550. Hic cùm ad omnem se voluptatem carnis proijceret, cum diabolo paciscitur, obsecuturum se illi, ea lege vt triduo ante mortem præmoneat eum obitûs sui; sperans tunc se pœnitentiam acturum. Euolutis aliquot annis, quos in peccatis exegerat, accessit eum diabolus ex pacto monens, eum post triduum moriturum. Conuocat ergò is Religiosos omnes, & quid cum diabolo pactus sit, omnibus aperit; quo facto statim obdormiuit. Religiosi omnem mouebant lapidem, vt illum excitarent, ad confessionem adducerent, & sacramentis munirent: sed obdormiebat ille, quantumcunque traheretur ac pungeretur, quamdiu pœnitentiæ fiebat mentio: euigilabat verò, & respondebat, si profanum aliquid diceretur; dein rursus si de confessione fieret mentio, imò si vel nomen pœnitentiæ audiretur, profundè indormiebat. Durauit hoc vsque ad tertium diem, quo expirauit. Post sepulturam multi canes nigri ad sepulchrum conuenerunt, & super eo multis noctibus manserunt: quò videlicet fideli seruo suo caninas agerent exequias. Videtis quomodo hic miser, qui ex subdola prædictione non putauit se visurum infernum, excæcatus tamen eò ductus sit? Quàm facilè hoc idem cuiuis accidere potest? Verissimum igitur quod Ecclesiastici 11. dicitur: *Repromissio nequissima multos perdidit*. Patet enim hinc, quod S Augustinus ait: *Percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui viuens oblitus est Dei*. Quemadmodum ergò serui Assueri operuerunt faciem Aman, suspendendo in patibulum, Hesth. 7. ita cacodæmones laborant, vt morienti peccatori tenebras obducant, quò obliuiscatur sui & Dei.

3. Respectu Dei.

Denique respectu Dei, qui in tempore illo etiam otiabitur, hoc est, non dabit gratiam illam, quam daret aliàs, specialẽ & copiosam, quæ sit efficax ad conuersionem; exigentibus id peccatoris demeritis. Gratiam Dei ad conuersionem esse necessariam, verius est, quàm vt ostendi debeat: imò Augustinus ait: *Hoc est magnum miraculum Dei, cui Deus inspirat & adiuuat, vt frangatur per contritionem*. Deinde quò diutiùs homo in peccatis persistit & pergit, eò maior requiritur gratia ad eius conuersionem. Denique qui suam pœnitentiam ex industria differt ad mortem, eo ipso meretur gratiæ debitæ subtractionem, quia ex præsumptione peccat misericordiæ diuinæ, adeoque ipsum remissionis principium, quantum in se est, destruit. Non audis, quid dicat Isaias cap. 33. *Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris?* Et Deus per Dauidem Ps. 15. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, posteà accelerauerunt. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus*. In Hebr. habetur: *Non libabo libamina eorum de sanguinibus*. Vides, Deo non placitura sacrificia peccatoris, quæ ex præsumptione in mortem differt? Quid etiam dicit Deus Prouerb. 1? *Vocaui, & renuistis*, inquit, *& despexistis omne consilium meum: ego quoque in interitu vestro ridebo, cùm irruerit super vos calamitas & interitus: tunc inuocabunt me, & non exaudiam, eò quòd exosam habuerint disciplinam*. Miraculum igitur & quidem maximum petis, cùm in tali statu gratiam à Deo petis, & beatam mortem. *Vix ex centũ millibus hominũ*, ait S. Hieronymus, (referente Hadriano Papa) *quorũ mala fuit vita, in morte diuinam indulgentiam obtinebit vnus*. Ratio est, quia illud tempus non peccatoris, sed Dei est: sicut cùm Dux dat ciuitati, quam obsidet, pacem ad certos dies, vt intra eos se dedat, & gratiam oblatam acceptet. Postquam verò illa pergit in pertinacia, & Dux eam omninò circumdat, ac tormentis quatit, manuque armata capere incipit, iam non audit eorum preces, sed mactat, spoliat, vastat omnia. Sic fecit Titus Ierosolymam cingens, qui initio pacem & securitatem incolis multoties obtulit, ipsosque adeò rogauit, vt saluti suæ consulerent; at vbi auditus non fuit, arctissima obsidione & muro præalto ciuitatem vndique cinxit, ita vt quicunque effugere de vrbe conarentur, mox in eius exercitum inciderent & mactarẽtur. Mortis ergò tempus, tempus obsidionis est, qua rebellem & obstinatum peccatorem Deus doloribus circumdat, nec iam, ordinariè saltem, deprecantem audit ampliùs, sed perdit. Vnde Ecclesiastes cap. 7. ait: *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo*. Olim Iudices reum capitis cõdemnaturi, inter se & reum cortinam obducebant, & interiecto velo se continebant, ne facilè ad misericordiam flecterentur (vt meminit Clemens Rom. l. 2. Constit. & D. Basilius ep. 78. Codex Theod. & Iustiniani) quia tunc erat tempus iustitiã exercendi. Pari iure Deus peccatoribus, cùm iamiam ad iudicium sistendi & damnandi sunt, vultum gratiæ suæ subducet, quem priùs contempserunt. Opponet *nubem sibi, ne transeat oratio* eorum, Thrẽ. 3. *Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti. Opposuisti nube*, &c.

Nota est historia de Iudæo illo, nomine Salomone,

mone, qui postquam in latrinam incidisset, & in sabbato extrahi nollet, dicens: *Sabbata nostra colo, de stercore surgere nolo*: Magistratus postea in die Dominico, quo Iudæus extrahi volebat? respondit: *Sabbata nostra quidem Salomon celebrabis ibidem.* Quid mirum, si & peccator, qui tempore iuuentutis & sanitatis, quo sabbatum suum agit in mundi voluptatibus, de peccatorum suorum fæcibus non vult extrahi, audiat tempore mortis, tempus & sabbatum DEI esse: *Sabbata nostra quidem*, &c? Quis dubitat obsessos Ierosolymitanos, cùm viderunt præ oculis vndique extremam angustiam, famem, pestem, gladium; tunc dixisse ad se inuicem: ô nos miseros & stolidos, cur non hinc aufugimus, cùm fugere poteramus? cur non credidimus ijs, qui hanc cladem nobis prædixerunt? Idem dicent vel cogitabunt morientes, qui pœnitentiam in mortem vsque distulerunt. Orate ergò dilectissimi, per salutem vestram oro, orate, imò ipsi procurate, vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.

CONCIO V.

SEX ASYLA PROTEGENTIA AB IRA IVDICIS VENTVRI.

I. Ecclesia Catholica fides & obedientia.
II. Tribunal pœnitentia.
III. Opera misericordia.
IV. Oratio sedula & perseuerans.
V. Timor perennis & præmeditatio Iudicij.
VI. Ingressus in Religionem, vel alium securium statũ.

THEMA.

Tunc, qui in Iudea sunt, fugiant ad montes. Matth. 24.

A. MAgnum fuit beneficium, quod exhibuit Deus familiæ iusti illius Loth. Gen. 19. quãdo misit ei binos Angelos, qui de futuro Sodomæ incendio eam monerent atque eriperent. Sed longè maius est, quod exhibuit nobis omnibus: quando misit filium suum Christum, magni consilij Angelum, ad præmonendum nos de futuro & vltimo mundi incendio extremoque iudicio. Id quod in hodierno Euangelio fecit Christus. Angeli monebant Loth, vt fugeret ab incendio: Christus monet nos, vt fugiamus ab excidio mundi & futurâ irâ. Angeli præcipiebant, vt nemo fugientium retrospiceret: Christus monuit, vt qui in agro est, non reuertatur tollere tunicam suam: qui in tecto est, non descendat in domum suam. Angeli dicebant: *In monte saluum te fac*: Christus dicit: *Tunc, qui in Iudæâ sunt, fugiant ad montes.* Sed qui sunt isti montes, ad quos recipere nos debemus, si à venturâ DEI irâ abscondere nos volumus? Audiamus.

B. Iussit Deus Num. 35. designari sex ciuitates, ad refugium eorum, qui nolentes sanguinem fudissent, vt ad eas confugerent, & immunes essent à persecutione eorum, qui cognati erant hominis occisi. Eæque reipsâ designatæ sunt Ios. 20. post ingressum filiorum Israël in terram promissionis. Ego totidem inuenio præcipua asyla, ad quæ recipere nos possumus, vt fugiamus à venturâ Dei ira.

I. *Ecclesia Catholica fides & obedientia.*

PRIMVM Asylum est Ecclesia Catholica, eiusque fides & obedientia. Hoc asylum videtur expressisse Dauid Ps. 103. cùm ait: *Petra refugium herinaceis.* Teste enim Ambrosio l. 5 hexam. c. 9. & B. Basil. in hexam. ho. 7. herinaceus marinus prouidens tempestatem, petræ alicui manibus pedibusq; adhæret, ne à fluctibus eijciatur ad littus. Nos ergò petræ Ecclesiæ firmiter adhæreamus, si tempestatem illam incolumes sustinere volumus. Extra eam salus non est, sed interitus certus. Quẽadmodum extra arcam nemo diluuium euasit & interitum: sic extra Ecclesiam nemo tunc saluabitur. Vnde Ioan. 3. ait Dominus: *Qui autem non credit, iam iudicatus est.* Quia vero sola fides non sufficit ad salutem, & in Ecclesiâ mali sunt & boni, oues & hœdi, quemadmodum & in arca Noë, tam immunda quàm munda fuerunt animalia: idcircò addendum, vt qui cum magna fiducia apparere in iudicio vult, Ecclesiæ & Prælatorum eius directionem sequatur, seque ouem præstet in ouili Christi. Propereà enim Christus Matth. 25. electos in iudicio ad dextram suam locatos, *oues* vocat: reprobos verò ad sinistram *hœdos*; quia nimirum illi velut oues eius vocem pastoris audierunt, eumque secuti sunt, prout dixit Ioan. 10. *Oues meæ vocem audiunt, & sequuntur me*; hi verò instar hircorum præcipitia ascendebant, nec recto gradiebantur itinere. Ratio idipsum comprobat; nam qui Ecclesiæ ductum & pastorũ directionem tanquã ouis sequi per omnia studet, qui præcepta Ecclesiæ obseruat, Prælatorũ suorum consilio vtitur, ad pascua verbi DEI & sacramentorũ duci se ab ijs sinit, non tã is pro se, quàm Ecclesia & pastores pro ipso reddere rationem in die illo debebũt. Etenim, *in obedientiâ*, ait S. Hieronymus in reg. monial. *non solum mens excusetur à reddenda Deo ratione de subditis, sed nec etiam obligatur reddere de seipsâ. O summa libertas, quâ obtentâ vix possit homo peccare!* sic ille. Vt enim si cœcus ducatur in segetes, easque conterat, non ipse, sed ductor eius reus erit: sic etiam pastor non ouis reddet rationem, si malè duxit ouem. Plutarchus in lib. 1. de prudentia animalium sic scribit: *Is pisciculus, quem gubernatorem vocant, grandiorum balænarum cuipiam semper hæret, præitq; cursum dirigens, ne vel in breuia cœnumúe impingat, vel in angustias sese penetret, vnde exitus non detur. Hæc balæna veluti temonem nauis sequitur, ducique se fert nõ inuita. Eo quiescente quiescit, progrediente progreditur: hoc nisi faciat, errare impingereq; certum est. Periere multæ dum velut gubernatore carens nauigiũ, delatæ ad terram*

terram sunt. sic ille. Exemplum itaque Christianis in hoc maximo pisce dedit DEVS obedientiæ Ecclesiæ eiusque pastoribus præstandæ. *Quantacunque enim Religionis & sapientiæ* (inquit Basilius Macedo Imp. in adhort. ad Laicos apud Baron. anno 869.) *laicus existat, ouis vocari non desinet*; proinde ductum Ecclesiæ & gubernatoris sui spiritualis sequi debet. Hoc facies non impinget in cœnum & scopulos iudicij diuini. Sine illo eiusque ductu facilè errabit & impinget.

I. *Ecclesiæ Catholicæ fides & obedientia.*

D. II. *Tribunal pœnitentiæ.*

SECVNDVM. Tribunal pœnitentiæ. S. Ioannes Baptista Matth. 3. venientibus ad se Ierosolymitanis & confitentibus peccata sua, miratur, quomodo ipsis ostensum sit hoc asylum, dicens: *Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Facite ergò fructus dignos pœnitentiæ* q. d. Vnde vobis pessimis hominibus hoc consilium, post [illegible] tantùm sæculis Christianorum reseruatum, vt per confessionem virus euomatis ad fugiendam Dei Iudicis iram? dignam ergò & veram agite pænitentiã. *Ventura* enim *ira*, inquit S. Gregor. hom. 20. in Euang. super illum locũ, *est animaduersio vltionis extrema; quam tunc fugere peccator non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit.* Et S. Chrysologus hom. 167. *Currat pœnitentia,* inquit, *ne præcurrat sententia: ne iudicemur, iudices nostri simus,* &c. Fecerunt hoc Niniuitæ, & sententiam vltionis diuinæ mutarunt, quia festinando ad pœnitentiam Iudicem præuenerunt. Iam verò comparet quis tribunal pœnitentiæ cum tribunali iudicij, & videbit quam suaue sit hoc asylum. Hic examinanda est conscientia à pœnitente, ibi examinabitur à Iudice, & accusabitur ab Angelis; hîc dolor adhibendus est seu contritio, ibi vermis rodet immortalis; hîc confusio aliqua sustinenda coram confessario, ibi coram Deo & toto mundo; hîc leuis pœnitentia acceptanda, ibi pœna ignis æterni; hîc reus absoluitur, ibi condemnatur. Quis non libentissimè subeat leuissimum hoc & quasi ludicrum iudicium, quò fugiat istud alterum, triste ac seuerum? Sanè vt morbos temporarios caueamus, amaras sumimus potiones, crebras scarificationes adhibemus, venas incidi patimur. Cur non ergò similiter amaram pœnitentiæ potionem sumamus, vt futuram iram doloremque declinemus? *Ante languorem adhibe medicinam,* inquit Ecclesiasticus c. 18. *& ante iudicium interroga teipsum & in conspectu Dei inuenies propitiationem.* Quare iudicemus hîc nosipsos per sedulum & quotidianum examen conscientiæ, deinde per crebram confessionem? quâ, vt ait S. Augustinus ser. 181. de temp. *studeamus iugiter vitiorũ exhaurire sentinam.*

D. III. *Opera misericordiæ.*

TERTIVM. Opera misericordiæ; his enim magna securitas promissa est, in iudicio: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur,* Matth. 5. Et Tob. 4. *fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam.* Etenim, *eleemosyna,* inquit Chrysost. hom. 33. ad pop. *Christi adstat tribunali, non tantùm patrocinans, verùm & ipsi Iudici persuadens: vt reo patrocinium præstet & pro eo ferat sententiam.* Ad hæc eleemosyna instruit hominem, quomodo in iudicio respondere Deo debeat, teste Dauid Psal. 111. *Iucundus homo,* inquit, *qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in iudicio, quia in æternum non commouebitur.* Magnum esset beneficium, si quis instrueret candidatum, responsurum pro laureâ Doctorali, diceretque ac solueret quæstiones illi proponendas; quàm enim iucundo animo ingrederetur is examen? Hoc autem facit eleemosyna: quæ, cùm sciamus examen Dei instituendam esse potissimùm de operibus misericordiæ: *Esuriui,* &c. Matth. 25. soluit tibi quæstiones illas. Sic consuluit sibi Villicus iniquitatis, qui cùm audiret reddendam sibi rationem villicationis suæ: *Quid faciam?* inquit, *quia dominus meus aufert à me villicationem,* &c. Inter hæc optimum ei refugium præbuit eleemosyna, quàm fecit de bonis domini sui: & ita laudatus est ab eo, quòd prudenter egisset. Quòd si igitur aliquis præ senio vel corporis infirmitate fodere non valet, hoc est, corpus castigare per ieiunia & alias voluntarias afflictiones; & si mendicare nequit, hoc est, orationibus instare, quia fortè publicis aut priuatis impeditur negotijs: faciat sibi amicos de mammonâ iniquitatis. Sanctus Gregorius homil. 32. in Euangelia narrat exemplum huius rei. *Gothorum tempore,* inquit, *matrona quædam fuit valdè religiosa, quæ ad horum martyrum Ecclesiam crebrò veniebat* (erant autem illi, SS. Processus & Martinianus.) *Quadam die dum ex more ad orandum venisset, egrediens duos stantes sub peregrino habitu monachos inuenit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynæ præcepit. Sed priusquam eius erogator eis ad largiendum eleemosynam propinquasset, astiterunt illi vicinius & dixerũt: Tu nos modò visitas, nos te in die iudicij requiremus, & quidquid possumus, præstabimus tibi. Quo dicto ab oculis eius ablati sũt.*

Funiculus coccineus pendens de fenestrâ Raab, misericordiam & securitatem ei præstitit, quia eo funiculo misericordiam etiam fecit, quando demisit exploratores per fenestram. Ideo pro clypeo suo obiecit eis hunc funiculum. Iosue 2. & 6. Ita qui fecit misericordiam cum miseris, hoc titulo secur⁹ erit in iudicio. Dicere enim poterit Deo: nonne tu mei misereberis, qui tuorũ misertus sum?

E. IV. *Oratio sedula & perseuerãs.*

QVARTVM. Oratio sedula & perseuerans. Hanc assignauit ipse CHRISTVS Lucæ 21. vbi post denuntiationem iudicij subdidit: *Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ ventura sunt, & stare ante filium hominis.* Quo loco manifestè indicat, non quamcunque, sed instantem & continuam orationem dignam esse quæ effugiat iram venturam. Vnde parum aut nihil efficiunt, qui semel tantùm in hebdomade aut etiam rarius orant.

Idem discere possumus ex illa Domini parabola Luc. 14. vbi ait Dominus, quòd rex qui committere vult bellum aduersus alium regem longè potentiorem, sedens priùs cogitet si possit cum 10000. occurrere ei qui cum 20000. venit ad se: & si viribus imparem se videat, legationem, illo adhuc longè agente, mittat rogetque ea quæ pacis sunt: quod idem nobis faciendum suadet. Quis autem potentior ille rex, nisi DEVS, qui contra nos in iudicio cum exercitu suo infinitorum angelorum & sanctorum præliaturus veniet? *Congregabo omnes gentes*, inquit Ioël. 3. *& deducam eas in vallem Iosaphat & disceptabo cum eis ibi.* Quoniam ergò viribus tam impares ei sumus, vt, teste Iob, nec vnum pro mille respondere ei possimus, quid superest, nisi vt illo adhuc longè agente, id est, tempestiuè legationem mittamus instantis orationis & rogemus ea quæ pacis sunt? Nam si non præoccupemus faciem eius, antequam eum exercitu & irâ suâ appropinquet, ira illius crescet & exacerbabitur; quia hoc ipso diuitias bonitatis & patientiæ & longanimitatis eius contemnimus, teste Apostolo ad Rom. 2. sicque thesaurizamus nobis iram in die iræ. Id quod etiam exemplo terrenorum regnum patet; nam quo magis perseuerat rebellis in rebellione sua, & veniam non precatur, nec coram rege se humiliat, eo magis exasperat iram eius, & tandem non amplius auditur, cùm dominum ad arma sumenda coëgit. Vnde Ioab 2. Reg. 2. ad Abner pacem expetentem dixit: *Si locutus fuisses manè, recessisset populus persequens, &c.* Quare ne aliquando iratum offendamus Deum, recurramus nunc ad placatum. Sic enim monet Sanctus Augustinus super Psal. 74. cùm ait: *Non est quò fugias à Deo irato, nisi ad Deum placatum.* Videtur hìc allusisse ad mulierem illam, quæ Cæsaris opem implorabat: sed cùm is ira æstuans, eam non audiret, appellauit illa ad Cæsarem. Et ille: *Ad quem alium Cæsarem? Ab irato, ad placatum,* ait illa. Hoc idem nos faciamus; sed appellemus nunc placatum, non placandum olim. Simili solertia appellauit aliquando mulier alia à Philippo dormiente ad vigilantem, apud Stob. serm. 13. & Plut. in apopht. Dormiet aliquando Christus, & non excitabitur: nunc verò nobis vigilat; appellemus ergò ad vigilantem.

E. V. *Timor perennis & præmeditatio iudicij.*

QVINTVM. Timor perennis & præmeditatio iudicij. Scriptum est enim Eccles. 1. *Timenti Dominum bene erit in extremis:* Nam qui diem illum semper timet ac meditatur, ita actiones suas dirigit, vt Deum non offendat, nec in iram eius impingat. Nauta non in prora, sed in puppi residens, nauem facilè regit, ne in scopulos allidatur. Sic nostræ vitæ gubernator, animus, prosperè cuncta diriget, si fuerit intentus vltimo iudicio. Sanè vox illa Domini ad villicum: *redde rationem villicationis tuæ*: fecit eam prouidum, vt media inquireret quibus se tueretur ab extrema calamitate. *Quid faciam?* inquit; & ita optimum consilium excogitauit eoque sibi consuluit. Hoc ipsum fecit Sanctus Iob capite 31. cùm ait: *Quid faciam, cùm surrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?* Et cap. 9. exponit, quid fecerit: *Verebar omnia opera mea,* inquit, *sciens quòd non parceres delinquenti.* Hoc asylum petijt S. Hieronymus, qui de seipso fatetur super Matth. *Siue comedam siue bibam siue aliquid aliud faciam, semper vox illa videtur sonare in auribus meis: surgite mortui, venite ad iudicium. Quoties diem iudicij cogito, totus corde & corpore contremisco* Additque: *Si qua præsentis vitæ est lætitia, ita agenda est, vt nunquam amaritudo futuri iudicij recedat à memoriâ.* Hoc eodem refugio tutabatur se S. Ephrem, qui diem illum præ oculis semper habuit. Idem suasit Abbas Amon cuidam fratri postulanti sermonem quempiam vtilem: *Vade,* inquit, *& fac talem cogitationem tuam, qualem faciunt illi, qui sunt in carcere. Illi enim interrogant homines: vbi est Iudex & quandò veniet? & in ipsâ expectatione pœnarum suarum plorant. Sic etiam debes animam tuam obiurgare, dicens: Væ mihi, si non cogitauero, quomodo habeo astare ante tribunal Christi & actuum meorum reddere rationem. Si sic semper meditatus fueris, poteris saluus esse.* Denique S. Ceadda Merciorum in Anglia Episcopus, vt scribit Venerab. Beda lib. 4. hist. Angl. capite 3. dum viueret, diem Domini solicitus expectabat, & quoties tonaret aut fulguraret aut vehementior aliqua procella ingrueret, solebat in memoriam reuocare extremum diem iudicij & misericordiam Domini inuocare atque eam humano generi propitiare. Vnde meruit ab angelis de die obitûs sui præmoneri, à quibus ad se die septimo prædicto redeuntibus, in cœlum est deductus. Omnes isti nautæ fælicissimè nauigarunt, quia in puppi steterunt. Quare Theophilus Archiepiscopus moriturus Arsenio dicere non dubitauit: *Beatus es Abba Arseni; quia semper hanc horam ob oculos habuisti.* In Vitis PP. l. 5.

G. VI. *Ingressus in Religionem.*

Denique si quis adhuc securiorem montem expetat, monstrabo illum quidem, sed nescio an placiturum. Mundo renuntia & certum genus vitæ perfectioris capesse extra mundi huius fluctus & procellas, vbi securiùs seruire Deo possis. Hoc illa de hirundinibus fabula nos docet: Cùm primùm enim cœptum est seri linum, hirundo suadet auiculis impedire sementem, dictitans, sibi fieri insidias. Irrident illæ, stultam vatem hirundinem vocant. Surgente iam lino & virescente, rursus monet euellere sata. Iterùm irrident. Maturescit linum, hortatur populari segetem. Cùm ne tunc quidem consulentem audirent, hirundo auium cætu relicto, hominis sibi conciliat amicitiam. Init cum eo fædus,

cohabitat, cantu demulcet. Cæteris auibus è lino fiunt retia & laquei. O præclarum auiculæ documentum! Nostin quid sibi velit? Serit Deus linum, quando scribit contra nos amaritudines, sententiam videlicet & instrumenta condemnationis pro merito nostro: maturescit linum, cùm Dei iudicium appropinquat. Quid faciamus miseri? Sementem extirpemus per accuratam & seriam pœnitentiam, vitæque emendationem. Sed irridet mundus, nec facilè ad hoc operam nauat, potius nos impedit. Si ergò periculum quis euadere & saluare animam suam velit, fugiat mundi cõsortium, recipiat se ad statum securiorem, religionem, vbi conciliet sibi DEVM, habitet cum illo, demulceat eum cantu sacrarum horarum, &c. Sed hîc querelam Lothi audio, qui monitus ab angelis vt in monte saluum se faceret, diffidens viribus suis, voluit potiùs remanere ad pedem montis & saluare se in ciuitate Segor parua. Difficilis ascensu est mons religionis, & quis potest capere verbum hoc? Ergò salutem nostram quæramus vel in Segor saltem, hoc est, tali in statu, qui à mundi negotijs paulcò est remotior. Videmus mercatores, non parum, qua ratione iter suum instituant mercesque coëmptas in patriam deuehant, esse solicitos. Si flumen aliquod vastum & præceps sit transmittendum; magnum ille subit periculum, qui mercibus in humeros sublatis, natandi arte confisus, aquis se suaque committit. In minore, non tamen extra periculum erit, qui in lintrem vel scapham se resque suas imponet: qui verò oneraria naue vtetur, magis adhuc cautè aget. At quia illa quoque ventorum vi in scopulos impelli & frangi potest, omnium tutissimus ibit is, qui ponte licet per aliquot ambages quæsito & conscenso, vehiculo merces suas transportabit. Non absimilis est mundus vasto & periculoso flumini, cuius procellis & periculis se committunt, qui totos se in molestias & curas sæculares immergunt. Qui verò vtuntur mundo, quasi non vtantur: non penitùs in eum effusi, ei tamen ob rei familiaris curam addicti: aliquanto securiùs nauigant. Rursum quibus est maior DEO seruiendi cura & occasio (vti sunt cælibes & viduæ ac clerici sæculares) in naui sunt oneraria, multò quidem tutiori, sed non extra omne periculum. At verò qui relicto sæculo ad religionis pontem ascendunt, nihilque sibi cum mundo commune esse volunt, illi non metuunt pericula, quoniam muri, quibus pons est septus, aspectum fluminis intercludunt. Metiatur ergò quisque vires suas & qua videbitur ratione transmittat. Qui pontem nequit ascendere, intret onerariam: qui hanc non vult aut potest, intret saltem scapham, & exonteret dorsum suum à sæculi tumultibus, curis & negotijs: animi tranquillitatem quærat, vt securiùs DEO seruiat. Tantùm ne adeò dementes simus vt cum onere sæcularium negotiorum supra dorsum posito, natare audeamus, quia res plena est periculo. Tandem, quod angelus monuit Loth, & CHRISTVS nos in hodierno Euangelio, ne quæso respiciamus, sicut vxor Loth. Siquis ingressus est horum montium seu ciuitatum aliquam, non respiciat, non reuertatur. Qui in agro est, vitæ actiuæ, non redeat ad mundum: qui in tecto vitæ spiritualis, non descendat ad sæcularem.

Vel aliũ securũ statũ.

Sed dum electi cum Loth ad montes prædictos fugiunt & ad iudicium se parant: quid agunt interim reprobi? Idem omnino quod pessimi Sodomitæ, quemadmodum prædixit Dominus Luc. 17. Nam, *in diebus Loth edebant & bibebant,* inquit, *emebant & vendebant, plantabant & ædificabant: quâ die autem exijt Loth à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo & omnes perdidit: secundum hæc erit quâ die filius hominis reuelabitur.* Ita Dominus. Et heu quàm multi illorum similes! Qui serò & frustrà aliquando dicent montibus & petris: *Cadite super nos & abscondite nos à facie sedentis super thronum & ab irâ agni,* Apoc. 6. Vtantur ergò hoc consilio, & fugiant ad hos montes, vt ibi securi lateant.

CONCIO VI.

QVIBVS MAXIME PERTIMESCENDVM SIT IVDICIVM.

I. Qui Christum hic confiteri erubescunt.
II. Blasphemi.
III. Qui specialibus Dei donis abutuntur.
IV. Qui malè præsunt.
V. Qui alios temerè iudicant.
VI. Duri & immisericordes.
VII. Qui iudicant iniustè.

THEMA.

Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Matth. 24

INter alia præsagia euersionis Ierosolymæ refert Iosephus l. 7. de bello Iud. cap. 12. virum quendam plebeium, nomine Iesum, per vicos vrbis circumisse & perpetuò clamitasse: *Væ, væ Ierosolymis:* idque continuasse septem annis & quinque mensibus ante euersionem, *donec obsidionis tempore ipsâ re perspectis augurijs ipse quieuit,* ait Iosephus. Nimirum præco iste, vltimus nuntius erat Ierosolymæ missus, à CHRISTO Domino, cuius & nomen gerebat: vt triste illud *Væ*, quod Ierosolymæ comminatus erat in hodierno Euangelio CHRISTVS, ipse denuò repeteret & obstinatis incolis extremè inculcaret. Cæterùm eiusmodi præconem etiã videtur CHRISTVS misisse nobis, Ecclesiã, quæ lugubre illud *Væ*, perpetuò nobis occineret, sicq; ad Iudicij diem nos disponeret. Id. n. facit Ecclesia cũ quotãnis repetit & prælegit nobis illud. *Væ prægnãtib⁹ & nutrientib⁹ in illis diebus;* quod certè nõ faceret nisi,

A

nisi etiam ad nos comminatio illa pertineret. Vult igitur per hoc commonere etiam nos futuri iudicij, quod omnibus nobis imminet. *Væ prægnantibus*, inquit, qui nimirum peccata in corde gerunt per consensum & peccandi propositum. *Væ nutrientibus*, qui peccata iam perpetrârunt & perpetrare pergunt. Vtrisque enim imminet vltima calamitas seuerissimi illius iudicij. Verùm sicut obsidio & euersio Ierosolymæ nemini magis calamitosa erat, quàm prægnantibus & nutrientibus: ita etiam iudicium extremum certis quibusdam peccatoribus plus quàm alijs terribile obtinget: vti sacræ testantur literæ. Quinam verò sint illi, nunc audiemus.

B. I. *Qui Christum hic confiteri erubescunt.*

PRIMO. Qui CHRISTVM hîc confiteri verbo & operibus erubescunt: & à potiori qui eum omninò negant. De illis enim dixit Dominus Luc. 9. *Qui me erubuerit & meos sermones; hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate suâ & patris & sanctorum angelorum.* De his verò Matth. 10. *Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cœlis est.* Itaque, qui cum opus, est, fidem, & quæ sunt fidei non profitentur: item viuere iuxta fidei præscripta, Christique & Ecclesiæ mandatis obedire erubescunt: & rursum qui verbis aut factis fidem aut CHRISTVM adnegant: hi omnes singulari terrore concutientur in iudicio & præ alijs confundentur, cùm videbunt CHRISTVM Iudicem cum maiestate & potentiâ venientem, quem contempsisse se recordabuntur. Quemadmodum enim is, qui regem sub vulgari veste latentem & ignotum sperneret & à sua societate ac commercio velut indignum repelleret, vehementer posteà confunderetur, cùm Rex detracta sibi larua & plebeio exuto amictu; regium indueret: ita qui hîc CHRISTVM à mundo & infidelibus spretum confiteri; vel in Eucharistia existentem, venerari coram hæreticis aut etiam fidelibus erubescunt: supra modum confundentur, cùm CHRISTVS aliquando in maiestate sua Iudex eorum apparebit. Nouimus qua ratione Aman, postquam vidit supra se exaltatum ab Assuero Mardochæum, quem prius contempserat & suspendere parauerat, lugens & operto capite festinarit ire in domum suam, gloriam videlicet Mardochæi & confusionem suam videre non sustinẽs, Esth. 6. Quanta igitur confusio erit inimicis crucis CHRISTI, quando in die illa cernent gloriã eius. Quãdo à longè stantes & dicentes: *Domine, Domine, nonnè in nomine tuo prophetauimus?* &c. audiẽt: *nunquam noui vos?* Quomodo pudefient corã cœlesti Patre, cùm videbunt ab eo tantoperè exaltari & honorari filiũ, cuius ipsos puduit? quomodo coram angelis, quos cernent cum tremore & incredibili reuerentia inseruire illi, cui ipsi flectere genu detrectabant? Quomodo coram SS. Martyribus & Confessoribus, quos cernent voce, sanguine & calamo CHRISTI gloriam propugnasse & coram toto mundo intrepidè prædicasse?

C. II. *Blasphemi.*

SECVNDO. Blasphemi. Hi enim linguâ suâ virulenta velut lancea aut clauo CHRISTVM pungunt & configũt; siquidem Augustinus super id: *Blasphemauit*, scribit: *Non minùs peccant, qui blasphemant Christum regnantem in cœlis, quàm qui crucifixerunt ambulantem in terris.* De his autem scribit S. Ioannes Apoc. 1. *Ecce venit cum nubibus & videbit eũ omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* q. d. specialiter isti videbunt ad terrorẽ suũ. Et rursũ postquam vnus militũ lancea latus CHRISTI aperisset: *Videbunt in quem transfixerunt*, Ioan. 19. Hoc itaque Primo ad crucifixores CHRISTI pertinet, qui vel reipsa eũ crucifixerunt; vel lingua, cùm clamarũt: *Crucifige.* Secundò iuxta sententiã S. Augustini ad quoscunque blasphemos. Et quomodo non istis etiã terribillissimus erit CHRISTI aduentus, quãdo is ad oculum eis demonstrabit, quem offenderint? Qui in Imperatorem scommata aut infamem euulgasset libellum: quo, putatis, terrore corriperetur, si deprehensus & in lucẽ protractus Imperatori sisteretur? Non volũt intelligere blasphemi, quã grauiter & in quantũ peccent Imperatorem: sed intelligent aliquando, cùm in conspectũ eius producentur. *Serpentes, genimina viperarũ*, (quæ nimirũ virulentã linguã exercitis in CHRISTVM) *quomodo fugietis à iudicio gehennæ?* ait Dominus Matth. 23.

D. III. *Qui specialibus Dei donis abutuntur.*

TERTIO. Qui magnis ac multis DEI donis & gratijs abutuntur, quique DEI vocationes repellunt. De talibus enim ait Dominus Matth. 10. ad discipulos suos: *Quicũq; non receperit vos, neq; audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerẽ de pedibus vestris. Amen dico vobis: tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorũ in die Iudicij quàm illi ciuitati.* Quo loco excutere puluerem è pedibus iubentur Apostoli, vt significent se nolle cum illis domibus vel ciuitatibus, tãquam grauissimè puniendis in iudicio, commune aliquid habere. Eodem pertinet quod Luc. 11. ait Dominus: *Regina Austri surget in Iudicio cum viris generationis huius & condemnabit illos, quia venit à finibus terræ audire sapiẽtiã Salomonis; & ecce plusquã Salomon hic. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ; & ecce plusquam Ionas hic.* Quod ne in nos etiã quadret, vehementer vereor. Etenim Niniuitæ ad vnius hominis ignoti comminationem conuerterunt se & pœnitentiam egerunt: nos cùm plurimos audiamus DEI seruos & concionatores pœnitentiam inculcantes, nihil mouemur. Illis vnus dies satis fuit, quo prædicantem audierũt Ionam: nos multis sæpe annis frustra audimus conciones. Illis Propheta vrbis tantum subuersionẽ minabatur, & toto tamen pectore cohorruerunt: nos toties intentatis nobis supplicijs æternis non afficimur. Illis 40 dierum spatium ad resipiscendum dabatur; nobis ne hora quidẽ certa securaque promittitur. Illi vniuersi; summi, medij, infimi

infimi vitam in melius commutauêre: nos penè vniuersi in dies peiores euadimus aut saltem non emendamur. Denique illi seipsos grauiter afflixere ieiunijs, cinere, cilicijs, vt DEVM sibi placarent, licet adhuc ignotum: nos cùm DEI veri cognitionem habeamus, ita affixi voluptatibus hæremus, ita corpus hoc amamus, ita vitijs immergimur, vt quiduis etiam minimum pati renuamus. Quare bene S. Greg. in homil. 9. quæ est de talentorum distributione, monet: *Lectio S. Euangelij solicitè considerare nos admonet, ne nos qui plus cæteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur, ab auctore mundi grauiùs inde iudicemur. Cùm enim augentur dona, rationes etiam crescunt donorum,* &c. Et certè si Dominus talentorum, in eum qui vnicum acceperat & absconderat, tam seuerum protulit iudicium: *Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium.* Matth. 25. quid dixisset ei, si is quinque aut plura accepisset & similiter abscondisset? Potest quidem is, qui abundat opibus & præcellit honoribus plus meriti parare, sed & plus demeriti, quod communiter fit, idque hac similitudine declarat Macharius apud Cassianum collat. 24. Tonsor quidam in pago erat, qui à quolibet pro sua tonsura tres denarios accipiebat, vnde tantum quidem lucrabatur, vt quotidie supra victum decem denarios ad rem suam familiarem conquireret. Sed cùm audiret in vrbe aliqua pro crinium cuiusuis hominis abrasione tres stuferos tonsori numerari solere, omnia sua bona diuendit, atque eò proficiscitur. Qua in vrbe dum iam esset, etiam, vt dictum ei erat, à quolibet tantum accepit: sed veniens ad forum, in quo sua necessaria emere cogebatur, omnia adeò carè diuendi experitur, vt ad vesperum nihil sibi reseruare posset, imò quicquid in pago acquisiuerat, hoc illic totum consumebat. Igitur cùm lucrum & sumptus rectis rationibus expenderet, aduertit se vtiliùs longè in pago quàm in vrbe habitare. Similiter accidit hominibus, qui dignitates huius mundi appetunt, quibus videtur quidem quòd velint facere multa bona, & interim committunt multa peccata, non solùm, quòd qui altiùs cadit, is etiam periculosius cadat, sed quòd in diuitijs, dignitatibus, & amplitudinibus plures sint occasiones peccandi, imò multo maiores quàm in aliqua priuata aut paupercula vita.

E. IV. *Qui malè presunt.*

QVARTO. Qui malè præsunt subditis. His enim minatur Sapiens Sap. 6. *Horrendè & citò apparebit vobis* (iudicium scilicet) *quoniam iudicium durissimum in his, qui præsunt. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.* Cuius ratio est, quia subditus cum officio suo deest, sibi soli deest & suam vnius DEO abstrahit animam. Prælatus autem & suam, & suorum subditorum: vt taceam quòd hic plura ad virtutem præsidia habeat, quàm subditus. Constat autem non duci integrum exercitum contra vnum furem, qui supellectilem asportauit, sed mitti tantùm vnum vel alterum seruum baculo armatum: at verò in eum qui integram ciuitatē aut prouinciam occupauit vel spoliauit, duci integram aciem & ferro ac flamma sæuiri. Legimus Num. 25. quando fornicatus est populus Hebræus cum filiabus Moab & adorauit Deos earum, DEVM Moysi præcepisse: *Tolle cunctos Principes populi & suspende eos contra solem in patibulis.* In quē locum Origenes hom. 20. ait: *Populus peccat & Principes puniuntur: non enim tantùm pro suis arguuntur delictis. Pro populo enim coguntur Principes reddere rationem, ne fortè non docuerint, non monuerint, non solicitè arguerint eos, qui primùm peccauerunt; ne contagio dispergeretur in populos in ipsos enim conuertetur ira Dei & cessabit à populo. Hoc si cogitarent homines, principatus non ambirent. Sufficit cuique pro peccatis proprijs argui & reddere rationem.* hæc ille.

F. V. *Qui alios temerè iudicant.*

QVINTO. Qui alios temerè iudicant & cōdemnant. Ait enim Dominus Matth. 7. *Nolite iudicare, vt non iudicemini; in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, & in quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis.* q. d. acriùs & seueriùs quàm alij iudicabimini, (de peccatis vestris, vt explicat S. Chrysost. homil. 24. in Matth.) iuxta modum nimirum, quo iudicastis alios. *Facis tibi,* inquit Chrysostomus *terribilius esse iudicium cogisque aduersus te diligentissimam fieri etiam de minimis vitionem.* Quod si proximus proximum iudicat, cuius tamen iudex non est & cuius causam perspectā non habet: quanto is seueriùs meretur à DEO iudicari, cùm reus inuenitur? Et quia sæpe reprehendimus in proximo, cuius ipsimet rei sumus, hinc etiam seueriùs meremur iudicari, si alios condemnemus: sicut is qui perpetrat, quæ docēdo dissuadet, grauiùs delinquit. Vnde Apostolus ad Rom. 2. *Inexcusabilis es ô homo, omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadē enim agis, qua iudicas.* Tales itaque secum ad iudicium ferunt in proprio sinu literas Vriæ, seu proprium iudicium quo condemnentur.

G. VI. *Duri & immisericordes.*

SEXTO. Duri & immisericordes. De his enim scriptum legimus Eccl. 3. *Cor durum habebit malè in nouissimo.* Et Iac. 2. *Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam.* Nouimus etiā quàm terribili sententia detonet in illos Dominus Matt. 25. *Esuriui & non dedistis mihi manducare,* &c. Postquam verò ad sinistram suam eos posuit inter hædos, & excusationem eorum reiecit, terribili illo fulmine eos percussit: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.*

Quòd si ad sinistram ponentur & tam horrendè increpabuntur, qui misericordiam non fecerunt: qui pauperes non cibarunt, non vestiērunt, non receperunt & visitarunt: quid fiet illis, qui prætereà pauperes spoliarunt, exossarunt, oppresserunt?

H. VII.

SEPTIMO. Qui iudicium peruertunt & iniquè iudi-

Qui iudicant iniuste.

iudicant. Talibus enim minatur DEVS seuerissimũ scrutinium & iudicium Sap. 6. *Interrogabit opera vestra & cogitationes scrutabitur: quoniam cùm essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis,* &c. Et Isa. 10. *Væ qui condunt leges iniquas & scribentes iniustitiam scribunt: vt opprimerent in iudicio pauperes & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ præda eorum & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longè venientis? Ad cuius confugietis auxilium?* &c. Hinc CHRISTVS Caipham iniquissimum Iudicem de venturo super eum iudicio extremo monuit Matth. 26. *Videbitis,* inquit, *filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cœli.* Similiter & Paulus Act. 24. coram Præside Felice disputauit de Iudicio futuro & tremescit eum; quò nimirum memores essent & se aliquando iudicandos tantoque seueriùs, quanto iniquiùs iudicarint. Propterea etiam diuina dispensatione sæpiùs contigit vt vota eorum, qui iniustè iudicabantur & ad mortem trahebantur, contra eorum Iudices fuerint exaudita, præsertim cùm ad tribunal DEI Iudices suos citarunt. Dauid à Saule vexatus & penè oppressus, tandem: *Iudicet Dominus inter me & te,* inquit; & paulò pòst secutus est Saulis interitus. Zacharias Pontifex à rege Ioas in atrio templi lapidatus: *Videat Dominus, & requirat,* inquit. Itaque exacto anno venerunt Syri & in rege Ioas ignominiosa exercuere iudicia & dimiserunt eum in languoribus magnis; inde serui eius occiderunt eum in lectulo suo. 2. Par. 24. Fernandus Castellæ & Legionis Rex cùm duos nobiles ex Caruaialorum familia inauditos de rupe præcipitari iussisset, ab ijsdem ad tribunal intra trigesimũ diem citatus, ipso trigesimo die morte percussus comparere debuit. Fulgos. lib. 1. cap. 6. Nauclerus, &c. Eques Neapolitanus cum confratribus Templarijs ad supplicium raptus cùm Clementem VI. Papam & Philippum Pulchrum Franciæ regem, quorum auctoritate necabatur, vidisset, vtrumq; ad tribunal CHRISTI, quando in terris non haberet ad quem appellaret Iudicem, intra annum & diem citauit. Dictum, factum: ambo intra id tempus è vita excesserunt. Idem Fulgos. Rudolphus Austriæ Dux cùm equitem auratum condẽnasset vt sacco inclusus mergeretur; cùm ab eo intra annum vocaretur ad tribunal CHRISTI, irridens respondit: *Bene, praito; ego tùm adero.* Exacto tempore incidens in febrim & appellationis recordatus ait seruis: *Tempus mortis meæ instat; ad iudicium eundum;* & sic obijt. Refert Ioannes Pauli. Franciscus Armoricæ Dux cùm AEgidium fratrem læsæ maiestatis falsò accusatum in carcere necari iussisset: vocatus ab eodem per internunciũ quendam Franciscanum ad tribunal DEI intra diem quadragesimũ: cùm audisset nuntium, illicò malè habere cœpit & crescente morbo ad condictum diem expirauit. AEneas Syluius. Magister Ordinis Teutonicorum in Liuonia, cùm quendã prætenso falso crimine sciens ac prudens laqueo peremisset ab innocente ad tribunal CHRISTI citatus, ad tertiam decimam diem: ea die mori & comparere debuit, cùm paulò antè adhuc incolumis multis audientibus diceret, *oportere se sisti corã Deo.* Cranzius in Vandal. l. 11. Sed quis nunc explicare nobis queat, quale fuerit horum iudicium? Profectò S. Iacobus dixit: *Iudicium sine misericordiâ fiet ei qui non fecit misericordiam.* Fridericus Ro. Imp. & ipse de Principibus dixit: *Quales se dum vixêre, alijs præstiterunt; tales cùm moriuntur, in se Iudices experturi sunt.* AEn. Sylu. de dictis Alphonsi. Vtinam hæc sibi exempla proponant Principes & Magistratus! Væ igitur prægnantibus, væ nutriẽtibus talia peccata: contra beati steriles, qui talia nec pariunt nec parturiunt.

CONCIO VII.

QVARE CRVX APPARITVRA SIT IN IVDICIO.

I. *Ad gloriam Christi.* 1. Vt ostendat ipsum esse legitimum Iudicem. 2. Et quidem à Iudæis crucifixum. 3. Vt appareat, quam iuste impios damnet.

II. *Ad solatium iustorum.* 1. Vt habeant, quo se tunc recipiant. 2. Vt sciant cui salutem suã acceptam ferant. 3. Vt sciant omnes crucem esse regiam cœli viam.

III. *Ad terrorem reproborum.* 1. Ad ingratitudinis exprobrationem. 2. Ad confusionem eorum, qui hic crucem spreuerunt. 3. Ad maiorem eorum pœnam.

THEMA.

Tunc parebit signum filij hominis in cœlo. Matth. 24.

Apparebit Crux in iudicio.

EX libro 1. Regum c. 17. scimus Dauidẽ amputasse caput Goliatho, proprio eius gladio, quo Goliath parabat occidere Dauidem. Gladium verò illum ad perpetuam rei memoriã asseruatum fuisse & positum in tabernaculo post Ephod; eundemque rursum à Dauide acceptum & accinctum ad debellandos hostes eius discimus ex eodem libro cap. 21. Doctissimus Hesychius super Psal. 44. gladium Christi, Crucem interpretatur, & de illa dictum putat ibi: *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissimè;* quia nimirum eo diabolum obtruncarit, qui eo ipso gladio Christum obtruncare parabat & Iudæos ad crucifigendum Christũ incitarat. Sed occisus est Tyrannus proprio suo gladio, quo occidere voluit. Decet igitur vt in perpetuam huius victoriæ memoriam SS. Crux in templis asseruetur & adoretur. Sed quemadmodum Dauid posteà gladium suum resumpsit & contra hostes exeruit; ita resumet aliquando Christus gladium Crucis suæ, & vibrabit in hostes suos. Quando autem id factu-

I. Ad gloriã Christi. 1. Vt ostendat ipsum esse legitimũ Iudicem.

rus

rus sit, dicitur in hodierno Euangelio: *Tunc*, id est, in die Iudicij extremi, *parebit signum filij hominis in cœlo.* Tametsi enim Caluinus alijque hæretici negant hic de Cruce agi: asserunt tamen SS. Patres penè omnes, Origenes, Chrysostomus, Augustinus, Hilarius; Cyrillus, Beda, Theophylactus, Euthymius. Quia vt S. Cyrillus catech. 15. ait, verum ac proprium Christi signũ est Crux. Tenet idipsum Ecclesia, quæ canit: *Hoc signum Crucis erit in cœlo, cùm Dominus ad iudicandum venerit.* Accinit etiam Sibylla libro 6. oraculorum in fi: *O lignum fælix, in quo Deus ipse pependit; nec te terra capit, sed cœli tecta videbis: cùm renouata Dei facies ignita micabit.* Sed iam meritò quærat aliquis, quam ob causam apparitura sit Crux in Iudicio. Si enim cùm Cometa aliquis illuxerit, contentiosè quærimus, quidnam ille portendat; cùm tamen ordinariè magnates solum & reges tangat multò æquiori iure nos interrogamus, quid Crux in Iudicio significet, cuius ostentum non reges tantum, sed cõmuniter nos omnes tangit.

B. Existimo sanè gladium illum Dauidis loco sacro asseruatum fuisse, tres potissimùm ob causas, ad honorem Dauidis: ad solatium Israëlitarũ, qui beneficio illius ab hostibus liberati fuêre: in terrorem & confusionem hostium, qui beneficio illius cæsi & fugati sunt. Similiter etiam Crux in Iudicio apparebit, ad Christi gloriam, ad consolationem iustorum, ad terrorem reproborum: vti assignat S. Chrysostomus hom. 1. de Cruce & latrone.

I. *Ad gloriã Christi.* 1. Vt ostendat ipsum esse legitimũ Iudicem. *In Apparebit Crux in iudicio.*

Ad gloriam Christi. PRIMO. Vt palàm fit Christum esse verum & legitimum mundi totiùs Iudicem; vt qui per Crucem totum sibi subiecerit orbem & contriuerit omnes conatus hostium, atque ita iudiciariam sibi potestatem acquisierit, vnaque claues cœli & abyssi. Visa igitur in cœlo Cruce Christum præcedente, nemo dubitare de competentia aut potestate Christi Iudicis poterit, multò minùs eum repellere; ipse enim crucis splendor omnibus ostendet, eum verum ac solum esse vniuersalem Iudicem, multo clariùs quàm si literas aut testimonia exhiberet: vnde vocatur in hodierno Euangelio *signum filij hominis*, id est, verissima eius insignia & certissimum testimonium. Quamdiu in terris vixit Christus, Iudæorum plerique noluerunt eum pro suo acceptare Iudice; vnde quando ab ipso eiecti fuere è templo, dicunt, Matth. 21. *In quâ potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem?* Item ad Pilatum: *Non habemus regem nisi Cæsarem.* Hoc ipsũ etiam post Iudæos dicunt plurimi alij, gentiles, hæretici, mali Christiani; qui offendunt Christum, quasi eum pro Iudice suo non agnoscant. Verum vbi in die illo Crucem Christi aspicient; iam non poterunt dubitare, fore hunc suum Iudicem competentem & ineuitabilem.

2. Secundò. Vt palàm etiam sit, hunc Iudicem, eum ipsum esse, qui à Iudæis crucifixus, & tam contemptim habitus; ab alijs quoque peccatoribus tam ignominiosè acceptus & toties offensus est. Noluerunt Iudæi agnoscere Dominum in carne ambulantem, multo minus in cruce pendentem, esse suum Messiam; imò postquam etiam resurrexit: & proinde quidquid iniuriarum ei intulerunt, non Messiæ suo, sed alteri se inferre putabant: licet ex culpabili ignorantia. Simili modo etiamnum plurimi in Christum grauissimè peccant, eius sacramenta, vulnera inhonorant, quasi nesciant, quem offendant. Vnde Ier. 5. dicitur de ijs: *Negauerunt Dominum & dixerunt: Non est ipse.* Sed in illo die *videbunt in quem transfixerunt*, ait Ioannes c. 19. ex prophetia Zachariæ. Videbunt enim signum filij hominis seu crucem eius, in quâ egerunt ipsum, quæ vel omninò eadem illa erit, in qua pependit Christus, vt non improbabiliter existimat Thomas Waldensis to. 3. de sacrament. tract. 20. c. 158. vel eam tam accuratè repræsentabit, vt inficiari nemo queat Saluatoris nostri Crucem esse. Velut *si quis lapide percussus, ostendat lapidem*, vt inquit Theophylactus hic. Demonstrabitur enim illis locus vbi Christũ crucifixerunt, vulnera quæ fecerunt, clauorum in cruce fixorum foramina, contumeliæ, illusiones &c. Et quis tũc, putatis, erit sensus Iudæis, quando aspicient in quem pupugerunt, & quasi manibus palpabunt? Quis malis Christianis, cùm videbunt se tam grauiter offendisse & tam contumeliosè tractasse, sæpe indignissimè in Eucharistia sumpsisse, ore blasphemasse, quem vel non firmiter Deum & Iudicem suum crediderunt, vel surdum aut cæcum existimarunt, vt qui libidinem eorum non consideraret? Cogitate quid esset si quis regem suum de nocte gladio impeteret, nesciens esse regem: ipse verò rex sequenti die gladium ei ostenderet, quo ab ipso vulneratus esset? Legite historiam Iosephi, & inuenietis, postquam is à fratribus vẽditus, à Pharaone verò euectus ad Principatum, fratres agnoscens allocutus est: *Ego sum Ioseph frater vester quem vendidistis in Ægyptum:* adeò cõsternatos & quasi fulmine percussos fuisse, vt ne verbum quidem respondere possent, *nimio terrore perterriti*, Genes. 45. Quod si fratres isti adeò sunt perculsi, ex agnitione fratris, quem oderant & vendiderant: quid erit videre Deum Iudicem in quem toties pupugisti? Et si Iudæi Christum in horto comprehensuri, retrorsum ceciderunt, postquam audierunt Dominum dicentem: *Ego sum*; quem tamen tunc merè hominem reputabant: quid sentient, cùm videbunt eundem illum esse suum Iudicem & Deum, cumque dicentem audient: Ego sum Iesus quem crucifixistis: quem tam fœdè & ludicrè tractastis?

Et quidẽ à Iudæis crucifixũ.

3. *Vt appareat, quã iustè impios dãnet.*

TERTIO. *Vt per hoc iustior* (inquit D. Tho. Add. q. 90. a. 2.) *condemnatio eorum appareat, qui tantam miso-*

misericordiam neglexerunt, & eorum præcipuè qui Christum persecuti sunt: sicut cum homicida plectitur iuxta cadauer occisi. Cùm enim Christus etiam in propria causa Iudex omnium sit futurus; & alioquin inter homines Iudex in propria causa suspectus sit; Christus Iudex ne suspectus haberi possit, sed iustissimus Iudex appareat, Crucem proponet vniuerso mundo tanquam testem iniuriarum, quas ab hominibus pertulit, locupletissimũ, vt sic non tam ipse quàm totus mundus inimicos eius condemnet; iuxta id Sap. 5. *pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* In ea legent omnes causam iustissimam damnationis impiorum; & quod scriptum est, scriptum esse. Vnde Chrysost. homil. 77. in cap. 24. Matth. ait: *Non enim accusantibus opus erit, cùm Crucem viderint.* Tunc dicẽt ad se inuicem, quod fratres illius Iosephi: *En sanguis eius exquiritur.*

C.
II.
Ad solatiũ iustorum.
1.
Vt habeant, quò se tunc recipiant.

SECVNDO. Ad solatium iustorum. Primò vt habeant, quò se recipiant in die furoris Domini. Crux ipsis arcus quasi cœlestis erit, certissimum pacis signum & serenitatis: funiculus ille coccineus erit, dependens à fenestra cœli. Ios. 2. certissimum securitatis indicium:

Significans illos mundo pereunte tegendos
Quos crucis inuicta signat cruor;

Vt de eo canit S. Paulinus Natali VIII. S. Fælicis. Sanè etiam ipsis AEgyptijs gentilibus Crux seu litera Tau, salutis & vitæ venturæ signum erat, teste Nicephoro l. 12. cap. 26. & Eusebio l. 11. c. 26. Sed tale signum erit in illa die, iustis tantùm. De his enim ait Angelus ille ad mulieres: *Nolite timere vos; scio enim quòd IESVM, qui crucifixus est, quæritis.* Matth. 28. q. d. paueant hostes Crucifixi: vos amici eius confidite; exanimentur illi; vos resumite spiritum, quibus Christi crux vitam & salutem nunciat. Et de hac optimè intelligitur parabola ficûs in hodierno Euangelio. *Cùm iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis quia propè est æstas: ita & vos cùm videritis hæc omnia.* (Crucẽ scilicet, quæ anteà deformis & despecta erat, gloriosam & in cœlo virentem ac fulgentem) *scitote quia propè est in ianuis,* (salus nimium vestra.)

2.
Vt sciant cui salutẽ suam acceptã ferant.

Secundo. Vt intelligant, cui gratiam & gloriam suam acceptam ferre debeant: Cruci videlicet, tanquam fonti omnis gratiæ, à quo omnia eorum opera bona valorem & meritum suum acceperunt. Crucem igitur aspicient tunc velut clauem cœli vnicam, per quam sibi ad paradisum aditus factus est. Velut arcam Noë, in qua vna & extra quam nulli salutem obtinuerunt. Quantum igitur lætabuntur iusti, cùm intuebuntur crucẽm! quàm exosculabuntur arborem illam vitæ, vnde sibi fructum æternæ vitæ decerpserunt: fæliciùs quam olim Adam ab arbore vetita!

3.
Vt sciant omnes crucẽ esse regiam cœli viã.

Tertio. Vt intelligant omnes, non per aliam quàm per regiam Crucis viam beatis eũdum fuisse ad cœlum: vt sic & impij videant, quàm meritò iusti præmientur, ipsi relinquantur: & electi sibi gratulentur quòd viam Crucis elegerint & constanter tenuerint. Quemadmodum Assuerus ad se accedere volentibus protendebat virgam suam prius exosculandam in signum beneuolentiæ, vt patet ex lib. Esth. ita etiam Christus ad thronum gloriæ suæ neminem admittit, qui non prius crucem eius modo aliquo degustarit. Erit igitur crux electis quasi igneus Eliæ currus, quo ad cœlum euehentur. Quantum sibi gratulabuntur iusti, quòd hic in curru ægritudinis, paupertatis, contemptus, oppressionis, opprobrij, martyrij patienter sederint! quòd CHRISTO in cruce confixi fuerint! Propterea S. Andreas crucem sibi paratam videns adeò lætabatur; aspiciebat enim illam non vt crucem, sed vt igneum Eliæ currũm, in quo cœlum iam conscensurus esset.

D.
III.
Ad terrorẽ reproborũ.
1.
Ad ingratitudinis exprobrationem.

TERTIO. Ad terrorem reproborum. Ac primò ad ingratitudinem eis exprobrandam, vt qui beneficium mortis Christi & ingentium cruciatuũ in Cruce exantlatorum, contempserint & conculcarint. Crux enim illa ostendet mundo & reprobis pretium, quo redempti fuerũt, & quàm frustrà sit expensum pro eis. Hercules postquam extremos Hispaniæ fines peragrasset, duas ad Gaditanum mare columnas fixit cum hac inscriptione: *Non plus vltrà:* quasi nemo adhuc eousque progressus esset. Eiusmodi columna erit crux in die illa, cui verissimè congruit inscriptio illa: *Non plus vltrà;* quia omnium contemptissimã mortem pro nobis pertulit Christus, & copiosissimè nos redemit. Vnde Isaiæ c. 5. postquam dixisset vineam suam plantatam fuisse electam cum omnibus requisitis, subdit: *Nunc ergò habitatores Ierusalem & viri Iuda iudicate inter me & vineam meam. Quid est, quod debui vltrà facere vineæ meæ, & non feci ei?*

2.
Ad cõfusionem eorum, qui hîc crucẽ spreuerũt.

Secundò. Ad confusionem impiorum, & inimicorum crucis, qui hîc crucem contempserunt, eiusque sectatores deriserunt, ac potiùs ventrem suum, aurum, honores & voluptates coluerunt. His enim tunc dicetur id Deut. 32. *Vbi sunt Dij eorum, in quibus habebant fiduciam? Surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.* Sed nullibi videbunt, quos hic sibi elegerant Deos: non aurum, non sceptrum, non amicos, non vina in vitro splendentia: videbunt verò crucem, quã spreuerant, inter astra imò præ omnibus astris rutilantem. Quid tunc dicent perfidi Iudæi, quibus crux est scandalum, cùm videbunt eam radiare super solem? Sanè cum aliquando in ipsorum vestibus cruces impressæ diuinitus apparerent, (quãdo videlicet concedente Iuliano Imp. templum restaurare voluerunt) vehementer eo spectaculo perculsi fuerunt, & maxima cõtentione eas eluere conabantur, licet irrito conatu, vt refert Nicephorus l. 10. c. 33. Quomodo igitur ferent in oculis suis crucẽ illam micantẽ ab ortu vsque ad occasũ?

Quid

Quid dicent impij Gentiles & Tyranni, quibus crux stultitia erat, crucis oppressores? quid dicet Iulianus Apostata, qui cruces terra obruebat, pingi in ædibus vetabat, de propria fronte, in qua olim Christianus consignatus in baptismo & confirmatione erat sanguine idolothyto eluere conabatur? Nimirum quemadmodum moriēs in prælio hasta percussus, sanguinem proprium ad cœlum iactans clamabat contra Christum: *Vicisti Galilæe, vicisti* (vt refert Theodoretus l. 3. c. 20.) ita etiam tunc inuitus licet & furens cruci palmam cedet. Quid dicent mali Christiani, qui licet cruci nomen dederint, ea consignati fuerint, & sub ea militarim, interim tamen eam erubuerunt, & pro ignominia habuerunt: præ ea vēerem, aurum & argentum, voluptates & honores sectati sunt? Nimirum idem quod impij illi Sap. 5. *Ergò errauimus à viâ veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in viâ iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus.* Videbunt enim tunc, quod in hac vita credere noluerunt, crucem Christi suaue iugum, & facile Deo seruire fuisse, ac dicent: Nonne videbamus pios tranquilla mente Deo seruire & maiori cum cōmodo: quàm nos seruiremus mundo?

3. Ad maiorem eorū pœnam.

Tertiò. Ad maiorem reproborum punitionem. Videbunt enim Crucem iam non amplius sibi vtilem aut salutarem: sed prorsus inutilem, imò molestam, quia salutem in ea dum possent, non quæsierunt: atque ita Crux, quæ illis prius instrumentum salutis esse poterat ac debebat, transibit eis in instrumentum supplicij: & arbor, quæ eis rosas prius offerebat, exhibebit spinas. Est sanè nunc Crux, arbor plena salutis. In ea Christus, salus nostra, extendit ad nos manus, vt nos amplectatur: in ea inclinat caput, vt nos osculetur, & petitionibus nostris annuat: in ea destillat balsamum sanguinis sui, vt vulnera nostra curet: in ea pectus suum patulum nobis offert, vt nos in visceribus suis condat, & ab ira ventura abscōdat: iuxta eam Virgo sanctissima & mater eius, vt pro nobis aduocet. Sed in die illa nihil horum amplius in Cruce reperietur. Vbi tunc Deipara? vbi apertum latus? vbi sanguis? vbi caput inclinatum? vbi brachia amplexantia? vbi Christus? Audi Oseam cap. 5. *Vadent ad quærendum Dominum, & non inuenient: ablatus est ab eis.* O verbum asperum! Non ergò iam feret rosam, sed prætereà etiam spinas & tribulos germinabit vis, partim eo ipso quo recordabuntur se tam multas occasiones à Cruce oblatas neglexisse: partim, quia propterea maiorem damnationem sibi paratam intelligent. Ita enim ratiocinabuntur: si tam dirum & acerbum fuit remedium, quo redempti sumus à gehenna: quid erit gehenna ipsa? Et *si in viridi ligno*, id est, innocente Christo tanta facta sunt; *quid fiet in arido*, id est, nocente seruo? Et si grauis erat gehennæ pœna, à qua tam caro redempti sumus: nonne grauior erit illa, in quam nos rursum, post redemptionem, temerè præcipitauimus?

Itaque vt hoc malum vitemus, præmonet hodie nos Christus, ad instar patris, qui virgam facit in conspectu filiorum, eamque immergit caldario, quò eos terreat, & cogat ad disciplinam.

CONCIO VIII.

ECCLESIA CATHOLICA VERA ESSE DEMONSTRATVR EX QVATUOR EIUS NOTIS.

I. *Vera & Catholica Ecclesia est vna.* 1. Quia vnanimi consensu eadem credit. 2. Quia vniformis & constans in doctrina. 3. Quia vnā & certam credendi regulam habet, non reperitur hæc vnitas apud hæreticos non prima, nec secunda, nec tertia.

II. *Sancta.* 1 Quia sanctitatem vitæ docet & requirit, non item hæreses nostræ. 2. Quia peccata & vitia impugnat non hæresis. 3. Quia habuit semper sanctos.

III. *Catholica.* 1. Quia semper sic appellata. 2. Quia per omnem orbem diffusa. 3. Quia ad eam solam gentium conuersio facta.

IV. *Apostolica.* 1. Quia ab apostolorum tempore ad nos deriuata. 2. Quia potestatem Ecclesiasticam habet ab apostolis sibi traditam. 3. Quia ordinatam & continuatam successionem habet Pontificum.

THEMA.

Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic nolite credere. Matth. 24.

A.

NImis certè verum esse experimur nostra ætate, quod Dominus hic prædixit: *Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Tanta enim hæresium & hæreticorum hodie est multitudo & varietas, tam densæ per eos orbi terrarum tenebræ sunt offusæ, vt mirum non foret, si in errorem inducerentur etiā electi, cœcutirent etiam literati, trepidarent ac dubitarent, qui in Petra fundati sūt. Si enim in Orientem oculos conijcimus; quot ibi pagani, Turcæ, Iudæi, Græci, schismatici & hæretici, Iacobitæ, Nestoriani? Si ad meridiem, Africam vniuersam repleuerunt infideles Mauri & AEthiopes. Si ad Septentrionem, ibi hæresis Ariana, Sabelliana, Lutherana, Græca, Anabaptistarum, Hussitarū. Si ad Occidentem, ibi Hugonotæ, Caluinistæ, Lutherani, Zvvingliani, qui spatio 50. annorū totam ferè repleuere Germaniam, Galliam, Angliā, Scotiam, Hyberniam. Quorum signa & prodigia an non magna sunt, seductio tot Principum & Nationum,

tionum, bella, cædes, templorum euersiones, sacrorum direptiones? Omnes illi dicunt: *Ecce, hic est Christus*, apud nos: *Ecce illic*; apud nos est vera Religio. In tantis ergò tenebris, Auditores, Saluatoris nostri consilium fortiter tenendum est: *Nolite credere*: (nouatoribus) *Nolite ex re* (ab Ecclesia Catholica ad sectas acatholicas). Atque vt in hac, qua fundati sumus, fide Catholica solidemur & firmemur, adeoque ijs, qui contradicunt, respondere possimus, fidem & Religionem nostram veram esse ostendemus eamque solam, ex quatuor maximè Ecclesiæ veræ notis & signis.

B. Ibi non dubium est Christum esse, vbi est vera Ecclesia, & ibi veram Ecclesiam, vbi vera fides. Vnde si ostenderimus Ecclesiam Catholicam habere veram fidem adeoque esse veram Ecclesiã, habebimus & Christum. Ecclesiæ veræ notæ quatuor colliguntur ex Symbolo Apostolico, & expressè ponuntur in Nicæno: *Credo in Vnam, Sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam.*

I. *Vera & Catholica Ecclesia est Vna.*

PRIMO. Vera Ecclesia vna est, sola nostra vna est, ergò vera. Maiorem deducit ex Cant. 6. S. Cyprianus l. de vnitate Ecclesiæ, vbi dicitur: *Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ.* Et clarè exprimitur ad Ephes. 4. *Vnus Dominus, vna fide., vnum baptisma.* Hanc vnitatem significauit inconsutilis Christi tunica, Ioan. 19. quam non sine mysterio noluerunt scindere milites: vt sic monerentur alij non scindendam esse dissensionibus fidei Ecclesiam. Iam autem vti in eiusmodi tunica omnia fila necessaria & intrinseca quodammodò connexione sibi cohærent: ita & membra Ecclesiæ vnum corpus efficiunt. Primò, quia vnanimi consensu eadem fidei dogmata tenent, credunt, scribunt, docent: Græci, Afri, Galli, Itali, Germani, Angli, &c. tot sæpe regnis, maris & terrarum spatijs diuisi. Tot etiam Concilia passim habita, non modò non sibi contradicunt, sed mutuò se confirmant, & mirabili connexione catenam firmissimam efficiunt: licet diuersissimis locis, temporibus & Patribus habita: ita vt hactenus aduersarij nostri nullam in dogmatibus nostris pugnantem sententiam ostendere potuerint, nisi fortè quas ipsi friuolè & insulsè confinxerunt. Lege Græcum, & confer cum Hispano, vel Anglico, vel Germano Catholico alijsue: omnes fatentur liberum arbitrium, recipiunt Missam, bona opera, confessionem, vota monastica, ieiunium quadragesimale, festa, reliquias, Sanctorum venerationem, &c. Neque hoc negare possunt, vel negant hæretici nostri: sed solum id asserunt, Patres sanctos in multis nimis superstitiosos & humanis traditionibus deditos fuisse; quasi verò ipsi nuper nati & terræ posteri melius remintelligant, quàm veterani illi Patres.

2. Quia vnanimi consensu eadem credit.

3. Quia vniformis & constãs in doctrina.

Secundò, vna est, quia vniformis & constans semper in doctrina fuit, nec aliud modò docet, quàm olim docuerit; nullum enim fidei nostræ dogma ostendi potest nouum, quod non ab antiquo traditum sit, & in Ecclesia olim viguerit; si enim potest, ostendatur à quibus & quando introductum sit. Ipsa igitur est, de qua Ps. 88. dicitur: *Thronus eius sicut sol in cõspectu meo & sicut luna perfecta*, id est, semper eadem & stabilis erit Ecclesia, vt exponit ibi ex Hebr. Bellarminus.

3. Quia vnã & certam credendi regulam habet.

Tertiò, quia vnam & certam habet credendi regulam, vnanimem scilicet Patrum consensum, & in dubijs Summum Pontificem & Concilium: quibus vnitas fidei facilè conseruatur, credenda decernuntur, concertationes tolluntur, & appellationes compescuntur. Cùm enim Summus Pontifex & Conciliorum Patres vniuersalem repræsentent Ecclesiam, vti summa eius capita, non dubium quin infallibilem habeant Dei assistentiam, ne Deus Ecclesiam suam errare patiatur: Similiter etiam potestatem definiendi & tollendi controuersias; alioquin Ecclesia miserior esset omnibus regnis & regiminibus: nullus foret litium finis, & necessariò Ecclesia se mille partes scindenda foret. Nec putandum Christum soli Petro & non successoribus eius, hanc potestatem dare voluisse, neque enim Ecclesiam instituere voluit, quæ 20. aut 30 annis tantùm permaneret.

Nõ reperitur hæc vnitas apud hæreticos. Non prima.

Videamus nunc, vtrùm hęc vnitas sit apud hæreticos nostros. Non prior, nam omnes eorum sectæ in plures partes scissæ sunt. Hussitarum alij Orebitæ, alij Adamitæ, alij orphani sunt, & dicuntur. Lutheranorum alij Confessionistæ, alij Anabaptistæ, alij Sacramentarij. Alibi recipiunt Missam, alibi explodunt; alij duo Sacramenta habent, alibi tria, &c. Caluinistarum alij Puritani, alij Protestantes dici volunt, non absque vtriusq; capitali dissensione. Summa, quot vrbes hæreticorum, tot ferè dissensiones fidei: sæpissime in eadem domo reperias, in qua aliud maritus, aliud vxor, aliud serui & ancillæ credunt: nimirum Ægyptiorum instar in tenebris constituti, in eadẽ domo se mutuò non agnoscunt.

Nec secunda.

Nec secunda vnitas apud ipsos: quis enim nescit, Lutherum sibi perpetuò contrariũ fuisse? tollit passim libertatem arbitrij, bona opera, ieiunium, confessionem, præcepta, ridet Missas, campanas, psalmodias, festos dies. Et tamen in libro de visitatione Saxonica hæc omnia approbat, & contradicentes reprehẽdit. In qua re secuti sunt eum discipuli & Scholæ: Vnde dicebat Catholicus ille Saxoniæ Dux Georgius, se scire quidem, quid hoc anno crederent vicini sui Wittenbergenses: quid verò proximè in sequenti anno credituri essent, se nescire quòd subinde dogmata sua variarent: refert Stanisl. Hosius in Conf. Cath. de fide & symb. c. 25. Et quoties iam Augustanam suam confessionem mutarunt Confessionistæ, vti & ipsemet eius artifex Melanchton? Nimirũ ita euenire necesse est, cum à veritate receditur: vt enim viatoribus contingit, si quandò à rectò itinere deuiarunt, vt magis & magis

magis alijs & alijs semitis errent, quòd nullum peritum itineris ducem sequantur: ita & ipsi carẽtes Ecclesia duce ex errore in errorem ducantur, necesse. Causa est defectus tertiæ quoque vnitatis, quia cùm Patrum consensum, Pontificum & Conciliorum decreta reijciãt, & proprium tantùm sequantur iudicium, nullam stabilem habent credendi regulam. Tametsi enim verbum Dei omnes iactant, & regulam fidei suæ dicunt, id tamen quisque prout ipse vult, intelligit & exponit, reiecta Patrum expositione communi: quò fit, vt quot capita, tot sententiæ sint, & quot sententiæ, tot Religiones: nulla vera, omnes falsæ. Omnes enim hæreses appellant ad scripturam, & per eam confirmant dogmata sua licet diuersissima: quare aut omnes veræ sunt, quod impossibile; aut quod verissimum, omnes falsæ. An non tibi expressus istorum typus fuisse videtur colligatio illa vulpium, quas Samson colligauit? Cùm enim inter se capitibus dissecti sint, caudis tamen nequitiæ colligantur in Catholicæ Ecclesiæ persecutionẽ.

Nec tertia.

C. II. *Sancta.* 1. *Quia sanctitatem vitæ docet & requirit.*

SECVNDO. Sancta. Primò, ratione sanctitatis & puritatis vitæ, quam docet & requirit, viam simul ad illam suis fidelibus parans. Veræ enim Religionis scopus præcipuus esse debet, vt animos hominum à terrenis ad cœlestia bona auocet, desideranda & quærenda: hoc autem præ omnibus alijs facit Catholica Religio, hortatur enim ad virtutes, ad paupertatem, castitatem, vigilias, ieiunium, cilicia, &c. quibus caro subijciatur spiritui, & perfectio acquiratur. Rursùm ad consilia Euangelica instigat: cuius hortatu tot millia in hodiernum mundo valedicunt opibus, honoribus, voluptatibus, pompis, amicis; vouent Religionem, sub varijs regulis militant, & seruiunt Deo: domant carnem, & stulti fiunt propter Christum, hoc Reges faciunt, hoc Duces, diuites, sapientes, iuuenes, senes, vtriusque sexus. Quis affirmare ausit, mirabiles has mutationes non esse à dextera excelsi? quis credat, non maximè placere Deo tot conatus ad innocentiam consequẽdam & vitam angelicam, ad Deo dignè seruiendum? vel si non placerent, tanto tempore Deum hæc tulisse? Iam verò hæreses nostræ tantum abest, vt animos ad virtutem stimulent, à terrenis ad cœlestia desideria auocent, vt potiùs vehementer impediant: ieiunia excludunt, castitatem damnant, vota irritant & improbant, matrimonia præcipiunt, consilia Euangelica eliminant. Imò vias & adminicula sanctitatis prorsus præcludũt, dum bona opera non modò inutilia, verùm etiam peccata esse dicunt. vti Luth. art. 31. & 36. Caluinus l. 3. Instit. c. 12. & 14. docuerunt: Item nihil ea mereri, nec à Deo respici, &c. Quis, quæso, his positis, virtutem amplectatur: quis bona opera non potiùs horreat quàm peragat? Neque hæc solùm est eorum doctrina: sed & praxis. Nulla inter ipsos Religio, nulla volũtaria paupertas, castitas, obedientia, nulla ieiunia, quæ tamen omnia Christus tantoperè commendauit, tot clamoribus prædicauit, toties ad ea adhortatus est. Omnes ferè opibus & voluptatibus inhiant: Mundi laqueos nemo illorum effugere studet, aut possibile putat sine carne in carne viuere: quod anteà tot Sancti fecerunt. Frustrà igitur Christus toties dixit: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum*, &c. Item: *Vade, vende omnia, quæ habes.* Item, *sunt Eunuchi*, &c. Quis, quæso, credat, Christum sanguine suo tam sterilem & inanem Religionem plantare, tot adhortationibus excolere voluisse?

Non itẽ hæreses nostræ.

2. *Quia peccata & vitia impugnat.*

Secundò. Ratione peccatorum & vitiorum, cum quibus perpetuò & armis omnibus pugnat, homines ab ijs absterrendo & impediendo: vt enim Religio, quæ à Deo est, homines ad virtutem & perfectionem ducere, ita & à vitijs auocare debet. Hoc autem Catholica Religio facit: ipsa & non aliæ, frænum imponit peccatis, idque varijs, quibus potest, modis. Primò, retinendo & vrgẽdo perpetuum & sedulum vsum sacramenti pœnitentiæ, per quam peccata in mentem reuocari, per lacrymas & contritionem deleri, per accuratam confessionem singulorum enunciari cũ proposito emendationis iubet: quæ omnia magnũ esse peccatorum frænum, testati sunt Norimbergenses Legatione sua ad Carolum V. qua restitui confessionem auricularẽ petierũt, ob populi peruersionẽ, vt aliàs diximus ex Dom. Soto in 4. Secundò, iniungendo in satisfactionem pro exigẽtia rei seueras pœnitentias, priuatas pro priuatis, publicas pro publicis sceleribus, quæ in sacris Canonibus cõtinentur: restitutionem præterea bonorũ iniustorũ & famæ ablatæ: iniuriarũ obliuionẽ: peccatorũ expiationem per orationẽ, ieiunium, eleemosynã: nouam vitam, &c. Tertiò, docendo constãter, quòd vnicũ peccatum mortale sufficere possit homini ad æternas pœnas condẽnando. Quartò, varijs terroribus, minis & adhortationibus excitando, vt vigilemus, ad pœnitentiã festinemus, & ab hoste maligno nobis caueamus, inculcãdo diẽ Iudicij, Dei seueram iustitiam, purgatorij austeritatẽ, ignis infernalis veritatem & æternitatem, &c. Iam verò vbi, quæso, hæc vel similia fræna apud hæreticos? An non potiùs peccatis & sceleribus frænũ omne laxant, dum confessionẽ auricularem expungunt, & hominum commentum dicũt? dum aiunt, contritionem facere maiorem peccatorem, vt Lutherus art. 6. asserit? dum pœnitentiam negant esse secundam post naufragium tabulam, vt Caluinus l. 4. Instit. c. 19. dum satisfactionem explodunt, imò meritis & satisfactioni Christi detrahere aiunt? dum negant remanere pœnam culpa dimissa, vt Lutherus epist. ad Waldenses. Caluinus l. 3. Instit. c. 5. dum negant Christianos teneri ad seruanda decẽ præcepta, vt Lutherus de libert. Christiana. Caluinus l. 3. Instit. c. 4. dũ vbiq; clamant sufficere sibi fidem, quã specialem

Non hæresis.

lem vocant, & delere purgatorium atque infernum dicunt? dum purgatorium negant? dum verum inferni ignem, vt Caluinus l.3.Instit. c. 25. dum fideles omnes prædestinatos dicunt. Caluinus l.3.Instit. c.2. dum libertatem arbitrij tollũt, vt Lutherus in assert.art.36. & Caluinus l.1.Instit. c.26. dum impiè asserunt peccata à Deo omnia præordinata esse, eo autore & instigatore fieri, inclinante & dirigente hominem ad peccandũ, vt Caluinus l. 1. Institut.c 17. Lutherus vbi sup? Quid hoc, quæso, aliud quàm ianuas innumeras aperire sceleribus quibuscunque? Quid tam graue esse potest, quod non audebunt homines, si hæc ipsis prædicentur? Et hoccine est, quod ipsi sibi attribuunt, reformare Religionem? an nõ potiùs vastare & deformare, ac venenum hominibus propinare, quod faciunt sub prætextu specialis illius fidei?

3. Quia habuit semper *Sanctos*.

Tertiò, ratione Sanctorum, qui in ea omnibus sæculis fuerunt & vixerunt: quod certè non leue est veræ Religionis indicium. Vt enim teste Domino, non potest arbor bona malos fructus facere, nec mala bonos: ita nec Ecclesia tot sanctos parere, nisi vera sanctitas in eius religione foret. Item quia fides est fundamentum sanctitatis, vera autem sanctitas nequit inniti falso fundamento. Rursum quia sine vera fide non potuissent sancti placere Deo. Et quia falsa fides non diuina, sed diabolica est; quid verò diabolo cum sanctitate? Atqui Ecclesia Catholica talis est, quæ omni sæculo plurimos sanctos, qui vt plurimùm Papæ, Episcopi, Abbates, Sacerdotes, Monachi, Eremitæ, Moniales & Ordinum fundatores fuere, adeoque extra controuersiam Romanæ Ecclesiæ addicti; quos omnes aberrare & cæcutire in fide tot sæculis permissos esse incredibile est: præsertim in re grauissima, qualis est fides vnde sequeretur eos non modo non sanctos fuisse, sed & impios & Idololatras, vtpote qui Christum in Eucharistia adorarunt, Missam coluerunt, Papæ obedientiam præstiterunt, reliquias, imagines, Sanctos venerati sunt, &c. Vbi sunt nunc sancti hæreticorum? perquirant totum Calendarium & nominent vel vnum: quod quia nequeunt, nominabimus nos alibi eorum autores spurcissimos.

Non hæresis.

D. III. *Catholica*. 1. Quia sẽper sic appellata.

TERTIO Catholica, Primo quia vera Ecclesia semper hoc nomen obtinuit & retinuit, vt testatur D. Augustinus aduersus epistolam fundamenti cap. 4. dicens: *Tenet* (me in Ecclesia) *ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sola obtinuit.* Et idem, de vera religione cap. 7. ait: *Tenenda nobis est Catholica religio & eius Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est & nominatur: non solùm à suis, verùm ab omnibus etiam inimicis. Velint enim nolint ipsi quoque hæretici & scismatum alumni, quando non cum suis sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi hac eam voce discernant, quâ ab vniuerso orbe appellatur.* Et S. Hieronymus in dial. aduersus Luciferianos ait: *Si audieris, qui dicuntur Christi, non à Christo nuncupari, vt puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses seu Campates scito non esse Ecclesiam Christi, sed Antichristi Synagogam.* Quæ etsi Patres isti ante 1200. annos scripserunt, verissima tamen sunt vsque in hodiernum. Qui enim quæso sunt, qui vsque hodie Catholici dicuntur ab ipsis etiam hæreticis, nisi qui Ecclesiæ Romanæ addicti sunt? Quærat aliquis ex puero in Ciuitate Imperiali, vbi Catholicorũ sit Ecclesia vel domus? statim indicabit eos qui Romanam sequuntur religionem: Et hoc ipsi nomen sibi arrogare nunquam audent, præsertim quando cum extraneis loquuntur nec in libris quidem eorum: sed vt alij hæretici hæresiarcharum suorum vel alijs abstrusis nominibus indigitantur, Lutherani, Caluinistæ, Zvvingliani, Schvvenkfeldiani, Husitæ, Protestãtes, Euãgelici, &c. quòd Hieronymo teste certũ est hæreticorũ indiciũ. Et quomodo Catholicos se nominare queant, qui vix vnum alterumuè angulũ implent?

Non hæreses.

2. Quia per omnem orbẽ diffusæ.

Secundo. Igitur Ecclesiæ veræ indicium, Catholicis est, quia sola ipsa Catholica est & per omnem orbem diffusa, reperitur in omnibus regnis, linguis, nationibus Orbi cognitis: in quibus si modò non ita floret vt alijs religionibus præferatur, floruit tamen aliquando. Vade ad Orientem & inuenies Catholicos in Asia, Græcia, Palæsthina, China, Iaponia, Ad meridiem, in Africa, AEthiopia, India, Hispanijs, America; ad Occidentẽ in Italia, Gallia, Belgio: ad Septentrionem, in Polonia & vicinis terris, Bohemia, Germania. Vnde meritò S. August. tract. 11. in Ioan. ait: *Quadripartita vestis Domini nostri IESV CHRISTI, quadripartitam figurauit eius Ecclesiam, toto scilicet quæ quatuor partibus constat, terrarum orbe diffusam & omnibus eiusdem partibus æqualiter, id est, concorditer distributam.* Non possunt omnes hæretici nec vnquam potuerunt palliolum suum extendere in quatuor istas partes, cum omni suo conatu: sed in paucis terræ rimis latitant. Conabantur Lutherani hæresin suam introducere in Græciam & allicere ad se eorum Patriarcham: qui tamen eam doctrinam non modò non acceptauit, sed contrariam esse SS. Patribus ostendit & vt hæreticam damnauit. Certè in Turcia, Persia, China, India, Iaponia, Hispania, Italia, Africa, Tartaria, &c. nesciuntur Lutherani & Caluinistæ; cùm tamen Catholici vbique reperiantur & exercitia sua habeant. Sed nimirum hæretici nostri cum Donatistis de paucitate gloriantur, Christi Domini dignitati eiusque copiosæ redemptioni turpiter detrahentes, cùm scriptum sit Prou. 14. *In multitudine populi, dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia Principis.* Audi Augustinum tract. 2. in epistolam Ioannis. *Illi ante Donatistæ,* inquit, *sic hono-*

Non hæreses.

rant

vãt Christũ, vt dicant illũ remansisse ad duas linguas, latinam & punicam, id est, Afram. Solas duas linguas tenet Christus? Istæ enim duæ linguæ solæ sunt in parte Donati, plus non habent hæc ille. Ita nostro tempore Caluiniana hæresis duas aut tres habet linguas, Lutherana vix plures quàm germanicam. Hussitica tantùm Bohemicam, &c. Et S. Bern. serm. 66. in Cant. contra sui temporis hæreticos ait: *Itanè lapidẽ de monte abscissus sine manibus* (scil. Dan. 2.) *montem factum & implentem mundum, vestris crediti is intrusam antris?*

3. Quia ad eam solã gentium conuersio facta

Tertiò. Quia ad eam solam conuersio gentium facta est, quòd sæpiùs prædictum in scripturis. Isa. 2. & Mich. 4. de ea dicitur: *Erit in nouissimis diebus præparatus mons domûs Domini in vertico montium & super colles eleuabitur, & fluent ad eum omnes gentes.* Quod longâ inductione ostendi potest, quà ratione scilicet ad omnes gentium nationes à Romana sede prædicatores missi sint, vt ad nos Germanos S. Bonifacius & alij (de quo alibi fusè) ad quorum doctrinam & prædicationẽ reges & principes se conformarunt & colla Romanæ Ecclesiæ humiliter subdiderunt, Idola reliquerunt, plures vxores repudiârunt, Ecclesias magnificentissimas ædificàrunt & dotârunt, Episcopatus & monasteria ditissima per totum orbem fundarunt. An non hæc mutatio dexteræ excelsi? Et quomodo quæso Deus tot regna & populos seduci passus fuisset, si fides, quam susceperunt, vana fuisset? Proferant ipsi, quæ regna, qui populi gentilium conuersi ad ipsos & per ipsos fuerint. Sed nimirum verissimum est quod Tertull. l. de præscript. ait: *Nunquam laborârunt hæretici, vt gentiles conuerterent, sed vt Catholicos peruerterent.* Id quod proximè elapsis centum annis egregiè fecerunt: quod pro miraculo afferre nequeunt; siquidem facilis descensus Auerni, & homines præsertim mundo & carni dediti facilè libertatem quærunt & admittunt, quam hæretici nostri abundè concedunt.

Non ad hæreses.

E. IV. *Apostolica.* 1 Quia ab Apostolorum tempore ad nos deriuata.

QVARTO. Apostolica: Primo, quia debet esse antiquissima & ab Apostolorum tempore ad nos vsque sine interruptione deriuata; iuxta id Matth. 16. *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Si enim vel omninò recens esset, vel aliquando interijsset, quomodo portæ inferi contra eam non præualuissent? Vnde indubium est, quod ait S. Hieronymus aduersus Luciferianos: *In illâ Ecclesiâ permanendum est, quæ ab Apostolis fundata vsque ad diem hanc durat.* Quæritur ergò, quænam est illa Ecclesia? respondemus: Catholica. Euoluantur antiquitatis historiæ, monumenta, templa, libri & vitæ Sanctorum, veterum Christianorum, nonne id tenuerunt, quo modò nos tenemus? Nonne sedem Romanam tanquam primam venerabantur, vota monastica obseruabant, & ieiunia, missas dicebant, reliquias venerabantur, festis diebus sanctos honorabãt, &c. ostendãt hæretici, vbi fuerint ante centum annos. Certè ante Lutherum & Caluinum nulli eorum prædecessores. Aliarum etiam hæresum ortus & interitus singulatim assignari potest. Quid? quod etiam Lutherana secta tempore isto iam planè exaruit & in dies à Caluinismo deuoratur? Et si nunc ab inferis rediret, periculum ne neminem inueniret, qui eam ampliùs agnosceret: nec ipsa sua dogmata reperiret.

Non ita hæreses.

2. Quia potestatem Ecclesiasticam habet ab Apostolis sibi traditam.

Secundo, quia potestatem, quam habet Ecclesiasticam, traditam sibi per manus Apostolorũ & horum discipulorum habere debet: eamque duplicem, Ordinis & Iurisdictionis. Vt enim in regno nemo pro legitimo Iudice acceptatur, nisi vel ipsemet rex sit ad regnum legitimè euectus, vel patentes & potestatem sibi à rege factam ad hoc, vt sit Iudex, exhibere possit: Simili ratione Papa, eo ipso quòd legitimè in supremum caput electus est, potestatem supremam immediatè ab ipso Christo habet: à Papâ verò tanquã Petri Successore Episcopi, ab his velut à discipulis Apostolorum parochi. Atque hæc est ianua, per quam vult Dominus in Euangelio ingredi ministros suos: alioqui minimè audiendos, sed vt fures declinandos. Atqui nonne in Ecclesia Catholica hæc legitima missio, vbi alter alteri quasi per manus potestatem, quam à prædecessoribus ministris accepit, successoribus tradit? Non possunt hoc ostendere nostri hæretici. Vel enim immediatè à Christo missi sunt, vel mediatè, vel nullo modo. Non primo: ostendant enim id miraculis & similibus testimonijs, quemadmodum ostenderunt Apostoli immediatè à Christo missi; alioqui nemo tenetur illis credere. Deinde eorum sectæ sibi contrariæ sunt inter se, ergò si vnus eorum missus est, non alius: quia Deus sibi non contrarius. Non secundo: à quo enim Lutherus & Caluinus legitimam potestatem habente ad munus prædicationis & Iurisdictionis missus & constitutus est? Cuius sedem occupauit Lutherus? Quare rectissimè de eo dici potest, quod S. Cyprianus ep. 6. 1. de Nouatiano hæresiarchâ scribit: *Pastor haberi quomodo potest, qui manente vero pastore & in Ecclesiâ Dei ordinatione succedaneâ præsidente, nemini succedens, & à se ipso incipiens alienus fit & profanus?*

Non item hæreses.

3. Quia ordinatam & continuam successionem habet Pontificum.

Tertiò. Quia ordinatam & continuam habet summorum Pontificum successionem, quam inter alias Ecclesiæ notas maximi fecerunt Tertullianus & SS. Patres, Irenæus, Optatus Mileuitanus, Epiphanius, Hieronymus, Augustinus, quorũ tempore tamen, nempe vsq; ad annum 460 pauci adhuc sederant scilicet non vltrà 40. Quid hoc tempore dicerent, quomodo triumpharent ob tam longã Pontificũ seriem? quomodo hæreticis ora obstruerent si per annos 1600. numerare potuissẽt, qui sine interruptione sedẽ Romanã tenuissent? Objciebant illi hæreticis vt Cathedræ suæ rationem redderent, successionem Episcoporum

numerarentur:ad quod illi obmutescebant. Multo magis nostri hæretici: qui idcircò hanc Ecclesiæ notam reijciunt, quòd in sua non inueniant. At non frustrà SS. Patres tam sedulò Romanorum Pontificum indicem tenebant; Videbant enim sedem illam singulari præeminentiæ priuilegio dotatam, vt quæ sola semper inconcussa fuit: reliquæ omnes vbi à Romana defecerunt, prorsus desierunt. Ita Hierosolyma, in qua Iacobus, Achaia vbi Andreas, Asia vbi Ioannes, India vbi Thomas, Persis vbi Iudas, Æthiopia vbi Matthæus, Phrygia vbi Philippus, Græcia vbi Paulus fuerat. Sola fuit & est Romana Ecclesia, ad quam, sicut scribit S. Cyprianus l. 1. ep. 3. *nunquam accessum habere potuit perfidia.* Vnde meritò gloriari possumus in eo, dum ab hæreticis Papistæ vocamur; quæ enim Ecclesia inuicta hactenùs præter papisticam?

Non hæreses.

Citantur iam hæretici ad Dei iudicium.

Quibus positis, veniamus nunc cum hæreticis ad DEI iudicium & articulum mortis, in quo, quæso te, da gloriam DEO: quam eligere religionem? An non malles habuisse illam religionem, quæ allicit & ducit ad virtutem & bona opera, quæ nemo non sibi optat in eo articulo? Atquì Catholica est, quæ hæc vrget: reliquæ vel ea damnant vt Lutherus & Caluinus vel certè non curant. Secundo. An non malles in illa Ecclesia esse, quæ sola habet & adhibet morituris, procurat & suadet salutaria remedia, contritionem, confessionem, absolutionem, communionem, restitutionem, indulgentias, extremam vnctionem, &c. per quæ participantur merita CHRISTI? Quomodo enim tibi persuadeas te per CHRISTVM saluandum, qui medijs ab eo ordinatis non vteris? Tertiò. An non optares post mortem amicorum preces & suffragia pro te fieri? siquidem nescis, quid tibi post mortem euenturũ sit? Atquì hæc talia sola dat religio Catholica: quæ si fortè parum proficua putas, saltem nequis existimare noxia. Hæretici mortuos deserunt, sicut suspensos in patibulo relinquere solemus, nullis exequiarum subsidijs eos adiuuando.

Recapitulatio.

1\. Deinde cùm ad iudicium veneris, an non faciliùs & securiùs causam tuam defendes si dicas: Ideò fidem Catholicam acceptaui, quia vidi in illa maximam vnitatem doctrinæ & vnanimem consensum Doctorum, nec non constantiam & vniformitatem perpetuam, & quod validissimum est, nolui credere meo capiti vel scripturas pro arbitrio meo exponere, sed malui sequi sensum & intellectum superiorum, supremæ sedis & SS. Patrum. 2. Secundò quia vidi hanc Ecclesiam sanctam esse, tum quia ad sanctitatem & virtutem ducit, docet Magistratui obedientiam, charitatem proximo, pietatem & cultum DEO exhibendum: tum quia vitijs & vitiosis varia imponit fræna eaque facessere iubet: tum quia in ea innumeri erant viri sancti, toto orbe laudati: Episcopi, religiosi, qui DEO arctè seruierunt, & sine dubio omnes non errarunt, sed rem meliùs quàm ego intellexerunt. Tertio quia vidi eam esse Catholicam, tum quia sola talis vbique vocabatur, sicut in symbolo Apostolico: tum quia sola ipsa in omnibus terræ oris reperiebatur: tum quia ad eam solam gentium conuersio facta legebatur in antiquis libris. Quarto quia vidi esse Apostolicam, tum quia antiquissima, ad nos à CHRISTO vsque continuò deriuata & antiquior omnibus hæresibus, tum quia in ea ordinata ministrorum missio & ordinatio: tum quia non interrupta Pontificum successio. Quæ omnia adeò fortia erant religionis meæ argumenta, vt nihil prorsus inuenire potuerim, in quo suspecta esset hæc religio. Quis quæso hìc sibi metuat?

CONCIO IX.
DOCVMENTA.

I. *Miser & calamitosus status hominũ sub finẽ mũdi.*
II. *Magna Dei bonitas in homines extremi illius temporis.*
III. *Cautela adhibenda in discernendis veris & falsis prophetis.*
IV. *Quid agendum cũ noui exurgunt prophetæ & nouatores.*
V. *Tempore afflictionis fugiendum ad Christi vulnera.*
VI. *Secundus Christi aduentus multum differt à primo.*

THEMA.

Ab arbore autem fici discite parabolam. Matth. 24.

A. HOdiernum Euangelium, Auditores, de mundi consummatione & iudicio extremo claudit annum Ecclesiasticum: quemadmodum iudicium extremum claudet mundi cursum; quẽ depingere mihi videtur CHRISTVS sub parabola fici in hodierno Euangelio. Etenim ficus primò teneros acquirit ramos cùm ver appropinquat; deinde producit germina; tũ emittit folia & grossos; posteà protrudit & maturat fructus; quibus decerptis paulatim perdit virorem & decorem suum vsque ad ingruentem hyemem, quæ omni eam virore & quasi ipsa vita spoliat, sicque nudatam terra sepelit vsque ad ver sequens, quo denuò resurgit ac reuirescit. Ita ferè se habet decursus anni Ecclesiastici, quem Ecclesia describit ac distribuit iuxta progressum vitæ CHRISTI. Etenim ab Aduentu incipit recolere mysteria, qua Natiuitatem CHRISTI præcesserunt, vti prophetias de CHRISTO, ardentissima Patrum vota, CHRISTI conceptionem, incolatum materni vteri; & tum quodammodò ficus teneros gignere ramos cœpit. A Natiuitate tempus infantiæ & pueritiæ CHRISTI, vsque ad Purificationem; & tum ficus germinauit. A Purificatione vsque ad Dominicã Passionis recolit Ecclesia vitã CHRISTI, miracula & prædicatio-

Ficus mundi cursum depingit.

dicationem; & tum ficus protulit grossos suos cũ decore foliorum. A Dominicâ Passionis vsque ad Pascha, passionem, mortem & sepulturam; ac tum æstu solis ficus maturuerunt. A Paschate decurrit 40 dies vsque ad Ascensionem; quia totidem diebus CHRISTVS rediuiuus in terris moratus est; quibus exactis dulcissimum laborem suorum fructum in cœlo cœpit comedere. Inde dies decem vsque ad Pentecosten; quia totidem diebus discipuli expectarunt missionem Spiritûs Sancti in quâ & ipsi fructum illius ficûs degustare in terris cœperunt. Inde vsque ad Aduentum describit reliquũ tempus gratiæ vsque ad nouissimum diem; & tum ficus nostra paulatim perdit virorem suum vsque ad initium hyemis, quo emoritur quodammodò & in terram conditur. Hunc igitur decursum vitæ CHRISTI Domini & anni Ecclesiastici claudit hodie Ecclesia, & statuit nobis ob oculos vitæ nostræ scenam vltimam, finem mundi & iudicium, quod finem & mercedem dabit operibus nostris. Et quia hodiernũ Euãgeliũ salutaria nobis proponit consilia & documenta, quibus ad beatũ illũ finẽ parare possimus, ea nunc disquiremus.

B.

I.

Miser & calamitosus status hominum sub finem mundi.

PRIMO. Discimus miserum & calamitosum statum illorum hominum, qui ad finem mundi victuri sunt. Erunt enim debiles in fide, frigidi in charitate & virtutibus: fortes ac feruentes in patrandis vitijs; erunt improbi quamplurimi; iusti verò perpauci. Colligimus id ex hodierno Euangelio, vbi audimus in vltima persecutione plerosque à DEO defecturos: & si diutiùs ea duraret, neminem omninò saluandum, adeoque neminem ferè iustum reperiendum. Erit ergò tempus illud quasi hyemale, cui succedet ver resurrectionis, vti ex parabola ficûs ostendit Dominus; in illo *abundabit iniquitas & refrigescet charitas multorum*, vt immediatè præmisit huic Euangelio. Quo longiùs à sole distant nationes, eò frigidiores sunt, vti quæ ad polum arcticum sitæ: & quò longiùs recedis à foco, eò magis refrigescis: ita quò posteriora sunt sæcula, quò distantiora à tempore & memoria CHRISTI: eò frigidiora & peruersiora. Idem testatur Apostolus 2. Tim. 3. *Hoc autem scito*, inquit, *quòd in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obediẽtes, ingrati scelesti*, &c. Et quia hæc in nostra etiam sæcula magna ex parte quadrant, vel hinc colligere possumus, ab vltimo illo & peruersissimo sæculo non longè nos distare; præsertim quia nunc hæreses incrementum sumunt & indies magis veram religionem premunt. Vidit hoc etiam suo tempore S. Gregorius Magnus vaticinans de nostris temporibus, nimium profectò verè, in epist. ad Maximum Salonitanum Episcopum; vbi deploratis Italiæ calamitatibus, subdit: *Sed nolite de talibus omnimodè contristari; quia qui post nos vixerint, deteriora tempora videbunt, ita vt in cõparatione sui temporis, fælices nos existiment dies habuisse.* Nimirum verum est vulgare illud: *Rarò meliora sequuntur.* Videre istud erat in regibus Hebræorum plerisque. Salomonem durum exactorem secutus est Roboam nequior filius, qui dicebat subditis: *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.* Huic in imperio decem tribuum successit Ieroboam, Roboamo adhuc deterior, qui *peccare fecit Isräel* & inuexit Idololatriã, 3. Reg. 12. Rursum regi Zambri successit Amri, qui *operatus est nequiter super omnes, qui fuerunt ante eum.* Dereliquit hic successorem Achab, patre adhuc deteriorem, qui ipse, vt ait scriptura 3. Reg. 16. *fecit malum in conspectu Domini, super omnes, quĩ fuerunt ante eum*; qui etiam duxit vxorem Iezabel, gentilem & seruiuit Baal. Obseruarunt idipsum etiam Gentiles, quod sequens docebit historia, *Venit aliquando Censor Romanus Nolam, Campaniæ vrbem, regionem illum pro more visitaturus. Sed quia æstas erat regioque æstuosissima, nemo tunc in publicũ prodibat. Hospiti ergò, apud quẽ diuerterat: Amice, inquit, ego sum Censor à senatu Romano ad regionẽ hãc visitãdã missus, itaq; festinus abito, omnesq; è populi bonos huc ad me vocato: sunt enim nonnulla sacri Senatûs nomine illis dicenda. Hospes ad sepulchra abit mortuorũ, qui illic erant humati, & clara voce: Heus, inquit, boni viri venite mecũ, vocate enim vos Censor Romanus. Censor neminẽ venir videns, iterũ iubet hospitẽ illos accersere. Is ad sepulchra denuo reuersus, mortuis ait: Adeste boni viri! vocat. n. vos censor Romanorũ. In hũc modũ, & yſdẽ verbis tertiũ quoq; fuêre vocati. Cùm autẽ iterũ ac tertiũ accersiti non venirẽt, pertæsus ac indignat⁹ Cẽsor, inquit, hospiti: Quandoquidẽ iussu meo boni viri nolunt venire, illuc ibi, itaq; mecũ progressus mihi illos mõstra. Grauẽ n. meretur animaduersionẽ, quicũq; Senatûs dicto nõ est audiẽs. Hospes pauperculus Censorẽ manu prehensũ ad sepulchra ducit, ad quæ dudũ abierat, & mortuos denuò clarâ voce cõpellãs: Ecce, inquit, boni viri adest Censor Roman⁹ vos allocuturus. Censor indignat⁹, & excãdescẽs: Quid agis, inqt, hospes? ego te viuos vocatũ misi, tu verò mortuos vocas? Cui hospes: Si prudẽs es Cẽsor Romane, haud mirũ tibi videbitur quod feci: omnes quippe boni viri huius regionis iã olim sunt mortui, & in his monumẽtis sepulti: iusto quippe Dei iudicio factũ est, vt intra terræ sinũ quiescant illi quorũ cõmercio non digna erat, vt frueretur Resp.* Refert Tympius in spec. Magist. fig. 50. Non multũ aberrauit, qui hoc idem nostris temporibus dixerit, multo minùs, qui secuturis & præsertim extremis. *Filius .n. hominis veniens, putas, inueniet fidem in terrâ?* ait ipse Luc. 18. q. d. Christianum bonum & perfectum?

C.

II.

Magna Dei bonitas in homines extremi illius tẽporis

SECVNDO. Discimus magnam DEI bonitatem, quam extremis illis temporibus exhibebit Christianis. Magna quidem erit tunc tribulatio, cùm soluetur Satanas: sed magna etiam erunt DEI auxilia, quibus adiuuabit Christianos. Primum est prædictio & præuia Antichristi descriptio, ita vt seductorem illum facilè possint agnoscere ex pluri-

pluribus indicijs, reuelatis à Ioanne in Apocal. à S. Paulo & Daniele. Ecce hic est, inquient, Antichristus ille, qui fidem nostram cupit euertere. Atque ita in fide magis confirmabuntur electi. Secundum, Eliæ & Enochi aduentus, prædicatio, testimonium, martyrium & resurrectio. Quis tantorum testium doctrinâ & prodigijs non moueri debeat ad fidei constantiam? Tertium, persecutionis breuitas; *propter electos enim breuiabuntur dies illi.* Quartum, subsidium Angelorum, Michaëlis inprimis, qui ex alto in tartarum deturbabit Antichristum. Quibus addenda interna alia & priuata auxilia. Solet enim DEVS vnà cum tribulatione immittere etiam leuamina & arma spiritualia, eoque fortiora, quo grauior est tribulatio. Quare bene Ezechias Rex, Isa. 38. vitam suam partim ærumnis, partim diuinis fauoribus variantem telæ assimilauit: *Præcisa est*, inquit, *velut à texente vita mea*; quasi tela scilicet. Telæ autem fila non omnia eodem tendunt; sed alia recta, alia transuersa sunt: ita vita nostra partim aduersitatibus fatigatur, partim beneficijs & solatijs recreatur. Vnde S. Chrysostomus homil. in cap. 1. Matth. *Deus*, inquit, *tum ex aduersis tum ex prosperis iustorum vitam quasi admirabili varietate contexit.* Quemadmodum enim Iacob dilectissimum filium suum Ioseph polymita, seu multorum colorum veste induit, Gen. 37. ita DEVS electos & dilectos suos varia & multicolori vitâ, ex tristibus & lætis, ex dulcibus & amaris, ex prosperis & aduersis contextâ solet exornare: quo modo etiam vestis illa Iosephi variegata vna ex parte referebat patris amorem ac beneuolentiam; aliâ ex parte fratrum odium & inuidiam: & quæ priùs decora & pulchra aspectu fuit, posteà sanguine tincta, tristis & terribilis.

D. III. *Cautela adhibenda in discernendis veris & falsis prophetis.*

TERTIO. Discimus cautelam in discernendis veris ac falsis prophetis eorumque miraculis à nobis adhibendam, quando interdum à talibus non plebeij tantùm, sed etiam clerici & literati decepti esse leguntur. Exemplum vnum hîc dabimus ex Greg. Turonensi lib. 10. cap. 25. apud Baron. Anno 595. *Quidam*, inquit, *ex Biturico dum saltus siluarum ingressus, lignua cæderet ad explendam operis cuiusdam necessitatem, muscarum eum circumsedit examen: qua de causa per biennium amens est habitus; vnde intelligi datur diabolicæ emissionis fuisse nequitiam. Post hæc trãsactis vrbibus propinquis, Arelatensem prouinciã adijt, ibiq; indutus pellibus quasi religiosus orabat, ad quẽ illudendum pars aduersa diuinandi ei tribuit facultatẽ. Ex hoc vt in maiori proficeret scelere, cõmotus à loco, prouinciam memoratã deserens, Gabalitanæ regionis terminum est ingressus, proferens se magnum, ac profiteri se nõ metuens* CHRISTVM, *assumpta secum muliere quadã pro sorore, quam Mariã vocitari fecit. Confluebat ad eũ multitudo populi exhibẽs infirmos, quos contingens sanitati reddebat. Conferebant enim ei aurum, argentumq; & vestimenta ij, qui ad eum conueniebãt; quod ille, quo faciliùs seduceret, pauperibus erogabat, prosternens se solo, effundens orationẽ cũ muliere memorata, & surgens, se iterũ à circumstantibus adorari iubebat. Prædicebat enim futura & quibusdã morbos, quibusdã damna prouenire denuntiabat, paucis salutem futurã. Sed hæc omnia diabolicis artibus & præstigijs nescio quibus agebat. Seducta est autẽ per eũ multitudo immensa populi, & nõ solùm rusticiores, verũ etiã Sacerdotes Ecclesiastici. Sequebantur autẽ eũ ampliùs quàm tria millia populi. Intereà cœpit quosdã spoliare ac prædari, quos in itinere reperisset: spolia tamẽ nõ habentibus largiebatur. Episcopis ac ciuibus minas mortis intẽtabat, eò quòd ab ijs adorari despiceretur. Ingressus autẽ Vellaua (seu Belluaci) vrbis terminũ, ad locũ quẽ Anicium vocitant, accedit: & ad basilicas propinquas cũ omni exercitu restitit, instruens aciẽ, qualiter Aurelio ibidẽ tunc consistenti Episcopo illũ inferret, mittens etiã ante se nuntios, homines nudo corpore, saltantes atq; ludentes, qui aduentũ eius annuntiarent. Quod stupens Episcopus, direxit ad eos viros strenuos inquirentes, quid sibi vellẽt ista quæ gererent. Vnus autẽ ex ijs, qui erat senior, cũ se inclinasset, quasi osculaturus genua eius, ac discussurus viã illius, iussit pseudopropheta eũ apprehensũ spoliari. Nec mora, ille euaginato gladio, in frusta cõcidit: ceciditq;* CHRISTVS *ille, qui magis Antichristus nominari debet, & mortuus est; dispersiq; sunt omnes qui cum eo erant. Maria autem illa supplicij dedita, omnia phantasmata eius ac præstigias publicauit. Nam homines illi, quos ad se credendũ diabolica circumuentione turbauerat, nunquã ad sensũ integrũ sunt regressi, sed hunc semper quasi* CHRISTVM, MARIAM *autem illam partem deitatis habere profitebantur. Sed & per totas Gallias emerserũt plerique, qui per has præstigias adiungentes sibi mulierculas quasdã, quæ debacchantes sanctos eos confiterentur, magnos se in populis præferebant: ex quibus nos plerosq; vidimus, quos obiurgantes reuocare ab errore nisi sumus.* hucusque Gregorius Turonensis.

Audiamus etiam vnum è miraculis pseudoprophetarum (nam plura alibi vidimus) ex eodẽ Gregor. Turon. de glo. Conf. cap. 12. 13. *Anno 583 cernẽs Levvigildus Rex Arianus in Hispanijs, tãta miracula per seruos Dei, qui nostræ religionis erant, fieri; vocauit vnũ Episcoporũ suorum: dixitq; secretiùs ad eum. Quãobrẽ vos, vt isti, qui se Christianos dicũt nõ ostenditis signa in populos secundùm fidẽ vestrã; Dicit ei Episcopus: Sæpiùs ego cæcis lumẽ reddidi, & surdis auditũ, nunc autem hæc possũ facere quæ dicis. Et vocato ad se vno de hæreticis, clanculò ait ad eum: Accipe quadraginta aureos, & clausis oculis reside in loco, vnde nobis est transitus: & prætereũte mecũ rege, exclama in virtute, vt perditũ lumen mea tibi credulitate restituam. Cũq; hic accepta pecunia fecisset quod sibi fuerat imperatũ, procedit nouus Cyrola ad dexteram constipatus hæreticorum caterua Exclamat & iste cæcatus pecunia, vt fide Episcopi reciperet oculos suos. At iste cũ non minima arrogantia imponens manus super oculos eius ait: Secundùm fidem meam fiat tibi. Hæc eo dicente, ita obserati sunt oculi hominis cũ dolore, vt non solùm visum perderet, verũ etiã*

dolum, quem auaritiâ impellente finxerat, publicaret, hactenus Gregorius, qui idcircò Episcopum hunc, cuius non refert nomen, nouum appellat Cyrolam, quòd eiusdem nominis Episcopus istiusmodi facinus tempore Wandalico in Africa perpetrasset. Plures huiusmodi imposturas hæreticorum, vti illius Cyrolæ, Caluini, Lutheri pseudomiracula alibi notauimus. Quisquis ergò veritatem amat oditque mendacium, detestetur impostores istos: vera Ecclesiæ miracula attendat, à tot viris sanctis omnique fide dignis conscripta, tot testimonijs comprobata, & vel vsque hodie ante multorum oculos fieri consueta.

E. IV. *Quid agendum cùm noui exurgunt Prophetæ & Nouatores.*

QVARTO. Discimus, quid agendum nobis sit, cùm noui exurgunt prophetæ, noua afferentes & persuadere volentes dogmata. *Tunc enim si quis vobis dixerit,* inquit Dominus: *Ecce hic est Christus aut illic, nolite credere. Si dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire. Ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente & paret vsque in occidentem: ita erit & aduentus filij hominis.* Quibus verbis docet Dominus non solùm signum & manifestationem aduentus sui ad iudicium; verùm etiam signum & manifestationem Ecclesiæ veræ, sponsæ suæ; quæ hinc agnosci queat, quòd non in deserto seu pauculis fidelibus, vnâ & alterâ natione vel linguâ duntaxat; nec in penetralibus, hoc est, in angulis, obscuris & occultis hæreticorum conuenticulis quærenda: sed in toto passim orbe visenda, omnibus nationibus conspicua sit futura, quo modo fulgur includi vel excludi se non patitur, sed illuminat totam terram & penetrat etiam per fenestras ac rimas domorum. Quisquis ergò in eâ Ecclesiâ se constitutum videt, quæ per vniuersum orbem micat, vel certè micuit, tametsi hodie fortè à quorundam terris exulet: ibi hæreat, ibi pedem figat; neque ad solitudines & penetralia hæreticorum exeat.

Domus Raab Ecclesiæ typus.

Qua in re perelegans Ecclesiæ typus fuit domus Raab Iosu. 2. quæ quia Legatos Hebræorum abdidit & incolumes dimisit, priuilegio immunitatis donata est ab Hebræis, ita vt vastata vrbe Iericho, sola illa domus & qui in ea habitarent, incolumes manerent. Etenim Primo Raab *latitudinem* significat, & Ecclesiæ velut fulguris diffusionem in omnes terras notat. *Quæ est ergò latitudo,* inquit eo loco Origenes, *nisi Ecclesia hæc Christi quæ Isa. 49.* (v. 20.) *dicit: Angustus est mihi locus; fac spatium vt habitem.* Secundo Raab Legatos Hebræorum exceptos domi suæ magno studio tutata ab hostium manibus, sub lino texit & ad domus suæ superiora euocauit: ita *Ecclesia quos suscepit,* inquit Origenes homil. 3. *in editis & excelsis fidei constituit sacramentis. Nemo enim qui ab Iesu mittitur, inuenitur deorsum & humi iacens, sed in superioribus permanet;* quia videlicet Ecclesia suos ad cœlestia desideranda & quærenda instruit & hortatur, nec non ad sublimem & spiritualem viuendi rationem vitæque perfectionem, in qua tamen eos lino humilitatis contegit atque in obedientia & humilitate cõtinet. Aliæ sectæ superbiam & præsumptionem, Catholica demissionem & timorem docet inculcatq; suis, velut in sacramentorum susceptione, in disciplinâ Christianâ, legibus & censuris. Tertio Periclitantes Hebræos demisit per fenestram & montana cõscendere iussit: ita Ecclesia, à Christo in hod. Euang. edocta, instante hæreticorum persecutione & seductione iubet suos fugere ad montes, hoc est, ad SS. Patres eorumq; Concilia; iubet consulere viros sanctissimos, qui ab Apostolorum tempore vsq; ad nos vixerunt, scripserunt, Ecclesiã defenderunt: iubet inspicere eorũ vitam, mores, ritus, sanctitatem, auctoritatẽ, libros; inde edocebimur & firmabimur in fide nostra Catholica. Non vult adiri colliculos, Lutherum, Caluinum, Bezam, Oecolampadiũ, Zvvinglium aliosq; Nouatores, in quib. nihil præsidij est. Sed Ecclesiæ Doctores aliosque SS. Patres. Quarto. Raab in suę suorumque salutis symbolum accepit funem & coccineum, de fenestrâ depẽdentem: Ecclesia quoque Christi symbolum fronti inscriptum, signum S. Crucis habet. *Coccineus inquam funiculus,* ait Rupertus, *sanguineum est crucis signaculum, iugiter pingendum in fronte.* Quinto. Quisquis è domo Raab exiuisset in gladium Hebræorum incurrisset; quia extra eam nulli salus erat: ita extra Ecclesiam Christi nemo saluabitur. *Qui ostium domûs tuæ,* inquit Rupertus in eum locum, *egressus fuerit, quicunque seipsum ab vnitate fidei præciderit, hæresesque ac schismata fecerit, sanguis ipsius erit in caput eius.* Vnde monuit Dominus in hodierno Euangelio: *Nolite exire, nolite credere.* Refert Herodotus l. 1. solitas quondam vrbes integras, eorum, quos colerent Deorum fanis sese funibus alligare. Hunc in modũ alligemus nosmetipsos fune inconcussę fidei ad Ecclesiam Catholicam & immobilem Petri rupem: nemo nos inde abripiat.

F. V. *Tempore afflictionis fugiendum ad Christi vulnera.*

QVINTO. Discimus quorsum nobis fugiendum sit tempore afflictionis, ad vulnera scilicet & passionem Christi meditandam. Id enim insinuat Dominus verbis illis: *Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ;* vt exponunt Origenes tract. 30. in Matth. S. Hieronymus in cap. 24. Matthæi. Siquidem corpus hîc significat cadauer, vti vox græca πτῶμα ostendit; Vnde Hieronymus: *Possumus corpus, id est, πτῶμα* (*quòd significantiùs latinè significat cadauer, ab eo quod per mortem cadat*) *passionem Christi intelligere, ad quam prouocamur, vt vbicunque in scripturis legitur, congregemur, & per illam venire possimus ad verbum Dei. Si ergò irrationales volucres naturali sensu tantis terrarum spatiis & maris fluctibus separatæ, paruum cadauer sentiunt vbi iaceat: quanto magis nos & omnis multitudo credentium debet festinare ad eum, cuius fulgur exit ab Oriente & paret vsque ad Occidentem?* Quoties ergò anima nostra spirituali inediâ contabescit, quoties interno solatio destituitur, quoties afflictione debilitatur aut tentatione premitur, ad corpus crucifixi aduolet per eius meditationem, memoriam, inuocationem, ibique robur inueniet & refu-

refugium. Vnde S. Petrus epist. 1. c. 4. ait: *Christo igitur passo in carne & vos eadem cogitatione armamini.* q. d. in crucifixo inuenietis omnis generis armaturam. Attestantur hoc ipsum SS. Patres. S. Bernardus serm. 62. in Cant. *Quid tam efficax*, ait, *ad curanda conscientiæ vulnera, nec non ad purgandā mentis aciem, quàm Christi vulnerum sedula meditatio?* S. Bonauentura coll. 7. *Qui se intentè & deuotè in sanctissima vita & passione Domini exercet, omnia vtilia & necessaria sibi abundanter ibi inuenit; nec opus est vt extra Iesum aliquid quærat.* S. Augustinus in Manuali c. 22. *Cùm me pulsat*, inquit, *aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Christi. Cùm me premit caro mea, recordatione vulnerum Domini mei resurgo. Cùm diabolus mihi parat insidias, fugio ad viscera misericordiæ Domini mei & recedit à me. Si ardor libidinis moueat membra mea, recordatione vulnerum Domini nostri filij Dei extinguitur. In omnib. aduersitatibus nō inueni tam efficax remedium quàm vulnera Christi: in illis dormio securus & requiesco intrepidus.* Illuc quoque aliæ multæ generosæ aquilæ sese contulerunt è fæmineo sexu: Maria Magdalena inprimis, omnium antesignana, quæ mortuo etiam Domino indiuisibiliter adhæsit, *eumque eo sepulto sepeliuit pariter spiritum suum*, ait Origenes de S. Magdal. S. Clara, quæ inter horam diei sextam & nonam, quâ obijt Dominus, maiori compunctione afficiebatur, & chordâ 13. nodorum carnem constringebat. Vt in vitâ eius c. 20. S. Coleta, quæ in ferijs sextis passionem meditans videbatur sibi præ doloris vehementiâ, in manibus, pedibus & latere, quasi clauis & lanceâ configi: Apud Sur. tom. 2. Quibus accedit S. Brigita, Gertrudis, Mechtildes, &c. Huiusmodi etiā aquilæ sunt, quæ ad corpus Christi Domini in S. Eucharistiâ, mortem ipsius repræsentante, constitutum aduolant, ibique nobili illo pabulo animas suas impinguant ac confortant. Vbi tamen aduertendum, aquilas esse debere, non coruos, qui corpore illo saginari volunt; angelis similes, non dæmonibus.

G. VI. *Secundus Christi aduentus multum differt à primo.*

SEXTO. Ad extremum discimus secundum Christi aduentum multum discrepare à primo. Primus à Dauide Psal. 71. comparatur pluuiæ: *Descendet sicut pluuia in vellus.* Secundus comparatur fulguri ab ipso Domino in hodierno Euangelio. In primo descendit Deus occultè, sicut pluuia descendit in vellus, sensim & absque strepitu: in secundo descendet manifestè, sicut fulgur quod suo splendore complet totum hemisphærium. Causam assignat Auctor imperfecti hom. 49. *In primo*, inquit, *aduentu ideò Dominus venit corpore, vt probaret fideles: in secundo autem veniet manifestus in gloria, vt remuneret fidem illorum. Ideò tunc necessarium erat, vt quæreretur: nunc autem, id est, in secundo aduentu non est quærendus vt credatur, sed quærit ipse à quibus creditus sit.* In primo descendit vsque ad terram; quemadmodum & pluuia: in secundo descendet vsque ad infimam aëris regionem, quemadmodum & fulgur: ibique sedens iudicabit. Ratio, quia in primo venit in forma serui vt omnibus ministraret: in secundo veniet in formâ Iudicis, qui in sublimi sedens, omnibus esse conspicuus debet. In primo per aliquot annos commoratus est in terris: in secundo verò breuissimam moram faciet, & quasi in momento omnia expediet: quo modo & fulgur momentaneum est, cum vicissim pluuia duret aliquanto tempore. Ratio; quia in primo venit vt instrueret & perficeret mentes hominum, quod aliquo tēporis spatio fieri debuit: in secundo veniet, vt reuelet animos hominum, quod citissimè fieri potest. In primo venit placidus & absque vllo terrore ad placandum nobis Deum: quemadmodum & pluuia non modò non adfert terrorem, sed potius annunciat tempestatis mitigationem: in secundo veniet tremendus, quemadmodum & fulgur communiter & post se trahit horrisonum aliquod tonitru & quandoque simul fulmen. De primo scriptum legimus: *Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam.* Matth. 21. de Secundo legimus: *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius: illuxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini*, &c. Psal. 96. De primo scripsit Isaias cap. 42. *Calamum quassatum non conteret & linum fumigans non extinguet*: hoc est, nemini molestus, onerosus aut damnosus erit; at de secundo scripsit idem cap. 13. *Ecce dies Domini veniet crudelis & indignationis plenus & iræ furorisq; ad ponendum terram in solitudinem & peccatores eius conterendos*, &c. In primo enim venit humilis velut iudicandus: in secundo veniet gloriosus velut iudicaturus.

CONCIO X.

MYSTERIA.

I. *Quid est abominatio desolationis.* 1. Ad litteram profanatio templi. 2. Tropologica. 1. Hæresis. 2. Quoduis peccatum.
II. *Quid illa verba:* Qui in tecto est, &c.
III. *Cur fuga non in hyeme vel sabbato &c.*
IV. *Quænam illa tribulatio omnium maxima.*
V. *Quinam illi pseudoprophetæ & pseudochristi.*
VI. *Quid similitudo fulguris, quid cadauer.*
VII. *Quomodo Sol & luna obscurabuntur & stellæ cadent.*
VIII. *Ad quid illa obscuratio fiet.*

THEMA.

Qui legit, intelligat. Matth. 24.

Admodum necessarium & maximi momenti est hoc Saluatoris monitum, vaticinio Danielis annexum: *Qui legit, intelligat.* Cùm enim vaticinia prophetarum, vti & ea quæ in hodierno Euangelio vaticinatur Dominus partim de excidio

excidio orbis, necnon alia pleraque in scripturis SS. abstrusa & recondita sint, sani & perspicaces requiruntur oculi ad ea discernenda atque intelligenda. Vnde enim hæreses omnes nisi ex scripturis perperam intellectis? Propterea S. Augustinus in Psalm. 10. scripturas benè intellectas comparat imbri fæcundanti terram: malè verò intellectas laqueis, iuxta id Psalmi 10. *Pluet super peccatores laqueos.* Ait enim: *Cùm malè intelliguntur, pluit Deus super peccatores laqueos. Cùm autem bene intelliguntur fæcundat pectora piorum atque fidelium:* Quamobrem non frustra sanè Eunuchum illum legentem in Isaia Philippus interrogauit: *Putasné intelligis quæ legis?* Cui ille: *Et quomodo possum si non aliquis ostenderit mihi?* Act. 8. Rogauit igitur Philippum vt scripturam sibi exponeret. *Qui legit* igitur *intelligat*; vel qui non intelligit, non legat, aut certè intelligentes consulat. Nos quoque vt hodiernum Euangelium intelligamus, SS. Patres & Doctores consulamus.

B. I. *Quid est abominatio desolationis*

1. Ad literã profanatio tẽpli.

Q. PRIMO. Quid est abominatio desolationis? Respon. 1. ad literam non videri fuisse aliud, quàm profanationem templi Ierosolymitani, quæ facta est à Zelotis, seditiosissimis hominibus, paulò ante vrbem à Tito captam, teste Iosepho l. 6. c. 1. & l. 7. cap. 6. Illi enim à Zelo sibi nomen vsurpantes, quasi Zelum legis tuendæ proficerentur & Vrbis, interim flagitijs pleni templum occuparunt & cædibus ac cadaueribus impleuerunt: ita vt missilia etiam in sacerdotes sacra facientes vsque ad aram caderent & sanguis interfectorum per atria sacra stagnum quoddam conficeret: templum non iam loco sacro sed castello potius & prædonum asylo, dispositis supra id tormentis vndequaque simile foret. Propter quæ Titus ipse Dux ob violatum templum seditiosos arguit his verbis: *Quid in templo etiam mortuos conculcatis ô nocentissimi? Aut cur templum externi & gentilis sanguinis confusione polluistis? Testor Deos patrios, non ego vos violare hæc compellam. Seruabò autem vobis etiam templum nolentibus si locum acies vestra mutauerit,* &c. Ioseph. l. 7. cap. 4. Fuisse autem hos Zelotas & templi violationem signum desolationis atque excidij testatur idem Iosephus lib. 5. c. 2. his verbis: *Vetus quidam sermo ferebatur, tunc demum ciuitatem captum iri, sancta quoque flãmis exurenda esse lege belli: cùm seditio fuisset exorta, fanumq; Dei propria* (Iudæorum) *manus ante violassent. Quibus Zelotæ ministros se præbuerunt.* Ita ille, qui etiam l. 2. c. 25. ait, mox à clade Cestij, qui paulò ante Vespasiani aduentum (ante sex menses) vrbẽ vexârat, & templum oppugnârat, multos instantis Iudæorum cladis coniectores vrbe elapsos in alias regiones migrasse. Ex his autem fuisse Christianos testatur Sãctus Epiphanius hær. 29. & 30. & Eusebius l. 3. hist. c. qui eos diuinitùs admonitos in vrbem Pellam profugisse ait, idque cõstat de S. Simeone Ierosolymorum Episcopo. Videntur autem Iudæi collegisse id ex Daniele c. 9. de quo hic Dominus: *Erit in templo abominatio desolationis,* &c. Addit Iosephus l. 6. c. 16. *Puto, quòd si Romani contra tam noxios nostræ gentis homines venire tardassent, aut hiatu terræ deuorandam fuisse ciuitatem, aut diluuio perituram, aut fulminum, ad similitudinem Sodomæ, incendia passuram. Multò enim magis impiam progeniem tulit, quàm ea fuit, quæ illa supplicia pertulerat.* Quando igitur habemus abominationem, quia desolationis fuit signum & causa, insuper in templo stetit; nec apparet alia, quæ excidium præcesserit, de ea locutus videtur Daniel cap. 9. & Christus in hodierno Euangelio. Ita sentiunt Abulensis, Iansenius, Baronius.

2. Tropologicè. 1. Hæresis. 1.

Secundò, tropologicè esse hæresin, præsertim Iconoclasmum; denique omne peccatum mortiferum. Etenim hæresis primò, stat in loco sancto, quia in vrbe vel oppido, vbi priùs floruit fides & sanctitas; (occupat enim hæresis loca & templa Catholicorũ, eaque profanat, & in suas conuertit synagogas.) Secundò, est abominatio, hoc est, peccatum abominabile, ex superbiâ & contumaciâ prognatum. Propterea S. Agatho omnia sibi crimina impingi à maleuolis patiebatur, solum hæreseos crimen audire noluit, quòd alia peccata infirmitatis essent, hæresis autem pertinaciæ & notæ malitiæ; apud Euagr. l. 2. de Vitis Patrum. Similiter S. Hieronymus ep. 2. ad Damasum: *Errare possum,* inquit, *hæreticus esse non possum.* Tertiò, est desolatio seu vastatio totius boni: Ecclesias conuertit in stabula, altaria in mensas, vasa sacra in profana, clericos in laicos, monasteria in solitudines, sacramentorum vsum in neglectum & derisum, &c. Quartò, stat velut Idolum scilicet in corde hæreticorum, quod sibimet erexerunt. Vnde Hieronymus in Ezech. 18. *Idola, id est, simulachra,* inquit, *quæ de suo corde finxerunt, omnes hæretici faciunt.* Sua enim phantasmata colunt. Vnde etiam ex vno Idolo plurima alia fabricant, iuxta id Ier. 2. *Iuxta numerum ciuitatum tuarum facti sunt tibi Dij tui Iuda.* Quod certè in hæreticis nostri temporis patet: qui in singulis pene vrbibus diuersa dogmata sequuntur.

Propterea igitur hæresis desolationem & excidium necnon iugum Turcicũ regnis & prouincijs inducit, vti iam Asiæ, Græciæ, Syriæ, Africæ cernimus inductum, cladem verò & vastitatem Germaniæ, &c. Sed & peccatum quoduis mortiferum abominatio talis est. Abominatio, inquam, quia Deo è diametro repugnat, nec admittitur in conspectum eius. Quidquid etiam boni moralis fit in peccati statu, in cœlum non admittitur. Denique ipsos homines facit abominabiles, iuxta id Ose. 9. *Facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt.* Deinde est abominatio desolationis, quia omnimodam vastitatẽ inducit animæ, corpori, fortunis ac bonis omnibus. Vastat gratiam, virtutes, merita, gloriam cœlestẽ, pacem conscientiæ, valetudinem corporis, famam, opes. Vnde diluuium, ignis Sodomæ, bella, pestes, fames nisi ex peccato? Deniq; ea stat in loco sancto, quia in animo Christiani, qui Dei templum, vtpote in baptismo ei consecratum, sanctum esse debet.

2. Quoduis peccatũ.

C. II. *Quid illa verba: Qui in tecto eſt, &c.*

Q. Secvndo. Quid ſibi volunt illa: *Qui in tecto eſt, non deſcendat tollere aliquid de domo ſuâ: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam ſuam?* Reſp. primò, ad literam indicare partim fugæ celeritatem illis arripiendam, qui ſaluari ab excidio vel captiuitate velint; alioquin eos vix ſaluandos: partim calamitatis ingruentis magnitudinem, quæ tanta ſit, vt quis omnia deſerere, etiam veſtes ac cibos debeat, quò eam euadere queat. Atque hæc monitio Iudæos potiſſimùm tangit; nam Chriſtianos per oraculum monitos, vt fugerent antequam bellum exardeſceret, ſcribit Euſebius l.3.hiſt.c.3. nec quadrat in Chriſtianos, quod de fugâ in ſabbato ſubijcitur; quia ſabbatum non ſeruârunt.

2. Secundò, tropologicè notare, omni celeritate peccatum fugiendum: ne forte cum fugere velimus, non poſſimus. Sanè Titus ſpatio tridui totam vrbem muro cinxit, ita vt nemo amplius fugere poſſet; quod miraculi loco habitum. Pari modo poteſt dæmon intra breue tempus ita illaqueare peccatorem, vt difficillimè euadere queat. Mors etiam à tergo homini inſidiatur. Vnde Eccleſiaſticus c.14. monet: *Memor eſto, quoniam mors non tardat.* Serò nimis dicebant Ægyptij: *Fugiamus Iſraëlem*; cùm iam in medio maris alueo poſiti viderunt irruere ſuper ſe aquas, Exod. 14. Itaque qui in tecto vel in agro, in menſâ vel in lecto eſt, & recordatur ſe peccato inquinatum eſſe, ante omnia maculam eluat per contritionem, primum hoc eius negotium ſit, quia maximi momenti.

3. Rurſum ſecundum Auguſtinum ep. 8. *Qui in tecto eſt, non deſcendat*, hoc eſt, *qui in ſpiritualis vitæ ſublimitate eſt velut in tecto, ne deſcendat ad carnalem vitam: Qui in agro, non reuertatur, hoc eſt, qui profecerat in anteriora ſe extendens, ne deficiendo in poſteriora reſpiciat*: non reſumat veſtem vitiorum, quam per pœnitentiam depoſuit.

D. III. *Cur fuga non in hyeme vel ſabbato, &c.*

1. Q. Tertio. Cur orare iuſſi Iudæi, ne fuga eorum fieret hyeme vel ſabbato: & cur væ prægnantibus & nutrientibus? Reſp. primò ad literam, quia hæc ſunt quatuor fugæ impedimenta & incommoditates: vterus prægnans; filius lactens; hyems; ſabbatum, quo longius ire prohibitum. Etenim Iudæi vel neſciebant licere ſibi fugere in ſabbato, vt illi 1.Mach.2. qui die ſabbati reſiſtere hoſtibus nefas exiſtimantes occidi ab ijs maluerunt; vel certè exiſtimabant fas quidem eſſe fugere, ſi hoſtes inſequerentur: at non eſſe fas, ſi non inſequerentur, cuiuſmodi erat fuga illa.

2. Quatuor conuerſionis impedimenta.

Secundò, tropologicè indicat Dominus quatuor pericula eorum, qui conuerſionem ſuam differunt. Primum, Hyems, id eſt, procelloſum mortis tempus; dolorum, tentationum, terrorum imbribus plenum, ideoq; hominem à curâ ſalutis auocans vel ita inuoluẽs, vt de eâ vix cogitare queat. Vel hyems eſt tempus in fide & pietate frigidum, vitijs & hæreſibus infeſtum. Secundum, ſabbatum, id eſt, quies & delectatio in rebus temporalibus, diuitijs, honoribus, voluptatibus, amicis alijsq; creaturis inordinate amatis, quę conuerſionem peccatori quodammodò prohibere ſolent. Vel ſabbatum eſt tempus alterius ſæculi, vel fugæ non eſt locus, quia nec meritis. Tertium, vterus prægnans, id eſt, graue peccatorum pondus, hominem deorſum trahens, & reſpirare ac virtutis viam currere non ſinens: vel audax præſumptio ad peccandum concepta: vel conſenſus quiuis in peccata patranda: vel ſecundum alios, deſiderium conuerſionis inefficax. Quartum, infans lactandus, id eſt, conſuetudo peccandi diuturna, quæ ſicut infans lac à matre, ita peccata quotidie exigit à peccatore, vt quotidie ferè inebrietur, ſcortetur, fraudet, litiget, &c. adeoque bibit *quaſi aquam* (imò quaſi dulce lac) *iniquitatem.* Vel nutrians infantem eſt debilitas in fide & virtutibus. D. Hilarius ita hæc interpretatur: *Orare*, inquit, *admonemur, ne vel hyeme fuga noſtra vel ſabbato ſit, id eſt, ne aut in peccatorum frigore, aut in otio bonorum operum reperiamur.* D. Gregorius eadem verba ſic exponit: *Videte, ne tunc quæratis peccata veſtra fugere, quando iam non licet ambulare.*

E. IV. *Quænam illa tribulatio omnium maxima.*

Q. Qvarto. Quænam illa tribulatio, cui ſimilis non fuit ab initio mundi? Et quinam illi dies, qui niſi abbreuiati fuiſſent, nemo ſaluus fieret? Reſp. hæc intelligenda partim de excidio Ieroſolymæ; vt oſtendit particula, *Enim*, (*Erit enim tribulatio*, &c.) nectens hanc tribulationem fugæ Iudæorum: partim de perſecutione Antichriſti & conſummatione mundi, propter verba ſequentia: *Statim autem poſt tribulationẽ dierum illorum ſol obſcurabitur*, &c. Non eſt autem ſtatim obſcuratus ſol poſt tribulationem Iudæorum, ſed poſt perſecutionẽ Antichriſti primùm obſcurabitur. Tres interrogationes propoſuerant Chriſto diſcipuli: *Quo tempore Ieruſalem deſtruenda ſit, quo venturus Chriſtus, quo conſummatio ſæculi futura ſit*, inquit S. Hieronymus, & teſtatur S. Matthæus c. 24. Et quia excidium Ieroſolymæ figurabat excidium mundi, ita reſpondet Dominus, vt reſponſio vtriq; queat accommodari, miſcetque typum cũ antitypo, quia omnia Prophetarum oracula priùs obſcura, tunc primùm patent, cùm euenerint. Itaq; ait Dominus ſimilem calamitatem Iudæos nunquam apprehendiſſe, atque illa fuit tempore excidij illorum. Deinde toti mundo talem tribulationem nunquam accidiſſe, qualis erit vltima illa tempore Antichriſti. Ac niſi abbreuiati fuiſſent dies obſidionis Ieroſolymæ, omnes inibi Iudæi fame, peſte, gladio perijſſent: ac niſi abbreuiarentur dies perſecutionis Antichriſti (quæ per annos tres & dimidium tantum durabit) nemo perſecutionem eius effugere poſſet, quin vel vitam vel vnà quoque ſalutem perderet.

F. V. *Quinam pſeudoprophetæ & pſeudochriſti.*

Q. Qvinto. Quinam illi pſeudochriſti & pſeudoprophetæ daturi ſigna magna & prodigia ad ſeducendos homines? Reſpõdeo, eos fore vel æmulos vel miniſtros vel etiam prodromos Antichriſti; ſiquidem vera miracula non ſunt edituri, ſed falſa & fallacia tantum: ope non ſupernaturali & diuina,

ſed

sed naturali & auxilio Dæmonum, ad decipiendos homines. Signifer & Dux illorum pseudochristorum erit ipse Antichristus, reliqui eius asseclæ. Tales autem non solùm futuros tempore Antichristi sed etiam ante ipsum, ostendi potest ex multis impostoribus, qui se Christum profiteri ausi sunt, & ad hoc confirmandum fictitia patrârunt miracula, seu imposturas potiùs. Huiusmodi erant Hæresiarchæ plerique, qui vt sua figmenta hominibus persuaderent, prodigia edere conati sunt, sed irrito ferè & ridiculo euentu, vti Cyrola Episcopus Arianus, Caluinus, Lutherus. Tales & impostores quidam alij pecuniæ corrogandæ, vel populi deludendi causâ Christum mentiti; vti Kerstenius quidam Prussus, qui adiunctis sibi duodecim nebulonibus (quos Apostolos suos nominabat) pro Christo se venditabat, & rusticos dementabat, varia prędicendo, ægros (qui se tales simulârant) sanando, occulta eorum pandendo (ex suggestione vnius ex duodecim, qui confessiones ciuium excipiebat) ita vt magno passim honore exciperetur, & vulgò Deus Resselinorum vocitaretur. Tandem furti reus deprehensus & suspendio adiudicatus, vltima hæc verba effatus est: *Dicite ciuibus Resselinis: Hac ratione Deus vester cœlum ascendit.* Refert Simon Grunouius tract. 18. c. 11. Vultîn audire alium huic non dissimilem impostorem? *Tempore Sigismundi I. Regis Poloniæ, Iacobus Melstinki prætor oppidi Brezini, leuitate quâdam animi, auctoritatem nomenq; Christi sibi adsciuit, Petrumq; Zatosrki Cracouiensem, cæterosq; sibi similes latrones duodecim elegit, singulisq; nomina Apostolorum imposuit, se verò Iesum Christum appellauit. Qui per villas vbiq; ambulantes prodigia morionum & præstigiatorum more exercebant, sycophantasq; alios & latrones, velut mortuos, subornantes suscitabant, pisces in paludes lutosas primò impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi suis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nomineq; Christi sui, cùm illic antè non essent, depromebant, cum ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Cestochouiam monasterium, D. Virginis imagine celebre, cum suis Apostolis venit, cumq; illic aliquot diebus morarentur, vnum ex suis quasi obsessum à dæmone subornauerunt, cuius operâ victum acquirebant. Ille enim per hospitia ambulans carnes de coquina rapiebat, in suosq; proÿciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebant. Cumq; ingens illic esset concursus populi ad D. Virginis imaginem, Sycophantæ illi obsessum suum ad altare ducunt, duplici veste indutum, in cuius intercapedinem necessaria imponere posset: lapillos verò intra indusium ei imposuerunt: cumq; ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibundus sese proripiens, in altare donarijs onustum irruit, pecuniasq; rapiens in vestis duplicatæ intercapedine eas abscondit. Monachis ab [illegible]ari diuino intermisso officio aufugit. Cæteri monachi accurrentes cingulum eius soluunt. Ibi lapilli duntaxat in terram ceciderunt, pecunia verò in veste duplicata remansit. Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorcismis eam in pristinam formam transformare nitebantur: sed cùm lapilli permanerent, monachus librum sacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: Similem dæmonem nunquam habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: Sycophantæ illi cum pecuniâ rectà in Silesiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cùm illa viro absente eos recipere nollet, saltem mappam vel telam ad sacrificandum petierunt. At mulier fasciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiscum accipiemus, & Christus tibi benedicet, vt tibi linum abundantius crescat. Ostende aliam, si habes: quam cùm similiter accipere vellent, mulier recusauit, maritum timens. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telam clàm inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaq; cista à telâ, à cistâ verò domus accensa conflagrauit. Viro domum reuerso, vxor ob Christum cum Apostolis malè tractatum hoc sibi iustè contigisse dixit: At vir ira excandescens: latro hic (inquit) nequissimus, & non Christus fuit. Itaq; cum vicinis eos insequitur, & in quadam villa assequitur. Tum pseudochristus ad illum, qui vocabatur Petrus, dixit: Iam mea passio, Petre, calixq;, quem bibiturus sum, appropinquat. Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine, imminet. Ille verò dixit: Petre, ego aliter non possum, nisi per fenestram, hinc euadere. Tum Petrus: & ego te, quoad viuam, non derelinquam: sed, quocunque fugeris, sequar. Ergò per fenestram aufugit, cæteri quoque Apostoli, quà potuerunt, euaserunt. Rustici eos secuti baculis fustibusq; cecidêre: dicentes: prophetiza nobis, Christe, cum tuis Apostolis, quæ in silua baculi isti creuerint. Ergo plagis emendati vitam suam posteà emendarunt, dicentes: Difficile est nobis Christi passionem, Apostolorumq; tormenta subire.* Sic Poloniæ Chronica Martini Bielski in Annal. & Guaguin. in vitâ Sigism. I. Et ex ijs Delrius l. 2. disq. q. 8. & Maiolus t. 2. coll. 3.

G. VI. *Quid similitudo fulguris.*

Q. SEXTO. Quid sibi vult similitudo fulguris & corporis seu cadaueris? Resp. fulguri comparari secundum Christi aduentum, primò, quia vt fulgur subitò omnibus apparet: sic Christus Iudex repentè apparebit omnibus hominibus. Secundò, quia vt splendet fulgur: sic rutilabit Christus gloriâ maiestatis suæ. Tertiò, quia vt fulgur in excelso aëre, non in terrâ cernitur: ita Christus non in terrâ, sed in nubibus cœli conspicietur. Quartò, sicut fulgur momentaneum est, & mox disparet: sic Christus Iudex breui tempori, momento apparebit. Quintò, fulgur horrorem incutit ob sequens tonitru & interdum fulmen: ita Christi aduentus erit terribilis impijs ob sententiam condemnationis eis imminentem.

Quid cadauer.

Corpori seu cadaueri comparatur idem aduentus. Primò, quia sicut ad cadauer congregantur aues carniuoræ odore eius attractæ, ita ad Christum Iudicem omnes homines iudicandi congregabuntur siue Angelorum ductu, siue occultâ quadam impeliente vi. Aquilini pulli ad solem euehi & vngue suspendi à matre feruntur, vt solem intueantur: &

qui rectà intuentur, vt genuini reseruari: qui ex obliquo, abijci vt spurij. Simile iudicium subibunt ibi boni & mali homines; illi quia ex aspectu Christi velut amici gaudebunt, assumentur: hi quia ex eiusdem conspectu velut inimici terrebuntur, abjicientur. Quanquam electi speciali ratione aquilis ibi similes erunt, quia in sublimi aëre per donum agilitatis ad Christum quasi volatu ferentur: reprobi humi repent vel raptabuntur potiùs. Illi corpore illo pascentur: hi famem patientur. Secundò, quia locus iudicij erit in valle Iosaphat prope montem Caluariæ, in quo Christi corpus emortuum pependit, vt aduertit D. Hilarius hic.

H. VII. *Quomodo sol & luna obscurabuntur & stellæ cadent.*

Q. SEPTIMO. Quomodo sol & luna obscurabuntur, & stellæ de cœlo cadent? *Resp.* quia reuerà astra illa omnia subtrahent orbi lumen; sicut Apoc. c. 6. dicitur solem futurum nigrum velut saccum cilicinum, lunam velut sanguinem; stellas de cœlo casuras, sicut ficus emittit grossos, cùm à vento mouetur, hoc est, arios ignes, cometas, fulgetra, &c. ex aëre in terram lapsura. Fiet autem obscuratio syderum, partim ex densarum nubium interpositione inter illa & terram: partim ex miraculosis eclipsibus, quæ prouenient ex inusitato & irregulari cœlorum motu, vt vult Bened. Pererius. Cui accedit Lactantius l. 7. c. 16. de sole & lunâ scribens: *Motus extraordinarios peragent, vt non sit homini promptum aut syderum cursus aut rationem temporum agnoscere. Fiet enim vel æstas in hyeme vel hyems in æstate: tunc & annus breuiabitur, & mensis minuetur, & dies in angustum coarctabitur.* Partim ex suspensione concursûs diuini ad illuminationem astrorum necessarij. Vnde fient densissimæ in toto orbe tenebræ. Ita Fran. Suarez 3. p. q. 59. a. 6. disp. 55. sect. 3.

I. VIII. *Ad quid illa obscuratio fiet.*

Q. OCTAVO. Ad quid illa obscuratio, mutatio & quasi deliquium syderum fiet? *Resp.* primò, vt significetur obscurari ac finiri iam gaudium impiorum: ac diem quidem illorum finysse, noctem iam æternam aduentare; quasi tunc dicat illis Deus, quod Ezechieli c. 24. dixit: *Ecce, ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum.* Secundò, sol induet saccum nigrum & cilicinum, vt lugeat mundi & peccatorum interitum. Luna verò fiet rubea instar sanguinis, vt videatur quasi pudore vultûs sui; de turpissimis & atrocibus hominum sceleribus noctu præsertim, splendente lunâ, patratis erubescere, quòd talibus dominis tam impijs seruierit, & suam ad eorum scelera lucem accenderit. Tertiò, sydera illa quasi metu Iudicis Christi venientis perculsa splendorem suum retrahent; sicut homines in metu solent calorem & sanguinem ad cor retrahere, vt denuncient impijs iram venturi iudicis. Quartò, Sol Christum, Luna Deiparam, Stellæ Sanctos repræsentant; qui tunc omnes lucem, id est, serenitatem, fauorem & gratiam vultûs sui retrahent ab improbis; vti sydera negârunt lumen Iudæis, cùm Christum crucifigerent.

Quare, Auditores, si in illo die nolumus obscurari nobis, sed splendere potiùs volumus sydera illa, demus operam, vti nunc dum viuimus, ea nobis amica & propitia reddamus. Imploremus opem, & imitemur vitam Sanctorum, qui velut stellæ in perpetuas lucent æternitates: veneremur Deiparam Virginem, pulchram vt lunam: super omnia verò amemus solem illum iustitiæ, Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, cui sit honor & gloria.

AMEN.

AD DEI DEIPARÆQVE
GLORIAM.

INDEX

INDEX

MATERIARVM ET RERVM PRÆCIPVARVM,

quæ in hac parte Æstiuali tractantur.

Quo-

Eccle-

Homi-

Multi-

Tribula-

REPERTORIVM IN TRES INDICES MATERIARVM ET RERVM PRÆCIPVARVM totius operis.

Pars I. De Sanctis.
Pars II. Hyemalis.
Pars III. Æstiualis.

Q. quære; P. partem operis; V. verbum seu vocabulum notat.

Coniu-

Præsentia Di 18

INDEX CONTROVERSIARVM,

QVÆ IN TOTO OPERE TRACTANTVR.

Indul-

***

INDEX CÆREMONIARVM, QVÆ IN HOC OPERE EXPLICANTVR.

FINIS.

Faber Matthias S.J.

Concionum opus tripartitum.

(pars aestivalis).

Coloniae Agrippinae.

Apud Joannem Kinchium.

1642

8° - 6 Kl. u. + Gr. 1110 - A - A_3 - A_{6a} - A_{6a_3} + K. u. 11.

Abs. Str.

Faber Matthias S.J.

Concionum opus tripartitum.

(Pars aestivalis)

Coloniae Agrippinae

apud Joannem Kinchium.

1642

8° - 6 K.n. + Str. 110 - A - A3 - A6a - A6a3 + 1 K.n.

Apr. Str.